

GLOSSARIUM
MEDIÆ ET INFIMÆ LATINITATIS
CONDITUM A CAROLO DU FRESNE
DOMINO DU CANGE

AUCTUM

A MONACHIS ORDINIS S. BENEDICTI

CUM SUPPLEMENTIS INTEGRIS

D. P. CARPENTERII

ADELUNGH, ALIORUM, SUTSQUE

DIGESIT

G. A. L. HENSCHEL

SEQUUNTUR

GLOSSARIUM GALLICUM, TABULÆ, INDICES AUCTORUM ET RERUM, DISSERTATIONES

EDITIO NOVA aucta pluribus verbis aliorum scriptorum

Leopold FAVRE

Membre de la Société de l'histoire de France et correspondant de la Société des Antiquaires de France.

TOMUS TERTIUS

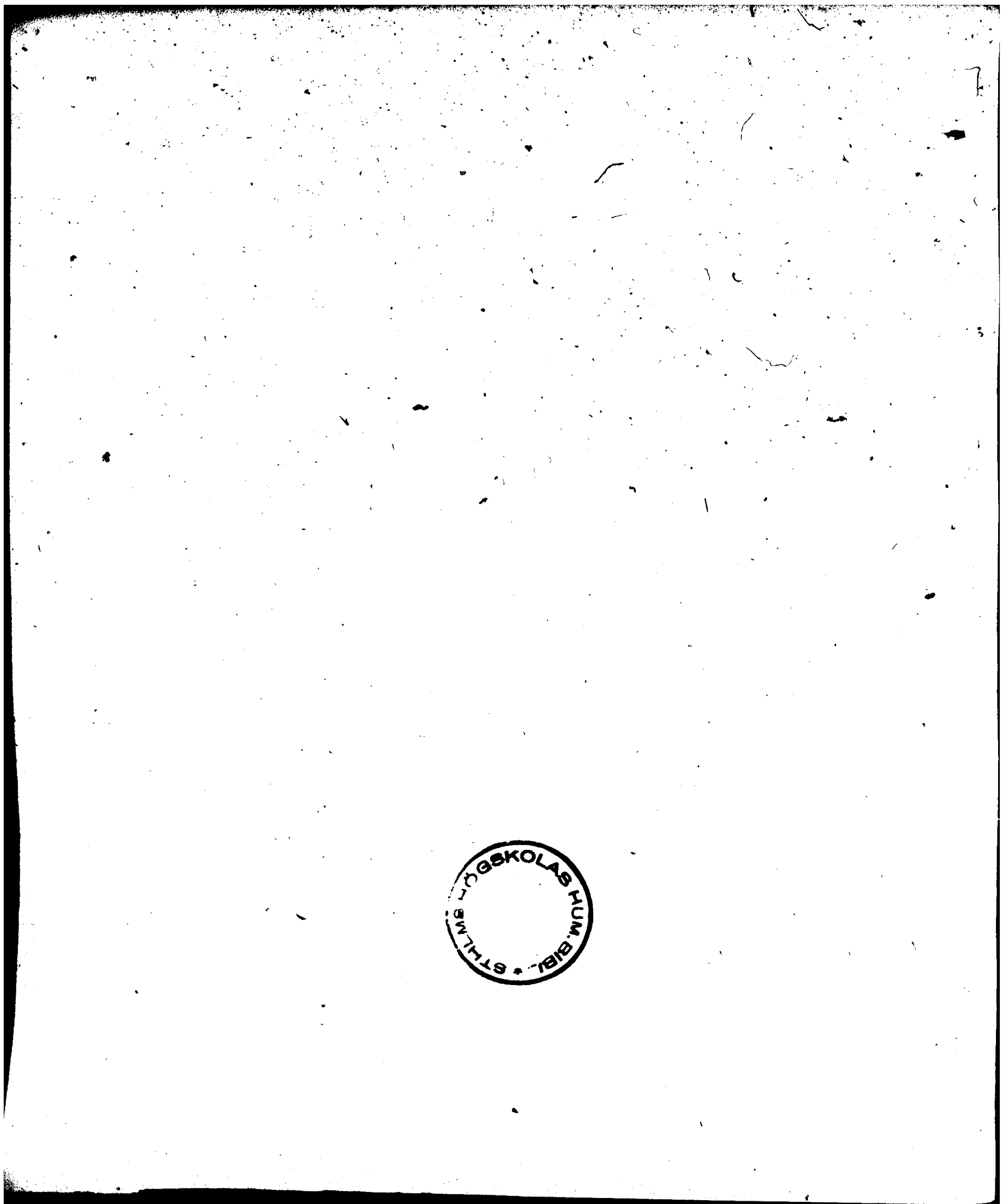
Nouveau tirage

PARIS
LIBRAIRIE DES SCIENCES ET DES ARTS
106 bis, Rue de Rennes

1938

G. Rönnell, Antikvarisk Bokhandel

Stockholm

GLOSSARIUM

AD SCRIPTORES

MEDIÆ ET INFIMÆ LATINITATIS

D

D

D. LITERA numeralis quæ 500. denotat. Unde versus:

Littera D. velut A quingentos significabit.

Seu, ut legit Ugutio:

Alpha D. compar duo sic tria nomina prodat. *gi. pertat.*

Eidem literæ si recta linea superaddatur, quingenta millia significat.

D. In superscriptione cantilenæ, ut *demonstratur*, demonstrat. Notkerus Balbulus Opusculo, *Quid singulæ literæ in superscriptione significant cantilenæ*. Vide **A**.

D. nonnunquam pro **B**. scriptum. Sic a Græco Δ; factum est Latinum *Bis*, et a voce *Duellum* vocem *Bellum* ortam arbitrantur. Mutatur in **T**. non semel, ut *Sed* pro *Sed*, aut vicissim, quod Aragonensibus præsertim familiare est, ut *Dada* et *Data*. **D.** etiam non raro transit in **Z**. ut *Zabulus* pro *Diabolus* apud Cyprianum, *Zarrhytus* pro *Diarhytus* in Itinerario Antonini. Apud veteres proclivis est in nominibus propriis mutatio litteræ **D** in **Th**, maxime apud Germanos, et littere **G** in **D**, ut observat Mabill. num. 5. Præfat. in part. 2. sæc. 4. SS. Benedict. pag. XI. In compositis mutatur in **N. P.** et **S.** ut *Anator*, *Appareo*, *Assideo*, pro *Adnitor*, *Ad-*

III

DAB

pareo, *Assideo*. Rariores sunt aliæ computationes apud Latinos.

D. inversum sic **T**. pro *Depositus* legitur apud Mabillonium in Supplem. Diplomaticæ pag. 113. ubi refert hanc inscriptionem in Romano cæmeterio ante quatuor annos, dum scribebat, repertam.

ANIME INNOCENTI
GAUDENTIÆ

QUE VIXIT AN. V. M. VII. D. XXI. IN
PACE MERCURIUS PATER FILIÆ G. VI. ID.
NOVEMBRIS, URSO ET POLEMIO COSS.

Quales litteræ inversæ nonnunquam in Romanis inscriptionibus occurrunt ut apud Fabretum pag. 566. Inscript. cap. VIII.

DA, pro *De*, præpositione, occurrit non semel in Chartis Longobardicis in Bulvario Casinensi tom. 2. pag. 14. 54. 67. etc.

1. * **DABER**. [Tonsor, rasor. DIEF.]
2. * **DABER**. [Gemma in medio oraculi et interp. loque-la, ns, ira, adulatio. DIEF.]

† **DABILIS**, pro *Dandus*, in Concilio Pisano apud Acherium Spicil. tom. 6. pag. 271: *Nunquid non sunt Dabiles aliæ viæ rationabiles pro habendo unionem Ecclesie sanctæ?*

* Charta Richardi abb. S. Germ. Prat.

DAC

ann. 1372 ex Tabul. ejusdem monast. *Attendens præposituram meam de Anthogniaco... esse ac fuisse de mensa seu sella mea, eamque Dabilem ad firmam majorem vel minorem, secundum temporum varietatem, non tantum religiosis, sed etiam secularibus personis, etc.*

* **DAB'N**. [Oraculum. DIEF.]

† **DACA**. Vide *Dagger*.

° **DACERIA**. Edes, in quibus *dacie* seu tributa et vectigalia pro mercibus et mercium transvectione inferuntur, idem quod *Doana*. Stat. Genuens. lib. 4. cap. 16. pag. 121: *A quibus Huganis seu Dacerris portare debent fidem authenticam de rebus exoneratis, cum declaratione cui spectent. Vide Data 1.*

† **DACHBRAND**. Leges et Consuet. Furenenses in Archivo S. Aulomari: *Dominus Comes retinet sibi ad justificandum per curiam suam... combustionem de die factam, id est, Dachbrand. Belgis Dach, Dies, et Brandt, Combastio. Vide Dagbrand.*

DACIA, **DACIO**, **DACITUM**. Vide *Data*.
DACRA, vel **DACRUM**, consistit ex 10. coriis; decem vero *Dacra*, vel *Dacrae*, faciunt unum lastum coriorum. Ita *Dacrum chirothecarum* consistit ex 10. paribus chirothecarum; *Dacrum* vero ferrorum equorum, ex 20. ferris. Hæc Fleta lib. 2. cap. 12. § 3. Statuta Gilde

1

Berwicensis cap. 43: *In dimidio quarto pelium, et dimidio Dacra coriorum, et duobus petris lanæ.* Teloneum urbis S. Audomari, in Tabular. S. Bertini. *De Dacra pellium hurosum 2. den. de Dacra de pellibus salsis, etc.* [Chartularium SS. Trinit. Cadom. fol. 47. verso: *Jodinus pro una virga xvi. den. et feramenta iv. carruchis. et amandare penturas hostiarum, et gus, et haspas, et unam Dacram de ferris.*]

o DACORA. Chart. Margar. Comit. Flandr. ann. 1252. ap. Lappenb. Init. Hanseat. Föder. pag. 56: *Dacora cutium unum denarium et quicquid est plus vel minus Dacora, quælibet cutis debet obolum.*

o DICORA, DECARA. Alia Chart. ejusd. ann. 1262. ib. pag. 81: *De Dicora coriorum 2. den. de dimidia 1. den. sed si minus sit quam dimidia Decara, etc.*

o Eo pertinere videtur vox *Dagone* ex Lit. remiss. ann. 1373. in Reg. 105. Chartoph. reg. ch. 184: *Guillaume Chaudescole boursier. estoit alez guerre environ deux cens pesant de Dagones de porc pour mettre en cuire.*

o DACRYANUS. Epithetum est, quod idem sonat atque Lacrymans, flens, a Gr. δακρῶν, lacrymor, fleo; non vero nomen proprium, ut quidam putarunt: sic Ludov. Plesius scriptor asceticus *Dacryanus* appellatur. Consule *Cave* Script. Eccles. sæc. 8. pag. 424: edit. Genev. ann. 1706.

o DACTILICI. Hæretici, de quibus Florus in Opusc. adv. Amalar. apud Marten. tom. 9. Ampl. Collect. col. 648: *Oro, quid commuerunt Euchite, Græco vocabulo ab orando nuncupati? quid Dactilici a digito? Bona est oratio, et tamen primi ob nimium orationis excessum repulsi: bonum est et sitientium, sed ob nimiam silendi superstitionem, ut ut digitum labii opponerent, secundi abjecti sunt.*

o DACUSATA. Ornata. Papias, a *Dacusa* civitate de qua idem scriptor, in Bituric. MS. habet *Hornata*. [o Vide *Decussare*.]

o DADA, pro *Data* sæpius apud Arragonenses.

o DADEA. Charta ann. 1220. apud Georgium Pilonum in Hist. Bellunensi pag. 110. v: *Et juraverunt sequi Potestatem vel Consules secundum quod alii cives civitatis Tarvisii facient: et quod facient collam, (collectam) milites, et Dadeam, quancumque facient, et eodem modo.* [Est pro *Data*, quod idem est ac *Dacia*, Tributum, pensatio. Vide *Data*.]

o Charta ann. 1190. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. ævi col. 191: *Quod spiritualis persona episcopi, et spirituales personæ canonicorum Cænetensium non teneantur facere aliquam collectam, seu Dadeam, seu et expeditionem vel publicam communi Tarvisii.*

o DADSISA. Indiculus superstitionum et paganitarum, ex Concilio Liptinensi ann. 743: *De sacrilegio ad sepulcra mortuorum. De sacrilegio super defunctos, id est, Dadsisas.* Quo vocabulo, ni fallor, intelliguntur *dapes*, seu convivia quæ fiebant super sepulcris mortuorum. Vide *Convivium*. [o Nænius interpretatur Grimmus Mythol. Germ. pag. 628.]

o DADUS. Vide *Decius*.

o DAE, *Stria*. Ita Papias MS. Editus vero, *Dahæ*, *Scotiæ*. An pro *Dæ*? [o Papias in cod. 760: *Dahæ, sociæ gni*. Glossar. in Cod. reg. 7611: *Dahæ, Scithie gens*.]

o DEMON, DEMONIUM, quid apud Græcos significavit, non disquirō: id cons-

tat apud Christianos, hac voce semper intellectos spiritus immundos et malignos, hominumque inimicos, vexatores et seductores, et quicquid occursaculo tum et terriculamentorum, sive nocturne sive interdiu, nobis adversatur, obsistit, et perturbatio est. In qua significatione accipitur ab Apuleio lib. de Virtutibus herbarum cap. 10. ubi de Artemisia: *Fugat et Dæmonia in domo posita, etc.* Et cap. 19. § 6: *Si infans contristatus fuerit, herba aristolochia suffumigata infanti, hilarem facit et convalescit infans, fugato Dæmonio.* [o Conf. *Δαίμονια* in Glossar. med. Græc.]

o Hinc nostri *Demonie* vocabant, quidquid alicui adversum est. Le Roman de Robert le Diable MS.:

*Or oyez moult grant Demonio
Que li senexaus respandra
De chou que il le somandra.*

Neque aliter accipi videtur

o DEMON MERIDIANUS, apud Gregorium Taron. lib. 4. de Miracul. S. Martini cap. 36: *Cum de cultura rediret, subito inter manus delapsa comitantium terræ corruit, ligataque lingua, nullum verbum ex ore potens proferre, obmutuit. Interea accedentibus accolis, ac dicentibus eum Meridiani Dæmonis incursum pati, ligamina herbarum, atque incantationum verba proferebant, etc.* Mox addit, adhibito oleo de sepulcro S. Martini, sermone reddito, nequitiæ dolo perempto, convalescere. Vita S. Rusticulae Abbatisse Arelat. cap. 27: *Una de Sororibus, cum graviter ab infestatione Meridiani Dæmonis nimiam fatigationem sustineret, et corpore tremebunda nullatenus se erigere posset, etc.* Miracula S. Jovini Abb.: *Erant duo pueri in via publica circa meridiem foris stantes, qui valido impulsu turbine graviter infirmati, quasi insanire ceperunt, et parentum suorum neminem recognoscere valuerunt. qui meritis SS. Martini atque Jovini a Dæmonio Meridiano sunt liberati.* Ex prædictis eruit vir apprime doctus Joan. Mabillonius, incursum dæmonii meridiani, esse sabbatam quandam et apertam morbi violenti incursionem, qua quis sensuum mentive facultate privatur, sic dictum, quod a dæmone imprimi crederetur, tum quod summo die proveniret. Pro quovis diaboli impulsu ac suasu videtur sumere Gregorius in Vita S. Basilii Junioris num. 15: *Χειραζόμενος ὑπὸ τοῦ ἐπιπλάττοντος αὐτοῦ μεσημβρινὸς δαίμωνος.* Pachymeres lib. 11. cap. 8. de quodam agryta, qui desperatione adactus, laqueo se suspenderat: *ἔκαστος μεσημβρινὸν ἐκείνου δαίμονιον τι ἐκπερῆσεν, καὶ ἐπ' οὐρανὸν ἀνάμεινος βρόχον, ἐκπερῆσεν.* Ex Psalmo 90. v. 6: *A sagitta volante in die, a negotio perambulante in tenebris, ab incurso et Dæmonio meridiano.* Vide quæ in hunc locum habent Genobardus et alii Commentatores, et infra *Incursum* et *Immissio* 2. Evagrius de octo cogitationibus ait, ἀρχὴν αὐτῶν εἶναι δαίμονα, ὃς μεσημβρινὸς καλεῖται, τὸν ἐκπερῆσεν βρόχον. [o Vide Graff. Thesaur. Ling. Franc. tom. 5. col. 359.]

o DEMON MARINUS in Vita S. Galli ap. Pertz. Script. tom. 2. pag. 7. lin. 41.

o DEMONICUS, Dæmone correptus, energumenus. Agobardus in Epist. ad Bartholomæum: *Ita ut caderent quidam modo epilepticorum, vel eorum quos Dæmoniacos vulgus putat vel nominat.* Rogerus Hovedenus: *Quidam civis... factus est energumenus, id est, Dæmoniacus.* Occurrit passim, apud D. Gregor. lib. 1. Dial. cap. 10. Gelasium I. PP. Epist. 9.

in Lege Longob. lib. 1. tit. 19. § 15. lib. 2. tit. 1. § 3. [o Rothar. 828. 180.] *Δαίμονιος*, apud Nicetam in Isaacio Angelo: *Ὁ ἔχων δαίμονα ἐναντικὸν τὸν διαβόλον ἔχων*, apud Chrysostom. *Καταχόμενος ὑπὸ δαίμονος*, apud Strabon. *Δαίμονοφόρος ὁ δαίμονιός τις*, apud Epiphanium, etc.

o DEMONIACI dicti præterea Epileptici. Gariopontus lib. 1. cap. 6: *Epileptiæ genera, duo sunt, unum est, in quo subito cadunt nescientes, et contractionem manuum pedumque patiuntur, et cervicis tremorem. Aliud, in quo spumant et stertunt, nec contrahuntur membra, cum ceciderint quos vulgus Dæmoniacos dicit.* Et cap. 7. de iisdem Epilepticis: *Qui cum tremore totius corporis tenentur, a Dæmonibus teneri dicuntur.* [o Vide *Forcellinum*.]

o DEMONIACI ADVEKATICI, apud Amulionem Lugd. in Epist. ad Theodboldum, i. a dæmone vexati: qui χειραζόμενοι dicuntur, Areptitii qui malo spiritu agitantur, vexantur, *Tribulantes*, in Epistola Nicetii Episc. Trevirensis ad Chlodowindan. *Qui Dæmonio infestantur*, in Concil. Arausicano I. cap. 11. et Arlatensi II. cap. 39. Concilium Ancyranum cap. 16: *Τοῦς ἀλογισμαίνους καὶ λεπρούς ὄντας, ἤτοι λεπρώσαντας, τοῦτους προστάξεν ἡ ἀγία σύνοδος εἰς τοὺς χειραζόμενους εὐχεσθαι.* Ubi Isidorus Mercator: *Placuit inter eos orare qui tempestate jactantur, qui a nobis Energumeni appellantur.* Quo loco Cellotus lib. 6. Hierarch. cap. 19. § 1. *Χειραζόμενους* censet esse penitentes, qui extra Ecclesiam stabant pluvie et hiemi obnoxii, in quos tempestates et aeris injuria omnes depluunt. Cujusmodi erant οἱ προσκλινοῦντες, qui ἐξω τῆς πύλης τοῦ εὐαγγελίου stabant, cum ἀρροῦντες ἐπὶ ὑποκλινοῦντες ἔδοσαν τῆς πύλης, ἐν τῷ νόθῳ consistere, ut est apud Gregorium Thaumaturgum Can. 11.

o DEMONIATUS, eadem notione. Miracula B. Simonis Erem. April. tom. 2. pag. 826: *Erat a dæmone vexata, et opera faciebat, ut faciunt Dæmoniacæ.*

o Nostris *Demoniacæ*, Insarius, dem. ns. Lit. remiss. ann. 1381. in Reg. 125. Chartoph. reg. ch. 120: *Pierre Najot a este le plus du temps, et par especial en temps d'este, fol et Demoniacæ, et s'est plusieurs fois voulu noyer... et pour cause de ses folies... il fu prins, et porté en une abbaye nommée S. Sever, en laquelle abbaye l'on maine les Demoniacæ.*

o DEMONIALITAS, *Deaberie*, in Glossar. Gal. Lat. ex Cod. reg. 7684.

o DEMONICOLA, Cultor dæmonum. *Dæmonicola civitas*, apud S. Augustinum de Civit. Del lib. 18. cap. 4. Idem Conf. lib. cap. 2: *Offendere superbos Dæmonicolas.*

o DEMONIOSUS, Idem qui *Dæmoniacus*, apud Julium Africanum lib. 8. Hist. Apost. pag. 97. Bedam in Vita S. Cuthberti Episcopi n. 23. in Vita S. Altmanni Episc. Pataviensis pag. 50. [o in Miracul. S. Apri cap. 1.] apud Ordericum Vitalem pag. 400. etc.

o DEMONITIONES, Superstitiones, ex Glossar. vet. ap. Mium Classic. Auctor. tom. 6. pag. 519. Ita etiam in cod. reg. 7644.

o DEMONIZARE, Dæmonio corripit, dæmoniacus fieri, in Miraculis S. Pelini Mart. apud Ughell. tom. 9. pag. 37. [o Græcis *Δαίμονιοποιεῖν*. Vide Henr. Stephan. Thesaur. Ling. Græc. edit. Didot. tom. 2. col. 856.]

o DEMULUS, *Ajusdem artis æmulator*, Papias. [o In cod. reg. 7600. et 7644. est *Demulus*, ortum ex *Æmulus*.]

o DAERIA. Fieta lib. 2. cap. 82. § 3: *Seu*

casei Butiri, vel Daeris. Cap. 87. de Casatrice: *Androchia pudica esse debet... et laboriosa in officio Daeris.* Vide *Androchia*. Habent Campani nostri ac Lotharingi vocem *Dayer*, sed alia notione. Ita enim appellant, ut auctor est *Jacobus Bourgoing*, de Origine et usu vulgarium vocum pag. 27. conventus serotinos quos mulierculæ pensa agentes sub vesperum facere solent, quos Belgæ nostri *Series* vocant. [Vide *Dayeria*.]

° **DAFERNON** exponit *Stephanus*, quod est *saganum*: et est *samag*, gummi. *Glossar. medic.* *Simon. Januens.* ex *Cod. reg.* 6950.

† **TAGA, DAGARIUM, DAGARIUS.** Vide *Dagger*.

DAGASCALCI. [Servi seu operarii diurni a Teutonico *Dag* vel *Tag*, dies et *Sax* Saxon. *Servus*.] °° *Homines obnoxii* quidem conditionis, sed ut *Cereariorum* libertati proximæ. *Conf. Grimm. Antiq. Jur. German.* pag. 302. num. 2.] *Charta Henrici IV. Imper.* ann. 1065. pro *Abb. S. Maximini Trevir.*: *Præbendarii autem... vel qui foris ad curtes, Dagascalci vel piscatores, aut pistores dicuntur, nulli Advocato vel Hunoni subiaceant, sed tantum Abbati, sicut cereales, vel censuales pro quibuscumque rebus respondeant.* Alia *Henrici III. Imp.* ann. 1066. apud *Zylessium* habet *Dagascalci*. Alia *Henrici IV. Imper.* ann. 1116. apud eundem. *Præbendarii etiam sive mansionarii fratrum circa Monasterium infra milliære unum e vicino manentes, sive Dagascalci, aut Cerearii foris ubique per villas positi, nullius Advocati vel Hunonis placitum... respiciant.*

° **DAGEN**, Operæ. *Schillero* in *Glossario Teutonico*, ex *Diplomate Sigismundi Imp.* ann. 1417. pro *Monasterio Lucelensi*: *Cum piscatione, molendinis, Dagen, hortis, lignis, sylvis, nemoribus, etc.* °° *Leg. fort. Hagen*, quæ vox sepe, et locum septibus cinctum significat.]

° **DAGEWARDUS**, [Operarius, servus inferior *Fiscalis*, ut recte *Schillero*.] *Burchardus Wormaciensis Episcopus* in *Leg. Familie* cap. 13: *Si quis Fisgilinus homo ex familiarem aliquam magnam vel parvam ad injustitiam patrauerit, ad bannum Episcopi 5. solidos, ut Dagewardus, vadetur, et 5. solidos composat ei cui iniquitas facta est.* *Infra cap. 16*: *Si Fisgilinus homo Dagewardam accipit, ut filii qui inde nascantur, secundum pejorem manum vivant: similiter si Dagewardus Fisgilinam mulierem accipit.* *Rursum cap. 22*: *Si quis Fiscalis viro justitiam suam infringere voluerit, id est, ad Dagewardum, vel ad censum injustum, Fiscalis vir cum septem proximis suis non mercede conductis justitiam sibi innatam obtineat, et si ex patris parte vituperetur, ex eadem parte hæc cognatorum suorum et tertia ex matre assumatur.* °° Vide *Grimm. Antiq. Jur. Germ.* pag. 319. num. 31.]

† **DAGGA**, ut mox *Dagger*. *Habens sicam vel Daggam ad latus*, in *Chronico Cornelii Zanflet*, apud *Marten.* tom. 5. *Ampliss. Collect.* col. 357.

° **DAGGER**, **DAGGERIUS**, **DAGGERIUM** *Pugio*, *sica*, *Anglis Dagger*, *Hispanis Daga*, *Gallis Dague*, *Cambro-Britannis Dager et Dagr*. [*Kilianus*: *Dagge, Daggis, Pugio, Sica, Dolch*.] *Catholicon Armoricum*: *Dac, Gall. Dague, Lat. Pugio*: ou c'est *badelaire*. *Statuta Willelmi Regis Scotie* cap. 23: *Habeat equum, habergeon, capitium e ferro, ensen, et cultellum qui dicitur Dagger... Habeat arcum et sagittas et Daggarium, et cultellum.* *Thomas Walsingham* pag. 252: *Mox extracto*

cultello, quem Dagger vulgo dicimus, ictum Militi minabatur. *Alibi*: *Extracto cultello Daggardo ejus cerebrum perforavit.* *Henr. Knyghton* in *Edw. III.*: *Habentes cultellos, quos Daggerios vulgariter dicunt.* *Liber Anglicus inscriptus Justice of peace* pag. 730. *Longum Daggarium suum extraxit, et in passiva N. insultum fecit.* *Octavianus de S. Gelais* in *Viridario honoris*:

Harnois compleits de fine armurerie, Trez, arbalostres, Dague de Praguerie.

Alibi:

A son costé chascun la Courte Dague.

Rursum:

A leur costé l'espée longue et large, La courte Dague pour son homme aborder.

Vide *Monstreletum* I. vol. cap. 94. pag. 143. *Chron. Flandr.* pag. 232. *Joinvill* in *S. Ludovico* pag. 105. etc. Vocem a *Dacis*, quasi eorum propria fuerint arma, quidam deducunt, vel ab *Hebræo Dacach*, *Acuere*.

° **DAGA**, Eadem notione. *Concilium II. Pisatum* pag. 159: *Nec Dagas seu cultello ferant ultra longitudinem palmi unius, præter Palefranar os, cum Dominos comitobuntur.* *Rursum* occurrit in *Synodo Taracon. ann. 1391. Daga argentea*, apud *Th. Madox* in *Formulari Anglic.* pag. 431. bis.

° **DAGHA**, *Pugio*, *sica*, *ensis*, *Ital. Daga*, nostris *Dague*. *Annal. Estens.* ad ann. 1395. apud *Murator* tom. 18. *Script. Ital.* col. 329: *Confoditur pugionibus, videlicet Daghis et ensibus in omnibus partibus corporis.* *Dague* vero, pro *Contumelia*, *maledicto*, *metaphorico* sensu, quatenus, nimirum conviciis vindicandis *Dagha* seu *ensis* adhibetur: vel quod veluti *Dagha*, convicium pungit. *Lit. remiss.* ann. 1397. ex *Reg. 152. Chartoph.* reg. ch. 131: *Et pour ce qu'il sembla audit Touzé qu'il deist ce par maniere de raffarde ou moquerie, lui dist, je te prie, ne me baillie point de Dague, j'en ai assez d'une.*

† **DAGARIUM**, apud *Rymer.* tom. 10. pag. 508. col. 1: *Deferentes sive non deferentes gladios, Dagaria, etc.*

† **DAGARIUS**, apud eund. tom. 12. pag. 583. col. 1.

† **DACA**, non semel in *Philippide Guillelmi Britonis*, et in *Statutis Arelat.* e *MS. D. Brunet.* fol. 21. verso.

° **DIGA** sive *magnus cultellus*, in *Hist. Translationis S. Appollinaris*, tom. 5. *Julii* pag. 384.

† **DAGGERIARE**, *Dagis* - *confodere*. *Chronicon Sicilia* inter *Anced. Marten.* tom. 3. col. 41: *Rogero de Lauria, viro atque strenuo et sollicito ad manutenedum Siculos et Daggerificandos hostes.*

† **DAGHBRANT**, *Incendium* quod interdum excitatur, ex *Fland. dag*, dies, et *brant*, incendium. *Consuetudines Arkenenses* ann. 1231. in *Tabulario S. Bertini*: *Majores causæ, ut sunt Raptus mulierum, berof, mordad, Daghbrant, a Choremannis in Curia de Arkes audientes, sed earum emendæ per francos homines Ecclesie judicabuntur.* [Vide *Dachbrand*.]

† **DAGLA**, *Charta Adalberonis I. Episcopi Metensis* apud *Meurissium* pag. 40: *Statuimus quoque ad usus fratrum, in predicto sancto loco militantium, quandam Daglam in finibus ville nostre sitam, nomine Purnedo, ubi etiam munditiones plurimi B. Arnulphi commanent, atque commanentes eandem supradictam Daglam legitima sanctione custodiunt ac procurant.*

° *Prædium rusticum*, ut videtur, vel *Vallis*. Vide *Dayla*.

† **DAGNIFICARE**, *Damnum inferre*. *Chartularium S. Vandreg.* tom. 1. pag. 178: *Nec licebit mihi fide mediæ, nec meis hæredibus predictum Johannem nec suos hæredes a prædictis ix. solidis et prædictis ix. denariis de cætero molestare, Dagnificare, nec gravare in foro seculari vel ecclesiastico.* *Actum an. D. M. CC. LX.* Vide *Damnificare*.

° **DAGUA**, ut supra *Dagha*. *Lit. remiss.* ann. 1383. in *Reg. 123. Chartoph. reg.* ch. 55: *Poncius secum deferens unam Daguam et ensen, etc.* *Monstra* ann. 1151: *Claudius Tornandi habet... unam Daguam, etc.*

† **DAGUBITA**, *Agnelli Lib. Pontific.* de *S. Neona*: *Dymum infra Episcopum Crisiane Ecclesie, quæ vocatur Quinque Dagubitas a fundamentis construxit, et usque ad effectum perduxit.* In quem locum eruditissimus *Muratorius*: *Dagubita* idem fere, ut *arbitror*, significat ac *Accubita* *Scriptoribus* corrupte *Græcitate*. Est autem *Accubita*, ut suo loco dictum est, *Locus editor* ad quem accumbimus, seu *Mensa* ad quam accumbunt convivæ.

† **DAGUIFICARE**, Vide in *Dagger*.

° **DAGUS**, *Gloss. Gr. Lat.* *Editum et MS. ineditum*, *subsellium*, *Dagus*. °° *F. Sagma*, ex *Vule*, in *Castigat* ad utrumque *Glossar.* Vide *Martin. Lex.* in hac voce. *Meursius* censet esse *Gallicum*, *Dais*, scilicet *tapetem*, qui *sellæ* insternitur. At *Galli* ita vocant *umbellam* quæ *Throno* *Regio* interponitur: unde *legendum* *supersellium* videretur: cuius quidem vocis *Dais* meminit *Matthæus Paris* in *Vitis Abbatum S. Albani* pag. 92. ubi de *Abbate* recens electo: *Solus in Refectorio prandebit supremus, habens vastellum, Priore prandente ad magnam mensam: quam Dais vulgariter appellamus.* *Galli* etiamnum *Dais* appellant *umbraculum* quod *capiti* *sedentis* aut *prandentis* vel *cenantis* superponitur. Proinde si ad *vastellum* referatur, idem significaverit, tametsi vocis notio plane incerta sit ipsis etiam *Anglis*. Si ad *mensam*, quod vox quæ videtur suadere, non facilius est *divinare* quid hoc loco sonet.

Putaverim tamen *vastellum* ipsum esse nostrum *Dais*, sicut appellatum ex *Anglo Saxonico* vate, *teglum, tegmen*, *umbraculum*. *Alii* melius *divinent*. Cæterum hæc verba, *habens vastellum*, etc. absunt in *Conciliis Anglic.* tom. 2. ubi eadem recitantur, de modo constituendi *Abbatis* *exempti* cap. ult. sub ann. 1235. Ejusmodi *umbraculum*, sic describit *Menander Protector*, in *legat.* pag. 131: *Τεθισσος οὐ κατέβραχ χρυσῆς, ἐνέζεναι αὐτοῦ ἐν οὐο λίθων ὑπερματων σκευασθῆς αὐτοῦ, ὡσπερ καλύβης τινός.* *Nostri* porro olim *Dois*, pro *Dais* dixerunt. *Le Roman de Garin MS*:

Quand fu la Cort des Chevaliers de pris, Li mengiers fu apprestez et garnis, L'œue demandent, au mangier sont assis, Au plus haut Dois s'ist li Rois Ansis, De jouste lui sa moultier au cler vis.

°° Vocis etymon [°° forte a voce Germanica *Dach*, *ADEL.*] quidam ducunt a *Gallico* *Ats*, *Assis*, *tabula*, ita ut primum scriptum fuerit *d'ais*, ex *assibus*, quoniam alias *umbellæ* *compingebantur* *tabulis*, quibus *annectebantur* *panni* *pretiosiores* ad *ornamentum*. *Hinc* etymo non favet antiquus *scribendi* *modus* *Dois*: quare *Menagius* a *Dossium* vel *Dossum*, quod pro *Dorsum* scripserit

veteres Glossatores, putat esse arcessendum: observatque simili modo olim a nostris dictum fuisse *Ders*, *Dersel*, a *Dorsum* scilicet ac *Dorsiletum*. Ordo Henrici II. Fr. Regis pag. 321. Ceremonialis Godefridi: *Contre la cheminée de ladite chambre y avoit un riche Ders, tout couvert, pentes, fonds et dossier de broderie à personage*. Et pag. 335: *Le Roy se vint mettre à table sur un haut Ders, fait et préparé en la grande salle du logis Archiepiscopal, sous un grand Ders: le fond duquel étoit tout d'or*. Et pag. 312: *Ledit seigneur se mit à genoux sur un grand drap de pié et deux carreaux, sous un grand Dersel de velours cramoisi*. Vide *Dasium*.

1 **DARÆ**. Vide *Dae*.
DAIENUS, Judex, Judæis Hispanicis sic dictus. Vitalis Episcopus Oseensis: *Inter Judæos vero est Daien, id est, Judex, ad cognoscendum de omnibus causis magnis, parvis, et minimis constitutus*. Huc forte spectant quæ habent Notæ veteres ad Itinerarium Burdeg. de verbis Gallicis: *Rhodanum, violentum: nam Rho, nimium. Dan, judicem, hoc et Gallice, hoc et Hebraice dicitur*: Glossæ Basilicæ: *Δαν, ὄνομα μεγάλου ἀρχῆς κατὰ Ἑβραῖα: οὗτως εἶπον ἐν τῷ Μαρτυρίῳ τῆς ἀγίας Σίβυλῆς*.

DALUS. Vide *Daly*.
DAIS. Vide *Dagus*.
DALERUS vel **THALERUS**, a Saxonico *Dal*, vel Germanico *Thal*. Vallis. Nummus argenteus uncialis sic dictus, inquit Kibanus, quod ex vallibus materia ejus argenti confoditur: sed potius ex montibus juxta Martinium: qui *Daleria* vocat etiam *Joachimicum* a villa Joachimica, *Jocheimsthal*, in Saxonia, ubi illa moneta cusa est. Germani *Thaler* appellant et *Reichsdaler*. Nostri *Richedale*. Tres valet libras, ut scutum nostrum argenteum. In nova Gallia Christ. tom. 3. col. 786. narrantur Godefridum II. Abbatem Veteris Carpi ann. 1381. *Captivum pro libertate re-speranda pendere dixit. Dalerorum coctum fuisse*. Petrus a Boke de Ecclesiis Aquisgran. pag. 25. in-1°. *Poscebat siquidem quinquaginta Dalerorum millia*. Et infra: *Volentes nolentes illius petitioni assentiri coacti sex viginti Dalerorum millia, una cum, etc.* Legitur, alibi non semel apud Scriptores Germanos. Vide *Dalrus*.

2 **DALINUS**. Vide *Delpianus*.
DALHA, **DALLIS**, **Falx**, Gall. *Faux*, proprie est falcis pars ferrea, nostris alias *Dal*, *Daille*: et *Dart*; unde *Daliare* et *Dallare*, *falcare*, Gall. *Faucher*, et *Dallator*, *falcator*, vulgo *Faucher*. Lit. remiss. ann. 1465. in Reg. 194 Chartoph. reg. ch. 2: *Ostendendo quoddam pratrum quibusdam falcatoribus, qui herbam dicti prati... falcare seu Dalliare debebant... Quondam in eadem ferream, supra quam dicti homines falcatores, seu Dalliatores eorum falces sive Dalhas aptare consueverant. Lende major, Carcass. MSS: Item pro curia de Dallibus, in sol. Turon. Ubi versio Gallica ann. 1344: *Item pour charge de Dailles pour faucher, etc.* Lit. remiss. ann. 1395. in Reg. 76. ch. 84. *Impositum fuit Francisco Parrarano, pratu dictæ bocarie Dalhasse seu Dalhari fecisse sua auctoritate propria. Apres ils rencontrerent ledit Bondeu ainsi qu'il venoit d'un sien pré avec ung Dal à son col: in Lit. ann. 1463. ex Reg. 204. ch. 45. Ait ann. 1418. in Reg. 169. ch. 353. *Le suppliant d'une faux ou Daille fappa icellui Pierre environ le genoil près du ponce de la porte*. Burmanni alii ann. 1488. ex Reg. 133. ch. 48.**

Jehan des Ouches, qui portoit un Dart à faucher appareillé et emotu de nouvel, etc. Deux faulx ou Dartz, desquelz les darsus ditz avoient fauché ladite herbe estant audit pré, in aliis ann. 1481. ex Reg. 200. ch. 1. Neque alio sensu intelligenda videtur vox *Daux*, in Lit. remiss. ann. 1473. ex Reg. 135. ch. 1002 *Jehan Passareu dist au fils du suppliant qu'il lui avoit desrobé ung Daux ou faugibe*. *Daux* vero, pro *Gousse*, in aliis ann. 1362. ex Reg. 122. ch. 39: *Jehan Planquiele demanda une Dauxe d'aill pour daurer son pain*. Vide *Dayla*.

3 **DALIA**, *La povereta*, in Glossar. Lat. Ital. MS. [∞] Isidor. Origin. lib. 7. cap. 6. sect. 56.]

4 **DALIARE**, **DALLIARE**, **DALLIS**. Vide supra in *Dalha*.

5 **DALIVUM**, **DALIVUS**. Vide infra *Davus* 2.

6 **DALMASINUS**. Fructus species, prunum Damascenum, nostris *Damas*. Stat. Avelæ ann. 1496. cap. 53. ex Cod. reg. 4624: *Si aliqua persona... portaverit... castaneas, pira, poma, Dalmasinos, persica, ficcus, amigdola, et quoscumque alios fructus, etc.* Vide *Damascena*.

7 1 **DALMATA**, *Vestis Sacerdotalis candida cum clavis purpureis*. Gloss. Isid. Vide mox *Dalmatica*.

2 **DALMATA**. Hist. Franc. *Stortia* ad ann. 1453. apud Murator. tom. 21. Script. Ital. col. 639: *Georgius Dalmata, cui a multa cesarie cognomen erat*. Et ad ann. 1461. col. 72: *Georgius Dalmata, qui a pelta, quam vulgo largatum dicunt, cognominabatur, etc.*

DALMATICA. Vestis sic dicta, quod in Dalmatia primum sit reperta, ut habent Isidorus lib. 19. Orig. cap. 22. Aleuinus lib. de Divin. offic. Pappas, Durandus lib. 3. cap. 11. et alii. Usur autem Dalmaticarum in Ecclesiam primum invenit S. Silvester PP. cum a tota ecclesia uterentur Sacerdotes, veste scilicet sic dicta, que manibus carebat. [Longe ante Silvestrum Pontius in Vita S. Cypriani scribit: *Ei cum se Dalmatica exspiliasset (Cyprianus) et Diaconibus tradisset, in linea stetit*.] Sed cum nuditas brachiorum a perisque culparetur, Dalmaticarum a B. Silvestro usus inductus est, ut ait idem Aleuinus, a quo dicitur esse restitutum in modum Crucis, habens in sinistra sui parte fimbrias, a dextra is carente inconsulte, et cum largis manicis. His consentit Gillebertus Lunicensis Episcopus de Usu Ecclesiastico, ubi de Diaconis: *Stolam etiam super humerum sinistron ferre, et indui Dalmatica in solennibus, id est tunica amplis manicis*. Dalmaticam vero in modum crucis factam docet præterea Missa Antiqua a Matthia Illyrico edita. Bruno Signiensis de Vestimentis Episcoporum: *Dalmatica magis ad ornatum, quam ad significationem pertinere videtur, que etiam nunc abta tal onenta inuenta esse probatur*. *Fimbria tamen que in Dalmatica a sinistro latere pendunt, hujus vite impedimenta, et superfluitates, et sollicitudines significare possunt, que quoniam in altera vita non sunt, merito a fimbria in dextro latere ponuntur, etc.* Robertus de Flancsburo Capuensis S. Victoris in Remensis: *Dalmatica etiam que utuntur Levite, latitudine sua idem significat quod cassida, caritatem, per duas lineas concavas, a cubis ipsa ante et retro a sinistris usque dorsum decoratur, utriusque testamantum prædicta dicitur et portum dicitur poporatur*. *Dalmaticam pabrare hancum utriusque 12 carnis caritatis exprimit, quos Apos-*

tolus enumerat, dicens, Caritas patiens est, benigna est, etc. Tertia linea que est inter duas, et tribus fimbriis ante et retro insignitur, caritatem fide S. Trinitatis condecoratam demonstrat. Per fimbrias in sinistro latere sollicitudo activæ vite circa plurima intelligitur. Dextrum latius, quod caret fimbriis, contemplatio celestium sine multitudine perturbationum significatur. Fimbriarum Dalmaticæ meminit Theodulfus Aurelian. in Parænesi ad Episcopos pag. 238:

Candida ut extensis nitent Dalmatica rugis, Fimbria nove erret huic sine lege levis.

Neque alia est fimbria Dalmaticæ, a clavis purpureis. Glossæ Arabico-Lat.: *Dalmata, vestis sacerdotalis candida cum clavis purpureis*. Epiphanius: *Δαλματικά, τὴν ὄν καλοῦμεν ἐκ πλατῶν δια πορφυρὰς ἀουροῦσας κατὰ τοὺς ἀγκύνας*. Vide Amalar. lib. 2. de Eccl. offic. cap. 21. Ihabanum lib. 1. de Instit. Cleric. cap. 7. 20. Walafrid. Strab. lib. de Reb. Eccl. cap. 21. Petr. Dam. lib. de Dominis vobiscum cap. 17. Hug. a S. Victore lib. 1. de Sacram. cap. 53. in Speculo Eccl. cap. 6. Honor. August. lib. 1. cap. 211. Innocent. III. lib. 1. Myster. Missæ cap. 40. 56. Jacob. Vitriac. in Hist. Occident. cap. 35. etc.

Dalmaticam propriam Episcoporum vestem fuisse docent laudati Scriptores. Zacharias PP. in Epist. ad Austrobertum Episc. Viennens. apud Jo. a Bosco: *Dalmaticam usibus vestris misimus, ut quia Ecclesia vestra ab hac sede doctrinam fidei percepit, et morem habitus sacerdotalis, ab illa etiam percipiat decorum honoris*. Hanc sub planeta poni solitam scribit Joannes Diacon. in Vita S. Gregorii Magni lib. 4. cap. 83. 84.

Fuit etiam *Dalmatica* Diaconorum vestis propria, uti supra innuimus. Amalarius in Eclogis de Officio Missæ: *Diaconi retro stant, qui et ministrantes sunt in sancto altari, et Dalmaticas portant, quas solebat militaris usus portare*. Herbertus lib. 2. de Miracul. cap. 9: *Subdiacones tunicæ pretiosæ, Diacones Dalmaticæ fulgidæ decoraba it, ipsosque Presbyteros planetæ olosericæ insigniter adornabant*. Dalmatica tamen Diaconi non utebantur, nisi in majoribus festivitibus, ut est in Concilio Saleguntadiensi cap. 2. et apud Gillebertum Lunicensis Episcopus. Porro Silvestri PP. institutio fuit, ut *Diacon Dalmatica uterentur in Ecclesia, et pallio linostino leva eorum tegetetur*, ut auctor est Anastasius pag. 13. Diaconis vero videtur tribuere Ammianus lib. 14: *Pectoralem tuniculam sine manicis textam*. Unde diversa illa fuerit a Dalmatica manicata, quam *Chirodatam* vocat Capito-linus, nostrique Diaconis adscribunt.

8 Diaconorum vestis fuit quotidiana, præterquam deibus jejuniis, uti etiam nunc mos est in usuet monast. S. Emerani. Ratispon. art. 21. ex Bibl. S. Germ. Prat. cod. 1074. 3: *Dalmaticis tempore prandii et coræ utantur diacones, videlicet quando ad Sextam refectio, tempore jejuniorum planetis et cassibus Dalmaticis, in Invent. eccl. Cambrac. ann. 1371. Tuniques, Dalmatiques, in Charta dotat. capellar. de Blainvillia ann. 1345. ex Reg. 70. Chartoph. reg. ch. 175.*

Sed maxime Diaconorum Ecclesiæ Romanæ fuit Dalmatica, cum cæteris non nisi ex indultu summi Pontificis hac uti fas esset, qui eam interdum transmittabant, ut habet Gregorius M. lib. 7. Ind. 2. Epist. 113. Item lib. 1. Dialog. cap. 41.

ubi Paschasio Diacono Ecclesie Romanæ Dalmaticam adscribit. Cyprianus in Vita S. Cæsarii Arelatensis: *Speciali quodam privilegio pallii usum ei permisit, et Diaconus ejus perinde, ut Romanæ Ecclesie Diaconus, Dalmaticis uti voluit.* [99 Johannes XVI. PP. ann. 936. Abbatibus Selsensibus concessit cum sandaliis et Dalmatica missarum officia celebrare. Idem privilegium indultum Abbatibus Murbacensibus et aliis. Vide Alsatiam Diplomaticam num. 171. 316. sqq.] Jacobus Cardinalis de Coronat. Bonifacii VIII. PP. lib. 1. cap. 8:

Nos Levitarum cuneus, nos illa Sonatas
Dalmaticas vestita togas.

Cuppa Dalmatica, in libello de Fundat. Monast. Bigaugiensis pag. 255.

Dalmaticis etiam indutos Reges ac Imperatores in præcipuis solemnitatibus, eorumque inaugurationibus, palam est: ex iis præsertim quæ habet Hartmannus Maurus lib. de Coronatione Caroli V. qui inter solennia illa indumenta quibus induuntur, recenset *Dalmaticam* albam holosericam pretiosis margaritis gemisque distinctam, auream stolam margaritis quoque adornatam, cappam holosericam violacei coloris cui aurum in modum aquilæ intertextum est, et amiculum rubei coloris contextum pari modo magna aurea aquila. Petrus Rex Aragon. in Chronico, quod ipse conscripsit, lib. 2. cap. 9. ubi de sua Coronatione: *E lendemain mati, que son diuenge, nos som appareillats hora del sol exit ab nostra Dalmatica, e ab aqual arreament quis pertany a Rey pendre Coronacio.* Et lib. 3. cap. 16. de solenni in urbe Majorica processu: *E lo diuenge der lo matinos isquem de la Sacristia de la Seu, vestits e appareillats in sede Majestatis, ço es ab una camisa Romana d'un drap de seda prinvert ab alcuns fullatges sens tot obres, et apres una Dalmatica de drap vermell historiat, ab obres d'aur, e ab fullatges, etc.* Adde cap. 33. et Rayn. Montanerium cap. 286.

† *DALMATIUM*. Hist. Mediani Monast. pag. 242: *Casula tres de pallio, cape ix. Dalmatia quatuor de pallio.*

† *DALMUTIA*. Instrum. ann. 1582. ex Archivo Rhedon: *Cum cappis absque Dalmatis se congregaverunt in Ecclesia.*

DALMATICA PUS. Dalmaticæ indutus apud Lampridium in Commodio.

DALMATICA, in Gloss. Gr. Lat. Δαματίζω, idem quod *Dalmatica*: nam *Dalmatia*, pro *Dalmatia* occurrit non semel in Nummis apud Aurel. Victorem in Augusto, Claudio, etc.

° *DALPHINALIS*, *DALPHINALITER*. Vide infra *Delphinus*.

† *DALPHINUS*. Vide *Delphinus*.

† *DALRUS*, ut *Dalerus*. Wernerus Tittianus in Præfatione ad Annal. Novesienses: *Post rescissam unionem nos coegit, quatenus Conventui corporis Christi ultra 4000. Dalros pro tam brevi cohabitatione unionis tempore numeraremus.*

DALINI, Scurrae, velites, seu servi a pedibus Hibernis, apud Stanihurstium libro 1. de Reb. Hibern. et Jac. Wara in Antiquit. Hibern. cap. 12.

DALUM, Elfricus in Gloss. Sax. cap. de Navibus. *Dalum*, Ly tel se gel, i. parvum velum. Papias et Ugutio: *Dalum, minimum velum ad proram fixum.* Inde fortean velum, quod Throno Regio superponitur, *Dais* appellatur nostri. [Legendum est *Dolon* ex Isidoro lib. 19. Orig. cap. 3. *Dolon, Minimum velum ad proram defixum.* Græcis quoque δολων.

Procopius lib. 1. de Bello Vandal. cap. 17: *Ναλασσαντες τα μεγάλα λεία τοις μακροῖς (22) δόλωνας κηλοῖσιν ἐπέθετα.* Hesychius: *Δόλωνας, μακροὶ ἱστίοι, etc.* Livius: *Dolonibus erectis altum petere intendit.* [99 Glossar. MS. et codices Isidori habent *Dalum*.]

† *DALUS*, Ticio. Papias in MS. Bituricensi. [99 Δαλός.]

2. *DALUS*. Alia notione. Vide *Dayla*.

† *DAMACIUS*, Bombycinus pannus operis Damasceni, Gall. *Damas*. Inventar. Eccl. Aniciens. ann. 1411: *Item alter tassellus operatus ad modo Damagii cum lapidibus modici valoris.* Vide *Dameus*.

DAMADARIUS, Hebdomadarius. Charta Corbeiensis vetus MS. de Mensa Dom. Abbatis: *In illa firma in qua serviunt Damadarii de coquina, etc.* Alibi: *Hoc totum debent præparare et administrare Damadarii de coquina ad fenestram rectorii.* Vide *Hebdomadarius*.

DAMALIO, ex Gr. δαμάλιον, Juvenca. Lampridius in Alexandro Severo: *Ne quis surninatus occideret, ne quis lactantem, ne quis vaccam, ne quis Damalionem*

DAMARICIUS. Vide *Canis*.

† *DAMASCENA*. Pruni species, Gall. *Damas*, a *Damasco oppido, unde prius asporata est, dicta* Isid. lib. 17. Orig. cap. 7. Plinius lib. 15. cap. 13: *In peregrinis arboribus dicta sunt Damascena, a Syriæ Damasco cognominata.*

† *DAMASCUS*, ut *Damacius*. *Damascus albus*, in Apparatu bellico Caroli VIII. Regis Fr. in Italiam, apud Marten. Itinerarii tom. 2. pag. 308.

* *DAMASQUINUM*. [Gallicæ *Damas*: « Una casula de *Damasquino* parvonatio cum amito, stolla alba, manipulo ac cingulo. (Invent. Calixt. III. an. 1458. in archiv. Romano.)

° *DAMASTICUS PANNUS*, *Damascenus*, Gall. *Damas*. Comput. MS. ann. 1472. ex Tabul. S. Petri Insul.: *Johanni de Oupelines, pro una ulna panni Damastici albi figurati, etc.* lib. ij. sol. Vide *Damacus*.

† *DAMATA*, *Fama volatilis*. Glossar. Lat. Ital. MS.

† *DAMAYSELLA*, ut *Domicella*, Gall. *Damoiselle*, in Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 153.

† *DAMEIGIUM*, Idem, ut puto, quod *Dammum* 2. Chartularium S. Vandreg. tom. 2. pag. 1240. *Pechium terræ... sitam inter masuram Sibde de Pateo ex una parte, et ex altera justa masuram Emeline Gripe, et ab utraque kaminum Domini Regis ad unum caput, et ad aliud ad Damegium nostrum.*

° *DAMEUS*, *Damascenus*. *Vestimenta Danaea* in Testamento Bertichramci Episc. Cenom. Locum vide in *Paricula*.

† *DAMICELLA*, ut *Domicella*, in Vita S. Francisci de Paula. *Damisella*, in Hist. Dalph. tom. 2. pag. 278.

† *DAMITUM*, i. pro *Samitum*, Pannus holosericus. Testamentum Hug. Aycellini Cardinal. Ostiens. ann. 1297. *Ita Ecclesie Claromont. legamus paramenta seu indumenta nostra de Damito viridi.* Vide *Erametum*. [99 Chart. Lusit. ann. 1165. ap. S. Rosa de Viterbo Elucid. tom. 1. pag. 344: *Uno manto de greisco, et alio de Erami: tres cappas una de ciclaton et alia mudbage et alia de uno Dani.* Idem fortasse quod *Dimitum*, Δαμιότιον, Pannus duplici filo textus.]

† *DAMIUM*. Gloss. Lat. Græc. S. Germani Paris. *Damium*, δαμιόν, δαμιότιον, γινόμενον. Festus: *Damium, Sacrificium, quod fiebat in aperto, in honorem Bonæ deæ, quod minime esset δαμιόν, id est,*

publicum, Dea quippe ipsa Δαμῖα et Sacerdos Δαμῖα: appellatur. Hinc monet Scaliger, ita dictum, quod pro populo fieret: est ergo a δαμῖα, Dorice pro δῆμος, Populus. Vide *Xossium* Orat. Institut. lib. 4.

° *DAMMA*, Emissarium, cataractæ claustrum, quo mare excluditur, vel admittitur. Theutonibus *Dam*, unde locorum nomina. *Amsterdam, Rotterdam, etc.* Ordinatio Marisei Ramesiensis: *Non liceat alicui de cetero facere Dammam, aut fordas, aut alia impedimenta in aliquibus landeis, watergangs, fossatis, sive aquaguis, etc.*

° *DAMNABILIS*, Exitialis. Cone. Tricass. ann. 878. tom. 9. Collect. Histor. Franc. pag. 303: *Qui etiam ab hominibus suis sacramentum Damnable et damnandum blanditiis et terroribus tyrannice contra divina et humana jura extorsit. Dicitur de pena crimini inflictâ, apud Glabr. Rodolph. tom. 10. ejusd. Collect. pag. 57: *Protinus domino ultore affuit illius vindex, qui inceptor extiterat fraternæ discordiæ. Multatus enim illico Damnabili cæcitate, etc.* Vide in *Damnabilitas*.*

° *DAMNABILITAS*, Κτάρασις, ἔροπις, in Gloss. Lat. Gr. Condemnatio, exilium. Ita *Damnatio perpetua*, pro perpetua deportatione, in leg. 1. Cod. Th. de Fa. sa mon. (9, 21.) *Damnabili injuria ductus*, apud Trebellium Pollionem. *Damnabiliti cohibentia*, in lib. 8. Cod. Th. de appellat. (11, 30.)

† *DAMNABILITER*, *Damnose*, apud Ludewig. Reliq. MSS. tom. 6. pag. 70. et alibi.

° *DAMNACIUS*, *Damnoscus*, exitiosus. Vita S. Bern. de Monte Jovis tom. 2. Jun. pag. 1075. col. 2: *Quam (imaginem) longe post demones circumdantes, in idololatriam statuum profanaverunt, dantes in ea Damnacia egrediturum remedia deceptis concurrentibus ad eam.* *Damaiant*, in Charta ann. 1297. ex Chartul. S. Vandreg. tom. 1. pag. 137: *Et oit il li seroit matins Damaiant a mot.*

° *DAMNAMENTUM*, *Dammum*, incommodum, nostris alias *Damage*. Consuet. Normam. cap. 8. part. 1. ex Cod. reg. 4651: *Ex irrogatione vero injuriæ quis justitandus est, quando talem alicui injuriam intulerit, ex qua membrorum sequitur Damnum. Ou préjudice et Damage de nous*, in Lit. ann. 1371. tom. 5. Ordinât. reg. Franc. pag. 431. Vita J. C. MSS.:

Qui est li rois si manache,
Qui nos fera si grant Damage?

† *DAMNARE*, *Dammum inferre*, nocere. Radulphus Coggeshale in Chronico T. S. apud Marten. tom. 5. Ampliss. Collect. col. 568: *Videns denique Saladinus quod nihil proficeret, nec sic quidem posse Dammare civitatem, cepit cum suis circumire et infra civitatis percurtari, quærendo locum ubi machinas suas sine timore Christianorum posset erigere, etc.*

° Nostris alias *Damaiger* et *Dampniser*. Lit. ann. 1372. tom. 5. Ordinât. reg. Franc. pag. 555: *Et pour ce que les dictes lettres originales... sont Damaignes et empiries, etc.* Libert. villæ de Perrasses ann. 1347. ibid. tom. 7. pag. 33. art. 10: *Et restabliront le donmaige au Dampniser. Damaiger*, eodem significatu, in Lit. ann. 1372. tom. laudato Ordinât. pag. 496.

† *DAMNATICUS*, Ad metalla damnatus. Acta S. Cecilie Virg. et Mart.: *Cecilia dicit: Miror ut non intelligas figuram fictiles, gypseas, ligneas atque lapideas, vel cujuscumque metalli Deos esse non*

posse, quas araneæ texunt, et aves sterco-
rant, in quorum capitibus solent ciconia-
nidos instruere, quas Damnatitici faciunt.
Nam ad omne metallum pro criminibus
Damnatitii mittuntur. Ergo a Damnatitio
initium accipientes, quomodo possunt Dii
vel estimari vel credi?

† **DAMNATITIA** et **DAMNATITIA MEM-
BRA** dicuntur in Miraculis S. Maioli
Abb. que paralysi laborant. Similiter
Damnatio lingue pro Lingua eodem
morbo impedita, ibidem.

DAMNATIO, Damnum, Gall. **Damage**
et **damage**. Epist. Caroli Martelli ad
Episcopos: *Ut ei nemo aliquam contra-
rietatem vel Damnationem adversus eum
facere presumat.* Matth. Paris ann. 1267:
Ne roberias vel Damnationes facerent.
Damage, in Legib. Normanicis Willelmi
Nothi cap. 38. Vide **Excommunicatio**, et
Egid. Menagium in Originibus Ital. in
Damnatio.

† **DAMNATITIVUS**, **Deditivus**. Gl. Isid.
Κατάδικος, in Gloss. Lat. Gr. ubi etiam
Damnatio, κατάδικος, κατάδικος. Con-
stantiensis: **Damnatio**, **Deditivus**. Di-
citur autem **Deditivus**, qui a Judice
creditori adducebatur et dedebatur ob
debita, cum non esset solvendo, ut apud
eum serviret. Hic in Gl. dicitur, **ἐκδοτός**
εἰς κτήνη, κατάδικος, ἐκδοτός, propter
quam causam videntur etiam dicti
Damnatio, ut apud Græcos κατάδικος
ἐνός, quia damnatitii erant a Judicibus.
Hesychius: Ἀγορίων ὅτι μὲν πορτίων, ὅτι
ἐκ καταδικασμένων. Ἀγορίων appellat-
bantur, qui iudicium sententia damnatitii
in creditoris domum abducebantur.
Alii fuere **Deditivus** de quibus infra in
Deditivus.

† **DAMNATUS**, Detentus in purgatorio.
Visio Wetini inter Acta SS. Benedict.
sæc. 4. part. 1. pag. 266: **Circum-bat
maximus fluvius igneus, in quo innume-
rabilis multitudo Damnatitiorum pœnã iter
inclusa tenebatur, etc.**

† **DAMNITAS**. Vide **Damnitas**.
DAMPNIFICARE, Damnum inferre.
Pseudo-Ovidius de Vetula:

Dampnificansque hostem numeris quibus egerat illas.

Utuntur præterea Jacobus de Vitriaco
lib. 3. Cesarius Heisterb. Will. Brito
lib. 4. 5. 6. 10. Philippid. et alii. **Dam-
nificari**, Damnum pati, in Consuetud.
MSS. Augustæ Auscorum ann. 1301.
art. 92.]

† **DAMPNIFICATIO**, **DAMPNIFICATIO**, ut
Damnitas. Transactio Rogerii Siciliæ
Regis de quadam lite, apud Rocch.
Pirrum Sicil. Sacræ pag. 354: *De terris
autem Flomariæ ordinatum est sic: Quod
quantacumque homines Episcopi habeant,
remaneant apud eos absque Dampnifica-
tione, in perpetuum teneant et cognos-
cant ea tanquam ab Episcopo.* Composi-
tione Universitatis villæ de Mari cum
Procureto Monasterii Silvæ Regalis
ann. 1321. ex Schedis D. de Maraugues:
*Ipsi possint facere levatam piscium semel
in septimana sine Dampnificatione retium
piscatorum.*

† **DAMPNIFICATUS**, Damnum passus,
cui damnum factum est seu illatum.
Statuta Massil. lib. 1. cap. 53. § 7: *Ad-
dentes huic capitulo, quod totius defectus
farinæ debeat reddi, ut, dictum est, Dam-
nificatæ personæ. Dampnificata persona
rursum legitur hac notione ejusd. lib.
cap. 41. 54. et lib. 5. cap. 19. § 24. Vide
Dampnificare.*

DAMPNITAS, Idem quod **Damnatio**, dam-
num. Vetus Notitia apud Franc. Mariam
in Mathilde Comitissa: *Uta Dampnitas,
aut intentionem, vel molestiam deveniat*

per aliquid ingenium, etc. Charta Caroli
M. apud Perardum pag. 13: *Neque Mo-
nachii aliquam molestiam neque Dam-
natam inferre presument.* Occurrit præ-
terea in Capitulari Radelchisi Principis
Beneventani cap. 3. 8. 20. apud Ughel-
lum tom. 3. pag. 301. etc. apud Gregor.
VII. PP. lib. 1. Ep. 18. etc. [et in Addi-
tamentis ad Chronicon Casauriense ann.
1028. apud Murator. tom. 2. part. 2.
col. 993.]

DAMPNETAS, Eadem notione, apud
Marculfum lib. 1. Formul. 32. lib. 2.
Form. 18. et in Legib. Longob. lib. 2.
tit. 29. § 1. 6. tit. 55. § 17. [et Liutpr. 19.
(4. 1.) 17. (6. 61.) Rach. 4.]

1. **DAMPNUM**, Multa Judicis sententia
irrogata. Charta Sancti Lascarensis
Episcopi ann. 1001. apud Marcam: *Si
forte his duellum vel aliqua divisio adve-
nerit, Damnum eis concessit.* Alia apud
eundem: *Liberaverunt totum proprium
honorem S. Mariæ de tot carrei, et de toto
Damno, et de tot carnal, etc.*

2. **DAMPNUM**, quod nostri **Danger** vo-
cant, id est, Procinctum, seu territorium,
in quo si qua ob commissa crimina,
irrogantur multæ, eæ Dominorum sunt:
maxime vero usurpatur pro animalibus
damnum facientibus in alterius prædio.
Leges Rotharis Regis Longob. tit. 105.
§ 30. [et 318.]: *Si quis peculum de Damno
suo ad clausuram minaverit, etc. Mox:
Habeat ille id peculum qui in Damno
invenit.* Leges Liutprandi tit. 61. [et 85.
(6. 32.)]: *Si quis caballum in Damnum
suum invenit, etc.* Magna Charta de
Libertatibus Angliæ: *Exceptis averiis
in alieno Damno inventis.* Reg. Majestat.
lib. 4. cap. 23. § 2: *Si quis Latronem in
Damno suo invenit cum furto.* Leges
Burgor. Scottor. cap. 126. § 4: *Si quis
invenit in Damno suo arvas, gallinas,
aut capros, etc.* Bracton. lib. 3. tract. de
Corona cap. 37. § 9: *Dicere enim poterit
captor, quod juste cepit averia sua, quia
invenit in Damno suo, et secundum con-
suetudinem regni imparcavit illa.* Fleta
lib. 2. cap. 49. § 1: *Possunt enim captio-
nes advocari, eo quod dici poterit quod
averia capta fuerint in loco certo in
Damno suo, vel in prato, vel alibi in suo
separati.* Monasticum Anglic. tom. 2.
pag. 862: *Animalia in Damnis ditorum
fratrum inventa.* [Chartularium Montis
sancti Michaelis articulo de Messeria:
*Messorius si ceperit aliquam bestiam in
Damno cujuslibet hominis S. Michaelis
de Genesio, debet eam reddere homini in
cujus Damno eam ceperit, et homo debet
Messorio unum Turonense dare.*] *Bestes
trouvées prises en Damage, in Con-
suetud. Hesdinensi art. 32. Vide Dan-
gerium.*

Vel Loca sub damno interdita. Lit.
remiss. ann. 1369. in Reg. 100. Chartoph.
reg. ch. 413: *Lequel Tassin avoit mené
vaches et autres bestes es Dangiers de la
mère de l'exposant, sans sa licence.* Alia
ann. 1373. in Reg. 101. ch. 396: *En la-
dite terre et ou Dangier dudit sire trouva
certaines bestes deditus habitans. Iceles
bestes se bouterent en un Dangier ou pas-
turage défendu, in aliis ann. 1406. ex
Reg. 161. ch. 173. Hinc **Sergent dange-
reux**, qui ejusmodi delicta prohibet et
a delinquentibus multas exigit, vel eos
judicii deferit. Lit. remiss. ann. 1403. in
Reg. 138. ch. 10: *Esquels bois nous avons
droit de Dangier, c'est assavoir que toutes
et quantefoiz que aucunes bestes sont
trouvées esdis bois, elles sont confisquées
à nous. Robert le Fort nostre sergent
Dangereux advisa de loing icelles apparis-
etc. Unde **Damnager** dicebatur apparis-**

tor, qui animal in damno deprehensum
pignerabatur. Lit. remiss. ann. 1413. in
Reg. 167. ch. 187: *Come Estienne Lucat
sergent de Macies, ou baillage de Mascon,
eust prins et Dommagé une jument....
laquelle il vouloit mettre en toit.*

3. **DAMPNUM**, Sumtus, impense, Gall.
Depens. Chronicon S. Trudonis apud
Acher. Spicil. tom. 7. pag. 388: *Cumque
altero die sedens (Herimannus Metensis
Episc.) in cella Abbatis de negotiis suis
strenue ageret, prandiumque ingens ex
Damno nostro paratum inferna expecta-
ret. . . . Excepta autem Damno quod de
magnifice sibi parato servitio afflictæ Ec-
clesiæ nostræ, duos ei Herimannus (Abbas)
equos transmisit, pro quibus molendinum
de Stades in vadio positum fuit.*

† **DAMPNATICIUS**, pro **Damnandus**. in
Act. 8. Januar. tom. 6. Sept. pag. 876.
col. 2: *Venientes ad carcerem, cum
Sossio Dampnaticio in confabulatione
junguntur.*

† **DAMPNIFICARE**, ut **Dampnificare**, **Dam-
num** inferre. Charta anni 1272. ex Ar-
chivo Monasterii de Bono Nuntio Roto-
mag. *Et si forte contigerit, quod deinceps
dicti Religiosi Dampnificati fuerint
super hoc. . . nos tenebimur. . . illud
eisdem penitus et plenarie resarcire.* Ta-
bularium B. Mariæ Piperacensis: *Ecclē-
sia valde Dampnificata, id est. Cui
magnum damnum illatum est.* Charta
Guidonis Archiep. Bituric. ann. 1279.
apud Thomasserium in Bituric. 118:
*Ita quod læsus inutilis fiat, vel quod
propter icus predictos non apparentes
moriatur vel corporaliter Dampnificetur,
hoc est, damnum patiat. Occurrit
alibi.*

† Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg.
7657: **Dampnar**, Prov. **Dampnificare**,
vindicare.

† **DAMPNIFICATIO**. Vide **Dampnificatio**.
* **DAMPUGULA**. [Capra agrestis, DIER.]
† **DAMUS**, Dama masculus, apud Ma-
dor in Formulari Anglic. pag. 304. et
apud Rymer. tom. 1. pag. 557. col. 1.
Vide **Darnus**.

† **DANAFIL**, Tubæ species. Instr. ann.
1347. tom. 1. Probat. Hist. geneal. do-
mus reg. Portug. pag. 282: *Ipsa univer-
sitas Ville-franchæ more solito congre-
gata. . . ad sonum tubæ sive Danafil, etc.*

† **DANAMARCA**, **DANNAMARCA**, **Dania**,
Gall. **Danemarc**; unde **Danimarches**,
Pant. Giab. Radulph. tom. 10. Collect.
Histor. Franc. pag. 14: *Mortuo rege
Adafrado, in regno scilicet illorum, qui
Danimarches cognominantur, etc.* Ibid.
pag. 155: *Infinita multitudo Nortman-
norum ex Danamarca, etc.* Et pag. 156:
*Rez vero Canotus de Danamarca paga-
nus, etc.*

† **DANANTBRAS** pro **Davantbras** vel
Devantbras, Brachiale ferreum, Gall.
Brassart. [Ducentos arcus, duodecim lori-
cas, octo paria Danantbras, seu paria de
ganteler, apud Rymer. tom. 8. pag. 754.
col. 1.]

DANEGLDUM, Tributum Angliis indi-
ctum, ob pacandos, vel vi propulsandos
Danos. Angliam sæpius incurrentes.
Joan. Bromptonus: *Danegeld est talli-
gium datum Danis, id est, 3. den. de qua-
libet bovata terræ.* Leges Edwardi Con-
fess. cap. 11: *Danegeldi redditio propter
piratas primitus statuta est. Patriam
enim infestantes, vastationi ejus pro posse
insistebant. Ad eorum quidem insolentiam
reprimendam statutum est Danegeldum
annuatim reddi, scilicet 12. denarios ex
unaqueque hida totius patriæ, ad condu-
cendos eos qui piratarum irruptioni resis-*

tendo obviarent. Vide Leges Henrici I. cap. 15. Ab hac pensatione exempta est Ecclesia Anglie. ut in iisdem Edwardi Legibus narratur, quæ videntur esse recentioris Scriptoris, et forte Henrici de Knyghton lib. 2. apud quem ea reperiuntur pag. 2357. nisi ille ab alio hauserit.

Tunc vero primum indictum est, cum Swanus Danorum Rex Britanniae insulam, quam magna ex parte occupaverat, vastaret et spoliaret, Ethelredo regnante, ut est apud Joannem Sarisber. lib. 8. Poicratice cap. 21. Henricus Huntingdon. lib. 5. pag. 357: *Edelredi Regis an. 18. primum statuerunt Angli consilio infausto Siricii Archiepiscopi, quod ipsi censum Dacia persolverent, quatenus a rapinis et caede cessarent, et dederunt eis decem mille libras.*

At quod ex necessitate, et Danicorum incursionum occasionibus indictum est miseris Anglis tributum, propulsis postmodum et intra proprios limites sese continentibus Danis, continuatum est. Hoc autem malum, inquit idem Scriptor, usque in hodiernum diem duravit, et diu, nisi Dei pietas subveniat, durabit. Regibus namque nostris modo persolvimus ex consuetudine, quod Dacia persolvebatur ex ineffabili terrore.

Sed onus Anglis gravissimum ab eorum cervicibus auferre. Illudque relaxare primum aggressus est S. Edwardus. Ferunt enim, verba sunt Ingulfi pag. 897. *Regem sanctissimum, cum dictum Danigeld cubicularii sui collectum in Regis cameram intulissent, et ad videndum tanti thesauri cumulum ipsum adduxissent, ad primum aspectum exhorruit, protestantem se demonem super acervum pecuniarum saltantem, et nimio gaudio exultantem prospexisse. Unde pristinis possessoriis jussit statim reddere, et de tam feræ exactione ne iota unum voluit retinere; quin in perpetuum remisit, ar. no scilicet 38. ex quo tempore Regis Ethelredi patris sui Swanus Rex Danorum suum exercitum illud solvi singulis annis imperavit. Similia narrant Alfridus in Vita S. Edwardi cap. 7. n. 23. et Bromptonus pag. 942.*

At Willelmo Notho Angliam obtinente, rursus Anglis eadem pensatioque indicta servata, Danegeldi appellatione, licet Dani cæterique maris prædones Septentrionales incursus suos cohiberent. Cum ergo diu solvisset terra sub ejusdem Regis Imperio, noluit hoc ut annuum solvi, quod fuerat urgente necessitate bellicæ tempestatis exactum; nec tamen omnino propter inopinatos casus dimitti. Raro igitur temporibus ejus, vel successorum ipsius solum est, hoc est cum ab exteris gentibus bella vel opinionibus bellorum ingruerent. Ita liber Scaccarii lib. 1. cap. 11.

Præterea exsolutum sub Willelmo Juniore cum Normanniam invasit, fratre suo Roberto in expeditionem Hierosolymitanam profecto, tradit Knighton loco citato. Henrico I. denique regnante, Danegeldum inter jura Regia recensetur in ejusdem Regis Legibus cap. 10. quod fortassis ejusmodi pensationem populis indicere solius esset Regis, vel potius quod ad Regium fiscum deferretur: *Hæc sunt jura quæ Rex Angliæ solus et super omnes homines habet in terra sua, commoda pacis et securitatis institutione, retenta, infractio pacis per manum vel brevis datæ, Danegeldum, placitum brevium, etc.* Atque inde forte Danegeldum Regis vocitatur in aliquot Chartis illo regnante descriptis tom. 1.

Monastici Anglie. pag. 111. et tom. 2. pag. 206. 207. in quibus terræ concessæ dicuntur liberæ et quietæ ab omni sæculari exactione et omni re quæ ad Regem pertinet, excepto Danegeldo Regis. Henrico etiam imperante illud obtinuisse in Anglia docet adhuc caput. 16. earumdem Legum: *Danigildum, quod aliquando Ringe manus (alias Yngoman, Spelmannus legit Inglieman) dabatur, id est, 12. den. de unaquaque hyda per annum, si ad terminos non solvatur, wyta emendetur. Refert etiam Ranulfus Cestrensis lib. 7. cap. 17. Henricum in redemptionem peccatorum suorum visisse circa ann. regni sui 90. septem annis Danicum tributum relaxatum.*

Sed longe religiosior fuit Henrici successor Stephanus Rex: nam in die Coronationis suæ inter alia vovit, quod Danegeldum, id est, duos solidos ad hidam, quos antecessores sui accipere solebant, singulis annis in æternum condonaret, ut auctor est Henricus Huntingdon. lib. 8. pag. 387. a quo hausit quæ habet in hanc rem Bromptonus. Nulla deinceps mentio occurrit Danegeldi apud Scriptores. Vide Analecta Seldeni lib. 2. cap. 6. [Vocis origo Saxonice gild, Solutio Vide Gildum.]

DANELAGA. Vide Lex Danorum.

1. DANGERIUM, seu Danger, vocant nostri, quidquid juri stricto, atque adeo confiscationi obnoxium est: ita ut res dicatur esse in Dangerio domini feudalis, quæ, nisi quod de ea statutum est adimpleatur, confiscari possit. Ita *fiefs de Danger* vocant Consuetudines aliquot municipales, Trecentis art. 37. Calvimontensis art. 56. Barrensis art. 1. etc. ejusmodi feuda, quæ a vassallis adiri non possunt, nisi post præstitum Domino hominum: alioquin in commissum cadunt. Historia foundationis Abbatii Pipwellensis in agro Northampton: *Nec audebant Abbates eidem resistere, quia aut pro denariis, aut pro bladis semper fuerunt Abbates in Dangerio dicti Officialis.* Charta Philippi Regis Fr. an. 1283: *Poterunt suas sagenas ponere et retia exiccanda in sicca terra, sine Dangerio Garrenariorum, salvo in prædictis omnibus Dangerio traversi de Archis, quod retinemus.* [Charta pro Monialibus Belli-prati ann. 1270. apud Miræum tom. 1. pag. 418. col. 2: *Nec mihi vel successoribus meis aliquid in eis dominium vel Dangerium (Dangerium) dereliqui; sed omnia ipsis libera et quiete omnibus decravimus temporibus permanere.*] Philippus Mouskes in Chilperico.

Et si ont les pois quietement,
Si ont les balances sans trecier,
La signorie et le Dangier.

In Carolo Magno:

Tous les avoit à Dangier,
K'il ne poit sans aus mangier.

Vide Domigerium.

Quicquid confiscationi obnoxium est sive ratione feudi, sive ex conductione. Charta ann. 1358. in Reg. 86. Chartoph. reg. ch. 492: *Cum accepissent quemdam locum, seu plateam, vel Dangerium, sitos super fluvium Exsonæ, ad molendinum ad molam construendum. Ventas, reliefs, Dangiers, chambrellage et droitures,* in Ch. Joan. abb. Corb. ann. 1359. ex Chart. ejusd. monast. fol. 272. v. Hinc *Estre en danger de quelqu'un*, significat alicui obligatum et devinctum esse. Lit. remiss. ann. 1386. in Reg. 149. ch. 297: *Quant vint à paier l'escot, Maronnat dist à l'exposant qu'il paist pour lui; lequell*

lui respondi qu'il n'en feroit rien, et qu'il n'estoit point en son Danger, par quoi il deust paier pour lui. Vide infra in Domigerium.

2. DANGERIUM, in re forestaria, dicitur Jus quod Rex habet in forestis et silvis Normanniæ, in quibus proprietarii cælionem facere non possunt inconsulto Rege, aut illius Officialibus, sub commissi pœna, quam Danger vocant. Regestum Cameræ Computor. Paris: *Tiers et Danger sont, que toutes les forets de Normandie, qui ne sont du tresfond du Roy, desquelles les tresfonciers n'ont speciale exemption par chartre et usage, sont tenus à tiers et Danger du Roy; est à sçavoir qu'iceux tresfonciers ne peuvent faire vente ordinaire ni exploiter en leurs tresfonds sans licence du Roy, qu'il ne perdent toute la vente, laquelle pour ce est forfait.* In Charta 17. Jul. ann. 1471: *De noble homme de Guillaume de Casenous dit Coulomp Escuyer Vice admiral de France, Maistre Enquesteur et Examineur des Eaux et forests du Roy.* Dangerium dicitur esse decima acrarum silvæ: verbi gratia in 80. acris silvæ seu bosci, Tertium et Dangerium 18. acras efficiunt: 10. pro Tertio et 8. pro Dangerio, quæ et decima dicitur: *C'est à sçavoir pour le tiers, des [dix] acres: et pour le Dangier ou disme, 8. acres.* Quæ verba infra rursus repetuntur. Hinc Tertium et Dangerium, in Charta Ludovici Hutini pro Normanniis ann. 1315. art. 9. 10. etc. Vide Tertium et Domigerium.

Inquisit. ann. 1258. in Reg. Olim parlam. Paris. fol. 7: *Item utrum comes Ebroicensis vendebat sua nemora, sine tertio et Dangerio.* Arrest. ann. 1269. Ibid. fol. 168: *Judicatum est quod Johannes de Nevilla miles non potest vendere boscos suos de Nevilla, sine licentia et Dangerio regis.* Reg. Cam. Comput. ex Bibl. reg. sign. 8408. fol. 102. v: *Dangeria vero (sunt) quando bosci non possunt vendi sine licentia regis, et tunc ibi habet decimum denarium.* Ch. ann. 1470. ex Cod. reg. 9849. 4. fol. 158. r: *Quant, ung boys à tiers et dangier est vendu par le tresfoncier tout ensemble, tant sa part comme la part du roy, le roy prent le tiers sur toute la somme de la vendue avec la disme ou Dangier de deux sous pour livre v. g. sur 16 pris de 60. sous Tournois l'acre ou l'arpent, ou le totage d'icelle vente, le roy y prent 20. sous Tournois pour son tiers, et le Dangier ou disme sur le totage, qui monte pour lesdiz 60. sous Tour. six sous Tour.* Consule quæ de jure Tertii et Dangerii scripsit Lud. Greard cum Instrumentis et observationibus Lud. Froland. Unde *Sergent dangereux* dicitur, qui jus illud regium curat et servat, in Lit. remiss. ann. 1406. ex Reg. 160. Chartoph. reg. ch. 346: *Jehan de Grosmeil sergent Dangereux de nos foretz, etc.* Vide Glossar. Jur. Gall. et in Tertium 4.

3. DANGERIUM MARITAGIORUM, Multa servis irrogata, qui invito domino nuptias iniban. Reg. S. Justi ex Cam Comput. Paris. fol. 211. v: *Servicia vavassorum, Dangeria maritagiorum, justitia parva, etc.* Vide Forimaritagium.

4. DANGERIUM, Incommodum, difficultas, mora, contentio, nostris Dangier, eodem sensu. Charta Ingeranni de Margn. pro fundat. eccl. colleg. Escolar. ann. 1310. in Reg. Phil. Pulc. ex Cod. reg. 9607. 3. ch. 68: *Concedo tam ipsis quam aliis personis collegii liberum molere, et id facere absque Dangierio*

vel exactione qualibet tenebitur in futuro molendinarius molendini. Testam. Ayunari de Rossillione ann. 1364. ex Cod. reg. 6008. fol. 127. v. : *Emantur... calix, missale et alii libri necessarii in dicta capella, et omne ornamentum altaris, taliter quod servitor dictæ capellæ possit et valeat ibidem celebrare sine dongeras* (l. *Dangerio*) alterius persona. Gesta Ludov. Pil. cap. 16. tom. 6. Collect. Hist. Franc. pag. 152 : *Et leur commanderent que se la roine fesoit Dangier, que il la sachassent à force hors de l'esq.* Lit. remiss. ann. 1369. in Reg. 100. Chartoph. reg. ch. 247 : *Lesquelz supplians dirent aux dites femmes folles que elles allassent coucher avec eulz ; lesquelles en firent un pou de Dangier ; et sur ce orent un pou de paroles dangereuses. Comme le tavernier faisoit Dangier ou difficulté de ce faire. in alio ann. 1370. ex Reg. 102. ch. 83. Hinc *Dangereux*, Difficilis, morosus. Lit. remiss. ann. 1389. in Reg. 134. ch. 159. *Laquelle femme, quant elle aperceut que ledit prestre son maitre venoit, jeta la Dangereuse et s'escria faintement, etc. Cause dangereuse*, Implicata, que difficultatem habet, in Lit. ann. 1388. ex vol. 8. Arrestor. parlam. Paris. : *Comme iceulx particuliers ayant une tres grosse et Dangereuse cause en nostre parlement. Dangereux* denique, Morbo obnoxius, unde quis in periculo versatur. Lit. remiss. ann. 1383. in Reg. 145. ch. 173. *L'un d'iceulx coups, par cas de meschic et d'adventure, chey sur l'ueil dudit Thomas, lequel il avoit un pou Dangereux et malade*. Alia. ann. 1453. in Reg. 182. ch. 33. *Iceulx decullet se refroidi tant, que une maladie appellée apopleisie, dont il estoit Dangereux, enferme et souvent malade, le print.**

5. **DANGERIUM**, nostris *Dangier*, Angustie, claustra itineris vel montium, vulgo *Detroit*, *defilé*. Lit. remiss. ann. 1389. in Reg. 135. Chartoph. reg. ch. 232. *Comme la ville de Mande oit située près des fins et mettes de nostre royaume es destrois et Dangier des contes de Foi et d'Arminhae.*

DANGIO, Vide *Dunjo*.
DANIGELDUM, Vide *Danegeldum*.
DANIMARCHES, Dani. Vide supra *Danamarca*.

DANIO, Piscis genus, Provincialibus. Vide infra *Glaucus*.

DANJO, Vide *Dunjo*.

DANISTA, Vide *Darnus*.

DANITARI, si tamen certa est lectio, f. pro *Morari*, *nutricari*. Reg. visitat. Odon. archiep. Rotomag. ab ann. 1248. ad ann. 1269. ex Cod. reg. 1265. fol. 347. r. : *Oliverius socius prioris frequenter venabatur et ibat ad perdices cum retie et falcone, et habebat tunc quoddam instrumentum in quo Danitantur falcones, quod nobis displicuit, pro eo quod erat ita in publico et propter scandalum. Leg. forte *Domantur*.*

DANNAMARCA, Dania. Vide supra *Danamarca*.

DANRATA, Merces quavis, Gall. *Denrées*. Stat. MSS. eccl. Tull. ann. 1497. in unum collecta fol. 101. r. : *In eventum quo... transgredi edicta ejusdem civitatis in exercitio ministeriorum predictorum, prout in pondere panis aut mercatura Danvatarum reprobatum, tenebuntur adire prepositum de Velleyo, vel capitulum, et prosequi justitiam super querelis suis, ita quod si panes et Danrate hujusmodi invenirentur defectiva, executio earum... competet nobis seu dicto preposito. Danrie vero Modus agri, f. unde redditur unus denarius census, in*

Testam. Th. de Failly ann. 1473. ex Bibl. reg. : *A legué, donné et devisé huit faulciées et deux Danrées de prey. Vide infra *Denariata prati et terræ*.*

DANSARE, Gallis *Danser*, Saltare : Cambro Britannis *Dawnsio* idem sonat.

DANSATOR, Gall. *Danseur*, Saltator. Hist. Monasterii S. Laurentii Leodiensis pag. 1118 : *Venerunt Dansatores Aquigrani, deinde Trajectum. Mimi sunt et circulatores.*

DANSATRIX, Saltatrix, Gall. *Danseuse*, in Chr. Cornelli *Zantflit*, apud Marten. tom. 5. Ampliss. Collect. col. 309.

DANTI, pro *Dextri*, ut conjecto. Præceptum Caroli Simplicis ann. 919. apud Marten. Collect. Ampliss. tom. 1. col. 275 : *Et insuper areas... intra muros Turonicæ urbis sitas cum muros et posterula, habentes in circuitu a porta Aurelianensi usque ad arenas peticas nonaginta sex Dantos. Vide *Dextri*.*

DANTULUS, Qui male et ridiculam eb causam dona largitur. Vita S. Walthei abb. tom. 1. Aug. pag. 259. col. 2 : *Qui (prælati) cum de obscuris parentibus genuinam trahant originem, donis medianibus, militum et procerum sibi nundantur consanguinitatis claritatem ;... qui tertium gradum cognationis vel quartum computant, aut concedunt Dantulo, centesimum genu numerare nesciunt.*

DANUMARCHIA, Dania, vulgo *Danemarck*, in Vita S. Gerem. tom. 6. Sept. pag. 704. col. 1. Vide supra *Danamarca*.

DANUS, Usurarius. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692. Vide *Darnus*.

DANZA, Hispanis *Saltatio*, Gallis *Danse*. Legitur in Concilio Tolet. anni 1582.

DAPAR, f. *Procuratio* seu Convivium, vel certa præstatio loco convivii, a Latino *Dapes*. Largior et oparatus ciborum apparatus, unde *Dapinare victum alicui*, apud Plautum. Testam. Manigundis Langobarda pro erectione puellaris Monasterii Cairati ann. 20. Luitprandi et Heldeprandi Regum, apud Mabill. tom. 2. Annal. Bened. pag. 705. col. 1 : *Dare debet Dapar sancte Ticinensis Ecclesie, et debet et facere dare et consignare Abbatissa, que pro tempore præordinata erat, ad domum ipsius sancte Mediolanensis Ecclesie Antistitis, per ante dictas ferias de Domini Nativitate. Et si Dapar ipsius Mediolanensis Ecclesie Antistitis alia superimposita facta fuerit, quam supra indicavit : tunc solo et iudice, ut habeat potestatem, commendationem et consecrationem in qualicumque Episcopum iuxta ipsa Abbatissa, que pro tempore præordinata erat, cum ipsa munita, qualiter superius judicavit, alia superimposita eis da nulla par non fiat : forte pro *Nulla Dapar non fiat*. Sed et hæc obscura. [20] *Da par pro de parte*. Chart. Manigundis suspecta Muratorio Antiquit. Italie. tom. 2. col. 239. c.]*

DAPARE, *Edere, manducare, maniar*, Pror. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657. Vide *Dapere*.

DAPAX, *DAPATICUS*, *DAPICUS*, Uguatio, et ex eo Joan. de Janua. *Dapac*, loquax et facundus ex cibo. *Dapaticus*, et *Dapicus*, i. manifestus, aptus, et largus, *dapsilis*, manifestus. *Dapare*, id est, magnifice, large, dapsiliter. Vide Festum.

DAPER, *Che da manciare*. Glossar. Lat. Ital. MS.

DAPERE, a *Dapes*, Epulari. Gloss. Lat. Gr. : *Dapet*, εὐδοχεῖται.

DAPES, Bona, facultates. Ermold. Nigel. de Gest. Ludov. Pil. lib. 2. vers.

485. tom. 6. Collect. Histor. Franc. pag. 35 :

Divitique Dapes, necnon partitur honoras In sobolem propriam Cæsar amore patris.

Idem lib. 3. vers. 617. ibid. pag. 50 :

Cæsar ei vitam tribuit, tributque salutem, Et miserans proprias cessit habere Dapes.

6. **DAPHARDUM**, perperam, ni fallor, pro *Caphardum*, capitis tegumentis species. Vide in hac voce. Protocol. de reformat. eccl. tom. 1. Conc. Constant. part. 10. pag. 603 : *Officiales curiæ, ut scriptores, abbreviatores, procuratores, advocati... incedant induti Daphardis, ut antiquitus consueverunt.*

DAPIFER, Idem qui *Senescallus*. Chronicon Moriniacense lib. 2 : *Willalmus Dapifer, qui et Senescallus appellatur. Leges Henrici I. Regis Anglor. cap. 41 : Qui residens est ad domum suam, summoniri debet de quolibet placito cum testibus, et si domi est, eidem dicatur, vel Dapifero, vel denique familiaris sui libere denuntietur. Dapifer vel minister manerit, cap. 92. Vide Seldenum de Titulis honorar. 2. part. pag. 636. 635. 840. et infra in *Senescallus*. [20] Murator. Antiq. Ital. tom. 1. col. 119. c. et infra *Drossarius*.]*

DAPIFERA, Officialis Monasterii Idem qui alias *Refecturarius*, modo *Depositarius* vel *Cellerarius*. Fol. xxiii. Tabularii Virzionensis post Humbaldum Abbatem subscribunt Monachi plures, inter quos *Rainaldus Monachus Dapifer*. Onomas-ticon vetus : *Dapifer*, αὐτοπόρος.

DAPIFERA, in Necrologio Laureshamensi pag. 84. *Vindemiarum Litterariar. Schannati : Agnetis Dapiferæ, etc.*

DAPIFERIA, Dapiferi dignitas, in Charta ann. 1318. apud Isaacum Pontanum lib. 7. *Rer. Danicar. [Dapiferia et Senescallia Franciæ, in Edicto Philippi cognomento Pulcri ann. 1309.]*

DAPIFERATUS, Eadem notione, apud Hugonem de Cleeris, Robertum de Monte et Nicolaum Trivetum ann. 1164. *Levoldum Northovium in Chron. Marciano ann. 1307. et alios.*

DAPIFERATIO, Idem quod *Dapiferia*. Tabular. S. Remigii Remensis : *Hæc sunt feoda que tenet in manu sua, Dapiferationem, terram de Comato, etc.*

DAPIFICUS, Condimentarius, seu potius *Cocus*, qui *dapes* parat aut condicit. Matth. Paris ann. 1258 : *Dapificos suos, Cocos, et Pincernas, etc.*

DAPISCIDA, a *Dape* et *Cædo*, Sector mensarius, Gall. *Ecuyer tranchant*. *Philippum Wentworth Militem unum Dapiscidarum nostrorum*, in Indentura treugarum Scotiæ ann. 1457. apud Rymerum, tom. 11. pag. 397. col. 2. *Rursus occurrit ejusdem tom. pag. 831. col. 2.*

DAPOCLEORIUM, Papias MS. : *Dapocleorium, Faldistorium*. Vide *Cliothe-drium*.

DAPSIBILITER, ut *Dapsiliter*, Laute, large, liberaliter. Vita S. Droctovei tom. 2. Martii pag. 40 : *Avaritiam omnino vitabat et Dapsibiliter miserorum inopia subveniebat.*

DAPSILIS, Vox Latinis cognita. Glossar. Lat. MS. Regium Cod. 1013. et Papias : *Dapsilis, Largus, profusus, vel qui satis erogat escas.* [20] *erogat dapes*, in cod. reg. 7609. Joan. de Janua. : *Dapsilis, largus, præcipue in cibis*. Ebrardus Bethun. :

Dapsilis est dapibus, aliis rebus quoque largus. Gloss. S. Benedicti : *Largus*, δαψιλῆς. Glossæ aliæ : *Dapsilis* δαψιλῆς. Fortunatus de Vita S. Medardi cap. 7 : *Erat enim*

Testam. Th. de Failly ann. 1473. ex Bibl. reg. : *A legué, donné et devisé huit faulciées et deux Danrées de prey. Vide infra *Denariata prati et terræ*.*

DANSARE, Gallis *Danser*, Saltare : Cambro Britannis *Dawnsio* idem sonat.

DANSATOR, Gall. *Danseur*, Saltator. Hist. Monasterii S. Laurentii Leodiensis pag. 1118 : *Venerunt Dansatores Aquigrani, deinde Trajectum. Mimi sunt et circulatores.*

DANSATRIX, Saltatrix, Gall. *Danseuse*, in Chr. Cornelli *Zantflit*, apud Marten. tom. 5. Ampliss. Collect. col. 309.

DANTI, pro *Dextri*, ut conjecto. Præceptum Caroli Simplicis ann. 919. apud Marten. Collect. Ampliss. tom. 1. col. 275 : *Et insuper areas... intra muros Turonicæ urbis sitas cum muros et posterula, habentes in circuitu a porta Aurelianensi usque ad arenas peticas nonaginta sex Dantos. Vide *Dextri*.*

DANTULUS, Qui male et ridiculam eb causam dona largitur. Vita S. Walthei abb. tom. 1. Aug. pag. 259. col. 2 : *Qui (prælati) cum de obscuris parentibus genuinam trahant originem, donis medianibus, militum et procerum sibi nundantur consanguinitatis claritatem ;... qui tertium gradum cognationis vel quartum computant, aut concedunt Dantulo, centesimum genu numerare nesciunt.*

DANUMARCHIA, Dania, vulgo *Danemarck*, in Vita S. Gerem. tom. 6. Sept. pag. 704. col. 1. Vide supra *Danamarca*.

DANUS, Usurarius. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692. Vide *Darnus*.

DANZA, Hispanis *Saltatio*, Gallis *Danse*. Legitur in Concilio Tolet. anni 1582.

DAPAR, f. *Procuratio* seu Convivium, vel certa præstatio loco convivii, a Latino *Dapes*. Largior et oparatus ciborum apparatus, unde *Dapinare victum alicui*, apud Plautum. Testam. Manigundis Langobarda pro erectione puellaris Monasterii Cairati ann. 20. Luitprandi et Heldeprandi Regum, apud Mabill. tom. 2. Annal. Bened. pag. 705. col. 1 : *Dare debet Dapar sancte Ticinensis Ecclesie, et debet et facere dare et consignare Abbatissa, que pro tempore præordinata erat, ad domum ipsius sancte Mediolanensis Ecclesie Antistitis, per ante dictas ferias de Domini Nativitate. Et si Dapar ipsius Mediolanensis Ecclesie Antistitis alia superimposita facta fuerit, quam supra indicavit : tunc solo et iudice, ut habeat potestatem, commendationem et consecrationem in qualicumque Episcopum iuxta ipsa Abbatissa, que pro tempore præordinata erat, cum ipsa munita, qualiter superius judicavit, alia superimposita eis da nulla par non fiat : forte pro *Nulla Dapar non fiat*. Sed et hæc obscura. [20] *Da par pro de parte*. Chart. Manigundis suspecta Muratorio Antiquit. Italie. tom. 2. col. 239. c.]*

DAPARE, *Edere, manducare, maniar*, Pror. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657. Vide *Dapere*.

DAPAX, *DAPATICUS*, *DAPICUS*, Uguatio, et ex eo Joan. de Janua. *Dapac*, loquax et facundus ex cibo. *Dapaticus*, et *Dapicus*, i. manifestus, aptus, et largus, *dapsilis*, manifestus. *Dapare*, id est, magnifice, large, dapsiliter. Vide Festum.

DAPER, *Che da manciare*. Glossar. Lat. Ital. MS.

DAPERE, a *Dapes*, Epulari. Gloss. Lat. Gr. : *Dapet*, εὐδοχεῖται.

DAPES, Bona, facultates. Ermold. Nigel. de Gest. Ludov. Pil. lib. 2. vers.

485. tom. 6. Collect. Histor. Franc. pag. 35 :

Divitique Dapes, necnon partitur honoras In sobolem propriam Cæsar amore patris.

Idem lib. 3. vers. 617. ibid. pag. 50 :

Cæsar ei vitam tribuit, tributque salutem, Et miserans proprias cessit habere Dapes.

6. **DAPHARDUM**, perperam, ni fallor, pro *Caphardum*, capitis tegumentis species. Vide in hac voce. Protocol. de reformat. eccl. tom. 1. Conc. Constant. part. 10. pag. 603 : *Officiales curiæ, ut scriptores, abbreviatores, procuratores, advocati... incedant induti Daphardis, ut antiquitus consueverunt.*

DAPIFER, Idem qui *Senescallus*. Chronicon Moriniacense lib. 2 : *Willalmus Dapifer, qui et Senescallus appellatur. Leges Henrici I. Regis Anglor. cap. 41 : Qui residens est ad domum suam, summoniri debet de quolibet placito cum testibus, et si domi est, eidem dicatur, vel Dapifero, vel denique familiaris sui libere denuntietur. Dapifer vel minister manerit, cap. 92. Vide Seldenum de Titulis honorar. 2. part. pag. 636. 635. 840. et infra in *Senescallus*. [20] Murator. Antiq. Ital. tom. 1. col. 119. c. et infra *Drossarius*.]*

DAPIFERA, Officialis Monasterii Idem qui alias *Refecturarius*, modo *Depositarius* vel *Cellerarius*. Fol. xxiii. Tabularii Virzionensis post Humbaldum Abbatem subscribunt Monachi plures, inter quos *Rainaldus Monachus Dapifer*. Onomas-ticon vetus : *Dapifer*, αὐτοπόρος.

DAPIFERA, in Necrologio Laureshamensi pag. 84. *Vindemiarum Litterariar. Schannati : Agnetis Dapiferæ, etc.*

DAPIFERIA, Dapiferi dignitas, in Charta ann. 1318. apud Isaacum Pontanum lib. 7. *Rer. Danicar. [Dapiferia et Senescallia Franciæ, in Edicto Philippi cognomento Pulcri ann. 1309.]*

DAPIFERATUS, Eadem notione, apud Hugonem de Cleeris, Robertum de Monte et Nicolaum Trivetum ann. 1164. *Levoldum Northovium in Chron. Marciano ann. 1307. et alios.*

DAPIFERATIO, Idem quod *Dapiferia*. Tabular. S. Remigii Remensis : *Hæc sunt feoda que tenet in manu sua, Dapiferationem, terram de Comato, etc.*

DAPIFICUS, Condimentarius, seu potius *Cocus*, qui *dapes* parat aut condicit. Matth. Paris ann. 1258 : *Dapificos suos, Cocos, et Pincernas, etc.*

DAPISCIDA, a *Dape* et *Cædo*, Sector mensarius, Gall. *Ecuyer tranchant*. *Philippum Wentworth Militem unum Dapiscidarum nostrorum*, in Indentura treugarum Scotiæ ann. 1457. apud Rymerum, tom. 11. pag. 397. col. 2. *Rursus occurrit ejusdem tom. pag. 831. col. 2.*

DAPOCLEORIUM, Papias MS. : *Dapocleorium, Faldistorium*. Vide *Cliothe-drium*.

DAPSIBILITER, ut *Dapsiliter*, Laute, large, liberaliter. Vita S. Droctovei tom. 2. Martii pag. 40 : *Avaritiam omnino vitabat et Dapsibiliter miserorum inopia subveniebat.*

DAPSILIS, Vox Latinis cognita. Glossar. Lat. MS. Regium Cod. 1013. et Papias : *Dapsilis, Largus, profusus, vel qui satis erogat escas.* [20] *erogat dapes*, in cod. reg. 7609. Joan. de Janua. : *Dapsilis, largus, præcipue in cibis*. Ebrardus Bethun. :

Dapsilis est dapibus, aliis rebus quoque largus. Gloss. S. Benedicti : *Largus*, δαψιλῆς. Glossæ aliæ : *Dapsilis* δαψιλῆς. Fortunatus de Vita S. Medardi cap. 7 : *Erat enim*

frugalitate laudabilis.. *Dapsilis* in pauperum recreatione, etc. Ordericus Vitalis lib. 4: *Hic non Dapsilis, sed prodigus erat.* Occurrit in Notis Tyronis, et alibi passim.

DAPSILITAS, Liberalitas. Ordericus Vital. lib. 12: *Quem pro affabilitate sua et Dapsilitate oppido dilexerunt.* [Vita S. Genulphi Episc. tom. 2. Jan. pag. 84. n. 17: *O Serve Dei inclyte, o mi care Domine, obsecro Dapsilitatem tue magnificentie, ut declines in domum meam.*] Matth. Paris ann. 1248: *Qui omnes Milites circumdegentes Dapsil tatis et hospitalitatis multiplicatis honoribus superaverat.* Ann. 1349: *Nec tamen hospitium ejus Dapsilitatis alicujus inde suscepit incrementum.* Vide pag. 251. d. 535. f. Vitam S. Adelheid. cap. 8. Henricum Huntingdon. lib. 8. Stephanum ad Saxonem Grammaticum pag. 177. [Anonymum in Vita S. Gerardi Abb. inter Acta SS. Benedict. sic. 5. pag. 270.]

† **DAPSILITER**, ut *Dapsiliter*. Large. Liberaliter. Chronicon Fontanell. apud Acherium Spicil. tom. 3. pag. 230. *Eum satis honorifice suscepit, necessaria Dapsiliter indulsit.* Sueton. in Vespasiano *Dapsile* dixit eadem notione. Vide *Dapsiliter*.

† **DAPTICUS**. Vide *Dapax*.
† **DARAMARE** vel *Daraniare* bellum Spelmano in *Adramire*, idem est quod Denunciare. Proffterii. Vide *Adramire*.
† Hinc, ut videtur, *Daroment*. Denuntiatio. in Charta Margar. comit. Fland. ann. 1387. ex Suppl. ad Miræum pag. 436. col. 1: *Et de ce ont joys et assez payiblement avant les Daroment, guerre et commotion qu'ils ont esté à nostredit pays de Flandre.*

† **DARASTUUE**. Vide infra *Dauretoæ*.
† **DARBUS**, Animalis genus frugibus infestum. Comput. ann. 1480. inter Probat. tom. 8. Hist. Nem. pag. 342. col. 1: *Item solverunt pro litteris monitorii a curia domini officialis impetratis... contra mures, Darbos, et talpas, et alie animalia fera dampnum inferencia in fructibus secretis in campis et sigillo, iij. sol. dos. et. den.* Vide infra in *Excommunicatio*.

† **DARDA**, ut *Dardus* infra. Memoriale Petestatum Regiensium ad annum. 1284. apud Murator. tom. 8. col. 1165. *Quod audiens iste insanus, statim cum cultro suo, sive cum Darda percussit Episcopum et perforavit corpus ejus.*

† **DARDANA** PUGNA, Ludi genus. Vide *Senio*.

DARDANARII, Septasarii. Pantopolæ qui nostris, *Regratarii*. [Qui merces, maximeque annonam emunt, ut postea carius vendant et iniquius.] Gl. Lat. Græc.: *Dardanarius*, Παντοπόλης, παντοπόλος, ἀποκρίτης, Gloss. Græc. Lat.: Μετάβολος, *Dardanarius, cociator, arillator*. Alibi: Παιγκάκης, *Dardanarius*. Vide *Cujacium* lib. 10. Obser. cap. 19. et Turnebum lib. 9. Advers. cap. 7. [Leges Municip. Mechlin. tit. II. art. XVII: *Dardanarii qui annonæ pretium intendunt, in crate traducendi a Suprema ad portam Neptuni, quam Neccariam vocant; atque ita eliminandus est sine ulla relaxatione pæne in æternum exilium.* In hujusmodi homines invehitur S. Ambros. Offic. 3. 6. Vide *Lexicon. Martinii*.]
† **DARDANUS** Equus, Subniger, *Brunus*. Vide *Brunicus*.

DARDIARI, Milites qui *dardos* gestant, apud Albertinum Mussatum lib. 5. de Gestis Italicorum rubrica 2.

DARDUS, Jaculum, Gallis *Dard*. [Ital. et Hisp. *Dardo*.] Cambro-Britannis *Dar*, est quercus, robur, *Dart*, telum, jacu-

lum. Abbo lib. 1. de Bellis Parisiac. vers. 89.

At turris nocturna gemit Dardis terabrata.

Infra vers. 603:

... Dardumque ferens castella petivit illorum.

Lib. 2. vers. 213:

Scuta tonant, Dardique volant.

[Hist. Dalph. tom. 2. pag. 510. in Conventionibus ann. 1345. de armis ad guerram necessariis: *Plata cervellerie cc. gorgerie cc. clxxx. pavesi, cc. lancea, cccc. Dardi.*] Guill. Guiart. ann. 1392:

La veissie sa remuer,
Lances bradrir et Dars ruer,
Qui trapussent coton et bourre.

Henr. de Gauchi in versione MS libri de Regimine Principum: *La terre chose est con leur doit apeare à traire sujetes, à lancer des Dars, et ferir de lancea. Mox: Et sachis qu'à bien jeter une lance, ou un Dard, ou le doit bransler, et puis jeter rudement.* In vibrandis *Dardis*, seu jaculis maxime industrii fuere Genuenses, quæ nunc nomine commendantur non semel in Chronico Bertrandi Guesclini MS.:

Et vint mille Genoia, qui vont tous Dars lançant.

Alibi:

Vinrent li Genoiois deus giennes seans,
Qui lancerent de Dars ainsi que Paveis.

Octavianus de S. Gelais in Viridario honoris:

Becs de faulcons, Dardes Portingaloises.

[De etymo consule Murator. Antiq. Ital. tom. 2. col. 1135. c.] Vide *Darda*.

† Interdum Ensis brevis, pugio, sica, Ital. *Dardo*, Gall. *Darde*. Lit. remiss. ann. 1376. in Reg. 109. Chartoph. reg. ch. 170: *Præfatus Pillardus eundem exponentem cum gladio vavit;... quod videns dictus exponens ad sui defensionem quandam Dardam, quam in manu sua tenebat, opposuit; et finaliter dimissis per eos hinc inde gladio et Darda præfati exponens et Johannes Pillardus se ad invicem acceperunt.... Præfatus exponens vim repellendo eundem Pillardum solo ictu dicta daga percussit. Erponens portans in zona sua unum bazalardum et in manu sua unam Dardam pictam de viridi, in altis ann. 1383. ex Reg. 123. ch. 55. Alia ann. 1381. in Reg. 120. ch. 137: *Armez d'une cote de fer, d'une espée, d'une taloche et d'une Darde ou demi-glaive, etc.* Rursum alia ann. 1391. in Reg. 142. ch. 329: *Le suppliant en soy defendant mist audevant dudit Martin ladite lance ou Darde, dont il fu ataint et navré Comme les compaignons eussent joué de la Darde, le Clerc gaga de geter en cinq gées ou à cinq fois une Darde ou dart, in aliis denique Lit. ann. 1394. ex Reg. 146. ch. 438. *Dardille*, diminut. a *Darde*, in Lit. remiss. ann. 1454. ex Reg. 191. ch. 12: *Le suppliant getta icelle Dardille,.... laquelle chey sur le front d'icellui Poupart, qui la tira si tost, etc.* Hinc: † **DARDEIARE**, Gall. *Darder*, Ital. *Dardeggiare*, *Darda* seu jaculo ferire. Instr. ann. 1218. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 60. col. 1: *Bertrandus impiet trossam erbæ in terra, et dictus Stephanus sedens super erbam cecidit cum ea in terra: tunc apprehendentes lanceas suas ferebant, ceperunt inter se Dardeiare cum eis.***

† **DARDENA** CORDA, Funis palea.

juncto aut cortice ex Dardania aut Monte Libano contextus, unde vulgo *Corde de Liban* dicitur. Leudæ minut. Carceas. MSS.: *Item de duodena cordarum Dardanarum, i. den.* Haud scio an ejusdem originis sit vox *Darcidoine*, vel an non sit scripta pro *Carcidoine* aut *Calcidoine*, in Lit. remiss. ann. 1396. ex Reg. 151. Chartoph. reg. ch. 133: *Le suppliant print à faire un petit de verrerie en la chambre de frere Jehan de Bousac, eveque de Darcidoine, en la ville de Bouoges.* Rursum infra occurrit.

† **DARE**, Statuere. Leos Ludovici Augusti e Codice Ambrosiano apud Murator. tom. 1. part. 2. pag. 128. col. 1: *Quomodo Ludovicus Imp. Dedit quomodo Missi et Comites de Ecclesiasticis, etc.*

† **DARE** CONTRA, Obsistere, vel etiam oppugnare, in aliquem irruere, Gall. *S'opposer, attaquer, courir sus* Instr. ann. 1384. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 65. col. 1: *Venit dux (Bituricensis) cum gentibus armorum ad partes, pro destruendo patriam et gubernando, offero me habere a comite Ruzi ducentas lanceas et plures, et eadem mandare ad impediendum et dandum contra gentes armorum dicit domini ducis.*

† **DARE** FAMAM, Rumorem disseminare, fama vulgare, Gall. *Faire courir un bruit*, Ital. *Dare voce*. Epist. scripta vicario et concilio Massil. ex Tabul. S. Viet.: *Bene quingenti vel circa de inimicis debebant dormire in castro de Varaginibus; si fuerunt ibi vel non, adhuc nescio; licet Darent famam, quando se congregabant, quod volebant venire ad civitatem istam (Masillie.)* Vide *Famare*.

† **DARGHETTA**, **DARGUETTA**. [Minor targa: « Salvatori de Valencia victori... pro factura pangessorum et Darguettarum. (Arch. Vatic. mand. camer. 1458. f. 81.) » — « (Eidem) pro pavesia, Darghettis et aliis rebus. (Ibid. f. 64.) »]
† **DARIUS**, perperam pro *Decius*, taxillus, Gall. *Dé*, Stat. crimin. Saonæ cap. 37. pag. 79: *Et quia interdum in civitate Saonæ et districtu se reducant personæ male et suspectæ, ut puta ludentes cum falsis Darius, etc.*

† **DARNUS**, Fenerator. Papias: *Danus*, (Σάρκος) *fernus*, *lucrum*, Græcæ, quod rustice *Darnus*, sive *feruator* [vel *fernus* dicitur. Excerpta Pithoræna: *Danus, Fenerator, Danista*. Hinc corrigendæ Glossæ Isidor. ubi perperam, *Danus, Fenerator*: quod non vidit Grævius vir alloquin oculatissimus.] Cambro Britannis *Darn* est pars, portio: *Darnio*, in partes et fructa dissecare. Ita etiam in Catholico Americ. Arvernus, *Dearne*. *Darne*, eadem notione: unde *Darne de saumon*, portio salmonis.

† **DARRUS**, ut *Dardus*. Locum vide in *Ruchæu*.

† **DARSENA**, **DARSINA**, **DARSINALE**, Portus interior, Ital. *Darsena*. Convent. Saonæ pag. 60: *Cum his diebus præteritis comparuissent Vincentius Brexianus et Petrus Vincentius Rocheta, oratores civitatis nostræ Saonæ, et exposuissent Darsenam dictæ civitatis continue impleri... qui cum hodie retulissent nullam salubriorem formam reperuisse ad habendam pecuniam pro dicta Darsina reparanda, etc.* Stat. crimin. ejusd. cap. 30. pag. 32: *Si aliquis raubariam vel depredationem violenter commiserit... in aliqua strata publica dicti communis, seu super modulo in portu aut rippa portus, vel Darsinali retro modulum, etc.*

† **DARTUS**, ut *Dardus*, Jaculum, telum. Charta ann. 1335. ex Cod. reg. 5966. A. fol. 1. v°: *Armaturas etiam in dictis ga-*

leis infrascriptas habebunt... lanceas ccl. Darios v. Vide supra Darda.

¶ **DASGASTALDUS**, Procurator. Testamentum Bertichramni Episc. Cenom. ann. 615. Inter Acta SS. Jun. tom. I. pag. 727: *Dasgastaldi qui voluerint ex ipso cum ipso Abbate consistere vel Basilicam deservire, de rebus sanctae Basilicæ dicentur. Vide Gastaldus.* [° Apud Breq. pag. 113: (Libertini) sub defensione S. Petri perseverent et Dasgastaldus. Qui voluerint ex ipsis, etc. dotentur.]

° **DASIA**, Una figura. Glossar. Lat. Ital. MS: *Dasia, densitas spiritus, signum vocalis aspirate.* in Amalth. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7613: *Dasian, flatis, a dando, id est ostendendo flatum habere.* [° *Δασια.*]

¶ **DASIUM**, Mensa ceteris excelsior in refectorio S. Germani Paris. sic olim, ut puto, dicta, quod supra esset umbra-culum, Gal. *Dais*, unde nomen. Veteres hujusce Monasterii Consuetudines, apud Marten. de antiquis Consuetudinibus pag. 109. ubi de Collatione ante Completorium: *Conventus ascendit ad mensas, sed non sedebunt quousque Prior sederit ad Dasium, et sederit super sedem. Si vero Abbas fuerit ad Collationem, Conventus non erit superius ad mensas, sed stabunt inferius donec Abbas transierit, et sederit ad Dasium supradictum. Primo versus dicto lectionis, quidam juvenis pulsabit uno ictu campanam quæ pendet super petram elemosinæ, et tunc surgent quatuor, aut quinque, vel plures, et accipient modellos vitreos, vel argenteos, et implebunt eos vino. Et cum impleti fuerint, juvenis pulsabit campanam supradictam; et tunc ibunt illi quatuor ordinate, unus juxta alium, versus Dasium, et illis inclinatis coram primo gradu ascensus Dasii, Cantor incipiet: Benedicite, etc. Tale debet esse luminare in refectorio per totam hyemem, dum bibit Conventus. Refectorarius debet accendere ad Dasium duos cereos, et in utraqueque tabula inferius tres cereos. Postea dabunt illi, qui modellos tenent, bilere Priori et Conventui, unicuique in ordine suo. Schemula de Officio defunctorum inter Probat. Hist. ejusd. Monasterii San-German. pag. CLXIX: *Postmodum in prandio, panis, vinum, generale cum pictantia, si venerit, debet ad Dasium reponi per triginta dies et pauperibus erogari. Idem sunt, si bene conjecto et prioris loci Petra elemosinæ, et hujus posterioris Dasium, ideo f. sic dictum, quod vel esset extrema pars illius mensæ excelsioris Dasium appellata, vel locus quidam peculiaris ipsi mensæ proximus, ubi cibus pauperibus destinatus ponebatur, usque dum iidem distribuere, finitis prandio vel cena. Vide Dais et Dagus.**

° Cujus usus, cibos pauperibus post cenam vel prandium erogandos apponendi super abbatis mensam, mentio fit in Chron. Casaur. laudato in Centenarium 3.

1. **DATA**, DATIO, DACIA, DACIO. Tributum, pensitatio, vectigal: nostris *Dace*. Ejusmodi autem tributis nomina indita, quod primitus gratuita essent, et ultro Dominis darentur, et pensitarentur. Glossæ vet. *Data, Δατα*. Græcis *δατα*. Præceptum Pandulfi Principis Capuæ apud Camillum Pergrinum in Hist. Langob. *Ut faciant illi suorumque æredum tibi qui supra Adelundo, tuisque æredibus omne servitium et imperationem et Dationem, hoste et data, quæ est pensio publica.* Præceptum Roberti II. Principis Capuæ ann. 1128. apud

Angelum a Nuce pag. 521: *Concedimus... scilicet trecentos Tarenos quos singulis annis accipiebamus ab hominibus de Casa Genzana pro Data.* Adde Petrum Diac. lib. 4. Chr. Casin. cap. 96. Charta Alexandri Comitis Cupersanensis ann. 1102. apud Ughellum tom. 7. Ital. sacr. pag. 864: *Data, vel angaria, aut adjutorium, quod ex nostræ gentis consuetudine Collecta vocatur, vobis non auferet, etc. Date vel clama*, in Statutis Delphinibus pag. 37. (ubi *Date* pro speciali tributo litigantibus imposito sumitur. Cum enim aliqua de re disceptabant in Curia Dalphinali, tum *Datas* vulgo duorum assium pro libra *rgi* litigiosæ solvere cogebantur, medietatem scilicet ante, alteram medietatem post latum iudicium. Si vero ante sententiam iudicis lis amice componebatur, *Data* erat solummodo sex denariorum pro libra, uti nos docent Privilegia urbi Ebreduno concessa: *Dicti Cives non teneantur sportulas sive Datam dare in Curia de aliqua causa, nisi tunc demum cum libello dato lis fuerit contestata, vel responsio facta sine libello; et tunc teneantur dare medietatem sportularum, in fine vero causæ aliam medietatem. Ante responsionem vero, si partes discedant a lite, teneantur quilibet dare Curie sex denarios pro libra ratione sportularum.* Has *datas* sustulit Humbertus II. Vide Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 374.] Tributum annuum *Datate* dixit Sidonius lib. 5. Ep. 13. id est, vectigal quotannis et sæpius persolvere.

¶ **DACIUM**, apud Rymer. tom. 8. pag. 234. tom. 12. pag. 281. Marten. Anecd. tom. 2. col. 905. et 906. [° Chart. Carol. IV. Imper. ann. 1354. ap. Guden. in Cod. Diplom. tom. 3. pag. 379.]

DATIUM, Italis *Datio*. Sanctus lib. 2. part. 2. cap. 4: *Tributa aut Dacia et commercia.* Vide Hist. Cortusior. lib. 3. cap. 14. lib. 7. cap. 7. 18. Joan. Villaneum lib. 1. cap. 28. [Bullam Bonifacii IX. PP. ann. 1396. apud Illust. Fontaninum in Append. Antiq. Hortæ pag. 438.] [° Constit. Henric. VII. Imperat. ann. 1311. ap. Pertz. tom. Leg. 2. pag. 518. lit. 30. Chart. Comit. Oetting. ann. 1359. in Alsat. Diplom. tom. 2. pag. 226.] etc.

¶ Pro Pretio rei emte sumitur ab Anonymo in Chronico Parmensi ad ann. 1281. apud Murator. tom. 9. col. 745: *Item eodem tempore et anno fuit carum tempus, ita quod sextarium frumenti vendebatur vi solidos imperiales, et starii speltæ ii. solidos imperiales. Et tunc fuit ordinatum per Commune Parmæ, quod *Datium* solveretur (uentibus blavam de aliena Episcopatu, xvi. imperiales de stario frumenti, et viii. imperiales de stario cujuslibet alterius bladi. Et etiam fuit ordinatum, quod quilibet habens valimentum ecc. librarum mutaret Communi xx. solidos imperiales pro dicto *Datio* solvendo, et ut melius bladum haberent pro subsidio populi Parmæ.*

DATIA. Albertinus Mussatus lib. 12. de Gest. Italic. post Henricum VII. pag. 86: *Populo communes *Datie*, exactionesque et mytua publica et privata subjiciuntur.* Utitur etiam Thomas Archid. in Hist. Salonitana cap. 35. Hist. Cortusior. lib. 3. cap. 14. [Regimina Paduæ ann. 1291. Chronicon Veronense ann. 1325. et Philip. Aug. in Privilegio ann. 1273. apud Miræum tom. 1. pag. 437. col. 1.] etc.

DACIA. Petr. de Vineis lib. 5. Epist. 113. [Charta Alberti Ducis Austriæ pro Cœnobio S. Crucis Viennæ ann. 1286. apud Ludewig. tom. 4. Reliq. MSS. pag.

267: *Ad nullas teneantur collectas, contributiones, Dacias sive steuras.*]

DATIVA. Anonymus de Gestis Manfredi et Conradi Regum apud Murator. tom. 8. col. 609: *Omnes angaria, perangaria, collectæ, tagiæ, Dative, contributiones exercituum, etc.* Utitur Leo X. PP. apud Illust. Fontaninum in Appendice Antiquit. Hortæ pag. 433. et 491.

DATIARIUS, Qui *Datias* colligit, Telonarius, in Charta Henrici Imp. ann. 1311. pro Monast. de Aqua frigida in Italia, [et in Bulla Calixti Papæ ann. 1456. in Bullario Carmelitano pag. 245. col. 2.]

DATIO, Eadem notione. Gloss. Lat. Græc.: *Datio, δατα*; Synodus Romana sub Eugenio II. PP. ann. 826. cap. 26: *Nulli liceat Episcopatum a subiecto Sacerdote, vel aliquo quolibet loco et piis locis *Dationes* ultra Statuta Patrum erigere.* Charta Ottonis I. Imp. apud Baron. ann. 962. n. 7: *Nec non et censum et pensionem, et cæteras *Dationes* quæ annuatim in Palatium Regis Longobardorum inferri solebant de Tuscia, Petrus Diac. lib. 4. Chr. Casin. cap. 34: *Ut nullam *Dationem* vel censum inde exigeret.* [° Benedicti Chron. ap. Pertz. tom. Scriptor. 3. pag. 693. lin. 12. Chart. ann. 990. ap. Marin. Pap. Diplom. pag. 255: *De ceterum autem frugium nulla *Datione* tributis.* Vide Murator. Antiquit. Italic. tom. 2. col. 75. c.] Pactum inter Venetos et Hierosolymitanos Barones apud Will. Tyrium lib. 12. cap. 25: *Venetici... de nulla penitus causa aliquam *Dationem* persolvere debent, nisi solum quando veniunt, aut exeunt cum suis navibus Peregrinos portantes.* Occurrit ibi non semel: Vide Italiani Sacram tom. 1. pag. 107.*

Sic etiam appellabant Dalmatæ et Croati dona seu xenia, quæ bis quotannis dabantur Banis, Comitibus, et Castellanis, scilicet diebus Nativitatis Domini et Paschatis, ut auctor est Joan. Lucius lib. 6. de Regn. Dalm. cap. 1.

DATICUM. Chronicon Farsensis Monasterii pag. 657: *Similiter hominum nostrorum sine *Datico*, herbativo, scatico, aut glandatico, etc.* Vide *Laticus* suo loco.

DACITUM. Conventiones Communis Januensium et Imperatoris Græcor. ann. 1261. in Hist. Gallo Byzantina: *Nec exigi faciet ab aliqua persona aliquod novum commercium, *Dacitum*, seu exactionem, etc.* [Alterum locum vide in *Bullatura*.]

¶ **DACITA**. Caffarus lib. 1. Annal. Genuens. ann. 1158: *In mercationibus suis solvant innumeras *Dacitas*.* Occurrit rursus in Annal. ejusdem urbis per Ogerium Pagem lib. 4. ad ann. 1265. et in Statutis Massil. lib. 1. cap. 41: *Quod nemo teneatur bis *Dacitam* prestare pro eodem avere.* Occurrit ibi non seriel, et alibi.

DACITARI. Idem quod *Taliari*. Vetus Charta apud Gariellum in Episcopis Magalonensib. pag. 283: *Solensque pro tribunali de dactis et Clericorum collectis judicavit, ac clericos honeste ac clericatiter viventes non debere *Dacitari*, nec bonorum suorum occasione collectari* pronuntiavit. Vide *Datiare* suo loco.

2. **DATA**, Donatio, cesso, in Chartis Italicis apud Georg. Pilonum in Hist. Bellunensi pag. 117. 119. [Litteræ anni 1361. ex Chartophylacio Regio Regest. 91. Ch. 221: *Ita tamen quod morte alterius ipsorum proventu, ad alios fratres ac eorum quemlibet natos et nascituros ac ipsorum liberos masculos in matrimonio*

procreandos, ut *præfertur, gradatim et successive tota Data, prout se comportat et superius continetur, deveniat consequenter.*

3. **DATA**, seu **DATUM**, Anni, mensis, dieique et loci Diplomatici seu Chartæ adscripta notatio. Suidas et Glossæ Basilicæ: *Δατὸν κατὰ Ποσυχίον ἀρχαία τῆς γράμματος, καὶ τοῦ καιροῦ, ὅτι τίς ἐκ πόλεως, ἢ ἐκ τινος τόπου ἀποστῆναι.* Notæ Magnonis: **DAT.** *Data.* Concilium Lugdunense III. can. 2. *Dies Datarum, et pretia constituta... ibidem inserantur.* [Uque in diem *Datæ præsentium litterarum*, in chart. ann. 1307. Alsat. Diplom. tom. 2. pag. 85.]

DATARE, Annum et diem literis adscribere. Subscriptio Chartæ apud Hugonem Flaviniac. in Chr. pag. 270. 271: *Ego frater Milo Datavi in mense Maio, etc.* Alia ibidem Achardi Lingonensis Episcopi Diplomatici appositæ: *Ego Wilhelmus Levita indignus ad vicem Rotherii Archicancellarii hanc scripturam scripsi et Datavi 6. Idus Julii, etc.* Vide Perardum in Chartis Burgundicis pag. 8. 9. 11. 12. 14. etc. [et supra *Data* 1.]

DATUM, Chartæ Regis Chlodovei III. apud Matillonium tom. 4. Vitar. SS. Ord. S. Benedicti pag. 617. 618. 619. sic clauduntur, *Datum sub die, etc.* [Instrumentum XI. sæculi in Archivo S. Victoris Massil. *Litterarum paginulis pro obfirmatione inseratur. Antiquitas valde dat Datum, nec tamen incartatum... modernis temporibus obscripti nem faciunt, cum aliquid donamus.* Gerardus de Arvernia in Epistola nuncupatoria ad Ivonem Abb. Cluniac. in Chronicon Cluniac. ann. 1282 inter Anecd. Marten. tom. 1. col. 1189: *Verum præsens Opusculum in novem particulas est divisum. Prima enim pars continet historiam ab Adam ad Noe... Porro octava et nona particula carent Data; id est, nullam præferunt inscriptionem notis chronologicis distinctam atque determinatam. In quibusdam Chartis simul occurrunt Datum et Actum, v. g. in Placito Pipini pro Dionysianis Monachis: *Data nono Kalendas Octobris anno XVII. regni nostri Actum in ipso Monasterio Sancti Dionysii: quæ duo non sunt confundenda. Data seu Datum tempus confecti diplomatis; Actum rem transactam significat: quorum alterum alteri indifferenter præponitur aut subjicitur. Utriusque formulæ exempla in Pippino Rege invenies. Aliud tamen significare possunt Actum et Datum; nempe ut Actum tempus confecti instrumenti denotet, Datum concessi, cum scilicet instrumentum in manus impetrantis tradebatur, ut in Pontificum Romanorum litteris sæpe. Ejus rei luculentum exstat argumentum in Diplomate Gerbergæ Reginae apud Marlotum Metropoli. Rem. tom. 1. pag. 607. quod est Actum IV. Idus Februarii anno Incarnationis Dominiæ MCCC. LXVIII. Datum prid. Idus Februarii manu Domine Reginae, et susceptum a Domino Abbate Hugone. Ubi Actum biduo Datum præcedit. Mabilonii observatio est lib. 2. de Re Diplom. cap. 26. n. X.**

Pro genio scribarum ridiculæ interdum occurrunt hujusmodi notationes, qualis est ista quæ legitur tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 487: *Anno ab incarnatione Domini MXXV. quo stella de celo spissim, quasi pluvia, cadere vise sunt.*

DATARUM, Idem quod *Data*. Suggestio Dioscori Diaconi inter Epistolas Hormisdæ PP.: *Subscriptio ab eodem*

facta est libello conveniens, similiter et Datarum, cujus exemplaria et Græce et Latine Apostolatus vestro direximus. Hormisdas Epist. 62. *Datarum quoque literis vestris adjungite, ne vobis portitoris tarditas possit adscribi.* Amalarius lib. 4. cap. 48. apud Mabilonium: *Videlicet ut eodem Datario quo accidit, si non potest persolvere, crastino reddatur plenarium solenne.* [Petrus Isaacus Opusculo de Viris Illust. Casinensibus cap. XXVI: *Quomodo regula terminorum Hebræorum ex cursu solis invenitur ad feriam uniuscujusque diei invenendam. De quatuor temporibus, in quibus Dataris solstitia veraciter esse debeant, ubi æquinoctia veraciter credantur esse.*

* **DATARUM**, Eadem notione. *Facta electione præscripto mense, ipsiusque Dataro regnante Francorum Rege Rodberto, ann. MIV. Irabæationis Dominicæ, in Archivo S. Victoris Massil. n. 918.*

* **DATARIUM**, Necrologium, ubi *Data* seu tempus obitus annotatur. Necrolog. MS. FF. Minorum Silvanect. VII. Id. Aug. *Dedit Conventui LIX. scotos, ut prærent Fratres pro ea, et ut in Datario poneretur.* Occurrit ead. notione in Tabulario S. Martialis Lemovicensis.

* **DATARIUS**, Primus Cancellariæ Romanæ minister. Prælati semper, interdum Cardinalis, sic dictus a litteris expeditis, quibus vulgo addit *Datum Romanæ, etc.* [Prodatarius hodie dicitur, cujus vices interdum agit Suedatarius.]

DATARIA, Officium vel Officina Datarii Romani.

DATA, Charta Rogerii I. Regis Siciliæ apud Ughell. tom. 9. pag. 45. *Concedimus villanos 80. denarios nostros qui reddant singulis annis in duabus Datibus, Michalatos, et centum Miliarienses.* id est, ut loquimur, *en deux paiements, vel en deux dates.* [Vide *Data* 1.]

Hujus autem vocis origo inde manavit, quod Imperatorum Constitutionibus, quæ Præfatis Praetorio, aut aliis Magistratibus in provinciis mittebantur, dies quo *datæ* essent iis a quibus perferbantur annotaretur. Hinc crebro in Constitutionibus iisdem hæc verba leguntur, *Data tali die, Accepta tali die.* Verbi gratia in Epistola Anastasii ad Hormisdam PP.: *Data quinto Kl. Januariæ Constantinopoli Senatore V. C. Consule, Accepta pridie Idus Maii Florentie V. C. Consule.* Vide Baron. ann. 314. n. 72. 319. n. 30. 331. n. 23. Jacobum Gotofred. in Prolegom. ad Cod. Theod. cap. 9. [et Mabilonium lib. 2. de Re Diplomatica cap. 25. et seqq. ubi varias Datarum seu notarum Chronologicarum species, quæ litteris Ecclesiasticis, regis et privatis pro temporum ratione appositæ sunt, fuse recenset et accurate.]

* **DATALUS**, Dactylus, palmæ fructus, Gall. *Date*, Ital. *Dattero*, in Convent. Saonæ ann. 1526. Vide *Dates* et mox *Datilis*.

* **DATAN**, [Sæpius citatur in sententiis excommunicationis latis adversus chartarum futuros violatores. Confer exempla sub verbo EXCOMMUNICATIO relata: *Si quis homo aut ullus de heredibus nostris contra carta ista ire aut inquietare aut tollere voluerit domino Deo et sancto Petro et sancta Fide, cum Datan et Abiron et cum Juda Scarioth sit particeps in Infernum.* [Cartular. Conchar. Ruthen. an. 1031. p. 110.]

* **DATATIM**, [Scambievolmente, invicem dando, ut *Ludere datatim*, quemadmodum qui pila lusiunt, quæ vicissim mittitur, et remittitur. *Plaut. Curc. 2. 3.*

17. Tum isti, qui ludunt *Datatim*, servi scurrarum in via. § 2. *Transfertur et ad obscenum sensum. Enn. (corrige Nævius) de meretrice loquens, apud Isid. 1. Orig. 26. quasi in foro pila Ludens Datatim dat se, et communem facit.* Pompon. apud Non. 2. 213. *Datatim in lecto ludere.* Adde *Afran. ibid.*

* **DATES**, Palmæ fructus, Gall. *Dattes*. Codex MS. reddituum Episcopatus Autissiod. e Chartophylacio ejusd. Episc.: *Res quæ non debent paugium: figue, amigdale, risus, Dates, castaneæ, etc.*

* **DATI**, qui alias *Oblati*, et *Donati* in Monasteriis, Concilium Senonense ann. 1289. can. 6. *Sane intelligimus quod Templarii et alii Religiosi privilegio exemptionis gaudentes de Regno Franciæ, hospites suos qui *Dati* Ordinum eorum, seu *Oblati* dicuntur, vel qui aliquem censum modicum eis solvunt, per se ac conservatores a Sede Apostolica deputatos, privilegiorum præteritu defendunt, etc.* Vide Concil. Later. ann. 1215. cap. 57. et *Oblati*.

* **DATIA**, **DATIARICUS**, **DATICUM**. Vide *Data* 1.

* **DATIARE**, *Datias*, seu tributa legitime exigere. Statuta Pistor. ann. 1107. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. ævi col. 553. *Item statumus ut potestas et consules... faciant jurare omnes homines de civitate Pistori, et de suo districtu, quem districtum civitas Pistoria *Datiat*, quod non portant, etc.* Vide in *Data* 1.

* **DATICUS**, **COLLECTA DATICA**, Tributum seu vectigal, quod a *Datibus* vel victis exigitur. Instr. quo Januenses Carolo VI. reg. Franc. se dederunt ann. 1396. tom. 3. Cod. Ital. diplom. col. 1937: *In cives vel districtuales ipsius (civitatis Januæ) non imponet nec imponi faciet (rex) per se vel per alios aliquam collectam *Daticam* seu *anariam*, realem seu personalem.* Vide *Datitius*.

* **DATILIS**, Dactylus, palmæ fructus, Gall. *Date*, Hisp. *Datil*. Leudæ major. Carcass. Mss: *Item pro cargua de *Datilibus*, 18. den.* Versio Gall. ann. 1514: *D'une charge de *Datils*, etc.* Vide supra *Datalus*.

* **DATICUS**. Vide *Datitius*.

* **DATIM**, *Per manus*. Papias. Videtur esse pro *Datatim*, quod usurpat Plantus.

* **DATIORA**, Ugutio: *A Do, pluraliter *Datiora*, orum, quoddam instrumentum fabrice, vulgo forceps.*

* **DATIITA**, Tributum, vectigal, pensatio, item quod *Data* 1. Vide in hac voce, inquisit. ann. 1233. apud Cencium inter Cens. eccl. Rom.: *Recipiebat dictus Adam banna, tallias et *Datitias* et salaria integre, sine aliqua diminutione.* Deanne, eodem sensu, in Ch. Phil. Pulc. ann. 1238. ex Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 41: *Les cens des tanneurs, les bontes, le Deanne, cest assavoir cens, aventures et autres deniers de rente.* Vide in *Datitius*.

* **DATITII**, Gregorius M. lib. 1. Epist. 73: *Ita ut non parva loca patrimonii ejus propriis nudata cultoribus largitis *Datitorum* habitatoribus restauraverit.* Quo loco *Datitios*, *uedititios* interpretatur *Dadinos* Alaserra. Glossæ Isidori: *Datitius, Latinum non est, sed *deditius*. Si barbarus dedat se Romanis, *deditius* is est.* Papias: *Daticius, *Dedititius*, pro filiis *datus*, qui victus hosti se tradit.* [Gloss. Sangerman. num. 501: *Datici, Hostes qui victi tradunt se in servitute.*] Concessa igitur nudata cultoribus loca *Datitius*, qui ea colerent. Sed hoc sensu sententia non omnino constat, nisi largitis *Datitorum* habitatoribus

idem valeat, ac *ex Datibus*: vel *Datiorum habitatores* fuerint incolae praediorum confessorum ad colendum, quae *Datitia* appellata fuerint.

DATIVA, *Donativa*, in Gloss. Isid. [Vide *Data* 1.]

DATIUM, Vide *Data* 1.

◦ **DATIUS**, Tessera, taxillus, Ital. et Hisp. *Dado*. Vita B. Guil. Erem. tom. 4. Mail pag. 200. col. 2: *In quadam domo carriere de Dadieros, sic dicta quia Dathi in ea fiebant, etc.* Vide *Decius*.

DATIVUS, de moneta quae in usu, commercio et conversatione est. *Denarii Constantienses vel Hallenses usuales et Dativi*, in Charta Caroli IV. Imper. ann. 1361. descripta in Chronico Constantiensi pag. 626. [Debet dari quinque solidi *Dativorum denariorum*, apud Leibnizium Script. Brunsvic. tom. 2. pag. 471.] [12. sol. et 6. den. monetae Turicensis, quae tunc *Dativa* extiterit, in chart. ann. 1288. ap. Herrgott. Hist. Geneal. Habsburg. tom. 2. pag. 253.]

† **DATIVUS JUDEX**, Idem qui Jurisconsultus *Datus*, Delegatus, cui litis cognitio, vel pronuntiatio, vel etiam utrumque commissum est. [10. Judex ordinarius, quem *Dativum* appellabant, quia non a civitate eligebatur, sed ab imperatore designabatur. Vide *Savia*. Hist. Jur. Roman. med. temp. tom. 1. cap. 5. § 113.] In Placito anni 389. quod suis Annalibus inserit Mabill. tom. 4. pag. 129. et seqq. *Lætus* quidam Indiscriminatum dicitur *Dativus* vel *Datus Judex*: alii quoque ibi memorantur *Dativi iudices*, ut et in Notitia anni 1005. apud III. Fontaninum in Appendice Antiq. Hortæ pag. 385. et 386. necnon in veteri iudicio apud D. Le Blanc in Dissert. Hist. de Monetis pag. 90.

† **DATIVUS TUTOR**, Qui testamento *datus* est, apud Ulpianum: *Dativos* tamen et testamentarios tutores distinguunt. Sed de his consulendi Jurisperiti.

◦ **DATIVUS PRIORATUS**. Vide infra *Prioratus*.

DATORES. Leges Hoeli Boni Regis Walliæ cap. 15: *Si qua mulier Datores habuerit, sit vir sub dote sua usque ad 7. annos: et si habuerit tres noctes de septimo anno, totius substantiæ ejus medietatem in divortio eorum mulier habebit.*

◦ Fidejussores, sponsores, nostris alias *Datours*. Charta ann. 1270. in Chartul. S. Petri de Monte: *Et se li davant dis Jacques ne tenoit ces convenances davant dittes, Simones Kalons, Buevelas li Lons, Simonas Abelonne les tenvoient comme droits Datours.* Vide *Dayta*.

1. **DATUM**, Ordo Romanus: *Et bibent de Dato Presbyteri*. Id est, de vino quod conceditur Presbytero. Ceremoniale Cencii Camerarii: *Capellani tale Presbyterium, et taliter Datum accipiunt, quale in die Paschæ superius nominatum recipiunt.*

2. **DATUM**, Statutum, decretum. Radulphus de Gestis Friderici I. Imp. apud Murator. tom. 6. col. 1184: *Et statuit (Legatus Pape) ut omnia Data quæ facta erant, vel exinde fierent a Frederico Imperatore, donec non haberet pacem cum Ecclesia, vacua essent et irrita.* Vide *Dare*, et *Data* 1.

◦ **DATURA**, Donum. Marbodius Ms. ex Bibl. S. Albini Andegav. ubi de Milone ejusd. monast. abb.:

Et multo plura nobis foret illa Datura,
Et foret invictus, sed mors sibi sustulit ictus.

Hæc in editis desiderantur.

DAVATA TERRE, Agri portio, apud priscos Scotos, quæ continet 4. aratra

terre, quorum unumquodque trahitur 8. bobus. Alii 4. aratra duplicia intelligunt quæ sunt 8. simplicia. Scotis *one dauvath of land*. Leges Baronum, seu Quoniam Attachiamenta cap. 23: *Ita scilicet quod ille Husbandus octavam partem unius Davate tenuerit.*

Interdum pro Baronia, seu districtu, sumitur. Statuta Davidis Regis Scotiæ cap. 48: *Non fiet taxatio juxta numerum Davatarum, seu Baroniarum, sed secundum verum valorem honorum.*

† **DAUBATURA**, ab Anglico *to Dawb*, Parieti arenatum inducere, Parietem calce arenaque perpolire, Gall. *Enduire*. Thomas Mador Formul. Anglic. pag. 145: *Prædictus Willelmus Skrene et heredes sui, in principio termini, reparabunt et emendabunt omnes domos manerii prædicti... tam in coopertura tegularum, quam in coopertura straminis, et etiam in Daubatura domorum manerii prædicti.*

◦ **DAVENTRENSIS DENARIUS**, Ex Daventria, Gall. *Deventer*. Charta fundat. abbat. Postul. ann. 1173. inter Instr. tom. 5. Gall. Christ. col. 410: *Quartam quoque partem decime in Bladee. agros de quibus duodecim solidi et quatuor denarii Daventrenses solvuntur.*

◦ **DAUGERIUM**. Vide *Dangerium*.

1. **DAVID**, Aegyptiis est Archimandrita, aut quivis Monasterii Praefectus. Atque inde cum aliquem cum systaticis sive formatis mittunt, ipse Praefectus Monasterii iis subscribit nomen, *Ille David illius loci*. Hujus prisici moris vestigia habentur in Decreto Gratiani de Formatis, in quarum fine *David* ponitur. Ita Scaliger. [10. Dist. 73. c. 2. ubi corr. Rom. sensum plane diversum restituerunt.]

2. **DAVID**, Psalterium Davidis dictum. Vita SS. Patrum cap. 10. pag. 320. tom. 8. Bibl. PP. Ascet. edit. 1641: *Scripturas omnes didicimus, ex corde David consummavimus, id est, Psalterium memoriter recitavimus.*

◦ **DAVID**, pro Dedit, in Charta ex Tabul. Rue: *David Jacobus Sanglet jorale de sua terra in marisco de Marequina terra sancto Spiritu crucifixo de Rue.*

◦ **DAVITICUM**, Psalterium Davidis. Vita S. Einmer. tom. 6. Sept. pag. 474. col. 2: *Psalmodia inquit emanavit, usque dum cuncta Davitica ex more finiret.* Vide *David* 2.

◦ **DAUNUS**, ἄπρον. Gloss. Lat. Græc. MSS. S. Germani a Pratis, Insiptiens. demens. [10. Vide infra *Davus* 2.]

† **DAURA** est *Elleborus*; alii *aurum foliatum* intelligunt. Roch. le Baillif, in Dictionario Spagyrico.

* **DAURATURA**. [Ital. *Doratura*, *Dorure*: « Pro auto et manufactura per eum positus in Dauratura duorum anellorum portæ camera S. D. N. pape. (Mandat. Secret. Camer. Apost. an. 1160. 62. f. 24. »)]

◦ **DAURERIUS**, f. pro *Daurerius*. *Dauratarum* seu quarumvis mercium venditor. Stat. Astæ collat. 17. cap. 61. pag. 61. r: *Marzarii et Daurerit pro qualibet malo pondere seu mala mensura, per eos facta vel facta, in rebus et mercibus, quas vendent vel ement, solvant pro pona libras duas Astenses.* Vide supra *Daurata*.

◦ **DAURETWE**. Glossæ Caesar. Heisterbac. in Reg. Prum. tom. 1. Histor. Trevir. Joan. Nit. ab Hontheim pag. 662. col. 2: *Dauretwe sunt cortices, qui excoriantur de arboribus, quas vulgariter appellamus Lovete; et de corticibus istis dabit mansus quinque fasciculos. Quæ vox varie infra scribitur, sed eodem sensu. Pag. 663. col. 2: Ducit de jmo*

suo carras quinque, Durascuras v. ligna, etc. Pag. 665. col. 1: *In Rhumersheim mansus xxx. solvunt... Durascunas similiter cl.* Pag. 666. col. 1: *Claudius per-ticas iv. Duratuus v.* Pag. 667. col. 1: *Ducit etiam de Calburne de annona modios decem, Duratuus iv. Denique pag. 167. col. 1: Gardos tres, Darastuus lo-vele quinque.*

◦ 1. **DAVUS**, ἄβας. Leg. *Datus*, *ἄβας*, vel *datus*, pro *datio*, ἄβας, in Castigat. ad utrumque Glossar. ex Vulc.

◦ 2. **DAVUS**, ἄπρον. Leg. *Dativus*, ut et *Dativum*, pro *Daunum*, ἄπρον, ex lisd. Castigat. Consule Scaliger. ad Festum in *Dativum*. Vide *Daunus*.

† **DAYERIA**, *Dayri*. Anglis vel *Datri*, Cella lactaria, Gall. *Laiterie* seu locus ubi butyrum caseusque conficiuntur. Antiquit. Ambrosden. pag. 580. ad ann. 1425: *Et de lvi. sol. viii. den. receptis de Johanne Yve pro firma novi clausi juxta Gravenhull per annum. Et de xxxv. sol. vi. den. receptis de Dayeria de la Breche, etc.* Ibid. pag. 548. ad ann. 1407: *Cognovit Henrici Deyc et Johanne usoris sue de omnibus exitibus et proventibus de Dayri Domini Prioris de Burnestre apud clausum suum de la Brech, etc.* Vide Kenneti Glossarium ad Calcem eorumdem Antiq. et supra *Daeria*.

◦ **DAYG**. Vita S. Dega tom. 3. Aug. pag. 659. col. 1: *Tunc Mocteus spiritus prophético ait: Igne Spiritus sancti puer ille multum ardebit, ideoque non immerito Dayg vocatur; hoc enim novæ Scotica lingua magnam flammam sonat.*

DAYLA, *Dailus*, *Dalus*. Charta Henrici III. Regis Angliæ tom. 2. Monastici Anglic. pag. 211: *Et totam Daylam marisci tam de Rossa quam de prato.* Charta Simonis Comitis Northampton. tom. 1. pag. 680: *Et in eadem villa terram trium carrucarum, et tres Dalos prati, et unum hulum.* In alia. *Dailos*, scribitur. *Dale*, Anglis est *vallis*, vel *fossa*. Ita Hector Boethius in Descript. Scotiæ pag. 6. [Derivatur a veteri Teutonico *Dal*, quod idem significat.] In Consuetud. Britannia art. 688. et Claromontensi art. 221. *Dalle*, vel *Dale* sumitur pro *fossa*, in quam educuntur sordes. At hic *Dalus* et *Dayla* videntur usurpari pro modo prati aut agri, nisi pro falcatione usurpetur: nam Occitanis, *Daila*, *Dalha*, est *falcare*: *Dailhayre*, *falcator*: *Dalho*, *falx* qua fenum secatur. In veteri charta apud Meurissium in Episcopis Metensibus pag. 112: *Pratum ad falces 30.* [10. Vide supra *Dalha*.]

† **DAYNA**, *Dama*, Ital. *Daino*, Gall. *Daim*. Nicolaus Specialis de Rebus Siculis lib. 1. cap. 11: *Quis occasione venationis inhibita, ut eorum auferrent substantiam, cervorum, dorcadum et Daynarum pelliculas in eorum mapalibus clandestum submittebat?* Vide

◦ **DAYNUS**, ut *Dayna*, *Dama*, ab Ital. *Daino*. Inventar. ann. 1380. in Annal. Mediol. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 808: *Fermalium unum auri ad unum Daynum album, cum uno breve ad literas dventi Plus hault.*

† **DAYRI**. Vide *Dayeria*.

DAYWORKE. Vide *Dies* 3. initio.

◦ 1. **DE**, cum accusativo, in Epist. Sigeberti reg. ad S. Desider. tom. 1. Febr. pag. 232. col. 1: *De id vero scripsistis ut quam prospere nos divina pietas degere permittebat, vobis inimare deberemus... De conditiones vero vestras, unde inexistis, taliter, Christo adjuvante, ad effectum produimus, ut vestra fuit injunctio.*

◦ 2. **DE**, pro Ab. Leg. Lusitan. sub Alph. rege tom. 1. Probat. Hist. geneal. domus

reg. Portug. pag. 11: Si aliquis comprehensus de infidelibus mortuus erit, propter quod non vult esse infidelis, etc.

° **DEABPATUS**. Vide infra *Deablatus*.

† **DEABLAGIUM**, ut *Bladagium*, Jus percipiendi partem *bladorum* demessorum, Gallie *Champart*. Charta Emmae de Vitreio ex Archivo Majoris-Monasterii: Quando eram uxor Hugonis de Alcia, de propriis denariis meis comparavi de Wilhelmo de Astilleio medietatem *Deablagii* de Chartra cum pratis ad illud pertinentibus, et filio meo Joanni tenenda, jura hereditario tradidi. Hec condidit Monachus Vitrei, etc. Vide *Debladare post hunc*.

° Vel Praestatio quævis ex *blado*. Charta ann. 1114. ex Tabul. episc. Carnot.: Concessit... quod ipsi (monachi Tironenses) et sui conversi, donati, servitores et ceteri homines sub ipso monasterio et ejus membris manentes, a *Deablagiis*, *hoissellagiis*, *molturis*, in perpetuum liberi sint et immunes. Chartul. ejusd. eccl.: Sicut episcopus habet quædam jura apud se retenta ab initio sine comite, ita comes habet aliqua sine episcopo, sicut est *Deablagium* et *bufeteriam*, quæ non de antiquo jure, sed de nova impositione processerunt. Vide supra *Bladeria*.

° **DEABLATUS**, Ablatus, etiam in ordine judiciali. Lit. ann. 1370. tom. 5. Ordin. reg. Franc. pag. 347: Una cum rebus contenciosis in casu novitatis, ad manum nostram tanquam superiorem positus, locisque *Deablatis* realiter et de facto reassisitis. *Deablatis* mendose, pro *Deablatis*. Ibid. pag. 569. Lit. ann. 1380. tom. 6. eardem. Ordin. pag. 533: *Loca Deablatis* (i. *Deablata*) si quæ sint, realiter et de facto primitus et ante omnia reassisiri faciant. Occurrit præterea in aliis ann. 1402. ibid. tom. 8. pag. 554.

° **DEABUTI**, Abuti, vastare. Instr. ann. 1384. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 66. col. 2: Absque eo quod essent, confluerent ut *tochini* *tochinantes* et *fovefacientes* seu alias *Deabutentes*. Hinc *Abuti*, *Desoier*. in Glossar. Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. reg. 4120.

° **DEACCINGERE**, Discingere. Chron. S. Ferdin. reg. tom. 7. pag. 316. co. 2: Ipse rex suscepto gladio ab altari, manu propria se accingit cingulo militari, et mater sua regina nobilis eiusis cingulum *Deaccingit*.

° **DEACUTUS**, Exacutus. Virgil. Grammat. pag. 135. Sensus acumen aliquantula licet parte reperies *Deacutum*.

° 1. **DEADVOARE**, Professionem clientelarem abnuere. Vide supra in *Advocare* 4.

° 2. **DEADVOARE**, Abdicare aliquem, improbare. Gall. *Desavouer*. Pactum inter episc. et commum. Belvac. ann. 1276. in vol. 4. arrestor. pariam. Paris.: Si malefactor in premissis eis (majori et paribus) obedire non vellet, illum propter hoc congeare non poterunt, sed ipsum poterunt *Deadvoare* de sua communia. Charta ann. 1330. ex Chartul. S. Maglor. Paris. ch. 154: *Dictus abbas* quam cito premissa ad ejus notitiam deveniant, ipsas gentes suas *Deadvoaverat* et increpaverat. *Deadvoaver* Dieu, Deum ejurare, in Lit. remiss. ann. 1473. ex Reg. 195. Chartoph. reg. ch. 988: *Iceilui Louau Deadvoava Dieu par deux ou trois fois*. Vide infra *Disadvocare* 1.

° **DEADVOCARE**, Denegare, inficiari, *Desavouer*. Bracton. lib. 2. cap. 5. § 9: Si donationes et chartas *Deadvoaverit*. Dominum *Deadvocare*, eadem lib. 2. cap. 35. Adde *Fletam* lib. 1. cap. 15. § 4. *De-*

savouer Seigneur, dominum non agnoscere, apud Petrum de Fontanis cap. 18. § 15. in Consuetudine Meldensi art. 185. Britannica art. 142. Bituricensi tit. 5. art. 29. et aliis.

° Liber nig. episcopat. Carnot. ad ann. 1289: *Præfato domino episcopo emendavit alie et basse omnia, quæ sibi forsiferat occasione Deadvocationis*. Item dictus miles... asseruit quod nunquam dictum episcopum *Deadvocavit*, nec in posterum *Deadvocabit*; imo confessus fuit ea, de quibus inter dictum episcopum et ipsum contentio vertebatur. Ubi *Deadvotatio* est, Professionis clientelaris denegatio. Vide supra in *Advocare* 4. et mox.

† **DEADVOCATIO**, ut *Advocatio* apud Anglos. Jus præstandi ad beneficium vacans. Charta Henrici Regis Angl. ann. 1155. pro Normannis apud D. *Brusse*. de Usu feudorum tom. 2. pag. vi. ad calcem: *Omnes Patroni Abbatiarum, qui habent terras in regno Angliæ, Deadvocationem vel antiquam teneuram vel possessionem, habeant earum custodiam cum vacaverint, sicuti habere debent*.

° **DEADVOVARE**, *DEAVOARE*. Dominum non agnoscere, professionem clientelarem denegare. Charta ann. 1351. in Reg. 80. Chartoph. reg. ch. 710. *Dux Athenarum*, c. ejus mater... *conquerebantur, videlicet de pluribus hominibus et feminibus conitatus de Brega, qui se a dicto comite et ejus consortibus Deadvoaverant et Deadvoabant, et se burgenses nostros de jurata Trecenti advoabant*. Alia Alfonsi comit. Pictav. ann. 1270. in Reg. 64. ch. 312: *Feudum sancti Justi cum suis pertinentiis, quod Hugo de Alegre Deadvoaverat a nobis, ipso asserente quod de nostro feudo non movebat*. Arrest. pariam. Paris. ann. 1390. quo iudicatur marchionatum Saluciarum de Dalphino Viennensi movere seu dependere, ex Cod. reg. 6015: *De suo marchionatu fidem et homagium dicto comiti (Sabaudie) præstiterat et fecerat (marchio Saluciarum) et sic ipsum ulterius Divoare non poterat, nec alteri de hoc fidem facere*. Vide supra in *Advocare* 4. et infra *Disadvocare* 2.

† **DEADIFICARE**. A vera pietate revocare, dimovere. Dicta B. Egidii in Actis SS. April. tom. 3. pag. 290: *Beatus ille quem nulla res a celo inferius Deadificabit, et quem omnia quæ videbit et audiet vel sciet edificabunt, et de omnibus studebit eligere utilitatem suam*.

° **DEAFORRESTARE**, [Silvam in pascua vel culturam redigere.] Vide *Foresta*.

° **DEALBARE**. Liber i. ger. Scaccarii cap. De officio Clericorum Camerariorum, apud Spelmanum: *Memorandum vero, quæ de firma bianca semper fieri solet tallia, paulo brevior est: quia facto essao per quod firma Dealbatur, prima illa confringitur, et apposita sibi tallia combustionis, eodem lib. fol. 17: Per hanc taleam combustionis Dealbatur firma Vicecomit. Et cap. Quod aliter de firmis, aliter de custod. respond. Fol. 22: Scilicet hoc termino a Vicecomite firma, de qua examen (per combustionem) facta est, etc. Deinde facta detractio per combustionem, sicut supra dictum est, eadem Dealbatur. Et mox. Similiter quod solutum fuit termino Paschæ et Dealbatum. Rursum: Sicut quæ in Theauro soluntur Dealbata per combustionem. Hic hæret Spelmanus: tametsi ut et Somnerus hæc verba ad Dealbationem monetariorum referri conjiciat. Sed quid commune habet Dealbatio firmæ cum monetæ combustionem? In Fleta lib. 5. cap. 22. § 9. Dealbare rursum reperio: Si contra mentem judicaverit, tunc falsum reddit*

judicium, quamvis Dealbatum, et quo casu tenebitur ex malefacto, male pronuntiando, etc.

° An non dici posset Dealbare idem esse quod Declarare liberatum ære alieno? Notionem hanc pati videntur loca citata, neque longius accessita videretur metaphora.

° Dicitur de prædio seu firma, cujus census annualis non annona, sed argento, hoc est, numerata pecunia exsolvitur. Vide *Firma alba* in *Firma* 8.

° **DEALBATI**. Ita nuncupabatur ex vestibus albis societas quædam hominum, quæ pacem publicis precibus precabatur per Italiam religiose ambulando ann. 1399. Vide *Annal. Bonincontri* apud Murator. tom. 21. Script. Ital. col. 79. et 80. Vide supra *Bianchi*.

° **DEALBATIO** dicitur de moneta, quæ priusquam signetur, ab artificibus monetariis nativo coloris restituitur: *Blanchissage*, nostris. Matthæus Paris ann. 1248: *Pondus veteris monete præ pondere novæ dabatur trutinatum, et præterea pro opere fabrilis, id est monetationis, quam vulgariter Dealbationem vocabant, pro qualibet libra, 13. denarii solvebantur*.

° **DEALBATORES**, recensentur inter artifices, qui a publicis muneribus excusantur, in leg. 1. de Excusat. artif. lib. 10. (64.) Ubi Cujacius Dealbatores ab Albinis ibidem memoratis distinguit, quod Albinii parietes dealbant, hi alia quælibet. Gloss. Lat. Gr.: *Dealbat, blanchit*.

* 1. **DEALBATURA**. [Gallice *Blanchissage*: « pro muntatura dicte lane, sive Dealbatura cum alumine. (Archiv. Vatic. Thesauraria secreta, an. 1451, f. 71.) »]

* 2. **DEALBATURA**. [Gallice *action de blanchir, de badigeonner*: « Pro... mercede incollaturæ et Dealbaturæ 180. passuum parietum et circuituum turris noviter factæ pro introitu palatii apostolici. (Archiv. Vatic. Ed. publ. 1460-1464. f. 199.) »]

° **DEALBATUS**, Albus seu *chrismale* baptisatorum vel confirmatorum, sive oblatio, quæ pro benedictione albarum fiebat, nostris, *Aubé*. Charta ann. 1179. in Chartul. Cluniac.: *Capellanus habere debet confessiones, excerpas, baptisteria, reconciliaciones mulierum, decimas militum, les Aubes, suas missas privatas, etc.* Alia Rob. Cabilon. episc. ann. 1188. ibid.: *Capellanus habere debet confessiones... decimas militum Dealbatus, etc.* Vide supra *Albata* 1.

° **DEALITAS**, pro *Deitas*, seu *Divinitas*, occurrit non semel in Conflictu Arnobii junioris cum Serapione lib. 1. et apud Luciferum Calaritan. lib. 1. pro S. Athanasio pag. 79.

° **DEAMBULACRUM**, Porticus, Gall. *Galerie*. Chron. Jac. Malvecii apud Murator. tom. 15. Script. Ital. col. 784: *Sub ipso monte ab australi parte in planicie miro saxorum opere atrium edidit, Deambulacrum ab eo ad arcem super saxas columnas statuens. Vide Deambulatorium*.

† **DEAMBULATIONES STERCORUM**, Latrine seu loca alia quævis ad exonerandum ventrem. Vita S. Batildis Reginae num. 11: *Ita humilitatis magnæ fortiter exhibebat exemplum, ut ipsa quoque in coquina ministraret sororibus, et munditias vilissimas, etiam Deambulationes stercorum ipsa mundaret*.

° Vel potius Culinae emissaria, quibus stercora seu sordes emittuntur et purgantur. *Deambuler*, a Lat. *Deambulare*, in Penit. Adami Ms. cap. 6: *Adam à la parole de Eve sa compaigne se leva du lieu triste, ou il s'estoit mis pour plourer,*

et deambula par sept jours toute la terre d'environ eulz.

DEAMBULATOR. Vide *Ambulator*.

DEAMBULATORIUM. Quod proprie dicitur *Lobium*, quod sit juxta domos ad spatium. Joan. de Janua. Occurrit apud Capitolinum in Gordiano III. *Deambulatoria Claustrorum*, apud Guibertum Abbat. de Combustione Monasterii Gemblac. ann. 1137. *Deambulatoria Ecclesiarum*, porticus Ecclesie corpus ambientes. Vita S. Geraldii Abbat. Grandis-Silve n. 12: Purgavit templum, composuit sedilibus, et ornavit desuper columnalia cum basibus, chorum purgavit et cryptam, et *Deambulatoria aptavit, inibi locatis decenter altaria*. Vita Aldrici Episcopi Cenoman. num. 3: *Deambulatoria siquidem rursus per totum in circuitu ipsius Ecclesie fecit, in quibus et altaria quinque nobiliter construxit atque sacrauit*. Vide in *Nebula* [et in *Destraria*.]

DEAMPUNCTUM. eadem Januensi.

DEAMPUNCTUARE. Deturbare, dejicere, nostris *Despointer*. Instr. ann. 1337. apud Marten. tom. 7. Ampl. Collect. col. 333: *Et ex vestro toto statu dejiciemini et Deampunctuabimini*. Lit. ann. 1408. tom. 9. Ordinat. reg. Franc. pag. 419: *Et ideo officiers muer ou changer de lieu en autre, ou despointer etc.* Vide infra *Depunctare* et *Desapunctare*.

DEANA. pro *Dea*, in vet. Inscript. apud Montefalc. Diar. Ital. pag. 233. BASEM CUM PAVIMENTO MARMORATO DEANE DD. [Pro *Diana*. Vide Forcellin.]

DEANGILERE. An Confiscare et unde? Chartular. Vegastinum notatum V. pag. 141: *Rex Francorum Ludovicus filius Ludovici Regis cognomento Grossi... cum gravi stomachatione missis nuntis et propriis dispositis clericis bona nostra Deangilerit et banniverit*.

DEANTEA. pro *Antea*, quomodo Gallidicunt *Devant*, in Epist. 77. Inter Franciscis. [De ante eodem intellectu, apud Acherium Spicil. tom. 8. pag. 179.]

DEARESTARE. Quod arrestatum erat seu retentum relaxare, liberare. Littere Philippi Regis Franc. pro Mercatoribus Rotomag. apud Rymer. tom. 2. pag. 127: *Fecissetis Dearestari penitus, ut credimus, mercimonia predicta*. Occurrit ejusdem tom. pag. 285. et tom. 3. pag. 667. Vide *Arrestare*.

DEARESTATIO et Deliberatio Benedicti et Edwardi sociorumque suorum. apud eundem Rymerum tom. 3. pag. 309.

DEARESTATUS. Qui post delictum non est comprehensus, liber. Charta anni 1250. apud Miræum tom. 2. pag. 123. col. 2: *Qui fecerint forefactum vel delictum, recederent de terra nostra predicta Dearestati, hoc est, antequam caperentur*.

DEARRESTARE. DESARESTARE, Impedimentum tollere, liberare. Arest. ann. 1344. 17. Maii in vol. 2. arestor. parlam. Paris: *Bona sua omnia curia nostra predicta Dearrestavit et liberavit*. Lit. remiss. ann. 1365. in Reg. 149. Chartoph. reg. ch. 184: *Respondit dictus Raymundus, quod ea que arrestaverat (bajulus) ipse Dearrestabat*.

DEARGENTARE. Obducere argento. *Crucifixum Deargentavit*, in Chartul. S. Martialis Lemovic. *Deargentata arma*, apud Orosium 3. 22. *Deargentata columna*, apud Augustinum Epist. 23. ad Bonifacium. *Columna deargentata*, Psalm. 67. 14.

DEARGENTASSERE. [Obsolet. verbum futuri infiniti modi, pro, argento spoliaturum. Lucil. apud Non. 2. 218.

Depeculassere aliqua sperans me, ac deargentassere.]

DEARTUARE. *Desmembrer*, in Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684. Gloss. Lat. Gr.: *Deartuo*, ἀναρτῶ. [Vide Forcellin.]

DEASSECURARE. Alicujus securitatem perturbare damnum inferendo, aliisve injuriis eum, violata fide, lacescendo. Statuta Eccl. Leodiensis ann. 1287. inter Anecd. Marten. tom. 4. col. 853: *Excommunicatos denunciamus omnes laicos et alios quoscunque qui Clericos Deassecuraverint, maxime coram suo Judice, volentes facere justitiam complementum, nisi infra octo dies eosdem asscurent, et a premissis destiterint*. Ibid. col. 886: *Item aliam (constitutionem) que scripta est sub titulo, De Vita et honestate Clericorum, in qua excommunicantur et excommunicati denuntiantur omnes laici, et omnes quicumque in Clericos Deassecuraverint, etc. mitigamus in hunc modum, quod penam excommunicationis in eis latam revocamus, ita tamen quod si qui fuerint laici vel alii qui Clericos Deassecuraverint, nec eos postea assecuroverint, Nos et alii Judices competentes procedemus, prout de jure fuerit faciendum*. Charta Caroli IV. Imp. pro Ecclesia Camerac. ann. 1377. apud Miræum tom. 2. pag. 1245. col. 1: *Predictos quoque Prepositum, Decanum, Capitulum et Ecclesiam, ac villas et subditos eorumdem, in corporibus et rebus Deassecurant pariter et diffidant, ac multas alias injurias intolerabiles ipsis inferunt et inferri procurant*. Ibid. pag. 1246. col. 1: *Qui prefatos Prepositum, Decanum, Capitulum et Ecclesiam, aut villas vel subditos, familiares et servitores eorumdem Deassecuraverint vel diffidaverint, etc.* Ibid.: *Necnon impedidores, turbadores, molestadores, occupatores, Deassecuratores aut diffidatores, ac alios offensores, etc.* Vide *Asscurare*.

DEASTRICOLA. Vox probrata in Catholicos Sanctorum cultores. Hist. Martyrum Gorcomiensium inter Acta SS. Julii tom. 2. pag. 784: *At veterane proditor, iniquities, nimium tibi tuisque sociis proditoribus ac Deastricolis indulgetur*.

DEAUCTORIZARE. Exauctorare, in Onomastico ad calcem tom. 6. SS. Maii.

DEAURARE. Gloss. Græco-Lat.: *Ξαυρίζω*, *Auro, in auro, Deauro*. Legitur apud Tertul. de Idolol. cap. 8. et in Cod. Theod. leg. 1. de Fabricens. (10. 22.)

DEAURARI. ut *Deauratores*. Consuetud. Lemovic. art. 42: *Aurifabri sive Deaurarii et escampores, annulos, monilia, zonas et garlandas argenteas postquam emerunt, etc.* Versio Gallica *Aurifabros et Deaurarios reddit uno Offeres vocabulo*.

DEAURATORES. recensentur inter opifices, qui jure immunitatis gaudent in leg. 1. C. de Excusat. artific. lib. 10. (61.) Ubi Cajacius, alios esse ait *Deauratores*, alios *Aurifices*, *Ξαυρίζα* et *Ξαυρίζοι*; in veteribus Glossis.

DEAURATURA. Auratura, *Dorure*. Capitula Caroli Calvi tit. 31. § 21. [Vide Edict. Pistens. ann. 861.] *Illud vero aurum quod coctum quidem fuerit, sed non tantum, ut ex eo Deauratura fieri possit, etc.* [Notitia Ecclesiarum et praediorum Abbatiae Stabulensis apud Miræum Diplom. tom. 1. pag. 686. col. 2: *Hoc opus fecit Abbas Wibaldus, in quo sunt argenti meri LX. marce, in Deauratura sunt auri meri IV. marce.*]

* [Pro *Deauratura* dicti ensis (dati per ss. d. n. papam in nocte nativitatatis

Domini.) Mandat. Camer. apost. arch. vatic. an. 1439-48, f. 24.]

DEBACCHARE. Depopulari, Gall. *Ravager*. Vita S. Hugon. Monachi inter Acta SS. Bened. sæc. 5. pag. 91: *Paganorum quoque infestationes, que olim patriam Debacchaverant, omni ex parte sedate erant*. Hinc

DEBACCHATIO. Immanitas, furens impetus. Chron. Wil. Godel. tom. 10. Collect. Histor. Franc. pag. 261. in Nota: *Lugere habes... tam variis injuriis peregrinos illo (ad S. Sepulcrum) occulte euntes affici et affligi, quam etiam savissimis Debacchationibus trucidari*.

DEBACCHATUS. Ebrius. Vita S. Catharine Sen. n. 200. April. tom. 8. pag. 902: *Continue Dormiens et in similitudinem Debacchati, qui non potest a somno surgere*.

DEBACULARE. valde *Baculare*, Ugu-tioni.

DEBANNIRE. Interdictum tollere. Charta Alexandri Leodiensis Episc. de Godefrido Namurci Comite ann. 1131. Collect. Ampliss. tom. 1. col. 711: *Insuper ubicunque facultates Ecclesie minus rationabiliter moleste detinentur, absque alterius successoris nostri requisitione, liceat locum et interdicare, et post restitutionem invasoris similiter Debannire*. Vide *Bannus Episcopi*.

DEBARBARE. Præcidere. Tract. Ms. de Re milit. et mach. bellic. cap. 154: *Levatorium super Barcharum pontem causa palos ficos (fixos) in aqua Debarbandi levatur*.

DEBARIARE. *Barris* seu repagulis dividere. Reg. feudor. Aquit. sign. JJ. rub. ex Cam. Comput. Paris. fol. 20. v. *Ex parte quam tenebant in motendinis de la Barie, sicut est illud Debarata, inter terram hominum de Bernos ex omnibus partibus*. Vide *Barrare* 1.

DEBARONIZARE. Vide *Barones in Alemannia*.

DEBARRARE. Repagula tollere. Locum vide in *Barrare*.

DEBASTARI. pro *Devastari*. Inventar. ann. 1476. ex Tabul. Flamar.: *Ne ex omissione conficiendi inventarium seu repertorium de bonis et rebus dictorum pupillorum, et que olim fuerunt dicti nobilis Joannis de Gorsolis, quondam patris eorumdem pupillorum, jurium hereditarium eisdem pupillis pertinentibus et expectantibus, ut dixerunt, valeant deperiri seu Debastari, nec de negligentia reprehendi, etc.*

DEBATABILIS. Contentiosus, de quo litigatur. Occurrit apud Rymerum tom. 12. pag. 467. col. 2. Ibid. pag. 475: *Terras Debatabiles ibidem ad accentes*.

DEBATARE. a Gall. *Debattre*, Contendere. Reg. arestor. parlam. Paris. ad ann. 1385. ex Cod. reg. 5822. 2. fol. 170. v. *In contrarium predicto magistro Petro Debatante, quod ex eo quo dictus Alanus sustinuerat, suus tunc erat posse suo*.

DEBATUM. Controversia, ex Gallico, *Debat*, in Charta Alani Ducis Britannie ann. 1087. [et aliis passim.]

DEBATUS. 1. Agger, moles aquis opposita, Gall. *Chaussee, digue*, certis in locis *Batte*. Libert. Marolog. ann. 1336. tom. 1. Ordinat. reg. Franc. pag. 676. art. 7: *Quod dicti consules... habeant instituire, eligere et nominare annuatim... inspectores et regardatores murcelli, triperie, piscarie, murum, fustarum et Debatorum*.

2. **DEBATUS.** Accusatus, f. pro *Delatus*, in Charta ann. 1378. ex Reg. 119. Chartoph. reg. ch. 48: *Ciri Egidius Garnerii de Lunello, burgensi... egius Aqua-*

rum mortuarum, sit prævntus et *Debatus* in curia regia coram nobis de morte Petri de Vabris, etc.

DEBELLARE, Bellum inferre. Utitur Petrus Diac. lib. 4. Chron. Casin. cap. 17. Gloss. Lat. Gr.: *Debellat*, *ἐπιβάλλει*, *καταβάλλει*. (Ogerio Pani lib. 4. Annal. Genuens. ann. 1219. *Debellare* etiam est Bellum inferre seu Præliari, Latinis autem Expugnare, Superare, et interdum, ut Livio, Bello finem imponere.)

DEBELLARE, Duello cum aliquo certare. Statuta Davidis II. Regis Scotia cap. 28: *Si... aliquem appellant de roboria, vel cecisione hominis, aut aliquo alio malefacio, per quod Duellum possit oriri, bene licet eis... in curia D. Regis vel alia aliqua Curia defendentem Debellare, per interpositam personam. Occurrit dicto capite non semel, et in Observantia Regni Aragon. lib. 8. tit. de Proditorib. § 3.*

DEBELATIO, Clades, Gall. *Defaite*. Sallas Masaspine Rerum Secularum lib. 8. apud Baluzium Miscell. tom. 6. pag. 272: *Hos enim belli aut Debellationis instantis felicitas deplurisset eventus. Loquitur de expugnatione urbis Beneventanæ, ubi victoribus Gallorum armis nihil supererat quod opponeretur.*

DEBELLIO, Eadem notione, ibid pag. 244: *Ex hac itaque Debellione quamplurima Gebellinorum fuerunt corda concussa.*

DEBELLUM, Bellum vel pugna. Glossar. Sangerman. num. 501.

DEBELLARI, pro Debellare, in Epist. Joan. VIII. PP. tom. 9. Collect. Histor. Franc. pag. 198: *Græcorum navigia in mari Imaelitarum victoriosissime straverunt phalanges, et eos... Debellati sunt.*

DEBELUS, [Locus pascendo non aptus, non pecoralis, a de præposit, seu particula privativa, et bela, oves, ut dicitur veteres Latini, teste Varrone. *Tabula aliscentaria Velleyas*, quæ vulgo Trajani dicitur, col. 8. lin. 8. Fundos Avegam, Veccium (cum) *Debelis*. Ead. col. 4. l. 99. Fundum Metilianum cum castis, silvis, meridibus, et *Debelis*. Ead. col. 7. l. 87. Saltus Avegam, Veccium, *Debelos* cum figlinis. *Petr. de Lama in not. ad eand. p. 36.* varias aliorum refert de hujus vocis significatione sententias: nos vero cum *Borpi*. *Borghesio* sentimus, qui supra allatam interpretationem nobiscum per litteras communicavit.]

DEBENDUS, pro *Debitus*. Ennodius Dict. 6: *Superbi sumus, si nostris Debendum credimus instituta.* Idem lib. 1. Epist. 18: *Salutationem Debendam restituens.* Lib. 2. Epist. 5: *Salutationis Debendæ obsequium solvens.* Utitur et lib. 3. Epist. 25. lib. 4. Epist. 30.

DEBERE, Posse, jus et facultatem habere. Vita S. Emmer. tom. 6. Sept. pag. 474. col. 2: *Intra semet ipsum meditari cepit illuc venire, ut Christum ibi prædicare deberet.* Et pag. 475. col. 1: *Pontifici possessiones concedere Deberet, et eorum pontifex esse Debuisset.* Pactum inter reg. et episc. Vivar. ann. 1307. in Reg. 122. Chartoph. reg. ch. 291: *Portare Debet episcopus arma nostra regia et eis uti in vexillis et sigillis.*

DEBERIUM, Debitum, Gall. *Devoir*. Instrum. ann. 1302. tom. 2. novæ Gall. Christ. col. 301: *Quantum ad homagium, fidelitatem vel quodcumque aliud novum Deberium.* Vide *Deverium*.

DEBERIUM, Inventar. ann. 1476. ex Tabul. Flamar. *Item plus in eodem loco de Flamar. totum emolumentum, jus et Deberium pincernæ sive tabernæ et macelli, etc.*

DEBETUM, ex mutatione u in b, pro *Devetum*, Interdictum, prohibitio, *Debet*

etiam vulgari sermone. Charta Occitanica ann. 1228. in Reg. 38. Chartoph. reg. ch. 13: *Viginti solidos in Debeto annui redditus, id est quod nulli licet vinum in dicto loco vendere mense Maii, nisi domino loci, quod valere potest in redditu viginti solidos domina.* Alia ann. 1327. in Reg. 61. ch. 557: *Habere consuevit in dicta villa Marmande quoddam bannum vini, vocatum Debet, tale videlicet, quod in certo anni tempore per spatium viginti octo dierum continuis durante, nullus alius nisi nos... infra decos dicte ville audebat vel poterat vendere vina ad tabernam.* Vide *Bannum vini*.

DEBIBO, [idem quod bibo. Solin. 7. ad fin. Esse duo flumina, quorum alterum si ovillum pecus debibat, pullum fieri, etc.]

DEBILIS PERSONA, Infirmi ordinis. Decreto Childeberti Regis cap. 7: *Si Francus fuerit, ad nostram præsentiam dirigatur; et si Debilior persona fuerit, in loco pendatur.* Apud J.C. *Debiles personæ* dicuntur, qui infirmitate, aut morbo aliquo perpetuo laborant, in leg. 2. C. de Curat. fur. (5. 70.) *Personæ miserabiles*, reg. 3. C. Quando Imp. inter pup. (3. 14.) *Senes*, apud Capitolinum in Gordanis. Gloss. Græco-Lat.: *Debilis*, *ἐπιβάλλει*, *καταβάλλει*.

DEBILIS, Detritus, Gall. *Usé*. Instr. ann. 1332. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 169. col. 1: *A dicto magistro Eustachio, pro alio cepucio dicti martelli Debilis, v. sol. Turon. De una cotr. dia... folrata minutis variis Debilibus et antiquis, etc.*

DEBILES SOLIDI, non justis ponderis, in leg. 2. Cod. Th. de Ponderatorib. (12. 7.)

DEBILITARE, Mutilare: *DEBILITATUS*, membro aliquo mulctatus iudicis sententia, vel alio quovis modo. Lactantius de Mortibus Persecutor. num. 36: *Occidi Dei servos veluti Debilitari jussit.* Commodianus Instr. 71:

Inspicite tales, sed certe Debilitatos,
Transire sese qui non possunt, dato subinde,
A Domino vobis spondeo dari quadruplum.

Lex Burgund. tit. 55. § 3. 4: *Ingenuus... manus incisione damnetur. Si vero Debilitatem suam redimere voluerit, medietatem pretii sui solvat.* *Equus Debilitatus*, ibid. tit. 73. § 2. *Debilitatis reus*, in Lege Alamannor. tit. 70. § 3. Usatici Barcinonenses. MSS. cap. 18: *Debilitatio et casio emendetur per 50. sol. denariorum.* Ordericus Vitalis lib. 8. pag. 674: *Aliis quoque pluribus... Debilitatis membra rum inflicta est ex sententia Curie.* Infra: *Multos... Debilitatis membris mancos aut loripedes... reddidit.* Charta ann. 1345: *Si eidem membrum abstulerit, vel ipsum Debilitaverit, solvat, etc.* Utitur S. Augustinus Epist. 158. Capitula Theodori Cantuar. cap. 23. Edit. Jac. Petiti: *Qui per rixam ictu Debilem, vel deformem hominem fecerit, etc.* Vide *Legem Salicam* tit. 31. qui inscribitur *De debilitatibus*, Concilium apud Theodanis villam ann. 821. cap. 1. Odonem Cluniac. in Vita S. Gerald. lib. 4. cap. 7. Probat. Historiæ Bressensis pag. 106. etc.

DEBILITARE, Infirmare, inutilem reddere. Gloss. Lat. Gr.: *Debilitat*, *ἐπιβάλλει*, *καταβάλλει*. Lex 142. Cod. Th. de Decurion. (12. 1.): *Ne paucorum absentia Debilitet, quod a majore parte ordinis salubriter fuerit constitutum.*

DEBILITATOR, pro *Debillor*, in Epist. Gausl. Bitur. archiep. tom. 10. Collect. Histor. Franc. pag. 496.

DEBINARE, Metas figere. Vide post *Bonna*.

DEBITA, Debitio, Debitum. Instrum. anni 1163. ex Archivo Civitatis Massil.: *Et si Debita non esset soluta tam cito, quam esset requisita, dicto Communi Massimæ, debet habere potestatem vendere, cui placuerit, dictos gaudios.* Pro speciali debito seu pensatione Episcopo solvenda sumitur in Indice MS. Beneficiorum Eccl. et Diœc. Constantiensis e Museo D. de Cange: *Rectores debent Pro crimine xx. den. Item pro Debita solvunt sac solidos.* Fol. 5: *Item solvunt octo solidos pro capa Episcopi. Item decem solidos pro Debita.* Et fol. 44: *Rector solvit pro circata tres solidos, et pro Debita quinque solidos.* Quis sit ille census non satis intelligo nisi forte idem sit quod *Synodaticum*. In recensione Gallica MS. reddituum Abbatissæ S. Vandregesili *Droit de Debita*, est Jus percipiendi tributis e mercibus particulatim venditis, sic dictum a nostro *Debitis*, Merces singulatim vendere: sed istud nullo modo convenit Rectoribus.

Desdebiter, Saa nomina expedire, in Poem. du Riche et du Ladre Ms.:

Qui donna sumone, il se Desdebite;
Car sumone est el dons et debite.

DEBITABILIS, ut mox *Debitalis*, Porci *Debitabiles*, apud Stephanot. in Fragmentis Hist. tom. 3.

DEBITALE, Debitum, pensatio. Charta ann. 1324. ex schedis meis: *In omnibus et singulis bonis, dominis, baronibus, censibus, redditualibus, Debitalibus, servitutibus, homagiis, etc.* Alia pro eccl. Aniciens. ann. 1374. in Reg. 105. Chartoph. reg. ch. 386: *Acquisiverunt redditus, census annuos et Debitalia in feodis et retrofeodis... quorum reddituum, censuum et Debitalium, etc.* Vide *Debitalis*.

DEBITALIS, Idem quod *Sensualis*. Sæc gallinas *Debitales* seu *censuales*, in Tabulario Brivataensi, non sepe. Charta Guillelmi Comitis Arvernorum ann. 1200: *Mille etiam solidos Clardomontenses Debitales persolvendos assignavit in terra de Limania, quam dederat in dotem Petronille uxori. Et si hoc Debitale in villis istis reperiri non poterit, de reliqua terra suppleatur.* [Decem libræ *Podienses Debitales*, in Anecd. Marten. tom. 1. pag. 807. Duo sextaria frumenti *Debitalia*, apud Baluzium Hist. Arvern. tom. 2. pag. 265.]

DEBITE, Gall. *Duement*, Ut par est. Annal. Victor. Mss. ad ann. 1258: *Racem etiam maturari non potuerunt Debite, ideoque vina fuerunt viridia nimis.*

DEBITIO, Pensatio quævis, quam ex debito et jure quis prestare tenetur. Charta Anselmi mil. dom. de Buisiaco ann. 1260. in Reg. 30. Chartoph. reg. ch. 461: *Quittavit quicquid juris habet vel habere potest ratione homagii, servitii, eschentie seu Debitiois.* Vide infra *Debitum* 2.

DEBITIS, Litteræ eam etiam *Debita Regalia* dictæ sunt in Edicto Philippi VI. Franc. Regis ann. 1338. in Cancellaria regia vel regii iudicis concedebantur olim creditoribus, ut possent debitores suos ad solvendum compellere, cum eorum obligatio sigillo duntaxat ecclesiastico munitur. [9. Leg. *Debita Regalia*, ut ex Lit. ann. 1408. tom. 9. Ordinat. reg. Franc. pag. 365. art. 12. emendat doctus Editor. Lit. remiss. ann. 1382. in Reg. 121. Chartoph. reg. ch. 155: *Comme... Robert Aquenax eust baillé à Simon Blassel pâtre sergent un Debitis de nostre bailli d'Amiens ou de son lieu-*

tenant, pour justicier et contraindre plusieurs personnes qu'il disoit à lui estre tenues et obligées, etc. Vide Glossar. Jur. Gall. De hujusmodi Litteris sic Auctor Glossarioli in Arresta Joannis le Coy: Debitis, litterarum genus, quae hodie vocantur *Litterae de committimus*, quarum fit mentio q. 52. Notandum autem est, quod per litteras regias de Debitis vocatas, etiam fit executio de eo quod debetur, et in illis litteris ita solet apparitori scribi: *Nous te mandons et commandons par ces presentes, que toutes les dettes bonnes et loyales cogneues ou prouées suffisamment par lettres, témoins, instrumens, confession de parties, ou autres lyaux enseignemens, qui te apperont être deuz à tel N tu lui fasse payer tantôt, incontinent et sans delay, en contrainquant à ce les debleurs et chacun d'eux, par la prise, levée, vendue et exploitacion de leurs biens, meubles et heritages, detention, arrest et emprisonnement de leur corps, si mestier est, et à ce q'en sont obligés: Item in libitum est, ne generales litterae in forma Debitis per Senescallos et Judices regios de cetero concedantur, sed a Rege, vel ejus Cancellaria, ut fuit pronunciatum in hoc Senatu 1333 die 15 Jul. Archiepiscopus tamen Remensis generalis conceit has litteras, et fuit in Senatu dictum ann. 1418 die 6. April. propter ejus supremam dignitatem. Item Judicibus ad quos causa cognitio pertinet, appositio dirigi debet, ut invenio statutum per Carolam VIII. ann. 1490, prout est in stilo Parlamenti videre in Rubr. de rescript. versio. in libitum. Et ideo dictae litterae non attribuant novam jurisdictionem, sed opponentes etiam coram suis Judicibus assignari debent, ut fuit etiam iudicatum in Senatu pro illustri Domina Claudia Matre Regis ann. 1530 die 1. Decemb. quia omnes cause in regno debent terminari et finire apud illos Judices, in partibus qui de jure aut consuetudine, vel privilegio illarum cognitionem habent, § 1. Rubr. de causis, ubi scripsi in concordia. Appellatio tamen veniet directo ad Parlamentum ratione harum litterarum, etiam si emittatur a Praeposito, vel alio mediato, ut fuit pulchre pronunciatum ann. 1526 die 10. Maii, et videbatur aliud Arrestum latum ann. 1522 die 10. Julii. Hujusmodi litterarum usus apud nos abolevit.*

DEBITOLIUM. Vendere ad debitolum, Singulatim dividere, vulgo *Vendre en detail*, apud Labbeum tom. 12. Conc. pag. 885.

DEBITOSUS. Lex Ripuar. tit. 67. § 1: Si quis moriens Debitosus, etc. Ita MS. ubi alii *Debiturus et Debitor*.

1. DEBITUM. Honorarium debitum. Litterae Caroli Franc. Regis primogeniti ann. 1357. Ordinat. tom. 3. pag. 211: *Senescallus Pertragoricensis et Caturcensis... assisius suas de cetero bis anno quolibet... tenere debeat... in quibus appellationum cause dicte ville et honorum ejusdem emergentes... sine Debito debeant terminari.* [leg. fine.]

DEBITA. Tributa quae debentur, crebro in Cod. Theod. leg. 15. 19. 31. 34. de annona, (ll. 1.) et alibi. Ita

DEBITORES. pro tributorum debitoribus, in leg. 7. 16. eodem Cod. de Exactionibus (ll. 7.)

IS DEBITO PONI pro se vel pro alio, per legem. in Statutis Venetorum ann. 1242. lib. 1. cap. 52. est obligari pro se vel pro alio. Vide lib. 6. cap. 15.

2. DEBITUM. Tributum, pensitatio quaevis, quam ex debito et jure quis

praestare tenetur, nostris *Debite et Debitement*. Charta Rob. vicecom. Cabilon. ex Chartul. S. Marcelli Cabilon.: *Reddidit Deo et S. Marcello... hominem quemdam, Gunterium nomine, qui mihi persolvebat Debita et recepta propter se salvandum.* Alia ann. 1259. in Chartul. S. Corn. Compend. fol. 160. v. col. 1: *Et retient l'église toutes ses rentes et toutes ses Debitas, si comme ele les a eues jusques au jour dui.* Charta Guill. episc. Lingon. ann. 1359. in Reg. 91. Chartoph. reg. ch. 502: *Item opprèssoient nos diz ventiers les marchans estranges, amensans ou vendans sel en nostre dite ville, en exigent excessivement les Debitas acoustumées pour les chevaux, chers et cherrettes.* Occurrit praeterea in Lit. ann. 1369. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 178. Froissart. vol. 2. cap. 81: *Stotost que le roy fut party de Paris, les communes s'armerent et emeurent et occirent tous ceur qui avoient assis les gabelles et Debitemens.* Devoir septenaire, Pensitatio, quae septimo quolibet anno solvitur, in Ch. Ludov. XI. ann. 1478. Vide supra *Debitum*.

3. DEBITUM. Gall. *Debet*. Summa, quae expensis rationibus reliqua est. Lit. ann. 1365. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 385: *De dictis 1500. libris Tyroneisibus superius contentis, fit mentio in Debitis Tholosae.*

4. DEBITUM ANIMAE. Proces et elemosina, quae pro anima defuncti offeruntur. Charta Phil. I. reg. Franc. ann. 1106. in Chartul. Maurignac. ch. 5: *Qui autem in domo sua viam universae carnis ingressus fuerit, obsequium et omne Debitum animae, cuasi frater monachus a praefatis confratribus monachis, Deo volente, receperit, etc.*

5. DEBITUM. Officium: hinc *Debitum facere*. Officio fungi. Gall. *Faire son devoir*. Testam. Alph. III. reg. ann. 1271. tom. 1. Probat. Hist. general. domus reg. Portug. pag. 66: *Rogo reginam Beatricem uxorem meam... pro Debito, quod habet mecum, etc.* Gualt. Hemingford. de Gestis Eduardi I. reg. Angl. ad ann. 1257. pag. 127: *Non expedit domine comes, ulterius protelare negocium, et thesaurum regis nostri in vanum expendere: sed ascendamus et factianus Debitum nostrum, ut tenemur adstricti.*

DEBITUS. Debitor, obligatus. Sermo S. Humilitatis Abbatissae, inter Acta SS. Maii tom. 7. pag. 835: *O misera ego peccatrix, quantum sum Debita meo Jesu Christo.*

DEBLADARE. [Metere blada.] Vide post *Bladum*.

DEBLADARE. Quod ad blada proprie pertinet, de pratis etiam dicitur, in Charta ann. 1272. ex Chartul. Pontiniac. ch. 107: *Dictae communitates, post quartum folium, poterunt mittere animalia sua ad depascendum ibidem: similiter in pratis ipsorum de dicto loco, postquam fuerint Debladata.* Vide in *Bladum* et mox *Debladare*.

DEBLADATIO. Messis, bladum collectio, nostris *Desblée et Desbleure*. Charta Odon. archiep. Rotomag. ann. 1255. ex Cod. reg. 1245. fol. 167. r.: *Eas (terras) debladabit, licet usque ad plenam Debladationem firmam suam terminus non duraret.* Alia ann. 1281. ex Tabul. Carnot.: *Jam praedicti Guillelmus et ejus uxor terras praedictas cum Debladatione earundem, prout sunt imbladate, dimittunt et quitant.* Lit. remiss. ann. 1410. in Reg. 165. Chartoph. reg. ch. 46: *Comme en la Desblée et moissons derrenement escheus, le suppliant eust ceilli*

certain grain, appellé millet. Alia ann. 1394. in Reg. 146. ch. 10: *Vous promet que ceste Desbleure faite, je me departiray de mon fvers. Le suppliant gouverna et exploita lesdiz héritages et la Desbleure de ceste presente année leva et exploita à son profit.* in alia ann. 1415. ex Reg. 168. ch. 390. Vide in *Bladum*.

DEBLADIRE. Blada metere, secare, in Charta ann. 1283. ex Chartul. S. Mariani Autiss. fol. 60. *Desblaver*, eodem sensu, in Lit. remiss. ann. 1415. ex Reg. 168. Chartoph. reg. ch. 385: *Comme le suppliant pour icelles terres Desblaver et Despoiller en la messon... eust envoyé faussilleurs pour faussillier son bief.* Vide *Debladare* in *Bladum*.

Aliud vero est *Desblaer et Desblaver*, Purgare scilicet, exportare, expedire: unde *Desblavement*, ipsa purgatio et exportatio. Charta ann. 1311. in Reg. 48. ch. 8: *Item que tout le droit que nous avons et poons avoir de Desblaver et de oster tous les empeschemens qui se feront, tant de voireries, comme de chemins de ladicte ville de Vailly;... tout ce qui sera trouvé au Desblavement des chemins, etc.* Alia ann. 1363. in Reg. B. ejusd. Chartoph. ch. 12: *Ickils chevaliers a promis et creanté... en nostre main à icelle rente warandir, delivrer, defendre et Desblaer envers tous.*

DEBODINARE. [Metas figere.] Vide *Bodinare* post *Bonna*.

DEBONARE. *Bonnas*, seu metas figere. Charta ann. 1265. in Chartul. eccl. Lingon. ex Cod. reg. 5188. fol. 145. r.: *Ita tamen quod praedictae maceria, grangia, domus thesaurariae et dicti Helye, cum furno et porprio praedictis, et alia loca quae de mandato praedicti domini episcopi a viris discretis Hugone Lingonensi, magistro Petro Tornodorensi archidiacono... debent Debonari, habeant eandem franchisiam et immunitatem, quas et aliud claustrum nostrum.* Vide in *Bonna* 2. et mox *Debonare*.

DEBORNARE. Eodem intellectu. Charta sub Rob. reg. Franc. apud Stephanot. in Antiq. Bened. Lemovic. Mss. part. 2. pag. 271: *Robertus de Sadran concessit (S. Petro Vosiensi) vineas suas de Vaurelia, sicuti sunt terminatae vel Debornatae.*

DEBOTARE ARCAM. Hanc aperire seris effractis. Consuetudines Brageriaci art. 93: *Si quis domos de nocte perforatus fuerit, et aliquid de dicta domo furatus fuerit, aut qui archas seu huchas Debotaverit, aut falsas claves, quae dicuntur Contra-claves tenuerit... furca suspendatur.* Gallus Interpres habet: *Qui aura rompu les serrures des coffres.*

DEBOTARE. a Gallico *Debouter*, Actorem actione sua submovere, vox forensis. Arest. parlam. Paris. laudatum, post Bonav. *Des Periers, a la Monoye* in Glossar. Burgund.: *Dicta curia Debotavit et Debotat dictum Colinum.* Quam vocem, quasi ocreas detrahere, Gall. *Debottter* sonaret, cum cavillatus esset Colinus S. Amb. Bituric. abbas, non Vindocinensis, ut vult Menagius in Observat. ad Ling. Gall. part. 1. cap. 106. occasio fuit ut dehinc aresta Gallico idiomate pronuntiarentur, rege jubente Francisco I. Nostris *Debouter*, pro *Repellere*, vulgo *Repousser*. Lit. remiss. ann. 1390. in Reg. 138. Chartoph. reg. ch. 260: *Jehan de Goulencourt esmeu, tant dudit coup comme de la blessure de son cousin, qu'il tenoit estre mort, et Deboutant force par force, etc.* Unde *Deboutement*, Repulsus, in alia ann. 1457. ex Reg. 183. ch. 243: *Pour le repulsemment et*

Debouement de nos ennemis les Anglois, etc.

◦ **DEBOYNARE**, Bonnas seu limites tollere, alio transferre, nostris alias *Deboener*. Libert. Briancz. ann. 1343. tom. 7. Ordin. reg. Franc. pag. 730. art. 25: *Voluit et concessit, quod syndici seu consules dictarum universitatum Deboynare, restringere et ampliari possint in dicta baillivia, ut eis conveniens videbitur ex pedire, vias, patega et nemora.* Charta ann. 1316. in Chartul. eccl. Lingon. ex Cod. reg. 8518. fol. 227. v. *La religieuse (d'Auberive) sunt en saisine... de mettre bones en la ville et ou finaige de S. Loup, et de Del oener, toutes fois que partie contre autrs le requiert.*

† **DEBOYSCHATUS**, Scalptus, delineatus, f. a Gallico *Ebauché*, quod juxta Nicotum est ab Occitano *Bauch*, Stultus, rudis. Hoc translatum ad opera rudi dumtaxat manu delineata et parum polita. Testam. Beatrix de Albo-roya-Vicecomitissa Narbonae ann. 1367. inter Anecd. Marten. tom. 1. col. 1524: *Hem legamus conventui Sororum Minoritarum de Asilhano unum salinum argenti, in quo quidem salino est Deboyschatus unus dracho emanatus, cum signis sive armis nostris.* Vide *Debuxare*.

◦ **DEBRACARE**, *Deschauer braies*. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7681. *Debraccare, ouster braies*, in altero.

† **DEBRANDANARE**, Brandonem seu impedimentum tollere. Vide in *Brando*, Velum.

DEBRIATUS, Inebriatus, ingurgitatus, et per metaphoram, repletus. Auctor Breviloqui: *Debriare, inebriare*. Gerbertus Epist. 31: *Frontemque falsissimo poculo Debriatam expurgans*. Leo Ost. lib. 3. Chr. Casin. cap. 45: *Milites diabolico furore Debriatu pecuniam de Secretario abstractam ad Principem deferunt*. Ibidem: *Theodinus diabolico Debria us veneno*. Alanus lib. 4. Anticlaudianus pag. 60:

*Flos violæ perfundit eum, rosa Debrist auræ
Affinos, narique thymi salutaris odore.*

Ita Codex MS. Utuntur præterea Regula Magistri cap. 27. Gordianus Monach. in Vita S. Placidi cap. 1. Galbertus in Vita Caroli Com. Fland. n. n. 47. Petrus Diac. lib. 4. Chron. Casir. cap. 57. 72. 75. 98. Baldricus Noviom. lib. 2. Chron. Camer. cap. 22. Vita S. Paterni cap. 13. Rodericus Toletan. Archiepisc. in Hist. Arabum cap. 6. Joan. Buschius in Chron. Windesem. lib. 2. cap. 28. 55. Brompton. pag. 1085. etc.

Debriare, et *Debriatus*, interdum in bonam partem usurpantur. Lambertus Ardensis pag. 170: *Spiritus sancti Debriatu et perfusus gratia*. Chronicon Fontanellense cap. 1: *Barbaricas ac indomabiles eorum mentes nectare evangelicæ doctrinæ Debriatu*. Hincmarus in Ferculo Salomonis:

*Agnus, fons vitæ, proprio non sanguine potans,
Semper more suo Debrist atque regat.*

Epitaph. Venerab. Bedæ:

Daque Sophia illum Debristi fonte, etc.

Adde Vitam S. Luciani Bellovac. n. 10. Baldricum lib. 2. Chronici Camerac. cap. 39. Ingelramnum Scholast. in Præfat. ad Vitam S. Richarii, Ordiericum Vital. lib. 4. pag. 590. lib. 12. pag. 846. Vitam S. Paterni in Prologo. Vitam S. Leufredi cap. 5. Vitam Aleuini n. 10. etc. Ita D. Hilarius et Rufinus Presb. in Psalm. 64. *Inebriari* vocem in bonam partem usurpari annotant. (C. Liudprand. Antapod.

III

lib. 1. cap. 6: *Adelbertus itaque prolium hujusmodi non solum gnarus, verum etiam Debriatu, etc.*

◦ **DEBRIATIO**, Vita S. Isidori Episcopi Hispalensis in Prologo: *Ditior emines Debriatione divina, quam felicitate terrena*. Braulius Cesaraugustan. in eodem S. Isidoro. *Tanta Debriatione scientiarum claruit præditu, ut, etc.*

◦ **DEBRIGARE**, *Briga* seu molestia liberare, expellere, Ital. *Disbrigare*. Charta ann. 1324. in Reg. 71. Chartoph. reg. ch. 109: *Theaurarius prædictus promisit... ipsum magistrum Guillelmum et suos totaliter Debrigare, usque ad summam prædictam duntaxat*. Vide infra *Disbrigare*.

* **DEBRUCIO**. [Insania DIF.]
† **DEBERIUM**, Gallice *Devoir*, Debitum, pensitio. Charta Guindonis Episc. Lingon. ann. 1350. inter Instrum. tom. 4. nove Gall. Christ. col. 109: *Concedimus præfate Vicarie... pro portione sua congrua, bona jura et Deberia que sequuntur*. Vide *Deberium* et *Deverium*.

◦ **DEBUXARE**, *Delincare*, ut interpretantur docti Editores ad vit. S. Avurtii tom. 3. Sept. pag. 56. col. 1: *Omnibus his delega is Debuxareque ecclesia, et tripulam pecuniam, quantitatque ejus surcis lite is raditam suscepens archidiaconus, etc.*

† **DECACHINNARE**, *Deridere*, apud Papiam.

† **DECACHORDUS**, *Ἐκκχορδός*. Intentus decem fidibus. *Psalterium Decachordum* occurrit in Psalmis et in Statutis Synodali. Guindonis Episc. Helensis cap. 3. inter Concil. Hisp. tom. 3. pag. 596.

◦ **DECADE**, A. pro *Decas* videtur Hieronymus in cap. 11. Ezechiel.

† **DECADENTIA**, Ruina, lapsus, Gall. *Decadence*. Chr. nicon Becense pag. 19: *Imnia maneria et molendina, que inveniunt in magna Decadentia, et ruina, studio reparavit*. *Decadentia* superius in voce *Avaluacio*, accipitur pro imminutione monetæ seu ejus minori valore. Gall. *Dechet*.

† **DECADIVUS**, *Decidius*, *Lacrymæ tremenex Decadivæ pondere*, apud vet. Poetam in Pervigilio Veneris v. 17. ut feliciter restituit Lernetius.

† **DECÆGARE**, Cæcitatem auferre, illuminare. Acta SS. April. tom. 2. pag. 356: *Contigit interdum etiam aliquem Theologum nondum Decægatum sublimia scire, dicere ac trutinare, sed nondum secundum Spiritum sapere*.

† **DECALANTICARE**, Calanticam detrahere, apud Martinum.

◦ **DECALANZARE**, Papiæ, *Cantare cum lætitia*.

1. **DECALCARE**, Calce oblinere, seu notius d' albare. Glossæ Isidori: *Decalcare, dealbare*. Gloss. Lat. MS. Regium Cod. 1013: *Dealbare, Decalcare, opus tectorium*. [Festus habet, *Decalcatum, Calce litum*; Papias vero *Decalcatum, de calce albatum* Glossæ apud Grævium in Isidorianis: *Καλός, Decalco, albo*]

◦ 2. **DECALCARE**, Concultare, pedibus præterere. Instr. ann. 1329. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 24. col. 1: *Pennucellas regios... amovendo et ad terram prostrando et cum pedibus Decalcando, etc.*

◦ **DECALESCERE**, Refrigescere. Gloss. Lat. Græc.: *Decalesco, ἐκδραίνωμαι*. Charta Adelberti Mogunt. archiep. ann. 1123. inter Probat. tom. 1. Annal. Præmonstr. col. 661: *Et ne Decalescente rigore, regulam et institutionem unquam prævaricarentur, etc.*

† **DECALICATOR**, Calcem exhaustor. Gloss. Lat. Græc. *Decalicator, Κατακόρυς*.

† **DECALICATUM**. Vide *Decalcare*.

◦ **DECALIGARE**, *Decalcare, Dealbare*, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7611. Vide *Decalcare* 1.

DECALVARE, Tondere, ad eum caput radere. Gloss. Gr. Lat. MS. *Φαλαγγόραξ, Decalvor, Psilotro Decalcare*, apud Vegetium lib. 2. de Re veterin. cap. 48. Diego Cardinalis Ostiensis de Sacramento Dominice Passionis pag. 64: *Et calcaries qui fuerat locus superbia, spoliatu capillarum gloria... Decalvatus est superbia vertice*. Statuta Ordinis de Senapriagram: *Ad Pascha, et ad festum S. Marie Magdalenæ, et ad festum Omnium SS. ad manus Decalvatur sorores* [Vulg. Interpres 1. Cor. 11. 5 et 6. *Uam enim est ac si Decalvetur. Nam si non relatur mulier tondeatur. Si vero turpe est mulieri tonderi, aut Decalvari, velet caput suum*] Sed proprie

DECALVATIO, pro Pona, vel ignominia et injuria per abscissionem capillorum illata usurpatur apud Scriptores. Quippe, ut ait Constantinus African. lib. 2. Pantechn. cap. 16: *Capilli caput custodiunt, honestant, et defendunt; quibus si careat, maxima est inhonestas*. Appendix Cod. Theodos. Constit. 11. ubi de Episcopis in Africa vexatis. *Alios ad solam divini cultus injuriam, acuto capillorum parte frictos, etc.* Fuit autem pona vulgaris qua in soutes serviebant Gothi, Hispani, et Franci. Jo. Belariensis in Chronico: *Primum Deberdus interrogatus, deinde turpiter Decalvatus, post hæc deatra amputata, etc.* Lucas Tudensis: *Noluit Princeps eos mortis sententia perdere, sed tantum Decalvationis decisione eos præceptu ocultos ferro ad præsens sustinere vindictam*. Infra: *Incentores seditionum e us Decalvatis capibus, abradi barbis, pedibusque nudatis, etc.* Concilium Toletan. VI. cap. 17: *Detonsus aut turpiter Decalvatus*. Emerit. can. 15: *Turpi Decalvatione maneat emendatus*. Historia Wanthe Regis: *Nulla mortis super eos illata sententia, Decalvationis tantum, ut præcipitur, sustinere vindictam*. Monachus Sangall. in Carolo M. lib. 1. cap. 10: *Deposito et Decalvato ignavissimo Francorum Rege Childerico*. Vita S. Leodegarii cap. 11: *Condemnatum ab ipsa Synodo calvaria accepta in capite erpulsion segregant ab ipsa Congregatione Petrus Damian. lib. 1. Epist. 10: Publice virginis casus, et sub inhonore ludibrio turpiter assertur Decalvatus*. Tradit auctor Vita S. Bavonis cap. 10: *Decalvationem penam fuisse latronum: Rojo ut propter scelus in te commissum corpus meum flagellis cordas, caputque meum more latronum Decalves*. Odoericus Vitalis lib. 8. pag. 682: *Sin capite scabiat: sicut ut fures, occipite autem prolucis nutraut comas ut meretricis* [Anonymus Combefianus in Porphyrog. num. 5: *Καὶ ὁμοίαν Ἡρακλεῶν ἄνδρα καὶ κορυφαίαν ὀλίγον ἄνδρα καὶ πῦρ*] Vide Libros sacros, præterea Leges Wisigoth. lib. 2. tit. 1. § 7. tit. 2. § 7. tit. 4. § 6. lib. 3. tit. 3. § 8. 9. tit. 6. § 2. lib. 5. tit. 1. § 11. lib. 6. tit. 2. § 3. tit. 4. § 3. tit. 5. § 11. lib. 9. tit. 2. § 9. lib. 12. tit. 2. § 14. tit. 3. § 3. 5. 6. Leg. Longob. lib. 1. tit. 17. § 5. tit. 25. § 55. [Lindpr. 111. (6. 88.) 79. (6. 26.) Capit. Caroli M. lib. 3. cap. 49. 50. lib. 7. cap. 35. [22. 43.] capitul. ann. 809. cap. 11. Addit. 4. Ludov. Imper. § 1. Nicolaum 1. PP. in Resp. ad Bulg. cap. 58. Adamum Bremens. cap. 139. Regulam S. Fructuosi cap. 16. Vitam S. Fulgentii Episc. Rusp.

3

n. 30. Concil. Tolet. XVI. cap. 2. 3. Lindenbrog. ad Paul. Warnefrid. lib. 6. cap. 20. et infra in Depilare, supra Capillus, Crines. [9° Glossar. med. Græcit. voce Κορυμνών Grimm. Antiq. Jur. German. pag. 702. et 704.]

† **DECALVARE**, Caput amputare. Nicolaus Specialis de Rebus Siculis lib. 1. cap. 28: *Quinque per pharum Messanensium terribilis Siculis navigaret (Carolus I. Rex Siciliae) nuntiatur est illi, quod si litora Siciliae attingeret, Carolum Principem filium ejus, quem habebant in vinculis, illico Decalvarent. Rex impietatem Siculorum metuens, ne dilectum filium perderet, in Calabriam declinavit.*

• **DECAMBIARE**, pro Cambiare, Permutare, in Charta anni 1064. apud Miræum tom. 1. pag. 156.

† **DECAMBRIUS**, ut Decambium, in Tabul. S. Medardi Suess.

• **DECAMBIVM**, pro Cambium, semel ac iterum in Charta Odonis Episcopi Bellocensis, in Tabul. Abb. Frigidum montis fol. 238.

• **DECAMPARTARE**, [Nec debet aliquis compelli ad emendum campartum suum neque Decampartandum blada sua dum tempus affuerit ullo modo. (Bibl. Sc. Chart. 1878. 232. Aurigny, ann. 1320.)]

† **DECANA**, post Decanus 5.

• **DECANARIA**, Officium decani seu judicis minoris, qui per decaniam jus dicebat. Stat. Montis-reg. pag. 65: *Item statuerunt et ordinaverunt, quod nulla persona possit exercere officium Decanarie, nec esse decanus, nisi fuerit electus et deputatus per dominos vicarium, syndicum et gubernatores. Vide infra Decanus 3.*

• **1. DECANATUS**, Regestum Castri Lidi in Andibus fol. 21: *In omni terra Castro Lidi, cujuscumque terra sit, homines aubani sunt Comitibus, et incendium, et raptus, et mors hominum, et falsa mensura, et falsa moneta, et dimidius Decanatus, et ubicumque latro inveniatur, Comitibus redditur, et pecunia fomeratoris Comitibus est, et thesaurus, ubicumque inveniatur, et pedagium.*

• **2. DECANATUS**, Officium seu Dignitas decani suis variis notionibus. Quandoque Districtus decani ruralis. Quandoque etiam Prædium, ut exemplis ostenditur infra post Decanus 6.

• **3. DECANATUS**, Prioratus præcipui, apud Cluniacenses. Lit. Bonif. PP. VIII. ann. 1294. ex Bibl. S. Germ. Prat.: *Voluntus insuper ut prioratus prædicti (de Leuno in Sanguine terro Ambianensis, de Nogeno Rotrodi et de Gacicuria Carnotensis, de Gaya Trecensis, de Vergeyo Eduensis, de Vendopera, de Mostereto et de Marmissa Lingonensis, de Turribus super Maternam Remensis, de Carennaco Caturcensis, de Moiraco Agennensis, de Rocennaco Petragoricensis et de S. Cosma Constantiensis diocesis) appellentur et habeantur de cetero Decanatus.*

• **DECANERIA**, Domus Decani, Gall. Doyenné. Charta ann. 1381. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 47. col. 2: *Item ordinavit idem commissarius, quod quædam androna, que est prope portale Decanerie foras, muretur et impleatur lapidum. Nisi idem sit quod Decanicum, carcer ecclesiasticus.*

• **DECANIA**, Vide in Decanus 1. 3. 4. 5. 6.

• **DECANICUM**, vel ut alii legunt Decanica. Carcer ecclesiasticus. Carcer canonicæ disciplinæ, in Concilio Coloniensi. ann. 1234. cap. 1. 2. Julianus Arcecessor Constit. 73. *Executor autem pium constitutus in Decanica Ecclesi-*

rum recludatur, penas competentes luiturus. Totidem habentur lib. 5. Capitul. Caroli M. cap. 225. [9° 378.] ubi Novella Justiniani 79. cap. 8. habet in voce καλοῦντοίς δεκανίοις. Concilium Lambethense ann. 1201: *Quilibet Episcopus in suo Episcopatu habeat unum vel duos carceres... pro Clericis flagitiosis deprehensis in crimine, vel convictis, juxta censuram canonicam detinenda. Vide Carcer, Diaconicum et Descriptionem S. Sophiæ num. 84. [9° Glossar. med. Græcit. voce δεκανίων et H. Stephani Thesaur. voce δεκανίων.]*

† **DECANIZARE**, Decani dignitate frui. Charta Lisiardi Episc. Suess. e Chartulario Nan'holii fol. 21: *Data Sussione anno ab Incarnatione Domini MCXXI. Ansculpho et Theobaldo, Petro, Ebalo archidiaconantibus, Bernardo Decanizante.*

† **1. DECANTARE**, Recitare. S. Bernardus in Epistola ad Guidonem Abbatem de Tribus Fontibus: *Pro penitentia tibi injungimus septem Psalmos penitentiales quotidie usque ad Pascha, septies prosternendo te, Decantare. Petrus Damiani in Vita Domini Loricati ait, eum Centum annorum penitentiam peregriss, qui Psalterium cum disciplina Decantat. Visio Wettini inter Acta SS. Benedict. sæc. 4. pag. 226: *Illo ergo sic prostrato, coeperunt prædicti fratres tam septem penitentiam psalmos, quam ceteros tantæ anxietati aptos, qui sibi ad memoriam occurrerant, pro eo Decantare. Rursus occurrit in iisdem Actis SS. Benedict. sæc. 6. part. 1. pag. 27. 109. et part. 2. pag. 116. Vide Cantare 2.**

† **2. DECANTARE** ECCLESIAM, Ecclesiam administrare, vel debitum in illa officium peragere. Statuta Synod. Eccl. Biterrensis ann. 1388. num. 27: *Quod nullus Curatus vel Secundarius Ecclesiam audeat Decantare, nisi esset onnara Ecclesie curata. Moretus Antiquit. Navarre pag. 403. ex Archiv. S. Joannis: *Quod si habuerit de mea radice et de mea progenie qui possit de post meos dies honorata tenere illa Abbata et Decantare illa supradicta Ecclesia teneant... et Decantent illam per in secula. Testamentum Guillelmi Domini Montispessulani filii Mathildis Ducissæ pridie Non. Novemb. ann. 1202. ex Schedis Peirescianis, nunc Præsidis de Mazaugues: *Et volo quod heres meus... teneat alium Capellanum in ipsa Ecclesia, cui in victu provideat, et quemdam Diaconum, et alium Subdiaconum, et unum Clericum, et unum Scolerium, qui omnes Decantent Ecclesiam et serviant. Vide Cantare 1.***

† **3. DECANTARE**, Valde cantare. Vide Discantare.

• **DECANUMMUS** et **PENTANUMMUS**, inter signa terminorum, apud Agrimensores pag. 272.

• **1. DECANUS**, DECANI, qui decem præsent militibus, δεκανάρχης. Theophylacto Bulgariae Archiepiscopo Epist. 18. Gloss. Græco-Lat.: *δεκανός, Decanus. Vegetius lib. 2. de Re milit. cap. 8: *Erant Decani 10. militibus præpositi, qui nunc Caput contubernii vocantur. Vincentius Bivacensis lib. 39. cap. 73: *Est etiam statutum Chingis-Cam illius primi, quod per Millenarios, Centenarios, ac Decanos, eorum exercitus debeat ordinari. Thwrocus in Chronico Hungar. parte 2. cap. 2: *Centurionesque ac Decanos more solito constituerunt. Agant de Decanis militibus, Isidorus lib. 3. Orig. cap. 3. Modestus de Vocab. rei milit. Rufus in Legibus militarib. etc.****

• **DECANIA**, Manipulus decem militum, cui præest Decanus; δεκανία, Leoni in

Tacticis cap. 4. § 3. 6. Gloss. Lat. Gr.: *Decuria, δεκαρία, δεκάς, καὶ παρτία. Decurionatus, δεκαδάρπια. Lex Wisigoth. lib. 9. tit. 2. § 4: *Si Decanus relinquens Decaniam suam de hoste ad domum suam refugerit, etc.**

• **DECANI**, cum Mensoribus, Lampadariis, et Cursoribus junguntur in l. ult. Cod. de Divers. offic. (12. 59.) militabantque in Palatio, nec alii sunt a Decanis, quos δεκανόχους fuisse ait Cedrenus pag. 170. S. Ambros. lib. 5. Epist. 35: *Nuntiatum est, quod ad Basilicam Portianam de Palatio Decanos mittebant. Joann. Chrysost. in Epist. ad Heb. cap. 7. Hom. 13: *Καὶ τῶν λεγομένων δεκανῶν τὸν ἐπίγοντι ἐν τοῖς βασιλείοις αἰσι. In Synodo ad Quercum objectum eidem Chrysostomo quod Decanos contra Severianum concitasset, apud Phot. Cod. 59. Marcus Diac. in Vita S. Porphyrii Episc. Gazensis n. 39: *Nos accersit Cubicularius Amanius per duos Decanos, ut iremus in Palatium. Basilli Diaconi supplicatio in Concilio Ephesino part. 1. cap. 30. § 3: *Καταθὲν τυπόμενοι παρὰ τοῦ ὄχλου τῶν δεκανῶν, ἀπηγγέμαθα ἐν τῷ δεκανίῳ. Corippus lib. 3. de Laudib. Justiniani vers. 157:****

... Jussuque regentis
Acciti proceres omnes, scholæque palati est
Jussa suis astare locis; jamque ordine certo
Turba Decanorum, Cursorum, in rebus Agen-
[tum, etc.]

Ita porro dicti videntur quod ex Decanis militaris custodiæ ad id muneris proveherentur: de his est titulus in Codice Th. et Justin. [9° Vide Glossar. med. Græcit. in δεκανοί et δεκανόχοι.]

• **2. DECANUS**, DECANI, quibus incumbebatur cura humandorum corporum in Constantinopoli, ut docent Novellæ Justiniani 48. et 59. ubi de eorum numero, et lex Cod. de Sacrosanct. Eccl. (1. 2.) Hi in civitatibus corpus conficiebant, ex variis Corporibus et Collegiis conflatum: unde Collegiati appellatur in l. un. C. de Collegiati. et Cartoprati. lib. 11. (18.) Gloss. Basilic.: *δεκανοί, κολεγεῖται, συνημμένοι, δεκανοί, οἱ συνηγόμενοι. Dicuntur et Copiatæ in Cod. Justiniano.*

• **3. DECANUS**, DECANI, Mincres judices, qui per Decanias jus dicebant. Walafridus Strabo lib. de Reb. Eccles. c. ult.: *Decuriones, vel Decani, qui sub ipsis Vicariis (pagorum) quædam minora exercent, minoribus presbyteris titularum possunt comparari. Hincmarus Epist. 4: *Comites et Vicarii, vel etiam Decani plurima placita constituunt. Vide Cathwiphum in Epist. ad Carolum M. Legem Wisigoth. lib. 2. tit. 1. § 26. lib. 9. tit. 2. § 1. 4. Legem Longob. lib. 1. tit. 25. § 50. 73. lib. 2. tit. 38. § 2. [9° Liutpr. 44. 81. (6. 15. 31.) De Longobardorum Decanis vide Murator. Antiquit. Ital. tom. 1. col. 516. sqq. Savinium Histor. Jur. Rom. med. temp. tom. 1. cap. 4. § 84. not. a. de Anglosaxonum eundem § 82. et de Francorum § 81. Conf. Eichhorn. Histor. Jur. German. § 23. et 74.]**

• Charta Ottonis II. Imper. ann. 978. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. ævi col. 498: *Nemo etiam comes, vicecomes, sculdasio, gastaldius, Decanus publicæ, et imperialis aut regie partis infra muros Cremonenses, vel foris circa civitatem per quinque militaria placitum teneat. Alia Joan. de Castell. dom. de S. Hilario, ann. 1324. in Reg. 62. Chartoph. reg. ch. 361: *Item Decanus villæ per dictos habitantes eligetur seu per saniozem partem eorumdem;... debetque dictus Decanus in dicta villa adornamenta facere, gagia**

capere, et nullus præter ipsum. Ubi apparitoris officium describitur, quo sensu occurrit non semel, a Germ. et Fland. *Dienst*, officium, servitium. Charta præpositi de Marisiaco ann. 1318. in Reg. 56. ch. 238: *Faismes asavoir, dire et senefier par nos Doians et sergens establis de par nous à ce faire, etc.* Pactum inter Joan. de Joinvilla dom. de Valle color. et habitat. ejusd. loci ann. 1330. in Reg. 66. ch. 501: *Item que il n'aura que dous Doyens en laditte ville, qui soient creu sur les diz habitans, ... sauf tant que les sergens que les bonnes gens de laditte ville esiront pour garder les bois de laditte ville, seconi creu, ainsi comme on a acoustumé.* Lit. remiss. ann. 1452. in Reg. 181. ch. 231: *Ung appellé Estienne, lors maire de Waxancourt au ban d'Espinal, pria et requist le suppliant qu'il feust son Doyen.* V. de infra *Dienmannus* et *Decanus* 6.

Ita porro apud Anglo-Saxones Centuriæ (hundredos vocant) in denas *Decurias* partitæ erant. *Decurie* ex decem viris constabant, quorum singuli uniuscujusque sistendi fidejussores erant, et si quis eorum aliquid dedisset damni, id omne reliqui resarcire debebant. Qui *Decuriis* præerant, seu novem aliis. *Decuriones*, Saxonice *Þeotungman dicebiantur*. [99 Centuriæ vel decem friborgis præerat *Decanus*, quem *tiendheofod* dicebant.] De hac partitione Angliæ agunt copiose *Leges Edwardi Confess.* cap. 32. et *Leges Henrici I.* cap. 6. et 8. Porro ex Decreto Aluredi Regis, quisquis liberæ erat conditionis, in Centuriam adscribi tenebatur. De minoribus negotiis judicabant *Decuriones*; si quæ res esset difficilior, ad Centuriam referebant. Hos etiam *Decanos Friborgi* vocitant *Leges Edwardi Confessoris*.

DECANIA. Pars Centuriæ, constans decem familiis, cui præerat *Decanus*. *Leges Henrici I. Regis Angl.* cap. 6: *Centurie in Decanias vel Decimas. distinguuntur.* Adde cap. 8. et *Leges Wicgith.* lib. 9. tit. 2. § 4. Vide *Decenna*, *Friorgh*, *Hundredus*.

DECANUS ECCLESIE CATHEDRALIS. *Leges Alfonsine seu Partide*, l. part. tit. 5. lege 4: *Decan es el primeri personaje, el mayor en algunas Egleias Cathedralas, a suera del Obispo, etc.* *Gervasius Doroberniensis* in *Episcopis Cantuariens.* in *Egelnotho*: *Erant tunc temporis Cantuariensis Ecclesie Monachi, quasi Canonici Cathedralas, Monachorum quidem habitum gerentes, sed regulam non adeo plane observantes. Præpositum suum Decanum vocabant, quem nos post adventum Lanfranci Priorem appellamus.* Idem in *Ceolnotho*: *Estuabat enim animo quid in tali faceret articulo, cum non videret Monachos nisi 5 ubi cum Decanis esset, quem nos Priorem vocamus, etc.* *Radulfus de Diceto* in *Henrico II*: *Quam in Ecclesiis Cathedralibus, ubi Canonici divinis mancipantur obsequiis, Decani sibi vendicant dignitatem; hanc si Monachorum Conventus in Episcopali sede præmerent, sibi jure possunt vendicare Priores.* Concilium Arvernense sub Urbano II. et Londoniense ann. 1127. apud Continuatores Florentii Wigorn.: *Nullus in Decanum nisi Presbyter, nullus in Archidiaconum nisi Diaconus constituitur.* Concilium Coloniense ann. 1290. cap. 9: *Consistente autem penes Decanos Ecclesiarum, potestate, lege, ac gubernationis canonice disciplina exercenda, etc.* Constitutiones Odonis Legati in Cypro ann. 1248. cap. 9: *Statuimus ut in Nico-*

siensi Ecclesia de cætero sit dignitas Decanatus, percipiatque Decanus quantum duo Canonici, et habeat curam animarum personarum Canonice et Clericorum Ecclesie memorate; jurisdictionem tamen aliquam contentiosam non habeat. Sitque major persona post Archiepiscopum, tam in Capitulo quam in Choro, vigiletque circa bonum et honestum statum tam spiritualium quam temporalium omnium Ecclesie supradicte. In quibusdam Ecclesiis Decani dignitatis suæ possessionem ineunt superpellicio induti, gladio cincti, pera instructi, calcariibus aureis pedes revincti, cum accipitres super pugno. Vide *Historiam Ecclesie S. Antiani Aurelian.* pag. 92. 111. et in *Probat.* pag. 50. Quale autem sit officium Decani, vide *Statuta Ecclesiarum Leichefeldensis et Londinensis*, in *Monastico Anglic.* tom. 3. pag. 241. 243. 247. 335. 336. 347. [99 Plurima ecclesiarum Germanicarum ap. Würdtweinum, quæ indices demonstrant.]

Non solum Cathedralis ecclesie decanos suos habebant. *Dean*, in Charta ann. 1262. ex Chartul. Latiniac. fol. 134. *Deiens de l'eglise S. Maclis le Bar sur Aube.* in Ch. ann. 1250. ex Chartul. Campan. fol. 90. v. Charta ann. 1325. in Lib. nig. 2. S. Vulf. Abb. fol. 114. r. *Disoit lidia Jehan de Fren-cort. que de-car devoint li dit Dien et capilles de le complainte qu'il avoient faite.* M. Jacques d'Andelincourt *grant*: *Dien de Lain-gres*, in Ch. ann. 1350. ex Chartul. S. Benigni Divion.

Episcopus Londonicensis dicitur *Cantuariensis Archiepiscopi Decanus*, in Provinciali Cantuar. lib. 5. tit. 15. Ubi Lindwodus observat Archiepiscopum Cantuariensem in Collegio Episcoporum, Episcopos Londoniensem *Decanum*, Wintoniensem *Cancellarium*, Lincolnensem *Vicecancellarium*, Sarisburiensem *Præceterem*, Wigornensem *Capellanum*, denique Roffensem *Cruciferarium* habere.

SUBDECANUS. Dignitas in Ecclesia Carnotensi, quæ in Charta Calixti PP. in Tabulario ejusdem Ecclesie Ch. 2. post *Decanum* et *Præceterem*; et ante *Succeterem* recensetur. Obtinet etiam in Ecclesia S. Pauli Londinensis, de cuius officio, vide *Statuta* ejusd. Ecclesie in *Monastico Anglic.* tom. 3. pag. 337.

DECANUS SCHOLARUM. Dignitas Ecclesiastica, quæ Scholis præerat. Charta Hugonis Episc. Suesion. ann. 1100: *In Ecclesia BB. Martirum Gervasi et Protasti assignata est predictæ Ecclesie S. Joannis (de Vineis) in perpetuum Prebenda eodem ordine, quo solet prebenda Decanum Scholarum, etc.* [99 De *Decanis Facultatum* vide Savin. *Histor. Jur. Roman.* mediis temporibus tom. 1. cap. 21.]

DECANUS EPISCOPI. Idem qui vulgo *Decanus ruralis*, aut Christianitatis, in *Legibus Edwardi Confess.* cap. 31. [*Christianorum*, in Charta Stephani Episc. Tornac. ann. 1192. apud Miræum tom. 2. pag. 1202.] Ita autem appellatur, quod is ab Episcopo constitueretur, ut est in Charta Petri Archiep. Senonensis ann. 1201. apud Jacobum Petium post Penit. Theodori pag. 721. Concilium Lateranense sub Alexandro III. can. 15: *Quidam in quibusdam partibus sub pretio statuuntur, qui Decani vocantur, et pro certa pecunie quantitate Episcopalem jurisdictionem exercent, etc.* Inquisitiones synodales cap. 69. apud Regimontem lib. 2. cap. 5: *Si in unaquaque Parochia De-*

cani sunt per villas constituti, viri veraces et Deum timentes, etc. Innocentius III. cap. 7. de *Offic. Archidiaconi*: *Archipresbyteri autem, qui a pluribus Decanis nuncupantur, ejus (Archidiaconi) jurisdictioni se noverint subjacere.*

Decanus publice sedis, eadem notione, in Ch. ann. 1097. tom. 1. *Hist. Trevir.* Joan. Nic. ab. *Houtherin* pag. 449. col. 2. *Decani Christianitatis*, in Pontif. Senon. Ms. ubi de consecrat. christmat.

DECANIA, Decanorum Christianitatis jurisdictio et territorium. *Hincmarus* ann. 12. *Episcopatus*: *Et semper de Kalendis in Kalendis mensium, quando Presbyteri de Decanis simul conveniunt, conlationem de penitentibus suis habeant, etc.* Capit. Caroli C. tit. 5. § 3. *Qui autem (Presbyteri) longius ab urbe commovent, statuunt Episcopi loca convenientia per Decanias, sicut constituti sunt Archipresbyteri, etc.* Vide *Leges Edwardi Confess.* cap. 32. * [DECANUS RURALIS. Gall. *Curé de campagne*: Dedimus... parrochiam ecclesiam de Crocha... salvo tamen in omnibus jure tam episcopali archidiaconi, quam Decani ruralis.] (Cart. N. D. Paris. l. 143. an. 1212.)

DECANUS, in Monasteriis, qui decem Monachos, seu Decaniam Monachorum præerat. *Maximus*, in *Vita S. Alexandri.* Accipiet Abb. cap. 7. *Regula S. Benedicti* cap. 21. *Si major fuerit congregatio, eliguntur de ipsis Fratres boni testimonii et sancte conversationis, et constituuntur Decani, qui sollicitudinem gerant super Decanias suas, in omnibus secundum mandata Dei, et præcepta Abbatis sui. Qui Decani tales eligantur, in quibus securus Abbas partitiam opera sua, et non eligantur per ordinem, sed secundum vite meritum et sapientiam doctrinam.* De ejusmodi Decanis agunt præterea S. Isidorus in *Regula* cap. 14. S. Fructuosus in *Regula* cap. 12. Magister in *Regula* cap. 11. S. Augustinus lib. 1. de *Morib. Eccl. Cathol.* cap. 31. S. Hieron. *Epist.* 22. *Cassian.* lib. 4. *Instit.* cap. 7. et 10. Adelbertus Abbas Heidenheimensis in *Relat.* pag. 365. *Supplex libellus Monachor. Fuld.* Carolo M. porrectus § 11. apud *Browerum* lib. 3. *Antiq. Fuld. Chronicon Casinense* non uno loco, *Concil. Moguntiac.* ann. 813. cap. 21. *Itinerarium S. Willibaldi* num. 25. *Fulbertus Carnot.* *Epist.* 21. etc. Vide *Haestenum* lib. 8. *Disquisit. Monast. tract.* 6. disq. 4. 5. 6.

DECANI SENIORES, MAJORES, Qui decanis istis præerant. *Capitula Lud. Pii* Add. l. cap. 55: *Ut senior Decanus reliquis Decanis præponatur, et Abbate vel Præposito presente locum proprium teneat.* De Decano isto majore cap. seq.: *Ut Præpositus, Decanus, Cellarius, de eorum ministerio, nisi causa utilitatis aut necessitatis, non removeantur.* De ejusmodi Decanis majoribus intelligendus *Continuator Aimoini* lib. 5. cap. 42: *Robertus Comes cupiditate magis ductus, quam de cura animarum sollicitus, Abbatem S. Germani accepit, sequæ Abbatem vocitari fecit, statuens Decanos qui curam haberent Monachorum.* Et *petrus* *Diac.* lib. 4. *Chron. Casinensis* cap. 45. *Demion ab Oderisio Abate Monasterii hujus Decanus ordinatur.* Cap. 77: *Mallem Decanus esse Casinensis, quam Cluniacensis Abbas.* Adde cap. 52. *Chronicon Abbatiae Trudon.* lib. 8: *Bozo Decanus, quæ sic tum in illo veteri ordine appellabatur, qui modo in isto Prior vocatur.* Vide *Eckehardum Jun.* de *Casib. S. Galli* cap.

1. pag. 42. et Vadian. de Monasteriis Germaniae pag. 32.

Foris **DECANUS** in Monasteriis, cuius munus describitur in Tabulario Monasterii S. Theofredi in Diocesi Aniciensi, quod scilicet versatur circa res exteriores.

DECANA, in Monasteriis puellaribus, apud Rudolfum in Vita S. Liobae cap. 3. et in Actis S. Furannani Abbatis Waldiodorensis n. 15.

Decaynesse, in Charta ann. 1441. ex Reg. 177. Chartoph. reg. ch. 2. *L'abbessee, Decaynesse et chapitre de l'église de S. Pierre de Remiremont*. Vide in **Decanus** 5.

DECANIA, Decani Monastici dignitas. Adelbert. Abbas Heidenheimensis pag. 365: *Decania quoque, in qua rigor correctionis esse deberet, cuiquam leccissimo timidissimoque tradebatur.*

DECANUS OPERIS, vel **OPERARIORUM**, in Monasteriis, operis Monastici praefectus. Ekehardus Junior de Casib. S. Galli cap. 3: *Cum alias in nullo esset utilis... a Salomone operariorum positus est Decanus*. Bertholdus Monachus de Abbatib. S. Galli: *Post hunc electus est... Waltherus Decanus operis, et tenet ipsam Abbatiam, etc.* Horum, ut fallor, mentio est apud Petrum Venerabil. lib. 1. Epist. 28. *Quia brevem ferramentorum et rerum Monasterii Abbas non habet, eum vel superbium vel negligentem dicitis: et quare alio in loco legitur, Decani tales ephuntur, in quibus securus Abbas partitur onera sua? etc.* Vide **Operarius**.

DECANUS, **DECANI**, **Procuratores villarum** ibidem dicuntur in Monasteriis, apud Udalricum lib. 1. Consuetud. Cluniae cap. 16. et lib. 3. cap. 5. ubi ita: *Ejus autem (Prioris Majoris) suffraganei ad temporalia sunt illi fratres, qui sunt villarum provisorios, et quos pro more nostro Decanos appellamus, etc.* Quae verba hauserit a Bernardo Moa. in lisd. Consuetud. MSS. cap. 3. [Hoc etiam nomine nuncupati sunt Villici seu Coloni, qui Monachorum villas et praedia tenebant. Codex MSS. Irminonis Abb. Sangerman. fol. 72. verso col. 1: *Walterus Decanus ejusdem villae solvit inter utrasque festivitates porcellos 11. et fol. 123. col. 1: Regemulfus Colonus et Decanus... habet de terra arabili bunaria VIII.] Villae ipsae, seu Obedientiae, quibus praesunt.*

DECANUS ibidem dicuntur, et in Statutis Clun. in Bibl. Clun. pag. 1473. eaque appellatio pro cellis, praediis, et **Grangis** monasticis maxime in Hispania obtinuit. [Acta consecrationis Ecclesiae Gissonensis ann. 1099. in Appendice Marcae Hispan. col. 1210: *Et insuper donamus nos ipsam Decaniam de Balagario usque ad castrum de Puig alt; quod ascendit de rivo meritorio, et vadit in latus usque ad episcopatum*.] **Ausonensem**. Charta Ferdinandi Garciae Regis, apud Antonium de Yeper. in Chronico Ord. S. Bened. tom. 1: *Damus vobis Monasterium proprium fundatum in honore S. Vincentii, etc. et insuper damus vobis illud cum suis Decaniis, scilicet Monasterium fundatum in honore S. Mametis, quod est inter villa Alara et Ercia, etc.* Alia Sancti Regis Navarrae aere 1214. apud eundem tom. 3: *Dono vobis libertatem et concedo, ut ab hac die inantea nullus homo sit ausus domus vestras, vel Decanias, vel cabanias, quas modo in regno meo habetis... molestare, intrare, frangere... praesentat. Infra: Et domos vestras, et Decanias, et villas, atque*

omnia quaecumque nunc possidetis, etc. Charta alia aere 1153. tom. 4. *Iste Prior ordinavit familias, et Decanias, unamquamque suo servitio congruam, ad honorem et excellentiam Clericorum, intra tam dignam desertivum aulam, etc.* Alia Bertrandi II. Reg. aere 1045. apud eundem tom. 5. pag. 439: *Et omnes hereditates, quas testavit amica nostra Domina Teresa ad Palumbario que in Ambas mixtas, etiam Decanias et Ecclesias, quas fuisse edificatas et factas, cum ginate et homines de Palumbario. Mox: Mandat jussio nostra, ut ibi serviat, sicut et sancto Laurentio, cum omnes suas cuitiones, et Decanias cunctas, alteras Decanias que sunt in Bubalo, in Linia, etc.* Adde pag. 414. b. 468. b. Sandovalium in Episcopis Pampilon. fol. 35. 74. Codex Irminonis Abb. Sangerman. f. 45. col. 1: *Habet in Villamit mansum indomicalum cum casa et aliis casticis sufficienter. Habet ibi culturas inter majores et minores inter tres, Decanias XXI. habentes binar. coclav. que possunt seminari de modis frumenti MII. Et f. 123. col. 1: De Decanaria Regenulfi. Regenulfus colonus et Decanus... habet de terra arabili bunaria VIII.] Paulo aliam notione intelligendus Baraterius lib. de Feudis tit. 1. § penult.: *St quis pro villicaria, et, ut ita dicam, pro Decania, vel alius quibuscumque angariis... feudum acceperit. Ubi Decania species est Beneficii laici, seu villicature, ab Ecclesia dependentis.* dicitur etiam.*

DECANATUS, Eadem notione. Charta Hugonis Abb. B. Dionysii ann. 1230. ex Tabul. ejusd. Mon.: *Simon filius defuncti Girardi, dicti Decani, quondam servientis Monasterii S. Dionysii recognovit, quod venerabilis Odo ejusdem Monasterii Abbas concesserat dicto Simoni de mea gratia Decanatum, quem praefatus Girardus pater quondam ipsius Simonis tenuerat, hoc modo videlicet quod idem Simon eundem Decanatum teneret, et haberet, quomodo Abbati B. Dionysii, quicumque fuerit, videbitur quod bene ac fideliter serviat Monasterio, et residentiam faciat in terra Monasterii apud S. Dionysium. Etiam idem Simon recognovit coram nobis, quod in praedicto Decanatu nihil hereditario jure reclamaret, fide data in manu nostra firmavit. Alia ann. 1332. ibid.: *Recognoverunt se vendidisse Ecclesiae S. Dionysii in Franciam totam Sergentiam suam de Morenciaco villa quae vocatur Decanatus pro 40. libris Paris. etc.**

DECANI VILATICI et **VILLARUM** passim in Polypt. Irminonis. Guerdardus sunt: *Ministri rurales, praepositi culturae villae vel delinitae alicujus agrorum quantitatis, operas laboresque rusticorum dirigentes, ac jurisdictionem quamdam inferiorem exercentes in colonos aliosque agrorum cultores.* **Decania**, Certa quantitas agrorum excellentiorum, jurisdictioni decani subjecta. **Decanus junior**, ap. Irminon. Brev. 9. sect. 58. et 216. Guerdard. pag. 85. et 105. Uti apud Longobardos **decani** et **saltarii** juncti solent, ita **Decanus** et **forestarius**, ap. Irminon. Brev. 13. sect. 99. pag. 149. Vide Cancian. Barbar. Leg. tom. 4. pag. 219. Capitul. de villis cap. 10. et supra in **Decanus** 3.

DECANUS CLAUSTRI, quidam Hermannus subscribit compositionem facte pro Abbatia S. Basili diocesis Bastiensis ann. 1220. tom. 8. Spiegelii Acheriani.

DECANUS, Idem qui Praefectus, Reg. Olim parlam. Paris. ad ann. 1302. *Jacobus de Tornodoro praefectus vigiliarum, seu Decanus excubiarii urbis Seno-*

nensis, etc. Lit. remiss. ann. 1371. in Reg. 102. Chartoph. reg. ch. 287: *L'humble supplication... de Robinet le Keur, joens homme, botcher demourant à Soissons, contenant que comme en icellui mestier de boucherie soit accoustumé chacun an estre un certain officier, appellé le Doyen dudit mestier, ... comme audit office soit nécessité aucunes fois faire plusieurs ou aucunes escriptures, etc.* Vide **Caput excubiarii** in **Caput** 3.

DECAPELLARE, Capellum Cardinali auferre. Cardinalem degradare. Chronicon incerti auctoris editum a Castello ann. 1303: *Complicibus et consentaneis Columnensibus, ex quibus duos olim Decapellaverat Cardinales.* [Chronicon Francisci Pipini lib. 4. cap. 41: *Bonifacius VIII. duos Cardinales Romanos, Jacobum et Petrum de Columna Decapellavit ac deposuit, privans eos omni Cardinalatus titulo, commodo et honore.*] Vide **Galerus**.

DECAPENTA, Quindecim. Ruodlieb fr. 3. vers. 81. 124. 134.

1. **DECAPILLARE**, Capillos per ludibrium tondere. Gregor. VII. PP. lib. 1. Epist. 78: *Neque servientes ejusdem Episcopi Decapillari, aut barbas eorum abrasi praecerit, etc.* Vide **Decalvare** et **Discapellare**. [^o **Decapillare** et **Decalvare** pro pena ap. Ekehard. IV. de Cas. S. Galli cap. 10. Pertz. pag. 121. lin. 23.]

2. **DECAPILLARE**, pro **Decapitare**, caput amputare, in Glossar. apud Freher. ad calcem tom. 1. Script. Rer. Germ. edit. Struvii. Pro Capillos vellere, in Stat. Palav. lib. 2. cap. 18. pag. 88: *Et idem in eo qui Decapillaverit sex sgrasignaverit ali quem.* Vide **Capillare** in **Capulare**.

DECAPITARE, Caput amputare, capite plectere. Fulco lib. 2. Gestor. via Hierosolymit.:

Quos tamen egressos contra fas Decapitantes, spavescent reliquos.

Tidericus Langenius in Saxonia:

Quem captivabat, in Varle Decapitabat.

Adde Will. Armoricum in Philippo Augusto ann. 1194. Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 92. [Rolandinum Patav. de Factis in Marchia Turvisica lib. 4. cap. 15. Instrum. anni 1302. in Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 99. col. 1. Historiam Cortusiorum apud Murator. tom. 12. col. 788.] [^o Vitam S. Adalberti ap. Pertz. tom. Scriptor. 4. pag. 589. 594.] etc. *Ἀποκεφαλίζω*, in Synopsi Basil. lib. 60. tit. 1. cap. 25. Quae vox interdum nude pro **occidere** usurpatur. Origines CP. de Crispo, quem calore bainel extinctum scribit Sidonius: *Ὁ λέγοντος ἀποκεφαλίζω, ἐπὶ τοῦ πατρός.* Infra de Arcadio S. Irenes Diacono: *Σκάρδατος ἀποκεφαλίζω, Flagris casus vel occisus est.*

DECAPITARE, Culmen domus vel aedis diruere. Charta K. domus Hospitalis Jerusalem Custodis in Tabular. Eccl. Carnotensis n. 28. *Et quod domus quaedam quam edificaveramus Carnoti in figuram et formam capellae, Decapitaretur, et reduceretur in formam quadratam et alios usus transferretur.*

DECAPITATIO, Capitis obtruncatio, apud Bernardum de Breydenbach Itiner. Hierosol. pag. 231. et Murator. tom. 12. col. 1081.

DECAPITARE PANNUM, Quod in panno caput appellatur, abscidere, ut in eo vitium esse monstraretur. Stat. pro arte parat. pannor. Carcass. renovata ann. 1166. ex Reg. 201. Chartoph. reg.

ch. 121. *Item quod nullus poterit seu debeat aliquem pannum Decapitatum sartire, aut reaptare, cum sigillo, aut sine sigillo. Panni in quibus reperietur contrarium fuisse factum, Decapitabuntur.*

° **DECAPITATUS GREX**, Capite seu pastore orbatus. Episc. encycl. monach. Floriac. ann. 1091. tom. 10. Collect. Histor. Franc. pag. 442. *Deum omnipotentem placate orationum hostis, ut dignetur sua gratia gregem Decapitatum et pio patre orbatum consolari.*

† **DECAPROTI**, Δεκαπρωτοι, Decaprimi Tullio. Arcid. lib. 18. § 3. *Decaproti et Icosaproti tributa exigentes, et corporale ministerium gerunt, et pro mandatis defunctorum fiscalia detrimenta resarciant.* Vide *Decemprimus*, et Glossar. mediæ Græc.

† **DECAPROTIA**, Δεκαπρωτια, Decemviratus in leg. 1. 3. ult. D. de Munerib. (50. 4.)

DECAPULARE, [Cedere, frangere, radere.] Vide *Capulare*.

* **DECAPULATUS**, [Decies multiplicatus. DICE.]

DECARERARE, Petrus Damiani lib. 1. Epist. 9. *Hac igitur difficultate concivitus, Episcopate Decarceravit officium; id est, deseruit.*

† **DECARCONES**, Tribuni Romæ tempore Johannis XII. Papæ. Bionius Decad. 2. lib. 2. apud Macros in Hieroclex. *Romæ enim duo Consules et nobilitate quotannis tunc fiebant qui ad vetusti Consulatus exemplar summiæ rerum præcessent, et Praefectus item ex nobilitate creatus, populo jus dicebat. Et plebe autem creati singulis annis duodecim, quibus Decarconibus erat appellatio, Senatus vicem in conciliis et deliberationibus obtinebant.* Melius scriberetur: *Decarchontes* a Græco δέκα decem et ἀρχων, Magistratus.

° **DECARDO**, Occupatio, Gloss. Isid. in quibus etiam, *Distatio, Occupatio*, pro quibus Grævius censet legendum: *Distentio, Occupatio*, et sic Papias: *Disendi negotii pro distrati.* Vide *Distatio*.

° **DECARE**, Vide *Dacra*.

° **DECARE**, Donare. Glossar. Sangerman. n. 501. Forte est pro *Decimare*, a Græco δέκα. Sed ibidem est pro *Dicare*, ubi sic: *Decare, Dedicare, Consecrare.*

° Glossar. vet. ex Cod. reg. 761: *Decatum, devotum, secretum.* Rectius infra: *Decata, Bea devota vel sacrata.*

° **DECARGARE**, Exonerare, Gall. *Decharger*. Litteræ Ludovici X. Regis Franc. ann. 1315. in Chartular. Autistod. fol. 46. *Mercatores quicumque cum suis mercatoribus absque aliquo impedimento possint de cetero transire Rotomagum... et insuper vna apud Rotomagum in cellariis Decargare.* Vide *Carga*.

DECARGYRUM, Δεκαργυρον, Moneta majoris speciei, eademque cum ea quæ Majorina dicta, ex l. 2. Cod. Th. Si quis pecun. conflav. (9. 23.) Sic autem appellata, quod decem argenteis minutioribus æstimaretur, proindeque sexta argenti libræ pars esset: quippe, ut est in l. 1. eod. Cod. de Expens. ludor. (15. 9.) *argenti libra una in argenteos sexaginta dividebatur.*

† **DECARIARE**, Vehere, Carro deducere. *Inducere et Decariare omnia mercimonia et mercandias et bona sua*, apud Rymer. tom. 11. pag. 2. col. 1. Vide *Cariare*.

° Vel potius *Decariare*, ut *Decargare*, Exonerare.

DECARNARE, Carnem a cute recidere, resecare, separare, apud Apicium lib. 7. cap. 9.

° Unde nostris *Decarneler*, nude, pro Resecare, vulgo *Couper, tailler*. Lit. ann. 1387. in Reg. 130. Chartoph. reg. ch. 129. *Wautier baillast une forces a cousturier que il tenoit a l'exposant pour garder, et tandis que ledit Wautier se jouoit a ladite fille, ledit exposant par jeu et esbatement se prist a Decarneler la robe dudit Wautier.*

° **DECARNATUS**, Macilentus, grandis macie torridus, Gall. *Decharné*. Joan. de Cardalibaco Orat. in exequis Clem. VI. PP. et exultat. Innoc. ejus success. *Dum quadam die iret juvenis per iter suum querendo mortem, obviavit cuidam figure valde nigra et deformi aspectu, vultu macilento, decolorato corio et corpore Decarnato, etc.*

† **DECARPERE**, pro Decerpere. *Decarpere glandem*, Varroni de Re Rustica lib. 1.

DECASSARE, Refellere. Stephanus Africanus Presb. in Vita S. Amateris num. 18. *Et his dictis Sacerdotis suavissima verba Decassans, respondit.*

DECASTELLARE, [Castellum et munitiones destruere. Ricardus de S. Germano in Chronico: *Rediens ad Monasterium, illud tantum Decastellavit reliquis sibi castellis retentis.*] Vide *Incastellare*.

° **DECASURA**, Decessio, imminutio, Gall. *Dechet*. Charta ann. 1255. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 363. *Item si de sorprisus senescaller post decessum patris nosri inter nos et dictum Oliverium aliquis contentio de cetero oriatur, hinc inde coaccessum est, quod per legitimum patriam testimonium, sine Decasura feodi terminetur, et cultibet nostrum remanebit, quod dictum testimonium declarabit.*

† **DECASUS**, Ruina, decessio, imminutio, Gall. *Dechet*. In tantum ruinam et paupertatem et Decasum multiformiter eventam et collapsam, apud Rymerum tom. 12. pag. 208. col. 1. *Prostrationes et Decasus domorum, ejusd. tom. pag. 368. col. 1.*

° Charta ann. 1366. in Reg. S. Lud. ex Chartoph. reg. fol. 14. r. *Quæ assignantur... prædictis pro Decasu terminalis de Marsano.* Comput. MS. ann. 1382. eccl. S. Vulfr. Abbavill. fol. 2. v. *Item pro Decasu pro toto anno, 1. sextar. 11. boistelli.* Vide infra *Decatum*.

° **DECATERE**, Cedere, dicitur cum actor actione sua in jure submovetur, nostris alias *Decair*, nunc *Décheoir, être débouté, Décair* devocuit... *de le complainte qu'il avoient faite*, in Ch. ann. 1325. ex Lib. nig. 2. S. Vulfr. Abbavill. fol. 114. r. Placit. ann. 841. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. ævi col. 467. et 468. *Et ipse Teutpert diceret quæ verum non erat ut de auctorem cecidisset... Et sicut ipse Teutperdo dicit, wadiu dedit de ipso Bruningo auctorem, et nobis exinde auctor fuit; et non Decatervis de auctorem... Et Decatervis de auctorem iste Teutperdo cum filio suo Adalberto. Et postquam de ipso auctorem, sicut wadia dedit, recideret, etc.*

† **DECATERNA**, Pars decima tertia. Hist. Andaginensis Monasterii apud Marten. tom. 4. Ampliss. Collect. col. 922. *Si quem rebellem Advocatus ad justitiam compellebat, Decaternam suam accipiebat.*

DECATIA, Decima mercium, quæ vice tributi exsolvitur, ex Græc. δέκατι, usurpato non semel eadem notione Scripto-ribus Græcis veteribus vocabulo. Charta Rogerii Regis Sicil. ann. 1137. *Præterea Decatias et alia jura mercatorum, quæ Salernitani in Alexandriam prius persolvere soliti erant, reduci faciemus.* Lexic.

Gr. MS. Reg. Cod. 2062. Δεκατηρια: κα: δέκατιος: ἢ τέρτιος. *Decatium erac-* cor. [Polluci, δέκατιος: et δέκατιος:] Vide Hesygium, et Not. ad Cinnamum pag. 417.

° **DECATUM**, Decessio, imminutio, Gall. *Dechet*. Charta ann. 1338. in Tabul. Flamar. *Fructus earundem terrarum habeat, levet et percipiat... ejus nomine, et suos facere possit, absque Decato quocumque.* Vide *Dechetum*.

° **DECEDERE**, Ordinatum collocare, Gall. *Banger*. Comput. ann. 1362. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 290. col. 1. *Solvit, dicto mandato, tribus pueris, qui Decesserunt legatos portatos ad pueri suum cohopturæ turris Sarcotica, etc.*

° **DECE**, pro Decem, in Charta ann. 682. apud Felibianum Hist. San. Dionys. pag. XII.

DECEMBRICA LIBERTAS. Vide *Kalenda*.

° **DECEMBRIS**, Reg. Olim parlam. Paris. ad ann. 1309. fol. 118. v. *Item ubi debitor est bonæ opinionis et famæ, et quantitas debiti est modica, videlicet de Decembris et cara, ad probandum solutionem talis debiti, sufficiat vobis unus testis idoneus cum juramento debitoris.* Leg. *Decem libris*, nisi sit vox composita ex *Decem et libra*. Vide mox *Decendium*.

° **DECENDIUM**, ut *Decendium*, Spatium decem dierum. Epist. Rob. prior. Celsin. ann. 1409. apud Marten. tom. 7. Ampl. Collect. col. 1114. *Item, pendente toto Decendio, cum ambassatores Petri de Luna jam recessissent, etc.* Bulla Bened. PP. XIII. ann. 1405. ibid. col. 692. *Quoniam eorum salus conductus infra Decendium expirabat, etc.*

DECEMPRIMUS, Gloss. Gr. Lat.: Δεκαπρωτος, *Decemprimus*. Gloss. Lat. Gr.: *Decemviri, δέκαπρωτοι, Decuriones, δέκαπρωτοι*. Ita autem dicti Decemviri civitatum, *Decaproti* Jurisconsulti, et Ciceroni pro Roscio. *Decemprimi nobilitatem civitatum*, apud Firmicum lib. 3. cap. 7. *Maximarum civitatum Decemprimi iudici*, cap. 12. *Popularium civitatum Principes vel Decemprimi*, ibidem. *Decemprimi Scholarum*, in leg. 10. Codicis Theod. de Domest. et protect. (6. 24.) qui in singulis Scholis domesticorum et protectorum, post Primicerium, ex decem sequentibus erant, et ad eum gradum temporis prolixitate pervenerant, quem *Decemprimatum* vocat lex 7. et 8. Cod. Th. eod. tit.

DECEMPRIMI CURIALES, Decuriones, Appendix Cod. Theod. Constit. 9. *Ut per singulos bina libræ auri inferenda ærario nostro a Decemprimis curialibus exigantur.* [Vide Savin. Histor. Jur. roman. med. temp. tom. 1. cap. 2. § 24.]

† **DECENA**, ut *Decima*, Gall. *Dîne*. Charta Pontii Glandatensis Episc. ann. 1095. inter Instrum. tom. 3. novæ Gall. Chr. col. 195. *Possidebat... Decenam in Castellana et unum mansum in Rocacusa, et Decenam in Alonsio, et Decenam in Thoramina cum tertia parte de Menaria.*

2. **DECENA**, DECENNA, Bractono lib. 3. tract. 2. cap. 10. § 1. dicitur Decuria, seu Decemvirale Collegium, cui præerat *Decanus Friborgi*, de quo egimus supra. *Decima* vocatur in Legibus Inæ cap. antepenult.: *Diximus de ignotis pecoribus, ut nemo habeat sine testimonio Hundredi vel Decimæ.* Et in legibus Kanuti Regis cap. 40. *Volumus, ut omnis homo liber in hundredo (i. Centuria) et in Decima positus sit, etc.* Adde Leges Henrici I. cap. 6. *Decennalis numerus*, in iisdem Legibus Henrici I. Vide Ingulphum pag. 870. et infra in *Friborga*.

DECENNARIUS. Vetus Inquisitio apud W. Dagdolum in Antiquit. Warwicensis provincie cap. 65: *Item illi, qui tenebant dimidium virgatum terræ, vel notatam terræ, vel cotagium de bondagii tenura, solebant esse bedellum maneris et Decennarii.*

DECENNARIUS. Qui ex decennio numero, seu ex decenna sunt, in Charta Edw. I. Regis Angl. tom. 2. Monastici Angl. pag. 51. masculus autem in Lege Decennæ ante 12. ann. non admittebantur. Vide Statutum 2. Westmonast. cap. 48. Bractonum lib. 3. tr. 2. cap. 10. II. et Fletam lib. 1. cap. 27. § 2. I. 11. lib. 2. cap. 52. § 2. 5. 7. 17. 48. [Thomam Madar Formul. Angl. pag. 225.]

DECENDIUM. Spatium decem dierum. [Græc. δέκαήμερον.] Fredericus Imp. lib. 1. Constit. Sicul. tit. 33. cap. 1: *Ut tam magister iustitiarum, quam alii inferiores iudices, intra Decendium, postquam remissionem est, pronuntiant a remissionem tempore numerandum.* Will. Heda: *Nota autem quod ista tria castra, quæ data sunt Comitibus ab Imperatore pro morte Comitis mariti eius, et tribus iudicibus, quæ fecerat Imperatori, sita sunt in Lucensi Episcopatu, quorum unum vocatur Decendium, propter 10. dierum iudicias, alterum autem dicitur Octodium propter 8. dierum iudicias, quæ Rec tribuit Comitibus. Utuntur Innocentius III. PP. lib. 13. Ep. 50. et Petrus de Vineis lib. 2. Epist. 16. Eadem ratione Novendium dixerunt ceteros, luctum novem dierum, qui, ut auctor est Donatus, Parentalia concludebat.*

DECENNA. Vide Decena 2.
DECENNALIS. ut Decennis. *Decennalis bellum.* Ammiano lib. 15. cap. 12. Gloss. Lat. Gr.: *Decennalis, δεκαετής.* Pinc *Decennalia.* Treb. Pollio in Salonino cap. 3: *Decennalia Romæ ab eodem (Gallieno) celebrata et post Decennalia Gothi ab eo ricti.* Id est, annus decimus imperii festus et sacer. *Decennalis obitio* seu Præsumptio evocati testamenti post decem annos absque novo assensu, Leg. Si quis Cod. Theod. de testamentis et Codicillis lib. 4. tit. 4.

DECENNARIUS. Vide in Decena 2.
DECENNIO. Decania. Paulus in Vita S. Hilari Abbat. Galeatensis n. 7: *Et missa apparitione cum quater Decennionibus militum, suis aspectibus eum jussit adisti.*

DECENNITAS. ut Decennium, in Prologo S. Cyrilli de ratione Pasche inter Anecedota Muratorii tom. 3. pag. 111.

DECENS TUNICA. Vide Epidecen.

DECENSARE. Censum ex prædio debitis percipere, vel solvere. Charta Philippi Rom. reg. ann. 1208. tom. 2. Hist. Leod. pag. 590: *In civitate Leodiensi si quis hereditatem aliquam acquisiverit, et eam in pace et sine calunnia per annum unum et diem tenuit et Decensavit illam; de cetero in quietâ pace possidere debet.*

DECENTARIUS. Isidorus, et Papias: *Decentarius, promptus, paratus, ingeniosus.* [Constantiensis addit: *Exercitatus, copiosus, abundans.* MS. Ecclesie Bituricæ: *Decentarius male, Paratus, exercitatus, copiosus, optimus.* Alii dixerunt *Decentarius*, de quo infra.]

DECENTRIX. Navis compta, a decens dicta. Jo. de Janua et Breviloq.

DECENTUM. ita dictus quidam organorum musicorum concentus, forte ex Anglico et Gallico *Decent*, decorus, decens. Regula Ordinis de Sempringham pag. 717. *In Monasterio officium Clericorum in Missis et horis teneant. Organum tamen et Decentum, Faucetum, et Pipeth*

omnino in divino Officio omnibus nostris utriusque sexus prohibemus.

Vel *Decentus*, Cantus ecclesiastici species, idem atque *Discantus*. V. in hac voce.

¶ 1. **DECENUM.** Idem quod *Decatia* seu Decima mercium, quæ vice tributi exsolvitur. Bartholom. lib. 6. Annal. Genevens. ad ann. 1240: *Miserat litteras suas domino Rajulo in ultramarinis partibus constituto, continentes quod ab hominibus Januæ et de districtu dicitur Cathaniæ acciperet scilicet Decenum, sicut ab aliis hominibus, qui exinde privilegiati non erant.*

¶ 2. **DECENUM.** Pars centuriæ, constans decem familiis, idem quod *Decania*. Vide in *Decanus* 3. Stât. Cadubr. lib. 1. cap. 73: *Quod aliquis centenarius, vel marci de silva, vel decenii, vel aliquis alius non audeat, nec possint, nec debeant aliquas collectas imponere, nec aliquid addere ultra id, quod positum erit per consilium in suo Decentario, regulatu vel Deceno.* Hinc

¶ **DECENUM.** Qui deceno præest, caput familie, in Correct. eorumd. Stât. cap. 34: *Ad hoc ut comitatus Cadubri animalibus repleretur, statutum quod quilibet caput seu Decenum habitantem in Cadubrio, nutrire et tenere debeat in domo quadraginta capita ovium seu pecudum, computatis masculis et feminis ad minus.*

¶ **DECEPMA.** pro Decima. Reg. Olim parlam. Paris. ad ann. 1256. fol. 3: *Inquesta facta utrum pecunia, quæ dicitur reddita Petro quondam episcopo Morinensi, fuit reddita pro Deceptis perceptis nomine regali, tempore quo vacavit ecclesia Morinensis.*

¶ **DECEPTARE.** Decipere, fallere. Gloss. Lat. Gr.: *Deceptat, ἀπατά.*

¶ **DECEPTATIO.** pro *Disceptatio*, apud Rym. tom. 8. pag. 342.

¶ **DECEPTIOSUS.** Fraudulentus, apud Ennodium lib. 1. Epist. 7.

¶ **Nostris Deceptif.** Lit. remiss. ann. 1401. in Reg. 159. Chartoph. reg. ch. 249: *Combien que feu Simon Bradieu fu marié en se ime, dont il devoit estre content, neantmoins par ses sollicitations Deceptives, il emmena folier par le pais Habinette seur de l'exposant. Unde Deceptivement, fraudulenter, in aliis ann. 1401. ex Reg. 156. ch. 67: *Frauduleusement et Deceptivement, etc.* A voce *Decepte* et *Deceptivement*, Deceptio, fallacia. Lit. ann. 1387. tom. 7. Ordin. reg. Franc. pag. 190: *Plusieurs fautes fraudes et Deceptes, etc.* Thomas Brisoul, par son mauvais engin et faulx Deceptement, avoir fortraite Aluete, femme de Pierre Picart, d'aveques son dit mari et mençe jouer hors du pais, in Lit. remiss. ann. 1380. ex Reg. 117. ch. 35. *Deceperes*, Deceptor, in Poem. de Cleomades MS.:*

Encor soit il et bisus et gens.
C'est un Deceperes de gens.

¶ **DECEPTORIUS.** Fallax, decipiens. Gall. *Decevant*, apud Glabr. Rodolph. tom. 10. Collect. Histor. Franc. pag. 18.

¶ **DECEPTUS.** Destitutus. Vita S. Nicetii, tom. 4. April. pag. 100: *Omnium membrorum vigore Deceptus, sicut corde cæcus venerat, ita oculis cæcatus stabat.*

¶ **DECERMINA** sunt que decerpuntur purgandi causa, Festo. Tralate Apuleius Met. I. dixit, *Decermina fortuna.*

¶ **DECERNARE.** pro *Decernere* in Literis Johannis Franc. Reg. ann. 1336. apud D. Secousse. Ordin. tom. 3. pag. 55.

¶ **DECERNENTIA.** Terminus, limes, quo

ager ab alio discernitur. Charta ann. 1191. apud Lamium inter notas ad Hist. Sicul. Bonincont. tom. 2. pag. 835: *Præ-nominatas itaque res cum earum finibus atque Decernentis, et cum omnibus earum accessionibus... vendimus.*

¶ **DECERTARE.** Curam adhibere, contendere. Capitul. Aquisgran. ann. 789. cap. 78. et lib. 1. Capit. cap. 74: *Monachi ut cantum Romanum pleniter et ordinabiliter per nocturnale vel gradale Officium peragant, secundum quod beate memoris genitor noster Pippinus Rex Decertavit ut fieret, etc.* Galli dicerent, *s'efforça.*

¶ **DECERVICARE.** Decollare, caput amputare, cervicem præcidere. Sidonius lib. 1. Epist. 3: *Quos humari nox succincta prohibuerat Decervicatis liquere cadaveribus.*

¶ **DECESSIO.** Successio. Gloss. Lat. Gr.: *Decessiones, διαδοχη.* Lex Ripuar. tit. 3: *Si quis feminam Ripuariam interfecerit... si iste homo pauper fuerit, ut inanimul solvere non possit, per tres Decessiones filiorum solvat.*

¶ **DECESSIRE SE.** Possessionem abdicare, dimittere, Gall. *Se Désaisir*, in Charta ann. 1242. ex Chartul. Carnot. pro *Désaisir*. Vide in hac voce.

¶ **DECESSOR.** Cui quis in Magistratu succedit, qui ante alium obiit dignitatem aliquam, vulgo *Prædecessor*, in Cod. Th. leg. 1. de Distrahend. pign. (11. 9.) leg. 3. de Oper. Publ. (15. 1.) leg. ult. de Patrocin. vicor. (11. 24.) et apud Ulp. leg. 4. D. de Off. Procons. (1. 16) [Usus est hac voce Tacitus in Vita Agricola. Cassiodor. lib. 4. Variar. Epist. 44. sic *Decessorem* a *Prædecessore* distinguit, ut hic quemlibet, ille solum designet proximum in aliquo munere antecessorem.]

¶ *Decheoir* Magistratu seu officio decedere, in Lit. ann. 1409. tom. 9. Ordin. reg. Franc. pag. 480: *Desquelz dix eschevins chascun an au jour S. Thomas apostole en Déchient chuinteq.*

¶ **DECESSORES.** διαδοχοι. Glossar. Lat. Gr. Leg. *Detentores* ex Vulc. in Castigat. ad utrumque Glossar.

¶ **DECESSORIUM.** Decessus, exitus, Gall. *Issue*. Charta ann. 1068. apud Ughell. tom. 1. Ital. Sacr. edit. ann. 1717. col. 535: *Cum omnibus aquis et annatis et Decessoriis suis liberis et espeditis omni tempore intrandi et exevandi, etc.* *Déchet* et *Déchés*, pro *Décès*, obitus, in Testam. ann. 1274. ex Chartul. Vallis N. D. *De lais à l'eglise du Val N. D. xl. sols de Paris... à prendre suer mor héritage un travers de Coudun... après mon Déchet.* Charta ann. 1302. ex Chartul. Corb. fol. 101: *Si voel je (Bernard chevalier sire de Moreoul) et ordonne que ledite contesse ait pour son mariage, après mon Déchés, tel don et tel devis, comme j'ai fait à laditte Marie ma fille.* Vide *Erius*.

¶ **DECESSUS.** defunctus, Gall. *Decédé*. Acta S. Francisci de Paula, tom. 1. April. pag. 192: *Credimus Sanctitatem vestram esse bene informatam de bona vita, conversatione præfati benedicti Patris... nuper decessi in Conventu civitatis Turon. Priscianus ex Cælio, Custodibus Deccessis, hoc est, profectis.*

¶ **DECEVISSET.** pro *Decessisset* in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7613: *Decevisset, pedem retraxisset.* Nostris *Deceverer, Déceverer, Déseverer et Desseverer*, pro *Separare, divellere, disjungere*: unde *Dessevrulle, Dessevranché, Dessevrée, Dessevrément*, sejunctio, distractio, divortium, et *Déserrance*, clades, strages. Glossar. Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. reg. 4120. *Abdigare, Déceverer.* Vita. S. Ludov. edit. reg. pag. 350: *Frere Legier, ... qui*

estoit mesel et estoit en une meson, Dessevré des autres. Chron. S. Dion. tom. 7. Collect. Histor. Franc. pag. 132: *Escommeniet et Dessevré: de la compaignie de sainte eglise. Lit. remiss. ann. 1368. In Reg. 99. Chartoph. reg. ch. 450: Depuis par le consentement desdis conjoins et d'aucuns leurs amis, furent Dessevré: et separez li un de l'autre. Il puet bien avenir que un mariages est Dessevré par sainte eglise, quant au lit; et ne pourquant les enfans que il orent, quand il furent ensemble, si ne sont pas prouvé pour batart: si comme quant aucuns pourcacha le Dessevrément de sa fame, pour ce que il l'a trouvé en pechié de fornication, ou la fame de son mari, par ché que elle li a trouvé. En tel cas les puet bien sainte eglise Dessevrer; et si ne sont pas les enfans batars, que il orent devant le Dessevré; mes se la fame eut enfans puis le Dessevrément, il sont batart; et ne pourquant cheste maniere de Dessevrance, etc. apud Bellomaner. MS. cap. 18. Lit. remiss. in Reg. 127. ch. 59. ann. 1385: Le suppliant fery ledit Perrin du trenchant de son coustel sur l'oreille, duquel cop il lui Dessevré ladite oreille de la teste. Poema inscriptum la Mapemonde MS. cap. 30:*

Puisque biens et maus sont contraires,
Entre deux convient un moyen
Pour dessevrer le mal du bien.

Gull. Guart. ad ann. 1249:

Sont mors à cette Dessevrance
Deus amirans de grant puissance.

Sermo Roberti de Sainceriaux de morte S. Ludov.:

Mors, moult perus vilaine, quant tu n'is prais garde,
Cil qui tant biens faisoit, tu l'ocis sans faille...
I'ar vos et la roine moult dure Dessevraille.

Vide infra Dissire et Sperialitas.

DECHARCHARE, Gall. Décharger, Exonerare. Comput. MS. ann. 1244: *Pro doliis charchandis et Decharchandis, xiiij. sol. vj. den.* Charta Thomæ abb. S. Germ. Prat. ann. 1249. In Reg. 30. Chartoph. reg. ch. 467: *Qui vero moram fecerit, nullo emptore presente, vel Decharchaverit, penam totum amittet.* Vide Dechargiare.

DECHARGIAMENTUM, Area in littore onerandarum atque exonerandarum navium causa, Gall. Port, quay. Acta capit. eccl. Lugdun. ad ann. 1342. fol. 79. r. col. 2. ex Cam. Comput. Paris.: *Hoc saluo et excepto, quod idem Lancelotus non possit per se vel per alium in dictis terra et brotello facere aliquod arrivagium, Dechargiamentum, vel aliquid aliud.* Desquarquage, Tributum, quod propter vini allarumque mercium exonerationem persolvitur. Charta scabino-rum Duacens. ann. 1566. in Reg. 97. Chartoph. reg. ch. 154: *Les prouffs et emolomens... dou Desquarquage et crieage des vins.*

DECHARGIARE, Exonerare, Gall. Décharger. Edictum Philippi Aug. ann. 1207. Ordin. Reg. tom. 2. pag. 413: *Nulius nisi manens fuerit apud Rothomagum poterit Dechargiare vinum in celario vel in domo apud Rothomagum propter illud revendendum.*

DECHEIUM, a Gallico Dechet, Decessio, imminutio. Computus Gueti ann. 1261. apud D. Brussel de Feudorum usu tom. 1. pag. 471. col. 1: *Pro Financis gueti colligendis XL. sol. Pro Decheio et defectu gueti c. sol. Computus alter ann. 1202. apud eundem tom. 2. ad calcem pag. cxlix. col. 2: De Decheio de XIII.*

den. usque ad S. Johannem c. s. III. s. minus. Ibid. pag. cxlxi. col. 1: *De Decheio Præposituræ III. lib. Et pag. cxliii. col. 2: De Decheio bancheorum XVIII. lib. et XII. s. et VIII. d.*

DECHI, DECI, Tributum, quod pro custodia agrorum, vel metarum positione exigebatur, simul et muletæ, quæ ob delicta in agris commissa imponebatur, taxatio et exactio, nostris Dex; quod a consilibus exerceretur ejusmodi jurisdictio intra præscriptos decos seu limites, sic appellata. Vide Dextri. Charta ann. 1319. in Reg. 59. Chartoph. reg. ch. 319: *Item repertum est quod nos habebamus soli et in solidum Decos territorii de la Mota, qui Deci communiter venduntur 60. solidos Caturcenses... Item tertium partem aliorum Decorum dictæ ville, quæ communiter venditur quatuor lib. decem solid. Caturc. reliquæ vero duas partes sunt consulum. Confirm. libert. castr. de Casluco ann. 1327. in Reg. 64. ch. 386: *Item hajulus vel ejus locum tenens et consules annis singulis eligunt quatuor deguarios seu coterios ad levandum Deco, more solito levare consuetos, de quibus Decis medietas erit domini nostri regis, etc.* Pariag. inter reg. et monast. Obasin. ann. 1329. in Reg. 66. ch. 481: *Item co i sive Dechi terre propriæ dictorum religiosorum, quam habent inter dicta duo flumina, et eorum emendæ sive emolumenta ad dom. regem et dictos religiosos communiter pertinebunt.* Frivil. Petre assisie ann. 1341. in Reg. 74. ch. 647: *Item quod gardagium, sive Dex, sive mesegaria dictæ bastide ad ipsos consules et universitatem predictam... applicentur.* Libert. villæ de Gioella ann. 1350. in Reg. 81. ch. 124: *Dicti consules possint cognoscere de bannis sive Decis, si debeantur aut committantur per aliquos personas. Aliæ ann. 1368. pro Villanova in Ruth. tom. 5. Ordin. reg. Franc. pag. 397. art. 13: *Comme il aient la congnissance des Dex et bays; c'est assavoir de ceulz qui font domage es vignes, biez, vergiers, terras, prez, et les emolomens et amandes qui en ysteront, etc.* Adde tom. 6. earundem Ordin. pag. 695. art. 7. et tom. 9. pag. 559. art. 15. Vide supra Cotus 1. et infra Deguarius.**

DECHIFFRARE, a Gallico Dechiffre, Exaratas notis occultis litteras explicare. Materiam Dechiffre per minutum, Menoto in Sermon. Quadragesim. fol. 139. verso, est Argumentum aliquod accuratius et particulatim exponere. Vide Cifre.

DECHRISTIANATUS, Ex sacro factus profanus. Epistola, ut videtur, tempore Gregorii VII. scripta, inter Anecd. Marten. tom. 1. cap. 237: *Alii in lapides et signa profanorum, ut asserunt, contactu Dechristianati, scopis animadvertentes, etc.*

DECI, Limites. Terminus. Statuta Edwardi I. Regis Angl. apud Rymerum tom. 2. pag. 260: *Noverritis quod nos habitatoribus ville nostre de Valentia Agensis Diocesis, infra Decos seu terminos dictæ bastide, concedimus libertates, etc.* Consuetud. MSS. Tolos. ex Bibl. Abbat. de Crozat fol. 19: *Termini Decorum mesegarie, sive Dex villæ Tholosæ protendantur et sunt, scilicet a Tholosæ usque ad Ecclesiam S. Michaelis. Vide Dextri.*

DECIBARE, [Cibum auferre. DIF.]

DECIBILIS, Quem decet aliquid, vel qui decet. Jo. de Janua.

Vita S. Dunstan tom. 4. Mail pag. 357. col. 1: *Ceteras Deo Decibiles laudes spiritu pervigili ex divinis imbutioribus didicerat.*

DECIBILITER, Decenter. Joan. Diacon. lib. 4. de Vita S. Greg. M. cap. 84: *Mento a confinio maxillarum Decibiliter pronuntio.*

DECIDERE et DECIDI, Occumbere, mori, occidi. Eulogius lib. 2. cap. 2: *Qui eum imitando Decisi sunt.* Cap. 8: *Priusquam virgines beatæ Deciderent (Forte Deciderentur.) Decisus, occisus, obruncatus, apud eundem lib. 2. cap. 2. 4. 8. Ita Decisio, mors, martyrium, eidem lib. 2. cap. 1. in Apologetico.*

DECIDERE, DECISUS TERMINUS, DECISIO, voces Agrimensorum, de quibus Rigaltius in Glossis.

DECIDIUM, Damnum, ruina. Gall. Dechet, Perle. Post guerrarum ærumnas et Decidia, apud Rymerum tom. 10. pag. 168. col. 1. Seneca Ep. 30. dixit, Fortiter ferre Decidium sui.

DECIDUES, Degidionus, ignavus, in Gloss. Sangerm. n. 501. Lege, Desidius, Desidius, ignavus.

DECIES QUADRATUM, Quadragesima. Jacobus Cardin. in Vita S. Cælestini Papæ:

En Decies quadrato subdere corpus
Menti jussit amor, divino fonte reabens.
Tallier ut spreto, que gustus organa mulcent
Omnibus, ipse cibum viridis plantagine zaulis
Sumeret, haud coctis foliis, sed simple crudis.

1. DECIMA, Idem quod Decena 2. Vide in hac voce. Ugatio: *Decima, societas decem virorum.*

2. DECIMA, Præstatio pecuniaria ex agris, idem quod Agrarium. Charta Drocon. de Melloto ann. 1232. ex Chartul. Pontinac. pag. 202: *Petebamus ab ipsis religiosis sex denarios annui redditus pro singulis arpentis, tam terrarum quam vinearum suarum... Quem, inquam, redditum extra censum et gardam, Decimam nominabamus.* Alia Bern. abb. Cassin. ann. 1273: *De quolibet vino, sive vino vinearum sive vitium, que arboribus sustentantur, de cetero Casinensi monasterio... solvant Decimam, nomine terratici.*

3. DECIMA, Tributi seu vectigalis species ex mercibus aqua advectis ad rationem decimæ percepta. Charta Raym. comit. S. Egid. ann. 1164. in Chartul. Cluniac.: *In omnibus consuetudinibus quas de ratibus, que per aquam veniunt, accipere solent, que sunt decimæ et gubernacula et transversaria, et in remo, quem de unoquoque navigio descendente per aquam antiquitus haberet.*

DECIMÆ, in veteri Testamento quæ fuerint, omnes norunt: sed quando in nova Lege Sacerdotibus dari cœperint, non omnino constat. Non desunt quippe qui non multo ante Caroli Mag. tempora id accidisse volunt, atque in iis Paulus Sarpus auctor Historie Concilii Tridentini, in Tractatu Italico de Materie beneficii, quod omnino falsum esse arguit saltem Constitutio generalis Chlotarii Regis cap. 11. et Concilium Matisconense II. ann. 585. cap. 5. ex quibus longe antea id obtinuisse colligimus: *Leges divinas, ut est in eo Concilio, consultant Sacerdotibus ac Ministris Ecclesiarum, pro hereditatis portione omni populo præceperunt: Decimas fructuum suorum locis sacris præstare, ut nullo labore impediti, horis legitimis spiritalibus possint vacare ministeriis. Quas leges Christianorum congeries longis temporibus custodivit intemeratas. Nunc autem paulatim prævaricatores legum pæne Christiani omnes ostenduntur, dum ea quæ divinitus sancita sunt, adimplere negligunt. Unde statuimus et decernimus ut mos antiquus a fidelibus reparetur, et Decimas Ecclesiasticis famulantibus cere-*

monis populus omnis inferat, quas Sacerdotes aut in pauperum usum, aut in captivorum redemptionem prerogantes, suis orationibus pacem populo ac salutem impetret. Extat praeterea Epistola Episcoporum Turonensis provinciae ad plebem missa, post Synodum actam ann. 567, qua hortantur, ut unusquisque ad exemplum Abraham Decimas offerat de suis municipis, etc. adeo ut liceat subdolari tum primum ejusmodi inductas decimas. Adde Penitentiale Theodori cap. 13. Haec observasse sufficiat, qui enim plura voluit, consulat Baronium ann. 56, n. 74, et seqq. Seldenum, et alios qui de Decimis tractatus integros ediderunt. Tantum mones Decimas Ecclesiasticis in tres partes divisas, quarum prima ad ornamentum Ecclesiae, altera ad pauperes, tertia ad Sacerdotes spectabat. Vide Capitulare ann. 759, cap. 7. Capitulare Episcoporum, ann. 801, cap. 7. (Glossarium Juris Gallici D. de Lauriere ad vocem *Dismes*.) etc.

Monasteria quod spectat, Decimarum us concessarum novo Ecclesiae saeculo exemplum habemus apud Mabillonum lib. 6, de Re Diplom. in Praecepto Caroli Crassi, quo confirmat restitutionem Monachorum in cenobio S. Apri, ubi sic legitur. *Statuimus quoque, quod in Privilegio decretum est, ut ex cinetis reliquis cultis beati Apri medietas Decimarum primum vel animalium a porta Monasterii deceret: et Breviario vero et Monte-Barro vel Barrico, tum de dominicis vineis, quam de beneficiis Monas terio Decimarum dantur.* Hic usus deinceps frequentior.

Decimae aliae sunt personales, aliae reales. Personales sunt, quae debentur ex negotiatione, artificio, scientia, militia, et hujusmodi, quae potius respiciunt ipsam personam, quam rem ipsam. Ita Lindwoodus ad Provinciale Cantuar. Eccl. lib. 1, tit. 3. Adde lib. 3, tit. 16, pag. 245. *Decimarum contribucioem*, in Capitulis Caroli C. tit. 4, cap. 11. Aliae sunt.

DECIMAE REALES AC PREDIALES, in eodem Provinciale, ibidem, quae de frugibus terra et animalium nutritione persolvuntur, de quibus Lex Longob. lib. 3, tit. 3 § 5. Ludov. Pii 31 et Speculum Saxoni lib. 2, art. 48. Memorantur Decimae prediales, in Indice MS. Beneficiorum Eccl. et Dioc. Constantiensis fol. P2 verso, et in Concilio Salmant. ann. 1135, cap. 5, inter Hispanica tom. 3, pag. 287, etc.

DECIMA ALIATA, an Decima, quae ecclesiae debetur, atque ideo *Alata* pro *Alia*, id est sancta, nuncupata. Vide supra *Alia*. Et quidem hic a *Testia*, quae significatur agrarium, distinguitur. Vide *Testia* I. Charta Guili. episc. Cabillon. ann. 1233, in Chartul. Cluniae, ch. 390. *Adhuc etiam quo illa tercia rationem, per sibi de dictis vineis debetur, insinuat decematur; et ne frans in solutione decimatione peret a cultoribus vinearum, colat et praecipit ut decimam recipienti quantumque voluerint, antequam perirent ad Decimam almatam.* Vide in *Decima sanctalis*.

DECIMA ANNUALIS, Praestationis species episcopo, a rationibus quolibet anno exsolvenda Stat. synod. eccl. Avenion. ann. 1396 apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 575. *Quilibet vestrum, etiam antequam recedat, solvat synodalem et cathedralicam et etiam Decimam annalem.*

DECIMA ARATRI COMITIS, Ex agris qui aratro comitis coluntur. Bulla Alex. III. PP. in Chartul. S. Nicas. Mellet.:

Apud Valles pro Decima aratri comitis, decem solidos. Charta Phil. Aug. ann. 1195. ibid.: *Concessit etiam secundam decimam, post primam decimationem, de domestica carruca sua de Vallis.*

DECIMA BIENNIALIS, Per biennium imposita. Charta ann. 1335, in Chartul. S. Joan. de Jardo: *Executor et collector Decima biennialis noviter per dominum nostrum Papam imposita.*

DECIMA CAUSARUM, CLAMORUM, Pars decima emolumentorum, quae ex causis et clamoribus seu litibus proveniunt. Pactum ann. 1411, inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 264, col. 1. *Procuratores regii, asserant domino nostro regi pertinere emolumentum Decimarum causarum, quae ventilabantur in Carta ordinaria dictae civitatis Nemausi, et quod dictae Decimae athenis levati consueverant, et dari ad formam Decimas et emolumenta occasione dictorum clamorum etc.* in Lit. ann. 1495, tom. 9. Ordinat. reg. Franc. pag. 705.

DECIME DOMINICAE, Quae domini seu Regis sunt, et quae Ecclesiis, Monasteriis, vel Capellis Regis, vice dotis, aut oblationis conferuntur. Vide Const. tut. Chlotarii Regis ann. 560, tom. 1. Concil. Gall. et Conc. Meldense can. 75.

DECIME FRANCORUM, Quae, si bene coniecto, a Francis seu ingenuis hominibus exsoluebantur. Chartularium S. Vandregesili tom. 2, pag. 2005: *In Ecclesia S. Georgii decem solidos et Decimas Francorum.* Simili modo dictae videntur ibidem.

DECIME HOMINUM, Quas scilicet Homines clientes et subditi ex praediis a se tentis exsolvere tenebantur. In *Baster Decimarum Hominum Gaufredi de Baillol Ruspis ibidem: Ecclesiam de Waterille cum omnibus Decimis domini et hominum in agris, pratis, piscationibus.* Neque absimili ratione legitur ibid. pag. 2006: *In Watavilla duas partes Decimarum Rusticarum.*

DECIMA GRANGARUM, quae sit, explicatur in Charta fundat. Biancaelandae ann. 1151 inter Instr. tom. 11. Gall. Christ. col. 242: *In Popevilla et Varavilla Decimam grangiarum, videlicet cum ad illas curras attulerit garbas sive quadriga, vel quocumque modo afferantur et undecumque, novem in grangis computentur, decima canonice reddatur.*

DECIMA JACTATA, f. Ad auctionem locata Charta ann. 1316, in Reg. S. Ludov. ex Chartoph. reg. fol. 1. r. *Item confirmavit donationem Decima jactata de terris arabibus, etc.* Alia ann. 1317, ex Reg. 58. Chartoph. reg. fol. 6. r. *Item placet dominis regi, quod Robinus de Gaudovillari arripuerit Decimam jactatam de terris arabibus, modo percipiat super redditus et emolumenta carnipeceris, Avelanicensis.* Vide *Jactus* 4.

DECIMA INDUSTRIALIS, Quae et Personales. Ea nempe, quae ex negotiatione et artificio debentur. Charta ann. 1400, inter Access. ad Hist. Cassin. part. 2, pag. 507, col. 2. *Item dixerunt quod omnes habitatores dicti castri Luci tenentur singulis annis Decimas personales seu Industriales dare proposito.*

DECIMA LITUM, apud Romanos erat Poena temere litigantium, leg. 2. cod. Hermogen. de Calumniatoribus. §. Haec autem Instit. de poena temere litigantium. *Homo litigiosus est terribilis in sua civitate, inquit Sapiens.*

DECIME MILITARES, in Charta ann. 1204, in Chronologia Episcoporum Ludovisium, eadem videntur quae *infedatata*, vulgo *Dismes infedates*, quae a

Militibus, seu Laicis nobilibus possidentur. Quarum quidem originem quidam Carolo Martello adscribunt, quem damnatum volunt, quod primus beneficia Ecclesiastica Militibus distribuerit. Sed hanc fabulam docte ventilavit Baronius ann. 741. Chronicon Senoniense lib. 3, cap. 17, de Carolo Calvo idem habet quod alii de Martello. Sed de Decimarum militarum origine potior videtur Arnoldi Lubec. lib. 3, cap. 18. sententia, cujus haec sunt: *Scimus autem Decimas et oblationes a Deo Sacerdotibus et Levitis primitus deputatas. Sed cum tempore Christianitatis ab adversariis infestarentur Ecclesiae, easdem Decimas praepotentes et nobiles viri ab Ecclesiis in beneficio stabili acceperunt, ut ipsi defensores Ecclesiarum fierent, quae per se obtinere non valerent.* His consona habet Crantzius in Metropoli lib. 1, cap. 2. Vide praeterea Petrum Blesensem Epist. 82, et Ordericum Vitalem lib. 5, pag. 575. [Ut ut est de origine harum Decimarum infedatarum, usus apud nos invaluit, ut ea quae antiquiores sunt Concilio Lateranensi anni 1179 sub Alexandro III. ubi fuerunt prohibita, subsistant, recentiores vero aboleantur; sed illa omnes censentur anteriores hoc Concilio, quarum origo probari non potest esse posterior.] Vide *Abbas-Miles*.

DECIME DE MILITIA, Vide Concilium Trosleianum ann. 909, cap. 6.

DECIMAM TENERE IN MILITIA, Ea scilicet ratione, qua miles decimam potest obtinere, hoc est jure feudi. Charta Odon. abb. Major. monast. ex Tabul. ejusd.: *Decimam quoque quando in, quam in militia tenent de fratre suo Roberto de Angulis, post decessum suum in elemosinam ecclesiae S. Frombaldi et nobis libere et quiete possidendam concesserunt.*

DECIME MILITUM, Aliae a Decimis militaribus; ita videntur appellari oblationes, quae a novis militibus ecclesiis fiebant. Charta Rob. Cabillon. episc. ann. 1188, in Chartul. Cluniae: *Capellanus habere debet confessiones, exheredationes, baptismos, reconciliaciones multorum, Decimas militum, deallatos, redditus de duellis, etc.*

DECIME MINUTE, vulgo *Menues dismes*, Charta anni 1104, ex Tabulario Melismensi: *Duasque partes minute Decima et fevi et in Purificatione B. Mariae omnes candelas, totamque magnam Decimam, cum Decimam carrucarum mearum.* Tabular. S. Crucis Talemondensis fol. 8: *Dedi etiam minutam Decimam duarum parrochiarum, sancti videlicet Vincentii de Jardiis, et S. Hilarii de Foresta: hoc est, Decimam de lana, de lino, de canaba, de agnis, de porcellis, de vitulis.* [60] *Tum in grossa decima quam Minuta, in chart. ann. 1271. Alsat. Diplom. tom. 1, pag. 469.]*

DECIME MIXTAE, Eadem quae Reales; quod ex diversis animalibus rebus solvantur, sic dictae. Arest. ann. 1416, 8. Aug. in vol. 11. arestor. parlam. Paris: *Quod dicti habitantes (Cenomanenses) modice devotionis erant, nec Decimas personales, ac parum de mixtis et predialibus solvebant.*

DECIMA MONETAE, Quae ex monetæ emolumento provenit. Vide *Monetarium*, Charta Henr. I. reg. Franc. ex Chartul. S. Magt. Paris. ch. 4: *Concedimus eis decimas omnium reddicionum ad nos pertinentium de marino portu Musterioli castri, excepta Decima monetæ, quae quondam concessa est S. Austrobertæ.*

† DECIMÆ et NONÆ, interdum ex iisdem prædiis collectæ. Vide *Nona* 2.

DECIMÆ NUMERATÆ. Charta ann. 1206. ex Tabul. Ecclesiæ Carnotensis num. 49: *In iis tamen omnibus omnem justitiam, vendas de duabus bovatis terræ, Decimam de residuo terræ, Decimam et campipartem annuato granicæ Canonice ibi præsentium in campo numeratas idem Capitulum salvas in integrum habebit.*

Quæ numerari debebant ab hominibus institutis, ut mergites in agris pro decima aut campiparte ex officio numerarent. Chartul. Carnot. ch. 305: *Item apud Meinivier medietatem Decimæ numeratæ. De numeratione autem talis est conditio inter nos et illos qui excolunt terram, quod ille, qui primo vult sibi numerari, querit numeratorem, semel tamen, nec oportet quod amplius queratur; et numerator poterit numerare, si voluerit, in quolibet campo et capere decimam suam ibidem in capite numeri. Præter hoc et dono totam Decimam in terra patrimonii mei numeratam. Vide infra Numeragium et Numeratores.*

† DECIMAM PANIS ET VINI Cotiensibus Sanctimonialibus annis 1155. 1171. indulget Ludovicus Junior, quotiens *Compendii, Vermerie, Bistisiaci, sive etiam in foresta fuerit.* Alia quoque deinceps iisdem Virginibus bona contulit cum uxore Adela, quæ Philippus Aug. in Litteris ann. 1183. indultis recenset et confirmat, quibus etiam *Decimam panis et vini, quod expendimus, inquit, apud Petramfontem in domo nostra, quando ibi erimus, adjicit.* Præterea iisdem Monialibus S. Johannis de Cusia totam panis et vini Decimam Castri Cauciaci Ludovicus Hutinus confert in Præcepto, quod est Actum apud villam Colli-Resti anno Dom. MCCXXV. mense Novembri. Hæc Mabillonius lib. 4. de Re Diplom. num. 44. Charta ann. 1163. ex Archiepiscopat. Massil. *In Massilia vero superioris et inferioris villicæ marum panis et vini et carnis dimitiam partem Episcopi et dimidiam Canonice esse cognovimus.*

DECIMÆ PAROCHIANÆ, in Concilio Meldensi cap. 75. Presbyteri *Parochianas Decimas accipiant, et populi necessitatibus debite invigilent.* Vide Provinciale Cantuariensis Eccles. lib. 3. tit. 16. pag. 243. ubi quomodo decimæ Curionibus persolvantur, pluribus agit. De earum divisione vide Chrodegangum Episcop. Metens. in Regula Canonice. cap. 75.

DECIMA PAUPERUM, Pars tertia Decimarum Ecclesiasticarum, pauperibus primitus addicta. Charta Birgeri Ducis Sueonum ann. 1252: *Mandamus quatenus tertiam partem de Decimis quæ Pauperum vulgariter appellantur. Upsaliensi Ecclesiæ, benivole, integre, et fideliter annis singulis de cætero in perpetuum exsolvat.* Alia alterius Birgeri ann. 1289: *Propter suggestiones quorundam tertiam partem Decimarum, quæ olim consuevit Decima pauperum appellari, etc. Chronicon Upsaliense num. 11: Hic etiam de mansione Biscupicullum cum Ecclesia Cullum, et decimis Archiepiscopalis, atque Decimis pauperum provenientibus de parochia Cullum ordinavit præbandam in Ecclesia, etc. Occurrit præterea in Chartis Jacobi Archiep. Upsaliensis ann. 1280. et Erici et Waldemari Ducum ann. 1307. et alii apud Joan. Schefferum. Eiusmodi erant apud Hebræos decimæ, quas pauperibus recondebant, et quas Græco sermone*

III

πρωτοειδέας appellatas scribit S. Hieronymus in cap. 45. Ezechielis.

DECIMA PERSONALIS, Eadem quæ supra *Industrialis*. Charta ann. 1288. ex Tabul. archiep. Aunit. *Promiserunt et convenerunt dare decimam de agnis, caseis... et Decimam personalem... ita videlicet quod fabri, sabaterii, textores... solvant quilibet eorum per annum duodecim denarios.*

† DECIMA PLENA, Index MS. beneficiorum Eccles. et Dioc. Constantiensis fol. 15. e Museo D. de Cange: *Rector solvit pro Decima plena quinquaginta solidos.*

DECIMA PRORECTA, Eadem fortassis quæ supra *Jactata*; nisi sit Decima decimæ. Vide *Prodecima*. Reg. feudor. comitat. Pictav. ex Cam. Comput. Paris. fol. 66. r. in Charta ann. 1405: *Item Decimam prorectam dictarum terrarum dicti harbergamenti... super quam decimam capit rector de Cloayc unum præbendam frumenti.*

DECIMA RACEMORUM, seu vini, in Charta Jo. ducis Bitur. ann. 1402. ex Reg. Cam. Comput. Paris. ab ann. 1390. ad 1416. fol. 186. v. *Donamus... medietatem decimæ et juris decimæ bladorum, racemorum seu vini.*

DECIMÆ SALADINÆ, dicuntur quæ in Concilio Parisiensi ann. 1288. Philippo Aug. Franc. Rege procurante, contra Saladinum, qui maximam Terræ Sanctæ partem pervaserat, et Guidonem Regem funditus deleverat, omnibus omnium bonis imposita est, in subsidium Christianorum regionum illarum: *quod quidem (verba sunt veteris Chronici.) in grandem perniciem versum est. Nam plures qui Decimationes, Saladinus nominatas, exigebant, violentius Ecclesiis gravabant, et infeliciter postea cessit Decimatio; eoque res deducta, ut Philippus hujusmodi decimas a subditis suis extorqueri inhibuerit.* Diplomate ann. 1189. quod ex Tabulario Ecclesiæ Bellouacensis eruit Louvetus tom. 2. Hist. Bellou. pag. 309. et 311. ubi ejusdem Regis Diploma aliud profert, quod earum Institutionem continet, ut et Rigordus ann. 1188. de qua decima consulendi etiam Hovedenus pag. 641. Matth. Paris, Neubrigensis, et alii ad ann. 1188.

† DECIMÆ SALICÆ, Donatio Anselmi Abbat. Laurehamensis apud Tolnerum in Probat. Hist. Palatine pag. 17: *Dux vero partes omnium Decimarum ad Ecclesiam Turde aspicientium sunt in manu Præpositi præter Salicas Decimas, quæ respiciunt Laurensium Portarium.* [Chart. ann. 1153. in Guden. Cod. Diplom. tom. 3. pag. 1058. *Decima de terra Salica*, ibid. pag. 1094. in chart. ann. 1226. Vide Halthausii Glossar. German. voce *Sal-Zeheden* col. 1583.]

Eadem atque *Dominicales*, quæ nimirum prædii domino pensantur. Vide in *Lex et Salicus*.

DECIMATIONES SALICÆ, Charta Henrici II. Imp. ann. 1203. apud Nicol. Zyllesium: *De Ecclesiis vero et de omnibus per totam Abbatiam Salicis Decimationibus, nulli omnino beneficium aliquod concedi permittimus, etc.* Charta Conradi Imp. ann. 1026. *Relictis videlicet illis et specialiter delegatis quibusdam curibus et villis ac Ecclesiis omnibus ubicunque in S. Maximini prædio jacentibus, cum cunctis Salicis Decimationibus, unde necessaria tantummodo suis deberent procurare fratribus, etc.* In alia Henrici III. Imp. ann. 1044. ibid.: *Insuper omnes S. Maximini Ecclesias cum Decimis et Deci-*

mationibus, et omnes Salicas Decimationes, quas in usus hospitem, peregrinorum ac pauperum destinamus. Alia ejusdem Henrici ann. 1066: *Omnes Ecclesiæ et Salicæ Decimationes tam in agris quam in vineis, sive in silvis, etc.* [Alia Otton. I. ann. 966. in Guden. Cod. Diplom. tom. 2. pag. 3: *Dominicales, quas vulgo Salicas vocant, Decimationes, quoniam, essent nostræ regales, etc.*]

DECIMA SANCTUALIS, Quæ sanctuario seu ecclesiæ vel altari debetur. Charta ann. 1323. in Chartul. eccl. Lingon. Cod. reg. 5188. fol. 199. v. *Et hoc pro quadam pecia vineæ liberæ ab omni servitute seu onere, excepta Decima sanctuali.*

DECIMA SOMMATICA, Quæ ex cella vitaria, vel ex equis sarcinalibus exigitur. Vide in *Sagma*. Charta Rainaldi archiep. Rem. ann. 1137. inter Probat. tom. I. Annal. Præmonstr. col. 205: *Ecclesiam vestram... ab omni Decima sommatica atque ab omni exactione liberam facimus.*

DECIMA SPIRITUALIS, Ea quæ ecclesiæ debetur. Charta Bern. abb. Cassin. ann. 1273: *De aliis vero virtualibus et olivis solvant eidem vestario integraliter Decimam spiritualem, ut matricie ecclesiæ. Ubi distinguitur ab ea, quæ nomine terratici eidem monasterio solvebatur.*

DECIMA TALLIACIA, Quæ nomine talliæ exigebatur. Charta ann. 1228. ex Tabul. Major. monast.: *Dedi monachis B. Nicolai de Sabolio... Decimam talliaciam vinearum nearum de Sabolio.* Vide infra *Tallia* 8.

DECIMÆ SEQUELA, Jus exigendi decimam ex agris alterius territorii, cum a suis hominibus coluntur. Charta ann. 1256. in Chartul. Pontiniac. pag. 264: *Cum discordia mota esset... super sequela Decimæ quam nos dicti decanus et capitulum habere asserimus... in villa et territorio de Soelliaco, cum ibi terræ coluntur ab aliquibus in parochia et decimaria finibusque decimarum nostræ de Venussia commorantibus.* Vide *Secta* 4.

DECIMÆ TRACTUS, Vide *Tractus* 3. DECIMA DECIMÆ, Vetus Scheda de Urbis, subjecta Decretis Regum Hungariæ: *Et quoties Rex habuit Decimas partes hujusmodi minerarum, (auri, argenti et cupri) toties divisit et dedit Archiepiscopo Strigoniensi unam partem, et vocabatur ista datio Decima Decimæ.* Charta Waldemari Regis Daniæ ann. 1240. apud Pontanum lib. 9. Rerum Danicar.: *Mandamus universis et singulis Militibus, Castrensibus, et vassallis et feudatariis, sive terram nostram, quæ Libera dicitur, sive quancunque aliam terram jure feudali vel quocunque alio titulo detineant, ut ex illis Decimas Decimarum persolvere Episcopo Revaliensi non omitant, etc.* Vide *Redecima* [et *Carid.*]

DECIMALE SUBSIDIUM proventuum Ecclesiasticorum a Sede Apostolica concessum Philippo Regi Francor. de quo Gesta Guillelmi Majoris Episc. Andegav. cap. 49. Idem concessum a Prælati Franciæ pro redemptione Joannis Regis ann. 1358. uti docent Litteræ Caroli Delphini 24. Mart. 1358. descriptæ in Regesto Memorabilium Cameræ signato C. Vide Froissart. I. vol. cap. 153. Quæ vero ratione ejusmodi Decimæ ab Ecclesiasticis exigentur, licet percipere ex aliquot Diplomatum, quæ ex Chartophylacio Regio eruiunt.

Ex 12. Regesto Chartophylacii Regis Ch. 159: *Philippus D. G. Francor. Rex, dilectis et fidelibus nostris Archiepiscopo Remensi, Suesionensi, Catalaunensi,*

4

Laudunensi, Cameracensi, Tornacensi, Morinensi, Atrebatensi, Ambianensi, Noionensi, Silvanectensi, et Belvacensi Episcopis Remensis provinciae Suffraganeis, Abbatibus, Decanis, Prioribus, Capitulis ceterisque personis Ecclesiasticis civitatis, diocesis et provinciae Remensis in convocacione facienda per dictum Remensem Archiepiscopum congregatis, Salutem et dilectionem. Considerantes gravia personarum pericula et impotabilia onera expensarum, quae dilecti et fideles subditi regni nostri a longis retroactis temporibus ratione guerrae nostrae Flandriae sustinuisse conspeximus, ac sollicitè quærentes vias et modos, per quos, illo juvante cujus est superiorum colla deprimere, inimicorum nostrorum Flandrensium superba rebellio compescatur, et sedato guerrarum discrimine, pacis amonitas et quietis tranquillitas regno regniq; subditis omni adversitate propulsata parentur, post multarum revolutiones viarum, tandem in hac via, tanquam expeditiori et commodiori negotio quod incumbit, nostra sollicitudo quævit, ut universos Prælatos, et personas Ecclesiasticas religiosas et seculares, Duces, Barones, et quoscunque nobiles regni ejusdem requirere deberemus, ut de singulis quingentis librarum redditus, quas in regno ipso habeat, de uno homine equite armato, et ignobiles de sex hominibus armatis pedibus pro quibuslibet centum focis subsidium nobis faciant ista vice. Aperta igitur via hujusmodi Ducibus, Comitibus, Baronibus, et ceteris Nobilibus regni nostri, et eis ex parte nostra requisitis ut iuxta modum hujusmodi præsentem, et consentiant præstari dictum subsidium a subditis eorundem, una fuit eorum voluntas, una ab eis data est responsio, quod illud subsidium libenti nobis præstarent animo, et a sibi subditis præstari unanimiter consensuunt, credentes quod vos et alia personæ Ecclesiasticæ prædictæ simile nobis subsidium faciatis. Nos igitur spem gerentes de vobis indubium, quod sicut ex suscepto curæ pastoralis officio plus ceteris illa debitis requirere que sunt pacis, sic regni pacem, quæ ex dicto non mediocriter dependet subsidio, ceteris impensis et serentibus procurare velitis: Dilectionem vestram attente requirimus, et affectuose rogamus, quatenus hujusmodi subsidium in tam urgenti necessitate, in tam miserabilis expeditione negotii præstetis liberaliter, et ut a vestris præstetur subditis nostrum nequa assensum, sed illud quod opportunum fuerit auxilium præbeat, credentes dilecti et fidelibus nostris Magistro Petro de Lutillaco Canonico Parisiensi Clerico, et Jo. Choiseilli Domino de Pleaccio Militi nostris, vel eorum alteri super his quæ circa hæc ex parte nostra vobis dixerint exponenda, et exposita per eum grato compleatis affectu. Dato Parisiis die 12. April. an. Dom. 1301.

Ex eod. Regesto Ch. 106: Philippus D. G. Franc. Rex, dilecto et fideli Episcopo Cameracensi, salutem et dilectionem. Attendentes vestram non latere notitiam, quæ, quanta et quam gravia Nos oportet in temporibus pro nostri defensione regni expensarum onera sustinere, vos requirimus et rogamus attente, quatenus illam Decimalem gratiam subventionem, quam vobis guerrae nostræ præsentis negotio generose noscitur concessistis, et quam generosius acceptabile duximus reputandum, sic diligenter et celeriter procurare, erigere, et levare curetis, quod nobis seu gentibus nostris infra instans festum Nat. B. Joan. Bapt. iuxta concessionis prædictæ tenorem integre et indeficienter

valeat applicari in negotio prædicto, prout ordinatum fore dinoscitur, committenda, quodque nostro in hac parte præposito nostro fraudati, nullove prætextu nostri periculoso defectu subjacentes, vobis de prompta exhibitione, sicut de concessione gratia subventionis hujusmodi tenemur ad uberes retributionis debitas actiones. Actum Paris. die 8. Junii an. 1301.

Ex eodem Regesto Ch. 188: Philippus D. G. Franc. Rex, dilecto et fideli nostro Episcopo Belvacensi, salutem et dilectionem. Ad vestram jam potuit pervenisse notitiam, quod nos personæ propriæ non parcentes in prosecutione guerrae nostræ Flandrensium insistentibus, et jam positi nostris et vicino inimicis, sumus ei Dei nostrorum adjutorio fidelium indigentes: ideoque vobis ex abundantia necessitatis hujusmodi articulum duximus exhibendum, vos de accedendo ad nos et nostrum exercitum secundum status vestri debitum et modum, quo tenemini in hoc casu absque dilatione quaque apud Atrebatum, vel ubi circaam per motum subimus, submonentes et expresse citantes partes illas fuerimotionis simplicis, quam retrobanni, quod ratione nostræ expositionis personæ et necessitatis prædictæ vobis districe et firmiter intimamus. Est tamen intentio nostra, quod si subventionem decennalem inter gentes nostras vobiscum vel vestris nunciis prolocutam solveritis vel in prompta solvere voluntatis, ut erga nostros subditos diligenter et fideliter procurare solvi, submonitio prædicta ad seritium dicti exercitus nullatenus vos coartet. Dat. Atrebat. die 27. Julii an. Dom. 1301.

In eodem Regesto Ch. 187. describitur Charta ejusdem Regis ad Episcopos Regni data 27. Julii ann. 1301. e. qua sequentia delibavimus. Ad cujus etiam complementum cogitantes nuper vobiscum, sive cum Missis vestris, tractari per nosstrates aliquas facientes Decimas aliquas requisivimus a vobis et a vestris subditis, quod vos ad hoc jam induxisse credimus pro causa communi opere in tam periculosa necessitate, a qua non possunt nec debent se aliqui seculares vel Ecclesiastici aliquatenus excusare, etc. Et ex Charta alia ejusdem Regis ad Tolosanum Episcop. 26. Augusti ann. 1301. Ch. 189: Sane cum non credamus a vestra memoria excidisse, quod vos et Ecclesiasticæ personæ vobis subditæ duas nobis liberaliter concessistis Decimas pro defensione necessaria regni nostri, quarum unam jam dicuntur soluisse, etc. Infra: Cumque bonæ memoriæ Benedictus PP. Undecimus decimam duorum annorum ab omnibus personis Ecclesiasticis regni nostri exemptis nobis concessit ad hoc terminis constitutis exsolvendam, etc. Hisce addenda quæ habentur in Spicilegio Acheriano tom. 13. pag. 317. 351. 355.

DECIMALES ECCLESIE, in Chronico Corbeie nove. Dominus Ludovicus Rex die dedicationis Hemele in dotem altaris obtulit: tradidit etiam Hemmetorp Abbatiam, Visbike decimas, Cum Decimalibus Ecclesiis in Episcopatu Asnabruggi. [Vide infra in Ecclesia.]

DECIMALIS TERRA, Quæ decimæ obnoxia est, in Charta ann. 1212. ex Chartul. S. Evertii Aurel.

DECIMALIS RES, Ad decimam fructuum partem locata. Stat. Mantue lib. 2. cap. 24. ex Cod. reg. 4620: Si vero res fuerit emphiteotica, vel fictualis, vel Decimalis, etc.

DECIMALIUM, Territorium ubi percipiuntur decimæ. Charta anni 1251. in

Tabulario S. Nicasi Remensis: Cum discordia verteretur de limitatione Decimarii. Chartularium S. Martini Pontisarr. Infra metas parrochiæ seu Decimarii S. Audoeni. Charta Visitatoris Fratrum Militie Templi ann. 1302. e secundo Chartulario S. Quintini in Insula pag. 170: Habebimus etiam perpetuo illam partem quam percipiebant in Decimario, etc.

Dismage, in Ch. ann. 1369. ex Chartul. 21. Corb. fol. 317. v. : Le moitié de toutes les dismes de tous les prés, qui sont en tout le Dismage de ladite ville de Vers, qui sont à disme. Pro jure vero percipiendi decimam, occurrit eadem vox in Charta Phil. abb. Hasnon. ann. 1316. ex Reg. 56. Chartoph. reg. ch. 175: Avons vendu bien et loiaument... tous nos terrages et Dismages... sans rien deguer ne retenir par devers nous. Ut et Desmerie, in Ch. ann. 1416. ex Reg. feud. Comit. Pictav. in Cam. Comput. Paris. fol. 325. v. : La disme ou Desmerie des blez et charnaige du lieu de Genoilhe et en toute la paroisse dudit lieu, tant en blez lyez et desliez... et autres choses Desmales et appartenans à dirme. Dunée, pro ipsa decima, in Ch. Simon. dom. Castivil. ann. 1257. ex Bibl. reg.

DECIMARE, Decimam bonorum suorum impertiri. Edgarus Angliæ Rex Orat. ad Antistites, apud Seldeum ad Eadmerum: Procius meus, ut scitis, totam terram suam Ecclesiis et Monasteriis Decimavit.

DECIMARE, Decimam levare. Vide Eardum in Burgundis pag. 335 [Ch. ann. 1300. in Gud. Cod. Diplom. tom. 3. pag. 730.]

DECIMARE, Decimam persolvere, in Speculo Sax. lib. 2. art. 48. § 3.

DECIMARIA, Prædium, ager, in quo percipitur fructuum decima. Charta Theobaldi Comitis Blesensis ann. 1181: Et decimam a via quæ Rameruco veniens... extenditur usque ad Decimariam de Ormes. Alia ann. 1238. in Regesto Tolosano Camera Comput. Paris. fol. 43: Sive in allodia, vel in territorio, aut in Decimariis ejusdem Castri, etc. Alia ann. 1246. in M. Pastoralis Eccl. Paris. lib. 23. Ch. 95: Super eo quod dicebamur nos debere percipere medietatem decimæ in Decimaria eorundem. Vide lib. 18. Ch. 12. et Tabular. Brivatense Ch. 304. Concilium Insulanum ann. 1288. can. 15: Item statuimus quod aliquis bladum de Decimaria alicujus Ecclesiæ intra aliam Decimariam transferre non audeat, quousque fuerit decimatum. Si quis vero contrarium fecerit, rectam decimam, scilicet decimam partem integraliter Ecclesiæ, de cujus Decimaria bladum extraxerit, intra octo dies solvere teneatur. [Occurrit eadem notio in Historia Dalphin. tom. 1. pag. 29. col. 1. et pag. 30. col. 2. in Tabulario S. Albini Andegav. apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. pag. 426. Stephanotium tom. 3. Antiquit. Pictav. MSS. pag. 906. in Charta anni 1256. et pag. 905. in Charta anni 1339.] Desmerie, in Consuetud. Solensi tit. 17. art. 8. Dismarie, in Consuet. de Valançay art. 3. Bituricensi art. 16. 18. Marchensi art. 332. Deymari, Occitanis.

DECIMARIA, Jus percipiendi decimam ad aliquem pertinens. Tabularium S. Mariæ Longipontis in diocesi Paris.: Donavit duas partes de Decimaria ipsius Ecclesiæ, hoc est... de annona, de vino, de lino, de cannaba, de ovis, de porcis, de vitulis et de omnibus aliis rebus. [Chartular. S. Petri de Domina fol. 63: Octavam partem Decimariæ de Thadesio

accepit D. Hugo Prior in quatgeria. Ibid. fol. 84: D. Hugo Prior de Domina accepit a quodam Milite nomine Aynardo octavam partem Decimarum de Tedesio in vadio per centum solidos. Vide veterem Consuet. Bituricensem editam a Thomasserio cap. 87.

† DECIMARIUM, ut Decimarium et Decimaria prima notione. Charta ann. 1304. ex Archivo D. Marchionis de Flammarens: In omnibus illis viginti contatis terre, que tenebantur ab eodem Domino Petro in Decimario S. Martini. Transactio Abbatem inter et Monachos Crassenses ann. 1351. ex Libro viridi fol. 58: Habet Conventus dicti Monasterii... quosdam redditus, jura et provenus, et jurisdictiones... in terminio seu Decimario Castri de Lethano diocesis Narbonensis.

DECIMARI, Rustici, qui terrarum seu aliarum rerum Decimas dominis vel Presbyteris persolvunt, Beneharnensibus *Desmers* dicti. Vide Marcam lib. 5. Hist. Beneharn. cap. 31. num. 1.

DECIMARI, Qui decimas, vel suo, vel domini, aut alterius nomine, exigunt, in Concilio Burdegaliensi ann. 1255. can. 18. 23. 24. et Coprinacensi ann. 1260. can. 18. (Charta anni 1229. ex parvo Chartulario S. Victoris Massil. fol. 123: Decimarius congregat decimam S. Antonini et tascam simul.) Tabular. S. Eparchii Inculism. fol. 17: Quicquid scilicet habebant in tota decima, vel in Cimiterio de Elz, vel Decimarii habebant ab eis. Decimarii dicuntur fol. 18. Ibidem fol. 18: Et quia manutenebat Decimarios in vasore Cimiterii ipsius. etc. Infra: Quicquid habebat pater meus in tota decima de Elz... et quicquid habebat in Decimarii vel Decimarii ab eo, etc. Rursum fol. 19. v.: Pater noster Sicher fuerat Decimarius de Ecclesia Eur, quio tenebat decimam, ut Laicus a Laicis, et partem terre de Sanctuario. Fol. 22. Ego Constantinus Decimarius de decima Ecclesie de Elz... habebam in decima de Elz feudum, ut colligerent quartam partem ex ipsa decima ubicumque extenderetur decima de omnibus rebus, de pane, de vino, de lana, de agris, et de omnibus aliis de quibus decima datur. Tabularium Monasterii S. Andreae Viennensis: Si niter nec aliquis ex auctuariis vel Decimariis S. Hilarii ultra predictam viam, in parte scilicet Occidentali aliquid ex decimis requirere audeat. Charta ann. 1174. apud Columbium lib. 3. de Episcop. Sistaric: Præterea concessit ei decimas in hortis, et vineis, et Decimarius et bestia ejus debent vivere de communi, et Decimarius debet jurare se decimas fideliter colligere. Cujusmodi decimariorum, seu quibus decimæ competunt, passim habetur mentio in Tabulario Abbatie Dalonenensis in Removicibus, pag. 8. 12. 27. etc.

DECIMATA VINI, apud Anastasium in Hadriano: Ut Decimatas vini duas pentantes per unamquamque Decimatam libras 60. Gregorius Mag. lib. 1. Epist. 41. lib. 10. Epist. 90. et lib. 12. Epist. 80. Decimatas vini etiam habet: [ut et Gregorius Monachus non semel in Chronico Farfensi, apud Muratorium tom. 2. part. 2. col. 885. Decimata tysana, infra in Tysana.]

† Mensuræ vinarie species videtur, ut et inter Censu eccl. Rom. apud Murator. tom. 5. Antiq. Ital. med. ævi col. 886: Præstantes bisant. ij. auri solid. et vini Decimatas numero lxxx, in præsentia missi Paracellarii. Ibid. col. 835: Vini megaricos centum.

† DECIMATIO, Decima seu illius perceptio. Instrum. ann. 1173. in Historia Mediani Monasterii pag. 305: Constituit Ecclesie Belli prati in perpetuum omnem Decimationem grangie sue de Oblesis sub censu duorum solidorum. Charta Brzezczlai Ducis Bohemorum apud Ludewig. tom. 6. Reliq. MSS. pag. 36: Ad hæc in Brunensi provincia Decimationem frumentii, ac decem nummos, et villam Obucherii, et Decimam telouit, quod Brog vulgo appellatur, in flumine Olzava donavi. [100 Henric. I. Imp. Convent. ann. 922. cap. 8. Otton. M. ann. 922. cap. 10. Pertz. vol. Leg. 2. pag. 17. et 28.]

DECIMATOR, Idem forte qui Decimarius, vel qui jus habet exigendi decimam in agris. *Dismier*, in Consuetud. Arverneni cap. 17. art. 18. et Marchensi art. 96. Constitutio Chlotarii Regis cap. 11: Agraria, pascuaria, vel decimas percutorum, Ecclesie... concedimus: ita ut ceter, aut Decimator in rebus Ecclesie nullus accedat. Qui scilicet decimas Regias expectabat. [Litteræ ann. 1492. apud Georg. Christianum tom. 2. Rer. Moguntiac. pag. 896: Nostris et dicte nostre Præpositure reddituariis, censuariis, pensionariis, arantatoribus, Decimatoribus, colonis, incolis et subditis... intimamus, etc.] Vide Guillelmum de Podio Laurentii cap. 6. Speculum Saxonie lib. 2. art. 48. § 3. 9. 73. et Perardum in Burgundicis pag. 533.

† *Sergent dismier*, in Ch. ann. 1247. ex Chartul. Campan. fol. 343. v. col. 1: Et se il avenoit chose par aventure, que li sergens terragierres et li Dismierres ne soient au descharger les gerbes, on croira lou deschargeur par son sairement.

DECIMATURA, Idem quod Decimaria, in Charta ann. 1157. in Hist. Vastinensi pag. 199.

† DECIMATUS, ut Decimatum, Territorium ex quo decimæ colliguntur. Charta anni 1290. ex Archivo Episcopatus Meldensis: Item in Decimatu de la Venne unum arpentum terræ, sex partibus minus.

† Charta Steph. Noviom. episc. ann. 1130. in Chartul. Mont. S. Mart. part. 5. fol. 92. v. col. 1: Quicquid infra Decimationem habetis de Brancort... et quicquid infra terminos Decimatoris de Montbren possidetis.

† DECIMANUS, seu DECUMANUS LIMES, Maximus limes inter agros, qui ab Oriente in Occidentem per transversum dirigitur: qui quia formam X. efficit, Decumanus est appellatus. Ager enim bene divisus figuram denarii numeri efficit. Nam Cardo dicitur alius limes in agris qui a Septentrione directus est. Ugutio et Joan. de Janua, ex Feste et Isidoro lib. 15. cap. 14. Vide Gromaticos. Charta Aystullf Regis Longobard. ann. 783. apud Ughellum tom. 2. Ital. sacr. pag. 105: Et paludes Gromulenses usque in litem Decimanum, qui percurrit inter Gavanum et villam Ulianam... et de via Decimanense habeatis communiter usque in fossatum finale cum Decimanense, et Ulianense secundum eorum coherentias, etc.

† DECIMANUS, Obnoxius decimæ, qui decimas debet exsolvere. Ratherius Veron. Episc. de Contemptu Canonum parte 1. apud Acherium tom. 2. Spicil. pag. 165: Et cum de oblationibus et decimis fidelium vivere tabernaculi custodes debeant Domini, hoc est Ecclesie Clerici, gignescit Episcopus quot Decimani, quot monni, quot modia laticii, quot congia vini tantis vel tantis sufficiunt Clericis ad victum utique et tegumentum, nonne convincitur aut non esse Pastor, aut certe

insipiens existere, etc. Latinis Decumanus dicebatur exactor decimarum vel Publicanus qui Decimas conducebat ab aratoribus exigendas.

† DECIMARE, DECIMARIA, DECIMARI, DECIMATA, etc. Vide in Decimæ.

† DECIMATOR, Item videtur qui Decanus in monasteriis. Stat. Cisterc. ann. 1352. ex Cod. Hardenhous.: Nullus fiat Decimator, nisi legerit et responderit in parvis scholis, ut fiat hactenus consuetum. Vide Decanus 5. et in Decena 2. Exstat alia notione supra in Decimæ.

† DECIMUM, pro Decima. Majus Chartul. S. Victoris Massil. fol. 91: Donaverunt totum Decimum de omni terra, que habet vel habebit Ecclesia sancti Stephanii.

† DECIMUM, Idem quod Decatia, de quo verbo actum supra. Charta Caroli M. apud Doubletum pag. 708. 709: Nullum telloneum, neque exclusaticum, neque Decimum, neque barganaticum, etc. Et mox: In nullo modo, nullo telloneo, nullo exclusatico... neque Decimum exigere nec exactare non debeatis. Vide Notas nostras ad Cinnamum.

† DECIMUM FORUM, Eadem, ut puto, notione. Charta Boleslai Ducis Bohemie pro Monast. Breunoviensi ann. 993. apud Ludewig. Reliq. MSS. tom. 6. pro 50: Super hæc apposui Decimum forum, Decimum denarium ex omni judicio in his civitatibus Stanen, Plzen, Lithomeriticych.

† DECIMI MANUS, An Mansus decimæ obnoxius, vel Decima unius mansi? Charta anni 1031. ex Archivo sancti Victoris Massil. Armar. Forojul. Dioc. n. 176: Donamus unum Mansum Decimi pro redemptione anime patris mei.

† DECINA Italica, Decas. Acta SS. Junii tom. 3. pag. 936. de B. Michelina: Unus homo pro qualibet Decina fumantium cujuslibet universitatis. Vide Decena 2.

† Testam. ann. 1342. tom. 2. Hist. Cassin. pag. 563. col. 1: Item (relinquo) de cera Decinas duas, tam pro cereis quam pro quatuor tortis.

† DECINERARE, Incendio delere, concremare. Scriban. in Polit. pag. 57: Quot memora paucarum horarum flamma Decineravit?

† DECINERATUS, Reductus in cineres. Tertull. adv. Valent.: Ipse quoque, Decineratis omnibus, in nihilum finietur.

† DECINERESCERE IGNI, eidem Tertulliano Apolog. cap. 48.

† DECIOSI, a Deciduo, dicuntur mures ob parvitatem corporis dum nascuntur. Pappas.

† DECISIO, Aquæductus, canalis quo aquæ elabuntur. Arest. parlam. Paris. in Chartul. Compend. fol. 153. r.: Quod bonæ memoriæ rex Ludovicus fecit ibi fieri unam Decisionem pro bono infirmorum domus Dei, per quam aqua, que fluit per dictam domum, redit ad aquam Ysaræ.

† DECISIVE, Minutatum. Charta ann. 1321. in Reg. 60. Chartoph. reg. ch. 70: Unicuique liceat tales vannos vendere in grosso vel Decisive, vulgariter à detail.

† DECISOR, Arbitr. qui de lite decidit. Charta Everardi Episc. Tornac. pro Abbat. Thosana ann. 1177. apud Miræum tom. 2. pag. 1319. col. 1: Igitur ex venerabilis Domini et Coepiscopi nostri Desiderii Morinensis arbitratu, quem et nos et ipsi communiter elegimus Decisorem. Decisor litis, apud Th. Madox Formul. Angl. pag. 22.

† DECIMUM, κλάδον, ἀγρόν, Bonum. Janus Laurenberg. in Supplemento Antiquarii. In Glossis Lat. Græc. Sangerman.

habetur *Decium*; sed retinendum *Decium* a *Decere*: quia quod bonum est, decet. **DECIUS**, Talus, Taxillus, Gallis *De*. Ebrardus in *Græcismo* cap. 9:

Est talus, Decius: talus, postrema pedis pars.

Et cap. 19:

Cum bene responderet Decius, compello jocose, Compello tumidum cur sic agit impetuosus.

Ubi Metullinus, *Je Venus*. Edictum S. Ludovici Regis Fr. apud Nangh(u): *Scholas etiam Deciorum prohibemus omnino, ita ut tenentes eas districte puniantur. Fabrica vero Deciorum prohibetur ubique.* Jacobus de Vitriaco in *Hist. Occident.* cap. 10: *Ea que turpiter in Ecclesiis tuebantur, in tabernis et ludis Deciorum, in Commensationibus... turpius expendebant.* Summula Raymundi de Vita et honestate Clericorum:

Nec sunt hi lusores veterum Ludorum, gluti est aleæ, globi, Deciorum.

Pseudo-Ovidius lib. 1. de Vetula:

Cum Decius sit sex laterum, sex et numerorum Simplicium, tribus in Decis sunt octo decemque, Quorum non nisi tres possunt Decis superare, etc.

Occurrit præterea, in Statutis Massil. lib. 5. cap. 10. apud Gervasium Doro- bern pag. 1522. Guillel. Neubrigensem lib. 3. cap. 23. in Vita B. Joan. Montis- mirabilis, in Statutis Synod. Odonis Episcop. Paris. in Synodo Bajocensi ann. 1300. cap. 38. et in Epist. Jo. Episc. Acconenis ad Honorium III. PP. tom. 8. Spicilegii Acheriani, et in Præceptis Synodalib. Petri de Collemedio Archiep. Rotomag. pag. 231. in Statut. Ordin. Premonstrat. dist. 4. cap. 15. decis. 3. cap. 11. etc.

Decierius appellabant nostri *Deciorum* artifices 1. Regest. Artificum Paris f. 225. 226: *Deciers, assavoir faiseurs de Dez à tables, et desches d'or et d'ivoire, etc.* [De Deciers infra Carpenterio.]

De vocis etymo varia sunt sententia. Turnebus ad Orat. Ciceronis pag. 125. Edit. 1576. existimat ejusmodi nostrates tesseras *Datos* appellari, quod qui in scrupis calculum promoverat, *Dare* dicebatur. Ovidius:

Tu male jactato, tu male jacta Dato.

Et Ausonius:

Narrantem fido per singula puncta recursu, Que Data per longas, que revocata moras.

Albertus Acarisius a digitis *Dados* dictos vult: *Dadi sono, tali da Latini detti, con cui si giuoca a travgli con le mani, detti Dadi da diti che piu s'adoprano in tal giuoco, che ne gli altri*; Certe *Dec*, etiamnum digitalia appellamus. Alii putant vocem esse puram putam Gallicam: quippe Cambrobritanis etiam hodie *Dis*, est cubus, alea, tessera.

Ego vero longe aliter sentio, si recte vel male, aliorum esto iudicium. Quippe ludum Deciorum dictum puto ex veteri Gallico, *Jus de Dé*, id est, iudicium Dei, seu sortes per tesseras aleatorias jactæ: unde postmodum *Jeu de Dé* effectum: vix enim *jeu a jocus* deduxerim: nam cum id nominis solis fere taxillorum vel *chartarum* ludis tribuantur, in quibus ut plurimum damnum, vel lucrum sorte decernitur, admodum probabile est ita appellatas aleas, et alearum sortes, atque inde cæteros quos diceamus ludos. Porro *Juis*, iudicia Dei appellari in voce *Juisium* pluribus ostendimus: *Dé* autem pro Deo usurpatum doceatur ex vet. Poëtis nostratis. Le Roman de *Huë de Tabarie* MS.:

Che dit li Rois, Par le grant Dé.

Le Roman de *Thibaud de Mailly* MS.:

Ains scai à escient qu'ils auront plus bonte, Que n'on ot S. Thomas, qui fut occis pour De.

Le Chariot de Nismes:

Bonne chanson plest vous à escouter, Del meilleur homme qui ains creust en Dé, C'est de Guillaume le Marquis au cort nes.

Philippus *Mouskes* MS.:

Et a son fil a remandé Qu'il ot par la grace de Dé, etc.

Sed et crebrius *Dec*, et *Dier*, pro *Deus* usurpatum reperire est, unde confirmata vox *Decius*.

Menagius in suo Dictionario Etymologiarum Gall. improbata Cangii nostri conjectura, Turnebi sententiam amplectitur, laudatque alteram Domini de Caseneuve, que fere eodem redit, ab adverbio *Datetim* nostrum *Dec* derivando, ex eo quod sibi *datatis* taxillis præbeant, qui his ludunt. Plautus in *Curculione*:

Tum isti qui ludunt *Datetim*, servi scurrarum in via, Et *Datores* et *factores* omnes subdant sub solum.

Major est *Dati* quam *Datetim* cum vocabulo *Dec* analogia.

Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 *Decius, Dez* pour jouer, Almid Provigne. Lat. Cod. 7657. *Dat, Proor Decius, tallus, taxillus, tessera, Decier*, Deciorum opifex, in Lib. 1. Statut. artif. Paris, ex Cam. Comput. fol. 229. v. *Quicquidque veult estre Decier a Paris, c'est assavoir faiseur de de à table et à esches d'or et d'ivoire, de cor et de toute autre maniere d'estoffe et de metal, estre le puet.* Deciorum ludum seu aleatorum sub annuo censu tenebat canifex Fornacensis, ut discimus ex Lit. remiss. ann. 1382. in Reg. 121. Chartoph. reg. ch. 300. bis: *Pierre Damaulx exécuteur de justice et Jacques du Rosoy cirougen, qui avoient pris à cense la seque table, brelengh et jeu de Dees de la ville de Tournay, etc.* Vide infra in *Ludis* et *Ribaldi*.

Dados, Eadem notione, Italis et Hispanis *Dado*, Gallis *Dé*, Occitanis *Dat*. Constitutiones Neapol. lib. 3. tit. 57: *Qui ad Dados sic ex quadam consuetudine ludunt. Mox: Qui aleas et Dados tenent, ut ea prædictis ludentibus accommodent, inter infames habentur.* Vide Egl. Menagii et Octavii Ferrarii Origines lingue Italicæ.

1. **DECLAMARE**, Proclamare, promulgare, publico banno edicere. Charta ann. 1218. in Chartul. Cluniac: *Conquestus est prior et conventus quod Simon dominus Sinemuri et servientes ejus gravaverunt homines ecclesie Marciniacensis... In villa Marciniacensi Declamare fecerunt bannum ex parte domini Sinemuri.*

2. **DECLAMARE**, Rem promulgatam contrario banno interdicerè. Charta ann. 1219. tom. 1. Probat. Histor. Britan. col. 841: *Et sicut fecit clamari sine consensu episcopi faciet Declamari, etc.* Hinc

DECLAMARE MONETAM, Illius usum prohibere, vulgo *Decrier*, et monetarum *declamatio*, apud G. Pepin. tract. 2. opuscul. Super *Confiteor* part. 3. cap. 2. edit. Paris. ann. 1614. in 8.

DECLAMATIO, pro *Clamatio*. Vocatio in jus calumnia, rei repetitio. Occurrit apud Baldricum in Chronico Camerac. lib. 1. cap. 85. et in Decretis S. Ladislai Regis Hungar. lib. 3. cap. 9. Vide *Clamare*.

1. **DECLARARE**, Illuminare. Gall. *Eclairer*. Virtutes B. Ambrosii Senens. inter Acta SS. Martii tom. 3. pag. 213: *Sic induxit ad divine voluntatis in iudicio suis conformitatem, sic divinis verbis Declaravit cor ejus.* Acta S. Francisci Rom. Martii tom. 2. pag. 138: *Movisti tenebras, et in luce nos Declarasti.* Papias in voce *Eliquata*, *Declarare*, idem est quod *Eliquare*.

2. **DECLARARE REGULAM**, Eam interpretari et ad usum modernos accommodare. Chron. Jordani apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. ævi col. 1020: *Qui (apostata) statum communitatis damnabant et declarationes regule... li dogmaticabant quod nullus summus pontifex regulam beati Francisci Declarare potuit.* Vide mox *Declarator*.

DECLARARI, apud Grammaticos, dicuntur fines confusi, cum ad veram limitum signorumque finalium auctoritatem per Agrimensores redintegrantur. Rigalt.

DECLARATIO MULTÆ, Eiusdem exactio. Lit. ann. 1373. tom. 5. Ordin. reg. Franc. pag. 620: *Contrarium facientes per penarum et multarum impositiones et earum Declarationes et alias, prout per conservatores dictæ burgesse est habitus fieri consuetum, ad desistendum ab his compellendo.*

DECLARATOR, Explicator, interpres. Charta Phil. Paic. ann. 1307. inter Instr. Hist. Lugdun. pag. 48. col. 2: *De dicta compositione custodienda et fideliter observanda, salvis declarationibus per dictos Declaratores faciendis, correctionibus, mutationibus seu emendationibus supradictis.* Vide supra *Declarare*.

DECLINAMENTUM, Virg. Grammat. pag. 21. *Verum ego sicut nequam et cetera Declinamenta per omnes casus unam tantum habere declinationem.*

DECLINARE, Limitibus territorium definire. Inquisit. ann. 1388. ex scholis Pr. de Maraugues: *Item dicit, quod consoria, que sunt infra dictos confines, fuerunt designata et Declinata per curiam Arclatis.* Sed leg. forte *Declarata* vel *Declinata*.

DECLINARE VELUM, est illud Dimittere, Contrahere apud Rymerum tom. 8. pag. 273. 677.

DECLINATIO, Gradus, descensus, *Declente*. Gesta Innocentii III. PP. pag. 149: *In Declinatione Basilice B. Petri, coram innumera multitudine, ipsam circumstanti.*

DECLINATORIA EXCEPTIO, Prescriptio juris depellens actionem petitione sua. Vox juris Gallici *Declinatoire*. Legitur in Procuratore Guillelmi de Paris ann. 1482. ex Archivo B. Marie de Bono Nuntio Rotomagensi.

DECLINATORIUM, Series notarum cantus per descensum, seu neutra cantus descendendo. Breviar. Biter. MS. xv. sæc. ad diem Pasche ex Bibl. reg. *Resp. Hæc dies, vers. et sine Declinatorio, et per omnes Horas similiter.*

DECLINIS, f. pro *Declivis*, Inclinatus. Instrum. anni 1063. apud Baldricum Miscell. tom. 6 pag. 18: *Viccomes nihil prorsus respondebat sed Declinem vultum gerens, etc.*

DECLIVARE, Incarvare. Papias in MS. Bituricensi. Forte leg. *Declinare*.

DECLIVIOSITAS, Declivitas. Nicolaus de Jamsilla in Gestis Fridrici II. Imp. apud Murator. tom. 8. cap. 550: *Ex loci montuositate et passuum angustia et Decliviositate defendi.*

DECLIVITAS Liber de Disciplina Scholarium falso Boëtio adscriptus, in Proe-

lib. de Reconciliat. lapsorum pag. 250. 260. etc.

Decreta ista Pontificia, atque adeo Conciliorum Canones præcipuos, in unum corpus sub certis titulis rede gere Regino, Burchardus Wormaciensis, Anselmus Lucensis, et Ivo Carnotensis: deinde Gratianus, qui sub Eugenio PP. III. vixit, cujus Compilatio, quod ab Ecclesia recepta sit, prima dici solet, de qua copiose egit vir doctissimus Stephanus Baluzius in Præfatione ad Antonii Augustini Dialogos de Emendatione ejusdem Gratiani.

Exhinc, aliam Decretalium Collectionem aggressus est Bernardus Circa, Papiensis Præpositus, mox Faventinus Episcopus, et sub hisdem fere titulis, quibus Gregoriana Collectio hodie constat, redegit. Hanc ipse *Breviarium Extravagantium*, alii postea *Primum Collectionem Decretalium* appellarunt. In ea exstant Alexandri III. Lucii III. et aliorum ad Cælestinum III. rescripta.

Secundum Collectionem Bernardum imitati confecere Gilbertus atque Alanus, quibus nomen præripuit Jo. Galensis Volaterranus, qui post 12. a prima Compilatione annos, eorundem Pontificum Rescripta collegit, itemque Cælestini III.

Tertiam Collectionem incepit Bernardus Major Compostellanus Archidiaconus ex Registris Innocentii III. eaque aliquando *Romana Compilatio* dicta est. Sed offensi Romani quod usu judiciorum minus recepta referret, ab eodem Innocentio impetrarunt, ut Pontificia auctoritate aliqua Collectio ederetur. Cui rei Petrus Beneventanus Notarius præfectus est anno ejusdem Pontificis duodecimo. Tunc primum publica auctoritate facta Collectio Juris Pontificii est, cum superiores omnes Collectiones privata auctoritate exaratæ essent.

Quartæ Collectioni causam præbuit Concilium Lateranense, in quo idem Innocentius capita 71. edidit, sed et 1° quinquennii spatio post tertiam Collectionem aliquot ediderat Constitutores. Ita duplex exstat Editio, altera Canones ejus tantum Concilii continens, altera alias quoque Constitutiones. Has quatuor veteres Collectiones edidi Antonius Augustinus, Hierdensis Episcopus, et notis illustravit.

Quinta Collectio Honorii III. Constitutiones habet a Tancredq Bononiensi Archidiacono collectas sub ipsius Pontificis nomine. Hanc edidit Innocentius Cironus. Vide Anton. August. ad Collect. Decret. Francisc. Florentem in Præfat. ad lib. 1. Decretal. Gregor. IX. Cæsarem Egassium Bulzium in Hist. Universitat. Parisiensis tom. 3. pag. 18. [et Petrum Constant in Præfatione tom. 1. Epistolarum Rom. Pontificum.]

DECRETISTA, Qui studet in Decretis. Jo. de Janua. Utitur Cæsarius lib. 11. cap. 46: *Magistri Decretista*, qui Professores Juris Canonici, in Charta ann. 1228. apud Catellum in Hist. Tolos. pag. 334. Otto de S. Blasio cap. 47. *Decretista quoque de multis inutilibus et lectionem gravantibus concordantiis reprehendit.* [Occurrit semel et iterum in Statutis Academiae Paris. apud Acherium Spicil. tom. 6. pag. 383. et 385. *Decretorum Doctor* appellatur in Concilio Toletano anni 1326. etc.] [^{2o} *Decretalista* in Statut. Univers. Bonon. lib. 1. pag. 19. rubr. de Statut. Idem sunt *Canonistæ*. Vide Savinii Hist. Jur. Roman. med. temp. cap. 22. § 191.]

Discretistæ, in Mirac. Mss. B. M. V. lib. 2:

Tout plaideur, tout Discretistæ, Tout avocat et tout legistæ, etc.

DECRETALE, Constitutio, Statutum, Decretum. Charta xi. sæculi ex Archivo S. Victoris Massil. armar. Forojul. n. 16: *Cernentes Decretale omnino irrumpi non debere paternum, maximeque Ecclesiasticum, etc. Decretala precum*, quo scilicet præces Deo fundenda decernuntur ab Episcopis, apud Baluzium tom. 1. Capitul. col. 199. Vide alia notione in *Decretum*.

DECRETALIS, Epistolæ summorum Pontificum *Decreta* complectentes, seu responsa his, qui aliqua de re illos consulunt. De his Gelasius PP. in Synodo Rom. anni 494: *Item Decretales Epistolæ quas beatissimi Papæ pro diversorum Patrum consultatione dederunt, venerabiliter suscipiendæ sunt.* Prima Decretalis quæ ad nos pervenerit, Epistola Siricest ad Himerium Episcop. Tarracensem: aliæ omnes, quas Isidorus impostor noni sæculi Siricis prædecessoribus affinxit, spurias esse et supposititias agnoscent hodie eruditi omnes. De earum suppositione consule, si velis, D. Petrum Constant in Præfatione tom. 1. Epistol. Rom. Pontif. ann. 153. et seqq. Vide *Decreta*.

DECRETALIS MONACHUS, Litibus processibus præfectus, ni fallor: vel Juris canonici professor. Serm. anonymi MS. ex Bibl. selincurt. ord. Præmonstr. dioc. Ambian.: *Beatus Benedictus instituit tres magistræ aliorum in suo ordine, scilicet abbatem, priorem et procuratorem rerum temporalium: sed modo diabolus de novo substituit quartum, scilicet monachum Decretalem, qui cilipadat bona totius domus et perturbat omnes fratres.* Vide mox *Decretista*. *Decretalle*, Fustis genus vocarunt nostri. Lit. remiss. ann. 1342. in Reg. 71. Chartoph. reg. ch. 11: *Icelui Regnaut avoit feru d'un baton, appelle Decretalle, ledit Nicolas parmi la teste si grand coup, que ledit Nicolas estoit cheu à terre.*

DECRETALITER, juxta Patrum Decreta et sacros Canones. Occurrit apud Acherium Spicil. tom. 2. pag. 176.

DECRETARE, Decernere. Passio S. Medici Martyris tom. 5. Junii pag. 8: *Quid decretasti circa salutem tuam amice? Insuper Decreto firmare in Onomastico ad calcem. tom. 1. SS. Mail, Gall. Decret. Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 399. col. 1. in Ordinatione anni 1340: *Faciat Decretari qualiter super ipsis supplicationibus fiant litteræ opportune.* Ibid. pag. 397. col. 2: *In audientia litterarum Decretandis supplicationibus ac litteris sigillandis, et perceptio juris sigilli, modum et formam servare bebeat* (Cancellarius) *infrascriptas.* Et infra: *Item, dictis supplicationibus admissis vel Decretatis, dictis Cancellarius inter Notarios proportionaliter distribuat, sicut decet.**

DECRETATIO SUPER LITTERIS, Eadem notione ibidem.

DECRETATA Papyrus, Notata, signata, ut fides ei adhibeatur, ex *Decreto* principis vel juridice inscripta. Charta an. 1301. in Reg. 111. Chartoph. reg. ch. 95: *Notum fieri volumus universis nos reperisse in recognitionibus dalphinalibus... per dominum Guignem Borelli commissarium in hac parte ab excellentia dalphinali specialiter deputatum, receptis... in quadam papyro desuper Decretata, recognitiones universitatis ac singularum personarum de Podis (S. Petri).*

DECRETIO, *Decretum vel Dispositio.* Papias MS. Bituric.

DECRETISTA, DECRETORUM DOCTOR. Vide post *Decreta*.

DECRETOR, Jüdex, arbiter. Glab. Rodulph. tom. 10. Collect. Histor. Franc. pag. 7: *Romanorum principum, imperatorum Decretorem, datoremque legum, atque ordinatorum pontificum, etc.*

DECRETORII DIES. Vide infra in *Dies* 5.

DECRETUM, Epistola Cleri et populi Ecclesiæ Episcopalis missa ad Metropolitanum et Episcopos diocesanos Metropolitanis, qua eum, quem in Episcopum elegerunt, ab his ordinari et consecrari postulant. Th. xeropotovic: to φερριμα, Palladio in Vita Chrysostomi pag. 30. Edit. Emeriti Bigotii. Istiusmodi Epistolæ formula exstat in Ordine Romano, hoc lemmate: *Decretum quod Clerus et populus firmare debet de electo Episcopo.* Aliæ complusculæ habentur in Diurno Romano cap. 2. tit. 2. 3. 4. cap. 3. tit. 1. apud Sirmondum ad calcem tom. 2. Concil. Gall. pag. 647. et seqq. et tom. 3. pag. 430. apud Petrum Priorem S. Joan. Senon. Epist. 3. Casserium Armachanum in Epist. Hibernicis Epist. 25. 33. 40. in Probat. Histor. Cabilonensis tom. 2. pag. 78. Gul. Prynneum in Libertatib. Angl. tom. 2. pag. 354. etc. Adde Anastasium in Conone PP. et Ordericum Vital. lib. 10. pag. 776.

DECRETALE vero in Diurno Romano cap. 3. tit. 3. appellatur Epistola cleri et populi ad Papam, vel ad Metropolitanum, qua rogatur, ut electus consecratur Episcopus.

Per *decretum* vero fieri dicitur Episcopus qui a Clero et plebe legitime electus est, et postea a Metropolitanano et Episcoporum consensu publice decernitur Episcopus, viso electionis decreto, ab omnibus rite subscripto. Ita in Epistolis Symmachi I. PP. 5. et 6. ad Cæsarium Arrelat. in Concilio Arvern. can. 2. Aurelian. IV. can. 5. Aurelian. V. can. 11. Suesion. II. act. 1. 3. etc. Gregorius Turon. de Vita S. Maurilii Episc. Andegav. MS. cap. 13. de ejusdem Sancti electione: *Ideoque in unum non valebant venire Decretum.* Infra: *Mox pari Mente ac voto in unam venire sententiam.* Vide Liberatum Diac. cap. 20. Epistolam synod. Concilii Tricassini ann. 867. Epist. Cleri Senonensis tom. 2. Concil. Gall. Gregorium M. lib. 2. Epist. 19. lib. 7. Ind. 2. Epist. 51. 52. 89. Joannem VIII. PP. Epist. 221. Lambertum in Vita S. Heriberti Archiep. Colon. n. 7. veterem Schedam de Episcoporum ordinat. editam post Capitularia Baluziana pag. 1372. eundem Baluzium in Notis ad Concilia Narbon. pag. 161. et Notas nostras ad Cinnamum. [^{2o} Glossar. med. Græciv voce *Ἐκρετῶν*.]

DECRIMINARE, In crimen vocare, accusare. Rotharis Rex Longob. tit. 4. Legis sue § 3: *Si quis uxorem suam Decriminaverit... quasi adulterasset, etc.* [^{2o} Grimoald. cap. 7. Murator legit *incriminaverit*.]

DECRUSARE, [^{2o} DECRUSTARE.] Johan. Iperius in Chronico S. Bertini ad ann. 1148 inter Anecd. Marten. tom. 3. col. 644: *Ecclesiæ thesauri distrahantur, ciboria, feretra ceteraque jocalia auro et argento Decrusantur.* Lege *Decrustantur*, id est, evelluntur incrustationes auri, nisi forte mavis a Græco *ὑψαῖς*. Aurum, effectum esse *Decrusare* vocabulum. [^{2o} Adalberti Miracul. S. Henrici cap. 4. ap. Pertz. vol. Script. 4. pag. 812: *Quidam editus... furtis copit aurescere*

et in ipsa ecclesia quæque poterat clanculo decrustabat.)

DECTURA. Vide in Directum 3.
DECTUS, pro Deccus vel Decus. Terminus, limes. Factum ann. 1110. tom. 9. Ordin. reg. Franc. pag. 561. art. 25: Quatuor consules, pro nunc existentes in villa Lautrici, utantur eorum officio consulatus, et illud exerceant in dicta villa Lautrici et ejus Decis et pertinentiis solitis et consuetis. Vide Dec.

DECUBARE, Vigilare. Egitioni: exxortiv. Græcis. Wallones etiam nunc dicunt *Decoucher*, pro de lecto surgere. Gloss. Lat. Gr.: *Decubis, κοιμησθαι, ἀποκείσθαι.* Vide *Excubare*.
² Lit. remiss. ann. 1372. in Reg. 104. Chartoph. reg. ch. 136: *Ouquet hostel ledit chappellain demoura et coucha celle nuit; et quant il fust lendemain Descouchie, etc.* Alia ann. 1400. in Reg. 155. ch. 288: *Trouverent ledit Merigot, qui encore estoit couchie ou lit, et sa mere qui estoit Descouchie.* Descouchier præterea, pro Tempore e lecto surgendi, apud Christ. Pisan. Histor. Caroli V. part. 1. cap. 16: *L'heure de son Descouchier à matin estoit réglément comme de six à sept heures.* Lit. remiss. ann. 1378. in Reg. 113. ch. 69: *Au Descouchier au matin ledit Mathieu se fust complaint de ses di' demiers, qui oste: lui estoient.*

DECUBIE. Joan. de Janua. *Decubie,* vigilia, vel quod vulgo dicitur *Palæ* mulieris, unde dicitur: *Itac jacet in Decubiis,* et dicitur a *Decumbo*, vel a *Decubo*, quod est jacere in partu, vel in infirmitate. Egition. MS. habet: *Vigilia, quæ vulgo dantur Palæ mulieris: ubi forte palæ, idem valet quod pullula, cujusmodi esse solent illæ quæ vigiliis gravantur.* [Miracula S. Amalbergæ tom. 3. Julii pag. 107: *Quod si convalesceret infans et annihilaretur illius carnis inflatio, veniret mater, quam cito surgeret a Decubis, ut B. virginis Amalbergæ filium suum cum oblationibus immolaret.*]

DECUBIS, *μυρία, ἰσχυροί, Procus, Adulter*, in Supplemento Antiquarii.

DECUCILLARE, Cucillum seu vestem monasticam deponere. Hist. Mediani Monasterii pag. 179. e Richerii Chronico Senon. lib. 1. cap. 17: *Monachi omnes in modico tempore sunt Decucillati, et ita male adunati, dispersi sunt.*

DECUDES, *Decuriones,* Glossar. Sangerm. num. 501. et Laurent. in Amalthea ex Glossis Legendum *Decuras* ut apud Festum.

DECUDIA, *επιτροχία, Nugæ, Irritamenta,* in Supplemento Antiquarii.

DECULARE, Papiæ, *Decurtare,* quasi culum abscindere.

DECULCA, *Valde occulta.* Glossar. Sangerm. n. 501. Legendum *Deculta* pro *Deoculta.* Festus habet, *Decultarunt, Valde occultarunt. Decultare* dictum est, ut *Occultare* ab *Occulo.*

DECULPARE, Culpam eluere, vel a se aut ab aliquo amoliri. Gallis *Deculper.* Consuetudines Lorriaci: *Contra petitionem impetentis per solam manum suam se Deculpabit.*

² Libert. castri Mailliaci ann. 1229. tom. 5. Ordin. reg. Franc. pag. 717. art. 25: *Si cui impositum fuerit quod in garena mea in planum venatus fuerit, solo juramento se Deculpabit.* Vide infra *Deculpare.*

DECULTUS, Leges Luitprandi Regis Longob. tit. 33. § 3: *Si requirere neglexerit, quod per fraudem Decultum est, etc.* [59. (6. 6.) Murator. per fraudem tultum est.] In Margine scribitur, *abla-*

tum, vice glossematis. [Malim *Occultum.* Vide *Deculca.*]

DECUM, Vox efficta a Gallico *Digus,* Moles, agger, Menotus Sermon. Quadragestim. fol. 148: *Nunquam riparia fuit tam magna sicut est aqua luxurie excecans omnes. Nonne sunt ultra pontes et Deca?* Vide *Decus.*

1. **DECUMANI,** in Ecclesia Mediolanensi, quos modo *Capellanos titulares* vocant, ut auctor est Joan. Puricellus in Monumentis Ambrosianis-Basilicæ pag. 375. 376. quæ quidem *Decumanorum* nomenclatura tum primum legitur circa annum 1000. *Canonici Decumani,* in libro cui titulus *Flos Florum*, fol. 86. pag. 2: *Ipsæ beatus Simplicianus 24. Canonicos Decumanos* (leg. *Decumanos*) in Ecclesia majori ordinavit. Eade licet colligere eosdem esse quos nostri *Canonici Vicarii*, de quibus suo loco diximus, appellant. Charta Galdini Archiep. Mediolan. apud Ughellum tom. 4. pag. 221: *Sedes autem et stadia Sacerdotum vel Diaconorum ad vos sclos spectare decernimus, adeo ut in ipsis sedibus vobis presentibus nulli Decumanorum sine vestra permissione sedere liceat: nec ad stadium cum Missam cantant, per medium Chorum ante vos transeant, sed more solito post sedes vestras ad altare ascendant Canonici Decumanorum,* in Charta ann. 1290. apud eundem pag. 1163. 1171. *Decumanorum* Eccles. Mediolanensis crebra est mentio in veteribus Tabulis apud eundem Puricellum pag. 359. 360. 369. 375. 413. 425. 541. etc.

2. **DECUMANUS,** Fluctus vehementior sic nunc dicitur, quod ut habet Festus. *Fluctus decumanus,* seu *decimus fieri maximus dicitur.* Tertull. de Pallio cap. 2: *Sic et mari fides infamis, dum et flabris æque mutantibus, de tranquillo prostrum, de flustris temperatum, et ex templo de Decumonis inquietat.* Item lib. de anima cap. 52: *Vis est illa naevigis, cum longe a Capharis sanis, nullis depugnata turbidibus, nullis quassata Decumanis, adulate statu, labente cursu, lætante comitatu, intestino repente percussu, cum tota securitate desidat.*

3. **DECUMANUS LIMES.** Vide *Decumanus.*

DECUMBERE, pro *Decurrere*, ut legitur in Dipl. Henr. V. Impér. apud Lam. in Delic. erudit. inter not. ad Chron. imperat. Leon. Urbvet. pag. 192. Aliud Henr. VI. ann. 1187. ibid. pag. 197: *Concedimus ut in expedito summe Arni et in omnibus aliis aquis, quæ sive per allodium, sive juxta allodium monasterii Decumbunt, quælibet utilia sibi ædificia construant.*

DECUMBITIO, vel *DISCUMBITIO,* pro morte vel sepultura, vel etiam requie qua defunctorum animæ potiuntur, non semel occurrit in Vita M. S. Winvaloei e Bibl. Landevenocensi: unde dictum suspicor *Decumbitio feodi* vel alterius rei date, pro Feodo plane *amortisato*, vel Re ita Ecclesie concessa, ut inde nihil sibi reservet, qui illam donat. Charta Gradloni Regis Britonum apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 17: *Volo illi dare... tribum Petran, xxx. villas in Decumbitione æterna... et omnem plebem Teleruc, excepto Lanlohan, in Decumbitione æterna... Cravon in æternam hereditatem, Avalpren in Decumbitionem æternam, Lanloct-quod in æternam Decumbitionem.* Et col. 80. in Charta Alani Ducis pro Johanne Abbate: *Donat decimas uni... prefato S. Guinapaloeo ejusque Abbati Johanni in Decumbitione et hereditate perpetua pro stabilitate*

regni et pro redemptione animæ sue. Tabularium Kemperleg.: *Dedi Monasterio S. Crucis... in Decumbitione æterna, etc.* Vide *Decumbitio* et *Discumbitum.*

² In locis ex Hist. Britan. laudatis idem sonat quod *Manus mortua.* Vide in hac voce.

DECUNA, pro *Decima.* Charta Fundationis Cellæ S. Theobaldi in Appat. Bened. tom. 5. pag. 668. col. 1: *Sint libera omni Decuna, terragio, impositione et onere, quæ mihi debentur.*

DECUNATIO, pro *Decimatio,* in Charta anni 1152. apud Thomasserium in Biturig. pag. 703.

DECUNDUS, an *Decimus?* Chartul. magn. S. Vict. Massil. fol. 108. vº: *Spatula una, et emina Decunda, et pannos.* Vide *Decuna.*

DECURARE, Nimium curare. Stephanus Episc. in Vita S. Guillelmi Firmati, tom. 3. April. pag. 338: *Quare filia Decuras transitoria. Quare res quæris retinere volatiles?*

DECURES, Vide *Decudes.*

DECURIA, Idem quod *Decena* 2. Vide supra.

2. **DECURIA,** Nota X. seu incisio quæ in arboribus fieri solet, cum terminorum vicem obtinent. Lex Wisigoth. lib. 8. tit. 6. § 1: *In arboribus... faciat tres Decurias, quæ vocantur Characteres.* Lex Bajuvar. tit. 11. cap. 3. § 2: *Si hæc signa defuerint, tunc in arboribus notas, quas Decoreas vocant, convenit observare. Quæ totidem verbis habentur in Lege Wisig. lib. 10. tit. 3. § 3. At in Lege Bajuvar. Edit. Heroldi cap. 15. tit. 3. § 2. sic habetur: *Si hæc signa defuerint, tunc in arborum notis, quas Decorticas vocant, convenit observare, etc.* [Baluz. habet *Decoreas*, tit. 11. cap. 3. § 2.] Papiian. Respons. tit. 39: *Aut arbores terminales quæ Decoreas accipiunt; al. Decurias.* [Præceptum Caroli Calvi inter Anecd. Marten. tom. 1. col. 30: *Terminat prædictus alodis de una parte ad molinos Gualampadi, qui sunt serti in ripa Urbione, ubi signa supraposita atque Decurias... et sic vadit ad iticem, ubi factæ sunt Decurie.] *Decussum* et *Decum* vocant Gromaticus Auctor incertus: *Terminus si Decum X. habuerit quadrifarium exponet.* Innocentius habet, *Decus et plumbum et quaternarios et calcem. Petrus Decussatus, lapis Decussatus,* apud Siculum Flaccum. *Decusa* eadem notione non semel habetur in Charta edita a Mabillonio lib. 6. de Re Diplom. pag. 464. Vide *Dertri.* [Vide Grimmii Antiquit. Juris German. pag. 545. et 596.]**

3. **DECURIA,** *Δεξα, Decurie pellium tintoriatum triginta,* in Epistola Valeriani apud Positionem in Claudio, sunt fasciuli decem pellibus constantes. Vide *Dacra.*

DECURIALES, Qui erant ex decuriis urbis Romæ, et acta omnia et monumenta servabant, præcipue sententias judiciorum, etc. Vide Henric. Valesium ad lib. 5. Socrat. cap. 18. [*Decurialis,* Tertulliano, ad Decuriam pertinens. *Decurialis numerus* lib. de Anima cap. 37.] [Vide Savin. Tractat. jur. roman. tom. 2. § 88. not. d. *Ἀποδοκίμοι, Decurionales,* in Gloss. Græc. Lat.]

DECURIANUM, *Decuria, Decenna.* Charta Raymundi Comitis Tolosani ann. 1236. in Regesto Tolosano pag. 51. qua fortiteriam de Lugano emit: *Vel in allodio, vel in territorio, aut Decuriano de Lugano, scilicet homines et feminas, domos et casales, etc.*

DECURIARE. Gloss. Lat. Gr.: *Decuriat et decimat, δεκαρίζει, δεκαρίζει.*
DECURIARI. In ordinem redigere. Charta Edgari Regis Angli. tom. 1. Monastici Anglic. pag. 248: *Si vero crimem... loci Procurator commiserit, agatur rationabiliter de eo, quod de Regis agitur Præposito, ut videlicet, reo vite Decuriato, ac iusto ordine depulso, ille qui dignus sit Christi designetur.* Alanus de Planctu naturæ: *Organicorum quoque artificum Decuriata pluralitas prædicti hominis decorabat incessum; id est, ordinata.*

• **DECURIATUS, a corte deputatus.** Glossar. Lat. Ital. Ms.

• **DECURIO, δεκουριον,** in Glossar. Lat. Gr. *Decurio, consiliarius,* in Cod. reg. *Decurionalis, δεκουριονικος,* in hisdem Gloss. Vide Savin. Histor. Jur. rom. med. temp. tom. 1. cap. 2. § 7. et 8.)

• **DECURIONATUS, δεκουριονικος, Decurio,** in Supplemento Antiquarii.

• **DECURIONATUS, δεκουριονικος,** in Supplemento Antiquarii.

• **DECURIONES, Viri devotione insignes.** Elmham. in vita Henr. V. reg. Angli. edit. Hearn. cap. 13. pag. 25: *Ea verisimiliter intencione domos præfatas sic prope dictum manerium (palatium) situari constituit, ut futuri Decuriones, viz. viri devoti, etc.*

• **DECURIONES DEI,** apud Tertull. lib. 2. ad Nat. cap. 8. *cujusque municipii, quibus honor intra muros suos terminatur, idem, quos Deus municipales vocat Municipios initio Octavii, et qui Dei topici dicuntur apud Octavium ad lib. 7. Æneid. v. 47.*

• **DECURIUS, Equus major, idem qui infra Dextrarius.** Vide *Canes franci* in voce *Canis.*

• **DECURRENS, Tignum aut palus, vel Canalis ligneus, per quem aqua decurrit.** Descript. patr. S. Petri ex Cod. reg. 4189. fol. 41. r. *Item quilibet de valle Petracchia... debent portare Decurrentes et alia lignamina oportuna pro fortificatione et reparacione dictæ roche.*

• **DECURRENTES,** Vide in *Missa* 2.

• **DECURRENTIA, Profluens aquæ curvus, Ital. Corrente, Gall. Courant d'eau, fluvius vel rivus.** Charta ann. 1210. apud Ughell. tom. 1. Ital. Sacr. edit. ann. 1717. col. 555: *Cum omnibus possessionibus suis infra istas Decurrentias, scilicet a flumine Potentino usque ad flumicellum, quod vadit sub montem Zari, et a flumicello extenditur in Montem acutum.*

• **DECURTARE JURA, Ea imminuere, confringere, violare,** in Charta ann. 1276. apud D. Secousse tom. 3. Ordinat. pag. 68. *Alia Decurtare proprie Mutillare, ut apud Plinium, Radices breves ac velut Decurtata.*

• **DECURVATUS, [idem quod curvatus.** Non. 2. 92. Bura dicitur pars aratri posterior Decurvata.]

• **1. DECUS, DECUSA.** Vide *Decuria* 2.

• **2. DECUS, Terminus, limes, vel tributum genus.** Vide supra *Dechi* et *Deci.*

• **DECURSARE, Vide Decussare.**

• **DECUSATIM, Honorabiliter, apte,** in Gloss. MSS. S. Germani Paris. Cod. 524.

• **DECUSSARE, in Breviloquo, Adornare, venustare, inde Decussatus, ornatus.** Gl. MSS.: *Decuso, orno. Papias: Decusata, ornata. Alibi: Decussare, honorare.* Vita S. Delcolli Abb. Lutrensis n. 4: *Juxta ordinem vitium Metensem opulentissimam urbem video non mediocriter Decussatam, cui tantum Divinitas consulari dignata est, ut, etc.* Odo Cluniac. lib. 1. de Vita S. Gerardi cap. 12. *Cum unumquodque membrum sua pulcritudo comp-*

III

• *siisset, collum tamen ita candidulum, et quasi ad normam videndi Decussatum habebat, ut vix aliud tam gratissimum videri te putares.* Baldricus Dolensis in Prologo MS. ad Vitam B. Hugonis Archiep. Rotomagensis: *Nulla Decussata sculptura vel politura, etc.* [Acta S. Mail tom. 6. pag. 749. de S. Carauo Mart.: *Unde immensas divinæ pietati referentes odas, quæ mirabiliter ac indesinentes suos Decussat sanctos prodigiis.* Continuator Bollandi *Decussare* reddit in decuplum augere, a *Decussis*, decem asses, quod etymon non aridet; *Decussare* enim vel *Decussare* a voce *Decus* derivatur, ut habet Johan. de Janua: qui addit, etiam a *de* et verbo *cusare* posse deducti. Non magis placet interpretatio Mabillonii *Decussare* reddentis per *Includere*, in excerpto Epist. Odonis Archiep. Cantuar. quod exhibet in Actis SS. Bered. sæc. 4. part. 1. pag. 725. nota b. ubi sic habetur: *Itaque tantæ tamque dignæ affinitatis delectatus vicinitate, et editoris eas (S. Wilfridi reliquias) enthesi Decussare, et excerptis de libro vite hujus fuscis novo operæ præstitum, duxi armis venustare;* hic enim ut alibi *Decussare* ornare est, ac sequenti correspondet verbo *Venustare*.] Abbo lib. 2. dr. Beil. Parisiac. vers. 608.

• *Decussata locus geminis nisi zona Nulla foveat lumbos, etc.*

• **Ubi Glossa ejusdem Abbonis. Decorata, Henricus Rosla in Herlingsberga:**

• *Incolit primus regali nostre croatas, Regalem decorans meritis regalibus ortum, Quando Decussatur, sibi conveniunt genus et mos.*

• **Epist. Joannis XII. PP. ad Adalberonem Archiep. Remensem: Monasterium Monachorum religione Decussatum.** Utuntur Saxo Grammat. lib. 8. Petrus Damian. lib. 2. Ep. 2. Vita S. Heidradi Abbat. Novalle. n. 2. Tietfridus Epternac. lib. 2. cap. 6. et alibi, et alii.

• **DECUSSATIM, Decenter.** Frodoardus in Benedicto PP.:

• *Electusque Decussatim splendore venusto Affectum repetunt.*

• **DECUSSATUS LAPIS.** Vide *Decuria* 2. **DECUSSIO, Rogerus Hovedenus pag. 785: Clerici vero vestri per Cardinalem commotione premissa ad resignandos redditus quos interim perceperint, cum districtione cogentur, nisi aut auctoritate Romanæ Ecclesiæ, aut Decussione 6. nignium juxta Lateranense Concilium, excepto tempore suspensionis, poterunt se tueri.** Ubi forte legendum *Decussione.*

• **DECUSSUM, Vide Decuria** 2.

• **DECUSTARE, Constatre, Gall. Couster.** Stat. Mss. eccl. S. Petri Insul. an. 1388. ex Tabul. ejusd.: *Quod canonici mutuo de vinis suis domibus existentibus poterunt bibere, scilicet vinum pro vino, sive pro pretio quod Decustabit, sive de quo invicem erunt concordas, et non alias.* Vide supra *Deconstare.* Hinc

• **DECUSTUS, Expensa, sumptus, Gall. Coust.** Comput. ann. 1399. Inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 151. col. 2: *Habuit tam pro Decustu dictarum intortiarum, quam pro cera per ipsum in dictis intorticiis posita, etc.* Vide *Decostamentum.*

• **DEDAMNARE, Sententiam damnationis rescindere.** Tertull. de Pudicitia cap. 15: *Qui sceleris manifestum Dedamnavit.* Vide in *Rigaltium.*

• **DEDAMPNIFICARE, Damnum reparare, Dedammager.** Charta ann. 1319. in Reg. 58. Chartoph. reg. fol. 27. r.: *Do-*

• *minus rex obligavit se ad Dedamnificandum et salvandum indentpnem dominum Galcherum de Castellione.*

• **DEDAMPNIFICARE, Occurrit apud Rymorum tom. 2. pag. 358. et tom. 10. pag. 362. Hinc**

• **DEDAMPNIFICATIO, Damni restitutio, Gall. Dédammagement.** Charta ann. 1308. in Reg. 40. Chartoph. reg. ch. 117: *Si propter defectum dictæ publicationis aliqua pars dampnum incurrerit, nos ad ipsius in hujusmodi Dedampnificationem contra te factemus efficaciter habere recursum.* Vide infra *Disdampnificare.*

• **DEDANS, pro Dedens.** Fridegodus in Vita S. Wilfridi cap. 1:

• *Maluit angustæ certamen inire palestræ, Formalis sese Dedans sub regimine vitæ.*

• **Ibidem cap. 7:**

• *Depellis aut cunctis, Dedans hermenis vita, Pauperibus largas præbebat sedulus escas.*

• **DEDASCULUS, pro Didasculus, δειδασκαλος.** Althelmus de Laude Virginum:

• *Porro conflictum gessit Dedasculus idem, Contra bis senos ceruantes arte Magistros.*

• **DEDBANNA, Leges Henrici I. cap. 85: Qui ad occidendum aliquem innocuum redonna, vel Dedbanna fuerit convictus, nocte componat inde solus.** Voces connectæ ex Saxon. *dæd banna*, homicidii auctor et factor, *ex dæd banna*, factum, et *banna*, homicida, vel homicidium. *Ræd banna*, maleficii, vel homicidii consiliarius et suavor, *ex ræd consilium*, et *banna*, homicidium.

• **Cl. Scriptor Schilterus per vocem Bana** crimen quodvis hic intelligit, additque se nescire quo auctore Cangius interpretationem suam confirmet: Cangii sponsor locuples Sommerus qui *Bana* reddidit *Interfecto, homicidia.*

• **DEDECOROSUS, Turpis, infamis.** Salviatus lib. 6 de Gubern. Dei: *Dum inter turpia ac Dedecerosa ridemus, scelera committimus.* Lex 13. Codicis Th. de Hæret. (16. 5.): *Qui docere se dicunt, quod aut nescire, aut dedecere sit Dedecorosum.* Utitur etiam Aurelius Victor in Maximiano. Vide *Decorosus.*

• **DEDECOROSE, apud eundem Aurelium Victor.** in Nerone.

• **DEDECUS CURIE, Liber de mulietis judicialis in Præpositura Bituricensi editus a Thomassero, cap. 1: Et est assavoir que le Prevost de Bourges ne paye nulle amende de sentence qu'il donne contre aucune personne; car il est Jus Royal, et pour ce ne doit nulle amende, et n'y a que Dedecus Curie.**

• **DEDICA POSSESSIO, f. pro Dedicata, ut sit Clericorum propria.** Canones Hibern. Inter Anecd. Marten. tom. 4. col. 4. *Nemini Clericorum auferri debet locus quem anni circulo inhabitaverit, super quem Ecclesiam, id (id est) domum suam edificaverat. Sed ut possessio Levitica Dedicata sibi procul dubio habeatur sempiterna. In hac Synodo judicatum est. In quocumque loco Sacerdos edificaverit Ecclesiam suam, id (id est) domum suam in uno anno hereditas ejus erit sempiterna. [F. pro Dedit.] [An de dica?]*

• **DEDICARE, Incipere.** S. Cyprianus Epist. 33. de Lectore: *Hoc die auspiciatus est, dum Dedicat Lectionem.* Commodianus Instr. 53:

• *Ille parat dona, ille pro victoria lætus Suscipit, et proprium satellem Dedicat esse.*

• **Gesta Constantini M.: Palatium usque ad perfectum fecit, quem non Dedicavit;**

5

i. incepit. Vox etiam Tertulliano familiaris.

2. DEDICARE. Gilbertus Lunicensis Episcopus de usu Ecclesiastico: Dedicat etiam Pontifex atrium, templum, altare, tabulam altaris. Dedicare enim est locum Deo offerre, benedicere, et sanctificare. [Etiam Latinis Dedicare Consecrare est. Cic. pro Archia cap. 8. Smyrnaei delubrum Homero Dedicaverunt. Gl. Lat. Graec. Dedicat, κειροποιεω, ἀγιοποιεω.]

3. DEDICARE. Celebrare. Donatio Rudesindi pro Monasterio S. Salvatoris de Cella-nova, inter Concil. Hisp. tom. 3. pag. 181. col. 2: Festa vero S. Archangelii Michaelis Dedicetur saepe in memoriam filii mei. Epistola Balduini Imp. Const. utinop. de ejusd. urbis expugnatione per Latinos ann. 1204: Haec est qua Christum solis Dedicat honore picturis.

DEDICATIO. Festum Dedicacionis Ecclesiarum: Gloss. Lat. MS. Regium: Dedicacione, Encenia. Seu potius dies festus Sancti cuiuspiam Ecclesiae vicanae patroni, qui non ipsorum duntaxat vicinorum, sed etiam vicinorum pagensium concursu celebrari solet: unde Regius olim securitatum privilegii impetus legitur. Leges Edwardi Confess. cap. 3: Ad Dedicacione, ad Synodos, ad Capitula venientibus... sit summa par. Ibidem: In Parochiis, in quibus Dedicacionis dies observatur. Vide Consuetudinem Insulanam art. 29. De populorum concursu ad annuas dedicationum festivitates, sic Gregorius Mag. Homil. 14. in Evang. Certe sic ubi populus mundinas celebraret, si ad alienigenas Ecclesiae dedicationem denuntiata solennitate concurreret, festinaverunt omnes simul inveniri, et interesse unusquisque satageret, etc. Vita S. Popponis Abbatis num. 41: Ac deinde eundem Enceniarum diem ex concursu populi ulterius celebrem decrevit. Unde etiam usque in praesens, undecunquae a populis, ad praescriptum diem accurrendi mos invaluit. [Vide Glossar. med. Graecit. voc. Ἐγκένια et Ἐγκένια, col. 342. 500. et Append. 63. B.]

Pro festo dedicationis Dedicacion dixerunt nostri. Lit. remiss. ann. 1361. in Reg. 84. Chartoph. reg. ch. 153: Le jour de la Dedicacion saint Denis, qui fut le xiiii. (rectius infra in Ch. 180. xxiv.) jour de Fevrier. Ducacion. eadem acceptione, in Charta ann. 1345. ex Reg. 13. ch. 41. Lan de grace mil trois cent et cinc le jeudi apres la Ducacion S. Denis. Vita J. C. Ms.:

Ce fu lor Dedicacion Qui fu el temple Salemon.

Pro festo Sancti Dedicasse et Ducasse usurparant. Lit. remiss. ann. 1377. ex Reg. 153. ch. 114: Comme le jour de la festé Notre Dame my-Aoust, l'exposant feust ale: esbatre en la ville d'Enquery a une feste. que l'en appelle au pays (Rouillennois) quiermesse ou Dedicasse, etc. Alia ann. 1386. in Reg. 150. ch. 282: L'exposant, qui demouroit lors. en la ville de Valenciennes. s'aloit esbatre ou moustier ou estoit la Ducasse ou feste, appellee saint Vast.

In ejusmodi vero dedicationibus solennes epulas usu celebratas docemur ex Sidonio lib. 1. Epist. atque inde postmodum dedicationis vocabulum in malam partem tractum est, ac pro commensatione publica sumptum, quod qui ad ejusmodi festa in vias ire solent, non tam pietatis, quam commensationibus et ludicris indulgendi causa confluent: hinc etiam apud inferiores Gallos, faire la Ducasse, est genio

et ebrietati indulgere. Gregor. Mag. lib. 9. Epist. 71: Et quia boves solent (Angli) in sacrificio demonum multos occidere, debet his etiam hac de re aliqua solemnitas immutari, ut die Dedicacionis, vel Natalitio sanctorum Martyrum, quorum illic reliquiae ponuntur, tabernacula sibi circa easdem Ecclesias, quae ex fanis commutatae sunt, de ramis arborum faciant, et religiosi convivii solemnitate celebrent, etc. Adde eundem lib. 1. Epist. 52. 54. et Joannem Diaconum lib. 2. Vitae ejusdem Gregorii cap. 37. Ejusmodi paganorum convivia et epulas ad anniversaria sacrorum suorum solennia attingit Gregorius Turon. in Vita B. Maurilii Episcopi Andegavensis MS. cap. 20. Neque alia notione Dedicacionem usurpavit Caesarius Heysterbach. lib. 12. cap. 41: Miles quidam erat nomine Rundigerus, sic totus deditus vino, ut diversarum villarum Dedicacione, tantum propter bona vina frequentaret. Quas quidem commensationes attingit etiam Paulin. Nat. 9:

Sed rursus redeamus in atria, conspice rursum Impositas longis duplicato tegmine cellas Fortibus, metanda bonis habitacula digne. Quae hic ad Sancti justum Felicis honorem Duxerit brandi studium, non cura bibendi.

Idem Infra:

Vrum utiam sanis agerent hae gaudia votis, Nec sua liminibus miscerent pocula sacris.

Sane Antisthenes ἑρπύριον, γαστρομαχίαν ἀποπύριον vocavit. S. August. Ep. 56: Voluptuaria sabbatorum convivia. Et Sidonius lib. 1. Ep. 2. Lucum sabbatarium dixit, quod festis diebus in convivii publicis privatisque major esset luxus, ut observat Sirmodus ad hunc locum. Sed ejusmodi convivii atrogavit Romana Synodus sub Eugenio III. cap. 35. et Concilium Cabionense cap. 19. interdixit etiam Edgarus Rex in Canonibus Saxonis cap. 28. Anniversarios porro Dedicacionis Basilicarum dies celebratos ex veteri consuetudine, docent Felix PP. IV. in Epist. apud Burcardum lib. 3. cap. 58. et Sozomen. lib. 2. cap. 25. Vide quoque observavimus de Aedis Sophianae encenias.

In Ecclesiarum Dedicacionibus id potissimum cavetur ne in his aliqua sepulta jacerent corpora defunctorum, adeo ut e tumulo eruerentur, post Dedicacionem iterum humanda, si quae in his, quae multis ante, sepulta fuissent. Charta ann. 1230. tom. 2. Hist. Meidenis inter Instrum. pag. 126: Cujus (Dom. Hugonis de Oysi) corpus sepultum fuerat in hac Ecclesia ante majus altare, antequam dedicaretur, et requieverat per quadraginta et unum annos, quando extractum ab Ecclesia pro Dedicacione facienda, sicut decet, et celebrata Dedicacione reportatum fuit in Ecclesiam, et ab Episcopo superius nominatis subhumatum.

Ritus observandi in ecclesiarum solemnibus dedicationibus pluribus describitur in Reg. visitat. Odonis archiep. Rotomag. ab. ann. 1218. ad ann. 1230. ex Cod. reg. 1245. fol. 197. r. In dedicatione ecclesiae, in primis fiat tentorium ante portas ecclesiae ubi reponantur reliquiae, ymagines et Corpus Domini: fiant ibi vigiliae in honore Dei et reliquiarum, nocte praecedente diem dedicationis. Ipsa nocte remaneat ecclesia omnino vacua; et si qua corpora sunt in ea sepulta, amoveantur: non pulsetur in adventu archiepiscopi: duodecim candelae ponantur infra per xij. cruces: quaeantur crisma et oleum sanctum et duae patenae calicem: item incensum grossum et manu-

tum, et duo thuribula vel saltem unum: item ponatur cupa plena aquae ante fores ecclesiae et alia infra: item fiat crux de sabulo a dextro cornu altaris usque ad sinistram versus portam: item a sinistro juxta altare usque ad dextrum versus portam: item in quolibet brachio crucis ponantur cineres per viginti quatuor loca: item quatuor scabella et carrilli ubi archiepiscopus recubat in lectans: item scala per quam possit attingere ad cruces: item scutella plena cineris et altera salis et potus vini: item mantilia ad extergenda altaria: item pro quolibet altari benedicendo coopertura lineae: item pro quolibet altari benedicendo quinque cruces: item stupae et patenae lignae ad removendum ignem et vasa ad mittendum eundem: item duo cerei qui praecedant archiepiscopum: item reliquiae ad ponendum in altaribus: item calis et sabulum ad liniendum altaria, et camentarius sit paratus: item fontes sint mundi et vacui: item parati sint duo diaconi induti albis, quorum unus serviet archiepiscopo, alter includetur in ecclesia: item provideatur quod ecclesia possit libere circui: item aqua parata sit pro manibus et ignis pro thuribus: item vasa ad portandum aquam et scabellae ad jactandum: item fiat aspersorium de ysopo.

Sine licentia vero regia vel domini terrae non dedicabantur ecclesiae: quae interea asylum privilegio non gaudebant, neque in his defunctorum corpora sepelire solitum erat. Haec docent nos Literae Caroli V. ann. 1368. ex Reg. 99. Chartoph. reg. ch. 300: Charles, etc. Scavoir faisons... nous avoir oye la supplication des marre, eschevins et communauté de la ville d'Aumalle, contenant que comme environ quatre ans a, l'église de ladite ville eust esté dediée et sacrée, qui oncques ne l'avoit esté, et y pouoit on prendre malfaiteurs, ne n'y enterreroit on aucunes personnes paravant icelle dedication, combien que en ladite eglise fussent faitz tous autres sacremens; laquelle dedication fu faite par la promotion et pourchas du curé d'icelle eglise, qui pour le temps estoit, donnant a entendre aurdiz supplians, que puisque en ladite ville avoit commune, celle dedication se pouoit bien faire sans aucune licence: et de fait y amena un évesque commissaire de nostre tres cher cousin Philippe d'Alençon archevesque de Rouen, sans le sceu desdiz supplians, qui ladite eglise benist et sacra, selon ce qu'il est accoustumé a faire en tel cas: et pour ce que lesdiz supplians, adjoutans foy et créance a leurdit curé, le souffrirent, il sont a present poursuis par les officiers de nostre tres chiere dame la royne Blanche, et en sont en procès a Neufchastel, diquel ressort il sont en douaire; et encore se doubtent qu'il ne peussent être poursuis pour ce mesmes fait par nos officiers au temps a venir, pour ce que plusieurs tiennent que a nous appartient la cognoissance de ce, mesme ment que nostre dite dame n'en est que douairiere, et la chose regarde héritage et propriété... Pourquoy nous... a iceulz supplians remettons... toute peine, offense, amende et finance, en quoy il pourroient pour ce estre encouruz envers nous, etc. Vide Encenia.

DEDICATIO, Actio qua quis ecclesiae vel hospitalis servitio se devovet et consecrat, cujus formula exstat inter Form. MSS. ex Cod. reg. 7657. fol. 9. r.

1. DEDICERE, Contradicere, negare. Sugerius in Ludov. VI. cap. 15: Quod si quid horum vestrates aut Dederint aut dicere dissimulando notuerint, etc.

Reg. Majest. lib. 8. cap. 8. § 10: *Sed si sigillum aliquod Dedicatur, et per collationem probari poterit. Statuta Willelmi Regis Scottie cap. 29: Potest bene warrantiam illam Dedicere.* Consuetudines Terneramundæ ann. 1233. cap. 18. apud Lindanum lib. 1. Tener. cap. 9: *Si vero aliquis ea que a Scabinis iudicio, vel testimonio fuerint affirmata, Dederit; unicuique Scabinorum qui Dediti fuerint, 60. sol. persolvat.* Eadem habentur in Libertatibus MSS. villæ S. Desiderii in Campania ann. 1228. [et in Charta Philippi Aug. ann. 1194. pro atrebatensibus.] Adde Fletam lib. 1. cap. 31. § 2. cap. 38. § 1. lib. 2. cap. 44. § 4. cap. 50. § 1. et Perardum in Burgundicis pag. 266. [Anonymum in Carmine tom. 5. Anna. Bened. pag. 632. col. 2. et alios.]

DEDICERE. Fori Oscenses Jacobi I. Regis Arag. fol. 36: *Dicat... quod ille quem reptaverat, non mereatur malum de facto illo unde ipsum reptaverat, et Deditic se ter, et sic alius sit saluus.*

2. DEDICERE, Devulgare. Glossæ MSS. ad Conc. Antioch. cap. 4: *Dedicent, devulgarunt.*

3. DEDICERE, Denegare. Gall. *Dénier, refuser.* Chron. Joan. Whethamst. pag. 378: *Suggesterunt utique ipsi sibi, decere regem largum esse et liberalem, nemini que quicquam Dedicere, qui velle ab ipso aliquid per viam supplicationis humiliter postulare.*

4. DEDICERE, Idem quod *Diffidare* et *Contradicere*, Germ. *Absagen*. Confer. Otton. IV. Imper. inter et Marchion. Brandenb. ann. 1212. ap. Pertz. vol. Leg. 2. pag. 221: *Præmisit regi Dacie suisque factoribus Dedicere.*

DEDICTUM. Gaudredus Monachus de Robus gestis in causa Gisleberti Porretani: *Ergo sicut Rex, inquam, vestrum dictum et Deditum habetis.* Gall. dicunt, *Vous avez vostre dit et votre Dedit.*

DEDIGNANTIA, Desdegnance, in Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 784. Vide infra *Desinosus*.

DEDIGNARE, Respuere, dedignari. Lex Alemann. tit. 41: *Et Dedignet eum audire, et spernit eum.* Ita Edit. Heroldi. Ubi *Dedignetur*, in aliis Edit.

DEDIGNATIO, Indignatio. Acta SS. Martii tom. 1. pag. 412. de B. Petro a Castro novo Mart.: *Servis servilem incutientes timorem, minantes eis rerum deprædationem, Regum ac Principum Dignationem intonantes, etc.*

DEDIGNE, Indigne. Chron. Nangii ann. 1280: *Rex Francie ferens graviter Deditigne, quod, etc.*

DEDILIGERE, ab amicitia discedere, *Cesser d'aimer.* Stephanus Tornac. Ep. 71: *Confido quia quem dilexistis privatus, non Deditigetis promotus.* [Petri Blesensis Epist. apud Acherium tom. 8. Spicil. pag. 435: *Quem semel dilexit, vix Deditigit.*]

DEDITI, Vide *Deditui*.
DEDITII, ΟΙ μετά τὸ ἀρπάζειν, τὴν τὸν νικησάντων πόλεμον ἔχουσι τὰ τοῦ ἐκείνου φέρειν, in Gloss. Lat. Græc. Speculum Saxonie lib. 3. art. 44. § 2: *Et ex his qui sunt derogabant suo Deditiorum conditioni subiciebantur.* In leg. 16. Cod. Th. de Tironib. (7. 13.) *Deditii* federatis junguntur: *Præcipue sane eorum servos, quos militia armata detentat, Federatorum nihilominus et Deditiorum.* Ubi *Deditii* sunt, qui ultra ex gentibus ad Romana castra transibant, nullo ad id lecto federe et eorum copis sese adjungebant, et, ut loquitur Ammian. lib. 29: *Gentiles, qui relicis laribus suis ad Romanos transibant.* Vide *Datitii*

DEDITUI, Rustici qui educandis apibus præsertim occupabantur, quique in speluncis habitare consueverant: unde Saxonica lingua *Gothsekin*, quasi *Cotsethi* seu *Cotari*, inquit Ludewig. utpote qui in *Cotis*, id est tuguriis sederent. Ex eorum mellificis Domini feudales census aliquem percipere solebant, unde in Privilegio Theodorici Landgravi Thuringie ann. 1236. Monasterio Dobirucensi conceduntur mellificiorum jura et eorum redditores qui *Deditui* dicuntur, apud eund. Ludewig. tom. 1. pag. 168. Et pag. 169. in Privilegio ann. 1236: *Debitorum mellificiorum, qui vulgo Dediti appellantur, et eorum mellificiorum jura vendidimus.* Ibid. pag. 171. in Privilegio anni 1237: *Donavimus mellificia et eorum solutores qui Deditui nuncupantur.* Privilegium anni 1276. ibid. pag. 112: *Nos Henricus Dei gratia Misnensis Marchio recognoscimus... quod inter Pominum Abbatem et Conventum in Dojrlug ex una et dom. Johan. de Sunnewalds ex parte alteri, pro duabus villis Boren novo et Boren antiquo contentio verteretur, idemque Johannes affirmaret, quod cum rustici d. clarum villarum sui essent Dediti, non possent bona sua præter ipsius voluntatem et consensum vel vendere aut quomolibet alienare, aliter prædicto Dom. Abbate contraarium asserente; Nos de consensu tam ejusdem Dom. Abbatis, quam præfati Johannis per interlocutoriam sive sententiam requisivimus a subscriptis Rodone et Ottone, etc. qui omnes communiter affirmabant, quod prædicti rustici prædictarum villarum, non obstante, quod essent Dediti prædicti Johannis bona sua præhabita possent vendere, dare, aut quocumque modo alienationis alienare, nec esset necesse suum consensum vel voluntatem requirere, super eo adjicientes, quod idem Johannes nullum iudicium vel jurisdictionem habere deberet in eisdem; sed si pro nullo, quod sibi debetur, repetendo sibi petendo, aliquid actionis habuerit contra ipsos, illud prosequi debet coram præfato Domino Abbate iustitia mediante. Hæc fusiora quidem, sed ad notitiam conditionis Deditorum haud inutilia.*

DEDITUS, Casu et fortuito oblatu. Lit. remiss. ann. 1358. in Reg. 86. Chartoph. reg. ch. 321: *Supplicantes memorati... vocati ad quærendum et effodendum vaissellam argenteam, jocalia atque bona supradicta... ipsi maligno spiritu temptati, credentes bona talia... quasi de aventagio et Dedita existere, quædam de dicta vaissella... clam ceperunt.*

DEDICERE, Goffridus Vindocin. lib. 3. Ep. 12: *Annua pecuniam extorquebat Dedituit.*

DEDUCATUS, pro *Deductus*, in Scacar. 8. Mich. apud Rotomag. ann. 1230. ex Reg. S. Justi Cam. Comput. Paris. fol. 23. v. col. 1.

DEDUCCIO, [Deductio: α in Deducionem majbris summe pro servitiis factis de arte sua galeis s. d. n. pape. (Archiv. Vatic. Mandat. camer. apostol. ann. 1456. f. 207.) α]
1. DEDUCERE, Gall. *Déduire*, Enarrare, exponere. Charta Henrici IV. Regis Angl. ann. 1405. apud Rymer. tom. 8. pag. 425: *Ad aures quarundam nobilium personarum, tanquam invidie facibus succensi, susurratorie Deducerunt, quod præfatus Magister Petrus de nobis quemdam annuam censum pro termino vite sue, ad finem quod matrimonium hujusmodi debitum sortiri posset effectum.* Vide *Deductio* 1.

2. DEDUCERE, Peragere. Divisio ju-

risdict. villæ Chableiarum in Chartul. Camp. fol. 23. v. Si vero ibi fuerit duellum, duellum Deducitur coram præpositis, etc.

DEDUCERE SACRAMENTUM. Capitulare Pippini Regis ann. 783. art. 29. apud Baluz. tom. 1. Capitul. col. 548: *Et talis s. t. ipse Advocatus, liber homo, bonæ opinionis laicus qui Clericus, qui sacramentum pro causa Ecclesie, quam peregerit, Deducere possit juxta qualitatem substantie, sicut lex illorum habet.* Capitula excerpta ex Lege Langobard. apud eund. Baluz. tom. 2. col. 337. art. 25: *Singulis Episcopis, Abbatibus, Abbatissis duos concedimus Advocatos habere, unum qui causam procuret, alium qui sacramentum Deducat.* [99. Vide Grimm. Antiquit. Jur. Germ. pag. 833.]

3. DEDUCERE, f. pro *Dedicere*, Contradicere, negare, vel Declarare. Charta H. episc. Matiscon. ann. 1234. in Chartul. Cluniac. Hugo de Petra Campi ecclesie Cluniacensis in capitulo, et Petro Barnese merciam clamavit super morte dicti Johannis Barnese, patris ejusdem Petri, et Deducit ac negavit quod ipsum Johannem non inquirebat, persequendo, sed fortuito invenit.

DEDUCERE SE, Sese gerere, Gall. *Se conduire.* Barthii Glossar. ex Anonymi Hist. Palest. cap. 19: *Sic itaque robuste et prospere Deducerat se Tancredus donec Antiochia esset capta.* Cap. 11: *Ipsique Christiani nequiter Deducerant se, quia palatia urbis sternerant et ardebant.*

Lit. remiss. ann. 1363. in Reg. 95. Chartoph. reg. ch. 97: *Potavit ultra mensuram vinum, seque calefecit et morit inordinate, et alias se Deducit circa mulieres.* Galli eodem sensu dicimus, *se démener auprès des femmes.*

1. DEDUCTIO, Narratio, expositio, Gall. *Deduction*, Narré, Delegatio Basileensis Synodi pro Roberto de Rupecula Abbate contra Ludovicum Badati, inter Instrum. tom. 3. novæ Gall. Chr. col. 241: *De et super nonnullis pecuniis, summis et bonis mobilibus, rebusque aliis in Deducionem processus latus exprimens.* Vide *Deducere* 1.

2. DEDUCTIO, Animi oblectatio, ex Gallico, *Dédait*, Constitut. Sicula lib. 1. tit. 52. de Judicib.: *Si a litigantibus aut impetrantibus esculenta et poculenta, seu injerias, aut Deducionem receperint, probentur.* Guill. de Baldensel in Hodrep.: *Vidi paitacos mirabiliter instructos, gestibus suis homines mirabiliter ad Deducionem provocantes.* Joan. de Beka: *Quam (historiam) vestre reverentie pro quotidiana Deducione transmittimus.*

Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: *Deductus, déduit.* Eodem nomine appellatur id omne, quod *Deductum* inservit, in Lit. remiss. ann. 1470. ex Reg. 196. Chartoph. reg. ch. 233: *Serfs, biches, sengliers, et autres Déduit et gibiers, etc.* Vide infra *Deportare* 2.

DEDUCTUS, Eadem notione, in Inquisitionibus de forisfacturis forestar. § 13. *Locum habes, in Trista. Le Eclus de Molens in suo Misere:*

Chil qui rucvent les Deduis faire,
Sunt chil qui querent les Deduis.

DEDUCTOR PAULO NUMERUS, Minor, in Reg. 11. Cod. Th. de Medicis. (13. 3.)

DEDUCTORIUM, Sic appellat Paschasius Lilybitanus Episcop. in Epist. ad Leonem PP. Canalem, per quem effluunt aquæ fontium baptismalium: *In cujus baptisterio nocte SS. Paschali, baptizandi hora, cum nullus canalus, nulla sit fistula, nec aqua omnino vicina, fons ex se reple-*

tur, paucisque qui fuerint, consecratis, cum Deductorium nullum habeat, ut venerat aqua, ex esse discedit. Cloaca dicitur Gregorio M. Homil. 17. In Evang. [Palladius lib. 12. cap. 8. sect. de Castanea: Locus Deductoria liquoris accipiat, ne humor insidens limo, germen extinguat.]

DEDUCTUS. Vide Deductio 2.

DEELMANNI, bonorum persequatores, a Belgico *Deel*, pars, portio, et Mann, homo. Vide Sanderum tom. 1. fol. 192.

DEEQUITARE, Equo dejicere. Chron. Dominici de Gravina apud Murator. tom. 12. col. 677: Hungari cum eorum arcubus circumdantes in momento omnes Theotonicos ipsos Deequitantur ab equis, et cum ensibus ferientes in illos, octo ex dictis Theotonicis occiderunt in campo.

DEESIS. [Deesis, obsecratio, vel obtestatio, qua Deos oramus, aut homines. Cic. (Deiot. 3.) Per dexteram istam tuam ego obtestor, etc.]

DEESTIMARE, Non aestimare, non existimare, non putare. Oratio Rabodi Noviom. Episc. de Annuntiatione ann. 1081. in antiquo Lectorario S. Eligii ejusd. urbis Monasterii num. 3. pag. 29: Quicumque igitur hac Conceptione se redemptos non Deestimant.

DEFABRICARE, Destruere. Epistola synodalis Concilii Duziac. I: Pardulus Episcopus... altare S. Marie Laudunensis Ecclesie pulvere satis ornavit, quod iste Defabricavit.

Chron. Domini de Gravina apud Murator. tom. 12. Script. Ital. col. 700: Murum civitatis... cum cultellis et securibus Defabricari coeperunt, etc.

DEFACERE, DEFFACERE. Atolere, abrogare, nostris alias *Deffaire*. Testam. Rog. I. comit. Carcass. ann. 1202. Inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. col. 21: Sicut scriptura est, sic habeat firmitatem ista scriptura. Ego Rogerius non hoc Defaciam. Ubi Defaciam edidit P. Vaissete tom. 2. Hist. Occit. col. 160. Charta ann. 1203. in Chartul. Campan. fol. 301. v. col. 1: Nos reddemus eidem (Theobaldo) litteras suas, per quas Defacit communionem S. Memmii. Alla Hugon. ducis Burg. ann. 1208. in Chartul. eccl. Lingon. ex Cod. reg. 5188. fol. 12. v.: Libenter tollam illam communionem et Defaciam. Lit. Caroli regent. ann. 1359. ex Memor. D. Cam. Comput. Paris. fol. 20. v.: Deffaçons et abolitions toute note et tache, que il pourroient avoir encouru de fait ou autrement. Deffaire vero, pro damnnum restituere, emendare, etiam dixerunt. Charta prior. et monach. Luxov. ann. 1286. ex Chartul. Campan. fol. 403: Nos vos mandamus que an ne nos a riens Deffait ne rendu de quanque avons ot an covant, ne deffossés, qui sont antores par nostre master de Luxu. Alla Theob. comit. Campan. ann. 1231. Com. 5. Ordin. reg. Franc. pag. 550: Et se li dux par aventure encontre ses lettres lor forfaisoit riens... ge le requerois le duc qu'il le deffait; et se il ne le voloit Deffaire, se (e) le ferois deffaire en bonne foy. Vide Difacere.

DE FACILI, Facile, in Anecdot. Marten. tom. 1. col. 133: apud Rolandinum Patavin. lib. 12. de Factis in Marchia Tarvisina cap. 1.

DEFACATIO, Purgatio. *Defacatio carnis*, apud Tertull. de Anima cap. 27. *Defacatio senectutis*, apud Pacianum Patrensi ad Penitentiam inter Concilia Hisp. tom. 2. pag. 37.

DEFAISUM. Vide infra Diffasium.

DEFALCAMENTUM, De summa decessio, deductio. Charta ann. 1338: Nec non et in Defalcamento et solutione debiti superius dicti et expensarum factarum per ipsum clericum. Vide Defalcatio 1.

DEFALCARE, Hisp. *Defalcar*. Ital. *Difalcare*, Gall. *Defalquer*. Deducere, subtrahere. Testam. Woltheri apud Ludewig. tom. 3. pag. 255: De qua quidem zala dabit predictus Vicarius Celerario Resensi pro decima modium herdei, quem Defalcabit de decima Arnoldi. Charta Henrici IV. Duc. Siles. ann. 1288. apud eumd. Ludewig. tom. 5. pag. 432: Ipsiusque proventus multiplicent, non Defalcant. Charta Philippi Arbosii Episc. Tornac. ann. 1366, pro Ecclesia S. Martini Cortraci apud Miraeum tom. 2. pag. 1242. col. 2: Deficientes in premissis privati sunt lucro distributionum, quas lucrati fuissent in dictis Vesperis et Missis alta voce celebrandis remanendo, et tantumdem de suo amittant, quod sis deficientibus Defalcetur de his que proximo lucrati erunt, vel lucrabuntur in Ecclesia predicta. Rursum occurrit supra in Decostare, apud Baluzium tom. 6. Miscell. pag. 328. Rymerum tom. 8. pag. 238. etc. *Defalcare* Columello est Fa. ce secare. A *falcis* igitur deductum vocabulum, unde etiam dictam volunt legem *Falcidie* eo quod *falcem* injiceret legatis.

DEFALCATIO, Detractio, deductio. Acta SS. Aprilis tom. 2. pag. 718. de S. Wernhero puer: Tota pecunia abaque ulla Defalcatione. Statuta Joannis Episcopi Leodiensis ann. 1287. Inter Anecdota Marteniana tom. 4. col. 880: Item, committimus Decanis, quod inquirent de Ecclesiis Defalcatis, et nobis referant, quod Ecclesie sunt Defalcate, et per quos et in quibus: et nos omnes Defalcationes Ecclesiarum minus legitime factas revocamus, et precipimus sub poena excommunicationis omnibus qui bona Ecclesiarum habent per Defalcationem minus legitime factam, quod ea Ecclesie a quibus sunt Defalcate restituant, et de rebus satisfaciunt eidem infra quatuor menses a tempore presentis Concilii: alioquin omnes dicta bona sic Defalcata detinentes, si sint personae Ecclesiasticae vel Religiosae suspendimus a divinis; si laici sint, eos excommunicamus. Hoc in loco Defalcatio est Usurpatio rerum Ecclesie ratione debiti.

DEFALCATIO, Feni sectio, in Chartul. Crisnon fol. 71.

DEFALCATURA, Diminutio, subtractio. Lit. official. Paris. ann. 1380. in Reg. 118. Chartoph. reg. ch. 428: Et quando sacus, in quo hujusmodi dymbucinium positum fuerat et ponderatum, debuit ponderari pro faciendi Defalcaturam, Gallice rabat, ut moris est, etc.

DEFALLENTIA, Defectus, apud Menag. in Observat. ad Ling. Gall. tit. 2. pag. 99.

DEFALSARE, defraudare. Charta Renati comit. Prov. ann. 1167: Quapropter, quia praesidia principum facienda maxime venerandis ecclesiis, sic sunt exhibenda et observanda praestantius, ut exolvatur eis integre debitum, nec Defalsetur in aliqua cujusvis malignitatis astutia.

DEFALTA, Defectus, Eremodicium: ex Gallico. *Defaut*, vel Anglico *Defalte*: vox Practicis frequens. Habetur in Regiam Majest. lib. 1. cap. 8. § 11. cap. 12. § 7. in Quoniam Attach. § 4. apud Bractonum. [Glanvill. lib. 1. cap. 8.] et Practicos Anglos passim. Vide Defauta.

DEFALTCUM, Eadem notione apud Rymer. tom. 15. pag. 219. col. 1.

DEFALTA, Negligentia, in Vitis Abbatum S. Albani pag. 98.

DEFAMARE, Convitari, famam quferre. Joan. de Janua. [Publice Defamatus, apud Rymerum tom. 2. pag. 382. Vox nota Geillio.] [Vide infra Diffamatio.]

DEFANARE, Profanare. *Spatiosa Defanata*, apud Arnobium.

DEFARINATUM, Semen in farinam cumminutum, Tertulliano lib. adv. Valent. cap. 81.

DEFAUCIO, Aversio, Oppositio. Vide Faucio.

DEFAULTARIUS, Qui deficientes divino officio, seu absentes a choro notat. Stat. eccl. Rotomag. ann. 1361. apud Marten. tom. 8. Ampl. Collect. col. 1531: Eorum (capellanorum) Defaulitarii eos in defectu ponant, ac si in dicto officio non fuissent, et eisdem Defaulitarii sub eorum juramento et pena perjurii districte precipimus, ut quotiescumque aliquem viderint, ut supra dictum est, recedentem, ipsi statim eum in defectu opponant.

DEFAUTA, DEFFAUTA, Vadimonium desertum, non obitum, simul et multa ob id exsolvenda, Gall. *Defaut*. Scacar. apud Cadom. ann. 1284. in Reg. S. Justi Cam. Comput. Paris. fol. 27. v. col. 1: Quando domina petii dotatum suum, reus non habebit nisi unam assigniam; et post Defautam citabitur reus ad assigniam, et si venerit, dabit Defautam, et faciet dotatum; si non venerit, rex faciet. Scacar. Abrinc. ann. 1236. ex Cod. reg. 481: In placito de debito vel catallo, si una Defauta attingatur contra debitorem vel demandatorem, postquam super hoc fuerint in curia, perditur querela, secus si ante. Vide Defalta et Defectus 4.

DEFECCARE, A fœce purgare, vacuum facere. Reinard. Vulp. lib. 4. vers. 606:

Defecet nimium prodigus extra sopor.

Vide Defecatio et Forcellinum in Defeco.

DEFECIT, Morbi genus, Languor, forte phthisis. Vita S. Johannis Hispani, tom. 5. Junii pag. 144: Eo in loco tanti fervoris, tantique regulis districtioris exitisse refertur, ut pro nimio jejuniarum exercitio abstinentiisque frequentia, gravem in se morbum pectoris, qui Defecit a Medicis vocatur, conciperet.

DEFECCARE, Culpam in se admittere. Henrici IV. Imperat. Constit. de pace ann. 1083. ap. Pertz. leg. tom. 2. pag. 56: Si alio modo vel pugno sive fuste vel lapide percutiendo Defecaverit, detondetur et excoriatur. Vide Defectus 2.

DEFECCARIUS. Vide Derectarius.

DEFECTIO, Animi desponsio. Barthii Glossarium ex Baldrick Hist. Palest. Defectionem obsessorum. Vide Defectus 1.

DEFECTIVA FERRIS, Intermittens, apud Caelium Aurelian. lib. 2. Auctor. cap. 10.

DEFECTIVUS dicitur Judex vel feudalis dominus, qui vassallo jus sibi fieri postulanti vel plane denegat, vel curiae suae placita differt, ultra quam leges feudales permittant. Charta Phil. V. ann. 1320. in Reg. 60. Chartoph. reg. ch. 2: Cum per judicium curiae... dictum fuisset comitissam Atrebatensem et ipsius justitiariorum domine de Auzeo fuisse Defectivos in iure sibi faciendo, et ipsam dominam a dicto iure defectu legitime appellasset, etc. Vide Defectus 3. et infra Deficere 3.

DEFECTIVUS, Qui fidem seu pro-

missa non servat. Lit. Phil. Pulc. ann. 1318. Inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 11. col. 2: *Flandrenses omnes qui fuerint sic vel erunt inobedientes et Defectivi dictam pacem tenere, ad eam tenendam faceremus compelli. Vide Defectus 5.*

2. **DEFECTIVUS**, Vitiosus, depravatus, Gall. *Defectueux*. Stat. MSS. eccl. Tull. collecta ann. 1497. fol. 101. r: *Ita quod si panes et danrata hujusmodi invenirentur Defectivum, executio earum... competet nobis seu dicto proposito. Defectif, Mancus cui aliquid deficit, in Lit. remiss. ann. 1397. ex Reg. 153. Chartoph. reg. ch. 151: Et aussi ait icellui Raoulin naurc et decoppé Jaquienart d'Amerval escuier, telement et si inhumainement qu'il en est Defectif d'oye. Défaurre vero, pro Defaillir, Deficere. Charta ann. 1292. ex Tabul. S. Joan. Laudun.: Nous promettons... pour chascune semaine en laquelle nous defaurriens ou paiement de ladite rente,.... dis sous de Parisis avecques la rente, qui deseur est expressée.*

1. **DEFECTUS**, Defectio prædii, in Cod. Th. leg. 3. de Censitorib. (13. 11.) *Defectio domus, in leg. 3. de Indulg. debet (11. 28.) Maisons Defaites, destructæ Viri fameli ac Defecti, in eadem lege. Gens de paille, uti vulgo loquimur. Defectio prædiorum, in leg. 12. Cod. Just. de Annona et tribut. (10. 16.) Abandonnement. Decretum Synodi Sardie. in Fragment. S. Hilarii pag. 35: *Oramus etiam, ut præcipias tot Episcopos qui Arminc detinentur, inter quos plurimi, quiestate et paupertate Defecti sunt, ad suam provinciam remeare. Vide Afantica.**

2. **DEFECTUS**, Transgressio legis, statuti, in primis Statutis Roberti I. Regis Scottæ cap. 12. § 5. Charta Libertatum oppidi de S. Paladio in Biturigib. ann. 1279: *Dicti homines solvant de clamore 20. den. Paris. de Defectu 5. solidorum Parisiensium tantummodo, et nihil ultra.*

3. **DEFECTUS** JUSTITIÆ dicitur, cum iudex, vel feudalis dominus, vassallo jus sibi fieri postulanti, vel plane denegat, vel Curie suæ placita differt ultra quam Leges feudales permittant. Ita Philippus Bellomanerius MS. cap. 61. cuius quidem delicti cognitio ad Regem nude spectat. Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 59: *Defectus justitiæ, ac violentia recti detentio primo, secundo, ac tertio secundum legem requisiti, commune Regis placitum est super omnes. Adde cap. 33. Vel certe ad dominum superiorem. Vide Glanvilliam lib. 6. cap. 5. 6. et lib. 12.] Quippe ex Legibus feudilibus si vassallus dominum suum de Defectu Justitiæ in Curia domini superioris appellaret, et in Curiam domini sui jus ab eo recepturus remitteretur, ab illo pro arbitrio emenda mulctabatur. Si e contra dominus in Justitia faciendâ defecisset convictus esset, Jurisdictionem et Curiam, quam habebat in vassallum, amittebat, mulctabaturque graviore emenda erga dominum superiorem, qui exinde sub-vassallo jus dicebat. Stabilimenta S. Ludovici lib. 1. cap. 52: *Quant li Sires ve le Jugement de sa Court, il ne tendra jamais rien de lui, ains tendra de celui qui sera par dessus son Seigneur. Petr. Fontanus cap. 13: Se aucuns Sires est appellé de son homme de Defaut de droit, et il est atains, il pert l'omage, et pert aussi respons en Cort. Charta Philippi Aug. Regis Franc. ann. 1214. in Tabulario Burguliens. fol. 101: Quod Prior haberet justitiam de hominibus de Coldris, et aliis de suo tenemento, donec Curia sua abjuretur pro**

Defectu juris: et tunc veniant ad Nonancourt partes ad faciendum jus et capiendum, etc. Arrestum ann. 1224. apud Belforestum in Hist. Franc.: Joannes de Nigella à contrario respondebat, quod ad Curiam Comitissæ nullo modo reverti volebat, quia ipsa Defecerat ei de Jure et de Defectu juris illam appellaverat ad Curiam D. Regis, ubi paratus erat eam convincere de Defectu juris. Ita Judicatum Arrestis Parlamenti ann. 1306. et 1311. quibus appellans de defectu justitiæ exemptus fuit a jurisdictione Comitissæ Atrebatensis, et ab omni hominibus et fidelitate absolutus, dictusque vassallus domini superioris. Et altero O. SS. ann. 1279. idem judicatum fuit contra Regem Angliæ pro domino de Gimet. Regestum homagiorum Nobilium Aquitanorum ann. 1273. fol. 44: Bernardus Jordanus de la Reer Miles.... dicit per juramentum suum quod multotiens requisivit dominam Constantiam, ut faceret sibi jus, et quod non faciebat; et ei Deficiebat in Justitia: dicit quod extunc volebat esse de Curia del Sere, imo renunciabat omnino, et de hoc habebat Curia in testimonium. Vide Stylum Parlamenti cap. 26. part. 4. et 5.

Exstat in Regesto Parlamenti signato Olim. fol. 127. Charta Phil. Regis Fr. mensis Jun. ann. 1286. confirmata mense Mar. ann. 1302. et a Philippo M. mense Martio ann. 1316. quo Regi Angliæ ad vitam concedit, ut neque ipse, nec illius Senescalli in terris, quas in Francia possidebat, ullam emendam incurrere possit ratione appellationum ab illius vassallis factarum ad Curiam Regiam, super iniquo, pravo, et falso judicio, vel Defectu juris, seu quocunque alio modo, si super his aliquo casu succumbant, vel convincantur. Quod si ex appellantis in eadem Curia succumbant, permittit Officialibus Regis Angliæ, ut mulctas et mendas, in quas ii incurrerint, possint exigere, etc.

Sed priusquam dominus de defectu justitiæ convinceretur, debebat vassallus appellans de defectu, duobus ejusdem feudi Paribus comitatus, per tres dies et tres quindenas dominum de recto sibi faciendo interpellare; quod quidem inter vassallos nobiles obtinebat; nam ignobilibus seu illis qui tenebant in villenagium, alii erant non adeo solennes formulæ, ut observare est ex eodem Bellomanerio cap. 62. et 67. ubi hanc materiam pluribus exsequitur. [Vide Glanvill. lib. 12. cap. 7. sqq.] Judicium igitur de defectu justitiæ agitabatur in Curia domini superioris, coram feudi Paribus. Will. Brito lib. 6. Philipp.

Jus tamen est, et tu reciam esse fataberis, ut qui sunt mihi subjecti, subent examina vestri Prima fori: qui si Defecero, quod abest, Judicio Parium tuum me tractabo morum.

Vide Raguellum verbo *Deni de Justice*.

4. **DEFECTUS**, Vadimonium desertum, Gall. *Defaut de comparoir*. Consuetud. Brageriaci art. 79: *Item ad hoc ut dictus creditor gaudere possit de dicto Defectu contra suum debitorem... oportet necessario, quod personaliter citetur, et ei legatur et exprimat dictum instrumentum et contenta in eo, et quod ei assignetur per dictam citationem certa dies, et per spatium octo dierum ad minus... si alias dicta citatio facta fuerit, dictus creditor de dicta citatione et Defectu minime gaudere possit. Cod. Legum Normann. apud Ludewig. Reliq. MSS. tom. 7. pag. 320: Nec tamen ex Defectu factio post visionem in hujusmodi querela ab-*

sens vel Deficiens tenetur saisinam amittere.

5. **DEFECTUS**, Quo quis non stat promissis. Stipulationes anni 1247. apud Acherium Spicil. tom. 9. pag. 191: *Nos vero dictus Humbertus... damus dicto Raynardo fidejussores et obsides... qui ad Defectum nostrum promiserunt... tamdiu tenere ostagia... donec de dicto Defectu præfato Raynardo... plene fuerit satisfactum.*

6. **DEFECTUS**, Mors, Obitus, in Glossario Gasp. Barthil ex Baldrici Hist. Palest.

DEFECTUS EXITUS, id est Hæresis, cum nullus est hæres. Vide Exitus.

DEFECTUS SERVITII, Assisiæ Hierosolymitanæ MSS. cap. 231: *Se le Seigneur fait remondre ses homes par le Banier, ou par trois de ses homes, d'aler en Court, et ils ne vieignent, ils sont Defaillis dou service, se ils ne sont essoignés, et que ils facent assavoir leur essoignés as trois homes, ou à Banier. Se il vont en la Court par la remonce dessusdite, celui qui se partira de la Court Jous Seigneur sans congé, tant comme elle se terra à celle fois, sera Defaillant de service, etc.*

DEFECTUM RECUPERARE, Requiere quod deest. Chart. Albert. Landgr. Thur. ann. 1280. ap. Haltus. Glossar. Germ. col. 394. voce *Sich Erholen*: *Incolæ... villæ Cronolo jure civili et sententiis cum civibus Yenanensibus gaudentes penitus eisdem, Defectum suum in jure et sententiis, Recuperent apud illos. Vide Eichhorn Hist. Jur. Germ. § 258. not. c.*

DEFECTUS VERBORUM, Vitium, impedimentum Juris. Appellum Ceciliæ... nullatur pro Defectu Verborum appellum facientium, in Abbrev. Placit. Edw. I. ann. 22. Staff. rot. 31. pag. 290.

DEFEDARE, pro *Diffidare*, in veteri Charta apud Beslium pag. 388: *Contristavit se Hugo, et Defedavit Comitum de se, etc. Vide Faida.*

DEFELUS, Bernhardus de Breydenbach Itiner. Hierosol. pag. 277: *Corpus ejus cathasplasmatur cum argento vivo occiso, cum oleo adjuncta aristologia longa et Defela. [F. Follis spoliatus, Gall. Effeüllé.]*

1. **DEFENDERE**, Prohibere, vetare, Gall. *Défendre*. Leges Edw. Confess. cap. 37: *Usurarios Defendit quoque Rex Edwardus, ne remanerent in Regno. Usos etiam hac voce notione ista constat priscos Latinos: occurrit enim in Fragmento Legis Agrariæ apud Gruterum 202. Claudium Quadrigarium, Ciceron. lib. 8. Offic. Vegetium lib. 4. cap. 10. et alios.*

DEFENSIO, Inhibitio, in Lege Longobard. lib. 3. tit. 4. § 3. [Car. M. 14.] et in Capitulis Caroli M. lib. 5. cap. 130. [Car. 201. Vide Defensio 3.]

2. **DEFENDERE**, Sibi defendere locum, agrum, Usurpare, sibi asserere, apud Aggenum, Siculum Flacum, et Frontinum, in leg. 3. Cod. Th. de Maternis bon. (8. 18.) et in Concilio Braccar. ann. 563. can. 21.

DEFENDERE, Lex Wisigoth. lib. 10. tit. 11. § 1: *Quod si canonem constitutum singulis annis implere neglexerit, terram dominus pro suo jure Defendat; quia culpa sua beneficium quod fuerat consecutus, amittat, quia placitum non implese convincitur. Ubi terras defendat, videtur sumptum ex Novella 7. cap. 3. § Quia vero, versic. Scire autem. Quo loco vetus Interpres utitur verbo Defendere, pro quo Julianus Antecessor reponit prædia abstrahere.*

DEFENDERE, Domesdei, in Monastico

Anglic. tom. 3. pag. 307 : *Canonici S. Pauli tenuerunt Brones tempore Regis Edwardi, et se Defendit pro octo iudis. He hide geldaverant et geldant cum Mortelake manerio Archiepiscopi, et ibi sunt computate.*

DEFENDERE SE PER PATRIAM. Vide Patria.

DEFENDERE SE PER CORPUS SUUM, i. per diellum, apud Bractonum lib. 3. tract. de Corona cap. 26. cap. 32. § 4. et alibi, ut et Practicos ceteros, et Scriptores Anglicos passim.

DEFENDERE. Conservare, sibi reservare. Capitulare 2. ann. 813. cap. 10 : *Unusquisque Comes de herba in suo Comitatu Defendat, ad opus illius hostis, etc. Vide Defensa 3.*

DEFENDERE STALLUM SUUM dicitur Canonici, qui muneri suo impar non est. Charta ann. 1337. inter Probat. tom. 1. Annal. Præmonstr. col. 625 : *Dictus Johannes et heredes sui in perpetuum presentent idoneam et aptam canonici ad stallum suum Defendendum et ad officium predictum eorumdem. Sed leg. forsan Dissociationem. Vide Deservire 1.*

DEFENDERE. Vindicare, punire. Tertull. lib. 1. adv. Marc. cap. 25 : *Cur enim prohibet aduerti, quod non Defendit admissum ? Recurrit sepius eadem notione apud eundem Tertullianum, ut et apud vet. Interpretem Irenæi. Vide Defensa 1.*

DEFENDERE. Denegare, abnuere. Charta comit. Fland. in Lib. nig. Scar. pag. 10 : *Nec naves Defendentur eis, si eis convenienter emicere voluerint.*

DEFENDICULUM, Munition, qua quis se vel sua defendat et taceatur. Acta SS. April. tom. 2. pag. 718. de S. Wernhero pueri : *Pateatque hoc multis manibus et compedibus ferreis magnis, cereis imaginibus et similitudinibus, et pugilum Defendiculis. Charta Caroli IV. Imp. Rom. ann. 1307. apud P. Benoit Hist. Tuli. in Probat. pag. XXXVII : Turribus et propugnaculis, ac aliis munimentis fortificare valeant et manere, ac circa ipam novas fossatas etiam in viis publicis facere, novas barras construere, et alia Defendicula possint erigere, ac fossatas, barras et Defendicula factas et facta, etc. Vide Defensa 4.*

DEFENERAVIT. Ditavit, in Glossar. vet. ex Cod. reg. 7611.

DEFENSA, Utiio. Tertull. lib. 2. adv. Marc. cap. 18 : *Incredibile videretur a Deo expectare Defensam, edicendam postea per Prophetam : Mihi Defensa, et ego defendam, dicit Dominus. Pro quo vetus Interpretes Rom. 12. 19 : Mihi cindicta et ego retribuam. Vide Defendere 3.*

DEFENSA, Tutio, auxilium, Defensio, in Historia Cortusior. lib. 1. cap. 6. 10. et alibi non semel. [Chartular. S. Vandrege. Je devant dite Eve ai remunché a tout privilege, et a toute aide, et a toute Defesse de droit et delai de court laie et de court de chrestienté... fait en lan de grace M. CC. IIIes. et v. Ubi Defesse est pro Defense, ut infra Defensum pro Defension.]

DEFENSA, dicitur ager, pratium, vel silva, ubi aut pascua seu animalia immittit, aut aliud quidpiam agere, quod his noceat, non licet. Glossar. Græco Lat. : *Defensa, ἄρουρα ἐκείνη. Ubi ἄρουρα est seges, seu ager consitus. Ita in Consuetudine Normannie art. 8 : [Terres sont aucun tems en Defens et en autres sont communes.] Toutes terres cultivées et ensemençées sont en Defens, de quoy les bestes peuvent legerement tollir*

les fruits. [Vuides terres sont en Defens depuis la mi Mars jusqu'à la sainte Croix en Septembre. En autre tems elles sont communes.] Defens, vel Defuis, in Consuetudine Andegavensi art. 171. 172. Defens, in Stabilimentis S. Ludovici lib. 1. art. 118. Lex Bajwar. tit. 9. cap. 12 : *Qui autem signum quod propter Defensionem ponitur, aut injustum iter excindendum, vel pascendum, vel campum Defendendum... reciderit, etc. Honorius IV. PP. in Statutis pro Regno Neapol. ann. 1288. apud Rainald. n. 46 : Prohibemus ne quisquam pro animali silvestri extra Defensam vel limites Defensa invento... puniatur. Henric. Knyghton. ann. 1352 : Idem Dux fecit instaurare predictum parvam de feris Defensa Leistreensis. Idem ann. 1350 : Dux Lancastrie fecit magnam convocacionem Magnatum regni ad venandum apud Leycestriam in foresta et Defensa, et in omnibus parvis suis ibidem. Occurrit præterea in Monastico Anglic. tom. 1. pag. 219. in Vitis Abbat. S. Albani pag. 43. apud Beslium in Comitib. Pictav. pag. 475. tom. 4. Gall. Christ. pag. 889. apud Ughellum tom. 7. Ital. sacr. pag. 807. etc. Vide Leges Scanieas Andr. Suenonis lib. 10. cap. 12. [Hickesii Thesaur. Linguarum Septentr. pag. 163.]*

DEFENSIO. Charta Will. Ducis Aquitanor. apud Beslium : *Fratribus Carnobii S. Cypriani concedimus Defensionem in aqua Chinni, secundum consuetudinem meam : et de cetero nemo sit qui audeat piscari... sine licentia Abbatis, etc. [Vide Defensio 3.]*

DEFENSIO. Statuta Arelat. MSS. art. 35 : *De Defensionibus pasturarum. Item statuimus, quod quilibet qui fuerit inventus in Defensionibus, suis bladis, vel vineis, vel pasturarum, vel nemorum, vel pratorum, etc.*

DEFENSIA, vel DEFENSIVUM. Consuetudines MSS. Augustæ Auscorum ann. 1301. art. 54 : *Exceptis piscariis et stagnis, columbariis, claperis et Defensius. Ibid. art. 85. habetur, Devenis.*

DEFENSUM. Eadem notione. Charta anni 1218. in Tabulario Prioratus Belliloci in Normannia pag. 162 : *Decimæ dictæ forestæ de pratellis, scilicet essartorum et omnium venditionum tam majorum quam minorum quocumque modo factarum et herbagiorum, Defensorum et omnium rerum et proventuum ad dictam forestam pertinentium. Monast. Anglic. tom. 2. pag. 111 : Si ego meos porcos in parco meo, vel in aliquo alio Defenso posuero. Velus Inquesta in Regesto Philippi Aug. fol. 169 : *Habet in foresta Andeliaci grossum mercurium ad domum suam faciendam... et tigna extra Defensa. [Charta Henrici Regis Angl. ann. 1155. pro Normannie incolis apud D. Brussel de Feudorum usu tom. 2. pag. IV. ad calcem : Nulla riparia Defendatur de cetero, nisi illæ que fuerunt in Defenso, tempore Henrici (I.) Regis avi nostri, et per eadem loca et eisdem terminos, qui esse consueverunt tempore suo. Occurrit in Charta XI. sæculi ex Archivo S. Victoris Massil. armar. Forojul. num. 76. Charta Gaufridi Comitis Castrodon. ann. 1202. Charta alterius Gaufridi Comitis Castri-celsi, ex Archivo Majoris Monasterii, Chartulario S. Vincentii Cenoman. fol. 32. Chartulario SS. Trinit. Cadom. fol. 43. v. etc. Vide Devensum.]**

FORESTÆ ET SILVÆ DEFENSÆ dicuntur, quod his frui nulli liceat, nisi quibus usagi aut aliud ejusmodi competit, aut in quibus venari, nisi domino, non

licet. Bois de Defens, vel de garde et Defense, in Consuet. Norman. art. 85. Nivern. cap. 17. art. 4. Bois Defensables, in Andegav. art. 182. Cenom. art. 200. Vastani art. 18. Bituric. cap. 10. art. 12. B. 14. in Lothar. tit. 15. art. 7. Bois Vetez dits vulgairement Redats, vetites silva, seu defensa, in Consuetud. Aquensi cap. 11. art. 12. 18. 20. Charta ann. 1190. in Tabulario Ecclesiæ Carnotensis n. 83 : *Sed Vetitem præfati memoris et custodia ad Comitem spectant. Vie Vetata, in Charta Ricardi Regis Angliæ apud Sammarthanos in Archiepiscopis Turonensibus. Capitul. 5. ann. 819. cap. 22. lib. 4. Capitul. cap. 65. et Lex Longobardorum lib. 3. tit. 95. [99 Ludov. P. 49.] : De forestibus nostris, ut ubicunque fuerint, diligentissime inquirantur, quomodo salvæ sint et Defensæ. Silvas Custoditæ, in Concil. Suesion. II. ann. 853. cap. 6. Capitulare de Villis cap. 86. Ut silvæ, vel forestes nostræ bene sint Custoditæ. Monastic. Anglic. tom. 2. pag. 114 : Si ego meos porcos in parco meo, vel in haya, vel in aliquo alio Defenso posuero. Charta ann. 1118. apud Ughellum in Episc. Bovinensit. : Si in die capti fuerint cum lignis de ipsa silva Defensa, ad iudicium ipsius et Præpositi iudicentur. [99 Notitia de Casa Vicecom. in Picton. circa ann. 1110. post Irmion. pag. 378 : Fera seu venatio in terra S. Nicholai ab aliquo suorum hominum infra Defensum, si ictu ferri vel iusto fortuito comprehensa fuerit, monachorum erit.] Domesdei in Monastico Anglic. tom. 3. pag. 306 : *Memorandum quod boscu de Naffoke debet esse in Defenso, dum durat pannagium, videlicet a festo Michaelis usque ad festum S. Martini, ita quod aliena animalia cuiusvis generis domestica non debent teneri vel pasci in eodem sine licentia Firmariorum, per finem faciendum in eodem. Nemo in Defensum ponere, et ab ipsius usagio arcere, apud Perardum in Burgundicis pag. 139. Regestum Philippi Aug. Herouvallianum fol. 172 : Haia Lire, et Haia de Audenas inter cheminum Perre et semitam Decani, et usque ad haiam Catorum sunt Defensa. Spissa Bosci Arnaldi et Defensa Cellarii sunt Defensa, etc. Buissa à Conins Defensables, in Consuetud. Andegavensi art. 32. 33. Garennes Defendues, in Consuet. de Menetou art. 23. Arvern. cap. 28. art. 22. de Tremblevy art. 8.**

PRATA DEFENSA, in quibus pascua et animalia immittit non licet a 15. Martii ad festum S. Crucis, ut est in Consuetud. Normannie, art. 82. Præ Defensables, in Consuetud. S. Aniani art. 8. Vastani art. 15. Cabrisii art. 6. Bituric. cap. 10. art. 10. Burbonensi art. 625. Arvern. cap. 28. art. 6. Lotharingæ tit. 15. art. 5. Marchensi art. 354. Juliodun. cap. 19. art. 1. Pictav. art. 196. Santon. art. 15. Aurelian. art. 147. Turon. art. 202. Lineriarum in Biturig. art. 20. Lezaici in Biturig. art. 10. de Nançay art. 22. etc. Lex Wisigoth. lib. 8. tit. 3. § 12 : *Qui in pratium in tempore quo Defenditur, pecora immiserit. Petrus Diaconus lib. 4. Chron. Casin. cap. 20 : Exceptis silvis, et cultis terris, et pratis Defensis.*

HERBÆ DEFENSÆ. Capitulare ann. 779. cap. 17. Capitula Caroli Mag. lib. 5. cap. 133. [99 201.] et Lex Longob. lib. 3. tit. 4. § 3. [99 Car. M. 14.] : *Nemo herbarum alterius tempore Defensionis tollere præsumat, nisi vel in hostem pergendo, aut Misus noster sit. Adde Capitulare 2. ann. 813. cap. 10. Vide Hospitalitas.*

VINÆ DEFENSÆ, Vignes et jardins

sont *Defensables en tout temps*, in Consuetud. S. Aniani art. 4. Bituric. cap. 10. art. 9. Burbonensi art. 526. et Pictavensi art. 194.

VENATIO DEFENSA, *Chasse Defensable à grosses bestes*, in Consuetud. Andegav. art. 36. Vide Stabilimenta S. Ludovici lib. 1. art. 148.

PREDIA DEFENSA, *Heritages Defensables clos à fossez et haies*, in Consuetud. Turon. art. 202. 203. S. Aniani art. 1. Bituric. cap. 1. art. 7. Norman. art. 89. Sellensi art. 1.

MARE DEFENSUM, seu Palus. Vetus Charta apud Sammarthanos in Abbatis Vallis S. Stephani Santon. diocesis *Dederunt et furnum, et in saltibus parochie ad calefactionem furni necessaria, excepto Defenso mari circumjacente*. Supra stagnum et palus dicitur quod hic mare appellatur.

AQUÆ DEFENSE. Quoniam Attachimenta cap. 87. § 1: *Omnes aquæ, in quibus capiuntur salmones, ponuntur in Defenso ad capiendum salmones a die Nativitatis vel Assumptionis B. Mariæ Virginis, usque ad festum S. Martini.*

DEFENSA, DEFESA, generatim pro loco pascuo, vel prato Defenso, non semel in Chartis Hispanicis. Hispanicis *Dehera, Coto*, locus prohibitus. Charta Garciae Fernandi Comitis a. 1010. apud Antonium de Yezpe: in Chronico Ord. S. Benedicti tom. 1: *Illo ganato Ecclesie S. Patri talem foro habeat sicut de illis de illas villas ad pascendum per omnes terminos et in fontes, in paludibus, Defensas etiam, et in molinaris, fluminibus, etc.* Infra: *Si non habuerit, carreta directa, licentiam domus pergat per Devesas, per terras laboratas, per vineas, et limites frangere, etc.* Alia Alfonsi Regis Castellæ a. 1115. *Ibid.*: *Fontibus, vallibus, montibus, in Defesis, paludibus, pratis, etc.* Alia Alfonsi VIII. a. 1227. *Ibid.*: *Cum collis et solaribus, cum pratis, pascuis, aquis, nemoribus et Defesis, cum montibus, etc.* Alia Fernandi I. Regis Castellæ a. 1100: *Pratis, paludibus, Defesis, lignis.* Adde eundem Yezpe tom. 5. pag. 444. b. et Michaëlem del Molino in Repertorio pag. 164. v. Vide *Devezum*.

DEFENDULA, DEFFENDUTA, Provincialibus *Devendudes*. Charta ann. 1242. ex Archivo Montis-rivi: *Exceptis bladis, vineis et Deffendudis*. Transactio ann. 1317. ex Schedis Præsidis de Mazaugues: *Nec etiam in terris laboratis tempore quo bladarentur, vel si signata fuerint pro Deffendudis; si vero avere hominum et domini dicti castri possit libere pascere, sicut in alio territorio.*

DEFENDUDA. Charta Curie Arelat. ann. 1225. de Corsoriis et MS. D. Brunet fol. 86: *Juxta istud Corsorium non possunt Hospitales... facere Devendudam in palude vel garriga.* Statuta Massil. lib. 5. cap. 19. § 20: *Item, si qua avis alicujus venatoris seu venantis equitantis transvolabit, et transvolando in vineam vel devensum, aut Devendudam intrabit, liceat illi venatori vel ejus sculifero, vel alii quem secum habere ille venator, intrare sine equo et equitante... causa... recuperandi dictam avem, et hoc sine pena banni.*

DEFENSUM, Idem quod *Defensum*. Charta Philippi Regis Franc. ann. 1309. in 2. Regest. ejusdem Regis num. 85. ex Tabulario Regio: *In loco etiam predicto et extra, mercaturas et denariatas suas vendere poterunt, consueta solvendo de veria, Deffensaque de cuniculis in suis possessionibus facere, et in Defenso tenere, prout alias fieri consuevit: et qui*

in dictis defensis venati fuerint, sicut de eo constiterit, emendis multabuntur. Vide *Boalare, et Vetatum*.

4. DEFENSA, Munition, arx, propugnaculum, Gall. *Defense*. Lit. remiss. ann. 1376. in Reg. 108. Chartoph. reg. ch. 35: *Item quod dictus Girardus... venit apud Guiorgium, ad locum qui dicitur à la Frayti, ubi pro tuitione et defensione villæ Guiorgi quidam bastida seu Defensa... posita. Vide Defendiculum, Defensaria et Defensorium.*

DEFENSABILIS DOMUS, Munition, Maison de Defense, apud Galbertum in Vita Caroli Comitis Flandr. n. 173. Gestis Consul. Andegav. cap. 11. n. 3: *Habentes singuli domos Defensabiles.* [Ibid. cap. 7. n. 3: *Isti domum Defensabilem habebant. Mador Formul. Anglie. pag. 118: Contra ventum et pluviam Defensabilia facere edificia.*] ⁶⁰ Propugnacula et alia munimenta Defensabilia, in Chart. ann. 1331. ap. Gudem. in Cod. Diplom. vol. 2. pag. 1045. *Naves Defensabiles, armis et militibus instructæ, munitæ, apud Knythoum pag. 2421. [Homines Defensabiles, apud Rymeram tom. 4. pag. 781. vol. 2. Gallice, Homines de Defense. Homines Defensales, apud eund. Rymer. tom. 3. pag. 1012.] Le Roman du Renard MS.*

No le garra, ne clef no serre,
Ne mur, ne fosse Defensabile.

Joannes de Condato MS.:

N'a forresse no Defens.

DEFENSACULUM, Defensio, propugnaculum, munimen. Peregrinus in MS. Speculo virginum: *Maria Virgo est justis ne ruant Defensaculum.* Vita S. Leonis Papæ IX. April. tom. 2. pag. 662: *Universa plebs muros ascendit, quasi ob capiendæ civitatis Defensaculum.* Vita S. Marculfi tom. 1. Mail pag. 77. *Sed iste vir sanctus his Defensaculis circumseptus extiterat.* Aug. in Psalm. 67. n. 21: *Umbra porro ista Defensaculum intelligitur ab æstu concupiscentiarum carnalium.* Chronic. S. Petri Vivi apud Acher. Spicil. tom. 2. pag. 758: *In vitem, que ad defendendum in eadem Ecclesia est, ascendit, et ostium post se clausit, in quo Defensaculo jam se miserant aliqui de nostris.* Vide *Plecta*.

DEFENSALIS, Vide *Defensabilis*.
DEFENSARIA, Munition vel Arx. Nova. Gall. Christ. tom. 2. col. 126. ex Donatione Gaufrici Vicecomitis: *In pago Biturigo, in vicaria Fabriacense, in Defensaria ipsius civitatis, in villa cujus vocabulum est Colangiacus. Data mense Febr. ann. xx. regnante Karolo Rege. Chartularium S. Sulpitii Bituric. fol. 85: Auvarnus Subdiaconus cedit ad Basilicam S. Sulpitii res proprietatis suæ, que sunt sitæ in pago Biturigo in vicaria Cortonica in Defensaria ipsam civitatem in villa Nantua.* Vide *Defensa 4*.

DEFENSATA, SILVA, Eadem quæ *Defensa*, in Legibus Luitprandi. Vide *Defensa 3*.

DEFENSATOR, Qui et *Defensor*, Tribunus plebis, cujus munia describuntur in *Defensor 2*. Placit. ann. 927. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 19. col. 2: *Ut auctor vel Defensor Fredeloni de castro Andusiense in ejus præsentia facimus plancturiam... Precamur vos domno Fredelo, actor vel densator (i. defensor) cum iudices vestros vel ceteras que personas possessio nostra per hanc occasionem non rumpat... Unde laudamus te, vir laudabilis, Defensor Fredelo, nec non et vos honorati, que (qui) curas*

publicas agitis assidue, ut istam plancturiam firmare faciatis.

DEFENSATRIX, Quæ defendit. Legitur apud Miræum Diplom. Belg. tom. 1. pag. 665. col. 2. Baluzium Hist. Geneal. Arvern. tom. 2. pag. 342. Rymerum tom. 16. pag. 320. col. 1. etc.

DEFENSIBILIS, Vide *Defensabilis*.
DEFENSIO, Asylum, immunitas. Suggestio Germani Ep. tom. 1. Epist. Rom. Pontif. in Hormisda: *Et nisi misericordia Dei et Defensio S. Marci Basilicæ cruisset eos de manibus eorum, ibi perierant.*

DEFENSUM, Eadem notione, vel potius septum Ecclesie. Charta ann. 1066. apud Joffredum in Nicia: *Donamus ad ipsam Ecclesiam... et hortos duos qui sunt juxta pratum Arnaldi, cum ipso Defenso qui dicitur Altare.*

DEFENSIO, Protectio. *Defensio sacri Palatii*, in Lege Longob. lib. 1. tit. 2. § 9. [Aist. 8. adde 10.] *Defensio et mundeburdis Ecclesiarum*, in Formulis veteribus cap. 13. *Defensio Sacerdotalis*, in Concil. Toletano V. cap. 72. *Defensio Religionis*, in leg. 27. Cod. Th. de Episcop. (16, 2.) Charta Edw. I. Reg. Angl. apud Gul. Prynneum in Libertatibus Anglicanis tom. 3. pag. 425: *Dedi etiam eis omnes Ecclesias non vacantes totius Defensionis meæ, in quibus jus advocacionis habeam, etc.*

DEFENSIO, forte Idem quod *Defensa 3*. seu Locus defensus. Charta Raymundi Berengarii ann. 1179. inter Instrum. tom. 1. novæ Gall. Christ. pag. 67. col. 2. A: *Concedo in perpetuum Priori et Dominabus de Arta-cella quidquid habeo, vel habere debeo in villa di Cabassa et in territorio ejus, in dominis, castellantiis, terris cultis et incultis, vineis, pratis, pascuis, usaticis, justitiis, et Defensionibus, et quidquid ibi pro me habetur aliquo modo, etc.* Vide in *Defensa 3*.

DEFENSIO, Inhibitio. Vide *Defendere 1*.

DEFENSIVA, Munition. Gall. *Defense*. Tract. MSS. de Re milit. et mach. bellic. cap. 98: *Palatium cum turre circumdatum ab arboribus et postea a fossa pleno aqua, pluvia, opere macanico (mechanico) est factum; et habet duas Defensivas... arbores sunt prima Defensiva; secunda Defensiva, est fossam aqua plenum.* Vide supra *Defensa 4*.

DEFENSIVA ARMA, Quibus quis sese defendit ac tegit. Gall. *Armes Defensives*, apud Rymerum tom. 8. pag. 381. col. 2.

DEFENSIVÆ, Radulfus de Diceto ann. 1153: *Defensivæ locorum seu Vicecomites locis statuentur statutis.* Et ann. 1198: *In Marchia principales Defensivæ locorum prope munitionem illam... ad pugnam accincti concurrerunt hostiliter.* Sic porro his locis vocantur *Vicecomites*, quibus locorum seu Comitatum vel provincialiarum cura commissa erat, quo vim et injuriam propulsarent, latrocinia compescerent, pacem publicam custodirent, et ab omni injuria regios subditos conservarent.

DEFENSOR, Advocatus, in Cod. Th. leg. 2. de Postulando (2, 10.) leg. 3. de Dilation. (2, 7.) apud Symmachum lib. 8. Ep. 17. lib. 9. Ep. 28. lib. 10. Ep. 32. etc. Vide *Advocatus*.

DEFENSOR, Tutor, in Lege Longob. lib. 1. tit. 30. § 13. [Ludov. Pii 17.] in Capitulis Caroli M. lib. 4. cap. 22. et in Cod. Theod. leg. 8. et ult. de Tutor. (3, 17.) leg. 1. de Adm. et peric. tutor. (3, 19.) leg. 1. de Denuntiati. (2, 4.)

DEFENSORES CIVITATUM, Syndici, qui suscipiunt negotia civitatum, in Formula defensoris civitatis, apud Senatum lib. 7. Ep. 11. Apud Ammianum lib. 25. *Silvanus Causarum defensor* dicitur, qui in Chronico Alexandri καὶ τὸν ἀμύνει, id est, *Decuria*. Vide leg. 7. et 18. D. de Munerib. et Honorib. (50. 4.) Sed et.

DEFENSORES CIVITATUM dicti, ut olim Tribuni plebis, qui eligebantur civium decretis, in civitatibus quae civium frequentia celebres erant, ut essent qui disciplinae invigilarent, plebem et Decuriones ab omni insolentia compescerent, nauceros et mercatores tuerentur, tributa curarent, injurias patientium querelas exciperent, et alia ejusmodi quae habentur in tit. Cod. Justinian. (1. 55.) et Theod. (1. 11.) Defensibus civitatum, de quibus agunt praeterea Desiderius Cadurcensis Episcop. Ep. 16. Marcellus lib. 2. form. 27. Formulae veteres cap. 53. 54. Lex Wisigoth. lib. 2. tit. 1. § 26. lib. 12. tit. 1. § 2. Edictum Theoderici Regis cap. 53. Capitula Caroli Mag. lib. 5. cap. 234. [887. e. Julian. Nov.] Epistola Severi Episcopi apud Baron. ann. 418. num. 41. Symmach. lib. 1. Epist. 65. lib. 9. Ep. 35. Vide Cujac. in Paratit. et lib. 3. Obs. cap. 14. et Juretum ad Symmach. lib. 9. Epist. 85. [887. Savin. Histor. Jur. Roman. med. temp. tom. 1. § 23.]

DEFENSORES ECCLESiarum, quorum Institutum a Patribus Africanis manavit, qui ab Imperatoribus facultatem sibi dari petierunt, in Concilio Carthag. quod habitum est ann. 407. *constituendi Defensores scholasticos qui in actu erant, vel in munere defensionis causarum, ut more Sacerdotum provinciarum, iidem ipsi qui defensionem Ecclesiarum susciperent, haberent facultatem pro negotiis Ecclesiarum, quoties necessitas flagitaret, vel ad obsistendum obrepentibus, vel ad necessaria suggerenda, ingredi judicium secretaria.* Ita Codex Canon. Afric. cap. 97. Ex quibus patet Ecclesias Africanas antea suos Defensores habuisse, sed ex ordine Ecclesiastico. Adde leg. 38. Cod. Th. de Episcopis, (16. 2.) et leg. 7. de Denuntiatis, (2. 4.) Vide *Advocatus*.

Erant et Ecclesiarum Defensores interdum ex ordine Ecclesiastico, uti diximus. In Conc. CP. sub Agapeto PP. art. 2. ἡ δὲ ἐκκλησία καὶ ἐπιτοπία τῶν κληρικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν τῶν ἀνωτάτων μεγάλων ἐκκλησιῶν. De Defensoribus Ecclesiarum ex Clericorum ordine, agunt praeterea Concil. Milevit. II. cap. 16. Concil. Afric. cap. 42. 64. Codex Can. Eccles. Afric. cap. 75. 97. Epist. Gelasii I. cap. 3. Hormisd. Epist. 25. sub fin. Gregor. Magnus lib. 1. Dial. cap. 10. lib. 1. Epist. 25. 26. lib. 2. Ind. 11. Epist. 54. lib. 7. Ind. 1. Epist. 4. Ind. 2. Epist. 39. lib. 12. Epist. 30. Anastasius in Vitis PP. pag. 72. Gregor. Turon. de Vitis Patrum cap. 6. [Vita Aldrici Episc. Cenoman. num. 8.] etc.

DEFENSORES ROMANAE ECCLESIAE, ex ordine pariter Clericali, quorum munus erat pauperum potissimum et Ecclesiarum defensionem et utilitatibus invigilare, et ut legata ad pias causas relicta in eleemosynam pauperibus distribuerent, ut est in formula Defensoris constituendi apud Gregorium M. lib. 4. Epist. 25. lib. 7. Epist. 66. lib. 11. Epist. 21. et Senator. lib. 3. Epist. 15.

Mittebantur etiam a Summo Pontifice in provincias, ut implorantibus Apostolicae Sedis auxilium adessent. Ita idem Gregor. M. lib. 1. Dial. cap. 4. lib. 2.

Ind. 11. Epist. 86. lib. 4. Epist. 4. lib. 7. Ind. 2. Epist. 63. 67. lib. 9. Epist. 32. lib. 10. Ep. 4. 47. lib. 11. Epist. 52. Joan. Diac. lib. 2. Vitae ejusd. Greg. cap. 53. Curabant praeterea Patrimonia Romanae Ecclesiae in diversis provinciis constituta, ut est apud Gregor. M. lib. 7. Ind. 10. Epist. 17. Ind. 2. Ep. 21. lib. 8. Ep. 39. et Senatorem lib. 3. Ep. 45. Acta S. Sebastiani num. 68. de Caio PP. : *Tranquillinum fecit Presbyterum : S. Sebastianum autem, qui ad multorum profectum sub specie militiae latebat, Defensorem Ecclesiae instituit, ceteros vero subdiaconos fecit.* Meminit Tuti Romanae Ecclesiae Defensoris, Felix III. PP. in Epist. ad Zenonem Imp. et in alia ad Monachos urbis CP. quem ait a se creatum *de provecioribus intra Ecclesiam Clericis, nempe Romanam : nam de aliarum civitatum Clericis non deligebantur, ut est apud Gregor. M. lib. 4. Epist. 25. Excogitatum istud munus genus a Patribus Africanis, uti jam observatum, par est credere, ex Concilio Charthag. IV. cap. 9. : *Propter afflictionem pauperum, quorum molestias sine intermissione fatigatur Ecclesia, ut Defensores eis adversus potentias divitum, cum Episcoporum provisione delegentur.**

Horum numerum Romae ad septem auxit idem Gregor. M. eosque septem regionibus assignavit, ut ipse testatur lib. 7. Ind. 1. Epist. 17. ubi de eorum officio ac privilegiis agit, ut et ordo Romanus, in quo Defensores Regionarii dicuntur, ut et in Epist. 22. Pauli PP. in Ep. 3. Stephani III. PP. etc. Joan. Diac. in Vita ejusd. Greg. lib. 2. cap. 20. : *Septem ex Defensoribus honore regionario decorandos indicit.* Adde Anastasium in S. Hadriano PP. pag. 110. [et Morinum de sacris Ordinatis. part. 3. exercit. 18. cap. 6. 7. 8.]

Primus Defensor, qui Primitivus Defensorum, in ordine primus ex septem Defensoribus Ecclesiae Romanae apud Gregor. M. lib. 7. Ind. 1. Ep. 17. in Epist. Pauli PP. 23. 24. apud Anastasium pag. 65. tom. 4. Histor. Franc. pag. 733. 757. etc. qui scilicet ad primitivum gradum pervenit : Graecis ἡρωτικὸς, de qua dignitate multa Gretzerus, Meursius, Goarus, et alii congresserunt.

SUBDEFENSOR, qui a Defensore ad vires suas agendas interdum delegabatur. Gregorius VII. PP. lib. 6. Ep. 8. : *Oilardo quoque Subdefensori praedictae possessionis.*

DEFENSORES SENATUS, in leg. 2. et 3. Cod. Th. de Praediis Senator. (6. 3.)

DEFENSORES, in militia Graecanica, qui *Cursores* subsecuebantur, ut eos defenderent, si ab hostibus ingruentibus aut cladem paterentur, aut propellerentur. Ita Glossae Basilic. Leo in Tacite. cap. 7. § 37. 41. cap. 12. § 78. et Mauricius laudatus a Rigaltio in Glossario.

DEFENSOR NAVIUM. Sexta Synodus Act. 3. et 9. : Ἀναστάσιος, διάκονος καὶ νοτάριος κλειστικῶν. Vetus Interpres Defensorem navium vertit.

DEFENSOR et *rector mercantiarum civitatis Placentiae*, in Chronico Parmensi ad ann. 1290. apud Murator. tom. 9. col. 819. A.

DEFENSORIA, Dignitas Defensoris civitatis in Chronico Parmensi ad annum 1308.

DEFENSORIUM, Munitio. Bernteni Chronice. Marienrod. apud Leibnit. tom. 2. Script. Brunsv. pag. 449. : *Praeterea cum villa Wenthusen totaliter esset deleta praeter Capellam, erexit ibidem juxta caemeterium forte Defensorium cingens*

ipsam cum fossato simul cum caemeterio et Ecclesia, et villulam circumdedit grandi epe.

DEFENSUM, Prohibitio quavis, *Defensio*. Statutum S. Ludovici ann. 1255. cap. 21. : *Defensum autem bladi vel vini, aut mercium aliarum non extrahendum de terra, sine causa urgente non faciant Ballivi.* Vide *Defensa* 3. [et *Defensio* 1.]

DEFERECULARE, Fercula de mensa auferre. Vita S. Ottonis Episc. Bambergensis lib. 2. cap. 11. : *Mensa illorum nunquam disarmatur, nunquam Deferculatur.*

*DEFERIATA, pro DEFERRIATA, Actio captivos e vinculis eximendi. Italis *Scarcerazione*. Gall. *Délivrance*. Stat. Bonon. ann. 1250-67. tom. III. pag. 169. : *Addimus quod aliquis custos alicujus carceris non possit nec debeat... auferre vel accipere aliquid alicui detento... ultra quam xij bononinos in prima die pro inferiata vel intratura et Deferiata, nec aliqua alia de causa a dicta die in antea nisi vij denarios pro qualibet die.* [Fr.]

DEFERRARE, Gall. *Defferrer*, Equo soleas eximere. Vita S. Bernardi Tironiensis, tom. 2. April. pag. 243. : *Omnia omnibus sua faciebat communia, et etiam ut hospitium equos ferraret, suos aliquotiens Deferrabat.*

DEFERRE, a Gall. *Deferer*, *Avoir de la Deference*, Revereri, honorem deferre. Chronicon Trivetti apud Achertum Spicil. tom. 8. pag. 567. : *Muros cum turribus evertit... Tempia tantum et turri David Detulit.* Id est, pepercit honores ergo. Charta Edw. II. Regis Angliae ann. 1223. ad Ballivos portus Doverriae, apud Rymerum tom. 3. pag. 1012. col. 2. : *Et quia, in quantum poterimus bono modo, vobis parcere volumus et Deferre gratum habemus, etc.*

DEFERTUS, pro *Delatus*, in Gestis Regum Francor. cap. 11. Vide *Ferto*.

DEFESA, Vide *Defensa* 3.

DEFESANTIA, vox Practicorum Anglicorum, de facto quod infectum reddi tur, vulgo *Defaisance*, ex Gallico *Desfaire*. Vide *Difficers*. In Charta feodi, seu libro Anglico *Justice of peace*, pag. 164. habetur *Indentura Defesantie inter partes, etc.* Adde pag. 168. 169. etc.

DEFESIUM, Sub banno positum, quo frui nulli licet, nisi cui competit, puta Vivarium, Gall. *Défés*, *Deffais* et *Deffog*. Charta Phil. Pulc. ann. 1308. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 349. r. col. 2. : *Item Defesium et piscariam, quae habebamus in aqua de Jauzi, centum solidos annui redditus aestimata.* Alia Radulfi vicecom. Bellim. ann. 1287. ex Tabul. Cartus. B. M. de parco : *Monachi Cartusienses habeant nemus mortuum ad usum dictae grangiae, exceptis parvis meis et meum Defés de Montinejen. Plus les grains, broyes, Deffeges et appartenances... situées en la riviere de Cher, in Decreto ann. 1538. ex Tabul. castr. de Chiffé in Turon. Vide *Defensa* 3. et infra *Deffaisa* et *Deffesum*.*

DEFESSUM, eadem notione, in Charta Alvar. Diaz ann. 1107. inter Probat. tom. 1. Annal. Præmonstr. col. 891. : *Donamus quantum ad illum monasterium pertinet... videlicet in omnibus exitibus in Eves tertio parte, et in Defessis in duplo Tojar.*

DEFESTUCARE, per *festucam* tradere. Charta Henrici I. Ducis Brabantiae pro Cenobio Bruxellensi S. Jacobi in Monte frigido ann. 1301. apud Miræum tom. 1. pag. 727. col. 1. : *Terram in Rusbruc a censu annuo, ab omni jure suo et ab*

omni exactione liberam mihi resignavit et Defestucavit. Vide Festuca.

° Nude pro Dimittere. Charta Theodor. comit. Fland. ex Chartul. Episc. Gandav. fol. 70: *Galterus omnem contra S. Bavonem injustitiam suam deposuit et Defestucavit.*

¶ DEFESUM. Vide Defensio 3.

DEFETARI. Ita libros Consuetudinum appellabant Siculi, ut auctor est Hugo Falcandus in Hist. de Calamitat. Siciliae pag. 664.

° Greg. Grimaldi Hist. leg. et magistr. regni Neapolit. lib. 4. cap. 1: *Queste consuetudini (feudali) specialmente del nostro regno e della Sicilia, furono raccolte in certi libri, Defetarii corrottamente appellati, i quali libri, dicesi, che da Rugiero nel palagio reale conservansi.*

° DEFFACERE. Vide supra Defacere.

° DEFFACTUS. Tritus, Gall. Broyé. Charta ann. 1856. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 177. col. 2: *Quod consules seu vintennarii sequuntur molenina oliarum, tempore quo olive erunt Defactae; et iuxta quantitatem olei quam quislibet habebit, indicetur sibi vintennum in pecunia, et quisque tenebitur solvere et portare partem sibi tangentem de dicto vinteno olei... infra quindenam, post dictum oleum Defactum. Vide infra Diffacere.*

° DEFFAIA. Silva defensa, ubi nec pascere nec cadere cuiquam licet, nisi ex concessione domini, nostris alias Defay et Defois. Charta Rob. comit. Alenc. in Reg. forest. Alenc. etc. ex Cam. Comput. Paris. fol. 22. r.: *Concedo (monachis de Persania) usagium suum ad omnia et singula loca predicta, tam in havis, parclis, quam in defaiais et defensis antiquis et novis. Alla Amair. Comit. Montusf. ann. 1229. inter Instr. tom. 7. Gall. Christ. col. 100: Concessit in escambium dominis Wallium Sarnati defensum suum, quod dicitur le Defay de planeto. Charta ann. 1863. in Reg. 92. Chartoph. reg. ch. 816: *Exceptis defensis nemorum, qui vocantur Gallice Defois. Lit. remiss. ann. 1374. in Reg. 106. ch. 46: Trois charoies chargées attelées de bœufs trespassans parmi certaines terres labourées et cultivées, et en lieu de Defois, ou il n'avoit point de chemin. Defois, in Stabillim. S. Ludov. cap. 150. tom. 1. Ordin. reg. Franc. pag. 231. Sic etiam legendum videtur, pro Desfois, in Cantil. 28. reg. Navar. tom. 2. pag. 58. et pro Defroy, in Lit. remiss. ann. 1454. ex Reg. 182. ch. 127. Vide Defensio 5. et mox.**

° DEFFAISIA. Eadem notione. Charta ann. 1200. inter Probat. Hist. Sabol. pag. 364: *A nemoribus S. Albini usque ad dictos locos, et usque a Defaiais de tailis, vocatis Malespineta. Vide infra Defensetum.*

° DEFFALCARE. Deducere, subtrahere. Charta ann. 1489. inter Probat. tom. 4. Hist. Nem. pag. 51. col. 1: *Dicta summa vj. lib. Turon. in vestris allocabitur compositis et de vestra, per quos pertinuerit, Defalcabitur recepta. Defalquer, pro Supprimer. in Lit. remiss. ann. 1389. ex Reg. 138. Chartoph. reg. ch. 87: Pierre Bequin accusé d'avoir été complice au grenetier, qui lors estoit dudit grenetier, d'avoir Defalqué de grant quantité de sel vendu audit grenetier, grant partie dudit sel... Item d'avoir vendu à leur profit ledit sel ainsi Defalqué senz gabeler. Vide Defalcare.*

° DEFFAMARE. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657: *Defamar, Prov. Def-*

famare, diffamare, inficere. Vide Defamare et Diffamare.

° DEFFAUTA. Vide supra Defauta.

° DEFFECI. Prov. Veterum, in Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657.

° DEFFECTIVUS. Vide supra Defectivus.

¶ DEFFENCIO, DEFFENDUDA, DEFFENDUTA. Vide Defensio 8.

° DEFFENDERE. Vide Defensio 4.

¶ DEFFENSA. Præsidium, Gall. Defense. Visitatio castrorum anni 1847. in Hist. Delphin. tom. 1. pag. 68. col. 1: *Item, quod portale, per quod ingreditur burgum, ad Defensam poni faciat sumptibus dictæ ville.*

° DEFFENSATIVUS. Ad defensionem aptus. Joan. de Cardalaco serm. in Epiph. Dom.: *Tertio dico quod isti Magi obtulerunt munus hostilitatum, Defensativum; quod designatur cum dicitur arma et equos. Vide infra Defensivum.*

° DEFFENSIVUM. ut supra Defensio. Inquisit. ann. 1268. ex schedis Fr. de Mazaugues: *Interrogatus qualiter scit quod homines Arclatis visi fuerint bo-cairare in dicto territorio, dixit quod vidit ibi Stephanum Gaillardum, qui faciebat insidiæ ligia in Defenseto quod est ad caput illius cravi, et hobeat ibi quamplures incisores. Vide infra Defensum.*

° DEFFENSIVUM. Id quo ad defensionem suam quis utitur, Gall. Arme defensiva. Lit. remiss. ann. 1408. in Reg. 163. Chartoph. reg. ch. 76: *Cum dictus Bernardus gladium vel aliud Defensivum non haberet, accessit ad domum suam et gladio balasardo accepto, dictum Guillelmum tribus vel quatuor ictibus le dicto balasardo percussit. Vide supra Defensativus. Defendement vero, pro Defense, protectio, patrocinium. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: *Defendement, patrocinium. Vita J. C. MS.:**

*Que bien sachiez, si je voloie
Ne mort, ne passion n'avoie,
J'arois assez Defendement
Angelois, arcaqueles plus de cent.*

Unde Defenderres et Defenderres. Defensor, protector, in Annal. regni S. Ludov. edit. reg. pag. 189. et 190.

° DEFFERRATUS, dicitur de animalis soleis exempto. Charta Alfonsi comit. Pictav. pro Villafranca ann. 1276. in Reg. 62. Chartoph. reg. ch. 46: *De asino ferrato, sex denarios; de Defferato, unum denarium. Defferres appellatur veteres soleæ ferreæ, in Ordin. hospit. reg. ann. 1285. ex Reg. sign. Noster Cam. Comput. Paris. fol. 54. v.: Item mareschautz vj. qui auront en toutes choses autant comme les escutiers, et la Defferre sera le Roy. Lit. remiss. ann. 1413. in Reg. 187. ch. 101: *L'exposant trouva e son chemin un sac, ou il avoit environ neuf frans... le prist et mist en son saing, et quant Pierre Benon qui estoit avecques lui, lui demanda que c'estoit, ledit exposant respondi que c'estoit une Defferre. Defferer vero, vel Defrayer, sumptus suppeditare, legendum puto in Ordin. ann. 1361. tom. 8. Ordin. reg. Franc. pag. 596. art. 11: *Le mareschal dudit duché (de Bourgogne) sera ordonné et commis pour recevoir les gens d'armes et leurs monstres, et pour les faire Defferer en la maniere qu'il a esté gardé et accoutumé de faire. Vide supra Deferrare.***

° DEFFESUM. Vide post Defensio 8.

° DEFFESUM. Idem quod supra Defensetum. Charta Alfonsi reg. Castell. ann. 1181. apud Baluz. Hist. Tutel. col. 493: *Concedo villam quam vocant Fornellos, cum nemoribus et Defesis, et cum omnibus aliis directuris et pertinen-*

tiis suis jure hereditario in perpetuum habendas.

¶ DEFFIDARE. Vide Diffidare.

° DEFFRANERE, DEFFRAYARE, Sump-tus suppeditare. Gall. Defrayer. Defraitier, in Reg. Corb. 18. sign. Habacuc ad ann. 1511. fol. 122. v. Comput. ann. 1482. inter Probat. tom. 4. Hist. Nem. pag. 19. col. 1: *Item solverunt Johanni Boneti, hostellario trium regum pro Defrahendo dictum Comte, et expensis factis per eum in suo diversorio, x. solidos Turon. Allus ann. 1486. ibid. pag. 62. col. 1: *Alia expensa facta per dictos dominos consules, Deffrayando dominum Narbonensem archiepiscopum, accedentem pro ambaziatore apud dominum nostrum regem pro negociis patriæ.**

° DEFFRACTUS. Vide infra Deffructus. DEFIBULARE. Fibulam detrahere, vestem exuere. Hugo de Cleeris de Senescallia Franciæ: *Cum vero primum venerit ferculum, Comes se Defibulans, e scamno surget. Ibidem: Pallium, quo in Curia affibulatus erit. Gallo-Belgæ etiamnum Affuler, et Defuler, alii Affubler dicunt, cum pileus capiti aptatur, aut detrahitur.*

° Lit. remiss. ann. 1397. in Reg. 152. Chartoph. reg. ch. 22: *Lesquelz ilz sa-luerent en eulz Deffulant et disant aux bonnes gens qui là estoient, à Dieu vous comment. Desaffubler, in Poem. Roberti Diaboli MS.:*

*De son mantiel se Desaffuble
Tout sainglement on pur le corps.*

Vide Diffibulare.

1 DEFICERE. Destruere, Desfaire. Vita S. Mederici cap. 13: *Interim venturus Pontem Carantonis, audivit quod quidam fur nocte furatus esset, et Defecisset pontem.*

° 2. DEFICERE, Cessare. Acta S. Abund. tom. 5. Sept. pag. 300. col. 2: *Jubeat ergo clementia vestra ut Deficiant (Deos insultare) aut thura et libamina ponant Diis nostris.*

° 3. DEFICERE IN JUSTITIA dicitur Judex vel feudalis dominus, cum vas-sallo jus sibi fieri postulanti vel plane denegat, vel curiæ suæ placita differt, ultra quam leges feudales permittant. Reg. feudor. Aquit. sign. JJ. rub. fol. 39. r. ex Cam. Comput. Paris.: *Dixit etiam per juramentum suum (Bernardus Jordani de la Beer) quod multociens requisivit dominam Constantiam ut faceret sibi jus, et quia non faciebat et Deficiebat in justitia, dixit quod extunc nolebat esse de curia del Sere, inmo renun-tiabat omnino, et de hoc habebat curiam in testimonium. V. Defectivus 1. et defectus 8.*

° DEFICIENS, Declivis. Tract. MS. de re milit. et mach. bellic. cap. 1: *Oportet quod locus in quo est exercitus, sit circumdatus a ripis aut flumine... causa... aquandi equos, et Deficiens dictus locus ex ripis una parte.*

° DEFIDERE, Diffidere. Virgil. Gram-mat. pag. 29: *Quorum opinioni nec multum Defidimus, nec nimium faverem*

¶ DEFIDIARE. Vide Diffidare.

° DEFIERI, Abrogari. Charta Hugon. ducis Burg. ann. 1208. in Chartul. eccl. Lingon. ex Cod. reg. 5188. fol. 12. v.: *Libenter tollam illam communiam et defaciam, si jus de sua curia, dictaverit, quod deheri debeant et tolli. Vide supra Defacere.*

DEFIGERE, in sortilegiis. Vide Vultivolis.

¶ DEFIGURARE, a Gallico Defigurar. Deformare, redare. Menotus Serm. Qua-

dragesim. f. 1. v. : Omnes immunditie et lutum... non possunt corpus vestrum tantum maculare et Defigurare, quantum peccata animam vestram. Vide Diffigurare.

° **DEFINIMENTUM**, Pactum, conventum, quo controversia definitur terminaturque. Charta ann. 1114: *Hæc est carta de placito et Definimento, quod fecerunt Bernardus Atonis vicecomes et uxor ejus Cecilia et filii eorum Rogerius et Raimundus cum Lupato de Biterris* etc. Vide infra Definitio.

* **DEFINIS**. [Qui habet fines: hinc derivatur definitus, cui nempe dati sunt fines. Legitur in Not. Tir. p. 57. Finis, infinis, adfinitis, confinis. Definis.]

° **DEFINISCERE**, Dimittere, deserere. Charta sub Philip. I. reg. Fr. ex Bibl. reg. cot. 17: *Ego Ugo Adalberti garpisco et evaquo et pacifico tibi Raimundo Johanni... campo uno... et cum hac scriptura prædico campo Definisco et garpisco vobis ab integrum, sine vestro enganno.* Vide infra Diffinire. Hinc

° **DEFINITIO**, Rei alicujus cessio, abdicatio. Narratio verax, illatar, ab Aimer. vicecom. Narbon. archiep. inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. col. 30: *Dolens et coactus prædictas terras diffinivi injuste, cum leges dicant irritam esse Definitionem factam ab exposito, nisi prius postestative reconstituatur.* Definisse, Finis, in Bestiario MS:

Qui bien commença et bien dénoie,
C'est vérité et saine et fine,
En toutes ouvrages en doit
Être loez, qui que il soit.
L'œuvre de boine connoissance,
Qui ara boine Definisse.

DEFINITIO TONI, Modulatio vocis seu Cantus Gregorianus. [° Mahim de neumate seu julo interpretari.] Bernardi Ordo Cluniac. part. 2. cap. 15: *Sic omnes Hæc absque versu, Deus in adiutorium, inchoantur, cum venia tamen et antiphonis, quarum nulla cum Definitione toni finitur.*

DEFINITOR, DIFFINITOR. Visitator. Offic. Monasticum, de quo Gregorius IX. PP. in Constit. pro Benedictinis, pag. 837. apud Brolium: *Omnes vero Abbates et Priores annis singulis ad Capitulum venientes, diffinitiones, si que facte fuerint, in suo reditu habeant bis in anno in suis Capitulis, et visitationis tempore nihilominus recitandas.* Vide Nomasticum Cisterc. pag. 307. [Apud Augustinianos, Benedictinos Congregationum recens institutarum et reformatarum et alios, Definitorum appellantur Superiores novem electi tempore Capituli generalis, penes quos præcipua est totius Capituli potestas sive ad electiones Superiorum, sive ad statuenda et definienda quæcumque monasticam spectant disciplinam. In quibusdam aliis Ordinibus Definitorum dicuntur Superioris Assessores, seu Consultores etiam extra tempus Capituli generalis.]

DEFITERI, Negare, abnuere. Papias.

† **DEFIXIONES**, Species sortilegii. Vide Vultivo.

* **DEFLAMMO**. [Extinguo. Apud. 5. Met. sub fin. Pharetram expilet, et sagittas dearmet, arcum denodet, tædam Deflammet.]

† **DEFLARE**, Quidquid in buccam venit effundere. S. Ambrosius Epist. ad Sabinum: *Nobis autem quibus curæ est senilem sermonem famulari usu ad unguem distinguere, et lento quodam figere gradu, aptius videtur propriam manum nostro affigere stylo, ut non tam Destare aliquid videamur, quam abscondere, ne*

que alterum scribentem erubescamus. Sed ipsi nobis conscii, sine ullo arbitro, non solum auribus, sed etiam oculis, ea ponderemus, que scribimus. Destare cibum Plinio. In eum flare.

° **DEFLARE**, Intudere. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7611: *Destat, intudit.*

* **DEFLECTERE**. [Declinare, Deformare. DIF.]

° **DEFLETIO**. [Fletus. Juvenc. 4. 122: *Adveniet jam tunc tristis Defletio terris.*]

† **DEFLORARE**, Devirginare: Glossæ Puteani: *Refloratio, Defloratio.* Eadem: *Delibatio, refloratio, illibatio.* Ugutio: *Cum virgo devirginatur, Defloratur, et flos virginitalis auferitur.* Carmen MS. ex Codice Brenensi:

Virginitas flos est, et virginis auro dos est.

Martianus Capella lib. 7:

Aurora exiens rosas spectabit ocellis
Floris ressecti prægna.

Leges Hoeli Boni Regis Wallie sub ann. 940. cap. 13: *Si viro datur puella etatem habens, dicaturque vir illam ab alio Defloratam percipisse, etc.* Adde cap. 25. *Abertates Bellaville ann. 1233: Si quis puellam per vim Defloraverit, debet eam ducere uxorem, vel ad Consilium Burgensium maritare.* Concillium Arelatense ann. 1267. can. 12: *Qui violenter virginem Defloraverit, etc.* Fori Oscenses Jacobi I. Regis Arag. fol. 31: *Si incontinenti post violentiam dixerit, se in silva aut in eremo ab aliquo defloratam, etc.* Magnum Chron. Belgic. ann. 1284: *Prædictum Episcopum super Defloratione virginum, ac aliis factis enormibus clam accusaverunt.* Defloratio mulierum, in Consuetudinibus Tolose. Defloratores, in veteri Consuetud. Normannie cap. 10: *Les Deflorateurs violentement des vierges.* Vide Statuta Quonis Episcopi Parisiensis cap. 6 § 4. [Gellius, ut edit Aldus, *Futurum gaudii fructum spes tibi jam Deflorabit.* Livius in editione ejusd. Aldi et alii: *Gloria victoriæ Deflorata.* Id est, flore seu honore spoliata: sed in quibusdam editionibus habetur *Præflorata* ut et *Præfloravit* apud Gellium.]

† **DEFLORARE**, Flores legere. Notkerus Balbulus lib. de Interpretibus Divin. Scriptur. apud Bernardum Pet. tom. I. Anecd. part. 1. col. 2: *Quod si excerptum Paterni, quod de libris B. Gregorii per ordinem singulorum librorum Deflorando confecti, unquam reperire poteris.* Gerardus de Arvernia Epist. nuncupatoria ad Ivonem Abb. Cluniac. in Chronic. Cluniac. ann. 1282: *Ut vobis Monachorum speculo inchoata succincte perstringerem, et inde utilia quæque brevi compendio Deflorarem.*

† **DEFLORATIO**, Ead. notione. Codex MS. XIII. sæc. inscriptus *Liber Deflorationum Patrum.* Alia notione sumitur in *Deflorare* I.

† **DEFLORATIUNCULA**, Idem MS. in Præfatione: *Quicumque autem has Defloratiunculas legere aut forte scribere voluerit.*

° **3. DEFLORARE**, Floribus ornare. Andr. Floriac. in Vita MS. S. Gauzlini archiep. Bituric. lib. 1: *Translationis quoque seriem Giraldus haud spernenda scientiæ fulgor, elegiaca Defloravit pentametro.* Sigebert. in Chron. ad ann. 1008: *Burchardus... magnum illud anonum volumen edidit scripturarum sententiarum undique compilatis Defloratum.*

° **4. DEFLORARE**, Pascere, vel prata falcare. Charta ann. 1389. apud Lam. in Delic. erudit. inter not. ad Hodoepor. Charit. part. 2. pag. 471: *Quod dictum*

commune Ficecchii tenevetur et deberet permittere dicta communia S. Crucis et Castris Franchi tenere et possidere dictas pasturas et eis uti et frui locis, et Deflorare, etc. Occurrit rursus ibid. pag. 473.

† **DEFEDERATUS**, Rebells, fedifragus. Sugerius in Vita Ludovici Grossi apud Duchesium tom. 4. pag. 383: *Confederatus igitur (Hugo Puteolensis) regni Defederatis, videlicet Palatino Comiti Theobaldo, et egregio Regi Anglorum Henrico, cum dominum Regem Ludovicum in Flandriam pro regni negotiis profecturum accepisset, collecto quancumque equitum et pedum potuit exercitu, Puteolum castrum restituere deliberat, adjacentem pagum aut eversum iri, aut sibi subicere maturat.* Ibid. pag. 384: *Quo siquidem tempore inter venerabilem B. Dionysii Adam Abbatem et Burchardum nobilem virum in domum Mommoiacensem accidit quasdam contentiones pro quibusdam consuetudinibus emeris, que in tantam ebullierunt iritationis molestiam, ut rupto hominio, inter Defederatos armis, bello, incendis concertaretur.*

† **DEFOLARE**, Ledere, percutere. Charta Philippi Augusti ann. 1194 pro Attrebatensibus: *Qui alium per capillos ad terram traginaverit, vel pedibus Defolaverit, unde cum libris et dimidiam perdet, unde Nos decem libras habebimus, Castellanus decem solidos, traginatus quindectim, Homines civitatis quinquæ.* Nostris olim Affolere erat Leviter ledere, vulnerare, ut dictum est in *Affolare*. La bataille des sept arts MS.:

Aristote fieri Percien,
Nostre haut Baron ancien,
Qu'elle fist à terre voler,
Du cheval le volt Defouler.

° Vel potius Conculeare, pedibus proterere, a veteri Gallico *Defouler*, eodem significatu. Serm. MSS. ex Cod. S. Vict. Paris. 11. sæc. serm. 7: *Une partie de la semence chait lez la voie, et cele semence si fut moult Defolée de cels, qui aloent de lez la voie et demarchée.* Lit. remiss. ann. 1386. in Reg. 151. Charoph. reg. ch. 222: *Pour laquelle chose le dit Loys se retourna devers le dit Charlot et par grant maualent lui defoula ses jambes et marcha sur les piés.* Le Roman d'Alexandre MS. part. 1:

Mes il voit son seingneur ledement de mener,
Et à piés de chevaux ledement Defouler.

Sed et pro Contemnere, despiciere, in Lit. remiss. ann. 1400 ex Reg. 161. ch. 481: *Lesquelle compaignons se prirent à Defouler, vituperer et ledengier de paroles le suppliant.*

DEFOLCARE, Thomas Walsingham. pag. 137: *Persecutor noster... dominus injuriis quot et quantis nos et nostra part vulnerat et Defolat? Forte defalcet, detrahit.*

DEFOLIARE, Folia decutere, ξεφυλλίζω, in Gloss. Græc. l. i. t.

† **DEFOMARE**, Circumsecare, dolare. Glossæ Gr. Lat. *Ἀποφύλλω, Defomo, Dedolo.* [° In utroque Glossar. edito: *Ἀποφύλλω, Defomo, dedolo.* Vide Salmas. ad Plinium pag. 181. Festus: *Defomitum, a fomitibus succisum, quibus confoceri erat solitum.* Unde mendose apud Papiam: *Defomitata arbor desectis astutis.* Legendum enim *Deformitata arbor*, hoc est fomitibus seu assulis succisa.

DEFORAS, Pascere, vel prata falcare. Charta ann. 1389. apud Lam. in Delic. erudit. inter not. ad Hodoepor. Charit. part. 2. pag. 471: *Quod dictum*

Turonens. pag. 35. Le Roman du Renard MS.

Pour ce que grans estoit les cors,
Remandre l'estuet par Defors.

Defors. in Libert. ville de Braour ann. 1341. tom. 4. Ordinat. reg. Fr. pag. 366. art. 13. Hispan. Defuera, eodem significatu.

Defors. Vetus inscriptio: *Recognitum est et tabula sena que fira est Roma in Capitolio ad aram gentis Juliae Defors podio sinistiore.*

Defors. (Vet.) Interpres Gen. 7. 16: *Inclusit enim Dominus Defors.* Matth. 23. 25. *Menditis quod Defors est.* Admonitio sancti Fausti: *Et testes contra eum non aliunde Defors, sed intus de ipsa proferentur.* Idem forte Faustus Regensis: *Si evadere pericula non Defors ingruerit, sed intus concepta desideras, etc.* Metellus in Quirinalib.

Nec Defors quisquam remansit usquam.

Visiones F. tildæ Vidit. B. Remigium et S. Martinum Defors eisdem crucibus obviante. Octavius Horatianus lib. 4. Rerum medicar. De argilla Defors lina. Constantinus Africanus lib. 7. de Morbor. cognit. cap. 22. *Defors est superponenda res dissolutiva.* Beda in Vita S. Guthberti. *Mirus ipse Defors altior longitudine stantis hominis.* Occurrit ann. 743. cap. 18. apud Ordericum pag. 535. etiam in Concilio Braecarensi, et alibi passim.

Deforcamentum. Deforcicare.

Deforis. Ultra. Gall. Outre. de plus. Stat. crimin. Saone cap. 43. pag. 39: *Infra ipsa tempus actor probationes suas facere teneatur, quo elapso magistraus infra dies decem teneatur sub pena iudicantis diffinire, nulla Defors dilatorie. Ita* Vide alia notione in Defors.

Deforma. [Dicuntur extra, quæ dantur calida: a formus, calidus. Fest. in Forma.]

Deformare. Acta S. Gaugerici tom. 2. Aug. pag. 684. col. 2: *Aliquando vero historiam typice tractans, memorali exitu Deformabat.* Id est, ut interpretantur docti Editores, ita tractabat, ut narrationem historice primo propositam, formandis deinde moribus accommodaret.

Deformatus. Scriptus. Rembertus in Vita S. Ansharii n. 18: *Præfati servi Dei cum certo suæ legationis experimento, et cum litteris regia manu more ipsorum Deformatis, ad serenissimum reversi sunt Augustum.*

Deformicatus. Vide Defomare.

Deformis. Gibbosus. Capitula General. MSS. S. Victoris Massil.: *Statuimus, quod nullus de cetero alicubi accipiat in Monachum... claudus, surdus, manuculus, Deformis aliter gibbosus.*

Deformosus, pro Deformis. Vita S. Vincentii Ferrerii, April. tom. 1. pag. 503: *Adolescens autem cernens femnam Deformosissimam, utpote quæ erat decrepita, etc.*

Defourmé, Contumeliosa vox, quæ apud Leodienses fortassis spurium significat. Lit. remiss. ann. 1403. in Reg. 158. Chartoph. reg. ch. 68: *Cellui Jehan dist audit escuier de l'eveschie de Liege: si tous les Defourmez de Liege l'avoient dit, si auroient ilz faully de dire la vérité; et pour ce que ces mox, tous les fourmez (sic) de Liege, selon l'entendement et commun langage du pais, estoient et sont très injurieux et contre l'honneur dudit escuier et de sa mere et parens, etc.*

Deforthare. Se. Manus alicujus effugere. Inquisitiones factæ per Magi-

strum Ricardum auctoritate Philippi Regis Franc. de Libertatibus Monasterii Beccensis. *Viccomes Pontis Aulomari invenit eum a dimidia leuca parochie Becci et voluit eum ducere ad prisonem Regis, et ipse noluit ire, immo Deforthavit se et fugit usque ad portam Becci, et ibi dictus Viccomes arrestavit eum, et ceptus fuit, et positus in prisonem dictorum Religiosorum. Vide Deforcicare.*

Defortiare, Defornatio, etc. Vide Deforcicare.

Defortificare. Menia diruere. D. Carolus fecit Defortificari partem dicte ville, apud Hobinellum Hist. Britan. tom. 2. col. 359.

Deforzare. Eodem intellectu. Chronicon Parmense ad ann. 1307. apud Mirator. tom. 9. col. 865. *Guastalla (oppidum) vero venit ad mandata dicti Deforsoris, et per eum accepta fuit et spoliata de foreis, et disquarrita et Deforzata in totum circumquaque; et multe alia terre destructe fuerunt et derobate.*

Defosare. Devorare, faucibus haurire. Etherius et Beates lib. 1. adversus Elipandum Toletanum Archiep. *Lupus... solus in tenebris ambulat ululando, et oves que ingressæ sunt sub pastore, Defosat et spargit.* Lib. 2. de Dracone: *Hinc ay non se fingit, quo apum secum Defosat Rursum. Præsentibus pastoribus nec Christi Defosare non possunt.*

Defossa. Fontis. Charta fundationis Monasterii de Bosco Ratherii prope Turonem Galii Grandimont. Inter Anecd. Marten. tom. 1. col. 752: *Deditimus etiam et concessimus Fratribus supra dictis... per totam forestam nostram de Brusennam usquam suam: ita quod duli Fratres in dictis forestis et in omnibus defossis earundem factis vel faciendis a nobis vel successoribus nostris indifferenter capiant et eripiant quodquid ad usum et edificationem ipsorum... viderint expedire. In hunc locum Editores in Onomastico ad calcem tom. 4. *Defossa forestæ, videtur esse Cæsiones, Cæsura. Gall. Coupes. Sed puto legendum Defensis pro Defossis, hucque licentiam dari Grandimontensibus capiendi ligna in omnibus forestis tam liberis, quam Defensis, id est, quorum usagium non est licitum, nisi iis quibus hoc usagium singulari privilegio indultum est. Vide Defensa 3.**

Defossus. Pœna apud recentiores recepta maxime in feminis. Consuetudines Arkenenses ann. 1231. in Tabulario S. Bertini: *Si concubina ei fuerit, et particeps extiterit in crimine (furti) viva fodietur, nisi prægnata sit, quia tunc servatur, etc.* Tabular. Campaniæ Thuan. ch. 24. ann. 1212: *Cum discordia esset de quibusdam hominibus suspensis, et de quada u femina Interrata, qui capti fuerant in burgo nostro S. Dionisi, etc.* Nota sunt, quæ de Vestalium supplicio habent Scriptores. Vide veterem Consuetud. Turon. tit. ult. art. 8. [10] et Grimmii Antiquit. Juris German. pag. 694.]

Defoventum. Καρδέλα, παρά θλασιονός. Sora. in Supplemento Antiquarii. Ita et Glossar. Lat. Gr. ubi Vulcanius emendat: παρά τῷ Ηισοδῷ.

Defracta. ἀποκροσθῶν, in Gloss. Lat. Gr. Sed leg. ἐκ castigat. Defecta. Cod. Sangerm.: Ἀποκροσθῶν, lassus, defectus.

Defragiare. Papiæ. Devulgare. [Edito, Defragare. MS. Bituric. Defragiare et Deflagare.] [10] Glossar. in cod. reg. 7641. Deflagari, Devulgari.]

Defraglascere. Odorem amittere. Reinard. Vulp. lib. 2. vers. 429.

Possio quam primum fuerit confecta bibenda est.
Ne Defraglascat, vim minuentis mora.

Defrangere. Perfringere, repromere. Epist. Soldani ad Pisan. inter notas Lami ad Hist. Sicul. Bonincont. pag. 215: *Et si aliquis vestram alienam nequitiam in se habuerit, hoc Defrangite et castigat.* Deprimer, eodem significatu, in Lit. ann. 1571. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 45.

Defraudare Scripturas. Adulterare, corrumpere truncando aut mutando verba, vel ea in pravam sensum detorquendo. Labellus Episcoporum Italiae contra Elipandum in Concil. Hisp. tom. 3. pag. 98: *Defraudare etenim sacram non veremini Scripturam, participantes Magistri Gentium prohibitionem dicentis: Nolite adulterare verbum Dei.*

Defraudatus. Oneratus, oppressus. Gall. Surcharge. Correct. statut. Cadubr. cap. 134: *Et si viderit (vicarius) aliquem Defraudatum in hujusmodi Livellorum exactionibus, eo quod equitatem excedant, juris remediis inhibeat et eis succurrat.*

Defrens. a Frondere. Arvum quod detonderi vel demeriri solet. Gloss. apud Martinum: *Defrens, ἀροσθῶν, ἀροσθῶν, ἀροσθῶν.* Supplem. Antiquarii: *Defrens, ἀροσθῶν, ἀροσθῶν.* Gloss. Lat. Græc. Sangerman.: *Defrens, ἀροσθῶν, ἀροσθῶν, ἀροσθῶν.* Festus: *Defrensam, Detritam atque detonsam.* Papias: *Defresion, Detritum, unde adhuc Fresia faba dicitur, quæ obruta frangitur.*

Defresus. Vide Defrens.

Defretum. pro Defrutum, quod habent Celsus, Nonius, etc. Vinum coctum. Gall. Vin doux, cuit, du raisiné. Papias in MS. Bituric: *Defretum, Vinum coquendo defraudatum... Defruta, Quod aruit, unde et Defretum.* Gloss. Sangerman. MS. n. 591: *Defretum, Vinum coquendo defrutatum... Defretum dictum eo quod coquendo areseat, minusve faciat.* Isid. lib. 20. cap. 3: *Defrutum dictum est, quod defrudetur, et quasi fraudem patiatur.*

Defricare. [Abstergere. DIEF.]

Defricatum Vinum vocatur sapa, ut in libro antiquo. Ita Glossar. medic. Simon. Jaueus. ex Cod. reg. 6859. Castigat. ad utrumque Glossar.: *Defricatum sapa, passura. ἔφαξ.* Sic in MS. Latina desunt in edito, ubi ἔφαξ. Sed leg. Defrutum. Vide Defretum.

Defrigere. contrario sensu, Incallescere. Gall. Sechauffer, Chasser le froid. Defrigens se ipsum in sole dicebat, etc. in Bibl. Ascet. PP. tom. 3. pag. 236.

Defrocare. Froco exuere. Gall. Defroquer. Charta ann. 1252: *In dominum Amalricum et socios suos impingerunt, Defrocaverunt dominum Amalricum bis.* Vide Decucillare.

Defrondare. Frondes avellere. Vide Defrondere, frondes amittere. Ugitio: Vide Defoliare.

Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: *Defrondare, Esbranchier. Defraichir, pro extirpare, evellere, vulgo Defricher, arracher, in Lit. remiss. ann. 1427. ex Reg. 174. Chartoph. reg. ch. 2: Pendant que le suppliant Defraichissoit lesdites seches plantes de hâlos, pour y planter des nouvelles, etc.*

Defructare, Usufructu privare. Vide Vossium de Vitus Sermonis ad vocem Usufructuare. Vide Defructare.

Defructatus. Marcidus. Naigodus

in Vita S. Maioli Abb. Cluniac. Maili tom. 2. pag. 684: *Dies illuzerat, et minister de pulmento sollicitus invenit morulas penitus De fractatas et imminutas, ita ut omnino parari non possent. Vide Defretum.*

◦ **DEFRACTUM.** Vide supra in *Defructum*.

◦ **DEFRACTUS, DEFRUCTUS.** Ita vocabant epulas vel dapes, quas dare clericis solebant ii, sive ecclesiastici sive laici, quibus honoris causa præsentata fuerat antiphona *De fructu ad vespertas natalitii Domini*, quæ solemniori ritu cantabatur. Concil. Narbon. ann. 1351. can. 47: *Parochis prohibemus, ne posthac ad comessationes, quas De fractus appellant, ullo modo parochianos suos admittant.* Comput. ann. 1479. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 339. col. 2: *Item solverunt die xvj. Januarii dicti anni lxxix. amore Dei, pro De fractu natalitii, dari solito conventui fratrum Prædicatorum dicte civitatis Nemausi, v. sci. Turon. Item dicta die, pro simili De fractu, solverunt conventui fratrum Carmelitarum, amore Dei, v. sol. Turon. Aliis ann. 1393. ibid. pag. 125. col. 1: *Die xxiiii. Decembris, quæ fuit die natiuitatis Domini, domini consules venerunt ad sermonem in domo Prædicatorum, et fratres dicti conventus fecerunt eis, sive uni ex ipsis domini consulis, dicere De fractu, in vespere: et ideo dicti domini consules ordinaverunt eis dare pro pitancia duos agnos.* Vide Mercur. Franc. ann. 1726. mens. Febr. pag. 218. et ann. 1727. mens. Maii pag. 92.*

◦ **DEFRUGARE SEGETEM,** Nimia fœtura exinanire agros, terram extenuare. Turneb. lib. 11. cap. 2. Verbum actum a *De* et *Frugare*.

◦ **DEFRUGO.** [Doleo, Consumo. DIEF.] *Defrustare*, Frustatim, per frusta excerpere. Ammianus lib. 31: *Sed senel obsoleti coloris tunica, collo inserta, non ante deponitur, aut mutatur, quam diuturna caris in pannulos fuerit De frustata.* Sidon. lib. 9. Epist. 1: *Quæsitum volumen invenio, produco, lectito, excerpo, maxima ex magnis capita De frustans.* Alii legunt *Defructans*, ut *Defructare* sit, fructus decerpere.

◦ **DEFRUTARIA,** Vasa Defructo conficiendo accommodata. Martinius et Amalthæa.

◦ **DEFUGA,** Desertor, refuga. Prudentius lib. Peristeph. Hymn. 1:

... Ire ad aram jussum
Idolis hære nigris, esse Christi De fugas.

Curia vel Collegii Defuga, in leg. ult. Cod. Th. de His qui condit. propr. (12, 19.) *Defugere* originem, lege 13. de Decurion (12, 1.) Vide *Refuga*.

◦ *Defuir* nostris, pro *Fuir*, fugere. Pactum inter Car. comit. et capitul. Carnot. ann. 1306: *Quant il (les coupables) s'en seront foiz après le forban, ou quant il auront pris le fet sur eus, en eus Defuiant, etc.* Lit. remiss. ann. 1377. in Reg. 112. Chartoph. reg. ch. 117: *Bertran Chambercal estoit tenu en vers ledit chevalier (de Canillac) en plusieurs sommes de grain et d'argent... ledit Bertran n'en vouloit faire satisfaction; mais se Defuioit et demouoit.* Allæ ann. 1398. in Reg. 154. ch. 165: *Pour ledit cas s'est Defuis et absentez le suppliant. Defouir*, in Lit. ann. 1379. tom. 6. Ordinat. reg. Franc. pag. 615. *Defouquier*, eodem sensu, in Lit. remiss. ann. 1416. ex Reg. 176. ch. 460: *Lesquelles bestes s'estoient Defouquiés ou separés des autres, et demourées aux champs comme espaves.*

◦ **DEFUGO.** [Idem quod *Fugo*. Theod. Priscian. 1. 4. Capillos locis propriis *Defugabis*, si, etc.]

◦ **1. DEFUNCTIO,** est a debito liberatio: inde *Defunctus, liberatus*. Secundo idem est quod *Mortuus*. Vocabul. Juris utriusque. Vide Forcellinum.]

◦ **2. DEFUNCTIO,** Quod datur Parocho, cum quis vita fungitur. Conventus Episcoporum apud Glissonam ann. 1099. Concil. Hisp. tom. 8. pag. 810. col. 2: *Confirmamus Ecclesiam prænotatam omnes suas decimas, et primitias, et universas oblationes, et Defunctiones, et cæmæterios. Similis locus habetur Marcæ Hispan. pag. 1058. qui et memoratur in Annal. Bened. tom. 4. pag. 887. Vide *Mortuarium*.*

◦ **3. DEFUNCTIO.** Mors, obitus. Bulla Alex. PP. III. ann. 1179: *Et si in die Defunctionis alicujus, servitium suum habuerit, halemolina, sicut dictum est, per medium dividi debeat.* Charta Godofridi episc. Lingon. ex Cod. reg. 9612. A. B. N.: *Rainerius abbas ita suscepit Odonem ducem Divionensem ejusque uxorem ac filium in beneficiis domus Alberipæ, ut tantum fieret pro unoquoque eorum in obitu ipsorum, quantum pro Defunctione prius monachi ejusdem domus.* Alia ann. 1220. in Chartul. Thenol. ex Cod. reg. 5649. fol. 10. v.: *Emelina de Marla cognomento Billuarde, concessit ecclesie Thenoliensi omnia immobilia et mobilia sua, tempore Defunctionis sue.*

◦ **DEFUNCTORIUM JUDICIUM,** Eadem notione. Epist. Gregorii IX. Papæ ad M. Cenoman. Episcopum ann. 1228. inter Anecd. Marten. tom. 1. col. 948: *Conjuratores autem hujusmodi se reputant obligatos ad excommunicatos minime devitandos, nec compellendos quantocumque tempore in excommunicatione persistierint indurati, et ad tertiam partem Judicii Defunctorum Ecclesie parochialibus non reddendam, laudabilem consuetudinem pietatis fidelium nequiter infringendo, et ad alia multa teneri se credunt, quæ verqum in periculum animarum.*

◦ **DEFUNGERE** [Ab officio cessare. DIEF.] *Defustare*, Fuste, vel baculo, cedere, fustigare. Gloss. Lat. Græc.: *Defustat*, εὐλογοῦμαι. Gloss. Græc. Lat.: *Εὐλογοῦμαι, εὐλογοῦμαι, Defusto, fustigo.* In MS. pro *fustigo*, est *fustuo*: unde *Fustuarum supplicium*.

◦ **DEGA,** Moles aquis opposita, agger, ripa, Gall. *Digue, ecluse*, Transact. ann. 1515. ex schedis Pr. de Mazaugues: *Damna maxima præberi in capiendis aquam dictorum vallatorum, et ripas seu Degas illorum frangendo et rumpendo.* Et infra: *Quod non audeant seu præsumant dictam Degam vallatorum seu ripas illorum frangere, cavare, etc.* Vide infra *Degania* 2.

◦ **DEGAGIARE,** Pignori capere, vel pignus auferre et retinere. Charta S. Ludov. ann. 1255. in Reg. Cam. Comput. Paris. ab ann. 1421. ad 1436. fol. 63. v.: *Et si homines canonicorum (Locharum) non fecerint hoc quod facere super istis debuerint, per mandatum nostrum erunt Degagiati.* Vide infra *Degagium* et *Disvadiare* in *Vadium*.

◦ **DEGAGUS,** Species retis quo capiuntur pisces, apud Petrum de Crescentiis lib. 10. de Agricult. cap. 37. [Derivatur ab Hebræo *Doug*, per reduplicationem *Dagag*, Piscari.]

◦ **DEGALEARE,** Galeam spoliare. Ugutio.

◦ **DEGANARE,** Permutare, unde *Deganum*, Permutatio, in Chartis Lucensibus et apud notarios ejusdem civitatis,

quibus etiam nunc familiaris est hæc formula: *Titulo permutationis a Deganei*, teste Muratorio tom. 1. Antiq. Ital. medii ævi col. 138. Vide infra *Viganeum*.

◦ **DEGANIA.** [Species vasis seu dolii.] Vita sancti Eparchii apud Labbeum tom. 2. Biblioth.: *Quidam homo dives... Deganciam vini ad festa solennia B. Confessoris direxerat ad pauperum refectorem.*

◦ **1. DEGANIA,** pro *Decania*. Concil. Compostell. ann. 1058. can. 1: *Ipsi Episcopi duos vel tres Præpositos electos habeant cum sensu ceterorum Clericorum, qui curam Diocesium Deganiarum procurant.* Vide *Decania* in *Decanus* 4.

◦ **2. DEGANIA,** ut supra *Dega*. Charta Alph. VII. reg. ann. 1169. inter Probat. tom. 1. Annal. Præmonstr. col. 107: *Cum omni hereditate sua, cum montibus et fontibus, et Deganiis et molendinis.* Vide *Degora*.

◦ **DEGANNARE,** Idem quod *Ingannare*, *Famere*, decipere. Epistola PP. Liudgero Comiti scripta, tom. 3. Hist. Francor.: *Te tuamque conjugem auctoritate S. Spiritus Domini nostri a corpore et sanguine D. N. Jesu Christi separamus, et a consortio Christianitatis, donec predictam feminam Garelindam, loco unde Degannatis, restituas.* Agitur de *Modacha* a Monasterio fraudulentissima suasionem abstracta. Vide *Enjannare*, post *Ingenium*.

◦ **DEGANUS,** pro *Decanus*. Qui præest decem familiis, apud Muratorium tom. 1. part. 2. pag. 60. col. 2. Vide *Decanus* 1.

◦ **DEGARIRE,** Cavere ab evictione, possessionem asserere, defendere, Gall. *Garantir*. Reg. feudor. Aquit. ann. 1273. ex Cam. Comput. Paris. sign. JJ. rub. fol. 10. v.: *Petrus frater dicti Bernardi Beraudi juratus dixit et recognovit illud idem, quod dictus Bernardus Beraudi; tamen dixit quod dictus Bernardus frater suus debet eidem Degarire omnes res supradictas.* Ibid. fol. 42. v.: *Reymundus Arn. de Puy... tenet a domino rege et duce duo casalia;... et ista duo casalia debet Degarire dominus S. Albini, de cujus hereditate habent illa pro parte partida vel divisa, et alia duo in parochia de Brocars; et ista debet ei Degarire dominus de Brocars, de cujus hereditate tenet ea de parte partida.* Vide in *Warantus*.

◦ **DEGARIUS,** Vide infra *Deguarus*.

◦ **DEGATGIARE,** Rem oppigneratam redimere, Gall. *Dégager*. Libert. Montisfer. ann. 1291. in Reg. 181. Chartoph. reg. ch. 154: *Quam cito gatgiatus de suo cumino, jeta seu tallia satisfecerit cuminatoribus seu levatoribus predictorum, ipso facto sit Degatgiatus.* Vide *Disvadiare* in *Vadium*.

◦ **DEGENER.** *Nothus, spurius*. Gall. *Batard*, in *Léxico Philosoph. Goclenii* et in antiquis quibusdam Chronicis.

◦ **DEGENERARE,** Depravare, animos avocare, *Dabaucher*. Historia Wambæ Regis: *Diverso fraudis argumento fidem populorum Degenerans, etc.*

◦ **DEGENIARE,** Formæ gratia fraudare. Cassiod. lib. 5: *Usurpatione Degeniare aliquid.*

◦ **DEGENIATUS,** Vide *Geniatus*.

◦ **DEGERA.** Vide *Degora* et *Dugalia*.

◦ **DEGERARE, DEGERARE,** Perjurare, promissis juramento firmatis non stare. Ordinat. ann. 1363. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 622. art. 11: *Et si reperiretur ipso Degerare, debite puniantur.* Charta ann. 1368. ex Tabul. S. Victor.

Massil. Raymundum hortati sumus ut ab ipsis excessibus omnino cessaret, quod solemniter se facturum saepe juravit, et saepius Dejeravit veniendo contra jurata. Alia ann. 1186. apud Spon. tom. 2. Hist. Genev. pag. 43: *Et dum juramenti sui fideique constantiam expectaremus, Dejeravit. Stat. Montis-reg. pag. 180: Statutum est quod quicumque inventus fuerit Dejerasse vel Dejerare, possit et debeat condemnari in libras sex, si de perjurio fuerit convictus.*

DEGERIUS. Vide infra Dequaritis.

DEGINA. Graece, Μορσος, Latine, Ita Papias et Ugutio. Sed legendum Degma, [ut in M. Bitur.] ex Graeco θήκη.

DEGLAFIDE. Vide Degraphides.

DEGLOBARE, ut mox Deglobare, in Vita M. S. Wenwaloei fol. 102.

Chron. Bald. diaconi tom. 2. Monum. sacr. Antiq. pag. 60: *Boni pastoris esse tondere per se, non Deglobare. Vide mox Deglobare.*

DEGLONERARE, Glomerata fila evolere, Gall. Devider. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: *Deglonerare, Desmuceler.*

DEGLUBARE, pro Deglubere. Peilem detrahere. Tertull. de Pallio cap. 3. *Mercurium Deglubasse oculos.* Alii legunt Diglubasse. [Vide Forcellinum.]

Agob. episc. Lugdun. Epist. 6. tom. 6. Collect. Histor. Franc. pag. 365: *Ne quilibet Christianus carnes a Judaeis immolatas et Deglubatas emeret.* [Vide S. Rosa de Viterbo in Suppliment. Elucidar. voce Degolador.]

DEGLUVERE, pro eodem Deglubere. Hinc corrigendum Glossarium Sangerman. MS. n. 501. ubi *Dequptus, Pelle exutus, id est, cute expoliatus*; a Deglubere enim legendum *Degluptus*, sicque cetera sunt emendanda: *Degluptus, Pelle exutus, id est, cute expoliatus. Vide Decorare.*

DEGLUERE, Eadem notione. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641: *Degluit, decoravit. Deglainer vero, metaphorice pro Occidere, gulam quasi spicam secare, in Lit. remiss. ann. 1481. ex Reg. 207. Chartoph. reg. ch. 251: *Icellui Savoye porta le cousteau à la gorge du suppliant et jura en disant: Par le cap de l'ieu je te Deglainerai.**

DEGNATUS, ab Italico Degnare, Gratium et acceptum habere. Histor. Cortusiorum lib. 1. apud Murator. tom. 12. col. 817: *Offerebat enim populo pacem cum Jannensibus a nobilibus Degnatam.*

DEGNIGRATIO, Infamia, contumelia, vituperium, Gall. *Dénigrement, deshonneur.* Lit. remiss. ann. 1386. in Reg. 151. Chartoph. reg. ch. 71: *Johannes Buffati... protulit quamplurima verba injuriosa et ignominiosa ad Degnigationem generis et fame dicit Durandi suorumque parentum et amicorum.*

DEGORA. Jus Vicentin. lib. 1: *Aquarum ductus, sive canales, lectos aquarum, ac Degoras aperiri, perfodi secundum quod metius fuerit visum, etc.* [Vide supra Dega.]

DEGOT, vox vernacula. Stillicidium. Gall. *Gouttiere.* Charta ann. 1357. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 197. col. 1: *Cohneriatur (domus) tali tecto, quod procedat a merletis, et lo Degot veniat in carrea.* Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657: *Degotar. Prov. Stillare, distillare. Vide Dejuitorium.*

DEGRADARE, De gradu in quo quis est, remove. [Gall. *Degrader.*] Chronicon Fredegarii cap. 82: *Cognito more Gothorum, quem de Regibus Degradandis*

habebant. Ditmarus lib. 2. pag. 23: *Eberhardus Dux, Regi diu infidelis, Degradatus est.* Regula S. Benedicti: *Exceptis iis quos Abbas Degradaverit certis ex causis.* Regula S. Pachonii cap. 92: *Degradabunt eum in ultimum gradum, donec corrigatur.* [Addit. ad Capitulum apud Baluz. tom. 1. col. 1176. n. 107: *Præcipimus ut non Degradetur provincia sed apud semetipsam habeat judices Episcopos. Et quicumque causam habuerit, a suis judicibus judicetur, et non ab alienis, id est, a suis justis judicibus provinciae, et non ab externis, nisi fuerit appellatum.*]

DEGRADARE, Beneficia Militibus auferre. Charta Caroli Calvi Regis Franc. ex Tabulario S. Cyriaci Nivern. *Dumque memoramus, quam fideliter Milites ejusdem loci nobiscum contra hostes nostros solatia præbuerunt, et simul se nobiscum tradiderunt periculo, placuit nobis auctores atque electos ejusdem sedis monere, ut nullus eorum præsumat aliquem illorum, aut ullum de heredibus ipsorum Degradare, et beneficia tollere, nisi prius in causis platinis fuerit adductus, et criminali imitatione damnatus.*

DEGRADATIO, Pœna Ecclesiastica, qua quis suo gradu privatur. Apud antiquos, Clericum degradare, nihil aliud erat quam deponere, vel suspendere ab officio: nunc usus Ecclesiasticus paullo aliter invaluit. Distingunt enim Canonistae a Depositione Degradationem, cum Depositione longe gravior sit Degradatio, qua scilicet reus Clericus ablati ordinis insignibus ab Episcopo coram iudice seculari, cui postmodum traditur, titulo Clericali privatur. Priori notione usurpant Concilium Eliberit. cap. 20. Concil. Bracar. I. cap. 4. Aurelian. IV. cap. 7. Concil. Cabilon. cap. 20. Constit. 2. Appendicis Cod. Theod. etc. Hedefonsus Toletanus in Chronico: *Per Synodum ab Archiepiscopali dignitate Degradatus est. Degradatio Sacerdotii, apud Gregorium M. lib. 9. Epist. 82. Vide Baron. ann. 57. num. 22. Fillesacum de Sacra Episc. auctorit. cap. 8. § 2. et Morinum lib. 2. Exercit. cap. 11.*

Degradatis Episcopis disruptum vestimentum Sacerdotale, colligitur ex Vita S. Leodegarii cap. 14: *Factum est ut Episcoporum consilio Leodegarii Disrupterent (Hebrouneret) vestimentum, et ultra non præsumeret offerre sacrificium.* Acta S. Theodardi Narbonensis Episcopi: *Truncatis in conspectu omnium, ac penitus scissis Episcopaliibus indumentis, baculisque super eorum capita confractis, nec non annulis singulorum ab eorum digitis dedecore cum magno avulsis, ob omni ordine Clericali penitus dejecti sunt ac depositi.* Adde Gregorium Turon. lib. 5. Hist. cap. 19. Liber cui titulus Δεσπρᾶ, seu Disputatio animæ et corporis.

Ἐκείνους ἄλλον ἔχουσι ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας.

Ἀρχιερεῖς, ἐπίσκοποι, σὺν τοῖς Μητροπο-

λίταις,

καὶ ὅταν περὶ τῆς ἐκκλησίας τι μέγα,

Ἐν πρώτοις τοῦτο αἰρούσι τὴν στολὴν τῆς

ἐκκλησίας,

καὶ οὕτως αὐτὴν σχίζουσι τοὺς χιτῶνας,

οἷμοι,

καὶ οὕτως τότε τὸν αὐτὸν ὡς μὴ παπᾶν κο-

λλῶν.

Degradabantur Presbyteri rei, antequam iudici seculari traderentur secundum criminis qualitatem puniendi, quod nuper etiam obtinuit. Capitulare 1. ann. 809. cap. 21: *Si Presbyter Chrisma de-*

derit, ab Episcopo Degradatur, et postmodum a iudice manum perdat, etc.

Alias porro ceremonias in degradatione Clericorum et Presbyterorum fieri solitas quisvis legere potest, in Concilio Tolet. IV. cap. 27. Lemovicensi ann. 1031. sess. 2. in Pontificali Romano, apud Luitprandum lib. 6. cap. ult. in cap. 27. de Verbor. signif. cap. 1. de Hæret. et cap. 2. de Pœnis, apud Joannem a Leydis lib. 31. cap. 43. Gallandum lib. de Franco alodio pag. 348. [Phil. Limborch. in Regesto Inquisit. Tholos. pag. 276. ubi refert singularem degradationis formam, et ab ea quæ in Pontificali Romano præscribitur, multum abinilem.]

Degradationis ceremoniæ ita describuntur in Pontif. Ms. eccl. Elnens.: *Et est notandum quod si clericus, secundum præmissam formam sententialiter depositus, incorrigibilis appareat, debet excommunicari. Et si postmodum in profundis malorum veniens contempserit, tunc cum ecclesia non habeat ultra quid faciat, debet illum Degradare et curias seculari relinquere. Quæ Degradatio fit hoc modo. Nam ipse degradandus indumentis sacerdotalibus, si sacerdos sit, indutus; vel diaconalibus, si sit diaconus; et sic de reliquis ordinibus et indumentis. Episcopus quasi exequendo sententiam depositionis in illum prolata dudum, præsentem seculari iudici, cui degradandus debet relinqui, publice abradit cum vitro, vel alio hujusmodi loca manuum illius, quæ in collatione ordinum inuncta fuerunt, et etiam tonsuram, si vellet; et consequenter sariatim et sigillatim detrahit omnia insignia sive sacra ornamenta, quæ in ordinum susceptione recepit; et demum exuit illum habitu clericali et induit laicali, dicens publice iudici seculari præsentem ut illum propter scelera sua sic depositum, degradatum, spoliatum et exanoratum (lib. exauctoratum) in suum, si vellet, recipiat forum... Et talis Degradatio solempnis depositio vocatur.*

Degradationis Militaris ritum apud Aragonenses describit Jacobus I. Rex Aragon. in Foris Oscæ ann. 1217. fol. 16. de degradatione Militis: *Cum perventum fuerit ad ejus depositionem, ipsemet cingat sibi ensim; quo facto, Princeps terræ, accepto cultello, in posteriori parte, id est, supra renes, scindat ensis corrigiam omnino, de qua est accinctus, ita ut corrigia incisa, ensis per se cadat in terram; et sic ille, qui ante Miles erat, provis suis meritis exigentibus, de Militia, quæ prius decoratus extiterat, perpetuo sit depositus et damnatus.* [Vide Abbreviat. Placit. sub Edward. II. Reg. Angl. Lond. 34. 55. pag. 351: *Per breve regis mittitur hic processus iudicii redditi contra Andream de Hartecle, comitem Karlioli, qui fuit adherens Roberto de Brus... Por quoy ayarde ceste courte que vous soyez Degradé et que vous perdez noun de counte por vous et por votres heirs à tous jours et que vous soit deint de l'espée et que vos tres esperons dorés soient coupés des talons... Post Degradacionem factam dederunt iudicium contra ipsum in hæc verba: ... soietz treisné, pendu et décolé, etc.]*

DEGRADATUM. Regestum Castri Lidi in Andibus fol. 47: *Dominus Hugo Garner habet suum Degradatum in molendino Domini Susæ, pro molotagio quod Dominus Susæ capit ad sua molendina reparanda; id est forte, demolitiones, cum scilicet molendinum de novo instauratur.*

Legendum prorsus videtur *Degrana-*
tum. Vide infra *Degrana* et *Degrana-*

† **DEGRADERE**, Gall. *Degrader*, Labe-
factare, evertere. Charta Caroli M. apud
Houbletum Hist. San-Dionys. pag. 714:
Obsecramus autem Successores nostros et
eiusdem loci Abbatem et rectores, et obtes-
tamur per sanctum et individuum Trini-
tatem, et per diem iudicii tremendum, ut
predictas res, quas nos pro reverentia
tantorum Sanctorum, seu remedio anime
nostrae, vel stabilitate regni, nostra auc-
toritate munimus, Degradere non prae-
sument.

† **DEGRÆ**, *Præcepta, statuta*. Papias in
MS. Bituricensi. In Glossario Sanger-
man. MS. num. 501. habetur, *Degræ* pro
Degræ. Forte utrobique legendum *De-*
creta.

◦ **DEGRANA**, Grana excussa, quæ ex
spiciis cadunt. Reg. feudor. comitat.
Pictav. ex Cam. Comput. Paris. fol. 66.
r. : *In qua quidem Ferrageria... ego dic-*
tus Johannes de Foresta capio tertiam
partem grani dictorum terragiorum et
omnes paleas, Degrana, scobas et spitas.
(leg. spicas).

◦ **DEGRANAGIUM**. Vide infra in *De-*
granum.

◦ **DEGRANARE**, Granum ex infundibulo
removere. Pactum inter Arn. de
Villanova dom. de Transio et homines
ejusd. castri ann. 1283. ex Tabul. D.
Vencis: *Postquam posuerint dicti homi-*
nes bladum suum in entremuya, quod
monerius non possit removere dictum bla-
dum de dicta entremuya, nec eos Degrana-
re pro alio. Degræner, eodem signifi-
catu, in Charta ann. 1448. ex Chartul.
21. Corb. : Soubz umbre dudit desgren,
ceulz à qui lesdits religieuz le avoient
otroie, Desgrenotent lesdits habitants ;
c'est assavoir quant lesdits habitants
avoient mis leur blé en corbellon pour le
mettre en le tremuye et à mouture, ceulz
qui avoient le Desgren leur ostient dudit
corbellon, et y mettoient et faisoient met-
tre le leur. Hinc

◦ **DEGRANATURA**, Jus granum suum
ante alios molendi, absque ulla pensi-
tatione pro ejusdem molitura. Charta
Hugon. dom. Berziaci ann. 1215. in
Chartul. Cluniac. : *Pro custodia et de-*
fensione alius (leg. illius) molendini De-
granaturam meam ibi habeo. Vide infra
Desagranamentum.

◦ **DEGRANUM**, DESGRANUM, Eodem
intellectu, nostris *Desgrain* et *Desgren*.
Charta ann. 1197. in Chartul. Lehun.
ch. 20: *Johannes miles de Hapelincurte*
habet in molendinis de Lehons apud Pon-
tem Degranum, cujuscumque sit frumen-
tum, post illud quod inveniet in trimodia,
et pro Degrano illo quod habet dictus
Johannes in molendinis de Lehons apud
Pontem, prior Lehuu et monachi de jure
possunt et debent la hardine accipere ad
usus suos ubique in omnibus aquis domini
Johannis, ubicumque voluerint, pro calci-
ciata reficienda et pro ponte reficiendo.
Infra ch. 34. legitur *Degranaquum*. Alia
ann. 1348. ibid. ch. 105: *Avoit esté ordené*
sur les molins de l'ave de Pons, que
ni devanchiers et leurs successeurs sei-
gneurs de medite maison de Happlain-
court avoient delà en avant le Desgren
asdis molins, après che que il trouve-
roient en le tremuye, et pour chel Des-
gren, etc. Charta Phil. abb. de Cultura
ann. 1221. ex Cod. reg. 1612. A. B. M.:
Si autem abbas vel loco suo aliquis... manebit in principali manerio de Cha-
neio, habebit Degranum in molendino
dicti Pagani de Boracio. Alia ann. 1324.
in Reg. 62. Chartoph. reg. ch. 203. *Ledit*

Henri moutra son blé à Desgrain après
celui de la tremuye franchement, sans
payer mouture. Chartul. sign. Ezechiel
Corb. ad ann. 1415. fol. 11. r. Et si ara
ledit fermier le Desgrein et franc-molu
aux molins de Sails l'yaueres. Desgran
et franc-molu du molin de Dempierre,
in Reg. Corb. 13. sign. *Habacuc* ad ann.
1514. fol. 213. v. *Desguerain*, eodem in-
tellectu, in Ch. Phil. Pulc. ann. 1308. ex
Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 339.
r. col. 1. *Le franc moultre de l'ostel et le*
Desguerain, prié sezante souz. Vide
supra Degrana.

† **DEGRAPHIDES**, *Calatura*. Papias et
Glossar. Sangerman. n. 501. Male in Bi-
turicensi, *Degrafide*.

† 1. **DEGRAVARE**, Notione contraria
nativæ, a Gallico *Décharger*, Expensas
resarcire, Restituere, Compensare, Gall.
Dedommager. Hist. Dalphin. tom. 2. pag.
69. col. 2. in Instrumento ann. 1300. *De*
expensis quas idem Dom. Dalphinus fe-
cerit in juvamine supradicto, de suis
propriis denariis eundem Dalphinum
(Episcopus Valent.) debeat Degravare.

◦ 2. **DEGRAVARE**, Sublevare, liberare,
Gall. *Décharger*, diminuer. Acta capit.
eccl. Lugdun. ad ann. 1347. fol. 133. v.
ex Cam. Comput. Paris. : *Quia custos*
necessario habet librare omnes capellos et
clericos servitores S. Stephani, absque eo
quod eos possit dimittere, ordinamus quod
ipse Degravetur de subventione prædicta,
in tantum quantum alii personæ Degrava-
ntur. An idem Faire ses Degras, pro
Ventrem exonerare, tom. 2. Fabul.
pag. 120:

Quand il n'a sa femme trovée,
Cuide qu'il soit relésé
L'issier et faire ses Degras.

† **DEGRE**. Vide *Degræ*.

◦ **DEGREDARE**, ut *Degradare*, De gradu
in quo quis est, removere. Stat. Placent.
fol. 88. v. *Item in casu quo clericus est*
actualiter et realiter Degredatus, judicis
laici jurisdictioni subjaceat, cum sit pri-
vatus omni privilegio clericali. Vide su-
pra Degradatio.

† **DEGREGATUS**, Errans a grege. Vita
S. Genovefe. Januarii tom. 1. pag. 144:
Dum Degregata ob pastum forte pecora
solvite vestigare.

◦ **DEGRI**, *Egri*, in vet. Glossar. ex Cod.
reg. 7613.

◦ **DEGROSSARE**, Luculentius scribere,
in formam publicam instrumentum red-
digere, Gall. *Grossier*. Stat. comitat.
Venaiss. sub. Clem. PP. VII. cap. 11. ex
Cod. reg. 4000. A. *Notarii... acta inter*
partes eorum manibus descripta ordiunt
et Degrossent seu alias in formam redi-
gant publicam. Vide Ingrossare 1. Hinc

◦ **DEGROSSATIO**, Eadem notione. Stat.
Avenion. lib. 2. rubr. 9. art. 49. pag. 232:
Item quia notarii in Degrossatione termi-
norum mittunt ponere annum in muta-
tionem cujusque mensis, etc. Vide Grossa 2.

* **DEGRUMOR**, [In rectum dirigere, a
gruma, que dicitur a Nou. 1. 316. esse
mensura quadam, qua flexa via ad li-
neam diriguntur, ut est agrimensorum.
Enn. ibid. *Degrumari* terram. Lucil.
ibid. viamque Vis *Degrumari*, ut castris
mensor facit om.]

† **DEGUARIARE**, *Guadium frangere*,
Joanni de Janna, *Dégager* [Tabularium
Majoris-Monasterii Robertus Comes de
Moretonio dedit S. Martino, pro antea
Regis Willelmi fratris sui et Mathildis
Regine et Mathildis uxoris sue, medietate
tem Ecclesie de Legrevilla, quam ipse
Comes Deguaviaverat per cent. solidos]
Vide *Disradare* post *Vallium*.

◦ **DEGUARIUS**, DEGUERIUS, Custos
agrorum, hortorum, vinearum: *decorum*
etiam, unde nomen, seu multarum ob
commissa in his delicta impositarum,
aliorumve tributorum exactor; *Degan*,
in Consuet. Sollens. tit. 5. art. 1. et 4.
tit. 6. art. 1. et 2. tit. 7. art. 1. et 2. Vide
supra *Dechi*. Confirm. libert. castri de
Castlucio ann. 1327. in Reg. 64. Char-
toph. reg. ch. 586: *Item bajulus vel ejus*
locutenens et consules annis singulis
eligent quatuor Deguarios seu coterios ad
levandum decos, more solito levare con-
suetos. Charta ann. 1314. in Reg. 50. ch.
145: *Petrus de Baro et sui successores*
habeant et habere possint suum bajulum
et Deguerium pro suis juribus dictorum
locorum levandis et custodiendis. Alia
ann. 1320. in Reg. 60. ch. 117: *Item quod*
judices, bajuli... bannerii seu Deguerii,
et alii ad jurisdictionem prædictam re-
gendam necessari, etc. Alia denique
ann. 1404. in Reg. 159. ch. 207: *Item quod*
servientes et Deguerii dicti paragi erunt
communes inter dominum nostrum, re-
gem et abbatem et conventum prædictos.
Vide supra in *Coterius*.

◦ Eiusdem originis est, a voce nimi-
rum *Deci*, limites, *Dégulier*, pro metas
figere, et *Déguiement*, ipsarum positio.
Pactum inter abb. de Fonteneio et
Gaufr. de Charni ann. 1343. in Reg. 79.
Chartoph. reg. ch. 59: *Par dehors les-*
quelz murs à l'environ, bonnes seront les-
ses joignans esdiz murs, qui Déguièrent et
confineront ladite justice... seront le-diz
bois par maintenant Déguiés es de-pens
communs de nous parties dessus dites,
afin de perpétuel confinement et Déguiement.
Aliud inter ducem Burg. et episc.
Augustod. ann. 1387. inter Probat. tom.
3. Hist. Burg. pag. 109. col. 1: *Nous*
(duc) *avons tout droit de y saisir, bran-*
donner, sceller, penconceller, bonner et
Déguiier fonds d'héritage.

◦ **DEGARIUS**, DEGERIUS, Eadem no-
tione. Libert. Mirabelli in Reg. 74. Char-
toph. reg. ch. 584: *Item quod dicti Con-*
sules pro hiis (fructibus) custodiendis
possint instituere Degarios. Charta ann.
1322. in Reg. 61. ch. 140: *Item consules,*
qui nunc sunt de Seura... suos Degerios
infra pertinentias de Rosueiras cum ar-
mis miserunt. Libert. Petre assisii ann.
1341. in Reg. 74. ch. 647: *Item quod dicti*
consules... possint imponere taillias... et
compellere rebelles... ad solvendum per
suos messarios sive Degerios, sic et in
tantum, quod si dictis messariis seu
Degeriis in levandis collectis... fieret in-
juria, dictus sic injurians puniatur.

† **DEGUASTARE**, Devastare, destruere.
Acta S. Francisce Rom. tom. 2. Martii
pag. 149. ◦: *Sicut facit columbus non*
domesticus, qui suum nidum in altum po-
nit, ut a transeuntibus non Deguastetur.

◦ **DEGASTER**, eodem intellectu, in Lit.
remiss. ann. 1408. ex Reg. 163. Char-
toph. reg. ch. 72. *Guillaume de Hougey,*
houvier et garde d'une charue de certain
nombre de buefs, avoit fait champoier et
Dégaster en grant partie l'erbe desdites
fauchées de pré. Haud scio an ita legen-
dum pro Degaser, quod bis occurrit in
aliis Lit. ann. 1388. ex Reg. 132. ch. 209:
Je ne vous vueil point Dégaser, ne faire
vilenie Degucher vero, pro Cedere, au-
fugere, vulgo S'enfuir, in Lit. remiss.
ann. 1471. ex Reg. 195. ch. 1276: *Se*
facoje mon arbaleste, je te seroye bien
Degucher.

◦ **DEGUASTARE VENTREM**, Abortum
facere, fetum destruere. Stat. eccl. Reat.
apud Marten. tom. 8. Ampl. Collect. col.
1519: *Excommunicamus et anathemati-*

zamus omnes et singulas mulieres procurantes sibi vel alteri abortum, vel quocumque modo Degustantes ventres suos sive alienos, et qui hoc fieri fecerint, vel dederint huic facinori auxilium, consilium et favorem. Hinc

DEGUASTATIO VENTRIS. Abortio, recensetur inter casus reservatos, ibid. col. 1514.

DEGUAZIARE, ut Deguardare, Pignus liberare, Gall. Degager. Anno ab Incarnatione Dom. 1082. Goffredus filius Guinquoani ingraziavit Ulrico Monacho et ceteris Monachis S. Florentii terram quam habebat dominicam in parochia de Carseton... ne ad usuram eis ingraziatio illa reputetur. Cumque ad novem annos ventum fuerit, si ipse terram Deguziavit, sua propria erit. in Tabulario S. Florentii.

DEGUERIUS. Vide supra Deguarus.

DEGUYRA. Charta ann. circiter 1063. ex Majori Chartulario S. Victoris Massil. fol. 91: Quod teneantur et debeant decimam porquetorum, etiamsi numerum decem seu Degueyra non esset, vel numerus infra decem post Degueyram seu Degueyas non reperirentur.

Deguer, pro Detrahere, diminuere, in Charta Phil. abb. S. Petri Hasnon. ann. 1316. ex Reg. 56. Chartoph. reg. ch. 175: Avois vendu bien et loiaument... tous nos terrages et dimages... senz riens Degueir ne velenir par deveirs nous. Infra: Senz rien Dechair des pourjits de toutes les choses devant dites vendues.

DEGUISATUS, Personatus, aliena veste et specie indutus, a Gall. Déguisé. Lit. remiss. ann. 1362. in Reg. 91. Chartoph. reg. ch. 371: Cum quadam mulier antiqua matrimonium contraheret cum uno homine, quorum ambo fuerant conjugati, ipsa Petrus una cum quibusdam juvenibus... more solito Deguisati unum ludum facerent, qui communiter vocatur chorivari. Deguisé vero dicitur de eo, quod a veteri modo alienum est in Ordinat. ann. 1350. tom. 2. Ordinat. reg. Franc. pag. 372. art. 194: Et qui voucra avoir rebbes Deguisées, autres que la commune et ancienne guise, etc.

DEGULATOR. Gluta, gulosus, Urtioni Gloss. MS. Reg. Col. 1013: Degulator, quod gula sit deditus. [Eadem habet Isid. Orig. l. 10. Apul. Apol. pag. 322: Omnia in paucis annis sic Degulator studiose in ventrem condidit, et omnimodis collucrationibus dilapidavit. Nonius dixit Degulare simili notione, et Plautus, Degulatum patrimonium.]

DEGUNERE, Degustare, apud Festum sic et in Glossis Philoxeni: Degunere, ἀνορεσσοῦν, ἀγορεῖν, et in Glossis Lat. Gr. Sangerman.: Degunere, ἀγορεῖν, Degustare. Ubique legendum Degunare ab antiqua voce Gumia, Gulo, turco. Vide Etymologicon Vossii.

DEGUPTUS. Vide Deguvere.

DEGUS, Arvernus Anticiensis Denquius, Nullus. Chartularium S. Illidii Claromontensis: Degus homo vivens.

DEGUTADUS, Declivis, ut vadetur. Charta ann. 1054. ex Tabul. S. Viet. Massil.: Et insuper usque in choronam montis. Et sicut est Degutada ipsa terra. Nisi idem sit quod terminis circumscriptus, Gall. Borné, alias Dégué. Vide supra in Deguarus.

DEGUTORIUM, Torrens vel cloaca, Gall. Egout. Vita S. Catuodi in Chartulario S. Crucis Kemperlegiensis fol. 82. v.: Ubi cadit predictus flumen Ectell in mare, scilicet in Degutorio quod cadit in predicto flumine.

DEGUTTARE. Matthæus Paris ann. 1153: Nec minori tormento vexabantur,

qui veribus transfixi, ad ignem assati Deguttabantur a dæmonibus ex metallis liquefactis. Id est, quibus guttatim infundebantur metalla liquefacta.

DEHABERE, Carere, Gall. Cesser à avoir. Ethicus in Cosinogr. de Tiberi: Insula vero quam facit intra urbis portum et Ostiam civitatem, tante iriditatis amaritatisque est, ut neque æstivis mensibus, neque hiemalibus pasturæ admirabiles herbas Dehabeat. Arnobius junior in Conflictu cum Serapione: Semel animus contentione attentus, etiam cum integer lectus fuerit, non Dehabet quot ingerat, etc. Interpres Palladii in Appendice Hist. Lausiæ cap. 13: Maxime sic Dehabet, et egentiores sunt. Petrus Damian lib. 8. Epist. ult.: Sed esto, quia Judith dicitur causamini vobis copiam Dehaberi, etc. Vide Chronicon Abbatie Tradonensis lib. 4. pag. 384. Vitam S. Adalberti Egmondani cap. 15. etc. Miracul. S. Ilctrudis lib. 2. cap. 4. num. 42: Sed ne in seculo Dehabere contingeret, etc. id est, egere.

DEHABITATUS, Non habitatus. Anonymus de Gestis Manfredi et Conradi Regum apud Murator. tom. 8. col. 615: Terra que vocatur Schiaccæ regalis domini, sed Dehabitata.

DEHERITARE, Exheredare, spoliare, de propriis hereditatibus pellere, Deheriter. Henricus Huntindonensis de Contemptu mundi cap. 3: Omnem vim sapientie sue convexit ad simplices Deheritandos.

DEHEREDITARE, Eadem notione, in Statutis Venetorum anni 1242. lib. 4. cap. 36. Desherance, defectus heredis, in Consuetudine Britannicæ art. 565. Normanniæ art. 146. etc. Desheritare, in Testamento Edwardi Reg. Angl. post ejus vitam pag. 194.

DEHOERE, Aucire, Prov. Occid. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657.

DEHOMINARE, De statu hominis deicere. Epistola Hugonis Metelli ad S. Bernardum, inter ejus Opera tom. 1. col. 379. Edit. 1690. Quos sapor stygius inferat, immo factor Acheruntis defecerat, et Dehominaverat, gustu nectareo reformati sunt. Remigius Autissiod. in Psal. 11: Non solum ab his qui se Dehominaverunt adorando opera manuum suarum.

DEHONESTARE, Probro afficere. Gloss. Lat. Gr.: Dehonestat, ἀτιμία. Gloss. Gr. Lat.: Ατιμία, Dehonestamentum, Dehonestatio; ἀτιμία, Dehonesto, Papias: Dehonestare, Dehonestare. Alibi: Dehonestare, conviciari, contaminare. Lex Bajwar. tit. 2. cap. 10. § 1: Si quis filius Ducis tam superbus vel stultus fuerit, ut patrem suum Dehonestare voluerit, etc. [Capitula Ludovici Pii ann. 822. cap. 4: Si quis Episcopo insidias posuerit, comprehenderit, vel in aliquo Dehonestaverit, decem quadragesimas cum subditis annis poniteat, et Presbyteri occisi triplicem compositionem componat. Non sinatis (Episcopus) Dehonestare sive opprimere, in Capitulis Caroli C. ann. 858. cap. 7. Rursum occurrit cap. 12. Charta anni 295. apud Baluzium tom. 2. Capitul. in Appendice col. 1531. dicitur Acta xiv. Kal. Martii anno tertio quo Karolus Rex per inipidos Francos Dehonestatus est. Anno 923. fuerat regno destitutus.] Anastasius in Hist. Eccl.: Petrum vero magistrum Dehonestationibus submittere. Ubi Theophrastus: Ητις ποτε ἀτιμία περὶ τὸν αὐτοῦ. Audradus Medicus in Revelat. cap. 9: Scias te sequenti anno... ab inimicis tuis Dehonestandum, ut vix eva-

das. Vide Concilium Viennense ann. 892. cân. 2. [et Bodonem in Chronico Clusin. apud Leibnitium tom. 2. Scrip. Brunsvic. pag. 364.] [Exstat apud Livium, Suetonium, alios. Consule Force'llinum. Dehonestatio parentum, ap. Hraban. Maur. de reverent. fil. cap. 2.] Vide Dehonorare.

DEINHONESTARE. Tabularium Brivatense: Datum fidei istum commissum 5. Id Octob. ann. 5. quod Franci Deinhonestaverunt Regem suum Karolum, et contra legem elegerunt Radulfum sibi in Regem.

Nostris alias Ahonter et Ahontir. Joinvil. in S. Ludov. edit. Cang. pag. 89: S'ils bruslent nos char chateils, nous sommes ars et bruslez: et si nous buissons nos gardes, nous sommes Ahontez. Ubi edit. reg. pag. 44. Honnia. Lit. remiss. ann. 1457. in Reg. 185. Chartoph. reg. ch. 339: Lesquels habitans prindrent icelle femme pour vereconder et Ahontir icellui prestre. Dehonesté, probro affectus, in Chron. S. Dion. tom. 3. Collect. Histor. Franc. pag. 280. ubi Aimoin. lib. 4. cap. 10. ibid. pag. 122. Dehonestamento dignus. Dehonté vero, dicitur de eo quem pudet, in Lit. remiss. ann. 1112. ex Reg. 167. ch. 71: Le suppliant... Dehonté et maladvisié mussa icelle tasse en un moncel de boe.

DEHONESTAS, Dehonestamentum, Gall. Deshonneur. Memor. D. Cam. Comput. Paris. ad ann. 1263. fol. 53. v.: In vituperium, et diffamationem et Dehonestatem camere, etc. Gloss. Gr. Lat. reg.: Ατιμία, Dehonestas.

DEHONORARE, Eadem notione qua Dehonestare: ἀτιμία. Capitula Caroli C. tit. 5. § 3. [Ex ap. Tolos. ann. 844.]: Ne ministri illorum Presbyteros Dehonorant. Adde tit. 8. § 6. tit. 26. § 10. tit. 34. § 3. [Ex ap. Marsnam ann. 851. in Basil. S. Castor. ann. 860. ap. Pistas ann. 869.] tit. 42. [Ex tit. 43. Capit. excerpt. cap. 1. ap. Carisiac. ann. 877.] leg. 8. Cod. Th. de Fide test. (11, 39.) etc.

DISHONORARE, in Lege Aleman. tit. 35. § 1. Odo Comes Campaniæ apud Fulbertum Carnot. Epist. 36: Magis eligere honoratus mori, quàm vivere Dishonoratus. [Statuta Widonis Anticiensis Episc. ad pacem conciliandam, inter Instrum. tom. 2. novæ Gall. Chr. col. 226: Nullus præsumere audeat neque aliqua male consuetudine Dishonorare.]

DEHONORARIUS, Inhonestus. Tertull. Apol. cap. 39: Si quod arcæ genus est, non Dehonoraria summa, quas redemptæ religionis congregatur.

DEHONORATIO, Ατιμία. Jonas Episcopus Aurelianensis in Præf. ad Opusc. de Instit. Regia: Quantum... genitorem dilexeritis... ejusque Dehonorationem ægre tuleritis. Et cap. 9: Nec alterius injuriam aut Dehonorationem contra fas meditentur. Utuntur Flodoardus lib. 2. Hist. Rem. cap. 20. Anastasius in Hist. Eccl. pag. 60. Capitula Caroli C. tit. 19. [Ex Capitul. miss. per Hincmarum ann. 856.] Concil. Duzyense I. part. 4. cap. 4. 6. Baldricus lib. 1. Chron. Camer. cap. 82. Fulbertus Epist. 96. etc. Desonor, Deonorare, passim in Usaticis Barcinensibus MSS.

DEINHONORANTIA, Eadem notione, sed activa, qua quis alium dehonorat, in Capitul. Caroli C. tit. 16. § 7. [Ex Carisiac. ann. 876.]

INHONORARE, Eadem notione dixit Tertullianus de Fuga in persecutione: Inhonores illum. Inhonorabilis, apud eundem. Vetus Interpres Epist. S.

Ignatii ad Philadelph. : Ἀποτίσαντες αὐτοῦ, Inhonorerunt ipsos. Utuntur prætereâ Anastasius in Hist. Eccl. pag. 169. Fulbertus Epist. 99. etc.

DEHORESARE, Exire, foras ire, Gall. Aller dehors. Statuta universit. Aquens. ann. 1489. pag. 30: Ne occasione habeant vagandi, discurrendi et Dehoresandi.

DEHOSPITARE, Locum hospitibus, seu incolis spoliare. Sugerius de Administratione sua cap. 15: Villas omnino rapinis Dehospitatas rehospitalari fecimus. Vide Hospes.

DEHOSPITARI, Hospitali. Gloss. Lat. Græc. MSS. Bibl. Saugerman: Dehospitor, ἑξοπιστεῖν.

DEICERE, pro Deicere, ut Abicere pro Abicere, pluries occurrit in Instrumentis avi medii.

DEICOLÆ, Monachi. Martinus Episcop. in Epist. ad Mironem Regem G: lictæ. de Vita honeste formula, in Spicilegio Acheriano tom. 10. pag. 626: Quia non illa ardua et perfecta. quæ a paucis et peregrinis Deicolis patrantur, instituit, etc.

DEICUS, Divinus. Deica virtus, in Vita S. Ursuari, tom. 2. April. pag. 568.

DEIDATIO, Concessio ecclesiæ facta. Charta ann. 1388. tom. 2. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab Hontheim pag. 248. col. 1: Obventiones recepit, ac de et ex exactioibus autumnalibus et aliis Deidationibus officiorum ecclesiæ Coloniensis.

DEI DONO, Eadem formula, quæ Dei Gratia, in Charta ann. 982. apud Guichen. Bibl. Sebuz. pag. 1: Ego Bertha Dono Dei regina, etc.

DEJEJUNARE, Jejunium, ut vocant, infringere, solvere. Regula Magistri cap. 28: Dejejunatum jam fratrem non vellet taberna suscipere. Hinc nostris Dejeuner, pro jejunio, quod qui jejunant, primum jejunii gradum asserunt. Gloss. Gr. Lat.: Ἀξαρζία, Jantio, i. gusto ante prandium: ἀξαρζία, jantaculum, i. primum cibum quo jejunium solvitur. Sed et inde vox. Disner, pro prandere, deducitur, abbreviata ex Dejeuner. Itali desinare dicunt. Papias: Jantare, Disnare dicitur vulgo. Quippe veteres non prandebant, sed cenabant tantum, ut ex Scripioribus constat, quos laudat Savaro ad Sidon. lib. 6. Epist. 12. Ita jejunium solvere, Græci ἀποστρέφειν dicunt: unde legendum in can. 90. Synodi in Trullo, ἀποστρέφειν pro ἀποστρέφειν, ut est in Edit. Paris. Balsam. Exstat Dionysii Alexandrini Epistola ad Basilidem inscripta, περι τοῦ ποταμοῦ ὁμοῦ τοῦ ἀγίου ἀββῶντος ἐπιτομῆς καὶ ἀγίας καὶ ἀγιῶν ἁγίων ἀποστρέφειν τῆς νύκτος. Tabula Paschalis apud Gruterum pag. 140. Ἀποστρέφειν ἐστὶν εἶναι τὸν ἐκείνου ἀποστρέφειν. Vide Salmas. ad Hist. Aug. pag. 449. 450. et Seldenum ad Eutyrium I. Edit. pag. 176.

Desjeunement, eadem notione, in Lit. remiss. ann. 1110. ex Reg. 161. Chartoph. reg. ch. 376: Le suppliant et aucuns des autres distrent plusieurs excusations, en disant qu'ilz ne pourroient estre au Desjeunement. Adjeuner vero, pro Cibo abstinere, in alius Lit. ann. 1174. ex Reg. 195. ch. 1183: Le Mercredi premier jour de Karesme, icelle jeune fille... se Adjeuna et ne voutt menjer que une fois, tellement que acause de ce que elle estoit foible, Adjeunec et esmeue, etc.

DEJERARE, Vide supra Dejerare. DEIFERI, Apostoli, Θεοφόροι, in Epistola Ludovici II. Imp. ad Basilium Imp. C. P. apud Baron. Præsertim vero id epi-

theti attributum S. Ignatio. Anastasius ad Act. I. VIII. Synodi: Tradunt Græci quod parvulus quem Dominus advocatum statuit in medio, dicens, Nisi conversi fueritis, et efficiamini sicut hic parvulus, etc. iste Ignatius fuit, idcirco hunc Deiferum nuncupant, etc. Vide eruditissimum et amissimum Joannem Baptist. Cotelerium ad Epist. ejusd. Ignatii ad Ephesios pag. 442.

DEIFIGARE, Daum facere. Johanni de Janua, ut Græcis Θεοποιεῖν Deos facere, seu eorum imagines fabricari, vel in Divos referre.

DEIFICIUM, Divinum, faciens divinum. Papias et Laur. in Amath. Vide Deificus et Martin. Lex.

DEIFICUS, Divinus. Optatus lib. 1: Omnium interrogatio supra scripta manifeste est, nullas scripturas Deificas, vel inventas, vel corruptas, vel incensas fuisse. Acta Passionis S. Felicitis Episcopi Tubzoensis: Exiit Edictum eorundem Cæsarium... ut libros Deificos extorquerent de manibus Christianorum. Habetur ibi non semel. [Epistola Concilii Francoford. inter Hispanica tom. 3. pag. 105: Adjunctis: In professione Nicæni symboli non invenimus dictum, in Christo duas naturas et tres substantias, et homo deificus et Deus humanatus.] [Henric. II. Imperat. Chart. fundat. episcop. Bamberg. ann. 1007: Deificis obtemperando intendentes suasionibus.]

DEIFORMIS, Conformis Divinæ voluntati. Vita S. Godefridi Julii tom. 2. pag. 428: Ignita et Deiforme casti cordis ejus desideria. Possint intelligi Desideria cordis a Deo formata.

DEICERE, Scripioribus Christianis est, Tentare, pervertere. Cassianus de Spiritu vana glorie cap. 7: Quem non poterit per honorem Deicere, humilitate supplantat. Utitur Terullianus.

DEI GRATIA, Occurrit passim in veteribus Tabulis hæc formula quam non modo Reges et Principes, sed et quivis fere alii seu Laici seu Ecclesiastici ordinis titulis suis honorariis præponebant.

Quod aliquot exemplis firmare placet, his tamen omissis, quæ reges vel principes spectant. Philippus Præmonstratensis ecclesiæ Dei gratia abbas inscribitur, in Charta ann. 1161. ex Chartul. Thenol. Cod. reg. 5649. fol. 8. r. Herveus Dei gratia decanus Autissiodorensis, in Ch. ann. 1191. tom. 1. Tract. novi dipl. pag. 380. Nicolaus et Jacobus Dionenses decani eodem titulo utuntur in Ch. ann. 1187. et 1207. ex Chartul. Buxer. part. 8. ch. 1. part. 20. ch. 3. Vide Tract. dipl. jam laudatum tom. 4. pag. 614. Inter laicos vero. Hugo castri S. Mauri Dei gratia dominus intitulator, in Charta ante ann. 1030. ex Hist. Sabot. pag. 252. Ita et Radulphus dominus de Martia in Ch. ann. 1161. ex laudato Chartul. Thenol. fol. 18. r. Isardus de Antravenis Dei gratia potestas Avellantis, in Ch. ann. 1221. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. ævi col. 335. Dominus Rainerius Zeno altissimus Dei gratia Venetiarum dux, in Ch. ann. 1257. ibid. col. 103. Jou Gui chevalier sire de Caumont par la grace de Dieu, etc. in Charta ann. 1220. ex Reg. 198. Chartoph. reg. ch. 441. Testam. ann. 1462: Ego Arnaldus de Villanova, Dei gratia armorum miles, baro castri de Trantis, etc. [Thome Capuani Dictator Epistol. ap. Hahn. tom. 1. pag. 284: Mediocres persone vel minores nos debent de se dicere Dei gratia... Electus autem aliquis in episcopum vel magnum abbatem potest

de se dicere Dei Gratia, electus autem in Romanum pontificem non dicit, etc. Vide Heumann. de re Diplom. Carol. M. § 23.]

DEI ET APOSTOLICÆ SEDIS GRATIA EPISCOPOS sese indidem inscripserunt Episcopi, seu quod a summis Pontificibus confirmaretur eorum electio, seu quod Sedes Apostolica Principium ac fons sit omnium Episcoporum. Concilium Roman. ann. 883. cap. 3. Cum sede Apostolica unde eos principium Episcopatus sumpsisse manifestum est. In Tabulario Lingonensis Ecclesiæ Joannes Episcopus Dei et Apostolicæ Sedis Gratia, ann. 1328. ut alias similes Chartas omittam, [inter quas nullam antiquiorem novimus litteris Eberhardi Bambergensis Episcopi ad Eugenium III. in quibus se dicit Episcopum Divina et Apostolica miseratione. Verumtamen paulo ante illum rem attigerat Goffridus Vindocinensis Abbas libro 2. Epist. 27. Episcopum Carnutensem monens, ne brachia erigat contra Apostolicæ Sedis benignitatem, quæ vos inquit, et nos creavit, non nostris meritis, sed sua gratia. Nihilominus triginta circiter annos post hunc Abbatem ab hac formula multum abhorruisse videtur Guillelmus Aptensis Episcopus: hic enim in Charta anni 1160. tom. 1. novæ Gall. Christ. col. 1. ait: Ego Guillelmus solius Dei gratia Aptensis Episcopus: quam loquendi rationem ideo fortassis affectat, quo suo tempore cepisset Apostolicæ Sedis Gratia memorari. Vide Thomassin. Disziplinam Eccl. de Benef. part. 4. lib. 1. cap. 22. et Mabillonium de Re Diplom. lib. 2. cap. 2. num. 10.] [Adelboldus, Dei solummodo Gratia S. Trojæensis ecclesiæ præsul, in Charta ann. 1021. ap. Pfeffing. ad Vitriar. tom. 1. pag. 305. ubi fusa de hac formula agitur.] In Chartophylacio Regio scrinio Valois 2. Ch. 35. habetur Diploma Fulconis de Villars ann. 1316. in quo se Dei et Sedis Apostolicæ providentia sanctæ domus Hospitalis S. Joannis Hierosolymitani Magistrum humilem et pauperum Christi Custodem inscribit.

Ita et abbates, atque si potissimum, qui Romanæ sedi nullo medio subjecti erant. Charta ann. 1320. in Reg. 60. Chartoph. reg. ch. 96: Nos frater Nicolaus Dei et Apostolicæ sedis gratia humilis abbas regalis monasterii Trenorchienensis, ordinis S. Benedicti, Cabilonensis diocesis, ad Romanam civitatem ecclesiam pertinentis, etc. Vide Tract. novum de re diplom. tom. 5. pag. 588.

DEI JUDICIUM, Vide Judicium Dei. DEILOQUUS, Θεολόγος. Gregori Nazianzeni Episcopi θεολόγος, apud Petr. Damiani lib. 1. Epist. 9.

DEIMPARARE, Cedere, rom occupatum dimittere. Gall. Desemparer. Chartul. S. Joan. Angeriac. fol. 28. v. Cum promississent sua fide, quod nunquam ultra reimpararent hæc que Deimparaverant, exceptis que sibi anteauebant sæpefatus abbas. Vide Desemparare.

DEINBRIGARE, Itiga seu molestia liberare, expedire. Charta Yoland de Lezignaco comit. March. et Engolism. ann. 1308. in Reg. 40. Chartoph. reg. ch. 175: Promittimus ipsos et successores suos ab omni impedimento, inquietatione, perturbatione, inbrigatione... immunes facere, Deinbrigare et defendere. Vide supra Deinbrigare.

DEINDE, pro Deinceps, apud Victorem Scotti cap. 20. et in l. ult. C. Th. de Canon. frum. U. R. (14, 15.) DEINFLATUS, Tenuatus, imminutus

tumore, Gall. *Desen?* Vita S. Philippi Archiep. Bitur. inter Anecd. Marten. tom. 3. col. 1339: *Invenit eam sanam, stantem supra pedes, licet debilem et erectam, et vidit eam deinflatam, et cessavit fluxus.*

† **DEINHONESTARE.** Vide *Dehonestare.*

DEINITIO. Denuo. Papias.

DEINSTAURARE. Vide *Instaurare.*

* **DEINTEGRO.** [Rursus. DIFF.]

† **DEINTER,** ex *De* et *Inter*, Gall. *D'entre.* S. Bernard. in Vita S. Malachiae Episc.: *Venenatum et tumidum animal, quod bufonem vocant, visum est restans erire Dein. ex femora mulieris.*

DEINTRO CLAVEM. Pactus Legis Salicæ tit. 7. § 3: *Si quis accipitrem Deintro clavem repositum furaverit. Ubi Lex Salica. Si quis acceptorem intra clavem repositum. etc. Tit. 12. § 4: Si quis vero supra 5. denarios furaverit Deintro clavem, etc. Lex Salica tit. 9. § 1: Si quis unum vas apium Deintro clave, aut sub tecto furaverit, etc. Galli dicunt, *Enfermé sous la clef.* Consuetudines Arkarum in Tabul. S. Bertini: *Ille in cuius domo res furtum ablatæ inventæ fuerint positæ in loco obserato, furti reus erit.**

DEINTUS, Intra. *Dedans, De dedans.* Pactus Legis Salicæ tit. 8. § 1: *Si quis pomarium..... Deintus curte, aut laici curte furaverit.* Innocentius de Casis litarar. Super arcam memoriam Deintus sexlanca parte, etc.

† **DEINVESTIRE SE.** Alieujus rei possessionem dimittere. Charta Bernardi de Turre ann. 1257. apud Balazium Hist. Arvern. tom. 2. pag. 511: *De nominatis rebus venditis præfatus Alterius venditor coram me dicto Bernardo Domino de Turre se Deinvestiens, dictum emptorem corporaliter investivit.*

° **DEIPARTRIX.** Vide Glossar. med. Græc. voce *Ἐοῦρα*, col. 491.

DEIPASSIANI. Vide *Patrippassiani.*

DEIRATUS, Θεοῦδωρος, in Gloss. Græco-Lat.

DEIS, Genus mensæ in Monasterio S. Vitæ Abbatum S. Albani: *Præter præcedente ad magnam mensam, quam Leu appellamus. Ad ditamenta ad Matin. Paris. pag. 148: Et sciendum quod non permittitur cibus cum pede in Refectorio, nisi tantum in majori mensa, quam Deis appellamus. Mensa forte illa, cui ut honoratori umbraculum, quod Dais dicitur, imminabat, quomodo Regum ac Procerum mensæ legi solent, ac etiam, ni fallor, Abbatum in Refectorio Monasticis. Vide *Dagus* [et *Dasium*].*

† **DEITA.** Vide *Deyta.*

DEITAS, Divinitas. S. Augustinus lib. 7. de Civit. Dei cap. 1: *Hanc divinitatem, vel, ut sic dixerim, Deitatem, nam et hoc verbo uti jam nostros non piget, ut e Græco expressius transferant id quod illi θεῖτης appellant, etc.*

° **DEITURA.** Debitum, pensatio, jus quod quis habet in re aliqua, Gall. *Droit.* Ordinac. ann. 1363. tom. 3. Ordinac. reg. Franc. pag. 623. art. 16: *Quod nullus nobilis vel alius quicumque serviens in guerra seu provisione præsentis cum armis, cujuscumque status fuerit, teneatur solvere Deituras, seu ea quæ de veria vocantur, constabulario, marescallo, etc. Vide in Directum 3.*

† **DEJUBERE,** Jubere, præcipere. Charta ann. 810. tom. 2. Hist. Eccl. Meldensis pag. 4: *Uanique alteri in quibuscumque indiguerit auxilium et subsidium recte conferre Dejubemus.*

DEJUDICARE, pro *Dijudicare.* Capitulare Saxorum ann. 795. cap. 4: *Et si tunc in da rediens se pacificare et justitiam*

facere renuerit, et terum pro ista causa ad palatium fuerit convocatus et Dejudicatus, etc.

° Nostris *Dejugier*, eodem sensu: sic enim lego pro *Delugier*, in Praef. ad capitula Consuet. Norman. ex Reg. S. Justi Cam. Comput. Paris. fol. 44. r. col. 1: *Pour ce que nostre entention est à esclairer en cette oeuvre, au iniez que nous pourrons, les droiz et les establissement de Normandie, par quoy les contens et les dissensions des querelles seront par droit finies et Délugiées, etc.*

DEIVIDUS, Qui Deum videt. Petrus Blesensis Serm. 18: *Secundum Hierarchiam Dionysii duo sunt genera fidelium in Ecclesia, primum quod dicitur Deividum, alterum quod appellatur Pedissicum. Deividus dicitur ministrus Ecclesie, quibus credita sunt eloquia Dei, quibus dictum est, Vobis datum est nosse mysterium regni Dei. Pedissoquos vero dicimus populum multitudinis, qui sedet secus pedes Deividi, ut audiat Legem ex ore ejus, etc. Adde Sermone 10.*

* **DEJUNGO** [disjunctio. Cic. Unvers 5. Ut eadem sint ea, quæ de juncta fuerunt Plaut. *Asir.* 3. 3. 75. *Dejungero amantes.* Inscript. apud Grut. 1031. 2. Si quis hac transeat juncto Dejunctove jumento.]

° **DEJURARE,** Ejurare. Chart. Ernest. Duc. B. unsw. ann. 1335. in Leibnit. Script. tom. 2. pag. 515: *Post emendam judicium reus dabit consiliibus unam marcam, et ad unum annum civitatem postponet et Dejurabit, non intratus nisi per amicitiam constitutum et lasi. Vide Italica. Glossar. Germ. voce *Ausschweren.**

DEJURIUM, Jusjurandum, in Glossis MSS.

DEJUSTIFICARE. Notitia antiqua apud Loiselum in Hist. Belluac. pag. 248: *Dans ei mediocritatem Vicecomitatus et de midias leges de forensibus hominibus, ita ut minister Episcopi et minister Comitatus justificent reos, et leges aqualiter dividant: neminem vero hospitem non servum mansionarium nec Dejustificabit Comes aut minister ejus, nisi fue il latro. Vide *Justificare.**

DEJWERCA. Modus agri. Charta Edwardi II. Regis Angl. in Monastico Anglie. tom. 2. pag. 643: *Donationem... quam fecit eidem Abbati et Conventui de 7. Dejeceris terra, cum pertinentiis, in qua terra continetur quoddam fossatum, etc.*

° *Dejureris* editum ex eadem Charta inter Probat. tom. 1. Annal. Præmonstr. col. 195.

DEJUKTA, pro *Juxta.* Fortunatus in Vita S. Germani Paris. Episcopi cap. 25: *Dejuxta Monasterio B. Silvestri in Ternoderinse.* Ebrardus Betun. in Gracismo cap. 2:

Supr. vel contra, *Dejuxta dat super ista.*

Nostr. olim *De jouxte* dicebant eadem notione.

° Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657: *Dejosta, Prov. Juxta.*

° **DEIZARE.** Deum imitari, deum se gerere. Ruodlieb fr. 2. vers. 146:

Nenne Deizare nobis merito vidare,
Indulgens sponte peccantibus absque petente.

* **DELA,** pro *Tela.* Excerpta Joannis a Bayono de Abbatibus Medianis in Hist. ejus Monasterii pag. 256: *Conjuratio Principum in extremo ejus vita termino molebatur cum eo, ut dicitur, novam Delam: hoc est, Consilium imbat, Gall. *Travaot un dessin.**

° **DELACENTIVA.** Tributi genus, idem, ut videtur, quod *Pontaticum.* Vide in hac

voce. Charta ann. 1350. in Reg. 80. Chartoph. reg. ch. 165: *Cum omni jure piscariæ et Delacentiæ seu pontanagio et portu in ripparia.*

° **DELACERARE,** Frangere, rumpere, Gall. *Rompre, briser.* Lit. remiss. ann. 1373. in Reg. 100. Chartoph. reg. ch. 858: *Præfatus exponens seras dictorum carcerum Delaceratas et fractas invenit.*

° **DELAMATUS,** an *Lama* seu lamina cujusvis speciei coopertus? Inventar. S. Capellæ Paris. an. 1335. in Reg. J. Chartoph. reg. ch. 7: *Item unum sceptrum Delamatum. Item septem alæ angelorum deauratæ. Vide Lama 3.*

° **DELAMINARE,** Laminam auferre. Annales Augustani ad ann. 1084. ap. Pertz. tom. Script. 8. pag. 131: *Wigaldus ornamenta ecclesiastica... comminuit, altaris S. Mariæ tabulam Delaminavit.*

° **DELANIARE FESTUM,** Choream per-rumpere, Gall. *Rompre une danse.* Lit. remiss. ann. 1350. in Reg. 80. Chartoph. reg. ch. 213: *Plures habitantes... ducentes festum tuum, ut moris est, unum vocatus Noe festum dictorum habitantium de Valle dirapsisset seu Delaniasset, etc. Delasser, pro affigere, mœreore conficere, nisi legendum sit *Desoler*, in alius Lit. ann. 1408. ex Reg. 103. ch. 245: *Amisque ledit Tarville se Delassoit et menoit grant dueil pour la mort de son maistre, etc.**

* **DELANTERRE,** Hispanis *Delantera*, Prima acies in prælio, Gall. *Avant Garde.* Charta Petri Regis Castellæ de primo bello Regibus Angliæ concessa anno 1306. apud Rymerum tom. 6. pag. 532. col. 1: *Ad Guerram quem nos habebimus... idem Reges et eorum primogeniti habeant primum bellum, sive Delanterre.*

° Cujusvis rei pars anterior et facies, in Diction. Academ. Hisp. unde Prima acies in prælio *Delanterre* dicitur.

DELAPIDARE, Lapidibus obruere, *καταβιβαι*, in Gloss. Gr. Lat. *Delapidata* Festo, *Lapide strata.* Hinc *Delapidata* via, apud Aigradum in Vita S. Ansberti Episc. Rotomag. inter Acta SS. Benedict. sec. 2. pag. 1061. num. 45.]

° **DELAPATIO.** Præstatio pro frumenti molitura, vel jus piscariæ. Charta Guil. episc. Catalan. ann. 1221. apud Egid. Bry in Hist. Comit. Pertie. lib. 3. pag. 224: *Damus molendinos, cum omni jure molendinariæ Delapationis.* Vide supra *De granatura.*

† **DELATARE,** pro *Deferre.* Gall. *Deferer, Accuser, Denoncer.* Acta SS. Maii tom. 6. pag. 661. de S. Julio Martyre: *Delato, quidem virum Præsidi, incusat autem fidem.*

* **DELATIO,** Villicus, Actor, Auctarium glossarum Isidori, ubi Janssonius, *Malim Delator.*

† **DELATIO MITRÆ,** dicitur de jure mitram deferendi Episcopis vel Abbatibus competente, in Bulla Pauli III. Papæ de Sæcularizatione conventus Insulæ Barbare ann. 1549. in Marcensis ejusdem Monasterii tom. 1. pag. 261.

° **DELATIO ARMORUM,** vulgo *Port d'armes.* Jus supremi domini, quo de delictis in hanc rem commissis cognoscit et judicat judex regius. Lit. ann. 1340. tom. 3. Ordinac. reg. Franc. pag. 605: *Per arrestum ipsius curiæ dictum fuit, quod dicti religiosi de Delatione armorum, de fractione salvagardie et de punitione suorum, curialium immediate sub ressorto dicti senescalli remanerent.* Vide *Portatio armorum.*

DELATOR, Explorator, speculator, qui rem quam vidit, defert. *Espion,* Gloss. Lat. Græc.: *Delator, καταγγελλεῖς, ἐνδελ-*

xxv; Isidor. lib. 10. *Delator, dictus, eo quod detegat quod latet*. Matth. Westmonaster. ann. 870. *Jussit commilitones ad arma convolare, asserens dignum pro fide pariter pugnare et patria, ne desertores militia esse, et Delatores populi probarentur*. Respexit forte ad illud 2. Machab. cap. 1. *Simon autem predictus pecuniarum et patrie Delator*. Ubi Papias *Delatorem, accusatorem esse ait*. Certe delatorem pro speculatore usurpat Gregorius in Vita S. Basilii Junioris n. 2 de eodem Sancto invento a Magistris in quodam Asia monte: *Και Δηλάτορα τούτου δόξαν ελκεν, ως ελεγον τών ἰσπανων καταργησαντες συνέργον αὐτόν*. Et num. 3. *Καίως ἄρα ἔλεγον περὶ αὐτοῦ, ὅτι Δηλάτορ εἶ, καὶ ἴσως καταργησάσθαι το τών Ρωμαίων στρατοῦν*.

DELATURA. Accusatio, dissidium, calumnia. Jo. de Janua: *Delatura dicitur accusatio, vel proditio, detractio, deportatio*. Eccles. cap. 28. apud Carolum M. lib. 4. de Imag. cap. 5. *Homo vacundus incendit litem, et vir peccator turbabit amicos, et in medium pacem habitationum immittet Delaturam*. Ubi vulgata versio habet, *invenitiam*. Ita *Delatura* accipitur in Legibus Henrici I. Regis Angl. cap. 64. nempe pro accusatione vel calumnia et actione. *In quibusdam locis juramenti vel antepuramenti nulla est distantia, sicut in Delatura, et pluribus aliis*. Quippe in delatura, seu actione, requiritur antepuramentum, id est, *juramentum de calumnia*, quod ab actore praesentim exigebatur, qui, si succumbebat, *delaturam*, seu calumniae pecuniam incurrebat. Adde Chartam. Aleman. 89. Goldast.

Scio *Delaturam* vulgo a viris doctis pretium quod *delator* est constitutum, denuntii, qui quidem notione usurpat in Legibus Ino Regis Westsaxie § 20. apud Bromptonum, ubi pecunia *videlicet* esse dicitur quo loco editio saxonia § 17. habet in eodem id est, Lambardo interprete, *ubi si merces*. 159. Vide Grimm Antiquit. Jur German. pag. 653.]

At in Lege Salica in vox *Delatura*, quam omnibus ferme fatalis occurrit, idem sonet, video ambigi. Ita autem ibi invenitur haec sententia, ut qui rem aliquam, verbi gratia, furatus fuerit, tot denario non, qui faciat solidos tantos, culpabilis judicetur, excepto capitali et *Delatura*. Id est, praeter capitale et delaturam. Ubi vetus Glossa *Delaturam, fredo* interpretatur. Sed prorsus diversum esse *fredum* a *Delatura*, ostendit Pactus Legis Salicae tit. 11. *Si puella que trahitur, in verba Regis fuerit, propter fredum 2000. denarios cogatur (raptor) persolvere, excepto capitali et Delatura*. Et lex Anglorum tit. 7. § 2. *Qui serofas ser cum terre, ... furatus est, in triplici componit, et Delaturam sol. 7. et in fredo totidem*. Adde § 3. Ahi, ut Cujacius, Bignonius, et Wendelinus. *Delaturam*, pro eo quod interest propter *dilatationem* et moram, quod *Dilatatura* perpetuo scribitur in Editionibus Legis Salicae Pithon et Lindenbrogii, ubi in Pacto Legis Salicae *Delatura* semper habetur. Cui quidem conjectura favet Lex Ripuariorum Edit. Heroldi tit. 35. § 3. que pro *Delatura*, uti habet Lindenbrogiana, *Dilatationem* praefert: *Et ille qui intertinet, furtum et Dilationem ab eo requirat, qui solvere cepit*. At § 4. *Capitale et Delatura* habentur.

Quidam denique existimant *Delatura* scribendum, atque hinc locis sumptus

in cause prosecutione, et in *Delatione* vel actione factos hocce vocabulo significari, quos reus possessori refundere tenetur: ita ut *Delatura* sit vel delatio, vel actio calumniae qua quis rem suam repetit. Deinde *dilator* pro *delator* habet etiam Gloss. Lat. Gr. *Dilator, ἀργυροῦ*, quod Graeci recentiores *ἀργυροῦ* dixerunt, ut est apud Meursium. Ita *descriptio, destructio, delictio, diverginat*, et alia hujusmodi in eodem Glossario. Vide Decretionem Chlotarii § 12. et Legem Ripuar. tit. 17. § 1. 3. tit. 35. § 4. etc.

DELATURA, in Capitulari de Villis cap. 42. inter utensilia rustica recensetur, sed legendum *Dolatura*, ut sit Gallicum, *Doloire, dolabra*.

DE LATUS. Ad latus, juxta, a costis. *De latus se, De latus casa, de latus monte*, passim apud Agrimenses. Vide *Latus*.

DELAVERE. Abluere, diluere, Gall. *Laver, delayer*. Hist. translit. S. Andr. Hippell. tom. 1. Jan. pag. 168. col. 2. *Que quidem sacra ossa fuerant recondita, Delavata, et postmodum reposita in capsula nuda*. Alex. Trossoph. MS. lib. 2. Passus. cap. 6. *Hac potio potest Delavare et expellere per ventrem corruptos cibos*.

DELAVATUS. Non lavatus. Capitula Caroli Cal. tit. 29. § 11. [29. Synod. Post. ann. 862.] *Quando solemniter reverti ad mansiones nostras delavati et Delavati, cum drappis et calceamentis depauperatis, etc.* Id est, minime tincti et lavati.

DESLARE, eodem sensu, in Lat. ann. 1100. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 378. art. 11. *La gnelun Deslare, sont de la costume de lame Deslare*.

DELCATA. Mensura, in Cartular. Conchar. Ruthen. p. 108. an. 1066. ex documento Pamploniae scripto. *Una Delcata et galea, non de carne*.]

DELECTABILITER. Jucunde, grato. Gall. *Avec plaisir*. Charta ann. 1000. inter lustr. tom. II. Gall. Christ. col. 8. *Cujus preces Delectabiliter auditis, sicut justum est, suscepimus tam libenter implendas*.

DELECTUM, pro *Delectum*, in Charta Joan. de Castell. comit. Rossae. ann. 1295. ex Chartul. S. Joan. Carnot. S. vero *contingit, quod aliqui, hoc, cum communitatem vel communitatem, aut aliquo dictorum locorum, immunitatem appellatam fuerit de aliquo maleficio, de Delecto, seu causa peccatorum, etc.* quod seu propter quam *delecto* contingit *gagnum duelli, etc.*

DELEGALITER. Legitime. Otto de S. Blasio cap. 21. *Libertasque suis omnes liberos apprimere crudeli faciens, eos facultatibus reddidit, excellentis dignitatem per sortitus provocatus, Delegaliter sublimavit*. [221. c. suo nomine delegatos.]

DELEGARE, Dare, concedere. Gloss. Lat. Gr. *Delegat, ἀποστέλλω, ἵσπερὶ ἀποστέλλω*. Veteres Formule Pithon cap. 38. *Et quod pariter in conjugum positi laboravimus, condonare et Delegare injunctus relaxare valeas Aeta Episcopos, Cennoman. pag. 78. Legibus Delegatum, et absque ulla contradictione pacifice possidendum regendum dereliquit*. Adde pag. 192. Vide *Mediator*.

DELEGARE, Statuere, delegere. Praefat. ad Chartul. Agam. ex Tabul. S. Petri Carnot. *Quodam dolositate concepta, non vi, sed strophoso ludo Delegat aperire* (urbem Lutensem).

DELEGATIO, DELEGATIO, DELEGARE. Vide *Salamannus*.

DELEGATUS Judex. Vide in *Judic.*

DELEGATORIA, Mandatum Principis, quo quid alicui faciendum delegatur.

praecipitur. Glosse veteres *Delegatorias, extaxa*: Exstant *Delegatorias* formulae, apud Senatorem lib. II. Epist. 31. 35. In Codice Th. leg. 16. de Exact. (11. 7.) *Delegatoriae* dicuntur principes Epistolae, quibus provinciae jubentur species praebere *Delegatores*, qui provident annonae militari. V. Cujac. ad Nov. 130. et Gloss. Cod. Th.

DELEGERARE. An pro *Delegare*? Acta Dedications Ecclesiae Monasterii Cuxanensis ann. 953. in Appendice Marcae Hisp. col. 888. *Cunctipolenti Regi gubernanti sive presidenti in arce poli, qui principio ex nihilo verberaque creant omnia seduloque gubernans, sceptum regimem perpetuum affatimque ineffabiliter possidens, trophea verba Delegerans, quatuor postmodum climata bipertito orbe diffusio, Apostolos suos binos ubique exercitatione praedicationis ingerens, etc.*

DELENIFICUS. f. *Placidus*, in Onomastico ad calcem tom. 2. SS. Julii Ansonius Epist. 17. *Quam mella res ad oratio, quam Deleunica*. Haec notione usi sunt Plautus Mil. 2. 2. 25. et Symmach. lib. 3. Epist. 6. et lib. 7. Epist. 2.

DELENTIALIS, Moneta Bohemae munitatis species. Charta ann. 1386. apud Pezium tom. 6. Anecd. part. 3. pag. 76. col. 1. *Er tuuc quilibet dictorum nominum de arca sua nobis pro bona dare debet unum grossum, et duos parvos Delentiales*.

DELENTINATIO. *Συμφορὴ*, in Gloss. MS. Gr. Lat. Editum habet, *Adlocutio, continuatio, etc.* Adde *Adlentare*. Vide *Adlentare*.

DELEQUATA. Mirae. S. Rossa tom. 2. Sent. pag. 46. col. 1. *Fuissent puella, cum pateritur gravissime iniquitate condamnata, vulgare dicitur de illo quate, quatum sept in illi, si quae enarrant in uno oculo, ut ut pugilla et hoc oculi, esset ita cooperata, et offuscata, ut nihil videret, dato sibi cingulo quodam et in oculo sic caeco, appropinquavit, sic fugerunt et cessaverunt illo distans praefata septem Delequata, et clavis et mandus remansit oculus*. Ubi docti Leitores hanc fortassis mendose descripta esse vident, quare rursus in occurrant, ut stimulis apibus in nomine: matris, *disparuerunt dicta Delequata, Delequaverunt se dicta Delequata, et Delequaverunt*. Ex quibus videntur epigram. quatuor illi, sive fluxa acris humoribus in oculo, ortaque inde in caecitate delatari quibus, si pater addere licet, haec in oculo ita forte inuenerunt, quod moles, in et tenes, quod significatu *Delecat* usurpamus. Vide infra *Delecatius*.

DELERE. Reprehendere. Annal. Victor. MSS. ad an. 1177. *Lupa Innocentius condempnata, a se non celebravit in octabis omnium Sanctorum, daque conferebat aliquos libros, et aliquos Delect. De hener, pro delere, detractare, Gall. *Net* seu, ut videtur, in Stat. pro mendicantibus ex Lib. 1. Stat. super vita Paris. in am. Comp. fol. 21. r. *Le mensurer de grant pont ne pevent Deshener nullien, et se il le pat et by Deshener, s'en plairat a se gent, qui est garde des mensurers de grant pont de par le chapitre. Notre Dame de Paris, d'est a vi. den. d'avoende, avec le donour, qui il rend au deshener*. Id est, cuius frumentum molere renuit. [28. Depuing leg. Deshener. Idem est quod max. *Delecare*, Gall. *Faire perdre son rang a quelqu'un*.]*

DELERUS, pro *Delirus*, apud Papiam in MS. Bituric. Item *Delerat, Errat, Delerat vero Vanum esse significat*. In edito legitur, *Delirus et Delerat*.

Episcopis Magalon. num. 286 : *Super jurisdictione de Corone, super lesda et stacha, quas Bajulus et lesdarii de latis percipiebant, et percipere conabantur ibi ratione stagni, maris, et plagie atque gradus, etc.* Est autem stacha, idem quod fustis, paxillus, uti in hac voce docemus, *Delicia* autem idem quod *licia*, nostris *lice* sonat. Vide *Licia*.

† Pesto, *Delicia est Tignum quod a culmine ad tegulas angulares infimas versus fastigium collocatur, unde Tectum Deliciatum, et tegulae Deliciares* : ut inde aqua deliquet, ait Hadr. Jun. Sed mavult Martinius, quia aquam deliquat, id est, effundit : vel quod inde deliciatur aqua.

† 1. **DELICIARI**, Epulari. S. Bernard. Serm. I. de S. Victore Confess. : *Hi ut reficiantur, isti ut Delicientur.* Vide *Delitiari*.

2. **DELICIARI**, Delectari. Acta S. Domini. tom. 1. Aug. pag. 607. col. 2 : *In hunc hortum, regio cultu et manu consitum, regina mundi supernis comitata proceribus ac virginibus ad Deliciandum progrediens, etc.* *Deliter*, pro *Delecter*. Vita S. Ludov. edit. reg. pag. 389 : *Pour ce que pure conscience sur tout les biens de l'ame Delite les regard de Dieu, etc.* Charta ann. 1344. ex Reg. 76. Chartoph. reg. ch. 250 : *Nous Beatrix dame de Faley, et d'Alli sur Somme et Jehans de Pinkegny chevaliers, sires de ladite ville d'Alli et de Honnoyen Vimeu, Salnt. En le gloire du nom de Dieu nous esteeschons et en affluens : de gote multepiaule nous Delitions. Coses qui appartiennent a Delit, Voluptuarie, in Cons. Petri de Font. cap. 33. art. 38.*

* **DELICIO**, [Proprie est deorsum trahere : a *lacio*, traho, duco. Sumitur autem pro allicere, illicere, Allectare. Titin. apud Non. 4. 112. Parasitus, qui illum sciat Delicere.]

DELICIOSITAS, Luxus, deliciae. Vita B. Colette tom. 1. Mart. pag. 577. col. 2. *Item in Francia erat quidam princeps... qui priusquam videret praedictam ancillam Christi, mundanus erat, carnalis, pomposus et delicatissimus : Cujus quidem principis per ejusdem ancillae medium et adiutorium... conversa fuit... Deliciositas in duram et austeram asperitatem.*

DELICIOSUS, Gloss. Lat. MS. Regium : *Nutritus, Deliciosus, vernaculus.* Lex Bajuvar. tit. 3. cap. 15. § 1 : *Nunquid evadat, quamvis Deliciosus sit apud Dominum suum.* Lex Longob. lib. 3. tit. 16. [§ 8.] : *Sunt aliqui pravi homines qui submitunt in palatium, ad nostrum secretum descendunt, ut per Deliciosos aut per ostiarios, vel per alios homines captiose, aut absconse, investigare possint, quidquid nos agimus.* Nicolaus I. PP. Epist. 17 : *Missoque etiam... sanctissimus Episcopus Deliciosos nostros pro eo vestra caritati direximus.* Adle Epist. 19. 21. Anastasius in S. Hadriano PP. pag. 104 : *Gulfardus religiosus Abbas, et Consiliarius, seu Albinus Deliciosus ipsius Regis, etc.* Occurrit praeterea in Narratione Adventus Episcopi de Valdrade adulterio, apud Joannem VIII. PP. Epist. 72. 217. etc.

DELICATUS, Eodem significato. Passio SS. Perpetua et Felicitatis : *Sequebatur Perpetua lucido incessu, ut matrona Christi, ut Dei Delicata.* Vetus Inscriptio Bergomi in aede Cathedrali : *ATESTIA, I. D. L. ATESTIE, TERTIE, PATRON. BENEMERENTI, ET CAPITONI, BINCE, ET, MARIE, ET, PRIMULI, DELICATIS, ET, TELAMIO, CELESTI, AMICO, CARISSIMO, ET, ATESTIA, EGNA-*

T.I.E. *Delicatos* vocabant Latini τὰ κατὰ τὴν ἐπιπέδου, qui et *Deliciae* Ciceroni pro Caelio, Suetonio in Aug. cap. 83. et in veteribus Inscript. eidem Suetonio in Vespasiano cap. 7. Spartiano in Adriano, et aliquot aliis.

Delictus, carus, familiaris. Vide quae de *Delicioso* et *Delicatis* disserit Muratorius tom. 1. Ant. Ital. med. aevi col. 123. *Delicieur* vero, *Deliciarum cupidus* et sectator, apud Boet. lib. 2. Consolat. Me. :

Cilz qui se sent bienheureux, Est volentiers Delicieur, Et personne Delicieux Se courrouse de peu de chose.

DELICIUS, Papias, *Puer in deliciis matris nutritus.* [Glossar. Sangerman. MS. n. 501 : *Delicius, Per (Puer) in deliciis amatus a domino.*] Vide *Litium*.

DELICTOR, pro Peccator. Commodianus Instr. 52 :

Refugium Regis pete, si Delictor fuisti.

Usurpat etiam S. Cyprianus Epist. 59. *Delictor vel forefactor*, in Charta Odonis Dom. Hamensis ann. 1227.

DELICTUM SPINAE DONTI, Sodomiticum peccatum. Chron. Ms. Mich. de Audars laudatum a Borelio v. Epine : *Joannes Pelabini, mercator dicitur affluens de haeres Abigensium suspectus, et de Delicto spinae dorsi accusatus, a Berfrando vicario Tolosae incarceratur et inquisitori fidei traditur. De supra dictis criminibus convictus, ad summus ut haereticus et sodomius condemnatur, et sententia condemnationis executioni mandatur apud plateam de Salinis juxta pillorium.*

DELICTUS, Verruculator. Papias in MS. Bituric. [§ Verruculator, in cod. reg. 7699.]

DELICUUM, ut *Delictum*. Gloss. Lat. Gr. : *Delicium τριχία.*

DELIGARE, pro *Delegare*, Tradere. Diploma Conradi II. Imp. ann. 1027. apud Illustr. Fontaninum in Appendice Antiq. Hortae pag. 286 : *Et in praedicto Comitatu terram de Orteile, quam Joannes cum suis consortibus in jam dicto Monasterio per cartulam Deligavit.* Vide *Delegare*.

DELIMARE, Joanni de Janua, *Valde liminare, vel limen auferre*, in alia etiam significatione eodem verbo utitur, ut iste vult *Delimare* vicinos suos, i. destruerre, quasi omnino de limo, i. mundo auferre. [Glossar. Vet. ex Cod. reg. 7641. *Delimat, praecipit.*]

DELIMATIO, Collisus, Gall. *Frottement*. Vita B. Gegeri tom. 4. Aug. pag. 383. col. 1 : *Ascendit et in equum, qui adeo erat maceratus, ut potius videretur asserere quam carnes. Ex ejus utroque latere pili ceciderant pro assidua temonis Delimatio.*

DELIMATOR, Δελιματωρ. Glossae Cyrilli. Qui abradit lima.

DELIMINARE, ut *Eliminare*, Extra limen eicere. Catholicon in Amalthea : *Deliminare, Limen auferre.* Privilegium S. Martini Papae circiter annum 651. pro Monasterio Blandiniensi juxta Gandavum apud Miræum tom. 1. pag. 333 : *Privilegium auctoritatis nostrae expetierit de quodam Conobio, quod ipse, Delimita Gentilium spurcitiis, fundo tenus extruxisse dignoscitur.*

DELIMINATUS, alia notione, Determinatus, Limitibus conscriptus, Privilegium Fernandi Gonzales Comitis Castellae pro Monasterio S. Sebastiani inter Concil. Hisp. tom. 3. pag. 175. col. 2 : *Omnia determinata, quae continentur a*

parte Ecclesiae vestrae, cuncta ad integro Delimitata ; jure perenni Ecclesiae vestrae concedimus. Melius legeretur Delimitata.

DELIMITARE, Valde limitare, Uguitioni, Conlimitare. Frontinus de Agrorum qualitate : *In longitudinem Delimitatum, per strigas, appellatur.* Idem : *Decumanorum et Cardinum Delimitatio per rationem arcarum, vel riparum, etc.* [Guidonis Hist. Palest. *Delimitanda Castris*. Hoc est, Castris in certos fines redigendis, ut explicat Barthius in Glossario, apud Ludewig. tom. 3. Reliq. MSS.]

DELIMPIDARE, [Clarificare, Laurentio in Amalthea.] Vide *Limpidare*.

DELINDERE, Vide *Elitigare*.

DELINQUENTIA, Delictum. Utitur Paschasius Ratbertus in Epitaphio Walae Abb. Corbeiensis lib. 1. cap. 28. [Charitularium S. Vandregisili tom. 1. pag. 154 : *Si euz ou autre de par euz allient de riens encontre ladite vente... ou a qui-conques cette lettre apportera tous coust et damages, qu'euz soutendroient par default de la garantie et Delinganche.*]

DELINOUI, pro *Deliquit*, apud Th. Mador in Formul. Anglie pag. 175. ut in aliis Instrumentis, Velud pro *Velut*.

DELINQUO, Oblivio. Papias. [§ Vide *Forcellinum* in *Deliquium*.]

DELIRUS, Cil qui reide. *Deliramentum*, Reiderie. Glossar. Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. reg. 4120. Vide infra *Enare*.

DELITIARI, [Epulari. Gesta Abbatum Lobensium apud Acherium Spicil. tom. 6. pag. 614 : *Ne alius, unde alii ingurgitentur esurientibus ; et alius, unde alii Delitiarentur, egentibus ; ordinis tunc, quem non nisi aequalitate constat durare posse, solveretur.*] Amedeus Lausannensis Episcop. Homil. I : *Ipsa virgo virginum vernans in floribus, et in fructuum suavitate Delitians, etc.* [Vide *Deliciari*]

1. **DELITIGARE**, [ut *litigare*, Disputare. Epistola Abbatis S. Sepulcri ad Innocentium III. PP. apud Bauzium tom. 5. Miscell. pag. 415 : *Cum vero esset tanta perturbatio, vidi alium militem qui abstracto cultello ac tumido Delitigans ore, prout mihi videbatur, praedicto Roberto et aliis Monachis, qui Abbatem suum Walterum accusare volebant, gravissime minabatur.* Alia notione pro *Judicari* videlicet, seu extra litem poni, accipitur in voce *Elitigare*.

2. **DELITIGARE**, Debitare, effutire. Mirac. S. Germ. Autiss. episc. tom. 7. Jul. pag. 287. col. 1 : *Et quae antea infatus buccis, tumido ore insana verba Delitigare consueverat ; deinceps verberare superno duriter et tene correpta, suavia et dulcia verba fari addidit.*

* **DELITOR**, [Qui delinit, h. e. delet, tollit, obliterat. Accius in *Atreo*, apud Priscian. 9. sub fin. Epularum fector, scelerum fratris *Delitor*.]

DELITUS Vide *Litium* : [ubi adnotatur Columnis *Deliciis*, mendose scriptum pro *Columnis de litis*. Vide *Delicius*.]

DELIONES, Δελιωνος. Tyranni. Supplement. Antiquarii. Legendum *Duelliones*. Vide *Duellio*.

Ita et Gloss. Lat. Gr. ubi leg. ex Castigat. ad utrumque Glossar. : *Duelliones, διακαταρατοι ακοσμοτοι, τριαννοι και τριαννιδες.* Vulc. *Duelliones, ἀντίπαυ, ἀκαιοσμοτοι.* Vide Salmas. ad Hist. Aug. pag. 298. 322.

DELMANIUM, pro *Domanium*, Charta Odon. de Garlandia ann. 1289. in Chartul. parvo episc. Paris. fol. 144 : *In quo feodo sunt plura retrofoda et Delmania :*

que Delmania tenent Nicolaus de Rostignaco et Johannes de Roseris, dictus Bocicaut, milites. Vide Demanium.

† **DELMATICA**. Vide *Dalmatica*.

DELOCARE. Charta Odonis Borelli de Curtalano in Tabulario Ecclesie Carnotensis num. 72: *Si autem aliquis accusabitur de molta forisfactis, purget se sola manu coram Majore terre, et sit quietus: quod si noluerit, aut non poterit, reddat duplicem molam tantum. Molendinarius tamen jurabit, quod non Delocabit eos, nec scienter injuste tractabit.* Id est, e domo sua exire cogit ad iudicium subeundum. [Chartularium S. Martini Pontisar. ex Charta Anselli Domini de Insula ann. 1208: *Serviens Monachorum S. Martini Delocabit omnes homines de Monovilla.* Gloss. Lat. Gr. MSS. Sangerman.: *Deloco, Eicio, desolo, amando de loco, extorsio.* Gall. *Deloger.*]

◦ E loco amovere, Gall. *Faire perdre son rang à quelqu'un.* Hunc esse sensum Chartæ a Cangio laudatæ, ex eo maxime patet, quod ibi sermo est de his, qui ad molendinum bannalem molere tenentur, quique multa plectuntur alibi molentes, nisi per diem et noctem ad molendinum domini expectaverint, ut habetur in prædicta Charta. [Quam integram exhibet Guerdardus in Prolegom. Chartul. S. Petri Carnot. pag. 39. Vide in *Delere* et] *Dislocare*.

DELONGARE. [Depellere, Gall. *Eloigner*, Procul ablegare, amandare. Chronicon Pisanum de Captione Hierusalem et Majoricarum, apud Murator. tom. 6. col. 102: *Sicque factum est, ut Christianorum castella a Paganorum manibus quam plurimis fractis; et ab urbis muribus Christianorum virtute Delongatis, Saraceni manibus se tuendo muros resisterent, et Christianorum exercitum aux timerent.*] Vide *Dilongare*.

DELONGARIS. Luithprandus in Legatione cap. 35. *Delongaris enim, sub cuius manu navium est omnis potestas, curam sui agat.* Legendum ibi indubie *Drungaris* aut *Drungarius*. [◦ *Delongaris*, δελονγαρις τῆς πλοῦς, scribit dem Liutpr. in Antapod. lib. 8. cap. 26. et o *Delongaris tis plos*, lib. 6. cap. 10.] Andreas Dandulus in Chron. MS. ann. 804. *Hic Imperator factus misit pro Romano, qui Delongaris fungebatur officio.* Vide *Drangarius* post *Drungus*.

DELPHICA. Abacus, mensa, in qua vasa vinaria reponuntur, δελφικὴ σπονδή, apud Lucianum in Lexiphane. Martialis lib. 12. Epigr. 67:

Argentum atque aurum non simplices Delphica portat.

Vetus interp. Javenal. Sat. 3: *Ornamentum abaci quod nos Delphicam dicimus.* Hic emendandum Gl. Lat. Gr.: *Deluca, δελφικόν.* Legendum enim *Deluca*, vel *Delphica*, pridem monuerunt Wowerenus ad Petron. et Meurs. in Gloss. Vide præterea quæ de hac voce commentatur Salmasius ad Spartianum pag. 150.

DELPHICUM, Eadem notione. Hesy-chius: δελφικόν, σπονδή. Ita porro Triclinium in Majori Palatio Constantinopolitano appellatum, in quo Imperator epulari consueverat, de quo Victor Tun-nensis in Chr.: *Vitalianus CPoli intra Palatium, loco, quem Delphicum Græco vocabulo dicunt, Justiniani Patricii factione dicitur interfectus fuisse.* Vim vocis et originem discrete indicat Procopius lib. 1. de Bello Vandal. cap. 21. a *Delphica* nempe, seu abaco ministratorio. Ἀπὸ τῆς Delphicæ nomine indigitat istud Magni Palatii Triclinium Anna Comn. lib.

14. Alex. pag. 438. Vide Notas nostras ad eandem.

† **DELPHINA**, vel DALPHINA, Uxor Delphini, vel Delphinatus Domina. Vide *Delphinus*.

DELPHINI. Ministeris Ecclesie accensentur, a Gregorio M. lib. 1. Epist. 66: *Ministeria Ecclesie... id est, in argenteo calices duos, coronas cum Delphinis duo, et de alius coronis liliis, etc.* Anastasius in S. Silvestro: *Farum ex auro purissimo, quod pendet sub fastigio cum Delphinis 50. quæ pensant cum catena sua libras 20. coronas 4. cum Delphinis 20. ex auro purissimo.* Infra: *Pharus cantharus cum Delphinis 50. coronam auream cum Delphinis 50.* In S. Hilario: *Turrem argenteam cum Delphinis pens. etc.* Vetus Charta Cornutiensis, edita a Suaresio: *Pharus cantharus argenteum cum catenis et Delphinis 17. coronas argenteas 4. cum catenulis suis, et Delphinis 8.* Ubi Delphini sunt ornamenta majorum *δελφίνας*.

DELPHINUS, apud nostros dignitatis species, quæ donantur viro Comites Viennenses, quod complures ex his qui primo Comitatum Viennensem possederunt, hoc nomine appellarentur, adeo ut Johannes Raynaudus et Henricus Rosenallus, Delphinatum inter Ducatus, Marchionatus, Comitatus, Principatus, Vicecomitatus, et Baronias possuerint. [In Historia Delphinatus tom. 1. pag. 3. laudatur Charta anni 1140. in qua hæc leguntur: *Guigo Comes qui vocatur Dalphinus.* Hic Guigo primus omnium Dalphini seu Delphini cognomento donatus legitur. Unde illud assumserit, non constat. Sed verisimile est cognomentum hoc adeo suis placuisse posteris, ut illud sibi in honoris titulum exererint. Quidam existimavere propter Delphinum depictum in scutiis gentilitiis Comitum Viennensium, ipsos Delphinos fuisse appellatos; verum longe ante Guigonem VII. qui primus hujusmodi insigne suo addidit sigillo, Comites Viennenses Delphini vocabantur. Vide Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 378. Charta ann. 1230. pro Roberto Archiepisc. Lugdunensi inter Instrum. tom. 4. novæ Gall. Christ. col. 29: *Nos Dalphinus Viennensis et Albonensis Comes notum facimus universis presentibus et futuris, etc.*] In Charta ann. 1285. apud Duchesnum in horum Comitum Stemmata, mentio fit *Andree quondam Delphini Viennensis, et Albonis Comitum.* Exhinc leguntur complures alie, in quibus Humbertus, Joannes, Guigo, et Humbertus alter eadem dignitate donantur: quorum postremus hanc cum universa Provincia, cui imperabat, in Regiam familiam transmisit, hac conditione, ut primogenitus Regis Delphini Viennensis appellaretur, quod nomen. [◦ Hic cum nonnulliserrit Cangius: si quidem primus, in tujus gratiam abdicavit Humbertus, secundus erat Philippi regis filius, cui in compensationem Delphinatus, quo ex ulteriori dispositione privatus fuerat, alia concessit rex domania Literis ann. 1345. ex Reg. 75. Chartoph. reg. ch. 470: *Comme... nous aions aaigne nostre très chier filz Philippe duc d'Orléans et emancipé de nostre puissance paternelle, et tant pour sa provision et panage (sic) comme en recompensation de la Dalphine de Vienne et autre terre, qui de nostre acquest et par disposition et ordonnance de nous, devoient venir soubz certaines convenances audit Philippe, li aions donné et baillé*

héritablement pour li, ses hoirs et ses successeurs la duché d'Orléans, les comtés de Valois et de Beaumont le Rogier, etc. Deique ubi Humberti cessio locum habuit, Delphinatu potitus est Carolus primogenitus Joannis ducis Normannie. Consule *Valbonnais*, tom. 2. Hist. Delph. pag. 601. et seqq.] Vide præterea Virum eruditissimum Dion. Salvagnium Bois-sium lib. de Usu Feudor. cap. 1. extremo. [His addam haberi apud Rymerum tom. 5. pag. 10. Litteras Edwardi III. Angliæ Regis ann. 1338. ad Imperatorem Ludovicum, quibus petit ab Imperatore, ut Imberto seu Humberto Delphino Viennensi nomen et titulus Regis, allaque ad Regiam dignitatem spectantia concedantur; quod nunquam fuit.]

◦ Præter Comites Viennenses fuerunt etiam alii qui Delphini cognomento donarentur, Comites videlicet Arvernæ. Appellationis hujus originem inquirat et elucidat eruditus Scriptor Historiæ Delphinalis tom. 2. pag. 378. eamque refert ad annum 1167. ex quo Arverni Comites, hac in re Viennensium æmuli, Delphini titulo gloriari ceperunt. Passim memorantur in Chartis *Dalphini* et *Delphinatus Arvernæ*, ut videre est apud Baluzium in Hist. Geneal. Arvernæ. Hic Dalphinatus concessit in ditionem Ludovici II. Ducis Borbonii per Annam uxorem suam ex Dalphinali Comitum Arvernorum familia oriundam.

◦ **DALPHINALIS HOMO**. Qui et *Dalphiniter* tenere dicitur, Delphini vassallus. Arest. parlam. Paris. ann. 1390. quo judicatur marchionatum Saluclarum de Delphino Viennensi movere seu dependere, ex Cod. reg. 6015: *Erat publica et notoria vox et fama in partibus Dalphinatus nostri predicti ac Pedemontis, Lombardiæ et aliis circumvicinis, quod dicitur marchionatus (Saluclarum) cum suis pertinentiis fuerat et erat de fide et homagio dicti nostri Dalphinatus, et quod a nobis Dalphiniter tenebatur et teneri debebat in fide et homagio... Fredericus comes fuerat et erat dicti genitoris nostri et noster Dalphiniter homo, ligius et vassallus de pluribus terris.*

† **DELPHINETUS**, Arvernæ Dalphini filius. Testamentum Roberti III. Comitum Claromontensis ann. 1302. apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. pag. 804: *Ipsam enim filium nostrum Johannem alias dictum Delphinum heredem nobis instituimus in castris nostris Vodabulis et de Breons.*

◦ **DELPUESTARE**, Honnir, in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692.

◦ **DELTA**, Margo, ni fallor, a forma literæ Græcæ sit nuncupata. Stat. Mutin. rubr. 144. pag. 34. r.: *Ordinamus quod puteus muratus, qui est in medio burgi Albareti, debeat reaptari cum Delta et aliis necessariis ad extrahendam aquam de eo.*

DELTIUS, Isidoro in Gloss. *Literatus, Doctor.* [Sic dicitur a Græco δέλτος, Liber, vel ab Hebræo *Delath*, Pagina, quod Literati toti sint in libris vel paginis evolvendis.]

DELUBRICARE, *Labi*, in Gloss. MS. Regio; vel in loco lubrico titubare, cadere. [Papias: *Delubricatum, Dilaceratum.*]

† **DELUBRIS**, Prophanus, ut arbitror, a *Delubrum*, Edes ubi idolam erat, sic dicitur. Chartarium Auxitanæ Ecclesie ex Epistola Odonis Levitæ ad Garsiam Archipræsulem: *Non statim voce erumpat me Delubrem clamitans esse sacrile-*

quā, qui audeam aliquid contra Dei licentiam usurpare consilium.

† **DELUBRUM**, Fons Baptismalis. Sebastianus Perusinus in Vita B. Columbæ Reatinæ, Maili tom. 5. pag. 337. Apud Delubrum ac sacrum fontem. Ibid. pag. 353. Investigaturam se spondit Senis de hoc diligentius in libro sacri Delubri cathedralis Ecclesiæ. Delubrum a deluendo sicut Pollubrum a Proluendo dictum censet Isid. lib. 15. Orig. cap. 4. his verbis: Delubra veteres dicebant Tempia fontes habentia, quibus ante ingressum diluebantur. Ipsa nunc sunt Fides cum sacris fontibus, in quibus fideles regenerati purificantur.

° Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692: Delubrum, Locus ubi pueri habent baptismum.

DELUCA, Vide Delphica.

° **DELUCRUM**, Jactura, damnum, decessio Gall. Perte, déchet. Fœdus inter Joan. Galeat. Vicecom. Mediol. et Venetos ann. 1380. tom. 3. Cod. Ital. diplom. col. 319: Item quod dominus dux et comitatus Venetiarum contribuere et solvere teneantur et debeant tertium Delucris seu perditæ omnium victualium.

* **DELUCTATIO**, [Luctatio. Translate. Capell. 5. p. 139. loquitur Rhetorica. Et viribus gloriam Deluctationis annexa.]

° **DELUDERE**, Contumelia afficere. I. it. remiss. ann. 1385. in Reg. 127. Chartoph. reg. ch. 16: Eandem relictam ipsi rei et sui complices pluries requisiverunt, ut ad pacem faciendam de morte sui mariti prædicti consentire vellet, alioquin ipsam deluderent; que relictam... respondit se hoc facere non posse. Item quod dicti rei... præfatam relictam præter et contra ejus voluntatem, vi et violentia illuserunt ea et abusi fuerunt, ipsamque infortiaverunt et carnaliter cognoverunt. Vide Deludium. A Lat. Deludere, Desjouger, pro vulgari se moquer, legitur in vet. Poem. Ms. ex Bibl. Coisltn.:

Li lechieres fu Desjougles,
Et par la sale fu buez.

° Sic a verbo Deridere eodem significato, nostri Derider et Deriser dixerunt. Lit. remiss. ann. 1386. in Reg. 129. ch. 8. Icelui Simon en Deridant et escherissant ledit Jehan Avignon, etc. Alia ann. 1405. in Reg. 160. ch. 91: Le suppliant, qui estoit sourt et ydiot, croiant que sa femme se moquoit et Derisoit de lui, etc. Denique alia ann. 1394. in Reg. 146. ch. 100: Pour ce que laditte femme vit que ledit Perier, qui estoit son serviteur, la Desrisoit, etc.

* **DELUDIFICO**, [Illudo, irrideo, decipio. Plaut. Rud. 1. 2. 59. Deludificavit me ille homo indignis modis.]

DELUDIUM, Derisio, contumelia, ludibrium Gloss. Lat. Græc.: Delusit, ἐλάττειν S. Eulogius lib. 3. Memorial. SS. cap. 7: Dum in nos hujuscemodi irrisionibus insultarent, et hoc Deludio nostram pene consummatam claudibus fatigarent miseriam.

° **DELUMBE**, Debilitas. Glaber Rodolph. Hist. lib. 5. cap. 1. tom. 10. Collect. Mistor. Franc. pag. 56: Unum igitur ei erat... inter oratum frequenter spuere, ac Delumbe salivam emittere. [° Pers. Sat. 1. vers. 104.]

° **DELUSCERE**, Atapir, in Glossar. Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. reg. 4120. pro Delitescere, ut videtur; nisi ita dictum putes quasi sit luci subtrahere.

† **DELUSATIO**, Fraus, Dolus, a Defuendo. Chartularium S. Vandregesili tom. 2. pag. 1363: Quotiescumque dicit homines aut sui heredes alibi molitum

ire voluerint, per molturam suam prædixam reddendam est eis licitum moliri absque Delusione et adulteratione molendini supradicti.

† **DEMA**, Corpus, ab indeclinabili δῆμα, quod idem est apud Poetas Græcos. Wolstanus in Vita S. Ethelwoldi Episc. inter Acta SS. Benedict. sæc. 5. pag. 633:

Signipotens in ea passat quoque donato Swithun,
Qui precibus cunctum sublebat hunc populum.

* **DEMACTARE**, [Occidere. DIEF.]

DEMAGIS, Vehementer. Papias. [° e Nonio 2. 229.]

† **DEMAINUM**, ut Domanium, Gall. Domaine. Charta ann. 1210. ex Chartulario Campaniæ apud D. Brussel de Feudorum usu tom. 2. pag. 692. Vendidi etiam eadem Domine Comitissæ advocatiam ejusdem villæ, et quidquid habebam inter Mesum Demainum ipsius villæ. Illud tamen mihi retinui, etc. Vide Demanium.

° **DEMANALIS**, Ad demanium seu domini spectans, Gall. Domantial. Charta ann. 1377. ex Cam. Comput. Aquens.: Disposuimus, ut debemus, jura omnia dictorum locorum fiscalio more facere, sicut alia jura Demanalia, pertractari. Hinc nostri Demaines appellabant barones præcipuosque regionis alicujus proceres, quod multa domania possiderent, vel quod a potentiori principe tenerent domania sua vel feuda: unde et Demanois adjective dixerunt, pro nobili et primario. Le Roman des Loherans:

A lui se tiennent li Demoine et li per.

Alibi:

Leans avoit meint riche pongneur,
Comtes et princes, Demoines, vavasors,
Qui de Gilbert tenoient lor anors.

Ibidem:

Poignant ensemble iuit li meillor François,
Là veist on un estor Demanois.

Li Lucidaire MS:

Ne duc, ne prince, ne countor,
Ne Demanois, ne vavasor.

Rursum:

Tos ses barons apelés,
Ses demaines et ses casés.

Poema laudatum a Seldeno in Tit. honor. pag. 627.

Sage, e prince, duc, e countor,
Baron, Demaine, vavasor.

Chron. Ms. Bertr. Guescl.:

Vers le pont de l'Ussac chevauchent Demanois.

Ibidem:

De là ne parira de l'an, ne de semaine,
S'aura à son vouloir le bon chastel Demaine.

Déménier, domini possessor, prædii dominus, in Charta ann. 1312. ex Tabul. episc. Carnot.: L'évesque ne puet pas bonnement faire ceste demande en l'absence de celui qui est Déménier, lequel en est en poursuite pardevers Mgr. le Conte. Occurrit præterea vox Déménier, in Sat. ann. 1376. tom. 6. Ordinat. reg. Franc. pag. 235. art. 48. et in alio ann. 1402. tom. 8. pag. 530. art. 46. Vide Demanium et infra Dominicum 3.

† **DEMANCATA TERRÆ** in Foresio. Tantum terræ spatium, ut in eo seminari possit unus Demancus frumenti. Est autem

† **DEMANCUS**, Mensura frumentaria eadem, quæ infra Demencus.

° **DEMANCHIATA**, Gall. Déménches et Déménchie. Modus agri, in quo seminari potest unus Demancus; quæ mensura est ponderis 64. librarum. Vide Demen-

cus. Terrear. S. Mauri. in Foresio ad ann. 1472: In quadam Demanchiata terræ etc. Charta admort. ann. 1412. in Reg. 166. Chartoph. reg. ch. 272: Item une terre contenant une Déménchie de terre ou environ. Lit. remiss. ann. 1409. in Reg. 169. ch. 43: Ung champ contenant entour neuf Déménchées de terre joste les terres du lieu de Vernet. Vide Demancata et infra Demencus.

1. **DEMANDA**, Demande Exactiones, quæ sub nomine gratuita præstationis exigebantur. Coactæ petitiones, in Charta Theodorici Comitis Flandr. ann. 1147. in Tabulario S. Bertini. Diploma Philippi Aug. Regis Franc. ann. 1202: Si nos fecerimus Demandam vel talliam in Christianis vel judæis de Senescallia Andegavensi, Turon. et Cenoman. illa Demanda et tallia levabitur per manum prædicti Senescalli, etc. Aliud ad ann. 1204. pro Oppido Niortensi in Pictonibus: Præterea nos et heredes nostri habemus Demandam nostram in tota Communia Niortensi, et Guillelmus Cocus (cui Niortum erat oppugnatum) Demandam illam levabit per manum Senescalli Pictavensis ad opus nostrum. Aliud Theobaldi C. Campaniæ ann. 1229: Liberi erunt ab omni tallia, tollis, et Demanda, a custodia villæ, turris et gabiole, et a quacunque alia exactione. [Tabularium Meldense fol. 65: Universis præsentibus litteris inspecturis Magister A. Archidiaconus de Bria Meld. salutem. Notum facimus quod nos pro novitate nostra et pro debito cujusdam domus, quam emeramus pecuniis a Reverendo Patre P. Dei gratia Meld. Episcopo, licentiam faciendi Demandam in nostro Archidiaconatu, quam nobis liberaliter concessit, et Demandam quam faciemus, de ipsius licentia speciali faciemus. Actum ann. Domini M. CC. XXXII. mense Decembris. Et in Charta ann. 1201. inter Instrum. Hist. ejusdem Ecel. Meld. tom. 2. pag. 87. Archidiaconi nullam in suis Archidiaconatibus Demandam facient, nisi Episcopo assensum præbente.] Vetus Charta in Monasterio Anglic. tom. 1. pag. 205: Tenendam libere, et quiete ab omni seculari servitio et Demanda. Vide tom. 3. pag. 186. Will. Thorn. ann. 1269. Probat. Histor. Monmorenciacæ pag. 75. [De Lauriere tom. 2. Ordinat. Reg. pag. 258. Martenium tom. 1. Anecd. col. 353.] et infra in voce Quæstia.

2. **DEMANDA**, Vox forensis, Gall. Demande, Requête, Petitio, Libellus simplex, postulatio, Decretum summæ Curie in Archivo Casti Nannet.: Curia nostra dictum de Rohan ab omnibus aliis Demandis, requisitis, finibus et conclusionibus per Procuratorem nostrum generalem factis et captis absolvit. Regest. Parliamenti ann. 1379. apud Baluz. Hist. Arvern. tom. 2. pag. 165. Dicitur insuper avunculus noster causam vel actionem non haberet faciendi Demandas et conclusiones, etc. Ibid. pag. 598. in Regesto Parliamenti ann. 1408. Ostensio Demandæ in scriptis non erat introducta, nisi ad instructionem seu certiorationem Defensorum, an cedere vel contendere vellet. Demanda articulata, ibid. pag. 287. Controversia seu Demanda, in Confirmatione transactionis ann. 1463. ex Archivo Præsidis de Matougues. Hist. foundationis Monasterii Cælestinorum Sueslion. apud Marten. tom. 6. Ampliss. Collect. col. 604: Incepimus processum Parisius in curia Parliamenti ann. Dom. 1400. in quo petivimus ea quæ in Demanda, quam ipsi curie proposuimus in hujus initio processus. Vide Contestus.

◦ **DEMANDAMEN**, in Ruodlieb fr. 2. vers. 182. fr. 16. vers. 54.

◦ **DEMANDAMENTUM**, Petitio juridica, actio, Practicis nostris *Demande*. Charta ann. 1193: *Guirpinus et solvimus cum hac carta omnia hac suprascripta Demandamenta, sicut in hac carta reipsa sunt et legi possunt*. Alia ann. 1162. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 589: *Super omnibus et singulis questionibus et rancunis, seu Demandamentis, quas vel que qualitercumque vel etiam quocumque modo contra nos facitis vel intemptare proponitis, etc.* Charta ann. 1269. in Reg. feudor senescalli. Carcass. etc. fol. 313: *Episcopus et capitulum Nemaus, quittaverunt domino regi omne jus, Demandamentum, actionem seu petitionem, et quidquid juris habere debebant in feudo castro- rum*. Vide *Demanda* 2. et mox *Demandare* 6.

1. **DEMANDARE**, Poscere, vel mandare. Gall. *Demandar*. Rodericus Toletan. lib. 2. de Rel. Hispan. cap. 9: *Per Legatos pacifice Demandavit, ut... recederet a finibus alienis, etc.*

DEMANDARE, Mandare, remanere. Monachus Gall. Sangall. lib. 2. de Carolo M. cap. 19: *Si Carolus consilium meum dignaretur, non ad tantas me deponeret injurias. Ego nihil illi Demando, dicite ei quid me agentem inveneritis*. Infra: *Nihil aliud ei Demando, nisi quod facio, etc.*

2. **DEMANDARE SUPPLICIO**, Morte punire. Charta Henrici VII. Angl. Regis ann. 1492. apud Rymerum tom. 12. pag. 486. col. 2: *Auctoritatem damus... eorum quemlibet iuxta eorum demerita castigandi et puniendi, ultimoque supplicio Demandandi*. Similia leguntur infra, et rursus ejusdem tom. pag. 721. col. 2. Vide *Demandum*.

3. **DEMANDARE**, Citare, vocare, arcescere. Gall. *Mander*. Citer Charta Wilhelmi Domini Montispeulani ann. 1162. apud D. Brussel de Feudoruta usu tom. 2. pag. 727. col. 1: *Et crearius non Demandabit eum per se vel per alium, nec expectabit eum in placitis Montispeulani*. Charta Johan. Reg. Angl. in Libro nigro Scaccarii pag. 383: *Viccomes Herefordie, in cuius Balliva hoc fecerat, Demandari fecit eum in comitatu suo tanquam malefactorem*.

4. **DEMANDARE**, Notum facere se non comparitum coram Judice. Littere P. de Corboilo ad M. Archiepiscopum Senon. adversus Stephanum de Vetolio coram se iudice ab Archiepiscopo delegato comparere detrectantem, in Tabulario S. Clodoaldi: *Cum enim diem utrique parti assignavisset, idem Stephanus non venit, Canonici enim Demandaverat et non michi. Postea ipsum auctoritate vestra bis curavi*. Vide *Contra- mandare* et *Demandare* 7.

5. **DEMANDARE**, Sub nomine gratuita prestationis exigere. Charta ann. 1142. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 485: *Dimitto... totas cavalgadas, quas Demandabam in hominibus supra scripte ville S. Tiberii, et totas justitias et totas financias, quas Demandabam in hominibus et mulieribus in eadem villa commorantibus et in toto ejus termino*. Alia Phil. Belyac. episc. in Chartul. Guill. abb. S. Germ. Prat. fol. 100. v. col. 2: *Omnes predictae ville redditus, demandae vel exactiones, quae sive per potentiam sive preces, aut per amorem factae fuerint inter ecclesiam S. Germani et predictum militem communiter dividuntur, nec alter sine altero Demandare*

vel requirere poterit, aut per se aut per servientem suum. Vide *Demanda* 1.

6. **DEMANDARE**, Actionem seu petitionem intendere, aliquid in jure repetere, Practicis nostris, *Former une demande*. Charta ann. 1196. inter Probat. tom. 3. Hist. Occit. col. 169: *Bernardus predictus comes Convenarum faciebat demandamentum jam dicto Jordano de Insula ad Casteras... Item dictus Jordanus Demandabat predicto Bernardo totum illud castellum, quod vocatur sanctus Thomas*. Alia ann. 1224. ex Chartul. Campan. fol. 340. col. 1: *Jacobus et Girardus filius et haeredes eorum nichil inde a me poterunt Demandare, quantum pertinet ad duas partes quas habebam*. Hinc *Demandans*, vulgo *Demandeur*, in Instr. ann. 1416. tom. 10. Ordinat. reg. Fr. p. 336: *Agentes et Demandantes ex uno parte, etc.* V. sup. *Demandamentum*.

7. **DEMANDARE**, Differre, procrastinare. Gall. *Accorder des delais*. Charta Hugon. abb. S. Germ. Prat. in Chartul. Guill. item abb. fol. 108. v. col. 2: *Die igitur iudicii nullis casibus Demandata et prolongata, postremo ad festum S. Beneficti v. Idus Julii statuta est*. Alia Rob. Cuci. Burg. ann. 1244. inter Probat. tom. 2. Hist. Burg. pag. 56. col. 1: *Nos procurabimus per nos et amicos nostros quod dicta sententia in instanti parlamento Penthecostes, nisi Demandatum fuerit, et si fuerit Demandatum, in proximo parlamento subsequenti feratur*. [¶ Pertinet haec ad *Demandare* 4.]

8. **DEMANDARE**, Prius jussum posteriore revocare, vulgo *Contremander*, alias *Demandar*. Glossar. Lat. Gall. ann. 1348. ex Cod. reg. 4120: *Abrogare, demandar*. Lit. Phil. V. ad archiep. Rem. ann. 1318. in Reg. 55. Chartoph. reg. fol. 37. v: *Nos ex certis et legitimis causis nolentes quod ipsum Concilium teneatur ad praesens, requirimus vos quatenus illud, visis praesentibus celeriter Demandetis, donec vobis aliud super hoc duxerimus intimandum*.

9. **DEMANDARE COMMENDAM**, Protectionem alicujus, et ob id debitam prestationem abnuere vel denegare. Charta Joan. comit. Cabilon. ann. 1236. in Chartul. Cluniac.: *Dicti homines debent michi vel mandato meo (propter commendam et custodiam eorum) reddere singulis annis apud Cluniacum c. panellos avenae infra octavas S. Michaelis. Possunt vero homines predictae commende Demandare commendam istam dicto comiti de anno in annum, ita tamen quod demandatio fiat in praesentia, quando ipsi homines reddent commendam. Et tunc, si Demandare voluerint commendam, teneantur reddere litteras suas predicto comiti vel ejus mandato. Et similiter dictus comes, quando voluerit hominibus prefatis commendam Demandare. Vide supra *Commenda* 4. et *Deadvouare*.*

1. **DEMANDATIO**, Postulatio, Gall. *Demande*. Concilium incerti loci inter Anecd. Marten. tom. 4. col. 149: *Item et de his qui ab Episcopis haereticis, schismaticis, vel nominatim excommunicatis, vel aliis Episcopis sunt ordinati praeter suorum Demandationem Praetatorum*. [¶ Mandatum.]

2. **DEMANDATIO**, Species tributi. Charta Philippi Regis Franc. de Consuetudinibus Lorriaci ann. 1187. ex Archivo Archiepiscopi Senon.: *Nullus hominum ville illius debet Demandationem Preposito Stamparum*. Altera Charta ejusdem Regis ann. 120f. pro Incolis oppidi de Clariaco apud Stephanotium

tom. 13. Fragm. Hist. MSS. pag. 177: *Si aliquis de Clariaco duxerit sal vel vinum Aurelianis, pro quadriga unum denarium dabit tantum. Nullus hominum Clariaci debet Demandationem Preposito Stampio, nec Preposito Piveris, nec in toto Gastineto. Vide *Demanda* 1.*

3. **DEMANDATIO**, Ipsa protectionis detrectatio vel repudiatio. Vide supra in *Demandare* 9.

4. **DEMANDATIO**, Dilatio, procrastinatio, Gall. *Delay*. Charta Math. de Montemor. ann. 1200. in Chartul. S. Dion. pag. 304. col. 1: *Hec autem assembleatio postquam ab alterutra parte submonita fuerit ultra tres justas Demandationes, nisi de consensu partium differri aut prorogari non poterit, etc.* Vide supra *Demandare* 7.

DEMANDATOR, Hisp. *Demandador*, Gall. *Demandeur*, Petitor, Actor in litigiis. Vide locum in *Riedra*.

Demendierres, in Stabul. S. Ludov. cap. 1. tom. 1. Ordinat. reg. Franc. pag. 108. Vide supra *Demandare* 6.

DEMANDIMENTUM, Genus praestationis, ut supra *Demanda* 1. Transactio ann. 1144. ex parvo Chartulario S. Victoris Massil. fol. 138: *Terre quas habent Fratres Militiae de Baides sunt libere ab omni Demandimento*. [¶ Vide supra *Demandare* 5.]

DEMANDUCARE, Corrodere in Gloss. Arabico-Lat. [Gallis. *Demanger*, Prurire.]

DEMANDUM, Muleta ob crimen vel delictum imposita. Charta Henrici VII. Angl. Regis ann. 1494. de Pardonatione pro Archiepiscopo Dubliniensi, apud Rymerum tom. 12. pag. 536. col. 1: *Unde punitio caderet in Demandum debitum, seu in finem et redemptionem, aut in alias penas pecuniarias aut imprisonment. Eadem habentur tom. 13. pag. 242. col. 1. Vide *Demandare* 2. et *Finis*.*

DEMANERE, Decedere, declinare, Gall. *S'écarter*. Charta ann. 1282. tom. 3. Cod. Ital. Diplom. col. 1505: *Predicti nobiles videntur discessisse et Demansisse a fide, et amore servitutis ac devotionis. Desmarcher et Desmarchier, nostris, pro Recedere, se ranger, reculer. Lit. remiss. ann. 1375. in Reg. 107. Chartoph. reg. ch. 126: *Iceilui Nicaise s'avanca vers l'exposant pour le ferir du coustel: mais ledit exposant Desmarcha Alia ann. 1401. in Reg. 156. ch. 113: *De fait l'eust tué ou navré villainement, s'il ne se feust Desmarchier et trait arriere*.**

DEMANICARE, Manicas auferre, spoliare, [vel f. Manus abscindere.] Greg. Turonensis lib. 7. Hist. cap. 15: *Coquos quoque, sive pistores, vel quoscunque de hoc itinere regressos esse cognovit, casos, spoliatosque, ac Demanicatos reliquit*. Vide lib. 9. cap. 8.

DEMANIUM, pro *Domini*, Callis olim, Anglis etiamnum *Demaine*. Alexander Abbas Celesin. d. Vita Rogerii Regis Siciliae lib. 3. cap. 14: *Mandatur... illis, qui castro eju praerant, ut et ipsi Regis super se quantocius suscipiant Demanium*. Rogerus Hovedenus in Ric. II: *Episcopus illud (manerium) deberet habere in Demanio*. Occurrit passim in Constitut. Siculis, et apud Scriptores aevi medii. Octavianus de S. Gelais in Viridario honoris:

Firent au Roy ce qui leur fut possible,
En lui offrant la ville et leurs Demaines.

Alibi:

Car tout estoit soumis à son Demaine.

DEMANIUS. Vide *Domanium* et *Dominicus*.

DEMANUTENERE, id est. *Non manutene- re*, Tutelam abjicere, et protectionem alicujus. Usatici Barcinonenses MSS. cap. 107: *Quod si filii Senioribus patris sui aliquid forifererint, pater cogat filios suos, ut illam forisfacturam ipsis Senioribus redirigant et emendent, et ipse emendet pro eis. Quod si facere noluerint, exheredet filios suos omnino, et Demanuteat eos sine engan.* Vide *Manutene- re*.

DEMARCHUS, Δεμαρχος, Præcipuus Magistratus Neapoleos in Italia, apud Spartianum in Adriano, et Strabonem lib. 5. Vide *Magister militum*.

DEMARCHUS, Comes. Præceptum Caroli Simplicis pro Monasterio S. Dionysii, in ejusdem Ecclesie Tabulario: *Quod Robertus noster dilectus fidelis ac Demarchus ad nostram accedens excellentiam, deprecatus est, etc.*

DEMARCUS, in Annal. Benedict. tom. 8. pag. 709. col. 2: *Hugo dux Francorum gratia Dei omnipotentis, necnon et Demarcus. Notum fieri cupimus, etc.*

DEMARITIO, Partitio seu Divisio, si bene connecto, a *de* et *Maritare*, Copulare. Præceptum Carolomanni Majoris domus pro Monasterio Stabulens. apud Marten. Collect. Ampliss. tom. 2. col. 20: *In ea scilicet ratione, ut quamdiu ipse Anglinus advixerit, ipsas res usualiter excolere debeat; et si nepos suus nomine Godaldus illum superstes fuerit, ipsius Unadelino absque prejudicio et per precaria vel consensum ipsius Monachis, prædicto Unadelino tenere vel excolere debeat sine ulla Demaritione tantum ista superius denominata, totum et ad integrum trado et dono ad ipsius Monasteria.*

DEMAS, dis, Vinculum, Papiæ, ex Græc. *δύμα*.

DEMEACULUM. [Descensus in loca subterranea. Apul. 6. *Met. sub. it. it.* Proserpine nuptiarum *Demeacula*.]

DEMEI, Dimidius, Gall. *Demi*. Chartularium S. Martialis Lemovic. : *In crastino reperi XIII. marcas et Demei auri.*

DEMEIUS, Mensura annonaria. Index MS. Beneficiorum Eccl. et Diæc. Constant. fol. 7. v: *Rector habet manserium, et inde tenetur annuatim reddere tres Demellos frumenti ad mensuram Constant. Theaurario Ecclesie supra- dictæ. Ibid. fol. 8: Et pro quatuor acris terre redduntur annuatim decem quartaria et tres Demelli frumenti. Belgæ Walones dicti etiamnum Modium vocant Mel. Gall. *Boisseau*.*

DEMEIUS, Mensura annonaria. Index MS. Beneficiorum Eccl. et Diæc. Constant. fol. 7. v: *Rector habet manserium, et inde tenetur annuatim reddere tres Demellos frumenti ad mensuram Constant. Theaurario Ecclesie supra- dictæ. Ibid. fol. 8: Et pro quatuor acris terre redduntur annuatim decem quartaria et tres Demelli frumenti. Belgæ Walones dicti etiamnum Modium vocant Mel. Gall. *Boisseau*.*

DEMEIUS, Mensura annonaria. Index MS. Beneficiorum Eccl. et Diæc. Constant. fol. 7. v: *Rector habet manserium, et inde tenetur annuatim reddere tres Demellos frumenti ad mensuram Constant. Theaurario Ecclesie supra- dictæ. Ibid. fol. 8: Et pro quatuor acris terre redduntur annuatim decem quartaria et tres Demelli frumenti. Belgæ Walones dicti etiamnum Modium vocant Mel. Gall. *Boisseau*.*

DEMEMBRARE, Membra corporis auferre, discernere. Hincmarus Remensis in Epist. ad Adrian. PP. in Concilio Duziac. 1: *Et jam plus quam duo sunt anni, ex quo præfatus Trisingus suprascriptum Livalfum volens occidere, Demembravit. Hildebert. Cenomanensis Ep. 67: A quodam fratre Decani captus est, et aliorum auxilio... Demembratus, de*

quibus cum mihi frater abscissus lacrimabilem deponeret clamorem, addidit... suggestionem et consilio ipsius membrorum se abscissione imminutum, quorum violentia ipse tentus fuit et abscissus. Adde Ep. 10. ejusdem Hildeberti ex iis, quæ editæ sunt tom. 10. Spicilegii Acheriani. Occurrit præterea apud Baldricum lib. 1. Chr. Camerac. cap. 82. [et apud Rolandum Patavin. de factis in Marchia Tarvisina lib. 8. cap. 12 et lib. 5. cap. 22.]

DISMEMBRARE, Eadem notione. Capitula Caroli C. lit. 89. cap. ult. [et ap. Carisiac. ann. 878.]: *Non est æquum, ut ibi (juxta Ecclesiam) homines ad mortem judicentur, et Demembrantur, et flagellantur.* Consuetudo Tornacensis tit. de Criminibus art. 15: *Si aucun navré, Demembré, ou blessé estoit jugé et tenu pour affolé ou desfiguré, etc.* Adde art. 22. et Fletam lib. 1. cap. 16. § 7. [et Vitam Caroli Boni Comitis Flandriæ n. 26. Martii tom. 1. pag. 185.]

DEMEMBRARE, Gall. *Démembrer*, figurato sensu, Avellere, disjungere, separare. Regestum Parlamenti ann. 1848. apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. pag. 770: *Dicebat insuper dicta Comitissa, quod cum dictum castrum ac stagnum essent membra dicti Comitatus Alvernæ, Demembrari seu dividi non poterant a dicto Comitatu.*

DEMEMBRATIO, Eadem figurata notione, Separatio, divisio, partitio, Gall. *Démembrement*. Litteræ Capituli Moguntini pro conventu S. Albani, tom. 2. Rer. Mogunt. pag. 762: *Ad hæc ut ex donatione hujusmodi nobis facta, Ecclesia vestra nullius Demembracionis sentiat detrimentum... liberaliter promittimus, etc.* Litteræ Rodulphi Rom. Regis ann. 1274. in Dissert. Hist. de Comitatu Comacini Edit. 1709. Append. pag. 28: *Sine Demembracione imperii, etc.* Occurrit rursus apud Rymmerum tom. 2. pag. 415.

DEMEMBRATIO, Eadem figurata notione, Separatio, divisio, partitio, Gall. *Démembrement*. Litteræ Capituli Moguntini pro conventu S. Albani, tom. 2. Rer. Mogunt. pag. 762: *Ad hæc ut ex donatione hujusmodi nobis facta, Ecclesia vestra nullius Demembracionis sentiat detrimentum... liberaliter promittimus, etc.* Litteræ Rodulphi Rom. Regis ann. 1274. in Dissert. Hist. de Comitatu Comacini Edit. 1709. Append. pag. 28: *Sine Demembracione imperii, etc.* Occurrit rursus apud Rymmerum tom. 2. pag. 415.

DEMEMBRATIO, Eodem intellectu Litteræ Philippi VI. Franc. Regis ann. 1340: *Absque Dismembracione, divisione seu diminutione aliquatiter factenda, etc.* *Dismembratio jurisdictionis*, in Conventione ann. 1889. ex Schedis de *Mazaugues*.

DISMEMBRATOR, Expiator, distractor bonorum. Cæsarius Heisterb. lib. 8. cap. 69: *Cui (Archiepiscopo) cum post mortem multi detraherent, dicentes eum Ecclesiarum fuisse Dismembratorem, et civium suorum excccatorem.*

DEMEMOR, Immemor. Præfatio Tabularii A. Gemeticensis Monasterii: *Mundana sollicitudinis status instabilis, memoria Dememor, et labor labilis, etc.*

DEMEMORARE, Immemoratum præmittere. Gall. *Ne pas faire mémoire*. Laudes domus Aurigæ Januens. apud Murator. tom. 21. Script. Ital. col. 1179: *Præterea itemque Dominicum ipsum non Dememorabimus, Stephano parente ortum*

Innocentii pontificia maximi capitaneum invictum armis. Vide Dememor.

DEMENCIUS, ut *Demencus*, Mensura annonaria species, quæ 64. libras appendit. *Dictus confitens tenetur solvere Demencium ordai*, in Declarat. ann. 1474. ex Terrearario S. Mauri. in Foresio. Vide supra *Demanchiata*.

DEMENCUS, Annonaria mensura species, ex Latino forte *demencus*. Charta Arnaudi Archiepisc. Lugdunensis ann. 1212. apud Joannem Mariam *de la Mure* in Hist. Ecclesiast. Lugdun. pag. 320: *Hospitali S. Joannis dedit id, quod habebat apud Fuazin, scilicet unum Demencium siliginis, et 5. demarios, etc.* [In provincia Forensi *Demencus*, patrio idiomate *le dement* valet duos *Cartonos*: *Cartonus* autem siliginis est circiter 82. librarum, ut me monuit D. Aubret Advocatus Domensis Clarissimus et Historiographus.]

DEMENEIUM, ut *Domanium*. Instrumentum anni 1817. ex Archivo Veteris-villæ: *Cum contentio verteretur inter Monachos Veteris-villæ et Alanum de Monteferrandi Armigerum super petitione decimarum nasporum crescentium in feodis et Demensio dicti Alani. Vide Domanium.*

DEMENIA, Eodem intellectu. Liber niger Scaccarii pag. 232: *Teneo ego in meam Demeniam.*

DEMENIUM, Eadem notione. Tabularium Majoris-monasterii: *Ego Petrus de S. Hilario filius Hascolfi de S. Jacobo, testificor ipsum patrem meum dedisse Ecclesie S. Martini de Saccio totam decimam omnium Demeniorum per totam terram suam de Anglia.*

DEMENEURA, Proprietas, domanium, nostris etiam *Démeneure*. Charta Renieri dom. Nogenti ann. 1206. in Chartul. Lingon. fol. 141. r. ex Cod. reg. 5188: *Accepi de episcopo Lingonensi in feodo et in casamento imperpetuum quicquid habeo vel habere potero, tam in Demeneura quam in acquisitione mea. Alia ann. 1214. ibid. fol. 168. r: Ita erit quod homines de Nulleio, qui venerunt manere apud Lusetum, tenebunt tenementum suum apud Nulleium ac si essent apud Nulleium sive Demeneura dominarum ejusdem ville. Pour tenir et avoir en leur Démeneure, in Charta ann. 1255. ibid. fol. 171. r. Vide *Dominicum* 8.*

DEMENTARE, Furiosum, denentem facere. Jo. de Janua. Ita Actor. cap. 8. Gloss. Lat. Græc.: *Dementat, itōrov* [Statuta Ordinis Vallis-Caulium ann. 1262. inter Anecd. Marten. tom. 4. col. 1666: *Si Prior Priorem aliquem Dementaverit vel proprium vel hospitalem, penam levioris culpæ solvere teneatur. Hoc est, Si ad iracundiam provocaverit.] Priscis Francis, Dementer. Le Chastellain de Coucy, Cant. 11:*

Tant ne me say Dementer ne complandre.

Alius Poeta:

Où elle se Dement d'amours.

Le Roman de Roncevaux MS.:

Li Cuens Rensaus s'est forment Dementes.

Se plaindre, se lamenter, Queri, lugere, lamentari. Mirac. S. Ludov. edit. reg. pag. 377: *Laquele Emmelot se comença moult à Dementer, à plaindre et à doulouser, et avoit mout d'angoisse.* Lit. remiss. ann. 1390. in Reg. 138. Chartoph. reg. ch. 280: *Après souper il se complaigny et Dementa d'acheter vin en la ville de Fimes à ladite Marguërite.* Alia ann. 1408. in Reg. 163. ch. 2: *Esquelles estuves icelle Martinette... se feust*

Démence du chaperon sa fille, que elle avoit perdu. Vide *Dementia* 1.

DEMENTARE, Insanire. Lactantius de Mortib. Persecutor. num. 7: *Ita semper Dementabat, Nicomediam studens Urbi Romae conquare.* Vide *mox Dementia* 1.

† DEMENTATIO, Iracundia, si bene coniecto. Fredegarius in Chronico num. 68: *Itaque victoriam, quam Winidi contra Francos meruerunt, non tantum Sclavinorum fortitudo obtinuit, quantum Dementia Austrasiarum, dum se cernebant cum Dagoberto odium incurrisse, et assiduo exspoliarentur.*

DEMENTARIUS, Mente alienatus. Hincmarus de Divortio Lotharii: *Alii autem potu, alii autem cibo a sortitiis Dementia sunt.* Occurrit præterea apud Anastas. Bibl. in Vita S. Joan. Eleemos. n. 78. et Baldricum in Chr. Camer. lib. 2. cap. 5.

DEMENTATOR, Qui mentes hominum pervertit. Epist. Fr. Joan. de Monte Corvino Ord. Fratrum Minor. apud Waddingum ann. 1805. 10: *Sed essem magis explorator et Dementator hominum.*

DEMENTATIM, Usque ad dementia. Histor. Translationis S. Guthlaci n. 8: *Arnoldum pestifera passio diutino intolerabili languore, scilicet capitis vertigine, Dementia torquabat.*

DEMENTARI, Desciscere a se, a consuetudine more defectere, Gall. *Se démentir.* Vita S. Taurini tom. 2. Aug. pag. 689. col. 1: *Alioquin vulgari fama, qua nunc certatim celebratur, paululum dehiscente, et magnificentia illius in dubium veniens, et pietas devotorum Dementaretur.*

1. DEMENTIRE, Insanire. Tertullian. lib. de Anima: *Cum Dementis homo, Dementia anima, non peregrinante, sed compatiens tunc animo.* Utitur etiam adversus Gentes, ut et Lactant. in libris Institut. Apuleius in Apolog. Martian. Capella lib. 8. Saxo Grammat. lib. 7. Hist. etc.

2. DEMENTIRE, Mendacii arguere, Gall. *Démentir.* in Charta ann. 1187. tom. 8. Spicilegii Acheriani pag. 201. et 202. Vide *Leges maris Ororonenses* art. 12. et ibi Cleiracum.

DEMENTITIO, Mendacii exprobratio, Gall. *Démentis*, alias *Desmentement* et *Desmentissement.* Lit. remiss. ann. 1363. in Reg. 91. Chartoph. reg. ch. 482: *Inter se multiplicata fuerunt verba injuriosa et inhonesta, ita quod per utrumque fuit Dementitio subsequuta.* Aliæ ann. 1857. in Reg. 89. ch. 171: *Après plusieurs Desmentementz d'une partie et d'autre, etc. Icclui Valois desmentit ledit Robinet, pour lequel Desmentement, etc.* in aliis ann. 1879. ex Reg. 115. ch. 96. Denique aliæ ann. 1446. in Reg. 178. ch. 69: *Le suppliant pour aidier à venger... son oncle de certaines villennies, attaines, Desmentissement et autres injures, etc. Desmentison, eadem notione, in Lit. remiss. ann. 1376. ex Reg. 109. ch. 218: Icclui de Piz fu moult indignez et respondi qu'elle mentoit et son mary aussi; ausquelles Desmentison su-vint ledit Tassart... qui dist audit de Piz... qu'il n'estoit mie tailliez de desmentir sondit frere ne sa femme. Si clerico autem vel monacho fiebat ejusmodi exprobratio, reverentia causa addebatur: *Excepté chapelensis.* Lit. remiss. ann. 1400. in Reg. 155. ch. 70: *Lequel Courdant courroucé lui (à frere Richart) respondi telles paroles: vous y mentez, excepté chapelente.* Vide infra *Dementia*.*

DEMENTITIUM, Gloss. MS. Sangermanense: *Dementitium, ἐντροπή.* Gloss.

III

Gr. Lat.: Ἐντροπή, Reverentia, Veracundia.

DEMENTUS, ut supra *Demellus* vel *Demencius*, quomodo etiam forte legendum est, mensuræ annonariæ species. Charta ann. 1319. ex fabul. Savigniacensi: *Unum Dementum frumenti pro chachauderi, etc.*

* DEMEO, [Deorsum meo, descendo. Apul. 6. *Met.* Ad Tartarum Manesque *Demeare.* Id. 10. *ibid.* Corpus candidum, quod celo *Demeat.* Capell. 2. p. 38. Sphæra ad solarem circulum *Demantes.*]

DEMERCATUS, Ekkehard. IV. Casus S. Galli cap. 3. Pertz. pag. 109: *Ymoni... cum incudem noviter sub terra repertam sibi dari peteret, feminam Demercato dorso validam inferri jussit. Pingui dorso interpretatur Arxius: an de mercato?*

1. DEMERERE, malo sensu, Peccare. Gall. *Démériter.* Bartol. in Digest. lib. 81. leg. 77. § 25. scribit *meruisse eum, quem non apparet Demeruisse.* Gloss. Lat. Gr. *Demereo, περιποιεμα. Demereor, ἀναλαβάνω.* Vide *Demeritum*.

2. DEMERERE, DEMERERI, Rem possessionem abdicare, dimittere, re vel officio privari Charta ann. 1233. ex Cod. reg. 10197. c. 2. fol. 11. v: *Omnia feoda que comes (Gelrice) a duce (Lotharingie) tenet, ipsa comes Demeruit et in manu ducis libere remanebunt; feoda quoque que a rege tenet comes, similiter Demeruit et dux ea de manu regis recipiet.* Aliæ ann. 1274. fol. 86. v: *Quicumque de magistris talem (bannitum) ad officium direxerit, amittet et Demerebit officium suum per annum continuuum.*

3. DEMERERE, Mereri. Lit. remiss. ann. 1360. in Reg. 89. Chartoph. reg. ch. 879: *Ipsa Johannes in infirmitate sua dicebat, et dixit quampluribus, quod bene Demeruerat hæc sibi facta fuisse. Galli diceremus, Il avoit bien mérité.*

DEMERITE, Male, pessime, apud J. B. Helmont. pag. 467. A. B. Theatr. Sympathet.: *Demerite de Deo sentire.* DEMERITUM, Peccatum, culpa, Gallis, *Demerite.* Magister Rogerius de Destructione Hungarie cap. 10: *Meritis et Demeritis personarum non discussis.* [Occurrit apud Murator. tom. 12. col. 495. et alibi non semel.]

† DEMESSIO, Messis, in Epistola Capreoli Episc. ad Vitalem, Inter Concil. Hisp. tom. 2. pag. 196.

* DEMETERE, [Incidere. DIF.]

† DEMEURA Longua, Gallis, *Longue demeure,* Mora diuturna, longum tempus. Decretum Philippi III. Franc. Regis, ann. 1282. Inter Instrum. tom. 2. novæ Gall. Chr. col. 146. et 147: *Urus communis est notorius et approbatus a tanto tempore, de cujus contrario memoria non existit, in terra Arvernise et in locis vicinis, quod bonæ villæ habent et possunt habere prædicta (jura et privilegia) per longuam Demeuram et per longuam sufferentiam, licet super hoc non habeant concessionem ab aliquo seu litteras vel sigillum.*

† DEMICULUS, οὐκίον μικρόν. Scyphulus: Supplem. Antiquarii et Glossar. Græc. Lat. Sangermanense. Ad hæc Martinus: *An quo aliquid demitur e cratere?*

1. DEMINORATIO, [Imminutio, damnum, detrimentum. Charta Caroli Calvi ann. 848. Inter Instrum. novæ Hist. Occitan. tom. 1. col. 93: *Ea omnia supradicta absque ulla inquietudine aut Deminoratione sempiternis temporibus*

possidere valeant.] Vide [*Diminorare* et] *Minorare.*

2. DEMINORATIO, Contemptio. Epist. Hadriani I. PP. ann. 774. tom. 5. Collect. Histor. Franc. pag. 546: *Et non tibi placeat... ut in tantum despectum atque humilitatis Deminorationem sanctæ Dei ecclesiæ Romana... veniat.*

† DEMIONUS VINI, apud Lugdunenses duas quartas continet, et quarta sex pintas. Vox videtur ibrida ex Gallico *Demi*, dimidius, et Lat. *Onus*, Gall. *Charge.*

Minoris est capacitatis *Demion*, dimidius nempe sextarius, seu chopinus dimidia pars. Gall. *Demi-settier.* in Lit. remiss. ann. 1452. ex Reg. 181. Chartoph. reg. ch. 240: *L'un d'eulz dist qu'il failloit avoir Demion de vin, et le suppliant dist que ce seroit peu et qu'il en convenoit avoir chopine.* Aliæ ann. 1482. in Reg. 306. ch. 813: *Une chopine et ung Demyon d'estain, etc.*

DEMI-STADIUM, f. pro *Domanium*, vel saltem eadem notione. Vide in hac voce. Charta Joan. ducis Brabant. ann. 1284. Inter Probat. Annal. Præmonstr. tom. 1. col. 616: *Cum omnibus libertatibus, Demistadiis et instrumentis, et cum omnibus immunitatibus, justitiis, etc.* Vide *Donnicatus* in *Dominicum* 3.

DEMONNERIT, DEMMONTA, f. pro *Denunciaverit* et *Denunciata*, ut suspicatus est doctus Editor, in Lit. Henr. reg. Angl. tom. 4. Ordin. reg. Franc. pag. 648. art. 2.

DEMOGRAMMATEUS, Δημογραμματεύς, Plebis scriba, in leg. 4. C. de Tabular. lib. 10. tit. 71.

DEMOLERE, Molere, Gall. *Moudre.* Charta ann. 1361. in Reg. 91. Chartoph. reg. ch. 829: *Duo molendina venti... in quibus gentes dicti loci de Carcassona blada eorum Demolebant.*

† DEMOLIRE, pro *Demoliri*, legitur apud Esdras lib. 8. cap. 1. v. 55. Supplem. Antiquarii. *Demolii, xaxupet, Demolitur, Dirui.*

DEMOLIRI, Tabescere, deperire. Atmoln. in Translat. SS. Georg. Aurel. et Nathal. Sæc. 4. Bened. part. 2. pag. 46: *Dum apud Barcinonem castrum morantes (ut sic eorum verbis eloquar) diutino quasi languore Demolirentur, etc.*

DEMOLITIES, Rudera, ruinae, Gall. *Démolitions.* Comput. ann. 1478. ex Tabul. S. Petri Insul.: *Item pro amovendo et asportando Demolities et immunditias muri etc.*

DEMOLITIO, Acta S. Januar. tom. 6. Sæpt. pag. 875. col. 1: *Numerianus igitur augustus, cum ex Parthica regionis Demolitione reverteretur, etc.* Id est, ut notant docti Editores, ex bello Persico.

DEMONACHARE, [Monachi statu dejicere.] Vide in *Monachus*.

* DEMONEO, [Dissuadere, moneo, ne facias: a de et moneo. Not. Tir. p. 88. Monet, Demonet.]

DEMONIUM, pro *Demanium*, apud Thietmar. lib. 5. cap. 22.

DEMONSTRAMEN, Exhibitio, demonstratio. Chartul. S. Sergii Inter Probat. Hist. Sabot. pag. 854: *Cartarum Demonstramine, tam presentibus quam futuris intimamur ventionem, quam Gaufridus de Jariaco fecit cum monachis S. Sergii, etc.* [See *Demonstratio chartarum sæpe apud Anglos.*]

† DEMONSTRATIO, Species exactionis. Charta anni 1122. pro Monasterio S. Bertini, apud Miræum tom. 1. pag. 84. col. 1: *Terram quam B. Bertinus infra ministerium de Merck possidet... a comitatu et omnimoda consuetudine, necnon ab*

8

omni prorsus exactione liberam fecisse... præter decimam et fossatum: sic tamen ut de eodem fossato Demonstratio illa, quæ vulgo Besene vocatur nullatenus erigatur. Vide Besenagium.

DEMORARE, Regere. Chronicon Novallense lib. 6: Demoravit Abbatiam suam 10 annos cum omni moderatione æqua.

DEMORARI, unde nostri Demeurer. Lex 3. Cod. Th. de Liberali causa (4, 8.): Si in libertate esset per annos sedecim Demoratus.

Demourer, nostris pro Statu immobili, vulgo Repos. Le Roman du Riche et du Ladre MS:

Et les seoirs et les esters,
Tes departirs, tes Demourers
Sont tout tempre sans mespris.

DEMORTIVUM PREDIUM diei videtur illud, quod in manu mortua tenetur, oneribus, quibus alia obnoxia sunt, exemptum. [Codicum, fisco vindicatum.] Charta Ottonis III. ann. 1000. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. ævi col. 577: Noscat omnium nostrorum fideliu industria... qualiter Heribertus Coloniensis archiepiscopus... nostram humiliter exorando aggressus est clementiam, quatenus prædia et terram sive Demortivam, sine nostro pertinentem imperio, Haimbaldo... imperiali largiri dignemur præcepto. Cujus itaque petitioni nostræ benignitatis animum præbens, totam prædia et prædia, seu Demortiva, que videntur in jam prænominate locis et finibus... ei, prout juste et legaliter possumus, imperiali concedimus pagina. Vide Admortizatio.

DEMOSMATUS. Vide Froccus post Fraustum.

Leg. Desmontatus, Obstriptatus, runcatus. Vide infra in Fosca.

DEMOTINUS LAPIDUS, est quando quis morte retina obruitur. [Codicum repentina.] Rochus le Baillif in Dictionario Spagyrico.

DEMOVERE, Avertere, avocare, Gall. Détourner. Memor. G. Cum. Comput. Paris ad ann. 1104. fol. 32. r. Ad S. Clodoaldum domini mei ex parte Cameræ ierant pro Demovendo dictum dom. ducem (Bituricensem) a receptione dictorum thesaurariorum. Desmouvoir vero, rixam sedare, contentionem componere. Lit. remiss. ann. 1400. in Reg. 155. Chartoph. reg. ch. 210: Le suppliant et autres dessus nommez, qui virent et oirent ladite noise, se avancerent pour la Desmouvoir seulement. Lesquels furent Desmouvoir et dessembler par les compaignons à ce presens, in aliis Lit. ann. 1410. ex Reg. 165. ch. 73. Vide Moria.

DEMPNITAS, ut supra Damnitatis. Damnum. Statuta MSS. Agerii II. Episc. Conseran. ann. 1280: Injuncti nobis officii cura sollicitat, commissa præterita nos impellunt, ut tam presentis innovatione statuti quam debitarum adjectione penarum, nostris atque Conseranensis Ecclesie Dempnitatibus consulamus, ne nos qui alios in sua justitia fovere tenemur, jus nostrum improvide negligere videamur. Agitur de damnis Ecclesie resarciendis.

DEMPNOSUS, Damnosus, in Constitutionibus MSS. Cluniac.

DEMPNITAS. Hist. MS. Gemeticensis pag. 70: Quos loci propinquitas, habitus et Dempnitas... nobis reddunt et omnibus excellenter amabiles. [Codicum Ornatus, Gall. Embellissement.]

DEMSTERS, ita dicuntur duo Judices in insula Mannia, qui de litibus ibidem emergentibus cognoscunt. A Saxon. de-

nia, quod judicem, consulem, interdum ducem exercitus significat. Spelmannus.

DEMULCIA, εκλογη από πολλών. Electio. Delectus. Supplem. Antiquarii. Martinus: Demultia, εκλογη από πολλών. Collectio e multis. Gloss. Lat. Gr. S. Germani a Pratis: Demultia, εκλογη, πολλών. Electio e pluribus.

DEMULGATAM, Estimatio, in Glossis ad calcem veteris Collectionis Canonum ex Bibl. Dli. Chauvelin Custodis sigillorum regionum.

DEMULTARE. Passio SS. Seraphie et Sabine n. 4: Dimitte illam nefandam, que maleficiis te expulsa Demultavit a Deorum cultura. Sed videtur legendum Demultavit.

DEMULUS, Eiusdem artis emulor in Glossario Sangerman. num. 501. f. legendum Emulus.

DEMUNDINAT, omnibus notum facit. Gloss. Isid. Sed melius infra in Denundinare.

DEMUNERARE, Munerare, δωροδοκίω. Gloss. Lat. Gr. Sangerman.

DEMUNIRE URHEM, Ex munita facere infirmam, apud Petrum Blesensem Serm. 33.

DEMURARE HOSTIUM, Januam muro oclusam aperire, Gall. Démurer. Lit. remiss. ann. 1360. in Reg. 83. Chartoph. reg. ch. 458: Hostium dicti monasterii seris ac forti pariete bene firmatum et obstruatum... Demurarent et aperuerunt.

DEMUSSARE. Papias et Glossar. Sangerman. n. 501: Demusso, Dissimulo. Gloss. aliud Lat. Græc. Sangerman: Demusso, ἀνουστάζω, ἀποσκιάζω, Dormito, sileo.

Nostris Démurer, eodem significatu. Lit. remiss. ann. 1377. in Reg. 112. Chartoph. reg. ch. 117: Bertran Chambercal estoit tenuz enciers ledit chevalier (de Camille) en plusieurs sommes de grain et d'argent... ledit Bertran n'en vouloit faire satisfaction: mais se desuyoit et Démuyoit. Demussor vero, pro Latere, occultare, vulgo Cacher, in aliis Lit. ann. 1358. ex Reg. 80. ch. 308: Lequel Colart et sa femme n'osent encore demourer audit pays sur leurs heritages pour veulre faire labourer et Cultiver; mais convient qu'ils se Démussent et tapent à grant misere et pauvreté par boys et autres lieux divers.

DEMUTATIO, Translatio. Vita S. Wilfr. tom. 3. April. pag. 311. col. 2: Deus... quorundam bene religiosorum mentes in considerationem tantæ rei excitat, atque ad Demutationem illius affectum effectumque ministrat.

DENA, DENNA, Modus agri, aut terræ, vel potius silvæ portio, apud Anglos. Domesdei apud Spelmannum: De silva 8 Dena parva, et 3 magna. Alibi: De silva Regis habet, Wad tantum, quod reddu 16 denar. per annum, et dimidiam Denam Rursum: Et unâ parva Dena silva Ibidem: Et 3 Dena de silva reddunt triginta porcos. Will. Thorn. ann. 826: Dederunt Abbati terram 20 aratrorum... et 13 Denas glandes portantes. Spelmannus et Somnerus, Denam, locum Silvestrom, asperum et incultum, porcisque pasendis accommodum denotare censent, a den, quod Saxonibus speluncam, cavam, ferarum latibulum, interdum et vallum sonat. Vide Edw. Cokum ad Littletonem sect. 1. pag. 4. 6. [Codicum Rectitudines Personarum ed. Leo. pag. 91.]

DENAIRE, vox vulgaris, Denarius. Pactum inter reg. Robert. comit. Prov. et Phil. de Sabaud. eorumque vassallos

ann. 1325: Quousque satisfecerint de damnis illatis usque ad ultimum Denaire.

DENAIRADA. Vide Denariata.

DENANTE, Coram, in conspectu, Gall. Devant, En présence, Hisp. Delante. Lib. Goth. f. 87. apud Moretum Antiq. Navarra pag. 401: Facio testamentum de illa mea villa que vocatur Orulo, cum sua Ecclesia S. Stephani, Denante illo, et Denante toto Conventu de illa Cella, et Denante totos illos meos mesquinos.

DENANUM. Vide infra in Paris 2.

DENARATA, ut Denariata, apud Thom. Madox Formul. Anglic. pag. 227. Sic Denarate minute et grosse. Gall. Grosses et menues Denrées, in Charta Hugonis Comitis Registensis ann. 1233. de Maceris supra Mosam e Museo D. de Cange.

* 2. **DENARATA**, DENARIATA VINI, id est quantum vini pretio unius denarii emi potest. Stat. Bonon. ann. 1250. 67. tom. 1. pag. 211: Et talis sit mensura quod ille qui vendit vinum habeat quartarolam et quartam quartarole, et mediam quartarolam, et ad dictas mensuras bullatas vendat volenti emere in tanta quantitate, et nichilominus habeat saçum pro uno denarata (denariata Codd. 40, 62), et qui cum eo saço non vendiderit puniatur in C. sol. bon. [Etc.]

DENARIALE PRECEPTUM, quo servus manumittitur per Denarium præsentem Rege. Exstat hujusmodi Præceptum inter Formulas Lindenbrogii.

Monetarius Denarial, vulgaris Denérial, est specimen monete fabricandæ. Lit. remiss. ann. 1374. in Reg. 106. Chartoph. reg. ch. 212. Jehan du Solier, lieutenant du maistre particulier de ladite monnoye de Rouen, trabuchoit des deniers blancs à un Denarial, etc.

DENARIALIS, DENARIATIS, [Manumissus per Denarium præsentem Rege.] Vide Manumissio per Denarium.

DENARIATA, DENERATA, DENAIRADA, Pretium rei per denarios. Derrata, Italis. Denrée. Gallis. Miracula S. Ursari n. 23: Et deduxerunt absque damno vini unius Denerata. Statuta Wilelmi Regis Scotiæ cap. 37 § 2: Præcipit etiam dominus Rex, quod nullus est-ancus mercator, vendat in Denariatis, sed in grosso. Denariata redditus, tom. 1. Monast. Angl. pag. 501. tom. 2. pag. 36. Vide Probat. Hist. Limburgens. pag. 9. Hinc nostris Denrée. Le Roman du Renard MS.

Et j'ay bien mengié sept Denrées
De nouvel miel en fresches roses.

Le Roman de Garin MS.

Qu'il n'y perdirent vaillant une Denrée.

Alibi:

Qui prent l'avoir, nial me donrs Denrée.

Testamentum Joannæ de Burgundia, Reginae Fr. Philippi Magni uxoris, 27. August. ann. 1319: Et donna l'en a chascun poivre, que y sera, deux deniers, ou deux Denrées de pain. Adenerer, Rem venditam in denarios convertere. in Consuet. Blesensi art. 39. et Insulensi art. 31. Salæ Insulensis art. 10. Vide Aderrare.

DENARIATUS, in Legib. Edw. Confess. cap. 10. Denariatus et Denariata terræ vineæ, Modus agri ad valorem annuum unius denarii. Tabularium Priorat. Lewensis in Anglia: Sibylla Barthelet tenet unam acram et 5. Denariatus terræ in eodem tenemento. Ibidem: Tenent dimidiam rodum et 3. Denariatus terræ in fine boreali messuagii. [Vetus Charta

apud Thomam Blount in Nomolexico. Sciavit quod ego Willielmus filius Philippi de Colwal dedi... Egidio de la Berne de Hereford pro quadam summa pecunie... octo Denarios annui redditus. Monasticum Anglie. tom. 1. pag. 501. *Quas acras terre et dimidiam, et duas Denariatas, et duas gallinas annui redditus... duas solidatas, et septem Denariatas redditus cum pertinentiis in eadem tenura... novem solidatas, et duas Denariatas, et unam obolatam, et 9. gallinas.* Regestum Constabul. ann. 1208. fol. 91. *Item retinuit sibi et successoribus suis unam Denariatam terre ad mensuram Agennensem ad opus construendi ibi domum.* Ex qua sane Charta Denariata terre, videtur fuisse agri modus certus ac definitus. Ex aliis vero, Denariata terre non solum acra minor fuit, sed et dimidium rodæ, quod acra pars octava est, plures etiam Denariatas complexa est. Charta ann. 1300. in Regesto 2. Philippi Pulcri n. 121. ex Tabul. Regio: *Nous avons eu et receu dudit Simon cent soudees et douze Denrees de terre en fief, etc.*

¶ *Una piece de terre contenant vingt Denrees, in Lit. remiss. ann. 1474. ex Reg. 136. Chartoph. reg. ch. 1386.*

¶ DENARIATA MILITIS. Modus agri unius denarii redditus ad Militem pertinentis. Vide Librum nigrum Scaccarii pag. 3. et ibi notam Editoris.

¶ DENARIATA VINEÆ. [Donatio Bernardi Monachi facta Moisiacensi Monasterio circa ann. 1050. *Dono ad ipsum locum ipsam hereditatem... duodecim Denariatas de vinea et duas capitmansuras.*] Tabul. Cadurcensis Eccl.: *Damus duas Denariadas de vinea in pignore per 12. solid.* Vetus Charta apud Dominicum lib. de Aodio pag. 216: *Cum omnes vineas, que ad ipsum pertinent, excepto 4. Denariadas, que dimitto Hugoni, etc.* Adde Historiam Abb. Condomensis pag. 463. 464. 465. 490. Vide *Libra terre.*

¶ DENARIATA DE VINEA, apud Thomassarium in Biturigibus pag. 541.

¶ DENARIATA DE VINEA, in Ch. Eccl. Auxitanæ.

¶ DENARIATA PRATI. Modus agri certus ac definitus, f. unde unus denarius census redditur. Charta pro eccl. Trec. ann. 1374. in Reg. 105. Chartoph. reg. ch. 53. *Item pro medietate trium Denariatarum prati in loco dicto les Rebours. Dix Denrees de pre tenant à Muns. Levesque de Treye, in Lit. ann. 1464. ex Reg. 139. ch. 424. Vide supra *Daurata.**

¶ DENARIATA PANIS. Panis pretii unius denarii. Statuta Massil. lib. 2. cap. 34. *De calafatis et magistris acie quantum debeant accipere per panem bouarre... in mane singulis diebus... unam Denariatam panis et pro gustando in eodem die unam obolatam panis tantum.* Testamentum Roberti II. Comitis Claromontis ann. 1281. apud Baluz. Hist. Arvern. tom. 2. pag. 278. *Legamus Denariatam panis vel unum denarium.* Antiquæ Recogn. de Alba ripa, Regest. Probus fol. LXII: *Ricardus Paners est homo ligius Comitis, et tenet de eo domum suam in castro, et tenet de eo 11. Denariatas panis in furno de burgo, primo die qua incipit furnus coquere post Natale.* [Cum rer Denariatis panis speltacei urna vini, in chart. ann. 1274. ap. Gudon. Codic. Diplom. tom. 2. pag. 359.] Memorantur rursus Denariate panis in Tabulario Bethuniensi fol. 55. v. in Chartulario Kemperlegiensi, etc. Hincque corrigenda Historia MS. Becensis n. 14. pag. 565. ubi male, ni fallor/legitur, *Denariata panis. Denarata panum,*

apud Miræum tom. 2. pag. 1154. et Marten. Anecd. tom. 1. col. 432. [Vide in *Denarata Cere.*]

¶ Charta Ludov. comit. Clarim. dom. Borbon. ann. 1310. ex Bibl. reg. *Soit baillé par les vicaires dessusdits deux Denrees de pain et une peinte de vin pur a chacun à la mesure de Paris ou l'entour.*

¶ DENARIATA VINI. Polyptychum a Schannato laudatum in Hist. Fuld. pag. 32. Singuli XX. Denariatas vini.

¶ Charta Odon. episc. Paris. ann. 1199. ex Chartul. ejusd. fol. 51. *Si vinum venditum fuerit in villa ad tabernam, serviens episcopi tradet mensuras, et pro eis habebit Denariatam vini a tabernario.*

¶ DENARATA CERÆ. in Chron. Besuensi pag. 540. in Charta ann. 1061. apud Jac. Pettium post Penitent. Theod. pag. 665. Capitul. Caroli Calvi tit. 31. § 20.

[Eduet. Pistense ann. 861: *Illi qui panem] coctum aut carnem per Denariatas, aut vinum per sextaria vendunt, i. denariorum pretio. [Mensurabiles panes dicuntur eodem loco.] Charta Franconis regnante Lothar. in Tab. Eccl. Cadurcensis: *Et dono census quatuor Denariadas de Cera. S. Stephano. Miracula S. Richardi lib. 2. cap. 13. Cum portiuncula cere, que Denarii pretio appensa est. Concilium Islebonense cap. 9: *De singulis domibus cere Denarata vel idem valens, ad illuminandam Ecclesiam altari offeratur. [Libram cere et Denariatam in Chart. ann. 1250. in Gudon. Cod. Diplom. tom. 2. pag. 125. ubi ut aibi in nonnullis locis pondus esse videtur.] Occurrit etiam in Testamento Joannis Episcopi Ticiensis ann. 922. [in Codice MS. Irminonis Abb. S. Germani f. 98. v.] [Brev. 19. sect. 51.]***

¶ DENARATA CERÆ. pro *Denarata*, in MS. S. Huberti apud Marten. Itinerarii tom. 2. pag. 144.

¶ DENARIATA CARNIUM, in Lit. archiepisc. de Kusla ant. 1342.

¶ DENARIATA PASTÆ. Eadem notione. *Denrees de paste, in Stat. pro prioribus Acrebat. ann. 1335. ex Reg. 103. Chartoph. reg. ch. 108. unde male editum *Denrees de paste, tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 511. art. 13.**

¶ DENARIATA OVORUM, in Chart. ann. 1319. in Alsac. Diplom. tom. 2. pag. 124. num. 911.

¶ DENARIATA. Merces quævis, quomodo *Denrees* etiamnum dicimus. Charta ann. 1309. in 2. Regesto Philippi Pulcri Regis Fr. num. 85. ex Tabulario Regio: *In loco etiam predicto et extra mercaturas et Denariatas suas vendere poterunt, consueti solvendo de veria, etc. Infra: *Quis vero aliquas mercaturas seu Denariatas in dicta villa venditas ad aliam mensuram quam signo nostro signatam mensurare presumpserit, etc. [Preceptum] ejusd. Reg. ann. 1303. apud de Lauriere tom. 1. Ordinat. pag. 379: *Ad omnes Denariatas et mercaturas capiantur pacifice et ponantur, cum parvi seu simplices Turonenses et Parisienses, qui modo eundem. Ibid. pag. 532: *Venditores Denariatarum, in Lit. ejusd. Regis ann. 1318. Ch. Philippi VI. Fr. Reg. ann. 1331. ex Chartul. Bonæ-vallis: *Licet essent et fuissent per tempus sufficiens in possessione... cognoscendi de falsis Denariatis. Vide *Denarata.******

¶ DENARIATA. Pondus, ut videtur, unius denarii. Consuetud. Tolos. rubrica de emptione num. x: *Usus et consuetudo est Tolosæ, quod quilibet venditor usitatus rerum ponderis debet tenere certum pondus, scilicet quintale, et medium quin-*

tale, et libram et mediam libram, et cartaronum et medium cartaronum, *Denariatam et etiam obolatam.*

¶ 1 DENARIETAS, ut *Denariata*, Merces quævis. Libert. villæ Ayriaci ann. 1328. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 311. art. 13: *Volumus quod quilibet burgensis vel habitator dictæ villæ possit vel debeat vendere vinum suum in hospicio suo et omnes Denarietas, tam de die quam de nocte, omnibus horis. Hinc *Denrener*, pro *Negotiari*, in Lit. remiss. ann. 1381. ex Reg. 125. Chartoph. reg. ch. 110: *Thevenin et Henry se sont aliez et acompaigner par bonne et vraye affinité et en leauté de marchandise, pour faire et Denrener au prouffit commun leurdit mestier ensemble.**

¶ 2 DENARIETAS, Denarius Charta Archiepisc. Catalaun. ann. 1366. in Reg. 97. Chartoph. reg. ch. 530: *Item in loco dicto Orgeval, duodecim Denarietas et Pictavenses cum septem virgibus terre arabilis.*

¶ DENARISMUS, Proportio ad denarium: *Denarismus*, apud Epiphanium. *Ad Denarium vel uncias teneri*, in leg. 107. Cod. Tit. de Decurion. (12. 1.) et *Denarismo vel uncias obnoxius*, leg. 123. eod. tit. dicebatur, qui pro modo prædiorum vel agrorum denarios vel uncias (auri vel argenti incertum) Principi pensabat.

¶ DENARIUS, a dando (decem) dictus, quia pro decem nummis imputatur, Isidoro lib. 14. cap. 24. Primo Denarium decem asses valuisse notum est omnibus, deinde sexdecim, postea duodecim. Gloss. Sangerman. MS. num. 501: *Denarius habet reliquas (siliquas) decem et octo.* Denarius Romanus pendebat siliquas 24. ex Pitisco, quem consule. Denarius in Lege Alamana. tit. 6. § 3. est quarta pars tremissis et duodecima solidi: *Saiga autem est quarta pars tremissis, hoc est. Denarius unus. Duæ saigæ duo Denarii dicuntur. Tremissus est tertia pars solidi, et sunt Denarii quatuor.* Vide Legem Ripuar. tit. 36. § 12. et Capitul. lib. 3. cap. 30.

¶ DENARIUS et Nummus prosimice sumuntur in duabus Chartis Clunigensibus sub S. Maiolo datis de eadem re. In priori quæ est num. 234. habetur: *Ita ut duodecim Denarios singulis annis in vestitura Monachis persolvamus; in posteriori vero n. 459: *Ita ut duodecim Nummos, etc.* Testamentum XII. sæculi: *Dat tres solidos et unum Nummum; hoc est denarium.**

¶ DENARIORUM LIBRA. Charta ann. 906. tom. 1. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab Hontheim pag. 335. col. 1: *Ut omni anno mihi dentur... duæ Denariorum libras ante Domini Natale.* Vide in *Libra 3.* [Denariorum Marca, in Chart. Ravensburgensi ann. 1312. ap. Würdtwein. Subsid. Diplom. tom. 6. pag. 121. etc.]

¶ AD DENARIOS ALIQUOS, Ejus sumptibus. Charta ann. 1284. in Chartul. Thenol. fol. 14. v.: *Dicemus quod quotienscumque terre existentes infra fines parrochiarum dictarum villarum de Bomont et de novavilla de Bomont excolebantur ab habitantibus in dicta villa de S. Petri monte... cum carrucis, seu equis vel animalibus ipsorum habitantium... vel ad Denarios eorundem, etc.*

¶ Charta qua Willelm. Comes Holland. se hominem ligium profertur Johannis regis Angliæ ap. Rymer. tom. 1. pag. 54: *Ventiam ad ipsam in Angliam... ad defendendum terram suam, pro posse meo, ad Denarios Suos. Infra: *Viginti et quinque milites ei mittam de terra mea usque in Angliam, ad custum**

meum, et a die, quo applicuerint in Angliam, servient domino regi, ad Denarios Ipsius.]

DENARIUS FRANCICUS, Nummus argenteus, cuius mentio in Lege Salica tit. 1. § 1. 2. tit. 2. § 1. 2. et alibi passim, ex qua quadraginta denarios solidum aureum Francicum æquasse docemur, quos ad 12. reduserunt Pipinus et Carolus Magn. Vetus Agrimensor de Ponderibus: *Juxta Gallos, vigesima pars unciæ Denarius est, et 12. Denarii solidum reddunt.* Charta ann. 849. apud Perardum pag. 148: *Fisco auri Denarios tres componet.* Vide *Solidus*, et *Wendelinum* in Glossario Satico. [De Anglosaxonum Denariis, quorum tempore quatuor, Normannorum vero quinque solidum efficiebant vide Phillips. de Jur. Anglosaxon. not. 288. et Lappenb. Hist. Angl. tom. 1. pag. 627. not. 1.]

DENARIUS ÆREI vel ÆNIS. Aurelianus Imp. apud Rullionem: *Philippus minutulos quinquagenos, æris Denarios centum.* Hujusmodi denariorum sex millia solidum componebant. Senator lib. 1. Epist. 10: *Sex millia Denariorum solidum esse voluerunt.* Hesych. τὸ λεπτόν, (denarius) ἑξασητάκιον τάλαντον, id est, solidi. Vide legem ult. Cod. Theod. de Suarlis (14. 4.), et Novellam Theodosii et Valentiniiani 25. De Denariis æreis inferioris ætatis, sic Eadmerus libro de Similitudinibus S. Anselmi cap. 90: *Tria cuique bono insunt Denario, quæ cuique bono inesse debent Monacho. Denarius quippe bonus puro ex ære, recto pondere, monetæque legitima debet constare, etc.*

DENARIUS sumitur etiam pro minore moneta, uti apud nos hodie, et minimo nummo, apud Cassian. lib. 4. de Instit. Cenob. cap. 14: *Præter duo paucissima, quæ tribus viz Denariis vicem distrahuntur.* Apud Macrob. denari in lusu puerorum ponuntur; et quæ apud Marcum cap. 12. *ἀπὸ δὲ δυνάμει, duo Denarii, δὲ δυνάμει* Lucas cap. 10. Ambrosio duo æra appellatur: unde conficitur ejusmodi denarios ex æreis fuisse. Ordericus Vitalis lib. 5. pag. 569: *Patris tui satellites regale sic servant ærarium, ut viz unum tuis clientibus inde possit dare Denarium.*

De variis Denariorum speciebus et eorum pretio agit Cangius in voce *Moneta*, Murator. Dissert. 28. Antiquit. Ital. med. ævi, Savin. in Append. 1. tom. 3. Hist. Jur. roman. med. temp.

TERTIUS DENARIUS, dicebatur Tertius pars emolumentorum e causis apud Comitibus provinciarum actis provenientium. Duæ partes Regis, tertia pars erat Comitibus, ex regio tamen privilegio, non culvis Comitibus concessio. Litteræ Edwardi III. Regis Angl. pro Eubulone le Strange ex uxore sua Comitibus Lincoln. apud Kennetum Antiq. Ambrosden. ad ann. 1331: *Concessimus... custodiam et wardam castri nostri de Lincoln. cum balliva ibidem et viginti libratas annui redditus cum pertin. pro Tertio Denario Comitatus Lincoln.* Pactum Joannem Ducem Silesiæ inter et Regem Bohemiæ ann. 1330. apud Ludewig. tom. 5. Reliq. MSS. pag. 552: *Et si nos predictam civitatem Lubin infra quadriennium contumaciter exolvere poterimus, in hujusmodi evolutionis subsidium, ipse Rex Tertium Denarium nobis dare tenetur.* Vide *Advocatus*, et *Comes de tertio denario.*

DENARIUS DEI, Qui datur in arrham emptiois. Dicitur autem *Denarius Dei*, quod in pios usus, non in venditoris commodum convertatur: [ut habet

Bulla Leonis X. ann. 1519. in Archivo Ecclesiæ Macloviensis. Statuta Arelensis. MSS. art. 191: *Denarius Dei qui daretur in contractibus in honore Dei et candle S. Trophimi, distribuatur.* Denier à Dieu, in Consuetudine Insulensi art. 50. 80. 81. 92. 160: Statuta Gildæ Scotiæ cap. 22. § 4: *Si quis emerit haec, vel alia mercimonia, et dederit Denarium Dei, vel aliquid argentum in arrhis.* [Statuta Massil. lib. 8. cap. 6: *Postmodum palmata, vel Denarius Dei, vel arrha factæ seu datæ inde fuerint, contractus ille, sive venditio ex tunc rata et firma habeatur, quantum ad eos inde contrahentes et eorum hæredes, ac si res ipsa fuerit ipsi emptori tradita, et pretium inde numeratum venditori.* Rursum fit mentio de Arrha sive, ut vulgo dicitur, *Denario Dei*, in Statutis Avenion. lib. 1. rubr. 66. art. 1. Stobæus cap. 42. refert ex Theophrasti libris, Thuriacis cum venditionem contrahebant exiguum nummum tradidisse tribus proximis vicinis memoræ et testimonii causa. Discimus ex causa in Senatu Parisiensi 1. die Aprilis ann. 1338. acta. Denarium Dei in manus Scribæ a licitatoribus et emptoribus traditum fuisse.] [Vide Halthaus. Glossar. German. voce *Gottes Pfennig*, col. 743. Dicitur *Denarius S. Spiritus*, id codice Lubecensi primo Hathi. cap. 72: *Si quis Denarium S. Spiritus super contractu vel meratione quamcumque excellentem vel mediocrem erogaverit, idem est ac si mercipotum exhibuerit vel dederit.* Inde in Statut. Ripensib. antiq. cap. 79. et novis cap. 66. ap. Westphal. Monument. Cimbric. tom. 4. col. 2008. et 2015.]

DENARIUS APENSUS CHARTÆ. Vetus Notitia ex Tabulario S. Laudi Anderav. fol. 84: *Omnibus... notum est quod Raherus Augardis filius, ipse et mater sua dederunt Ecclesiæ S. Laudi terram quandam, quæ est trans rivulum juxta domum Chalopini, et facientes donum super altare posuerunt, accepta a Canonicis caritate, quam decuit. Postea vero Raherus partem predictæ terre, Canonicis necessitatibus, Chalopino tradidit, 4. Denarios census ab eo accepturus. Quod ubi cum eis contendere voluit, scilicet jus Ecclesiæ recognoscens, 4. Denarios, quos injuste acceperat, in manu Normanni Decani in Claustro S. Laudi, reddidit videlicet Canonicis... Denarius autem, qui huic Cartule dependet in testimonium, unus est ex illis 4. quos Raherum, reddidit præmissum est. Vide Louvetum tom. 2. Hist. Bellovac. pag. 213. et in verbo *Investitura*.*

DENARIUS PERFORATI in rei alicujus memoriam et testimonium asservati. Chartul. S. Petri Belvac. ch. 61: *Lancelinus... duos quosque solidos denariorum, et dimidium, quos eodem die de predictis villis habuerat, ecclesiæ B. Petri remisit, et eosdem Denarios perforari et perforatos in sacratio B. Petri recondi et reservari rogavit, ut posteris essent in testimonium redditionis.* [Alio sensu vide in *Moneta Perforata*.]

QUATUOR DENARIOS super eo, quam ut suam vindicabat, ponebat is coram iudicibus, qui furta sibi ablatam contendeat, de quo ritu agunt Stabilimenta S. Ludovici lib. 2. cap. 12. 14.

SERVUS PER DENARIUM MANUMISSUS. Vide *Manumissio per denarium.*

DENARIORUM QUATUOR super caput impositio, servitutis erat professio. Chartul. Major. monast. pro pago Vindoc. Ch. 159: *Stephanus Gambacanis de Ferraria... abnegavit se esse servum S. Mar-*

ini, et de hoc arramavit bellum contra nos. Intra terminum autem, quo bellum fieri debebat, recognovit se male egisse; venit in capitulum Majoris monasterii et dedit recognitionem suam, scilicet secundum consuetudinem imposuit super caput suum quatuor Denarios, et per illos tradidit se sancto Martino et monachis ejus. Vide *Manumissio per denarium*. Eadem ratione rei possessæ abdicatio ejusdemque alteri, præsertim ecclesiæ cessio significabatur. Charta circa finem 11. sæc. in Reg. 3. Armor. gener. part. 1. pag. vj.: *Hec superscripta de silva confirmavit Jordanus filius ejus domno Fulcherio abbati et monasterio Stirpensi... ponens super caput suum quatuor Denarios.*

DENARIO capiti exulis occisi supposito ab interfecitore, ex consuetudine Atrebatensi poena reus absolvitur. Vide supra *Bannire in Bannum* 1.

DENARIUS ET CANDELA CARITATIS, inter oblationes, quæ Sacerdotibus fiunt, recensentur. In Charta Manassis Episcopi Lingonensis ann. 1185. apud P. Roverium in Reomao pag. 218.

DENARIUS PRO CRUCIBUS Calendarum Mart. Vide *Cruces*.

DENARIUS dati a nubentibus in foribus ecclesiæ. Pactum inter decan. et paroch. S. Germ. ann. 1224. ex Chartul. episc. Paris. fol. 41. v. *Item de Denariis, qui dantur a nubentibus in foribus ecclesiæ, habebunt decanus et ejus successores medietatem, et presbyter parochialis aliam medietatem.*

DENARIUS qui dantur in confessionibus memorantur, in Charta Barthol. episc. Paris. ex Chartul. ejusd. ann. 1224. fol. 41. Vide supra *Confessio* 4.

DENARIUS ALBUS. Chronicon Cornelli Zanffiet apud Marten. tom. 5. Ampliss. Collect. col. 472: *Nihilominus eodem anno (1450.) modus speltis mensuræ Leodiensis viz vendebatur pro septem albis Denariis Flandriæ, dictis Aydans, quorum viginti viz valent unum florenum Rhenensem.* Vide *Albus* et *Moneta*.

Charta ann. 1211. in Chartul. Mont. S. Mart. part. 6. fol. 103. v. col. 2: *Predictæ domine xij. Denarios albos concedit quoad viveret annuatim, et post decessum ipsius hereditibus suis duos solidos ejusdem monete.*

DENARIUS ALLIGATI. Ornatu Præpos. ad S. Sever. Erford. ann. 1121. ap. Guden. Cod. Diplom. tom. 1. pag. 50: *In festo S. Mariæ unicuique phallinam unam quæ valeat 30. Denarios et in fine illius duos Denarios Alligatos.* Ubi Gudenus hæc habet: *Hæc Interpretari licet de modico pecuniæ seu Denariis, qui in phallinam, et in fine illius, subintellecto inferre, sive in phallinæ sutura, secundum mirabiles veterum mores alligari poterant. Et ex obsoleta isthac consuetudine derivari reor, quod etiamnum Bambergæ canonicis et vicariis summæ ædis, cuilibet bini distribuuntur denarii, involuti linteolo floque consuti.*

DENARIUS AGNORUM. Nummi vice agnorum præstationis exsoluti. Charta Wetlar. ann. 1261. ap. Guden. Cod. Diplom. tom. 1. pag. 700: *Novem Denarii in festo Penthecostes qui dicuntur Agnorum Denari, duos denarios in Cathedra Petri qui dicuntur Piscium Denarii.*

DENARIUS S. ANDRÆ dictus, qui ad S. Andream de Villanova prope Avenionem pro mercibus extra regnum exportandis solvebatur. Inquisit. ann. 1385. in Reg. 189. Chartoph. reg. ch. 133: *Revam et Denarium sancti Andree, trac-*

tam et alia jura regia de talibus exsolvi consuevit non solvendo.

° DENARII AREALES, Census pro singulis areis advocato persolutus. Chart. Sigfrid. Episc. Hildes. ann. 1289. ap. Haltaus. in voce *Vogt-Schillinge*: In casis hortorum advocatiam et Denarios Areales habebimus, sicut in aliis areis ibi sitis. Denarii censuales supra dicuntur.

° DENARIUS AUREUS. Charta ann. 1071. in Chartul. Major. monast. pro pago Vindoc. ch. 94: *Uxor sua Agathe, que pro hoc habuit unum Denarium aureum*. Alia A. abb. S. Medardi Suess. ann. 1245. ex Chartul. Campan. fol. 251. col. 2: *Dicitur milites et eorum heredes imperpetuum ecclesie nostre singulis annis... xl. solidos Provincensium monete et unum Denarium aureum reddent*. Charta Adalber. Lod. episc. ann. 1124 in Chartul. Cluniac. ch. 401: *Unum aureum Denarium Leodiensis monete in Pascha ipsi fratres persolvant*. Alia Joan. ducis Lothar. ann. 1283. in Suppl. ad Miræum pag. 139. col. 1: *Chacun an un Denier d'or, qui doit valoir trois sous Liegeois*. Vide in *Moneta*.

° DENARII BANNALES. Vide Haltaus. Glossar. German. voce *Bann-Pfennige*, col. 2195.

° DENARII BONI apud Ansegis. lib. 4. cap. 110. in Edict. Pistens. cap. 21. etc. Vide *Denarii meri*.

DENARIUS CALEFACTUS, fronti impressus eorum, qui denarios bonos et bene pensantes rejiciebant. Capitula Caroli C. tit. 28. [° Edict. in Carisiac. ann. 861.]: *Habeat missus reipublice in civitatibus, et in mercatis, Denarium sic affectatum, et deprehensum in fronte Denario calefacto salvis venis taliter coguat, ut ipse homo et ceteri castigentur, et homo non pereat, et videntibus castigationis signum ostendat*.

° DENARII DE CARNE. Conrad. Archiep. Mogunt. Ordinat. Scholastica ann. 1181. in Gudon. Cod. Diplom. tom. 1. pag. 294: *De quibus (scolaribus, magister) non vult habere curam vestiendi, dummodo sint adulti Denarios omnes de Carne magister recipiet, et de pisce Refectiones, porcos de nativitate et Denarios qui dantur ad supplementum panis magister retineat. Alios vero Denarios de vestibus scolares recipiant*.

° DENARII CENSUALES. Vide *Denarii Areales*.

° DENARIUS CERE pro Denariata Cere in Chart. Murbac. ann. 801. in Alsat. Diplom. tom. 1. pag. 60.

DENARIUS COMPLICATUS ex voto ad Tumbam Sancti oblatus, apud Radulfum in Miraculis S. Richardi Episcopi Cisterciensis num. 4.

° DENARII CONSOLATIONUM. Vide supra *Consolatio* 3.

° DENARIUS CRUENTUS, SANGUINOLENTUS, Muleta, que ob effusum sanguinem exigitur. Jura advocatiae ecel. Aquilej. ann. 1292. inter Monum. ejusd. cap. 66. col. 618: *Cruentum Denarium habebat (advocatus) a patriarcha, quem similiter dividebat*. Charta Ottonis IV. imper. ann. 1210. tom. 4. Cod. Ital. diplom. col. 1461: *Ducatum Forjuli, cum omni jure et pertinentiis suis, et sanguinolentum Denarium, scilicet feriat, plagas, vulnera, homicidia... sibi et successoribus ejus (patriarche Aquilejensis) in perpetuum... confirmamus*. [° Vide Haltaus. Glossar. German. voce *Boutig*, col. 176.]

° DENARIUS DOMINICALIS. Qui parochio qualibet die dominica pensatur. Arest.

ann. 1407. in vol. 11. arestor. parlam. Paris. ad 23. Jun.: *Cum habitantes patrie Andegavie... ratione sepulturarum et funeralium... ad solvendum qualibet die Dominica cujuslibet anni suo curato unum denarium Turonensem... fuissent condemnati; et deinde eo quod supradicti habitantes dictum Denarium Dominicalem solvere recusaverant, etc.* Vide *Denarius de Palma*.

° DENARII ELEMOSINARES. Vide *Denarii de Carne*. Denarii Elemosinares non spectantes ad mensam, dicuntur in chart. ann. 1190. ibid. pag. 298.

° DENARIUS FEODI, quem quis percipit annuatim ratione feodi. *Willalmus Faber sex solidos currentis monete ad med. XL. Ad Natale Domini tres capones et tres denarios*. Ad Pascha LX. ora et tres denarios Feodi, in quadam veteri Charta.

° DENARIUS FOCORUM, Census qui pro singulis focis seu domibus quotannis a domino feudali exigitur; nisi sit prestatio sive census species, Dominica prima Quadragesime exsolvenda. Vide infra *Dies focorum*. Charta ann. 1309. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 321. r. col. 2: *Petebant etiam sibi restitui Denarios focorum episcopi Claromontensi consuetis persolvi per dictum regalatorum perceptos*. Vide *Focagium* I.

° DENARIUS FORTIS, cujus materia purior erat. Tales erant Denarii Parisienses, quocirca etiam *Regales* appellati. Vide *Moneta fortis*.

DENARIUS FRANGICUS. Vide supra.

DENARIUS FRISONICUS, in Addit. ad Leg. Frison. tit. 3. § 41.

° DENARIUS GROSSUS ARGENTI. Charta ann. 1349. in Reg. 78. Chartopn. reg. ch. 273: *Item unum Denarium grossum argenti cujus beati Ludovici, quod dant... pro quadam boria*. Vide in *Moneta*.

° DENARII IMPERIALES in Henric VII. Imperat. Edicto de Moneta Italiae ann. 1311. ap. Peritz. vol. Leg. 2. pag. 517.

° DENARIUS LEVE, in Charta ann. 1237. in Gudon. Cod. Diplom. tom. 1. pag. 545. Vide *Moneta Debilis*.

° DENARIUS LUCOSUS, Qui presbytero pro administratione Sacramentorum in extremis offertur. Pactum inter monachos S. Nruclis Burdegal. et presbyt. ecel. paroch. S. Mich. ann. 1316. ex Tabul. ejusd. monast.: *Assignarunt eidem vicario... illos Denarios, qui Lucosi vulgariter in dicta ecclesia appellantur, videlicet pro labore administrationis sancte Eucharistie et Extreme unctionis, quos de jure, vel laudabili et pia consuetudine in dicta ecclesia est prestare hactenus consuetum. De nummo etiam, qui Lucosus vulgariter appellatur, partes prefate taliter convenerunt, ut illum solus percipiat capellanus, in Charta Guil. archiep. Burdegal. ann. 1225. ex cod. Tabul. Vide *Denaria Sacramentorum*.*

° DENARIUS MASCULUS, Idem qui fortis. Annal. Bened. tom. 5. pag. 13. ad ann. 1068. *Statutum est ut Loratorum homines pro multa decem libras Denarium Turonensem Masculorum, id est, fortium Hugoni persolverent*.

DENARIUS MERI et bene pensantes, in lege Longob. lib. 3. tit. 28. [° Ludov. Pii 26. e Capitul. ejusd. Baluz. ann. 819. Peritz. ann. 817. cap. 18.] et in Capitulis Caroli C. tit. 28. [° Edict. in Carisiac. ann. 861.] tit. 31. [° Edict. Pistens. ann. 864.] § 8. 10. Synodus Francoford. cap. 5: *De Denariis, si mero sunt argento, et pleniter pensantur*. In Visione S. Barenti n. 13: *Solidus bene pensatus, pro bene pensans: Et sic per singulos menses*

in anni circulo in unumquemque mensem unum solidum in manu pauperis mille bene pensatum. Vide *Merus*.

DENARIUS MIXTUS opponitur Mero, in Capitulis Caroli C. tit. 31. § 13.

° DENARII NUMERALES. Vide *Denarii Penderis*.

° DENARIUS DE PALMA. Charta Prioris S. Fromondi in Chartulario ejusdem loci pag. penult. Gaufrido Clerico conceditur Vicaria S. Fromondi: *Donando et victum suum honorabiliter nobiscum, et XL. sol. usualis monete ad se vestiendum... et Denarium de Palma, et prebendam suo palefrido*. Ejusdem Vicarie redditus ibidem recensentur in Litteris Episcopi Constantiensis iisdem fere verbis: *habebit cum eis victum suum competenter, et ad vestes sibi emendas XL. sol. Andegav... et Denarium singulis diebus Dominicis ecclesiastica consuetudine offerendum... et palefrido suo necessaria*. Erat itaque *Denarius de Palma* ille, qui singulis diebus Dominicis a fidelibus offerebatur. Cur autem dictus *de Palma*, non conjicio: nisi forte sic dictus fuerit, quod in manum seu palmam traderetur. [° Vide supra *Denarius Dominicalis*.]

° DENARII AD SUPPLEMENTUM PANIS. Vide *Denarii de Carne*.

° DENARII PARATARUM, in Codice MS. reddituum Episcopatus Autissiod. II sunt, quos exsolvere debebant Ecclesiarum ruralium Presbyteri, cum diocesim suam visitabat Episcopus. Vide *Parate*.

° DENARIUS PARATUS, id est, Numeratus. Charta ann. 1288. apud Ludewig. tom. 9. Reliq. MSS. pag. 507: *Pro hujusmodi quidem libertate... preacti burgenses nobis dederunt centum talenta, et quatuor talenta Denariorum Brandenburgensium paratarum*. Vide *Paratus* 2.

DENARII PARIENSIS, in Charta Philippi I. Regis Franc. ann. 1080. apud Doubletum in Hist. Sandionysiana cap. 12. Vide *Moneta*, [ubi varis Denariorum species indicantur.]

° DENARIUS PARIENSIS qui in ecclesia Autissiodorensi appellabatur, docent Statuta ann. 1558. inter Probat. Hist. Autiss. pag. 219. col. 1: *Item quilibet canonicus volens lucrari Denarium, vocatum Parisiensem, qui est affectus residentibus solum, in festo Purificationis et Magdalenes cujuslibet anni, debet residere per tres menses cum uno die ad minus*.

DENARII PASCHALES, qui dicti fuerint colligere licet ex Alexandro III. PP. in Appendice ad Concilium Lateranense II. part. 2. cap. 9: *Et inter cetera Denarios Christmatis ab eis pro voluntate vestra in salutis vestre periculum extorquere presumitis: hujusmodi exactionem, ut eam liberius videamini exigere, quandoque consuetudinem Episcopalem, quandoque Synodalia, quandoque Denarios Paschales appellantes*. Vide *Synodaticum*.

DENIERS DE PELICES, in Aresto ann. 1344. in Probat. Hist. Ecclesie S. Aniani Aurelian. pag. 105. Vide *Pellicia*.

° DENARII PENTECOSTALES, Qui ad festum Pentecostes solvebantur. Bulla Innoc. III. PP. ann. 1214. ad Guil. episc. Autiss.: *Tres (matricularios) ordinasti... illis certis redditibus ab ecclesiis de Vermentone et Biriaco, et Denariis Pentecostibus de Varriaco percipiendis de voluntate et assensu Autissiodorensis capituli assignatis*. Vide infra *Nummi Pentecostales* in *Nummus*.

° DENARII PISCUM. Vide *Denarii Agnorum* et *Denarii de Carne*.

° DENARII dicti *Placita Natalis* et *Pas-*

cha. quod his temporibus ex pacto solvebantur. Charta ann. 1811. in Reg. 47. Chartoph. reg. ch. 129. *Derrechies luy. Deniers, que l'en dit les plaiz de Noel et de Pasques, que plusieurs personnes doivent par an pour raison de sept pieces de vignes.*

• DENARIUS E POESA. Vide Pogonia.
• DENARIUS appellati *Les poisons de mort*, in Charta Ludov. comit. Nivern. ann. 1812. ex Reg. 48. Chartoph. reg. 3. *Item Deniers deus à Cone, appelez les poisons de mort, priez dix sols Tournois de rente chascun an; et sont paid chascun an le jour des brandons.*

• DENARIUS PONDERIS, et DENARIUS NUMERALEN, in Statutis Davidis II. Regis Scotiæ cap. 46. § 2. 3. 4. 5. 6. Statutum Edwardi I. Regis Angliæ, de Compositione mensurarum, apud Spelmannum: *Denarius Angliæ, qui nominatur Sterlingus; rotundus, sine tonsura, ponderabit 52. grana frumenti in medio spicæ, et 30. denarii faciunt unciam, et 12. unciæ faciunt libram.*

• DENARIUS PRESENTIARUM. Qui presentibus divino officio distribuuntur. Vide supra *Consolatio 3.*

• DENARIUS REGALES, Censu regalis, fisco regio præstandus. Privileg. Comit. Holsat. in Staphorsti Histor. Eccles. Hamburg. pag. 616: *Isti nobiles vendiderunt... duas partes decimæ cum omni iudicio majori, videlicet colli et manus, et minori, videlicet aliorum excessuum, et nihilominus cum Denariis Regalibus, qui vulgariter Königs-pfennige appellantur.* Vide Hailaus. Glossar. German. voce *Königszins*, col. 1116.

• DENARIUS RHEDARI, qui ex rhedis seu aratris percipiuntur. Chron. Danic. ad ann. 1249. apud Ludewig. tom. 9. Reliq. MSS. pag. 30: *Rex Ericus contulit totam Daniam ad Denarios rhedari: sive arratreleff, et veniens in Scaniam idem petens et fugatus est a rusticis cum multa strage suorum.*

• DENARIA SACRAMENTORUM, f. iidem denarii, qui singulis offerebantur Dominicis, ideoque *Sacramentorum dicti*, quod tempore sacrosancti Missæ sacrificii pro excellentia interdum nude appellati *Sacramentum*, a fidelibus offerrentur. Annal. Bened. tom. 4. pag. 496. n. 80. ad annum 1045. ex Charta Oderici Vindocin. Abb. pro Goffrido Presbytero, cui Maziaci Ecclesiæ Presbyteratum tenendum concedit, sicut prius habuerat: *Baptisterium totum, benedictionem viri et mulieris, offerendam quoque feminæ tempore purificationis ad Missam venientis, confessiones omnes, infirmorum visitationes, et agenda mortuorum; præterea Denaria Sacramentorum, et de signis sonandis.* Erit forte qui tria hæc postrema referat ad Defunctos, adeo ut *Agenda mortuorum* sint Oblationes pro funeribus faciendis, *Denaria Sacramentorum* pro Missis Defunctorum celebrandis, et *signa sonanda* Fructus ad Curionem redeuntes, cum campanæ pulsantur pro mortuis. Vel forte brevius *Denaria Sacramentorum* sunt omnes fidelium oblationes Presbyteris Sacramenta quævis administrantibus faciendæ.

• DENARIUS SANCTI SPIRITUS. Vide *Denarius Dei.*

• DENARIUS SANGUIOLENTUS. Vide supra *Denarius Cruentus.*

• DENARIUS SECRETALIS, qui sacerdoti datur, ut inter *Missæ secreta* pro offerente oret. Charta ann. 1827. Inter Probat. tom. 1. Annal. Premonst. col. 449: *Unam etiam ecclesia nostra portionem habebit in Denariis secretalibus, quos*

ipsis præbendariis ad manus dari contigerit, antequam aliquibus sacerdotibus ad Missam spectantibus induantur.

• DENARIUS SENATUS, Iidem qui Romani, ni fallor. Charta ann. 1198. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. ævi col. 443: *Et si ego Ricardus per me et meos nepotes omnia supradicta attendera novero, vobis vestique successoribus penam centum librarum Denariorum Senatus componere promitto.* Alia ann. 1234. apud Cencium inter Censu eccl. Rom.: *Confessus est se recepisse ab eodem triginta libras Denariorum Senatus.* Vide supra *Augustarius.*

• DENARIUS STRELOIQUE, pro *Denarius Sterlingus*. Charta Caroli Reg. Fr. ann. 1824. qua confirmat Chartam Henrici Reg. Angl. in Hist. Harcur. tom. 8. pag. 40: *Habuerunt tres marcas argenti et dimidiam et viginti octo Denarios Streloique.* Vide *Esterlingus.*

• DENARIUS SYNODALES, Præstationes Archidiacono vel ei qui synodo præsidebat debite. Charta civitat. Montis Heresburg. ann. 1229. ap. Fürstenberg. Monument. Paderborn. pag. 97: *Archidiaconum... cum omni jure admittimus, duabus tamen articulis non de jure sed de benignitate et gratia archidiaconi exceptis, quod nec Denarios vel obulos Synodales persolvemus, et quod, etc.* Alia ann. 1247. ibid. pag. 98: *Prepositus Corhegensis Denarios Synodales tantum de habitatoribus Montis colligit annuatim... de quibus Synodalibus Denariis prepositus idem sex solidos graves archidiacono... persolvat.*

• DENARIUS, cictus *Tourne*, Qui, ut opinor, in pretii supplementum vel in tornum seu compensationem solvitur, Gall. *Denier de retour*. Lit. remiss. ann. 1368. in Reg. 99. Chartoph. reg. ch. 589: *Jehan de Lillers dicit au suppliant et audit Gilet son compaignon que il paioiroient tout l'escot;... et lors respondi ledit suppliant que il n'y estoit pas tenuz, mais vouloitiers paioiroient le Denier tourne, se il y estoit.* Vide infra *Tornare 2.*

• DENARIUS DE VESTIBUS. Vide *Denarii de Carne*. In Willegis. Archiep. Moguntia. chart. ann. 976. ap. eundem Guden. tom. 1. Cod. Diplom. pag. 356. dicuntur *Denarii ad vestitum pertinentes.*

• DENARIUS DE VICCOMITATIBUS, Qui vicecomiti seu viario debentur, Charta Rob. comit. Augi. ann. 1059. inter Instr. tom. 11. Gall. Christ. col. 14. *Item in Ulteriori-portu et in Augo oppido decimam Denariorum de vicecomitatibus.* Vide in *Viccomes.*

• DENARIUS VINI, ut supra *Denariata vini*. Lit. remiss. ann. 1415. in Reg. 169. Chartoph. reg. ch. 20: *Ipsi Johanni portati fuerunt Denarius vini, panis et nuce.*

• DENARIUS VOTIVALES, Chart. Senat. Middenwald. ann. 1394. in Gerck. Fragm. March. part. 2. pag. 87: *Presbyter autem dictæ capellæ omnes oblationes et Denarios Votivales et ius parochie contingentia ipso preposito... debeat presentare.*

• DENARIUS dicti *Waris*, id est, Boni, legitimi. Charta ann. 1340. in Reg. 72. Chartoph. reg. ch. 391: *La somme de six vins et douze livres Paris de Deniers Waris.* Alia ann. 1393. in Reg. 145. ch. 500: *La somme de cent francs royaux, frans Deniers et Waris.* Vide *Vara 4.*

• DENARIUS S. PETRI, pecunia, quæ ab Anglis quotannis Sedi Romanæ pensabatur, in Legibus Saxonice Kanuti cap. 9. et Henrici I. cap. 11. et in Canonibus Saxonice Edgari Reg. cap. 54. rom

feoh, i. e. nummus Romanus; *Romescot*, in Legibus Edwardi Confess. cap. 10. et apud alios: *Le Denier S. Pere*, in Legibus Guillelmi Nothi vernaculis cap. 18. *Denarii, quos Romæ ad S. Petrum debemus*, inquit Kanutus apud Radulfum de Diceto ann. 1081: *Census B. Petri in Anglia*, apud Hugonem Flaviniac. ann. 1101.

• Inventar. MS. ann. 1386: *Salvo per omnia Denario B. Petri, videlicet mille marchas sterlingorum annuatim percipiat (ecclesia Romana) in festo B. Michaelis v. et in Pascha v. marchas; viij. pro regno Angliæ et iij. pro regno Hiberniæ.* Vide Murator. tom. 3. Antiq. Ital. med. ævi col. 827.

Hujus pensationis auctorem Inam West-Saxonum faciunt Angli, Rob. de Monte Offam Mercie Regem. ann. 1116: *Hic est Offa Rex, qui dedit Vicario B. Petri Romanæ urbis Pontifici redditum statutum, quod vocatur Romescot, de singulis domibus regni sui in æternum.* Quod alii Inæ et Offæ, Will. Malmesburiensis lib. 2. Hist. cap. 2. et Bromptonus Ethelwolfo Regi tribuunt: *Postea Romam abiit, et contulit Deo et B. Petro singulis annis de qualibet domo totius Angliæ unum denarium, qui hodie Denarius S. Petri vulgariter appellatur, et ipsæmet ob devotionem, quam erga Deum gesserat, purum denarium obtulit puram mentis.* Rem. Boncliat Polyd. Virgil. qui a tribus istis Regibus Denarium S. Petri vicissim concessum, eamque pensationem, sua etiamnum ætate, hoc est, sub Henr. VIII. obtinuisse scribit. Exigebatur igitur in singulas domos At Legibus Edw. cap. 10. et Guill. Nothi cap. 18. ab his tantum, qui haberent 20. denariatas civæ pecunie in domo sua.

A Denarii S. Petri pensatione nemo fere erat immunis. Vitæ Offæ II. Regis, de Ecclesia S. Albani: *Quæ tanta libertate privilegiata refulget, ut ab Apostolica consuetudine et redditu, qui Romescot dicitur Anglice, Denarius S. Petri Latine, cum neque Rex, neque Archiepiscopus, vel Episcopus, vel Prior, aut quilibet de Regno, ab illius solutione sit immunus: ipsa quidem Ecclesia, quæ Basilica S. Petri dicitur, sola quæta est.* Eadem habet Mathæus Westmonasteriensis ann. 704. [Chartularium SS. Triant. Cadomensis fol. 56: *Unusquisque qui habet feminam debet dare unum Denarium S. Petri, et qui non habet unum obolum præter francalanos.*]

Denarius S. Petro summebatur in festo Apostolorum Petri et Pauli, et colligebatur in festo Vinculorum S. Petri, ut est in Canonibus Edgari cap. 54. in Legibus Kanuti cap. 9. Edwardi Regis cap. 19. et Henrici I. cap. 11. in Concilio Enhamensi ann. 1099. cap. 11. etc. Colligebatur vero a Prælati ipsis, ut liquet ex Innocent. III. lib. 16. Ep. 178.

Non tamen in tributum, licet ita appelleretur a Malmesber. lib. 2. cap. 2. sed in elemosynam pensabatur: unde *Regis Eleemosyna* nuncupatur in Legibus Edwardi cap. 10. *Eleemosyna S. Petri*, in Charta Paschalis PP. apud Eadm. lib. 5. Hist. Novor. pag. 113. Ita Joannes Rex Angliæ apud Innocentium III. lib. 16. Epist. 131. Matth. Paris ann. 1213 [et Acher. Spicil. tom. 8. pag. 554.] in Charta, qua Regnum Angliæ Sedi Apostolicæ subdit, *Denarium S. Petri a tributo distinguit: Ad indicium autem hujus nostre perpetuæ obligationis et concessionis, volumus et stabilimus, ut de propriis et specialibus redditibus nostris*

predictorum regnorum pro omni servitio et consuetudine, quae pro ipsis facere debemus, solvis per omnia Denarius B. Petri, Ecclesia Romana mille marcas esterlingorum percipiat annuatim, etc.

At quod gratuito primitus dabatur, postmodum Ecclesiastici patrimonii vicem obtinuit. Censuram Ecclesiae dictum est, ad cuius solutionem etiam adhibita censura Ecclesiastica, ut est apud Innocentium III. lib. 16. Epist. 178. et in Chronico Aulæ regiae cap. 9. sed tantum ad certam summam, scilicet 200 lib. 26. sol. ab Episcopis colligendam hic census redactus est. Vide Frynneum in Libertatibus Ecel. Anglie. tom. 8. pag. 177. Adde eundem pag. 50.

Illius porro pensationis annuae pars una in usus Romani Pontificis, altera in usus fratrum Ecclesiae Sanctae Mariae, quae vocatur *Schola Anglorum*, deferrebat, ut habet Epistola Alexandri II. PP. ad Willelm. Notbun apud Baron. ann. 1068. n. 2. Vide Lanfrancum Epist. 7. Ordericum Vital. lib. 3. pag. 465. Will. Malmesbur. pag. 75. Spelmannum in *Romescot*, Jo. Foxum lib. 4. pag. 371. Edit. 2. et infra in *Romescot*.

Denarius S. Petri non modo exactus in Anglia, sed et in cæteris ferme regnis.

In Gallia enim pensitatum, auctor est Gregorius VII. PP. lib. 8. Epist. ult. *Dicendum est autem omnibus Gallis, et per veram obedientiam præcipiendum, ut unaquaque domus saltem unum Denarium annuatim solvant B. Petro, si eum recognoscunt Patrem et Pastorem suum more antiquo.* Vide supra in voce *Census*.

In Polonia Chronicon Aulæ Regiae cap. 9. *Hoc anno (1321) Lokotto Dux Sandomeræ a Sede Apostolica obtinuit Coronam regalem Poloniae... incipitque statim Denarium S. Petri de unoquoque capite humano. Sedi Apostolicæ decemaliter solvere qui antea longo tempore denegatus fuerat, ut dicitur, de facto, non de jure. Verumtamen quia Dux Silesiæ hanc dare decemalem Denarium denegavit Apostolice ipsorum dominia usque hodie stant sub Ecclesiastico interdico.* Add. cap. 31. Epistola MS. Ducis Silesiæ heredis regni Poloniae ad Joannem PP. ann. 1333. ex Bibl. Regia. *Denarium vero sancti Petri, licet modo insolito exiguatur, ipsum tamen ego et fratres mei in signum obedientiæ, qua sanctissimæ paternitati vestræ et Apostolicæ Sedi immediate nos recognoscimus esse subiectis, in omnibus terris et districtibus nostris solvendum mandavimus, etc.* Charta alia ibidem. *Super solutione census, qui Denarius Beati Petri nuncupatur in partibus Poloniae, etc.* Vide Ditmarum lib. 6. et Gregor. VII. lib. 2. Epist. 7.

Inventar. MS. ann. 1396. *De littera diversis sigillis sigillata, continentes financiam per civitates et incolas Culmensis ac Pomeraniae Wratislaviensis diocesis de Denario B. Petri pro arrearibus ecclesie Romanæ debitam, et constituerunt procuratores suos dicti incole et cives, qui jurarent in animas eorum perpetuis temporibus solvere præfatum Denarium B. Petri Camere Apostolicæ in Quadragesima. Item transscriptum unius Instruamenti vij sigillis sigillatum super solutione census, qui Denarius S. Petri nuncupatur, in partibus Poloniae, videlicet in civitate et diocesi Culmensis et terra Pomeraniae illius diocesis, quæ cessaverat solvere dictum censum per aliquos annos. Anno 1335.*

In Bohemia Carolus IV. Imper. in Vita sua. *Processi cum ipso versus Ave-*

nionem ad PP. Benedictum XII. ad concordandum cum eo de Denario S. Petri, qui datur in diocesi Wratislaviensi.

In Lusitania etiam pensitatum, docet Bulla Alex. PP. III. ann. 1179. tom. 1. Probat. Hist. geneal. domus reg. Portugal. pag. 8. *Ad indicium autem quod præscriptum regnum (Portugalia) beati Petri juris existat, pro amplioris reverentia argumento, statuiti duas marchas auri annis singulis nobis nostrisque successoribus persolvendas. Quæ vero de causa istud regnum B. Petri juris existere tibi dicatur, declarat Cencius in lib. cens. eccl. Rom. ex Cod. reg. 4188. *Adefonsus dux Portugalensis de tota terra sua, quam nunc habet et in futurum, Deo propitio, poterit adipisci, vij. uncias: procedente vero tempore, ab Alexandro III. regio vocabulo insignitus idem Adefonsus, præscriptas vij. uncias in duas marchas auri purissimi post Lateranense Concilium augmentavit.**

DENARIUS S. PETRI etiam vocabatur vepsus annuus, qui ecclesie S. Petri Corbetensis solvebatur ab ejusdem hominibus Charta ann. 1344. ex Chartul. 21. *Orb. : Comme descors fut meu... pour cause de unze livres Paris ou environ de chens, casun an deus quardis religieuz à la cause de leurdite ville de Wailly vers Arras... à deux termes : est assavoir le moitie au Dumenche prochain apres le fruite, et l'autre moitie le Dumenche apres la Toussains, et lesquels deniers sont appellez les Deniers saint Pierre, etc.*

DENARRARE, placitare, causam suam coram iudice exponere, *Plaidar*, occurrit in veteri Notitia anni 1103. in Tabulario Monast. Fiscanens. fol. 78. Vide Narrator.

DENARRATIO, lis intentata, causæ expositio et discussio. Chartul. eccl. Andegav. in Hist. Sabol. pag. 51. *Unde nos quidem adversus ipsum Berlium ad Denarrationem in domo nostra de Daulcis convenimus : et probata et audita utriusque partis ratione, cum iudicium inde proferre præpararem, etc.* Charta ann. 1101. in Chartul. S. Corneli. *Compend. fol. 137. v. col. 2. Compendiarius ecclesie canonice quotquot de familia S. Corneli in regione mea mansionem habebant, a mea advocacione liberos esse denarraverunt. Huic autem Denarrationi interfuerunt Hainerus, etc.* Vide Narratio 1.

DENARRATOR, Patronus, tutor. Seherus Abbas Calmoisiensis de primordiis ejusdem Monasterii, inter Anecd. Marten. tom. 3. col. 1164. *Testes autem fidejussores ac Denarratores idonei hujus donationis hii liberi homines extiterunt Widricus, etc.*

DENASATUS, Absque naso, in Chronico Montis Sereni pag. 35. Hugo Plagos in Versione Gallica Will. Tyrri lib. 2. cap. 23. *Nares habens mutilas, vertit renillées.*

NASUS ABSCESSUS, inter pennis receptas apud Occidentales, ut constat ex lege Wisigoth. lib. 12. tit. 3. § 4. et lege Longob. lib. 1. tit. 25. § 61. *Carol. M. cap. 44. Capitulum Caroli M. ad Leg. Sabin. tit. 3. cap. 7. ex Capitulari Pippini Regis ann. 744. cap. 22. Capitulum ann. 779. cap. 23. ex lib. 5. Capitulum. cap. 135. *Carol. M. addit. 4. cap. 142. etc.* Vide præterea Leges Canuti Anglo-Sax. cap. 27. 50. Novell. 134. cap. 13. Novell. Leon. 32. 34. Harmenopol. lib. 6. tit. 1. § 14. 25. 27. tit. 3. § 3. 4. 6. 9. 10. Statuta MSS. Caroli I. Reg. Sicil. cap. 201. etc. Huic pertinet proverbium, in veteri Poemate MS. de Garin de Loherans :*

Qui non Nas cope, il deserte son vie.

Sed et ista ex Legibus Scaniae lib. 5. cap. 23. apud Andream Suenonis Archiepisc. Lundensem : *In membrorum abscissione refert, quod membrum fuerit amputatum. Quorum enim amputatio majorem generat deformitatem, ampliorum requirit etiam emendationem. Unde cum amputatio Nasi plurimum hominem debeat esse deformet, statutum est, ut hominibus emendatione debeat adequari.*

Stat. Avenion. ann. 1248. cap. 73. ex Cod. reg. 4659 : *Si aliquis produxerit falsum testem, vel natus fuerit, quamvis ad effectum non perduxerit, scienter, amittat Nasum cum labro usque ad dentes.*

Nares sibi invicem præcidere jubentur adjuvres eorum qui conspirationes fecerunt, in Capitulum 4. Caroli M. ann. 845. cap. 10. et in Capitulum Ludovici Pii ann. 824. cap. 6. apud Holstenium.

DENATA, Diploma Joannæ Comitissæ Flandriae et Hannon. pro Monasterio apud Buzelin. in Gallo-Fland. lib. 2. cap. 30 : *Vendit Ecclesie præfate... 50. capones, centum solidos in Denatas, dimidium bonarium prati, etc.* An in Denatas?

DENATICATUS, Absque natibus. Papias : *Depygis, Denaticata, sine natibus : nam pyga extrema pars corporis.*

DENATIUM, Medicina pro regis de-nascentibus seu moribundis. Tertull. Apolog. cap. 23 : *Esculapius demortuis scordii et Denatii et asclepiadoti subministrator. Denasei pro Mori dixere Varro, et Cassius Hemina apud Nonium.* *Thaonatio legunt alii. Vide Forcellinum in Asclepiodoton.*

DENATURARE, Naturam destruere, evertere. Acta varia ad Conc. Basil. apud Marten. tom. 8. Ampl. Collect. col. 454 : *Unde putando evitare illo modo mortalia peccata publica, inciditur in majus malum, quam est illud quod vitatur, quia natura humana Denaturatur.*

DENCMANNI, dicuntur in Charta emptionis ann. 1252. ap. Guden. in Cod. Diplom. tom. 2. pag. 350. Testes memorum rerum gestarum præter iudicem et scabinos adhibiti : *Renuntiarunt coram domino Roine, etc.* (sequuntur duodecim viri). *Et ad ampliorum predictorum consuetudinem, ad petitionem etiam utriusque partis acta sunt hæc sub testimonio D. Gerardi de Lumira Scultati, D. Wilhelmi Advocati, iudicum Aquensium, Conradi, etc. Scabinorum Aquensium. Et ad majorem predictorum certitudinem Dencmanni sunt adhibiti, utriusque rogati (sequuntur octo virorum nomina) et alii quatuor plures cives Aquenses.*

DENCONESA, ut infra Diaconia, Collatio elemosynarum, etc. Epitome Constitutionum Ecclesie Valentiniæ tom. 4. Concil. Hispan. pag. 166. col. 1 : *Pro laudemis spectantibus ad administrationis duplarum et anniversariorum et Denconesa, non possit fieri gratia ultra tertiam partem.* Ibidem pag. 169 : *In evidentem utilitatem administrationis pauperum elemosynæ dicte Denconesa.*

DENDROPHORI, Corpora et Collegia confluebant in civitatibus, quæ frequentia hominum multiplicari expedire ait Constantinus Imper. in leg. 1. C. Th. de Centonariis et Dendrophoris (14, 8). In qua junguntur Centonariis et Fabri : sed quæ eorum fuerit ars, non omnino constat, tamen videntur fuisse occupati rei militari. Nam Centonarii creduntur fuisse centonum, vel tentoriorum confectores, Fabri, ræpax, in Gloss. ferrarii et tignarii : unde Dendrophoros

conjectare est eos fuisse qui tentorium ligna et arbores conficiebant: nisi fuerint qui ligna, arbores, et materias ligneas ad aedificia construenda vendebant, quod quidam opinati sunt. [Vide in *Centonarij*.] Neque promptius est definire, qui proprie dicantur.

DENDROPHORI, in lege 20. Cod. Theod. de Paganis (16, 10.), in qua accensentur his qui ritus gentilios colebant: ubi Jacobus Gothofredus, ut et Salmasius ad Spartianum censent ita appellatos, quod arbores stirpitibus excisas per urbem humeris ferrent in honorem alicujus Dei, ex Artemidoro lib. 2. cap. 42: Χορεύειν δὲ τῷ Θεῷ, ἢ τυροσοφρεῖν ἢ δένδροσοφρεῖν, ἢ ἄλλο τι τῶν κεχαρισμένων τῷ Θεῷ πράττειν. πᾶσι ποταρῶν, πλὴν δούλων. Quam quidem δένδροσοφρίαν sic expressit Commodianus:

Egregios proceros, currant servare Cybelle,
Quem traheret conducta manus Meglensibus actis,
Arboris excisas truncum portare per urbem.

Scaliger lib. 3. Ep. 206. dictos putat Dendrophoros a Silvano Dendrophoro, cujus mentio est in vet. Inscriptionibus, intexto in vexillis illorum Corporatorum. Vide Oct. Ferrarium in Origin. Linguae Italicae voce *Mazo*, [Reinesium Epist. 69. pag. 618. et Sponium Miscell. pag. 58.]

DENEARE, Devastare, apud Erchempertum in Hist. Ducum Benevent. cap. 18.

DENEGELDUM. Vide *Danegeldum*.

DENELAGA. Vide *Lex Danorum*.

DENERADA, Exactio pecuniaria, vel quae ex mercibus percipitur. Chartul. S. Ursini Bitur. ch. 27: Nullus homo infra cruces, quae sunt in circuitu ecclesiae, quae erat in honore sancti Ursini, levat et signat, unam Deneradam apprehendat, et nullum forisfactum faciat. [* Pistenensis synodus, anni 864. cap. 20: Qui panem et carnem per Deneradas... vendunt. (p. 24.)]

DENERATA, DENERENDA. Vide *Denerata*.

DENESIUM, pro *Detesium*, Locus defensus, in quo cuique non licet agere quod vult, v. g. fruges colligere, venari, etc. Statuta Synodal. Ecclesiae Biterrensis ann. 1868. Inter Anecd. Marten. tom. 4. col. 681: Idemque volumus de banno fructuum, piscationum et venationum in Denesio et in terminis constituto: alioquin panis propter hoc laici impositis hujus constitutionis auctoritate volumus subjacere. Vide *Defensa* 3. et *Deverium*.

DENIARE, Denegare, Gall. *Dénier*. Praecept. Pipini reg. ann. 755. apud Feil. Inter Probat. Hist. S. Dion. pag. 25: Congrua vel oportuna beneficia eis non Deniare, etc.

DENIDOR, Malus odor, in Amalthea ex Isidoro. Infra *Dinidor*.

DENIGRARE, Detergere, Gall. *Débarbouiller*. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: *Denigrare, desnoisier*.

DENIZATIO, vox fori Anglici, a *Denizen*, quasi *deins nés*, inquit Cokus ad Littletonem sect. 198. hoc est, intra (regni fines) natus: cum quis alienigena Diploma a Rege obtinet, quod tanquam in regno natus, in omnibus tractetur et reputetur, habeatur, teneatur, et gubernetur tanquam ligius Regis, in curiis audiatur ut Anglus, et quod non repellatur per illam exceptionem quod sit alienigena, etc. Vide *Rastallum* in *Denizen*.

DENNA. Vide *Dena*.

DENOBILITARE SE. A virtute majorum degenerare. Boncompagnus de Obidione Anconae cap. 19: *Licet eorum*

plurimi sint illi nobilium, in hoc se maxime Denobilitarunt, quia captorum catervis cupiunt aggregari.

DENODARE, Frangere, pedem vel brachium laxare, Gall. *Rompre, disloquer*. Lit. remiss. ann. 1856. In Reg. 84. Chartoph. reg. ch. 621: *Dictus Colinus... cecidit per gradus eisdem, taliter quod ab ipso gradu, et cadendo collo ejus Denodato sive fracto, statim expiravit. Denouer, eodem sensu. In aliis Lit. ann. 1866. ex Reg. 120. ch. 186: Icelhui François... recouvra un autre cop sur l'épaule d'icellui exposant, dont il lui Denoua le bras. Rursum alii ann. 1894. in Reg. 146. ch. 262: Par cas d'aventure icellui Quoquemmen se Denoua l'épaule. Vide infra *Dislocare* 1.*

DENOMBRAMENTUM, Gall. *Denombrament*. Idem quod *Denominatio, Reconnaissance*. Inventarium Piquet n. 17. cap. 41. de Voula fol. 37: Si tenore praesentis denominationis seu Denombramenti plus Denominaverit seu Denombraverit, quam sibi non, debeat, possit detrahere plus denominata seu Denombrata, etc.

Arest. ann. 1836. in Memor. F. Cam. Comput. Paris. fol. 50. v: Non obstante quod particulariter nobis fidem et homagium de dicto redditu non fecisset, seu quod de ipso Denombramentum nobis non tradidisset. *Denombrément*, eadem notione, in Lit. ann. 1871. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 433: Es quier Denombrément soit exprimé ledit fid ou fiez, le lieu et chastellenie ou ils sient, etc. Ubi paulo ante *Denombrenens*. Vide infra *Denumeramentum*.

DENOMINAMENTUM verificatum in Camera Computorum, in Chartulario Gemmeticensi tom. 1. [* Vide infra *Es-croa*.]

DENOMINARE, Concedere alicui, nomine illius appellato. Charta ann. 1835. tom. 4. Sept. pag. 728. col. 2: *Uterius sciendum quod sepe dictus abbas et ejus conventus pro omnibus illorum successoribus, cum bono consilio et voluntate mihi Denominarunt et confirmarunt altare S. Stephani, in illorum ecclesia situm. Vide alia notione in *Denombramentum*.*

DENOMINATI, Testes ad jurandum ab accusatore electi. Vide *Juramentum* ad *lin. Qui porro a reis*.

DENOMINATIO, Professio feudalis, qua scilicet quis feudaliū pradiorum cum suis limitibus ac terminis, atque adeo juribus ac oneribus descriptionem domino ex debito offert. Occurrit in [Charta anni 1239. Inter Instrum. tom. 4. novae Gall. Christ. col. 100. C.] Charta ann. 1887. et in Regesto Parlam. B. fol. 74. verso. *Nommée*, in Consuet. Montargensi cap. 1. art. 75. Aurelian. cap. 1. art. 73. Burbonensi art. 381. 382. Arverneni cap. 22. art. 49. et Marchensi art. 188. *Denombrement*, in aliis passim. [* Vide *Haltus*. Glossar. German. voce *Die Lehen Benennen*, col. 181.]

DENOMINATIO, Proprietas, dominium. Charta Loth. reg. ann. 955. tom. 9. Collect. Hist. Franc. pag. 617: *Praesens patris nostri decretum nostra regali auctoritate corroboramus... sub fratre Denominatione et potestate jure hereditario. Vide supra *Denominare*.*

DENONCIATIO, DENONCIATURA, Parari seu proxeneta officium vel praemium, qui *Denonciator* appellatur, in Lit. ann. 1498. tom. 9. Ordinat. reg. Franc. pag. 335: *Plusieurs bouchers, varlets bouchers, marchans et autres facteurs et Denonciateurs d'iceulz marchans et*

bouchers, etc. Sentent. ann. 1199. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. aevi col. 709: *Dicebant mercatores salis de Mutina, quod non debebant dare assazatoribus ferrariensibus aliquid pro assazatura vel Denonciatura;... sive pro assazatura sive pro Denonciatione, etc.*

DENOTARE, Ex notis transcribere, instrumentum, notari more, perficere. Charta ann. 1223. tom. 1. Hist. Cassin. pag. 148. col. 2: *Quae concordia et convenientia per manus Nicolai notarii de Manuplallo in scriptis fuit redacta, et ab ipso in hunc modum Denotata, etc.*

DENS, an Decanus, Hisp. *Dean*? Privilegium Ordonii II. Regis pro Monasterio S. Martini-Compostellani, Concil. Hisp. tom. 3. pag. 172: *Vestriarius Dens confirmat; Ederomus Presbyter confirmat... Cresconius Dens confirmat; Muninus Didaci Dens confirmat; Hamirus Dens confirmat.*

DENS, DENTES ANGULARES, in Lege Frision. Add. tit. 3. § 87.

DENTES MOLARES, in eadem Lege Fris. § 88. Μύλοι, in Gloss. S. Benedicti, [Graecis γροφιοί.] Vide *Isidor. lib. 11. Orig. cap. 1.*

DENTES MAXILLARES, in Lege Longobard. lib. 1. tit. 7. § 6. [Roth. 62.] Γούγοι, in Gloss. S. Bened. Vide *Goerum* et *Medicos*.

DENTES QUI IN RISU APPARENT, ibidem. [Roth. 51.] Γλακτιοί, Graecis, unde *Celasinos* appellat *Sussannus* in *Vocabulario*.

DENTES TOMEI, eidem *Sussannus*, Antiores in medullis sunt constituti; a Graeco scilicet τώμοι, Incisores.

DENTES EQUINI, Albertus Stadenensis ann. 1086: *Pullis etiam equorum Dentes majores, quos Equinos vulgo appellat, quoque non nisi caballis concedi natura, in ipso partu protulerunt.*

DENTIS EVULSIO, AMISSIO, Poena olim recepta. *Ditmarus* lib. 8. initio: *Quicumque post Septuagesimam carnem manducasse invenitur, abscissis Dentibus graviter puniatur, apud Polonos Consuetudines MSS. Solemniaci in Arverni: Si aliquis intraverit de die ortum vel rineam alicujus... et inde extrahat fructus, aut solvat 7. solidos Podiens. aut amittat Dentem, et sit in optionem ejus delinquentis solvere dictam poenam, aut amittere dentem.*

Idem occurrit in *Libert. Montisfer.* ann. 1291. ex Reg. 181. Chartoph. reg. ch. 154. et *Viennae* ann. 1361. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 432. art. 30. *Fabulam quantumvis insusam accipere ex Anna Victor. Mss. descriptam ad ann. 1187: Ab illo autem tempore, quo crux Domini capta est a Turcis, infantes postea nati non nisi xx. vel xxij. dentes habent, cum ante hoc tempus xxx. vel vel xxxij. habere solerent.*

DENTIBUS LITERAS SCINDERE, Chronicon Montis Sereni ann. 1214: *Papa motus ejus instantia, et causa cognita jussit ut literas datus Dentibus scinderet, quod literis cassatis fieri solet.*

DE DENTIBUS ET NARIBUS, Charta Bernardi de Turre ann. 1308. apud Baluz. Hist. Arvern. tom. 2. pag. 781: *Item de sanguine fluenti et cognito supra oculos vel infra, si cum sola manu vel pugno, sine alio instrumento, postquam de Dentibus et naribus, et etiam tunc si enormis fuerit laesio subsecuta, si clamor factus fuerit, septem solidos dabit malefactor Domino pro emenda, et passo injuriam satisfaciens ad regardum Consulium. Vide Hist. Dalph. pag. 82. Edit. Paris.*

DENS, Clavus ligneus aut ferreus,

Gall. *Cherille*. Lit. remiss. ann. 1382. in Reg. 120. Chartoph. reg. ch. 346: *Ad habendum Dentes seu cavillas pro hercia ibidem accessisse*. Vide infra *Dentellus*.
 * **DENS**, Angulus, cornu, Gall. *Pointe*, ut videtur. Charta ann. 1259. in Chartul. Buxer. part. 14. ch. 7: *Nemus dou Boichart . . . prout se ingerit a Dente rupis de Bues descendendo usque ad vadum de Noa*.

* **DENSATOR**, pro *Defensor* vel *Defensor*, uti etiam legitur in Charta ann. 927. inter *Probat.* tom. 1. Hist. Nem. pag. 19. col. 2.

* **DENSESCERE**, *Densari*, *densum fieri*, Gall. *se condenser*, apud Gilbertum lib. 1. de Vita sua cap. 21. [et in Adson. Miracul. S. Mansueti cap. 11.]

* **DENSETUM**, Locus *densus* in silva. Ebrardus in *Gracismo* cap. 11.

Densatum proprie, quod fit densum, liquet osse, Lucel Densatum dicas, ubi carnis opacum.

* **DENTALES**, *Aures aratri*, quibus *laticus sulcus redditur*. Papias.

* **DENTALE**, *Sep de chérie*, in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692. Leuda minor. Carc. ss. MSS. *Item de saumata Dentalium*. 1. *den*. Nostris *Dental*. Lit. remiss. ann. 1473. in Reg. 196. Chartoph. reg. ch. 916: *Cellui Michiel print ung Dental d'araire en sa main, etc.*

* **DENTALIA**, *Lo ferro du cavara li denti*. Glossar. Lat. Ital. Ms. Vide *Dentaria*.

* **DENTARE**, [Dentes *acquirere*. DIF.] **DENTARIA**, *Ferrum unde Medici dentes tollunt*, Ugutione. Apud Jo. de Janua et in Catholico Armorico *Dentana* scribitur. *Fer ov instrument pour traire dent*. Gloss. Græc. Latin. : *ὀδονταία, forfer dentaria*.

* **DENTARPAGA**, [Instrumentum, quo dentes *evelluntur*. Varro apud Non. 2. 237. Hic bipensiles forcipes *Dentarpaga*.]
 * **DENTATA**, *Morsus*, Gall. *Morsure*, *Coup de dent*. Miracula S. Zita, April. tom. 8. pag. 525: *Lupus ipsi mulieri dedit ser Dentatas*.

* **DENTE**, Vide infra *Dentrix*.

* **DENTELLUS**, diminut. a *Dens*, *Clavus ligneus vel ferreus, transitionis species, crates dentata*. Charta ann. 1125. inter *Probat.* tom. 2. Hist. Occit. col. 47: *De edificio vallis unde comes conquiratur, iudicatum est ut Dentelli dextruantur et ipsum scadafale, et edificium ipsum de cetero altius non fiat*. Vide *Denticium*.

* **DENTER**, f. pro *Linter*. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692. *Denter, petite nef aque*.

* **DENTERSIS**, Epistola Johanni Presbytero seu Regi Abissinorum perperam adscripta in MS. Corbeien. *Singulis annis visitamus corpus S. Danielis Prophetae in Babilone deserta, et omnes arnati sunt prope (propter) Tyros et serpentes qui vocantur Denterses*.

* **DENTEX**, *συνδουκ, εἴρηος*, *Pagrus piscis*, in Supplemento Antiquarii. Vide *Dentrix*.

* **DENTICARE**, *Dentes unprimere vel movere*. Papias.

* **DENTICIUM**, *Occa, crates dentata*, Gall. *Herse*. Acta S. Hoarvei MSS. *Ruri cultus perficeret, jugera seminaret, atque cum asino, Denticio cooperiret*.

* **DENTICULUM**, *Actarium, ἀροτριώριον*. Sic Gloss. apud Martinium.

* **DENTICULUS**, diminut. *Dentis*. Apul. Apol. *Que malum, ratio est, linguam mundam et lotam, vocem contra spurcam et tetrum possidere? viperæ ritu nico Denticulo alium venenum inspirare?*

III

* **DENTIDUCUM**, Instrumentum quo *dentes avelluntur*. Erasistratus apud Cælium Aurelium lib. 2. Chron. cap. 4. ait *plumbeum odontagogum*, (*ὀδονταγωγόν*) quod nos *Dentiducum dicere poterimus; apud Helphos in Apollinis templo ostentationis causa propositum, quo demonstratur oportere eos dentes auferri, qui sint faciles, vel mobilitate laxati, vel quibus sufficit plumbei ferramenti conamen ad summum*. Locus insignis pro iis qui dentium morbo laborant. *Dentariam* ab Ugutione appellari supra observavimus.

* **DENTIFRAGUS**, [Dentatus. DIF.]

* **DENTILLUM**, Charta ann. 1333. ex Bibl. reg. cap. 2: *Ad alium locum ejusdem insule, ubi sunt Dentilla gissi in pariete, in quo erat etiam baculus seu astella dicti domini archiepiscopi appositus*.

* **DENTILUS**, *Denticulus*, ut suspicantur docti editores, ad vitam S. Rosæ tom. 5. Aug. pag. 355. col. 1: *Non meminit . . . nec usquam vel nodulum in stivis, aut Dentilum reperisse in scapis, qui huic integro mensi pubem illius flosculi, polliceatur*. Flores enim, aiunt illi, e scapis a uminati prodeunt instar parvorum dentium.

* **DENTIA**, *Gingivæ quibus dentes hærent*. Chron. Windesemense lib. 2. cap. 68: *Anterioribus quibusdam excussis dentibus, Dentisque collisæ*. Legendum forte *gingivæ*.

* **DENTOSITAS**, [Plenitudo *dencium*. DIF.]

* **DENTRITA**, [Pro capillis *decipendis*. DIF.]

* **DENTRIX**, *Carminarium*, Gallis *un Serin*. Occurrit apud Cantipratam.

Est etiam nomen piscis apud Isidorum lib. 12. cap. 6: *Dentrix pro multitudo et granditate dentium dicitur*. De eo forte intelligenda Charta Henrici VI. Regis Angl. pro Monasterio Ramseien. *Et sint quieti a quibuscumque pristi. . . caponum, gallinarum, pulgum, columbarum, Dentricum, et anguillarum, ac omnium aliorum piscium recentium*. Ubi *Dentrix*, ni fallor, appellatur, quod nostris dicitur *Mellens*; nam multos habet dentes et acutos.

* Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692: *Dentrix, luc.* Tract. Ms. ex Cod. reg. 6888. C. cap. 71: *Nobis Dento sive Dente, verus est scarus*.

* **DENUATIO**, *Privatio*. Brachylóg. lib. 4. tit. 8. § 6. *Non liceat prædici ante clericum punire, quam a proprio episcopo clericatus honore fuerit denudatus; quod si episcopus viderit acta sibi non iuste constitisse, liceat ei differre gradus Denudationem sub legitima cautela, etc.*

* **DENUMERAMENTUM**, ut supra *Denombramentum*, *Professio feudalis*, qua scilicet quis feudallium prædiorum cum suis limitibus ac terminis, atque adeo iuribus ac oneribus descriptionem domino capitali ex debito offert. Inventar. Chart. reg. ann. 1482. fol. 288: *Littera homagii facti per Johannem de Vergio militem, senescallum Burgundie domino regi ratione domanii et feudorum in littera declaratorum per modum Denumeramenti*. Vide supra *Adventum*.

* **DENUNCIA**, *Denuntia*, *Denunciatio*, Ital. *Denuncia*. Stat. Mantuae lib. 1. cap. 6. ex Cod. reg. 4620. *Quilibet alius accusans seu denuncians, et probans Denunciam seu accusam, etc. Exemplum accusæ vel Denuntia seu inquisitionis, in Stat. Montis-reg. pag. 147. Stat. Vercell. lib. 1. pag. 16. r. Teneantur consules et credentarii statim post decem dies post*

requisitionem seu Denunciam, etc. Adde *Correct. Statut. Cadubrit* cap. 77. et *Stat. Placent.* fol. 92. v.

* **DENUNDINARE**, *Propalare, divulgare, quod faciunt qui in nundinis merces suas palam exponunt*. Gloss. Isidori: *Denundinat, omnibus notum facit*. Ita enim Gloss. Arabico-Lat. *Sic et Constantiensis: Denundinat, divulgat, omnibus notum facit*.

* **DENUNTIATIO** *novi operis per jactum capilli*, apud Rollandinum in Summa Notariæ cap. 6. extremo. [et JC. *Nuntiatio novi operis*. De jactu capilli (Dig. fr. 20. § 1. Qu. vi aut cl. 43. 21.) etiam mediis temporibus usitato vide Grimm. Antiq. Jur. Germ. pag. 181. et Medem. in *Zeitschrift für Archiwissenschaft*, tom. 1. pag. 318. sqq.]

* **DENUNTIATIONIS LITTERÆ**, apud Mar. Mercat. pag. 74.

* **DENUNTIATORES**, *Constitut.* Siculae lib. 1. tit. 38. § 1: *Denuntiationes autem pro nobis, vel contra Curiam nostram factas, quas in posterum Denuntiatoris nomine non expresse recipi prohibemus, per iudices ante factos discuti volumus, etc.*

* **DENUNTIATORES REGIONUM URBIS**, habent *Inscriptiones veteres* Gruter. 250. 251. 4.

* **DENUS**, *Nomen pecuniæ, unde nummus denarius est*. Papias.

* **DENYMPHALES FERIE**, in quibus non licebat *aquas inducere agris*. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7613. [et Scribendum *Denicales* e Glossar. in cod. reg. 7644. ubi hæc habentur: *Gloss. Denicalibus feras apud paganos erant et ea ferie quando aquam non licebat inducere agris paratis ob honore nimirum*. Vide *Forcellinum* in *Denymphalis* et *Denicales ferie*.]

* **DEOBLERIUS OPERATUS**, *Mantle opere vario distinctum*, Gall. *Serviette ouvree*. Lit. remiss. ann. 1353. in Reg. 82. Chartoph. reg. ch. 83: *Furata fuerunt unam mppam et duos Deoblerios operatos*. Charta ann. 1322. in Reg. 64. ch. 289: *Et si devotit avoir blancs Doubliers et blanches touailles*. Vide *Duplicium*.

* **DEOBLIGATUS**, *Absolutus*. Monetis Serm. *Quadragesimal.* fol. 147. recto: *Tu et Confessor tuus qui consulit tibi, quod transmutet votum, raditis ad omnes diabolos; unde si indulgentiam haberes B. Petri, non esses Deobligatus, quia reditio vot. est de jure divino*.

* **DEOCCUPARE**, *Rem occupatam dimittere*. Lit. Caroli IV. imper. ann. 1355. tom. 2. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab Hontheim pag. 196. col. 2: *Barnabas restituit et Deoccupavit Serqium Mantuanum, quod Rosengarte dicitur*.

* **DEODA**, *id est divina*. Papias.

* **DEODANDA**, appellantur *bruta omnia et inanimata, quorum impetu vita hominis tollitur: verbi gratia equus calcitrans, bos corrupteta, trabis aut domus casus, vel ruina, navis in flumine fracta, etc.* Cum enim lege Mosis bos homicida lapidibus obruendus esset, Anglis placuit, ut eorum pretium in pios usus erogaretur, et Deo donaretur. Bracton. lib. 3. Tract. 2. cap. 5. n. 8: *Item batelli de quibus tales submersi fuerint, apprehententur, et alia que sunt causa mortis alicujus; et sunt Deodanda pro Rege, ut si submersus fuerit quis in aqua dulci, et non in mari (ubi nec navis, nec maremmum, si navis fracta fuerit, erit Deodanda) quia omnia ista erunt dominorum, si vivant, sicut corva catala; nec sunt Deodanda ex infortunio in mari, nec*

9

breccum, nec etiam murdrum de occisis in mari. Quod dicit pro Rege, exponere videtur Fleta lib. 1. cap. 25. § 9. pro anima Regis et omnium fidelium defuactorum. Adde eundem Bractonum de libro et Arac. cap. 15. § 6. Monast. Anglic. tom. 1. pag. 977. Willelm. Stanfordium lib. 1. Placit. Coronae cap. 12. Cowellum lib. 4. tit. 8. § 1. et Rastallum verbo *Deo-dande*.

DEODICATA, *Sacrata*, Sanctimonialis, quæ Deo continentiae et integritatis votum vovit. Capitulare Hattois Episc. Basileensis cap. 16: *Ut mulieres ad altare non accedant, nec ipsæ Deo dicantur in nullo ministerio altaris intermiscantur.* S. Cyprianus Ep. 62: *Quod si eæ fide se Deo dicaverint, pudice et caste sine ulla fabula perseverent.* Idem de Disciplin. et habitu Virg.: *Ut quæ se Christo dicaverint, et a carnali concupiscentia recedentes, tam carne quam mente Deo se voverint.* Sanctus Hieronymus Epist. 15: *Et tunicam fustiorum, quam a matre impetrare non poterat, induta pro negotiationis auspicio se repente Domino consecravit.* Et lib. 1. advers. Jovinianum cap. 7: *Virgines, quæ post consecrationem nuptiarum non tamen ad alteram, quam in incestu. Vide Conc. Eliber. cap. 21. leg. 1. Cod. Th. de Raptu vel matrim. Sanctimonial. (9. 25.) et leg. 12. de Scenicis eod. Cod. (15. 7.) Acta S. Marci Mart. num. 3. Vita S. Praejecti n. 4. etc.*

DEO SACRATA, Vetus Inscriptio Mediolani ad D. Protasii:

Clara genus, censi, pollens, et mater egentum,
Virgo sacra Deo Nania Dotalia.

Vide Vitam S. Austreberte n. 11. *Deo dicata* virginitas, apud S. Fulgentium Epist. 3. ad Probam de Virginitate. *Virgo Deo dedita*, apud Gennadium de Scriptor. Eccles. in Paulo Presbytero. *Deo vota*, quomodo Sanctimonialis aliquot subscribunt Chartam Mun. Abbatissæ ann. 922, apud Yezet. in Chron. Ord. S. Benedicti tom. 4. pag. ult. in alia Christina filie Bernardi II. Regis tom. 5. pag. 126. *Virgo sacra*, apud S. August. Epist. 161. *Sacrata virgo*, in leg. 2. Cod. Theod. de Raptu vel matrim. (9. 25.) Historia S. Clementis PP.: *Cum et Domitillam virginem, neptem Domitiani Principis, sponsam Aureliani, credentem Christo, sacro velamine ad integritatis perseverantiam consecrasset.* Hist. S. Apollinaris Mart.: *Filia vero ejus consecrata est Deo, et permansit virgo.*

Ejusmodi porro devotas virgines, quas leg. 1. Cod. Th. vocat *Sozomenus* lib. 6. cap. 19. *παρθένους ἐκείνας* lib. 8. cap. 24. præ cæteris graphicè describit Libellus proem Marcellini et Faustini Presbyteror.: *Sed et apud Palestinam in Thetheropoli est sacra virgo Christi, nomine Hieronime, generosis quidem edita parentalibus, sed fide et sanctimonialia multum facto generosior, ipsam virginitatem condecorans contemptu rerum sæcularium, et hanc gloriam, ad quam plerique affectant, etiam qui se sæculo et concupiscentiæ carnis abrenuntiassæ gloriantur. Hoc in quantum castimonialiam corporis sacra regere custodit, in tantum animæ sanctitatem casto pæ fidei observatione conservat, non lascivis, non prævaricatoribus committens.* [Vide *Devota*.]

DEO DICATI, Ordines sacris initiati, Monachi, etc. Lucifer Calaritanus, lib. Morientium esse, etc. *Dicatos Deo* homines torques, interficit, etc. Et infra: *Tuondia Deo dicitur interficere dicatos.*

DEOFUGYLE, quod offertur diabolo. Vide *Godgildum*.

DEO GRATIAS, Salutationis formula veteribus Christianis etiam usitata, ut testatur S. Augustinus in Psal. 132. et Epist. 77. Regula S. Benedicti cap. 66. Ostiario præcipit: *Mox ut aliquis pulsaverit, aut pauper clamaverit, Deo gratias respondeat, aut Benedicat.* [Papias: *Deo gratias, interjectio computatur, sicut pro dolor! pro nefas!*]

DEOLERARE, Olera auferre. Vide *Olerare*.

DEONANDI Guibertus lib. 2. de Vita sua cap. 5: *Et ecce mane quodam, dum adhuc medicæ sopitus clausis oculis cubitaret, quæ demones instar reliquiorum illorum, quos Deonandos vulgo appellant, scanno quod ejus subsidebat lectulo, insederent. Mox Circumcelliones, et laicas personas. [Ceterum genus hominum et incognitam gentem] vocat. Ubi vir doctissimus D. Lucas Acherius non improbabili conjectura putat Deonandos esse, quos vulgo Donatos et Oblatos in Monasteriis vocitant. Vide Donati.*

¶ Mabillonio non placet Acherii conjectura, quod Guibertus, inquit in Prefatione ad Acta SS. Benedict. sæc. 6. part. 2. n. 92. eos Religiosos vocet, et religioso habitu indutos exhibeat, nudi pedes ac xyrovagos, quod Donatis illis competere non videtur. At quinam fuerint ejusmodi Religiosi, (melius dixerit Circumcelliones) ne quidem audeat conjettere, donec lux major affulgeat. Hadrianus Valesius in Notitia Galliarum pag. 170. a Deonato in Notitia Galliarum oppide sic dictos conjetit, hincque vocem *Diavle* pro *Diavle* a nostris vult usurpatam: quam alii verecundia tribuunt non sine turpe diaboli nomen pronuntiarum.

DEONARIUM, Hereticorum secta ex Manichæis seu Paulicianis. Historia Vezeliensis lib. 4. pag. 641: *Es tempore deprehensi sunt apud Vezeliagon quidam heretici, qui dicebantur Deonarii, seu Poplicani. Et mox: Conventi sunt quod solam divinitatis essentiam, ore confitentem, omnia penitus Ecclesie Catholice Sacramenta evacuarent.* In forte quos Deistas dicimus, qui omni religione posthabita, solum Deum colunt. Vide *Poplicani*.

DEONERARE, Vituperare. [Vide *Deonere*.] **DEOPERIRE**, Detegere, declarare. Gall. *Decouvrir*. Vita Venerabil. Oblat. tom. 2. April. pag. 114. *Le peccat patra et matris secretum Deoperire.* Occurrit alibi.

DEPERTUS, Discipulus, detoet. Gall. *Decouvert*. Miracul. S. Valfranni, Martii tom. 3. pag. 158. *Peperitum illud quod abscondit, Depertum ore tati.*

DEORDINATIO, Pravi magis, dissoluta vitæ ratio. Boetius, Gall. *Desordog*. *Derèglement*. *Libertinage*. Memoriale Potestatum Regni-sua ad annum 1265. apud Murator. tom. 8. col. 1124. *Sic vigilis, jejuniis et orationibus, ac aliis bonis operibus fuit (Clemens IV. Papa) quæ multas quas Ecclesia tuæ sustinebat, Deordinationes Deus suis meritis evadit et tunc. Statuta MSS. Ecclesie Andomarensis: Scandala, Deordinationes et mala occasione Episcopi Falavron et suorum evenerint. Ubi Laurentius Bizinius in Diario Belli Hussitici, apud Ludewig. tom. 6. Reliq. MSS. pag. 129. Pro malo ordine, perturbatione, est in chart. Conrad. Archiep. Mogunt. ann. 1127. in Gud. Cod. Diplom. tom. 4. pag. 163.]*

DEORNATUS, Depravatus, in Gloss. MSS. ad Concilium Carthag. can. 11. [Forte melius legeretur *Deordinatus*.]

DEORSUM, Foris, Gall. *Dehors*. Scac.

car. Paschæ apud Falesiam ann. 1214. ex Cod. reg. 4651: *Terra vero quæ se aquitat per se et per servitia Deorum mensuras, non est borgagium.*

° **DEORSUM PLANTARI**, id est, Inverso capite, supplicii genus. Stat. ant. Florent. lib. 3. cap. 124. ex Cod. reg. 4621: *Assassinus, trahatur ad caudam muli sive asini, usque ad locum justitiæ, et ibidem plantetur Deorsum, ita quod moriatur.* Ibid. cap. 126: *Capite plantetur, ita quod moriatur.*

° **DEOSULATE**, ap. Virgil. Grammat. pag. 72.

¶ **DEOSULATORIUM**, apud Rymerum tom. 8. pag. 428. col. 1. Idem quod alii *Osculatorium*, id est, Tabula: quæ in Missis solemnioribus osculanda deferretur in signum pacis, hincque dicta nostris. La pair. Occurrit rursus in Testamento Rotherani Episc. Eborac. ann. 1188. in Libro nigro Scaccarii pag. 673.

° **DEOSTO**, Vox contumeliosa. Chart. Alphons. II. Lusit. Reg. ann. 1218. apud S. Rosa de Viterbo tom. 1. pag. 360. voce *Dehonestar*: *Si aliquis Dehonestaverit aliquem quantos Deostos ei dixerit, tantos tres solidos ei pectet, etc.*

° **DEO-VOTA**, Vide *Deo dicata* et S. Rosa de Viterbo Elucid. tom. 1. pag. 392. sqq.

DEPACTARE, Carolus IV. Imp. de Vita sua pag. 104: *Rex autem Cracovia et Bulco Dur malignum fraudulenter confecerunt consilium, qualiter Joannem Regem et Carolum in eorum redditu de Prussia possent capere, et post multas calumnias usque ad extremum denarium Depactare.* Ubi *Depactare* videtur esse nostrum *Depactare*, vel *Dévaliser*, [Spoliare] quod confirmatur ex Diplomatario Ludovici Duc. Brandenburgiel, apud Ludewig. Reliq. MSS. tom. 7. pag. 87: *Volentes etiam sibi, si bona sua dicto castro pertinentia nostri nomine Depactata fuerint, cum paribus bonis, hostibus et ad ersarus nostris pertinentibus, recompensam facere varent.* Et ex Chronico Episcoporum Mersburgensium apud eund. Ludewig. tom. 4. pag. 403: *Ipse Episcopus quendam arunculum suum detulit, Henricus de Harnas, tunc inopem et egentem sibi assumit, et de toto suo domino potentem fecit. Qui more orientis cauis et satuari cupiens, statim omnes tam Clericos quam Monachos et Ecclesie sue lacos sine misericordia Depactavit, et postea castrum Harberg pro ostingentis marcis, Episcopo sciente et consentiente, obligavit.*

¶ **DEPACTATIO**, Spoliatio, in moy. mandato Ludovici Duc. Brandenburg Diplo-matario. *De ea maris argenti Scudalensis ex Depactationibus et captivorum depenciationibus, aut ex aliis modis quibuscuq; nobis convenientibus, satisfecimus integraliter.*

¶ **DEPACTARE**, ut *Depactare*, in moy. citato Chronico Episc. Mersburg apud Ludewig. tom. 4. pag. 423. *Ucuqucum que pro levi et aliquando nulla culpa seu causa evadit et Depactavit, et Depactationem et evaditionem delatores specialiter et terrene forebat et dilect.*

DEPACTIRE, Parisi, depactire, pactione transire. Lex Wisigoth. lib. 2. tit. 2. § 10. *Et post cause matris convenit pactionem, de inchoato præsumperit inter se Depacture negotio.*

° Constant. imper. in leg. 1. Cod. Theod. de raptu virginum vel viduarum (9. 24): *Si quis nihil cum parentibus puella ante Depectus, etc.* Alii codices habent, *Depactus*. Vide *Depectio*.

DEPACTUM, Pactum, conventum, apud Flodoardum, idem quod

DEPACTIO, Pacis confederatio, in Glossis Arabico-Lat. [Papias habet: *Depectio, Pacis confederatio.*]

Charta ann. 1183. in Hist. Gerbored. pag. 837: *Ut autem hæc Depactio facta, rata et firma habeatur, etc.*

DEPAGARE, Gloss. Arabico-Lat.: *Depago, deflecto, a pagendo dicitur, vel transigo, a paciscendo.* Glossæ Isidori: *depago, deflecto, vel transigo.* Vox conficta a *pagare*, *solvere*, *paier*: *pagare* vero a *partare*: unde legendum videtur, *depago, depacto, a pagando dictum, vel transigo, etc.*

1. **DEPALARE**, Palis vineam instruere, vitibus palos jungere. Hermas in Pastoralibus lib. 1. cap. 5: *Eique assignavit vineam, præcipiens ut vitibus jungeret palos... cumque Depalasset vineam illam, et animadvertisset eam herbis repletam, etc.* Occurrit ibi pluries. Apud Tertullianum in Apologetico, *Depalare civitatem*, est palis cingere.

2. **DEPALARE**, Manifestare. Gloss. Arabico-Lat.: *Depalo, Devolo, manifestare.* Gloss. Isid. et Papias: *Depalata manifestata* [Tertul. adversus Hermogenem: *Depalans quodammodo mundo*]. [Constantinus Presbyter de Vita S. Germani cap. 16. *Vestitum suarum ostenta Depalavit*. Stephanus Africanus Presbyter in Vita S. Amatoris num. 7. *Votorumque suorum desideria Depalantes*.] [Eodem intellectu dicit Plautus Bæchid. 4. 9:

Peisise suavius est.

Quam illud flagitium vulgo Dispallescere.]

DEPALATOR DIVINE DISCIPLINE S. Paulus a Tertulliano lib. 5. adv. Marcionem.

DEPALLARE, Pallium exuere. Tertul. de Pallio: *Græcè Depallari magis quam exuere.*

DEPALLIARE, Vide Detunicare.

DEPANARE, DEPANATUS, Papias: *Depanare, dilanare, de panno rapere.* Isidorus in Gloss. *Depanare, dilacerare* Joan. de Janua: *Depanare, dilacerare, vel pannos auferre, exponere, denudare.* Capitula Caroli C. tit. 29. [29. Synod. Pistens. ann. 892. cap. 11. *Sicut quando soleus de istis frequentibus itineribus revertit ad mansiones nostras detonsi, et delivati, cum drappis et calciamentis Depanatis, tunc nos refectus et reparatus id est, laceratis: nos dicemus, des soulers deschever.*] [Abbo Sangerman. Sermon. 2. apud Acherium Spicil. tom. 9. pag. 109. *Quidam sunt isti rapaces lupi, qui sine cessatione persequentes devorant et Depanant.*] [Peregrinus in MS. Speculo Virginitatis lib. 12. *Servata peccati licet trabes admittit ignorat et abijcit: justitia autem licet deformem et Depanatum amat et assumit.*] [Le Roman de la Comtesse d'Outremer, apud Faicetum:

La poussies voir tant vîes dras Depanés, Et tant grande barbe, et tant ciés hurpés.

Gargopontus lib. 1. cap. 17: *Frigidus humor capitis similiter dentem vitiat, commovendo, perturbando, frangendo, rucando, Depanando.*

Depane, Lacerata et pannosa veste indutus, vulgo *Depanedille*. Vita S. Ludov. edit. reg. pag. 349. *Com il venient delivris des prisonis des mes-reanz, nus et espaner, etc.* Mirac. B. M. V. Mss. lib. 1.

Aval la vile vit un homme, Nus fu, despris et Depané.

Le Roman d'Alexandre MS. part. 1.

Et la braigne du dos déroute et Depané.

Guienne, eodem significato, in Charta ann. 1334. tom. 2. Probat. Hist. Brit. col. 484: *Le Vendredy prouchain ensuivant vint et arriva a ladite métairie un homme asse: Guienne, vestu d'une hope-lande et d'une houë de burel, etc. Loqueté, eadem acceptio, in LA. remiss. ann. 1415. ex Reg. 168. Chartoph. reg. ch. 419: *Un petit homme vestu d'une robe de pers. Loqueté, ne sceut on pes icellui suppliant que ledit homme Loqueté devint.**

DEPANNIE, Inops, sine panis, apud Laurentium in Amalthea.

DEPARARE, Vestimenta, seu paramenta exuere, deponere, uti parare Italis est induere, in Inquisitione de vita et moribus B. Joannis Episcopi Vicentini.

DEPASTORGIUM, Ager pascuus, maxime pecudum. Terrear. Ms. Bellijoc. fol. 420. r. *Tam in domibus, terris, pratis... pascuis, Depastorgium, quam olis possessionibus, etc.* Vide Pastorgium.

DEPAUPERARE, Pauperem facere, vel a paupertate removere, Ugitioni. Alanus in Planetu nature.

Nam timor aggrahit mentem, pariterque cupido Concidit, et tam nentis Depauperat eritem.

[Charta ann. 1491. ex Scholis D. Lan-celot: *Est eadem Ecclesia (Virariensis) in redditis, fructibus et emolumentis adeo Depauperata et donata, quod, etc.* Rolandus Patav. lib. 7. de Factis in Marchia, Larvisina cap. 13: *Depauperati sunt proventus et quasi compulsi ad mendicandum.* Hoc verbum usum est Varro, apud quem: *Domum Depauperare suspicari.*] Vide Pauperare.

DEPAUPERATIO, Egestas, inopia, bonorum spoliatio. *Et ipsi hactenus ex nostra Depauperatione ditati*, apud Matth. Westmonaster in Floribus Hist. Britan. *Depauperatio spirituum*, id est, defectus, debitas, apud Medicos.

DEPECIARE, Cadere, discerpere, Gall. *Mettre en piece*. Chron. Cornelli Zantfluct apud Marten. tom. 5. Ampliss. collect. col. 392: *Jacobus dicitur Baddu in quatuor portiones apud Trajectionem exitu Depociatus et exenteratus.* Helias de Fieschia in agro devollatus. Vide Pecia.

DEPECTIO, pro Depactio, Pactio, pactum, turpis pactio. Ita usurpant lex 1. Cod. Th. de Abolit. c. 37. et lex 1. de Postulando. c. 10. Vide Cujac. lib. 2. obs. cap. 15. supra in Depactio, 22. et Marin. Pap. Diplom. num. 73. in. 11.]

DEPECTIRE, Vide supra Depactio.

DEPECUATIO, Pecudum spoliatio, pecudum abactus. Charta Henrici Comitis Palatini ann. 1271. in Metropoli Salisburgensi tom. 1. pag. 196: *Super diversis disensionum articulis, damnis, incendiis, rapinis, captivitatibus, Depectuionibus, homicidiis, etc.* [29. Confer Depocuniare.]

DEPECUNIARE, Pecunia spoliare. Chronicon Salzburg. apud Raimundum Duellium Miscell. lib. 2. pag. 139: *Eodem anno (1108) incepit guerra inter Henricum Ducem Bavaria filium FridERICI Ducis et Gues Lantzhuetenses...* Item *Itac Gues in prandio cepit et Depocuniavit*. Vita S. Trudberti. April. tom. 3. pag. 48. *Magna satis exactione Depocuniavit homines et colonos.* Pecunia persoluta seu promissa captivos redimere. Charta ann. 1251. in Guden. Cod. Diplom. tom. 1. pag. 737. *De captivis est taliter diffinitum, quod hi qui ex utraque parte ad hoc habent captivi... absolventi et redimendi sunt... Hi autem qui Depocuniati sunt, pecuniam suam persolvent, penam tamen promiserunt.* Confer Depactio.

DEPECUNIATIO, Exactio pecuniæ. Diplomatarium Ludovici Ducis Brandenburg. apud Ludewig. tom. 6. Reliq. MSS. pag. 76: *Judeos exemptos esse volumus et solutos a quacunque specie exactionis, Depocuniationis seu precarie.* Vide alium locum in Depactio.

DEPEZZATUS, [In pecias seu frusta divisus, scissus.] Vide Pecia.

DEPELATA, Manifestata, in quibusd. edit. Gl. Isid. Melius *Depalata*, ut supra in Depalare.

DEPELLICULARI, apud Papiam, Decipere, a pelliciendo dictum.

DEPENDENTIA, Gall. *Dependance*, Appendix, accessio. Acta SS. Junii tom. 3. pag. 548. de B. Petro Gambacurta: *Ut causam et causam beatificationis hujusmodi cum omnibus et singulis incidentiis, emergentiis, Dependentiis aueris, etc.* Occurrit etiam in Charta Henrici IV. Regis Angl. ann. 1105. apud Rymerum tom. 8. pag. 403. col. 1.

DEPENDERE, Gall. *Dependre*, Rem suspensam demittere, suspensum hominem solvere. Acta SS. Junii tom. 4. pag. 928. de S. Lanfranco: *Insum de furca Dependit, et cuncta ejus vincula resolvens, ad nos eum cum festinatione perduxit.* Rursum occurrit in Vita S. Jacobi Eremitæ, inter Acta SS. Benedictin. sæc. 4. part. 2. pag. 148.

DEPENDITUM, Sumptus, impensa, Gall. *Depens*. Charta ann. 1106. *Sumptus, missiones, Dependita et expensas, etc.* Unde *Dependre*, pro *Depenser*, sumptum facere, in Lit. ann. 1353. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 60. art. 18. et aliibi passim.

DEPENNARE, Avi pennas avellere, demere. Acta S. Domini. tom. 1. Aug. pag. 588. col. 2: *At ille (Dominicus) cepit eum (passerem) festine Depennare, etc.*

DEPENNATUS, [Pennas, seu alas habens. Translate, Farr. apud Fulgent. de prisca serm. n. 11. Deum Depennato attollam orationis eloquio. At. leg. Depennato, eod. sensu.]

DEPENSARE, Reputare. Gall. *Penser*. Mirac. S. Emmer. tom. 6. Sept. pag. 390. col. 2: *Tuto... cavatus corpore, sed illuminatus mente... nequaquam valde Depensans privatam se lumine, quod sibi communit esset cum mureis, etc.*

DEPENSCERE, Chartular. S. Vandregosili tom. 1. pag. 382: *Si vero tractu temporis idem Vicarius aut quilibet ejus futurus successor in Ecclesia memorata aliquas grossas decimas... satagant vindicare, et eos Religiosos supra illis decimis molestare, ex tunc Depenscere quind. libr. Turron. eidem Vicario et ejus cunctis successoribus per meam ordinationem reddenda ab ipsis Religiosis tresdecim libræ detrahantur, quousque a petitione dictarum decimarum cessaverit omnino.* Hunc locum existimo sic legendum: *Et tunc de pensione quindecim librarum Turron. etc.*

DEPERDA, Damnum, jactura, Gall. *Perte*. Sentent. arbitr. ann. 1500: *Prætextu quorum dictus Lambertus dictos pareros dicti martinetti de Reveniers in causam traxerit... ad sibi emendandum dampnum, interesse et Deperdam per eosdem facta.* Vide infra Depertum.

DEPERDITUM, non semel, neque adeo male, legitur pro Damnum apud Scriptores ætatis inferioris. Vide Deperitum.

DEPERITUS, passiva acceptio, destructus, deterior factus. Gall. *Dépêré*. Placit. ann. 927. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 19. col. 2: *Quod si strumenta cartarum per turbis hostium, aut*

fures, vel incendium, aut per quodcumque ingenium genera naufragiorum destructus vel Deperitas, etc. Charta ann. 1400: Videns quod dicta molendina erant Deperita, et quod plus prodebant dicto domino nostro Dalphino dicta decem sestaria frumenti, etc.

DE PER SE, Se ipso agente, auctore, Gall. *De soy même*. Mirac. S. Nicetæ tom. 4. Sept. pag. 8. col. f. Ipsa quidem (mulier) De per se necessaria corpori exercere non poterat; sed continuo adiutorio adstantium indigebat, . . . que De per se descendens de lecto cum clamore jucundo cucurrit. Steph. de Infestura Ms. de Bello inter Sixtum IV. PP. et reg. Ferdin. ann. 1482: Videntes igitur cives quod nihil esset cupientes eorum indemnitati providere, De per se multi statuerunt segetes, que in campis erant, ad urbem trituras portare.

DEPERSONARE. Vide Dispersionare.

DEPERTIGO. Vide Depetigo.

DEPERTITUM, pro Deperditum, Damnum. Chartular. B. Magdalene de Castroduno fol. 42: Percipient quoadusque super dictis damnis et Depertitis eisdem esset plenarie satisfactum, que dampna et Depertita per sacramentum dicti Abbatia poterunt declarari. Charta de fidei servitio Odonis de Dolis ann. 1220. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 1195: Si autem de his conventionibus deficerem, concedo ut quicquid ad me pertinere debet de predicto Castro-Meliandi, et toto feodo quod est de feodo domini Regis, sit mihi in Depertitum erga dominum Regem.

DEPERTUM, ut supra Deperda, nostris alias Deperi. Charta ann. 1221. in Chartul. Campan. fol. 49. v. ex Cod. reg. 5083: Conservabimus indemnes predictos Blancham comitissam et Theobaldum comitem natum ejus de omnibus dampnis et Depertis. Alud Chartul. ex Cam. Comput. Paris. ad ann. 1147. fol. 251. v. col. 2: Et toutes ces choses et res convenances ai je fiancies à tenir à celui Girart et à ses hoirs, et tous les dommages et tout les Depers que Girart ou si hoir i aueront, je leur sui tenu à rendre et à restorer. Lit. Phil. VI. ann. 1345. in vol. 2. arrestor. parlam. Paris.: Est réservé à eux de demander le demourant de leur Depers et dommage sur lesdits malfaicteurs. Lit. remiss. ann. 1378. in Reg. 114. Chartoph. reg. ch. 113: Le suppliant regarda que icelle ferme avoit pris à trop grant pris, par lequel estoit moult perdans, et que pour iceulz Depers il ne pourroit bonnement paier. Adde Ordinat. reg. Franc. tom. 7. pag. 547. Vide Deperitum.

DEPESCARE, a Gallico Depecer, in frusta dividere, frustatim concidere. Ordinatio Humberti II. ann. 1340. in Hist. Dalph. tom. 2. pag. 394. col. 1: Nec carnes crudas seu coctas scindant vel Depescant, aut truncent. Glossar. apud Martini: Depesco, διαπέσω.

Delere, lacerare, alias Depecer et Depechier. Charta ann. 1306. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 329. v. col. 2: Oitroia que le non de lui et dudit Guillaume son pere soit Depesciez et effaciez par devers les tresoriers nostre seigneur le Roi. Vita J. C. MS.:

Tanti prirent poisons; ne porent sachier, Lor rois covint à Depechier.

Depecer un jugement, Judicium rescindere, in Stat. ann. 1290. tom. 1. Ordinat. reg. Franc. pag. 92. art. 8. Despechier un marché, a pactione recedere, in Lit. remiss. ann. 1463. ex Reg. 157. Chartoph. reg. ch. 391. Despechier la

noise, rixam sedare, in aliis ann. 1416. ex Reg. 169. ch. 248. Acquittier de l'interet et Despechier de tous dons, Liberrare, in Ch. ann. 1459. ex Chartul. 23. Corb.

Unde Depecheur de commune, Communitate violator, in Charta Gallica Joan. comit. Pontiv. pro communitate Abbavil. ann. 1184. in Lib. albo domus publ. ejusd. urbis fol. 1. v.: Il est estauli que nusles marchans venans à Abbeville mespregne à destourber dedens le banlieue, . . . se meismes chil bourgeois aront peu prendre lui ou ses choses, il seront justiche, tant de lui que de ses choses, tant comme de Depecheur de commune. Ubi textus Lat. tanquam de violatore communitate. Despechement vero Expeditionem significare videtur in Ch. Joan. comit. Catalaun. ann. 1232. ex Terrear. comit. Clarimont: Adechertes chil qui demeurent en la maison de Vinchent Rous iront en men Despechement, si comme il ont accoutumé.

DEPETIGO, ut Impetigo, Gall. Dartre. Gratell. Nonius: Petico, Genus morbi. Lucil. lib. 30.

Illuvies, Scabies, oculus huic denique petigo Conscendere.

Melius scripsisset Nonius: Depetigo, Genus morbi. Deinde ex Lucilio.

Illuvies, scabies, oculus huic Iteque petigo.

Per tmesim figuram Lucilio frequentem que interposito. Cato de Re Rust. cap. 137: Depetigini porce brassicam imponito, sanum faciet. Alii habent: Petigini, non male. Sed hinc corrigenda Glossæ Cyrilli et Sangermanenses MSS. in quibus perperam, Depertigo, dicitur.

DEPETIGIOSUS, ἀσπής, i. Scaber. Gloss. Sangerman. laudate. Cyrilli vero: Depetigiosus, ἀσπής, Leprosus, Depetigiosus, et Depetigiosus.

DEPETO, [idem quod peto, vel valde peto. Tertull. 4. advers. Marcion. 20. Non Depetunt ab alio, quod meminissent petendum sibi a Creatore. Aug. leg. Peterent. Not. Tir. p. 39. Depetit.]

DEPETULARI, Petulans fieri, in GL. MS. Regio.

DEPICATUS, Denigratus quasi pie. Vita sancti Dunstani, Man. tom. 1. pag. 348: Projecerunt in lutulentia palustris, a loca. . . . Vix ipse e palude fluminis quasi Depicatus surrexit.

DEPICTUS, pro Defixus, ni fallor. Pontiv. MS. Senon. ad usum eccl. Paris. ubi de consecratione episcopi. Comprovinciales ipsum electum deducant oblaturum duos magnos panes, duos potos vini, duas torchias cum pecunia in torchiis Depicta pro electi voluntate. Eadem rursus leguntur infra in benedictione abbatis.

DEPIGA, Vacca. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692: Depigis, esreine, et dicitur Depiga, vache.

DEPIGERE, Contemnere. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641: Depigit, contemnit, aspernatur. Vide Depitius.

DEPILARE, Decalvare, ad dedens radere. Injuria species, in Speculo Saxonico lib. 3. tit. 37. § 1. Est etiam pœnæ genus, Hungaris familiare, quod occurrit in Decretis S. Stephani Regis Hungar. lib. 2. cap. 8. 28. S. Ladislai R. Hung. lib. 2. cap. 11. lib. 3. cap. 26. Gloss. Lat. Græc.: Depilat, ἀπόλεσι. Depilatus est, ἀπόλεσθη. [Depilare barbam, in Anonymi Hist. Sicilia, apud Murator. tom. 8. col. 749.] Vide Decalvatio, et

Olaum Borrichium de Variis lingua Latine etatib. pag. 82.

Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692: Depilare, cheveler, f. pro Décheveler vel Echeveler.

DEPILARE, pro Excerpere ex alienis scriptis, apud Petrum Blesensem. [Papias: Depilare, Exstirpare, devastare. Depilor te illam rem. Vide Lexicon Martini.]

DEPISCI, Pacisci. Gloss. Sangerman. num. 501. Lege Depescisci ut apud Cicronem et Terentium.

DEPITARE, Discerpere, in petias mittere, Gallis Depiecer, Mettre en pieces. Lambertus Ardensis pag. 161: Quo (urso) adducto, et coram populo demonstrato, et canibus ablatrato, et fere usque ad internecionem discerpio et Depitato, etc. Etiamnum dicitur: se Depiter et se mettre en pieces [Charta anni 1238. apud Stephanotium tom. 3. Antiq. Pictav. MSS. pag. 946: Quant au Depies de membre, esmutiler, espector, esoreiller, seigner, astortpacier, etc.]

DEPLANARE. Gloss. Gr. Lat. Θεοραξίνο, Deplano, εξαγο. Glaber Rodolph. lib. 1. apud Duchesn. tom. 4. Hist. Franc. pag. 6: Alius quoque Sarracenorum eorundem cultro Deplanans ligni hastulam, posuit incunctanter pedem super viri Dei codicem, Bibham videlicet, etc. Utuntur Lactant. lib. 4. et Veget. lib. 2. cap. 19.

DEPLANCTUS, Planctus, querimonia, Gallis Plante. Legitur in Epistola 407. S. Bernardi ad Abbatem Belli loci.

DE PLANO, Compendiose. Vetus Inscripção 408. 1. Et et ipsi sint, cum quibus munera decurionatus ut pauca jam caerusa honeste de plano compartiamur. De plano judicare, citra ambages et processus. Formula, que occurrit passim apud Juriscons.

DEPLASMARE, Difformare, valde formare, in Gloss. MSS.

DEPLECTERE, Plectere, punire, vexare. Steph. de Infestura MS. ubi de Innocent. VIII: Ubi aliqua domus facti reperiebatur, absque ulla licentia ac si ipsorum esset, examorabatur; et sic quibus hominibus et habitantibus in urbe, tam ab amicis quam a defensoribus nostris, Deplectebantur omni die.

DEPLENDERE, De pleno deducere. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7611.

DEPLERE, Exhaustire, apud Statium, Columellam et S. Paulinum Epist. 49. et 2. unde Epist. 5. n. 16. per translationem ait: Neque enim difficile existimari, quam facile Depleturi sint laboris cultura laborem, quos in vinea, n. suam Christus elegit, ubi laborem Deplere idem sonat quod labore portanti Papias: Deplerit, Transceit: pro quo lubentius legerem, Depleat, hoc est, fudit seu liquorem ex uno vase in aliud transfudit.

Tempus depleabile inde appellatur nostri tempus, quo vitium admittenda ex vineis asportantur. Lit. remiss. ann. 1404. in Reg. 158. Chartoph. reg. ch. 426: Comme le suppliant se feust en l'année déraiment passé, ou temps depleables, transporte en certaines vignes assises en territoire de Montfort l'Amaury, et en celles eust pris fortivement certaine quantité d'exhallas, etc.

DEPLICARE, Isidoro in Gloss.: Decedere, decitare, ut applicare, est ad-movere.

DEPLICARE, Explicare, ex Gall. Desplier. Miracula Sanctæ Genovefæ n. 30: Cujus pedes tanta erant contractione natibus complicati, ut nulla possent arte

Deplicari. Et n. 5. *Manus plicavit sapiens, et Deplicavit Vexillum Deplicatum*, in Hist. Harcur. tom. 4. pag. 2108. et 2109. Gall. *Drapeau vel Enseigne deploiee*.

Deploier, pro *Delier*. Solvere, in Vita J. C. MS. ubi de Joanne Bapt.

Qui chi doit venir après moi,
Qui par à si grant pooste,
Que je vos di par verité,
Ne sui dignes de Deploier
La corroie de son cauchier.

DEPLORATA FEMINA, pro Deflorata, ut videtur. Chron. Angl. Th. *Uter hancone* pag. 5. *Nec minus Deploatas prodit* (agates laps) *feminas per micturam*.

DEPLOROSUS, Gall. *Deploable*. Lamentabilis. *Schisma Deplorosura*, in Litteris Regis Franc. ann. 1391. ad Clementem P. p. am. apud Acherium Spicil. tom. 6. pag. 115.

DEPLUMARE, Gall. *Plumer*, Avi plumas avellere, demere. Utitur Anonymus de Gestis Manfredi et Conradi Regum, apud Murator. tom. 8. col. 601. *Metaphorice sumitur pro vastare*, apud Marten. *Dm. 2. Ampliss. Collect. col. 1151. Deplumare castrum flamma et ferro*. Pro Spoliare in Opusculo Guavianei de la Flamma apud Murator. tom. 12. col. 192. *Et sic indigne Deplumatus fuit qui aliorum plumis elatus volare consueverat*.

DEPLUMATARIUS. Vide *Diplomatarius*.

DEPOCULARE, Deprehendi. Gloss. Sangerman. MS. n. 301.

DEPOILLARE, Gall. *Depouiller*. *Papilas Depouillat, Dispoillat, detrahit, sed proprie ad parum redigit*.

DEPOMPARE. Ugitio. A pompa, pompas, et pompo, as, superbiere, gloriari. Vide *Josenhus in 20. In gentem nostram pompa malignitate pompabat. Et inde pompator, qui aliquid superbe vel pompose agit. Et compos. Depompo, as, id est, vituperare, detestari, etc.* S. Hieronymus in Rufinum lib. 1. cap. ult. *Præsertim illo, que contra me loquens, proposi. unquam deturpasti, que in Depomparationem omnium Christianorum et verbis et opere feceris. Vide Pompare. Vetus Interpres Concilii VI. Oecumenici art. 12. Dum relaxasset atque Depompasset pravam eius impietatem. Ubi Græc. Edit. *ὁπρὸς τὴν τὴν πομπὴν τὸν τὸν δαυτὸν*. Vide Gloss. in 1. Græc. in *notantes*, [et Onomast. tom. 4. SS. Julii.]*

Dialog. creatur. dial. 51. *Herodius per aerem spaciabatur volans; sed vultus post ipsum, sibilare cepit eumque Depompare, id est vituperare, licens, etc.* Et dial. 105. *Inveniens quemdam dominum Depomparantem, id est vituperantem, servos suos, etc.*

DEPOMPATIO. Spoliatio ornamentorum, et translate opprobrium. Hieronymus. *Advers. Rufin. n. 31. In Depompationem Christianorum.*

DEPONERE, Gall. *Deposer*, Testari. Instrumentum appellationis Guillelmi *Beaure* ann. 1181. ex Archivis B. M. de Bello-prato Rotomag. *Testes ipsius de Paris ignorantur Deponent, quidquid Deponere nituntur*. In Glossar. Barthii: *Deponere, Concludere, Definire*, ex Gaucterio de Bellis Antiochenis.

Acta MSS. capit. Carnot. ad ann. 1180. *Johannes Daviau civis Carnotensis, nuper receptor ordinarius regis apud Carnotum, Deponit se tempore officii sui recepisse jura regalia.*

DEPONERE, Ponere, statuere, definire. Libert. Figliaci ann. 1318. tom. 7.

Ordinat. reg. Franc. pag. 667. art. 39. *Et quemadmodum in pœmissis statum communem prædictæ villæ Deposimus, etc. Despondere, Exponere, in Poem. dicto Li Lusidaires.*

Por Despondre sainte Escriure
Mist Dix en lui et sens et cure

Le Roman de Robert le Diable MS.

L'emperere en la fin Despond
Chou que chascun dist et espout

Ibidem.

Li senescus lors li respout,
Et ses paroles li Despond.

DEPONERE ALIQUO, Commendare. Vita S. Lietheri tom. 1. Jun. pag. 597. col. 1. *Sed qui regit orbem terrarum in equitate. Cameracensis ecclesie præcibus attendens, quibus et suum Deponebat die nocteque pontificem, in hoc tanto mortis discrimine cum suis omnibus eum. conseraret incolumem.*

DEPONERE VOTUM, Socrummi ratione illud emittente, castitatem vovero. Charta Jean. episc. Camerac. pro fundat. hospiti. S. Joan. Bapt. Bruxell. ann. 1211. ex Cod. reg. 1097. 2. fol. 15. r. *Tunc de voto se. uncoediter placuerit, seculo e. propriis ac propria voluntati renuncie. rotum continentie sub sola in manu sacerdotis Deponat.*

DEPONERE, Ponere, in alem darc. Rudolheb. fr. 2. vers. 211.

Is mihi Deposuit, sibi me Deponere nil vult,
Et dat que possit, pisa quod non una remanet.

Vers. 220.

Que deponebant, mihi mox deare volebant.

Conf. Virgil. Eclog. 3. vers. 32.

DEPONERE ALLELUIA. Vide *Alleluia Clausum* in *Alleluia 1. et Haltaus. Calendar. med. ævi part. 2. 17. In sabbato proximo ante dominicam Circumdederunt quando Deponitur Alleluia*, in chart. ann. 1274. ap. Würdtwein. Subsid. Diplom. tom. 10. pag. 33.

DEPONI AD TERRAM, Dicitur de moribundo, qui ciniri superponebatur. Origo B. M. de Voto inter Instr. tom. 11. Gall. Christ. col. 229. *In qua (infirmum) fuit omnino de vita desperatus, et ad terram Deposuit, ut jam moriturus, datis reliquiis sanctorum ejusdem ecclesie carioribus, quas in sua capella gestabat.*

DEPONTANUS, Ugitio, qui ad tam gravem decem statum et vitam, ut magis prosit ei de ponte se projicere, quam vivere: quod faciebant, inquit ille, in aliquibus provinciis. [Festus: *Depontani. Senes appellabantur, qui serageharii æ ponte deponiebantur*, hoc est, inquit Martinius. Suffragio vivebantur, quod de ponte fori solobat.]

DEPOPULARE, Populo, seu incolis spoliare. Gregorius Turon. lib. 4. Hist. cap. 36. *Pestilentia hanc urbem clade vehementissima Depopulavit. Barbarica Depopulatio*, in 1. ult. Cod. Theod. de Infirm. bis, que sub barb. (15. 14.) *Depopulator Judeorum*, in leg. 11. eod. Cod. de Judæis. (16. 8.)

Depopuler, eodem significatu, in Lit. Phil. comit. Fland. ann. 1447. ex Tabul. Au. lomar. *Et par ce est laditte ville fort Depopulee*. Sensu vero, quo Latinum Depopulari, legitur in Charta ann. 1490. ex Reg. 207. Chartoph. reg. ch. 252. *Le temporel et patrimonie de l'eglise de Lengres a esté comme du tout destruit et Depopulé.*

DEPORTARE, [DESPORTARE.] Favere

alicui, Gall. *Supporter quelqu'un*. Charta Henrici Comitis Campanie pro Communitate Meldensis institutione ann. 1179. in Tabulario Campanie Thuano fol. 289. *Ad hoc statuti homines juraverunt, quod neminem propter amorem vel cognationem Deportaverint, neminem propter inimicitiam læserint; sed rectum iudicium per omnia fecerint* [Chartulæ. Divion. fol. 4. *Ad hoc homines statuti juraverunt, quod neminem propter amorem seu propter odium Desportabunt seu gravabunt, et quod rectum iudicium facient*]. Vide Chartam Communitatis Suesionensis tom. II. Spicilegii Acheriani pag. 311. et Valliaci ann. 1187. tom. 13. ejusdem Spicilegii pag. 325.

Nostris *Deporter*, eodem intellectu. Gesta Ludov. Pii cap. 13. tom. 6. Collect. Histor. Franc. pag. 148. *Le conte Asinaire Deporterent, pour ce que il estoit de leur lignage. Asenarico vero tanquam qui eos affinitate sanguinis tangeret, pepercerunt*, in Vita ejusd. imper. ibid. pag. 106. Stat. ann. circ. 1362. tom. 4. Ordinat. reg. Fr. pag. 410. art. 1. *Aussi au pouvre comme au riche, sans nul Deporter. Sans Deporti*, in altero ann. 1379. ibid. pag. 445. art. 11. *Emport*, eodem sensu, in Lit. ann. 1331. ibid. pag. 338. art. 6. et *Empolement*, in aliis ann. 1360. pag. 361. Vide infra *Deportatio*.

DEPORTARE, Tolerare, sufferre, pati. Annales Francor. S. Nazarii tom. 2. Hist. Fr. ann. 786. *Rex vero, quia erat mitissimus atque sapientissimus, moderantissime illud Deportavit*. Vide *Monastic. Anglie. tom. 2. pag. 521.*

Charta Hugon. milit. *de Beclouy* ann. 1223. *Alter vero de servitio quod ei debeo, quamdiu ero in illo servitio, me debet Deportare*. Quo sensu *Deporter* legitur in Mandat. ann. 1304. tom. 1. Ordinat. reg. Franc. pag. 418. art. 4. *Et quant aus taillables de haut et de bas a volenté, vous Deporteret; se il plaist a leurs seigneurs, et ensi vous Deporte; et souffrez de tous ceus qui sont mendians et laboureurs de bras*. Lit. ann. 1374. ibid. tom. 6. pag. 515. *Les receveurs pour Deporter et attendre ceus qui nous estoient tenus acause desdiz aides, etc. Deporter* præterea usurparunt, pro Oblectari, recreare, vulgo *Se divertir, se réjouir*. Unde Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657. *Deportar, Prov. Spatiari, deambulare*. Vita Patrum MS.

Pour déduire, pour Deporter
Et pour son cors reconforter,
Porter faisoit faucons muers
O lui et mener deux levriers.

Le Roman de Robert le Diable MS.

La touze de petit jouvent
Va à la fenestre souvent
Pour Déporter et pour déduire.

Hinc *Prendre en déport*, Jocose et ridendo dictum accipere, in Lit. remiss. ann. 1478. ex Reg. 205. Chartoph. reg. ch. 28. *Icellui Voulpete commença à dire au suppliant, tu ne prens pas ceci en Déport, ne à jeu*. Vide *Disportus*.

DEPORTATIO, Relegatio. Gall. *Bannissement*, apud Ulpianum et Jurisconsultos Pluries occurrit in Instrumento anni 1270. apud Stephanotium tom. 3. Antiquit. Pictav. MSS. fol. 888. 889. et 891.

DEPORTATIO, Idem quod *mox Deportus*, in Indice MS. Beneficiorum Eccl. et Direc. Constantiensis fol. 67. v. et in Chartulario S. Vandregesii tom. 1. pag. 752.

DEPORTATIO, Transvectio, vec-

tura, Gall. *Transport*. Chartul. Buxer. part. 10. ch. 7: *Robertus... recognovit... quod nullum jus habebat in Deportatione tertiarum de Pantie*.

◦ 4. **DEPORTATIO**. Gratia, favor, studium, Gall. *Support, protection*. Sacram. fidelit. Olivarii de Terminis ann. 1241. in Reg. feudor. senescal. Carcass. etc. fol. 405. v. : *Nec Deportationem, nec confederationem cum inimicis ejus habebat, etc.* Vide supra *Deportare* 1.

DEPORTUS. Jus caduci in Beneficiis Ecclesiasticis, quando vacant, quod ad Episcopum aut Archidiaconum spectat, seu *Annata*, et redditus primi anni Beneficii Ecclesiastici vacantis, de quo jure multa Chopinus lib. 1. de Sacra Polit. tit. 4. art. 16. lib. 3. tit. 3. art. 4. 5. 6. 7. Raguellus in voce *Deport*, et Innocentius Cironus in Paratit. Decret. lib. 5. cap. 12. Vide nuperam Conciliorum Ecclesie Rotomagensis Collectionem pag. 323. et Hist. Eccl. Meld. tom. 2. pag. 228.]

◦ In Chartulario S. Vandregesilli tom. 1. fol. 341. habetur Instrumentum anni 1337. quo notum fit, Abbatem et Monachos ejusdem Monasterii consuevisse *Percipere, habere, colligere et levare in supradicta Ecclesia parochiali (S. Vandregesilli) omnes fructus, obventiones et emolumenta quaecumque obveniant in eadem parochiali Ecclesia per quadraginta dierum spatium commune sequentium, dum et quotiens ipsam Ecclesiam vacare contigit parochialem, quous modo vacaverit; et hoc percipere consueverunt prefati Religiosi per modum Deportus, e. mediantibus hiis ipsi Religiosi tenentur et sunt affecti in eadem parochiali Ecclesia, pendente termino dictarum quadraginta dierum, facere deservire in divinis. Idem jus habent iidem Monachi in parochia de Rensecon, ut patet ex laudato Chartulario fol. 343.*

◦ **DEPOSITARE**, Deponere, Gall. *Deposer*. *Mette en Depot*. Acta B. Thomassi, tom. 3. Martii pag. 604: *Mandavit clavem capse Depositare penes... Julianum Archipresbyterum presentari*. Fr. Leonardus in Additionibus ad Vitam S. Antonini, tom. 1. Mail pag. 336: *Repertum fuit fuisse drappos per duos fures Depositatos penes quosdam*. Appendix ad Vitam B. Augustini Novelli, Mail tom. 4. pag. 625: *Et eas apportaret et conduceret in dictam majorem Ecclesiam ibique Depositaret*. Occurrit rursus apud Muratorum tom. 9. col. 54.

◦ **DEPOSITARIA**, Officium apud moniales, quod ita describitur in Regula sororum Fontis-Ebraldi cap. 30: *Ad Depositariam (pertinet) tenere comptum, scribere et receptam facere de omni auro, argento, telis, pannis conventui vestro datis, emptis, aut quomodolibet alias spectantibus, que reponi in deposito debent*.

◦ **DEPOSITARIUS**, Custos depositi, apud Ulpianum, et in plerisque etiam Monasteriis.

◦ Stat. MSS. eccl. S. Laurent. Rom.: *Item voluerunt quod ille, qui pecunias levabit de tribus in tribus mensibus, alius duobus sociis suis legale et bonum comptum de receptis et datis reddere teneatur, et id quod supererit dicto Depositario sive constructori tradere teneatur*. Apud Benedictinos, maxime Congregationis S. Mauri. *Depositarius mensam et res quotidiani usus sub celerario curat*.

1. **DEPOSITIO**, Pœna Ecclesiastica, qua rei Clerici e suo gradu ejiciuntur, mitior degradatione. Vita Ludovici Pii ann. 818: *Episcopos porro hac constrictos*

in immanitate ab Episcopis reliquis Depositos, Monasteriis mancipavit. Regiam Majest. lib. 2. cap. 13. § 14. de servo Clerico: *Et si iudicio reddi debeat, Depo- nendus est, vel degradandus, antequam reddatur*. Vide Gualterum in Tabulis Siculis pag. 40. 41. etc. et supra *Degradatio post Degradare*.

2. **DEPOSITIO**, Dies obitus, quo mortuus terræ mandatur, in terram deponitur, vel quo quis vitam deponit: cuius appellationis causam fuse explicat S. Ambrosius Serm. 70. Vetus Inscript. Eboracæ apud Resendium: *Depositio Pauli, famulus Dei vixit annos L. et uno, requievit in pace D. III. Id. Martias era DLXXXII. Hariulfus lib. 4. Chron. Centul. cap. 21: Angeltrannus, qui patri succedebat, in die Depositionis ejusdem patris sui jam dictam villam Sancto contradi- dit*. In Charta donationis, quæ sequitur: *Quod pater meus, Comes scilicet Hugo, adhuc vivens, sed diem mortis extremum trahens, pro suo remedio animæ villam... S. Richario tradidit*. Passim in Martyrologio, quod D. Hieronymi titulo circumfertur, et aliis. Hinc

DEPOSITIO, pro die obitus anniversario. Joannes Episcopus Abrincensis de Offic. Eccl.: *Sunt quedam Ecclesie, in quibus exceptis Depositionibus solum per Kalendas mensium Missæ festive celebrantur Mortuorum*. Occurrit mox rursus.

Proprie autem usurpatur hæc vox de festo sancti Joannis Evangelistæ, quod vulgo appellatur *Depositio*, quia locum sepulture vivis intravit, et ita seipsum deposuit. Ita Durandus lib. 7. cap. 1. n. 19.

DEPOSITUS, Mortuus, vel certe humo mandatus. Inscriptio Romæ: *Hic jacet... Deposita III Kalend. Decemb. Alia Mediolani: C. Celio bene merenti, qui vixit annos p. M. XXXV. etc.* Passim in Monumentis Christianis apud Gruterum pag. 832. 8. 1051. 1. 2. 9. 1052. 9. 10. 1054. 1. Sirmondum in Epitaph. Ennodii, et aliorum, in Notis ad Epist. ejusdem Ennodii lib. 6. Epist. 6. ad Epigr. 8. 79. etc. apud Laurent. Schraderum in Monument. Ital. pag. 91. 6. Ughellum tom. 4. pag. 598. tom. 5. pag. 287. 284. etc. [Gualterum in Tabulis Siculis pag. 40. 41. etc.]

◦ 3. **DEPOSITIO**, an pro Translatione alicujus sancti interdum accipiatur, disquirunt docti Hagiographi tom. 5. Jun. Act. SS. pag. 409. quos consule

◦ 4. **DEPOSITIO**, Emporium, ubi jure privilegii vectores per aliquot dies mercas deponere et venales habere cogebantur. Vide *Stapula* 1. Privileg. Civit. Stettin. ann. 1283. ap. Haltaus. Glossar. German. col. 1417. voce *Niederlage*: *Omnia bona quacumque fuerint, que de partibus superioribus Oderam descendendo, vel de partibus inferioribus Oderam ascendendo ad ipsam nostram civitatem Stettin ducuntur, ipsa in civitate debent deponi et servare ibidem Depositionem*. Plura apud Haltausium l. l.

◦ **DEPOSITOR**, Qui depositum alicui credit. Stat. Avenion. ann. 1243. cap. 30. ex Cod. reg. 4659: *Compellatur a curia depositarius ad submitionem Depositoris tenere ostagium donec, ut dictum est, depositum restituerit memoratum: ostagium autem teneat in qua parochia Depositor elegerit*.

◦ **DEPOSITORIUM**, Repositorium, *αποθήκη*. Gloss. Lat. Græc. Sangerman.

◦ **DEPOSITUM**, Arca in qua pecunia deponitur, vel locus ubi alia quævis bona deposita asservantur, præcipue in

monasteriis. Reg. visitat. Odonis archiep. Rotomag. ex Cod. reg. 1245. fol. 406: *Habebant (moniales monasterii Villaris) in Deposito seu thesauro, solutis debitis omnibus que debebant, vij. libras*. Vide supra *Depositaria*.

◦ **DEPOSITUS**. Vide *Depositio* 2.

◦ **DEPOSSIDERE**, Gall. *Deposeder*. Aliquem rei alicujus, v. g. beneficii si Clericus sit, possessione privare, depellere. Statuta Ecclesie Nannetensis ann. 1389. art. 9: *Si demum in talibus nefariis actibus animis induratis perseverare non abhorruerint, privandos et Depossidendos fore declaramus*.

1. **DEPOST**, Pone, post, *Derriere*. Acta Proconsularia Marcellinæ PP. ann. 308: *Aliud nescio, nisi quia Depost orcam eam (lucernam argenteam) jecit*. Acta Martyrii S. Theodoriti: *Introducto ergo Theodorito, legatis de post manibus, etc.* Utuntur præterea Stephanus Tornacæ. Epist. 134. Nizo Abb. in Vita S. Basini Archiep. Trevir. n. 2. 17. etc. Henricus Aquiloniensis in Lubeca cap. 10. [Vide Ludewig. tom. 6. Reliq. MSS. pag. 137.]

◦ 2. **DEPOST**, Exinde, postea, Gall. *Depuis*. Vita S. Godelevæ tom. 2. Jul. pag. 431. col. 1: *Certa Depost tamam compertum experientia didicimus*. Acta dissolut. matrim. Ludov. XII. reg. Franc. fol. 146. r. ex Bibl. reg.: *Præterea deponit quod deponit ipse fecit plura alia veagia ad Britanniam*. Chron. Joan. Whethamst. pag. 367: *Sicque ipsi adierunt et proposuerunt in omni parlamento Depost per septem annorum spatium infra regnum tento, etc.*

◦ **DEPOSTARE**, Devehere. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641: *Depostat, devehet*. Sed leg. videtur *Deportat*.

◦ **DEPOSITIO**, pro *Depositio*, in Inscript. Gudii CCCLXV. 1.

◦ **DEPOSITUS**, Versus cantici *Magnificat*, ad cujus cantum pluries aliquando repetitum, episcopus stultorum ludicræ dignitatis insignia, a recens electo suscipienda, adjunctis quibusdam ludis, deponebat: unde *Ludus Deposuit* appellabatur. Hujus ritus non veneranda, sed ridenda antiquitas constat ex Statuto Odonis episc. Paris. contra festum fatuorum ann. 1106. in Chartul. ejusd. fol. 49. v.: *Statuimus etiam ne dominus festi cum processione vel cantu ad ecclesiam adducatur, vel ad domum suam ab ecclesia reducatur... Deposuit qui quies ad plus dicitur loco suo*. Stat. capit. S. Petri Insul. 13. Jul. ann. 1581. ex Reg. K. act. capitular. ejusd. eccl.: *Nos decanus et capitulum ecclesie collegiate S. Petri Insulensis per singulos et per juramentum, durantibus capitulis generalibus, capitulariter congregati, pro comperto habentes scandala et ludibria, que sub Fautuitatis prætextu per he. officios et habitatos dictæ nostræ ecclesie a vigilia usque ad completas octavas Epiphaniæ fieri et exerceri consueverunt, in ecclesie et status ecclesiastici dedecus, vituperandum et contemptum redundare, matura deliberatione premissa, statuimus et ordinamus, quod deinceps nullus nominetur, assumatur et creetur prælatus follorum, nec ludus, quem Deposuit vocant, in dicta vigilia, aut alio quocumque tempore, ludatur, exercetur aut fiat*. Eadem ceremonia, non minus fortassis ridicule, adhibita etiam cum præ alicujus societatis præfectus, in signum dimissi officii baculum patroni ejusdem, ut vocant, deponebat: quod discimus ex Stat. ann. circiter 200. Hospit. S. Jacobi Paris: *Après le diner on porte le baton au cœur,*

et la est le trésorier, qui chante et fait le Deposuit. Stat. synod. ann. 1642. Petri de Broc episc. Autiss. : Pendant que les batons de confrérie seront exposés pour être enchéris, l'on ne chantera Magnificat, et n'appliquera t-on point ces versets Deposuit et Suscepit à la délivrance d'iceux ; ains on chantera quelque antienne et répons avec l'oraison propre en l'honneur du Saint, duquel on célèbre la feste. Vide Mercur. Franc. ann. 1733. mens. Aug. pag. 1764.

† **DEPOTIOR**, *περὶ τῆς ἐπιτομῆς*. Gloss. Lat. Gr. Sanger. Est quasi a *Depotur*. Inebriatus, ex *De* et *potus*.

° **DEPRÆCIDERE**, *Præcidere*, Gall. Couper. Stat. crimin. Saonæ cap. 29. pag. 58 : Si autem ex proposito vel dolose ferro percusserit, ultra prædicia, manus ei Depræcidatur.

† **DEPRÆDICATIO**, pro *Deprædatis*. Ecclesiarum depressio et *Deprædicatio*, apud Rymorum tom. 1. pag. 77. col. 2.

° **DEPRÆSENTARE**, Vicem, auctoritatem alicujus obtinere, referre, Gall. *Représenter*. Charta ann. 1486. Inter Probat. tom. 2. Annal. Præmorstr. col. 364 : *Datum et actum Coloniae, nobis abbatissa et virginibus, conventum Depræsentantibus, congregatis*. Eadem rursus occurrunt col. 366.

° **DEPRÆSENTARI**, SENTENTIA. Rem aperte exponere, ut de ea quis judicare possit. Vita S. Emmer. tom. 6. Sep. pag. 47. col. 2 : *Mitte quemvis prudentem mecum pariter, ut Depræsentetur in conspectu tanti pontificis hac de re sententia, et ibi normaliter dijudicet*.

° **DEPRÆCANSATIO**, Tributum, quod exigitur quasi *Depræcando*. Charta ann. 1333. apud Ludewig. tom. 9. Reliquiar. MSS. pag. 548 : *Nolentes insuper ipsos Judæos, donec a prædictis consulis præcipua pecunia liberati fuerint et soluti, per nos aut officiales nostros exactionibus seu Depræcansationibus quibuscumque quomodolibet aggravari*. Vide *Depræcatura* et *Præcaria* 2. [° Vide *Demanda*, *Petitio*, *Hede*, etc.]

† **DEPRÆCARI**, Per præcariam seu chartam prædium aliquod ecclesiasticum ad vitam sub annuo censu possidere. Codex MS. Irminonis Abb. Sangerm. fol. 62. v. col. 1. *Has xi. donationes Depræcata est Ermenbergæ et soluit inde solidos ii. ad luminaria S. Germani*. Ibi. col. 2. *Et pro hac donatione Depræcata est duas donationes supra scriptas. Donat inde denar. iiii.* Vide *Præcaria*, et mox *Depræcarius*.

° Nostri *Deprier* dixerunt, pro *Præcari*, supplicare. Lit. remiss. ann. 1306. in Reg. 153. Chartoph. reg. ch. 506 : *Le suppliant se feust trait par devers ledit curé, en lui Depriant que de ors-en avant se voulsist deporter de plus aler ne fréquenter avecque elle (sa femme)*. Aliæ ann. 1412. in Reg. 106. ch. 260 : *Les aucunes Deprierent au suppliant qu'il leur voulsist donner des pommes, etc.*

† **DEPRÆCARIUS**, Qui *præcario* tenet prædium ecclesiasticum. Testamentum Brunonis Archiep. Colon. apud Leibnitium Script. Brunsvic. tom. 1. pag. 290 : *Prædium præterea quod Wodilo Depræcario nostro dedit*. Folquini Codex MS. in Archivo S. Audomari : *Veniunt de melle certarii vi. Item de bunariis vi. veniunt pisces quanti possunt. De terra censati in Colonia a Depræcariis veniunt de formatiis pensæ LX.* Vide *Depræcari*, et *Depræcatura*.

° **DEPRÆCATORIE** EPISTOLÆ. Vetus Codex Canonum ex Bibl. Regia in Concilio Antioch. cap. 8 : *Presbyters, qui in agris*

Canonicas Epistolas dare non possunt, ad solos tantum vicinos Episcopos literas destinabunt. Ubi Glossa interlinearis, *litteras simplices*. Et ad marg. : *Id est, Depræcatorias, non formatas*.

DEPRÆCATORIA EPISTOLA, [° LEGATIO.] qua quis rogat, *præcatur*. Liber MS. Miraculorum SS. Floriani et Florentii : *Et quia tunc præsens Abbas non aderat, obnixè deprecatur est Fratres, ut ex nomine Abbatis ac ipsorum, Depræcatoriam Epistolam præfata Episcopo, a quo in penitentiam missus fuerat, transcriberent, quatenus cum in propria parochia misericorditer reciperet*. [° Vita Burchardi Episcop. cap. 3. ap. Pertz. Scriptor. tom. 4. pag. 834. *Depræcatoria Legatio*, in P. Damian. Vita S. Romualdi cap. 65. ibid. pag. 861. Verba *Depræcatoria*, in Vulgat. Maccab. 1. 10. 24.]

DEPRÆCATURA, Idem quod *Præcaria*, vel *Præcatura*. Charta Angilranni Comitis Pontivi apud Hariulfum lib. 4. cap. 21 : *Sub excommunicatione interdixit, ne aliquis amplius in illa villa, neque per vim, neque per Depræcaturam, neque per advocaturam de omnis consuetudinibus amplius aliquid expetere*. Vide *Præcaria* et *Præstaria*.

DEPRÆCIARE, Pretio minuere, Gallis, *Depriser*. Papias : *Depræciare, de pretio auferre, deprimere, vilificare*. Tertullianus Apologet. cap. 45 : *Sed et Epicurus omnem cruciatum doloremque Depræciat, modicum quidem contemptibilem pronuntiando, etc.* Et de Spectac. cap. 22 : *Amant, quos multanti, Depræciant, quos probant*. Fortunatus lib. 5. Poem. in Epist. ad Syagrium : *De compendio cogitans, ne utilitate pretii Depræciaretur, tibi merces captivi, etc.* Matthæus Vindocinensis in Tobia :

Te mediante ratum Depræciatur opus.

Aliibi :

Alterius pretium Depræciare studeo.

Egidius Corboliensis MS. lib. 3. extremo de Virtutibus antidotorum :

Sed perversa tui lex est et regula moris, Ut quod scire nequis, id Depræciare labores.

Utuntur præterea Cyprianus de Ascens. Christi, et in Symbol. Sidonius lib. 1. Epist. 7. lib. 2. Epist. 10. et Carm. 22. Marius Mercator, pag. 75. Ambrosius de Bono Mort. Will. Malmesbur. in Vita S. Aldhelmi cap. 10. Julianus Antecess. Nov. 57. Halitgarius cap. 4. Petr. Damian. lib. 4. Epist. 17. etc.

DEPRÆTIATUS, Dictus, inquit idem Papias ex Isidoro lib. 10. *quod non sit aliquo pretio dignus*. Gloss. Lat. Gr. *Deprætiatus*, *δὲ πτωχὸς*. Gloss. Alfrici : *Deprætiatus*, *wurdeleas*. Paulhaus Carr. 14 :

Namque ubi corpore curatur gloria pompa, Vilescit pretio Deprætiatus homo.

Vide *Pretiare*.

DEPRÆTIARE, alia notione accipitur in Canonibus Hibern. lib. 41. cap. 22 : *Filius adlatus, servus est ejusdem* (Ecclesie) *nisi Deprætiatur*. Id est, filius projectus, et allatus ad Ecclesiam, ejusdem servus est, nisi dato pretio redimatur. Confer *Depræcari*.

DEPRENDERE, pro *Deprehendere*, Recipere quod cuiquam per vim ablatum est. Charta ann. 1308. apud Lam. in Delic. erudit. inter not. ad Hodoepor. Charit. part. 1. pag. 181 : *Inter aliquas singulares personas Vullterrane civitatis vel ejus districtus, nulla repræsentatio seu Deprændendi licentia, de cætero concedi-*

tur vel concedatur. *Deprehendendi*, in alla ibid. pag. 184.

DEPRISUS. Charta Rotroci Comitis Perticensis ann. 1136 : *Volumus insuper... quod ipsi et sui homines a pedagiis, transversibus, Deprisibus, et quibusvis consuetudinibus... liberi sint et immunes*. Scitum quid sit *Depris*, apud Parisienses, cum quis prædium emere volens, dominum feudalem convenit, et cum eo de laudimiis paciscitur, et de pretio quidpiam sibi condonari obtinet.

° Exactionis seu *corvate* species. Charta ann. 1114. ex Tabul. episc. Carnot. : *Et aliis quibuscumque nominibus vocentur consuetudinibus... et exactionibus secularibus... et horum omnium Deprisibus, una cum suis equis... liberi sint et immunes*. Vide infra *Deprætitum*.

° DEPRIVARE, Aliquem e suo gradu dejicere, officio vel dignitate privare, apud Hicke. in Præf. Thes. Septemtr. pag. xlvij. ubi de Wilhel. Lloyd episc. Norwic. : *Cum ecclesie Anglicane magno damno gregisque sui gravissimo dolore diocesi sua Deprivatus*. Ibidem accipi videtur hæc eadem vox pro eo cui angusta res est. *Depriver* vero, Aliquus familiaritate abstinere, in Consolat. Boetii MS. lib. 1 :

Pour ce m'a Deprivé le roy, Ne me voit, ne me regarde.

† DEPRIVATIO, pro *Privatio*, Depositio. *De translatione Rossensis Episcopi ad sedem Londoniensem per Deprivationem Edmundi Bonner*, apud Rymor. tom. 15. pag. 222. Non semel occurrit ibi et pag. 258.

† DEPRIMERE, *Cantare*, apud Papiam. Hinc in Officio Dominicæ Palmorum : *Cui puerile decus prompsit Hosanna pium*, id est, *Cantavit*.

° DEPRIMITERE, Promissa non servare. Vita S. Eustasii abb. Luxov. Sac. 2. Bened. art. 12. pag. 117 : *Cogentibus ergo cunctis Agrestibus simulate pacem postulatis, quod postea actis Deprimitis*.

DEPROFERUS, Valde *Properus*, et *probrus*. Vide Gothofred. ad l. 13. Cod. Th. de Re milit. (7. 1.)

DEPROPIIUS, Contrarius. Liber Diurnus cap. 2. tit. 9 : *Si præter hæc aliud agere præsumero, eris mihi in illa die terribilis iudicii Depropius, etc.*

DEPROPRIARE, Extra proprietatem ponere. Matthæus Vindocinensis in Tobia :

Sic tria Depropriant proprium, divina potestas, Clandesina cuncta, jugum mortis, avara lux.

DESPROPRIAMENTUM. Statuta Ordinis Hospital. S. Joannis Hierosol. tit. 1 : *Quod Fratres quolibet anno conficiant Despropriamentum*. Adde tit. 3. § 5. tit. 4. § 16. 17. tit. 12. § 19. Quale autem illud sit, sic exponitur tit. 19. de Verbor. signific. § 34 : *Despropriamentum est veluti privati abdicatio, cum Fratres id declarent, quod in suppellectili ac re domestica et familiari habent*. [Hinc liquet, mea quidem sententia, *Despropriamentum* non tam esse abdicacionem peculii, quam ejus declarationem : qua notione sumuntur Gallica voces *Deprier* et *Depry*. Chartularii Gemeticensis tom. 1. fol. 10 : *Quand nos vins ou autres boissons de nostre creu, maisons et provisions passent traversant la riviere de Saine, ou entrent en ladite ville de Rouen, nous sommes quittes pour Deprier à la Viconté en affermant le nombre desdits vins et autres provisions, et après ledit Depry, pouvons passer franchement sans pour ce payer*

aucun peage, acquit ou tribut. Deprier
Declarare est, Depry Declaratio.]

DE PROXIMO, Brevi, intra proximos
dies, Gall. Dans peu. Steph. de Infes-
tura MS. de Bello inter Sixtum IV. PP.
et reg. Ferdin. ann. 1482: Accedentes
(cives Romani) gratam habuerunt au-
dientiam et pollicitationes infinitas pro-
misitque pontifex se provisurum oppor-
tune De proximo.

DEPTALIS, VINUM DEPTALE, in
Chartul. Celsinian. ch. 249: Breve pro
penitentia Pontii et pro anima redimen-
da, quando lavavit... denarios sexdecim
et unum modium de vino Deptale. An
debitum, vel censuale?

DEPTELIUM, La piaga navale ficta.
Glossar. Lat. Ital. MS.

DEPTIVUM, Diptychum Papias: Dep-
tivum, duae tabulae, pten enim Graeco ta-
bula dicitur. [Hinc Deptica, pro Tabulis
pugillaribus eburneis Leg. I. Cod.
Theod. de expensis ludorum. (15, 9.) Vide
Diptycha.]

DEPTUS, Secutus, Papias: f. quod
Ademptus sit idem qui Assecutus.

DEPUBIS, Porcus sagens. Gloss. Isid.
Festus: Depubem porcum lactantem, qui
prohibitus sit pubes fieri.
Hinc emendandum Glossar. Lat.
Gall. ex Cod. reg. 7692: Depupis, porcel
qui tete.

DEPUBLICARE, Deperdere. Additio
ad Legem Frision. cap. 8: Si... quodlibet
animal fugiens dominum suum ab alio
fuerit receptum, et querenti domino ne-
gatium, et iterum. Depublicatum, reddat
aut ipsum, quod suscepit, aut aliud si-
mile, etc.

DEPUBLICARE, Publicare, nostris
aliis Depubier. Edictum Caroli M. apud
Marten. tom. 7. Ampl. Collect. col. 25:
Et si mala est fama, Depublicetur ab om-
nibus, non per invidiam, neque per alicu-
jus mala persuasionem, sed ex veritate
proferendum. Mirac. MSS. B. M. V.
lib. 1.

Après ma mort, la Dépulle
En tous le liex qui te terra.

DEPUBLICATIO, Publica declaratio.
Vita S. Goaris. Julii tom. 2. pag. 336:
Melius fuerat antea absconsa confessio,
quam ista principalis Depublicatio.

DEPUDESCERE Gloss. Gr. Lat.: 'Απα-
ρθεσία, Depudescere, Luberescere. Depudo,
απαρθεύω.

DEPUDICARE, Stuprare, Pudicitiam
auferre. Onomast. apud Martinium: δια-
ρθεύω.

DEPUGIS, Καταπόδος, καταπόδων, Cy-
nadius. Suppl. Antiquarii Papias: Depy-
gis, Denaticata sine natibus; nam Pyga
extrema pars corporis. Vox nota Horatio.

DEPULPARE, Macie conficere, tenua-
re, pulpam detrahere, Gall. Decharner.
Gloss. Lat. Gr. Sangerman.: Depulpo,
αποσπάω.

DEPULSARE Vide Pulsare campanas.

DEPUNCTAMENTUM, Abdicatio, ces-
sio rei possessa. Arest. ann. 1868. 17.
Mali in vol. 5. arestor. parlam. Paris.:
Ipsos (defensores) praesentis lito durante
sine alio Depunctamento seu novatione
per modum provisionis aut aliter custo-
diri, etc. Hinc

DEPUNCTARE, DEPUNCTUARE, Rei
alicujus dominio et possessione exuere,
privare, ab officio remove, nostris
etiam Depointer. Arest. ann. 1354. 23.
Jun. in vol. 4. arestor. parlam. Paris.:
Ipsum Beguin de possessione et saisina ac
statu sua, in quibus fuerat et erat pacifico,
Depunctaverant sine iudicio, sine lege.
Alfred ann. 1347. 19. Jan. ibid. vol. 2:

Dominus de sancto Venantio, Francie
marescallus, de dicta sua possessione et
saisina Depunctuatus fuerat. Charta
Phil. comit. Fland. ann. 1447: En dé-
chargeant et Depointant soigneusement,
si mestier est, ceux qui de présent sont en
la loy de nostre ditte ville (de S. Omer.)
Lit. ann. 1359. tom. 3. Ordinat. reg.
Franc. pag. 357: Que très grant destor-
bier leur seroit et empchement de leur
vivre, les Despointer dudit fait. Despointe-
r et Despointier, in Lit. ann. 1370.
tom. 5. earumd. Ordinat. pag. 373. et
ann. 1379. tom. 6. pag. 436. Vide infra
Desapunctare.

DEPURARE, Purum reddere, perpur-
gare, Gall. Depurer. Arnauld. in Rosar.
MS. lib. 1. cap. 1: Verum tali continua
sublimatione Depurat. Joan. de Carda-
lhaco serm. in Assumpt. B. M.: Et tunc
seditas nostra et turpitudi Depurabitur et
mundificabitur.

DEPUTARE, [Amputare. DIEF.]

DEPUTATI, Gloss. Lat. Graec. Deputa-
tus, καταχθεσις, ἀποσπασθής: Deputatio,
ἀποσπασθής, ἀποσπασθής: Deputantur, ἀ-
σπασθής, ἀποσπασθής: Fabricis et aliis ope-
ribus publicis Deputati, in l. 8. C. de
Servis fugit. (6. 1.) Οὐδέντοι, qui nu-
meri cuiusque arma procurabant, Fa-
bricenses. Peculiari vero appellatione
Deputati dicitur, quod essent ἐν τοῖς ἀποσπασ-
θῆσιν ἀποσπασθῆσιν, ut est in Nov. Just. 85.
§ 2. et annonas de publico sumerent,
perinde ac milites ipsi, unde Statuti
numerorum vocantur a Juliano Antecess.
Const. 79. § 2. Glossa Basil.: Αποσπασθῆσιν,
ἀποσπασθῆσιν. Totidem verbis
Suidas in Etymologico. Sic legendum
in Graeca Inscriptione apud Jac. Spon-
nium tom. 3. Itiner. pag. 165: ΑΥΡ.
ΦΑΑΒΩΝΗΝ. ΠΟΡΦΕΙΝΩΝ ΕΚΑΤΟΝ-
ΤΑΡΙΧΩΝ ΔΕΠΗΤΑΤΩΝ ΕΡΕΙΜΗΘΕΙΑ-
ΤΑΤΩΝ. Ejusmodi igitur sunt, qui in
Notitia Imperii dicuntur Deputati scholae
Agentium in rebus, et Deputati Domes-
ticorum, et Deputati Equitum et podi-
tum. Vide Jac. Gothofredum in Paratit.
ad tit. de Re militari lib. 7. Cod. Th.

DEPUTATI dicti postmodum sequiore
Graecia, selecti quidam ex singulis ordi-
nibus viri aliquot alacres, ex his potis-
simum, qui minus locupletes erant, qui
vulneratos in praelio reficiebant, aut
collapsos ab equis erigebant, aut labo-
rantes e certamine asportabant. De his
copiose Rigaltius in Glossar. ex Mau-
ricii et Leonis Tacticis. [Vide Scribo-
nes.]

DEPUTATI, in Ecclesia Graecanica,
quorum ministerium erat, Patriarcha
procedente, e via populum abigere.
Ordo M. Ecclesiae: Ο ἀνοράτος περιπαθῶν
ἐμπροσθεν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου, καθήκοντα τῶν λῶν
ἀπὸ τῆς στρατιῆς. Eadem habet Catalogus
Official. M. Ecclesiae apud Goarum in
Euchologio Graeco, ubi Deputati et Ce-
roferarii ordinatio refertur, quasi idem
fuerit ministerium. Deputati meminit
Cantacuzenus lib. 1. cap. 41. et Codinus
de Offic. Vide Meursium. [60 Et Cang.
Glossar. med. Graec. col. 280.]

DEPUTATIA, DEPUTATUS, us. Lega-
tio, Gall. Deputation. Utrumque legitur
apud Rymerum tom. 14. pag. 452. col. 1.
DEPUTATUS, a Gallico Député, Le-
gatus, missus, cui res examinanda com-
mittitur. Inquisit. Ann. 1268. ex schedis
Pr. de Mazaugues: Et ipse iuxta cum præ-
dictis Deputatis. Infra: Respiciuntur per
homines Deputatos per curiam Arelatis.
Vide Deputatia.

* DEPUVERE. [Cedere. Lucilius.]

DEPYGIS Vide Depugis.

DEQARCHARE, Exonerare, Gall.
Décharger. Charta Thomae Abb. S. Ger-
mani Paris ann. 1249. in Libro Anivers.
B. fol. 217: Forensis panem vendere non
poterit nisi solum transeundo, excepto
praedicto die fori: qui vero in ram fecerit
nullo emptore praesente, vel Dejarchave-
rit, panem totum amittet.

DEQUASSARE, Vita MS. S. Amatoris
Episcopi: Et his dictis Sacerdotis suavis-
sima verba Dequassans, respondit, etc. id
est, expendens.

DEQUITATIO, Redemptio, Gallice
Rachat. Synodus Mechlinsiensis ann.
1574. in Anecdotis Martenianis tom. 4.
col. 458: Item, concluserunt Domini, quod
ad petitionem partium poterunt permit-
tere redemptionem et Dequitationem par-
vorum censuum usque ad sex scutiferos
seu duodecim grossos, certo tempore præ-
firo, intra quod hujusmodi Dequitatio
fieri permittatur, et denario ad minus
vigesimo quarto; quodque denarii capi-
tales provenientes ex hujusmodi redemp-
tionibus applicentur in emptionem alio-
rum reddituum hereditariorum.

DEQUUS, Dictus. Diploma Childerici
II. Regis Franc. in Hist. Mediani Mo-
nasterii pag. 13. et apud Laguille in
Probat. Hist. Alsac pag. 3. col. 2. [60 Al-
sat. Diplom. tabul. 1. Schœpflin legit
de quas, quem secutus est Brequinus
num. 172.] Memorati homines qui in
ipsas Dequas villas commanere videntur,
totum et ad integrum ipsius Valdeio Ab-
bate omnes fonctiones reddere debeant.
Eadem habentur in Actis SS. Julii tom.
3. pag. 212. de S. Hildulfo.

DERAINARE, DERAINIA. Vide infra
Derainare.

DERAMARE, E ramis fructus excu-
tere, vel Ramos exseindere. Bertramus
in Vita S. Franc. April. tom. 3. pag.
383: Hic cum arborem quamdam conscen-
disset et eam Deramaret, subito eo caput
elevante globus rictorum super illius ocu-
los descendit. Verum alia notione surritur
apud Spelmanum in voce Adhra-
mire, ubi sic:

DERANIARE, Monachum dictum cen-
seo pro Deramare, quasi a professione
seu voto revocare. Bellum Deraniare,
item pro Deramare, id est, Denuntiare,
proferri: sed hoc compositum cum De
articulo infinitivi modi apud Anglo-
Normannos: illud cum de vel des præ-
positione a vel abs significanti et priva-
tionis vim habenti. Sic ille. Vide Adhra-
mire.

DERARAT, Torpet, frigidum est. Gloss.
Isid.

DERATA, Vox Italica, Cibaria, Res
venales consueti usus, Gall. Denrée.
Chronicon Parmense ad ann. 1300. apud
Murator. tom. 9. col. 842: Et satis bona
ubertas et Derata erat de omnibus victua-
libus. Vide Denariata.

DERATIONARE, [DERATIONARE, Li-
tigare, causam suam rationibus com-
probare, Rem aliquam, rationibus sibi
vindicare, Crimen a se amoliri. Judicium
Ludovici VII. Francorum Regis ann.
1171. inter Instrum. tom. 4. novæ Gall.
Christ. col. 243: Adjudicavimus vobis
per iudicium curie nostrae possessionem
et saisinam totius querelæ, donec eam
Jocerannus Derationaverit in curia nos-
tra. Chartular. S. Vandregesilli tom. 2.
pag. 2062: Quidquid in terris vel in boaco
Monachi Derationare apud Chitrium
potuerint, quiete et pacifice eis habendum
permiserunt. Miracula S. Rictudis num.
18. Mali tom. 8. pag. 94: Dicebat apud se,
jam totum Derationavi, quia ille non in-

venturus, qui contra me audeat ferre sententiam. Vita B. Lanfranci n. 31. Mail tom. 6. pag. 841: Cui Lanfrancus in faciem restitit, et coram omnibus testimonio antiquorum Anglorum, qui periti erant legum patrie. Deratiocinatus est libertatem terre sue. Vide Desrainare] et Ratio.

† DIRATIONARE, Rationibus sibi vindicare. apud Th. Madox in Formular. Anglie. pag. 889: Ego Ricardus filius Geri quietam clamavi de me et de hereditibus meis Willelmo de Burleia totam illam dimidiam hidam terre in Burleia, quam predictus Willelmus Dirationavit de Geri patre meo.

† DIRATIONATIO, Eadem notione, apud eundem Madox Formul. Anglie. pag. 235: Precipio, quod Monachi de Bordesleia habeant rectas divisas suas, sicut fuerunt tempore Regis H. avi mei... et quod vos eos juste adjuvetis ad hanc Dirationationem faciendam.

† DIRATIONARI, Liber niger Scaccarii pag. 110. Hugo de Draybon 11. Milites et tertium negat, qui nondum Dirationatur.

† DIRATIONARE SE, Crimen a se amoliri. Hist. Beccensis MS. fol. 380. num. 3: Si quis extraneus... ira subita aliquem infra parochiam Becci percusserit, si captus ille retentus fuerit, Dirationabit se in die in cura Abbatis, aut secundum curie ipsius iudicium emendabitur.

† DIRATIONARI, Rationibus sibi vindicare. Eadem Hist. fol. 285. n. 3: Ego Willelmus Rothomag. Archiep. concedo et confirmo, ut Ecclesia S. Marie Becci iure hereditario possideat Ecclesiam S. Marie de Ermentrudis villa, sicut Willelmus Abbas ejusdem loci et Monachi Dirationati sunt in Capitulo.

† DIRATIOCIARIARE PER DUELLUM, Rem sibi per duellum asserere. Epistola Galefrani Comitis Mellenti ad Eugenium Papam III. Hist. Harcur tom. 3. pag. 44: Item Richardus Brocet Robertus Prasbyter filius Ferondi hereditatem suam de villa S. Sansonis, quam per Duellum Diratiocinaverunt, Radulphus de S. Sansone predicta fratribus vendiderunt triginta et sex libras.

† DIRAINIARE, Chartular. S. Vicentii Cadman. fol. 156: Sed tantum venerunt cum eis ad placitum coram Roberto de Juliano et filio ejus, et Dirainiaverunt, quod non debebant dare talliam de illa censiva nec adiutorium.

† DIRAINIARE, Chartular. SS. Triait. Cadom. fol. 87: Sciendum est quod Johanna Abbatissa S. Trin. Cad. anno ab Incarn. 1183. Dirainavit domum, que fuerat Wigueni Britonis adversus Evainum et Benedictum, qui faciebant se de parentalia illius in curia Domini Regis, in plenaria assisa. Vide Deresnare suo loco.

† DIRAINIARE SESE PER JURAMENTUM, apud Lobinellum in Hist. Britan. tom. 2. col. 324.

† DIRATIONARE, Charta anni 1195. ex Tabulario S. Richarii. Abbas Gaufridus per belli victoriam Durationaverat.

† DERAUBARE, Furari, expilare, raudam, id est, vestem eripere. Gall. Derober. Mirac. MSS. Urbani V. PP.: Vidit quemdam hominem cum armis accedentem velociter passum erga ipsam, timens ne ipsam Deraubaret, quia erat in bono statu de raudis suis. Vide Derobare.

† DERAZELLARE, Navi vehere, f. a voce nautica Rader, Vadum petere. Extractum computi anni 1321. in Hist. Delphin. tom. 2. pag. 160. col. 1: Et pro tota dicta fusta quando fuit ante domum

III

Domini de Lugduno in Sagona Derazellanda, atteranda et in domo Domini reponenda. Ibid. eadem notione legitur Inrazellare, quod vide suo loco.

† DERBERAT, A. inserrumpit. Glossar. Sangerm. MS. num. 501.

† DERBIO, Piscis genus. Vide infra Glaucus.

† DERBIOSUS, Octavianus Horatian. lib. 1. Rer. Medicar. cap. 10: Derbiosos oculos, quos nos impetiginosos dicimus, asperitatum vitis laborantes, sic curare convenimus.

† DEREMENTUM, Charta Stephani Comitis sacri Caesaris ann. 1290: Item super eo, quod nos dicebamus, quod justitia Dereamenti boum in terra dicitur Odonis ad nos pertinere debebat: dicto Odonis dicente pluribus rationibus, quod cum in terra sua haberet omnem jurisdictionem altam et bassam, casus iste sicut ceteri casus, in terra sua emergentes, ad se pertinere debebat. Infra: Ordinotum insuper extitit super justitia Dereamenti boum, quod dicto Odoni... remanebit. Ubi justitia Dereamenti boum dicitur videtur, de bobus, qui extra agri domini limites aliquid de alieno agro arant et usurpant. Nostri Derens et Deraiement etiamnum dicunt, ex Gallico Raie, Sulcus.

† De bobus vastitate in agris vel silvis efficientibus intelligendam puto vocem Deramanti, eamque deducendam a Teutonico Derien, Deren, vel Daron, Noere, Killianus: Deren, Deyren, Noere, Officere, obesse, urgere. Dera, Deyre, Nocumentum, offensa, noxa, displicentia. Vide Glossarium Schilteri et infra Vastum facere.

† DERECTARIUS, Qui fores effringit furandi animo. Gloss. Lat. Gr.: Derectarius, ὁ τις τὰς ἀλλοτρίας ἐνέκειν τοῦ κλέψαι εἰσπράξαντος οἰκίας. Derectarius, ἑρπετανοίκτης, ἐκτετραδύτης, κατάρτος. Ex quibus idem Gloss. emendat Cujacius lib. 10. observ. cap. 34. Defectarii, lib. de Off. Procons. ἐκτετραδύτης, ubi legit Derectarii. Glossae Basilic.: Οἱ τοῦ κλέψου, καὶ ἐὶ σὺν τοῦ ἀναγκίζοντες, καὶ οἱ δερειάριοι, ἔχουσι κλέψαι. Derectarios quasi Derectarios appellari censent viri docti ejusmodi fures, voce ducta a Dirigere, quod est Effringere, uti notat Festus. Apud Basilium in Epist. δερειάριοι furibus junguntur. Vide eundem Cujac. lib. 10. Obser. cap. 27. et Agid. Menagium in Amentatib. Juris pag. 299. 2. Edit.

† DERECTUM, In rectum vadens. Directum vero, in latere rectum. Papias.

† DEREFALLE, vel deorfald, vox Saxonicæ apud Alfredum, pro vivario cervino, seu serpimento, pro includuntur damæ: a de or n, cervus, fera, et fall, stabulum. Vide Parcus.

† DERECTORIA VIRGA, Tabularium S. Aniani Aurelianensis: Ut vero istud firmius sit, virgam, quam vocant vulgo Derelictoriam, signum quidem traditionis, super altare publice impono. Ubi Virga Derelictoria videtur illa esse, qua utebantur vulgo in investituris, seu traditionibus rerum, quas Ecclesiis dereliquebant, et quam ad id in manus donatorum aut restituentium Canonici vel Monachi tradebant. Vide Investitura per baculum.

† DERELICTA, Vidua, nostris Déguerpie. Lit. remiss. ann. 1376. in Reg. 109. Chartoph. reg. ch. 112: Ja pieça à un certain jour Robin le Vasseur vout oster un baston à la Déguerpie de feu Robin Cornart, les deux enfans d'icelle Déguerpie se prinrent audit Robin le Vasseur, etc. Vide Relicta.

† DEREMONDARE, Purgare, emundare. Stat. Mutin. rubr. 305. pag. 88. v.: Canales Clari de ramo venientes per quos molendina macinantur, debeant deradi et Deremondari usque ad fontes in quibus oriuntur.

† DERENUS, Moneta, que eadem, ut fallor, ac Tarenus Joan. XXII. PP. tom. 4. part. 2. Epist. secret. pag. 89. apud Rainaldum ann. 1323. num. 9: Soldanus debet habere ab Armenis tributum consuetum anno quolibet, quod est 12. centena millium Derenorum per annum, quorum Derenorum singuli quatuor computantur pro Byzantio albo de Cypro. Vide Tarenus.

† DERERAGIUM, DERRERAGIUM, Debitum, quod in Jure Reliquum dicitur, Gall. Arréage: unde Estre en derriere dicebant, pro Fœnoribus obligari. Charta Phil. comit. Fland. ann. 1447: Auquel les causes laditte ville (de S. Omer) est à present moult fort endépté et en Derriere. Charta ann. 1326. in Reg. 62. Chartoph. reg. ch. 395: Concessit Guirardo Liveyo... viginti solidos Tholos. obliarum, et plus si sunt, cum dominationibus et omnia Dereragia dictarum obliarum, etc. Pluries ibi. et et Dereragia. Vide Areragium.

† DERESCIAT, Capitularo Caroli M. ann. 802. cap. 36. apud Baluzium: Si quis autem post hoc in perjurio probatus fuerit, manum dextra semper Deresciat: tamen hereditate propria priventur usque ad nostrum iudicium. Ubi forte leg. dextram se perdere sciat.

† DERESNARE, Litigare, causam suam rationibus comprobare, alias nostris Déraiser. Scacar. apud Cadom. ann. 1284. in Reg. S. Justi ex Cam. Comput. Paris. fol. 29. r. col. 2: In essonia de via curie, sufficit quod essoniatior dicat sine garanto, quod paratus est Deresnare ad esgardum curie. Pactum inter Ingeran. Codic. et Nicol. Camerac. episc. ann. 1264: Reconnoist lidis évesques que en pain, s'il est mesres qu'il ne doie, et en autres choses semblant, nous aions tel droiture comme nous devons avoir, c'est-à-dire, le suta de liurement la tierce, se Déraiser le poons par droit. Aliud sonat Desrainier, Eligere scilicet, in Poemat. Roberti Diaboli MS.:

Quant l'empereur ot Desrainié
Le camp, a furent araisié
Li Sarraie si laidement.

Desrainabile vero, pro Déraisonnable, rationi contrarius, in Libert. Novi castr. ann. 1256. tom. 7. Ordin. reg. Franc. pag. 385. art. 19.

† DERESNATIO, DERESNATOR, DERESNIA. Vide infra Desrainare.

† DERETRO, pro Retro, ab ante, Derriere Baruch cap. 6. v. 5: Visa turba Deretro.

† Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657. Detras, Prov. retro, Deretro.

† DERITTUM, DERICTUM. Vide Directum 3.

† DERIVARE, Originem ducere ab aliquo. Chronicon Danduli apud Murator. tom. 12. col. 475: Carolus de Durachio... qui a Carolo Duca Andegavensi filio Regis Francorum per descendente lineam Derivavit.

† DERIVATA, DELRIVA, Deflectio, declinatio. Gall. Derive. Stat. Taurini MSS. ann. 1390. cap. 68. ex Cod. reg. 4622. A.: De molendinis non faciendis a Deriva Durie usque ad vadum... Item quod nullum molendinum, nec paratorium, aut batanderium fiat a Derivata Durie usque ad Padum.

† DERIVATIM, Purchardi Gesta Witigwonis ap. Periz. Scriptor. tom. 4.

10

pag. 622: *Cum totius fons sapientie videatur Derivatim e vestri cordium fluentis emanare. Deducim, ap. Diomedem 2. pag. 168.*

† **DERIVERE**, Dinumerare, in MS. Ecclesie Bituricensis.

DEROBARE, Furari, expilare, *Robam*, id est, vestem eripere, ex Gallico, *Dérober*. Sanutus lib. 3. part. 13. cap. 10. *In insula vero descendentes, Derobato uno casali, rediere.* Occurrit apud Michaelem Madium de Barbizanis in Hist. cap. 17. Jo. Lucium de Regno Dalmat. ex veter. Chartis pag. 175. 183. [Julianum Cardinalem in Epist. ad Eugenium IV. PP. Murator. tom. 8. col. 439. 443. tom. 12. col. 421. 491. *Deraubatus*, in Litteris ann. 1333. apud D. Secousse tom. 3. Ordinat. Reg. pag. 239. Vide *Derobare*.]

DISROBARE, apud Petrum de Vineis lib. 2. Epist. 45. lib. 5. Epist. 48. 62. 78. [Nicolaum de Jamsilla de Gestis Fridrici II. Imperat. inter Scriptores Italicos Muratorii tom. 8. col. 500.] Vide *Robare*.

† **DEROBARE**, apud Parisium de Cereta in Chronico Veronensi ad annum 1286.

† **DEROBARE**, Eadem notione. Bonincostrus in Actis SS. Junii tom. 1. pag. 765. laudatus, ubi de sanguine S. Joannis Bapt. *Tu cogitasti eam (terram) Derupare, ut maneat inhabitata.*

† **DEROBATA**, Furtum. Ital. *Ruberita*, in Diplomate Jacobi Insulani Cardinalis, apud Illust. Fontaninum in Appendice Antiq. Hortæ pag. 463.

† **DEROBATIO**, in Litteris ann. 1337. ex Archivo S. Victoris Massil.

† **DEROBATIO HOSPITORUM**, in Arresto Parlamentii Paris. ann. 1335. inter Probat. Annal. Tolos. D. la Faille tom. 1. pag. 89.

† **DISROBATIO**, Epistola Roberti Regis Calabriae ad Barchinonenses, inter Anecd. Marten. tom. 3. col. 70: *Recipimus vestras litteras continentis Derobationem cujusdam kokæ Bernardi Garrigæ civis Majoricarum, factam ut isserit per quosdam piratas regni nostri Siciliae. Legitur etiam in Instrumento ann. 1332. ex Archivo S. Victoris Massil.*

† **DEROBATOR**, Expilator, prædator, Gall. *Pilleur*. Chron. Estense ad ann. 1299. apud Murator. tom. 15. Script. Ital. col. 346: *Invenierunt gentes dicti domini Massi, que derobant dicti domini Massi, que derobant dicti domini Massi, que derobant dicti domini Massi, et occidebant, vulnerabant et capiebant inimicos Derobatores. Vide Derobare.*

† **DEROCARE**, **DEROCARE**, Diruere, evertere, dejicere, arborem extirpare, nostris alias *Derocher*. Ital. *Dirrocare*, Hispan. *Derocar*. Annal. Casenat. ad ann. 1294. apud Murator. tom. 14. Script. Ital. col. 1161. *Malatestinus tunc potestas Casenæ Derocavit omnes quas potuit fortificas. Et col. 1113: Gallanus capitaneus Casenæ cum vicario ecclesie Ravennalis obsederunt castrum cum manganis, Derocando domus. Chron. Bergom. ad ann. 1404. ibid. tom. 16. col. 913: Cavaverunt ipsam turrim circumcirca et ipsam dirui et Derocari fecerunt. Charta ann. 1327. in Reg. 65. Chartoph. reg. ch. 65: *Eis imponebatur, quod... multas arbores Derocando sibi non licitas, et eas in usus suos convertendo, etc.* Vita SS. MSS. ex Cod. 28. S. Vict. Paris. fol. 65. v. col. 2: *Li Tyebre crut tant que il aloit sous les murs de Rome et plusieurs maisons Derocha. Vide Derochatura, Derucare, Dirocare et Derupare.**

† **DEROCHARE**, E rupe dejicere, præcipitem dare, dejicere, detrudere, nostris etiam *Derocher*. Stat. Vallis Se-

rian. cap. 41. ex Cod. reg. 4619. fol. 113. r. *Non sit aliqua persona que audeat... portare... aliquas carnes Derochatas, vel aliquo alio casu fortuito mortuas... ad bechariam. Lit. remiss. ann. 1459. in Reg. 190. Chartoph. reg. ch. 18: Lesquelz compaignons firent responce qu'ilz alloient querir une fille amoureuse avecques les clers du palais, et pour Desroquer les escoliers, s'ilz les trouvoient.*

† **DEROCHATURA**, a Gall. *Roche*, Dirruptio, abscissio rupis. Extractum comput. anni 1336. Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 325. col. 1: *Pro fractura rupis super qua dictum castrum est edificatum, et pro Derochatura rupis ante turrim, licet nondum sit aplanata, etc.* Delphinates etiamnum dicunt *Derocher* de quacunque ruina et prolapsione.

† **DERODERE**, alluere, Gall. *Baigner, couler contre*. Charta ann. 828. tom. 6. Collect. Histor. Franc. pag. 555: *Incipit possessio fluvii Ligeris a farinario cujusdam Bromedamii, et decurrit per ripam sancti Hilarii usquedum cujusdam Mortosii nomine vici Derodendo fines Ligeris alveo non modico invehito Deroder les terres, eas ad cultum redigere, in Hist. Tornac. lib. 1. pag. 52. et 53 quo sensu Desadnarder et Dessenarder usurpatum occurrit in Ch. ann. 1455. ex Chartul. Latimac. *Sont tenus aussi lesdits preneurs... de desfricher, Desadnarder et labourer toutes lesdites terres, et icelles desfrichées les tenir dela en avant en bon et suffisant labour sans les essayer. Desfricher et Dessenarder lesdites terres, in alia ann. 1485. ibid. Desrieque, eadem notione, apud Math. de Couciaco in Hist. Car VII. pag. 546: *Desrieque et essartier leurs terres, vignes et jardinages. Vide Deruanciare.***

† **DEROGAMEN**, Derogatio, Gall. *Derogation*. Actio qua præsens statutum, v. g. testamentum immunitur vel aboletur. Privileg. Sigismundi Imp. ann. 1431. apud Ludewig. E. H. M. S. tom. 1. pag. 438: *Deum cultus et ecclesiastici juris notabile Derogamen cotis detraheretur fidelium et proccassarentur testamenta multorum, etc.*

† **DEROGARE**, Detrahere. Papias: *Deruere, Derogare, detrahere, vituperare. Alibi: Detractare, Derogare, dedignari, temere. Concilium Emeritense cap. 17: Nullus subjectus decedentem detrahat Episcopum, nullus de eodem Deroget, ne malum quicquam loquatur. Ordericus Vitalis lib. 10. pag. 781: *Stephanus quoque Nlesensis Comes pene ab omnibus Derogabatur, et indesinenter verecundabatur. Passio SS. Seraphie et Sabine num. 2: Quid tibi ipsa Derogas, aut quare teme ipsam vilem reddis?* Utitur non semel Ruffinus in S. Hieronymum, et in Apologia pro Origene, ut et Symmachus, Sidonius, et alii.*

† **DEROGATIO**, Contumelia. Facundus Hermianensis lib. 7. cap. 7. pag. 503: *Et post modica Episcopo Edessa Derogans, dicit: Hic nostra civitatis tyrannus, etc. Hesso Schlasticus: Et omnes os adversariorum obstruet, et vocem Derogationibus onibus auferet. Concilium Lemovicense ann. 1611. sess. 1. *Exeat in medium, et libere dicat, ut aut doceat, aut doceatur, et Derogatio confundatur de fraternitate Ecclesie. Idem Ordericus lib. 11: Ne aliqua sub Derogatione occatio oriretur. Et eodem lib. *Ibique legalitatis et future Derogationis immemor, Adde pag. 834. Vita S. Waldetrudis n. 6: Hujusmodi irrationibus ac Derogationibus fatigatus, etc. Infra: Derogationes, irrationes, contumelias, etc.***

DEROGATOR, Detractor. Anastasius Bibl. in Prefat. ad VIII. Synod.: *Quod Patriarcha Ignatius Derogator esset ejusdem sancte memorie Methodii, et idcirco quasi parricida foret habendus, fama crebescit. Concilium Remense ann. 1049: Gebuinus Laudunensis Episcopus et Hugo de Braina Castello, qui inter ejus Derogatores quasi signiferi extiterant, eodem anno ignominiosa morte vitam finiunt. Adde Historiam mortis S. Leonis IX. PP. n. 1. [Sidonius lib. 3. Epist. 13: *Impportunus petendi, Derogator negati, emulatores accepti. Et Epist. seq.: De ceteris studii nostri Derogatoribus, etc.*]*

† **DEROGATIO**, [f. Pars a toto distracta] Charta Abbonis Patricii pro fundatione Monast. Novalicensis, ex Tabul. Ecclesie Gratianopol. fol. 57. 52: *Et illud mihi in hunc testamento meum addere placuit, ut dum et domnos patruus meus Semforianus condam Episcopatum Wapencense in suam habuit gubernatione, et devotione sua, ut medietate Derogationes portione ipsius in valle Segucia ad ipsa Ecclesia per sua esturmenta delegare voluit, etc. Infra: *Ipsi cartam donationis de medietate locelli nostro commune Derogationes in valle Sigunia ad jam dicta Ecclesia sancte Marie Wapencense quod scripserat, dum et lex hoc prohibet, et postea ipse de ipso onos Episcopo a malis hominibus ejectus fuit, et ipsa portio Derogationis ad ipsa Ecclesia Wapencense nunquam fuit tradita nec recepta, ideoque, etc.**

† **DEROGATORIUS**, Derogans, Qui immunit legis, vel cujusvis statuti præcedentis auctoritatem. *Derogatoriarius Derogatorie*, voces in Cancellaria Romana notissimæ. Vide, si vis, Bullam Pii IV. PP. inter Instrum. tom. 3. novæ Gall. Christ. egl. 108. Bullam Pauli III. apud Miræum tom. 2. pag. 1055. col. 1. Bullarium Carmelit. pag. 288. col. 1. etc.

† **DEROGATORIE**, apud Marten. tom. 1. Collect. Vet. Script. in 4. part. 2. pag. 243.

† **DEROR**, Septimus annus remissionis. Papias.

† **DEROTARE**, Auferre, extrahere, nostris alias *Deroter*. Inquisit. ann. 1218. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 69. col. 2: *Requisitus si Bertrandus Derota vit erbam de bestia Stephani Chauvardi. Inrit quod non, sed voluit eam. Ubi forte legendum Derocavit, id est, ad terram dejecit. Vide supra Derochare. Lit. remiss. ann. 1335. in Reg. 118. Chartoph. reg. ch. 280: *Le suppliant aidoit a Deroter un charot d'une mare ou radee ou il estoit. Hinc Desrot, Danum, etades, vulgatus Desarrois. Miræ. B. M. MSS. lib. 1.**

† **DEROTICUM**, Bulla Agapiti II. PP. ann. 151. inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. col. 425: *Stabilimus ut nulla qualibet persona monachi vestri monasterii contentibus injuste ad Deroticum aut ad... deportare laicalis persona præsumatur. Locus mancus.*

† **DERRATA**, Pretium rei per denarios, ut supra *Denariata*, vox Italica. Charta ann. 1125. apud Murator. tom. 3. Antiq. Ital. med. ævi col. 1140: *Battaci per omnem annum dant iv. staria annonæ et iv. panes, et ij. Derrate de carne et vinum. Vide Derata.*

† **DERRATA**, Italis etiam Rel alicujus portio. Stat. Montis-reg. pag. 137:

Quod illa persona, quae convenitur pro restitutione dotium fienda, teneatur in solutam dare... et pannos de dorso ad usum solum talis mulieris dotis recuperantis, de quibus Derratum talis creditor recipere teneatur.

◦ **DERRERAGIUM**. Vide supra *Dereragium*.

◦ **DERRIVA**. Vide supra *Derivata*.

◦ **DERROCARE**. Vide supra *Derocare*.

◦ **DERSES**, est fumus sive vapor, ex quo arbores crescunt. Roeh. le Bailif in Diction. Spagy.

◦ **DERUBARE**, **DERUPARE**. Vide *Derubare*.

◦ **DERUCARE**. Diruere, evertere, ut supra *Derocare*. Chron. Bergom. ad ann. 1103. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 947: *Die dicto diruavit et penitus Derucavit turris illorum de Grumello, etc.*

◦ **DERUERE**. Evertere. Papias: *Deruere*, *Derogare*, *Detrahere*, *Vituperare*. Perperam *Dermere*, in MS. Gloss. Lat. Graec.: *Deruit*, *αὐτὸς πέσειν*, *ἀναστρέφει*. Alibi: *Deruit*, *αὐτὸς πέσειν*.

◦ **DERVESUM**, f. pro *Devesium* ve. *Devesum*, et Cangius legit in *Cascina*. Locus defersus, v. g. silva in qua non licet omnibus ligna cadere, animalia pasceri, venari, etc. Charta Ademari de Muro veteri ann. 1191. apud Acherium Spicil. tom. 8. pag. 205: *Nemoribus, garricis, cascivis, Dervesis, mansis et mansuris, vineis, etc.* si *Dervesis*, non *Devesis*, legendum, f. *Dervesium* idem erit quod infra *Deruum*, Silva. Vide *Devesium* et *Defensa*.

◦ **DERUGINARE**, *Rubiginem auferre*, *Eruginare*. Laurent. in *Amalthea* ex Catholico.

◦ **DERUINARE**. Eadem notione, ibid. ad ann. 1386. col. 857: *Ante festum Nativitatis Domini projecta et Deruinata fuerunt: castra de Galepio*. Occurrit rursum supra in *Derucare*.

◦ **DERUNCINARE**, *Runcare herbas, evertere*. Onomast. apud Martinum: *Deruncino*, *αὐτὸς πέσειν*. Alibi, *Deruncinare* est *Runcina* secare, levigare. Gall. *Raboter*. unde metaphorice apud Plautum: *Lepide Deruncinavit militem*.

◦ **DERUPARE**. Vide in *Derubare*.

◦ **DERUSCARE**, *Corticem spoliare*, ut videtur. Chron. Modoet. apud eumd. Murator. tom. 12. col. 1143: *Porro recedentes inde permixtae gentes, dimiserunt terram Modoetiae personis et omnibus bonis vacuam et quasi ruinatam, stantem sicut siccam arborem Deruscatam, non ferens fructum*. Et col. 1147: *Dimissa est ab illis, qui erant pro Romana Ecclesia, sicut arbor Deruscata, faciam cito quod illa terra fiet arbor cooperta de bona rustica, ferens fructum*.

◦ **DERVUM**, vel **DERVUS**, *Mabilionio* Silva, unde *Dervense* Monasterium, in Vita Bercharii Abb. inter Acta SS. Benedict. sec. 2. pag. 811. et seqq. Armonius *Derve*, *Quercus*, plural. *Derwen*.

◦ *Quercetum*, a Celtico *Derve*, *quercus*, unde nostris *Dervee*, pro *Chêne*. Charta ann. 1326. in Reg. donor. Car. IV. et P. VI. ex Cam. Comput. Paris. fol. 18. v. *Item Guillaume Bouin leissa com soul: sur une Dervee*.

◦ **DERZON**. Lex Longob. lib. 1. tit. 25. § 20: *Si quis septem alienam ruperit, i. e. Derzon, componat, etc.* *Zaun*, Germanis est *sepes*. Editio Heroldi tit. 101. § 42. habet *Iderzon*, [haecque genuina lectio est. *Iderzon* autem vel *Ederzaun*, ut habet Schilterus in hettia voce *Derzon*, componitur ex *Ider*, *Eter*, et *Zaun*; estque *Eter*, ut prosequitur idem Auctor

intergerinum quid. *marus*, *paries* vel *sepimentum*, quo villa vel curia ab altera separatur et definitur. [Glossar. Longob. in Cod. Cavensi: *Iderzon*, *Sepe aliena*. In Cod. romano *Inderzon*. Vide Graff. Thesaur. Ling. Franc. tom. 1. col. 154. voce *Eter*, et Schmeller. Glossar. Saxon. voce *Eder*.]

◦ **DESACERDOTARE**, *Sacerdotem seu Episcopum deponere*. Vide *Admonitionem D. Dionysii Samaritani ad calicem* tom. 1. nove Gall. Christianae.

◦ **DESACRARE**, apud Statium est *Sacrare simpliciter*.

◦ *Quercus erat, Trivis quam Desacravit ipsa.*

Haud scio unde Martinus habeat: *Desacro, quod sacrum erat, profanum facio*.

◦ **DESADVANTAGIUM**, a Gallico *Désavantage*, *Detrimentum*, *Incommodum*. Pactum inter Car. VIII. reg. Franc. et Ferdin. reg. Hisp. ann. 1533. inter Observat. ad Hist. Car. VIII. pag. 696: *Quod nunquam faciendum aliquid quod sit in damnum, Desadvantagium et praerudicium dicti christianissimi Francorum regis, etc.*

◦ **DESADVOYARE**, *Denegare*, *inficiari*, Gall. *Désavouer*. Charta Phil. Puleri ann. 1397. in Hist. Lugd. pag. 47. col. 1: *Et quod capitulum Lugdunense aliquam partem haberet in eadem, quod in hoc non consentiunt, sed Desadvoyant eodem et in omnibus quantum possunt contradicunt*. Vide supra *Deadvoyare*.

◦ **DESAFFIDARE**, *A fiducia data recedere*. Vide *Affidare*.

◦ **DESAFFILIARE**, *Exheredare*. Jacobus I. Rex Aragon. in Foris Osce ann. 1217. fol. 24. *His rationibus pater potest Desaffiliare filium suum, si viderit patrem, vel sciverit illum captivum, et non traxerit eum de captivitate, etc.* Adde *Observantias Regni Aragon. lib. 2. tit. 1. § 1. Vide Affiliare*.

◦ **DESAFORAMENTUM** dicitur, quidquid fit contra foros, id est leges municipales, seu libertatem civitatis, ac Civitas oppidi alicujus. Charta Alfonsi II. Reg. Portugalie tom. 4. Monarch. Lusitan. Brandaonis pag. 288: *Et hoc accordari cum meis privatis, quod ista decreta sunt grande meum Desaforamentum, et de mea Curia, et de illis, qui post me regnaverint*. Charta alia tom. 5. pag. 302: *Quod praedicta petitio... vertebatur in damnum et Desaforamentum regni mei, et periculum animae meae*. Vide *Forus*.

◦ **DESAFORARE**, *Extra forum ponere*. [◦ *Academ. Hispanic. Desaforar*, *Privilegia vel exemptiones abrogare, eis privare*. Dicebatur autem *desaforari* reus, qui coram alio, quam proprio ac competente iudice citabatur: ut *Aforari*, qui suo reddebatur iudici. Michael del Molina in Repertorio: *Item quod dictus Justitia ad querelam partis dicentis se esse Desaforatum, in omni casu civili et criminali possit praesertim firmando de directo eam, eo contra Desaforantem, et partem contrariam inlabere nequa inferribus iudicibus, ne procederent in processu, vel ex parte aliqua, reali vel personali, contra querentem, dicentem se Desaforatum; et taliter processum impedire, quod si opus esset aliqua ratione caperet, vel quoslibet executores, donec Justitia Aragonum declararet posse procedi, vel debere supersederi, et sic fore processum aforamentum vel Desaforamentum*. Charta Silonis Regis Oveti et Praviae in Hispania ann. 777. apud Sandovallium, et Bivarium ad Dextrum. *Et habeo magnam de vos compassionem,*

quod tanta mala sufferatis inter istos biathanatos Saracenos, qui non contenti mittere super vos tam Desaforatos vectigales, quotidie querant vos ad mortem. Id est *extraordinarios*.

◦ **DESAGMARE**, *Sagma*, seu *sarcinam deponere*. Petrus Damianus in Vita S. Odilonis Abb. Cluniac. cap. 21. de mulo: *Cui tandem a naufragio protractus educitur, ad perscrutandum, utrum res, et maxime libri perierint, Desagmatur*. Vide *Sagma*.

◦ **DESAGRANAMENTUM**, *Jus granum suum ante alios molendi, absque ulla pensatione pro ejusdem molitura*. Charta ann. 1200. in Hist. MS. Mont. major: *Et si nostrum monasterium vellet molere in dicto molendino S. Michaelis, habeat praerogativa Desagranamentum*. Vide supra *Degranatura* et *Degranum*.

◦ **DESAISINA**, Gall. *Dessaisissement*, *Amisio rei alicujus, restitutio rei captae*. Libertates hominum S. Georgii de Esperanchia concessa per Comitem Sabaudiae ann. 1291. in Historia Delphin. pag. 82. col. 2. edit. Paris: *Item, si quis aliquam saisinam fieri fecerit, debet pro saisina sex denarios Viennenses, pro Desaisina sex denarios*.

◦ **DESAISIRE**, Gall. *Dessaisir*, *Lever la saisie*. Bona capta dimittere. Ibidem pag. 80. col. 1. *Item, si quis... fecerit saisiri aliquid pro suo debito, illud quod saisitum fuerit, non debet Desaisiri, nisi vocata prius parte quae saisiri fecit*. Vide *Saisire*.

◦ **DESAMMENTIA**, *Discordia*, Gall. *Discorde*, *Dissention*. Parvum Chartular. S. Victoris Massil. fol. 102: *Notum sit omnibus, quod controversia seu Desammentia erat inter, etc.* Hisp. *Desamar*, *Amare desinere, cessare*.

◦ **DESAMPARARE**, [*Cedere*, *Rem occupatam dimittere*, *Practitis nostris Desamparare*, *Déguerpir*. Statuta Massil. lib. 4. cap. 15: *Si forte marinarius aliquis infra viagium (quod) inciperat, auferret vel navem Desampararet, nisi justo impedimento hoc faceret... loquerium quod inde habuerit... reddere teneatur*. Parvum Chartular. S. Victoris Massil. fol. 130: *Omnia alia praedictae Ecclesiae Desamparo*. Ibid. ex Charta anni 1227: *Totum tibi dicto Priori et tuae Ecclesiae Desamparo*. Testam. anni 1286. Histor. Delphin. tom. 2. pag. 62. col. 1: *Et ex tunc ut ex nunc cedo, finio, Desamparo dictum castrum de Sancta Galla, et filiam meam dictorum Domini et Procuratricem constituo ut in rem suam*. Occurrit alibi pluries.] Vide *Amparare*.

◦ **DESAMPARATIO**, *Abdicatio, cessio rei possessae*. Statuta Massil. lib. 3. cap. 30. § 17: *Illud instrumentum tempore dictae Desamparationis debeat restitui praedicto deserventi dictam possessionem*. Sententia arbitraris anni 1497: *Desamparationes de ipsis proprietatibus fiendis*.

◦ Charta ann. 1095. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 337: *Si quis vero homo aut femina aut aliqua persona contra istam scripturam et definitionem, Desamparationem, absolutionem, etc.*

◦ **DESAMPERARE**, *Deserere*, Gall. *Abandonner*. Mirac. Mss. Urbani PP. V. *Mediti vero eum (agram) Desamperaverant et judicaverant pro mortuo*.

◦ **DESANARE**, *Decedere, mori*. Hispan. *Dessainar*. Testam. Raym. Trencavelli ann. 1154. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 551: *Et si Desanabat de Rogerio meo filio infante legitimo de uxore, totus honor, qui mihi venit pro Rogerio meo fratre, remaneat Cecilio meo filio. Beders et Bederez et totus honor, qui*

mili venit pro meo patre, ita ut ego teneo, vel homo pro me, remaneat meæ filia minori; et de quacumque harum duarum sororum Desanaret sine infante, omnes prædicti honores revertantur alie sorori vel ejus heredibus: et si de Rogerio Desanaret, mariti harum duarum sororum jurent inter se vitam et membra et suos honores. Aliud Sicardi vicecom. Lautric. ann. 1287. ibid. tom. 4. col. 83: Et dicimus specialiter... quod si a te (Bertrando filio meo) in vita nostra Desanaret, sine moreris absque hærede legitimo ex te descendente, quod dicta donatio ad Philippum fratrem tuum devolvatur; et si de dicto Philippo, modo prædicto, Desanaret, Guihoto filio nostro, fratri tuo totaliter devolvatur. Vox, ut patet, in substitutionis usurpata, ut a verbo mori, quod mali omnis putabant, abstinerent, quæ idem valet atque nostrum Gallicum: s'il venoit faute de, etc. si quid huic humanitus accidit, etc. Vide Desvenire.

† **DESANNATIO**, Subsannatio, *μῆτις*, *παρρησία*, Gloss. Lat. Græc. Sangerm.

* **DESANNO**, [idem ac subsanno. Porphy. ad illud Horat. 1. Sat. 6. 5. Naso suspendit adunco; hæc habet. Quod vulgo dicunt Desannas, id est per fastidium quoddam rides.]

° **DESAPERRE**, Deprare. Glossar. vetus ex Cod. reg. 7641: Desapit, delirat. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657: Desapner, Pron. enare, desirare, furire. **DESAPODERARE**, Potestatem dimittere, Dissaisire. Charta Gastonis Vicecomitis Beneh. ann. 1000: Possis tamen defendere et jurare de castris et terris prædictis, non tangendo seu accipiendo redditus ipsorum locorum, nec Desapoderando de castris illis, quod pro nobis illa tenerent, quousque esset de ipsis debitis et injuriis plenarie satisfactum.

° **DESAPODERAR**, Academ. Hispan. in Diction. Aliquem a possessione depellere, dejicere, revocare concessam alicui facultatem. Vide Disapostare.

† **DESAPROPRIATUS**, Gall. Desapproprié. Exutus rei alicujus dominio, depositus. Chartular. Aduense in Decreto Curia Paris. ann. 1446: De qua (gaudencia) sicut dictum est per dictos Cousinoti et Varmeri Desappropriatus seu expulsus fuerat.

° **DESAPUNCTARE**, Aliquem ab officio, vel alia qualibet re amovere, nostris etiam Desapointer; unde Desapointement, ipsa expulsio. Arrest. ann. 1462. 22. April. in vol. 9. arrestor. parlam. Paris. Quod a statu suo amotus extitit et Desapunctatus eo inaudito. Hist. Caroli VI. reg. Franc. ad ann. 1400. pag. 79: Lesquelles choses vinrent à la cognoissance du roy, dont il fut très desplaisant, et dit qu'il n'y scevoit remède, sinon de le Desapointer. Messire Jean Herpedenne le sceut, et fit savoir au duc de Berry comme on le vouloit Desapointer du gouvernement qu'il avoit. Mais il vint à sa cognoissance que le duc de Berry très impatiemment portoit son Desapointement dudit gouvernement. Vide supra Depunctare. Aliud vero sonat Desapointer, Vestem scilicet exuere, vulgo Deshabiller. in Lit. remiss. ann. 1468 ex Reg. 191. Chartoph. reg. ch. 283. Ainsi que icellui Jehannin Emery bastard se Desapointoit et mettoit jus sa robe, etc.

° **DESARESTARE**. Vide supra Dearrestare.

° **DESARTERE**, pro Desistere, in Charta ann. 1252: Et idem responsum dedimus quod nos a dicto opere Desarteremus aliquamdiu, donec ipsi potuissent ostendere

jura seu rationes, per que nos deberemus desistere ab opere antedicto.

° **DESAVENANS** FEODATIO, Illegitima, minime conveniens; cum scilicet census ex feudo percipiendus, feudi ipsius valore longe inferior est. Assis. Abrinc. ann. 1286. in Reg. S. Justi Cam. Comput. Paris. fol. 31. r. col. 1. Mulier dedit tertiam partem terre sue cuidam pro servitio suo; postea feodavit et duas partes pro uno denario vel pro duobus de reditu; postea contraxit matrimonium cum ea, illa autem sine prole decedit, frater ejus impetrat breve de proximioris hærede. In casu prædicto, si frater cepisset reditum, non posset conjueri de feodatione Desavenanti.

° **Desavenant**, pro Malhonnete, indecent, inhonestus, in Vita S. Ludov. edit. reg. pag. 301: Il eschivoit touz gieux Desavenant, et se retroit de toutes deshonestez et de toutes laidures.

° **Desavant**, Devius, in Lit. remiss. ann. 1373. ex Reg. 104. Chartoph. reg. ch. 375: Pour laquelle cause paroles seurent entre le suppliant d'une part et Drouet Ferrer d'autre, Desavans de leur sens et bon mémoire par leur trop grant potation. Vide infra Desiare.

° **DESAVENANS** MARIAGIUM, Impar, minime conveniens. Vide Mariagium desavenans.

° **DESAVOUARE**, Denegare, inficiari. Lit. procurat. ann. 1318. ex Chartul. 21. Corb. fol. 193. v. Dantes dictis procuratoribus nostris... potestatem... advoquant, Desavouant causam nostram de hominibus nostris et ecclesie nostre prædictam. Desaveuer vero, pro Excusare se, in Epist. ann. 1367. tom. 3. Dissert. 1. Le Heuf pag. 413: Et pour ce que vous ne vous puissez mie Desaveuer que vous ne vous puissez estre pardera il l'un des trois, je vous doing terme de la S. Michiel prochain venant jusques à un an. Et ne vous Desaveuez mie que je ne sois assez gentilz homs pour vous combattre etc. Vide supra Desavouare.

† **DESAYSIRE**, ut supra Desaisire. Vide Saisire.

DESARATUM GANATEM, seu pecus, in Foris Aragon, id est, sine domino inventum, inquit Michaël del Molino in Repertorio Foror. Aragon. in voce Baljuluz: ex Hisp. Desbarato.

° **DESBENDARE**, Zonam solvere. Formula Mss. ex Cod. reg. 7657. fol. 28. v. Quandoque scilicet... per brachia accepit, dicendo sibi quod permitteret se cognosci carnaliter per eandem; que cum sua voluntati liberos consentire penitus recusat, ipsam talem ser vim et violentiam ad capillos accepit et Desbendavit, ipsam que in terram prostravit animo et intentione adulterandi cum ea.

° **DESOZARE**, Equare, complanare, Hisp. Desozar. Stat. Placent. lib. 4. fol. 40. r. Omnes viae magnæ et parvæ districtus Placentie, per quas consuevit iri et careari, et que sunt interpositæ et imbricæ seu quatuor Desozentur et reaptentur per homines villarum et locorum, in quorum territoris sunt illæ viae magnæ vel parvæ.

1. **DESCA**, Statuta provincialia Walteri Gray Archiep. Cantuar. ann. 1250 et 1252. Cum Desca et scamnis et alius ornamentis Monastio, Anglie tom. 2. pag. 370. In clastro habeat quilibet Frater Capellanus et litteratus certam sedem et distinctam, et batelum, vel Descam. Occitanis Desco est corbis, Desquet, corbula. Italis vero mensam, in qua edulia ponuntur, sonat, unde Egidius Menagius a discus dicitur. Est etiam isdem,

scamnum, sedes, banco: qua notione hic accipitur, ita ut pro batelum, bancelum legatur. Banco, de enim appellamus bancum, in quo sedemus. [Legendum Bancum, Gall. Bureau. Vide Barcluz.]

° **Desquet**, vasis seu corbis genus, quo in vindemiis utuntur. Lit. remiss. ann. 1469. in Reg. 197. Chartoph. reg. ch. 88: Le suppliant en allant parmi la dite vigne trouva les paniers, vulgairement appelez Desquet: selon le langage du pais (d'Agennois) plains de raisins.

° 2. **DESCA**, Hostie consecratae particula. Ordinar. Ms. eccl. Veron. ann. 1060. ad fer. 6. hebdom. sanctæ: Tunc episcopus surgat a sede sua et vadat ante altare, et dicat: Oremus. Præceptis salutaribus moniti... Pater noster... sequitur, Libera nos... Cum autem dixerint Amen: sumit sacerdos Descam, et ponit in calice nihil dicens.

† **DESCANTARE**. Vide Discantus.

† **DESCARGA**, Acceptatio, liberatio, Gall. Décharge. Litteræ ann. 1356 apud D. Secousse tom. 3. Ordinat. Reg. pag. 104. Ne poterant dacti quatuor Thesaurarii generales habere Descargam sufficientem, nisi illam haberent de mandato dictorum viginti quatuor, seu majoris partis eorum. Vide Deschargia.

† **DESCARGADOIRA** SAGOMA. Vide in Sagoma.

† **DESCARGUARE**. Vide Descargare.

† **DESCARKAGIUM**, Tributum pro mercibus exonerandis, Gall. Droit de décharge. Vide Caablus.

° **DESCARLATUS**, Coccineus, Gall. d'Escarlats. Testam. ann. 1400. in Reg. 3. Armor. gener. part. 2. pag. 6. Dedit atque erogavit Katherine Brachete nepti suæ suam tunicam luteam et Escarlats. Vide Scarlatum.

° **DESCAVALCATIO**, pro Decalvatio, Crines, capilli. Usatici Barcinon. Mss. cap. 8: Qui vero per barbam (aliquem accepit) viginti (solidos), per Descavalcationem quadraginta solidos (emendet). Vide Decalvare.

° **DESCAZARE**, A casa seu domo ejicere. Academ. Hisp. in Diction. Descasar. Conjuges se jungere. Vide Casare 2. Chron. Bergom. ad ann. 1333. apud Murator tom. 16. Script. Ital. col. 862. Pars Guelpha de Valle Seriana superiori Descazarerunt homines partis Gibelline habitantes in loco de Cluonio.

° **DESCENDENTES**, Gall. Descendants, Pastori. Occurrit supra in voce Collatores 2. et apud Baluzium Hist. Arvern. tom. 2. pag. 387.

° 1. **DESCENDENTIA**, Descensus, declivitas collis, clivus, Gall. Descente. Charta ann. 1212. tom. 2. Hist. Eccl. Meld. pag. 103: Dedit... tres arpennos terre, vineæ congruentes, sibi invicem distantes, sitas in Descendentia montis apud S. Medardum.

° 2. **DESCENDENTIA**, Summa, quæ expensis rationibus reliqua est, Gall. Debet. Descendentia a computo, in Memor. D. Cam. Comput. Paris. ad ann. 1384. fol. 82. r.

° 1. **DESCENDERE**, active, Demittere, pro activo Gallico Descendre. Miracula B. Raymundi Lullii, Junii tom. 5. pag. 680: Dictum corpus a dicto suo sepulchro Descenderunt, et sua processione solenni illud detulerunt in sacristiam.

° 2. **DESCENDERE**, Lit. ann. 1061. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 214: Officiarii et ministri nostri... tam populares quam nobiles, variis afflicere flagellis Descenderunt. f. pro Intenderunt, aut quid simile.

° 3. **DESCENDERE**, Deponere, exone-

rare, Gall. *Décharger*. Stat. pro reform. regni Navar. ann. 1322. in Reg. sign. Noster Cam. Comput. Paris. fol. 442. r. : *Fiant decem tabule carniceriz, videlicet in quolibet vico quinque tabule, et subius dictam cooperturam quod Descendant piscamina, que ad villam Pamplonensem venerint, et quod ibidem vendantur.*

4. **DESCENDERE**, Dependere, eadem notione qua in re feudaria *Movere*. Gall. *Mouvoir*, dicitur. Charta ann. 1329. tom. 2. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab Hontheim pag. 113. col. 1. : *Nos Johannes de Orreo scabinus Trevirensis et Loretta conjuges, notum facimus universis, quod bona nostra infra scripta Descendant in feudum ab ecclesia, videlicet officium pincernatus, etc.*

DESCENDUA, Successio, hereditas que a progenitoribus obvenit, nostris etiam *Descendue*. Arest. ann. 1279. in Reg. 2. *Glim* parlam. Paris. fol. 48. r. : *Que (bona) ex Descendua seu successione patris sui et aliorum progenitorum suorum ad se pertinere dicebat (comes Gloucestrie.) Pactum ann. 1254. apud Marten. tom. 1. Ampl. Collect. col. 1326. *Pour escheison de la Descendue, que cil cuens leur demandoit par raison de la contrée sa fame, qui fut fille dou roi de Navarre.* Charta Phil. Pulc. ann. 1302. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 281. v. col. 2. *Ordenons... que la terre et la Descendue, qui auzidiz enfanz est venue par le décès de leur mere, et celle qui leur verra par la Descendue doudit Oudart leur pere, etc. Descendue ou succession, in alia ann. 1304. ibid. fol. 252. v. col. 1. *Descendement*, eadem notione, in Chron. S. Dion. tom. 8. Collect. Histor. Franc. pag. 340. *Cil Robert disoit que il n'avoit pas une partie du royaume, qui li estoit echaue du Descendement de son frere.* Bel'omaner. Ms. cap. 14. *Descendement, si est quant huietages descendent de pere aus enfanz, ou de avol aus enfanz de ses enfanz.* Vide *Descendentes* et infra *Descensus* 4.**

DESCENIMENT, Vox vulgaris ab Hispan. *Descenir*. Discingere. Constat Mss. Petri III. reg. Aragon. ann. 1350. *Quidam abusus in civitate De-tuse inolevit, quod mercatores et alii bladum et alia victualia inde extrahere volentes, prohibentur virtute prohibitionis, que Desceniment vulgariter nuncupatur.* Ordina-mus quod... non liceat dictam prohibitionem seu Desceniment facere in futurum.

DESCENSIBILIS, Descendere consue-tus, in Bartini Glossario ex Hist. Palest. Fulcherii Carnot.

DESCENSIVE, Successive, ex ordine. Charta ann. 1333. in Reg. 50. Chartoph. reg. ch. 1. *Echabebant diversa instrumeta... de quadraginta duobus annis et de triaginta quinque et ita postea de ali- quibus Descensive.*

1. **DESCENSUS**, Hospitationes, quo- modo nostri etiamnum dicunt, *Descen- tes*. Concilium Budense ann. 1279. cap. 14. *Cum suas dorceses vel parochias visi- tant, vel ex aliis causis ad Ecclesias ip- sas declinant, gravibus et importabilibus fore Descensibus... aggravant et moles- tant, etc.* [Charta ann. 1192. ex Tabula- rio S. Florentii. *Cum esset contentio in- ter Episcopum Redonensem et Abbatem et Monachos S. Florentii super Descensu et procuratione Episcopali in Ecclesia de Iseo... compositione facta statutum est, quod Prior et Capellanus de Iseo singu- lis annis pro Descensu et procuratione episcopali reddent x. solidos Andegaven- ses.*]

2. **DESCENSUS**, ut supra *Descendua*. Annal. Victor. Mss. ad ann. 1237. *Ut hereditatem, que sibi debebatur ex Descensu cujusdam fratris sui nuper de- functi... obtineret, etc.*

DESCHARGA, Tributum pro merci- bus exonerandis perceptum. Littere anni 1275. apud D. Secousse tom. 3. Or- dinat. Reg. pag. 61. *Quod consuetudines et usagia que dicta Maria et vir suus ejus nomine habent in castro seu villa predic- tis et pertinentiis, in pedagiis, ledis ac usagiis, leda panis et salis, Deschargis, candebege, giota blad., condorsonibus ligo- rum, etc.* Vide *Descargagium*.

DESCHARGIUM, Exoneratio, Gall. *Décharge*. Officium *chargagi* et *Deschar- gagi* vinorum recensetur inter officia domani Regis in urbe Lauduno ann. 1300. ex Memoriali D. Camera Comput. Paris. fol. 57. v.

DESCHARGIA, Gall. *Décharge*, *Lettre de Décharge*. Acceptilatio, Liberatio. Epistola Joannis de Monasteriolo ad Petrum et Guntherum Præceptores suos, apud Marten. Collect. Ampliss. tom. 2. col. 1402. *Non dicam, meam enim professionem non respicit, denario- rum numerum infinitum sub nescio qua- rumdam involucro litterarum, quas Des- chargias vocant absorptum nequite- optimo Regi tuo et ablatum, gravi quidem facientium jactura.* Vide *Descarga*.

DESCHARGIARE, Gall. *Décharger*, Exonerare, ut et

DESCHARGIATIO, Gall. *Décharge*, Exoneratio, occurrunt in Obituario S. Geraldii Lemovic. fol. 7. et 24. Vide *Dis- chargare* et *Dischargiare*.

DESCIDERE, pro *Decidere*. Gall. *Dé- cider*, *juger*. in Charta ann. 1451. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 278. col. 2. *Per quod consuetum Desciduntur et Descidi est consuetum omnes causas civili- les et criminales pendentes in eadem cu- ria.*

1. **DESCIRE**, Nescire, oblivioni tradere. Joannes de Janua [Papias : *Descio*, *Fa- Escio*, minus sapio, *Descivit*, *Separavit*, *aperuit*, *deseruit*. Hoc postremum *Desci- vit* est a *Desciscere*.]

2. **DESCIRE**, Desciscere. Chron. Bald. diac. tom. 2. Monum. Sacr. antiq. pag. 119. *Gregorius Papa... Italiam et totam Hesperiam ab ejus jure Descire jactis et viciqalim interdicit.*

* **DESCISCO**, [ignoro, desipio, minus sapio. *DIKE*.]

DESCLAVARE, Clave aperire. Ital. *Dischiavare*, Stat. Montis-reg. pag. 31. *Nisi justo remanserit impedimento, sem- per ire (debet) cum notario, qui tenet li- brum communis, ad clavandum et Des- clavandum coffinum communis.*

DESCLEDARE, Locum cledis seu cra- tibus clausum aperire, Crates amovere, tollere. Regest. Tolos. ann. 1243. fol. 89. *Dum predicta paxeria... fuerit Descle- data quod debent et possunt piscare ubi- cumque voluerint.* Vide *Cledas* in *Clea*.

DESCLOLADA, Caro, seu frustum carnis sine adipi. Occitanis alias *Escu- blada*. Charta ann. 1177. ex Archivo S. Victoris Massil. *Corroadas vero et Des- clobadas secundum attestationem testium a XI. annis accipiat.* Charta anni 1255. ex parvo Chartulario ejusd. S. Victoris fol. 142. *Serviunt supradictæ Ecclesie unam eminam civatæ et unum panem et unam Desclobadam porci et XI. denarios regales.* Vide *Desclobada*.

Hinc emendandum Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657 : *Descire, dediscere, oblitisci, Des- cnebrar*, *Prov.*

2. **DESCIRE**, Desciscere. Chron. Bald. diac. tom. 2. Monum. Sacr. antiq. pag. 119. *Gregorius Papa... Italiam et totam Hesperiam ab ejus jure Descire jactis et viciqalim interdicit.*

* **DESCISCO**, [ignoro, desipio, minus sapio. *DIKE*.]

DESCLAVARE, Clave aperire. Ital. *Dischiavare*, Stat. Montis-reg. pag. 31. *Nisi justo remanserit impedimento, sem- per ire (debet) cum notario, qui tenet li- brum communis, ad clavandum et Des- clavandum coffinum communis.*

Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657 : *Descire, dediscere, oblitisci, Des- cnebrar*, *Prov.*

2. **DESCIRE**, Desciscere. Chron. Bald. diac. tom. 2. Monum. Sacr. antiq. pag. 119. *Gregorius Papa... Italiam et totam Hesperiam ab ejus jure Descire jactis et viciqalim interdicit.*

* **DESCISCO**, [ignoro, desipio, minus sapio. *DIKE*.]

DESCLAVARE, Clave aperire. Ital. *Dischiavare*, Stat. Montis-reg. pag. 31. *Nisi justo remanserit impedimento, sem- per ire (debet) cum notario, qui tenet li- brum communis, ad clavandum et Des- clavandum coffinum communis.*

DESCLEDARE, Locum cledis seu cra- tibus clausum aperire, Crates amovere, tollere. Regest. Tolos. ann. 1243. fol. 89. *Dum predicta paxeria... fuerit Descle- data quod debent et possunt piscare ubi- cumque voluerint.* Vide *Cledas* in *Clea*.

DESCLOLADA, Caro, seu frustum carnis sine adipi. Occitanis alias *Escu- blada*. Charta ann. 1177. ex Archivo S. Victoris Massil. *Corroadas vero et Des- clobadas secundum attestationem testium a XI. annis accipiat.* Charta anni 1255. ex parvo Chartulario ejusd. S. Victoris fol. 142. *Serviunt supradictæ Ecclesie unam eminam civatæ et unum panem et unam Desclobadam porci et XI. denarios regales.* Vide *Desclobada*.

Hinc emendandum Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657 : *Descire, dediscere, oblitisci, Des- cnebrar*, *Prov.*

DESCOLATA, Species vestis. Capitu- lum Generale S. Victoris Massil. ann. 1508. *Nullus Religiosus portet ves- tes vulgariter dictas Descolatadas cum co- leto alto, quod cooperiat omnia alia in- dumenta.*

DESCOLATUS Oculus, a Gallico *De- couler*, Effluere, Oculus ex quo humor effluit. Miracula B. Simonis. Erem. tom. 2. Aprilis pag. 831. *Erant in totum Descolati (oculi) ejus unquam videre non poterat.*

DESCOLPARE, Culpam eluere, vel a se aut ab aliquo amoliri. Ital. *Discol- pare*, Hispan. *Disculpar*, nostris *Discul- per*, alias *Descoulper*. Chron. Bergom. ad ann. 1408. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 946. *Qui duo accusave- runt infrascriptos, dicendo quod Assan- dirinus et Superleo predicti debebant dare sibi auxilium et favorem ad facien- dum in ratam in dictis borgelis, et postea Descolpaverunt, etc.* Lit. remiss. ann. 1377. in Reg. 111. Chartoph. reg. ch. 276. *Cellui Thomas ou lit de la maladie, s'oni il mouru, ies en Descoulpa et des- charge, et en acoulpa et charge du tout ledit Couvreur et son filz. Désencuser, eo- dem sensu, in Lit. remiss. ann. 1389. ex Reg. 137. ch. 90. Alia ann. 1408. in Reg. 165. ch. 364. *Se Jehan de Maillot... vult dire que j'ay fait ledit fait, je l'en com- batray, et l'en feray desdire, ou tel chose qu'il devra souffrir, et m'en devra l'en tenir pour bien Descencusé.* Hinc *Descouppable*, innocens, insons; *Descolpe* et *Descoulpe*, excusatio, criminis defen- sio. Lit. remiss. ann. 1393. in Reg. 91. ch. 438. *Lequel Enguerrans se disoit et sentoit pur, innocent et Descouppables des fait dessuadiz.* Charta ann. 1289. inter Probat. tom. 2. Hist. Burgund. pag. 353. col. 1. *De laquele peingne, se li duc la voloit demander, et il meist raisons, qui ne fussient raignables; et se l'idit Ja- hans voloit demander le dilttes issues, et li duc meist Descolpas, qui ne fussient regnaubles, il s'en doit suffrir.* Alia Phil. V. ann. 1316. ex Reg. 55. fol. 30. *Nous**

DESCOLPARE, Culpam eluere, vel a se aut ab aliquo amoliri. Ital. *Discol- pare*, Hispan. *Disculpar*, nostris *Discul- per*, alias *Descoulper*. Chron. Bergom. ad ann. 1408. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 946. *Qui duo accusave- runt infrascriptos, dicendo quod Assan- dirinus et Superleo predicti debebant dare sibi auxilium et favorem ad facien- dum in ratam in dictis borgelis, et postea Descolpaverunt, etc.* Lit. remiss. ann. 1377. in Reg. 111. Chartoph. reg. ch. 276. *Cellui Thomas ou lit de la maladie, s'oni il mouru, ies en Descoulpa et des- charge, et en acoulpa et charge du tout ledit Couvreur et son filz. Désencuser, eo- dem sensu, in Lit. remiss. ann. 1389. ex Reg. 137. ch. 90. Alia ann. 1408. in Reg. 165. ch. 364. *Se Jehan de Maillot... vult dire que j'ay fait ledit fait, je l'en com- batray, et l'en feray desdire, ou tel chose qu'il devra souffrir, et m'en devra l'en tenir pour bien Descencusé.* Hinc *Descouppable*, innocens, insons; *Descolpe* et *Descoulpe*, excusatio, criminis defen- sio. Lit. remiss. ann. 1393. in Reg. 91. ch. 438. *Lequel Enguerrans se disoit et sentoit pur, innocent et Descouppables des fait dessuadiz.* Charta ann. 1289. inter Probat. tom. 2. Hist. Burgund. pag. 353. col. 1. *De laquele peingne, se li duc la voloit demander, et il meist raisons, qui ne fussient raignables; et se l'idit Ja- hans voloit demander le dilttes issues, et li duc meist Descolpas, qui ne fussient regnaubles, il s'en doit suffrir.* Alia Phil. V. ann. 1316. ex Reg. 55. fol. 30. *Nous**

DESCOLPARE, Culpam eluere, vel a se aut ab aliquo amoliri. Ital. *Discol- pare*, Hispan. *Disculpar*, nostris *Discul- per*, alias *Descoulper*. Chron. Bergom. ad ann. 1408. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 946. *Qui duo accusave- runt infrascriptos, dicendo quod Assan- dirinus et Superleo predicti debebant dare sibi auxilium et favorem ad facien- dum in ratam in dictis borgelis, et postea Descolpaverunt, etc.* Lit. remiss. ann. 1377. in Reg. 111. Chartoph. reg. ch. 276. *Cellui Thomas ou lit de la maladie, s'oni il mouru, ies en Descoulpa et des- charge, et en acoulpa et charge du tout ledit Couvreur et son filz. Désencuser, eo- dem sensu, in Lit. remiss. ann. 1389. ex Reg. 137. ch. 90. Alia ann. 1408. in Reg. 165. ch. 364. *Se Jehan de Maillot... vult dire que j'ay fait ledit fait, je l'en com- batray, et l'en feray desdire, ou tel chose qu'il devra souffrir, et m'en devra l'en tenir pour bien Descencusé.* Hinc *Descouppable*, innocens, insons; *Descolpe* et *Descoulpe*, excusatio, criminis defen- sio. Lit. remiss. ann. 1393. in Reg. 91. ch. 438. *Lequel Enguerrans se disoit et sentoit pur, innocent et Descouppables des fait dessuadiz.* Charta ann. 1289. inter Probat. tom. 2. Hist. Burgund. pag. 353. col. 1. *De laquele peingne, se li duc la voloit demander, et il meist raisons, qui ne fussient raignables; et se l'idit Ja- hans voloit demander le dilttes issues, et li duc meist Descolpas, qui ne fussient regnaubles, il s'en doit suffrir.* Alia Phil. V. ann. 1316. ex Reg. 55. fol. 30. *Nous**

DESCOLPARE, Culpam eluere, vel a se aut ab aliquo amoliri. Ital. *Discol- pare*, Hispan. *Disculpar*, nostris *Discul- per*, alias *Descoulper*. Chron. Bergom. ad ann. 1408. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 946. *Qui duo accusave- runt infrascriptos, dicendo quod Assan- dirinus et Superleo predicti debebant dare sibi auxilium et favorem ad facien- dum in ratam in dictis borgelis, et postea Descolpaverunt, etc.* Lit. remiss. ann. 1377. in Reg. 111. Chartoph. reg. ch. 276. *Cellui Thomas ou lit de la maladie, s'oni il mouru, ies en Descoulpa et des- charge, et en acoulpa et charge du tout ledit Couvreur et son filz. Désencuser, eo- dem sensu, in Lit. remiss. ann. 1389. ex Reg. 137. ch. 90. Alia ann. 1408. in Reg. 165. ch. 364. *Se Jehan de Maillot... vult dire que j'ay fait ledit fait, je l'en com- batray, et l'en feray desdire, ou tel chose qu'il devra souffrir, et m'en devra l'en tenir pour bien Descencusé.* Hinc *Descouppable*, innocens, insons; *Descolpe* et *Descoulpe*, excusatio, criminis defen- sio. Lit. remiss. ann. 1393. in Reg. 91. ch. 438. *Lequel Enguerrans se disoit et sentoit pur, innocent et Descouppables des fait dessuadiz.* Charta ann. 1289. inter Probat. tom. 2. Hist. Burgund. pag. 353. col. 1. *De laquele peingne, se li duc la voloit demander, et il meist raisons, qui ne fussient raignables; et se l'idit Ja- hans voloit demander le dilttes issues, et li duc meist Descolpas, qui ne fussient regnaubles, il s'en doit suffrir.* Alia Phil. V. ann. 1316. ex Reg. 55. fol. 30. *Nous**

DESCOLPARE, Culpam eluere, vel a se aut ab aliquo amoliri. Ital. *Discol- pare*, Hispan. *Disculpar*, nostris *Discul- per*, alias *Descoulper*. Chron. Bergom. ad ann. 1408. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 946. *Qui duo accusave- runt infrascriptos, dicendo quod Assan- dirinus et Superleo predicti debebant dare sibi auxilium et favorem ad facien- dum in ratam in dictis borgelis, et postea Descolpaverunt, etc.* Lit. remiss. ann. 1377. in Reg. 111. Chartoph. reg. ch. 276. *Cellui Thomas ou lit de la maladie, s'oni il mouru, ies en Descoulpa et des- charge, et en acoulpa et charge du tout ledit Couvreur et son filz. Désencuser, eo- dem sensu, in Lit. remiss. ann. 1389. ex Reg. 137. ch. 90. Alia ann. 1408. in Reg. 165. ch. 364. *Se Jehan de Maillot... vult dire que j'ay fait ledit fait, je l'en com- batray, et l'en feray desdire, ou tel chose qu'il devra souffrir, et m'en devra l'en tenir pour bien Descencusé.* Hinc *Descouppable*, innocens, insons; *Descolpe* et *Descoulpe*, excusatio, criminis defen- sio. Lit. remiss. ann. 1393. in Reg. 91. ch. 438. *Lequel Enguerrans se disoit et sentoit pur, innocent et Descouppables des fait dessuadiz.* Charta ann. 1289. inter Probat. tom. 2. Hist. Burgund. pag. 353. col. 1. *De laquele peingne, se li duc la voloit demander, et il meist raisons, qui ne fussient raignables; et se l'idit Ja- hans voloit demander le dilttes issues, et li duc meist Descolpas, qui ne fussient regnaubles, il s'en doit suffrir.* Alia Phil. V. ann. 1316. ex Reg. 55. fol. 30. *Nous**

DESCOLPARE, Culpam eluere, vel a se aut ab aliquo amoliri. Ital. *Discol- pare*, Hispan. *Disculpar*, nostris *Discul- per*, alias *Descoulper*. Chron. Bergom. ad ann. 1408. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 946. *Qui duo accusave- runt infrascriptos, dicendo quod Assan- dirinus et Superleo predicti debebant dare sibi auxilium et favorem ad facien- dum in ratam in dictis borgelis, et postea Descolpaverunt, etc.* Lit. remiss. ann. 1377. in Reg. 111. Chartoph. reg. ch. 276. *Cellui Thomas ou lit de la maladie, s'oni il mouru, ies en Descoulpa et des- charge, et en acoulpa et charge du tout ledit Couvreur et son filz. Désencuser, eo- dem sensu, in Lit. remiss. ann. 1389. ex Reg. 137. ch. 90. Alia ann. 1408. in Reg. 165. ch. 364. *Se Jehan de Maillot... vult dire que j'ay fait ledit fait, je l'en com- batray, et l'en feray desdire, ou tel chose qu'il devra souffrir, et m'en devra l'en tenir pour bien Descencusé.* Hinc *Descouppable*, innocens, insons; *Descolpe* et *Descoulpe*, excusatio, criminis defen- sio. Lit. remiss. ann. 1393. in Reg. 91. ch. 438. *Lequel Enguerrans se disoit et sentoit pur, innocent et Descouppables des fait dessuadiz.* Charta ann. 1289. inter Probat. tom. 2. Hist. Burgund. pag. 353. col. 1. *De laquele peingne, se li duc la voloit demander, et il meist raisons, qui ne fussient raignables; et se l'idit Ja- hans voloit demander le dilttes issues, et li duc meist Descolpas, qui ne fussient regnaubles, il s'en doit suffrir.* Alia Phil. V. ann. 1316. ex Reg. 55. fol. 30. *Nous**

DESCOLPARE, Culpam eluere, vel a se aut ab aliquo amoliri. Ital. *Discol- pare*, Hispan. *Disculpar*, nostris *Discul- per*, alias *Descoulper*. Chron. Bergom. ad ann. 1408. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 946. *Qui duo accusave- runt infrascriptos, dicendo quod Assan- dirinus et Superleo predicti debebant dare sibi auxilium et favorem ad facien- dum in ratam in dictis borgelis, et postea Descolpaverunt, etc.* Lit. remiss. ann. 1377. in Reg. 111. Chartoph. reg. ch. 276. *Cellui Thomas ou lit de la maladie, s'oni il mouru, ies en Descoulpa et des- charge, et en acoulpa et charge du tout ledit Couvreur et son filz. Désencuser, eo- dem sensu, in Lit. remiss. ann. 1389. ex Reg. 137. ch. 90. Alia ann. 1408. in Reg. 165. ch. 364. *Se Jehan de Maillot... vult dire que j'ay fait ledit fait, je l'en com- batray, et l'en feray desdire, ou tel chose qu'il devra souffrir, et m'en devra l'en tenir pour bien Descencusé.* Hinc *Descouppable*, innocens, insons; *Descolpe* et *Descoulpe*, excusatio, criminis defen- sio. Lit. remiss. ann. 1393. in Reg. 91. ch. 438. *Lequel Enguerrans se disoit et sentoit pur, innocent et Descouppables des fait dessuadiz.* Charta ann. 1289. inter Probat. tom. 2. Hist. Burgund. pag. 353. col. 1. *De laquele peingne, se li duc la voloit demander, et il meist raisons, qui ne fussient raignables; et se l'idit Ja- hans voloit demander le dilttes issues, et li duc meist Descolpas, qui ne fussient regnaubles, il s'en doit suffrir.* Alia Phil. V. ann. 1316. ex Reg. 55. fol. 30. *Nous**

DESCOLPARE, Culpam eluere, vel a se aut ab aliquo amoliri. Ital. *Discol- pare*, Hispan. *Disculpar*, nostris *Discul- per*, alias *Descoulper*. Chron. Bergom. ad ann. 1408. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 946. *Qui duo accusave- runt infrascriptos, dicendo quod Assan- dirinus et Superleo predicti debebant dare sibi auxilium et favorem ad facien- dum in ratam in dictis borgelis, et postea Descolpaverunt, etc.* Lit. remiss. ann. 1377. in Reg. 111. Chartoph. reg. ch. 276. *Cellui Thomas ou lit de la maladie, s'oni il mouru, ies en Descoulpa et des- charge, et en acoulpa et charge du tout ledit Couvreur et son filz. Désencuser, eo- dem sensu, in Lit. remiss. ann. 1389. ex Reg. 137. ch. 90. Alia ann. 1408. in Reg. 165. ch. 364. *Se Jehan de Maillot... vult dire que j'ay fait ledit fait, je l'en com- batray, et l'en feray desdire, ou tel chose qu'il devra souffrir, et m'en devra l'en tenir pour bien Descencusé.* Hinc *Descouppable*, innocens, insons; *Descolpe* et *Descoulpe*, excusatio, criminis defen- sio. Lit. remiss. ann. 1393. in Reg. 91. ch. 438. *Lequel Enguerrans se disoit et sentoit pur, innocent et Descouppables des fait dessuadiz.* Charta ann. 1289. inter Probat. tom. 2. Hist. Burgund. pag. 353. col. 1. *De laquele peingne, se li duc la voloit demander, et il meist raisons, qui ne fussient raignables; et se l'idit Ja- hans voloit demander le dilttes issues, et li duc meist Descolpas, qui ne fussient regnaubles, il s'en doit suffrir.* Alia Phil. V. ann. 1316. ex Reg. 55. fol. 30. *Nous**

DESCOLPARE, Culpam eluere, vel a se aut ab aliquo amoliri. Ital. *Discol- pare*, Hispan. *Disculpar*, nostris *Discul- per*, alias *Descoulper*. Chron. Bergom. ad ann. 1408. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 946. *Qui duo accusave- runt infrascriptos, dicendo quod Assan- dirinus et Superleo predicti debebant dare sibi auxilium et favorem ad facien- dum in ratam in dictis borgelis, et postea Descolpaverunt, etc.* Lit. remiss. ann. 1377. in Reg. 111. Chartoph. reg. ch. 276. *Cellui Thomas ou lit de la maladie, s'oni il mouru, ies en Descoulpa et des- charge, et en acoulpa et charge du tout ledit Couvreur et son filz. Désencuser, eo- dem sensu, in Lit. remiss. ann. 1389. ex Reg. 137. ch. 90. Alia ann. 1408. in Reg. 165. ch. 364. *Se Jehan de Maillot... vult dire que j'ay fait ledit fait, je l'en com- batray, et l'en feray desdire, ou tel chose qu'il devra souffrir, et m'en devra l'en tenir pour bien Descencusé.* Hinc *Descouppable*, innocens, insons; *Descolpe* et *Descoulpe*, excusatio, criminis defen- sio. Lit. remiss. ann. 1393. in Reg. 91. ch. 438. *Lequel Enguerrans se disoit et sentoit pur, innocent et Descouppables des fait dessuadiz.* Charta ann. 1289. inter Probat. tom. 2. Hist. Burgund. pag. 353. col. 1. *De laquele peingne, se li duc la voloit demander, et il meist raisons, qui ne fussient raignables; et se l'idit Ja- hans voloit demander le dilttes issues, et li duc meist Descolpas, qui ne fussient regnaubles, il s'en doit suffrir.* Alia Phil. V. ann. 1316. ex Reg. 55. fol. 30. *Nous**

DESCOLPARE, Culpam eluere, vel a se aut ab aliquo amoliri. Ital. *Discol- pare*, Hispan. *Disculpar*, nostris *Discul- per*, alias *Descoulper*. Chron. Bergom. ad ann. 1408. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 946. *Qui duo accusave- runt infrascriptos, dicendo quod Assan- dirinus et Superleo predicti debebant dare sibi auxilium et favorem ad facien- dum in ratam in dictis borgelis, et postea Descolpaverunt, etc.* Lit. remiss. ann. 1377. in Reg. 111. Chartoph. reg. ch. 276. *Cellui Thomas ou lit de la maladie, s'oni il mouru, ies en Descoulpa et des- charge, et en acoulpa et charge du tout ledit Couvreur et son filz. Désencuser, eo- dem sensu, in Lit. remiss. ann. 1389. ex Reg. 137. ch. 90. Alia ann. 1408. in Reg. 165. ch. 364. *Se Jehan de Maillot... vult dire que j'ay fait ledit fait, je l'en com- batray, et l'en feray desdire, ou tel chose qu'il devra souffrir, et m'en devra l'en tenir pour bien Descencusé.* Hinc *Descouppable*, innocens, insons; *Descolpe* et *Descoulpe*, excusatio, criminis defen- sio. Lit. remiss. ann. 1393. in Reg. 91. ch. 438. *Lequel Enguerrans se disoit et sentoit pur, innocent et Descouppables des fait dessuadiz.* Charta ann. 1289. inter Probat. tom. 2. Hist. Burgund. pag. 353. col. 1. *De laquele peingne, se li duc la voloit demander, et il meist raisons, qui ne fussient raignables; et se l'idit Ja- hans voloit demander le dilttes issues, et li duc meist Descolpas, qui ne fussient regnaubles, il s'en doit suffrir.* Alia Phil. V. ann. 1316. ex Reg. 55. fol. 30. *Nous**

DESCOLPARE, Culpam eluere, vel a se aut ab aliquo amoliri. Ital. *Discol- pare*, Hispan. *Disculpar*, nostris *Discul- per*, alias *Descoulper*. Chron. Bergom. ad ann. 1408. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 946. *Qui duo accusave- runt infrascriptos, dicendo quod Assan- dirinus et Superleo predicti debebant dare sibi auxilium et favorem ad facien- dum in ratam in dictis borgelis, et postea Descolpaverunt, etc.* Lit. remiss. ann. 1377. in Reg. 111. Chartoph. reg. ch. 276. *Cellui Thomas ou lit de la maladie, s'oni il mouru, ies en Descoulpa et des- charge, et en acoulpa et charge du tout ledit Couvreur et son filz. Désencuser, eo- dem sensu, in Lit. remiss. ann. 1389. ex Reg. 137. ch. 90. Alia ann. 1408. in Reg. 165. ch. 364. *Se Jehan de Maillot... vult dire que j'ay fait ledit fait, je l'en com- batray, et l'en feray desdire, ou tel chose qu'il devra souffrir, et m'en devra l'en tenir pour bien Descencusé.* Hinc *Descouppable*, innocens, insons; *Descolpe* et *Descoulpe*, excusatio, criminis defen- sio. Lit. remiss. ann. 1393. in Reg. 91. ch. 438. *Lequel Enguerrans se disoit et sentoit pur, innocent et Descouppables des fait dessuadiz.* Charta ann. 1289. inter Probat. tom. 2. Hist. Burgund. pag. 353. col. 1. *De laquele peingne, se li duc la voloit demander, et il meist raisons, qui ne fussient raignables; et se l'idit Ja- hans voloit demander le dilttes issues, et li duc meist Descolpas, qui ne fussient regnaubles, il s'en doit suffrir.* Alia Phil. V. ann. 1316. ex Reg. 55. fol. 30. *Nous**

DESCOLPARE, Culpam eluere, vel a se aut ab aliquo amoliri. Ital. *Discol- pare*, Hispan. *Disculpar*, nostris *Discul- per*, alias *Descoulper*. Chron. Bergom. ad ann. 1408. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 946. *Qui duo accusave- runt infrascriptos, dicendo quod Assan- dirinus et Superleo predicti debebant dare sibi auxilium et favorem ad facien- dum in ratam in dictis borgelis, et postea Descolpaverunt, etc.* Lit. remiss. ann. 1377. in Reg. 111. Chartoph. reg. ch. 276. *Cellui Thomas ou lit de la maladie, s'oni il mouru, ies en Descoulpa et des- charge, et*

lui acorilasmes (a Robert d'Artois comite de Beaumont) lui oir en ses bonnes defenses et en ses Descouipes. Vide supra *Desculpere*.

◦ **DESCOMBATUD.** Vide infra *Discumbatud*.

◦ **DESCRIBERE.** Censum per capita imponere, eumque exactatum in libros censuales referre : *Descriptores* vero dicti, qui tributa exigebant. Greg. Turon. lib. 9. Hist. cap. 30 : *Childebertus Rex Descriptores in Pictavos... jussit abire... ut scilicet populus censum, quem tempore patris reddiderat, facta ratione innovaturæ reddere deberet, cum populis tributariam functionem infligere vellent, dicentes, quia librum præ manibus haberent, qualiter sub anteriorum Regum tempore dissolvissent, respondimus nos, dicentes : descriptam urbem Turonicam Chlotarii Regis tempore, manifestum est, librique illi ad Regis præsentiam venerunt. Idem Gregorius Turon. in Vita S. Aridii : Quodam tempore accidit, ut populis tributa vel census a Regibus fuissent descripti, quæ conditio universis urbibus per Gallias constituta, summo pere est adhibita. Infra : *Adjiciensque Rex, ut libros ipsos, quibus Inscriptus pro gravi Censu populus regni ejus tenebatur afflictus, etc.* Apud Fortunat. lib. 10. tit. Poematis 14. sic concipitur : *Versus facti super mensa in villa S. Martini, ante Descriptores.**

◦ **DESCRIPTIO.** Indictio, contributio, uti definitur in leg. 173. Cod. Th. de Decurion. (12. 1.) Δειροση, in Nov. 119. Capit. Caroli M. lit. 6. tit. 107. [100 109.] : *Possessiones ad religiosa loca pertinentes, nullom Descriptionem agnoscant, nisi ad constitutionem viarum, vel pontium.* Gesta Regum Fr. cap. 34 : *Childebertus autem Rex, Descriptiones novas et graves per consilium Fredegundis in cunctis regno suo fieri jussit.* Vita S. Sulp. Ph. Ep. Bitur. num. 27 : *Velociter insuetus abolitur census, Descriptio rescinditur impia.* Ch. Adela Comitisse Carnotensis ann. 1109. in Tab. Abb. Bonaval. : *Descriptionem pecuniam, quæ consuetudinarie tallia nominatur, in burgo Bonavallensi fieri præceperam.* Vide leg. 1. C. de Apoch. (10. 22.)

◦ **DESCRIPTIOES** etiam dictæ Reversiones prædiorum, suppellectilis Ecclesie, librorum ac veterum chartarum, regio nomine factæ : quod probat Mabillonius de Re Diplomatica lib. 1. cap. 2. n. 3. Vide etiam n. 4. ubi de quibusdam Episcoporum atque Abbatum *Descriptioibus*. [100 Ut iterum per *Descriptas mansas æque tripartirent regnum Francorum*, in Annal. Xantens. ad ann. 843.]

◦ **DESCRIPTOR.** in Gloss. Arabico-Lat. dictus, qui populum per centurias et tribus dividit.

◦ **DESCRIPTIO CAUSARUM.** Index seu libellus, in quo causæ judicandæ ex ordine recensentur. Gall. *Rôle.* Reg. 51. Chartoph. reg. ann. 1316. fol. 1. v. : *Item officium Descriptionis causarum Constantiensium et etiam Bajocensium concessum est magistro Nicholao de Lucerna.*

◦ **DESCROBARE.** De scrobe eruere. Laurent. in Amalthea. Item Inserere, includere. Gall. *Enchasser.* Tertul. de Resurrect. carnis, cap. 7 : *Gemmas operosissimo Descrobare auro.*

◦ **DESCUS.** Pluteus, Anglis *Desk* Chron. Joan. Wethamst. pag. 580 : *Et circa nudam facturam domus istius expendisse fertur, deducta vitriacione, cressatione positioneque Descorum, ultra*

summam centum quinquaginta librarum. Vide *Desca* 1.

◦ **DESDICERE.** Vide *Dedicere* 1.

◦ **DESDINOSUS.** ab Italico *Diadegnosio*, Fastidiosus, Gall. *Dédaigneur.* Barel. serm. in feria 2. hebdom. 2. Quadrag. : *Deus in testamento veteri erat Desdinosus et volebat omnia pulcra.* Vide supra *Dedignantia*.

◦ **DESDOBLATA.** ut *Descoblata*, si bene conjecto. Libertates Calme ann. 1209. Hist. Dalphin. tom. 1. pag. 19. *Præterea qui Desdoblatus servare soliti fuerant, ulterius non serviant.*

◦ **DESEBREI.** DEZEBREI, vox Occitana. Charta homag. ann. 1020. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 174 : *Ego Petrus suprascriptum de ipso casitrum suprascriptum non Desebrei Berengarium suprascriptum neque filium, etc.* Dezebre, in Charta ann. 1064. in Append. ad Marcum Hispan. col. 1129. Alia ann. 1066. inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. col. 21 : *De ista hora in antea non Dezebri Guifredum archiepiscopum de civitate Narbona, etc.* Id est, ex dicto castro et civitate non ejiciam.

◦ **DESECUS.** pro *Secus.* *Desecus aqua* apud Innoc. Agrimens. pag. 236.

◦ **DESEIRE.** pro *Desinere*, ut opinor. Scriptura Monasterii del Pino, inter Concil. Hisp. tom. 3. pag. 167. col. 2 : *Descendit de Remessar et discurret Santaylam et Deseit ad illum portum de Porrarium.*

◦ **DESEMBARGATUS.** apud Martin. Didaci *Dauz* Justitiam Aragon. l. 6. Observantiar. cap. de Interpretat. qualiter, etc. § 9 : *Et habent promittere, qualiter cognoverit vel voluerit, quod pro illa pena dabunt bona Desembargata, etc.* Id est, ut mox exponitur, *desobligata*, ex Hisp. *Desembargado*, solutus, nulli obligatus.

◦ Ab Hispan. *Desembargar*, a sequestro liberare, solvere : quo etiam sensu *Desempêcher* diximus. Lit. ann. 1389. in Reg. 138. Chartoph. reg. ch. 284. *Loppier lieutenant général... tout empeschement mis en ses biens, Desempêche et met à délivrance.*

◦ **DESEMEL.** Simul et semel. Victorin. in Afer de Principio diei : *Ideo mundum universum suo apice Desemel intumescere non potuit, imo non debuit, ne Deus de finita esse adjudicaretur.*

◦ **DESEMPARARE.** Rem possessionem dimittere. Vide *Deseparare* et *Imparare*.

◦ *Cedere.* Gall. *Desemparer.* Stat. Montispeis. ann. 1204. *Si quis contineus, pro quolibet honore homo alterius fuerit et in Montispeislarum venerit pro estagna, deinde liber est ab e. homine, dum tamen honorem, pro quo fuerit homo, domino Desemparet.* Charta ann. 1390. ex Tabul. Flamar. : *Et titulo donationis Desemparaverit, solvere in perpetuum, quattaverit hospitium suum. Desemparer vero, pro Destruere, evertere, in Lit. remiss. ann. 1364. ex Reg. 98. Chartoph. reg. ch. 238 : *Comme le baillly de Meleun eut mandé à tous nos sergens que lesdiz moutier de Pracles et maison feissent Desemparer, abatre et arraser... et meissent en tel estat que jamais n'y peust avoir fort, etc.* Stat. ann. 1367. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 16 : *Feront abatre quant au fort et Desemparer, etc.* Hinc*

◦ **DESEMPARATIO.** Abdicatio, rei possessio cessio. Charta ann. 1175. inter Probat. tom. 3. Hist. Lothar. col. 280 : *Has autem remissionem, cessionem, renunciationem, resignationem et Desemparationem premissas per dictum magnifi-*

cum dominum de Stogis, etc. Vide supra *Desamparatio*.

◦ **DESENIARIUS.** ut *Decennarius*, Qui urbis decuriam præest, Gall. *Dizainier.* Stat. ann. 1381. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 47. col. 2 : *Item ordinavit dictus commissarius, quod quilibet Desenarius per desenariam suam et in custodia sua faciat portare lapides et merletos de lapidibus minute, bene et sufficienter.* Vide *Decena* 2.

◦ **DESENGRANARE.** [Gallis *Engrener*, Moletrinae granum infundere, unde secundum analogiam lingue *Desengranare* videtur idem esse, quod Moletrinae granum non infundere, vel jam infusum detrahere. Vide an hæc convenient loco citato in *Cupa octavalis*.] [100 Vide supra *Degransare*.]

◦ **DESENTIRE.** Abdicare, nuntium remittere. Gall. *Renocer.* Stat. Petri archiep. Narbon. contra Albigen. ann. 1234. inter Probat. tom. 3. Hist. Occit. col. 370 : *Mandamus omnia pignora capta, vel pecunia extorta ab illis probis hominibus de burgo, qui noluerunt alii præstare juramentum, nec Desentire consilium eorum, vel ad quistam dare, restituantur eidem.*

◦ **DESEPARADUS.** pro *Deseparatus*, in Chartul. Celsinian. ch. 279 : *Filii Petroni filique Rainaldi habent ipsam apendariam... Deseparadam.* Vide supra *Deseparare*.

◦ **DESEPELIRE.** Exhumare, Gall. *Déterrer.* Vita S. Glodes. tom. 6. Jul. pag. 205. col. 2 : *Peracta quoque præfixa ecclesia, Desepeliverunt eam de loco, ubi antea jacebat, etc.*

◦ **DESERARE.** [Separare, obscurum facere. DIFF.]

◦ **DESERARIUS MILES.** f. pro *Destrarius.* Vide *Carrociun* lin. *Carroci* inventionem, etc.

1. **DESERTARE.** Dissipare, vastare, desertum facere. Lex Bajwar. tit. 9. cap. 3 : *Si quis Desertaverit, aut culmen egerit, quod sepe contingit, aut incendio ardidit... restituat dissipata, vel incensa.* Capitulare 1. Caroli M. ann. 802. cap. 16 : *Ut beneficium Domini Imperatoris Desertare nemo audeat, proprium suum exinde construere.*

◦ Ita, *Desertare*. Lit. remiss. ann. 1309. in Reg. 115. Chartoph. reg. ch. 153 : *Item quod idem reus cameras, latebras et alia loca ipsius domus indugando et cum magno impetu et violentia Desertando, etc.* Nostris *Deserter* et *Desertor*, eadem acceptione. Lit. remiss. ann. 1348. in Reg. 77. ch. 391 : *Les huefs et vaches de Bernart Restourt, qui gastoiert et Desertoiert le boys.* Le Roman d'Alexandre MS. part. 1 :

Et li hauberc li a deront et Desertis.

2. **DESERTARE.** Deserere, quomodo *Deserter* dicimus. Capitul. 1. ann. 805. cap. 11. et lib. 1. Capit. cap. 106 : *De propriis servis vel ancillis, ut non supra modum in Monasteria cumantur, ne Desertentur ville.* [100 ap. Ansegis. et ville non sint desolate.] *Deserti agri, Desertum prædium.* in Cod. Theod.

◦ *Etre desert*, eodem sensu, in Lit. remiss. ann. 1390. ex Reg. 138. Chartoph. reg. : *Cuidant que l'asseurement donné devant autre juge que les nôtres ne vailist, ne sortist aucun effect fors jusques à 40. jours, et icealz 40. jours passez, feust Desert et de nulle valeur.*

◦ **DESERTITUDO.** Desertio, derelictio, Gall. *Abandonnement, délaissement.* *Desertacion*, in Instr. ann. 1409. tom. 9. Ordinat. reg. Franc. pag. 483. Chartul.

eccles. colleg. de Leproso: *Monachi de Landesio persolvent annuatim capitulo de Leproso octo sextarios frumenti, quantum erunt molendina; et si contingat alterum destrui et ad Desertitudinem redigi, reddent tantum quatuor sextarios eidem capitulo.*

DESERTUM. IN DESERTO. Dicitur de agro inculto. in Obituar. eccl. Lingon. ex Cod. reg. 5191. fol. 22. r. *Item super tres operatas vinee vel circa in Deserto sitas in eodem finagio. Désertine, pro Desert, desertim, solitudo, in Bestiar. MS. ubi de Phœnice:*

*En la Désertine s'envole
En la chés de Lezople.*

* **1. DESERVIRE.** Fungi aliquo munere. Gall. *Deservir.* Hinc locutiones illæ in Instrumentis frequentes: *Deservire Ecclesiam, vel Ecclesiam. Deservire in divinis,* pro Parochiam administrare, vel Ratione beneficii ecclesiastici debitum munus obire, officium persolvere. [° *Deservire feudo,* Consuetudo de eo servitio prestare. Carol. IV. Imper. chart. ann. 1377. ap. Haultaus. voce *Verdienen*, col. 1842: *Feudum et bona feudalia ad masculos duntaxat heredes et successores legitimos feudorum, ut ad debitum Deserviantur eisdem, successione debita devolvantur debeant.* Conf. eund. Haultaus. voce *Vermannen*, col. 1873.] [° *Deserveur de fief,* qui feudi servitium alterius nomine exhibet, in Stat. ann. 1315. tom. 1. Ordinat. reg. Franc. pag. 538: *Es quez cas nous baillierons au seigneur dou fe: Deserveur souffisant, qui gouverneroit cette chose, qui avenue nous seroit, en la maniere que cilz de qui elle nous seroit avenue, la gouverneroit.*]

[° **DESERVITIO,** Servitium, ministerium, functio. Siricius Papa Epist. ad Himerium: *Quibus (Sacerdotibus Leviticis) etiam expleto Deservitionis sue tempore, etc.*

* **2. DESERVIRE,** Mereri, a veteri Gallico *Deservir* et *Deservir*, nunc *Mérite.* Charta Alberti ducis Brunsvic. ann. 1277. apud Ludewig. tom. 10. Reliq. MSS. pag. 22. *Barnister eorum auctoritate et ex parte consilium et burgensium habebit judicare super omne pretium Deservitum.* Eadem rursus leguntur infra pag. 54. et 64. [° Germ. *Verdienen.* Rudol. fr. 1. vers. 5:

*Nil Deservisse potuit, putat ut meruisse
Vers. 62*

Deservire domi quod nil valet emolumentum.

Vide fr. 1. vers. 90. fr. 2. vers. 25. fr. 3. vers. 276. fr. 10. vers. 41. Charta ann. 1312. ex Tabul. epise. Carnot.: *Item d'un vallet, appelle Guiot Breton, qui fut pendu à Chartres; trouvé est que il l'avoit bien Deservi. Deservir, in Annal. regni S. Ludov. edit. reg. pag. 176: *Pour ces chouses et autres bonnes euvres Deservi li rois Loys l'amour et la grace Nostre Seigneur.* Occurrit etiam in Chron. S. Dion. lib. 2. cap. 20. Hinc *Déserte* et *Desserte*, meritum, præmium. Joinvil. in S. Ludov. edit. reg. pag. 157: *Dieu a fait main biau miracle pour li (S. Louis) par ses Désertes.* Lit. remiss. ann. 1380. in Reg. 117. Chartoph. reg. ch. 152: *Jaquet par courage courroucé et de volenté d'arraisonnable et sanz Desserte, donna une grant buffe du poing audit Gilet.* Alia ann. 1403. in Reg. 158. ch. 25: *Il leur sembloit que le sénéchal de ladite eglise avoit mal paie leur salaire ou Desserte.* Testam. ann. 1382. inter Probat. Hist. Sabot. pag. 392: *Item à Jehan de Mellan, lequel demeure**

avecques moy, en outre ses Désertes, cent sols une fois paiez. Occurrit præterea in Consil. Petri de Font. cap. 33. art. 51. tom. 1. et 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 536. art. 22. et 389. art. 28. etc.

* **DESERVITURA,** Servitium, functio. in Reformat. cleri Leod. ann. 1446. apud Labbeum. Vide *Deservitio.*

[° **DESESIARE** SE. Gall. *Se Dessaisir,* Rem aliquam possessam alteri dimittere. Chartular. S. Martini Pontisar. ex Charta anni 1251: *De quibus xxx. sol. se Desesavit in manibus Drogonis Abbatis.*

[° **DESESIRE,** ut *Saisire*, Gall. *Saisir,* Regiam manum injicere in rem aliquam. Satuta Ludovici Regis Franc. ann. 1154. inter Anecd. Marten. tom. 1. col. 439.

Quia vero nemo sine culpa, vel causa, privandus est jure suo, Ballivis nostris et aliis prædictis omnibus inlabemus, ne Desesiant aliquem sine cause cognitione, vel nostro speciali mandato. Vide *Saisire.*

[° **DESEIRE** SE, ut *Desesire* se. Chartul. S. Martini Pontisar. in Charta ann. 1222. *Guillelmus Presbyter de Holeio se de jure suo in manu nostra Desesivit.* Occurrit rursus in Chartulario S. Vincentii Cenemani. fol. 83. in Charta Joannis Comitis Carnot. ann. 1251. ex Archivis Monasterii Bonæ-vallis. etc.

[° **DESEIRE** SE, Eadem notione. Non *Desesient* nos unquam de dominio quod in vobis habemus, apud Acherum Spicii. tom. 10. pag. 170.

* **DESEVARE,** Torrere, Gall. *Brûler.* Libert. villæ de Granata ann. 1291. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 22. art. 25: *Et si culpa furneri panis Desevabatur, quod emendat panem ad cognitionem consulum dictæ villæ.* Si tamen legendum non est *Desevabatur.*

[° **DESFILATUS.** Vide *Disfilatus.*

[° **DEFACERE.** Vide supra *Defacere.*

[° **DEFODRATUS,** Non pellitus. Stat. Placent. lib. 6. fol. 80. v. *Et si fuerit sine fodra seu Defodratus, etc.* Vide *Foderatus.*

* **DESGAGIUM,** Muleta, quæ ob vastationem in agris, hortivæ factam exigitur; unde *Desgagier*, hanc percipere seu propter eam aliquid pignori capere. Charta Aymer. vicecom. de Rupecavardi ann. 1286. in Reg. 77. Chartoph. reg. ch. 311: *Concedimus quod de tribus soldis, qui levantur de emenda seu Desgagio ex maleficiis seu forefactis ortorum, vinearum, etc. Si vero talis sit forefactus qui non habeat unde solvat dictum Desgagium et dampnum emendet, ponatur in pillorio.* Lit. remiss. ann. 1451. ex Reg. 181. ch. 26: *Se je vous y treuve une autrefois (en domage) je vous Desgagerai et le vous ferai réparer.* Vide supra *Degagiare* et *Disvadiare* infra in *Vadium.*

* **DESGOMBRARE,** Purgare, mundare. Ital. *Dugombrare*, Gall. *Décombrer.* Stat. Mutin. rubr. 23. pag. 4: *Domum, casamentum de terra, luto et putredine (faciat) remondari et Desgombri.* Vide infra *Disgombare.*

[° **DESGRANUM.** Vide supra in *Degratum.*

* **DESGRURARE,** Tincturibus nostris *Desgruer.* Lixiviam facere, Comput. ann. 1399. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 151. col. 2: *Johanni Audeberti draperio, pro una canna panni Desgrurati, habita pro luctis factis die beati Ludovici, xij. gross.*

[° **DESGUARNIRE** CASTRUM, Illud præsidio seu defensoribus nudare, Gall. *Dégarnir, Tirer la garnison.* Bartholomæus 1. 6. Annal. Genuens. ad ann. 1224: *Quum homines illius loci eis temere occurrissent ad præliandum cum eis,*

relicto castro Desguarnito, quidam de Alexandria ex improvviso per quemdam tramitem transierunt ad castrum, et ipsum ingredienti, antequam Burgenses se recolligere possent, ceperunt et penitus concerrarunt.

[° **DESHEREDITARE,** Gall. *Desheriter.* Vide *Dehereditare.*

* **DESHEREDARE,** Exheredare spoliare. Charta Phil. Pulc. ann. 1311. in Reg. 48. Chartoph. reg. ch. 37: *Prius oportet dictam dominam de dicto reddito Desheredari... Faciat adesse recepturos adicta domina Desheredationem de reddito supradicto. Deshoirer, eodem sensu, in Ch. ann. 1331. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 1356: *Laquelle dame ne pouvoit par sa disposition Deshoirer son principal heir dudit manoir par la coutume.* Unde *estre du tout Deshers,* Bonis spoliari, fortunis deturbari, in Lit. ann. 1374. tom. 6. Ordinat. reg. Franc. pag. 79. quomodo etiam legendum in aliis Lit. ann. 1371. ibid. tom. 5. pag. 384.*

[° **DESHOMENAGIUM,** ut *Deshominamentum.* Hist. Dalphin. tom. 1. pag. 134. col. 2. in Litteris Joannis Dalphini ann. 1317: *Acto quod in commissionibus seu aperturis rerum feudatum, census seu emphyteuseum dict. D. Guillelmus et ejus successores, nec etiam in Deshomenagio nihil percipere debeant, nisi, etc.* Et tom. 2. pag. 435. col. 1. in Donatione Humberti Dalphini ann. 1344: *Censibus, fructibus, redditibus, tallibus, manumortuis, Deshomenagiis, decimis, angariis, parangariis, pedagiis, leudis, corvatis, pratis, etc.*

[° **DESHOMENENTUM.** Eadem notione. Donatio anni 1317. in eadem Historia pag. 65. col. 1. edit. Paris.: *Item, quod si ex causa Deshomenenti, vel legati, vel donationis, vel aliquo quovis justo titulo, aliqua de bonis rebus et juribus hominum et subditorum dicti D. Raymundi Medullionis in dicta Baronia... ad ipsum pervenerint, etc.*

* **DESHOMINAMENTUM,** Manus mortuæ, seu hominis manus mortuæ ad dominum devoluta successio, uti vocem hæc interpretatur vir clarissimus, ac eruditissimus Dionys. Salvagnius Boissius lib. de Usu feudor. cap. 32. et 97. Charta ann. 1361. ab eodem descripta: *Item reductus ad memoriam idem dominus testatur se olim vendidisse et remisisse omnibus suis mandamentorum Morgiarum, Podii Bosonis et Pipeti Deshominamenta quacunquæ, quæ percipiebat, et percipere consuevit ab eisdem, etc.*

[° **DESICUT,** Sicut, velut. Gall. *De même, que, Comme.* *Desicut signa forestæ antiquitus posita demonstrabant,* apud Th. Madox Formul. Angl. pag. 362. Liber niger Scaccarii pag. 40: *Barones sui prænominati Desicut devenerunt ligii homines domini Regis, etc.*

* Ita quoque legendum in Lit. ann. circ. 1145. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 417. pro *Desic*, ut ex nota abbreviationis litteræ c superposita in Reg. Chartoph. reg. colligitur.

[° **DESIDENTIA,** ut *Desidia,* Gall. *Nonchalance. Paresse.* Statuta Eccl. Ebroic. ann. 1576: *Scimus in residentia Curatorum potius requiri personæ industriam et diligentiam, quam corporis in eodem loco Desidentiam, et inertiam, atque inter residentes numerandos potius qui absentes corpore, spiritu et assidua speculatione greji invigilant.* Litteræ Philippi Pulcri Fr. Regis ann. 1303. apud de Lauriers tom. 1. Ordinat. Reg. pag. 380: *Cum per desidentiam, negligentiam et defectum quorundam, etc.*

[° **DESIDERABILIS,** Cupidus Felix in

Appendice ad libellum S. Isidori de Viris illust. Eccl.: *Nisi enim in subditis docenda operosa virtutis in profectu eorum desiderabiles, in servitute Dei ferventes, in desiderio decoris Domini strenui.*

† **DESIDERABILITER CUPERE**, hoc est, ardentem, in Processu de Vita sancti Thomae Aquin. Martii tom. 1. pag. 688.

DESIDERARE, Decret. Colomani Regis Hungar.: *Si duo Comites pro causa aliqua desiderant, in supra dicta Synodo ventilentur, i. contendunt ad se pertinere.*

◦ *Disire*, eadem acceptione, in Stat. ann. 1463. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 629. art. 2. Vide mox *Desiderate*.

DESIDERARE, Velle. Otto Morena in Hist. Rerum Laudensium pag. 5: *Insuper etiam illis firmiter preceperunt, ne cuiquam unquam illud amplius dicerent, nisi statim mori desiderarent.* Pag. 6: *Nisi omnes ipsos mori desideraret.* Formula loquendi vulgaris.

DESIDERATA, Gloss. Lat. Gr.: *Desiderate*, *ἀποθυρία*, *πάθος*. Ubi mendum est manifestum, in quo tollendo viri docti insudarunt. Sed potior videtur Scaligeri et Casauboni conjectura, qui *Desiderata* legendum censent, eamque vocem pertinere ad ritus Christianorum, quia *ἀποθυρία* vox nusquam usurpata legitur a Scriptoribus paganis in suis mysteriis. Quamobrem *Desiderata* esse censent initiationem in Christianismo, veluti Baptismum, et quodvis Sacramentum, antonomastice vero SS. Eucharistiam, de quo Sacramento verbum *desiderare* praesertim usurpant Tertull. ad uxorem l. 2. cap. 4. 6. S. Ambrosius de Fratre suo, et de Sacramentis l. 4. et S. Eulgius Hom. 8. S. Zeno Veron. Episc. Invitat. 8. ad Fontem: *Eia quid statis, Fratres? vestram quos per fidem genitilia unda concepit, per Sacramenta jam parturiti, ad Desiderata quantum festinate.* Vide Description. nostram edis Sophianae num. 61. et Gothofred. ad l. 1. Cod. Th. de Scenicis. (15, 7.)

◦ *Desiriers*, eodem sensu, Preces scilicet et officia pia et religiosa. Charta ann. 1344. in Reg. 75. Chartoph. reg. ch. 270: *Nous Beatrix dame de Faluy et d'Ailly sur Somme et Jehans de Pinkegny chevaliers sires de ladite ville d'Ailly et de Hornoy en Vimeu, salut... Comme nous veons nos submis offrir à nostre Seigneur leurs Desiriers en esprit d'umilité et dévotion, etc.*

◦ **DESIDERATE**, Ultro, voluntarie. Sent. adv. Florent. ann. 1311. apud Lamium in Delic. erudit. inter not. ad Hist. Sicul. Bonincont. part. 3. pag. 203: *Scienter et Desiderate eisdem Brixientibus sic in sua duricia et pertinacia commorantibus praebuerunt consilium, auxilium et favorem.* Vide supra *Desiderare*.

◦ **DESIDERATUM**, Gall. *Desiré*, Monetæ species. Lit. remiss. ann. 1421. in Reg. 171. Chartoph. reg. ch. 513: *Une paire de solers, que le suppliant vendi à Cambray quatre Desires.*

* **DESIDERIARIA**, [Taberna. DREP.]

◦ **DESIDERIUM**, Actio in iure, qua quis rem velut ad se pertinentem repetit. *Desieries*, in Consil. Petri de Font. cap. 15. art. 58. Charta ann. 1382. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 192: *Iidemque procurator a toto suo Desiderio repellatur, ipsique defensores admittantur ad facta proponenda et proposita probanda, absolvanturque ab impetitione ipsius.* Vide *Desiderare*.

† **DESIDIABULA**, Loca ad desidiam apta. Lexicon Martinii.

DESIDIE, Delectationes. Matth. Silvatic.

† **DESIDIUM**, Desidia, Inertia, Gall.

Nonchalence, Pavresse. Legitur in Vit. S. Udalrici, tom. 2. Julii pag. 180.

DESIDIUS, Deses, ignavus. Gl. Lat. Gr.: *Desidius*, *ἀδύσπορος*. Gloss. Isid.: *Desidius, ignavus, piger.*

◦ Nostris vero *Disset* et *Disiteux*, Pauper, inops, egenus. Lit. remiss. ann. 1380. in Reg. 117. Chartoph. reg. ch. 178: *Le suppliant, sa femme et enfant, qui estoient ainsi que nez ou petitement vestuz et Disiteux, etc. Sa vos i estes pour, ne Dissete, il vos donna volentiers de ses vianderes de son avoir, apud Villehard. paragr. 72. A Latino vero Otium, vulgo *Oisiveté*, et otiosus, *Oisif*, nostri alias dixerunt *Wiseuse* et *Wiseus*. Laur. Vital in Itin. MS. Caroli Austr. ex museo D. Godefredi Insul.: *Pour éviter Wiseuse et par maniere de passetemps employer le temps à écrire quelque chose à la récréation des auditeurs.* Guignevil. in Peregr. hum. gen. MS.:*

Ausi li home qui Wiseus est, Et rions ne fait, en péril est, etc.

† **DESIDUUS**, in Actis SS. Julii tom. 3. pag. 128. ubi de S. Canuto. Papias: *Desidius, Diurnus.* Vide *Desidius*.

◦ 1. **DESIGNAMENTUM**, Probabilitas, verisimilitudo. Judic. ann. circ. 1075. Inter Probat. Hist. Sabol. pag. 388: *Ego Silvester (Redon. episc.) humilis servorum Dei servus hujusce designamenti designationis signo: hujus videlicet affirmationis affirmatione affirmo, etc.*

◦ 2. **DESIGNAMENTUM**, Terminus, limes designatus. Charta ann. 1304. apud Murator. tom. 4. Antiqu. Ital. med. seculi col. 213: *Reservato in me Uberto vicecomite Bononiæ potestati ponere terminos inferius a strata in illis Designamenti, et per illa que superius continentur.* Vide *Signum* 3.

◦ **DESIGNARE** ALICUI, Apud aliquem deponere, Gall. *Consigner*. Testam. Guill. milit. de Castro Barco ann. 1319. tom. 8. Cod. Ital. diplom. col. 1940: *Et alium (destrerium) secundum meliorem reliquo fratribus de Hospitali S. Joannis de ultra mare, Designandum preceptori S. Sepulcri de Verona, qui ipsum equum mittere debeat commendatori generali dicti ordinis ultra mare.* [◦ Assignare. Chart. ann. 1277. in Guden. Syllog. pag. 265: *Quandocumque nos vel fratres nostri dicto conventui comparaverimus et Designaverimus... 4. libras Hallens. vel plures... pro illo censu Designato, bona nostra prehabita absolventur.* Vide *Haltaus*. Glossar. German. voce *Beveisen*, col. 162.]

◦ **DESIGNATIVE**, Nominativum. Charta Caroli VI. ann. 1400. in Reg. 153. Chartoph. reg. ch. 18: *Redditus ceterasque res et bona sua, que Designative secuntur.*

◦ **DESIGNUM**, Designatio, descriptio, exemplar. Ital. *Designazione*, Gall. *Dessein*. Tract. MS. de Re milit. et mach. bellic. cap. 29: *Dictæ naves in bello marino sunt preliabiles contra hostes tuos, prout facile in Designo cernitur.* Et cap. 40: *Cum suo nasso possunt pondera altius elevari et facite declinari ad beneplacitum operantis, prout in Designo cernitur.* *Designé*, figuris ornatus, in Lit. remiss. ann. 1385. ex Reg. 147. Chartoph. reg. ch. 290: *Tous trois estoient en habit Designé, si comme jeunes gens ont accoustumé de faire sur Caresneprenant.* Vide infra *Disignum*.

◦ **DESILLARE**, pro *Desigillare*, Sigillum auferre. Adrianus Prapost. Malbod. in Hist. Translat. S. Aldegondis n. 8: *Ad vetus feretrum accesserunt, et cum tremore nimio et reverentia Desillari jussuerunt.*

◦ A Gallico *Desailler*, *Desillare* efflexerunt, pro *Desceller*. Lit. remiss. ann. 1406. in Reg. 161. Chartoph. reg. ch. 49: *Le suppliant et une baisselle ou chamberiers dudit hostel Desaillèrent et ouvriront ledit escrin.* Vide infra *Desigillare*.

◦ **DESIMBOGARE**, in Chron. Bergom. ad ann. 1406. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 983. Vide infra *Imbogare*.

DESINARE, Vide *Dinare*.

DESINATOR, Gloss. Lat. Gr.: *Desinator*, *ἀβόρνος*. Quid si *Destitutus* legendum?

† **DESINONORANTIA**, Vide *Dehonorare*.

† **DESIPERE**, Alieno sapore inficere, priori amisso. Tertull. de Pudicitia sic refert verba S. Pauli ad Corinthios: *Non scitis quod modicum fermentum totam Desipiat conspersionem.*

DESIPES, apud veterem Interpretem Juvenalis Sat. 11. *infrunitos* interpretatur Petr. Pithæus, qui alla exemplaria *Desides* præferre ait pag. 298. a *Desipere*.

DESIRUM, Papias: *Desirum, prosperum bonum.* Ex Gallico *Desir*, ut videtur, quod idem est ac *desiderium*, quia prospera tantum desiderantur. [◦ *Dextrum*.]

† **DESISTANTIA**, Gall. *Desistement*. Discessio, qua quis desistit seu desiciscit ab aliquo. Chr. Siciliæ Inter Anecd. Marten. tom. 2. col. 62. ex Henrici VII. Imp. Sententia in Robertum Regem: *Odia, dolos, fraudes pro fidelitate retribuens, ex Desistantiæ et ingratiudinis vitio calcaneum præsumptis rebellionis erigere.*

† **DESISTENTIA**, Cessatio. Epistola anni 1299. ad Edwardum I. Angl. Regem apud Rymerum tom. 2. pag. 859: *Ab omni hostili invasione... desistemus, et ipsam Desistentiam seu sufferentiam per litteras patentes... approbavimus.*

DESISTERE, pro *Deficere*. Justus Episcopus Urgellitanus in Præfat. ad Cantica Canticorum: *Itaque quia sic accidit, ut, membranis Desistentibus, minutioribus literis eandem scripturam in paribus quaternionibus suscipere, nec studiose fabricatis lateralibus ambiretur, etc.*

† **DESITISCERE**, *Contemnere*, Papias. Gloss. Sangerman. n. 501. et Amalthea ex vetl. Glossis.

DESITUATA, Papiæ, *Delinita forma*.

DESILIAGE, Usatica MS. Vicecomitatus Aquarum Rotomagi: *Il est une coutume, que l'on appelle Desiliage, que l'on doit prendre le plus prouchain Vendredi après ou devant la S. Audrieu à la volenté des Vicomes, et ce qui adont vendra à col se aquitera par 4. den. et aux sergens 1. den. à carete par 16. den. et aux Sergens 1. den. pour chascune charette à un cheval, 1. den. etc.*

† **DESILIGARE**, Gall. *Déliier*, Solvere. Habetur apud Rymerum t. 8. p. 327. col. 2.

◦ *Desloier*, se jungere, dissociare, vulgo *Désunir*, *séparer*, in Lit. remiss. ann. 1400. ex Reg. 155. Chartoph. reg. ch. 208: *Laquelle femme confessa à son mary que ledit Tymonnier la maintenoit et qu'il avoit eu sa compaignie plusieurs fois, et qu'elle n'y pouvoit résister ne soy Desloier de sa compaignie, etc.* Vide *Diligare*.

* [Item alii libri in papiro *Desligati* in volumine mediocri. (Invent. Calixt. III. a. an. 1458. in archiv. Vaticano.)]

† **DESLOGIARE**, Gall. *Détoger*, *Decamper*, E loco migrare, apud Lobinellum in Hist. Britan. tom. 2. col. 563.

† **DESMA**, Potestas ligandi et solvendi, a Græco *δέμα*, Vinculum, ligamen. Frigidogodius in Vita S. Wilfridi num. 9:

Petrus ab alibi dicitur dicitur dicitur dicitur.
Dicitur dicitur dicitur dicitur dicitur.
Dicitur dicitur dicitur dicitur dicitur.
Dicitur dicitur dicitur dicitur dicitur.

† **DESMANDARE** TRUGAS, Inducias tollere, illis nuntium remittere. Pactum inter Jacobum Reg. Aragonum et Raymondum Comitem Provincie ann. 1241. ex Schedis Petrosianis: *Ater alteri post Desmandare trugas, ita tamen quod post Desmandationem ipsam truga predicta firma durent... per sex menses continuos.*

† **DESMANT**, Charta Communis Succession. apud Perardum pag. 887: *Si quis Majorem Desmant per juratos emendabit. Eadem habentur in Chartulario Divionensi. Desmant f. idem est, quod Demant, Mendacium exprobrat. Gallice dicitur: Si quelqu'un Demant, etc.*

° **DESMESURA**, Diminutio, vel injusta petitio. Charta ann. 1299. ex Cod. reg. 4659: *Promittimus dispensatorium aquas et aquam predictam ab omni violentia salvaturos et ob omni Desmesura seu iniuria defensores. Unde Desmesura justa, de minoribus mensuris intelligendum puto. Vide supra Amessura.*

† **DESMESURALS JUSTA** de vino puro, in Consuetudinibus MSS. Festivitatibus Monasterii Solemniacensis, eodem videntur quae Majores, a Gallico Desmesura, Immodicus, enormis. Vide Desmesura.

† **DESMILITARE**, A militia removere. Paschalis I. Papa Epist. ad Petronacium Ravennae Episcopum, apud Murator. tom. 2. pag. 290. (iv.) col. 1: *Si militati fuerint, eos dicingi et Desmilitari juvenis vestros veneranda redituros parti. Vide Desmilitare.*

° **DESMONTATUS**, Hispan. Desmontado, Obstratus, runcatus. Vide infra in Focae.

° **DESNODARE**, Dissolvere, enodare, explicare, Ital. *Disnodare*, Gall. *Dénouer*. Inventar. ann. 1389. tom. 8. Cod. Ital. diplom. cod. 361: *Collana seu grilanda una Desnodata, munita perlis... Capellatus unus auri Desnodatus. Vide infra Dimodare.*

DESOCIARE, Separare, quasi a socio avellere. Utitur Petrus Blesensis Serm. 38. Vide infra *Disortis*.

† **DESOLANUS**, Subsolano. Gloss. Inid. Subsolanus idem est quod sub sole positus, ut norunt omnes.

† **DESOLARE**, De solo ejicere. Vide *Delocare*.

† **DESOLATIARI**, *Desolari*. Barthii Glossarium ex Fulcherio Carnotensi.

† **DESOLATIUM**, Desolatio, apud Radulfum Cadomensem in Gestis Tancredi, inter Anecd. Marten. tom. 3. col. 141.

° **DESOLLARE**, Solea percutere vel proterere. Charta commun. Atrebat. ann. 1194. in Reg. 76. Chartoph. reg. ch. 249: *Qui alium per capillos ad terram tragnaverit, vel pedibus Desollaverit undecim libras et dimidiam perdet.*

° **DESOLUTUS**, pro *Dissolutus*, Gall. *Dissous*. Elmham. in vita Henr. V. reg. Angl. cap. 8. edit. Hearn. pag. 16: *Nuper ad parlamentum, modo tamen Desolutum per regis exitum, etc.*

DESOR, *Disimilis sortis*, Papiæ. [Mellus Gloss. San-German. num. 501. et MS. Bituric.: *Desora, Disimilis sortis*.]

† **DESORDINARE**, Gall. *Désordonner*, Perturbare. De memoratis Epistolis detruendo et praposterando aliquis Desordinando collegiati, apud Hincmarum tom. 2. pag. 416.

° **DESORDO**, Confusio, Gall. *Désordre*, Ital. *Disordine*. Tract. MS. de Re milit.

III

et mach. bellic. cap. 1: *Duo exercitus castramentari debet in locis montuosis, et potest, ut videtur possit si hostes sunt in ordine aut in Desordine. Vide Desordinare.*

† **DESORS**, Vide *Desor*.

† **DESPALARE**, Divellere. Gloss. Lat. Græc.: *Despalat, Divellit*.

DESPARARE, Auferre, tollere. Fori Oscenses Jacobi I. Regis Aragon. ann. 1247. fol. 31: *Si Montorius vel ejus nunciarius nunciaverit et, qui in monte capes paravit, vel laqueos, quod eos solvat, quoniam ipse cum suis equis et canibus vult venari, et is, qui paravit, neglexerit eos Desparare, quodcumque damnum equis vel canibus Montorii per ipse laqueos sequentem fuerit, etc.*

† **DESPECTARE**, Frequenter aspiciere, Sine spe fieri. Papiæ.

° **DESPECTARE**, Desuper intendere. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641.

* **DESPECTATOR**, [Contemptor. Tertull. 2. ad Unor. 8. Despectatores divinarum sententiarum.]

DESPETTO, **DESPECTUS**. In Pacto Legis Salicæ titulus 59. est: *De Despectio-nibus*. Ub. § 1: *Si quis ad mallum venire Despexerit. At in Lege Salica titulus concipitur: De eo, qui ad mallum venire contempserit. Ita Despectio, est contumacia contemptus iudicii. Charta Ludov. II. ann. 1141. pro Bituricensib.: Præpositus urbis præscriptæ, sus Vigorius aliquem hominem ad se mandabat, et dicebat: Mandavi te ad me, et contempisti venire, fac mihi rectum de Despectu. Infra: Pro Despectu aliquo nullum duellum faciat, sicut antea solebat. [Ludovicus VIII. in Confirmatione ejus Chartæ ann. 1294: Si quis de Despectu fuerit accusatus, per unum planum sacramentum transcat sine duello.] Statuta MSS. Talemelliarum Paris.: Les 6. deniers du talemellier, et les 8. deniers du varlet d'amende pren li maîtres de ceux qui cognoissent, aussi-bien que de ceux qui nient, pour la raison de ce que en la justice n'a point de Despit, ne plus n'en peut-il lever d'amenda.*

DESPECTUS LITTERARUM REGIARUM, Criminos ac delicti in Regiam majestatem species, in Capitul. 1. ann. 819. cap. 18. in Capitul. 5. ejusdem ann. cap. 12. et lib. 4. Capitul. cap. 80. 55. quod *Contemptus brevium regiorum* appellatur in Legib. Henrici I. Regis Angl. cap. 18. Adde Leges populares Tassilonis Regis Baiwar. cap. 24.

* **DESPETRIX**, [Quæ contemnit. Tertull. Anim. 23. Virtus Despectrix mundi.]

° **DESPETUOSE**, Irato animo; nostris etiam alias *Despitueusent*. Lit. remiss. ann. 1353. in Reg. 81. Chartoph. reg. ch. 293: *Ratimundinus ex hoc non modicum indignatus... multum Despitueos respondit dicto bajulo... Cum dictus bajulus videret... quod ipsum volebant interficere, etc. Alia ann. 1359. in Reg. 137. ch. 77: Tethal tui respondit mouli Despitueusent, que maugré qu'il en eust, il seroit paistre ses deufs en une sente, qui estoit touchant audit champ. Despitueusent, in aliis ann. 1390. ex Reg. 138. ch. 293: Despitueusent et malgracieusent, eadem notione, in Lit. ann. 1457. ex Reg. 159. ch. 180. Vide infra Despitare.*

† **DESPETUOSUS**, Abjectus, in Vita S. Godelevæ, tom. 2. Julii pag. 403.

° **DESPETUOSUS**, Concil. Armenor. ann. 1342. apud Marten. tom. 7. Ampl. Collect. col. 367: *Nunquam hæc audivimus nec vidimus, quod pueri geniti a peccatoribus parentibus, puniantur pro peccato parentum, non dando eis carac-*

teram baptismi: quod est valde falsum et Despectuosum, et contra prophetam dicitur: *Alius non portabit iniquitatem patris sui. Ubi f. leg. Dispendiosum. Vide infra hac voce.*

DESPENBERE, Gallis *Dependre*, *Depensare*. Auctor Græcismi:

Qui plus Dependit quam heri summa reperdit, Non solvitur, et paupertate gravatur.

Vide *Dispensa*.

° **DESPENSA**, **DESPENSA**, Penaria, promptuarium, Gall. *Dépense*. Hist. fundat. monast. Caestlin. Suesion. apud Marten. tom. 6. Ampl. Collect. col. 608: *Dispensam et coquinam suis ornatas mensis et decentibus vasis... completit. Lit. remiss. ann. 1378. in Reg. 98. Chartoph. reg. ch. 370: In Dispensia dicta Johannes dicitur reus capiti tres ciphos argenteos. Dispenses præterea appellatur potus species domesticis destinata, poeca, vulgo *Piquette*. Lit. remiss. ann. 1364. in Reg. 126. ch. 311: *Depuis en rapportant le marc ou genne de leur ditte vendange... prendrent du vin qui s'en alloit par deus les dices lynes... pour mettre en leur patis vin ou Dispenses, que l'en a accoustumé faire ou pais pour pourres gens et laboureurs de vignes. Alia ann. 1457. in Reg. 189. ch. 225: Le suppliant requiert à icelui Poncelot lui aidier à cueillir les naffles, appellées au pais (Laonnolo) mesles, pour faire des Dispenses et breuvages pour le boire et user de son menage, comme les mesnagiers dudit pais ont accoustumé de faire chacun an. Adde tom. 9. Ordinat. reg. Franc. pag. 718. Vide Dispensa 2.**

* **DESPENSETA**, [Gallice *Dépense*, lieu où l'on repoit et où l'on distribue les objets en nature: e Parvum dispensatorium seu *Dispensetum*. (Cart. Magal. ap. Rev. soc. sav. 1673. p. 416. b.)]

° **DESPERABILITER**, Desperanter. Mirac. S. Bert. tom. 9. Collect. Histor. Franc. pag. 119: *Itaque comperientes cunctos se undique secus fugam molientes, Desperabiliter ruperunt ad orientalem plagam, etc.*

DESPERANTIA, pro *Desperatio*, in Concil. Wormaciensi ann. 868. cap. 30: *His ita peractis, si penitentiam fructus in eis conspicitur, corporis et sanguinis Domini N. J. C. participes fiant, ut Desperantiam non induerent caligine.*

° *Desperantia*, in Lit. ann. 1340. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 544. art. 10: *Poed encore que par Desperantia il se noisat ou pendist, etc.*

i. **DESPERATUS**, *Διάβορος*, in Gloss. Lat. Græc.

† **DESPERATUS**, De cujus animæ salute nulla spes est. Codex Legum Normann. cap. 21. apud Ludewig. tom. 7. pag. 194: *De catalis eorum qui de se sunt homicide, et eorum qui excommunicati vel Desperati moriuntur... Desperati autem moriuntur qui per octo dies vel amplius gravi egritudine et periculo oppressi communionem et confessionem sibi oblatam recusant ac differunt, et in hoc moriuntur.*

° *Despers*, eodem sensu, in Mirac. B. M. V. Mss. lib. 1:

A Chartres fu che trait une clere Orgueilleuse, velle et Despers.

° **DESPERATUS**, Perditus scarius. Stat. ant. Florent. lib. 3. cap. 194. ex Cod. reg. 4621: *Si quis, undecumque sit, aliquem offendi fecerit... per aliquem vel aliquos, qui assassini, malandrini seu Desperati appellarentur, si talis offensus*

11

teram baptismi: quod est valde falsum et Despectuosum, et contra prophetam dicitur: *Alius non portabit iniquitatem patris sui. Ubi f. leg. Dispendiosum. Vide infra hac voce.*

DESPENBERE, Gallis *Dependre*, *Depensare*. Auctor Græcismi:

Qui plus Dependit quam heri summa reperdit, Non solvitur, et paupertate gravatur.

Vide *Dispensa*.

° **DESPENSA**, **DESPENSA**, Penaria, promptuarium, Gall. *Dépense*. Hist. fundat. monast. Caestlin. Suesion. apud Marten. tom. 6. Ampl. Collect. col. 608: *Dispensam et coquinam suis ornatas mensis et decentibus vasis... completit. Lit. remiss. ann. 1378. in Reg. 98. Chartoph. reg. ch. 370: In Dispensia dicta Johannes dicitur reus capiti tres ciphos argenteos. Dispenses præterea appellatur potus species domesticis destinata, poeca, vulgo *Piquette*. Lit. remiss. ann. 1364. in Reg. 126. ch. 311: *Depuis en rapportant le marc ou genne de leur ditte vendange... prendrent du vin qui s'en alloit par deus les dices lynes... pour mettre en leur patis vin ou Dispenses, que l'en a accoustumé faire ou pais pour pourres gens et laboureurs de vignes. Alia ann. 1457. in Reg. 189. ch. 225: Le suppliant requiert à icelui Poncelot lui aidier à cueillir les naffles, appellées au pais (Laonnolo) mesles, pour faire des Dispenses et breuvages pour le boire et user de son menage, comme les mesnagiers dudit pais ont accoustumé de faire chacun an. Adde tom. 9. Ordinat. reg. Franc. pag. 718. Vide Dispensa 2.**

* **DESPENSETA**, [Gallice *Dépense*, lieu où l'on repoit et où l'on distribue les objets en nature: e Parvum dispensatorium seu *Dispensetum*. (Cart. Magal. ap. Rev. soc. sav. 1673. p. 416. b.)]

° **DESPERABILITER**, Desperanter. Mirac. S. Bert. tom. 9. Collect. Histor. Franc. pag. 119: *Itaque comperientes cunctos se undique secus fugam molientes, Desperabiliter ruperunt ad orientalem plagam, etc.*

DESPERANTIA, pro *Desperatio*, in Concil. Wormaciensi ann. 868. cap. 30: *His ita peractis, si penitentiam fructus in eis conspicitur, corporis et sanguinis Domini N. J. C. participes fiant, ut Desperantiam non induerent caligine.*

° *Desperantia*, in Lit. ann. 1340. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 544. art. 10: *Poed encore que par Desperantia il se noisat ou pendist, etc.*

i. **DESPERATUS**, *Διάβορος*, in Gloss. Lat. Græc.

† **DESPERATUS**, De cujus animæ salute nulla spes est. Codex Legum Normann. cap. 21. apud Ludewig. tom. 7. pag. 194: *De catalis eorum qui de se sunt homicide, et eorum qui excommunicati vel Desperati moriuntur... Desperati autem moriuntur qui per octo dies vel amplius gravi egritudine et periculo oppressi communionem et confessionem sibi oblatam recusant ac differunt, et in hoc moriuntur.*

° *Despers*, eodem sensu, in Mirac. B. M. V. Mss. lib. 1:

A Chartres fu che trait une clere Orgueilleuse, velle et Despers.

° **DESPERATUS**, Perditus scarius. Stat. ant. Florent. lib. 3. cap. 194. ex Cod. reg. 4621: *Si quis, undecumque sit, aliquem offendi fecerit... per aliquem vel aliquos, qui assassini, malandrini seu Desperati appellarentur, si talis offensus*

11

moriatur, talis offendi faciens poena capitis moriatur.

DESPEZARE, De re ponderata detrhere, pondere minuere. Charta abb. de Conchis in Ruthen. ex Reg. 64. Chartoph. reg. ch. 471: *Tantumdem ponderis de farina reddere (molinerius) teneantur, hoc salvo, quod si... de aliquo pro molendo debeat Despezari, illud inde deducatur, juxta ordinationem per consules super hoc faciendam.*

DESPLICABILIS, Contemnendus, in Epistola Xysti II. Papae ad Episcopos Hispaniae.

DESPLICABILITER, Contemptum, in Instrumento anni 1181. tom. 2. novae Gall. Christ. col. 487. et alibi.

DESPLICARE, DESPICARE, Despicere, contemnere, in Statuto Bartholomaei Biterr. Episc. inter Anecd. Marten. tom. 4. col. 664: *Abnagent, renagent, blasphemant, Despicient, etc.* Memoriale Potestatum Regensium ad ann. 1276: *Scientialem florem et pontificalem dignitatem quadam stoliditate Despicavit.* Vide *Despicare et Despicere.*

DESPLICARE BLADUM, E spica educere, separare. Ital. *Dispiccare.* Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7683: *Despicari, batre gerbes, vel regarder.* Charta ann. 1434. ex Tabul. Auxil.: *Accomodare domos vel areas pro Despicando bladum.* Stat. ann. 1476. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 333. col. 1: *Quoad animalia rossatina pro bladis Despicandis in territorio Nemausi existentia, urgente necessitate ad Despicandum dicta blada, et Despicatis birdis exigatur poena.* Lit. remiss. ann. 1444. in Reg. 176. Chartoph. reg. ch. 153: *Existentibus (supplicante et ejus uxore) in quodam solo sive area Despicando fabbas, etc.*

DESPLICARI, [Spicas spargere. DIER.]

DESPLICARE, Charta ann. 1202. tom. 3. Probat. Hist. Brit. col. 1768: *Quantum terrae mare permittit Despicari circa praefatam insulam. Perperam pro Despicari.* Vide in *Minishi.*

DESPIGNERATIO, Gall. *Dagagement*, Redemptio rei oppigneratae. Chartarium Ecclesiae Auxitanae cap. 64: *Conventio hujus impignerationis et Despignerationis facta est coram istis testibus.* Vide *Despignerare.*

DESPINA, *Δεσπινά* Graece, Dominatrix. Papias, [Pro *Despina.*]

DESPINARE, *Ouster espina*, in Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684. *Despinos*, vox Gallica, qua otiosus excitatur, in Lit. remiss. ann. 1376. ex Reg. 108. Chartoph. reg. ch. 65: *L'un frappant et ferant l'autre de la main sur la teste quant il musoit, en disant un tel mot, Despinos, Despinos par jeu et par esbatement.*

DESPIARE, ut supra *Despicare*, Despicere. Statuta Ecclesiae Trecentis ann. 1427: *Si quis vero Deum negaverit vel Despiaverit pro prima vice duos dies, pro secunda quatuor in pane et aqua jejunare compellatur; pro tertia autem in scala, ut moris est, reponetur.* Statuta Eccl. Meldens. ann. 1483. inter Instrum. Hist. ejusd. Eccl. tom. 2. pag. 525: *Qui de Deo vel sacratissima Virgine ejus Genitrice Maria aut alio quovis Sancto, eos renegando, Despiando, malgreando, aut alias execrabiliiter blasphemias verba protulerit, etc.* V. *Despitus.*

Despitus nostris, eadem notione. Lit. remiss. ann. 1407. in Reg. 161. Chartoph. reg. ch. 272: *Le suppliant dist que lui Perrinot et autres avoient autrefois Despité ou sanglanté Dieu et sa mere. Se dé-*

piter vero dicimus, pro Indignari, stomachari: unde *Dépitteaire*, et *Députaire*, Ad iracundiam pronus, vel Perfidus, proditor. Mirac. B. M. V. Mss. lib. 1.

Devant art frans et débonnaire,
Or est calviers et dépitteaire.

Le Roman d'Alexandre Ms. part. 2:

Et que point n'a trouvé le vieilhart Députaire:
Mes sage et bien parlant pour plus que raison faire.

Le Roman de Robert le Diable Ms.:

A felons tiert et Députaire.

Bestiarius Ms. ubi de vulpe:

Tant est traire et Députaire.

Vide supra *Despectuose.*

DESPITUS, Despectus, contemnendus: *Despito*, Ital. Fleta lib. 4. cap. 5. § 4: *Ballivi et servientes Regis populum sibi subditum gravare conauerunt, ponendo in assis et juratis homines languidos, et Despitos, perpetuo vel temporali langore detentos.* *Despiter*, Contemnere. Vetus Poema MS. cui titulus, *Le Despirement du corps*:

On ne peut trop le cors Despire.

Le Caton en Roman MS.:

Ichil n'a gueres de savoir,
Qui le grain Despit pour la paille.

Alibi:

Un manour de toi ne Despire.

Id est, minorem te non despicias. Hinc vox nostris familiaris, *Despiter quelqu'un*, despicer, contemnere, nihil facere.

Chron. S. Dion. lib. 2. cap. 1: *Vous ne devez pas Despire ne mesprisier la cause de ma complainte.* Contemptus, redditur Gallice *Despoir*, in Stat. eccl. Turon. ann. 1386. cap. 67. ex Cod. reg. 1287.

DESPLAIRE, a Gallico *Deplier*, Explicare. Lit. remiss. ann. 1870. in Reg. 101. Chartoph. reg. ch. 136: *Ad dictum locum dictus exponens (dominus Mallibecc) accessit cum suo vexillo Despleato seu patenti, cum proposito interficiendi dictum præceptorem (de Vallibus.)* Vide *Despicare.*

DESPLEDESCERE, Obscurari. S. Paulin. Ep. 39. sub finem: *Ne... ruginem insipientie nostrae colligatis, qua Despledescat nitor cordis vestri.*

DESPLICIBILIS, Ingratus, molestus, Gall. *Deplaisant*. Annal. Victor. Mss. ad ann. 1367: *Ejusque obitus (Egidii Alvarii) fuit multum toti ecclesie dampnosus et præfato Urbano Papae Despicibilis et honorosus.* Vide infra *Despicibilis*.

DESPONSALE, Quod pro desponsatione sacerdoti datur. Charta ann. 1250. ex Chartul. S. Mart. Pontisar: *Hæc terra non solvit decimam aut campipartem aut oblationes aut Desponsalia.*

Dicitur de quolibet re cuius possessionem quis adipiscitur. Charta ann. 1244. in Chartul. Montis S. Mart. part. 4. fol. 87. r: *Præterea sciendum est, quod quodcumque aliquis abbas de novo fuerit institutus in ecclesia dicti Montis S. Martini, tenebitur dictam domum cum giardino a dictis Johanne dicto Beduin et Johanne de Dullato, aut ab illis, qui successerint in eorum præbendis, Desponsare et tradere utriusque eorum duodecim denarios pro jure Desponsationis illius, et medianibus tantummodo censu et jure Desponsationis predictis, absque omni alia exactione et foragio, nos et nostri successores tenemur portare garandiam perpetuam de dicta domo et giardino prædicto.*

DESPOLIARE, Spoliare, Gall. *Despoiller*. Gloss. Latino-Graec.: *Despoilat*, ἀρομαί, ἐκλοσίσ, Glossar. Graec. Lat.: *Ἀρμάδωσι, Despoiliatio*. S. Fulgentius Epist. 3: *Virgo, quae ornatum corpore vestis affectat, animam suam virtutum splendore Despoilat.* Lex Bajuvar. tit. 3. cap. 14. § 2: *Si autem aliquis tam præsumptuosus fuerit, ut peregrinus nocere voluerit, et fecerit, aut Despoilaverit, vel læserit, etc.* Adam Bremensis cap. 103: *Et tunc cum exercitu veniens, Episcopatum, quasi non suum, Despoilavit.* Vita B. Godefridi Cappenbergensis:

Num debebo pati, plures ut Despoilati,
Ob mala que toleravi, limine nostra terant?

Occurrit præterea in Vita S. Altmanni Episcopi Pataviensis, in Capitulis Caroli M. lib. 5. cap. 212. [90 864.] apud Gregorium VII. PP. lib. 3. Epist. 3. præterea apud Nonium in *Fama*, etc. [Verum et apud Ciceronem ipsum Attic. 7. 9. *Cum ferret litteras vulneratus et Despoiliatus est.* Casarem quoque de Bello Gall. 2. 81. *Armis Despoiliare.* Ibid. 5. 6. *Despoiliare nobilitate.* Quamobrem hinc amandari potuisset verbum *Despoiliare* politioribus Latinis notum, ut et sequens *Dispoiliare*: quod simili modo Tullius usurpat Verr. 4. 20: *Ut etiam una cum cæteris Siculis Dispoiliaretur.* Lactant. 6. 11: *Hominis se appellatioem Dispoiliat.*

DISPOLIARE, Gloss. Lat. MS. Regium: *Dispoilat*, nudat. Vetus Interpres Epistolæ S. Barnabæ cap. 8: *Et observant quasi in simplicitate ambulantes, quem Dispoilient.* Paulin. Epist. 5: *Si Dispoiliatus corpore, non inveniaris nudus ab opere.* Et Epist. 10: *Dispoiliatio priorum parentum.* Prudentius contra Unionistas:

Sed fortasse valis patrie pietatis honore
Dispoiliare Deum.

Gelasius I. PP. Opusc. contra Pelagianos: *Si ista despiciunt, semetipsos sanctificatione Dispoilient.* Adde Trebell. Politionem in Zenobia, Fragmentum Petronii pag. 6. Concilium apud S. Macram ann. 881. cap. 8. etc. *Dispoiliatio, dispoiliator.* in Cod. Th. leg. 6. de Sepulcr. violat. (9. 17.) et leg. 28. de Episc. (16. 2.) [*Dispoiliatio carnis*, apud Tertullianum de Resurr. carn. cap. 7.]

DISPOLIUM, Spolium, Gallis *Despoille*. Vetus Notitia Monasterii S. Juliani in Picton. ann. 834: *Quod ipse Agnaldus venisset super homines in sua forcia ex villa Cavado, et exforciosset, et eos batuisset injuste et eorum Dispolia distracta et alias res... exportassent.* Vide *Spolium*.

DESPONSALIA, Desponsatio, Gall. *Fiançailles* Acta Passionis JESU CHRISTI in Codice MS. S. Vedasti Atrabat.: *Veritatem loquimur, etenim in Desponsalia Maris interfurimus.*

DESPONSARE CASTRUM, si bene connecto, illud sibi vindicare, ut sponsus sponsam. Fragmenta Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 825. col. 1. Init.: *Item, die XII. Maii (1348.) apud Crimiacum Dom. noster Dalphinus Desponsavit castrum Miribelli, promittens ipsum nunquam reddere Domino Bellijoci.* Vide *Desponsale*.

DESPONSIO, Desperatio, apud Cælium Aurelian. lib. 8. Chron. cap. 18.

DESPORTARE, Vide *Deportare*.
DESPOTUS, Dignitas in aula Constantinopolitana, ex Graeco *Δεσπότης*, Dominus: quam quidem appellationem Imperatores ipsi amblerunt, cum in nummis suis, non βασιλεὺς sed δεσπότης

titulum describi curarent, ut potissimum observare est in Alexil et Manuel. Comnen. nummis aureis, quorum ectypum exhibimus in Notis ad Alexiadem. *Michalicus Despotus*, in Chartis ann. 1267. 1294. et 1313. in Hist. nostra Gallo-Hyzantina pag. 18. 85. 81. *Despotus Rascie* in Decretis Alberti Regis Hungariae ann. 1439. [*Despota Servie*, apud Robertum Creighton in Histor. Concilii Florent. Sect. 3. cap. 2. Vox *Despota* pluries occurrit ibidem Sect. 6. cap. 11.] Hac porro *despota* dignitate donatos praesertim Imperatorum filios et consanguineos ex Scriptoribus Byzantinis colligitur: at quando primum usurpari solita, diximus in Notis ad Cinnamum pag. 468. [Vide Macros in Hierolexico] et Glossar. med. Graecit. voce *Δεσπότης*, col. 288.]

Hoc etiam nomine designatur Otto III. Imper. ab Arnolpo in Vita S. Ramuoldi Abb. S. Emmerammi num. 18. Accessit ad eum *Despota* quidam Symmista ejus, nomine *Herbertus*, tunc forte *Capellanus*, postea vero *Colonensis Episcopus*. Is ex consulto ad eum dixit: *Domine non oportet vos indignari contra virum Dei. Ad haec Imperator inquit, etc.*

DISPOSITUS ROMANIE, in Aresto ann. 1400. apud Duchesnum in Probat. Histor. Castillon. pag. 188.

DESPRETIUM, apud Parisienses *Dépris*, Pretium pro laudiniis, de quo qui praedium acquirere vult cum domino feudali pasciscitur, et de eo quidpiam sibi conuocari obtinet. Vide *Deprius*. Charta ann. 1215. in Cod. reg. 4639. *Guillelmus Malocinus* (dixit) *se et predecessores suos hujusmodi usatica, videlicet lesdam panis, et omnes alias lesdas et Despretium et podagia... percepisse*. Hinc *Depria*, pro quouis de solvenda pecunia pacto. Lit. remiss. ann. 1461. in Reg. 192. Chartoph. reg. ch. 40. *Après que les supplians ot passé ou Déprié au tavernier... Apoinctement et paiement ou Dépris de douze bretons en avoit esté fait. Desroier*, eodem sensu, in aliis Lit. ann. 1464. ex Reg. 139. ch. 469. *Lesquelz compaignons Desroierent et passerent leur escot.*

DESPROPRIAMENTUM. Vide *Deappropriare*.

DESPUNCTORES, *Despunctores*, *Debitorum expositores*. Papias.

DESRAINARE, ut *Derationare*. Rationibus adductis crimen a se amoliri, etc. Codex Legum Normann. apud Ludewig. tom. 7. pag. 165. *Si quod negatur non offerat Desrainare, emendabit. Si vero Desrainare obtulerit, inspectio loci assignetur, in quo non potest capere nec debuit haec praedicta.*

Loco *Desrainare* et *Desraisina*, lego *Derationare* et *Deraisina* in cap. 9. eandem. Consuet. ex Cod. reg. 4631. Hinc

DERESNATOR, *DERESNIA* et *DERESNATOR*, ibid. cap. 19. part. 2. *Notandum est quod si Deresnator verba dimiserit et mutaverit que ei in Deresnacione fuerint escheriata, ejus Deresia reprobatur. Vide supra Deresnare.*

Est ergo, ut apud eund. Ludewig. pag. 463. dicitur

DESRAININA, vel *DERESNINA*, *Lex quaedam in Normannia constituta, per quam in simplicibus querelis insecutus factum, quod a parte adversa objicitur se non fecisse declarat... unde est quod homo Desrainat id quod proponitur ab adverso, id est, derationat aut demonstrat extra rationem vel sine ratione, et sic per Deresinam irritat quod contra ipsum proponitur ab adverso. Ibid. pag. 294. Si vero*

in non scire eorum receptionis maleficium redigatur, per legem *Desresine*, si justiciarius eos ulterius super hoc voluerit impetere, poterunt se purgare. Et pag. 299. *Est enim Desrainina super injuria, a qua-rulo exposita coram justiciario purgatio per sacramentum querelati et coadjutorum suorum in curia facienda. Item pag. 268. Non enim ducendi sunt ad Desraininam, si defuerint, sed ex testimonio assistentium debet submonito recordari.*

DESRAINATIO, eadem notione, ibid. pag. 261. *Quod in placitis enim factum est, et negatum fuerit, per Desrainationem penitus poterit irritari.*

DESRAINIA, Idem, ibidem pag. 247.

DESRESNARE, ut *Desrainare*. Ibidem pag. 299. *Habito autem consilio debet factum negare, quo accusatus est, et offerre illud Desresnare in hac forma: Istam lesionem tibi non feci, et iste qui super hoc testem se constituit, nec vidit nec audivit, quod paratus sum Desresnare. Le Roman de Flore MS.:*

*Mais tant de respit me donnae,
Que je me soie Desresnees.
Qui ge sui et de quel pais
Et quel saire j'ai ci quis.*

DESROBARE, *Furari robam*, Gall. *Dérober*. Idem Codex Leg. Normann. cap. 2. pag. 151. *Bonum jus habuerit de eo qui cum Desrobavit cum propter hoc suspensus fuerit. Guillelmi Archiepiscopi Tyriensis continuata Hist. Belli sacri Gallico idiomate: Grant partie de marchans et d'autres gens, qui estoient eschopés des Sarrazins et s'en aloient par mer, charent es mains des corsaires Desrobers; id est Piratae qui Desrobant in mari. Vide *Derobare*.*

DESSA, Idem videtur quod supra *Deffa*, Silva defensa, seu in quo venari non omnibus licet, f. pro *Deffa*. Charta ann. 1321. ex Tabul. Flamar. *Nos Reginaldus de Ponte dominus Brageyriaci... damus et concedimus... Petro Raimundo et Arnaldo Bermondi Desam et garenam cuniculorum, leporum et perdicum in toto repayrio seu tenemento de la Bermondia.*

DESSAISINA, Gall. *Dessaisissement*. Abdicatio, derelictio vel amissio alicujus rei possessae. Charta Henrici Regis Angliae ann. 1155. apud D. Brussel de Feudorum usu tom. 2. pag. 111. ad calcem: *Recogniciones de nova Dessaisina de morte antecessoris non capiantur nisi in suis Comitibus.*

DESSAISINATIO, Dejectio de possessione. Codex Legum Normann. cap. 9. apud Ludewig. tom. 7. pag. 166. *Nisi per breve nove Dessaisinationis, vel legem apparentem saisinam vel jus suum probare obtulerit.*

DESSASONARE, *DESSASONARE*, Gall. *Dessaisonner*, alias *Essaisonner*, Praescriptam colendi agros rationem mutare. Charta ann. 1276. Petri abb. Fossat. *Manasserus prior prioratus de S. Arnulpho in Aquilina recognovit se concessisse et tradidisse ad firmam... terras arabiles (dicti prioratus) sub conventionibus... istis, videlicet quod... dictas terras non poterit Dessasonare. Reg. visitat. Odonis archiep. Rotomag. ab ann. 1248. ad ann. 1269. ex Cod. reg. 1245. fol. 167. r. Terras nobis restituet in eo statu in quo recipiet eas, videlicet gacheratas et binatas, nec eas poterit Dessasonare. Vide supra *Dirrotiare*.*

DESSERARE, *Laxare*, remittere, Gall. *Desserer*. Lit. remiss. ann. 1442. in Reg. 178. Chartoph. reg. ch. 185. *Gaillardus Borii, qui suam balistam habebat onerata quodam rallone, dictam suam balis-*

tam Desseravit, et cum dicto rallone corpus dicti Bartas omnino perforavit. Debaillet, eadem acceptione, apud Guiart. ad ann. 1241.

Galcone dars et lances Debaillet.

DESSESIARE, *Possessione exuere*. Vide in *Saisire*.

DESSSESSIONARE. Vide supra *Dessessionare*.

DESSIDENS, pro *Dissidens*, in Mirac. S. Veroli tom. 10. Collect. Histor. Franc. pag. 375. *Inter Dessidentes componere etc.*

DESSIGILLARE, Signum vel sigillum n. dissolvere, eximere notam, nostris alias *Dessaignier*. Lit. remiss. ann. 1360. in Reg. 89. Chartoph. reg. ch. 396. *Dictus Ludovicus cepit ipsum saccum et alienis sigillis ansea sigillatum Dessigillavit. Aliis ann. 1383. in Reg. 122. ch. 328. Comme Gile Tartaron, marchand des boys du comte de Flandres en ses forez de Hedin, eust desplaqué et Dessaignié en la vente et tulle desdites forez plusieurs chaines et autres arbres, qui avoient esté plaquéz et signez au saing et marque de nostre cousin, etc. Vide infra *Dissigillare*.*

DESTA, Papias, *Degustata*.

DESTALLARE. Vide supra in *Baulare*.

DESTARE, *Valde stare*, in Gloss. Arabico-Lat. Italis *Destare* est Somno excitare, expurgare: *Destarsi*, *Expurgarsi*.

DESTARIUM, *Mensura eadem*, ut puto, quae *Sextarium*. Bulla Nicolai IV. Pape. Collect. Ampliss. tom. 2. col. 1902. *In Archiepiscopatu Viennensi Ecclesia Romanensis debet annuatim pro censu unum Destarium amygdalarum, quod geminatum facit mediocrem saumnam.*

DESTEGLARE, *DESTEGLIARE*. Italis *Distagliare*, *Dividere*, *intersecare*. Stat. Astae ubi de Intrat. portar. *Canapa aspalmeta sive Desteglata solvat pro quolibet rubo lib. 1. Canepa grossa non laborata, videlicet Desteglata et non pectenata solvat pro quolibet rubo sol. 15. Destergir*, distribuere, partiri, ut videtur, in Ch. Valteri abb. S. Humberti Maricol. ann. 1304. ex Cod. reg. 10196. 2. 2. fol. 75. r. *Et s'il avenoit que aucun enportassent et kariaissent le iterage... es terres desourdites Destergies et départies par nous, etc.*

DESTELARE, f. *Assulas*, in quibusdam locis *Estelas* dictas, caedere. Inquisit. forestae Britol. in Reg. 34. bis Chartoph. reg. part. 2. fol. 137. r. col. 2. *Forstarius... non cognovit aliquem capere, nisi consequutus esset eum antequam Destelasset, nisi esset merrenum de venda. Vide supra Astula 1.*

DESTENTUS, mendose pro *Districtus*, *Territorium*. Vide locum in *Baugium*.

DESTERIUS, *Equus major*, idem qui *Dextrarius* infra. Vide locum in *Clapponus*.

DESTERMINARE, *Extremare*, *Abolere*. Ital. *Determinare*. Tabul. Cassin. *Et si quista carta destruere aut Destermiare eam voluerit, istumet Deus nomen suum de libro bite et carnes ejus dirumpat bolatilibus creli. Vide *Determinare*.*

DESTERNERE, *Sraturum jumentis auferre*. Vita S. Patern. tom. 8. Jul. pag. 299. col. 1. *Depositis oneribus Destraverrunt camelos, et laverunt pedes eorum, hominemque hospitio receperunt.*

DESTICO, *Strepto*, *Sonum edo*, ut sonex. Verbum fictum ab Auctore *Philo-mela*, forte a sono. Lexicon Martini.

DESTINA, *Vitruvio*, *Vinculum quo edificium continetur, seu Columna qua sustinetur*. Papias in MS. Bituric. *Des-*

tine, Furca, Domus Fulcris. Hinc idem Papias corrigendus in Lexico Martini et in Amalthea, ubi Furis perperam legitur pro Furca. Arnob. lib. 3: Non post Theutim Egyptianum, aut post Atlantem, ut quidam ferunt, gestatorem bajulum, tibicinem illum ac Destinam caeli. Corripus de Laudibus Justinii 1. 17.

Et Thomas Lybice notantia Destina terra.

Beda lib. 8. cap. 17: Unde factum est, ut accinis Destinae quas extrinsecus Ecclesie pro maxime erat appositae, spiritum vite exhalaret ultimum. In hunc locum observat Bollandi Continuator Heuschenius Destinas in Vitruviana architectura reclarum pilarum formam habuisse, in Gothica autem insistere basi longius procurrenti, et subinde fornicatas esse ut inter ipsam et parietem possit transiri, atque adeo etiam locus instar cellulae excavatus haberi. Hinc pro conclavi privato vel etiam sacello usurpatur in Vita S. Vandregesilli, Julii tom. 5. pag. 277: Monstrabantur in Destina ipsius Basilicæ et grabata et sedes, ubi Pontifex B. Audoenus et S. Confessor Christi Philibertus... concedere soliti erant. Chronicon Fontanellense apud Acher. Spicili. tom. 3. pag. 198: Monstrantur usque hodie lecta corundem Christi militum, ac pretiosi Philiberti Gemmeticensis Carnobii Patris, in Destina quadam juxta Basilicam almi Confessoris Amantii. Osbernus in Vita S. Dunstani, tom. 4. Mali pag. 363: Cui etiam adhaerentem cellam, sive Destinam, sive spelæum, sive alio quolibet nomine rectius nominari potest (non enim invenio qua illud appellatone quam proxime vocem, cum non tam humani habitaculi, quam formam gerat sepulchri) propriis laboribus fabricavit. Destina a Distinere forte derivari ait Henschenius: potius cum Fabro deducti crediderim ad obsoleto verbo Stinare vel Stenare, quod a Stare est, ut censet Vossius, vel ut Becmanus docet, a Stivo, Robur.

DESTINAMENTUM, Legatum. Vide Destinare 3.

1. DESTINARE, Legare, mittere, deputare. Joan. de Janua. Gloss. Lat. Gr.: Destinare, ἀποστέλλειν, sic legendum. Sidorius lib. 1. Epist. 7: Captus Destinatusque peruenit Romam. Vide Savaronem.

2. DESTINARE, Oppugnare, aggredi. Tertull. adv. Judæos cap. 9: Scilicet vagitu ad arma esset convolutus infans, et signum belli non tuba, sed crepitaculo daturus: nec ex equo vel de muro, sed de nutricis et gerule suæ dorso sive collo hostem Destinaturus. Et adv. Valent. cap. 1: Quis nunc Destinamus hereticos.

3. DESTINARE, Testamento legare: Destinamentum, legatum. Forus Jacca in Aragonia: Quod homines de Jacca de bonis, quæ eis Deus dedit, si habeant infantem, sive non, possint ordinare de bonis suis, et hereditatibus, sicut eis placuerit... si autem non Destinaverint, remaneant res eorum magis propinquis, etc... si Destinamentum fecerit, etc.

DESTINATIO, Testamentum, dispositio bonorum. Tabularium Prioratus de Domina in Delphinatu fol. 124: Hugo ad obitum centens, suam fecit Destinationem apud Dominam: videlicet dedit Deo et sanctis Apostolis, etc.

4. DESTINARE, Decernere, statuere. Comput. ann. 1498. Inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 191. col. 1: Gentes armorum fuerunt in presentem patriam, propter quod fuit Destinatum, quod fierent eccubie in turri magna.

5. DESTINARE, Accidere. Vita S. Ber-

telli. tom. 3. Sept. pag. 449. col. 3: Reversus usque Bertellinus, oppressionem illam peccati sui causam credens Destinasse, etc.

DESTIPULARI, Promissum pactum denotare, in Glossis MSS. Regis Cod. 1701.

DESTITUDO, Destructio, in Glossis Isidori, [ad quas Grævius: Lege Deserto et hic et apud Constantiensem Episcopum. Nam Destituere Duces dicuntur milites apud optimos Scriptores, qui eos deserunt. Hinc Papias: Destituere, Deserere. Et Constantiensis: Destitutus, Desolatus. Idem: Desolatus, Destitutus, Nudus, Egenus, Desolari dicuntur, qui ab omnibus deseruntur. Justin. lib. 7: Victusque jam ac Desolatus in regnum refugit.]

DESTITUTIO, Statutum vel decretum legi et rationi contrarium. Conc. apud Rotacum ann. 1267. cap. 1. ex Cod. reg. 1560: Cum milites et thiranni et fere omnes layci... clericis opido infesti et peccatis exigentibus fere per omnes regiones milites et barones, rustici et burgenses constitutiones, imo verius Destitutiones... machinationes alias varias et diversas... facere presumpserint et presumunt, etc.

DESTORCERE, Ital. Distorcere, Distorcere. Charta ann. 1083. apud Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 352: Duabus vicibus arbore pecto ponendo et Destorcendo. Diderot. in Poem. Alex. Ms. part. 1:

Essendo le pecto et en Diderit ses dole,
Boulement le regrette et en dist mes coile.

1. DESTORNARE ICTUM, Gall. Détourner un coup, Ictum repellere, excludere. Lit. remis. ann. 1361. in Reg. 91. Charloph. reg. ch. 128: Prefatus Johannes dictum Giletum percussisset de quodam magno baculo... nisi quidam, vocatus Galuis, ictum Destornasset. Deterior, pro Retenir, retinere, in allis Lit. ann. 1475. ex Reg. 195. ch. 1437: Laquelle (trayne) ainsi qu'il cuidoit frapper Deterior ledit coup.

2. DESTORNARE FERAM, Illam adigere in certa cubilia, vulgo Détourner, vox venatoribus nota. Arest. parlant. Paris. ann. 1890. Inter Probat. ult. Hist. Trenorch. pag. 257: Pro eo quod quemdam leporem, quem dicitur abbas prosequeretur, ad libitum ipsius abbatis non Destornaverat, de pugno et etiam de quodam baculo... verberaverat.

DESTORSARE, Sarcinam solvere, relaxare. Ital. Sciogliere il fardello, il bagaglio, Gall. Défaire la malle. Stat. Bonon. ann. 1250-47. tom. II. pag. 278: Et dicimus quod nullus qui stat ad portas ecclesie custodiendas debeat Destorsare, seu diligare/malam seu torsam alicui mercatori per dictas portas transeuntis. [FR.]

DESTRA, Vide Dextera.

DESTRALIUM, Lenocinium, quod dextris dando quis paciscitur. Gloss. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657: Destralage, Prov. lenocinium. Formulæ Mss. ex eod. Cod. fol. 80. vº: Culpæ et defectu delatae predictæ se lenocinium seu Destralium in premissis committendo. Hinc

1. DESTRALIS, Quæ lenocinium exercet. Stat. Avenion. ann. 1248. cap. 116. ex Cod. reg. 4656: Statuimus quod publice meretrices et rufiane seu Destrales in contracta seu vicinia honestarum personarum nullatenus commorentur. Destral, Prov. conciliatrix, lena, lena, agula, lenunculus, in Glossar. jam jam laudato.

2. DESTRALIS, Securis. Tabul. Cassin. 1111. Destrales, e 11. feras, etc. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657:

Destral, Prov. Destralis, qua arbores sciendantur, securis. Vide infra Destrales.

DESTRALES, Vide Dextrarii.

DESTRALE, Vide Dextrare.

1. DESTRARIA, Porticus Ecclesie. Joannes de Monasterio in Epistola, ubi describit Monasterium Carolioci apud Marten. Amplius. Collect. tom. 2. col. 1388: In cuius quidam Ecclesie introitu ampla spatiosa platea preposita, porticus est trium Dextrarum seu deambulatio. Vide Deambulatio.

2. DESTRARIA, Equa major. Stat. Vercell. lib. 1. pag. 18. vº: Et predicta intelligantur de equis et armis, dextrario vel Destraria de armis. Vide Dextrarii.

DESTRIARIUS, DESTREBIUS. Vide Dextrarii.

DESTRIATIO, Mensura, quæ dextris fit, Destrator, qui ita ex officio mensurat. Stat. Avenion. ann. 1248. cap. 16: Si super terminations vel Destrations dubium fuerit, Destratores sine pretio terminare et Destrare iterum teneantur. Vide Dextrare 3. et Dextri.

DESTRETTA, Vide infra Destrera.

DESTRETTA, seu potius Destrigere, Isidoro in Glossis, Consummare. Infra: Destrigere, Consummare. Ubi Cerda: Destrigant equi, quando faciunt sinem stallandi, hoc est, urinam mittendi. Occitant Destriga, pro Dixerit, Destourner dicunt: Destriga, pro Employer son loir à quelque chose.

DESTRICTUS, DESTRINGERE, Vide Distringere.

DESTRICTUS, Pœna, mulcta a iudice imposita, nostris alias Destrix et Destroz. Charta Archembaldi præpos. Vindoc. ex Chartul. Major. monast. pro pago Vindoc. ch. 17: Homo vero meus mulcturam monachus restituit, mihi vero, fors facio emendato, legem et Destricium servat. Charta Ludov. VII. ann. 1141. apud Fleureau in Hist. Bles. pag. 108: De sanguine effuso, anserem vitum; de Destricio, gallinam nummorum duorum. Ubi Destricus, de rixa intelligendus videtur, ut et Destric in Lit. ann. 1362. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 604: Desquiez Destric ou controvercion... les juges ordinaires, soubz qui lesdictes parties demourront, auront la cognoissance entièrement. Alla Alex. abb. Gemmet. ex Bibl. S. Germ. Prat.: De singulis clamoribus justitia prepositi prædictis 17. denarios habebit, quod usus terre vocat Destrix. Lib. niger episcopatus Carnot. Simon de Espincertis miles habet in majoria de Espincertis citationes, les Destroz, medietatem ad forragines, etc. Vid. in Distringere 3.

DESTRUERE, Debilitare, male mulctare. Inquisit. ann. 1388. ex schedis Pr. de Maraugues: Et dicit quod totum Destruerunt dictum Guillelmum... verberando.

DESTRUUS, Modus agri ad mensuram, Dextrus dictam, æstimatus. Lit. Car. V. ann. 1375. pro admortizat. bonor. a Card. Alban. emptor in Reg. 109. Charloph. reg. ch. 401: Item in quadam petia terre campi unam quarteriatam continente et xx. duos Destres terre... Item in quadam petia terre campi continente unam quarteriatam terre, minus quatuor Destres... Item emit dictus cardinalis... quandam petiam terre vineatam... continentem novem quarteriatas terre et tres quartertonos, minus uno Destro. Vide Dextri.

DESTURBIUM, ab obsoleto Gallico Destourbier, Impedimentum, Impedimentum, molestiam Desturbium, apud

Rymerum tom. 9. pag. 898. col. 1. Vide *Disturbium*.

° *Destorbier* et *empêchement*, in Lit. ann. 1859. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 357. et alibi passim. *Destorber* et *Destourber*, pro *Détourner*, empêcher, troubler. Avertere, impedire, interturbare. Joinvil. in S. Ludov. edit. reg. pag. 62: *Il li avoient Destourbé en chace, et leur fist les testes copier*. Et pag. 138: *Pour son doumage Destourber, etc.* Le Roman du Rou, ibid. in Glossar.:

Toute la terre de nous en chetivité,
N'i a rei ne baron qui n'i est Destorbé.

Vide *Disturbare*.

† **DES VASSALLARE**, Vassallum a loco deturbare. Vide *Vassal*.

DESUR, pro *Sub*: Galli *Dessus* dicunt. ° Gall. *de dessus*, vox Latine non ignota. Passio SS. Perpetua et Felicitatis: *Dessus ipse oculis*. Pactus Legis Salicæ tit. 9. § 2: *Dessus tacto*. Lex Longob. lib. 2. tit. 41. § 2. [Lutpr. 26. (4. 8.)] *Dessus que, etc.* [19. *Dessus uno, etc.* S. Gregor. M. lib. 8. Epist. 20: *Dessus daccosribus quis*. *Dessus toto castro*, in Concilio Duxiac. I. part. 1. cap. 6. et apud Hincmarum Rem. in Quaternio. lib. *Dessus gamba*, apud Vegetium lib. 3. Art. veteris. cap. 23. Occurrit in Regula S. Bened. cap. 68. apud Agrimensores, et alios.

DESUBITARE, vox formata ex *Desubito*, quæ occurrit apud Diomedem lib. 1. Art. Grammat. Donatum, et alios pro *De repente*. Jul. Firmicus lib. 8. cap. 4: *Nihilominus etiam et artes fuerit largitus, easdem crebra eversione Desubitat*. Leges Alredi Regis West-Sax. cap. 26: *Si canis hominem Desubitat, aut mordens tactus, in prima capite reddentur 6. sol. etc.* Sax. Edit. cap. 26. habet. gif hund man toslite. Id est, si canis hominem mordens. At in Bromptoni Editione et versione, canis duplici modo hominem lacessit, primo *Desubitans*, secundo *mordens tactus*. Hic vero *Desubitare*, est, cum canis latratu continuo hominem lacessit, adeo ut nesciat, quo se vertat, demumque moribus lacerat. Manet etiam vox notio apud nostrates Picardos, qui *Faire Soubiter*, et *Desubiter* quelqu'un, usurpant, cum eum contumeliosè et repetitis contumeliis ad iram et furorem adigunt. Vide *Subitare*. [° De improvise occupare, Gall. Surprendre.]

° **DESUBTER**, **DESUBTUS**, ut supra *Desub*. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7884: *Desubter, desubtus, de Dessoubz*. Terrar. S. Mauri. In Foresto ann. 1471: *In et super quadam sua camera, quam tenet in turri rotunda viridarii Desubtus cameram Claudii de Chengiac*. Unde *Mestre à son Dessous*, pro Aliquem opprimere, in Lit. remiss. ann. 1374. ex Reg. 106. Chartoph. reg. ch. 470: *Lesquelz eussent tenuz Guillaume par telle maniere accuilli et mis à son Dessous, que pour avoir secours ne soit trouver: auire remede que de crier. A son Dessoubt, cum quis alteri prævalet, in aliis Lit. ann. 1460. ex Reg. 189. ch. 186: *Iceilui Pierrequin dist... que s'il pouvoit trouver ou rencontrer Iceilui Colin à son Dessoubt, qu'il le rueroit jus et affoleroit*. *Dessous*, Pars corporis inferior, tergum. Lit. remiss. ann. 1890. in Reg. 118. ch. 68: *Iceilui Pierre lors non estant en bonne disposition de raison... monstra audit Rochet son Dessous tout nu, en lui disant que autrement ne seroit pates*.*

DESVENIRE, [Decedere, mori. Testamentum Ranulphi Regis Aragonie sero

1099. apud Martinium in Hist. Pinnatensi lib. 2. cap. 38: *Et si Desvenari de eo, et laxaverit Altium, tenent ipse ejus filius esse per manum de Sanctio filio meo in sua fidelitate*. Idem videtur quod *Mesvenire*, quomodo diceremus: *Et s'il Mesvenent de lui, etc.*

° **DEVIATORIUM**, Canalis, per quem aqua a consueto cursu deflectere possit. Stat. Saluciar. collat. 5. cap. 139: *Statutum est quod quilibet molinarius in suo molendino... habent suum Deviatorium ad dividendam aquam, ita quod si voluerit adaptare eum molendinum, vel aliud eum ingenium, quod alia molendino seu ingenio non cessat molere. Destournde, eodem significatu, in Lit. remiss. ann. 1468. ex Reg. 194. Chartoph. reg. ch. 231: *Jehan Pigasse avoit fait aucunes destourndes et encluses (rectius infra: encluses et Destourndes) dedans le pré d'iceilui (Normans), pour oster l'issue de leur pré*.*

† **DESULTOR**, *δυσούλωρ, αὐτάρκεια*. Gloss. Lat. Gr. Sangerman. Sed hinc ad medium Græcitas Glossarium potius quam ad medium Latinitatis: vocem enim *Desultor* usurpavit Livius eodem intellectu, scilicet eo qui ex uno in alium equum transiit: quem etiam *ἄπυρρον* Græci dixerunt.

° **DESULTRIX VIRTUS**, Instabilis et parum firma, apud Tertull. adv. Valentin. lib. extremo.

† **DESUPER ESSE**, Superesse, superabundare. Habetur in Statutis Humberti Belli-Joci, apud Acherium t. 9. Spicil. p. 184.

° **DESUPER ESSE**, Supereminere. Charta Reginaldi comit. Bolon. ann. 1208. in Chartul. Campan. fol. 196. r: *Si autem ipsi duo (arbitri) non potuerint concordare, dominus rex Francia erit Desuper, et quod inde nobis dederit, ratum habebimus et inconcussum. A son dessus, Loco et tempore opportuno, in Lit. remiss. ann. 1380. ex Reg. 117. Chartoph. reg. ch. 88: *Iceilui Michael dist de manvais et faon courage que se il trouvoit Iceilui Boudet à son Dessous, il le fueroit*. Vide supra in *Desubter*.*

DESUPERIUS, Inferius, *Dessous*. Gregor. Turon. lib. 6. Hist.: *In Gallicia quædam nova res acta sunt, que Desuperius memorabuntur*. Alias *inferius*.

DESURSUS, Ex alto, *De haut*. Pseudo-Ovidius lib. 8. de Vetula:

... Sed liber spiritus loquens
Evocat ad Dominum, qui Desursus dedit illum.

DESUSCEPTUM, Cautio de suscepta pecunia, seu scriptum, quo accipiens rem debitam a se susceptam sibi que a debitore traditam fatetur, quodque penes dantem remanet pro securitate solutionis. *Ἀρβύλας, τὸν ὑπερῶν, Desusceptus*, veteri Interpreti Novelli 72. *Ἀρβύλας, ἀμολαγνῆς*, Scholiastæ Harmenopuli lib. 2. tit. 2. § 7. et J.C. Græcis. Vox autem formata a susceptibus tributorum, de quibus est titulus 72. in Cod. lib. 10. qui ejusmodi *Desusceptus* seu apochas tradebant tributariis pro fide susceptionis tributi ac vectigalis. Gregorius M. lib. 9. Ind. 11. Epist. 39: *Res autem que apud eum inventa sunt, in cimeliario Ecclesie tunc servare omnibus modis studetis; de quibus etiam secundum rerum inventarum paginam Desusceptum te facere volumus, et in scriinio Ecclesie tunc transmitters. Sed et Clericis ejus, si tamen illic aliqui presentes sint, a pari aliud facere Desusceptum te convenit, in quo tua fraternitas fatetur, qui Desusceptum de eisdem rebus in scriinio nostro*

emiserat, quatenus dum necesse fuerit, competenti personæ res omnes præsentis sine detrimento restitui. Idem lib. 8. Epist. 16: *Omnia autem rerum ipsorum non solum Desuscepta esse, qui eos tradunt, percipere volumus, sed etiam a te vestibus eorum substitit retineri, etc.* Vide eundem lib. 8. Epist. 11. 44. lib. 10. Ep. 45. lib. 11. Ep. 23. Anastasius in S. Agathone: *Hic ultra consuetudinem Arcarius Ecclesie Romanæ efficitur... emittens Desuscepta per Nomenclatorem manu sua abumbrata*.

° **1. BETA**, pro *Dista*, Vitis institutum. Gualter. Hemingford. de gestis Eduardi I. reg. Angl. ad ann. 1291. pag. 57: *Omnia in necessitate debent esse communia, et omnes unam et similes Dista paciemur*.

† **2. BETA** vel **DISTRUM**, *Debitum*, Gall. *Debt*. Instrumentum anni 1250. apud de Lauriere tom. 2. Ordinat. pag. 479: *Quod dicti Consules possint cognoscere de banis sine Dista, si debeatur, aut committantur per aliquas personas, antequam fiat executio pro Dista*. [° Legendum *Debitis* pro *Debitis*. Vide supra *Debiti*.]

† **DETAILLUM**, a Gallico *Detail*, Emptio vel venditio quæ fit particulatim. Sententia pro foragio contra Burgeneses Compendienses in Tabulario S. Cornelli: *Religiosus jus habere percipiendi... de qualibet pecia vini magna et parva... ad Detaillum seu brocam venditi duo sextaria vini... et pari modo de qualibet pecia vendita in grosso unum sextarium vini*. Vide *Broca*.

† **DETALE**, Eadem notione. Consuetud. Brageriaci art. 74: *Item permiscuum non est in villa Brageriaci et in barri ejusdem vendere pannos, neque sal a Detale*.

† **DETAILLIUM**, occurrit supra in *Bevregium*.

° Gall. *Detail*. Arest. parlam. Paris. ann. 1373. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 400: *Bontengarii pannos conficientes et vendentes ad Detaillium in villa nostra Paris. etc.* Unde *Detaillier*, qui singulatim vendit, in Lit. ejusd. ann. ibid. pag. 577. art. 5: *Alcun marchand regratier ou Detaillier, etc. Detailleur*, ut vulgo effertur, infra art. 9. Hinc etiam *Detaillerie* dicitur vectigal, quod ex mercibus ea ratione venditis percipitur, in Chartul. Latiniac. fol. 246. r: *La Detaillerie et le tonliu des chausses, xiiij. livres*.

† **DETAILLUM**, in Statutis Massil. lib. 8. cap. 18. § 1: *Nisi forsan eodem canabacis venderet ad minutum vel Detaillum*.

† **DETECTUS** agitur modo, id est, probatio si tironum. Gl. Isid. *Leges Delictus agitur modo*: *Probari enim veteribus proprie dicebantur tirones, qui in delictu legebantur milites*. Vide *Tironium*.

° **1. DETEGERE**, Contegere, operire, Gall. *Couvrir*. Joan. de Cardalho serm. in festo S. Nic.: *Habent equi canicias et coperturas scutorum incisionumque curiositate depictas: pauperes rix habent pata-cola, cum quibus sus Detegant pudenda*.

° **2. DETEGERE**, Declinare, declarare. Charta Injoranni abb. Resbac. ann. 1218. in Reg. 58. Chartoph. reg. fol. 61. v: *Verum quia dictus Johannes Hriren per bigamiam vel alias in pristinam potest recidere servitutem... in illo erenti, ubi recideret in pristinam servitutem per bigamiam vel alias, manumittimus et liberum esse ab omni jugo et onere servitutis ex nunc Detegimus*.

† **DETEMPERATUS**, Qui amplius non est consueta temperie. Acta SS. Junii tom. 5. pag. 498. de BB. Salome et Judith: *Delicentissimi dudum corporis ejus*

serenissima complatione Detemperata, lepra respicitur.

† **DETENTACIO**, Tentacio, mollitio, vexatio. Gall. *Entreprise*. Littere anni 1268. tom. 2. *Ret. Mogunt.* pag. 490: *Detentacio predicti Reynoldi apud heredes ejusdem, ipse Decano et Capitulo in suis honoribus, occasionem in posterum suscitatis questionibus, volumus, ut contra ipse, si post monitionem tuam legitimam de vacatione qualibet Capituli non desistat, severitatem sententiarum, quas in predictum Reynoldum tulimus, districtius exequaris.*

• **DETENTATIO**, Addictio, traditio. Gall. *Détivance*. Libert. civit. Caturc. ann. 1844. in Reg. 68. Chartoph. reg. ch. 812: *Item illi, qui res emunt ad inquantum vel substationem, tenebuntur incontinenti solvere quod promittunt, antequam Detentionem habeant de re empti.*

• **DETENTARE**, Detinere, reservare. Bartholomaeus de Tolomais in Vita B. Luchesi, April. tom. 8. pag. 604: *Præter hortolium seu agellum predictum, quod ad subventionem pauperum magis quam ad sui sustentationem Detentabat, nihil aliud possidere cupiebat in terra.*

† **DETENTATOR**, *ἰνδεδαιτυνός, ὀνομαστικός, ἔκκατοχός*. Lexicon Martini. Gloss. Lat. Gr. Sangerman. Detentator, Possessor, Retentator, *ἔκκατοχός*. Possessores et Detentatores, apud Rymerum tom. 1. pag. 878. col. 1.

† **1. DETENTIO**, Hospitalitas, ut conjunctio, quam quis benigne ab alio excipitur et detinetur. Passim occurrit in Necrologiis MSS. Corbeiensibus et aliis societatum instrumentis, in quibus promittunt sibi invicem Anniversarium, societatem precum, Detentionem, et sustentationem et qui ex Monasterio aliquando fuerit non suo vitio egressus vel ejectus.

• **2. DETENTIO**, Possessio, occupatio. Gall. *Détention*. Stat. crimin. Saonæ cap. 43. pag. 99: *Et ipsa illam personam, que dicitur possessionem accepit, condemnare debeat in decimam partem valentis rerum acceptarum; nisi esset persona ad quam successio defuncti spectet, vel nisi esset nurus vel uxor defuncti, aut pater uxoris aut nurus, qui remaneret in Detentione pro juribus suis. Vide Detentator.*

† **DETERESCERE**, Fieri deterius. Electio S. Maloli in Abbatem Cluniac. Spicil. Acher. tom. 6. pag. 419: *Ego Haynardus, ætate defatigatus, officii quoque corporis imminutus S. Patri Cluniac. Cœnobii Abba indignus... Clericum fratrem ac filium Monachis Maiolum eligimus et Abbatem esse decernimus, ne insolentia nostræ infirmitatis Ordo Deterescat. Vide Deteriorare.*

† **DETERIARE**, pro Deteriorare. Si predicta moneta Deteriaretur pondere sive cursu, in Charta Massil. ann. 1229. iv. Idus Jan.

* **DETERIÆ**. [Porcæ, id est macilentæ. Festus.]

DETERIORARE, Deteriorem facere, [Præclis nostris Deteriorat.] S. Ambros. super Levit. ad Simplician. Facile corrumpitur et Deterioratur. Utuntur Gregorius M. lib. 4. Epist. Lex 2. C. de Perc. et com. rei vendit. (4. 48.) Cæsar. Heisterb. lib. 4. cap. 59. [Henricus Comes Trecentis, apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 873. Consuetudines Brageriaci art. 67.] etc.

† **DETERIORATIO**, Gall. *Deterioration*, Rei deductio in statum deteriorem. Occurrit in Consuetudinibus Brageriaci

articulo mox laudato, apud Thomam Madox Formul. Anglic. pag. 131. Rymerum tom. 4. pag. 468. col. 1. [Vide Hailaus. Glossar. German. col. 1811. voce *Verderbung*.]

† **DETERIORATUM MOLENDINUM**, in Litteris Hugonis Abb. tom. 1. Collect. Ampliss. col. 1096.

• **1. DETERMINARE**, pro *Determinare*, distinguere. Comcedis stae nomine act. 2. sc. 5. ex Cod. reg. 8163: *Sindonico vacat (Hermonides) operi, mira prætextam gemmis æuroque Determinat arte.*

• **2. DETERMINARE**, Aliquem in album doctorum vel magistrorum, qui studio rum terminus est, referre, adscribere: qui recipiendi ritus una cum thesi tunc disputanda *Determinatio* appellatur, et *Determinator*, qui receptioni præsidebat et qui recipiebatur. Stat. colleg. Navar. ann. 1815. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 517. r. Nullus habitum deferat, nisi tabaldum seu housiam longam de bruneta antequam *Determinaverit*, et illi qui *Determinaverint*, capam habeant de perso. Stat. universit. Tolos. ann. 1366. ex Cod. reg. 4222. fol. 84. v: *Determinationes vero magistrorum fiam de mane, et tunc vacet tota facultas theologice. Quibus resumptis et Determinationibus omnes theologi, tam bacallarii quam studentes, debeant interesse. Questiones vero et argumenta ad invicem magistri Determinantes communicant, ut eas dicant et in forma. Stat. S. Flori Mss. fol. 48. v: *Decimus nonus (casus) est contra facientes commentum, scripturas seu libellos ex certa scientia et deliberate Determinantes in scolis seu prædicantes contra ea, que in constitutione continentur predicta. Stat. colleg. mag. Gervasil cap. 10. ex Cod. reg. 4354. A. fol. 28. v: *Volo quod artium pro Determinationibus eorum, vel licentis, vel principibus adducant ad domum turbam doctorum, etc. Stat. universit. Andegav. ann. 1410. tom. 9. Ordin. reg. Franc. pag. 500. art. 15: *Quod rector tenebitur a majori parte nationum in congregatione generali et in collegio Determinationem predictam semper concludere. Vita S. Yvon. tom. 4. Mail pag. 586. col. 1: *Unde factum est, ut in artium liberalium eruditione super multos coetaneos spatio breviora proficeret, et tandem in eisdem ex discipulo et auditore magister et Determinator fieret. Determiner, pro Terminare, vulgo Terminer, finit, in Lit. remiss. ann. 1414. ex Reg. 169. Chartoph. reg. ch. 20: *Desquels navreures icellui Jehan Determina assez tost après vie par mort.******

† **DETERMINATOR**, Lector academicus, in Onomastico ad calcem tom. 4. SS. Mail. Vide *Determinare* 2.

DETESSERARE, Tesseri, seu ludo amittere pecuniam, in Speculo Saxonico lib. 2. art. 60. et 72.

† **DETESTABILITAS FACINORIS**, Quod in facinore detestandum est et abominandum, apud Rymerum tom. 2. pag. 824.

† **DETESTAMENTUM**, Vide *Decostamentum*.

DETESTARE, pro *Testari*. Testamentum Riculf. Episc. Helen. ann. 915: *De his itaque rebus et de aliis per testamentum, quod Detestatum habeo, dono præfatæ Ecclesie, etc. [Testam. Guillelmi Vicecomitis Agathensis, inter Anecd. Marten. tom. 1. col. 179: *Hic est brevis testamenti quem Detestavi vel ordinavi.*]*

• **DETESTATIO**, Testatio, declaratio. Stat. ann. 1478. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 882. col. 2: *Et ad Detestationem criminis sui dampni sic infe-*

rendi, credatur unicuique dicta animalia, sic dampnum inferentia, reperenti, cum unico teste.

• **DETRONARE**, De throno seu dignitate depellere, Gall. *Détroner*. Bonincont. Hist. Sicul. ad ann. 1185. apud Lamium pag. 186: *Innocentius postquam in Gallias adpulit, Claramontis synodum habuit, in qua Petrus Antipapa Detronatus est. Vide Detronizare.*

† **DETRONIZARE**, De dignitate seu throno dejicere. Vita S. Maloli Abb. Cluniac. Mail tom. 7. pag. 689: *Perfunctus non longi tribunatus officio, præmo Detronizatus assistit.*

• **1. DETINERE**, Sarta tecta tueri, Gall. *Entretenir*. Charta Gerardi præpos. S. Pet. Insul. ann. 1190. ex Chartul. sign. Decanus ch. 20: *Tectum et vitreas tempus meum est Detinere, canonicorum est de novo reparare.*

• **2. DETINERE**, Tractare, Gall. *Traiter*. Epist. Soldani ad Pisan. apud Lam. inter notas ad Hist. Sicul. Bonincont. pag. 218: *Et ut sitis Detenti secundum quod scriptum est in cartulis vestris, quas a nobis habetis, ut per hoc provide sitis Detenti, et ita semper eritis Detenti quantum vos eritis in amicitia nostri regni.*

• **DETIRPARE**, Exstirpare, Gall. *Abolir*. Stat. sabater. Carcass. ann. 1408. tom. 8. Ordin. reg. Franc. pag. 558: *Ut legalitas in eodem ministerio in dicto burgo observetur et fraus Detirpetur ac in futurum evitetur, etc.*

† **DETITULARE**, Titulum delere. Vide in Titulare.

DETIUM, Vide *Decium*.

DETIUS, Vide *Decius*.

† **DETORNARE**, Tornare, Plinio. Vide alia notione in *Torna*.

* **DETORSUS**, (Detortus. Cato apud Priscian. 9. p. 871. *Putech. Marrucini* vocantur, de Marso *Detorsum* nomen.)

† **DETORTUM**, Transversum. Consuetud. Lemovic. art. 73: *Ille qui faciet fieri parietem illum, faciat fieri communiter in terra vicini et sua, et poni faciet tantum Detorti in pariete ex una parte, quantum ex altera. Gallica versio habet, Autant de travers.*

• **DETOURNARE**, A recta via deflectere, Gall. *Détourner*. Arest. ann. 1346. 28. Mart. in vol. 3. arestor. parlam. Paris.: *Cum scabini et habitantes banni archiepiscopi Rhemensis dicerent... se esse in possessione... veniendi, transcundi... ante portam de Vedula, necnon sedendi... super quadam tabula, sedo seu stallo stante Rhemis, etc. Megetter nostri dixerunt, pro *Détourner*, a via declinare. Lit. remiss. ann. 1382. in Reg. 121. Chartoph. reg. ch. 20: *Comme l'exposant eust joué de son arbalestre, et parceque elle ne tint pas bien serré, ou que sa vire ne tenoit pas bien en coche, ou se Megetta pour le grand vent qu'il faisoit, etc.**

† **DETRACTARE**, Equis in diversum actis reum discerpere: *Tirer à quatre chevaux*. Fleta lib. 1. cap. 87. § 2: *Apostate, sacrilegi, et hujusmodi, Detractari debent et comburi. § 4. Si inde convinctur, Detractentur et suspendantur.*

• **2. DETRACTARE**, Vox Italica, nostris *Detractor*, *Meditare*, Famæ detrudere. Legitur in Actis S. Franciscæ Rom. n. 70. tom. 2. Mart. pag. 187.

• Alias *Destraire* et *Détraire*, Ital. *Destrarre*. Chron. S. Dion. lib. 1. cap. 12: *Il commencierent à Détraire à li et à ses fais, qui estoient digne de loenge. Lit. remiss. ann. 1395. in Reg. 147. Chartoph. reg. ch. 289: *Cellui barbier avoit Destraist et deshonoré lui, sa femme et ses enfans.**

Paroles *détrahens*, que fame detrahunt, in allis Lit. ann. 1870. ex Reg. 102. ch. 49: *Pour aucunes paroles vilupérables et Détrahens à l'honneur dudit Andrieu, etc.*
 * **DETRACTARE SE** dicuntur, qui iuris exceptionibus renuntiant. Charta ann. 1888. Inter Probat. domus de Chaban. pag. 67: *Super premiis dicti hominis se Detractant omni exceptioni doli mali, fori et omni actioni... renuntiantes, etc.*

* **DETRACTATUS**, male tractatus, hanc notionem præbet Festus vocabulo *Detractare*, *Ilalis, maltrattato, malconcio*, Gall. *En très mauvais état*. Stat. Nonon. ann. 1250-67. tom. II. pag. 421: *Statutum quod picture omnes Detractate (lege detractate), que facte sunt et fuerunt in palatio comunis, etc.* [Fr.]

† **DETRACTUS**, *Excortatus*, Cui vivo capitis cutis abstracta est. Gasp. Barthil Gloss. ex Gaudio de Bellis Antiochensis.

° **2. DETRACTUS**, Subsidiium ultimum quod reipublice datur a migrante ex bonis que secum aufert. Passim in Statut. German. Vide Mittermaier. Princip. Jur. German. § 111.

† **DETRADERE**, pro *Tradere*. Conventus Melodunensis ann. 1548. apud Baluzium Miscell. tom. 7. pag. 114. *Causa eadem est et auctoritas Detradendarum devolutionum, cognitio quoque possessorum Sacerdotiorum.*

DETRAGIGO. Gloss. Arabico-Lat.: *Detragigo, detraho. An detransigo?* [Amalthæa habet, *Detraigo*.]

* **DETRAHINARE**, *DETRAHINARE*, *Trahere*, Ital. *Trainare*, Gall. *Trainer*. Chron. Estense ad ann. 1288. apud Murator. tom. 15. Script. Ital. col. 840: *Marchio fecit eum Detrahinari per totam civitatem Ferrariz sine assidibus ad caudam quatuor asellorum usque ad furcas, et ibi fuit suspensus Et col. 365: Fecerunt Detrahinari per totam civitatem Ferrariz, et ibi suspendi ad furcas tanquam proditores. Etiam Detrahinari fecerunt usque dictum locum Maynardinum. Vide Trainare.*

DETRANS, pro *Trans*, apud Innocent. de Casis literarum.

* **DETRAMENTUM**, [Damnum, iactura, diminutio. Dief.]

DETRICALE, zona pendens in crinibus tricatis, et dicitur a *de*, quod est *deorsum*, et *trica*, quod est *coma*, quia pendet deorsum in tricis. Ita Interpres Joannis de Garlandia in Synonymis:

Et Detricale, armillas, addo monile.

DETRICARE, [Morari, remorari.] Vide *Tricare*.

* **DETRICATIO**, Mora, dilatio. Acta S. Nicolai ex Cod. S. Germ. Prat.: *Benedicat eum Altissimus, qui sine Detricatione hac scriperit in melius. Nisi sit pro Detractione vel Detractatio. Et quidem a Latino Detrectare, Detrier, pro vulgari Refuser, dixerunt nostri. Annal. regni S. Ludov. edit. reg. pag. 193. Et fist (l'Empereur Frédéric) par la force de ses baillifs... que cil qui avoient fait hommage à l'église de Roume, des possessions que il tenoient de l'église, qu'il li Detrierent et li firent homage. Ul ut est *Detrianche*, pro Mora, dilatio, et *Detrier*, pro Morari. Impedire, differre, legitur in Charta ann. 1434. tom. 2. Hist. Leod. pag. 447: *Que en che n'y est nulle Detrianche ne excusanche. Et s'il advenoit que aucuns de cheaux qui vinent par devant lesdits esquevins fussent Detriés ou prolongés, oultre le terme contenu en la modification delle nouvelle loy, etc.* Stat. ann. 1856. tom.*

8. Ordinat. reg. Franc. pag. 680. art. 3: *Se plus en prennent ou Detrierent les marchans ou les voituriers à delivrer lesdites lettres tous courz, fres et intérêts, qui par leur Detriement seroient faiz, etc.* Vide *Tricare*.

DETRIMENTABILIS, *Blasphémic*, in Gloss. Gr. Lat.

DETRIMENTARI, Detrimentum pati, in Constit. Justin. Imp. de Adscriptit. et Colonis: *Et ex hoc Detrimentari fundos et eorum functiones recedentibus agricolis, etc.*

† **DETRIMONIA**, **DETRIMONIUM**, Detrimentum. Charta Frederici II. Imper. Inter Probat. Histor. Tolos. pag. xxxiii: *Hujus Præcepti auctoritas nullam patitur Detrimonium*. Mabill. in Annal. Bened. tom. 8. pag. 683. col. 1. legit *Detrimonium*.

* **DETRITARE**, Triturare, molere. Charta ann. 1879. ex Cam. Comput. Aquens.: *Ibi tenentur facere Detritari eorum blada, cum habet ventum. Fursum: Et homines ipsi possunt facere Detritari sua blada ubi volunt.*

* **DETRITIO**, Detrimentum. Chron. Ditm. episc. Mersburg. tom. 10. Collect. Histor. Franc. pag. 124: *Aviculis insidiando sine Detritione frequentare occultis potuit.*

† **DETRIUMPHARE**, *Extrahere*, in Gl. Gr. Lat.

† **DETROUSSARE**, a Gallico *Détrousser*, Spoliare. Lit. remiss. ann. 1858. in vol. 4. arestor. parlem. Paris. *Detrousserent ac etiam abstulerunt malam unius dictionum commissariorum. Detrousserunt, et hisdem Lit. in Leg. 82. Chartoph. reg. ch. 118.*

† **DETRULLARE**, Diffundere, de trulla seu vase effundere. Aplitus lib. 4. de Re culin. cap. 2: *Ubi coctum fuerit, levabis cum jure suo, et in patella altioris Detrullare convenit cum pipere granis integris.*

* **DETUDES**, [Detunsos, deminutos. Festus. scil. ab obsoleto tundo pro tundo.]

* **DETULARE**, [Declarecere. Dief.]

† **DETULENTES**, pro *Deferentes*, in Annal. Bened. tom. 4. pag. 112.

† **DETUMULATIO**, Exhumatio. Robertus Mon. in Vita S. Forannani, tom. 3. April. pag. 811: *Ut autem ejus corporis Detumulatio sacra seorsum in lava Monasterii fuit facta, etc.*

DETUNICARE, Palam facere, detegere, quasi tunica oblata nuditatem ostendere. Matth. Westmon. ann. 1240: *Et sic suas proprias provisiones manifeste toti mundo Detunicaverunt. Idem ann. 1249. Depalliare, eadem notione usurpat: Nulla voluerunt ratione latronum cæcus Depalliare.*

DETURBARE. Vide *Disturbare*.

* **DEVACUARE**. Glossar. Lat. Gall. ann. 1348. ex Cod. reg. 4120: *Devacuantes, Gallice Revanderes, a verbo Devacuo. Aliud ann. 1852. ex eod. Cod.: Devacuare, Desvoindier, inde Devacuaria.*

* **DEVADIARE**, Rem oppigneratam redimere. Vide infra in *Vadio*.

* **DEVALIDATIO**, Decessio, imminutio. Gall. *Déchet*. Comput. Ms. fabr. S. Petri Insul. ann. 1499: *Item pro Devalidatione quorundam florenorum, ante festum natiuitatis Domini receptorum, aurifabro traditorum per manus Remondi Potier clientis ecclesie, vij. lib. xvij. sol.*

† **DEVALLARE**, **DEVALLARE**, Gall. *Devaler*, Descendere, demittere. Vita SS. Voti et Felicis, Mail tom. 7. pag. 64: *Dedit eis unam speluncam que est sub Orodis facie... et inde Devallat contra illa serra de Teasillo. Eadem occurrunt apud Mo-*

retum Antiq. Navarre pag. 800. Hist. Cortusiorum lib. 1. apud Murator. tom. 19. col. 795: *Ipsi autem contentos captas, et jam vulnerati cadebant, et sic lanceas suas Devalare relacebant. Vet. Rituale Ambian. art. de sepulturis ad antiphonam Hæc requies mos habet: Corpus sit Devalatum in suo sepulcro. Vocis etymon Vallis.*

† **DEVALLIS**, *Prona vallis*, in Glossario Barthil ex Gaudio de Bellis Antioch.

° **DEVANTAGIUM**, *t. e. Vurtel*, in vet. Glossar. Lat. Germ. apud Haitaus. col. 1986.

DEVARICARE, *Provehere, dissimilem reddere*. Papias.

* **DEVASTARE**, Suppeditare, Gall. *Fourner*. Comput. ann. 1880. Inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 26. col. 2: *Solvi Pontis Jordani pro media libra candlearum, quas Devastavit de mane, quando domini associaverunt dominum cardinalem d'Amiès in suo recessu.*

* **DEVASTATOR**, Concilium Patis, ann. 861. cap. 4. sub fine. *Ecclesie inimicus et regni Dei Devastator*. (p. 23. A.)

† **DEUBLIA**, **DUBLIA**, Præstatio obliorum seu tenuissimorum panum certis temporibus Dominis a subditis faciendis, aspe in aliquantum pecuniis commutata. Gall. *Droit d'oubliés*. Chartul. Prioratus S. Petri de Domina f. 60. v.: *Massus de Malbure xiii. lib. de porco, Doublus (Deubliis ut infra) vi. denar. et v. spallas et xi. denarios. Massus tertiaris xi. lib. de porco, ii. sol. de multone... et ix. denarios inter omnes spallas et bez denarios Dubliis. Massus meitarius viii. lib. de porco et vi. den. Doublis et iv. spallas et xii. den. et ii. sol. de multone. Melius legeretur de obliis vel de oubliis seu de ubliis, propositione ab ipsa voce separata. Vide Obliis post Oblis.*

† **DEVECIUM**, f. pro *Deverium*, ut infra. Instrum. Archivi Magni Prioratus S. Johannis Tolos.: *Recognovit se habuisse vendas et laudiam et alia Devicia usque in huc.*

† **DEVECTIO**, Vectura, Gall. *Voiture, Transport*. *Devectio et revectio frumenti sine farine*, in Charta Adelberti Archiep. Moguntini ann. 1186. Rerum Mogunt. tom. 2. pag. 568.

† **DEVENSURA**. Vide in *Defensa* 3.

† **DEVENIRE**, Gall. *Devenir*, Evadere, fieri. Regestum Campanie f. 54. apud D. Brussel de Feudorum usu tom. 1. pag. 124: *Giduinus Devenit homo ligius Domini Comitis. Chartular. S. Crucis Kemperleg.: Seculo abrenuntians et Monachus S. Crucis Deventiens. Habetur iterum apud Rymerum tom. 1. pag. 245. col. 1. et pag. 159. col. 1. [Vide Murat. Antiq. Ital. tom. 2. col. 1173. B.]*

° Charta ann. 1258. Inter Probat. tom. 3. Hist. Occit. col. 537: *Nescivit quid Devenit dictus Alanus filius, etc.* Phrasin Gallica: *Il ne eut ce qu'il étoit devenu, id est, quid illi factum est.*

† **DEVENSUM**, Idem quod *Defensum*, de quo supra in *Defensa* 3. Charta Barrai de Baucio pro Monasterio S. Pontii ann. 1268: *Confirmamus vobis donationem... juris bosquerandi seu etiam lignerandi per totam terram nostram ad opus edificiorum vestrorum et domorum et etiam cremandi... exceptis tamen Devensis et culturis noster et hominum nostrorum. Occurrit rursus in Chartulario Aptensi et in Statutis Massil. lib. 5. cap. 19. § 5. et 20.*

* **DEVENTITARE**, Eadem notione. Laudes domus Auris Januens. apud Murator. tom. 21. Script. Ital. col. 1180: *Pis-*

num nomen, quod multos per annos ante cunctis nationibus valde formidololum erat, in ultimam aliarum vilipendium civitatum Deventivis.

† **DEVENTUS**, Eventus. Casus. Gall. *Evenement*: idem Adventus. Gall. *Arrivée*. Charta Alexandri Abbatis Mediani ann. 1268. in Historia ejus Monasterii pag. 380: *Conradus ipsam curiam a cunctis incurtionibus et Deventibus... defendere tenetur*. Oratio Ferdinandi Vacecapitis Regis Castellae Legati ad Ludovicum Ducem Andegav. ann. 1378. Collect. Ampliss. tom. 1. col. 1504. E: *Juxta Vianam, quam tunc obsessam, nunc vero in Deventu nostro, duris et angustis tenebat obsidionibus coartatam*.

° **DEVENUSTARE**, Vituperare, deformitatem alicui exprobrare. Dialog. creat. Dial. 68: *Tunc fcedula, id est papago, ad eam (avem, scilicet corvum) accedens plurimum vituperabat, nec in pace ipsam dimittebat... Fcedula reverens cepit verba contumeliosa reciprocare eumque, ut prius, Devenustare. De quo corvus indignatus cupiens se vindicare, fcedulam totam decalcavit*.

† **DEVERIE**, Subducciones, declinationes, effugia, apud Marten. in Onomastico ad calcem tom. 5. Anecdotorum.

1. **DEVERIUM**, Debitum, pensatio, Gall. *Devoir*. Vitalis Episcopus Ovensis: *Item percipit Ricus homo Deveria, hoc est, quaedam personalia tributa, ut est panis et pullus, etc.* Joannes XXII. tom. 3. Epist. 1559: *Molendinum etiam de Jusso, et cirmanagia, qua prefati Vicecomes (Beneharnensis) et ejus uxor habebant in locis de... et quaedam Deveria in locis eisdem, etc.* Infra: *Nec non quaedam Casalia, terras, census, et Deverie.* [Confirmatio compositionis cum habitantibus castri de Leucata ann. 1318. ex Bibl. Colbert. Regest. 56: *Pro ipsis bonis in talliis et quitis communibus dicti castri et aliis Deveris, etc.* Occurrit apud Baluz. Hist. Arvern. tom. 2. pag. 160. 812. 802. Martenium tom. 1. Anecd. col. 159. tom. 4. col. 800. 1009. etc. Vide *Deverium*.]

2. **DEVERIUM**, Debitum a vassallo servitium, clientelaris professio. Inventar. Chart. reg. ann. 1482. fol. 116: *Quod quidem homagium non debet durare nisi quousque prefati filii majores essent, et erga prefatum Dominum regem sua Deveria facerent*. De anno 1280. Ibid. fol. 119: *Faciendo tamen homagia allaque Deveria consequentia et debita*.

3. **DEVERIUM**, Officium, munus, nostris etiam *Devoir*. Arest. ann. 1402. 10. Dec. in vol. 9. arestor. parlam. Paris.: *Magister Henricus de suo Deverio faciendo summatus et requisitus, non curaverat*.

DEVERSUM (f. Inversum, Gall. *Derers*.) Monasticum Angl. tom. 1. pag. 860: *Debet... avtratum unum, 8. pedibus longum, intronvus de Deverso lanceando propellere*.

† **DEVERSIUS**, Gallica prepositio, *Deverso*, Versus. Testament. Jacobi Regis Aragonie, apud Acherium Spicil. tom. 9. pag. 198: *Et ipse sedendo sedilla Deversus qua partem dicti sigilli in orbitate ejusdem Bartholom. Scriba lib. 6. Annal. Genuens. ad ann. 1224: Dedit auxilium militum quatuor compagnarum Deversus civitatem viro nobili Petro Vento*.

† **PER DEVERSIUS**, **PER DEVERSIUM**, Eadem notione, Gall. *Per Deverso*. Charta S. Ludovici Reg. Franc. Ampliss. Collect. tom. 1. col. 1266. E: *Boecus autem qui est ultra predictam aquam per Deversus Ebroicem, nobis remanet et heredibus nostris*. Chartular. S. Vandre-

gisill tom. 1. pag. 1048: *Feodari... unam pachiam terre longam triginta sex pedibus et latam per Deversum vicum, etc.*

† **DEVES**, ut mox *Devesia*. Vide locum in Passeris post *Passer*.

DEVESIA, [DEVESUM, DEVESIUM, etc. Locus defensus, ut supra *Defensa* S. Donatio ann. 1128. apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. pag. 489: *Campos de Ecclesia et Devesa, etc.* Habebunt in eodem maneris jus pasendi, exceptis *Devesia et junqueris*, in Fragmentis MSS. Stephanothi tom. 8. pag. 248. Charta Curiae Arelat. ann. 1225. e MS. D. Brunet fol. 84. v. : *Qui... cognoscere debent, quid patium, quid consortium vel Devesum, quid privatium, quid publicum, quid ad communes usus in Cravi pasuis pertinent*. Littere Johannis Franc. Reg. ann. 1351. apud D. de Lauriere tom. 2. Ordinatio pag. 479: *Foratas, Devesias, seu nemora dicta universitatibus defendat et custodiat*. Inventar. Piquet num. 18. cap. 41. de Vouta fol. 81. v. ex Archivo Principis de Rohan: *Item plus quoddam Devesium nemus et pratium*. Capitulum General. S. Victoris Massil. ann. 1288: *Statuimus quod neque Priores, neque Monachi habeant vel teneant canes venaticos vel aves, cujuscumque preterit, nisi illi solum qui in suis Prioratibus habent certas garenas et Devesias; et tunc non per se, sed per homines laycos faciant venari garenas vel supradictos Devesias*. Instrum. anni 1082. ex Archivo ejusd. S. Victoris: *Dono ad Monachos Devesum in aqua, qui vocatur Welna*.] Charta ann. 1304: *Et quod gentes D. Regis non audeant immittere bestiarum suas ad pasendum ultra dictos limites in Devesias hactenus consuetas usque terram Savarasi. Vide Devesium*.

° *Devesa*, eodem intellectu, in Lit. remiss. ann. 1480. ex Reg. 307. Charloph. reg. ch. 387: *Ouquel villaige de Dustrac (en Auvergne) a ung terrour appellé la aote de Cuistrac et autres Deveses ou pasturages... lesquelz... sont ordonnez... à faire paistre et herbage les beufz arans dudit villaige*. Devois, in Recognit. burgi S. Andeoli.

* **DEVESPERE**. [Hora vesperearum. DIE.]

° **DEVESTIMENTUM**, Mensis, fructuum vel segetum collectio, Gall. *Dépositio*. Charta ann. 1377. in Reg. S. Armor. gener. part. 2. pag. xij: *Habito... devestimento partis dictae terre, nonobstante quod nobile R. de Albergia ut bajulus dicti prioratus, ut asserti, dictum Devestimentum habuerit, etc.*

† **DEVESTIRE** S. Rel alicujus dominium abdicare, Practicis nostris, se *Devestir*. Littere Guillelmi de Dampetra ad Blancham Comitissam Campanie, Collect. Ampliss. tom. 1. col. 1140. E: *Ego reddo et concedo carissime Domine et matri meae Vicecomitatum Trecentem, et eandem de eo investio et me Devestio pro denariis, quos eidem assignaveram et dabam singulis annis*. Occurrit alibi non semel.

† **DEVESTARE**, Vetare, prohibere. Barthi Gloss. ex Hist. Palmet.: *Cumque vidisset Rex Caesaris contubernium Francorum tam prope civitatem hospitatam, doluit animo et fessit illis Devestari mercatum, nisi discederent a civitate*. Usus est Quintilianus, ut quidam volunt.

° *Nostris Deverso*, eodem sensu. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: *Deverso, cohibere. Devesment, cohibitio*. Aliud Provinc. Lat. ex Cod. 7657: *Devedar, Proc. inhibere, vetare. Bestiar. Ms.*

† **DEVESTARE**, Vetare, prohibere. Barthi Gloss. ex Hist. Palmet.: *Cumque vidisset Rex Caesaris contubernium Francorum tam prope civitatem hospitatam, doluit animo et fessit illis Devestari mercatum, nisi discederent a civitate*. Usus est Quintilianus, ut quidam volunt.

° *Nostris Deverso*, eodem sensu. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: *Deverso, cohibere. Devesment, cohibitio*. Aliud Provinc. Lat. ex Cod. 7657: *Devedar, Proc. inhibere, vetare. Bestiar. Ms.*

Charta ann. 1348. ex Chartul. S. Vincent. Laudun.: *Maintenons eaire en est sine de faire les vées et les Deveses par notre justice. Quo loco Deves videtur interdicti absolutio*.

Mais la ley Dévés et déstet, etc.

DEVETATUS, Interdictus, vetatus, prohibitus. Vetus Charta apud Catellum in Comitibus Tolos. lib. 1. cap. 16: *Et hoc edictum transgressus, est maledictus et Devetatus a Divino officio*.

° **DEVETATOR**, f. ab Italico *Deverre*. Evellere, qui arbores evellit. Stat. ant. Florent. lib. 2. cap. 77. ex Cod. reg. 431: *Contra omnes incendiarios, depulatores, devastatores, et Devetatores, incitatores, omnes et singuli... teneantur elevare rurorem, sonare campanas, persequi et capere*.

° **DEVETIA**. Charta ann. 1383. ex Reg. sign. Leopardus Cam. Comput. aqvens.: *Item capita cum suis Devetiis omnium pascuum regaliu, qui in mare Tholoni per quoscumque capiuntur. An partes pascuum anteriores, vulgo de devant, veluti capiti appendices, intelligendae?*

DEVETUM, Interdictum, prohibitio, ex Gallico *Véer*, vetare, *Deveer*, devetare, seu potius exactio sub pretextu prohibitionis. Charta Conradi Imp. pro Pisanis Tyrum incolentibus ann. 1147: *Et ut de nulla re fiat eis Devetum, nec ab eis occasione alicujus Deveti aliquid possit extorqueri*. Infra: *Et ut nihil nomine superscriptarum rerum et concessionum aliqua occasione ab eis possit exigi, vel machinari per Devetum, vel aliqua arte vel ingenio, unde jus eorum ledatur*. Pactum inter Michaellem Palaeologum Imp. CP. et Januenses ann. 1261: *Item promittit et convenit, quod non faciet de cetero communi Janus Devetum aliquod in toto dicto Imperio... de aliquibus mercationibus, victualibus, atque grano; sed ipsis mercationes, victualia, et grannum... sine aliquo impedimento dactis, commercii, sive exactiois, etc.* Gallica versio habet *Devé*. Occurrit praeterea in Conventionib. inter Ludovic. II. Regem Sicillae et Arelatens. ann. 1381. art. 23. [et in aliis ann. 1365. e MS. D. Brunet fol. 7. Capitula de Officialibus Arelat. n. 8. ejusd. MS. fol. 95: *Non faciant aliquod interdictum sive Devetum de biado vel de sale*.]

DEVES, ut mox *Devesium*. [Vox naque hodie usitata in comitatu Fuxiensi. Chartular. Aurellense: *Ego Fulcherius de Meiras et Bernardus domus S. Johanni de Aurel... dimittentem del Deves, qui est apud aquam Sparsem*.] Charta ann. 1245. ab Salvagnio Boissio allata pag. 328: *Quod possent uti et frui perpetuis temporibus pascuis... plantis, et montanis et nemoribus, excepto nostro Deves*.

DEVESIUM, **DEVESIUS**, Idem quod *Devesium*, de qua voce supra, quasi *Devesium*. Charta Simonis Comitis Montisfortis ann. 1311. in Regesto Carcassoniensi pro urbe Pezenacensi: *Furnum, homines, et feminas, et praedia urbana et suburbana... et insulas, et nemora, et venationes, et Devesia, et 4. taschas terrarum, et pasua, et paludes*. Alia Raimundi Comitis Tolosani ann. 1286. in Regesto Tolosano pag. 51: *Et barras, et albervas, et rameries, et Devesios, et ademprios, etc.* [Vide *Devesium*.]

° *Deves* nostris eadem notione. Vita J. C. Ms.:

Que si li arbres veveant
Que Doms Dinos permes tant,
Qu'il mist Adam en son Deves,
Que li n'est del fruit guesant.

Charta ann. 1348. ex Chartul. S. Vincent. Laudun.: *Maintenons eaire en est sine de faire les vées et les Deveses par notre justice. Quo loco Deves videtur interdicti absolutio*.

• **DEVIALITAS**, Defectio a fide vel virtute. Bareleta in serm. de paucitate salvandorum: *Quia pauci sunt salvati... probatur quintupliciter; 1. ratione infidelitatis, 2. ratione malignitatis, 3. ratione Devialitatis.*

† **DEVIAMENTUM**, Error. Acta S. Francisci Rom. Martii tom. 2. pag. 128. • Si aliquid advenit Deviametum, subito illud removet.

DEVIARE, Exorbitare, extra viam ire. Joan. de Janua: *Devierit, nostris. Occurrit in Cod. Th. non semel, et in Visione S. Baronti num. 16. [apud Bern. de Breydenbach Itiner. Hierosol. pag. 244. Obertum Cancellarium lib. 2. Annal. Genuens. Ludewig. tom. 6. pag. 468. Macrobius, Symmachus, etc.] Hinc Devor, dicitur pro Desiderare, qui a recto mentis et iudicii tramite abcedit. Le Roman de Garin MS.:*

Au Roy Charboncle est venu le navale,
Car il entend qu'il poi si no Devre.

Allo loco:

Harnand l'entend, le sans outre Devor.

Rursum:

Devoré part, lozament vos deli.

Devorés, Insania, apud Hugonem Plagonem in Versione MS. Guill. Tyrri lib. 17. Idem Poeta:

See homo estot, ce fu grant Devoré.

• Ita et *Devor* atque *Devorier*. Chron. S. Dion. lib. 8. cap. 10: *Estotient il et affrés et et Devor, que il en navrerent maint jusques à l'efuccion du sanc. Consil. Petri de Font. cap. 82. art. 20: S'il fust ne forcé ne Devoré, il testamene ne fust nus. Vita J. O. Ms.:*

See est nullu comme Devoré,
Pour un petit n'est forcé.

Miracula B. M. V. Mas. lib. 1:

Pala sacri on frédés,
Une Devoré malade.

Ibidem:

Theophylus il Devoré,
Li d'arce, il furoit, etc.

Li Lusidaires:

Eles furent mult offrés,
Et courvoient comme Devorés.

Devoré, in Poem. Rob. Diaboli MS.:

Par les maistres ruse de Rome
S'en court à ley de Devoré home.

Marvoté, eodem sensu, in Vit. Patrum MS.:

Si s'en torse com Marvoté,
A une vile est avoté.

Devoré, insania in Glossar. Lat. Gall. ann. 1862. ex Cod. reg. 4190: *Amentia, Devoré*.] Hinc vox vulgaris, *Endevor*.

DEVII ERRORES, fide devii. in Cod. Th. Est etiam *Devier*, De vita decedere, migrare. *Devier sans issue*, apud Littletonem sect. 4. est mori absque liberis. Guillelmus Gutart de Ludovico VIII. Rege Francie:

De Roy que mori mordant tris,
Quant à Monpencier Devia, etc.

[Le Roman de S. Leocade MS. ubi de Clothario Monasterii S. Medardi Sueve. fundatore:

Notre moentier edifa
Sur notes Marti quant Devia.]

DEVIARE, A via sua aliquem per vim

III

abducere. Charta Pontii Archiepisc. Arelatensis ann. 1000. tom. 5. Spicilegii Acheriani pag. 429: *Si quis per viam, aut extra viam aliquam injuriam fecerit, et in veniendo aut in revertendo aut aliquid eis tulerit, aut eos Daviaerit, sit maledictus et excommunicatus, etc.*

• Inquisit. ann. 1268. ex schedis Pr. de Mazaugas: *Pascabat et custodiabat per totam vallon... et non invenit unquam aliquem qui tum Deviarat.*

† **DEVIATIO**, Disciplinæ solutio, remissio, Gall. *Relachement*. Berntenii Chronicon Martenod. apud Leibnitium Script. Brunsvic. tom. 2. pag. 484: *Primus videlicet status regularis observatio- nis ab initio domus in Isenhagen et adeptio- nis hujus Monasterii per annos LXX. sub septem Abbatibus... Secundus status est Deviationis etiam per annos LXX. sub decem octo Abbatibus.*

† **DEVIATUS**, Devius, errans, dissolutus, Mulieres dissolutas et Deviatas a via puritatis et honestatis, in Vita B. Coletis cap. 1. num. 10.

• *Devoyé*, in Lit. ann. 1870. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 877. art. 18: *Tenir en p-ison Devoyé, qui ne soit sur rue publique et commune. Devoyer vero, pro vulgari se réjouir, quasi animum a tristitia avocare. Lit. rerum. ann. 1448. in Reg. 176. Chartoph. reg. ch. 591: Le supplient et plusieurs autres edans sur des mariens ou gros bois... pour Devoyer et esbatre ensemble.*

• **DEVIATORIUM**, Iter devium, Gall. *Chemin dévié*. Stat. Avenion. ann. 1248. cap. 80. ex Cod. reg. 4659: *Nec etiam extra civitatem habeat vel faciat aliquis firmarium in ambarratis, vicis, vallatis, in viciis publicis vel Deviatoriis viarum publicarum.*

† **DEVILIE**, Vigilia; vulgo *palem mu- lieris*. Gloss. Isid. Lege et vide *Decubis*.

• **DEVIGILARE**, Evigilare, Ital. *Divigilare*. Gloss. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657: *Devigilar, Prov. Devigilare, evigilare.*

• **DEVIGINARE**, pro *Devirginare*, Sil- vestrem regionem proscindere, in arvo- rum formam redigere. Chart. antiq. ap. S. Rosa de Viterbo Elucid. tom. 1. pag. 874: *Frater meus, qui in illa habitat, de plantatura, quam tibi plantaverit, de terra etiam, quam Deviginaverit, quintam partem redat ipse canonice.*

• **DEVIGLA**, Stat. Montis-reg. pag. 818: *Item pro qualibet decena Deviglarum, solvat denarios tres.*

† **DEVILLARE**, Discedere de villa, ire, proficisci: *Licentiaque ab ipso Domino Cancellario petita et optenta, die illo Devillavit versus civitatem Londoniam, apud Rymerum tom. 9. pag. 266. col. 1.*

• **DEVINTUS**, Eventus, casus ab Italicis *Deventis*, accidere, evenire. Stat. Genuens. lib. 4. cap. 56. pag. 118. v: *Si vero socius, qui vadit laboratum, sine socii voluntate pecuniam societatis vel accommendationis portaverit in Devintum, laudat magistratus.*

• **DEVIOLARE**, Rescindere, irritum facere, violare. Charta ann. 1127. in Char- tul. Mont. S. Mart. part. 6. fol. 98. v: *Sigilli nostri impressione sancere di- gnum duximus, et Deviolare (Concessio- nem) presumentes anathemati perhen- niter obligavimus. Vide mox Devocare 2.*

† **DEVIOLARE PUELLAM**, Violare, stu- prare, in Capitulis additis ad Legem Alamani. § 43.

DEVIRARE, Alanus de Insulis in Planctu naturæ contra Sodomitas:

Cum Venas in Venereis pugnans illos fecit illos,
Cumque cui magis Devirat arte viros.

† **DEVIRATUS**, Effeminatus. Hugo Fal- candus in Hist. Sicilia, apud Murato- rium tom. 7. col. 807: *Nec enim Regem sanum habuisse consilium... qui viros contemptibiles, imo Deviratos homines ad regnum regni putaverit posse sufficere.*

• **DEVIRGINARE**, *Devirginare*, *Devirgi- nator*, *Devirginatus*. Glossar. Lat. MS. Regium: *Corruptus, Devirginavit*. Ita etiam Glossæ Isidori. Uguccio: *Deflorare, forem auferre. Virgo Devirginatur, de- floratur, flos virginitalis auferitur*. Gloss. Lat. Græc.: *Devirginat, Devirginatus*. Gloss. Græc. Lat.: *Devirginat, Devirgi- natus*. Gloss. Leonis Magistri: *Virginalis, locus, in quo Devirginantur virgines*. Glossæ Biblicæ MS.: *Tricus dicitur im- pedimenta pedum, quibus virginum pedes ligabantur, ne Devirginarentur in via*. Dudo lib. 1. de Act. Norm.: *Omnis puell- arum secus ab ipse Devirginatur*. Liber promissionis Malefici cap. 28. Inter Statuta Veneta: *Si quis virginem aliquam per vim Devirginaverit, etc.* Utuntur vetus interpres Juvenal. Stat. 9. v. 71. Paulus JC. leg. fin. D. Offic. Præsid. Petronius Arbitr. Hieron. de Monogam. Epist. 25. Casarius lib. 2. cap. 25. etc. Vide Castellum in Comitib. Tolosan. pag. 218. *Seram virginitalis aperire, et corrup- pere*, in Constit. Sicul. lib. 1. tit. 21.

† **DEVISA**, Vide *Divis*.

† **DEVISAMENTUM**, Inscriptio, symbo- lum, Gall. *Devise*. Vide locum in *Colera*. • Noctris *Devies*, Gentilitia insignia, vulgo *Armes*. Froissart. vol. 4. cap. 114: *Et leurs gens vestis chascun de sa l'urde en Devies*. Alanus Chartier in Poem. *La Dame sans mercy*:

Le noir portoit, et sans Devies.

Vide Dissert. 1. Cangii ad Hist. S. Lud- dov. et infra *Divisa* 7.

† **DEVISIA**, ut *Devestia*, in Litteris Joh- han. Franc. Regis ann. 1260. apud de Lauriers tom. 2. Ordinat. pag. 479: *Quod dicti Conules possunt et valeant metas seu dolas plantare in Devistiis et terris dictæ Universitatis.*

† **DEVITOR**, pro *Debitor*, in Charta anni 878. apud Mabill. Diplom. pag. 548. Instrum. tom. 1. novæ Hist. Occi- tan. col. 194: *Quod eis debebat vel Devitor est homo.*

† **DEVITUM**, pro *Debitum*, in eadem Charta.

† **DEVITUM**, ut *Divitis*, Testamen- tum. Vide locum in *Paristere*.

† **DEVIVUM**, Species vestis clericalis. Statuta Ecclesie Tutelensis ann. 1298. inter Anecdota Marteniana tom. 4. col. 769: *Monemus omnes et singulos Rectores, Presbyteros et alios Beneficiatos nostræ diocesis, maxime Religiosos, ne de cetero deferant redundellos, nisi Devivum longum in modum habitus.*

† **DE ULTRA**, Ultra, apud Bartholo- mæum lib. 6. Annal. Genuens. ann. 1255.

† **DEUM**, pro *Eum*, pluries ab antiquis scriptum observat probatque Baluzius in Notis ad libros Capitularium tom. 2. col. 124.

• **DEUNCULUS**, diminut. a *Deus*, ficti numinis simulacrum. Acta S. Susan. tom. 2. Aug. pag. 623. col. 1: *Macedonius... cepit coarctare eam ad sacrificium, defe- rens Deunculum aureum Jovis, et mensam tripodam.*

• **DEVOCATIO**, Clientelaris professionis negatio. Vide supra in *Advocare* 4.

† **DEVOCARE**, Papias editus: *Devoco, accuso*. MS. Bitur.: *Devoco, accuso, desu- per voco, dedico*. Perperam, ni fallor, in Glossis Isid.: *Devoto, accuso.*

• **DEVOCARE IN IRRITUM**, Irritum

12

facere. Charta ann. 1180. in Chartul. Mont. S. Mart. part. 7. fol. 118. r. col. 2: *Excommunicati sunt qui renuntiationem istam et legati recognitionem deinceps voluerint Devocare in irritum.* Vide supra *Devolare*.

• **DEVOCATUS.** Stat. Præmonst. Mss. dist. 3. cap. 1: *Si lector mensæ Devocatus benedictionem neglexerit, etc.* Fortassis pro *Devotatus*.

* **DEVODUM.** [Ut *DEVOTUM*. « Tabula I. *Devodi*. (Thesaur. eccles. Clarom. mus. arch. dep. pag. 39. an. 880.) »]

• **DEVOLATORES,** Ambrones, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7641. Pro *Devoratores*. Vide *Ambro*.

• **DEVOLATORIUM,** *Déveour*. in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692.

DEVOLVERE, Manifestare, propalare, revolvere. Gloss. Arabico-Lat.: *Depato, Devolto, manifesto.* Infra: *Devolveo, depalo.* Galli *Devolveo* dicunt.

† **DEVOLUTIO,** Gall. *Devolution*. Jus devolutum. Locum habet in quibusdam provinciis Bataviæ præsertim et Belgii, competitque liberis primi matrimonii, adeo ut superstes sive maritus sive uxor omnia utriusque conjugis bona immobilia huius primi matrimonii liberis servare teneatur, mobilibus duntaxat bonis ad alterius conjugii liberos pertinentibus. Stokmanni Tractatus de hac re consulendus. Charta Wenceslai Ducis Silesiæ pro Rege Bohemiæ ann. 1343. apud Ludewig. tom. 5. Reliq. MSS. pag. 540: *Et possessiones nostras universas et singulas, quas pro nunc et ex successione seu Devolutione possidebimus.* Libellus Forensis ann. 1478. apud eundem Ludewig. tom. 6. pag. 76: *Hæc omnia uxori meæ filie predictæ Ducissæ Devolutionis iure attingebant.* [Utroque loco *Devolutio* Successionem communem significat, quo sensu *Devolvere* de hereditate sæpe usurpatum et apud Romanos J.C. et mediis temporibus, e. g. in chartis ann. 1275. 1278. et 1288. ap. Gudem. Cod. Diplom. tom. 2. pag. 963. 968. et 977. De *Devolutionis iure* vide Mittermaier. Princip. Jur. German. § 436. 438. not. 8.] *Devolutio* autem, in rebus beneficiis dicitur Collatio beneficii a Superiore præsertimque a summo Pontifice, cuius devolutum est conferendi caducum beneficium.

DEVOLUTORIUM. Ugitio: *Girgillum*, instrumentum ferreum, quod a nomine dicitur *Devolutorium*, quia vertendo in girum 7. fila involvuntur. Filum enim a colo ducitur in fenum, a fuso in alabrum, vel transductorium, a girgillo in glomaculum, a glomicello in pannum, a panno in telam. Gallis un *Devoldoir*.

• Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692: *Devolutorium, Devoltuere.* Aliud Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: *Devolutorium, i. girgillum, Devoutouere a fil.* Infra: *Devolduere*.

* **DEVORANCIA.** [Cista de qua Cadit frumentum in mola, super molarem in molendino. Dief.]

DEVOTÆ, Feminae et virgines, quas *τεπες παρθένους* vocat Sozomenus lib. 6. cap. 19. *παρθένους εκκλησιαστικας*, lib. 8. cap. 24. quæ castitatem voverunt: quæ se Deo voverunt, ut est in Concilio Valentiniano sub Damaso cap. 2. cuius titulus sic concipitur: *Devota, si se maritaverit, etc.* Deo *devotæ*. In Epist. 2. Siricii PP. adversus Jovinianum. *Virgines consecrate, seu in proposito, sub devotione viventes*, in Concilio Aureliano. III. cap. 16. *Devotarum more induta*, in Concilio Barcinon. ann. 599. cap. 4. S. Ambrosius in Tract. ad Virgineam devotam: *Ipsius*

(Dei) te devotisti esse sponsam. *Devota Deo dicaris, quid tibi cum hominibus secularibus, aut quem tractatum habes cum illis?* Infra: *Devotisti animam tuam ad destruenda omnia, quam sunt huius sæculi.* *Devota Deo puella*, apud Papiam lib. Responsor. tit. 10. Concil. Toletan. I. can. 16. et Capitul. Caroli M. lib. 7. cap. 215 [99. 294.]: *Devotam peccantem non recipiendam in Ecclesia, nisi peccare desierit.* Infra: *Quæ autem maritum accepit, non admittatur ad penitentiam, nisi adhuc vivens marito ipsa caste vivere ceperit, aut postquam ipse decesserit.* Ausonius, in Parental. Carm. 6: *Emilia virgo Devota.* Ibidem:

Crevit Devotæ virginitatis amor.

In Cataphronia:

Insula Devotæ quæ virginitatis amorem Parcaque anus coluit.

Vide Mart. Bracarensem in Collect. Canon. cap. 90. 31. Zonaram et Balsamonem ad can. 19. Concilii Nicæni, et ad can. 16. Concilii Chalcedon. Gregor. Turon. de Vitis Patrum cap. 6. etc. supra *Devotata*.

• **DEVOTAMENTE,** vox Hispanica, Pie, devote. Hist. desponsat. Frid. III. Imper. cum Eleon. Lusit. ann. 1451. tom. 1. Probat. Hist. general. domus reg. Portugal. pag. 615: *Quæ (imperator) cum cæteris personis Devotamente confessionem fecit.*

† **DEVOTAMENTUM,** Anathema, execratio. Tertull. adv. Gnosticos cap. 2: *Ut Devotamenta fierent universa ejus.*

1. **DEVOTARE,** idem valet ac *Devolvere*, in Vita S. Othonis lib. 4. cap. 9. [et lib. 2. Mirac. S. Angilberti Abb. inter Acta SS. Bened. sæc. 4. part. 1. pag. 141.] Gloss. Lat. Græc.: *Devoto, εκδιδωμι.* Gloss. Gr. Lat.: *Αγορία, ac'ero, devoveo, Devoto.* Minutius Felix: *Asinos cum Iside religiose Devotatis.* 1. Vota asinis perinde ac Isidi redditis. [Cicero ipse Paradox. 1. 8: *Quæ vis patrum Decium, quæ filium Devotavit, atque immisit in armatas hostium copias?*] Aldhelm. de Laude Virg. ubi de Balaam:

Vocibus humanis sentem testatur asella, Garrula quæ pridem bombos a fauce rudebat, Devotaturus populum cum peregere vales, Vellit, et insontem verborum sternere telis.

Id est, cum Propheta vellet suadere populo, ut asinæ vota sua exsolveret. Quæ de Balaam notat Cangius, male ab ipso intellecta scribit Baile tom. 1. Resp. ad Quæst. Provinc. pag. 498. non injuria sane: neque enim Balaam populo suadere voluit ut asinæ vota sua exsolveret: sed illi insidebat cum ad Israelitas incantamentis ac maleficiis irretendos deducebatur: unde idem est *Devotare* apud Aldelm. atque *Devotare* 4. Incantamentis irretire. Vide Miracula S. Eutropii Episc. Santon. n. 26. et quæ observat Olaus Borrichius lib. de Variis linguæ Latine statibus.

2. **DEVOTARE,** Devotum, in Gloss. Isid. est accuso. S. Hieronym. Ep. 10: *Consurgeat proceras, et adversus epistolam meam turba Patrio Devotabit, me magnum, me seductorem clamitans.* [Vide *Devocare*.]

3. **DEVOTARE,** Cum sacramento spondere, affirmare. Acta SS. Valeriani et Tiburtii n. 14: *Tunc Maximus Devotabat se, dicens, Fulminis ignibus consumar, si, etc.* Charta Alamann. Goldasti 85: *Optimates ejusdem Concilii apprehensis spatibus suis Devotaverunt se hæc ita affirmatos corum Regibus et Principibus usque ad sanguinis effusionem.*

4. **DEVOTARE,** Incantamentis ac maleficiis irretire. Apuleius de Virtut. herbar. cap. 7: *Si quis Devotatus distraque fuerit in suis nuptiis, etc.* Et cap. 84. § 5: *Si quis malvolus Devotaverit hominem.*

† 5. **DEVOTARE,** Fraudare votum, illud non reddere. Vita S. Trudperti, April. tom. 8. pag. 437: *Promissi transgressor affectus protinus experitur, quanti sit Sanctos Devotare periculi?*

† 5. **DEVOTARE,** Papiæ. Per furoram maledicere, exprobrare. Hoc intellectu Apuleius Met. 9: *Cuncta cæli numina dejerando mare devotasti.* Vita S. Wolfgangi Episc. inter Acta SS. Bened. sæc. 5. pag. 828: *Devotando supplicior suis maledictum oculis ingressit. Max hujusmodi maledictione finita, etc.*

† **DEVOTATIO,** Imprecatio. Tortarius in Miraculis S. Benedicti cap. 7: *Qua de causa dolens illa, assiduas in ipsum Devotationes aggerabat.*

• Collect. Mss. a D. Floro Lugdun. ex schedis D. Le Beuf: *Dictum domini Flori: Anathema est maledictio, Devotatio.* Hinc vulgo ductum est ut *Devotatio* dicitur, nam devotare se quemquam nemo fere dicit, nisi maledicens.

† **DEVOTARIA,** Devota, religiosa, pia. Chronic. Wormat. apud Ludewig. tom. 2. Reliq. MSS. pag. 136: *Tertia Priorissa Corona cæli fuit soror Margaretha, magna Devotaria.*

1. **DEVOTIO,** Tributum, vel tributum illatio, vel *devotio*, quæ debetur in collatione tributorum: usurpatur non semel in Cod. Th. leg. 20. 22. 29. 32. 34. 35. de Annona, (11. 1.) leg. 7. de Divers. resc. (4. 2.) [Vide *Devotum*.]

2. **DEVOTIO,** Debiti agnitio et confessio, in leg. ult. Cod. de Duobus reis stipul. et promitt. (8. 89.) Vide infra *Indevotio*.

† **DEVOTIONALIA,** Devotionis seu pietatis exercitia. Acta SS. April. tom. 2. pag. 279. de S. Lidwina: *Præfatus Petrus... frequentabat Ecclesiam ceterisque suis Devotionalibus, prout poterat, intendebat.*

DEVOTIONES, *εφοσιώσεις, εθνη, εκουασι,* in Glossis Lat. Græc. [*Devotionibus*, hoc est, operibus piis, insistere, in Vita vener. Turketuli Abb. inter Acta SS. Benedict. sæc. 5. pag. 504. Mox infra *Devotio*, pro Pietate sumitur, ut vox nostra *Devotion*.]

• Barel. serm. in feria 4. hebdom. 1. Quadrag. : *Ego dico quotidie talem Devotionem, tria Pater ad Trinitatem, septem Ave Maria ad reverentiam de septem gaudiis. Devotion*, eodem sensu, in Lit. remiss. ann. 1889. ex Reg. 138. Chartoph. reg. : *Le jour de la feste N. D. en mi-août Symon Giraust et Perrin Coullommier allerent en pelerinage à N. D. de Vregny avec Guillaume de la forest... Leur devotion faite ils vinrent en une taverna audit Vregny.*

DEVOTISSIMUS, *Καθολικιστος,* Titulus honorarius concessus *Domesticis* et *Protectoribus*, in leg. 6. 8. 9. Cod. Th. de Domest. et Protector. (6. 24.) leg. un. de Præpos. labor. (6. 25.) Item *Agentibus* in rebus. Collatio Carthagin. anno 411: *Astantibus viris Devotissimis Protectoribus Domesticis: adstantibus etiam viris Devotissimis Agentibus in rebus, etc.*

• Vide Glossar. med. Græcit. voce *Καθολικιστος*, col. 540. et Marin. in Pap. Diplom. num. 75. not. 6. *Devotio*, Titulus honoris magistratibus superioribus concessus, in Coll. Leg. Mos. tit. 15. cap. 8. § 8. et Theodos. Cod. lib. 7. tit. 20. const. 1. et tit. 22. const. 2.)

† **DEVOTIZARE,** Vota et orationes ad

Deum et Sanctos facere. Johan. Longinus in Vita S. Stanislai Episc. Maili tom. 2. pag. 265: *Orta siquidem immensissima tempestate, omnes mortis periculis involuntur; et quia mare furens indevotum Devotizare compellit, hujus hi, hujus isti, illius illi, Sanctorum suffragia altionibus vocibus implorabant.*

DEVOTUM. Votum, oblatio facta Ecclesiae. Privilegium Ferdinandi Gonzalez Principis Castellae pro Monasterio S. Amiliani ann. 984: *Aique Devotionem census venerandae Basilicae B. Jacobi Apostoli... sponondit. Eodem modo, cum tam dignum Devotum divulgata relatio nostris auribus innotesceret, visum fuit nobis, etc.*

1. DEVOTUS, Pius, Gall. *Devot*. Bis legitur in Translatione et Miraculis S. Guthberti Episcopi cap. 25. ubi etiam habetur vox *Devotio* pro Pietas. Vide alio sensu 1. *Devotissimus*.

2. DEVOTUS, Sanctus, cujus tutelae quis sese potissimum committit, vulgo *Patroa*. Chron. Modocet. apud Murator tom. 12. Script. Ital. col. 1083: *Sapienter dux laudando Deum et sanctum Johannem Baptistam ejus Devotum, etc.*

3. DEVOTUS, Lalicus, qui se et bona sua monasterio devotebat. Charta ann. 1183. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. aevi col. 340: *Decernimus et volumus abbatem, monachos, conversos. Devotos ipsius monasterii Locedii, etc.* Vide *Donati* 2.

DEUPARIUS. Lambertus Ardensis pag. 258: *Paratores quoque, et Wallactores, et Deuparii, et Hiatores, cum convenientibus et necessariis armamentis, et instrumentis... operantur.* [Vide *Durpulum*.]

1. DEUS, Templum Dei alicujus. Lactantius de Mortib. Persecutor. num. 86: *Qui et sacrificia per omnes Deos facerent.* Ita et cap. 16.

2. Deus, pro ipso altari ubi Dominicum Corpus asservatur, vel Liturgia sacra celebratur, in Ch. ann. 1314. ex Chartu. S. Maglor. ch. 41: *Unus vices que les gens saint Magloire doivent avoir faites en leur meson; par lesquelles l'en peut veoir Dieu en l'eglise dudit curé de sa. n. Pons des Arvis.*

DEUS VULT, Clamor bellicus peregrinorum Hierosolymitanorum, seu nostrorum in bellis sacris militantium. Robert. Monach. lib. 1. Hist. Hierosol.: *Erit universis haec ex parte Dei una vociferatio, Deus vult, Deus vult.* [Veteri Gallico idiomate, *Deus lo vult*, vel *Deu lo vult*.] Vide *Dissertat. II ad Joivilliam* pag. 206. [Ruinarium in Vita Urbani II. Papae inter Opera posthuma Mabilionii tom. 3. pag. 224. et Barthium in Glossario.]

DEI GRATIA. Vide supra.
DEI JUDICIUM. Vide *Judicium Dei*.
AD DEUM, Vale, Gall. *A Dieu*, in Processu de Vita S. Yvonis, Maili tom. 4. pag. 554.

DEUM LAUDANTES. Vide *Lollardi*.
* DEO REGNANTE. [Occurrit saepius haec formula in cartulario Conchar. Ruthen.: « Facta carta ista in mense octubrio, feria V, domino Deo rege Regnante. » (p. 110, an. 1031-1065).] — « Facta carta donatione ista sub die sabbato, in mense junio, Regnante domino Deo. » (p. 426, xi. saec.) — « Qua indicatur reges Neustriae ab Occitanis non accipi. »

2. DEUS, a Gallico *Deuz*, Duo. Chartular. S. Cornelli Compend. in Indice utensillium de Ruminace: *Deus pactis et Deus wansbeians et una broia.*

1. DEUSE, vel DEUZE, Statuta Massil. lib. 3. cap. 14: *Omnes razoriz, cum qui-*

bus radatur, sint ligni de favo Deuze, vel ut habetur in MS. de favo vel Deuze, hoc est, de Illice, Gall. d'yeuse, quare melius scriberetur d'Eusse vel d'Euze.

1. DEUTERARIUS, Secundarius, a Graeco δευτερος, Secundus. Habetur in Vita S. Stephani Sabaitae Julii tom. 3. pag. 574.

1. DEUTERESIS, Graece δευτεροστοι, Leges secundariae seu traditiones hominum. Legitur apud Guibertum in Epistola de veritate corporis Domini cap. 4. Vide *Deuteris* in Glossario medice Graecit. *Deuteris*, et *Cajacium* ad Nov. 146.

1. DEUTEROGAMIA. Apud Baluzium tom. 2. Capitularium in Appendice col. 1372. exstat *Ordo qualiter in S. Rom. Ecclesia Episcopus ordinatur*, ubi Electus interrogatur, *Si conjugem habuit ex alio viro, quae a Graecis dicitur Deuterogamia, a δευτερογαμια, Secundo nubere.*

1. DEUTERONOMIUM, Secundaria lex, Liber Moysi, apud Laur. in Amalth. a Gr. δευτερος, secundus, et νόμος, lex. [Vide *Deuteronomium Novum Testamentum* dicitur in S. Aldelmi Septenario ap. Matium Classic. Auctor. tom. 5. pag. 505.]

1. DEUTRUS, δευτερος, Secundus, apud Raimundum Duellium Miscellan. lib. 1. pag. 104.

DEVULJARE, idem quod *Depopulare*, Populo seu vulgo urbem aut locum spoliare. Papias: *Populari, vastare, praedari, Devulgare*. Est etiam apud eundem. *Devulgare, publicare*. Gloss. Lat. Graec. *Devulgaris, δημοσιος*. Gall. *Divulguer*.

DEX. Vide *Dextri*.

1. DEXIA, dextera, Prosperitas. Fridegodus in Vita S. Wilfridi cap. 15.

Non igitur coeptum dissolvit Dexta votum, Plerumque tult, seu dissoluta rupit.

1. DEXTER, Rectus, aequus, integer, Gall. *Droit*, in moralibus. Epistola vetus de Ritibus, inter Anecd. Marten. tom. 1. col. 582: *Pergit vero (Sacerdos) ad dextrum cornu altaris, quia Dextram Christum semper egit vitam: Dextera enim vita acquiritur caelestis gloria.* Festus: *Dextera auspicia, Prospera.*

* 2. DEXTER, [Mensura: « Semodiata de vinea culta... in comitatu Arausico... consortes: per uno fronte Archimbaldus et Dextros xvi, et de alio fronte Lautardus et Dextros xvi, per uno latu Aldoardus et Dextros xx, et i, et de alio latu via puplica, et Dextros xx, et i. (Cartular. Conchar. Ruthen. p. 256, an. 1001). »]

1. DEXTERA, Cum Dextera armata conjurare, in Lige Ripuariorum tit. 33. § 1. *Sacramentum confirmare*, ibid. tit. 66. § 1. Vide *Juramentum*.

DEXTERALIS, Qui ad dexteram est. *Regio Dexterialis Saxonum, Dexterialis Britannia, Sinistralis pars Sabrinæ*, apud Asserum de *Elfredi rebus gestis* pag. 14. 15.

1. DEXTERARIUS, Equus major et Capthraetus. *Dexterarius phaleratus*, in Hist. Cortusiorum apud Murator. tom. 12. col. 773. Vide *Dextrarii*.

1. DEXTERI, Vide *Dextri*.

1. DEXTIMUS, Dexter. Radulfus Cadom. de Gestis Tancredi, inter Anecd. Marten. tom. 8. col. 187: *Dextima sinistraque turris solatium cessabat. Dextima pro Dextra Nonius habet ex Varrore.* Festus: *Dextimum et sinistimum antiqui dixerunt.*

* Vita Ms. SS. Sixti et Sinicii episc. Remens. et Suession.: *Suessorum cives... asseverant patronum eorumdem non si-*

nistimum, sed Dextimum semper adstante debere.

1. DEXTRA, Genus mensurae. Vide *Dextri*.

1. DEXTRAE, Brachialia. Vide *Dextrale*.

2. DEXTRAE, Fœdera, pacta conventa, quae complicatis invicem dextris sanciebantur. [Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: *Dextra, Trêve, seurté*.] Lactantius de Mortibus Persecutor. n. 86: *In ipso fratre fœdus fit, ac Dextrae copulantur.* Hesychius: *Δεξις, συνθήκη. Conspiratio, facta per Dextras*, in Capitulis ad Legem Salicam cap. 7. et in Lege Longob. lib. 1. tit. 17. § 11. [Vide *Lothar. I. cap. 65.*] et in Capitulis Caroli M. lib. 8. cap. 9. Hincmarus de Ordine Palatii cap. 30: *Si inter Marchios in qualibet regni parte ad aliud tempus Dextrae datae fuissent, quid mor post Dextrae exactas agendum esset, utrum renovandas, an finiendas essent?*

DEXTRAS DARE, pro *Fœdus intrare*, usurparunt non modo recentiores Scriptores, sed et veteres. Quippe, ut ait Aristophanis Scholiastes: *Ἐδοξέ τινι κίεσαι, καὶ συνθήκας δεξίαις δεξιὰς δίδοναι ἀλλήλοις.* Hesychius: *Δεξιαι, αὐ γινόμενα κατὰ συνθήκας ἐκπαρὰ τῶν δεξιῶν χειρῶν, εἰς συμβόλον τοῦ βέβαιου ἐπιστάου.* [Isidorus Orig. lib. 11. cap. 1: *Dextra vocatur a dando, ipsa enim pignus pacis datur, ipsa fidei testis atque salutis adhibetur, et hoc est illud apud Tullium: Fidem publicam jussu Senatus dedi, hoc est, Dextram. Unde et Apostolus dicit: Jacobus et Johannes Dextras dederunt mihi.*] Cujus moris vestigia etiam existant apud Xenophontem, Tacitum, et alios. Statius lib. 1. Thebaid.: *Jam pariter coeant animorum in pignora Dextrae.*

Glaudianus in Rufinum lib. 1:

..... Social perituro fodere Dextrae.

Et lib. 2:

..... Tradidit (sua) Dux optime, dextrae?

Miscere Dextrae, apud Tertullianum adversus Marcionem. Paulinus ad Cytherium Poem. 13:

Tunc ambo nexi ad frivocum Dextrae dantes In oculo pacis sacrae.

Dextrae Dare et Accipere, in Encomio Emmae Reginae pag. 171. *Dextris datus in pristinam concordiam redierunt*, apud Will. Gemeticensem lib. 6. cap. 2. *Fredegarius cap. 87: Omnes Primates et exercitu. Dextrae in invicem dantes, et nullus Radulfo vitam concederet.* W. Tyrus lib. 19. cap. 18: *Super placitis conditionibus Dextram dedit. Dextrae securitatis dare inter se invicem*, apud Flooard. lib. 4. Hist. Rem. cap. 3. Quo sensu Witkindus 1. Gestor. Saxon.: *Dextris datus et acceptis, copiam virtus fandi concessit. Dextrae dare et Dextris fidem facere*, apud Gregor. Turon. de Glor. Confess. cap. 68. [In veritate signum *Dextram dare in manu Comitum*, in Capitul. ann. 798. cap. 11.] *Dextra pacem promittere*, Ditmarus lib. 7. pag. 111: *Pacemque ejus supplex petii, quam cum Ekkhardus ex sua parte promitteret, et frater suus diu a me desideratus a Polonia veniens Dextera manu sua pacifica promitteret, uterque hanc non bene servavit.* Erchembertus in Hist. Longob. cap. 88: *Quo terrore percussis multi ad Augustalem clementiam confugientes, dari sibi poterant Dextrae, quibus tunc solitam misericordiam denegat. Per Dextrae conspirationem firmare*, in Capit. 2. et 4. ann. 805. cap. 10. in Capitul. ann. 804.

cap. 6. apud Holstenium Concilium Audomarense ann. 1000. cap. 5: *Hanc constitutam pacem per sacramentum vel Dextram dationem in manu Episcopi sui confirmant. Dextram petere*, apud Gregorium Turon. lib. 10. cap. 8. *Dextras petere*, in vet. Chronico de Roberto Rege ann. 1032. et in Chron. S. Vincentii de Vulturno lib. 8. pag. 695. Ita *Dextras dadas*, pro securitate usurpant Annales Francor. Bertiniani ann. 868. Albertus Aquens. lib. 8. cap. 11. l. 8. cap. 51. l. 9. cap. 28. Synodalia decreta Concilii Enhamensis ann. 1009. cap. 1. etc. Adde Procopium lib. 2. Persic. cap. 18. etc. et vide Petr. Fabrum lib. 2. Semestr. cap. 22.

DEXTRARUM DARE præterea dicebantur, qui aliorum potestati se committebant. *Dextras et ostias dederunt*, in Annal. Franc. ann. 772. et in Chron. Moissiac. ann. 812. *Dextras dominis dare*, apud Walsingham pag. 352. Ita Palladius in Histor. Laus. cap. 26. *ὁ δὲ δάξας ἀδὲναι*, dixit pro polliceri Deo, promittere. *Dextras amicitias*, auxilii, dare, apud Sugerium in Ludov. VI. pag. 299. 318.

DEXTRARUM ABSCISSIONE mulctati monetam adulterantes, apud Matth. Paris ann. 1125. Vide Notas nostras ad Alexiadem. [90 et Grimm, Antiq. Jur. German. pag. 706.]

† 8. DEXTRÆ, Supplicii genus, in Chronico Parmensi apud Murator. tom. 9. col. 777: *Omnes alii vero mortui exciterant in dicitis carceribus propter gravia tormenta... nam quod cotidie ponebantur ad cavallatos et ad Dextras in modum crucis pendentes.*

DEXTRALE, Ornamentum dextræ, armilla in dextro brachio gestari solita. Glossæ Isidor.: *Dextralia, Brachialia*. [Grævius pro *Dextralia* censet legendum *Dextris*, quod idem Isid. Orig. lib. 19. cap. 81. dicit, *Dextras communes esse virorum ac feminarum*: quia utriusque sexus *Dextra sunt ampla et ante manicum portantur, et possunt ibi jungi clavo uno*. Hinc] Papias: *Dextralia, Brachialia, genus ornamenti commune viris et feminis: ante manicas portantur cum clavo*. Glossar. Arabico-Lat.: *Dextralia, ampla erant ante manicam, ut possent sibi conjungere uno clavo*. Cæsar. Arelat. Homil. ad Sanctimoniales: *Ex ipsis (paradisii floribus) anulos et Dextralia, dum exerceat opera bona, sibi componat*. Leonius Episcopus in Vita S. Joannis Eleemos. n. 10. ex Versione Anastasii Bibl.: *Veniens autem quibusdam indutis ornamentis aureis, et Dextralibus, et quærentibus elemosinam, etc.* Vide Exod. cap. 35. num. 81. S. Augustinum Homil. 26. Gaudentium Brixiansem Episc. tract. 8. [Sarisber. 8. 20. Salmas. ad Hist. Aug. pag. 348.] Notas nostras ad Alexiadem pag. 361.

DEXTRARIOLA, Armilla, apud Papiam. Occurrit Judith. 10. 8. [et in Vita S. Hathumodæ per Agium cap. 1. apud Bern. Per Anecd. tom. 1. part. 8. col. 291.]

DEXTRALIS, Idem quod *Manuaria*. Joan. de Janus: *Dextralis dicitur securis dextra habilis*. [Hæc sunt hæc ex Isidoro, apud quem lib. 19. Orig. cap. 19: *Hæc et dolabra, quod habeat duo labra; nam securis simplex est: Dextralis dextra habilis*.] Victor Utic. l. 1. de Persecut. Vandal. statim initio: *Ubi forte venerabilis aule clausas repererunt portas, certatim ictibus Dextralium aditum reserabant, ut recte tunc diceretur: Quasi in silva lignorum securibus considerare januas ejus in idipsum, etc.* A Victore

hausit plerique ex his Petrus Diac. lib. 4. Chron. Casin. cap. 126. Vetus Interpret. Homer. ἤμαρταυ, τὸ γινῆναι τὸν κλάμα, τὸ ἐκ τοῦ τὸν πύρον αἰσῶν ἴσῶν αὐτῶν, ἢ καὶ ἀσπιδίων κλάμα. Vide Theophrastum Simoc. lib. 8. cap. 4. [Falces *Deutraz, seu securas*, in Litteris anni 1340. Hist. Daiphin. tom. 1. pag. 53. col. 1. *Deutraz* etiamnum Provincialibus.] Chron. Petri IV. Regis Arag. lib. 3. cap. 32: *E trova lo portals de la vila trencats, et feu hi dar gran colps de Destrals, etc.* [Vide *Dextrales* alia notione in *Dextrariis*.]

† Nostri *Destrals* et *Destrals*. Vita SS. Mss. ex Cod. 28. S. Vict. Paris. fol. 45. v. col. 2: *Com una vilains vausist arer le jour dou Dimencha, tantost li menges de la Destrals, etc.* Lit. remiss. ann. 1444. in Reg. 178. Chartoph. reg. ch. 238: *Icellui varlet portoit en sa main une coingne ou Destrals. Une coingne appellé Destrals à copper bois, in aliis ann. 1457. ex Reg. 189. ch. 181. Ejusdem originis videtur vox *Destrals*, qua mallei genus significatur, in Ch. ann. 1874. ex Tabul. S. Petri de Curte: *Prædictus vero Arnaldus (faber) promisit... ponere in ea (forgia) unum magnum ferri malleum, unum malleum, vocatum *Destrals*, ferri, unum malleum ferri et alia*. Vide supra *Destrals* 2.*

† DEXTRALIUS. Vide post *Dextrariis*. 1. DEXTRARE, DESTRARE, Gall. *Adextrer*, A dextris ire vel incedere, tegere later dextrum. Radulphus de Diceto ann. 1177. [90 Pertz. vol. leg. 2. pag. 158.] *Recepto a nobis pacis oculo nos devotè Dextravit, etc.* MOX: *Obviam venit, et Dextro latere nostro devotè suscepto nos in Ecclesiam introxit*. Idem ann. 1198: *Ordinatis igitur quæ sunt in applausibus hujusmodi, Dextravit Archiepiscopus Londoniensis Episcopus, sinistravit Wintoniensis*. Vita Urbani V. PP. pag. 178. de Carolo IV. Imp.: *Ac usque ad Basilicam B. Petri pedester equit Paps fratum tenens ipsum Dextravit*. [Canonizatio S. Petri Castellani, apud Murator. tom. 3. pag. 661. col. 1.]

Hic frasi dicitur ferens. Dextratur habens Francorum a Rege illustri.]

[90 Clement. V. PP. Ordo Coron. Imper. ann. 1312. ap. Pertz. vol. Leg. 2. pag. 581: *Rex... Dextrandus est a senatoribus usque ad gradus predictos*. Vide *Adextrare*.] * (= Baroniibus super ipsum baldachinum portantibus (regem) et aliis equum regium *Dextrantibus*. [Diar. Burchard. ed. Thuanæ II. 147. an. 1194.]

† 2. DEXTRARE, Aptare, Parare. Vita S. Godelevæ. Julii tom. 2. pag. 415. D: *Accurrit qui nuntiat esse Comitem. Dextrantur illico dextrariis... At Heinfrid obulus venient.*

† DEXTRARE EQUUM, Eum domare, fingere, Gall. *Dresser un cheval*. Vide locum in *Dextrariis*.

† 3. DEXTRARE, DESTRARE, Mensurare *Dextris*. Statuta Massil. lib. 8. cap. 81: *Si aliquis dederit ad accipium aliquam fundam rusticam... et fundam illam... et mensuraverit, seu cannaverit, sive Dextraverit, sive mensurari, vel cannavit, seu Dextrari ea quocumque alio fecerit, ipso domino ratum habente... non liceat dicto domino... dictum fundum... remensurare, seu reconnavere, vel iterum Dextrare*. Statuta Arelat. MSS. art. 71: *Dextratores terrarum et vinearum habeant 11. sol. pro singulis diebus, quibus Dextrabunt, et pro dictis 11. sol. tenentur Dextrare per totum districtum Arelat.*

is et indifferenter sine delectu personarum.

† DEXTRARIÆ SERVITIUM, f. Præstatio *Dextrariis*, quem vasallus Domino debebat, si qua esset expeditio faciendi. Diploma Bernardi Ducis Silesiæ pro Nobilibus de Rusk ann. 1318. apud Ludewig. Reliq. MSS. tom. 6. pag. 472: *Decem marcarum redditus cum dimidio fertone sitos in quarto decimo dimidio manso, in villa que Merico vacatur, prope civitatem Stragoniam, sine servicio Dextrariis seu servitio quod pro expeditionibus faciendis nos contingit, contulit De hujusmodi præstatione intelligendum aliud Diploma Bolkenis Ducis Silesiæ pro Monasterio Grissoviensi ann. 1336. apud eund. Ludew. pag. 515: *Domino Abbati et Conventui Monasterio in Grissow tertiam partem unius Dextrarii, in quo nobis de bonis suis in Wirbena tenentur servire.**

DEXTRARI, DEXTRALES, DESTRALES, majores et cataphracti, quibus utebantur potissimum in bellis et præliis. Willielmus Neubrig. lib. 2. cap. 11: *Equus ejus militari, quem Dextrarium vocant, ablato, etc.* Chron. Colmar. ann. 1298: *Habebant Dextrarii id est, equos magnos, qui inter equos communes, quasi Bucephalus Alexandri, inter alios eminebant*. Brunet in Thesuro MS. part. 1. cap. 155: *Il y a chevaux de plusieurs manieres, à ce que li un sont Destrari grant pour le combat, li autre sont palefrois pour chevaucher à l'aïse de son cors; li autres son roucis pour sommes porters, etc.* Consuetudo Andegav. art. 47. et Canonem art. 55: *Est entendu Destrarier, un grand cheval de guerre; Courrier, un cheval de lance*. [90 Destrari Joan. Villan. Ricchi e grossi cavalli, ut auctor est Murat. Antiq. Ital. tom. 2. col. 498. B.] [Genealogia Comitum Flandriæ, inter Anecd. Marten. tom. 8. col. 402: *Fugit Alemanni, fugit et ipse Otto Imperator eorum in palafredo suo; suum enim Dextrarium, miram probitatis magnæque præcii equum, occisum a quodam milite reliquit in acta*.] Radulphus de Diceto ann. 1198: *Dextrarii capti sunt ducenti, quorum septies 20. cooperiti fuerunt ferro*. Knighton ann. 1191: *Capti sunt... ducenti Destrarii ferro communiti*. [90 Abbre. Placit. Edw. I. Hibern. rot. 36. pag. 234: *Duclium vadiatum... Willielmus venit die constituto eques armatus armis militaribus, videlicet, cum Destrario quooperto, lancea, scuto, etc.* Vide Convent. Brixien. ann. 1156. cap. 4. ap. Pertz. Leg. tom. 2. pag. 107.] Occurrunt passim, apud Radevicum de Gest. Frider. lib. 5. cap. 26. 27. Fulcherium Carnot. lib. 1. Hist. Hieros. cap. 8. Raymundum de Agiles pag. 169. Jacobum de Vitriaco lib. 8. pag. 1125. 1180. Petrum de Dusburg. in Chronico Prussie cap. 54. 101. 239. Carolum IV. Imp. in Vita sua pag. 91. Thwrock. in Petro Rege Hung. cap. 88. Brompton. ann. 1178. Gregorium Decanum Bajocens. in Urbano IV. PP. [in Chronico Trivetti apud Acherium Spicil. tom. 8. pag. 611. et 614.] etc.

† DEXTRARI PHALERATI, in Chart. ann. 1949. in Guden. Sylleg. pag. 609. *Dextrarii Phalerati*, in chart. ann. 1356. et 1398. in Lappend. Init. Foder. Hansat. pag. 74. et 789. Vide *Dextrariis*.

† DEXTRARI, in Epistola Alphonso VIII. Regis Castellæ ad Innocentium III. PP. tom. 4. Concil. Hispan. pag. 478.

DEXTRARI, apud Ottonem Morenam pag. 81. [in Historia Daiphin. tom. 1.

pag. 87. edit. Genev. et pag. 78. edit. Paris.]

DEXTRARIJ ARBENNENSES, quos praedicat Willel. Brito. l. 12. Phil. initio, ut Arabice vetus Poem. MS. de Vulpe:

*Dexera los Dextreros Arbia,
A lours costés los bras forbia.*

Vide Notas ad Alexiadem.

DEXTRALES HISPANICI, apud Rigordum ann. 1201. quos Asturcones quidam vocant, quod apud Astures Hispanicos potissimum habentur. Ebrardus Tenuensis in Gracismo cap. 7.

*Astros Dextrarios est, Astor caput ejus:
Nam primo Astor equum dextram repperit parvum.*

DEXTRARIJ DE PRETIO, apud Bromptonum pag. 1082. Vide Equus.

DEXTRALIUS, Arnoldus Lubecens. lib. 5. cap. 8. *Vidit igitur principem ipsius capri in fervido equo, quem Dextralium dicunt, eminus venientem.*

DEXTRALIS, pro Dextrales, ut *Dextra*, pro *Dextra* in Gloss. Lat. Gr. Jo. Monachus Majoris-Monast. lib. 1. Hist. Gualfredi Ducis Norman.: *Tuba multiplici varia voce intonat, dant Dextrales dissonos hinnitus, etc.* Sic etiam Gallis *Dextreros* dicuntur. Le Roman de Garin MS.:

*Evadit il vint Dextreros sejozans,
Et vint espes au post d'oe notans.*

Alibi:

Li vint li pars coss Dextreros sejozans.

DEXTRARIJ, in Epistola Alphonso VIII. Regis Castellae ad Innocentium III. Papam, inter Conc. Hisp. tom. 3. pag. 478.

DEXTRERII, apud Murator. tom. 6. col. 1045. tom. 8. col. 514. tom. 11. col. 68. tom. 12. col. 612.

DEXTRARIJ sic porro dicti, quod dextra ducere dicitur donec adesset tempus praelli. Ugutio: *Dextrarius dicitur, quia per dextram ducitur.* Joan. de Garlandia in Synonymis:

Estque nomen Moxas, dextra Dextrarius aptus.

Jacobus Cardin. lib. 2. de Coronatione Bonifacii VIII. PP. cap. 9:

*Post ipsum quadratus equus dexterus ad ante
Cognos ad Dextram vehitur.*

Continuator Nangii MS. *Et après venoient les grans chevaux et palefrois du Roy tres richement enselles, et les valets les menotent en Dextre sur autres roussins.* Le Roman de Garin:

En Dextre menotent les auferans de pris.

Compositus Hospitii Reginae ann. 1330: *Lorren, qui meine le grant cheval en Dextre.* Hinc ejusmodi equos, qui dextra ducuntur, *capros*, seu *capra* appellabant Byzantini sequentes, ut docent Codinus de Offic. cap. 5. num. 7. et Anna Comn. lib. 1. Alexiad. pag. 13. *Ἰλαρόζοι*: Evagrius lib. 6. cap. 4. 15. ut observat Henricus Valesius. Perperam igitur istud damnat etymon Laurent. Pignorius in Notis ad Mussatum Quasi, inquit, non asinus et bos *Dextra* ducuntur.

Actio: Scriptoribus Byzantinis dicuntur Leo Grammaticus in Michaele pag. 469. *Καὶ ἀριστερὸν ἔχει τὸν ἵππον ἐπιπέσειν ἐν τῷ πρὸς αὐτὸν τῷ ἵππῳ, ὡς ἴππος. Ἰλλυρὸν ἰσχυρὸν, ἐπὶ τῷ ἵππῳ, ὡς ἴππος. Ἰλλυρὸν ἰσχυρὸν, ἐπὶ τῷ ἵππῳ, ὡς ἴππος.* Illuc profectus, equi *Dextralis*, quo vehi solebat, sagulo insolutum reperit. Vide Glossar. med. Graecit. in *Ἄξιον* col. 25. 26. et in *Ἄξιον* col. 27.

DEXTRARIOLA Vide Dextralia.

DEXTRATA ET SINISTRATA PAIRS esse

in *Dextrato*; esse in *sinistrato*; *Dextrata* et *ultrata regio*, voces Agrimensorum.

DEXTRATIO, Motus qui fit a sinistra ad dextram apud Solinum cap. 57.

DEXTRATOR, Agrimensor. Vide Dextrator.

DEXTRATUS MANU SUA, Idem qui Jurans sua manu, de quo in Juramentum. Formula 80. Sirmondica: *Ideo testem, dum sic veritas comprobatur, veniens jam dictus ille adprehensam manum vel arma praedicti iudicis, sicut mos est, apud homines duodecim manu sua tertia decimo Dextratus vel conjuratus dicit, etc.*

DEXTRERIA, DESTREERIA, Navis species, forte quia agilis, ab Ital. *Dextra*, dexter, agilis, sic nuncupata. Charta ann. 1398. ex Tabul. Massil.: *Item solvatis 140. florens auri de Regina Johanni Arnaudi de Massilla pro gagiis sive Dextrerie armate, missae in Rodanum ad serpentium dom. Papae. Mem pro pennonis sive vexillis armorum Massil. factis pro dicta Dextreria. Item pro tridus quartarionis quintalis cepi ad unguendum seu expalmandum ipsam Dextreriam. Mirac. Mss. Urbani V. PP.: *Navigans per mare in quadam Dextreria, et diu fuit in playa Romana.**

DEXTRERII, Vide Dextrarii.

DEXTRI, Papias: *Dextri dicuntur passus mensurandi apud quosdam.* [Quadratum est apud Massilienses constans quindecim palmis. Memoratur haec mensura in Statutis ejusdem urbis lib. 1. cap. 52.] Florentius in Vita S. Felicitis: *A loco illo usque ad castrum Thoringum habentur Dextri ducenti.* Tabular. Aganonis, seu Ecclesiae Carnotensis: *Est autem ipsa area... habens in longum pertinet 33. et in uno capite part. 8. et Dextrum unum. In altro vero capite part. 7. et Dextrum unum.* [Vide Gerard. Prolegom. Chartul. S. Petri Carnot. pag. 173. § 168.] Tabularium Abbatiae Conchensis in Ruthenis Ch. 389: *Consortes pro uno fronte Archimoidus, et Dextros sexdecim: et de alio fronte Lautardus, et Dextros sexdecim, pro uno lato Aldoardus, et Dextros 21. et de alio lato via publica, et Dextros 21.* Formular. Lindenbrogiana 140: *Terra habet in longo Dextros tantos, et in lato Dextros tantos.* Vetus Charta apud Ughellum tom. 1. part. 1. pag. 418: *Et per longitudinem usque in Paternum, sint decem millia Dextri.* [Vide Adde Polypt. Irmin. Br. 9. sect. 247. 248. pag. 100.] Hinc emendanda Vita S. Memi Catalaunensis apud Bosquetum: *Per desertum ambulaverunt, et Dextros 40. millia quingentos pervenerunt, etc.* Perperam *dextras* editum.

DEXTRA tamen etiam habetur in Charta anni 979. ex Archivo S. Victoris Massil. n. 13. Armar. Avenion: *Condamina una que habet pro longo Dextras de ambos lato 238. et in quacunq. fronte Dextras 130.*

DEXTRUM, Statuta Arelat. MSS. art. 82: *Item statuimus, quod canne et alne et Dextrum de ferro in palatio Communis et caudentur (cudantur) et forme cayronum et tagularum ibidem fiant. Dextrum quo mensurabitur et cayroni et tegulae fiant secundum formam eorum, que erunt in palatio Communis.* Versio Gallica anni 1618. habet: *Seront faites et mises des cannes, aulnes, Arpents ou Dextris en l'hotel de ville, etc.* ubi Arpenta *Dextri* dicuntur, quod utantur *Dextris* ad arpenta mensuranda Statuta Aenion. *Canne, alne et Dextrum sint de ferro et sint clavata in muro Ecclesiae S. Petri, etc.*

DEXTRAS, Catalanis: Libellus Catalanicus MS. de *Batallia* facienda: *Lo camp do esser cayre, e deu aver de cascun cayre 25. Dextres, et cascun dels Dextres 25. deu aver 12. palms de cana de Barchinona, e deu esser ab pals en gir, e ab rests be enrestats, e clavats, e deu esser pla e agual, e no pedregos, ans si, per hy hales ne deu hom gitar.* *Dextres* in Consuetudine Hannonis cap. 108. ubi de Piscatione in fluviiis: *Que aucuns ne tendent a la repentias du sacq de son compaignon a soissants Dextres pres.*

Nostris etiam *Dextre*. Charta ann. 1022. ex Tabul. Massil.: *Dono modo decem Dextros, qui sunt in loco qui dicitur Costa. Dono decem dextros vineas in villa Cathedra, in alia ann. 1040. ex eod. Tabul. Lit. remiss. ann. 1889. in Reg. 138. Chartoph. reg. ch. 100: *En leques espace puet avoir six Dextres ou environ.* *Diestre*, apud Monstrelet. 2. vol. fol. 76. v.*

DEXTRORUM praesertim appellatione donantur Ecclesiarum atque adeo focorum, qui aliqua immunitate aut asyli jure gaudent, definita legibus circa eos spatia, quae fere semper 30. passuum esse dicuntur. [Vide *ἄστυ* apud Nilum lib. 2. Epist. 178. *ἄστυ* ἄστυ, apud Theodor. Lector. lib. 2. *ἄστυ* ἄστυ, apud Cyrillum Scythopolitanum in S. Joanne Silentiaro num. 4. Charta Rudesindi Dumliensis Episcopi aera 980. apud Antonium de Ypez in Chronico Ord. S. Benedicti tom. 5. pag. 424: *Cum duabus in ea fundatis Ecclesiis, sanctum Petrum et S. Vincentium, cum earum ambitu Dextros.* Alia Bermundi II. Regis aera 1030. ibid. pag. 489: *Et insuper intra ipsos Dextros non habeant licentiam ingrediendi in eis, non sagiones de Rege, non de Pontifice, etc.* Infra: *Et in ipsos Dextros de isto Monasterio, qui illos diripuerit, peitit in duplo.* [Concil. Compostell. ann. 1081: *In omni Ecclesia infra lxxii. Dextros nullus laicus vel mulier nec refuganus sortem habeant.*] Concilium Coyacense in diocesi Ovetensi ann. 1060. can. 8: *Intra etiam Dextros Ecclesiae Laici uxorati non habitent, nec jura possideant.* Cap. 12: *Praecipimus, ut si quilibet homo pro quacunq. culpa ad Ecclesiam confugerit, non sit ausus aliquis eum inde violenter abstrahere, nec persequi intra Dextros Ecclesiae qui sunt triginta passus, etc.* Concilium Sanctegildianum ann. 1066. can. 2: *Ut nemo infra terminum triginta Dextrorum circa Ecclesias positum quicquam capere praesumat, etc.*

Ita 30. passus definiuntur extra aedium sacrarum ambitum, intra quos immunitas, seu pax Ecclesiae, vel asyli jus constituitur, in Concilio Helenensi ann. 1027. Narbonensi ann. 1054. can. 11. Helenensi ann. 1065. et in Jure Christiano Danico cap. 8. apud Janum Dolmerum ejus interpretem. Tabularium Abbatiae Conchensis in Ruthenis Ch. 93: *Promitto Deo et B. Petro, ad damnum alicujus 30. passus Ecclesiasticos circa hanc Ecclesiam B. Petri non infringam, neque aliqua persona pro mea voluntate, etc.* Ubi notandi passus Ecclesiastici. At in Decreto Nicolai II. PP. ann. 1059. majus spatium adscribitur majoribus Ecclesiis, hoc est, Cathedralibus: *De Confiniis Camiteriorum, sicut antiquitus a sanctis Patribus statutum est, statuimus ita: ut major Ecclesia per circuitum 60. passus habeat: capella vero, sive minores Ecclesiae 30. Qui autem confinium eorum infringere tentaverit, vel personam hominis, aut bona ejus inde*

abtraheret, nisi publicus latro fuerit, quousque emendet, et quod rapuerit reddat, excommunicatur. [Hujusce discriminis exemplum habemus in Charta Petri Senecensis Episc. pro Monasterio S. Victoris Massil. ann. 1089. inter Instrument. tom. 8. Gall. Christ. col. 197. et 198. Item confirmo ibi alias tres Ecclesias, quae ibi sunt, videlicet S. Johannis et S. Petri Apostoli et S. Laurentii... et confirmo ibi in circuitu earum Ecclesiarum Cimiterium de LX. passibus ecclesiasticis... Item confirmo ibi Ecclesiam S. Petri de Bagarris, simul cum ipso Cimiterio de xxx. passibus... Item confirmo ibi ipsam Ecclesiam S. Martini de Alons cum suo Cimiterio in circuitu ipsius Ecclesiae de xxx. passibus ecclesiasticis. Hic cernere est tribus Ecclesiis non Cathedralibus spatium LX. passuum attribui: majoris igitur Ecclesiae nomine non solas Cathedralis intellexisse videtur Nicolaus II. in allato Decreto.] In Constitut. Honorii et Theodosii, edita a Sirmondo in Appendice. Cod. Theod. de cuius fide, ut et caeterarum hic editarum, subdubitant viri docti, ejusmodi Ecclesiarum immunitas, quinquaginta passibus ultra Basilicae fores definitur. Quibus addenda, quae habentur in Decretione Chlotarii II. Regis cap. 13: Nullus latronem, vel quemlibet culpabilem... de atrio Ecclesiae extrahere praesumat. Quod si sunt Ecclesiae, quibus atria glauca non sint, ab utraque parte parietum terrae spatium arpenis pro atrio observetur. Cur autem dextris, seu a legibus extra templa ipsa definita sint atria, spatia, rationem prodit lex 4. Cod. Th. de Hjs, qui ad Eccles. Confugiunt (9, 45): Ne in ipso Dei templo et sacrosanctis altaribus confugiendum quemquam manserit vel vespere cubare vel pernotare liceat. Ipsae hoc Clericis religionis causa vetantibus, ipsi, qui confugiunt, pietatis ratione servantibus.

Ut porro Dextris sumuntur pro Ecclesiae exteriori parte, quae immunitate et jure asyl. gaudet: ita *De.*, pro *Banleuca*, seu districtu urbis vel oppidi, qui eadem, qua urbes et oppida immunitate fruitur, passim usurpant Occitani, voce pariter a *dextris* formata. Fori Beneharn. seu Morlan. art. 8: Et non debet exire bellum extra *Dex* ville. Consuetudines Tolosae part. 1. *Infra Dex* seu terminos Tolosae. Occurrit ibi non semel, et in veteri Charta apud Catellum in Comitib. Tolos. pag. 382. Ita etiam haec vox scribitur in Consuetudine Solensi tit. 29. art. 7. *Decis*, in Consuetud. Bayonensi tit. 4. art. 17. *Dec*, Goudellino, *Dexca*, in Charta vernac. Gastonis Vicecom. Beneharn. apud Marcam lib. 5. cap. 1. n. 4: Et toutes les autres hereditates, qui sont dans vos DEXES. *Decium*, in Charta ann. 1369. pro Montalbano apud Gand. in lib. de Francoalodio pag. 189.

At Catellus in Historia Tolosana pag. 194. *Dex* terminos Tolosae, seu urbium, a crucibus, quae limitum vice sunt, appellatos putat, quod crux figuram decimi numeri, X. effingat, qui *Dex* Occitanis dicitur. Quod si ita est, multo probabilius videtur, si non a *Dextris*, certe a *Decussis*, qui et *Decus* dicitur Gromaticis, etymon arcessendum. Nam lapidibus aut arboribus *decus* seu *decussis* appositus termini ac limitis vicem praestabat. [Huic etymo non parum suffragatur vox ipsa *Decus*, quae eadem notione pluries occurrit in Consuetudinibus MSS. Augustae Auscorum ann. 1301. Sic art. 46. Item consuetudo est ibidem,

quod si aliquis occidit injuste aliquem, quod si inveniat in villa, vel intra Decos ville, interficiens praedictus possit a quocumque capi et ad dominum Comitem captus duci. Et art. 78: Item consuetudo est ibidem, quod porci non intrent prata neque casalia, neque vineas in aliquo tempore anni infra Decos civitatis praedictae. Rursum occurrit art. 79. et 85. Aliud de vocis origine conjicit D. de Lauriere in suo juris Gallici Glossario. Quemadmodum, inquit, *Banleuca* Andegavensis urbis aliaque Pictaviensis provinciae *Quinta* a Quinto milliario, Bituricensis *Septena* a Septimo milliario dictae sunt, ita forte *Dex* a Decimo milliario dictum est. Alia refertur ibidem Brodelli conjectura ducta ex ejus Commentario ad articulum 89. Consuetudin' Paris. num. 28. Vide *Deci* suo loco, *Decuria*, et *Salvitas*.

DEXTROCHERIUM, Brachii dextri ornamentum, viris aequae ac feminis commune. Ugitio: *Armilla, torquis, brachiale, Dextrocherium*. Alibi: *Brachiale, torquis in brachio, quod est Dextrocherium*. Mamotrectus *Armilla, quae dicitur Dextrocherium*. J. de Janua: *Dextrocherium, ornamentum dexterae, et est torques aureus*. Gloss. Aelfrici: *Dextrocherium, brad earmbeah, i. manus armilla*. *Gemmata Dextrocheria*, apud veterem Interpretem Juvenal. Sat. 9. v. 50. Capitollus in Maximino Majore: *Pollice ita vasto, ut uxoris Dextrocherio uteretur pro anulo*. Trebellius in Quieto: *Viri in auro et argento, mulieres in reticulis et Dextrocheris*. Ambrosius Sermon. 9. ubi S. Agnes sic loquitur: *Ornavit me inestimabili Dextrocherio Dextram meam*. Viris tribuit Lucifer Calaritanus de Non pariendo in Deum delinquentibus: *Debemus tibi lupo parcere, debemus verari regni tui diadema, in aurem etiam et Dextrocheria, debemus insignes, quas esse censet, vestes tuas honorare*. Arculfus de Locis sacris, brachialia et dextrocheria ut diversa ponit: *Ornata virgis ferreae, pendentes, brachialia, Dextrocheria, murene, monilia, anuli, etc.* Antoninus Monachus in Itinerario Hierosol.: *Pendent super brachia Dextrocheria, monilia, et anuli capitulares, cingula, balthei, etc.* Leo IX. PP. contra Leonem Achridanum cap. 38: *Sic manuum dignitas et maxima utilitas, quantum componat insignem Imperii coronam, non tamen hanc sibi adaptat, et imponit, sed capiti, contenta suis armillis, Dextrocherio, et annulis*. Fortunatus lib. 8. Poem. 4:

Dextra armilla datur Calchedone jaspide mixta,
Ani hyacintho sudat honore manus.

Xαρις ἡμάρτυροι, apud Pachymer. lib. 8. Hist. cap. 12.

† **DEXTROM**, Mensurae genus. Vide *Dextris*.

† **DEKUM**, δεκά, *Dextrum*. Supplem. Antiquari.

† **DEYMERIUS**, Qui decimam ex jure percipit et exigit, Hisp. *Dezmero*. Arest. parlam. Tolos. ann. 1287. inter Probat. tom. 4. Hist. Occit. col. 85: *De petitione consulum de Galliano petentium, quod vultus Deymerius ponat manum in faciendo saumadas vindemiarum... Item de petitione eorumdem petentium... quod Deymerii percipiant decimam in vineis dictionum hominum*.

† **DEYTA**, Fidejussor, sponsor, Gall. *Caution*. Répondant. Charta Roberti Comitis Arvernensis, apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. pag. 95: *Nos Robertus Alvernensis Comes... constituimus nos Dey-*

tam et principalem debitorem penes dictos Burgenses pro ipso, pro praedictis omnibus attendendis et firmiter adimplendis. Ibid. pag. 124. in Charta Eblonis Vicecomitis de Ventodoro: *Recognoscimus nos pro dictis mille libris solvendis terminis praedictis et assista faciendis, ut dictum est, posuisse in Deytam penes dictum Falconem carissimum avunculum nostrum B. Dominum de Turre nobilem Domicellum*. Pag. 281. in Charta Guillelmi de Hala Tenentis sigillum regium in Arvernia ann. 1288: *Gerardus de Mureto, etc. ex-pensores, fidejussores, Deyta seu principales debitores*. Ibidem: *Dicenti prius principales Debitores esse conveniendos quam Deytas seu sponsores*. Item pag. 376. in Charta Ascelini de Machis ann. 1374: *Ad faciendum fieri dicta Dominus Margarita per dursum vite sue assigiam, Deytam et responsionem a personis praedicta debentibus et debitoris*. Pluries scribitur *Deyta* pag. 134. et seq. in Charta anni 1285. Vox orta a Gallico *Dette*, *Es* alienum: debitor enim est, qui spondet pro alio; unde Adagium: *Qui répond paye, Qui spondet, solvit*.

† Alias *Dete*, *Deteau* et *Detierres*. Charta Theob. comit. Barri ann. 1249. in Chartul. Campan. Cam. Comput. Paris. fol. 238. r. col. 2: *Je me suis otreiz pleges et Detes vers le roi de Navarre a la requeste le duc de Loherregne*. Arest. ann. 1290. in Reg. 2. Olim parlam. Paris. fol. 87. r: *Ce sont cil qui se sont establi plege, Dete et rendeur pour Jehan de Chapes escuier*. Charta ann. 1294. ex Chartul. episc. Carnot.: *Lesquels pleges se establirent principaux Deteaus et rendeus*. *Detierrres*, in Stabilim. S. Ludov. cap. 68. tom. 1. Ordin. reg. Franc. pag. 182.

† **DEZEBRE, DEZEBREI**. Vide supra *Desobrei*.

† **DEZENA**, Decas, Gall. *Dizaine*. I. e. *den*. Carcass. MSS.: *Item oro sextario nucum et castaneorum, de quolibet xv. Dezenas*.

† **DEZEMARIA**, ut *Decimaria* 2. seu Jus percipiendi decimam. Charta Stephani Episcopi Claromont. apud Baluzium Hist. General. Arvern. tom. 2. pag. 43: *Damus etiam et alias duas Ecclesias... cum Dezemarias et baptisteris et sepulturis*. **DFERHYRNESSE**, Mulctae species apud Anglos. Vide *Cahelite*.

† **DIA**, *Generosa*. Papias [00 Vide Forcellin. in *Dius*.] Forsan pro *Dea*. Statuta Canonicorum Regularium saec. XIII:

Dic et ave Dia pro cunctis Virgo Maria.

DIABESTERIA, *Tormenta*, Ugutioni, forte ex διαβαστιριον.

DIABLAGIUM, [Jus percipiendi *Campipartem ex bladiis demessis, Deablage* in Regesto censuum Carnot. fol. 1. et 2. Vide locum in *Debladare* post *Bladum* et ibi *Bladugia*, necnon suo loco *Deabladium*.]

† **DIABOLARIS**, Meretrix, pro *Diabolaria*, quasi duorum oboiorum. Castigat. in utrumque Glossar.: *Diobolaris, Diaboloc*. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657: *Putan, Prov. Diobolaris, diobolaris, divola, divoltrix*. Vide *Divolares*.

† **DIABOLE**, διαβολή, Calumnia. Lexicon Martini post Calpinum.

† Hinc *Diabler*, Calumniari, allicujus famae detrahere, nostris etiam nunc *Dire le diable de quelqu'un*. Lit. remiss. ann. 1446. in Reg. 176. Chartoph. reg. ch. 482: *Jehan Demain dist au suppliant qu'il les avoit Diabler, et que le Diabler y en avoit bien tant mis... lequel respondi-*

que, saepe leur grace, il n'en avoit onques parlé.

◦ **DIABOLICUM DICERE**, Nostris Dicitur quibusdam diabole, pessime loqui, aliquid malo demone dignum agere. Charta ann. 1218. ex Chartul. Campan. fol. 86: Dicit *Ulfredus*: Domine Hugo, timeo ne illi, qui sunt cum uxore mea, faciant illam dicere aliquid Diabolicum; et tunc venit quidam miles suus dicens ei: Ecce illi adducunt uxorem tuam; et cum ipse *Ulfredus* insequeretur eam, dixit illi: Domina, non est hæc recta via ad hospitium tuum, redeas ad me. At illa submisso capite in aliam viam se convertit. *Dyablic*, nequitia, improbitas, in Vita J. C. MS.

Mais que li fist la Juerie?
Or vides la grant Dyablic.

◦ **Deabile**, vulgo *Diablerie*, dicitur de eo quod Diabolo auctore fit. Le Roman de Clémades MS.

Tel capel sont plus avanant
Que chil qui sont fait de beubant,
Ne d'orguel, ne de gloutonie,
Chil sont capel de Deabile.

◦ **DIABOLIZARE**, Demonio corripit. Heptadanus in Vita S. Wiboradæ num. 12: Non post multum temporis cepit *Diabolizare*.

◦ **DIABOLUS LIGATUS**, Veneficii species. Liber rotulor. curias Maneril juxta Insulam de Axholme in comit. Ebor. sub ann. 11. Eduardi III: *Robertus de Roderham*,... qui obtulit se versus *Johannem de Ithen* de eo, quod non teneat conventionem inter eos factam: unde queritur quod certo die et anno apud *Thorne* convenit inter predictum *Robertum* et *Johannem*, quod predictus *Johannes* vendidit predicto *Roberto* Diabolum ligatum in quodam ligamine pro iij. d. ob. et super predictum *Robertus* tradidit predicto *Johanni* quoddam obolum-carles (i. e. Earnest. money, Gall. Arrhes) per quod proprietates dicti *Diaboli* commoratur in persona dicti *Roberti*, ad habendam deliberationem dicti *Diaboli* infra quartam diem proxime sequentem. Ad quam diem idem *Robertus* venit ad præfatum *Johannem* et petit deliberationem dicti *Diaboli*, secundum conventionem inter eos factam. Idem *Johannes* predictum *Diabolum* deliberare noluit, nec adhuc vult... ad grave dampnum ipsius *Roberti* l. sol. et inde producit sectam, etc. et predictus *Johannes* venit, etc. et non deducit conventionem predictam. Et quia videtur curie, quod tale placitum non jacet inter Christianos, ideo partes predicti adjournantur usque in infernum ad audiendum iudicium suum, et utraque pars in misericordia, etc. *Diabulis*, nostris olim, pro *Diabole*. Exposit. *Raimon*, seu *Raimon*. in Epist. ad Hebr. tom. 17. Comm. Acad. Inscr. pag. 726: *Li Diabules* est vostre peivres, et vos volot faire les deniers de vostre peivres.

◦ **DIABROSIS**, Corrosio. In Gloss. ad Alex. Iatrosof. MS. lib. 1. Passion. cap. 99: Et ruxim faciat aut *Diabrosim* operetur. A Græco *δία* et *βρωσις*, comedere.

◦ **DIACAMERON**, Medicamentum ducens hominem de morte ad vitam. Calep. ex Nicol. Onomast. med. Vide *Martini* conjecturas in hanc vocem.

◦ **DIACATOCHI**, *Διακτοχοι*, Bonorum detentatores, in leg. 1. Cod. Th. de Fiscis debitor. (10, 16.) Unde *Diacatocia* in leg. 7. Cod. Just. de Omni agro desert. (11, 54.) bonorum detentio. [Adde Cod. Theod. lib. 5. tit. 18. const. 30.] Gloss.: *Διακτοχοί*, possessores, *διακτοχοι*,

possessor, detentator, retentator. Practici nostri vulgo ejusmodi *Diacatochos*, *Detentours* vocant.

◦ **DIACIMINUS**, Italis *Diacimino*, *Diacyminum*, medicinalis compositio. Inventar. ann. 1389. tom. 3. Cod. Ital. diplom. col. 363. et apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 899: *Opelanda una scariatae granæ, laborata ubique ad Diaciminos perlarum minutarum*. Id est, ad *Cumini* florem efficta.

◦ **DIACITRINUS**, *Διακίτρινος*, *DIACETRINUS*, *Διακίτρινος*, Citrini coloris intensioris. Monachus Sangall. in Carolo M. lib. 2. cap. 27. Et pavonum collis cum tergo et clunis max. florescere incipientibus, *Tyria purpura, vel Diacetrina litra decoratis*. Epistola Basilii Macedon. Imp. ad Hadr. PP. in fine VIII. Synodi: *Transmisimus Sanctitati vestre... vestimenta diaspri 3. Esophorin Diacitrinum cancellatum unum. Legendum Diacitrinum, aut Diacetrinum*. Leo Ost. lib. 2. cap. 61. *Planetam Diacetrinam optimam*. Ita Codex MS. ubi editus *Cetrina* n. præfert, ut monet Angelus Je Nuce. Lib. 3. cap. 20: *Planetam Diacetrinam magnam aurei, listis undique decenter ornatam*. [Vide *Diacynthus*] *Διακίτρινος* corticem citri melle conditi sua ætate appellatum, ait *Simeon Sethi* de Cibor. facult. Ita forte *Διακίτρινος* erit color ille, quem habent cortices citrei saccharo conditi, nostris, *Escorces de citron*.

◦ **DIACODIUM**, Potio ex papavere. *Walbertus* lib. 1. de Miracul. S. Waltrudis num. 35: *Vi Diacodi cæterarumque potionum vel confectionum expellere hujusmodi morbi: genus non destitit*. [Vide *Diamorpha*.]

◦ **DIACON**, *ΔΙΑΚΟΝΕΣ*, pro *Diaconus*, *Diaconi*: occurrit passim apud vet. Script.

◦ **DIACONA**, *ΔΙΑΚΟΝΙΣΣΑ*, Uxor *Diaconi*, seu cujus maritus in *Diaconum* promotus erat. Ex quo enim ad hunc dignitatis Ecclesiasticæ gradum ille pervenerat, abstinebat uxore, quæ honoris causa *Diaconissa* et *Diacona* appellabatur, quemadmodum *Presbyteri*, *Presbytera*, ut est in Concilio *Turon.* ann. 567. can. 14. et 20. Illa vero, si maritum mori contingeret, a secundis nuptiis abstinere tenebatur sub pena excommunicationis, quemadmodum *Presbyteri*, uti cavetur in Conc. Rom. sub Greg. II. PP. cap. 2. 15. et Conc. Rom. sub *Zacharia* PP. cap. 5. Adde *Capitula* Caroli M. Add. 3. cap. 47. Atto *Vercellensis* Episc. Ep. 8: *Sunt etiam qui eas præcis temporibus Diaconas asseruere appellatas, quas nunc Abbatissas nominavimus, quod nobis minime congruere videtur. Abbas namque Pater dicitur, etc. Infra: Quapropter si hujus officii nomen nunc etiam quoque modo perduraret, in his, quæ per mulieres adhuc dispensari videntur, illas Diaconas putarem, quæ ætate senili devictæ, religiosam vitam cum castitate servantes, oblationes Sacerdotibus offerendas fideliter præparant, ad Ecclesiarum limina excubant, pavimenta deterunt. Possumus quoque *Presbyteras* vel *Diaconas* illas arstimare, quæ *Presbyteris* vel *Diaconis* ante ordinationem conjugio copulatae sunt, quas postea caste regere debent, etc. Vide *Diaconissa*.*

◦ **DIACONALE**, Vestis *Diaconorum*, ut *Subdiaconale* *Subdiaconorum*. *Chronicon* *Abbatum Gemblacensium* pag. 528 *Fecit tabulam argenteam ante altare S. Petri, capras ex pallis 18, casulas 2. 10. Diaconalis 2. Subdiaconalis 4 albas, etc.*

◦ **DIACONALE MINISTERIUM**, id est, *Diaconi*, *Capitul.* lib. 7. cap. 206.

◦ **DIACONATUS**, Dignitas *Diaconi*. Rarissimè occurrit apud *Scriptores Eccl.* Vide *Diaconium*.

◦ **DIACONIA**, Collatio elemosynarum, quæ colligebantur et distribuebantur in pauperes Christianos, quemadmodum *S. Paulus 2. ad Corinth.* cap. 8. et 9. *Διακονία* usurpat, *Cassianus Collat.* 18. cap. 7: *Cum Diaconiam nostris fratribus deferremus*, id est, elemosynas a fidelibus collatas. Quæ etiam notione accipi debere *Diaconiam* censent *visi docti* apud eundem *Scriptorem Collat.* 21. cap. 1. 8. et 9. quod alii præ ipsa economia et dispensatione *Monasterii* ibi intelligi putant; *Dispensationem* etenim *Latina* voce idem munus appellat lib. 5. cap. 40. Præterea.

◦ **DIACONIAE**, dicuntur loca, in quibus per *Diaconos* regionarios pauperes viduas, pupilli, senes propriae regionis alebantur: publicæ quodammodo pauperum hospitales domus, quæ oratoria et sacella adjuncta habebant, in quibus a *Diacono* egenis necessaria ministrabantur. Erant enim *Diaconi* isti, ut verbis utar *Cujacii* ad Nov. 3. *ἀρχαῖοι* *Μηστροί*, id est, mensarum, quæ apponebantur egenis, viduis, orphanis: quæ convivia agitabantur domi, non in templo, adhibitis precibus divinis. Vide *Diaconites*.

◦ Erant autem ejusmodi hospitales domus Romæ in regionibus omnibus, quarum usu præcipuo exolescente, ipsisque dirutis ædibus, *Diaconia* nomen ipsis sacellis et oratoriis mansit, a quibus earum præfecti, *Diaconi Cardinales urbis Romæ* postea dicti sunt. *Anastasius* in *Stephano III.* pag. 81: *Nam et foris muros hujus civitatis Romæ secus Basilicam B. Petri Apostoli duo fecit Xenodochia, in quibus plura contulit bona, quæ et sociavit venerabilibus *Diaconis* illic foris existentibus perenniter permanere, id est, *Diaconis S. Dei genitricis, et B. Silvestri* duæ, etc. In *Hadriano I.*: *Hic coangelicus vir... constituit *Diaconias* tres foris portam Beatorum Apostolorum Principis... ubi et dona plurima mobilia atque immobilia pro remedio animæ suæ obtulit, et constituit, ut per unamquamque hebdomadam quintæ feriæ die cum pallentio a *Diaconia* usque ad balneum pergeret, et ibidem dispensatione per ordinem pauperibus consolari, atque elemosynam fieri. Infra: *Idem egregius Præsul... *Diaconias* constituit, in quibus et multa bona fecit per suam sempiternam memoriam, concessit eis agros, vineas, oliveta, servos, ancillos, et pecunia diversa atque res mobiles, ut de reditu eorum crebris orationibus *Diaconia* proficentes, pauperes Christi reficerentur. De *Diaconis* istis intelligendus etiam videtur *Ado Viennensis* in *Chronico*: *Symmachus Papa inter multa Ecclesiarum opera, quæ vel a fundamentis creavit, vel prisca renovavit, ad *Beatum Petrum, et *Beatum Paulum, et *Beatum Laurentium* pauperibus habitacula construxit.******

◦ Clerici vero seu *Diaconi*, qui *Diaconis* præerant, *Dispensatores *Diaconiarum** interdum dicuntur, quod videlicet elemosynam pauperibus distribuerent, quas *Diaconiarum* appellatione donari monuimus, uti habetur in Concilio Rom. ann. 595. Unde *Diaconiam exhibere et *Diaconia* exhibitionem*, dixit *Gregorius M. PP.* lib. 9. Epist. 24. *Anastasius* in *Hadriano*: *Item *Diaconiam SS. Sergii et Bacchi* ejusdem *Diaconia* dispensator, propter metum templi, quod situm super eam videbatur, evertens, etc. Epitaphium *Theodimi Subdiaconi Neapoli* in *Ecclie-**

ala S. Andreae, ad Nidum dicta: Hic in pace membra sunt posita Theodimi Subdiaconi. Reg. et Rect. Scs. Sed. Apost. et Disp. hujus Diaconi. Rotti Andreae. Pater Diaconis, in Ordine Romano statim initio. Ita etiam in Diurno Romano cap. 7. tit. 17. Dispensator, qui fuerit in eadem venerabili Diaconia.

Verum postmodum non ipse duntaxat domus hospitales Diaconia adnuncupatas, sed praesertim quae ipsae adjunctae erant oratoria: de quibus intelligendus Anastasius, cum ait, vela Tyria, stauracina, vestes, coronas, seu pharos, vasa Ecclesiastica, et alia ejusmodi, quae templa ipsa spectant, Diaconis elargitos summos Pontifices pag. 89. 110. 118. 117. 119. 180. 186. 187. etc. Meminit Synodus Romana sub Leone IV. PP. cap. 89. apud Holstenium. Titulorum, vel Diaconiarum Ecclesiae.

Hae porro Diaconiae Romae praeter ceteris recensentur ab Anastasio in Vita PP. Edit. Reg.:

- Diaconia S. Maris, pag. 81.
- Diaconia S. Silvestri, pag. 81.
- Diaconia S. Maris in Atriano, (al. Adriano) Extra Portam S. Petri haec tres pag. 186.
- Diaconia S. Maris in caput Porticus, pag. 186. Hadriano I. PP. instituta.
- Diaconia S. Silvestri juxta Hospitale S. Gregorii, pag. 114.
- Diaconia S. Hadriani Mart. ab eodem Hadriano PP. instituta, pag. 117. 180. 180. b. 187. 182.
- Diaconia SS. Sergii et Bacchi, pag. 119. 187.
- Diaconia S. Maris, quae dicitur Antiqua, pag. 81. 180. 189.
- Diaconia B. Archangeli, pag. 180. 127. b.
- Diaconia S. Theodori Mart. pag. 180. b. 187. b. 182.
- Diaconia S. Georgii, pag. 180. 182. 166.
- Diaconia S. Maris in via Lata, pag. 180. 186. b. 186.
- Diaconia S. Agathae, pag. 180. 187. 145.
- Diaconia S. Maris, quae dicitur Dominica, pag. 188. d. 186.
- Diaconia S. Maris ad Cosmedin, pag. 186. 148. 209.
- Diaconia S. Maris in Cyro, pag. 180. 186.
- Diaconia S. Luciae, pag. 187. 165.
- Diaconia SS. Nerei et Achillei, pag. 187.
- Diaconia S. Bonifacii, pag. 187.
- Diaconia SS. Coenae et Damiani, pag. 187.
- Diaconia S. Eustachii, pag. 187.
- Diaconia B. Viti Martyris, pag. 187.
- Diaconia S. Martini, pag. 187.
- Diaconiae ad septem solia, Baron. ann. 1064. n. 5. meminit. Sunt autem hodie 14. Diaconiae, quae Cardinalibus Diaconis attribuantur. Vide Frisonum in Apparatu ad Galliam Purpuratam cap. 9.
- Nec Romae duntaxat Diaconiae existunt, sed et in provinciis ex Instituto Galii PP. in cujus Epistola Decret. cap. 6. haec leguntur: *Et regiones sicut in hac urbe fecimus, per singulas urbes, quae populosae fuerint, Diaconibus dividantur.* [Supposititia est haec Epistola, unde alia quaerenda est institutio Diaconiarum in provinciis.] Testamentum B. Remigii apud Flodoardum lib. 1. cap. 18. quo sanctam et venerabilem Ecclesiam Remorum heredem instituit: *Simili modo sanctissima haeres mea, quae-cunque tibi a propinquis et amicis meis in quocunque solo et territorio collata sunt, sicuti disposuero in Ptochiis, Conobiiis,*

Martyris, Diaconis, Xenodochis, omnibusque Matriculis, sub sua ditione dependentibus, etc. Idem Testamentum, apud Mirum tom. 1. pag. 8. fol. 1: *Ecclesiam quam praecedem signa infra urbem edificavi, solidas duas Diaconias infra urbem quae dicitur, ad Apostolos, (solidas duas.) Diaconia B. Andreae Neapoli meminit Epitaphium Theodimi Subdiaconi mox allatum, ut et Greg. M. PP. lib. 8. Ep. 20. Sed et Inscriptio Graeca, quae existat in sede SS. Joannis et Pauli in eadem urbe: Θεόδωρος Ἰσακός καὶ Δούτ ἀπὸ θεμελίω τῶν ἁγίων οἰκοδομησάς, καὶ τὴν Διακονίαν ἐν τῇ αὐτῇ ἐκκλησίᾳ. τὰς τρεῖς τῆς βασιλείας ἁγίων (f. Αἰώνος) καὶ Κωνσταντίνου τῶν θεοφύλων καὶ τῶν βασιλέων αὐτῶν: βίβλας ἐν πίστι καὶ τῷ νόμῳ ἐκτελέσας. Οὐτωσπίου Ἰωάννη Χριστοῦ ἱεροῦ 20.*

Joannes Diaconus in Agnello secundo Episcopo Neapolitano: *Hic construxit intus civitatem Neapolim Basilicam Sancti Januarii Martyris, in cuius honore Diaconiam ejus nomine nuncupatam instituit, ac fratribus Christi catholus ordinavit de redditibus Episcopi, etc.* De Diaconia Pisarenis agit idem Gregorius lib. 4. Epist. 24. Vide Diurnum Roman. cap. 7. tit. 17. 20. Porphyrogenium in Basilico cap. 62. et Antonium Caracciolum in Sacris Eccles. Neapol. Monum. cap. 20. sect. 22. et Benedictum Falconep in Neapoli.

At, si Baronio fides, erant etiam tantum in locis, in quibus Ecclesia Romana patriam possidebat: quod firmatur ex Epistola Adriani PP. ad Carol. M. tom. 3. Hist. Franc. num. 86: *Eminis nobis Stephanus Neapolitanus Episcopus per suos apices Diaconiam juris sanctae nostrae Ecclesiae sibi concessit.*

DIACONICAE EPISTOLAE, apud Euseb. lib. 6. cap. 88. et Georgium Syncellum pag. 875.

DIACONICUM, Διακονικόν, Ecclesiae Secretarium, sic dictum, quod Diaconorum curae incumberet. Glossa MSS. ad Concil. Laodicense cap. 21. *In Diaconico, id est, sacratio. Lex 80. Cod. Th. de Hæretic. (16. 5.): Cuncti hæretici procul dubio noverint omnia sibi loca hujus urbis adinenda esse, sive sub Ecclesiarum nomine teneantur, sive quae Diaconiarum appellantur, vel etiam Decanica. Vide Vitam S. Auxentii Archimandrite num. 8. Theotacticum in Vita S. Nicetae Hegumeni num. 18. et quae observavimus in Descript. med. S. Sophiae n. 84. quibus addo, Diaconicos etiam Graecis vocari libram Ecclesiasticum, quod omnia, quae ad Diaconi munus obeundum requiruntur in agenda re divina, et eorum singula officia uno veluti fauce continentur, ut monet Allatum, Dissert. 1. de Libr. Ecclesiast. Graecor. qui putat, illud idem esse quod Βιβλίον τῆς Διακονίας appellatur a Joanne Euchaitarum Episcopo. Dicuntur etiam Διακονικά, praesertim quaedam, quae a Diaconis decantantur, et ἀποψαχί, id est, pacifica vocantur, de quibus Liturgia Praesentificat. Vide Decanicum, [et Glossar. med. Graecit. col. 296.]*

DIACONILLIS, Ad officium diaconi spectans. Ordo eccl. Ambros. Mediol. ann. circ. 118. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. aevi col. 804: *Cantatur episcopale, aut sacerdotale, sive Diaconile jura archiepiscopi: Tenebrae factae sunt cum suo versu. Et col. 805: Hac (oratione) finita sequitur responsorium Diaconile: Eram quasi agnus innocens.*

DIACONIOS, Gervasio Tilberiensis cap. 6. Otorum Imperialium, dicitur Luna in majori incremento, in cuculi perfectione amplifikitos, etc. a Graeco scilicet

δυσήλωτος, quia luna in suo majore incremento quasi in duas partes, unam lucentem, alteram non apparentem, linea diagonali scinditur.

DIACONISSA, Uxor Diaconi, ut Presbytero, uxor Presbyteri, in Concilio Turon. II. can. 19. Vide Diaconia.

DIACONISSAE ET DIACONAE, Mulieres, vitae integritate et religione ac pietate insignes, quae in sacris Ecclesiis ministeris ea obibat munia, quae Diaconi ipsi sive pudere, vel etiam absque offensionis nota peragere non poterant, in officiis praesertim, quae mulieres spectabant, verbi gratia, si ad lavacra, id est baptismum procederet, si in iis audari, si docendis, et divino verbo insequendis essent mulieres. De his copiose satis egimus in Notis ad Alexiadem pag. 416. et seqq. et ut certum in Ecclesiis ordinem olim conferent. Has intelligit Sedulius in Praefat. ad Carmen Paschale: *Quis non optat et ambire exequio Synclitico sacrae Virginis ac Dei ministrum placere justitia?* De eorum ministerio sic Alto Vercellensis Episcopus Epist. 8: *Sicut enim Presbyteri dicuntur, praedicandi, jubendi, vel edocendi; ita sane Diaconae ministrandi, vel baptizandi officium suscipiunt quod nunc jam minime expedit. Nam in tanta parvitate ob parentum religionem infantulae baptizantur, ut nulla eis veracundia, nullus baptizantibus voluptatis possit stimulus impedire. Unde jam statutum est, ut mulier baptizandi usum assumere non praesumat. Bulla Benedicti IX. PP. ann. 1088. apud Ughellum tom. 1. pag. 121: *Sanctimonialis seu Diaconissae omnes communes sunt a laicali servitio, etc.* Diaconissarum Ecclesiae CP. meminit Palladius in Vita Chrysostomi pag. 28. et 90. Edit. Emerici Bilgottii. His addo, *Acphalos haereticos dixisse, Paulum Apostolum in Epistolis suis praecipisse feminas Diaconas fieri debere, quia eas commemorat post Diaconos, apud Florentinum Wigorn. [Vide Hierolexon Macri.] et Glossar. med. Graecit. col. 287. et Appendix. 57.]**

DIACONISSA, Abbatissa. Ita vocem hanc notione ista usurpat Abailardus Serm. in Natal. S. Stephani, et pag. 145: *Diaconissae, quae nunc Abbatissam nominantur.* Quomodo etiam Graeci aliquot Scriptores Διακονίαν Praefectas Monasteriorum appellaverunt. Vita S. Nili junioris pag. 185: *Μία διακονίς ηγουμένη μοναστηρίου.* Adde Vitam S. Eupraxiae virg. n. 7. et 10. Synaxaria in S. Susanna 15. Decemb. Nomocanonem editum a Joan. Bapt. Cotelerio cap. 267. [et Glossarium mediae Graecitatis in Διακονίαν.] [et locum Atton Vercellens. in Diaconia.]

Glossae vett.: *Diaconissae, mulieres vestimenta sacerdotalia parantes.* Consule Disquisitionem de Diaconissis, quam Joan. Pinius edidit ad caput tom. 1. mens. Sept. Act. SS.

DIACONISTA, Diaconus. Recens. censuum ad portam basilicæ S. Maris in Cosmedin apud Mabill. in Mus. Ital. pag. 151: *Pro sustentatione Christi pauperum et omnium hic deservientium Diaconistarum.*

DIACONITA, Diaconus, in Hiero-lexico Macri.

DIACONITES, Pauperes, qui in diaconis alebantur. [et Vel Ministri diaconiae, qui videlicet sub Diacono alimenta atque eleemosynas pauperibus distribuabant, ut opinatur Murator. tom. 3. Antiq. Ital. med. aevi col. 572.] Diurnus Romanus cap. 7. tit. 17. *Sed dispensator, qui pro tempore fuerit in eadem vene-*

rabili diaconia, pro remissione peccatorum nostrorum, omnes Diaconites et pauperes Christi, qui ibidem conveniunt, Kyrie eleison exquirere student. Vide Diaconia.

DIACONUM, Dignitas Diaconi, quae alias Diaconatus dicitur. Ita Cyprianus Epist. 49. Ennodius in Vita S. Epiphani. Ticinensis, etc.

DIACONIUM, Idem quod Diaconicon, Ecclesiae Secretarium. Hadrianus I. PP. in Epist. Canon. Laodicen. can. 21. *Ut subdiaconi remoti sint a Diaconio, id est secretario, ne dominica vasa contingant.* Gregorius II. PP. in Epist. 2. ad Leonem Isaurum a VII. Synodo: *Pontifices, ubi quis peccarit... eum tanquam in carcerem in secretaria sacrariumque vasorum araria conjiciunt, in Diaconia et Catechumenia ablegant.* Vide Descriptionem ad S. Sophiam post Silentiarium cap. 84.

DIACONUS, Dignitas Ecclesiastica. S. Cyprianus Epist. 65. *Memnisse autem Diaconi debent, quoniam Apostolos, id est, Episcopos et Praepositos Dominus elegit: Diaconos autem post ascensum Ippini in calos Apostoli sibi constituerunt Episcopatus sui, et Ecclesiae suae ministros.* Apud S. Ignatium in Epist. ad Trallianos, dicuntur etiam ministri Episcoporum. Clemens PP. lib. 2. Constit. Apost. cap. 4. Diaconos vocat Episcopi auditum, oculum, os, cor et animam.

Diaconorum officium praesertim erat, Evangelium legere ac recitare in sacris Liturgiis. Ita Clemens lib. 5. cap. 61. Sacramentar. Gregorii, Ordo Romanus, Amalarus lib. 2. de Eccl. offic. cap. 12. Canones Saxonici Alfriki ad Vulturnum Episc. cap. 16. Lex Aleman. cap. 14. Regio ann. 870. Vide S. August. quest. Ex utroque mixt. q. 101. Consecratam a Sacerdote Eucharistiam fidelibus porrigere. Ita Justinus Apol. 2. Cyprian. lib. de Lapsis, Isidor. lib. 2. de Eccl. offic. cap. 28. Canones Alfriki cap. 16. Alemani lib. de Divin. offic. cap. de tonsura Clericor. Canones Hibern. lib. 3. cap. 8. etc. Epistola ad Praesidium Diaconi, de Cere Paschali tom. 9. Operum S. Hieronymi, etc. quod vetitum Subdiaconis in Concilio Laodiceno can. 25. atque adeo ipsi Diaconis praesente Presbytero, nisi id exigat necessitas in Concilio Carthag. IV. can. 48. et in Canonib. Hibern. lib. 3. cap. 8. ubi praesente restituendum, pro praesente. In libro Ordinis S. Victoris Parisiensis MS. cap. 42. Diaconus, non Eucharistiam, sed calicem communicantibus porrigit: *Singuli quoque postquam de manu Sacerdotis corpus Domini sumpserint, divertant ad amissionem altaris, et ipse Diaconus de dextera manu calicem tenet et sinistra manu eorum supponit.* Ita etiam in Libris antiquis Ord. Cisterc. cap. 103. Vita S. Amatoris Episcopi MS. *Accessit ad beatissimum Amatorum, tunc Diaconum, qui sacratissimum calicem in vitam aeternam populis porrigebat.* Quam volunt, olim obtulisse Diaconos ex S. Amator. lib. 1. offic. cap. 11. ubi de S. Laurentio. *Esperare certe, atrium idem ministrum elegit, cui commisit Dominici sanguinis consecrationem. Ubi consecrato Dominici sanguine, accipit potest. pro sanguine consecratum, quem fidelibus porrigebat. Tunc consecrationem olim praesumpsisse legitur ex Concilio Arelatensi I. cap. 13. et Vercorano cap. 11. in quibus offerre voluntur. Sed et plebes verasse dicuntur in*

III

Concilio Eliberit. cap. 77. et apud Gregor. Turon. de Gloria confessor. cap. 30. *Eorum voce communis oratio indicabatur, ut est apud Anonymum Epist. 21. de celebrat. Paschae tom. 9. Operum S. Hieronymi.*

De ceteris officiis Diaconorum, vide Acta Apost. cap. 6. 7. 8. S. Ignat. Epist. 7. cap. 12. Clement. lib. 2. cap. 61. Dionys. lib. 3. Hierarch. Hieronym. lib. 14. in Ezechiel. cap. 48. Librum de 7. Ordin. Eccles. cap. de quinto Gradu Eccles. inter Opera Hieronymi tom. 9. Rabanum lib. 1. de Inst. Cleric. cap. 7. Gillebertum Lunicens. Episc. de Usu Ecclesiastico, Honor. Augustod. lib. 1. cap. 180. Ivonem Carnot. Serm. 2. de Reb. Eccles. Paul Warnefrid. lib. 5. de Gest. Longob. cap. 27. [Hierolexicon Martorum fratrum.] etc.

A solo Episcopo manus Diacono imponitur, cum ordinatur, quia non ad Sacerdotium, sed ad Ministerium consecratur. Ita Concilium Carthag. IV. Sacrament. S. Gregorii, Canones Hibern. lib. 3. can. 8. et Ordo Rom. quem ritum improbat Amalarus lib. 2. Offic. Eccles. cap. 12.

Diaconi primum 7. numero instituti ab Apostolis *ἑπτά ἀρχαιὶ τῶν ἀδελφῶν*, ut ait Afr. canus apud Syncellum pag. 328. Qui quidem numerus in omnibus Ecclesiis diu servatus est. Vide Concil. Neocaesar. cap. 14. Synodum Romanam sub Symmacho sub En. Anastasium in S. Evaristo, Sozomen. lib. 8. cap. 19. Steph. Edensem de Sacram. alt. cap. 7. Rabanum in Inst. Cleric. lib. 1. cap. 8. Baron. ann. 112. rum 9. etc.

Diaconi stabant in Conciliis ac consensibus Episcoporum. Ita Concilium Nicenum cap. 14. Laodicen. can. 20. VI. Syn. can. 7. Concilium Arelat. II. can. 15. Trullan. cap. 7. Eliberitan. in Princip. Chrysost. Homil. 33. in Matth. Gregorius Magn. lib. 4. Epist. 40. lib. 9. Epist. 28. Anastas. in Martino, etc.

Diaconi s. CARDINALIS, dictus, qui ad Ecclesiam aliquam Diaconus incardinatur, apud Gregor. M. lib. 5. Epist. 11. Vide Legem Barwar tit. 1. cap. 10. § 1. et in voce *Praepositor Cardinalis*, ex Paschali II.

Videtur praeterea ita appellatus antiquior et primus Diaconus Ecclesiae, qui ad eam dignitatem evehebatur cum Episcopi, Cleri, ac populi consensu. Idem Gregor. M. lib. 1. Epist. 81. ait. Liberatum, qui Diaconi fungebatur officio in Ecclesia Calarantana, si ab Episcopo non factus est *Cardinalis*, ceteris Diaconis se praepone non posse. *Diaconus in Cardine constitutus in urbe Roma*, in Capit. ann. 806. cap. 33. et lib. 1. Capit. cap. 133. Primitus autem, in Ecclesia Romana unicus fuit, ut ex Synodo Romana sub Sylvestro PP. colligitur, qui et *Archidiaconus* et *Diaconus circumulator* et *persecutor* vocabatur. Postea Diaconorum in Ecclesia Romana numerus auctus est, et ex septem quatuordecim primum, deinde 18. facti, qui omne ut ab aliis Diaconis, non Cardinalibus differret, *Diaconi Cardinales vocati sunt*, id est, Principales, qui praecipue Xenodochorum et Diaconiarum ministri erant, qui ad certas Diaconias erant incardinati.

Diaconi REGIONARIJ, dicti in Ecclesia Romana, qui singularem Urbis regionum, quae septem erant Diaconis praeferebantur. Anastasius in S. Evaristo. *Haec titulos in urbe Roma divisit Praepositis, et septem Diaconos constituit,*

qui custodirent Episcopum praedicantem propter stylium veritatis. [In Euchiriano Catalogo, cuius antiquitas inde probatur, quod in Liberio Papa desinat, a Fabiano dicitur Roma divisa in septem Diaconias: quod si verum est non ad Evaristum referenda est *Diaconorum Regionariorum* institutio.] Ex Collegio Diaconorum Cardinalium erant Ordo Romanus: *Observandum est, septem esse Regiones Ecclesiastici Ordinis Urbis Romae, et unamquamque regionem singulos habere Diaconos Regionarios: et uniuscujusque regionis Acolyti per manum Subdiaconi Regionarii Diacono regionis suae officii causa subduntur: Quorum Diaconorum, si quando quispiam moritur, donec loco ejus subrogetur alius, illius regionis Acolyti Archidiacono obediunt.* [Vide Sozomenum lib. 7. cap. 19.] Vetus Ceremoniale apud Baron. ann. 1057. n. 22. ait 12. fuisse *Diaconos Regionarios*, eorumque munus, cantare Evangelium in Stationibus. Horum Diaconia ibidem describuntur.

DIACONI PALATINI, vel BASILICI, dicti 4. ex 18. Cardinalibus Diaconis, quod in Palatio et Basilica Lateranensi Papae ministrarent. Inquit Onofrius Panvinius. At Ceremoniale vetus, laudatum a Baronio ann. 1057. n. 22. duodecim Regionarios, et sex Palatinos Diaconos fuisse innuit. Palatinorum munus erat, Evangelium in Ecclesia Lateranensi, ut Subdiaconorum Palatinorum, Epistolas et Lectiones in eadem Ecclesia cantare. Eorum Diaconia perinde ibidem recensentur.

DIACONI STATIONARIJ, Horum munus perpetuum non erat, sed ad tempus. Ita vetero appellabantur ii, qui Pontifici ad Stationem aliquam profecto ministrarent.

DIACONI TESTIMONIALES, qui Episcopum praedicantem custodiebant, [quique testes esse possent eorum, quae ab ipso dicebantur ad populum, ut, si opus esset, eadem declararent iis, quorum intererat.] Vide Syncellum.

Inter *Diaconos testimoniales Syncellose* numerandum puto Hiacinthum quendam Alexandri III. PP. *Diaconem*, de quo fit mentio in Fragmento de Rebus Ludovici VII. Franc. Regis apud Duchesium tom. 4. pag. 425. *Quod ut cognovit Alexander, misit ad Ludovicum Regem legatos, scilicet Bernardum Portuensem Episcopum et Hiacinthum Diaconem suum, qui Regis iram lenirent et familiare colloquium inirent.*

DIACOPINA, La confectio de lacte. Glossar. Lat. Ital. MS.

DIACOPOSIS, Molestia, angustia, ex Gr. *δίακωσις* a *κόπος*, Lasso, fatigo. Pelagius II. PP. in Epist. ad Gregor. Diaconum apud Jo. Diaconum lib. 1. Vitae S. Gregorii PP. cap. 32. *Et super illam Diacoposin, vel unum Magistrum militum, et unum Ducem dignetur concedere, etc.* Petrus Damian. lib. 7. Epist. 3. *Et revera, qui peculatus crimine incurrit, in Diacoposin cogitur inferre, quod tulit.* Apud Baron. ann. 1064. n. 16. ubi eadem Epistola describitur, habetur *referre*, pro *inferre*: sed videatur legendum *inferre*. *Diacoposia*, in Glossis MSS. exponitur *divina ostensio*.

DIACOPTUS, ex Gr. *δίακωτος*, Interclusus, excludus. Anastasius in Adriano: *Fecit crucem Diacopton.*

DIACOPUS, *δίακωπος*, Scissura, vel Meatus in agere interclusus, per quem rivus transmittitur in loca remota. Meminit Cyprianus l. pen. ff. de extraord. crim. (47. 11.)

DIACOREGIUM, Lo Sterco de capre, in Glossar. Lat. Ital. MS.

DIACYNTHINUS, Διαικύνθινος, Iacynthini coloris intensioris. Leo Ost. lib. 8. Chronici Gasinensis cap. 19: Planeta Diacynthina magna aureis listis undique decenter ornata.

1. DIADEMA. Passio SS. Perpetuae et Felicitatis: Et inter me et illum grande erat Diadema, ita ut uterque ad invicem accedere non possemus. Quo loco diadema legendum censet Holstenius, quae vox Agrimensibus nota est. Alter tamen conficit eruditus Possinus, rem consule.

2. DIADEMA, pro ipso Rege qui diadema defert. Charta ann. 1357: Vir magnificus dom. Fulco de Agouta miles, congregato generali consilio Massiliensi, dixit et exposuit quod magnos et arduos habet tractatus pro parte dom. nostri Diadematis Jerusalem et Siciliae. Pluries ibi.

DIADEMA REGNI, Regis inauguratio, in qua vapiti regio diadema imponitur. Anna. Bonincont. apud Murator. tom. 21. Script. Ital. col. 135: Anno salutis 1429. Carolus VII. rex Francorum, postquam fere septem regnasset annis, Diadema regni suscepit. Et quidem ann. 1422. 21. Oct. regnum adeptus, 17. Jul. ann. 1429. Remis inauguratus est.

Diadema, Sequiorum saeculorum Graecis Fascia latior qua imperatoris pectus cingebatur. Vide Glossar. med. Graecit. col. 280. voce Διάδημα.

DIADEMATITER, Cum diademate, in Actis SS. April. tom. 2. pag. 784. de S. Wernhero Mart.

DIADEMARE, Diadema imponere. Epitaph. Godefr. Bullion. apud Scheffer. tom. 2. Antiq. eccl. illust. pag. 568:

Rex licet electus, rex ncluit intuluri, Nec Diademari: sed sub Christo famulari.

Vide Diadematisare.

DIADEMATIZARE, Diadema imponere, in Vita MS. Caroli M. Jussu Friderici Imper. exarata, lib. 1. cap. 10.

DIADOCUS, pro Diadochus, Gemma beryllo similis, apud Plin. lib. 37. cap. 10. Gr. διαδοχος, cuius usus erat in veneficiis. Process. Egid. De Rays ann. 1440. ex Bibl. reg. fol. 159. v: Proposuerunt facere... invocationem... cum lapide vocato Diadocus, et cum ave cris-pata sive hupupata.

DIADOTE, Διαδοτα, Diribitores, Divisores. Lex 28. Cod. Th. de Erograt. milit. annonae (7. 4.): Nulli omnino per praepositos pistorum, et Diadotas, nulla in specie praebatur annonae, etc.

DIADUMENUS. [Idem quod diadematus, diademate ornatus, διαδομένος: a διαδο, cingo, redimio, coronatio. Plin. 34. 8. 19. n. 2. — 2. Diadumenus cognominatus est Antoninus R. imperator, filius Opilii Macrini, quia cum natus est, pelliculam in modum pileae habebat in capite, diademati similem; vel, quod vero propius est, a nomine avi materni, ut narrat Lamprid. in ejus Vita 4. — 3. At in Inscript. apud Maff. Mus. Ver. 241. 2. appellatur M. Opellius Antoninus Diadumenianus, ut et in ejus nummis omnibus, ut probat Eckhel. D. N. V. T. 7. p. 241.]

1. DIETA, Iter unius diei. Vide Dieta 2.

2. DIETA, seu DIETA, Pastus, refectio. Passio S. Victoris Massil.:

Et modo nobiscum qui posses cingere diacum, Ut docet altitiam suam cum Rege Dietam.

Fulbertus in Epist. 116: Unde quotidiana tua anima Dietam sumens, etc. [Vita S. Albani Inter Acta SS. Benedict. saec. 4. pag. 59: Pro cuius animae remedio quaedam sancto Martyri contulit praedia, unde hodieque Fratribus ministratur Dieta. Concordia Inter Hugonem et Conventum S. Benigni Divion. ex Chartario ejusdem Monasterii: Dieta importat haec quae sequuntur, videlicet facere coquinam, generalis et pictantiam, secundum quod in nostro refectorio fieri consuevit.]

3. DIETA, Διαίτα, Dieta. [Gall. Diette.] Certa victus ratio ex Medicorum preceptis. Vide Henricum Stephanum de Abusu Linguae Graecae pag. 100. et Gorræum in Definit. medicis, et infra in Dieticus. [Hildebertus Cenoman. Serm. Synod. tom. 21. Bibl. PP. pag. 170. metaphorice: Prima sane Dieta a malo abstinere. Simili modo Gaufr. Autiss. lib. 2. in Cant. Cant.: Prima Dieta est ad memoriam mortis incipere. Hac voce nativo suo sensu Cicero ipse usus est ad Atticum: Dieta curari incipio.]

At Latinis Scriptoribus Dieta sumitur pro cenaculo et loco, ubi cenabatur. Gloss. Graec. Lat.: Διαίτα, τὸ ἐσθίον, Dieta, cenaculum. Vide Flin. lib. 2. cap. 17. lib. 5. cap. 6. Sidon. lib. 2. Epist. 2. etc.

4. DIETA, Conventus apud Germanos celebrior, Gall. Diette. Vox derivata, si credimus Menagio, a superiori Dieta, Cenaculum: quod hujusmodi Conventus ab antiquis Germanis celebrantur in cenaculis et conviviis. Sic de his Tacitus: Sed et de reconciliandis inimicis intimis, et jungendis affinitatibus, et adsciscendis Principibus: de pace denique et bello, plerumque in conviviis consultant; tanquam nullo magis tempore, aut ad simplices cogitationes pateat animus, aut ad magnas incalcescat. Gens non astuta nec ballida, aperit adhuc secreta pectoris licentia loci. Ergo detecta et nuda omnium mens, postera die retractatur, et sua utriusque temporis ratio est. Deliberant dum errare non possunt: constituunt dum errare non possunt. Jo. Iperii Chronicon S. Bertini, apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 694: Rex indignans Ferrandum odio magno collegit, et Dietam super hoc eidem assignavit in Arkas villam prope S. Audomarum... ubi die statuto Ferrandus coram Rege comparuit; sed Rex Dietam prorogavit, etc. Occurrit apud Ludewig. Reliq. MSS. tom. 6. pag. 99. in Hist. Dalph. tom. 2. pag. 251. col. 2. et alibi non semel.

Vix unquam a Germanis latine aut vernacule scribentibus pro Comitibus imperii adhibita haec vox fere semper designat Diem statutum ad juri standum vel aliud agendum. Etymon est Dies, Germ. Tag, unde Reichstag, Tagfahrt, Tagfahrt, etc. Confer Dieta. Quod autem in Dieta seu cenaculis olim haberentur hi Curtus Germanici, inde factum est, ut Dieticus: In vett. Glossis reddatur, Diceptor, Arbitrator, Interventor, et Dieta, Interventio, Inceptio. Vide Glossar. mediae Graecitatis, [et Henric. Stephanum Διαίτην sapissime memorant oratores Attici.]

5. DIETA, Dies ad juri standum assignata, vadimonium, Gall. Ajournement. Arest. parlam. Paris. ann. 1380. inter Probat. ult. Hist. Trenorch. pag. 257: Dicebant insuper quod dictus abbas, jamdiu erat, contra ordinationes regias ventiendo, Hugonem Clucheti presbyterum... coram abbate de Ambruneyo extra regnum, virtute certorum privile-

giorum citari fecerat: ac Joannem de Moia, quem dictus Clucheti ad suam Dietam transierat, in itinere per quendam acutiferum suum... atrociter verberari, et procuratorem suum, cum aliis munimentis suis, sibi auferrifecerat.

DIETARE, Gr. Διαίτῳ, Victus ratione uti: unde Διαίτη, Medicina pars, quae docet victus ordinandi artem. Constantia. Afric. lib. de Victus ratione: Post accessionem, Diētentur modo praedicto. Petr. Blesens. Epist. 101: Pur-gatur egrotus, antequam Diētetur. Vide eundem Epist. 37.

DIETARI, Qui in dieta, seu cenaculo, mensas ornare et mensis ministrare solent, in leg. 12. D. de Inst. et Instr. (33. 7.) Historia Translat. S. Sebastiani cap. 12: Erat namque si inter prandendum familiare inopum, debiliunquae, quos mensae suae Dietarios delegerat, curam agere. Ηρόδοτος τῶν διαίτητων, apud Theophanem in Chronico pag. 123. qui διαίτηται in Gloss. Gr. Lat. Vide Scylitzem in Michaelis, [et Continuatore Theopanis lib. 4. n. 35.]

DIETARI in re nautica, apud Ulpianum qui dicantur, vide apud Schefferum lib. 4. de Militia navali cap. 7.

DIAGMA, vel Diagona, perperam pro Dragma, vel potius Drachma; in Stat. Vercell. lib. 3. pag. 88. v.

DIAGNATUS, Cognatione proximus, valde agnatus: id enim sonat vox dia. Jo. Sarisberiens. Epist. 59. pag. 129: Sed et ipse, ut vulgariter dici solet, Octavianus nepos est, et a vicino, ut rectius dixerim, Diagnatus, utpote sororis filius.

DIAGRAPHUM, Descriptio census, capitatio, vel tributum, διαγραφή. Anastasius in S. Vitaliano PP. pag. 52: Et talem afflictionem posuit in populo... per Diagrapha, seu capita atque navigationes per annos plurimos, quales a saeculo nunquam fuerunt. Vide Salmasium ad Hist. Aug. pag. 375. Διαγραφή, Descriptio. Procop. in Hist. arcana pag. 102. l. Edit.: Συμβαλε τὴ γὰρ καὶ ταῖς κλοουμένας ἐπιβολὰς καὶ διαγραφὰς ἐπὶ τῶν χωρίων κύριος, τῶν πολεμίων ἀναγκασθέντων αὐτίκα μάλᾳ ἡλέκοντο. Infra: Ταῦτ' ἐπὶ τῶν διαγραφῶν τῆ δὲ πη λυτοῦ. ἑρμῆας πολλὰς ἔδωκε τῆ, καὶ ὑπὸ τοῦ χρόνου τοῦτους περιβάλλεται τὰς πόλεις ἀνάγκη, etc. Διαγραφή, publicanus. Hesychius: Διαγραφή, ἡ ἀνακτῶν δρομέα. Vide Descriptio.

DIALABIS. Vide Dialapis.

DIALAGIUM, vel DYALAGIUM, vox mendosa pro Hallagium, Tributum quod exsolvitur pro licentia exponendi merces in Halla, seu foro tecto, Gallice Halle. Arrestum Curiae Parlamenti Paris. sub Philippo Franc. Rege in Tabulario Compensendi: Dictum locum esse situm in ipsorum territorio et undique circumdatum terra et aqua et justitia eorumdem, dicentes totam justitiam et utilitatem dicti loci ad ipsos pertinere, excepto de sale et Dyalagio piscium maris. Vide Halle.

DIALAPIS, Constitutum Imperatorum, in Glossis Isidori. Papias habet Dialabis, Constitutum Imperatorum, sive diathete. Ubi leg. forte diathesis, ex Gr. διάθεσις. [In MS. Bituric. habetur Diathese: quam vocem puto retinendam, a Graeca διαθήκη, Fœdus, pactum.] At dialabis videtur detortum ex διαλαβή, quae quidem vox nescio an hac significatione reperitur apud Scriptorum: [Quare Pithurus mallet Diatesis, διάθεσις, Propositum;

Scaliger vero dicitur. Edictum, constitutum. Forte per compendium scripturæ pro Divalis aper, vel Dialia. Vide Dibalis et Divalis.]

o DIALE. Tantum terræ, quantum quis per diem uno aratro arare potest, nostris Journal. Chartul. S. Joan. Angeriac. fol. 116. r. Ego Rannulfus de Balodis dono Deo sanctoque Joanni Baptistæ tertiam partem trium piscaturarum et duo Dialia pratorum. Vide infra Dies 3.

o DIALITER. Unoquoque die. Gall. Chaque jour. Anonymi Leob. Chron. ad ann. 1205 apud Pezium tom. 1. Rer. Austr. col. 823. Menfridus Menfridoniam et alias civitates Sicilia et Apulie communit et ad resistantiam Dialiter se paravit. Vide Dialium.

DIALOGISTA, [διδασκαλῆς.] Disputator, qui disserit. Wicatus in Cassio. Adagium futurum se Sergium, si Dialogistam occidisset, Antoninum hoc nomine significans, qui tantum enituit in Philosophia, etc.

DIALOGIUM, Dualis sermo, in Gloss. MSS.

o DIALUS. Liber, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 5611.

DIAMANTES, Adamas, Adamantinus. Diamante, Halls, Galls. Diamant, Græco-Barbar. διαμαντες. Gloss. MSS. ad Iatrograph. Diamantes, de adamante. Doctrinale

Ex ac est alis. elephas gigasque dat alis. Et Diamas, adamas, etc.

Vide Mours. [et Gloss. med. Græc.] in διαμαντες, infra Diamantum. [*] Pro pretio unius crucis de Diamantibus, ac pro valore unius casselle cum uno rubino et uno Diamante, cum certis perulis. (Mandat. camer. apostol. f. 101, an 1458 60.)

DIAMANTINUS COLOR, in Actis S. Franciscæ Rom. Mart. tom. 2. pag. 107. o D.

DIAMARE, pro Deamare. Gloss. Lat. MS. Regium Cod. 1013. Diamat, valde amat. Abbo lib. 1. de Bello Paris. vers. 118.

Valles diffugiunt humiles, tumidi prius Alpes Arma simul Diamant.

Et lib. 2. vers. 58 :

Fallacesque fugam Diamant.

Ubi Glossator ipse Abbo : Valde amant.

o DIAMENTUM, Adamas. Gall. Diamant. Sacerdote, eccl. Paris. MS. : Valde quod, Diamentum vendatur plus offerenti. Diamentum accepit Eustachius pretio 100 scutorum anni, quolibet scuto valente 25 sol. 8 den. cuius pretii media pars data fuit ecclesie Paris pro uno anniversario in choro perpetuis temporibus celebrando pro dictis Johanne archiepiscopo Remensi et ejus sorore. De quo se querat decanus et capitulum Paris per litteras datas die 1. mensis Maii 1181. Vide Diamantes.

o DIAMEROS, Persona comica mitrata. Gloss. Sanger. n. 501. Gr. διαμερος, vel διαμερος, [partitus. o An διαμερος?]

DIAMETRUM, Intertrimentum, Dechet. Harpocration. Διαμετρον, το ἄδιον ἀπὸ τοῦ διαμερον περιβητορ. Ita usurpat Codex Th. in leg. ult. de Navicul. (B. 5.) et leg. 5. de Naufrag. (B. 9.)

DIAMICUS, Valde amicus, familiaris. Willelmus Malmeshuriensis in Vita S. Aldelmi Episc. cap. 3. Non est narratus facile, quam efficax fuerit in colorando Diamicos et discipulos, etc.

o Desami, eadem acceptione, in Lit.

remiss. ann. 1404. ex Reg. 159. Christoph. reg. ch. 183. Lesquels dirent que ilz n'y prendroient ja avis ne Desami que il ne feust batu. Hispan. Desamado, opposito sensu, amore ulterius non prosequuntur. Modio habitus.

o DIAMORON. Isid. Orig. lib. 4. cap. 9. de remedio et medicaminibus : Diamoron a succo mori nomen sumpsit, ex quo conficitur, sicut Diacodon, quia ex τῆ; κωδων, id est ex papavere fit, sicut Diaspermaton, quia ex seminibus componitur. Vox diamorum Pharmacopolis nota est.

DIANA, DIANUS. Vita S. Cesar. Arelat. apud Surium : Demonium, quod rustici Dianum vocant. Cum Diana equitar, sortilegii species. Fragmenta Capital. edita a Steph. Baluzio cap. 13 : Illud etiam non omittendum, quod quedam sceleratæ mulieres retro post sathanam converse demonum illusionibus et phantasmatibus seductæ, credunt se et profitentur nocturnis horis cum Diana paganorum dea et innumera multitudine mulierum equitare super quasdam bestias, et nulla terrarum spatia intempeste noctis silentio pertransire, ejusque jurisdictionibus velut dominæ obedire, etc. Adde Capitula Herardi Episcopi Turon. cap. 3.

o Inazarinarum harumque equitationum etiam memorerunt alii recentiores Augerius II. Episc. Conseran. ann. 1280. in Statutis MSS. habet : Nulla mulier se nocturnis equitare cum Diana dea paganorum, vel cum Herodiade seu Benozia et innumera mulierum multitudine proficitur : hæc enim demoniaca est illusio. Eadem habent Patres Concilii Trevir. ann. 1190. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 257. ex quibus conjecto hanc mulierularum delirationem non multum ab similem fuisse nocturnis illis conventibus, quos Sabbats vocant, quibusque diabolum sub forma hirci præsidere aiunt, ibique servitia que sibi competunt, hoc est, turpissima a suis exigere. Nostræ sententiæ non parum patrocinatur Johannes Sariheriensis lib. 2. Polyerol. cap. 17. ubi de hujusmodi deliratis. Quale est, inquit, quod Nocturnam dicitur Nocturam quandam vel Herodiadem, vel præsidem noctis dominam concilia et conventus de nocte asservant convocare, varia celebrari convivia, ministeriorum species diversis occupationibus ececerit, et nunc istos ad pacem trahi pro merito, nunc illos ad gloriam sublimari. Vide Dussis Fada, [o Benozia, Abundia, et Grimm Mythol. German pag. 174. sqq.]

o Bulla Joan. XXII. PP. apud Ordo. Raynald. ad ann. 1317. num. 53 : Diabulationibus et sortilegiis se immiscuerunt perperam, Dianis nunquam utentes, Acta S. Jacobi Mevan. tom. 4. Aug. pag. 730. col. 1 : Impugnavit (Jacobus) errorem carum mulierum, que vadunt ad cursum cum Diana. Ejusdem delirationis meminit eamque graphicè describit, nisi quod Diane Habundam substituit. Le Roman de la Rose MS. :

Et les cinq sens ainsi decevoient Par les fantasmes qu'ils recevoient, Dont maintes gens par leur folies Quident estre par nuit estries, Érans avecque dame Habonde. Et dient que par tout le monde Le tiers enfant de nascion Sont de ceste condicion, Qu'ils vont trois fois en la semaine Si con destines les marime, Et par tous ces costez se boutent, Ne clos, ne barres ne redoutent.

Aias s'en entrent par les fondaces, Par charnières et par crevasses, Et se partent des cors les ames, Et vont avec les bonnes dames Par liex forains et par maisons.

Infra :

D'autre part que li tiers du monde Aille ainsint avec dame Habonde, Si com foies vieilles lo preuvent Par les visions qu'ils y trouvent.

Vide Hera 2. et infra Holda.

o DIANATICUS, Dianæ cultui addictus. Sermo S. Max. Taurin. apud Murator. tom. 4. Anecd. edit. Patav. pag. 99 : Cum maturius vigilaveris et videris saucium vino rusticum, scire debes quoniam, sicut dicunt, aut Dianaticus aut aruspex est ; insanum enim numen insanum solet habere pontificem : talis enim sacerdos parat se vino ad plagas. Deæ suæ, ut dum est ebrius, pœnam suam miser iste non sentiat. Nam ut paulisper describamus habitum vatis hujusce, est ei adulterinis crinibus hirsutum caput, nuda habens pectora, pallio crura semicincta, et more gladiatorum paratus ad pugnam ferrum gestat in manibus, nisi quod gladiatore peior est, quia illa adæverus alterum dimicare cogitur, iste contra se pugnare compellitur.

o DIANUNT, δῖανον. Dant. Supplem. Antiquarii. [o Ex Castigat. in utrumque Glossar. est pro Danunt, a Dano, is. Priorius in Gr. legit δῖανον.]

o DIANUS. Vide Diana.

o DIAPANTON, δῖα πᾶντων. [Per omnia, in omnibus. Inscript. apud Murat. 639. 1.]

o DIAPASON, δῖα πᾶσων, per omnes, supple. chordas, Musicis nostris Octave. Martianus Capella lib. 9 : Ex sonis qui et singulis et omnibus tropis vite conveniunt, symphoniarum tres, quarum est prima δῖα πᾶσων, quæ Latine Ex quatuor ; alia symphonia quinaria est et dicitur δῖα πέντε, atque constat sonis quinque ; tertia δῖα τριών, quæ ex omnibus octo sonis recipit. Vitruvius lib. 5. cap. 4 : Conventus quos natura hominis modulari potest, Græceque τραζωνῶν dicuntur, sunt sex, Diatessaron, Diapente, Diapason, Diapason cum Diatessaron, Diapason cum Diapente, Disdiapason.

o DIAPENDIUM. [Electuarium valens ad pectus. DIF.]

o DIAPENTE, δῖα πέντε. Potio Diapente, Vegetio lib. 1. Mulom. 10. dicitur a numero specierum, scilicet myrrhæ, gentianæ, aristolochiæ longæ, baccarum lauri et eboris rasurarum, ex quibus simul mixtis conficitur : in Musica vero Diapente vocatur Mensura tribus constantis tonis et dimidio. Gall. Quinte. Jac. Cardinalis de Coronatione Bonifacii VIII. Pape :

Concrepat inde chorus, duplicat sua vulnera pason. Ille tonus Romanus avet : clarum Diapente Ille canit : ferit ille gravem quartam diateson Lubricus in vocem, etc.

[o Reinard. Vulp. lib. 4. vers. 651 : Sus super aqua levans monachordum jura canobat Altius, et falso sex Diapente sono.]

Vide Diapason.

o DIAPHONIA, διαφωνία. Vocum discrepantia. Glossar. Sangerman. n. 501 : Diaphonia, id est, Voces discrepantes vel dissonæ. Occurrit in Vita B. Notkeri Balbuli, tom. 1. April. pag. 582. Vide Dulciana.

DIPISTUS. Leo Ost. lib. 2. Chron. Casin. cap. 44 : Planetam Diapistim lictis aureis ornatum. Mox Tunicam ejusdem operis... cum mappula Diapistim

auro nihilominus decorata. Lib. 3. cap. 73 : *Planeta Diaspræ deaurata* 5. et 3. sine guro, *diarodina deaurata* 3. *Diapista* 2. et alia citrina. Lib. 3. cap. 21 : *Tunicam Diapistin cum urna amplissima, etc.* Bulla Benedicti VIII. PP. ann. 1023. in Bullario Casinensi : *Oloserica autem auro terta, et planetam de pallio Diopastin, adornatam optimis listis aureis, et orarium, etc.* [Hugonis Falcandi Hist. Sicula, apud Murator. tom. 7. col. 256. *Hic Diapisti color subviridis intuentium oculis grato blanditur aspectu.*]

DIAPRASIMUM, Διαπρασίου, Magma aut electuarium, confectum prasio seu marubio herba, vel certe ex æruginè, quam vocant nostri *Verd de gris* : nam et ita πρασιον interpretatur Myrepsus Lanfrancus Cantuar. Archiepisc. in Epist. 46 : *Omitto tibi Diaprasium magnum, quod ad hanc infirmitatem valde utile esse Medici perhibent, de quo in modum silvestris nucis tertia semper die accipies.*

DIAPRASUS, Viridis coloris vividioris Historia Episcoporum. Autis. cap. 44 : *Alterum pallium Diaprasii coloris.* Festamentum Ricarii Episc. Helen. 915. *Casulas Episcopales optimas tres, unquam Diaprasium, etc. Leg. diaprasium.*

DIAPRASINUS, Eadem notione. Flooard. lib. 3. Hist. Romens. cap. 21 : *Mittens ei quædam pretiosa ornamenta, casulam scilicet Diaprasinam, quam habebat unicam.*

† **DIAPRETUS**. Vide in *Diasprus*.

DIAPSALMA, Optatus lib. 4 : *Legimus quadragesimo nono Psalmo sub secundo diapsalmate Spiritum S. dixisse, etc.* S. Hieron. in Epist. ad Marcell. 138. varias de vocis notione sententias refert : *Quidam, inquit, Diapsalma commutationem metri dixerunt esse, alii pausatorem spiritus, nonnulli alterius sensus erroridum : sunt qui rhythmi distinctionem : et quia psalmi tunc temporis junctia voce ad organum canebantur, cujusdam musicæ varietatis existiment silentium.* Eadem ferme Isidor. lib. 6. Orig. cap. 19. S. Eucher. Lugdun. de variis vocabul. et Cassiod. in Psalmos. S. Augustin. in Psal. 4 : *Diapsalma, interpositum in psalmo silentium interpretatur.* Amalarius lib. 4. cap. 48 : *Unde et Diapsalma apud Hebræos de nonnullis interponitur, quod significat intervallum vocis distinguende.* S. Hilarius in Prologo ad Psalmos extremo : *In Diapsalma vero, quod interjectum plurimis psalmis est, cognoscendum est demutationem aut personam, aut sensum sub conversione modi musici inchoari, etc.*

At Hieronymo nihil horum videtur : censet enim diapsalma vocem esse Hebraicam, quæ semper denotat, ita ut quibus illa connectitur, sempiterna esse confirmet. Solent enim Hebræi in fine librorum unum e tribus subnectere *Amen, Sela, aut Salom.* Quid sit *Amen*, notum. *Sela* idem est quod *Diapsalma* : *Salom*, pacem exprimit, unde et *Salomon* dicitur, id est, pacificus. Igitur, ait Hieronymus, ut solemus nos completis opusculis ad distinctionem rei sequentis medium interponere, *Explicit*, aut *Felicitas*, aut aliquid istiusmodi : ita etiam Hebræi, ut quæ scripta sunt, roborentur, facere solent, ut dicant *Amen*, aut *In sempiternum* : aut scribenda commemorant, ut ponant, *Sela*, aut transacta feliciter protestantur, pacem in ultimo subnotantes. Sententiam suam Origenis verbis fulcit, additque ut probet *Diapsalma* non esse sensum, aut rhythmi immutationem, quandoque in Psalmorum fine, ut

in 8. et 23. contra in Psalmis fructuorum versuum non poni, ut in 36. 77. et 118. Ejusdem vocis notiones Grammatici etiam recentiores proferunt, atque in his Ugutio : *Volunt quidam esse Hebraicum, quo significatur, Semper, videlicet ut illa, quibus hic interponitur, sempiterna esse confirmet. Quidam vero Græcum verbum esse existimant, quo significatur interruptio vocabuli psallendi. Alii volunt esse Græcum, et significare intervallum psallendi, ut psalma sit, quod psallitur, Diapsalma in psallendo silentium, ut quomodo sympsalma dicitur, vocis copulatio in cantando, sic Diapsalma disjunctio eorum, etc.* Ebrardus Betun. in Græcismo cap. 10 :

Quod canitur, Psalma est : interpositum, Diapsalma : Est in psallendo sympsalma inchoio vocum At quidam Diapsalma vocant inchoio vocum Alterius : quidam, pausatorem spiritus esse Sancti : sed quidam, quod sit mutatio metri dicunt : ac quidam quod sit distinctio Rhythmi.

Anonym. in Cod. Reg. 380 : Τὸ δὲ διαψάλμα, ἢ μεταβολὴν ἐν σχηματικῶν ἐναλλαγῶν, ἢ ἀντιβολὴν τινὰ τοῦ προσηγορῶν, ἢ μᾶλλον ἀρχολίαν τινὰ τοῦ ψαλμοῦ, καὶ ὅτι... σὺν ἐν τῷ μεταξὺ τῆς ψαλμῶδης συμβαίνουσιν, ὡς ἐγγινόμενης τριπλάσια τῷ ψαλμῶδι κινητοῦ τινος : παρὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐλλείψεως καὶ μνηστῶν : τινὲς ἐν ἀντὶ τοῦ διαψάλματος τὸ καὶ γράφουσιν ἐν τοῦτοις τοῖς διαίματιν, ὡς ἐν ἐπιπέδῳ θηλωσάντων ἀδελφῶν τινῶν τοῦ παναγίου πνεύματος τῆς ἐπιπέδων, καὶ ὁ λόγος ἐν διαίματι κατὰ τὸ ἀποστολικὸν τοῦ ψαλμῶδος πρὸς τὸν τοῦ πνεύματος κινητοῦ ἐπιπέδων, καὶ τὸ μέλος ἐκ τούτου καταστὰς ἐπιπέδων, καὶ ἀπὸ τῆς ἐπιπέδων, τὸ διαψάλμα οὐδὲν ἕτερον σημαίνει ἢ ὁμοιοῦς, ἢ διαίματι ψαλμῶδης, etc. Alter Codex notat : 382 : Διαψάλμα, ἢ προσωποῦ ἐναλλαγῶν, ἢ ἐκ μόνῃς μεταβολῆς ἢ μελῶν ὑπαλλαγῶν, ἢ διαψάλμα ἐστὶ μουσικῶν μελῶν, ἢ ῥυθμῶν τριπλοῦ γινόμενον, ἢ διαίματι ἐναλλαγῶν. Infra : Ἡ διαψάλμα ἐστὶ μετὰ τῆς ψαλμῶδης γινόμενον κατὰ τὸ ἁγίον πνεύματι, πρὸς ὑπόθεσιν τοῦ θεοῦ ἐπιπέδων νομένου ὁ νοματός, ἢ διαψάλμα ἐστὶ διδασκαλία τοῦ τῆς ψυχῆς κατὰ τὸ ἀπόστολικόν γινόμενον περὶ τὸ νόημα τοῦτο προσοχῆς τὸ συνεσχεῖ τῆς μελῶδης περιουσιότητος, etc. Adde Gregor. Nyss. tract. 2. in Psal. cap. 10 [S. Maximum in Quest. cap. 18.] Chron. Alexandr. pag. 292. etc. [Vide Glossar. med. Græcit. col. 300. et Append. col. 58.]

† Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7632 : *Diapsalma, pause de pseume.*

† **DIAQUILON**, Uno certo unguento Glossar. Lat. Ital. MS. *Diaculon*, in Lit. remiss. ann. 1430. ex Reg. 171. Chartoph. reg. ch. 20 : *Certaine quantité de menues denrées d'espicerie, huiles d'olive, Diaculon, etc.* Hispan. *Diachylon*.

† **DIAR** seu **DIOTNAR**, duodecim Perfecti cæteris eminentiores, quibus sacerdotum et juris populo dicendi curam commiserat Odinus Sueonum Princeps. Ita Hiekes. Dissert. pag. 49. et Snor Sturl. in Hist. Regum Septent. cap. 11.

† **DIARECTUS** DIES, *Matus per antiphrasin*, in Vocabulario Sussanar. [Perperam pro *Dierectus*, ut legitur apud Festum, ad quem vide notam Salmas. Nonius : *Dierecti dicitur crucifiri, quasi ad diem erecti.* Vide Martin. et Lexic. crit. Paris.]

† **DIARECTOR**, Concilia Africana sub Bonifacio PP. cap. 45 : *Rursum placuit, ut quoniam Hipponensium Diarectorum Ecclesie destitutio non est diutius negligenda, etc.* Ubi forte legendum *Directorum* : qui enim *Diautores Hipponensium Ecclesie* hic dicuntur, φρονιτωτα της

Ἐκκλησίας ἐν Ἰερών, in Canonibus Græcæ Ecclesie Africane can. 78. appellantur.

† **DIARHODINUS**, Color roseus intensior Vide *Rhodinus*.

† **DIARHODON ABBATIS**, Pulvis sic vocatus in Pharmacopeis, quem *hepatis*, non *abbatis*, vult dici Hor. Augustinus medic. Hæc ex animadversionibus D. Falconet.

† **DIARIUM**, Diurnum cibarium vel obsonium, quotidianus et diurnus victus, quantum dicitur sufficit Papias. *Salaria, Diaria, cotidiana cibaria.* Glossæ Isid. : *Diaria, cibus unius diei.* *Diaria, quotidiana salaria.* Gloss. Gr. Lat. : *Ὀψώνιον, Cibarium, Diarium.* Σαλματινον, *Opsonium, Diarium.* Ebrardus Betuniensis in Græcismo :

Sunt, quæ sufficiunt in luce Diaria sumptus.

[Testamentum S. Leodegarii ann. 671. apud Miræum Diplom. Belgic. tom. 1. pag. 345. col. 2 : *Quadragesima fratres quotidiana Diaria et stipendia omni tempore accipiant.*]

Vite Abbatum S. Albani : *Constitut quædam Diaria dari scriptoribus de Eleemosyna Fratrum et cellaria... ad edendum Mox Dietsamque eorum, et Diaria sub certa quantitate... assignavit.* Rursum : *Pro tribus Diariis de reliquis mensæ Conventualis, ne scriutores in ecclesiis emendis impedirentur.* Liber Miraculorum S. Joannis Abbatis Reomensis n. 7 : *Ubi diutissime tabescens, nil Diarii proventus sumbat.* Petr. Damiani lib. 6. Epist. 2. *Nam ubi diurno operi Diarium redditur, etc.* *Diaria servorum, Satyrice, Cibaria in diem ad eorum victum quotidianum.* Tuncur Ulpianus in leg. 21. de Adm. leg. (34. 4.) Julianus antecessor Nov. 115. cap. 23. etc. Vide Gl. Pitheci ad eundem et Meursium in *Diario*.

† Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657 : *Diarium, Expense sunt, quæ fiunt in una die tantum.*

† **DIARODINUS**, ut *Diarhodinus* Vide *Rhodinus*.

† **DIARSICE**, Elate, a Gr. *Ἐαρσις*, elatio, ut notant docti Editores ad Acta S. Lupi tom. 7. Jul. pag. 81. col. 2 : *Hæc tantum, quæ procul dubio scimus, curavimus indicare : ne videamur gnaris loqui Diarsice vel Diarsicite.*

† **DIAS**, Numerus binarius, a Græco *δύο*, Bis. Abbo de Obsidione Lutetiae a Normannis :

Mox innotuit necata obiit ævissima Dias.

Occurrit apud Martianum Capellam lib. 6. pag. 238. et lib. 7. pag. 238.

† **DIASINTETICUS**, [Pars grammaticæ de constructione *Dier*.]

† **DIASOPHISTA**, Medicus Sophistes, a Græco *δυσσοφιστής* Sophistes ago. Acta SS. Maii tom. 2. pag. 660. de S. Anthimo et sociis : *Quanti quotque Medici et Archiatri et Diasophista ad te venerant et nulla ratione curare potuerunt.*

† **DIASOSTES**, Διασωστής, Ductor, conductor, Lanthipandus in Legat. cap. 65. *Civitate cum Diostata meo egressus* Supra cap. 57. *Sicque minus, ut res poscebatur, turbatus.* Διασωστής, id est, *Ductor meo* 5). *aureorum res pretio dedi.* *Diasostes exercitus.* in Novell. Justin. apud Julian. Antecess. cap. 532. 537. ductores exercitus. Vide Notas ad Alexandrem pag. 352. [et Glossarium mediæ Græcitatatis.]

† **DIASPERATUS**, DIASPERUS, MOX in *Diasprus*.

† **DIASPRUS**, Panni pretiosioris species. Bulla Benedicti VIII. PP. ann. 1023. in Bullar. Casinensi : *Similiter et pluviale*

Diasprum, est iustus auro tertis VIII. Synod. Act. Vestimenta *Diaspra* tria. Hist. Episc. Antioch. cap. 64. Quatuor *Diaspra* sacerdotum, tam de exarito, quam de *Diaspra*. Chron. Castin. lib. 2. cap. 41. *Diaspra* Pluviale *Diasprum* cum *Phrygiis* aureis. Cap. 30. Planetam *Diaspram* undique auro contextam. Lib. 3. cap. 73. *Planete Diaspra* deaurate *quinque*. Innocent. III. PP. lib. 14. Epist. 72. *Ad huc de cruce aurea, et Diaspro nobis ex parte tua presentatis, gratiarum liberacionis actiones*. B. Odo. ricus apud Wadding. ann. 1307. 133. *Residens in throno eburneo teneata et dalmata indutus de Diaspro albo*. in Testamento Gerardi de Abbatis villa ann. 1271. *Tunica de Diaspra alba*, in Charta Petri Episc. Paris. ann. 1218. apud Sammarth. Liber Anniversariorum Basilice. Vaticane fol. 144. ubi de Bonifacio VIII. PP. *Duas cruce d' argento, unam de Diaspro, et unam de crystallo...* paria, etc. *tria paria candelabrorum de argento, et unum de Diaspro...* duo pluralia de *Diaspro* et *panno Barbarico*. [Dua sunt alba de *Diaspro*, alia dua sunt de purpura in quodam Catalogo S. Martialis Lemov. ann. 1227.] Vide Necrolog. Eccles. Paris. 3. Nov. et Id. Aug. [Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 282. et novam Gall. Chr. tom. 3. col. 1124.]

† *DIASPREUS*, Cappam de *Diaspro* au *risantem* vel *tartarico aureo de sindone foderatam*, apud Roccum Pirrum in Sicilia Sacra pag. 333.

† *DIASPREUS*, Notitia Ecclesie Diemensis per Gassendum pag. 151. *Item duo pallia alba Diaspreti.*

† *DIASPREUS*, Testamentum Johannis Gasqui Episc. Massil. ann. 1344. ex Archivio Episcopatus ejusdem urbis: *Lego aut pannos quasi virides Diaspreos pro ornando altare.*

† *DIASPRE*, Inventarium ornamentorum Ecclesie ex Archivo S. Victoris Massil. n. 1100. *Dalmaticam et Floquetum de Diaspre rubeo*. Capitulum generale ejusdem S. Victoris ann. 1340: *Capam auream vel sericam de Diaspre paramentis vel aurificis paratam et ornata.*

† *DIASPERATUS*, Monastie Anglie tom. 3. pag. 314. *Sandalia cum calceis de rubeo sameto Diasperato, breudata cum imaginibus Regum in rotellis simplicibus*. Adde pag. 321. Vox etiam nostris nota. Le Roman de Gayton MS.

Cuir et bonne, qui fu de cuir boilli, Cote a armer d'un Diaspre gaydi.

Infra, de equo:
D'un bon Diaspre fresc menement
Estoit couvers mult acemement.

Italis *Diaspro*, est jaspis: nostris *Diaspre*, variegatus, diversicolor instar *jaspidis*: unde etiam vocis etymon Ros tangus Berengerus Massil. Poeta Provincialis apud Joannem Nostradamum cap. 58:

Qu'il a son cor plus dur que lou Diaspre.

◦ Ea voce colorem intensissime album designari opinantur docti Editores in nota ad Vit. B. Viet. PP. III. tom. 5. Sept. pag. 416. col. 2. ex eo maxime quod Lexica Græco-barbara *ἀσπρον* album reddant. Unde Macri in Hierol. *Diasprum* exponunt Dupliciter album.

† *DIATEMA*, διαστημα, intervallum. Occurrit apud Sidonium lib. 8. Ep. 11. et Carm. 15. Vegetius lib. 1. cap. 22:

Pridie, quam vena pulsatur, sustentetur levioribus et paucioribus cibis, ut per Diastema composito corpore sint, non turbato per indigestionem. Vide Martianum Capellam lib. 9. pag. 321. [◦ Ruodlieb. fr. 8. vers. 46:]

Quem rhytmum per sistema sive Diastema dando Dum mirabiliter operatur, etc. [response,

† *DIATEMATICES*, διαματικός, Divisus. Vox *Diastematica*, apud Martianum Capellam lib. 9. pag. 321.

† *DIATAPSALON*, mendose, ut reor, pro *Diatesaron*, Vox musica. Nostris *Quarte*, que constat duobus tonis et majori semitono. Hist. Canonizationis S. Edmundi Cantuar. Archiep. inter Anecd. Marten. tom. 3. col. 1852. *Nam alii toro, alii semitono, alii Diapente, alii per Diatapsalon, oisi vero usque ad diapason voces Salvatoris laudantium clementiam extollebant.* Vide *Diapason*.

† *DIATESRON*, pro *Diatesaron*. Vide locum in *Diapente*.

† *DIATESARON*, διατεσάρων Musicis *Quarta*, que duobus tonis constat et dimidio majori, Gall. *Quarte*. Vide *Diapason*.

† *DIATESARONICE*, Secundum Quartam Musicorum. Dum *Gloria in excelsis Diatesaronice intenderetur*, in Actis SS. Gervasii et Protasii Junii tom. 3. pag. 85. A.

† *DIATHECA*, Græc. διαθήκη, Testamentum, in veteribus Instrumentis non semel, verum et apud Martiale n. 12. (pigr. 71. ubi tamen alii *Diatheca* legunt. Hinc corrigendum Glossar. Sangerman. n. 501. ubi *Duathica, Testamenta*. Vide Turnebi Adversar. lib. 27. cap. 31. Hierolexicon Macri et infra *Diathychi*.

† *DIATHI*, Quotidie, de die in diem, apud Isidorum in Gloss. et Balbum in Catholico. Eckeardu junior de Casib. S. Galli cap. 1. *Cum lineis vestibus Diathim introit.* Ulitur et Gerardus Abbas Silve Majoribus in S. Adelardo n. 53. et Matth. Paris ann. 1252. [Auctor Vita B. Deicoli apud Eccarum in Orig. Habsburgo-Austriac. pag. 102. et Chartarium. Eccl. Auxitanæ cap. 48. Vide *Dietim*.]

† *DIATRETUS*, Perforatus: cælatus, ex Græco διατρητός. Calix *Diatretus*, in leg. 27. § 29. D. ad leg. Aquil. (9. 2.) Unde

† *DIATRETARI*, διατρητάριον, Qui calices aut vasa cælant et perforant, in leg. 1. C. de Excusat. artif. (10. 66.) *Diatretarios* τοὺς ἐπινοῶντας τὰς μαργαρίτας, interpretantur Græci, qui perforant margaritas.

† *DIATRITUS*, pro *Diatretus*. Paulin. Epist. 12. *Totidem januis patefactus (paries) a latere Confessoris, quot a fronte ingressus sui foribus nova (Basilica) reseratur, quasi Diatritam speciem ab utraque in utramque spectantibus prebet.* Ibi species est, quod *Face de bastiment* dicimus, uti a Vitruvio lib. 9. cap. 4. *Face* hæc usurpatur: *Species Diatritæ, nostris, Face à jour, percée de fenestres et de portes.*

† *DIATYCHI*, Charta Garstæ Regis Navarra apud Sandovallium in Episc. Pamplon. pag. 42. sic clauditur: *Est autem data et Deo oblata se volentibus temporum recursibus, anni ære millesime cum supputatione nonagesime, die vero secundo, Idus Decembris, luna vero quarta diebus exactis Diatychi, regnante Domino Jesu Christo, etc.* Omissis hæc verba in versione Hispanica Sandovallius. An ex Græco διά τυχής, feliciter; vel potius hæc vox referenda ad, *est autem data et oblata διαθήκη*, i. e. testamentum, quomodo ejusmodi donationes vocabant.

† *DIATYPOSIS*, Mandatum. Gloss. Gr. Lat.: Διαταγή, ἢ διατάξις, *Dispositio, Constitutio, dispo, statuo*. Gregorius M. lib. 8. Epist. 20: *Scriptis nobis, ut Dulcilio agenti vices nostras dicere deberemus, ne quid super Diatyposim auderet expendere.*

† *DIALIUM*, Διάλιον, Atrium, domus. Fridegodus in S. Wilfrido cap. 12:

Præterea André germana Dualla sancti Ingressos, etc.

◦ *DIBALIS*, Imperatorius. Vide *Dibaliz*. Chart. Longob. ann. 750. ap. Brunet. Cod. Diplom. pag. 385. *Constantes hæc die undecimant et vindedi duplia bonis conditionibus secundum Dibaliz constituta nobis Tandunt et Fulfo sortitilla mea, etc.* Agitur ibi de Duplii Si-pulatione, de qua, vide JC. et Marin. in Pap. Diplom. num. 114. not. 1.

† *DIBELLIO*, Vide *Duellio*.

◦ *DIBELLUM*, La seconda bataya. Glossar. Lat. Ital. MS. Vide *Duellum*.

† *DIBLER*, Anglis *Doubler*, Discus, patina, paropsis. Leges Burgor. Scotie. cap. 125: *Hæres habebit discum, paropsisidem, quod dicitur le Dibler, vel chargeum.* Le Roman du Chevalier au Barizel MS.:

Qui ja n'emportera denier, Ne pain ne el en mon Doublier.

Le Songereux:

La nape aussi, ou le beau Doublier fin.

Chronicon MS. Abbatum Corbeiensium pag. 57: *Bailivus debet administrare hospitibus de religione panem et vinum in eadem forma, qua administrat Conventui, et melius detur eis facere, napes, touailles, Doubliers, bachins, cailliers, henas, voirres, kaves, virgatas, pos, justes, deux truites de fust, unum, in quo trahitur vinum de Conventu, et aliud, in quo mittitur vinum de Eleemosyna.* Vide *Dupliarium* 2.

† *DIBULATIO*, Designatio. Papias. [◦ In Glossar. cod. reg. 7644. ut ex Glossis: *Dilatatio, Designatio*.]

1. *DICA*, Charta, a dicendo. Ita Papias. Joannes de Janua: *Dica, Tabula vel cautio, vel Charta proprie, ubi continetur summa debiti, et nomina debitorum, vel debentium, et ponitur pro qualibet parte Chartæ, et dicitur o dico, cui.* [◦ Etymon fortasse Græcum δίζα. Confer *Chartæ partitæ et divisæ* in Chirographum.] [Liber niger Scaccarii pag. 366: *tem thesaurarii domini Regis de mar. a faciunt de averio domini Regis Divas et cyrographa contra custodes et clericum ponderis et cunei*] Vide *Dicha*.

Dica, non tam pro Charta, vel scheda, in qua scribitur, quam pro *taleola*, nostris *Taille*, in qua rerum numerus annotatur, usurpatur a Thwrocio part. 1. Chr. cap. 24. de Siculis: *Hi nondum Scythicis literis obliti, eisdem nom encasti et papyri ministerio, sed in baculorum excisionis artificio, Dicarum ad instar, utuntur.* Vide *Oaum Wormium* in Fastis Danicis pag. 87. et 119. ubi ejusmodi baculos excisos representat. Odoericus Vitalis lib. 8. pag. 708: *Unde coacti Dicam per totam terram suam, que hactenus a malis consuetudinibus libera erat, fecerunt, et 60. libras Cenomanensium... Roberto dederunt.* Ubi *Dica* nihil aliud est quam tallia, seu exactio, vel præstatio, que inde nomen accepit, quod in *taleolas* referretur, ut suo loco monemus. Qua etiam notione accipitur in Decretis Hungaricis Ludovici Regis Hungariæ art. 3. et 4. et Matthiæ Reg.

ann. 1464. ubi *Dica* est exactio publica, *Dicator* exactor, et *Dicare* exigere. Liber Rubens Scaccarii Anglici fol. 30: *Et præter hoc debet Magister Marescalcie habere Dicam de donis et liberationibus, quæ fuerint de thesauro Regis, et de sua camera; et debet habere Dicam contra omnes officiales Regis, ut testis per omnia.* Ubi *Dica*, est præstatio in taleolam relata. Statuta Ordinis de Sempringham pag. 748: *Institutum est etiam ut diligenter per Dicam notetur, quantum ex omni genere bladi vel leguminis expenditur in semine.* Supra: *Dica illa dividitur in duo, et una pars deputabitur custodiæ hospitalis fratris... et altera Grangiariorum.* Rursum: *Per aliquem Fratrem fidelem Clericum vel laicum ad hoc assignatum exequantur decimas; et summa inde proveniens annotetur Dica inter fratrem prædictum, et Grangiariorum.* Ibidem: *Et singulas quarterias annotet per Dicam.* [Abbrév. Placit. Johann. reg. ann. 9. Hertf. rot. 5. pag. 58: *Foliot dat duas marcas et dimidiam et pacavit illas ad scaccarium per Dicam et tamen ponantur in summatione, quia non est allocata Dica.*] Secunda Curia Generalis celebrata Barcinone ann. 1280. a Jacobo II. Regis Aragon. MS. *Item quod omnis Dica, quam campsor faciat, vel dicat alicui qualicumque ratione, quod inde teneatur sicut per depositum et comandam, et quod campsor habeat scribere omnes Dicam, quas faciet in capi brevio majori suo jurato, et non aliis libris vel scripturis.* Curia Generalis celebrata ab Alphonso Rege in Villa Montis albi ann. 1333: *De quibus quantitibus dicti campsores Dicam faciunt, ut ear tradant inquisitoribus.* Jurisconsultis, *Dica*, est iudicium, actio, libellus, actionem continens.

• Glossar. Lat. Ital. MS.: *Dica, la carta del debito.*

• *Dica*, Litteræ. Ruodlieb. fragm. 3 vers. 227:

Respondit: Vivit, valet et bene, vel tibi mihi istas litterulas, melius quibus ac mihi credes. Suscepitque Dica sciolum facit hanc recitare. Quam super ut legit, ait: arbitror hæc brevia [inquit, etc.]

• 2. *DICA*, *DICHA*. Oblata conditio, Gall. *Offre*. Charta ann. 1319. in Reg. 59. Chartoph. reg. ch. 313: *Quod quicumque bona et jura immobilia... emere vellet... prout vellet dicerent et offerrent coram illis, qui ad recipiendum Dicam seu obligationem hujusmodi... fuerant deputati, et factis in et præ dictis bonis per plures personas pluribus Dicis seu obligationibus, etc.* Alia ann. 1332. in Reg. 68. ch. 2: *Item quod tempore quo moneta regis fuerunt vendita, quod dictus Raymundus fecit quandam obligationem sive Dicham in moneta regia Tholosæ, et quidam Geraldus de Martello fecit quandam Dicham sive in heremum de quatuor libris pro militari, etc.* Vide infra *Ditum*.

• *DICABULUM*, *DICIBULUM*. Nugæ, fabula puerilis, dicerium. Tertul. adv. Valent. cap. 20: *Puerilia Dicibula, in mari poma nasci, in arbore pisces.* Mart. Capella lib. 8. pag. 273: *Dicabulis cavilantibus satæque contenta.*

• *DICAMBITIO*. Permutatio, inquit Bollandi Continuator. Acta SS. Junii tom. 1. pag. 411. de S. Nennoca: *Calicem hunc aureum... in testimonium offero et in Dicambitione æterna promitto.* Lubens legerem *Dicumbitio*, eadem notione, qua supra *Decumbitio*. Vide in hac voce.

• *DICARE*. Vide *Dica* et *Dicere*.

• *DICASTERIUM*, Δικαστήριον, Forum iudiciale. Appendix ad vitam S. Henrici

Imp. Julii tom. 3. pag. 789: *Sequuntur deinde Domini status secularis, nobilitas aulica, tum D. D. Consiliarii, et reliqui ex diversis Dicasteriis suo ordine Officiales.* Occurrit et apud Ludewig. tom. 6. Reliq. MSS. pag. 219. et 222.

• Congregatio iudicum. Vita S. Rosæ tom. 5. Aug. pag. 951. col. 2: *Cui (publicæ supplicationi) tum ipsi, tum singulorum ordinum regulares, et universa tribunalium Dicasteria interveniunt.*

• *DICATICE*. Vide *Diatheca*.

• *DICATIO*. Laus, gloria. Lex 2. Cod. Th. de Famosis libellis (9. 31.): *Qui accusandi fiduciam gerit, oportet comprobare, nec occultare, quæ scierit: quoniam prædicabilis erit ad Dicationem publicam merito perventurus.*

• *DICATIO*, Titulus honorarius. Gloss. Græc. Lat. Καθολικός, Devotio, *Dicatio*, *Majestas*. Epist. Anulini Procos. Africae apud S. Augustinum Ep. 68: *Libellum sine signo obtulerunt Dicationi meæ.* Occurrit apud Senator lib. 11. Epist. 7. et 9. in Epist. Constantini Magni ad Ablavium, in Actis Concilii Arelat. I. in Collocatione Carthag. l. cap. 10. 19. in Cod. Th. leg. 1. de Veteran. (7. 20.) leg. 1. 21. de Appellat. (11. 30.) etc. Vide *Salmasium* ad *Pollionem* pag. 283.

• *DICATOR*. Vide in *Dica*.

• *DICATURA*. Judicatus, officium iudicis. Statuta MSS. Augerii II. Episc. Conseran. ann. 1280. *Nullus in sacro ordine constitutus... tabellionatus officio fungatur in curia seculari... aut Dicaturas secularium Principum tenere præsumat.*

• *DICCARE*, *DICCATIO*. Vide supra *Dicare*.

• *DICCUS*, Flandris *Dic*, Gallis *Digue*, Agger. *Dicare*, *Dicare*, apud Aggidium de Roia ann. 1322. *Dicere*, aggerem extruere, agrum aquaticum terra complere. [Genealogia Comitum Flandriæ, inter Anecd. Marten. tom. 3. col. 414: *Eodem anno (1321.) tanta fuit in mari tempestas et inundatio vehemens marinorum fluctuum, quod aggeres et Dica maris fluctibus oppositi rupti sunt in multis locis.*] Ch. Joanne Comitissæ Flandriæ ann. 1200. pro Marquettano Monasterio apud Buzelinum: *Terram illam cum appendiciis, quæ versus mare jacet, ultra Dicam illam, qui fuit, et est ultra terram Andree... intra quam terram videlicet illa terra, quæ Calvekinscura dicitur, ad Dicandum in eleemosynam dedissemus... Deditimus et concessimus... totam terram nondum Dicatam a loco, qui nomine ipsius Eccl. dicatus est... et quidquid Dicari potest, etc.* Charta ann. 1242. *Cum omnibus pertinentiis, scilicet Dico et jactu maris.* *Salmas. de Hellen. a τοίχο: paries, murus, etymon accessit.*

• *JUS AD DICUM*, Præstatio ad *Dicum* exsolvenda. Charta Wenemari Castellani Gandensis de Fundatione Abbatie Canonicorum in Borneham circa ann. 1101. apud Miræum tom. 1. pag. 168. col. 2: *Ad usus Canonicorum ibidem Regularium omnes decimas de Martinesforthe ad Burneham pertinentes, et unum mansum terræ inter Brocklant et Gestlant, præter Jus ad Dicum, necnon et unum sach ad turvos et ad silvam... dedi.*

• *DICA*, ut *Diccus*. Concordia inter Episcopum Tornac. et Monachos S. Quintini de Insula ann. 1323. e secundo Chartulario ejusd. S. Quintini pag. 236: *Juxta quandam potrum dictum Amelio supra Dikam et ripam alicui currentis Dedain... Deinde in novo polo de novo Dikato... revertendo in Occident. ubi*

tres Dikæ conveniunt. Rursum occurrit ibidem.

• *DICARE*, *DICCARE*, Molem fluctibus opponere, aggerem extruere, nostris alias *Diccer* et *Dieguer*, Flandris *Dicken*, a *Dik*, agger, Gallo-Fland. *Diccage*; unde *Dicwellinghe*. Aggeris destructio, in Ch. ann. 1283. ex Chartul. 2. Fland. ch. 18. in Cam. Comput. Insul.: *Li cuens devantis nous a acquitté pour lui et pour ses hoirs de la calenge qui faite me fu, c'on appelle Dicwellinghe.* Charta Margar. comit. Fland. ann. 1289. in Suppl. ad Miræum pag. 602: *Et occasione hujusmodi vocabuli, Uidici, intelligere vellent abbas et conventus de Camberona omnes jactus maris, et quod Dicere possent et acquirere super mare ad libitum suum in officio memorato Alia ann. 1282. in Chartul. jam laudato ch. 23: *Cum incolæ ac possessores ejusdem terræ cepissent Diccere terram, et non possent consummare, ... ordinavimus Diccationem prædictæ terre.* Rursum alia ann. 1303. ibid. ch. 20. *S'il avenoit c'on Diccast dehors le dic, qui orendroit est de nouvel vers la mer... S'il avenoit que en aucun temps on fessit Diccage, c'on clame insotten ou utseten. Dikage, in Charta ann. 1331. ibid. ch. 534: *Ceaux de la ville de Gand... disoient que chil de Leet-polre et de Hout-polre, nului excepte, doivent paier et contribuer avecques eaux tous couz, tous frés et tous despens que il seroient à les wateringhes et Dikages de leur Leet polre.* Lit. remiss. ann. 1460. in Reg. 130. Chartoph. reg. ch. 121: *Lesquel: marestz icallus Olivier avoit fait clore, Dieguer et gaigner de la mer; ... lesquelles clostures et Diegueris avoient cousté à faire et maintenir plus de mil livres.* Alia notione *Dicare*, videsis in *Dica* 1.**

• *DICELLA*, Genus ensis vel jaculi, quod bifariam cadit, Rhodig. ex Theop. ne. Vox est Græcica. Ita Car. de Aquino in Glossar. milit.

• *DICENTARIUS*, Rhetor, orator. Gloss. Lat. Gr.: *Dicentarius*, ῥητορ, ἑκκατάρχο. In Gloss. Gr. Lat. ALEX.: [Vide *Decentarius*.]

• *DICERE FABAS*, *Dire feves*, nostris, *Irrisoria* et *nugatoria loquendi ratio*. Lit. remiss. ann. 1383. in Reg. 121. Chartoph. reg. ch. 8: *Cellui suppliant leur dist: Beuz seigneurs, aiez vostre chemin, je ne vous demande riens. Lesquel: Henry et sesdiz compaignons... distrent, si ferons nous malgré vostre, et si vous demandohs et vous disons feves; et ledit suppliant respondi, je vous di pois, ou paroles semblables. Dire d'une fleutte, Fistula canere, in aliis Lit. ann. 1482. ex Reg. 207. ch. 133: *Le suppliant disant d'une fleutte et regardant illec son bestail.**

• *DICERE* ad *INVICEM*. Cum aliquo colloqui. Steph. de Inest. MS. ubi de Innoc. VIII. PP.: *Cum stetit imperator Turcarum Coram pontifice aliqua ad invicem Dixerunt, mediante interprete, etc.*

• *DICERE*, nude, Auctionari. liceri. Gall. *Mettre l'enchere*. Locus est infra in *Exita* sub *Exire* 2. Vide supra *Dica* 2.

• *DICERIUM*, Dictum Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657 *Paraula*, Prov. verbum, *Dicerium*, famen.

• *DICERTIO*, Famulus honoratior quidam: an qui a consiliis vel a secretis? Ut ut est mendum hic suspicor. Charta Will. archiep. Rem. ann. 1197. in Suppl. ad Miræum col. 1: *Cum de equitatis quas solus cancellarius (ecclesie Tornac.) habere deberet, revocaretur in dubium, et*

diversi in parte ista diversas sentirent, via media incidentes statuimus magistrum (insellinum cancellarium tribus licentibus cum duobus servientibus et uno gartione esse debere contentum. Leg. forte Dissertoribus. Vide Dissertor.

† **DICHA**, pro Dica, Scheda vel Talloleola, si bene conjecto: unde Diche Cyregrapharium eum existimo, qui curam habet in Dica notanti quae sunt annotanda, ut tallias seu impositiones, etc. Charta Edwardi I. Regis Angli. ann. 1277. apud Rymerum tom. 2. pag. 88: Cum nuper provideri fecerimus, quod Judaei regni nostri manerent in civitatibus et buris nostris propriis, in quibus Diche Cyregrapharius Judaeorum nostrorum esse consueverat. [° Vide supra Dica 2.]

† **DICHONEUTON AES**, Διχόνευτον, Bis re-coctum et emflatum, mixtura forte alterius metalli adulteratum, de quo in leg. 1. Cod. Th. de Conlatione aeris, (ll. 21.) ubi consulendus Jac. Gothofredus.

° **DICIA**, La rete, in Glossar. Lat. Ital. MS.

† **DICIBILIS**, Qui dici potest vel debet. Gl. Lat. Graec. Dicibilis, δεικνόν, δεικνόν. Arnoldus lib. 2. Ligni vitæ de Scriptor. Eccl. littera G. apud Murator. tom. 6. col. 70: Tres sermones qui sic incipiunt. I. Dicibilis sermo de indicibili Verbo in verbis Dicibilibus II. In principio erat Verbum, etc.

† **DICIBULUM**. Vide *Dicibulum*.
° **DICIMATIO**, pro *Dedimatio*, Prædium, ager in quo percipitur fructuum decima. Charta apud Meichelbec. tom. 2. Hist. Frising. pag. 91: Quicquid de Dicimatio liberorum hominum vel barcaliorum pervenire deberet ad eandem ecclesiam, hoc in arbitrio et potestate Altonæ episcopi posuerunt. Vide *Decima*.

° **DICIPULA**, pro *Decipula*. Glossar. Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. reg. 4120: *Decipula, Louviere*.

† **DICIORIUM**, Rostra, Gall. Tribuns aux harangues. Acta SS. Martii tom. 3. pag. 244. de B. Ambrosio Sen.: Unus ex Consiliariis dicti Consilii surgens in dicto Consilio ad Dicitorium, super contentis in dicta præsentis proposita, dicit, etc.

† **DICITRINUS**. Vide *Dicitrinus*.

† **DICLUG**, vocabitur Antichristus, cujus numerus est DCLXVI. per litteras Græcas. Ita Papias MS. Editus habet *Didux*.

° **DICO** Vobis, Vox familiaris religiosi seu prædicatoribus, quam irridet Bareleta Serm. in fer. 6. hebdom. 1. Quadrage. Recipe medicorum, cetera notarum, Dico vobis religiosorum destruunt mundum.
† **DICOFRIT**, DICOPRITUM, Species operæ dominis præbendæ. Charta anni XVI. Ludovici Imp. apud Lobinellum tom. 2. Histor. Britan. col. 24: Trado tibi villam... sitam in pago Venedia... sine renda, sine opere Dicofrit, difosot, et sine ulla re homini sub celo, nisi denarios VI. ad sanctam Leupherinam in monasterio Conoch pro anima mea, etc. Infra: Derstiquid ipsam terram... sine opere Dicofrit et diwohart, etc. Tabular. Rothomense: Emit particulam de terra sine renda, sine opere Dicofrit. Alibi: Facias inde quod volueris in luh, in Dicombito, in alode comparato, diost, Dicofrit, diwohart et sine ulla re. Rursum alibi: Cunmael et frater ejus Judhael venderunt Budwonto presbytero terram proprietatis suæ... in potestate, dominatione, in luh, in dicombito, in alode comparato, Dicofrito, etc.

† **DICQGRAPHUS**, Διχογράφος, Causarum scriptor. Vox forensis.

† **DICOMBITUM**, ut supra *Decumbitio*. Tabularium Rothomense: Drivinet dat Trebdecc cum mansis in alode et in Dicombito. Alio in loco: Ita ut faceret emptor quidquid illi placeret, licentia et Dicombito venditoris. Vide *Dicofrit* et *Decumbitio*.

† **DICORA**. Vide *Dacra*.

† **DICROTUM**, Διχροτόν κλοίον, *Bireme navigium*, a δι, bis et κροίον, pulso. Lexicon Martini.

° **DICTA**, Repetitio, iteratio, Gall. *Redite*. Judic. inter episc. Lingon. et Cæcem Burg. ann. 1153. inter Probat. tom. 1. Hist. Burgund. pag. 48. col. 2: Dux non veniens (ad judicium) suum misit nuncium, qui inde eo solo excusabat dominum suum non venisse, quod tantas *Dicias ferre non poterat*. Nisi legendum putes *Diets*. Vide supra *Dieta* 5.

† **DICTALES TABULÆ**, In quibus dictabant seu componebant. Vide *Tabulæ dictales*.

† **DICTAMEN**, ποινή, in Glossis. Hinc *Dictamen recte rationis* sæpius dictum. Vide post *Dictare*.

* **DICTANA**. [Sunt verba jocosa. DIEF.]

1. **DICTARE**, Scribere, orationem, epistolam componere. Britannico ad Juvenalis Sat. 8: *Dictare est aliquid docere in omni genere doctrinæ, quod alius excipiat: et Dictata, quæ traduntur in omni genere disciplinæ*. [Engelhusius in Vocabulario Saxonico MS. ut docet Eccardus in notis ad Prologum Pactus Legis Salicæ, *Dichten, Fingere, Dictare*. Teutonista: *Gedicht* of *lyet inigeneyn, Dictamen, Carmen, Poema, Dictatura, Fictio, Dichten, Dictare, Componere, Dictitare, Fingere, Confingere, Dichter, Dictator, Compositor, Confictor, Poeta*. Vocabularius Anonymi sæculo xv. Impressus: *Prosator, ein Tichter* in *versch, est Artifex faciens Dictamina neque metrica, neque rhythmicis legibus coartata*. [Marculfus in Epist. ad lib. 1. Formul.: *Virus eloquentissimos, ac rhetores, et ad Dictandum peritos*. Candidus Monachus in Vita Eglii Abbat. Fuld: *Exerce temetipsum legendo, et aliquod utilitatis adde Dictando*. Petrus Damiani lib. 1. Epist. 15: *Contemplandi quidem atque Dictandi perfruar otio*. Ursio Abbas in Actis S. Marcelli PP.: *Licet non delecter Dictandi studio*. Gaudentius Brixiensis Episc. in Epist. ad Benevolam: *Te quoque ea tempestate Magistrum memorie, oblitum salutaris fidei arbitrata, contra Catholicas Dictare Ecclesias compellat*. Anselmus Cantuar. in Epist. ad Anselmum nepotem: *Dictare quotidie assuesce, et maxime in prosa: et ne multum ames difficile Dictare, sed plane et rationabiliter*. Anonymus Mon. Ratisponensis de sua fortuna part. 2: *Occurrit amico, ut in Dictamine me occuparem aliquo, quod sepe expertus sum mentem lascivam cujuslibet scholasticæ instructi in nullo posse magis construngi, quam studio Dictandi*. [° Continuat. Chron. Herman. Januensis ap. Hahnium Collect. Monum. tom. 1. pag. 397: *Ego scriptor hujus libri illud quod sequitur, non proprio Dictamine, sed ex aliis chronicis diligenter sumpsit*.] Occurrit præterea, apud Domitzonem, Anonym. Hasenrietanum, laudatum a Gretsero in Episcopis Eystetensib. cap. 15. Willel. Britonem lib. 1. Phillip. pag. 95. Gregor. Turon. lib. 6. Hist. cap. 22. et alios passim. [Vide jam laudatum Eccardum loc. citato.]

° Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: *Dictier, Dictare, Ditié, Dictamen, Diteur,*

qui bien dite, dictator. Ibid: *Ditay, carmen*. Lit. remiss. ann. 1401. ex Reg. 156. Chartoph. reg. ch. 448: *Lequel Arnoulet tenoit en sa main un Ditié de la Vierge Marie, qu'il vouloit lire*. Le Roman de Robert le Diable MS:

Si eoz je trais en mon Ditié,
De lui ont si très grant pitié, etc.

Le Roman du Riche homme et du Ladre MS.:

Chils qui tout sot et qui tout voit,
Me donst sa grace et me pourroit
De Dier che que j'ai ompris;
Car de Dier se sai spris.

Vide *Dictitium*.

† **DICTARE**, interdum est pronuntiare, δεικνόντων. Gloss. Lat. Gr.: *Dictat, ἀναδιδόντων, δεικνόντων*. Regula Pauli et Stephani in Concordia Regularum Mon.: *Juniores, et maxime, qui adhuc Psalms discere meditantur, per choras ex ordine et sine negligentia Dictent, ita ut ab eo loco, quo minores ignorant, hi juniores, qui jam Psalterium finierint, per ordinem sibi in Dictando succedant, ut omni tempore pronuntians usus non desit*. Vide Notas nostras ad Cinnamum pag. 492.

† **DICTARE OPERAM**. Leges Rotharis (° 145) apud Muratorium tom. 1. part. 2. pag. 125. col. 1: *Si quis magistrum Comacinum unum aut plures rogaverit aut conduxerit ad operam Dictandum, aut solatium diurnum præstandum inter suos servos, ad domum aut casam faciendam, etc. Quem in locum Cl. Editor: Operam Dictare significare videtur præesse operariis, eisque normam tradere atque ordinem structionis... Sed nunquid pro Dictare legendum Dictare operam, hoc est, *Dictim* præstare operam?*

° 2. **DICTARE**. Bulla Lucii III. PP. ann. 1181. inter Probat. tom. 2. Annal. Præmonstr. col. 413: *A prato Bovini, sicut Dictat labium nemoris, quod dicitur Forest, usque ad viam ovium... ab eodem prato Bovini, sicut Dictat labium Chelme usque ad fontem Belliardis*. Id est, prout jacet et distenditur ora nemoris, etc. Vide infra *Dissepars*.

† **DICTATOR**, Scriptor. Gloss. Gr. Lat.: *Ἀντιγραφικός, Dictator, Rescriptor*. Alibi: *Ἐκτυπώτης, Dictatura, Dictatum, Dictatus, Dictatio, Ἐκτυπώσις, Dicto, Ἐκτυπώσις, Dictator*. In MSS. Codd. Festi Breviarii Historiæ Romanæ, Festi Dictatoris Breviarium appellatur, uti monet Andr. Schottus in Notis ad Victorem. Forte quæ erat *Magister Memorie*, qui *Ἀντιγραφικός τῆς μνήμης*, Petro Patricio, Lucher Calaritanus lib. Moriendum esse pro Dei Filio: *Quando ipse, cum sis, ut tibi videtur, peritus, habeasque Dictatorum designatum numerum, etc.* Domitio lib. 2. de Vita Mathild. cap. 12.

Dictator quidam, de quo nostra protulit ista.

Epist. 16. inter Francicas tom. 1. Hist. Franc.: *Sed hæc unda irrigua et imperitum depromat sensum, et componit barbarum Dictatorem, qui potius apud Dodorenem didicit gentium linguas discernere, quam canbonæ memoriæ Parthenio obtinuisse rethorica dictione*. In Leg. 1. Cod. Th. de Legatis et decretis, (12, 12.) *Dictator videtur sumi pro eo, qui alicui rei pro Imperio suo intercedit: Nullus igitur obstat cæcibus Dictator, nemo consiliis obloquatur*. [° Nisi, quod satis placet, accipias pro Magistratu in provinciis Africanis constituto, qui hoc titulo gaudebat, teste Jac. Gothofredo ad hanc legem. Ita etiam Otto de Edilib. cap. 2. pag. 72. Eodem præterea nomine civita-

tes quaedam donabant magistratus suos, apud Spartian. in Hadriano cap. 19. Vide *Antigraphus*, et *Dictor*.

DICTATIO, Scriptum, oratio scripta, apud Senatorem lib. 6. Epist. 12. lib. 8. Epist. 13.

DICTATUM, in Gloss. Lat. Gr.: Ἀνάλα, καὶ ἀναδιδόντων τοῖς μαθηταῖς. Ita emendo. Ibidem: *Dictat*, ἀναδιδόντων, ὑπαγορεύει. Gennadius laudat *Pomerii Dictatum de contemptu mundi*. Edidit P. Pithæus *Juliani Dictatum de Consiliis*, post Collationem Legis Mosaicæ.

DICTATUS, apud Ordericum Vital. lib. 11. pag. 831. [Inscriptio veterum Formul. Andegav.: *Incipiunt Dictati seu veteres formulæ Andegavenses*. Occurrit iterum in Actis SS. Junii tom. 3. pag. 810. *Dictatus* quartæ declinationis, in Annal. Benedict. tom. 4. pag. 719. col. 1.]

DICTAMEN, Scribendi forma et modus, formula, stylus, prosa, oratio soluta. Ebrard. Betun. in Græcismo cap. 11:

Dictamen prosa est a metri lege solutum.

Auctor Mamotrecti in Sapient.: *Stylus, id est, Dictamen*. Innoc. III. PP. lib. 14. Epist. 167. *Litteris ipsi diligenter inspectis, ipsi rescriptimus eas tam ex Dictamine, quod a stylo Cancellariæ nostræ discrepant omnino, falsas esse*. Idem in c. 2. de Falsar. in 3. Collect.: *Nam licet in stylo Dictaminis et forma scripturæ aliquantulum cuperimus dubitare*. Petrus Damian. lib. 1. Epist. 15: *Dictaminis... quia... non deberem prorsus omittere, quoniam vos aliquando Dictaminibus visitarem*. Infra: *E. a Dictaminis, vel intimæ contemplationis intuitu mentis acumen obtundit*. Chron. Abbat. S. Trudonis lib. 8. pag. 440: *Pueros... non tamen Dictamen, quam metrum componere docuit*. [Gaufrid. in Summa de arte dictandi. *Dictamen*, inquit, est orationum series perfectarum, nullis interiecta distantibus, nullis metrorum legibus obnoxia. Hæc ex MSS. profert Hahnus l. 1. Vide Arxium ad Ekkehard. IV. Casus S. Galli pag. 101. not. 38.] Laudatur a vris doctis *Liber Dictaminum Guillelmi Le Mandagoto*, postmodum Cardinalis, in quo continentur formulæ, quibus pater filio, filius patri, avus nepoti, amicus, etc. scribere, vel etiam eum alloqui debeat. Ejusdem sunt argumenti *Magistri Mathæi Dictamina*, seu *Ars dictatoria*, Liber de *Stylo Romani Dictaminis*, qui adscribitur Transmundi de *Arte dictandi*. [In Guelferbitanæ Bibliothecæ Codicis membrano, Eccardo teste in notis ad Prologum Pactus legis Salicæ, habentur *Benonis Mianensis Episcopi Rationes Dictandi prosæ ex multorum gestis in unum collectæ*, in quo libello meminit quoque Benno *Dictaminum Alberici Monachi*. Verba ejus sunt: *Sic enim Alberici Monachi viri eloquentissimi librum vituperant, qui etiam plene per singula Dictaminis documenta non scriberet, in epistolis tamen scribendis et Dictandis privilegis non injuria creditur ceteros excellere*. Idem Benno adducit *Aginulfi et Abbatis Samaritani scripta* ejusdem argumenti, in quibus tamen temeritatem et indisciplinatam doctrinæ novitatem culpât. In ead. Bibl. Guelferb. exstat et *Henrici Francigenæ libellus de Arte dictandi*. Vide Annal. Bened. tom. 3. pag. 642. n. 70.] [Hahnus Collect. Monument. præfat. tom. 1. num. V. quo volumine continetur *Thomæ Capuani Dictator Epistolarum*. Ejusdem generis libri enumerantur in *Nouveau traité de Diplomatique* tom. 5. pag. 394. et in *Hof-*

mann, Vermischte Beobachtungen, tom. 4. pag. 1. sqq.]

DICTATI, Scribæ, Ἀντιγραφῆς, pro *Dictatores*. Epistola Gregorii præfixa Notis Tironis et Senecæ in Codd. MSS.: *Per Dictatos suos scribendum curavit*. Vide Salmasium ad Vopiscum pag. 481. [et supra in *Dictare*.]

DICTATOR, Municipalis Magistratus, ita dictus in veteri Inscript. apud Gruter. pag. 214. Vide *Dictare*, *Dictores*, [et Savin. *Histor. Jur. Roman. med. tempor. tom. 1. cap. 2. § 9. not. g.*]

• **DICTATORIUM**, *Lo logo da dire*. Glossar. Lat. Ital. MS. Vide *Dictorium*.

• **DICTATURIRE**, Scribere, commentarium componere, meditari. Guibert. abb. Novig. in prolog. ad Abdiam proph. tom. 6. Annal. Bened. pag. 638. col. 2: *Et plane tempore, quo animus Dictatoriens beati Oseæ librum meticolosissime jam aggredi conabatur, etc. Vide *Dictare* 1. et *Dicturire*.*

DICTICA, pro *Dypticha*, Pugillaris liber. Glossa apud Gratian. c. 24. quest. 2. cap. 6: *Dicticæ sunt tabulæ, a a-co. dictis. Ugitio: A dico, hæc Dictica, tabula manualis, quæ et pugillaris dicitur, et ephemeris unde,*

Clerice, Dicticas lateri ne depresseris unquam.

In alie Gloss. MS:

Clerice, Dictica Lateri sit semper amica. Nam sine Dictica via retinebis ea.

Buschius in Chronico Windesemensi lib. 2. cap. 63: *Mandavit ut scriberet hæc verba in Dictica: Miserere mei Deus; et statim complanando, hæc delevit*. Ita legitur in Decreto Edit. Contii loco laudato. [ubi ubi Correct. Romani *Dyptichis* ex ipso concilio quod ibi descriptum est emendaverunt.]

1. **DICTIO**, Scriptio rhetorica, seu vera, seu ficta. Declamatio, quæ publice et in consensu virorum auditorum dicitur, recitatur. Gloss. Græc. Lat. *Μέτρῳ ἑρπῶς, Declamatio*. Eusebius lib. 3. Epist. 15: *Ipsum quoque ad te Dictionem, quæ commendatus es, destinavi, in qua non eloquentiam, sed vota cognoscas*. Idem Diction. 10: *Susceptorum secreta Dictionum ab auditoribus non examinantur lingua, sed pectore*. Utitur alias non semel. lib. 2. Epist. 10. 11. lib. 7. Epist. 81. lib. 8. Epist. 3. lib. 9. Epist. 12. Ejusmodi etiam sunt Dictiones illius complures, quæ inter ejus Opera leguntur. Vide Sidenham.

2. **DICTIO**, Dicitio. Barthli Glossar. ex Hist. Palest. Raimundi Agilæi sapius. Diploma Ludovici Germaniæ Regis pro Ecclesia Argentorat. apud Mabillonium in Supplem. Diplom. Charta. xii: *Quas moderno tempore in quibuslibet pagis ac territoriis infra Dictionem imperii nostri juste ac legaliter possident*.

DICTITIUM, Scriptum, Epistola, Diploma. Hariulfus lib. 3. Chronici cap. 3. Chronici Centul. cap. 30: *Hac stabilita conditione, Ingelardus Abbas, jam reversus, direxit Dicitia ipsi Episcopo, postulans, ut hæc conventio iterum firmaretur*. Idem lib. 4. cap. 22: *At ne posteritas succedentium Abbatum eadem perderet altaria, prudentissimus Gervinus, ab Episcopo obtinuit, inde fieri testamentaria Dicitia, quæ ita se habent, etc.* [9. Vide supra *Dictare* 1.]

DICTIO AUDIENTIA, Obsequium, obedientia. S. Irenæus lib. 4. cap. 79: *Secundum Dicto Audientiam non omnes Dei filii sunt*. Sic Plautus et Cicero dixerunt, *Audiens Dicto* vel *edicto*, pro eo qui obedit dicto seu edicto.

1. **DICTORES**, Arbitri selecti a partibus pro dirimendis controversiis, quorum dictis seu iudiciis stant. Charta Episcopi et Capituli Cabilonensis ann. 1221. apud Sanjulianum in Cabilone: *Eligimus 12. Dictores, qui juramento præstito, nos super consuetudinibus et jure, quod unusquisque nostrum habeat apud Cabilonem, certificarent*. Vide Perardum in Burgundicis pag. 435. Sammarthanos in Gallia Christ. tom. 2. pag. 446. [et tom. 4. novæ edit. Instrum. col. 248. *Dictor mortis* apud Martenium Anecd. tom. 4. col. 3.] etc.

DICTATORES, Eadem notione, dixit Roger. Hovedenus pag. 742: *Rex autem Franciæ duos elegit Dictatores, et Rex Angliæ similiter duos, quorum arbitrio vel majoris partis, et alter Regum adversus alterum, vel aliquis hominum suorum inter se interciperet, emendatio hinc inde fieret infra 40. dies*. Utitur etiam Rigordus ann. 1190. pag. 32. [Richardus Rex Angliæ in Charta anni 1196. apud D. Brussel de Feudorum usu tom. 2. pag. xvi. ad calcem.] *Diseurs* in Chartis vernaculis. Charta Jacobi Episcopi Mentensis ann. 1251. apud Hieron. Vignierum in Hist. Alsac. pag. 140: *Nous Jakes par la gr. de D. Evesque de Metz, et Regnav: nostre freire Cuens de Castras et Sire de Bittes, faisons cognoissant a totz ke nostre freires Maheus Duc de Lohrenge que suit, nous estably Disours et esgardours des treffons qu'il avoit entrepris a son tens de l'Eglise de Remiremont*. Alia ann. 1271. apud eundem: *Li quatre Chevalier Disours, etc.* pag. 100. 146.

Et quidem eo nomine designantur in Charta Phil. Aug. ann. 1214. ex Reg. ejusdem. part. 2. fol. 56. v. col. 2. qui *treugam* inter ipsum Philippum et Joannem reg. Angl. componere curabant. *Dictatores treugarum* nuncupantur, qui de violatione *treugarum* judicant, in Charta *treugarum* inter S. Ludov. Franc. et Henr. Angl. reges initarum ann. 1242. *Diseur*, eodem sensu, in Ch. ann. 1286. ex Tabul. S. Petri Insul. Arbitre. *Diseur, miseur et ordeneur pris dou consentement des parties*.

2. **DICTORES**, videntur præterea appellari actores, qui aliquem in Jus vocant. Jacobus I. Rex Aragon. in Ferris Oseæ ann. 1347: *Quicumque homo fuerit repletus de domino, vel de toto Concilio ville, non tenetur se salvare ad dominum, nec totum Concilium, nisi tantum ad unum hominem, qui reptaverit eum, et quod respondeat ad illum Dictorem in illa forma, etc.*

1. **DICTUM**, Judicium, sive sententia arbitratorum, vel *Dictorum*. Willelmus Malmesbur. ann. 1283. pag. 284: *Protulit Dictum suum et sententiam solenniter pro Rege Angliæ*. Charta Manassis Aurelian. Episcopi, Arbitri electi, ann. 1214. in Tabul. Eccl. Autissiod. fol. 236: *Ego, inquam, tantum dicitur electus... formo Dictum meum et profero in hunc modum*. Alia S. Ludovici ann. 1259: *Qui arbitri Dictum suum, seu arbitrium taliter protulerunt, etc.* [Littera de Præbendis Tornodorensibus conferendis ann. 1228. apud Acher. Spicil. tom. 8. pag. 28.] *Nos vero de consensu utriusque partis Dictum nostrum pronunciamus in hunc modum*. Chartularium S. Vandreghisii tom. 1. in Instrumento anni 1262: *Dictum suum et arbitrialem sententiam inscriptam protulerunt unanimiter coram nobis*. Litteræ Philippi Franc. Regis ann. 1277. apud D. Secousse tom. 3. Ordinac. pag. 59: *Super secundo Dicto a dictis fratribus prolato, seu ordinatione ab ip-*

sis secundo facta.] Hinc nostris, *Dicta* Arrestorum, *les Dictons des Arrests*, quia ita ut plurimum clauderantur. *Dictum* fuit per arrestum Curie, etc. Vide Dissert. 2. ad Joinvillam pag. 143.

* 2. **DICTUM**, Pretium pro re venali indicatum, ut explicat D. de *Lauriere* tom. 1. Orduat. Reg. pag. 16. Littera Ludovici VII. cognomento Junioris ann. 1168. quibus reprobatur quasdam consuetudines Aurelianenses num. 2: *Ab homine extraneo Aurelius rem suam ad vendendum afferente, propter oblationem et dem suam tantum, non erigatur cor suado.* Pro Den annotat doctiss. Editor, in Regesto Philippi Augusti haberi *Dictum*. Sic autem se habet versio Gallica: *Le homme estrange, et d'Orléans offrant la soue chose à vendre, por s'offre, ne por son dit tant seulement, ne soit demandée coutume.* * Vide supra *Dica* 2. et infra *Ditum*].

* 3. **DICTUM**, Charta, seu Actus, vel Scriptura, Charta donationis Burgi de Boetaco facta Monasterio Prulliaci in Turonia ann. 1096. *Per hoc vero Dictum dedit illi Abbas... et Monachi caritatem, id est, centum solidos.*

° Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657: *Dicti*, Prov. *Dictum*, narratio.

* 4. **DICTUM**, Narratio, Gall. *Rapport*. Littera Ludovici VIII. Franc. Regis ann. 1212. apud D. *Secousse* tom. 3. Orduat. pag. 290: *Ipsi vero sicut in suam continentur testimonio, litterarum, et sicut ex dictis, eorum accipimus, etc.*

* 5. **DICTUM**, Testimonium, Gall. *Déposition*, Charta ann. 1224. ex Chartul. Maurig.: *Ines est assignata venerabili fratri episcopo Carnotensi contra abbatem et conventum Maurigniaci ad diem Jouis post Quasimodo, de dicendo in testes, et dicta testimonio ex utraque parte productum.*

° **DICTURA**, Sententia, phrasia. Vugl. Grammat. pag. 58. *Omne verbum, quod non ad dictura caput pertinet, conjunctum semper modo ponebatur.*

° **DICTURIRE**, Dicere, cupere. Oronast. *Dictario*, *dictio*, Macrobi. lib. 7. Saturni cap. 1. *Fortiter a se facta semper dicturunt.* Rursum utitur cap. 3. [Vide supra *Dictaturare*.]

* **DICUBULUS**, *Dicens*, loquens. Glossar. Sangerman. num. 501.

* **DICUMBITIO**, Vide *Decumbitio*.

* **DICUS**, Moles opposita fluctibus, agger, Gall. *Digue*, Flandris *Dik*, Charta Philippi comit. Fland. pro Libert. franci et castelli. Brug. ex Cam. Comput. Insul. *Quicunque dicum mare raperit, deturam annuatim.* Alia Margar. comit. Fland. ann. 1289. in Suppl. ad Miram pag. 102. *Nos tempore facta collationis habitata et tunc omnino adhaerens, quantum commodum inhabitari poterit vel adiri, etc.* Vide *Dicous* et supra *Dicure*.

* **DIDA**, *Nuda*, *propter*, apud veterem Interpretem Moschionis de morbis mulier. c. 36. ex Gr. forte *πυρ*, quod idem sonat.

* **DIDASCALARE**, Magistrare, docere. Uguellio.

* **DIDASCALI**, *Διδασκαίος*, dicti *Majores* Judaeorum et sapientiores in *Lege Moysi*, apud Rigordum ann. 1181.

* **DIDASCALICUS**, Gloss. Lat. Graec. *Doctissimus*, *διδασκαλικώτατος*, *ελογιώτατος*; Ennodius in Apuleget pro Synodo: *Videamus tamen, si placet, et illas Didascalici libelli vestri relegamus argutias.* Ubi tamen Sirmondus *διδασκαλικός λόγος*, *Disputationes accuratas et ad docendum idoneas*, interpretatur.

III

* **DIDASCALUM**, *διδασκαλίον*, Gymnasium. Vide *Magisterale*.

° **DIDASCALUS**, Quae ejus dignitas fuerit in aula Byzantina vide in Glossar. med. Graec. voce *Διδασκαλός* col. 301. inde vero Theophrasti imperatricis tempore apud Germanos passim hoc nomen frequentabatur, ab his praesertim qui in comitatu imperatorio degebant. Ita Bernardus episcopus Hildenesheimensis, *cujus fidei imperatrix dominum regem literis induendum moribusque instituendum commendaverat*, ut scribit Thangmarus in ejus vita ap. Pertz. vol. Script. 4. pag. 759. sibi hoc nomen tribuit in chart. ann. 1022. ibid. pag. 779. *Cum essem aulicus scriba doctus et beate memoriae tertii Ottonis imperatoris Didascalus simul et primicerius.* In charta Willigisi Archiep. Magunt. ann. 976. in Guden Cod. Diplom. tom. 1. pag. 352 haec leguntur: *Postquam Herwardus, domini nostri Ottonis, serenissimi imperatoris notarius et ecclesiae, quae est in Acofenbura, Didascalus, in metropoli Maguntiaci jus scolares canonicos apud se in domo retinendi sine exceptione obtinuit, Aiamarius dicti Didascali secundarius auctoritate ipsius et mandato quendam scolarem canonicum, etc. ubi Ecclesiae Didascalus videtur esse quem Scholasticum dicere solebant, quae dignitas in collegiatis ecclesiis omnibus extitit. In notitia ann. 1452 ap. eundem Guden. tom. 2. pag. 575. contemptim ludimagistri et doctores umbratio ita nominantur. *Ne a Didascalis et eius aculi scribis id incudari posset, etc.* Conf. *Didascalicus*.*

* **DIDASCOLARE**, Discipulare, magistrare, docere, Ensehar, Prop. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657.

* **DIDATIM**, *Divisim* Gloss. Isidor. Est a *Didere*, Dividere.

* **DIDEMARI**, Commodianus, de Si mulacris Deorum.

Includunt vos pauci scelerati,
Extricare suam dum quaerunt vitam,
Subornant alios esse sub mysterio, falsum
Insimulantes, concussu nomine quodam,
Majestatemque colunt, et se sub figura fatigant.
Vidisti saepe Didemarios, quasi fragile
Lusuras inveni, dum furas fugere querunt,
Aut cum dorsa sua alidunt parca lityense,
Cum doctrina sua servant quod cruore sanant.

Incertum, qui sint hi *Didemari* falso rum deorum Sacerdotes, ac cultores, nisi legendum sit *Dindymari*, ut fuerint Rhaei, seu Cibeles, quam *Dindymen*, et *Διδυμην* vocabant, ejus sacra in Dindymo monte Phrygiae ferebant famuli et Sacerdotes, non modo Galli, qui cistrati, sed et *Gorgantes* vocati, quod cum insantiam ac bellinam quamdam ebriam sentirentur, capta insipientiam more properant, cupis-modi *Didemari* lusuras facere indicantur a Commodiano.

* **DIDEMARI**, circa vocis hujus originem, notionemve conjecturam profert Jac. Gothofr. in Leg. 2. cod. Th. de Collegiat. tit. 7. pag. 183. quasi *Videmari*. Hunc consule, si placet.

* **DIDENS**, *Firmus, robustus, ingens*. Papias. Vide.

* **DIDONEUS**, *Vitar, calvus*, apud cum deti Papiam. Forte pro *Idoneus* littera d. superaddita, ut in voce *Deon* pro *euen*. [° Glossar. in cod. reg. 7644 ut ex Cicer. *Didens, firmus, robustus, validus, idoneus, virax, valens, magnis viribus, vehementi corpore.* Legendum videtur *vivens aut ingens*.]

* **DIDIMARE**, [Dividere, dubitare. DIEP.]

* **DIDRAGMARE**, Baldricus in Chronico Cameracensi lib. 3. cap. 38: *Aurum plurimum Didragmarit, id est, per partes distribuit, per Didragmas dedit.*

* **DIECULUM**, Dies. S. Eulogius lib. 2. Memorial. Sanct. cap. 1 de Saraceno-rum jejuniis: *Post expleta jejuniorum suorum tricensa Diecia, in quibus gastrimurgiae crapulis, et fluxu libidinis... proventus solito insistunt, etc.*

* **DIEGEMA**, sive *Paraphrasis*, apud Alb. Torin. in libr. Joan. Damasceni de Febr. curatione.

* **DIELE**, Asseres. Charta ann. 1322. tom. 2. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab *Hothheim* pag. 100. col. 2: *Quod... ad nostram requisitionem asseres sive Diele ipsius pontis deponant, et necessitate cessante reponant.*

* **DIEISMANNUS**, *DINISMANNUS*, a Germ. *Dienst*, officium, servitium, munus, et *Man*, homo, Vassallus, qui domino servitia praestare tenetur; idem qui apud Anglos *Drench*. Vide ibi. Charta Ulrichi march. Tusciae ann. 1170. in Monum. eccl. Aquilej. cap. 63. col. 601. *Insuper praefati jugales donaverunt praefato altari Aquilejensis ecclesiae... ministeriales suos Dinismannos, videlicet Sifradum cum filio... Et major pars Dienismannorum et ministerialium illorum, feudum quod habebant a supra-scripto marchione praesente, et a domino patriarcha receperunt.* Et col. 606: *Miserunt eum (patriarcham) per turrim et portam in tenutam pro castro et omnibus possessionibus superius dictis... Et ibidem Arbo et Henricus de Attens juravere fidelitatem domino patriarchae, sicut Dienismanni. Vassalli sunt Bernardo de Rubens, nec vilis quidem seu obnoxio conditionis, quos ipse et *Dinismannos* hic in annotatis vocal, nescio an ex Chartarum fide. Hinc, ipso etiam teste, vox *Desmans* et *Gismans*, quae hodieque familiae quaedam nuncupantur in ea Forojulienensis provinciae parte, quae Carnica vocatur. Illorum denique conditionem nitide patefaciant Charta a Joanne de Moravia patriarcha scriptae ann. 1332. quas hic profert idem Bernardus: *Vassallos sive Germanos (leg. Gismanos) nostros in dicta gastaldia nostra habitantes declaramus immunes a quibuscumque speculationibus, explorationibus, itineribus, passuum custodiis, bellorum grassationibus, personali militia, et aliis servitutibus rusticis dictae nostrae provinciae componendis; remanente tamen servitio solita et debita equestris militiae, ad equitationem nostram nostrorumque successorum.* Rursus ann. 1333: *Audicimus Russulnum de Luincia nomine suo et aliorum Gismanorum Carnicae se dolentem de capitaneis quarteronum, qui volunt ad gravevines... et quia non sunt in numero suppositorum dicti capitaneis, sed vassalli in gastaldia nostra ad servitium equestris militiae, etc.* Vide infra *Dobmannus*. ° Vide *Ministerialis*].*

* **DIENNIUM**, *Biennium*, Ugutio et Joan. de Janna.

* **DIENTSMANNUS**, Ejusdem originis atque *Dienismannus*, Apparitor majoris et magistratus civilis minister, Flandris *Dienstman*. Charta Phil. comit. Fland. pro Libert. franci et castelli. Brug. ex Cam. Comput. Insul.: *Item in nullius domum Dienstmannum mittent de omni eo, quod ad scabinatum pertinet, nisi per scabinos, et ille erit legitimus Dienstmannus.* Alia Guid. comit. Fland. ann. 1287. ibid.: *Nous Guis cuens de Flawie et marchis de Namur, faisons savoir a tous ke comme debas et contans fust veus en-*

tre les keuriers dou tieroir de Furnes d'une part, et les mayeurs et les Dienstmans doudit tieroir d'autre part, de ce ke lidit mayeur et Dienzman pour le raison de leur materie et de leur Dienstmanschepe disoient ke il n'estoient mie tailleur, anchois estoient frans, et lidit keurier disoient le contraire... Nous et nos consaux, diligamment oies les raisons de l'une partie et de l'autre, disons pour raison et pour droit ke lidit mayeur et li Dienzman doivent paier taille, assise, etc. Vide supra Decanus 8.

° **DIEPEMSELE**, Flandris Diep, Profundus. Comput. ann. 1802. ex Cam. Comput. Insul. : Super Diepensele, scagham et ignem, xliij. lib. ix. sol.

° **DIERECTUS**. Vide supra Diaractus. 1. **DIES**. Ad diem, pro cotidie. Capitolinus in Macrino : Non enim est quisquam in vita, qui non ad Diem quodcumque fecerit. Galli dicerent par jour. [Dis pro Jour, Dies, ex nostris quidam dixerunt. Le Roman de Partonopex MS. :

Trois mois i sui et quinze Dis,
Puis m'eo gita l'Empereur.]

° Nostris Toudit, quasi omni die. Lit. ann. 1855. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 882 : En perseverant Toudit en leur parfaite loyauté, etc.

2. **DIES**, Prælium, seu dies prælii, Gallis Journée, Italis Giornata. Will. Brito lib. 10. Philippid. :

Vexillum regale Die portavit in illo.

Ita etiam usurparunt Latini Scriptores. Lucanus lib. 7. v. 92 :

Tector Roma tamen Magnus, quo cuncta perirent,
Accipisse Diem.

Florus lib. 2. cap. 6 : Non fuit major sub Imperio Romano Dies, quam ille cum duo omnium et antea et postea Ducum mazimi, ille Italis, hic Hispanie victor, collatis cominus signis direxere acies. Et lib. 4. Cannensem Diem vocat, quod alii Cannense prælium. Vide Casaub. ad Sueton. August. cap. 23.

8. **DIES**, Tantum terra, quantum quis per diem uno aratro arare potest. nostris, Journal de terra ; Anglis, in Chronico Will. Thorn. pag. 248. Daywork, i. quantum terra arabilis unius diei cultura sufficit. ad verbum, diei opus. Papias Jageris, unius Diei opus aratoris. Terra trium Dierum, in Charta Dudonis Abbatis Dervensis in ejusdem Abbatis Tabulario. Charta Balduini Comitiss Guinensis ann. 1084. apud Duchesnum in Comitib. Guinens. pag. 26. 26 : Terram 14. Dierum in villa Bisen-ghehem, et terram 30. Dierum apud Aitenghes, et apud Moringhehem 20. et apud Suavecem 3. carrucatas terre. Occurrit in hac Charta crebrius. Terra 3. 6. 33. etc. Dierum. Ibidem : Dedit terram, que jacet... et 8. Dies ad montem Campanies. Rursum : 15. Dies terre, quam habebat ad Wesioe. Alio loco : Dedit decimam... et 8. Dies. 4. tenet Fretemerus, et 4. Balduinus, etc. Similia habet Charta Girardi Morinorum Episcopi apud Wilhelmum Andrensem eod. ann. 1084 : Declaration des heritages appartenans au gagnage des 10. maisons dependans du Prioré de Belval, in Comitatu Vaudantimontis ann. 1596 : Item, une piece de terre contenant quatre Jours au dam dudit Velle. Sic ibi passim. [Pluries etiam in Charta Girardi Tervanensis Episcopi ann. 1084. apud Miræum tom. 1. pag. 355. col. 1.]

° Nostris etiam Jour. Charta ann. 1328. in Reg. 65. Chartoph. reg. ch. 208 :

Item une faisete que Jehans li Carons eut... et tient quarente et cinq vergues ; c'est es deux faisetes un Jour... Item deux Jours et demi et vint et deux vergues, qui furent Poiselet.

DIES, Eadem forte notione, in Charta Pipini Ducis, filii Anchisi, apud Meurissium in Episcopis Metensib. pag. 112 : Terram aratoriam indomitalam plusquam jugera ducenta : pratium etiam ad falces triginta et silvam minutam ad Dies nonaginta.

° Quo etiam sensu Jour legitur in Charta ann. 1371. ex Reg. 106. Chartoph. reg. ch. 306 : Rem une maison assise à Heims devant le quers de la porte à Velle, un Jour de bois, un prè, etc. Vide supra Diale et infra Theta 5.

° **DIES**, Opera unius diei. Diem 1. facere quartis hebdomada, et similia passim in Polyptycho Irminonis. Vide Guerrardi Indicem generalem.

4. **DIES**, pro festo. Annales Franc. ann. 802 : Ipse Rex celebravit Diem S. Jo. Baptista, etc. Ita Dani etiamnum hodie Apostelsdage, seu diem Apostolorum, Suabryra Daghr, diem septem fratrum mense Julio. Juladaghr, diem nativitate Christi, Stephandaghr, diem S. Stephani, etc. in Calendario Runico, ab Oleo Wormio edito, vocant.

5. **DIES**, Victus diurnus, cotidianus. Commodianus Instr. 64 :

Nec enim dico, ut te in trivio tinnitas,
Cum pro Die tuo vigilas, sine fraude vivendo.

Item pro diei alimonio Regiæ familiæ præstando. Domesdei apud Spelmanum. Et reddebat Invidiam Diem mellis, et consuetudines mellis. Alibi : Reddebat unam Diem de firma, et valebat 35. lib. 6. denar. Ibidem : Comitatus Oxenford reddit firmam 3. nocturni. Hoc est, 150. libr. Vide Firma, Conventum.

° 6. **DIES**, Concessus judicium, assisia ; quo sensu diximus Les grands Jours de Troyes, etc. Vide Dies Magni. Lit. remiss. ann. 1332 in Reg. 133. Chartoph. reg. ch. 73. Simon Quarre, demourant à Monestaulez Aucerre, fist appeller le suppliant aux Jours du soir dudit jour... auquel Jours ledit suppliant ala.

° 7. **DIES**, Tempus, hora. Lit. remiss. ann. 1406 in Reg. 161. Chartoph. reg. ch. 163 : Lesquelz se logerent en un caignet des bergeries, ou il avoit un tas d'essaux à brebis, auquel it furent en attendant que celle Gilon venist, quant Jour seroit, affourrer celles brebis.

° **DIES ABSOLUTIONIS**. Vide in Absolutio.

° **DIES ADORSTES**, Sancta Parasceves scilicet, quo Crux adoratur. Charta ann. circ. 1130 ex Chartul. Strp. : Item Die adorato piscatus fuit stagnum de Vila-laur. Unde domini stagni quæsierunt michi rectum. Le Vendredi adoure, in Lit. remiss. ann. 1337. ex Reg. 151. Chartoph. reg. ch. 28.

° **DIES EGRI** seu Maledicti, idem qui Ægyptiaci. Petr. Sabesti de Cultu vinearum, mensis, dierum Ægyptiacorum, quos vulgus imperitus falso dicit Dies egros seu maledictos, est superstitiosa et reprobata curiositas.

DIES ÆGYPTIACI, qui in veteribus Calendariis, que a Bucherio in Canone Paschali, a Georgio Herwarto, et a Petro Lambecio lib. 4. Commentar. de Bibl. Casarea edita sunt, et in Victorino MS. et aliis notantur in quolibet mense. Ugutio : In quolibet mense dicuntur duo dies mali Ægyptiaci, quia ab Ægyptiis fuerunt inventi. Ægyptii enim compe-

rientes, quod in aliqua hora dierum illorum non erat bonum sanguinare, id est, sanguinem minuere, ne aliquid opus inciperetur, illos Dies vocaverunt. Petrus Comestor in Histor. Scholast. cap. 34. Exodi : Dies Ægyptiaci dicuntur, quod in his passis est Ægyptus, quorum duos tantum in singulis mensibus notamus ad memoriam, cum plures forte fuerint. Nec est credendum, quod Ægyptii, licet astrorum periti, deprehenderint Dies hos in faustos in inchoatione operis, vel itineris, vel mutationis. De his S. Augustinus in Ep. ad Galat. v. cap. 4 : Plena sunt conventicula nostra hominibus, qui tempora rerum agendarum a Mathematicis accipiunt. Jam vero ne aliquid inchoetur, aut ædificiorum, aut hujusmodi quorumlibet operum, Diebus, quos Ægyptiacos vocant, sæpe etiam nos movere non dubitant. Decret. caus. 21. q. 7. c. 16 : Non observetis dies, qui dicuntur Ægyptiaci, aut Calendas Januarii, etc. Formula veteris Penitentialis, edita a Jac. Petito : Item non debere servari dies Egiciaci (sic) ad minuendum sanguinem, vel aliquid faciendum. Honorius Aug. lib. 2. de Imag. mundi cap. 108 : Dies Ægyptiaci ideo dicuntur, quia ab Ægyptus sunt inventi. Et quia Ægyptus dicitur Tenebræ, ipsi Tenebrosi inde nominantur, eo quod incautos ad tenebras mortis perducit affirmantur. Durand. in Ration. lib. 8. cap. 4. n. 20 : Illud autem notandum, quod in quolibet mense sunt Dies Ægyptiaci, id est, ab Ægyptis deprehensi : in Ægypto enim erant quidam Astrologi, qui quasdam constellationes nocivas humanis actibus in illis diebus invenerunt, ideoque illas nota : hominibus esse voluerunt tamen illarum constellationum prout scire propter errorem nostri computi non valemus : vel forte invenerunt Dies bene constellationes, sed ideo eos in Calendario notaverunt, ut in illis diebus potius quam in aliis, actibus insistatur : quorum errorem ne Ecclesia sequi videatur, a talibus cavetur... Quotus autem sit Dies Ægyptiacus, a principio vel fine mensis his versibus continetur :

Augurio decies, auditio lune clangor,
Liquit oleus Abies, coluit Colus, excutit Gallum

In his versibus sunt 12. dictiones, 12. mensibus servientes : prima primo, secunda secundo, et sic per ordinem, sumpto initio a Januario : ita quotus quota die erit prima litera primæ syllabæ alicujus istarum dictionum in alphabeto, totus erit Dies Ægyptiacus in illo mense, cui servit illa dictio, computando a mensis principio versus finem. Item quota erit prima litera secundæ syllabæ in alphabeto, totus erit dies Ægyptiacus in illo mense, cui servit illa dictio, verbi gratia, Augurio, est prima dictio, et servit primo mensi, scilicet Januario : au, est prima syllaba, et a, est prima litera ipsius syllabæ, et g, est septima in alphabeto : ergo dies prima Januarii est Ægyptiacus. Item g, est septima in alphabeto : ergo septimus dies Januarii numerando a fine versus principium, est Ægyptiacus, et sic in aliis, hoc observato, quod h, in hoc loco pro litera non ponatur. Quilibet autem præmissorum dierum propter unicam horam sui denominatur Ægyptiacus. Adde Martinum de Arles in lib. de Superstitioib. pag. 5. et Olavum Wormium lib. 1. Pastor. Danicor. cap. 21. 25. Wilhelmus Neubrigensis lib. 4. cap. 1 : Richardus igitur primus, Londoniis est consecratus a Balduino Cantuariensi Archiepiscopo tertio Nonas Septembris, qui dies ex prisca gentilis superstitione Malus vel Ægypt

nacus dicitur, etc. [Statuta MSS. Augerii II. Episc. Conseran. ann. 1290. *Dies quoque Aegyptiaci, constellationes, lunationes, Kalenda Januarii, initia mensium, dies, annus, cursus lunae, solis et siderum, superstitione observari non debent, credendo videlicet in illis virtutem esse; quoniam superiora non sunt causae rerum et signa; sed nec in praesentibus seu temporibus mensis cum solibus vel lampadibus in domibus sunt parande, vel per vicis et plateas cantores et chori duocendi. Nulla etiam tempora sunt fausta vel infaustra existimanda, ut in eis nolit vel velit aliquid inchoare.] [Huc referenda videntur, quae habet Petronius in Satyrico. Altera (tabula) Lunae cursum stellarumque septem imagines pictas, et qui dies boni, quique inco-medes essent, distinguente bulla notabantur. Habentur porro in Bibliotheca Thuana Cod. 615. versus de diebus Aegyptiacis. Vide Hesychium in *Αεγυπτιακή γλώσσα* et infra in Sanguinare.]*

DIES AMORIS, [Dicta dies ad controversiam amicis componendam. Charta odonis de Vadarimonte Hist. Tull. pag. xxviii. Nos vero controversiam... agramente ferentes, litteris iustitiae a Domino Tremensi nobis delegatis et auditis. *Diem amoris Domino Duci et Romaricensi Abbatibus... denominavimus.*] Vide Amor et *Dies Marchie*.

DIES ANIMARUM, Dies commemorationis fidelium defunctorum, Picardis, *Jour des ames*. Legitur in Breviario ann. 1555 Londini edito, quod asservatur in Abbatia Benedictinarum Anglicarum suburbii Pontisarenensis. Vide *Anima*.

DIES ANNAE, Vide *Festa annalia*.

DIES ET ANNI, Vide *Annus et dies*.

DIES APOSTOLICI, Festa Apostolorum. Charta Philippi Comitis Flandr. ann. 1176 in Tabul. Monast. S. Bertini. *Ipsis tamen pro ea palefridum mittentibus, et hoc ter in hebdomada, et in omnibus Apostolicis diebus, et in omnibus festis S. Mariae, in quatuor diebus natalibus Domini, etc.*

DIES APPENSAMENTI, Vadimonii dicitur, Gall. *Delay*. Stat. ann. 1383. tom. 3. Ordinatio reg. Franc. pag. 652. art. 6. *Si vero... diem appensamenti petierit... non sibi tempus annuale ad habendum appensamentum tribuatur.* Vide supra *Appensamentum*.

DIES ATRI, Papias: *Atri dies qui communis dicuntur*. Varroni lib. 5. de Lingua Lat. *Dies postridie Kalendas. Nomus. Eius appellati Atri, quod per eos dies non inciperent.*

DIES AVENANS, vox fori Normannici. Assis Falesiae ann. 1236. Inter Arest. Saecar. Norman. ex Cod. reg. 4651. *Si quis conveniat de hereditate et suum caput, et ei reddatur in assisia, quamvis non dicat quod requisierit ante, tamen habebit diem avenantem, quem non diem habuit. Diem avenantem, in ead. Assis ex Reg. S. Justi Cam. Comput. Paris. fol. 29. v. col. 2.*

DIES BARONUM, quibus scilicet Barones convenire solent ad dijudicandas vassallorum lites, Parliamentum. Charta Philippi III. Regis Franc. ann. 1281 in Tabular. Ambian. Episcopat. fol. 76. *Promittens idem Dominus, quod in proximo venturo Parlamento ad diem Baronum veniet, et specificabit sigillatim, etc.* Alia Regis Philippi IV. anni 1289. in Regesto feodorum Ecclesiae Lingon. *Si quid enim ipsi cives velint petere ab Episcopo, adjournentis eundem ad diem Baronum futuri proximo S. Martini hiemalis Parlamenti eisdem civibus respon-*

surum. In Responsis, factis a Rege Franciae Regi et Reginae Navarrae: *Des deus cens livres de rente de la Damaizelle de S. Cheron. Ven mait la besongne au Parlement, qui vient au Jour des Barons.* Vide *Parlamentum*.

DIES BONI, apud Sidorium lib. 5. Epist. 17. dies feriati esse dicuntur Savaroni. Sane festa majora etiamnum *les Bons jours* appellamus.

Bon jour, Dies Paschalis, in Lit. remiss. ann. 1376. ex Reg. 110. Chartoph. reg. ch. 213. *Comme en la semaine peuseuse l'an 75. derrain passé, ledit Guil lot... li diex et monstra comme il estoit bonne semaine et pree du Bon jour, et qu'il appartenoit un chascun estre a paiz.*

DIES BURARUM, *Jour des bures*, apud Lotharingos, Dominica prima Quadragesimae. Vide supra *Buræ*.

DIES CENSORIUS, Dies supremi iudicii, *ἡμέρα τῆς κρίσεως* sic ἐπὶ τῶν ἐξουσιῶν τῶν τοῦ βασιλέως. Vide *Censor*, dies magnus, in Epistola Caroli Mag. ad Elipandum: *In die magno ante conspectum glorie sue gloriosus stare concedat.* [Lib. 6. Capitularium cap. 328. *Quia ipse Dominus dicitur erit in retributione magni Diei.* Hospes eram et suscepistis ne, etc. Et cap. 403. ex Imperatore Constantino refertur de accusationibus Episcoporum. *He quidem accusatores es tempus habent proprium, id est, diem magni iudicii, etc.*]

DIES CINERUM, Caput jejunii Synodus Bereventana ann. 1091. cap. 4. *Nullus omnino laicus post diem cineris et cilicii, qui Caput jejunii dicitur, carnibus vesci audeat.* Vide *Abolutio*, *Caput jejunii*.

DIES COLLIGERE, Supplicatio facta Reg. ann. 1235. in Concilio Remensi: *Nec reputet eum Archiepiscopus Remensem Dominus Rex in defectu, si non Colligat diem coram ipso contra illos (accusatores), cum in nullo fuerit defectu erga eos, et cum ipsi sint excommunicati.* Infra: *Facta autem supplicatione modo praedicta, dicit Dominus Rex, quod super hoc habeat consilium, et super hoc assignata diem ad crastinum quinquende Assumptionis B. Mariae apud Meledunum. Quo audito, Dominus Rex et dicti Episcopi cum praefatis nuntiis Capitularum, accesserunt in partem, et habito Concilio in hoc conveniunt, quod diem illam Colligerent.* [9° Vide *Colligare*.] [9° Vadimonio stare, ut opinor.]

DIES COMMUNES, Festis opponuntur in l. un. Cod. Theod. de Imag. Imp. (15. 4.) [Vide supra *Dies atri*.]

DIES CONSECRATI, in Concilio Suesionensi ann. 858. cap. 7. et in Capitulari Caroli C. Compendiensi ann. 858. cap. 8. ubi vetatur *nalla aut placita teneri, a quarta feria ante Nativitatem Domini usque post Consecratos dies*: eos nempe quatuor dies, quos in Natali Domini celebrari praecipunt Capitularia Caroli M. lib. 2. cap. 35. et Concilium Moguntinum cap. 36. Vide *Baron*. ann. 858. n. 29.

DIES CONSUETUDINALES, quibus nempe *consuetudines*, seu tributa, vel census exiguntur. Charta Aimonis Comitis Gebennensis ann. 1030. apud Guichenon. in Bibl. Sebuz. pag. 325. *Concedo Ecclesiae S. Eugendi... alios illos, quos ab ingenis hominibus in potestate Scissiacensi Monachi praefatae Ecclesiae hactenus obtulerunt, et amodo obtenturi sunt, ab illis videlicet ingenis, qui Dies Consuetudinales, quos esse 12. tradunt, et alia debita exceptis aratura boum in corvata et observatione placiti generalis consue-*

tudinaliter mihi non debent. Apud Graycos aliud sonat ἡμερὰ ἡγία, quae in Gloss. Lat. Gr. exponitur *Dies solennis*. 1037.

DIES ET CONSUL, Dies diplomati ascriptus, vulgo *data*. Hincmarus Remensis in Ep. ad Adventum Episc. Metensem, de Episcoporum Consecrat. Opusc. 44. *Et completa Missa habeat Episcopus, qui eam ordinavit, litteras manibus suis subscriptas, ... praeferentes diem et Consulem, etc.* Flodoard. lib. 3. cap. 11. *Porrexit litteras canonicas... diem praeferentes et Consulem.* Vide S. Athanas. in Synodo Ariminensi pag. 871. Cujacium ad leg. 20. D. de Testam. et Notas ad Senatorem lib. 6. Epist. 1.

DIES CORONAE REGIS, Vide *Curia Coronata*.

DIES DECRETORUM, Qui vulgo *Critici* medicis, apud Auger. Ferrar. August. Niphum, Mich. Angel. Blondum, etc. ex D. Falconet.

DIES DEVOTI, Quibus piis exercitiis vacant fideles, feriati. Charta ann. 1334. *Item quod nulla persona bibat in taberna post quod pulsatum fuerit pro Ave Maria, nec tantum quantum celebratur missa in diebus devotis et festis in dicto castro (de Grauleris).*

DIES EVENANS, Vide supra *Dies Avenans*.

DIES FACERE, Formulae vet. Pithoei cap. 71. in MS. *Sicut reliqui servi nostri et vicinorum vestrorum Faciant Dies tantas in unaquaque hebdomada facere debeant.* Id est, employent tant de jours, tot dies impendant operibus tributariis. Codex MS. Irmingis Abb. Sangerm fol. 2. col. 2. *Ermengaudus tenet hospicium, solvit inde in anno pullum 1. ora v. Facit in unaquaque ebdomada Dies III.* Ita in Lege Bajwar. tit. 14. § 6. Vide *Facere*.

DIES FACERE, Alia notione. Formula Penitentialis edita ex Cod. Thuano a viro doctissimo Jacobo Petito post Penitentiali Theodori pag. 349. de Interrogatione de 10. Praeceptis Decalogi: *Item Facere diem vel sortis. Item si observet diem unam plus quam aliam ad seminandum, vel aliquid faciendum.*

DIES FELICISSIMUS, Dies Paschatis, quo pignus et arrabonem accepimus in vitam aeternam. Commodianus Instruct. 75.

Congruit in Pascha, Die Felicissimo nostro, Latentur et illi, qui postulant subacta divina, etc.

DIES FELICISSIMUS NUPTIALIS, in Appendice Marculfi form. 37. *Die Felicissimo Nuptiarum*, form. 5. inter Bignonianas, apud Baluzium tom. 2. Capitul. col. 455. et 498.

DIES FLORUM, Palmarum dies festus, Gall. *Pâques fleuries*. Vide *Capitularium*.

DIES FUNCTUS, pro *Defunctus*, in Cod. Th. leg. 17. de Praetor. (6. 4.) et leg. 5. de sepulcr. violat. (9. 17.)

DIES FOCORUM, Dominica prima Quadragesimae, quae *foeis* seu facibus accensis celebrabatur. Charta ann. 1251. in Chartul. Buxer. part. 7. ch. 17. *Qui (denarii) debent solvi annuatim dicto Johanni Mascharex apud Chambole in die focorum.* Reg. episcop. Nivern. ann. 1287. *Idem dominus episcopus debet cullibet carnifici, qui vendunt in burgo Comitum, duos titulos vini die Dominica focorum.* Chron. S. Mariani inter Probat. Hist. Autiss. pag. 282. col. 1. *Anno 1358 octavo die mensis Martii, capta fuit civitas Autissiodori ab Anglicis, videlicet*

Die focorum ante auroram. Et pag. 282. col. 2. In sexta feria post focos, etc. Vide supra in *Byrudo* 1. Denarius focorum et infra *Foci*.

° **DIES FORENSIS.** Quo forem habetur. Gall. *Jour de marche*. Stat. Sabater. Carcasson. ann. 1402. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 501. art. 10. Si autem die Lunæ, quæ est Dies forensis in burgo Carcassonæ, talis festum vel talia festi veniebant, semel aut pluries, tosciensque quoscens illa dies Luna forensis interveniat, etc. Vide mox *Dies Mercatoris*.

† **DIES GALLI.** Georg. Christian. *Reum Mogunt.* tom. 2. pag. 78. ex Chronico Sant-Albanensi. Anno Domini MCCCLXI. Die Galli obiit honesta Domina Margareta, etc. An. D. MCCCLXXXIV. ultima Aprilis, obiit Emericus de Ingeheim filius.

† **DIES GROSSI CARNIUM.** Dies parvi carniam. Dies grossi piscium, Dies parvi piscium. Codex MS. consuetudinum et distributionum Ecclesie Coloniensis ex Bibl. Atrébat. *Centum viginti et novem Dies grossi carniam ascendunt ad octid. marcas. Dies parvi carniam ascendunt ad, etc. Dies grossi piscium ascendunt ad, etc. Dies parvi piscium ascendunt ad, etc.* Grossos dies eos intelligendos esse suspicor, quibus meridie et vespere, parvis vero quibus una dimitaxat vice carniibus vescerentur vel piscibus, nisi majoribus diebus majorem, parvis vero minore distributam fuisse carnium vel piscium quantitatem, nulla unius duplici-ve sumtionis carnium vel piscium habita ratione. Vellem paulo fassius locum exhibuisset, qui excerptis illum, et si res tanti fuisset, curassem eum secundo consulendum.

° **DIES HUMANITATIS.** Vane gloriæ. Johannes Abb. Mettens. in Vita S. Johannis Abb. Gorziensis, inter Acta SS. Benedict. sæc. 5. pag. 302. n. 33. Nam quamdiu foris erat, humani Diei beatissima sollertè attendens, secreti sui, capus Deo tantum marcedem servabat, secularis arbitros esse cavebat. Diem hominis non desiderat. Jerem. 47. 16. Et I. Cor. 4. 3. *Mihi autem pro minimo est ut a vobis judicet, aut ab humano Die, hoc est, ab ullo homine.*

° **DIES JEJUNIALES.** Jejunio sacri. Vide infra *Jejuniales Dies*.

° **DIES OFFICIALES,** que habet proprium officium in titi ecclesiastico. Stat. odon epise Paris apud Marten. tom. 7. Ampl. Consuet. col. 1421. *Si festum habens proprium, cassam supervenit in Die officiali, id est, habente propriam officium.*

° **DIES JURIDICALIS,** qui et *Jurdicus* in quo Jus dicitur. Stat. Valis ser rubr. 23. v. Cod. reg. 600. *Notabus prefati domini vacari, tenentur, describere in una vacheta dictum quolibet dies feriatis ut videi possint Die, utilis et Juridicalis.* Stat. comitat. Venass. sub Clem. VII. PP. cap. 12. ex Cod. reg. 450. A. *Nota rei officia cedentes singulis Diebus Juridicis quibus curia tenebitur, etc.* [22. Leg. juridicis. Vide Cod. Theod. const. 19. de Feriis. 2. 8.]

° **DIES LAMENTATIONIS.** Sanctæ scilicet hebdomada, in quibus *Lamentationes* Jeremia decantantur in ecclesia. Stat. synod. ecel. Carcasson. ann. 1250. cap. 21. ex Cod. reg. 1613. *Diebus autem lamentationis et Dominice passionis in publicum non procedant* (Judæi).

° **DIES LEGALES,** quibus *Leyæ* agere licet. Quoniam Attachiamenta cap. 2. *Est autem summonitio certi diei, et loci exhibitio, paribus facta ad Diem legalem.*

Est autem Dies legalis in predictis placitis, quaterdecim, et unus Dies, sive 15 Dies. Adde cap. 10 § 1. Et cap. 60. *Statutum est, quod quolibet judicium bonum et legale, debet habere has conditiones, 1. quod Dies, in quo datur judicium, sit legalis; et non festivus; 2. quod locus iudicii sit legalis, etc.*

° **DIES LEGIBILIS.** Quo in scholis publice legitur et docetur. Stat. ann. 1314. pro universis Toios. ex Cod. reg. 422. fol. 43. v. *Et si die legibilis, non legitur postea de tota die ordinarie nec extraordinarie. Adde Stat. universit. Au. dogay. ann. 1410. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 488. art. 2.*

° **DIES LEGITIMUS.** Isidoro lib. 5. Orig. cap. 30. *Viginti quatuor horarum est, usque dum dies et nocte spatia sui cursus ab oriente usque ad altum orientalem solem eorum volubilitate concludat.*

° **DIES LEGITIMUS** aperiendarum tabularum testamenti post mortem testatoris intra triduum vel quinque dies fuit, ut est apud Paulum lib. 4. Sententi. tit. 6. Testamentum Widradi Abbatis Flaviniacensis. *Et quando Dies legitimus post transitionem meam advenit, recognitis sigillis, inciso lino, perpetam tigno ut legis decreta auctoritas, etc.* Eadem habentur apud Marculf. lib. 2. form. 17.

° **DIES LEGATI,** Feriati opponuntur diebus legalibus. Speculum Saxonicum lib. 2. art. 10 § 1. *Proscriptus lute Diebus feriatis vel legatis arrestetur, vel detineatur.* Art. 66. § 2. *Omnes etiam Dies feriatis seu celebres sunt legitimi, ad pacem omnibus hominibus sunt constituti, et cum his in quolibet hebdomada 4 dies, videlicet quinta et sexta feria, Sabbatum et dies Dominicus, etc.*

° **DIES MORTIS.** Dies extremi iudicii. Vide supra *Dies centurias*.

° **DIES MAGNUS.** Festa in Paschatis. *Magnum* dicitur Joann. Evang. cap. 19. 31. in Gersono, Petri Apostoli tributa, apud Clementem Alex. Syn. in ab. 6. in Concil. Ancyran. can. 6. et apud Præcipuum lib. 2. de Jollo. Vind. cap. 14. *Kozia bozani, Pachymari lib. 2. cap. 10. Tertullianus lib. 9. in Marton. Dies observatus, et mensis, et tempora, et annos, sabbatos, et opus, et opus parus, et jejunia, et Dies magnus.* Capit. data. fol. M. lib. 5. cap. 71. *De nova festivitate. Qui penitentiam, sine quærit, debent unam annam esse, cum illis dicitur Audientes vel usque ad Martonem Diem, etc.* [hoc est, ad feriam postquam carne Dominum, qua remittuntur, et publice penitentes.] Vide Scapigerum in Prolegomenis ad libros de Emendat. temp. et Aclatam de hinc et hebdom. Græcor. cap. 22. *De Magnis Curie, in Capitulis H. par. 1. cap. 14. v. cap. 14.*

° **DIES MAGNI TRECENSIS,** ita vocabantur Curiales Campanie, et generales, quas Trecentis et dremendas et djudicandas supponuntur, majoris momenti controversiæ, et que per appellationem ab Assisibus Pictaviarum devolvebantur. præsertim vero lites Baronum Campanie, qui se nec nullo medio pendebant a Curia. Vide Cl. D. Brussel. Tract. de Feudorum usu lib. 2. cap. 12. Interdum autem hæc Assisibus publicis ex ordine Martini ac nobilium iudices selecti, per aut quater quotannis in eum finem corbant, et iudicia secundum Balliviarum ordinem exercebant, iudicari ordine servato, id est per *inquestas* et per *placitamenta*; que quidem iudicia, siquidem in casibus generalibus prolata essent, referebantur in Codicem

municipalium consuetudinum Campanie, ut coligi satis datur ex veteri iure municipalium Campaniarum, a Pitthoro edito, ex hisse confuto.

Postquam vero Campaniam Regibus nostris accessit, missi identidem Trecentis selecti pariter iudices, ex ordine Ecclesiasticis et Militaribus adjuncti, sapsunt Barones ex ipso Campaniensis Comitatu, qui quidem vulgo indigitantur *Magistri, tenentes magnos Dies Trecentis* eorum vero iurisdictione Curia Campanie appellatur in Assisibus Campaniensibus ann. 1250. quarum Codex asservatur in Camera Computorum Paris. *Domina de Nantolo Curiam Campanie supplicavit, quod arrestum factum in Curia Campanie diebus Trecentibus, etc.* Et alibi f. 30. *Arresta atque consilia facta et expedita in Curia Campanie per venerabiles viros. Dies Trecentis pro domino Rege. Francie tenentes* quod si lites et controversie agitarentur, que Curiam Francie spectarent, ad eam remittebantur, ut ex sequenti iudicio patet. *Audita questione, nota in Curia Campanie inter Decanum Tullesensem ex parte una, et Gaufridum de Danfale Avinionensem, ratione quorundam attentatorum factorum, ut dicitur, per dominum Decanum intra dictam Armageram post appellationem ad Curiam Francie, etc. quoniam ista cognitio ad Curiam Campanie non pertinet, dictum fuit rationibus hinc inde propositis, quod adeant Curiam Francie, super hæc sibi fiet iustitiae complementum.*

Sed et statutum fuit a Rege Philippo Parizo, ut quædam his temperentur *Dies Trecentis*, ut ex illius Edicto ann. 1302. pro Reformatione Regni docemur. Cui quidem Statuto occasionem præbuit Nobilium Campanie Regi facta postulatō ann. 1297. hæc concepta verbis. *Item, requerebant in Gentilhomme, que on tiengne les joars de Trecentis deus Jais Van, et que on y caroit les gens, qui passeroient et devoient delivrer les bonnes gens selon la raison.*

De primæva *Magnum diem Trecentis* origine recte censuit, ut fallor, P. Pitthor, qui ad iuris Comitatus Campanie attributum scribit, ex dignitate Comitatus Palatii, qui donati erant, cum præsentibus supponis iudicibus a Regibus ad id delegati *Comites Palatii*, a Rege pene summi auctoritate lites dirimebant, uti pluribus a nobis observatum in Dissertatione 14. ad Joann. Villan.

Magis Dies vocantur etiam Reges nostri placita extraordinaria, que in Regni provinciis remotioribus cogebantur, delegatis ad ea tenenda selectis iudicibus, qui supremo iudicio lites dirimebant, et in reos, quos reprobis congingebat in perpetranda crimibus redderet adductores, severius inquirebant, cujusmodi erant Missi Domini, qui a Regibus ad *statum faciendas* in remotiores Regni partes mittebantur, sub altera Regum Francie stirpe. His conventibus, ut opus er, inditum nomen a Magnis Trecentibus diebus, quorum nomenclatura non tam obtinuerat. Horum porro Magnorum diem, in provinciis coactorum, mentio non semel occurrit in Actis Parlamenti Parisiensis, Pictavi scilicet et in Monteferrando in Arvernis mense Sept. ann. 1444. in ordinat. Barbus. f. 15. in Monteferrando Stat. Ludov. XI. 25. Jul. 1481. in Reg. Ordu. Lud. fol. 302. Pictavi Statuto Francisci I. 19. Aug. 1519. in Ordinat. ejusd. Reg. f. 151. in Monteferrando, Anno Stat. 12. Mart. ann. 1520. ibid. f. 380.

sanctis, nec in Maio, nec ullo tempore in otio observet, neque Dies lineorum, vel murium, aut vel unum omnino diem, nisi tantum Dominicum. Vide Delrium lib. 3. part. 2. qu. 4. sect. 6.

° **DIES VIGINTI**, A Natali ad octavam Epiphaniæ computandi, Prænitium solvendi tempus. Lit. remiss. ann. 1423. in Reg. 172. Chartoph. reg. ch. 424: *La veille de xx. Jours, nomme: les petits rois, etc.*

° **DIES VIRIDARIE**, Gall. *Jours de la verderie*, quibus viridarii seu custodes forestarum, eorum supremo Judici quidquid ad forestas spectat, referunt. Lit. remiss. ann. 1402. in Reg. 156. Chartoph. reg. ch. 434: *Jehan de Vandosme, escuier, maistre et enquesteur de nos caues et forests es parties de Normandie... tenant les Jours de la verderie de la forest de S. Stuer, etc.* Vide in Viride 1.

† **DIES VIRIDUM**, Feria quinta Majoris hebdomadæ, apud Haltausium in Calendario Germanico pag. 81.

DIES VIRÆ, pro die obitus, seu ultimo vitæ. Spartianus in Adriano: *Itaque ut plerisque in Diem vitæ suæ dimensum sine dilatione restituerit*. S. Ambrosius Epist. 24: *Tu obtulisti quasi arbiter litis, ut soror in Diem vitæ suæ possideret partem prædii, post obitum ejus fratri cederet omnis possessio*.

DIES VOTORUM, Sponsaliorum et nuptiarum. Lex Longob. 1. 2. tit. 4. § 3. [90 Luitpr. 102. (6, 49)]: *Nulli sit licentia conjugii sui de rebus suis dare amplius per qualemcumque ingenium, nisi quod et in Die votorum in methio et morgonbac dederit*. Tit. 14. § 21. [90 Luitpr. 3. (1, 3)]. *Quantum in Die votorum acceperint, quando ad maritum ambulaverint*. Vide [Baluzium in Notis ad Capitularia tom. 2. col. 983. et infra] **Votum**, Nuptiæ.

† **DIES UTILES**, a Judicibus recedendi ad vadimonii dilationem, in Statutis Massil. lib. 2. cap. 4: *Non detur reo vel ejus parti dilatio ultra spatium decem utilium Dierum, etc.* Idem sunt, ut puto, qui supra **Legales**.

° Feriatis opponuntur, sic dicti quia in his operari, litigare, suisque negotiis vacare licet. Stat. Vallis-ser. rubr. 84. ex Cod. reg. 4619: *Notarius præfati domini vicarii tenetur... describere in una vacheta dielino quolibet dies feriatos, ut videri possint Dies utiles et juridicales in quolibet causa... Dies utiles et non feriatos*. Vide supra **Dies serviens**.

DIESCERE, Instar diei lucere. Glossæ Isidori: *Diescit, dies fit*. [Item: *Diet, nunc dies fit*.] Will. Brito lib. 12. Philip. de nocte cereis illuminata:

Tantis luminibus, tanto fulgore Diescens.

Utuntur sæpe Alanus, Galterus, Devotinus, Petrus de Riga, et alii.

° Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692: *Diescere, Ajourner*. Vide supra **Adjournare** 2.

† **DIETA**, Conventus. Vide **Dieta** 4.

2. **DIETA**, Iter, quod una die conficitur, vel quodvis iter. Jo. de Janua: *Dieta, diei itineratio, unde Dietare, perendinare*. Breviloq.: *Continet autem Dieta legalis 20. miliaria Italica; Dieta vero vulgaris dicitur illa, quæ habetur secundum consuetudinem regionis*. Procopius lib. 1. Vandal. cap. 1: *Μία δὲ ἡμέρας ὁδὸς ἐστὶν ἑξήκκτα καὶ ἑξακοσίους ἕξαι ὁδοῦ, ὅσον Ἀθήνας Μεγάρων ἔχει*. Concilium Andegav. ann. 1365. cap. 8: *Sane quia nonnulli in nostra provincia Dietas diversimode in casibus præmissis nituntur computare... nos de communi consilio et*

assensu hujus Concilii 12. leucas taxamus pro Dieta vulgari, vel etiam usuali, in diocesi Turonensi et Andegavensi; in Britannia vero et Cenomannia decem leucas taxamus pro Dieta. Bracton. lib. 4. tract. 1. cap. 46. et Fleta lib. 4. cap. 28. § 13: *Omnis rationabilis Dieta constat ex 20. miliaribus*. Ita etiam Gervasius Tilberiensis in Otis Imperialibus apud Seldenum in Dissert. ad Fletam pag. 523. ex leg. 1. D. Si quis cautionib. (2, 11.) Brocardus in Descr. T. S.: *A Valania usque ad Antiochiam sunt 4. Dietæ*. Rodericus Tolet. lib. 8. de Reb. Hisp. cap. 1: *Dieta plus fastu regio festinatis, die præfixa venit Toletum*. Alanus in Anticlaudiano lib. 4. cap. 9:

Illic Saturnus spatium percurrit avaro
Cursu, progressaque grati, longaque Dieta.

Et lib. 6. cap. 4:

Tandem fesse, tremans, admirans virgo Dietam
Explet, etc.

[Aberici Chron. ann. 1221: *Tantumque ab illa parte processit, ut non nisi per decem Dietas distet exercitus ejus ab Audas maxima et famosa civitate*. Vide Apparatum bellicum Caroli VIII. Reg. Fr. in Ital. apud Marten. Itinerarii 2. pag. 389. Chronicon Trivetti ad annum 1151. Vitam B. Coletæ tom. 1. SS. Martii pag. 390. Laudes Papiæ apud Murator tom. 11. col. 19.]

DIETA TERRE, Quantum terre quis per diem peragere potest. Tudebodus lib. 1. Hist. Hierosol. pag. 780: *Imperator permisit Boemundo 15. Dietas terre in longitudinem Romanicæ, et 8. in latitudinem*. Lib. 2. *Quod silibenter jurasset, ei 15. Dietas terre in extensione ab Antiochia daret*.

3. **DIETA**, Cursus Ecclesiæ ordinarius, seu officium, quod quotidie celebrari solet in Matutinis horis. Liber Ordinis S. Victoris Parisiensis MS. cap. 27: *Hæc sunt autem tempora, in quibus circumferendus est liber; quoties Dieta cantatur, ad singulas sessiones circumferatur*. Boleus de Divinis Officiis cap. 21: *In noctibus istorum Dierum, qui soleantes non sunt, psalmi duodecim, quos vulgus Dietam vocant, cum sex antiphonis canuntur, ac tres lectiones totidemque responsoria recitantur*. Acta Episcoporum. Cenoman. pag. 319. Tunc Episcopus: *Profer igitur si hodiernis interfuisti mysteris. Respondit, Non Pangamus ergo Domino Deo hymnos matutinales. Quibus inceptis, Henricus proficitur, se Dietam ignorare. Episcopus tamen volens omnino ejus reserare inscientiam, Dei genitrici solitos Psalmos canere cepit. Horum quoque nec versus noverat, nec seriem*. Adde Durandum lib. 5. cap. 3. n. 29.

° Officium feriæ vel pars ejusdem officii, seu Preces quæ diebus tantum jejunii recitantur. Ordinar. MS. S. Petri Aurea-val.: *Per octavas hujus festivitatis (S. Joan. Bapt.) fiunt tres lectiones cum Dieta, et una antiphona super Dietam. Dyæ nuncupatur in Carmon. MS. eccl. Brioc.: Quant l'on fait la Dyæ, c'est assavoir quant l'on fait la matine sur septime, comme en Carême ou en l'Avent... l'on doit faire prostration, c'est assavoir que l'on doit estre tous à genoux: durant les Preces et Miserere à toutes les heures*.

† **DIETA**, Diurnum spatium: Opera diurna, Gall. *Journée*. Charta Bernardi de Turre ann. 1398. apud Baluzium Hist. Arvern. tom. 2. pag. 781: *Et pro quolibet die, qua læsus propter lesionem illam operari non poterit, dabitur predicto*

læso sex aenarios pro qualibet Dieta. Saisimentum Comitatus Tolosæ art. 22. apud la Faille tom. 1. Annal. Tolos. Probat pag. 16: *Item recognoverunt quod dominus Rex habet ex consuetudine in dicta villa de quolibet foco habente par boum duo jornalio in terminis ville, salvo victu habulei (bubulei) ad ipsas Dietas*. Chartularium SS. Trinit. Cadom. fol. 83: *Sello filius Unfridi unam acram in masuagio... facit duas Dietas cooperaturæ*.

† **DIETA**, ut **Dias** 3. seu Tantum terra, quantum per diem uno aratro coli potest. Charta Elizabethæ de Castellione Comitissæ S. Pauli ann. 1220. apud Duchesium Hist. Bethun. lib. 3. probat pag. 110: *Cum inter Guilonem et Hugonem filios meos ex una parte, et Mathæum de Rollepot Militem et heredes suos ex altera, super duabus carrugiis cxxx. Dietas que Jorneta dicuntur continerentibus, et super quadam alia terra, quæ Baulesche dicitur, verteretur questio, etc.*

° Charta ann. 1215. ex Tabul. S. Petri Carnot.: *Dedi etiam eis... Dietas trium falcatorum in nois meis de Fatgermont*. Reg. 31. bis Chartoph. reg. fol. 91. r. col. 2: *xiij. Dietas terre cultæ et xvij. Dietas en riev. Unum pratium unius Dietæ*, in Ch. ann. 1338. ex Lib. sal. eccl. S. Thom. Argent. fol. 100. Vide supra **Diale**.

° **DIETA**, Vitæ institutum, Gall. *Diette*. Vide **Dieta** 3.

† **DIETA**, Pastus, refectio. Vide **Dieta** 2.

° **DIETA**, Merces diurna. Constitutio Lud. Reg. Sicil. ann. 1352. o. MS. D. Brunet. fol. 101: *Illud quod curie nostre debetur sub nomine salarii vel Dietæ*.

† **DIETA**, Norma recte vivendi. Vide **Dieticus**.

° **DIETA**, Dies, spatium diurnum. Chron. Estense ad ann. 1345. apud Murator. tom. 15. Script. Pal. col. 424: *Quod sentiens dictus rex (Hungariæ) relicto omnibus, accessit cum suis in subsidium dictæ civitatis (Zara) ibique steterunt per multas Dietas, sperantes habere civitatem*.

† **DIETA STRAMINIS ET PALÆE**, Tantum, si bene conjecto, straminis et palææ, quantum conficitur uno die, cum frumentum flagellatur. Tabularium Gemeticense cap. 192. in Charta anni 1219: *Dimisi... unam Dietam straminis et palææ in granchia illorum*.

1. **DIETARE**, Joan. de Janua *Perendinare*, Differre de die in diem, [comparari, subsidere, Gall. *Sejourner*.] Charta Ludovici VII. Reg. inter Sugerianas 22: *Ab hac itaque civitate, ubi per aliquot dies Dietavimus, scripsimus vobis, etc.* [Barthii Glossarium ex Hist. Palest. *Castorum pervenerunt et ibi solemnitate Dominice Nativitatis celebraverunt, et per dies plurimos Dietaverunt*. Ibidem: *Dietavit in illa civitate exercitus Francorum per mensem unum et dies quatuor*. Vide **Dieta** operam.]

† **DIETARE**, Iter agere, pergere, a **Dieta** 2. Iter unius diei. Gesta Ludovici VII. Franc. Regis apud Duchesium tom. 4. pag. 483: *Statim directo itinere cum suo exercitu versus partes regni Hierusalem Dietavit*.

1. **DIETARIUM**, Opus diei. Historia Translationis S. Sebastiani cap. 11: *Celebrem festis gaudis omnibus... ducentibus diem, iste solus solita cupiens explete exercitia, junctis bobus properat ad agrum, exequi cupiens Dietarium; Galli dicerent, vultant faire ou acherer sa journée*.

2. **DIETARIUM**, Idem quod *Jornale*, *Jugurum*, modus agri. Charta ann. 1226. apud Joann. Carpentarium in Hist. Cameracensi: *Et tria Dietaria terre alodii de Lo, etc. Perperam editum Dietaria. Vide Dies 8.*

3. **DIETARIUM**, Accepti et impensi diurni liber. Gall. *Journal*, Stat. colleg. de Marchia fol. 89. ex Bibl. reg.: *In ipso collegio habeatur manuale seu Dietarium commune, in quo scribantur omnes misse saltem extraordinarie, et omnes recepte.*

1. **DIETARIUS**, ut *Dietarium 2*. Charta Gerardi de Grimbergis anno 1167. apud Miræum in Donat. Belgic.: *De terra Ainebrici 8. bunarii, et sororia hujus Claricie unus bunarius. Sex Dietarii a Balduino de Eichen... de terra Theodorici de Inferno 9. Dietarii: terra tota de duobus Grisengem, excepto uno Dietario et uno bunario Ermengardis.*

2. **DIETARIUS**, qui ad officium Ecclesiasticum stata die deligitur: *Qui est de jour. Ordinarius MS. Ecclesie Rotomagensis. Vespere finiatur a Dietario. Alibi: Per hebdomadarium vel Dietarium vestitum omnibus sacerdotibus indumentis, etc.* [Vide *Zetarius* et *Glossar. med. Græc.* voce *Διατάξις*.]

DIETARIUS MENSÆ. Ad mensam quotidie admissus. Translatio S. Sebastiani num. 32: *Erat namque ei Gisleberto Suessorum Comiti inter prandendum familiare inopum debiliisque, quos mensæ suæ Dietarios delegerat, curam agere, eosque ex his que sibi ex industria subtraherat, pie refovere.*

DIETAS, *Domus*. *Glossar. Sangerman.* n. 501. Est, nisi fallor, pro *Dieta*, *Cenaculum*. Vide *Dieta 3*. et 4.

DIETENUS, Tota die, in Vita B. Mathilidis Regine 14. Martii.

DIETICUS, Johannes de Janua. *Dieticus*, regularis, scilicet se de die in diem custodiens, sicut faciunt *Claustales*. Martinus Silvaticus: *Dieticus, Clericus regularis*. *Glossæ MSS.*: *Dieta, quod Latini Regulam dicunt, est observatio legis et vite.*

DIETIM, Per singulos dies, apud Johann. de Janua: *quotidie, de die in diem*. Occurrit apud Herronem in Vita S. Godhardi Episc. n. 23. Stephanum Juliacum in Vita B. Coleta n. 84. in Vita S. Withburg. Virg. n. 1. in Vita S. Scholasticæ cap. 1. n. 5. in Vita S. Drausii Episc. n. 1. in Concilio Bertusano ann. 1129. apud Acherium Spicil. tom. 2. pag. 757. et Martenium Anecd. tom. 4. col. 351. Vide *Diatim*.

DIETUS, [Major dies. *DIEF.*]

DIEWITZA, Puella. Chron. Bohem. apud Ludewig. tom. 11. Reliq. MSS. pag. 139: *Castrum ex opposito super fortis cacumine montis contraxerunt (i. construxerunt) quod Diewan vocarunt suo nomine. Puella enim nominantur Diewitza, et ex nomine puellarum vocatum est castrum Diewan.*

DIFALCARE, DIFALCARE, DIFALCARE, Demere, deducere, Ital. *Difalcare*, Gall. *Défalquer*. Stat. Cadubr. cap. 17. pag. 56. r.: *De Difalcando quintum de pignoribus estimatis. Affirmatum fuit quod Difalcari debeat et possit quintum de pignoribus que estimabuntur per juratos... pro aliis rebus debendis, nihil Difalcari debeat. Difalcantur libræ quinque Imperiales de ipsa condemnatione, in Stat. Palavic. lib. 2. cap. 6. pag. 80. Vide *Difalcare*.*

DIFAMARE, Vastare, spoliare. Charta ann. 1252. ex Tabul. Narbon.: *Qui Durantes dixit dom. Amalrico, quod mona-*

chi dicti monasterii (Fontisfrigidii) circa auroram hodie Difamaverant et ruperant cabanam, quam fecerant in dicto opere, et picines et palas... inde asportaverant.

DIFESUS, *Che nega*, in *Glossar. Lat. Ital. MS.*

DIFACERE, Destruere, Gall. *Difaire*; Ital. *Difare*, *Difacere* *justitiam*: Capitula ad Legem Salicam cap. 2. Capit. Caroli M. lib. 3. cap. 26. et Capit. Caroli C. tit. 31. [Edict. Pistens. ann. 864.] cap. 18. *Juret, quod ipse eum ad justitiam cujuscumque Difaciendam fugere non fecisset; id est fugendam, vitandam.* In Capit. Caroli C. legitur *Difaciendam*. Eadem Capit. Caroli C. tit. 31. sub finem: *Expresse mandavimus, ut quicumque istis temporibus castella et fortitates et hanc sine nostro verbo fecerint, Kalendis Augusti tales fortitates Difactas habeant.* [Baluzius legit *Difactas*.] Charta Difacta, Capitula ad leg. Salic. cap. 7. Lex Longob. lib. 2. tit. 31. § 10. [Carol. M. 107.] et Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 89. *Si vero non compareat Charta, sed ab illo, qui inserire vult Difacta et, id est, fœderata. Facti Difactio, apud Rotherium Veronensem in Qualitatis conjectura pag. 216.*

HOMINEM DIFACERE, iudicio interveniente reum membro alicui mutilare, de ornare *Difaire* *quelqu'un*, dicitur de reo, qui morte punitur. Lex Longob. lib. 1. tit. 25. § 15. [Carol. M. 86.] *Nisi per justitiam et pacem faciendam hominem Difecerit, statuta S. Ludovici lib. 1. cap. 82. Se li Clero fet chous, dont il doit estre pendus et Difes.*

DIFACTIO, Mutilatio membrorum. Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 64. *In furto, et murther... et eis, que ad Difactionem pertinent. Id est, criminibus, que capite aut membrorum mutilatione launtur. Cap. 92: Qui murtherum (fecerit) si capitur, debet reddi Justitiæ Regis, et talis, de quo justitia fieri possit, vel videlicet occisus, vel Difactus.* Rursum cap. 88. *Nemo ipso suum infirmum reddere cogatur, quem voluntarie non occidit, nec ementatione periculi, nec Difactione corporali.* Adde cap. 80. 82. 92. 93. Leges vernaculæ Wilhelmi Nothi cap. 35. *Si femine est jugée à mort, il à Difaction des membres, etc.*

DIFACERE, Idem quod *Difacere*. Destruere. Capitula. ann. 779. cap. 11. *Qui per odium, aut per malum ingenium, nisi pro justitia faciendi hominem Difecerit, honorem perdat, etc.* Hincmarus Opusc. 34. *Quod ille facit, alter Difacit.* [Tabularium Rothomense: *Post tempus voluit Catweten istam elocutionem Difacere, et venit in lege coram Scavinis.*]

DIFACERE OLIVAS, Eas triturare. Stat. ann. 1356. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 177. col. 2. *Item quod nulla persona... sit ausa olivas suas portare, nec Difacere, vel fieri Difacere ad aliquod molendinum, nisi ad molendinum dicte civitatis. Vide supra *Difacere*.*

DIFALCARE, Vide supra *Difalcare*. DIFALESCERE, *Σχοπεύεσθαι*, in *Gloss. Gr. Lat. MSS.* In *Glossario* edito, *σχοπεύεσθαι*, est, Dissipare, dispergere. G1. Isid.: *Difaliscit, dissolvitur.* Unde forte legendum *Difaliscere*, pro *Difallescere*, vel certe *Difaliscere*, [Papias habet: *Difaliscit, dissolvitur, aut marcescit, languet, arecit.* Simplex *Faliscit*, dissolvitur exportit Servius ad 1. Georg. *Neu pulvere victa Faliscat; id est in pulverem Faliscat, aut dissolvatur.*]

DIFAMARE, Vulgare. *Gloss. Græco-Lat.*: *Διφάμαζο, Difamo, devulgo, per vulgo.* Flodoard. lib. 4. *Histor. Rem.* cap.

50: *Cum hujus virtutis miraculum Difamaremus.* Anastas. Bibl. in Epist. ad Martin. Episc. Narniensem: *Potui ei scribere ac innotescere omnia, que de ipso Difamabantur.* S. August. in Epist. ad Quodvultdeum: *Epiphanius in doctrina Catholica fidei laudabiliter Difamatus.* Facundus Hermianens. lib. 1. cap. 6. de eod. Augustino. *In Catholica doctrina sinceritate ac prudentia Difamatus* Lib. 4. cap. 2. *In doctrina Catholica fidei laudabiliter Difamatus.* Adde eundem Augustin. lib. 8. et lib. 22. de Civit. Dei, Tertullian. in Apolog. cap. 7. Apuleium, et alios.

Epist. 1. ad Thessalonic. cap. 1. v. 8: *A vobis Difamatus est sermo Domini.* Ubi Remig. episc. Rem. Apostolum, ut parum sollicitum de proprietate verborum carpit, quasi Latine scripsisset S. Paulus. Græce *ἔγγιστα*.

DIFAMARE interdum in malam partem sumitur, ut apud Tacitum: *Probrato carmine Difamatus*, et in leg. Difamari C. de Ingen. manu. (7. 14. const. 5.) Gervasius Remorum Archiepisc. in Epist. ad Nicolaum II. PP.: *De vestro adventu in nostram Galliam, quid animi habuerim vivente Rege, licet Difamatus sim id noluisse, satis, ut puto, significavi Paternitati vestræ.*

DIFAMARE TESTES, Illorum testimonium infirmare. *Notitia Judicii* ann. 869. apud Baluz. tom. 2. Capitular. col. 1490: *Sic me ex vacuo ego Recosindus quod non possum Difamare ipsos testes et ipsas scripturas, nec testes ampliores nec meliores ut legibus convincere possim, etc.*

DIFAMATIO, Contumelia, convicium; quo sensu *Infamia* usurpamus. Lit. remiss. ann. 1857. in Reg. 89. Chartoph. reg. ch. 36: *Dictus Johannes... tot injurias, Difamatiopes et villonias verbis et aliter dicto commensario fecit et induit, etc.* *Difamementum*, in Ch. ann. 1424. tom. 2. Hist. Leod. pag. 457: *Ordinons que se aucune personne soy plaindoit de Difamement, etc.* *Difameur*, obrectator, aliena fama violator, pro *Difamateur*, in Lit. remiss. ann. 1364. ex Reg. 31. ch. 58. *Lequel Alaie estoit hoqueleur, bateur, brigueur, taiseur et Difameur de seigneurs et autres. Vide *Difamia*.*

DIFAMATORIUS LIBER, Gall. *Libelle Difamatoire*, apud Rymerum tom. 11. pag. 288. col. 1. et alibi.

DIFAMATUS, Craffatus, in Act. S. Januar. tom. 6. Sept. pag. 881. col. 2.

DIFAMIA, Demeritum fama, infamia. S. August. in Quæst. V. Festam.: *Senatoribus sanus Difamia est. Difamatio venorabilium nominum, et divulgata vituperatio defunctorum*, apud Facund. Hermianens. lib. 8. cap. 2.

DIFARDARE, *Fardellos* seu sarcinas auferre, spoliare. Charta ann. 1300. in Reg. 141. Chartoph. reg. ch. 38: *Gantes regias hostiliter capiendo, interficiendo et Difardando. Defardeler et Defardeler, nostris pro Deballer, Sarcinas resolvere.* Reg. sign. Pater Cam. Comput. Paris. fol. 255. v.: *Et seront creus les marchans et les conducteurs de dire par leurs sermens ce qui sera es bales, sans Defardeler.* Lit. ann. 1409. tom. 9. Ordinat. reg. Franc. pag. 438. art. 3: *Et avant qu'ilz (les draps) soient Defardeler, etc.* Ita etiam legendum pro *Defardeler*, tom. 2. earamd. Ordinat. pag. 148. Vide infra *Fardellus*.

DIFARREARE, Matrimonium dissolvere. *Difarreatus*, Cujus matrimonium dissolutum est, in Digesto.

DIFARREATIO, Dissolutio inter virum et feminam. *Gloss. Isidor. Festus*

habet. *Diffarreatio* genus erat sacrificii, quo inter virum et mulierem fiebat dissolutio. Dicta *Diffarreatio*, quia fiebat farrea libo adhibito. Contrarium est *Confarreatio*: qua voce usi sunt Plinius Tacitusque.

° **DIFFASIVM**. Sub banno positum, quo frui nulli licet, nisi cui jus competit. Idem quod *Devesia*. Charta Guill. de Rupibus ann. 1289. inter Probat. tom. 2. Annal. Præmonst. col. 356: *Et in omnibus nemoribus suis... tam in Diffasiis, quam usagibus percipere et habere omnia ligna ad sua necessaria*. Non semel ibi. At inter Probat. Hist. Sabot. pag. 385. legitur *Defassius* ex ead. Charta. Vide supra *Defesivum*.

° **DIFFATUARE**. Infatuare. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657: *Fatuare*. *Diffatuare*. *Esfolter*. Prov.

* **DIFFERAROLA**. Instrumentum ad equis soleas detrahendas. Stat. Bonon. ann. 12067. tom. 1. pag. 149: *Quum propter milites equitantes et transeuntes tam citium quam forensium, ordinamus atque statuimus quod quilibet terra debeat habere x ferros et clavos necessarios illis ferri, et ferravolam et Differarolam et punctirotam et martellum* [Fic.]

° **DIFFERENTER**. Eminenter, in Gloss. MSS. 91 Concilium Ancyran. can. 4.

° **DIFFERENTIOR**, *Præstantior*, *ἄριστος*. Ullur Interpres S. Irenæi lib. 2. Gloss. Isid. *Differentior*, *Eminentior*. Vide *Differre* 1.

° Charta Rob. episc. Carnot. ann. 1160. inter Instr. tom. 8. Gall. Christ. col. 335. *Quia vero predictas moniales sub Differentiori regula volui coerceri, etc.* Ubi leg. videtur, *Districiori*.

° **DIFFERENTIA**. Controversia, contentio, dissidium, Gall. *Different*. Carolus VII. Franc. Rex in Epistola ad Nicolaum V. Papam Spicil. Acher. tom. 7. pag. 257: *Beatissime Pater... Cum nuper Prælatos regni nostri in civitate nostra Rotomagensi congregari non lassemus, et super quibusdam Differentiis inter vestram Sanctitatem et Ecclesiam nostram Gallicanam concordandis, etc.* Occurrit in altera epistola Christierni Regis Dacia ad eundem Carolum Regem, Spicil. tom. 3. pag. 383. apud Rymerum tom. 12. pag. 32. col. 4. Ludewig. Reliq. MSS. tom. 6. pag. 106. Lobinellum in Glossario ad calcem Hist. Britann. Aremor. etc.

° Alias etiam *Différance*. Annal. Placent. ad ann. 1143 apud Murator. tom. 20. Script. Ital. col. 879. *Reverendi prioris... venerunt Placentiam pro tollenda Differentia inter Fratres Observantia*. Lit. remiss. ann. 1468. in Reg. 194. Chartoph. reg. ch. 281: *Se meut debat et Différance entre eulx, etc.*

° 1. **DIFFERRE**. Eminere. Glossa apud Gravium in Notis ad Isidorianas. *Differre*, *Exsuperare*. Constantiensis *Differre*, inter alia exponit *Honorat*. Regimon. Chronic. ad ann. 888. *Nec Differre ut omnis christiana religio de tanto pontifice solent, et omnis ordo ecclesiasticus de prudentissimo papa ingemiscat; reverentia nos patius defleximus, etc.* Pertius interpretatur non dubium est, sed fortasse scriptum est pro non refert.

° 2. **DIFFERRE**. Commutare. Practicis nostris *Commuer*. Charta ann. 1225. in P. Lib. nig. S. Vaufran Abbavil. fol. 8. v. *Tenebitur terra pax et grangiam invenire apud Hienviler, nisi capitulum voluerit et Differre de loco*.

° 3. **DIFFERRE**. Distare, abscedere. Gall. *s'Éloigner*. Acta Inquisit. Tolos.

ad ann. 1288. inter Probat. tom. 3. Hist. Occit. col. 386: *Heretici consolati fuerunt et receperunt eundem testem in hunc modum: impositis in quodam banco manutergis albis, et desuper librum, quem vocabant textum, quæsierunt ab eodem teste Differente a libro aliquantulum, utrum volebat ordinationem homini recipere*.

° **DIFFESIO**. Sententia, forte quam interlocutoriam dicunt, pro *Diffusio*. Chart. Carol. IV. Imper. ann. 1358. de arbitris, ap. Sommersb. Rep. Siles. tom. 1. pag. 206: *Tenebuntur et debent etiam dicti duces diffinitioni seu Diffessione predictorum in omnibus dictam causam concernentibus firmiter obedire*.

° **DIFFESSIO NEGATIVA**, Negatio. Mirac. S. Emmer. tom. 6. Sept. pag. 504. col. 2: *Quia indignos vos Dei iudicatis gratis, ac omne bonum usque hodie a salte vestra negativa Diffessione repulsiis, etc.*

° **DIFFIBULARE**. Alanus de Insulis in Placitu natura. *Quod duplex trinitas Diffibulans, etc.* Infra: *Adulatores a voluntate vultum, ab animo verbum, ab intellectu lapidum, amplo discessimus intervallo Diffibulant*. Ubi alii Cod. *disjungunt*. Carmen de Curia Romana.

° *Diffibulat omnes, Sic longas causas terminat ore brevi*.

Vide Sidonium lib. 3. Epist. 3. et ibi Savaronem, et supra in *Affibulare*.

° **DIFFICAX**, *invenitur pro Difficilis*, inquit Joan. de Janua. vide *Difficacia*, *Difficilitas*, eadem.

° **DIFFICERE**, pro *Difficere*. Statuta Archid. MSS. art. 192: *Et mittat Deus super te iram suam, et Difficias ante inimicos tuos*.

° **DIFFICILIS**, *VELUT DIFFICILE*. Vide infra in *Vulnus*.

° **DIFFICULTARE**, *ἄσχετον*. in Gloss. Gr. Lat. Difficilem se præbere Magnum Chronicum Belgicum. *Qui diu hæsitando, propter mercaturas negotiorum suorum, Difficultarent negotium*. [Littera patens ex parte Cardinalium, qua Petrus de Luna convocant ad Concilium Pisanum, Spicil. Acher. tom. 6. pag. 283: *Hæc enim convocatio ad locum et terminum antedictos, nullo valet colore Difficultari, impediri, etc.* Ejusd. tom. pag. 261: *Proposuerunt certas dubitationes ad Difficultandum congregationem Concilii et agendorum in eo*].

° **DIFFIDAMENTUM**, *DIFFIDANTIA*. Vide *Diffidare*.

° **DIFFIDANTIARE**, *Fidantium* seu *fidessationem* frangere. Vide *Affidantiare* post *Fidantia*.

1. **DIFFIDARE**, proprie est a fide, quam quis alicui debet, aut pollicetur, est, per litteras aut epistolam denotare, nostris *Diffier*, *Desajiar*, in Chron. Raimundi Montanerii cap. 158. et alibi. Utuntur passim Scriptores hoc significatu. [S. Bernardus Ep. 222.] Alexander Abbas Colesin lib. 2. cap. 27. Gosta Philippi III. Reg. Franc. pag. 533. Gosta Innocent. III. PP. pag. 10. Levoldus Northow. in Chr. ann. 1343. 1344. 1346. Albert Argentin. pag. 127. Monachus Vallis Sarnæ cap. 67. [Brevarium Hist. Pisanæ ann. 1172. Callarus in Annual. Genuens. ann. 1162. Bartholomæus lib. 3. corund. Annal. 1255.] Jus feudale Saxon. cap. 41. § 3. Thwroc. in Lud. Rege cap. 34. Nicol. de Cuza lib. 3. de Concord. Cathol. cap. 31. Concilium apud Pennam fidelem ann. 1302. cap. 14. Petr. de Vineis lib. 1. Epist. 21. lib. 3. Epist. 85. Vita Lieberti Episcopi Camerac. cap. 51. Gobe-

linus Persona in Cosmodromio pag. 241. Hist. Cortusiorum lib. 1. cap. 8. Concil. Noviomense ann. 1844. can. 3. Andegavense ann. 1865. cap. 26. etc. [Defidiare in Concil. Arand. ann. 1473. cap. xx. *Defidare*, apud Rymerum tom. 6. pag. 218. col. 1. Le Roman de Flore MS.]

En ceste cort n'a Chevalier,
S'il ne voit Desajier,
Qu'il ne me trova armé
Sor mon cheval emmi cel pré.

Vide Leges Alfonsinas part. 7. tit. 11. *De los Desajientos*. [° Haltungs. Glossar. German. col. 386. voce *Entsagen* et supra *Contradicere*.]

Illud imprimis notandum, quod *Diffidentia*, ut vocabant, per viros primarios, non vero per præcones, seu feciales, aut heraldos fiebant, ut videtur est apud Villharduinum n. 112. in Chron. Flandr. cap. 74. [in Annalibus vet. Mutinens. ad ann. 1288.] etc. Saepè etiam per Episcopos et Abbates, ut colligitur ex Matth. Paris ann. 1233. pag. 286. ann. 1240. pag. 386. ex Chron. Flandr. vernac. cap. 19. Agid. de Roya ann. 1289. Froissart. 1. vol. cap. 257. etc.

Fiebant etiam diffidationes plerumque scripto ad hostem missio: [quod scriptum *Diffidatorias litteras* vocant. Telomonde Bello cum civitate Brunsvic. apud Leibnitium tom. 2. pag. 18. et Auctor. Chronici Episcoporum Merseburg. apud Ludew. Reliq. MSS. tom. 4. pag. 446. *Litteras Diffidentia* Callarus lib. 1. Annal. Genuens. ad annum 1162.] Fori Osep ann. 1247. fol. 26. *Statut Rex Petrus, quod magnates Aragonum et Infantiones, inter se guerram facientes, nisi post monitionem suam factam per nuntios, aut per chartas, id faciant, etc.* Gobelius Persona in Cosmodromio aetate 6. cap. 91: *Episcopus Leodiensis... Electro Paderbornensi litteras Diffidationis direxit*. Nicolaus de Cusa lib. 3. de Concord. cap. 31: *Si Clericum etiam divina lege tu laicus capere propria auctoritate, aut male tractare prohiberis, quam credis virtutem tur fabricate Diffidationis scedula messe, ut tunc omnia jura divina et humana cessare, et mortua esse credas, quando litterulam præmittis?* Vide Car-tellus 1.

° Scripti hujusmodi exemplum profert Chartul. Godefr. dom. Asperrimon. fol. 26. v. *Messires Henry sires de Lavantgarde et vous Hugonin, Nous Joffrois sires d'Apromont vous faisons savoir que vestres peires nous au rayent et tenu nostre héritage, et vous encor le tenes oultre nostre volente; pourquoy veullies savoir que nous vous empouchasserons le plus tost et le plus haultement que nous pourrons, et vous porterons damage au coup et à l'avoir au plusost que nous pourrons. Donnè sor nostre seel le Venredy au ves pres devant les bores l'un mil trois cens quarente et huit*. Nota omnibus sunt diffidationum litere Francisci I. reg. Franc. ad Carolum V. Imper. quas idcirco hic omittendas censui, cum autem Imperatoris ad illas responsio non esset Gallice, ut opinor, nisi in Comment. du Bellay edit. Lambert. pag. 88. hanc profero ex authentico descriptam a D. Delvaux ann. 1747. *Charles par la divine clémence E. Empereur des Romains, Roy des Allemaignes, des Espaignes, etc. a vous Francois par la grace de Dieu, Roy de France fais savoir comme pa. Guenne vostre héritage, j'ai le haulteur de ce mois de Juny receu vostre cartel du xxvij. de Mars, lequel de plus loing que de Paris en ce lieu eust peu plusost venir, et ensuivant ce que de ma part fut dit à vostre-*

dit hérault, je vous répond: à ce que dites, que en aucunes responses par moy faictes à vos ambassadeurs et héraults envoyés devers moy pour bien de paix, ne vault sans raison excuser, vous ay accusé, que je n'ay jamais veu hérault venant de vostre part, sinon celui qui vint à Bourgos me intimer la guerre; et quant à moy, ne vous ayant en rien failli, je n'ai nul mestier de me excuser; mais vostre faulte est celle que vous accuse, et en ce que dites que j'ayoye vostre foy, vray est, entendant de celle que vous avez donné par le traicte de Madril, selon qu'il apparit par escriptures signées de vostre main, que retourneriez en ma puissance comme prisonnier de bonne guerre, en cas que n'accomplissiez ce que par ledit traicte n'avez promis: mais que j'ay dit, comme audit cartel d'ices, que sur icelle et outre vostre promesse vous estes alle et party de mes mains et de ma puissance, ce sont mots que oncques ne dit, car jamais n'ay prétendu d'avoir vostre foy de non partir, mais bien cel de retourner en la forme traicte, et s'il leussiez ainsi fait, n'estoit failly à vos enfans ny à l'acquit de vostre honneur, et à ce que pour defendre vostre dit honneur, lequel en ce cas seroit trop chargé contre vous, vous avez bien voulu envoyer vostre cartel, par lequel dites que encorres que tout homme gardé ne puisse avoir obligation de foy, et que cela vous fust excuse assez suffisante, ce nonobstant veillant satisfaire à ung chacun et à vostre dit honneur, lequel d'ices voudrois garder et que garderez, si Dieu plaist, jusques à la mort, ne faictes entendre que si vous ay voulu ou veult charger non pas de vostre foy et delivrance sceulement, mais que vous avez fait chose que ung gentilhomme ayant son honneur ne deve faire, dites que j'ay manty par la gorge et que astant de foy que le diray que mantray, estant de veoir de defendre vostre honneur jusques au dernier bout de vostre vie; je vous respond: que ensuyvant la forme traicte, vostre excuse d'avoir esté gardé, ne peut avoir lieu, et puisque tant peu exlimez vostre honneur, ne m'est merveille que ney estre obligé d'accomplir vostre promesse; vos parolles ne suffisent pour satisfaire à vostre dit honneur; car j'ai dit et dirai sans mentir que vous avez fait lachement et mechainement de non avoir gardé la foy et promesse que j'ai de vous, selon ledit traicte de Madril, et en ce disant je ne vous charge des choses secretes ou non possibles de prouver, puisqu'il en apparit par escriptures signées de vostre main, desquelles ne vous pouvez excuser ni les nier; et si vous voulez affermer le contraire, plus sceulement en ce cas je vous tiens habilité pour combatre, je vous dis que pour le bien de Chrestienté et éviter effusion de sang et mettre par ce fin à ceste querelle, et pour defendre ma juste querelle, je maintiendrai ce que dit est de ma personne à la vostre estre véritable, et ne veult user envers vous de tels mots que vous faictes, veu que vos œuvres mesmes sont telles, sans ce que je, ne autre le die, qui vous desmentent, et aussi que chascun peut user de tels propos plus seurement de long que de prez; à ce que dites que puis contre verité vous ay voulu charger, dorénavant ne vous escripre aucune chose, mais que je vous assure le camp, et vous me pourterez les armes; il vous fault avoir patience que l'on die ce que vous faictes et que je vous escripre ceste response, par laquelle je vous dis que je accepte de vous lever le camp, et suis content pour ma part le vous assu-

rer par tous les moyens raisonnables que sur ce seront advisez; et à cest effect et pour plus prompt expedient, je vous nomme desmaintenant le lieu dudit combat sur la riviere qui passe entre Fontarabie et Andaya, en tel endroit et de la maniere que de commun consentement sera advise plus seheur et plus convenable; et me semble que par raison ne le pouvez aucunement refuser, ne dire de non estre bien assurez, puisque y fustes delivré en recevant vos enfans pour hostaiges et moyennant vostre foy paravant baillée pour vostre retour, comme dit est, et veu aussi que sur la mesme riviere fustes vostre personne et celles de vos enfans, pouvez bien fier la vostre seulle, puisque je y mettrai la mienne, et que nonobstant la situation dudit lieu, se trouvera bon moyen qu'il n'y aura avantage plus à l'ung que à l'autre; et à l'effect que dessus, et pour appointer sur l'election des armes, que je prétends me appartenir et non à vous, et afin qu'il n'y ait longueur de dilacion en la conclusion, pourrons envoyer sur ledit lieu gentils hommes de chascun costé avec suffisant pouvoir d'armer et conclure tant de la seheurte esgale dudit camp, que de l'election des dites armes, jour dudit combat et du surplus touchant à ce cas. Et si deans quatre jours après la presentation de ceste, ne me respondes et ne me advisez de vostre intention sur ce, l'on pourra bien veoir que le delay du combat sera vostre, que vous sera imputé et adjoint avec la faulte de non avoir accompli ce que promistes à Madril; et quant à ce que protestez que si aprez vostre declaration en autres lieux je di: ou escrips parolles qui soient contre vostre honneur, que la honte ou delay du combat en sera mienne, veu que venant audit combat est la fin de toutes escriptures, vostre dite protestation est chose bien excusée, car ce n'est à vous me garder que ne die verité, encorres qui vous griefve, et aussi je suis bien seheur que pour raison ne puis recevoir honte ou delay du combat, puisque tout le monde peut congnoistre l'affection que j'ai d'en veoir l'effect. Donne à Monson en mon royaume d'Aragon le xxviij. jour dudit mois de Jung l'an mil cinq cens vingt-huit.

Formam aliam diffidationis, haud omnino obviam, observo in Poemate vernaculo, cui titulus *Le Roman de Garin*:

Dist à Gilbert, Mult me tenez por vil,
Il prit deux pens del pelican hermin,
Eavers Gilbert les rua et jai,
Puis li a dit, Gilbert je vos Deff.

Occurrit non semel eadem diffidationis species in eodem Poemate. Prae caeteris vero formam diffidationis ita descripsit Jacobus I. Rex Aragon. in Foris. Osce. abn. 1247. fol. 26. Nullus miles, sive infans, praeumat aliquem capere, aut mactare, aut castrum alicujus per vim capere, aut per furtum, nisi prius ipsum Diffidaverit coram tribus Militibus, qui non sunt vassalli alicujus eorum, qui se Diffidaverint, non inducis decem dierum: et forma ista apud Burgenses et omnes alios firmiter observetur, ut quisque eorum super probatione Diffidamenti cum tribus sibi consimilibus se Diffidet. Quicumque vero super praemis non servaverit formam istam Diffidamenti, sit traditor manifestus, nisi forte super rixa aliqua, repentino casu contingeret homicidium perpetrari, aut super aliquo pignore aut assultu. Adde lib. 6. Observantiarum for. Aragon. lib. 6. tit. de forma diffidamenti. Nefas autem existimabant, hostem impetere, nulla Diffidatione previa.

qui contra ageret, pro proditore habebatur. Turpinus in Carolo M. cap. 17: *Talis erat inter eos institutio quod... si aliquis treugam datam ante Diffidationem frangeret, statim interficeretur.* Auctor Hist. Hierosol. ann. 1177. de Friderico I. qui Saladinum diffidaverat: *Et quia Imperialis majestas neminem citra defectionem impetit, sed hostibus suis bella semper indicit, destinatus ab Imperatore ad Saladinum nuntius, ut vel Christianorum universitati, quam laesit, satisfaciat in plenum, vel diffiduciat se praeparat ad bellum.* Martinus IV. PP. lib. 2. Epist. Cur. 45. apud Raynald. ann. 1288. n. 21. *Nulla Diffidatione praemissa (quod multorum judicio proditoris notam non e fugit) hostiliter impetendo.* Chronicon Australe ann. 1278. *Austriam ingreditur... quamvis (quod dictu nefas est) nunquam litteras Diffidentiae Regi Romanorum praemisisset.* Willelm. Malmesb. loco citato: *Iniquum id visum multis, quia suspicione nulla rancoris ab eis ante festum abscesserat, nec modo more majorum amicitiam suam eis interdixerat, quod diffidiare dicunt.* Apud Mich. del Molino in Repertorio: *Diffidamento non praecedente legitimo et forali, regulariter nullus potest in Aragonia alium damnificare, capere, aut occidere, vel castrum ejus per vim et forciam occupare: alias incurrit poenam traditionis.* Willharduinus n. 112: *Et bien vos mandent il, que il ne seroient ne vos, ne altrui mal, tant que il ne aussent Deffit, que il ne firent onques trahison, ne en lor terre n'est il mie acostumé, que il le facent.* Froissart. 2. vol. cap. 134. *Car si guerre il lui vouloit faire, il est bien si noble et avise, qu'il leust fait avant Deffier.* Constitutio Friderici II. Francoford. ann. 1234. apud Albericum: *Item statuimus, ut nullus in persona, vel in rebus alicuius damnum inferat, nisi prius eum, cui damnum inferre voluerit, ad minus trium dierum et noctium spatio Diffidaverit, et tunc uterque pacem ab altero per praedictum terminum habeat, alioquin per sententiam proscribatur.* Idem praescribitur Constitutione Friderici I. ann. 1187. apud Conradum Uspersenem. Alia vero Caroli IV. Imp. apud Levoldum Nortowium in Chronico Marcano ann. 1356. cavetur etiam, *ne Diffidationes fiant in locis, ubi ii, quibus bellum indicitur, domicilia non obtinent, aut ea continenter non habitant.* Froissart. 1. vol. cap. 85. auctor est, imperante Ludovico Bavaro, hanc Friderici invectam perinde legem de diffidationibus: *Et fut la endroit renouvelle un jugement et statut et afferme, qui avoit esté fait à la Cour de l'Empereur le temps passé, qui estoit tel, que qui vouloit altrui grever, ou porter damage, il le devoit Deffier suffisamment, trois jours devant son fait; et qui autrement le faisoit, il devoit estre raitaint de mauvais et vilain fait.* Vide Raim. Montanerium cap. 216. *Observantiae Regni Aragon. lib. 6. de Privileg. Militum § 22: Juxta cartam pacis, nullus sine Diffidamento alteri dare debet damnum; attamen nec villanus Infantionem; nec e contra tenentur se Diffidare, si alter alterius interfecerit consanguineum, quia dictus forus habet eum pro Diffidato, dum tamen manifestum homicidium existat; alias si esset dubium, esset ibi necessaria Diffidatio, et si alius jus offerret, recipere tur ejus firma, et emet pendente hoc dubio assecurandus, juxta Regni usum. Si tamen sine diffidamento in dictis casibus Infans villanus, vel e contra interfecerit, non punietur poena capitali, si possit*

dictum homicidium probari. Infantes autem inter se semper tenentur se diffidare, nisi pro morte patris vel exheredatione, secundum usum.

° Certe eo die, quo literæ diffidationis significabantur, hosti damnum inferre prohibitum erat. Lit. remiss. ann. 1369. in Reg. 100. Chartoph. Reg. ch. 287. *Aucunes personnes leur dirent qu'il ne pouvoient par la coutume du pais deffier et porter dommage tout en un jour.*

° Concilios DIFFIDATI vetat Concilium Terre Bionensis ann. 1329. num. 60. superioris Concilii ann. 1323. celebrato. Constitutionem hæc de re confirmando: *Quoniam in secundo Concilio Tarraconensi VIII. Cal. Feb. ann. MCCCXXIII. prædecessorum nostrorum, qui condemnauerunt Diffidari Prælatos, et personas Ecclesiasticas, vestigis inherentes, sacro approbante Concilio, statuimus, ut si quis, deinceps cujuscumque status vel conditionis existens diffidaverit aut provocaverit publice vel occulte Archiepiscopum, aut Episcopum, vel eorum Officiales, vel Prælatum, aut Religiosum, vel alium Christicum beneficiatum in sacris ordinibus constitutum, ipso facto sententiam excommunicationis incurrat. Hæc constitutio, ut elidit, non potest in laici, Ecclesiasticorum bene, prævio diffidatione, invadebant. Quam calliditatem anno Leonate ferit Concilium IV. Terraconense haud dei post celebratum. Hujus constitutionem si vis, consule inter Anecdota Marteniana tom. 4. col. 319.*

DIFFIDARE, Eadem notione, Willelmus Malinesbur. lib. 2. Hist. Novellæ. *Nec modo more nativum amicitiam suam interdicere, quod diffidare dicunt.* Egidius Parisiensis MS. lib. 3. Karolini.

Diffidare Ducem, Martenique edicit habendum.

° DIFFIDARE, Abbellis veteres Mutinensium ad ann. 1238. apud Murator. tom. II. col. 74. *Et tempore Marchio Estensis misit dominum Ludovicum de Petreanis episcopum et armigerum probum ad diffidandum Commune Bononiæ, et misit quantum balliarum.*

DIFFIDENTIA, Gall. *Deffiance*, [vel *Defi*, Provocatio,] apud Baldric. Noviom. lib. 3. cap. 74. Gaufr. Malaterram lib. 3. cap. 31. Egid. de Roya ann. 1296. [in Actis SS. Junii tom. 4. pag. 602.] etc.

° DIFFIDENTIA, apud Caffarum in Anna. Genuens. ad annum 1162.

° DIFFIDATIO, Eodem significatu, in Charta translationis Ecclesie Collegiate Ruremundum e Monte S. Odilia, in Actis SS. Maii tom. 2. pag. 317. in Concil. Hisp. tom. 3. pag. 528. apud Murator. tom. 12. col. 489.

° DIFFIDARE, in Confeder. civitat. imper. ann. 1285. in Gudens. Syllog. pag. 489.

° DIFFIDATIO, in Charta ann. 1361. e Regesto 90. Chartophylacii Regii Ch. 608.

° DIFFIDARE, in Constitut. Henric. Imper. ann. 1290. art. 9. Pertz. Leg. vol. 2. pag. 267.

° DIFFIDAMENTUM, apud Rymerum tom. 6. pag. 218.

DIFFIDUCIARE, ut *Diffidare* Ivo Carnot. Epist. 22. *Me Diffiduciasis, et bona Episcopalis domus diripienda adversariis nostris exposuisti.* Utuntur Matthæus Paris, Conradus Uspersensis anno 1177. [Arturus Dux Britannie in Homagio ad Philippum Regem Franc. ann. 1202. apud D. Brussel de Feudorum usu tom. 1. pag. 328.] Guaferrus in Vita S. Caroli Comit. Flandr. n. 54. etc.

DIFFIDUCIA, Epistola Livonis Regis Armenie in Gestis Innocenti III. PP. pag. 127. *Sine Diffiducia facta contra nos dentes acuerunt, etc.* Plura de diffidationibus vide apud eundem Molinum loco cit.

° DIFFIDARE AD OS, Aliquem coram ad certamen evocare, Gall. *Deffier en face*. Lit. remiss. ann. 1356. in Reg. 85. Chartoph. reg. ch. 188. *Cum Droco dictus de Fieffes miles Petrum de Bays ad ejus os Diffidasset, etc.* Vide in hæc voce.

° 2. DIFFIDARE, Declarare aliquem a fide, quam debebat, defecisse. Sent. contra Florent. ann. 1313. apud Lam. in Belle. erudit. inter not. ad Hist. Sicul. Bonincant. part. 3. pag. 222. *Tanquam rebelles et proditores imperii et læsæ majestatis crimine reos de toto Romano imperio exbannimus et Diffidamus.* Unde *Diffidamentum*, Ipsa declaratio, ibid. pag. 224. *Ab hujusmodi tamen sententis, condemnationibus, Diffidamentis et bannimentis, etc.* [Formula vulgaris in Constitutionibus Imperatorum, c. g. Pader. II. ann. 1229. art. 5. ap. Pertz. Leg. tom. 2. pag. 214. ann. 1232. ibid. pag. 488. lin. 2. ann. 1312. pag. 536. in. II. Diffidatio, ann. 1313. ibid. pag. 548. lin. 49.]

° DIFFIDATIO, Damnum quodvis. Charta Engelb. episc. Leod. ann. 1361. inter Instr. tom. 5. Gall. Christ. col. 382. *Capitulum singularesque canonici ecclesie S. Petri montis Odilia, nostre diocesis, audita nostro reseravunt, quod data coram ecclesia in loco deserto... situata, ac illius canonici... per malignorum prædationem auct raptorum incursum, de prædationibus, nocturnis egressibus, rapinis, Diffidationibus et invasionibus corporum et bonorum, etc.* Diffidat, eadem, ut videtur, notione, in L. I. remiss. ann. 1376. in Reg. 108. Chartoph. reg. ch. 306. *Feust bonnes paix et accord traitiez entre nous et Eddouart d'Angleterre, et que ledit Jehan après les Diffidatelles et ennemis, qui depuis ont esté meue et continuées, etc.* Alia notione, vide in Diffidare, nempe pro Ad pugnam provocacione, quo significatu *Diffidatelles* et *Diffiance* a nostris usurpantur. Lit. remiss. ann. 1397. in Reg. 102. ch. 248. *Après lesdites Diffidatelles, le suppliant feust alé en la compagnie d'iceulx Triguebuc, et comme leur ami et complice en cellui cas se feust armé, etc.* Charta Joan. reg. ann. 1361. ex Memor. D. Cam. Comput. Paris. fol. 23. v. *Nonis cronis entendu que aucuns nobles et autres de nostre royaume d'issent estre privilegies ou accusés de user de Diffiances et de guerres les uns contre les autres.*

° DIFFIDATOR, Qui ad certamen evocat. Conc. Terracon. ann. 1282. apud Marten. tom. 7. Ampl. Collect. col. 279. *Decernimus excommunicationis sententiam subiacere, et per ipsum dacesanum aut rectorem loci illius, ubi ipse Diffidator fuerit, excommunicatus, ab omnibus ceteris.*

° 1. DIFFIDATUS, Desperatus, expositus, cui nulla superest vivendi fides. Perusinus in Vita B. Columbe Reutur. tom. 5. Maii pag. 397. *Infirmate gravi laborans... Diffidatus est.* Acta B. Thomassi Camald. n. 15. Martii tom. 2. pag. 591. *A quinque medicis fuerat de salute Diffidatus.* Vide alia notione in Diffidare.

° 2. DIFFIDATUS, Rixarum amans, qui alterius querelam pretio ductus suscipit, nostris alias *Diffieur*. Steph. de Infestura MS. ubi de Innoc. VIII. *Missum fuit proclama per urbem, quod*

omnes malefactores, homicidæ et Diffidati pro quibuscumque criminibus revertentur ad urbem, et ita factum fuit copiosiorum Diffidatorum et facinorosorum pariter per urbem ambulantium armatorum. Charta ann. 1424. tom. 2. Hist. Leod. pag. 445. *Gens qui poursuivent de jour en jour les tavernes, joueurs de sauz deis, mancheurs, Deffieurs, harballeurs de gens pour argent ou autrement, etc.* *Deffiar* vero, Infidelis, a fide Christiana alienus, in Poem. de l'Ordene de Chevalere.

Puis a demandé le conduit
Perru la terre Deffoe,
Sateledina li a jurée.

Infra appellatur *Paiennie*.

° DIFFIDENTIA, DIFFIDENTIARE, etc. Vide *Diffidare*.

° DIFFIDIUM, a Gallico *Deffi*, Scheda provocatoria Stat. pro universit. Aurel. ex Cod. reg. 4223. A. fol. 67. v. *Sunt nonnulli, qui alios studentes diffidant, bellum sibi, ac si essent principes, barones vel milites, indicendo, vel per alium seu alios Diffidium sibi mittunt.* Vide supra in *Diffidare*.

DIFFIGURARE, Figuram auferre, delere, deformare, Gallis, *Deffiquer* quel que un. Lex Longob. lib. 1. tit. 25. § 41. [Roñ. 346.] *Si quis caballum alienum apprehenderit, ipsumque Diffigaverit aut circinaverit, etc.*

° Eadem notione nostri dixerunt *Deffacer*, et *Deffacier*. Vultum alicui lacere, vulgo *Deffisager*. Lit. remiss. ann. 1463. in Reg. 129. Chartoph. reg. ch. 168. *Le suppliant donna ung coup a icelle femme euvron la teste... laquelle lui vint couru au visage lui cuidant Deffacer.* Alia ann. 1450. in Reg. 184. ch. 122. *Iceillus Robinet... frappa a revers de son espee Pierre Roussel et lui fendit le visage entre le nez et la bouche, tellement qu'il en est a jamais comme tout Deffacié.*

° DIFFIGUUM, Difficultas, f. pro *Diffugium*, effugium, Gall. *Subterfuge*. Testam. Amari comit. Valent. ann. 1277. ex Cod. reg. 6008. fol. 9. r. *Et si per eum possessum aliquid seu saisium esse aditum partis alterius, utriusque, etc. illud sine dilacione et Diffiguo restituitur et emendatur.*

° DIFFINIMENTUM, *Deffis*, quæ fit per compositionem. Charta ann. 1103. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 261. *Hæc est Carta de diffinimento et quiritimento, quod Raymundus Guillelmus episcopus Nemausensis et frater ejus Bernardus Guillelmi fecerunt domino suo, scilicet Guillelmo Montispessulano. Vide Finis 1.*

° DIFFINIO, [Difinire] Gall. Rotonmag. ann. 1224. *Feux c'estes, quam communis assensu Diffinimus p. P. B.]*

DIFFINIRE, [Dimittere] quasi per compositionem. Vide *Finis* 2.

° DIFFINITAS, ut *Diffinimentum*, Charta Paldulfi presb. Capue ann. 1024. tom. 1. Hist. Cassin. pag. 38. col. 2. *Per legalem Diffinitatem hæc concessimus.*

° DIFFINITIVUS, pro *Definitivus*, Charta Caroli IV. imper. ann. 1356. ex schedis Pr. de Marauques. *Et si per Diffinitivum sententiam apparuerit declaratum et sententiam fuerit.*

° DIFFINITOR, in Bullario Carmel. pag. 169. col. 1. Idem qui supra *Definitor*.

° DIFFINITORIATUS, Officium *Definitoris* in eo Bullar. ibid.

DIFFIRMARE, Recludere, aperire, Gall. *Defferrer*. Miracula S. Aigulfi cap. 6.

vere consilium, inquit Hist. lib. 1. cap. 39. *proximorum Diffugia. In penarum aeternarum Diffugio laborare*, in Vita S. Senorinae, April. tom. 3. pag. 78. hoc est, Laborare timore supplicii aeterni, ad illud vitandum et effugiendum.

DIFFUNCTIO, DIFFUNCTUS. Leges Henrici I. Regis Angliae cap. 70. § 16: *Mulieres, quae fornicantur, et partus suos extinguunt, et eas, quae secum agunt, ut utero conceptum excutiant, antequam Diffunctio MSS. Diffunctori, usque ad exitum vita remoretur ab Ecclesia, nunc clementius, Diffunctus decem annis peniteat. Quae mendo non carent.* Wilkins: *Antiqua Diffunctio... nunc clementius diffunctor.*

DIFFUTARE, Disputare, in Gloss. MS. Regio Cod. 1014.

DIFORMARE. Vide *Deplasmare*.

DIFOSOT, Species corvatae vel pensationis. Tabularium Rothomense *Hae- thoiam femina vendit Convoioni aliuas terras in luh, in alode, dicombito, sine redentione unquam, dicofrit, Difosot, dicoharch et sine ulla re. Vide Dicofrat.*

DIFRAX, Διφραξ. Gloss. Lat. Gr. Sangerm. MSS. Janus in Supplemento Antiquarii explicat *Biceps*. Eustathio *διφραξος οξυς*, idem sunt, quod *αριμαξος*, quorum pars interior similis est exteriori, Gall. à deux envers, à deux faces. A facie, Difrax melius quam *Difrar* legeretur. Vide *Bifax*.

DIGA. Vide *Dagger*.

DIGAMMOS, dicitur de litera γ. cum idem sonat acque Digamma, in novo Tract. diplom. t. m. 3. pag. 184.

DIGAMUS, Secundae uxoris vir, in Glossario Sangerman. MS. num. 501. Vide *Digami*.

DIGENUS, pro *Decanus*, Gall. *Doyen*. *Decanus autem claustralensis, et Digenus forensis cum Camerario, in consuetud. Monasterii S. Pauli Romae apud Marten. de antiqua Ecclesia Di. ciplina pag. 348.*

DIGENUS, Duplicis generis. Ruodlieb. fr. 13. vers. 16.

Rubeta fundiola, truta digena, rufa vel alba.

DIGER, Lex Salica tit. 61: *Ut pro medietate quantum de compositione Diger est, aut quantum Lex iudicat, illi tres solvant.* Codex Regius, uti monet Bignonius, pro *Diger est*, habet *dederit*, forte, inquit, pro *dedisset*. Sed videtur legendum *Digens est*, pro *indigens*: agitur enim eo capite de homicida, qui non habet, unde totam legem implere valeat: quod enim ei deest de multa aut compositione, a parentibus persolvitur.

Diger vel *Deger* vox Germanica apud Saxones restat, pro *Sufficiens*, quantum satis est, usitata. Locutio itaque illa: *Quantum pro compositione Deger est* idem significat ac *Quantum pro compositione sufficiens est*. Ita censet Eccardus, apud quem videre potes varias huius vocis in diversis MSS. lectiones. Vox *Diger* rursus occurrit in loco non minus intricato, apud Mabill. de Re Diplom. lib. 6. Charta xi. in Placito videlicet Theoderici Regis ann. 680. ubi sic legere est: *De anno triginta et uno semper tenuissint et possedisint, nec eis Diger nunquam fuisset, nec alius exinde non redibit, nisi edoneo sacramento.* An hic conveniat Eccardi interpretatio videat lector oculatus.

DIGERERE, [Explicare, ordinare, evacuare. DIF.]

DIGERIES, Digestio, evacuatio, Joanni de Janua Glossa Manuscriptae *Digeries*, évacuation. Occurrit in leg. 1. Cod. Th.

de Suariis (14, 4). Utitur etiam Macrobius lib. 1. Saturn. in Praefat. [*Digestio* pro expositione per ordinem, clara et distincta sumitur in Epistola Sergii II. Papae ann. 844. apud Miraeum tom. 1. pag. 647. col. 2. qua notione verbo accipitur verbum *Digerere*, non tamen *Digestio*.]

DIGESTIM ALIQUID SCRIBERE, hoc est, ordinate apud Prudent. Peristeph. lib. 2.

DIGESTUM, Ita vocant JC Pandectarum librum. Uguccio: *Digestum, quidam liber legalis sic dicitur propter legalia praeccepta, id est, excellenter Digesta: unde Digestalis, est pertinens ad digesta. Digestum est quaecumque scriptum.* Tertullianus lib. 4. adversus Marcionem, *Lucæ Digestum, illius Evangelium vocat.* Eidem lib. de Anima *Digerere*, est conscribere. Glossae veteres *Digestis, Conscripitis Digesta, Descripta. In litteras Digerere*, apud Trebellium in Claudio. Ita *Digerere*, pro *Exprimere*, in Cod. Th. leg. 2. de Senator. (6, 2) leg. 4. de Conlat. transl. (11, 22) et alibi. Cujacius ad tit. de Excusat.: *Digesta dicimus, quae economiam illam habent, et intelligimus Digesta, susque titulis apte distincta, sicut Digesta, responsa Modestini.* Glossae Nomicae MSS.: *Διγέτωρ, διαρρηκτικός.* [Suppl. Antiq. Digestum, διαρρηκτικός, Disputatio.]

DIGETISTA, Eidem Uguitioni, *Qui docet digesta, vel docteur. Maître de Digeste*, in veteri Gloss. Lat. Gall. Guaiterus Mapezius, qui floruit sub Henrico II. Angl. Rege, de Extremo iudicii die.

Capitale dicitur, qui val quales estis, Quod in hoc iudicio facere potestis. Tunc non est aliquis locus hic Digetistis. Idem enim Deus sic iudex, iustus, Iudicabit iudices iudex generatis.

DIGHA, Pugna, sica, Gall. *Dague*. Stat. capit. S. Petri Insul. ex Reg. H. ejusd. eod. fol. 340. *Quia nos decanus et capitulum ecclesiae Insulensis, nonnullis nobis subditos, contra honestatem ecclesiastici status, cum cullellis oblongis et Dighis quotidie incendere persequuntur. Mandamus ne amodo quicumque presument deferre sub vestibus aut alias cullellos oblongos, Dighas sine quacumque alia arma. Vide supra *Dagha*.*

DIGITABULUM, Gloss. Lat. Gr. *Digitali et Digitabulum*, *Διγυτάβουλον*, id est, digitorum involucrium. Joan. de Luca *Digitalabulum, instrumentum, in quo digitus intromittitur, quod et Digitale dicitur.* Apud Varron. lib. 1. de Re rust. cap. 56. *Digitale* occurrit, ubi Scaliger ex MSS. *Digitalabulum* reponendum scribit, Gloss. Lat. Gall. *Digitalabulum, Deel à mettre ou dou pour queudre.* Occitanis *Didal*.

DIGITALE, Theca, in modum digiti confecta. Gloss. Gr. Lat. *Διγυτάβουλον, Digitalis*. Acta Inventionis S. Stephani Episcopi Calatini, in Sanctuario Capuano, ubi de articulo digiti manus benedictae, qui in Ecclesia Calatina asseruabatur: *custodiebatur autem in sacario sub Digitali argenteo modulo.* Vide *Digitalabulum*.

Dottier, in Lit. remiss. ann. 1454. ex Reg. 184. Chartoph. reg. ch. 476. *Le suppliant print furtivement... aucuns anneux ou verges d'argent, estans en ung Dottier.*

DIGITALIS, Anulus. Ruodlieb. fragm. 8. vers. 67.

Ludendo proprium cito perdebat Digitalem, Quem trahit a digito, jaciebat eique rotando.

Adde vers. 63. et fragm. 3. vers. 382.

DIGITAMENTUM, Papias: *Digita-*

mentis, id est, Libris pontificalibus Melius Indigitamentis. Indigitamenta quippe sunt Libri Pontificum, in quibus Indigitabantur nomina indigetum seu falsorum Deorum Servius in 1. Georg. *Nomina Numinum in Indigitamentis inventiuntur, id est, in libris pontificalibus, qui et nomina Deorum et rationem ipsorum nominum continent.* Omissione secundum in perperam factum est *Digitamentis*.

DIGITARE, ut *Indigitare*. Gloss. Lat. Gr. Sangerman. *Digitare, Διγυτάβουλον*. Digito monstrare.

DIGITARIUM, ut *Digitabulum*, Gall. *Dé, ainas Déaul et Del. Mirac.* S. Hyacinthi tom. 3. Aug. pag. 370. col. 2. *Puer quatuor annorum... casu Digitarium, alias naperstek, deglutit.* Glossar. Lat. Gall. ann. 1348. ex Cod. reg. 4120. *Theca; Gallice Déus et Déaul, id quod mulier habet in digito.* Lit. remiss. ann. 1389. in Reg. 138. Chartoph. reg.: *Il prit sa saunture et sa tasse, en laquelle avoit... un Del a queuldre.* *Ynctes vero quantum digitis capi potest, in Chartul. Latinae, fol. 241. v. Quicumque eam scel audit Laigny à destail, il doit par chacune semaine de l'an au jour de Vendredy deux Doictes de seel.*

DIGITELLUS, qui et *Auricularis*, Uguitioni.

DIGITILE, Bulbengero, Virgula aurea vel argentea, digitis similes. Anastasius in Valentino II. PP. pag. 163. *Murenam, in quo pendent hyacinthinae 13. Digitile aureae novem pendent in filo aureo.*

DIGITUS, Papias et Agrimensoribus, *Minima pars agrestium mensurarum, habet ordei 4. grana.*

Eadem notione accipi videtur, *Doys*, in Stat. Confrat. S. Pauli Paris. ann. 1332. ex Reg. 66. Chartoph. reg. ch. 1121. *Item aultit siege a quinze pources souffissamment pelez: qui sont les premiers assis et serviz, à un Doys des plus riches hommes.*

DIGITUS AGRÆ, est sexta decima pars pedis. Ita Frontinus lib. de Aquaeductib.: *Aquarum moduli aut ad Digitum, aut ad unciarum mensuram insituti sunt.* *Ubi autem Digitus, ut convenit, sexta pars pedis videtur.* Vide leg. 3. D. de Servit. rust. (8, 3).

DIGITUS IMPEDIENTIS, in Legib. Anglorum et Weimorum tit. 5. § 8. *Verpus dicitur.*

Ostendis Digitum, sed impedicum.

Glossar. Provine. Lat. ex Cod. reg. 7257. *Del, Provine. Digitus salutaris, a salutando; impudicus, leucus, amularis qui et medicus.* MSS. vide Esidor. Origin. lib. 11. cap. 1. et 2. et 11. Idem qui.

DIGITUS MEDICINÆ, in Loge Bepoar tit. 3. cap. 1. tit. 1. 2. 3. Longob. lib. 1. tit. 7. § 13. Roth. 55. et in Legib. Aelfredi Regis cap. 49. Idem etiam qui.

DIGITUS MEDICINÆ, ET MEDICUS, in Loge Saxoni cap. 1. § 13.

Medicinalis, apud Macrobius lib. 7. Saturnal. cap. 11. *Cur sibi communis assensus anulus in digito, qui minimo vicinus est, quem etiam Medicinalem vocant, et manu praecipue sinistra gestandum esse persuasit.* Acta S. Arnulphi tom. 3. Aug. pag. 256. col. 2. *Contigit ut... in manu vulneratus duos amitteret digitos, medium et Medicum.* Doiz mire, in Mirac. S. Ludov. edit. reg. pag. 470. *Laquelle Nichole... quant ele s'estevilla ele se trouva si perdue en toutes les parties de son cors, que ele n'en sentoit riens, fors sanz plus en deux doit de la main destre, c'est*

asvov en cela qui l'en apele Miro. et en celui que l'en apele le moien ou le loic. Lat. remiss. ann. 1147. in Reg. 178. Char. top. reg. ch. 210. *Dixellu cop fat bieac lelt Pierre in Dig medicinal de sa main dextre. Le petit Doyt nomme le cadere.* apud Monstrel. 1. vol. cap. 106.
 * **DIGITUS INDICIALIS.** Index. Acta S. Lamin. tom. 1. Aug. pag. 588. col. 2. *Jam dicitur (demon) strans permansit donec digitus indicialis usque ad juncturam unguis totus erematus est.*
 * **DIGITUS NUMERANS.** Index. apud Martini in Vitas. Med. tom. 2. Jan. pag. 78. col. 2.

Inclusus Digito in nobis Numerante tenebat. nec poterat ducto pollice tunc dare.

DIGITUS SALUTARIS. Index. Su. tot. 10. et Pollicem. quo salutabant.

* **DIGITUS AURICULARIS.** Isidor. Orig. lib. 11. cap. 1. sect. 71. *Quantus Auricularis pro eo quod eo aurem scalpi solet.* Richerus Histor. lib. 2. cap. 50. *Decidit tunc cum inter Auricularem ac ut darent occultatum. ejas cibo sumendo reversit.* Vide *Digitellus.*

DIGITUS. Liber digito scriptus. Ratt. bertus de C. sub S. Galli cap. 11. *Precedunt aut in scriptorum Digiti offeruntur.* etc. Eckardus. *Cum omnia orbis calipnus Sicuturum Digito muretur.*

* **DIGITI ABSCESSIO.** Truncatio. vel Excisio. qui multatam. pluribus dicitur in Leg. Alam. cap. 65. in Additamentis ad eandem Legem apud Baluzium tom. 1. capitular. col. 89. in Lege Bajwar. tit. 3. cap. 1. tit. 4. et 5. in Capitularibus Caroli M. ex Lege Salica tit. 31. Halem. tit. 22. solidorum 15. *multa pectitur homo ingenuus. qui femina ingenua manum aut Digito strinxerit.*

DIGITO ET LINGUA PROMITTERE. Jus togatae S. non. cap. 18. § 3. *Illi promittentem Digito et lingua ratihabentem in iure et damno.* Cap. 28. § 4. *Item cassalli si conferat alteri dominus Digito vel lingua sibi promittat eadem.* *Idem.* id est. solenni promissione et scripto. *Digito cautionem prestare.* Sp. Sam. saxoni. um. lib. 2. art. 15. § 1. *qui coram iudicio causam inchoaverit. nec ipse varendam prestare oportet. et Digito cautionem prestare pro eo. ne unquam alius de cetero eundem impetret in dicta causa.* Mox. *Carere manu dextra. cum qua varendam ponalit.* Hae etiam pertinet. Charta Leodeg. Archiepisc. Brementis ann. 1088. *Ad hoc Comes F. Advocatus Ecclesie. qui consuetudinem traditionis. sacris reliquiis impositam. et mos est. abstulit. et ab ipso Gerardo per Dignitatem extensionem promissionem confirmationis accepit. Ana. Charothicam abstulit. et confirmationem Digito. ut mos est. Sarombus. fecit.* Regestum Bigorensis Comitatus ex Camera comput. Paris. *Et vestit eam cum Digito suo.* Huc etiam forte pertinet vetus Charta sub Philippo J. Rege Franc. apud Garbellum in Episcopis Magalon. pag. 30. *Et secte gratitum. et condon. et quantalem. va dedit ad Berardum. et ad infantes suos in Digito ad feodum. propter hoc fuit Bernardus homo de prelo Gotofredo. etc.* Vide quae ex Bencompagni Arte Dielaminum damus in voce *Chirographum.* [22 et Hall. Glössar. Germ. col. 499. voce *Finger.*]

DIGITI MUTILATIO. Inter penas a Lege statutas. Vide Walsingham. pag. 124.

* **DIGLADIABILE OBITUM.** Crudele. infestum Willelmus Malmesburg. in Vita S. Wulstani Episcopi Vigorn. Januari tom. 2. pag. 244. *In cujusdam Ecclesie*

dedicatione sermonem fecera. ad populum. in quo multa de ceteris. plura de pace dixerat. quo commoti nonnulli. qui Digladiabilem dissidebant odio. offensas utrimque donavere.

* **DIGLADIABILE DISCIDIUM.** id est. inexplorabile. in Hist. Translat. S. Corneli tom. 4. Sept. pag. 183. col. 2.

* **DIGLADIARI.** gladio transigi. Cardinalis Aragonus in Vita Alexandri III. Pape. apud Murator. tom. 3. pag. 493. col. 1. *Et quia pro nimia locorum angustia pars nostra nec fugere poterat nec reculari. pariter comprehensi sunt ungeri tanquam greges in orbe unum. Quod plura? Nive Digladiati sunt a saviis Turcorum. Arabum. et multis ac variis divitiis expositi.*

* **DIGLADIATIO LINGUAE.** Convicium. maledictum. quomodo dicitur *Un coup de langue.* Chartal. Curtus. Abb. vil. ad ann. 1403. *Multis iurgis et linguae Digladiationibus indultum est.*

* **DIGLEMA.** La caragine. in Glossar. Lat. Ital. Ms.

* **DIGLUBARE.** Vide *Deglubare.*

1. **DIGMA.** specimen rei. *Eschantillon.* Monstre. in leg. 9. Cod. Th. de Suariis. (14. 4.) *Indicium et Proba.* apud Ammianum lib. 27. extremo. Harpocration. et ex eo Mos hopolis lib. 1. *Ἰση ἀρεθών.* Pag. 80. *Ἰση ἀρεθών το δεκαπέντε ἀρ. ἕκαστος τὰν πλοσούτων. καὶ ἑκάστον. τὸ δὲ τὰ δεκαπέντε ἕκαστος.* In portu scilicet Athenensium. ejus loci meminit Aeneas in Tactico. cap. 30. et Polyanius lib. 6. pag. 428.

2. **DIGMA.** Papis. et Ugotioni. *Urina.* ex Graec. *δύμαξ.* Indicium. signum. quod urina denotet febris qualitatem et intensiorem. Alias *δύμαξ.* sumitur pro armata insigni. Vide Notae nostras ad Crinamum pag. 451. Joanni de Janua. *Digma. est Dignitas. decus. gloria.*

* **DIGNABILIS.** Dignus. dignum habens. apud Marculfum lib. 2. formul. 42. et 44.

DIGNABILITER. Cum dignitate. in Epist. 44. inter Francicas tom. 1. Hist. Franc.

DIGNANTER. pro *Animo benigno.* Utuntur Vopiscus in Tacito. Sidon. lib. 4. Epist. 7. lib. 7. Epist. 16. Symmachus lib. 5. Epist. 65. et alii quosdam paulo recentioribus.

* [Regia *Dignanter* adimpleat dignitatem. (Nantoli. 21 oct. 877. mus. arch. dep. pag. 24.)]

* **DIGNARE.** Dignum reddere. Ital. *Degnare.* Sent. adv. Florent. ann. 1311. apud Lamium in Delic. erudit. inter not. ad Hist. Sicul. Bonnicont. part. 3. pag. 102. *Et ad haec per salutaria monumenta eos inducerent et Dignarent directionibus opportunis.*

1. **DIGNATIO.** Miscricordia. liberalitas. humanitas. vox frequens Tertulliano et Cypriano. S. Zeno Invitat. 5. ad Fontem. *O admirabilis et vere Divina sacrosancta Dignatio. ut quae parturit. non genuit. qui renascitur. plorare non nocet.* Lex ult. Cod. Th. de Privileg. eorum. qui in sacro Palatio (6. 45). *Quae. dum in palatio constituti sunt. aut Dignatione nostra quiesierunt. etc.* Supra. *donis nostris.* Vide Juretum ad Symmach. lib. 9. Epist. 63.

2. **DIGNATIO.** Gloss. Gr. Lat. : *Ἀτίμηξ. haec Dignatio. haec dignitas. honos. meritum. stipendium.* Gloss. Lat. Gr. : *Dignatio. ἀτία.* Qua notione vocem hanc usurpant Tacitus non uno loco. Cicero ad Attic. Epist. 10. lib. 10. Curtius. Seneca. Justinus. et alii. Vide Festum. Est praeterea titulus honorarius. in Episto-

lis S. Augustini. Ruricii. Arnulfi Lexov. et aliorum frequens. Willelm. Brito lib. 6. Philippidos.

Audiat et nostris placide sermonibus aurem Inclinare velit Dignatio vestra benignam.

* **DIGNATIVE.** Benigne. humaniter. Chron. Jean. Vitodurani in Thes. Hist. Helvet. pag. 8. *De gratia minus praecogitata et sperata sibi tam Dignative in su. absentia collata.* Vide *Dignatio* 1. et *Dignativus.*

DIGNATIVUS. Benignus. Vita S. Carthaci Episcopi num. 2. *De miraculis vero. quae Deus per eum. Dignativa sua bonitate. dignatus est mundo ostendere. etc.* (S. Bernard. lib. 5. de Considerat. cap. 8. *Dignativa unitas. qua homus noster a Dei verbo in unam assumptus est personam.*)

DIGNERIUM. Pastus. procuratio. prandium. ex Gallico *Digner.* seu. uti effertur in Usaticis MSS. Vicecomitatus Aquae Rotomag. *Digner. Il doit à icellui Dignance à le Viconté de l'Eau de Rouen à Digner 4. pains de Convent. 4. pichiers de vin en pos tous neufs. etc.* Charta Adami Meldensis Episcopi ann. 1288. ex Tabulario Ecclesie Meldensis fol. 82. *Item cum nos Episcopus Dignerium seu prandium. quod habebamus singulis annis super hospites nostros de Berciacio. habere volumus. etc.*

DISNERIUM. Charta Philippi Regis Franc. ann. 1275. in Tabulario S. Germani Pratensis. *Volumus quod dicti Religiosi nunc et in perpetuum liberi sint et immunes a quodam Disnerio seu prandio. in quo ipsi in domo sua ville de Montedin Praeposito nostro de Castrofortis annuatim tenentur.* [Jac. Bouillard in Hist. Sangerman. legit *Dinnerium.*] Vide *Disnare. Dejejunare.*

* **DISNARIUM.** Chartularium S. Vandregesilli tom. 1. pag. 1178. in Instrumento anni 1224. *Afferentes bladum et capones habebunt Disnarium suum.*

DIGNIFICARE. Dignum censere. Capit. Caroli C. [22 Synod. Metens. ann. 859.] tit. 24. § 8. *Et quemcumque illorum recta ratio Dignificaverit. digne honore suo fruatur.*

1. **DIGNITAS.** in Ecclesiasticis beneficiis. dicitur. quando beneficium habet administrationem rerum Ecclesiasticarum cum jurisdictione. vel ex eo. quod habet nomen dignitatis cum prerogativa in Choro et Capitulo. denique quando Constitutio vel Consuetudo Ecclesie habet. quod beneficium habeatur et repetatur pro dignitate. Ita Archidiaconi de Consuetudinibus cap. 1. lib. 6. [Singularis est locutio in Annal. Bened. tom. 4. pag. 259. ad annum 1018. ubi Abbas S. Martialis Oblicus dicitur. adfuisse ordinationi Amalfredi in S. Eparchi. Abbatem electi. *Stipatus Dignitate Monachorum.* hoc est. si bene conjecto. a Monachis Dignitate aut virtute conspicuus. nisi major Dignitatem hic pro ambitu sumi vel comitatu.]

2. **DIGNITAS.** Titulus honorarius. quo compellantur Reges. Vide Beshum in Comitibus Picav. pag. 257. et Casaubonum ad Pollionem pag. 463. 1. Edit.

3. **DIGNITAS.** Jus. privilegium. Chartularium S. Magdalene Castrodun. fol. 1. in Charta Theobaldi Comitis de Jura mentis. *Ne alicui liceret exhibere Sancta ad sacramenta faciendum in villa Castroduni. praeter Ministris praefate Ecclesie. omnibus duellis vel sacramentis. que in curia eorum. insumpta vel arramissa fuissent. Ne autem alicui deinceps praefatam Dignitatem illius Ecclesie infrin-*

Subnotation. cap. 6 pag. 14: *Rogo si simpliciter, et non dilemmatus, tanquam ad Crisum et Pyrrhum Locias... loqueris. Dilemmata interrogatio, qua dilemmate constat. Rufinus Parisinus de Fide cap. 52. Cum nos interrogaverint, utrum Deus procreaverit filium, necne, et acceperint a nobis responsionem, procreavit: statim adjuvant interrogacionem hujusmodi, quam Graeci dilemmatam vocant: Inventus, an sponte etc.*

¶ **DILESIDUS**, **DILISIDUS**, Vas, Fidejussor, Gallis *Cautio*, *Ripondant*, apud Lobinellum Histor. Britan. tom. 2. col. 70. *Dederunt supradicti venditores Dilecidos plus Berran et Caranton. Factum in plebe Werran an. Domini DCCCLXVI. Tabularium Rothomense: Tutoret vendidit Drevalioni campum juris sui in Condua plebe Rannac; et allegavit illi fidejussores sive Dilisidos in securitate istius campi Callegan, Jarnithen, etc. Idem Tabular. Dedit seu allegavit fidejussores et Dilisidos, etc.*

∞ **DILIENTARE**, pro *Diligentare*, verbum efflicum a *Diligens*. Chart. Lan-gob. ann. 752. in Brunetii Cod. Diplom. Tusc. pag. 543: *Si de jam dicta pecunia exire voluerit... aut ipsa pecunia non laborabo aut Dilientaro, pro eo quod ipsa pecunia demittere presumbere... tunc componere promitto, etc.*

DILIGARE, *Probare*, Papias.

¶ **DILIGENTER**, Ex vera affectione. Bartholus in Glossario ex Hist. Palaest. Fulcherii Carnotensis.

¶ **DILIGENTIA** *Beatorum Monachorum Arnenii (s. Ammonii) et Honorii...* quam breviter viro industri Theophilo dixerunt. Sic inscribitur Professio fidei vetus, quam exhibet Mabill. Analect. tom. 4. pag. 17.

∞ **DILIGENTIA** *REDARGUERE DE DILIGENTIA*, Negligentiam, seu incuriam exprobrare. Conput. ann. 1357. ex Tabul. S. ulfr. Abbavil. fol. 11. v. *Gal. eunt apud S. Richarium pro habendo plures actas et unam litteram facientem mentionem, quod domini mei non possunt redargui de Diligentia: et quod pars a versa tenet pro Diligentibus.*

∞ **DILIGENTIUM**, Preces pro mortuis, sic dictae quod ex dilectione, vel quod pro benefactoribus fundantur. Vide *Caritas* 2. Ordinar. eccl. Ambros. Mediol. ann. circ. 1150. ubi de Vigil. Nat. Dom. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. avi. col. 907. *Hora vero undecima ostiarius ebdomadarius, et alii duo minores sonant Diligentium... Postremo vadunt ad S. Michaelen in Hono... et eunte (subdiacono) super cimiteria cum septimanali cicendelario, ac dicente: Requiem aeternam. Et illo respondente: Et lux perpetua luceat eis. Respondet subdiaconus: Anime istorum requiescant in pace... Et sciendum est quia hoc Diligentium eodem modo fit in Epiphania, et eodem ordine.*

DILIGIATUS, Extra Legem positus, de Lege, seu Legis patrocinio ejectus, alias *Ulagatus*. Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 45. *Si quis Diligatus legalem hominem accuset, sanctam divinus vocem ejus. Laus Diligata, est vilis, spreus, cujusmodi sunt caelesti, exules. Vide Academicos Cruscanos et Pergaminum.*

∞ **DILIGIBILIS**, Amabilis, diligendus. Charta Hugon. M. ann. 137. tom. 9. Collect. Histor. Franc. pag. 721. *Tam domini Hugonis Francorum ducis, quam etiam Haldidis, ipsius amabilis et satis Diligibilis uxoris, etc.*

∞ **DILIGIBILITAS**, Amabilitas. Vita B. Coleta tom. 1. Mart. pag. 541. col. 2.

Placuit Altissimo pariter illi conferre multas concedentes gratias exterius in corpore... et gratissimam Diligibilitatem. Nostris Diliger, a Lat. Diligere, in Lit. Phil. VI. ann. 1346. ex Bibl. reg.: Nous mandons a touz que en fayssant les choses dessusdites voys (sic) obeissent a chacun de vous, Diligent et entendent.

¶ **DILIMPIDARE**, Clarum et limpidum efficere, purgare. Acta S. Leonis II. Papae Junii tom. 5. pag. 375: *Luna eclipsim pertulit. Post Coenam Domini nocte pene tota in sanguineo vultu laboravit, et nisi post galli cantum cepit paulatim Dilimpidari et in suum reverti respectum.*

¶ **DILINGUA**, quasi *Bilingua*, Duorum lingua. Theodorici Placitum anni 689. apud Mabillon. Diplom. lib. 6. Charta x: *Tam ipse (Amalaricus) quam Hamedia sua Dilinguas eorum dixerunt, scilicet ad jurandum villam, de qua litigium erat, a se possessam fuisse annos triginta et unum.*

¶ **DILISIDUS**. Vide *Dilecidus*.

DILITERE, pro *Deliterere*, apud Aldhelmum de Laude Virg. cap. 20:

Bestia Diliterit, qui pridem servire solebat.

∞ **DILIGARE**, *Solvere*, Gall. *Delier*. Charta ann. 1339. ex Chartul. S. Corn. Compen. fol. 144. r. col. 2: *Recognovit... vendisse bene et legitime Compendiensi ecclesie... garbas Diligatas, et omne jus quod habebat... in grangia ecclesie pronominate. Vide Diligare.*

DILONGARE, Ugitio: *Longare, longum facere. Unde Dilongare, diversis modis, vel diversas partes longare. Delongare, valde longare.*

DILORICARE, *Valde loricare*. Ugitio. [Latini est Loricae seu vestem quamcumque exuere. Sic Tullio, *Deloricare tunicam*, Apuleio *Deloricare vestem*, *Diloricatis statim pannulis, etc.*]

DILORIS *Vopiscus* in Bonoso: *Interrulas Dilores duas*. Quibus scilicet intertexta fila duo aurea, quae videntur lora appellasse, ait Cujac. ad leg. 1. Cod. de Vestibus holoser. lib. II. Vide Dissert. nostram de Nummis Imp. CP.

¶ **DILUCEBRE** *Dilucide*. Vita S. Celsi num. 12. Febr. pag. 403: *Longe lateque innotesci voluit Dilucebre.*

* **DILUCULUM**, [Tempus matutinum. DIF.]

∞ **DILUDIUM**, *Lo logo de rocho*. Glossarium Lat. Ital. Ms.

∞ **DILUVII** *MAGISTER*, Qui aquis et eorum aggeribus praest. Gall. *Maitre du deluge*. Consuet. Genovef. Mss. ad ann. 1283. fol. 56. v. *Laquele information fut fete diligamment par frere Haudoin mestre du Deluge et par Robert jadis clerc de la prevostie de Montelheri.*

¶ **DILUVIO**, Ablutio, expiatio. Diploma Roberti Regis Franc. in Anecd. Marten. tom. 1. col. 108: *Expedi ita pro nostri nostrorumque erratus Diluvione commoveri atque Sanctorum, etc.*

¶ **DIMACHAE**, Milites duplici genere pugnae habiles ut et equo et pedibus pugnare possent Graecis Δμάχα. Vide Turnebum lib. 19. Adversar. cap. 32. et Martini in Lexico.

¶ **DIMACHERI**, Qui duplici μάχα, seu gladio pugnant. De his vide Commentarios Trevolitanos mensis Mail ann. 1715 pag. 730. et 740.

∞ **DIMAGIUM**, **DISMAGIUM**, Perceptio decimarum, vel ager unde percipiuntur, Gall. *Dimage*. Passim occurrit in Chartulario S. Martini Pontisarenis.

∞ **DIMEMBRARE**, *Atourneir pison*, in Glossar. Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. reg. 4120. Vide supra *Demembrare*.

¶ **DIMEMBRATIO**, *Distractio*, divisio partis a toto, Gall. *Demembrement*. Charta Henrici Ducis Silesiae ann. 1318. qua renunciat juri suo in Marchiam Budissinensem, apud Ludewig. Reliq. MSS. tom. 5. pag. 536: *Ceterisque omnibus et singulis, juribus et pertinentiis universis ad ipsam terram, provinciam sive Marchiam Budissinensem de jure et consuetudine spectantibus, absque Dimembrations qualibet. Vide Demembratio.*

¶ **DIMENCHIATA** *TERRAE*, Agri modus, vulgo *Dimanchée*. Constat quatuor cartionatis. Passim legitur in Terrariis Cassae-Dei.

¶ **DIMENSUM**, *Demensum*, mensura. Nova Gall. Chr. tom. 3. col. 384. col. 1. ubi de Martino I. Abb. S. Vedasti Atebat: *Ludovicum Regem Francorum jubentem sibi apud eodem instrui convivium, solito Dimenso contentum esse docuit. Regibus olim, Principibus, Episcopis, aliisque debebantur convivia, qua Conradia, Procuraciones dicebantur: horum occasione ne nimium vexarentur Ecclesiae, ad certam duntaxat ferculorum, vini, panis, avenae, etc. qualitatem quantitatemque tenebantur: quod hic quidem Dimensum appellatur. Vide Conredium, Procuratio.*

∞ **DIMENTIRI**, **DISMMENTIRI**, *Mendacii arguere*, Gall. *Dementir*, alias *Desmentir*. Charta ann. 1218. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 60. col. 1: *Villelmus de Vico audivit quod Bertrandus et Stephanus Dimentiebantur inter se. Stat. Ver-cell. lib. 4. pag. 116. v: Et si quis Dimentitus dicat incontinenti alteri, tu mentiris; non solvat bannum ille secundus. Lit. remiss. ann. 1489. in Reg. 135. Char-toph. reg. ch. 852: Le suppliant respondit que plus ne le Desmentist et qu'il estoit homme marié, et estoit honte a lui de Desmentir un homme estant en mariage. Tanta erat inuptorum erga nuptos reverentia, celebs quippe erat, qui alterum mendacii arguebat. Unde *Redesmentir*, Mendacii redarguere, in aliis ann. 1372. ex Reg. 103. ch. 183: *Icellui Chienet desmentit ledit Adam; lequeli Adam, qui est gentilhomme... le Redesmentit semblablement. Vide Dimentire 2. et supra Dementitio.**

∞ **DIMERIA**, *Ager*, unde percipitur decima. Terrear. Castil. Dumbar. ann. 1463. In *Dimeria de Montmerle, etc.* Vide *Dimagium*.

∞ **DIMIARE**, f. pro *Dimidiare*, *Dividere*, in duas partes secare. Chartul. S. Petri Carnot. ch. 10: *Cum quindecim agripennis terre qui per singulos sunt Dimiandi triginta ibidem hospitantibus.*

* **DIMICULUS**, [Gladius, pugio. DIF.]

∞ **DIMIDIA** *AVENA*, Praestatio ditaidia, quae ex avenis domino pensitari solet. Charta ann. 1288. in Chartul. Domus Dei Pontissar: *Qui redditus tales sunt, videlicet tres Dimidix avenae ad Natale Domini persolvendae. Item ad ipsum terminum capo dimidius. Vide Avenagium 1. et Dimidium.*

∞ **DIMIDIALIS**, Canonicus, qui dimidium fructum percipit, Gall. *Sémprebendé*. Charta Joan. VIII. PP. ex Tabul. S. Gauger. Camerac: *Hec autem omnia superius scripta ad sexaginta fratres et decem Dimidiales constituimus. Vide in Praebenda.*

¶ **DIMIDIARE**, *Dividere*, in duas partes secare. Quid *Dimidias mendacio Christum?* apud Tertull. de Carne Christi cap. 5. Saepius apud Scriptores inferioris aevi. Sed et apud Ciceronem legitimus,

Mensis Dimidiatus, Dimidiati vericuli, etc. Vide Barthii Glossarium.

¶ DIMIDIATIO, Divisio, sectio. Tertull. adv. Marc. lib. 1. cap. 24: Unde hæc Dimidiatio salutis.

DIMIDIETAS, pro Medietas, in Chronic. Mauriniacensi lib. 2. pag. 372. [in Charta anni 1029. Tabularii Britannici Majoris Monasterii; et in Litteris anni 1306. apud Ludewig. Reliq. MSS. tom. 5. pag. 283.]

¶ DIMIDIUM, Mensura frumentaria, quæ majoris continet medietatem. Index MS. beneficiorum Eccl. et Dioc. Constant. fol. 10. vº: De redditu prædicto Presbytero debentur quinque Dimidia frumenti Constant.

DIMIDIUS, Vox in re monetaria non antiqua: cum enim nummi speciei præponitur, non auget numerum, sed de eo Dimidium demendum docet. Verbi gratia, quantus Dimidius solidus, est quartus solidus cum dimidio, et ita de cæteris. Lex Rip. tit. 20: Quinto Dimidio solidi culpab. judicetur. Tit. 24: Tertio Dimidio solidi culpab. judic. Tit. 34. § 3: Unusquisque octavo semisolido mulctetur. Tit. 58. § 9: Octavo Dimidio solidi culpab. judicetur. Fardus Alfredi et Godrini Regum cap. 4: Reddat 34. solid. cum Anglis et cum Danis tres Dimidias marcas. Leges Ethelredi Regis cap. 16: Reddat unusquisque 6 Dimidias marcas. In Speculo Saxon: Quartus Dimidius nummus.

Ita Græci τριτον ημιβολιον pro duobus obolis et semis, dicebant εζομον ημιτριζων, pro sex talentis cum dimidio, uti observatum a Casaubono ad Theophrasti Characteres. Vide Jac. Gothofredum ad leg. 4. Cod. Th. de Suaris (14. 4.), ubi de Semidecima, et infra in voce Nondecem. [Confer. J. Grummii Grammat. German. tom. 2. pag. 950.]

¶ DIMINICULUM, Diminutio. Joan. Capravianus in Vita S. Ercowaldi, April. tom. 3. pag. 788: Cum enim puer lectorem sine libro proferre cogetur, non solum quod magister ejus traiderat, absque obstaculo atque Diminuculo reddidit, verum etiam, etc.

DIMINORARE, Minuere facere, minuere, [Tertull. de Anima cap. 33: Diminuator illic ille. Occurrit etiam] in Charta Caroli Simplicis apud Aimoinum lib. 5. Histor. cap. 42.

DIMINORATIO, in Chron. Farfensi pag. 667. tom. 4. Fghelli pag. 663. [in Charta anni 1389. apud Miræum tom. 1. pag. 123. et in Præcepto ann. 828. Collect. Ampliss. tom. 1. col. 83. Vulg. Interpres Eccl. 22. 1. Confusio patris est de filio indisciplinato: filia autem in Deminoratione fiet.] Vide Minorare.

¶ DIMINUARE, Minuere. Lit. Caroli VI. ann. 1401. in Memor. F. Cam. Comput. Paris. fol. 91. vº: Domus auctoritatem et potestatem, vadia officiorum, servitorum et aliorum Diminuandi vel augmentandi.

DIMINUENTIA, Diminutio. Charta ann. 1171. apud Corbinel. inter Probat. domus de Gondi pag. 43: Item... sociis omnibus, qui per uris erunt, addere et diminuire de his, que superius scripta sunt, et secundum quod desiderint teneantur, et de ipsa Diminuentis sint absoluti.

¶ DIMINUERE, Sanguinem detrabere, venam incidere. Gall. Saigner. Libert. Pontis-Orson. tom. 4. Ordin. reg. Franc. pag. 640. art. 26: Si prætor aliquem man-daverit, dum ipse est in balneo, non terit coram ipso, donec cum ipse voluerit exire; ... vel si Diminutus fuerit, coram prætore non terit, donec Diminutionem impleverit. Id est expleto illo tempore, quo quis

post sanguinis detractionem domi sedere solet. Vide Minuere.

¶ DIMINUTE, De verbo ad verbum. Et quod Hieronymus Diminute Biblia translulisset, in Diario Belli Hussitici apud Ludewig. Reliq. MSS. tom. 6. pag. 202.

¶ Hanc interpretationem præstare nolum: ut ut est, Diminute, pro Summatim, breviter, legitur in Chron. Joan. Vitodur. in Thes. hist. Helvet pag. 1: Et si quando me contingat in prosecutione ipsarum aliquatiter exorbitare, ac metas plene meræque veritatis excedere, vel incaute, vel Diminute, vel superfue, seu præpostero procedere ordine, etc.

¶ DIMINUTOR, Diminuens. Infractores seu Diminutores hujus mææ elemosynæ, apud Th. Madox Formul. Angl. pag. 240.

¶ DIMINUTUS IN NATURALITATE, Non satis sanus, apud Scholasticos. Goclenii Lexic. Philosoph.

1. DIMISSIO, Morbi remissio, apud Cælium Aurelianum lib. 1. Acutor. cap. 16.

2. DIMISSIO, Locatio. Gall. Bail à ferme, apud Th. Madox Formul. Angl. pag. 148. Præsenti Dimissione in aliquo non obstante. Agitur de locatione manerii per quinquaginta annos, quod non obstante Dimissione a locatore recuperari poterat quovis tempore, si conventiones minime servarentur.

¶ DIMISSIO CARNIUM, Tempus, quo a carnibus vescendis abstinetur. Charta Phil. II. reg. Rom. ann. 1200. tom. 2. Hist. Leod. pag. 889: Otto diebus ante Dimissionem carniū, et octo post, ... ibi civis Leodiensis per civitatem libere, etc.

¶ DIMISSORIA, Legatum. Vide Dimittere.

DIMISSORIE LITTERE, quas Synodus in Trullo can. 17. ἀποστασας vocat, et clerici ab Episcopis impetrabant ut in alienam diocesim transirent, in ea manerent, aut ab aliis Episcopis ordinarentur. Gloss. Gr. Lat. : Ἀποστασας, Dimissoria. Harum mentionem agunt Canones Concil. Afric. can. 106. Concilium Arelat. v. can. 7. Capitulare Pipini Regis Italie ann. 783. cap. 8. Lex Longob. lib. 3. tit. 1. § 23. tit. 2. § 1. 2. [98. Pipin. 15. Carol. M. 6. 62.] Synodus Roman. ann. 826. can. 18. 21. Flodoardus lib. 3. Hist. Rem. cap. 23. pag. 485. cap. 25. pag. 510. Baldricus lib. 1. Chr. Camerac. cap. 51. Joannes VIII. Epist. 138. Formula vet. tom. 2. Concil. Gall. pag. 666. 668. 670. 673. et tom. 10. Spicileg. Acheriani pag. 639. Nomocanon editus a Joan. Bapt. Coteliero can. 295. etc. Vide præterea Sirmundum ad Sidor. lib. 6. Epist. 8. Ferrarium de Antiq. Eccl. Epistol. lib. 1. cap. 8. Baronium ann. 112. num. 8. Carolum Labbeum ad Synops. Basil. pag. 199. 200. 201. etc.

¶ DIMISSORIALES LITTERE, in Concilio Hispal. ann. 1512.

¶ DIMISSORIALIA, in Limano anni 1591.

DIMISSORIUM, Eadem notione interdum scribitur, ut in 3. Legis Longob. et alibi.

DIMISSORII LIBELLI, Juris-consultis, qui et Apostoli, et dantur ab eo, a quo appellatum est, ad eum, qui appellatur. Vide tit. Digest. de Libell. dimissoriis.

DIMITTERE, Relinquere testamento, legare, donare, usurpavit Lampridius, ut observavit Casaubonus. Hinc

DIMISSORIA, Legatum, seu donatio, in

Statutis Venetor. ann. 1243. lib. 1. cap. 39. lib. 4. cap. 2. 4. 5. etc.

¶ DIMITUM, Italis Dimito, Species panni crassioris. Hugonis Falcandi Hist. Sicul. apud Murator. tom. 7. col. 256: Hinc enim videas (in officina pannorum) amita, Dimitaque et trimita minori peritia sumptuque perfici; hinc exhibitiva uberioris materiæ copia condensari. [Pannus binis licis textus a Gr. &c. bis, et pistis, licium, filum stamini implicatum.]

* DIMORA, [Actio morandi: Prandio peracto, post aliquam Dimoram, recesserunt mulieres. (Diar. Burchardi, p. 322. an. 1488.)]

DIMORARE, Demorari, Gall. Demeurer, manere, morari. Vetus Chronic. Veronense apud Hieron. d'alla Corte, lib. 4. Histor. Veron. pag. 179: Quamvis in hac contentione diu Dimorant. [Glossar. Sangerman. n. 501: Dimorare, Deducere; sed puto legendum Dimovere.] Vide Demorari.

DIMOSSARIUM, Δημοσιάρχιον, Municipium, burgus respectu castelli, seu burgus, qui castello imminet. Innocentius III. PP. lib. 16. Epist. 98: Adiciens (Archiep. Patracensis) conquerendo, quod per dictum Principem et homines suos sede propria, et castro, et Dimossario Patracensi, possessionibus et fructibus earum, fuerat spoliatus. Iterum occurrit lib. 13. Epist. 165. Adde Rocchum Pirrum tom. 2. Notitiæ Sicil. pag. 150. Δημοσιάρχιον, apud Constantinum Porphy. in Tacticis, est municeps. Έαν Δημοσάρχιον, etc. Hinc patet leg. Dimossarium.

¶ DIMUS, Bimus. Gloss. Isid. et Papias.

¶ DIMUTATIO, pro Demutatio, in Instrumento anni 1152. apud Miræum tom. 2. pag. 1172.

¶ DINARADA, Vide Denariata.

¶ DINAMIDIUM, DINAMIDIA, Medicamentum, ut virtutibus pollens, a Græco δυναμις, de qua voce videndus Henric. Stephani Thesaur. Ling. Græc. tom. 2. col. 1708. edit. Didot. Richer. Histor. lib. 2. cap. 59. Die quadam de Dynamidarum differentis disputatum est, tractatumque uberius quid efficiat pharmaceutica quid vero cirurgica, quid etiam butanica. Ibid. lib. 4. cap. 59. Cum eorum in arte peritissimum Dinamida pharmaceutica, butanica atque cirurgica non lateant.

¶ DINARADA, Valor seu pretium unius denarii. Chartul. Celsin. ch. 689: De unoquoque manso a Paschate 1. Dinarada de cara. Vide Denariata.

¶ DINATA, an Modus agri, pro Denariata. Vide supra in hac voce. Charta ann. 1345. in Reg. 75. Chartoph. reg. ch. 533: Item Arnaldi offiera ducti loci (Montisfalconis) tenet feodum quatuor ortos, unum agrule et mediam et unam Dinatam unius orti. Rursum occurrit ibid.

¶ DINCHORU, Flandris, Præstationis species. Charta ann. 1286. ex Chartul. Namure. in Cam. Comput. Insul. fol. 42. vº: Et avoie avoec le tierch dou Dinchoru et le tierch des glines, etc.

¶ DINDIMUM, vel potius DINDYMUM, Mysterium, Templum. Vita S. Friderici Episc. tom. 4. Julii pag. 461: Ineptas fabulas detrans, seniores non increpans, minores non contemnens, habens fidei Dindimum in conscientia bona. Allusio est ad hæc Apostoli verba 1. Timoth. 3. 8: Habentes mysterium fidei in conscientia bona Angelonus Præfat. in Genesis apud Bern. Per. tom. 1. Anecd. col. 46.

Hic Patriarcharum clarissima gesta leguntur.
Mystica quoque nimium gravidis typicisque figuris
Signantur Christi, nostraeque et dona salutis.
Hic sacra nam sacra cornuntur Dyndima legis
Atque evangelica salpinx typica intonat orbi.

Papias: *Dyndima, Mons est Phrygiae, sacra
Mysteria, pluraliter dactinatur.* Notus
est mons Phrygiae Cibelae sacer *Dyndima*
nuncupatus, unde Virgilius:

O vere Phrygiae neque enim Phrygae, sic per alta
Dyndima.

Ad quem versum aspexisse videtur Paulus
Diaconus in Carmine de S. Schelastica
scribens:

Appetit alta poli, tempus dulcia sacri,
Dyndima perpetui appetit alta poli.

Hoc est excelsa caeli tabernacula, Templa
qua etiam notione *Dyndima* dixit
Erigodorus in Vita S. Wilfridi cap. 46.
ubi narratur secundo Romam petisse:

Transmissis tandem Jovialibus aequae cavernis,
Macarii penetrant rutilantis Dyndima Petri.

Epitaphium Josceranni Abbat. Floriacensis
apud Mabillonium tom. 5. Annal.
cap. 459.

Idus septenas Aprilis aprica tonebas
Cum subit excelsi Dyndima caesa poli.

* **DINERALIS**, Pretii unius denarii.
Charta ann. 1130. in Appendice Marce
Hisp. col. 1269: *Per sensum sacrariae do-
nent annuatim unam candellam Dineralem
praedictae Ecclesiae.* Vide *Denariata*
etiam in *Denariata*.

* **DINERATA** Vide *Denariata*.

* **DINERUM**, Vide *Disnerium* in *Di-
gnarium*.

co **DINGHOF**, Vide *Curia Dominicales*
in *Curia*. Locus iudicii, praedium ejus
domino jus placiti competit, jus ipsum
domini superioris. Chart. S. Gallens.
ann. 1257. ap. Neuga. t. Cod. Alemann.
tom. 2. pag. 346. *Ut curia nostra in villa
Kilcharten venditioni exponeretur. Cum-
que non apparet qui pro his offerat
120 marcas, proprietatem et dominium
doretur: curia memorata conventio
tali qua vulgariter dicitur *Dinchof*, s. t.
in villa Kilcharten cum omnibus atten-
entibus suis... vendidimus et tradimus.* Vide
Herrgott. General. Habsburg. tom. 2.
pag. 765. not. 2.

* **DINGNUS**, pro *Dignus*, ut *Stagnum*
pro *stagnum*, legitur apud Thomam
Mador in Formul. Angl. pag. 385.

* **DINIARE**, Denegare, Gallis *Denier*,
Refoer. Charta Pippini Regis Franc.
ann. 755. apud Felibianum in Hist. San-
cti Martini, pag. xxv. *Marina subitudo
debet esse Princeps, ut ea qua a Sacer-
dotibus Christi pro oportunitate Ecclesia-
rum Dei fuerint postulata solleter per-
cipere et congrua vel oportuna eis beneficia
eis non Deniare.*

* **DINIDOR**, Malus odor, in Gloss. Isid.
[Hinc corrigendus Papias in MS. Bitu-
l. ubi male *Dinior*. *Dinidor* enim a
Nidor dicitur manifestum est.]

* **DINISMANNUS**, Vide supra *Dienis-
mannus*.

* **DINGMILUS**, Qui diu colloquitur, a
Gr. *δύω*, et *μίλος*, colloquor aut conver-
sor, ut notant docti Editores ad Vit. S.
Rosa tom. 5. Aug. pag. 340. col. 2. *Rosa
angelum suum non modo custodem, sed
et congruam habuit amissimum; imo
pararium, symmastam, Dinomilum.*

* **DINOSCENIA**, Vide *Dignoscenia*.

* **DINOSIS**, *δύωσις*, Indignatio, Utitur
Martian. Capella lib. 5.

* **DINTELLUM**, Vide infra *Dintellum*.

III

* **DINTHIRE**, Picipare. Auctor Philo-
melæ v. 61:

Velox mustelaque Dintit.

* **DINUMERAMENTUM**, Professio feu-
dalis, qua scilicet quis feudatum praedi-
orum cum suis limitibus ac terminis,
atque adeo iuribus ac oneribus descrip-
tionem domino ex debito offert. Mol-
naeus in Consuet. Paris. § 8. Glossar. in
v. *Denombremant* num. 6. *Vassallus offert
Dinumeramentum, patronus petit edi et
ostendi sibi vetera Dinumeramenta et ins-
trumenta feudi.* Vide supra *Denombra-
mentum*.

* **DENUMERARE IN SEMETIPSON**, Ter-
tullian. Apol. cap. 1: *Certe damnati (ma-
lefici) merent: Dinumerant in semetip-
son. Mentis male impetus vel fato vel
astris impunit.* Hujus locutionis inter-
pretem habemus Tertullianum ipsum
lib. 1. ad Nationes cap. 1 ubi pro *Innu-
merare* in semetipson habet: *Exprobrant
etenim quod erant in semetipson. Dinu-
merare igitur in semetipson idem est,
quod facta quasi denumeratione facino-
rum sibi ea exprobrare.*

* **DINUMIUM**, seu **DINUMMIUM**, Vestig-
gal, quod fisco, vel reip. praestabatur
Alexandriae pro mercibus, quae impor-
tabantur vel exportabantur, a praesta-
tionis quantitate et modo, ut videtur,
appellatum, in l. un. Cod. de Alexandr.
Primat. lib. 11. (tit. 20. Theodos. Cod.
14. 27. 2.) Gloss. vet.: *Binio, δύνωμιον,
Biniones, δύνωμιον*, nostris *Doub.e*.

* **DIOCEA**, ut *Diocesis* Charta ann. 715.
apud Murator. tom. 6. Antiq. Ital. med.
avi. col. 371. *Ego Guntheram notarius in
curte regia Senensis inquisivi de Diocesa
illas et monasteria, de quibus intentio
inter episcopum Senensis civitatis, nec-
na et Arelatensem ecclesiam idemque episcopum
vertebatur. Interrogavi Senensis
presbitero... de Cujus Diocesa esset, aut
ad quem episcopum habuisset secretio-
nem.*

* **DIOCENSIS**, e diocesi. Cum ergo
moraretur in via suarum adium *Diocen-
sium*, in Vita S. Anselmi, t. 2. Martii
p. 325 E.

co **DIOCESA**, pro *Diocesis*, in *Diocesia-
nus*.

* **DIOCESANUS**, Qui est e diocesi,
Gall. *Diocésain*, idem qui *Parochianus*.
Stat. synod. Gund. episc. Lexov. ann.
1321. ex Cod. reg. 4653. *Docent saepe
diocesanos defferre infirmis, sanctum
Corpus Domini, nisi in necessitate, cum
sacerdos fuerit absens vel infirmus.*

* **DIOCESIANUS**, Episcopalis, ad *Dioc-
esani*, hoc est, qui diocesi praestit,
pertinens. Chartul. B. M. Graciae: *Nos
Philippus archiepiscopus Bituricensis ven-
ditionem hanc decima vini ratam et
gratam habentes, autoritate Diocesiana
confirmamus.* Charta Rob. episc. Langon.
ann. 1234. ex Chartul. Campan. fol. 206.
col. 1. *Salvo tamen nobis et successoribus
nostris episcopis Langonensibus iure Dio-
cesiano per omnia.* [Quis est e diocesi
in Constantia Vita Adalber. II. cap. 15.
Pertz. Scriptor. tom. 1. pag. 163. *Cur
redidit in sua diocesis et Diocesianis ea
qua synodali ac per hoc spirituali falce
rescanda erant, non rescarent.*]

* **DIOCESIS**, passim pro *Diocesis*.

* **DIOCLEIS**, Qui docet, doctor. Glossar.
vet. ex Cod. reg. 7613.

* **DIOCMITA**, Levis armatura milites,
qui ad perseguendum hostem ipsa levi-
tate habiles sunt, *αὐτὸς τοῦ δύνωμιος* dicti,
apud Capitolinum in Marco, et Ammia-
num lib. 27. Ita Turnebus lib. 25. Ad-

versar. cap. 18. Cassubonus ad Capitul.
et Henricus Valesius ad Ammian. *Διο-
πινα* apud Metaphrastem in Vita Atha-
nasii, et in Epist. Eccl. Smyrnensis de
Martyrio S. Polycarpi n. 7.

* **DIOCES**, Persecutor, in Onomastico
ad calcem Actorum SS. Junii tom. 5.
Est pro Graeco *δίοικτος*.

* **DIODUS**, Transitus, aditus, ex Gr.
δίοδος. Guillelmus Apuliensis lib. 2. de
Gestis Normannorum, de urbe Barensi:

... Quem clausa negabat
Undique septa mari, quod non est insula, terra
Exiguus Diodus.

Scholias Gregorii Nazianzeni Stel. 2.
pag. 87: *Δίοδος* ἔστιν ἡ εἰς μέσον ὄρων
τινῶν ὁδός, ἔχουσα ἕθρον εἰς τὸ καταναρῆ-
ζε ἕθρον μη ἔχουσα εἰσοδός.

* **DIOCESANUS**, Proprius diocesis
Episcopus, Gall. *Eveque Diocésain*. Oc-
currit in Synodo Pergami ann. 1311.
rubrica 11. apud Muratorium tom. 9.
col. 547. Ludewig. Reliq. MSS. tom. 6.
pag. 130. et alibi.

* **DIOCESIS**, *Διοίκησις*, dicebatur plu-
rium provinciarum praefectura. Balsam-
on in can. 9. Conc. Chalcedon: *Διοίκη-
σις* δὲ ἔστιν ἡ ποικίλη ἱεραρχία, ἔχουσα ἐν
ἑαυτῇ. Harum dioceseon mentio fit pas-
sim in Cod. Th. et Just. quae interdum
Tractus appellantur apud Marcellinum,
in veteri Provincialium Libello, edito a
Schonhovie, et in Cod. Just. et Th.
legibus, ab aliis indicatis. Quilibet vero
Diocesis, quae plures complectebatur
provincias, suas habebat Metropoles.
Regebantur singulae a Comitibus et
Vicariis: plures vero una et simul a
Praefectis Praetorio. Sed cum de hisce
Diocesibus viri docti hactenus ex insti-
tuto disseruerint, ad illos Lectorem
amandamus. Consulat igitur, si est
animus, Berterium lib. 1. Pith. cap. 2.
et Jacob. Gothofredum ad leg. 13. Cod.
Th. de Medicis, et in Topographia ejus-
dem Codicis part. 1. etc. Atque inde
manavit, ut

DIOCESIS dicerentur potissimum provin-
ciae, quibus praerant Metropolitanus,
vel Archiepiscopi, ut in Concilio Cal-
chedonensi can. 28. Anastasius in S.
Dionysio PP.: *Hic Presbyteris Ecclesias
divisit, et Parochias, et Dioceses instituit.*
Adde Baldricum Noviom. lib. 1. cap. 7.
Hincmarus Remensis: *Non solum Dio-
cesis, verum etiam Parochia mea inter
duo regna sub duobus Regibus habetur
divisa.* Guilebertus Lunicensis Episcopus
de Usu Ecclesiastico, de Archiepiscopo:
Cujus Ecclesia subscritur diocesis. Ab-
sive vero postmodum appellati Episco-
porum districtus, qui proprio vocabulo
Parochiae passim nuncupantur.

* **DIOCESIS**, Parochia. Guill. Brito
in Vocabul.: *Diocesis proprie est bap-
tismalis Ecclesiae territorium et gubernatio.*
Concilium Agath. can. 54. et Epaonense
can. 8. *Presbyter, dum Diocesim tenet,
de his, quae emerit, ad Ecclesiae nomen
scripturam faciat.* Concilium Aurelian.
IV. cap. 33. *Si quis in agro suo aut ha-
bet, aut postulat habere Diocesim, pri-
mum ei deputet suffraganeum, et Clericos,
qui ibidem sua officia impleant.* Capitula
Caroli M. lib. 7. cap. 355. [100. 465.]: *Pla-
cuit, ut unusquisque Episcopus per singu-
los annos cunctas Dioceses Parochiasque
suas circuire non negligat.* Messianus in
Vita S. Casarii Arelat.: *Venit ad agrum
Ecclesiae nostrae, ubi Dioceses sunt, qui
succentriones vocantur.* Ita Diocesim pro
Parochia curiana usurpant etiam Sido-
nius lib. 9. Epist. 16. Gregor. Turon. lib.
4. Hist. cap. 13. lib. 4. cap. 5. et lib. 7.

16

cap. 88. Concil. Toletanum. IV. can. 23. Capitul. Caroli M. lib. 7. cap. 49. [67.] Charta Ludovici Pii apud Ughellum in Episcopis Veronensibus, etc. vide Filescum lib. de Parochiis cap. 1. *Ducesane Ecclesia*. parochiales, in Concilio Tarracōnensi sub Hormisda PP. cap. 7. 8. 13.

† **DIÖCESIS LATERANA**. Paulus Bernriedensis in Vita S. Gregorii VII. PP. cap. 30: *Nam duo rustici non improbabili curiositate ducti, cum adventum novi Pontificis in Lateranam Diocesim contempissent, ad videndum eum mutis cohortationibus instigati ad Ecclesiam properant: quo cum pervenissent, inveniunt eum juxta altare Missarum solemniter celebrantem.*

DIOCEŒ. *Administratores*, apud Anastasium in Hist. Eccl. Glossæ Basilicæ. *Διοκρητής*, ἐστὶν ὁ ἐν τῇ θείᾳ διοίκησιν τὰ τοῦ ἀπὸ τοῦ πρῶτου, ἡγεῖται δὲ ὁ τοιοῦτος καὶ διοικητής, καὶ ἐντολέτης, καὶ συνέργος; *Duceta Ergastianorum*, qui operarius et artificibus præerant, in leg. 5. Cod. de Episc. aud. (1. 1.) et in leg. 1. Cod. Th. de Alexand. pleb. Primat. (14. 27.)

DIOCEŒ. *Διοκρηταί*, Publicani, collectores tributorum ac vectigalium, Leonis Nov. 61. Theophani in Chronico, Leonis Isauro ann. 24. Epist. Adriani PP. ad Carolum M. in Cod. Carolino 92: *Missi Græcorum duo Spatharii Imperatoris cum Ducitū, quos Latine Dispositores Siciliæ dicitur, etc.* His præerat Μέγας διοκρητής, cujus dignitatis mentio est apud Cantacuzenum lib. 3. cap. 14. pag. 333. et Codinum, de Offic. Vide Jacobum Gothofr. ad leg. 1. Cod. Th. de Alexandrina plebis Primat. (14. 27.) [67.] et Glossar. med. Græc. col. 312. a. et Append. 59. c.]

DIOGENES. Willelmus Apulienensis lib. 2. de Gestis Norman. de Romano Diogene Imp.

Diogenes cognomen erat, quia barba bifurcis.

Quasi διγενής, qui mento est bipartito.

† **DIÖGMITE**, idem qui supra *Dioemite*.

DIOMATUS. Charta ann. 1197. apud Ughellum tom. 7. pag. 1275: *Unam syndonem Franciscam Diomatam, unam syndonem cum friso magno, tres sindones Diomatas.*

* **DIONARIUS**. [Qui denarium non valet et denarius qui gratia nummi honorem suum amittit. DIE.]

DIOPRASIA, pro *Diaprasia*. Vide locum in *Orodona*.

† **DIORISMA**, Dethmitic. Græc. διορισμός; Fridericus in Vita S. Wilfridi, inter Acta SS. Benedict. sæc. 4. part. 1. pag. 723.

Ex hinc convulvere nimis Diorismata fortis Athleta, percussitque mali sophisnata civis.

* **DIOTHANATUS**, Bis mortalis. Charta Roger. II. episc. Catalaun. ann. 1062. inter Instr. tom. 10. Gall. Christ. col. 155. *Violentiam vero si quislibet illicita rapacitate ingesserit, excommunicationis gladio a catholica matris ecclesie corpore segregatus inter Diathanatos sortem miseriam infinitam excipiet.* [22 leg. Bothannatos]

DIOTINUM SIGILLUM. Charta Heccardi Comitis Augustod. apud Perardum in Burgundicis pag. 26: *Et sigillo Diotino... et sigillo de berillo, etc.* Fortè *Dioynchino*.

* **DIOVOLARIS**. Vide supra *Diabolaris*. **DIPACATUS**. Concilium Vaurense ann. 1212. *Decimus etiam vobis, quod si comes Fucensis noluerit stare placito illi, et vos*

postea non audieritis preces nostras pro eo, non erimus inde vobis Dipacati; id est, propterea pax inter nos rupta non erit.

DIPERTAGUS. Vide *Dipagus* post *Diptycha*.

† **DIPLANGIUM**. Vas duplex. Dioscorus *διπλότυλλον*. Priscian. lib. 1. cap. 19. *Amurea Diplangio cocta*. Vide Reine sium var. Lect. pag. 512.

* **DIPLARE**. [Duplicare, geminare. DIE.]

† **DIPLE**. Signum in libris presertim Ecclesiasticis ad distinctionem appositum. Vide Isidorum Orig. lib. 1. cap. 20.

† De *Diple* sive *antilambda* pluribus agit Brenchmāz lib. 2. Hist. Pandect. cap. 3. pag. 117. etc. Glossar. Lat. Ital. MS. *Dipla. La nota in testamenti.*

* **DIPLODIATORIUS**. [Duplicator vestium. DIE.]

† **DIPLOIS**, Διπλοῖς, Læna duplicata. Gall. *Surtout double*. Psal. 108. *Operiantur sicut Diplode confusione sua*. Legitur Paruch. 5. 2. in Actis SS. Junii tom. 1. pag. 791. Concil. Hisp. tom. 3. pag. 663. tom. 4. pag. 614. ubi hiijusmodi vestes Clericis prohibentur, quemadmodum et Monachis, in Statutis Cisterc. anni 1433. apud Marten Anecd. tom. 1. col. 1585. ubi pro *Diplodem*, perperam legitur *Diplodorum*. Variis habitus dicitur apud Leubnitium Scriptor. Brunsvic. tom. 2. pag. 300.

† **DIPLOMIS**, Duplicatus. *Planeta Diploda*, in Testamento Everardi Comitis ann. 837. apud Miræum tom. 1. pag. 21. col. 2.

* **DIPLOMA**. Vide [22] Append. Glossar. med. Græc. col. 60. et [10] lex.

DIPLOMATARIUS. Glossar. MS. Regium Cod. 1013. *Diplomatarius, Duplicator*. Infra *Diplomatarius, duplicator*. Sed legendum *Diplomatarius* ut apud Joan. de Janda. *Diploma, duplex locutio Diplomas, duplicatus, Diplomatarius, duplicator*. Perperam *Diploia* et *Diplomatarius* editum. [Gloss. Isid. *Diplomatarius, Duplicator*. Operam *Papias, Diplomasarius*. Græcè videtur *Diplomatarius* fuisse, qui duplex in se duplicatam chartam vendit, quæ ut abantag in diplomatis, unde et nomen invenerunt, ut *vinarius, olearius, librarius, pennisarius*, et hujus generis alia, qui *vinum, oleum, libros, pennis* vendit.]

* **DIPLOMATARIUS**. IMPELLI GALLI. Qui scribendis, legum, nostrorum diplomatis præfectus erat, comitis dignitate insignitus, nam prout qui *Comes notariarum* inscribatur. Epistaph. quod existat in ecclesia parochiali Pitiy. in *Boisla. Led. Joan. Avareco Biturigeno oratione comitiva dignitate Diplomatarius imperit Gallica pennis electorum dignissime oratione, etc.* ubi *sig. Id. Sept. etc. etc.* Vide in *Comes* 2.

* **DIPLOMUM**, *Gubernatum*. Gloss. Isid. An legendum *Diplomatium* pro *Gubernatum*. Vide *Diplomatarius*.

* **DIPLOMA**. [Sedes que duplicatur. DIE.]

† **DIPLORA**, *divisa vel separata*. Gloss. Sangerm. MSS. num. 501. *Mittis male, ut valetur*.

† **DIPLOSA**, *divisa, separata*. apud Papian.

* **DIPLOYTUM**, ut *Diplois*. Vide *Diploytum*.

* **DIPLOM**. [Thabeta ex utraque parte pilosa. DIE.]

* **DIPODIA**, *Papæ est. Tertia pars herici versus, que constat duobus extremis*

pedibus, Dactylo et Spondeo. Græcis *διποδία*, *διππος*.

* **DIPONDUS**. [Pondus duorum obitorum. DIE.]

† **DIPPUS**, pro *Oedippus*. Vide *Amartunta*.

DIPTAGUS. Vide *Diptycha* versus finem.

DIPTERIUM. Florus Magister in Exposit. Missæ: *Usus fuit antiquorum, sicut etiam Romana agit Ecclesia, ut statim recitarentur ex Diptero, id est, tabulis, nomina defunctorum*. Sed videtur legendum, *Diptychis*, nisi Græcum expresserit *διπτερα*, membrana. Vide *Diptycha*.

* **DIPTICA**. Vide *Diptycha*.

DIPTIRE. Ekehardus Junior de Casib. S. Galli cap. 1. pag. 46: *Altare vero S. Marie et analogum evangelicum, ejusdem fratris nostri artificio in locis congruis deaurata, Hattonis sui de scribis vestit argento, et Diptit, ut videre est, ex auro electo Goldastus hic putat legendum gipitit, quod est, inquit, induxit et illeivit, adducitque hunc locum ex Burchardo cap. 1. ad sententiam *Othmari Ecclesiam crypta et formibus gypsi atque auri speciebus ornaverat*. At Spelmanus a Saxonico dippan, i. *Tingere, inficere*, deductum mavult, aut a Græco *διπτερο*, quod est, *Tingere, mergere*.*

DIPTYCHA, Græcis, διπτερα, Tabellæ plicatiles, geminas se pendentes ac porrigentes. *Διπτερον, διπτερον γραμματείου*, vel *γραμματείου*. Herodoto, Pollutio, et Hesychio, *γραμματείου διπτερον*. Libanio Epist. 94. *Bipatens pugillar*, Ausonio, Suidas et Hesychius. *Διπτερον, δύο πτερά, ἢ δύο ἐπιβλήσας ἑκάστη, ὡς τοῦ ἀντιπροσώτου τοῦ ἐπιστολῶν, ἢ τοῦ ἐπιβλήσας, etc.* *Diptyche, que duabus constant tunicis seu operimentis, quoniam alteram operimento subternatur, altera vitem obtegatur.* [Gloss. Isid. *Diptycha, Tabellæ quas fecimus*] *Papias, Diptra, dicuntur tabellæ, quibus corruptores suam inserunt unam rem. Quod sumptum videtur ex Commentatore Juvenalis ad Sat. 9.*

Et blandi, assidue, denseque tabellæ sollicitant.

Ubi lib. *Blandis te epistolis et Diptychis sollicitant*. Sed hæc Criticorum filius nota.

DIPTYCHA CONSULUM. *Quæstorum, et majorum Magistratum, eorum nomina, que ipsi ad amicos mittunt, vice apophoretæ, in Magistratus, mitti et adepti symbolum. De his mentio est in leg. 15. Cod. Th. de Expens. labor. (15. 9.) apud Theophrastum Orat. 6. pag. 196. Symmachum lib. 2. Epist. 81. 82. lib. 5. Ep. 26. et lib. 9. Epist. lib. Claudianum lib. 3. de Lib. lib. 5. lib. 6. lib. 8. Epist. 9. et Libanum, quos laudant Facobus Gothofredus ad d. leg. 15. Juris ad eundem, Symmachum, et Alexander Witthemus in Commentario de Diptycho Leodiens. cap. 1. et 7. ubi non Leodiensis duntaxat, sed et Bituricensis et Compendiensis Dip'tychi figure representantur cum eorum imaginibus et inscriptionibus. Nos egregii alterius Dip'tyche Consularis, quod in Bibliotheca Regia asservatur, figuram perinde describendam curavimus, ad Syntagmatis de Nummis Imperatorum C'Politanorum illustrationem.*

DIPTYCHA ECCLESIASTICA. Horum tria genera in Ecclesia Græca observant viri docti, primam *Episcoporum*, alte-

in Ecclesia celebrare, vocat Cyprianus Epist. 66.

Hunc etiam usum amplexata est Romana Ecclesia, uti testatur Aleuinus. Post illa verba, quibus dicitur: In somno pacis, usus fuit antiquior, sicut etiam hodie Romana agit Ecclesia, ut statim recitarentur a Diptychis nomina defunctorum. Aleuino consentit Florus Magister in Expositione Missae, et Auctor Vita S. Samsonis Episcopi Nolensis lib. 1. cap. 1. Cumeanus lib. de mensura penitentiarum cap. 13: Diaconus oblitiscens oblationem adferre, donec auferatur linteamen, quando recitantur nomina pauperum, similiter peniteat. Memoria vero illa, quae agit pro defunctis in sacrificio Missae, fitque post divinae hostiae consecrationem, inscribitur apud Gregor. M. in libro Sacramentorum: Super Diptycha; in Expositione Missae: Oratio super Diptychos, atque in haec verba concipitur: Memento etiam, Domine, famulorum famularumque tuarum illi, qui nos processerunt cum signo fidei, et dormiunt in somno pacis. Ipsis, Domine, et omnibus in Christo quiescentibus, locum refrigerii, lucis, et pacis, ut indulgeas, deprecamur. Quae quidem oratio a sacerdote, sacra faciente, inter ipsa Missae solennia, recitatur post consecrationem, quam Missae partem: τὸν κληρὸν τῶν ἀποστόλων, vocat Quinta Synodus concumenica. At in Ecclesia Graeca leguntur Diptycha a Diacono ad altare, ut ex praedictis plus satis constat, quibus lectis, Sacerdos sacra faciens adprecabatur his, quos a nomina recitata fuerant, variis autem pro varia Diptychorum parte. Nam cum vivorum et defunctorum recitabantur nomina, Sacerdos pro his Deum deprecabatur: cum vero Praesulum aut aliorum pietate et vitae integritate illustrium virorum, tunc populus his acclamabat, dicendo: Gloria tibi, Domine. Id docemur ex synodo quinta laudata: τὸ κληρὸν τῶν ἀποστόλων μετὰ πολλῆς τῆς ἡσυχίας, συνελθόντων ἅπαν τοῦ πλῆθους κύκλου τοῦ ἁγίου τριῖνου, καὶ ἡρώδοντο, καὶ μόνον ἐδέχθησαν αὐτὸν προσεγγεῖναι τῶν εἰρημένων ἁγίων τεσσάρων συνόδων παρὰ τοῦ διακόνου, καὶ τῶν ἐν ὄψει ἡμῶν, Ἀρχιεπισκόπων Ἐβερμίου, καὶ Μακεδονίου, καὶ Ἀλέξανδρου, καὶ πρὸς μετὰ ἐκείνων ἅπαντες. Δὲξαι σοι Κύριε. Tempore Diptychorum circumit omnis multitudo cum magno silentio circa altare, et audiebant: et cum sole lecta fuissent a Diacono appellationes praedictarum sanctarum 4. Synodorum, et sanctae memoriae Archiepiscoporum Euphemi et Macedonii et Leonis voce magna universi clamaverunt: Gloria tibi, Domine.

Verum non solum in Ecclesia tempore sacrosancti Missae sacrificii, sed etiam in Capitulo ex Diptychis recitatae defunctorum nomina discimus ex Statutis antiquis Ecclesiae Parisiensis laudatis in Observationibus ad Librum Johannis Abrinc. pag. 100. ubi sic legitur: Inde ad Capitulum progreduantur, ubi gestis Sanctorum et Diptychis defunctorum perlectis, sunt preces pro eorum regie. Quo referri possunt ea quae etiam post Primam Acolythus canit: Commemoratio omnium fratrum, familiarium Ordinis nostri atque benefactorum nostrorum: quibus Superior subdit, Requiescant in pace, ad quod Chorus respondet, Amen.

Porro ut damnatorum vel haereticorum Episcoporum et Praesulum nomina de Diptychis delebantur, ita et Imperatorum, qui haereseos lat. infecti decesserant, ut in Gestis Concilii CP. in quo

deleta sunt de Diptychis Zenonis et Anastasi Augustorum nomina.

Statuit praeterea Concilium Emeritense cap. 19. recitari inter Missae solennia eorum nomina, a quibus Ecclesias constat esse constructas, vel qui iis quidpiam contulerunt, siquidem adhuc essent in vivis, ante Altare: si decesserant, cum defunctis suo in ordine. Atque inde Diptycha vocant quidam libros anniversarios, in quibus defunctorum, qui pro animae suae remedio Ecclesias bona contulerunt, nomina describuntur, quae vulgo Obituaria, et Necrologia nuncupantur. Haec notione Diptycha usurpavit Eckehardus junior de Casib. S. Galli cap. 5. pag. 62.

In Diptycha denique quatuor prima Concilia relata fuisse dicunt Acta Synodi CP. oecumenica, id est, eorum tituli.

Erant et alia Diptycha in Ecclesia, in quibus scilicet recens baptizatorum et susceptorum nomina exarabatur, quod et hodie in Ecclesia fit, diversa omnino a Diptychis vivorum, quae inter Missarum officia a Diacono recitabantur, etsi in eo errore versatus sit Pachymeres in Paraphrasi Dionysii de Eccles. Hierarch. cap. 2. De ejusmodi Diptychis intelligendus Joannes Diaconus in Vita S. Pelagii.

Praedictis lubet hoc loco addere, quod habet Hieronymus Rubens lib. 3. Hist. Revenatis sub ann. 515. Quamquam, inquit, Ecclesiarum Diptycha putantur fuisse tabulae sacrae, quarum in altera vivorum, in altera mortuorum Episcoporum, qui recitabantur in sacrificio Missae, nomina describantur: non erit tamen fortassis absolum opinari, fuisse etiam quandoque vestem illam, quae supra ceteram induitur Sacerdos, cum missam celebrat: Casulam et Pluviam appellant. In hanc sententiam adducit me, cum quod ea sit vestis duplex, anterior et posterior et humeris delatibus, tum quod inter sacras divorum reliquias, in Classensi sacratio, hujusmodi vestem repererim vel antiquitate venerabilem, in qua talia inscripta sunt nomina. Et alio loco: Quam vero dicimus in hac historia casulam, Diptychorum imaginem referentem, in sacratio Classense servari, et e sero argenteo texta est, in cuius anteriori parte, intra duas lineas s. essent, deorsum recte deductas descripta opere Phrygia in circulis habet haec nomina, Sigebertus Episcopus, Andreas Episcopus etc. Transversum vero ab uno humero ad alterum intra duas item lineas minime rectas, sed arcus sunt, Caeceus Episcopus, etc. In dorso, inter duas lineas item, sorsum ac deorsum circumferens, in medio paulo supra locum, ubi sunt venae, in circulo manus est aperta, transversum locata; supra ipsam haec, in circulo quodque suo, legitur, Gabriel Angelus, S. Rasticus, Euseppus Episcopus, etc. Infra manum haec sunt, Michael Angelus, Hescimus, Petronius Episcopus, etc. In cornu transversum, sorsum etiam sinuato, ita legitur, Zeno Episcopus, etc. Episcoporum aliorum nomina brevitate causa omisit. De Diptychis sacris et profanis multa etiam congerit Rosweidus in Onomastico ad Vitae Patrum, ut et Card. Bona lib. 2. rerum Liturg. cap. 12. et Steph. Baluzius ad Capitulum pag. 1120.

DIPYCHOS, pro Diptychos, Diptychum. Charta Rudesindi Dunniensis Episcopi aera 390. apud Antonium de Yépez in Chronico Ord. S. Benedicti tom. 5: Diptychos argenteos imaginatos et deauratos,

calices argenteos exauratos tres, etc. Charta alia ejusdem Rudesindi: Ad usum Sanctuarum, cruces, Dipertagos, capas, calices, et coronas, etc. Legendum, ut supra, Diptychos.

DYPTICUS, Amalarius in Eclogis de Missa. Hic orationes duae dicuntur, una super Dypticos, altera post lectionem nominum.

DIQUE, Denique. Gloss. Isid. et Sangerman. MSS. n. 501. Videtur esse simplex abbreviatio.

DIRADES, Inaequalia et aspera, apud Sussannam in Vocabulario.

DIRAE, Collum superius, vel in angustum desinens prominentia, superciliumve, apud eundem Sussannam.

DIRARARE, Rarum, tenuem facere, apud Caelium Aurelium lib. 1. Acut. cap. 15.

DIRATIONARE, etc. Vide Derationare.

DIRECTA, Ludi genus. Stat. Pistor. lib. 5. rubr. 71. Si vero luserit palam et in aperto ad aliquem ludum cartarum, excepta ludo qui dicitur la Directa, incidat poenam librarum quinque. Vide alia notione in Directum 2.

DIRECTANEUS, DIRECTANEE, unico vocis tono, nulla modulatione dictus, aut pronuntiatus psalmus, hymnus, aut alius cantus Ecclesiasticus. Isidorus lib. 5. de Eccl. Offic. cap. 5: Primitiva Ecclesia ita psallebat, ut modico flexu vocis faceret psallentem resonare, ita ut pronuntiati vicinior esset quam canenti. Joannes Sarisberiensis lib. 1. Politeraci cap. 6. ubi de Musica: Proinde quidam venerabilis vir circiter septingentarum monialium parva hanc Monasterii suis praescripsit legem, ut omnia eorum cantica totius melice pronuntiationis eorum ad modum, et ut sola psalmorum et laudum sint significativa pronuntiatione contenta. Suspecta equidem fuit sancto viro voluptati cognata mollities, eo quod voluptas patens libidinum est. Regula S. Aureliani ad Virg. cap. 40. Ad Lucernarium, Directaneus parvulus, id est, Regina terrae cantate Deo, etc. Mix: Quotidianis vero diebus ad Nocturnos supremis Directaneis dicitur: Misereere mei Deus, etc. Ibidem. Hippinus vero, Tertium trina voluitur, ad Lucernarium omni tempore, et festis et septiduanis diebus imprimis Directaneus. Ita in Regula S. Benedicti cap. 17. S. Casarii Arelat. cap. 31. ejusdem Aureliani ad Monachos cap. ult. de ordine psallendi, et Magistri cap. 55. Adde Amalarium lib. 4. cap. 48. apud Mabillonium tom. 2. Anabctor. Kero Monachus in Gloss. Psalmi Directaneus, selman in vlti. Apud eundem, Recta, Behele. Amalarium loco citato. Tertius autem psalmus sine modulatione antiphona in Directo dicitur, etc. Statuta de Sempringham Lectiones matutinales de B. Maria legunt, et Lectiones pro defunctis in Directo, non solum.

Adde ex Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. aevi col. 810. sed videndum, num potius ita psalmi appellarentur, quod non alternatim, sed continuato progressu, atque una voce ab integro choro recitarentur, aut etiam canerentur. Philo in lib. de Vita contemp. de Therapeutis haec habet: Cantant hymnos in laudem Dei compositos, variis metrorum carminumque generibus, nunc ore uno, nunc alternis, etc. En quam antiquus mos iste, et qualis forma psallendi a piis hominibus frequentatur.

DIRECTARE, Virgil. Grammat. epit. 6. pag. 130. Ita etiam littera ab ipsis cere characteribus usque ad quassorum compositionem hosce ordines Directat.

DIRECTARIUS. Vide *Directarius*.
1 DIRECTATICUM. DIRECTICUM, DIRECTIO. Vide post *Directum* 3.

• **DIRECTIM.** Directus, Gall. *Droit, directement*. Mirac. S. Bert. tom. 9. Collect. Histor. Franc. pag. 119: *Arreptoque itinere insubstitibi cursu Directum tendebant ad munitiunculam.*

• **DIRECTITAS.** Dominium seu jus domini in territorium et census propter clientelam ex eo percipiendus, Gall. *Domine Direct*. Charta ann. 1484: *Anthonijs Chât vendidit prædictos census seu redditus, una cum omni fundatitate et Directitate eorundem.* Alia ann. 1509. ex Chart. Camens: *Remittunt omnem jurisdictionem, imperium, Directitatem, dominium utile, retento solum patronatu et jura dicti loci jure, cum molenidini, jura Argenti duplicis ripariam siti, Directitate et ipsius feudis ripariam. Vide Domanium.*

• **DIRECTIVA LITTEA.** Epistola alicui inscripta. Annal. Placent. ad ann. 1461. apud Murat. tom. 20. Script. Ital. col. 98: *Franciscus Maleta dubalis commissarius applicuit Placentiam cum multis literis nobilibus et magnatibus Placentie Directivis.*

• **1 DIRECTORIUM.** Iter rectum. Vide *Dirigere*.

• **2 DIRECTORIUM.** Abacus, ministerium, ubi reponuntur vasa ad convivium, Gall. *Dressoir*. Chronicon Beccense ann. 1142: *Tabulas in aula, quæ dicitur Messoria, fecit renovare, et Directorium, et simuliter in refectorio, quæ prius erant verbibus consumptæ. Vide Dressorium.*

• **1 DIRECTUM.** Idem quod *Rectum*, de qua voce infra, Jus præceptum Rodulphi Regis Francie pro Monasterio Tulerensi: *Hoc autem contra jus regni fieri nemo censeat, quandoquidem excellentissimi Imperatoris Directa sua, quoties cuncti exegerit, leguntur immutasse.* Directa ex præcepto Rodulphi regis, Ordinationes, statuta interpretor, quæ reges, quandoquidem res postulabat, immutabant. Romualdus Salernitanus in Chronico MS. ann. 1120: *Wilhelmus Tuz Apulie atque Calabriae devenit licet homo Papæ Callisti factus per Directum contra omnes homines.*

• **DIRECTUM FACERE.** etc. Jus fecere, *Faire droit*, etc. Marculfus lib. 1. form. 1: *Jubemus, ut ille vir omnes causas in, utcumque prosequi, vel admittare debeat, ut unicuique pro ipso vel hominibus suis reputatis conditionis Directum faciat, etc.* Charta Caroli Mag. apud Meurissium in Episcopis Metensibus pag. 187: *Sed in eorum privatitas audientias agentis ipsius Ecclesie unicuique de repositis conditionibus Directum facerent, et in ante simulque perciperent veritate. Vide Charta apud Rubicum lib. 5. Hist. Ravenatis. Quia nullam scripturam inde habemus, nec ullum Directum inde reperire potuimus. Querimonia Berengarii Vicecomitis Narbonensis ad versus Guillelmum Archiepiscopi Narbon. ann. 1066: *Deinde conjux mea videns eum, rogavit restituere corpora sancta, et idem ipse ad Ecclesiam suam redire, Directumque nostrum supra modum accipere, neque audire voluit. Infra: Voluique et affirmare Directum, et de me et de conjuge mea, et de omnes meos in iudicio sui dicesi Episcoporum, et Episcopi Arlato per decem millia solidos: qui renuit. [Edictum Sancti Regis pro pace seu treuga servanda. Spieil. Acher. tom. 8. pag. 31. Si infra quindecim dies damnum in posse dominorum suorum resarcire noluerint, aut Directum firmare;**

deinde Vicarius accipiat pignora in personis propriis. Appendix ad Formulas Marculfi form. 26: *Homo aliquis nomine ille, ita factus, apud arma sua super me venit, et colpus super me misit, et sic mihi Deus Directum dedit, ego ipsa de mea arma percussi, et talis colpus ei dedi pro quid ipse mortuus est.]*

• **AD DIRECTUM HABERE.** In jus vocare, juri stare. Charta ann. 1157. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 593: *Exceptis meis hominibus, quos infra quadraginta dies ad Directum tibi habere potuero. Droitoier, eodem sensu, in Cons. Pet. de Font. cap. 21. art. 32: *Kint plais est d'irectage, ne doit on mie contraindre l'averse partie de Droitoier u lieu, juske jour souffisant soit mis. Endroitoier, ibid. cap. 21. art. 26. Stat. ann. 1338. tom. 9. Ordinat. reg. Franc. pag. 28. art. 1: *Les ferrons et gens dudit mestier se doivent venir Droitoier devant lui (maistre) de ce que touche ledit mestier.***

• **DIRECTA.** Eadem notione, in Epistola Leonis Regis Armenie in Gestis Innocentii III. PP. pag. 127.

• **DIRECTUM VERBUM M. Gregorius Turon. lib. 4. Hist. cap. 14: *Desistite ab hac intentione verbum enim Directum non habemus.***

• **DIRECTIO ET RATIONI STARE.** in veteri Consuetudine Jacobi in Aragonia nos dicimus. Ester à droit.

• **2 DIRECTUM COMPLERE.** Fori Osee Jacobi I. Regis Aragon. ann. 1347. fol. 9: *Pater vel mater quacunque modo se habeat filius eorum non teneatur respondere pro illo, aut complere Directum, nisi in illis casibus, etc.*

• **DIRECTIO.** Idem quod *Directum*. Concilium Narbonense ann. 1054. cap. 6: *Secundum motum culpa Directionem faciat per iudicium aque frigida, aut per exilium, sicut statutum est.*

• **DIRECTUM.** vox formata ex *Directum*, eadem notione, unde nostri *Droit* dicunt. Capitula Caroli Mag. tom. 2. Histor. Franc. pag. 186: *Iromitto ego, quod maritico fidelis sum domino Karolo piissimo Imperatori, sicut per Directum debet esse homo domino suo. Eadem formula veteri lingua Francica occurrit apud Nithardum lib. 3. ann. 842. in Fodere Ludovicum inter et Carolum Reges: *Si cum homi per Dreit son fradra saluar dist, etc.* Adde 2. Capit. Caroli M. ann. 802. post cap. 33. Judicatum Caroli C. in Tabul. S. Dionysii ann. 22: *Et plus per Directum et per legem, quam coloni, sicut manifestum est, fecissent. Notitia vetus apud Freherum in Orig. Palat. lib. 1: *Facta est inquisitio de Sueinheim, si per Directura deberet attingere ad villam Harseldomarcam. Alia notitia apud Perardum pag. 35: *Et per lege et Dreito plus debet esse servus domno Ludovico, quam ngenus. [Vide Directum suo loco et mox in Directum 3.]****

• **2 DIRECTUM.** Rastallo dicitur, cum res alicui contra jus ablata est, veluti per disseisinam, discontinuantiam, vel ejectionem, etc. Chamor quippe seu actio, qua eam repetit, vocatur *Directum*.

• **3 DIRECTUM.** Jus quod quis in re aliqua habet, quod sibi competit in suis bonis, redditus, præstatio, etc. [Instrumentum ann. 988. in magno Chartulario S. Victoris Massil. fol. 7: *Recognoscentes quia nullum Directum habebant de ipsis campis et de ipsis vineis.]* Charta Odegarii Episcopi Barcinonensis ann. 1128: *De omnibus Ecclesiasticis justitiis et Directis, quæ ad vos pertinent. Alia Hldefonsi Regis Aragon. ætæ 1250. in*

Hist. Pinnatensi pag. 263: *Ecclesiam Vincentii de Valentia, cum omnibus Directis suis, quæ modo habet, vel habere debet* [Charta ann. 1378. ex Archivo S. Victoris Massil. armar. Massil. n. 662: *Abbas et Conventus dederunt sacristæ 30. lib. censuales cum toto majori Directo pro votis quæ sunt ad tumulum, etc.]*

• **FENITUM.** Privilegium Ludovici Imper. datum Castruccio: *Cum omnibus honoribus, Deritis, usibus, etc.*

• **1 DEBITUS.** Privilegium Ferdinandi Sicilie Regis ann. 1462. in Bullario Carmel. pag. 630: *Omnes et quascunque jurisdictiones, actiones, jura earum, eorumque exactiones et Deritus, necnon dictum territorium, etc.*

• **DIRECTUS.** Joannes XXII. PP. tom. 4. part. 2. Epistolarum secret. pag. 89: *Et ultra hoc debet habere medietatem Directus commercii Layacii, et Portellæ, et medietatem Sahnarum.*

• **DIRECTUM.** Eadem notione. Instrum. ann. 1028. nov. Gall. Christ. tom. 1. pag. 9. col. 1: *Nos donamus et imitamus ista Ecclesia cum cimiterio, et mansum in qua Ecclesia est, cum Dreito nostro a Domino Deo, etc.* Rursum occurrit ibidem.

• **DIRECTURA.** Charta Guidonis Regis Hierosol. ann. 1190. apud Guesnaium in Annalib. Massiliensib.: *Ut per hæc omnia loca liceat intrare et exire, sine ulla Directura, et terraria, vel anchoragio et absque omni exactione, etc.* Alia Philippi Regis Fr. ann. 1309. ex 2. Regesto ejusdem Regis n. 86. in Tabulario Regis: *Item septem Directuras, Directura qualibet unius sectarii avenæ. [Vide Dirige.]*

• **1 DIRECTURA.** Breviarium. Historia Pisana ad ann. 1168. apud Muratorium tom. 6. col. 181: *Rex Babylonis... Pisanis donavit Directuram, quam dare solebant in Babylone et Alexandria: sicque ibi sunt liberi; et donavit ipsi Pisanis multas possessiones et domos per totam terram suam.*

• **2 DIRECTURA.** Charta Hellæ Abb. Floriac ann. 1280: *Prior de Hampis pro bono pacis assignavit dicto Conventui... campipartem et decimam terre la Coorsine pro XXXII. solidis Paris. et septem Directuras et dimidium pro LXVIII. solidis Paris.*

• **3 DIRECTURA.** Litteræ Guillelmi Episcopi Paris. ann. 1284. in Hist. San-German. paz. LVII. col. 1: *Quinguaaginta solidos percipiendos annuatim a Presbytero de Crona, quicumque fuerit, vel ejus nuncio, in censu suo de Crona in festo S. Remigii de primis denariis, et sexaginta solidos de primis denariis in Dreturis suis de Crona in crastino Natalis Domini, et de his observandis et de faciendo habere dictum red. item ab hospitiis suis terminis supra dictis. Liber anniversariorum et censuum S. Germani a Pratis fol. 44. v. Annivers. Hugonis Abb. de Flaicuria, de quatuor libris Paris. sitis apud Valentonem super undecim Dreturis et XXII. denariis, quos ibidem percipimus ad Natale Domini. Ibid. fol. 60. v. Apud Clamart percipimus XXXVII. sol. cum VIII. denariis minuti censu in festo S. Remigii, cum IV. Dreturis et dimidiis recipiendis ad Natale Domini. Et fol. 75: *Undecim Dreturas, LXI. sestaria avenæ, et III. sest. frumenti I. minellum minus et XXII. capones. Item fol. 101. v. Cum una Droitura quæ valet anno quolibet unum frassam. Denique fol. 200: *Et vaut la Douzere ung septier d'arene, et ung minot de froment, et deux chapons seurrenez.***

Passim occurrunt vocēs *Dretura* et *Droitura* in hoc anniversariorum libro: ubi observare est *Dreturas* omnes in speciebus semper, nunquam in pecunia fuisse exsolutas. Similiter in Charta Tabularii Portus Regii ann. 1233: *Valet Droitura integra unum sextarium avenae, unum minutum frumenti ad mensuram Castri-fortis et duos capones. Complement de Droiture*, in Litteris ann. 1276, apud D. Secousse, tom. 3. Ordin. pag. 108.

† *DRETTURA*. Salvo jure, *Drettura* et usatico *Communis Massiliae*, in Charta ann. 1233, ex Archivo Commenderie Arelat.

† *DREYURA*. Acquisitio anni 1337. Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 318. col. 1. *Omne jus omnemque actionem, partem, Dreyuram, requisitionem et reclamationem, quod et quas dictus Dom. Guillelmus habet, etc.* Charta anni 1337, apud Baluzium Hist. Arvern. tom. 2. pag. 362: *Quidquid juris, actionis, possessionis, proprietatis, Dreyuræ, diversi, etc.*

DREYURA, *DREYURA*. Pactum nuptiale Ermengardis filie Bernardi Atque Vicecom. Bitrens. et Gaufridi filii Girardi de Rossillone 5. Id. Miii 1110: *Et si non habuerit alium infantem, donati tibi totas meas Dreturas, ubicumque illas habeam et habere debeam.* Charta ann. 1232. in Magno Pastoralis Ecclesie Paris. *Recognoverunt, se vendidisse, tria sextaria avenae, et unam Dreturam, et dimidiam Dreturam, et quartam partem cujusdam Dreturæ, quæ omnia sita sunt in parochia, etc.*

† *DIRCITURA*, Præstatio, vectigal, Privilegium. Pisanis concessa a Conradio II. reg. Sicil. ann. 1239, apud Lamium tom. 3. Delle. erudit. pag. 273: *Nullum interdictum faciemus vel fieri faciemus, et nullam aliam Dreturam seu teloneum, etc.* Sed forte leg. *Dreturam*.

† *DIRICHURA*, Eadem notione. Charta ann. 1307. in Reg. 47. Chartoph. reg. ch. 130: *Item intendit probare quod homines, qui piscantur in stagno de Melgorio, dant Dirichuram seu pulmentum certum omnium piscium et avium captarum in dicto stagno. Infra: Dretura.*

DROITURA, ex Gall. *Droitura*. Magnum Pastorale Ecclesie Paris. ann. 1270: *Quinque solidos annui census, cum dimidia Droitura valente 4. sol. et 3. den. in censiva. Necrolog. Eccl. Paris. 7. Kal. Febr.: Item 3. Droituras, et quartam partem unius Droituræ debitas in Nativitate Domini quoque anno. 3. Kal. Aug. Dedit 50. sol. in villa de Areinvilla, videlicet in 2. sextariis tam bladi, quam avenæ unam Droituram cum dimidia et octava parte unius. [Vetus Poeta MS. e Bibl. Coislin.]*

*Cil s'en ala sans sa Droitura
Pour le loier dont cil peist cure.]*

† *DROITURA DIMIDIA*, in Charta ann. 1234. ex Archivo Portus Regii.

DIRECTATICUM, *DIRECTATICUS*, Idem quod *Directum*, jus, quod quis habet in re aliqua. Ch. Ranimiri Arag. Regis apud Hieron. Blancam pag. 646: *Concedo vobis Castrum et villa... cum suis terminibus et Directaticis, eremias et populatis, et montibus, etc.* Alia Alfonsi I. Regis Aragon. pag. 789: *Et mittas illos clericos, poterosamente in illos alhobzes, et in totos illos Directaticos quos habuerunt in tempus de Moros ad unamquamque Ecclesiam, que sit in illos Castellos, etc.*

† *DIRECTICUS*, Eadem significatione. Litteræ Alfonsi Regis Castellæ pro Conobio S. Joannis de Burgos, apud Ste-

phanotium Fragn. Hist. MSS. tom. 3. *Facto cartam donationis Deo et Monasterio S. Joannis Ecclesie S. Roberti de Casa Dei de Ecclesia S. Petri de Cordioles cum omnibus Directicis suis. Ibid. legitur, Monasterium S. Martini cum suis Directuris.*

† *DRETATICUS*. Charta ann. 1070. In Appendice Marce Hisp. col. 1153: *Vendo vobis omnes voces et Dretaticos, possessiones, etc.* Similia leguntur in altera ejusdem ann. Charta ibid. col. 1154: *Advenere ergo mihi prædicta omnia per vocem et Dretaticum vel hereditatem jam dicti patris mei, in Charta ann. 1070. ibid. col. 1150.*

† *DIRECTUM*. Alia prorsus notione. In Lege Ripuar. tit. 36. § 11: *Brumiam bonam pro 12. sol. tribuat, helnum cum Directo pro 6. sol. tribuat.* Quid hoc loco *Directum* sonet, non facile est divinare, nisi sit apex galæ, qui sursum ac in *Directum* erigitur.

† *DIRECTURA*. Vide *Directum* 3. et *Dirigere*.

† *DIRECTUS*. Gregor. Turon. lib. 3. Hist. cap. 15: *Gaius autem domino, Directus venit ad locum.* Phrasis Gallica: *Il vint Droit au lieu.* [Le Roman d'Atthis MS.]

*Au temple vindrent, si descendant.
Leur Droitures à l'estel tendent.*

Hoc est, recta pergunt ad altare, si bene conjecto.] [Oblationes intelligo, quæ ad altare offeruntur.]

† *DIRECTUS*. Ad rectum revocatus, emendatus. Epist. episcop. regni Lothar. ann. 867. tom. 7. Collect. Hist. Franc. pag. 683: *Quem nos quoque procul dubio salubriter correctum atque Directum magis optamus retinere et habere principem, quam amittere vel deservere.*

† *DIRIBERE*, Dinumerare. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641. Vide *Dirivere*.

† *DIRIBITORIUM*, *Locus contubernii*. Gloss. Isid. Papias male: *Dirivatorium, Locus contubernii.* Locus ubi militibus recensitis stipendia diribebantur seu distribuuntur. Vim vocis non intellexit Glossator, aut forte scripsit, ut conjicit Grævius, *Locus campi Martii*: quod deinceps fuerit corruptum. *Diribitorium* memorant Sueton. Claud. cap. 18. Plin. 16. 40. Dio Cass. lib. 55. pag. 223 qui dedicationem ejus operis describit, quod ipse Latino nomine *Diribitorium* appellat. Fuit autem *diribitorium* *diribitorium* quæ unquam uno culmine fuerunt *diribitorium*: quam Agrippa imperfectam reliquerat, Augustus autem absolvit et dedicavit. Vide Torrentium ad Suetonii locum laudatum, et Pittseum in Lexico Antiquit. Rom.

† *DIRICTURA*, *DIRICTUS*. Vide *Directum* 3.

† *DIRIGERE*, vox Agrimensorum: *Dirigere limites*. Restituere, *Redresser les limites*; in Novella Theodosii, et Valentin. *Terminos dirigere*, apud Argemum. *Fines dirigi* dicuntur in leg. 2. D. Fin. regind. (10. 1.) *Dirictura*, apud Innocentium de Casis literar. *Directoria*, itinera recta, rectæ navigationes, viæ solennes, quæ mutari vetantur in leg. 3. Cod. Th. de Canone frument. urb. Romæ. (14. 15.)

† *DIRIGERE OBLIVIAM*, Obliviam mittere. Fragmentum Hist. apud Duchesnum tom. 4. pag. 94: *Dur ergo audiens imperiales adverum se venire legiones, Dirigit ipse ex suis manum validam obliviam illis itinere dierum sex.* Galli diceremus: *Il*

détacha un corps de troupes de son armée, et l'envoia au-devant, etc.

† *DIRIGITUS*, pro *Directus*. Litteræ Philippo IV. Franc. Regis ann. 1303. in Chartulario S. Vandregesili tom. 2. pag. 1844: *Tale mandatum Dirigitum ex parte nostra non procedat ad sentiendam, (satisiendâ) seu confiscanda prædicta bona.*

† *DIRIMARE*, hisdem syllabis eodemque sono concludere. Gall. *Rimer*. Rolandia. in prol. ad Hist. Patav. apud Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 1049: *Fortè non erit inutile, vel delectabile minus aliquibus, et præcipue literatis id, quod de modernorum injuriis et laboribus scriptum per Latinum invenient, quæ quod de gestis nobilium antiquorum audiunt per vulgare, quod Dirimatium vulgo dicimus et Romanum.*

† *DIRIMERE*, *Diripere*. Barthius in Glossario ex Baldrico Hist. Palest.

† *DIRIVATORIUM*. Vide *Diribitorium*.

† *DIRIVERE*, Dinumerare. *Diriviores, Divisores. Derivativa, Digesta, separata.* Papias in MS. Bitur. Editus habet: *Diruere et Dirivata.* Legendum est *Diribere, Diripiores, Diribita*, voces Latinis familiares pro *Distribuere, Distributor, Distributa*, scil. militibus stipendia.

† *DIRMATIA*. Charta Kenulfi Regis Merciorum, qui floruit ann. 798. apud Spelmanum: *Culham, cum omnibus utilitatibus ad eam pertinentibus, videlicet præstis, pascuis, Dirmatisque, curibus aquarum, in æternam largitus sum hereditatem.*

† *DIROCARE*, Italis *Diroccare*, *Diruere, destruere.* *Domus prædictorum Dirocatae fuerunt ubique, in Chronico Parnensi ad annum 1306. apud Murator. tom. 9. col. 858.*

† *DIROCHEUM*, Gennadius in Cod. MS. Prudentii ex Bibliotheca Colbertina: *Prudentius vir secularis, litteratus, et eruditus composuit Dirocheum de toto veteri et novo Testamento, personis exceptis.*

[Ubi Aldus Manutius recte *Ditrocheum* legit] *Dirrocheum* enim præfert Gennadius editus, atque, vocem formatam ex *dirro*, duplex, et *cheum*, eam quam Prudentius in MSS. Prudentii Codicibus antipissimis legi *Dirrocheum*, scriptoribus, inquit, culpa: quod inde conjicit, quæ mihi interpretatum est antiquis characteribus: *Duplex refectio*: quam interpretationem adstruunt etiam Gloss. MSS. *Dirrocheum, Duplex refectio*, et Charta Æthelredi Regis Anglor. ann. 981. in Monastico Anglic. tom. 1. pag. 218. *Regum vero munimine deinceps ipse locus Domino protegente tueatur, ipsiusque loci Abbas Regi describens, gratiam sibi commissum Dirocheo, id est, duplex pasto foveat.* Papias longe aliter apud Prudentium legit, ita enim ille in littera C. *Chirocheus, quidam liber parvus, dictus, quod clausa manu possit teneri. Nam xps manus, xps, clauso dicitur Græce. Prudentius hunc fecit.* Sed roborant vetusti Codices, Rursam in lit. D. *Dirrocheus, duplex refectio interpretatur, de veteri scil. et novo Testamento: quem librum fecit Sedulius.* Eadem terne habent Glossemata MSS. in libros contra Symmachum, nisi quod *Dirrocheum* præferunt, atque de Sedulio habent. Ita quem alii Prudentio, Papias Sedulio *Dirrochei* titulum adscribit, manifeste, ni fallor, errore, cum Sedulius *Paschale opus, seu de Miraculis Jesu Christi* tantum ediderit, non vero V. Testamentum attigerit. Vide, quæ de Sedulio annotat Sirmund. ad Ennodium lib. 1. Epist. 24. Vocis porro notionem allatam fulciant versus antiqui, scripti in fronte Biblio-

rum, qui fuerit Ecclesiam S. Stephani Metensis, de Bibliotheca seu Bibliorum Codice.

Elasquum, mores, studium composuit, et actus. Erigere cibum, potus, norma, via, arma, salus.

At Goldastus librum hunc non Prudentio Clementi sed Prudentio Amceno Hispano, alteri fere suppari, adscribit, legendumque ex Giffanii emendatione contendit pro *Dirocheum, Diptychum*. Vide Edit. Oper. Prudentii ann. 1613. pag. 139.

† **DIRODINUS**, pro *Dirodinus* seu *Diarhodinus*, Roseus. Acta SS. Julii tom. 5. pag. 94. In Vita S. Ansegisi Abbatis. *De vestimentis vero, Dirodynium optimum unum, planctas, casulas quinque, cindas dos duodecim coloris diversi.*

† **DIRODINUS**, [Roseus.] Vide *Rhodinus*.
† **DIROGATORIUS**, pro *Derogatorius*, ut supra. *Modus Dirogatorius*, apud Rymere. tom. 1. pag. 782.

† **DIROIAKE**, A sulco disterminante recedente. Jura curiae ducum Tusciae ann. 1193. apud Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. aevi col. 92. Item in *Bumino* a *Toralla* usque ad *campum Anselmi* aliqui *Diroiaret*, *perdet rodium*, et tres solidos *tabit curiae*, nisi esset *sepebandese venatorum*. *Desroyer* vero nostris est praescriptum colendi agros rationem seu sulcos mutare. Reg. Corb. 13. sign. *Hobacuc* ad ann. 1510. fol. 42. v. *Seront lesditz predeurs tenus de labourer, bien et deuement toutes les terres de ladite cense par droite solle et computure, sans les Desroyer, De-soler ne descompter*. Vide supra *Desasionare*.

† **DIROTANUS**, ut *Diarhodinus*, Roseus color intensior. Charta ann. 863. inter Probat. tom. 1. Hist. Lothar. col. 540: *Dedit etiam ad ipsum altare unum sacerdotae vestimentum auro ornatum, planctam scilicet ex Dirvano cum guttis, etc.* Vide *Rhodinus*.

† **DIRROCHEUM**. Vide *Dirocheum*.

† **DIRRUIMENTUM**, Eversio, demolitio. Charta ann. 1338. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 292. col. 1. *Dirruimenta faciendia ad provisionem custodiae dictae civitatis et saluationem ipsius, fiant et faciant cum consilio talium expertorum in talibus*. *Dirruer*, a Lat. *Diruere*, a *dir*, *demolire*. in Lit. Caroli V. reg. Franc. ann. 1383. ibid. pag. 25. col. 1. *Ille nien fait abatre et Dirruer tous les hostels, qui entour ladite cite touchoient au murs dicelle*.

† **DIRBERE**, *Obstupere*, in Gloss. Arabico-Lat.

† **DIRUCTIO**, ἀνοξίασις. *Restauratio, in integrum directio*. Supplem. Antiquarii.

† Ita etiam Gloss. Lat. Gr. sed leg. ex *Vale*, *destructio* vel *diruptio*.

† **DIRUMPERE** *TERRAM*, *Eam colere*, arare. Vide *Rumpere*.

† **DIRUPARE**, Anonym. Barensis in Chronico ann. 1034: *Bysantius Archiepiscopus Dirupavit Episcopium Barinum, et cepit laborare*. Italis *Dirupare*, est precipitare, de rupe deicere, et neutr. pass. cadere de alto, vulgo etiam perniciem, exitium alicui parare. [Memoriale Potestatum Regensium ad annum 1269. apud Murator. tom. 8. col. 1128: *Castrum Pitegulum destructum fuit per Reginos, et Thoonum similiter fuit Dirupatum*. Ibid. ad annum 1271. col. 1131: *Obsederunt Sarignanum et Montem Umbrarum et habuerunt eos et Dirupaverunt*.] † Vide supra *Deruere* et *Deruere*.

† **DIRUPTATIO**, *Destructio*, *eversio*. Charta ann. 1216. ex Tabul. S. Crispini

in Cavea. *Cum questio vertetur... super quibusdam inventionibus aprum* (l. apum), *Diruptatione murorum, eradicatione arborum, etc.*

† **DIROPTUS**, Procissus, recens cultus. *Notitia vet. ex Tabul. Gellon: Almaradus manso uno, cum curte et ortos... cum terra culta et inculta, tam Diruptas quam suburbanas... concedit S. Salvatori... ann. xvij. Roberti regis. Vide Rumpere.*

† **DIRWY**, vox Wallica, *Muleta, muletatio*, *poma pecuniaria*, *Boxhornio*, in Lexico Wallico. Occurrit in Legibus Hoeli Boni Regis Walliae cap. 10. 25.

† **DIS**, [Dives, diabolus, Dier.]

† **DISADVOARE**, Factum improbare, Gall. *Desavouer*. Charta ann. 1434. ex Tabul. archiep. Auxil.: *Procurator dicti domini comitis Astaraci Disavouabat quicquid factum fuerit*. Vide supra *Deadvouare*.

† **DISADVOARE**, A professione clientelari praestita recedere, eam revocare. Arest. parlam. Paris. ann. 1454. inter Probat. Libert. Ecl. Gall. cap. 9. num. 5. *Nihilominus prelibatus episcopus Nannetensis... plures ex hominibus et subditis ipsius Joannis Delbiest, et marime Joannem Fuchasne, ad se Disadvouandum a dicto domino de Thoire, et novum advouamentum dicto dom. episcopo Nannetensi faciendum, et ab eo litteras et salvas gardias accipiendum compellere nisus fuit*. Vide supra *Deadvouare*.

† **DISADVOCARE**, *Inficiari*, non agnoscere. Gall. *Desadvouer*. Radulfus de Hengham in Summa magne cap. 4: *Et ipse reus dedit in pleno Comitatu ipsi penenti hujusmodi servitia petita, et ipsum Disadvocat pro Domino*. [Charta Edwardi I. Regis Angl. ann. 1278. apud Rymere tom. 2. pag. 117. col. 2: *Si aliquis de familia predicti Regis transgressionem vel forsifacium aliquod... fecerit, hoc predicto Regi imputetur, dummodo ille Disadvocaverit*.]

† **DISAEQUARE**, *Equare*. Vita S. Antidii Archiepisc. Vesontini cap. 7: *Sed parvi pendentes capta, primis certabant Disaequare ultima*.

† *Nostris vero Desingal, idem est atque Inaequalis, Hispanis etiam Desigual*. Poema inscriptum *La Mappemonde* MS. cap. 14.

Aussi c'on voit de la balanche, Quant li brach ont ingal justanche, S'en l'un plus qu'en l'autre mestie, La balanche son droit tancie, Car li brach seroit Desingal, Li uns amont, l'autre aval.

† **DISAFFORESTARE**, *Forestam* seu *silvam* in *pascua*, vel *terram cultam* convertere. Charta Forestae ann. 9. Henr III. cap. 3. apud Spelmannum in *Afforestare*. *Omnes bosci qui fuerunt afforestati per Richardum avunculum nostrum, vel per Reg. Johann. patrem nostrum usque ad primam coronationem nostram statim Disafforestentur, nisi sit dominicus boscus noster*. Vide *Deafforestare* in *Foresta*.

† **DISAISIRE** SE, *Possessionem* dimittere, Gall. *Se desaisir*. Occurrit in Chartulario sancti Vincentii Cenomanensis fol. 82. Vide *Desaisire*.

† **DISAISISCERE**, Eadem notione, infra in *Saisire*.

† **DISALLOCARE**, *Non allocare*, *Irritum habere*, *expensum improbare*. Charta Henrici IV. Angl. Regis ann. 1401. apud Rymere tom. 8. pag. 205. col. 2: *Et si per alios Officiarios aut Ministros nostros facta fuerint (tallie) penitus Disallocari volumus*. Et pag. 510.

col. 2. in altera Charta ejusdem Regis ann. 1408: *Littere patentes, tallie, assignationes... Theaurario et Baronibus nostris de Scaccario, omnino Disallocentur*. Vide *Allocare*.

† **DISARMARE**, Gall. *Desarmer*, Ital. *Disarmare*, *Exarmare*, *Armis exuere*. Habetur apud Bartholom. lib. 6. Annai. Janueffs. ad ann. 1242. big Jacob. Auriam. lib. 10. eorundem Annai. ad ann. 1282. Martenium Anecd. tom. 3. col. 79: *Mensa eorum nunquam Disarmatur, nunquam deferulatur*, in Actis SS. Julii tom. 1. pag. 406. ubi de S. Ottone.

† Dicitur quoque de navibus, quae armamentis suis exuuntur, in Chron. And. Danduli ad ann. 1408. apud Murator. tom. 12. Script. Ital. col. 518.

† **DISAVOUARE**, ut *Disadvocare* superior. Onomast. ad calcem tom. 5. Anecd. Marten. *Notum facimus... Filonem illum Carrerii... condemnatum... et a suis refertur Disavouatum*.

† **DISAURI**, *lidem qui Obryzarii*. Vide in *Obryzum*.

† **DISAXIRE**, *Obsignationem* solvere. Vide in *Sacramentum*.

† **DISBANNIRE**, *DISBANDIRE*, *Bannum* revocare. *Lever le ban*. Charta Guillelmi Archiep. Narbonens. ann. 1260: *Et aliqua, quae per unam Curiam banniantur, alteri non licet Disbannire*. Alia ejusdem Archiepisc. *Stquod habet Disbandiat et desamparet quicquid bandiverat in operatoris pontis*. Ibidem: *Item volumus, quod Ecclesiam S. Petri de Claro, Capellam, et res alias, ad dictam Ecclesiam pertinentes, idem Vicescomes Disbandiat, et Archiepiscopo disponendas relinquat*.

† Charta ann. 1280. ex Chartul. Caunensi: *Determinavimus quod pro commisso heresis dictae Escure, medietas bonorum, quae fuerunt Arnaldi de Caunis condam patris sui, commissa est in manu dom. regis retinenda, et alia medietas, quam dom. Adam de Miliaco tenens locum dom. regis, ut dicitur, in hac terra vendidit dom. abbati, eidem abbati Disbandiendia, donec cum causae cognitione examinetur, si dom. rex in ea aliquid juris habeat; cum quando vos eam sustivistis, eam possideret dictus abbas. Determinavimus etiam quod illa bona, quae Arnaldus Escarboti vir dictae Escure habebat pro successione paterna vel materna, vel per emptionem... non de Escura predicta, ea Disbandiatis abbati Caunensi donec cum causae cognitione fuerit determinatum, si dicta Escura in eis aliquid juris habeat per obligationem peccatariae dotis*.

† **DISBANNARE**, Eodem intellectu. Charta Joan. Delph. Vien. ann. 1315. in Reg. 101. Chartoph. reg. ch. 100: *Concedimus in emphiteusim perpetuam... pascua... quod possint eisdem uti et frui... et ipsa inbannare, Disbannare, etc.*

† **DISBENDARE**, a Gallico *Debander*, *Laxare*, remittere. Lit. remiss. ann. 1474. in Reg. 195. Chartoph. reg. ch. 1167: *Supplicans cum sua balista bendata, uno quoque rillono desuperposito, Disbendavit dictam balistam*.

† **DISBONIARE**, *Bonnas* seu *metas* figere. Stat. Saluciar. collat. 3. cap. 88: *Potestas faciat eas (vias) tenere apertas, et ad hoc, si expedierit, probi homines eligantur, qui eas Disbonient et atternient*. Vide supra *Debonnare*.

† **DISBOSCATIO**, *Exstirpatio bosci*, seu *silvae conversio in terram cultam*. Occurrit apud Thomam Blount in Nomolex ad vocem *Assart*. Vide *Exartus*.

† *Nostris Desbochier*, pro *Déraciner*,

eradicare. Lit. remiss. ann. 1420. in Reg. 171. Chartoph. reg. ch. 289: *Comme le suppliant eust Desbochiez et deffouiz deux grans fresnes, estans tous deux sur une choque en son jardin, etc.*

° **DISBOTARE**, A loco remove, dirumpere, Gall. *Deboiter*. Charta ann. 1466: *Portas domorum suarum claudendo, aperiendo, sigillando, Disbotando, et si fuerit necesse, per vim aut alias ad terram ponendo, etc.* Debruser un pont, Pontem rescindere, apud Rob. Avesbur. in Hist. Eduardi III. reg. Angl. pag. 125: *Ceaux de la ville de seint Léé Debruserent le pont, et le roy le fit réferare, et passa lendemain.*

° **DISBRIGARE**, [Italis, Molestia et lite liberare. Parvum Chartul. S. Victoris Massil. fol. 102: *Expedimus totum prae-dictum affare, et Disbrigabimus dictae Universitati. Privilegium anni 1335.* apud Ludewig. Reliq. MSS. tom. 1. pag. 328: *Promittimus etiam veraciter presentis scripti testimonio, praetaxata bona Disbrigare et auctoritate ab omnibus hominibus, qui dictam Ecclesiam impeterent, de iisdem et ipsam penitus indemnem conservare. Rursum occurrit apud eundem Ludewig. tom. 5. pag. 328.] Vide Briga.*

° Expedire, impedimentum remove. Charta ann. 1334. in Reg. 71. Chartoph. reg. ch. 109: *Thesaurarius promisit nomine regio... ipsam magistrum Guilerum de Brolio et suos totaliter Disbrigare simpliciter et de plano. Stat. Palavic. lib. 1. cap. 80. pag. 37: Si debitor in dicto termino ea recuperare et Disbrigare non curat ipsa bona immobilia, etc. Occurrit praeterea in Stat. Astae rubr. 5. pag. 7. et alibi. Vide supra Debrigare.*

° **DISBRIGATOR**, Germ. *Kriegsheider*, Compositor rixae, e Gloss. ant. ap. Haultaus. col. 1132.

° **DISBULLARE**, Idem quod *Dissigillare*, Bullam auferre. Charta ann. 1288. in Regesto Chartar. pro Hist. Gallo-Byzantina pag. 8: *Habebis potestatem... eandem sacrosanctam Coronam Disbullandi, et ostendendi Domino Duci... Venetie... et iterum ipsam bullandi, etc.* Vide Bulla.

° **DISBURGESIARE**, *Burgesium* seu jus civitatis ejurare. Charta Phil. III. ann. 1283. in Reg. 61. Chartoph. reg. ch. 389: *Diminimus majori et communitati ville de Vernolio... sex denarios, quando aliquis intrat dictam burgesium, et quatuor denarios, quando se Disburgesiatur.*

° **DISCALCIRE**, *Discalceare*. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7057: *Descarsar, Prov. Discaleire, exocereare. Pro exocereare. Nostris Deschaussoere et Deschaussoere, Ligonis species. Lit. remiss. ann. 1387. in Reg. 131. Chartoph. reg. ch. 62: L'exposant doubtant que ledit Guillaume le ferist et villenast, bouta d'une Deschaussoere ledit Guillaume en la poitrine... et après le féry de laditte Deschaussoere parmi le costé. Alia ann. 1394. in Reg. 146. ch. 83: *Cellui Guillaume Charle tenant en ses mains un ferrement, appelle Deschaussoire, dont il frappa plusieurs cops ledit Naudin. Deschaussoere, in aliis ann. 1457. ex Reg. 189. ch. 210.**

° **DISCALDATUS**, Refrigeratus. Anonym. [Nicolaus de Jamsilla Muratorio] de Gestis Friderici II Imp.: *In praedicto loco S. Gervasii inter venationum solatia, et memoris refrigeria Discaldatus, aliquantulum egrotavit. Non tamen propter illam Discaldationem animus ejus ex vana virtute corporis languescebat, etc.* Adnotat eruditissimus Muratorius in

uno MS. legi *Discalciatus*, in altero *Discalcationem*, sibi tamen magis arridere *Discaldatus* et *Discaldatio* a particula privativa *Dis* et *Caldari*, Calere. Conci-nit Cangio.]

° **DISCALIGATUS**, *Discalceatus*. Th. Walsingham. pag. 248: *Dicentes, nequam debere Regem adire tales Discaligatos ribaldos, etc.* [° *Dissaligandum*, in Ruodlieb. fr. 13. vers. 90.]

° **DISCALEATUS**, A terra separatus. Translatio S. Philastril, Julii tom. 4. pag. 394: *Arca marmorea, in qua reperitur venerabile corpus S. Philastril Episcopi Brixiae, reperta est subterranea et modo undique Discalzata, seu a terreno penitus separata. A calce dictus videtur Discalzatus, quasi a calce separatus. Italis Discalzare est Discalceare.*

° **DISCANTUS**, **DISCANTARE**. Ugitio: *Decantare est valde cantare. Discantare et Excantare, id est, Descantare.* Gloss. Gr. Lat. Reg. Cod. 85: *Trepico, Bicanto, facio tenorem. Gobelinus Persora in Cosmedronio etate 6. cap. 71. de Joan. XXII. PP.: Item Prohibuit fieri cantum in Hortis Canonicis, et in Missis cum Discantu. Triplis et Motetis vulgaribus. Willebrandus ab Oldenborg. in Itiner. T. S. pag. 139: Processionibus igitur in unum conventibus hinc inde Discantari... vidimus. Exstant in Bibliotheca Victorina opuscula aliquot de Arte Discantandi, vel Discantus, seu ejusmodi cantus Ecclesiastici, quem vulgo *Falsum byrdonem* appellamus. [Obituarium MS. Ecclesiae Morin. fol. 89. verso: *Solempnem Missam de B. Virgine decantandam... cum cantu Discantu et organis sonantibus.*] Joannes Molinetus au *Chappelle des James*:*

Tant pour ouir des oiseaux les Deschants.

Infra:

Pies, frions, linottes, et moissons.
La Deschantent par diverses façons.

Idem in Throno honoris:

Oiseaux des champs chantans chans et Deschants.

° **DECANTARE**, Eadem ferme notione videtur usurpasse Albertus Stadensis ann. 1059.

° Glossar. Gall. Lat. ex Cod. Reg. 7684: *Discantare, deschanter. Discantus, deschant. Annal. regni S. Ludov. edit. reg. pag. 223: Comme dévotement il fit chanter la messe, et solempnement glorieuses veupes et matines et tout le service à chant et à Deschant, à ogré et à treble. Stat. S. Capelle Bitur. ann. 1407. ex Bibl. reg.: *Jubeamus quod in omni missa, cujuscumque solemnitate sit... semper officium, responsorium, alleluia, offertorium et post-communio Discantabuntur, et similiter Kyrie eleison, Gloria in excelsis, prosa, sanctus, agnus. Stat. eccl. Paris. ann. 1408. ad calcem Necrol. MS. ejusd. eccl.: *Nec debet in cantu notulato regulariter immisceri Discantus, pueris exceptis, propter exercitationem suam.* Mirac. MSS. B. M. V. lib. 1:**

Ki dont oist canter archanges,
Descanter puceles et angles.

Et lib. 2:

En l'orgener, et verbioier,
Ou Deschanter, ou quintoiier.

Vide infra *Organisare*.

° Statuta antiqua ecclesiae Francofordensis in Würdtwein. Subsid. Diplom. tom. 1. pag. 66: *Discantus vel cantus laetitia a dominica in passione domini usque ad vigiliam pasche inclu-*

sive hinc, cum sit tempus compassionis Christi nullus fiant; sed omnia dolorose et humiliter quam alio tempore prouquantur.

° **DISCAPEDINATUS**, Divisus, distractus. Inscriptio arcus triumphalis erecti in honorem Marchionis Uxellensis Cabilonum urbem introeuntis apud Cussetum in Hist. ejusd. urbis pag. 769: *Auspicato isthoc adventas, Illustrissime Marchio, quando Discapedinata te civium vota indigentant, volnera civitatis serenifico vultu undequavorsum edulcaturum. Simili notione verbum Discapedinare usurpavit Apuleius Floridorum lib. 1. ubi de Hyagni tibicine: *Primus, inquit, Hyagnis manus Discapedinavit in canendo, hoc est, diduxit, distraxit, ut capedo seu spatium aliquod intercederet, cum duas tibias simul applicavit ori, et alteram dextra, alteram sinistra moderaretur.**

° **DISCAPIA**, Vetus Charta apud Baldric. Noviom. lib. 1. cap. 52: *Terras cultas et incultas, pervia una, Discapia, prata, pascu, etc.* Occurrit ibi adhuc semel: sed legendum conjunctim *Wadriscapia* ostendo in hac voce post *Waterscapum*.

° **DISCAPILLARE**, Capillos avellere, radere, vel disjicere, et miscere: Gallis *Décheveler*, [Italis *Discapigliare*.] Lex Burgund. tit. 33. § 1: *Si qua mulier ingenua in domo sua a quocumque ingenuo, aut in via innocens Discapillata fuerit aut detracta, etc.* Capitula ad legem Alamannor. cap. 27. edit. nuperæ: *Aut qui eas Discapillaverit... 15. sol. componat.* Ekeardus Junior de Casibus S. Galli cap. 10. de Hadwiga Ducis Suevorum filia: *Jussit verberari et Magistro multa rogante, vix concessit non Decapillari. Vide Decaliare.*

° **DISCAPIRE**, ut infra *Disceperere*, Dividere, distrahere, si recte puto: quod hic de eo dicitur qui *ullare* quod ab Aniano Abbate precario tenebat, ipsi Abbati subtrahere sibi que volebat asserere, quasi proprius et immunis ejus esset dominus ac possessor. Charta recognitionis ann. 804. in Probat. novæ Hist. occitanae tom. 1. col. 31: *Quomodo ego Pinaudus et parentes (MS. pares) mei Materindus et Fulgentius quod ipsas tascas et decimas, quod vobis (Abbat Aniano) erinde dare debuimus, ipsas vobis intendimus, et nihil vobis erinde dedimus perfatos (MS. perfectos) vi. annos et insuper de ipso villare vobis cum (melius in MS. eum) Discapire voluimus, et in fraude de ipso fecimus (MS. fuimus.) ac ipsas pro (melius in MS. sine) vestro commentu illas habere voluimus: sicque me recognosco ego Pinaudus, quomodo ego et parentes (MS. pares) mei suprascripti pro vestro beneficio antea et per (MS. pro) precaria nostra, quam vobis fecimus, eam antea habuimus, et ea que fecimus, veraciter me recognosco in vestrorum supradictorum judicio. Data recognitione sub die 11. Non Martias anno XXXIV. regnante domino nostro Imperatore Karolo Rege Francorum et Longobardorum.*

° Nostris *Descharpir*, pro *Echapper, dégager, séparer*, Evadere, se expedire, separare. Lit. remiss. ann. 1379. in Reg. 116. Chartoph. reg. ch. 57: *Jehanin le Moine se Descharpi et desmouta d'avec ledit Escalongne, qui le menoit de bonne foy. Alia ann. 1417. in Reg. 176. ch. 588: *Le suppliant qui ne povoit Descharpir d'icellui Mahiet, etc.* Rursum alia ann. 1473. in Reg. 185. ch. 827: *La femme de Jehan Boyleau se bouta entre le suppliant et Anthoine Cardinal cuidant les**

Deschampir et garder de faire mal l'un à l'autre.

† **DISCAPUM**, Charta Henrici V. Reg. Angl. apud Rymerum tom. 10. pag. 286. col. 2: *Cum ipsa vinea vel campo, et una discapo. Lege Wadiscapo, aquagio, aquae ductu, et vide Waterscapum et paulo superius Discapia.*

† **DISCARGA**, Acceptatio, liberatio, Gall. *Décharge*. Deliberatio trium Statuum Occitaniae de Johanne Rege in carcere detento, apud D. La Faille, Annal. Tolos. tom. 1. probat. pag. 95: *Nec poterunt dicti quatuor Theaurarii habere Discargam sufficientem, nisi illam haberent de mandato dictorum viginti quatuor. Vide Deschorgia.*

† **DISCARGARE**, Onus deponere, exonerare, Gall. *Descharger*. Lex Salica tit. 29. § 21: *Si inde fenum ad domum suam in carro duxerit, et Discargaverit. § 24: Si inde vinum in carro ad domum suam adduxerit et Discargaverit.* Ubi editio Heroldi tit. 27. § 11. habet *Discarraverit*. [Baluzi tit. 29. § 21 et 24. *Discarraverit.*] id est, de carro deponerit.

† **DISCARGARE**, Eadem notione occurrit in Charta apud 1141. apud Catellum in Comitibus Tolosanis pag. 192. [in Charta anni 1165. ex Archivo Ecclesiae Massil. altera ann. 1164. ex Archivo Monasterii S. Victoris ejusd. urbis, et in Glossis Pithetici apud Baluzium tom. 2. Capitul. pag. 691.]

† Alias nostris *Descarchier*, ut legitur in Ch. ann. 1320. ex Chartul. 23. Corb.

† **DISCARGATURA**, Exoneratio, Ital. *Discarcamento*, Gall. *Décharge*. Stat. Placent. lib. 6. fol. 81. v. *Item provisum est, quod portatores non possint accipere ab aliquo de Discargatura alicujus carri vini, videlicet si discargaverit desuper terram, ultra septem denarios.* Vide infra *Discargatura*.

† **DISCARJATOR**, Gall. *Déchargeur*, Exonerator, in Charta ann. 1214. ex Chartul. Campan. fol. 188. v. *Discharjator*. In altero Campan. Chartul. fol. 40.

† **DISCARRARE**, Idem quod *Discargare*, de carro onus deponere. Fortunatus in Vita S. Medardi Noviom. Epis. cap. 6. *Discarrantes, qui tolerant, laxati pergunt itinera.* Occurrit etiam in veteri Charta Dalmatiae anno 1292. apud Jo. Lucium lib. 4. de Regno Dalmat. cap. 9. in Statutis Massil. lib. 1. cap. 51. § 8. lib. 4. cap. 30. lib. 6. cap. 45. etc.]

† **DISCARRIGARE**, Exonerare, Ital. *Discarricare*. Charta ann. 1228. apud Muratori. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 32. *Omnia forensis, qui facit stationem in mercatis Ferraria, et Discarrigat suum habere, non solvat ripaticum, sed stationaticum.* Vide *Discarricare*. Hinc

† **DISCARRIGATURA**, Exoneratio, Stat. Verceil. lib. 3. pag. 94. r. *Exceptis portatoribus blave et vini, qui possint capere et habere... pro Discarrigatura vini... denarios duos.* Vide supra *Discarrigatura*.

† **DISCARRARE**, *DISCARRICARE*. Vide *Discarricare*.

† **DISCATENARE**, Juncta disjungere. Mirac. S. Audoeni tom. 4. Aug. pag. 82. col. 1. *Qui languidus de substratorio catenis excussus, Discatenatis nervis, carne revulsa, arctius cepit angustiari.* Ital. *Discatenare*, ex catenis solvere, Gall. *Décatener*.

† **DISCAVALCATUS**, Ex equite pedes factus, Gall. *Démonté*, ab Italo *Discavalcare*. Ex equo dejectus Regina Padua ad annum 1325. *Ibi fuerunt vulnerati dominus Nicolaus de Carvaria, et Obiso de Papafaris in facibus, et dominus*

Martilius... Discavalcatus, et Paulus dente aliquantum vulneratus.

† **DISCAVALCARE**, eodem significato. Lit. romiss. ann. 1381. in Reg. 119. Chartoph. reg. ch. 288. *Icellus Henricus non cuidant mesprendre de ostér audit Jusf le sien, pour ce qu'il n'avoit point de rouelle, Deschevauchaj icellui Jusf et print son cheval et la besace qui estoit derriere.* Alim ann. 1361. in Reg. 92. ch. 27. *Fantost, après le suppliant eust esté pris et Deschevauchiez par lesdiz ennemis.* Ita quoque legendum, pro *Deschevaucher*, in Stat. ann. 1308. tom. 1. Ordinat. reg. Franc. pag. 460. art. 8.

† **DISCAVEO**, [Diligenter] caveo, Plaut. *Mew. 2. 1. 24.* Dictum facessas doctum, et *Discaveas malo.*

† **DISCAZERNATUS**, Disjunctus, Gall. *Détaché*. Comput. ann. 1402. inter Probat. tom. 3. Histor. Nem. pag. 170. col. 2: *Pro uno codice, absque glois, Discazernato et sine postibus, xvij. sol. Turon.* Vide infra *Dischadernare*.

† **DISCEDERE**, pro *Decedere*, mori, apud Fredegar. cap. 54. *[Discessit, pro] Discessit, recessit, lexitur apud Marten. tom. 5. Ampliss. Collect. col. 770.* ubi de exordio urbis Aconis.]

† **DISCESSUS**, Obitus, [Gall. *Dacès*,] in gestis Dagoberti cap. 46. 84. 89. et alibi non semel.

† **DISCESSIO**, Eadem significatione. Chart. ann. 778. in Neugart. Cod. Dipl. Alem. num. 54: *Et post nostram vero Discessio rem ipsas res pro animas nostras ad ipsius monasterium sine ulla maritione revertantur.*

† **DISCENS**, Discipulus, S. Columbanus Ep. 3: *Eccis quibus circumdamur diversitatibus, et quibus circumluimur ac si vorticum fragoribus, charissime Discens, etc.* Utitur alibi, sed locus non succurrit, ut et S. Irenaei Interpres lib. 3. cap. 14. [imo Quintil. 8. 11. *Fatigare Discens per ambages.*]

† **DISCENTIA**, Discendi actus. Tertull. de Anima 1. 23. et 24: *Discentias remissentias esse.* Utitur et Cael. Rhodig. 10. 16.

† **DISCERE**, Papias: *Discepit, Divisit, Discepius, Divisus, Scrutatus, Expertus.* Vide *Discapire*.

† **DISCEPOLUS**, [Discipulus]: « Marcho de Florentia, fabro lignanliminis in palatio apostolico... cum uno *Discepolo*. [Archiv. Vatic. mandat. camer. apostol. f. 61. an. 1462.] »

† **DISCEPTIM**, *επιπερα*, Manifeste, clare, Gl. Lat. Græc. Sangerman. MSS. Mallem *Disceptim*, quo usus est, Apuleius, vel *Disertim*, pro *Diserte*.

† **DISCERE**, Decere, Jacobus Cardinal. S. Georgii in Vita S. Petri Cælestini, Mail tom. 4. pag. 444:

Tamen agnita dudum
Commemorant veteris moris Discantique minoros.

Vita S. Edwardi Regis Angliæ, Martii tom. 2. pag. 643. *Didicit eum Rex sanctus pater suus Deum præ omnibus timere.* Sidonius lib. 8. Epist. 6: *Per alias vias doctrinam illius, quo more citius homo Discitur, observatus inoperari.*

† **DISCERURA**, ex Gallico *Deschirure*, Laceratio: *Deschirer*, Lacerare, quasi *Deschaver*, Carnem avellere, lacerare. In quæstia anni 1270: *Retulit Curie, quod ipsa domina habet ibidem justitiam de feudo terra usque ad duellum, et cognitiones melearum sine sanguine et Discerura, etiam ibidem fuerit aliqua percussio, de qua mahamium, vel mors minime timetur.* Vide Speculum Saxonicum lib. 1. art. 68. § 1.

† **DESCIREURE**, Plaga, vulnus, in Stat. bhim. S. Ludov. cap. 38. tom. 1. Ordinat. reg. Franc. pag. 286: *Se ce est de trievs enfrainte, il doit monstret sanc ou plaie, ou Descireure, ou chaple.*

† **DISCERNENTES**, Lex Wisigothorum lib. 12. tit. 2. § 2. ubi disputationes de fide prohibentur: *Nullus antiquorum Patrum impugnationibus suis sacras definitiones irrumpat: nullus modernorum Discernentium congruentes fidei tractatus spernat.* Quo loco *Discernentes* videntur dici Sectarii, hæc appellatio donati hoc ævo in Hispania, atque il forte, qui *Discernentes* dicuntur Theodoro Lectori lib. 1. Nicephoro Callisto lib. 6. cap. 29. lib. 18. cap. 45. Leontio Scholastico lib. 5. de sectis, et Codino in Origin: Constantinop. qui nempe contra Calchedonensem Synodum Eutychis ac Dioscori partes tuebantur. Itaque sese appellabant, quod ab ea Synodo se segregatos innuere vellent, quomodo vocem hanc usurpat Secrates lib. 5. cap. 5.

† **DISCERNERE**, Decernere, statuere, nostris etiam *Discerner*, pro *Decerner*, *ordonner*. Charta Geraldii Trenorch. ann. 1334. inter Probat. Hist. ult. ejusd. monast. pag. 246: *Et primo declaramus et Discernimus dictum marescallum esse et esse debere dum et quando nobiscum fuerit, cambellatus seu senescallus hospitii nostri. Ordenons et Discernons par la teneur de ces présentes.* in Lit. Caroli V. ann. 1371. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 425.

† **DISCERNIBILIS**, [Qui discerni potest, Augustin. Enchir. 90. Ut in effigie sua cujusque proprietates et *Discernibilis* similitudo servetur.]

† **DISCERNICULUM**, Ornamentum capituli virginalis ex auro. Glossar. vel. ex Cod. reg. 7841. Vide *Discrimen*.

† **DISCERPERE**, [Sicut serpens: DIER.]

† **DISCERTATIO**, Contentio, controversia, Gall. *Contestation*. Tabul. Guemen.: *Dedi terram, que mihi contigit ex transactione post longam Discertationem.*

† **DISCESSOR**, Decessor, prædecessor, vel certe qui decessit, et oblit. Vide Canones Hibern. lib. 41. cap. 80.

† **DISCESSUS**, DISCESSIO, Obitus, Gall. *Decès*. Vide *Decedere*.

† **DISCHADERNARE**, Dissolvere, disjungere, Gall. *Détier, détacher*. Charta ann. 1327. in Reg. 65. Chartoph. reg. ch. 115: *Hoc probabitur per primum rotulum suorum compotorum... in quo non sunt ducentæ libræ prædictæ, si bene inspiciatur liber primi anni, qui est quadratus et cooperatus de alluda, et se Dischadernat.* Vide supra *Discazernatus*.

† **DISCHARGIA**, Gall. *Décharge*, Acceptatio, Liberatio, Exoneratio vel aliquam *Dischargiam* camporum thesauri nostri, apud Rymerum tom. 13. pag. 461. col. 1. *Litteræ exonerationis et Dischargii non fuerint levate.* ibidem.

† **DISCHARGIARE**, *DISCHARGIARE*, Exonerare, Gall. *Décharger*. Litteræ Philippi Franc. Reg. ann. 1297. pro Rothomagensibus, apud Ducnesium Hist. Norman. pag. 103: *Frædicti cives... poterunt... eas (mercaturas) chargiare et Deschargiare, et portare et reportare ubicunque voluerint... Nullus nisi manens fuerit apud Rothomagum poterit Dischargiare vinum in cellario vel in domo apud Rothomagum propter illud revenendum.* Vide *Dischargare*.

† **DISCHARGIUM**, Vide *Dischargia*.

† **DISCHARJATOR**, Vide supra *Dischargar*.

† **DISCHUS**, pro *Discus*, in Stat. Placent. lib. 6. fol. 78. v.

DISCIFER, Dapifer, *Maitre d'hostel*, Senescallus. Gloss. Saxonie. Elfrici: *Discifer*, vel *Discoforus*: disc-ven, i. Dapifer. [Vide *Discophorus*.]

DISCINCTA, Vestis absque cingulo, diffibulata, suprema nemp, et quæ aliis superinduitur. Acta Martyrum Numidar. n. 7: *Vide, inquit, juvenem, inenarrabili et satis ampla magnitudine, cujus vestitus discincta erat, in tantum candida luce, ut oculi in eum constanter intendere non possent.* Scriptor Passionis SS. Perpetue et Felicitatis pag. 33: *Ita revocata et discinctis induta, prior Perpetua jactata est.* Hinc

DISCINCTATUS, Discincta indutus, apud eundem: *Et exivit vir quidam... Discinctatus purpuram inter duos clavos per medium pectus.*

1. **DISCINGERE**, Dirimere, decidere lites. Vetus inscriptio:

Ter vice qui sacra discinxit iurgia iudex.

Occurrit passim hæc notio apud Scriptores locis indicatis a Savarone ad Sidon. lib. 2. Epist. 7. Jureto ad Symmach. pag. 277. Jacobo Gothofredo in Gloss. ad Cod. Theod. et aliis.

2. **DISCINGERE**, Cingulo magistratus exuere, degradare: *Synodalis Epistolæ Pseudo-Synodi Sardienensis: Dicitur Concilium, ut Juliano vobis Roma... Discingeret atque damnetur.* Catalogus Pontificum Romanorum a Cypriano editus, in Pontificali PP.: *In eadem insula discinctus est IV. Kal. Octob. et loco ejus ordinatus est Anteros.*

DISCINCTUS, Cingulo exutus. Glossar. Lat. Græc.: *Discinctus*, *discinctus*; Lex Saxon. tit. 61: *In camisa discinctus et discinctatus.* Vide *Cingulum*.

DISCINGULARE, Sellam et sarcinam removere, auctori Mamotrecti cap. 24. Genes.

1. **DISCIPLINA**, apud Monachos est flagellatio, interdum virgæ ipsæ quibus flagellantur. *Flagelli Discipline*, in Regula S. Aureliani cap. 41. Liber Ordinis S. Victoris Parisiensis MSS. cap. 33: *Si aliquis disciplinam accipere debeat, erigens se super genua, modeste vestimenta sua eruat, deinde procumbens a cinctura deorsum eisdem vestimentis tectus remaneat, et sic jacens aut prorsus taceat, aut hoc solummodo dicat: Mea culpa, ego me emendabo. Sed neque alius interim loquatur, nisi forte aliquis de Prioribus pro eo intercedat usque ad jussionem Abbatis. Qui dum cessaverit, adjuvet illum fratrem ad induendum, qui indutus et erectus non se moveat, donec Abbas dicat: Ite sessum: et tunc inclinans erat in locum suum. Hoc etiam sciendum est, quod ille qui inferioris gradus est, non debet verberare superiorem, id est, Diaconus Sacerdotem, sed æqualis æqualem, vel superior inferiorem.* Leo Ostiensis lib. 3. cap. 22: *Statuit... ut per totius anni septas ferias pane tantum et aqua contenti essent, ac per singulas singuli Disciplinas data confessione reciperent.* Matth. Paris ann. 1252: *Vestibus igitur spoliatus... ferens in manu virgam, quam vulgariter Balesis appellamus, intravit capitulum et confitens culpam suam... singulis Fratribus Disciplinas nuda carne accepit.* Occurrit apud eund. ann. 1198. pag. 129. Cantiprat. lib. 2. cap. 16. num. 5. cap. 39. n. 2. Cæsarium lib. 1. cap. 22. 40. lib. 3. cap. 47. Petr. Damian. in Vita S. Romualdi n. 39. lib. 1. Ep. 19. lib. 6. Epist. 1. 27. Herimann. de Restaur. S. Martini Tornac. cap. 88. Vide S. Anselmum lib. 3. Ep. 50. et Joan. Morinum hb. 7. de Pœnitent. cap. 14. § 1. [Statuta

antiqua Ordinis Grandimont. inter Anecd. Marten. tom. 4. col. 1286. 1287. 1288.] *Elemosynarii munus, ut est in MS. Corbetensi de Mensa Abbat. est providere Disciplinas, scilicet virgas de bouul et vimiaus de Kalre in capitulo.*

2. Eandem penam ab archiepiscopis in presbyteros sibi subditos animadversam legitur in Reg. visitat. Odonis archiep. Rotomag. ab ann. 1248. ad ann. 1269. ex Cod. reg. 1245. fol. 274. v.: *Injunximus presbytero de Allifago... quod in kalenda suis decanatus unam in camisia et bracciis acciperet Disciplinam, coram presbyteris illius decanatus existentibus in dicta kalenda, pro eo quod percusserat quemdam parrochianum suum de pugno in ecclesia sua predicta, et rixatus fuerat cum priore dicti loci.*

DISCIPLINA crebro etiam pro flagellatione, vel alia pena, quæ ex decreto iudicis infligitur, usurpatur in Lexibus Wisigoth. lib. 3. tit. 3. § 4: *Adjuvet vero raptoris, qui cum ipso fuerint, Disciplinam accipiant, sicut est in lege alia constitutum.* Lib. 4. tit. 5. § 1: *Verberandi sunt ante iudicem quinquagenis flagellis, etc. Mox: Neque propter disciplinam qua correpti sunt, insaniam poterint ullatenus sustinere.* Lib. 6. tit. 5. § 8: *Si indiscreta disciplina percussus forte mori de flagello contigerit.* Adle § 12. lib. 7. tit. 4. § 7. [Capitulare de Villis Caroli M. § 4. Excerpta ex Lege Longobard. apud Baluzium Capitul. tom. 1. col. 349. § 9.]

3. **DISCIPLINA CONDIGNA**, sive in jejuniis, sive in castigatione, iis imponenda, qui Symbolum et Orationem dominicam discere negligunt, Capitul. lib. 5. cap. 161.

DISCIPLINA CORPORALIS, in Capitul. 5. ann. 803. cap. 1. [Capitul. lib. 3. cap. 66. lib. 4. cap. 35. Formulæ Bignonianis form. 22.] apud Marculfum lib. 2. Formul. 27. Chrodegangum in Regula Canonorum Metensium cap. 3. 4. 14. [Disciplina corporis, in Vita S. Pardulphi Abbatis inter Acta SS. Benedicte pag. 579. n. 16.] *Discipline de corpore*, in Stabilimentis S. Ludovici l. 1. *Vindicta corporalis*, apud eundem Chrodegangum cap. ult. *Disciplina hostilis*, militaris, in Lege Bajwar. tit. 2. cap. 1. § 6.

4. **DISCIPLINA CORREPTIVIS**, in Capit. Pippini Regis Ital. ann. 733. cap. 31.

DISCIPLINA DUCALIS, in eadem Lege Bajwar. tit. 9. cap. 1. § 3. id est, compositio. Capitul. ann. 808. *De intrinsecis et Discipline eorum.*

5. **DISCIPLINA LEGITIMA**, Capitul. lib. 6. cap. 122.

DISCIPLINA SECULARIS, Capitul. 2. ann. 789. cap. 16: *Ut disciplina Monachis regularis imponatur, non secularis, id est, non orbentur, nec maculationes alias habeant, nisi ex auctoritate regule.* Vide Capitulare triplex ann. 808. cap. 3. § 8. Legem Longob. lib. 1. tit. 9. § 27. lib. 2. tit. 13. § 3. Carol. M. 101. Luitpr. 109. (650.) Concil. Emeritense cap. 17. etc.

6. **DISCIPLINAM IMPONERE** servis domini dicuntur in lege Bajwar. tit. 7. cap. 2. § 4. in Appendice ad Marculfum formula 16. *Impendere ad servos*, formula 13. inter Bignonianas: hæc autem *Disciplina* mancipiorum a dominis imposita *Disciplina supra dorsum* vocatur ibidem formula 26.

DISCIPLINARE, Castigare, corrigere, virgis cedere. Vita S. Genovefæ: *Disciplinat itaque misericorditer filios suos Pater misericordiarum.* Liber revelatio nis editus cum Joan. de S. Victore de

Utilitate tribulation. cap. 6: *Sæpius enim confessionem repelere, et pluries Disciplinari gaudebant.* Hist. Episcoporum Autistod. cap. 54: *In Capitulo ejusdem Ecclesiæ, ubi fratres Disciplinantur, sepulturam habuit.* Statuta Ordinis de Sempringham: *Quæ autem fecerit, Disciplinetur in Capitulo, vel in pane et aqua pœniteat.* Vita S. Galberti Abbat. Pontisærensensis num. 10: *Ex nodosis corrigitur flagello confecto seipsum adeo dure Disciplinavit, etc.* [Guidonis Disciplina Farsensis cap. 16: *Non Disciplinatis Magister pueros in choro, si dominus Abbas affuerit aut Prior. Jejunare et Disciplinare, in brevi Histor. Ordinis Cartus. apud Marten. tom. 6. Ampliss. Collect. col. 211.] Michael Scotus (vel Theobaldus Anguibertus Hibernus, ut domino de la Monnoye in Menagianis tom. 3. pag. 105.) lib. Mensæ Philosophicæ cap. 18: *Quidam vir zelotypus uxorem suam, ad confessionem euntem, sequebatur, quam cum Sacerdos retro altare duceret ad Disciplinandum, hoc videns maritus ait, O Domine, tota tenera est, ego pro ipsa recipio disciplinam: quo flectente genua, dixit mulier: Percute fortiter, Domine, quia magna peccatrix sum. Observa ritum ritum abolitum, et qui vêtatur apud Hadrianum I. PP. in Epit. Can. ex regulis SS. Patrum cap. 25.] *Episcopus, Presbyter, Diaconus peccantes fideles Verberare non debeant.* [Vide Mabillonii Præfationem in Acta SS. Benedict. Sec. 6. part. 1. n. 39. et seqq. ubi plura de disciplinarum usu ad redimendas penitentias canonicas excogitato, de ejusd. usus auctoritatibus, propugnatoribus et defensoribus, atque etiam impugnatoribus, etc.]**

7. **DISCIPLINABILIS**, ad disciplinam pertinens, docilis. Vita S. Zita, April. tom. 3. pag. 49: *Inde quoque virorum peritissimorum olim Disciplinabilis nos existit, Sanctorum celebres vitas exquirere.* Born de Breydenbach Itiner. Hierosol. pag. 221: *Animalia illa que humana arte et industria excubantur, Disciplinabilia his sunt, que secundum naturam sue speciei generantur.* Auctori ad Herennium, *Disciplinabilis scientia dicitur, que ex arte exponi potest et certa methodo.*

8. **DISCIPLINALIS**, Eadem notio. *Disciplinales volentates*, apud Cassiodorum 4. 33.

9. **DISCIPLINALITER**, Ex disciplina. Joan. Sarisb. lib. 6. Pollicitæ cap. 15: *Disciplinaliter eruditus populus.* Rodolphus Monachus in Vita Lietherti Comitis Episcopi Spicil. Acher. tom. 9. pag. 729: *Epule quidem carniū sufficienter apponebantur, sed panis et aqua disciplinaliter sumebantur.* In Chronico Erfordensi, inter Vindem. Litter. Frederici Schannat ad ann. 1138. *Disciplinaliter* corrigere dicuntur Sacerdotes qui penitentes quosdam gravioribus delictis obnoxios flagellabant.

10. **DISCIPLINABILE**, Stat. Bened. ann. 1248. inter Instr. tom. II. Gall. Christ. col. 260: *Qui aliter fecerit, coram omnibus in capitulo recognoscat delictum, prioris iudicio Disciplinare puniendus.* Id est, flagellatio.

11. **DISCIPLINARIA SCIENTIA**, Mathesis, Mathematica. Godefridi Lexicon Philosoph.

12. **DISCIPLINATIO**, Flagellatio, apud Thomam Madox Formul. Anglic. pag. 33: *Willelmus Abbas Monasterii exempti S. Albani domino Johanni Say Militi. Admittimus præhonoratam personam vestram in consortium nostræ fraternæ*

tionis... in vigiliis, jejuniis, in inclinationibus, prostrationibus et Disciplinatio- nibus, etc. Utilitur alicubi S. Augustinus pro eruditione seu institutione, uti dicitur in Fabri Thesaurō.

1. DISCIPLINATORIA VIRGA, in Vita Gasterii Abb. Inter Acta SS. Bened. Sec. 6. part. 2. pag. 821.

DISCIPLINATUS, Moribus bonis disciplina beneficio praeditus. *Juvenis Disciplinatus*, apud Casarium lib. 1. Miracul. cap. 3. Chron. Montis Sereni ann. 1265. De commissorum sibi utilitate indeficiente sollicitus, moribus temperatus, quales Disciplinatos vocare consuevit; quos duo severitatis aliquid moribus ejus admiscuisse videbantur. [Eccel. 19. 21. Vir prudens et Disciplinatus.] Mit. S. C. lib. 1. cap. 25. num. 5. Bene morigeratus et Disciplinatus.] Utilitur etiam Tertullianus, lib. de Fuga in persecutionem. [Alcimus Avitus lib. 4. cap. 24.]

2. DISCIPLINATE Ruodlieb fragm. 5. vers. 81.

Discipline stans hoc audit ut omne, etc.

3. DISCIPLINA, Prudentia, Gall. Sacerse. Sidon. Apollin. epist. 1. lib. 1. c. Simona ha rotunditatem. C. Plinii Disciplinam naturatatemque vestigiis praesumptuosus insequitur. Discipline, Reprehensio, in Lit. remiss. ann. 1391. ex Reg. 141. Chartoph. reg. ch. 155. Auquel doyen le prévost dist par maniere de Discipline et de répression: vobis est estat de prestre d'estre au soir de nuit en la taverne.

4. DISCIPLINA, Praescriptio, Jussus, charta Conrad. reg. ann. 963. tom. 9. Collect. Hist. Franc. pag. 700. Eo vero tenore, ut nulli episcoporum sive abbatum, neque comitum, neque alicui contraria potestati aliquam Disciplinam sive servitium per vim faciant. Ubi Honor. Bouche tom. 1. Hist. Prov. pag. 804. edidit Fortium, ut sic notatur.

DISCIPLINATI, Mirac. S. Rosae tom. 2. Sept. pag. 451. col. 1. *Jacobus de L'epulpe de Viterbio admodum rector hospitalis Disciplinatorum et Caritatis Viterbiensis, etc.* Ex eo fortassis sic dictum, quod pauperes in eo instituerentur.

DISCIPLINOSUS, Qui multos habet Discipulos, in Amalthea ex Catholico. Melius f. Discipulosus.

DISCIPULARE, Edocere, Discipulati, ebrai, in Glossis Isid. [et apud Johann. de Janua.]

Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684. *Discipulare, Ensignier disciple.*

1. DISCIPULATUS, Officium, ministerium Chronie. S. Michaelis Viridam. *Hoc optur adhuc adolescentulus ab Abbate suo in Discipulatu Capellani constitutus, frequenter cum eo ad Palatium, et per plura locorum habuit comitatum.* [Gloss. Vet. Discipulatus habere, exercere.] Hanc ratione sumant Zeno Veronens. Serm. de Praecepto, Attende lib. 1. Unusquisque nostrum, in Discipulatu nos Verbi Dei nanciparimus. Caesiod. 1. 5. Epist. 40. Tertull. de Praescrip. cap. 22. Ordericus Vitalis in Hist. Eccel. Carolus M. in Epist. ad Elipandum inter Concil. Hisp. 1. in 3. pag. 111. et alii.]

2. Vita S. Idei tom. 2. Sept. pag. 267. *Quanta praedictus Bato necdum ad presbyterium promotus Hunsfeldensis ecclesiae Discipulatum suberat, etc.* Ubi de ministerio custodis ecclesiae sermo est, ut observant docti E.itores.

DISCIPULATUS, Disciplina, Institutio Vita S. Adal. abb. Corb. inter Act. SS. ord. S. Bened. part. 1. Sec. 4. pag. 310. num. 33. *Ille* (Bernarius)

Christi Discipulatus nobiscum habens formam, etc.

DISCIPULUS, Minister, cui aliquod officium commissum est. Charta vet. Brabant. ex Cod. reg. 10197. 2. 2. fol. 5. r. *Dux Godofridus quinque molendinorum Discipulis et eorum successoribus consuetudinem, quam hactenus tenuerunt, donavit. Hec est consuetudo antiqua, quatuor vasa sumuntur, quorum unum viceinam quartam partem sextarii capit: duo partes ducis sunt, tertia Discipulorum: hoc ideo quia molares lapides molendinis ministrant.* Alia ann. 1336. in Reg. 71. Chartoph. reg. ch. 119. Arnaldus Tornobois Discipulus juratus inquantus regii Carcasone voce tubae precedente praecoravit, etc. Hinc Discipule, pro eo qui alterius est adjutor, puta apparitoris, vulgo *Recors*. Lit. remiss. ann. 1331. in Reg. 145. ch. 534. *Iellui Estienne dist. audit. exposans, vous estes Discipule: car se vous ne feussiez, les gens de mons. de Bourgoigne ne n'eussent peu mener en prison. Discipule, pro Discipule, in Vita J. C. MS. ubi de Joan. Bapt.:*

Ains sui Disciples à col roi,
Qu'chi n'est venue après moi.

DISCIPULUS, Adjutor tabellionis. Vide Marim. Pap. Diplom. ad num. 75. not. 9.

DISCIRCULARE, A circuli rotunditate semovere. Will. Britto lib. 7. Philippi- dos.

Aqua superficies omni ex parte rotundo
circulata sine, se non obliqua in ullum
diversionem canoni: sed finibus ipsa suis se
limitat, ut nullus Discirculet angulus illum.

DISCLAAMARE, Vide Clamare.

DISCLAUDERE, Quod clausum est, aperire: *Descloere*. Gloss. Elfrici: *Discludo, id est totum le, divido.* [Awe- ga lucan. *Discludere*, e Glossar. Cotton. ap. Bosworthum.] Leges Henrici I. Reg. Angliae cap. 90. *Si quis puteum... Disclaudat, et aliquid incidat, etc.* Vide *Disclausum*.

DISCLAUSUS, Minime clausus, Gallis *Desclos*, *Defferné*. Curtillus *Disclausus*, in Legibus Bur. Reg. West-Saxon. cap. 42. *Le Roman du Renard* MS.

La ou li pais iert Desclos,
Avoit li vilain planté chos.

DISCLEARE, *Cledas* seu crates tolle- re. Vide *Cledare* post *Cleas*.

DISCLUSUM, Divinum, dimotum. Papias, Glossar. Sangerman. MS. num. 501. *Disclusus, Divinus, patens.* Vide *Disclaudere*.

DISCOFERA, DISCOFORUS, Vide *Discophorus*.

DISCLARE, Effluere, dimittare. Gall. *Descloer*. Charta ann. 1180. apud Mariam Campum in Regesto part. 2. Histor. Eccel. Placentinae n. 29. *Item de omnibus scolaribus rivis, que ex ipso rivo Discolantur, etc.*

DISCOLATORIUM, Officina fusoria, Ital. *Fucina*, Gall. *Forge*. Stat. Bonon. ann. 1250. 67. tom. II. pag. 229. *Quod fornax, vel fornellus, vel fucina, vel Discolatorium argenti vel metalli fiat infra terra: nos infrascriptos.* [FR.]

DISCOLATUS, Papias: *Coloni, sunt cultores advena: alienum agrum locatum solo, propter agri culturam, sub dominio possessoris, pro eo quod Discolatus est fundus* Ita etiam Codex MS. id est, ni fallor, quia ager hactenus incultus manserat, nec cultorem habebat. [Pro

eo quod iis locatus est fundus, ex Isidori Origin. lib. 9. cap. 4. sect. 36.]

DISCOLOR, Decolor, cujus color vitatur. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7682. *Discolor, Decolourable.* Vide *Discolorare*. Hinc

DISCOLORARE, Glossae MSS. ad Concl. Sardicense can. 17. *Infucata, Distincta, Discolorata* Alanus de Insulis in Plamtu naturae: *Vestis autem ex serica lana contexta, multifario protecta colore, puella pelli serviebat in usum, quam Discolorando colorans alteritas, multiplici colore faciem alterabat.* [Seneca, *Decoloratur id, cujus color vitatur, non mutatur.*]

DISCOLORATUS, Decoloratus, Gall. *Décoloré*. Mirac. MSS. Urbani PP. V. *Habebat faciem... Discoloratam et ventrem infucatum, etc.*

DISCOLUS, Graec. *δύσκολος*, Difficilis, morosus. Papias *Discolus, Difficilis, aut moralis, indisciplinatus, a scolis dicitur: vel a colore et dis.* Gloss. Sangerman. MS. n. 501. *Discolus, Difficilis, moralis.* Pro moralis utrobique legendum morosus. Vox *Discolus* vel *Dyscolus* ea notione legitur Petr. 1. Epist. 2. 18. apud Aetherium Spicil. tom. 7. pag. 601. Robertum Goulet in Compendio Jurium Universit. Paris. fol. 8. v. Ludew. Reliq. MSS. tom. 6. pag. 138. in Bullario Carmel. pag. 252. col. 1. etc. [Conf. Schmeller, in Poet. Lat. sec. X. et XI. pag. 238.]

DISCOMBRARE, *Combros* seu arbores conexas et viam occultentes auferre, apud Valesium in Notitia Galliarum pag. 100. col. 2. Vide *Combr*.

Hinc nostris *Discombrer*, pro Pur- gare, mundare, in Chartul. sign. *Eché- chiel* Corb. ad ann. 1415. fol. 18. r. et metaphorice pro Liberare, Gall. *Discharger*. Charta Beatr. ducis Burg. in Chartul. Campan. Cam. Comput. Paris.: *Jehans de Conde de Cambrai: nos pria- moult que nos vos prissiens que vos li feissiez à rendre xxxij. livres et xij. solz d'Artisiens, que madame ma mere et vos- tre li devoi de joiar qu'ele avoit enz achetez de lui: sire nos le vos priames que vos por Dieu en Discombrissiez l'ame de li. Lou Discomberroit et li seroit sole et quite, in Ch. ann. 1255. ex Chartul. Monast. fol. 1. *Discombrer* vero, Contro- versiam diffinire, in Charta ann. 1355. tom. 2. Hist. Leo. 1. pag. 420. *Tous les eschevins doient demourer par l'espace de demi as. résidément à Liège, pour Discombrer et faire loy à tous ceaux, qui le requieront.* Vide infra *Discombrare*.*

DISCOMMUNICANTES, Qui cum ceteris fidelibus non communicant, nec oblationes una cum iis offerunt. Concilium Arelat. II. sub Siricio PP. cap. 10. *De his, qui in persecutione praevariicati sunt. Synodus Nicena statuit, ut 5. annos inter Catechumenos erigant, et duos inter Discommunicantes, ita ut communiam inter Penitentes non praesumant.* Ubi Synodus Nic. cap. 11. *ὅσοι ἔτι χρόνι προσηγοῖα κοινωνήσουσι τοῖς κατὰ τὸν προσηγοῖαν.* Id est, decem annos sine oblatione participes erunt orationum cum plebe.

DISCOMPENDIUM, Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657. *Paraula, Prov. verbum, decretum, famen, compendium, Discompendium.*

DISCOMPUTARE, Subducere, detra- here, Gal. *Decompter, Rabatre, Défalquer*. Charta Hugonis de Aqua ann. 1233. in Chartul. S. Vandregisili tom. 1. fol. 815. *Tenenitur Discomputare et de- trahere annis singulis duodecim solidos,*

tres capones et tres gallinas. Altera Charta ejusd. anni ibidem fol. 275. Ego Johannes Serredieu... vendidi... viris Religiosis Abbati et conventus S. Vandreghisli pro xl. lib. Turon. de quibus tenui me prae manibus pro pagatus, et quos Discomputavi dictis Religiosis de septies xx. et xv. lib. Turon. in quibus ego dictus Johannes dictis Religiosis tenebar. Hist. Monasterii S. Laurentii Leod. apud Marten. tom. 4. Ampliss. Collect. col. 1190: *Nec propter tempestatem quae cecidit anno 1459. propter quam Monasterium habuit bene in damnis 1200. modios speltis, ipsi nihil voluit Discomputare, nec aliquam gratiam facere.*

DISCONCILIATI, Discordes, dissidentes. Vita S. Abbon. Floriac. tom. 10. Collect. Hist. Franc. pag. 381: *Aut Concilium illud fuit, ubi conciliati venerunt et Disconciliati recesserunt, cum ibi discordes reconciliari debuissent, aut canonica restrictione mulctari.*

DISCONFECTURA. Vide Disconficere. DISCONFICERE, ex Gallico *Desconfire*. Hostes conficere, debellare, prosternere. Gaucherius de bellis Antiochenis pag. 462: *Alios etenim milites post Disconfictos dirigunt, qui fugitivos et dispersos Fulcherius Magister Temp. in custodia ad Lud. VII. Reg. Franc. In multitudine gentium confisi et plurimum resistentes, nostras sustinuerunt et Disconficerunt.* Alia Epist. ejusdem *Disconfictus a nostris paulo ante Noradinus transit Euphratem.* [Chronicon Cremonense apud Muratoriana tom. 7. col. 639: *Militiam Placentinorum juxta Montile inter Pontevicum Disconficit, et ex ipsis milites multos captos Cremonam duxit.*] DISCONFICERE, in altero Chronico Sicardi Episc. Cremon. tom. laudati col. 618: *Veronenses Mantuanos Disconficerunt, ex eis innumeram multitudinem captivantes.*

DISCONFECTURA, Clades. Gaucherius de bellis Antiochen. pag. 459. *In fugam et Disconfecturam impulsi.*

DISCONVENIRE, eodem significato, in Poem. Alex. MS. part. I.

Duel et Emendus de sa Desconvenus. Quant voit son neveu mort dessus l'herbe menue.

DISCONFITURA, apud Matth. Paris ann. 1282. *Desconfiturus*, apud Practicos nostros dicitur de debitoribus, qui non est solvendo, cujus res mobiles Judicis auctoritate distrahitur creditoribus, in Consuet. Paris. art. 179. Camerac. tit. 23. art. 2. tit. 25. art. 39. Meidensi art. 117. Turon. art. 290. Silvanectensi art. ult. et aliis. Vide Brodeum in Consuet. Paris. art. 179.

DISCONFICTA, Memoriale Potestatum Regniensium ad ann. 1282. *De inceptione sturmi in plaza Communis inter Rughieris et Malobutios, et Disconficta Marchionis Cavalcabovis.* In MCCCXXII. anno... in plaza Communis fuit magnum praelium inter partem Rughieriorum et partem Malobutiorum, et in die Sabbathi XVI. exeunte Octabri Disconfictus fuit Marchio Cavalcabov Bonacursio de Palude. Legitur iterum ibid. ad ann. 1288.

DISCONFICTUS, ut *Disconfictus*, Prostratus, in Memoriali Potestatum Regniensium ad ann. 1280. et mox in *Disconficta*.

DISCONFITTES, Eadem notione, in Regimibus Padua ad ann. 1320.

DISCONFITUS, apud Bartholom. Scribam lib. 6. Annal. Genuens. ad ann. 1290.

DISCONSOLATUS, Carens solatio, in

Miraculis S. Maioli Abb. Cluniae. Maii tom. 2. pag. 697.

DISCONSUTUS, Dissutus, Gallis *Descoussu*. Capitula Ludovici Imp. Addit. I. cap. 61: *Ut Monachi cappas Disconsutas, praeter villosas, non habeant.* Ubi Haftenus *Disconsutas cappas* antrosum apertas interpretatur.

DISCONTINUATIO, a Gall. *Discontinuation*, Cessatio. Arest. ann. 1343. I. Dec. in vol. 3. arestor. parlam. Paris.: *Dictus cantor per suam sententiam pronuntiavit dictos conjuges fecisse interruptionem et Discontinuationem in processu predicto.*

DISCONVENIRE, Non convenire, *Disconvenir*. Frontinus de Limit. agror.: *Si Disconvenit, ad jus ordinarium pertinet.* Hygenus: *Ex hujusmodi causis tam frequenter Disconvenit.*

Utur Horat. lib. 1. epist. 1. v. 96. et epist. 14. v. 18. Nostris *Desconvenable*, Inconveniens. Lit. remiss. ann. 1372. in Reg. 108. Chartoph. reg. ch. 350: *Laquelle Raoulle dist au suppliant qu'il estoit un malvais loudier, avec plusieurs autres paroles Desconvenables et contre l'onneur dudit suppliant.*

DISCOOPERATORES, pro *Discooperatores*, Exploratores. Gallis *Descouvreurs*. Henr. Knyghton. ann. 1389: *Eodem die capti sunt quidam Discooperatores Francorum.* Infra *Quidam de nostris Discooperatoribus capti sunt, inter quos Miles quidam, etc.*

Descouvreurs, apud Guill. Guiart. ad ann. 1289:

Descouvreurs les tentes lessent Pour savoir quel liee en l'ille a.

DISCOOPERIRE, Detegere, Gallis *Descouvrir*. Bromptonus *Vultus capiti abscessi Discooperari*. Idem *Vultus habens Discooperatum.*

DISCOOPERIRE, Explorare. Lanfrancus Pigrolus lib. 7. Annal. Genuens. ad ann. 1268: *Quibus visis a dicto Admirato, se cum suis galis in Scheria recollegit, et Discooperiens inimicos, qui manu crumato... veniebant, etc.* Jacobus Auria lib. 10. eorundem Annal. ad ann. 1282:

Premittentes galeas duas ad Discooperandum portum Farezze, cognoverunt ibi adesse stolium Pisanorum. Apud Rymmer. tom. 13. pag. 41: *Ad Discooperandum insulas, patrias et provincias.*

DISCOOPERIRE, PAREM SCUM, Consilium prodere, indicare, in Capitul. Caroli C. ann. 885. tit. 37. cap. 1: *Nullus de his que consideraverint, suum parvam Discooperiat vel prodit.*

DISCOOPERITUS AGER, Idem qui incultus. Vide *Cooperatus mansus et Abusus.*

DISCOPARE, Dividere, quo sensu *Couper* dicitur. Charta fundat. abbat. Aquilar. ann. 882. inter Prælat. tom. 1. Annal. Præmonstr. col. 101: *De summo vado Carrero usque in fundus calice antiquo, et itineres Discopantes et fontes aperientes.* *Descouper*, pro *Detrahere*, imminuere, in Mirac. B. M. V. MSS. lib. 2:

Car sainte eglise adelerent, Et de tous biens tant i donerent, Que lor enfant, apres lor vie, Pesance en out, duel et envie, Et de lor dous si se Descouperent, Que qu'en qu'il poent les recaupent.

DISCOPHORUS, Eadem notione, qua *Discifer*, Dapifer, *Maitre d'hôtel*, apud Ælfricum, et Guibertum lib. 3. de Vita sua cap. 9. Joan. de Janua *Discophorus*, *Discum ferens*. In Vita S. Deicoli Abbatis Lutrensis cap. 1. n. 4. S. Sebastianus dicitur *Discophorus Domini*, forte

inquit Bollandus, quod sanctos aut pauperes aluerit. Apud sanctum Hieronymum, Abacuc Propheta *Discophorus* appellatur, ex eo, quod habetur Danielis cap. 14. *Quum vero ad Abacuc venerat, et de Judæa ad Chaldeam, raptum Discophorum lectitabat.*

Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684. *Discophorus, portant escuele.*

DISCOPERA, in Monasteriis Sanctimonialium, dicuntur ministræ mensarum, quæ *discos ferunt*. S. Casarius Arrelatensis Episcopus ad Oratorium Abbatissam: *Aequalia cibaria, potionesque communes exhibeant Discoperæ vel pincernæ.* His addo, quæ habet auctor Grævisini de notione vocis *discus*:

Est discus ludus, discus quoque regis mensa, Discus scutella tibi sit, discus quoque mappa.

Rursum:

Discus scutellam, mensam notat atque napellam.

DISCUM, Δισκον et Δισκίον, vocant Græci. Vas sacrum, in quo hostiam consecrandam et consecratam ponunt Presbyteri, quod nostris *Patena* dicitur. Sed Græcorum *discus* lancis profundioris figuram habet. Liturgia S. Chrysostomi: *Ὁ θεὸς διακόνος ἐντρέφεις τὰ ἑπερὰ, τὸν μὲν ἄγρον ἐσκονεῖ, τὸν μὲν τὸ ἀριστήριον, τὸ δὲ ποτήριον ἐν τῷ ἑλίῳ.* Joan. Damascen. in Synodica ad Theophil. Imp.: *Ἴδὲ τὰ ἑπερὰ ἀπὸ τοῦ ἀναθήματος, τὰ ἑπερὰ ἑδωκότα, τὰ ἑπερὰ ἐκείνη, φησὶ ἄριστον καὶ τὸ μὲν ἄριστον ἀπὸ τοῦ ἐκείνου, τὸ δὲ ἄριστον ἀπὸ τοῦ ἐκείνου, τὸ δὲ ἄριστον ἀπὸ τοῦ ἐκείνου, τὸ δὲ ἄριστον ἀπὸ τοῦ ἐκείνου, τὸ δὲ ἄριστον ἀπὸ τοῦ ἐκείνου.* Chron. Alexandr. pag. 892: *Ἰα τὴν τὴν ἑπερὰ, διακόνος, καὶ ποτήριον, καὶ ἄλλα ἑπερὰ ἐπέτρε.* Hinc Δισκοκάλυμμα, operculum disci, velum, quo sacer discus operitur. Anonym. in Descript. S. Sophiae: *Δισκοκάλυμμα ἐπέτρετα διὰ μαρτυρημάτων.* Hinc etiam *Discopoterion*, in Vita S. Nili Junioris pag. 149. apud Anonymum Combesianum in Lacapeno num. 41. et apud Nicetam in Murtzuplo n. 3. Vide Glossarium medie Græc. col. 315.

DISCOPULARE, Canum Venaticorum copulas solvere, ut in prædam irruant: Galli dicunt *Descoupler*. *Lascher les chiens sur un lievre.* Rigordus ann. 1179: *Venatores Discopulatis canibus inscuti sunt aprum.* Matth. Paris ann. 1229: *Legistarum magnam catervam apud se iter retinuit, quasi venator canes venaticos, super Electores Prælatorum Discopulandos.* Vita S. Kentigerni Episcopi Glasceus. cap. 6. *Arctimilite venatum perrexit: Discopulatis canibus, et canis per loca diversa dispersis, etc.* Vide *Cupla*.

DISCORDALE, a *Discordia*. *Discordate*. Suppl. Antiquit. Muzæi *Discordate*.

Occurrit etiam in Gloss. Lat. Græci *Discordate* emendat Vulgatum.

DISCORDARE, Ausone canere, apud ILLÆ Sub Abscondit.

DISCORDATOR, Discors, B. de Amariibus in Speculo sacerdot. MS. cap. 26: *Non discordator festum, non improperator.*

In *ordalibus*, pro *Contentione*, Litigiosus, in Charta abbat. 1518. ex Chartul. S. Nicæ. Mellet: *Ont esté en bonne saine et paisible de exercer toute maniere de justice au lieu contentieux.* Infra: *au lieu Discordable.* *Articles Discordier*, de quibus scribet disputatur, in Stat. ann. 1561 tom. 4. Ordin. reg. Franc. pag. 512. Vide *Discordiosus*.

DISCORDIOSUS, *Discors*. Sidonius

lib. 9 Epist. 3. *Statuta regnorum denovo per conditiones discordias accepta redduntur.*

Discordiosus. Eucandus Hermianensis lib. 10. cap. 2. *Et quod crudeliter et discordiose fecerunt emendare aliquando dignentur.*

Glossar. Gall. Lat. ex cod. reg. 7684: *Discordiose, Discorditer, Discordement.*

* **DISCORIARE.** Gloss. Lat. Graec. Sangerman. *Discoria, Degluba, ἀποτίπω.* Vide *Decorare.*

* **DISCORPORATUS.** Dissolutus. *Corpus Incorporatum dissolutionem declaramus,* apud Ismerum tom. 15. pag. 244. col. 1.

* **DISCORSORIUM.** Discorsorium. Fossatum aquarum ductus. Ital. *Fossato.* Gall. *Fossé.* Stat. Bonon. ann. 1240-67. tom. II. pag. 576. *Cum hoc sit quod aqua non habent aliquod Discorsorium per terram bagni, ita quod laboreria peritus amittuntur, que sunt in terra, statuimus et ordinamus quod unum fossatum debeat incipi et fieri in terra bagni, et alibi.* tom. II. pag. 531. *De Discorsorium et clavigis sub terris faciendis.* etc. [FR.]

* **DISCORTURARE.** Dissuere. Gall. *Dé coude.* Charta ann. 1507. Inter Probat. tom. 4. Hist. Nem. pag. 87. col. 2. *Qua tunc erude per dictos probos et juratos, ad fines ut melius mensurari possent, Discorturata, etc.* I. pro *Discorturata.* Vide supra *Cordurare.*

* **DISCRASIS.** seu **DISCRASIA,** Intemperies. *Excapasia. Discrasia et Discrasia capitis.* non semel in Chronicon Windesem. lib. 2. cap. 38. 46. et *Discrasiatum cap. 32. 55.* [*Discrasia stomachi statim evanescere cogebatur,* in Vita S. Lidwige, April. tom. 2. pag. 300. *Discrasiatum,* in Anecd. Marten. tom. 2. col. 128. *Discrasia febrilis,* ejusd. tom. col. 88. *Discrasia,* eadem notione in *Chorarium.*]

* **DISCREBILIS.** Qui discerni potest. *Jul. Val. res gest. Alex. M. (edente A. Mauo) 3. 42. Acuta quaedam vox, sed enim Inscreibilis, et intelligenda.]*

* **DISCREDERE.** Vide *Decredere.*

* **DISCREPFANS.** *Remotus, sejunctus.* Gasp. Barthii Glossar. ex Hist. Palast. Fuldheri Carnot.

* **DISCRESCERE.** pro *Decretere.* *Arz. u. u. u. in Gloss. Gr. Lat.*

* **DISCRETO.** Vide *Discretio.*

* **DISCRETITAS.** Vide *Discretio.*

* **DISCRETE.** in Monasteriis Sanctimoniarum, quibus ferum secretorum incubat cura, que ad secretorum consilia admittuntur, ut *Frater maturi,* in viroreg. Regula Sororum Damianitarum cap. 4. *Possunt etiam Seniores et debeant, si eis alie et expediens videatur, Officiales et discretas aliquando removere, et alias loci ipsarum eligere.* Regula Clarissarum. *Ad ostium sane Monasterii custodiendum atque talis ex Sororibus deputetur, que omnino Deum timeat, que natura moribus sit, diligens et discreta,* etc.

* **DISCRETIO.** Titulus honorarius, quo nonnunquam compellati sunt Episcopi, interdum etiam laici nobilitas, uti videre potes apud Th. *Madox* Formul. Angli. pag. 5.

* **DISCRETIO.** Dijudicatio, iudicium, acta matura. nostris *Discretion.* Acta MSS. Inquisit. Carcasson. ann. 1388. fol. 62. v. *Credo firmiter sanctam fidem catholicam, et hoc semper credidi post-*

quam habui *Discretionem.* Lit. remiss. ann. 1408. in Reg. 163. Chartoph. reg. ch. 229. *Icelle Yabeau demourant à Montpellier, comme alterée et hors de son bon sens et Discretion naturelle, etc.* [90 Anni *Discretionis,* Acta pubes, hominis qui suae tutelae est, passim in chartis Germanicis. Vide *Haltius,* Glossar. col. 301. voce *Jahr. Discretio,* Prudentia, sapientia in Reinard. Vulp. lib. 4. vers. 300.

[Non simul iniquas *Discretionis* esse sinuntur.]

* **DISCRETIO.** Arbitrium. *Discretio* iusticiariorum. Quod iudices arbitrato suo praeter juratorum *veredictum* statuunt. Abbreviat. *Placit.* ann. 29. Edward. I. Linc. rot. 15. pag. 243. *Jurati allocant dampna 200. librarum; et quia videtur iusticiarius quod 100. libra sufficiant, consideratum est quod predictus prior recuperet dampna sua, qua taxantur per *Discretionem* iusticiariorum ad 100. libras.* *Placit.* ann. 29. ejusd. Edw. I. Linc. rot. 4. pag. 285. *Quadragesima librae date per *Discretionem* iusticiariorum, qui per juratores non est culpabilis.*

* **DARE SE A DISCRETIONE.** Victori se permittere, nulla proposita aut accepta conditione. Gall. *Se rendre à Discretion.* Steph. de Infestura MS. ubi de Innoc. VIII. PP. *Dictum pontem cepit, et illi qui erant illic dederunt se et dictum pontem, ac modo quo inter milites dicitur a *Discretionem,* qua *Discretio* talis fuit, quod omnes, qui de dicto ponte erant, fuerunt in effectu.*

* **AD DISCRETIONEM VIVERE** dicuntur milites in Chronico Astensi apud Murator. tom. II. col. 279. Qui sine ulla symbola pro libidine vivunt apud hospites suos, quod etiam Galli dicimus. *Vivre à Discretion.*

* **DISCRETOR.** Scrutator, censor, qui discernit. Vulg. Interpr. Apostoli Hebr. 4. 12. *Discretor cogitationum; Discretor ingeniorum,* infra in *Distortor.*

* **DISCRETUS.** Officialis civitatis *Discrasias,* forte idem qui Magistratus vocato *Scabinus* [Nisi sit qui majori et juratis est a consiliis.] Charta Odonis Ducis Burgundiae apud Perardum in Burgundicis pag. 338. *Ego Odo Dux Burgundiae notum facio universis, quod Major et jurati Communie Ducionis, ne suorum *Discretorum* excessus in dampnum universitatis nimis excreverent, impetraverunt a me sibi donari omnes illos excessus.* Apud Scriptores nostros mediæ ævi non semel occurrit *Vir discretus* pro *Viro prudenti* quod damnat Vossius de Vitis Sermone lib. 1. cap. 33. pag. 144. quomam Antiquus *Discretus* constantissime sumitur: quare Jovianus Pontanus *Discernens* quam *Discretus* mavult. Utinamque tamen ferri potest *Discretus,* ut observat Faber in Theatro. Si enim, inquit, Plautus *Notos* dixit pro his qui noverunt, *Suspensus* pro *Suspiciace* Dionysius Cato in Distichis, non absurde adeo *Discretus,* pro eo qui discernit dici videatur.

* **DISCRETUS.** Titulus honorarius consulum Nemausensium, sive ex jurisprædicatione, sive ex mercatoribus, aut etiam ex laboratoribus electorum, usque ad ann. 1476. Vide *Grobart.* tom. 3. Hist. Nem. pag. 327. col. 2. Anno 1479. *ibid.* pag. 341. col. 2. his tantum tribuitur, qui doctores vel licentiatii erant in legibus; ubi vero consules honorabilium appellatione donantur. Quæ formula perseveravit usque ad ann. 1498. *ibid.* tom. 4. pag. 71. col. 1. ubi tituli honorarii ita distribuuntur. *Venerabilis* licentiatio in

legibus, *Honorabilis* burgensi vel mercatori, *Discretus* notario, et *Providus* laboratori. *Venerabilis* et *Honorabilis* indistincte appellantur consules. in Comput. ann. 1502. pag. 78. col. 2. *ibid.* Arest. ann. 1332. in Reg. Olim parlam. Paris. *Patet per arrestum Grimerio de Placentia, thesaurario Bajocensi, quod Latem viri *Discreti* datum fuisse.*

* **DISCRIMNUM.** f. *Discrimen.* Gall. *Intervalle,* spatium nempe chirothecam inter et brachiale. Tract. Ms. de Re milit. et mach. bellie. cap. 142. *Post equites armatos torace, brachialis, chirothecis, et pugnone super *Discrimno.**

* **DISCRIMEN.** DISCRIMINALE. Gloss. Lat. Gr. *Discrimen, ἀκρίβεια, ἀκρίβεια, ἀκρίβεια;* *Discerniculum,* discernendis seu dividendis ante frontem mulierum capillis idoneum. Glossar. Lat. Theotic: *Discriminaria, muliebris capitis ornamentum, quo crines discernunt.* Joan. de Janua *Discriminaria* dicuntur, *qua dividunt capillos per mediam frontem.* Infra ex Isid. lib. 11. cap. 1. *Sunt proprie *Discriminaria,* quibus crines divisi reigantur.* Idem Isid. lib. 19. cap. 81. *Discriminaria capitis mulierum sunt vocata ex eo, quod caput auro discernant: nam *discriminare,* dividere dicitur. Isaias cap. 3. *Et monilia, et armillas, et mitras et *Discriminaria,* et *perisphalides,* etc.* Ubi Mamotrect: *Discriminaria, que sunt ad distinguendum capillos, ne ad invicem intricentur.* Lex Baluz. tit. 7. § 5. *Si *Discriminaria* ejecerit de capite Wulwurf dicunt, [Baluz. habet, quod Wulwurf dicunt,] vel virginis libidinosos crines de capite extraxerit, etc. Acus criminalis, Apuleio. Martial. lib. 14. Epig. 24:**

Tennis ne mediis violent hombycina crines.

Figat acus tortas sustinensque comas.

S. Hieronymus in Isaiam cap. 3. *Habent acus mulieres, quibus ornamentorum crinium compago retinetur, ne laxus fluant, et in sparsos dissipentur capillos. *Discriminaria* acus, apud eundem lib. 8. in Rufinum cap. 11. Martian. Capel. 1. 9. § 983.*

Crinalem specum pharetris depresso cupido Libens capillum solvere.

Ubi specum pro spica usurpat. Vide *Præterea* ad Apolog. Apulei pag. 11.

* **DISCRIMINARE.** Periclitari, in discrimen venire. Hieronymus S. Willibaldi n. 8. *Nec non immanissima maris *Discriminare* decrevisset equora. Nos dicere remus, *hazarder les mers.**

* **DISCRIMINOSUS.** Periculosus. *Discriminosus locus,* apud Nicolaum de Jamsilla de Gestis Frederici II. Imp. inter Scriptores Ital. Muratorii tom. 8. col. 504. *Discriminosum ignis incendium,* in Vita B. Collette, Martii tom. 1. pag. 570.

* **DISCUBITO.** Læctus puerperæ, cui præsidebant *Matronæ.* I. Paræz. Deæ Paganorum, ut interpretatur Menestrias Hist. Lugdun. pag. 128. ubi veterem hanc exhibet inscriptionem: *PRO SÆLUTE DOM. N. IMP. L. SEPT. SEVERI AUG. TOTIUSQUE POMUS EJUS AC FANIS MATRONIS ET MATRIBUS PANNONIARUM ET DALMATIARUM TI. CL. POMPEIANUS TRIB. MIL. LEG. I. MIN. LACO EXCULTO CUM DISCUBITONE ET TABULA V. S.* Vide *Decubio.* [90 Apud Forcellinum *Discubitione.*]

* **DISCUBIUM.** f. *Cubiculum,* ubi *Discubatur.* Hugo Lingon. Episc. tract. de Corpore Christi contra Berengarium sub finem. *Sicut mecum in tuo *Discubio* contulisti. Expertus loquor audisse, contigit, nam non crederem.*

DISCULPARE, Nostris *Disculper*, Cul-
pam amovere. Vita S. Antidii Archie-
piscopi Biscoticensis cap. 4: *Cumque*
ille tanti criminis sese reum Disculparet.

° **DISCULSUS**, pro Divulsus, vel Dis-
cussus, ut notant docti Editores, ad Vit.
S. Ugon. tom. 3. Sept. pag. 983. col. 2:
Sacra fuit de intortis aciculis imago Dis-
culsa: venerabile caput, multaque illius
partes, quibus etiam nunc inherebant,
magna animi devotione conspeximus.

° **DISCULUS**, ab Italico, ut videtur
Discolo, Improbus, effrenatus. Annal.
Placent. ad ann. 1444. apud Murator.
tom. 20. Script. Ital. col. 886: *Fratres*
conventuales magnam fecerunt unionem
in platea communis, et statim ipsi numero
quatuordecim vel circa, cum nonnullis
secularibus Disculis ad ecclesiam S. Geor-
gii, ubi moram trahebant Observantes,
perreperunt. Vide Disculus.

° **DISCUMBATUD**, DESCOMBATUD. Sent.
vicecom. Carcasson. ann. 1090: *Batalle-*
rii debent esse Discumbatud de qua terra
ipsi velint, completo hoc iudicio. Mittat
Inbertus duo mille solidatas ad pretium
viccomitissae et solidos ducentos de
dampno de batallero, et hoc quisque per
hominem Descombatud, qui sit de Rodens
et in toto Rodanago. An idem quod infra
Disdampnificare?

° **DISCUMBITIO**. Vide *Decumbitio*.

° **DISCUMFICERE**. Vide *Discumfitus*. Vide

Discumficere.
DISCUPERE, Malum, perniciem alleui
cupere. Gall. *Souhaiter du mal à quel-*
qu'un. Conventus apud Marsnam in
Capitul. Caroli C. tit. 8. § 2: *Ut nemo*
suo pari suum regnum, aut suos fideles,
vel quod ad salutem, sive prosperitatem
ac honorem regum pertinet, Discupiat
aut forconcliet. Hisdem verbis in Con-
ventu Turonensi, et in Capitul. Ludovici
II. Franc. Reg. Caroli C. filii. Hincmarus
Opusculo 34: *Et quidquid inventum*
fuert, quod ex eisdem rebus iuste et atio-
nabiliter ad Laudunensem Ecclesiam
pertineret, non solum non Discuperet,
verum et libenter eas ipsi Ecclesiae con-
cedere vellet.

° **DISCUPTIVUS**, Charta anni 1422. ex
Archivo S. Victoris Massil.: *Quidam*
Monachus effudit parvum brocum vini,
quod erat ad bassum, mixtum et acetosum,
generaticum morborum, Discuptivum di-
gestionum, ponderaticum humorum, con-
federaticum pigritiarum, etc. Ubi *Dis-*
cupitivum digestionum idem videtur
atque contrarium digestionum, quod eam
impedit et eruditatis causa est in sto-
mache.

° **DISCURIA**, pro *Disturia*, vel potius
Dysuria, a Graeco *δυσουρία*, Difficilis
urinae excretio. Vide locum in *Cauculosis*.

° **DISCURRERE**, dicuntur *Missi*, qui
mittuntur in provincias, qui inde *Missi*
discurrentes passim appellantur. Epist.
Ludovici Pii Imp. ad Scharium Archie-
pisc. Burdegali. *Quoniam tamdiu illum*
in tua vel compromissionum tuorum di-
cesi innovari et Discurrere una cum
Misso tuo iussimus, etc. Ita Rectores
Discurrere dicuntur in lege 5. Cod. Th.
de Offic. Rector provinc. (l. 7.) cum
intra provincie suae fines per villas ad
querelas provincialium excipiendas,
sese conferunt. *Discursus iudicum*, apud
Senatorem lib. 5. Epist. 14.

° **DISCURSORES**, idem qui *Missi Discu-*
rentes. *Judices vel Missi Discursores*, in
Edicto Clotarii II. Regis post Synodum
Parisiens. V: *Missi vel Discursores Mo-*
nasterii in alia ejusdem Clotarii Charta
pro Monast. Corbelensi. Vide Missus
Discurrens et Decurrentes.

2. **DISCURRERE**, apud Ammanum lib.
17. et 30. est *διδύκω*, [Sermocinari,
Gall. *Discourir*.] Vide Lindenbrogium
ad eundem pag. 63. Hinc

1. **DISCURSUS**, Sermocinatio, verbosi-
tas, Gall. *Discours*. Carolus M. in præ-
fat. libr. in Synod. de adorand. Imagi-
nib.: *In præfata Synodo hebetudinis con-*
tinenter Discursus. Ekehardus Minimus
de Casibus S. Galli cap. 6: Dicens præ-
lationem sæpius superbiam, arrogantiam,
Discursus et multiloquia comitari.

† **DISCURSIO**, Lactantius Opif. Dei cap.
3: *Dies Discursione consumunt.*

° 3. **DISCURRERE**. In usu esse Charta
Pontil abb. S. Andr. ann. 1155. ex sche-
dis Pr. de *Mazaugues*: *Tali videlicet*
pacto, ut sexdecim sectarios boni fru-
menti ad mensuram manonarii Avinio-
nensis, qui per villam communiter Dis-
currat, de censu... deferre faciant.

° 2. **DISCURSUS**, *Cursus*, Gall. *Cours*.
Lit. Nicol. march. Estens. inter Stat.
Mutin. rubr. 422. pag. 38. r. *Taliter*
quod aque currere non possunt et suam
habere Discursum.

° 3. **DISCURSUS**, Excursio, Gall. *Cours*.
Charta ann. 1380. in Reg. 141. Charta in
reg. ch. 33. *Nonnullos ejus familiares*
in dictis Discursibus cum dictis Angliis
et rebellibus mittendo, etc.

† **DISCURVUS**, Distortus. Joan. Lon-
ginus in Vita S. Stanislai Episc. Mau-
tom. 2. pag. 246: *Os habens Discurvum*
et retortum.

1. **DISCUS**, Capitulare de Villis cap. 24.
Quidquid ad Discum dare debet, unus-
quisque iudex in suo habeat plebeio, qua
liter bona et optima atque bene, studiose,
et nitide omnia sunt composita, quidquid
dedarint Galli dicerent. Ce que chaque
juge doit donner pour le Plat du Prince.
[Malum pour la table, ad mensam, dedu-
cendo vocem *Discus* a Germanica *Disch*,
Mensa, unde etiam nostrum *Dismer*
vocabulum accessit Barthius lib. 2. Ad-
vers. cap. 4. Vide *Discophorus*.] ° **Dis-**
corum describendorum formulæ ap.
Periz. vol. leg. 1. pag. 173: *Vestimenta:*
lectum parandum 1. drappos ad Discum
parandum 1. toalam 1. Confer Discla-
chan ap. Graff. Thesaur. Ling. Franc.
tom. 2. col. 150.

° **Discus**, Mensa Scribarum et Nota-
riorum, Gall. *Bureau*. Statuta Massil.
lib. 1. cap. 4: *Notariorum unus sit ad*
Discum facta iudicem pro scribendis,
sicut consuetum est, omnibus actibus
causarum in dicta curia seu curiis venti-
latarum. Eadem repetuntur cap. 6. § 2.
Annal. Genuens. ad annum 1266. apud
Murator tom. 6. col. 537. *Scribae dicti*
Potestatis ad Discum suum fuerunt ma-
gister Albertus de Casali, Januinus Oge-
rius, et Balduinus de Izo, et ad Discum
maleficiorum Guillel. Vegius et Emanuel
de Albana.

† **DISCI VETERES**, Gall. *Ouillots de*
salines, apud Lobinellum in Glossario
Hist. Britan. tom. 2. col. 134: *Verderie...*
que sont à Coisnon et à Discia veteribus
usque mare. Sunt areolæ continendis
aquis, unde per calorem solis sal expro-
mitur.

° 2. **DISCUS**, Tabula, ubi merces ven-
dendas exponunt. Stat. Astæ collat. 3.
cap. 47. pag. 15. r.: *Ordinatum quod*
revenditores, ubi habent Discos in mercato,
teneantur et debeant tenere expeditas
quatuor vias. Stat. crimin. Ripet. cap.
219. fol. 29. r.: Quilibet persona vendens
pannum lane, debeat mensurare... super
tabula vel Disco.

° 3. **DISCUS**, Cibus, qui in disco appo-
nuntur. Stat. Mss. eccl. Tull. ann. 1497.

fol. 69. r.: *Nota tamen quod in quolibet*
convivio festi Innocentium, omnia quæ
apponuntur coram episcopo in dapibus,
qui Disci nominantur, cedunt serialibus
subdiaconi et pueris chori, ita quod im-
pune licet eis consequi.

° **DISCUSSORES**, Dicti Cognitores et dis-
ceptatores rerum fiscalium, ab aliis
tractarum, seu, qui in provincias extra
ordinem mittebantur, examinaturi et
inquisituri, quid tributorum nomine
exactum esset, quid in reliquis reside-
ret, quique adeo provinciales ad reli-
quorum solutionem cogerent, de quibus
plene in C. Th. et Just. tit. de Discus-
soriis, qui non alii videntur ab *Inspecto-*
ribus, de quibus suo loco. Gloss. Isid.:
Discussor, Examinator. Gloss. Lat. Gr.:
Discussor, λογιστής, Discussio, λογιστήρια.
Senator lib. 4. Epist. 38: *Nobis suppli-*
casse cognoscat a... Discussoribus iniquis
se oneribus ingravatos. Vide Edict. Theo-
dorici Regis cap. 144.

° **DISCUSSORES JURAMENTI**, in Lego
Wisigoth. lib. 2. tit. 1. § 34. lib. 5. tit. 7.
§ 19. qui a Principe in provincias mit-
tuntur ad excipienda subditorum fide-
litas sacramenta, cum de novo ad
Regale fastigium evehitur.

° **DISDAMPNIFICARE**, Damnum repa-
rare, restituere. Gall. *Dedammager*.
Charta ann. 1312. in Reg. 72. Chartoph.
reg. ch. 341: *Pronuntiaverunt quod dic-*
tus magister Simon Disdampnificaret
dom. nostrum regem de pecunia regia per
eum soluta. Vide supra Dedampnificare.

° **DISDONARE**, Isidoro in Gloss. *Diversa*
donare. Sic *Dilargiri*. Diversis vel di-
versa largiri. Gravius tamen putat
verius esse, quod in Constantiensi legi-
tur: *Dissonat, per diversa sonat*. Papias:
Dissonat, non consentit, dissimulat, per
diversa sonat; melius, *Perversa sonat*,
ex eodem Papias, qui habet: *Dissonat,*
Perverse sonans, dissimile.

° **DISENSOR**, *Ἐρισπύμας*, in Gloss.
Græc. Lat. qui ab alio dissentit.

† **DISENTERIA**, Italis *Dissenteria*, Gal-
lis *Dysenteria*, a Graeco *δυσεντερία*. Uti-
tur Hugo Falcaudus in Hist. Sicilia,
apud Murator. tom. 7. col. 302.

† **DISENTERIUM**, Eadem notione, apud
Martyn. Anecd. tom. 4. col. 43.

† **DISERTARE**, Disertum effere. Ora-
tio Johannis Balui Cardina. is coram
Summo Pontifice anno circiter 1471.
apud Acherium Spicil. tom. 9. pag. 321:
Profecto finem orationi imponerem, nisi
divini auxilii mihi spes inesset, quod
balbutientes Disertat, et indoctos uriguit
et ornat.

° **DISERTARI**, Disertum velle videri.
Acta Martyrii S. Theodoriti: *Julianus*
dixit: Disertaris, sacrilege, tanquam ab
Athenis nuper adveneris.

† **DISERTIA** ut mox *Disertitudo*, apud
Martynum Ampliss. Collect. tom. 2.
col. 1422.

° **DISERTITUDO**, Eloquentia, scientia.
[Hieronymus Epist. 61. ad Pammachium
cap. 4: *Nisi tibi Disertitudinis tue fluxus*
inundasset. Idem Epist. 51. ad Domnio-
nem: Del nobis occasionem respondendi
Disertitudini tue.] Eulogius lib. 3. Me-
mor. SS. cap. 2: *Gratia itaque Disertitudi-*
nis lingue Arabicæ, qua nimium præditi-
dis erat, etc. Sermonum Disertitudo, in Vita
Isidori Hispanensis n. 5. Occurrit præ-
terea in Gloss. Arabico-Lat. apud
Aldhelm. lib. de Virgin. cap. 1. et Heri-
mannum de Restaur. S. Mart. Tornac-
ensis, cap. 108. [et in Vita B. Edmundi
Archiep. Cantuar. inter Anecd. Marten.
tom. 3. col. 1700.]

† **DISSERTITUDO ELOQUII**, in Actis SS. Junii tom. 1. pag. 460.

† **DISERTOR**, *Sophista*, Σοφιστής in Gloss. Gr. Lat.

° **DIESIA**, Germ. Cabillon. episc. in Vita Phil. Boni apud Ludewig. tom. 11. Reliq. Mss. pag. 82: *Contra Borboniorum ducem, qui ab eo defecerat, per Diesias validissimum exercitum usque Avernus traiecit. An per angustos montium aditus?*

° **DISFACERE**, ut supra *Defacere*, Abolere, irritum facere. Charta ann. 941. apud Murator. in Antiq. Estens. pag. 147: *Nullus de heredibus meis in contra hunc meum iudicatum... ire, inrumper, aut Difacere, aut contendere, etc.* Pactum inter Soldan. et Pisan. ann. 1174. apud Lam. in Delic. erudit. pag. 201: *Et isto stabilitamento habeant Difacto, etc.* Vide *Difacere*.

° **DISFALCARE**, Vide supra *Difalcare*.

° **DISFASCIARE**, Solvere fasciam seu tantam circumligatam. Acta SS. Junii tom. 3. pag. 446. de S. Raynerio: *Et super ipsum digitum expuit, et fasciavit illum, et praecedit patri pueri, ut non Difasciaret digitum pueri, usque dum alia die in xero reduceret ad eum puerum.*

° Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657. *Fayssar*, Prov. *fasciare*; inde *Difasciare*.

° **DISFERRIARE**, Italis *Disferrare*, Ferrum seu vincula demere, compedes solvere, nostris alias *Defferger*. Stat. Montis reg. pag. 269: *Item statutum est quod ferrarii, qui habent inferrare et Disferrare praesentios, etc.* Lit. remiss. ann. 1381 in Reg. 123. Chartoph. reg. ch. 20: *Jehan Guillon relevo s'oit enragiez... et telerent se de nena en ses soleurs et temptations, qu'il convint qu'il feust enfermez par les mains... Lequel ainsi enfermez fu mené en pelerinage à S. Materin de l'Archant pour illec faire sa novaine... Cuda is qu'il feust amendé dudit pelerinage, la Deffergerent; après lequel Deffergement icellui Guillon fut pie que deviant... parquoy il convint qu'il feust renfermez. Alio ann. 1397. ex Reg. 152. ch. 144: *Lequel viconte ordonna au geolier desdites prisons que icellui exposant feust enfermez se parti d'icelle prison, et quant il fut hors de ladite vills se Deferga et s'en ala.**

° **DISFIDARE**, ut supra *Diffidare* Gall. *Deffier*. Hist. Cortusiorum lib. 2. apud Muratorum tom. 12. col. 794: *Videns hoc dominus Princeps statim Disfidavit Ugtonem, et fecit actus preparari ad pugnam.*

° **DISFILATUS EQUUS**, in Statutis Mediolan. 2. part. cap. 487. [*Legi Desfilatus*.]

° **DISFEDERATUS**, Foedere solutus, apud Erkempertum in Hist. Longob. pag. 60.

° **DISFORTIARE**, *Disfortiatio*. Vide *Defortiare*.

° **DISGAGIARE**, *Disuagiare*, ex Gall. *Déager*. Tabularium S. Egidii Pontis Audonari: *Fratres de S. Egidio Disgagiaverunt domum et hortos Engeranni. Vide Vadium. Deguadiare.*

° **DISGLACIARE**, Regeleri, solvi, Gall. *Degeler*, Ital. *Disgelare*. Occurrit in Brevario Hist. Pisane ad ann. 1168.

° **DISGLUTINARE**, Disjungere, Gluten dissolvere. Hier. Ep. 26. ad Pammach. cap. 5. sub finem: *Coniuncta Disglutinamus; unita dissuimus.* Occurrit iterum in Testamento Giraldu Matisonensis ann. 888. inter Anecdota Marteniana tom. 1. col. 58. *Deglutinare palpebras* dixit Plinius.

° **DISGNUM**, Signum, nota, Gall. *Seing*, *marque*. Stat. ant. Florent. lib. 5. cap.

6. ex Cod. reg. 4621: *Debeant (ambaxiatores) scribi facere suos equos, quos secum ducent, per pilos et Diagna. Vide supra Designum.*

° **DISGOLARE**, Distillare, effluere, Ital. *Diagoccolare*, Gall. *Ecouler*: unde *Diagolatorium*, alveus, quo aqua diffuere potest. Stat. Vercel. lib. 3. pag. 89. r.: *Et more solito per antiqua et solita loca campi Disgoleantur. Et quod faciat quod habentes terras et possessiones, in facie suae terrae habeant fossata Disgoloria, ita quod aqua pluvius arceatur et fluat sicut fluere consuevit; ut superius dictum est, liceat consorti illum alveum seu Disgolorium fieri facere, etc.*

° **DISGOMBARE**, Italis *Disgombare*, Gallis *vider*, evacuare. Memoriale Postestatum Regensium ad ann. 1288: *Daynesius ibi est suffocatus et jacet, qui in dicto puteo intraverat ad Disgombandum et remundandum, et cecidit puteus super eum.*

° **DISGOMBARE**, *Disgombare*, Purgare, mundare, vox Italica. Stat. Mutin. rubr. 20. pag. 3. v.: *De stratis Disgombandis, etc.* Stat. Castri Redaidi lib. 3. pag. 47. v.: *Item quod vicinus seu vicini... corripelli possint... cavare et Disgombare, et cavata et Disgombata tenere ipsi fossata. Vide supra Discombrare.*

° **DISGONBRARE**, Liberare, quodvis impedimentum movere. Stat. ant. Florent. lib. 2. cap. 58. ex Cod. reg. 4621. fol. 63 v.: *Dominus potestas debeat ad petitionem cujuslibet cui data esset tenuta... facere praecipuum de Disgombando ipsam tenutam.*

° **DISGRACIATUS**, Infortunatus, infelix. Ital. *Disgraziato*. Bareleta serm. in Dom. Palmari: *Amor illius supremi Dei erga infelicem et Disgratiam naturam humanam, etc.* Vide *mo Disgratia*.

* **DISGRASIARE**, [Distemperare: de gradu vite, sanitatis destituere. DIE.] **DISGRATIA**, Offensio, infortunium, ex Gallico *Disgrace*. Gulielmus de Podio Laurentii cap. 1: *Agratantem ergo terram tanta infidelitatis Disgratia, vir religiosus Beatus Bernardus Clarevallensis Abbas... visitavit. Innocentius VI. PP. in Epist. MS. ad Ludovicum Regem Sicilia: Quia tamen regnum, ipsum, instar infirmi, praeterea Disgratie reliquiis debilis, etc.*

° **DISGRATIA**, Offensio, infortunium, ex Gallico *Disgrace*. Gulielmus de Podio Laurentii cap. 1: *Agratantem ergo terram tanta infidelitatis Disgratia, vir religiosus Beatus Bernardus Clarevallensis Abbas... visitavit. Innocentius VI. PP. in Epist. MS. ad Ludovicum Regem Sicilia: Quia tamen regnum, ipsum, instar infirmi, praeterea Disgratie reliquiis debilis, etc.*

° **DISGRATIA**, Offensio, infortunium, ex Gallico *Disgrace*. Gulielmus de Podio Laurentii cap. 1: *Agratantem ergo terram tanta infidelitatis Disgratia, vir religiosus Beatus Bernardus Clarevallensis Abbas... visitavit. Innocentius VI. PP. in Epist. MS. ad Ludovicum Regem Sicilia: Quia tamen regnum, ipsum, instar infirmi, praeterea Disgratie reliquiis debilis, etc.*

° **DISGRATIA**, Offensio, infortunium, ex Gallico *Disgrace*. Gulielmus de Podio Laurentii cap. 1: *Agratantem ergo terram tanta infidelitatis Disgratia, vir religiosus Beatus Bernardus Clarevallensis Abbas... visitavit. Innocentius VI. PP. in Epist. MS. ad Ludovicum Regem Sicilia: Quia tamen regnum, ipsum, instar infirmi, praeterea Disgratie reliquiis debilis, etc.*

° **DISGRATIA**, Offensio, infortunium, ex Gallico *Disgrace*. Gulielmus de Podio Laurentii cap. 1: *Agratantem ergo terram tanta infidelitatis Disgratia, vir religiosus Beatus Bernardus Clarevallensis Abbas... visitavit. Innocentius VI. PP. in Epist. MS. ad Ludovicum Regem Sicilia: Quia tamen regnum, ipsum, instar infirmi, praeterea Disgratie reliquiis debilis, etc.*

° **DISGRATIA**, Offensio, infortunium, ex Gallico *Disgrace*. Gulielmus de Podio Laurentii cap. 1: *Agratantem ergo terram tanta infidelitatis Disgratia, vir religiosus Beatus Bernardus Clarevallensis Abbas... visitavit. Innocentius VI. PP. in Epist. MS. ad Ludovicum Regem Sicilia: Quia tamen regnum, ipsum, instar infirmi, praeterea Disgratie reliquiis debilis, etc.*

° **DISGRATIA**, Offensio, infortunium, ex Gallico *Disgrace*. Gulielmus de Podio Laurentii cap. 1: *Agratantem ergo terram tanta infidelitatis Disgratia, vir religiosus Beatus Bernardus Clarevallensis Abbas... visitavit. Innocentius VI. PP. in Epist. MS. ad Ludovicum Regem Sicilia: Quia tamen regnum, ipsum, instar infirmi, praeterea Disgratie reliquiis debilis, etc.*

° **DISGRATIA**, Offensio, infortunium, ex Gallico *Disgrace*. Gulielmus de Podio Laurentii cap. 1: *Agratantem ergo terram tanta infidelitatis Disgratia, vir religiosus Beatus Bernardus Clarevallensis Abbas... visitavit. Innocentius VI. PP. in Epist. MS. ad Ludovicum Regem Sicilia: Quia tamen regnum, ipsum, instar infirmi, praeterea Disgratie reliquiis debilis, etc.*

° **DISGRATIA**, Offensio, infortunium, ex Gallico *Disgrace*. Gulielmus de Podio Laurentii cap. 1: *Agratantem ergo terram tanta infidelitatis Disgratia, vir religiosus Beatus Bernardus Clarevallensis Abbas... visitavit. Innocentius VI. PP. in Epist. MS. ad Ludovicum Regem Sicilia: Quia tamen regnum, ipsum, instar infirmi, praeterea Disgratie reliquiis debilis, etc.*

copum Silvanectensem in Rescripto pro Canonizatione S. Edmundi Cantuar. Archiep. inter Anecd. Marten. tom. 8. col. 1842. D. Verum puto legendum *Discretio*.

† **DISGREX**, *Seyregus*. Gloss. Isid. Vitam solitariam *Seyregem* appellat Seneca de Benef. 4. 18.

° **DISGUERE**, *Disconvenire, discordare*. Joan. de Janua.

† **DISGUAGIARE**, ut *Disgagiare*, Reptinere. Chartular. S. Vincentii Genoman. fol. 67: *Et postea centum et quinque solidos in caritate, unde Disguagiavit suam terram de Circuardo.*

° **DISGUARNIMENTUM**, Id omne quo urbs vel castrum nudari potest. Charta ann. 1281. apud Manni in Observ. histor. ad S. gil. ant. tom. 7. pag. 117: *Promiserunt et juraverunt... dare castrum Tondae et munitiones suas omnes dicto communi S. Miniatii, quarnimentum et Disguarnimentum contra omnes ad potestatis et regiminis, quod pro tempore fuerit, mandatum. Vide Disguarnire.*

† **DISGUARNIRE** *Opprimere*, Munitiones illius destruere, a Gallico *Degarnir*, Italis *Squernire*, Spoliare, denudare. Chronicon Parmense ad ann. 1307. apud Muratorum tom. 9. col. 865: *Guastalla vero venit ad mandata dicti Defensoris, et per eum accepta fuit, et spanata de fossis et Disguarnita, et deforzata in totum circumquaque.*

° **DISGUMBARE**, Vide supra *Disgombare*.

† **DISHÆREDITARE**, Vide *Dehæreditare*.

° **DISHOBEDIENTIA**, a Gallico *Désobéissance*, Inobedientia, imperii detrectatio, contumacia. Charta ann. 1378. in Reg. 119. Chartoph. reg. ch. 48: *Cum Egidius Garnerii de Lunello burgensis regius Aquarum mortuarum sit praeventus... de morte Petri de Vabris;... exigentibus contumaciis suis et Dishobedientis, fuit condemnatus.*

° **DISHONOR**, Vituperium, dedecus, Ital. *Disonore*, Gall. *Deshonneur*. Charta Petri Candiani ducis Venet. ann. 964. tom. 4. Cod. Ital. diplom. col. 1522: *Unde magna vituperatio erat in nobis, et in nostra patria et Dishonore in nostris cartulas, ... pro nihilo eas habebant. Vide in Dehonore.*

° **DISHONORARE**, Vide *Dehonore*.

° **DISHYPATUS**, Vide *Disipatus*.

† **DISIS**, Græc. *ἴσις*, Occasus solis. Sigebertus Levita apud Leibnitium Scriptor Brunsvic. tom. 1. pag. 308. in Vita Theodorici I. Metensis Episc.

° **DISISIO**, Divisio. Testamentum Andree Dertonensis Episc. apud Ughellum in Appendice tom. 4. pag. 9: *Aut ipsis casis et rebus in naufragium miserint, aut ullam Disisionem exinde fecerint. Est pro Decisio a Decidere, Amputare, detrahere; vel a *Isis* et *secare*, ut infra *Dissectio*.*

° **DISLAUDARE**, [*Dislaudare*.] Vide *Laudare*.

1. **DISLIGARE**, in Charta Italica ann. 1267. apud Bollandum 20. Martii, et Jo. de Janua: nostris *Deslier*. [Utuntur et Bernardus Monachus Ord. Cluniac. part. 1. cap. 72. et Bartholomæus Scriba lib. 6. Annal. Genuens. ad ann. 1290.] Est etiam

° **DISLIGARE**, Solvere, solutione se liberare. Gloss. Arabico-Lat.: *Disligo, solvo. Desligement de Cens*, solutio censuum, in Statutis Leodiensib. art. 11.

° **DISLIGARE**, Solvere, solutione se liberare. Gloss. Arabico-Lat.: *Disligo, solvo. Desligement de Cens*, solutio censuum, in Statutis Leodiensib. art. 11.

o Alias *Desloer*, *Deslouer*, *Esloissier* et *Eslossier*. Lit. remiss. ann. 1373. in Reg. 105. Chartoph. reg. ch. 240: *Icellui suppliant feri ledit Jehan d'un baston sur une de ses mains, et lui Desloa le pouce d'icelle main*. Alig. ann. 1381. in Reg. 120. ch. 48: *L'exposant et ses deux cousins..... trouverent un des freres dudit exposant, qui avoit Desnoué (sic) l'une de ses espaulles, laquelle espaulle ledit Robert Bunel, qui estoit homme de mauvaise vie et renommée, lui avoit Deslouée d'un coup d'espée ou autrement*. Lit. remiss. ann. 1386. in Reg. 150. ch. 277: *Icellui Colin feri d'une massue que il tenoit leait Jehan si grand cop sur l'un de ses bras, que il en ot ledit bras froissié et Eslossié. La femme d'icellui suppliant fut abatue d'atainte d'iceulz arbres, et ot l'un des bras Eslossié*. in alii ann. 1420. ex Reg. 171. ch. 289. *Desrenement*, ipsa membri alicujus distorsio, in Lit. remiss. ann. 1386. ex Reg. 148. ch. 109: *Comme le suppliant se soit entremis de garir rompures et cassures et Desrenemens de bras et de jambes, et d'autres maladies, etc.* Vide supra *Denodare* et infra *Elochare*.

† **DISLIGATIO** VITA, Dissolutio, Gall. *Retachée*. Dissolue, in Præcepto Ludovici August. ann. 19. Imperii, apud Baluzium tom. 1. Capitul. col. 678.

* 2. **DISLIGARE**, ab Italico *Dislegare*, Vincula solvere, Gall. *Délier*. Stat. Bonon. ann. 1250-67. tom. II. pag. 276: *Et dicimus quod nullus, qui stat ad portas circle custodiendas debeat destorsare, seu Disligare malam seu torsam alicui mercatori per dictas portas transeunt.* [Fr.]

† **DISLIQUIDUS**, Dies præcipuus, clarus. Papias in MS. Bituric. Forte legendum. *Dies liquidus*.

† 1. **DISLOCARE**, Loco et sede movere, Gall. *Disloquer*: quod dici solet de ossibus sede sua delapsis. Occurrit in Historia S. Francisci de Paula, April. tom. I. pag. 280. in Processu de SS. Virginibus Eyshellensibus, Junii tom. 3. pag. 117. apud Lobinellum in Hist. Britan. tom. 2. col. 563. etc.

o 2. **DISLOCARE**, DISLOQUARE, A locatione resiliere: practici nostri dicunt *Resilier un bail*. Charta ann. 1341. in Reg. 74. Chartoph. reg. ch. 480: *De jure locandi et Dislocandi bona prædicta*. Alia ann. 1315. in Chartul. thesaur. S. Germ. Prat. fol. 19. v. *Constituimus procuratores ad loquandum et ad Disloquandum omnes et singulas terras, domos, vineas, possessiones, etc.*

o **DISLOGIARE**, a Gallico *Déloger*, Loco vel domo decedere. Comput. ann. 1399. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 150. col. 2: *Verum quod certæ gentes armorum essent allogiata; in loco de Bolhanicis suburbiorum Nemausi, dicti domini consules.... ierunt ad dictum locum de Bolhanicis pro visitando dictas gentes armorum, et taliter facere quod se Dislogiarent a prædicto loco*. Vide *Delocare*.

o **DISLOQUARE**. Vide supra *Dislocare*.

DISLOQUI, Incogitanter, imprudenter et inepte loqui et fabulari. Eckehardus Junior. de Casibus S. Galli cap. 11. pag. 38: *At illi Disloqui eum, ut egroti solent, putantes*. Vide *Miskennino*.

o *Déparoler*, pro *Maledicere*, famam alicujus ledere, in Serm. 45. ex Cod. S. Viet Paris. xiv. sac. *Plisior s'asemblent aus places et aus rues, si Déparolent lor voisins, et les vis et les noz.*

† **DISMAGIUM**. Vide *Immagium*.

DISMANARE, et **DISMANNIRE**. For-

mula vetus apud Bignonium: *Ut neque vos, neque juniores atque successores vestri ipsam pro hoc inquietare, nec Dismannare non præsumatis, nec facere dimitatis*. Editio Lindenbrogii præfert *Dismannire*, [Baluzii *Dismanuare*:] sed *Dismanare* habet etiam Charta Pipini Majoris Domus pro Monast. S. Dionys. apud Doubletum pag. 602: *De villabus ipsius sancti suggestit, dicens, eo quod.... a pravis hominibus... de ipsa sancta casa abstractas vel Dismanatas fuerunt*. Bignonius *Dismanare*, de domo extrahere interpretatur. Sed videtur eadem vis esse vocabuli istius, quæ apud nos *Demener*, inquietare, turbare. *Se Demener*, est inquietum esse, Ital. *Dimenare*, muovere in quâ in la, *rimenare*, agitare. [Bignonianam interpretationem confirmat Testamentum Berarii Episc. Cenoman. apud Mabillon. Analect. tom. 3. pag. 214. ubi: *Neque nos neque successores nostri, nec ullus quilibet, quamdiu ipsa advirit, de ipsa Abbata vel de ipso Monasterio, nec Dismanandum nec distrahendum, ad hoc faciendum non habeat pontificium*.]

o Nostris *Se Demeinner*, pro *Se adhibere, agere, vulgo Se conduire*. Joinvil. in S. Ludov. edit. reg. pag. 117: *Celi qui ainski se Demeinne, doit l'en appeler preudomme, etc.* Hinc *Demainement* dixerunt nostri quidquid ad rem tractandam pertinet. Chron. Ms. Bertr. Guesclini:

Je suis piégo, mes sires, par droit accordement Pour la paix bien tenir, voire par un convent, Cos devoit avoir fait tout le Demainement Dedans un certain jour qui fut dit plinement.

o **DISMANTA**, Nomen injurium, forte a Græco, *Mivta*, Hariolus, et sic. Bis, quasi Bis hariolus. Caritatis Aragonius in Vita Alexandri III. Pape, apud Maratorium tom. 3. pag. 449. col. 1. A. *Clamabant pueri contra ipsum Ecclesia invasorem dicentes, Maledicte, fili maledicti, Dismanta, non eris Papa, non eris Papa, Alexander rotumus*.

o **DISMANTIRE**, a Gallico *Démentir*, Mentis arguere. Lit. remiss. ann. 1390. in Reg. 89. Chartoph. reg. ch. 389. *Dictus Johannes Mailli Dismantivit Petrum de Curia, etc.* Vide supra *Dimentiri*.

DISMANUARE. Vide *Dismanare*.

o **DISMAS**, Nomen fictitium boni Latronis, apud Corn. Van Gestel tom. I. Histor. sacr. et prof. archiepiscop. Mechlin. pag. 67.

o **DISMASATUS**. [Ager in quo nullum exstructum est ædificium.] Vide *Amasatus*.

DISMEMBRARE, etc. Vide *Demembrare*.

o **DISMENTIRI**. Vide supra *Dimentiri*.

DISMILTARE, A militia removere, degradare, proprie ordinem Militarem auf-erro, *Oster la Chevalerie*, Paschalis I. PP. in Confirmat. Privilegiorum Ecclesie Ravennatis, apud Rubeum lib. 5. pag. 237: *Sed si militati fuerint, eos dicingi et Dismiltari jubemus*. Exstat etiam apud Ughellum tom. 2. pag. 315. [Vide *Desmiltare*.]

o **DISMIRANDO**, *Emirando*. Papias. Forte pro *Demirando*, admirando.

† **DISMONTARE**, verbum Ital. Ex equo descendere. Regimina Paduæ ad ann. 1320. apud Murator. tom. 8. col. 432: *Venit ad civitatem Paduæ... cum multa quantitate militum et Dismontavit in magno palatio Henrici Scroregni*. Gallis *Demonter* est aliquid ex equo dejicere.

† **DISMUNTARE**. Eadem notione ibi. col. 432.

o **DISMUNDIARE**, *Mundium* seu tutelam puella abdicare et marito permittere. Contract. matrim. ann. 1248. apud Corbinel. inter Probat. domus de Gondi pag. 71: *Quam siquidem Monacum dictus Ghondus pater ejus ipsi Jacopo Dismundiavit, et sub ejus mundio et potestate misit, cum omni frea et anagress et omni jure mundi, ipsi Jacopo et Monaca altero in alterum per verba de presentis matrimonialiter consentiendo, cum annuli datione et receptione*. Vide *Mundium*.

1. **DISNARE**. Papias: *Jantare*, *Disnare* dicitur vulgo. Gallis, *Disner*. A *disnare*, deducit vir doctus ad 14. Anna. Taciti, ut et Silvius in Isagoge: alii [quibus non favet littera s occurrens in *Disnare*,] a *Dejejunare*. Vide in hac voce Octav. Ferrarium in Orig. Ital. verbo *Desinare*. [et *Menagium* in Gallicis verbo *Diner*.]

o 2. **DISNARE**, a Gallico *Disner*, Pastus, procuratio, prandium. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657: *Dinnador*, Prov. pransorium, prandium. Charta ann. 1122. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 422: *Ego Petrus abbas Anianensis... dono tibi Guillelmo de Omellatis,.... et tuis successoribus basiliam in totum honorem de Carcares, et per istam basiliam supradictam habeas albergium cum Disnare in dono nostra de Carcares, per unumquemque annum, etc.* *Disnerie*, eodem sensu, in Charta ann. 1404. ex Reg. feudor. comitat. Pictav. in Cam. Comput. Paris. fol. 68. r. *Je Colas Baronneau de Lesignen congnois et confesse moi avoir... une Disnerie, appelée la Disnerie de Beusse, laquelle part par indivis o le gouverneur de l'église d'Airon et o le gouverneur de l'église de Foillet*. Nisi tamen, quamquam bis distincte *Disnerie* legatur, emendandum sit *Disnerie*, Jus scilicet percipiendi decimam. Vide supra *Decimarium* in *Decimæ*.

DISNARIUM, **DISNERIUM**. [o Comput. Ms. ann. 1244: *Pro expensis domini comitis ad S. Germanum et pro Disnerio suo apud Confluentum, xxxvij. sol. Disnerium seu prandium*, in Charta ann. 1334. ex Reg. 81. Chartoph. reg. ch. 116.] Vide *Dignerium*.

o **DISNIMANNUS**. Vide supra *Dismannus*.

o **DISNODARE**, vox Italica, *Discodere*, disjungi, Gall. *Diviser*. Acta F. Amadei tom. 2. Aug. pag. 578. col. 1. *Accipiens ipsam lesinam, eam invenit gravissimam et Disnodatam in medio maris concavatam*. Vide supra *Desnodare*.

o **DISNOICUS**, *Suspiciosus*, in Breviloquo vocabul.

o **DISOLOGIA**, *La dissolutione de sermone*. Glossar. Lat. Ital. Ms. Vide *Dissologia*.

DISOMUM. [Sepulcrum capiens corpora duo.] Vide *Bisomum*.

o **DISONODUCIT**, *exprobat*. Gloss. Lat. Gr. sed leg. ex Castigat. *Disconducit*.

DISORDONARE, Statutum revocare, Gallis *Desordonner*. Capitula Caroli C. tit. 43. § 3: *Ipsam dispositionem nos Disordonare non possumus, nec debemus, id est, evertere*. [Baluzius habet *Disordinare*.]

† **DISORE**, *Disortio*. Vide *Dissortes*.

† **DISPACATUS**, Iratus, minime pacatus, in Responso Concilii Lavauriensis ad Petrum Regem Aragon. inter Concil. Hisp. tom. 3. pag. 182.

o *Despaisié*, eodem significatu, apud Scriptores nostros. Lit. remiss. ann.

1375. in Reg. 107. Chartoph. reg. ch. 377: *icells suppliant affoible de teste et deuenue par heures aussi comme folieuse,..... trauersoit jour et nuit par champs, par boys et par ville comme furieuse et femme Despaissée. Le Roman de Cléomadés Ms.*

Moult durement fu Dépaissid
Li rois Carman et courrechid.

¶ **DISPACKARE**, Fascem solvere. Gall. *Depaqueter*. Panni ibi *Dispackati seu aperti*, apud Rymer. tom. 5. pag. 79. Etymon *Pack*. Germ. Angl. et Belg. *Fascis*, *Fascina*, Gall. *Paquet*, Ital. *Pacchisto*. A *Pangere*, *Pactum* deducit Menagius, aliunde Skinnerus in Etymologico Anglico et Junlius in Etymologico.

¶ **DISPADES**, Genus serpentium. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7618.

¶ **DISPAGATIO**, Charta Henr. II. reg. Angl. pro libert. Normann. ex Reg. S. Justi Cam. Comput. Paris. fol. 84. r. col. 2. *Heredes absque Dispagatione maritentur*. Ex eodem Reg. Brussel tom. 2. de Usu feud. edidit *Dispensatione*. Utrumue minus recte: legendum enim ut apud Matth. Paris *Disparagatione*. Vide *Disparagare* et *Disparagiare*.

¶ **DISPALARE**, In diuersum tollere, in Gloss. Arab. Lat. [Nonius *Dispalare est separare*. Sisenna *Hist. lib. 3. Dispalati ab signis digressi omnes, ac dissipati*. Idem *Tanto plures passim Dispalantur*; hoc est errant, ut recte exponit Martinius, qui *Dispalare* generatim reddit *Palis disjungere*. Papias: *Dispalatum, Diffugatum*.]

¶ **DISPARAGARE**, Ea invaluit jam ab olim, non apud Francos modo, sed et apud exteras omnes ferme nationes, consuetudo, ut viri nobiles in matrimoniis uxores sibi adungerent, simili natiuitate splendore illustres, ne si abjectæ conditionis feminis commiserentur, generis nobilitatem turpi commercio commacularent, et ut ait Novella Theod. de Mulierib. que se propriis servis iungerant, *ne insignium familiarum clara nobilitas indigni consortii fœditate cilesceret, et quod splendore forsitan Senatorie generositatis obtinuerat, contactu vilissimæ societatis amitteret*. Quo spectant ista Salviani lib. 4. *Deformans sancti connubii honorem per degeneris contubernii vilitatem, non erubescens, maritos se fieri ancillarum suarum, præcipitantes fastigium nobilium matrimoniorum in cubilia obscena seruarum, digni prorsus etiam illarum statu, quarum se putant dignos esse consortio*. Et hæc Lactantii lib. de Mortib. persecutor. num. 38: *Ingenus virgines imminutas servis suis donabat uxores*. Boetius in Topicis *impar matrimonium* vocat, cum civis Romana peregrino vel seruo nubit. Ita etiam Lambertus Schafnaburg. ann. 1057. In Lege Wisigothorum lib. 5. tit. 7. § 17. prohibentur ejusmodi connubia, quia, inquit, *generosa nobilitas inferioris tactu fit turpis, et claritas generis sordescit commixtione abjectæ conditionis*. Sed et apud illos ea Lex viguit, ut puella nobilis, que honestatis suæ oblitæ, personæ suæ non cogitans statum, ad inferiorem sorte maritum deueniret, portionem suam, uel diuisam, sive non diuisam, quam de facultate parentum fuerat consecuta vel consecutura, amitteret, nec fratrum aut sororum hereditatem, consequi posset, lib. 3. tit. 1. § 8. Id etiam de veteribus Saxonib. testatur Adam Bremensis cap. 5. ex Eginhardo. Tradit præterea Conradus Uspbergensis Henricum IV. Imp.

III

a suis incusatum, quod filias illustrium, quibuslibet obscuro natis conjugaret. Alia in hanc sententiam concessimus ad Joinvillam. [99 Vide Grimm. Antiq. Jur. German. pag. 439.]

De Francis nostris id constat, eos abhorruisse semper ejusmodi conjugia, quod testatur Gregorius Turon. lib. 3. Hist. cap. 81. ubi de filia Theodorici Regis Italiae ex Glodovei Regis sorore, que, spreto matris consilio, seruo suo Trauiliani nupsit: *Cumque mater ejus contra eam valde frenderet, peteretque ab ea, ne humiliaret diutius nobile genus, sed dimisso seruo, similem sibi de genere Regio, quem providerat, deberet accipere, nullatenus voluit acquiescere*.

Legibus Francorum, a quibus morem hunc hauserunt Angli, Scoti, et alii, licebat Domino feudi superiori puellam nobilem, cujus ex lege tutor erat, cum ad legitimam ætatem pervenisset, que ad annum decimum quartum definiebatur, matrimonio, dummodo compar esset, copulare Charta Libertatum Angliæ ann. 1215. apud Mathæum Paris: *Hæc edes maritentur sine Disparagatione*. Quoniam Attachiamenta cap. 91: *De hærede vero cum sit 14. annorum, vel ultra, usque ad plenam ætatem, si se maritaverit sine licentia domini sui, ut ei aufertur maritagium, et Dominus ei offert rationabile maritagium, ubi non alias Disparagetur, vel dispersinetur, etc.* Charta anni 1206 apud Will. Thorn: *Ita quod Rogerus habebit prædiciam varam, donec pueri habeant ætatem, quod possint terram tenere et tunc maritabit illos, ita quod non sint Disparagati*. Charta Heruæ Comitis Nivernensis ann. 1215. apud Duchesnum in Probat. Histor. Castillonæ pag. 41: *Ita tamen quod si ego a dicta Mathilde uxore mea filiam vel filias suscepero, prædicti domini Ludovici filius, qui cum dicta Agnete filia mea sponsalia contrahet, eam vel eas post mortem meam et uxoris mee, maritabit per terram vel per denarios sine Disparagemento, ubi male Disparagemento editum. Regestum Feodor. et servitorum fol. 16. Guillaume Noël tient du Roy son marché et ses freres, en telle maniere, que le Roy puet marier sa premiere fille, sans la Desparager*. Apud Littletonem sect. 108: *Si hæres, seu pupillus nobilis, infra ætatem 21. annorum sit, donec se Seigneur averta la garde et mariage de lui. Id est, tutor illius erit, et illum maritare poterit. Si puella sit hæres, et 11. annum attigerit, potest Dominus, donec decimum sextum attigerit, que legitima et plena est puellarum ætas, providere ei de convenienti matrimonio, sine Disparagatione. Le Seigneur peut tender convenable mariage sans Disparagementi*. Vide Matth. Paris pag. 271. [Thomam Madox Formul. Anglic. pag. 326. et Rymerum tom. 11. pag. 771. col. 2.]

Quod si Dominus secus fecisset, et hæredem, puerum seu puellam, dispari matrimonio junxisset, muliebatur, prout in Statuto de Merton. cap. 6. statuitur apud Littletonem sect. 107: *De Dominis, qui maritaverint illos, quos habent in custodia sua, villanis, vel aliis, sicut burgensibus, ubi Disparagetur, si talis hæres fuerit infra 14. annos, et talis ætatis, quod matrimonio consentire non possit, tunc si parentes ejus conquerantur, Dominus amittet custodiam illam usque ad ætatem hæredis, et omne commodum, quod inde receptum fuerit, convertetur ad commodum hæredis infra ætatem existentis secundum dispositionem parentum, propter dedecus ei impositum. Si*

autem fuerit 14. annorum et ultra, quod consentire possit, et tali matrimonio consenserit, nulla sequatur poena. Item verbis hæc habentur in legibus Baron. Scotic. seu Quon. Attach. cap. 92. ex quibus infert Littletonus, disparagationem locum non habere, nisi cum hæres infra 14. ætatis annum a Domino conjugio copulatur. Vide Chartam feodi pag. 181. v. Cowellum et lib. 1. Instit. tit. 10. § 4. et 6. etc.

Per Statuta Hierosolymitana, seu *Assisias*, cap. 190. et seq. Dominus poterat mulierem viduam, vel puellam, quæ 12. ætatis annum exceperat, et feudum militare, aut corporali, ut aiebant, servitio obnoxium, possidebat, compellere ad matrimonium, ipsaque maritare, *mais que il ne la Deparaige, du modo compar esset conjugium*. Quo spectant, quæ habet Willelmus Tyrius lib. 12. cap. 12. de Balduino II. Rege Hierosol. qui tanquam Dominus superior Antiochenum Principatum sibi asseruerat, donec hæres adulesceret: *Collatis iuribus liberis vel aliorum graduum consanguineis, eorum, qui in acie ceciderant, possessionibus, prout ratio vel regionis consuetudo deposcebat: viduis quoque apud Compares et comparis meriti viros nuptus collocatis, etc.*

Denique veteri Normannicæ jure municipali 1. part. *Les suers ne poent demander, ne clamer partie en l'heritage leur pere encontre leurs freres, ne leurs hers, mes eles poent demander suffisant mariage. Et se les freres les poent marier sans Desparagier, soi de leur moeble sans terre, ou de terre sans moeble, con leur doit souffre, etc.* [quæ sic Latine efferuntur apud Ludewig. tom. 7. Reliq. MSS. pag. 216: *Si fratres eas ex mobili sine terra vel cum terra vel ex terra sine mobili voluerint maritare viris eis ydoneis sine Disparations, hoc eis debet sufficere*; ubi pro *Disparations* f. legendum est *Disparagatione*.] Plures porro casus *Disparagationis* profert Edw. Cokus ad Littletonem sect. 107. Adde Novam Consuet. Norman. art. 228. et 151. Bractonium lib. 2. cap. 38. § 1. 7. Fletam lib. 1. cap. 10. § 2. Rastallum verbo *Disparagement*, et quæ observavimus ad Joinvillam Dissert. 10. et ad Stabilimenta S. Ludovici lib. 1. cap. 61.

Hæc porro voci opponitur alia, *Imparagare*, nostris *Imparager*, id est, filiam per nobile et convenientem matrimonium alieni copulare, ut est in Consuetudine And. gavensi art. 128. 241. Perperam vero editum.

DISPARATUS, pro *Disparagatus*, in Charta Willelmi Comitis Forcalquerii ann. 1211: *Fuitque arbitrium Curie sue, quod non audierant, neque viderant, quod Baronia aliqua esset diuisa pro herede femina, in qua hæres masculus haberetur; sed hæres femina maritatum accipiebat a patre vel matre sua, vel matris suis, tale siquidem, in quo non erat Disparatus, et quod et conveniret secundum genus et nobilitatem suam*. Habetur tom. 11. Spicilegii Acheriani. Vide *Paragium*.

¶ **DISPENGATIO**, pro *Disparagatio*. Charta Henrici Regis Angl. ann. circiter 1155. pro Normannis, apud D. Brussel de Usu feudorum tom. 2. pag. 11. ad calcem: *Heredes absque Dispensatione maritentur*. Vidua post mortem mariti sui statim et sine difficultate habeat maritatum suum et hereditatem suam.

¶ **DISPARIATA**, Chartular. S. Vandreg. tom. 1. pag. 1118: *Ad faciendam voluntatem suam, et maritandum cuicumque voluerit, ita ut non sit Dispariata de genere*.

† **DISPERGAMENTUM**. Charta Conventionum Comitis Nivernensis de tradenda filia sua ann. 1115. apud Marten. Collect. Ampliss. tom. 1. col. 1121: *Quod si ego a dicta Mathilde uxore mea filiam vel filias susceperō, predicti Domini Ludovici filius, qui cum dicta Agnete filia mea sponsalia contrahet, eam vel eas post mortem meam et uxoris meae maritabit per terram et per denarios sine Dispergamento.*

† **DISPERGATIO**, apud Hymerum tom. 3. pag. 136. col. 2.

† **DISPARAGIARE**, ut *Disparagare*, dispari matrimonio jungere. Feoda Norman. in Reg. S. Justi fol. 157. v. col. 1: *Item notandum quod Willelmus de Merle tenet de domino rege suum mercatum et suas ferias, ita quod dom. rex potest maritare filiam ejus primogenitam, sine Disparagare illam.*

† **DISPARARE**. Ornatu spoliare. Gall. *Deparer*, quod de Templis praesertim dicitur. Leges Ludovici II. Augusti. [900 cap. 7.] apud Muratorium tom. 1. part. 1. pag. 157. col. 2: *Quoniam multos Presbyteros occasione taliter entiarum rerum Ecclesiarum, quibus praesunt, Disparasse, et offensus, et spoliasse... comperimus. Diploma Ludovici VI. Franc. Regis ann. 1117. inter Anecd. Marten. tom. 1. col. 845: Ad capsam, in qua corpus B. Maglorii requiescit superargentandam, quae propter matris Ecclesiae necessitatem ex communi fratrum assensu fuit Disparata et detecta, duodecim marchas argenti... dedit. Bernardus Gode. Cluniae. part. 2. cap. 8: In crastino Epiphaniae Disparatae altaris... et pallia... unde medietas Ecclesiae parata erat, auferuntur.*

† **DISPARARE**. Laxare, remittere. Lit. remiss. ann. 1459. in Reg. 188. Chartoph. reg. ch. 190: *Quandum balistam testam, quam tenebat, contra dictum Bajum Disparavit et distendit.*

† **DISPARASCERE**. Disparare esse et dissimilem. Claud. Mamert. lib. 1. cap. 9: *Quod a nobis Disparascere arduarum.*

† **DISPARATIO**, DISPARATUS. Vide in *Disparagare*.

† **DISPARATUS**, Distant, separatus. Charta Loth. reg. ann. 974. tom. 9. Collect. Histor. Franc. pag. 635: *Abbatia cenobii tertio miliario ab urbe Disparata, etc.* Occurrit praeterea in Epist. Abbon. Floriac. tom. 10. ejusd. Collect. pag. 437.

† **DISPARE**. Inaequaliter. in Actis SS. Aprilis tom. 2. pag. 724.

† **DISPARERE**. Evadere, fugere, cessare, desinere. Ital. *Disparire*. Gall. *Disparoitre*, *finir*, *cesser*. Annal. Bertin. ad ann. 863: *Quod sentiens Rodwaldus, noctu fuga lapsus Disparuit.* Will. Gemetic. hist. Norman. tom. 10. Collect. Histor. Franc. pag. 192: *Sic ducis hostibus profligatis, seditio pressa in partibus illis ultra Disparuit.* *Dispars*, pro *Dispersus*, dispersus. in Litt. ann. 1873. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 662: *Dispars et retrais en divers lieux.*

† **DISPARIATA**. Vide in *Disparagare*.

† **DISPARIARE**, Distribuire. in Gloss. Arabico Lat. [Gloss. Sangerm. MS. n. 501. habet: *Dispariare*, *Distribuire*. Male in Amalthea. *Dispario*, *Distribuo*] Nos dicimus *Disparare*, sed alia notione.

† **DISPARILITAS**. Disparitas, apud Stephanum Africanum in Vita S. Amatoris num. 19. [Titur Gellius in Epilogo et lib. 7. cap. 3. Item Salyanus de Gubernatione Dei pag. 50.] Vide *Olaum Borrichium de Varlis linguae Lat. aetatib. pag. 89.*

† **A despareil**, disparatus, vulgo *Dépa-*

reille. Lit. remiss. ann. 1389. in Reg. 138. Chartoph. reg. ch. 133: *Le suppliant rompy ledit petit coffre, où il trouva... un esperon à Despareil.*

† **DISPARIARE**. Vide *Dispariare*.

† **DISPATRIARE**. De patria exire, peregre proficisci. Galli dicunt *Despayser*. Charta Philippi Aug. Regis Franc. ann. 1195. pro Communia Sanquintiniensi. *Si quis teneaturam anno et die in pace tenuerit, postea eam in pace teneat, nisi aliquis, qui Dispatriaverit, aut aliquis qui est in manubria, super hoc clamorem fecerit.* Galli etiam *Dispatrier* dixerunt. Sic enim legendum in Consuetudine Namurensi art. 61. pro *Dispatuer*, quae vox nihil sonat. Est enim hoc loco, *Dispatrier*, *obsconser*, ou *receller* *quelque chose*, Rem quamvis auferre, de suo loco tollere, amovere: nos etiamnum *Despayser*, hae ferme notione dicimus.

† **DISPATRIER**, in Cons. Petri de Font. cap. 17. cujus titulus est: *Chi parole de chiaus ki sunt Despaisie*. Et art. 2. *Or sachés ke cil ki sunt Despaisies, ki sunt restablis, li sunt restablis en quatre cose. La premiere si est, s'ils ont esté longement hors du pais, etc.*

† **DISPAVIMENTARE**. Pavimentum refodere. Gall. *Depavere*. Arest. 8. Apr. ann. 1410. in vol. 11. arrestor. parlam. Paris: *Dispavimentare aut dispavimentari facere plateam praedictam non debebant.*

† **DISPECARE**. Isidorus in Gloss. *Dispecatis, decorati*. An *dispecatis*? Galli dicunt *Depiecer*, nisi en pieces, a *Fecia*, quod vide. Alii enendant *Dispecatus*. Huc forte spectant *dispecti lapides*, apud Agrimensores pag. 277. ubi opponi videntur *politis*, ita ut *dispecti lapides* fuerint, qui rudi manu casti, *decorati*, quibus primum *corium* desectum est. Velut Consuetudo Norman. cap. 17. de *Warecho*: *Se dedens l'an et le jour vient arant aucun, qui feust à la nef, quant elle Despecha*. Id est, cum in partes scissa est, et divisa. Sed et inde forte Consuetudo Senonens. art. 253. et Parisiens. art. 35. *Depie*, *démembrement*, et *division de fief* vocant.

† **DISPECIATA**. Legendum *Dispeccata* a *Dispecare*, quod contrarium videtur *Inspeccare*. Virgiliano 3. Georg. *Ferroque faces Inspeccat acuti*. Libi s. xviii. *Acuto ferro incidit, ad speciem et imaginem aristarum. Dispeccare est rumpere, frangere. Papias. Dispeccatus, Decoratus, raptus. Rufinus lib. 3. Histor. cap. 6. Repente Dispeccatis foribus percipites irruebant, id est, effraclis.*

† **DISPECCARE** et **DISPECCARE** nostras alias, pro *Dispeccare*, comparare. Lit. remiss. ann. 1358. in Reg. 10. Chartoph. reg. ch. 151: *telles lettres et escrit furent depiecer et despeccer par petites pieces, telles que n'ont les savant, ne pourrout assembler.* Alii ann. 1145. in Reg. 173. ch. 746: *Le suppliant... d'un constel... dont il behaichent ou petit baston, fery ledit Charlet.*

† **DISPECTUS**. Vide *Despectus*.

† **DISPENDERE**, Expendere, dilapidare. Capitula Caroli C. tit. 16. [922 de Carisiac. ann. 846. cap. 6. *Quia multos dies in illius seruitio misit, et omnia, que habuit, Dispendit.* Tit. 31. [922] Edict. Pist. ann. 894. cap. 31: *Potest fieri, ut qui tales homines liberos necessitate contentes in servos suscipiant, in alteras partes illos Dispendant, et vendant.*

† **Dispendre**, eodem sensu, in Charta prior. et monach. Luxov. ann. 1286. ex Chartul. Campan. fol. 403: *Et ce que nos Dispendans pran l'an à créance.*

† **DISPENDIOSUS**, *Damiosus*, in 7. p. 102.

in Gloss. Graec. Lat. [Cunctatio *Dispendiosa est*, apud Columellam; *Conditiones pacis Dispendiosae*, apud Sextum Rufum cap. 29.]

† **DISPENDIUM**, Idem quod *Dispensa*, Expensa, sumtus. Praeceptum Carolomanni Regis apud Acherium Spiell. tom. 8. pag. 150: *In usus et Dispendia et utilitatem fratrum suprascriptae ecclesiae (Aurel.) vel Monasteriorum ibidem pertinentium... permanendo consistant.* Obertus Cancellarius lib. 2. Annal. Genuens. ad ann. 1164: *Et facto consilio non placuit, ut de communibus rebus factum foret Dispendium itineris.* Vide Lobinellum in Glossario ad calcem Hist. Britan. Eadem fere notione usi sunt Plautus et Plinius.

† **DISPENDIUM**, compendio contrarium, Diverticulum, circuitus, ambages, Gallice *Detour*. Chronic. parvum Ferrariense. apud Murator. tom. 8. col. 474: *Si eundem erat ab Este sito in agro Paduano usque Bononiam, tantum viarum Dispendium fiebat, deflectendo a rico Variano... et accedendo Scernidum, inde Mutinam, demum Bononiam.* Charta Henrici et Conradi Ducum Slesiae ann. 1339. apud Ludewig. Reliq. MSS. tom. 5. pag. 516: *Ad dictam civitatem Lubin personaliter nos vel alterum nostrum cum alterius mandato accedere absque mora, absque Dispendio et dilatione promittimus.* Litterae universales Ligae inter Imp. Carolum IV. et Edwardum III. Regem Angl. apud eund. Ludewig. tom. citato pag. 465: *Quodcumque impedimentum hujus faciemus et procurabimus absque mora et Dispendio, quantum poterimus, amoveri.* Sed et Lucretius ead. notione dixit:

*Jam super Hercules laevas nemorosaeque Tompe,
Emittit deserta petens Dispendia sylvae.*

† **DISPENGATIO**, male pro *Disparagatio*. Vide supra *Disparagatio*.

† **DISPENNUM**, pro *Dispendium*. Expensa, sumtus, in Charta ann. 1329. inter Probat domus de Chaban. pag. 65. *Sub restrictione Dispennum et expensum litis, etc.*

† **DISPENSARE**, Expensi ratio, sumtus. Glossa vet. Barthii: *Dispensare, Dispensa*. Will. Brito in Vocabul. MS. *Dispensa, expensa*. Egimundus Epist. 13. *Nam de Dispensa, quam in Aquas de epistis, nullam volo aliam retributionem nisi amicitiam tuam.* Capitula Caroli M. lib. 4. cap. 73: *De Dispensa Missionum nostrorum, etc.* Concilium Duziacense l. part. 4. cap. 1: *Nobis ire ad mansiones, quas sui honores praemissi acceperant, ad quas Dispensa sua ad ducta fuerat.* Adde Synodum Tiemensem ann. 855. Capitula Caroli C. tit. 5. [922 ap. Tolosan. ann. 844] cap. 3. 5. Capitulare de Villis cap. 24. Capitulum ann. 821. cap. 2. Capitulum in Comitibus Tolosan. pag. 192. [922] Fragment. ampliora Polypt. Sithiensis ap. Guetard. pag. 104. caput 22. inscriptum: *Brevis de substantia et censu et Dispensa, etc.* Ibid. pag. 405. *De farina grossa ad Dispensam famulis et pauperibus, etc.*

† **DISPENSARE**, Penaria, promptuarium, a Gallico *Dispense*, *Camera*, *Dispensatoria*, in Chronico sancti Trudonis lib. 10. pag. 470. [922] *Solarium ad Dispensandum*, in Formul. fiseor. describend. ap. Pertz. Leg. tom. 1. pag. 178. lin. 37. *Leges Canuti Reg. Angl. cap. 103: Sed suum horderium, quod dicere possumus Dispensam, et cistam suam... debet ipsa custodire.* Liber Ordinis S. Victoris Parisiens. MS. cap. 11: *Sub manu Cellerarii est*

capina, lardarium, Dispensa interior. Jo. Brompton. ann. 1188. Radulfus Clericus de Dispensa Regis. Bracton. lib. 3. Tract. 2. cap. 32. § 9. Habere debet uxor sub custodia sua claves Dispensæ suæ, et scribit sui. [Cellerarius Dispensæ, in Capitulis General. S. Victoris Massil. MSS. ubi pluries occurrit vox Dispensa hanc notione: verum alia paulo diversa, sentent pro obsonio Monachi, usurpat Gaud. Discipl. Farfensis cap. 36. ubi sic. Similiter pro illis, in quorum anniversario plenum Officium sit, tot Dispensas vel justitias recipiet, que constituta fuerint in loco.]

Spensa, Eadem notione, in Capitulari de Villis cap. 64. et in Capital. 2. ann. 813. cap. 10. Leges Baronum Scotico-rum. seu Quoniam Attach. cap. 12. § 7. Si furtum inveniatur sub clavibus suis, quas ipsa (uxor) habet sub custodia et cura sua, tunc Spensa arce sue vel scribit sui. Occurrit etiam in Statutis Willelmi Regis Scotiæ cap. 19. § 3.

DISPENSABILIS. Ad dispensam seu Cœnaculum aulicorum pertinens. Charta Henr. reg. Angl. et ducis Norman. in Reg. 62. Chartoph. reg. ch. 388. Volc et confirmo quod in curia mea habeat (Odo) de Maja-palude serviens meus... Quatuor ferula, unum ex magna, et duo ex militibus, et unum dispensabile. Id est, qualem dispensa aulicis apponitur.

DISPENSARE. Gall. *Dispenser*. Gloss. Lat. Græc. Dispensat. *ἄνωγει*. Will. Brito. in Vocabul. Dispensare, largiri, donare, expendere. Possidius in Vita S. Augustini cap. 24. Que anno completo eadem recitabantur, quo sciretur, quantum acceptum, quantumque Dispensationem esset, vel quidquid indispensatum, vel dispensandum remansisset. Floardardus lib. 2. Hist. Rem. cap. 18. Unde datur intelligi, in majoribus quoque locis multo tunc plura fuisse Dispensata. Adde Capitulare de Villis cap. 55.

DISPENSARIUS. Idem, qui infra Dispensator. Gall. *Dispensier*, Anglis *Spencer*. Occurrit in Eleta lib. 2. cap. 72. § 17.

1. DISPENSATIO. Dei dispositio et providentia, qua vocare gentes ad verum Dei cultum, et universum humanum genus per Incarnationem, Nativitatem, Mortem, et Resurrectionem Christi salvum præstare decrevit. Hanc dispositionem per excellentiam SS. Patres *ἀνογει* simpliciter vocant, quidam ex Latinis Dispensationem. Hilarius lib. 12. de Trinit. de hæreticis. Dispensationem assumpti corporis rapuit ad contumeliam divinitatis. S. Aug. tr. 4. in Joan. Quicquid ergo humiliter positum audistis de Iesu Christo, susceptæ carnis Dispensationem cogitate. Vigilius Tapsensis lib. 1. contra Eutych. Alius, qui permanet semper innatus, alius qui per Dispensationem carnis contra nostra fragilitatis officia explet, etc. Joan. Antioch. apud Facundum Hermian. lib. 7. cap. 5. de Christo. Qui inenarrabilem corporis Dispensationem pro nobis suscepit. Leo M. PP. in Epistola post Acta Concilii Chalcedonensis. Quomodo Dispensationis sacramentum sit ab initio ex vulva dispositum. Diurnus Romanus pag. 37. de Nestorio. Dominica Dispensationis infestus, utpote qui adoranda Incarnationis arcanum, Deum ab homine separando disjunxerat. Guibertus lib. 3. de Vita sua cap. 16. de quibusdam hæreticis. Dispensationem filii Virginis phantasma fatentur. S. Hieronymus Epist. ad Oceanum *οικονομίας* verbo usus est, ubi de Apollinario Laodicensi Episcopo. Is dimidiatam Christi introduxit *οικονο-*

miam. Concilium Cloveshoviense anni 747. cap. 13. *ἰσονομία* Compensationis in Carne sacrosanctæ festivitatis. Vide, que de voce *ἀνογει* annotavit Henricus Valesius ad Eusebii Hist. Eccles. lib. 1. cap. 1.

2. DISPENSATIO. Provida juris communis relaxatio. Gall. *Dispense*: vox hodie Juris canonici peritis notissima; Græcis Patribus *ἀνογει*, *ἀνογει*, *ἀνογει*, *ἀνογει*, *ἀνογει*, *ἀνογει*. Latinis vero, *Remissio*, *venia*, *indulgentia*, *clementia*, *lenitas*, *mansuetudo*, *miseratio*. Hoc intellectu primus, ut Marca interpretatur, Dispensationis vocem usurpavit Gelasius Papa in sua Epistola ad Episcopos Lucania scribens: *Necessaria rerum Dispensatione constringimur, et apostolicæ sedis moderamine convenimur, sic canonum paternorum decreta librare, et retro Præsulum decessorumque nostrorum præcepta metri, ut que præsentium necessitas temporum restaurandis Ecclesiis relaxanda deposcit, adhibita consideratione diligenti, quantum fieri potest temperemus... præcis igitur pro sui reverentia manentibus constitutis, que ubi nulla rerum vel temporum verget angustia, regulariter conservari custodire. Hæc quidem Gelasius, cum propter instantem Ecclesiæ necessitatem indulset, ut in archi intra annum, laici vero intra menses decem et octo presbyterii gradum adipiscerentur, quem non nisi post longiora temporum intervalla iuxta canones poterat obtinere. Perrare sunt apud antiquos hujusmodi dispensationes in antecessum datae. Hæc enim antiquarum et hodiernarum dispensationum summa differentia est, ut Marca loquitur, quod apud veteres nunquam daretur venia canonis infringendi, sed infracti et violati pena ob gravissimas causas aliquando remitteretur; hodie vero legum canonicarum venia in antecessum concedatur. Ea erat antiquitas omnium adversus sacros canones reverentia, ut ipsi summi Pontifices, penes quos potior auctoritas semper fuit, hanc sibi nolint concessam fuisse potestatem quidquam contra Patrum statuta faciendi. Contra statuta Patrum, inquit Zozinus Epist. 5. Concedere vel mutare ne hujus quidem sedis possit auctoritas, apud nos enim inconcussa radices vivit antiquitas, cui decreta Patrum sanctorum reverentiam. Eadem religione ductus Celestinus I. Epist. 3. ad Episcopos Illyrici scribit. Dominetur nobis regule, non regulis dominetur: simul subjecti canonibus, cum candorem præcepta servamus. Idem S. Pontifex Epist. 5. ad Episcopos Apuliae et Calabriae acrius invenitur in eos qui spretis canonibus laicos ad Episcopatum promoveri cupiebant, non solum, inquit, male de suis Clericis, in quorum contemptum hoc faciunt, judicantes, sed de nobis pessime, quos credunt hoc posse facere, sentientes. Verum quanta quanta fuerit Romanis Pontificibus ceterisque virtute præstantioribus Episcopis religio observandis veteribus regulis, et præsertim pro majore Ecclesiæ utilitate non nihil ab eis recedere coacti sunt, hæc quoque ratione agendi ratio non appellatur Jurisconsulti Dispensationem: cuius hodie is usus est, ut eo que nomen ab illo quoquam ignoratur. De Dispensationibus data opera egerunt Petrus de Marca lib. 3. de Concordia Sacerdotii et imperii cap. 18. et seqq. Thomassinus de Disciplina Eccl. part. 2. lib. 3. cap. 24. etc.*

Stat. Præmonst. Mss. dist. 3. cap. 2. Qui autem non clamatus venia de hoc

sponte sua postulaverit, correctionem non accipiet: sed, sicut dictum est, sine Dispensatione jejunabit. Dispensacion, pro Licentia, in Lit. ann. 1372. tom. 6. Ordinat. reg. Franc. pag. 565.

DISPENSATIO in Matrimonii. Vide Generatio.

DISPENSATIVUS, Qui remitti et relaxari potest. B. de Amoris in Speculo sacerdot. Ms. cap. 27. de Peccatis ventibus.

Mortificativa non sunt, sed Dispensativa... Multis namque modis domus veniale remittit.

DISPENSATOR, Qui expensa et accepta compensat et impendit. Gloss. Græc. Lat. Dispensator. *ἀνογει*, *ἐκτάκτως*, *ἐκτάκτως*; Glossæ Basil. *ἀνογει*, *ἀνογει*, *ἀνογει*. Papias ex Varrone lib. 4. de lingua Lat. Dispensator, cui creditur administratio pecuniarum, quia prius quam dabant pecuniam, non numerabant, sed appendebant eam. Apud Evodium lib. 2. de Miracul. S. Stephani cap. 5. Dispensator pecunie publicæ Garthaginensis Civitatis. Epitaphium Ambrosii Primitivii Notariorum sub Pipino Rege, Romæ: In creditam sibi rem fidelissimus Dispensator. Denique J. C. Dispensator est servus, quem dominus præposuit Calendario, hoc est, pecuniis credendis sub usuris. Ita Cujacius tract. 8. ad African. Vide Salmas. in Disquisit. de Mutuo pag. 236. Vincentius Belvacensis lib. 29. cap. 118. de quodam Oeconomo: Quia Tantulus erat in rei familiaris custodia, bonus Dispensator et prudens et fidelis, quod rarissime in Dispensatoribus invenitur. Sed proprie

Dispensator dictus, qui in palatiis Regum aut Principum Oeconomus. Major domus, nostris *Maitre d'hôtel*. Idem Papias: Oeconomus, Dispensator, Dispensator Regiæ domus. Vitalis Episcopus Oscensis apud Blancam in Comment. Rer. Arag. pag. 782. Post Regem (Aragonum) Dispensator domus Regiæ, qui dicitur Major domus Leges Aragoniæ, seu Partidæ, part. 2. tit. 9. lege 13. Dispensator son otros oficiales, que han de comprar las cosas, que son menester para gobierno del Rey, e por esso les llaman assi porque ellos despiden los dineros de que las compran. Leonius Presbyter in Historia sacra MS. de Josepho:

Ut Benjamin una Videt ad sse Joseph. Dispensatore vocato, Intra lecta viros recipi, festasque parari Præciosos epulas, etc.

Dispensatores inter officia domus Augustæ non semel memorant veteres Inscriptiones apud Gruterum pag. 505. et 507. Ita apud Hinemarum de Ordine Palatii cap. 17. recensentur inter Ministeriales Palatii Francici. In veteri Charta, descripta in Historia Prioratus S. Martini de Campis pag. 479. refertur Azo Regis Francorum Dispensator. Vide Hugonem de Cleeris de Majoratu Franciæ.

In Palatiis Regum Angliæ Dispensatores non semel occurrunt. Apud Rogerum Hovedenium I. part. et Florentium Wigorniensem, Edricus Dispensator Haroldi Regis Angliæ, et Stir Major domus, dicuntur: ut in Monastico Angliano tom. 1. pag. 132, 627, 657. Robertus Regis Angliæ, et Osmundus Dispensator Comitis de Warena. Apud Matthæum Paris, Galfridi Dispensatoris, Militis egregii, et Regis Angliæ specialis Consiliarii mors indicatur sub ann. 1261. Notissima præterea in eo regno nobilissima Dispensatorum, seu *des Dispensiers* familia, que ab hocce munere nomen

Stat. ann. 1320. inter Probat. tom. 4. Hist. Occit. col. 162. Item quicumque portaverit arma defensiva, ut pote haubergium, Displayden (sic) sive jupam majoris ponderis, etc. Lit. remiss. ann. 1381 in Reg. 123. Charoph. reg. ch. 182. Petrus Petri, qui erat Ischinius, homo pessimus, male vite et conversationis infamissime, armatus quadam Disploide, Gallice jague, etc. Item plus duas Displodes sive giponos curia nupri. in Invent. dat. 1436. ex Tabul. Flamar.

* **DISPLOSUS** [Distinctus. DIF.].

* **DISPOLIATUS**. Dispolutus. Vide *Dispoliare*.

* Lit. remiss. ann. 1388 in Reg. 135. Chart. p. reg. ch. 109. Ducto tres homines vulnerarunt et occiderunt Dispolia pue sua sibi ceperunt. Vide in *Dispoliare*.

* **DISPONSARE**, pro *Dispensare*. in Vita S. Galli ap. Pertz. Scriptor. tom. 2. pag. 10. lin. 29.

* **DISPORTO**. Hinc inde porto. Not. Ter. 11. *Disportat*.

* **DISPORTUS**, ab Anglico *Disport*, obiectum dicitur. Gall. *Disportissement*. Charta Henrici VI. Regis Angl. ann. 1149. apud Rymerum tom. 11. pag. 251. col. 2. *Causa tenandi, piscandi, aucupandi, Disportum aut solutum in eisdem crocendi*. Similia leguntur pag. 27. col. 2. et alibi passim. [Vide supra in *Deposare*.]

1. **DISPOSITIO**. Charta Ordoni Regis Hispan. ara. 1000. apud Anton. de Yepes. in Chron. Ordin. S. Benedicti tom. 3. Libros Ecclesiasticos, hi sunt. Antifonarios, psalterium, libros speciales, i. Honorarium, Dialogorum, Homilia, Profetarum, Dispositio Esaiæ Profetæ, etc. Vide infra *Dispositum* 3.

2. **DISPOSITIO**. Administratio, magistratus, apud Lactantium de Mortib. Perse. pag. 32. sidonium lib. 3. Epist. 6. lib. 5. Epist. 7. lib. 7. Epist. 12. Hinc forma frequens in Notitia Imp. et alibi. *Sub Dispositione erit industria affecti Praetorio, etc.*

Abi. *Dispositiones* esse voluit, quæ a Principe ad Republicæ administratiōnem disponantur, per urgentibus rem necessitatibus, veniunt si in bellum profecturus esset, itinera annotarentur, et metationes, annonæ curarentur, etc. Quarum quidem *Dispositionum* sermum peculiare erat, cui præerat *Magister et Comes Dispositionum*, de quibus copiose Gothofred. ad leg. 1. C. Th. de Proxim.

Paulo aliter Commentator Notitiæ Imp. in cap. 97. *Quæ sermum Dispositionum tractabant, Referendarum vocabantur. Hi supplicium desideria aut judicium consultationes Principi proponebant, et responsa data consulentibus aut libant, quæ Mandata dicebantur. Hi etiam causa iudicis, postmodum a Iudicibus postea ad iudicium redacti. Principum responsa quæ super litibus educebant, Dispositiones vocabantur.*

3. **DISPOSITIO**, cubus, tempore situs, structura elegantia, non semel apud Asperum Antiochenum in Descript. orbis.

4. **DISPOSITIO**. Dispensatio, arbitrium, potestas, etc. *Dispositum* Charta ann. 870. tom. 9. Collect. Hist. Franc. pag. 415. *Eo videlicet modo, ut ex auctoritate canonica ab hac avocatur, et stipendia eius hac villa ad In. ostium episcopi tribuantur.* Galli dicimus, *A la dispositio*. Hinc.

* **DISPOSITIVE**. Animum, voluntatem, desiderium significandi. Annal. Viet. Mex. ad ann. 1558. ubi de Romanis potentibus, ut nemo nisi Romanus aut

Italus in Papam delpeps eligeretur. *Omnes una voce tumultuosa et horribili clamaverunt et vociferaverunt Dispositive alij, Romanum vel Italicum volumus vel habebimus. Aliqui præcepit, Romanum vel Italicum habebimus, alioquin, etc.* Vide *Depositum* 1.

1. **DISPOSITUM**. Animi decretum, statutum, consilium, arbitrium. *Deceim intention. Dispositum*. Lex Wisigothorum lib. 6. tit. 5. § 16. *Qui ex suo Disposito, vel malæ voluntatis affectu tale nefas committit.* Leo III. Epist. 6. *In vestrum arbitrium et Dispositum committimus.* Et Epist. 10. *De mansis, quos per vestrum Dispositum Heronius fidelis vester reconsignavit.* Napol. 1. PP. Ep. 27. *Ventamen quoniam circa Missam S. Joannis, de quo dicitur, Lotharium Dispositum habet denuo commone, non moleste tulimus.* An. Viennensis in Chron. ann. 727. *Eo quod Carlomanus Dispositum habet seculari militiam relinquere.* Julianus in Hist. Wamba Regis. *Recognosco hoc Dispositum pugne ab semulo meo procedere. hic ipse est, nec alius, puto, nisi eius enim eum Dispositum abus recognosco.* Paulo ante. *Dispositum belli.* Tarrus Romanus cap. 6. lit. 19. *Cujus exhibitionem per nostrum Dispositum fuisse dignoscitur, id est, nostro mandato.*

2. **DISPOSITUM**, pro *Depositum*, nisi ita legendum sit, habent Constitutiones Galteri Senonensis Archiep. ann. 921. cap. 2. *Prius scandala gravia, quæ ex Monialium conversatione proveniunt, statim de Monialibus nigra, ne aliquem Dispositum recipiant in dombus suis ab aliquibus personis, nisi de licentia Episcopi sui, maxime arcas Clericorum vel Latorum, custodie causa minime permittant apud se deponi.*

3. **DISPOSITUM**, pro Expositione seu commentario. Testamentum Heccardi Comitis Augustodunensis. *Missale plenarium cum Evangelis et Epistolis, unum textum minorem, unum Dispositum super Evangelium majorem.* Ita *Dispositio* supra sumitur.

4. **DISPOSITUM**. Dispositio, Regula. Lex, Gall. *Disposition*, Regle, *Ordonnance*. Lambertus Abbas S. Rudi ann. circiter 1110. Epist. ad Clericos in Anecdosis Martenianis tom. 1. col. 382. *Te cuncti in publico, te in agro rustici aratores ac tenturas quotidie graviter lacerabant, si contra Dispositum fidei, cum feminis habitare contendis.*

* **DISPOSITUS**. Vide *Despotus*.

* **DISPOSITUS**. BACALARIUS. Vide *Bacala* vel *formati*.

* **DISPOSSIDERE**. Rei possessione aliquem depellere, deturbare. Gall. *Deposeder*. Denatio Bernardi Comitis Peracensis Monasterio S. Salvatoris de Sarado, inter Instrum. tom. 2. Gall. Ch. tom. 2. col. 45. *Si quis hereditatem Dispossidere tentaverit, maledicatur per unumquemque orbem.*

* **DISPOTESTARE**. Rei alicujus potestate seu possessione depellere, depicere. Notitia judicati ann. 876. Marce Hsp. col. 79. *Illorum potestas erude disupta nunquam fuit usque quod iste pateris Domenicus eos erude Dispotebat injuste.*

* **DISPROPORTIONARE**. Proportionem non servare. Gall. *Disproportionner*. Leonard. in Speculolapid. lib. 1. cap. 1. *Et multoties tale humidum Disproportionare in fluctuante, licet in quantitate sufficiens sit, et teco magis residet in una parte quam in alia.*

* **DISPUDITUM**. Puduit, rubor fuit. Papias.

* **DISPULVERO**, [In pulverem redigo. Nævus apud Non. 2. 206. Saxa, silvas, lapides, montes disjicis, *Dispulveras*.]

* **DISPUNCTOR**. Gloss. Græc. Lat. *Ἐξασπύτης, Dispuncor*. Tertull. adv. Mar. 4. 17. *Juder et Dispuncor meritorem.* Vide *Dispungere*.

* In Cod. reg. *Disputator*, ex Castigat in utrumque Glossar.

* **DISPUNCTUARE**. Dispungere, delere: quod hic dicitur de his qui missi sunt, et quibus datur abeundi licentia. Charta Henrici VII. Reg. Angl. ann. 1485. apud Rymer. tom. 12. pag. 280. col. 1. *Potestatem generalem et mandatum speciale... stipendiarios... in dictis villis, turre, castro et marchis... exonerandi et Dispunctuandi.*

* **DISPUNGERE**. Gloss. Isid. et Papias: *Dispungere, Donare. Dispuncor, qui dona militibus erogant.* Vide Juriscons. [et Graecum ad Glossas Isid.]

1. **DISPUTARE**, Asserere. W. Brito lib. 11. Philipp.

Imperiali Standardo mundi dominum se Disputat Otho.

Intra

Se dominatorem totius Disputat orbis.

2. **DISPUTARE**, Inquirere, Gall. *S'enquerir, S'informer*. Petrus Damiani lib. 4. Ep. 7. *Noli Frater, noli patere muneribus: non omnibus que præbentur liber apud te pateat aditus: sed quædam admittantur, ut in necessitatibus sublevent, ne reatus alieno ponderibus gravent, dum igitur oblata suscipimus, de offerendum meritis prius necesse est Disputemus.*

* **DISPUTATIO**, Collatio Monachorum. Regula S. Pachomii cap. 21: *Disputatio autem præpositis domorum per singulas hebdomadas terito fiat.* Vita S. Geremari Abb. Flaviniacensis cap. 15: *Tertia vero hora diei post lectionem Disputationem, id est, post Collationem de lectione.*

* **DISPUTATORIUS**, Ad disputationem elucidandam pertinens. Epist. Ludov. Pii et Loth. ann. 825. apud Baluz. tom. 1. Capitul. col. 845: *In sacris sunt litteris admodum eruditi, et in rationibus Disputatoriis non minimum exercitati.*

* **DISPUTULA**. Annal. Mutin. ad ann. 1306. apud Murator. tom. 11. col. 77: *Arana etiam Notariorum in dicto palatio existens, Disputulas et strumenta, et scripturas, et etiam libros æstimorum existens, in scriiniis dicti palatii per plateam undique laceraverunt, et alia multa que illa et stulta operati sunt ipso anno.*

* Ab Italico *Disputa*, Quæstio, disceptatio, inquisitio. Vide *Disputare* 2.

* **DISQUIT**, Audit, cognoscit. Papias. f. *Disquiri*.

* **DISRAINNIARE**, DISRAINSARE, DISRAINSARE. Vide *Dirationare*.

* **DISRAMBARE**, Lit. ann. 1362. tom. 3. ordinat. reg. Franc. pag. 612. *Cum gentes loci predicti et ejus bajulie etiam extiterint Disrambare, ere omnibus bonis suis mobilibus per Hispanos, etc.* Ubi doctus Editor recte emendat *Disrauba-*

* **DISRATIFFICARE**, Improbare, Gall. *Déapprover*. Procurat. ann. 1340. ex Tabul. Flamar. *Dans... speciale mandatum ratifficandi, impetrandi, contradicendi, etc.*

* **DISRATIONARE**, Rationibus pensati judicare, definire. Lit. Joan. comit. Pontiv. ann. 1184. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 58. *Statutum est quod si in presentia duorum vel trium scabino-*

rum contractus emptiois, vel alius contractus irritus (initus) fuerit, eorum testimonio Disrationabitur. Vide Deratio nare. Hinc.

° **DISRATIONARIUS SERVUS**, Qui per iudicium et ex rationibus approbatis alicui vindicatur et asseritur. Charta Ludov. VI. reg. Franc. ann. 1129. ex Tabul. Carnot. : *Notum fieri volumus, quod Gaufridus Carnotensis episcopus Reverentium totiusque generis sui familiam, super quos servitulis calumniam imponebamus, in curia sua, dictante iustitia et iudicio, in servis suis Disrationavit; cui videlicet iudicio et veritati me acquiescentia, supra dictos homines, tam sibi quam omnibus ejus successoribus, in perpetuum concessimus. Verum facie est suspicari legendum esse Disrationavit, hoc est, ex servis suis esse rationibus probavit; quam restitutionem sensus exigere videtur.*

° **DISRECITARE**, De aliquo detrahere. Baldricus in Gestis Alberonis Archiep. Trevisensis : *Dicitur quoque quod aliquando Regi et exercitui ejus formam simulans contracti, et sedens in asino occurrit, et a Regina quinque solidos in elemosynam recepit, et in itinere longius comitatus processum, sub specie mendicis, Regis sub mensa locatus, audivit plurima Regem ipsum cum Regina, et cum aliis suis fidelibus, loquentem de his, que contra Papam machinatus erat, alique inter cetera de insidiis contra ipsum Alberonem Disrecitantem, et que vix ipsi Romam tendenti essent interclusæ, etc.*

° **DIRIGERE**, pro *Dirigere*, consilio juvare. Placit. ann. 841. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. ævi col. 468 : *Eciam iste Johannes comis, qui tunc comitatum Sepriense abbat in cujus ministerio res ipsas erat, mihi comandavit, ut eum Dirigerem, sed menime potui.*

° **DIRIVARE LACHRYMAS, Fundere** in Onomastico ad calcem Act. SS. Pened. sæc. 3. part. 1.

° **DISROBARE**, [DISROBATIO.] Vide *De-robare*.

° **DISRUMPERE**, Interlucare silvas et in culturam redigere. [° Germ. *Umbre chen*.] Chartul. AD. S. Germ. Prat. fol. 106. v. col. 1 : *Concessit tres arpennos nemoris juxta domum predictorum monachorum ad Disrumpendum, si voluerint. Derumpere vero, pro Depravare, corrumpere vulgo *Debaucher*, in Stat. ann. 1382. tom. 7. Ordin. reg. Franc. pag. 481. Vide *Rumpere*.*

° **DISSAGIRE**, Gall. *Dessaisir*. Possessione deturbare. Acta SS. Maii. tom. 7. pag. 128. de S. Joachimo Abb. : *Data prius saynna rerum et possessionum, quibus vel ipsi Monachi vel homines Caccurii monasterium Floris Dissagire presumpserunt.*

° Qua ratione vero id peragebatur, docent Lit. remiss. ann. 1455. ex Reg. 189. Chartoph. reg. ch. 61 : *Le suppliant demanda au procureur la maniere de Dessaisir ledit Malouin d'icellui bordaige, lequel lui respondy et dist, que pour premiere fois la coustume estoit de mettre le feu hors de la maison, et faire commandement de ruyder dedens huit jours la dite maison.*

° **DISSAISARE**, Eadem notione in *Intelligere*.

° **DISSAISINA**, [Dejectio possessione, Gall. *Dissaisissement*.] Vide locos post *Saisire*.

° **DISSAINIRE**, [ut *Dissagire*.] Charta Henrici Regis Angliæ ann. 1155. pro Normannis apud D. Brussel de Feudorum usu tom. 2. pag. 5 ad calcem :

*Nullus liber homo capiatur vel imprisonetur aut Dissaisiatur de aliquo libero tenemento suo vel libertatibus aut liberis consuetudinibus suis, nisi per legale iudicium Parium suorum vel per legem terræ. Occurrit alibi non semel.] Vide *Saisire*.*

° **DISSAISITOR**, Qui deiecit possessione. Vide *Saisire*.

° **DISSAISIRE**, ut *Dissaisire*. Chartular. S. Vandregesili tom. 2. fol. 2037 : *Dominus Abbas assensu Capituli sui et fidelium suorum consilio predicto Ludovico molendinum suum, de quo eum Dissaisiaverat, reddidit et jure hereditario in eodem loco possidendum concessit.*

° **DISSAISIRE**, Eodem significatu, in *Saisire*.

* **DISSALEGARI**, ab Italico *Dissaleciare*, Amovere stitices, quibus via est strata. Gall. *Oter les cailloux dont est pavée une rue*. Stat. Bonon. ann. 1250. 67. tom. II. pag. 466 : *Statuimus et ordinamus quod contrata Portanove debeat Dissalegari a pariete domus filiorum dicti Bernardini usque ad domos condam domini Guilhelmi Geremie, et salegari tali modo quod aqua, que venit et labitur coram domo magistri Rainerij de Perurio currat et velocem et liberum decursum habeat per dictam contratam. [FR.]*

° **DISSARIRE**, in Charta ann. 1294. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 181. col. 2. pro *Dissaire*, ut legitur in Glossar. ad calcem ejusd. tom. Vide in hac voce.

° **DISSARRARE**, a Gallico *Desserrere*. Laxare, remittere. Lit. remiss. ann. 1461. in Reg. 192. Chartoph. reg. ch. 19 : *Dictus de Fontaralzac... venit cum septem equitibus et balisteris... et Dissarraverunt balistas suas, et vulneraverunt unum de equitibus dicti exponens. Vide supra *Desserrere*.*

° **DISSASIRE DE SACRAMENTO**, Vassallum sacramento, quod domino suo præstitit, absolvere; quod a domino superiori fiebat. Charta Odon. ducis Burg. ann. 1200. in Chartul. Campan. fol. 28. r. : *Cum Blanca illustris comitissa Trecentis palatina Milonem de Monteregali Dissavisisset de sacramento hominum Choblericum... Tandem dicta comitissa ad instantiam precium nostrarum dictum Milonem de sacramento illo resavit. Vide *Saisire*.*

° **DISSAVIARI**, pro *Dissaviari*, Osculari. Hist. Cabillon. per Cossetum pag. 769. in Inscriptione arcus triumphalis erecti in honorem Marchionis Uxellensis : *Atride flore, cres e, tua ut mediatorum numinis jussa germanitus Dissaviabitur provincia. Facies etenim ut dapsiles illi amodo læscant dies.*

° **DISSAZIRE**, ut *Dissaisire*, in Charta Caroli IV. Rom. Regis apud Ludewig. tom. 6. Reliq. MSS. pag. 45. et in Edicto Philippi VI. Fr. Regis apud de Lauriere tom. 2. Ordin. Reg. pag. 124.

° **DISSIASARE**, Eadem notione. Liber niger Scaccarii pag. 222 : *De Cruc sum Dissiasatus sine iudicio, quod est feudum unius militis. Vide *Saisire*.*

° **DISSIASINA**, DISSIASITOR. Vide *Saisire*.

° **DISSECTATIO**, Dissentio, dissidium. Chron. Guill. Bardini inter Probat. tom. 4. Hist. Occit. col. 22 : *Mense Julio anni 1328. abbas S. Hilarii fuit excommunicatus per episcopum Carcasonensem, ob id quod in curia regis contradixerat Parisiis iuribus et privilegiis episcoporum. Durum est quod amissimus sequelam tantæ Dissectationis.*

° **DISSEDERE** pro *Dissidere*, in Nithard. Hist. lib. 1. cap. 4.

° **DISELLARE**, Sella exuere. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657. *Dessellar*, Prov. Dissellare.

° **DISELLATI** Equi, Sella exuti, in Gestis Consulum Andegav. cap. 13. n. 5.

° **DISENSOR**. Vide *Dispensor*.

° **DISENSUS MATRIMONII**, Ipsius recessio Gall. *Dissolution*. Acta dissolut. matrim. Ludov. XII. fol. 149. v. ex Bibl. reg. : *Dicit quod de tempore regis Caroli, rex modernus non ausus fuisse declarare suum animum quoad Dissensum hujus matrimonii. Dissense, pro Dissention, Dissentio, in Stat. ann. 1399. tom. 7. Ordin. reg. Franc. pag. 280. art. 12.*

° **DISSENTERICUS MORBUS**, Dysenteria, intestinorum tormina, Gall. *Dysenterie*. Joan. de Trkelowe Annal. Eduardi II. reg. Angl. pag. 85 : *Morbis enim Dissentericus, ex corruptis visceribus conceptus, fere omnes maculavit.* [° *Dysenteria*, in Vita S. Anskarii cap. 40.] *Dissintere*, apud Guiart. ad ann. 1243 :

*Pu vint Lois le dous, le sado
De jouste Pontoise malade,
A Moubisson en l'abao
L'une tres cruel maladie,
Tres vermineuse et tres amere,
Que l'on appelle Dissintere.*

° **DISSENTIVUS**, Discrepans, contrarius. Virgil. Grammat. pag. 49 : *Lege ergo singulorum libros, et scrutare, et considera, et vide quid in eis congruatum atque unanime, ut ita dicam, quidvis divisum ac Dissentivum.*

° **DISSEPARE**, Charta ann. 1215. ex Bibl. reg. col. 19 : *Concessi... culturam de Marlei et magnum campum, sicut se Dissepat, de feodo de Esquetot. Id est, ni fallor, prout jacet et distenditur. Vide supra *Dictare* 2.*

° **DISSOPTUM** vocatur, quod ventrem et cætera intestina recernit. Macrobi. Comment. lib. 1. cap. 6. Galli *Diaphragme* a Græco *διaphragμα* nuncupant. Martinius in Lexico et Laurentius in Amalthæa eadem notione dicunt *Dissipium*.

° **DISSSEQUI**, Assequi, obtinere. Gall. *Acquerir*. Responsio Radulphi Remerum Archiep. anno circiter 1120 : *Si domus, de qua nobis scripsistis, in claustrum est, ibique nullus laicus possessionem habere debet... Petrus filius Adam eam per clamorem suum nullatenus Disssequi debet.*

° **DISSERRARE**, Italico *Disserrare*, Aperire. Gall. *Ouvrir*. Miracula S. Wernheri, April. tom. 2. pag. 706. E : *Fuit nobis supplicatum, ut eandem cistam quercinam, unica simplici duntaxat sera serratam... absque vi Disserrare paternaliter dignaremur. Gallis *Desserrere* est Relaxare.*

° **DISSERE**, pro *Dicere*. Dominus Bertrandus *Disserebat* ad se pertinere, etc. in Archivis S. Joannis Tholos. Ord. Equitum Mellit.

° **DISSERTITUDO**. Vide *Disertitudo*.

° **DISSERTOR**, Interpres, Commentator. Vita S. Hieronymi, edita a Mabillonio : *Sacra bibliotheca Scrutator*, (i. e. Sacra Scripturae Interpres) *divinorum Dissertor voluminum, etc.*

° **DISSISIRE**, Possessione deturbare, Gall. *Dessaisir*. Charta Henr. II. reg. Angl. pro libert. Norman. in Reg. S. Justi ex Cam. Comput. Paris. fol. 35. v. col. 2 : *Nullus liber homo capiatur, vel imprisonetur, aut Dissisiatur de aliquo libero tenemento suo, aut liberis consuetudinibus suis, aut ligetur, aut exulet, aut aliquo modo destruat, etc. Quæ ex eod. Reg. ita edidit Brussel tom. 2. de Usu feud. pag. v. art. 34 : *Imprisonetur,**

aut dissaisiatur, ... erulatur. Vide supra Dissagire.

¶ DISSESSUS, ut supra Discessus, Obitus, Gall. Decès. Privilegium Agradi Episc. Carnot. ann. 696. apud Feliblanum Hist. San-Dionys. pag. xvi: Cui ipsum se viventem sub se aut post suum Discessum instituerit.

DISSICIO, pro Disseco, Jo. de Janua: Dissicere, removere, separare: componitur a dis, et secare. Gloss. Gr. Lat.: Διασχοπιζω, Dissicio, Dissipio, S. Ambrosius: Ille veteris militie more Dissicere hostiam cuneos, etc. Prudentius Hymno 1: Tu Christe somnum Dissicis. Ubi Iso Magister, Dissicere, defectivum verbum est. Adde lib. Peristeph. Hymn. 3. v. 200. Paulinus [Epistola ad Desiderium pag. 261. edit. 1685: Nos in area sua ventilat, in nobis purgat triticum, Dissicit paleas, urit zizania.] lib. 3. de Vita S. Martini:

Dissiciensque cavae fluitantia vellera nabis.

Lib. 3:

Dissiciens ruptis membrorum vincula modis.

Eod. lib.

Dissicere sparsam procul a compage ruinam.

Denique lib. 6:

Dissiciens, longaeque suis Divortia riptis.

Ita in omnibus MSS. legi assertit Juretus, ut et apud Juvenem lib. 2

Dissicit ille mei pecoris per devia pasto.

Et apud Marium Victorem lib. 1. in Genesim:

... Signaque limite certo Tempora Dissiciens certa ratione peracta.

Et lib. 3:

Si tunc in partes populus se Dissicit unus.

Carmen de miseria vite humane, apud Barthium lib. 44. Advers. cap. 17.

Utinam et tuorum nubila affectuum Vitalis oedem Dissicet victoria.

Vide Savaronem ad Sidonium Carmine 6.

¶ Nostris Deceat alias, pro Desecare, vulgo Couper, scier. Charta ann. 1320. in Chartul. S. Nicas. Mellet.: Item les pasturages et usages, que les hobitans ont es mayais de mener leurs bestes pasturer et Deceatier l'herbe, etc.

DISSIDO, is, pro Dissideo, S. Gregorius lib. 4. Moral. initio: Sed dum a semetipsis per contrarietatem Dissidunt, lectorem ad intelligentiam veritatis mittunt. Ita legit Jo. de Janua.

DISSIGILLARE, Ugitio. Dissigillare, diversis modis sigillare, vel sigillum removere. Vide Dissignare 2

¶ Instr. ann. 1405. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 187. col. 1: Audito prius tenore dicti rotuli instructionum, de quo in dictis literis fit mentio, quem apperuit et Dissigillavit dictus dom. locumtenens, etc. Vide Dissignare 2.

1. DISSIGNARE, pro Dissaisire, seu extra sasinam ponere. Ita in veteri Charta Italica apud Ughellum tom. 7. pag. 571. nisi mendum subsit.

2. DISSIGNARE, Signum sive sigillum dissolvere. Gloss. Gr. Lat.: Αποσημασις, Absigno, Designo, Resigno. Αποσημασις, Resignator. Willelmus Neubrigensis lib. 2. cap. 7: Sepulto patre, testamentum Dissignatum est.

DISSIGNATOR, seu solutor signaculi, apud S. Augustinum lib. 2. de Morib. Manichaeor. cap. 13.

* DISSIMILARE. [Subsannare. DIF.]

* DISSIMILITUDO. [Pro Dissimulatione. Sciop. de stil. hist. 134]

¶ DISSIMULATIVE, Dissimulanter. Instr. ann. 1379. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 21. col. 1: Interdum vos, vicarie et judex, Dissimulative vos absentatis per aliquos dies, etc. Dissimulé, pro Dequise, simulatus, in Lit. remiss. ann. 1411. ex Reg. 165. Chartoph. reg. ch. 24: Lesquelz compaignons estoient en habiz Dissimulez comme pillars.

¶ DISSIMULOR, Blandior, διαζωωω, in Glossar. Lat. Gr. ex Cod. Reg. in Castigat. ad utrumque Glossar.

¶ DISSIPARE, I. Frangere, rumpere. Pactum inter Henr. IV. reg. et Pisan. ann. 1081. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. æv. col. 19: Firmiter statuimus quemquam hominum, nisi communi consensu eorum, nec rivas apprehendere, nec Dissipare, nec sigillare infra civitatem Pise, neque in burgis, si foras civitatis ipsi habuerint eminenta. Vide mox Dissire.

1. DISSIPATUS, seu DISHYPATUS, Dignitas in Imperio CP. ejus mentio in aliquot Chartis Italicis apud Ughellum tom. 7. Italiae sacrae pag. 411. et 1071. ubi Ricardus Juxta Augustalis Dissipatus, sub Alexio Commeno Imp. et Joannes filius Ursi Imperialis Dissipati, sub ann. 1178. occurrunt. At que τὰς διασπασιος διασπατος κληρονομος, ἢ ἡ προπαρτος, ἢ παρτα κληρονομος. Id constat, nobilissimam familiam Byzantinam nomen dedisse, ex qua memorantur ab Authore incerto post Theophanem sub Leone Bardasino, Thomas Dishypatus: In jure Græco Romano pag. 288. Dishypatus alter sub Alexio Commeno, a Niceta in Andronico lib. 1. cap. 11. Georgius Dishypatus Lector Ecclesie Sophianæ: Manuel Dishypatus Archiepiscopus Thessalon. sub Theodoro Lascari apud Pachymerem lib. 1. cap. 11. Georgius Dishypatus sub ann. 1437. apud Phrantzen lib. 2. cap. 11. denique David Dishypatus, cujus scripta contra Barlaamum et Acindynum asservantur in Bibl. Regia Cod. 692. [S. Vide Glossar. med. Græcit. col. 316.]

2. DISSIPATUS, Prævus, in Onomast. ad calcem tom. 3. Act. SS. Mart. Locum non profert, quia falso indicatur.

¶ DISSIPERE, pro Desipere, Insipienter agere. Angelomus in Genesim cap. 2. apud Bernard. Pez tom. 1. Anecd. part. 1. col. 74: Anima modo proficit, modo sapit, modo Dissipit.

¶ DISSIPIUM, Vide Disseptum.

¶ DISSIRE, Deuere. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641. Desir, pro Avellere, diuere, in Chartul. sign. Cesar Corb. fol. 63. v: Fut donné congie à Jehan Baye marchant pour Desir et rassir deux ou trois quarrears de gre: au devant de son huis. Et fol. 70. r: A esté donné congie... pour une maison Desir, abbatre et mettre jus. Desuire vero, pro Bornage, Limitum fixio: quod fit agros dividendo eosque dominis assignando. Chartul. sign. Decanus S. Petri Insul. fol. 174. v: En l'an de grace 1280. au mois de Septembre, Thomas de Baufrynes fu mis ou liu de castelain de Lille par ses lettres pendans, pour faire Dessuire de le tiere Waniet encoutre le tiere S. Pierre à Rasse. Encore pour faire cel meisme Dessuire en l'an 1285. ou Diemenche après le Tousains, fu mis ou liu le conté de Flandres par lettres pendans mesure

Amorris Blowers, ... et ledis chierkeminage fu fais le jor S. Martin en voier: Charta Petri abb. S. Amandi ann. 1318. in Reg. 56. Chartoph. reg. ch. 507: Nous sommes tenuus... de faire le Desoyvre, cerkeminage, u basnage dessusdit. Vide supra Decevisset.

DISSITUDO, Distantia, Intervallum, vox efficta ex Dissitus. Baldricus Noviom. lib. 1. cap. 106: Post Dissitudinem vero longi temporis, etc. In Glossis MSS. Dissitudo, exponitur discordia.

¶ DISSITUIT, Latuit. Papias.

* DISSOCIALIS, [Dissociabilis. Rutil. 1. Itiner. 384. de Judæis. Humilis animal Dissociate cibis, h. e. cibum capere cum gentibus fugiens.]

DISSOCIANTIA, Discordia, jurgium, in Charta ann. 825. in Monastico Anglie. tom. 3. pag. 118: Post mortem Cænulfi Regis Merciorum, multæ discordiæ et innumerabiles Dissociantiæ extollebantur, etc.

¶ DISSOLARE, Dissipare. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641: Dissolavit, dissipavit.

¶ DISSOLATUS, pro Dissolutus in Charta ann. 1331. tom. 2. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab Honthheim pag. 116. col. 1.

¶ DISSOLESCERE, Commencer à Désacoustumer in Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7694.

¶ DISSOLOGIA, Duplex locutio. Glossar. Sangerman. MS. num. 501. a Græco διασολογία. Loqui geminato verbo, bis dicere. Frigidus in Vita S. Wilfridi cap. 15:

Non igitur ceptam Dissolvit dezia votum. Piersa nave tulit, seu Dissologia rapit.

Mabillonius interpretatur Discordia Græce διασολογία.

DISSOLUTI, Vetus Interpres Juvenalis Sat. 2: Tunicati rusc. Gracchi, qui toga deposita, qua utebantur Senatores, tanquam infames tunica utebantur. Hinc Lanista, vel Dissoluti dicuntur.

¶ DISSOLUTIO, Solutio. Charta Henr. II. reg. Angl. pro Libertat. Pontis-Urson. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 641. art. 42: De Dissolutione trouzæ in marcheio, unum denarium. Faire dissolution de son corps dicitur mulier vite dissolutioris, in Lit. remiss. ann. 1395. ex Reg. 148. Chartoph. reg. ch. 296: Comme Jacqueline femme du suppliant feust renommée d'estre femme blâmée, et faire Dissolution de son corps, etc. Dissolument vero a Lat. dissolute, vulgo sans règle ni mesure, in aliis Lit. ann. 1380. ex Reg. 117. ch. 165: Jecllus Gile se gouverna Dissolument, sans prendre aucune cure de son.

DISSORTES, seu Dissors. Gloss. Lat. Gr.: Dissortes, διακληροδοίτες. [¶ Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641: Dissortes, dissociati, divisi, sive sorte sociati.] Est autem διακληροδοίς sorte divido: ita Dissortes dicuntur, quibus sors sua est, quibus opponuntur Consortes. Augustinus in Grammatica: Consorts et Dissors in genitivo singulari, tis, habent. Ovidius:

At mea seposita est, et ab omni milite Dissors Gloria, etc.

Hinc Dissortiones, Festo, divisiones patrimoniorum inter consortes.

¶ DISSORTIUM, Gloss. Lat. Græc. MSS. Sangerman.: Dissortium, διαχωρισμός, διασπασίς, i. Dissidium.

* DISSUDARE [Humiliare. DIF.]

¶ DISSULLARE, ut Dissolvere. Statuta Massil. lib. 4. cap. 21: Si quis alterius avere in nave vel ligno aliquo positum sive oneratum, puta coria, vel becnas, seu stannum, vel aliquas alias merces sine

voluntate domini illarum mercium dissolvit, vel dissolveret, seu Dissullaret, etc. Vereor ne legendum sit Dissugellaret, ab Italo Dissugellare, Sigillum detrahere.

† DISSULTORES, Singulares. Gloss. Isid. Idem videntur qui Desultores, scilicet, qui de equo in equum transiliunt. Vide Gravium.

† DISSUM, ἀξίπαιον, Simplex, in Glossis Lat. Græc. MSS. Bibl. Sangerman. Integrum, sincerum.

† DISSUPITARE, Sauciatu adhibere fomenta, curare; unde Dissupitamentum et Dissupitatio, ipsa curatio. Constit. Ms. Alfonsi II. reg. Aragon. ann. 1334: Præcepimus quod cum contigerit... aliquem vulneratum Dissupitari de morte, vel membri perditione, seu mutilatione, aut debilitatione, aliqui ex chirurgis... renuunt Dissupitare vulneratum, seu differunt quousque amici inculpati dicti vulneris, seu is, ad cuius instantiam dicta Dissupitatio procuratur, apud chirurgicum seu chirurgicos conduserint, sive se redemerint pecunia minus debite et injuste, sic quod nulli ex illis, qui ita Dissupitantur eadem die vel infra unum aut duos dies aliquotiens moriuntur, etc. Ordinamus quod notarii curiarum... antequam recipiant seu scribant dictum Dissupitamentum, recipiant juramentum ad sancta quatuor Dei Evangelia a dicto chirurgo sive chirurgis, quod ab ipso Dissupitamento non receperint nec habuerint, nec exigere seu habere intendunt ultra decem solidos pro uno eodemque vulnerato.

† DISSUTURA a Dissutus vox ficta, Fissus, fissura. Vide locum in Calafatare. [Vide supra Dissire.]

† DISTABESCERE, pro Tabescere. Vita S. Guthl. tom. 2. Apr. pag. 45. col. 1: Et cum bis binis annorum cursibus dira peste vesania vastaretur, et exerti inacidia arido in corpore vires Distabescerent, etc.

† DISTACIARE, perperam pro Disrationare. In Lit. Guill. comit. Pontiv. apud Egid. Bry lib. 2. Hist. Comit. Perit. pag. 118: Ita quod concessi et concedo, et ubicumque opus fuerit ostendam et Distaciabo, et factum confirmabo. Vide Derationare.

† DISTAIN, Vide Distain.

† DISTAMEN, Dissidium, in Onomastico ad calcem tom. 2. SS. Aprilis.

† DISTANTER, Procul, in Actis SS. April. tom. 3. pag. 327.

† DISTARIO, Occupatio. Gloss. Isid. Lege, ut apud Papiam, Distentio. Sic Distentus a Distineri pro Occupatus dixit Tullius ad Atticum: Brevitate epistolæ scire poteris, cum valde esse Distentum. Glossar. Sangerm. MS. n. 501. habet: Disturio, occupatio. Vide Decardo.

† DISTEGUM, Edes, vel adificium, constans duabus aegis, qua voce usus est Plautus. Glossæ Gr. Lat.: Διστέγυ, οὐρα, superficies. Codex MS. habet superficies. Glossæ MSS.: Δισπέζον, δέξον. Vetus Inscriptio: Comparaverunt sibi memorias duas et Calphurnio Anniano Equi Rom. filio suo et libertis libertabusque posterisque eorum armarium Distegum, cum taberna et hortulo. Si quis armarium vendere voluerit, tunc inferet arcæ Pontificum, etc. Vide Tristega.

† DISTEIN, vel DISTAIN, Præfectus, Præpositus, Oeconomus, Censor, Arbitrarius. Ita Roxhornius. Occurrit in Legibus Hoëli Boni Principis Wallie cap. 1. 31.

† DISTEMPERARE, Diluere, macerare, liquare: Gallis, Destemper. Palladius de Architectura: Crocus quoque Hispanicus cum lucidissimo glutino Distempe-

ratus, etc. Vita B. Gossuini Abbatis Aquilemetin. Vasculum inspicit apertissimum Distemperanda potioni. Constantinus Afric. de Morbor. cognit. lib. 1. cap. 1: Ficus jolia pulverata, cum oleo et aceto mixta, pro unguento adhibemus, vel finem columbinum simul Distemperatum. Adde cap. 17. etc. Fulbertus Epist. 113: Et ipsa nocte positam potionem, in qua Distempetanda est, asperges salis gemma. Vide Temperare.

DISTEMPERATUS, Gallis, Detrempe. Alexander Iatrosophista lib. 1. Passio num: Si autem ex mordicante et acro, aut colerico humore in melancholicum de-coctis, aut Distemperatis transierit.

DISTEMPERATUS, Male temperatus. Philippus Eystetensis in Vita S. Willibaldi cap. 19. Contigit autem frequenter, cum transnavigarent, quod ventum haberent contrarium, nec non auram Distemperatam Gallidicent. Un air mal sain.

† Desatemppe et Desatenpre, Immoderatus, vulgo Immodere, de regle, excessif. Vita S. Ludov. edit. reg. pag. 313: Pour ses veilles Desatenprees et pour ses autres plusieurs labours, etc. Cons. Petri de Font. cap. 34. art. 11: Et pour ce tu n'as pas mestier encontre les Desatenprees d'uns d'autre tel aide, etc.

DISTEMPERANTIA, apud Medicos pro prava corporis habitudine sumitur. Gr. διασπαζία: apud Nicetam Chron. pag. 301. Διασπαζία τοῦ σώματος, ubi Cod. al. habet κατὰ. Alexander Iatrosophista lib. 1. Passio: Per hæc enim curari oportet, quibus ex Distemperantia frigoris dolent. Passim apud eundem lib. 2. Distemperantia calida, frigida, humida. Adde Constantinum Africanum de Ratione vict. pag. 279. Acta Alexandri III. PP. Apud Cloacum jam dabus aliquantis est demoratus, ubi calor Distemperantias, et muscarum et pulicum plures molestias sustinet. [Vita S. Hildegundis, April. tom. 2. pag. 784. Siquidem jam famem, guttu, getu, necum, omnem Distemperantiam frigoris et caloris, cunctumque laborem pro Domino plene didicerat sustinere.] Charta Ferdinandi Regis Castellæ: era 1270. apud Antonium de Yepes in Chronico Ord. SS. Benedicti tom. 7. Cum... propter inæqualem loci et aeris Distemperantiam graves corporum ægritudines... sustinerent, etc.

DISTEMPERAMENTUM. Eadem notione Constantinus Afric. lib. 7. Pantech cap. 1: Ex naturali actione temperamentum humorum intelligitur in sanitate, et eorum Distemperamentum in infirmitate.

† DISTEMPERANTIA, Imtemperantia lingue scilicet, seu nimia loquacitas. Testamentum Gregorii XI. Pape, apud Acherium Specul. tom. 6. pag. 656. Item volumus, dicimus et protestamur, quod si in Consistorio, aut in Concilio, aut in sermonibus, vel collationibus publicis vel privatis ex lapsu lingue aut alias ex aliqua turbatione vel etiam letitia inordinata, aut presentia Magnatum, ad eorum forsitan complacentiam, seu ex aliqua Distemperantia, vel inadvertentia, aut superfluitate aliqua dixerimus erronea contra catholicam fidem... illa expressis et specialiter revocamus, detestamur et habere volumus pro non dictis. [Vide Hujusmodi Distemperantiam, inordinationibus, lascivis, disperdiis et periculis... occurrere volentes, etc. in Charta Adolphi Archiep. Mogunt. ann. 1168. in Guden. Cod. Diplom. tom. 4. pag. 106.]

† DISTENCIO, Contentio. His, Gall. Contention, Debat, Procès, apud Th. Madox Formul. Anglicæ, pag. 104. Hæc indentura testatur, quod cum lis et Dis-

tencio fuerint inter Willelmum Rogers... ex parte una, et Ricardum Alcy, etc.

† 1. DISTENDERE, Laxare, remittere. Gall. Detendre. Lit. remiss. ann. 1451. in Reg. 187. Chartoph. reg. ch. 223: Quodam conere seu retho posito supra balistam, supplicans dictam balistam Distendit seu laxavit. Vide supra Disparare.

† 2. DISTENDERE, Explicare, expandere. Gall. Deployer. Lit. remiss. ann. 1349. in Reg. 78. Chartoph. reg. ch. 45: Cum banneria Distensa et cum cornamensis, more hostili sive guerræ, personaliter ad dictam bastidam de Vesobre accessit. Vide Dispicare.

† DISTERMINARE, Perdere. Barthius in Glossario ex Roberti Monachi Hist. Palæst.: Hanc famis asperitatem, ut suos probaret, evenire permisit Deus. Nam et suos premebat jejunio, et vicinas nationes Disternabat gladio. Gallis Exterminare, Delere funditus, Exterminare. Apud Plinium et Lucretium Disternare idem est quod Terminare, seu Separare fixis terminis: qua notione etiam plerumque occurrit in Chartis.

DISTERMINIUM, Spatium temporis, mora interposita. Hist. Translat. S. Guthlaci num. 15: Oculorum lumen tanta ei celeritate reddi satagit, ut ab que villo Disterninio, qui prius fuerat visionis privatio, ejusdem habitus crederetur.

† DISTETIT, pro Distitit, a verbo Distare. Steph. de Infestura Ms. ubi de Inno. VII PP. Dicit custodes projecerunt quendam spingardellam contra eum, qui parum Distetit ab eo, causa eum interficiendi. Ab eodem verbo, Distet dixerunt nostri, pro vulgari Estre distant, éloigné. Lit. remiss. ann. 1402. in Reg. 157. Chartoph. reg. ch. 20: Lequel Benoit s'en ala apres en son hostel, qui Distet d'illec environ demie lieue. Le prieure de Valengay, qui Distet du lieu de Celles de quatre lieues, in aliis ann. 1412. ex Reg. 167. ch. 88.

† DISTICA, Jurisdictio, vel multa judicialia. Charta ann. 931. apud Murator tom. 3. Antiq. Ital. med. ævi col. 185: Curtem Canavesem cum castro, quod dicitur Ripa rupata, et cum omni sua pertinetia, ita ut de ipso castro teloneum nullus cogat, nec Disticam aliqua publica potestas ibi faciat, sed tantum ministerialis vel missi ipsius abbatisse. Vide h. Restringere 3.

† DISTIDIARE, mendum pro Diffidiare, Bellum indicere. Gall. Deffer. Johannes Iperii Chronicon S. Bertini ad ann. 1213. in Anecdosis Martenianis tom. 3. col. 691: Die statuto Ferrandus (Flandria Comes) coram Rege (Franc. Philippo Augusto) comparuit: sed flexa dictam pro rogans causam in Gravelingas reposuit, addens ut in armis omnino paratus: sed dem adesset cum eo in Angliam transiturus: quod si non fecerit, ipsum ab illa die in antea Distidiavit. Legendum diffidiavit ipse patet, ut cetera prætermittam, quod eam ob actionem col. seq. Philippus dicitur in Ferrandum et Flemingos sua arma convertisse. Vide h. Infidare.

† DISTILLARIUS, Concinnator seu conditor distillationum. Laurent. in Amalthea tanquam ex Seneca, sed male post Colium Rhodiginum lib. 16. cap. 46. Legendum enim apud Senecam Crustularius, pro Distillarius Celi. Vide Martini in Lexico.

† DISTINA, Diastema unius temporis, quantum in sonis spatium facit pyrrichius vel majus hemitonium. Sic Calpurnius et Martinus in Lexico. Vide Eugium.

DISTINARE. *Repellere: sed destinare, est deputare.* Iso Magister in Glossis.

DISTINCTIO. Divisio, seu pausa, in officiis divinis. Vide *Incisio*.

Minime: ibi enim de commate, quo sensus distinguitur, sermo est. Locus est in *Incisio*.

DISTINCTIVA CONJUNCTIO. dicitur Et apud Virgil. *Grammat.* pag. 81. *An annumeratione participiorum interposita conjunctione distinctiva sic dicitur, oriens, orturus, ortus et orundus.*

DISTIPULUM. *Kαταβόλη, Dissolutum,* in Glossis MSS. Lat. Græc. S. Germani Parisiensis, et in Supplemento Antiquarii.

Forte *Dissipatum*, ex Castigat. in utrumque Glossar.

DISTOLLERE. Vetus Charta tom. 3. *Hist. Pergamensis* pag. 192. *Ut qui se de ista commutatione remove, aut distollere quæsierit aut infringere tentaverit, etc.* Burchardus Monachus de Casibus S. Galli. cap. 3. *Malo suo exemplo plures Abbates et Monachos distollit, id est, depravat, corrumpit.* Gall. *Debauche.* Vide *Ughellum* tom. 4. pag. 613.

DISTORNATUS. Gall. *Destourné.* *Distornare,* divertere. Regiam Majestatem lib. 2. cap. 7. §. 1. *In aqua Distornatis a recta cursu.*

DISTORTOR. qui distortat, Teflor. Johannes de Monstoriolo in Epist. ad Nicolaum de Clemangis adversum Ambrosium, qui Ovidium Virgilium præferbat apud Marten. *Collect. Anapliss.* tom. 2. col. 1421. *Quod si minus credis mihi, distortor ingeniorum et honorum Distortor, prospectum illo.*

DISTORTUM. Divortium. *Perversio.* *Διαστρέξω, Gloss. Lat. Græc. Sangerman.*

DISTRACTARE. *Distrabere,* in Glossis Arabico-Latinis.

DISTRACTIO. Venditio vel Divortium apud Jurisconsultos. Non sèpe occurrit in Chartis.

DISTRACTIO. Interversio, conturbatio, cum res pupilli avertitur vel avertitur. I. tutor II. de libert. leg. pro divortio. in Auth. de nupt. §. nuptias etc. Vide *Calv. Lexic. jurid.*

DISTRACTOR. Venditor. *Gloss. Græc. Lat. Διαστρέξω, Distractor.* Nonius: I. 267. *Servus vendidit ob aliquod vitium aut malefactum ab aliquo Distractore, recipitur Male ibi Distractore legi, recte monet Faber in Thesuro. Sic Argenti Distractores, Nummularii, Mensarii, Gall. Banquiers, Cod. Justin. 8. tit. 14. leg. 27. et 12. tit. 35. leg. 1.*

DISTRACTUS. pro *Districtus,* Territorium. *Locos vide in Baugano.*

DISTRACTUS. J. C. modernis Contractus rescissio. Vide *laudatum jam Calv. Lexic.*

DISTRABERE. *Ven lere,* Vocabular. juris utriusque.

Notis *Distilper* et *Distirper*, eodem significato. Lat. remiss. ann. 1118. in Reg. 150. *Chartoph. reg. ch. 140. Icellus Estienne contant ventre et Distilper les dir balous, etc.* Lat. Caroli VI. ann. 1411. inter *Probat.* tom. 3. *Hist. Nean.* pag. 201. col. 1. *Les armeres et harnois des habitans de nostre dicte ville de Nymes ont este vendues, Distirper et distirbués, etc.*

DISTRACUM. Opus plumarium. Vide in *Phonarium.*

DISTRARIUS. Equus major et cataphractus, quo utebantur potissimum in præliis, idem qui *Dextrarius.* Guait. Hemmingford. de gest. Eduardi I. reg. Angl. ad ann. 1218. pag. 163. *Quoque pausassent modicum, et nar quasi in suo*

medio processisset, contigit quod *Distrarius regis incautus a parvo custoditus, recalcitrando pedem posuit super ipsum regem quiescentem.* Vide *Dextrarii.*

DISTRATUS Equus, Cui stratura tollitur, seu sella. Anonym. in Vita S. Cuthberti Episc. lib. 1. n. 4. *Distratum Equum trahens in domum, et alligans ad parietem, etc.*

DISTRIBUTARIUS CAPPELLANUS, Cuius beneficium in quotidianis distributionibus positum est. Lit. Leon. X. PP. ann. 1523. ex Bibl. reg. cot. 19. *Significarent nobis dilecti filii vicarii et capellani, communicarii seu Distributarii nuncupati, ac procurator communis seu congregatorum, aut parvi capituli eorumdem vicariorum et capellanorum ecclesie Ebroicensis, etc.*

DISTRIBUTIO. Stat. synod. ecel. Attrebat. XV. sæc. edita cap. 19. ex Cod. reg. 1610. *Plerique curati, capellani et alii beneficiarii, indifferenter facultatem suam faciunt cessiones, quas Distributiones vocant: cum talia facere nequeant, qui apud bonos et graves saltim facti infamia reprobandi.*

DISTRIBUTIO. Charta anni 844. in Archivo Ecclesie S. Stephani Tolesani: *Quidquid in Ecclesia deinceps in pure ipsorum eorum Sanctorum Dei voluerit divina pietas augeri ad causas audiendas, vel freca erigenda, aut mansiones, vel paratas faciendas, nec fideiussores tollendos aut homines ipsorum Ecclesiarum, tam ingenuos quamque servos, qui super terra a canonis residue videntur, injuste distringendos, nec ullas Distributiones, aut culicatas occasione requirendas, illo aut in tempore ingredi audeat, vel exactione presumat, Suspicio ex loco hinc simili in *Distringere* 2. relato, legendum esse *redhibitiones*: at si retinendum est *Distributiones*, dicendum sic appellatas fuisse exactiones, quod ita *distribuerentur* inter eos, a quibus exigebantur, ut suam quinque partem teneretur exolvere.*

DISTRIBUTOR. Executor testamentarius, in veteri Charta apud Ughellum tom. 7. Ital. sacre pag. 99. Vide *Erogator.*

DISTRICETUS. ut *Districtus,* Territorium: Capitula Generalia S. Victoris Massi MSS. *Præcipuos et ordinarios, quod si Monachi ubique infra vel extra Monasterium mansionem habentes, ad quemcumque Proratum veniant, ibi seu infra parochiam, limites, metas, et eus Districtetum delinquant seu excedant, etc.*

DISTRICIBILIS. Quia intra districtum alicujus domini habitat, subditus. Charta Ludov. Hutini ann. 1315. inter *Probat.* *Hist. Lund.* pag. 55. col. 2. *Item in hincibus districte omnibus senescallis, bailivis, prepositis et aliis officialibus ac ministris, et universis ac singulis justiciables et districtilibus nostris quod dictos praratos, personas ecclesiasticas, jurisdictionem ecclesiasticam non impediunt nec perturbent directe et indirecte.* Vide in *Distringere* 3.

DISTRICITIO. *Districtualis.* Vide in *Distringere* 3.

DISTRICITUM. Via stricta, claustra, montium fauces, *clausura, clausura.* Gautes de Bellis Antioch. pag. 451. *Decernantque Madgerum de Alta villa cum 40. militibus summo mane ultra Districta militare. Districta Samaritani,* apud eundem pag. 454. *Jacobus de Vitriaco lib. 3. Hist. Orient. Hanc (viam) longe distantem a mari, que propter viam strictam Districtum appellatur, etc.* Epist. 33. inter Sugerianas: *Fuerunt enim mortui in*

ascensu montanæ Laodicie minoris inter Districta locorum, etc. Rogerus Hovedenus pag. 698. *Cum transissent Districta de Merle. Strictum Marochi,* apud Guillelmum de Podio Laurentii cap. 48. et Sanutum lib. 3. part. 11. cap. 1. vulgo *le Destroit de Maroch. Strictum de Maroch,* seu de Maroch, apud Will. de Bablenzel in Hodoeporico. *Destroit de Maroch* apud Willhardinum n. 25. et Jonyvillam, vulgo *Esteecho de Gibraltar.* Adde Will. Tyrum lib. 10. cap. 26. *Brompton.* pag. 1178. etc. Vide *Strictum, Distringere.*

DISTRICITUM FLUVIUM. Locus, ubi fluvius trajectur: seu vectigal quod a trajectibus exsolvitur. Lat. ann. 1371. tom. 6. *Ordinat. reg. Franc.* pag. 301. *Nos super castrum et villam de Coedulo, passagium et Districtum fluvii Arce (sive) quo medio sub nostra obedientia existente, etc.*

DISTRICITURA. Gall. *Etrechisure,* Coarctatura, seu angustia rei alicujus. Vita B. Colette. Martii tom. 1. pag. 553. *Demonstrare cepit evidenter illius panni Districturam, et impossibilitatem efficiendi talem habitum, qualem ipsa poscebat.*

DISTRICITUS, Severus, etc. Vide in *Distringere* 3.

DISTRIGARE. Molestia, lite et quovis impedimento liberare. Charta ann. 1380. apud Lam. in Belle. erudit. inter not. ad Hodoepor. Charit. part. 2. pag. 472. *Et quod dictum comite Ficechii tenetur et debet per dictas pasturas et terras, defendere et Distringere predictis comitibus S. Crucis et Castro Franchi, et cuilibet eorum ab omni persona subdinata et subjecta jurisdictioni dicti comitis Ficechii.* Vide alia notione in *Destrigare* [?] Conf. *Distrigare*].

DISTRIGLARE. *Hæreticis, Lucrare.* *Supplem. Antiquarii.*

Hæc emenda ex Gloss. Gr. Lat. τριγίλα, Distrigila me; τριγίλα, Stringo, Destrigo.

DISTRIMA NAVETE. Napi granum contusum. Lit. official. Attrebat. ann. 1319. in Reg. 77. *Chartoph. reg. ch. 427. Nutrit eundem buffonem Distrima navete et pane benedicto.* Laur. in Amalth. *Distrimenta, colami partes contuse.*

DISTRINGERE. Cum severitate punire, coercere, animadvertere. Senator lib. 2. Epist. 11. *Genus pietatis est in illos Distringere, quia contra naturam ordinem secleratis se docentur actionibus miscuiss.* Aurelian. in Regula cap. 28. *Si quis pro qualibet culpa aut transgressionem regula increpatur, aut disciplinam accipiat, arguenti respondere non presumat: quia peccatum, quod hic Distingitur, in æterna examinatione non punitur.* Ruricius Lemovicensis Episcopus lib. 1. Epist. 2. *Parentum pietas Distingit ut corrigat, non persequat, ut punit, etc.*

DISTRINGERE. Eadem notione. *Gloss. Arabico-Lat. Destrigo, per severitatem attendo.* Le Roman de Vices MS.

Il Destrain les Barons, et les felons chastie.

DISTRINGERE. interdum est compellere ad aliquid faciendum, per mulctam, penam, vel capto pignore. *Capitulare Pippini Regis, ital. ann. 783. cap. 23. Quod si jussa facere neglexerint, licentiam eos Distingendi Comitibus permittimus.* Rursus occurrit cap. 6. *Distingatur ad pacem, etiam noluerint.* lib. 3. *Capitul. cap. 4.* Charta Privilegiorum concessorum Hispanis tom. 2. *Hist. Franc.* pag. 321. *Et liceat illi eos Distingere ad justitias faciendas, quales ipsi inter se definire possent.* Charta Lu-

dovici Pii apud San-Julianum in Matticone: *Nemo ad causas audiendas, aut fideiussores tollendos, aut homines ipsius Ecclesie tam ingenios quamque serros, super terram ejusdem commanentes, Distringendos, nec ullas redditiones, aut illicitas occasionis requirendos, ullo unquam tempore ingredi audeat, vel exactione persequatur.* [Preceptum Caroli Calvi ann. 871. Spicil. Acher. tom. 8. pag. 351: *Et nullus iudex publicus vel quislibet ex judiciali potestate... aliquam indebitam exactionem ab eis vel ab eorum successoribus cogat... ad causas audiendas vel freda exigenda, aut mansiones, aut paratas faciendas, vel fideiussores tollendos, aut homines ipsius Monasterii iniuste Distringendos, vel paraveredos aut passuarios exigendos, nec ullas redditiones, vel illicitas occasionis requirendas, etc.* Charta Henrici Regis Anglie apud D. Brussel de Usa feud. tom. 2. pag. 17. ad calcem: *Nullus Constabularius Distringat aliquem Militem ad dandum denarium pro custodia castri. Ibidem: Nec villa, nec homo Distringatur facere pontes aut riparias, nisi qui ab antipio et de jure facere debet.*] *Distringi per feudum*, i. e. saisitione feudi, *par saisie de jef.* Regiam Majestatem lib. 1. cap. 16. § 38. *Heres sanonotus, si neque venerit, neque se essonaverit... potest Distringi per feudum... quod ad Curiam veniat.* Adde § 39. *Cowellus lib. 2. Instit. lit. 3. § 17.* *Distringere*, est pignoris loco capere quicquid in feudo reperitur, donec domino de rebus satisfactum fuerit. *Contraindre par la saisie des biens.* Assise Hierosol. MSS. cap. 3. *Et se le Seigneur ne li riant faire la connaissance faire, si le Destreigne a come est devisé après ce cest loye, com peut et doit son Seigneur Contraindre de faire la faire connaissance de Court.* Cap. 2. *Et se il ne valat aler, et s'en paroit de la Court, ne l'en poroit retenir en la Court, ne Destreindre le de demorer, etc.* Cap. 20. *Et ce qui est dessus devisé, fu fait et établi pour Destreindre les gens à venir faire droit en la Court à ceus qui de cause se clameont, etc.* Adde Stabilimenta S. Ludovici lib. 1. cap. 61.

⁶⁰ *STRINGERE* hoc sensu in Chron. Vultur. pag. 367. C: *Homines ipsius monasterii Stringendum, ubi mox Distringendum.*

⁶¹ Ab eodem verbo *Distringere*, nostri dixerunt *Destraindre*, pro *Arrêter*, *reprimere*, *Coercere*, *refrenare*. *Annal. regni S. Ludov. edit. reg. pag. 271: Nus n'estoit d'ice qui la forcenerie de celle gent peut ne osat Destraindre.* Hinc etiam *Destraints de plet*, in Stat. ann. 1290. tom. 1. *Ordnat. reg. Franc. pag. 91. art. 8. pro variis litigantium instrumentis, quibus causa implicatur. Destrainte vero necessitate sonat in Assise Hierosol. cap. 35. Sans connaissance de court et sans Deiraize de raison.* Id est, absque necessitate rationes proferendi. Denique *Destroit*, idem quod *Merror*, *angor*, in Poem. Rob. Diab. Ms.:

Un fier prist bien treuchant de Glave,
Dedens sa cousse le fati.
A un maillet li enbati,
Si qu'il en fut en grand Destroit.

⁶² *DISTRINGERE*, Judicio ac Sententia litem dirimere, multa in male litigantem irrogata. Senator lib. 7. Ep. 3: *Necessarium diximus, illam sublingu ritum ad vos Conatam destinare, qui... si quod inter Gothum et Romanum nation fuerit forte negotium, adhibito sibi prudente Romano, certamen possit aequali ratione Distringere.* Agobardus in Epist.

ad Proceres Palatii contra Judaeos: *Cum magister infidelium Judaeorum incessanter nobis comminetur, se Missos de Palatio adducturum, qui pro istiusmodi rebus non judicent et Distringant.* [Lex Alamani. cap. 36. § 3: *Et si quis alium mallare vult de quacumque causa, in ipso mallo publico debet mallare ante iudicem suum, ut ille iudex eum Distringat secundum legem.* Et § 6: *Et si est talis persona quam Comes in placito, vel Centenarius, vel Missus Comitum Distringere non potest, tunc eum Dux legitime Distringat, plusque querat Deo placere quam homini, ut nullum neglectum in anima Ducis a Deo requiratur.* Capitula excerpta ex Lege Longob. cap. 39. *Volimus primo ut neque Abbates... neque quislibet de clero, de personis suis ad publica vel ad secularia iudicia trahantur vel Distringantur sed a suis Episcopis iudicati iustitiam faciant.* Capitul. lib. 3. cap. 87. *Conveniant inter se (Comites et Missi) et communis placita faciant, tam ad latrones distringendos quam ad ceteras iustitias faciendas.* Rursum occurrit haec notio in Appendice Martelli formula 38. Vide infra *Districcio*, *Judicium*.] ⁶³ Eodem fere sensu dicitur *Constringere*. Vide de Rege de Missis Dominicis cap. 15. Alio sensu infra in *Districcio*, *Vadium*.]

⁶⁴ *DISTRINGERE*, Eadem notio. Decretum incerti Concilii probabiliter saeculo V. celebrati, inter Anecdota Martemana tom. 1. col. 59: *De Presbyteris et Clericis (incestis) sic ordinavimus, ut Archidiaconus Episcopi eos in synodum commoneat una cum Comite; et si quis contempserit, Comis eum Distringere faciat, et ipse Presbyter aut Defensor suus LX. solidos componat, et ad synodum veniens, et Episcopus ipsam Presbyterum vel Clericum iuxta canonica auctoritatem de iudicare faciat. Solidi vero LX. de ipsa causa in sacelo Rege veniant. Et si aliquis per violentiam Presbyter, vel Clericum vel investosionem contraxerit, tunc Comis ipsa persona per fideiussoris postea ante Regem faciat venire, una cum Misso Episcopi, et dominus Rex Distringat, ut ceteri emendentur.*

DISTRINGIBILIS, et *indistringibilis* terra, in Legibus Burgorum Scotie. cap. 136. § 8. 9. 10. II. etc. et Quoniam Attach. cap. 46. § 1. Ubi *Distringibilis* dicitur, cujus fructus saisiri possunt: *Indistringibilis*, vel *non distringibilis*, quae vacua est et vasta, hoc est, quae vacat, nec culta est. *Moulins Destreignables, et Fours à ban*, in Consuet. Santonensi art. 95. Vide *Rastallum in Distresse*.

DISTRICTUS, Severus, non solutus et lenis, apud Placidium Grammaticum. [Papianus *Districus, Iratus, severus, potens.*] Epist. Stephani PP. ad Carolum M. tom. 3. Hist. Fr. pag. 723: *Districus cum eo faciatis rationes.*

DISTRICTUS, Eadem notio, apud Scriptores passim. *Districissimus defensor*, in lege vit. Cod. Th. de Defensor (I. II.) Greg. M. lib. 71. Epist. 2. *Cum Districus dies iudicii venerit.* Lib. 6. Epist. 1. *Districia vindicta.* Gregorius Turon. lib. 10. cap. 1. *Districus iudex.* [99] *Et coram Districio iudice de hoc possint debitam reddere rationem... Sicut de hoc Deo possimus in Districio iudicio respondere.* in Testamento ann. 839. in Guden. Cod. Diplom. tom. 3. pag. 169. [Euzippus in Vita S. Severini, *Districus Jejunium.* [Vide paulo post alis notioibus.]

DISTRICTIO, Severitas, vel disciplina

exacte servata. Ita passim usurpant Cassian. lib. 5. cap. 38. Joann. Diacon. lib. 4. Vita S. Gregorii cap. 84. Senator lib. 4. Epist. 29. lib. 5. Epist. 31. lib. 7. Epist. 1. Hunemar. in Vita S. Remigii. Fulbertus Ep. 55. Casarius lib. 4. cap. 1. [99] Vita Burchardi Episc. cap. 13. ap. Pertz. vol. Script. 4. pag. 838 [etc.]

¹ *DISTRICTIO*, *Judicium*, *Capitulari*. Saxonum a Carolo M. datum ann. 797. cap. 4: *Hoc etiam statuerunt, ut quacumque causa infra patriam cum propriis vicinibus pacificata fuerit, ibi solito more ipsi pagenses solidos duodecim pro Districcione recipiant.* Capitula excerpta ex Lege Longob. cap. 12. *Jubemus quoque ut propter nullam Districcionem, quam nos facere jubemus, pro quibuslibet causis, servi non mittantur in Districcionem; sed per Missos nostros, vel dominos eorum, aut illorum advocatos, ipsi servi distringantur, et ipsi, sicut lex jubet, rationem pro servis suis reddant, utrum culpabiles sint an non. Ipsi vero domini distringant et inquirant servos suos, sicut ipsos amant.* Occurrit rursus cap. 19. *Districcio carcerandi, exiliandi*, qua sons mittitur in carcerem vel exilium, in Capitulari 2. Caroli M. ann. 818. cap. 12. *Districcio Episcopi*, Episcopi judicialis animadversio, castigatio, lib. 7. Capitul. cap. 281. *Pontificalis*, cap. 284. *Ecclesiastica*, cap. 285. *Quod si inventus fuerit aliquis in operibus supradictis, aut quae (die Dominico) interdita sunt exerceat praesumpserit, qualiter huc emendare debeat, non in laicorum Districcione, sed in Sacerdotis castigatione consistat.* Vide supra *Distringere* 3. et infra *Mitti in Districcione*.

DISTRICTIO, *Pena*, multa, a Judge imposita. Senator lib. 3. Epist. 49: *In partem pietatis recidit mitigata Districcio.* Arnoldus Abbas Bonnavallis de Operibus sex dier. pag. 102: *In dissolutione hujus corporis intersecatur peccatum, et quod estimatur Districcio invenitur in remedium.* Ita qui extra districtum, vel alterius est jurisdictionis, dicitur is, quem Comes suus *Distringere non potest*, in Lege Bajwar. tit. 2. cap. 5. § 4. Est etiam

DISTRICTIO, *Vadium*, pignus, sed illud praesertim, quod iudicio interposito, aut ex lege capitur, quod Angli etiamnum *Distre* vocant, ut *Distresse*, pignus, pignorer, *distringo*, *Rastallus*: *Distresse est la chose, qui est prise et distraint sur ascun terre pur rent arriere, ou pour autre diuitie, coment que le proprietie del chose soit pertignant al estrange.* Statutum Malebridense sub Henr. III. Rege Angl. cap. 6. *Nullus de cetero faciat ducece Districciones, quas fecerit extra Comitatum, in quo capta fuerint... Districciones insuper sint rationabiles, et non nimis graves; et qui Districciones, fecerint irrationabiles, et indebitas, quantaverantur propter excessum Districcionum ipsarum.* [99] *Placit ann. 9. Edward II. in Abbrev. Placat. pag. 322. Ebor. rot. 32. Juxta statutum quod nullus Distringatur per averia carucarum suarum vel oves suas... quando alia habeant averia per qua Districcio super ipsum fieri possit, etc.* Neque noctanter vadia capere licuit ballivis, ibid. ann. 2. Edward. I. Wiltes. rot. 4. pag. 283. Adde I. Statutum Westmonaster. cap. 17. Quoniam Attachiam. cap. 4. § 4: *Et pro qualibet defalta capietur una Districcio, singulis diebus plerumque intranda, usque ad quartum diem.* Statuta secunda Roberti I. Scotor. Regis cap. 15. § 2. *Si vicinus super vicinum faciat Districcionem sine consi-*

se Divestire sine expectatione quod Missa finiatur. Sæpius significat, Quempiam possessione rei alicujus exuere, privare. Vide Vestire.

° DITAGA, an Urecolus, Gall. Barette? Testam. Mafalde regin. ann. 1276. tom. 1. Probat. Hist. geneal. domus reg. Por tugal. pag. 31. Item ditaito eis totam meam capellam et crucem majorem et Ditas, et brachium de argento, cum omnibus reliquis. Si non Urecolus, an Candelabrum? [°] Vide Diptagus in Dipticha et S. Rosa de Viterbo voce Ditago, Elucidarii tom. 1. pag. 379.]

† DITATOR, qui ditat. S. Augustinus Confess. lib. 5. cap. 5: Spiritus S. consolator et Ditor fidelium. Petrus Chrysologus Serm. 9: Venit tuus Ditor in paupere. Ditor Abbas, in Epitaphio Edeline Abbatis Wizenburgensis, inter Vindemias Litterarias Sebannatti pag. 12.

† DITHALASSUS, διθαλασσο. Qui utrum que mari alluitur. Vide Bithalassium.

° DITRATURI, f. Dividi. Stat. Verceil lib. 7. pag. 183. r: Item fecerunt fieri panes decem et novem de roscolo, qui fuerunt pensati unciarum ducentum triginta tres, et dixerunt quod debent Ditratori in unciarum centum et quinquaginta quia pccassato tertio. Italis, Ditrarre, est Detrahere.

° DITUM, ut Diction 2. Pretium pro venali oblatum, Gall. Office, alias Dit. Charta ann. 1388. in Reg. 41. Chartoph. reg. ch. 128. Emptori subscripto tanquam plus offerenti, per defectum dictæ candle ad concedendum accessit, dictum hospitium scilicet et concessum, pluribus Ditis ibi oblati per diversas personas procedentibus. Vide supra Dica 2.

† DITURES, διτρες, Contaminati. Gloss. Lat. Græc. San-German. MSS.

† DITUS, pro Dictus, apud Ludewig Reliq. MSS. tom. 6. pag. 28.

° DIVADIARE, ut Dividiare. Vide in Vadium.

† DIVALIS, Divinus. Glossar. San-German. MS. n. 501. Gloss. Isid. Dicale, Divinum. Spartianus in Caracalla cap. 11: Faustine templum et Dicale nomen eripuit. Poeta incertus Dicale sacrum Eucharistiam appellat in Baptismo Bebiani.

DIVALIS LEX, Preceptum Divale, sancto Divalis, pro Edicto Imperatoris, non semel in Cod. Th. et Just. [Divalia constituta, apud Symmachum 7. 35. Divalis jussio, in Actis SS. Junii tom. 5. pag. 375. de S. Leone II. Papa. Divalis littera] Michaelis Imp. Orientis ad Ludovicum Pium Imp. Occidentis, in Annal. Benedict. tom. 2. pag. 488. n. 59.]

° DIVALIS PAGINA, appellatur Edictum seu Diploma imperatoris, in Confirmat. privil. Pisan. ab Henr. VI. imper. ann. 1190. apud Lam. tom. 3. Dehe. erudit. pag. 194. et in Diplom. Phil. III. imper. ann. 1267. tom. 1. Gerin. sacr. pag. 351. [°] ap. Pertz vol. Leg. 2. pag. 277. et 286. Vide Diadaphis et Dibalis.

† DIVARICARE, Destabulare, diffundere, ditare, Papias Johannes a Bayona de Abbatibus Mediantis in Hist. ejusdem Monasterii pag. 267. Multa cum complibus Divaricatis ad est dispersis talia operabatur. Proprie autem divaricare est extendere, dividere, quod presertim dicitur de his, qui erunt, in diversas partes extendunt, unde Nonius: Divaricare dicitur est distendi ab his, qui vitio nature ita sunt pedibus discretis, ut eos in diversum habeant operibus. [°] Glossar. Lat. Gall. ex Cod. Reg. 5692. Divaricare, Destornere.]

† DIVATUS, διβατος, paxus. Qui est felicis memorie, Gloss. Lat. Græc. MSS. cum Suppl. Antiquarii. Est pro Deo. DIUCETIN, pro Divertente. Vide Divertente.

† DIVELLO, Vide Duellum.

† DIVENTUM, Epistola Michaelis Imper. in Conventu Parisiensi ann. 539. Misimus per predictos Missos nostros, blattas duas, dividina duo Deo dicitur. Quia postrema vox nulla incognita. An legendum Divellia? Certe Divellia occurrit apud Codinum de Off. Aulae CP. cap. 5. n. 63. cap. 6. n. 25. quod Scalaris, sive Armiger Imperatoris deferbat ante illum cum illi in clypeo, quoties procedebat ad Ecclesiam. Divelliam vero quasi duplex velum dictum censent viri docti, illudque vexillis Imperatoris ac censent: vix tamen est, ut id credam. [Vide Divellia in Gloss. med. Græc.]

† DIVERGARI, pro Divari, si bene coniecto. Camillus Peregrinus in Hist. Princip. Langobard. apud Murator. tom. 2. pag. 246. col. 1. Nam eo tempore dicitur Radclafus Princeps per Bavens in Pandonem Gastaldem in quodam sibi transvictibus inibat Saracenos, qui illis divergebantur residentes, intempereata videlicet noctis hora, in se solito nominatim capere civitatem.

† DIVERGIA, ἀποκλιμαξία, que alibi Divortia dicuntur, ut Ciceron in Ep. ad C. Ciliam, et Sironia Carm. 22. [Gall. Branches de rivières, Point de partage.] Siculus Flaccus de Comit. Azor. Terentia alia fluminibus fluunt, alia sinuosis nominata, ac Divergia parva. Utitur praeterea Frontinus et Argemus.

† DIVERSARE, Versare, circumagere, Gall. Tourner. Bernard. Ord. Clunia. part. 1. cap. 46. Fabas et in sripis cum coileuris a fundo diversant, ne cui mandicari deberent, sapant quæ olorum. Eadem habet S. Wilhelmus in Constitut. Hirsauz lib. 1. cap. 97.

† DIVERSICLINIUM, Locum, ubi diversa in conjunguntur, qua illac diversa via accedunt, vel quæ illa via inclinantur ad diversa, quod aliter Gerardus dicit, hoc Eucherium. Ita Joan. de Janna, Gloss. Isid. Diversiclinum, heteroclitum. De verbis, que in Epistola vocantur Almas in Plineta nat. Capillus vero quædam corbatationis Diversiclini divergentes, inextricabili intricatone complexos, inter se cædentes litigant.

† DIVERSIFICARE, Diversa facere, Gall. Diversifier. Occurrit in Miraculis B. Simonis de Lipnica, Junii tom. 4. pag. 517. D. et apud Bernardum de Breidenbach Riner. Hierosol. pag. 135. Animi Diversificati propter diversitatem consuetudinum, in Epist. Petri Venerabilis ad S. Bernardum, inter hujus Opera tom. 1. col. 216. Edit. 1690.

† DIVERSIFINIUM, Diversos fines habens Laurent. in Amalthea ex Catholico Joannis de Janna.

† DIVERSIMODE, Diverso modo, Diverse. Legitur in Breviaro Historie Pisane ad ann. 1171.

† DIVERSIONES, vox Medicorum, Gariopontus lib. 2. cap. 13. In somnis Diversiones et palumbus veniunt, etc.

† DIVERSORES, Hospites, Papias.

† DIVERSORIARIUS, ἀποκλιμαξιας in Gloss. Græc. Lat. Codex MS. Diversoriarius habet. Alibi Hx20722. Diversoriarius, stabularius, campus. Ubi ἀποκλιμαξιας videtur esse, quos Pollux lib. 7. cap. 4. xxvix: vocat, de τα αποκλιμαξιας, xxi: xxi: xxi: hospites et viatores.

° A Lat. Diversoria: unde nostris Diversorie. Vitar. SS. MSS. ex Cod. S.

Viet Paris. sign. 29. fol. 43. v. col. 2. ubi de S. Paula: Après s'en ala en Bethleem et en la balme dou Saurcour entra, et vit le saint Diversore de la Vierge.

1. DIVERSUS, Varius, Gallis Divers. Papias. Diversus, pro vario. Frontinus de Colon. Loca Diversa arboribus textita. Utitur Gregorius Mag. lib. 8. Epist. 12. 29. lib. 10. Epist. 16. Diversorum criminum rei, in leg. 18. Cod. Th. de Accusat. c. 1. Hæreticis Diversa nomina, sed una perfidia, in leg. 60. eodem Cod. de Hæret. c. 5. et alibi non semel.

° Abid nostris significat vox Gallica Divers, idem quippe est quod Durus, crudelis, molestus, savus. Chron. S. Dion. lib. 5. cap. 13: Sentiles, qui fu moult d'autre maniere que ses devanciers not este. Car il estoit Divers a sa gent meismes. Ubi Aimoin. lib. 4. cap. 25: Quæ duon nulla in avos condela exeret, etc. Lat. remiss. ann. 1106. in Rex. 161. Chartoph. reg. ch. 81. Lau de Camamont qui estoit renommé d'estre Divers et combateur, etc. Alia ann. 1117. in Reg. 150. ch. 113. La puelle femme estoit tres Diverse, rebelle et merveillouse, etc. Occurrit præterea apud Froissart. 1. vol. cap. 3. Unde Diverser apud eundem 3. vol. cap. 63. pro Molestum creare, convicia facere: Ansi par divers langage se Diversoient les gens en Angleterre, et aussi bien chevaliers et escuyers que communiades. Sic et acris leuis, Yver daver dicitur in Chron. Gall. apud D. Le Beuf tom. 1. Dissert. pag. clyj. ad ann. 1200.

Ne ne vit on itel vier, Ne si felon, ne si Diver.

° Hinc Diverate du temps, pro Culi intemperie, in Lat. remiss. ann. 1116. ex Reg. 160. ch. 114. Pour la Diverate du temps, qui lors estoit froit et pluvieux, etc.

° 2. DIVERSUS, pro Diversus, Victor. Ep. III. lib. 2. Miras. S. Benedicti cap. 11. Cum autem ad Capitaniam a hem dederisset iusta Ecclesiam Protomartyris St. Janni Diversus, hospitatus est.

† Hinc DIVERSUS, Versus, Gall. Paravers. Uque ad vietas Domini Bartholomæi et per Diversus Bettenoit usque ad hos os Militum, apud Marten. tom. 1. Collect. Ampliss. col. 1106.

° DIVERTENTIA, Digressio. Fiat præmonitio latissimè discussus si o Divertentia, etc. his apud Rymerum tom. 9. pag. 782.

† DIVERTICULARE, Divertentis et dilatationibus uti. Epistola Cieri Archiep. ad Urbanum III. Papam, inter Miscell. Baluz. tom. 3. pag. 272. Ne Diverticulando jussio tua jam tertio Accusatione iniqua, vidat et annullata.

* DIVERTICULUM, [Diversitas, Diver.]

† DIVES Homo, Gall. Roche Jeanne, Homo nobilis seu Baro. Chartular. S. Vandregisili tom. 2. pag. 148. in Instrumento anni 1274. Noverit ungeris presentes et futuri, quod ego Rogerus Dives homo vendidi, Guillelmo dicto Scavescin quindocim denarios annui redditus, etc. Vide Rici homines.

† DIVESTIRE, ut Divestire, Quempiam re possessa exuere, spoliare. Confirmatio Privilegiorum Monasterii Farfensis a Conrado Imperatore ann. 1027. in Dissert. Hist. Monetarum Domini Le Blanc pag. 91. Nullus Dux, Marchio, Episcopus, Monachus, aut aliquem fidelem inquietare, molestare, aut de his que supra scripta sunt, sine legitimo iudicio Divestire presumat. Occurrit iterum apud Balu-

efforca, tant que il fist sa Devise et son lais, et il départi son avoir, etc. Adde n. 23. 82. Le Roman de Rou MS. :

Quant li Dus a fait sa Devise,
Et a ceus rendus leur service,
Qui en sa Couri l'ourent servi,
L'amo du cors se départi.

[Chartular. S. Vandregisili tom. 1. fol. 157 : Si comme le pomier qui est en la cour et les mestiers sont en Devise entre nous, et en partions le fruit moitié a moitié... fu fet en l'an de grace m. cc. quatrevingt et chinc.]

DIVIDERE. Testamento disponere. Lex Wisigoth. lib. 10. tit. 1. § 10 : Quidquid servus domino non jubente Diviserit, vel fecerit, excepto, quod lex permittit, firmum non esse jubemus, etc. Append. Marcull. cap. 33 : Quod ego terram suam de eorum potestate per fortiam nunquam prisi, aut pervasi, sed de ista parte triginta et uno anno fere amplius semper exinde fui vestitus, et post me Divisi, etc. Charta Petri Regis Arag. ann. 1266 : Supradicta revertentur ad proximos meos, vel illos, quibus ego Divisero. Decreta Steph. Regis Hung. lib. 2. cap. 5 : Decrevimus... ut unusquisque habeat facultatem sua Dividendi, tribuendi uxori, filio, etc. Testamentum Ricardi Comitis Arundel. ann. 1375. apud Seldenum in Titulis Honor. 2. part. cap. 5. § 14 : Item, jordonne et Divise a Richard mon fils ma meilleure Couronne, etc.

Diviser, eadem acceptione, in Testam. ann. 1392. ex Chartul. 21. Corb. fol. 101. Je Bernard chevalier, sire de Morveul... je dovas et Divis a Contesse me fille pour son mariage vin cent livres de Paris.

2. DIVISA pro Eleemosyna testamento ordinata, videtur accipi apud Eadmerum lib. 1. Hist. Novor. pag. 8 : Huc quidam vice solidi quinque de illis nam Divis per temporum vices conferantur, et precepto eius dati sunt, etc.

3. DIVISA Terra portio, sic dicta, quod sit suis limitibus divisa, definita, vel quod per divisionem seu testamentum, relicta sit portio hereditaria. Leges Iust. Regis cap. 41 : Certi habent hereditatem in Comuni vel aliam compascualem terram vel Divisionem claudendam. Factum Philipp. Aug. et Henr. II. apud Radulphum de Dineo ann. 1190 : Exceptis manibus feudis et Divisio terrarum nostrarum de Berri, si quid homines nostri quod vide interceperint. Matth. Paris pag. 283 : Istæ sunt terræ, quæ redduntur, etc. et montana de Barrutha, cum terris et Divisio sibi pertinentibus. Infra : Cum omnibus eorum pertinentibus, cum terris, quæ sunt nominatæ in Divisio Hussatem, etc. Alia namque prædia pro indiviso, aut divisa possidebantur. Hinc crebro in Chartis : Cultus et incultus, Divisio et indivisio, apud Guichenonem in Biblioth. Sebuz. pag. 185. 188. Sicul. Etacens de Condit. agror. Divisio et assignati agrorum sunt conditionis : nam et Dividuntur sine assignatione, et redduntur sine Divisione. Dividuntur ergo agrorum limitibus institutis per centurias, assignantur vicibus nominibus. Philippus de Beaumanoir MS. cap. 1. Li Baillie s'il n'en a special commandement, ne pot metre l'heritage de son Seigneur en jugement, ne fere bonnage, ne Devise de l'heritage son Seigneur vers autrui, ne vendre, ne engager, etc. Si indivisorum divisio et exequatio ab hereditibus postularetur, fiebat illa Regia auctoritate, ut colligitur ex Marcullo lib. 1. Form. 2). Idque auctoritate Devise, requere Devise a son voi-

sin, vocant Assisias Hierosolymitane cap. 237.

4. DIVISA, Divisio, Fines, limites, metæ, locorum et prædiorum. Leges Henrici I. Regis Angliæ cap. 57 : Si inter compares vicinos utrimque sint querelæ, convenient ad Divisio terrarum suarum. Vide cap. 34. 91. Rogerus Hoved. ann. 1072 : Cum cunctis rebus eidem pertinentibus in bosco et plano... et omnibus rectis Divisio ejus. Et mox : Et per eandem Divisio, quibus ipse, sive ante eum Totius vel Swardus ipsum manerium tenuerunt. Et ann. 1063 : Idem Rex et Ludovicus Rex Francorum dissenserunt, propter quasdam rerum suarum Divisio. [Jacobus Græcus Syllanus in Vita B. Joachimi Abb. Florentis cap. 3. Maii tom. 7. pag. 101 : Venerabilis Abbas S. Mariæ de Curatio nuper Panormum venit, ostendit in curia nostra duo scripta de Divisio terrarum, quas eidem Monasterio concessimus. Chartularium Gemeticense fol. 7 : Et avons audit lieu auditoire, prisons, sets, carquan, fourches patibulaires au Mont S. Pol, qui est la Devise et separation de nostredite Baronnie Jumieges et Ducler.] Vide No-nasticum Angl. tom. 1. pag. 7. 373. 834. et Fletum lib. 4. cap. 2. § 13. cap. 6. § 3.

5. Devise et Divise nostris, eodem sensu. Lit. remiss. ann. 1374. in Reg. 106. Chartoph. reg. ch. 283 : Jehan Laisne envoia terre une houete pour ex-rachier et oster une pierre de Devise, qui estoit fin et mette entre ledit Hamel et l'heritage dudit Laisne. Alie ann. 1477. in Reg. 283. ch. 39 : Iceellui Richart avoit arraché les bornes ou Divises d'un quartier de pré. Vide infra Divisio.

6. DIVISA, Arbitrium, Gallis Devis. Leges Henrici I. Reg. Angl. cap. 9 : Omnis causa terminatur vel hundredo, vel comitatu, vel Divisio Parium.

7. Devise, eadem notione, in Lit. ann. 1385. tom. 7. Ordinal. reg. Franc. pag. 170 : Et leur doit on baillier ledit tarron lie a leur Devise.

8. DIVISA, vox Italica, Vestis bicolor, nostris etiam alias Devise. Stat. ant. Florent. lib. 1. cap. 40. ex Cod. reg. 4621. col. 25. r. Berronarii, quos rectores tenere debent, sint induti eodem panno et eadem Divisa, ita quod quilibet rector possit facere Divisio suam. Stat. Mantue lib. 1. cap. 6. ex Cod. reg. 4620. Habere debent et sciam tenere ipse potestas quatuor domicellos et unum pagium indulos de una et eadem partita seu Divisio et eodem panno.

9. DIVISA, Stemma, insigne, Gall. Devise. Funus Joan Galeaz. ad ann. 1492. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 1035 : Alia duo (scuta) cum arma comitatus Papiæ, alia duo cum Divisa imperatoris, videlicet uno captergio cum una gassa. Vide supra Divisamentum.

* DIVISATUS. [Ital. Divisato. Gallis bigarré : Corpus illud transversale panis celestibus et albis Divisatis totaliter coopertum. (Diar. Burchard. ed. Thuasne II. 130. an. 1194.)]

* DIVISIA, ut supra Divisio 4 Charta ann. 1144. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 597 : Terminis sunt a vallo Aquilina usque ad Conreco, et alius terminus est Divisio vetera a roca Serverta, et alius terminus sunt Divisio de Vacheris... Excepit tamen omnes veteres Divisias, quæ ab antiquo fuerunt... Divisiam de Speisals et Divisiam de Vacayrolis et Podium-mejanum et Divisiam Vitulorum, etc. Vide supra Dividiculum.

* DIVISIM. [Separatim, seorsum. Gel-

lus habet Divise. Voss. de vit. 429. Borr. cogit. 29.]

1. DIVISIO. Tabularium Lascarrensis Ecclesiæ ann. 1101. apud Marcam lib. 5. Hist. Beneharn. cap. 10 : Et si forte in his duellum, vel aliqua Divisio advenierit, damnum eis concessit. Ubi idem vir doctissimus observat, in veteribus tabulis Sordensis Monasterii, et S. Petri Genereensis, Divisionem usurpari pro Examine ferri candentis, vel aquæ calidæ. Idem Tabularium apud eundem lib. 4. cap. 19. n. 3 : Deinde venit Willelmus Præpositus clamans de rustico, et accepit justitiam in manu ejusdem Vicecomitis, et fecit Divisionem ferri, et gratia Dei vici eum. Vide eundem Marcam lib. 5. cap. 30. n. 7. Quo forte referri potest, quod Petrus Resenius ad Jus publicum Canuti II Regis Daniæ pag. 618. ait, quosdam existimare, vocem Ordel, quæ Anglo-Saxonibus, Germanis, et Danis, quamvis purgationem vulgarem significat, compositam esse ab ord, locus, et deele, dividere. Utrumque sit, videtur fuisse Divisio, sors quævis : nam et sors Divisionem significat. Joann. Sarisber. lib. 10. Policratici cap. 12. et Petrus Blesensis de Præstigiis fortunæ : Sortilegi sunt, qui sub nomine sanctæ religionis superstitionis quadam observatione rerum pollicentur eventus ; quod genus Sortes Apostolorum et Prophetarum, et Dividentium, et inspectio tabulæ, appellatur.

2. Divisio, pro Frénésie, Insania, animi perturbatio, in Lit. remiss. ann. 1384. ex Reg. 146. Chartoph. reg. ch. 246 : Laquelle Jehanne pour aucune frénésie ou Divisio, qui lui estoit venue, ou autrement... se pendit a un tref de la cheminée de son hostel.

3. DIVISIO Divisiones versuum in Psalmis, ὑμῶν, in Capitul. Aquisgran. ann. 789. cap. 38. et lib. 1. Capitul. cap. 66. Vide Incisio.

4. DIVISIO, Arbor incisa, agrorum Divisionem faciens. Vide Lachus.

5. DIVISIO Apostolorum. Vide Festum Divisionis Apostolorum.

6. DIVISIO, Congiarium. Vetis inscriptio apud Gualterum in Tabul. Sicul. pag. 57 : Cujus Statuæ dedicationem decurionibus Augustalibus epulantibus, populo virorum Divisionem dedit.

7. DIVISIO, Divortium. Canones Hieron. apud Acherium Spicil. tom. 3. pag. 34 : De eo quod melior Divisio, quam discordia. Synodus : Melius est Dividere, quam semper discordare : Divisio enim præstat pacem, discordia vero destruit.

8. DIVISIONALE, ut Divisio 1. seu Testamentum, quod testator sua bona dividit hæredibus. Testamentum ann. 813. inter Instrum. tom. 1. Hist. Occitan. col. 38 : In Christi nomine incipit Testamentum Dadiæ et Divisionale honorum.

9. Testamentum Petri Ermeng de Pozolas ann. 1084. inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. col. 131 : In nomine Domini Hoc est testamentum vel Divisionale, quod fecit Petrus Ermenjandus de Pozolas, dum bene memoratus jacebat in lectulo suo.

* DIVISIONALIS BREVIS, Eadem notione. Testamentum anni 966. inter Anecd. Marten. tom. 1. col. 85 : Hic est Brevis Divisionalis, quem fecit Matfredus Vicecomes, et uxor sua Adalais, a die qua cupiunt peregrare Romam, de omnibus rebus illorum mobilibus et immobilibus, propter remedium anime eorum seu inter filios eorum. Vide novam Gall. Christ. tom. 1. pag. 3. col. 2.

* DIVISITORIUM. Locus contuberni.

Gloss. Sangerman. n. 501. Lege et vide *Divisorium*.

1. **DIVISOR**, Qui dapes in mensa dividit, dissecat. Gl. Græc. Lat. Διαμοιρῆς, Divisor. Gloss. Saxon. Ælfrici: Divisor: Distribute, i. e. Divisor, distributor, a datione, dividere, dæi, pars, portio.
 2. *Divisor*, eodem sensu, in Poem. Rob. Diaboli MS.

Les sont mandé li criours,
 Et li maistre Devisours
 Chou qu'il doit crier li aprendent.

2. **DIVISOR**, Judex, arbiter, in Oromastico ad calcem tom. 5. Anecd. Martenianorum. Vide *Divisa* 5.

3. **DIVISOR JURAMENTI**, Qui juramento sacramenti formulam præscribit. Consuetud. Furnenses ex Archivo Capituli Andomarensis: *Quicumque adjornatus fuerit, et prima die non venerit, readjornari debet ad secundam diem, et si tunc non venerit atinctus est; et si venerit et legitimum impedimentum ostenderit, petendo sacrosancta et Divisorem juramenti, hoc est, Stavera, stabit in placito suo, et si ita non fecerit, atinctus est.* Belgis *Stavenden* eedit, est alicui juramentum præscribere seu dictare, ut illud ad verum recitet; hinc *Stavera*, qui illud dictat.

DIVISORIUM, *Cella ab altis ditisa*, Johanni de Janua.

4. **DIVISORIA SEDILIIUM**, Fulcrum quibus in Choro sedes dividuntur. Regula Torribi Archiepiscopi Limæ, Concl. Hisp. tom. 4. pag. 665. col. 1: *In Choro magnam membrorum et sensuum disciplinam observabunt, non ad sedes inclinati, neque cubitis ad sed. Ium Divisoria fulti.*

5. **DIVISUS**, Proprius. Stat. Avenion. MSS. fol. 39. r. *Singuli draperii teneantur habere Divisum et per se cannam ligneam.* Forte pro *Divisim*.

6. **DIVITATIO**, [L'arricchiere, ditandi actus. *Petron. Satyr.* 117. Genus divitationis sibi non displicere confessus est. At male leg. *divinationis*.]

DIVITES HOMINES. Vide *Rici homines*. [et supra *Dives homo*.]

7. **DIVITIARIUM**, Locus ubi reponuntur divitiæ. S. Ambrosius de Officiis: *Sapienti et justo totus mundus Divitiarium est.* Vide Barth. Adversar. lib. 35. cap. 22.

DIVITIOSITAS, *Copiositas* Joan. de Janua et Ugutio.

DIVITOSUS, *Copiosus, plenus divitiis*: Joan. de Janua. *Divitior* Terentio in Phorm.

DIVITISSIMUS, pro *Ditissimus*, apud Alcuinum Epist. 17. 29.

8. **DIVOLA**, *Divolatrix*. Vide *Diabolaria*.

9. **DIVOLARES**, *διβολοι*. Gloss. Lat. Græc. Lege *Diabolares*, vel *Divolares*. B. in V. mutato, ut alibi sæpe. Similiter in sequenti voce pro.

10. **DIVOLTRES**, legendum est *Diabolares*. hoc est, Duorum obolorum, a Græco *διβολος*. Duo oboli. Hinc ridiculum emendato etymon Johannis de Janua, qui habet: *Divoltres, Vilissimæ meretricibus, quæ se suaque gratia numerum præbent, et dicuntur Divoltres, quasi Divolentes volentes, vel quasi pro numo volute.* Ad quæ Martinus: *Mira vox! Sed non tam homines accusandi, quam sæculi deploranda caligo.*

11. **DIVOLVERE**, *Evolvere*. Gall. *Dérouler*. Consuet. Norman. part. 1. cap. 17. ex Cod. reg. 4631: *Nec illud (viriscum seu inventum) debet minuire, vel Divolvere, vel reversare, dimovere, aperire, vel explicare, nisi prius a justiciario videatur.*

Ubi Gallicum habet: *Ne le doit appeticer, ne reverser, ne mouvoir.*

12. **DIVOMERAT**, *Aperuerat*. Gloss. Isidor. Corrige cum Grævio: *Dimoverat, Separaverat*. Papias: *Dimovere, Disjungere, dividere, deducere.* [Glossar. in cod. reg. 7644: *Divaricavit, Aperuit.*]

DIVONA, Fons Deorum, idiomate veterum Gallorum. Ausonius in Burdigala: *Divona Cellarum lingua fons addite divis.*

Hodie apud Cambros, *Diu Deum*, et *Vonan* fontem significare testatur Zuerius Boxhornius in Orig. Gallic. cap. 1.

13. **DIVORTIARE**, Diducere matrimonium, Gall. *Faire divorce*. Pluries occurrit apud Rymerus tom. 14. pag. 464. col. 1. et pag. 469. col. 1.

14. **DIVORTIONALE**, *Libellus divortii*. Amalthea.

DIVORTIRE, Divortium facere. Capit. Leonis IV PP. in Conc. Rom. ann. 833: *Si vir et uxor solummodo pro religioſa vita Divortire inter se consenserint, nullatenus sine conscientia episcopi fiat.* Epist. Petri Dem. tom. 10. Collect. Hist. Franc. pag. 493: *His tandem rex (Robertus) coactus angustiis, ad sanum consilium rediens, Divortit incestum, inique leg. le concubium.* Vide *Divortiare*.

15. **DIURETICUS**, *διουρητικός*, Urinalis. Cæl. Aurel. Tard. lib. 1. *Medicamina Diuretica*, Priscian. de Dieta cap. 9. *Tripsaca herba calida et Diuretica. Vina diuretica apud Palladium.*

16. **DIURIIUM**, *Solutio ventris unius diei*. Papias. Legendum *Diurnum*, Senecæ, Cibarium unius diei servo præstitum: *Diurna pitancia* in leg. 11. Cod. Theod. de Erog. milit. annon. (7, 4.) [Gloss. Leg. Diurnum et pone virgulam post ventris. Glossar. in cod. reg. 7644: *Diarrha, est jugis ventris curus sine vomitu. Diarrha, a cybo acilicet unius diei.*]

17. **DIURNALIS**, Vide *Diurnalis* 3.
 1. **DIURNALIS**, *ἡμερολόγιος*, in Gloss. Lat. Gr. [Diurnus, *Diurnale officium et nocturnale*, in Capitularibus lib. 6. cap. 171.]

2. **DIURNALIS**, *Diurnales* dicuntur Calcei quibus interdum utantur Monachi, qui *Calciamenta Diurna* appellantur in Capitulo Ludovici Pii Addit. 1. cap. 22. Usus antiqui Ordinis Cisterciensis cap. 84: *Quod et faciunt, quoties calciant se Diurnalibus consuete.* Adde cap. 108. Lanfrancus in Decretis pro Ordine S. Benedicti, cap. 1: *Antequam sonet signum ad apparatus Tertie, nullus calciet se Diurnalibus suis, exceptis iis, quibus extra claustrum cura obedientie injuncta est.* Consuetud. Floriacenses: *Post prandium omnes dormitorium ascendentes Diurnales calceos ponunt, et nocturnales induunt.* Ita Statuta antiqua Cartusiensis 2. part. cap. 16. § 2. et alibi. Eadem notione usurpant Udalricus lib. 1. Consuetud. Cluniac. cap. 12. 40. lib. 3. cap. 27. Chron. S. Trudor. lib. 13. pag. 510. Vide *Nocturnales*.

3. **DIURNALIS**, Idem quod *Jugerum nostris, journal*, quantum terræ bos per diem arare potest. [Papias MS. Bituric.: *Decem juga vinearum, decem jugera, vel decem Diurnales.* Charta Hedeni Ducis ann. 704. pro S. Willitrodo Episcopo, apud Marten. Collect. Ampliss. tom. 1. col. 13. *Donamus tibi tres casatas... et centum Diurnales, id est, jugera de terra arateria.* Charta anni 1223. ex Archivo Ville nove: *Ego Silvester de Reçajo tradidi Monachis Ville nove duos Diurnales pratorum in valle mea tenendos.*] Acta Murensis Monasterii pag. 40. *Sunt*

ergo in vico 18. mansi, et 19. Diurnales. In Egga dimidius mansus, et 22. Diurnales. Ad Hasle 4. *Diurnales et dimidius, etc.* Eadem Acta pag. 45. *Rustici vero qui habent Diurnales 20. et duo sunt, alii servientes, alii censum dantes.* Ubi *Diurnales servientes* sunt, quorum possessores certum servitium dominis debent, ut arare, metere, fenum secare, etc. Et pag. 47: *In curtem ordinata est, ubi sunt 14. Diurnales servientes, et 2. mansi, etc.* Mox: *In curtem composita est, ubi habentur 12. Diurnales 6. in villa, et 6. ad Turmudon, et 1. mansus.* [Iste loco: *Pratum, quod computatum est per 7. Diurnales.* Occurrit in his Actis priores pag. 42. 49. 50. 51. 55. Tabularium Prioratus Domina in Belfinatu fol. 21. *Duos videlicet Diurnales de terra, etc.* Tabularium S. Remigii Remensis. Arat annis singulis *Diurnale unum.* Chron. Andrense pag. 358. *Duo Diurnalia terræ dedit, etc.* [Chronicon Bonæ Spei: Anno M^o C^o LXXX. emit. *Diurnalia, LXVI. virgas terræ.* Et pag. 386. *Bonarum, et v. Diurnalia, LXXXIV. virgas circiter terræ.*] Vide *Dies*.

DIURNARE, Diem exigere, morari, nostris *Sejourner*. Adelbodus de Gestis S. Henrici Imp. pag. 446: *Ibi in die Palmatum, qua oportuit celebritate, suos Diurnare fecit.* [Pertz. tom. 4. Script. pag. 691. lin. 38. Adde pag. 684. lin. 39.] *Diurnare* dixit Gellius de Q. Claudio vetere historico: *Neque optimum quempiam inter nos sinunt Diurnare; hoc est diu durare seu vivere.*

DIURNARI, qui *diurna* conscribebant, efficiebant, et quod dietum fiebat, vel diceretur, in Diaria describebant. Junguntur illi cum *Subscribendaris*, Logographis, Censualibus, in Lege 8. Cod. Theod. de Cohortalib. (8, 4.) *Diurna pitancia*, in l. 11. eod. Cod. de Erog. milit. annon. (7, 4.) quibus, quid per singulos dies erogandum esset, continebatur. Vide *Jornarium*.

DIURNIUM, *ἡμερολόγιον*. Gloss. Gr. Lat. [Idem est quod *Juvenali* et *Serpeca-Diurnum*, Liber continens acta dierum singulorum. Suppl. Antiquarii: *Diurnum, ἡμερολόγιον, Calendarium.*]

4. **DIURNUM**, vel *Diurnus*, Idem quod *Diurnalis* 3. Chronicon B. M. Bonæ Spei pag. 5: *Pro uno Diurno prati juxta Joannis pratum.*

5. **DIURNUS**, ut *Diurnalis* 3. idem quod *Jugerum*. Charta ann. 1088. in Tabul. S. Petri Carnot.: *Ultra hos sex Diurni, de quibus totam decimam; ad dexteram partem horum, xij. Diurni, ex quibus totam, ultra viam Bobbecii quatuor Diurni, ex quibus totam.* Vide *Diurnum*.

6. **DIUTELLUM**, Chartul. eccl. Glasguens. ex Cod. reg. 5540. fol. 68. r.: *Terra de Serrugges pro finidia carucata terræ per has divisas, scilicet a Diutello de Westerdene de sursum Hameldunum usque ad aquam Line, et de sursum Westerdene per transversum usque ad sursum Diutelli Gillemmeodene.* Nisi leg. sit *Diutellum*. Vide supra *Dentellus* et *Dentillum*.

DIUTINARE, Perseverare, in veteri Lectionario Asturicensi, ubi de S. Domitico Calceatensi.

DIUTURNA, Modus agri, qui alias *Jornale* et *Dies*, etc. Tabularium Monasterii S. Andreae Viennensis: *Concedimus tres coratas dominicas nostras, et in sponsalio Consecrationis Ecclesie unum curtillum ante januas positum, et tres Diuturnas de terra, et vernietum in dextra et sinistra parte positum ad modificationem domorum habitantium in servitio præ-*

dicte Ecclesie. Alibi: Similiter concedimus sponsalium ipsius Ecclesie duas Diurnas telluris, etc.

† **DIUTURNALITER**, Diu, in Actis SS. Julii tom. 2. pag. 681. de S. Anatolia.

DIUTURNIUM, *πολυβόιον*, in Gloss. Græc. Lat. MS. Editum Diuturnum habet. Notum autem Græcis *πολυβόιον* esse vitæ diuturnioris adprecationem. Vide *Polybionum*.

DIUTURNUS, Usu diuturno peritus. Ammianus l. 16. *Dux diuturnus* dicitur, quem lib. 30. *Usu Castrensis negotii diuturno firmatum*. Et lib. 23. *Sacerdotem ceteris diuturniorem, seniore* vocat.

† **DIWHOART**, Species corvata apud veteres Armenicos. Tabularium Rothom. *Venditimus... sine censu, sine venia, et sine opere et discipulo, vel Diwhoart, et sine ulla re ulli homini*. Vide *Discipulo*.

DIVUS. [Lexicon vet. apud Turnebum Adversar. l. 28. cap. 6. *Divus, Imperator, qui post mortem Deus habetur*.] Joan. Sarisburiensis l. 3. Polierat. cap. 10. *Facti sunt ergo Divi indigetes, aut, ut alii placet, Heroes, quos nec etiam humana sorte dignos Romanorum perfidia reputavit. Tractum est hinc nomen, quo Principes virtutum titulis et vera fidei luce præsignes se Divos audeant, nedum gaudeant appellari, veteri quidem consuetudine etiam in vitio, et adversus fidem Catholicam obviante. Vide, qua in hanc sententiam collegit Joannes Fitesacus lib. de Idololatria politica cap. 1. pag. 9. 10. neque enim hisce licet immorari.*

◦ **DIVUS MINISTERIALIS**, apud Ant. Matth. de Nobilitate, de principibus edit. Amstel. ann. 1686. is appellatur, qui alienigenis ecclesie servitio addictus erat. Vide *Sanctuarium*.

◦ **DIXENERIUS**, Decanus, decurio. *Decander*, in Lit. ann. 1368. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 186. *Monstra facte apud Chassagniam ann. 1511. Franciscus Charbonerum Dixenerius habet unum generarium; injunctum est quod habeat unum braguardum. Nostris Disel, vulgatus Dixear, Frumentarium fuscum denarius. Lit. remiss. ann. 1150. in Reg. 176. Chartoph. reg. ch. 77. *Le suppliant prist unq autre Disel, et lors icellui Mortaigne d'une forche ferree qui avoit frappe unq cop sus ledit suppliant qui chey sur ledit Disel de ble*. Vide *Dizenus*.*

◦ **DIZENUS**, Decanus vel Decurio. Miracula S. Bernardi Menthonensis, Julii tom. 2. pag. 1088. *Huc symbolam suam Pennina quoque regionis Primores quos Dizenos vocant, conferunt*.

◦ **DIZIMÆ**, Decimæ, pars decima, Hisp. *Diesmo*. Testam. Alph. III. reg. ann. 1271. tom. 1. Probat. Hist. geneal. domus reg. Portug. pag. 76. *Obligo omnes redditus... et Dizinias omnes, tam maris quam terra*.

◦ **DLIDALT**, Species vestis, apud Stephanotium Fragment. Hist. tom. 8. fol. 247. *Laxo etiam tunicam meam viridam et unam Dlidalt et duas camisas*. [Leg. *Blidalt* et vide *Bliandus*.]

◦ **DOA**, Fossa, Gall. *Douve*. Tabularium S. Sergii Andegav. *Ex transverso autem a Doa castelli usque ad alteram vineam, que est ultra vetus terrarium*. Vide *Doga* 1.

◦ Alias *Doe*. Charta ann. 1284. in Reg. 66. Chartoph. reg. ch. 1263. *Concessi triginta quinque pedes in amplum de Doa seu fossato, ad faciem muro predicto... ad faciendum et construendum in dicta Doa viridarium*. Alia ann. 1346. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 304. r.

◦ Alias *Doe*. Charta ann. 1284. in Reg. 66. Chartoph. reg. ch. 1263. *Concessi triginta quinque pedes in amplum de Doa seu fossato, ad faciem muro predicto... ad faciendum et construendum in dicta Doa viridarium*. Alia ann. 1346. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 304. r.

◦ Alias *Doe*. Charta ann. 1284. in Reg. 66. Chartoph. reg. ch. 1263. *Concessi triginta quinque pedes in amplum de Doa seu fossato, ad faciem muro predicto... ad faciendum et construendum in dicta Doa viridarium*. Alia ann. 1346. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 304. r.

◦ Alias *Doe*. Charta ann. 1284. in Reg. 66. Chartoph. reg. ch. 1263. *Concessi triginta quinque pedes in amplum de Doa seu fossato, ad faciem muro predicto... ad faciendum et construendum in dicta Doa viridarium*. Alia ann. 1346. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 304. r.

◦ Alias *Doe*. Charta ann. 1284. in Reg. 66. Chartoph. reg. ch. 1263. *Concessi triginta quinque pedes in amplum de Doa seu fossato, ad faciem muro predicto... ad faciendum et construendum in dicta Doa viridarium*. Alia ann. 1346. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 304. r.

col. 2. *Sommes tenus à soutenir les Doez deadiz moulins à nos propres couz et despens à toujours*. Ibid. ad ann. 1310. fol. 387. v. col. 2. *Jean de Goyet 18. deniers de sa Doe*.

◦ Nostris etiam *Dove* et *Douhe*. Charta Jo. de Castell. comit. Bles. ann. 1255. *Nullus alius ab ipsis poterat aliquid facere vel immutare in dicto fossato nec Doves fossati*. Lit. remiss. ann. 1375. in Reg. 107. ch. 321. *Iceillui varlet s'enfouy es Douhes du fort de Nalliers, qui est sur le chemin en venant du port de Sables à Fontenay le Comte*. Alia ann. 1379. in Reg. 116. ch. 113. *Iceillui Girart porta ledit Jannot sur une Dove d'un fossé, pour veoir se il le leveroit*. Rursum alia ann. 1387. in Reg. 152. ch. 57. *Il ne le cuidoit point avoir feru, pour ce que le pie lui foilli, sur la Dove d'un fossé*. Quibus ultimis locis intelligenda fossa margo seu terra ex fossato circumjecta. Le Roman de la guerre de Troyes MS.

◦ *Devant les Doves des fosses Estoit li tornio, aresteez*.

Ibidem: *Es Doves chient des fosses, Ançois qu'en fust li tierz entrez*.

Vide infra *Douva*.

◦ **DOA**, Asser. quo dolium compingitur, Ital. *Doga*, Gall. *Douve*. Stat. dactiar. Ripen. cap. 12. fol. 5. v. *De qualibet libra estimationis quarantilibet Dourum, pro faciundo tinas ab oleo, pro intrata denarii octo*. Vide infra *Doela*.

◦ **DOAGERIA**, Gallice *Douairiere*, Mulier vidua cui usufructus certæ partis bonorum mariti concessus est, apud Rymernum tom. 13. pag. 135. col. 1. *Maria præfati potentissimi Regis Angliæ soror et Francia Doageria in præsentibus habet et possidet, in omni casu et eventu, sive Delphinus ad Regem (regnum) pervenerit sive non; et de eodem Doario sive donatione propter nuptias adeo certam et securam reddet et assecurabit, sicut præfata domina Anna olim, seu do una Maria hodie Doageria, vel aliqua Regina Francia de Doario sive donatione propter nuptias unquam certa et securam seu assecurata fuit, aut assecurari debuerit: quod quidem Doarium, etc.* Vide ejusd. tom. pag. 70. col. 1.

◦ Alias *Douagiere*. Charta ann. 1388. Reg. 135. Chartoph. reg. ch. 103. *Après la mort desquels (enfants) Marie de Montceaur, femme dudit Hebert, comme Doagiere a joy et use par longtems de laditte terre*.

◦ **DOALIUM**, Donatio propter nuptias, Gallis *Douaire*. Charta Aymari de Pietavia in uxorem ducturi Alixentem ann. 1268. apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. pag. 286. *Et donationem seu constitutionem dotalicium seu Doalii, necnon promissiones et conventiones prædictas vobiscum habitas, vobis et vestris successoribus et ipsi Alixent perficiet et inviolabiliter conservabit*.

◦ Alias *Doale*. Libert. villæ d'Aigueperse ann. 1374. in Reg. 138. Chartoph. reg. ch. 390. *Item que se homs d'Aigueperse, qui ait femme ou enfens, estoit ataint vers nous pour cas de crime, la femme ne doit perdre sa chancelle ne son Doale*. *Doer*, pro *Douer*, dotem assignare, in Vita J. C. MS.

◦ *De vingt castiaus le Doaire, etc.*

◦ *Endoairer*, eodem significato, in Contract. matrim. ann. 1340. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 1410. et *Endouer*,

in Testam. Franc. ducis Brit. ann. 1449. ex Bibl. reg.

† **DOAMEN**, f. Doli lamina, Gall. *Douve*. Inventarium ann. 1342. ex Archiv. S. Victoris Massil. armar. Din. n. 38. *Item unum embunum, item Doamen unius tasi de frayse; hoc est, si bene interpretor, lamina fraxinea ad unum dolum faciendum*. Vide *Doga* 3.

DOANA, et **DUANA**, Aedes, in quibus fiscales redditus, vectigalia, portoria, et cætera id genus tributa pro mercibus, et mercium transvectione inferuntur. Hugo Falcandus in Histor. de calamitate Sicil. pag. 661. *Multi quoque Saracenorum, qui vel in apothecis suis mercibus vendendis præerant, vel in Duanis fiscales redditus colligebant, etc.* Gesta Innocentii III. PP. pag. 18. *Instituabat justitarios et camerarios... vendebat et pignorat Doanas, et bajulationes accipiebat, etc.* Vide Chron. Richardi de S. Germano ann. 1221. [Chron. Parmense ann. 1277.] Constit. Sicil. lib. 1. tit. 36. Bonif. Constant. in Sicul. pag. 188. 189. Olerie. Raynald. ann. 1285. n. 39. etc.

Vocem effictam a telonio Lugduni Gallorum, cui id nominis, atque inde translata in Italiani censet Spelmanus. Alia *Doen*, Britanno-Armorico, *Portare*, ferre, quod in hunc locum merces omnes deferantur, dictam *Doanam* opinantur. Sed potior videtur sententia, a Saracenis accessendum etymon: nam auctor est Vincentius Belva. lib. 31. cap. 145. *Doanana* appellari Sultano- rum Palatium, ubi scilicet eorum thesauri asservabantur. In *Doanana*, id est, in domum Soldani eum ducentes. Erit igitur *Doana*, Saracenis, quod nostris *Camera*, cubiculum. Neque inferior videtur eorum opinio, qui ab Arabico *Diran* seu *Diwan* Prætorium, hocque ab Hebræo *Down*, Judicavit, derivant, quod in *Doana* soleat de mercimoniis judicari. Vide Sebast. de Co- barruvias in voce *Aduana*, Menagium, et Ferrarium in Orig. Italic. [neon prorem, scilicet Menagium in Callis] [Murator. Antiq. Ital. tom. 2. col. 525. c.]

DOGHANA, Eadem rotione, apud Ughellum tom. 7. pag. 304. *Dogana*, Boecacio.

◦ **DOHANA**, in Chronico Sicilie apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 36. et supra in voce *Labella*.

◦ **DOHANARI**, *Dohana* tributa solvere. Constitut. Sicilie lib. 1. tit. 89. de officio Magistrorum fundicorum: *Fundicare seu Dohanare compellantur: qui in novis institutis fundicari seu Dohanari mandaverunt*.

◦ **DOANERIUS**, qui *Doana* vectigalia ac tributa exigit, vel recipit, apud Ughellum tom. 8. pag. 879.

◦ **DOHANARIUS**, in Partisanus *Dohanerius*, apud Muratorium tom. 8. col. 493. R. et *Dovanerius*, apud Baluz. Miscell. tom. 6. pag. 277.

◦ **DOARE**, *Doaire*, Reg. Olim. Parlam. Par. tom. 1. pag. 235. *Doaverunt insinuat dictam Helloydin*.

◦ **DOARIA**, Gall. *Douaire*, Donatio propter nuptias. Instrum. n. matrimoniale anni 1273. Histor. Dalphin. tom. 1. pag. 138. col. 2. *Humbertus dominus de Turre consentiente R. Patre Dom. Guill. Episcopo Claromontensi fratre ejus, dedit, concessit et donavit eidem Annæ, nomine dotalicium seu Doarie ad vitam ipsius Annæ, ad bonum usum et consuetudinem Burgundie, medietatem totius terre baronie seu baroniarum de Turre, etc.* Vide *Dos* et *Dotarium*.

* 1 **DOARIUM**, ut *Doaria*, in Contractu matrimonii Domini Anne de Turre ann. 1445 apud Baluzium Hist. Arvern. tom. 2. pag. 75. Occurrit etiam apud Rymerum tom. 10. pag. 244. col. 2. tom. 13. pag. 179. col. 2. et alibi non semel. Vide *Doageria*.

* A dote tamen et a donatione propter nuptias, *Doarium* distingui videtur in Charta ann. 1286. ex Chartul. ad. S. germ. Prat. fol. 72. r. col. 1. *Promiserunt dicti venditores, quod contra venditionem et quitationem hujusmodi jure hereditario, ratione dotis, Dotrii, conquestus, donationis propter nuptias, aut aliquo alio jure, per se vel per alium, non venient in futurum. Nisi hac redundanter et humiliter dicta existimes. Vide Argentr. in Consuet. Br. t. ubi de matrim.*

* 2 **DOARIUM**, Donatio a fundatore facta Ecclesiae recens edificatae. Vide *Dos Ecclesiae*.

* **DOAYRIUM**, Idem quod *Doarium* 1. Donatio anni 1318. in Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 178. col. 1. *Occasio donationis propter nuptias, vel causa dotis augmentantis seu causa Doayri ipsius domine Beatrix.*

* **DOBIO**, f. Mappula, mantillo, Gall. *Serviette. De mappis et Dobionibus*, in Stat. Placent. lib. 6. fol. 80. vs. Vide infra *Doulierium*.

* 1 **DOBLA**, Mensura liquidorum. Vide *Duplarium* 1.

* 2 **DOBLA**, vox Hispanica, Nummus aureus. Hist. Sicul. Bonincont. part. 3. apud Lamium in Doble. Erudit. pag. 3. *Hic (Henricus Alph. reg. Hisp. frater) quum accepisset Carolum sua liberalitate esse alieno oppressione, quadraginta milia aurei Doblis (sic enim id monete genus in Africa adpellabatur) ei mutuo dedit. Vide infra *Doblis*. (S. Rosa de Viterbo Elucidarij tom. 1. pag. 382. voce *Dobra*.)*

* 3 **DOBLA**, ut supra *Doa* 1. Fossa, f. pro *Dova*. Lat. ann. 1351. tom. 2. Ordin. reg. Franc. pag. 480. art. 17. *Quod dicti consules, cum suis consiliariis habeant potestatem cognoscendi de viis publicis et sinibus reparandis, de clevis (in Reg. clevis, pro cloacia) Doblis, etc.*

* **DOBLAR**, vox Hispanica, in Regula Toribii Archiep. Lima, inter Concil. Hisp. tom. 4. pag. 664. col. 1. *Cum inchoantur Vesperae defunctorum in die omnium Sanctorum, debet statim incipere duplex sonitus campanarum, quod vulgo vocant *Doblar*, et durare usque ad horam octavam noctis. Vide *Doble*.*

* **DOBLARE**, Gall. *Doubler*, Duplicare. Chartular. S. Martialis Lemovic. *In octava Pasche tria Responsoria *Doblare* cepimus.*

* *Doubler*, alia notione, nempe pro Humi sternere, in Lit. remiss. ann. 1436. ex Reg. 181. Chartoph. reg. ch. 207. *Jehan Barthe print le suppliant par le colet et le Doubla sous la table.*

* **DOBLE**, Idem quod *Doblar*. Regula Toribii Archiep. Lima. *In funere Praelati et Prebendariorum... fit sollemnis crepitus campanarum vulgo *Doble*.*

* 1. **DOBLERIUS**, Crumena, sacculus, vel, Gallis *Doublier*. Lamborch. lib. Sentent. Inquisit. Tolos. pag. 102. *Custodivit quemdam *Doblerium* dicti haeretici, in quo erat unus liber et aliqua alia res. Ibid. pag. 153. Scambiarit sibi pecuniam et portavit sibi *Doblerium* de Tholosa usque Avenionem, ubi reddidit sibi. Vide *Duplarium* 2.*

* Nostris alias *Doubler*. Lat. remiss. ann. 1407. in Reg. 161. Chartoph. reg. ch. 266. *Auquel mestoiere icellin Guil-*

*laume bailla unes besaces, appellées *Doubler*; ouquel *Doubler* avoit trois aulnes de toile de lin.*

* 2 **DOBLERIUS**, Duplex, Gall. *Double*, Ital. *Doblo. Festa simplici sive *Dobleria*, in Ordin. Ms. S. Petri Aurea-vallis. Vide *Duplarium* 4.*

* **DOBLETA**, Crustulum, Gall. *Oublie*. Usus Culture Genoman. *Ad comam habeant nebulas, *Dobletas*. Vide *Nebula* 2 et *Oblata*.*

* 1 **DOBLETOS**, Tunica vel pallii species, nostras *Doublet*. Lat. official. Sen. n. ann. 1225. in Reg. 82. Chartoph. reg. ch. 22. *Item viginti quatuor pecce cap...*

* *Doublet* seu *Dobletorum* de sirico et lino ad usum mulieris Comput. Steph. de Font. argent. reg. *Pour un fin drap d'or de Damas et un fin canocas d'outremer, delivre a mons. le connestable de France et au maréchal de Clermont, par cédule du roy donnée a Paris le 18. jour de Fevrier 1352. rendue a court, pour faire deux *Doublets*. Lat. remiss. ann. 1375. in Reg. 107. ch. 238. *Un treillis neuf a entoyer un lit, une piece de toile, un *Doublet* de nuit, et Tailleurs et couturiers de robes et de *Doubles*, in Lit. ann. 1396. tom. 8. Ordin. reg. Franc. pag. 549. *Doublet* eodem sensu, in Lit. remiss. ann. 1397. ex Reg. 133. ch. 28. *Letelle suppliant prius... trois penes, que on nomme *Dobliers* ou pais (Lannois). Testam. ann. 1448. ex Chartul. 21. Corb. fol. 277. *Item a Dame Johanne Cleuelle, femme Hue Aquiche, un *Doublier* de xij. aunes, et un *g* a Mariette sa sœur. Vide infra *Dobletarius* Est et *Doublet*, ritis genus, in Stat. ann. 1337. ex Reg. 65. ch. 69. *Item nous defendons le *Doublet*, se ele n'est au moule d'un Paris. *Doublet*, editum tom. 2. carum. Ordin. reg. Franc. pag. 12. art. 21.*****

* 2. **DOBLETUS**, Ital. *Dobletto*, Tela Franciscana species, ex lino et gossipio contexta. Convent. Saona ann. 1526. *Item pro quolibet sabbata... *Dobletorum*, etc.*

* 3. **DOBLETUS**, Adulterina gemma a crystallo colorata, Gall. *Doblet*. Charta ann. 1345. ex Tabul. S. Viet. Massil. *Robertus episcopus Massiliensis recognoscit se recepisse ab executore testamenti supradicti dom. Johannis, quondam episcopi, unum annulum pontificalem de argento deaurato, in quo sunt quinque *Dobletii* et quatuor perle. Vide infra *Doubletus*.*

* **DOBLIS**, Nummus aureus. Hisp. *Dobla*, Gall. *Doubleton*. Charta ann. 1343. *Tres *Dobles* auri antiquos et primi ponderis, et quindecim angulos secundi ponderis, et duos duplices auri antiquos boni et recti ponderis. Vide *Dobla* 2 et *Duplex*.*

* **DOBLO**, Duplio, Ital. *Dobla* vel *Dobbra*, Hisp. *Doblon*, Gall. *Pistole*. Acta SS. Junii tom. 4. pag. 883. de B. Aloysio Gonzaga: *Genia venerandus fletu Dur, acceptoque auro *Doblone* (ita vocant Itali) e crumena aurea, quam ei Joannus Petrus Maria Gonzaga, Eques Redemptoris, porrigebat, ipsum obtulit in disco ad hoc ita preparato.*

* **DOBLOS**, vox vulgaris, ut et *Doblise*, Candela species, f. quod bilychnis, sic dicta. Comput. ann. 1337. inter Probat. tom. 2. Hist. Nova pag. 183. col. 1. *Soluit pro xiiij. libris de *Doblos* et candilis cereis etc.* Atlas ann. 1462. ibid. pag. 251. col. 1. *Pro sex libris candelarum, rotatis *Doblous*, etc. Pro octo libris de *Doblises* ceree, etc. in Comput. ann. 1412. tom. 3. ejusd. Hist. pag. 205. col. 2. Vide infra *Duplo* 2.*

* **DOBMA**, [Legitur ap. Ms. 309. Bibl.

Vatic. f. 16. • In feria dicta Silvestri *Dobmate* quarta. • Forsan hebdomade legendum est.]

* **DOCARE**, ab Italico *Docciare*, Insupergerere. Lat. remiss. ann. 1361. in Reg. 91. Chartoph. reg. ch. 234. *Comedit ceparium seu cepas in oleo *Docatas*. Nisi leg. forte sit *Decoctas*. *Docet*, pro Fasciculo, ut videtur, in alijs Lit. ann. 1400. ex Reg. 155. ch. 192. *Et en icelle cave prist deuz cent et demi de nuf, un *Docet* de cur... et vendi ledit *Docet* viij. solz. Une eschine *Doceresse* assise au bout du pont neuf aveques le premier pille, in Lit. ann. 1286. ex Reg. 130. ch. 158.**

* **DOCARIUM**, ut videtur, a Graeco *δοκία*, Frabs, lignum, Gallis *Poutre*, Solive, Bois de charpente. Agnelli lib. Pontil. apud Muratorium tom. 2. pag. 182. col. 1. *Omnia *Docaria* et subtegulata, et omnia ligna abiegnia, et que necessaria erant, Ravennenses cives volentes in angaria... cementariique ordinabant trabes super parietes, et perfecta sunt omnia.*

* **DOCATUS**, pro *Ducatus*, Gall. *Duché*. Occurrit in Charta Caroli Magni, apud Doubletum Hist. San-Dionys. pag. 715.

* **DOCCIA**, vox Italica, Canalis, tuus, Gall. *Canal*, Tuiav. Hugo de Prato Serm. 68. apud Martinum in Lexico: *Si quoddam Canale aquae velocissime currentis deorsum, ut *Doccia* molendini percuteret in murum, manifestum est, quod undique redundaret et dispergeretur: sic erit in gloria anima ad corpus. Vide *Duculus*.*

* **DOCCIO**, Doctrina, *δοκία*, Codex Sangerm. *Doctrina*, doctus, in Castigat. ad utrumque Glossar. Vide *Doctio*.

* **DOCE**, Cedo, *δοκίον*, ex eodem Cod. ibid.

* **DOCELLUM** quoddam in pago Rutenico super rivulum Dordunum, cujus vocabulum est *Concas*, in Praecepto Ludovici Pii ann. 819. apud Baluz. tom. 2. Capitul. col. 1417. *Legit *Locellum* ut in Annual. Benedic. tom. 2. pag. 401.*

* **DOCENTER**, Virgil. Grammat. pag. 71. *Dicimus enim *Docenter*, sapienter, instanter, perseveranter. Hanc vocem Barthius in Advers. pag. 1579. e codice reponere jubet apud Martian. Capell. lib. 4. § 423. vers. 5. ubi vulgo legitur *Docenter*.*

* **DOCENUS**, Assis Francicus duodecim constans denariis, Gallice *Doucaim*. Testamentum S. Aredii Abb. Aitampensis, apud Stephanot. Fragm. Histor. MSS. tom. 1. *Maimacum domum nostram... *Monachi* nostri Altanenses habeant cum riancipis, qui quaternos aripennos vineam *Monachis* colant: uxores vero eorum *Docenos* argenteos singulis annis *Monachis* Altanensibus persolvant.*

* **DOCERE**, Ostendere. Acta B. Petri Arbues, tom. 5. Sept. pag. 736. col. 1. *Ex illo (sanguine) dictus *papyrus* fuit unctus, et illum publice *Docui*, testibus infra scriptis.*

* **DOCERE**, Concionem habere ad populum in ecclesia. *Doctor*, Concionator. Vide Glossar. ineq. Graecit. voce *δοκίον*, col. 304. et Append. col. 58.

* **DOCESIS**, Vana opinio a Gr. *δοκίον*. *Docesim* aut phantasiam, ap. Mar. Mercat. pag. 178. 232.

* **DOCHA**, i. Cupio, in Glossar. Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. reg. 4120. Ubi leg. forte *Cupa*. Vide *Doga* 2.

* **DOCHA**, Vide *Doga*.

* **DOCHION** quidam ordeum vocant. Glossar. medic. Simon. Januens. ex Cod. reg. 6359.

* **DOCIBILIS** *δοκίμος*, in Gloss. Graec. Lat. Gloss. Lat. Graec. *Docibilis*, *δοκίμος*.

δοκός, ἐμαθή, Docibilitas, δόξα, δόξα.
Glossa S. Benedicti cap. de Morib. Docibilis, ἐμαθή. Indocibilis, ἀμαθή. Ugitio et Joan. de Janua: Docibilis et Docilis differunt: nam Docilis est Discipulus, qui facile docetur: Docibilis vero qui facile discitur. Mox ait, promiscue usurpari, ut apud Joannem cap. 6: Erunt omnes Docibiles Dei, i. e. dociles. Græc. δόξα τοῦ Θεοῦ. Et 2. ad Timoth. Ad omnia Docilem, patientem. Gr. δόξα κτίζω. Amalarius l. b. 1. de Eccl. Offic. cap. 35: Non erit Responsorius, quia nemini ibi predicabitur, sed erunt omnes Docibiles Dei. Stephanus Eddius in Vita S. Wilfridi cap. 9: Prudentem, non violentum, Docilem et bene docentem Sermone puro et aperto. Sugerius lib. de Administr. sua cap. 3: Cum etate Docibili adolescentia mea antiquas Armarii possessionum revoluerem chartas, Hincmarus Remensis Epist. 7. ex Labbeanis: Si ipse clericus criminis non est, et Docibilis est, quod etiam in Episcopo Canonex requirunt, etc. Infra: Si autem ipse clericus, cui per tanta tempora ipsam Ecclesiam in Follanabratio habere, et in ea laborare consensisti, non placet et per rationem, aut pro crimine, aut pro indocibilitate illum rejeceris, quem contra regulas sine mea licentia et sine libertate Canonica ordinasti, ostende, et alium inveniemus. Ubi Docibilis, est, uti dicimus, Capax; ut indocibilitas, incapacitas.

DOCIBILITAS. Alvarus in Vita S. Eulogii: Et hoc erat exercitium nobis melle suavius, favis jucundius, et in aure nos quotidie extendentes, multa inadibilia tentare in scripturis n. amatura Docibilitas egit. Infra: Quanta Docibilitas tam pretiosa munere inesset animæ, etc.

Vita S. Ciceri tom. 1. Aug. pag. 690. col. 1: Docibilitas evangelica, qua quisque Christi discipulus nuncupatur, etc.

DOCILLUS, Clepsydra. Vide Duriculus.

DOCIMEN, pro Dogmen, Dogma. Frigidogus in Vita S. Wilfridi, inter Acta SS. Benedict. sæc. 4. part. 1. pag. 725.

Fistula rurestris cecinit prothronata cavis,
Callosas cani Melior velut excola sannas,
Ecnervi trutinans exotica Docimena plectro.

Mabilionius legit Dogmen in Onomast. ad calcem.

DOCRUM. Charta Gennaldi Episcopi Astoricensis aera 833. apud Antonium de Yeper, tom. 4. Chron. Ordin. S. Benedicti pag. 418. Ceteros libros tam divinos, id est Bibliothecam totam, Moralia, Job, Pentateuchum, cujus historia Ruth, liber unus; sive etiam et specialiter, Doctrinam, id est, Vitas patrum, item Moralium, Ezechielem, Prosperum genera officiorum, Ethimologiarum, catha Johannis, libros Trinitatis, libros Apringi, Epistolæ Hieronymi, item Etymologiarum, Glossematium, liber Comitis, (leg. Comitum) liber regularium, virorum illustrium, etc. Legendum forte Geronticum: nam Vitæ Patrum sic inscribuntur.

DOCTICANUS, Papiæ, Qui docte canit. Martianus Capella lib. 2. in Clio Musa Docticanus sollers ludere sensibus. Hugo Etherianus in Epistola ad Aimericum Antiochenum Patriarcham ann. 1170. Inter Anecd. Marten. tom. 1. col. 479. Dum in supernarum rerum cognitione versor Constantinopoli, Docticanæ investigationi vestre misi, etc.

DOCTICULUS, diminut. a Doctus, in Bodonis Chron. Clusin. apud Leibnitium Scriptor. Brunsvic. tom. 2. pag. 361.

DOCTIFICUS. [Doctos faciens. Capell.

1. initio. Virgo armata, decens rerum sapientia, Pallas, Ingenium mundi, prudentia sacra Tonantis, Ardor Doctificus, etc.]

DOCTILOQUAX, Loquens docte. Littera Doctiloquax, apud Dracontium lib. 2.

DOCTILOGUS, Gesta episcop. Viridunens. ap. Pertz. Script. tom. 4. pag. 42. Doctilogum flumen salientii fonte refundis.

DOCTILOQUIUM, Doctum eloquium, Ugitioni.

DOCTIO, δόξα, Doctrina. Gloss. Lat. Græc. Sangerman. MSS.

DOCTISONUS, ut Docticanus. Arator in Act. 17. de S. Paulo: Quem turba profari Doctisonis mirata modis. Doctisonæ artes, apud Sidonium cap. 15.

DOCTITAT, Frequenter docet. Gloss. Isidori.

DOCTOR, Dignitas in Clero et Ecclesia, cui ex officio incumbit docere plebem. Passio SS. Perpetuæ et Felicitatis. Vidimus ante fores Optatum Episcopum ad dexteram, et Aspasium Presbyterum Doctorem ad sinistram. Cyprian. Epist. 21. Doctoris Audientium, seu Catechumenorum, meminit. Vide Notas nostras ad Cinnamum pag. 461.

Pro Episcopo sumitur in Capitularibus Regum nostrorum lib. 6. cap. 357. Criminationes adversus Doctorem nemo suscipiat, nemo audiat; quia indignum est ut hi qui Throni Dei vocantur, aliqua notione turbentur. Episcopum hic intelligendum esse patet ex ejusd. lib. cap. 104. ubi: Nullis vita Prasulum turbetur excessibus: quia valde indignum est, ut qui Throni Dei vocantur, aliqua notione turbentur aut inique tractentur; ut ex capite 156. libri 7. Si quis Episcoporum accusatur, ad summos Primates causam deferat accusator, cui adientius discutiant, si causa pietatis hoc fiat necne. Quod si aliquis invidia actum fuerit, nullo modo tale recipiatur negotium: quoniam inconveniens est, ut hi qui Throni Dei vocantur, et immobiles esse debent, pravorum accusationibus moveantur vel perturbentur. Ibid. cap. 323: Accusationes adversus Doctorem nemo suscipiat, quia non potest humano condemnari examine, quem Deus suo reservavit iudicio. Et cap. 57. Interiorum ordinum culpa ad nullos magis referenda sunt quam ad desides negligentesque Doctores. Vide ejusdem libri cap. 41.

DOCTOR, Auctor. Vetus Placitum ann. 1071 apud Ughellum tom. 1. pag. 505: Tunc supradictus Imperator interrogavit supradictum iudicem, quis exinde fuisse set lex? Tunc dicit supradictus iudex, Domine, interrogate eam, ubi est suum Doctorem, vel si habet testimonium. Tunc interrogavit ea supradictus Imperator, si habuisset Doctorem, vel testimonium. Tunc dicit supradicta Albasia: Non possum hic habere Doctorem neque testimonium, quia illi volent regere in vestram presentiam. Vide Auctor.

DOCTOR, Abbas, in Annal. Benedict. lib. 37. num. 198. ad ann. Christi 877.

DOCTORES LEGIS. Gloss. Gr. Lat. Νομοδιδάκτα, Legis Doctor. Gloss. Lat. Gr.: Juris Doctores, νομῶν τῶν νόμων. Lexicon. Græc. MS. Reg. Cod. 2062: Νομοδιδάκται, οἱ γράμματι: ἐπιπέδοι, ἀλλὰ γὰρ αὐτοῖς καὶ οἱ ἐγόμενοι νομοδοί. Ibid.: Νομῶν, ὁ τῶ νόμων ἀπόδοσις, ὁ τῶ νόμων ἐγγύτης. Adrevaldus lib. 1. de Miracul. S. Benedicti cap. 25. Quidam Wastinensis regionis Legis doctor, munere corruptus advenerat, verens, ne si duo inter

se decertarent, testis eorum reprobus inveniretur, iudicium protulit, etc. Paulc ante: Plurimi legum Magistri et iudices. Charta Pipini Majoris Domus apud Doubletum lib. 3. Hist. Sauton. pag. 692: Sicut proceres nostri, seu Comes Palatii nostri, vel reliqui Legis Doctores iudicaverunt. Fragmentum Historiam Aquitanicam: Miseratque in Marcillacum Robertum Leges Doctum, etc. Exstat in Tabulario Ecclesie Carnotensis Charta originalis Theobaldi Comitis Palatii, data 5. Idus Januar. Indict. 6. anno a Passione Domini 1083. quam præ cæteris subscribit Robertus Leges Doctus. Capitula Carlomanni tit. 2. cap. 9: Et Comes præcipiat suo Vicecomiti, suisque Centenariis, ac reliquis ministris Republicæ nec non francis hominibus, mundanæ legis documentis Eruditis, etc. Chronicon Lichfeldiensis Eccles. in Anglia: Anno Guillelmus regni sui 4. apud Londoniam consilio Baronum suorum fecit summoniri per universos Angliæ Comitatus, omnes nobiles, sapientes, et sua lege eruditos, ut eorum leges et consuetudines audiret. Eadem verba habentur initio Legum Edwardi Confessor. cap. 1. Domini legum, apud Ottonem de S. Blasio cap. 14. [Vide Savin. Histor. Jur. Roman. med. temp. tom. 1. cap. 6. § 186.]

DOCTOR IN SACRA PAGINA, Qui sacros Bibliorum libros interpretatur. In Instrumento anni 1423. ex Archiv. Monasterii de Bello-prato Rotomag. legimus Die Veneris sancta de mane ante merididm solet fieri, et est assuetum, quidam sermo solemnissimus seu prædicamentum sollempne per unum Doctorem in sacra pagina aut aliam personam sollempnem.

DOCTOR DOCTORUM, in Actis Capitularibus Ecclesie Lugdun. ann. 1341. fol. 37. v. et alibi non semel. Sed quæ hæc dignitas, fateor mihi incomptum.

[DOCTOR IN DECRETIS. s. Johannis Abbatis, Doctor Parisiensis in Decretis. (Cart. N. D. Paris. III. 174. an. 1315.)]

DOCTORARE, DOCTORARI, Doctoris gradum conferre vel adipisci. Dottorare Italis: Doctorifier, apud Christ. Pisan. in Hist. Caroli V. part. 3. cap. 70. Lequel (de patre suo loquitur) très aimé serviteur et clerc excellent, gradué et Doctorifié a Bouloungne la Grace en la science de médecine. Charta Caroli reg. Sicil. ann. 1288. ex Cod. reg. 4659: Ambo et eorum quilibet, ipsius cancellarii in ejusdem partibus Provincia absentia licentiant, licentiantur et etiam Doctorentur. Acta capit. eccl. Lugdun. Mss. ad ann. 1384. fol. 37. v. col. 1: In casu, in quo Petrus de Pollens, antequam alii essent de dicta militia provisi, licentiaretur, seu Doctoraretur, dictam militiam sibi conferant. Occurrit præterea apud Murator. tom. 20. Script. Pal. col. 332. in Stat. Vercell. lib. 3. pag. 61. v. etc. [Vide Histor. Archiep. Bremens. ap. Lappenberg. pag. 33. vers. 23.]

Artes statim didicit, et ut eas doceret
Magister effectus est, nemo qui doleret.
Dum legens in cathedra primum doctoraret
Præbenda transmissa est, etc.

DOCTORANDUS, Ad Doctoris gradum promovendus in Academicis. Bacchalarandi Doctorandique, apud Robertum Goulet in Compendio Jurium Universitatis Paris. fol. 14. v. Occurrit apud Leibnitium Scriptor. Brunsvic. pag. 826. et infra in voce Sufferratura.

DOCTOREUS, Ad doctorem pertinens, doctus. Annal. Placent. ad ann. 1464. apud Murator. tom. 20. Script. Ital. col. 916: Post magnas recitationes factas, post multas disputationes publice confec-

tas, sibi (Alberto Ripalta) erat facillimum publice his in die lectiones Doctores legere et cum gratia auditorum.

• **DOCTORIZARE**, Approbare. Annal. Victor. Mss. ad ann. 1215: *Libri etiam Sententiarum Petri Lombardi et Glossae super epistolas Pauli ab eodem Petro facta Doctorizati sunt, etiam que super Psalterium fecit. Sed fortassis leg. Auctoritati.*

• **DOCTORIZATIO**, Adeptio Doctoris gradus, in Statutis Academiæ Paris. n. 34 apud Acherium Spicil. tom. 6. pag. 384.

• **DOCTRINA**, Parochia, apud Indos Christianos. Plures occurrunt in Concilio Hisp. XVI. sæculi.

• **DOCTRINALE**, Titulus libri de Grammatica, quem metricè scripsit Alex. de Villa-Hel, qui, auctore Waddingho, vicebat ann. 1299. *Scribere clericulis parochialem doctrinalem.*

• **DOCTRINALES** PREDICI dicuntur in Concilio Hispan. XVI. sæculi, qui ministrant in Ecclesiis parochialibus. Vide *Doctrina*.

• **DOCTRINAMENTUM**, Documentum, præceptum Gall. *Precepte*, in Monastico Anglie tom. 1. pag. 11. col. 2. *Per Doctrinamentum B. Archangeli Gabrielis.*

• **DOCTRINARE**, Docere, instruere. Ebrardus Betun. in Graecismo cap. 11.

Sed quod in hoc opere volo Doctrinare minores.

Occurrit apud Balduinum lib. 1. Chron. Camerac. cap. 84. lib. 3. cap. 15. et in Actis SS. April. tom. 2. pag. 763.

• Italis *Doctrinare*, nostris *Doctriner* et *Doctriner*. Petrus de Font. in Cons. cap. 2. art. 1. *Tu qui te veus Doctriner, de droit, etc.* Unde *Doctrineur*, doctor, ibid. cap. 27. art. 2. *Les Apostles ki furent Doctrineur de toute la Chrestienté.* Lit. remiss. ann. 1403. in Reg. 161. Chartoph. reg. ch. 139. *Iceilui curé, qui devoit arder le bien et honneur de ses parroissiens et parroissiens, les enseigner et Doctriner dévotement, etc.* Vita J. C. Ms.

La pucele fu bien aprise,
Li sans espire l'ot escolée,
Et enseigné ot Doctrines.

• Sed et *Doctriner* dixerunt, pro Castigare, verberibus docere, admonere, Gall. *Châtier, corriger*. Lit. remiss. ann. 1380. in Reg. 118. ch. 99. *Iceilui Jehan, hantant et Doctrinant sa femme, si comme il appartenoit en tel cas.* Alia ann. 1424. in Reg. 172. ch. 671. *Iceilui abbé se efforça de prendre iceilui frere Thomas, et le faire pugnir et Doctriner, ainsi qu'il appartenoit faire.* Hinc *Doctrine*, pro *Châtiment*, castigatio, in Lit. remiss. ann. 1389. ex Reg. 135. ch. 237. *Iceilui lanois... prinst deux vergerons de saulx, et l'en batti son filz à nu par les fesses, par maniere de Doctrine et de chastoy.*

• **DOCTRINATIO**, Documentum, præceptum Ital. *Doctrinamento*. Epist. abb. S. Albani in Chron. Joan. Whethamst. pag. 431. *In tanto etiam duo vestra munuscula fuerunt nobis acceptiosa, de quantis illorum unum rogavit nos ad bonum, alterum vero instruit ad mores, et dei Doctrinationem Doctrinamentum, eodem sensu, in Serm. Rob. de Sainctieraux de morte S. Ludovici.*

Moult sont bel li enfant, Dex les croisse et ament,
Et dont bone froichance et bon Doctrinement.

• **DOCTRINUM**, Διδασκαλίον, in Gloss. Græc. Lat. Schola publica. [° Adde ex Castigat. in utramque Glossar. Codex Sangerm. : Διδασκαλίον, magisterium,

subdit regius *documentum*. *Doctrine*, eadem acceptione, in Lit. remiss. ann. 1401. ex Reg. 158. Chartoph. reg. ch. 416. *Le suppliant dit que son entencion estoit de soy en aler demourer à Paris, et que c'estoit la plus notable Doctrine pour enfans, qui feust en France.*

• **DOCTUS**, Docti homines, quos vulgo *Probos* dicimus. Lex Longob. tit. 41. [° Rothar. 128.] *Operas reddet, et mercedem Medici persolvat, quantum per Doctos homines arbitration fuerit.* Tit. 46. [° 130.] *Servus ministerialis et Doctus. Vide Boni homines.*

• **DOCUMENTA**, Tabulae, Chartae, instrumenta, quibus priorum rerumve aliarum jus firmatur. Gloss. Basil. *Documenta sunt signa, argumenta, terminorum, finium, limitum.* Vide Argemum, et leg. 3. Cod. Th. de Abolit. (9. 37.) et leg. 41. de Episcop. (16. 2.)

• **DOCUMENTATIO**, Admonitio, verberatio, in Gloss. Gr. Lat. [Institutio, correctio, in Supplemento Antiquarii.]

• **DODARIUM**, [Contract. matrim. ann. 1358. *Quo dos data donationem propter nuptias habere incurret, contemplatione et causa matrimonii superdicti, sponte et pacifice, promissit, d'amicelle Jehan nelle uxor sue in Dodarium et terrarum, scilicet Dodario et terrarum annuas uncias auri ducentas viginti.]* Vide *Polarium*.

• **DODIS**, Tradit S. Gallens. ann. 815. ap. Neugart. in Cod. Diplom. Alem. num. 182. *Trado, quicquid genitor meus nomine Wirinhari genitrice mea nomine Kebalinda ad Dodidem egisset, id sunt 2. colonicas, etc.* Neugart interpretatur. Quicquid genitor meus matri Dotis loco consignavit.

• **DODRANS**, Tres quilibet partes, quarta remota, ut novem, sublati tres, ex duodecim. Sic notatur *SS* Papias in MS. Bituric. Vox quidem nota, at signum hic expressum non ita.

• **DODUS**, Abbo Monach. lib. 2. de Bello Parisiaco vers. 97.

Lux segetis radiviva rotas spoliis vacavit,
Atque suis Dodum revocavit notibus axem.

vertit. [° Pertz. in textu ipso habet *clodium*.] Etiamnum, *Dodu*, dicimus arcuatam, et in dorsi formam effectum, a voce *dos*, dorsum.

• Unde *Dode* dicitur Alapa aversa manu, Gall. *du dos de la main*, inflata in Lit. remiss. ann. 1410. ex Reg. 161. Chartoph. reg. ch. 319. *Jehan de Noyon dist qu'il donneroit volentiers a iceilui Housset une Dode ou buffe.* Alia ann. 1471 in Reg. 197. ch. 147. *Le suppliant bailla a iceilui Perrinet de la quarre ou du Doule de la main gaulche en arriere main sur la joue.* Ejusdem originis videtur vox *Dodasne*, qua Ripa seu agri, qui ad fluviorum litora positi sunt, significantur, in Charta ann. 1476. ex Chartul. Latiniac. fol. 246. *Confessa argir prins et retenu a titre de cens de cens et rente anuale et perceptuel, tous les rivaiges ou Dodasnes, qui audit prieur bailleur appartenaient... à prendre au long de la riviere de Marne, entre ladite riviere et les prez et terres estans affrontans ausdits Dodasnes.* [° Vide *Dorsum Asini*.] Hinc etiam fortassis accersenda vocis *Dodini* origo, qua designatur inep-

tus, homo incompositi oris et gestus. Mirac. B. M. V. Mss. lib. 2.

Mais sachiez bien, c'en est la fin,
Que Dodins est et buanars fin,
Faus est apers et durfeus,
Ki ces miracles a leus, etc.

• **DOELA**, Asser, quo vas seu dolium compactum, idem quod supra *Doa* 2. Gall. *Douve*, alias *Doelle* et *Douelle*. Lit. remiss. ann. 1451. in Reg. 191. Chartoph. reg. ch. 70. *Ipsa supplicante existente in suo operatorio carpenterie, utendo suo monasterio, dolando et imugendo Doelas cujusdam pipæ seu doli, cum quadam Doela, etc.* Alia ann. 1389. in Reg. 117. ch. 140. *Iceilui suppliant peist furtivement... environ soixante pieces de Douelles a faire tonneaux. Le suppliant avecques une Doelle de pippe rompit le morillon de la claveure de la huche, in alia Lit. remiss. ann. 1450. ex Reg. 185. ch. 17. Haud scio an inde vel a *Doga* 2. *Douelle*, pro *ure*, Ebrus, vini plenus, in Mirac. B. M. V. Mss. lib. 1.*

Grant voloir et et grant desir,
Quant ivres fu, d'aler gesir...
S'isoit comme il entra en chloire
Douelles de vin et escafes, etc.

• *Douelle* vero in Hist. Joan de Sainctre cap. 36. est ferrum cavum, quo inferior pars extrema haste munitur, vulgo *Douelle*. Vide *Doga* 3.

• **DOERIUM**, ut *Doarium*, in Amalthea.

• **DOGA**, Fossa, Gallis *Douve*. Gregor. Turon. lib. 1. Miracul. cap. 25. *Fossas in circuitu Basilicæ fieri jussit, ne forte Dogis occultis lymphæ deducerentur in fontem.* [Pactum anni 1272. inter Jacobum Aragonie Regem Montisique Pessulani Dominum et Berengarium Magalonæ Episcopum, de limitibus jurisdictionis utriusque. *Erinde sicut itur per carceriam que transit ante virdarium quondam Petri Salvatoris, usque ad viam que est juxta Dogam vallati Montis-pessulani. Juxta Dogas vallatorum murorum dictæ civitatis in quodam veteri Statuto Massiliensi.]* Vide *Doga* [° et *Murator*. Antiq. Ital. vol. 2. col. 1089. C.]

• *Doga*, Eadem notione, in Jure Vicentino lib. 4. *Quelibet Doga cujuslibet vegetis, etc.* [Instrument. anni 1181. ex Archivo Ecclesie Dolensis: *Adhuc communiter, quod omnes Dove sunt de dominico Archiepiscopi.*]

• *DOVA*, Instrum. ann. 1255. ex Archivo S. Florentii. *Domum Gallerii Beisnel sitem de prope Douvam Dolensis Abbacie.*

• **DOGA**, Poculum, vel dolium. Gloss. Lat. Gr. *Doga*, δογγος, *Dogarius*, δογγαριος; Cambro Britannis *Doga*, est debitum, quantitas debita, mensura. Vopiscus in Aureliano: *Facta erat ratio Dogæ, cuparum, navium, etc.* Ita emendant Turnebus et Casaubonus, pro *Doche*. Cuius et Salmasius vocem hanc a δογγος, *Receptaculum*, deducunt. Vide *Buttis* in *Butta* 3. et Salmasium in Hist. August. pag. 208. 490.

• *Doyin*, non absimili prorsus notione, in Lit. remiss. ann. 1449. ex Reg. 179. Chartoph. reg. ch. 302. *Ung grant Doyin, qui vault autan: dire comme une cruye de vin.*

• **DOGA**, Asser, proprie is, quo vas, seu dolium compactum est. Italis *Doga*, nostris *Douve*. Acta S. Thyrsi et Sociorum. num. 25. *Et posuerunt caput ejus in tinam, et cum vellent aquam immittere, dissoluta est a circulis et Dogis, quasi concisa esset securibus.* Ubi Agones eorumdem sic habent: *Dissoluti sunt, circuli et asseres discompaginati, et ita*

frustulim comminuit. [Statuta Massil. lib. 3. cap. 17: Ordinamus presentibus capitulo quod omnes boterii Mussilae qui venderint botas, vendant... illas botas bonas et legales... tam in Dogia quam in arbore, etc.] Vide Oct. Ferrarium in Doga.

† DOVA. Eodem significatu. Codex Irminonis Abb. Sangerman. MS. fol. 60 verso col. 2: *Solvunt ad hostem multones II... arculos e. et totidem scindolas, x. Dogas, circulos VI, XII, faculas, Et fol. 65. col. 2. Arculos e. scindolas totidem, Dogas XII, circulos VI, etc.* Fol. 72 r. Brev. B. sect. 99. edit. pag. 149. *Solvunt tonnas 36, circulos singuliter, etc.*

4. DOGA, Italis est Fascia, limbus. Ita usurpat Joannes Villaneus lib. 7. cap. 108. Hispani Dogal vocant. Vide Chronicon Petri IV. Reg. Arag. cap. 7.

o Haud scio an huc pertineant voces Doe et Doese ex Lit. remiss. ann. 1111. in Reg. 107. Chartoph. reg. ch. 367: *Une appelle Danton se parti de la ville de Chastellon avecques une Doe, appellee Doesse de charge audit pays. Ubi fasciculum, sarcinulam intelligo. Vide supra Dozus.*

† DOGALIS, pro Ducalis, ut puto, quemadmodum Veneti Ducem suum Doge nuncupant. Testamentum Tellois Episc. Curienensis ann. XV. Pipini Regis. in Annal. Bened. tom. 2. pag. 719. col. 1: *Si quis... aut Regalis potestas, vel aliquis per Regalium potestatem concessam, aut Dogalium presentiam comotam... a usus fuerit ab his Ecclesiis abstrahere, etc.* Vide Duz.

o DOGANA, Illicita hominum societas pro mercibus ad arbitrium suum vendendis. Stat. ant. Florent. lib. 3. cap. 87. ex Cod. reg. 4621: *Homines seu consules alicujus artis, non possunt... facere... conspirationem aliquam... vel monopolium aut [Ubi ipse Abbe Glossator, Dodum, Glodum] Doganar. super aut de rebus aut negotiationibus ad artem suam... pertinentibus, certo modo vel forma seu pretio vendendis vel emendis.* Vide Doana.

† DOGANA. Vide Doana.

† DOGARIUS. Vide Doga 2.

† DOGRANA. Vide Doana.

o 1. DOGMA, Δόγμα, Quod faciendum videtur, consilium. Reinard. Vulp. lib. 2. vers. 915:

Insegrims, fave thimet, tuus estimor hostis.
Sed tibi Dogma meum non ut ab hoste datur.
Suades sicut anso, etc.

o 2. DOGMA, Doctrina. Disciplin. Clerical. cap. 4. sect. 15: *Qui in doctrina defecerit, parum generositas sua ei proderit; Dogmate indiget nobilitas, sapientia vero experientia. Vide Dogmaticus.*

† DOGMATICARE, ut Dogmatizare, in Bulla Eugenii IV. Papa ann. 1140. recitata in Bullario Carmelit. pag. 129. col. 1.

† DOGMATICUS, Doctus, sagax, prudens, sophisticus, etc. Joan. de Janua. Gloss. Lat. Gall.: *Dogmaticus, Enseigner, sage.*

† DOGMATISMUS, Δογματισμός, Dissertatio, docendi ars. Rusticus S. E. R. Diaconus Card. contra Acephalos: *Sæpe proposui taciturnitatem præhonarare Dogmatismo.*

† DOGMATISTA, Gloss. Saxon. Elfrici: *Dogmatista, Lareov, Doctor.* Gloss. Lat. Gall.: *Dogmatista, enseigner.* S. Eulogius lib. 2. Memorial. Sanctor. cap. de Mahomete: *Pseudo-prophetam illum et falsissimum Dogmatistam, qui plures seduxerit, etc.* Adde cap. 9. sub. fin. lib. 3.

cap. 6. et 12. Theodorus Abucura Opusc. 21. *Ἰνα, ὅς ἀναγινώσκοντες τοὺς ὁμοιωτάτους.*

o DOGMATIZARE, Δογματίζειν, Dogmata præsertim falsa et erronea disseminare. Gall. *Dogmatizer.* Occurrit apud S. Augustinum, Eadmerum Monachum in Vita S. Aelfredi, Romualdum II. Archiepisc. Salerni. in Chronico, Bernardum de Freydenbach Hiner. Hierosol. pag. 501. Rymerus tom. 4. pag. 315. in Bulla Johannis XXII. Papa. in Concilio Tolos. XV. et alibi sæpe.

o DOGMATIZATOR, Qui novas opiniones divulgat assertive, apud Ludewig. Rehn. MSS. tom. 6. pag. 71.

o DOGMATUM, Dogma, documentum. Acta S. Eusebii, episc. tom. 4. Jul. pag. 490. col. 2: *Non neglexit officium, sed cunctis, tam majoribus quam minoribus, per se perspicuum tribuebat Dogmatum.*

o DOGMEN, Vide Docmen.

DOHA, in Regesto 49. Chartophylacii Regii. Douhe, ibidem in Litteris vernaculo idiomate conscriptis: *La Douhe, qui se tient à leur maison... a posseder ladite Douhe, et à faire en icelle edefices sus estellons, et non autre, et sous ladite Douhe chassier, et à faire d'icelle Douhe toute leur plénierie et delivre volenté.* Consuetudo municip. du Tremblay art. 10: *Par la Coutume de la Chastellenie du Tremblay, qui a Douhe, il a fosse Id est, qui a la Douhe du fosse du costé de son heritage, par quellement le fosse lui appartient. Douces et fosses, in Consuet. Verticensi art. 137. Arvernensi cap. 12 art. 51. [Instrum. anni 1399. apud Lobinellum Hist. Britan. tom. 2. col. 381. Pro Doha illa que facta est in feodo Canonatorum, et cuius structura virgultum suum amiserat, assignantur, etc.] Vide Doga 1.*

o DOHANA, DOHANAKE, etc. Vide Doana.

o DOHANNA, Gall. Douane: Ad purgandum et instaurandum stratum seu viam ante Dohannam S. Eustachii [Mand. Camer. Apost. 1496. f. 31. Arca. Vatic.]

DOITKINS, Moneta Anglica species. Vide Gali. alpens.

o DOITUS, Canalis vel medioeris lacus. Normannis Douit vel Duit, Aqua stagnans et limpida, ubi lutea lavant et telas, macerant cannabum, etc. Charta ann. 1138. apud Lobinellum tom. 2. Hist. Britan. col. 272: *Solusam igitur sive Duitum quem Monachi inter Hanam et Illeham fecerant, et in quo medietatem habebam, totum illud cum molendinis et piscaria liberum et absolutum perpetuo possidendum donavi atque concessi. Duitum quoque Searcelli cum capello, quem jam diu possederant, concessi.* Charta ann. 1273. ex Chartulario S. Vandregisilli tom. 2. pag. 1707: *Unam pechiam terre integram sicut se preportat in longum et latum cum gardigno, quod est juxta dictam terram Laurentii Abat-lapie... usque ad Doitum Huelot. Alia ann. 1275. ex eodem Chartulario tom. 1. pag. 1065: *Unam pechiam terre sitam in parrochia de Calido-becco intra maneram Martini la Gay ex una parte et Doitum ex altera.* Chartularium S. Vincentii Cenoman. fol. 75: *Terra que vocatur Oscha de grosso Doito. Haud scio an arcessenda vox a Latino Ductus, a quo dictum sit Duit, Latino-barbare Doitus, ut a Conductus factum est Gallicum Conduit; certe a Ductus derivata vox Dois, quam eodem intellectu usurpavit Christianus de Troyes Poeta vetus a Borello laudatus:**

Les oreilles font voye et Dois,
Par ou vient jusqu'au cuer la voix.

Vide Ductus 2.

o Charta ann. 1028. inter Probat. Hist. Sabot. pag. 139. *Concessi dictis fratribus stanguum de Placem et nemus, cum terra, que est per duos Doitos usque ad molendinum de Placem, sicut Doitas exit de valle des Tesneres. Hinc Doy nostri appellarunt amulebrem canalem. Lit. remiss. ann. 1174. in Reg. 185. Chartoph. reg. ch. 289: *Leguel (suppliant) pour la (filie) attraire à voluptuosité... la toucha en plusieurs manieres, et à certaine fois toucha aux secrets de son Doy; pour quoi icelle fille s'acria à haulte voix, et à tant la laissa.* [o Digifus.]*

1. DOLA, seu Dole. Fisi, Anglis, certa piscium quantitas. Vide Stephan. Skinner in Etymolog. Anglico.

2. DOLA, Anglis Dole, a Saxonico dol, Pars, portio, a dola n. dividere, distribuire. Hinc in locis palustribus fundi portiones, que viritum distribuuntur, vel potius emolumenta, que ductis sortibus inde colliguntur, Doles appellantur, ut eorum prædiorum metas Doles, quasi partitiones. Liber Priorat. Donstapli. cap. 5. In le Suthmade (i. prato australi) habet Prior per sortem illam, que vocatur Crumdpred, 3. Dolas sicut sortis illa cadit, et in quatuor Dola habet 1. polas, que 8. andenas jacentes simul, et sic est summa illius sortis per totum 21. andans. Sæpius ibidem. Hæc Spelmanus.

Cambro-Britannis Dole, et Doldir, est locus, vel ager humilis, planus, cultus, fertilis, pascuus, pratensis. Plantities pascua, pratensis, culta. Opponitur locis superioribus et montanis. Vindalli Dol, Teutones, Dill, vallem dicunt. Cambdenus etiam annotat, Dole, a Britannis appellari jacentem et aptam ad mare vel flumen plantitiem. Id firmat Nennius, vetus Scriptor Britannicus, *Cæsar ad Dole bellum pugnavit.* Atque inde urbi Armorice Dole nomen inditum quidam putant.

DOLABRUM, Securis, apud Thwroc. in Stephano Rege Hung. cap. 26. Gloss. Isidori: *Dolamen, delabrum.* Legendum [Dolamen] Dolabrum: vel Dolabra: ut est apud Joann. de Janua. [2. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641. Dolabra, securis, vel ascia lapidaria. Hinc: Codex MS. Consuetud. Ecclesie Colen. Villicus de Worme dabit ei duas secures et unum Dolabrum. Consuetud. Augusti Ausciacorum MSS. ann. 1301: *Qui operatur cum Dolabro debet solvere unum denarium Mortanum quolibet die domino seu dominis quorum sunt memora vel foreste prædictæ. Vide Dolatoria.]*

o DOLABRORUM MAGISTER, Faber tingariarius et lapidarius. Charta ann. 1288. ex Tabul. archiep. Auxit. *Ita videlicet quod fabri, sabaterii, textores, magistri laborum et Dolabrorum solvat quilibet eorum per annum duodecim denarios.*

† DOLARIA, Officina dolarii, Gall. Tonnelerie. Legitur in Charta anni 1369. Chartularii S. Meliani Fontisarenis.

† DOLATICUM, ARGENTUM. Polium. Anastasius in S. Silvestro... *Fastigium... ex argento Dolatico.*

† DOLATIO, Actio dolandis lignum seu pollentis. Utitur S. Augustinus.

† DOLATUS, us, Eadem notione, apud Prudentium Psychom. v. 837.

† DOLATOR, Qui dolat, polit. Gloss. Lat. Græc.: *Dolator, ἰδακτις.*

DOLATORIA, Dolabra, Gallis Doloire. Capitul. 2. ann. 813. cap. 10. *Motas, Dolatorias, secures, etc.* Statuta antiqua

Corbeiensis lib. 2. cap. 1: *Fussorios 6. besso 2. secures 2. Dolatoriam, taratra 2. etc.* Hincmarus in Vita S. Remigii: *Cum percuteret eandem petram Dolatoria, qudm in manu portabat. Vide Dolatoria et Doloria.*

DOLATORIUM, Locus in quo dolatur. Egiton et Joann. de Janua. [S. Hieronymo Epistola 135 ad Suniam et Fretebam. *Ferramentum, quo lapides et ligna dolantur. dicitur. Vide Dolatoria.*]

DOLATURA, Quidquid ex lignis doliatis excinditur. Assula, Gall. *Copeau*. Miracula S. Galteri Abb. in Actis SS. Bened. s. 6. part. 2. part. 829: *Ex parvisis Dolatura, spales lancearum sive sagittarum hastas potentes faciunt.*

DOLATURA, Dolabra, securis. Charta ann. 1290. apud Bern. Pez. tom. 6. Anecd. part. 1. col. 75: *In carris vestris utensilia diversi generis, id est cuniada et Dolatura. etc. Vide Dolatoria.*

DOLBA, Eucherius Lugdunensis, de variis vocabulis: *Eruca, quam vulgo Dolbam vocant. [Papias: Eruca, Vermis medicus... d est, Dolba]*

DOLEATER, ut Dolator, Victor, dollarius, vel alius similis artifex. Occurrit in Miraculis B. Stanislai Canonici Regul. Maii tom. 1. pag. 789. et B. Simonis de Lipnica, Julii tom. 1. pag. 545. et in Chron. Wormat. apud Ludewig. Reliq. MSS. tom. 2. pag. 154. Vide Dolator.

DOLEQUINUS, DOLEQUINUS, Gall. *Dolequin* et *Dollequin*, Pugionis species. Lit. remiss. ann. 1422. in Reg. 172. Chartoph. reg. ch. 55: *Jehan Bernart tira un Dollequin qu'il avoit, et d'icellui cuida courir sus au suppliant et l'en ferir. Alie ann. 1455. in Reg. 183. ch. 70: *Iceilus Simonnet fery icelle jeune femme trois ou quatre cops d'un Dolequin qu'il avoit.* Rursus alie ann. 1457. in Reg. 183. ch. 230: *Jacot Guerqueville tenant sous son mantel ung Dollequin hors de sa guesne. Vide infra Dolo.**

DOLERIA, Dolabra, Gall. *Doloire*, alias *Doleiere*. Lit. remiss. ann. 1357. in Reg. 89. Chartoph. reg. ch. 315: *Qui Reginaldus le Tonnelier domum suam intravit, et illic quandam Doleriam cepit, etc.* Alie ann. 1391. in Reg. 141. ch. 32: *Une Doleiere, une coignée, une assote, une hachete, etc. Une serpe à Douire emmanchée de bois assez long.* In aliis ann. 1482. ex Reg. 208. ch. 216. eodem significato. Haud scio an eadem notione Daucheron, in Lit. ann. 1365. ex Reg. 98. ch. 355: *Auquel varlet Gille Watebos tonnelier il demanderent par emprunt un Daucheron, qu'il tenoit en sa main. Vide supra Dolaturia.*

DOLEROSE, Dolenter. Charta ann. 1374. in Reg. 3. Armor. gener. part. 2. pag. xvij: *Morosa relicta nobilis Bartholomei de Prato comitali... eidem domino bajulo Dolerose dixit et significavit, quod, etc.*

DOLESCERE, Dolere. *Mulier parturientis Dolebat*, in Vita B. Coletae, Martii tom. 1. pag. 583.

DOLESMANUS, Eadem notione qua supra *Diesmannus*. Vide in hac voce. Charta ann. 1261. Inter Monum. eccl. Aquilej. cap. 75. col. 749: *Ulricus dux Carinthie... dedit libere et perpetuo D. Gregorio patriarche quocumque habebant... circa sylvas Pozinor... tam castri, quam in villis, prœdiis, Dolesmanis, scrivis et ancillis, et aliis hominibus.*

DOLG, Vulnus, a Saxonico *dolh*, et

dolg, eadem notione. Caput leg. Fris. 22. *de Dolg* inscriptum, de variis vulnorum compositionibus agit, quae in legibus Aluredi Regis Anglo Sax. cap. 23. *dolg bot* dicuntur, id est, compositio, vel inuicta propter vulnus factum. Vide Sicamau. ad d. caput 22. [22 et Grimm. Antiq. Jur. Germ. pag. 629.]

DOLIA, Dolor, ex Italico, *Doglio*. Occurrit in Mirae. Simonis Tuderini n. 24.

DOLIARE VINUM, Dolo vinum continere, apud Ulpianum lib. 1. [22 *Doliare vinum*, ap. Ulpianum fr. 1. 1. 4. de porc. et comm. (18, 6.) est Vinum quod doliis continetur.]

DOLIARIA, Vices Parisiis, ab officinis doliariorum sic dictus, vulgo *Tonnellerie*. Charta ann. 1398. in Reg. 49. Chartoph. reg. ch. 122: *Item triginta quinque solidos reddituales Paris. quos in Doliaria seu tonneleria supra domum Hojueti de halis. Vide Dolaria.*

DOLIARIUM, Apotheca, hypocaustum, in Lege 85. § 7. de Contrah. emt. (18, 1.)

DOLIATA, DOLIATUM, Dolum, mensura frumentaria, Gall. *Tonneau*, eadem acceptio, Festam. Hervet de Leonia ann. 1783. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 1783: *Item ego Danieli Januio meo unum Doliatum frumenti. Item lego Herveo Omnes unum Doliatum frumenti et unum pippatan siliginis. Et col. 1764: *Item lego Morillo Matecou unum Doliatum frumenti.* Charta fundat. abbat. Belli-port. ann. 1364. ibid. col. 1785. *La disme de Brehec, valant par chacun an environ six Tonneaux de froment. Vide mox Dolum 3.**

DOLIATOR, Doliarius, victor, in Chartulario S. Vincentii Genoman. fol. 42. et in Miraculis S. Wernheri Martyris, April. tom. 2. pag. 728. Vide Dolator.

DOLIDUS, Molestus. Vide Caelium Aurelium lib. 3. Acut. cap. 3.

DOLITIA, Vetus formula Libertatis apud Baluzium Miscell. tom. 6. pag. 549: *Quicquid persona aut religiosi deorum mancipia data libertate conferre voluerit, secundum legem Romanam hoc facere potest, id est, Latina Dolutia et cives Romana, meliore statum habet testamentum condere, testimonium perhibere; emere, vindicare, donare, commutare habeat potestatem sicut et alii cives Romani.*

1. **DOLIUM**, Charta ann. 1199. apud Gariellum in Episcopis Magalonensibus pag. 181: *Auditis rationibus, decretum est, quod Domini de Vico habeant in perpetuum medietatem pulmenti, et quod Praeposito et Ecclesie Magalonensi remaneat raliem in perpetuum totum pulmentum, seu usaticum Doli Gradus: quod Dolum ita interpretatur, quantum durat undique littora maris, id est, quantum durat canalis a mari usque ad stagnum. Fateor me non assequi, quid sit dolum hoc loco. Forte scriptum erat in MS. contracte. Dnum, id est, dominium, ex quo dolum confecerit Gariellus. Non tamen desino.*

2. **DOLIUM**, Coruus, pro *Cordolium*. Commodianus Instr. 73:

Filiorum casus licet et Dolum cordis reliquat, In uigris extera tamen nec plangere fas est.

3. **DOLIUM**, Idem quod supra *Doliata*. Charta Rob. comit. Attrebat. ann. 1296: *Quatuordecim Dolia farinae continentia sexaginta et tres espartas, pro pretio quater viginti octo librarum et quatuor solidorum Turonensium... Quatuor Dolia farinae continentia decem et octo espartas.*

4. **DOLIUM**, Cupa major, lacus vinarius. Charta Gebhardi episc. Patav. ann.

1222. apud Bern. Pez. tom. 6. Anecd. part. 2. pag. 71. col. 1: *Ut omnes decime, quae solventur de cultura vinearum, in Dolum communitatis, quae Tuilpotge dicuntur, immittantur; quae (decime) solute in ulem mittentur Dolum, de quo tunc Dolo cuiuslibet debita et sequa portio fideliter assignetur.*

5. **BOLIUM**, Corbis, cista. Consuet. Mss. S. Crucis Burdegal. ante ann. 1305: *Item medium Dolum ad ponendum panem bene honestum.*

DOLLAIRIS, Dolum. Charta ann. 1320. ex Tabul. S. Vict. Massil.: *Item duo Dollaires, quorum unus est asaque rius, alter vinaguerius.*

DOLLEQUINUS. Vide supra *Dolequinus*.

DOLO, Est cagina pugionis. Glossar. Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. reg. 4130. [22 Vide Forcechin.]

DOLONES, Tela abscondita, in Glossar. vett. ejusd. Bibl. reg. Codd. 7613. et 7641.

DOLON. Vide *Datum*.

DOLORARE, Dolere, afflicti, vox Italica. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: *Dolorare, dolorem habere vel pati.* Aliud Provinc. Lat. ex Cod. 7657: *Dolorare, dolo, Doler, Prov. Dieuler vero, Dolour, Doloser et Doulouser, dolere, conqueri, vulgo Se plaindre. Instr. ann. 1372. tom. 2. Probat. Hist. Britan. col. 37: *Le duc se Dieult de ce que le roy a escript pour la canonization seu messire Charles de Blois, qui li est prejudiciable.* Charta Caroli regent. ann. 1380. ex Chartul. 23. Codd.: *Pour lesquels excess, injures et delis iceulz religieux estoient complainz et Dolus, afin d'avoir leurs dommaiges... et s'en estoient Dolus et entendoient a Dolour en cas de nouveleté.* Lit. remiss. ann. 1460. in Reg. 192. Chartoph. reg. ch. 64: *Le suppliant se Dolosoit et plaignoit souvant de ce qu'il ne pouoit estre paie de trois escus.* Christ. Pisana in Hist. Caroli V. part. 3. cap. 71: *Car perle de si excellent prince n'est mie merveilles, se elle est Doulousee.* Mirae. Mss. B. M. V. lib. 1:*

Moult se Dolouse, moult se plaint.

Hinc *Doloison*, dolor, Italis *Dolorazione*, in Lit. remiss. ann. 1374. ex Reg. 106. ch. 405: *Iceilus Mercier ala comme tout sain et haillie, et senz se complaindre d'aucuns Doloison pour ladite doteure. Urde etiam Diols, pro Deuil, luctus, ræror, in Vita J. C. Mss.:*

Grœt joie fu quant Diex fu nés, Et grans Diols quant fu tormentés.

DOLORIFICUS, Ingerens dolorem, molestus. Gloss. Lat. Græc.: *Dolorificus, ἀλγερνός.*

DOLOROSISSIME, Mœstissime, Ital. *Dolorosissimamente*. Lit. remiss. ann. 1358. in Reg. 90. Chartoph. reg. ch. 15: *Ob hoc dictus Johannes Dolorosissime desolatus et afflictus, etc.*

DOLOROSITAS, Ærumna, in Chronico Mosomensi apud Acher. Spicil. tom. 7. pag. 640.

DOLOROSUS, Tristis, mœstus, lugubris, dolorem Ingerens, Italis *Doloroso*. Utuntur [Vegetius lib. 4. cap. 22. Cael. Aurel. Tard. lib. 4. cap. 5.] Petrus de Vineis lib. 4. Epist. 16. Historia Cortusior. lib. 1. cap. 7. etc.

Nostris etiam *Dolerous*. Lit. remiss. ann. 1377. in Reg. 111. Chartoph. reg. ch. 217: *Ipse exponens ictum dicti vasii sibi Dolorosum sentiens, eundem Mignotum inter humeros vel circa uno ictu percussit.* Stat. Leprosor. Gandav. Mss.

edicto mandamus, et tam nos, quam heredes et successores nostros ab ipsorum Domaniarum donatione volumus obtinere; nam quanto ipsa Domania servabuntur, ipsorum concessione prohibita, tanto proventus fieri nostri uberioribus fieri poterunt, et per copiam et ubertatem ipsorum, qualibet extorsione sopita status pacificus, et conservatio nostrorum fidelium reflorescit (reflorescit). Ex ipsis Regibus nostris Philippus regno nostro Pulcher, cui regni habenas suscepit anno 1285. Præceptum edidit, teste Johanne de Cog. Quest. 318. quo alienata omnia domania dominia repetebat. Eum imitatus sunt Philippus Longus et Carolus Pulcher; hujus edictum sic se habet: *Karolus Dei gratia Francie et Navarre Rex Ballivus Matisconensi, vel ejus locum tenenti, salutem. Recordationis inclyte charissimi Domini et Germanus noster Rex Philippus, cum matura deliberatione consilii, male alienata de Domaniis dicti regni sui sub donationis, permutacionis, vel alterius tituli nomine ad hujusmodi Domania reducenda decrevit: et propterea edicti fecit generaliter, ut quicumque de Domaniis ipsa quicquam tenerent, in eos, vel illos, a quibus causam haberent suos titulos exhiberent deputatis, in negotio alienationum hujusmodi. Parisiis in Camera computorum, cum intimatione, quod dicto termino exhiberent, quod ex tunc omnia, que de predictis Domaniis tenerent, ad manum regiam ponerentur, etc. Nos autem dicti Domini vestigiis inherentes, etc. Mandamus vobis, quatenus in nominatos in titulo, qui jam litteras suas exhibuerunt, qualitercumque alienata fuerint ad manum nostram ponatis, ac de alienationum ipsorum nobilitate, conditione et valore perquiratis: et faciatis etiam ex parte nostra publice proclamari, quod omnes qui de Domaniis ipsis quicquam tenent, qui nondum suas exhibuerunt litteras, infra festum B. Remigii Parisiis in Camera computorum deputatis predictis exhibeant, ut visis ipsis, fiat ulterius quod videbitur expedire, etc. Datum Vicinis 5. Aprilis ann. Dom. 1231.* Hæc Edicta post de Lauriere in Glossario juris Gall. integra represento, quod rara sint et parum nota.

Verum non alienationes solum, sed etiam impignorationes domanii sui prohibuerunt Reges nostri Caroli Pulcri successores, horumque ea de re sanctiones illibate perseveraverunt ad Carolum VIII. qui primus impignorationes introduxisse dicitur. Vide Pascherium Inquisit. lib. 6. cap. 28. pag. 556. edit. 1633. Bromptonum pag. 1046. n. 4. et Hist. Caroli VIII. probat. pag. 53.

DOMANIUM CONGEABILE, Gall. *Domaine congeable*. In Consuetud. Britann. art. 541. illud dicitur, quod tenens dimittere debet ad voluntatem Domini locatoris, compensatis tamen a Domino atque exsolutis tenenti domanii meliorationibus seu incrementis.

DOMANIUM MUTABILE vel non mutabile, in Consuetud. Tricass. art. 186. et 187. *Domaine muable* vel non muable. Mutabile modo augetur, modo minuitur, ut sunt locationes prædiorum, quæ pro tempore mutantur: Immutabile vero seu non mutabile constans est et fixum, ut sunt quidam census fundo dominico annexi, v. g. certæ præstationes frumenti, siliginis, avenæ, caponum, etc. quæ quotannis Domino pendi solent.

DOMANIUM, Ager incultus, ut videtur. Charta ann. 1306. in Reg. 47. Chartoph. reg. ch. 87: *Concessimus.....*

quingenta acres Domaniarum et prætorum non falcabilium.

DOMATIM, Per singulas domos. Gobelinus Persona in Cosmodromio state 6. cap. 70: *Et fecerunt statutum illud..... Donatim publice intimare.*

DOMATUS, Vide in Doma 8.
DOMAYNIUM, ut Domaniarum. Una cum Domayno sive terris dominicalibus dictorum locorum, apud Rymer. tom. 18. pag. 460. col. 1.

DOMBEC, Liber judicialis Anglo-Saxonum, quorum lingua domiudicium. Hæc liberum significat. Hujus meminit Edwardus Senior in Legibus cap. 1. Vide præterea Steph. Skinnerum in Etymol. Angl.

DOMEJARE, Vide Domneare.
DOMENCHIUS, pro Demenchius. Mensura annonarie species. Acta capit. eccl. Lugdun. Mss. ad ann. 1347. fol. 123. v. : *Item unum Domenchium avenæ comolo ad mensuram Viriaci. Vide supra Demenchius.*

DOMENGADURA, Prædium dominicum, vel Ades dominica. Idem quod *Dominica tura*. Contract. matrim. ann. 1683. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 268: *Donamus in comitatu Ruthenense pium castrum, quod vocatur Brucha, totum et ad integrum, cum ipsos usus, et cum ipsos usucos, et cum ipsa Domngadura, que hodie habet et habere debet. Vide in Dominicum 3. et infra Dominigadura.*

DOMENURA, Proprietas, domanium, eadem notione qua supra *Demeneura*, quomodo etiam forte legendum est. Charta ann. 1240. inter Probat. ult. Hist. Trenorch. pag. 200: *Accepi in feodum quiddam habeo in parochia et dominio Huchisiaci, et quiddam ibi tenebatur a me, tam in feodum quam in Domenura, vel alio modo Medemainne, eodem sensu, in Ch. ann. 1255. ex Tabul. S. Joan. Laudun. : Li abes et li eglise desorenavant peront leur teus maies dedens leur Medemainne, dedens le pais de la commune de Crandelain.*

DOMERGE, vox Occidentica, Tractabilis, mollis: unde *Corum domerge*, Corium præparatum, Gall. *Courroye*, Leudg minor, Carcasson. Mss. : *Item de centum pellibus de coram Domerger, quatuor denarios. Vide supra Dolsus.*

DOMERUS, Hebdomadarius. Vita B. Oldegarii Martii tom. 1. pag. 494: *Quando ad Hebdomadarios sive Domerus ea cura translata est. Vide Domerius.*

DOMESDEI, Tabulæ Censuales totius Angliæ, sive Anglicani Imperii Breviarium, vel Notitia, duobus voluminibus totius Regni Angliæ descriptionem continens, in qua, quot Rex ipse, vel quisquis alius in unoquoque Comitatu agrorum jugera, quas silvas, prata, quæ clientelaris juris formula, quot servos quibusve servitiis obstrictos, quot vasallos, denique quæ totus proventus annuus haberet, atque id genus alia, provincialium aliquid, qui ad hoc munus jurati, fide describitur: atque ut verbis Willelm. Britonis utar lib. 4. Philippi. pag. 145:

Quid deberetur facio, que, quanta tributa, Nomine quid census, que vestigalia, quantum Quisque teneretur feodali solvere jure, Qui sint exempti, vel quæ angaria dantur, Qui sint vel globæ servi, vel conditionis, Quæ mansuetas paterno jure ligetur.

Hujus auctorem Willelmum Nothum produunt passim Scriptores Anglici, atque in his præsertim Inguifus coelaneus pag. 908. ubi de Guillelmo: *Totam ter-*

ram descripsit, nec erat hida in tota Angliæ, quin valerem ejus et possessorem suum scivis, nec locus, nec lacus aliquis, quin in Regis Rotulo extitit descriptus, et ejus redditus et proventus, ipsa possessio, et ejus possessor Regis notitia manifestatus, juxta taxatorum fidem, qui quasi de qualibet patria, territorium proprium describerent. Mox addit: *Iste Rotulus vocatus est Rotulus Wintoniæ, et ab Anglicis pro sua generalitate, omnia tenementa totius terre integræ continentis Domesday cognominatur.* Talem Rotulum et multum similem ediderat quondam Rex Alfredus, in quo totam terram Angliæ per Comitatus, Centurias, et Decurias descriperat, sicut prænotatur: qui quidem Rotulus Wintoniæ vocatus est quia deponabatur apud Wintoniam conservandus. At hodie asservatur archetypus Westmonasterii inter Scacarii, l. e. Fisci archiva, litteris antiquissimis, ipso Willelmi ævo descriptus. Vide Rotulus Wintoniæ.

De nominis etymo conveniunt omnes, *Domesday* nempe dictum, quasi diem judicii, vel diem judiciorum; *Doms* enim Angliis, est iudicium, *Day*, dies. At cur hanc denominationem habuerit, docet Gervasius Tilleber. in Dial. de Scacario: *Ob hoc, inquit, nos eundem librum judicium nominamus, non quod in eo de propositis aliquibus dubiis feratur sententia, sed quod a predicto iudicio non licet ulla ratione discedere.*

Confectum anno 1083. scribunt auctor Chronici de Bermundessey, Matth. Florilegus, Parisius, et alii Scriptores Anglici, Guillelmi 16. vel 17. At Codex ipse docet, descriptionem peractam ann. 1086. vel certe confectam. In calce enim alterius voluminis, in quo seorsim censitæ sunt Essexia, Northfolcia et Suffolcia hæc litteris majusculis descripta leguntur: *Anno millesimo octogesimo sexto ab Incarnatione Domini, vigesimo vero Regis Willelmi, facta est ista descriptio, non solum per hos tres Comitatus, sed etiam per alios. Unde patet, recte Florentium Wigorn. in eum annum Domesday confectioem rejicere, quod Radulfus de Diceto et Walsinghamus in ann. 1087. quod conciliat Seldenus, dum ait, Florentium a Conceptione, alios a Nativitate annos Christi auspiciari, elicitque inde, absolutam esse descriptionem in eo, quæ festa illa intercedunt intervallo.*

Sic olim apud Romanos existeret ejusmodi totius Imperii provincialium, et in his contentorum prædiorum accuratissimæ descriptiones, quæ et limites et possessorum nomina continent, ad quas, si aliqua emergeret de his controversia, recurreretur. Idque ab ipsorum Regum ævo. Florus lib. 1. de Servio Tullio: *Summaque solertia ita est ordinata Republica, ut omnia patrimoniæ dignitatis, etatis, artium, officiorumque discrimina in tabulas referrentur, ac si maxima civitas minima domus diligentia contineretur.* Asservabantur autem illæ in Sacratio Principis. Sicut Flaccus de Condit. agrorum pag. 19: *Quod si quis contradicat, sanctuarium Cæsaris respici solet: omnium enim agrorum, et divisionum et assignationum formas, sed et divisionem et Commentarius et Principatus in Sanctuario habet. Qualescumque enim formæ fuerint, si ambigatur de earum fide, ad sanctuarium Principis revertendum erit.* Horum etiam Commentariorum meminit Frontinus lib. 1. de Aqueduct. Id etiam deinde peractum Maximiano Galerio imperante queritur

in Vita S. Germani Episcopi Parisiensis cap. 61: *Attila vir illustris ac regalis aulae Domesticus*, ut in Vita S. Arnulfi Episcopi Metensis cap. 4. Idem Arnulfus, *Regis Domesticus et Consiliarius*, antequam Episcopalem consequeretur dignitatem, dicuntur Gregorius Turon. lib. 8. Hist. cap. 11: *Gundulfum ex Domesticis Ducem factum de genere Senatorio Massiliam dirigit*. Idem lib. 9. cap. 36: *Cui Comitibus, Domesticis, Majoribus atque nutritiis, et omnibus, qui ad exercendum servitium Regale erant necessarii delegatis, etc.* lib. 10. cap. 15: *Adfuit tibus istis Flavianus, nuper Domesticus*. Idem de Miraculis S. Martini lib. 1. cap. 25: *Charigisilus Referendarius Regis Chlotarii, qui postea antedicti Regis Domesticus fuit, etc.* Notgerus in Vita S. Remaculi cap. 11. de Dagoberto I: *Deinde convocavit Rex fideles suos... Episcopos, Optimates quoque suos, Grimoaldum Majorem domus, Folcoaldum et Bohonem, itemque Domesticos suos Chlodulfum et Anstisum, etc.* Fredegarius in Chronico cap. 4. et ex eo Almothus lib. 3. cap. 75: *Domnus Domesticus, et Wandalmarus Camerarius, etc.* Cap. 76: *Otto quidam filius Herois Domestici, qui Bajulus Sigeberti ab adolescentia fuerat*. Cap. 9: *Ermenicus Domesticus*. S. Audouinus in Vita S. Efigii lib. 1. cap. 14: *Ac vellet Domesticus simul et Monetarius adhaerentem ipsum fornacis cocione purgare, etc.* Adde Vitam S. Sulpitii Pii Episcopi Bituricensis posteriorem n. 3.

Domesticorum ejusmodi, quod fuerit munus et officium in Palatio Franco, ambigunt doctores: quamquam vox ipsa curam circa *domum* seu aulam Regiam videatur satis indicare: quod et aperte testatur Fortunatus lib. 7. Carm. 16. ubi de Condone Domestico:

Te debent enim Comitibus premia cessat,
Auxil et obsequis cingula digna tuis
Vidit ut egregios animos meliora mereri,
Mox voluit meritis amplificare gradus.
Instituit cupiens, ut deinde Domesticus esses,
Crevisti subito, crevit et aula simul.
Florescent pariter veneranda Palatia tecum,
Plauderet vigili Dispositore domus.

Ex quibus patet, *Domestici* dignitatem non modo illustrem fuisse, cum Comitibus dignitate longe praecelleret, sed etiam idem muneris obtinere, quod apud Orientales *Cura Palatii*, atque adeo aule Regiae curam habuisse: quod et adstruit auctor Vita S. Arnulfi, Episcopi Metensis: *Si deinceps Episcopales gestavit infulas, ut etiam Domesticatus sollicitudinem atque Primatum Palatii ac si nolens teneret*. Quibus consona habet auctor Vita S. Licinii Episcopi: *Inde factum est, ut etiam Domesticam sollicitudinem atque Primatum Palatii teneret*. Nec scio, an Servino, cujus Epitaphium exaravit Fortunatus lib. 4. Poem. 13. hanc dignitatem obtinuit:

Ipsae Palatinam rexit moderatus aulam,
Commisitque domus crescere fecit opes.

Neque tamen *Domestici* dignitatem eandem fuisse cum dignitate *Majoris domus* recte contendit Browerus, quod ex praegatis satis colligere licet. Agidius Parisiensis in Carolino Senescallum, *Domesticum aule* vocat, ubi de Anselmo, Meldensi Episcopo.

Assecla regalis, Magnusque Domesticus aule.

Unde *Domesticorum* ejusmodi munus fuisse videtur circa familiam Regiam, ut est eorum, quos *Magnos Hospitii Magistros* vocamus: qui ut ceteris *Hospitii Magistri* inferioribus praesunt, ita

olim majores *Domestici*, ceteris id nominis ac tituli in aula Regia obtinentibus Praeribus praerant. Plures enim hac simul functos dignitate in Palatio satis praestata declarant, qui supremo ac Magno Domestico suberant.

Ex *Domesticorum* porro Inferiorum Palatinorum catera seligi solebant, qui caetera in provinciis Palatia Regia, villas Regias, et fisco publico, eorumque redditus curarent: vel certe id nominis ejusmodi villis attributum, quod quemadmodum Majores Domestici Palatium, seu Regis aulam, curabant, ita his caetera Palatia regenda committerentur. Rem firmat Marculfus lib. 2. Form. 52, cujus institum hinc verbis concipitur: *Ego in Dei nomine ille Domesticus ac si indignus gloriosissimi Domini illius Regis super villas ipsius villas, illi ex familia dominica de villa illa. Dum generaliter ad omnes Domesticos Regis ordinatio processit, etc.* Ejusmodi porro Domestici, seu villis, praerat *Domesticus* alter major. Chronicon Fontanellense cap. 1: *Edita est haec confirmatio... et directa Teutigilo Domestico, et Custodi saltuum villarumque Regalium*. In vita Ludovici Pii ann. 755. Richardus Comes, *Villarum Regiarum* praevisor dicitur.

Domesticorum munus non tantum circa villas Regias fuit, sed et interdum circa ipsas provincias, quas rexere. Auctor vitae S. Arnulfi Episcopi Metensis cap. 4: *Ita ut sex provinciae, quas et tunc et nunc totidem agunt Domestici, sub illius administratione solius regerentur*. Quae quidem verba omnino firmant, quae diximus, inferiores Domesticos, et Villarum Regiarum villicos, Majori subfuisse Domestico. Sed et si quid provincialibus injungendum haberent Principes, id non Episcopis duntaxat, Ducibus ac Comitibus, sed etiam Domestici exequendum committebant. Hinc formulae familiaris, in Histor. Franco. tom. 3. pag. 622 et alibi passim: *N. rex omnibus Episcopis, Abbatibus, Ducibus, Comitibus, Vicariis, Domestici, vel omnibus Missis nostris discurrentibus, etc.* Vide Capitulare 5. ann. 806. cap. 19.

Judicis praeterea, tum Palatinis, tum provincialibus interfuisset testatur Marculfus lib. 1. Charta Chlodovei III. Regis, edita a viro doctissimo Joanne Mabillonio tom. 4. Vit. SS. Ordinis S. Benedicti pag. 619. et Gregorius Turon. lib. 9. cap. 28. Lex Ripuariorum tit. 88: *Jubamus, ut Optimates, Majores domus, Domestici, Comes, Grafiones, Cancellarii, vel quibuslibet gradibus sublimati, in provincia Ripuaria in judicio residentes, munera ad judicium pervertendum non recipiant*. Ibi diversos fuisse a *Majoribus domus* evidenter patet, eorumque dignitatem perillustrem: siquidem Comitibus praeponebantur, ut et in Praefatione ad Legem Burgund ipsi *Majoribus domus*.

4. **DOMESTICUS**. Dignitas Ecclesiastica, qui in Ecclesia post *Protospathen*, cantu praerant, et cantus Ecclesiasticos incipiebant. Bini erant, unus in dextro Choro, alter in sinistro, dicunturque Joanni Episc. Citri *ἐπίσκοπος τῶν μετὰ τὸν αὐτὸν καὶ ἀγῶνι*. Ejusmodi *Domesticorum* meminerunt Constantinus de Adm. Imp. cap. 50. pag. 189. Scylitzes pag. 631. Joannes Cantacuzen. lib. 1. Hist. cap. 41. pag. 123. Codinus de Offic. cap. 6. n. 8. Euchologium Gr. pag. 272. 274. Balsamon in Quaesit. etc. Vide Glossar. med. Graec. col. 321. Alii vero apud occidentales *Domestici ecclesiae* Papyr. Ravenn. ap. Maium tom. 5. Classic. Auctor. pag. 362: *Sacerdotes, clerum,*

tonnos, sanctimoniales feminas, actores ecclesiasticos, domesticos, aut commendatos ecclesiae diverso sexu, stauraphoros, etc. Forte praepositi inferioribus ecclesiarum ministris et familiis, quibus domus ecclesiastica cura erat.] ^o Ordo eccl. Ambros. Mediol. ann. circ. 1180. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. aevi col. 898: *Inter haec magistri de Domo, qui vocantur Domestici, debent habere praeparatum vas magnum, plenum aqua calida juxta fontes, in qua praedicti cardinales, quum exeunt de fonte, debent lavari in eodem vase.*

^o 5. **DOMESTICUS**. Hospitii dominus, qui hospitio excipit. Constit. Woldem. reg. Danor. ann. 1354. apud Ludewig. tom. 12. Reliq. Mss. pag. 197: *Item nullus, cujuscumque conditionis existens, cum aliquo clerico seu laico, sine Domestici voluntate, hospitetur; quod si aliquis fecerit, Domesticus cum sua familia, si suffecerit sibi aut cum vicinis et nostro advocato tunc presente, seu nostro dapifero, tanquam publicum raptorem, prosequi et impedire poterit*. Alia. Erici titulum reg. ann. 1282. ibid. pag. 207: *Item volumus quod nullus apud clericos, claustra vel laicos hospitetur indiscrete, sed contentus sit huius, quae Domestici habuerit et voluerit sibi dare, etc.* Vide *Domesticare* 1.

DOMESTICUS OSTIORUM, ὁ Δουφειτικός τῶν θυρῶν. Dignitas Ecclesiastica in Ecclesia CP. apud Codinum de Offic. cap. 1. n. 43. praecipuus ex *Ostiaris*.

DOMESTICUS SUBDIACONORUM, in VIII. Synodo act. 2. pag. 619. edit. 1618.

DOMESTICI FIDEI, Fideles, qui ex *domo fidei* sunt, id est, Ecclesia: orientalis; *κλήρικος* apud Paulum Apost. ad Galat. 6. 10.] S. Antiochum Hom. 99. *Fidei Christianae Domestici*, in Epist. Hadriani PP. apud Baron. ann. 868. n. 100. Pontius Diacon. in Vita S. Cypriani: *Quod bonum est ad omnes, non ad solos Domesticos fidei*. Regula S. Benedicti cap. 53: *Omni (hospitibus) congruus honor exhibeatur, maxime tamen Domestici fidei et peregrinis*. Occurrit praeterea apud S. Augustinum in Psalm. 126. Arnobium in Psalmos. Paulinum Epist. 28. Sidonium lib. 6. Epist. 10. lib. 9. Epist. 8. Marculfum lib. 1. Form. 2. in Formulis Regalibus, cap. 16. Guillelm. Abbatem S. Theodoric. in Vita S. Bernardi lib. 2. cap. 8. § 52. Antenorem Episcop. in Vita S. Silvii Episc. n. 1. in Vita S. Agricii Episc. Trevir. cap. 1. in Vita S. Praejecti posteriori n. 25. in Concilio Toletano XVI. cap. 8. in Regula Magistri pag. 452. et alibi passim. Vide *Domus fidei*.

DOMESTICI DEI, Eadem ferme notione, apud Euseb. Emiserum Homil. de S. Blandina, [et S. Paulum ad Ephesios 2. 19.]

^o 4. **DOMESTICUS**. Qui proprias aedes habet. Antiq. Statut. Susat. art. 8: *Praepositus Susatensis de iure debet facere denunciari synodum... cui interesse tenentur omnes qui Domestici sunt infra oppidum; dum modo sint domi*. In Germanico de Huisitten sind.

^o **DOMGIO**, Gall. *Donjon*. Vide in *Dunjo*.

^o **DOMICELLA**, Arcilla, famula honorator. Vita S. Amadei tom. 2. Aug. pag. 574. col. 1: *Cum... genitrix sua, causa solatii, una die esset super porta domus suae, una cum aliquibus ex Domicellis suis; quae audiens ipsa Domina cum ancillis suis rediens in Domum suam, etc.* Vide *Domicellus* 4. [^o Ruodlieb. fr. 13. vers. 2.]

[Miratur dominus Domicellarumque caterva.]

2. **DOMICELLA**, Virginum Deo sancte servientium magistra. Charta ann. 1302. ex Chartul. 21. Corb.: *Noveritis quod Domicella Marguareta de Goy, dicta le Merchier, beghina magistra seu Domicella conventus Regis in parochia S. Nicolai supra fossata apud Alrebatum, totusque conventus seu beghinae ejusdem loci, etc.* Quo etiam nomine abutentes, *Damoiselles* nostri appellarunt meretrices et ipsarum magistras. Lit. remiss. ann. 1381. in Reg. 120. Chartoph. reg. ch. 219: *Comme... Raoulin Broquart et Adenet d'Orgebruel feussent alez pour eulz esbatre en l'ostel de Guillelte la Damoiselle, qui estoit lors coustumiere de tenir et avoiz en sondit hostel a Rouen fillettes amoureuses pour esbatre les compaignons; a laquelle Damoiselle ils demanderent avoir pour la nuit deux fillettes, etc.* Aliis ann. 1400. in Reg. 155. ch. 13: *Vindrent pardevers le suppliant la Damoiselle de l'abbé de Pontleroy, et un petit moine de son abbaye, etc.* Rursus alie ann. 1451. in Reg. 181. ch. 112: *Icellui Ancelet dist a icelle femme: Avisiez la Damoiselle, qui est a dire et entendre au pais (Lannois) qu'elle estoit reprouchee ou blasmee de son corps.* Verum non omnipotens desit hęc appellatio apud nostrates. Vide *Abbatissa* in *Abbas*.

3. **DOMICELLA**, Parva domus, cavea. Ruodl. fr. 8. vers. 14:

Palula nulligena vel aqua stant in Domicella
Sturrona, etc.

1. **DOMICELLE**, universim dicta filie Principum, Magnatum, Baronum, et Militum, inupte. Quemadmodum enim istorum filii, qui nondum ad Militarem ordinem provecti fuerant, *Domicelli* tantum, ita et eorum filie, *Domicelle* indigitabantur, cum Baronum et militum uxores *Dominæ*, uti conjuges *Pomini*, vocarentur. Apud Brompton. ann. 1000. Ducis Normannie filia, quam postmodum in uxorem duxit Echelredus Rex Anglie *Domicella* dicitur. Sic apud Santum lib. 3. part. 12. cap. 13. Maria, que jus suum in Regnum Hierosolymitanum Carolo I. Sicilie Regi transscripsit, filia Boemundi IV. Principis Antiochie, eadem donatur appellatione. Rogerius de Destructione Hungarie cap. 34: *Dominæ vero, Domicellæ, et puellæ nobiles se in Ecclesiam recipere voluerunt.*

At in Francia nostra usus invaluit, ut Regum filie *Dominæ*, ceterorum vero, Regii quantumvis stemmatis Principum, *Domicelle* compellerentur. Tilius: *Le surnom de France appartient aux filles des Rois de France, soient nées avant ou durant le regne. Vray est, que si elles sont nées auparavant, ne le prennent qu'après l'avenement à la Couronne, et si elles sont filles de fils aînés du Roi, sont appellées Mesdames dès leurs naissance, pour l'assurance de la Couronne à leur père sans sa mort. Les autres ne sont appellées que Mesdemoiselles, et après l'advenement Mesdames, avec le surnom de France.* Dicitur nobilit contra receptam hunc in Gallia morem, Franciscum II. Britannie Armoricæ Ducem, Annam et Isabellam filias, *Donatas* appellasse, in eo, quod cum Carolo VIII. Rege sancivit fudere ultimo Augustam. 1588. Vide Chartam originum Joannis Longi, ubi inscribitur *Chevalier le Roy Maître d'hostel nos Dames filles le Roy*, ann. 1526.

Sed et multum uxores eodem compellabantur nomine, ut colligimus ex Charta ann. 1447. in Reg. 68. Chartoph. reg. ch. 26: *Fabel de Combes Damoi-*

selle veuve de Paage de quatre vins ans, etc. Nisi *domicelli* uxori indigitetur.

2. **DOMICELLE**, et **DOMINÆ**, Canonice sæculares: de quibus, ita Jacob. de Vitriaco in Hist. Occid. cap. 31: *In quibusdam Teutonicorum et Alemannorum provinciis quædam sunt mulieres, quas Canonicas sæculares seu Domicellas appellant. Non enim Moniales nominari volunt, sicut Canonici sæculares Monachi dicuntur. He siquidem adeo personas accipiunt, quod non nisi filias Militum et Nobilium in suo Collegio volunt recipere, etc.* ubi plura de earum vestimentis, convictu, cantu in Ecclesia, etc.

DOMINÆ etiam appellantur in Regula Clarissarum, Sanctimonialis omnes. Forti Bigorrenses artic. 9: *Omni tempore pax teneatur, Clericis, Ordinatis, Monachis, et Dominabus, et eorum comitibus: ita quod si quis ad Dominam confugerit, restituito damno quod fecerit, persona salvetur.* Liber Evangeliorum Monasterii Ord. S. Benedicti S. Petri de las Puellas, in Hispania, in quo depictæ sunt Abbatissa et Moniales, cum hisce caracteribus:

Hæc sunt Dominarum tet nomina scripta b narum
Quas locuit nores Adalera.

Rodericus Toletan. lib. 6. Hist. Hisp. cap. 4: *Sepultus est in Serena, quam mater sua Regina Sancia construxerat hospitali, et instituerat ibi Collegium Dominarum.* Necrologium Monasterii S. Petri Remensis 14. Mart.: *Donna Gela Abbatissa B. Petri Remens. B. memorie mater piissima, que reditus Ecclesie in vestibus Dominarum assignavit, instituit, confirmavit.* Charta ann. 1233. apud Ughellum tom. 1. pag. 230: *Monasterio S. Stephani, in quo S. Spiritus gratia inflammatus, ordinem Dominarum inclusarum instituere statuit.* Sed et apud Græcos *κρητα* appellata: Sanctimonialis, etiam ab sororibus: *κρητα αδελφαι*, in Vita Eupraxie virg. n. 23. 28. et alibi.

Vetantur tamen id nomen usurpare Moniales Ordinis S. Benedicti, in Statutis Joannis Archiepiscopi Cantuariensis ann. 1279: *Sciatis, vos Monachas vel Moniales, dicendas esse, non Dominas; sicut nec Monachi possunt sine ridiculo Domini appellari.* Vide [Domina 5. et] *Domnus*.

3. **DOMICELLATUS**, Domicilium habens, incola, Gall. *Domicilié*. Tabul. S. Viet. Massil.: *Raimundus Rogeri, alias abusu de Turena, degenis in castro de Baucio in dicto regno Provinciae comitatu Domicellatus seu incola in comitatu pace receptus, etc.* Vide infra *Domiciliarius*.

1. **DOMICELLUS**, **DOMICILLUS**, diminutivum a *Domus* Græc. *δομος* MSS.: *Herules, Domini minores, quod possumus aliter dicere Domicelli.* Tilius: *Domicelli et Domicelle dicuntur, quando pulchri juvenes magnatum sunt sicut servientes. Sic porro prinitus appellabant magnatum, atque adeo Regum filios.* Marcull. lib. 2. Forp. 52: *Imo generaliter ad omnes Domesticos Regis ordinato pro essit, pro natalitate Domicelli nostri illius, ut a Domino illius conservetur, etc.* Leges Edwardi Confess. cap. 35: *Rea vero Edeardus Edgarum filium eorum secum retinuit, et pro filio nutrit, et quæ cogitavit ipsum heredem facere, nominavit Ethelinge, quod nos Domicellum, i. Domicell: sed nos indiscrete de pluribus dicimus, quia Baronum filios vocamus Domicellos.* Angli vero nullos nisi *nati* Regum, Sic Ludovicum VI. postmodum Regem, *Domicellum* vocat Hist. Francor.

MS. que desinit in Carolum V. in Bibl. Memmiana, ann. 1095: *Si assembla una fois le Roy son conseil pour savoir qu'il avoit à faire, auquel Conseil le Damoiseil Louys le Gros... paria.* Vetus Poema de Garino Lotharepo:

Coroner fient le Damoiseil Pepin.

Froissartes 1. vol. cap. 325. Edwardum, postmodum Angliæ Regem, Principis Walliæ filium, *Le jeune Demoiseil* Richart vocat. Apud Danos et Succos Regum filios non semel *Domicellos* nuncupatos observo in Chartis variis apud Isaacum Pontanum lib. 7. et 8. Histor. Dan. pag. 432. 471. et 503. et apud Ericum Upsaliensem lib. 3. Hist. Suecicæ. Expos Mauricii Imp. *Parvulus Dominos* vocat Gregorius M. lib. 6. Epist. 23. Apud Byzantinos Augustos, sequoloris præsertim ævi, eorum filii Despotica donabantur appellatione, id est, *Domini* dicebantur, indulto scilicet Principis: alioquin non *δεσποτα*, sed *δεσπονο*, id est, *Domicelli* appellabantur, quod de Constantino Andronici Scriptoris filio ait Pachymeres lib. 8. cap. 28. extremo. Is enim cum pater Despotæ dignitatem illi denegasset, τὸν Πρωτοβασιλευσιν; vocabatur, i. *Domicellus Romanorum*.

Universim vero ita indigitantur Magnatum et Baronum filii, quod observatum ex Legibus Edwardi Confessor. Rodericus Tolet. lib. 3. de Reb. Hisp. cap. 19: *Mos erat tunc temporis apud Gothos, ut Domicelli et Domicelle, Magnatum filii, in Regali Curia nutrentur.* Et lib. 5. cap. 2: *Nunius vero pater ejus fere ab omnibus Castellæ Militibus Domicellos filios petat nutriendos.* *Domicellus Hollandiæ*, apud Joan. de Beka. *Domicellus Erardus de Marka*, apud Levoldum Northovium, in Chronico Markano.

Præsertim vero hocce titulo donati Militum filii, nondum Militari, seu equestri cingulo accincti, uti recte annotat Chiffletius in Vesontione parte 1. cap. 26. Nam cum solis Militibus honorifica *Domini* appellatio competeret, cæteri cujuslibet conditionis proprio nomine et cognomine compellerentur: invaluit postmodum, ut Baronum præsertim, et Magnatum filii, non *Domini*, sed *Domicelli* audirent, ut qui cæteris Scutiferis et natalium splendore, et parentum dignitate præstarent, Andreas *Bosch dels Titols de honor de Cathalunya* lib. 3. cap. 3. § 16: *Los Donzells son aquells que no son armats Cavallers, sino son fills y descendents dels Cavallers armats: demanora que lo qu's arca, y obte le privilegi es apropiament Cavalles, sos descendents Donzells.* Charta ann. 1233. apud Perardum in Burgundicis pag. 425: *De laude et assensu... filium meorum, videlicet Hugonis, jam Militis, Elizabeth uxorie ejusdem, Alani et Galtheri filiorum meorum adhuc Domicellorum, etc.* Charta Ludovici de Bellogio Militis D. Montis ferranæ in Arvernia. *Com...* tempore, quo erat *Domicellus*, et ante tempus *Militis* nostræ donare vobis et concessimus, etc. Tabular. Albe ripæ in Diocesi Liegon an 1233: *Noblem mulierem Andru de Rupescissa, et Bernardum Domicellum ejus, qui jam erat extra avocram ejus, etc.* Mox, idem Bernardus, filius Andru dicitur. Apud Joannem Bekam in Wilhelmo Episcopo Traject. Theodoricus Comes Hollandiæ, nondum sui juris factus, *Domicellus* appellatur. Exstant in Archivo Massil. Littoræ ann. 1342. inscriptæ *Nobili Domicello Johanni Vivaudi filio nobilis Domicelli Jacobi Vivaudi*, Gervasius Tilleberiensis MS. de

Ottis Imper. decis. 8. cap. 61. de quodam Milite : *Unum de nobilibus armigeris eligi, quo comite locum adit, ad ostensum locum loricatorum appropinquans, sonipedem ascendit, dimissoque Domicello, campum solus ingreditur.* Observat Marca in Hist. Beneharn. lib. 6. cap. 24. Nobiles istius tractus vulgo distributi in tres ordines, Baronum, Militum, et Domicellorum, quos Domengens vocant, ut Milites, Carvers. Proinde ut plurimum Domicelli idem sunt, qui in cæteris provinciis Scutiferi nuncupantur. [Chronicon Moctiense apud Murator. tom. 12. col. 1069 : *Cleph nobilis Lombardus Lombardie Rex secundus, regnavit anno uno et mensibus sex. Hic primus et ultimus, qui in Papia coronatus, et a quodam suo Domicello gladio jugulatur ann. Domini DLXXIV.*] Atque hac notione Domoisels, et Danzels vocabula apud vernaculos Scriptores accipiendi constat. Le Roman de Garin :

La veis-ies tant Domoisels venir,
Qui portent larces por lor Signor servir.

Idem Poeta :

Si vos siverot et Danzel et meschin.

Alibi :

Et li Danzel que Boes ot norris,
Qui attendent Chevalier les foist.

Rursum :

Borgois, et Danes, Chevalier et Danzel.

Idem :

La veissiez maint Domoisels gentil
Qui le vin portent en argent en or fin.

Le Roman de Florimon MS. :

Li Dus fait apporter s'espée,
S'il li est au col fermee.
L'es, es ça ndre ne voulois,
Parce que Domoisels estous.

Alibi :

Li Rois aura moult son service
Armes li donna à sa guise.
Tous les Domoisels adouba
Que Florimons y amena.

Rursum :

Li dus enfant erent moult bel,
De lor sage Domoisels.
Li Rois les avoit fors et legers,
Ambedeus les fit Chevaliers.

Vide Sanutum in Hist. Hierosol. pag. 21 et Hist. Castellonem Duchesni lib. 6. cap. 1. Probationes Hist. Bressensis pag. 283 etc. [infra Domicellus et Danzelus] [19] et Murator. Antiq. Ital. tom. 4. col. 680.

At postremis seculis Domicellorum in Regum et Principum filios exolevit appellatio, oblatumque ut Domini dicerentur, per quos tamen nomine appellativo Sed prestat, quod in hanc rem habet Feudalis, qui sub Henrico VI Rege Angliae vixit, in Tractata MS. de Officio Heraldorum, hoc loco adscribitur : *Escuiers se doivent saluer en quatre maneres, les plus hautes se doivent saluer Tres nobles et tres-hautes Escuiers, et les ensuyvans, Tres-hautes Escuiers, et les tiers, Honorez Escuiers, et les quarts, Gentils Escuiers. Dieu vous donat accroissement d'honneur, et dist esguyntre ou Heralut ou Pouroursant, que tous fils de Rois sont Princes, et se doivent saluer comme Princes, non obstant qu'ils ne soient que Escuiers. Et si se sont Ducs, ou enfans de Ducs, le Duc et son avné plus semblable meurt, et si le fils avnt Serpneur de Duché ou de Comte, il se salueroit comme Duc, ou comme Comte. Et si c'est eunt ses autres enfans, selonc les Seigneuries,*

en quoi ils seroient pourvus : et s'ils estoient sans Seigneurie, ils se devoient comme Comtes : Car quand l'on roit le fils d'un Duc, l'on ne dit point voilà un bel Escuier ; mais l'on dit, voilà un beau Seigneur. Et enfans et Comtes se doivent saluer selonc les Seigneuries, en quoy il sont pourvus, et s'ils sont sans Seigneurie, et ils sont de sang Royal, il se doivent nommer, Monsieur, après leur propre nom, comme qui voudroit dire, Jean Monsieur, ou Ricart Monsieur.

2. **DOMICELLUS CANONICUS**, Idem qui mox Domicillaris. Charta Adolphi Archiepiscopi Mogunt. ann. 1381. Rerum Mogunt. tom. 2. pag. 679 : *Effectum statutorum per b. m. Dominum Gerlacum A. M. prædecessorem nostrum contra (i. e. erga) Scholasticos Ecclesiarum nostrarum civitatis et diocesis Maguntine pro juvenibus, qui communitur Domicelli nuncupantur, factorum, ex certis causis nos ad locum morantibus, circa tuam personam tollimus. Vide ibid. pag. 698 [22] Idem Canonici minores et juniores Domicellorum et Domicillarium, frequens apud Germanos nomen, qui canonicos Dominorum nomine vulgo appellabant.]*

3. **DOMICELLUS**, Urbis Praefectus. Acta SS. Junii tom. 3. pag. 538. de B. Petro Gambacarta. *In manu dilecti filii, nobilis viri Galeotti Roberti de Malatestis, Domicelli Arimini.*

4. **DOMICELLUS**, apud Willelmum Thorn, videntur dici nobiliores famuli. *Domicellus Abbas* pag. 1784. *Domicelli et servantes Monasterii*, pag. 1380. quomodo valet appellatus infra ostendimus. I. gutto et Joan. de Janua : *Domicellus et Domicella quandoque dicuntur pulchri juvenes Magnatum, sive sint servientes, sive non.* Vide Hist. Cortusior. lib. 7. cap. 7. lib. 9. cap. 10. et Statuta urbis Mediolan. part. 2. cap. 108. 494. et Sequi.

5. **DOMICELLUS PAPER**, Idem qui Cameraarius, Custos camerae Papalis. Ord. Rom. apud Mabill. Musci Hist. tom. 2. pag. 138. *Dominus vero Papa inter hunc ibidem, cum ad amercam suam redierit, consuivit nos cardinalibus creationem de eis mandare per Domicellum suum, interdum non. Ibid. pag. 270. Domicelli etiam vocantur Nobiliores et familia Cardinalium.*

6. Formula qua cardinalis aliquem in Domicellum suum eligit, in Formul. MS. fol. 13. v. *Volentes personam tuam propter hoc prerogativa nostrae benevolentiae prosequite in Domicellum et familiarium nostrorum durimus admittendum, volentes ut Domicellus et familiaris noster re et nomine consequaris.*

DOMICELLUS, Idem quod Domicellus, Joanni de Janua [Vide suo loco.]

7. **DOMICILIARIUS**, **DOMICILIARIUS**, ut supra Domicellatus. Lit. ann. 1369. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 710 : *La rem forentes et Domiciliarios ejusdem loci de Petrusia, etc.* Charta Caroli VI. ann. 1380. in Reg. Hist. Chartoph. reg. ch. 373. *Quod civitates, ville, loca et castra earundem senescalliarum quamplurimis habitatoribus et Domiciliariis depopulata fuissent, etc.* Alie ann. 1381. in Reg. 142. ch. 81. *Cum praefatus Geraldus sit vetus vassal, Domiciliarius et habitator in loco de Villamour, etc.*

8. **DOMICILIUS**, Vide Doma 3.

9. **DOMICILIUM**, **DOMICILIUM**, Jus Domicilii juramento sibi assertum. Concil. Laman. ann. 1382. *Quoniam vero abusus quidam non prolem inolevit, ut per Domicilia quaedam parata, quae verba et commentum plerumque sunt, in*

fraudem Ecclesiarum... ad ordines indigni irrepant ; declarat haec Synodus, neminem sub praetextu Domicilii esse ordinandum, nisi illud legitime... contractum fuerit.

10. **DOMICILIUM AMBULATORIUM**, Machina bellica species. Tract. Ms. de Remilit. et mach. bellic. cap. 52 : *Domicilium ambulatorium, cum poute et scalis heratoris, possunt cum (eo) pedites (transire) flumen de una ripa ad aliam, et ponere scalas muro castelli juxta flumen positi. Et cap. 51 : Domicilium ambulatorium portans secum peticas, cum caldaria ardentibus unctis tormentina, pice et sulfure bene contritis, et in medio stupa oleo uncta, de quibus fit incendiarium, quod ab aqua non extinguitur. Vide Calus-2.*

11. **DOMICILLARIS CANONICUS**, Junior Canonicus cui necdum est jus Capituli. In Ecclesia Argentinensi duodecim sunt Canonici Capitulares, totidemque Domicillares : de quorum receptione inter Probat. Hist. Alsacie pag. 178. et sequ. exstant Statuta Majoris Capituli ejusdem Ecclesiae, ann. 1713. condita, approbata primum ab Eminentissimo Cardinali de Rohan, ac tandem Ludovici Magni auctoritate confirmata eodem anno. [22] Coloniae erant 25. Capitulares totidem Domicillares, Moguntiae 24. Capit. 22. Doque. Treveris 16. Capit. 21. Domic. Augustae Vindelicorum 20. Capit. totidem Domic. Bambergae 20. Capit. 14. Domic. Spire 11. Capit. 15. Domic. Vide Eliehorn. Jus. Eccles. German. tom. 2. pag. 603. seqq. Domicellaribus jus capituli non erat, sed certis rebus gaudebant : alii vero sunt canonici, quos in herba dicebant, qui locum in capitulo tenentes praebenda carerebant, quos spectare videntur cap. 9. et 19. de praebend. 3. 5. Vide in Canonici.

12. **DOMICILLIARIUS**, Vide supra Domicillarius.

13. **DOMICORRUPTOR**, Oxiogloss. Gloss. Lat. Gr. MSS. s. Germani a Pratis.

14. **DOMICUS**, Oxiogloss. in Gloss. Lat. Gr.

15. **DOMIDUCA**, Dea quae praesens existimabatur cum sponsa duceretur domum, apud Tertull. lib. 2. ad Nat. cap. 11. hinc etiam

16. **DOMIDUCUS**, Deus eidem rei adhibitus, apud S. August. lib. 6. de Civ. Dei cap. 9.

17. **DOMIFICAMENTUM**, Aedium exstructio. Vide Domificare.

18. **DOMIFICARE**, Domus edificare. Edes exstruere. Inquisit. de Moras ann. 1262. ex Regesto Probus fol. 42 : *Attamen illi de foris debebant praedictas operam, manopram coratamque antequam Domificarent in castro, et propter Domificamenta quae eos in castro oportet facere, Dominus remisit eis illud. Bulla Pauli PP. de Secularizatione Monast. Vezelliae, ann. 1537. inter Instrum. tom. 4. novae Gall. Christ. col. 117. Et residuum non comprehensum eis qua sunt a dormitorio et refectorio, Capitulis et Canonice praefatis remaneat ad Domificandum... habeantque liberam usum in nemoribus... tam a Domificandum in claustris.* Rursum occurrit in Charta ann. 1190. Abbatie Cassanicae in Bressia, et in Vita B. Giraldi de Salis apud Marten. tom. 6. Amprass. Collect. col. 398. *Abbatia benesita et satis Domificata, id est, satis eleganter exstructa, apud Stephanolum tom. 13. Fragm. Hist. MSS. pag. 183.*

19. **DOMIFICATIO**, Aedificatio, ut videtur, majori annexum et ab eo pendens. Littere Caroli Hungariae Regis ann.

1817. in Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 170. col. 2: *Creamus nostrum Procuratorem... ad recuperandum principatum Salerni... et jura ejusdem, sive consistant in civitatibus, seu castris, vel villis, seu domibus, vel Domificationibus, etc.*

◦ **DOMIFICIUM**, Edificium, domus constructio. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7884: *Domificare, Maisonner, i. domus facere*. Testam. Aymon. comit. Saubaud. ann. 1348. tom. 3. Cod. Ital. diplom. col. 1005: *Ipsi hospitali dari voluit et legavit, cum Domificium perfectum fuerit, triginta lectos sufficienter furnitos*. Vide in *Domificare*.

DOMIGENA, Vernaculus, indigena. Gloss. Græc. Lat.: Οἰογενής, Vernus, vernaculus, domi natus. Ita etiam Iso Magister in Glossis. Dudo lib. 3. de Act. Norm. pag. 98: *Morabatur autem Rex in domo Willelmi Ducis, ut Domigena et vernula*. Utitur et pag. 105. 141.

◦ **DOMIGERIUM**, ex Gallico et Anglico *Danger*, Periculum. Vox autem efficta a *Dannum*. Dictum enim putant quidam *Danger*, quasi *dannum gerens*. Malim a Gallico *Domager*, i. e. *Dannosus*, effictum. Le Roman de Garin MS.:
As gens Fromont curent pour Domager.

Thomas Walsingham ann. 1392: *Credebant autem Londonienses, quod per hæc dona Domigerium evasissent, et in posterum quieti essent: sed sefellit eos eorum opinio, etc.* Henr. Knyghton. ann. 1392: *Sed per Justitarios et alios ministros emolumentum semper Regi accrevit, et Domigerium ad populum Idem Romani videntes, quod Papa... recesserat, et sic in Domigerio positus esset, etc.* Utitur rursus eadem notione.

◦ Nostris alias *Dongeseux*, pro *Dangereux*, *Desavantageux*, *dannosus*. Stat. ann. 1406. in Reg. 161. Chartoph. reg. ch. 135: *Pour ce que ledit mestier d'obloyer... est bien Dongeseux, scabitu à apprendre, etc.*

SUB **DOMIGERIO** alicujus aut manu esse, apud Bractonum lib. 4. Tract. 1. cap. 19. § 2. est alicui subesse, esse sub illius potestate: est enim *Danger*, nostris, potestas. Qua quidem notione vocem *Donger*, quæ *Domigerium* effert, usurpant Poetæ nostrates. Le Roman d'Auberj MS.:

Laisiés Flamins, denener lor boffois,
Qu'il se prisent votre Donger an pois.

Alibi:

De ses Chastiaus li bailla le Dongier.

Vide *Dangerium*.

◦ Poem. reg. Navar. Cantil. 2. tom. 2. pag. 5:

Car j'aim molt miez estre en vostre Dangier
Et souffrir bien l'autre mal se l'avoie.

Vide supra in *Dangerium* 1.

1. **DOMINA**, nude, Delpara: hinc *Missa de Domina*, non semel in Chronico Archiepisc. Upsaliens. pag. 219. 225. in Monastico Anglicano tom. 3. pag. 151. et apud Franciscum Dominic. Pragense. etc. *Maria*,... sermone Syro *Domina* nuncupatur. *Maria*, Syriace *Domina*. Vide S. Hieronym. de Locis Hebraic. in Evangelio Matthæi. *Dominam*, Deiparam nude appellari ægre ferunt hæretici, atque in primis Calvinus Epist. 128. Vide Lambecium lib. 8. Biblioth. Cæsar. pag. 132. et supra in voce *Domitelle*.

◦ Voces, *Domina*, sæpius addita est hæc nostra. Hinc Galli nostris quasi uno verbo effertur *Nostre-Dame*. Statuta Academiæ Paris. apud Acherium Spicil.

tom. 6. pag. 885: *In quinque festis gloriose Virginis Mariæ non legitur in Nostris Nostra-Domina in vico Brunelli*. Regula Toribii Archiep. Limæ, Concilii Hispan. tom. 4. pag. 668. col. 2: *Officium Domine nostræ dicitur diebus consuetis in hac sancta Ecclesia et recitabitur totum tono summissio, excepto hymno Ave maris stella*.

2. **DOMINA** ECCLESIA. Sic Romana vocatur in Vita Innocentii PP. IV. tom. 7. Miscell. Baluz. pag. 339: *Ipsos (Comites et Barones) citavit summus Pontifex, ut parendo mandatis ipsius ipsum regnum manibus Domine Ecclesie resignarent*. *Domina* autem Ecclesia dicta est quia ibi de regno Apuliæ sermo est, quod ceu feudum Romani Ecclesie esse existimabatur.

3. **DOMINA**, Honoraria Regine assella, in Computo ann. 1202. apud D. Brussel de Feudorum usu tom. 2. pag. CLVII: *Pro III. partibus robarum quas Domina habuerunt XVIII. l.*

4. **DOMINA**, Nobilium uxores, etiam a maritis suis, in actis publicis *Domina* appellatas fuisse post Eg. d. ium Menagium testis est Mabillonius Diplom. pag. 90.

◦ Etiam imperiali dignitate illustribus maritis. Charta Alberti imper. ann. 1293. in Reg. sign. Pater Cam. Comput. Paris. fol. 173. r: *Promittimus etiam nos curaturos et facturos, quod carissima consors nostra Domina Elizabeth, regina Romanorum illustris, præmissis omnibus assensiet*. [◦ Vide Glossar. med. Græcit. voce Δόμοινα, col. 282.]

◦ Eodem nomine matres suas compellabant homines plebei ordinis. Lit. remiss. ann. 1375. in Reg. 107. Chartoph. reg. ch. 315. Colin Gar. n. fils moyen né de laditte Colette et Philippot Garin puiné... ledit Philippot vint à saditte mere criant et plorant, Madame, pour Dieu mercy, mon frere me vult tuer et occire.

5. **DOMINA**, Sanctimonialia Benedictine sic appellantur ab anno 970. Vide Mabill. tom. 2. Annalium pag. 604. ubi Gisla Abbatissa Romaricimontis Chartam subscribit, ceteris *Dominabus assensientibus*. Charta Luciane Abbatissæ Farenensis Monasterii ann. 1168: *Ad pelliciasque Dominarum decem libras per singulos annos iterum concessi*. [◦ Adde chart. ann. 1153. in Alsac. Diplom. num. 288. tom. 1. pag. 238.] Vide *Domitelle* 2.

6. **DOMINA**, Mulier quævis, ut Italicum *Dona*, quod nomen est discretivum sexus, non titulus honoris. Acta B. Torelli Puppiensis, tom. 2. Martii pag. 501: *Quidam Comes Carolus de Puppio, valde notus B. Torelli, cum sero carnis privi advenisset, illi scutiferum cum canistro referto carnibus et pane misit, et cum iret, Domine Puppienses dederunt aliqua comestibilia quæ fratri portaret*.

7. **DOMINA**, Machine bellicæ species. Richardus de S. Germano in Chron. ann. 1289: *Ingeniisque Biddæ, Domine, et Mangonelli sunt, Imperatore mandante*.

8. **DOMINA** FRANCORUM. Eo titulo insignitur Regina, in Annal. Victor. Mss. ad ann. 1232: *Hoc anno Ludovicus rex, de consilio matris sue et aliorum quorundam, mandavit sibi dari in conjugem Margaretam comitis Provincie filiam, per Gallerum archiepiscopum Senonensem et dom. Johannem de Nigella, eamque duxit Senonis in uxorem, et eandem coronari et inungi fecit a dicto archiepiscopo in Dominam Francorum et reginam*.

9. **DOMINA**, Baronis et militis uxor.

Ordinat. pro regina ex Reg. Cam. Comput. in Bibl. reg. sign. 8406. fol. 91. v.: *Item quod abstinat (regina) a Dominabus vocandis vel aliis magnis personis; et eas, cum venerint, diutius retinendis; et quo (quod) se non redat (reddat) nimis facilem (facilem) ad loquendum cum tot venientibus; sed aliquotiens se excusari faciat, sicut docet*.

10. **DOMINA** ANIMARUM. Charta Phil. V. ann. 1319. in Reg. 59. Chartoph. reg. ch. 279: *Item quadraginta libras cere et quadraginta solidos pro jocalibus Domine animarum, ratione mercati ville predictæ. An Delpara Virgo Maria?*

11. **DOMINA**, nude, Socrus, vulgo *Belle-mere*, alias, *Dame*, eadem ratione qua socer, Sire nuncupabatur. Lit. remiss. ann. 1389. in Reg. 136. Chartoph. reg. ch. 144: *Comme le suppliant se feust marié à la fille d'une femme appellee Guilleme le Gaz; icelle Guilleme sa Dame, etc.* Alim. ann. 1380. in Reg. 151. ch. 4: *Icellui Perrot et la mere de la femme dudit Belotin lui osterent la barre qu'il tenoit: lequel Belotin doutant que ledit Perrot et sa Dame ne le battissent, etc.* Rursus alim. ann. 1403. in Reg. 158. ch. 166: *Lequel exposant demanda audit Popile pourquoy il avoit fait semondre lui et sa Dame mere de sa femme. Hinc Dame-grant, pro Grand-mere, avia materna, in Lit. remiss. ann. 1456. ex Reg. 185. ch. 340: *Lesquelles orphelines demourerent ou gouvernement d'une bonne femme, leur Dame grant**.

1. **DOMINABILIS**, f. Suffraganeus, substitutus, qui vicea alterius gerit. Epist. Cambellani ann. 1319. ex Archivis S. Victoris Massil.: *Dominis Vicariis et Consilio civitatis Massilæ Dominabilibus sibi Nugerius de Chari regius Cambellanus*.

◦ Titulus honorarius, ut mihi videtur, eorum qui civitatis regimini præpositi sunt. Vide *Dominium* 3.

2. **DOMINABILIS**, Ad dominum ratione dominationis seu proprietatis pertinens. Charta Caroli VII. ann. 1430. in Reg. Cam. Comput. Bitur. fol. 134. v.: *Cesit... boissellos avens quatuor, solidos quatuor... denarios quatuor, obolum unum censuales et Dominabiles*. Vide *Dominatio* 1.

DOMINÆDIUS, **DOMNÆDIUS**, promissive, οὐκὸς ἀνὸς, apud Palladium in Vita Chrysostomi pag. 202. et alios: *Dominus ædis*. Gloss. Lat. Gr.: *Domnedius et Cenacularius, ἀρχιεργός*. *Domnedius*, habent Notæ Tyronis. Sic autem fere semper sanctum Felicem vocat Paulinus Nolanus Episcopus, quasi dominum ædis, cui ipse præsidebat. Epist. 1: *Venientem in gremio jam communis patrum Dominædii mei Felicis excipiam*. Ita Epist. 9. 10. 12. et 28. et Natali 7. Sic etiam non semel Sugerius lib. de Consecrat. Eccles. S. Dionysii sanctos Martyres *Dominus* suos vocat. Porro vocem *Domnedius*, apud auctorem Rhetoricæ ad Herennium restituit Salmas. lib. de Jure Attico pag. 73. [◦ Vide Forellinum.]

DOMINAGIUM, Tributum, quod Domino præstatur. Charta Hugon. de Monteforti in Reg. 74. Chartoph. reg. ch. 61: *Tradidi Hugoni de Queneio militi meo senescallo totum Dominagium, quod habebam in illo loco*. Vide infra *Dominatio* 2.

DOMINALIS, *Invincibilis*, In Gloss. Arabico-Lat.

1. **DOMINALITER**, tanquam Dominus: Galli dicunt, *en Seigneur, en Maître*. Charta Cresimiri Regis Dalmat. ann.

1069. apud Jo. Lucium lib. 2. Hist. Dalmat. cap. 15. *Illud... auctoritate Dominante corroborata, potentia confirmata.*

2. **DOMINATITER**, In supremum dominium Gall. *En suzeraineté*. Charta ann. 1227. inter Probat. tom. 3. Hist. Occit. col. 532. *Quam terram dom. Arnaldus de Ispania... recognovit et tradidit eidem D. comiti Bigorre Dominatiter, et recepit in feudum ab eodem. Vide mox Dominatio 2.*

3. **DOMINARI**, Re aliqua velut propria uti et frui. Inquisit. ann. 1288. ex schedis Pr. de Mazaugues: *Requisitus qualiter vidit sicut in dominum Barralum Dominari, dicit, quia bajulus suus, nomine Guillelmi juvenis de Castellone, vendidit herbam domine Rixenda de furtis. Rursum ibid.: Dixit quod ipse fuit bajulus Castellonis pro dom. Barrallo, et Dominabatur per dictos confines pro dom. Barrallo tanquam bajulus.*

1. **DOMINATIO**, Proprietas. Gloss. Lat. Gr. *Dominatio, Τυραννία, ἀρκασιον*. [Diploma Caroli Meg. pro Nosocomio B. Maris de Bono passu, ann. 816: *Et quod renovare vellemus que avus quondam nostre Carolus Major domus ei concessit et que ipse nobis protulit ralegenda, scilicet castrum ipsum vetus de Bono passu cum Ecclesia que ibi edificata est cum omni jure et Dominatione, hoc est cum omni terra, domibus, edificis hortis.*] Tabular. Bellilocense in Lemovicib. n. 117: *Ut post hodiernum diem faciant exinde tam ipsi, quam successores eorum, jure Ecclesiastico, in omnibus, quidquid elegerint, ea quidem ratione, ut si ullus Rector aut Abbas in beneficio, seu in Dominatione, in aliorum unibus, nisi in stipendio Monachorum transferre voluerit, etc.* [Chart. ann. 722. in Gradit. Saa-Gall. num. 11. pag. 9: *In Dominatione permant.*]

2. **DOMINATIO**, Tributum, quod Domino prestatur. Concilium Rom. sub Eugenio II. PP.: *Si Episcopus a subiectis, Sacerdotibus et Clericis Dominationes erigat. Charta Hugonis Regis Ital. apud Ughellum tom. 2. pag. 193: Aut alias quaslibet annuales Dominationes exigere, aut consuetudinario more aliquid tollere, etc.* Alia ann. 1231. in Regesto Tolosano Camera Comput. Paris fol. 68: *Expletiva et ademptiva, oblias, Dominationes, introitus et exitus, etc. Consuetudin. Tolosæ part. 4. tit. de Feudis art. 10: Debet solvere pro dicto feudo oblias et census et alias Dominationes in Chartis feudi contentas. Adde art. 15. [Charta ann. 1261. tom. 1. Anecd. Marten. col. III: *Dominationes, ademptiva vel expletiva, debita vel nomina debitorum, etc.*]*

3. In proprietatis vel superioris domini recognitionem. Arest. parlam. ann. 1319. in Reg. 62. Chartoph. reg. ch. 1: *Item septem solidos Caturcenses annui redditus et Dominationes in Dominibus, ayralibus et casalis... Item census et alias Dominationes in terris, vocatis Casurat. prope boderium. Charta ann. 1361. in Reg. 103. ch. 78: *Petrus Antonni servit. quique anno tres denarios Tolos. obliarum cum Dominationibus, pro quodam hospitio. Vide supra Dominagium.**

4. **DOMINATIO, TUS**. [Gallice *seigneurie*: a Pecuniam vel aliud aliquid quod ad Dominatum nostrum pertinet eis pro Karitate largiri decreverit... Concedo... villicationem, scilicet Dominationem, censum et hospites. (Cartular. Conchar. Ruthen p. 352. an. 1107.)]

5. **DOMINATIO**, Titulus honorarius Regum, in Epist. Franciscis tom. 1.

Hist. Franc. 29. 52. 55. 64. 73. 74. In Capit. Caroli Calvi pag. 53. etc. Will. Brito lib. 6. Philip. v. 156:

Vestra quidem plene Dominatio novit, ut a quo Tam laudabiliter regitur tam nobile regnum.

Ita Græci recentiores vocem κυριότης usurpant. Gregor. Decapoluta de Mirac. S. Gregorii Mart. n. 46: *Εκεί δὲ τὸ κυριότης; τὸ τοῦ μυστηρίου ἰσχυρῆς, etc.* Formula loquendi Italici familiaris, *vostra signoria.*

6. **DOMINATIO**, hoc titulo honoris donati etiam Visitatores monasteriorum. Schramb. Chronicon Mellicense pag. 422. col. 1: *Præfatos articulos ac vite nostre monasticæ observantia humili et plano stylo duximus... offerentes debita cum subjectione et condigna veneratione eodem vestris Dominationibus prudentissimis, etc.*

7. Indiscriminatim non raro concessus. Eo compellat cardinalem Oliverium episc. Alban. Baldus JC. in tract. de Dot.: *Cujus consummationem, si in longiorem protrahit moram, quar. tuae reverendissima Dominationi fuerit desiderium. Eodem quoque donantur vicarii generales archiep. Taron. in epist. iisdem inscripta ann. 1271. a Petro archid. Andegav. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 1024: *Dominationes vestras, de quibus plenam in Domino fiduciam obtinemus, requirimus, etc.**

8. **DOMINATIONES**, Angeli ex secundo sacre Angelicæ Hierarchiæ gradu: sic appellati ex eo, quod liberalissima fidelissimaque servitute ita gaudent et gloriantur Creatoris super se dominatione, ut alteri nulli, præterquam ipsi subiciantur. Ex quo fit, ut ad Deum, quantum possunt, se adjungant, et ab omni rerum creaturarum oppressione violenta remotæ sint, et, ut ait D. Gregor. Homil. 34. in Evang.: *Quod mira potentia præminant, pro eo, quod eis cetera ad obediendum subiecta sunt.* Adde D. Bernard. lib. 5. de Consid. cap. 4. Guill. Paris. 2. P. de Un. pag. 2. cap. 127. Isidor. lib. 7. cap. 5. Sophron. in Encom. Angel. etc.

9. **DOMINATIVUS**, Dominans. Præfat. operis Conradi de Monte puellar. Ratispon. eccl. canon. qui vivebat sæc. 14: *Tractatus tertius est de communicatione Dominationis, que est principantis et subiecti in domo.*

10. **DOMINATURA**, Jus Domini, Census pertinens ad Dominum. Gall. *Droit seigneurial*. Instrum. S. Albini Andegav. apud Lobinellum Hist. Britan. tom. 2. col. 249: *Quidam miles... donavit Deo et S. Albino Ecclesie S. Oportuna Dominationem scil. suam, quam habebat in ea in altari et in sepultura.*

11. Idem quod **Domaniam**. Vide in hac voce. Charta ann. 1285. in Chartul. Cluniac. ch. 327: *Dicti liberi habeant... Dominationem et justitiam in predicta terra sua de Maxiliaco, excepta alta justitia, que remanet... dicto abbati et ejus successoribus imperpetuum.*

12. **DOMINATURA**, Potestas, imperium. Camillus Peregrinus in Hist. Principum Longobard. apud Murat. tom. 2. pag. 387. col. 1: *Satis infamis et inlicita consuetudo temporibus istis hincmolevit, dum quedam muliercule, defunctis viris, maritalis Dominationis solute, licentius proprii arbitrii libertatem fruuntur.*

13. **DOMINELLUS**, Domicellus, et **Domicella** et **Dominella**, a Dominus. Ugutio. Vide in Domicellus 4.

14. **Charta Bald. Noviom. episc. ann. 1154. in Chartul. Montis S. Mart. fol. 91. r. col. 1: Domino Ivone Nigellense ex parte Dominelli sui Radulphi comitis concedente.**

15. **Ruodlieb. Tr. 8. vers. 60:**

Hunc Dominella regat quo secum tessere ledat.

16. **DOMINICA**, seu **DIES DOMINICUS**, qui Christo potissimum dicitur est apud Christianos, Græcis κυριακή, quæ et ἀναστάσιμος, βασιλικὴ καὶ ἑκατοστὴ τῶν ἡμερῶν, dicitur S. Ignatio in Epist. ad Magnesianos n. 9. Nomocanon nuper editus a Joan. Bapt. Cotelerio cap. 416: *Ἡ πόσις τοῦ Χριστοῦ γεννήσεως, οὐκ ἔλεγετο κυριακή, ἀλλὰ κρήνη ἡμέρα. Μετὰ δὲ τῆς ἀναστάσεως, κυριακή, κυρία πᾶσιν τῶν ἡμερῶν καὶ ἑκατοστὴ ἔλεγετο.* [Ita κυρία τῶν ἡμερῶν nude dicitur Johanni Anagnostæ de Excidio Thessalonie. cap. 6.] Edictum Theophili Alexandrini Patriarchæ: *Et mos et honestas a nobis exigit, ut omnem diem Dominicum honoremus, eumque celebremus, quoniam Christus Dominus noster præclarum in ea suæ resurrectionis munus obit. Sedulius lib. 5. Paschalis operis cap. 20: *Interea cæperat illud triste post Sabbatum dies irradiare felix, qui Domino Dominanti gratissimum nomen ab ejus Majestate sortitur, dicitur hoc honore Dominicus: quippe qui tantum consecutus est dignitatis, ut primum meruerit intueri mundi nascentis originem, et resurgens Christi virtutem, etc.* S. August. Epist. 119. cap. 13: *Dies Dominicus non Judæis, sed Christianis resurrectione Domini declaratus est, et ex illo habere cepit festivitatem suam.* Et Serm. 251. de Tempore: *Ideo sancti doctores Ecclesie decreverunt omnem gloriam Judaici sabbatissimi in illam (diem Dominicam) transferre, ut quod ipsi in figura, nos celebraremus in veritate; qui tunc erit requies nostra vera, quando resurrectio fuerit perpetrata, et remuneratio in anima et corpore simul perfecta.* S. Maximus Taurinens. Homil. 3. in Pentecost.: *Dominica nobis ideo venerabilis est atque solennis, quia in ea Salvator, velut Sol oriens, discussis infernorum tenebris, luce resurrectionis emicuit, ac propterea ipsa dies ab hominibus sæculi Dies Solis vocatur, quod ortus eam Sol justitie Christus illuminet.* Ordo Romanus, et Isidor. lib. 2. de Eccl. Offic. cap. 24: *Dominicam diem Apostoli ideo religiosa solennitate sanxerunt, quia in eodem Dominus et Redemptor noster a mortuis resurrexit: quique ideo Dominicus appellatur, quia in eo erranis operibus, vel mundi illecebris abstinens, tantum divinis cultibus serviamus, dantes scilicet huic diei honorem et reverentiam propter spem resurrectionis nostræ, quam habemus in illo, etc.* Gregor. Turynens. lib. 1. Hist. 22: *Hic est dies resurrectionis Domini nostri Jesu Christi, quem nos proprie Dominicum pro sancta ejus resurrectione vocamus.* [Dominica dies, Apocal. 1. 10.] *Dominicorum dies*, in Epist. Encyclica Vigilii PP. Vide S. Hieronymum in Prologo ad Ps. pag. 187. S. Hieronym. in Psal. 117. Brissonium ad L. Dominic. Henric. Valesium ad Eusebium de Laudibus Constant. cap. 9. et ceteros passim.*

17. **Diemenca**, in Charta ann. 1224. tom. 4. Ordin. reg. Franc. pag. 321. *Diemenche*, infra: *Diemoine*, in alta Otton. comit. Burg. inter Probat. tom. 2. Hist. Burg. pag. 15. col. 2: *An l'an de l'eyncarnacion de nostre Senor mil et deux cens et quarante et deux, le Diemoine devant feste Symon et Juds. Dimains*, in Hist. Joan. IV. tom. 2. Probat. Hist.

Britan. col. 325. *Dimoinge*. in Lit. ann. 1339. tom. 4. eorumd. Ordinat. pag. 338. art. 1. *Dioes*. in Ch. scabin. Camerac. *En Van de Incarnation nostre Seigneur Jesus Crist M. cc. et sissante. le Dioes apres les octaves S. Pierre et S. Pol.* Et in Ch. ann. 1317. ex Cod. reg. 10196. 2. 2. fol. 19. r.

DOMINICA RESURRECTIO. Quævis dies Dominica. Anonymus lib. 1. Mirac. S. Bertini cap. 1. *Tres viri in piscationis arte periti nocte Dominica... navim ascendentes, etc. Super eos enim propter noctis Dominice Resurrectionis Transgressionem ultio supervenit divina. Et cum Fratres in predicto loco commorantes nocte Dominice Resurrectionis in eadem Ecclesia, in qua corpus B. pausati Bertini, etc. Tangmarus in Vita S. Bernardi Episc. Hildesh. inter Acta 88. Bened. sac. 6. pag. 225. cap. 43. *Deinceps sapientissimus Rex sepius interceptam Gandesensensis Ecclesie dedicationem in vigilia Epiphaniæ Domini indicit, quæ tunc prima feria Dominice Resurrectionis accidit, relationem etiam ancillarum Dei in ipsa sacra die Epiphaniarum.**

DOMINICIS omnes festas hilarisque sacris Ecclesia, ut loquitur Epiphanius in Expositione fidei num. 22. *nec ulla jejuniæ celebrat... ne ipsius quidem Quadragesimæ Dominicis: qui usus semper viguit apud Christianos.* Tertull. lib. de Corona cap. 3. *Die Dominico jejuniæ nefas ducimus, vel de geniculis adorare.* Canon 65. apost. statuit Clericum deponendum esse, qui die Dominico jejunaverit, et ad calcem libri 5. Constit. Apost. legitur: *Reus erit, peccati, qui Dominico die jejunaverit, cum sit dies Resurrectionis.* Hæc prima ratio fuit prohibendi jejunii, ne tristis esset dies lætissime Resurrectionis Dominice consecrata. Alteram subinde refert S. Augustinus Epist. 36. cap. 12. n. 7. ad Casulanum scribens: *Die Dominico jejunare scandalum est magnum, maxime postea quam innatuit detestabilis multumque fidei apostolicæ Scripturarumque divinis contraria hæresis Manicheorum, qui suis auditoribus ad jejunandum istum tanquam constituerunt legitimum diem. Per quod factum est, ut jejunium diei Dominici horribilius haberetur.* Hinc in Conc. Carthag. IV. can. 64. legitur: *Qui die Dominico studiose jejunat, non credatur catholicus, et in Synodo Gangrensi can. 18. ex interpretatione Dionysii Exigui: Si quis propter continentiam, quæ putatur, aut continentiam in die Dominico jejunat, anathema sit.* Quæ duo Concilia sicut et Casaraugustanum adversus Priscillianistas, etiam manichæos dici solitos, ann. 381. celebratum, dum can. 2. prohibet, *ne quis jejunet die Dominica, causa temporis aut persuasionis aut superstitionis, jejunium etiam die Dominico, modo absit superstitionis causa, permittit quodam modo videntur.* Et Hieronymus quidem Epist. 28. ad Luciniam scribit: *Utinam omni tempore jejunare possimus: quod in Actibus Apostolorum (ut etiam Augustinus Epist. 36. num. 28. observavit) diebus Pentecostes et die Dominico apostolum Paulum et cum eo Credentes fecisse legimus.* Ne hinc tamen Ecclesie morem ac legem improbare videatur, mox dictum temperans addit: *Nec hoc dico, quod Dominicis diebus jejunandum putem.* Hæc fere post Petrum Constant. tom. 1. Epistolarum Rom. Pontificum col. 335. et seqq.

DOMINICÆ observatio jam olim a nona, seu vespere præcedentis diei incipit. Concil. Francof. ann. 794. cap.

21: *Ut dies Dominica a vespere usque in vespere servetur.* Ita in Concilio Berghamstedensi ann. 637. et Forojuliensi ann. 791. can. 13. Capitulari Aquisgran. ann. 789. cap. 15. lib. 1. Capit. cap. 15. etc. *Ratio est, inquit Richardus Ep. Cremenensis in Mitrali, et ex eo Durandus lib. 5. Ration. cap. 9. n. 2: Quia vespertina vigilia, seu hora, primum est officium diei sequentis.* Simoni Islepe Episc. Cantuariensi, in Provinciali Ecclesie Cantuar. apud Lindwodem lib. 2. tit. 3. *In primis sacrum diem Dominicum ab hora diei sabbati vespertina inchoandum, non ante horam ipsam præveniendum, ne Judaice professionis participes videamur, quod etiam in festis, quæ suas habent vigiliis, observetur.* In pterisque veteribus Statutis MSS. pro Artificibus Parisiensis civitatis, id potissimum caveatur, ut nemo quidquam artis exerceat, diebus Dominicis ac festis, *ne au Samedi depuis le dernier coup de Vespres s'enné en la Paroisse, où aucuns desdits mestiers demourront.* Vide in hanc rem S. Augustinum Sermon. 51. de Tempore. Herardum Turon. in Capitul. cap. 2. Gregor. Turon. lib. 3. de Mirac. S. Martini cap. 31. 56. Vitam Aicardi Abb. Gemetic. cap. 25. Matth. Paris et Rogerum Howeden. ann. 1201. etc.

Hoc die ab omni opere servili cessatum, [etiam ab ipsa venatione.] Theodorus Cantuariensis Episcopus in Capitul. cap. 7. *Græci et Romani in die Dominica non navigant, nec equitant, panem non faciunt, nec in curru ambulat, nisi ad Ecclesiam tantum: nec balneant se Græci, non scribunt publice, tamen pro necessitate sepius in domo scribunt.* Adde eundem in Penitentia cap. 44. præterea Concilium Ayrwanense III. cap. 28. Vernense ann. 755. cap. 14. Moguntiac. cap. 37. Capitula Caroli Mag. lib. 1. cap. 81. [75. etc.]

Neque Dominicis vel festis diebus Placita publica teneri legitur, nisi forte pro magna necessitate, aut hostilitate cogente, ut habet Carolus M. in Capit. pro partibus Saxonie ann. 789. cap. 18. neque Mercatus agi, ut in Capitul. 1. ann. 809. cap. 18. Capitul. 2. ejusdem anni cap. 8. Vide Capitularia Caroli C. tit. 11. cap. 7. tit. 36. cap. 19. tit. 38. cap. 7.

DOMINICA die sedebant ut jus dicerent Magistri requestarum, ex Arest. parlam. ann. 1291. in Reg. S. Justi Cam. Comput. Paris. fol. 42. r. col. 2. *Pro causis et requestis senescallarum et earum partium, quæ reguntur jure scripto, audiendis et expediendis, sedebant diebus Veneris, Sabbati, Dominice, et aliis diebus quibus viderint expedire, qualibet septimana, quatuor vel quinque persone de Consilio.*

DIES DOMINICUS primum apud Latinos in hebdomada sibi locum vendicat, estque primus dies hebdomadis, ut dies Lunæ secundus, qui et inde *Feria secunda* nuncupatur, ut dies Martis tertius est *feria tertia*, et sic de cæteris. Ita Lex Dominice. Codicis Theod. de Spectac. (15. 8. 5.) Atque inde hebdomada sæpe nomen sumit a Dominica præcedente, ut hebdomada *Passionis*, a Dominica præcedente, quæ *Passionis* dicitur. At Græci hebdomadis a subsequente Dominica appellationem tribuunt: v. gr. *Palmarum hebdomada* non est ea, quæ subsequitur *Palmarum Dominicam*, sed quæ præcedit, quæ Latinis *Quadragesimæ*, Græcis illa est, quæ Dominicam quartam intervertit: quare

quæ Latinis erit tertia hebdomada Quadragesimæ, Græcis erit quarta: quæ illis quarta, Græcis erit quinta. Excipiuntur tamen hæc hebdomadæ, quæ a Paschæ ad Pentecosten excurrunt, quæ a prima et præcedente, non a subsequente nominantur.

At cum Dominicæ totius anni suis quæque fere appellationibus donentur, operæ pretium videtur de his sigillatim observare, quæ ad illarum nomina spectant: quæ quidem cum sæpe etiam ab Introitu, ut vocant, qui ad Missam dicitur solet, designentur a Scriptoribus: quæ illi in singulis sit, ad singulas Dominicas adnotabimus. Prima igitur Dominica est

Dominica prima Adventus Domini, a qua Ecclesiastica Officia incipiunt, ut ait Durandus lib. 6. Ration. cap. 1. 2. et 3. quæ est quarta a Natali Domini. Hujus Introitus ad Missam est: *Ad te levavi* [70 Dicitur etiam *Dominica Ascensionis a longe*, quod est initium primi responsorii officii nocturni.] Respondet hæc Dominica Latinorum, Dominicæ Græcorum, quam *αποκριν δευτέρα του Αποκρ* vocant, i. e. decimæ ex his Dominicis, in quibus Evangelium S. Lucæ per Lectiones ad Missam et inter Officia legitur, nempe *de Muliere habente spiritum infirmitatis*. Nam, ut id semel moneatur, Græci ita evangelia in sacris Liturgiis legunt: a Dominica Paschæ Evangelium Joannis: Matthæi a feria 2. post Dominicam Pentecostes ad Parasceven subsequentem festum diem Exaltationis S. Crucis: Lucæ a 2. feria post Dominicam Exaltationis: denique Marci pars potissima inter Matthæam et Lucam absolvitur. Vide Allatium de Dominic. Gr. cap. 31.

In ordine Ambrosiano, ut et in Mozarabo sex de Adventu Domini missæ assignantur: in Ordine vero Gelasiano adnotantur quinque, præ totidem, ut videtur, Dominicis Nativitatem Domini præcedentibus. Unde palam est quibusdam in locis adventum Domini olim a Dominica sexta ante Natalem Christi, in multis autem a quinta incepisse. [70 Vide Adventus 2. Observandum pariter antiquitus remotiorem a Natali Domini dominicam quartam dictam esse, primam vero, quæ proxima.]

Dominica 2. Adventus, quæ est tertia a Natali Domini: *Dominica prima ante Natalem Domini*, in Kalend. Rom. ante 900. annos descripto apud Allatium lib. de Domin. Græc. cap. 37. Hujus Introitus est: *Populus Sion*. Græc. *Dominica undecima Lucæ*, seu *de Vocatis ad nuptias*, nuncupatur.

Dominica 3. Adventus, quæ *Dominica secunda ante Natalem Domini*, in Kalend. Rom. Hujus Introitus est: *Gaudete in Domino semper, et iterum dico: Gaudete*. Græcis, *Dominica duodecim Lucæ*, sive *de decem leprosis* dicitur. [70 *Johannes in captivitate*, ab evangelii lectione apud occidentales.]

Dominica 4. Adventus, quæ proxima Nativitati: *Dominica tertia ante Natalem Domini*, in Kalend. Rom. Græcis, *αποκριν προ του Χριστου γεννηματος*. Introitus olim: *Memento nostri, domine: [hodie. Rorate celi.]* [70 *Le Dimanche dernier des Oleries de devant Noel*, in Lit. remiss. ann. 1478. 0 scilicet dictæ Antiphonæ septem, quæ in ecclesia Adventus Domini tempore cantantur. Vide Carpenter. infra in hac littera 0.]

Dominica infra Octavam Natalis Domini, cujus Introitus est: *Dum medium silentium*. *Dominica 1. post Natalem*, in Kalend.

Rom. Græcis, κυριακή μετὰ τὴν Χριστοῦ γέννησιν.

Dominica infra Octavam Circumcisionis, quæ Græcis κυριακή πρὸ τῶν φώτων.

Dominica 1. post Epiphaniam. [°° vel infra Octavam Epiphaniæ.] cuius Introitus: In excelso throno, etc. Græcis, κυριακή μετὰ τὰ φῶτα, id est, Dominica post baptismum Christi, quem φωτισμόν, Illuminationem vocant, ut festum ipsum, τὰ ἅγια φῶτα, vel ἡμέραν et ἑορτήν τῶν ἁγίων φώτων.

Dominica 2. post Epiphaniam, cuius Introitus est: Omnis terra, Græcis Dominica decima quinta, de Zacchæo. Vide Festum Architructini. [°° Dominica post Octavas Epiphaniæ, in chart. sec. XIV. ap. Ludewig. Reliq. MSS. tom. 7. pag. 133.]

Dominica 3. post Epiphaniam, cuius Introitus est: Adorate Dominum. Græc. Dominica duodecima Lucæ, sive τῶν νόμων, de Publicano et Pharisæo. Dicitur iisd. προσευχόμενος, ut et ipsa quæ antecedit hebdomada, in qua jejulant Armeni, qui istius hebdomadæ jejunium ἁγίου ἑβδομῆς vocant, de quo copiose Allatius de Dom. Gr. cap. 8.

Dominica 4. post Epiphaniam. [°° Dominica a tertia ad sextam post Epiphaniam dicuntur etiam Adorate primum, secundum, tertium, quartum.]

Dominica 5. post Epiphaniam.

Dominica 6. post Epiphaniam.

Dominica Septuagesimæ, cuius Introitus: Circumdederunt me, Græcis κυριακή τῶν ἀσπιδῶν, seu Dominica de Prodigio, quod in ea de illo legatur parabola. [°° Item Festum repositionis sc. Alleluia, et Dominica qua Alleluia clauditur vel dimittitur vel deponitur. Vide Alleluia Clausum. Dicitur etiam Dominica In Septuagesima et Infra Septuagesimam, quæ scilicet in diem lunæ ante hanc Dominicam cadit.]

Dominica Sexagesimæ, cuius Introitus: Exurge, Græc. κυριακή τῆς ἀποκρίσεως. Est autem ἀποκρίσις, quod Latinis Carni-prærium, qua appellatione hebdomadæ, quæ præcedit hanc Dominicam ἑβδομῆς τῆς ἀποκρίσεως vocant, quod non ultra eam vescendis carnibus operam dent, sed una cum eillis edendis finem imponant.

Dominica quinquagesimæ, cuius Introitus: Esto mihi. Gr. κυριακή τῆς εὐσεβείας, et εὐσεβείας, cuius nominis, ut et hebdomadæ, quæ hanc Dominicam præcedit, inditum, quod post eam Dominicam casei et ovorum esus dimittatur. Quippe post hanc Dominicam, die Lunæ, Græci jejunium quadragesimale auspicantur, aliter ac Latini, qui Mercurii die incipiunt. Beneharnensibus dicitur Dimenge cabée, id est, Dominica in capite Quadragesimæ, ut observat Marca lib. 6. Hist. Beneharn. cap. 24. n. 9. [°° Dominica prima, quæ est ante caput jejunii, in Concil. Narbon. ann. 1054. Dominica ante Cineres, in Chron. Alber. ad ann. 1220. pag. 507. Vide in Carni-prærium.]

In libro Petri Mallii cap. 30. etiam appellatur Dominica de carne levatio, seu de carne levanda, uti legendum conjectat Mabillonius tom. 2. Musæi Ital. pag. 159. alibi Dominica ad vel ante carnes tollendas, ante brandones, in Chartulario S. Martini Pontisar. ubi Joannes dicitur le Diable vendit duo arpenta terre apud Commentiacum die Dominica ante Brandones. Dominica brandonum dicebatur Dominica prima Quadragesimæ, ut dictum est in voce Brandones; Dominica igitur ante Brandones erat Dominica Quinquagesimæ, non Quadragesimæ, ut habetur apud

Labbeum Chronol. Histor. part. 3. pag. 189: Carolus IV. cognomento Pulcher... inunctus Remis 21. Februarii Dominica Quadragesimæ, quæ olim dicebatur devant les Brandons: quibus in verbis error se ipse prodit; anno enim 1322. ad quem hæc referuntur, Dominica, non Quadragesimæ, sed Quinquagesimæ incidebat 21. Februarii, cum Paschatis dies incidere hoc anno in decimam Aprilis.

Dominica Prima Quadragesimæ, cuius Introitus: Invocavit me. Quintana etiam dicitur, quod sit quinta a Paschate, ut auctor est Durandus lib. 6. cap. 32. n. 1. [Dominica Brandonum vel Brandorum appellata est. Instr. ann. 1328. Hist. Dalph. tom. 2. pag. 177. col. 1: Item anno quo supra; scilicet die Dominica Brandonum sequenti Indict. 11. Vide in Brandis 1.] [°° Etiam Dies focorum et de ordiis lignis.] Græcis πρῶτῆς τῶν νεο-τείων, et κυριακή τῆς ὀρθοδοξίας, ob restitutam sacrarum Imaginum adorationem.

Ordinar. MS. Rotomag.: Ad processionem hujus Dominicæ in statione B. Cum sederit. Quidam sacerdos canonicus indutus a. ba, amictus cum stola, tenens crucem ante pectus suum ad similitudinem Domini ad iudicium venientis, canet in pupulo V. Venite benedicti. Chorus respondeat: Et ibunt, etc. Tunc intret processio chorum residuum; et post fiat sermo ad populum.

Dominica secunda Quadragesimæ, cuius Introitus est: Reminiscere. [°° Ab Evangelio Dominica Chananæ, item post focos vel ignes, etiam Rohodidum secundum.] Græcis, κυριακή δευτέρῃ τῶν νεο-τείων.

Dominica tertia Quadragesimæ, cuius Introitus: Oculi mei. [°° Evangelium: Dæmon mutus.] Græcis, κυριακή τῆς τῶν νεο-τείων [et κυριακή τῆς Στρασποποκρυσεως.] [°° Dicitur etiam Latinis Adorandæ crucis.]

Dominica quarta Quadragesimæ, cuius Introitus: Lætare Hierusalem. [°° Evangelium: Quinque panes.] [Dominica de Rosa nuncupata, eo quod in ea fit solemnis illa Rosa aurea benedictio. Vide Rosa aurea.] Græcis, κυριακή τετάρτῃ τῶν νεο-τείων.

Media Quadragesima nuncupatur in Lit. remiss. ann. 1326. ex Reg. 149. Chartoph. reg. ch. 232: A un jour de samedi dont la Mi-careme fu le lendemain, etc. Alia ann. 1402. ex Reg. 157. ch. 329: Le Dimanche que l'en chante en sainte église Letare Hierusalem, que l'en dit la Mi-careme, etc. Vide infra Fonta. [°° Inde etiam Dominica mediana dicta, et in media Quadragesima.]

Dominica in Passione Domini, Dominica quinta Quadragesimæ, a qua passionis officium auspicatur Ecclesia, unde ita appellatur, ut auctor est Durandus lib. 6. Ration. cap. 68. Acta Alex. III. PP. sub ann. 1162: Exiit ergo e Genua in Dominica Passione, et cum omni jucunditate navigans venit ad insulam de Liguria in Sabbato Palmarum. Græcis est 5. jejuniarum, πέντα τῶν νεο-τείων. Hujus Introitus est: Judica me Deus. [°° A responsorio dicitur Isti sunt dies; etiam Repositus, vide infra Dominica Repus.] Vide Notas ad Villharduin. n. 129. et infra verbo Hebdomada. Præterea Dominica Mediana appellatur ab Amalario lib. 4. cap. ult. edito a viro doctissimo. Jo. Mabillonio tom. 2. Analector. pag. 114. quia Hebdomadam Medianam subsequitur: hanc etiam Medianam octavam vocat Fulcuin. in Chron. Laubliensi cap. 38. forte quod sit 8. Dominica a Dominica Septuagesimæ: Actum est hoc

feria 6. ante Dominicam, quam vocant Medianam octavam. [°° Dominica mediana vulgo est quarta Quadragesimæ, unde ejus Octava quinta.]

Alia porro est Dominica Quintana, in Charta Petri Episcopi Santonensis ann. 1240. in Regesto Inculismensi Cameræ Comput. Paris. fol. 23. Est enim illa, qua Quintana ludus exercebatur a Vicanis. Vide Quintana.

Dominica in Palmis, sexta quadragesimæ, apud Rupert. lib. 5. de Divin. Offic. cap. 7. quæ in Ordine Romano, Dies Palmarum, sive florum, atque ramorum appellatur: [Alibi Pascha florum, vel Pascha floridum, Gall. Pasques-fluries.] Dominica in Ramis, Durando lib. 6. cap. 47. Dominica ad Palmas, apud Leon. III. PP. Ep. 5. Beletus cap. 93: Hic dies dicitur Dominica in Ramis palmarum, quod illo die rami palmarum in processionibus deportentur in significatione illorum, quos filii Israël statuerunt [straverunt] in via, Christo jam veniente.

Adde Isidor. lib. 6. Orig. cap. 18. In lib. Sacr. Gregor. M. Dominica in Ramis palmarum dicitur. [Dominica Olivarum, in Histor. Rerum Laudens. apud Murator. to. 6. col. 1105.] Will. Tyrius l. 12. cap. 12. Accidit casu, quod in die festo, qui dicitur Ramis palmarum, cum de more populus universus in vallem Josaphat convenisset ad solennem et celebrem tantæ dici processionem, etc. Rupertus Abbas in Vita S. Heriberti Archiepisc. Colon. n. 17: Erat autem dies ille, quem Christianitas appellat Diem palmarum. Dominica Indulgentiæ, quæ et Dominica Palmarum, in Ordine Romano. Dominica Indulgentiæ, quæ diversis vocabulis distinguitur, id est Dies palmarum, sive florum, atque Ramorum, Osanna, Pascha petitum, sive Compententium, et Capitilavium. Ex quibus patet, eandem Dominicam Osanna etiam appellari, quia, ut ait Alcuinus, dum in eo Dominus Hierosolymam tenderet, et occurrit turba plurima hinc inde clamando, Osanna, quod interpretatur, salvifica, sive salvos nos fac. Joannes Euchaita pag. 7: ὁσάννα τὸν κύριον, ὁσάννα ἐν ἔργῳ σου. [Dominica indulgentiæ dicebatur ob penitentium reconciliationem, quæ feria 5. sequenti solenni-ritu fiebat: Capitilavium vero quia tunc moris est, inquit Rabanus lib. 2. de Instit. Cleric. cap. 35. lavandi capita infantium qui ungenti sunt. Quod de adultis potiori jure est intelligendum. Hic usus desit circa 12. seculum.]

Dominica Osanna, apud Ademarium C. banensem non semel, Dies Osanna, apud Abul-Faragium in Hist. Dynastiarum pag. 163. et in Charta ann. 1170. apud Duchesnum in Probat. Hist. Castegnereæ pag. 32. Capitil. de Villis cap. 28: Dominica in palmis, quæ Osanna dicitur. Osanna, nuda in Regula Monachorum Fontevraldensium cap. 16. Li-bellus Fulconis Comitiss Andegav. apud Holstenium in Collect. Rom. de Urbano II. PP.: Ubi mihi florem aureum, quem manu gerebat, donavit: quem ego ob memoriam et amorem. Mihi in Osanna semper mihi meique successoribus deferendum constitui. Eadem habentur in Fragm. Hist. Andegav. n. 8. Tabular. S. Eparchii Inculism. fol. 37: Duodecim denarios censuales in Osanna singulis annis Ecclesiæ nostræ reddendos. Adde fol. 116. Epitaphium Guillelmi Comitiss Inculismensis: Hic jacet Dominus Amabilis Guillelmus Comes Engolismæ, qui ipso anno, quo rediit de Hierusalem, abiit in pace, 8. Id. April. vigilia Osannæ, 1028. anno ab incarnat. Ita etiam hanc

Dominica decima nona post Pentecosten, cujus Introitus: *Salus populi ego sum*. Græcis, *Dominica secunda Lucæ*, sive *de Amandis inimicis*.

Dominica vigesima post Pentecosten, cujus Introitus: *Omnia, quæ fecisti*. Græcis, *Dominica tertia Lucæ*, sive *de Filio viduæ*.

Dominica vigesima prima post Pentecosten, [cujus Introitus: *In voluntate tua*]. Græcis, *Dominica quarta Lucæ*, sive *de Parabola seminis*.

Dominica vigesima secunda post Pentecosten, cujus Introitus: *Si iniquitatis*. Græcis, *Dominica quinta Lucæ*, sive *de Divite et Lazaro*.

Dominica vigesima tertia post Pentecosten, cujus Introitus: *Dirit Dominus*. Græcis, *Dominica sexta Lucæ*, sive *de Habente legionem*.

In Kal. Rom. Allatiano post Dominicam quintam post Pentecosten, *Dominica*, secus quam hodie, recensentur: quæ enim festum S. Petri Apostoli subsequitur 3. Kl. Jul.

Dominica prima post Natale Apostolorum dicitur quam excipiunt.

Dominica prima post octavam Apostolorum.

Dominica secunda post octavam Apostolorum.

Dominica tertia post octavam Apostolorum.

Dominica quarta post octavam Apostolorum.

Dominica prima post sancti Laurentii.

Dominica secunda post sancti Laurentii.

Dominica tertia post sancti Laurentii.

Dominica quarta post sancti Laurentii.

Dominica prima post sancti Cypriani.

Dominica secunda post sancti Cypriani.

Dominica tertia post sancti Cypriani.

Dominica quarta post sancti Cypriani.

Dominica quinta post sancti Cypriani.

Dominica sexta post sancti Cypriani.

Dominica septima post sancti Cypriani.

Dominica octava post sancti Cypriani.

Dominica nona post S. Cypriani, juxta natale S. Andreae subsequitur. Deinde sequuntur tres *Dominicæ de adventu Domini ante Natale Domini*.

Dominica Apostolorum. Lit. remiss. ann. 1412 in Reg. 166. Chartoph. reg. ch. 347: *Nous avons receu l'umble supplication de Loys de Grudeningo jeune gentilhomme, bourgeois natif de la ville de Venise... contenant comme le Dimanche, que l'on appelle au pais le Dimanche des Apostres, etc.*

Dominica qua cantatur: *Aspicies a longe Deus*, in Lib. anniversar. S. Germ. Prat. fol. 45. r. Lib. pitentiar. ejusdem abbatis: *III. Non. Decembris. Dominica qua cantatur*: *Aspicies a longe, debet dari contentui pitentia super redditibus Aurenvillæ*. Vide *Dominica I. Adventus*.

Dominica Bordarum, Prima in Quadragesima. Vide supra *Bordæ*.

Dominica Brandonum, Eadem acceptio. Vide in *Brando I.*

Dominica Burarum, Eodem intellectu. Vide supra *Buræ*.

Dominica ante Candelas, Quæ festum Purificationis præcedit, in Ch. Hugon. ducis Burg. ann. 1234. ex Chartul. Campan. Cam. Comput. Paris.

Dominica Carnevale, vel *de Carne levatio*, *Dominica* in Quinquagesima apud eos omnes, qui jejunium Quadragesimale inchoant a feria quarta post hanc Dominicam, prima vero in Quadragesima apud Mediolanenses, qui ab hac die solemnè jejunium auspicantur.

III

Ordo eccl. Amros. an. circ. 1130. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. ævi col. 870. *Dominica in caput Quadragesimæ, quæ dicitur Carnevale*. Vide *Dominica Quinquagesimæ*.

Dominica in qua cantatur Evangelium Chananæ, in vita S. Domin. tom. 1. Aug. pag. 643. col. 1. Secunda Quadragesimæ Ecardo tom. 1. Bibl. Prædicat. pag. 54. in notis.

Dominica Clavi, Passionis scilicet: an quod clavus vel pars clavi, quo Christus cruci affixus est, in ea honoraretur? *Le jour du Dimanche de la Passion, nommé à Laigny le Dimanche du Clou*, in Chartul. Latiniac. fol. 200.

Dominica Focorum, Prima Quadragesimæ. Vide supra *Dies focorum post Dies 7.*

Dominica de Fontanis, *Le Dimanche des fontaines*, in agro Perticensi sic appellabatur *Dominica quarta Quadragesimæ*. Vide infra in *Fonta*.

Dominica qua cantatur Jerusalem, Eadem quæ quarta Quadragesimæ, in Charta ann. 1327. ex Reg. 65. Chartoph. reg. ch. 228.

Dominica post benedictionem Indicti, Secunde post Pentecosten. Charta ann. 1260. in Chartul. S. Dion. pag. 397. col. 2: *Ou mois de Jung le Dimanche après la benédiction*. Alia ann. 1314. in Reg. 50. Chartoph. reg. ch. 9: *Dimanche prochain après la benédiction au Landit*.

Dominica Indulgentiæ, Eadem quæ *Palmarum*. Vide *Dominica in palma*.

Dominica, Isti sunt dies, memoratur in Charta ann. 1145. Hist. Eccl. Meld. tom. 2. pag. 40. at quænam illa fuerit, ignoramus. [*Dominica qua cantatur: Isti sunt dies, Quæ in Passione appellatur*. Charta Joan. de Castell. dom. de S. Hilario ann. 1324. in Reg. 62. Chartoph. reg. ch. 361: *Sabbato ante Annunciationem dominicam, et post Dominicam qua cantatur: Isti sunt dies*. Vide in *Casula 8.*]

Dominica Lazari, Eadem quæ in *Palma*, in Charta ann. 1208. apud Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 873. Vide *Dominica Osanna*.

Dominica de Lignis orditis, Prima vel secunda Quadragesimæ. Vide supra *Bohordicum*.

Dominica ante Litanias, Eadem quæ *Quinta post Pascha*. Vide ibi.

Dominica Major, in ecclesia Autisiodorensi dicitur illa, cujus officium, nulla occurrente festivitate, excluditur, ut sunt *Dominicæ prima Adventus*, in Septuagesima, prima et quarta in Quadragesima, etc.

Dominica Mapparum albarum, Eadem quæ *Secunda post Pascha*; cujus appellatio ratio patet ex Charta ann. 1454. in Chartul. Latiniac. fol. 78: *Icelui ban (de vin) commençant la veille de Pasques commençant, durant la quinzaine d'icelluy jour de Pasques jusques au Dimanche, que on chante en sainte église Misericordia Domini, que l'on nomme communément audit Laigny le Dimanche des blanches nappes*.

Dominica Mediana. Vide *Dominica in Passione*.

Dominica Mensis Paschæ. Charta Petri abb. S. Remig. Rem. in Chartul. Campan. fol. 247. v. col. 1: *Actum anno Domini M. cc. xl. vij. Dominica mensis Paschæ*. Vide *Mensis Paschales in Mensis*.

Dominica Mirabilia Domine, in Charta ann. 1306. ex Reg. C. Chartoph. reg. laudata tom. 4. novi Tract. diplom. pag. 729. inter not. *Dominica secunda post Pascha*.

Dominica Olivarum, Eadem quæ in *Palma*. Vide *Dominica in Palma*.

Dominica Osanna. Vide *Dominica in Palma*, pag. 167. col. 8.

Dominica ad tres septimanas Pentecosten, in Charta ann. 1247. inter Probat. tom. 3. Hist. Occit. col. 467: *Datum apud Rupemauram die Dominica ad tres septimanas Pentecosten*. [*oo Dominica secunda post Pentecosten*.]

Dominica Pinguis, vulgo *Dimanche gras*, Eadem quæ in *Quinquagesima*, ultima scilicet qua carnes vesci licet. Consuet. Castell. ad Sequanam ex Cod. reg. 1898. 2: *Le Dimanche grassot il vend rin qui il plaist sans ban*.

Dominica Quadragesimam intrans, Prima Quadragesimæ, in Charta ann. 1180. ex Chartul. Cluniac.

Dominica Quintanæ. Vide *Dominica in Passione*.

Dominica vulgo Repus, Eadem quæ in *Passione Domini*, sic nuncupata quod Sabbato præcedente, Romano ritu, Christi et Sanctorum imagines velo absconduntur: porro nostris *Repus*, idem atque absconditus, ut videre est infra in *Repositus*. Unde patet legendum esse *Repus*, pro *Repus*, in Charta ann. 1224. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 321: *Ce fut fait à Seclin le Dimanche en la Passion, que on dist Dimanche Repus*. Ex quo minus etiam apte concluditur totam Quadragesimam, *Passionis* nomine fuisse appellatam, ut ex sequentibus manifestum fit. Lit. remiss. ann. 1367. in Reg. 97. Chartoph. reg. ch. 538: *Le Dimanche que l'on chante en sainte église Judica me, nommé au pays (Laonnois) Le Dymanche repus, etc.* Alia ann. 1382. in Reg. 120. ch. 233: *Comme le Dimanche devant Pasques flores derrein passé, que on dit le Dimanche repus, etc.* *Le Dimanche repus l'an 1309. un appelé Perrenet Gibert, etc.* In aliis Lit. ann. 1406. ex Reg. 161. ch. 64.

Dominica Respice in me, in Charta ann. 1390. apud Bern. Pez. tom. 6. Anecd. part. 3. col. 68. Eadem quæ *Dominica tertia vel decima tertis post Pentecosten*, quarum introitus hæc verbis incipit. Vide ibi.

Dominica Rogationum, Eadem quæ *quinta post Pascha*. Vide ibi.

Dominica de Rosa vel de Rosa. Vide *Dominica quarta Quadragesimæ* et *Dominica post Ascensionem*.

Dominica Sponsaliorum, Qua sponsalia contrahere licitum est, nostris *Dimanche d'espousailles*. Lit. remiss. ann. 1403. in Reg. 158. Chartoph. reg. ch. 66: *Comme un Dimanche d'espousailles après Noël, il y eust unes nopces au lieu de S. Didot, etc.*

Dominica post Strenas, Gall. *le Dimanche après les estraines*, Quæ post Kalendas Januarii prima incurrit. Stat. ann. 1362. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 583. art. 8: *Ladits confratris (des drapiers) doit esoir le premier Dimanche après les estraines*.

Dominicæ Synodales, Quænam ita nuncupabantur, docent Acta MSS. eccl. Brioc: *Dominicæ Synodales in quibus prohibentur missæ celebrari in capellis: Dominica prima Adventus, Dominica prima post Epiphaniam, Dominica prima Quadragesimæ, Dominica in Passione, Dominica prima post Pentecosten, Dominica prima post Assumptionem B. Mariæ*.

Dominica Vetus, an *Dominica Paschalis*, unde aliæ originem ducunt? an *Septuagesimæ*? Charta Ebrardii sutor. Petragor. ann. 1350: *Sex denarios sol-*

vera tenebitur singulis annis dicto Bernardo in die Dominica veteri.

◦ **DOMINICA APERTA**, Quae alicujus Sancti vel octavae officio non est praecipua. Cærem. vetus MS. eccl. Carnot. Dicuntur dominica officia in Dominicis, si sint aperta, si vero aperta non fuerint, dicantur per ferias, prout usus fuerit.

DOMINICE PRINCIPALES ET SOLENES, dicuntur quinque illae, in quibus officia mutantur, scilicet Dominica prima de Adventu, Dominica in Octavis Paschae, Dominica in Octavis Pentecostes, Dominica, qua cantatur *Letae Hierusalem*, et Dominica in Ramis palmarum. Durand. lib. 7. cap. 1. n. 4. [His quinque sexta deinceps addita est, Dominica prima Quadragesimae, quia fit, officii in ea mutatio, quae fiebat antea Dominica quarta Quadragesimae. In Statutis Lanfranci § IV. apud Marten. de Antiq. Monach. Ritibus lib. 4. pag. 56. ubi de quinque Dominicis principalibus sic legitur: Quinque dies Dominici sunt, qui communia quedam inter se habent separata a cæteris diebus Dominicis. Dominica videlicet prima de Adventu Domini, Dominica prima Septuagesimae, Dominica in medio Quadragesimae, Dominica in Palmis.]

DOMINICA PRIVILEGIATA dicta, quibus Historiae sunt appropriatae. Idem Durand. lib. 7. cap. 1. num. 14.

DOMINICE VACANTES, seu **VACAT**, dicuntur in Sacramentario S. Gregorii, quatuor Dominicae, quae jejunia quatuor Temporum proxime subsequuntur, eo quod propriis careant officiis. Vide Micrologum cap. 29. 32. 59. Rupertum lib. 3. de Divinis Offic. cap. 11. Honorium August. lib. 4. de Ritu Missae cap. 94. 95. et Durandum lib. 6. Ration. cap. 11. n. 7. [Dominicae etiam infra Octavam Natalis Domini et Circumcisionis dicuntur vacantes, sed alio sensu, neque enim proprio unquam carere officio, ideo autem vacat, quod alicujus Sancti vel octavae Natalis Domini officio alia ratione praecipua. Dominica Vacans etiam dicta est Quarta Adventus, quia tunc Pontifex Romanus relictis aliis occupationibus solum largiendis elemosinis incumbat. Vide Lexicon Hofmanni in voce Adventus.]

◦ **DOMINICORUM DIERUM REX**. Vide *Dominica prima post Pentecosten*.

VENDITIO DOMINICI DIEI, forte facultas exponendi et vendendi merces Dominicis diebus. Charta Gaufridi Comit. Andegavensis ann. 1061. apud Sammarthanos in Abbatib. S. Florentii. Item jubeo, ut ministri mei nullatenus audeant repetere, quod judicavi eos injuste accepisse, scilicet commendationem vinearum, Dominici diei, cenationem violentam salii, etc.

◦ **DOMINICA DOMUS**, Hospitium, seu diversorium publicum, ut suspicantur docti Editores ad Praecepta S. Pachomii tom. 3. Maii pag. 346. col. 2: *Nemo in domo spirituali comedat, sed potius in Domnica, vel in monasterio ejusdem aede*. Vide *Domus spiritualis*.

◦ **DOMINICA MANUS**, id est, Domini superioris. Charta ann. 1091. inter Monum. antiq. tom. 2. p. 286: *Exclusa hereditaria postulatione omnium successorum, in manum Dominicam episcopi reposuit, etc.*

◦ **DOMINICA MATER**, Beata Virgo Mater Christi: *De celebritate festivitatis Dominae Matris*, tom. 3. Concil. Hispan. pag. 35. col. 2.

DOMINICE LITTERE, [Eadem quae Communicatoriae vel Formatae.] Conciliabulum Sardinense sub Julio I. PP.: *Quae cum ita sint, custodire vos ab ipsis et abstinere debetis, dilectissimi fratres, nec eos aliquando ad Communionem admittite; sed nec ipsorum litteras accipere, nec ad illos litteras Dominicas dare.*

◦ **1. DOMINICALE**. Vide *Dominicalis* et *Dominicum* 3.

◦ **2. DOMINICALE**, Liber, in quo continentur lectiones et alia quae ad officium dominicarum vel festorum dominicalium pertinent. Consuet. MSS. S. Crucis Burdegal. ante ann. 1305: *Cellerarius habet tenere choram infra ecclesiam benedictum de libris... videlicet octo psalteriale ad legendum et cantandum lectiones.*

DOMINICALIS. Concilium Autisiodorensis can. 42: *Ut unaquaque mulier, quando communicat, Dominicalium suum habeat*. Vetus Penitentialis MS. sub finem: *Si mulier communicans Dominicalium suum super caput suum non habuerit, usque ad alium diem Dominicum non communicet*. Ex quibus patet, *Dominicalium*, vel *Dominicale*, non fuisse linteum, in quo communicatur mulieres Eucharistiam deponere, quam his non licebat nuda manu accipere, ut est in Can. 36. ejusd. Concilii, quod viris licuit. S. Augustinus Serm. 152. de Temp.: *Omnes viri, quando communicare desiderant, lavent manus, et omnes mulieres nitida exhibeant linteamina, ubi Corpus Christi accipiant*. Fuit enim *Dominicalis* velum, quo mulieres caput in Ecclesia tangebant, cum his non nisi velatis illius ingressus patere, ex Lini PP. Constitutione, ut est apud Anastasium: [quod ab Apostolo jam satis aperte praescriptum est. 1. Cor. 11. 5. et 6.] Penitentialis Theodori cap. 7. et Leo I. P. ad Theodoricum Episcop.: *Mulieres possant sub nigro velamine sacrificium accipere, ut Basilus indicat*. [Mulieres Provinciales Domino vocant velum sericum, quo caput tegunt, aliis vulgo *Coffe*. Vide Card. Bona Liturg. lib. 2. cap. 17. num. 3.]

◦ **DOMINICALITER**, Proprietario vel supremo jure. Arest. parlam. Paris. ann. 1272. in Reg. Olim: *Pronuntiatum super acquisitis a priore et fratribus S. Johannis Jerusalem in iis solommodo, quae Dominicaliter pertinebant ad regem* (Anglia) Richardum. Vide *Dominicum* 3.

◦ **DOMINICARE**, Manum dominicum apponere, fisco addicere. Charta ann. 1056. tom. 1. Hist. Trevir. Jo. Nic. ab Hontheim pag. 329. col. 2: *Si cuius bona vel praedia, propter culpam aliquam vel querimoniam, in placitis abbatibus... Dominicata vel publicata fuerint, omnia abbatibus erunt*. [Vide *Abbas* 1. Germ. Froben.] *Demine*, eodem, ut videtur, sensu, in Ch. ann. 1355. tom. 2. Hist. Leod. pag. 420: *Item que debet et heritaiges gisans fours de Lieges, soient gènerantz tant seulement. Unde Deminement*, in Stat. Lothens. part. 3. pag. 13. Vide alia notione in *Dominicum* 3.

◦ **DOMINICARIA**, Dona ecclesiis legata ultima voluntate. Vide S. Rosa de Viterbo Elucidarij tom. 1. pag. 323. voce *Doens*. Charta ann. 1194. ibid.: *Dominicaria clericorum et militum, sicut in ipsa compositione fuerunt sortita*.

◦ **DOMINICATIO**, DOMINICARE, DOMINICATUS, etc. Vide post *Dominicum* 3.

◦ **DOMINICELLUS**, Idem qui supra *Domicellus*. Johan. Longinus in Actis S.

Stanislai Episc. Cracov. Maii tom. 2. pag. 245: *Rinardus de Cyszchanowicz Domicellus et Armiger Cracoviensis Diocesis, morem nonnullorum militarium Poloniae celebritates dierum sanctorum modica lance appendentium, secutus, etc.*

◦ **DOMINICI NUMMI** memorantur in chart. vendit. ann. 539. ap. Marin. in Pap. Diplom. num. 114. lin. 36. et facili emendatione num. 118. lin. 15: *Nummo usuali Dominico uno; quae ex veteri mancipationis ritu tabellio sine sensu retinuit. Dominicum nummum vocatum putat Marinus, quia a principe confectus erat, Savinius in Hist. Jur. Rom. tom. 2. cap. 12. § 66. not. e. quia secundum ritum mancipationis ad tradendum Dominium quiritarium adhibebatur.*

◦ **1. DOMINICUM**, Ecclesia, Aedes sacra Domino, seu Deo. Glossae veteres: *Dominicum*, Κυριακὴν. S. Cyrianus de Opera et Eleemos. In *Dominicum sine sacrificio venis*? Idem Epist. 83. de Lectore: *Dominico legit*, id est, in templo, alii de die Dominico interpretantur. S. Hieronymus in Chronico: *In Antiochia Dominicum, quod vocatur Aureum, edificari coepit*. Et mox: *Antiochiae Dominicum Aureum dedicatur*. Ruffinus lib. 1. Hist. Eccles.: *Tunc senur: Si nec, inquit, ita esse credis, surge et sequere me ad Dominicum*. Et lib. 9. cap. 9: *Orationum domos, id est, Dominica sua*. Idem in Fastis: *His Coss. dedicatum est Constantinopoli Dominicum die 15. Kal. Mart. Itinerar. Hierosolymit.: Indem modo jussu Constantini Imperatoris Basilica facta est; id est, Dominicum mirae pietudinis*. Marcellini et Faustini libellus precum ad Imperatorem pag. 63: *Post illas coram caedes, quae in Dominico factae sunt, etc.* Pag. 64: *Ad cumulum perpetrati sacrilegii, ipsum altare Dei de Dominico sublatum in templo sub pedibus Idoli posuerunt*. [Passio S. Philippi Episc. Adrianop. apud Mabill. tom. 4. Analect. pag. 136: *Dominici foribus intratus a sede sibi credita non patiebatur abscedere*. Ibid. pag. 138: *Ipsam etiam Dominici lectum devoto omni regularum fraudabatur ornatu*.] *Domus Dominica*, apud Salvianum lib. 6. de Gubernat. Dei: *Ad domos statim Dominicas currimus, corpora humi prosterimus, mistis cum fletu gaudis supplicamus*. Basilica Dominica in Actis SS. Saturnini et Sociorum num. 2. Κυριακὴν οἶκος, in Vita S. Nili Junioris pag. 164. Κυριακὸν in Concilio Ancyrano can. 14. Neocæsar. can. 5. 13. Laodiceno can. 28. etc. Adde Itinerarium S. Wilibaldi n. 16. Pachomium in Regula cap. 54. Martyrolog. Rom. 25. Decemb. Isidorum, Amalarium lib. de Reb. Eccles. Honorium Augustodun. lib. 1. cap. 127. Eusebium in Orat. de Laudibus Constantini, quo loco, auctor est eundem Augustum curasse aedes sacras et templa uni omnium Deo, atque universarum rerum Domino dicanda consecrandaque. Hinc etiam Germani, et Belgae Kirche, et Kerke, et Angli Church, eodem sacrum appellant, voce a Κυριακὸν deducta, ut quidam existimant: unde urbs *Dunkerke* in Flandria, sic appellata, quod primitus fuerit Ecclesia in *Dunis* edificata. [Hanc sententiam multis confirmat Eusebius in Notis ad Legem Ripuarior. pag. 214. et 215.] At Lipsius in Epistola ad Belgas Cent. 3. Epist. 44. Kirche Germanicum a Circo deducit, quod veterum, inquit, templa instar circi rotunda fuerint. Sed haec oculis et testibus indigent. Ita et Gretserus, in Muricibus Christianis pag. 158.

2. **DOMINICUM**, Sacrificium mysticum, Missa. *Dominicum concivium*, S. Augustino in Brevi Collat. contra Donatist. *καρπικόν δεσποιν*. Cyprianus lib. de Opere et Eleemos. : *Locuples et dives es, et Dominicum celebrare te credis, quæ Corbanam omnino non respicias* ? Et Epist. 63. ad Cæciliam : *Nunquid ergo Dominicum post coronam celebrare debemus* ? Quibus verbis intelligit ipsum divinum Missæ sacrificium. Veterem ejusmodi loquendi morem docent Acta. proconsularia SS. Martyrum Saturnini et soc. ubi sancti Saturnini judicio postulati, quod sacram Synaxin contra Imperatoris præcepta egissent, sic Proconsuli responderunt : *Dominicum cum fratribus celebravi*. Et iterum *Sine Dominico esse non possumus*. Et inferius, ex verbis Proconsulis sic Interrogantis : *Si in Collecta fuisti* ? Respondit : *Quasi Christianus sine Dominico esse possit, aut Dominicum sine Christianis celebrari*. An nescis, Satana, in Dominico Christianum, in Christiano Dominicum constitutum ? Et post alia : *Ego devota mente celebravi Dominicum, Collectam cum fratribus feci, quia Christianus sum*. Hæc ibi Felix Martyr. Saturninus autem cum rogaretur ab eodem Proconsule Anulino his verbis : *Tu Saturnine interfuisti* ? Respondit Saturninus : *Christianus sum*. At ille : *Non a te quæro hoc ; sed utrum egeris Dominicum* ? Cui respondit Saturninus : *Egi Dominicum, qui Salvator est Christianus*. Hæc Baronius, qui putat, eo referri debere hanc verbi notationem, quæ habetur in Martyr. Rom. 25. Decemb. : *Nico medice Passio multorum, millium Martyrum, qui cum in Christi Natali ad Dominicum convenissent, Diocletianus Imperator januas Ecclesie claudi jussit*, etc. Vide eadem Acta apud Bolland. II. Febr. n. 3. 6. 9. 11. 12. 17. 19. et eundem Baron. ann. 304. num. 84.

3. **DOMINICUM**, Proprietas, Domanium, quod ad Dominum spectat, jure Dominus ad propriam alendam familiam fruitur. Unde JC. Anglis *Dominicum* dicitur, quod quis habet ad mensam, sicut sunt prædia, quæ *Hordlandes* idem vocant. Ita Bract. lib. 4. tract. 3. cap. 2. § 5. cui convenit Fleta lib. 5. cap. 5. § 18. et seq. Est, inquit, *Dominicum proprie terra ad mensam assignata*. [Familiar. Veteris ville : *Ego Guigo de Chobar dedi Abbatibus Veteris ville Dominicum meum de Plavicio. Post longum vero tempus accipi Crucem ab Abbate, etc.*] *Res Dominica, Dominica possessiones*, id est Principis, in leg. 8. Cod. Theod. de Lustrati aut (13. 1.) leg. 2. de His, qui condit. (12. 19.) leg. ult. de Jure fisci. 10. 1.) *Dominicum*, Cowellus, est tota illa terra intra manerium, quod dominus fundi, aut in manibus suis retinet, aut saltem ad annos, aut voluntatem suam juxta consuetudinem manerium alius loci Pactum inter Ludov. Franc. et Henricum Angl. Reges apud Rogerum Howel pag. 571. *Terra illius, et homines sicut sua propria et Dominus fideliter custodiet*. Regium Manerium lib. 2. cap. 71. § 1. *Dicitur propositura, quando aliquis super Dominium Regem in veste occupatur, ut in Dominica Regis, in sua publica astipat*, etc. Vide lib. 2. cap. 69. § 3. Charta Nicolai Rotomag. Archiep. apud Had. de Ducto. *Manciam partem Dominici nostri occupans*. Matthæus Westmonast. ann. 1154. *Revocavit in jus propriam Dominica sua, quæ pater suis illi dederat*. Vide Sugerium de Admin. sua cap. 10. Besham in Comitib. Pietav. pag.

125. 491. Monast. Angl. tom. 1. pag. 148. tom. 2. pag. 25. etc.

° Nostris *Demoigne* et *Demoigne*. Charta ann. 1255. ex Chartul. Campan. fol. 208. col. 1. *Ne porroat veteris... nos homines, ne les homes de nos fiés, qui tiennent de nos en Demoigne. Ne nos, ne nostre home, qui tiennent ausinc de nos an Demoigne ne porroat ausiques retenir les lor homes*. Alia ann. 1256. ibid. fol. 465. *Vinc lirrées de terre que il (Thibaut comte de Champagne) tient en son Demoigne et ransouves et as appartenances*.

DOMINICUM PROPRIUM, in Capitulis Caroli M. lib. 4. cap. 34. Rhabanus ad Otgarium : *Proprietas Dominicalis, quæ Domino Imperatori ex paterna successione hereditario jure pervenit*.

DOMINICUM dicitur etiam respectu servorum, quod scilicet ad Dominum eorum spectat, ut in Lege Alemann. tit. 22. in Lege Bajwar. tit. 1. cap. 14. § 6. et in Lege Longob. lib. 2. tit. 51. § 15. °° Lothar. 1. cap. 52. e. Capitul. Ludov. Pii ann. 829. *De liberis hominibus, qui proprium non habent, sed in terra Dominica resident*. Bracton. loco citato : *Dominicum dicitur ad differentiam quod tenetur in servitio*.

DOMINICUM ANTIQUUM, apud Anglos, continent omnes illas terras, quæ ad Regem spectabant tempore Edwardi Confessoris, aut Willelmi Nothi, seu quæ tenebantur a Maneris, descriptis in libro, quem *Domesday* appellant, ejusmodi enim tenebantur *Antiquum Dominicum* dicuntur, et eorum possessores seu tenentes extra maneria, a quibus dependent, implicari possunt, eoque nomine ab omni teloneo liberi et immunes sunt. Antiqua vero dominia, quæ in Manu Regis sunt, Franca feuda sunt, et secundum communem Legem implacitantur. Rastallus, et Cowellus lib. 2. Instit. Jur. Angl. tit. 3. § 25.

DOMINICUM, Fiscus dominicus Capitul. 3. ann. 813. cap. 2. *Qui hominem francum occiderit, solidos 600 componat ad opus Dominicum*. Et cap. 3. *Qui hominem ingenuum occiderit, solidos 200 componat, et exinde in Dominico tertiam partem componat, id est, fisco inferat*. Ita ubi non semel.

°° **DOMINICUM** pro *Dominicum*, in chart. ann. 791. ap. Neugart. Cod. Alem. num. 113. tom. 1. pag. 101. *In Dominico arare*.

DOMINICALE, Idem quod *Dominicum*, Dominium, proprium, proprietas, Gall. *Seigneurie, domaine, propriété*. Will. Tyrus lib. 12. cap. 7. *De propriis Dominicalibus certa eis pro victu et amictu beneficia... contulerunt*. Lib. 19. cap. 11. *Res ad Dominicalia Principis pertinentes Traditiones Fuldensis lib. 1. [ex H. r. ann. 867.] *Tudo unam capturam, que contigua est cella illa, que vocatur... cum Dominicali, aliusque edificis, arvis, campis, etc.* Adelbertus Eydenh. mensis pag. 33. *Quodam Walterus Dominicale, quod in Titanheim situm est, in recompensationem accepit*. Chronicon Trudonense lib. 3. extrema. *Inter que constat, cum tunc gravi danno Ecclesie nostræ dedisse, quod quid nunc de Rembrode videtur terra Dominicalia nostra esse*. Dominicalia Apostolorum seu Papæ, apud Radevicum lib. 2. cap. 29. occurrit, præterea apud Leonem Ostiensem lib. 1. Chron. Cassin. cap. 16. 51. Petrum Diacon. lib. 4. cap. 18. etc.*

DONNECALE, pro *Dominicale*. Tabul. Casaur. ann. 1060. *Et ipsa mea Donnecale et ferra de terris et vineis, et meos debitales de Cantalupo*.

° **DOMINICALIS TERRA**, Quæ ad Domi-

nicum seu domanium pertinet. Charta ann. 1121. inter Instr. tom. 5. Gall. Christ. col. 445. *Hæc autem sunt beneficia et prædia ad prædictam ecclesiam pertinentia : decima ejusdem ville cum familia et Dominicali terra, in agris, vineis, etc.* [°° Jura abb. Metloc. sec. XII. in Diario rei Diplom. tom. 2. pag. 119. *De Dominicali terra habemus 4. caruiales, 2. aiantur ex nostro aratro et alia 2. cum familia*. Vide Halthaus. Glosar. German. col. 1582.]

† **DOMINICALES PASTURÆ**, apud Thomam Mador Formul. Anglic. pag. 148.

INDOMINICALES PORCI, in Chronico Besuensi pag. 700.

DOMINICARE, Possidere proprietario jure. Charta Caroli M. in Chron. Laurishamensi ann. 778. *Tam quod videtur possidere vel Dominicare, quam quod adhuc ex munere Regum vel Reginarum, seu quod pro collata populi, vel de comparato, vel de quolibet adtractu augmentare... poterint*. Alia notione vide suo loco.

DOMINICATUM, Idem quod *Dominicum*. Charta Ludovici II. Imp. pro Ecclesia Volaterrana : *Ita de rebus seu familiis Episcopi ipsius tanquam Dominicatis nostris per idoneos et credentes homines inquisitionem fieri jubemus*. Burchardus Wormaciensis Ep. in Lege Familie, cap. 14. *Et si quis nupsit ex Dominicato Episcopi... sin autem ex beneficio in Dominicatum Episcopi nupsit, rebus suis respondeat domino beneficii*. Vide *Donicatus*.

DOMINICATIO, Dominium, possessio. Tabularium Ecclesie Viennensis ann. 877. fol. 53. *Ut quicquid ex prædictis rebus collectum fuerit, in eorum jure et Dominicatione pervenire debeat*. Vetus Charta apud Perardum in Burgundicis pag. 37. *Quæ quidem in præfata villa... conquisiti de meo jure, in jus et Dominicationem servorum Dei ad jam dicto omnino transfero in futurum possidenda*. [Privilegium Caroli Simplicis pro Monasterio Elmonensi ann. 906. ex Chartulario Monasterii S. Amandi : *In perpetuum firmum esse volumus, ut jam dicta villa Diptiacus, quam eis ad præsens concedimus, cum omnibus ad eam pertinentibus illorum Dominicationi in ævum subdatur*.] Adde Chron. Besuense pag. 616.

INDOMINICATIO, Eadem notione. Gesfa Abbatum Lobiensium pag. 601. *Vendit et Indominicationes Ecclesie, etc.*

DOMINICATURA, Dominium, proprium, proprietas : Prædium dominicum, *Domnjadura*, in Foris Beneharn. rubr. de captions, art. 10 ubi interdum sumitur hæc vox vernacula pro æde, in qua in prædiis suis inhabitant viri nobiles, ut auctor est Marca lib. 6. Hist. Beneh. cap. 24. n. 15. ut *Domaine* in Consuetudine Aurelianensi cap. 1. art. 84. 97. Tabular. Burgundicæ cap. 97. *Medietatem de Curti Carlona, quantum in Dominicaturam tenere videbar. Ideo autem dico de dominio, quia sunt in curtis casamenta, quæ mihi retinui, sicuti cujusdam Militis, qui tantundem in omnibus quantum ego in curtis ipsa de me tenebat*. Concilium Helvenense ann. 1065. *Nullus violenter infringat Dominicaturas Canoniarum, vel Monasteriorum, neque aliquid rapiat inde* [Charta anni 1066. ex Tabulario S. Florentii : *Quicquid de Dominicatura patris sui in Ecclesia illa reclamabant concesseram, et quicquid de casamento suo erat*. Charta Roberti Hierosolymitani Comitis Flandriæ ann. 1105. apud Miræum tom. 1. pag. 273. col. 1. *Et ex Dominicatura mea duas*

partes decimarum eidem Ecclesie... tradidi. Charta anni 1144. ex parvo Chartulario S. Victoris Massil. fol. 149. Monachi habent totum decimum suarum Dominicatarum.] Sugerius de Administrat. sua cap. 4: Hoc insequenti incremento Dominicatarum, Deo auxiliante, augmentari elaboravimus. Adde cap. 15. 23. Monachus Vallis Sarnati in Hist. Albig. cap. 43: Volebat quod... omnes Dominicaturas et proprietates suas haberet integras et intactas. Charta Roberti Claromont. Episcop. ann. 1208. apud Justellum: Acquiretis Castrum Mauduni, et pertinentia feodi, vel Dominicaturam. Adde Vitam B. Oldegarii Episc. Barcinonensis n. 19. 27. Concil. Audomarensis ann. 1099. cap. 2. Probatones Hist. Duc. Burgund. Duchesni pag. 23. 24. Bibl. Cluniac. pag. 1455. Marcam in Hist. Beneharn. lib. 4. cap. 10. n. 3. Catellum in Hist. Tolos. pag. 279. [Marcam Hispan. col. 884. et 974. 1558. D. Brussel de Feudorum usu tom. 2. pag. 38. Gall. Christ. tom. 4. Intrum. col. 138. Histor. Mediani Monast. pag. 269.] etc.

DOMINICATUS, Eadem notione. Senator lib. 3. Var. 25: Siliquatici titulum, quem fide Dominicus iure dederamus. Capitula Caroli C. tit. 82. cap. 5: Ipsi alodes in nostrum Dominicum recipiantur. Hincmar. Opusc. 60: Tenuit Dominus Rex Carolus Remense Episcopium in suo Dominatu. Charta anni 1158. apud Gallandium: De terris, quae ad ipsius Dominatum pertinerent. Alfa ann. 1088. ex Tabulario S. Cypriani Pictav.: Concesserunt pariter omnes Ecclesias, quae ex feodo ipsorum erant... ut non alibi, nisi Ecclesie S. Romani darentur, et quicquid ex casamentis eorum, excepto Dominatu acquirere potuissent. Charta Zuentiboldi Regis apud Chappavillum: Largimur Ecclesiam... villam nostri Dominici, sitam in pago Lauga, et... Alia Caroli Crassi Imp. apud eundem: Mancipia... de quocunque nostro feodo sint, aut ex Dominatu, aut ex beneficio... adjicimus. Acta Episcop. Rotomagensium pag. 438: Todiniacum, qui in Dominatu Archiepiscopi erat cum omnibus appendiciis suis fratri suo... dedit, etc. Adde Hemerem in Aug. Viromand. pag. 100. 156. Beslum in Comit. Pictav. pag. 269. etc.

INDOMINICATUS, Eadem notione, in Capitul. Caroli Calvi tit. 82. § 8. [ap. Tusiac. an. 965.] in Charta ejusdem Caroli, apud Buzellum pag. 841. in Gestis Abbatis Lobdens. pag. 634. etc.

DOMINICATUS, adject. de eo, quod est in Dominico. Charta Caroli C. ann. 845. apud Beslum in Episc. Pict.: In villa Bedasiaco Casam Dominicatum. Agri Dominici, in Capit. Caroli M. lib. 5. cap. 147. [ap. 278.] In Capitulari Wormatiensi ann. 829. cap. 10. etc. [Dominicatus mansus, in Praecepto Ludovici Imp. ann. 836. apud Marten. Ampliss. Collect. tom. 1. col. 96. Dominicatum beneficium, in Actis SS. April. tom. 8. pag. 821.] Dominicus terra, et Dominicus, in fisd. Capitul. Caroli M. cap. 150. [ap. 801.] dicuntur. [Guerrardo Dominicus est Ad dominum pertinens ipsique proficiens, non colonis vel aliis quibuslibet subjectis iure beneficii, usufructus, locationis concessus. Vide Indicem Generalem Polypt. Irminon. vocibus Dominica Cultura, Terra, Vineae, Casa et Dominicus Mansus et eundem virum doctissimum in Prolegom. Chartul. S. Petri Carnot. § 29. Confer supra Abus.]

DOMNICATUS, et DOMICATUS, Eadem notione, in Chartis Italicis apud Ughellum tom. 1. pag. 389. 840. 341. parte 2. pag. 395. tom. 3. pag. 47. 290. 291. Hieron. Rubem in Hist. Ravennat. pag. 308. etc. [Vide Murator. Antiq. Ital. tom. 2. col. 46. et 47.] [Vinea Dominicata Regis, in Chr. Farfensi apud Murat. tom. 2. part. 2. col. 604.]

DOMINICARIUS, Idem quod Dominicus. Tabularium Abbatiae Bellilocensis in Lemovicib. chart. 20: Cum casa mea Dominicaria, ubi ego ipse visus sum manere. Occurrit in eodem tabulario non semel. [Placitum anni 878. inter Instrum. novae Hist. Occitane tom. 1. col. 135: Aliam medietatem similiter Fulcrada obtineat, et illas duas Ecclesias Dominicarias.]

INDOMINICATUS, adjective, Dominicus. Villa Indominicata, in Edicto Pistensi cap. 5. 8. Mansus Indominicatus, apud Hincmarum Laudun. tom. 2. Operum Hincm. Rem. pag. 611. et Hemerem in Regesto pag. 83. 96. [Charta Ludovici II. ann. 876. inter Instrum. tom. 4. Gall. Christ. col. 271: De terra Indominicata modiatas quinquaginta, habet ibi de terra ipsa modiatas sexaginta. Ubi quia Indominicata terra opponitur abse, hoc est, inculta, statim eadem esse videtur quae culta; non quod is sit natus hujusce vocis sensus, sed quia terra quae ad Dominum pertinet cultior atque feracior esse debeat.] Alodis Indominicatus, in veteri Nottia, apud Beslum in Episcopis Pictav. pag. 45. Terra, curtis Indominicata, in Charta Chrodegangi Episc. Metensis apud Meurissium pag. 167. in Chronico Normanniae ann. 1141. et in Chron. Laurisham. pag. 68. Charta Caroli Calvi pro Monasterio S. Germani Parisiens.: Sicut est Indominicati, sive sint in beneficium quibuslibet datis: ubi Indominicata opponitur beneficiis. Ita Chartae variae apud Saullanum in Matiscone pag. 237. 242. Beslum in Comit. Pictav. pag. 262. 281. 287. et alios.

INDOMINICATE POSSEDERE, quod dicitur in proprio et in Domino, in Charta Stephani Episcopi Metensis apud Meurissium pag. 416.

DOMINICUS, adject. Proprius. Capitul. ann. 829. et Additio 5. Capitul. cap. 301. De liberis hominibus, qui proprium non habent, sed in terra Dominica resident, etc. Charta Richardi Regis Angl. apud Hovedenum pag. 662: De terris suis, quas haberet in Anglia, seu Dominica, seu feodis, etc. Charta Edw. III. Regis Angl. tom. 2. Monast. Angl. pag. 258: Et quod idem Abbas et Canonici haberent porcos suos proprios, sive Dominicos, tempore pannagii liberos et quietos. [Omnes Dominice res monachorum Becci ad vicium vel vestitum pertinentes, in Tabulario Beccensi.] In iure Dominico, in Charta Ottonis Comit. Viromandensis apud Hemerem ann. 1025. Domus Dominica, Gall. Maison Seigneuriale, apud Sugerium de Administrat. sua cap. 10. 16. Possessiones Dominicae, proprie, apud S. Anselmum lib. 4. Epist. 75. Vide Radulfum de Diceto in Abbrev. Hist. ann. 912. et Beslum in Comit. Pictav. pag. 210. 496. Hanc loquendi formulam expresserunt Franci nostri per vocem adjectivam Demaine, quam a Dominicus effectam constat. Robertus Bourron in Hist. Merlini MS. Il seront alaitier leur enfant d'une autre femme, et chelui nourriront come leur fil Demaine. Historia Abbatum Brekenotenalium in Anglia: Si prius le Roy Jean les terres et les chateaux le avant dit Willaume de Brouse

par sa volente Demaine. Histor. Prioratus Wigmorensis in Agro Herefordensi: A force li convint en refut demorer en ses Chateis Demaine pour doute de ly Ibidem: Les lettres par sa autorite Demaine furent enselides. Alio loco: Et donk retourna il a sa terre Demaine. Occurrit ibi pluries: praeterea in Stabulum. S. Ludov. lib. 2. cap. 29. apud Littleton. sect. 56. 89. 123. 172. 212. 268. 354. 360. 381. 383. 667. et apud Villharduinum n. 119. Adde, quae adnotamus ad eundem Villhard. sed et Demainios, hac notione habet Bulla Innocentii III. PP. apud Ughellum tom. 1. Ital. Sacr. pag. 784: A Demainis vero hominibus ipsius Episcopi a nobis non tenentibus, istud tamen habebimus, etc. Occurrit ibi semel ac iterum, et tom. 9. pag. 45. 99.

DOMINIGADURA, Praedium dominicum: vel Aedes dominica, ut supra Domengadura. Charta ann. 1084. Inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 189: Et ad ipsum qui habuerit Carcassona per ista divisione, habeat ipsum alodem de Prarias et de Canurcas, et ad ipsum alodem de Viveris, et ipsa Dominigadura, quae Petrus episcopus habet in Dunas. Vide Dominigadura in Dominicum 3.

* [Ipsam partem et Rodgarius ibi abet et ipsa vicarias et ipso comitio et ipsas Dominigaduras comitales quae Petrus episcopus et Rodgarius abent de Pimaurent et de Martinata. (Conventio inter episcopum Gerundensem et comitem Fuxanum, XI. saec. nus. arcl. dep. p. 50).]

DOMINIO, Idem ac Dominium, apud Rymer. tom. 15. pag. 718: Infra regnum nostrum Angliae vel Dominiones nostras.

DOMINIOSUS, Imperiosus dominus, et homo, qui habet ardua praecipere, homo magnae auctoritatis. Joan. de Janua. [Vide Dominosus.]

DOMINISSIMUS, pro Dominus, in aliquot Chartis Hispanicis. Charta Ordonii Regis aere 992. apud Anton. de Ypez: in Hist. Ordin. S. Benedicti tom. 1. pag. 24. Appendicis: Genitor noster diu memorie Dominissimus Ranimirus Princeps. In alia apud eundem tom. 4. pag. 158: Subsequente Dominissimo Principe, etc. Et in alia tom. 5. pag. 437: De regno avii sui Dominissimi Ordini Regis, etc.

1. DOMINIUM, alias Domanium et Dominicum, Gall. Domaine. Gloss. Lat. Gr.: Dominium, Kupia. Jus, tutela, potestas, Joanni de Janua. Sacrum Dominium, in leg. 15. Cod. Th. de Jure fisci (10. 1.) Ricardus Hagulstad. lib. 2. de Episc. Hagulstad. cap. 5: Sicut ipse eam in suo Dominio habuerat, Ecclesiam tradidit. Radulfus de Diceto: Sibi quidem videbatur incongruum, quod Cadurcum redderet, et totum Comitatum, et alia multa de Dominio suo. Vide Demanium [et Domantium.]

2. Charta Ludov. comit. Bles. ann. 1197: Omnes de Dominio meo et de elemosinis meis Castriduni manentes, qui de mea servitii conditione erant... ab omni iugo servitutis meae penitus quito et absolvo.

3. DOMINIUM BANNALE. Vide Banuendum post Bannum Leuga.

4. DOMINIUM PATRONALE. Idem quod patronatus, in Consuet. Norman. cap. 81. ex Cod. reg. 4651. Vide Patronus 2.

5. DOMINIUM, J.C. Anglis dicitur principale manerium, quod Dominus et antecessores semper possederunt, cum omnibus appenditiis. Ita Rastallus. [Gallis nostris, Chef lieu du fief, quae notione in Charta ann. 1201. Matthaei de

Hamo ex Chartul. Abbat. S. Nicolai de Arida-Gamantia Dioc. Atrebatens.: *Fratribus Ecclesie S. Nicolai de Arida-Gamantia in elemosinam sub perpetuo censu tenendum dedit pro x. modis frumenti et v. modis avenae apud Peronam, sive Dominium, secundum mensuram Peronensem. ita tamen quod Mattheus ante festivitatem S. Remigii ubi et cui sit tradendum ad Dominium fratribus nunciabit. Dominium majus, in Hist. Delphin. tom. 2. pag. 14. col. 1.]*

3. **DOMINIUM**. Nomen honoris Republice Principibus attributum. Exstant apud Rymerum tom. 14. pag. 139. Littera Henrici VIII. Angl. Regis inscripte *Illustrissimo Dominio Venetorum, et quibusvis aliis Principibus Christianis, Dominus, Civitatibus et Communitatibus, etc.* Angelus Pechinoli in Epistola ad Innocentium VIII. Papam ann. 1489. apud Hist. Fontaninum ad calcem Antiq. Hortæ pag. 480: *Ad quem dominus Orator Venetorum respondit: Ego habeo in mandatis ab illustrissimo Dominio meo, etc.* Ibid. pag. 485: *Nec valeo Majestati suadere, quod non solum Dominii Venetorum exquirendum sit consilium, sed Majestatis suae præcipue, ac ceterorum Christiani nominis Potentatum habenda sunt vota.*

4. **DOMINO**. Sacerdotale capitis et humerorum per hyemem tegumentum. Synodalis Constit. Ludovici de Carnossa Episc. Bajocensis: *Quotidieque caputium seu Domino panni nigri deferant. Et pileo atque corneta præcipue in ecclesia officiendo depositis, utantur a cetero caputo, vulgariter ung Domino.*

DOMINOSUS. Imperiosus homo, scilicet magnæ auctoritatis, Ugut. Vide **Dominosus**.

DOMINULUS. in leg. 41. § 4. testamento D. de Legat. 3. (32.)

1. **DOMINUS**. pro *Deus*, Κύριος, occurrit passim in libris sacris. Unde forte Itali *Domnedio*, Galli nostri *Damedieu* dixerunt, id est, *Dominus Deus*. Vide Philonem de Nominum mutat. pag. 7. 1. Edit. Sulpitii Severus lib. 1. Hist. *Mundus a Domino constitutus est, etc.* Itufinus in Symbolo de Christo: *Et dicuntur alii Domini, concessa tamen non injenita potestate dicuntur. Hic vero solus est unicus filius, et solus unicus Dominus, sicut et Apostolus ait: Et unicus Dominus Jesus Christus, per quem omnia.* Isidorus lib. 2. Different. *Inter Deum et Dominum ita quidam diffinierunt, ut in Dei appellatione Patrem, in Domini Filium intelligant. Sacra Scriptura utrumque et Deum et Dominum affirmat: tamen hæc vocabula invicem discernuntur. Primum enim nomen naturæ est, pertinens ad amorem: Secundum potestatis, congruens ad timorem. Denique ex Dei vocabulo edisce, quid diligas; ex Domini appellatione cognosce, quid metuas?* Vide in hanc Sententiam S. Fulgentium lib. 10. contra Fabianum Fragm. 10. apud Chiffetium, [et et Marium Mercatorem pag. 68. edit. Baluz.]

DOMINUS VOBISCUm, verba, quibus Sacerdos in sacris Liturgiis populum salutatur, sumpta ex libro Ruth. 2. sic enim legitur Booz salutasse messorum suos. Quibus verbis respondet populus, *et cum spiritu tuo.* Vide Capitul. Caroli M. lib. 5. cap. 93. [et 159.] Addit. 2. cap. 7. [et 9.] Durandum lib. 4. cap. 14. Binium ad Concilium Braccarense II. ann. 563. cap. 8. et Card. Bona lib. 2. Rerum Liturgic. cap. 5.

2. **DOMINUS DOMINI** et **DOMNI**, Sancti vulgo appellati. *Dominus Johannes*, apud

Cyprianum in Vita S. Cesarii Arelat. *Dominus Dionysius*, in Placitis aliquot Clodovei III. apud Mabillonium tom. 4. SS. Ord. Bened. pag. 617. 618. *Dominus Germanus*, ibid. pag. 620. Charta Caroli M. pro Ecclesia Parisiensi in M. Pastoral. lib. 19. Ch. 53: *S. Germani et sancti Marcelli, vel ceterorum Dominorum, quorum pignora in ipsa plebe, vel ipsa Ecclesia Parisiaca, adunata requiescunt.* Hinc S. Martinus, *Dominus Martinus* appellatur in præfatione Concilii I. Turon. et can. 13. in Concilio Turon. IV. can. 18. Autissiod. can. 5. apud Odonem Cluniac. lib. de Translat. Corporis S. Martini, Fortunatum in Præfat. lib. 3. Gregor. Turon. lib. 5. Hist. cap. 14. lib. 10. cap. 30. in Gestis Consulium Andeg. cap. 10. n. 3. etc. *Dominus Vincentius*, in Concilio Cabilon. I. *Dominus Petrus Apostolus*, in Synodo Rom. sub Symmacho, et in Concilio Turon. II. can. 23. *Dominus Gregorius M.* in Concilio Suesior. *Dominus Paulus*, apud Gregorium Turon. lib. 9. Histor. Franc. cap. 41. *Dominus Apostolus*, apud Enochium lib. 9. Epist. 26. *Dominus Opportuna*, apud Adhelmum Episc. Sagiensem in ejus Miraculis cap. 2. *Dominus Sancti*, in Charta Caroli I. tom. 2. Analector. Mabillonii pag. 40. observat Josephus Scaliger in Notis ad Fragmenta veterum Scriptorum post libros de Emendat. temp. pag. 93. Chaldaeos Christianos præcipuorum Sanctorum, ut Apostolorum, nominibus, vocem *Mar*, quæ *Marcos*, *Mar Phelros*, *Dominus Marcus*, *Dominus Petrus*. Vide **Dominus**.

3. **DOMINUS DOMINI**, sæpe appellati Episcopi, etiam non adjecta dignitatis nomenclatura, sed ipsius Episcopatus, ut apud Gregorium M. lib. 2. Indict. 10. Epist. 38. lib. 4. Epist. 17. *Dominus Misanthia Ecclesie*; apud eundem lib. 4. Epist. 27. Haymo Homil. Domin. 16. post. trinitatem ex S. Augustino: *Nisi forte hoc evenerit, sicut S. Augustinus dicit, ut ille, qui filius est, per misericordiam Dei sublimetur ad Episcopalem dignitatem, et efficiatur Episcopus, et tunc poterit esse Patri et filius et Dominus propter honorem dignitatis.* Vide [Liberum nigrum Scaccarii pag. 115.] Willelmum Neubrig. lib. 5. cap. 20. Epist. 72. et 104. ex Sugerianis Stephan. Tornac. Epist. 236. 237. etc.

4. *Dominus Senonensis Michael* archiepiscopus, in Ch. ann. 1198. ex Chartul. Campan. Cod. reg. 5938. A. fol. 181. r. *Dominus Notionensis*, in Ch. ann. 1221. ex Chartul. Rabell.

5. Ut **Domini**, sic et aliquando **Principes** appellati sunt per jocum, inquit Valesius in Notitia Gall. pag. 613 col. 1. *quod potentia et auctoritate sua male uterentur more Principum sæcularium.* Hac notione Adrevaldus in Vita Aigulfi Abbatis Lirinensis scribit, Arcadium monachum Lirinens. ad Mummolum se contulisse *Vicariæ* (Valesius emendat *Vintæ*) civitatis Principem, suasissetque ei, ut ad Monasterium iret, quasi multas pecunias ibi reperturus. Vita S. Leodegarii cap. 8: *Erant in hoc mendacium primi et quasi Rectores palatii, Dendarius cognomine Dido, qui quondam Cabiloni habuit Principatum, necnon et ejus collega Bobo (Mabillon. Albo.) qui urbem Valentiam habuerat in dominium. Nec enim digni sunt ut urbium nominentur Episcopi, qui magia terrenis desideriis inhiabant, et celestia non curabant.*

6. Sæpius etiam serio principes appellati sunt episcopi, ut a S. Hilario in

Matth. cap. 26: *Specialem tamen populi Principibus, id est, Episcopis... sollicitudinem mandat.* Vide in **Episcopus** et infra in **Princeps**.

7. **DOMINUS AC MAGISTER CHRISTIANITATIS** nuncupatur Patriarcha Jerosolymitanus, in Charta Almer. comit. Ascalon. ann. 1157. tom. 3. Cod. Ital. diplom. col. 1478: *Concedo eisdem (Pisanis) locum unum ad fabricandum sibi in eo ecclesiam, et tamen Dominus et magister Christianitatis patriarcha hoc ipsis concesserit.*

8. **DOMINUS**, nude dictus Abbas, in Consuet. Fontanel. pag. 94: *Et hoc facientes secundum Dominum et secundum nos omnes.* Et in Gallico Reliquiarum Indice: *Tel croix est au logis de Monseigneur.*

9. **DOMINUS**. Domini interdum dicti Canonici addito nomine Ecclesie, cujus sunt Canonici. Testament. Guillelmi Montispessulani ann. 1211. tom. 9. Spicil. Acher. pag. 156: *Monasterio Grandis-Sylvæ dimitto c. lib. inter opus et mensam Dominorum Ecclesie Magalonæ dimitto mm. sol. in honore emendo, de cujus fructibus fiat annuatim anniversarium in festo S. Michaelis pro anima mea et parentum meorum.* [Ubi virgula distinguendum post *Dominorum*; ita etiam in ecclesiarum German. tabularis Canonici haud raro nude Domini dicuntur. Chart. Ottonis Episc. Mindens. ann. 1270. ap. Würdtwein. Subsid. Diplom. tom. 10. pag. 32: *Dabunt 15. solidos Dominis et vicariis, qui divinis interfuerint.* Chart. Conradi Decani ann. 1382. ibid. pag. 85: *12. solidi dabuntur pro consolatione Dominis nostris et vicariis, qui presentes fuerint.*]

10. **DOMINUS**, in Legibus et Statutis Principum, nullo adjecto vocabulo, Dominus feudi intelligitur ratione vassalli.

DOMINUS CAPITALIS, vulgo *Chef Seigneur*, et in Assisiis Hieros. cap. 196. 137. in Consuetud. Normann. art. 126. 180. 166. Pontivensi art. 110. Andegav. art. 201. et seq. Cenoman. art. 216. Tabularium Vindocin. Thuanum Ch. 40: *Archebaldus dudum de terra memorata Capitalis Dominus auctoramentum suum super S. Martino donavit.* Tabularium Majoris Monasterii Ch. 175: *Auctorizaverunt etiam hoc in Capitulo Capitales Domini ejusdem terre, scilicet Fulco Comes Vindocinensis, etc.* Tabularium Vindocinense ch. 345: *Annuit donum Gauterius Granarius, de cujus erat fisco, et remissa calumnia ante Hamelium Montis aurei Dominum, qui Caput erat fisci maximum.* [Chartularium S. Vandregesilli tom. 1. pag. 5: *Salvo jure et redditu omnium Capitalium Dominorum.*] Ordericus Vital. lib. 6. pag. 491: *Hoc Radulfus, qui Capitalis Dominus erat, gratanter annuit.* Vide pag. 491. 496. 576. 594. 601. 604. 625. 770. Regiam Majest. lib. 1. cap. 25. § 1. 2. cap. 27. § 3. lib. 2. cap. 44. 66. lib. 4. cap. 5. 7. Statuta Roberti I. Scotiæ Regis cap. 6. § 2. etc. In Consuetud. Normannis art. 166: *L'appelle le Chef Seigneur celui seulement, qui possède par foy et par hommage, et qui à cause dudit fief tombe en garde.* [De sensu quem in Gallicis consuetudinibus obtinet vox *Chefseigneur* videndum Lauriere ad Raguellum tom. 1. pag. 237. Anglis Capitalis Dominus erat, Cui quis, plures habens dominos ligeanciam fecerat, ut est in Regiam Majest. lib. 2. cap. 44. Glanvilla lib. 9. cap. 1: *Potest autem quis plura homagia diversis dominis facere de feodis diversorum dominorum;*

sed unum eorum oportet esse precipuum et cum ligeancia factum, illi scilicet domino faciendum, e quo tenet suum capitale tenementum is, qui homagium facere debet. Si quis ergo plura homagia pro diversis feodis suis fecerit diversis dominis, qui se invicem infestent, si Capitalis Dominus ejus ei praeceperit, quod secum in propria persona eat contra alium dominum suum, oportet eum ejus praecepto in hoc obtemperare, etc.]

¶ **DOMINUS INTERMEDIUS.** Qui minore domino feudali superior est et inferior alio majore, Gall. *Entremoiens* Edictum Philippi III. Franc. Regis ann. 1275. apud de Lauriere tom. 1. Ordinat. Reg. pag. 305: Quod si persone in nobilibus acquirant in feodis vel in retrofeodis nostris extra terras predictorum Baronum nostrorum, et ita sit quod inter nos et personam que alienavit res ipsas, non sint tres vel plures Intermedii Domini, precipimus quod si teneant ad servitium minus competens, vel aliter appareat feodi facta deterior conditio, cogantur tales possessores rem feudalem ponere extra manum, nisi maluerint prestare nobis estimationem fructuum duorum annorum rerum taliter acquisitarum. Philippus VI. dicitur estimationem fructuum trium annorum, in suis litteris anni 1328. apud eundem de Lauriere tom. 2. pag. 14. imo quatuor annorum in suo Edicto ejusdem anni Gallie exarato, ibid. pag. 24. Item. Et pour les choses et possessions, que personnes non nobles ont acquises depuis trente ans en ça, et en nos fiefz et arrierefiefz sans assentement de nous ou de nos devanciers; et ainsi soit que entre nous et la personne qui aliene icelles choses, soient trois Seigneurs Entremoiens ou plus, ils payeront pour finance l'estimation de quatre ans.

DOMINUS PRINCIPALIS, in Constit. Friderici II. Imper. in Quinta Compilat. Decret. de Heretic. et in Tabulario Vindocin. Thuan. ch. 121. *Seigneur paravant*. Anglis J.C. *Domini* Domini vassalli inferioris. *Dessus Seigneur*. Avant *Seigneur*, apud Bellomanerium cap. 82. *Seigneur par dessus*, in Statutis S. Ludovici contra Blasphem. *Seigneur Suzerain*, in Consuet. Andeg. art. 201.

¶ **DOMINUS CENSUS,** Idem qui feodalis, cui census debetur, Gall. *Seigneur féodal*. Libert. Viennae ann. 1361. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 490. art. 5: Quod quicumque emerit alienam rem immobilem, solvat, facta investitura, tredecimum tantum domino tenente (i. tenenti vel tenente) et Dominus census venditam (i. rem venditam) retinere possit pro eodem precio ad opus sui, sed non alterius.

¶ **DOMINUS CORPORALIS,** Superior et capitalis dominus. Charta prepositi S. Gauger. Camerac. ex Tabul. ejusd. eccl.: Ut autem presbyter sui beneficii tranquillitate perenni gaudeat, predictus miles ad suam donationem roborandam sui Domini corporalis E. et parium suorum et A. uxoris suae assensum adhibuit.

¶ **DOMINUS DIRECTARIUS,** Legitimus, Gall. *Droiturier Seigneur*. Lit. Caroli V. ann. 1372. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 472: Nous considérons que nostre amé et feal Girart de Ventadour, en nous reconnoissant son souverain et Droiturier Seigneur, etc.

DOMINUS MAJOR, Domini capitalis Dominus, idem qui Principalis. Regiam Majestatem lib. 2. cap. 74. § 11. Skenaus ad cap. 69. ejusdem libri: *Mei Domini Capitalis Dominus*, dicitur *Major Dominus*: idem etiam appellatur

RETRODOMINUS. Charta ann. 1225. in Monmorenciac pag. 401: Et quia predictus Guillelmus de fratre meo Mattheo predicta tenebat in feudum, et frater meus Mattheus de me: Ego tanquam Retrodominus omnia ista laudavi Tabular. Maurigniacense ch. 89. Huic donationi praeiit assensum Guillelmus de Vaucelais ejusdem feodi Retrodominus.

7. **DOMINUS MARITUS:** ita uxores conjuges suos compellabant, *Monseigneur*. Vetus Inscriptio Romae apud Sponium Miscell. Antiq. pag. 12: *Suetrius Hermes hic situs est, cui tertia conjux aram constituit digno meritorum marito, cum quo concordiam tam multosque per annos vixit et tenere casu sita (subtracta) marito est, de cujus fama multi cum laude locuntur, quod fuerit cultor Domini rerum et amator.* [100 Traditio San-Gallens. ann. 903. ap. Neugart. Cod. Alem. tom. 1. pag. 530. num. 643: Ego Amata cum manu Domini mei Winihardi pro remedio prioris mei senioris Linkonis et pro nostrorum remedio amaram... ea ratione ut has res, quas dum adhuc profusus meus Dominus Linko viveret, cum mea hereditate concambiar. Signum ipsius Amatae et advocati et Domini sui Winihardi, qui hanc donationem patravissent.]

Comitissa Nivernensis in Epist. ad Sugerium 18. *Dominus enim meus in servitio Dei et Regis est.* Mox virum suum vocat. *Vide Baro, Senior et Domina*.

8. **DOMINUS DOMINI,** Praecipui et nobilitate Annales Colmar part. 1. ann. 1281: *Eodem die Curiam habuit Rex Rudolphus in Basilea cum gloria Dominorum.* Idem Chron. part. 2. ann. 1277: *Post haec Rex Bohemorum congregavit occulte decem milia Dominorum, volens occulte Regem comprehendere Romano-*

rum.

¶ 9. **DOMINUS.** Mabill. de Liturg. Gall. pag. 496. e Ceremoniali MS. Sangerman. de Dominica Palmarum: *Quando erimus circa finem Tractus, sacrista pulsabit unam parvam campanam pro congregando Dominos ad audiendum Passionem, quia ipsa non debet legi nisi in magna Missa.* An Bailivus ceterique justitiae Officiales hujus Abbatiae, qui statim diebus officio divino solent interesse: an praecipui quidam Monachi, ut infra *Domini Ordinis*?

¶ 10. **DOMINUS.** nude, Cancellarius, ut observat D. Secusse ad Lit. ann. 1372. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 581: *Per regem, ad relationem Domini* Ubi supra legitur: *Referente nobis dilecto ac fidei Cancellario nostro.*

¶ 11. **DOMINUS.** Quae honorifica appellatio ita Militibus competeat, ut a patribus etiam illis suis tribueretur: neque enim alia mihi suppetit ratio, cur Castellanus Vitriacensis filios suos Dominos compellat in Charta ann. 1228. ex Chartul. Campan. fol. 328. r. *Haec omnia superius scripta laudaverunt Aaladis uxor mea et Dominus Robertus filius meus, Dominus Henricus filius meus, Guillelmus, Asserius et Johannes clerici filii mei.* Nisi fortassis ut seculares a clericis distinguat: quo sensu vox Dominus an alicubi occurrat, non memini. *Vide Socraticus.*

¶ 12. **DOMINUS.** Peculiaris appellatio Franciae regum, quam ab imperatoribus romanis mutuaverant. *Vide in Dominus.* Glossar. med. Graec. in *Δεζνίζε*.

¶ 13. **DOMINUS.** Is cujus negotium gerit procurator et cuius nomine defensor existit, apud J.C. Romanos. Ita etiam apud Anglos: Glanvilla lib. xi. cap. 3: *Cum quis ita loco alterius positus in curia*

de placito illo respondet... nunquid potest Dominus suus eum pro beneplacito inde removere, ita quod alium faciat procuratorem... Obtinet autem, quod Dominus talem procuratorem possit a qualibet parte litis amovere, etc. Subditos suos feudales domini vulgo procuratores constituebant.

¶ **DOMINUS CULTELLORUM.** Princeps Assasinorum: de quibus supra. Jacobus de Vitriaco Hist. Orient. l. 3. Marten. tom. 3. Anecd. col. 281: *Omnes alii Principes eorum, alii subditi sunt et obediunt: hunc Sarraceni appellant Dominum Cultellorum.*

¶ **DOMINI ECCLESIAE.** Praecipui post abbatem superiores in monasteriis, Gall. *Seigneurs de l'église*. Charta ann. 1420. in Chartul. sign. Ezechiel Corb. fol. 88. r. *Et sera tenu ladit fourrier de dériver pain pour les Seigneurs de l'église est assavoir le grand prieur, l'official, l'enfermier, le prévost de l'église, le pourveur et le cellerier de la cuisine, toutefois qu'il leur plaira à en mander en leur chambre.* *Vide infra Domini Ordinis.*

¶ **DOMINUS FESTI,** Ita nuncupatur Abbas vel Episcopus stultorum, in Stat. Odon. episc. Paris. ann. 1188. contra festum fatuorum, ex Chartul. ejusd. episc. fol. 49. v. *Statuimus etiam ne Dominus festi cum processione vel cantu ad ecclesiam adiacatur, vel ad domum suam ab ecclesia reducat.*

¶ **DOMINI GENERALES,** Procurator et Advocati generales in Senatu Parisiensi, vulgo *Les Gens du Roy*. Compendium Jurium Universitatis Paris. fol. 15. v. Edit. 1517: *Laudabilis est etiam consuetudo... licentiandos omnes in qualibet facultate superiori pridie Signatorum ad supremam Parliamenti curiam omnesque Senatorum cameras accedere... desinde ad curias Dominorum Generalium, Requestarum, Camerae compotorum, etc.*

¶ **DOMINI GENERALIS CIVITATIS,** Idem qui Capitaneus. Praefectus civitatis, Rogimina Padua ad ann. 1329: *Intrauit dominus Canis cum tota sua Baronia et honore magno in dicta civitate, et dismontavit in Episcopatu, et electus fuit per Majnates et populares civitatis Tra-*

viati *Dominus Generalis.*

DOMINUS LEGUM, non vero Magister, appellatus Azo J.C. ut est in Chron. MS. Alberici. Glossae Lat. Graec. *Juris Doctoris*, *δοκτωρ τῶν νόμων*. [100 *Vide Savin. Hist. Jur. Roman. med. temp. part. 2. § 64. et 77.*]

¶ **Charta Caroli regent. ann. 1359.** ex Memor. D. Cam. Comput. Paris. fol. 19. v. *Messire Jehan Taupin Seigneur en loix, clerc et conseiller de la chambre des Enquestes, etc.* Alia ann. 1324. in Reg. 62. Chartoph. reg. ch. 291: *Jehan Broart Sires de Loys, clerc et conseiller du roy nostre sire, etc.* Le Roman d'Alexandre MS. part. 1:

Et furt Salladin qui fu Sires des loix
Arcevesque de Gades.

Vide Miles Literatus.

¶ **DOMINI DE NOCTE,** Praefecti vigiliam. Andreas Dandulus in Chron. MS.: *Pro purgandis malefocis statutum est, ut duo sint equi, noctis tempore urbem custodiant et malefactores capiant: unus vero de citra canale, et alter de ultra canale constituatur, qui Domini de nocte appellati sunt.*

¶ **DOMINI OPERIS,** Gallie *Maitres de l'œuvre*, Dignitas in collegiis canonico-

rum et monasteriis, cui operibus publicis vacare incumbit. Reg. capituli Carnot. Ordinaris capitulum quod Domini ordinis per industriores pictores, quos reperire poterunt, faciant, etc. Vide Operarius.

† DOMINI ORDINIS vel in ordine, Præcipui post Abbatem Superiores in Monasteriis Cluniac. ut Subprior, Decanus. Bulla Nicolai IV. PP. in Constitut. Cluniac. MSS: *Nec aliquis diffinita seu acta per Diffinitores Capituli generalis possit vel audeat immutare, nisi in casu magnæ necessitatis et evidenti utilitatis, in quo potestas Abbati intelligitur relinquenda: de consilio et assensu peritorum et discretorum duorum et illis qui Domini Ordinis appellantur.* Actum capitularem pro conjunctione Prioratus de Bischils ann. 1329. in Archivo B. Mariæ de Charitate, subscribitur Gerardus Subprior, Guillelmus secundus, Ludovicus tertius, Theobaldus quartus, Domini in ordine. Vide Domni Ordinis.

¶ Vel etate aut professione antiquiores. Vide infra Magister Ordinis. Consuet. S. Germ. Prat. Inter Probat. Hist. ejusd. pag. 148: *Domini ordinis ibunt ad consilium capituli, et dum erunt in consilio capituli, subcamerarius apportabit solutares suos supra duo tripedia in capitulo. Quando Domini ordinis voluerint, pulsabunt capitulum, et nos veniemus.* Infra, Domini nude appellantur non senel. Comput. penitentiæ. ejusd. monast. ann. 1374: *Au terme S. Remy pour l'anniversaire maître Jehan Dye, baillié aux Seigneurs de l'ordre xxij. solz.* Vide supra Domini Ecclesie.

¶ DOMINUS, PARLAMENTI, Supremæ curiæ senator, vulgo Conseiller, alias Maître. Necrolog. priorat. Nostræ Domini de insula Trecens. ex Cod. reg. 9612. T. Anniversarium nobilitatis ac discreti viri dom. Joannis de Domo-Comitia militis utriusque militiæ, quondam bailii Trecensis, postmodum Domini pella-menti (leg. parliamenti.)

DOMINI RERUM crebro Imperatores et Reges vocantur a mediæ etatis Scripturibus. Symmachus lib. 10. Epist. 38: *Sciri meliorem esse judicium causam, quæ rerum Domini reservatur.* Cassianus de Mortificatione in fin. *Ipsi quoque rerum presentium Domini.* Cyprianus in Vita S. Cæsarii Arelat. *Cives aliquot alloqui-tur, ipsosque rerum Domini per inter-ventum appellat.* Desiderius Episcopus Cadurcensis in Epist. ad Chlodulfum: *Ipsi Domini rerum, quibus vice nostri Redemptoris servare videmur.* Almoinus de Vita S. Abbon Floriac. cap. 8: *Ad Dominos rerum inclitos scilicet Franciæ Reges, Hugonem ac ejus filium Robertum, apologeticum scripsit.* Idem lib. 3. Hist. Franc. cap. 71: *Nempe pro similibus ausis, a Domini rerum, Regibus scilicet Francorum, saepe attensus.* Vide lib. 2. cap. 17. Privilegium Corbeien-sis ann. 846. editum a Sirmondo, etc. Sic passim Sidon. in Paneg. Majoriani, Senator lib. 1. Epist. 4. lib. 12. Epist. 6. 7. 11. et 13. Greg. M. PP. lib. 1. Epist. 6. 16. lib. 2. Ind. 11. Epist. 6. lib. 7. Epist. 130. Witikindus lib. 1. et 2. Vide Juretum ad Symmach. lib. 1. Epist. 8. Imperatores rerum atque Principes, apud Petrum Diacon. lib. 4. Chron. Casin. cap. III. Domini terrarum, apud Alypium Antiochen. in Descript. orbis cap. 17. ¶ 6. Domini terrarum apud Arnulph. Lexov. pag. 32. Δεσπόται τῆς οἰκου-μένης, passim in Actis Concilii Chalcedon. et Concilii Ephesini II. Οἱ γὰρ καὶ θαλάττης καὶ πάντων ἀνθρώπων ἔθνους καὶ

γῆνους δεσπόται, in libellis Photii, Bas-siani et Eunomii ad Valentinianum et Marcian. in eodem Concilio Chalcedon. Act. 5. 11. 13. et in Epist. Varadati Monachi ad Leonem Imp. parte 3. ejusdem Concilii. Ἐἵς καὶ θαλάττης δεσπόται; uti Antoninus Severus Caracalla appel-latur in Thiatyrensi inscriptione apud Thom. Smith in Notitia 7. Eccles. Asiæ pag. 130. et Sponium tom. 3. Itiner. pag. 118. Terræ marisque Dominus, in Epistol. Africanorum Episcop. ad Constantem Imp. in Concilio Lateran. sub Martino I. PP. Act. 2. S. Hieronym. Ep. 9: *Con-tubernalis et Condiscipulus Augustorum, quorum mensæ ministrat orbis, terræ ac mariæ serviunt, etc.* Ο ἅγιος πατὴρ θεὸν οἰκουμένης δεσπόται, in Concilio CP. sub Menna Act. 5. Dominum totius orbis sese appellasse Constantium, auctor est Ammianus lib. 15. init. Imperatores et Reges Dominos, unice vocatos cuius notum. [¶ Enas Sylvius de ortu et auctoritate Imper. Roman. ap. S. hard. pag. 333: *Etenim quis non videt et populos et principes omnes ab imperatore qui Mundi Dominus est, recipere tempo-ralia?*]

¶ DOMINUS STATIONIS IIS, qui acta publica confitebant. Tabellioni scilicet et Tabulariæ, accessetur in Nov. 44. ad quam Glossæ: *Tabellio erat minor, Tabularius major, et Magister stationis major utroque.* Vide ibi Gothofred.

¶ DOMINUS TENENS vel Tenuræ. Vide supra Dominus Census.

¶ DOMINI TITULARES. Gall. Seigneurs Titrés, Viri nobiliores. Regula Turbil Archiep. Limæ Inter Concil. Hisp. tom. 4. pag. 665. col. 1: *Dum celebratur Offi-cium in choro, nemo secularium illuc intronitatur præter Proregem, Gubernatorem, vel Auditores regios, Dominos Titulares aut horum filios, Prætores ordinarium hujus urbis.*

¶ DOMINUS VINI, Cui vini cura incum-bit in Monasterio B. Mariæ de Charitate, Gall. Cavier, Vinier. Constitutiones D. Valentini Prioris ejusdem Monasterii ann. 1416: *Dominus vini steli et sedeat hora prandii juxta fenestram per quam ministratur vinum in refectorio.*

¶ DOMINI URBIS. Gall. Les Messieurs de Ville, Urbis Præpositus et Scabini seu Consules. Præpendium jurtum uni-versitatis Paris. fol. 15. v: *Laudabilis est etiam consuetudo... licentiandos omnes... accedere... ad Dominos urbis.*

¶ DOMINUS UTILIS, Prædit possessor, Practicis nostris, Seigneur utile et profitable. Charta ann. 1336. in Chartul. ecd. Lingon. ex Cod. reg. 5138. fol. 102. v: *Dominus utilis dictæ villæ (de Mar-tilleto) consuevit percipere... quemdam redditum... qui vulgariter appellatur les Tierces.* Et fol. 108. r: *Debet major prædictæ villæ Domino utili dictæ villæ imperpetuum omni anno in crastino festi Nativitatis Domini unum porcum.*

¶ DOMINUM FACERE, Aliquem pro Domino habere, clientelam alicui profi-teri. Charta ann. 1231. Inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. col. 446: *Præcipimus uni-versis et singulis firmiter observari, quod non faciant aliquem Dominum per homa-gium corporis et servitutis, quamdiu in dicta villa voluerint commorari.*

¶ DOMIPOLA, Idem quod Hala 1. Aula major et publica, ubi mercatores merces suas venum exponunt; vox hybrida, a Lat. Domus, et Gr. πωλο vendo. Lit. remiss. ann. 1458. in Reg. 86. Chartoph. r. g. ch. 544: *Cum magnus Johannes, quadam die in Dumipola villæ de Aineto, cum quibusdam amicis seu sociis suis*

causa solatii existeret, etc. Charta pro abbat. S. Anton. prope Paris. ann. 1374. in Reg. 106. ch. 28: *Quinquaginta quin-que libras... supra quamdam domum sitam in Domipolis Parisius ante fontem facientem eugnum vici Johannis dicti Bogus.*

¶ DOMISEDA, Quæ solitudinem amat et domi sedet. Inscriptio apud Fabretum pag. 252: *Hic sita est Amymona pulcherrima lanifica pia pudica frugi casta Domiseda.*

¶ DOMISELLUS, pro Domicellus, in Lit-teris Officialis Lemovicensis pro Monas-terio Solemniacensi ann. 1261. et 1270.

¶ DOMISTADIUM, Teutonice Huystede, quasi domus locus; Avys enim est Do-mus, stede, locus, statio: ut hostiade Villa, quasi hobæ statio. Chronicon Montis S. Agnetis pag. 149: *Totam curiam suam cum Domistadio pauperibus delegavit.* [Charta anni 1269. apud Mi-reum tom. 1. pag. 773. col. 1: *Partem terræ nostræ allodialis, prout sita est et adjacet Domistadiis eorum, juxta castrum nostrum apud Frigidum montem a fine Domistadii... usque ad murum.* Charta anni 1345. ibid. pag. 786. col. 2: *Donamus et conferimus pro Conventu in eo fundando castrum sive Domistadium in villa nostra de Wateringe cum omnibus pertinentiis et edificiis infra fossatum extremum clausum.* Opus rarum Leo-diensium apud Marten. tom. 4. Ampliss. Collect. col. 1373: *Conclusum fuit quod... de quolibet Domistadio solveretur unus scriferus.*]

¶ DOMUSTADIUM, in Constitutione Lu-dovici Borbonii Episc. Leod. ann. 1466. in Bullario Carmel. pag. 282.

¶ DOMISTATIO, in Charta Henrici I. Brabant. Ducis, in Cod. Donat. Plar. Miral pag. 321. 322: *Concedo præfatis Regularibus Domistationes cum curtibz earum, quæ concluduntur inter plateam, etc.* Occurrit ibi pluries.

¶ DOMITEXILE, Testamentum S. Remigii apud Fiodoardum: *Dono ei Domitex-tillis casulam subtilem, et aliam pleniorem.* Forte Auritextilis. [¶ German. Haugemachte Leinwand, Domi textus. ANGL. Forte Legendum Dono eidem i (unam) textilis casulam, etc.]

¶ DOMITIALIS, Domesticus. Herkemper-tus in Hist. Longobard. pag. 75: *Domitialis rex ablata est reddita.*

¶ DOMITUR, pro Domitor. Præceptum Theodorici Regis Gothorum ann. 508. Inter Anecd. Marten. tom. 1. col. 1: *Domitu-i orbis, pænsoli et reparatori libertatis Senatus urbis Romæ Flavius Theodoricus Rex.* Sic col. 20. Cultor pro Cultor. et alibi non semel.

¶ DOMITUS, in Leg. Sal. tit. 3. cap. 5: *Si quis vaccam Domitam, etc.* Ubi Codex Estensis habet, Domesticam, teste Mu-rator tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 287. Doté, eodem sensu, in Lit. remiss. ann. 1416. ex Reg. 169. Chartoph. reg. ch. 812: *Simon Milet estoit sur une jument poulaine, dont il ne se pouoit des-cendre, pour ce qu'elle n'estoit pas encores Dotée.* Leg. forte Domité.

¶ DOMMENARIUS, Domini seu prædii possessor. Gall. Seigneur domanier. Arest. ann. 1364. 15. Jun. in vol. 5. Ares-tor. parlam. Paris. Dicto milite in con-trarium proponente, quod ipse et Alienor de Poissaco ejus uxor, sunt veri Domini proprietarii et Dommenarii, terræ de Bou-leria. Vide supra Dominicum 3.

¶ DONNA. Vide Domnus.

¶ DOMNEDIUS. Vide Dominædus.

¶ DOMNARE, Latinis et Italis Domare, Gall. Dompter vel Donter. Jacobus de

Voragine in Chronico Januensi apud Murator. tom. 9. col. 51: Ab illo tempore circa Januenses Pisanos sic terruerunt et Domnaverunt, quod usque nunc galeas super portum eorum tenent, quae ligna aliqua illuc intrare prohibent.

DOMNEARE, Italis Donneare, quasi Doneggiare, Cortegiar e servir donne: Cum Donnus, seu Domicellis versari. Grammatica Provincialis: Doneiare, cum dominabus loqui de amore. Concilium Albiense tom. 2. Spicilegii Acheriani can. 15. de Clerico: Nec pro Domneando cum eis (avibus venatoris) frequentes hospitia mulierum. Concilium Mompellense ann. 1214. cap. 2. apud Gariellum: Nec frequentet curias, nec hospitia, vel colloquia mulierum, quod Domeiare vulgariter appellatur. Ubi Domucians perperam praefert ultima Conciliorum editio.

Domneiare habet Codex MS. inter schedas Mabill.

DOMNICATUS. Vide post Dominicum 8. sub finem.

DOMNICELLUS. Vide Domicellus.

DOMNIDIUS. Vide Dominidius.

DOMNIO. [DOMNIO.] Vide Dunjo.

DOMNULA. Vide post Domnus.

DOMNULUS. Principis vel Domini filius. Vide Heriles.

DOMNUS. Apud Scriptores aevi medi veterationem praecipuam habere appellationem Domni, apice uno ex Domini voce rejecto, observantur pridem viri docti, et tribul vulgo Ecclesiastica dignitate fungentibus ac vitae Sanctitate insignibus. Ita passim Episcopis hanc tribuunt Gregorius Mag. Paulinus, Evodius, Fortunatus, Nicetius Trevir. Avitus Viennensis, Gregor. Turon. Ennodius, Ivo Carnot. et alii. [Vide Murator. Antiq. Ital. tom. 2. col. 346. et Forcellinum voce Dominus in fine.]

Summis primum Pontificibus peculiarem fuisse appellationem contredit Onuphrius. Constantinus Pogonatus Imp. in VI. Synodo: Σάκρα δόμνε τῆς ἀγιότητος καὶ μακαριότητος ἀρχιεπισκόπου τῆς προεδρίας Πάπης. Fulco lib. 1. Gestor. viæ Hierosolymitanæ:

Prosperaret Domnos sapiens pectore Papa Quid facit sit opus?

Postea Abbatibus etiam et Claustralibus attributa Domni appellatio. Joan. de Janua: Domnus et Domna, per syncopen, proprie convenit Claustralibus; sed Dominus Domina, mundanis. Regula sancti Benedicti cap. 63: Abbas autem qui vices Christi creditur agere Domnus et Abbas vocetur. Odilo in Vita S. Maloli: Et ab omnibus Domnus et Abba honoratur. At ex Casinensibus Constitutionibus ad hoc caput, aliis quoque Monachis communis erat: Ex nostra consuetudine ad differentiam mendicantium Monachos nostros appellamus Domnos, sed affectu fratres. Juniores seniores suos Patres vocant, Abbas vero iuxta Regulam Domnus et Abbas, non Dominus appellatur. Et certe constat, Benedictinis, Cartusensibus, et Cisterciensibus Monachis hanc vulgo etiamnum tribul appellationem: tametsi quod ad Cartusenses spectat, id in Statutis antiq. part. 2. cap. 32. § 25. potissimum caveatur, ut nulli prelati aut subditi Domini appellentur. Et alibi: ut moniales (ejusdem ordinis) non vocent se Dominas, sed sorores.

Hanc appellationem summis pontificibus promiscue et episcopis in eodem instrumento tributam fuisse observare est in Charta Lamb. Abbat. Laub. ex Chartul. Clarifont. ch. 9:

Actum anno 1148. incarnat Domini. Domno Eugenio pontifice summo concilium universale Remis celebrante, Domno Henrico Leodiensium et Domno Nicolao Cameracensium praesulibus, Conrado imperatore et Ludovico Francorum rege de paganis triumphantibus. Verius dixisset a paganis profligatis et expulsis, ut norunt omnes historiam horum temporum studiosi. Ubi notandum praeterea concilium Remense appellari universale, tametsi pro oecumenico nusquam habitum fuerit, quod huic 1100. prelati ex Gallia, Hispania et Anglia interfuerunt, praesidente Eugenio III. Papa.

Sunt qui putant, atque in his Beletus de divinis offic. cap. 25. et Molanus lib. 8. de Canonice cap. 15. Monachos et Abbates abnuisse nomen Domini, quod soli Deo competit: Domini vero haud recusasse, quod subordinationem quamdam respectu superioris Domini denotaret. Auctor Graecismi:

Celestem Dominum, terrestrem dicito Dominum.

Gloss. Lat. Gallie. Dominus, Sires. Dominus, Siret, id est, Domicellus, seu minor Dominus. Observat praeterea Baronius ann. 416. n. 23. Evodium in libro de Mirac. S. Stephani clarissimis viris et feminis Domini et Domnae nomen Dare; cum vero de Deo loquitur, non Dominum, sed Dominum appellare, ut, inquit, appareat usi loquenti, vocem Dominum tribul solitam Deo tantum, Dominum vero communem sanctis, vel clarissimis viris ac mulieribus. Lactant. lib. 4. Divin. Instit. cap. 3. 4: Solus Dominus nuncupandus, qui regit, qui habet vitæ ac necis veram et perpetuam potestatem. Certe id videntur observasse Franci nostri, qui discrimen posuere inter Danie, et Dan, Dans, et Dant: nam Dame vocabulum, quo Dominum denotabant, soli Deo, quem Dame Dieu, seu Dominum Deum indigitabant: Dan vero appellabant quosvis aliqua dignitate insignes. Le Roman de Garin:

Grandes miracles fit Dames Dex par lui.

Guill. Guiart:

Se Dame Dieu n'est A Richard moé son corage.

Chronicon Bertrandi Guesclini MS.

Et jura Dame Dieu, qui mainte firament.

De usu vocis Dan, sic Le Roman de Garin:

En faerre est alex Dans Auberie.

Alibi:

Et maintefois Dant Girard desconfit.

Pro hodierna Monachi appellatione Gallica Dom, legitimus Damp in Instrumento anni 1408. ex Chartulario S. Vandregesili tom. 2. pag. 1742: Damp Beram de l'Epinette Segretain (Sacristain) Damp Jehan du vol Garnier Religieux dudit lieu. Vide Dompnus suo loco.

DOMNOS etiam peculiari appellatione donari solitos olim Franciae Reges, auctor est Landulfus Sagax: Genti Francorum moris est Domnum, id est Regem, secundum genus principari. Rabanus Maurus ad Othgarium: Reges nostri propter excellentiam commune nomen Domini, sive Domni effecerunt suum.

DOMNA, Eadem ratione pro Domina. Commodian. Instr. 59:

Matronas vis esse, Christiana, ut saeculi Domnas Auro te circandas, aut serica veste, pudica.

Gregorius M. lib. 6. Epist. 27: Gloriosis-

simas autem filias meas Domnam Dominicam, et Domnam Eudochium vice mea salutato. Fortunatus lib. 6. Poem. de Brunehilde Regina:

Quis crederet autem Hispanam illam Domnam Germanis nasci.

Bondovinta lib. 2. de Vita S. Radeburgis Reginae cap. 5: Intrat in Monasterium in Oratorio Domnae Mariae. Apud Gregor. Turon. lib. 9. cap. 20: Domna Brunehildis. In nummis Juliae Severi uxoris, Julia Domna Aug. Iovlia Δόμνα Σεβ. et Δόμνα Σεβ. Αυγοῦστα, apud Adolph. Oecon. Δόμνα dixit etiam Oppianus lib. 1. Cynegetic. Dominas appellatas Magnatum uxores testatur Salvianus lib. 7. de Gubern. Dei: Cogitat forte aliquis, non ita ad plenum esse ut loquor, habuisse enim illic matres familias jus suum, et Dominarum honorem potestatemque tenuisse. S. Fulgentius Epist. 2: Quae cum sit avis abavique nata Consulibus, et delictis regalibus enutrita, tanta illi est humilitas dono gratiae celestis infusa, ut amore subjectionis et usu serviendi, Domnam se aliquando fuisse jam nesciat, cum omnes Dominos habere delectationes sanctae servitutis affectat. Vide S. Hieronymum Epist. 23. cap. 2. et Epist. 99.

DOMNAE dictae etiam Sanctimonialis. Ugutio: A Dominus vel Domina, hic Domnus et haec Domna per syncopen, et propriis convenit claustralibus, sicut Dominus vel Domina mundanis. Vide Domina.

DOMNULA, diminutivum a Domna. Salvianus in Epistola ad Hypatium: Illa ergo vestra Palladia, vestra Gracula, vestra Domnula: cum qua his tot vocabulis quondam indulgentissima pietatis luseris, quae vobis per varia nomina nunc fuit mater, nunc arcula, nunc domina: cum esset scilicet unum vocabulum generis, aliud infantiae, tertium dignitatis.

DOMNI ORDINIS, Tenentes et regentes Conventum, uti habetur in Constitutione Domni Valentini Prioris B. Mariae de Charitate ann. 1416. Non semel memorantur ibi Domni Ordinis, vel Domini de quibus jam supra.

DOMO-CULTILIS. Vide in Domus 2.

DOMO-CULTILIS, Eadem notione. Vide locum in Tectora.

DOMPONUS. Vide Dunjo.

DOMPNIUS, pro Domnus. Necrologium MS. S. Martialis Lemovic. v. Id. Aug. obiit Dompnus Albertus Abbas. Vide Formulare Anglic. Thomae Madox p. 11.

Nude, apud Militares religiosos, idem atque Commendator; quae nomenclatura etiamnum perseverat in hospitali, vulgari dicto Domerie d'Aubrac, cujus praepositus Domnus nuncupatur. Charta ann. 1326. in Reg. 64. Chartoph. reg. ch. 479. Religiosus et venerabilis vir frater Bernardus de Senareto Dompnus Alti Braci. Nobilis et religiosus vir dominus Bernardus Chati, miles Ordinis Beate Mariae de Alto itaco Ruthenensis diocesis, ut procurator, yconomus sive syndicus dictae domus de Alto Braco, domini Dompni et conventus ejusdem. Religiosus vir frater Johannes (Malaris) ut syndicus hospitalis de Alto Braco Ordinis S. Augustini Ruthenensis diocesis. pro dicto hospitali ac domino Duranto permissione divina Dompno dicti hospitalis. Quoad discrimen vero inter voces Domini et Domni, consule Sirmond. ad Godofred. Vindocin. abb. Vide Dominus 4.

DOMPTOR, Domitor, defensor. Ital. Domatore, Hisp. Domador. Sent. P. archiep. Narbon. ann. 1179. inter Probat. tom. 3. Hist. Occit. col. 148: Quicumque

prædictis malefactoribus, seu conductoribus, vel Dompitoribus, vel fautoribus.... aliquo pacto tenentur adnexi, etc.

DOMUCIARE. Vide Domneurs.

DOMUCOLITIS. Vide Domsus 2.

DOMUNCULA PORTATILIS. Tabernaculum, tentorium, Gall. Tente, in Instr. ann. 1458. apud Matth. de Couciaco in Hist. Caroli VII. pag. 662: Acta fuerunt hæc in campis, in exercitu dicti illustrissimi principis, prope castrum de Gaure, in Domuncula portatili ipsius domini Ducis (Burgundie).

DOMUNCULARIS. Vide Censur Domuncularis.

1. DOMUS. Equus, dictus, quod sit color ejus de asino, id est, cireneus, et sunt agrestis generis. Papias in MS. Eccl. Bitur. Cireneus est pro Cineris et Domsus pro Dosis. Vide Dosisus.

2. DOMUS Domus culta, Prædium domo ad commanendum colonis apta instructum: nos Ferme, vocamus. Anastasius in Zacharia PP: Hic Domum cultam Lauretum noviter ordinavit, adiciens et massam Fontelanam. Ibidem: Hic massas, que vocantur Antons et Fornias suo studio jure B. Petri acquisivit, quas et Domsus cultas statuit. Stephanus PP. in Epist. ad Pipinum: Omnes Domsus cultas B. Petri igni combusserunt.

DOMUCULTA unica voce. Vita Ludovici Pii Imper. ann. 815: Prædia omnia, que illi Domocultas appellant, et noviter ab eodem Apostolico instituta erant, ... diripere conati sunt.

DOMUS CULTILIS. Charta Ludovici Imper. Lotharii F. ann. 14. in Tabular. Casariensi: Id est, curtem unam, Domum cultilem juris nostri, quam habere vel possidere tui sumus. Occurrit in alia Henrici I. Imp. apud Baronium ann. 1014. n. 9. et apud Ughellum tom. 3. pag. 32. 416. tom. 4. pag. 625.

DOMOCOLITIS. Leges Ludovici II. Imper. [Additam. 2. cap. 9.] apud Muratorum to 1. part. 2. pag. 160. col. 2: Statuimus de decimis... si est in sua proprietate, habeat, sicut in Capitulo constitutum est, ipsam decimam de suo Domocolite rebus in eadem Ecclesia concedimus.

DOMUCOLITIS. Charta ann. 1063. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. ævi col. 15: Una cum rebus Domucolite, sive casis massaricis... vel per ceteris locis, ubicumque esse videntur ad ipsas cortes et castris, seu capellis et casis massaricis et rebus, Domucolites pertinentibus in integrum, etc.

3. DOMUS. Bona, facultates. Charta ann. 1160. apud Murator. in Antiq. Es-tens. pag. 297: Welfo Dei gratia dux Spoleti, marchio Tuscie, princeps Sardinie, dominus Domsus comitissa Matildis, etc. Alia ann. 1166. ibid. pag. 299: Ego Welfo... totius substantie comitissa Matildis dominus, etc. Vide Substantia 5.

4. DOMUS. Curia suprema, parlamentum. Joan. de Cardalho Orat. in exequiis Clem. VI. PP. et exaltat. Innoc. VI. ejusa. success.: Ipse (Innocentius) est dominus magne experientie in temporibus et ecclesiasticis, quia fuit in Domo Francie bene per quindecim annos. Curia Francie nuncupatur in Ch. ann. 1307. Chron. Joan. Whethamst. pag. 321: Cujus tractatus in temporibus inferant quamplures billas suas in Domum inferiorem inter Communes. Et pag. 325: Ut procuraret primo provisionem congruam bille dicte infra Domum illam consui, deinde ipsam apportari ad Domum superiorem, ut ibidem tam per do-

minum regem, quam etiam per singulos dominos alios approbati.

5. DOMUS. Ipsius vasa et utensilla. Charta ann. 1187. in Chartul. S. Joan. Laudun. ch. 95: Quod si ipse aut aliquis successorum ejus alibi ad habitandum voluerint transigrare, Domsus suas licebit eis auportare.

6. DOMUS. Tumulus honorarius, pegma funebre, vulgo Catafalque. Testam. Alis de Britan. ann. 1369: Ne viel pas que entour non corps l'en face Me-son, ne carria, ne roubans, ne cointize quelle que soit.

7. DOMUS. Idem quod Curtis, Prædium. Vide Maser. Hist. Osnabr. sect. 4. § 7. not. d. et supra Domsus 2.

DOMUS ANIMARUM. Nosodochium, hospitale egenorum. Vide Haltaasii Gloss. Germ. voce Seel-hauss, col. 1689.

DOMUS ALTARIS. I. Ciborium, seu Umbraculum excelsum et concameratum, et præaltis quatuor columinis sustentum, quo totum altare tegebatur. Fulcinius de Gestis Abbatur Lobien-sium. Spicil. Acher. tom. 6. pag. 579: Cujus alta is tabulam, quia nulla erat, fecit arge steam, Domum ipsam altaris et laquear iusius optime pinxit.

DOMUS AD BALMA. Ecclesia, que vulgo nuncupatur La Ste. Baume. Charta ann. circ. 1150. ex Tabul. S. Viet. Mas-sil.: Vineæ ista habet ab occidente Domum, que dicitur ad Balma.

DOMUS BASSA. Humilis, vel Conors, Gall. Bassacour. Charta ann. 1358. inter Probat. domus de Gondi pag. 157. Item unum palatium magnum cum chibnari et cella et curia et una Domo bassa, et casolare.

DOMUS BOVERIA. Prædium rusticum. Charta ann. 1388. in Reg. 135. Chartoph. reg. ch. 88: Unam Domum boveriam seu grangium, sitam in parrochia de Vessieres, cum uno forno, uno molendino, etc.

DOMUS CAPITANEA. Vide Caput mansi.

DOMUS CAUCARUM. Archivum. Gesta Abbat. Fontanell. ap. Pertz. vol. Script. 2. pag. 206: In medio autem porticus, que ante dormitorium sita videtur Domum Cartarum constituit.

DOMUS DEI. Templum, Ecclesia. Op-tatus lib. 3: Quando nec sepultura in Domo Dei exhiberi concessa est. Zeno Veron. Serm. de Psalm. 126: Conventus Ecclesiarum, sive templi, quos ad secre-tam Sacramentorum Religionem ædifi-ciorum septa concludunt, consuetudo nostra vel Domum Dei solita est nuncu-pare, vel Templum. Olex. 705 Oe95. in Concilio Laodiceno can. 6. 28. et in Concilio Gangr. can. 5. Adde Carthagi-nense IV. can. 91. 92. Forojul. can. 1. Meldense ann. 845. can. 85. etc.

DOMUS DEI. Ipsa Ecclesia et religio Christiana. Lucifer Calaritanus lib. 1. pro S. Athanasio pag. 22: Maxentius, Nero, et cuncti illi persecutores Domus Dei, etc. Infra pag. 67: Noli, Constanti, cum Arianis pugnare contra Domum Dei. Rursus: Domus etenim Dei est Ecclesia, in qua est inhabitans Dominus.

DOMUS nude etiam aliquando dicta est Ecclesia. Jacobus Cardinal. in Vita S. Petri Celestini:

Deducunt, quoad alta Domsus plateasque subintrant. Ast sacer interna prelatiens parte theatri. Hinc cæcus processit iter, longamque per aulam Egreditur, qua parte Domsus festigia parvum Extendunt scalæ spatium, quod sedibus instat.

Translatio S. Floriani Martyris, Mail tom. 7. pag. 575. col. 2: Istud est corpus gloriosissimi Martyris S. Floriani, quod inventum fuit in altari sub suo nomine

intitulati die XIV. Martii MCCCXXV, quod certificatur per tabellam suprascrip-tam, repertam in fundo cassæ, in qua corpus reconditum erat, in præsentia venerabilis viri Archipresbyteri, et Sacristæ Domsus, et D. Abbatis et omnium Monachorum, etc. Italis. Domo, ut et Germanis, Dom, Ecclesia principalis appellatur. Domsus S. Petri, Ecclesia Cathedralis Trevirensis sub nomine S. Petri consecrata apud Evervinum in Vita B. Symeonis Monachi: simili modo Domsus S. Petri, pro Cathedrali Coloniensi. apud Conradum Mon. in Vita B. Wolphelmi Abb. cap. 15.

DOMUS S. BENEDICTI, Ecclesia sub nomine S. Benedicti Deo consecrata, in vetusto Ordine Officii divini ante Pascha, quem exhibet Mabillonius Analect. tom. 4. pag. 454.

DOMUS DEI, Gall. Hôtel-Dieu, Nosodochium vel Nosocomium, ubi recipiuntur et atuntur pauperes ægroti. Index MS. Beneficiorum Eccl. et Dioc. Const. tant. fol. 6: Domsus Dei Constantiensis percipit duas partes garbarum. Littere Caroli VI. Franc. Regis ann. 1385. adv. Cardinales, qui fere omnia regni obtinebant beneficia in Anecdosis Martenianis tom. 1. col. 1615: Volumus... quod statim atque aliquem Episcopum regni nostri, vel Abbatem seu Priorem, aut Orphanotrophum, seu Domsus Dei vel hospitalis administratorem... ab hac luce migrare contingeret, dictus Præpositus Parisiensis, aut Senescallus, vel Ballivus seu ejus Locumtenens, in cujus Præposi-tura, Senescallia, aut Ballivaria bona ex decessu talis decedentis relicta reperita fuerint, illa realiter et de facto ad manum nostram apponat, si per Executores aut heredes ipsius Episcopi mortui, aut per Religiosos Conventuum Monasteriorum, aut Fratres hospitalium vel Domsus Dei, reputatus fuerit, aut si, etc. Si hospitale, sive Domsus Dei, apud Rymenrum tom. 10. pag. 111. col. 1. Charta Johannis Domini de Boyaco pro Monialibus infirmariis B. M. de Fontanis ann. 1249. ex Archivo ejus Ecclesie: Juxta nemus Domsus Dei de Rameta, quod olim bonæ memoriæ Dominus Mattheus de Boyaco Miles armiculus meus religiosus Monialibus Infirmariis Ecclesie B. M. de Fontanis... in puram dedit elemosinam.

DOMUS DIRUTA VEL CONDEMNATA. Vide Condemnare.

DOMUS DOMESTICA. Propria, tit. 37. Capit. Caroli Calvi cap. 12.

DOMUS DOMINICA. Vide Domsus Spiritalis.

DOMUS EPISCOPI. Vide Episcopium.

DOMUS ECCLESIE. [Gregor. Turon. Hist. lib. 2. cap. 23: Preparato epulo, jussit (presbyter) cunctos cives in Domo ecclesie invitari.] Vide Episcopium.

DOMUS FIDEI, ipsa Ecclesia et religio Christiana. S. August. Epist. 75: Quoniam ipse in Domo Fidei justius flagitabat fidem debere servari, ne ibi frangeretur, ubi docetur. Hinc Domestici fidei, qui ex Ecclesia et in Ecclesia sunt, Fideles. Vide in hac voce.

DOMUS FORTIS, id est, Munia. Occurrit pluries in Regesto 87. Chartophylaci Regii. Vide Fortis Domsus.

DOMUS INÆDIFICATA. Locus domus ædificandæ aptus. Stat. Montispe-sul. ann. 1204: Item ponitur quod si emitur Domsus inædificata, datur quinta pars pretii domino pro consilio... Quicumque comparat Domsus vel solum forte inædificatum in Montispe-sulano, etc.

DOMUS JUSTITIE, Ubi jus dicitur. Pactum inter Roger. episc. et cives

Camerac. ann. 1185. ex Tabul. Camerac. Ceterum si memorati stalli vel bigæ suo pro forefacto capiantur, ad Domum iustitiæ deferantur; sed nisi per præpositos non reddentur.

DOMUS KARITATIS, vulgo *Maison de charité*, in qua erga pauperes charitatis officia exercentur. Libert. castr. de Cutsiaco ann. 1383. in Reg. 69. Chartoph. reg. ch. 54: *Bernardus Giraudi, Alguerius Salas, etc. electi per syndicos universitatis hominum castr. de Cutsiaco, congregati in Domo karitatis communis universitatis prædictæ, ubi moris est infra castrum congregari.*

DOMUS LIBRARIORUM Avenione, Domo in qua pauperibus quotidie distribuebatur panis, ob cuius panis figuram prædicta domus *Pignota* etiam dicta est. Memoratur in Instrumento anni 1385. ex Histor. Delphinall. quam consule tom. 2. pag. 291.

DOMUS NECESSARIA, Latrina, seu Locus ad necessariam ventris exonerationem accommodatus. Antiquæ Consuetud. Canonior. Regular. Inter Anecd. Marten. tom. 4. col. 1224: *Intrantes vero Domum necessariam, quantum possunt abscondant vultus suos in capitulis suis. Domus necessaria in longum septem (habebat testas) in latum sex, in Charta Iterii Domini de Toctaco pro Monaster. de Rupibus ann. 1211.*

DOMUS PATRUA, f. Principalis, inde sic dicta quod sit quasi Parens inferiorum: Galli dicimus *Chef d'Ordre*, ubi de prima Monachorum domo agitur. Testam. Jacob. Arrag. Regis ann. 1272. in Anecd. Marten. tom. 1. col. 1143: *Item (legamus) operi Fratrum Penitentium Jesu Christi Domus patruæ ducentos Morabatinos. Vereor ne sit nomen proprium.*

Passim occurrit in Chartis xvj. sec. pro Domo paterna, apud Provinciales, quibus vernacule dicitur *Quatuor peirou-lau*, Catalanis *Ostal peiroal*.

DOMUS PENSILIS, Euchrius Lugdunensis in Epistola ad Phylonem Presbyterum: *Hoc tamen peto ab ipso fratre nostro, ut Domum pensilem, quam jussumus fieri, nobis prepararet, et membranas. Columella lib. 12. Pensile horreum dixit, repositorium sublimè et editum. Camerac. pendente, Sidonius lib. 2. Epist. 2. Κρηματόν περιβόλου. Palladius in S. Chrysostomo cap. 13. κρηματόν κτηνόν, Manuel Chrysoloras in Epist. edita post Codini Orig. Constantinop. pag. 127. Pensiles horti olim Thebis Ægyptiis memorabiles. Domo vero pensiles, quæ pontibus inædificatæ sunt, appellavit auctor Vitæ S. Leobini Episcopi Carnotensis num. 15. de Lutetia Parisior.: *Ignis exiliens Domo pendulas, quæ per pontem constructæ erant, exurere cepit.**

DOMUS PIE DOCE. An Schola sic dicta, quod ibi pia et ad salutem necessaria doceantur? *Domus quæ est intra Domum pie doce et Domum Hunfredi Ausberge*, in Instrumento anni 1224. ex Chartulario S. Vandregesill. tom. 1. pag. 1012. Vereor et hic ne sit nomen proprium.

Haud dubie cognomen hominis, vulgo *Pied-d'Oye*, Lambertus Pesauce, in Charta ann. 1125.

DOMUS PIETATIS, Xenodochium pauperum, quale Parisiis existat, vulgo dictum *La Pitié*, quod B. Virgini imaginem Crucifixi super genua tenenti dedicatum sit. Consuet. de Trya ann. 1825. in Reg. 64. Chartoph. reg. ch. 54: *Item quod consules et universitas dicte*

villæ possint construere... in dicta villa... duas Domo pietatis... in quibus pauperes Christi recipiantur.

DOMUS QUADRATA, Ex quadratis saxis constructa. Charta ann. 1230. in Chartul. eccl. Lingon. ex Cod. reg. 5188. fol. 198. v: *Ego Girardus de Montigneo miles notum facio... quod cum venerabilis pater et dominus episcopus Lingonensis haberet medietatem per omnia in situ Domus meæ petrinæ et quadratæ, etc. Vide Quadratarii.*

DOMUS REGIS, Curia. Leges Henr. I. Regis Angliæ cap. 80: *Domum Regis dicimus, ubicunque in regione sua sit, cuiuscumque feudum, vel mansio sit. Ludovicus VII. Rex Francor. apud Thwroczium, dicebat, Domum Regis esse quasi Ecclesiam. Vide Notas nostras ad Cinnamum pag. 450. [et tom. 2. Capitul. Baluzii col. 1150.]*

DOMUS RELIGIOSA, Monasterium, Gall. *Maison Religieuse*. Occurrit apud Rymer. tom. 10. pag. 803. et alibi.

DOMUM REVOCARE, in Vocabulario Juris utriusque est *Dicere te non debere litem pati eo loco quo conveneris; sed ibi ubi Domum habes. Unde Legatus qui mittitur Romam, vel vocatur a Principe pro necessitate vel utilitate Reipublicæ non tenetur tunc ibi respondere, sed habet jus revocandi Domum.*

DOMUS SPIRITUALIS, Regula S. Pachomii inter Acta SS. Mail tom. 3. pag. 346: *Nemo in Domo spiritali comedat, sed potius in dominica vel in Monasterio ejusdem fidei.* Postremum hoc addi videtur, inquit Editor, propter Monasteria Arianorum vel Origenistarum, quæ non potuerunt iis temporibus defuisse, maxime si Monasterium intelligas in prima ac propria significatione, in quo unus aliquis solitarius degit; vel duo tantum simul: quæ autem *Spiritalis*, quæ *Dominica Domo*, dicitur, non facile est divinatu. Fortassis *Dominica* dicitur hospitium seu diversorium publicum, ad Domini, puta Cæsaris, jus pertinens: *Spiritalis* autem locus aliquis deliciosus, liberum aerem undique admittens, nec satis clausus honestati. Hæc vir doctissimus. Mallem *Dominica* nomine Catholicam Ecclesiam seu Religionem intelligere, ut *Domus Dei* paulo superius explicata est: *Spiritalis* vero hæreticam Domum. Fuerunt ante id tempus hæretici, qui se jactarent *Spirituales*, orthodoxos vero *Psychicos* appellarent, ut de Valentianis expresse docet Irenæus adv. Hær. Valentini lib. 1. cap. 1.

DOMUS TERRANEA, f. Tugurium terra et luto constructum, domuncula rustica, Gregorii Monachi Chronic. Farfense apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 586: *Et dedit in supra dicto sancto Adriano portionem Leonis, et in Regione quæ vocatur Vicus Patricii Domum terraneam cum curticella, et in fundo Lippiano vineam ordinum xc.*

DOMUS TERRALES, Turribus instructæ, in Chronic. Willelm. Nangii ann. 1226.

DOMUS VENERABILIS, Xenodochium, ubi pauperes curantur et aluntur. Charta Henr. IV. imper. ann. 1118. apud Mufator. tom. 3. Antiq. Ital. med. ævi col. 579: *Præceptum, quod appellant bannum, emisit super Domo venerabili, hoc est, ospitali, quæ constructa est juxta Renum in curie Marchionis, ut in omnibus rebus, quas comitissa Matildis eidem venerabili Domui largita erat... ab omni injuria permanent in læsa. Vide supra Domus karitatis.*

DOMUSTADIUM. Vide *Domistadium*.

1. DONA, Capitulare Caroli M. ann. 807. cap. 3. edit. Baluziana: *Omnes itaque fideles nostri Capitanei cum eorum hominibus, et carra sive Dona, quantum melius præparare potuerint, ad conductum placitum veniant. Capitul. Caroli Calvi tit. 43. sub fin. [Cōvent. Carliac. ann. 877.] Dedit omnibus licentiam cum Dei gratia et sua redeundi ad propria, exceptis his, quos specialiter pro specialibus causis considerandis, vel pro Dona liberanda secum aliquantulis diebus manere præcepit. [Vide Donum 2.]*

2. DONA, Gall. *une Donnée*, hoc est, Donatio et distributio, præsertim illa, quæ publice fit pauperibus. Testamentum Beatrix de Sabaudia Comitissæ Provincis ann. 1263: *Volo, quod fiat generalis Dona sive distributio ter in singulis septimanis omnibus pauperibus. Garandir la Donne, in Consuetudine urbis Insulensis art. 59. 1. Donum a se factum in se recipere.*

Testam. Burgond. de Podio-luper. ann. 1350: *Item volo et ordino quod in continententi post dictum meum cantare, fiat una Dona de pane, vino et carne in dicto castro pauperibus Christi amore Dei, et cuiuslibet volenti accipere, detur elemosinus usque ad valorem quatuor denariorum. Aliud Girinidonati de Coquiriaco, dom. de Peisselay in Bellijoc. pago ann. 1438: Testator vult dia suo sepulture erogari Christi pauperibus unam Donam debite notificatam per octo dies in ecclesiis parochialibus, distantibus hinc et hinc a villa Lati tribus leucis, et cuiuslibet Christi pauperi ad dictam Donam venient dari et erogari valorem salis durorum obolorum regiorum semel, et etiam eis distribui die ejus Donæ in pane viginti asinatæ sitiginis mensuræ Lati.*

DONALE, pro Donum, Donativum. Rigordus ann. 1201: *Potentioribus imperii per multa et magna Donalia sibi ascitis.*

DONALIA, Donationis Charta. Chartul. Bituric. fol. 161: *Facta Donalia ita in mense Julio. Vide Donale.*

1. DONARE, Prætio dare, vendere. Charta ann. 1150. ex Cod. reg. 5132. fol. 106. v: *Et solebat abere comes (Barchinonensis) in isto honore tabernam cum vino, quod ibi Donabat. Vide Donum 2. [Germanis Schenken etiam est Potulenta vendere ADEL.]*

2. DONARE, Terminari. Charta ann. 1035. ex Tabul. S. Vict. Massil.: *Pergit de alto fronte usque in area decimaria, et usque in via subtus crota, et girat super viam usque ad vineam S. Marie, et postea flexit se super perecium et Donat usque in viam quæ venit de Frejurio. Sed leg. fortassis Durat.*

DONARIA, f. Idem quod Donum 2. Charta Richardi Regis Angliæ ann. 1192. pro Fundatione Monasterii Sarmacis Ord. Grandimontensis inter Anecd. Marten. tom. 1. col. 647: *Acquisitiones factas et faciendas teneant (Grandimontenses) aut tenere faciant ad arbitrium suum, videlicet decimas, homines, domos, terras, nemora, prata, vineas, latomias, pressorias, aquas, molendina, usagia et pascua, pasnagia. Donarias et hujusmodi in puram et perpetuam elemosinam perenniter, plenarie, pacifice, libere, quiete.*

DONARIUM, Oblatio, quæ a fidelibus fit in esculentis aliisque rebus. Charta Raynaldi archiep. Rem. ann. 1125. in Chartul. Cluniac. fol. 200: *Sæpefata presbitero concessum est, ut singulis Dominicis de missæ celebratione ex communi oblatione panem, vinum et Donarium, medietatem quoque oblationis parrochiano-*

rum ad beneficium presbiteratus pertinentium habeat, reliqua omnia sint monachorum.

1. **DONARIUS**, f. pro *Denarius*, qui idem sit ac *Decanus* 3. Minor iudex qui jus dicebat per *Decanias*. Præceptum Caroli Calvi apud Acherium Spicil. tom. 8. pag. 349: *In nomine sanctæ et individue Trinitatis. Carolus gratia Dei Rex, omnibus Episcopis, Abbatibus, Ducibus, Comitibus, Vicariis, Centenariis, ac Donariis, Missis nostris discurrantibus, vel cæteris Fidelibus sanctæ Dei Ecclesiæ*

2. **DONARIUS**. Qui donatus est re aliqua, f. pro *Donatarius*. Gall. *Donataire*. Charta ann. 1496: *Renunciaverunt... juridicenti donationem seu cessionem factam ex causa ingratitudinis posse et debere revocari, si post eandem donanti Donarius fuerit ingratus. Vide mox Donatarius.*

Aliud vero sonat vox Gallica *Donaires* in Gest. Ludov. Pii cap. 13: *En le tens maïens vindrent ausi noveles à cort que Théodores secrétaires de l'eglise de Rome et Léons Donaires estoient occis. Ubi idera quod Notarius, ut colligitur ex Vita ejusd. Imper. cap. 37. unde hæc desumpta sunt: Sub hoc tempore perlatum est imperatori, Theodorum principerum sanctæ ecclesiæ Romanæ et Leonem nomenclatorem luminibus privatos ac deinde decollatos. Leon doneor, eodem sensu, in iisd. Gest. cap. 12. Vide in Nomenclator.*

1. **DONATA**, Soror laica inter Moniales, ut *Donatus* inter Monachos. Testamentum Armandi d'Alegré ann. 1263. inter Anecdot. Marten. tom. 1. col. 1117: *Moniales seu Donatas dictarum domorum de Camps et de Chezis. Fundatio Monasterii Saletarum Ord. Cartusienensis ann. 1270. Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 92. col. 1. Possint mulieres nobiles et innobiles in Conversas seu donatas recipere; dummodo dicto monasterio tales et tantos redditus perpetuo assideant, unde commode sine damno dicti Monasterii valeant, quæ diu vixerint, sustentari. Donatas iterum memorat Buschius de Reformatione Monasteriorum, apud Leibnizium tom. 2. Scriptor Brunsvic. pag. 836. Vide Donati 2.*

2. **DONATA**, Spuria. Catherina naturalis filia Humberti Delphini pluries *Donata* vocitatur in ejus Tractatu matrimoniali ann. 1337. Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 329. et 330. Vide *Donati* 1.

DONATA TERRÆ, mendose scriptum pro *Bonata terræ*, Modus agri. Vide post *Bannarium*.

DONATARIUS, ut supra *Donarius* 2. Lit. Phil. VI. ann. 1333. in Reg. B. 2. Cam. Comput. Paris. fol. 91. v. 1. *Mandamus vobis quatenus si aliquem Donatarium vel aliquos Donatarios ad vos... accedant, requirentes se in possessionem vel saisinam alicujus vel aliquorum per nos vel alium nostrum nomine sibi donatorum, induci in possessionem vel saisinam, etc. Occurrit præterea in Lit. ann. 1373. tom. 5. ordinat. reg. Franc. pag. 656. art. 2. in Stat. Cadubrii cap. 42. et alibi passim. Vide *Donatorius*.*

DONATELLUS, Italis *Donadello*. Chron. Patav. ad ann. 1282. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. ævi col. 1149: *Et multi presbyteri, clerici et religiosi fuerunt occisi in Padua et Paduano districtu, quoniam tunc fuit per commune Paduæ stabilitum et scriptum in quodam parvo volumine, quod vocabatur *Donatellus*, quod pro homicidio commisso in persona alicujus ecclesiasticæ personæ, condemnari*

debeat homicida in uno solo denario Veneto grosso.

1. **DONATI**. In quibusdam provinciis Nothi ac Spurii appellati. Descripsit Duchesnius in Delphinis Viennensibus Chartam Humberti Delphini ann. 1351. in qua ait, se Amedeum, Donationem suam, ad ordinem Militarem promovisse, etc. [P. de Lucingio *Donatus* et filius naturalis Melincti de Lucingio. in Tractatu matrimonii ann. 1337. Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 329. Eadem notione occurrit in Charta Dumbensi.] Joan. de la Gogue in Histor. Ms. Principum de Deols, in Biturigib.: *Et avoit en son hostel un sieur Donné et advoûé, dit le Bastard de Chauvigny.*

Testam. Franc. de Bellovid. ann. 1477. in Reg. 3. Armor. gener. part. 2. pag. xvij: *Item dat et legat idem donator nobili Margareta Donata dicti condan Dozi Veracevi, pro vna maritanda, videlicet centum acutos auri novos regios. Item dat et legat nobili Eleonore alteri Donata, etc. Testam. Sibueti de Viriaco ann. 1491. Ibid. pag. xx: *Item dat et legat pro semel... nobili Philippo ejus Donato, ultra sibi data in contractu matrimoiii testis Philippi, videlicet centum florenos monete parve. Aliud ann. 1543. Ibid. pag. xlv: *Guillelmus de Pratoconi alii canonicus ecclesiæ collegiæ S. Crucis Montis Adhemari... reliquit Rolando ejus Donato 150. florenos, quos sibi solvi vult, lociens quociens dictus Rolandus ad ætatem 25. annorum venerit, et quod... suus hæres ipsius Rolandus interlineat in scolis... usque ad ætatem prædictam. Denique aliud ann. 1510. Ibid. pag. xxv: *Item dat et legat idem nobilis testator (Guill. de Viriaco) nobili Petro de Viriaco ejus Donato pro omnibus et singulis juribus... eidem nobili Petro Donato pertinentibus... in bonis et hæreditate ipsius nobilis testatoris, videlicet ejus victum et vestitum dum et quando mancionem suam facere et trahere voluerit in domo habitacionis dicti testatoris et cum hærede dicti testatoris subscripto ac aliis liberis ipsius testatoris, opera et nugencia dictæ suæ domus et dicti sui hæredis subscripti faciendis toto suo posse, et non alia. Nostri Donoier et Donoier dixerunt, pro Amori operam dare. Fabul. tom. 1. pag. 235:****

Quant li valles espousé eut
Et sa fame le vous aqueut
Et nuit et jour à Donoier,
A acoler et à bestier, etc.

Vide ibi Glossariolum.

2. **DONATI**, dicti Laici, qui sese et bona sua Monasteriis donabant et offerbant, de quibus multa observamus in voce *Oblati*. Hisce, ut est in Præceptis Synodalis Petri de Collemedio Archiep. Rotomag. ann. 1245: *Jubetur, ut aliquod signum in eminenti loco portent ad arbitrium Archiepiscopi, et religioni congruentia indumenta, ut per hoc distinguantur ab aliis, et sicut Religiosi ab Ecclesiis defendantur. Statuta Ord. Cartusien. ann. 1368. part. 3. cap. 341: *Cum ex incauta et indiscreta receptione Donatorum et Præbendariorum damna et scandala quamplurima nostro Ordini provenierint, etc. Et § 4: *Qui Ordini se et sua dederunt, et nobiscum resident continue, etc. Capitula general. MSS. S. Victoris Massil.: *Mittantur Visitatores... qui... inquirere debeant de meritis Priorum et Monachorum et Donatorum et Conversorum. Litteræ Caroli Franc. Regis primogeniti ann. 1358. apud D. Secousse tom. 3. Ordinat. pag. 318: *Ipsos*****

Religiosos (Abbatibus S. Amandi Ord. S. Augustini) una cum eorum omnibus membris et pertinentiis membrorum Ecclesiarum, Beneficiis, officiis, locis, Presbyteris, Clericis, familiaribus, familiis, servitoribus, Donatis, Receptis et eorum hominibus tailiabilibus, etc. sub protectione et speciali salva gardia regia et nostra suscipimus, etc.]

Habuerunt laici suos *Donatos*, ut discimus ex Lit. remiss. ann. 1379. in Reg. 114. Chartoph. reg. ch. 219: *Guillaume Robelin Donné et rendu de nostre amé et feal cousin le conte de Sancerre, etc. Vox quippe *Rendu* impedit quominus spurius eo loci intelligas, unde famulum per vitam seu servitio perpetuo addictum interpretor.*

DONATICA, DONATICUS. Ugitio *Donatica*, cæ. *Corona*, quæ victori donatur: et *Donaticus*, cæ. cum, quod donatur et accipitur. Suidas: *Δωντικός, δίδωμι, ἢ δίδωμι, κατὰ τὸν βασιλικὸν τοῦ κερταύρατον, Donaticum.*

DONATICE CONCEDERE, Dono dare. Charta ann. 1341. in Reg. 74. Chartoph. reg. ch. 648: *Marquesia donavit... nemora, aquas, fontes, rivos, stagna, cum omnibus et singulis bonis... donatis et Donatice concessit.*

DONATICIUM. Donatio, traditio. Charta Caroli Calvi ann. 843. inter Instrum. tom. 1. nove Hist. Occitan. col. 79: *In villis villaribus, in Ecclesiis, tam in Donaticis et traditionibus, quam etiam in emptiis et comitatu.*

DONATICUM. Idem quod *Tallia*, quæsta, mutuum coactum, etc. Charta ann. 1075. pro Monasterio Pinarolensi *Dono... Donationem tollendum, et omnem redditionem et sicum censum reddendum, etc.*

DONATIO, Idem quod *Donum* 2. Præstatio quævis, tributum, quod sub donationis ultroneæ titulo domino præstatur. Lit. ann. 1357. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 418: *Propter quæ idem dominus noster rex est circa hoc multipliciter et diversimode dampnificatus in partitionibus, Donationibus, redditibus et enolumentis bladorum, vinorum et aliorum fructuum ex cultura prædiorum provenientium et procedentium, quæ, ut dictum est, per dictas feras bestias decastantur et continue consumuntur.*

DONATIO ANTE NUPTIAS, vel **PROPRER NUPTIAS**, in Instit. Justin. lib. 2. §. 7. idem quod supra *Agentiamentum*, *Antefactum*, *Augmentum dotis* et infra *Dos* 2. Vide in his vocibus.

DONATIO ECCLESIE. Ejus collatio; Gall. *Præsentation*. Epistola Prælatorum Normanniæ ad Philippum Aug. Franc. Reg. inter Concilia Rothomag. pag. 105: *Quatuor Presbyteri et quatuor Milites jurabunt super Sacrosancta; et Episcopus exinde sive Archiepiscopus examinet quod ipsi octo dicent, ad quem spectare deat Donatio Ecclesiæ de jure patronatus. Vide ibi Diploma prædicti Reg. Augusti.*

Donnisons, eadem acceptione, in Charta Philippæ comit. Gelrie ann. 1277. ex Lib. nigr. 2. S. Vulfri. Abbavill. fol. 61. v. 1. *Lekele capere ie devant dite je nome comme fonderesse, et por che kil apefe ke le premeie Donnissions en soit moie, je dotus por Dieu et en amone à monseigneur Jehan, mon capelain, ki ma service à tout le cors de sa vie. Vide infra *Donum* 3.*

DONATIO INOFFICIOSA. Quæ fit in damnum et fraudationem hæredum. Lit. Joan. reg. Franc. ann. 1361. in vol. 10. arceator. parlam. Paris. *Cum vicecomes de Thoarico plures contractus, Donaciones*

inofficiosas et transporta plurimorum hereditagiorum suorum fecerit, etc. Vide *Inofficiosum testamentum*.

• **DONATIONIS LUCRUM.** Vide supra *Antefactum*.

DONATIO PER PRESENTEM. Donatio inter vivos. Chrodegangus in Regula Canonica. Metensium cap. 31: *De rebus, quas habent solenniter Donatione per presentem donet ad Ecclesiam B. Pauli ad opus Dei, etc.*

• **DE DONATIONE REGIS ESSE** dicebantur apud Anglos nobilium viduae et filiae, quae maritis vel parentibus mortuis in custodia regis erant, ut domini capitalis, qui eas pro arbitrio suo nuptum collocaret. Vide supra in *Disparagare* et *Glanvillam* lib. 7. cap. 9. et 10. *De placito injuste desponsationis cujusdam domine quae fuit de Donatione domini regis*, in *Placit. pasch. ann. 9. Rich. I. Northumb.* in *Abbrev. Placit.* pag. 20. *Hub. de Monte attachatus fuit ad respondendum domino regi de placito quare desponsavit Elam, quae fuit uxor Roberti de Shelton, quae fuit de Donatione domini regis sine licentia domini regis, et eadem Ela similiter summonita fuit ad respondendum domino regi quare permisit se maritari*, in *Placit. ann. 26. Henr. III. Hertford.* *ibid.* pag. 120. *In Donatione dom. regis*, in *Placit. Rich. I. ibid.* pag. 13.

* **[Droit sur les Donations.]** • Omnisque census et omnes fructus et omnes redditus et leide macellorum et salis et omnes *Donationes* sint monachis in perpetuum. (*Cartular. Conchar. Ruthen.* p. 386, an. 1106.)

• **DONATISTA.** Qui sequitur *Donatum*. *Cath. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7681. Donatus. Donais. Donatista, qui studet in illo libro.* Charta pro unione scholarum Trecentis ann. 1327. in *Reg. 65. Chartoph. reg. ch. 23. Illi qui extra scolas predictas litteras Latinas usque ad Donatum in Trecenti civitate et suburbio addicebant, etc.*

• **DONATIVUM.** Donum. Donatio. Charta Agaunens. ann. 933: *Conservetur hoc Donativum pietatis gratia peractum. Concordia inter Ausclitanam et Cesaraugustanam Ecclesias.* Concil. Hispan. tom. 3. pag. 397: *Asserebat se predictam possidere Ecclesiam ex Donativo. . . Regis Aragonie.* Apud Tacitum et alios *Donativum* donum erat Imperatoris militibus concessum.

• **DONATOR.** Leguleis Anglis *Dono*, qui donat praedia vel tenementa alteri ad talliam; is autem cui donatur, dicitur *hisdem Dono*. Ita *Rastallus*.

† **DONATORIUS.** Is cui aliquid donatur, *Gall. Donataire.* *Diploma Henrici VI. Imper. Collect. Ampliss. Marten. tom. I. col. 1002. Et quia ab Omnipotente, cujus est terra et plenitudo ejus. . . ex quo emanant omnia bona transfusa in Donatorios, secundum mensuram donationis gratiae suae.* Et apud *Rymerum* tom. 5. pag. 830. col. 2: *Et ipsos Donatorios de sic datis investienti et seiscendi, et sic seiscitos in possessione sua defendendi et tuendi.* *Alibi legitur Donatarius.*

† **DONATUS.** Donum. Acta S. Hucberti Monachi, *Mait. tom. 7. pag. 277. F: Quo magis Deum, cum in terra esset, integra caritate dilexit, eo potiori Donatu curandis morbis excellit.* Vide *Donati*.

† **DONCELLUS.** ut supra *Domicellus.* Acta SS. Junii tom. 1. pag. 508. de S. Sanctio: *Ut juvenes hinc militibus exercitamentis imbuti, necessitate cogente, facile ad arma properarent, quos ea etate Doncellos nominabant.*

† **DONCENA.** pro Italico *Dozzina*, ut

conjecto. *Congiarium, annua pensio.* *Chronicon Domini de Gravina apud Murator. tom. 12. col. 552. Regales Domini in annis juvenilibus constituti, licet sub regimine et Doncena Sanciae Reginae relicte Regis Roberti, etc.*

• **DONDAINE,** vox Gallica. Sagittae crassioris species, jaculum. *Expensae promittit cujusdam castelli MSS. ann. 1330. Item pour xii^m. Dondaines achateiz de Guillaume Quintin. Lit. remiss. ann. 1405. in Reg. 160. Chartoph. reg. ch. 230. Icclui Jehan tendi son arbalestre, et après ce qu'il ot mis sa Dondaine en coiche pour tirer, et qu'il l'abbessoit pour prendre sa visée, ladite Dondaine eschappa.* Alias ann. 1419. in *Reg. 171. ch. 138. Il lui bailleroit d'un viraton ou d'une Dondaine parmi la panse.* Pro machina jaculatoria ad oppugnandas urbes, occurrit in *Dictionariis Gallicis*.

• **DONDRECO.** Moneta aureae generis, cujus meminit *Charta ann. 1428. in Chartul. 23. Corb. Parmy la somme et pris de quatre vingts couronnes d'or, dont lesdits reconnoissant vendeurs et chacun d'eux ensemble en ont aujourd'huy eu et receu dudit acheteur en la presence desdits auditeurs du Roy les soixante, est assavoir cinquante neuf couronnes, ung Dondreco et six sols en monnoie et vingt.* Nisi legendum sit *Doudrey.* Vide *infra Dourdere*.

• **DONDUM,** f. Adeps, idem quod *Uctum.* Et quidem *Donde*, pro *Engraisé*, *Saginat.* in *Lit. remiss. ann. 1457. ex Reg. 187. Chartoph. reg. ch. 272. Le suppliant jetta hors de l'estable, sans le secu de personne quelconque, une paire de buefs Dondoz.* *Lit. Joan. reg. Franc. tom. 4. Ordinat. pag. 425. Licet ipse Guillelmus Pellicerii. . . Jacobum Sageti. . . condurisset. . . tradidissetque eidem Jacobo infra dictum lumbam causa portandi ad regnum nostrum, videlicet quasdam quantitates Dindri, bagnadelli, piperis, gingivris, et nonnullarum aliarum rerum seu mercium, etc.*

• **DONEC,** Nisi. Rigordus ann. 1190: *Ille vero respondit, quod transire non poterat Donec in Augustu.*

* **DONEGARE,** eadem notione, ut videtur, qua *Domicicare.* (Vide supra in hac voce). Possidere proprietario jure. *Stat. Bopon. ann. 1250-67. tom. III. pag. 378. Si quis res alicui absentis pertinentes, quas ipse vel sui majores nomine dicti absentis tenuerit vel locaverit, dictas res in alium alienaverit, seu ei ad quem dictae res pertinent dictas res denegat, seu eorum possessionem restituere differat, volens cum privare dictarum rerum pertinentiam in possessione seu proprietate, statuimus et ordinamus quod ex hoc ei, ad quem dictae res pertinent in possessione seu proprietate, prejudicium generet de jure vel de facto; sed sit ad quem dictae res pertinent licitum sine pena dictas res apprehendere ac si in alium alienate non essent, seu non Donegarentur eidem, alienatione dictarum rerum in aliquo non valente. [FH.]*

• **DONENTALE, DONETALGUM,** Donum, munus, donatio, *Ital. Donamento.* Charta ann. 1233. apud *Cencium* inter *Census eccl. Rom.* Hec sunt *Donentalia et manualia, quae dominus Offredicus de Miranda assignavit domino Batino castellano Miranda. . . Item dictus Offredicus habuerit pro suo dominio et Donetalgo tenementum, quod tenuit Rapiconus.* Charta sic inscribitur: *Instrumentum Donentiarum et manualium roce Miranda.* Vide *Donale*.

• **DONESIA, DONEIA.** Charta Ricardi I.

Regis Angliae in *Regesto Philippi Augusti Hieroualliano fol. 89. et apud Chopin. lib. 3. de Sacra polit. tit. 7. § 5. Apud Cainonem recipient omnes consuetudines et emendas aequaliter Praepositus Archiepiscopi et Praepositus Comitis: ita quod neuter expectabit alterum ad recipiendum, nisi quando fuerit ibi Donezia vel commendisia: et tunc Praepositus Archiepiscopi non recipiet sine Praeposito Comitis. Nihilominus tamen habebit Archiepiscopus dimidiam partem in omnibus, praeterquam in emenda Donezie vel commendisia.*

• **Lego** in utroque loco *Donezia* in eod. *Reg. ex Chartoph. reg. idemque videtur quod supra Donatio.*

• **DONETALGUM.** Vide supra *Donentale*.

• **DONGHO,** a *Gall. Dongeon* vel *Dunjon*, Castellulum, minus propugnaculum. *Terrear. castell. d'Ibois in Reg. 24. Chartoph. reg. fol. 87. v. Pro quadam loggia, sita à Ybois juxta murum sive Donghonem dicti castris. Vide Dunjo.*

• **DONGIO.** Vide *Dunjo*.

• **DONGONUS,** Eadem notione. *Charta ann. 1319: Cujus quidem vinteni medietas in clausura ville Alavardi ponatur, et alia medietas ponatur in clausura castris seu Dongoni de Alavardo.*

• **DONICATUS.** Vide *Domicicus* post *Domicium* 2.

• **1. DONICUM** dicebant antiqui pro *Donec.* *Glossar. vet. ex Cod. reg. 7813.*

• **2. DONICUM.** *LABORATORES* ad *DONICUM.* Qui sub praestatione fructuum terrae praedium aliquod tenent. *Stat. Placent. lib. 3. fol. 82. v. Laboratores terrarum ad Donicum teneantur condicere blada et legumina Placentiam ad domum domini infra octo dies, postquam levata fuerint de area, nisi inter eos aliter sit conventum. [90 Vide in *Domicium* 3.]*

† **DONJO, DONJONUS, DONJONUS.** Vide *Dunjo*.

• **DONQUIES, Donec.** *Vetus Inscriptio 607. 1: Donquies locus, quem emerant edificaretur.*

• **DONITALIA.** Vide supra *Donentale*.

• **DONITUM,** pro *Donatio*, in *Praecepto Caroli M. pro Hispanis edito a Steph. Baluzio [et in alio Ludov. Pii ann. 815. apud eund. Baluz. tom. 2. Capitul. col. 1406. necnon in Charta ann. 845. Marce Hispan. col. 781.]*

• **1. DONNA,** Domina. [*Concil. Vallis-Oletanum anni 1127. inter Hispana tom. 3. pag. 346. col. 1: Ego Alphonsus Imperator Hispaniae una cum uxore mea Donna Berengaria.] Statuta Venetorum ann. 1242. lib. 4. cap. 15: Sancimus, ut si aliquis reliquit uxorem suam Donniam et dominam in domo sua, quod per hac verba habeat de bonis defuncti ea tantum, quae sibi necessaria sunt ad comestionem et potum, etc. Galli dicerent, *Dame et maistrasse.**

• **2. DONNA,** pro *Tonna, Dolum.* *Gall. Tonneau, Belg. Tonne.* Charta B. Marie de Charitate ad Ligerim: *Donnas quoque trecentas quoque trecentos modios vini continentis, et cupas quae ad eandem mensuram vinum continere sufficient, necnon et arcas viginti annone modios continentis.* Vide *Tunna*.

• **DONNECALE.** Vide *Domicicus* post *Domicium* 3.

• **DONNICALIA,** Donatio, munus. *Charta Petri et Sfredi S. R. E. card. ann. 1183. tom. 3. Cod. Ital. diplom. col. 1485: Mercandi, immo fonerandi detestabile genus, quod Donnicalia consuevit*

nomine palliare, in Sardinia penitus irri-

tamus. **DONNICATUS.** Vide in *Dominicum* 3.

DONULA. Vide *Donna* in *Donnus*.

1. DONNUS, pro *Donnus*. Codex MS. Immonis Abb. Sangerman. fol. 19: *Tempore Donni Walonis Abbatis fuerunt duo fratres, etc.* Occurrit passim ut apud Acherium Spicil. tom. 2. pag. 715. in Conciliis Hisp. tom. 3. pag. 321. et alibi.

2. DONNUS, nude, pro Abbas. Præcept. Odon. reg. pro monast. Belliloc. ann. 889. Inter Probat. Hist. Tutel. col. 320: *Si aliquis temerario ausu e. his omnibus, quæ jubemus vel decernimus, aliquid infringere seu violare tentaverit, sacerdotum solidorum pretio Donno digne judicetur, usibusque fratrum rite deputetur.* Vide *Dominus* 4.

3. DONOIS. Archivum Montis S. Michaelis: *Ego Odo Borelli... donavi Monachis S. Michaelis homines Pollei, qui tenent census ab eisdem, his tantum mihi retentis, sanguine, bello, latrone, rapto, incendio, censu Donois, molta, charreio semel in anno.* Forte legendum *Donis*. Vid. infra *Donum* 2. quod idem videtur.

DONSLAGE. Vide *Durslach*.

DONSLAGA, Flandris *Doodslag*. Homicidium, a *Dood*, mors, et *Slag*, ictus. Charta Phil. comit. Fland. pro libert. franci et castel. Brug. ex Cam. Comput. Insul.: *Protractus de Donslaga sive harna, dabit homini ecclesie unam libram..... Quicumque de vulneribus, sive de harna, sive de Donslaga in causam tractus fuerit, scabinis hoc cognoscentibus, debet intrare lapidem super veritatem, et a lapide plagiari.* Vide infra *Dunschlag* et *Durslach*. [90 *Donslaga* vel *Donslagen*, non esse idem quod *Doodslag*, Homicidium, efficit emenda minimi pretii: videtur ictus sine vulnere. Vide *Warnkœnig*. Hist. Flandr. part. 8. tom. 1. pag. 237. *Maltus*. Glossar. col. 246. voce *Dunschlag*.]

1. DONUM, Corpus Christi mysticum, quod offertur in Missæ sacrificio, Gr. ἅγιον δῶρον, seu τὰ ἅγια δῶρα. Το δῶρον, τῶν προσφῶρα, apud Cyrillum Alexandrinum contra Anthropomorph. cap. 12. Hildebertus Cenoman. Carm. de Mystero Missæ:

Interea veniens in sacra veste Sacerdos,
Altaris dextram Dona daturus edit.

Infra:

Hinc est quod post hæc offert sacramenta Minister
Dona, dabitque populus quod sibi lege licet.

Ibidem:

... Post hæc Dona sacramenta sacrat.

Rursum:

In quo Jani mortis, mittique piusque recordans,
Appellat triplici nomine munus idem.
Dona viciat penum, quoniam Deus has dat ut inde
Sustentaretur lege modoque caro.
Munera sunt, quoniam Deus his donatur, et inde
Munerat auctorem, cui dedit auctor es.
Nam quod Sacrificii consensur nomine, monstrat
Quis ratione prius munera dicat eas.

Vita Metrica MS. S. Mauri Abbatis:
Semptus vivificis sacro libamine Donis.

In Liturgia S. Chrysostomi Sacerdos ait: Ἀξιῶσον προστερεῖναι σοι ὅκ' ἐμοῦ τοῦ ἀμαρτωλοῦ καὶ ἀναίτιον δούλου σοῦ τὰ δῶρα ταῦτα. Id est: *Da, ut a me peccatore et indigno servo tuo hæc Dona tibi offerantur.* Et mox, satis innuit quid muneris et δῶρον vocabulo intelligatur: Σὺ γὰρ εἶ ὁ προστερεῖν καὶ ὁ προσπερέμενος:

Tu Christe idem es, qui offers, et qui offeris. Hinc apud Græcos Patres μεταλαμβάνειν τῶν ἁγίων δῶρων est participare sacræ Cœnæ. Balsamon ad Canonem 19. Concilii Carthag.: Διδοται τὰ εὐχαριστια ἕχον τὰ ἅγια δῶρα. Concil. Calchedon. Act. 10: Τα ἅγια δῶρα ἄνω ἐν τῷ ἐπισκοπιῶ ἰκοινοῦνται μετ' ἀλλήλων. Sed et Græcis δῶρα interdum dicuntur sacri panes, oblati ad divinum Sacrificium, ex quibus particula desumitur ad Corpus Domini conficiendum. Vide *Cabasillam* cap. 2. 3. 10. infra in *Munus* [90 et *Glossar. med. Græcit.* voce δῶρον.]

2. DONUM, Præstatio quævis, tributum, quod sub donationis ultroneæ titulo Domino præstatur. *Salvian.* lib. 8. extremo de Gubernat. Dei: *Insuper etiam ridiculus ipri nos facimus, aurum, quod pendimus, munera vocamus. Dicimus Donum esse, quod pretium est, et quidem pretium conditionis durissime ac miserissime.* Capit. ann. 807. cap. 8: *Omnes itaque fideles nostri Capitanei cum eorum hominibus et carra sive Dona, quantum melius præparare poterint, ad condicium placitum veniant.* Charta Ethelbaldi Rex. Merciorum ann. 749. apud Ingulph. et Will. Malmesb.: *Concedo, ut omnia Monasteria et Ecclesie regni mei a publicis vectigalibus, operibus, et oneribus absolvantur... nec Munuscula præbeant Regi vel Principibus, nisi voluntaria.* Matth. Paris. ann. 1251: *Nec jam civiles habebantur hi, qui Regi et Regalibus hospitibus cura procuratoribus splendidis exhibuissent, nisi Muneribus nobilibus et magnis Regem ipsum, Reginam, et Edwardum, et aulicos sigillatim respectos honorarent: imo nec erubuit ipsa non tanquam gratuita, sed quasi debita postulari.* Charta Will. Nothi Regis Angl. tom. 1. Monastici Anglic. pag. 332: *Ut libera sit ab omni consuetudine... et omni geldo, et scoto, et auxilio, et dono, et Danagello, etc.* Adde pag. 192. tom. 2. pag. 827. Tabular. Ecclesie Ambian.: *In omni territorio Communis Nigelle habent Canonici tres partes terragii et medietatem Doni, et in terra vassorum medietatem terragii, et medietatem Doni.* Alibi: *De Canonici vero tenet Majoratum predictæ villæ... ad Majoratum vero ejus nihil pertinet, nisi Donum predictæ villæ et 6. denarii in emendationibus hominum.* Rursum in eod. Codice: *Sed et terre eorum debent et terragium, et Donum, et Decimam.* Ibid.: *In dono villæ de unoquoque equo solvantur due garbæ.* [Et alio in loco ubi de juribus ejusd. Ecclesie in villa de Camons: *Donum etiam totius villæ pertinet ad partem Canonico-rum, et est tale: De unoquoque equo quem habet homo in vincitura persolvit XII. garbas et dimidiam; ille vero qui equum non habuerit X. Quarta etiam pars Doni erit de frumento, quarta de siligine, quarta de hordeo, et quarta de avena, si tot species annonæ habuerit; si autem unam tantum speciem, sive duas, sive tres, de tali annona quam habebit secundum justam considerationem Doni, ut cum integritate persolvat.* Charta ann. 1267. ex Tabul. S. Richarii: *Salva in omnibus predictis Abbati et Conventui dominiis fundi... omnimoda justitia; itaque dono et decima, que prout antea perciperet consueverunt, percipientur.* Charta Roberti Comitiss Lauretelli ann. 1115. in Chron. Beneventano S. Sophiæ: *Ita ut nullum herbatium vel Donum, utamque solutionem exinde postulent, vel exigant.* Charta ann. 1307. apud Thomasserium in Consuetud. Bituric. pag. 436: *Et otroisons, que nous, nos hoirs,*

nos successeurs, ne autres, ne fera, imposera auidis hommes tailles, ne venoage, ne aussi doresnavant pour lever, exiger Don, venoage, exaction, ne autre chause quelconque, etc. Ubi fateor, vim vocis *venoage* me non percipere, nisi *centage* scriptum fuerit. Vide *Venda*. [et *Guidagium*, Portorium; id enim forte significat *Venoage*, ut ex locis ibi laudatis licet conjectare.] Adde *Foros Morlanenses* art. 37. *Libertates Villar. de Luriaco* et de *Moneto*, et alias in *Biturigibus* apud Thomasserium lib. 1. cap. 36. 65. 68. etc.

3. DONUM, Collatio beneficii ecclesiastici. Charta Matth. episc. Tull. in Chartul. eccl. S. Gengulfi: *Presbyteri qui in predictis ecclesiis ordinandi fuerint, de manu decani S. Gengulfi Donum vicariarum in capitulo recipiant, curam tantum animarum a dicto capitulo presentati de manu episcopi recipiant.* Vide supra *Donatio ecclesie*.

DONA ANNUA, ANNUALIA. Quæ quotannis Regibus nostris a subditis offerbantur in Campo Martio, aut in Conventu generali, causa suæ defensionis ac rei publicæ, inquit Hincmarus in *Quæstione* pag. 406. 408. apud Cellotium: a quibus ne quidem Monasteria eximiebantur, ut est in *Synodo Vernensi* ann. 755. et tom. 2. *Hist. Franc.* pag. 833. Vide eundem Hincmarum de *Ordine Palatii* n. 22. *Opusc.* 14. tom. 2. *Spicilegii Acheriani* pag. 682. et *Dissertationem* 14. ad *Joinvillam*. [90 *Anonym.* *Vita Lud. Pii* cap. 43.] Ita etiam appellatæ quævis præstationes annuæ. Privilegium Aldrici Archiepiscopi Senonensis pro *Cella S. Remigii* in *Suburbio* ejusdem urbis: *Episcopus quoque exigendis muneribus Abbatem ejusdem loci non gravet, sed sufficiat ei ad annua Dona equus unus, et scutum, cum lancea, etc.*

DONA REGIA. Eadem, quæ dona annua. Capitula ad *Legem Salicam* cap. 19: *Et hoc nobis præcipiendum est, ut quicumque in Domino Regio caballus detulerint, in unumquemque suum nomen habeant scriptum.* Adde *Capitul.* 5. ann. 803. cap. 20. *Frotharius* *Epist.* 21: *Nam ad horum itinerum incommoda, que vel nunc egimus, vel acturi sumus, seu ad Dona regia, que ad Palatium dirigimus, pene quidquid ex optimis equis habuimus, distribuere compulsi sumus.* Vide *Annales* Fr. Metenses ann. 753. 758. *Munera regia*, seu quæ Regi deferuntur, apud *Ordericum Vitalem* lib. 4. pag. 628. *Ethelbaldus* Rex Angl. apud *Willelm. Malmesb.* lib. 1. de *Gestis Angl.* pag. 29: *Nec Munuscula præbeant, vel Regi vel Principibus, nisi voluntaria, sed liberi Deo serviant.*

DONA præterea appellabantur munera, quibus sese invicem prosequabantur Principes, aut cum legatos mitterent, aut cum sese inviserent; quod jam olim obtinuisse, idque etiamnum obtinere apud Turcos Sultanos innumis in *Notis* ad *Alexiadem* pag. 286. Charta *Divisionis Imperii Ludov. Pii* Inter filios, edita a viro doctiss. *Steph. Baluzio*, cap. 4: *Item volumus, ut semel in anno... mutuo fraterno amore tractandi gratia ad seniorem fratrem cum Donis suis veniant, etc.* Et cap. 5: *Volumus atque monemus, ut senior frater, quando ad eum, aut unus, aut ambo fratres sui cum Donis, sicut predictum est, venerint, ita et ipse illos fraternoque amore largiori Dono remuneret.* Adde cap. 12.

DONUM DE AVERE et *Donum de ingentatores*, in *Conventu* *Episcoporum*

apud Casaraugustam ann. 1058. inter Concil. Hisp. tom. 3. pag. 220. col. 2. ubi *De avere*. idem est ac *De rebus possessis*, *De ingeniatoribus* vero idem, si bene coniecto, quod de rebus ingenio et industria comparatis.

† **DONUM GRATIOSUM**. Idem quod *Gratuitum*, Gall. *Don gratuit*. Hujusmodi donum ab Equitibus Melitensibus contra Sedis apostolicæ privilegia exigebant nonnulli Superiores Ecclesiastici: quod reprobatur Sixus IV. Papa Bulla anni 1470. relata inter Privilegia equestris ejusd. Ord. pag. 136.

† **DONUM MATUTINALE**. [Dos a marito profecta.] Vide *Morganegiba*.

† **DONUM COMMUNE**. Dicitur quædam præstatio agraria, in Lib. nigr. 1. S. Vulfran. Abbavill. fol. 46. v. : *In campo au Faisel habet novem jornalita, quæ debent decimam, terragium et Donum commune de duodecim garbis*. Idem forte est *Gerbe de Doy*, in Ch. ann. 1521. ex Chartul. Latiniac. fol. 251 : *Et s'il y a mesure mouvant de ladite église, et n'en eust que trois ou quatre piez, il ne doit point de gerbe de Doy, mais il doit deux gerbe de moisson prinzes en sa granche... Et si est en son election de payer lequet qui reult, ou Doy ou moisson. Don legitur ibid. fol. 124. v.*

† **DONUM SANUM**, Simplex, absque conditione qualibet. Charta ann. 1312. in Reg. B. Chartoph. reg. ch. 28 : *Pro misit Gasto comes Fuzi solvere dicta dominæ matri suæ quolibet anno... sexcentas libras Turonensium parvorum de redditibus et exitibus castri et affarii de Sono in dono sano sine diminutione dotis.*

† **DONUM FACERE PER CULTELLUM**. Vide in *Investitura*.

† **DONUS**, pro *Domnus*, Dominus, in Pactu legis Salicæ tit. 25. ex MS. quem laudat Eccardus pag. 125.

† **DONZELLA**, Piscis species. Tract. MS. de Pisc. cap. 78. ex Cod. reg. 6838. C. : *Julia digiti magnitudinem vix superat, a Liquiribus girella et a nonnullis Donzella vocatur. Sunt qui juvellam, alii julam nuncupant. Antipoli et Lerinæ et in toto Ligustico sinu frequentissimus piscis est. Donzelle vero vocant Matisconenses Instrumentum ferreum suspendendis ad ignem vasibus aptum. Lit. remiss. ann. 1445. in Reg. 176. Chartoph. reg. ch. 418 : *Une ançe de fer à soutenir les pots sur le feu, appelé au pays (Mascounois) Donzelle.**

† **DONZELLUS**, ut supra *Domicellus*, Ital. *Donzello*. Bartholomæus Scriba lib. 6. Annal. Genuens. ad ann. 1225 : *In ipso vero exercitu fuerunt nobiles Lotheringus de Martinengo civis Brixienis cum Militibus quinquaginta: quorum quisque erat cum duobus equis: et cum tribus Scutiferis et Donzellis bene armatis. Rursus occurrit ibidem, et in Memgriali Potestatum Regiensium ad annum 1270.*

† **DONZENANS**. Heraclius Christanelus de B. Ursulina. April. tom. 1. pag. 725 : *Unam autem ex virginibus ad eorum habitum admitti postulantibus (vulgo Donzenantes dicuntur) peste contactam, etc. Ital. Dozenante, Qui vel quæ apud alium convivit. Gall. Pensionnaire.*

† **DOORIUM**, ut *Doarium* 1. quomodo etiam forte legendum est. Donatio propter nuptias. Charta ann. 1257. in magno Pastor. Paris. fol. 308 : *Orta inter eos materia questionis supra hereditate dicti Stephani, videlicet supra Doorio dictæ Mariæ sibi assignando, et quinto assignando liberis dicti Thomæ, etc.*

† **DOPERIUS**, Ital. *Doppiere*, Funale,

cereus, Gall. *Torche*. Testam. Joan. Franc. de Gonzaga march. Mantuæ ann. 1444. tom. 3. Cod. Ital. diplom. col. 1783 : *Item volo et jubeo quod, ubicumque moriar, corpus meum sepeliatur de nocte, cum societate non ultra viginti personarum, computatis personis ecclesiasticis et illis, quæ portabunt corpus, et quæ portabunt Doperios, qui non excedant numerum sex Doperiorum. Vide mox Doperium.*

† **DOPERIUM**, Fax, sic dicta a fune duplicato, Ital. *Doppiere*, Gall. *Flambeau, Torche*. Acta SS. Junii tom. 1. pag. 791. de B. Bertrando : *Et posuit ad partem superiorem capsæ unum Doperium, et aliud ad partem inferiorem. Et tom. 2. pag. 377. in Miraculis B. Henrici Baucen. : Et hodie venit cum Doperio et magna devotione ad visitandum corpus sanctissimi Henrici.*

† **DOPLERIUS**, Eadem notione. Chron. Estense ad ann. 1388. apud Murator. tom. 15. Script. Ital. col. 517 : *Sercenti præterea Doplerii, ponderis librarum quatuor singulis, nobilissimum corpus circumquaque illustrabant.*

† **DOPPLERIUM**, Eodem significatu. Stat. ant. Florent. lib. 3. cap. 191. ex Cod. reg. 4621 : *Qui de nocte per civitatem Florentiam ire volunt... sufficiat habere Dopplerium accensum ponderis saltem unius libræ cum quatuor astis... si in quolibet dictorum casuum ipsorum Dopplerium habuerit lucignolos sive papiros accensos, etc. Vide Doperium.*

† **DOPLONES**, Ital. *Doppioni*, Gall. *Cocons*. Genus bombycum deteriorum. Stat. Bonon. ann. 1250. 67. tom. II. pag. 191 : *Et his quibus conceditur hic redditus licet habere et recipere ij bononinos ab emptore et totidem a venditore pro qualibet libra foliellorum siccorum, et ij bononinos inter emptorem et venditorem pro qualibet libra foliellorum viridium; et de qualibet libra foliellorum et Doplonum unum denarium inter emptorem et venditorem [Fr.]*

† **DOPPIDIANUM**, Sacculus, crumena, ut videtur. Acta MSS. notarii Senens. ad ann. 1285. ex Cod. reg. 4725. fol. 40. r. : *Cum domibus et quinque vegetibus, et uno botticello, et una arciscranna, et uno Doppidiano, quæ res fuerunt olim domini Buonsignonis. Vide Duplarium 2.*

† **DORARIUS**, Bracteator, inaurator, Ital. *Doratore*, Gall. *Doreur*, cujus ars *Doraria* nuncupatur. Stat. Montis-reg. pag. 270 : *Item statutum est quod nullus Dorarius, vel exercens artem Dorariæ, undecumque sit, vendat seu vendi faciat, etc. Vide Dorerius.*

† **DORCA**, Caprea. Glossar. San-German. n. 591. Est pro *Dorcas*, Caprea silvestris. Dama, Gallis, *Daim*. Vide *Canis petrunculus*, et *Dorc*.

† **DORCA**, [Gall. *Cruche* : a *Dorcas* in quibus fit nectar seu pimentum. (Cart. Magalon. ap. Rev. soc. sav. 1873. p. 416.)] † **DORCHA**, Mensura genus apud Anticienses. Chartular. Camalariensis Monasterii Dioc. Anic. : *Ademarus Archadius donavit terram de Laspoleiras cujus exitus est una Dorcha de peia.*

† **DORCIUM**, Pulchra visu, in Glossar. vet. ex Cod. reg. 7613. Cath. : *Dorcium, mulier dicta causa adulationis, quasi pulchra visu.*

† **DORCO**, Avidus, vorator. Gloss. San-German. n. 501. Papias : *Dorcones, Avidi, voratores.*

† **DORDOREL**, DORDORIZ. Moneta aureæ genus. Lit. remiss. ann. 1442. in Reg. 176. Chartoph. reg. ch. 102 : *Le suppliant ronga pareillement six Dordo-*

rel: d'or, ou autres pieces d'or. Alias ann. 1463. in Reg. 193. ch. 203 : Ung florin d'or, ou deux demis Dordoriz pour la valeur d'icellui. Vide infra Dourdere.

† **DOREA**, DORRATA, Piscis marini genus, Aurata, Gall. *Dorada*. Chartul. Font. Ebrald. ex Cod. reg. 4612. U. : *Petrus... dedit Deo et sanctimonialibus costumam piscium, scilicet Doreatarum et mullorum. Vide supra Citula.*

† **DOREIUM**, Tributi species. Lit. Innoc. PP. IV. ad Senescal. Bellicad. ann. 1380 : *Hortamur... quatenus p. edictos equites et pedites, cum per partes tuæ senescallie transitum fecerint, benigne... recipiens et pertractans... libere et expedit abaque aliquibus Doreis, gabellis et exactionibus quibuscumque... transire permittas. An vero inde Doraige, qui ejusmodi tributum exigit, in Lit. remiss. ann. 1406. ex Reg. 160. Chartoph. reg. ch. 400 : *Guillaume le Barbier, Doraige de la paroisse de Verneuil, etc.**

† **DORELLA**, [Chamælinum, Camelina. DIF.]

† **DORELOTERIA**, a veteri Gallico *Doreloterie*, Ars vittas et lænias texendi, quarum artifex *Dorelotier* et *Doreloteur* nuncupabatur, a voce *Dorelot*, ornatus futilis nimiumque exquisitus. Lit. remiss. ann. 1360. in Reg. 100. Chartoph. reg. ch. 363 : *Lors estant audit jeu Lye-nardin Hamon, qui avoit appendu aus boutons ou fermillere de son jupon, ou autre garnement, une bourse de sonnettes d'argent, ledit Pignie par maniere de battement et de jeu... lui eust dit : Cuides tu estre miez amé des dames pour telz Doreloz, ou paroles en substance. Arest. parlam. ann. 1421. in Lib. 1. Statut. super artif. Paris. ex Cam. Comput. fol. 89. r. : Nichilominus dicta *Ehpidis*... de alio ministerio, scilicet *Doreloterie* se intromittebat, rubanos, scuisoria et scutellas ligneas faciebat, etc. Stat. ann. 1403. ibid. fol. 132. r. : *Quiconques voudra dorenenarant tenir en la vile de Paris le mestier de franges et rubans, tant de soie comme de fil, et des appartenances anciennement appelé le mestier de Doreloterie, faire le pourra. Infra : Dorelotiers. Stat. civit. Tornac. ann. 1333. in Reg. 66. ch. 1289 : *Item les Eschevins mettront les gardes sur l'œuvre des rubans de fil et sur l'œuvre des Dorelotiers.***

† **DORERIUS**, Inaurator, Gallice *Doreur*. Extractum computi anti 1328. sub Guigone Dalphin. : *Item solvit et tradidit Peroneto Dorerio pro una marcha argenti ad faciendum litteras ad opus malecotæ Domini... Iv. lib. III. sol. Rursus occurrit in Instrumento ann. 1327. Hist. Dalph. tom. 2. pag. 214. col. 1.*

† **DORETUS**, Mensura annonaria. Charta Alienoræ Comitissæ S. Quintini ann. 1193. in M. Pastoral. Eccl. Paris. lib. 13. ch. 1 : *Unusquisque hospes B. M. Viriaci debet mihi singulis annis in festo S. Remigii Duos Doretos avenæ, et unum panem, et unum pullum, etc. Infra : Isti quatuor liberi sunt a tallia, et a Doretis avenæ et pullo, etc.*

† **DOREUS**, Charta ann. 1162. in Lib. caten. S. Petri Insul. for. 112. v. : *Geraldus abbas de Casa Dei... scribi fecimus, quod Engelarius de Wambrechies terram, quam de ecclesia B. Petri de Insula hereditario jure tenebat, in manus Disiderii ejusdem ecclesie prepositi, presente Eustasio decano universoque capitulo, reddidit... Sciendum est quod singulis annis in festivitate B. Remigii xxiij. mensuras avenæ, quas Doreus appellant, et quartam partem unius, proprio sumptu apud Insulam conductas, pro-*

dicta terra eis persolvat. Ibid. fol. 219: Sub censu xxiij, mensurarum vine, quas vulgo Doreus appellant. Idem quod infra Dosinus 2. Vide in hac voce.

¶ DORGHINGHA, DORGHINGA. Belgica vox ducta a Doorgaen, Penetrare, pungendo sauciare. Consuetudines Furnenses ex Archivo Capituli S. Audomari: Pro vulnere penetrativo, id est, Dorghingha in capite vel corpore dimidia sora debetur leso et de residuo erit in gratia Comitum. Infra: Tres veritates generales, id est, Dorghingha debent in quolibet anno fieri de omnibus forefactis trium librarum. Charta vernacule scripta Comitum Flandriae ann. 1274. ex eod. Archivio: Quiconques faiche et aultrui trespassant que on dit Dorghinghe wond ou afuluere d'oeil ou de membre qui soit ad ire paye envers le Maieres et envers nous en merci de tout son avoir. [Dicitur etiam vulnus penetrativum. Vide Warnkoenig. Hist. Jur. Flandr. tom. 3. pag. 234. In Consuetud. villae Piet ann. 1285. ap. eundem. tom. 2. part. 2. pag. 22. dicitur Dorgaende wond.]

¶ DORIGUS, Mus, in Gloss. ad Doctrinale Alex. de Villa-Dei.

¶ DORIGNUM, Quod alii cacabum dicunt, habet folia in colore similia olivae, sed paulo longiora et aspera, florem album. Glossar. MS. medic. Simon. Januens. ex Cod. reg. 6959.

¶ DORINA, Teloneum S. Bertini, in Tabular. ejusdem Monasterii: De Dorina de Cordewan, 1. den. 4. dorina tripodum 2. den. de dorina patinarum simul emptarum, etc. [Pro Dosina. Vide Dosina.]

¶ DORIX, Vide Dosis.

¶ DORLE, Informationes civitatis Massil. pro passagio transmarino ex MS. San German. Hee sunt mensurae navium de tribus copertis. Item media coperta de tabula in tabulam octo palmos altitudinis: item Dorle quatuor palmos et c. cum dimidio. Sed puto legendum Orle vel de Orle, ut ibidem proxime: Item ariet de Orle in Orle xxxviii. palmos. Est autem Orle, ut mihi videtur, Maro, Ital. Orlo, Gallis, Orle vel Ourlet: quod de pannis linteis fere dictum alibi hic transfertur ad navis tabulatum. [Altitudo in Orlo palmorum quinquaginta, in Litt. comm. Januae apud Jal. Antiq. Naval. tom. 2. pag. 388. Gall. fiebord, pavesade.]

¶ DORLUM, Vox f. ejusdem originis, cujus superior, nisi mavis a Saxonico Dael, Pars, portio, accessere, quod ultimum videtur probabilius. Charta XII. circiter saeculi ex Archivo R. M. de Bononuntio Rotomag.: Donav. Ecclesiae S. Mariae Becci foreriam quinq. Dorlorum prati. Alia anni 1283. ex eodem Archivo: Charta Roberti de Aubervilla, de foraria quinq. Dorlorum prati, etc. Vide Dole.

¶ DORMENTARIUS, Qui dormitorium curabat, cujus officium Dormentaria appellabatur. Exstat etiamnum in ecclesia Remensi officium la Dormenterie dictum, cui et Dormitorii atque dormientes excitandi cura erat commissa, cujus possessor isdem, quibus antiqui capellani, privilegia gaudet. Stat. capit. S. Thom. Argentini. fol. 40: Est statutum super officio Dormentariae, etc. Et fol. 42: Quia Dormentarius quilibet pro tempore existens, est generalis servitor et pedellus officium erat annotare absentis et sero venientes, ex liisd. stat. fol. 43. Vide Dormitorarius, Dortelarius et Dortorarius.

¶ DORMIA, Anima. [Nequaquam: idem atque Dormitio, obitus, mors, a

veteri Gallico Dormie, ut legitur in Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: Dormitio, Dormie, dormicion. Hic itaque Dormiam intellige Cadaver, corpus examine. Testamentum Audae de Lasserano Dominae de Bonluco ann. 1851: Donavit eadem Domina testatrix Dormiam suam et corpus Domini nostri J. Ch. et B. M. Virgini ac omnibus SS. Domini, et elegit sepulturam. Quamvis autographum ipsum clare et distincte praefert Dormiam, vix credo aliud non esse legendum.

1. DORMIRE, Coire. In Concilio Vermerlensi anno 752. cap. 10. 11. 12. etc. Wormatiensi ann. 883. cap. 63. in Gestis Regum Francorum cap. 31. etc. passim in veteri Testamento.

2. DORMIRE, Mortem obire, fati fungi, Scriptoribus Ecclesiasticis, Joan. 11. 1. ad Corinth. 11. et 2. ad Thess. 4. Eucherius Episc. Lugdun.: Dormire, transire, et apud Christum requiescere, ut in PS. Nunquid qui dormit non adjicietur, resurgat? Oratio super diptycha, in Sacramentario Gregorii M.: Memen. o etiam, Domine, famulorum famularumque tuarum ill. qui nos processerunt cum signo fidei, et Dormiunt in somno pacis. Theophilus Par. Alexandrin. in Commonitorio: Post baptismum in Clerum promotus, in Clero maneat, si illa (uxor) Dormierit, et post baptismum cum ea rem non habuerit. Vetus Epitaphium Pisae in Italia apud Laur Schraderum: Bene merenti in pace Sylvanae, quae hic Dormit, vixit annos 21. menses 3. horas 4. scrupulo 6. deposita nono Kalendas Julias. Aliud Romae in Ara Caeli: Respectus, qui vixit ann. 2. et menses 8. Dormit in pace delictum. Neque Christiani tantum, sed et Pagani veteres hac usi loquendi formula. Moschus in Epitaphio Bionis v. 104:

"Αρμεσ δ' οἱ μεγάλοι καὶ κάρτεροι, ἢ σοφοὶ ἔνδοξε, ὅπως πρῶτα θάνατον ἀνάκοι ἐν γῆνι. Ἐἴδομας εὐ μάλα μακρὸν, ἀτήμονα, νύχτητον ὕπνον.

Moschopolus Περὶ σχεδῶν pag. 173: Νήγρετος ὕπνος, ὃν ἐργασθῆναι οὐ διαδέχεται, cui nempe opponitur ἔγρημος ὕπνος, apud Theocritum in Herculisco v. 7. Μακρὸν ὕπνον αὐτὸν αἰετὸν, ut Orpheus hymno εἰς θάνατον, et vetus Epigramma apud Laërt. in Biante. Silius Italicus lib. 5.:

... Et longo composuit lumina Somno.

Ita longam Noctem, mortem appellat lib. 8. τερὸν ὕπνον, Callimachus Epigr. 15. dum ait, viros praeciaros non mortem obire, sed sacrum somnum dormire, quod de viris sanctitate aliqua illustribus dicebant Christiani:

Τῆδε Σάων ὁ Διδύμοσ; Ἀκάνθιοσ; τερὸν ὕπνον Κοιμηταί, θνήσκων μὴ λῆγε ἀθανάτουσ;.

Quomodo etiam Sibyllina oracula lib. 1. pag. 164:

... οὐ γὰρ ἀνίασ; Τειρόμενοι θνήσκων, ἀλλ' ὡσ; ἐδμημένοι ὕπνωσ;.

Theocritus in Dioscuris v. 203. εαρὸν ὕπνον: idem Callimachus Epigr. 22. τὸν πᾶσι ὕπνον ὀρεϊλόμενον, vocant.

DORMITIO, Obitus, mors, S. Cypriano Epist. 66. S. Hieronymo Epist. 29. 79. 89. S. Hilario in Psalm. 126. et aliis passim. Chron. Centul. Hariulf lib. 4. cap. 12: Quod superfluit totius vitae in sancto ibidem explevit servitio, qui etiam VIII. Kal. Maii Dormitionem accepit. Joan. Mona-

chus lib. 1. Vitae S. Odonis: Factum est non multo post, ut ipsa Dormitionem acciperet in Domino. Vita S. Pharonis cap. 103: Post Dormitionem Walberti Episcopi. Vita Ludovici Pii ann. 816: Inter haec D. Leonis Romani Antistitis Dormitio nuntiatur Imperatori. Acta Murenensis Monasterii pag. 55: Ut dies Dormitionis suae cum eo celebraretur II. Kal. Martii. Vita S. Anstrudis Abbatissae Laudunensis cap. 11: Defectus corporum, non mors, sed Dormitio et Somnus in Scripturis sanctis appellantur: quia substantia humanae corporalitatis non tollitur, sed per gloriam resurrectionis in perpetuas aeternitates reformabitur ab illo, qui mortem sua morte dissipavit.

DORMITIO S. MARIAE, Deiparae Assumptio, quae Pausatio dicitur in vetustissimo Calendario. Ekeardus Junior de Casib. S. Galli cap. 11: Jusso etiam Kebone in loco ipso usque ad Dormitionem Mariae hospitari. Domnizo lib. 2. de Vita Mathildis cap. 14:

... Sanctae Dormitio Virginis atque in medio mense, qui sextus noster esse Tunc celebrabatur

[Vulgo 15. August. Vide Haultaus. ad hunc diem.] Adde Synodum Moguntinam anno 1071. Anastasium in Sergio PP. pag. 62. etc. Graecis Assumptio B. Mariae Κοιμησις: etiam dicitur. Xanthopolus in Synopsi festorum anni: Κοιμησις Ἁγίας, τὴν ἑορτασθῆναι λέγουσ;. Passim in Menais et Scriptoribus Graecis.

DORMITIO S. JOANNIS, Burchardus Monach. de Casib. S. Galli cap. 2. Ad dexteram vero partem ejusdem capellae Assumptionem S. Mariae cum depinxisset, aram etiam et ibidem consecravit: in sinistra vero parte Dormitionem S. Joannis cum decolorasset, sibi etiam inibi altare edificavit.

3. DORMIRE, Residere, Gall. Rester. Charta ann. 1310. ex Chartul. prior. Villapetr.: Habeant potestatem ponendi et habendi omni die tres nassas Dormientes seu jacentes in certo loco, qui incipit a cogno muri monachorum praedictorum, etc. Hinc

DORMITIO, pro Interquiescentia et αναπαυσι in eodem statu, apud Argentri. In Consuet. Brit. art. 266.

DORMITABILIS, Bien dormant, in Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684. Dormitoire, quo somnus provocatur, in Litt. remiss. ann. 1469. ex Reg. 195. Charthoph. reg. ch. 228: Dormitoires et remedes pour faire dormir. Endormeur de genz, Fallax, fraudulentus homo, in Consuet. MS. S. Genov. fol. 81. v.

DORMITOR, [Tignum immobile, Gall. Dormant.] Consuetudines Municip. Mechliniensium tit. 14. art. 20: Qui canttherium habent interangularem, qui a proclivata recubatione, qua se a colimine ad transira resupinat (Dormitorem vocant) vicini sedibus injungitur, ita illum ipsum tueri debet, ne qua nora aut incommodum ad vicinum perveniat.

DORMITORARIUS, DORMITORIARIUS, Is cui cura est dormitorii in Monasteriis, vel Ecclesiis, ubi fuerunt hujusmodi loca communia ad dormiendum. Constitutio Arnaldi Episcopi Barchinon. ann. 1277. Inter Anecd. Marten. tom. 4. col. 605: Omnes Officiales nostrae Ecclesiae praesentes et futuri, scilicet Monachus, Dormitorarius, Portarius, Diaconus, Subdiaconus, Ministralis, Pistor, Pinctrici faciant in propriis personis perpetuo assiduum et continuam residentiam. Altera anni 1280. ibidem. col. 606: Monachus vero et ceteri Officiales, scilicet Janitor

inferior, Pistor, Ministralis, Dormitorarius, Janitor et Botallarius, quandiu ea tenuerint officia, de anniversariis partem percipiant consuetam. Rursus memorantur col. 607 in Constitutione anni 1281. Vide Dormitorium 3. et Dortelarius. [9 Vide supra Dormentarius.]

3. **DORMITORIA** CAMINATA, Cubiculum, Gall. *Chambre à coucher*. Charta ann. 1021. apud Murat. in Antiq. Estens. pag. 129: *Dum... in Caminata Dormitoria ad regalem imperium in iudicio resideret dominus gloriosissimus Henricus Romanorum imperator augustus, etc.* Occurrit rursus in Ch. ann. 961. *ibid.* pag. 139. Vide Dormitorium 2.

1. **DORMITORIUM**, Genus vestis, quam induebant cum cubitum ibant. Gloss. S. Bened. cap. de Vestimentis: *Dormitoria, εϋχοινηται*. Gloss. Lat. Gr.: *Dormitorium, εϋχοινηται*, seu, ut est in Gloss. Graeco-Lat. *εϋχοινηται*.

2. **DORMITORIUM**, Plinio lib. 2. Epist. 17. et lib. 13. Epist. 6. et Sidonio lib. 2. Epist. 2. est Cubiculum. Marcellus Empir. cap. 23. *Dormitorium cubiculum dixit.*

3. **DORMITORIUM**, Scriptoribus aevi medii sumitur pro Conclavi Monasteriorum [et Collegiorum canonicorum] in quo sunt plures lecti, vel plures cellae, ubi decumbunt; vulgo, *Dortoir*. Alfrius: *Dormitorium, s. i. p. a. r. n.*, id est, *Domus somni*. Ordericus Vital. lib. 12. pag. 827: *Dormitorium et Cronochium et reliqua Carnobitarum abdita, etc.* Capit. Ludov. Pii Addit. 1. cap. 68: *Ut Dormitorium iuxta oratorium constituitur.* Agunt de ejusmodi Dormitoriis Concilium Turon. ann. 813. cap. 24. Concilium Cabilonense 11. cap. 59. Regula Canonica ex Concil. Aquisgran. cap. 123. 136. Regula Sanctimonialium canonice vivent. cap. 10. Chrodogangus in Regula Canonica. cap. 13. Matth. Paris ann. 1201. Hugo Flaviniac. pag. 256. Concil. Coloniense ann. 1290. cap. 7. Vita Aldrici Episcopi Cenoman. num. 17. [Caroli M. Capitularia primum ann. 813. cap. 4. ut illud edidit Sirmundus et Baluzius post caput 20. Ludovicus Pii Capitularia. Aquisgr. cap. 58. Capitularia Caroli Calviti. 7. 14. 54. etc. Joach. Vadianus lib. 2. de Monast. Germ.: *Monachorum communiter riventium cellas fenestratas et patulas esse libuit, ut quoniam seorsim dormirent, habere vel somni, vel cubuli inspectores et arbitros possent: inde hodieque veteum cubicularum, quae vulgo Dormitoria vocant cellulae perspicuas esse videmus.*

Monastica ejusmodi Dormitoria non semper distincta erant in cellulas: sed in eodem conclavi erant multi lecti, in cujus medio lectus erat Abbat; ut colligitur ex Regula S. Bened. cap. 22. Reg. Monialium S. Caesarii Arelat. cap. 7. Aureliani cap. 8. Ferreoli cap. 16. Isidori cap. 13. ex Novellis Justin. apud Julian. cap. 15. 482. Liber Ordin. S. Victoris Paris. MS. cap. 37. et Udalic. lib. 3. Consuet. Cluniac. cap. 2: *In medio Dormitorii est lectus ejus prope murum, sonitum ipse facit, quo Fratres diluculo ad surgendum excitantur.* Et certe id obtinuisse etiam in Ordine S. Benedicti, docent Statuta antiqua Corbelensis Monasterii pag. 18. ut et in Ordine S. Augustini Statuta pro Fratribus et Sororibus Hospitalis S. Leonardi Eboracensis istius Ordinis, tom. 2. Monastici Anglie. pag. 370: *Dormiant omnes fratres simul in uno Dormitorio, ita quod nullus frater habeat cameram separatam, nec curam alicujus camerarum, excepto Cel-*

lerario. Vide Leon. Os. lib. 2. cap. 34. et Nomasticon Cisterciense pag. 604.

Ubi dormitoria in cellulas distincta fuerunt, ita cellulae dispositae erant, ut in his quid ageretur facile esset advertere: quod in Gallis etiam nostris usitatum fuit ut discimus ex Articulis reformat. S. Elig. Noviom. ann. 1470: *Item in Dormitorio habent cameras clausas... Quantum ad cameras clausas, abbas, quantum poterit, tolerabit; dum tamen hostia camerarum, saltem pro tertia parte, de treleis existant, ita quod infra cameram videri possit, nulla cortina, seu alio obstaculo repugnante.*

4. **DORMITORIUM**, Dormitoria inter vehicula reponit Hieronymus in cap. 96. Isaiae: *Equos et quadrigas, et rhedas et lecticas, sive basternas, et Dormitoria, mulosque et mulas, et carrucas, et diversi generis vehicula.* Passio S. Maximiliani: *Pompeiana matrona corpus ejus de iudice meruit: et imposito in Dormitorio suo produxit ad Cartaginem.*

5. **DORNABELLUM**, Hasta species, spiculum Monstra factae apud Chassagn. ann. 1511: *Claudius filius Benedicti Maris habet unum Dornabellum, seu epieu, alias espieu.*

6. **DORNUS**, Offula, frustum, Gall. *Dalle, morceau*. Consuet. MSS. S. Crucis Burdegal. ante ann. 1305: *Tempore paschium in Adventu, quilibet monachus recipit quinque lampredones, vel unum Dornum de luto... Cellerarius quando facit suas infirmarias... dat abbati et suis familiaribus in qualibet illarum dierum unam peciam bovis, et sex Dornos dictarum esquinarum porci. Et nota quod Dornus debet esse largus quinque digitos. Hinc Dour, Mensurae genus, quarta scilicet pars pedis geometrici, iteg. parlam. Tolos. ad ann. 1468. 20. Ju. ex Cod. reg. 9879. 6: *La cour adjuge à frere Armand de Polignac, prieur du prieuré du bourg de Dumiere, une besanche de lart ou chair salée de la longueur Dours (sic) et de la largeur d'un Dour.* Stat. ann. 1402. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 536. art. 72: *Ne autre poisson de Loire... se il n'a plain Dour, etc.* Vide infra Durna.*

7. **DOROSCA**, Avis species, peloris. Carmen de Philom. ad calcem Cod. reg. 6816:

*Dulce pelora sonat, dicunt quam nomine Doroscam,
Sed fugiente die, illa quiescit silet.*

Forte *Drosacam*, ut metrum postulat.

DORSALE, Pallium, sive aulæum, quod parietibus appenditur, sic dictum, quod sedenti ad dorsum appensus sit. Durandus lib. 1. Ration. cap. 3. n. 23: *Dorsalia, sunt panni in choro pendentes a dorso Clericorum.* Adde lib. 6. cap. 81. n. 6. *Cortina, quae pendet ad dorsum,* apud Monach. Sangallensem de Carolo M. lib. 1. cap. 4. Epitaphium Adalberonis Episc. Laudunensis:

Tresque dedit cappas, Dorsalia plura, tapetas.

Petrus Damian. lib. 2. Epist. 2: *Inter has autem deliræ ambitionis insanias, quid sibi Dorsalia quaerunt, quae a suis conspici Dominis non merentur: grave quippe dispendium sui patiuntur ornatum, dum in occipito, vel cervicibus oculi non erumpunt, etc.* Chronicon Mindense cap. 23: *Dedit Ecclesie Mindensi duo Dorsalia, passiones S. Petri Apost. sanctorum Gorgonii et Dorothei continentia.* Vita Episc. Autissiod. cap. 50: *Dedit Ecclesie pallium ingens optimum, quod vulgo Dorsale dicitur.* Marlanus Scotus in Chron. ann. 1064: *Ubi vero Episcopi sedebant, Dorsalia pallia pendebant.* Rogerus Ho-

ved. ann. 954: *Dederat eis duo Dorsalia honesta.* Tabular. Monast. S. Theofredi in Velavis: *Unum Dorsale ejusdem operis, quod totum solebat ambire ciborium.* Vide Auctar. ad Matth. Paris pag. 158. Hist. Episc. Autissiod. cap. 51. 53. pag. 452. 457. Egidium Aureum Vallis Monachum in Oberto Episc. Leod. cap. 19. Udalicum in Consuetud. Cluniac. lib. 1. cap. 11. Hariulfum lib. 4. cap. 7. Christianum in Chron. Mogunt. Simeonem Dunelm. Evidentias Eccles. Cantuar. pag. 222. Chronicon Mindense Meibomii pag. 111. Chron. Montis-Sereni ann. 1181. Adamum Brem. cap. 161. Beletum de Divin. Offic. cap. 85. et 115. Rupertum de Divin. Offic. cap. 23. Chron. Upsaliense pag. 152. tom. 6. Spicilegii pag. 456. tom. 12. pag. 271. [Hist. Mediani Monasterii pag. 242. Freder. Schannat Vindem. litter. pag. 38. S. Willelmi Constitut. Hirsaugi cap. 19. Itinerarium 2. Edmundi Martenii pag. 241. ubi *Dorsalia* pro *Dorsalia* librarii oscitantia perperam obrepisse puto.] [99 In Glossis Germ. Lat. *Rukkilahhan* redditur *Dorsale* et *Cortina*. Vide Graff. Thesaur. Ling. Franc. tom. 2. col. 157. Adde Eccl. basin vers. 575.]

DOSSALE, [DOSSALIS.] Eadem notione, apud Mathæum Paris in Vita Abbatis S. Albani pag. 35. 40: *Dossale, sive tapegium.* Occurrit etiam apud Leonem Ost. lib. 3. Chron. Casin. cap. 19. (al. 20.) 32. 73. [Codex MS. Irminonis Abb. Sangerman. fol. 64. col. 1. Br. 12. sect. 50: *Hec sunt ornamenta Domini Walcherii, quae apud nos sunt, Dossalem 1. bancalia 11. tapetia 11. mappam 1.]* Necrolog. Eccles. Parisiensis: 3. Id. Oct. obiit *Adelardus Comitissa de Rupeforti, quae dedit nobis quoddam Dossale, etc.* Tabularium Monasterii S. Andreae Viennensis: *Unde et accipio ab ipsis, sive ab eodem sancto Maximo pallium ex auro contextum, quod vulgo dicimus Dossalem.* [Dossales tapeci, in Testamento Ermenegaudi Comitis Urgell. Marcæ Hisp. col. 973.] Hispanis etiam *Dosel*, est *la Cortina con su chelo, que ponen a los Reyes, y despues a los Tutulados, y lo mesmo es en el Ordo Ecclesiastico entre los Prelados,* apud Sebast. de Cobarruvias.

† **DOSSALICUM**, Chronicon S. Bertini apud Marten. tom. 6. Ampliss. Collect. col. 620: *Chorum et presbyterium ampliavit, chorumque ipsum et cavillas pavimento stravit, Dossalium ligneum imaginibus antiquis ac deauratis ornatum posuit.*

† **DOSSALUS**, Eadem significatione legitur supra in *Bancalia* post *Bancus*.

† **DOSELLUS**, Inventar. Eccl. Noviom. ann. 1419: *Item unum paramentum altaris, videlicet frontellum et Dossellum de bougueranno albo et nigro.*

† **DROSELUS**, Charta Garsindis pro Monasterio Gellonensi ann. 1029. apud Stephanotium tom. 2. Antiquit. Occitan. MSS. pag. 485: *Capus pallatus 11. libros XVII. adolras 111. Droselos 111. barmos 11. cruce 1. casulas 111. etc.*

† **DORSARIUM**, Acta Episcoporum Genomanensium pag. 324: *Capit... Ecclesiasticis libris, palliis, cappis et Sacerdotibus atque Leviticis indumentis et pretiosissimis ad chorum parandum Dorsarii sive scammalibus laudabiliter cum januis ante chorum adornare.*

† **DORSALICUM**, Chronicon Episcoporum Merseburg. apud Ludewig. tom. 4. Reliq. MSS. pag. 358: *Thuribula argentea tria, Dorsalica sericea plurima, campanas, cappas sericeas multas, etc.*

DOXALE. Liber Anniversariorum Basilicæ Vaticanæ fol. 144. ubi de Bonifacio VIII: *Item sex Doxalia diversorum colorum, quorum tria sunt opera Cyprensi nobilissima.* [Litteræ Nicolai IV. Papæ apud Rymerum tom. 2. pag. 522: *Prosequimur autem munificentiam regiam uberibus actionibus gratiarum, super capa et Doxali altaris ac alio panno, etc.* Usus Culturæ Cenoman.: *Tapeta super formas et Doxalia extenta.* Chronicon Cavenne apud Murator. tom. 7. cpl. 951: *Circitoria 1. et Doxale 1. dalmaticas xv. et tunicas xiii.* Vide alia notione suo loco.]

† **DOYALLUM** Altaris cum margaritis, pannus rubeus super altare, apud Hemeireum in Augusta Viromandorum pag. 384.

DORSILE PALLIUM, Eadem notione. Eckhardus Jun. de Casib. S. Galli cap. 1: *Parat tapeto et Pallio Dorsili caminatam.* Parat, hoc loco, est Gallicum *Parer*, ornare. *Pallium Dorsile*, videtur, inquit Goldastus, fuisse tapetium retro principum ac divitum hominum seilas arcuatum et parietibus appensum. Item Eckhardus cap. 12: *Ut in Dorsili Pallio et cortina lecti sui quæ humilia sentiens, ipse jussit deponi:* quo loco forte *Dorsipallium*, unicum verbum est. Vide *Oxydeauratus*.

DORSTALE vocat Pollio stragulum, quod animalium dorsis immittitur, in Gallienis: *Processerunt etiam altrinsæcus centeni albi boves, cornibus auro jugatis, et Dorsualibus sericis discoloribus præfulgentes.* Etiamnum *Dossiers* Florentini lodicem appellant. Vide Ammianum lib. 19. Gloss. Gr. Lat.: *Νωτοφόρος, Dorsualis.* [Similes Glossæ Sangerm.: *Dorsuarium, νωτοφόρος. Dorsuarium, νωτοφόρος.*] *Asellus Dorsuarium*, apud Varro-

em. **DORSEIUM, DOSSERIUM,** Aulæum, quod parietibus appenditur, idem quod *Dorsale*; inter altarium vero paramenta, idem quod *Postaltare* et *Retroaltare*, nostris *Dossal, Dossel* et *Doussier*. Inventar. S. Capel. Paris. ann. 1885. in Reg. J. Chartoph. reg. ch. 7: *Item unum frontarium cum Dorserio altaris, et una alba ad ymagines brodada. Item aliud frontarium album cum Dorserio brodatum ad ilia.* Aliud ann. 1863. ex Bil. reg.: *Item frontarium cum Dorserio antiquum pro altari revestiarum.* Aliud Gall. Ibid.: *Item unum frontarium et Dossier ancien pour l'autel du revestiaire.* Lit. ann. 1388. in Reg. Joan. ducis Bituric. ex Cam. Comput. Paris. fol. 85. r.: *In qua quidem capella continentur pectæ quæ secuntur, videlicet Dossierium et frontale, etc.* Charta Phil. ducis Burg. ann. 1447. ex Tabul. Audomar.: *Sur et environ le Dossal les baillies et chatelain de Saint Omer, etc.* Reg. sign. Noster Cam. Comput. Paris. fol. 196. r.: *Si sont les choses baillies à mons. Eudo mestre de la chapelle royal de Paris... Item en coffres sont parement d'autel, c'est avoir Dossel et devantier d'or à granz ymages. Item Dossel et devantiers blancs à ymages. Frontier, Doussier, in Invent. ann. 1408. inter Probat. tom. 3. Hist. Burg. pag. 217. col. 2. *Doussel* vero et *Doussier*, licet ejusdem originis, diversæ tamen nonnihil notionis, pro Umbraculo nempe, quod capiti sedentis, aut prandentis vel cenantis superponitur, vulgo *Dais*, occurrunt in Invent. bonor. ducis Bitur. ann. 1416. ex Cam. Comput. Paris. fol. 7. r.: *Item un Doussel à mettre sur la teste d'un roy ou d'un duc estant à table, de veloux blanc.* Ibid. fol. v.: *Item un**

ciel ou Doussier de drap de laine, que l'empereur de Constantinoble donna à monseigneur, fait à ouvrage de Grece. Quod aulæum retro appendat, *Doussellet* et *Doussier* appellarunt.

† **DORSENNUS, Persona** paratorum. Gloss. Isid. *Lege Dossenus* ex Horatio, qui habet lib. 2. Ep. 17:

Quantus sit Dossenus edocibus la paratis.

Videsis hic Interpretes.

◦ **DORSICULUM,** diminut. a *Dorsum*. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657: *Dors, Prov. dorsum, tergum. Dorsiculum, terculum.* Armaturæ species videtur, f. qua dorsum tegitur, in Hist. desponsat. Frid. III. Imper. cum Eleon. Lusit. ann. 1415. tom. 1. Probat. Hist. geneal. domus reg. Portug. pag. 618: *Hora autem meridiei venerunt equestres, armati more Paganorum et Sarracenorum, mutuo pugnantibus cum clypeis, lanceolis et Dorsiculis.* Vide mox in *Dorsum* 3.

† **DORSILE** Vide in *Dorsale*. **DORSILOQUIUM,** Mendacium. [◦ Vel potius Maledictio, calumnia.] Eckhardus Junior de Casibus S. Galli cap. 3. pag. 53: *Et in levitate ambulantis distractiones et Dorsiloquia patiuntur assidua.* Eckhardus Minimus de Vita B. Notkeri cap. 19: *Raro aut nunquam sine opere, eul meditatione, vel exercitio virtutis preteribat eis tempus. Unde assidua ab aliquibus distractiones et Dorsiloquia, ut vitiose fieri solet, in conventibus patiebantur.* Nus vulgo et proverbialiter dicitur: *Cela est vray comme j'ay le dos.* Id est, falsa res est. [◦ Germanis *Aferrede* est Calumnia ADEL.]

DORSIPALLIUM, [DORSOLE, DORSUALE, DORSUARIUM.] Vide in *Dorsale*.

◦ **DORSORIUM,** Dorsum. Inventar. ann. 1820. ex Tabul. S. Vict. Massil.: *Unum cooperitorium de pellibus Dorsori cuniculorum.* Ubi f. leg. *Dorsorium*; nisi idem sit quod *Dorsus* 1. Vide in hac voce.

◦ 1. **DORSUM,** Collis, locus editior, ut videtur. Charta Guili. Comit. Pontiv. ann. 1209. tom. 5. Ordin. reg. Franc. pag. 182. *Et ab eodem Perroy usque ad castellum de Crotoy, sub pleno mari usque Dorsum.* Vide infra *Dossus* 2.

◦ 2. **DORSUM** ECCLESIE. Pars ædis sacræ, quæ retro altare est. Chartul. Celsinian. ch. 680: *Habeo unum mansum ad ecclesiam, quæ dicitur de Vergungo, et ipsum est post Dorsum ipsius ecclesie, et est meum favum.*

8. **DORSUM** REDIMERE. Data pecunia se a virgibus vel fustuario liberare, in lege Salica lit. 43.

† De DORSO COMPONERE. Virgibus vapulare, in Decretione Childeberti Regis § 14.

DORSUM RUMPERE. Lex Bajwar. tit. 6. cap. 2. § 2: *Rumpatur Dorsum ejus 50. percussionibus.*

† **DORSUM** ASINI. Moles fluctibus opposita et ad instar dorsi asini efformata, a Gallico *Dos d'âne.* Terrarium Calomontis in Dumbis: *Justa Dorsum asini stagni, etc.* Vide in *Dodus*.

◦ Nostris *Faire bas dos, Dorsum curvare, infectere.* Lit. remiss. ann. 1408. in Reg. 158. Chartoph. reg. ch. 142: *L'un d'iceulz compaignons fist bas Dos au suppliant et à l'un des autres, et monterent par dessus un petit mur.* Hinc *Dorchus*, pro *Courbé, incurvus*, in Vit. SS. MSS. ex Cod. 26. S. Vict. Paris. fol. 326. v. col. 2. ubi de S. Barlaam: *Un home moult vieillard, qui avoit le visage tout froicé, et estoit Dorchus, et les dens li chaioient.* *Dos* Vero nude, pro *Armatura*, qua dorsum tegitur. Reg. sign. Pater

Cam. Comput. Paris. fol. 252. r.: *Marchans et vendeurs de toutes choses appartenans à la baudroierie, soient baudroier ou autres, paieront pour chacune douzaine d'espaules, iij. den. pour chacune douzaine de Dos, iij. den.* Vide supra *Dorsiculum*.

◦ **AD DORSUM MENSURÆ PARTIRI,** Proverbialis formula, portione sibi debita aliquem privare. Privil. curiæ Rem. fol. 2. v.: *Thomas de Belle mano retraxit quod potuit ab eisdem (usurpatoribus) sed et quasi ad Dorsum mensuræ partientes, etc.*

◦ **AD DORSUM SECURIS RUMPERE** his interdum conceditur, qui usum habent in silvis, non quidem ad ligna cædenda, sed ad rumpenda duntaxat. Charta ann. 1317. in Reg. 56. Chartoph. reg. ch. 188: *Dicitur usagium, quod ad Dorsum securis, et non alias, hactenus rumpere potuerunt et capere, sicut predictur; deinceps imperpetuum ad scisionem securis scindere, capere et habere valeant.*

† 1. **DORSUS,** pro *Dossus*, ut puto, ab Italo *Dosso*, parvum animal, cujus pelles, Gall. *Petit gris*, mulieres olim plurimi faciebant. Consilium Massil. ann. 1381: *Nulla mulier aliqua audeat de cetero... portare... de pennis variis, erminis, sive Dorsis, aut de serico in fimbriis seu stremitibus vestium.* Vide *Doctis*.

◦ 2. **DORSUS,** Cubiculum, ut opinor, Gall. *Chambre du lit.* Acta MSS. notar. Senens. ad ann. 1284. ex Cod. reg. 4725. fol. 27. v.: *Si dicitur uxor mea vellet ad matrimonium devenire, habeat supra dentes suas et antifatum, lectum suum fornicum, sicut erit, et omnia paramenta ad sui Dorsus... Item relinquo uxori meæ omnia mea indumenta ad mei Dorsus.*

◦ **DORTA,** Versus Bartholomæi inter Probat. Hist. Tutel. col. 481:

Dicunt quod case tres sunt, lar, tumba, polusque. Quam tibi fecere lignum, ligo, lex data normis. Ligna dedere lazem, ligo fossam, regula Dortam.

Ubi Baluz. id est, *Dormitorium*. Non placet docti viri conjectura: quid enim ad polum vox *Dorta*, pro *Dormitorio* accepta? emendo itaque *Dozam*, qua Gloria cœlumve significatur, ad quod adipiscendum religiosa vivendi ratio certo prodest. Vide *Doza*.

† **DORTELARIUS,** Officialis Ecclesiasticus apud Tullenses, idem qui *Dormitorarius*, et *Dortorarius*, cui cura incumbit *Dormitorii*, Gall. *Dortoir*, a quo *Dortelarius*. Statuta Tull. ann. 1497. cap. 34: *Quid incumbit Dortelario. Dortelarius sit de gremio Ecclesie et in sacris; qui debet manere in dormitorio et dormire. Custodire etiam debet claustrum.*

◦ *Dortilarius*, eadem acceptione, in hisdem Statutis. Vide supra *Dormentarius*.

† **DORTIUM, Divortium,** in Amalthea. **DORTORARIUS,** Monachus, qui *Dormitorii* (du *dortoir*) curam habet, in Statutis Ordinis de *Sempringham*. Vide *Dortelarius*.

◦ **DORULUS, Lo seruo,** in Glossar. Lat. Ital. MSS.

DORX, Dama. Dorcades dicunt Latini a Græco *δορκας*. Gloss. Græc. Lat.: *δορκας, Dama, caprea.* Græcius in Cynegético:

... Pavidoque juvat compellere Dorcas.

Gloss. Arabico-Lat.: *Dorsici, caprea.* Ubi forte legendum, *Dorx, Dorcia*.

1. **DOS,** secundum leges Romanas, proprie appellatur id, quod a muliere datur viro, quod vulgariter dicitur *Maritagium*. Ita Regiam Majestat. lib. 2.

cap. 18. § 1. Adde cap. 15. et 57. quomodo etiam *Donaire* usurpant. Consuetudines municipales S. Severi tit. II. tit. 12. art. 36. et Tolosæ part. 3. tit. de dotib. Vide Salsasium lib. de Usuris pag. 215. et lib. de Modo usur. pag. 145.

° Caesar de Bello Gall. lib. 6. cap. 19. Viri quantas pecanias ab uxoribus. Dotis nomine, acceperunt, tantis ex suis bonis, æstimatione facta cum dotibus communicant. Charta ann. 1148. ex Bibl. reg. cot. 19. Ego Benincasa... trado corpus meum tibi Raimundo Raterio in uxorem, et dono tibi in Dote omnia mea jura et omnes meos directos honoris et averi, ubicunque illos habeo. Vide mox

2. **DOS**, ἀντίδοτον. Donatio propter nuptias uxori a marito facta, quæ jure Gothorum decima pars erat bonorum mariti. Longobardorum quarta, lib. 2. tit. 4. § 1. [Lutpr. 7. (2. 1.)] Siculorum tertia, in Lege Neap. lib. 3. tit. 13. l. 16. uti et Romanorum lib. 2. Feud. tit. 3. Habentur plures formulæ ejusmodi dotis constituendæ a marito uxori, in veteribus Formulæ apud Bignonium, Goldastum, Lindenbrogium, et Galandum de Franco Aodio pag. 321. et seq. Steph. Baluzium in Append. ad Capitularia num. 43. ex Chartulario Casanariensi. En aliam, quam ex Tabulario Ecclesiæ Gratianopolitaneæ fol. 31. erui-mus: *Dilectissima atque multum amabilis ex mihi sponsa mea nomine Eusebia, propter amorem et bonam voluntatem, quam contra te habeo, et pro hoc quod dicit in Evangelio: Relinquet homo patrem et matrem, et adheret sibi uxori suæ, et erunt duo in carne una, et quod Dominus conjunxit, homo non separet: igitur ego sponsus tuus nomine Alabertus in pro ipsa amore, qua contra te habeo, dono tibi aliquid ex mea hereditate, que est sita in pago Gratianopolitansensi, in Comitatu Salnoriacensi, in villa, que vocatur Temenous, hoc est mansus unus, quem tenet Johannes Parvulus, usque ad inquisitionem vel inquisitionem. Dono tibi et in alio loco, hoc est in ipso pago, vel in ipso agro, et in ipso Comitatu alium mansum, in villa, que appellatur Durioscho, et quantum ad ipsum mansum pertinet, vel aspicit: excepto vinca una, quem pater meus Bernardus in sua manu retinet. Hanc autem hereditatem, sicut supra memoratum est, tibi dono, tali videlicet ratione, ut si ex nobis heres non remanserit, post tuum discessum a propinquis meis revertatur. Dono etiam tibi tertiam partem de quicquid habeo, vel inantea conquerere potero, ut habeas potestatem ad faciendum quicquid facere volueris. Si quis vero, quod futurum minime credimus, contra hanc cartam aliquid dixerit, non valeat vindicari quod cepit, sed insuper culpabilis componat fisco auri uncias quinque, et ipsa hæc cartam firma permaneat, cum stipulatione subnira. Signum Alaberti, qui hanc cartam fieri et firmare rogavit, S. Bernardi, S. Arberti, S. Constantii, S. Rainoldi. Data per manum Silvestri, in feria VII. pridie Nonas Januarii, anno XXX. regni Rodulphi Regis. Describitur præterea in Tabulario S. Cornelii Compendiensi Charta Caroli Simplicis, data in Atinaco Palatio 13. Kalend. Maias indict. 10. ann. 17. redintegrante 10. In quæ hæc habentur: Compertum sit fidelibus, quod cum nostri regni nos negotia tractantes consiliariis, de nostro nos commone conjugio salubre Jucentes fore et opportunum, si conjux condigna lateri adhereretur regio, ea qua filiorum Deo*

largiente totius regni profutura procederet propago. Eorum itaque admonitione sollicitati, et consiliis exhortati, quandam nobili prosapia puellam, nomine Fride-runam, communi duntaxat consensu fidelium, Deo, ut credimus, cooperante, secundum leges atque statuta priorum, que consortem statimimus. Quocirca regio eam mare propriis rebus disponentes ditare, dono et Dotis nomine concedimus, si-cos juxta possidendos, et pro libitu disponendos. Corbiniacum videlicet in Comitatu Laudunensi, cum Ecclesia, etc... perpetuiter habeat, teneat atque possideat, et quicquid exinde facere voluerit, liberam et summissimam in omnibus habeat potestatem, etc. Habetur denique alia ejusmodi dationis in dotem formula in Tabular. S. Dionys. Paris. ann. 1124. que his verbis concipitur: In nomine Sanctæ et individue Trinitatis, Amen. Quoniam Sacramenta Ecclesiæ præsignata sunt in fœdere nuptiarum, ut tempore opportuno de maris et femine conjunctione Ecclesia dilataretur, hac de causa, ego Garfridus Jachelinam filiam Dodonis villani in uxorem accipio, et do ei in Dotem feodum, quod Emelina filia Chevalier a me tenet, et quicquid habeo apud Tremblacum, etc.

° Charta ann. 1152. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 547: *Quapropter ego Guivaldus Amicus in Dei nomine accipio Gualburgem in uxorem, et me do tibi in virum, et dono tibi in donatione propter nuptias, ut Dos, que fuerit vel est mihi data, juxta Romanæ legis auctoritatem, et æqualitatem redigatur: tali siquidem pacto do tibi, ut si de prolem habuero, habeas quoque in vita tua; post, ad eam revertatur. Et ego in Dei nomine Gualburgis te accipio Guivaldum in virum, et me do tibi in uxorem, et do tibi in Dotem, ita tamen ut Dos hæc et donatio propter nuptias, que fuerit vel est mihi data, in quantitate et in pactis æquis partibus ambulet. Charta ann. 1180. in Reg. 13. Chartoph. reg. ch. 174: *Jehan visconte de Touars considerans, si comme il devoit, que entre sa chiere compaignie et espouse Blanche de Brayban, laquelle, se ele le seurt, par general custume de Poitou et de Touraine et des autres terres, ou les choses sicut, notoire et anciennement gardées et esprouvé entre toutes nobles personnes dou pays, doit avoir la tierce partie de toute sa terre par raison de Douaire d'une part, et les heritages dou dit visconte d'autre, etc.**

° Quod si litigium aliquod circa dotem oriebatur, ad curiam ecclesiasticam vel secularem pro libito, mulieribus liberum erat causam deferre: et id quidem ex regni consuetudine. Arest. parlam. Paris. ann. 1269. in Reg. Olim: *Cum secundum consuetudinem Franciæ in optione dominarum sit, de dotalibus suis trahere ad curiam ecclesiasticam, vel ad curiam domini feudalis, vel ad curiam domini superioris, ad quam curiam hujusmodi voluerint, etc.*

Dos, Præcis Anglis, dicitur donatio, que fit a viro uxori, in ipso contractu, ad ostium Ecclesiæ, tempore desponsationis: quæ, ut ait Bracton. lib. 2. cap. 7. § 3. non dicitur proprie Donatio, sed Dotis nominatio, sive constitutio. Idem cap. 33. § 1: *Dos est id, quod liber homo dat sponsæ suæ ad ostium Ecclesiæ, propter nuptias futuras, et onus matrimonii, et ad sustentationem uxoris, et educationem liberorum, cum fuerint procreati, si vir præmoriatur. Adde § 4. et Fitzam lib. 5. cap. 21. § 2. Regiam Majest. lib. 2. cap. 16. § 1. Glanvillam lib. 6. cap. 1. Little-*

ton. sect. 39. 40. etc. Exstat formula ejusmodi assignationis Dotis in ostio Ecclesiæ, in Charta Feodi pag. 157. v. in libro Anglico, inscripto *Justice of peace*. Idem obtinuisse in Gallis testatur le Roman d'Achis MS:

*Le prestre fut appareillé,
A leur entrée les a séigné,
Ains n'y fut Douaires nonnez,
Ne serouens ung seul jurez,
Fiance faite, ne pleuvie,
Mais le vassal reçut sa mie.*

Dos autem alibi constituta, quam ad ostium Ecclesiæ exigi non poterat, eoque ipso matrimonium dicebatur illegitimum, quoad dotem, licet esset legitimum quantum ad hæredem et hæreditatis successionem. Idem Bracton. lib. 4. Tract. 6. cap. 8. § 2. et Fleta ibid. § 4.

Ejusmodi etiam dos uxori a marito concessa, apud Saxones fiebat antequam cum ea ad prandium discubisset. (° *Morgengabe*.) ut est in Speculo Saxon. lib. 1. art. 20. § 1. ubi cujus generis esset ista donatio, explicatur, ut et § 7. longe diversa a dotalitio, de quo art. seq. [° *Liftucht*] Ita porro Dos definitur in Observantiis Regni Aragon. lib. 5. tit. de Jure dotium, § 52: *De Foro. Dotes, que assignantur per virum uxori, illæ vocantur de jure Donatio propter nuptias: de Foro vocatur Dos, et ista talis Dos vel donatio propter nuptias, mortuo viro, redit ad mulierem, et tenebit viduitatem in illa, etc.*

° Eodem Dotis seu Doarii nomine apud nostros appellabatur pensio, quæ virginitate assignabatur ab ejus violatore, cum eam in uxorem ducere volebat. Lit. remiss. ann. 1472. in Reg. 181. Chartoph. reg. ch. 263: *Il fut appointté par devant l'official d'Amiens que icellui Michault prendroit à mariage welle jeune fille (par lui defflorée) ou se ce ne faisoit, il seroit tenu de lui faire Douaire.*

Dos RATIONABILIS est, cujuslibet mulieris de quocunque tenemento tertia pars omnium terrarum et tenementorum, que vir suus tenuit in dominio suo, et ita in feodo, quod eam inde dotare poterit, die quo eam desponsavit, apud Bractonum lib. 2. cap. 39. § 2. in Fleta lib. 5. cap. 23. § 11. in Regiam Majest. lib. 2. cap. 16. § 5. et apud Littlet. sect. 37. ubi quinque dotium species recensentur, sicut et:

Dos PER COMMUNEM LEGEM, quæ eadem cum Rationabili, sect. 37.

Dos PER CONSUETUDINEM, quæ ex municipali consuetudine tertiam bonorum mariti excedit, sæc. 37. quæ forte est media pars tenementorum mariti, ut in Francia observabatur ex Edicto Philippi Augusti ann. 1214. quo statuitur, que la femme emporterait la moitié de ce, que li homme a au jour qu'il l'espouse, excepté la Couronne et plusieurs Baronnie. ut est apud Bellomaerium MS. cap. 13. ante quam ordinationem uxor nullam aliam dotem habebat, quam illam, de qua convenerat.

DOS AD OSTIUM ECCLESIE, de qua supra.

DOS EX ASSENSU PATRIS, cum minor annis uxorem dotat ex assensu patris, § 40. 47.

DOS PULCHERRIS, seu *Document de la plus belle*, cum scilicet uxor post mariti excessum pulcherris, seu melius tenementum in dotem sibi eligit, sub certis conditionibus, quæ recensentur in sect. 48.

§ 3. **DOS**, Donatio, res testamento donata. Testamentum Rostagni de Podio-alto, apud Acherium Spicil. tom. 8. pag. 244: *Et volo istud præsens testamentum meum statim executioni mandari; et quod*

dictus Rostagnus bona predicta auctoritate sua propria apprehendere possit, et regere, et gubernare; et de ipsius bonis me exuens ipsam Rostagnum nepotem meum investio, et renuntio usufructui quem possem habere, quamdiu viverem in Dotibus supradictis, et de meo jure in ipsius jus transfero.

4. **DOS** ECCLESIE. Quoad sacra tecta, et Clericorum in ea deservientium sustentationem ab edificatore confertur. Neque enim licet Episcopo Ecclesiam, aut oratorium, consecrare, nisi Dos sufficiens Clericis in eis deservituris ab edificatore conferatur, uti definiunt passim Concilia, Epauonense can. 25. Aurelianense IV. can. 33. Valent. III. can. 5. Braccarense III. can. 5. Nicenum II. can. 16. Toletan. III. can. 15. Tolet. IV. can. 33. Tolet. IX. can. 5. Wormatiense ann. 869. can. 2. 6. Justinianus in Nov. 67. et apud Julianum Antecess. Const. 61. Zacharias PP. in Ep. 9. ad Pipinum cap. 15. Ordo Rom. pag. 118. edit. 1651. Diurnus Roman. cap. 5. tit. 2. et seqq. Capitula Herardi Turon. cap. 40. Leges Alfonsi IX. Regis Castellæ I. part. tit. 10. leg. 3. Decreta Calomani Regis Hungar. lib. 2. § 17. etc. Adde Chronicon Montis Seregi ann. 1146. Sammarthanos in Archiep. Turon. in Charta ann. 931. Bestium in Episc. Pietav. pag. 40. Joffridum in Nicia pag. 161. Meibodium ad Wilikindum pag. 117. 131. Hubertum in Hist. S. Aniani Aurelian. pag. 55. Appendicem ad Capitul. Regum Fr. n. 180. etc.

Dotem porro unice Ecclesiarum baptismalium fuisse videntur docere Acta Murensis Monasterii pag. 34. *Istud ergo sacrum Monasterium, quod cum ab initio hic fuerit Ecclesia, edificataque fuerit baptismalis, et quæ habuit sepulturam mortuorum, et alia omnia jura, quæ et alie Ecclesie habent, nunquam auditum est, vel dictum ab ullo Episcopo, vel ab alio Principe hoc modo hinc esse ablatum: et ideo oportet esse principalem Ecclesiam, quæ in ipso loco edificata est, ubi prior edificata fuerat, et quæ ipsam Dotem et omnia alia jura habet, quæ et prior habuit. Cum ergo constat, istud monasterium esse principalem Ecclesiam, penitus et miserabiliter ignorantibus obscuritate errant, qui dicunt Ecclesiam S. Coaris esse in isto loco matrem Ecclesiam quia nunquam auditum est, aliquam Dotem, vel aliud qualecunque jus illi Ecclesie esse concessum: sed sicut sæpe solent altaria vel Ecclesie edificari ad honorem Dei in locis, qui jam matres Ecclesias habuerunt, sic et ista hic edificata est vel ad honorem Dei, sive ut populus illic conveniens ad servitium Dei inquietudinem Monachis non faceret. Vide Mansus Ecclesiasticus.*

Charta vero, quæ ad Ecclesiarum dotem exarabatur, *Libellus dotis* nuncupatur in Tabulario Brivatensi ch. 442. quæ tum conficiebatur, cum dedicabatur Ecclesia, ut ex eadem Charta constat. Adde Chartam Gorziensem, de qua mox, et Ordericum Vitalem lib. 5. pag. 549. 549. *Dotis scriptura*, in Charta Herardi Archiep. Turonensis ann. 867.

* [Terram quoque ex Dote altaris aditio, et ut sit deinceps in possessione prefati monasterii constituo. (Diploma Ricardi II. ducis Normann. XI. sæc. : mus. arch. dep. p. 44.)]

• **DOARICUM**. Eodem intellectu. *Maghe* in Chron. Bonæ-Spei pag. 8. : *Cessit Ecclesia S. Ursari Lobiensis. Doaria quedam ibidem ad septimum manipulum terragii*. Pag. 113. in Charta Hogari Camerac. Episc. : *Altare de Carnacis,*

Altare de Haina, cum eorum appendiciis, decimis, Doaris et oblationibus, Ecclesia S. M. de Hona spe. in perpetuum assignata. Pag. 191. : *Nobisque predictum patronatum, decimas et Doaria confirmavit*. Pag. 217. : *Att. obiendo decimas integras quaque honorariorum Doaris vicinorum*. Occurrit ibidem pag. 231. et alibi sæpe.

• **DOTALITIUM**. Eadem notione, in Charta Edgari Regis Angl. in Monastico Anglic. tom. 1. pag. 25. : *Quæcumque alie personæ in Dotalitium ejusdem Ecclesie et jus hereditatis perseverabile indulserant*. Charta Gorziensis ann. 761. : *Dotalitium, quo Pipinus Rex dotavit Ecclesiam Gorziensem in die, qua dedicata est*. Alia Roberti Burgundionis Domini Crodensis pro Ecclesia S. Landi Andegav. : *Quæ omnia. Dominus meus in Dotalitio Ecclesie habenda constituit*. Occurrit præterea hæc notione in aliis, in Charta Lotharii Regis Franc. ann. 987. apud Michælem Carbonellum in Chron. Hispan. fol. 8. apud Achierum in Spicillegio tom. 7. pag. 202. 203. apud Ruffum in Comitibus Provincie pag. 128. et Meurissium in Hist. Episcoporum Metensium pag. 184. ubi ritus, quo Ecclesie dotantur bene describitur, [in Charta ann. 123. ex Archivo S. Cornelii Compend. in altera anni 1252. Hist. Mediani Monasterii pag. 319. in Chronico Farfensi Gregorii Monachi apud Murator. tom. 3. part. 2. col. 556.] • Charta ann. 833. inter Probat. tom. 1. Hist. Lothar. col. 308. : *Dotalitia in antiquum statum reformamus, ut sicut fuit temporibus Theonari ejusdem loci abbas, ita necessitatibus fratrum deservire faciat. Fondeur et Dotteur*, fundator et qui ejusmodi dotem assignat, in Lit. ann. 1329. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 635.]

• **DOTARE** ECCLESIAM dixit Fortunatus lib. 8. Carm. 1.

Se putet inde Dei Dotare manentia templa.

Occurrit passim.

• **DOTARE** MISSAS, quæ singulis diebus celebrari debent, in Necrologio Eccl. Vivar. MS.

• **DOTALITIO** ECCLESIE. Charta Episcopi Camerac. ann. 1367. in Chronico Bonæ Spei pag. 325. : *Ad cuius Capellanie Dotalitium et fundationem idem Dominus Johannes plures redditus, terras, prata et bona, etc. Temporum Dotalio*, apud Ludewig. Reliq. MSS. tom. 6. pag. 202. Vide *Dotæ* et *Dotalæ*.

• **DOSARE**, Potionem medicam temperare, Gall. *Doser*. Methodus *Dosandi* a Matth. Curtio.

• **DOSCIS**, Species pellis, Gall. *Petit Gris*, sic dictæ ab animalculo, quod Itali vocant *Dosso*. Epitome Constitutionum Eccles. Valent. inter Concil. Hisp. tom. 3. pag. 175. : *Canonici vero foranei et alii in dignitatibus foraneis constituti, Magistrum in Theologia, Doctores Juris una vel altera facultatibus, mizas panni nigri ex cetino violaceo fideatas, et cappas panni predicti cum cappucis et Dosibus sive griseis foratis portant. Vide *Dorsus* et *Vares*.*

• **DOSCLUM**, Donatio propter nuptias. Litteræ Edwardi Regis Angliæ apud Rymer. tom. 2. pag. 115. : *Acceptandi nomine nostro, et dicte filie nostre assignationem dotalitii seu Doscli, vel donationem propter nuptias. Vide *Do* 2.*

1. **DOSINUS**, vel *Cinereus* color, Saxone a sse dun dictus, in Gloss. Elfrici, id est Asininus. Saxoibus enim a s s a, Asinum sonat. Glossæ Isidori: *Dosius*, vel *Dosinus*, equus asinini pili. Vide

Isidor. lib. 12. Orig. cap. 1. et Papiam in *Cinereus*.

• Gloss. MSS. Sangerman. : *Dosinus equus dictus, quod sit colore de asino. Item et cinereus* (i. cinereus) Sunt autem de affresti genere orti, quos equiferos dicimus, et prout ad urbanam dignitatem transire non possunt. Bestiar. MS. cap. 41. : *Dosinus autem dictus* (equus) *quod sit color ejus de asino, idem et cinereus*.

• 2. **DOSINUS**, Mensura annonaria, Gall. *Dosin* et *Doszin*, forte quod pars sit duodecima majoris mensuræ. Charta Joan. episc. Leod. ann. 1287. inter Probat. tom. 1. Annal. Premonst. col. 279. : *Item ibidem octo Dosinis annui et perpetui redditus*. Redit. Comit. Namure. ann. 1265. ex Reg. sign. *Papier celu in Cam Compat. Insul. fol. 16. r. : Si a li quens à Flawane et Ronney le kienorie, c'est à chascun fu de le ville ij. Douzins d'avaine, et ij. gelines à le saint Remy. Rursus ad ann. 1249. ex Reg. sign. *Le papier a re aysselles in ead. Cam. fol. 70. r. : Si a li cuens à le saint Remi rente don apele chiezerie, de chascun feu un Dosin d'avaine et un poulle. Vide *Dosillus* et *Dosinus*.**

• **DOSIS** et *Dorsis*, *Scatebra seu Conductus aquarum*. Glossar. MS. XIII. sæc. S. Andreæ Aveni m. *Dousi* Vasconibus dicitur, Aqua in altum expulsa et in scædens, Gall. *Jet d'eau*. *Le Dosit*, in Chartulario S. Martialis. Lemovic. Vide *Duciculus*.

• **DOSIUS**. Vide *Dosinus*.

• **DOSSA**, Onus seu fascis, que *Dorso*, Ital. *Dosso*, portatur. Stat. Avellæ ann. 1193. cap. 46. ex Cod. reg. 4624. : *Si vero Dossas predictorum fresagiorum vel legumiarum exdossaverit vel ceperit, etc. Dossa vero, specie est, in Lit. remiss. ann. 1400. ex Reg. 155. Chartoph. Reg. ann. 136. : *Le suppliant eust aussi une aisselle, nommée Dosse, en la valeur de seize deniers ou environ, qui fu portée en l'estelier dudit suppliant, qui est faiseur de nefas*.*

• **DOSSAGIUM**, Præstationis species. [? Ratione pellium, quæ *Dorsi* v. s. *Dosces* appellabantur, venditarum. Vide *Dorsus* 1 et *Dosceis*.] Regestum censuum et feodorum Comitatus Carnotensis fol. 16. : *Les Feulpiers dotent en l'an chacun 18. den. le jour de la S. Barthelemy. Item il doivent chacun 2. den. de Dossage le jour de la S. André. Item les Peletiers de Dossage chacun 2. den. le jour de la S. André.*

• **DOSSALE**, *DOSSELLUM*, etc. Vide *Dorsale*.

• **DOSSENIUS**, Genus parasitorum. *Dosia*, *datio*, Græcè. Gloss. MSS. Sangerm.

• **DOSSERIUM**. Vide supra *Dorsarium*.

• **DOSSERUM**, Corbis dossuaria, quæ dorso ab homine geritur, Anglis *adosser*, Gallis *Hotte*, panier à dos. Leges Ethelredi Reg. Angl. cap. 4. : *De Dossaris cum gallinis, una gallina thaloni et de uno Dossaro cum Covis, ova thaloni. Dossier*, vox nostris nota.

• **DOSSITIA**, Fenestræ species, ut videtur. Consuet. Neapolit. MSS. : *Ubi aliquis construit vel construi facit edificium in solo suo, ubi alia edificium non fuit, iuxta (juxta) solum vicini, non est sibi licitum penam tecti vel astracti, Dossitam, vel aliquam aperturam facere in pariete, quam construit iuxta solum vicini. Si quis habet domum super sive iuxta domum, ortum, locum vel aream vicini, si domum suam velit altius extollere, et solarium alium facere sive membrum, potest in ipso solario sive membro, quod de novo cons-*

truit; tot Dossitas et alias aperturas facere, quot habet in alio solarario seu membro veteri. Quae sossie (sic) vel aperturæ non sint ampliores nec longiores veteribus aperturis. Vide infra Soscia.

† **DOSSUM**, ὄσσιον, Coxendix. Gloss. Lat. Gr. In Amalthea Dossium est pro Dorsum.

◦ Adde ex Castigat. in utrumque Glossar. Dossium, lumba, ὄσσιον. Germ. Dorsum, Jumba. Reg. dorsum, lumbi, pars iuxta nates.

† 1. **DOSSUS**, Species animalis, Ital. Dosso, Gall. Petit gris. Vide locum in Vares.

◦ 2. **DOSSUS**, Collis, locus editior, Ital. Dosso. Charta ann. 903. apud Murator. tom. 3. Antiq. Ital. med. ævi col. 144. Ad superscriptas funduras seu casalias, et Dossos atque cortyas, et valles, atque proras pertinentes ad omnia in integrum, etc. Alia ann. 939. ibid. tom. 2. col. 171. Et vadit usque ad Dossium Fraxanaria, et usque ad palude Mala, et usque ad cortiga de Tengola, etc. Vide supra Dorsum.

† **DOSTA**, Informations Civitatis Massil. pro passagio transmarino ex MS. San-Germ. Item tallas ad fornimentum arborum suales et sentilles i. x. tallas. Item tallas Dostas et de tarroges d medio et de prora XII. [Conventio. inter Ludov. IX. Franc. reg. et Genuens. ap. Jal. Antiq. Nav. tom. 2. pag. 392. Tagis 4. de jonchie, Ostis 2. etc. Ostis sunt Gall. les bras de l'antenne. Vide eund. ibid. pag. 397.]

† **DOTA**, vox Italica; Dos. Additamenta ad Chronicon Casauriense ann. 1047. apud Murator. tom. 2. col. 998. Et meam portionem de ipsa Ecclesia, que intus in ipso castello edificata est, cum cellis, et Dotis, et libris, et ornamentis Ecclesiarum et oratoriis. Vide Dos 4.

◦ **DOTALE**, Quod ad sarta tecta ecclesie, et clericorum seu monachorum in ea deservientium sustentationem a fundatore illi collatum est. Charta Henr. imper. ann. 1012. pro monast. Florin. De avena advocacionis et corveia sint illi liberi, qui manent super atria, et Dotalia, et indominicata, et servientes et ministri ecclesie. Item atria et Dotalia et curtes et indominicata et servientes et ministri a districtu proxima (sic) sint liberi. Vide Dos 4. et infra Dotalium 2.

◦ **DOTALIS TERRA**, In dotem assignata. Charta Ugon. de Baucio ann. 1209. Profiteor et in veritate recognosco, quod predictæ duæ terre, ut dictum est, a Barata non sunt Dotales, sed ex successione Adalacis quondam matris suæ obveniant. Vide Dotalium.

◦ **DOTALITAS**, Patronatus. Jus in Ecclesia, quod Patrono, qui eam dotavit, competit. Provinciale Ecclesie Cantuariensis lib. 5. tit. 3. Non liceat Ecclesiam nomine Dotalitati ad aliquem transferre, vel pro presentatione alicujus persone aliquid accipere. Infra: Quod si quis fecerit, patronatu ejusdem Ecclesie in perpetuum privari statuimus.

◦ **DOTALITER**, Jure dotalium. Charta ann. 1244. in Chartul. S. Cornel. Comp. fol. 125. v. col. 1. Dicta vero Ersemburgis que in supradictis rebus venditis Dotaliter dicebat se habere, etc.

◦ **DOTALITIUM**, Dos, vel dotis precium, Joanni de Janua. Definitur Vitæ provisio mulieribus in virorum proprietatibus data, in Speculo Saxonicæ lib. 1. art. 21. § 1. 2. art. 32. lib. 2. art. 21. § 3. lib. 3. art. 74. et in Wichbild. Magd. art. 57. § 1. [Lifloch.] Ἰπρόβολον, Jurisconsultis Græcis, uti multis probavit Sal-

masius lib. de Modo usurar. pag. 150. 151. Henricus Bodo in Chronico Ganderstheimensi: Quia serenissimus Rex Otto Regiam matrem illustrissimam Machtildam aliquantulum in honore dicitur, privando illam Dotalitiis, etc. Charta Lotharii Regis Fr. pro Corbiniacensi Monasterio: Villam Corbiniacum, quam eadem Regina jure Dotalitiis acceperat, atque libera hereditate possidebat. Charta Willelmi de Rupibus Senescalli Andegav. ann. 1197. Quibus desponsavi Margaritam de Sabotio uxorem meam, dedi ei et concessi in Dotalitiis suis, sive in donationem propter nuptias, omnes acquisitiones, etc. [Litteræ S. Ludovici ann. 1250: Quia vero quæstus, quid nobis de creditoribus, qui credita sua repetunt, vel eorum uxoribus dotem, vel Dotalitiis repetentibus sit tenendum, vobis taliter respondemus: Quod licet de consuetudine Gallicana aliter observetur, quia tamen terra illa regi consuevit, ut dicitur, et adhuc regitur jure scripto, volumus creditoribus et uxoribus satisfieri, qui cum eis antequam essent heretici contraxerunt, usque ad valorem bonorum, si culpa propria non obstat.] Willelm. Britton. lib. 3. Philipp.

Si nihil germanam reddis, nihilominus omne Germanæ Dotalitiis mihi reddere debes, que cum germana sunt data nomine dotis.

Adde Vitam SS. Bovæ et Dodæ num. 9. [Litteras Johannis Dalphini Vienn. ann. 1310. in Maceris Insulæ Barbaræ tom. 2. pag. 559. et Chartam anni 1327. apud Ludewig. tom. 5. Reliq. MSS. pag. 480.] Vide Dos Ecclesie.

◦ Ita appellatur Donatio propter nuptias in Jur. canon. cap. Plerumque. ex de donat. inter vir. et uxor. et cap. Ex part. ex. de foro comp. et cap. Si autem 36. quæst. 2. Robert. in Chron.: Willelmus rex Siciliæ fecit chartam Johanne regine de Dotalio suo.

◦ **DOTALIUM**, ut supra Dotalium 1. Scacar. apud Cadom. ann. 1344. in Reg. S. Justi Cam. Comput. Paris. fol. 27. v. col. 1. Quando domina petit Dotalium suum, reus non habet nisi unam essoniam; et post defaultam, citabitur reus ad assisiam, et si venerit, dabit defaultam, et faciet Dotalium: si non venerit, rex faciet. Vide Dotarium.

◦ **DOTANTA**, Quædam species esculentæ? Usus Culture Genom. In istis tribus diebus (25. 26. et 27. Decembris) debent habere Dotantas in sagimine con (cum) cepibus. [Leg. Docanta. Vide supra Docare.]

◦ **DOTARE ECCLESIAM**, Vide Dos Ecclesie.

◦ **DOTARIUM**, quod nostris Doarium, seu Douaire, dotalium. Constituit. Sicil. lib. 8. tit. 14. § 1. Liceat ei (marito) unum Dotarium uxoris suæ de tribus feudis constituis. Occurrit præterea lib. 1. tit. 55. lib. 2. tit. 8. in Charta Willelmi Regis Siciliæ ann. 1177. apud Bromptonum, et in alia ann. 1313. post Historiam nostram Gallo-Byzantinam pag. 77. [Occurrit rursus apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 903. et alibi.]

† **DOTARIUM**, Eadem notione. Chronicon Domini de Gravina, apud Murator. tom. 12. col. 557. Denique dicta Regina cepit se contentam ostendere de matrimonio supradicto; et tradens sorori suæ dotem congruam, donavit illi pro suo Dotario Comitatum Albe, et in auro super juribus collectarum generalium regni unciarum milliaria triginta duo. [Pact. Matrim. Frider. II. Imperat. cum Isabella sorore reg. Angl. ap. Pertz. tom.

leg. 2. pag. 385: Ut eidem Dominus nomine nostro in Dotarium constituat valium Mazarie, etc. Vide ibid. pag. 811. lin. 6.] Vide Doaria et Doarium 1.

† **DOTATIO ECCLESIE**, Vide Dos Ecclesie.

◦ **NOTE**, f. pro Docte, bene, apte, eleganter. B. de Amor. in Spec. sacerdot. MS. cap. 30. de Modo et continentia.

Noli laxare linguam, sed præmeditari. Dicere quid debes, Coram quo, datas, quid, quomodo, quando requires, Dicis dicenda Nota, silvas reticenda.

† **DOTOSA**, Charta ann. 1239. apud La Rrasseur Hist. Comitatus Ebroicens. Instrum. pag. 12. Quod si Eustachia uxor mea aliquid in donatione mea ratione dotis reclamare voluerit post decessum meum, heredes mei tenebuntur exambicare Dominam dictam Dotosam de valore ad valorem alibi in hereditate mea. Puto legendum Dotem.

† **DOTUM**, ut Dos Ecclesie. Codex MS. Peminonis Abb. Sangerman. fol. 59. col. 3. Br. 9. sect. 304. Aspiciat ibi Ecclesia edificata in honore S. Martini cum Doto, attamen nihil solvit.

◦ **DOTENUM**, Vide Dozenum.

† **DOVA**, Vide Doga 1. et 3.

◦ **DOVANA**, Vide Doana.

† 1. **DOUBLERIUM**, Mantile, Gall. Serviette, olim Doubliere. Instrum. anni 1383. apud Lobinellum Hist. Britann. tom. 2. col. 1618. Sumptuose prandia, dictus et Dominus Dux, tanquam Baro et Dominus Radenarum habuit Doublers, mapas et manutergia, que fuerant extensa et exhibita in dicto prandio.

◦ Alias Doublier. Lit. remis. ann. 1380. in Reg. 138. Chartoph. reg. ch. 201. Quatre napes et deux Doublers valent 21. sols. Item en la maison Jean le Pastichier à Beauvais deux Doublers et une nape. Alia ann. 1397. in Reg. 152. ch. 197. Après ce qu'ilz ont beu, ledit Colin fist apporter un Doublier, et mettre sus une autre table. Vide Duplarium 2.

◦ 2. **DOUBLERIUM**, Doli species, quod duplum contineat sic dicti, nostris Doublier. Charta Lud. Malliv. ann. 1244. Inter Probat. tom. 1. Annal. Præmonstr. col. 235. Dedit etiam dictis canonicis... duo Doublers plena vini, percipiendâ singulis annis in tempore vindemiarum apud Votolum Arest. ann. 1414. 12. Mali in vol. 11. arrestor. parlam. Paris. Pro quotibet tor vello quinq. solidos, pro trezello quatuor solidos, pro Doublere tres solidos cum sex denariis. Un doublere de vin faisaient et tenant les deux parts d'un journal de mouison. In Ch. ann. 1465. ex Tabul. Portus-reg. Pedag. Peron. ann. 1285. ex Chartul. 21. Corb. fol. 355. v. Ung tonnelet ou coquet d'alles, un loyens pour le coquet, doit quatre deniers: c'est assavoir la queue Doublere xv. den. Eodem pertinet videtur vox Douzeul inter Redit. comit. Hannon. ann. 1265. ex Cam. Comput. Insul. Si a li cuenz en le ville forage, de cascum brassin de cervoise, deux Douzeus, fa un Douzeul iij. candrons, vi. los et xiiij. de chervoise. Vide infra Dubitarium et Duplarium 1. Doublere vero, nunc Doubleau, ligni genus, in Stat. ann. 1389. tom. 8. Ordin. reg. Franc. pag. 367. art. 4. Se aucun dudit mestier (de couverture) est trouvé coupable d'avoir fait aucun faultz ouvrage, comme d'avoir fait faultz Doublers, trop cler-laté, etc.

◦ **DOUBLETARIUS**, Doubletorum, seu vestium, que nostris Doublets dicebantur, artifex Gall. Doublether. Charta ann. 1358. in Reg. 86. Chartoph. reg. ch. 532. Jacobus Britonis Doubletarius, etc. Lit.

ann. 1858. tom. 8. Ordin. reg. Franc. pag. 262: *Consideré que le plus des gens usent et se veyent de Doublet, lesquels lezid: couturiers savent aussi bien faire, comme font les Doubletters: car yceulx couturiers se cognoissent miez en couture et en taille que ne font les Doubletters.* Vide supra *Doublet* 1.

° **DOUBLETTES**, vox Gallica, Genus annularum. 25. *Doublettes*, 24. *jakkas*, ap. Rym. tom. 8. pag. 381. [° Idem est quod supra *Dobletus* 1.]

° **DOUBLETUS**, Gemma adulterinae speciei, Gal. *Doublet*. Invent. S. Cypel. Paris. an. 1376. ex Bibl. reg. Item duo nortus alii argenti deaurati et esmailliati in factione B. Mariae, muniti de ferreria, videlicet de Israel. d'p. peris. de *Doubletia*, de saphiris, etc. Stat. Auri. Fabr. Paris. tom. 3. Ordin. reg. Franc. pag. 12: *Nul ne puet faire, ne faire mettre en'or Doublet de voirrines pour vendre, ne pour s'en user.* Vide supra *Doublet* 3.

° **DOUR**, vox vernacula in agro Blesensi, f. pro *Tour*. Reliquiarum ad instar turris seu turriculae fabricatum. Visitatio Reliquiarum S. Lanoum. ri. ann. 1274. Inter Acta SS. Benedict. aec. 4. part. 2. pag. 258: *Vas quodam aeneo ejusdem laminis cooperto, quod vas vulgarij loci indigenis Dour vocatur, vas autem tertium, quod le Dour vulgarij, postea reserantes, plurima ossa similiter invenimus.*

° **DOUR**, Aqua, quibus etiam *Dor* vel *Theor* portum significat, ut Doct. D. *Le Theor* tom. 2. Collect. var. Script. pag. 180. Consult. Bulletin in Dictionario Gallico. Alia notione, vide supra in *Dormus*.

° **DOVRA**, Fossa, locus, ubi est aqua stagnans, vulgo *Douvre*. Charta ann. 1096. ex Chartul. Lat. niac. fol. 204: *Ilz avoient droit... d'avoir près d'iceulz marret: certains grans fossez ou flaches, appellez Douvres: esquelz Douvres, quant la riviere de Marthe se desvoje et est hors de son chanel, se arrete, etc.* Alia an. 1439. ibid. fol. 211: *Pour raison des pescheries du Douvre de Plastry, etc.* Cujus Chartae titulus sic concipitur: *De Dourra et piscationibus Plastrye.* Vide supra *Dora* 1.

° **DOURDERE**, *DOURDERET*, *DOURDRET*, *DURDERE*, Monetae aureae species, Dordrecht, vulgo *Dordrecht*, cuse, unde nomen, de qua ad calcem Diar. regn. Car. VI. et VII. pag. 528: *Dourdere, piece d'or non fin, valant seize sols parisis: depuis fut crée à quatorze sols parisis.* Lit. remiss. ann. 1422. in Reg. 172. Chartoph. reg. ch. 60: *La somme de sixante quinze escus, cest assavoir deux Dourderes et trois moutonneaux en or, et le residu en blanche monnoye.* Alia ann. 1425. in Reg. 173. ch. 285: *Comme Casin Cordier eust prins furtivement en la gibeciere ou allouere de son oncle ung fleurin appelle Dourdret, etc. Trois Durdere: Guillermins, trois francs à pie, in alia Lit. ann. 1448. ex Reg. 176. ch. 658. Alia ann. 1478. in Reg. 189. ch. 277: *Huit mailles ou environ, et ung Dourdret.* Denique Chartul. sign. Daniel Corb. ad ann. 1422. 27. Jun. fol. 171. r: *Fu acaté à Amiens quarante tonnes de videngne en garbe vidiez et abatus de l'annee presente. le piece un Durdret, montant xl. Durdrez.* Vide supra *Dourdret*.*

° **DOUSANNA**, vox Iletitia. Series abbat. S. Aug. Lemovic. in Append. ad tom. 6. Annal. Bened. pag. 685. col. 1: *Praterea emit predictus abbas (G. Fabri)*

in ornamentum hujus ecclesiae quamdam cappam, casulam, dalmaticam, cortibaudum. *Dousanna* rubeam, et alias cappas, et alia vestimenta. Perperam prorsus, ut videri est in v. *Curcinbaldus*, ubi editum *Dolsamit*; sed leg. *del* vel *dou samit*. distinctis vocibus, hoc est, ex *Samito*, panno scilicet holoserico. Vide *Exametum*.

° **DOUSLACH**, Vide in *Durslach*.
° **DOUTA**, Idem quod *Tolta*, Gallis *Toutte* vel *Toute*. Injusta exactio. Charta anni 1235. apud Columbum lib. 3. de Episcopis Sistaricensibus n. 13. qua Raimundus Berengarii Comes Provinciae dat Radulpho Episcopo Sistaricensi *Cavalcata* *Castrorum* de *Revato* et *de Augeto*, et omnes questas, *Doutas*, seu *ademptionem eorumdem*, quae hactenus erant in *predictis Castris* et *hominibus eorum*.

° **DOUVA**, Fossa, vel fossati agger, Gall. *Douve*. Charta S. Ludov. ann. 1269. in Reg. 30. Chartoph. reg. ch. 330: *Concessimus Richardo Abrincensi episcopo et ejus successoribus, quod possint ad augmentationem dicti vivarii amovere Douvam sive aggerem dicti fossati... Tendatur reflicer: dictam Douvam sive aggerem, et fossatum. Lit. remiss. ann. 1382. in Reg. 120. ch. 304: *Lesquels trois varlés feusent revenuez armez d'espees et de dagues, et leurs visages estoupes et mucies: de leurs chaperons au long d'une Douve et fosse tenant au bail de laditte ville.* Vide supra *Dora* 1. et *Doga* 1.*

° **DOXA**, Gr. δόξα. Gloria. S. Bernardus de Conversione ad Clericos: *O Doxa, Dara, ait Sapiens in nullibus mortalium nihil aliud est, quam aurum inflatio vana.* Epitaphium Hueboldi Monachi, Annal. Benedict. tom. 3. pag. 692:

Tu lampas monachi, tu flos et Doxa peritis.

Gaufridus Abb. in Vita S. Petri Archiep. Tarent. Maii tom. 2. pag. 328: *O Doxa, Doxa, inflatio aurium, quam perniciose miseris, cum quibus lucris, illudis!* Vide Raymundi Duellii Miscell. lib. 1. pag. 151. et Acta S. Cassiani apud Illust. Fontaninum ad calcem Antiq. Hortae pag. 359.

° **DOXA PATRIS**, Verbum Divinum, Filius Dei. Vita B. Idesbaldi, April. tom. 2. pag. 589:

Nam sibi Doxa Patris te sumpsit ab abere Matris.

° **DOXALE**, Odeum Ecclesiae, quibusdam in locis Flandriae etiamnum *Dorale*, Gall. *Jubé*. Processus de B. Hermanno Joseph. April. tom. 1. pag. 717: *Chorus ab ipsa nave separatus abside sex Dorali.* Analecta Bonifaciana inter Acta SS. Junii tom. 1. pag. 496: *In facie Ecclesiae ante Doxale erectum fuit theatrum tapetibus ornatum.* Aliter sumitur in *Doxale*.

° **DOXALLUM**, Vide in *Dorsale*.

° **DOXIFICARE**, *Glorificare*, in Glossis MSS. Vox hybrida, ex Gr. δόξα, et facere.

° **DOXOLOGIA**, Vita metrica S. Eusebii Abbatissae Hamaticensis, n. 7:

Inter virgines fausto pede virgo choreas
Tripudians, hymnum discit cantare novellum.
Quam Non illa canunt comitantibus Agnum
Milia centena, decies bis bina, quaterna:
Nec valet hanc quisquam modulari Doxologiam,
Quam non integritas vitae docet hoc alagma.

Eadem Vita prosa conscripta n. 12: *Ubi organicans Canticum Immaculatum Agnum sequendo tripudiat.* Apud Graecos duplex est *doxologia*, μεγάλη, et μικρά. Illa est Hymnus Angelicus: *Gloria in excelsis*: haec, quae saepius in fine Psalmorum repetitur, Trinitatis glorificatio: *Gloria Patri et filio, etc.* Hic *Magga Doxologia*, seu Hymnus angelicus innuitur.

tur. Vide Germanum Patr. CP. in Hist. Eccl. pag. 154. Jacobum Gothofredum ad Philastrium pag. 147. Meursium in Gloss. Goarum ad Eucholog. Graec. pag. 58. etc.

° **DOXOLOGUS**, Eloquentis, disertus. Acta SS. April. tom. 1. pag. 232. B. de S. Ugaico: *Iste plane Pontifex miro Doxologus callens ingenio.*

° **DOZELLUS**, *DOZELUS*, Mensura frumentaria. Chartularium primum Monasterii Aquicinctensis fol. xxv: *Lambertus tenet partem unius modii una coppa minus, alii hospites cetera, et sitram, de qua censum habemus quinque Dozellos avenae. Eremburgia de Naman dedit nobis curtile suum et recepit illud a nobis ad censum vi. d. et dimidii Dozeil avenae ad mensuram de Orcis.* Et fol. 36: *Tiris de Nuth. dedit nobis terram quatuor Dozelium.* Vide *Dozinus* [° et *Dozinus* 2.]

° **DOZENA**, Duodecim, duodeni, Gall. *Doutaine*, Ital. *Dozina*, *Dozina*. Archivum Melerelli: *Gaufridus Dominus de Ancenis, Notum facio quod G. de Ancenis avus meus dedit Monacho B. M. de Melerico duas Dozenas lampredarum sive alozarum in redditibus suis de Ancenis semper habendas in Cena Domini.* Vide *Dozina*.

° Duodenarius numerus. Stat. Montis-reg. pag. 312: *Item pro Dozena sellarum de majori forma, sol. v. Item pro qualibet Dozena de media forma, sol. iij. Douzenne, fascis duodenaria, in Lit. an. 1382. tom. 7. Ordin. reg. Franc. pag. 745. art. 12. *Dosaine* vero, pretium duodecim denariorum, in Stat. an. 1415. ex Reg. 170. Chartoph. reg. ch. 1: *Item en ensuant la coutume, appellée les Dosaines, de toute ancienneté uniee en Saine la vielle entre les marchans, maronniers et compaignons d'eau fréquentans icelle riviere, quant aurun marchand ou voicturier louera aucuns compaignons d'eau pour conduire ou mener aucunes denrées ou marchandises par laditte riviere, il paiera à chacun desdiz compaignons, outre et pardessus leur salaire, dont ilz auront marchandé pour faire la besongne, xij. deniers parisis par jour pour leurs despens.**

° **DOZENUM**, *DOTZENUM*, Mensura vinaria. Statuta Massil. lib. 1. cap. 39. § 2: *Quilibet venditor (vini) debeat habere et habere dividium Dozenum et Dotzenum.* Ibid. cap. 56. § 2: *An mensurae justae sint, Dozenum, et medium Dozenum, et cartironum, et poitale, et mellairola.*

° *Dozaine*, Modus agri, cui seminando sufficit *Dozinus*, vel qui *Dozinum* census reddit. Charta ann. 1316. tom. 1. Probat. Hist. Britan. col. 1265: *Et les terres qui sient audessus dudit cles, qui contiennent trois Dozaines de terre ou environ, etc.* Vide supra *Dozinus* 2.

° **DOZENUS**, Assis Francicus, Gallis *Doutain*, a duodecim, quos valebat, denarius dictus. *Dozenorum* duae erant species, *Albi* et *Nigri*. *Dozenus albus* seu duodecim constabat denariis *albis* seu argenti: *Niger* duodecim *nigris* seu aere et argento mixtis. His addi potest species eorum assium, quos Gallice vocamus *Sous-marquez*, quorum recentior origo est. Extractum computi Siardelli Massaritia Magistri monetarum ann. 1339. Hist. Delphin. tom. 1. pag. 95: *Item quod fierent denarii albi curribiles pro duodecim denariis, sub forma et cuncto aliorum Dozenorum qui fiebant nuper, sub minori tallia tamen, et quod essent de liga sex denariorum argenti fini, et de pondere decem solidorum Dozenorum pro qualibet marcha, sub remedis lige et*

nam existisse, *Draconem* vocitatum, auctor est Rogerus Hovedenus ann. 1191. illudque a Ricardo I. et in ea, pugnâ inuit contra Saracenos expeditione delatum. *Com Rex Angliæ fixisset signum suum in medio, et tradidisset Draconem suum Petro de Pratellis ad portandum, contra calumniam Roberti Trusebut, qui illum portare calumniatus est de jure prædecessorum suorum, etc.* Ubi signum Ricardi a Dracone videtur distinguere. Et sane, cum Petrus de Pratellis, cui Draconem deferendum concessit Ricardus, ut et Robertus, qui tanquam Signifer hæc de jure id sibi deberi contendeat, e Normannica gente essent, hanc injuria quis existimet percellere Ducatus Normanniæ insignie existisse. Nam ex veteri Regesto feudorum Franciæ, quod asservatur in Camera Comput. Paris. fol. 41. constat, præcipuum istius Ducatus signum ita vocitatum, illiusque deferendi jus familia quidam adscriptum. *Mon-seigneur Robert Hertran tient son fief de nostre sire le Roy par Baronnie, et doit a nostre sire le Roy son service; c'est a sçavoir de cinq Chevaliers, et doit porter le Dragon du Duc de Normandie.*

Verum post amissam etiam Normanniam, Draconem istud vexillum non modo servasse Reges Angliæ, sed et præsertim in bellis difficilioribus delatum, et quod mortem hostibus portendit, tradunt plerique, Henricus de Knighton ann. 1245. dum de Henrico III. in Wallenses rebelles expeditione agit. *Et in tantum in iram motus est, quod signum Draconis elevato, suos procedere jussit in mortem eorum.* Cui concinit Matthæus Paris ann. 1257. ubi de ipsius Henrici contra Wallenses bello. *Ani-mas suos milites quotidie armatus incensat, et vexillum suum regale explicans, quas Draco, qui nemini novit parcere, exterminium generale Walliæ minabatur.* Et Matthæus Westmonasteriensis ann. 1264 pag. 387. *Acies tamen regales, quæ supra regem, quasi Draconem vocant, hinc gladiis, hinc pedibus, hinc archibus, hinc ceteris armis, hinc certissimè de aduentu Baronum, cum suis mox præceditur, vexillis explicatis, præcedente sua signo regis, nuncium moris præcedente, quod Draconem vocant.* Auctor est denique Watsonus etiam apud Anglos existere signum Draconis, quod, dum castra metatur exercitus, ante tentorium, sive papilionem Regium, ubi Prætoriam exarant, nocte diuque explicatum a dextris aliorum signorum figitur.

Draconem etiam pro vexillo seu standardo Comitum Flandrensi adscribit Chronicon Andrense pag. 491. ubi sic describitur. *Standardum altissimum Draconem desuper deferentem Comes secum super curiam quatuor rotarum duci fecit, quod Rex Francorum indeque tulit.* Vide Carocium.

Sed et omnibus pene Nationibus familiarè videtur fuisse, ejusmodi Draconis vexillum. Le Roman de Garin :

A une part est au Roy assise,
Por le Dragon que il avoienteler,
Et l'Oriflamme esgarde par d'hoz.

Abibi

Porta l'Ensigne, la o li Dracons est

Le Roman d'Athas Ms.

Ne scay quel gent nous trouverons,
En leurs enseignes ont Dragons.
Ce souloient Romains porter,
Ce nous fait moult a redouter.

° Ejusmodi vexilli præsertim mentio fit in Lit. remiss. ann. 1383. ex Reg. 123. Chartoph. reg. ch. 25. ubi de commotione quadam populari agitur; sed effigies draconis fuisse videtur, quæ ad ecclesiam SS. Innocentiam pertinebat: *Fu fait serment les uns aux autres, que se aucun d'eulz estoit pour ce pris, ils seroient qu'il seroit delivré, et pour ce, se mestier estoit, se assembléeient à S. Innocent. Et après ce se fussent yeulz départis, et par aucun d'eulz eust esté fait voler le Dragon, sans ce que ledit de Louvres feust onques du conflict, ne de l'assemblée des Mailles à tuer ne rober imposteurs, ne Juifs.*

2. **DRACO.** Effigies Draconis, quæcum vexillis, in Ecclesiasticis processionibus deferri solet, quæ vel Diabolus ipse, vel hæresis designantur, de quibus triumphat Ecclesia. Diabolus enim, ut ait S. Augustinus Hom. 36. in Scripturis sanctis, *Leo et Draco est: Leo propter impetum, Draco propter insidias.* Item in Psalm. 73. *Colatristi capta Draconem in aqua: Demoniorum superbas, a quibus gentes possidebantur.* Velas Carmen edit. a Bartio lib. 31. Advers. cap. 1. *Salve à Apollo vere, Præm inclyte, Pulsor Draconis inferi.* Consuetudines Floriacensi-Cenobii: *Draconia in Ramis palmarum duæ sunt processiones: posterior ad Floriacum, præterea, vexilla et Draco Abibi: Ad processionem portat aqua benedicta ex tharbulum sine igne, et Cruz et Draco in perlica. Unus ex eisdem infatibus in conspectu a magistro suo preparata offert candidam accensam, ut præsto sit ignis, si extinguitur, qui in ore Draconis portatur. Ipso die portatur Draco a Thesaurario, etc.* Rursim: *Præstantibus autem vexillis et Dracone, sequitur bajulus aqua benedicta.* Vide Beletium de Divin. Offic. cap. 123. et Durandum lib. 6. Ration. cap. 89. n. 12. cap. 102. n. 9.

3. **DRACO.** Ita ordinem Militarem vocabant Hungari, a Sigismundo Imperatore et Rege Hungariæ institutum, qui de hoc in Diplomate ann. 1413. loquitur. *Ac in signum sinceræ dilectionis ipsam (Hervoyam Ducem Spalatensem) in conspectum nostrum assumendo, sibi pro singulari honore quoddam Glendium, scilicet signum Draconis, quod nos una cum senissina Principe D. Barbara Regina Hungariæ contionali nostra charissima, et quam plurimis mundi Principibus, nostrorumque regnum Baronibus Præfectis in signum indissolubilis societatis gestare solenne dixeramus conferendum.* De hoc Ordine Militari consulentus Andre. Favynus lib. 7. Theatri Honor. Messenius, Miræus, Belloius, et alii.

4. **DRACONES.** Majores naves dictæ Suecæ, apud Ericum Upsaliensem lib. 2. Hist. Suecicæ pag. 33. [?] Vide Jal. Antiq. Naval. tom. 1. pag. 129. tom. 2. pag. 477.

5. **DRACOMA.** *Asperdas,* in Gloss. ad Alex. Patrosoph. Ms. lib. 1. Passion. cap. 97. *Atende autem quomodo utaris eo ad Dracomata; si enim ulcera contingat esse in oculo, et Dracomata habeat in palpebris, melius est versari palpebram, et sic radi inaspireto melle.* Vide *Draconculus.*

DRACONARIUS. Egutium et Joanni de Janua, *Vexillifer, qui fecit vexillum, ubi est Draco depictus.* Gloss. Græco-Lat.: *Δρακοναριος, Draconarius.* Occurrit eodem vox in Notis Tyronis pag. 161. Vopiscus in Aureliano: *Aquilifer legumis testor cum vexilliferis et Draconario,*

cornicibus atque liticibus diripuerunt. Modestus de Vocabul. rei militar.: *Dracones etiam per singulas cohortes a Draconariis feruntur ad prælium.* Idem: *Signiferi, qui signa portant, quos nunc Draconarios vocant:* [quæ hisdem verbis occurrunt apud Vegetium 2. 7.] Leo in Tactic. cap. 3: *Βασιλειος, ἑτοι δρακοναριος;* Ordo Romanus: *Milites Draconarii, id est, qui signa portant.* Petrus Diacon. lib. 4. Chr. Casin. cap. 39. Henrico Regi Romani adventanti occurrisse scribit *Bajulos, Cereostarios, Stauriferos, Aquiliferos, Leoniferos, Lupiferos, Draconarios, etc.* Scenam Draconariorum habet lex 6. § 7. Cod. de Offi. Præf. Præf. (127.) *Draconarii* meminit etiam Ammianus lib. 30. ubi videmus Lindembrogium. Vide Glossar. med. Græcitatibus.

6. **DRACONCELLUS.** Parvus draco. Invenit. Ms. thes. sedis Apostol. ann. 1235: *Item unum urceum, in quo est udum emaltum jucundum, et etiam habet sex Draconcellos.*

7. **DRACONIZARE.** More draconis agere, acerbius effatire, in Epist. Arnof. tom. 2. Ant. lect. Canis pag. 387: *Publicis detractionibus Draconizantes atque dicentes: ecce sanctitas clericorum; ecce merita; ecce sacerdos, qui ipsa die, in qua bis missas celebravit, Judam imitatus lapso se suspendit.*

8. **DRACONTARIUM.** Corona confecta ex Dracontia herba contra venena, aut ex gemmis draconalibus. Amalthea ex Tertulliano, qui habet cap. 16. de Corona Milit.: *Quid caput strophio aut Dracontario dunnas?*

9. **DRACUNCULUS.** Parvus draco. Joanni de Janua, ut et apud Lampridium: *Cleeris vel caneri species.* Chronicon Andrense pag. 411: *In dextro brachio lanceatur, et subrepente Dracunculo, quinto die moritur.* Utitur etiam hac notione Wibel. Nangius in Chron. ann. 1126. [Vide *Draconculus.*]

10. **DRAGUS.** Species demonem, quæ circa Rhodanum fluvium in Provincia visuntur forma hominis, et in cavernis mansionem habent: de his multa habet Gervasius Tilleberiensis in libro Mss. de Otis Imp. Decis. 3. cap. 87. [edit. apud Leibnit. tom. 1. Scriptor. Brunsvic. pag. 387.] Occitanis etiamnum *Drac, Drago,* est una *Fée,* nympha: hinc *fa le drac,* pro *faire le diable, faire merveille pour un contre quelqu'un.* Ita Gondelinus.

11. **DRAGE.** pro *Venefica,* vulgo *Sorcere,* ut videtur in Mirac. Mss. B. M. V. lib. 2:

Por les et bien, font cil uslage,
Ceste freusde, ceste Drago
Jetons en mor iseloment.

12. **DRAGATA.** Pastillus saccaratus, Gall. *Dragee.* Comput. ann. 1489. Inter Probat. tom. 4. Hist. Nem. pag. 49. col. 2: *Item solverunt honorabili viro Glaudio de Minorilla apothecario, pro Dragata et intortitis donatis dicto domino locuteneanti.* Vide mox *Drageia.*

13. **DRAGDALE.** Græc. in Glossar. Lat. Gall. ann. 1552. ex Cod. reg. 4120. an *Crepitaculum.* Gall. *Cresselle.*

14. **DRAGEIA.** ex Gall. *Dragee,* Pastillus saccaratus. Acta Visitationis Simonis Archiep. Bituric. pag. 25: *Et biberunt cum domino, et de Drageia comederunt.*

15. **DRAGEYA.** Statuta Capituli Senon.: *Debet totus Conventus in camera bibere ter, et habere Drageyam.*

16. **DRAYVA.** Eadem notione. Extractum computi J. Humb. sub Gaizone Dalphino ann. 1328. *Item pro torchus, can-*

delis, speciebus et Dragia, quæ acceperat Giletus Camerarius in domo sua XIX. lib.

Charta ann. 1285. in Chartul. Boniport. Asserebant (monachi) se habere debere in molendinis domini regis apud Pontem archæ iv. modia, iij. sestaria et viij. boissellos ybernagii redditus annuatis; pro quo redditu dicti ybernagii, Dragia a dictis gentibus dom. regis eisdem religionis, ut dicebant, reddebatur annuatim. *Drageya perlatia*, in Comput. ann. 1357. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 188. col. 1. quam *Praline* interpretatur D. Menard in Glossar. ibid. licet adinventâ, ut fertur, ab officinis præposito marescalli du Plessis Pralin. Vide *Tragemata*.

DRAGERIUM, Patera vel pyxis, alias plurimum in usu, ubi *Drageis* servantur. Gall. *Drageoir*. Historia Monasterii S. Laurentii Leod. apud Marten. tom. 4. Ampliss. Collect. col. 1129. S. *Syphi argentei* XXIV. cum vi. gobinetis deauratis, duodecim cochlearia argentea, et *Dragerium argenteum cum cochleari*.

Charta ann. 1328. Item unum *Dragerium cum pede de argento immallato, Gallice enmaille*. Vide *Trageria*.

1. DRAGMA. Vita S. Eusebiæ Abbatisse Hamaric.

Laurea conddecorat erpat, in quo lilia venent, Plectore Dragma micat, quoniam viva smaragdus in-
[umbrat.]

Alias *Dragma* est manipulus. Marius Mercator lib. Subnotationum in Scripta Juliani cap. 8. pag. 21. *Hoc et de Dragma vel manipulo, qui perierat*. *Δραγμα*, Græcis.

Gemma vel Manipulus. Chron. Joan. Whethamst. pag. 443. ubi de donis factis monast. S. Albani: *Largitionisque Dragma in tipicam nostram Jerusalem intulere*.

2. DRAGMA, Interrogation. *Question. Dragmaticus, Interrogant*. G. Lat. Gall. Sangerm. MS. J. de Janua: *Dragma, Questio sive interrogatio; hinc Dragmaticus, i. Interrogativus; unde quoddam genus loquendi dicitur Dragmaticus, quod fit inter interrogantem et respondentem, etc.* Est Græc. *δραγμα*, Fabula, tragedia, etc.

* DRAGMATICUS. [Questionarius, interrogativus. DIEF.]

DRAGO in vexillis. Vide *Draco* 1.

DRAGONARIA. Rolandinus ratavin. de Factis in Marchia Tarvisina lib. 6. cap. 18. *Audient hæc alius retulit in exemplum, quod ipse videat in principio guerræ per Estense confinium, nocte quadam inesse quandam Dragonariam sive nubem, quæ sic destruxit arbores, fruges, vineas et herbas radicitus, ut mane facto visum sit omnibus manifeste, quod illic unde mit. non fuisset unquam herba, arbor aliqua vel cultura. Nubes hæc Dragonaria dicta videtur, quod ad instar *Dragonum* omnia vastantium, omnia et ipsa destruxisset.* [Academ. Cruseanæ, *Dragone*, pro Procella.]

DRAGONES, Dimachæ, seu Equites vulgo *Dracones*. Gallis *Dragons*. Acta SS. Junii tom. 5. pag. 447. de SS. Petro et Paulo: *In his ergo canonicis domibus, dum milites Butlerianæ cohortis, vulgo *Dragones* dicti, rimas quasque curiosissime scrutarentur, etc.*

DRAGULUM, Jaculum, Odo Cluniacensis lib. 2. de Vita S. Geraldii cap. 29. *Viderunt piscem, qui Capito vocatur, contra se natave. Unus autem, qui hoc ipsum refert, extendit *Dragulom*, et vulnervit piscem. Forte ex Gallico *Trait*.*

DRAGUMANUS, DROGAMUNDUS, DROGMANDUS, DROGEMANNUS, DROGOMANNUS, TURQUIGENS, TURCHIMANNUS. His omnibus vocabulis Latini Scriptores ævi mediæ Græcicam, *δραγομανος* effecerunt, quæ *Interpretem linguarum Exoticarum* sonat. *δραγομανος* apud D. Paulum I. Corinth. 12. 10. *Michael Dragumanus*, in Charta Rogerii Ducis Selavonie ann. 1180 apud Jo. Lucium lib. 8. de Regno Dalmat. cap. 10.

DROGMANNUS, Albericus et M. Chr. Belg. ann. 1122. *Per Interpretem, qui a Græcis *Drogomannus* dicitur, collocatus.*

DROGMANDUS, Eudobodus lib. 3. Hist. Hierosol. pag. 79. *Interrogaverunt Turci *Drogmandum*, quid *Raynaldus* dicebat.*

DROGMANDUS, eidem dicitur lib. 4. pag. 810.

TURQUIGENS, Jacobo de Vitriaco lib. 3. pag. 1126. *Per Turquigentem, id est, Interpretem, dat responsum nunciis.*

TURCHIMANNUS et TURCHEMANNUS, Richardo de S. Germano in Chr. ann. 1214. et Summo Epist. 10. 18. et 19. ubi nescio quis Sirupulus *Græcæ Turchimannus* appellatur. Jo. Villaneus lib. 7. cap. 144. *Turcimanni vhaveva di tutte le lingue*. Habebant porro Byzantini Imperatores inter aulae suæ Officiales, Interpretes, quos, ut dixi, *δραγομανος* vocabant, quibus, qui præerat, *Μεγιστοδραγομανος* dicitur Pachymeri lib. 5. cap. 6. et Codino, *Marimus Palatinorum Interpretum*, Tyrio lib. 17. cap. 20. *Maistre des Druguemens*, Tyrii veteri et inedito Interpreti. Nam et Gallis istius ætatis *Druguemens* Interpretes sunt, ut ex Wilharduno num. 96. et Philippo Muscio in Carolo M. alibi a nobis observatum; unde subit, quæ apud nos invaluit vox *Trucheman*, quam similiter pro *Exoticarum linguarum Interprete* usurpamus: ejus originem et etymon a Germanico quidam accersunt, alii a Chaldaico, in quibus est Isaacus Casaubonus Exerit. 16. in Baronium, ubi annotat vocem *Melita* Hebraicam Genes. 42. 23. Paraphrastas, Onkelum et alios, exponere *Meturgeman*, quem nos, inquit, Galli corrupta voce Chaldaica dicitur *Trucheman*, id est, qui unam linguam transfert in aliam. Sed vim et originem vocis ipsa prodit *Turchimanni* nomenclatura: sunt enim *Turcimanni*, Turci ipsi, quibus vox *man*, id est, homo, adjecta. Qui igitur Turcorum sua lingua, id est, Arabica, vel Turcica, loquentium Interpretes erant, limet *Turcimanni* appellati a nostris. De ejusmodi Interpretibus Sidonius in Narbone:

Tum si forte fuit quod Imperator
Eos soceri venire in aures
Fido interprete vellet et perito,
Te commercia duplicis loquelæ
Doctum solvere proptinus legebat.

Vide Carolum Paschalium in Legato cap. 49.

DRAIHATUM GRANUM, Cribratum, Gallice *Crible*, a voce Massiliensi *Dray*, Cribrum. Liber inscriptus *Talmud pensionum anni 1337*. ex Archivis S. Victoris Massil. *Debet solvere decimam in area et in grano *Draihato*.*

DRAILIUM, Certus campanæ tinnitus, ut opinor. Charta ann. 1346. ex Tabul. S. Petri de Curte: *It consules et universitas mansi Garnerii habent jocularorem seu quacham publicam, qui in noctis crepusculo et mane modicum ante auroram, et aliis horis competentibus sonaret cornu suum vel tubam, et postmodum *Drailium*, ut moris erat, in turri. Ubi, si *Drailium* aperte a cornu vel tuba non distingueretur, facile suspicaretur*

legendum esse *Grailium*. Vide infra *Graila*, *Graylator* et *Grelare*.

DRALHA, [Tributi species. Charta ann. 1350. apud Justellum in Hist. Vicecomitum Tufenensium: *Cum jure percipiendi pontonagia, pedagia, bolagia, Dralhas, quidaglia, aspergia, etc.* Britannis Armoricis *Drailou*, sunt Gall. *Drailleures, ou sarmens de vignes*. [Iisdem Armoricis *Draili*, et Cambro-Britannis *Dryll*, quod pronunciant *Dreill*, quodcumque segmentum est acramentum. Gall. *Retaille, Coupeau*.]

Proprio sensu, Nauli species, *Pontonage*, quod pendebatur pro transitu fluminis navigio ducto per extentum funem, vulgo *Traille* nuncupatum.

1. DRAMA, *Ficæ vel pois*. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7682.

2. DRAMA, Fis, *Demande, vel instrumentum musicum; unde Cantica dramatica*, in eod. Glossar. Vide *Dragma* 2.

BRAMEA, Post *fransarum*. Gloss. Isidor. ad quas Grævus: *Fortè post *Framea*, sed quid post *Framea*?*

BRANCULUS MORBUS, idem videtur qui supra *Dracinculus*, Uleeris et cancri species. Vita Hugonis Abb. Marchianensis inter Anecdota Marteniana tom. 3. col. 1784. *Ecce Dranculo morbo, qui ei natus erat, a capite descendente, facies ejus intumescere cepit, et paulatim procedere usque ad locum cordis.*

* DRANIUM, [Sacrificium in apto loco. DIEF.]

* DRANSIS, [Dicitur ille qui respicit. DIEF.]

DRAPA, DRAPALE, DRAPARIA, etc. Vide *Drappus*.

DRAPAMENTUM, Quidquid ad *drappos* seu pannos pertinet. Testam. Joan. Franc. de Gonzaga Mant. march. ann. 1444. tom. 3. Cod. Ital. diplom. col. 1730. *Ipsa (consors mea) testari possit et legare vestes suas quascunque et quolibet *Drappamenta**. Vide *Drappale* in *Drappus*.

DRAPARE, *Drappos* seu pannos texere, nostris *Drapper*. Charta Theob. comit. ann. 1222. in Chartul. Campan. fol. 307. v. *Concessi eisdem burgensibus, quod nulli de cetero liceat *Drappare* apud Pravinum, nisi fuerit mansionarius in villa Pruvini, vel homo meus*. Stat. panif. in Lib. rub. fol. magn. Abbavil. art. 3. *Que nuls ne puist *Drapper* de gratuite, ne de pelich fait depuis tonaisons jusques à la S. Remy. *Draps* cruz, non *Drappes**. in Reg. sign. Pater Cam. Comput. Paris. fol. 133. v. col. 2. id est, nec abluati, nec tinti. Linteolum vero vetus ac lacerum sonat, in Lit. remiss. ann. 1412. ex Reg. 166. Chartoph. reg. ch. 130. *Jeellui Mahiet trouva une baudrée ou vieulx *Drapper* pour nettoier le four*.

DRAPARIA, Vide in *Drappus*.

DRAPARIUS, Pannorum textor et mercator. Charta Guill. episc. Paris. ann. 1222. in Reg. B. Cam. Comput. fol. 150. r. *Dominus ex vult et concedit, ut nos Paris. episcopus et successores nostri, habeamus apud Parisius unum *Draparium**. Vide in *Drappus*.

DRAPELLARIUS, Qui ius vel ventam habet pannos in choro ferendi, ex Stat. eccl. Andegav.

DRAPELLUS, DRAPPELLUS, dimin. a *Drappus*, Panniculus, nostris, *Drappel*. Lit. remiss. ann. 1356. in Reg. 81. Chartoph. reg. ch. 83. *Nigarius . . . percussit dictum Richardum . . . in mentione de extremitate digitorum manus sue, tunc indute de quadam mitana *Drappelorum**. Alit. ann. 1357. ibid. ch. 187. *Quo facto ipse cum quodam *fardello* *Drappellorum* suorum et quibusdam aliis rebus*

suis ad domum suam rediens, etc. Alis ann. 1390. in Reg. 138. ch. 171: *En laquelle (huche) il apperçut un Drappel enveloppé, etc. De Marre vouloit prendre un petit Drappel, pu un pou d'estouppes en l'ostel dudit Angrant, pour envelopper un pou de grâisse qu'il avoit acheté, in alii ejusd. ann. ibid. ch. 174. Invent. S. Capeli Paris. ann. 1383. ex Bibl. reg.: Unus rubis ornatus auro, 2. esmalts, et plures alii lapides in uno Drappello. Plures autres pierres en un Drappel, in Invent. Gall. Aliud ann. 1376. habet: in uno panniculo lineo involuta. Drappaille, eodem significatu in Lit. remiss. ann. 1419. ex Reg. 171. ch. 138: Ouquel coffré il ne trouva que linge et Drappaille.*

DRAPERIA. Vide supra Draparia.

DRAPERIUS, Officium in Ordinibus militariibus. Charta Alfonsi comit. Pictav. ann. 1270. in Reg. 30. Chartoph. reg. ch. 1: *Dilectis in Christo fratri Guillelmo de Villareto ejusdem domus Aconensis Draperio, etc.* Idem qui apud alios Vestarius appellatur. Vide in Drappus, ubi alia etiam notione occurrit.

* 1. DRAPPELLIO. [DRAPELLUS: « Tam pannis laneis quam aureis et sericinis banderis. Drappellionibus et aliis rebus plurimis. (Mandat. Camer. Apost. Arch. Vatic. an. 1430-34, f. 60). »]

* 2. DRAPPELLIO. [Gallice Draperies: « Pro libris 2. de taffetano cremosino pro 34. Drappellionibus dicti baldachini. (Mandat. Camer. Apost. f. 28, an. 1458). »]

DRAPPELLUS. Vide supra Drapellus.

DRAPUS, ut mox Drappus. Vide in Brusdus.

DRAPPUS. Pannus. Gallis Draps, Italis Drappo: quæ vox occurrit in Notis, quæ Tyrone adscribuntur pag. 161. Capitula ad Legem Alamannor. cap. 81. Edit. Steph. Baluzii: *Si quis altero per manus aut per Drappo iratus priserit, sol. v. solvat.* Marcellus lib. 1. Form. 12: *Cum... argente, auro, fabricaturis. Drappus, vestimentis, vel omni supellectile eorum.* Eadem fere lib. 2. Form. 10. 14. 16. Capitularia Caroli C. tit. 29. § 1: *Quando solemus reverti ad mansiones nostras delonens et delavati, cum Drappis et calciamentis Depannatis.* Capitula Adalhardi cap. 52: *Ut super alterius Drappum non sedeat.* Velus Charta exarata Conrado Rege regnante, in Tabulario Ecclesie Viennensis fol. 21: *Et omnis substantia mea tam in vino quam in annona, et in auro atque argento, et in Drapis et vasculis, simul cum bobus et porcis, uno cum meliore equo meo, et spatia, et lancea, etc.* Chronicon Fontanellense cap. 16: *Drappus albus 20. de quibus camisia 20. fieri possent.* Drappus plumatus, in Charta Heccardi Comitis Augustodun. apud Perardum in Burgundicis pag. 26. Adde Capitulare de Villis cap. 42. [Novam Gall. Chr. tom. 3. col. 488. etc.] [oo Polyp. Irmin. Brev. II. cap. 13.]

DRAPPUS, vel DRAPPIA. Instrumentum ann. 771. Ampliss. Collect. tom. 1. col. 35: *Ea scilicet ratione ut amsis singule ad Missam S. Salvatoris ser deponos valentas, aut in cora, aut in Drappis aut in pecunia solvere debeam.*

DRAPUS dixit Adrianus II. PP. apud Argenteum in Hist. Armor. lib. 2. cap. 22: *Triginta camisia et 20. Drapas laneas variis coloribus tinctas.*

DRAPERIUS, Eadem notione. Testamentum Seniofredi Comitis Barcinon. ann. 903. Marce Hisp. col. 887: *Et album meum mobilem quidquid habuero, quando migravero de hoc seculo, sive in argento,*

sive in pane et vino, sive in bestiis majoribus vel minoribus, sive in Draperos, etc.

DRAPPALE, Quidquid ad drappos pertinet. Formulæ veteres cap. 39: *Aurum, argentum. Drappalia, seramen.* Ita in Form. 47. in Chartis Paresalibus 8. et 13. in Form. 9. ex Baluzianis, etc.

Cæterum notanda formula, *Estre des Draps de quelqu'un*, apud Froissartem 2. vol. cap. 77. et in Arestis ann. 1401. et 1474. de eo, qui ex alicujus familia est, et illius liberationis seu livrées percipit. Speculum Historiale MS. Joann. Abb. Laudun. l. 10: *A Lille i avoit un Chevalier, qui estoit dou pais de Palle, et estoit aux Draps Robert de Flandres.*

Charta ann. 1346. in Reg. 75. Chartoph. reg. ch. 590: *Lequel Pierre Gaude estoit, si comme l'en disoit, clerc et familier et des Draps des religieux de S. Pierre d'Abbeville.* Alia ann. 1362. in Chartul. 28. Corb.: *Accordons aurditz religieux (de Corbie) que sur e leurs successeurs, leurs gens, familiers et serviteurs, estans à eulz, à leurs Draps et en pensions, etc.* Lit. remiss. ann. 1473. in Reg. 195. ch. 1159: *Jehan le Bourrellier prestre... estant des Draps de la sainte Chappelle de nostre palais à Paris.* etc. Vide Rob.

DRAPERIA, ut Drappus. Codex MS. redditum Episcopatus Autissiod. circa annum 1200: *Tela peliparia, merces, Draperia, graininge, alnus, cuminum, cuprum operatum debent paagi in, veluti alie res desuper nominate.* Chron. Parm. ann. 1304. apud Murator. tom. 9. col. 850: *Cum omnibus fordecis, et mercatoribus, et Drapperis, et aliis mercandantiis.*

DRAPERIA, DRAPERIA, Pannorum textura vel officina. Charta Phil. Aug. ann. 1204. apud Fleureau in Hist. Bles. cap. 29. pag. 133: *Hi etiam quatuor (ministeriales) custodient quod Draperia sit fidelis et bona.* Comput. ann. 1306. inter Frobat. tom. 8. Hist. Nem. pag. 152. col. 2: *Pro una cora carniurum salvarum pro Draperia... Pro uno edulo pro Draperia, vij. grossos.* Pro cæso pro Draperia, vij. grossos. Drapperie dicitur Vectigal, quod ex pannorum venditoribus percipitur, in Chartul. Latiniac. fol. 246. v: *Ce sont aucunes fermes, qui estoient de prouffit à l'abbaye de Laigny es foires de Champagne et Brie à Laigny sur Marne.* Premièrement la Drapperie vault ceccx. livres, etc.

DRAPERIA, Locus ubi venduntur vel conficiuntur drappi. Charta Gervasie Domine Dinanni pro Abbata S. Albini Ord. Cisterc. ann. 1236. in Hist. MS. ejus Abbatis per Guillelmum Gauthier: *Concessi... XII. lb. annui redditus, et eos assignari omni anno recipiendas in Draperia Dinanni de primis redditibus meis.* Charta Edwardi I. Reg. Angliæ ann. 1229. apud Rymer. tom. 2. pag. 855. col. 2. de assignatione dotis Margarete Regine Angliæ: *Civitatem Wintonie cum Draperia et cum minutis firmis ac aliis pertinentiis suis.* Scamnum Draperie, Scamnum ubi Drappi venales exponuntur, in Charta Calomontis ann. 1339. Procuratio Gerunde civitatis ann. 1280: *Tota Universitas predicta civitatis Gerunde congregati et congregata per preconem, ut moris est, in Draperia sive placea ejusdem civitatis... Acta sunt hæc in Draperia sive placea civitatis Gerunde.* Sic videtur dictum Forum, quod in eo Drappi maxime vendentur. Cum aliquis... ierit ad Draperium causa emendi vel vendendi pannos, in Statutis Massil. lib. 2. cap. 40. § 2.

DRAPERIUS, DRAPPERIUS, Drapporum mercator, nostris Drappier, Italis Drappiero. Curia Generalis Catalanis, acta in villa Montisalbi ann. 1388. sub Alphonso Rege Aragon: *Ordinamus, quod quicumque mercator, vel Draperius, et eorum negotiatores seu factores, teneant comandas alterius, vel merces, etc.* [Statuta Massil. lib. 2. cap. 40: *De Draperiis: Constitutum quod omnes Draperii... jurent... pannos, quando ipsos vendent, extendere supra bancam non trahendo, sed extendendo de plano.* Plura ibi de Draperis, ut et lib. 1. cap. 36. Statuta Arelat. MSS. art. 54: *Statuimus quod Drapperii non sint ausi prohibere, aliquem sartorem recipere pannos in operatoris suis causa emendi pro aliquo.* Pluries memorantur Draperii in Codice MS. reddituum Episcopatus Autissiod. semel in Maceris Insule Barbara tom. 2. pag. 673. et alibi.]

DRAPPARIUS, Textor drapporum. Charta Bernardi de Turre ann. 1308. apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. pag. 783: *Drapparii, ferrarii, et coyranii, sutores, sotularium peliparii, tres denarios quilibet pro annata.*

DRAPERIUS. Statuta Ordinis S. Joan. Hieros. cap. 19. § 37: *Ubi statuta loquuntur de Draperio, is intelligitur, qui nunc magnus Conservator appellatur, qui Babilivus Conventuatis est venerande lingue Aragonie, Catalonie et Navarre.* Recensetur inter 6. Majores Bajulivos Conventuales Ordinis, tit. 10. § 1. Illius officium describitur § 23: *Draperius seu ejus locus tenens, interveniat et adsit contractibus pannorum, telarum, camelorum et ca. vasorum pro soldis solvendis: adsit quoque spoliis fratrum distribuendis.* Vide Trapus.

DRAPERARIUS. Statuta Equitum Theuton. art. 78. apud Duellium Miscell. lib. 2. pag. 60: *Si missus fuerit alicui Fratri pannus qui sufficiat ad unam vestem, recipere potest, sed non retinere sine licentia Draperarii.*

DRAPERIA, Locus ubi servantur vel abluuntur Drappi seu vestimenta. Eadem Statuta art. 74: *Quando vestes abluuntur, feruntur ad Draperiam.* Erit forte qui malit Draperiam intelligi mulierem abluendis Drappis seu vestibus occupatam.

DRAPIFER, Venditor, vel potius Textor Drapporum. Testamentum Beatrice de Alboeya Vicecomitissæ Narbonæ ann. 1367. inter Anecd. Marten. tom. 1. col. 1521: *Et ad finem ut melius satisfiat illis de nobis conquirentibus in iis, in quibus nos eisdem teneri apparuerit tempore mortis nostre, sicut sunt sartores, Drapiferi, sutores, et alii ministrales, quibus forte secundum eorum laborem tenemur eisdem, vel aliquotiens in retinendo laborem de eis que emuntur ab eisdem.*

* DRAPUS. [DRAPPUS: « Drapo I. sirico. — Toalia I. sirica. (Thesaur. eccl. Claromont. Arvern. in Mus. Arch. dep. p. 41. an. 980). »]

DRAQUILI, Manus invidi. Papias. [Isidorus in Glossis habet Draquili, Manus invidi.]

DRASCUS, Hordeum, sive Braserium coctum, postquam cerevisia inde expressa est, nos de la Dragua dicimus, [alii Drache,] Angli Draines et Draff. Matthæus Paris in Vitis Abbatum S. Albani: *Et præbendam quotidianam ad duos e jus de granario nostro sumendam: unum cribrum fursuris, et majorem cuvam de Drasco unaqueque septimana.*

DRASQUA, Eadem notione. Chartular. S. Vandregesili tom. 1. pag. 803:

Oblationibus, arietibus, augusto postro, si nos braciare contigisset, Drasqua, et etiam omnibus aliis ad dictum servitium pertinentibus. Eadem, ut puto, notione, de Roman de Cortois d'Artois MS.

Mais mon pain resamble becut,
Il est fait ou d'orge ou de Dros
A envis menjase si floe.

Vocis etymon puto Teutonicum *Drascan*, Triturare, ut exponit Schillerus in Glossario Teutonico. [Potius Germ. *Träsen*, *Triester*, Gr. *Τρύνη*, *τρίνη*, Fæx. ADEL.]

° **DRAVERIA**, Leguminis species, vulgo *Dravée* vel *Draviere*. Comput. Ms. fabr. S. Petri Insul. ann. 1473: *Johanni Crasster pro blado, Draveria, lino et soucrione.*

° **DRAULIA**, Quæ præter rationem abs reis et accusatis delicto exigebant Officialiales Dominorum. Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 324. ex Præcepto anni 1333: *Ne etiam subditi exactionibus et Draulis, quæ quandoque plus quam apprehenderet pena, ascendunt, de cetero opprimantur.* Vide *Draylia*. [Germ. *Drillen* est vexare. ADEL.]

° **DRAYA**, *Drayo* Provincialibus et Occitanis, Semita, Gall. *Sentier*; proprie via, qua pecus transire solet. Charta Joan. Dalph. Vienn. ann. 1316. in Reg. 87. Chartoph. reg. ch. 84: *Sicut protenditur Draya, qua descenditur de versus dictam ruppam usque ad dictum pontem Sichter.* Alia ann. 1361. in Reg. 101. ch. 96: *Protenditur ab ipso loco usque ad Drayam de Moncaneto, et a dicta Draya protenditur usque ad solum de passu Royn.* Recognit. art. 1460: *Sequendo la Drayam, que venit de la Lars, qua itur ad furcas justitie.... Item ulterius dedit unam terram confrontatam cum Draya, qua itur versus puteum.* Permut. ann. 1539. ex schedis D. Chaix Aquer. patr.: *Item quamdam aliam terram.... confrontatam ab Oriente cum Draya tendente versus Isclonum d. s. Maynes.... et cum Draya tendente versus Durentiam. Confrontatam cum Draya, qua itur ad castrum, in Instr. ann. 1549. ex eisd. schedis.*

° **DRAJETUM**, Cribrum, *Drayo* Provinc. et Occit. Invent. Ms. ann. 1379: *Item unum Drayetum de area parvum. Vide Draihatum granum.*

° **DRECHURA**, sive Pulmentum Domino solvi consuetum, ab eo qui modo vitato piscatus est, ut habetur in voce *Batuda*; sed verior ne legendum sit *Drectura*. Vide *Directum* 3. [Vide supra *Drechura*.]

° **DRECTATICUS**, *DRECTURA*, *DRECTURA*. Vide in *Directum* 3.

° **DREGEMUNDUS**, Navis cursoria, idem quod *Dromo*. Epist. Soldani Egypt. in Chron. Joan. Whethamst. pag. 407: *Tu habes galeas, nos hissiros, tu classes, nos Dregemundos.* Vide *Dromones*.

° **DREISSA**, diminut. a *Draya*, Semita. Vide supra in hac voce. Charta ann. 1419. ex Schedis Pr. de Mazaugues: *Nominando pro descensione ditorum boum iactam juxta Verdonum.... et a dicta draya et Dreissa quantum durant iste iacte.*

° **DREITURA**, Jus, quod quis habet in re aliqua, reditus, præstatio. Pactum ann. 1463. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 246: *Neque de alios fevos, neque de alias Dreituris, quæ ego Rodgarus comes filius Garsendæ hodie habeo.* etc. Vide in *Directum* 3.

° **DREITURAGIUM**, Eodem intellectu. Charta ann. 1271. in Reg. feudor. Aquit.

ex Cam. Comput. Paris. sign. JJ. rubr. fol. 43. r. Tradidit... voluntatem et patientiam liberam recipiendi, habendi et retinendi jura et Dreituragia pertinentia ad predicta.

° **DRENCH**, **DRENGUS**, **DRENGAGIUM**. In Domesdei *Drench* sumuntur pro hominibus domino feudali obnoxiiis, seu certa vassallorum specie, tit. *Cestrec*. Hujus manerii aliam terram 15. homines, quos *Drenches* vocabant, pro 15. maneriis tenebant. Alibi: *Ad ipsum manerium pertinebant 84. Drench, et totidem maneria habebant.* Ex quibus infert Spelmannus, ejusmodi *Drenches* vassallos fuisse haud omnino infimæ sortis, ut qui maneria singuli possiderent: additque, in veteri Charta *Drengos* appellari, hosque dici tenuisse terras suas per servitium *Drengagii*. De eorum origine ita Schedula ab illo laudata de familia Sharneburnorum in agro Norfolkensi: *Eduinus* (de Sharneburne) et quidam alii, qui ejeti fuerunt (e terris suis) abierunt ad Conquestorem, et dixerunt ei, quod nunquam ante conquestum, nec in conquesta suo, nec post, fuerunt contra ipsum Regem in consilio et auxilio, sed tenuerunt se in pace: et hoc parati sunt probare, quomodo ipse Rex vellet ordinare. Per quod idem Rex fecit inquiri per totam Angliam si ita fuit, quod quidem probatum fuit. Propter quod idem Rex præcepit, ut omnes illi, qui sic tenuerunt se in pace in forma prædicta, quod ipsi rehabererent omnes terras et dominationes suas, adeo integre et in pace, ut unquam habuerunt, vel tenuerunt ante conquestum suum: et quod ipsi in posterum vocarentur *Drenges*. Ex quibus, inquit Spelmannus, notandum est, eos omnes eorumve antecessores, qui e *Drengorum* classe erant, vel per *Drengagium* tenere, sua incoluisse patrimonia, quæ possidebant ante adventum Normannorum. [D. Danis *Dreng*, Comes, satellites, proprie Vir fortis. Vide Ihre Gloss. Suo-Gothic. tom. 1. col. 849. et infra *Drungus*. ADEL.]

° **THRENGUS**, Eadem notione. Epistola Monachorum Cantuariensis Ecclesie ad Regem Henricum II. apud Somnerum in Tract. de Gavelkynd pag. 123. 210. Quia vero non erant adhuc tempore Regis Wilhelmi Milites in Anglia, sed Threnges, præcepit Rex, ut de eis Milites fierent ad terram defendendam. Fecit autem Lanfrancus Threngos suos Milites, Monachi vero non fecerunt, sed de portione sua ducentas libras terræ dederunt Archiepiscopo, ut per Milites suos terras eorum defenderet, et omnia negotia eorum apud Curiam Romanam suis expensis expediret; unde adhuc in tota terra Monachorum nullus Miles est, sed in terra Archiepiscopi, etc. [Idem qui apud Germanos *Dienismannus*. Vide supra in hac voce.]

° **DRENGUS**. Chart. Henric. I. in Abbreviat. Placit. pag. 87: *Sciatis me dedisse et concessisse Hildredo.... terram que fuit Gavel, filii Berni, et terram illam, que fuit Glassam filii Brictrici, Drengorum meorum, etc.*

° **DRENGAGIUM**. Rot. 7. pasch. ann. 6. Edward. I. Northumb. in Abbr. Placit.: *Henricus de Fenwyke tenuit villas de Fenwyke, etc. in Drengagio, et postea conveniarunt inter se, et datus Otelle remisit servitium Drengagii, etc.* Ibid. rot. 14: *Drengagium est certum servitium et non servitium militare.*

° **DRENSARE**, clamor eynorum Auctor Philomenæ:

Cygni prope Bannia Dremsant.

° **DRESSADERIUM**, Abacus, tabula, ubi vasa reponuntur ad mensæ ministerium. Occit. *Dressadou*, nostris alias *Dressoir*. Inventar. ann. 1478. ex Tabul. Flamar.: *Item plus unum Dressaderium coralli, cum duobus armariis et duobus tiretis, munitum de suis sarralhiis et clavibus, et supra eundem Dressaderium unum candelabrum metalli.* Vide *Dressorium*. *Dressouir* vero, Cochleare majus, quo dapes disponuntur, in Lit. remiss. ann. 1468. ex Reg. 168. Chartoph. reg. ch. 6: *Une cuillier d'airain, appellée Dressouir.*

° **DRESSARE**, a Gallico *Dresser*, Dirigere vel æquare. Libert. Petre-assisias ann. 1341. in Reg. 74. Chartoph. reg. ch. 647: *Modo similis possunt circuncirca dictam bastiam pontem seu pontes construere, et itinera mutare et Dressare, prout faciendum fuerit pro utilitate regia et reipublice.*

° **DRESSORIUM**, **DRESSATORIUM**, ex Gallico *Dressoir*, Abacus, tabula, ubi vasa reponuntur ad mensæ ministerium: Anglis, *A Dresser*. Willelm. Thorn. in tabulis, *trestellis*, *Dressoris* faciendis. Ceremoniale Romanum lib. 1. sect. 8: *Credentiam antiqui Ceremoniarum Codices Dressatorum dixerunt.* Christina Pisana au *Tresor des Dames* 3. part. cap. 3: *Un grand Dressoir couvert comme un Autel tout chargé de vaisselle d'argent.* Vide *Directorium* [*Dressaderium* et *Dressatorium*.]

° **DRESTA**, Prov. Correa, in Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657.

° **DRESTE**, Descriptio bonorum Domini de Eska ex Archivo S. Audomari: *Item, quidam debent adductionem, que Gallice dicitur Dreste.... adducere animalia, cujuscunque generis fuerint, subicumque Censurarius voluerit.*

° **DRESTURA**, ut supra *Dreitura*, nostris etiam *Dreiture*. Charta ann. 1247. ex Chartul. Campan. fol. 342. col. 2: *Nous Aubers abbés et touz li covanz de Chatrices faisons savoir... que nos avons donné à Thiebaut... le mont de Passavant... Nos n'am porons panre ne issues, ne autres choses, fors nos Dreitures.* Tabul. S. Germ. Prat. ann. 1233: *Cum omni jure, dominio, possessione, proprietate, justitia et Dreitura, que in ipis rebus et singulis earum eisdem competeat.* Charta ann. 1266. in Chartul. Guill. abb. ejusd. monast. fol. 177. r. col. 1: *Cum omnibus juribus, dominio, justitia, redeventibus, Dreituris, commodis et emolumentis.*

° **DRETATICUM**. Vide *Directum* 3.

° **DRETATULA**, Instrumentum, ni fallor, quo aliquid attollitur. Charta ann. 1147. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 518: *Caritative tamen ego recepi Rogerus prenominalus a te Guillelmo preposito prefato D. cc. sol. Melgor. et x. martellos cum suis Dretatulis, et vij. maximos ballones.* Nisi de his intelligas que ad martellos pertinent.

° **DRETECTORIUM**, ut *Dressorium*. Ordinatio Humberti II. Dalphini ann. 1340. Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 383. col. 2. de Magistro coquinæ: *Item, quod advertat et presentialiter videat diebus singulis carnes crudas truncari et scindi, antequam poni debeant ad coquendum, ita quod in Dreteitorio per consequens revideat, ne per coquos vel alios de coquina fraus committatur.*

° **DRETTURA**, *DRETTURA*, Vide *Directum* 3.

° **DREVA**, Leges Hoell boni R. Wallie: *Dreva manipulorum unius vinculi de avena.*

° **DREY**, Munera Of. stallibus Dalphini

Vienn. oblata, ideo *Drey* dicta, quod juris sui. Gall. *Droit*, ea esse existimant. Ordinato Humberti II. ann. 1340. Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 37. col. 1. *Super jura seu Drey Officiorum. Item, expressis precipimus intransgressibiliter observari, quod nullus predictorum Officiorum Hospiti nostri... aliquod jus seu Drey per... vel per alium ejus nomine recipiat in servitio et Officiis supradictis, sed quicquid per eos consuetum erat recipi hactenus debeat nostris commodis rationabiliter applicari.*

° **DREYING**, vox Germanica, Dolum communi ter tanto majus. [°° Tertia pars culci. ADEL.] Charta Wladislaw IV. reg. Bohem. ann. 1515. inter Probat. tom. 2. Annal. Præmonst. col. 537: *Volumus ut abbates Lucenses hodierni et futuri abbatibus Strahoviensibus quotannis duos Dreyling-vini transmittant;... vel loco horum duorum Dreyling viginti quinque sexagenas grossorum monetæ Bohemice eis tradere teneantur.*

° **DREYURA**, Vide *Directum* 3.

° **DRICTA**, Jus, quod quis habet in re aliqua, ut supra *Drestura*. Sentent. ann. 1481. *Ipsa die, quo Imbertus accepit ipsum castellum usque ad diem, quo pliverunt Dricam in manu vicecomitis; ad ipsum valentiam, qua valebat in ipso die quo ipsum castellum accepit.* Vide in *Directum* 3.

° **DRICTUM**, Tributum, pensitatio, vectigal. Ogerius Paris lib. 4. Annal. Gouens. ad ann. 1205: *Pænominatus Comes pro jam dicto servitio et dictionum Januensis in Malta habitantium intuitu, cunctis Januensibus Dricata vel Dricum, quæ vel quod in Tripoli soliti erant dare, remisit.* Bartholom. Scriba lib. 6. eorumd. Annal. ad. ann. 1230: *Miserat litteras suas domino Bajulo in ultramarinis partibus constituto, continentes quod ab hominibus Januæ et de districtu Dricum Cathaniæ acciperet, scilicet decemum.* Vide *Directum* 1. et 3.

° **DRICTURA**, Vide *Directum* 3.

° **DRICTUS**, Tributum, vectigal, nostris *Droit*. Convent. Saonæ ann. 1528. pag. 9. *Item de gratia speciali concedunt quod Saonenses pro commarchibus, Dricibus et gabellis... non possunt nec debeant trahi ad præsentem civitatem Januæ.* Et pag. 34: *Quod Saonenses teneantur solvere caratos maris, et Dricus, et alias quascunque gabellas, quocunque nomine coseantur.* Vide *Directum*.

° **DRICTUS**, Erectus, Gall. *Droit*. Tract. Ms. de Re milit. et machin. bellic. cap. 114: *Lucerna ambulatoria in mantelloto... ardens stat Dricata, et cum ea potest focari portam seu propugnaculum captivum.* Vide infra *Drizare* 1.

° **DRINGEPEN**, Vide in *Oithorn*.

° **DRINGLEAN**, Tributum pro potu; vox Saxon. a *Drinc*, potus, et *lean*, stipendium, merces, tributum. Leges Canth. Reg. Angl. cap. 169. *Et Dringlean, id est retributio potus.*

° **DRINDIRE**, Auctor Philomenæ. *Mus-telæque Drindit.* Vox fingitur ab ejus clamore. Vide *Drivorare*.

° **DRINGUET**, Ludi genus. Lit. remiss. ann. 1380. in Reg. 118. Chartoph. reg. ca. 29. *Regnaut Dargent... s'embati en une compagnie de jeunes hommes, par lesquels il fu inclus à jouer à un jeu, que l'on appelle au Dringuet. Dringuet, pro Dringuet, in alius ann. 1383. ex Reg. 123. ch. 19. Alia ann. 1386. in Reg. 150. ch. 180. *L'arpasant estant à la fare de Montreuil enpres Guise, fut alce parmi ladite foire, et y eust trouvé un jeu public que ou'en jouoit au Dringuet.* Rursum*

alia ann. 1405. in Reg. 160. ch. 219: *Aucuns de la compagnie demanderent au suppliant s'il vouloit jouer au Dringuet. Ubi fortasse legendum Dringuet, atque adeo idem est quod Trinquetum, vulgo Trictrac. Vide in hac voce. Neque enim insolens omnino mutatio literæ t in d.*

° **DRINOLARE**, Vox mustellorum, in Glossar. ex Cod. reg. 7657. *Drinolare*, in alio laudato supra in v. *Baulare*. Utrumque rectius quam *Drivorare*.

° **DRIOGALAPTES**, Vide *Druocolaptes*.

° **DRISARE**, Vide infra *Drizare* 1.

° **DRISUM**, Lo tribunale. Gloss. Lat. Ital.

° **DRIVORARE**, De clamore mustelæ dicitur supra in *Baulare*. Vide *Drinolare* et *Drindire*.

° **DRIZAGNOLUM**, Canalis directus, per quem effluunt aquæ. Stat. Mutinæ rubr. 239. pag. 49. v. *Statuimus quod per omnes homines, habitantes in villa Rami fieri debeat unum scolarolum sive Drizagnolum per insulam, etc.*

° **DRIZARE**, Erigere, Ital. *Drizzare* et *Drizzare*. Gall. *Dresser*. Guido de Vigev. Ms. de Mode acquir. et expugn. T. 8. cap. 2. *Sed antequam sit tota Drizata, intrent baltriscam qui debeat intrare, et cum baltrisca fuerit erecta, trahantur supra homines;... sed antequam Drizetur, firmetur baltrisca in capite... Drizantes baltriscam semper muniantur ex illis cultris et portis.* Vide supra *Dricus* 2.

° **DRIZARE**, DRIZZARE, iisdem Italis, Dirigere, figuram rectam rei alicui restituere, unde *Dricata* et *Drizzatio*, ipsa ad rectum restitutio. *Dresser*, eodem sensu, dicimus. Charta ann. 1225. apud Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 312: *Et quod exstimatores communis Mutinæ non possint cambiare, ingrossare, neque Drizare in vineis et terris, etc.* Et col. 343: *Ego exstimator juro bona fide cambia sive permutaciones, et Drizatas, et divisiones ad meum officium pertinentes, facere secundum statuta et ordinamenta communis Mutinæ.* Stat. Mantuæ lib. 2. cap. 24. ex Cod. reg. 4620. *De ingrossationibus et Drizationibus et rerum divisionibus. Statuimus quod dom. potestas et ejus judices ad jus deputati teneantur et debeant ingrossare et Drizzare justo pretio, re per testes idoneos diligenter scrutata, petentibus ingrossationem vel Drizationem sibi fieri in aliqua terra vel possessione posita infra terminos lapideos. Purius ibi Stat. Montis-r. g. pag. 249. *Item statutum est quod si esset in dicta beateria seu beateria aliqua vota, quod dicta beateria non iret acta, quod massaria dictæ beateriæ possint facere Drizare, ita quod vadat recta.* Vide supra *Dressare*.*

° **DRÖFDENN**, Saxonibus, Silva, vivarium, ubi feræ nutriuntur. Vetus Charta apud Th. Blount in Nomolexico: *Domini debet habere Dröfdennes arbores de creventia xl. annorum et infra.*

° **DROGAMUNDUS**, DROGOMANDUS, DROGOMANNUS, Vide *Dragomanus*.

° **DROGARIA**, Aroma quodvis, materia ex qua medicamenta et alia compositiones conficiuntur, Ital. *Druga*, Gall. *Drague*. Convent. Saonæ ann. 1528: *Pro quibuscumque generibus specierum, seu aromatum et Drogariarum, etc.* Rursum: *Item pro qualibet salnata... aliorum quoruncunque generum aromatum, seu specierum et Drogariarum, soldum monetæ Saonæ.*

° **DROITURA**, Vide *Directum* 3.

° **DROITURA**, ut *Droitura*, Jus, quod quis habet in re aliqua, redditus, præ-

tatio, in Charta. Phil. III. reg. Franc. ann. 1275. ex Reg. parvo S. Germ. Prat. Hinc *Droitures* dixerunt nostri sacramenta potissimum aliaque ecclesiæ subsidia, que moribundis debentur administrari. Lit. remiss. ann. 1347. in Reg. 68. Chartoph. reg. ch. 272: *Laquelle Jehan Beauvoir vesqui après ledit coup par neuf jours ou environ, et ot ses Droitures comme bon catholique.* Alia ann. 1383. in Reg. 123. ch. 29: *Jehan Guillon accoucha malades de grievé maladie... par telle maniere, que d'icelle maladie il fu confesse, commenié au lit et annulé, et ot toutes les Droitures de saint église.* Rursum alia ann. 1391. in Reg. 136. ch. 181: *Laquelle femme alla de vie à trespasement après ce qu'elle ot eu toutes ses Droitures.* Ita etiam legendum, pro *Doctrines*, in Lit. remiss. ann. 1383. ex Reg. 124. ch. 272: *Icelui Delamare... prius ses sacramens et Doctrines, comme bon catholique;... assez tost après il ala de vie à trespasement.* Vide supra *Adressare*.

° **DROILLIA**, a vulgari *Drouille*, quod id venditionibus corollarii vice pretio rei emptæ superadditur. Charta ann. 1393. ex Cod. reg. 5187. fol. 81. v. *Dictus Hugo solvat... dicto Petro tres florenos... pro rata sua Droilliarum per dictum Petrum solutarum, quando dictam vineam acquisivit.* Vide *Drouaglia*. Hinc

° **DROLIA**, Quod præter debitum a justitiæ ministris exigitur sub muneris nomine. Charta Car. dalph. ann. 1356. in Reg. Cam. Comput. Paris. sign. Vienne fol. 5. r. *Johannes de Bonneto... per officium cessum delatus apud nos... pretextu (quod) Drolias et alia munera a pure prohibita, etiam frequenter excessiva, sigillorum præmia recipiendo, etc.* Vide *Droulia* et infra *Droulia*.

° **DROMEDA**, Julius Africanus lib. 6. Histor. Apostolica pag. 77: *Venerunt menci, qui missi fuerant cursu velocissimo in Dromedis, etc.* Joan de Janua: *Dromeda, quoddam genus camelorum, minoris quidem stature, sed velocioris.* Isid. lib. 12. Orig. cap. 1. addit: *Unde et nomen habet; nam ἐπιταξ; Græce cursus velocitas appellatur. Centum, et amplius miliaria uno die pergere solet.] Vopiscus in Aureliano: *Camelis, quos Dromadas vocitant. S. Hieronym. in Vita Malchi: *Videntur camelos, quos ob nimiam velocitatem Dromedas vocant. Et in Vita Hilarionis: *Qui locatis Dromedis, capellis, etc.* Vide Fulcherium Carnot. lib. 2. cap. 31. sed et***

° **DROMEDIARIUS** dicitur pro *Dromade*. Gloss. Camberonense: *Dromedis, et Dromas, et Dromedarius, idem animal est minus Camelo, sed velocius.* Papias: *Dromedarius, genus camelorum, minor quidem, sed velocior, unde et nomen habet.* [Glossar. Sangerman. n. 501: *Dromedarius, Camelus velox.*]

° **DROMEDIARIUS, Camelarius, qui ducit dromedos.** Ugutoni et Joan de Janua: *Magister Dromedariarum, Papias. Camelum autem Dromada vocat Livius.*

° **DROMEDUS**, ut *Dromeda*. Gloss. in Bibl. Heilsbr. pag. 54:

Bubalus, alx. pardus, velox nimiumque Dromelus.

° **DROMONARIUS**. Vide in *Dromones*.

° **DROMONES**, Naves cursoriæ, expediti cursus navigia. Isidorus lib. 19. Orig. cap. 1: *Longæ naves sunt, quas Dromones vocamus, dictæ, quod longiores sunt ceteris, etc.* Ugutio: *Dromo, longa navis et velox.* Ætfricus in Gloss. Saxon.: *Dromo, Æsc. vel Barð, navigium.* Idem xxxix. Procopio lib. 1. Vandal. pag. 103. l. Edit. a quo sic describuntur: *Μονήν μύρον.*

καὶ ὁμοίως ὑπερβῆν ἔχοντα, ὅπως οἱ ταῦτα ἀπέσποντοι, πρὸς τῶν πολεμίων ὡς ἤμισθα βάλῃ· λειπτο. Mox subdit: Ἀρμόνας καλοῦσι τὰ κλοῦτα ταῦτα οἱ νῦν ἄνθρωποι, κλισί γὰρ μετὰ τάχος δύνανται μάστιγα. A velocitate igitur cursus dicta navigia ista censet Procopius. Et certe primus Dromonum usus fuit ad cursum publicum. Nam non equis tantum vehiculisque stetit; sed navigiis etiam hac Dromonibus, per flumina, lacus, sinus, ut res tulit, distributis, quod ex Tabula Itineraria apparet, quae iter Verona Ravennam per Hostiliis designans, Hostiliis Ravennam per Padum iter faciendum notat; et ex Senatore, apud quem Theodoricus rex Dromonaria Hostiliensis in hunc modum scribit lib. 2. Epist. 31.: *Et ideo Comiti sacrarum largitionum nostra praecepit auctoritas, ut in Hostiliensi loco constituis debeatis, quatenus fiscali humanitate recreati, excursus cum veredariis per alveum Padis, more solito, faciatis: ut diviso labore equis publicis debeat subveniri, quando cursus vester non atteritur, qui per vias liquidas expeditur. Ubi Dromonarii dicuntur remiges Dromonum.* [60] *Præpositus Dromoniariorum in ch. ann. 539. ap. Marin. in Pap. Diplom. num. 114.*

Quod onerarias eodem nomine nonnulli appellarunt, hinc vocis etymon, contra receptam opinionem, a Gothico *Droma*, tarde progredi, parum verisimiliter accessit Peringskiol. in vit. Theodor. a Cochlæo pag. 563. ut monuit D. Falconet.

Ejusmodi erant navigia illa, quae Leo Imper. fabricari iussit, quibus uteretur, cum peregre proficisci et navigare necesse esset, ut cum in Palatia suburbana, vel Asiatica, mari emenso, vellet transire. Quae quidem βασιλικὰ δρομῶνια appellata scribit Constantinus de Adm. Imp. cap. 61. *Cursarias* vocat Sidonius lib. 1. Epist. 5.: *Ticini Curvariam* (sic navigio nomen ascendit, qua in Eridanum brevi delatus, etc. Adde leg. 2. § 2. Cod. de Offic. Praef. Praet. (1. 27.))

Dromones etiam in Pado statuit idem Senator lib. 5. Epist. 17. et Epist. ad Childibert. quae extat tom. 1. Hist. Franc. pag. 371. ut et in cæteris fluviis, Theophylactus Simocatta lib. 7. Histor. Mauric. cap. 10. ubi innuit, *Dromones* fuisse onerarias naves, quas δικάδας vocant Graeci: Ὀκάδας παραστησάμενος, ἢ δρομῶνας εἰσὼθεν ὀνομάζειν το καὶθος. Et lib. 8. cap. 9. ὑπερβῆν δικάδα, appellat, *Dromonem* illum, quem Mauricius, saluti suae fuga consulens, in portu Constantinopolitano conscendit: Ἀρμόνα δὲ ταύτην εἰσθάσει τὰ πλῆθει ἀποκαλείν. *Dromonum* igitur usus etiam fuit ad onera deportanda, cui addictos potissimum *Dromones* testatur praeterea Senator lib. 5. Epist. 16.

At postmodum transit *Dromonum* appellatio ad majores naves bellicas. Radulph. Coggeshal. in Chron. MS. ann. 1191: *Apparuit eis quedam navis permaxima, quam Dromundam vocant.* Eadem fere Robertus de Monte et Matth. Paris hoc anno. Nec aliter describitur a Leone in Tact. cap. 19. § 4. etc. Anna Comn. lib. 8. Alberto Aqu. lib. 9. cap. 23. lib. 10. cap. 14. Joanne VIII. PP. Epist. 45. 240. 251. Will. Tyrro lib. 20. cap. 14. Jacobo de Vitriaco lib. 1. cap. 99. Gaufrido Malaterra lib. 2. cap. 8. Walsinghamo ann. 1292. Henrico de Kington. lib. 3. cap. 14. Ethelwerth. lib. 3. cap. 8. lib. 4. cap. 4. Will. Neubrig. lib. 2. cap. 17. et aliis, qui varie nomen efferunt, *Dromonos*, *Dromundos*, *Dromos*, etc. vocan-

tando. De his etiam Philippus *Mouskes* in Hist. Franc. MS.:

Eneques et Dromons ferres.
Rogés et busés et visiores.

Le Roman d'Amiles et d'Amy MS.:

Enz grans Dromons et enz barges s'en entrent.

Le Roman de Jordan MS.:

Que ges laissez en mer enz el Dromont.

Le Roman de la prise de Hierusalem par Titus MS.:

Un Dromont fist loer, mult fu plainier et grans.

[Le Roman de Blanchardin MS.:

Lors fait les charpeniers mander
Pour cele barge comencar.
De treus pies fu le Dromont,
Li mas en fu drui contromont,
Une broche et el front devant,
E un autre enmi le chalan,
La tierce fu faite derriere
Pour defendre la queit derriere.

Infra:

En mer trevames un Dromont
A broches et à chesaux.]

Scribit Philippus Pigafetta in Notis Italicis ad Leonis Tactica pag. 292. quae in maris tractu a CPoli ad Thessalonicam navigia decurrunt, *Dromognia* appellari. [60] Vide Ithri Glossar. Sulo-Goth. voce *Dromunder*. ADEL. et Jal. Antiq. Naval. tom. 1. pag. 230. sqq. et 430. sqq.]

DRUMON, Idem quod *Dromon*. Gregorius M. lib. 8. Epist. 37: *Cognoscetes quale stadium in preparandis Drumonibus gesseritis* Cyprianus in Vita S. Caesarii Arelat. pag. 285. Sed cum ex utraque ripa *Drumones*, qui hostium obidione injectus fuerat, Gochi Dei nutu erigere non valeret, nec sanctum virum in Palatium reocarunt.

DROMONARI, *Dromonum* remiges, de quibus supra.

DROMUS, Via, semita, ex Graec. δρόμος. Vetus notitia sub Rogerio Rege Siciliae ann. 1144. apud Rocchum Pirrum in Archiepiscopo Messan.: *Et sic pervenit ad lapidem fissum prope Dromum, qui vadit ad Traynam, etc.* Occurrit ibi non semel. [Vide *Dromones*.]

DRONA, Territorium, districtus, perperam forte pro *Trona*. Fundat. hospiti. Cusani ann. 1458. tom. 2. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab. Honthem pag. 436. col. 1. Omnia immobilia bona... in praedicta ac in dicti oppidi, nec non in *Drona* episcopi dictae diocesis parochialium ecclesiarum parochiis ac alibi consistentia, etc. Vide *Thronus*.

DROPA, E, Insaures, ornamenta mulieria, apud Laurent. in Amalthea.

DROPACISTA, Gloss. Graec. Lat. Δροπακιστής, *Dropacista*, *Depilator*. Δροπακίς Graecis, Unguentum ad evellendos corporis pilos et levigandam cutem adhiberi solitum: unde Martialis 3. Epigr. 74: *Psilotura faciemque lavas, et Dropace calvum*: unde et

DROPACARE, *Dropace* involvere. Octav. Horatianus: *Liniendus est, ita tamen, ut ante hydropicum toto corpore Dropacetur*. Similis est notio verbi δροπακιστής apud Graecos. Demonax apud Lucianum: *Δροπακισθῆναι τότε αὐτὸν κλέισον.*

Unde *Dropacismus*, de quo G. Rolfinc. Method. med. special. lib. 4. pag. 11. sect. 9.

DROSCA, Vide supra *Dorosca*.

DROSELITUS, Lapis varius, nominis causa: qui si ad ignem adplicetur, velut sudorem mittit. Glossar. Sangerman. n.

501. ex Isidoro lib. 16. cap. 12. Scribendum esset *Drosolithus* a Graeco δρόλος, Ros et λίθος, Lapis.

DROSELUS. Vide in *Dorsarium*.

DROSSARDUS, ut mox *Drossatus*. Joannes de Aa... *Drossardus* *Brabantiae*, in Charta ann. 1378. apud Miraeum tom. 2. pag. 1023. col. 2. Iterum memoratur *Drossardus* *Brabantiae*, in Instrumento anni 1648. nov. Gall. Christ. tom. 4. col. 425. Verum ratione paulo diversa Thuanus Hist. lib. 40. pag. 408: *Jam fama de milite a Brunsvico conducto, et per Frisiam licentiose rogante percrebuerat, succinctus Quaesitor, quem illi Drossardum vocant, etc.* Succinctum Quaesitorem Gallice vocamus *Prevoist des Marchaux*.

DROSSATUS, Praefectus provinciae, Theutonice *Drossaet* et *Drossaert*. Saxon. d r o s t e. *Drossatus* regni, apud Ericum in Hist. Suecorum lib. 3. pag. 81. Idem lib. 4. pag. 121: *Dapifer vel Drossatus Regni Mathias, etc. Gubernator Regni* pag. 122. *Princeps Senatus* exponitur Jo. Lacceno. Quem vide lib. 2. Antiq. Sueco-Gothic. cap. 18. ut et Schefferum in Upsalia cap. 16. [60] Ithrium in Glossar. Sulo-Gothic. voce *Droit*, tom. 1. col. 886.]

DROSTUM. Vidimus ann. 1397. Chartae Joan. ducts. Brit. ex Bibl. reg. Cum impressura unius scuti arma *Brianniae*, videlicet nonnullas herminas in quartiero dextro illius scuti, et in residuo ejusdem scuti arma de *Drosto* continentur, ut dicebatur et prima facie apparebat. Hoc est, insignia gentilitia domus de *Drona*, ex qua Petrus fuit primus dux *Britanniae*, qui ejusmodi insignia in clypeo seu scuto aspungi iussit.

DROTUM. Vide *Diar*.

DROTUM. Charta ann. 1235. in Chartul. Campan. fol. 303. col. 1: *Homines nostri manentes apud Drotum S. Brasoli et apud Drotum S. Marie et apud S. Petrum in praed. Occurrit ibidem semel et iterum.*

DRUAYLLIA, Accessio, corollarium, *Drouilles*, in Statutis Bressiae art. 83. ubi Colletus potest consuli. Munusculum pretio rei emtae superadditum, et Judicibus fere concessum, haud multum absimile huius, quod vulgo dicimus *Pot de vin*. Extractum computi ann. 1386. Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 324. Item, deliberavit mandato Domini *Drueto de Losana et Aymoni socio ejus pro malis cottis datis per Dominum pro *Druayllis* domus Domini Guidonis de Grolea, quam Dominus emerat*. In quibusdam provinciis *Droles* etiamnum vocantur minutiones in locationibus exceptiones. Vide *Draulia*, [60] *Droillia* et infra *Draulia*.]

DRUCHE, *DRUTHE*, Virgo pacta, sponsata, quae sponso fidem dedit, a *Treue*, Germano *Fides*: seu *Drut*, amicus. Lex Salica tit. 14. § 10: *Si quis puellam, quae Druchte ducitur ad maritum... mechatus fuerit*. Editio Heroldi: *Si quis puellam sponsatam, quae Druthe ducitur ad maritum, etc.* Germani sponsas *Druid* vocant, unde nostri *Bru* sponsam filii appellant. Danis certe, auctore Pontano, *Hustru* est uxor, ab *Hus*, domus, et *Tru*, fidelis. Vide *Drudes*.

Voce *Druthe* non virginem sponsatam, sed paranympum hic significari recte monet Schilterus: quod Muratorius etiam praesensit. Clarissimorum scriptorum interpretationem firmant tum vox ipsa, quae, secundum originationem suam, fidelem, amicum, dilectam, fidum designat, tum editio Eccardi, ubi legitur: *Si quis puellam sponsatam, Druthe ducente ad maritum, etc.* ac

tandem vetus Glossa a Muratorio laudata, ubi *Tructa*, id est, per nuptiales, hoc enim belle convenit paralympo. Saxonibus *Driht-guma*. Paralympus, apud Sommerum.

DRUCULA. Vetust Charta in Metropoli Saalsburgensi tom. 3. pag. 224: *Tum incipimus edificare predictam capellam, et ponere fundamentum, et fodere; circa sepulchra eorum, invenimus ossa eorum et chartas predictas in quadam Drucula desolata.* [Lubens legere Arcula.]

o **DRUDA**, Amica, amasia, Gall. *Maitresse*, alias *Drue*. Acta Mss. Inquisit. Carcasson. ann. 1308. fol. 24. v. : *Quod dicta Moneta, que erat amica seu Druda Petri Auerii heretici, etc.* Unde *Druerie*, Prava animi affectio, in Lit. remiss. ann. 1377. ex Reg. 112. Chartoph. reg. ch. 10: *Comme l'exposant se feust enamourez par jeunesse et Druerie de ladite femme, et elle de lui.* Præter notiones vocis *Dru* in voc. *Drudes* prolata, occurrit etiam pro Crasso, valente, repleto. Hinc *le Dru de la joe* dicitur male pars crassior, in Lit. remiss. ann. 1407. ex Reg. 161. ch. 245: *Jeelluy Thierry jery ledit Simonnet de ladite esse droit sur le Dru de la joe assez pres de la temple.* Unde *Deadruir* et *Desendruir*, pro debilitare, enervare, vulgo *Affinbler, rendre moins fort*. Guinevil. in Peregr. hum. generis Ms. :

De che me souvient il sans plus,
Que me dist qu'estoie trop Drus :
Mais se je me Dredruisais,
Ou aucun mal je me fesoie,
Felon me devroit on elamer.

Mirac. B. M. V. Mss. lib. 2 :

La char convient Deadruir,
Qui les pechiez veut ensuir,
Qu' seendrait trop et enraie,
A pechie faire tout e estaise.

Dans et Septemtrionalibus *Dreng*. Pauci juvenes, robusti et nobiles olim: hodie viliores et minor ætate. Ita Ott. Sperling in Testam. D. Absolonis pag. 31. An inde accersenda vocis *Dru*, ea, quam hic interpretor notione, origo: dicere non ausim.

DRUDARIA. [o Præstationis species, que Dominorum vel judicum mulieribus exsolvebatur] Charta Mss. Willelmi Montispessulani Domini ann. 1103: *Pertinent etiam Vicarie, omnes donationes, et omnia Consilia omnium honorum, et omnium pignorum totius Montispessulani, cum scitis denariis et omnibus placitis Montispessulani, excepta Drudaria uxoris Domini Montispessulani, et excepta Drudaria Pontii Raimundi, et unius maris, quem usumfructum in tota vita mea retineo.* Charta Rogerii Vicecomitis Biter ann. 1194. apud Catellum lib. 4. Remi Occit. pag. 644: *Habent de consuetudine homines Biteris, quod si vicecomes justitiam habuerit pro quolibet delicto de quolibet homine vel femina ipsius ville, uxor ipsius Vicecomitis nullam debet habere Drudariam de ipso homine vel femina, nisi tantum de pecunia illa, quam Vicecomes jure habeat.* Servatur in Tabulario Palensi in Beneharnis Codex, hocce titulo: *De las composicions de las Drudes,*

dites femmes de caporans ann. 1378. ab lo senhor. Deinde: *Recepte de las femmes deus caporans de sus escrits per la composition, foyte ab Mess. per que portassen los senhaus. Mox. 12. florins paga lo prebende deu castel de salies per composition de Marianne de G. emican de la Mote, et de Luquas de Casauz les femmes à Pau le 7. jour de Decembre.* Et sic de cæteris. Apud Dominicum lib. de Prærogativa alodior. in veteri Charta, Guiffredo Archiepiscopo Narbonensi defertur a Raimundo Comite Tolosano feudum quoddam per *Drudariam*, quod idem est, ait Dominicus, ac per amicitiam: *Drudi enim dicuntur amici, quod in Drudes docemus. Certe Druerie id Gallis sonat.* Le Roman de Garin MS. :

Vos Drueris s'il vos plait me donnés.

Chron. Bertrandi Guesclini MS. :

Et si vos pri trestous par bones Druerie.

Le Roman d'Aubery MS. :

Ma Druerie vous otri sans fausser.

[Vetus Poëta Bibliotheca Coisliniana :

Signe 'i fat de Druerie,
Et cil se la refuse mie.]

Ital. *Truderia* est jocus amatorius. Vide *Amicitia*. Joan. Molinetus Valentiniensis fol. 108 :

Jay veu Roy de Honguerie
Faire preparerment
De tres-haute Druerie
Tres-glorieusement.

Ub. *Druerie*, est *Drudorum* cætus

DRUDES, **DRUDI**, voces ejusdem originis ac *Druchte*, de qua supra: Fideles, fidi, amici, qui Domino obstricti sunt, quasi *Trudes*, aut *Trudi*: Germanis enim *Treu*, idem sonat, ut *Trewe*, fides. Apud Killianum, *Drut*, *Draut*, et *Druyt*, Fidelis et amicus, redditur. Idem sonant *Drud* et *Drude* apud Arvernos. Sed et Cambro-Britannis *Drud* est carus, interdum fortis, strenuus, audax. Denique in Glossario Theotisco Lipsii, *Drohtin*, et *Druhtin*, et *Druhtin*, Dominum significant, [et xar' itoxyv Deum, ut ait Schillerus in Glossario Teutonico: unde ibi Sommerus: *Saxon. Driht et Dryhten*, vox, ut *Versteigano monitum, non omni Domino communis, sed Domino dominorum, Deo scil. propria et peculiaris, de cujus etymo pluribus Martinius in Etymol. voce Deus.* Sed voces *Druhtin*, *Druhtin*, *Truhtin*, que Deum, aut Dominum, aut Regem significant, non sunt confundendæ cum *Drut*, *Drutin*, *Druta*, Amicus, dilectus, fidelis, fidus, ut monet Schillerus: quem consule.] Vide Gretzerum in Divis Bamberg. pag. 130.

A fide igitur dicti *Drudes*, quos passim Reges nostri in Diplommatibus *Feaux* vocitant. Ab hoc etiam etymo *Druytum* nomen accersit Bucherius in Belgio Romano lib. 5. cap. 4. § 14. de quibus copiose agunt Salmasius ad Hist. August. pag. 237. Boxhornius in Orig. Gallic. et alii passim, qui res nostras Gallicas attigerunt. Capitula Caroli C. [o Epist. Episc. ann. 859.] tit. 23. § 4: *Sine adjutorio uxoris et filiorum, et sine sociatio et Comitatu Drudorum atque vasorum nuda et desolata exhibit anima vestra.* Auctor Vitæ S. Udalrici [o Pertz. pag. 418. Hn. 37.] : *Drudes suos donis congruis sibi complacere satagebat.* [Mabilionius sæc. 5. SS. Benedictinorum pag. 460. melius legit *complacere*, additque voci *Drudes* in uno exemplari superscriptum fuisse *Gratos*, in alio *Consiliarios*. Annal. Bened. tom. 4. pag. 396 :

Testes de auctoramento Comitis Gaufrredi fuere Comes Eudo, Odo frater Regis Heinrici, Hungarus Drudus ejus. Ita crebro in Poëmate, cui titulus, *Garin de Loherans*, hac notione vox *Dru* accipitur :

O est mes Drus li Loherans Garin.

Alibi :

Ja fu tel tans, Garin fu vostre Drus.

Rursum :

Horrens mes mee, mes Drus et mes amis.

Idem :

Doles lui fu Garin, qui fu ses Drus.

Alio loco :

Ensemble ô lui ses amis et ses Drus.

Denique :

Mari avés et si volés Dru sere.

Chronicon MS. Bertrandi du Guesclin :

A toujours mais serons vos amis et vos Drus.

Le Roman de Rou MS. in Richardo I. Duce Normannia :

Bien caide avoir Normans mater et confondas,
Et tous les caide avoit sans bataille vaincus,
Grand joye et grands gabes en meise entre ses Drus.

Le Roman de Florimond MS. :

Or seron bon ami et Dru.

Alibi :

Le Roy apela de ses Drus.

Alter Poëta :

Gadifer et Betis et suques de lor Drus,
A trové combatans deous deus pias fuillus.

Le Caton en Roman MS. :

Teus puet estre riches et Drus,
Qui puis devient pources et nus.

Le Roman de Girard de Vienne :

Seigneur Baron, avés vos entenda
De ces glotons qui estoient mi Dru.

Drue, pro amica. Le Roman de Florimond MS. :

Li Rois li a sa fille monstree,
Li autre l'ont par lui veue,
Se dit ja qu'elle l'est sa Drue.

Le Roman de la Rose :

Cil qui l'a vouls retair,
Qu'elle ne puisse aler ne veuir,
Soit sa moultier, ou sa Drue,
Tantost en à l'amour perdue.

Philippus *Mouskes* in Philippo Augusto, de Ottone Imperatore :

Li Ois de Louvain s'en parti,
Quar ne vit pas le gis parti,
S'Oïtes avoit sa fille cue,
La fille au Roi estoit sa drue,
A feme l'avoit espoué,
Aint la guerre lui fu s'ouée.

Jacobus *Millet* in Poem. cui titulus, *la Destruction de Troie*, de Helena :

Menelae, a qui je sui la Drue.

Joan. Lingonens. in versione libri Boetii de Consolatione :

Jadis quand j'oi fortune Drus,
Chascuns eurus me d'isoit.

Ubi *fortune Drus* est *fortuna amica*. Ita Itali *Drudo* usurpant pro amasio, et eo, quem *Galant* vulgo dicimus. Dantes in inferno Cant. 18 :

Taida e la pettana che rispose
Al Drudo suo.

In Parad. Cant. 12. [ubi de patria S. Dominici :]

Dentro vi nacque l'amoroso Drudo
[Dalle fide Christiane il santo stieto,
Benigno a' suoi ed a' nemici erudo.

Quo ex loco conficit Crescimbenus in

Vitis Poetarum Provincialium pag. 159. vocem Drudo bonam in partem accipiendam esse, adversus Nostradamum, qui hanc de dissolutis mulieribus intelligit. Sententiam confirmat suam idem Crescimbenus auctoritate veteris Poetae vocem Druderia usurpantis notione religiosa; hic enim de B. Virgine Maria scribit:

La balia tu n'hai avuta
Lungo tempo l'hai tenuta
Per pietà, Madre or m'aiuta
Che'l ci presti in Druderia.

His addit inter cetera Crescimbenus Glossarium vetus Provinciale, ubi Druud redditur, Dilectus, amans, fidelis. Ex iis quidem patet ab antiquis bonam in partem acceptum fuisse hoc nomen, sed in pejorem acceperunt plerique recentiores: quod temporibus S. Ludovici contigisse ait Beshius Hist. Comitum Pictav. cap. 18.]

DRUELERIA, Idem quod Laudatio, quod scilicet domino feudi penditur pro facultate alienandi feudum, vel in professionem vassallatus. Charta Jocerani Grossi ann. 1286. in Chartul. Cluniac. ch. 286: Vendimus et tradimus pro pretio mille quingentarum marcharum argenti et quadringentarum librarum Divionensium pro laudationibus seu Drueletis. Quae rursus occurrunt in seq. Ch. Hugon. abb. Cluniac. ejusd. an.: Pro his precium dedimus, videlicet mille et quingentas marchas argenti et quadringentas libras Divionenses pro Drueletis. Vide infra Druulia.

DRUGA, Charta ann. 1130. inter Probat. tom. 2. Hist. Lothar. col. 240: Si autem fuerint duella, raptus mulierum, quod vulgo wifer, Druga, etc. Sed legendum, unica voce Wiferdragau, dictum est in Wifer. Druge vero nostris, idem quod Fuga, recessus, vulgo Fuite, retraite. Le Roman de la Rose MS.:

Mout a souris pour accours
Et fet en grand peril sa Druge,
Qui n'a cun pertus a refuge.

Guill. Guiartus ad ann. 1249:

Sarrasins comme chiens glissant,
Leur grant cris, leur horrible Druge
Semblent le meschief du deluge.

DRULLA, pro Trulla, seu Instrumentum, quo cementarii uti solent in lapidibus mortario conglutinandis atque liniendis parietibus, Gall. Truelle. Vita S. Rodani, April. tom. 2. pag. 385. A: Sed cur super Drullam illud in stercore ovium proficiet, etc. Vide Truella.

DRUMON, Vide Dromones.

DRUMUS, Nemus densum. Gloss. vet. apud Laurentium in Amalthea. Est a Graeco δρυμός, Silva.

DRUNGARIUS, Mox vide Drungus.

DRUNGUS, Globus militum. Vegetius lib. 3. cap. 16: Scire dux debet contra quos Drungos, hoc est, globos hostium, quos equites oporteat poni. Et cap. 19: Aut a vagantibus globis, quos vocant Drungos. Vopiscus in Aureliano: Omnium gentium Drungos usque ad quinquagenos homines ante triumphum duxit.

Isaacius Pontanus vocabuli etymon a Germanico Gedrung, et gedreng, quod idem sonat, accersit. Nec abludivit Spelmanus, qui Anglo-Saxonibus vocem drungan, significare ait confertam multitudinem, seu Globum militum, uti apposite exposuit Vegetius: unde Angli eadem notione Throng mutuati sunt. Leunclavius in Pand. Turc. num. 173 a Trunco seu baculo Drungum dic-

tum putat, quod esset insigne potestatis Drungariorum.] Certe a Latinis accipere Graeci suum δρογγος. Glossae Basil.: Δρογγος, τὸ ἐκ ταχυμάτων, ἤτοι ἀνδρῶν τῶν λεγομένων κομῆτων, συγκείμενον πλῆθος. Codinus de Offic. cap. 5. § 95: Δρογγα, ποσότης τοσοῦτων τινῶν ἐμπνεύεται. Leo in Tactic. cap. 8. § 3: Κατὰ δρογγούς, καὶ κατὰ τοῦρους.

Sed alius est δρογγος: apud Epiphanium, seu potius ἐρογγος. Nam Galatarum voce πορτίρα vel ἑδδονα designat. Unde haeretici quidam dicti Τασκοδρογοί, ὅτι ἐμπνεύεται πασσαλοσυγγίται, ut est apud Timotheum περὶ τῶν προσερχομένων τῷ ἁγίῳ ἱερατεῖ. Vide Glossar. Rigaltii, Meursii, Fabroti [et mediae Graecitatis col. 331.]

DRUNGARIUS, Qui Drungo praest, praefectus Drungi vel turmae. Νόμισμα, uti exponitur in Gl. Basil. seu ὁ μὲν μοίρα: ἄρχων, apud Leonem in Tacticis cap. 3. § 9. cap. 4. § 6. 9. 42. 45. Vide Inscript. Grut. 1161. 2. [et Glossarium mediae Graecitatis.] supra Delungaris. Plures autem Drungarios recensent Scriptores Byzantini, quos inter eminet.

DRUNGARIUS CLASSIS, δρογγάριος τοῦ στόλου, seu τοῦ ποταμοῦ, de cuius officio multa Leo in Tactic. cap. 19. § 24. et Codin. de off. cap. 5. § 4. Sub cuius manu navium erat omnis potestas, ut loquitur Luitprandus in Legatione. Illius etiam passim mentio fit apud Scriptores Byzantinos, Constantinum de Adm. Imp. cap. 29. 51. Annam Comn. l. 3. Nicetam Paphlagon. in Ignatio Patr. Manassem, Leonem Grammat. et alios: qua quidem dignitate donatus fuerat Romanus Imp. antequam imperaret, qui Primus navium, et Navalis exercitus Princeps dicitur ab eodem Luitprando lib. 3. ca. 6. et 7. Atque hic xxx' ἡσυχῶν Magnus drungarius dicitur in Novella Manueth de Divers. caus. et apud Joann. Tzet. Chil. 5. cui praee aliis suberat δρογγάριος τοῦ στόλου, ut est apud Annam l. 12. Alexiad. pag. 369. Vide Codin. de Offic. cap. 5. § 95. Ipsa vero Drungarii dignitas δρογγαράτος: dicitur Anonymo Combesiano in Leone Philosopho n. 27. Eundem vide in Porphyrog. n. 12. in Romano Jun. n. 1. Simili modo δρογγαράτος: τῆς ἑσπέρης, apud Theodorum Hermopolitem l. 7. tit. 12.]

DRUNGARIUS VIGILIE, seu Drungarius Imperialis vigiliae, ut est in Hist. Miscella lib. 24. pag. 739. 772. l. c. Praefectus Excubitorum Vigilum: δρογγάριος: τῆς βραδίας: βεγγας, Theophani pag. 416. cuius munus erat constituere excubias ex praeepto M. Domestici. Ita Codinus cap. 2. 4. 5. 16. etc. Illius meminit Constantinus in Basilio n. 44. Sylitzes, pag. 588. Phranzes lib. 2. cap. 18. etc. Idem qui Νοκτεπάρχος: in Chronico Alexandrino pag. 744.

DRUNGARIUS CIBREOTARUM, apud Cedrenum in Leontio, et Nicephorum CP. in Breviar.

DRUNGARIUS δωδεκαήμερος, qui Auctori Historiae Miscellae lib. 23. pag. 714. Drungarius duodecimae insulae perperam dicitur. Vide Glossar. Meursii, et Myrespium sect. 1. cap. 448.

DRUPPA, γρογγήριος, ἑλαία μέλαινα, Gloss. Lat. Gr. Sangerm. Explicat Laurent. Laurenberg. in Supplemento Antiquarii, Oliva quae in arbore maturat; alii tamen olivas nondum edules aut maturas intelligunt. Drupae vox nota est Plinio. Graecis δροπυρῆς, Fructus matrescens jamjamque ex arbore casu-

rus, a δρῦς, Quercus, et generatim arbor, et κίττω, Cado.

DRUSILA, Una generatione, in Glossar. Lat. Ital. MS.

DRUSUS, Patiens aut rigidus, aut contumax. Glossar. Arabico-Lat. et Isid. [Vide Grevium.]

DRUTHE, Vide Druchte.

DRUULIA, Munusculum, quod ab ingredientibus officium aliquod, in professionem clientelae offertur. Bulla Adriani IV. PP. ann. 1157. tom. 3. Cod. Ital. diplom. col. 925: Tantam denique familiaritatem ex dilectione in domo episcopali habere debet (comes Gebennensis) quod in mutationibus officiorum ejusdem domus, si tu inde questionem habueris, Druuliam ibi admodum habere debet. Vide supra Drolia et Drucleria.

DRYCOLAPTES, δρυκολάπτης, Species avis, Plinio Picus, Gallis Pivert. Gloss. vet. Sangerm. n. 501: Dryocolaptes (lege Druocolaptes) Avis quae in capite suo in modum galli cristam habet, quae ore suo arborem fodiens ibidem sibi nidum facit.

DRYPHACTUM, δρύφακτον Cancelli, fores tribunalis seu sepes. S. Cyprilianus Epist. 20: Pro se dona numeravit, ne sacrificaret, sed tantum ascendisse videtur usque ad Dryphacta et inde descendisse.

DUA, pro Duo, neutr. plur. dixisse veteres, notum ex Quintiliano l. 1. cap. 9. et aliis Veteres Glossae: Biceps, Dua capita. Vetus inscriptio nuper detecta in Ecclesia Monast. S. Acheoli juxta Ambianum:

PRO SALUTE ET
VICTORIA EXX G
APOLLINI ET TUER
JUGODUMNO
TRIBUNALIA DUA
SE TUBOBII ESUGGI
F. D. S. D.

Ita in Codicibus MSS. Capitularium, et in Lege Bajwar. Dua crebre pro duo legi monet Stephan. Baluzius in Not. ad ead. Capitul. pag. 1125. Dua Capitula, in Capitul. Aquisq. ann. 789. cap. 22. 23. ubi alii Codices duo praefert. [Codex MS. Irminonis Abb. S. Germani fol. 61. col. 2: Faciunt Dua carra ad vineciam.]

DUACZATORIUM, Hist. Dalph. tom. 2. pag. 282. in Computo ann. 1342. et seqq.: Item, pro tabulis ad fastidium unum Duaczatorium pro Domina Dalphina et duo tabulera ad opponendum igni cum pedibus et clavis necessaria ibidem VI. sol.

DUALIS, Divisa femina. Gloss. Isid. ad quas Grevius Si unquam haec vox hac notione habetur, dualis femina est adultera, quae duos viros sectatur. Constantiensis autem generatim exponit: Dualis, divisa, gemina.

DUALITAS, Marius Mercator, pag. 48: Quid Dualitas naturarum, quid substantiarum diversitas in uno Domino Christo magna et impia loquacitate nobis adfertur?

DUANA, DUANERIUS. Vide Doana.

DUANUS, Debitus. Cantatorium MS. Abbatiae S. Huberti fol. 6. v.: Hermannus vero et Rodolphus aliquandiu cum nimio dolore superstites, defecerunt sine penitentia et Duana recognitione.

DUANUS, Qui a deux jours. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7884.

DUARIA, Donatio mulieri facta propter nuptias. Charta Edwardi III. Regis Angl. ann. 1322. de Sponsalibus, etc. apud Rymerum tom. 4. pag. 509. col. 1:

Procuratores praefati Comitibus eidem sorori nostrae, nomine donationis propter nuptias, dotem seu Duariam assignassent. Vide Doarium.

¶ **DUARUM**, Eadem notione. Chartular. S. Vandregisill tom. 2. pag. 1364: Ego Robertus Lupus concessi omnino matri meae, quod ipsa faciat unam domum in Duario suo in cardigno meo.

¶ **DUBALATIO**, Designatio. Gloss. Sangerman. num. 501. An mendum pro Dubbatio, ita ut Designatio hic idem sit quod actio, qua quis Eques Designatur aut creatur? [Vide Dibulatio.]

¶ **DUBARE**, Dubitare. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657: Dupiar, Prov. ambigere, dubitare, Dubare. Ital. Dubitare.

¶ **DUBBATIO**, Equitis creatio, sic a dubba vel dubban dicta. Saxorice, dubban to r idere, Equitem creare. Cimbrice, At dubba til riddara, quod est iuxta Olavum Verellum, Percutere aliquem in Equitem, seu Percutendo aliquem in Equitem creare. Nam At dubba primario significat, Verberare, percutere. Et istud moris a Normannis in Angliam inventi etiamnum perseverat: ubi candidatus Eques stricto gladio a Rege percussitur. Propterea, inquit Hic-kesius Gramm., Anglo-Sax. pag. 151. creatio Equitis per hoc verbum denotari contigit, post introitum Normannorum: ante quem apud Anglo-Saxones mos erat, non per Dubbationem a Rege, sed per consecrationem, militiam legitimum ambientem Equitem creare, facta prius exomologesi, nocte in vigiliis et orationibus in Ecclesia consumta, atque Sacrorum in Missa participatione: quibus peractis Equiti candidato a Sacerdote gladius collo cum benedictione imponebatur. Hunc autem consecrandi Militis modum Normanni, ut scribit Ingulfus, abominati sunt, talem non Militem legitimum existimantes, sed Equitem secundum et degenerem. Haec post Hic-kesium loco allegato. Vide Adobare.

¶ **DUBBERIA**, Fieta lib. 2. cap. 52. § 36: De iis, qui duobus utuntur officiis, v. delictis... lannerie et carnificis, vel officio vicariis et Dubberie.

¶ **DUBLETUS**, Dubletus dictus, texendi. Vide supra Dobletus 1. et Doubletarius.

¶ **DUBENUS**, apud antiquos dicebatur, qui nunc Dominus. Ita Festus, quem emendat Scaliger: Dubenus, apud antiquos dicebatur, qui nunc dubius. Gloss.: Dubenus, δούβος. Et tamen mirum, inquit idem Scaliger, quod in eodem Glossario legitur: Dubius, δούβος; videtur enim vulgatae lectioni huius loci favere. Supplementum Antiquarii habet: Dubinus, δούβος, Dubius, Duplex.

¶ **DUBIETAS**, Dubitatio. Ital. Dubbieta, Gall. Doule. Testam. ann. 1238. Raim. Bereng. comit. Prov.: Item statuimus quod si aliqua ambiguitas, Dubietas vel obscuritas super predictis oriretur, etc. Occurrit praeterea in Stat. Montis-reg. pag. 44. Utitur etiam Ammian. lib. 20. cap. 6.

¶ **DUBIETUM**, Eadem notione. Charta ann. 1241. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 85. col. 2: Cum esset altercatum et Dubietum inter ipsos et esse posset in posterum, pro qua parte seu partibus singulorum eorum, vel eorum successores possint uti vel debeant jurisdictione omnimoda, etc. Vide infra Dubitabile.

¶ **DUBINGENIOSUS**, Ineptus, quasi vir dubili ingenii. Gloss. Lat. Gr.: Dubingeniosus, ἀπόρητος.

¶ **DUBIO**, Instrumentum incurvum, vel quo aliquid curvatur et inflectitur:

Hispan. Doblar, curvare, inflectere, nos Doubleau appellamus arcum majorem primarium. Guido de Vigev. MS. de Modo acquir. et expugn. T. S. cap. 2: In pertica circa calosum sextum sint Dubiones quatuor, cum quibus plicentur seu ligentur ipsi podii, et illi quatuor podii ligentur cum suis Dubionibus.

¶ **DUBIOSUS**, Periculosus. Dubiosum mare, in Statutis et privilegiis MSS. piscatorum Massili.

¶ **DUBIOSUS**, Dubius, incertus, Gall. Douteur. Serm. Barel. in festo S. Domin.: Prima (regula) fuit Basili, sub qua militans monachi Orientales seu Graeci, et fratres Ermenii vulgo dicti, quae regula est satis Dubiosa. Utitur A. Gell. lib. 5. cap. 10.

¶ **DUBITABILE**, Dubitatio, quaestio dubia, Gall. Doule. Lit. Alfonsi comit. Pictav. ann. 1269. in Reg. II. Chartoph. reg. fol. 95: Ex serie litterarum vestrarum quas nuper recepimus, collegimus duo Dubitabilia super quibus petebatis plenius edoceri.

¶ **DUBITAMENTUM**, Eadem acceptione, Ital. Dubitamento. Conc. revid. ann. 1227. apud Marten. tom. 7. Ampl. Collect. col. 110: Item, precipimus firmiter et districte, ut sacerdotes in casibus perplexis, id est Dubitamentis et erroneis, mittant subditos ad peritiores se. Vide supra Dubietum.

¶ **DUBITANTIA**, Ambiguitas, dubitatio, Ital. Dubitanza. Instr. ann. 1391. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 8. col. 2: Fuit ordinatum judicialiter per dictos dominos reformatores, quod nobiles essent de contributione universitatis ville Nemausi in quibuscumque indictionibus: removens quaecumque differentiam, opinionem, Dubitantiam nobilium et innobilitum super predictis.

¶ **DUBITANTIA**, Timor, metus, Ital. Iis etiam Dubitanza, nostris Doubtance et Doubte. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: Dubitantia, Doubtance. Lit. Ant. dom. de Bellojoco ann. 1361. ex Memor. D. Cam. Comput. Paris fol. 27. r: Lesquelz chastel et rentes nostrredit seigneur osta à nostre pere, six ans de vant sa mort, pour bailler à mons. de Flandre, et pour certains enforcemens et reparations, que nostrredit pere fist faire oudit chastel, pour la Doubtance de messire Jehan de Vernny, quant il se tourna ennemi du royaume. Vide in Dubitare et infra Dubium.

¶ **DUBITARE**, Acta Alexandri III. PP. ann. 1109: Ego neque vos, neque excommunicationes vestras appretior, vel Dubito unum ovum. Ital. Dottare, et Dubitare, pro Timere, metuere, usurpant, ut Dotte, pro timore: nostri dicunt Redouter, alias etiam Douter. Magnam Customarium Franciae 1. 4. cap. des peines: Doit le juge en toutes choses avoir Dieu devant ses yeux et en memoire; car cestui n'est pas digne de tenir jugement, qui Doule plus homme que Dieu. Assisise Jerosol. cap. 7: Chacun doit plus aimer et Douter Dieu, et s'arme en son honneur que bongré ne maugré d'homme, ne de femme, ne gaing d'avoir. Douter les Sarrazins, in Historia Guillelmi Archlep. Tyr. continuata de bello sacro, apud Marten. tom. 5. Ampliss. Collect. col. 597. Le Roman de Narcisse MS.:

Tu ne Doutes Comte ne Roi,
Les plus riches mes en cervoi.

Le Roman de Partonopeus MS.:

Si que plaindre ne s'en ocoit
Pour Troiens que tant Doloit.]

¶ **DOUBTE**, DOUTE, Metus, timor. Praeceptum Philippi VI. Franc. Regis ann. 1349. pro nundinis Campaniae, apud de Lauriers tom. 2. Ordinat. pag. 310: Pour ce que nous sommes suffisamment informez, que par les prises desordonnées, qui faites ont esté au temps passé par nos Cens, des chevaux des marchans et frequentans lesdites foires, pour Doubtes desquelles prises ils seront tenus à petites chevauchees, etc. Pour la Double des vexations et des depends, ibid. tom. 3. pag. 30. in Edicto Johannis Franc. Regis ann. 1355. En peril et en Doule, in Litteris ann. 1358. ibid. pag. 322.

¶ **DUBITAS**, pro Dubietas, Dubitatio, apud Rymerum tom. 8. pag. 132. col. 2. ¶ **DUBITATIVE**, Dubitans, Ital. Dubitativamente, Gall. En hesitant. Correct. stat. Cadubr. cap. 14: Si vero contigerit ipsum reum Dubitative, obscure, vel implicite ipsi libello respondere, etc.

¶ **DUBITALIS**, Charta Rudolphi I. imper. ann. 1275, inter Probat. Jur. domus Bavar. ad regna Hungar. et Boh. pag. 11: Propter quod scripturarum apices Dubitalis scrupulos, et obtenebratae reminiscencie caliginem sui claritate luminis repellentes, etc. Ubi leg. Dubitatis. Vide supra Dubietas.

¶ **DUBIUM**, Timor, metus, periculum, nostris alias Double. Arest. parlam. Paris. sub Joan. reg. Franc. ex Cod. reg. 8312. 5. fol. 13. r: Et illud, guerris vel earum Dubio cessantibus, caperent sicuti antea tenebant. Lit. remiss. ann. 1385. in Reg. 147. Chartoph. reg. ch. 330: Erant quaedam gentium armorum societate supra patriam, quae valde propter hac in Dubio constituebatur, exponens recordans quod patria erat valde Dubia, etc. Hinc Doubtis, pro Timidis, formidolosus, vulgo Timide, craintif, apud Monstrel. 3. vol. fol. 104. r: Le duc de Bourgogne respondit à ce que le chancelier de France avoit dit, que son fils estoit Doubtis; s'il est Doubtis, dit-il, il ne tient pas de moy: car ouques en ma vie je ne Doubtay homme. Vide supra Dubitantia.

¶ **DUBIUS**, LOCA DUBIA, Reficienda, munienda. Charta ann. 1381. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 46. col. 1: Obtulerunt se fore paratos dictum fortalicium et loca Dubia dicto commissario ostendere, ut loca reparanda, cum consilio ipsius commissarii valeant brevius quam poterunt reparare. Galli dicemus, Les endroits foibles.

¶ **DUBLA**, Monetae aurae species, Ital. Dobia. Charta ann. 1497. 1. Mail in Reg. 4. Armor. gener. pag. xi: Valente quolibet (scuto auri cigni solis) quadraginta tres Dublas cum dimidia. Vide Dupla 3.

¶ **DUBLARIUM**, Doli species, idem quod supra Doublerium 2. Bulla Honor. III. PP. ann. 1221. inter Instr. tom. 7. Gall. Christ. col. 92: Apud Croissy quod trecentorum arpenorum terrae decimam, et unam Dublarium vini, et unum modium bladi.

¶ **DUBLECTUS**, Tunicae species, nostris Doublet. Const. Freder. reg. Sicil. cap. 107: Item quod predicti comites, magnates, barones, milites, et uxores eorum possint habere in estate guarimentum unum de serico, sub eo farsatum, vel Dublectum ac juppam. Vide supra Dobletus 1.

¶ **DUBLERIUM**, Duplum, Gall. Le Double, Deux fois autant. Charta Petri de Geriaco Prioris de Regula ann. 1301: Assignationes... ipsi Conventui fecimus pro sustentatione xx. Monachorum... incluso Dublerio Subpriora. Vide Doubletarius.

† **DUBLIA**, Crustulum, Gall. *Oublie*. Chartularium Prioratus S. Petri de Domina fol. 83: *Mansus de la Varx debet unum sextarium vini de tascha... IX. sextarios de frumento... sex denarios Dublias per Sexagesimam*. Et fol. 107. v.: *Post Calendas sex denarios Dublias et unum fassum de cignonis (oignonis) et dimidiam horiam*. Vide *Deublia*.

† **DUBLUS**, pro *Duptus*, Gallis *Double*. in Instrumento ann. 842. tom. 1. novæ Histor. Occitan. col. 76.

† **DUCA**, vox Italica, Dux, Gall. *Duc*, supra legitur in *Derivare*.

† **DUCA**, Chron. Madoet. Bonincont. apud Murator. tom. 12. Script. Ital. col. 1151: *Ibi nobilissime receptus fuit a Castruccio principe Luciano, quem Ducam Lucanum constituit*. Non semel ibi. Vide *Ducha*.

† **DUCA**, La formula, in Glossar. Lat. Ital. MS.

DUCALE, Gloss. Lat. Gr.: *Ducale*, ἀγῶνις ἢ τῶν κτηνῶν. Ubi perperam Vulcanius ductor reponit. Vetus Gloss. cap. de Pellibus: *Ducale*, ἀγῶνις. Glossar. Alfri: *Ducale*, latteh. Ubi Sommerus, id scilicet, quo equus agasonis manu ducitur. Anglo Saxonibus *Latteov*, est, Dux. Vita S. Frontonii Abbatis, in Vitis Patrum cap. 8: *Dimisit servulus primum camelum, cuius Ducalem tenebat: ubi quidam Ducalem pro fune, quo animal ducitur, intelligi voluit*.

† **DUCALIS**, Pertinens ad Ducem, Gall. *Ducal*. Passim occurrit apud Murator. tom. 12. col. 456. 458. etc.

† **DUCALIS** VESTITUS, Ducis scilicet Austriae, ita describitur in Charta Friedr. I. Imper. ann. 1156. inter Probat. jur. domus Bavar. ad Regna Hungar. et Boh. pag. 5: *Dux Austriae principali amictus veste, superimposito Ducali pileo, circumdato serio pinnito, baculum habens in manibus, equo assidens, et insuper more aliorum principum imperii, concucere ab imperio feoda sua debet*.

† **DUCALITER**, in morem Ducis, qui praecedit, apud Sidonium lib. 5. Epist. 13.

† **DUCAMEN**, Ducatus, Glaber Rodulfus lib. 1. cap. 5: *Illorum quippe Ducaminis principatus fuit Metropolis civitas Rotomagorum*. Lib. 4. cap. 8: *Universos sui Ducaminis Principes militaribus adstrinxit sacramentis*. Charta ann. 939. in Tabulario Burgundensi Monasterii Ch. 44: *Concedo ex rebus mei beneficii, quod ex Ducamine tenere videor quartas 3. etc.* Utitur non semel Dudo de Morib. Normann. pag. 102. 112. [Charta Roberti Ducis Burgundiae ann. 1040. inter Instrument. tom. 4. Gall. Christ. col. 143: *Suscipiens Ducaminis gubernacula Burgundiae*.] Occurrit etiam in Gestis Consulum Andegavensium cap. 4. num. 1.

† **DUCHE**, pro *Duché*, Le Duché, in Lit. ann. 1300. ex Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 125. v. col. 2. Pacta matrim. inter reg. Boh. et Beatr. filiam Ludov. ducis Borbon. ann. 1341. in Reg. 66. Chartoph. reg. ch. 145: *Nous ti assurons mille livrées de terre à Tournoy... avecques chastiau ou meson convenable ou Duché de Bourbonnoys*. Homag. Odon. IV. Ducis Burg. ann. 1339. inter Probat. ult. Hist. Trenoreh. pag. 241: *Li dux, qui seray par le temps, seray tenu de faire homaige à l'abbé... doudit monastere de Tornus, deans l'église de Tornus, ou aultre part ou Duché de Bourgoigne, en leu convenable*.

† **DUCA**, pro *Doana*. Vide in hac voce. Epist. Soldani apud Lamium in pelic. erudit. inter notas ad Hist. Sicul. Bonincont. tom. 1. pag. 222: *Præcepimus*

domino stoli nostri, et domino nostras Ducanz, quod homines vestros in personis et rebus salvent et manteneant.

1. **DUCCARE**, *Guitare, vel nutrire*, Joan. de Janua: *Unde Educare, i. Enutrire*.

2. **DUCCARE**, Ducem agere, Ducatum tenere. Versus palæ altaris ædis S. Marci Venetiis inscripti:

Tunc Ordolphus Falestrus in urbe Ducabat.

Rursum:

Dandolus Andreas præclarus honore Ducabat.

† Charta Veneta ann. 1430: *Ducante inclito Domino Francisco Foscaro*. Andreas Dandulus in Chronico, de Petro Candiano Duce Venetor. *Ducavit menses quinque*. [Et apud Murator. tom. 12. col. 466: *Ducante illust. D. Andrea Contarens inclito Venetiarum Duce*. Cod. 469: *Ducavit fideliter annis xv. etc.*]

† **DUCCARIA**, ductus aquæ. Vetus Charta apud Ughellum tom. 3. pag. 454: *Latus unum extenditur in palude, alterum latus in Ducaria, que dicitur Cula, sicut ipsa Ducaria defluit versus prædictum fluvium*.

† **DUCCARIUM**, Palatium Ducis Venetiarum. Vide *Ducatus*.

† **DUCCARIUS**, Gloss. Lat. Gr.: *Ductarius*, ἀγῶνις. *Ducale*, ἀγῶνις ἢ τῶν κτηνῶν. Ubi forte legendum *Ducarius*.

† Vide *Ducale*, *Ductres*, *Ductor*, in Chroa. S. Dion. lib. 3. cap. 5: *Riens ne nous puel grever, puisque Dieux veult estre nostres Ductres*.

† **DUCCARIA**, SCROFA, Ductrix allarum scrofarum in Lege Sabaica tit. 2. § 13. et in Lege Aleman. tit. 30. § 14. *Ductrix*, in Lege Bajwar. tit. 12. cap. 4. § 2. Gloss. Græc. Lat.: *Agros, Dux gregis*. Cationi cap. 150. *Sextarius porcus est, qui gregem præcedens ducit*. Vide *Bourdellot* ad lib. 2. Heliodori pag. 45.

† **DUCCAS**, seu *Ducas*, Græcis Byzantiæ, Latinis *Dux*, Rogerius Selavoniae Dux sub Manuele Imp. sic Chartam subscribit ann. 1180. *Ego Rogerius Selavoniae Dei et Imperiali gratia Dalmatiae et Croatiae Ducas manu mea subscripsi*. Inscriptio vero sic concipitur: *In Ducatu Dalmatiae et Croatiae existente D. Rogerio Selavoniae Duce*. Conventiones Michaelis Palæologi Imp. et Genuensium ann. 1261. in Historia nostra Gallo-Byzant.: *Quod si aliqua navis mercatorum Januensium fuerit in Imperio nostro, et tunc acciderit, quod stolis Pisanorum, vel Venetorum, vel aliorum, qui habent guerram cum Imperio nostro, et Capitaneus, seu Ducas, vel Castellanus loci, ubi jam dicta navis esset, requireret de hominibus navis prædictæ pro munendo castrum, etc.* In versione Gallica MS.: *Et le Capitaine, Duc, ou Chastellein du lieu, etc. Cretensis Insule apud Venetos Praefectus semper Ducas Creta appellatur in Chronico MS. Andreae Danduli. Vide Meursium in Δοξια.*

† **DUCCATISSA**, Ducis uxor, Gall. *Duchesse*. Obituar. MS. Rotomag. ad 18. Jan. *Obitus Duchesse Normannie*.

† **DUCCATONUS**, Nummus argenteus valens circiter quatuor libras Francicas, Gall. *Ducaton*. Memorantur *Ducaton* apud Murator. tom. 12. col. 412. sic dicitur quasi minor *Ducatus*. Vide *Ducatus*.

† **DUCCATOR**, a *Ducere* pro *Ducere*. Glossæ Lat. Gr.: *Ducatores*, ἀγῶνις, ποσειδωνος. *Ducatores navis*, in leg. Quæmadmodum, l. ad Leg. Aquiliam. (9. 2. fr. 29. § 4.) *Equites Ducatores*, in Notit. Imper. lib. 1. cap. 149. *Δουκίτορες*, viæ duces, apud Leonem in Tactica cap. 8. Occurrit apud Tertullianum ad-

versus Judæos cap. 18. S. Augustinum lib. 3. contra Maximum, in Vita S. Frontonii Abbatis cap. 7. etc. [Vide Glossar. med. Græcit. in Δουκίτορες.]

† **DUCCATORIUM**, Gloss. Gr. Lat. MS.: *Ἀγῶνις, Ducator, hoc Ducatorium*. Editum, *Ductum, Ductarium*.

† **DUCCATRIX**, apud Apuleium lib. 1. de Dogmate Platonis: *Illæ vero vitiorum Ducatrices iracundia et libido*. Ita ex vet. Cod. restituit Scaliger ad Manilium. Item *Ducissa*, Ducis uxor. Domnizo lib. 1. de Vita Mathildis:

... Sua temperat acta Ducatrix.

Occurrit pluries ibi, et in Chartis ipsius Mathildis apud Franciscum Mariam in ejus Vita lib. 3. pag. 106. 156. etc. [Item in Charta anni 1012. apud Muratorium tom. 2. part. 2. col. 510.] Vide *Ductrix*.

1. **DUCCATUS**, Magistratus, Præpositura. Gloss. Lat. Græc.: *Ducatus*, ἡγεμονία. Quomodo usurpatur a Suetonio in Nerone, Vopisco in Aureliano, Lampridio in Hellogabalo, etc.

2. **DUCCATUS**, Joannes de Janua: *Ducatus est dignitas ducis, vel ejus terra. Ducatusque Provincia*, in Concilio Vermeriensi ann. 752. cap. 3. *Ad honorem Ducatus provehi*, in leg. 13. Cod. Th. de Proxim. Comitib. dispos. (6. 26.) Gunther. lib. 5. Ligurini:

... Per septem signa Ducatum Rite resignavit.

Mox:

Marchia tunc tellus erat hæc, nunc vero Ducatus. Namque volens prius defendens nomen honoris, Rex petro, cum tres Comitatus ille teneret, His quoque compactis, et in uno corpore junctis, Consilio Procerum, celebrem jubet esse Ducatum.

† *Ducatus*, in Lege Ripuar. tit. 38. § 1. videtur sumi pro Bajuvariorum provincia, quæ *Ducatus* appellatione vulgo donatur in ejusdem provincia legibus, quod a Duce regeretur, præsertim tit. 2. In capitulari 3. ann. 813. cap. 42. *Ducatus* sumitur pro provincia, quæ a Duce regitur, respectu Comitatus.

† **DUCCATIUM**, neutro genere, in Lege Bajwar. tit. 2. cap. 9. et apud Leonem Ost. lib. 1. cap. 6. τὸ δουκίτιον, Auctor Vitæ S. Sabæ, Nilus Doxopatrius, et Constant. Porph. de Adm. Imp. cap. 50. lib. 1. de Themat. cap. 1. pariter dixerunt.

† **DUCCATUS**, Villa quædam in agro Ravennate, cuius domini ducis titulum assumebant, in Chart. ann. 1197. ap. Murator. Antiq. Ital. tom. 1. col. 459. Vide Savin Hist. Jur. Rom. med. temp. tom. 1. cap. 5. § 117. not. d.

† **DUCCATUS**, Palatium Ducis, Albertin. Mussat. de Gestis Henrici VII. lib. 3. apud Murator. tom. 10. col. 376: *Quos Petrus Gradonicus Dux Venetiarum cum comitiva obvia navigans, comiter honorificeque admodum excepit, in Ducatum adducens*. Alii, teste Pignorio, *Ducatum* appellant.

† **DUCCATUS**, appellata primum Moneta Ducatus Apuliae, cusa a Rogerio Rege Siciliae ann. 1240. Falco Beneventan.: *Monetam quam introduxit, unam vero, cui Ducatus nomen imposuit*. Occurrit in Chartis ann. 1181. 1186. apud Ughellum tom. 4. pag. 227. et tom. 8. pag. 98. 106. *Ducatus*, Moneta Venetia aurea species, ab impresso hocce lemmate sic nuncupatum:

Sit tibi, Christe, datus, quem tu regis, iste Ducatus.

Zecchinum hodie vocant, ab officina monetaria, quæ *Zacca* Italis dicitur, ducto nomine. Venetos autem Duci subesse nemo nescit. *Δουκίτιον* apud Phranzem

lib. 3. cap. 27. Constantinus in Hist. Apoll. Tyr.: *Ἡρώτα ἐπιφύθηεν δούκατα πρυτανία*. Cudi autem primum coeperunt Ducati sub Joanne Dandulo, qui Ducatum inivit ann. 1280. ut auctor est Andreas Dandulus in Chron. MS. ann. 1280. et ex eo Petrus Marcellus in Princip. Venet.

DUCATUS RHODI, in Statutis Ordin. Hospit. S. Joan. Hierosol. tit. 5. § 42. moneta Rhodiensium Militum.

DUCATUS, Defensio in vita per aliquis territorium, Gall. *Saufconduit*, *sauegarde*. Joan. de Janua: *Ducatus*, *Ductus*, *sel guida*. Epistola Gregorii VII. PP. apud Brunonem de Bello Saxon. pag. 189: *Henricum atque Rodulfum commoneatis, quatenus nobis viam illic secure transeundi aperiant, et adiutorium atque Ducatum per tales personas, de quibus vos bene confidatis, præbeant, ut iter nobis Christo protegente pateat*. Occurrit in aliis Epistolis Gregorii, apud Hugonem Flavium in Chron. pag. 216. 217. 219. et lib. 1. Epist. 77. lib. 4. Epist. 12. 13. apud Fullbertum Carnot. Epist. 41. Godefridum Monachum ann. 1190. Arnoldum Lubecensem lib. 2. cap. 8. Will. ab Oldenborg. in Itiner. T. S. pag. 145. Burchardum Monach. de Casib. S. Galli cap. 7. Cunradum de Fabaria de Casib. S. Galli cap. 8. 19. Walaf. Strab. de Mirac. S. Galli cap. 17. Odonem Cluniac. de Reversione B. Martini a Burgund. cap. 8. Venericum Vercellensem de Unitate Ecclesie conservanda pag. 46. [Obertum Cancellarium lib. 2. Annal. Genevens. non semel.] etc. [Vide Conductus, 1. et Haltaus. Glossar. German. voce *Geleit*, col. 627.]

DUCATUS, Præstatio, quæ domino exsoluitur pro ducatu seu securo transitu per terram illius. Charta ann. 1187. inter Instr. tom. C. Gall. Christ. col. 131: *Concedo in perpetuum... usatica, piscatica, ludas, Ducatus, quistas, albugas, etc.* Vide *Guionagium* in *Guila*.

DUCATUS, Trames, via. Canon Abbon. tom. 10. Collect. Histor. Franc. pag. 629: *Dum tamen inoffenso vesigio tam veritatis ingressus per Ducatum Evangelii non recedat a divinis oraculis*.

DUCAS, Vide *Ducas*.

DUCCELLUS, Ducis filius, Annal. Pragense ad ann. 1183. ap. Pertz Script. tom. 3. pag. 121: *Episcopus... in Bannum cum Ducello Spitziguo revertitur, gestans ab imperatore sibi tradita vexilla ducatus*. Vide *Ducillus*.

DUCENÆ DIGNITAS, Cujus mentio est in Cod. Th. leg. 3. de Cohortaliis (8. 4.) leg. 7. 8. 20. 21. de Agentibus (6. 27.) et in de Senatoribus (6. 2.) gradus quidam erat in Schola Agentium in rebus, proximus Principi Agentium, sicut e *Ducena* ad Principatum Agentium promotio ferebat, hac qui donati erant *Ducenarii* appellabantur.

DUCENARIUS, Ugutioni lib. 2. cap. 8. dicitur, qui duobus militum Centuriis præerat, sicut uni Centurio. S. Hieronymus ad Pammach.: *Post Tribunum Prætorium, deinde Senator, Ducenarius, Marchus, Circitor, Eques, Ducenarii*. Ita semel occurrunt in Veterib. Inscrip. 457. 8. 542. 8. et apud Gualterum in Tabulis Siculis pag. 18.

DUCENARIUS, Iudex, qui de levionibus causis iudicabat. Sueton. in Aug. cap. 31: *Ad tres iudicum decurias quartam addidit ex inferiori censu, quæ Ducenariorum vocaretur, iudicaretque de levionibus causis*. *Ducenarii*, Procuratores, qui ducenta sestertia accipiebant a Principe, ut docet Dio lib. 53. pag. 506. Vide

Jacobum Gothofredum ad leg. 1. Cod. Th. de Exact. (11. 7.) ubi multa de Ducenariis congerit. [Vide Glossar. med. Græci in *Δουκάρειον*.]

DUCENTUM, Modus agr. Charta pro capit. Tornac. ann. 1374. in Reg. 105. Chartoph. reg. ch. 265: *In parrochia de Dolegnies unum bonnarium, tria quarteria et Ducentum terræ arabilis*. Vide supra *Centum* 2.

DUCERE CAUSAM, Litem prosequi, Gall. *Suivre une affaire*. Lit. ann. 1340. tom. 3. Ordin. reg. Franc. pag. 605: *Et quia Ducere causam predictam, et diversis et pluribus ressoris subici, esset dictis religiosis nimis grave et sumptuosum, etc.*

DUCERE DOGMATA MONACHORUM, Monasticam regulam sequi. Acta S. Lamb. tom. 5. Sept. pag. 529. col. 2:

Præsul enim tunc cenobium, quod nomine dicitur Stabulum, subiens, monachorum dogmata iuxta Annos per septem, etc.

DUCERE AD MEMORIAM, Custodire memoriam, Gall. *Conserver le mémoire*. Testam. Mafalde regin. ann. 1256. tom. 1. Probat. Hist. geneal. domus reg. Portug. pag. 38: *Item mande domne Oracæ Sancii sorori meæ, quatuor tavels... quod Ducat me ad memoriam*.

DUCERE MALAM VITAM ALICUI, Illum asperius tractare, oburgare, vulgo *Mener* vel *Faire une terrible vie à quelqu'un*. Lit. remiss. ann. 1363. in Reg. 91. Chartoph. reg. ch. 477: *Uxor dicti Petri i recepit dicto supplicanti malam vitam Ducere, dicendo quod dictus supplicans, qui consilium dederat emendi dicta arma suo spe lucri, erat in causa suæ perditionis atque dampni*.

DUCHA, Dux, Ital. *Duca*, Gall. *Duc*. *Ducha Crete* insula, apud Murator. tom. 12. col. 429.

DUCHERII, Sacerdotes qui, licet vitam non profiteantur monasticam, in Prioratibus tamen S. Victoris Massiliensis sedes habent perpetuas, vulgo dicti *Conduchers* et *Paneters*. Capitulum Generale S. Vict. Massil. ann. 1313: *Stoimus, quod in Prioratibus dicti Monasterii habitibus Clericos, Ducheros, Paneterios seu Convivas, etc.* Vide *Conducherii*.

DUCHISSA, ut *Ducissa*, Gall. *Duchesse*, Ducis uxor, Ducatus Domina. Occurrit in Opusculo Gualvani de *la Flamma*, apud Murator. tom. 12. col. 1043. Le Roman d'Athis MS.:

A sejour y est la Duchesse Noble dame preux et courtoise.

DUCIANUS, Qui ad Ducem spectat. *Duciani*, Ducis limitis Officiales, in eg. un. Cod. Justin. de Litter. custod. (12. 41) *Duciani apparitores*, id est, Ducis in leg. un. Cod. Th. de Quadrim. brevib. (11. 25.) *Ducianum officium*, seu *Ducis* in leg. 2. cod. de Venat. Ferar. (15. 11).

DUCIATICUS, Idem quod *Ducius*, Damon. *Breviculus contra Duciatium*, ex Cod. reg. 1003. fol. 5. v. laudato tom. 3. novi Tract. diplom. pag. 136. Vide infra *Duzobus*.

DUCIBILE, *Vectura*, *ὑπόψυρον*, in Castigat. ad utrumque Glossar. ex Cod. reg.

DUCIBILIS, qui facile duci et flecti potest. Victor Vitensis lib. 3. pag. 52: *Accipiens quoque tyrannus, ut erat Ducibilis et ferus, serpentinam suggestionem, feratibus Edictis totam cepit Africam commovere*.

DUCIBULUS, Vide mox *Duciculus*.

DUCICULA, ut *Duciculus*, Miracula S. Trudonis lib. 1. cap. 1. *Non passus est moram innectere, ut Duciculum, quam*

tum forte partim habebat de tonna extractam, remitteret.

DUCICULUS, Epistomii vertibulum, seu paxillus ori Epistomii insertus; *Douzi*, *Douzil*, et *Douzilla*, Arvernus; *le Douil ou faucet de la tonne*, in Consuetudine Labourtensi tit. 7. art. 9. *Douzils*, in veterib. Consuetudinibus Bituricensibus apud Thomasserium pag. 834. Vita MS. S. Romarici: *Serraculum ab educendo Duciculus dicitur*. Vita S. Urbani Episcopi Lingon. cap. 1: *Ligamina vasorum gladius præciderunt Duciculosque abstraxerunt*. Passio S. Bergharii apud Camusatium: *Fortis ille tunc promptuarium ingressus, ante vos steterat, et eadem, quam vulgo Duciculum, a potu scilicet educendo, dicitur, in manu tenens cerealem amphoræ potum infundebat, etc.* Berta Sanctimonialis in Vita S. Adelheidis Virg. cap. 5: *Ore cupæ non obfirmato, sed Duciculo secum in manibus asportato*. Ubi legendum *Duciculo*. Bernardus Mon. in Consuetud. Cluniac. MSS. cap. 54: *Non solum fundion cuppæ, verum etiam Duciculum abluere curat*. Liber Ordinis S. Victoris Parisiensis MS. cap. 12: *Sed et matas, supersedes, et muscaloria, et Duciculos ad lavatorium, quoties opus est emundare*. Occurrit præterea in Miraculis S. Ursuari per Flandr. num. 18. in Miraculis S. Angilberti lib. 1. cap. 21. et in Vita S. Fidoli Abbat. n. 6. atque ex his emendandus videtur Wandelbertus in Miraculis S. Goaris cap. 7: *Cum Cellerarius... vinum de cupa quadam hausisset, casu contigit, ut cupæ Cuniculum aliud forte meditans infirne clauderet, et abiret*. Legendum enim *Duciculum*.

DUCICULUS, Reinard. Vulp. lib. 3. vers. 1967:

Solus init crameram, tonnis picerna Duciclos Detrahili, ut prodit quæque quod intus habet.

DUCILLES, Ugutio et Joannes de Janua: *Ducillus*, qui et *Docillus*, qui abdit foramen doli, *clapsydra*. [Vide Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: *Douzil, clepedra, Docillus, Ducillus*. Aliud Provinc. Lat. ex Cod. 7657: *Douzil, Prov. Ducillus, clepedra*] Gervasius Dorobern. ann. 1188. in Cod. Cantabrig. *Usque ad foramen obicis, qui usitato nomine Ducillus vel Clypedra dicitur, etc.* Inde Occitanis *Adouzilla, mettre en perce, percer le vin*. Vide *Clepsydra*.

DUCIOLUS, Eadem notione. S. Theodoricus in Vita S. Magni apud Cansium: *Tracto serraculo, meatum in tipru n currere sinit, et serraculum, quod Duciolum vocant, manu ferens, ante conspectum B. Magnaldi astitit*. Quidam Codices præferunt, *serraculum, quod Duciculum vocant*. Eadem habentur apud Bedam in Vita S. Columbani cap. 15.

DUCILLES, *lla, lum, Clepedra*. Joan. de Janua in *Ductilis*.

DUX, Vita S. Benedicti Anianensis cap. 43. Edit. Mabillonii: *Perrexit frater, et abstracto Duce, egreditur vinum*.

DUCILLARS, Vinum et vasa delinire, et vendere sub hedera, Sambuco: *Vendre du vin à broche*.

DUCILIS, Epistomii vertibulum. Acta transl. S. Savini apud Marten. tom. 6. Ampl. Collect. col. 881: *Cum... plaustrum musto onustum in mare... Ducilis a fundo karalis egressus in terram, nemine considerante, prosiliit; altamen mustus haud minus quam si obturatum esset foramen, nec una fuerat gutta, stetit*. Vide *Duciculus*.

DUCILLA, Ugutioni, Joanni de Janua, et Balbo, Parva *Dux*, vel *Ducis filia*.

DUCILLUS, *Parvus Dux*, Joanni de Janua. Vide [90] *Ducellus* et alia notione in] *Duciculus*.

† **DUCIOLUS**. Vide *Duciculus*.
 † **DUCISALIS**. Ad ducis dignitate spectans. Testam. Jacobi de Pignatario ann. 1352. in Access. ad Hist. Cassin. part. 1. pag. 409. col. 1. *Recomendo filios meos sacre regie et reginali majestati ac etiam Ducisali*. Vide *Ducianus*.

† **DUCISCATUS**, Ducatus, Gall. *Duché*. Charta anni 1231. apud Lobinellum tom. 2. Hist. Britan. Arémor. col. 1636: *Nec eorum homines compellere ad obediendum ratione feodorum suorum de Vicecomitatu de Rohan... in aliquo in Duciscatu Britannie, nisi apud Ploarmel solum*.

† **DUCISSA**, Ducis uxor, apud Rymur tom. 5. pag. 616. col. 1. Ludewig. Reliq. MS. tom. 5. pag. 501. etc.

DUGLIS, *Ducta, trium unciarum*. Ita Glossæ Arabico-Lat.

† **DUCONES**. Vide *Durcones*.

† **DUCTABILIS**, Qui facile duci potest, ductilis. Arist. ann. 1339. 12. Apr. in vol. 3. arestor. parlam. Paris. *Si dicti canonici vellent tradere pignora portabilia seu Ductabilia, etc.* Vide mox *Ductibilia*.

† **DUCTARE**, *Ducere*, Ducem agere. Gerobus Præpositus Rochersperg. Exposit. in Psal. LXIV. ad Eugenium III. Papam apud Baluzium Miscell. tom. 5. pag. 65: *Sicut hi quorum interest exercitum campo Ductare, congrue investitur per veritatem, sic non indecenter ex longo usu Praefectus urbis ab Imperatoribus cognoscitur investitus per gladium contra malefactores urbis exercitum*.

DUCTARIUM, Gloss. Lat. Gr.: *Ductarium*, ἀγωγὴ, ἄγωγις, Ductarius, ἀγωγὴς, Ductus, ἀγωγὴς ὄχτος, ὄπαργόγιος.

† **DUCTIBILIS**, Eadem notione. Charta ann. 1296. in Chartul. eccl. Lingon. ex Cod. reg. 5188. fol. 232. v. *Facimus nos in solidum fidejussores, principes debitores et reddidores in pignoribus sufficientibus, portabilibus et Ductibilibus, reddendis et deliberandis apud Castellionem*.

DUCTILE, Vide *Ductus*.
DUCTILEUS, Ductilis. Joan. de Janua. *Ductilis*, a ducio dicitur, unde *Ductiliter*, adverb. et *Ductileus*, lea, leum, *Ducillus*, la, lum.

† **DUCTILIS**, tractabilis. Elmham. in vita Henr. V. reg. Angl. edit. Hearn. cap. 87. pag. 244. *Tandem tamen post plurimas furiales alternatas insanas, coquantur in lusi fieri Ductiles in tractatum*. Vide *Ductibilia*.

DUCTITIA, Tributum, quod pro mercibus, quæ educuntur et exportantur, penditur, *pour les voitures*. Charta Roderici Comitis Perticensis ann. 1136. *Voluimus quod... a pedagiis, traversibus et tractionibus secularibus, una cum animalibus, suppellectilibus, et aliis quibuscunque bonis, etc. mercimoniis, et Ductibus quibusvis... sint immunes*. Ubi forte legendum *Ducturis*, id est, *Droitures*, seu tributis, quæ exsolvantur.

† **DUCTIVUS**. Vide *Ductus* 2.

1. **DUCTOR**, Dux, Dignitas Ducis, apud Paulum Warnefr. de Gestis Longob. lib. 2. cap. 2. lib. 4. cap. 46. lib. 5. cap. 16. lib. 6. cap. 1. 27. 44. 104. marom. lib. 4. pag. 47. Henricum Rosiam in Heringberga v. 474. etc.

2. **DUCTOR**, Idem etiam qui Græcis Δασώτης, qui ad conducendum aliquem in via per alterius regionem datus est a quovis Principe. Liuthprandus in Legat.: *Turbatus, Δασώτης, id est, Ductori*

meo, 50. aureorum res pretio dedi. Vide *Ducatus, Diasotes*.

† **DUCTORIA** DIGNITAS, Ducis. Annal. Quedlinburg. ad ann. 985. ap. Pertz. Scriptor. tom. 3. pag. 67. *Henricum... gratia fidei donatum... Ductoria utidem dignitate sublimatum... debito dilectionis venerantur affectu*.

DUCTRIX, *Ducissa*, Ducis uxor. Leo Ost. lib. 3. cap. 60. *Mathilda Ductrix Ligurie, etc.* Occurrit præterea apud Helmodum lib. 1. cap. 71. apud Ruodmannum Abbatem in Epist. ad Ekeardum, Dittmarum lib. 2. pag. 16. lib. 4. pag. 36. Ekeardum Jun. de Casib. 8. Gall. cap. 10. et 11. Continuatore Hist. Episcoporum. Viridun. n. 4. in Bullario Casin. tom. 2. pag. 105. etc.

† Pro Abbatisa occurrit in Act. S. Joan. episc. tom. 6. Sept. pag. 30. col. 2.

DUCTRIX, Scrofa, porcorum mater, in Lege Bajw. tit. 12. cap. 4. § 2. *Ductrix jumentorum*, in Lege Aleman. tit. 72. § 1. Vide *Ducaria*.

1. **DUCTUS** Marcellus lib. 1. Form.

38. *Si hoc conjurare potuerit, de hac cause Ductus sedeat*. Lib. 2. Formula 18. quæ est de securitate pro homicidio: *Sed in omnibus exinde Ductus et absolutus appareat*. Ubi Bignonius, *ductum*, pro *eductum*, positum putat, hoc est, *de causa eductum*. Sed malim hocce vocabulo *secutum* eum dici, tanquam conductu et salvaguardia obtentis. Capitulare Caroli M. ann. 808. cap. 6: *De illorum hominum conquistis, qui modo fors ducti fuerunt, et postea adquisierunt, postquam patres eorum et parentes ducti sunt, ubi adquisierunt, postea videtur pro adquisierunt. Verus placitum ann. 876. editum a Baluzio in Append. ad Capitul. n. 104. Et hanc meam responsionem presentis vestre judicium conditionis ostendit supradicto Fredemirus mandataria de Ardesindo Episcopo, qui legibus Ductus est, atque ibidem resolut, et qua auctoritate predictus locus S. Felix sub ditione S. Eulalie esse debet. Canonis S. Patricii cap. 21. Christianus, cui dereliquit aliquis et procat cum in Ductum, et non in Ecclesiam, ut ibi examinatur causa, qui sic fecerit, alienus sit*. Ubi Waranus ad marginem reposuit *f. judicium*: sed *ductum* legendum videtur, id est, in jus. Vide *Ductum* et *Educere*.

† Ut est de hujusce vocis in Marcellis formulis interpretatione a Bagno et Cangio proposita, aliud significare videtur in placito hic laudato. *Legibus enim ductus, idem mihi est quod, in legibus peritus, exercitatus*, unde vetus Gallicum *Duit*, eodem intellecto, a verbo *Duire*, docere vel addiscere. Lit. remiss. ann. 1333. in Reg. 145. Chartoph. reg. 5. 191. *Le suppliant baillies chevau et charrette a son filz pour les mener et conduire, lequel de ce faire n'estoit pas bien Duit*. Alia ann. 1476. in Reg. 191. ch. 234: *Pour ce que icellui Village suppliant est fort Duit et experimente en fait de navigage, etc. Le suppliant print vouloir en lui de soy mettre avant et Duire au fait de marchandise, in aliis ejusd. ann. ibid. ch. 235. Denique alia ann. 1475. ex Reg. 195. ch. 1528. *Ce que le suppliant en faisoit, estoit pour le profit d'icellui Pierre Renel, et le Duire au dit mestier (de consturier)*. Vulgatio vox *Duire*, pro *Convenire*, pertinere Charta ann. 1330. in Chartul. S. Martin. Pontisarr. fol. 35. v. *Recongnurent et confesterent pour tant comme et chacun d'eulz touche, puet toucher, Duire et appartenir, etc.**

2. **DUCTUS**, pro *Aqueductus*, in Cod. Th. leg. 1. de Aqueduct. (15, 2.) ubi Tribonianus restituit *Aqueductus*, Papias: *Ductus, aquæ decursus*. Ita autem appellatur locus, ubi aquæ conflunt *Doccia*, Italis, est canalis, tubus lectus, per quem fluunt aquæ: *Doiet*, Andegavensibus. Gloss. Lat. Gr.: *Ductus*, ἀγωγὴ, ὄχτος, ὄπαργόγιος. Alvarus in Vita S. Eulogii: *Ad prominentem canalis Ductum, qui super illa loca producit, pervenit*. Tabular. S. Albani Andegav.: *Donans nobis ob remedium anime sue et patris sui descensum unum, quem habebat in rivulo, qui appellatur Ducto, cum omni consuetudine, excepto cornu, et de alio descensu, quem Minus de Reginaldo Banario in Alione dedit nobis simili modo, et consuetudinem, quam ibi habebat, excepto cœnatico*. Charta Fundat. Monasterii S. Landi Andegavens. *Et cum villicaria, et fodrio, et omnibus consuetudinibus terræ et fluminis a rupe Colubraria, usque ad Ductum, a Ducto vero usque ad vallem, etc.* Occurrit eadem verba in Charta alia Fulconis Regis Hierosol. et Comitis Andegavens. pro Canonicis ejusdem Ecclesie. Vide tom. 5. Ughelli pag. 1572. Ordinarium Vitalem lib. 3. pag. 479. Historiam Monast. S. Nicolai Andegav. pag. 20. 56. Monasticum Anglie. tom. 1. pag. 388. etc. Occitanis *Doits*, idem valet ac aquæ vel fontis caput, origo. *Doaille*, in Consuet. Burdegal. art. 115. pro canali latrina, seu ductu. (Vide *Doitus*.)

DUCTILE, Alia Charta ex eodem Tabulario Ecclesie S. Landi Andeg.: *Voluimus posteritati scriptum relinquere, quo pacto Sanctimonialis Ecclesie Caritatis cum Canonicis S. Landi Ductile sub duca Mediane communiter habuerunt*. Occurrit ibi pluries *Ductiles aquæ*, in Charta Hispanica aera 1016. apud Anton de Ypez in Chron. Ord. S. Benedicti tom. 5. pag. 444. v. *Productiles*, nude, crebro in Tabulis Hispanicis apud eundem.

DUCTIVUS, *Ductibus* scatenis. Charta Sancti Regis Aragon. aera 1131. apud eundem de Ypez tom. 7. *Montuostium sive Ductivum, etc.*

DUCTUS VIARUM, in eadem Charta. *Aquis aquarumque exitibus, et regressibus earum, viae Ductibus, et redictibus earum, etc.*

3. **DUCTUS**, f. Capistrum, quo equus ducitur. eo ceteram sensu vox *Duel* occurrit in Lat. remiss. ann. 1380. ex Reg. 135. Chartoph. reg. ch. 23. *Cellus Dans le menage de paroles, et aussi lui ceint le Duel de son cheval par la ceinture, pour ce qu'il faisoit semblant de lui enfour, et en cest estat le raigne en sa maison*. Annal. Genueus. ad ann. 1164. apud Murator. tom. 6. Script. Ital. col. 255. *Imperator respondit: Ego sum super equum et habeo pedes in Ductu equi, etc.* Ubi alter Codex MS. habet *Strevia*. An bene, haud satis scio.

DUDENA, pro *Duodena*, Gallis *Doucaine*. Gloss. Gr. Lat. MS. 265xxx. *Dudena*, duodecim. Editum 265xxx, 255xxx. *Duodena*. (Vide *Dozena*.)

† **DUECIA**, Embregma, Ital. *Doccia*, Gall. *Douche* et *Douge*. Andr. Thuringus librum inscripsit, *de Embrocha nova seu Duccia artificiali, etc.*

† **DUELECH**, est in homine tartari species, lapis spongiosus periculum et maximum dolorem creans. Roch. le Baillif in Diction. Spagy.

† **DUELLA**, dicta quasi *dux sextule*; nam VI scripulis constat, quæque sic scribitur ∘ ∘. Papias MS. Hicchesio Dissert.

pag. 111 est tertia pars unciæ. A. Jonas Islandus Crimogea lib. 1. cap. 8. pag. 85. *Marca Islandica valebat unciam argenti defecati cum Duella.* Gloss. Sangerman. n. 501: *Duellis, Sertula bis adsumpta duellem facit.* [Vide Isidor. Origin. lib. 16. cap. 25. sect. 15.]

1. **DUELLARE**, Belligerari, in Diario Belli Hussitici, apud Ludewig. tom. 6. Reliq. MSS. pag. 157.

2. **DUELLARE**, Duello decertare, vox Italica. Charta Phil. Pulc. ann. 1318. ex Bibl. reg. Si ea negarent, offerebat se eadem per gadium *Duellare* in campo contra que nlibet eorumdem successive, convicti predicto Guidone ipsoque sanato prius de plagis suis, si quas haberet, legitime per se vel per alium probaturum. Lat. romiss. ann. 1386. in Reg. 130. Chartoph. reg. ch. 171: *Idem Arnaldus dicendo quod super hoc dictum exponem Duellaret, seu propter hoc duellum faceret.*

DUELLARIS, Ad duellum spectans. Vita S. Guilli. Eremit. tom. 2. Febr. pag. 463. col. 1: *Mox mirum in modum circa illius cellam more militari cœperunt tornerari et ludo Duellari vicissim pugillare.* Charta ann. 1322. in Reg. 82. Chartoph. reg. ch. 72: *Helias Gelos burgensis castri Lemovicensis, alias delatus fuit... ad finem gajti Duellaria. Duellaria verba, quibus duellum provocatur. Vide in Duellum, pag. 95. Hinc*

DUELLARITER, Alloqui, Duellum provocare. Vide inibi. *Apeler de bataille*, Aliquum in jus vocare, ut duello crimina se amoveat, in Lib. rub. fol. parvo domus publ. Abbat. ad ann. 1274. fol. 32. v. La fille Hue Verdere *apela de bataille le Merchier de taute, de veube, de larrechin et de fu bouté en le grant son pere. Chiez s'en defendi et fu bataille jugié et fire it pais u camp saint Jovâ a le veub du senescal et de le gent le conte.*

DUELLATOR, Qui duello pugnat. Ier. man. Neuvald. in Tract. de Exam. sag. super aqua in frigidam project. pag. 60. *Et sic nos fuit (David) proprie Duellator sed divine justitie prædestinatus creator.*

1. **DUELLIO**, Gloss. Isid. *Duellio, Rebellio*, ubi forte legendum *Rebellio* id sinit Hugo Flavimac. in Chron. pag. 87. *Cives Verdunensis oppidi defentionem atque Duellionem contra eum dicantur meditati Duellia conjuratio, apud Rollandum in Chron. lib. II. cap. 17. [Vide Belliones.]*

DUELLIO, pro Duellio, Rebellio, Gloss. Lat. Gr. *Duellio, πολεμια, Duelliones, πολεμια ἀπαρχα.* Alibi *Belliones* (leg. *Duelliones*) *πολεμιας, Τοπαυια, Duellionem*, Eulogius Cordub. lib. 3. cap. 4. *Undique Duellionum insurgentia bella nunquam ei molestiabi irreferebant.*

2. **DUELLIO**, Pugil, qui etiam *Duellus* dicitur, et vide *Duellis*. [Vide *Perduellus*, per compositionem, id est, ille pugil, qui perseveranter durat in duello. Jo. de Janua.]

3. **DUELLIO**, Hist. Franc. Sfort. apud Murator. tom. 2. Script. Ital. col. 214. *Duelliones* magis utriusque comitatu data fide extra castrorum munitiones palustresque difficultates, dimicari prodeunt.

4. **DUELLIO**, ut *Duellum* 3. Singulare certamen. *Diffinierunt, ut per Duellionem placitum illud dirimeretur, in veteri Instrumento. Vide Duellum*. [Vide et sequent. Rudolphi I. Imper. ap. Pertz. Leg. tom. 2. pag. 455. lin. 43.]

DUELLIS, Vide *Duella*, et *Duellio* 3.

1. **DUELLIUM**, Bellum, proprie tyrann-

is. Glossæ Gr. Lat.: *Τοπαυια, Duellium.* [Alia Lat. Gr. Sangerman: *Duellium, τοπαυια.*] Dudo lib. 2. de Actis Normann. pag. 70: *Unus vero Istri spatio perseverante inter Regem et Rollonem Duellio.* Et lib. 3. pag. 36.

Bella, supercilium, fraudesque, Duellia, telum.

Joann. de Janua. *Duellium, quasi du-bellum, vel dubellum, i. duorum bellum.* Ita pro monomachia usurpat Simeon Dunelm ann. 1169. *In Duellio victi oculos eruerunt.* [Vide Glossa ad Panegyri. Berengarii lib. 2. vers. 40. ap. Pertz. Script. tom. 4. pag. 197: *Distat autem Duellium et Duellum, nam Duellium est spatium quo bellum præparatur, Duellum dicitur ipse conflictus, etc.*]

2. **DUELLIUM**, Jus duelli, seu quidquid ad principes locorum Dominos redibat emolumentum ex judiciis duelli examina diremtis. Concordatio inter Abbatem J. Montis et Convenum de partitione suorum reddituum inter se ann. 1212. inter Anecd. Marten. tom. 1. col. 888: *In his maneris seu villis habebit ipse Abbas, sicut Dominus, revelationes et hominia et Duellia.* Vide *Duellum* 3. lin. D. *compositione de duello, etc.*

1. **DUELLUM**, ut *Duellum* 1. Anonymus Poeta de Episcopis Eboracensib.:

*Uris tunc tenuit scriptam gens pigra Britonum
Quæ fere continuis Pictorum pressa Duellis
Servit pondus tandem subacta subivit.*

Occurrit rursus infra, et apud Anonymum Goldasti de Suevorum origine pag. 170. Vide Festum, et Quintil. lib. 1. cap. 6.

2. **DUELLUM**, Prælium, certamen, apud Itinarum lib. 2. pag. 22. lib. 4. pag. 35.

3. **DUELLUM**, Monomachia, seu singulare certamen, quo ambigua disceptationes dirimebantur, quæ ordinario judicio terminari non poterant. [Vide *Απονομια, ἀπονομια, Αεροπολις* cap. 50. Joann. de Lyncang veteri 36. *Pugna corporalis deliberata hinc inde duorum, ad purgationem, gloriam, vel ad aggregationem.* In qua definitione non comprehendit duntaxat duellum, quod inductum est ad veri probationem, sed etiam illud, quod inter hostes publicos, conducto vel ex innato odio, vel ad virtutis ac probitatis specimen, et ex Principum consensu initur, quod vulgo *Combat à outrance* a nostris appellatur, de qua duelli specie Uptonus lib. 2. de Militari Offic. cap. 5. 6. et nos pluribus in Dissert. 7. ad Joinvillam.]

Duelli judicium, seu duello controversas ambiguas dirimendi originem a Septentrionalibus populis manasse constat, apud quos ab initio in usu erat, uti ex Patreulo colligere est, qui armis decernere lites suas solus fuisse scribit. Apud Stobæum Sermon. 10. pag. 133. Umbri cum controversas inter se habebant, pugnant armati sicut in bello, et qui suos adversarios interemerant, justitorem causam habuisse videbantur.

Sed præsertim id invaluit, ex quo Gondebaldus Burgund. Rex in Legibus suis tit. 4. statuit. *Et si pars ejus, cui oblatum fuerit jusjurandum, noluerit sacramenta suscipere, sed adversarium suum veritatis fiducia armis diverit posse convinci, et pars diversa non cesserit, pugnant licentia non negaretur.* Quæ quidem duello lites dirimendi ratio recepta est postmodum, in Lege Alemannorum tit. 44. § 1. tit. 56. § 1. tit. 84. in Lege Bajwar. tit. 2. cap. 2. tit. 9. cap. 4. in

Lege Longobard. lib. 1. tit. 9. § 39. lib. 2. tit. 85. § 3. 4. [Vide Henr. II. cap. 2. Grimoid. cap. 1. 2.] etc. Saxo Grammaticus lib. 5. Hist. Danicæ de Rege Frothone: *De qualibet vero controversia ferro decerni sanxit, speciosius viribus quam verbis confingendum existimans.* Sed potissimum propria fuisse Francorum dicitur in Vita Ludovici Pil. ann. 831. de Bernardo: *Is ergo Imperatorem adiens modum se purgandi ab eo querebat more Francis solito, scilicet crimen obijcienti semet obijcere volens, armisque impacta diluere.* [Vide Grimmii Antiquit. Jur. Germ. pag. 908. et 927. sqq. et Murator. Dissertationem 39. in Antiquit. Ital. tom. 3. col. 634. sqq.]

Neque tamen cuius suapte duello licebat contendere, sed necesse erat, ut de eo subeundo Judices decernerent. Libellus Catalanicus MS. de Battalia faciendâ: *Et ari dona a quel usatge, que bataya nos deu fer per volentat, mes per necessitat, quand la Cort connerera quel reptament es tal que bataya son deja fer, ço es per beya, o per treues trancades, o per trahycio.*

Interdum duellum decernere Judici vel domino nequaquam licebat nisi utraque pars consentiret. Stat. MontispeSSI. ann. 1204: *Duellum, vel judicium candentis ferri, vel aquæ ferventis, vel alia canonibus vel legibus inprobata, nullo modo in curia MontispeSSI rati sunt, nisi utraque pars convenerit.*

Duello decertaturi ex Judicis decreto, Vadium seu pignus apud eum deponerant, ut postmodum pro damni ac jacturæ compensatione cederent: quod sane in *radio juri standi*, vel de objectis *rectum faciendi*, acritatibus docent Lex Alamana. tit. 36. § 3. et Lex Bajw. tit. 2. cap. 15. § 2. id porro *Duellum vadiare* dicebant. Usatici Barcinon. MSS. cap. 21: *Bataya judicata, antequam sit jurata, si per milites debet esse facta, per 200. uncias auri Valentie sit per Pignora firmata: et si per pedones sit firmata, per 100. propter hoc, ut ad illum, qui vice-rit, sit emendatum malum, quod in bello accepit, tam in corpore, quam in cavallo, sive in armis, et assequatur hoc, pro quo bellum factum erit, et omnes missiones, quas per illud, bellum fecerit, et diffinitum illud, quod accepit ille, qui victus fuerit.* Assisicæ Hierosolymitanæ MSS. cap. 163: *Le Guarent que lon lieve, si com esparjur, doit respondre maint nant à celui qui ensi le lieve, Tu mens, et je suis proi que je m'en aleaute contre toi, et defende mon cors contre le tien, et te rendrai mort, ou recreant, en une oure dou jour, et vassi mon Gage, et tendra au Seigneur son Gage à genouit, et le Seigneur doit les Gage recevoir, et assener le jour de la bataille.* Cap. 79: *Lors s'agenouille l'Apeloir et lui tent son Gage.* Cap. 87: *Et se celui que l'on appelle ensi s'en veaut acerde à celui qu'il appelle de son cors au sien, il le doit deventir mot à mot, et cuffer s'en à defendre de son cors contre le sien, et tendre son Gage au Seigneur, et se il le fait, le Seigneur en peut recevoir les Guages.* Le Roman de Garin MS.

A ces paroles sailli on pies Gerins,
Tenes mon Gage, Emperieres, dit-il,
Envers Fromond que vos veoz id,
Des grans af. es vos a del tot mentil.

[Le Roman de Florance et de Blanche Flore MS.:

Et li roznioz saut avant,
Il a su Roy baillé son gant,
Pour la bataille confirmer.]

Vetus Consuetudo Normannia 2. part. cap. 2 : *Plainte de multre doit estre fete en cette maniere. P. se plaint de T. qui li mordri son pere feloncissement en la paix Dieu et Roy, que il est prest de prouver et de fere lui reconnoistre a une hore du jour. Et se T. le nie mot a mot, et il en offre son Gage a defendre soy, l'en doit premierement prendre la Gage au defendeur, et puis celui a l'apelleur, et chescun doit donner pieges de mener la loi. Ne pourquant il doivent ambedeux estre retenus en la prison le Duc et fere sus cels qui sera regardé que l'en devra fere de droit. La bataille li doit estre otroiee par la justice, et si puet bailler l'un et l'autre en une prison, se il veut portant, qui il soient bailliez a bonnes gardes, qui les rendent au jour de la bataille fere.*

Interdum Gagia Duelli ad Dominura spectabant. Charta Communiae Fidei-mensis in Campania ann. 1316 : *Gagia duelli Majoris et Juratorum dictae Communiae erant, sed victus in Lege duelli meus erit.* Nam et in eum finem apud Dominum vel Judicem deponerentur, ut in emendam seu multam pars illorum cederet. Tabularium Monasterii S. Savini Levitanensis ann. 945 : *Eidem Monasterio donamus et concedimus, ut si qua nobis pecunia pro placitis aut batallis de predicto Monasterio nobis venerit, etc.* Charta Philippi Aug. Reg. Franc. ann. 1185 in Hist. Vastinensi pag. 707 : *Carnifices reddent stallagia, que debeant vadia duelli ad consuetudinem Gastinensis resolverent.* [Charta locationis prepositi Ambian. ann. 1292. in Reg. 70. Chartoph. reg. ch. 252 : *Item in custodia parci in armando pugiles, in gagiis duelli admittendis.*]

Aliquando tamen duelli pignus apud ecclesiasticos depositum, usque ad sacramenta in ecclesiis tunc juranda. Charta Theob. comit. Trece. ann. 1198. in Reg. 153. Chartoph. reg. ch. 310 : *Vadia duelli in manu prioris (de Condis) dabuntur, et tenebit illud usque ad majora sacramenta. Exinde duellum in manu prepositi mei erit.*

* [Legitur in Cartula Sophie, comitissae Barenensis, 28 nov. 1091 ap. Mus. Arch. dep. p. 58 : « Hoc quoque non retinere consuevimus quod sub tali dissensione remansit, ut ipse Liethardus terciam partem Duelli in tota advocatia pro jure repeteret, quod abbas (de Saint-Mihiel) et sui, constanter sibi denegantes, a primis ipsius ecclesiae fundamentis nunquam contigisse vel audisse se perhibuerunt. » — Legitur praeterea in libertatibus a Theobaldo IV. comite Campaniae communiae de Fismes concessis, 6. janv. 1227, ap. Mus. Arch. dep. p. 119 : « Gagia Duelli majoris et Juratorum dicte communie erunt, sed victus in lege duelli meus erit. »]

Jam vero dicebatur is falsum vadium incurere, se mettre en faux gage, qui cum reo, quem appellasset, duellum inibat ante peracta coram Judice sacramenta in hisce occasionibus fieri solita, in Assisiis Hierosolymitanis MSS. cap. 65. ut et si is, qui aliquem de homicidio appellasset, quidpiam diceret, de quo appellatus non esset convictus, in cap. 76. ubi e contra, se mettre en loiaus gages, dicitur, qui rem, quam intendit, probat, quod se mettre en droit gage, rursus dicitur cap. 82. et 86. Neque, opinor, aliud est omnino Vadium mentiri, in Legibus Inae Regis cap. 14 : *Si quis coram Episcopo testimonium suum et Vadium mentiatur, 30. sol. emendet. Va-*

dium enim mentitur, qui de juri stando vadium dedit, illud deserit, nec juri stat. Vide Probat. Histor. Turenensis pag. 36. Histor. Beneharn. pag. 375. Leges Henrici I. Reg. Angl. cap. 59. etc. [Glanvillam lib. 2. cap. 3.]

o Eo gagiis nomine appellabant quidquid coram Judice projectum erat, ut quis duellum in se suscipere profleret. Chron. Angl. Th. Otterbourne pag. 222 : *Dux Albemartie accusatus et fortiter appellatus fuit de morte ducis Gloucestriae per diversas personas, et precipue per dom. le Fitzwauter, qui ad duellum inde probandum capitulum suum jecit coram rege publice in parlamento.* Infra pag. 231 : *Armiger dicte domine, projecto capitulo coram rege, in causa domine suae se obtulit pugnaturum.*

Interdum parti ipsi Vadium dabatur, quod et olim factitatum in duellis, argunt quae habentur in Lege Bajw. cap. 17. § 2. [Id confirmare licet ex Arresto Scaccarii Pasche ann. 1277. apud D. Brussel tom 2. de Usu feudorum lib. 3. cap. 18. pag. 383 : *De quodam homine vicecomitatus Caudabeci petente bona adversarii sui quae per vadium belli detinuit, et suspendi fecit, ad ipsum pertentia per consuetudinem Normanniae, ut dicebat, quae quidem bona dictus Vicecomes tenebat pro Domino Rege : concordatum fuit, quod dictus homo victoriam habens, bona mobilia haberet, et immobilia, dominis in quorum terra consistunt, remanebant, si de consuetudine debeant habere.]* Quinimo is usus invaluerat ut appellans chirothecam, seu rem quamvis aliam coram Judice projiceret, eamque appellatus Judicis prius petita venia, e terra levaret, eoque facto duellum in se suscipere profleret. Petrus Cluniacensis lib. 1. de Miraculis pag. 1261 : *Jussus post haec a Judicibus venire, et ea, quae dicebat, comprobare, propius accessit, et iterans, quae dicebat cepta temeritate se vere dicere confirmabat. Cumque instaret, rursus ei Judices praecerunt, ut secundum morem regionis Gadium, rei videlicet ab eo probanda argumentum, manu propria in ejusdem Gerardi prioris poneret, qui velut ex bona conscientia auctor Gadium in manu ejus ponens, ait : Hujus, ut dixi, rei ego testis sum, alius quoque testibus, vel duello id ipsum probaturus. Froissart. 2. vol. cap. 85. *Et pour moi purger en la presence Monseigneur que veze-le, j'en jette mon Gage, or la lerez. Idem 4. vol. cap. 42. *Quand il eut pensé un petit, il se tira avant, et prit son chaperon en sa main, et vint devant le Roy, et le Comte Mareschal, et dit. Comte Mareschal, je di, que tu es faux, mauvais et traistre, tout ce je prouveray, mon corps contre le tien, et voila mon gage.* Monstreletus 2. vol. pag. 68. *Mailloin jette son Gage, et Messire Hector le leva par le congé du Prince. Guignevilla in Peregrinatione anime :***

Il est mauvais, faux et traistre.
Quelque nom au, ou quelque titre,
De l'appelle de trahison,
Et sans faire dilation,
Devant tout vostre barage,
J'en offre et baillie mon gage,
Et vœil en champ mortel entrer.
Pour vous sa trahison monstrer.

Le Debat du cœur et de l'œil, MS. :

Le cœur replica ce langage,
Et dit à l'œil, tu as menti,
Un soupir l'en jette pour Gage,
L'œil respondit, Aucunement, mais ty.

Datis autem et receptis vadiis, Appellans et Appellatus pacem inter se finire

non poterant, inconsulto et invito Domino : qui, si paci nollet consensum praebere astringere eos poterat ad perficiendum duellum. Ita Assisia Hierosol. cap. 87. et Philippus Bellomanerius cap. 58. et 68. [quod de Dominis ipsis non est intelligendum : poterant enim illi pacem inter se componere, et firmiter duellum antiquare. Instr. ann. 1301. in Antiquit. Benedict. Pictav. MSS. tom. 3. pag. 552 : *Cumque hac de causa predictus Abbas duellum cum Aimerico filio ipsius Iteri sumpsisset coram jam dicto Comite, tandem placitum tale fecerunt, ut, etc.*] [Glanvilla lib. 2. cap. 8 : *Postquam Duellum inde fuerit vadiatum, oportebit eum, qui tenet, terram defendere per duellum, et non de cetero poterit se inde in assisam ponere.]*

Non modo Gagia a pugnaturis dabantur Domino, sed et obsides : qui quidem, si is, cujus vades erant, superaretur, indictam multam persolvebant. Consuetudines Lorriaci : *Et si de legitimis hominibus Duellum factum fuerit, Obsides devicti centum et 12. solidis persolvant.* Hinc natum proverbium apud nostros voluit, quod hocce tetrastico comprehensum :

C'est un proverbe et coman dis,
Q'en la Coestime de Lorris,
Quoiqu'on si juste demande,
La bata passe l'amende.

De ejusmodi obsidibus egit le Roman de Garin :

Devant li Roi sont li gage plaie,
De deus Barons qui ne sont gueres cher,
Li Emperours n'i si fet replegier,
Et ce fust mal qu'il n'os fist Ostagier,
Par cele chose lor fut grant encombrer.

Alibi :

Et Vaore son gage porofri,
La le pleurent et parent et ami :
Dont aut avant li Loherans Garin,
De soi defendre estoit prest et garnis.
En porofrant son gage porofri,
Plevies moi li Alemans Orri,
Et vos Girart, le Borgoung Aubert,
Mi nevous estez, ne mi devez failir.
Ce ne vœil nul, li Emperours a dit,
Autres Ostages i convient a venir.

Vide Chartam libertatum oppidi Cellarum in Biturigib. ann. 1216 apud Thomasserium in Consuet. Bituric. lib. 1. cap. 58.

o Charta ex Tabul. S. Mch. in Append. ad tom 6. Annal. Bened. pag. 648. col. 2. : *Si autem clamor exoritur, qui necesse sit ut duello diffiniatur, abbas vel prepositus suus, cum ministerialibus ecclesiae, totum placitum sine advocato deducet, fidejussores pro summa duelli persolvenda suscipiet.*

Gagiis receptis ac obsidibus datis, dies pugnae ad quadragesimum indicabatur a Domino vel Judice. Assisia Hierosolymitana MSS. cap. 35. *De toutes manieres de bataille que de meurtre ou d'omecide, a l'on 40 jours de respit, puis que les gages sont donnez : et au quarantesime jour entre prime et tierce se doivent les champions venir pour offrir en l'hostel dou Seigneur, l'avelleur avant, et le Defendor apres.* Et cap. 65 : *Le Seigneur doit le gage recevoir, et assener le jour de bataille au quarantesime jour, se ce n'est d'omecide, en quoi il n'i a que 3. jours de respit de bataille.* [Vide Haltaus. Glossar. German. col. 1236. voce *Lehrtag*, et col. 1064. voce *Kampfacth*.] Erant et Gagia duelli, de quibus non dabantur obsides, ut est in Charta ann. 1240. ex Tabul. Fossatensi f. 51.

o Interventente adversus alterum ex

campionibus excommunicatione, dies duelli præscripta, quanquam vadis assera, differebatur, neque ob id causa cadebat excommunicatus. Scacar. apud Cadom. ann. 1234. in Reg. S. Justi Cam. Comput. Paris. fol. 28. v. col. 2. *Quis (quid) si die belli excommunicatus sit alter campionum? Responsio: differitur, nec perdit querelam.*

• Sed neque morte ipsa, duello semel statuto, causa finita censebatur: verum pones heredem erat eam persequi et duellum perficere. Charta Blanchæ comit. Trevis. ann. 1212. in Chartul. Campan. ejusd. Cam. Comput. *Statutum est etiam, quod si aliquis firmaverit duellum, et decesserit infra dies, qui ei iure possent assignari, non idcirco perdat querelam suam; sed hæres ejus sit loco ipsius pro iure suo requirendo vel defendendo. Et si aliquis, firmato duello, ad hoc decesserit quod coram iustitia dederit advocatiam suam alicui, qui facere debeat duellum pro ipso; si illi qui receperit advocatiam illam, decesserit infra dies, qui ipsi de iure possent assignari, non deo perdat querelam suam illi, qui duellum firmavit, qui ei dederat advocatiam suam; sed liceat ei alium substituere loco illius qui decessit.*

• Sacramenta quæ in his occasionibus de more fiebant super sanctam Crucem, sanctas Reliquias aut sancta Evangelia proferebantur coram Sacerdotibus vel Ecclesiæ Ministris. Charta Theobaldi Comitis de Juramentis, e Chartul. S. Magdalensæ Castrodun. fol. 1. *Ne alicui liceret exhibere Sancta ad sacramenta juranda in villa Castriduni præter Ministris presentis Ecclesiæ omnibus duellis vel sacramentis, quæ in curia eorum seu in manu Præpositorum ipsorum in præfata villa. Et fol. 29: Nemini nisi memoratis Ecclesiæ Ministris liceat extrahere Sancta juranda ad sacramenta in duellis, quæ in Curia Comitis seu in manu sui præpositi insumpta fuerint vel arramissa. Item fol. 56. In duellis et aliis purgationibus, quibus sacramenta sunt necessaria, pugiles veniunt ad Ecclesiam canonicorum, audita Missa Canonici portant Sanctuarium Ecclesiæ ejusdem ad bella in domo Comitis, et alii sacramenta faciendis. Denique fol. 59: Ad duellum autem vidit sacramenta S. Leobini portari a Presbytero S. Leobini in domo Comitis. De sacramentis super res sacras plura vide in Juramentum.*

• Sacramentum ad Sancta a pugnaturis nonnunquam præstitum fuisse intra ipsius campum repagula, discimus ex Usatjis pro duello apud Cameracenses MSS. *On prend celui qui a fait l'apuel et l'amaine on devant les Sains ou parc, aussu comme à trois agambées ou à quatre près de l'entrée, et là tient uns des maîtres sergians les Sains, et uns des eskievins prend le baston de celui ki a apelet et le tient en sa main de ci à dont k'il a fait sairement, et au faire le sairement uns des eskievins, en le présence dou prouvois et des eskievins, prend le main de celui ki a apelet et li met sur les Sains, et dou li devise on et escartit sen sairement en le veue et en l'oye de son adversaire, ki près est. Cujus sacramenti formula his verbis concipitur, ibid.: Ce oé li pais et li eskievin ke tel clain, tel apuel et tele arramie ke jou ai fait sour N. si comme de men N. ke mauvairement il me mourdet, à droit l'ai fait comme cius ki i fui et le vi et oi et senti et m'en convint partir, ne pour péril de mort ne li osai aidier, se Dius m'aït et cil Saint et tout li autre.*

• Ne maleficio quovis uterentur pugnam iniri, a præpositis duello iudicibus sollicitè examinabantur, nullumque sortilegium adhibuisse jurare ipsos jubebant. Consuet. Norman. part. 2. cap. 2. *Deinde jurabant sorcerias: et primo jurabat defensor quod nec per se, nec per alium in campo sorcerias fecit apportare, que ei possint et debeant juvare et parti adversæ nocere. Iis præterat Langob. Lex Rothar. cap. 371. Nullus campio præsumat, quando ad pugnam contra alium vadit, herbas que ad maleficia pertinent, super se habere, nec alias similes res, nisi tantum arma sua, quæ conveniunt.*

Arma duello decertantium, si peditem, erant Gladius et Clypeus, quorum armatura sic etiam describitur in Speculo Saxonico lib. 1. art. 63: *Jude: cuique duos præbere debet, qui videant, quod secundum consuetudinem præparentur. Quantum voluerint de corio et aineo induant, dummodo frontes, id est capita atque pedes permaneant enudati. In manibus non nisi simplices habeant chirothecas: nudum in manu quilibet habeat Gladium, et cum uno vel pluribus, secundum usumque arbitrii præcingatur: Clypeus ligneum corio tectum, et non nisi un bonem ferreum in manu ferant, et unisam tunicam induant, cujus manice usque ad cubitum se extendant.*

Arma vero Militum seu Equitum duello decertantium pluribus describitur Assisii Hierosolymitanæ MSS. cap. 96: *Et se ils sont Chevaliers, ils doivent venir à cheval en l'hotel dou Seigneur pour eus offrir, et doivent avoir les Chaucés de fer chaucés, et lor Espalieres vestues, et doivent faire amener les cheyaus couvers de fer, et toutes autres choses appareillées, ancy com por entrer en champ, et faire apporter lor autres armures de quoy ils doivent estre armés et champs, de Haubert, et de Chaucés et de Heaumes et Visieres, et que chacun sit Cote à armer, et Gambison, se veaut, et se il ne veaut Gambison, il peut mettre devant son ventre une Contrecourde de tèle, ou de coton, ou de boure de sec tèle, et si fort com il vodra; et doit avoir un Escu et une Lance et deux Espées, et que les lances soient d'un long, et que les fers des lances et des espées des Chevaliers, qui se combattent en champ guagées de bataille, et doivent estre de tel façon com il vodront; mais que ils ne soient pas tels, que ils puissent passer par les mailles dou Haubert, sans tailler ou rompre mail, et doit avoir en l'oreille dou Heaume tout autour Orles de fer, tels com il vodra, ou Rasors: Et en l'escu doit avoir deux Broches de fers tout enmi l'escu, et l'autre au pié de scute, et do vent estre de tel grosse, come il vodront, et de tel longour jusques à un pié et neent plus. Et entour l'escu tant de broches de fer com ils vodront, agués, ou rasours: Et le cheval doit estre couvert de Couverture de fer, et avoir une Testiere de fer, et enmi la Testiere une Broche de fer, telle come celle de l'escu: et peut mettre chacun en ses couvertures de fer d'entour chene si lonc come il vodra, pour les jarés et les jambes de son cheval couvrir et garder, et chacun doit avoir l'une de ses espées attachée à l'arçon de la selle devant, et l'autre doit avoir ceinte, et la faire taillé jusques à renges, et peut avoir, se il veaut, un ou deux fourreaux pleins de ce, que il vodront, mais que de chose que il puisse nuire son adversaire, ne greier, et peuvent couvrir leurs cheyaus d'autres couvertures sur celles de fer, telles come il vodront. Adde cap. 98.*

• Idem pluribus prosequitur, le Roman de Parionopez MS:

*Rois Serenour est bien armés,
Bon est comment or et escotes:
Et Chaucés est de sois faites
Bales, boes et legertes,
Si a un bon Haubert vestis,
Et a un bon double Escu,
Et bon Heaume et chief lacié,
Et en son poiz un bon Espié,
S'a une Espée longue et dure
Et bien moles à se mesurer,
Une autre à son arçon pendue,
D'autre part une Besague,
Et sa Misericorde a ceinte
De fres entouchement ostainte,
Et un Alemaas bien poignant,
Moult s'en poust faire à tant,
Et est sor un moult grant cheval,
Qui bien covient à tel vasaal,
Bon est couvert de Coutures
De fer, tenant com peves dures.
Partonopez rest bien armés,
Et à loi de Fres adobes.
Chaucés de fer a bien taillies,
Et bon de sois appareillies,
Heaume et Escu et fort Espié,
Et bon Haubert menu maillié;
Mais il n'a cune sole Espée
Cel a à son arçon seés,
Et siet sor le bon cheval noir,
Bon le cuide à son pas avoir,
Et Caliers et boes Crochiere,
Aste de fer et legiers,
N'a cure de Misericorde,
Ne d'Alemaas pas ne le borde,
Ne cure n'a de Besague,
Ja n'est par lui escotes.*

• Campiones, qui militum causam duello defendebant, hisdem armis eodemque apparatu, quibus milites ipsi instructi fuissent, pugnabant, ut colligitur ex Charta electionis armbrum vicecomitis de Rohan a domino de Belomanerio ad duellum provocati ann. 1309. tom. 1. Probat. Brit. col. 1222.

• Cum autem Campiones ex militum ordine non essent, clypeo et baculo decertabant, ut patet ex Capitulari Ludovici Pil. Vetuit subinde Philippus August. ann. 1215. ne baculus trium pedum longitudinem excederet. Vide D. de Lauriers tom. 1. Ordinat. Reg. pag. 35.

• Piebellis hominibus duello decertaturis capilli super aures attondebantur. Consuet. Norman. part. 2. cap. 2: *Uterque debet habere super aures capillos rotunde adguatos. Ubi Gallic. Et chascun doit estre roingnez par dessus les oreilles. Usatica MSS. Camerac. pro duello: Et quant il sont armés et roingnet et enoint, etc. Matth. de Couciaco in Hist. Caroli VII. pag. 697: Par la mesme sentence il fut ordonné que chascun d'eux (combattans) aurout les cheveux coupés tous jus, etc. Vide Campio.*

• Testes interdum rei controversæ ab actore vel defensore producti, ab altero eorumdem ad duellum provocabantur. Charta ann. 1161. in Chartul. S. Joan. Laudun.: *Producti testes legitimi et sufficientes jurare parati fuerunt, cum Ernaldus unum eorum appellavit, et hinc inde vagis datis, læc utrinque suscepta est duelli.*

Per Statuta S. Ludovici lib. 1. cap. 80. Si Miles de crimine aliquo capitali et atrociori appellaretur a Villano et Custumario, Militi liberum erat Equitem, contra, si Villanus a Milite appellaretur, Militi Peditem pugnare. Vide Campio.

Atlas, qua quis duellum inire cogi poterat erat 21. annorum, juxta Stabulimenta S. Ludov. lib. 1. cap. 71. et 140. et Statuta MSS. Caroli I. Regis Sicil. cap. 137.

A duello ineundo eximebantur primo

mulleres, apud Bractonum lib. 3. tract. 2. cap. 21. § 11. 12. in Fleta lib. 1. cap. 34. § 25. cap. 35. § 4. Vide Campio [et Grimm. Antiq. Jur. German. pag. 930. Gener. socrus loco duello dimicans in Placit. ann. 10. Rich. I. rot. 27. Abbrev. Placit. pag. 7: Radulphus et Hamundus tradiderunt terram illam in manum Hodiernam, matris uxorem in manum Hodiernam, matris uxorem in manum Hodiernam, matris uxorem in manum Hodiernam. Duellum fuit inter predictam Hodiernam et Hugonem Malei de terra illa, in quo duello ipse Hamundus pugnavit.]

2. Qui annum ætatis sexagesimum excesserant, ut est in Statutis S. Ludovici, lib. 1. cap. 166. et apud Bractonum lib. 3. tract. 2. cap. 21. § 12. Brito de Jure Anglicano pag. 40. septuagesimum habet.

3. Egroti, aut aliqua infirmitate detenti, *me-haignez*, in fisdem Statutis S. Ludovici, apud Bractonum loco laudato, Brittonem fol. 40. etc.

Denique Sacerdotes, Clerici, Monachi, atque hi Vicarios et Campiones dare tenebantur. Vide Goffridum Vindocin. lib. 3. Epist. 39. Statuta Alexandri Scotorum Regis cap. 5. § 1. et supra verbo Campio. [et Placit. ann. 2. Joh. reg. rot. 24. Leicester. Abbrev. Placit. pag. 31: Placitum concernente Duellum inter Warinum de Snipeston et priorem de Coventria pro 8. carucatis terre. Prior defendit, etc. per quandam liberum hominem et vadia data fuerunt ex utraque parte.]

Erant præterea casus complures, in quibus duellum locum non habebat: quos recenset Bellomanerius cap. 63. Horum

1. Primus est, si muller appellavit, nec suum advocatum retinuit: nam mulier pugnare non potest.

2. Si mulier sub viri potestate appellata sine illius consensu et auctoritate. Vide Assisiam Hierosolymit. cap. 98.

3. Si appellans nullam parentelam vel affinitatem habet cum eo, pro quo appellat.

4. Si appellatus jam pugnavit, pro quo appellatur.

5. Si appellans est servus, et appellat hominem ingenuum ac liberum.

6. Si appellans est Clericus: quia non potest se obligare in Curia laica, nisi de proprietate temporali.

7. Si appellatus est Clericus.

8. Pro casu, de quo judicium datum esset.

9. Pro casu notorie falso.

10. Si alias res est bene probata.

11. Si appellans est bastardus, seu nothus et appellatus homo ingenuus et liber: quia non licet homini ingenuo cum notho pugnare. Sed inter duos nothos appellum valet.

12. Si pax facta est de facto, de quo fit appellum, et confirmata a Justitia superiore, qua deficiente confirmatione valet appellum.

13. Si quis appellatus est de homicidio, et mortuus, antequam moreretur, nominavit suos interfectores, et appellatum a crimine innocentem dixit.

14. Si appellans vel appellatus est minor annorum.

15. Quando leprosus hominem sanum appellat, vel si homo sanus leprosum.

16. Quando casus non cadit in vadium.

Predictis addunt Fori Beneharnenses rubr. de Bathala, art. 1. in rebus, quæ per testes, aut alio quovis modo probari possunt appellum non valere. [et Frider. I. Imper. Constit. de Pace tenenda ann. 1156. cap. 1.] Et

Assisiam Hierosol. cap. 102. dicunt,

assistiam seu usum fuisse in Regno Hierosolymitano, Dominum non debere recipere vadia patris contra filium, nec filii contra patrem, nec fratris contra fratrem. De ultimo casu vide Statuta S. Ludovici lib. 1. cap. 165. Adde Foros Aragonenses lib. 8. tit. de Duello, et Molinum in Repertorio. Vide Batalla.

Neque rara sunt privilegia quibus ne Duello se defendere cogantur mercatores extranei cavetur. Chart. civit. Bremens. ann. 1255. in Origin. Fræder. Hanseat pag. 70: Universis civitatibus et mercatoribus Flandriæ concedimus in nostra civitate et potestatibus, quod nullus eorum Duello provocetur, sicut nec in Flandria mercatores imperii Duello possunt provocari.

Tillus tom. 1. pag. 313. ait, Principes sanguinis Regii excipi debere a duellis: sed has exceptiones ponit Bellomanerius cap. 1: *Fix de Rois ne doit pas combattre à son home por plet de mueble, por ca: ie, ne por heritige; mais s'il appelloit son home de murdre ou de traizon, ex tel cas converroit-il, qu'il se combatist à son home. Car li vilain cas sont si vilain, que nuls espargnemens ne dut estre vers celi qui accuse.*

A duellis excipiebantur etiam Duces, ita tamen ut per Vicarium seu Campionem appellanti responderent. Charta Frederici I. Imper. ann. 1156. apud Miræum tom. 1. pag. 540. col. 1: *Insuper potest idem Dux Austrie, cum impugnatus fuerit ab aliquo de duello, per unum idoneum, non in enormitatis macula detentum, vices suas prorsus supplere.*

Evenit aliquando, ut ipsi Clerici sese defenderent etiam aggredorentur duello. Id manifeste patet Constitut. Guillelmi Conquestoris: ann. 1080. inter Concilia Rotom. ult. edit. pag. 99. art. XIX. ubi sic legitur: *Si Clericus duellum sine Episcopi licentia susceperit, aut assultum fecerit, Episcopo per pecuniam emendetur. Id puto fuisse rarissimum cum Episcopis vel Abbatibus talis erat contentio, quæ juxta pravam temporum consuetudinem non poterat nisi duello dirimi, tum laicos obligant, qui vices suas obirent, et Campionum munere fungerentur. Vide Vicodominus.*

Clericis, qui per se vel per campiones duellum exercebant, officia sua exercendi facultatem interdcebant canonibus. Balla Innoc. II. PP. ann. 1140: *Consuetudo quædam, quin potius corruptela in plerisque locis regni Franciæ, ut accepimus, inolevit, quod videlicet quando ecclesiarum homines de corpore ad alienum dominium se convertunt, ei eos quicumque aliqui, quorum ipsi sunt homines, forte conveniant coram iudice competenti, necesse habent suam per duellum intentionem fundare, alioquin ab actione proposita repelluntur, licet per testes vel alia documenta intentionem ipsam velint et valeant legitime comprobare. Cum igitur clerici absque sui ordinis periculo duella suscipere nequeant vel offerre, pro eo quod, sive per se sive per alios, in duello pugnaverint, ipsos ab executione sacrorum ordinum canonicæ constitutionis severitas alienat, nos huic pravæ consuetudini remedio, quo possimus, obviare volentes, et duellorum, præsertim cum de rebus ecclesiasticis agitur, penitus interdentes absum, quo Deus temptatur, et vera sæpius iudicia pervertuntur, ut in quibuslibet iudiciis omni probationum genere a jure concessio liceat libere dicto filio abbati Majoris monasterii Tironensis uti, prædicta consuetudine non obstante, auctori-*

tate sibi litterarum nostrarum duximus indulgendum, edicto perpetuo statuentes ut si, ipso recusante in quibuslibet casibus per duellum defendere causam suam, aut in hujusmodi reprobo probationis genere succumbente, sententia seu executio quæcumque processerit, eadem et quicquid ex ea secutum fuerit vel ob ipsam, nullius penitus sit momenti.

Fuere tamen ex clero, qui veluti privilegium a principibus obtinuerunt facultatem, cum opus esset, lites suas per duellum dirimendi. Dipl. Henr. II. Imper. ann. 1052. apud Murator tom. 3. Antiq. Ital. med. ævi col. 641: *Concedimus predicto episcopo (Volterrensi) suisque successoribus clericos et famulos, aliosque super terram suæ ecclesiæ inhabitantes in sua potestate, ut liceat eum ante se causam agere, et per Duellum qualibet legali sententia litem diffinire.* Adde Chartam Conradi I. ann. 1028. apud Ughell. tom. 4. Ital. sacr.

Quin etiam apud Anglos Scotosque duellum inire episcopi, abbatesque et clerici per se ipsos cogebantur, ut discimus ex Bulla Innoc. PP. in Chartul. eccl. Glasguens. ex Cod. reg. 5540. fol. 67. r: *Quædam pestifera consuetudo, quæ corruptela potius debet nuncupari, ut pote juri ac honestati ecclesiasticæ prorsus contraria, inolevit inter regnum Angliæ ac Scotiæ ab antiquo, et usque nunc observata existit per abusum, videlicet ut si episcopus, abbas seu quilibet clericum super aliquibus offensis pro quibus duellum inter laicos fieri consuevit, ab aliquo conveniri contingat, cogatur hic qui convenitur, quantumcumque religiosus existat, super hiis personaliter subire duellum. Nos igitur consuetudinem supradictam, tanquam Deo et sanctis canonibus inimicam penitus detestantes, ne quis de cætero talia quomodolibet attemptare præsumat auctoritate presentium sub interminatione anathematis districtius inhibemus.*

Duelli succumbentium pœna fuit ultimum supplicium, suspendium, capitis minutio, vel certe membri debilitatio, pro criminis qualitate, uti diserte produnt Stabilimenta S. Ludovici lib. 1. cap. 8. Speculum Saxonicum lib. 2. art. 16. § 2. Wichbild Magdeburg. art. 82. § 1. Bracton. lib. 3. tract. 2. cap. 21. § 6. etc. Cujus moris exempla suggerunt Diltmarus lib. 3. pag. 29. Willelmus Malmesbur. lib. 4. pag. 124. Will. Neubrig. lib. 2. cap. 5. Rogerus Hovedenus pag. 466. Galbertus in Vita S. Caroli Comit. Flandr. n. 94. Gualterus Tervan. in Vita ejusdem Caroli cap. 39. et alii a nobis laudati Scriptores in Notis ad Alexiadem pag. 298. ubi apud Normannos nostrates secus olim observatum in delatoribus ostendimus, quod et in Anglia obtinuisse innuit Bractonum lib. 3. tract. 2. cap. 21. § 7: *Si autem (appellans) victus sit in Campo, aliud erit, (id est, non afflictor ultimo supplicio, ut Appellatus) quia non stat per ipsum, quin fiat diradatio: et quamvis ad gaolam mittendus sit, tamen fit ei aliquando gratia de misericordia, quia pugnat pro pace.* Eadem habentur in Fleta lib. 1. cap. 34. § 32. Verum Philippus Augustus Rex Franc. Normanicum istum morem rescidit, et ad jus commune reduxit, quo tallonis pœna in appellante, si succumbat, decernitur, uti Guntherus lib. 7. Ligur. ait:

Passurum similem non victo crimine penam.

Matth. de Couciaco in Hist. Caroli VII. pag. 688. ubi de duello apud Valen-

tiashabito: *Iceluy Mahoten en ce martyre s'escria plusieurs fois pour avoir confession, néanmoins il n'en peut oncques rien finer, et en cet estat fut par le bourreau de ladite ville traîné et mené à la justice, lequel rendit l'esprit ainçois qu'il y vint, et en ce point il y fut pendu.* Ubi notanda confessionis denegatio. Vide supra in hac voce.

Victus interdum, qui causam suam defendebat, pecunia vel carcere tantum, qui vero pro alia pugnabat, membri mutilatione plectebatur. Libert. villæ S. Theob. sub Bormonte ann. 1263. in Reg. 50. Chartoph. reg. ch. 149: *Victus vero in duello centum solidos et obolum reddere tenebatur. Pugil vero conductitius, si victus fuerit, pugno vel pede privabitur.* Eadem leguntur tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 600. art. 6. in Charta communis Claromont. ann. 1248. Alia ann. 1262. ex Reg. 95. ch. 12: *Fuit par jugement que gaige y cheoit et que les parties si se combatroient, c'est avoir ledit Guillaume comme appelant et ledit Gilles comme appelé. Et ainsi se combattirent longuement ledit a, pelant et appelé, et tant que ledit Guillaume et son cheval mort et son corps plaie et navré; mais en la parfin desconfit ledit Gilles et le rendit vaincu en champ, et comme vaincu et ataint des cas se rendit vaincu, pour tel se confessa et tint soufframment et expressement, et présens et oians et pour ce oir descendus et venus à lui ledit capitaine et baillif et plusieurs autres, et tel ataint, vaincu et desconfis fu tenu prononcier et réputer: ledit Gilles, et ledit Guillaume victorieux et vainqueur et aiant fait tout son devoir; et pour ce comme desconfit et ataint, fu ledit Gilles par justice despoillé en son doublet, et dishonorablement mis hors des lices le premier, et menez en prison fermée ou chastel de Dreux es mains desdiz capitaine et baillif, et ledit Guillaume en ses armes et honorablement par congé de justice comme vainqueur se parti auprès du champ, et delivré avec ses hostages et amala en sa maison, requérans toutes voies raison et que justice li fu faite de sondit ennemi et de ses hostages, e que l'un s'en tenist saisi et de leurs biens mesmement, tant qu'il fust deffraie, satisfé et restitué. Hac pluribus, uti notatu digna, exscripsi.*

Scribit Lucianus in Toxari apud Scythas, si quis singulari certamine superatus foret ei dextram abscindi solitam, pena causa.

Duello victi arma a victore Ecclesiis offerbantur. Charta Henrici I. Regis Angl. in Monastico Anglie. tom. 3. pag. 136. et apud Guill. Pryneum in Libert. Eccl. Anglie. tom. 3. pag. 1103: *Ubi cum que sit Duellum, Eboraci juramento debent fieri super textum, vel super reliquias Ecclesie S. Petri: et facto Duello, victor arma victi ad Ecclesiam S. Petri offerat, gratias agens Deo et S. Petro pro victoria.* [Vide Haultaus. Glossar. Germ. voce Fronknus, col. 544.]

Alia a præallatis et laudatis, purgatione per duellum exempla, describunt passim Scriptores, Gregorius Turon. lib. 7. Hist. cap. 14. Fredegar. in Chron. cap. 51. Paulus Warnefridus de Gest. Longob. lib. 4. cap. 49. Theganus de Gest. Ludov. Pii cap. 38. Vita Aldrici Episc. Cenoman. pag. 120. Baldricus Camerac. lib. 1. cap. 10. Aimoinus lib. 4. de Miraculis S. Benedicti cap. 11. Ditmarus in Chronico lib. 3. pag. 29. Wippo in Conrado Salico pag. 439. Regino ann. 950. Vugo Flaviniacensis in

Chr. part. 2. cap. 27. Luitprandus in Legatione [Vide cap. 6. Adde Antapod. lib. 3. cap. 46. et de reb. Otton. M. cap. 7. Ermold. Nigell. lib. 3. vers. 549. sqq.], Lambertus Ardensis pag. 149. Lambertus Scafnaburg. ann. 1048. 1070. Chronicon Morinacense lib. 2. pag. 306. Petrus Venerabil. lib. 1. de Miracul. cap. 8. Albertus Stadensis ann. 1050. 1106. Vita S. Austregisili, Falcandus de Calamitatib. Sicil. pag. 608. 691. W. Tyrius lib. 9. cap. 7. Cæsarius lib. 3. Miracul. cap. 18. lib. 9. cap. 48. Antiquitates Fuldenses pag. 614. Willemus Neubrig. lib. 2. cap. 5. Mattheus Paris. ann. 1163. Rodericus Toletanus lib. 6. de Reb. Hispan. cap. 26. Gesta Consul. Andegav. cap. 3. Acropolita cap. 50. Pachymeres lib. 1. Gretzerus in Episcopis Eystetensib. pag. 492. Marca in Hist. Beneharj. lib. 4. cap. 8. et 10. Sirmondus in Notis ad Epist. Goffridi Vindocin. lib. 3. Epist. 38. Marlotus in Chronico S. Nicasil Remensis cap. 10. Oliverius Markanus in Tract. de Duellis, initio, etc.

Pravam istam duelli examine lites ac controversias ambiguas dirimendi consuetudinem, quam Dnpiam etiam vocat Luitpr. Rex Longob. tit. 51. § 4. [Vide (6, 65.)] quamque propter consuetudinem gentis suæ Longobardorum retare se non potuisse ait, abrogare sæpe annexi sunt summi Pontifices, Episcopi, et Concilia, et anathemate damnarunt, vel certe improbarunt, imprimis Concilium Valentinum ann. 855. can. 12. Nicolaus I. PP. Ep. 50. ad Carolum Cal. ex qua desumpta 2. q. 5. *Monomachiam*, Agobardus lib. Adversus legem Gundobadi cap. 14. et lib. Contra iudicium Dei, Celestinus III. Frideric. I. in Constitut. Sicil. libro 2. tit. 32. Alexander III. PP. Epist. 19. denique Synodus Tridentina sess. 25. can. 19. Sed et hanc improbant omnino Senator lib. 3. Epist. 21. Ivo Carnot Epist. 168. 247. 280. Auctor Fletæ lib. 1. cap. 34. § 26. ut et aliquot alie jus ætatis Scriptores.

Quinetiam Reges ipsi ac Principes hanc abolere penitus in dominiis suis subinde conati sunt, præsertim S. Ludovicus Rex Francie, qui duella omnino in suis terris fieri prohibuit, ut ex Statutorum ejusdem Regis lib. 1. cap. 2. colligitur. Sed hæc prohibitio locum habuit tantum in propriis terris, non vero in terris vassallorum. Unde cum Prior S. Petri de Monasterio, qui in quantum Prior Regem associaverat in sua villa, quæstus, esset, quod regius Baillivus duella pariter amovisset ab eadem villa, quia sine assensu suo inde amoveri non debuerant: *Placuit D. Regi, quod si Prior teneret ibi Duellum, teneat per ipsur, et totum per proprium servicium suum et non per servicium communem inter ipsur et D. Regem, quia Rex non vult habere aliquid in Duello. Si tamen ratione Duelli committatur terra vel aliud, voluit D. Rex portionem suam sibi reddi ratione associationis prædictæ.* Inter Aresta Cand. 1260. in 1. Reg. Parl. f. 109.

Piissimi Regis exemplo, Alphonsus Comes Pictavensis et Arvernensis subditis suis, vice privilegii, concessit, ut eorum nemo ad duellum faciendum cogeretur. Id certe expressum legitur in Libertatibus ab eo concessis urbi Riomensi in Arvernis ann. 1270: *Item quod nullus habitans in dicta villa de quocumque crimine appellatus vel accusatus fuerit, teneatur se purgare vel defendere Duello, nec cogatur ad Duellum faciendum, et si refutaverit, non habeatur pro*

convicto; sed appellans, si velit, probet crimen, quod objecit, vel per testes, vel per probationes, juxta formam juris. Id privilegii hisdem verbis concessum legitur, ab Edwardo Rege Angliæ incolis Viane, Valentie, et Castelli-Amorosi in Aginnensi Provincia, in Charta descripta in Regesto Constabulariæ Burdegali. fol. 33. Bastidæ in Petrogoricis a Philippo Pulcro rege ann. 1310. hominibus de corpore Monasterii Fossatensis ab Alexandro PP. in Tabular. ejusd. Monast. pag. 7. Tornacensibus a Philippo Aug. ann. 1187. in Charta Communitate Tornacensis, incolis S. Audomari a Guillelmo Comite Flandriæ ann. 1127. in Charta descripta in Probat. Hist. Guinensis pag. 195. Monachis S. Dionysii in Francia ab Innocentio PP. apud Doubletum pag. 500. Wiennensibus Austriacis a Friderico II. imper. in Charta ann. 1257. descripta a Lambecio lib. 2. de Bibl. Cæsar. pag. 81: *Si septima manu honestarum personarum expugnare se possint.* Arnhemensibus Otto Comes Gelriæ ann. 1288. Bommeliensibus, Thylanis, et Noopaludanis Rainoldus Comes Gelriæ Chartis ann. 1327. 1329. et 1335. ut auctor est Freder. Sandius in Consuetud. Fœdal. Gelriæ pag. 435. etc. Vide Probationes Hist. Vergiac. pag. 212. et Sommerum in Glossar. ad Script. Angl. voce *Duellum*. Scribit Saxo Grammaticus lib. 10. Hist. Danicæ pag. 171. *abrogatam* apud Danos *Duellorum consuetudinem*, servato tantummodo *ferri candentis* iudicio.

Duella prohibuit etiam Philippus IV. ann. 1308. quod subinde anno scilicet 1314. renovatum et confirmatum fuit, sed ad certum præfixitque tempus: *Provocationes ad Duellum et gagia Duellorum recipi, vel admitti, ipsa Duella fieri vel iniri durantibus guerris nostris expressius inhibemus.* Vide D. de Lauriere tom. 1. Ordinat. Reg. pag. 390. Ibid. pag. 567. legitur Edictum ann. 1315. Ludovici X. qui, quod antiquitus inauditum fuerat in Francia, *vadiare duellum* permittit etiam cum quis de furto postulat: *Nous voulons et octroions, que en cas de murtra, de larrécin, de rapt, de trahison, et de roberie, gage de bataille soit ouvert, se les cas ne poroient estre provez par tesmoings.*

Tantum vero valet consuetudinis, quantumvis barbaræ, præjudicata opinio, ut animis etiam celestibus arrideret oculi adversario suo ereptus, ob idque Deo gratiæ agerentur devotissime. Chartul. Guill. abb. S. Germ. Prat. fol. 108. v. col. 1: *Adductus est in medio uterque pugil et ad conflictationem statutus; cumque ambo diu multumque conflictassent et se se invicem gravissime afflississent; tandem Deo auxiliante, pugil noster adversarium suum viriliter et audacter invadens oculum ei eripuit, et tanto conamine eum gravavit, quo illo proficiente se victum esse, victoria sibi cessit.*

Denique cum promiscue duella decernerentur pro quibusvis controversiis, etiam levioris momenti, decrevit Henricus I. Angl. Rex in Legib. suis cap. 59: *Ut non fieret bellum sine capitati ad minus 10. solid. nisi de furto, vel hujusmodi nequitia compellatio esset, vel de pace Regis infracta, vel in illis, in quibus est capitale mortis.* [Et Ludovicus VII. in Charta ann. 1168: *Pro debito citra quinque solidorum dationem, inter aliquos non judicetur Duellum.*] [Vide Neque apud Anglos Duellum admittebatur, nisi in quibus casibus magna assisa fieri potuit.]

Vide Placit. ann. 40. Henr. II. Kert. rot. 5. in Abbrev. Placit. pag. 144.] Certe constat, non modo pro criminibus capitalibus admissa duella, sed etiam in probationibus proprietatis praediorum, status ac conditionis, et similibus. At cum nostri pravum hunc usum abolere penitus non possent, eo rem deduxere, ut duella non agerentur, nisi in quatuor istis casibus enarratis in Aresto 22. Junii 1422. quorum primus est, ut crimen capitale esset, 2. ut de crimine perpetrato omnino constaret, 3. ut accusatus notorie eo infamaretur, 4. denique ut res probari non posset per testes.

Duellum nonnunquam privatim actum est, praesentibus duntaxat duobus testibus, quos *patrinos* vocabant. Chron. Guill. Bardini tom. 4. Hist. Occit. inter Probat. col. 4: Anno Domini 1250. cum inimicitia capitalis intervenisset inter nobilem Gausselinum dominum de Lunello militem ex una parte, et nobilem Guillelmum de Houvileo militem ex alia, hi duo milites fieri voluerint championes, et clam acceptis duobus patrinis, et in eorum praesentia, ad Duellum ventum est: et utroque vulnerato a patrinis separati et dimissi sunt.

DUELLUM TENENDI, ut tunc loquebantur, facultatem ac jus non habebant feudales omnes Domini, sed hi tantum quibus id ex lege, consuetudine, vel lapsu temporis competeat. Aresta Pentecost. ann. 1233. in l. Reg. Parlam. f. 33: Item quod unus est habere pilloricum, et tenere Duellum, et dictum est quod habeat saisnam justitiae in dicta villa. Idque potissimum locum habebat in atrociori crimine. Stabilimenta S. Ludovici lib. 1. cap. 38: Et encore ont plus li vausseur: car eus tiennent leurs Bo'aillies devant eus de toutes choses, forr de grans meffes. Nam licet in inferiori Curia duellum vadiaretur, seu admitteretur, vel decerneretur, in ea tamen non peragebatur, sed in Curia Majoris Domini, ad quam id juris spectabat, ut est in Regiam Majestat. lib. 8. cap. 23. § 9. 10. Tabularium Dunense apud Mabilionium: Non absurde autem videtur hic inserere, quod praedicta villa non solum ipsa ab omni prorsus exactione liberrima huc usque perseveraverit: verum etiam in tantum hujusmodi privilegio omnes caeteras antecellit, ut de proximis circumquaque villis ad iudicium calidi ferri portandum, et ad Bellum Campionum clypeo et baculo faciendum ex antiquitate semper illic accusatores et accusati conveniant, totaque causa ad illius villae Domini deferatur audientiam. Charta Alconora Comitissa Viromandensis ann. 1191: Minister B. Mariae debet tenere usque ad Duellum placita, et tunc ab eodem ministro receptis obsidibus Duelli, ipse minister Duellum et obsides tradit servienti meo, qui est Praepositus Vitriaci, ad ducendum Cauniacum, usque ad domum meam. Charta Communiae Peronensis anno 1207: Si Duellum inde indicatum fuerit, fiet in Curia nostra, sicut debet fieri, de quibuscumque rebus Duellum fuerit indicatum. Inquestae Parlamenti S. Martini ann. 1254: Abbas Columbensis dicit contra dominum Regem, quod usus fuit habere iudicium Duelli de hospitibus suis, cujuscumque rei sit: et usus fuit addicere praedictum Duellum, quando adjudicatum erat, in Castro Domini Regis de Nogento ad justitiam Domini Regis. Et si dictum Duellum pacificatum fuerit per justitiam Domini regis, Abbas dicit, quod usus fuit habere emendas. Et si res accidit, quod dictum Duellum eat ultra, et

quod aliquis pugnantium sit victus, quod usus fuit habere bona illius, qui victus fuerit, si hospes suus fuit. Regestri Castri Lidi in Andibus fol. 24. 25: Omne Duellum undecunque veniat, victus erit Comitis; hoc modo, quod Praepositus Majoris ducat victum, reddendo Praeposito Castri Lidi 10. sol. exceptis hominibus Monachorum. Ad Majetum non potest fieri Duellum vel iudicium, quod non mittatur ad castum Lidi, exceptis hominibus S. Martini. De omni terra Archiepiscopi, si contentio sit iudicii, vel Duelli, vel etiam sacramenti, debet terminari ante Senescallum Comitis ad Castrum Lidi, etc. Vide Notas nostras ad Stabilimenta S. Ludovici pag. 168. [de Lauriere in Institutiones Loiseilli lib. 2. tit. 2. regula 47.] Historiam Monast. S. Nicolai Andeg. pag. 6. 14. tom. 5. Vitar. SS. Ord. S. Benedicti pag. 762. Probat. Hist. Monogenciae pag. 395. et supra in vocabulo Bannaria.

De compositione de duello ante ictum vel post. [quod Jus, Justitia pro Duello dicitur in Charta Guillelmi Aquitaniae Ducis tom. 2. Gall. Christ. Instr. col. 120.] scilicet post vadia data, emenda debeatur Domino. Charta Mathildis Comitissa Nivernensis ann. 1223: De gagiis Duelli, quod pacificabitur, non nisi 7. solidos et 6. denarios tantum capiam de uno quoque. [Charta Hugonis Abb. Centul. ann. 1228. ex Tabul. S. Richarii: De qua emenda (nempe VII. solidorum et VI. denariorum) soli juramento Servientis S. Richarii credetur, absque lege alia seu Duello. Litterae ann. 1236. ex secundo Chartul. S. Quintini in Insula: Si qui provocaverint se ad Duellum in praedicta villa, causa tractari debet per Ecclesiam... et tota matatio Duelli ad Ecclesiam pertinet.] Libertates urbis Belnensis, in Burgundicis Perardi pag. 275: Si compositio de Duello ante ictum vel post, fiat, 65. solidos et 6. denarios habebit. Charta Gauffredi de Leziniano Dom. Meruenti ann. 1240: Si autem aliqua causa moveatur coram Canonica, de qua Duellum debeat adjudicari, si pax intervenierit ante iudicium, quod exinde pervenerit inter me et Canonicos, per medium dividatur. Si vero adjudicatum fuerit Duellum, extunc totum erit meum, quod exinde pervenerit, et ex quo orta fuerit querimonia coram Canonica pro Duello, non poterit nisi pace vel iudicio remanere. Consuetudo Lorriaci ann. 1187: Si homines de Lorriaco vadia Duelli tenere dederint, et Praepositi assensu antequam tribuantur obsides, concordaverint, duos solidos et 6. denarios uterque persolvat, etc. Vide Roverium in Reoma pag. 667.

BANNUM DUELLI. Charta Willelmi Dom. Talemondensis Castri: Quod si homo S. Crucis praehetur in Campo, sive vincat, sive vincatur, Bannum non reddet nisi S. Crucis et ejus Abbati.

DUELLIA ET DUELLIARIA VERBA, verborum formula, quibus quis ad duellum provocabatur, in Speculo Saxon. lib. 1. art. 68. § 2. Verba Duelli, in Charta Philippo Regis Franc. ann. 1296. apud Marcam in Hist. Beneharn. cap. 29. n. 4. Verba appellum facientia, apud Bractonum lib. 3. tit. 2. cap. 20. § 1. 8. Duellariter alloqui, in Wichbild Magdeburgensi art. 82. § 2. Cujusmodi autem fuerint Duellaria verba, docent Assisia Hierosol. MSS. Bracton. lib. 3. tit. 2. cap. 21. § 2. Fleta lib. 1. cap. 34. § 23. Philippus de Beaumanoir cap. 63. Edictum Philippi Pulcri de Duellis, Oliverius Markanus de Duellis, liber Anglicus

inscriptus Justice of peace pag. 61. Britton. cap. 23. 24. etc.

DUELLARIA VULNERA, in Wichbild Magdeburg. art. 81. propter quae duellum fieri debeat.

DUELLUM VICTUM, in quo appellans vel appellatus occumbit. Charta Communiae Divionensis ann. 1187. in Libertat. urbis Belnensis apud Perardum: Si Duellum Victum fuerit, in dispositione mea sit. Libertates Pontallerii apud eundem pag. 487: Se Bataille est vaincue, je aurai 65. s.

DUELLUM FIRMARE dicebatur Judex aut Dominus, qui inter partes litigantes duellum decernebat, et ab his vadia recipiebat. Fori Morlanenses art. 8: Si aliquis Bellum cum aliquo habuit, et priusquam ante Dominum Firmatum fuerit, se retraxerit, etc. Vetus Charta apud Guichenonum in Probat. Hist. Sabaud. pag. 26: Si homo sanctae Mariae Firmaverit Duellum, et ceciderit, Monachi habebunt legem.

DUELLUM LIGARE. Charta Libertatum Raucurtis et Haldicurtis ann. 1255: Et sciendum, quod Duellum Ligari non poterit, nisi pro valore 200. solid. vel amplius.

DUELLUM CUSTODIRE. Charta Ermenegardis Dominae Risnelli ann. 1213. in Tabul. Molismensi: Si Duellum firmatum fuerit, in Curia Prioris deducetur. Et si Prior per se Duellum Custodire non poterit, ego et dominus Risnelli illuc servientes nostros mittemus, qui Priorem et suos custodiant. Si autem alter eorum victus fuerit, corpus tantummodo, nihil domino Risnelli reddetur, et quicquid victus habuerit, Prioris erit. [Ubi duelli leges serventur, ex jure vel officio invigilare aique duelli campum custodire. Charta ann. 1080. in Tabul. S. Albini Andegav.: In constituto igitur termino utriusque apud Sabulidire affuerunt; sed, quae Duellum Custodirent idoneae personae defuerunt.]

DUELLUM DEDUCERE, Peragere. Lex Godofr. episc. Camerac. ann. 1227. art. 18: Si forinsecus civem appellaverit, et si civis forinsecum appellet, Duellum debet Deducere per proprium corpus suum, et forinsecus similiter. Ubi versio Gallica: Il doit le camp de bataille deduire par sen propre corps. Duellum ad finem perducere et finaliter duellum terminare, in Ch. ann. 1270. ex Chartul. episc. Carnot. Hinc

DUELLI DEDUCTIO, in Charta Nic. abb. de Sigillis ann. 1241. ex Chartul. Campan. fol. 358: Deducit Duelli et falsa mensura... ad praedictum dominum regem (Theob. Campan. comit.) imperpetuum pertinebunt.

DUELLI EMENDATIO, Idem quod Justitia pro duello, Emenda scilicet, quae domino debebatur ab iis, qui duello controversiam dirimebant. Charta pro eocl. Corisopit. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 376: Soliti sunt accipere medietatem tallii... medietatem de Emendatione Duelli, postquam pugiles ingressi fuerint intra cordam.

DUELLUM JUDICARE, Sententia seu iudicio illud statuere. Libert. Clarimont. in Bassign. ann. 1248. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 600. art. 6: Si vero Duellum fuerit Judicatum, coram domino vel coram praeposito suo deducetur. Occurrit praeterea in Ch. ann. 1250. ex Chartul. episc. Carnot.

DUELLUM TENERE, Eadem notione. Charta ann. 1246. ex Chartul. Mictiac. fol. 5: Ego Petrus de Escancilla, ballivus domini regis, et ego Adam de Monte-re-

gali, ballivus episcopi Aurelianensis, no- lum facimus quod nos ab abbate et conventu S. Maximini impetravimus curiam quamdam... pro tenere Duellum de com- muni assensu nostro. pro contentione que erat super hoc inter dom. regem et dom. episcopum Aurelianensem, et etiam pro quodam guercione murtrario judicando.

DUELLUM DE MONETA. Cum de adulteratione monete quis duello se purgat. Charta Phil. III. ann. 1280 in Reg. 66 Chartoph. reg. ch. 126. Offere- bant (abbas et conventus S. Petri super Divam) probaturos se usq. fuisse dicta justitia in casibus seu articulis qui sequun- tur... exceptis solummodo placito de expe- ditione nostra et Duello de Moneta, si erande duellum oriatur.

DUELLUM MONSTRARE. Ad duellum provocare. Divis. jurisdiet. Chableiar. in Chartul. Campan. fol. 28. v. Si vero judicetur quod unus possit Monstrare contra alium Duellum, etc.

DUELLUM REPETERE. Provocatio- nem ad duellum iterare. Libert. Pontis Erson. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 642. art. 47. Quolibet (quodlibet) Duellum debet Repetari (repeti) tertio die coram duobus hominibus.

LEGE DUELLI APPIODARE, apud Sugerium in Ludow. VI. cap. 15.

DUELLUM PERCUSSUM, id est peractum, apud Bractonum lib. 3. tract. 2. cap. 19. § 9. 10. Duellum Percussum cum judicio, in Fleta lib. 2. cap. 54. § 25. Vide Statutum 2. Westmonaster. cap. 48. Vide Batalla, Bellum, Campio, Campus, Circulus. Duellum vadiatum et armatum et Percussum fuit inter eos et in armis concordati fuerunt, etc. in Placit. ann. 15. Joh. reg. Buck. rot. 2. Concordia facta de 3. carucatis terre dimidia... unde Duellum vadiatum et armatum fuit, in Placit. ann. 13. Joh. reg. Ebor. rot. 2. Des datus... ad audiendum recordum curie de Malmesburia de Duello Concusso ibidem, etc. in Placit. ann. 10. reg. Joh. Buck. rot. 12. in Abbrev. Placit. pag. 91. 83. et 62.]

Duellorum usum etiam extremis se- culis invaluisse constat. Charta ann. 1353. in Vasatensi apud Occitanos d'ocesi obtinuisse hac etate innuit. Ann. 1386. per Curie arestum decretum fuit, duellum inter Joannem de Carouges et Jacobum le Gris, de quo Froissartes et Joan. Galli Quest. 76. 77. Judicatio Ballivi Augensis d'Eu) ann. 1390. decretam perinde duellum inter Joannem de Quesnel Mi- litem et Joannem Crochon, cui (ut hoc obiter adnotem) objectum fuit a Quo- nio, quod nobili genere haud natus erat, proindeque pugnare deberet, comme non noble Sub Francisco I. Galeherus de Dartevilla dominus Vantaili, cum in Italia esset, ad singulare certamen provocatus fuit, ob crimina aliquot perpe- trata, a Joanne du Plesais consanguineo, per Regem armorum Francie, Regis consensu qui cum non compa- rasset, ad mortem condemnatus fuit per Arestum supremi Consilii regii 29. Febr. ann. 1538 sed, Rege extincto, in Franciam rediit. Legi Chartas provocatio- nis. Sub eodem Francisco I. illius permissu, Franciscus de Vivona domi- nus de la Chasteigneraye et Guido de Chabat Dominus de Montlieu duellum inierunt in parco Vincennensi pedites, omnibus duellorum observatis ceremo- niis ann. 1547. apud Thuanum, et alios. [Hoc duellum spectat consilium Mol- naei, impressum in Bibliothéque des Cou- tumes par Berroyer, pag. 273.] Vide Gui- donem Papæ quest. 617.

Lit. remiss. ann. 1454. in Reg. 182. Chartoph. reg. ch. 35. Acause d'aucunes paroles qui furent rapportées à Olivier de Gleon escuyer, que Odorat de Pompa- dour, seigneur en partie de Villeseque, avoit dites et proférées contre l'honneur dudit Olivier: icellui Olivier requist ledit de Pompadour de combattre pardevant nous. A quoi ledit de Pompadour respondi qu'il estoit content de combattre, pourveu qu'il eust sur ce congé de nous, etc.

DUELLUM. Duelli iudicium, admi- nistratio, atque alia que ad duelli exe- cutionem pertinent, inter officia que ad prepositum spectant, recenset Charca Th. decam S. Vulfr. Abbavil. ann. 1218. in l. Lib. nig. ejusd. eccl. fol. 8. r. Retenta sibi et hereditate suis prepositura cum dominio et libertate et fructibus grangie per servitium, quod antea nobis reddere solebat, videlicet Duellum, et citationes et alia servicia.

DUELLUM GALLORUM gallinaceorum, etiamnum in aliquot Provinciis usurpa- tum a scholaribus puerulis, vetatur in Concilio Coprinicensi ann. 1260. can. 7. quod scilicet superstitionem quamdam saperet, vel potius sortilegii, aut purga- tionis vulgaris nescio qui redoleret: Quia e. Duello Gallorum, quod in parti- bus is is, tam in Scholis Grand'batiez, quam in aliis fieri incrobit, nonnulla mala aliquoties sunt exorta, etc. Diogenes Laertius in Socrate: Έπειτα και εις εβ- νητα επεπραξεν τον στρατηγον δεξια περὶ του κορυφου Μιθου δεξτερονος αυτου των Κορυφου περιελαμνον. [Vide infra Gal- lorum pugna et in Asia.]

Duellorum vero regulas ac ritus, et ceremonias, ex quibus quaedam hic atti- gimus, multis persecuti sunt, qui ex professo de Duellis scripsere. Honoratus Bonnet in l'Arbre des batailles 4. part. cap. 110. 112. et sequentibus, Comes Gloucestrensis in Tract. MS. des Gages de batailles, Harduinus de la Jaille, Joan. Dom. de Lisle-dam, et Oliverius de la Marche, simul editi Parisiis ann. 1586 Paris de puteo, Hotomannus, et Savaio in Tractatib. de Duellis. Quibus adjungendi Nicolaus Uptonus lib. 1. de Militari offic. cap. 6. 7. Bractonus lib. 3. tract. 2. cap. 19. 20. 21. Fleta lib. 1. cap. 34. 41. Guillelm. Stanfordius lib. 1. de Placit. Corona cap. 14. Libellus Cata- lanicus MS. de Batalla facienda, fol. 71. Cod. 38. Bibl. Thuanæ, Leges Scoto- rum, seu Quoniam Attachmenta cap. 73. Speculum Saxonie lib. 1. art. 63. Wichbild Magdeburg art. 35. Thomas Walsingham in Ricardo II. pag. 237. Charta Amodei Comitis Sabaud. ann. 1397. pag. 243. etc. præterea. Edictum Philippi Pulcri Regis Francorum quod quidem, licet pri- m editum a Thuarone in Tract. de Duellis, et Andrea Favyno in Theatro Honoris pag. 174. hic rur- sum longe emendatius exhibemus c. MS. Codice, quod universam duellorum usq. ac ritus seriem continet.

PHILIPPE par la grace de Dieu Roy de France. A tous ceux, qui ces presentes lettres verront, Salut. Sçavoir faisons, que comme enga en arriere pour le commun prouffit de nostre Royaume, nous eussions defendu generalement a tous nos subjects toutes manieres de guerres, et tous gages de batailles, dont plusieurs malfaicteurs se sont avancez par la force de leur corps et faux engins, a faire homicides, trahi- sons et tous autres malefices, griefs et excès pource que quand il les avoient faits couvertement et en repos, ils ne pouvoient estre convaincu par tesmoins, dont par

ainsy le malefice se tenoit: et pour ce que nous en avons fait, est pour le commun prouffit et salut de nostredit Royaume: mais pour oster aux mauvais dessusdits cause de malfaire. Nous avons nostre cessense dessusdite attemperée par amist, que là où il apperra evidemment homicide, ou trahison, ou autres griefs, violences, ou malefices, secrettement ou en repos, ex- cepte de larrecin, pa. quoy peine de mort se deust ensuivre, si que celui qui l'auroit fait n'en peut estre convaincu par tesmoin ou autre maniere souffisant. Nous voulons que en defaut d'autre point, celui ou ceux, qui par indices ou pre- sumptions semblables a verité pour avoir ce fait, soient de tels faits soupconnez, appelez et citez a gage de bataille, et souffrerons quand en ce cas les gages de bataille avoir lieu: Et pource que a celle justice tant seulement nous attemperons nostre deffense dessusdite es lieux et es termes esquels les gages de bataille n'a- voient lieu devant nostredite Ordonnance, et pour ce n'est mie nostre entention que ceste deffense soit rapellée ne attemperée a nuls cas passez devant ne apres la date nosdites presentes lettres, desquelles con- demnations et absolutions ou enquestes soient fait: procez, astin que on les puisse juger, absoudre ou condamner, ainsi que le cas le requerra et evidemment s'appar- tiendra. Et en tesmoing de ce nous avons ces presentes fait sceller de nostre grand seel. Donné a Paris le Mercredy l'an mil ccc. al. 1306.

§ 2. Nota quatre choses, qui appartiennent avant que le gage de bataille puist estre adjuge.

Et premierement nous voulons et ordon- nons, qui soit chose notoire certaine et evidente, que le malefice soit advenu, et ce signifie la clause, Où il apperra evi- demment homicide, trahison, ou autre vray semblable malefice par evidente suspicion.

La seconde est, que le cas soit tel que mort naturelle en deust ensuivre, excepté cas de larrecin, a quoy gage n'eschet point, et signifie la clause, De quoy peine de mort deust ensuivre.

La tierce est, que nul ne peut estre puny autrement que par voye de gage, et ce signifie la clause, De homicide ou trahison n'aposte, si que celui qui l'auroit faite ne se pourroit deffendre, que par son corps.

La quarte, que celui que on veut appeler soit diffame du fait par indices, et ce signifie la clause, Presumptions sembla- bles a verité. Encores voulons et ordon- nons selon le texte de nos Ordonnances, jaçoit ça que en larrecin n'y eschet peine de mort, toute fois en larrecin ne eschet peine de mort, toutes voyes en larrecin ne chiet point gage de bataille; si comme il est contenu en la clause, De larrecin, excepté, etc.

§ 3. Comment le defferneur se vient pre- senter devant le juge sans estre adjourné. Hic § deest in MS

Nota que en gage de bataille tout homme qui se dit vray pour honneste se doit ren- dre et presenter sans adjournement, s'il le scait, mais on luy donne bien delay pour avoir ses amis; et s'il ne vient sans adjournement, ja pour ce son droict n'est amendry, ne son honneur avancie.

§ 4. Comment l'appellant propose son cas devant le juge de l'appellant.

Encores voulons et ordonnons, que quand on propose aucun cas de gage de

bataille, de quoy mort se deust ensuivre, excepté l'arracin comme dit est, il souffit que l'appellant die que l'appellé a fait faire le cas pour luy ou pour autre, supposé que l'appellant ne nomme pas qui.

Encores se le cas est supposé en généraux termes, comme de dire: Je tel dis et veul dire maintenir et soustenir que le tel a traitreusement tué ou fait tuer le tel: Nous voulons et ordonnons, que telle proposition soit non souffisante et indigne de reponce, selon le stil de nostre Cour de France, mais lui convient declarer le lieu où le malefice a esté fait, le temps et le jour de la personne du mort, ou de la trahison. Toutes voyes en telle condition pourroit estre l'information du malefice, qui ne seroit ja besoing dire l'heure ne le jour, qui pourroit estre trop occulte de sçavoir.

Encore voulons et ordonnons, que se le juge ordonne gage ou combat contre les coutumes, contenues en nosdites lettres, tout ce qui sera fait au contraire pourra estre rappelé.

Encore voulons et ordonnons, que le demandeur ou appellant doive dire ou faire dire par un Advocat son propos, devant nous ou son juge competent contre sa partie adverse, et luy present: et se doivent garder de dire chose où il chée vilainie, qui ne serve à sa querelle seulement. Et doit requérir le deffendant que se l'appellant ne preuve les choses proposées estre vrayes, que il soit condamné à avoir confisqué cors et biens, et estre puny de tel peine comme droit le veut: alors ledit appellant doit et peut dire, qui ne le pourroit prouver par témoins ne autrement, que par son corps contre le sien, ou par son advoué en champ clos comme gentilhomme et preudhomme doit faire, en nostre presence, comme leur juge et Prince souverain: et alors doit jeter son gage de bataille, lequel gage receu par le deffendant doit puis faire en sa retenue, et puis faire retenue de conseil d'armes, de chevaux et de toutes autres choses necessaires et convenables à gage de bataille, et que en tel cas selon la noblesse et condition de lui appartient avecques toutes les protestations, qui s'ensuivent. Lesquelles protestations, appellations et ordonnances seront enregistrées pour juger, s'il y aura gage ou non, en disant:

Et premier, dira, Tres-excellent et puissant Prince, et nostre souverain Seigneur, ou s'ils ne sont de nostre Royaume, en lieu de Souverain Seigneur, diront, Et nostre juge competent, pour donner plus bref fin aux choses que j'ay dites, je proteste et retiens, que par loyale essoine de mon corps, je puisse avoir un Gentilhomme pour celui jour mon advoué, qui en ma presence, si je puis, ou en mon absence, à l'aide de Dieu et de nostre Dame et Monseigneur saint Georges le bon Chevalier fera son loyal devoir à mes coust et despens, comme raison est, toutes les fois et quantes fois qu'il vous plaira ordonner comme à tel cas appartient.

Encores voulons et ordonnons, que le deffendant, s'il veut, sur les perils, puisse dire au contraire, et requérir les injures par l'appellant dites à luy estre amendées, de telle amende et peine, que devoit porter s'il avoit fait les choses dessusdites, et que ledit appellant, sauve l'honneur de nostre Majesté, ou de son juge competent, a faulcement et mauvairement menti; et comme faulx et mauvais, qu'il est de ce dire, il s'en défendra, à l'aide de Dieu, et de nostre Dame, par son corps ou de son advoué par loyale essoine de son corps, s'il est dict et jugé que gage de bataille

y soit, ou lieu jour, et place que par Nous comme leur souverain ou autre juge sera ordonné. Et alors doit lever et prendre le gage de terre, et puis faire ses protestations dessusdites. Et requérir son advoué en cas de loyale essoine, et nous demander retenue de conseil selon la noblesse, et condition de luy, et le surplus ainsi que dict est: lesquelles appellations et defenses voulons et ordonnons, que soient semblablement écrites et registrées pour sçavoir s'il y aura gage ou non. Et pour l'amender l'un à l'autre selon que justice requerra, dans une incluse, s'obligera de comparoir au jour, heure, et place à eux assignés, tant à la journée de sçavoir se gage y sera, comme à celle de la bataille, se bataille y eschiet, selon l'information de leur proces, lequel sera bien veu et sainement regardé par nobles et preudhommes, Clercs, Chevaliers, et Escuyers, sans faveur de nulli, lequel gage ou non sera devant les parties adjué au jour et place par nous ou par leurs juges ordonné, sur la peine d'estre reputé pour recreant convaincu, celui à qui la faute sera, et outre ce voulons, que soient arrestez, jusques de ce qu'ils donnent bons et suffisants pleges à ne partir sans nostre congie, et de se presenter aux journées ordonnées par nous ou par leur juge competent.

Comment l'une des parties se part sans congé, et est pris de par le Roy.

Aussi voulons et ordonnons, que se aucune des parties se departoit de nostre Cour, après les gages jetez et receuz, sans nostre congie, iceluy partant voulons et ordonnons qu'il soit tenu et prononcé pour recreant et convaincu, et faite la justice que le cas requiert, retenu nostre volonté.

Encores et pource qu'il est de coutume que l'appellant et deffendant entrent en champ, portant avec eux toutes les armes desquelles ils entendent offenser l'un l'autre, et eux defendre, portant de leurs hostels à cheval, eux et leurs chevaux, housses de coutez et paremens de leurs armes, les visieres baizées, les glaives et poings, les espees et daghues ceintes, et en tous les estats et manieres qu'ils entendent eux combattre, soit à pie ou à cheval. Car s'ils faisoient porter leurs dites armes par aucuns autres, et portassent leurs visieres levées sans nostre congé, ou de leur juge, ce leur porteroit tel préjudice qu'ils seroient contraincts de combattre en tel estat qu'ils seroient entrez au champ, selon la coutume de present. Et parce que ceste coutume nous semble pour les combatteurs aucunement estre ennuyeuse: par nosdits chapitres et ordonnances, de present attempions et voulons, et ordonnons, que lesdits combatteurs puissent partir aux heures par nous ordonnées montez et armez, comme dit est, de leurs maisons, les visieres levées, faisant porter devant eux leurs glaives, hasches, espees, s'ils veulent, et toutes autres armes raisonnables pour offenser et defendre en tel cas. Et tant plus pour avoir cognoissance de vrais Chrestiens, partans de leurs hostels de par en par, de leurs mains droites se signeront, ou porteront le Crucifix ou bannerettes petites ou seront pourtraits nostre Seigneur et nostre Dame, les Anges, Saints ou Saintes, ou ils auront leur desveu et devotions, desquelles croix ou bannerettes ainsi que dict est, jusques à ce qu'ils descendront dedans leurs pavillons se signeront.

Cy s'ensuit la premiere des trois criez, et les cinq defenses que le Roy d'armes

ou Heraut doit faire à tous gages de bataille.

Tout le premier ledit Roy ou Heraut de la Marche doit monter à cheval sur les deux portes des lisses, et là doit une fois crier l'appellant. Secondement une autre fois quand l'appellant sera entré, et que aurons commandé de appeller le deffendant. Et la troisieme, quand ils seront tous deux entrez, et auront devant nous faites leurs presentations, et fait tous leurs sermens par la forme qui s'ensuit, et retournez en leurs pavillons.

La premiere des cinq defenses.

Or ouez, or ouez, or ouez Seigneurs Chevaliers, et Escuyers, et toutes manieres de gens, que nostre Seigneur par la grace de Dieu Roy de France, vous commande et deffend, ou de par leur juge, sus peine de perdre corps et biens, que nul ne soit armé, ne porte espee, ne dague ne autre harnois quel qu'il soit, se ce ne sont les gardes du champ, et ceux de par le Roy nostre Sire, ou le juge, en aurt congé.

Encores ce le Roy nostre Sire vous commande et deffend, ou le juge, que nul de quelque condition qu'il soit, durant la bataille, ne soit à cheval, et ce sur paine aux Gentils hommes de perdre le cheval, et aux serviteurs de perdre l'oreille, et ceux qui convoyeront les combatans descendus qu'ils soient de leurs chevaux à la porte du champ, seront tenus incontinent les renvoyer, à la peine que dit est.

Encores le Roy nostre Sire, ou le juge, vous deffend que nulle personne de quelque condition qu'il soit, ne doit entrer ou champ ne entre les deux lisses, sinon ceux qui pour ce y seront ordonnez sur la peine de perdre corps et biens.

Encores le Roy nostre Sire, ou le juge, vous commande et deffend à toute personne de quelque condition qu'il soit, qu'il s'assie sur banc, ou à terre, afin que chacun puisse veoir les parties plus a son gré combattre, et ce sur la peine du poing ou du pied.

Encores le Roy nostre Sire vous commande et deffend que nul ne parle, ne signe, ne toussé, ne crache, ne crie, ne face aucun semblant, et ce sur peine du corps et des biens.

Autre Ordonnance du Roy, comment les deux combatans doivent entrer en lisses.

Encores et jaçoit, que par les anciennes coutumes de nostre Royaume, l'appellant doit estre au champ avant l'heure à dix heures, et le deffendant devant l'heure de midy, et quiconques deffaut de l'heure, il est tenu et jugé pour convaincu, se nostre mercy ou du juge s'y entend, lesquelles coutumes nous voulons et approuvons, que d'oresnavant se contiennent et vailent. Neantmoins pour aucunes bonnes raisons à ce nous esmouvoir: lesdites ordonnances attempions, et consentons, que nous ou leur juge puisse avancer ou tarder de jours et de heures, selon les dispositions du temps, ainsi que à nous et à tous juges plaira, et les prendre en nos mains pour les accorder, et ordonner à l'honneur et bien de tous deux qui pourra, et ou pour donner autre jour et heure, tant avant la bataille commencée comme en combatant pour parfaire leur bataille, se le jour ne souffisoit, et en les remettant aux mêmes et semblables points, et party comme les avions prins; sans ce que nul ne s'en puisse jamais excuser, complandre, defendre ne protester contre nos Ordonnances, comme nous leurs juges competens.

8. Ensuivent les requestes et protestations que les deux parties doivent faire à l'entrée du champ.

A la porte des lisses au Conestable se le Roy luy a commis, ou aux Mareschaulx ou Mareschal du champ, qui là se trouveront, auxquels l'appellant dira ou fera dire par son Advocat, qui est pour plusieurs causes le meilleur, et puis celles qu'il dira, ou fera dire semblablement au juge, quand il sera tout à cheval entré dedans, au Mareschal avant que d'entrer dedans, et premier celle de l'entrée du champ :

Notre tres-honoré Monseigneur le Mareschal je suis tel, ou l'Advocat, voyez cy tel commé appellant qui pardevant le Roy nostre Sire et souverain Seigneur et juge competent, se vient presenter armé et monté comme gentilhomme doit entrer en champ pour combattre contre tel, sur telle querelle comme faulx et mauvais traistre ou meurtrier, se le cas est de meurtre comme il est. Et de ce il prend nostre Seigneur, nostre Dame, et Monsieur Saint George le bon Chevalier à témoin à ceste journée, qui aujourd'hui luy est assignée, et pour ce accomplir est venu et se presente pour faire son vray devoir, et vous requiert, que luy livrés et départés sa portion du champ, du vent, du soleil, et de tout ce qui est nécessaire, profitable et convenable à tel cas. Et ce fait, il fera son vray devoir à l'aide de Dieu, de nostre Dame, et de Monseigneur Saint George le bon Chevalier, comme dict est. Et proteste qu'il puisse combattre à cheval ou à pied, ainsi que mieulx luy semblera. Et se soy armer ou de ses armes ou desarmé et porter celles qu'il voudra tant pour offenser comme défendre à son plaisir avant combattre, ou en combattant si Dieu lui donne loisir de ce faire.

Encores que si son ennemy tel ou adverse, portoit autres armes ou champ, qui ne devoit porter par la constitution de France, que icelles luy soient ostées, et que en lieu d'icelles nulles autres n'ay ni puisse avoir.

Encores que si son ennemy avoit armes forgées par mauvais art et breffz, churois, sors, ou invocations de denneaux, parquoy il en fust cogneu manifestement, que son bon droit luy fust empesché, avant la bataille, combattant ou après, que son droit, bon droit et honneur n'en puit estre amendry, ainsi soit le faulx et mauvais puny comme ennemy de Dieu, traistre et meurtrier selon la condition du cas, et d'it requerrir que sur ce il doye spécialement jurer.

Encores doit requerrir et protester que si le plaisir de Dieu ne fust que au Soleil couchant il desconfit, et outre son ennemy, laquelle chose il entend à faire si à Dieu plust, néanmoins peult requerrir, qui luy soit donné du jour autant comme il en seroit passé selon les droicts et anciennes coutumes, ou autrement peut protester s'il n'a l'espace d'un jour tout au long, lequel nous luy devons consentir et acroyer.

Encores que en cas, que le tel son adversaire ne seroit venu dedans l'heure due, et par le Roy nostre Sire assignée qui ne soit plus receu, mais soit tenu pour reprové et convaincu, laquelle requeste est et sera en nostre liberté. Neanmoins que s'il tardoit sans nostre volonté qu'il soit comme dict est.

Encores doit demander et expressément protester, qu'il puisse porter avecques luy pain, vin, et autres viandes, pour manger et boire l'espace d'un jour, se besoin luy en estoit, et toutes autres choses à luy convenables et nécessaires en tel cas, tant

pour luy comme pour son cheval, desquelles protestations et requestes tant en general comme en special il doit demander instrument, lesquelles requestes et protestations, voulons et ordonnons que l'appellé ou défendant puisse semblablement faire, et par la forme que dict est, lesquelles requestes et protestations s'ils ne leur sont en special défendus, voulons et ordonnons qu'ils puissent combattre à cheval, et à pié armez chacun à sa volonté de tous bastons et arnois; de mauvais engins, charmes, charrois et invocations d'ennemys, et toutes autres semblables choses défendus, selon Dieu et Sainte Eglise à tous bons Chrestiens

De quel longueur et largeur les lisses doivent estre.

Encores nous voulons et ordonnons que toutes lices de gaiges de bataille ayent cent et vingt pas, c'est assavoir xl pas de large et quatrevingt de long; lesquelles tous les juges seront tenus de faire, et les retenir pour les autres, s'il en venoit.

Comment les pavillons des combattans doivent estre mis.

Encores voulons et ordonnons, que le siege et le pavillon de l'appellant, quiconques il soit, sera, à nostre main dextre ou de son Juge, et celui du défendant sera à la senestre.

Comment les deux combattans doivent entrer au champ.

Encores voulons et ordonnons, que quand chascun d'eux auront ou par leur Advocat fait dire les choses dessus dictes, ainsi qu'ils entrent au champ, doivent baisser leurs visieres, et entrer les visieres baissées faisant le signe de la Croix, tout ainsi que dict est. Et en icelluy estat doivent venir devant nous, ou leur Juge, portant les armes sur eux, desquelles ils entendent défendre et offenser avant que d'entrer dedans, et nous dire et faire dire ce qui ensuit: Tres excellent et tres-princiant Prince, et nostre Souverain Seigneur, ou voyez cy tel, qui en votre presence, comme à nostre droicturier Seigneur et Juge competent, et si le Juge est autre que le Roy, dira ou fera dire: Montres redoubté Seigneur, je suis tel qui en votre presence comme à nostre Juge competent, suis venu au jour et heure par vous à moy assignée pour faire mon devoir contre le tel, à cause de meurtre ou trahison qu'il a faicte, et de ce j'en prens Dieu de mon costé, qui me sera aujourd'hui en aide: et quand il aura ce dict, ou par la bouche de l'Advocat fait dire, alors nous lui donnerons congé de entrer et aller en son pavillon descendre. Lesquelles choses accomplies, nous ordonnons, que nostre Roy d'Armes de la marche ou Heraut montera sur les deux portes de la lisse du côté du défendant, et fera son second cry, et deffense par la propre forme et maniere que dict est.

Cy apres s'ensuivent les trois sermens, que sont tenus de faire les Combattans, ceux qui veulent combattre en gaige de bataille.

Et premier ordonnons, que l'appellant se visiere haussée, tout à pié, partant de son pavillon armé de tout armes, dont il entend offenser et deffendre, accompagné de ses Conseillers et Gardes du champ seulement, alors se mettra à genoux, devant nous, et là fera la figure de nostre vray Sauveur Jesus Christ en Croix. Lors sera le Mareschal ou un de nos Conseillers, ou celui, que le Juge commettra, qui

luy dira par la maniere qui ensuit: Sire Chevalier ou Escuyer, qui est cy appellant, voyez-vous icy la tres-vraye remembrance de nostre Sauveur vray Dieu Jesus-Christ qui voulut mourir et livrer son tres-précieux corps à mort pour nous sauver. Cy luy requieres mercy et luy priez, que à ce jour vous vueille aider, se bon droit avez; car il est souverain Juge: souviens vous des sermens que vous ferés ou autrement vostre ame, votre honneur, et vous estes en peril. Alors le Mareschal ou Conseiller, finies ces paroles, prend l'appellant par ses deux mains ostées des gantelets, et luy dit, que il die les paroles apres luy que il dira, et les met sur la Croix: Je tel appellant, jure sur cette remembrance de la Passion de nostre Sauveur Dieu Jesus-Christ, et sur la foy de vray Chrestien, et du S. Baptême, que je tiens de Dieu, que j'ay et cuide fermement avoir pour certain bonne, juste et sainte querelle, et bon droit d'avoir en ce gaige appellé le tel, comme faulx et mauvais traistre, ou meurtrier, ou foy mentie selon le cas que c'est, et lequel a tres-fausse et mauvaise cause, et de soy en deffendre, et combattre contre moy, et ce lui monstrey-je aujourd'hui par mon corps contre le sien, à l'aide de Dieu et de nostre Dame, et de Monseigneur saint George le bon Chevalier. Lequel serment fait, ledit appellant se leve, et s'en retourne en son pavillon avecques ceux qui l'ont amené, et lors par semblable façon est fait du défendant.

Comment le deffendant fait son premier semblable serment devant le Juge.

Lequel serment fait, après ce que l'appellant est en son pavillon, les Gardes du champ vont au pavillon du deffendant, lequel ils menent pour faire le semblable serment, armé de tous ses armes, et le surplus comme dit est, et quand le Mareschal ou Conseiller l'a bien assigné, comme dit est, le Mareschal ou Conseiller apres tout ce, prend ses mains ostées des gantelets, et les met ainsi qu'il a fait à celles de l'appellant, et puis luy dit: Vous tel, ou Seigneur de tel lieu, dites comme moy. Lors il dit: Je tel, deffendant, jure sur cette remembrance de la Passion de nostre Seigneur Dieu Jesus-Christ, et sur la foy de vray Chrestien et du saint Baptême, que je tiens de Dieu, que j'ai et cuide fermement avoir pour certain, bonne, sainte et juste querelle, et bon droit de me deffendre par ce gaige de batailles, contre le tel, qui faussement et mauvaisement m'a accusé, comme faulx, et mauvais qu'il est à moyen jour appellé, et ce luy monstrey-je aujourd'hui de mon corps contre le sien, à l'aide de Dieu et de nostre Dame, et de Monseigneur saint George le bon Chevalier. Lequel serment fait, ledit deffendant se leve et s'en retourne en son pavillon, ainsi que l'appellant a fait.

Comment les deux parties font le deuxiesme serment devant le Roy, ensemble aux tenans par les mains.

Après ce que chacun d'eux auront fait leurs sermens ainsi que dit est au chef de piece, nous ou leur autre Juge ferons partir les Gardes autant de un lez que de l'autre, et tront querir les Combattans accompagnés de leurs Conseillers, ainsi que dit est, lesquels viendront pas à pas de suite, et quand seront à genoux devant la Croix, le Conseiller leur fera oster des mains leurs gantelets, et prendra leurs mains droites et les mettra sur les deux lées du Crucifix et des senestres se toucheront l'un l'autre; alors derechef nostre

Mareschal dira les paroles qui ensuivent :
 Vous tel appellant et vous tel defendant, voyez ici la vraye remembrance de la tres sainte Passion de nostre Seigneur Dieu Jesus-Christ, la perdition de celui qui aura tort en ame et en corps, aux grands sermens que avez faits, et ferez, et feront la Sentence de Dieu, qui est pour aider à bon droit, les confortans d'eux mettre plusost à la mercy du Prince que en l'ire de Dieu et pouvoir de l'ennemy. Lequel serment nous ordonnons que ce soit le dernier des trois pour la mortelle haine, qui est entre eux. Alors estant leurs deux mains droites sur le Crucifix, et eux tenants des autres à senestre, adonques le Mareschal ou Conseiller leur demandera, et premier à l'appellant, et puis au defendant : Vous tel, comme appellant, et vous tel comme defendant, voulez-vous jurer, et se aucun d'eux se repent de son tort, et fait conscience comme bon Chretien, alors nous, et se le cas le requiert devant, nous le retenons à nostre mercy ou de son Juge, et se le cas le requiert, devant qu'il ait combattu pour luy donner penitence, ou ordonner à nostre plaisir. Dont se ainsi est, nous ordonnons qu'ils soient ramenez en leurs pavillons, et de là ne partent jusques à nostre commandement, ou du Juge devant qui ils soient venus. Se tous deux veulent jurer, alors le Mareschal ou Conseiller dira à l'appellant qu'il die comme luy : Je tel appellant jure sur ceste vraye figure de la Passion de nostre Seigneur Dieu Jesus-Christ, sur la foy de Baptesme comme vray Chretien, que je tiens sur mon vray Dieu, sur les tres souveraines joyes de Paradis, lesquelles je renonce pour les trois, angousses peines d'enfer, sur mon ame, sur ma vie et sur mon honneur, que j'ai et cuide avoir bonne, juste, et sainte querelle de combattre ce faulx et mauvais traistre meurtrier, parjure et foy mentie, se'on le gage tel que je voy parcy devant moy et à luy nuire, ne n'ay recours, fors que en mon bon droit par mon corps, par mon cheval et par mes armes, et sur ce je baise cette vraye Croix, et me tais. Aprés lesquels sermens faits ledit Mareschal ou Conseiller se trait vers le defendant, et pour abreger l'un et l'autre, disent tout ainsi que dit est, et puis baisent le Crucifix. Et quand tous deux font ledit serment, le Mareschal ou Conseiller les fait prendre par leurs deux mains droites, et les fait entretenir. Alors il dit à l'appellant qui die apres luy en parlant à son ennemy : Ou tu tel, que je tiens par la main droite, par les sermens que j'ay faits, la cause, pourquoy je l'ay appelle, est vraye, par laquelle j'ay bonne raison et loyale de luy en avoir appelle, et à ce jour l'en combatray, et tu as mauvaise cause et nulle raison de l'en combattre et defendre contre moy, et tu le sçais bien, dont j'en appelle Dieu, nostre Dame, et Monseigneur S. George le Lon Chevalier à tesmoing, comme faux, traistre, meurtrier, ou foy mentie que tu es, selon le cas.

Response au serment et paroles de l'appellant.

Aprés ce, le Mareschal ou Conseiller dit

au defendant qui die comme luy en parlant à l'appellant : Toy que je tiens par la droite main, par les sermens que j'ay faits, la cause, pourquoy tu m'as appelle est faulxe et mauvaise, parquoy j'ay bonne et loyale cause de m'en defendre, et me combattre contre toy à ce jour, et de ce tu as mauvaise cause et faulxe querelle de m'en avoir appelle et combattre contre moy, et tu le sçais bien, dont et de ce j'en appelle Dieu, nostre Dame, et Monseigneur saint Georges le bon Chevalier à tesmoings, comme faulx et mauvais que tu es ; Et apres les sermens tous faits et les paroles dites, ils doivent baiser le Crucifix, et puis chacun ensemble lever et retourner en leurs pavillons pour faire leurs devoirs ; et lors sera ostée la Croix des lisses, et le siege surquoy elle est, les quelles choses faites ledit Roy d'Armes ou Herault remontera sur les coings des lisses, et fera son quatriesme et dernier cry.

Le dernier des trois cry.

Aprés ce que le Roy d'Armes ou Herault aura crié et que chacun sera assis et ordonne sans dire mot, et que les parties seront toutes en point de faire leurs devoirs, alors par le commandement du Mareschal viendra ledit Roy d'Armes ou Herault au milieu de lices, entre les 2. Combattans, par trois fois crier : Faites vos devoirs ; et apres ces paroles incointinent aux deux lez de la lisse à l'endroit de leurs pavillons, leur seront mises leur bouffettes et leur pain et tonnelles, et alors les Combattans incointinent sailliront sur leurs escabeaux pour monter qui voudra sur leurs destriers, qui seront là tous prêts, et devant eux et leurs Conseillers tous en tour. Alors subitement leurs pavillons seront par sus les lices gettez : dehors esperant nostre Ordonnance de la bataille par le cry du Mareschal.

Comment les deux parties sont hors des pavillons pour faire leurs devoirs à la voir du Mareschal, quand il jettera le gant.

Alors quand tout sera en point, laquelle chose leur sera demandée, le Mareschal pour nostre Ordonnance ira vers le milieu du camp, qui portera le gant en sa main, lequel par 3. fois dira à haute voix : Laissez les aller, et la dernière parole dite, il jettera le gant au milieu des lices, alors par à pied ou monte à cheval qui voudra ; car en gages de querelle, se il n'est emprins, face chacun le mieux qu'il pourra, et au parne que les Combattans feront, les Conseillers s'honneur sailliront hors de la prochaine lisse voir comment la chose se passera, se par nostre Ordonnance n'est que pour aucunes bonnes raisons ordonnons que les deux parties un ou deux y fussent pour mieux voir, et requerrir le droit de son parti se besoin estoit.

Comment ils combattent, et l'un est vaincu et traîne hors des lisses, et parquantes manieres, gages de bataille se doit outrer.

Encore voulons et ordonnons que gage de bataille ne soit point dit outré, fors que par l'une de ces deux facons. C'est à sçavoir, quand l'une des parties confesse sa coulpe, et est rendu ; et la seconde est, quand l'un met l'autre hors des lices vif ou mort, dont mort ou vif quel qu'il soit, le corps ou membre sera du Juge luyré au Mareschal pour en faire justice, ou luy pardonner, à nostre bon plaisir ; et quand il sera mort ou aura dit le mot, le vainqueur se doit presenter à genoux à nous et nous demander, se il a bien fait son

devoir, et alors nous le quittons ; et à ces paroles il se leve, et en sa partie s'en va monter à cheval accompagné de tous ses amis.

Comment le vaincu sera desarmé par le Herault, et son harnois jetté par le champ.

Encores voulons et ordonnons que se le vaincu est vif, qu'il soit en estant levé, et luy soient les esguillettes couppees, et tout son harnois ça et là par camp jetté, et puis à terre couché, et se il est mort, soit ainsi désarmé, et la laissé jusques à nostre ordonnance, qui sera de pardonner ou faire justice tout ainsi que bon nous semblera ; mais ses pleges seront arrestez jusques à satisfaction de partie ; c'est à sçavoir sur la deffense, et le surplus de ses biens à nostre Court confisque.

Comment le vainqueur se part des lices honorablement, et le corps du vaincu demeure là jusques à la volonté du Juge en la garde des Sergeans de la Justice.

Encores voulons et ordonnons, que le vainqueur honorablement s'en parte à cheval par la forme qu'il est venu, s'il n'a exvine de son corps portant le baton de quoy il aura desconfit son ennemy en sa droite main, et luy seront les pleges et ostagers delivrez, et que de cette querelle pour quelque information du contraire il ne soit tenu de respondre, ne nul juge l'en puisse plus contraindre s'il ne veut. Quia transivit per rem judicatum, et judicatum inviolabile observari.

Encores voulons et ordonnons, que le cheval, comme dit est, et les armes du vaincu, et toutes autres choses qui lui seroient venues, soient de droit au Mareschal du champ, qui pour ce jour en auroit la charge.

Icy finent les Ceremonies, Ordonnances, et Statuts de France qui s'appartiennent à tous gages de bataille fait par querelle.

Or faisons à Dieu priere qui garde le bon droit à qui l'a, et que chacun bon Chretien defende ne encheor en tel peril. Car entre tous les perils qui sont, c'est celui que on doit plus craindre et douter, dont maint noble ayant bon droit se sont trouvez trompez, ou pour avoir trop confiance en engins, forces et outrecuidées ; et aucune fois pour la honte du monde, donnent ou refusent paix ou convenables partis, dont maintes fois ont puis porté des vices pechez nouvelles penitences, en non chatant le jugement de Dieu. Mais qui se plaint et justie ne trouve, la doit bien Dieu requerrir, et se l'interest sans orgueil ne mal talent pour son bon droit, requiert bataille, ne doit douter enqin ne force, ayant espoir au vray et tout-puisant Juge qui il sera pour luy.

¶ Eadem duelli leges omnes refert D. de Lauriere ad annum 1396. tom. 1. Ordin. Reg. pag. 45. et seqq. ubi, si otium et libitum est, variantes plurimas lectiones poteris observare. Eum hic addam, non semper ad ultimum extim perducta fuisse duella, cum scilicet, qui certamina praeerat Judices, Campioni, ubi, ut a feriendis cessarent, a clamabant, quod factum legitur in Historia Harcuriana tom. 3. pag. 287. ubi de controversia, quae ann. 1391. orta est, inter Dominum de Harcourt et Cambellatum de Tancarville. La ou vint en champ ledit Seigneur de Harcourt triomphantment accoustre, tout arme de fleurs de lys, qui vaillamment se porta ; si que finalement eust son ennemy occis ; n'eust esté qu'en iceluy combat estoient presents les Roys

d'Angleterre et de Navarre; lesquels prierent au Roy de France, que la bataille cessait, et que ce seroit grand dommage, si deux si vaillants, comme eux estoient, s'entretoient, pour sul crié: HO DE PAR LE ROY DE FRANCE. Par lequel et autres Rois illec estants, fut la paix entre eux deux faite, et furent tous deux faits Comtes.

DUELLUS, Qui perseverat in Duello. Laurent. in Amalthea. Sed Antiqui, ut Nævius, Duellus scripsere pro Bellus, formosus, unde Quintil. lib. 1. Orator. insut. cap. 1. Sed B. quoque in locum aliarum dedimus aliquando, ut Byrgus et Bruges, et Baleno, necnon fecit eadem ex Duello Bellum, unde Duellus quidam dicere Bellos ausi.

DUERE, Dare, vincere. Duit, Dedit. Papias. Gl. Lat. Gr. Duit, dōiv, Duint, dōiv. Apud Antiquos, ac præsertim apud Plautum, haud semel reperias Duit pro Deditis, Duit, pro Dedit vel Dederit, Deperdunt pro Deperdant, etc. non tamen Duere pro Dare. Glossar. San-German. num. 391. solum habet. Duere, Vincere. Vide Duo.

DUERNUS, Binus, apud Baldi. Novel. in tract. de Dotib. ad calcem. A est quaternus. B. C. D. etc. sunt terni. F. G. K. N. sunt Duerni. Voces typographicæ, quibus literæ in margine inferiori foliorum notatæ, vulgo Signatures, indicantur. Plagiæ sunt duorum foliorum Gall. les cahiers F. etc. sont de deux feuilles.

DUGA, Dolium. Memoriale Potestatum Regiensium ad ann. 1216. apud Murator tom. 8. col. 1083. Et in festo Purificationis S. Mariæ... fuit combusta... domus plurimum domini Petri de Novis, et vegete sardebant fundum et Dugas totas, et vinum remanebat ammassatum et gelatum. Vide Doga.

DUGALE, Canalis, per quem aquæ ducuntur et effluunt. Stat. Wallis-er. rubr. 195. ex Cod. reg. 4619. De pena degustantis vasa, vel aqua ductus seu Dugala. Non sit aliqua persona, quæ audeat... deservire nec degustare... atiquid Dugale aliquid privati. Vide Dugalia et Dugaria I.

DUGALIA, f. idem quod Fossa, seu Fossarum latera, aggeres, a Doga, fossa. Jus Veron. lib. 1. Aqueductus, claricæ, fossata, Dugalia, sive degeræ ac holes, etc. Statua Veron. lib. 1. cap. 99. Pontes, et strata, Dugalia et aggeres, etc. Vide Ductus [et Dugaria I].

DUGALIUM, pro Doarium, ut videtur, Gallio Douaire Chronic. Casaur. apud Acherium Spicil. tom. 5. pag. 395. De rebus et possessionibus Anardi viri sui anterioris in Dugalium acceptis.

DUGANA, Ital. Dogana, Telonium, mensa vectigalium Stat. Genuens. lib. 4. cap. 16. pag. 121. Postatis mercibus et aliis exoneratis in Duganam seu loca publica deputata secundum qualitates rerum, a quibus Duganis seu daceris portare debent fidem authenticam occurrit rursum cap. 11. pag. 118. Vide Doana.

DUGARIA, Fossa vel canalis, ut conjecit, a Doga, Fossa, Gall. Douve. Chronicon Parmense ad annum 1291. apud Murator tom. 9. col. 822. Dugaria quæ vadit transversa glareæ Communis, facta fuit occasione naviti Communis. Et ad ann. 1398. col. 820. Dominus Sarolus de Sacolo Capitaneus generalis soldatorum captus fuit, in capite pontis in quadam Dugaria in vicinia S. Cecilie, in quam effugerat. Vide Dugalia.

Idem quod supra Dugale. Stat. Palavic. lib. 2. cap. 69. pag. 127. Ordinarium

est quod quelibet persona stans et habitans in castro Buzeli teneatur mondificatas, purgatas et nitidas tenere et manutere Dugarias existentes in castro Buzeli tam magnas quam parvas.

DUGARIA, Idem quod Angaria, seu Piaustrorum præstatio per viam directam, Parangaria vero per transversam. Onomast. ad calcem tom. 5. Anecdotorum Martenianorum. Clericos Magalonensis diocesis Dugaris et parangaris et aliis exactionibus indebitis aggravatis.

DUGDUS, Annales Francorum apud Chesnium tom. 2. pag. 30. Omnes obsides suos Dugdus; sed legendum est Dulgtos. Vide Dulgere.

DUHANA, ut supra Doana, Gall. Douanne, Portorium seu locus ubi statæ pro mercibus inventis pecuniæ penduntur. Jac. bus Græcus Sillaneus in Vita B. Joachimi Abb. Mar. tom. 7. pag. 100. Nos Cuallertus de Moac regis fortunati stolæ Annuatatus, et regie Duhane de secretis, et Duhane Baronum Magister.

DUIGENSUS, Gloss. Lat. Græc. San-german. Iterum descriptus. Janus in Supplemento Antiquarii exponit. Qui cum prole in civitatem a. scriptus est.

DUIGENSUS, Gloss. Lat. Gr. edita. Duicensus, dicitur in antiquo antiquario. Ubi leg. ex Castigat. in utrumque Glossar. dicitur hoc est dicitur dicitur, dupliciter, iteratove census. Vid. Scaliger. ad Festum.

DUILLIUM, aostia bidens. Fest. 2.

DUILLIUM, in eod. Supplemento. Vide Duellum.

DUIS, bis, apud veteres. Festus 2.

DUITAS, Duplicitas. Utitur Prudentius in Hamartigenia. Gloss. Lat. Gr. San-german. Duitas, dōiv, i. Binarius tumerus.

Male hic. Momenti. D. de Foncemagne, allegatur Prudentius, cum vocem Duitas in accusandi casu adhibeat, ut designet hæreticos, qui duos Deos seu duo Principi tuebantur, quod aperte patet ex ipsis verbis in præfatione ad Hamartig. Doret Duitas discrepare a spiritu, etc. V. Dualitas.

DUITOR, Dator, vetus imperativum a duo, ita, pro do, de quo V. DO § 32. In XII. Tab. apud Plin. 21. 3. 5. Qui coronam parit ipse, virtutis ergo duitor ei, Al. aliter leg.

DULA, Famula, ex Græc. δούλη. Gloss. Anglo-Sax. Æthrici. Ancilla, serva, habra, vel Dula, h. v. l. n.

DULCACIDUS, Gloss. Lat. Gr. San-German. Acriter dulcis. Utitur Q. Siren de Medic. cap. 12 et 32.

DULCACIUM, Gloss. Lat. Gr. Dulcaminum. Supplementum Antiquarii.

Adde ex Castigat. in utrumque Glossar. Cod. reg. Dulcarium; alii legunt Dulcacidium, h. v. l. n.

DULCAMEN, Dulcedo. Dudo de Ducibus Normann. apud Chesnium pag. 57. Histor. Normann.:

Tenete pertenui quoniam digestus haberi, Rhetorica ratione carens Dulcamina omni, Liber, interno cum te persecutor oculo.

DULCARE, Dulcem reddere, mitigare. Sidonius lib. 5. Epist. 4. Ut contractæ apud vos offensæ amaritudinem solutis a fatibus Dulcare non desinat. Similia leguntur in Actis SS. Junii tom. 2. pag. 167. ubi de S. Vincentio Aginensi.

Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7884. Dulcare, adoucier, Mirac. B. M. V. MSS. lib. 1.:

Bien doit ses nons cuer Adouchier, Bouche amaler, langue rucher.

DULCARIUM. Vide supra Dulcacium.

DULCATOR, [qui dulcat. Paulin. Nolam. carm. 28. 237. Dulcator fontis amari.]

DULCEAMINA. Vide Dulcia.

DULCEDO, Voluptas, γλυκύτης. Cod. reg. γλυκύτης. Castigat. in utrumque Glossar.

DULCEDO NATURNI æpissime pro cerusa accipitur. Roehus le Baillif in Dietionario Spagyrico.

DULCETUDO, Dulcedo. Frothar. epist. 18. tom. 6. Collect. Histor. Franc. pag. 383. Unde et inexplēbilibus desideriis ora Dulcetutinis vestræ his in partibus citius inuere opto.

DULCIA, Tragematia, γλυκύματα, Bellaria, γλυκύματα, γλυκύματα. Philonib. περὶ δειπ. pag. 188. gloss. Lat. Gr. Dulcium, γλυκύτης. Vetus Interpr. Juvenalis: Dulcia placenta veneno plena. Apitius. l. 7. cap. 11. Dulcia domestica, Dulcia piperrata, etc. Salviannus lib. 3. de Gubern. Del. Quid juvat stomachum abstinentia, si statim Dulcia subsequantur. [Papias: Dulcia dicuntur genera pistorum, a sapore sic nominata.] Vide Salmasium ad Hist. Aug. pag. 196. Glossæ MSS. Reg. Cod. 2022. Κρυφαί: τὸ ἕξ: εἶδος: πικρῶ: καὶ ἀλλοῦ: τὸ γλυκύτιον.

DULCIARIUS, γλυκύματις. in Gloss. Græc. Lat. Occurrit apud Lampridium in Heliogabalo.

DULCIARIUM, Gloss. Gr. Lat. Γλυκύματιον, Dulciarium, Forum scil. Alia notione Aptius l. 7. de Re culin. cap. 11. Dulcia domestica, quæ Dulciana dicunt, sic facies.

DULCEAMINA, S. Casarius Arelat. in Regula ad Virgin. cap. 16. In festivitibus majoribus ad prandium et ad carnem fercula addantur, et recedentibus de ea, Dulceamina addenda sunt [Bolland. tom. 1. SS. Jan. legit, Dulciamina] Regula S. Pachomii cap. 37. Quæ ante fores convivii egredientibus erogat fratribus Dulciamina. Ita Codex Vaticanus, ubi editus habet tragematia.

DULCIANA, Musici cantus Culeioris species. Aimericus de Peyrato Abb. Moisiacensis in Vita Caroli M. in Cod. MS. 1343. Bibliothecæ regie f. 81.:

Quidam pelvim modicum tinniant, Raculo secos properantes, Quidam fluitas dulcorabant, Ceteris cunctis concordantes, Quidam Dulcianam anthoniabant, Meios suaves concinentes, Quidam diaphoniam dissonabant, A dulcissime discrepantes, etc.

Vel potius Instrumenti musici genus, nostris alias Doucaine vel Douceine et Doucemer. Vetus Poeta MS. ex Cod. reg. 7612. pag. 59.:

Cornamuses, flajols et chevettes, Douceines, simbales, cloettes.

Comput. ann. 1451. tom. 2. Probat. Hist. Brit. col. 1606. Henri Guioit joueur de Doucemer, etc. Matth. de Couciaco in Hist. Caroli VII. ad ann. 1451. pag. 670. Il fut joué au pasté d'un luth, d'un Doucaine avec un autre instrument concordant.

DULCIARIUM, DULCIARIUS. Vide Dulcia.

DULCICANUS, Dulce canens. Dudo de Ducibus Normann. apud Chesnium Hist. Normann. pag. 68.:

Dulcicano sonitu quivissas inter olores, Palliare præcipue cantibus Armoricis.

DULCICELLUS, Dulciculus. Acta S. Huberti tom. 7. Mail. pag. 277. col. 2.:

Mox inde cum in stratu suo recubans, veluti soporem Dulcicellum carperet, etc. **DULCICIUM**, Genus panis melle conspersum. GL. MS.

° **DULCICORUS**, ut *Dulcicanus*. Ordinato processione ab obviendum D. Imperatori ann. 1473. in Guden. Cod. Dipl. tom. 4. pag. 411: *Quando D. Imperator ecclesiam B. V. accesserit ex tunc D. Joh. Tozeler in organis Dulcicora musica, quæ bene novit, carmina propinabit.*

° **DULCIFICARE**, Lenire, mitigare. Disciplina Clerical. cap. 1. sect. 3: *Duritia cordis ejus recordatus, ut facilius retineat, quodammodo necessario molienda et dulcificanda est.*

† **DULCIFLUUS**, Dulce fluens. *Dulcifluis fontes*, apud Dracontium Hexaem. v. 49. *Dulcifluis*, in veteri Oratione ante Psalterii recitationem faciendâ, apud Martenium Itiner. tom. 2. pag. 188.

† **DULCIFOVUS**, μελιφοῦς. Vet. Onomast. et apud Apuleium Apol. pag. 129. Sidonius lib. 8. Epist. 11. etc.

† **DULCIMODUS**, apud Prudent. Psychom. 667.

° **DULCIMONIUM**, Dulcedo, suavitas. Acta S. Gauger. tom. 2. Aug. pag. 677. col. 2: *Cujus vitæ et doctrinæ Dulcimonio quandoque filii Israel dirigendi, etc.*

† **DULCINERVIS ARCUS**, apud Martian. Capellam lib. 9. pag. 30.

† **DULCINISTÆ**, Hæretici Valdenses sectarii, sic dicti a Dulcino Novariensi hæresiarca, de quo S. Antoninus part. 8. tit. 21. cap. 1. § 2. et Blondus Dec. 2. lib. 9. sub. ann. 1307.

† **DULCISONUS**, apud Sidonium Carm. 6. Apuleium Asclep. pag. 407. Martian. Capellam lib. 9. *Dulcisonæ*, in Additione S. Isidori ad Librum S. Hieronymi de Viris illustribus.

† **DULCIUM**, πλάκος, *Placenta*, in Supplemento Antiquarii. Vide *Dulcia*.

† **DULCO**, Vinum dulce, in Glossis MSS. ad Alexandrum Iatrosophistam. Vide

° **DULCOR**, Dulcedo, apud Tertullianum. Vide Forcellinum. Reinard. Vulp. lib. 8. vers. 456:

Pocula Dulcorum non habitura timens.

DULCORARE, Dulcem reddere. Papias: *Dulcoratum, dulcedine repletum. Ugutio: Condire, saporare, Dulcorare.* [S. Ambrosius de Institut. Virginum: *Fons Mara per lignum Dulcoratus.*] Auxilius de causa Formosi: *Unde Antiquatum odium felle amaritudinis parvo stillicidio verborum Dulcorari non potest.* Alvarus in Vita S. Eulogii Presb. Mart. n. 11: *Cœnobium... percurrens, multorum patrum et amicitia Dulcoratus.* Alanus de Insulis in Planctu naturæ: *Mæque ora pudicis oculis Dulcorando, mellifluis sermonis medicamine a stuporis morbo curavit infirmum.* [Charta Egidii Abb. Flaviniac. ann. 864. inter Instrum. tom. 4. novæ Gall. Chr. col. 759: *Si quis vero infidelis aliter felle amaritudinis Dulcoratus (i. e. infectus) atque zelo cruenti livoris inflatus, etc.*]

† **DULCORARIUS**, Assentator, adulator. *Dulcorarii mendaces*, apud Joan. Sarisbur. Polycratici lib. 8. cap. 18. Pro eo qui saccharo vel melle condit, accipiendus videtur supra in voce *Barbator*.

† **DULCORATIO**, Dulcedo. Virtutes B. Ambrosii Senens. Inter Acta SS. Martii tom. 8. pag. 213: *Tanta verborum ejus Dulcoratione affecti.*

† **DULCOROSUS**, Gallis *Doucereux*. Alvarus in Vita S. Eulogii Presb. num. 11: *Undique fulgidus rediens, limpidus, Dulcorosus, nectareus... emicabat omnibus.*

† **DULEUSIS**. Vide *Dulia*.

DULGERE, **DULGTUM FACERE**, Deserere, gurgire. Veteres Annal. Fr. ann. 756. cap. 16: *Cupiebat supradictis Haisolfus nefandus Rex mentiri, quæ antea pollicitus fuerat, obsides Dulgere, sacramenta irrumperere.* Ubi [° ap. Canisium obsides denegare.] in MS. in Glossa interlineari, est *relinquere*. Monachus Egoismensis in Vita Caroli M. cap. 4: *Saxones iterum rebellaverunt ruptis sacramentis, et obsidibus Dulgtis, mentitis, et Eresburgum castrum... captantes, Francos expulerunt.* Annales Fr. ann. 776: *Tunc nuncius veniens, dixit Saxones rebellatos, et omnes hospites suos Dulgtos, et sacramenta rupta, et Eresburgum captum.* [° al. *Dulgtos.*] Annales Franc. Bertiniani habent hoc loco *Tulgtos*. Idem Annales ann. 777: *Ibique multitudo Saxonum Baptizati sunt, et secundum morem illorum, omnem ingenuitatem et a lodum manibus Dulgtum fecerunt, et amplius mutassent.* Alias, [° *Dulgtium*,] *Dulgtum*. Monachus Egoism. manibus gurgierunt. [° Ap. Pertz. vol. Script. 2. pag. 140. 154. 158.] [Charta Harwichi viri illustris ann. 804. apud Martenium tom. 1. Ampliss. Collect. col. 57: *Quantum in ipsa donatione continet, et ad die præsentis tradit, Dulgo, atque transcribo.*]

† **DULIA**, Græcis δουλία, Servitus, Theologis Cultus qui Sanctis exhibetur. Papias: *Dulia et Duleusia, Servitus est quæ et Deo, quantum oportet, et hominibus reddenda est.* Joannes de Janua: *Dulia, Servitus quæ exhibenda est homini, sicut latría est servitus quæ debetur Deo.* Gerhohus de gloria Filii Homini cap. 18. apud Bernard. Pæz tom. 1. Anecd. part. 2. col. 258: *Concederunt vero illi adorationem, quæ Græcis Dulia dicitur.* Gaufridus Abbas in epistola ad Albinum Cardinalem, inter opera S. Bernardi tom. 2. col. 1322. edit. 1830: *Næ illa dico adorationem quæ Latría est, quæ soli Creatori debetur, sed illa quæ in Dulia dignior est. Dulia enim adoratio est, quæ etiam creaturæ exhibetur, quæ duas species habet, unam quæ hominibus indifferenter, alteram quæ soli humanitati Christi exhibetur.* Hist. Episc. Autiss. apud Labbeum tom. 1. Bibl. in Aymerico: *Nobilitium Dulas atque statum multum habens gratum, etc.* Sic leg. cum MS. Editum habet *Dulcas*.

† **DULIANI**, Græc. δουλιανοί, Hæretici ex Arianis, qui Verbum divinum, non Filium æterni Patris consubstantialiæ, sed servum esse asserebant. Hofmannus ex Hierolexico Macri.

° **DULICE**, [Serviliter *Plaut. Mil. 2. 58.* Astitit *Dulice*, et comœdice. Alii minus recte leg. *dulce*.]

° **DULO**, Charta ann. 1178. apud Murator. in Antiq. Estens. pag. 848: *Et volo ut nullus marchionum faciat in castris suis turrem, vel Dulonem, vel betifredum novum, absque voluntate omnium, etc.* Ita quoque editum tom. 1. Cod. Ital. diplom. col. 1546. Sed legendum utrobique, *Dunjonem*. Vide *Dunjo*.

DUMA, Fridericus II. Imp. lib. 1. de Arte venandi cap. 45: *Innascitur vero avidus plumagium multiplex; pullis namque noviter genitis primo innascuntur ille, quæ nec sunt ut pili, neque ut lanule, sed habent naturam inter utrumque, quæ cooperiunt, et a frigore quoquomodo defendunt. Secundo innascuntur alie, quæ dicuntur Lanule, a quibusdam Dumis. Hæ sunt exiles et molles, densiores et longiores primis: hæ plus cooperiunt et plus defendunt, illis et his natis, cadunt ille. Ita cap. 48. et alii hæc vox scribitur: sed puto legendum *Dumos*: nam Galli-*

cum *Duvet* expressit: quomodo ejusmodi plumas molliores dicimus.

° Licet ex *Duma* nostrum *Duvet* derivetur, non continuo sequitur esse scribendum *Duva*: Galli namque veteres, atque etiam Britones hodierni sæpe sua pronuntiatione mutant *m* in *v* consonum. Andegavenses, Pictavenses et Normanni etiamnum dicunt *Dumet* pro *Duvet*: quod tamen plerique non a *Duma*, sed a *Tufsetum* vocabulo censent esse deducendum.

° Adde ex D. Falconet: *Menagius male a Tufseto. Antiquissima vox est Dum, Celtica forsan, Anglis Down, quam pronuntiationem retinuerunt provinciarum habitatores, nobis solis pure loquentibus Duvet. Oson duveté, apud Rabelaisium lib. 1. Vide Orig. Dalph. a Dumetis et Bullet in Diction. Celtico [° Germ. Dunen, Daunnen, Plumæ molliores. Adela Danis antiquis Dum, Pluma mollioribus, unde Dunalogn, Adeo mollis aer ut mollioribus pluma nullam sentiat auram. Apud Graffium in Thes. Ling. Franc. tom. 5. col. 148: Colinduni, plumacium. Vide Ithil Glossar. Sulo-Goth. tom. 1. col. 867. voce Dun.]*

† **DUMARE DUMERE**, Laurent. in Amalthea ex Catholico Johannis de Janua: *Dumæ, Fio spinosus: Dumo, as, Facio spinosum. Non dicam a Dumus, Spina, hæc ficta verba derivari.*

† **DUMEX**, Sella Equorum, in Glossis MSS.

† **DUMGIO**, Vide *Dunjo*.

† **DUMICOLA**, Habitans inter dumos. Anienus Perleg. v. 895: *Dumicolas Arieno.*

† **DUMJONUS**, Vide *Dunjo*.

† **DUMTAXAT**, Videlicet, scilicet. Lupus Abb. Ferrariensis Epist. 5. ad Eginhardum: *Præterea scriptor regius Berticaudus dicitur antiquarum litterarum, Dumtaxat earum, quæ maxime sunt, et unciales a quibusdam dici existimantur, habere mensuram descriptam. Inter Acta SS. Benedict. sæc. 4. part. 2. pag. 121. exstat Epistola S. Ansharii Episc. Hammaburg. inscripta omnibus Sanctæ Dei Ecclesiæ Præsulibus in regno Dumtaxat Lud. Reg. commanentibus. Vide Dumtaxat.*

DUNA, Mons, collis apud vett. Gallos. Vide *Dunum*.

DUNELMENSE OPUS, seu *Dunelmi* urbis Episcopalis Angliæ. Visitatio Theaurarum ædis S. Pauli London. ann. 1236: *Item scrinium de opere Dunelmensi continens reliquias sigillatas.*

† **DUNGA**, Monetæ Moscovitæ species. Thuanus lib. 21. Hist. pag. 636: *Ita delictus sunt. Conscripti milites coram Principe singuli comparent, et nummum unum, quem patrio nomine Dungan vocant, unius grossi Polonici estimatione, ei dant, quem reversi ex bello repetunt.*

† **DUNGEO**, DONGIO. Vide *Dunjo*.

† **DUNICUM**, εὑρεῖται. Donec. Suppl. Antiquarii. [° Vide supra *Donicum* 1.]

DUNJO, Castellulum, minus propugnaculum, in duno seu colle ædificatum: unde nomen *Dunjon*, in Consuetud. Burbonensi art. 286. [Alii aliunde ducunt etymon, ut videre potes apud Menagium et in Dictionario universali Trivoltiano.] Lambertus Ardensis pag. 148: *Ardensem Dunjonem pontibus, portis, et necessariis communivit ædificiis. Homagia Nobilium Bressensium ann. 1272. apud Guichenonem et fortaliam de Curto fonte.* [° Vide Murator. Antiq. Ital. tom. 2. col. 500.] Le Roman de Jordan MS.:

Je ne voi ville, fermat, ne Donjon.
Le Roman de Garin MS:
Nes les gerra Donjon ne rolleis.

DUNGO. Eadmerus lib. de S. Anselmi similitudinibus cap. 76: *In villa vero Rex habet Castellum quoddam, supra Castellum autem unum Dungeonem, etc.*
DONGIO. in Charta Willelmi Episcopi Nivern. ann. 1157. apud Sammarthanos.
DANGIO. Eadem notione Ordericus Vitalis lib. 11. pag. 834: *Prædictus Comes et Helvina Comitissa Dangionem Regis apud Ebrnas funditus dejecerunt.* Lib. 12. pag. 878: *Robertus de Candos munio regi Danjonis.* Pag. 851: *Aliaque castra ei concessit, præter Dangiones, quas propriis excubiitoribus assignavit.* Adde lib. 8. pag. 664. Le Roman de Rou MS.:

Et li Dus fet son gantison
Porter et lever el Danjon.

DOMGIO. in Chronico Andegav. ann. 1025: *Turrem miræ altitudinis super Domgionem ipsius castrum erexit.*

DOMPIONUS. Instipm. anni 1338. Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 423. col. 1: *In Dompjonia tamen ipsius Domini Clarimontis, non tenentur a Domino Dalphino, non tenentur receptare ipsum Dom. Dalphinum nec gentes suas.*

DOMJO. Johan. Iperli Chronicon S. Bertini, inter Anecd. Martep. tom. 3. col. 564: *Ductum est supra, quomodo Sifridus Dacus nobis Ghimas abstulit, ibi Donjonem instituit, et se Ghianarum Dominum nominavit.*

DONJONNUS JULIACI, apud D. Brunel de Feudorum usu tom. 2. pag. 223. ex Regesto Campaniæ ann. 1266.

DONJONUS. in Historia Dalphin. pag. 86. Edit. Paris. et apud Salvangum de Feudor. in usu pag. 16. et 45.

DOMNIO. in Chronico Mosomensi pag. 635: *Militas acies concensio Domnionis, domo scilicet principali et defensiva, etc.*

DOMNIONO, apud Besilium pag. 804. [et in Instrum. tom. 2. novæ Gall. Chr. col. 172.]

DUNSCHLAG. Charta Ernesti ducis Brunsvic. ann. 1335. apud Ludewig. tom. 10. Reliq. MSS. pag. 27: *Quicumque autem infert alicui lesionem vel ictum, qui vocatur Dunschlag, sine effusione sanguinis, incurret penam quatuor solidorum et duorum denariorum.* Vide *Donschlag* et *Dunschlaghen*.

DUNSLAGHEN. Consuetudines Arkarum in Morinis ann. 1281. in Tabulario S. Bertini: *Pugna, quæ dicitur Dunschlaghen, 10. sol. Domino, et totidem læso, si de hoc super eum clamaverit, emendabit.* Germanis et Fland. *Slaghen* est percussio, *Slach*, ictus, verberatio. [Vide *Dursclach*.]

DUNTAXAT, Scilicet. Barthius in Glossario ex Baldrici Hist. Palest. Vide *Duntaxat*.

DUNUM, DUNUS, DUNA, vetere Gallorum lingua montem vel collem significat. Unde factum, ut omnium pene oppidorum, quæ collibus aut montibus inedificata sunt, nomina in Dunum terminentur. Verbi gratia *Lugdunum*, a *Lugus*, quod Celtis *Corvum*, et *Dunum*, quod montem sonat, dictum auctor est ex Clitophonte Plutarchus lib. de Fluminibus: *Αστυς γὰρ τῆ ἀσθεν διακίττω τὸν λόπον καλοῦσιν, ὁδὸν δὲ τὸν ἰσχυρὰ.* At Ericus lib. 4. de Vita S. Germani nuncupatum vult, quasi *Lucidum montem*:

Lesano celebrant Gallorum familie nomen
Impositum quondam, quod sit Mons lucidus idem.

Denique Notæ veteres ad Itinerar. Burde-

gal. *Lugdunum desideratum montem interpretantur.* Ita in Britannia, quæ eadem cum Gallis usa est lingua, uti testatur Cambdenus, complura observare est oppida, in *dunum* terminantia, quod ad montes vel in montibus condita fuerint. Florentius Wigorniensis pag. 618: *In monte, qui Assandum, id est, mons Asini nominatur.* Beda lib. 8. Histor. Eccl. cap. 4: *A loco qui vocatur Wilfars Dun, id est, Mons Wilfari.* Asserus in Aelfredo: *In loco, qui dicitur Escodum, quod Latine Mons Fraxini interpretatur.* Josselinus in Vita S. Patricii cap. 1: *Est autem locus celebris, lingua gentis illius Dunbreatan, i. Mons Britonum nuncupatus.* Sigberti Vita Deoderici I. Episc. Mettens. ap. Pertz. tom. Script. 4. pag. 477: *Nec sine quadam præsaquo tibi (Mediomatricorum civitati) accidisse credas, quod præter hæc usitata vocabula te Dividunum traicit vocitatum antiquitas. Gallica enim lingua montem vocari Dunum studiosis non est incognitum. Quidam de neuterico interpretatus cur Hedua urbs vocetur Augustidunum inter cætera sic ait:*

Celtice Toms dicitur voluit capique vocari,
Augustidunum dicitur concera vocari,
Augusti montem quod transferi celice lingua.

Sicut ergo Augustidunum Augusti mons, sicut Viridunum virorum dunum nuncupatum est, ita Dividunum, quasi divorum dunum vocabulum aucupata est.] Complura alia oppidorum tam in Gallis quam in Britannia, Germania, Hispania, et Illyrico in Dunum desinentia nomina recenset præter Buchananum Cluverius lib. 1. German. antiq. cap. 7. unde conjicit, his populis eandem fuisse originem. Mausacus vero vocem *Dunum* a Græco δύνω, Collis, deducit. [Mirum videtur quod *Dun* nusquam appareat in Britannico idiomate pro Colle seu monte positum: sed tantum *Doim* vel *Dwfn*, Profundus. Ceterum dubia non est vocis *Dunum* significatio.] Pontanus accessit a *δυνω*, Arenarum cumuli. Vide Menagii Amentitates juris cap. 3. Edit. 2. Goropium Bekan. lib. 1. Gallicor. pag. 15. etc.

Leviore sunt, quæ prolata hactenus fuere contra Gallicam vocis originem, quam argumentis iterum probarunt stabiliveruntque auctoritatibus DD. *Le Bouf*, et *Bullet*. in Diction. Celt. v. *Dun*, ut eam repudiemus vel corrigamus. Neque enim Teutonicam vel Germanicam vocem esse verisimile est, cum pleaque locorum nomina, quæ in *Dunum* terminantur, ita fuerint appellata, longe ante quam a Teutonibus vel Germanis hanc potuerint habere denominationem: aliunde ergo repetenda videtur. Unde vero, nisi a vetere lingua ibidem usitata? Sed, si eorundem locorum positio vocis *Dun*, quatenus *profundum* sonat, nusquam adaptari possit, quod probat Vir eruditus in Mercur. Franc. mens. April. ann. 1736. pag. 629. et seq. receptæ hactenus ejusdem vocis notioni applicanda est. Minus etiam attente additum est supra, hanc vocem pro colle nusquam apparere in Britannico idiomate: non semel quippe ea acceptio occurrit in Diction. Gall. Celt. R. P. de *Rostrenen* v. *Colline* et *Falaise*. Vide Mercur. Franc. ann. 1736. mens. Dec. 1. vol. pag. 2648. et ann. 1738. Jan. pag. 18. Mart. pag. 436. April. pag. 619. Jan. 1. vol. pag. 1050. et 2. vol. pag. 1236. Denique ann. 1737. mens. Mart. pag. 824. Sed et etiam *Dunas*, Sabulosos et

arenarios colles ad Flandriam Hollandique, atque adeo ipsius Angliæ littora Galli nostri *Dunas*. Belgæ *Duynea* vocant. Annales Fr. Bertiniani ann. 898: *Ut aggeribus arenarum illic copiosis, quod Dunas vocitant, fere conquæretur.* [Pertz. Script. tom. 1. pag. 433. lin. 23. quos *Dunos*.] Lambertus Ardensis: *Per medium Dunarum, sive arenosum molis, dorsum, etc.* Alibi: *Ut secum in salis et Dunas secus mare juxta Furnas veniret.* Charta Willelmi Com. Pontivi ann. 1208. in Tabul. S. Judoel: *Omnes Dunæ in feodo S. Judoel prædictæ sunt Ecclesiæ, et littus maris.* [Charta Balduini Comitis Flandriæ pro Abbatia Dunensi Brugis ann. 1197. apud Miræum tom. 2. pag. 1321. col. 1: *Quinque mensuras partim Dunarum, partim werplan-dii mei apud Graeveninga ad retia desiccanda.* Consuetud. Furn. ann. 1240. ex Archivo Audomarensi: *Item retinet sibi forestam Dunarum et forterinarum.*]

Nostris *Dunes* dixerunt quemvis locum editum, ut in Charta ann. 1460. ex Chartul. Latinac. fol. 75: *Comme proces feust meu... entre les religieux... de Laigny et Pierre d'Orgemont pour raison de la terre et seigneurie, que chacun desdites parties pretendoit à lui appartenir, entre les Dunes de la fermeture de ladite ville et le bord et rivaige de la riviere de Marnes, etc.*

DUO, *ὑπόπτε*, Circumfluo. Gloss. Lat. Græc. Sangerman. Aliter Janus Laurenberg. in Supplemento Antiquarii: *Duo*, *χαίρω*, *Gaudeo*. [Castigat in utrumque Glossar.: *Duo*, *χαίρω*, Germ. *Ovo*.]

DUODECELLUS, Mensura annonaria, pars alterius, ut videtur, duodecima. Charta Bald. episc. Noviom. ann. 1163. inter Probat. tom. 1. Annal. Præmonstr. col. 70: *Concessit quadraginta octo mensuras avenæ, quæ vulgo Duodecelli nominantur, quinque solidos obolorum, et quatuor denarios.* Vide *Duodecies* et *Duodena*.

DUODECIES, Mensura annonaria. Tabularium Vostense fol. 45: *De hoc maneo Ramnulfus tenet medietatem, et reddit usam Duodeciem.* Ibidem paulo superius: *Duas Duodecies avenæ.* Vide *Duodecellus*.

DUODECIMA HORA, quæ et VESPERA, Officium Ecclesiasticum, quod persolvitur hora duodecima, post nonam. Regula Magistri cap. 64: *Sed prima sic debet dici quomodo Duodecima, quæ dicitur Vespera.* Concilium Turonense II. car. 18: *Patrum statuta præceperunt, ut ad Sextam sex Psalmi dicantur, cum Alleluia, et ad Duodecimam duodecim, itemque cum Alleluia.* Adde Regulam S. Fructuosi cap. 2. 6. [et vide *Duodena* 8.] [atque Glossar. med. Græcit. in *Δωδεκῆν ὥρα*, col. 836.]

DUODECIMVIRATUS. Vide *Juratores*.

1. DUODENA, Duodecim viri juratores in indictamentis. Thomas Walsingham pag. 278: *Robertus Trisilian Justitiarius... apud S. Albanum convocari fecit Duodenam, quam pridie averaverat ad indictandum et prodendum malefactorum, etc.* Infra: *Tunc Justitiarius convocata sororum alia Duodena demonstravit eis et nomina et indictamenta personarum per primam Duodenam, etc.* Vide *Indictamentum, Jurata*.

2. DUODENA, Mensura liquidorum haud magna. Occurrit passim in Chartis Abbatum Albinaci in Biturig. *Duodena vasa*, in Charta ann. 1308.

Et aridorum. Charta ann. 1807. in Reg. 44. Chartoph. reg. ch. 171: *Item*

quatuor sextaria et medietatem unius quartæ et unius Luodenæ ordet.

3. **DUODENA.** Una ex Horis seu liturgiis Ecclesiasticis, quam alii *Duodecimam* vocant. Vita S. Rusticulae Abbatissæ Arelat. cap. 31: *Vesperam cum filiabus ex more decantans, adjuncta etiam Duodena valde se corpore jam fatigari sentiens, etc.* Mabillonius sæc. 2. SS. Benedict. pag. 146. intelligit Completorium. Hunc si tanti est consule.]

4. **DUODENA,** Duodecim, Gall. *Douzaïne.* Quinquaginta Duodena cordarum pro sagittis, apud Rymerum tom. 5. pag. 245. col. 2: *Cum quatuor Duodenis utrum, duabus Duodenis arcuum, sex Duodenis cathapularum, et quatuor Duodenis cornuum, apud eundem tom. 8. pag. 684. col. 1.* Occurrit etiam apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 783.

Joan. Clericæ ord. Prædicat. a confessionibus Ludov. XII. serm. in Domin. Palmar.: *Pauper concubinæ, quot sunt anni quibus tenes concubinam? Frater, sunt bene decem. Pone audacter Duodenam plenam.* Galli diceremus, *Mettez hardiment la douzaine pleine.*

5. **DUODENA, DUODENARIA,** Oblatio duodecim denariorum et ultra, quam percipere consueverant Curati primitivi in Ecclesiis et Capellis intra suæ parochiæ limites erectis. Tabularium S. Clodoaldi Charta 8: *Recepimus in numerata pecunia decem libras Parisienses.... pro jure oblationum et Duodenarum, quod exigebamus et dicebamus nos habere in parochia de Garchii, prædicta, quam quidem summam pecunie tenemur et promittimus implicare et ponere in utilitatem prædicti S. Clodoaldi.* Ibidem Ch. 14: *Dicit etiam talem esse consuetudinem, quod si oblatio in eadem Capella et in alia Ecclesia similiter sit XII. denariorum et amplius, totum esse Canoniarum, excepto uno denario, quod habet Sacerdos, qui cantat Missam.... Sed si minus offerretur in cappella XII. denar. totum esset Capicarii jure parochiæ suæ.* Statutum ejusdem Capituli ann. 1255: *Statutum etiam fuit dicta die inter eos quod pecunia ratione Duodena proveniens, quæ consuevit Quadragesimali tempore distribui, Dominica qua cantatur, Invocavit me, sit de cætero distribuenda.* Ibidem Instrum. anni 1301: *Jus ipsorum Canoniarum diminuit, non recipiendo oblationes, donando de eis et faciendo, quominus perveniretur ad numerum Duodene.*

6. **DUODENA,** Certæ jurisdictionis districtus, territorium certis limitibus circumscriptum. Mandat. Franc. card. thesaur. eccl. Laudun. ann. 1309. in Reg. 65. bis Chartoph. reg. ch. 156: *Legitimus filius, tam illorum qui de Duodena vulgariter appellantur, quam aliorum hominum thesaurariæ prædictæ, etc.*

7. **DUODENA,** Præstatio duodecim denariorum, forte ab tutelam domino exsolvenda. Charta Phil. milit. dom. de Caulincourt ann. 1217. ex Tabul. abbat. Ham.: *Pronuntiaverunt quod prædicti hospites ecclesiæ memoratæ michi et hæredibus meis annuatim in festo S. Remigii suam anodo tenebuntur persolvere Duodenam; ita quod unusquisque hospitem duodecim denarios persolvat: et ego vel hæredes mei nullam in districto vel hospitibus justiciam habebimus, nec in hospitibus nec districto aliquid capere poterimus; et nos propter eandem debemus mittere Duodenam.... Si vero aliquos ortos vacare contigerit quamdiu vacabunt, in manu ecclesiæ dictæ erunt, quæ quamdiu eos tenebit, Duodenam inde aliquam*

non persolvat.... Qui vero plures ortos tenuerit, de singulis tenebitur persolvere Duodenam. Charta Caroli regent. ann. 1358. ex Bibl. reg.: *Item Duodenam regiam de Villereil, quæ valet circiter triginta solidos annuatim.*

8. **DUODENA,** Quod ratione duodecim denariorum ad libram corollarii vice in locationibus datur. Stat. MSS. eccl. S. Petri Insul. ann. 1388: *Item statuimus antiquam consuetudinem ecclesiæ nostræ declarando, quod nuntius canonicus ecclesiæ nostræ habeat vel percipiat Duodenas, quæ præsentibus et residentibus canonicis pro acensatione decimarum nostrarum consueverunt dari et distribui, nisi sint in sacris ordinibus constituti.*

DUODENARIA. Acta Capitularia capituli Ecclesiæ Lugdun. ann. 1343. fol. 98. v. ex Cod. Reg.: *Item commiserunt dominis Archidiacono et Sacrista declarandi et providendi de vicemagistro, et ad quem Duodenaria vacans per obitum Dom. Guillelmi de Gez debet pertinere.* Occurrit rursum infra.

DUODENARIUS ARGENTÆUS. Vide *Moneta argentea in Moneta regia.*

DUODENNIS. Duodecim annos natus, in Chartulario Landevenec. fol. 106.

DUONUM, Bonum, Festo: Duonus, Bonus, Papiæ, ut alius Duellum, Bellum.

DUOUIR, pro *Duumeir,* in fragmento antiquæ Inscriptionis relato in Commentariis Trevoltianis Februarii ann. 1715. pag. 309.

DUPIA, Genus vasis, quod vulgo *Douve* dicimus. Gloss. Lat. Gr.: *Dupia, αἶθος οὐγγος.*

DUPINI. f. Bini vel Bis bini. Ludewig. Reliq. MSS. tom. 4. pag. 450. ex quodam Epitaphio.

Hic Fratres Werder Dupinos reserat an nos. Tres menses quoque, quia mors et vita coherent.

DUPIO, Gurgis, Saxon. *Dupe* Ita Eccardus ad Leg. salic. tit. 44. num. 3.

1. **DUPLA.** Durandus lib. 1. Ration. cap. 4. in tintinnabilis que in Ecclesia pulsantur, Nolumus seu *Duplam* recenset, additque sic vocari campanam illam que in Horologio pulsatur. Vide infra *Duplum.*

2. **DUPLA,** Muleta. Lex Wisigoth. lib. 5. tit. 4. § 8: *Qui alienam fortasse rem vendere vel donare præsumpsit, Duplam se Domino cogatur exsolvere.* Hæc muleta *Dupla* vocatur, quod forte fuerit duplum rei venditæ pretium. Vide *Duplare.* [Vide Jc.]

Charta Ludov. comit. Clarimont. ex Terrear. ejusd. comitat. ann. 1197: *Se aucune chose ara deffailti de chelle chence à rendre en ychelli jour de S. Remi, elle sera rendue à moi communément lendemain au Double des bourgeois.* Manumis. homin. de Boussac ann. 1427. in Reg. 179. Chartoph. reg. ch. 42: *Nous avons affranchi et voulons dorenavant à perpétuel estre francs de devoir de taille et de Double.... et ne soient tenuz d'en payer à nous, ne à nosres devoir de taille, ne Double quelconque, reseré à nous.... que le simple de la taille.* Ubi exactio species est, quæ præstationis, quam talliam vocabant, certis in occasionebus dupla erat.

DUPLEUM, Pretium duplum, quod apud Romanos in tabulis venditionum pro evictione stipulari solitum. Vide Savin. Histor. Jur. Rom. med. temp. tom. 2. cap. 12. § 66. not. h. cap. 14. § 82. not. c. et Glossar. mod. Græcit. in 2. 22. Inde *Duplaria* lex et *Duplaria* nude, in chart. vendit. ann. 589. apud

Marin. num. 114. et in alia ann. 772. in Murator. Antiq. Ital. tom. 1. col. 151.

3. **DUPLA,** Monetæ species. Rodericus Sanctius part. 4. cap. 17: *Sidi dilectum Almorarifum ad Thesaurarium gladio feriri jussit, a quo sexcenta millia Duplarum auri extorsit.* [Rursus memorantur *Duple auri,* in Litteris Jacobi II. Majoricæ datis Idibus Septembris ann. 1302. laudatis tom. 5. SS. Junii pag. 636. ubi doctissimus Solerius ait, non incongrue monetam istam auream potuisse appellari *Florenum,* cujus tum magnus usus fuit Majoricæ.]

Nummus aureus, Hispan. *Dobla.* Lit. remiss. ann. 1458. in Reg. 182. Chartoph. reg. ch. 145: *Cum hoc quod quilibet ipsorum.... debebat solvere, quatuor Duplas valentes tres solidos, quatuor denarios Turonenses.* Charta ann. 1483. in Cod. reg. 423. fol. 128. v.: *Voluerunt quod presbyter celebrans ipsam missam habeat tres Duplas, diaconus unam et subdiaconus aliam Duplam.* Comput. ann. 1489. inter Probat. tom. 4. Hist. Nem. pag. 49. col. 2: *Item pro duodecim quintalibus feni,.... ad quatuor Duplas pro quintali, duas libras, xj. lib. Turon.* Vide supra *Dobla* 2.

4. **DUPLA,** Vox passim usurpata in Epitome Constitutionum Ecclesiæ Valentiniæ, Concilior. Hisp. tom. 4. semperque conjuncta cum voce *Anniversarium,* quod est Dies annuus, quo pro defuncto Missa celebratur, vel officium defunctorum peragitur, ipso die obitus recurrente: quocirca suspicari *Duplam* vel nihil aliud esse, quam *Anniversarium* ipsum, vel *Missam* et officium quoddam in ea Ecclesia peractum, atque ideo *Dupla* dictum quod fuerit *Missæ* et officio diei superaddendum, hincque factum esse, ut peculiare assignentur mercedes Clericis, qui *Duplis* interfuerint sicut et *Anniversariis,* Administratoresque *Duplarum* et *Anniversariorum* ibidem sæpissime memorantur.

5. **DUPLARE,** pro *Duplicare:* nostris, *Doubler,* Italis *Dobblare, Duplum* facere, Joanni de Janua. Gloss. Lat. Gr.: *Duplavit, ἐξάπλασε, ἐπίπλασε, Bipler, Duplex, Duplus.* [Vett. Formula Andegav. art. 1. de Cessione: *Et si fuerit, qui contra hanc cessione ista.... venire voluerit, ante lite ingressum Duplet tibi tantum, et alio tantum, quantum cessione ista continet. Dupla pena digni sunt, qui Duplant scelera sua,* lib. 5. Capitul. cap. 322.] Vide Sidon. lib. 8. Ep. 17. et ibi Savaronem.

6. **DUPLARE,** Inducere, illinire, Gall. *Enduire.* Consil. ann. 1328. ex Tabul. Massil.: *Item portale domini Massiliensis episcopi Dupletur calce et arena.*

DUPLARIS, Joan. Vignol. Inscript. vett. pag. 283. D. M. VALERIUS.... NAT. ALEXANDRINUS EX VELAR. DUPLARIS. MIL. etc. Ubi Editor. *Ex velaris duplicaris vel duplaris.* Ita enim vocabantur, qui duplex ob merita stipendium diurnum accipiebant: qui vero unum, simplices. Veget. lib. 3. cap. 7: *Armaturæ Duplares, quæ binas consequuntur annonas: simplices, quæ singulas.*

7. **DUPLARIUM,** Mensura liquidorum. Tabularium Fossatense: *Dicta Abbacia percipit in vindemiis annuatim in vinea de Barbello I. Duplarium vini de mera gutta.* Occurrunt eadem verba alibi semel ac iterum. [Computus anni 1202. apud D. Brussel tom. 2. de Feudorum usu ad calcem pag. cxlii: *Pro vino Fontis Bleaudi ducendo ad portum Samesii, et pro tribus ferratis, et uno Du-*

plario, LXXIII. sol. Ibid. pag. CXLVII. col. 2: *Pro duobus Duplariis vini VI. L. Renaudus Camerarius pro tribus Duplariis vini IX. L. Tabular. Portus Regii in Charta ann. 1238: Duos Duplarios vini annuatim percipientos.*

* Sen Doli species, idem quod supra *Doublerium* 2. Munit. Perone in Reg. 34. bis Chartoph. reg. part. I. fol. 97. v. *Quatuor targa, duo lemoiscelli filii, tres Duplarii vini, etc. Charta Phil. Aug. ann. 1215. ibid. part. 2. fol. 125. v. col. 1. Concessimus monachis L. 4 restaurati... mille circulos de coudre et de chame ad Duplarios... et 700 circulos de bad ad magna dolia. Vide infra Duplarium.*

DOLA, Eadem notione, in Charta Isimbardi Praeceptoris domus Hospitalis Hieros. ann. 1222 ex Tabulario Fosatenst fol. 25: *Decimas cum fructibus melu temporis, quos aestimabant 15. Dola annuati.*

2 **DUPLARIUM**, Sacculus, crumena, Galls olim *Doublier*, Hubertus Sibundinus, apud Vincentium Belvacensem lib. 26. cap. 37: *Tres Milites diocesis Lugdunensis ad S. Jacobum peregrabant, quos inveniens quaedam muliercula, rogavit, ut sui miseris Duplarium suum amaret S. Jacobi deportarent, etc. Infra Sacculum vocat Le Roman d'Aubery MS.*

Le Chapel prend, l'escharpe et le Doublier, Et le bordon qui ne volt pas laisser.

37 **Albi Doublier** idem est quod Mappa, sic inquit, Nicotus, dicta, quod mensa superposita duplicaretur; interdum tamen non majorem mappam significat, sed mappulam, Gall. *Serviette*. Le Roman de Partonopee MS.

Et tables mises et Doubliers, Couteaux, sailleres et cilliers, Couves, honas et escuelles, D'or et d'argent bonnes et beles

Albi:

Beax feus, beax cierges alumes, Beax Doubliers sor beax dois dorés.

Vide *Doblerius*, *Dibler* [et *Doublerium*]

* 2. **DUPLARIUM**, Exemplar, Gall. *Copie*, Practicus nostris *Double*, ab Arvernico *Doubl*, Exemplum ex alio descriptum, *Doubler*, Describere. Charta ann. 1278. pro Capitulo Aquensi ex Scholasticis Praesidis de Maraugues: *Procurator Capituli... petit per ipsum Dominum Judicem dari in mandatis mihi Notario... ut Duplarium cujusdam litterae sacrae regni Majestatis in publicam formam converterem. Vide Duplicata.*

* 1. **DUPLARIUM**, Festum duplex, Gall. *Fête double*. Chron. Comodoliac. inter Fragm. Histor. Stephanotii tom. 2: *Constitutque certum redditum pro Duplario ibidem ad honorem S. Georgii annis singulis celebrando. Inferius: Baylius tamen de predictis acquisitis assignare quoad ad opus Ecclesiae, quoad anniversarium ibidem faciendum, processiones, Duplarium festum, et ad opus Matutinarum et altarum Horarum. Vide Duplice.*

* **DUPLARIUS**, Vide *Duplarium* 1. **DUPLERIUS**, Funale, Italis *Doppiere*, Gall. *Flambeau*, *Torche*. Historia Cortusiorum lib. 7. cap. 10: *Ereque fuerunt solenniter ordinata, ibi erant omnes Clerici cum singulis Dupleris incedentes. Bulla Gregorii XI. PP. ann. 1372. pro Collegio Gregoriano Bononiensi apud Ghirardaceum lib. 25. Hist. Bonon. pag. 328. Emanant quatuor Dupleri de era*

pretii 4. librarum, etc. [Pro de era lege de cera. Acta SS. April. tom. 2. pag. 354. Obtulit... unum Duplerium cere novum. Chron. Parmense ad. ann. 1237: Cum Duplex et candelis accensis.]

1. **DUPLEX**, Versipellis, esprit double, qui alia loquitur quam quae in mente habet. Utitur Gregorius M. lib. 8. Epist. 16. 52.

2. **DUPLEX** AUREUS, *Double d'or*, Nummus aureus Francicus. Vetus Regestum 20. April. 1710. *Fiebant Duplices auri de 31 Karat ponderis 36 Diarium Compti Thesauri 1. Jan. ann. 1222: Pro negotiis secretis suis 865. Floren. Aur. de Florentia, et 119. Regales aureos grossos, et 180 Duplices auri, tres grossos Augustarios auri. Chron. MS. Bertrandi du Guesclin.*

Et je le vous disai, sans point de l'arrestier, Ce que je vous donray, sans point de l'arrestier, Soixante mille Doubles d'or fin à brief parler.

Infra:

Et leur a dit en haut, Me scait-il bien gaber, Qui soixante mil Doubles florins ne veut donner.

Historia expugnatae Minoricae apud Mich. Carboneum in Chron. Hisp. fol. 86: *Paganus impero cascum de aquells al Senyor R. et Doubles d'or, etc. Vide Marca, Moneta.*

* **DUPLEXES** DELPHINALES, Ordinatio Humberti II. super facto monetarum ann. 1340. Histor. Delphin. tom. 2. pag. 416: *Item factum... monetam nigram curribilem pro duobus denariis, quae appellatur Duplices Delphinales, qui Duplices sint et esse debeant de liga quatuor denariorum, etc. Hujusce mutationis monetae formam sic describit altera ejusd. Humberti Ordinatio ejusd. anni ibid. pag. 430. col. 1. Duplex niger lal phinalis habeat ab una parte in medio unum magnum piscem Dalphinum, circumcirca praemissa cruce litteras continentes haec verba, Humbertus Dalphinus Viennensis, ab alia vero parte sit quaedam crux magna, quae vadat a qualibet parte usque ad summam circuli, et unus piscis Dalphinus, in uno quarteronum dicta cruce, et litterae circumcirca praemissa cruce continentes haec verba, Duplex Dalphinalis.*

* **DUPLEX**, Gallis Practicis *Duplicque*, Iterata responsio in litigiis. Occurrit in Charta anni 1489. apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. pag. 237.

* 1. **DUPLEXARE**, Facere *Duplicam*, Iterato respondere. Procuratio ann. 1482. ex Archivo B. M. de Bono Nuntio Rotomag.: *Contraque producta et exhibita ex adverso dicendum, excipiendum, Duplicandum, triplicandum, et si necesse fuerit, quodruplicandum, testes publicos petendum, etc.*

* 2. **DUPLEXARE**, TRIPLEXARE PLANE-TAM, Haec bis terve in se replicare, apud Honor. Augustod.: *Errabundus limbus (planete) utrinque in bracia sublevatur: in pectore et inter humeros Duplicatur, in utroque brachio Triplicatur. Ubi Complicare legitur in Carem. Rom. apud Mabill. tom. 2. Mus. Ital. pag. 294.*

1. **DUPLEXARIUS**, Joan. de Janua: *Duplicarius, qui duabus partibus faret, fraudulentus. Eadem habet Vetus Glossarium Lat. Gall.: Frauduleux, qui fait faueur à deux parties.*

DUPLEXARIUS, *duplexarius*, in Gloss. Lat. Vide *Hexechium*.

* 2. **DUPLEXARIUS**, Vide supra *Duplaris*.

* 1. **DUPPLICATA**, **DUPPLICATUM**, **Exem-**

plar, nostris vulgo *Duplicata*, *copie*. Invent. Chart. Reg. ann. 1482. fol. 118: *Rotulus in vergamano continens informationem et Duplicata plurium litterarum exequutarum, super facto et gardia ecclesiarum Britannie anno 1312. Rursum fol. 121: Quorum articulorum copia vel Duplicata fuit data dicto duci Britannie, id suo requirente consilio. Vide Duplarium 3.*

2. **DUPPLICATA**, Idem quod *Diploma*, de cuius voce mox. Raimundus de Capua in Vita S. Agnetis de Montepolitano n. 48: *Sicut publice etiam Duplicata, quas ego pluries vidi usque hodie manifestant.*

* **DUPPLICATOR**, Qui duplicat. Sidonius lib. 3. Epist. 13: *Sinistrarum opinionum Duplicatores. Vide Diplomatarius.*

* **DUPLEX**, Duplex, vel Duplum, Gall. *Le double*. Permutatio anni 926. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 281: *Quod sibi concambiare suas e contra Duplice dando obtinere flagitabant, etc.*

* **DUPLEXES**, Festa *Duplicia* vel Officia Ecclesiae solemniora. Festa Guidonis Episcopi Cenom. apud Mabill. Analect. tom. 3. pag. 339: *Concessitque idem Pontifex de censu proprio unde Duplices fieri, et thus valeat preparari in eadem Assumptione ad Nocturnos. Vide Duplarium 4.*

* **DUPPLICITAS**, Dubietas, ambiguitas, Lactantio de Opif. Dei cap. 8. et Nicolao de Jamsilla de Gestis Friderici II. Imper. apud Murator. tom. 8. col. 514. *Fraudulencia, Gall. Duplicité*, Urbano II. ut ex eius Vita patet, inter Opera posthuma Mabillonii et Ruinartii tom. 3. pag. 214. et in Testamento anni 1280. apud Baluzium tom. 2. Hist. Geneal. Arvern. pag. 506.

* Hinc *Duppe*, ea qua nunc adhibetur notione in politiori sermone, vocem fictitiam et a plebeis Rotomagensibus adinventam discimus ex Lit. remiss. ann. 1426. in Reg. 173. Chartoph. reg. ch. 456: *Lequel Nobis dist au suppliant qu'il alast avecques lui en l'ostel, où pend l'enseigne des petits sollers, près de l'ostel archiepiscopal de Rouen; et que si avoit trouvé son homme ou la Duppe, qui est leur maniere de parler et que ilz nomment jargon, quant ilz trouvent aucun fol ou innocent qu'ilz veulent decevoir par jeu ou jeux, et avoir son argent.*

* **DUPPLICULARIUS**, Vide in *Duplarium*.

* 1. **DUPLO**, Idem, ni fallor, quod *Diplois*, Lena duplicata. Stat. ann. 1342. inter Monum. eccl. Aquileg. cap. 90. col. 93: *Nullus homo, militibus duntaxat exceptis, audeat portare vel ferre aurum, vel argentum, perlas, Duplonos aureos vel argenteos... Item quod pannos earum (mulierum) non possint aliter fricare vel ornare, nisi cum Duplonis aureis vel argenteis, seu seta. Nisi ornamentum sit, quod innuere videtur ultimis locis.*

* 2. **DUPLO**, Candelae species, forte, quod bilychnis sic dicta. Testam. Galliarum de S. Petro ann. 1333. in Reg. 170. Chartoph. reg. ch. 66: *Ipsa testatrix ordinavit quod die sepulture suae... quinque torche, quilibet duarum librarum et medie cere... et de luminaria cere in Duplonibus. Vide supra Doblos.*

* **DUPLO** TORMENTUM, Bellicum tormentum majus. Acta SS. Junii tom. 5. pag. 575. de S. Donato Martyre: *Quibus circumquaque e turribus et ex arce edito in loco sita, Duplonibus tormentis, boatu magno, interstrepente campanarum sono, cives respondebant.*

DUPLODES, ex Graeco *δουλόδης*, Gam-

hæsones, ni fallor. Liber Anglicus inscriptus *Justice of peace*, pag. 69: *Vi et armis, videlicet baculis, gladiis, arcibus, sagittis, loriciis, Duplodibus defens. palestis lanceis, securibus guerrinis, gonnis, balestris, etc.* Vide *Gambeso*. [Le Roman d'Athis MS.]

Ung Doublet et chascun veus
D'un vert samit postpoint manu.]

[* Vide supra Duplo 1.]

DIPLOMA et **DIPLOMA**. Gloss. Græc. Lat.: διπλῶν, *Diplum*: διπλωμα, *Diploma*. Caper de verbis dubiis: *Diploma, non Diploma, aut Diplomum*. Sunt autem *Diplomata*, apud JC. Codicilli qui dantur cursu publico utentibus, qui et *tractatorie, combinæ, et evectiones*. Joannes Sarisberiensis in *Euthetico* in *Polycratice*:

Accelere gressus, tanto Diplomate pergens
Ad mare, quo moram littora nostra petunt.

[** Pro tanto alias cauto, et pro morum Morini.] Adde eundem Epist. 265. Petrus Blesensis Epist. 52: *Dominus Rex in Gasconiam tendat, ego autem Diplomate utens eum sequor*. Idem Ep. 59: *Ad vos in eadem tempestatis insania Diplomate utens remeavit*. Ita omnes MSS. non *Diplomate*, uti editiones præferunt. Utitur etiam hac voce Radulphus de Diceto ann. 1172. 1179. 1184. Vide leg. 127. D. de verb. signif.

* **DUPULUM**, Pulsatio omnium campanarum campanillis, idem quod *Classicum*. Bulla Innoc. VI. PP. ann. 1359. ex Cod. reg. 4223. fol. 26. r: *Ordinamus quod... una capella... cum campanillis... duabusque campanis, quæ per modum classici sive Dupli pulsari debeant, sub vocabulo sancti Martialis constructur*. Vide *Dupla* 1.

† **DUPONDARIUS DOMINUS**, Petronio, Dominus est unius *Dupondii*, id est, villosi pretii. Vide locum in *Setalis*. *Dipondarius* vel *Dupondarius*, *Bilibris*, Plinio et Columella.

* **DUPONDII**, a pondere *Dupondii*, quasi duarum assium vel drachmarum, seu villosissimi pretii, appellabantur primo anno, qui juri studebant, *vetere tam frivolo quam ridiculo nomine*, inquit Justin. in præfat. Digest. Vide Gothofr. in notis ad hunc locum et Calvin. Lex Jurid.

* **DUPPLA**, Nummus aureus, idem quod supra *Dupla* 8. Charta ann. 1327. in Reg. 66. Chartoph. reg. ch. 715: *De dicto regno (Francie) extrahere et apud Ferrariensem civitatem portare fecit... cccv. et mediam Dupplas auri*.

* **DUPPLARIUS**, Vide supra *Duplarium* 1.

† **DUPPLATUS**, Duplicatus, Gall. *Double*. Charta Aldefonsi Regis Toletani pro Monasterio Casæ Dei, ara 1216: *Insuper regie parti M. aureos et vocis vel vocem vestram pulsanti dampnum quod intulerit Dupplatum in cauto per solvat*.

* **DUPPLERIUM**, Dolii species, idem quod supra *Duplarium* 1. Censu eccl. Reatin. MSS: *Sanctus Johannes evangelista vj. spatulas et zij. tortulos, episcopo Dupplerium et speram olei*.

* **DUPPLERIUS**, Funale, cereus, Ital. *Doppiere*. Stat. Crimin. Cumanæ cap. 204. ex Cod. reg. 4622. fol. 110. r: *Nemini spizario seu apotecario... liceat facere... vel vendere... aliquos Dupplerios... cum mixtionis larezinæ, pezæ seu razæ*. Vide *Duplerius*.

* **DUPPLICUS**, Duplus, Gall. *Double*. Reg. feudor. Aquit. ex Cam. Comput.

Paris. sign. JJ. rub. fol. 16. v: *Geraldus abbas Silve majoris... debet providere eidem domino, dum erit apud Silvam majorem, et dare sibi Dupplicam præbendam de bonis, quas ipse abbas habebit*.

† **DUPLOYTUM**, Pallium, idem quod supra *Diploys*. Computum anni 1833. Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 274: *Pro cannis tribus et palmis quinque de panno ad rationem de tarenno uno et granis quinque per cannam pro faciendo Duployto pro Domino, taren. IV. gran. XI. Et pag. 275: Pro fractura sex pariorum camisiarum de panno lini pro Domino et uno Duployto faciendo, taren. XII. In MS. D. Lancelot legitur *Diploytum**.

† **DURA**, Privilegium Balduini Regis Jerusalem ann. 1130. apud Murator. tom. 12. col. 275: *Quod si apud Acha furnum, molendinum, aut balneum, stateras sive modios, et Duram, ad vinum, oleum, vel mel mensurandum in vico suo facere voluerint, libere liceat, quicumque voluerint in omnibus inibi habitantibus absque omni contradictione precio suo coquere, molere, balneari, mensurare*. Videtur esse species mensuræ. An non legi posset *Durna*? Vide in hac voce.

Eandem Chartam rursus edidit idem Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 919. Sed utrobique legendum *Duzam* ex Will. Tyrio lib. 12. cap. 25 et ex Charta ann. 1128. tom. 4. Cod. Ital. diplom. col. 1540. Vide in *Butta* 3.

* **DURABILITAS**, Diuturnitas, Gall. *Durée*. B. de Amoris in Speculo sacerdot. MS. cap. 28. de Modo vincendi tentationes:

Si bene providere poterit Durabilitatem.

† **DURANA** ANTIQUA. Vide *Scriptura*.

DURANDAL, Vide *Durissimus*.

* **DURANTINI**, **DURANTINI**, Moneta Clarimontensis species. Chartul. Celsinian. ch. 901: *Dedit ei pro ea (medietate feodi) sexaginta solidos clarimontensium Clarimontensis (sic) monete, eorum videlicet qui Durantini vocabantur... Laudavit et concessit Deo et sancto Petro Hugo Balbus pro quinque solidis Clarimontensis (sic) monete, qui tunc Durantini vocabantur*. Vide in *Moneta* Baronum.

† **DURARE**, Extendi. Chartular. S. Vandregisill tom. 1. pag. 47: *Terra nostra Durat a publica via usque ad forestam Domini Regis*. Et tom. 2. pag. 1324: *Terra Durat a vico de Weravast usque ad vicum de Fauveril*. Occurrit rursus apud Lobinellum tom. 2. Hist. Britan. col. 889.

* **DURARE**, Stare, manere. Comœdia sine nomine act. 4. sc. 10. ex Cod. reg. 8163: *Festinus eo, Durate hic comites*.

† **DURARIA**, Vide *Durus*.

† **DURASCERE**, pro *Durare*, ut videtur Sollerio. *Miracula* B. Bernhardi Episcopi, Julii tom. 5. pag. 111: *Quo (morbo) mirandum in modum Durascere, Physicos consulere decrevit*. Propter adjuncta mirandum in modum verba, potius crediderim *Durascere* poni pro *Duriorem* evadere seu *Ingravescere*, quam pro nudo *Durare*.

* **DURASCURE**, **DURASCURE**, **DURASCURE**, **DURASCURE**. Vide supra *Dauratue*.

DURASUNA, Firma pax: vox formata ex *Sona*, quæ Danis pacem et pactum sonat. *Diploma* Reinoldi Archiep. Col. ann. 1166. apud Bolland. 6. Febr.: *Et ut reconciliatio hæc permaneret indissolubilis et diffinitissima, quæ vulgo dicitur *Durasuna*, etc.* Vide *Suna*. [* et Haltaus Glossar. Germ. voce *Durchauna* col. 246.]

† **DURATIO**, Durities, contumacia Du-

rans et perseverans, Gall. *Opiniatreté*. Offensionum condonatio rebellibus Carcassonas incolis a Karolo Franc. Rege indulta ann. 1383. Inter Anecd. Marten. tom. 1. col. 1593: *Attento tempore pertinacitatis et Durationis ipsorum, etc.*

† **DURATIONARE**, Vide *Derationare*.

* **DURBILUM**, **DURBIUM**, Vide *Durpilum*.

† **DURBUCCUS**, Vide *Duribuccus*.

DURCONES, Navigia fluviatilia. Abbo lib. 1. de Obsid. Paris. vers. 123:

Antequam Durcones multi repetunt marinas,
Quæsi lapides jactant.

Pag. 502. ad marginem habetur *Ducones*, ubi in textu *naves*.

* Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7857: *Nau, Prov. navis... Durco*. Gloss. MSS. Sangerm.: *Ducornem* (i. Durconem) Græci vocant, quæ alio nomine *trieris* appellatur, de qua in *Isaia*: *Non transibit per sam triaris magna*.

* **DURDERE**, **DURDRET**, Moneta aurea species. Vide supra *Dourdere*.

* **DURDO**, Piscis genus. Vide supra *Coracinus*.

* **DURGA**, pro *Durna*, vel certe eadem notione, Amphora, vasis species. Charta ann. 1360. ex Tabul. Massif.: *Senescallus dixit se pridem impignorasse penes syndicos civitatis Massilie unum bassinum de argento... Item Durgam unam de argento*.

* **DURGINGA**, Charta Phil. comit. Fland. pro Libert. Franci Burg. ex Cam. Comput. Insul.: *Finita omni equitatione sua, comes habere poterit veritatem suam, quæ dicitur Durginga, et hoc semel in anno*.

† **DURIBILIOR**, Durabilior, Diutius durans. Expositio divinatorum Officiorum ad calcem Johannis Abrincensis de Offic. Eccl. pag. 885. edit. 1679: *Signorum usus a veteri Testamento est sumptus; habebant enim filii Israel tubas argenteas, quibus convocabant populum. Nos habemus signa ærea soniora et Duribilia, significantia ora Prædicatorum*.

† **DURIBUCCIUS**, **DURIBUCCIUS**, Qui nunquam vult aperire os. Amalthea ex Catholico Joannis de Janua, ubi tamen lego *Duribuccus*. Isidoro in Glossis *Duribuccii* idem sunt qui *Barbasterii*, steriles barba, quia cutem buccæ eorum non potest barba percurrere.

DURICA, Castra, stationes navium, in Isid. Gloss. [Lego, Grævio morante, *Dorica castra*, ex Virgilio 6. Æn. vers. 98:]

Non Simole tibi nec Xanthus, nec Dorica castra
Defuerat.]

† **DURICORDIA**, Durities cordis. Tertull. adv. Marcionem lib. 5. cap. 4: *Circumcidetis Duricordiam vestram*. Martinius legit *Duricordium*, ex eodem Tertulliano.

* **DURICORDIUS**, Qui durus cordis est, ut *Duricors*. Vet. Interpres. Origen. Comment. in Matth. tract. 30: *Teneri et non Duricordii rami progrediuntur in foliaestate instante, et manifestos fructus ostendunt*. Sed legendum forte est, *Duricorii*, a Gr. οὐρανός.

DURICORS, Duri cordis, immitis, savus. Utuntur Gerardus Episcopus Cameracensis in Epist. ad Archidiaconos Leodienses, [Johan. Sarisb. Epist. 182. Johan. Belhoiste Carthusiensis, Ampliss. Collect. tom. 1. pag. 1568. Acta S. Nicephori tom. 2. SS. Febr. pag. 894. et Regula Magistri cap. 50. ubi *Duricordes* dicuntur *Fratres*, qui litteras dicere nolunt, et non possunt. Gallice dicere-

mus, Qui ont la tête dure, et ne peuvent rien apprendre.]

† **DURICULA**, Latrina. Forte legendum Cuniculum, inquit Cangius noster in *Fossa caeca*: ubi locum vide.

DURIDO, Durities. Charta Lusitanica aëre 904. in Hist. Episcop. Portensium 1 part. cap. 12. de Reliquiis SS.: *Hæc omnia quoque dignissime manent tumulata in lignis tabulis impubribilibus quadrata, cera marmori mixta sazea implet foramina, parva Duridine coacta signant sigilla diviso, etc.*

DURILUQUUM, Verbum asperum. Hincmarus in Epistola ad Carolum Calvum Imper.: *Missorum tuorum Duriloquiis.*

DURINARE, Octavianus Horatianus lib. 4. Rerum Medicar. pag. 106: *Nisi ex cibo et potu incitatus fuerit calor, qui in superioribus locis est constitutus, id est in cerebro, qui Durinando omnem corporis regionem calefacit, atque solvit.* Legendum videtur *Durinando*, i. poros expurgando, ex Græc. *διουρητικὴ* unde *διουρητικὰ* *εὐρητικὰ*, de quibus consulendus Gorreus in Definitione medicis.

DURIO, Qui dura est et perfricta fronte, Impudens. Marius Mercator in lib. Subnotat. cap. 4. § 8. pag. 10: *Quis scenicus turpio, quis Durio, vel sannio professæ licentia turpitudinis publice ista proferret?*

° *Durfeus*, eodem sensu, ni fallor, in Mirac. B. M. V. MSS. lib. 1:

Theophylus li. deoivōis,
Li Durfeus, li. fannōis.

Vide supra *Dodus*.

† **DURIPPOS**, *Εὐληρόπος*. Gloss. Lat. Græc. Sangerman. Qui durum habet pedem.

DURISSIMUS. Ita appellabatur spatha vel ensis Willelmi Sectoris ferri Comit' Inculmensis, apud Ademarum in Chronico: *Cum Reges sorum Stormi singulari conflictu deluctans, ense curto, nomine Durissimo, quem Walander Faber cuderat, etc.* Auctor Historiæ Episcoporum et Comitum Engolism. cap. 19. al.: *Guillelmum comitem Sectorem ferri, hoc nomen sortitum, quia cum Normannis conficiens, venire solito conflictu deluctans, ense curto, vel scorto Durissimo, quem Walandus faber considerat per medium corpus loriceatam secavit una percussione.* Quo quidem *Durissimi* vocabulo alludit, ni fallor, ad ejusmodi spathas, quas *Durandals*, vel *Durandarts*, nostri vocant, et Carolo M. vulgo tribuunt fabulosi Scriptores. Le Roman de Garin MS.:

Il ferai tant de Durandart m'espos.

Alibi:

Ains i ferai de Durandart assés.

Le Roman de Roncevaux MS.:

Tint Durandars, dont li brans fu lettrés.

° Gesta Caroli M. lib. 5. cap. 2. ubi de Rolando: *Si tenet encores Durendal l'espee, si vult autant à dire comme, donne grant cop, ou fier durement Sarrazins.* Gesta Philippi III. Regis Franc. ann. 1271. ubi de Coronatione ejusdem Regis: *Et quoniam a tempore Caroli Magni Regis Franciæ et Imperatoris Romanorum, consueverunt Reges Franciæ Jocosam spatham predicti Caroli Regis et Imperatoris, in die coronationis sue, dum celebratur predictæ coronationis officium, in memoriam tam victoriosissimi Principis a quodam de Nobilitoribus ante se facere teneri et deferri: illam Roberto*

Comiti Atrebatensi consanguineo suo Militi probissimo tradidit illa die deferendam. Mox addit spatham illam servari cum cæteris regalibus ornamentis in Ecclesia B. Dionysii in Francia. Hæc spatha invincibilis Caroli dicitur apud Turpinum cap. 18. Vide [°] Sebastianum Ciampi in sua Turpini editione pag. 147.] Ludovicum Moscardum lib. 4. Hist. Veronensis pag. 77. et supra in verbo Curtana.

° **DURITER**, Vita S. Pelri Ravennat. tom. 7. Jul. pag. 183. col. 2: *Vidimus sepulcrum ex lapide proconiso pretioso, et elevavimus Duriter atque modice cooperulum. Ubi legendum videtur Dulciter, id est, lente. Nostris vero Durement, valide, vehementer sonat, vulgo Fortement, extrêmement. Aimer Dieu Durement, apud Belloman. MS. cap. 1. Contin. Guill. Tyril apud Marten. tom. 5. Ampl. Collect. col. 588: *Quant il ot trives entre les Sarrazins et les Chrestiens, li Sarrazins amenerent tant de viandes as Chrestiens, que bon sans oront Durement.* Vita SS. MSS. ex Cod. 28. S. Vict. Paris. fol. 365. r. col. 1: *Tantost commença à toner et à effroidir si Durement, que toute la terre en crolloit.* Mirac. MSS. B. M. V. lib. 1:*

Moult Durement amoit saint Pierre.

Le Roman de Robert le Diable MS.:

Et sistost comme parler l'orent,
Moult Durement s'en esjoierent.

† **DURNA**, Tolosanis *Dourn*, Amphora, lagera, a Latino *Urna*, Gall. *Urne*, ut videtur, derivata. Vet. Ceremoniale MS. B. M. Deauratæ Tolos.: *Mater coquina tenetur isto die portare in reflectorio duas Durnas plenas aquæ specialis, videlicet de aliquo fonte, ad finem quod aqua sit placens et utilis ad potandum.*

° Acta MSS. Inquisit. Carcass. ann. 1308. fol. 63. v: *Dixit nobis idem Petrus Asterii, si volebamus potare, quia ibi erat vinum in quadam Durna. Vide supra Dornus.*

† **DURNUS**, Mensura brevis, qua utebantur Tolosani ad notandam Materiel densitatem. Vide locum in voce *Amplum*.

° **DURNUS**, Arboris species. Charta ann. 1377. in Reg. 112. Chartoph. reg. ch. 212: *Item circa triginta minetas terre et plus, in quibus sunt brossies, Durni, verni et plures alii arbores in ruina existentes.*

† **DUROPELLUM**. Vide *Durpulum*.

DURPULUM, Vestibulum, limen. Lex Salica t. 61: *Postea intrare debet in casam suam, et stare in Durpulo, hoc est, in liminari.* Ubi editio Heroldi *Duropellum* præfert, [Durbium, unus Codex MS. Guelferb. *Durbilum* alter apud Eccardum.] Formula Lindembrogiana 155: *A die presente ad integrum concessit et confirmavit . . . per portas et per ostia. Et mox: Tradidit et vestivit, et per Durpulum et festucam sibi foras exitum alienum vel spoliatum in omnibus esse dixit, et omnia verperit.* [Ad quam formulam Eccardus observat hic non posse Limen intelligi, quia illud non adeo facile rethoveri potest: sed potius Columnulam intelligendam esse in janua medio erectam, ad quam postes vel valvæ concluduntur, quæque adeo principaliter januæ firmantur et occludendæ inservit.] A voce Germ. *Thur*, fores, deducti Lindembrogius: unde *Thurschwell*, limen, *Pfeiler*, columna. Spelmannus, a dura Saxonicæ. Wendelinus denique a *Durpel*, quod limen inferius sonat, quod

nempe ingrediendo et egrediendo calcamus. [Prior pars *Dur* multum etiam accedit ad Britannicum *Dor*, Janus, posterior vero est Saxon. *Pal*, German. *Pfal*, Palus.] Killianus: *Deurpel, limen, Hypothyrum, lapis liminaris, q. d. deur-pael, i. ostii limes.* [°] Chart. incert. ann.: *Tradidit et vestivit et per Durpileam et festucam sibi foras exitum, alienum et spoliatum in omnibus dixit et omnia verperit, etc.* Vide Grimm. Antiq. Jur. Germ. pag. 174. sqq. et Graff. Thes. Ling. Franc. tom. 5. col. 446.]

† **DURSLACH**, in Lege Frison. Idem quod mox *Durslegi*, Verbera sine vulnere, seu Ictus sine sanguine, a Germ. *Dur* vel *Durr*, ut scribitur apud Schiltnerum, Aridus, siccus, et Belgico *Slack*, Ictus.

† **DONSLACH**, Eadem notione. Consuetudines Furnenses MSS. ex Archivo Audomarensi: *Convictus ex Donslach et harop emendabit Comiti tres libras, et ei qui maletractatus est, xxx. sol.* [°] Hæc vox et sequens pertinent ad *Donslaga*, *Dunschlag*, etc. Vide ibi.]

† **DOUSLACH**, in iisdem Consuetudinibus: *Quicumque pugnaverit in vierscara, vel haroep, vel Douslach emendabit Comiti xxx. libras.* Haud scio an hic intelligendus sit locus, ubi hujusmodi delicta judicabantur; verum timeo ne utrobique legendum sit *Durslach* pro *Donslach* et *Douslach*. Facile potuit errare librarius in exscribendis vocibus obscuris.

DURSLEGI, Verbera sine vulnere, a Germ. *Duerre*, siccus et *alege*, plaga, verbera, quasi *sioca verbera*. Ictus orbos vocarunt nostri. Lex Frison. tit. 22. de dolg. § 3: *Si quis alium ita percusserit, quod Durslegi vocant, dimid. sol. componat.* Ubi Sicama legit *Duusstefcke*. [°] Vide Grimm. Antiq. Juris pag. 630.]

DURSUS, Piscis species, [i. eadem quæ Latino-barbaris *Sicca*, Gall. *Seche*, a Teutonico, *Dur* Siccus, aridus.] *Smaragdus* in Grammatica MS.: *Piscis species sunt hæc, esor, Dursus, alausa, tructia, lampræda et reliqua.* [°] Germ. *Dorsch*. ADEL.]

DURUS, DURARIA. Glossar. MS. Regium Cod. 1197: *Durus, servus. Duraria, Ancilla.* Forte *Dulus* et *Dularia* scribendum fuit, ex Græc. *δούλος*.

DUSII, Isidorus in Gloss.: *Dusius, Dæmon.* Idem lib. 8. Orig. cap. ult.: *Pilosi, qui Græce Panitæ, Latine incubi appellantur, sive Inivi, ab ineundo passim cum animalibus: unde et Incubi dicuntur ab incurbendo, hoc est, stuprando. Saepe etiam improbi existunt mulieribus, et ea: um peragunt concubitus, quos demones Galli Dusios nuncupant, quia assidus hanc peragunt immunditiam.* Hæc a S. Augustino lib. 15. de Civitate Dei cap. 23. cujus hæc sunt: *Quosdam demones, quos Dusios Galli nuncupant, hanc assidus immunditiam et tentare et efficere plures talesque assueverunt.* Hincmarus de Divortio Letharii pag. 654: *Quædam etiam femine a Dusis in specie virorum, quorum amor ardebant, concubitus perulias inventæ sunt.* Papias: *Dusios nominant quos romani Faunos ficarios vocant.* Hi sunt, inquit Thomas Cantipratensis lib. 2. cap. 57. n. 17: *Quibus Prusie gentiles silvas estimant consecratas, et eas incidere non audentes, nunquam ingrediuntur easdem, nisi cum diis suis voluerint immolare, etc.* [Armonianis Britonibus *Taus* est Dæmon, Gall. dictus, *Lutin*, Lat. Lemures, vel quodcumque spectrum seu phantasma subito apprensens et evanesces: et cum

articulo, *An deus*, Gall. *le Lutin*. Hoc nomen proprie significat Evanescere, perire. Ita Ludovicus *le Pelletier* in suo Dictionario Etymol. Britan. nondum edito. [Vide Grimm, Mythol. Germ. pag. 272.]

• **DUSIOLUS**, diminut. a *Dustus*, Dæmon. Codex reg. 4609. 2. laudatus a D. *Le Beuf* tom. 1. Collect. var. Script. pag. 804: *Sunt aliqui rustici homines, qui credunt aliquas mulieres, quod vulgum dicitur strias esse debeat, et ad infantes vel pecora nocere possint, vel Dusiolus, vel duatiquus, vel geniscus esse debeat.*

• **DUSMUM**, Incultum, dumosum. *Papianus*.

• **DUSTIE-FOOTE**. Vide *Pede pulverosus*.
• **DUYA**, ut superius *Doga* B. Asser. Gall. *Douve*. Charta Caroli Calvi ann. 882. apud Mabilonium Diplom. pag. 686. et Felibianum Histor. San-Dion. pag. LXX: *De Madriaco tantum ex Duvus, quantum sufficit ad unum pontonem faciendum a carpentariis Abbatis in cellario per vindictiam deservituris.*

• **DUVAHILA**. Kero Monachus: *Mapula, Dovahila*, Italis *Tovaglia*, Gallis *Touaille*, Mantile versatile, quo utuntur ad detergendas manus. Vide Menagium in Etymologico Gallico, et infra vocem *Toacula*.

• **DUWARIUM**, et *Doarium*. Charta anni 1067. apud Miræum tom. 1. pag. 484. col. 2: *Quam quidem dotem, sive dotalitium, aut Duvarium matri sue predictæ in manus nostras humiliter reportavit.*

• **1. DUX**, Epistorium. Vide in *Ducibus*.

• **2. DUX**, sub Constantino M. qui *επιτροπὸς ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἐταίρι*, inquit Zozimus lib. 2. [Vide Glossar. med. Græcit. col. 327. et Append. 61.]

Dux DUCUM. In Synaxarib. 4. Octob. Sanctus Andoactus Ephesius dicitur fuisse δούξ δούκων καὶ ἐπαρχῶν Μακεδονίας. In Passione SS. Seraphias et Sabinae n. 10. fit mentio Induciant Ducis Ducum. Vide Gloss. med. Græcit. in *Ἀρχὸν Ἀρχόντων*.

• **DUCES LIMITUM**, quibus gentes quæ maxime cavendæ sunt, adpropinquant, in Nov. Theod. de Ambitu, etc. in *Notitia Imp.* etc.

• **3. DUX** sub prima Regum nostrorum stirpe dicebatur qui multis civitatibus, quæ singulæ a Comitibus regebantur, præerat. Gregorius Turon. lib. 2. cap. 50: *Eoricus Gothorum Rex Victorium Ducem super septem civitates præposuit.* Lib. 8. cap. 18: *Nicetius a Comitatu Arverno summotus Ducatum a Rege Childeberto cepit, et sic in urbe Arverna, Ruthena, atque Uctica Dux ordinatus est.* Ita apud eundem non semel lib. 6. cap. 26. 81. 41. lib. 8. cap. 26. lib. 9. cap. 7. Aimolinum lib. 4. cap. 4. in Gestis Dagoberti cap. 38. apud Eginhard. in Anna. lib. ann. 748. Vita Aldrici Episcopi Cenomann. n. 1: *Rex autem hæc audiens, oppido tristatus est, promittensque et duodecim et amplius Comitatus se daturum, si hoc dimitteret, et in sua militia perseveraret.* Id est, Ducatum. *Duces provincie, et in provinciis constituti*, in *Lege Bajwar.* tit. 2. cap. 1. et apud Walafridum Strabon. lib. de Reb. Ecclesiast. cap. 31. etc. Gradus igitur a Comitatu ad Ducatum fuit. Fortunatus lib. 10. Poem. 22:

Qui modo dat Comitibus, det tibi jura Ducis.

Adde lib. 7. Poem 31. lib. 10. Poem 25. et Cinnamum lib. 2. n. 13. Habetur formula Promotionis ad Ducatum apud

Marculfum lib. 1. Form. 8. ut et apud Senatorem lib. 7. Ep. 4. ubi quale eorum fuerit munus indicatur. Vide præterea Petrum Pithœum lib. 1. Advers. cap. 8. Hotomanum de Verbis Feudalib. Marcam in Hist. Beneharn. lib. 1. cap. 18. num. 5. etc.

• **DUCES FRANGORUM** dicti *Majores-domus* Regum Franciæ, in vita S. Baboleni tom. 2. Histor. Franc. pag. 659. de Erkenoaldo: *Qui tunc Francorum Ducatus præerat, et omnia palatina officia suo moderamine procurabat.*

Eodem etiam titulo donati vulgo leguntur Parisienses Comites, aut qui regiones adjacentes vel Comitibus vel Ducibus titulo regebant, quod il præcipuum in Regum aula auctoritatem possiderent, et Francorum in his tractibus duces essent: unde postea Parisiensi tractui data Franciæ peculiaris nomenclatura, quam hodie *l'Isle de France* appellamus, quod ejus fines Ligeri et Sequana fluviis majoribus concluderentur; tametsi pro Regum nostrorum indultu interdum il longe ultra producti legantur. Primus autem hac dignitate donatus

• **ROBERTUS** cognomento *Magnus* ann. 861. ut est apud Reginonem lib. 2. cui successit

HUGO cognomento *Magnus*, et *Abbas*, filius, ut est apud eundem ann. 867. isti vero

• **ODO** Roberti perinde filius quem Comitem Parisiensem vocat Abbo de Bello Parisiaco pag. 502. et vetus charta apud Heimericum de Academ. Paris. pag. 10. postmodum Rex Franc. dictus ann. 888.

• **ROBERTUS**, ejusdem Odonis frater, Dux et Marchio Franciæ, Rex pariter dictus ann. 922.

HUGO Magnus, Comes Parisiensis, a Ludov. Rege *Dux Franciæ* dictus ann. 943. Hugo Flaviniac. hoc ann. Hist. Episcopor. Autisiod. cap. 45. Beslius pag. 239. 241. 247.

HUGO CAPETIS, iisdem quibus pater donatus dignitatibus ann. 988. Floard. ann. 943. 969. Chronicon S. Albini ann. 987. Ademarus pag. 164. etc. Rex deinde dictus, tertie quæ hodie feliciter regnat Regum Franciæ stirpis auctor.

• **DUX PALATII**, in Gestis Dagoberti I. cap. 31. et apud Fredegarium in Chron. cap. 74. ubi de Adalgiso Duce Palatii Sigeberti Regis. Vide *Major domus*.

• **SUMMUS DUX Longobardorum**, semel et iterum in chart. antiq. in Chron. Vultur. ap. Murat. Script. tom. 1. part. 2. pag. 350. sqq.

• **DUX IMPERIALIS CHARLES** Acerbus Morena Laudensis civis dicitur in ejus Historia Rerum Laudensium pag. 118.

• **DUX ALBUS POLONIE** vocatur Wladislaus Casimiri III. ex fratre nepos in Epitaphio quod videtur ejus tumulo incisum in Ecclesia S. Remigii Divionensis. Obiit ann. 1388. 1. Kal. Martii.

• **DUX ET EPISCOPUS BOHEMORUM** inscribitur Henricus in Charta ann. 1197. qua varia concedit privilegia abbatiæ Teplensi, inter Probat. tom. 2. Annal. Præmonstr. col. 572.

• **DUX VERBORUM**, Orator, procurator. Vide *Haltaus*. Glossar. German. voce *Worthalter*, col. 2132.

• **DUXILE**, Agger, vel peribolus, Gall. *Parapet*. Charta ann. 1192. apud Murator. tom. 5. Antiq. Ital. med. ævi col. 87. *Dicunt scilicet, quod canalus novus mittatur in veterem jurata Duxile de Sancto Madrone... et Duxile, quod est super fossam civitatis, per duas partes unius brachii rationis abassetur.* Stat. Mutin. rubr.

1. pag. 1: *Statutum est quod potestas teneatur circas civitatis Mutinæ cavari, facere et aptari, et clavigas et Duxilia canalium super circas transeuntium de lapidiis sive de muro fieri facere.*

• **DUXENA**, Duodecim, Gall. *Douzaïne*. in Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 222. Vide *Dosena*.

• **DYAGRIDIUM**, Scammonia, Planta crecens in Asia, quæ excavata succum emittit quem vocant Scammonium, Gall. *Scammonde*. Sallas Malaspina lib. 1. Rer. Sigal.: *Tritum adamantem cum pulvere Dyagriddii in aqua clysteris immiscuit et illa ventrem spicicum intrinsecus irrigavit. Adamas enim violentissima fertur esse (f. ex se) nec sine ponderositate fortitudine penetrando fortia: Dyagriddium vero, quod alias dicitur Scammonia resolevit omne quod tangit.*

• **DYALAGIUM**, f. pro *Halagium*. Vide *Dialagium*.

• **DYAPEGANON**, *Dyapiganon*, id est, de *pigano*, in Glossis ad Alex. Iatrosoph. MS. lib. 1. Passio. cap. 140: *Similiter autem et peganis, quam quidam Dyapeganon appellant satis in profundo potest flagionem digerere per se.*

• **DYAPPRE**, *DYAPRETUM*, Panni pretiosioris species. Invent. S. Capel. Paris. ann. 1363. ex Bibl. reg.: *Item alia casula, dalmatica et tunica de Dyapreto albo ad moletas.* Aliud ann. 1376: *Una tunica de Dyapre albo ad moletas.* Invent. Gall.: *Nom un autre chausse, dalmatique et tunique de Dyapre blanc à molletes d'or.* Vide *Diasprus*.

• **DYAPULA**, *Radier*, in Glossar. Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. reg. 4120. Asseris species, Gall. *Madrier*.

• **DYLLA**, Charta Osheri Reg. Huiciorum circa ann. 692. apud Hickesum tom. 1. pag. 169: *Dabo terram que dicitur Pentanham quindecim tributariarum cum Dylla uulfo u caratas.* Vide *Dole*, cui dylla affine satis videtur, cum Saxonice pronuncietur ol, teste Hickesio pag. xii. Præfat. ad Grammat. Anglo-Saxonicam.

• **DYMACHÆRUS**, Qui duobus gladiis seu *machæris* pugnat. Vide locum in *Assidarius*.

• **DYNAMIDIUM**. Vide *Dinamidia*

• **DYNDIMA**. Vide *Dindimum*.

• **DYNERIUM**, Pastus, procuratio, prandium, Gall. *Diner*. Charta ann. 1260. ex Tabul. S. Germ. Prat.: *Concedimus quod dicti religiosi ex nunc perpetuum liberi sint et immunes a quodam Dynerio seu prandio, in quo ipsi in dono sua de Monteclain ville perpetuo termino de Castroforti annualim tenebantur.* Vide supra *Dianare*.

• **DYOCESIANUS**. Vide supra *Dioecianus*.

• **DYOPASTIS**. Vide *Diapistus*.

• **DYPTITIUS**. Vide post *Diptycha*.

• **DYRRACHIUM**, *Discidium*. *Fridegodus* in Vita S. Wilfridi cap. 46:

Intestina Pater postquam Dyrrachia planxit
Ad vicina redit lentis habitacula planus.

• **DYSIS**, Occasus, plaga occidentalis, Gr. *ἄνεμος*. Vita S. Neoti tom. 7. Jul. pag. 320. col. 2. *Qui (Neotus) licet... moraretur in partibus ab anatole atque mesenbria ex opposita remotissimis, sub glaciali tamen Dysis algore, fidei atque caritatis semper serbuit ardore.* Vide *hisis*.

• **DYSPEPSIA**, a Gr. *δύσ*, difficultas, et *πέψις*, concoctio, Depravata alimenti concoctio, Gall. *Indigestion*, ut notant docti Editores ad Glor. posth. S. Rosæ tom. 5. Aug. pag. 1006. col. 2. *Beatrix*

de Montoya sanctimonialis, stomachi Dyspepsiam annis viginti passa, demum con-

vulsionum atrocitate ad extrema propinabat, etc.

† DYSPNIA, Δυσπνοια, Difficultas anhelitus. Vide Suffugium.

E

EAH

E. LITTERA numeralis, quæ 250. designat. Unde versus:

A quoque ducentos, et quinquaginta tenebit.

E. in superscriptione Cantilenæ, ut equaliter sonetur, eloquitur. Ita Notkerus Balbulus Opusc. Quid singule littere in superscriptione significant Cantilenæ. Vide A.

E pro A interdum ponitur, ut Condemnetus pro Condemnatus, in Privilegio ann. 698. apud Felibian. Hist. San-Dionys. pag. xvii. Ebonnatus pro Abonnatus. Insuper pro A, ut Esantia pro Aisantia. Passim pro E quia similia est pronuntiatio. Sepe etiam pro I, ut Basileca, pro Basilica, Possidere pro Possidere, et apud Antiquos Amacus pro Amicus: etiamnum promiscue scribitur Eis et Is, Deis, et Diis.

E. Prepositio vel privativa, ut Enevis; vel intensiva, ut Enarro, vel pro Extra, ut Educo. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7618.

EADILINGUS, [Nobilis.] Vide Adalilingus.

EAGIUM, Atlas, nostris etiam alias Faige, pro Age. Charta Phil. V. ann. 1319. in Reg. 59. Chartoph. reg. ch. 250: Convenerunt quod Constancia de Fuzo, domina Mirapicis, habeat et ad ipsam pertineant dispositio et regimen personarum familiarium, sumptuum ac expensarum Gastonis de Levis, filii sui minoris Eagio. Vitæ SS. MSS. ex Cod. 28. S. Vict. Paris. fol. 100. v. col. 2: La forme de Saint Marc fu tele, lonc nés, sourciz vaultis, biaus par iex (yeux), les cheveux cercelés, longe barbe, de très bele composition de cors, de moiien Eaige. Vide supra Aagiatus et Aegiatio.

EAHTAYN. Leges Ethelredi Regis Angl. cap. 6: Et si Eahtayn occidatur, pertineat infractio pacis intra Curiam, vel

EAS

adjacentias ejus, Eahtayn personatur plena vera. Ubi Somnerus Eahtayn, octo homines, vel numerum hominum octonarium interpretatur. [°° Fœdus anglorum et Danorum cap. 5. § 2. in Anglo-saxonico eahta mon.]

EALAHUS, Anglo-Saxonibus, Oaupona, vel poplæa: ab Eale [vel Eala] cerevisia, et hus, domus: unde Anglis Alehouse, pro computationis domo. Occurrit hæc vox in Legibus Aluredi Regis West-Saxiæ.

EALD, Saxonice, Vetus, antiquus: unde Johannes Abbas, Ethelingensis dictus genere Eald-Saxo, hoc est, ex veteri Saxonica, in Actis SS. Benedict. sæc. 4. part. 2. pag. 507. et 508.

EALDORMANNUS, a Saxonico Ealdorman, Senior, Senator, Tribunus, Comes, Præfectus provinciarum. Consensus Episcopi cum Comite vel Ealdormanno, apud Hiccesium in Dissert. Epistol. pag. 4. Vide Aldermannus.

EALSCOP, Cerevisiæ confector, Ocrevisarius: vox Anglo-Saxonica. Leges Presbyterorum Northumbrensiarum cap. 41: Si Presbyter ebrius, aut scurrilis, aut Ealscop fuerit, compensato. [°° in Anglosaxonico Ealascop, quod Bosworth male interpretatur an aleshop, aleshousse, scop enim hic est Poeta, unde eala-scop, Qui in cauponis cantilenas canit, jocularior.]

EARINUS, Gr. ἐρινός, Vernus, ab Eap, Ver. Tertull. de Habitu mulier. cap. 3. Earinæ oves, id est, Vernæ, virides. Martiall Earinus nomen est formosi adolescentis ab eadem origine.

EASTINTUS, Natus ex Orientali plaga, a Saxon. Eastinne, Orientalis plaga vel regio, ab East, Oriens et Inne. Cubiculum, caverna, cella, et per translationem, plaga, regio. Leges Edwardi Senioris: Si sit Eastintus, si sit Nor-

EBB

thintus, emendet, sicut scriptura pacis continet. [°° Concil. Exoniens. cap. 7. § 8: Gif hit sy her inne, gif hit sy east inne, etc. Sive sit in hac, sive sit in orientali, sive sit in boreali parte regni, etc. East, Oriens, orientalis plaga, in ne, In, intra, quod sæpe post substantivum ponitur.]

EAUER, Aqualis, Angl. Eouer, Gall. Aiguierre. Testamentum anni 1386. apud Th. Madas Formul. Angl. pag. 47: Thomas filio meo XXIII. discos argenteos, XII. saucers, II. bacynes et II. Eavers, etc.

ERAL, Acervus lapidum. Vocab. Sus-

sannæ.

EBANUS, Ebenus, Ital. Ebano, Gall. Ebene. Invent. MS. thes. Sedis apostol. ann. 1286: Item quatuor cassedulas de ebore fractas, et unam de Ebano guarmita'n de argento.

EBATUM, a veteri Gallico Ebat, Delectatio, oblectamentum. Charta ann. 1488. Inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 261. col. 1: Quia plerumque, tam ipsæ moniales quam cives, manentes et habitantes civitatis Nemausi, ad umbras ipsarum salicum acciperent placitum et Ebatum.

EBBA, Refluxus, recessus maris, Anglis Ebbe. Bracton. lib. 4. tract. 1. cap. 5: Si extra regnum in peregrinatione fuerit, dilationem habeat 40. dierum et duorum foddorum, et unius Ebbæ, quia de ultra mare, etc. Lib. 4. tract. 8. cap. 3. § 1: Habebit spatium de ultra mare 40. dierum et unius Ebbæ et unius fluctus. Lib. 5. tract. 2. cap. 2. § 8: In quibus assoniis dabitur delatio ad minus 40. dierum et unius stud et unius Ebbæ. Vide Briton. pag. 145. v. [°° De etymo vide Grimm. Gramm. Germ. tom. 3. pag. 364.]

Hinc Normannicum adagium, ubi de bonis male partis que male dilabuntur, sermo est: Tout ce qui vient d'Ebe,

s'en retournera de flot: Rectius dicerent: ce qui vient de flot, s'en retourne d'Ebe, ut monet de Brieux in Origin. Vide Ledo. Nostris Ebes dicitur, Valvula canalis aquarii, vulgo Vanne. Lit. remiss. ann. 1444. in Reg. 176. Chartoph. reg. ch. 142: *Icellui Henriet ala sur la chaussée dudit estang, pour lever l'une des Ebes ou vanes du moulin.*

* **EBDOAS**, [Spacium VII dierum, DIEP.]

† **EBDOMADA PENOSA**, Hebdomada Sancta, Panalis, quae praecedit diem Resurrectionis Christi; Gall. *Semaine penesse*. Chron. Britan. apud Lobinellum tom. 2. Hist. Britan. col. 858: *II. Nonas Aprilis IV. feria de Ebdomada quae dicitur Penosa.*

* **EBDOMADALIS**, pro *Hebdomadalis*, qualibet septimana recurrens. Charta Caroli C. ann. 886. tom. 9. Collect. Hist. Franc. pag. 347: *De mercatis annalibus in supradictis locis medietas, et de Ebdomadibus summa integritas.*

† **EBDOMADARIUS**, V. *Hebdomadarius*. Onomast. apud Martinum: *Ebeo, ἀνομαξία*. Perottus in Epigr. 115. Martialis: *Ebeo, Beatitudine privo, cujus passivum Ebeor, a quo Ebeatis dicitur, qui felicitate aliqua ceciderunt.*

EBEDIU, Tributum Cambrobritanis notum, quod Nobilium heredes capituli provinciae Domino post mortem antecessorum suorum pendunt, adeundi patrimonii causa, quod nostris *Relevium*. Ita Spelmanus ex Cod. Landavensis Ecclesiae, ubi plura. [Occurrit pluries et semper *amobragio* conjunctum in Compos. Inter Abbatem de Enly et Canonicos secular. de Aberdaron. ann. 1201. in Ellis Leges et Consuetudines Wallis. pag. 252.]

† **EBENINUS**, Coloris ebeni. Vita S. Dunstani, Mail tom. 4. pag. 346: *Horum apicellorum tenuem congeriem, viz Foenina titulatione styloque fuscanti oracram.* Hic doctissimus Editor: *Ebenina titulatione indicari puto scriptorem per atramentum; est enim Ebenum colore nigrum.*

EBEREMURDRUM, vel **ABEREMURDRUM**, Murdrum manifestum, seu operum murdrum: a Saxonico *ebere*, id est, probatum, vel manifestum; et *mord*, murdrum, homicidium. Ejusmodi autem habebatur crimen istud, ut de eo componere non liceret, seu data pecunia ac emenda illud explere ac redimere: et ut est in Legibus Canuti Regis cap. 60. apud Bromptonum, *Eberemurdrum inemendabile erat.* [cap. 61. in Anglosaxon. distincte *ebere mord*.] Leges Henrici I. cap. 12: *Ex his placitis quaedam emendantur centum solidis, quaedam vara, quaedam wita, quaedam non possunt emendari quae sunt Husbretche, et Bernet, et Openihes, et Eberemorth, etc.*

† **EBIBATUS**, Vide *Epibata*.

† **EBIDIS**, Pauper. Libell. de Rempeccat. apud Marten. tom. 7. Ampl. Collect. col. 47: *Qui per fraudem comedit (morticinum) et scit, et est inopi et Ebidis, vij. diebus perireat.* Vide *Ebiones*.

* **EBILUSTRUM**, [Bis gemina lustria sc. xx. anni. DIEP.]

† **EBIONES**, Pauperes. Vet. Onomast. San-Germ. num. 501. [Vide Isidor. Orig. lib. 8. cap. 5. sect. 36.] Est ab *Hebræo* *ebion*, Pauper: a quo et *Hebronites* heretici, qui ut habet S. Hieronymus in Isaiam 66. pro humilitate sensus nomen Pauperum susceperunt. Asserebant Christum esse purum hominem, ut ce-

teros et viro et muliere natum, Legemque Mosalicam necessario observandam.

† **EBIS**, Gurdus. Papias. Forte pro *Hebes*.

* **EBITAFFIUM**, pro Epitaphium, in Chron. Laureham. ad ann. 796.

* **EBITUDO**, pro Hebetudo, in Praefat. ad Lib. Agant ex Tabul. S. Petri Carnot.: *Opus hujus libelli ex privilegiis, usque nunc distuli per ordinem colligendo edere, cum propter Ebitudinem mei ingenii, vel rusticitatem inculti sermonis, etc.*

† **EBIYMIUM**, Vide *Embrymium*.

* **EBOLITURA**, a Gallico *Eboulement*, Dilectio, ruina. Charta locat. praeposit. Ambian. ann. 1292. in Reg. 70. Chartoph. reg. ch. 252: *Item in cambiis, in custodia et Ebolitura seu ruptura chiminorum, etc.*

* **EBONNAGIUM**, Jus quod majoribus villarum maxime competit in defugiendis jannis seu metis in terris vassallorum. Charta Phil. V. pro abbat. Regallsloci ann. 1317. in Reg. 76. Chartoph. reg. ch. 292: *Tradimus etiam eisdem vendas, cirothecas et Ebonnagia, quae ratione fundi terre ad dictam majoriam noscuntur quomodolibet pertinere. Ita quoque legitur in Chartul. dictae abbat. part. I. ch. 46. Vide Bonnagium in Bonna 2.*

† **EBONNATUS**, Determinatus, definitus, Gall. *Abonné*. Bulla Adriani IV. Papae in Chartulario S. Crispini Suesion.: *Duos cereos trium librarum, dimidium sextarium olei et acerram thuris Ebonnatis. Charta Curiae Noviom. in eodem Chartul. dictae abbat. part. I. ch. 46. Vide Bonnagium in Bonna 2.*

EBOR, pro *Ebur*. Lucas Abbas Montis S. Corneli in Cantica Cantico.: *Ebor quandiu carne obtegatur, non apparet pretiosus.*

† **EBORARIUS**, Artifex eboris, in L. I. Cod. de excusatione Artificum (10, 96.) Vet. Inscriptio apud Grut. pag. 60: *L. Platio Sabino Eborario.* [Vide *Eburarius* in Cod. Theod. eod. tit. const. 2. (13, 4.) et in Inscript. ap. Murator. 947. 6.]

EBORATUS, Eburneus, eburnus: occurrit apud Sidon. lib. 8. Epist. 8. 12. *Eburati lecti, Eburata vehicula, apud Plautum.*

* **EBORS**, quid sit declarant Statuta Astas pag. 88. r.: *Nullus possit laborare de lana curta, quae appellatur Eboris, nisi quod poni possint et valeant librae tres pro una quaque pecia.*

† **EBRALDUM MUTUUM**, Idem quod *Coactum*. Vide in *Mutum*.

* **EBREX**, [Senex. DIEP.]

† **EBRIAMEN**, Liqueor qui potest inebriare. Tertullianus de Jejunio cap. 9: *De Samuele mater, Et vinum, inquit, et Ebriamen non bibet.*

† **EBRIARE**, inebriare. Macrobius lib. 7. Saturn. 6: *Mulieris raro Ebriantur. Ampelius cap. 12. de Signis: Quibus vinum dedit, Ebriati sunt.* Vita MS. Winwaloei: *Furioso guttis invidiae venenosae, quasi vino, per cuncta viscera Ebriato, etc.*

* Nostris alias *Yvraing*, pro *Ivresse*, Ebrietas. Charta Joann. ducis Brit. ann. 1438. ex Bibl. reg.: *S'il y a aucun d'adiz chappellains en Yvraing continuel, etc.* Unde *Yvraing*, pro *Ivresse*, Ebriosus. Lit. remiss. ann. 1390. in Reg. 138. Chartoph. reg. ch. 219: *Lequel Jehan a toujours esté homme de petit gouvernement, Yvraing, riotex et mesdisant.*

Yvraises et Yvresses dixerunt de muliere ebria. Lit. remiss. ann. 1396. in Reg. 148. ch. 60: Icelle Yvrai a esté toujours Yvresse une fois ou deux chascun jour.

Alis ann. 1094. in Reg. 158. ch. 399: *Laquelle femme estoit de très-mauvaise vie et deshonneste, et avec ce estoit souvent Yvraisse. Hinc Yvraiss, ad ebrium pertinens, in alis ann. 1365. ex Reg. 126. ch. 225: Icellui Guillot, qui estoit tout yvraiss... leur respondi en Yvraiss que ce lui avoit fait Robin.*

* **EBRIOLATUS**, [Ebrius. *Laber*. apud Non. 2. 806. *Ebriolati* mentem hilarem accipiunt. Adde *Plaut. fragm. ibid. ubi Non. habet ebriacus, alii ebriatus.*]

† **EBROS**, Ebrosica, Urbs Normanniae, Galliae, *Eureux. Comitissa de Ebrois*, pro *Ebroicensis*, bis legitur apud Rymerum tom. 5. pag. 317. col. 1.

† **EBULLARE**, Sigillum litteris apponere. Vide post *Bullis*.

EBULLIRE, metaphorice, Cum abundantia et copia erumpere. Tertull. lib. de Idololatria: *Priusquam hujus monstri artifices Ebullissent, epla templa et vacua aedes erant. In Scorpiaco: Tunc omnes martyriorum refragatores Ebulliant. Regula Magistri cap. 54: Intranitium ad oratorium fratrum exarnam Ebulliat. Historia Translat. S. Sebastiani cap. 11: Evangelizans omnibus quaquaversum ad Sancti exequias Ebullientibus. Will. Brito lib. 1. Philipp:*

Certantes cavels simul Ebullire videtur.

Lib. 7:

Quos ubi nostra cohors videt Ebullire decorem.

Vide Vitam S. Deicoli Abb. cap. 8. [Capitulare ann. 794. cap. 13: *Experimento enim didicimus, in anno quo illa valida famas inrepsit, Ebullire vacuas annonas a demonibus devoratas, et voces exprobrationis auditas.*]

EBULLIUM, Ebullitio, Gall. *Bouillien*. Vetus Scheda apud Mabilionum tom. 5. Sanctorum Ordin. S. Benedicti pag. 68: *Anno 1149. Deo permittente, et volente pios martyres manifestare, a loco in quo sepulti jacebant, scilicet sub lapide Presbyterii, Ebullium sanguinis exiit, etc.* Infra post: *Secundum Ebullium, etc.*

† **EBULUM**, ἑβύλον, *Helleborus*. Supplement. Antiquarii.

* **EBURATUS**, [Ebone ornatus. *Plaut. Stich. 2. 2. 58. Lecti Eburati, aurati. Id. Aut. 2. 1. 46. Eburata vehicula. Lamprid. Elagab. 4. Sella Eborata, an argentea. Adde Varr. apud Non. 3. 254.*]

* **EBUTARIUS**, Charta immunit. pro monast. S. Galli apud Murator. tom. 5. Antiq. Ital. med. avi col. 981: *Cunctos vero Ebutarios vel consules, qui res suas tradiderunt eidem ecclesiae, vel antea tradituri sunt, in perpetuo suo (sub) censione ejusdem ecclesiae per hanc nostram auctoritatem consistant. Ubi legendum suspicor, Tributarios vel censuales.*

† **EBUTYRATUM LAC**, Ex quo butyrum expressum est, in Medicina Salern. pag. 201. edit. 1622.

† **ECANTARE**, Vana spe deludere, verbis fallacibus lactare. Epistola Anonymi ann. 1204. de capta urbe Constantino-pol. inter Anecd. Marten. tom. 1. col. 785: *Quo facto, juvenis Imperator Ecantavit nobis, quod toti exercitui per annum integrum victualia largiretur, et quod decem millia equitum ad annum Terrae Sanctae succursum ad sumtus suos haberet.*

* **ECBASIS**, [Figura est, Latine excursus, seu digressio, cum ab oratione instituta obiter ad alia excurritur. Serv. ad 2. G. 209.]

ECBOLUM, S. Augustinus in Breviculo collat. 8. cap. 18: *Missos peterent divinos Codices exurendos, et qui ab eo vellent aliqua Ecbole, aut quodcumque*

accipere, etc. Occurrit rursum cap. 15. ubi Interpres putat Ecobolum hic sumi pro parte, aut fragmento divinorum Codicum, quos integros tradendos a Christianis Imperabant Tyranni.

† **ECCENTROS**, ἑκκεντρος, Habens centrum a centro terræ diversum. Utitur Martianus Capella.

† **ECCENTRICUS**, ἑκκεντρικός, Eadem notione, apud Astronomos.

• **ECCERERE**, Ecce, per Cererem, in vet. Glossar. ex Cod. Reg. 7618. Ecce, apud Plaut. et Terent. Vide Ecce et Meurs. lib. I. Exerc. critic. pag. 21.

• **ECCHEUMA**, [Effusio: a χέω, fundo. Plaut. Pen. 3. 3. 87. Ibi te replebo unguentum Eccheumatis.]

† **ECCIRE**, ἑκκεῖν, Ecce. Gloss. Lat. Gr. Sangerm.

1. **ECCLESIA**. Gloss. Lat. Gr.: *Conventus, Ἐκκλησία*. Gloss. Lat. MS. Regium: *Ecclesia, Evocatio, vel collectio, conventus*. Gloss. MSS. ad Canones Concl.: *Ecclesia, Convocatio*. [Lib. 1. Maccab. 8. 18: *Congregavit Judas congregationem Adelum et Ecclesiam secum*.] Amalarius lib. 3. de Eccl. offic. cap. 2: *Ecclesia est convocatus populus per ministros Ecclesie ab eo qui facti unanimes habitare in domo. Ipsa domus vocatur Ecclesia, quia Ecclesia continet*. Epistola Cyrilli Alexandrini Patr. Alexandr. inscripta Aurelio et Valentino Episcopis et omni sanctæ Congregationi in Carthaginiensi Synodo congregatæ sic clauditur: *Et alia manu, Deus et Dominus sanctam Ecclesiam, id est, congregationem custodiat*. Edictum Constantini et Licinii pro Christianis apud Lactantium lib. de Mortibus persecutor. num. 48: *Corpus Christianorum vocat, quod Christiani ipsi Ecclesiam: Quæ omnia corpori Christianorum proprius... tradit oportebit*. Et mox: *Quoniam iidem Christiani non in ea loca tantum, ad quæ convenire consueverunt, sed alia etiam habuisse noscuntur ad jus Corporis eorum, id est Ecclesiarum, non hominum singulorum pertinentia*. Anonymus in 8. Rhetoricor. Aristot. pag. 165: *Ἐκκλησία, λέγεται ἕνα συνδρομή γίνονται πολλῶν ἄλλων τινὸς βουλῆς καὶ ἐκείνης*. Ammonius: *Ἐκκλησίαν λέγουσιν οἱ Ἀθηναῖοι τὴν συνέδρον τὴν κατὰ τὴν πόλιν*. [Qua notione etiam Conventui Monachorum applicatur a S. Bernardo in Epist. ad Episc. Suesionensem tom. 1. edit. Mabill. 1690. col. 261: *Quod juris est Monasterii sui perdat propter verbum incaute a se inconsulteque prolatum, et absque Ecclesie sue assensu*.]

Ita vocem hanc Græcam sumi passim notum est: sed postea pro loco ipso in quo congregationes fiunt, usurpari cepit, proinde pro templo seu sede sacra publico pietatis exercitio et cultui divino destinata, in quam convenit fidelium cœtus. Quod nuperum non esse arguunt quæ leguntur apud S. Paulum 1. Cor. 11. Nam cum dixisset vers. 18. *Quum convenitis in Ecclesiam, mox versu 20. repetens, quum convenitis eodem loci indicans ἐκκλησίαν non tam denotare multitudinem eorum qui conveniebant, quam locum in quem conveniebant. Et vers. 22: *Enimvero num domos non habetis ad edendum et bibendum? an Ecclesiam Dei contemnitis? Ubi Ecclesia pro domo in quam convenitur sumi certum est. S. August. Epist. 157: *Sicut appellamus Ecclesiam, basilicam qua continetur populus, qui vere appellatur Ecclesia, ut nomine Ecclesie, id est, populi qui continentur, significemus locum qui continet, etc.* Idem in Quæst. super Levitic. lib. 8. quæst. 57: *Ecclesia dicitur***

locus, quo Ecclesia congregatur, etc. Gerardus Episcopus Cameracensis in Synodo Atrebatensi ann. 1026. cap. 8: *Porro ipsa domus idcirco vocabulum habet Ecclesie, quia continet Ecclesiam, id est populum convocatum ab eo qui facti unanimes habitare in domo*. S. Germanus Patr. CP. in Theoria Mystica: *Ἐκκλησία ἵερὴ τὰς θεοῦ, τίμνος ἄγιος, οὐκ ἐκ σποτυχῆς, ὑνέροισι καὶ οὐκ, etc.* Lactantius lib. de Mortib. persecutor. num. 12: *In alio enim constituta Ecclesia ex palatio videbatur*. [Tertullian. de Idolol. cap. 7: *Tota die in hanc partem zelus fidei perorabit, ingemens Christianum ab idolis in Ecclesiam venire, de adversarii officina in domum Dei*. Vide etiam Forcellinum.]

Primæ Ecclesie Romæ a Beato Petro constructæ et consecratæ dedicationem referunt vetera Martyrologia die Kal. Aug. Quæ autem illa sit, et an adhuc supersit, disquirunt in primis Franciscus Maria Florentinus ad vetera Martyrolog. Luca vulgatum exercit. 11. et Cardin. Bona lib. 1. Rerum liturgic. cap. 19. n. 1.

Primam vero Ecclesiam palam et publice a Christianis conditam, eam esse Romæ, quæ S. Salvatoris vocant, tradit Nicolaus PP. Epist. 7. ad Michaëlem Imp.: *Ecclesia Salvatoris, quæ ab auctore vocatur Constantiniana, et quæ prima in toto terrarum orbe constructa est*.

Prima denique in honorem Deiparæ edificata, fuit Diopolitana, seu Liddensis, 18. miliarib. ab Hierosolymis, quam a SS. Petro et Joanne, ipsa adhuc vivente Deipara, ut et ejusdem in ea repositam imaginem a S. Luca depictam, testatur Joannis Damasceni seu Orientalium Synodica ad Theophylum Imp. pag. 115. De qua legendi præterea Simeon Logotheta in Leone Armenio n. 5. et Anonymus de imagine Deiparæ quam Romanam vocabant, apud Lambecium lib. 8. de Biblioth. Cesar. pag. 280. Id alii Tortosæ seu Antarado in Syria adscribunt: illi enim Ecclesiam divæ Virginis a Petro et Paulo cum Antiochiam properarent, propriis manibus edificatam, ex veteri traditione scribit Willebrandus de Oldenburgo in Itinerario Terræ Sanctæ. Vide quæ de hac sede adnotamus ad Joannem pag. 98. Sed et in Tabulario Ecclesie Carnotensis exstat Charta Joan. Regis Francie ann. 1356. qua is memorat scriptum esse in libris antiquis ejusdem Ecclesie, eam ab antiquissimo tempore fundatam, videlicet adhuc vivente beata Maris virginis gloriosa. [Sed hæc ut credantur omnia, fide opus est, non Criticorum inquisitione.]

ECCLESIA, nude pro Cathedrali apud Procopium lib. 2. de Bello Persico cap. 9. ubi de Antiochenis urbis direptione a Chosroe Persarum Rege: *Ἐκ τὴν ἱερὸν ἀπὸ τῆς ἀπῆρας κατεβαίνεν, ἕνα ἐκκλησίαν καλοῦσιν*. Et cap. 10: *Ἡ μὲν οὖν ἐκκλησία, καθαρὰ τῆς πόλεως, ἀπέσθη μόνη, etc.*

† **ECCLESIA**, nude etiam pro Parochia. Charta and. 1095. apud Lobinellum Hist. Britan. tom. 2. col. 145: *Pateat igitur donasse me S. Martino... mei juris Ecclesiam quam in parrochia Redonensis Episc. sitam, in honorem B. Audomari Archiepresulis Rotomagiæ extractam, quam Ecclesiam de Revocaria vocant*.

• Sic nostris etiam *Eglise*, pro Parochia districtu et territorio. Lit. remis. ann. 1885. in Reg. 127. Chartoph. reg. ch. 1: *Iceux mariez, qui estoient taverniers, alerent boire et essayer en l'Eglise d'Ardin, qui est forte des vins de Mobile*

Rotande. Alim ann. 1406. in Reg. 160. ch. 268: *Jehan le Tellier estoit demourant en l'Eglise de Warmilouasse, et Martin le Tellier à Bulles, assez près d'icelle Eglise. Yglise, pro Eglise, non semel in Testam. ann. 1317. Inter Probat. Hist. Sabot. pag. 379.*

† **ECCLESIA**, Domus, ut videtur, Curionis, Gall. *Le Presbytere*. Canones Hibern. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 4. *Namini Clericorum sufferri debet locus quem anni circulo inhabitaverit, super quem Ecclesiam, id est domum suam edificaverat... In hac Synodo judicatum est: In quocumque loco Sacerdos edificaverit Ecclesiam suam, id est domum suam in uno anno, hereditas ejus erit sempiterna*.

• *Eglise*, eadem acceptione, in Lit. Remiss. ann. 1490. ex Reg. 190. Chartoph. reg. ch. 117: *Le suppliant et son compaignon entrèrent dedans l'Eglise, en laquelle ils trouverent une femme, qui se disoit chambrière du curé dudit lieu de Bricy, couchés en ung lit, etc.* Eodem nomine appellatur Eremitæ habitaculum, cui scilicet capella seu sacellum adjunctum est, in aliis Lit. ann. 1467. ex Reg. 195. ch. 151: *Ung hermite qui... faisoit sa demeure en une petite Eglise, nommée Nostra Dame de Primacumbé, près Sannieres*.

† **ECCLESIA**, Monasterium. Charta anni 1176. apud Miræum tom. 1. pag. 718. col. 2. pro Monachis Marchianensibus: *Vinagium et pidagium de omni vino, quod Fratres ducunt ad Ecclesiam, ad opus suum, per transitus nostros libere transire et nihil omnino a ductoribus vini exigere, etc.* Charta ann. 1168. Hist. Eccl. Meld. tom. 2. pag. 64: *Ego Ansoaldus Dei patientia Compendiensi Ecclesie humilis minister*. Idem infra dicitur Abbas Compendiensi. Statuta MSS. Augerii II. Episc. Conseran.: *In virtute sanctæ obedientie precipimus, ne aliquis Monachus solus absque uno saltem Monacho socio in villis seu Ecclesiis commoretur, id est, Prioratibus, a majori Monasterio fere pendentibus, quo mitti solebant Monachi, vulgo dicti Obdientiarii*.

• Charta Auberti Latiniac. abb. ann. 1228. in Chartul. Campan. fol. 280. col. 1: *Cum discordia vertetur, inter nobis virum Theobaldum illustrem comitem Campanie et Briv palatinum ex una parte, et nos ex altera, super gisto quod idem comes dicebat se habere pro voluntate sue in Ecclesia nostra, quotienscumque est Ecclesiam venisset: tandem pro remedio anime sue et antecessorum suorum admensuravit idem gistem ad centum libras Pruvincensis moneta... Concessit supradictus comes... duos matricularios in Ecclesia, unum carpentarium, etc.*

• **ECCLESIE APOSTOLICÆ**. Vide *Apostolicæ Ecclesie* et librum de Concordia S. et I. lib. 7. cap. 17. § 6. et 7. et cap. 4. § 7. Cægio sunt Cathedralis omnes, Petro de Marca, Quas apostoli fundaverant.

• **ECCLESIA ARTICULARIS**, Ab alia dependens, alterius membrum, capella, apud Leuckfeld. in Antiq. Walckenried. part. 1. cap. 12. pag. 179. ubi inter privileg. ord. Cisterc. illud recensetur: *Tam in Ecclesiis nominari capitalibus, quam in Articularibus sive capellis*.

ECCLESIE BAPTISMALES, ubi baptismus celebratur, ut est apud Attonem Episcopum in Capitul. cap. 20. Walafridus Strabo lib. de Reb. Eccl. cap. 80: *Presbyteri plebium, qui Baptismales Ecclesias tenent, et minoribus Presbyteris*

presunt. Occurrit passim, in Concilio Vernensi ann. 755. Meldensi ann. 845. can. 43. Ravennensi sub Joanne VIII. can. 12. in Lege Longob. lib. 3. tit. 1. § 17. 24. 29. tit. 10. § 4. [°° Pippin. 1. 18. 26. Lothar. I. 84.] et lib. 3. tit. 47. in Capitula Caroli C. tit. 41. cap. 11. [°° Synod. Pontigon. ann. 876: *Ecclesias Baptismales quas plebes appellant.*] in Hist. Pergamensi tom. 3. pag. 399. etc. [Quibus in locis per *Ecclesias Baptismales* fere debent intelligi *Parochiales*; quamvis et illæ principales quandoque possint intelligi, in quibus bis in anno, in Pascha scilicet et Pentecoste solemniter ritu Baptisma conferri consuevit.] [° Charta Hugon. abb. S. Dion. in Charlul. episc. Paris. fol. 29: *Mauricius Parisiensis episcopus in Novavilla beati Dionisii... Ecclesiam Baptismalem edificandam nobis benigne concessit, et ut circatas et sinodalia, et cetera parochialia debita episcopo et archidiacono persolvat, et fontes, et cimiterium, campanas et cetera parochialia absque omni exceptione, sicut matris et baptismatis Ecclesia obtineat, et proprii sacerdotis presentia gaudeat.*] [°° Vide *Baptisterium, Ecclesia Baptismalis*.]

° ECCLESIA CAPITALIS. Aharum caput, a qua aliæ dependent. Vide supra *Ecclesia Articularis*.

° ECCLESIE CARDINALES. quæ vulgo *Parochiales*. Charta Caroli III. Imp. et Ludovici Imp. ann. 908. apud Cælestinum et Ughellum in Episcop. Bergomensib.: *Monasteriis, Xenodochiis, vel Ecclesiis baptismalibus, aut Cardinalibus, seu Oraculis, etc.* Vide *Cardinalis*.

° ECCLESIA CASTELLANA. Ordericus Vitalis lib. 3. pag. 499: *Goisfredus autem Gomerii municipis eundem cum thesauro, quem ferebat, honorifice detinuit, et magistratum Castellanae Ecclesie, ubi 4. erant Canonici, usque ad mortem concessit, id est, Ecclesiam, quæ in Castello erat: diversa ab ea, quam vulgo Extramuraneam vocabant.*

° ECCLESIA CATHEDRALIS. Episcopalis, qua Episcopus sedet in *Cathedra*. Vide Concilium Farraconense ann. 516. can. ult. et in voce *Cathedra*.

° ECCLESIA CATHOLICA, dicitur nostris quæ in toto orbe diffunditur, quam generaliter omnes amplectuntur, ut est apud Optatum lib. 1. et in Decreto Julii I. PP. apud Ivon. lib. 1. Decret. *quæ per totum terrarum orbem diffunditur, ut ait S. Augustinus Epist. 107. Quod ejus cultus per omnes pene mundi terminos emanavit, Catholica vel universalis vocatur, ut Boetius lib. de Sancta Trinitate. Non enim, inquit Isidorus lib. 8. Orig. cap. 1. et lib. 1. Sentent. cap. 19. n. 6. sicut conventicula hæreticorum in aliquibus regionum partibus coarctatur, sed per totum orbem terrarum dilatata diffunditur.* Adde eundem lib. 1. de Ecclesiasticis officiis cap. 1. Marius Mercator lib. Subnotat. cap. 9. § 7. pag. 83. *Ecclesia universalis, quam Græco sermone Catholicam dicimus.* Vincentius Lirinensis. Commonitorio I: *In ipsa Catholica Ecclesia magnopere curandum est, ut id teneamus quod ubique, quod semper, quod ab omnibus creditum est; hoc est enim vere proprieque Catholicum, etc.* Et cap. 25: *Catholicum vere esse ait, qui in fide fixus et stabilis permanens, quicquid universaliter antiquitus Ecclesiam Catholicam tenuisse cognoverit, id solum sibi tenendum credendumque decernit.* Scribit Lactantius lib. 4. cap. 30. singulos cætus hæreticorum existimasse suam esse Ecclesiam Catholicam, et Catholicos vo-

luisse videri et dici, cum primam hanc esse Ecclesiam Christianam conditionem pro certo haberent: sed cum id probare haud possunt, eo res veniebat, ut eandem nostris tandem ultro concederent; quod non semel insinuat S. Augustinus lib. de Vera relig. cap. 7. lib. de Util. creden. cap. 7. et Contra Epist. Manichæi cap. 4. Hinc magna illa de hoc titulo Controversia inter Catholicos Romanos et Donatistas, de qua idem Augustinus lib. 8. Contra Crescon. in Brevic. Collat. 3. cap. 3. Epist. 48. 163. et alibi sæpe, Collat. III. Carthag. cap. 101. Optatus, Tertullianus, et Pacianus Epist. 1. ad Sympronianum, cujus hæc sunt: *Ne astutes, Frajer, Christianus mihi nomen est, Catholicus vero cognomen, etc.* Vide Gregorium Turon. lib. 6. cap. 40.

CATHOLICÆ nûde, dictæ olim Ecclesie Catholicorum, cum eas etiam hæretici ipsi hac appellatione agnoscerent. S. Augustinus contra Epist. Manichæi cap. 4. *In Catholicæ, inquit, Ecclesie gremio me tenet ipsum nomen Catholicæ: quod non sine causa inter tam multas hæreses sic ista Ecclesia obtinuit, ut cum omnes hæretici se Catholicos dici velint, quærent tamen peregrino alicui ubi ad Catholicam conveniatur, nullus hæreticorum, vel basilicam suam, vel domum audeat ostendere. Concilia Catholicæ, in lege I. Cod. de Episc. (1. 3.) id est, Clerus Ecclesie Catholicæ.*

CATHOLICÆ dicitæ præterea majores et Episcopales civitatum Ecclesie, quod omnium quodammodo essent, nec uni plebi addictæ, ut parochiales: vel quod ea viris ac feminis paterent, ut etiam parochiales. Ita Epiphanius in Hæresi Arianorum majorem Ecclesiam urbis Alexandriæ καθολικὴν, ut Damascenus Theophanes ann. 2. Justiniani Rhinothmeti, Sophianam Ancyrae in Galatia Eleusiam in Vita S. Theodori Syceotæ num. 58. 89. magnam Ecclesiam CP. τὴν καθ' ὅλον Nicephorus lib. 15. cap. 22. vocat. Sed et auctor est Guillelertus, nuperus et eruditus Scriptor, in Athenis hodiernis pag. 214. 271. Ecclesiam ejusdem Urbis Cathedralē Catholicam vulgo a Græcis appellari. Sane in Vita S. Nili Junioris pag. 72. et 123. καθολικὴν ἐκκλησίαν Episcopalem vertit Caryophyllus. [°° Vide Marin. in Pap. Dipl. num. 75. not. 4. pag. 257. et Coustant. in Epistol. Pontif. pag. 835. not. a et 1057.]

CATHOLICÆ ECCLESIE, dicitæ etiam parochiales. Jo. Diaconus in Episcopis Neapolitanis, in Sotere: *Hic Catholicam Ecclesiam beatorum Apostolorum in civitate constituit, et plebem post S. Severum secundus instituit.* Occurrit præterea in Bulla Benedicti VIII. PP. Ind. I. apud Ughellum in Episcop. Portuensis. tom. 1. pag. 139. [Hæc etiam notione accipi videtur in Canonibus Hibern. tom. 4. Anecd. Marten. col. 4: *Quod si mundialis hominis pecunia ablata sit ab Ecclesia, et Ecclesia sit Catholica et ab omni censu libera, dummodo Domino restituetur, et usura ejus erit Ecclesie.*] Apud Græcos virorum Monasteria et in eis constructa oratoria viris tantum, mulierum mulieribus patent: quod de Sanctimonialium Monasteriis omnino prodit Auctor Vitæ S. Nili Junioris pag. 70. Quod etiam apud Latinos obtinuisse in iisdem Sanctimonialium Monasteriis, seu potius orato. lib. ubi interdictum viris ingressum, præterquam Presbyteris ad agenda Missarum solennia, testatur Anonymus in Vita S. Liobæ cap. 1. ut vicissim mulieribus in Monachorum oratoria,

cap. 22. præterea Vita S. Theofredi cap. 9. Vita S. Leutfredi cap. 6. Anonymus in Mirac. S. Bertini lib. 2. cap. 12. etc. Vide Greg. M. lib. 4. Ep. 44. Eæ vero Ecclesie, quæ viris et mulieribus, quales sunt parochie, patent, καθολικαὶ dicuntur, seu *generales*: atque hac notione usurpant passim, Synodus Trullana can. 59. Codinus de Offic. cap. 1. Leo Grammatic. pag. 459. 472. [Symeon Logotheta in Michaelis n. 11.] Jo. Anagnosta de Excisa Thessalonica cap. 20. Vide Eleusium in Vita S. Theodori Syceotæ n. 85. præterea Gloss. med. Græcit. in καθολικῶν. Sed et inde apud Messanenses, Ecclesia Græcorum etiam Catholicæ, nûde appellatur, quicquid dicat Bonifilius Constantius in Messana lib. 3. pag. 21. Porro in majoribus civitatibus ab ipsis fere Christianismi initiis, Presbyteri per singulas regiones erant dispersi, quo morientibus facilius subvenirent: qui quidem domicilia sua habebant juxta suam quisque Ecclesiam, ut est apud Epiphanius in hæresi Arianorum: atque inde origo variarum in urbibus Ecclesiarum parochialium.

° ECCLESIA CEMETERIALIS, seu *Templum cemetiale*, apud Lambertum Ardenssem pag. 166: *Sepultus est in Templo Cemeteriali juxta sepulchrum uxoris suæ.*

° ECCLESIA CIVICA. Quæ est intra civitatem. Charta ann. 1286 in Suppl. ad Miræum pag. 142. col. 1: *Retinentes nobis... medietatem oblationum, ... quæ fiunt in denariis, ... sive projiciantur vel ponantur in truncho infra Ecclesiam civicam, vel extra.*

° ECCLESIA CHRISMALIS, Eadem quæ *Baptismalis* et *Parochialis*. Charta Mannass. episc. Aurelian. ann. 1158. in Charlul. S. Aviti: *Capellam illam, quæ est Cobolus (leg. de Esquebollis) in villa beati Aviti, quæ usque ad tempus nostrum rine proprio sacerdote et sine cimiterio extiterat, crimalem constituentem Ecclesiam, proprium sacerdotem et cimiterium ei addidimus.*

° ECCLESIA COLLEGIATA, vel *Collegialis*, Quæ est Collegii Canoniorum. Voces Recentioribus notissime.

° ECCLESIA CONVENTUALIS, In qua est collegium canonicorum vel monachorum. Vide in *Conventus* 5.

° ECCLESIE CURATA, PAROCHIALES, quibus præsent Curiones, apud Hermannum Lerbeckum in Chronico Comitum Schawemburgens. pag. 7. [Concilium Salmuriense ann. 1313. *Ad officium Archidiaconorum spectat examinatio Clericorum ad sacros Ordines et... ad Curatas Ecclesias promovendorum.* Vide *Curata Ecclesia*.]

° ECCLESIA DECIMALIS, Quæ alteri decimam debet. Martyrol. eccl. Pistor. tom. 1. Biblioth. Pistor. pag. 54: *Ecclesia S. Vitalis est Decimalis et suburbana capituli majoris ecclesie Pistoriensis.*

° ECCLESIA DECIMATA, Quæ jus habet percipiendi decimam. Charta Ludov. reg. Germ. ann. 905. Inter Probat. Hist. S. Emmer. Ratisbon. pag. 97. *Tradidit idem Druant Ecclesiam decimatam, casam cum curte, etc.*

° ECCLESIA DIOCESANA, Parochialis, in Lege Wisigoth. tit. 5. § 6. Vide *Dioecesis*.

° ECCLESIA DE DOMO, Italis Ecclesia Cathedralis quam vulgo vocant *il Duomo*. [°° Germanis etiam, præsertim in Archiepiscopi Coloniensis diocesi.] Vita B. Henrici Baucensis tom. 2. Junii pag. 374: *Circa plateam Ecclesie de*

Domo. Vide *Domus* 2. An. *Domus nulle etiam, etc.*

ECCLÉSIE EPISCOPALES. Majores, quæ sub dispositione Episcopi sunt. Ita interpretatur Savaro de Ecclesiis Claramont. lib. 1. cap. 34.

ECCLÉSIA FILIALIS. Quæ alteri subiecta est, nec proprium habet sacerdotem. Charta Wernh. Episc. Patav. ann. 1388. apud Pez. tom. 6. Anecd. part. 4. pag. 218. col. 2. *Anneximus, alterum medium iuger vinearum ibidem, et duas Ecclesias filiales, etc.* Vide *Ecclesia mater*.

ECCLÉSIA FORENSIS. Parochia, respectu majoris Ecclesie. Chron. Montis-Sereni ann. 1161. de quodam Habbensis Episcopi canonico: *Qui Forensi Ecclesie jam per annos 14 præerat, mortuo Præposito substituere modis omnibus intendebat.*

ECCLÉSIA IMPERATORIS. Imperat. i. c. et *Comitum ac Vassallorum*, in Capit. Caroli Calvi tit. 52. eadem notione qua infra *Regales*.

ECCLÉSIA INCASTELLATA. Ad modum castrorum aut castelli munita. Const. Petri I. reg. Aragon. ann. 1200. *Ecclesias quoque incastellatas sub eadem pace et treuga de fensione constituimus.* Charta Jacobi I. idem reg. Aragon. ann. 1253. *Ecclesias autem illas in hac defensione non ponimus, in quibus castella sunt facta.* Vide *Incastellata*.

ECCLÉSIA INRECONCILIATA. Vide infra *Ecclesia reconciliata*.

ECCLÉSIA LAICORUM. Pars ecclesie, quæ Navis dicitur, in qua laici consistunt. Const. monast. S. Petri montis tom. 2. Monum. sacr. antiq. pag. 437. *Secundum autem quod in Ecclesia laicorum, quæ Navis dicitur, loqui licet de licentia de utilibus et honestis.*

ECCLÉSIA LIBERA, id est, sine personæ. Pa. legitur in Charta Henrici Leodeg. Instr. col. 154. *Cum Episcopi Ecclesias Monasteria concedebant, illas personatum obnoxias, aut ab illo Liberas interdum statuebant. Libera erant Ecclesie a persona, cum extincto pastoris seu personæ titulo hujusmodi Ecclesie per Vicarios deserviebatur. Cum vero personatum erant obnoxie, Clericus deligebatur qui Ecclesie titulo et aliqua proventuum parte gauderet, reliqui in Monachorum Canonice ræmve usus concessio, qui illi Ecclesie Vicarium committendum curabant. Personatum autem vacante, rursus Ecclesia ab Episcopo impetrabatur per præstationem quamdam, Altarium redemptionem, vulgo nuncupatam.*

ECCLÉSIA MAJOR. Eadem que *Mater*, Cathedralis. Charta Conradi Episc. Traject. ann. 1088. in Batav. sacr. pag. 155. *Uonnes ecclesie prædicte materis Ecclesie sive majoris prædicte, perpetuis temporibus sicut subiecte. Interdum a Cathedrali distinguuntur, ut videre est mox in *Ecclesia minor*.*

ECCLÉSIA MATER, pro Cathedrali in Synodo Romana sub Sylvestro PP. cap. 17. in Concilio Isidoriensi cap. 29. in Charta Brunonis Tullensis Episcopi, etc. *Ecclesia mater et capitalis*, in Legibus Henrici I. Regis Angliæ cap. 19. Dicitur etiam *Ecclesia Mater*, apud Rainerium Abb. Cisterciensem in Institut. cap. 32. respectu *Ecclesie pater*, seu quam Ecclesia mater genuit, et qua, ab ea profluxit. Vide *Pater Abbas*.

ECCLÉSIA MATER. Eadem que Baptismalis, in Orig. Murensis Monasterii pag. 34. 35. *Mere Eglise de Paroisse*, in

Legibus verpæculis Willelmi Nothi cap. 1. Charta Hugonis Capeti Regis ex Tabulario Fossatensi fol. 18. *Videlicet Ecclesias duas, quarum una est mater Ecclesie (villæ Mansionum) in honore B. Remigi, et alia capella in honore S. Germani, etc.*

ECCLÉSIA MATRIX, Cathedralis, apud Gregorium de Verbor. signific. cap. 22. in Concilio Megundino I. can. 8. Isidoriensi can. 9. apud Ogericum Vitalem lib. 5. pag. 548. 551. etc. Agobardus de Privilegio et jure Sacerdotii cap. 12. *Nos Ecclesia non recedimus, nec spernabimus Matrices Ecclesias; sic legendum pro Matrices. Codex Canon. Ecclesie Africanae. can. 123. *Εἰς τὴν τοῦ πατρὸς ἑκείνου, ἵεροῦ καὶ καθέδρας, ἐκκλησίαν, ἀπὸ τῆς ἑστέρας. Matrices cathedrae*, in Concilio Africanis can. 99. *Matrices nulle pro Metropolitanis* et Cathedralibus apud Ferrandum Diacon. in Rev. cap. 11. 27. 38. [Innocent. III. PP. in Epist. ad Abbatem Alcobatiensem, Concil. Hisp. tom. 3. pag. 411. *Nos enim per Matricem Ecclesiam, Cathedralis intelligitur volumus, non Romanam.*] Vide supra *Ecclesie baptismales*.*

ECCLÉSIA MATRICEIARIS. Eadem notione, in Charta Ludovici Pii Imp. et Ratoldi Episcopi Veronensis, apud Ughellum in Episc. Veronensibus pag. 683. 694. 672. et apud Helmodum lib. 1. cap. 90.

ECCLÉSIA MATRICEIARIS, in Synodo Ravennensi sub Joanne VIII. cap. 12. *Matricibus*, in Epist. Alexandri III. PP. apud Baronium ann. 1148.

ECCLÉSIA MATRIX. Eadem cum Baptismali, seu Parochiali, apud Urbanum I. PP. in Epist. decret. cap. 1. et Lindwolum in Provinciali Cantuariensis Ecclesie lib. 3. tit. 13. Alexander III. PP. in Appendice Concilii Lateranensis III. part. 1. cap. 7. *Nos eas duas Matrices Ecclesias, quarum unam sufficere sibi videmus, tenere permittimus.* Adde part. 5. cap. 3. Hist. MS. Beccens. Monast. pag. 425. *Oratorium illud nunquam augmentatur, nec in Capellam aut Matricem Ecclesiam convertitur.* Charta ann. 1183. tom. 2. Hist. Eccl. Meld. pag. 25. *Gensui et consue. ut singula prædicte Ecclesie sint Matrices Ecclesie, et Canonici possideant et procurent Ecclesiam de S. Romano ut Matricem, etc.* Altera ann. 1185. ibid. pag. 73. *Capellam quoque de Eschliaco statim perpetuis temporibus fore Matricem Ecclesiam; ita quod de cetero Meldensis Episcopus in ipsa primam habeat Sacerdotem; Dominus Abbas S. Germani, secundum; Episcopus, tertium, etc.* Chart. ann. 1165. ap. Gudenum in Cod. Diplom. tom. 1. pag. 251. Alia ann. 1315. ibid. tom. 5. pag. 117. *Ecclesiam et villam in Hussen, qua Matrici Ecclesie in Lychen filialis existit.*

ECCLÉSIA MINOR, Quæ cathedrali subdita est. Charta ann. 1037. apud Ughellum tom. 1. Ital. sacr. col. 444. *Per præceptum sue confirmationis corroboravit omnem terram sui episcopii, tam ad matricem ecclesiam pertinentem infra et extra civitatem suam, quam ad ceteras Ecclesias majores et minores, videlicet plebes et capellas, sive monasteria ad prædicam ecclesiam respicientia.*

ECCLÉSIA OBEDIENTIALIS, quæ alteri Ecclesie subdita est. Charta Helie Baronsis Archiepisc. apud Ughellum tom. 7. Ital. sacr. pag. 865. *Libertavit Ecclesiam omnium SS. in Cuti, et Obdientiales ejus, quas habet et habitura est.* Pro Cella sua præpositura a nobi-

hori monasterio dependente, occurrit in Vita B. Bonif. tom. 7. Sept. pag. 221. col. 1. *Præterea quædam Obdientialis Ecclesia erat ipsi monasterio in diocesi Fulginate, ad cujus regimen abbas et fratres de communi consilio transmittendum Bonifolium decreverunt.* Vide infra in *Obdientia* 1.

ECCLÉSIA PAROCHIALIS. Cui Parochus seu Curio præest. Passim occurrit. ECCLÉSIE PATRIARCHALES. Romæ, Summo Pontifici immediate subiectæ. Vide Baronium ann. 1057. n. 19. 21. 24.

ECCLÉSIA PER SE, nulli alteri Ecclesie subiecta. Id est, quæ proprium Presbyterum habet, ad discrimen *Capellarium*, quæ sub Parochiis sunt. Hincmarus Remensis Ep. 7. ex Labbeanis: *Dicitur enim quia ex quo memorari ab his, qui in carne sunt, potest, quoniam ipsa Ecclesia per se fuit semper, et nulli alteri Ecclesie fuit subiecta.* Infra: *Evidentibus documentis invenimus, quod ipsa Ecclesia de Follanæbraion nunquam Ecclesie in Codriaco fuerit subiecta, sed Presbyterum semper habuit.*

Quæ per se stat, ut legitur in Chartul. Comit. Clarim. ann. 1011. ex Chartul. Clunia: *Obtinimus apud Leodicensem episcopum Henricum, ut prædicte ecclesia (S. Symphoriani) per se stet, nulli obnoxia servituti, jus proprium habens baptismi atque sepulchri, nullique aliquo respectum solvens, nisi quantum tantum denarios episcopo Leodicensi, in cuius parochia sita est.*

ECCLÉSIA PLEBESANA, Cui Plebanus seu parochus præest, parochia. Locum vide in *Plebes*.

ECCLÉSIA PERSONATUI OBNOXIA. Vide *Ecclesia Libera*.

ECCLÉSIA PLEBIALIS, seu Parochialis, in Charta Conradi Episcopi Pataviensis in Chronico Roichesperg. ann. 1156. et ann. 1169. *Ecclesia Plebiana*, in Historia fundationis Conobii Melicensis in Austria pag. 631. Vide *Plebs*.

ECCLÉSIA PLEBITANEA, Eadem significatu. Vita S. Arnulfi tom. 3. Aug. pag. 246. col. 2. *Quo tamen tempore, duo cujusdam vicu plebitaneam Ecclesiam esset dedicaturus, etc.*

ECCLÉSIA PRÆBENDALIS. Eadem que nunc *Collegiata* dicitur, in qua scilicet Præbendarii seu canonici deserviunt. Charta Galteri ann. 1208. in Chartul. Episc. Paris. fol. 71. v. *Statuimus quod in ipsa ecclesia, pulsatis per horas distincte ampatis, certis horis et determinatis, tanquam in Præbendali Ecclesia, hora canonice celebrentur honeste, servitium Dei faciant cum reverentia et honore, sicut in magnis Præbendalibus Ecclesiis fieri consuevit.* Vide in *Præbenda*.

ECCLÉSIA PRIMA. Ita appellatur cathedralis Lugdunensis, in Pacto inito inter reg. et archiep. capitulumque Lugdun. ann. 1349. ex Reg. A. Cam. Comput. Paris. fol. 125. r. *Nous Pierres parla suffrance de Dieu arcevesques. Etienne doyens, et tout le chapitre de l'Eglise premiere de Lyon, etc.* Vide infra *Sedes* 2.

ECCLÉSIA PRINCIPALIS, Cathedralis, in Lege Wisigoth. lib. 4. tit. 5. § 6.

ECCLÉSIA PRINCIPALIS, Romana, in Sermone Johannis VIII. PP. ad Synodum Rom. ann. 877. ubi Carolus Calvus renuntiatus est Imperator.

ECCLÉSIA PRINCIPALIS, Major, Baptismalis sive Parochialis, in Capit. Caroli Calvi tit. 5. [ap. Tolosam ann. 844.] cap. 7.

ECCLÉSIA RECONCILIATA, Jus de-

cime recuperatum, vel restauratum: decimam quippe Ecclesiam nuncupant, ut videtur infra. Charta ann. circ. 961. apud Ughell. tom. 1. Ital. sacr. col. 722: *Campis, silvis, appendicibus, montibus, vallibus, parietibus, Ecclesiis reconciliatis et irreconciliatis, pratis, pascuis, etc.* Vide in *Reconciliari*.

¶ ECCLESIA REGALES, Quae ad Regem ratione Fundationis et jure Patronatus pertinent aut quae sunt Censuræ Regii. Charta H. Abbatis S. Genovesæ ann. 1228. in Chartul. Sangerman. fol. 195: *Præterea ratione talliæ quam Abbas et Conventus Fossatisensis solent facere in dictis hospitibus, quando Dominus rez suas Regales Ecclesias talliat.*

¶ ECCLESIA SECUNDARIA, Quae secundum obtinet locum. Ita appellantur Ecclesiae collegiatae in oppositione ad cathedralem ecclesiam, in Ch. ann. 1345. ex Lib. Sal. A. eccl. S. Thom. Argent. fol. 27.

¶ ECCLESIA SEDALIS, Eadem quae Baptismatis. Parœcia. Charta ann. 819. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. ævi col. 747: *Ego Petrus gratia Dei episcopus... Lucanæ civitatis... ordinare videor te Andripertum presbiterum... in nostra Ecclesia sedalem sancti Donati: in eo vero tenore, ut in tua sit potestate ipsa Dei ecclesia, una cum casis et omnibus rebus ad eam pertinentibus abendum, resedendum, gubernandum, usufructuandum, et officium Dei die nocteque recto moderamine faciendo, et nobis obediendum.* Alia ann. 824. ibid. tom. 2. col. 974: *Scivi, Jacobum episcopum abentem ecclesiam sancti Fridiani, ubi ejus corpus requiescit... et ita eum ordinabat, sicut alias Ecclesias sedales, et pertinens erat de isto episcopio sancti Martini... Scribi, Jacobum episcopum habentem ecclesiam sancti Fridiani, ubi in corpore requiescit, et imperantem sicuti in ceteris Ecclesiis sedalibus: et pertinebat episcopatus sancti Martini. Ubi Ecclesia Sedalis dici videtur, quod peculiari ratione a sede episcopali penderet; alioquin de Ecclesia cathedrali, ubi sedet episcopus, intelligitur. Vide in *Sedes 2.**

¶ ECCLESIA SENIOR, Matrix, cathedralis, in Actis Episcoporum, Cenoman. pag. 111. 157. 181. tom. 4. A. alector. Mabillonii. Charta Palladii, Episcopi Autisiodori, apud eundem Mabillon. l. 6. de Re Diplom. pag. 465: *Reliquas duas partes ad lumen Ecclesie Senioris S. Stephani reservatas.* Infra: *Ad basilicam Senioris S. Stephani.* [Paulus Emeritensis Diaconus in libro de Vita et miraculis Emeritensium Patrum: *Tam in thesauro S. Eulalie, quam in thesauro Ecclesie Senioris, quæ vocatur S. Hierusalem.* Sic et Gregorio Turonensi Ecclesia Senior vocatur, quæ alijs Major, item Cathedralis vel Matrix. Ita Valesius inter Valesiana pag. 86.] [Chron. Moissiac. ad ann. 813: *Sepelierunt eum in Aquigrani palatio, seniore in Ecclesia, quam ipse fabricare jusserat.*] [Vide in *Senior*.]

¶ ECCLESIA SUBALARIS, Gall. *Eglise Succursale*. Chron. Bonæ-spel pag. 286: *Ego Jacobus Curatus Ecclesie Parochialis de Lestinis in monte... considerans quod Parochianis meis de Vellereille ubi est ecclesia Subalaris, seu Succursus, propter locorum distantiam, imminere periculum, etc.*

¶ ECCLESIA VILLANA, Ruralis. Acta Episc. Cenom. apud Mabill. in vet. Analect. ult. edit. pag. 804: *Ecclesia vero ad instar Villanæ Ecclesie redacta,*

uno tantum colitur sacerdote, fame dispersis ubique canonicis.

AD ECCLESIAM CONFUGERE. Vide *Pax Ecclesie*.

ECCLESIA FACERE, Visitare supplicationis causa. Phrasis Italica haud infrequens. Miracula B. Ambrosii Senens. tom. 3. Martii pag. 224: *Quæ D. Beccha donavit prædictum Pagnum, cum fortiter actu febrisset, S. P. Ambrosio promittens cunctas Ecclesias et eidem certas reverentias se facturum.*

ECCLESIAE olim in secularium bonis censuræ: quippe eo ævo, quo Abbatia in Commendam viris proceribus, cæteræ etiam minores Ecclesie viris aliis militariibus, a Regibus identidem concessæ sunt: vel ipsimet in Dominis suis singuli eas usurparunt Domini, quod supra attigitur in *Abbas Miles*. [Ecclesias laici ita sibi proprias, lege etiam approbante, existimabant, ut episcopales abbatialesve ecclesias pro libito mulieribus quoque ipsis concederent. Charta ann. 1037. ex Bibl. S. Germ. Prat.: *Multum declarat sutoritas et lex Romanorum et Gotorum et Salicorum, ut unusquisque homo de propriis rebus suis dare, aut cedere, aut condonare voluerit, licentiam habeat ad faciendum.* Quapropter ego in Dei nomine Poncius dono tibi dilecte sponsæ meæ, nomine Majoræ, episcopatum Albiense, et civitatem, et montem, et mercatum et vineas in dominio, et medietatem de episcopatu de Nemauso, et medietatem de abacia sancti Egidii. Vide supra *Abbaconites in Abbas*.] Ecclesiarum autem nomine fere semper intelliguntur decimæ Ecclesiasticæ, cæteræque obventiones, quæ ex jure Curionibus debentur, quas ii sibi reservabant: cum Curionibus ipsis ad divinum persolvendum servitium pensiones duntaxat annuas, de quibus convenerat, conferrent. Agobardus lib. de Dispensatione cap. 15: *Nunc non solum possessiones Ecclesiasticæ, sed ipsæ etiam Ecclesie cum possessionibus venundantur.* Concilium Cabilonense II. can. 26: *Perlatum est ad nos, quod inter hæreticos Ecclesie in rebus propriis constitutæ, dividantur, etc.* Charta Ludovici VI. Regis Fr. ann. 1122: *Tradit Monacho donum Ecclesiarum et decimarum ad ipsum locum pertinentium.* Charta Rainaldi Archiep. Remensis ann. 1128. tom. 13. Spicileg. Acheriani pag. 307: *Sparnacensem Ecclesiam ob remedium anime suæ... in manu nostra hujusmodi libertate donavit, cum prædictus Comes Theobaldus præfatam Ecclesiam a progenitoribus suis quasi hæreditario jure sibi derelictam teneret, et Abbatiam Ecclesie suæ Wateranno Domini Andreæ Dapiferi sui filio dedisset, etc.* Hugo Flaviniac. pag. 183: *Ad Herbodivillam in Vapra Ecclesiam unam, et ad Lidiniacum quartam partem unius Ecclesie, et mansum unum, etc.* Vide pag. 167. Joan. Sarisberiensis Epist. 125: *Inter cætera Miles quandam Ecclesiam, quam 40. annis inconcussa tenuerunt, eis molitur auferre, quam adversus Ecclesiam Domini Laici apud nos perniciosissime vendicant.* Adde Epist. 231. 232. Charta ann. 1082. ex Tabulario S. Andreæ Viennensis: *Ego Emma et uxor mea Elizabeth... donamus... monasterio supra memorato, et Humberto Abbati et monachis ejus... quartam partem Ecclesie matris in honore B. Petri Apostoli sacrate, cum his appendiciis, videlicet cum quarta parte oblationum altaris, et cum quarta parte cimiterii, et cum quarta parte decimarum, de milio videlicet et panico, et omni legumine et cannabe, et de omnibus*

bestiis, et de cunctis primitiis, excipiuntur decimæ frumenti, siliginis et avenæ. Tabular. S. Albini Andegav.: *Radulfus Vice Comes cum uxore sua Amelina S. Albino et Monacho ejus Ecclesiam de Luchiaco partim quingentis sol. sicut habebat solidam et quietam vendidit, partim pro anima sua... dono dedit scilicet altare cum oblatione tota et sepultura tota, sicut habebat, et terram juxta Ecclesiam, etc.* Acta Episcoporum. Cenomanensium in Gervasio cap. 31: *Similiter et Ecclesiam me vivente dimidiam, et decedente totam, nisi ante placuerit, in territorio Letdunæ sitam.* [Chartul. Ecclesie Auxitanæ cap. 86: *Concessi Deo et B. Mariæ Ausciensi quartam partem Ecclesie de Saisano, tam in decimis, quam in Ecclesiastico, quam hereditario jure possidebam.*] Exstat præclara hujusce abusus testis Charta alla Rainaldi Episcopi Andegavensis, ex qua hæc excerptimus: *In exordio nascentis Ecclesie cum author omnium, id est Deus, Apostolis suis præcepisset, dicens, Euntes in mundum universum prædicare Evangelium omni creaturæ, et illi juxta auctoris vocem præcepta complerent, cepit fides augeri et crescere: ex eo tempore, viri religiosi reliquentes sua eadem auctori Deo et cœnobis construentes, et hereditates suas ibidem dereliquentes, quatenus in locis illis Monachi sive Clerici seu ancille Dei Deo deservientes haberent victualia, nonnulli etiam comam capitis abscondentes, Christo domino colla tradentes, atque ita factum est, ut maxima pars hujus seculi in hereditatem Sanctis Dei sit tradita: sed inardescente invidia sæculi hujus et cupiditate grassante, Reges qui vestigia virorum religiosorum sequi deberent, ceperunt easdem hereditates vendere. Episcopus Episcopatus, Abbatibus Abbatias, atque ipsi Episcopi seu Abbates a monasteriis abstrahere, cum deberent magis augere quam minuire, et hominibus secularibus in hereditatem dare. Unde usque hodie mos inolevit, ut eas in hereditate habere videantur. Quapropter ego Rainaldus, Andegavorum Episcopus, Ecclesias, quas quondam in Episcopatu sancti Mauricii habere dinoscor, anno ab Incarnatione Domini Ml. fratribus nostris Canonicis, ibidem Deo deservientibus integras restituo, etc.* Arnulfus Lexoviensis Episcopus I. ex his, quæ habentur in tom. 13. Spicilegii Acheriani: *Cum vero reclamante semper Ecclesia nostra Parochiales Ecclesias et decimationes emptionibus, aut quibusdam illicitis modis de manu laica, sacrilega temeritate, Monachi præsumperint occupare, seculari potestate semper defensi sunt, etc.* Historia Abbatie Condomensis nuper edita a viro doctissimo Luca Acherio tom. 13. Spicilegii pag. 495: *Dedit B. Petro Condomensis ejusdem loci habitatoribus tres partes decimationis Ecclesie S. Martini de Lira... hac interposita conditione, ut fratres Condomensis Ecclesie easdem tres partes Ecclesie a creditoribus... quibus præfatus A. de Lescura eas obligaverat de 400. solidis Mortuensis monete, redimendo persolverent.* Pag. 496: *Concedo B. Petro Condomensi octavam partem Ecclesie de Gardera, quam libere possideo, etc.* Et pag. 497. *Decimatio Ecclesie de Gardera dicitur.* Rursum pag. 498: *Arnaldus de la Serra Miles, divina inspiratione pertractus, a sententia data de illicitis decimarum detentoribus absolvi cupiens, in manu Helie Episcopi Aginnensis et R. Abbatis dedit B. Petro Condomensi medietatem Ecclesie de la Saira, sive de Maionont, cum omnibus appendiciis suis.* Adde pag.

489. præterea Capitul. Caroli M. l. 5. 44. [99.] Addit. 3. Capitul. cap. 25. [99. 51.] Concilium Meldense can. 41. 42. Concil. Francoford. ann. 794. can. 54. Concil. Claromontan. can. 6. 7. Ordericum Vital. lib. 5. pag. 582. 587. et Dominicus de Prærogat. Alodior. cap. 12. [99.] Guérard. in Prolegom. Chartul. S. Petri Carnot. § 11.] Vide Advocatio, Altare, Patronus.

[99.] Charta ann. 1088. ex Chartul. Auxit. Nobilis quædam mulier Palumina dedit Ecclesiam de Marceliano in manu Willelmi archiepiscopi, hoc est, honores ecclesiasticos et istam dominationem ecclesie. Hinc.

° ECCLESIAM EMERE nihil turpe iis sonabat; quippe qui suum redimere et quocumque modo recuperare putabant, et etiamnunc aliqui arbitrantur, licet Chartul. Major. monast. pro pago Vindoc. ch. 1. Fulbertus... Carnotanus episcopus. Notum fieri volumus... qualiter monachi S. Martini Majoris monasterii nostram adierunt presentiam humiliter deprecantes ut... Ecclesiam, Navôil nomine... eis emere emptamque possidere imperpetuum concederemus. Quod ita fecimus... Cœmunt ergo eam, et non minus pretio in posterum sibi vindicant ab Roberto quodam vassallo et a duobus filijs ejus... qui eandem Ecclesiam de Walterio filio Hamelini tenent, sub cuius jussu et assensu S. Martini monachi venditi conditione de reliquo habendam concedunt. Chartul. S. Vinc. Oeuoman. fol. 164. r. Ego avegaudus abbas monasterii S. Vincentii emi quandam Ecclesiam S. Petri, que dicitur Curtis-laboris, de Willelmo vicario Bellismi, et dans pro ipsa Ecclesia quatuor libras denarium et societatem Ecclesie nostre, per favoram et voluntatem episcopi Sagientis, Itonis nomine, etc.

2. ECCLESIA. Fastigium thuribuli, quod in modum et ad formam ædis sacre assurgat. Visitatio Thesaurarie S. Pauli Lond. ann. 1285: Duo thuribula argentea, exterius totaliter deaurata, cum opere gravato et levato, cum Ecclesiis et turribus, et 16. campanellis argenteis appensis, et catenis albis argenteis, pondere 11. mar. 20. den. Item 2. thuribula argentea, exterius totaliter deaurata, cum Ecclesiis, turribus rotundis, et circulis gravatis, etc. Usurpatur etiam pro Ciborio, quo altare tegitur apud Ademaram Caban. in Abb. S. Mart. Lemov. apud Labbeum tom. 2. Bibl.: Hic composuit super altare Salvatoris Ecclesia: ex auro et gemmis et argento, quam vocant Muncneram.

° ECCLESIALES, Ecclesie servitio addicti, vel qui ab Ecclesia sub annuo censu tenent. Cone. Trevir. ann. 1152. apud Marten tom. 7. Ampl. Collect. col. 72. Clerici et Ecclesiales, et res eorum a duce et ab advocatis et a venatoribus non inquietabuntur... Servitium vero quod venatores ab Ecclesiis exigebant, ex toto dimissum est. Vide in Ecclesiasticus 4.

° ECCLESIALIS PECUNIA, quæ pertinet ad Ecclesiam, in Capitulari 2. Carolomanni ann. 743. cap. 2. lib. 5. Capitul. c. 3. et lib. 6. cap. 427.

ECCLESIANI, appellati a Cæsarianis, qui pro Ecclesia stabant, durante schismate inter Sacerdotium et Imperium, in Hist. Trevirensi pag. 225: Quasi regni honoris proditores contumeliis afficiebant insultantes, eos Ecclesianos appellantes.

° ECCLESIANUS, Ecclesiasticus, ad ecclesiam spectans. Willel. Brito Philippid. ubi de Auriflamma:

Latine qualiter uti

Ecclesiana solent curis ex more diebus.

° ECCLESIAARCHA MAGNUS, ἡ μεγάλη Ἐκκλησιαρχία. Sic Patriarcha CP. vocatur in Hist. Concil. Florent. sect. 3. cap. 10. [99.] Alio sensu vide in Glossar. med. Græc. voce Ἐκκλησιαρχία, col. 364.]

° ECCLESIAARCHES, Ecclesie Præfectus, in Amatheæ, et alibi.

ECCLESIARE, Convoiare; vel concionari, quod et Ecclesiariare invenitur. Auctor Breviloqui.

° ECCLESIARIUS, sicut Ecclesianus. Charta ann. 1115. apud Murator. in Antiq. Espan. pag. 318: Qui contra hanc nostram offensionis cartam... per quovis ingenium infringere quæsierit, tunc a luminibus Ecclesiariis extraneus efficiatur. [99.] Lusitanis olim Egrejarios erant Donationes Ecclesiis factæ. Vide S. Rosa de Viterbo in hac voce: Elucidarii tom. 1. pag. 300.]

° ECCLESIASTÆ, dicti hæresis Lutherae Prædicatores, in Epist. Joan. Sturmi ad Regem Danie Christianum III. apud Ludewig. tom. 5. pag. 333: Sed Dur Wirtenbergensis omnino hanc vitam (Brentium) amand se manere vult, ad se consolandum, ad confirmandos reliquos Ecclesiastæ, ad dandam significationem professionis Evangelicæ. Sic se ipsi appellarent nos semel.

° ECCLESIASTICA. Neerologium Prioratus de Fontanis, tom. 2. Hist. Eccl. Meld. pag. 470: Domna Emelina, sacra Deo, venerabilis Clerica et honorabilis Priorissa claustralis, doctrix nobilissima et bona Ecclesiastica... qua prædicationis pollebat rigore, omnium sanctorum in Deum provocabat affectum. Ubi per Ecclesiasticam intelligo Concionatricem, quæ suis sermonibus Sorores suas ad pietatem excitabat, a Græco Ἐκκλησιαστὴς, Concionator.

° ECCLESIASTICA FEMINA, Mulier conditionis obnoxie, sic addicta Ecclesie, ut ab ea non posset recedere. Lex Ripuariorum tit. 16. § 1: Si quis feminam regiam (id est fiscalianam) aut Ecclesiasticam parientem interfecerit, trecentis solidis culpabilis judicetur, aut cum triginta ser jurat. Vide Ecclesiastici viri.

ECCLESIASTICE LITERÆ, Eædem cum Formatis et Commendatiliis, quæ ab euntibus Clericis in aliam dioccesim ab Episcopo dabantur. Lupus Ferrariensis Epist. 122: Litteras etiam eum Ecclesiasticas habere a venerabili Episcopo nostro G. certissime scio, nec impedire aliquid, si Deus eum vocat, quo juste infirmari possit electio. Vide S. Hieronymum lib. 2. in Rufinum cap. 5.

ECCLESIASTICUM, nude, pro jure Ecclesiastico, seu eo, quod ad Ecclesiam spectat. Tabularium Abbatis Conchenensis in Ruthenis. ch. 35: Totum vobis dono insuper illa Ecclesia cum ipso Ecclesiastico, quæ est fundata in honore sancti Stephani, etc. [Charta ann. 948. tom. 3. Annal. Bened. pag. 435: Que donatio hoc pacto facta est, ut Abbo Clericus ipsam Ecclesiam retineret cum suo Ecclesiastico.] Charta Sancti Regis Aragonie ann. 1093. apud Catellum in Comitib. Tolos. pag. 33: Cum Ecclesiis et Capellanis suis, quæ ibidem erunt, si voluntas Dei fuerit, cum decimis et primitiis, simulque oblationibus et pertinentiis suis, cum omni Ecclesiastico suo. Occurrit rursus infra. Charta Sancti Regis Aragonum æræ 1131. apud Antonium de Yeye: in Chron. Ord. S. Benedicti tom. 7: Dono et Ecclesiam S. Cæcilie cum decimis et primitiis et cum oblationibus suis, sive cum omni Ecclesiastico suo, et cum cuncta medietate de

suo termino cum suis pertinentiis. Infra: Cum Ecclesiis et Capellanis, quæ ibidem fuerint... cum Ecclesiastico earum sine ulla reservatione, etc. Ecclesiasticus honor, eadem notione. Idem Tabularium Conhense ch. 464: Confirmo tam predictam Ecclesiam, quam etiam totum Ecclesiasticum honorem, qui ad Senioratum de Malavilla pertinet. Adde ch. 496. et Aaton. Brandaon. tom. 3. Monarch. Lusitan. pag. 285. v. 286. v. et lib. 10. cap. 14. [99.] Ch. ann. 1147. apud S. Rosa de Viterbo, voce: Egrejario.] Vide Jus ecclesiasticum.

1. ECCLESIASTICUS, Christianus, et opponitur Gentili, ut est apud S. Hieronymum in Præfat. lib. de Ecclesiast. Scriptoribus.

2. ECCLESIASTICUS, Clericali et Ecclesiastico ordine donatus, qui Clericus Ecclesiasticus dicitur ad discrimen Aephalorum, apud Isidorum lib. 2. de Ecclesiasticis officiis cap. 3. Quodvultus Diaconus in Epist. ad S. Augustinum libro de Hæresib. ejusdem Augustini præposita, Ecclesiasticum vocat Epistolæ perlatorem, quem Augustinus in præcedenti Epistola Subdiaconum indigitaverat. Concilium Vasense can. 3. statuit, Presbyteros non per quemcumque Ecclesiasticum, sed per Subdiaconum Chrisma ab Episcopis petere debere. Ita usurpant lex 49. Cod. Th. de Decurion. (121) lex 5. 20. 21. eod. Cod. de Episcop. (16. 2.) Silvester Giraldus in Topogr. Hibern. dist. 3. cap. 26: Viri, qui Ecclesiastica gaudent immunitate, et quos viros Ecclesiasticos vocant, quoniam Laici et uxorati, comis quoque prælongis trans humerum diffusis, solum armis renunciantes, in signum protectionis, [f. professionis.] Pontificali impositione, amplas in capite coronas gerant. Leo Ost. lib. 2. cap. 38: Pandulfus Marsorum Episcopus, vir nobilis et Ecclesiasticus, ad hoc Monasterium venit. Vide eundem lib. 3. cap. 64.

3. ECCLESIASTICUS, qui in Ecclesia Catholica est, Catholicus. Sanctus Hieronymus Epistola 62. cap. 1: Nos nec Ecclesiam scindimus, neque a Patrum Communionem dividimus, ab ipsis ut ita dicam, incunabulis Catholico sumus lacte nutriti. Nemo namque magis Ecclesiasticus est, quam qui nunquam hæreticus fuit. Et lib. 2. in Rufinum cap. 4: Ecclesiastici et Catholici viri. Adde cap. 8. eundem, in Epist. ad Ctesiphontem adversus Pelagium cap. 1. Epist. 78. in Prologo ad lib. 6. in Esaiam, in cap. 22. 30. ejusdem Esaiæ, in cap. 3. Hieremie. Gesta Purgationis Cæciliani: Adhibet Concilios et Seniores plebis, Ecclesiasticos Viros, et inquirent diligenter, etc. Decretum Synodi Sardicensis in Fragn. S. Hilarii pag. 9: Vehementer autem admirati sumus, quatenus eum, qui aliter, quam in vero est, audit Evangelium prædicare, quidam qui se Ecclesiasticos esse volunt, facile ad Communionem recipiunt, etc. Vide præterea Isidorum Hispalensem de Scriptoribus Ecclesiasticis in Aprigio. [99.] Mar. Mercatorem pag. 69. et Glossar. med. Græc. voce Ἐκκλησιαστικός, col. 365.

4. ECCLESIASTICUS, Sacre scripturæ interpres, apud S. Isidorum in Prologo ad lib. Geneseos.

ECCLESIASTICUS BACULOSUS, [Episcopus, vel Abbas, utens baculo pastorali.] Vide Baculosus.

ECCLESIASTICI VIRI, HOMINES, Liberti, vel liberi, qui ad Ecclesiam pertinebant, eique ita erant addicti, ut ab ea recedere non liceret, in Capitul. Caroli M. lib. 4.

cap. 3. lib. 5. cap. 8. [10.] *Homines Ecclesiastici seu fiscalini*, eodem lib. 5. cap. 210. Distinguntur autem a mancipiis Ecclesiasticis in Concilio Suesionensi II. can. 12. quae appellabantur *Servi Ecclesiastici*, vel *Ecclesiae*. Vide in voce *Servus* et *Ecclesiastica femina*.

† **ECCLESIOLA**, Capella, Sacra aedificula, res ad eam pertinentes. Charta Adefonsi Regis Toleti pro Monasterio Casae Dei aera 1216: *Confirmo... Monasterium S. Juliani de Lamoño cum suis Ecclesiis et suis Collaciis et Paryochianis*. Hist. Comit. Ardens. apud Ludewig. tom. 8. pag. 526: *Ardensis Ecclesiae altare dum ejusdem altaris pertinenciae. Statutum Capituli S. Martini Turon. de Statione in festo S. Georgii ann. 966. Inter Anecd. Marten. tom. 1. col. 88: Eligant Fratres unum S. Martini gregis Sacerdotem religiosum et Deum timentem, cui sine aliquo munere male cupiditatis praeconcinatam Ecclesiolam S. Georgii, cum omnibus rebus sibi ipsi traditis committant.*

† **ECCLESIOLETTA**, Eadem notione. *Exstat Ecclesiolella dicata D. Secundo*, in Actis SS. Januarii tom. 1. pag. 57.

† **ECCLESIOLETTA**, Parvum monasterium. Epist. 42. Hugon. Metelli tom. 2. Monum. sacr. antiq. pag. 389: *Postmodum vero crescente fidelium fratrum numero, Ecclesiolella iniquit cremento*. Vide in *Ecclesia*.

† **ECCLIPTARE**, Vide *Eclipsare*.

† **ECCLOGIUM**, Elogium vel Eloquium, oratio, ut pinor. Meisterlin. Hist. Rerum Noribergens. apud Ludewig. tom. 8. Reliq. MSS. pag. 124: *Post etiam pace facta inter reductos Senatores et expulsores, ne quid in civitate mali paterentur, existentes, amphiboleitico Ecclógio decepti intrinseque civitatem cum incredibili plausu occipiunt.*

† **ECCO**, pro Echo. Elmham. in vita Henr. V. reg. Angl. edit. Hearn. cap. 20. pag. 43: *Intollerabilibus ictibus perites aereas adjacentes in tonitrua, in rugitus flumina venona in mugitus, in reboationes valles, in Ecco praedia... resoluti terribiliter coegerunt.*

† **ECCONA**, La monacha villana. Glossar. Lat. Ital. MS. Vide *Ego* 1.

† **ECCONIZARE**, Resonare, instar echo respondere. Elmham. in vita Henr. V. reg. Angl. edit. Hearn. cap. 110. pag. 297: *Exconizant nubes lituorum mugitibus, aethereos sinus iniquitat campanarum sonitus, ascendunt ad astra modulamina psallentium*. Vide *Echonzare*.

† **ECCETARIUM**, Prima litterarum rudimenta. Vita MS. S. Winwaloei fol. 18. verso: *Statinque sub unius diei curriculo cunctas totius Ecetarii plener notas edicens, (ediscens,) etc.* Vide *Abecedarium*.

† **ECHAETA**, Vide *Escaeta*.

† **ECHALATUS**, Palus, pedamentum, quo vitis innittitur, Gall. *Echdas*. Fragmentum Edicti S. Ludovico attributi apud de Lauriere tom. 1. Ordin. pag. 294: *Quod ipsi cultores vinearum Duni Regis non afferant Echalatos vel ligna vinearum in quibus ad locagium operantur, prater voluntatem eorum quorum sunt vineae*, ann. 1265. Vide *Esclava*.

† **ECHANDILAKE**, Mensuras ad examen publicarum mensurarum exigere, Gall. *Echantiller* et *Echantillonner*. Libert. Vienn. ann. 1361. tom. 7. Ordin. reg. Franc. pag. 433. art. 45: *Quod nullus civis Viennae vendens vinum proprium per se, vicorem vel propriam familiam suam, ad mensuram domini signatam Echandilletur*. Vide infra *Echandilare*.

† **ECHANGIUM**, Gall. *Echange*. Permutatio, Res re permutata Charta Philipp. Archiep. Bituric. ann. 1257. apud Tho-

masserium in Bituric. pag. 91: *Eisdem Decano et Capitulo reddere et assignare in perpetuum competens Echangium, seu competentem recompensationem*. Charta Guidonis Archiep. Bituric. ann. 1279. apud eundem Thomasserium pag. 116: *Si voluerimus facere stagnum seu stagna, et nobis sit necessarium capere de pratis, terris seu vineis, tantummodo ipsorum hominum (S. Palladii) hoc nobis licebit exinde, reddendo alibi Echangiun atum in villa seu dominio S. Palladii... ad valorem rei quae ad hoc capi contingeret*. Vide *Eschangiare*.

† **ECHETA**, Vide *Escaeta*.

† **ECHENAIIS**, Echenais, Piscis genus. Bestiar. MS. cap. 120: *Echenais, est semipedalis pisciculus, nomen sumpsit quod natem adherendo teneat, licet ruant venti, saeviant procellae, naris tamen quasi radicata in mari stare videtur, nec moveri potest... Hunc Latini moram appellant*. Vide infra *Plota*.

† **ECHETLE**, Rectum lignum aratri, quod inter arandum continet arator, tumque aratum promovet, in Vocabulario Susannaei.

† **ECHEVINUS**, Scabinus, Judex urbanus, Gall. *Echevin*. Charta Gaufridi Prioris S. Pauli de Bosco ann. 1191. inter Anecd. Marten. tom. 1. col. 638: *Et de proponendo Majore et Echevinis et Juratis, et omnibus aliis, fiat secundum quod consuetudo de Vervy docebit*. Vide *Scabini*.

† **ECHETA**, Vide *Escaeta*.

† **ECHIONIA**, Species exactionis militi ignota. Historia liberationis Messanae a Rogerio Comite Normanno, apud Baluz. Miscell. tom. 6. pag. 192. et Murator. tom. 6. col. 623: *Adjungimus etiam quod nulli unquam tempore in eadem civitate... tallia, collecta, ingaria, perangaria, Echionia, gabella, mutuum, extorio faciatur, imponatur, etiam Rex quacumque necessitate productus contra regni statuta vel secundum collectaret.*

† **ECHOICUS**, Resonans, ab *echo*. Sonus. *Elegi Echoica*, quorum principium et finis idem est, apud Sidon. lib. 8. Ep. 11. Sirmondi notas vide p. 90.

† **ECHOLA**, [Consobrina. DIEF.]

† **ECHONES**, Sacerdotes rustici, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7613. Vide *Ego*.

† **ECHONES**, in plurali, apud Germ. Cabillon. episc. in vita Phil. III. tom. 11. Reliq. MSS. Ludewig. pag. 65: *Nam si orbiculos, quos bombardarum petras appellant, conjeceris, a concussis raphibus nisi reflexos sonos, quos Echones dicunt, pro risa reportabis.*

† **ECHONIZARE**, Respondere instar Echo. Barthii Glossar. ex Roberti Monachi Historia Palaest.:

In girum montes cum vallibus Echonzabant.

† **ECHONOMUS**, pro *Oeconomus*. Chartularium S. Crucis Kempert. *Noscant Dunquallonum Echonomum qui vulgo Seneschal appellabatur, falsam intulisse calumpniam Benedicto Abbati S. Crucis, et ejus Monachis de quibusdam suis terris*. Et alio in loco: *Guegon Echonomus, qui vulgo vocatur Seneschalus*. Vide *Oeconomus* et *Seneschallus*. [10] *Echonomus*, in Charta Lothar. Imperat. ann. 845. in Alsat. Diplom. num. 101.]

† **ECHTEDINGHT**, vox Germanica. Charta Ernesti ducis Brunsvic. ann. 1335. apud Ludewig. tom. 10. Reliq. MSS. pag. 29: *Item si duo vel plures comiserunt delictum quaecumque, ... praeco civitatis accusabit illos pro tali delicto in plebiscito, quod dicitur Echtedingt*. [10] *Judicium ex jure et more habendum sta-*

tuto tempore, ter plerumque in anno. Vide Haultausii Glossar. German. voce *Echding*, col. 249.]

† **ECHTWARD**, Vide infra *Egthwart*.

† **ECHUDIUM**, *ESCHUDIUM*, ab aqua cadente sic dictus alveus molendini. Terrarium Villenova in Dombis ann. 1335: *Juxta Echudia molendini*. Charta Thossiacensis ann. 1462. signata Bonet: *Et labefaciendo aquas Echudiorum molendini*. Altera Charta Thossiac. ann. 1404: *Juxta bectum d'ous Eschiés*: ubi *Eschiés* idem est quod *Eschudium*. Vide *Bedum* et *Eyquatium*.

† **ECHNERARE**, Corpus refodere, in Vita Balduni Lutz. Archiep. Trevir. lib. 2. c. 6.

† **ECITUM**, Periculum. Gloss. Isid. ubi f. legendum: *Ecritum, Periculum*, ut Gravius conjectat. Gloss. Lat. Graec.: *Ecitio*, *κρίσιον*, et Graeco-Latinae: *Κρίσιον*, *Ecritio*.

† **ECLAFFA**, Alapa. Charta Libertat. urbis Seyselli ann. 1285: *Si garsia dicat aliquid probo homini et mulieri, quod sit turpe, vel mulier det ei unum Eclaffa, non debet bannum*. Occitanis *Eclaffa* est *Eclaffer*, [Obterere] [10] *Cambri Clapa* est *Ferire*, German. *Klappen*, *klopfen*. *ADEL.*

† **ECLIGNATIO**, Vide *Esclignatio*.

† **ECLIPSARE**, Evanidum facere, apud Petrum de Vineis lib. 1. Ep. 14. [10] *Enclipsare*, apud Pertz. Lbg. tom. 2. pag. 340. lin. 21.] lib. 3. Ep. 45.

† **ECLIPSARE**, obscurare, officere. Testam. ann. 1430. inter Probat. tom. 3. Hist. Lothar. col. 638: *Quoniam prothoplasti rubigine humana continuata conditio sic cellula memoriali Eclipsatur officio, ut oblivioni facilius teneantur universa, quae peritiam in hac parte labii, etc.* Elmham. in vita Henr. V. reg. Angl. edit. Hearn. cap. 73. pag. 299: *Regalis vero praecleara nobilitas, quam nulla infidelitatis tenebra Eclipsare... valebat, etc.*

† **ECLIPSARI**, Eclipsin seu defectionem pati. *Eclipsatus est totus sol*, in Diario Belli Hussitici apud Ludewig. tom. 6. pag. 134. Hinc metaphorice apud Rymer. tom. 3. pag. 691. col. 2: *Decorem Ecclesiae et Regni, quamplurimum Eclipsari*, apud Labbeum tom. 1. Bibl. MSS. pag. 307. in Hist. Episcoporum Autiss. *Eclipsata consuetudo praedicta exiti*. Hinc etiam

† **ECLIPSATUS**, Mortuus Jacob. de Voragine in Chronico Januensi apud Murator. tom. 9. col. 47: *Anno Domini MCCCXXXIX. fuit tanta eclipsis solis, ut nulla res meminere tam magnam... Ito eodem anno supradictus Archiep. Otto reverendae memoriae et sanae fuit similiter Eclipsatus, qui lucem corporalem perdidit, sed lucem celestem invenit.*

† **ECLIPTEUS**, Defectuosus, imperfectus, non integer. Monachus Campidonensis in Vita B. Hildegardis Reginae, April. tom. 3. pag. 79: *Jubilans ex miraculosa quam in se experiebat operatione, Ecliptica usa est oratione*. Petrus Comestor in Sermone ad Sacerdotes: *Erudimini qui predicatis terram, paulo post medium Non enim sufficit Sacerdoti vita interrasilis, ut cum bonis simul operetur mala, nec vita Ecliptica, ut quandoque declinet a malo et faciat bonum.*

† **ECLIPTEUS**, Extinctus, deletus. Anonymi Leob. Chron. ad ann. 1314. apud Pertz. tom. 1. Script. Aust. col. 913: *Eclipteata amicitia, ab invicem dicesse-runt* [Ludovicus et Fridericus].

† **ECLIPSE**, Defectio solis vel lunae, Gall. *Eclipse*. Rolandin. Patav. de Factis

in Marchia Tarvisina lib. 4. cap. 12. *Duravit eclipsis solis fere per duas horas. Ipse tamen dominus Imperator, quamvis non ignoraret causam Eclipsationis, ut credo, hac re miraculosa ostendens se tanquam contritum.* Nota sunt superstitiones antiquorum, cum sol vel luna patiebatur eclipsim. Deficientem lunam et, ut somnabant, patientem tumultuoso sonitu solari nitebantur: unde de muliere clamosa lepide Juvenalis.

Una laboranti petent succurrere luna.

° **ECLOSA** ut *Erclusa*, Locus ubi concluduntur aquae, Gall. *Ecluse*. Charta ann. 1225: *Eclousam molendinorum suorum usque ad chenas, etc.* Vide infra *Erclusa*.

° **EGLUSA**, Idem, Vide *Erclusa*.

° **ECLYPSARE**, ECLYPSATIO. Vide *Eclipsare*.

° **ECONES**, Sacerdotes rustici. Gloss. Isid. *Vide Ego*.

° **ECONOMALIA**, pro *Oeconomalia* ab *Oeconomus*. *Alicui locum assignare secundum Economalia*, apud Ludewig. tom. 5. Reliq. MSS. pag. 416. idem est quod *locum assignare secundum receptam consuetudinem, dignitatis habitatione*. Galli dicimus *Selon le ceremonial*: quod in aulis Regum observari solet, ubi quisque suum habet locum assignatum pro dignitate.

° **ECONOMICUS**, pro *Oeconomicus* Homo frugi, rei temperans, Gall. *Bon menager*, in Menodi Sermombus Quadragesim. fol. 121. recto.

° **ECORNARE**, a Gallico *Ecorner*, Angulum rei cuiusvis frangere. Arrest. ann. 1391. 10. Ap. in vol. 8. arrestor. Parlam. Paris. *De ebant quod per quadrigas et equos eorum mari Ecornati fuerant et ad ruinam devenerant.*

° **ECORS**, *Sine corde vel consilio alienus, ecorus*. Papias.

° **ECORS**, *coart*, in Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684. Vide supra *Caudatus*.

° **ECPERUSAN**, Ludi genus. Constit. Feder. reg. Sicil. cap. 78. *Erperusan, id est ludus, ubi pondus dentibus elevatur.*

° **ECPHRASTES**, qui edisserit, enarrat, interpretatur, ex una in aliam linguam vertit. Opusculum *Falgenti Placidis* in editione *Gothofredi* ita inscribitur. *Libellus de prisco sermone ad Calcedium grammaticum Timaei Platonis Ecphrasten.*

° **ECPHYROSIS**, Inflammatio. Latinis litteris scripta legitur in verbis *Nigidii* apud Serr. ad Virg. 4. *Ecl.* 90. et ad 6. *ibid.* 41. ubi mundi totius inflammatio significatur.

° **ECQUINNA**, Papias. *Multitudo collecta, et in unum congregata.* An ex *exquora*, que vox vix Graeca est. [° *Equinnava*, in cod. reg. 7644.]

° **ECSTASIS**, Gr. *ἔκστασις*, Gall. *Erstase*. *Animi a sensibus alienatio.* Legitur in Agnelli libro Pontif. apud Murator. tom. 2. pag. 179. col. 1.

° **ECTA**, Gr. *ἔκτα*, *Pustula in pane.* Suppl. Antiq. [° *Castigat*, in utrumque glossar. *Ecta*, Gr. *ἔκτα*, Reg. *Hecta* Germ. *ἔκτα*, absque explicatione.] [° *Vide Festum in Hetta*, hinc interpretat.]

° **ECTERRE**, Charta ann. 855. in Append. ad Marcam Hisp. col. 789. *Et in Ecterre Terraferente modiatas viij. qui infrontat in terra salustru.* [° *Nomen loci videtur: et in Ecterre terra ferente modiatas 9. etc.*]

° **ECTETA**, Vide *Zeta*.

° **ECTHICALIS FEBRIS**, Vide in *Ethicalis*.

° **ECTICA**, Febris species qua laborans tabescit, Gall. *Etiqne*. Magister Giraudus in Vita S. Johannis Valentin. Episcopi, inter Anecd. Marten. tom. 3. col. 1701. B. *Custos sepulchri Giraldus nomine in Ecticam ceciderat, qui voto facto, sospitatem consecutus est.* Vide *Etica*.

° **ECTROMA**, Gr. *ἔκτρομα*, Abortus, apud Tertullianum, adv. Haeret. cap. 7.

° **ECUDERE**, *Fabricare, excutere*. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7613.

° **ECULENTUS**, Edax, Vita S. Godelevae tom. 2. Jul. pag. 413. col. 2. *Sara consumens velustas, plura adeo citata dentibus Eculeta consumpsit oblivione, etc.*

° **EDA**, *Basterna*, in Gloss. Isidor. et apud Papiam: forte quasi *edra*, ex Gr. *ἔδρα*. [Excerpta Pith. habent. *Excedra*. Gl. Schefferus lib. 11. 6. de Re vehiculari conjicit legendum esse *Seda*, et id significare locum in quo consistit, qui et *Sedes*. Graviter Cangii nostri conjecturam respuit atque suspicatur scripsisse Glossarum auctorem, *Esseda, Basterna*, ut significat, basternam fuisse genus essedi seu vehiculi. Suspicionem fulsit Glossis F. usi Romani, ubi habetur: *Essedum. Basterna, Gallicum vehiculum.*]

° **EDAGIUM**, [Basterna. DIF.]

° **EDALIUS**, *De manare*, in Glossar. Lat. Ital. MS. Vide infra *Edulio*.

° **EDLATRE**, Qui praesent regis epulis, *ἑδωλάτρης*. Festus. Graeci dicunt *ἑδωλάτρης*.

° **EDECUMATIO**, *ἑδεκμασία*, i. Decimatio, in Glossis Lat. Graec. San-Germar.

° **EDECUMATUS**, Walerannus Nubemburgensis Episcopus in Epist. praefixa lib. S. Anselmi Cantuariensis Archiep. de Sacramentorum diversitate. *Cum Minerva de literarum professione aliquid praesumere ineptissimum est, ac inter Edecumatos literarum sectatores, ratiocinandi probabilitate fidem facere, non nostram attigit facultatem.* Sed legendum *Edecumatos*. Gloss. Gr. Lat. *Edecumatus*, *ἑδεκματός*, ἢ *ἑδεκματικός*, id est sincerus, insignis, praeclearus, praecellens, ut est iudex, qui muneribus non corrumpitur. [° *Cod. reg. in Castigat*, ad utrumque Glossar. *Indecumatus, incorruptus.*]

Apud Festum Pauli Diaconi habetur *Edecumata, Electa*, id est praecleara: unde legendum videtur *Edecumata*: ut apud Papiam, pro *Edicomatus, Ejectus*, rescribendum *Edecumatus, Electus* [Vocabulo *edecumavit*, quo usus est Sirivus Papa. Epist. I. ad Himerium n. 14. probata Cangii interpretatione, hanc subjicit notam Petrus Constant. tom. 1. Epist. Rom. Pontif. col. 635. Hinc et nos apud Aurelium Symmachum... lib. 3. Epist. 49. et 51. ubi veros *Decumate virtutis legimus*, praefereendum censuimus *Edecumate*, quomodo in veteri cod. Benigniano haberi ad marginem Epist. 51. annotatur. Quid vero Symmachus in Epist. 49. ad Eutropium sibi velit his verbis, *In gravido non habeo quod anticitate meos viros Edecumate virtutis adjuvatis*, planius eloquitur in Epistola 51. ad eundem, quam sic exorditur: *Ago quidem studio meo (f. tuo) uberes gratias, quod mihi familiaritatem probatissimi cujusque conciliat.* Unde apertum est, id ipsi esse *Edecumatum*, quod probatissimum, maxime cum in ead. epistola 51. inferius Eutropium roget, ut *unum aut alterum aequo Decumate* (verius in MS. Benign. *Edecumate*) *honestatis sibi inveniat.*]

° **EDELINGUS**, Nobilis. Vide *Adaltingus*.

° **Edel**, eodem significatu, in Gest. Brit. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1461.

De quoy asses li fit par letre, (i. parlerre) Et par les gens de son ocel, Qui lui dooit moult d'un Edel.

° **Elin**, eadem notione, apud Froissart. vol. 4. cap. 77: *Plusieurs nobles hommes, qu'ils appellent au pais (de Frise) les Etins, c'est-à-dire les gentils hommes ou les juges des causes, etc.*

° **EDENIARE** SE, Crimen a se amoliri sacramento. Pactus Legis Salicae tit. 75. apud Eccardum pag. 137. ex MS. *Si vero jurent, quod superius diximus, et se per sacramento Edeniaverint, nulla eis compositio requiratur.* Vide *Idoneare se post Idoneus*.

° **EDENTATUS**, Auctor Graecismi:

Dente carens edentulus est, sed natus habere: Qui dentes habuit, nec habet dentes, nec habebit, Est Edentulus: prior est infans, vetus aliter.

[Plautus habet simili notione: *Nimis velim improbabissimo homini malas Edentaverint*, hoc est. *Dentes excusserint*: hinc in Glossario Sangerman. num. 501: *Edentare, Dentes excludere*; pro quo forte legendum *Dentes excutere*. Macrob. lib. 1. cap. 3: *Sunt alia scommata minus aspera, quasi Edentatae belluae morsus.*]

° **EDENTULUS**, *Infans dicitur, cum careat dentibus*. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657. Vide *Edentatus*.

° **EDERE**, Exemplum descriptum paginae gestorum aut constitutionis publicae auctoritate exhibere. Hinc frequens formula *gesta tibi edantur ex more*, et in Prologo Breviarii: *Anianus... hunc codicem... edidi atque subscripsi*. Vide Savinium in Hist. Jur. Roman. med. temp. tom. 2. cap. 8. § 14. not. f. Marin in Pap. Diplom. passim et fr. 1. § 1. D. de edendo. (2. 13.)

° **EDILINGUS**, Nobilis. Vide *Adaltingus*.

1. **EDIA**, Knyghton. lib. 5: *Qualiter quoque onera incumbuntia Regi et regno, levius ad Ediam communitatis supportari poterunt.* Ubi *edia*, Gallicum est *aide*, auxilium, *Secours*.

° *Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684. Edia, cise. Ediare, aisier. Ediatius, aisie.*

2. **EDIA**, Libaria, Gall. *Vivres, alimens*. Lit. ann. 1388. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 259: *O crudelitas inhumana! pro contigendo veste molli, atque statu, et delicatis Edis uno fore co cadavere, nullus eorum curat plurimum interitum animarum.*

° **EDIBILLA**, Eodem significatu. Charta ann. 1319 in Reg. 72. Chartoph. reg. ch. 401: *Dicitur etiam gentes blada, legumina, et alia Edibilia plurima... afferebant, et apud Carcassonam vendebant.*

° **EDICATUS**, pro *Vindicatus*, ut puto. Judicium ann. 850. Marca Hisp. col. 783: *Ille autem in suis responsis dixit, quod suam professionem habuit de isto Leone legibus Edicatas.*

° **EDICILIUM**, *Edicilitas*, in veteri Gloss. Lat. Gall. *Conciergerie; Edilis, Concierge*. Sed legendum *Edilium, edilitas*, ut apud Joannem de Janua in *Edilium*.

° **EDICOMATUS**, Vide in *Edecumatus*.

° **EDICTALES**, Qui secundo anno juri studebant, nuncupati, quod *Edictum* praetoris iis exponebatur. Vide *Calv. Lex. Jurid.*

° **EDICTALIS CONSTITUTIO, LEX, Prae-**

ceptio, sanctio, *Edictum*. [° Edictalis Dirksenio, Quod vim constitutionis generalis habet.] Conc. Terracon. ann. 1291. apud Marten. tom. 7. Ampl. Collect. col. 292: *Hac Edictali constitutione sancimus, ut si quis Clericus fame eius prodigus, etc.* Annal. Cæsenat. apud Murator. tom. 14. Script. Ital. col. 1186. ad ann. 1328: *Hac Edictali lege, de nostrorum principum ac procerum consilio et assensu, sancimus, etc.*

° EDICTALIS EPISTOLA, Eadem notione. Dipl. Ruperti Rom. reg. ann. 1401. apud Lam. in Delic. erudit. part. 3. Hodoepor. Charit. pag. 856: *Concedamus et largimur cum omnibus eorum iuribus... atque districtibus hac Edictali nostræ benignitatis epistola.*

EDICTIO ut *Edictum*. Vide Formulam 16. ex Baluzianis.

* EDICTO, [Eloquor, enuncio: frequent. ab edico, quod interdum pro simplici accipitur. *Plaut. Epid. 1. 2. 2.* Atque amorum summam Edictavi tibi. *Id. Amph. 2. 2. 184.* Tute Edictas facta tua, ex me queris quid deliqueris.]

° EDICTOR, Placit. ann. 927. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 19. col. 2: *Ego Ugbertus, gratia Dei sedis Nemausensis episcopus, Edictor, mandatarius de jam dicta ecclesia S. Marie, etc.* Ubi legendum opinor, et Ictor mandatarius. Et quidem paulo infra habetur: *Ictor, qui est mandatarius de jam dicto episcopo, etc.*

1. EDICTUM, Quævis regalis Constitutio vel præceptio, in Decretione Childerici Regis cap. 4. in Edicto Chlotarii II. Regis, in Concilio Parisiensi V. can. 24. in Capitul. 2. ann. 805. cap. 4. in Capitul. 4. ejusdem anni cap. 5. etc. Præsertim vero ita Legum Longobardarum codicem a se compactum, appellari præcepit Rex Rotharis, ut auctor est Paulus Warnefridus lib. 4. cap. 44. lib. 5. cap. 33. Id etiam habetur in titulo Legibus Longobardicis editionis Heroldi præfixo pag. 205. Charta Desiderii et Adelchisi Regum in Bullario Casinensi tom. 2. pag. 8: *Fecimus eum apprehendere, et in vincula mittere, et omnes res ejus, secundum quod Edictum continet pagine, impubli- care.* Vide Henric. Valesium ad Eusebii Histor. Eccles. lib. 9. cap. 10. e infra in voce *Indictum*. [° Regum Ostrogothorum leges hoc nomine romanis opponuntur. ap. Cassiodor. lib. 9. ep. 18. et alibi. Vide Savin. Histor. Jur. rom. med. temp. tom. 2. cap. 11. § 61. not. a. et 64. not. c.]

2. EDICTUM, pro *Indictum*, seu his nundinis San-Dionysianis, quam *Indictum* vulgo vocant, usurpavit Odo de Digo- gilo lib. 1. de Prefect. Ludovici VII. Regis in Orientem pag. 15: *Illo anno in quarta feria Pentecostes Edictum accidit. Vide Indictum.*

3. EDICTUM, Proclamatio. Consuetud. Tolos. rubrica de in jus vocando: *Si vero non comparuerit accusatus, debet tubicinari per civitatem et burgum Tolosæ tribus Edictis vel tubicinacionibus.*

4. EDICTUM, Bannum, [seu jus vendendi Domino competens, hominibus suis a venditione cessantibus, vel non vendentibus nisi certo pretio ipsis per *Edictum* indicato.] Concilium Parisiense VI. ann. 829. lib. 1. cap. 52: *Pauperibus sibi subjectis solent Edictum imponere, ut nullus illorum tempore messis modicum frumenti, nec tempore vindemiarum modicum vini majori pretio, quam quod ab eis constituitur, vendere presumant.* Charta ann. 1104. apud Duchesnum in Historia Castrovillana: *Et omnes justitias, con-*

suetudines et corveias, roagium, teloneum, Edictum, et furnum, et quæcumque in eadem villa possidebant. Alia Hugonis Ducis Burgundis ann. 1182. apud Perardum pag. 300: *In villa, que Poissons dicitur, Dux nec Edictum, nec aliquam exactionem, nec jus aliquod habet.* Consuetudo Lorriacensis ann. 1187: *Nullus Lorriaci vinum cum Edicto vendat, excepto Rege, qui proprium vinum in cellario suo cum Edicto vendat.* Charta ann. 1228. ex Tabulario Campanis fol. 360: *Nullus apud Calvimontem vinum cum Edicto vendat, excepto Comite, etc.* Charta ann. 1241. apud Thommasserium in Consuet. Bituric. lib. 3. cap. 15. pag. 419: *Nulli eorum vendere licebit ad bannum: mihi autem licebit vendere vinum ad bannum semel in anno, per mensem tantum. Vide Bannum vini.*

° Homag. Raym. de Alesto præstitum Simoni Montisfort. ann. 1217. in Reg. feudor. senescall. Carcass. etc. fol. 61. v: *Ad mutationem domini debetis vos et heredes vestri levare vexillum in turris mea de Alesto, et signum seu Edictum vestrum jacere ibi clamare.*

5. EDICTUM, pro *Banno* quod pro matrimonii fieri solet in Ecclesiis, in Concilio Sarisburiensi ann. 1217. cap. 13. et in Statutis Odonis Paris. Episc. cap. 7. § 1.

6. EDICTUM, Conventus. Statuta Academia Paris. apud Acher. Spicil. tom. 6. pag. 386: *Nos Decanus et Collegium facultatis Decretorum Parisiensis, matura deliberatione præhabita pro statuendo, ut moris est, tribus Edictis solemniter evocatis.* Sic dicitur Conventus, ut puto, quod soletur edictis convocari.

7. EDICTUM, Statutum, Regula: hinc *Edictum Augustinum*, pro Regula S. Augustini. Vita S. Petri de Chavanoz cap. 4. apud Acher. tom. 2. Spicil. pag. 636: *Deus autem suorum fidelium messem augmentare volens, numerum supradictum visitans, in unum plures adunavit et Regularium, qui sequuntur victum Apostolicum, secundum Edictum Augustinum nihil habentes in hoc mundo proprium.*

° EDIDA, Salomone, in Glossar. Lat. Ital. MS. Vide *Edila*.

° EDIFICAMENTUM, Comparatum, acquisitum. Gall. *Acquet*. Tabular. S. Albini Andegav.: *Quidquid Edificamenti vel mobilis possessionis habere poterit in decensu de hac vita suo, monachus S. Albini conferat.* Ibidem: *Sui Edificamenti partem, quo non de patrimonio suo hæret, sed de proprio labore cum uxore sua emerat, atque coedificaverat, etc.* Rursum: *Illud Edificamentum, quod simul coemerant et coedificaverant, etc.* Ubi de vinea, quam vir et uxor simul S. Albino concedunt.

° EDIFICIUM, pro *Edificatio*, Extructio, Reparatio et *Edificium fortalicis*, in Litteris ann. 1358. apud D. Secousse tom. 3. Ordinat. Reg. pag. 339.

° EDILA, id est, *Dilectum*, quo nomine dictus est Salomon. Papias in MS. Bituric. Est pro Hebræo *Edidiah*, quod varie efferunt Interpretes.

° EDILIS, Custos domus regis, Gall. *Concierge*. Charta Phil. Pulc. in Reg. sign. Pater Cam. Comput. Paris. fol. 208. v: *Si sint Ediles aliqui seu conciergii in domibus nostris... constituti.* Vide supra *Edilis 2.* et *Edicilium*.

° EDILITAS, Caritas annonæ. Vita sancti Ricardi Episc. April. tom. 1. pag. 293: *Quodam siquidem Edilitatis tempore ad ejusdem S. Viri eleemosynam*

inopinata concurrente inopum copia. Vide Edulitas.

° EDILITIUS, qui ex *edile* est scriba. Papias cum Glossis Isidor. Grævius censet scribendum, aut *Edilitus Exaditus*, aut *Edilitius scriba*, qui est *edilium* scriba.

° EDIPETA, *Che* demanda l'altrivi. Glossar. Lat. Ital. MS.

° EDIPNIA, *Difficultas anhelitus*, apud Papiam et in Glossario Sangerman. n. 501. mendose pro *Dyspnia* a Græco *δύσπνοια*, *Difficultas respirationis*.

* EDIS, [Aula. DIER.]

* EDISSERATOR, [Qui edisserit, et explanat. *Auson. Sept. Sap. prol. 61.* sed si memoria Rebus vetustis eludit, venit ludius *Edisserator* harum, quas teneo minus. Al. leg. *Edissertator*.]

* EDISSERTIO, [Edissertatio, dissertatio. *Hieronym. in Matth. 21.* Vestis Apostolica vel doctrina virtutum, vel *Edissertio* Scripturarum intelligi potest.]

° 1. EDITIO, Spectaculum. Idatius in Fastis Consul. *Valentiniano III. et Eutropio Consulibus quinquennatis Arcadius Aug. propria cum Theodosio Aug. patre suo Editionibus ludisque celebravit.*

° Acta SS. Abdon et Sennen tom. 7. Jul. pag. 138. col. 1: *Alta die venerunt et nuntiaverunt Derio, quia urbs et leones in caveis mortui fuissent; Decius autem iratus jussit sibi Editionem in amphitheatro parari.*

° 2. EDITIO, Declaratio est, qua actor de sumptibus et litis expensis solvendis sese obligat, et qua etiam accusator se simili poenæ subicit in causa criminali, cum inscriptionem fecit: quod etiam eveniebat in causa civili. Sic incertus Auctor in notis ad veteres formulas secundum Legem Romanam. [° Bignon. ad Formul. 29.] Consule Pitticum in Lexico, et vide Sirmondi Formulam 29. [° Marin. ad Pap. Dipl. num. 79. pag. 265. ubi editio narrationum videtur actio edita.]

° 3. EDITIO, Diploma, instrumentum, charta. Dipl. Ludov. VI. pro monast. Tiron. ann. 1121. in Append. tom. 6. Annal. Bened. pag. 636. col. 1: *Has autem nostrarum perennitatem et regiarum largitionum Ediciones nemo infringere quomodolibet audeat in futurum.* [° Pro Ediciones.]

° EDITITIUS, *Judex, quem una pars elegit.* Glossar. vet. ex Cod. regio 7613.

° EDITOR, *Lo hostiario*, in Glossar. Lat. Ital. MS. Vide *Edilis*.

° EDITUERE, Edicto promulgare, edicere, nostris alias *Editer*, eadem acceptione. Charta ann. 1224. inter Ordinat. reg. Franc. tom. 4. pag. 375. art. 3: *Et septem dies de banno vini, quod debemus accipere, et Editiui jubere in vigilia Assumptionis Beate Marie: et si differemus accipere, illud non possemus anno illo recipere.* Quæ rursum leguntur ibid. pag. 378. Stat. ann. 1389. tom. 8. eorumd. Ordinat. pag. 538. art. 18: *Que il soit Edité et publié que aucun marchans, etc. Lit. ann. 1400. ibid. pag. 337: Car- taines ordonnances aient esté et soient pieça faictes et Edites par nos prédéces- seurs et nous, etc.* Vide supra *Edictum 3.*

° EDITUM, pro *Edictum*, Constitutio, præceptio. Lit. ann. 1350. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 62: *Volentes et per nostrum Edium auctoritate nostra regia decernentes, quod, etc.*

° EDITUS, Præceptum Dagoberti Regis de Episcopali dignitate Cadurcæ urbis conlata Desiderio Thesaurario: *Ut dum satis nobis est in Palatio nostro necessarius, ipsi nobis quodammodo violentiam*

inferamus, et cum ab Editibus propriis profectui publico procuremus. Sed dum nobis, sicut diximus, cum ab Editibus nostris auferamus, etc. Ubi Editibus, idem valet ac Edibus, nisi ita legendum sit.

EDLINGUS, Nobilis. Vide *Adalingus*.
* **EDO**, [Edax, manduco. Varr. apud Non. l. 27. Edones Romam, ut turba incendat annonam.]

† **EDOCATRIX**, pro *Educatrix*: qua voce usus est Columella. Gloss. Sangerman.: *Atrices, nutrices vel Edocatrices.*

* **EDOCENTER**, [Docendi more, ad docendum utiliter. *Gell.* 16. 8. In eo nihil Edocenter, neque ad instituendum explanate scriptum est.]

° **EDOCETE**, Adverb. ap. Virgil. *Grammat.* pag. 78.

° **EDOGMADA**, *EDOGMATA*, pro Hebdomada, in Constit. canon. Reatin. ann. 1250. apud Cl. V. Garam. in Ind. ad Hist. B. Chiaræ pag. 543. col. 2. Vide mot *Edomata*.

° **EDOMADA**, similiter pro Hebdomada, in Lit. ann. 1355. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 164.

° **EDOMATA**, pro Hebdomada. Eadem notione. Charta ann. 1221. tom. 1. Hist. Cassin. monast. pag. 317. col. 1. *In tempore messis et binemæ, unum diem de persona per unamquamque Edomatam.*

† **EDOMENORIUM**, f. pro *Domanium*. Charta ann. 1362. ex Archivis Trevoltii: *Juxta Edomenorium, seu terras de Chardeuort.*

† **EDONEUS**, pro *Idoneus*, in Formulæ Andegav. art. 49. et apud Mabill. *Diplomat.* pag. 476.

EDOPORIUM, *Victus vel cibus*. Gloss. MSS.

° **EDOR** quondam appellatum ab edendo; quia eo primo usi sunt homines; sive quia in sacrificio ipsius generis panis ad aras offerebatur: unde et adores, sacrificia. Gloss. MSS. Sangerm.

EDORSARE, in veteri Gloss. Lat. Gall. *Dorsar, rompre le dos, ou couper.* Joar. de Janua: *Edorsare, dorsum scindere, præcipue ab anteriori parte; unde Edorsatus dicitur equus ab anteriori parte per dorsum scissus. Edorsuare piscem dicit Plautus in Aulular. Vide Redorsare.*

† **EDOTARE**, Exornare. Acta SS. April. tom. 2. pag. 10: *Exerit capellam S. Domnii et compulcherrime pavimentis Edotavit.*

° **EDUCARE**, *Eligere, proferre, liberare*, in Gloss. MS. Sangerm.

* **EDUCATUS**, [Ab educo, educato, allevalo, nutritus, institutus. *Cic. Brut.* 58. Filios Cornelie apparet non tam in gremio Educatos, quam in sermone matris. *Id.* 1. *Orat.* 31. Homo ingenuus et liberaliter Educatus. *Id.* 7. *Verr.* 19. Homo in feccialium manibus Educatus. et 5. *Verr.* 24. In dedecore natus, ad turpitudinem Educatus. *Hirt. B. Alex.* 78. *Disciplinis regis Educatus.*]

1. **EDUCERE**, pro *Educare*, dicit Sidonius post Plautum, et aliquot veteres, quos laudat Savaro ad lib. 3. *Epist.* 3.

EDUCERE Sæ per æneum, aut per compositionem, in Lege Salica tit. 59. est purgare se per aquæ ferventis judicium, etc. Vide *Ducere*.

2. **EDUCERE**, *Eligere, aut proferre, liberare, instruere, emovere, excludere, expellere, evellere, eximare, ejicere, extrahere, subvertere, erueri, loco pellere.* Educit, tempus protrahit, prolatat, tempus ampliat, procrastinat, differt, moratur, tergiversatur. Educit tempus, moras

nacti, trahit. Eadem Glossæ. MS. Sangerm.

EDUCILLARE, [Vinum particulatim vendere.] Vide *Ducillus*.

* **EDULCO**, [Dulce facio, indulco, obdulco, *Cn. Matius* apud *Gell.* 15. 25. et Non. 2. 295. Quapropter *Eduicare* convenit vitam, Curasque acerbis sensibus gubernare.]

† **EDULI**, Voratores, degulantes. Gloss. Isid.

° **EDULIO**, *Lo manzatore, s cibo*. Glossar. Lat. Ital. MS.

EDULITAS, Fames ex annonæ caritate. Petrus Blesensis *Epist.* 141: *Deseruit morbus pestilens, et Edulitas invalescit.* Utilitur et *Epist.* 91. Hac notione videtur usurpasse Papius in leg. 17. de Compens. (16, 2.): *Ideo condemnatus, quod arctioram annonam Edulitatis tempore præbuit, etc.* ubi quidam legunt *edilitatis*. [Lampadius in Alexandro Severo: *Cum Edulitatem P. R. ab eo peteret, interrogavit per curionem, quam speciem caram putarent. Vide Edilitas.*]

† **EDULUM** ab edendo dictum, quasi prægestativa comestio. Papius *Edulium* aliis idem est quod obsonium, seu quidquid ad manducandum apponitur præter panem.

° **EDULJS**, pro *Hædulus*, in Invent. ann. 1477. ex Tabular. Flamar.

EDUNIARE, [Crimen a se amoliri per sacramentum.] Vide *Idoneus* [et *Edoneare*.]

* **EESTER**, [Picus. Dief.]

EFA. Vide *Fuwa*.

° **EFEBIAM**, indeclinabile, *Bordel.* Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692. Vide infra *Effeminatorium*. [° et *Ephibia*.]

* **EFFABILIS**, [Qui dici potest. *Apul. Apolog.* Paucis cogitabilis, nemini *Effabilia*. *Not. Tir.* p. 136. *Affabilis, Effabilis, ineffabilis*.]

° **EFFACERE**, *Facere*. Acta SS. Anath. et Audac. tom. 2. Jul. pag. 679. col. 2: *Anatholia respondit: Effac quod vis; quoniam ego numquam demonis immolabo.*

° **EFFACIATUS**, a Gallico *Effacé*, *Deietus, obliteratus*. *Comput. ann.* 1402. Inter *Probat.* tom. 3. *Hist. Nem.* pag. 170. col. 2: *A domino Hugone Yverni, pro leatura, vocata la Margarita, desisa et Effaciata, ij. solid. vj. denar. Turon.*

* **EFFACATUS**, [Fæcibus purgatus. *Apul.* 2. *Dogm. Plat.* Purgata et *Effacata* animi voluptas.]

* **EFFAFILATUM**, [Exsertum, quod scilicet omnes exserto brachio sint exfilati, id est extra vestimentum filo contextum. Hæc *Festus*: ubi alii rectius legunt *expapillatum*, quam vocem vide suo loco.]

† **EFFAMEN**, Effatum, sententia. Occurrit apud Martianum Capellam et in Concilio Tolet. XVI.

† **EFFANDAMENTUM**, ut opinor, a Gallico *Fente*, Fissura. Charta Petri de Roteys Vicarii Tolos. ad Bajulos ann. 1272: *Et quod omnes predicti fustes et trabes et perticæ sint sine omni Effandamento.*

° **EFFASILATUS**, *Exerto humero, hoc est, extra filium* (i. sinum) manum proferens. Gloss. MSS. Sangerm. [° E Placido *Effasilatus* in cod. reg. 7644. et apud Malum tom. 3. pag. 460. et tom. 5. pag. 660. Exscripsit Placidus *Festum* in *Effasilatum*, apud quem *Exaffilato* vel *expapillato* ex Plauto restitutum esse monuerunt viri docti.]

° **EFFATE**, *Sine effectu*. Infra: *Effectus, sine effectu*, in hisdem Glossis.

° **EFFATICUM**. Vide infra *Exaticum*.

* **EFFATIO**, [Actus effandi. Afferitur a Servio ad 3. *Æn.* 463. tanquam vox usitata in loquendo.]

† **EFFATUARE**, Fatuum reddere. Dudo de Ducibus Norman. apud Chesnium: *Quorum consilium Effatuans, etc.*

EFFATUI, *Vani loqui, sine effectu*, in Glossis Isidori.

* **EFFEBRUARE**, [Expurgare. Dief.]

° **EFFEBUS**, *EFFEBIOLUS*, *Clarus, lucidus*, *Prov. Clar.* Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657.

* **EFFECTE**, [Perfecte. *Ammian.* 16. 5. Cum hæc *Effecte* pleneque colligeret. *Apul. Florid.* n. 16. *extr.* Sed de hoc tum ego perfectus, cum vos *Effectus*, A. s. cum vos rem magis ad effectum perducetis.]

* **EFFECTITO**, [Frequentat. ab *effecto*. *Not. Tir.* p. 36. *Effectit*.]

° **EFFECTIVUS**, *Efficiens*. *Vita S. Walth.* tom. 1. Aug. pag. 255. col. 1: *Cum infra secreta Canonis Hostiam elevans, deprompsisset verba sacramenti Effectiva, quando panis in Corpus, et vinum in Sanguinem Domini transubstantiantur, etc.*

† **EFFECTUALITER**, *Reipsa*, Gall. *En effet*, in Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 194. col. 2. apud Rymerum tom. 3. pag. 318. col. 2. et alibi.

† **EFFECTUARE**. Vide *Effectuare*.

° **EFFECTUM**. DE **EFFECTO**, Gall. *En effet*, *Reapse*. Charta ann. 1387. in Reg. 71. Chartoph. reg. ch. 43: *Quæ de Effecto possidet seu possedit in dicto loco de Castironovo.*

† **EFFECTUOSE**, pro *Affectuose*. *Effectuose supplicantes*, apud Rymerum tom. 1. pag. 306. col. 2.

† **EFFECTUS**, *Lassatus, fatigatus, languidus, fractus, sine effectu*. Papius MS. [° Vide *Forcellinum* in *Effectus*. Scribitur etiam *Effectus*. Reinard. *Vulp. lib.* 4. vers. 111.]

Sex ovibus quondam semitis illicet ad eorum. Et plus dimidio ventris inanis eras, Vix libata tibi hic una est, Effectus abisti, etc.]

° Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692: *Effectus, sans fruit. Effectus, fructus*, in Gloss. MSS. Sangerm.

* **EFFECUNDO**, [Fecundo, secundum reddo. *Voepic. Prob.* 21. Cum Sirmium venisset, ac solum patrum *Effecundari* cuperet, et dilatar.]

° **EFFEMES**, *La causa da ogni di*. Glossar. Lat. Ital. Ms.

EFFEMINARE, *Castrare*, in Glossis Isonis ad Prudentii Peristeph. Hym. 14. v. 130.

EFFEMINATI, *Masculi, qui virilia patiuntur, molles, seu qui in semetipsis feminas prostentur*, inquit *Salvianus*. *Alcuinus de Off. divinis: Sunt Effeminati, qui vel barbas non habent, sive qui alterius fornicationem sustinent.* Utilitur etiam *Gregorius Mag.* lib. 4. Ep. 14. *Effeminati in viros pudoris contaminatione sedari dicitur Roma in Collat. Legis Mos. tit. 5. Apud Esalam cap. 8: Et Effeminati dominabuntur eis.* Ubi *Aquila*, auctore *Hieronymo*, *ἠναλλάξ* vertit, qui se mutant, et turpitudinis assercant vices. Vide eundem in cap. 4. *Osem. Puerilia supra*, apud *Ammianum* lib. 28. *Bacchus ἠναλλάξ* καὶ ἀκαταργεῖται, dicitur *Theodoro de Græc. affect.* serm. 7.

EFFEMINATORIUM, *Domus menstricum, Lupanar*, in Gloss. Isid.

° Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657: *Effeminatorium, Bordel, Prov. quasi effeminat et evertit.*

° **EFFERATUM**, a Gallico *Effroy*, Terror. Lit. remiss. ann. 1355. in Reg. 84. Chartoph. reg. ch. 448: *Dictum Guillelmum ob hoc per capucium ceperat, propter quod, ac etiam propter Efferatum, Gallice Effroy, equi dicti Arnaldi, dictus Guillelmus ad terram cecidit.* Sed et vox Gallica *Effroy*, pro Tumultuoso motu et seditione, occurrit in aliis Lit. ann. 1358. ex Reg. 86. ch. 222: *Comme Guillaume Lanyeux demourant à Duellly, ait esté comme capitaine avec plusieurs autres du plat pays d'environ, aus Effroyz qui derreinement et n'agaires ont esté fait par lesdites gentz contre les nobles dudit royaume, à abatre en plusieurs lieux fortresses, et dissiper leurs biens et aucuns mettre à mort, etc.* Effrae vero pro Ira commotus, apud Joinvil. in S. Ludov. edit. reg. pag. 107: *Le Roy fu forment Effrae, et li dit que voult estoit hardi quant il avoit tenu nulles convenances ne paroles au Soudanc, sanz parler à li.* Occurrit rursus ibid. pag. 118.

° **EFFERENTER**, Magno cum apparatu. Chartul. x. sac. ex Cod. reg. 2777. fol. 19. laudatum tom. 3. novi Tract. diplom. pag. 140: *Similiter exemplar imperialis litterarum, que Nicea missa sunt sancto Concilio dum aduc piissimus imperator in Tracia resideret, ut deberet inde Efferenter in Calchedona migrare.* Vide *Efferentia*.

° **EFFERENTIA**, Elatio. *Mundana elationis Efferentia*, in Vita S. Apollinaris Episc. Valentia ad Rhodanum, apud Marten. tom. 6. Ampliss. Collect. col. 780.

° **EFFERVESCERE**, Metaphorice, Cum abundantia et copia erumpere. Chron. Pet. Azar. ad ann. 1331. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 233: *Inter hæc riuores multi in Bononia Efferuerunt, in quibus plurimi Bononienses per stiperduarios in ipsa civitate fuerunt interfecti.* Vide *Ebullire*.

° **EFFESTUCARE**, Per *Festucam* cedere, abdicare. Gall. *Déguerpir*, Leodiensib. *Effestuer*. Charta anni 1250. apud Miræum tom. 2. pag. 1233. col. 1: *Nos ambo dictas justitias terrarum Episcopi... reportarimus libere et absolute verpivimus ei Effestucavimus in manus illustris Domina M. Flandria et Hannonia Comitissa.* Occurrit in Histor. Lossensi part. 2. pag. 18. inter Instrum. tom. 3. Gall. Christ. col. 46. ex quibus locis alisque similibus emendandam puto Chartam anni 1228. apud Miræum tom. 2. pag. 851. col. 2. ubi sic habetur: *In eleemosynam perpetuam reportando Effectuavit, pro quo, ni fallor, legendum Effestucavit.* Vide *Festuca*.

° **EFFESTUCATIO**, Abdicatio. Charta Henrici Leodiensis Episc. ann. 1154. in Tabulario S. Nicasi Rem.: *In eodem capitulo quiritationem et Effestucationem fecerunt.* Rursum legitur apud Ludewig. Reliq. MSS. tom. 2. pag. 257. et apud Marten. tom. 5. Ampliss. Collect. col. 436.

° **EFFESTUCAMENT**, in Charta ann. 1287. ex Chartul. Namurc. in Cam. Comput. Insul. fol. 7. r.: *Cest verp, raport et Effestucement, si comme deseure tu est, bien et souffissamment fait.*

° **EFFETA** per duo ff. scribendum, in Gloss. Mss. Sangerm. Vide *Epheta*.

° **EFFETUS**, Lassus, defatigatus, in liisd. Gloss. pro *Effectus*. Vide supra in hac voce.

° **EFFEVUS LIBELLUS**, Diploma Pontificium, Mabillonio. Fridegodus in Vita S. Wilfridi Episcopi cap. 47:

Ut jubar introit, jubaris ou nectar optmi
Protulit Effevum liquido flavore libellum
Nisce caracteribus, etc.

° **EFFEXEGESIS**, Explanatio superioris sermonis, Exageratio, ut serpens res mortifera. Papias. *Effexegesis pro Exegesis* a Græco ἐξήγησις: credo perperam irrepsisse.

° **EFFIALTES**, pro *Ephialtes*, Incubus, apud Papiam.

° **EFFICABILIS**, In omnibus expeditus. Gloss. Isid.

° **EFFICACIA**, Efficiendi vis, Gallis *Efficace*. Utuntur Ulpianus in leg. 33. de Usuris, (22. 1.) et in leg. 9. Cod. Th. de Executor. (8. 8.) [Adde lib. 1. tit. 15. const. 6. de off. Vicar.] [Plinius lib. 11. cap. 5. de apibus. Vetus Inscriptio apud Grut. pag. 465. n. 5: *Promoto xivro stilitibus judicandis oratori maximo. Decuriones et plebs Coloniae Asculanorum propter humanitatem, abstinentiam, Efficaciam, etc.* Hoc est, Virtutem strenui atque efficacis viri. Sed quia, inquit Faber in Thesaurio, *Efficacia* a calore naturaque ignea est, et itaque facile abripi et transire limites potest, et injustitiae fieri affinis, cum aliquid magis urget, quam par est, et aequi patitur ratio, lucisco miratur Ambrosius, in fratre suo Satyro *Efficaciam* simul et *Innocentiam* fuisse. Oratione ejus funebri. Sane et apud Græcos *ἔνθεος*, et strenuum seu efficacem, et iniquum atque atrocem, sive amarum et asperum notat, ut Servius auctor est. Vide *Acer* in eodem Fabri Thesaurio.] *Efficaciter* dixit Seneca lib. de Brevitae vite cap. 6. [Plinius lib. 28. cap. 11: *Efficacius rogare.* Plin. Jun. lib. 6. Epist. 6: *Efficacissime coercere*, rursus Plin. Major. cap. laudato, *Efficacissime sanari*, lib. 26. cap. 12. *Efficaciter irruere*, id est, cum impetu strenue, fortiter, in Breviario Histor. Pisanæ ad ann. 1264.]

° **EFFICALE**, Efficax. Chr. mic. Windesemense lib. 2. cap. 18: *Fuit eorum firmum Efficaleque præsidium.*

° **EFFICATIO**, Effectus, executio. Gall. *Effet*, Accomplissement. Litteræ Roberti Trecensis Episc. ann. 1232. inter Anecd. Marten. tom. 1. col. 969: *Nec faciet quominus dicta donatio Efficacitatem et plenissimam habeat firmitatem.*

° **EFFICATIVE**, Reipsa, Gall. *En effet*, Acta S. Ansueri Mart. Julii tom. 4. pag. 105: *Quo moreretur Efficative vitam consequi sempiternam.*

° **EFFICATUS**, Effectus, executio. Lit. remiss. ann. 1378. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 47. col. 2: *Dictam nostram ordinationem cassando, revocando et annullando, et nullus Efficatus seu efficacie esse decernendo, etc.* Vide *Efficatio*.

° **EFFICAX MAGISTERA**, Vide *Magister officiorum*.

° **EFFICIALITER**, Efficaciter, Gall. *Avec force*. Conc. Regiense ann. 1285. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 197: *Presbyteri parochiales parochianos suos, moneant frequentius Efficialiter, et inducant ad decimas hujusmodi fideliter præstandas.*

° **EFFICIATUS**, i. pro *Efficiatus*, Gall. *Officie*. Charta Henrici VIII. Regis Angl. ann. 1516. apud Rymer. tom. 13. pag. 542. col. 1: *Contra Theolonarios, Custumarios, Stapularios, Efficiatos, Mercatores, etc.*

° **EFFICIENTIA**, Sententia facta seu lata. Bartholomæus Episc. Laudun. in quodam Judicio apud Acherium Spicil. tom. 8. pag. 174: *Hanc itaque Efficientiam presenti scripto firmari præcepimus, quod testium subscriptione et sigilli nostri impressione roborari curavimus.*

° **EFFICIUM**, pro *Officium*, Liturgia sacra. Quest. Magist. Odon. de Missa ex Cod. Ms. Caroliloci: *Officium dicitur*

quasi *Efficium*, mutata prima littera propter decorem sermonis.

° **EFFIDATUS**, Papias *Præterritus*. In edito [et in MS. Bituric.] habetur *Perterritus*.

* **EFFIGIA**, [Idem ac *effigies*. Plaut. Rud. 2. 4. 7. Veneris effigia hæc quidem est. Habet etiam *Afran.* apud Non. 8. 77. et *Effigie* in plur. Lucret. 4. 46. 88. et 108.]

° **EFFIGIARE**, Effingere, depingere. Octavius Felix: *In lapides Effigiatos unctos et coronatos.* Sidonius lib. 6. Epist. 12: *Saravit templis, formavit stultis, Effigiatum imaginibus.* Solinus in Præfat. Polyhist.: *Ante omnia Effigiant modum capitis.* Paulinus lib. 3. de Vita S. Martini:

Effigians clypeo insanam cristisque Minervam.

Idem. lib. 4:

... qui munera Christi
Effigians vitam quam Christo judice sumpsit.

Prudentius in Psychomach.:

Nam viscera limo
Effigians.

Ordericus Vitalis lib. 4: *Scriptisque laudabilia virtutum suarum monumenta Effigiarunt.* Hanc vocem reponunt viri docti in leg. ult. Cod. Theod. de Excus. artif. (13. 4.) *Ad Effigandos sacros cultus*, cum in edit. legatur *Efficiendos*. Utitur etiam idem Prudent. in Cathemer. Hym. 10. Peristeph. Hym. 4. etc. [Pro Imitari vero, seu representare sumitur in Prologo Vita S. Dymphne Mart. Mail. tom. 3. pag. 37: *Assimilatus simiae, que fortitudo gestus humanos Effigiat videtur.*] *Effigia, Effigies*, dixit Plautus.

° **EFFIGIATIO**, Figmentum, in Actis SS. April. tom. 3. pag. 90.

° **EFFIGIATOR**, Qui effingit sive sculpendo sive pingendo. Legenda de SS. Martyribus in Hamburg et in Ebbekestorp reconditis apud Leibnitium tom. 1. Scriptor. Brunsvic. pag. 184: *Horum etiam memoriam celeberrimam libris extendere, decorum est scriptoribus, honestum calatoribus, ingeniosum Effigiatoribus et pulchrum pictoribus.* Hic *Effigiator* idem videtur qui *Sculptor*, isque solus.

* **EFFIGIATUS**, [Ab *effigio, effigiato*. Apul. Apolog. Imagines variis artibus Effigiate. Anmian. 26. 7. Aurei nummi Effigiatum in vultum novi principis.]

° **EFFIGIES**, Species. Siculus Flaccus de Condit. agror.: *Congeries lapidum in Effigie maceriarum.* Supra: *In Specie maceriarum congerunt lapides.* Script. res alii Gromatici: *Termini cursorii in Effigiem tubuli.*

* **EFFIGIO**, [Ad *effigiem* formo. Sidon. 6. ep. 12. Quem Græcia Effigiatum imaginibus Prudent. 10. Cathemer. 4. Deus, qui hominem Effigiatum.]

° **EFFIGIUM**, Ἄνοτιον, Effigies, in Gloss. Gr. Lat.

° Hinc nostris *Efficher*, pro *Imaginer*, Animo fingere. Poem. rog. Navar. Cantil. 16. tom. 2. pag. 37:

Beau doux amis bien me puis Efficher
Que j'aing dou mont toute la mieux vaillant,
La plus cortoise et la mieux avenant.

° **EFFILICARE**, Filices extirpare ut terra arabilis fiat, Gall. *Essarter, Défricher*. Litteræ Galonis Copellæ ann. 1229. *Ego tradidi Ecclesie Strum. xxvi. mensuras Ternienses jacentes in sartis ad Effilicandum in perpetuam souturam libera et pacifice possidendas, ita scil. quod Ecclesia jam dicta totam terram arabit et seminabit.*

* **EFFIRMO**, [Confirmo, firmum reddo.

Accius apud Non. 4. 64. Tu te ipse *Effirma*, et compara.]

* **EFFLAGRATIO**, *Altum et luculentum incendium*. Barthius in Glossario ex Guilberthi Histor. Palest. Cicero dixit ea ratione *Deflagratio*.

* **EFFLICTO**, idem quod afflicto, *affligere*. Plaut. *Such* 4. 2. 23. Non tu sensquam *Efflicentur* homines noctu hic *diva*].

* **EFFLOREO** [Valde floreo. *Tectull. seu Cyprian. Judic. Domini*. 209. Talia florigeris nunquam nascuntur in hortis lilia, nec nostris *Efflorent* talia campis. — 2. Translate *Cic. 2. Orat. 78. edit.* Ap parabit, res e is non modo non esse communes, sed penitus ex ea causa, quae tum agatur, *Efflorisse*, h. e. emanasse, egeruisse, ut flores ex plantis.]

* **EFFLUCTIO**, Effluentia, eluvies, diffluvium. Charta ann. 1390. in Reg. 60. Charoph. Reg. ch. 425. *Ut cloacae purgator et Effluentes* illarum.

* **EFFLUERE**, A virtute deflectere. Viam virtutis deserere. Arnulphus Sagiens. Archiepiscopus contra Gerardum Linguistin. Episcop. apud Acher. Spicil. tom. 2. pag. 392. *Illis eam quorum catenas ardentes monasticas modo frangebant affectus, tradita dispensationis occasio licentiam comparat Effluendi; nihilque ad periculum religionis efficacius est, quam irreligiosum sustinere pastorem.*

* **EFFLUUS**, [Qui effluit. Arrien. *Prognost. Arat.* 1717. *siflamens emicet ignis Effluus* 14. *Perieg.* 1162. In pontum cadit *Effluus* amnis.]

* **EFFOAGIUM**, Lignatio, tantum ligni in silva sumendum, quantum ad focum est necessarium, Gall. *Chariffage*. Charta Roberti Episcopi. Lingon ann. 1235. inter Instrum. tom. 1. Gall. Christ. col. 297. *Item Abbas et Conventus S. Benigni Divion. dixerat se habere usum in memoratis de Villa-Coratis... ad omnia que vellet facere ad opus domus de Clasio, videlicet ad Effoagium ejusdem domus et ad opus furni.*

* Gallus *Effoage*, vel *Effoage*. Testim. Hugon V. ducis Burg. ann. 131. inter Probat. tom. 2. Hist. Burg. pag. 192. col. 2. *D. mons... Ususque in nos bois de Vaux au chapelain, qui desservira en ladite chapelle, par son Effoage* 149. art. villa de Perveces ann. 1347. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 32. art. 8. *Le diti homme et femmes auront leur usage en tous les bois nommez (non Fannez) pour mariage, Effoage et closure de terres avoignables. Vide Foaquum 2.*

* **EFFOARE**, Cafefacere, Gall. *Chauffer*. Charta ann. 1255. in Chartul. Buxer. part. B. ch. 4. *Dedimus monachis Buxer. furum nostrum de Saveranges... et usumque plenam et liberam ad Effoandum ipsorum furum in omnibus les Bathon de Saveranges.*

* **EFFOCARE**, Fauces elidere, veteri Interprete Juvenalis Sat. 15. v. 222. *Quae in somnis Effocatur propter dolum.*

* **EFFOLARE**, Leviter ledere, Gall. *Affoler*. Vide *Affolare*.

* **EFFONDATUS**, Effusus in epulas et luxum. Nicolaus de Hauque ille Ord. FF. Min. circa ann. 1399 in Sermon. S. Laurentii. *S. spiritus potas est sanctas animas et corporis, ergo superfluitas est destructio utraque. Certe multi Christiani sunt Effondati et nimis fontati quasi equi, et ita pejores sunt equis. Pro fontati puto legendum fudati.*

* **EFFONDARE**. Vide infra *Effondare*.
* **EFFONTIRE**, Venenose loqui. DICE.]

III

EFFORCIALITER, Cum copiis militaribus, cum *efforcio*. *Avec forces*. Mathaeus Paris. ann. 1213. *Tu ita Efforcialiter ventas cum equis et armis*. Idem in Vitis Abbatum S. Albini. *Promiserunt, quod Efforcialiter vobis subventent de pecunia sua*. Vide *Efforcium*.

* **EFFORCIARE**, *Distringere*, Muletare, cogere, Regia Majestatem lib. 1. cap. 7. § 16. *Si ipse tenens ad primum diem non venerit, ejus plegi in misericordia Do Regis erunt, et super placito capitali ipsi plega Efforciantur*. Ubi Skeneus, *distringentur, Sal be pointed et distringent*. Aresta ann. 1291. 1. Reg. Parlam. fol. 15. *Conquerantur homines de Balagnaco, quod Petrus de Balagnaco armiger Efforcabat eos, et plura damna eis inferbat propter garennam suam, etc.* Charta Adami Episcopi Meldensis ann. 1289. in Tabulario ejusdem Ecclesiae fol. 81. *Et si vobis Episcopo de dictis mobilibus in villa Decanis et Capitulum Efforcietur, nos Decanis et Capitulum dictam sortiam tenebimur amovere, etc.* [Charta Comitissae Augi. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 1142. *Do ninus ree me non Effo tuit de me maritandis, nec heredes mei firmabimus, nec infortiamus fortiter aliquas a puncto in quo sunt nudo*].

* Nostas *Efforcier*, pro *Effringere*, vulgo *Forcer*. Charta ann. 1106. ex Bibl. reg. *Et vist que la serriere de ladite chappelle avoit este Efforciee a Daques*. *Efforcier*, pro *liberavescere*, apud Villehard. paragr. 19. *Sa maladie (de Thibaut) crut et Efforca tant, que il fist sa devise et son lait, et departi son arour.*

* **EFFORCIAMENTUM**, seu **EFFORCIAMENTUM**, Districtio vel inquisitio. Monasticum Anglic. tom. 1. pag. 280. *Et idem Abbas venit per aliquem liberum hominem alternatum suum, qualem presentare voluerit ad Efforciam Curiae tantum*. Charta Edw. III. tom. 2. pag. 432. *De tribus virgatis terre... quietis de... sectis curiae, et adventibus, et Afforciammentis.*

* **EFFORCIARI**, Niti, conari, Gallis *S'efforcer*. Charta ann. 1321. ex Tabulario Argentoricensi. *Nisi sunt seu Efforciantur facere electa justitia.*

* **EFFORCIATA FEMINA**, Cui vis illata est, a Gallico *Forcer*. Archivum Abbatiae Buzoni. *Ego Ego Dominus de Ponte... concessi duobus illis Abbatibus totum mercatum meum de Ponte cum omni justitia et districto, praeterquam de femina Efforciantur et latrone suspendendo.*

* **EFFORCIATE**, Cum multis copiis militaribus, Gall. *En forces*, alias *Efforciamment*. Charta Marg. comit. Fland. ann. 1256. ex Chartul. sign. Decanus S. Pet. Insul. fol. 178. rº. *Cum nos viros venerabiles decanum et capitulum Inuales rogavimus, ut hospites suos nobis ac nomen darent, et nos apud Englaen mitterent honorifice et Efforciate cum armis, pro corpore nostro usque diendo et honore nostro saliendo* Lat. Ludov. X. ann. 1310. in Reg. A. Com. Compt. Paris. fol. 70. rº. *Enjoignit de par nous estreotement que tout se bon l'estat de chascun... vint qu'on apperçut: se souffisamment et si Efforciantur en armes et en chevais, etc.* Vide *Efforciantur*.

* **EFFORCIATUS**, spassus, Gallis. *Ben-forté*. Testamentum Willelmi. c. 20. Longa spada. Comes Sarisburiensis tom. 2. Monasterii Angl. pag. 331. *Uana Dalmatione de croce candall bene Efforciantur.*

* **EFFORCIATA NEMINI**, [dicitur] sunt quorum materia purior erat, sunt quae

adulterata.] Charta Bernardi Episc. Santonensis ann. 1151. apud Sammarthanos. *Dedit 10. libras Efforciantorum nummorum*. Alia ann. 1330. apud eosdem in Episc. Tolonensib. *Octo libras Reforciantas habet*. Tabular. S. Mariae Santon. ann. 1168. *Decem solidi Enfortiatorum*. Vide *Moneta fortis*. Tabular. S. Dionysii Novigenti, ex Charta Roberti de Mauritania: *Dedit 5. solidos Duenensium Exforciantos*.

* **EFFORCIUM**, Exercitus, copia militaris: Gallis *Forces*, vel *Effort*. Acta Innocentii III. PP. pag. 13. *Familiares Regis ad summum Pontificem clamare corperunt, ut eis cum Efforcio mitteret protectorem*. [Vide *Efforcium*.]

* **EFFORESTARE**, Terras de foresta jure demere, et in pascua aut culturam redigere, idem quod *Deaforestare*. Vide in *Foresta*. Chartul. S. Austreg. Bitur. fol. 59. rº. *Si nemus venundetur vel Efforestetur, totum erit capituli.*

* **EFFORIS**, Foris. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657. *Deffora*, Proc. foris, *Efforis*.

* **EFFORMARE**, Effingere, exprimere, Vos de vil. 708.

* **EFFORMIS**, et *Eformis*, [ex forma, vel secundum formam factus. Not. Tir. p. 110. Forma, formula, formosus, informis, eformis, deformis.]

* **EFFOROS**, Synodicon Raphaelis Archiep. Nicosiensis pro Graecis sub ann. 1252. editum cum Constitutionib. Nicosiensib. post cap. 32. in Praefat. *Scriptores aliqua breviter circa haec, et eam tam Graecis Episcopis, quam Efforos, et alius regni praedicti Graecis Clericis, etc.* Cap. 7. *Quam Constitutionem tam ab Episcopis, quam a Presbyteris, Efforos, Magistris, Capellanis, precipimus inviolabiliter observari*. Cap. 24. *Praedicta omnia per Episcopos volumus in suis locis... exponi... Hoc idem precipimus Efforos in suis locis, item Magistris, Capellanis Graecis, qui sunt in civitatibus, vel alibi constituti. Ubi Effori videntur esse Plebani, Curiones, ex Gr. *εποποι*, inspectores, praesides, cujusmodi forte erant *Ephori* apud Lacedaemonios.*

* **EFFORSARE**, Munire [Confirmatio privilegiorum Ecclesiae. Narbon. ann. 1165.] apud Acher. tom. 13. Spicil. pag. 319. *[Licet jam dicto Pontio Archipresuli et successoribus suis omnia castra, quae nunc habet et possidet... condirigere et Efforsare.]*

* **EFFORTIARE**. Vide *Efforciantur*.
* **EFFOSSIO**, [Gall. *exhumation*. Vide *Cymiterium*.]

* **EFFRACTARIUS**, ut mox *Effractor*. Wilhelmus Monachus sancti Dionysii in Epistola anni circiter 1155. inter Aneed. Marten. tom. 1. col. 443. *Habet praeterea vallis nostra ex rupibus excisis specus, in quibus incolae se suaque medus nubes tuentur a frigore, astivis mensibus a calore. In his nec cinis corrumpitur, nec granum infatuatur, non putrescit fructus, nec tinetur Effractorius.*

* **EFFRACTORES**, qui januas effringunt, aedes per vim ingrediuntur, effractis januis. Gloss. Lat. Gr. *Effractores*, *εφρακτορες*. *Effractorius*, *εφρακτοριος*. *Effractoria latronum*, apud Paulum lib. 5. Responsor. *Effractor et fur*, de demoni. in Passione S. Afrac apud Velserrum. Pseudo-Marcellus de Conflictu S. Petri et Simonis Magi. *Ego cum cum ejus essent discipulis, malignum, et infantiendam, et malepium illum, et Effractorum cognoscere, deservi eum, etc.* Lex Burgund. tit. 29. § 3. *Effractoris omnes, qui aut domos aut serenos expoliant*. Tit. 89. *Effractoris domum*. Occurrit apud

30

JC. Vetus Consuet. Turon. tit. ult. : *Crocheteurs, aussi larrons, qui ont fait bris, doivent estre pendus et estranglez.*

EXTRACTOR, Eadem notione, Acta S. Quirini Mart. n. 9: *Horum autem (qui in carcere detinebantur) quidam Extractores sunt, alii adulteri et malefici, ac diversorum criminum rei.*

EFFRACTUS, Fractus animo, pavidus, Gal. *Effrayé*. Gesta Philippi III. Regis Franc. pag. 534: *Uterius pertransire non audent, Effracti et vacui, ad illum, qui eos miserat, redierunt.*

° *Effréc*, eodem sensu, in Mirac. B. M. V. Mss. lib. 1:

Theophilus est en angoino
Et Effréc trop durament.

° EFFRENIS, Effrenatus. Willel. Malmesbur. tom. 10. Collect. Histor. Franc. pag. 243: *Ubi considerari potuit ingenita et Effrenis viri barbaries, etc.*

EFFRETARE, Fretum, seu animum pertransire. Baldricus lib. 1. Chron. Camerac. cap. 97: *Quia iste fluvius, si quando imbres incumbant, in tantum excrescere solet, ut absque navigio Effretari non possit, etc.*

° EFFRONDARE, pro Effondare, Demerere, a vet. Gall. *Effonder* et *Effondrer*, eadem acceptione. Charta Phil. VI. reg. Franc. ann. 1337. ex Bibl. reg. col. 15: *Et ipsam barbam in mari Effrondaverant. Joinvil. in S. Ludov. edit. reg. pag. 130: Il avoit bien huit cens personnes en la nef qui touz fussent sailis es galies pour leur cors garantir, et ainsi les eussent Effondées. Le Roman de Garin ibid. in Glossar.:*

La barge Effondrent, etc.

° Sed non uno significatu Effondrer nostris usitatum. Pro Effodere, in Ch. ann. 1321. ex Chartul. 23. Corb.: *Lesquelz marés porront et poent lesdits religieuz tourber et Effondrer toutesfoiz que il leur plainra. scapello incidere, ut sanies effundatur, sonat. in Lit. remiss. ann. 1368. ex Reg. 99. Chartoph. rez. ch. 519: Plures moletas, quas dicebat ipsium equum habere in tibus, sebotomavit, Gallice Effondrir. Pro Exenterare, vulgo Eventrer, in aliis Lit. ann. 1470. ex Reg. 195. ch. 478: *Ne tirez pas ribaudailles; car se vous tirez, je vous Effondrerai.**

° EFFRONS, Impudens. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7622: *Effrons, sans honte, vel effronté. B. de Amor. in Spec. sacerdot. Ms. cap. 41. de Verecundia:*

Nunquam vis Effrons; nam virtutum pudor est fons:
Effrons sive biffrons non est a sordibus moens.

Vide Effronter.

EFFRONTER, Impudenter, apud Gaiferium Monachum in Vita S. Lucii PP. n. 6. Vopiscus in Numeriano: *Consilii semper alti, nonnunquam Effrontis, sed prudentis.*

EFFRUTICARE, Pullulare, germinare instar fructificis, apud Tertullianum lib. 1. ad Nationes cap. 5. et lib. de Anima cap. 27.

EFFUGATIO, εφευγη. Glossar. Lat. Gr. ubi cod. San-germ. *Effugia*.

EFFUGIUS, Obvolutus. Charta ann. 1188. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 483: *Quidquid etiam mihi vel meis successorum jure, sive alio modo Effugium est, hoc totum plenarie tibi cedo, ut dominus sis, etc.*

EFFUGIUM, εφευγη, Effugium. Suppl. Antiq.

EFFUGARE, Abire vel abducere quasi fugiendo, apud Thomam Madox Formul. Anglic. pag. 108: *Licebit prefatis Abbati*

et Conventui et successoribus suis, in predicto manerio nostro... distringere et districtiones ibidem ad tunc inventas capere, abducere, et Effugare, et penes se retinere, quousque dictus annuus redditus viginti solidorum seu aliqua parcella ejusdem... sint persoluta. Apud S. Augustinum Serm. 1. Feria. 2. Pentecostes: *Effugari est in fugam ejici, ut et apud S. P. Chrysologum Serm. 12. extr.*

EFFUGUS, Fugitivus, vel extra fugiens, qui scilicet continet saepe fugit. Joan. de Janua.

* EFFULGIRE, [Plene fulgere. DIF.]

* EFFUMIGATUS, [particip. ab. inusit. effumigo, fumo expulsus. Tertull. ad Martyr. 1. Tanquam coluber exantatus, aut Effumigatus.]

* EFFUMO, [fumum emitto. Sever. Atn. 497. Effumat moles.]

EFFUNDAMENTUM, Fundus, ager. Charta ann. 952. apud Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 133: *Scolia Sacerdotum de ecclesia beate Dei genitricis Virginis Mariæ, quam nos ipsius jugalibus in nostro proprio Effundamentum edificavimus, quæ nos libere et possidere visi sumus in loco et fundo, quæ vocatur flumen Vedre, etc. Vide Fundamentum 1.*

EFFUNDARE, Papiæ MS. Radicitus erueri, quasi e fundo: perperam edit. Effundare, licet ita etiam aliis MS. præferat. [Bituricensis habet Effundare.]

* EFFUSIONIA, [Effectus. DIF.]

EFFUSIONES, Loca, in quibus sal ex caldatis in patellis effunditur. Bulla Innoc. III. PP. pro monast. de Tart. ann. 1200. inter Probat. tom. 1. Hist. Burg. pag. 91. col. 1. *Et quindecim Effusiones salis, et sex solotos, et tres denarios, quos habet ex dono Stephani quondam Metensis episcopi. Vide Sedes salutaris in Sedes 4.*

* EFFUSOR, [Qui effundit. Augustin. Serm. 27. de divers. in jn. Redemptor tuus, Effusor pretii, etc.]

EFFUSORIUM, εφευγη. Gloss. Lat. Græc. San-German. Janua in Supplemento Antiquarii legit. Effusorium, εφευγη. Effusio. Vide Fusorium.

EFFUSUS, Effusio, effusivum. S. Viet. Rotomag. episc. lib. de Laude SS. apud D. Le Beuf tom. 2. Collect. var. Script. pag. 14. *Nullus Effusus sanguinis ad præsens, nec persecutor inscipitur, et replentur gaudia triumphorum. A Latino Effuse, nostri Effusamentum dixerunt, pro Abundantiam Hist. Caroli VI. pag. 105. *Ilz le remercièrent humblement, en baisant la terre et en pleurant Effusament.**

EFFUTARE, εφευγη, Confiteri. Gloss. Lat. Gr. Sangerman.

EFFICARE, Judicium ann. 802. inter Instrum. tom. 1. nova Hist. Occitana col. 116: *Tunc decrevimus judicium per Gothorum legem, et ordinavimus Randoico missa nostro, ut super ipsas res venire faciat, et de furtibus Petrone Eficat, et partibus Richimiro mandatorio Richimiro Abbate jure revestire faciat. Suspensor legendum Efforcit; eadem enim videtur notio. Hic agitur de Petrone, qui rem Abbatis Richimiro propriam venderat. Juxta Legem Wisigothorum in predicto Judicio laudatam lib. 5. tit. 4. § 8: *Qui alienam rem vendere vel donare præsumpsit, Duplam se domino cogatur exsolvere. Ad hanc legem, ut patet, referuntur hæc verba: De furtibus Petrone Eficat, hoc est, si recte interpretor, efforcit, seu mulctet Petrone, quod rem suam vendere præsumpsit. Furtibus pro furtis hic esse existimo. Vide Efforcicare et Furtus. [° potius Eficere; f. pro Efficere; adeo**

ut sensus sit, de furtis Petrone inquirat vel efficiat, etc.] [° f. de foribus Petrone ejiat.]

EFORA, Orig. Murensis Monasterii pag. 10: *Librum Regum cum Job et Thobia, et Judith, et Hester, et Machabæorum, et Paralipomenon, et Efora. Pag. 30. Duo libri Machabæorum, et Paralipomenon, et Eforas. [Mendum est pro Esdras] [° An Judicum?]*

EFFRANGERE, Effringere. Testam. anni 690. apud Felibianum Histor. Sandionys. pag. XI: *Ut nullus cum illa persona, quæ voluntatem nostram aut deliberationem Effrangere voluerit, communcare non præsumat.*

° Hinc nostris *Effresler*, eodem significatu. Mirac. Mss. B. M. V. lib. 1:

La grans cloche de no clochier,
Qui ne se degne mie lochier,
Se n'est pour fu ou pour meslé,
Brisé fu et Effreslé.

° *Efracer*, pro Dilacerare, vulgo Déchirer, in Lit. remiss. ann. 1382. in Reg. 120. Chartoph. reg. ch. 275: *Iceitui Bisset procedant de pax en pax le prit et ahert par tele maniere, qu'il lui Efraca mantel, chaperon et aumusse.*

° EFFRICUM, Idem quod Italis Ripa, quibus, ex Acad. Cruscanis, e ogni tagliamento di terreno, Incisio agri, fossæ species, qua agri separantur, et distinguuntur. Consuet. Neapolit. Mss.: *Si duorum terra sunt confines, quarum una est eminentiori loco, alia inferiori, sive in loco depresso, nisi ostendatur sive distinguatur una terra ab alia per terminos finales, vel per instrumenta publica, per quos dicatur et declaratur esse ejus, qui inferiorem terram, sive terram, quæ est in loco depresso, habet, ut quod servatur in ripa, idem in eo, quod secundum vulgarem usum loquendi Neapolit. Efricum dicitur, haberi (f. habebit), terram inferiorem, sive in loco depresso, potest prope ripam sive Efricum cum bobus junctis arare terram suam, et in tantum quantum potest, cum ipsis bobus junctis arando terram suam, poterit appropinquare ad ripam et Efricum.*

° EGALARE, EGALLARE, Equare, census et servitia inter vassallos cohæredes æqua portione partiri. Terrear. Bellioec. ann. 1529. fol. 98. v. *Debere confiteatur.* unum denarium Viennensem moneta prædicta de annuo servitio. Egallato cum dicto Michon. Infra Egallato Hinc

° EGALLATIO, Partitio, divisio, in eodem Terrear. fol. 8. r. *Ita novem denarios Viennenses. . . . Egallatione facta inter dictos confentes, Bonitum et Johannem Crozier. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657: Egalesa, Prov. æqualitas, paritas. Egaument, equaliter, in Charta ann. 1391. ex Reg. 119. Chartoph. reg. ch. 33: *Vint lires de rente annuelle et perpétuelle, à distribuer Egaument à ceulz, qui seront au long desdites messes. Ingaument, eodem intellectu, in Chron. S. Dion. tom. 3. Collect. Histor. Franc. pag. 287. et Oelment, in Charta Joan. comit. Catalaun. ann. 1232. ex Reg. Comit. Clarimont: *Les amendes seront Oelment communes de moy et dou prieur de Bragny Onniement, eadem notione, apud Bellom. Ms. cap. 14. Vide infra Equantia.***

EGALATIO, Exaquisitio. V. Ergalatio.

EGALDIUM, Idem quod infra Egardium, Judicium, sententia. Consuetud. Lemovic. art. 41: *Satisfacto de meliorationibus, si quas fecerit acquisitor, ad Egalidium Consulatus.*

° I. EGALISARE, Ex æquo partiri. Pac-

tum inter Ludov. dom. de Castro-novo et homines ejusd. loci ann. 1481: *Ex dictis habitatoribus eliguntur quatuor probi viri, qui dictam talliam Egalisabant, tam super se, quam super alios habitatores. Vide Persequutores.*

° **EGALISARE** PONDUS. Illud ad exemplar expendere. Stat. Avenion. lib. 1. rubr. 21. pag. 96: *Habeat curia penes se simile pondus Parisiense legale, et alia pondera legalia ad ponderandum scuta, testones et alias monetas, cum quibus pondera legitimentur seu Egalisentur.*

° **EGALITAS**, Equitas. Charta Petri de Briand Abl. S. Joannis Angeriae. ann. 1335. e Chartulario ejus Monasterii pag. 557: *Nos de vita, moribus, probitate, Egalitate, experientia et industria fratris Johannis Pasquier... debite certiorati, etc.*

° **EGALLARE**, EGALLATIO. Vide supra *Egalare.*

° **EGALUM**. De egalo, id est, Æque, pariter, Gall. *Egalement*. Formula exorcismorum apud Baluz. tom. 2. Capitularium col. 664: *Ut vos non offendat Dominus de radio solis, sicut vos offendit de Egalo flos. n. nomine sanctæ Trinitatis. Amen.*

° **EGAUNNUM**, pro Engannum, Fraus, dolus. Chartul. de Domina in Delphin. ch. 11: *Si quid juris in supradicto honore habebant, totum fideliter et sine Egaunno ad predictum monasterium de Domina donaverunt. Vide Ingenium 1. Hinc Egénér et Egénér, pro Fraudare, nocere, ut videtur, in Lit. ann. 1375. tom. 6. Ordinat. reg. pag. 148: *En quoy le commun de ladite ville et du pais d'environs qui achate sel en ladite ville, a esté et est moult fraudé et Egéné par lesdits vendeurs. Lit. remiss. ann. 1394. in Reg. 146. Chartoph. reg. ca. 215. Plusieurs gens apportent du sel en petit vaisselet et le mussoient pour nous Egénér et toir nostre droit. Pro Imminuere, privare, vulgo Appauser, diminuer, in alius Lit. ann. 1407. tom. 9. eorumd. Ordinat. pag. 312. Sans grever partie ou Egénér son droit. Charta ann. 1322. ex Tabul. S. Pet. Carnot.: *Et nous regardens en pitié et meus de bone volenté, ne voulons pas que l'Eglise fut Egénée des dons que lon leur avoit fais, etc.***

° **EGEATOR**, Hortator navis, a mari Egea. Gloss. Isid. ad quas recte Grævus. De mari Egea nugæ. Lege ex Papiæ. *Egator*, ἑγετωρ Græce, Hortator, mimum xδεστωρ.

° Rectius in Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657: *Egeator, locator navis, Nauchier, Prov.*

° **EGENTIA**. Charta Henrici Regis Angli. in Hist. Harcur. tom. 3. pag. 151: *Sicut me reddidisse et presentia carta confirmasse Baldino filio Gisleberti. Servienti meo totas Egentias suas et minis teria sua. Legendum Sergentias, Gall. Sergenterie, Officium Serventis, seu Apparitoris, Gall. Sergent. Vide Sergentie.*

* **EGER**. [Tristis, infirmus. DIF.] **EGERARE**, apud Papiam MS. est *Sperare, detestari, execrare.*

° **EGERIA**, Nixia. Gloss. Isid. Optime Remesius in Varus lib. 1. cap. 8. correxit Nixia; quod Egeria sit nympha, que presit puerperis. Sunt verba Grævi.

* **EGEROSUS**. [Medicus. DIF.]

* **EGERSIMON**. [Ab ἑγερω, Excito, experefacio, usurpat a Capell. 9. p. 308. de carmine suavi, excitandis animis, oblectandisque idoneo.]

* **EGESTAS**, Infirmitas. Albin. Alcuin. Flaccus in Miraculis S. Richardi April. tom. 3. pag. 45: *In gravissimam incidit Egestatem, ita ut nec se valisset in aliud vertere latus.*

° **EGESTUOSUS**, Egenus, egens. Mendiculus, Isidoro in Gloss. *Miseris oppressus, Papiæ. Gloss. Gr. Lat. Egestos. Eggestuosus, indigens, indiga.* Salvianus lib. 2. de Gubern. Dei: *In comparatione dum sui Eggestuosus, in comparatione sui solus. Idem lib. 4. Obsecrans, ne homini misero et Eggestuoso rem ac substantiam suam tollet. Utitur et lib. 5. et 7. et ad Eccles. Cathol. lib. 3. et 4. ut et Victor in Epit. in Cocceio Nerva.*

° **EGESTUS**, Exundatio. Gall. *Décharge*. Charta ann. 1322. Ducto Bernardo Petrus la Veraha dedit aquagium et Eggestum sive meatum per terras et prata ejusdem domicelli ad aquandum.

° **EGETOR**. Vide Egeator.

° **EGGEWAPENE**, vox Germanica. Charta Ernesti ducis Brunsvic. ann. 1335. apud Ludewig tom. 10. Reliq. MS. pag. 27: *Item si aliquis incusatur de hujusmodi læsionibus, nemo potest vel debet proscribi, morte accepta, nisi læsio fiat cum armis, que vocantur Eggewapene. Vide Wapedrise. [99] Sunt Arma acuta. Vide Haltaus. Glossar. Germ. col. 254. voce *Ecke waffen*.]*

° **EGIDIARE**, pro Egidiare, cum Egide pugnare, certare. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692: *Egidiare, Escrémur. Vulgatus, Escrumer. Vide infra Ensilidium.*

° **EGIDIENSIS DENARIUS**, qui eudebantur in civitate S. Egidii, vel nummi Comitum Tolosæ, qui Comites S. Egidii vulgo appellabantur *Solidi Egidiensium denariorum*. in Charta Gibelini Archiep. Arlatensis ann. 1106. [9] Vide in *Moneta Baronum*.]

° **EGILDE**. Leges Henrici I. Regis Angli. cap. 88: *Si quis alium fugiens, ut ira de certantibus vel causa persequentium sepius impetruerit, præcipit vel aliquo moriatur, reddat eum, qui injuste persequeretur nec sibi mortem intulisse, nec Egilde meruisse videatur. Vide Gildum. [99] Al. egilde jacuisse.]*

° **EGILOPA**, Egilopium. Vide supra *Agilopa*.

° **EGISO**. Glossarium Segueriano Codici præmissum: *Orrescens, dispiciens, seu in rustico proverbio, Egiso.*

° **EGITURA**, Egestas, Tertulliano adv. Marc. lib. 4. cap. 21:

° **EGLEOPALA**, Genus Cretæ seu margæ columbinæ Gallis, ut auctor est Plinius lib. 17. cap. 8.

° **EGLESIA**, pro Ecclesia, Hisp. *Iglesia*, Gall. *Eglise*. in Instrumentis ann. 821. et 873. tom. 1. novæ Hist. Occitanæ col. 56. et 125.

° Bis legitur in Lit. ann. 1411. tom. 9. Ordinat. reg. Franc. pag. 617. et 618. *Eglegie*, apud Petr. de Font. in Consil. cap. 21. art. 52.

° **EGITRÆ** [Egilitræ. f. Aqualis, Gallis. Aqueus, ab Hydris, Vas liquidorum.] Apud Tyronem in Notis, eo Capite, ubi vasa plura recensentur pag. 164 lego, *Amma, Annula, Catacusis, Egiltræ, Pelvis*. Pag. seq. *Candelabrum, Candelæ, Egiltræ, Stuppa, Bitumen.*

1. **EGO**, nis, et Egonæ, æ. sæculum. Papiæ. *Egonæ penultima producta, sunt Sacerdotes rustici*. Joan. de Janua. [Gloss. Isid. *Egonæ, Sacerdotes rustici*. Supra. *Econes, Sacerdotes rustici*. Papias habet. *Egonæ*. Consule Grævium in Notis ad Glossas Isidori.]

° 2. **EGO**. Virgil. Grammat. pag. 18:

Ego autem diptongo careat, et sic declinetur: Ego, Egis, et præterito tempore egi brevium, etc.

* **EGOCEROS**. [Caprinus. DIF.]

° **EGOMENUS**, pro Hegumenus, Abbas. Elias Episc. Jerosol. in Epistola pro Malaceno Episcopo, apud Mabill. tom. 3. Analect. pag. 434: *Si et per totum castis imitatores Christi, Episcopi, Presbyteri, Diaconi, Eymeni, Reges, Comites, etc.*

° **EGONICUS**. Formula veteris Formatæ apud Baluzium tom. 2. Capital. pag. 84: *Scientia quidem non extollitur a nobis, que nec potest Homericæ, sed ut ita dicimus, ut in pluribus non civilibus, sed æterioribus vulgo Eg-nica.*

° **EGONIUM**. Vetus interpres Moschionis, apud Josephum Scaligerum Epist. 327. *Egonis*, Egonium. An Egonium? nos enim Egot dicimus sordium eluvium, cloacam.

° **EGRADATIM**, pro Gradatim. Gaute-rius Cancellar. de bellis Antioch. pag. 454: *De gestis prius edisseram, ut Egradatim enarrando partem malorum, etc.*

° **EGRAGINARE**. Fragmentum Petronii: *Itaque per scutum, per oream Egraginavi, quemadmodum ad illam peragratrem.*

° **EGRANIUM**, Ycetigalis species, an pro lignis quadratis? inter. Redit. præposit. Corbol. ex Reg. 34. bis Chartoph. reg. part. 2. fol. 108. r. col. 1: *Toloneum merrenii, vij. lib. Egranium, vij. lib. consuetudo carpentariorum, l. s.*

° **EGRAPSI**, pro Subscriptis, Græcisans dixit Christianus Autissiod. Episc. apud Mabill. de Re Diplom. lib. 6. Tabella 57. [* Verbum semi-græcum, semi-latinum, ἐγραψα, subscriptis: Christianus, Autissiodorensis episcopus, *egrapsi*, a [Pistis, ann. 864, mus. arch. dep. p. 20.]

° **EGREDARIUM**, Graduum series, Gall. *Escalier*. Testam. Burgund. de Podio Luper. ann. 1350. ex Tabul. S. Vict. Massil.: *Actum... infra cameram pensenam, que subitus magnam Egredarium, quo ascenditur supra magnam aulam. Charta ann. 1369. ex Tabul. Montismaj.: *Asportaverat duas parvas campanas de cloquerio majori et unam aliam parvam prope Egredarium dicti monasterii. Form. MSS. ex Cod. reg. 7657. fol. 32. v. : *Talem sic percussum, vulneratum et malectratum per eos de dicto campanali ipsius ecclesiæ per Egredarium temere projecerunt. Comput. ann. 1400. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 150. col. 1: *Pro clavellis... emptis per Stephanum Coli Jasterium, qui aptavit l'avant-piech Egredarii domus consularis de novo.****

° **EGREDATUM**. Eadem notione. Charta ann. 1328. ex Tabular. Massil.: *Item compleatur Egredatum fustæ portalis Guillelmi de Massilia.*

° **EGREDI**. Educere. Translatio S. Angeli Carm. Maii tom. 2. pag. 60: *Antiquiores cives assueverunt illam (arcam) Egredi a cancellis et clausuris.*

° **EGREGIATUS**, seu *Egregii* titulus honorarius, concessus ut plurimum his, qui in Palatio militaverant, aut quibus provinciæ commissæ fuerant. Primi- laribus post emeritara militiam, et Cæsarianis, ut est in Cod. Th. leg. 1. de Honorar. codicill. (6. 22.) leg. 3. de Cohortal. (8. 4.) leg. 1. de Cæsarian. (10. 7.) leg. 5. de Decurion. (12. 1.) ex quibus colligitur, *Egregiatum* dignitate *Perfectionissimatu* inferiorem fuisse. Ad hos titulos honorarios reserxit Lactantius lib. 5. Divin. instit. cap. 13: *Nemo denique*

Egregius, nisi qui bonus: nemo Clarissimus, nisi qui opera misericordiae largiter fecerit: aut Perfectissimus, nisi qui omnes gradus virtutis impleverit. Vide eundem lib. de Mortibus Persecutor. n. 21.

° **EGREGIÆ**, *Ectantia*, in Glossar. vet. ex Cod. reg. 7611. Rursum infra: *Ectantia*, *Egregiæ* vel *essentia*.

° **EGREGIÆ**, *Dure*, acriter. Inquisit. ann. 1288. ex schedis Pr. de *Matagues*: *Cepit eum, et Egregiæ fecit cum verberari.*

° **EGREGISSIMUS**, *EGREGIOSISSIMUS*, pro *Egregissimus*, maxime egregius. Charta ann. 1448. ex schedis Mabill. vol. 7. fol. 211. r.: *Cum Egregiissimo et potentissimo principe et metuendissimo domino D. Francisco duce de Britannia. Alia Caroli VII. reg. Franc. ann. 1426. ex Reg. Cam. Comput. Paris. ab ann. 1421. ad 1426. fol. 30. v.: Attendentes Egregiosissima, maxima, arduissima et memorandissima, quæ prudentissime nobis impendit obsequia. Gilbertus Motern, nuntius dominus dicti loci de Fayeta marescallus Francia. etc.*

° **EGRESSORIUM** No. x. Locus ubi Noë egressus est ex arca. Beros. lib. 3.

° **EGRESSUS**, Fructus seu proventus prædii. Chron. S. Benig. Divion. apud Acher. tom. 1. Spicil. pag. 370: *Cum mancipiis plurimis, cæcis et Egressis, omnibus rebus exquisitis et inquirendis.* Vide *Erius*.

° **EGREX**, *Erminis, eminens*. Gloss. Isid. [Ab *Egrex*, quæ eadem vox est atque *Egregius*, quasi selectus e grege, sit *Egrius* apud Lucretium lib. 4:

Nam nihil Egrius, quam res discernere.

Et Juvenalem Sat. 11:

Egrius conat, meliusque miserimus horum.]

° **EGRIMONIUM**, *ἀγρῶνιξ, Morbus, infirmitas*. Supplement. Antiquari. Vide *Egrimonium*.

° **EGRIPUS**, f. Pomarium. Gall. *Verger*. Pactum inter episc. Neapolit. et abbat. monast. SS. Serg. et Bac. apud Murator. tom. 5. Antiq. Ital. med. ævi col. 455: *Et a parte meridiei est Egripus, qui est in terra et campo, qui vocatur Cati-tianum. Primo termino marmoreum, quod est Siliæ, qui est fictus in inscriptione Egripum a parte meridiei, etc.* Pjarrus lib. 1. Vide *Egrimonium*.

° **EGROISIATURA**, *Cutis unguibus perstricta*. Gall. *Egratignere*. Privilegium Thossiaci in Dumbis ann. 1310. art. 24: *De verberatura cum sanguine, si clamor factus sit, Dominus debet habere xl. sol. nisi sit sanguis narium vel Egroisiatura.*

° **EGROTATIUS**, *Qui frequenter agrotat*. Gloss.

° **EGROTICIUS**, *ἀγροτικῶν*. in Gloss. Lat. Gr. MSS. ex Castigat. ad utrumque Glossar.

° **EGRUNUM**, Gall. *Egrun*. Nomen genericum omnium olerum acrim. Comput. proposit. Paris. ann. 1321. in Reg. sign. Noster Cam. Comput. fol. 246. v.: *De fructibus, Egrunis et quinquena pro l. lb. xij. sol. per annum. Consuet. Archielan. apud Thammass. ad castrum Assis. Jerosol. pag. 472: *Le Egrun qui croit dedans la banlieue, ne doit point de coutume, ne la charge ne soit quatre deniers obol. Engrun, in charta ann. 1342. ex Reg. 103. Chartoph. reg. ch. 316: *Des fruitz, des auz, des oignons et autres Engruns. Stat. ann. 1412. in Lib. 1. statut. artly. Paris. fol. 38. r.: *Nulz ne peut estre regraters à Paris de fruit ou d'Es-****

*grin, c'est assavoir d'auz ou d'oignons, d'eschaillongnes et de toute maniere de tel Esgrin, s'il n'achette le mestier du roy. Esgrun in Lit. ann. 1409. tom. 9. Ordinat. reg. Franc. pag. 186. Vide *Acumen*.*

° **EGTHWART**, *Echwart*. Vide *Egwort*.

° **EGUA**, pro *Equa*, jumentum. Gall. *Cavale*. Vide infra *Equalia*. Testam. Berengar. Bern. ann. 1061. ex Bibl. reg. col. 17: *De mea quidem mobile laico ad filium meum Bernardum Equas quatuor.* Hinc.

° **EGUESINUM ANIMAL**, Eodem significatu, in Charta ann. 1429. ex schedis Pr. de *Matagues*: *Animalia vero Equasina bruci, consueverant dare pro butiro, pro quolibet animali de die, denarios quatuor, et de nocte denarios octo coronatorum. Animalia vero equina et mulatina, etc.* Vide infra *Eggesinon* *Avere*.

° **EGUESERIUS**, Equorum custos. Ordinato Curia Caroli Comitis Provinciae ann. 1274. e MS. D. Brunet fol. 69. v.: *Et vacherus singulis decem bestias bovinas, et singulis Equeserius quinque bestias cavallinas (donesc.) Ab Equiso qui curat equos factus est Egueserius: quo circa 7. melius legeretur Egueserius.*

° **EGUETI**, *Dos, vox Cambria*, in Legibus Hoeli Boni Regis Wallia cap. 12: *[Darius in suo Diction. Cambro Britan. habet, Egeledi, Dos.]*

° **EGUEYRIA**, *Aqualis, Gallis, Arguere*. Inventarium Vassalle ann. 1347. in Hist. Dalph. tom. 2. pag. 55. col. 2. Item, *duas Equyrias clausas a genteis deauratas, signatas eodem signo, cum pichuris supradictis.* Rursum occurrit pag. seq. col. 2.

° **EGUEZERUS**, *EGUEZERIUS*. Equorum custo vel dominus. Inquisit. ann. 1298. ex schedis Pr. de *Matagues*: *Dicit quia ipse stabat pro Eguzerio. Transact. ann. 1501. ex MS. sched. Nec debent solvere, pro pascu calatuarum. Egueserius, seu illo vel illis quibus tales equi, seu tale aboce possidenda erit, nisi vices nam si onatam. Vide infra *Equarius*.*

° **EGUMINUS**, *Abbas*. [Vide *Hepumenus*.]

° **EGUMINUS**, *La puola sopra e*, in Glossar. Lat. It. MS. Vide *Egumenus*.

* **EGURGITO**, [Egurgitare] domo argenti-

um. 2. Legitur et *egurgito*.

° **EGWORT**, *Hermanus de Lorbecke* in Chron. Comitum Schayenburger. pag. 32: *Jus silve, quod Theotonia Egwort dicitur. Jus comitum secunda legat in silva, quod dicitur Achter. in Charta ann. 1319. laudata a Medemmo. In alia ann. 1224. Debit ipsi locentiam et commendatam silve, que dicitur Achter. [Jus silve seu signa cadendi in silvis. Charta Godefr. comit. Arnberg. ann. 1298. Inter Probat. tom. 2. Annal. Præmonst. col. 277. In pibus, outpunter Echthart dicitur inter neura et sylvas, que macker vocatur. ... nunciam ali-quod curis habentibus. Dicitur pibus Echthart in ipsa sylva et macker, tanquam bonis Deo et sibi appropriatis. ... quiete possidentur.] Vide Hattais. Glossar. German. col. 251. sup. voce *Echthart*, et Grimm. Antiq. Jur. Germ. pag. 494.*

° **EGYPTIANI**, *Errones*, ut supra *Egyptiaci*.

° **EHEding**, Charta Herman. march. Brandenb. ann. 1303. apud Jandewitz. tom. 12. Rpliq. MSS. pag. 378. *Expulso tamca quendam judicium vel judicium casua, qui vojtding vel Eheding nomi-*

natur, ibidem habere volumus. [° Vide *Echtedinght*.]

° **EHUSSOEC** *Consuetud Furnenses ex Archivio S. Audomari: Qui ad domum alicujus cum armis venerit contra Ehussoec, de quo tractatur, non forefact, nisi cum armis ipsis aliter forefecerit.* Belgis *Kias* solet esse Osculum dulce, quare suspicior *Ehussoet* hic esse Osculum pacis, quod judicium auctoritate sua invicem dabant dissidentes in signum reconciliationis, contra quam agere nefas erat. Vide Consuetud. Antwerp. tit. de pace. pag. 21. edit. Colon. 1699. 153. Logo *Hassoc*, Irruptio violenta in aedes alterius. Vide Warnkoenig. Histor. Juris Flandr. tom. 3. pag. 243. et Hattais. Glossar. Germ. voc. *Hauschung* et *Hemischung*, col. 851. et 860.

° **EIA**, *Insula a Saxonico Eage*. In libro Ramesiensi sect. 2. *Rameseia*, exponitur *Insula arctium*: apud Hantindonensem, *He-tou, insula cervi*: apud Mattheum Westmonasteriensem ann. 833. *Seapeia, ortum insula*. Interdum *aquam* sonat, unde nomina locorum, qui aquis sunt vicini, aut paludibus, plerumque ipse saepe desinunt apud Anglos. Hinc nostri eadē, vel eadē, pro aqua acceperunt. Vide Lexicon Runicum Olai Wormii in Et. Jet. Glossarium Teuton. Schilteri in A. 6.

° **EJECTA**, *Repudiata*. Canonis Apostolorum cap. 18. ex versione Dionysii Exigu. *Si quis viduam et Ejectam accipiat, aut meretricem aut ancillam, etc.* Græci habent *ἐκβάλλω*.

° **EJECTINUM**, *Quodquid ad litus maris ejetur*. Charta ann. 1319. Inter Instr. tom. 11. Gall. Christ. col. 273. *Decima. ... totius Ejectini, quod in illis finibus dicitur evesc.* Vide *Ejectus* 2.

° **EJECTAMENTUM**, *EJECTIVUM*. Idem quod mox *Ejectus*, seu *Merces* que post naufragium ad litus ejetuntur. Vide *Varechion*.

° **EJECTIO**, Verbum francese, alias *Dispersio* in rebus immobilibus, ut *domus* et *terris*, cum opponitur *Spoliatio*, sive *Spoliatio*, que dicitur de rebus in *habibus*, ut *calatis*, *bobus*, *ovibus*, *pecunia*. Ita Skeneus. Charta Austini Bardagal. Archiepiscopi apud Marcam in Hist. Benedic. lib. 4. cap. 7. n. 5. *Tertium a me emptam Ejectis, etc.* Othobrius Vitalis lib. 5. pag. 521. 520. *Hic dicitur p. e. possidet. Nominata a. apud que de manu mea, dum adituro, non Ejectam.*

1. **EJECTUS**, *Monasterium Angl. tom. 2. pag. 388. Rex fundavit dictionem hospitale super decem Leprosos, et dicitur, quod dicit Leprosi erant de Ejectis civitatis Lincolnæ ex donatione D. Regis Anglæ.*

2. **EJECTUS**, *EJECTUM*, *JACTURA*, quod vulgo *Jel* nostris dicitur, cum scilicet ingredienti tempore tide merces e. navi in mare progeneratur, gravis ipsas et vectorum servandorum causa, ut est apud Nilum lib. 2. Epist. 216. Liber Ramesiensis. Ca. 26. *Rejusted cuo libertate adpente, et omni maris Ejectu, quod Wrec dicitur.* Ecclesia Ramesiensi largitas est [Hoc est, cum omnibus mercibus in litus ejetis post naufragium] Edw. Confessor, et ibidem in Charta Willelmi I. *Conficim atque concedo Rejustede cum omnibus ad se pertinentibus, et cum omni maris Ejectu, quod Wrec appellamus Jactura maris, dicitur in alia Charta ejusdem Willelmi in Ch. 156. Sciatis me concessisse. Tol et Theam, et latrocinium, et Jacturam maris apud Ringstede et Braucastræ. Charta*

Henrici Regis Angl. ann. 1226: *Et si de navi taliter periclitata aliquis homo vivus evaserit, et ad terram venerit, omnia bona et catalla in navi ista contenta remaneant, et sint eorum, quorum prius fuerant, et eis non deperant nomine Ejecti.* Mox: *Si vero infra praedictum terminum nullus venerit ad exigenda catalla sua, tunc nostra sint et hereditum nostrorum nomine Ejecti, vel alterius, qui libertatem habet Ejectum habendi.* Ita exarata habetur haec vox in hac Charta, descripta apud Cleveracum de Consuet. maris pag. 102. At in Regesto Burdigalensis Constabularie Camera Comput. Paris. fol. 135. pro Ejecto. Wrecom scribitur. Vide *Lexes maris Oleronenses* art. 8. Contractus Marit. art. 23. 22. 23. praeterea Legem Rhod. de Jactu, [et infra *Variatum*.]

3. **EJECTUS**, Exceptus. Charta ann. 1178. in Chartul. Clarifont. ch. 48: *Sine omni decima et terragio, Ejecto jure messorium.*

EIGUESERIUS. Vide supra *Egueserius*.

1. **EJICERE**, exonerare. Gall. *Decharger*. Chartul. Compend. fol. 69. r. col. 1. *Dolium vini si Ejectum fuerit ab aqua, obolum debet et denarium de vitragio.*

2. **EJICERE**, lanceam, telum in aliquem conjicere, contorquere. Charta ann. 1098. tom. 1. Probat. Hist. general. domus reg. Portugal. pag. 2: *Qui Ejerit lancea aut alia arma per ira, fora de sua casa, sessaginta solidos pro feritum, etc.*

3. **EJICERE** DESUPER SE CRIMEN, se purgare, in Leg. Longob. Rothar. cap. 7. Vide *Haltaus*. Glossar. German. voce *S. h. Entschulten*, col. 331.

EJICUM, Rei possessae dimissio, qua quis ab illa ejicitur. Charta ann. 1061. apud Marcam lib. 4. cap. 7. Hist. Bearn. *Satisfaci ergo sibi principi... tali pacto, ut per seipsum manu ac voce auctor fieret, terram a me emptam Ejecto et Guillelmo, filio Guillelmi qui pater existens superscriptam terram mihi venderat.*

EIKARISTIALE, Sacra pax, in qua asservatur Eucharistia, ex vet. Pontif. XII. saec. tom. 3. novi Tract. diplom. pag. 139. Vide infra *Eucharistiale*.

EILNECIA, Major aetas. Gall. *Ainess*. Vide locum in *Messuagium capitale*.

Vel Jus primogeniti, *Eneische*, apud *Bollman* MS. cap. 13.

EINECIA, *EINISGRA*, *EINECIUS*, Eadem notione. Vide *Ainessia* et infra *Eneicie Jus*.

EINUNGA, Pacta conventa unanimi consensu condita, a Germ. *Einung*. Chart. Joh. de Weinheim ann. 1288. in *Guden*. Syllog. pag. 276: *Non licebit eisdem villanis deinceps ligna crescentia in terra dicta curie reseccare sine fratrum licentia speciali; nec aliquam Einungam facient, nisi de fratrum consilio et assensu Constitut.* Rudolphi Imper. ann. 1277. in *Alsac*. Diplom. num. 688. *Quando facta fuerit cum consilio, quod dicitur Einunge vulgariter, ordinatio super silvas, transgressor ipsius abbati tenebitur ad emendam.* Inde etiam *Emenda* ipse sic dicuntur in chart. ann. 1517. ibid. num. 1450. Vide *Haltaus*. Glossar. col. 307.

EIPERICUS, Asturco, pullus equitii generosi, in Decretis S. Ladislai Regis Hungariae lib. 3. cap. 28.

EIRAUDUS, Area, seu locus, ubi frumentum teritur, quibusdam in provinciis *Eiral*. Charta foundationis B. M. de Fontanellis inter Instrumenta tom. 2. Gall. Christ. col. 420. *Praeterea dedimus*

eis minagium Rocha... et unum Eiraudum, apud Perequin juxta Ecclesiam S. Michaelis, liberum et immunitum ab omnibus costumis et rebus aliis.

Vel potius Ager, qui nec colitur nec aratur, idem quod Area 1. Vide in hac voce. Neque aliud sonat Gallicum *Eyral*, in Lat. remiss. ann. 1456. ex Reg. 189. Chartoph. reg. ch. 55: *Se meut debat et questum a cause de certains Eyrauld assis entre le village de la Bastide et le village de Veprieres... Adont que certains pruniers estant dedens lesdits Eyrauld, etc.*

EISIAMENTUM, *EISSANCIA*, Jus utendi in alieno praedio rebus non suis. Gall. *Aissance*. Donatio anni 1155. apud Marten. Collect. Ampliss. tom. 1. col. 883. *Omnibus animalibus eorum in toto territorio de Amblevi, quod est juris mei, passuorum beneficia et omnes Eissancias concessi.* Vide *Asantia*.

EISSADONUS, Parvus ligo, Massiliensibus *issadon*. Statuta Massil. lib. 5. cap. 52. *De omnibus infra scriptis (Fabri) possint accipere, sicut inferius continetur, et non aliter, videlicet de causando quendam Eysadonum (Eissadonum in MS.) sicut convenierint.*

Inquit t. ann. 1288. ex schedis Pr. de *Macatus*. *Pignorarit quemdam... de tribus Eissadonis.*

EISSALET, *ESSALET*, Nomen venti apud Massilienses, idem, ut videtur, qui Italis *Siroco*, nostris *Sud* est. Charta ann. 1291. ex Tabul. Massil. *Item dom. Stephanus de Sancto Paulo patronus alterius galeae consulit, quod non est ad praesens tempus ad navigandum cum dictis galeis in Catalonia, cum sit L'sale et sit ventus contrarius.* Dominus Jacobus Masselesius patronus alterius galeae consulit, quod cum tempus sit à l'Eissalet, et plus foras, et sit ventus, quo non est tempus navigandi in hoc praesenti viago Catalonia, etiam quanto durabit hic ventus... Item Bartholomaeus de Ibelna naucherius dixit, quod ventus est ad Eissalet, et non est tempus navigandi in hoc paregio.

EISSARIATA, *EYSSARIATA*, *EXARIATA*, Collis inculca et lacunosa, a vulgari Provinciali *Eyssariade*, sulcus ab elavie formatus. Charta ann. 1160. ex Tabul. S. Viet. Massil. *Versus solis occasum, usque certos limites plantatos inter duas Eysariatas de la Chauma vinateria, tendendo usque ad rial Caboret, et a dicto rial ascendendo per Eissariatam, quae protendit ad vallem de Cores... Usque ad iter de Oriolo descendendo ad Exariatam versus orientem, usque ad vallatum, etc.*

EISSEGUUM, f. Latrinæ, cloaca, Gall. *Egout*, ab *Erguttum* a *Gutta*, inquit Menagius in Etymol. Nequaquam, est enim *Eisseguum* a vulgari Provinciali *Eisseguo* vel *Huisseguo*, semita, via strictior. Gall. *Sentier*. Gall. Statuta Massil. lib. 1. cap. 134. 2: *Rector teneatur eligi facere tres probos viros... qui teneantur terminare et sopire... questiones omnes... de carreris, et finibus, et de Eisseguis dandis extra civitatem, etc.*

EISSUC, Vide infra *Ersuchium*.

EITA Inscript. vet. apud Bertolum in Antiq. Aquilej. pag. 198. *JULIE GAUDENTIE, FILIE DULCISIME, QUE... LOCO PEREGRINO EITA DECESSIT.* Ubi suspicantur nonnulli pro *Vita* scriptum esse.

EJUCARUM, Genus vasis, *εδος εκελου*, Gl. Lat. Gr. *Eluacrum labrum*, ap. Caton de R. R. cap. 10. et 11.

* **EJUDICO**, [Judicio. *Borrich* cogit. 275.]

* **EJULARE**, [Plorare. *DIEF*.]

* **EJULITO**, [Frequent. ab *ejulo*. *Lucil*. apud Non. 1. 78. *Hic rudet e rostris, atque Ejulitabit.* Al. aliter leg.]

† **EJUNCIDUS**, *ελεγκτικός*, Tenuis factus. Gloss. Lat. Græc. *Sangerman*. Vide *Lexicon Martinii*.

† **EJUS**, pro *Suus*, contra Grammaticam leges vel usum frequenter ad Nominativum verbi refertur apud Gregorium Taron. et alios: quod monere visum est, ne quis erret ex ambigua loquendi ratione.

ELABORARE, [Acquirere.] **ELABORATUS**, [Acquisitus.] Vide *Labor*.

† **ELABORATUS**, Qui labori vacare pro infirmitate vel ætate non potest. *Fundat. hospit. Cusani* ann. 1458. tom. 2. *Hist. Trevir.* Joan. Nic. ab *Hontheim* pag. 436. col. 1: *Ordinamus ut in dicto hospitali... teneantur... Elaborati senes, quinquagenarii et ultra.*

† **ELACRIS**, pro *Alacris*. Acta S. Cassiani apud Ill. Fontanum ad calcem *Antiq. Hortæ* pag. 345:

Unde Elacrus una dicobant voce sonora, Est Cassianus nobis adeo recolendus, Nobilitate ariet, etc.

† **ELAPTUARIUM**, Idem quod infra *Electuarium*, Sorbitionis species. [°° *Papias Electuarium*.] *Computum* ann. 1383. in *Hist. Dalphin.* tom. 2. pag. 279: *Pro claridine et Elaptuario, taren. 1.* Infra pag. 280: *Pro Elaptuario facto pro Domina in Marsilia de consilio medici Domini, taren. xvi.* Rursum pag. 284: *Item in munitione facta apud Lugdunum per fratrem Simonem, de speciebus, cera, Elaptuariis et pannis lineis, xxxiii. flor. ob. gros.* In MS. D. *Lancelot* habetur *Elapsuarium*.

† **ELAQUEARE**, *Eripere a laqueis*, *Liberrare*. *Concil. Tolet.* XV: *Cupiens periclitationis hujus Elaqueari periculo, fiducia illa qua vobis vicinum esse Deum non ambigo, vestris hæc pertractanda sensibus vestrisque iudiciis dirimenda committo.*

† **ELARGAMENTUM**, Dimissio, eductio, a Gall. *Elargissement*. *Lit. remiss.* ann. 1352. in Reg. 81. *Chartoph. reg. ch. 320*: *Hujusmodi processu pendente, Elargamentum dicto prisonario... faciat.* *Memor. C. Cam. Comput. Paris.* fol. 148. r. *Dis tiiij. Aug. 1354. Elargamentum prisonis Philippi Ardree, capti pro xym. den. auri ad scutum et aliis summis pecuniis; elargatus per dominos consilii.* *Arest. parlam. Paris.* ann. 1394. in *Hist. Lugdun.* pag. 77. col. 1: *Et postea de persona ejus informatus, quia repererat ipsum non bene sensatum, et miseram esse personam, fuerat elargatus; pendente vero tempore Elargamenti, etc.* Vide mox.

1. **ELARGARE**, Gall. *Elargir*, Libertate donare, educere e custodia. *Elargare* sive *laxare a prisona*, apud *Rymer*. tom. 10. pag. 778. col. 2. ubi pluries repetitur verbum *Elargare*.

Memor. D. Cam. Comput. Paris. fol. 16. r. *Die vij. Martii 1360. Guillelmus Poivre prisonarius... fuit Elargatus per villam Paris. usque ad crastinum Ascensionis proximum, datis plegiis Jacobo de Marna, etc.* *Lit. Caroli VI. reg. Franc.* ann. 1392. in *Hist. Lugdun.* pag. 123. col. 2: *Dictus prisonarius tibi reddi debet carceribusque nostris Lugdunensibus mancipari, ac ibidem remanere pendente processu... vel per te, si casus exigat, Elargari.*

2. **ELARGARE**, Differre, procrastinare. *Judic. ann.* 1345. 23. Febr. in vol. 2. *arestor. parlam. Paris.*: *Cum Bailivus dictas partes ut prisonarias arrestasset,*

et usque ad certum diem eorum prisonem Elargasset, etc. Vide infra *Elargamentum*.

8. **ELARGARE**, Amplificare, augere. Chron. Joan. Whethamst. edit. Hearn. pag. 371: *Ad declarandum et ostendendum eidem (vestre excellentie) ac etiam ad Elargandum fidem nostram et liganciam erga metuentissimam personam vestram. Elasement, Ampliatio, in Charta ann. 1243. ex Reg. 3. feud. episc. Met. fol. 187. v. in Bibl. reg.: Nous avons fait paix dou bestenz, qui estoit entre nous de l'Elasement des fosses dou chastei de Conflans. Vide Elargatio 2.*

1. **ELARGATIO**, ibidem, Emissio e custodia, Gall. *Elargissement*.

ELARGIMENTUM, Eadem notione, apud eundem Rymerum non semel tom. 8. pag. 275. col. 1. et pag. 306. col. 2.

ELARGITUS, Emissus e custodia, Gall. *Elargi*, semel et iterum in iis ipsis locis proxime laudatis.

2. **ELARGATIO**, Ampliatio. Chronologia Augustiniana Cantuariensis: *Charta de Elargatione Curie. (Madox Formul. Angl. pag. 165. In Elargationem cimeterii mansi et clausi predictorum. Hac etiam notione sumitur Gallicum Elargissement.*

ELARGIRE, ut supra *Elargare* 1. Arest. parlam. Paris. ann. 1386. ex Cod. reg. 922. 2. fol. 152. v.: *Curia parliamenti, domino Philiberto tenente sedem, Elargivit certos prisonarios laicos de Barro super Albani.*

ELASSEPIERI, Lassitudine deficere, in *Lexico Philosoph. Goclenii*.

ELATA PALME, Ejus tenellum germen in altum sese extollens. Cant. Cant. 5. 11: *Comæ ejus sicut Elatæ palmarum, nigre quasi corvus. Hunc locum commentans Hamelinus de Verulamio in suo libro de Monachatu apud Marten. Anecd. tom. 5. col. 2. ait: Comæ Ecclesie sunt fideles, qui Deo adherent, et bene agendo quasi in capite pendentes honorem conferunt: bene Elatis palmarum comparantur, quæ valde in altum crescunt, et inferius graciles ac in summis grossiores fiunt.*

ELATERARE, Ad latus ponere. *Mette à costé. Vita SS. Severini et Victorini: Paululum se ex aggerè Elaterat pavens.*

ELATIO, ELATIONES DICERE, Elate, superbe et arrogantè loqui. Epistola civium Biturrensium ann. 1212. in Reg. 30. Chartoph. reg. ch. 57: *Tantam iram fecit sive mesleiam in civitate Biterris, dicendo Elationes et arrogantias, atque etiam convicia, etc.*

ELATIVUS, Gloss. Lat. Gr.: *Elativa, ἐλαπτινῶς.*

ELATORIE, [Per amplificationem, vel per hyperbolen. *Ascon. in Divin. Verr. 1.*]

ELAVEIDIUM, Vide *Estaveidium*.

ELAVO, [Elavi, elautum et elotum, a. 1. lavando aufero, probe lavo. *Elavisæ bonis* dicitur qui bona amisit: sumpsum a naufragis. *Plaut. Asin. 1. 2. 9.* In mari repert. hic elavi bonis. *Id. Rud. 5. 2. 20.* Hac proxima nocte in mari elavi: nam contracta navis est: perdidit quidquid erat. miser ibi omne.]

ELBIDE, *Uvæ dictæ a colore inter nigrum et album.* Glossar. vet. ex Cod. reg. 7613. [Vide *Isidor. Orig. lib. 19. cap. 28. sect. 7. et lib. 17. cap. 6. sect. 26.* Germanis dicit *Elbischer Wein* auctor est *Adelungius*.]

ELCAMBIARE, Permutare, Gallice *Echanger*. Charta ann. 1208. inter Probat. Hist. Comitatus Ebroicæ. pag. 10: *Si forte decem acras boschi garantizare*

non potero... alibi jam dictis *Canonicis Elcambiare tenemur.* Fortassis melius legeretur *Ecambiare*. Vide *Cambiare*.

ELE, Elementa literæ Alphabeticæ. Vita S. Samsonis Episcopi Dolensis lib. 1. cap. 10. in Actis SS. Ord. S. Benedicti: *Eodemque die vicenas Eleas, tesserasque agnovit totas.*

ELEBORIUM, Scandula, tegula tabularis, Gall. *Esseau*. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692: *Eleborium, Essole.*

1. **ELECTA**, Moneta minutior in usu ann. 1283. Chartarium Abbatias de Burgomedio: *Agidius Abbas Burgi-medii Blesensis attendens utilitati suæ Ecclesie concessit pignore Richerio Mauboiner per C. libras et XX. libras Turon. sex modios frumenti valentes duos denarios minus Electa, et sex modios avenæ valentes unum denarium minus Electa.*

2. **ELECTA**, Vidua. *Sanctorum Monachis Electæ et Priscæ virginis, in Actis SS. Julii tom. 1. pag. 318.*

3. **ELECTA**, Instr. apud Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 13: *Monetam et Electam, id est bannum, medietas redditum de placitis, etc.* Vide *Electi* 2.

ELECTA JUSTITIA, Vide in *Justitia*.

ELECTARE, Ructare. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7613: *Electat, ructat.* Vide *Electat*.

1. **ELECTI**, Beati, qui jam cælo potiuntur, Gall. *Elus*, in Statutis Monasterii S. Claudii pag. 99. et alibi: *Apostoli vero Petrus 1. Epist. 1. 1. Paulus Rom. 8. 33. Coloss. 3. 12. 2. Tim. 2. 10. Tit. 1. 1. Electos vocant Christianos adhuc viatores. Vocati, Electi, et fideles. Apocal. 17. 14.*

Martyrol. MS. S. Joan. Laudun. 81. sæc. exaratum ad 1. Mail. *In monte Lauduno Eustasii Electi.* Calendar. MS. abbat. Bennac. ord. Præmonst. 14. aut 15. sæc. ad 8. Jun. *Chrotildis Electæ. Ellis, eodem sensu quo Lat. Electus, in Vita J. C. MS.*

Lors vint nostre sire en un moit, Avec les trois de ses amis Des plus letrés, des plus Esllis, Seins Jehans, Jakes et Perron.

2. **ELECTI**, qui et *Sacramentales* dicti, Testes ei, qui jurabat, adjuncti: de quibus plura in *Juramentum*. Leges Caroli M. apud Murator. tom. 1. part. 2. part. 99. col. 1: *Et quæ in Ecclesiis juranda sunt, vel cum VII. Electis aut XII. esse debeant, quales potuerint legibus inveniri. Non semel memorantur Electi apud Thomasserium in Bituric. pag. 123.*

3. **ELECTI**, sic nuncupati quidam hæretici ex secta Manichæorum, qui nec carnibus vescerantur, nec uxores ducebant: *Ἐλεκτοὶ καὶ Ἐλεκταί, in Anathematismo hæres. Manichæor. apud Cotelerium in Notis ad Recognit. Clement. pag. 373. de his S. Augustinus Epist. 74. et lib. 2. de Morib. Manichæor. cap. 13. 16. 18. 19. Possidius in Vita ejusdem S. Augustini cap. 15. 16. Leo I. PP. Serm. 5. de Jejunio, Prosper Manichæus in Anathematismo Manichæor. cap. 8. apud Sirmond. tom. 1. Concil. Gall. S. Hieronymus in Epist. ad Ctesiphontem adversus Pelagium cap. 2. Auctor Prædestinati lib. 1. hæresi 46. Archelaus Mesopotamiæ Episcop. in disput. adversus Manichæum, etc. Vide *Auditores*.*

4. **ELECTI**, ut est in Ceremoniali Romano lib. 1. sect. 10. appellantur *Promoti ad Ecclesias, sive Monasteria ante suam consecrationem, sive benedictionem, quam infra tres menses sumere debent. Neque enim appellantur Episcopi sive Abbates, et quævis utantur Episcopali*

sive Abbatiâli habitu, non tamen possunt uti paramentis et mitris sine speciali indulto Pontificis, etc. Vide *Willelmum Neubrigensem* lib. 2. cap. 22. [Vide *Archielecti* dicuntur Archiepiscopi electi. Vide in hac voce.]

Sive papali sive episcopali dignitate donandi. Bulla plumbea imaginibus SS. Petri et Pauli insignita Electos in Romanos Pontifices et needum consecratos, literas suas obsignasse jam observatum est supra in voce *Bulla*. Dipl. Clement. VII. ann. 1378. *Clemens Electus episcopus, servus servorum Dei... Datum Fundis sub bulla capitibus apostolorum Petri et Pauli consignata, qua utuntur ad apostolatus apicem assumpti ante sui coronationem, viij. Kal. Oct. assumptionis nostræ anno 1. Electis in episcopos jus ecclesiarum suarum bona administrandi competebat, ut discimus ex Charta Gaufr. Meld. episc. ann. 1208. in Chartul. Barbell. pag. 880: *Noveritis quod dum potestatem Electi haberemus ante consecrationem nostram, decimas novarium totius parrochiæ de Nigella... Stephano clerico de Præriis, quamdiu ipse vixerit, salvo jure cujuscumque ecclesie... concessimus possidendas.**

5. **ELECTI**, Qui ad baptismum sunt electi, baptizandi, in lib. 1. Sacrament. Eccl. Rom. cap. 26. 88. et in *Missali Gallicano* vet. pag. 449.

6. **ELECTI**, idem interdum qui *Jurati* vel *Scabini* appellantur: iis nominibus promiscue designantur in Libert. castr. S. Joan. ann. 1227. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 386: *In primis, ut eligant quatuor homines, qui... talem habeant potestatem... qualem habent apud Divionem major (et) jurati communie Divionensis... et illi quatuor jurati possint mutari per singulos annos... Et illi duodecim denarii erunt quatuor scabinorum... Si quis autem exterior de manentibus in castro conquestibus (conquestus) fuerit, jus recipiat et faciat in castro coram quatuor Electis. Infra semel et iterum legitur.*

7. **ELECTI** etiam vocabantur olim, qui a tribus regni ordinibus selecti, auxilia seu tributa in publicis comitiis regi concessa, ex æquo inter cives partiebantur. Lit. ann. 1389. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 422: *Quibuscumque commissariis et Electis ad indicendum, levandum et exhigendum dictas impositiones in diocesi Carcassonæ destinatis, etc.* Ab ejusmodi *Electis* originem habent *Judices inferiores*, quos *Elus* etiam nunc appellamus, qui de iis, quæ ad vectigalia pertinet, judicant. Ne in singulis proferendis nimis videar, consule accuratissimos indices ad Ordinat. reg. Franc.

8. **ELECTI DIPLOMATARI**, Vide supra *Diplomatarius*.

ELECTIO, Constitutio, Charta communie sic appellari videtur, quod facultas officiales communie eligendi per eam penes cives remaneat. [Vide *Chora*.] Charta Henr. ducis Brabant. pro communia Bruxel. ann. 1229. ex Cod. reg. 10197. 2. 2. fol. 21. r.: *Quilibet burgensis et filii burgensium, qui habent quindecim annos vel amplius, jurabunt pacem et hanc Electionem observare... Si quis hanc Electionem infregerit, etc.*

ELECTIONARIUS, Elector, ad eligendum deputatus. Stat. ant. Florent. lib. 1. cap. 1. ex Cod. reg. 4621. fol. 12. r.: *Quod camerarii et cassarii camere dicti communis possint, teneantur et debeant solvere incontinenti dictis Electionariis et*

eorum notario salarium, ad rationem pro quolibet eorum, ... libras sexaginta, ... et in unum mensem... debeant dicti Electionarii elegisse rectorem illum, ad cuius electionem faciendam electi fuerint. Stat. Ord. S. Joan. Hieros. ann. 1384 tom. 2. Cod. Ital. diplom. col. 1842: Electione peracta, Electionarii a conclavi discedunt, comparantque coram præceptore electionis ac universo fratrum catu.

ELECTORES, Collegium Novemviratus potentissima in Imperio dignitas, unde in Bulla Aurea *Illustres Imperii Principes*, eiusdemque *decus, columna, latera, propinquiora membra, etc.* vocantur. Inter præcipuas Electorum prærogativas primum locum obtinet jus Imperatorem virtute Regni et Principatum suorum eligendi, eundemque, si necessitas et utilitas publica postulet, ab Imperio removendi; non tamen ut scribunt quidam, sine reliquorum Principum consensu. Vide Electorum Sententiam exactionis Wineslai Romanorum Regis, apud Goldastum tom. I. pag. 139. Majores sunt Imperii Officiales, Imperatoris Consillarii, citra quorum consensum in multis, quæ ad Imperii administrationem spectant, nihil rite aut valide peragi potest. Qui de eorum nec factionem inierit, vel factionis sacramentum dederit Majestatis reus declaratur. Jus habent eudendi monetam. In solemnibus Imperiali Curia omnes ejusmodi dignitates præcedunt. Privilegio gaudent de non appellando, quod per Recensum Imperii ann. 1654. renovatum ipsique denuo est confirmatum. Hactenus Bulla Aurea. Vide præterea Limmæum lib. 1. Jur. publ. Imp. cap. 20. et lib. 2. cap. 1. ubi Electorum jura et prærogativæ fustus recensentur. Ab anno 1647. vel 1654. Fratres salutantur a Rege Francorum.

Éliteurs de l'Empire, in Hist. Caroli VI. reg. Franc. ad ann. 1460. pag. 144.

Elegantissimus quoque Electoralis ornatus et vestitus: Electorum Ecclesiasticorum, toga est ex panno coccineo rubro, pellibus o: albo et nigro variegatis, quas hermelinas vocant, suffulta et prætexta: pileus quoque ex ejusdem coloris panno, pellibusque variegatis prætextus; Secularium, est paludamentum holosericum rubrum, pellibus hermelinis suffultum et prætextum, pileusque ejusdem materiae, coloris ac prætexturæ. Limmæus ibid. lib. 2. cap. 1. n. 13.

Septem ab initio instituti, haud dubie quia totidem Imperii Officiales, Septemviri sunt appellati; tres Ecclesiastici, Laici quatuor. Unde versus pingui crassaque Minerva olim decantati:

Moguntinensis, Trevirensis, Coloniensis,
Quilibet Imperii sit Cancellarius horum,
Et Palatinus Dapifer, Dux Porcitor enas,
Marchio Præpositus Cameræ, Pincerna Boemus:
Hi statuunt Dominum cunctis per sæcula summum.

Qui Septemviralis Senatus in Novemviratum exinde proventus est, de duobus recentioribus suo ordine dicemus.

Non eadem vero omnium Electorum jura eademque prærogativæ. Ecclesiastici electione et suffragio hanc obtinent dignitatem; Seculares, si Regem Bohemum excipias, succedunt et jure hæreditario Electoratum possident. Hi jure utriusque suffragii, sui nimirum et alieni in electione gaudent; illi solum tantum. Ecclesiastici non nisi expleto trigesimo suæ ætatis anno in Archiepiscopos atque adeo in Electores cooptari possunt; Laicis sufficit decimus octavus annus completus ut suo fungantur officio. Bulla Aurea cap. 7. num.

2. Ut autem quid ad unumquemque eorum pertineat, quodve jus sit proprium et singulare penitus cognoscatur, de singulis seorsim paucis est agendum.

Archiepiscopus Moguntinus Collegii Electoralis Decanus, Principes Coelectores monere tenetur de obitu Imperatoris, et futuram electionem Litteris patentibus significare. Harum litterarum formulam, si videre libeat, reperire est in Bulla Aurea cap. 18. in electione Imperatoris Coelectorum suffragia colligit, quibus suum addit calculum. B. A. cap. 4. num. 2. 3. Imperatorem electum proclamant. Decreta Imperialia solus subsignat, quia Archicancellarius Germaniæ. Vide Archicancellarius.

Archiepiscopus Trevirensis, secundus Elector et Archicancellarius per Galliam universam, seu potius eam Galliarum partem, quæ Regni Arelatensis nomine censebatur, primus suum fert suffragium. B. A. cap. 4. num. 3.

Archiepiscopus Coloniensis, tertius Elector et Archicancellarius per Italiam, secundus eligit. B. A. ibid.

Rex Bohemiarum, ratione Regiæ dignitatis inter Seculares primus Elector et Imperii Archipincerna, tertius eligit. B. A. cap. 4. num. 1. et 3. Albertus Stadenensis Abbas in Chron. ad ann. 1240. et incertus Auctor in Chron. Sclavicis ad annum 1245. scribunt Regem Bohemiarum non eligere, quia non est Teutonicus. Quod intelligere licet ex Chron. Engelhusii et Andreae Presbyteri Ratisbonensis, ubi de Ottone III. et ex Dubravio, qui in Hist. Boemica lib. 6. narrat: *Aditus tamen sex illis Principibus post hæc Rex Bohemiarum fuit, Elector septimus ad tollendam discordiam quæ inter pares numero, pari suffragio concurrente, nunquam intercedebat.* Quod ita indubitatum nonnullis visum est, ut a Rudolpho Imperatore id factum esse scribat Cromerus lib. 3. de Rebus Polonorum; imo Instrumentum Rudolphi ann. 1299. refert Windekium in Comment. de Elector orig. cap. 1. Horum tamen omnium sententiam scite refellit Limmæus lib. 2. Jur. publ. Imp. cap. 7. num. 1. Vide Archipincerna.

Dux Bavarie, hodie Imperii Archidapifer, quartus eligit. Electorali dignitate primus potitus est Maximilianus, qua ann. 1623. a Ferdinando II. in Diæta Collegialidonat, cum Palatinus Rheni, perduellionis titulo, ea exactionatus fuisset. Quod ann. 1648. art. 4. Pacis Westphalicæ, Bavarie Duci confirmatum fuit, ita tamen ut linea Wilhelmina extincta, familia Palatinæ restitueretur Electoratus. Vide Struvium Syntag. Hist. Germ. Dissert. 35. § 20. Post obitum Ferdinandi III. ann. 1657. Vicarius Imperii officio, loco Palatini Electoris, functus est Dux Bavarie; litem intendit Palatinus, sed adhuc sub iudice lis est.

Dux Saxonie, Imperii Archimarescallus et ejusdem Vicarius, vacante Imperio, in locis ubi Saxonica jura servantur; quintus eligit. B. A. cap. 4. n. 3. et cap. 5. n. 2.

Marchio Brandeburgicus, Imperii Archicamerarius, sextus eligit. B. A. cap. 4. n. 5.

Palatinus Comes, olim inter Seculares secundus Elector et Imperii Archidapifer, nunc Archithesaurarius, septimus eligit: quod definitum est art. 4. Pacis Westphalicæ ann. 1648. cum Carolus Ludovicus in Palatinatum inferiorem est restitutus, atque octavus Electoratus

ipsius causa institutus est. Vacante Imperio ejusdem est Vicarius in partibus Rheni et Sueviæ. Coram eo Imperator conveniri potest. B. A. cap. 5. n. 1. et 3.

Dux Hannoverensis, Viennæ 12. Martii ann. 1692. nonus Elector creatus et Imperii Archivexillifer, octavus eligit: de quo Schramb in Chr. Mellicensi part. 10. n. 42. pag. 920. hæc habet: *Novemviratus ab Augustissimo Leopoldo est constitutus, creante Ernestum Augustum Principem Hannoveranum in Electorem novum, et Collegii Electoralis Signiferum... Hac nova dignitate Electorali, qua a Catholicis Palatinatus Princeps insigniebatur, cum nuper calculus Protestantium Electorum, (ex eo quod Dux Neuburgicus Catholicus Palatinatus Electoratu fuerit condecoratus) esset minutus, resarciebatur.* Ad Electorum vero officia in Imperatoris coronatione quod spectat eorumque in sessionibus ordinem et alia jura, vide Limmæum lib. 2. cit. cap. 1.

Quæ hactenus dicta sunt de dignitate, prærogativis, juribus et officiis Electorum a nemine, quod sciam, in dubium revocantur, ut pote quæ ex Bulla Aurea, quæ ceu fundamentum Collegii Electoralis haberi debet, eruta sint et descripta. At vero longe aliter res se habet cum de eorumdem institutione et origine agitur. Tot fere sententiæ, quot hæc de re Scriptores, nullum quippe exstat monumentum, ut ipsis visum est, unde quicquam certi explicari liceat. Utrique Viri doctissimi pro diversis sibi que invicem oppositis opinionibus stant decertantque, inter quos litem dirimere non sine temerario ausu forte quis tentabit. Præcipuas ex his prius hic exponere libet, quam id quod nobis probabilis visum fuerit aperiamus. Qui cæteras nosse voluerit adeat Thulemarium qui eas omnes congescit cap. 7. dissert. 12. Syrtag. Jur. publ. et Jo. Guillelmum Janum in iudiciis Eruditorum de orig. Electorum.

Prima est eorum qui Collegii Septemviratus institutionem Gregorio V. et Ottoni III. acceptam referunt. Eam sic proponit nihil hesitans Windekium in Comment. de orig. Elect. cap. 1: *Ergo, inquit, Electores cum consensu Ottonis III. ann. 997. sanctione a Gregorio V. lata, sed a Sylvestro II. ann. 1000. promulgata, constitutos compertum habeo, tum ex pluribus MSS. tum ex cæcis Historicis.* Fucum facit Windekium; quæ enim profert argumenta aut ad rem non pertinent, aut levioris sunt momenti, quam ut rem tantam definire valeant; et id sensit ipse Windekium, cum adductis argumentis quæ ipsi gravissima videbantur, subinde fatetur cæteros Principes in electione Imperatoris adfuisse, non quidem ut eligerent, sed ut quem vellet eligendum Septemviris proponerent. Hæc enim fati causa cadere est. Windekio hæc in re consentit Gewoldus lib. de S. R. I. Septemviris quos refutat Limmæus lib. 2. septius cit. cap. 1.

Huic opinioni prævivere sine dubio antiqui Chronicorum Scriptores qui omnes fere ubi de Ottone III. mentionem fecerunt, eodem tenore Electorum institutionem referunt. Ita Martinus Polonus, Andreas Presbyter Ratisbonensis, Engelhusius, Nauclerus vol. 2. Chronogr. gener. 84. et alii. Supposititiam vero Gregorii V. de electionibus Imperatorum sanctionem, quam melius forte non verius, inter Constitutiones Ottonis IV. recenset Goldastus tom. 3.

Constitut. Imper. his verbis refert Linnæus lib. 2. cit. cap. 1. n. 1: *Imperatorum nullus hereditariam dignitatem vindicatio. Principes sex, sacri Ordinis tres, profani totidem, eum deliquit. Hi discordes si fuerint, Bohemiam Regem cooperantur.* Immerenti Baronio injuriam fecerunt qui eruditissimum virum hujus sententiæ patronum arbitrati sunt. Scribit quidem ille sub ann. 996. tom. 10. Annal. pag. 913. potestatem eligendi Germaniæ Regem, in Imperatorem postea adsumendum, Principibus Germaniæ a Gregorio V. factam; sed diserte negat ex eo tempore ad septem tantum Electores id spectasse; quod probat ex Epist. ad Innocentium III. PP. de electione Ottonis IV. Baronio præverat Bellarminus lib. 3. de Translat. Imperii.

Rectius ergo utrumque Cardinalem accensibus inter defensores sententiæ, quæ ab Innocentio IV. in Concilio Lugdunensi ann. 1245. celebrato, id factum esse defendit. Nec sua huic opinioni deest probabilitas: præterquam enim quod circa hæc tempora in electione Imperatorum prævalere cœpit Electorum auctoritas, certum est ab Innocentio IV. Fridericum II. Imperiali dignitate in hac Synodo privatum fuisse, præceptumque a Rom. Pontifice Ecclesiasticis Electoribus, ut Henricum Thuringiam in ejus locum sufficerent. Thomas Wikes tom. 2. Hist. Anglic. Scriptorum pag. 45. in Chron. ad ann. 1245. scribit: *Innocentius Papa, convocatis universis Ecclesiis Prælatibus, celebravit generale Concilium apud Lugdunum, in quo sententialiter degradavit Imperatorem Fridericum, decernens ipsum finaliter amovendum ab Imperio. . . . præcepitque Colonienis, Treverensis, Moguntinensis Archiepiscopis, ut Henricum dictum Lotharingum Uihuringum dicerent in Regem Teutoniarum, quod et factum est.* Vide etiam Chron. Alberti Staderis ad ann. 1240. Engelhusii tom. 2. Collect. Leibnitii pag. 117. et Walter. Hemingford. ad ann. 1250.

Tertio de Electorum origine nobis super est exponenda sententiæ, quam doctissimi quique Germanici Scriptores amplexati sunt. Hæc autem statuit id accidisse præcipue sub Friderico II. (verba exscribo Myleri) *absque ulla interveniente singulari Constitutione, qualem nullus scriptor veridicus allegare aut producere potest, sed modo latenti, et insensibiliter quasi, cum tacito Ordinum Imperii consensu.* His apprime consonat Linnæus lib. 3. Jur. publ. Imp. cap. 1. *Statuo, inquit, Collegium hoc Electorale, non tam speciali et expressa alicujus Constitutione, quam consuetudine sensim Ordinum consensu approbata, introductum, postque aliquot mutationes intervenientes, tandem a Carolo IV. et reliquis Imperii Proceribus aurea Bulla firmatum fuisse.* Vide Nicolaum Mylerum Archologia Ordinum Imper. cap. 9. n. 4. Conringium de Republ. Imper. Germ. Exercit. 5. thes. 23. et seq. Crusium lib. 5. Annal. Sævicorum part. 2. cap. 7. Onuphrium Panvin. de Comitibus Imper. cap. 6. Michael. Schifferum de Orig. Elector. thes. 16. apud Arum. vol. 1. Resolutum de election. et succes. lib. 2. Dissert. 3. n. 4. et seq. Aventinum lib. 5. Annal. Boiorum, Goldast. in Constit. Imp. tom. 1. Struvium Syntag. Hist. Germ. dissert. 22. § 15. Natal. Alexandrum part. 2. sæc. IX. et X. Heissium in Hist. Imp. lib. 5. n. 1. Hoffmann. in Lexico ad vocem Electores, et alios.

Quibus vero argumentis et probationibus hæc sententiæ, jam tot Eruditorum Virorum calculis approbata, fulta sit et munita paucis representabo. Et quidem repudiata semel Gregorii V. Constitutione, de qua nullus Scriptor ab Ottonis ætate ad Fridericum usque II. meminit, ne ipse quidem Gratianus qui circa ann. 1151. Decreta, Constitutiones et Statuta Pontificum collegit; rem demonstrare videtur silentium omnium Historicorum qui de rebus Germanicis diligentius scripserunt; nemo quippe eorum, neque Hermannus, neque Romerius, verba sunt Aventini lib. cit. neque Sigibertus, neque Otto noster, Guntherus poeta, et ceteri quique proximi horum temporum gravissimi diligentissimique Scriptores, ullam Electorum mentionem faciunt: profecto non omisuri tantam rem, si uti nostro sæculo sunt, illa tempestate Principes illi, constituendi Casaris legem et prærogativam accepissent. Quod quidem argumentum, quamquam gravissimum sit, potest tamen et alio roborari, quo res pressius urgeatur. Constat testimonio Historicorum omnes Ottonis III. in Imperio Successores usque ad Fridericum II. vel jure hereditario, vel omnium Principum suffragiis Imperium obtinuisse. De Henrico II. et Conrado ejus successore, id testatur Otto Frisingens. Chron. lib. 7. cap. 7. et 8. De Henricis IV. et V. Abbas Urspergens. in Chron. ad ann. 1053. et 1106. De Lothario Continuatore Sigeberti in Chron. ad ann. 1126. De Conrado III. laudatus Otto lib. 7. cap. 22. De Friderico I. idem Otto lib. 2. de Reb. gest. Frider. cap. 1. Guntherus et Chron. S. Ulrichi ad ann. 1152. De Ottone IV. et Friderico II. citatus Urspergens. ad ann. 1230. His addi possunt Dithmarus lib. 5. pag. 52. Wippo de Vita Conradi Salici ann. 1024. Ordericus Vitalis ann. 1124. pag. 882. Radevicus lib. 3. cap. 16. Fridericus I. in Epist. apud Baronium ann. 1156. Matth. Paris ann. 1245. 1257. pag. 456. 638. Roger. Hovedenus pag. 776. Williel. Brito lib. 4. Philipp. pag. 141.

Est etenim talis dynastia Theutoniarum, ut nullus regnet super illos, nisi prius illum eligat unanimis Cleri Procerumque voluntas.

Ex quibus omnibus manifestum est Electores non prius, cæteris Principibus exclusis, Imperatorem elegerisse, quam mortem obiisset Fridericus II.

His præmissis quæ nostræ sententiæ illustrandæ necessaria duximus, jam quod probabilius nobis visum est, ea quæ nos decet verecundia, præsertim in rebus obscuris, proponendum. Nec longe profecto ab ea, quam modo exposuimus, sententiâ aberrabimus. Itaque, ut rem ab initio repetamus, certum videtur post Ottonem III. rationem succedendi in Imperio innovatam fuisse, suffragiisque habita interdum natalium ratione, electos deinceps Imperatores, qui prius solo jure hereditario nataliumque privilegio sceptro potiebantur. Hæc aperte significant omnia Historia Germanicæ, quæ supersunt, monumenta. Nec alia fuit, ut opinor, errandi occasio Scriptoribus, qui Electorum originem ad hæc tempora retulerunt. Cum autem in eligendo Imperatore potiore partem haberent septem Imperii Officiales, ique potentiores essent Germaniæ Principes, sensim pedentimque ad hanc devenere auctoritatem, ut sibi potestatem, cæteris Principibus exclusis, eligendi Imperatorem tribuere tentarent. Ne gratis vero id dixisse videamur, consu-

lendus vetus Auctor de Beneficiis a Struvio citatus Syntag. Hist. Germ. dissert. 22. § 15. ubi legere est: *Rex quem eligunt Teutonici, cum Romam vadit ordinari, secum ibunt de jure sex Principes qui primi sunt in ejus electione.* Idem docet Speculum Saxonicum lib. 3. art. 57: *In Principis electione primus erit Episcopus Moguntinensis, secundus Treverensis, etc. secundum hoc omnes Illustres Imperii tam Seculares quam Spirituales eligunt.*

Ut ut sit de eorum in electione Imperatoris præminencia, Collegii Septemviralis institutionem ad Caroli IV. tempora, ad annum scilicet 1356. quo Bulla Aurea, prævia deliberatione Imperii Officialium, reliquorumque ejusdem Procerum et Ordinum consensu, promulgata est, referendam arbitramur; vel ut mentem nostram apertius explicemus existimamus nullo, quod indubitatum sit, monumento probari posse ante Bullam Auream septem Electores pleno sibi proprio jure, quo scilicet ab electione alii Principes excluderentur, Imperatorem elegerisse. Nec enim inficias imus prius existisse Principes, qui Electores appellarentur, quique in eligendo Imperatore potiores partes agerent. Hæc aperte significare videtur successiva Imperatorum series, qui, ad Bullam Auream promulgationem, suffragiis aliorum Principum, præter septem Electores in hac Constitutione designatos, Imperium adepti sunt. Unus in exemplum sufficit Carolus IV. hujusæ Legis celeberrimæ parens, quem ad regium culmen electum refert Albertus Argentini in Chronico ad ann. 1348. partim a Principibus electorali postea privilegio donatis, partim ab aliis quos inter Electores non recenset Bulla Aurea. Nec minoris est momenti quod in Bulla Aurea nullius Edicti, Legisve, aut Constitutionis, quæ Electorum jura numerumque prius assignaverit, occurrat mentio: neque enim id tacendum erat in Constitutione quæ solo novitatis titulo poterat repudiari a Principibus quos constanti assertoque sibi hæctenus jure spoliabat. His addi potest Epistola Benedicto PP. XII. scripta ann. 1338. ab omnibus Electoribus, Rege Bohemiæ excepto, quæ legitur apud Goldastum tom. 1. Constitut. Imper. pag. 100. Hanc scio suspectæ fidei viris quibusdam eruditissimis videri: ex ea nihilominus, cum spuriam nemo, quod sciam, certo probaverit, quædam observabo, atque imprimis hanc epistolam, quæ Bullam Auream decem et octo annis tantum præcessit, sex Electorum nomina præferre; in ea tamen aliorum Coelectorum expressam repetitamque ab his Principibus fieri mentionem. 2. Illos diserte profiteri eam, quam in eligendo Imperatore habent potestatem sibi ex consuetudine vel de jure competere. Quid hoc dubium? rogo: itane scripserunt Electores eodem jure, quo per Bullam Auream, iisdemque privilegiis jam decorati? Num Coelectores, promulgata semel Bulla Aurea, usquam agnoverunt? Hinc igitur recte Septemviratus Collegii originem institutionemque repetimus. Notandum 3. Electores minime persuasos fuisse jus suum electorale Romanis Pontificibus acceptum referri debere. Sed præstat locum exhibere, ut quisquis prudens æquusque rerum æstimator judicet: *Gravamur non modice, et turbamur ex intimis, cum reverendam sacrosanctam Romanam Ecclesiam, matrem nostram, et ipsius Summos Pontifices, . . . ac sacro-*

sanctum Imperium, et Imperatores seu Reges ipsius, quorum defensio ad nos ac omnes alios Coelectores præ ceteris mundi Principibus specialiter pertinere dinoscitur, sicut temporibus presentibus videmus, ad invicem discordare. Infra: Cum alii omnibus Principibus Electoribus Imperii in unum sumus congregati, et firmavimus iurejurando per Sacramenta corporaliter a nobis et omnibus Coelectoribus nostris præstita; quod iura, honores, bona, libertates et consuetudines dicti Imperii, et nostra, nobis in electione Imperii competentia et consuetudine vel de jure, manuteneamus, defendamus et illibata conservemus, et quod hoc nos obmittamus propter aliqua pericula rerum et personarum, aut præcepta... contra Imperium et nos vel Coelectores nostros; per que dicto Imperio ac nobis et Coelectoribus nostris... posset præjudicium generari. Ibid. In prædicto Parlamento per nos et alios Coelectores nostros... sententialiter diffinitum: quod vacante Romano Imperio is, qui eligitur concorditer, vel a majore parte Principum Electorum, pro Rege Romanorum ab omnibus est habendus: et quod nec nominatione, approbatione, confirmatione, consensu, vel auctoritate Sedis Apostolicæ, super administratione honorum et jurium Imperii indiget, sive titulo Regis assumendo: quodque iura et bona Imperii administrare et gubernare poterit, et de jure et consuetudine, nulla Sedis Apostolicæ super hoc licentia habita vel obtenta. Hæc clariora sunt quam ut fusiori expositione indigeant: cætera itaque Lectoris iudicio permittimus, quæ otiose fortassis annotaremus.

ELECTRAT. Ructat. Papias. [Bituric. MS. habet Electat, forte pro Ejectat.] Vide Electare.

ELECTRUM. Mixture quædam æris et stanni, nomen sumens cum electro a coloris similitudine. Nicol. Bertrandus in Vita B. Guillelmi Eremitæ Augustin.: Disciplinabat enim se catenis tribus Electri vel de latone. Rocho le Baillif in Dictione Spagy.: Electrum, est septem metallorum in unum conjunctio.

° S. Fiori Mss. fol. 58. v.: Interdicitur ne quaquam cum calice ligneo, vel vitreo, vel stagneo... vel de Electro infra fines diocesis nostræ ulterius celebrare præsumat. Comput. MS. fabr. S. Pet. Insul. ann. 1495: Item Johanni Maldener liquefactori Tornacensi, pro omnibus columnis et archetis de Electro, servientibus ad clausuram capelle B. M. de Trilitha, ponderan. insimul ij. mil. ix. c. iij. xij. lib. pretio v. sol. pro quolibet libra. Idem est, ni fallor, quod Eleutro appellatur in Chron. S. Dion. tom. 7. Collect. Histor. Franc. pag. 151: Ovec ce dona un outre grant vaissel d'Eleutre, si est ornez ou milieu et tout entor de grant plenté de sardenes et de granes.

1. **ELECTUARIUM.** Isidorus lib. 4. cap. 9. Electuarium, vocatum eo, quod molle sorbeatur. Matth. Silvaticus: Electuarium, id est, molle sorbitio. Ex Græco ἐλεκταριον ab ἐλεγειν, delingendo ἐλεγειν. Alii ab electis speciebus dictum volunt Joann. de Jaqua: Electuarium dicitur ab electione rerum, e quibus conficitur Electuariorum alia sunt dulcia, quedam amara, quedam acra, de quibus Champerius. Octavius Horatianus lib. 4. Her. medicar.: Ad Tusim, Electuarium, etc. Cæsius lib. 7. cap. 48: De pyxide, quam in manu portabat, Electuarium per cochlear hauriens, singulis in os mittebat. Brocardus in Descript. Terræ Sanctæ: Habent poma

III

citrina magna, ex quibus optima conficiunt Electuaria. [Statuta Ecclesie Cadurc. ann. 1289. inter Anecd. Marten. tom. 4. col. 699: Parasiti species vel Electuaria, non causa medicina, sed ut vinum tibi melius saperet, et ad bibendum te fortius incitaret. Statuta Arelat. MSS. art. 137: Non vendant Electuarium corruptum.] Vide Constitut. Siculas lib. 8. tit. 34. § 4. Durandum lib. 6. Ration. cap. 7. num. 20. etc. Utuntur passim Medici. Gulotus Pruviniensis in Biblia MS. de Medicis:

S'ils reviennent de Montpellier,
Les Lectuaires sont moult chers;
Les diest-lis, ce n'est avis,
Qu'ils ont gignebat et plura, etc.

° Laituair, in Vita S. Ludov. edit. reg. pag. 350: Disoit souvent li benoiz rois nostre Laituair tel, ou, noz chases teles fusesent bonnes a ceal malade. Occurrit etiam in Mirac. Mss. B. M. V. lib. 3:

L'ame toute s'esbaruche
Quant ele sent tel Laituair.

° Opiate Lecture, in Lit. remiss. ann. 1467. ex Reg. 300. Chartoph. reg. ch. 64: Lequel médecin ordonna en la boutique d'un apotecier d'ocellui lieu de Perenas plusieurs bevrages... et opiates Lectures en diverses foiz.

ELECTALIUM habet perpetuo Cælius Aurelianus Siccensis lib. 1. de Tardis passion. cap. 4. lib. 2. cap. 7. 13. lib. 2. cap. 1. etc. Αετοβάριον et Αετοβάριον pro Αετοβάριον habet Myrepsus sect. 1. cap. 74. 496.

2. **ELECTUARIUM** et *floræ bellatorum* dixit Lambertus Ardensis pag. 84. [Pro quo nos diceremus *l'Elite et la fleur des troupes*.]

ELECTUBILIA. Vita S. Desiderii Episcopi Cadurcensis cap. 18: De præsidio meo vestimenta, scamnalia, mensalia, et Electubilia, aurum, vel argentum, etc. Sed legendum, ut præfert Codex MS. Lectuaria: nam editiones hujus vitæ ex mendoso apographo prodierunt. Utramque cum ipso archetypo contulit Stephanus Baluzius.

1. **ELECTUS.** Vide Electi.

1. **ELEEMOSYNA.** Misericordia, seu Merces. Concilium Francoford. ann. 794. cap. 3: Idcirco dominus noster misericordia motus, præfatis Tassilon... culpas perpetratas indulgit, et gratiam suam pleniter concessit, et in sua Eleemosyna eum in amore dilectionis visus est suscepisse. Charta Ludovici Pii ex Tabulario Fossatensi f. 8: Cujus petitioni in Eleemosyna nostra libenter aurem accommodare placuit. [Lupus Ferrar. Epist. 45. ad Carolum Calvum: Tangat itaque vos affectus eorum, per quos esse cepistis Instaurare eorum Eleemosynam in tanti periculo intermissam. Ne obliviscamini vestri; etenim vos jam Eleemosyna indigetis.] Codex Epistolarum S. Bonifacii Archiepisc. Moguntini Epist. 115: Nobis quoque paterna hereditate spoliatis pro vestra Eleemosyna auxiliari... utcumque facialis. Adde Epist. 117. Concilium Veronense ann. 756. cap. 6. 23. Remense II. cap. 42. Formulas vet. Bignonii cap. 31. Capitulare Pipini Regis Italiae cap. 6. Capitulare I. ann. 802. cap. 29. Epistolam Caroli Magni ad Ottam regem, Capitulare 6. ann. 809. cap. 7. Chartam Ludovici Pii apud Mabillonium tom. 5. Vitar. SS. Ord. S. Bened. pag. 68. etc. Vide Merces. Eadem notione

° Nonnunquam nostris Aumone, idem sonat quod recte factum, pium opus, vulgo *Une action louable, une bonne œuvre*. Bellom. Ms. in Consuet. Bellovac.

cap. 19: Creons qua bien et Aumone es, rôt de contracter tiaz testamens. Libell. suppl. ad Phil. VI. ann. 1336. in Reg. B. Cam. Comput. Paris. fol. 83. r.: *Primo dit le signifiant que oncques si grant Aumone ne fu faite, comme ce que vous avez commencié de faire sus vos officiers, de faire enquerre sus euls.* Lit. remiss. ann. 1398. in Reg. 145. Chartoph. reg. ch. 518: *Que c'estoit greigneur Aumone que d'aller à S. Jacques.* Aumone vero, pro Aumone, eleemosyna, in Ch. ann. 1245. ex Chartul. S. Apri Tull. ut et Auriome, in Invent. ann. 1306. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 1202. et 1208. Amoigne, in Ch. ann. 1262. inter Probat. tom. 2. Hist. Burg. pag. 28. col. 1.

ELEEMOSYNA REGUM, in Capitul. 6. ann. 819. cap. 7: *De viduis et orphanis et pauperibus vel omnibus impotentibus, ut in Eleemosyna Dominorum nostrorum Regum eorum justitiam plenius accipiant.*

ELEEMOSYNA CARUCARUM pro aratri. Lambardo: Arationis Eleemosyna; sulmisse, in Canonibus Saxon. Edgari cap. 54. i. aratri vel arationis eleemosyna, a sulh, aratum, et ælmesse, eleemosyna. Concilium Enhamense ann. 1009. cap. 10: *Jura Deo debita unusquisque annuatim recte pendito, aratri scilicet Eleemosynam decima quinta nocte a Paschate. Aratrales Eleemosynæ, in Decretis Synodalibus ejusdem Concilii cap. 10. Denarius in singulas carucas impositus, pauperibus in eleemosynam erogandus, ab Ethelredo Rege, ut quidam ferunt, impositus. Leges ejusdem Regis cap. 1: Ut detur de omni caruca denarius, vel denarium valens. Eleemosyna carucarum, in Legibus Canuti Regis cap. 11. Saxon. 7. Ejusdem Canuti Epistola ad Ethelnotum Metropolitani Britannie apud Ingulfum, Mattheum Westmonast. Florent. Wigorn. et Rad. de Diceto ann. 1031: *Antequam ego in Angliam veniam, omnia debita, que Deo secundum legem antiquam debemus, sint persoluta, scilicet Eleemosynæ pro aratri, et decimæ animalium ipsius anni procreatorum, et denarii, quos Romæ ad S. Petrum debemus.**

ELEEMOSYNA REGIS. Leges Edwardi Confessoris cap. 10. de Denario S. Petri: *Quoniam denarius hic Regis Eleemosyna est. Simeon Dunelmensis de Gestis Angl. ann. 887: Ethelelm Comes Wintoniensium Eleemosynam Regis Elfredi detulit Romam. Eleemosyna S. Petri dicitur in Epistola Paschalis PP. apud Eadmerum lib. 5. Novor. pag. 118. 1. edit. Vide Denarius S. Petri.*

° **ELEEMOSYNA REGIS.** Inter privilegia regis Francorum, que enumerantur in Reg. sign. Pater. Cam. Comput. Paris. fol. 195. v. illud notandum recensetur: *Item quod Eleemosynæ, quas dominus rex faciet, cedant loco restitutionis.*

ELEEMOSYNA PASCHALIS, que etiamnum obtinet in Episcoporum Palatiis. Anastasius in Hadriano PP. pag. 112: *Ubi Fratres nostri Christi pauperes, qui ad accipiendam Eleemosynam in Paschalem solemnitatem annue occurrere et lavari solebant.* Vide Gaufredum Vostensem 1. part. cap. 30. Probat. Hist. Monmorenciacæ pag. 410. et Henric. Valestium ad Euseb. de Vita Constant. lib. 4. cap. 22. etc.

ELEEMOSYNA RATIONABILIS, que ex bonis intestatorum sequestrabantur ad pias causas, de quibus pluribus agimus in voce *Intestatus*. Charta Libertatum oppidi des Ais in Bituric. ann. 1301: *Si vero aliquem mori contigerit propinquorum generis sui, qui meus sit vel femina,*

31

meam habere eschatam ad solutionem predictæ censæ, et nisi aliquis hæres præsens fuerit, sex electi omnes res suas servabunt per annum et diem: et si infra annum et diem hæres venerit, omnia sua habebit, salva tamen Eleemosyna rationabili. Infra: Vel sine hærede mori contigerit, respectu sex electorum habebit Eleemosyna rationabilis.

¶ JACERE IN ELEMOSINA dicitur, cum quis gratuito sepelitur. Chartul. priorat. de Guilio fol. 15. r.: Miles quidam, nomine Godefridus, ... disponens Deo, devenit ad mortem. Cujus obitum filii parentesque plangentes monachos, qui tunc temporis Guilio morabantur, suppliciter petierunt ut corpus sepulture traderent: quod monachi secundum possessionem suam honorifice fecerunt. Post tumulationem vero, ne pater eorum in Elemosina jacere videretur, filii ejus Walcherius atque Johannes donaverunt Deo et S. Albino ejusque monachis sex denarios de censu, quos illi monachi reddebant.

* [c. Eleemosine pauperum verecundorum (Lugduni) xx solidos fortium in testamento presbyteri Tymotei, apud Mus. Arch. Dep. p. 142, an. 1245.]

2. **ELEMOSYNA**, nude dicitur Ecclesiarum possessiones: Tenementa que conceduntur per donationem Ecclesiis Cathedralibus, Conventualibus, Parochialibus, viris religiosis, ut pro donatoris et suorum tam vivorum quam mortuorum animabus apud Deum orationibus et divinis officiis intercedant. Ita Bracton. Paschasius Ralpertus in Vita Walæ Abb. Corbeiensis lib. 2. cap. 2. ubi Wala ad Ludovicum Pium: Quid est quod das, quando honores Ecclesiarum, immo, ut sentio, onera que largiris? quod si res Domino jure Eleemosynarum legitime consecrate sunt, Ecclesiarum ejus sunt: quia suis pauperibus, et specialiter sibi servientibus legitime date sunt. [Charta Zuentebaldi Regis Lotharing. ann. 986. apud Doubletum pag. 809: Et nullus unquam dominator adveniat qui hoc infringere audeat: quod si aliquis protulerit hanc Eleemosynam infringere incipiat, prout in iram Dei... incurrat.] Consuetudo Normannia art. 108. quatuor species tenuræ statuit, per homagium, per divisionem, per eleemosynam, et per vadium: et art. 139. ait, possessionem per eleemosynam esse quidquid Ecclesiis aut viris religiosis confertur. In Regiam Majestatem lib. 2. cap. 23. § 2. et apud Glanvillam lib. 7. cap. 1. Episcoporum et Abbatum Baronie dicuntur esse de Eleemosyna Domini Regis et antecessorum ejus. Decreta Regni Anglicani apud Clarendum ann. 1164: Si calumnia emerit inter Clericum et Laicum, vel e converso de ullo tenemento, quod Clericus velit ad Eleemosynam attrahere, Laicus vero ad Laicum feudum, etc. [Index MS. Beneficiorum Eccl. et Dioc. Constantiens. fol. 22. verso: Et totum manerium supra et infra dictas domus est in Eleemosyna: alia est in feodo laicali. Et fol. 59: Eleemosyna Presbyteratus continet dimidiam acram terre, et est manerium Presbyteratus situm in eadem Eleemosyna.] Leges Simonis Comitis Montisfortis: Cuilibet militi sive rustico licitum erit legare in Eleemosyna de hereditate propria usque ad quintam partem ad consuetudinem et usum Francie circa Parisius, salvo tamen Baronis, et forcia, etc. Chronicon Mauriniacense lib. 2: Apud Longum Pontem, quod regulare Cenobium antecessorum Milonis Eleemosyna erat. Epistola 104. ex Sugerianis, de quadam decima: Conquerimur super Hugonem Brostin, qui antiquam

Eleemosynam Regum Francie, que est apud Calceum... quietam et liberam inquietat et auferit. Monastic. Anglic. tom. 2. pag. 827: Prohibemus etiam, quod nullus Vicecomes vel Minister, seu alia persona magna vel parva, infra Eleemosynas suas hominem capere, verberare, ligare audeat. Charta ann. 1190. apud Radulfum de Diceto: Nulla fiet recognitio, si Charta, vel alio modo Eleemosynam esse possessionem probare poterit: sed ad Ecclesiasticos judices remittentur. [Charta ann. 1220. ex Archivo Abb. Belli-loci: Dedit etiam Juhellus de Meduana omnem talliam, et mediatalliam quam percipiebat in terra Canonicorum Belli-loci, cum omni jure et dominio, quod habebat in omnibus terris et feodis Eleemosynatis et omnibus hominibus suis in Eleemosyna dictorum Canonicorum commanentibus. Charta ann. 1261. ex Tabul. Abb. S. Sulpitii: Bertranus de S. Egidio Miles, Dominus de Monstabeton, de consensu Tilonis filii sui concessit Conventui S. Sulpitii quod homines Montialium habeant usum in saltibus Eleemosynatis eadem morialibus a Domino Comite Britannie.] Adde Statuta Alexandri III. Regis Scotie cap. 20. Statuta 2. Roberti I. Regis Scot. cap. 1. § 7. Monast. Anglic. tom. 2. pag. 827. etc.

¶ **ELEMOSYNATA**, eadem notione. Præceptum Scacarii Pasche apud Cadomum ann. 1222. tom. 3. Hist. Harcur. pag. 52: Præceptum est quod Abbas de Barberio per cartas Comitum de Meulent et Henrici Regis habeat unam Eleemosynatam a Roberto Manuon, quia cartas confirmant donationes et eleemosynas, quas Monachi illi poterunt acquirere.

¶ **ELEMOSYNA**, Prædia vel etiam pecunia que mercedis loco dabantur pro celebranda Missa. Con. H. Hispan. ann. 1512. tom. 4. Conc. Hispan. pag. 11. col. 1: Mandamus et ordinamus, ut cum aliquis Sacerdos receperit Eleemosynam seu portionem pro celebranda Missa seu Missis, teneatur illas celebrare eadem die vel tempore commutato. In Conc. Tolet. provinc. ann. 1582. ibid. pag. 209: Graviori doloris sensu est a Patribus auditum, magnum Missarum numerum in quibusdam Ecclesiis... omitti vel differri, propter veteris Eleemosynæ tenuitatem. Et in Synodo diocesana Valentina ann. 1584. ibid. pag. 287: Accipiat autem Clerus pro singulis hujusmodi Missis solidorum decem Eleemosynam, non eo plus.

ELEMOSYNA LIBERA, seu Libera Eleemosyna. Bracton. lib. 4. tract. 5. cap. 2. n. 24. et lib. 5. cap. 9: Et quavis hujusmodi terre dantur in Libera Eleemosyna, non solum dantur Ecclesiis, sed et personis tenendis in Baronis. Charta Philippi Augusti ann. 1219. in ejus Regesto Herouvalliano fol. 168: Domum Dei de Gonesia... ab omni seculari potestate et dominio tanquam Eleemosynam in perpetuum Libera esse concedimus. Alia ann. 1277. ex Tabul. S. Arnulphi Crispiani: Recognovit, se contulisse in perpetuum et Libera Eleemosynam Capellam B. Marie de Louvery, etc.

Libera autem Eleemosyna dicitur, quod nulli servitio vel redditioni aut censui obnoxia sit. Charta Gaufrédi Comitis Mauritanie in Bibl. Cluniacensi pag. 543: Et omnia, que data sunt vel danda ab aliis in futuro, ita Libera esse volo, ut neque ego, neque succedentes mei, neque per bannum, neque per teloneum, neque per vicariam, neque per collationem nostrorum Militum, neque per aliam quamvis modicam consuetudinem Monachos de

servitio Dei disturbent, neque suis hominibus inferant inquietudinem. Ita omnia dona Libera ita esse volo, etc. Vide Cowellum lib. 2. Instit. tit. 3. § 24. [Glanvillam lib. 9. cap. 2. et mox Eleemosyna pura. Placit. Cantabr. 10. t. 2. ann. 9. Joh. in Abbrev. Placit. pag. 56: Utrum terra de Pappeworth, quam Elena de Pappeworth tenuit, quam D. Rex dedit Roberto Russell sit de Libera Eleemosyna D. Regis et si illam de jure dare possit, dicitur quod tota terra est libera Eleemosyna D. Regis et quod ipse de jure illam dare potest cui voluerit. Ubi est terra ab omni feudalitatis nexu libera, quamvis non ad ecclesiam pertineat.]

ELEMOSYNA ECCLESIASTICA, Monasticum Anglic. tom. 3. pag. 46: Hanc itaque Ecclesiam et omnia ad illam pertinentia concessi et dedi Athelwado Clerico, filio Etlavi Sacerdotis, libere et quiete tenere sicut decet Ecclesiasticam Eleemosynam. Vide Jus Ecclesiasticum.

¶ **ELEMOSYNA**, Forte prædia seu feuda, que Advocatis Ecclesiarum mercedis loco ex possessionibus ecclesiasticis tribuebantur. Charta ann. 1205. tom. 3. Hist. Harcur. pag. 102: Item diximus per sacramentum nostrum, quod si Clericus tenet aliquid de quo Laicus conquestatur, et Laicus dicat se tenere illud nomine Eleemosynæ. Chartul. S. Vandreg. tom. 1. Instr. ann. 1267: Juravit insuper dictus Rogerus tactis Sacrosanctis Evangelis spontanea voluntate coram nobis, quod in dictis mansura, edificio, gardino et dimidia acra terre ratione hereditatis, petitionis, successione, conquestus, dominii, Eleemosynæ, seu quacunque alia ratione sibi competenti nihil de cetero reclamabit.

ELEMOSYNA PURA, id est, in qua Princeps nihil terre retinet sibi jurisdictionis, seu dignitatis: et hujus Eleemosynæ totalis jurisdictio ad Ecclesiasticam pertinet dignitatem. Nullus autem in Normannia potest de feodo suo Laicali Puram facere Eleemosynam, sine concessione et assensu Principis principalis, etc. Ita Jura et Consuetudines Normannie cap. 117. [Apud Anglos etiam Libere Eleemosynæ jurisdictio ad curiam Christianitatis spectabat, ut est in Rat. ann. 8. Joh. Oxon. 15. in Abbrev. Placit. pag. 54. Plura apud Altaserram de Jurisdictione Eccles. lib. 6. cap. 12.] [Lindanus Hist. Teneremund. lib. 2. cap. 2. pag. 111. edit. ann. 1612: Philippus Bonus concessit olim in puram Eleemosynam eudere numeros æreos pretii quatuor obolorum Flandræ quas mittas vocant.] Velus Charta Gallica apud Seldenum de Titulis honorariis 2. parte cap. 5. § 24: Il ne tient rien en chief du Roy, ne per Baronie, mais en pure et perpetuelle Almoigne. Vide Littletonem, et Chartam ann. 1205. post Ordericum Vitalem pag. 1060.

¶ **ELEMOSYNA LAUDABILIS**, Epitome Constitut. Eccl. Valent. tom. 4. Collect. Conc. Hisp. pag. 186. col. 2: Ordinavit quod signa Laudabilis Eleemosynæ de cetero dum pro tempore vacabunt, dentur per vota Canonicorum. Ibid. pag. 167. col. 1: Ordinavit quod si quis habens signum Laudabilis Eleemosynæ Danconesa illud alicui resignare voluerit, ejus non possit admitti resignatio, etc.

¶ **ELEMOSYNAS CONFLARE**, hoc est, Colligere. To. 2. Hist. Britan. apud Lobinellum col. 1609: Multorum relatione percipimus quod nonnulli abusores sive truffatores absque sedis Apostolicæ et nostris litteris conflant Eleemosynas. Eadem notione in Concil. Tarracon. provinc. ann. 1501. tom. 4. Collect. Conc. Hisp. pag.

557. legitur: *Eleemosyna questuata*, id est, emendicata.

CHARTA ELEEMOSYNARIA, qua quis aliquid Ecclesie confert. Tabularium Ecclesie Gratianopolitane. *Signum Dragoni*, qui *Chartam Eleemosynariam istam scribere et firmare rogavit manu ejus firma*. Occurrit pluries in eodem Tabulario. Vetus Charta sub Roberto Rege, ex Tabul. S. Ambrosii Bituric. *Hanc igitur Eleemosynariam Chartam, et decretum nostre voluntatis volumus esse firmum et inconvulsum, etc.* Tabul. S. Eparchii Inculism fol. 49: *Si quis homo aut ullus de parentibus meis istam Chartam Eleemosynariam infringere aut inquietare presumpserit, etc.* Adde fol. 118. Vide Ruffinum, in Comitib. Provincie pag. 68.

1. **ELEEMOSYNARIA**, nude, in Charta Amblardi Episcopi, regnante Radu pho Rege, in Tabulario Ecclesie Cadurensis. *Qui Eleemosynariam istam ullo modo inquietare voluerit, apponat quod sua lex jubet, et petitio sua nullum obtineat effectum; sed hanc Eleemosynariam firma et stabilis permaneat.* [Charta Amblardi Archiep. Lugdun. ann. 978, regnante Lothario in Francia inter Instrum. tom. 4. Gall. Christ. col. 5: *Itaque jurejurando precepti radiatoribus meis... ut chartam mee Eleemosynarie integram et expressam facerent supradictis Monachis.* Ibid. col. 6. Indiscriminatim habetur *Eleemosynaria* vel *Eleemosyna*] Tabularium Abbatie Conchensis in Ruthenis Ch. 389: *Si advenerit ullus homo, aut ullus de parentibus meis, qui contra donationem vel Eleemosynariam istam, aut agere, tentare vel infringere voluerit, etc.* Charta *Eleemosynaria*, in Ch. 408.

2. **ELEEMOSYNA**, Domus Monasterio vel Ecclesie adjuncta, in qua eleemosynæ pauperibus erogabantur ab Eleemosynario: proprie *Hospitale pauperum*. *Aumonia*, in Charta Gallica ann. 1274 in Prob. Hist. Castillon. pag. 63. Tabularium Eleemosynæ S. Pauli Viennensis: *Eleemosyna pauperum, quæ Græce dicitur Synodochium*. Concilium Islabonense apud Ordericum lib. 5: *Si erraticam habere, (pecus) quod vulgo dicitur Weredis, in Curiam Sacerdotis vel Clerici, qui in atrio manent, venerit, vel in Eleemosynam ejusdem Ecclesie, vel in atrium, Episcopi erit.* Hugo Flaviniacensis pag. 169: *Ilum, qui contra justitiam tumulus superbiebat, captum, in Eleemosyna S. Vedasti sedere, et de Eleemosyna vivere instituit.* Vita Godefridi Comitis Campbergensis cap. 2: *Cæcus quidam in illius degebat Eleemosyna, etc.* [Bulla Alexandri III PP. ann. 1173, apud Menestrem in Prob. Hist. Lugdun. pag. 37, col. 2: *Terras planas poterit acquirere, Ecclesia pro Canonis vel pro Eleemosyna, ita quod fiat sine interventu pecunie, et in obedientiis suis decimas, garcias, vicarias et omnia alia ad obedientiam pertinentia.* Similia repetuntur pag. 38, col. 1. Miracula S. Gibrani tom. 7. Maii pag. 622: *Paralyti percussus est, et in Eleemosynam S. Remigii delatus.* Charta ann. 1275, ex Tabular. S. Vandreg. tom. 1 pag. 420: *Vendidi vris Religiosis Abbatibus et Conventui S. Vandregesilli quamdam mesuram terre cum edificis supra positam, quam habebam in dicta parochia... sitam intra keminum Domini Regis ex una parte et campum dictum Aoyu ex altera, et adbutata dicto campo Aoyu usque ad domos Eleemosynæ dictorum Religiosorum.* Occurrit alibi non semel.]

2. **ELEEMOSYNARIA**, Eadem notione:

Aumonia, in Consuetudine Turonensi art. 59, 295 et Juliodunensi cap. 5, art. 1, ubi, inter jura quæ ad Barones spectant, recensetur *Domus Eleemosynaria*, apud Marbodum in Vita S. Roberti Abbatis Casæ Dei num. 4 in Miraculis S. Eutropii Episc. Santon. n. 28, apud Cencium Camerarium in libro Censuum Ecclesie Romanæ, Guigonem in Statutis Ord. Cartusiensis cap. 79, Udalicum lib. 8, Consuetud. Cluniacensium cap. 24, et Christianum in Vita S. Geraldii Abbatis Grandis Silvæ n. 30, Tabular. Dalonensis Monaster. fol. 49: *Factum est hoc ante Domum Eleemosynariam d'Autafort an Dom. Incarn. 1182, Laurentius Leodiensis in Episcopis Virduensibus: Eleemosynariamque novam integraliter cum Capella construxit.* Herimannus de Restaurat. S. Martini Tornacensis cap. 109: *Qui fidelis procurator Eleemosynarie S. Mariæ extiterat.* [Ordinarius Canonorum Regis, S. Laudi Rotomag.: *Pauperes ducantur ad Eleemosynariam, ubi data unicuique prebenda, in eorum arbitrio relinquuntur vel ibi comedere vel secum deportare.*] Occurrit præterea apud Guillelmum in Chronico Andrensi ann. 1161 in Vita Abbatis S. Albani pag. 24, in Statutis Synodalit. Guillelmi Majoris Episcopi Andegavensis ann. 1314, cap. 13, in Concilio Andegavensi ann. 1365, cap. 21, in Historia Sabaudica Guichenonis pag. 43, in Historia Segobienis Colmenaresii cap. 15, § 12.

3. Quo significatu *Aumonia* et *Aumonia* nostri usurparunt. Testam. Mariæ De Craon ann. 1317, inter Probat. Hist. Sabol. pag. 379: *Nous donnons et lessons toutes nos robes... pour fere chasubles et paremens de yglises de l'Aumonia de Segre, etc.* Lit. admort. ann. 1481, in Reg. 209, Chartoph. reg. ch. 55: *Nicolas Rougeville a de nouvel fait édifier ung hostel-Dicu ou Aumonia pour recueillir, loger et heberger les pauvres malades, pèlerins, passans et indigens.*

4. **ELEEMOSYNARIA**, Officium et munus Eleemosynarii, Willelm. Thorn. ann. 1128: *Decima predicti molendini Eleemosynarie S. Augustini solvatur.* Nam unicuique officiorum Monasticorum assignati erant certi redditus, quibus eorum necessitatibus subveniretur. [Bulla Pauli PP. de secularizatione Monasterii Insule Barbare tom. 1, pag. 261, Maceriarum ejusd. loci ann. 1549: *Ac Eleemosynariam in unum et unam Eleemosynariam, et Cantoriam in unum et unam Cantoris.*]

5. **ELEEMOSYNARIA**, Stipendiaria seu illa cui eleemosyna datur. Miracula S. Udaldi Episcopi August. inter Acta SS. Benedict. sæc. 5 pag. 468: *Eleemosynaria quædam Abrahami, Frisingensis Episcopi civitatis de villa quæ dicitur Camera, etc.* Vide *Eleemosynarii* 2. et *Eleemosynaria* 7.

6. **ELEEMOSYNARIA**, Loculi seu potius arcula, ubi reponuntur eleemosynæ, nostris *Tronc*. Synodus Valentina ann. 1584, tom. 4, Concil. Hisp. pag. 290, col. 1: *Impensa* (pro cereis in altari accendendis) *sumuntur ex Eleemosynariis B. Mariæ Virginis et animarum patinæ, ubi eleemosynæ abundaverint.*

7. **ELEEMOSYNARIA**, Gallis *Aumonia*, Marsupium, ex quo promi solent Eleemosynæ. Charta Simons de Balgenciaco ann. 1149 in Tab. S. Euvertil Aurel.: *Et super altare ipsius Ecclesie per Eleemosynariam meam lapidem beryllum intus habentem propria manu*

imposui. [° Invent. Ms. thes. Sedis Apostol. ann. 1295: *Item unam Eleemosynariam de argento deauratam, cum tribus pedibus, et coperculo et manica. Cupa Eleemosynaria, ibid.*]

ALMONARIA, ALMONERIA, Eadem notione. Computus Ballivorum Francie pro termino Candelosse ann. 1234: *Ervenus, pro cendatis, bourra ad gambesones, tapetis, sargis, etc. pro chirothecis, Almonariis, et aliis.* Alius computus pro termino Ascension. ann. 1269: *Relictæ Joannis Godeluche pro Almoneris lacus serici, etc. Aumonieres à las de soye.* Willel. de Podio Laurentii cap. 21: *Protulit literas de sua Almoneria, dicens: Legite istas literas. Gaces de Brulez, Cantu 24:*

Moult i a de ceux
Qui desient Aumoniaere,
S'en font lor aniaux
Et j'en sui bouté ariere.

Le Roman de la Rose:

Lors a de s'Aumoniaere traite
Une petite chief bien faite.

Le Roman d'Aubery MS.:

Ou Aumoniaere, ou ceinture, ou anel.

Le Roman du Renard MS.:

Cis Pelerin qui là dormoit,
Une riche Aumoniaere avoit,
Qui est lactée à sa corolie.

Aumoniaeres ou bourses Saracinoises, in Statutis MSS. Artificum Parisiens. tom. 1, pag. 168, 169.

ALMONARIUM, Eadem notione, in Charta Rogeri de Frifild: *Et dedit mihi dimidium marcam argenti, et unum aureum byzantium infra Almonarium.* Ubi perperam Spelmanus armarium vertit.

8. **ELEEMOSYNALITER**, In eleemosynam. Vita B. Nicolai Eremitæ tom. 2, Act. SS. Maii pag. 708, A: *Per quem eadem domina prefato Eremitæ Eleemosynaliter cibos sæpe miserat.* Eadem vox occurrit in Bullario Carmelit. pag. 624.

9. **ELEEMOSYNARE**, Dare in Eleemosynam Ecclesie, Monasterio vel pauperi. Tabular. S. Vandreg. tom. 1, pag. 11: *Vel quibuscumque eas vendere aut donare seu Eleemosynare voluerit.* Charta ann. 1265, apud D. Brussel de Usu feudorum tom. 2, pag. xxv: *Nunquam vidimus, quod aliquis redderet decimas de fenis, vel de genestis aut de boscis, nisi prius fuerint Eleemosynate.* Apud Rymorum tom. 10, pag. 243: *Super centum solidis annui redditus, monetæ currentis, quos idem Willielmus illis Eleemosynaverat.* Charta ann. 1214, ex Chartar. S. Vincentii Genoman.: *Herbertus Dominus de Guerchia coram nobis constitutus Eleemosynavit Abbatie S. Vincentii totam decimam suam de Montguson.* Charta Matildis Filie Roberti Bethuniæ Domini ann. 1216, ex Tabular. S. Bartholomæi Bethun. fol. 32: *Quintum hostellum molnariæ in molendino de Coistaus Eleemosynavit.* Charta Humberti de Bello-joco et Isabellis de Mello ex Tabular. Capituli Autiss.: *Pro quietatione et admortizatione sexdecim librarum terre moventium de feodo nostro... quas idem Episcopus (Guido de Mello) Eleemosynaverat perpetuo Decano et Capitulo Autiss.* Ex Chartulario S. Martini Pontisarr.: *Johannes de Brecuria Abbas S. Martini juxta Pontisarram Eleemosynavit Xs sul. pro faciando Anniversarium suum.*

10. **ELEEMOSYNARE**, Eleemosynas colligere, mendicare. Acta S. Pet. Gam-

bac. tom. 3. Jun. pag. 537. col. 1: Quod ipse et socii ejus pauperes eremite facientes vitam Apostolorum, intuitu pietatis et misericordie, posset pro sustentatione et victu suo querere in modum Eleemosynandi super plateis. Vide infra Eleemosynarius 1.

4. **ELEEMOSYNA.** Idem quod Capellania. Munus et beneficium ecclesiasticum. Stat. Mss. S. Fiori fol. 61. v. : Præcipimus ut clerici, qui Helimosinas seu capellanas a fidelibus per civitatem nostram et diocesim pro tempore ordinatas in posterum recipiant, infra duos menses a receptione hujusmodi computandos, se personaliter debeant præsentare, ut videre possimus an honesta sit eorum vocatio, et ut a nobis licentiam et auctoritatem recipiant celebrandi et orandi pro animabus eorum, qui capellanas seu Helimosinas hujusmodi ordinarunt.

5. **ELEEMOSYNA.** Prædium sub annuo censu, titulo Eleemosynæ, hominibus servilis conditionis concessum. Charta Ludov. Comit. Blésens. et Clarim. ann. 1197: Omnes homines in dominio meo et in Elemosinis meis Castriduni manentes, talliam michi debentes, ... quilloxi immunes esse concedo. Si quid de censa hac reddenda ea die defecerit, defectus die crastina in duplo a burgensibus de dominio meo communiter michi reddetur. Similiter unaqueque Elemosina per se et per majorem suam censam suam ea die reddat. Omnes de dominio meo et de Elemosinis meis Castriduni manentes, qui de mea servili conditione erant, et eorum heredes et tenevas, ab omni jugo servitutis meæ penitus quitto et absolvo. Vide infra Eleemosynarius 6.

6. **ELEEMOSYNARIA.** 1. 2. 3. 4. 5. 6. Vide post Eleemosyna 3.

7. **ELEEMOSYNARIA.** Mulier, cui elemosynæ seu legata pia distribuenda committuntur. Charta ann. 887. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 20. col. 1: Ego in Dei nomine Teutildes, Deodota, qui fuit Elemosynaria de filio meo Auberto, qui fuit condam, sicut ille in sua recta memoria suppliciter precavit, sic dono... manso, que vocant Magalia, ... ad jam dicta ecclesia, pro anima mea et filio meo Auberto. Aimonier, eadem acceptione, in Testam. Joan. II. ducis Brit. ann. 1302. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 1185: Premièrement je veil e command que par les mains de mes Ausmoniers e exécutionnaires nommés, mes debtes et mes laiz soient paies. Rursum infra non semel: Ausmoniers ou exécuteurs. Vide Eleemosynarius 2. et Eleemosynaria 1.

8. **ELEEMOSYNARIUS.** Qui ædi Eleemosynariæ, in Monasteriis præest, et qui Eleemosynas Monachorum et aliorum pauperibus distribuit. Liber Ordinis S. Victoris Parisiensis MS. cap. 14. quod inscribitur de Officio Eleemosynarii: Ad elemosynam faciendam eligi debet unus de Fratribus pius et mansuetus, ut per pietatem compati sciat indigentibus, et per mansuetudinem possit etiam importunitatem petentium tolerare. Ad hujus officium pertinet terras, et vineas, et nutrituras, et si qua alia sunt, quæ proprie ad Elemosynam pertinent, secundum consilium et prudentiam Abbatis manuteneri. De panibus deciman accipiat; reliquias rectorii tam de panibus, quam de cibariis et vino ipse habebit; oportet autem in elemosyna distribuenda Eleemosynarium magna uti discretionem, ut infirmioribus quibusque teneriora et delicatiora reservet, et ut eos forte, qui ex

consortio aliorum erubescere potuissent, si qui tales advenerint, seorsim sedere faciat, ut secretius, quod eis impertendum est, sumere possint, etc. Lanfrancus in Decretis pro Ord. S. Benedicti cap. 8. sect. 3: Eleemosynarius aut per se perquirat, aut per veraces et fideles homines cum multa sollicitudine perquiri faciat, ubi egri et debiles jaceant, qui non habeant, unde se sustinere valeant, et ingressus domum blande consoletur egrum, et offerat ei, quod melius habet, et sibi intelligit esse necessarium, etc. (Occurrunt in Capit. Carol. C. tit. 48. cap. 18.) [99 Convert. Ticinens. ann. 876.] Describitur etiam Eleemosynarii officium ab Udalrico lib. 3. Consuet. Cluniac. cap. 21. Ejusmodi vero Eleemosynariorum monasticorum meminerunt Ordericus Vitalis lib. 3. pag. 487. S. Anselmus lib. 3. Ep. 117. Sugerius in Testamento suo, Matth. Paris ann. 1251 pag. 598. Chronicon Andrense pag. 357. Regula Hospitaliariorum cap. 15. Historia Monasterii S. Nicolai Andegavens. pag. 100. etc. Tenebantur porro Ecclesiarum possessores et Monachi decimas bonorum suorum seu reddituum pauperibus largiri. Addit. 1. Capitul. cap. 49. Ut de omnibus in elemosynam datis tam Ecclesiæ quam fratribus, decimæ pauperibus dentur. Petr. Damian. lib. 2. Epist. 14: Enim vero et copiosiora in pauperes alimenta proficiant, datur in Monasteriis et Eremis decimæ quorumque præventuum, et non modo pecorum, sed et ornatum pariter et ovorum.

2. **ELEEMOSYNARIUS** interdum dicti, qui Eleemosynas morientium pauperibus distribuunt, qui vulgo Executores testamentorum appellatur, quibus legata pia distribuenda committuntur. Testamentum Aldrici Episc. Cenoman. in ejus Vita pag. 190. Præscripti et præordinati ad nostram Eleemosynam faciendam. Gregorius Turonens. de Vita Patrum cap. 8. Post cuius obitum non pauca ab Eleemosynariis pro Sancti memoria capiebant. Capitularia Caroli C. tit. 43. [99 ap. Carisiac. ann. 877.] § 12: Si nos in Dei sanctorumque ipsius servitio mors preoccupaverit, Eleemosynarii nostri, secundum quod illis commendatum habemus, de elemosyna nostra decertent. Alio loco [99 Capit. secund. ejusd. ann. cap. 4]: Volumus, quod si aliquis Episcopus vel Abbas, aut Abbatissa, vel Comes, aut vassallus noster obierit, nullus ad illorum elemosynam faciendam Eleemosynarios eorum impediatur. Testamentum Aelfredi Ducis Aquitanorum ann. 928. apud Baluzium tom. 2. Capitul. col. 133: Quamobrem obsecro vos... ut sitis Eleemosynarii mei, sicut estis fidelissimi amici, ita sitis mearum rerum distributores. Testamentum Ponci Raimundi Comitis Tolosani et Rutenensis, ex Archivis Ruten.: Omnes res mobiles donet Eleemosynarius meus Deo, et ad sanctos Presbyteros, et ad pauperes pro anima mea. Tabularium Brivatense Ch. 46: Nos Hasterius et Hicterius Eleemosynarii Odiloni, qui fuit quondam, per fideicommissum, quem ipse nobis commisit, dedimus Deo et S. Juliano in stipendia fratrum pro anima Odiloni aliquid ex suis rebus, que conquestu illi advenserunt, etc. Ibid. Ch. 159: Nos... Eleemosynarii Garnerii, qui fuit quondam, per fideicommissum auctoritate, quam de manu ejus accepimus ad sua omnia distribuenda, cedimus, etc. Tabularium Conchensis Abbat. in Ruthenis Ch. 27: Iscafredus et Frotaudus... Eleemosynarii Umbertidona-verunt pro anima ejus ad ipsa casa

Domini Dei, etc. Adde Ch. 158. et Excerpta Egberti Archiep. Eborac. cap. 40. Dieti etiam.

3. **ELEEMOSYNATORES.** Charta vetus apud Perardum in Burgund.: Quos testes et Eleemosynatores de mea volo esse substantia. Vide Joan. Sarisberiensem Epist. 57.

3. **ELEEMOSYNARIUS** interdum dicti, qui elemosynas testamento relinquebant, Capitula Ludovici Pii Addit. 1. § 50: Ut prætermisiss partitionibus Psalterii, Psalms specialis pro Eleemosynariis et defunctis cantentur. Eadem habentur in Vineâ Benedictina cap. 50. [Ut hunc locum illustret Baluzius, hæc affert ex Libello supplici, quem Monachi Fuldenses obtulerunt Carolo Magno: In secunda quoque feria unius cujusque septimanæ orationem pro omnibus Eleemosynas nobis tribuentibus, id est, eundem psalmum L. quem tota congregatio iuxta corpus B. Martyris simul prostrata cantavit, cum oratione Dominica et versibus. Pro defunctis ergo fratribus nostris commemorationem, quam quotidie his habuimus, id est, post matutinam celebrationem et vespertinam, quæ est antiphona videlicet Requiem æternam, et prima pars psalmi Te decet hymnus Deus, versus et collecta.]

4. **ELEEMOSYNARIUS SUMMORUM PONTIFICUM,** qui eorum elemosynas diatim pauperibus distribuunt. Gesta Innocentii III. PP. pag. 150: Universales oblationes, provenientes ad pedes ipsius, secundum antiquam consuetudinem accipiebat Eleemosynarius erogandas. Mox: Circuibat et investigabat diligenter Eleemosynarius ejus pauperes ac debiles, maxime Nobiles, dabatque illis sigilla, ut per eos, qui ipsa referrent, singulis hebdomadibus acciperent ad victum, etc. Ita

5. **ELEEMOSYNARIUS EPISCOPORUM,** in Concilio Oxoniensi ann. 1222. can. 2. et in Provinciali Ecol. Cantuariensis Lindwodi lib. 1. tit. 12.

6. **ELEEMOSYNARIUS REGUM FRANCIE.** Horum dignitas alia prorsus fuit a Capellanorum dignitate, licet aliter censuerit Frisonius. Id præ cæteris arguit Statutum S. Ludovici, quod describitur a Miramontio lib. de Præposito hospitii pag. 59: Nul n'ait chambre en l'hostel du Roi que celui, qui porte le Sel, et le grand Maître d'hostel, et la Chambre aux deniers, le Chapelain, et l'Aumonier. Aliud Statutum Philippi Pulchri: Toutes chambres sont ostées devers le Roy, fors le Maître d'hostel, la Chambre aux deniers, les Chapelains, les Confesseurs, l'Aumonier, et le Sel, qui auont chambre. Quæ totidem verbis habentur præterea in Statuto pro Regio hospitio a Philippo Longo exarato Turonibus 17. Nov. ann. 1317. Eleemosynarii S. Ludovici Regis, qui illius erogabat elemosynas, meminit Gaufridus de Belloloco de Vita et conversat. S. Ludov. cap. 8. et Nanzius in ejusdem Regis Vita sub. ann. 1248. Exstat Charta ejusdem Principis ann. 1281. apud Brolium lib. 3. Hist. Parisiensis pro Typhocomo Parisiensi, in qua Eleemosynarii regii habetur mentio. Ex hinc occurrunt aliquot Regum Eleemosynarii, verbi gratia.

FR. JOANNES DES GRANGES Prior Vallis Scholarium, sub Philippo Palero, a quo testamenti executor cum aliis dictus est anno 1311. Hunc excepit

FR. JOANNES DE GRANDPRE, qui Eleemosynarius regius inscribitur ann. 1311.

9. **GUILLELMUS MORINI Eleemosyna-**

rius regius, in Charta Caroli IV. ann. 1325. ex Reg. 62. Chartoph. reg. ch. 431.
 MAG. SILVESTER DE LA CERVELLE (al. de la Servolle) Eleemosynarius Regis Caroli V. mense Aprilii ann. 1367. nominatur.

EGIDIUS DES CHAMPS, postmodum Episcopus Silvanectensis ann. 1409. apud *Monstrellet* 1. vol. cap. 55. Alios præterea recenset hac dignitate insignes Frisonius, atque in his

PETRUM CAUCHON, Bellocacensem Episcopum, sub ann. 1431.

MAG. PHIL. AYMENON DE ENNANIO in *Combrata Lemovicensis diocesis oriundus, vere sive inque principis regis Karoli VI. quondam Eleemosynarius*, in *Necrol. eccl. Paris. Ms. ad. II. Non. Decembr.*

JOANNEM D'AUSSE Episcopum Lingonensem, sub Carolo VII.

JOANNEM DE BREVIGOXA, postmodum Genevensis Episcopum ann. 1421.

JOANNEM BALUAM Episcopum Ebroicensis, ac demum Cardinalem, sub Ludovico XI.

JOANNEM L'HUILLIER Decanum Parisiensem, sub Ludovico XI. et Carolo VIII.

JOANNES NEPVEU abbas hujusce monasterii, *Eleemosynarius et sacer oricularius christianissimi regis Francorum*, in *Necrol. Ms. B. M. de Josaphat ad V. Non. Mart. Obiit ann. 1498.*

Aucta postmodum, et novo titulo donata ea dignitas: nam qui primum nude Eleemosynarii dicebantur, postmodum *Magni Francie Eleemosynarii* appellati: qui quidem in Regum aula deinceps primas tenuere, cum ad id obeundum manus delecti fuerint viri vel pietate ac doctrina, vel natalibus illustres. Primus autem hac appellatione donatus legitur

JOANNES DE RELI doctor Theologus, Regi Carolo VIII. a Confessionibus, Episcopus Andegavensis, nobilissima *Reliorum* ad Hesdinum in Atrabibus familia oriundus, cujus Elogium descripsit præ cæteris Joannes Launolus in *Historia Navarræ Collegii*, sub. ann. 1488. Post hunc

FRANCISCUS DE MOULINS Abbas. S. Maximi in Aurelianis, *Magnus Francie Eleemosynarius* occurrit in *Tabulis Typlocomei Parisiensis* ann. 1500. Deinde

GOFFRIDUS DE POMPADOUR in Camera Computorum Præses, Petracoricensis, mox Ancienensis Episcopus, Gulferii D. de Pompadour et Isabelles de Combot filius, sub Carolo VIII. et Ludov. XII.

ADRIANUS DE GOUFIER, Cardinalis de Botsi ann. 1516.

FRANCISCUS LE ROY DE CHAUVIGNI, Jacobi Archiepiscopi Bituricensis frater, sub Francisco I.

JOANNES LE VENEUR Cardinalis, Episcopus Lexoviensis ann. 1530. ut est in *Francico Ceremon.*

PHILIPPUS DE COSSÉ, Constantiensis Episcopus, sub ann. 1535.

PETRUS CASTELLANUS Matisconensis Episcopus, vir singularis eruditionis, de quo Thuanus lib. 3. Sammarthanus in *Elog. viror. illustr. et Pet. Gallandius* in ejus Vita, nuper e nostra Bibliotheca edita a Stephan. Baluzio.

ANTONIUS SANGUIN Cardinalis de Meudon, sub Henrico II.

LUDOVICUS DE BREZE, Episcopus Meldensis, sub eodem Rege, cujus exequis hac insignis dignitate interfuit ann. 1559. ut est in *Ceremoniali Franc.*

CAROLUS DE HUMIERES Episcopus Bajocensis, eadem donatus ann. 1578.

JACOBUS AMIOT Melodunensis, Episcopus Autisiodorensis, Magnus Francie Eleemosynarius a Carolo IX. cui Præceptor a parente datus fuerat, institutus. Obiit ann. 1533.

REGINALDUS DE BEAUNE, Bituricensis ac deinde Senonensis Archiepiscopus. Mortuus ann. 1606.

JACOBUS DAVY Cardinalis du Perron, Senonensis Archiepiscopus, sub Henrico IV. et Ludovico XIII. Obiit ann. 1618.

FRANCISCUS DE LA ROCHEFOUCAUD, Cardinalis.

ALPHONSUS-LUDOVICUS DU PLESSIS DE RICHELIEU Cardinalis, Archiepiscopus Lugdunensis, Magnus Francie Eleemosynarius ad fidelitatis sacramentum admissus 24. Martii ann. 1632. per Rupifucaldii Cardinalis renuntiationem.

ANTONIUS BARBERINUS Cardinalis, Archiepiscopus Remensis.

EMMANUEL-THEODOSIUS de la Tour d'Auvergne DE BOUILLON Cardinalis ann. 1672.

PETRUS DU CAMBOUT DE COISLIN Cardinalis, Episcopus Aurelianensis. Ob. ann. 1706.

TUSSANUS DE FORBIN DE JANSON Cardinalis, Episcopus Bellovacensis. Obiit. 24. Martii 1713.

ARMANDUS-GASTO-MAXIMILIANUS DE ROHAN Cardinalis, Episcopus Argentoratensis ad fidelitatis sacramentum admissus 10. Junii 1713. [Obiit 19. Jul. ann. 1749.]

ARMANDUS DE ROHAN DE SOUBIZE, Cardinalis, qui in successorem receptus fuerat 6. Jan. ann. 1745. mortuus est 28. Junii ann. 1756.

FREDERICUS HIERONYMUS DE ROYE DE LA ROCHEFOUCAUD, Cardinalis, 12. Julii ann. 1756. sacramentum regi pro hac dignitate præstitit. Obiit 29. Aprilis ann. 1757.

Magni porro Eleemosynarii apud Reges nostros quanta hodie sit dignitas et prærogativa, accipe ex laudato Petro Gallandio in *Vita Petri Castellani*, Matisconensis Episcopi: *Est enim is honoris gradus omnium Ecclesiasticorum in Gallia facile princeps; quo qui donatus est, Regi e somno excitato inter primos salutatores adesse solet, et de eocognoscere, quo in loco et tempore rem sacram peragi velit: Aule totius Regie unicus Episcopus est: quocunque in loco per totum regnum Rex versetur, ab eo Sacramenta petere solet: Sacello regis ordinando, Cantoribus ejusdem et Sacerdotibus omnibus Aulam sequentibus præest: dispensatio Regis in pauperes beneficentiae et pauperum omnium curato ejus unius propria est: ad ejus etiam curam pertinet per universum regnum iis omnibus pauperum peregrinorum domiciliis, que tum Ptochodochia, tum Xenodochia appellant, atque etiam iis, que lepra infectis olim a Regibus attributa sunt, administratores idoneos præficere, præposteros et multos loco movere. Que si etiam ad alios quam Regibus condita primum, in eundem finem et censu dotata sunt, et præter Conditorum et Institutorum mentem, contraque æquum et bonum quid in iis geratur, ejusdem est omnem animadversionem ad se revocare, numerum leprosororum, aut aliorum miserorum explere, ad referendas rationes omne Procuratorum, et administratorum genus cogere, corrupte, infideliter, aut socorditer in suo munere versatos exigere, aliosque in eorum locum subrogare: omnia quoque Sacerdotia, que regis potestatis sunt, que plurima sunt, præter Episcopatus et Abbatis donare et conferre. Ad ejus*

quodque officium pertinet primo quoque Regis in oppida ingressu maleficos carceribus inclusos regia venia eis concessa laxare, et liberos impune emittere.

ELEEMOSYNARII apud Anglos officium describitur in *Fleta* lib. 2. cap. 23.

4. ELEEMOSYNARII denique ipsi pauperes, quibus Eleemosyna erogatur, in *Vita S. Adalberti Pragensis*, apud *Bzoviam Quotidianis diebus quinquagenos Eleemosynarios habere solitus erat, quos in Apostolici nominis honorem dape et potu satiabat.* [Miracula S. Udalrici Episc. inter Acta SS. Benedict. sæc. 5. pag. 469: *Nobilis quædam matrona... quendam claudum Eleemosynarium præcepit comitari secum. Vide Eleemosynaria 4.*]

Charta Phil. I. reg. Franc. ann. 1092. in *Chartul. Compend. fol. 61. r. col. 1:* *Hec autem omnia... eo tenore ecclesie tradidimus, ut per singulos annos, infra quadragesimales dies, pascant fratres ecclesie Eleemosynarium unum in elemosina Karoli, pro salute et remedio animæ mee, etc.*

5. ELEEMOSYNARII, Alia notione. Charta Natranni Episcopi Nivernensis, ex *Tabular. Eccl. S. Cyrili Nivern.*: *Dedit etiam idem Præsul prædictis Canonicis alodium quendam sibi ad Antidio consanguineo suo eo tenore dimissum in eodem pago Nivernensi et in villa Pusco situm, clausum videlicet, sibi coherentem, cum terra, et prato, et silva, et quidquid illi olim Antidius dimisit, et ipse postea ab Eleemosynariis suis comparavit, ipsis Canonicis possidendum perpetuo dimisit.* In eodem *Tabulario Chart. 40.* hæc lego: *Hieronymus, lembardus, Guido Eleemosynarii, et Cumenus dant manum unum unum vinea... regnante Rodulfo Rege.* [Idem videntur qui Eleemosynarii 3.]

6. ELEEMOSYNARII, Alia rursum, ni fallor, notione, in *Charta Foundationis Abbatie de Fonteneto in Normannia sub Willelmo Notho*, in 10. *Regesto Tabularii Regii ch. 370:* *Dedit unum vavassorem cum 12. acris terre... dedit quoque omnes Eleemosynarios de Couddello, qui habitant juxta silvam... et omnem terram, que est habilis ad arandum, etc.* Alia ann. 1143. in *Conciliis Normannicis pag. 146:* *Quinetiam ea, que Galerannus Comes Mellenti vobis concessit, videlicet unum Eleemosynarium apud Villevillam, et decimam de Extaldis, etc.* [An idem qui Vassali?]

Qui prædium, Eleemosyna dictum, colunt, homines alicujus ecclesie servitio adscripti. *Arest. seacar. S. Mich. 2. an. 1282. in Reg. S. Justi ex Cam. Comput. Paris. fol. 41. v. col. 1.* De habendo consilium qualiter debeat procedi contra homines Eleemosynarios, asserentes se esse liberos et exemptos ab omni justitia seculari, de qua libertate usi fuerint usque nunc, sicut dicunt, licet domini, a quo (sic) fuerint dati dicti Eleemosynarii et concessi, talem justitiam non haberent, quod possent facere elemosinas modo prædicto. *Habito consilio, concordatum fuit, quod dicti homines non possint habere nisi talem franchisiam, qualem possent concedere domini, a quo elemosinati.* Neque alii esse videntur Eleemosynarii ex *Tabul. eccl. S. Cyrili Nivern. in Eleemosynarii 5.* Vide *Eleemosyna Pura* et *Eleemosyna 5.*

7. ELEEMOSYNARIUS, Qui elemosynam corrogat, stipis coactor. *Gall. Quéteur. Vita S. Clare tom. 2. Aug. pag. 782. col. 1:* *Et statim omnes fratres ad ministrum remisit, nolens habere Eleemosynarios, qui panem corporalem acquire-*

rent, postquam panis spiritalis Eleemosynarios non habet. Quo secundo loco Eleemosynarii, metaphorice intelliguntur Verbi divini praedicatores. Vide supra Eleemosynare 2.

8. ELEEMOSYNARIUS, adject. Ad eleemosynas pertinens. Charta eleemosynaria in Eleemosyna 2. Cupa eleemosynaria, vide supra in Cupa 2.

1. ELEEMOSYNARIUM, Eleemosyna publica seu generalis. Necrologium S. Benigni Divion. a Mabillonio laudatum in Actis SS. Benedict. saec. 5. pag. 23. ubi de venerabili Aigrino Episc. Lingon.: Adject... duarum quoque decimas et parvas Ecclesiarum in Asiriaco et in Longo-vico consistentium, ob diem anniversariorum depositionis sui corporis et cunctorum Ecclesiae Lingonensium Eleemosynario et sollempni officio celebrandum. Formulare Anglic. Thomae Madox pag. 79: Abbas et Monachi dederunt et concesserunt dicto Fulconi in vita sua officium collocutorii, cum iis que ad officium pertinent, scilicet per duos dies unum panem Monachi et duos panes Squierii; et quilibet die duas ciffatas cervisie, et unum ferculum de Eleemosynario, et potagium quod ad officium pertinet; et dimidiam marcam per annum, et unam vestem pelliceam.

1. ELEEMOSYNATA, Vide Eleemosyna 2. ELEEMOSYNATIO, Idem quod Eleemosyna 2. Donatio. Charta ann. 1220. ex Tabul. 2. S. Vincentii Cenom.: Monachi hujus Eleemosinationis nolentes esse ingrati, dederunt Radulfo cx. solidos Cenomanenses. Charta ann. 1251. ex Archivo B. M. de Bono-nuntio Rotomag.: Ex dono et Eleemosinatione nostra tenebunt et possidebunt. Charta Thomae Goherii ex Chartul. S. Fromondi: Ego concedo et confirmo hanc Eleemosinationem esse perpetuam.

ELEEMOSYNATOR, Qui eleemosynam frequenter largitur, in Vita Godefridi Comit. Campeberg. cap. 1. [Vide sua notione in Eleemosynarii 2.]

1. ELEEMOSYNATRIX, Mulier eleemosynis dedita. Gocelinus Monach. de Translatione S. Augustini Cantuar. tom. 6. Mail pag. 430: Sopite namque Eleemosynatrici praesentissima forma.

1. ELEPHANTIOSISSIMUS, Vide Elephantiosus.

ELEGUS, ELEGIACUS, ELEGICUS, [ab Elegos, Lamentatio, Luctus.] Papias: Elegi, versus miserorum. Sidonius lib. 2. Ep. 8: Neniai funebrem non per Elegos, sed per hendecasyllabos, etc.

ELEGUS, Miser. Ugutio: Elegus, Miser. Elegia, Misera. Gloss. Lat. Gall.: Elegia, Misere, ou traité de misere. Elegus, Misérable, ou vers faits de misere. Elegiacus, idem. Abbo lib. 2. de Bello Parisiaco vers. 91:

Certabant Elegi scapulis cornaque juveni.

Ubi Abbo operis sui Glossator, t. miserii. Infra vers. 101:

Mollant Elegum, mollitantur et ipsi.

Et lib. 1. vers. 387:

Sape quidem cerebrum servico trahunt Elegorum.

Uffingus Monach. in Carmine de S. Ludgero Episcopo Mimigardensi:

Inter et hos Elegi recolas miseriter hundi Uffingi, etc.

[oo Unibos vers. 9:

Tristis sors magisterium, Borem rapit servitium, Jam res minor sit Elegi Egestate vocabuli.]

Ordericus Vitalis lib. 8. pag. 690: Et contemptis Elegi supplicationibus, ipsum... per fenestras precipitavit. [Acta SS. Julii tom. 1. pag. 835. de S. Swithuno: Ad catenatam accessit mulierculam dulcibus affaminibus interrogans, quid haberet Elegam.]

o Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684. Elegus, chétif. Ab Elegos, Lamentatio, luctus, unde fortassis Eschlanner. Lamentari, ejulare. Lit. remiss. ann. 1885. in Reg. 128. Chartoph. reg. ch. 206: Le suppliant veant ainsi saire destruit et exilié de son estat et chevance, comme tout désespéré et courcié se Eschlonna en la rue.

ELEGIUS, Alcuinus Poem. 177: Tu quoque virtutum meritis mihi, Sancte Sacerdos, Elegus precibus auxiliare iuis.

Ubi leg forte Elegis, et meis. ELEIOTICUS, Eadem notione occurrit apud Aldhelmum de Virginitate cap. 14: Ex ipsius Elegica scriptione conjecturam capesso. Sic leg. pro Elegica. Hist. Obsid. Jadrensis lib. 1. cap. 35: Elegica et lugubria induerunt vestimenta. Lib. 2. cap. 9: Orbati parentes Elegicas aruunt vestes, nuptialesque... assumunt.

1. ELEGIARIS, Eadem notione. Vide locum in Mensuram.

ELEMENTA, Solem et lunam et reliquos planetas appellavit Hieronymus in Epist. ad Hedybiam, quæst. 4: Omnis hebdomada in Sabbatum, et in primam, et in secundam, et tertiam, et quartam, et quintam, et sextam Sabbati dividitur, quas Ethnici adolorum et Elementorum nominibus appellant. [Lactantius lib. 2. Instit. divin. cap. 6: Duplici ergo ratione peccatur ad insipientibus: primum quod Elementa, id est, Dei opera Deo præferant: deinde quod Elemento-um ipsorum figuras humana specie comprehensas colunt. Nam solis lunæque simulachra humanum in modum formant, etc.] Ita Leo M. Serm. 7. de Nativitate Domini, Maximus Taurinensis Homilia de Luna, etc. sic etiam oroyeta Græci aliquot Scriptores solem et lunam vocant, Chrysostomus Homil. 58. in Matthæum, Gregorius Nyssenus in Vita S. Macrinæ, Theodoret. lib. 5. Hist. 39. Martyrium S. Acepsum num. 4. Nicetas in Manuale lib. 7. pag. 432. Edit. Reg. etc. [Vide Gloss. mediæ Græcæ in Erotylov, col. 1453. c.]

o ELEMENTARIS, CHAOS ELEMEN-TARE, Quatuor elementa ad invicem mixta, in vita B. Raym. Lullii tom. 5. Jun. pag. 663. col. 2.

o ELEMENTATUS, Ex elementis seu litteris compositus. Characterum autem aptibus artificiose Elementatum, apud Chevallier, de Orig. impress. pag. 14.

1. ELEMENTITIUS, Pertinens ad elementa. Elementitia substantia, apud Tertullianum de Anima cap. 32.

ELEMENTUM, de cibo et potu usurpat Gregorius Turon. de Vitæ Patrum cap. 15: Nam esus illi panis tantum hordeaceus erat et aqua, de utrisque Elementis libras singulas per dies singulos sumens.

o ELEMONIA, in chart. Chilper. ann. 716. pro Eleemosyna. Vide Etimonia.

* ELEMOSINA, [Eleemosyna: « Eleemosina pauperum verecundorum XX. solidos fortium. (Testament. Lugduni scriptum, an. 1245. mus. arch. dep. p. 142.) »]

* ELEMOSINARIUS, [Eleemosynarius: « Insuper volumus et mandamus quod in domo eorum congregatione dictorum cecorum numerus trecentorum pauperum, prout alias ordinavimus, perpe-

tuo observetur, et quod ab Eleemosinario nostro vel heredis nostri predicti, quem Eleemosinarium ad visitandum loco nostri dictam domum constitutum, quandocumque de dicto numero aliquis defuerit, suppleatur. (Litt. pat. sancti Ludovici de Quinze-Vingte, 1370. mus. arch. dep. p. 185.) »]

1. ELEMOSYNA, Vide Eleemosyna. o ELEMUS, pro Elmus vel Ermus. Lumen S. Elemi, vulgo Feu saint Elme, Helena. Mirac. Mss. Urbani V. PP.: Facto volo, invocantes dominum Urbanum papam, incontinenti apparuit eis lumen S. Elemi, et videntes hoc signum fuerunt valde consolati.

ELENCHUS, Ugutio: Elenchus, titulus libri, quia totum opus illuminat. Unde Evangelium secundum Lucam sic intitulatur: Elenchus Lucae, i. Titulus. Ita etiam Jo. de Janua.

o Elenche, eodem significato accipi videtur, apud Guignevii. in Peregr. hum. gen. MS.:

Je songe (patet, et) monchoes Pour livre succees lets Elenches Pour manchonges emmentaler, Et faire les voirs ressembler.

* ELENIGARE, [Purificare. DIER.] o ELENODIUM, mendose pro Glendium, Res quævis pretiosa, in Epist. cardin. de Varembone ann. 1442. inter Probat. ut. Hist. Trenorch. pag. 268.

1. ELEPHANTIA, Leprosia sic dicta Quod cutem reddat elephanti corio similem. Utitur Celsus et alii recentiores. Horrendissima Elephantie lepra, in Vita S. Antonini Abb. Surrentini, saec. 4. SS. Benedict. part. 1. pag. 428. Elephantiasis, apud Plinium a Græc. ἐλεφαντίασις. Gloss. Lat. Gall. San-German. MS: Elephantia, Une manière de meslerie.

1. ELEPHANTICUS, Qui Elephantia laborat, apud Julium Firmicum lib. 8. cap. 28. Elephantia contagio, ejusdem libri cap. 19. Vocem Elephanticus notione morali usurpans Lactantius lib. 4. Divin. Institut. cap. 28. habet: Leprosi enim vere atque Elephantici debent haberi, quos vel infinite cupiditates ad scelera, vel insatiabiles voluptates ad flagitia compellunt, et dedecorum maculis inustus, labe afficiunt sempiterna.

1. ELEPHANTIOSUS, Eadem notione, apud S. Augustinum de Genesi ad litteram, et in Actis SS. Januarii tom. 1. pag. 86. Elephantiosissimus, in Chronico Novatiensi lib. 2. cap. 5.

ELEPHANTUS, pro Ebone. Gloss. Lat. Gr.: Ebor, ἐλεφας οὐ τὸ ζῷον, ἀλλ' ἡ ἐκ τοῦ ὀδόντου ὄλη. Eburnum, ἐλεφαντινον. Gloss. Græc. Lat.: Ἐλεφας, τὸ ὀστόν, hoc Ebur. Ἐλεφαντοῦργος, Eburarius. Dioscorides, ubi ait, Ebur hordei succo, quem Græci ζῶον dicunt, perfusum, tractabilis in opere fieri: Ἐλεφας δὲ καὶ ὁ ἐλεφας γίνεται βορῆς αὐτοῦ. Quo loco Plinius perperam Elephantem pro ipso animali cepit, ut observarunt viri docti Ratbertus de Casib. S. Galli cap. 10. [oo Pertz, pag. 72. lin. 10.] : Lictionarium Elephantis et auro paratum. Vide Goldastum ad hunc locum. Elephantinus liber, apud Vopiscum in Tacito, qui Eboneus Codex Ulpiano leg. 52. de Legat. tertio. (32.) Martianus Capella lib. 3: Ferculum, quod levi exterius Elephantis præntebat.

ELEPHAS, Scriptoribus nostris, pro litui vel tubæ specie crebrius usurpatur. Quod proboscidem, seu, ut vocat Plinius, manum elephanti referat, vel, quod cornu eboneum fuerit. [oo Tuba Eburnea Rolandi, apud Turpinum cap.

24. que a poetis vulgo *Oliphant* dicitur.]
Le Roman de Garin :

Les cors se roches commencent à charier,
Sonent cil greille, e cil Olifant char,
Cil meueul pronont à rechignier.

Atibi :

Cest Olifant en ma main me boillie,
Il le regarde, et en greille, et en chief,
De six virolles d'or ha estoit lies,
La guige estoit d'un bras palis entallie.

Idem Poeta :

Sonnet bulaines, cornent cil Olifant.

Le Roman de Guillaume au Court-nez
MS. :

Plus de cent Olifant i tenent le bandie.

Chron. MS. Bertrandi du Guesclin cap. 8 :

Sonnent hastement trompes et olifant.

Atibi :

La oist-on sonner trompes et Olifant.

Alter Poeta :

La sonnent moineux, Tropes, et Olyfant.

Laudatur ab Olao Wormio su lib. de
Cornu aureo pag. 27. vetus cantilena
islandica, quam sic Latine vertit : Per
viginti miliaria Gallica audiebatur sonus
Olifanti, dum scutorum expugnator cornu
inflavit durissimum. Ubi miror, viro doc-
tissimo non venisse in mentem cornu
elephantinum, dum ait, Olifantum no-
men fuisse cornu istius. Adde eundem
pag. 29.

ELEPHORIUM. Vide *Esophorium*.

ELESREFOLE. Tabular. S. Eparchii
Inculmensis fol. 89 : Ipsa post acceptum
modium vini pro sodio suo, suscipiet
Elesrefole sine ingenio, et secundum men-
suram et rationem.

ELESSION. Falsus laudator. Papias.

ELEVAMENTUM. Extructio in alti-
tudinem, Gall. *Elevation*. Testamentum
Anglici Episcopi Alban. Card. ann. 1898.
apud Stephanot. tom. 10. Fragm. Hist.
MSS. pag. 838 : Volo et ordino, quod fu-
nus sine corpus meum, cum ab anima se-
paratum fuerit, sepeliatur integre et sine
diminutione et Elevamento quibuscumque
ante majus altare Ecclesie Monasterii su-
predicti. Quae verba sine diminutione et
Elevamento sic interpretor ut lapis se-
puleralis planus sit, non demissus aut
editus. Vide mox *Elevare* 1.

1. **ELEVARE.** Verbum Italicum, Gall.
Elever, Attollere, extruere. Breviarium
Histor. Pisane apud Murator. tom. 6.
col. 168. E : Eodem anno (1101.) Pisani
ceperunt Licetiam sive Licetiam et Eleva-
verunt Yappam. Vereor ne hic *elevare*
sit pro Gallico *Enlever*. Occupare.

ELEVARE PUEROS de sacro fonte, in
Concilio Albiensi can. 15. tom. 2. Spicil-
legii Acheriani. Vide *Levare*.

2. **ELEVARE.** Auferre, Gall. *Enlever*.
Bactum inter Aymer. de Narb. et abb.
de Quadrag. ann. 1317. in Reg. 61. Char-
toph. reg. ch. 433 : Item quod pro dicta
compulsione dictus dominus abbas et sui,
per se seu gentes suas, possit... portas seu
januas domorum ipsarum a cardinibus
Elevare, et secum pro pignoribus aspor-
tare. Vide *Levare* 2. *Enlever* vero, pro
Relever en bossa. Eminentes figuras scul-
pere, apud Joinvill. in Hist. S. Ludov.
edit. Cang. pag. 25 : Il fut entailler et
Enlever par image l'Anunciation de la
Vierge Marie. Comput. Rob. de Seris ab
ann. 1332. ad 1344. in Reg. 5. Chartoph.
reg. fol. 8. r. : Deux corsees de scorpions
semez, *Enlever*, bordez d'or de Chippre.
Unde *Enlever*, et *Elevare*, ipsa pro-

minentia, ibid. fol. 5. r. : Les billotes d'or-
faverie de haute *Enlevure* dorées à fleur.
Invent. Ms. local. Edwardi I. reg. Angl.
ann. 1297 : Item un autre petit dorez ou-
vrai d'ymages pourtraites sans *Elevure*.

3. **ELEVARE.** Imponere, exigere.
Gall. *Lever un impôt*. Charta ann. 1206.
in Chartul. eccl. Lingon. ex Cod. reg.
5188. fol. 11. v. : Ego non possum *Elevare*
novas vestimas ad Castellionem vel
infra bannileugam Castellionis. Vide *Le-
vare* 3.

4. **ELEVARE.** Valere, Gall. *Valoir*.
Comput. ann. 1334. inter Probat. tom.
2. Hist. Nem. pag. 86. col. 2 : Solvi dicto
Nerio Bertache xxv florenos auri de flo-
renis sive papenos, qui *Elevant* xv libras,
xij. solidos, vij. denarios.

5. **ELEVARE.** Removere, Gall. *Retirer*.
Sent. contra Florent. ann. 1311. apud
Lamium inter not. ad Hist. Sicul. Bon-
nincant. part. 3. in Delic. erudit. pag.
206 : Requisiti per ambasciatores ipsius
domini regis, quod exercitum, quem habe-
bant contra Arretinos, facerent *Elevare*
sub certa pena, quod facere cessaverunt.
Nostris vero alias se *Elevare*, idem quod
vulgare *Se dériver*, *accoucher*. Lit. re-
miss. ann. 1401. in Reg. 157. Chartoph.
reg. ch. 151 : Après ce que ladite Guille-
mette fu chève la seconde fois, s'en ala...
et trois jours après ladite Guillemette se
Eleva d'un enfant, laquelle estoit tout
nouvellement grosse. Allez ann. 1472. in
Reg. 197. ch. 229 : Icele femme enfouit
son enfant en l'un des bouts de la gran-
che, où elle s'en estoit *Elevée* et accouchée.
Puerpera, vulgo *Accouchée*, in alit. ann.
1394. ex Reg. 146. ch. 216.

ELEVATIO. Leges Hoell Boni Regis
Wallie cap. 18 : Adulter reddet pro stu-
pro injuriam, cum una *Elevatione*, illi,
cujus uxorem violaverit, quia de genere
hostilitatis est. Pro palpatione primum in
vulva, quae dicitur *Gouys*, reddet injuriam
sine *Elevatione*.

ELEVATIO S. CRUCIS. Vide *Exaltatio*.

ELEUFUGA. Alanus l'0. 3. Anticlaudi-
ant cap. 6. de Geometria :

Hujus tyranni curantia Eleufuga terret.
Aquis prius cogit illes exitu, profundum
Quam illic subsonat, labique, quae in arte laborat.

* **ELEVIGARE.** [Purificare, planificare.
DIEP.]

† **ELEVIGATA.** Purificata. Papias : ab
Elevigare, Complanare, polire.

† **ELEUTHERIUM.** *ἐλευθεριον*, *ελευθεριον*.
Ornamentum colli. Gloss. Lat. Græc.
MS. Sangerman. Perperam in Supple-
mento Antiquarii, *Eleutherium*..... *επι-
ελευθεριον*.

• **Monile**, signum libertatis. *Eluthe-
rium* legit Vulcanius in Castigat. ad
utrumque Glossar.

ELIBERARE, pro *Liberare*. Acta Pro-
consularia Martyrii SS. Didymi et Theo-
dore n. 8 : Et nunc misit in habitu mili-
tis agnam *Eliberare* suam. *Eliberatio*, pro
Liberatio, apud Thwrocium.

* **ELICARE.** [Effuere. DIEP.]

• **ELICATHOR**, pro *Elicuator*. Canalis
ligneus, quo aqua ducitur ad rotam mo-
lendini. Reparatus factus in senescal.
Carcass. ann. 1335 : Item pro preparando
Elicathorem dicti molendini, et pro fa-
ciendo ab una parte dicti *Elicathoris* unam
cannam parietis cum calce, etc.

† **ELICATORES**, *ἐπιελεστορες*, Aquarii.
Janus Laurenberg. in Supplemento An-
tiquarii. *Aquarii*, Festo sunt, *Mulierum*
impudicarum sordidi adacta, qui iis
scilicet aquam ministrant ad lavandum :
ἐπιελεστορες vero Græcis, Speculatores
aquare, qui rimantur ubi lateant :

quare minus accurata est Jani interpre-
tatio. Pro *Elicatores* puto legendum *Eli-
quatores* ab *Eliquare*.

• **ELICES**, Sulci in maribus per quos
aqua eliciuntur. Glossar. vet. ex Cod.
reg. 7618. Vide *Elis*.

* **ELICIATUS.** [Amissus. DIEP.]

† **ELIDERE** INTENTIONEM dicitur in
jure cum quis intentatum sibi crimen
eluit atque a se amollitur. Lit. remiss.
ann. 1383. in Reg. 124. Chartoph. reg.
ch. 124 : Ad docendum et ostendendum de
innocentia... Domini Ymberi... et ad
elidendum intentionem curie... domini
auditoris curie camere Apostolicæ, etc.
Elider vero, pro Attingere leviter, Gall.
Glisser. Lit. remiss. ann. 1385. in Reg.
127. ch. 26 : Lequel exposant marcha ou-
tre sous le cop, et ne fu point atteint
du fer ; mais tant seulement du manche
par la teste en *Elidant*. Vide supra in
Clidare.

† **ELIDIARE**, **ELIDICARE**, etc. Vide *Eli-
tigare*.

ELIGAMENTUM, *ἐπιελε*, in Gloss.
Græc. Lat. MS. Editum *alligamentum*
habet.

† **ELIGANTES**, *Urbani*, *Eligantes*, *Fac-
cels*, *joconditer*. Janssonius in Auctario
Glossarum Isid. Sunt pro *Elegantibus* et
Elegantibus.

• **ELIGIBILIS.** Melius, magis præfe-
rendum. Chron. Jac. Malveii apud Mur-
rator. tom. 14. Script. Ital. col. 820 :
Scriperat nihilominus ipse Patrius Ro-
manus Brianis Eligibilis eos Longo-
bardis confederatos pacem habere,
quæ cum illis dire guerrarum discrimi-
ne dubioque exitu contententes, deleta
patria, eisdem etiam denique subjacere.
Eligibilis, non multum dissimili notione,
de eo scilicet, quod pretio æstimari non
potest, dicitur in Poem. Alex. Ms.
part. 1 :

Sen sacz est à or à un vermeil lion,
Et sen chervi devant, qui vent tous les Gascon,
Ne seroit Eligib pour un mail de mangon.

• **Eslete**, *Optio*, vulgo *Choix*, in Charta
ann. 1308. tom. 1. Probat. Hist. Brit.
col. 1181 : Cinc cens livrées de rente à
l'Eslete de ladite Katherine. *Eslire* vero
nostri usurparunt, pro *Intelligere*, pu-
tare. Chron. S. Dion. lib. 2. cap. 17 : Cui
qui c'estoires lisent, ne doivent pas *Eslire*
que tuit li roi, que nous nommons ci, fus-
sent roi de France, fors cil seulement,
qui tenoient leur siege à Paris de leur
royaume.

† **ELIGIDICARE.** Vide *Elitigare*.

ELIGMA, **ELIGMATIUM**, *ἐπιελεματιον*, *Medi-
camentum*, quod ori inditum, sensim
liquefit, et deglutitur. Matth. Silvati-
cus : *Eligmata*, *Medicine*, vel *potiones*
calidae. Occurrit apud Octavianum Hora-
tium lib. 2. Rerum medic. cap. 16.
Vide *Gorsum* in *Isidoro*.

* **ELIMATOR.** [Qui elimat, et purgat :
a *limus*. Tertull. 4. advers. Marcion. 35.
Christus *Elimator* humanarum macu-
larum.]

† **ELIMES**, *ἐπιελεματιον*, *καρπυριον*. Qui extra
limites degit. Gloss. Lat. Græc. San-
german.

• **ELIMINARE**, pro *Elimare*, ut opinor,
Intento animo expendere. Charta ann.
1200. in Chartul. S. Joan. Laudun. ch.
148 : Hii inspecta et *Eliminata* veritate,
jam dictam causam... diligenter et atten-
tius investigantes, quicquid super ea
bona fide diffinierint aut abjudicaverint,
ratum omnino habituri.

ELIMITARE. In exilium agere, extra
regni limites propellere. Vita S. Deicolli
Abbatis Lutrensis cap. 2 : Dei famu-

lum... Burgundionum regnum Elimitare fecit. Hoc est, extra regni Burgundici limites exulare coegit.

◦ **ELIMITATUS**. [◦ Limitibus circumscriptus, intra legitimos limites positus.] Concil. Tol. XII. inter Hispan. tom. 2. pag. 681: *Ecce in brevi completa vel exarata devotionis meae negotia in hujus tami complicatione agnoscenda perlegite, perfecta discutite, discussa Elimitatis ac decretis titulorum sententia definita.*

◦ **ELIMONIA**, pro Eleemosyna, in vet. Inscript. laudata a D. Lancelot inter Comment. Acad. Inscript. tom. 6. pag. 667: *Hanc capsam ex Elimonia Carolo rege, etc.* Quod de Limania minus apte interpretati sunt Auctores Gall. Christ. tom. 2. col. 251. ut jam monuit eruditus vir Academicus.

◦ **ELIMOSINA**, pro Eleemosyna, in Diplomate Ludovici Pii, apud Ludov. Lagulle Histor. Alsac. Probat. pag. 41.

◦ **ELIMPIDARE**, Limpidum seu clarum facere, elucidare. Vide Limpidare.

◦ **ELINGARE**, pro Elinguare, Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657: *Elingare, Esteng.* Prov. Vide Elinguare.

◦ **ELINGUATIO**, *Ἐλιγγατῖον*, in Gloss. Graec. Lat. MS. *Ἐλιγγατῖον*, Elinguo, in eodem Gloss. perperam in edito, *linguatio*, et *linguo*. Est autem Elinguare, linguam secare. Cornel. Fronto Ebro de nominum verborumque differentia: *Elinguis habet linguam, sed usu ejus caret; Elinguatus amissit.*

◦ **ELINGUITAS**, Infantia, inereditio. Vita S. Marcelli in poemio: *Nihil enim in hujus mortalitatis curriculo dignius agitur, quam si Elinguitas nostrae loquacitatis in Dei laudibus jugiter moderetur.*

◦ **ELINO**, Lucil. apud Non. 2. 273. Si hic vestimenta Elevit luto. Nonius exponit, maculavit.

◦ **ELIOTRIPIUM**, [Taberna. DIF.]

◦ **ELIOTROPIMUM**, [Lapis, Gemma. DIF.]

◦ **ELIQUARE**, Apud Papiam, *declarare; Eliquata Purgata. Aperta, Manifestata.*

◦ **ELIQUUM**, [Quod eliquatur: a *liquo* Solm. 18. Sinus mediterraneos esse Eliquia irrupentis oceani. — 2. Item delectus, deliquium: a *liquo*. Id. 23. extr. Meatus oceani commoveri luna curibus: adeo ut vicissitudines inter mare aquarum, et plenitudinem, respiciant adantus ejus, vel Eliquia.

◦ **ELISÆI**, Jacobo de Vitriaco apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 281. iidem sunt qui *Assesini*, seu Populi Orientales, de quibus actum in voce *Assassini*.

◦ **ELISIMUS**, Fortunatus lib. 6. Carm. 12: *Hec tibi Elisimo modulatus simplice cantu, Sed tonat archetypico barbato inde sono.*

Vide, quoad hunc locum annotat Broverus.

◦ **ELITIGARE**, in Notis Tyronis pag. 198. et in Veteribus Formulis apud Bignonium pag. 367. 369. 383. edit. 1. [◦ Formul. Sirmont. 40. 42. Bignon. 12.] [in Legibus Ludovici II. Imp. apud Muratorum tom. 1. part. 2. pag. 161. col. 1.] est extra omnem *item* et controversiam ponere, ita ut qui *Elitigato ordine* possidet, pleno jure et absque ullius reclamatione possidere dicatur. Quæ quidem vox postmodum depravata et immutata: quippe pro *Elitigare*, *Elidicare*, et pro *Eligatus*, *Elidagatus* et *Elidatus*, *Elidictus*, occurrunt non semel. Charta Caroli M. pro Monasterio S. Dionysii: *Sed sicut ipsum mercatum cum omnibus teloneis legaliter evindicaverunt, et actores ipsius Monasterii... ipsum teloneum ad integrum Elidicaverunt, ita... fir-*

mum atque concessum omni tempore habeant. Alia Pipini Majoris domus pro eodem Monasterio: *Ut sicut constat, quod ipsas res per legem et justitiam in Palatio nostro evindicaverunt, vel recipiant... habeant evindicatas, atque Elidagatas.* Charta Theodorici Regis Fr. pro eod. Monast.: *Ad integrum omnia et ex omnibus, inspecta eorum instrumenta, omni tempore habeant vindicata, atque Elidata.* Placitum Chlodovai III. Regis, apud Avrum doctissimum Joan. Mabill. tom. 4. Actor. SS. Ordin. S. Bened. pag. 619: *Ita ut presentaliter ipso locello predictus Chrotcharius ad partes evindicatum atque Elidatum Placitum aliud pag. seq.: Habeant evindicatum atque Adjudicationem Placitum Caroli C. ann. 22. in Tabul. S. Dionysii Ch. 38: Ut memoratum Deodato monachum una cum Antreneo Majorem partibus S. Dionysii talen notitiam recipere jussimus, per quem supradictis servis ad ipsam servitium inantea teneant atque Elidicant, et sit inter eos postmodum ex hac re soluta et definita atque inconclusa causa Elidigatus, in alio Placito Chilperici ibid. pag. 622. Formula ve us apud Bignon. cap. 7. Propterea jubemus... ut ipsam terram ipse Abbas habeat, atque Elidata sit postmodum ex hac re, omni tempore subita causatio. Formula Landobrozianna for. 52. *Queto ordine vel Elidato valeas possidere.* Form. 30. *Sine ulla iudicis consignatione pars monasterii nostro, Elidato ordine presentaliter revocare facias dominium Ferni 167. Habeat evindicatum vel Elidationem.* Aude Preceptum evindicatum Caroli M. in Chron. Laurishamensi pag. 59. ex his emendanda, in fallor, Charta Hispanica. ara. 1016. apud Antonium de Ypez: in Chronica. Ord. S. Benedic. tom. 5. *Et si aliquis homo venerit, qui contra eos voce iudicio suscitaverit, aut aliqua calumnia petierit, nullus fomet super eos: sed illos dent duodecim homines, et deindant se de quocumque iudicio illis petierint. Ubi videtur legendum Elidicent.**

◦ **ELIDICARE**, Preceptum Carolomanni Regis pro Monasterio Prudent. tom. 1. Ampiss. Collect. col. 33. *Jubemus, ut ab hac die ipsa silva de jam dictis partibus nostris, una vena de ipsa fontana, habere debeant evindicata atque Elidicata tam nostris quam futuris temporibus.*

◦ **ELIDICARI**, Judicari, extra item poni. Decreta Columani Regis Hungaricæ: *Ducis ministri, qui in meja iudicis sunt... ante Comitum et iudicem, minores vero, ante iudicem Delitigentur.*

◦ **ELITORES**, Hortulani, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7641. sed legendum *Olitores*.

◦ **ELIX**, *Ἐλιξ*, *Ἐλιξ*, Fistula aqueductus. Supplem. Antiquarum. Festus habet: *Elices, Sidici aquarii, per quos aqua collecta educitur e liris.* Columella: *Sulcos aquarios nonnulli Elices vocant.* El. leg. 1. §. 9. D. de aqua et aquæ pluvi. (39. 3.). *Sulcos aquarios qui *Ἐλιξ* appellantur, si quis faciat.*

◦ **ELIXATURA**, apud Paulum capitulo de agris: *inibus mamillarum, pro sappa accipitur, et sic debet accipi, quando sine determinatione reperitur.* Glossar. medic. Simon. Januensis ex Cod. reg. 6369.

◦ **ELIXE**, [Est major ursa, Constellatio. DIF.]

◦ **ELIZARIA**, Ager, ut videtur, exaratus, proscissus, idem quod *Erartus*. Charta ann. 900. inter Probat. tom. 2.

Hist. Occit. col. 144: *Ego Willelmus vicecomes guirpisco atque dimitto Deo ipsam ecclesiam S. Tiberii... cum ipsos bochas et cum ipsas Elizarias, et cum ipsos pas-caros, etc.* Vide infra *Elzetus*.

◦ **ELLAICI**, Lusoria tessera. Charta ann. 1331: *Item quod nulla persona ludat ad tarillos, nec ad Ellaicos infra dictum castrum nec ejus territorium Fortassis mendose scriptum, pro Escacco, promuntiatione Provinciali. Vide Scacci.*

◦ **ELLECTI**, Vide supra *Electi* 7.

◦ **ELLERA**, vox Italica, Hedera. Chron. Estense ad ann. 1347. apud Murator. tom. 15. Script. Ital. col. 442: *Coronatus fuit magnificus miles dom. Nicolaus tribunus Romanus in S. Maria majori a populo Romano et cleris dicte urbis, et imposuerunt ei sex coronas, primam quercus, secundam Ellera, etc.*

◦ **ELLUATUS**, *Ἐλλυατός*, Spurcus. Supplem. Antiquarii cum Glossis Lat. Græc. Sangerman. Scribendum *Helluatus*, *Vorax*.

◦ **ELLUDIES**, *Ἐλλυδῖες*, Aratio. Idem Supplem.

◦ Adde ex Castigat. ad utrumque Glossar. post. Vulc. leg. *Illuvies*, pro *Elluvies*, 219272.

◦ **ELLUTARE**, Luto oblinere, nostris *Emboer*, et *Enfanger*, in luto demergi. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657: *Autare, Ellutare, collutare, Prov. Enfanger.* Lit. remiss. ann. 1383. in Reg. 123. Chartoph. reg. ch. 212: *Iceitui enfant et son chapperon estoient honni de boe, et lui demanda pourquoi il pluroit, et qui l'avoit ainsi Emboe.* Mirac. Mss. B. M. V. lib. 1:

Quant se quida arriere traire,
Il Enfanga si durement
En espierrer du pavement, etc.

◦ *Esclaboter* et *Esclaboter* olim, pro *Esclabusser*, Luto vel aqua respargere. Lit. remiss. ann. 1441. in Reg. 176. ch. 76. *Iceituy Loyset féry d'un baston contre terre pour Esclaboter ung mont d'enfans, qui estoient assez près.* Alie ann. 1461. in Reg. 189. ch. 513: *Hennericq d'un baston j'eu il avoit, frappa en ladite cause, tellement que la grignear partie des supplians furent Esclabotez et moulez... ou contemp de ladite mouleure et Esclaboteure, etc.*

◦ **ELLYPSIFORMIS**, Formam habens ellipticam seu curvam. Acta SS. Julii tom. 3. pag. 719. de S. Henrico Imp.: *Ensem S. Henrici proprium bissecantem... habentem manubrium Ellypsiforme ex crispato ligno burino, longum tribus fere pedibus, latum sesquipolluce.*

◦ **ELMA**, Genus morbi, in Historia MS. Abbatæ Gemeticensis pag. 53.

◦ **ELMETUS**, Ital. *Elmetto*, Gall. *Heaume*, Cassis, galea. Processus anni 1430 in Histor. Dalphin. pag. 64. col. 1: *Prasato Marescallo, qui semper spem de victoria habuit, genibus flexis manibusque junctis ad coram erectis, et Elmeto suo a capite deposito, etc.*

◦ **ELMETUS**, Eadem notione, apud Ramer. tom. 12. pag. 641. Jovius in Vita Sforzae: *Hic est ille Albericus (Rabianus) qui epitem cataphractum, ea specie, quam videmus, formavit et instituit: adinvento hoc coneluse duplicis galeæ genere, quo nunc maxime utimur, et Gothico nomine Elmetum vocamus.* Vide *Elmus*.

◦ **ELMUNIMUS**, Dignitatis nomen apud Sarracenos Caliphæ proprium. Vide *Miramomelimus*.

◦ **ELMUS**, ut supra *Elmetus*, Galea. Computum anni 1333. Hist. Dalphin.

tom 2 pag. 275: *Aim. de Cisciaco pro emendo uno Elmo et alia arma pro Domino, unc. 1. taren. XII. Caffarus lib. 1. Annal. Genuens. apud Murator tom 6. col. 261. Con loricis, et Elmis, et aliis armis. Obertus Cancellar. lib. 2. eorundem Annal. tom. 6. Murat. col. 391. Extrait de capite suo Elmum, et deposuit scutum, etc. Rursum occurrit apud eundem Muratorium tom. 8. col. 431. tom. 12. col. 791. 894. Rymer. tom. 4. pag. 779. 809. tom. 5. pag. 569. etc. Plerique scriptorunt Helmus. Vide in hac voce.*

* **ELOCARE**, Conducere, Gall. *Louer*. Vide *Expone*.

* **ELOCATIO**, Conductio, Gall. *Louage*, in *Leg. Salica* tit. 31.

* **ELOCHARE**, a vet. Gallico *Elocher*, commovere, concutere, vulgo *Ebranler*. Arist. ann. 1342. 8. Jun. in vol. 8. arrest. parlant Paris. *Eidem Oudeto dentes superiores successive cum quibusdam tenellis traxerat, ceteros dentes tali modo Elochando, quod idem Oudetus... comedere non potuerat.* Lit. remiss. ann. 1447. ex Reg. 179. Chartoph. reg. ch. 60. *Jehan s'efforçoit de courir sus à icellui Nicolin, il Elocha ledit espieu et en frappa le dit petit Jehan. Les clous de quoy les planches de la nef estoient attachées, estoient tous Elochez,* apud Joinville in Hist. S. Ludov. edit. reg. pag. 3. Vide supra *Dislocare* 1.

* **ELOCUTILIS**, [Vel *Eloquutilis*, e, ad eloquendum pertinens. Apul. 11. *Met. Cloqua Eloquutilis facundia.*]

* **ELOGA**, Initium, exordium, Papias.

* **ELOGIUM**, Vox in malam partem interdum sumpta, maxime pro brevi annotatione criminis, uti observatum ab Henrico Valesio ad lib. 14. Ammiani pag. 15. *Infami satis Elogio notare, in Actis Synodi Flaviniac. ann. 894. apud Mabill. tom. 3. Annal. Bened. pag. 294. Testamentum S. Remigii apud Miræum tom. 1. pag. 5. col. 2. Elogium segregatum a corpore Christi ab omnibus ei peragatur.* Sigefridus Episcopus, *Monachinus Epist. 1. Quia audistis Elogio monachae hæresicos eum esse notabilem.* Gozechinus Scholasticus: *Dicit, quid mihi et Logio, quod olim insolenter Jesevens, turpi notarum Elogio?* Mox. *Dic ego nunquid Elogium intuli legi?* Infra: *Non Elogii notam, sed honoris coronam.* [Arnulphus Lexov. Episc. in Epistola ad Alexandrum Papam. apud Acher. Spicil. tom. 2. pag. 497. *Sublatique pristina servitute Elogio, Ecclesia Dei letabunda procedat, etc.*] Ita eadem vox usurpata legitur de exheredatione, in leg. 4. Cod. Th. de Legit. hered. (5. 1.) [Vide Burmann. ad Petron. cap. 54. et Forcellin.] [Statuta Avenion. rubrica 59. de Testamentis art. 1. *Sæpe contingit multos decedere intestatos, quod non facile reperiri possint septem testes, quibus sua Elogia fideliter et secreto committant;* hoc est, rationes cur ita testamentum disponant, hunc v. g. exheredent filium: qua notione Tullius in Cluentiana: *Unum est etiam quod maxime me conturbat; quod Elogium recitasti de testamento Cn. Egnatii patris, hominis honestissimi, se exheredasse filium, quod is ob Oppianici damnationem pecuniam accepisset.* Sic et Quintilianus lib. 7. cap. 4. *Si exheredatum a se filium pater testatus fuerit Elogio, propterea quod is meretricem amaverit.* Fulgentius de Prisco Sermon: *Elogium est hereditas in malo.* Cornelius Tacitus libro *Facietiarum: Cæsi itaque morum Elogio in filius relicto.*] Sub *Elogio præconis fus-*

tibus cæsus, apud Spartianum in Severo. [Papias. *Elogia, Laudes. Carmina vel criminata mala. Ordo criminum, Titulus cujuslibet rei. Proverbium. Ignominia, Textus gestorum maiorum. Responsum divinum.* Similia habent Johannes de Janua et Isidorus in Glossis: ad has Grævium consulto.]

* **2. ELOGIUM**, Testamentum. Testam. ann. 1145. apud Murator. in Antiq. Es-tens. pag. 331. *Ultimam in rebus suis dispositionem fecit, et hoc ultimum Elogium condere curavit in hunc modum, etc.* Charta ann. 1365. in Reg. 97. Chartoph. reg. ch. 680. *Ex dono et elemosina defuncti Petri Bertranii olim cardinalis Ostiensis in suo Elogio seu ultima dispositione.* Alia ann. 1380. in Reg. 117. ch. 80. *Defunctus Robinus et defuncta Maria uxor ejus pia consideratione et spiritali devotione succens in suis Elogiis, sine testamentis aut supremis voluntatibus... unam capellaniam fundari... sagaciter ordinarunt.* [Vox hac significatione passim occurrit in Justinian. Codice.]

* **3. ELOGIUM**, Inquisitio juridica de alicujus vita et moribus, apud Chopin. de Leg. And. part. 1. pag. 27. col. 2.

* **1. ELOGARE** dicitur Princeps, cum alicui debitori ex certa causa dat inducias solvendi debita. *Elongamentum, ipsa littere Principis, quæ nostris Lettres de respit, vel d'Etat.* Gloss. Gr. Lat. Mxxv. *Elongo, Mxxv. Longo.* Usatice Majoritarum Regni MSS.: *Statuimus, quod si aliquis de aliquo debito obligatus tenetur, semel a nobis vel successoribus nostris fuerit Elongatus, et auct. postea de eodem debito specialiter vel simul cum aliis debitis obtinuerit Elongamentum, illud secundum Elongamentum non prosit eidem Curia Generalis Barcinon. ann. 1291. MS.: De Carta vel Littera Elongatione de qua consueverunt dari 50 solidi pro mille in anno. Exstat Charta Jacobi Regis Arag. ann. 1388. 18. Kal. Jul. cuius titulus est: *Ut aliquis non Elongetur, qui habeat bona mobilia.* Vide Foros Aragon. Edit. 1624. l. 15. v. et Observantias ejusdem regni lib. 9. tit. 1. qui est de *Elongatione debitorum*, et Michaellem del Molino in Repertorio Foror. Aragon. Vide *Litteræ Elongatione*.*

* **2. ELOGARE**, Praeul amovere, amandare, Gall. *Eloigner*, Ital. *Allontanare*: hæc notione pluries occurrit in Psalmis et aliis Scripturæ libris, ut et apud Murator. tom. 8. col. 280. 517. Ludewig. tom. 6. Reliq. MSS. pag. 72. etc.

* *Elongier*, eodem sensu, in Mirac. Mss. P. M. V. lib. 1:

*Moirre devint, chen est la soume
Par le conseil du bon preudome.
Pour le siecle plus Elongier,
Bertrauder fist et rougnier
Son chief c'avoit blond et poli.*

* Hinc *Esloignance*, recessus, in Poem. reg. Navar. tom. 2. pag. 99. cantil. 43.

Partir voel de vostre gent
Par vostre Esloignance.

* **3. ELOGARE**, Auferre, abripere, detrahere, Gall. *Enlever*. Epist. reclamat. ad Ludov. Pium tom. 6. Collect. Histor. Franc. pag. 399. *Suggerere conabor, qualiter a me peccatore et mea sorore paterna hereditas nostra erat primo Elongata, et adhuc etiam abstracta.* Lit. remiss. ann. 1353 in Reg. 82. Chartoph. reg. ch. 13. *Billonum a monetis regis Elongando, fundendo, rechassando et etiam affinando, etc.*

* **1. ELONGATIO**, Extensio, productio,

Gall. *Allongement*. Usus stagnorum Villarici et Bressiæ, apud Guichenonum in Probat. pag. 170. et Revellum pag. 266. et 267. *An licitum sit Elongare et altiare calceatam sui stagni inferioris, et an possit altiationem et Elongationem calceatæ ipsius stagni inferioris comprehendere majorem comprehensionem prædiorum.*

* **ELONGATIO GUERRÆ**, Inductiæ, Gall. *Trève*, a Gallico *Eloigner*. *Remove* vel *differe*. Charta B. Connestabuli Arverniæ, apud Baluzium Hist. Arvern. tom. 2. pag. 90. *Sed tamen dictam Elongationem guerræ promisit se bona fide servaturum usque ad terminum prætaratum.*

* **2. ELONGATIO**, Litteræ principis, quibus dat inducias solvendi debita, nostris *Lettres de respit* vel *d'etat*. Constit. Jacobi I. reg. Aragon. ann. 1251: *Concedimus... quod numquam de cetero elongabimus aliquem vel aliquos debitores vel fidejussores vestros ab aliquibus, quæ vobis vel aliquibus vestrum debent vel debebunt, de quibus a nobis semel sunt vel fuerint elongati, volentes et concedentes vobis, quod si forte causa ignorantia vel alio quoquo modo aliquem vel aliquos debitores vel fidejussores vestros secundo vel pluries elongaverimus ab illis debitis, de quibus a nobis semel fuerint elongati, quod secundas Elongationes, vel plures, si pluries fuerint, non teneamini aliquatenus observare: immo non obstantibus dictis Elongationibus, secundo vel pluries factis, possitis ipsos debitores et fidejussores vestros compellere et pignora ad solvendum debita, quæ vobis debent vel debeuerint aliquo modo.* Vide *Elongare* 1. *Eloigne*, pro *Delay*, dilatio, in Assis. Xros. cap. 35. *Convient au plaider ses fites et ses eschampées et ses Eloignes faire.*

* **1. ELOQUENTIA**, Lingua, idioma, *Dacisca, Romana Eloquentia*, apud Dudo-nem lib. 3. de Morib. Norman. pag. 112. [Acta S. Winwaloei MSS.: *In verba susannationis et conviciorum tam detestanda erumpibat, quæ non licet Christiana Eloquentia pronuntiare.*]

* **2. ELOQUENTIA**, Lectio, Helgaudus in Roberto Rege: *Eloquentiæ tantum incumbens, ut nullus laboretur dies, quin loqueret Psalterium, et exoraret cum sancto Davide.*

* **ELOQUENTIOLA**, apud Virgil. Grammat. pag. 2.

* **ELOQUET**, Libert. castri de Monteo-livo ann. 1312 tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 500. art. 3: *Quod construat (const. uat) unusquisque vias secundum propriam domum, Eloquet purget, etc.* 174. in Reg. 143. Chartoph. reg. ch. 172. *Itego Eloques vel Eloquet cum nota abbreviationis, f. pro Eloquerium, quod emissarium aquarium, vel pavimenti incile interpretor, Gall. Evier, ruisseau.*

* **ELOURDATUS**, Attonitus, stupefactus, ictu sopitus, Gall. *Etourdi*, alias *Alourde, Esourdé, Esourdi, et Enlourdi*; unde *Esourdement*, stupor, vulgo *Etourdissement*. Lit. remiss. ann. 1398. in Reg. 153. Chartoph. reg. ch. 314: *De dicto ictu fuit multum perterritus et quasi totaliter Elourdatus, et fere vacillando et titubando ad terram cecidit.* Alia ann. 1387. in Reg. 132. ch. 37: *Lequel suppliant cuidant que il ne feust que Esourdé du cheoir, etc.* Alia ann. 1401. in Reg. 156. ch. 50: *Icelluï Drauin frappa ledit expositant sur la teste tel cop, que il chey à terre tout Esourdé.* Alia ann. 1407. in Reg. 162. ch. 208: *Symon Thibault frappa Guillaume Courtois de son baston un seul cop en la teste, dont il fu Alourde, et cheut à terre.* Alia ann. 1408.

in Reg. 168. ch. 109: *Le suppliant avoit esté très-bien batu de tant de cops orbes, qu'il en estoit tout Esourdy.* Aliae ann. 1409. ex eod. Reg. ch. 368: *Duquel cop icellui Havis cheu à terre tout Esourdy.* Dentique aliae ann. 1467. ex Reg. 200. ch. 130: *Le suppliant tous esourdy du coup de pierre... pour ledit Esourdement ou autrement, il tumba à terre.* Hinc *Alourdement*, Fallacia, dolus, deceptio, vulgo *Surprise*, *tromperie*, a verbo *Alourder*, Decipere, in errorem inducere, in Charta ann. 1424. tom. 2. Hist. Leod. pag. 446: *S'il advenoit que par seduction ou Alourdement de curatier ou curatresse... filie desous l'age de douze ans fusse enminnée par aucune personne; que chis ou celle qui ainssy l'emmenoit ou l'arroit Alourdee... fussent cascon, outre l'amende que loy donne, à une voie de Cultiemeire, etc.*

* **ELSATICA.** [Alsacia. Dief.]

* **ELUACRUM.** [Labrum, apud Caton. R. R. 10. et 11. si sana est lectio, v. s. ingens significat ad eluendum, seu lavandum.]

† **ELUBIUM.** Constantiensis: *Pelagus*, *Elubium*: quod pro *Eluvium* videtur esse positum. Vide *Pelagus*.

† **ELUCIDIARIUM.** Ita appellavit S. Anselmus, seu quis alius Anonymus librum, quem scripsit de Summa totius Christianae Theologiae in Praefat. Titulus itaque operi, si placet, *Elucidarium praefigatur*: quia in eo obscuritas diversarum rerum elucidatur. [Vide *Lucidarius*.]

* **ELUCIDUS.** [Pepiscus. Borrich. cogit. 275.]

† **ELUCUBRATUS.** Excussus vi telorum. Barth. in Glossario ex Baldrici Hist. Palest.

† **ELUCUBRE.** Languidum. Papias MS. In Edito *Lucidium*: quo sensu oritur a verbo *Elucubrare*.

† **ELUDERE TEMPUS.** Consumere, Gall. *Passer le tems*. Lit. remiss. ann. 1380. in Reg. 127. Chartoph. reg. ch. 16: *Verba truffatoria seu jocosa et ociosa ad tempus Eludendum, inter se proferendo, etc.*

† **ELUDIUM.** Jocus, ludus. Miracula S. Augustini Cantuar. n. 58: *Inter haec Eludia vel seria.* Isid. Chron. Regum Gothorum: *Saepe etiam lacertos contra Romanos insolentias ac irruptiones Wasconum movit, ubi non magis bella tractasse, quam potius ger tem quasi in palestra Eludii pro usu utilitatis videtur exercuisse.*

2. **ELUDIUM.** Deceptio, in Glossis MSS. Vide *Contudium*.

† **ELUERE.** Praestare, tueri, cavere ab evictione, Gall. *Garantir*. Charta ann. 1261. inter Monum. eod. Aquilej. cap. 75. col. 749: *Eidem domino patriarchae promisit (Viricus dux Carinthiae) Eluere omnia et singula, quae ei donaverat.*

† **ELUIES.** αἰμαξ, *Transtia, tabulata navis.* Supplementum Antiquarii.

† **ELUIES.** αἰμαξ, *Transtia, tabulata navis.* Supplementum Antiquarii.

† **ELUMBRA.** [Craticula que in Candelis describitur. Dief.]

† **ELUMINARIA.** Luminare. Charta ann. 1150. tom. 4. Cod. Ital. Diplom. col. 1515: *Per unumquemque annum duo miliaria de oleo, id est, in opere S. Marci, et aliter Eluminarium persolvere debemus.* Vide *Luminare*.

† **ELUMINATUS.** Excortatus. Sidon. lib. 8. Epist. 11: *Quis ita gemino obtutu Eluminatus, qui examinati cadavere inspecto non statim signa vitæ colligeret extorta.*

† **ELUSCARE.** Luscum facere. Gloss. Graec. Lat. Ἐχολόβω, *Excavo, Elusco.*

Utuntur Ulpianus leg. 5. § ult. Dig. ad Legem Aquil. (9. 2.) et Marcellus leg. 27. Dig. de pignori vel hypoth. (20. 1.) Vide *Luscus*.

† **ELUSCATIO.** Cæcitas. Gloss. Cyrilli: *Eluscatio, ἀπορροσισ.*

† **ELUSIO.** Verisus, illusio. Lit. Joan. reg. Franc. ann. 1353. in Memor. C. Cam. Comput. Paris. fol. 133. r. s: *Idem decani et capitula (ecclesiarum Morinensis et S. Audomari) Divinum timorem detestabili cæcitate postponentes, in Elusionem Dei et civitatis S. matris Ecclesie, eisdem sententiis (excommunicationis) obtemperare contempnunt.* Arest. parlam. Paris. ann. 1394. ex Cod. reg. 9852. 3. 3. fol. 84. r. s: *Quamvis præmissa in nostræ jurisdictionis vituperium facta fuissent, adhuc tamen quidam molendinarius, Cartula nuncupatus, in nostri contemptum et Elusionem, quemdam annum equitans præpostere, penuncellum liliis depictum ad caudam ipsius asini ligatum per villam trahebat, clamans: Nos amplius regem non habemus, totum lucratum, etc.*

† **ELUSIO.** IN ELUSIONEM BANNI, id est, Nomine banni. Lex. Godefr. Camerac. episc. Ms. ann. 1227. art. 47: *Nullus omnino bannus, vel præceptum, vel commandesia, vel quocumque modo nominetur, quidquid sit in Elusionem banni fiat, nisi per episcopum.* Versio Gallica: *Nus dans, nus commandemens, nule comandies, u comment ke on l'apiau, kot ke se soit en non de ban, ne soit fait, se n'est par l'evêque.*

† **ELUSORIUS.** Fallax, Gall. *Illusoire.* *Elusorie versutus.* in Charta anni 1196. apud Miræum tom. 2. pag. 1197. col. 2.

† **ELUTIUS.** Aquatus. Papias, ab *Eluere*.

† **ELUUS.** Fulvus. Gall. Fauve. Papias: *Falvus, Fulvus, Eluus.* Varro legit *Heluus* haud absimili notione.

* **ELYEA.** [Lixa. Dief.]

* **ELYMAS.** [Magus. Dief.]

* **ELYSIUS.** [Valde solutus. Dief.]

* **ELZETUS.** [Ager qui in longum protrahitur, nisi idem sit quod supra *Elizaria*. Charta sub Alex. archiep. Vienn. in Chartul. ejusd. eod. fol. 68. r. col. 2: *Ego Jermundus reservo michi Elzetum, qui terminat de uno latere fluvio Walabro.*

† **EMANATORIUM.** Fons Gall. *Fontaine*, sic dictus ab *Emanare*, *Couler*. Meisterlinus Hist. Berom. Noriberg. apud Ludewig. tom. 8. pag. 31: *Aqueductum porro Consulæ a longè per navalia subterranea introduxerunt, hinc indeque per civitatem locis opportunis, tam ad usum incolis, quam pro aratu, Emanatoria fecerunt.*

† **EMANCARE.** [Mutare.] Vide *Mancus*.

† **EMANCEPS.** Famulus a servitute liberatus. Gl. Isid.

† **EMANCIPARE.** A servitute liberare. Saxo Grammaticus lib. 6: *Supervenit alius, qui prioris exemplo conditionem fateri passus, ancillam se cujusdam in matrimonio habere, ejusque domino Emancipande conjugis gratia rusticum opus dependere testabatur.*

† **EMANCIPARE.** Ab obsidione liberare. Sugerius in Ludovico VI. cap. 7: *Ipsè vero manu potenti disruptis et defossis circumquaque omnibus municipiis, Acutummontem Emancipavit, et tam armis quam victualibus eorum sophismata denodans, copiosum reddidit.*

† **EMANCIPATIO.** Cujus apud nostros ea erat formula, que habetur in Regesto Feodor. Burgundie 2. part. fol. 211: *Nos Hugo, Dux Burgundie, not. fac. presentes litteras inspecturis, quod in nostra presentia specialiter constitutus propter hoc Robertus Miles filius nostrer petit*

Emancipari a nobis, seu liberari a patria potestate. Nos vero videntes et attendentes ipsius Roberti consensum et voluntatem, circa Emancipationem habendam et dandam a nobis, mutuo consensu interveniente ex parte nostra et ex parte dicti Roberti ipsam presentem Emancipationem acceptantem legitime Emancipamus a sacris, seu a patria potestate. In cujus testimonium presenti Emancipationi ad requisitionem dicti Roberti sigillum nostrum duzimus apponendum. Dat. diu Sabbathi post Festum B. Lucæ Evangelistæ, ann. D. 1272. [In Historia Delphinali tom. 2. pag. 84. legimus, Humbertum Delphinum anno 1297. Ind. xi. tertio Nonas Febr. coram Guillelmo de Ruino Officiali Curiae Gratianopoli constitutum, Hugonem filium emancipasse eum capiendū per manum, dando eadem Hugoni et concedendo liberam auctoritatem, et etiam potestatem standi in judicio, mutuum accipiendi, testamentum, codillos, seu ultimam voluntatem faciendi, et cujuslibet contractus inhiendi, et generaliter omnia alia faciendi, que quilibet paterfamilias, et sui juris constitutus, facere potest vel debet, etc.] Exstant alie emancipationis formulæ in tom. 8. Spicilegii Acheriani pag. 283. et apud Rollandinum in Summa Notariæ cap. 7. Rub. 5.

† Formulam emancipationis recentiorum subjecio ex Tabul. S. Viet. Massil. ann. 1400: *Antonius Masarati, filius Jacobi, in presentia judicis alterius curiarum Massilæ, presente tamen patre suo, sacris genibus rogavit instantem et requisivit humiliter et devote dictum Jacobum patrem suum, ut placeret eum emancipare et a sua potestate liberare. Qui quidem Jacobus, audita requisitione prædicta dicti Antonii filii sui, ipsum continuo Emancipavit, et a sacris suis et a sua propria potestate dimisit, relaxavit ipsum Antonium filium suum, juris et patremfamilias fecit, accipiens eum per manum dextram, coram ipso iudice et in notario ac testibus, liberavit ipsum a manu sua atque a sua propria potestate, dans, concedens, etc.* Adde Formulas MSS. ex Cod. reg. 7657. fol. 2. r. [Vide Grimm. Antiq. Juris German. pag. 462. et Mittermaier. Princ. Jur. German. § 372.]

† Cum autem hujuscemodi emancipationes solummodo fieri solent, potentibus filiis, si præ minori etate hanc postulare non posset puer emancipandus, tum consensus Regis requirebatur juxta Legem Jubeamus 5. Cod. de Emancip. lib. 8. tit. 49. quod observatum legitimus in emancipatione Ludovici septennis filii natu majoris Caroli Comitis Valesii ann. 1325. Ejus emancipationis formulam a Carolo IV. Franc. Rege datam exhibent Acherius Spicil. tom. 8. pag. 295. et de Lauriere in suo Juris Gallici Glossario. Videtur etiam Consuetud. Pictav. art. 311. et Britan. art. 526.

† Sed non una hæc erat emancipationis causa vel ratio. Fiebat etiam per liberorum conjugium, et domicilium a paterna domo separatim: quod etiamnum statuitur in Consuetud. Pictav. art. 312. Engolism. art. 120. Britan. art. 527. Santon. art. 2. Rupell. art. 2. Juxta quasdam alias Consuetud. ad emancipationem satis est, ut liberi, videlicet ac scientibus parentibus, proprium habeant domicilium. Vide Consuetud. Catalan. art. 7. et Rhem. art. 7. quod ad solos pertinet ignobiles, non ad nobiles masculos juxta Consuetud. Pict. art. 113. Puellas quod spectat, sive nobiles sint, sive plebeie, parentum jure

matrimonio eximuntur fluntque maritona Pictav. art. 314.

¶ Erat apud Normannos emancipationis lex, ut filius, sattem per annum ante quo sui juris factus fuerat, comparandum, in domo paterna manere non posset. Lit. remiss. ann. 1384 in Reg. 124 Chartoph. reg. ch. 316. *Regnaut de Heur emancipé et mis hors d'aveques son pere, si comme l'en, a accoustume à faire au pays de Normandie, ... vint de son monter et armer, et ne se loga pas en l'est de son dit pere, pour cause de l'emancipation dessus dite, qui est telz, que puis que un homme a emancipé son frere mis hors l'aveques soy, il ne le doit recevoir ne logier jusques à ce que an et jour soit passé.*

¶ Emancipabantur etiam qui ad viginti annos pervenerant. Eodem art. 6. Catalaun. art. 7. 8. et 10. in 5. 7. et in quibusdam provinciis liberi omnes mortua matre: quod hodieque statuunt Consuetudines Montarg. cap. 7. art. 3. Vitriac. art. 109. 143. Castri Novi art. 134. Carnot. art. 103. Durociss. art. 93. Hæc post de Lauriere in casario jam laudato.

¶ Neque abs re futurum est, opinor, si cum eod. Cl. Scriptore observemus, non eam quidem fuisse veterum Francorum in filios potestatem, ut eos possent interimere, sed tamen penes patrem fuisse filios vendere, si necessitas compelleret legitimus enim Capitul. lib. 6. cap. 4. ex Exod. cap. 21. vers. 7. et 8.]. *Si quis venderit filiam suam in famulam, non egredietur sicut ancillæ exire consueverunt. Si placuit domino suo cui vendita est, dimittat eam liberam, et ad aliam populam non licet eam vendere.* Vide Edictum Pistense cap. 31. tit. Cognosc. de patribus qui filios distraxerunt, v. 43. et Formulam An legav. 48. de Sangui. olento.]

¶ Non solum autem pater apud antecessores nostros, verum etiam mater vendendorum filiorum iure gaudebat, si eam habemus Auctori Vitæ S. Juliani tom. 2. Bibl. MS. Labbei pag. 573. *Conque puer velociter jussa expresset, remanavit patri dicens: Mulier pauperula est, cui et panis deficit, nec unquam emat habet. Quo audito jussit eam in conspectu suo coastare, hilari vultu et paterno affectu interrogans, cur tanto oculis feret, et clamoribus eum inquietaret. At illa respondit: Vere Dei famule et Sacerdos, scias me fame periclitari; panis dæst, emptio nulla, famas quotidie invalescit, et ecce prægnans morior: quamobrem tuam adivi clementiam, ut si me de periculo famis eripueris, sum tibi perpetuo ancilla, et filius quem utero gero servus sempiternus, quam cum emittit tuo tuis manibus et jugiter servare institui. Tantum adjuro me ne peream.* Vide Consuetud. Vitriac. art. 101. et 148.

¶ Verum prisca Francorum barbaræ imperantibus tertie stirpis Regibus, sensim mitigata, tam leniter tamque indulgenter filii a parentibus habiti sunt, ut Accursius, qui circa annum 1200 florabat, dicit ad tit. Institut. de patria potestate (l. 9.) *Aliæ vero gentes quædam ut servos tenent filios, ut Sclavi, aliæ ut proorsus Absolutos, ut Francigenæ, etc.* Hæc colligunt quidam, nullum tunc temporis in Francia jus fuisse patrum in filios: at conjecturam explodunt tum Consuet. Vitriac. art. 109. Rhem. art. 6. et 7. Montarg. cap. 7. art. 2. Borbon. art. 168. Pictav. art. 316. Catalaun. art. 7. Sedan. art. 5. Carnot. art. 103. Castri

Novi art. 133. Bituric. tit. 1. art. 3. Britan. art. 488. quæ paternum jus agnoscunt omnes, tum etiam nostri veteres Practici Auctor magni Franciæ Consuetudinarii, qui scribent anno circiter 1368. ut lib. 2. cap. 40. pag. 263. desinente: *Par la Coutume noïre de la Prevôté et Vicomté de Paris, laez ou don qui n'est point cause, laissé ou donné à aucun enfant étant en la puissance du pere, est propre acquist au pere et mere, en la garde de qui il est, voire encore s'il y a cause, et ladite cause. Adde pag. 264. 265. et des Mares Decis. 248. Idem patrum jus plane confirmant Emancipatorie litteræ tum jam memoratæ, cum aliæ plures in Historiis familiarum illustrium folatæ. Vide Hist. Castellonensis ad Matronam pag. 180. Probat. et Perardum in Burgundicis pag. 521.*

¶ Paternæ potestatis haud modica depravatio aliquando invaluit, cum scribent patres filios, necdum etiam natos, clerico vel monachatu manciparent. Vide infra in Oblati 1.

2. **EMANCIPATIO**, in Monasteriis dicitur, cum monachus ad aliquam dignitatem promovetur, et eo ipso ab obedientia Superioris eximitur. S. Bernardus Epist. 87. *Promotio Abbatis, Emancipatio filii est.* Idem Epist. 262. *Quasi... Emancipati filii ad Capitulum, et non potius ad solum spectet Abbatem.* Rad. de Decretis ann. 1179. *Rogerus a Collegio sanctæ Trinitatis ad supradicti loci curam in Abbatem assumptus ab Alexandro PP. 5. Kal. Febr. Tuscani benedictionem, et in signum Emancipationis indultæ mitram, annulum, chirothecas accepit.* Chronicon Mauriniacense lib. 3. de Macario Cluniacensi Monacho electo in Abbatem Mauriniacensem. *Præbatus itaque Monachus Cluniacum mitimus, et ut ab Abbatem loci illius Macarium a jugo obedientie absolvi et Emancipari postulavit, intinamur. Infra Asserens, se nunquam et benedictionis consuetudinem impensurum, nisi plenus a jugo obedientie cognosceret absolutum.*

EMANCIPATIO LITERÆ, quæ ab Abbate in eum finem Monacho electo datur, in eodem Chronico Mauriniacensi: *Litteras Emancipatorias postulanti (Archiepiscopo Senonensi) ostendunt, etc.* Ex quibus conficitur ad hoc, ut Monachus in Abbatem alterius Monasterii electus benedicatur, necesse fuisse, ut emanciparetur a suo Abbate, tametsi ipsa promotione emanciparetur: quod præterea docent sequentia, descripta ex Polyptico Monasterii S. Remigii Remensis: *Anno ab Incarnatione 1097. postquam de Gallis Urbanus PP. Romam redierat, misit litteras Manassi Remensi Episcopo, non priori simoniaco deposito, sed successori M. catholico, pro Roberto Abbate S. Remigii, qui Monachus fuerat S. Martini majoris Monasterii, in quem diocessani Episcopi Remensis Ecclesie præjudicium fecerant, dicentes, eum de iudicio et justitia Abbatis sui pendere, et ejus obedientie et disciplinæ subesse debere, et de eo in Capitulo suo, sicut de Monacho suo tractare, quod his verbis cassavit Romana Ecclesia, et Romana Sedis Apostolicus: Urbanus Episcopus servus servorum Dei, venerabili Fratri M. Remensi Archiepiscopo salutem et Apostolicam benedictionem. Abbatem S. Remigii causa in presentia nostra et Confratrum nostrorum Episcoporum et Cardinalium diligentibus discussa est inquisitione et ad hunc tandem finem perducta, judicium Episcoporum prælatum super eum cum hæc ratione reprobaturum noveris, quia*

postquam filius a patre Emancipatus est, sub curam et dominationem patris redire districtione legum non cogitur, nisi sponte ipse rogaverit. Promotionem enim Abbatis Emancipationem accipimus, et ideo sub potestatem Abbatis redire non debere judicamus. Exstat formula alia ejusmodi emancipationis apud Jacob. Petittum post Penitentiale Theodori pag. 143. Vide Petrum Blesens. Epist. 90. et S. Anselmum Cantuariensem lib. 2. Epist. 42. 52. lib. 3. Epist. 32. 139. Quinetiam si Abbas ipse ad majorem dignitatem v. g. Episcopalem proveheretur, totius Conventus consensus requirebatur, ut ex S. Anselmi lib. 3. Epist. 6. 7. 8. colligitur. Vide Vitam Aldrici Episcopi Cenoman. num. 54. 55.

¶ **EMANCIPATIO CANONICORUM** dicebatur actus quo a Scholastici potestate juniores canonici emancipati, in capitulum et chorum solemniter more deducebantur. Vide Statuta Ecclesie Binguensis ap. Würdtwein. Subsid. Diplom. tom. 1. pag. 175. sqq. et Mindensis tom. 10. pag. 141. ubi hæc: *Dum Canonici... emancipari desiderat... de mane hora capituli per scholasticum vel ejus vices tenentem decano et capitulo presentabitur, et inquiratur de litteraturæ sufficientia, de idoneitate personæ et habilitate ejus ad Emancipationis actum legitime subeundum et de aliis circumstantiis opportunis; ex tunc per decanum in loco claustrali ad hoc ut moris est debite locabitur seu reponetur, ibidem die ac nocte continuis usque ad horam capituli diei immediate subsequentis permansurus nec a claustrum interim recessurus; qui tunc eadem hora primo prostratus emancipabitur sive a primis scolis eripietur per decanum, et eodem contextu et hora deferretur eidem juramentum et jurabit statuta, etc.* Sed quia alia consuetudo de servitio per canonicos sic emancipatos tempore emancipationis dudum observata, videlicet quod talis canonicus expensas graves et inutiles circa effrenatam multitudinem hospitum quos ad prandium tamquam convivas invitare consueverat, propter quod multis debitorum oneribus gravabatur, etc. quam consuetudinem reputamus abrogare... durimus statuendum quod ad armarium ecclesie 5. marcas... ad fabricam ecclesie totidem et ad structuras et reparaciones et emendas edificiorum claustrum 2. marcas provisoriis ad hujus officia deputatis ante ereptionem ipsius canonici de carcere in parata pecunia expirare et solvere teneatur, etc. Vide Scholasticus.

3. **EMANCIPATIO** etiam dicitur de Ordiniis religiosis, qui ab Ordinariis jurisdictione exempti, Sedi Apostolicæ nullo medio subjiciuntur, apud Joan. Sarisberniensem lib. 7. Policrat. cap. 19. ubi in ejusmodi emancipatos gravius invehitur.

EMANCIPATIO MONASTERII, Exemptio a jurisdictione Ordinarii. Vita B. Helidemari Eremitæ cap. 5. *Paschalem Papatem super Emancipationem sui cœmeterii sollicitat, et quod petit impetrat.* Vide Barthol. Fizen. in Hist. Leodiensi pag. 865. § 16.

4. **EMANCIPATIO**, Disvestitio, traditio. Charta Wiboldi veteris Corbeie Abbatis ann. 1152. in Monumentis Paderbornensib. pag. 105. *Cujus possessionis emptæ a prædicto venerabili Episcopo legitimam per hæc scripta Emancipationem facientes, etc.* Ita usurpant Acta S. Forannani Abbatis Walciorensis ann. 15.

¶ 5. **EMANCIPATIO**, f. pro Mancipatio,

Addictio. Stat. crimin. Saona cap. 87. pag. 78 : *Si quis eorum contra inhabitio- nem (inhibitionem) presentem presumpserit quocumque postea ad civitatem Saona vel districtum (redire) et capti- terii seu haberi per magistratum praedictum, teneatur ipse magistratus ipsum talem iterum expellere, eum etiam pu- piendo usque ad Emancipationem tri- reynium (sic) per tres annos.*

◦ **EMENDAMENTUM.** Vide infra Emen- damentum 4.

◦ **EMANERE.** Extra domum manere, va- gari, peregrinari. [Papias in Codice Bi- turic. : Emanere, Excubare.] Gloss. Gr. Lat. : *Ἐμάνειν, Emaneo, Emanēt, ἐμάνειν, ἔμάνειν.* Gloss. Lat. : *Græc. Eman- sio ἔμάνειν.* Emensiones, *ἐμάνειν*, *ἐμάνειν*. Vide Cujacium lib. 6. Obser- vat. cap. 26.

◦ **EMANSORES.** Gloss. Lat. Gr. : *Ἐμάνσορες, Ἐμάνσορ.* Gloss. Gr. Lat. : *Ἐμάνσορ, Emansor, Qui diu vagatus ad castra regressus, Modestino leg. 3. § 2. Dig. de re milit. (49. 16.) Petrus Blesens. Ep. 142. de Monachis vagis : Transfuge et Emansores a claustris effrenes, vagi et Sarabaitæ. Contra, Mansores, qui domi manent, resident. Vita S. Theodardi Archiepisc. Narbon. apud Catellum pag. 757 : Sive Mansor, sive idem esset viator.*

◦ **EMANITAS,** Immanitas, crudelitas. Privilegium Agradi Carnot. Episc. ann. 696. apud Felibianum Hist. San-Dionys. pag. xvii : *Secundum statuta canonum de objecto Emanitatis crimine feriat.*

◦ **EMANITATUS,** pro Emanatus, promulgatus. Stat. Freder. Traject. episc. ann. 1318. in Batav. sacr. pag. 180. col. 1 : *Sciendum quod, tam decani christia- nitatis quam provisors, ecclesiarum rectores decretales libri septimi noviter Emanitatis, quas nobis hic astantibus, cum ea qua decet reverentia, publicamus.*

◦ **EMANO.** De sanctitate Glastoniensis Ecclesie tom. 1. Monastici Anglie. pag. 7. col. 2 : *Si quis Emano aliquod ædifi- cium juxta locasset, quod ab umbratione sua lucem impediret Ecclesie, statim pati- tur ruinæ. Pro Emano puto legendum e vicino. Utriusque persimilis erat scrip- tura in antiquis libris, ubi neque voces separabantur, neque litteræ i punctum superponebantur, adeo ut facillime labi potuerit lector minus attentus.*

◦ **EMANSOR.** Vide Emanere.

◦ **EMARCITAS.** [Emarceo. Gloss. ms. Bibl. Nat. n. 7612.]

◦ **EMARCUARE,** Marcidum reddere, fa- cere. Stephanus Eddius in S. Wilfrido cap. 62 : *Credo enim indubitata fide, hanc meam manum incurvatam, et bra- chium longo tempore Emarcuatum, in eo lavacro per sancti sudoris commixtionem, Deo volente, posse sanari.*

◦ **EMARCUM,** Gallis veteribus, vitis ge- nus medicis vini. Columella lib. 3. cap. 2.

◦ **EMAS.** La profundita, in Glossar. Lat. Ital. MS.

◦ **EMASCULARE,** Enervare, debilitare, castrare. Jo. de Janua. [Utitur Apuleius Met. 7. ut et voce Emasculator Apol. pag. 321. pro Sodomita, *ἐμασκούειν*.]

◦ **EMATHOICA.** Richer. lib. 3. cap. 5 : *Rec. pedestri lapsu decidens, multo epatis dolore vexatus est. Nam quia in epatis sanguinis sedem phisici perhibent, ea sede concussa, sanguis i Emathoicam redundavit. Cui sanguis copiosus per na- res et gulam diffuebat. Forte pro Emarhoicam a Αἰμωπῶν, Sanguinis efflu- vium scripta aut a Αἰμωπῶν, Vena san- guinaria, derivata vox.*

◦ **EMATIO.** Charta Fundationis Trisa-

gil Ord. Cisterce. inter Instrum. tom. 2. Gall. Christ. col. 423 : *Præterea dedit eisdem Monachis alias terras, quas ab aliis, tam per Emationem, quam per Emptionem eis acquisivit. An pro Cambi- tio, Permutatio, Gall. Exchange?*

◦ **EMATRIUM,** Moneta minutior, ut videtur. Gregor. Monach. in Chronico Farfensi, apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 421 : *De casale Victoris Caroci cum suis consortibus denarii xxii. et x. Ematria.*

◦ **EMATURO,** [Maturare, maturum fa- cio. Eumen. Gratiar. act. ad Constant. 10. Ver fruges elicit, calor Ematurat.]

◦ **EMAUDUS,** Gall. Email, Ital. Smalto, Encaustum, Inveniar. Ecclesie Anic. ann. 1444 : *Item duo asselli argenti pro cappis penderis xii. unciarum et dimidiæ, quorum unus est quadratus ad modum voraginis, cum uno Emaudo cadrato, et in quatuor cornibus quatuor lapides. Sunt qui hanc vocem deducunt ab Hebræo Basmat, quod bis legitur apud Ezechielem, quodque Electrum vertit S. Hieronymus.*

◦ **EMAX,** Tenuis, macer ; vel qui imat aliquid emere. Papias : Posteriori signifi- ficatu latinis haud ignotum. Gloss. Lat. Gall. : *Emax, Achetabla.*

◦ **EMBADIA FORMA,** Anonymus Groma- ticus : *Termini si duo in unum fuerint, Embadium formam ostendunt : si autem ambo quadri fuerint, naturalem lapidem in 15. pedes ostendunt, etc. Ἐμβάδία et ἔμβάδία Græcis dicuntur et τὸν ἀνθρώπον ἔμβάδία, ut est apud Varinum.*

◦ Adde ex Animadv. D. Falconnet : *Embadon.* Area circuli, apud Aucr. Geomet. et Gromat. vulgatum ab Andr. Schott. inter Aucr. Rei agrar. edit. a Gesio sub tit. *Ordines partitionum* pag. 247. In Varino scribitur : *Ἐμβάδία, et ἔμβάδία ἀνθρώπων. Embas, adis, ἔμβάδία, co- thurnus, in Lex. Martini.*

◦ **EMBALMATA,** Alexandro capitulo de Reumatismo ventris, sunt intinctiones seu salsamenta in quibus morselli contingunt. Glossar. medic. Simon. Januensis. ex Cod. reg. 6369.

◦ **EMBAR.** [Impatiens. Duff.]

◦ **EMBARICIA.** Stat. Guil. archiep. pro universit. Tolos. ex Cod. reg. 4222. fol. 68. v. : *Cum... institores seu stationarii hujus studii, per quos deberet pendi et aperiri major copia librorum, et fori Embaricaria caritiam librorum et raritatem inducant. Ubi fortassis legendum, Eru- berantia, pretii scilicet immoderatio.*

◦ **EMBASIS.** [Balneo. Gloss. Cyril.]

◦ **EMBASSATOR,** Legatus, Gall. Ambas- sadeur. Legitur apud Rhymerum tom. 3. pag. 781. col. 1. Vide Ambascia.

◦ **EMBARARIA.** Legatio, mandata rei cujuscumque faciende alicui cura, provin- cia. Gall. Commission. Stat. Avenion. ann. 1263. cap. 21. ex Cod. reg. 453 : *Statuimus quod in Emarbaria nullus mittatur, nisi semel in anno ; et intelli- gimus Emarbariam, si extra jacuerit per noctem. Hinc.*

◦ **EMBARATOR,** EMBAXIATOR, Hisp. Embarador. Legatus, ibid. cap. 2. Ar- bitrio consulunt dominum vel presentium relinquatur utrum ipsi fuerint vel mis- erint Emarbaratores pro facto communis, et possint mittere Emarbaratores longe per duas dietas. Lit. ann. 1357. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 186. col. 1 : *De bona intentione, quam erga civitatem nostram atque Emarbaratores nostros vobis pridem missos, etc. Instr. ann. 1384. inter Probat. tom. 3. ejusd. Hist. pag. 70. col. 2 : Cum ipsi legati... ad ipsum dom- nostrum regem accederent... gentes bas-*

tardi Caylarii... dictos Embariatores in- ter Lunellum et Montemassutanum morti inhumaniter tradiderunt. Embas- seur. An Lit. ann. 1407. tom. 9. Ordinat. reg. Franc. pag. 297. et Embaradeur. In aliis Lit. ejusd. an. ibid. pag. 310. Vide Embassador et infra Imbariator.

◦ **EMBARATURA,** Legatio, Ital. Am- basciata, Gall. Ambassade. Occurrit apud Sebast. Fanton. Hist. Avenion. tom. 2. pag. 110. in Charta ann. 1251.

◦ **EMBARARIA,** EMBAYSATORIA, Ead- dem notione, in Statutis Arelat. MSS. art. 76. Embayssaria, in Conventione Caroli Comitis Andegav. et Provincie cum Arelatensibus ann. 1251. e MS. D. Bru- net fol. 58. verso.

◦ **EMBARATOR,** EMBAYSSATOR, ut Embassador, in lisdem Statutis art. 76. et 78.

◦ **EMBDOLA,** Idola. Papias. [In Amalthea legitur Emdola.]

◦ **EMDOLA,** Consilium, molitio, mili- taris expeditio, ut videtur, Gall. Entre- prise. Charta ann. 1294. ex Reg. comit. Faren. : *A generali et felici expeditione vel Embela principis et domini regis Francie, quod pro defensionis regni sui in quo publica versatur utilitas, possit vel debeat excusari. Vide infra Empresa.*

◦ **EMBLA,** Equus sarcinarius, sic dic- tus ab Embola, Transvectio mercium. Leges Palatine Jacobi II. Regis Mayo- ric. inter Acta SS. Junii tom. 8. pag. xxvi : *Unum præesse Subemblerio et Embleris nostris upimus, qui Emblerius major debeat nuncupari et de nostris Embleris ut sollicitus. Pluries ibid. occur- rit Zembla, eadem notione, et ut videtur, ad lito euphonia causa. [Embla- dor cavali, Catalonice Gradarius, to- tarius equus. Gallice Cheval qui va l'amb- ble. Vide Forcellinum in Ambulatura et infra Equus Ambulatorius.]*

◦ **EMBLASMA,** pro Emblemata. Testamen- tum Perpetui Episcopi Turonensis Ju- liae Perpetue Crucem parvam ex Em- blasmate, in qua sunt de reliquiis Do- mini, do, lego.

◦ **EMBLEMA,** ex Gr. ἔμβλημα quod operi cuiquam adjicitur ornatus gratia, Opus tessellatum, musivum, etc. Eminens sculptura, Joanni de Janua dicitur. Pa- pias : *Emblema, superabundantia, vel obscuritas, quod celatur.* Gloss. Lat. Gall. : *Emblema, sculpture apparente, ornement de vaisselle.* Dudo lib. 3. de Morib. Normannor. pag. 90 : *Supellec- tilium ubertate locuples, rerumque om- nium Emblemate dives.* Fortunatus lib. 2. de Vita S. Martini :

Emblema, gemma, lapis, toreumata, thura, falerna.
Rabanus apud Browerum Antiq. Fuld. lib. 2. cap. 10 :

Eccc Crucis lignum, quo Christus sacra beavit, Emblemate inclusum atq. tenet ista Crucis.

Ubi, ut et apud Fortunatum, secunda corripitur. Vita S. Sori Eremitæ n. 6 : *S. Martyris mausoleum opere polymito, auro gemmisque miro construxit Emble- mate.* [Vide Forcellinum.]

◦ **EMBLERIUS,** Cui cura jumentorum sarciniorum est commissa. Vide Em- bla.

◦ **EMBOLA,** Transvectio mercium, quæ in navim injiciuntur. Felix Embola, in leg. 2. C. de Navibus non excus. lib. 11. tit. 4. in Nov. Theodos. de Navib. ultra, etc. Αἰσὶα ἔμβολα, in Edicto Justi- niani 13. cap. 4. § 1. ubi sic appellatur solemnitas et annua publicarum specierum transvectio, quæ ex Egypto fiebat CPO- lim, quæ alias sacra Embola dicitur in

leg. 10. C. de Sacros. Eccl. (1, 2.) et Nov. 168. cap. 2. est enim ἐμβολή quiddam ἑκατόν ἐμβόληται, ut observatum a Salmasio ad Vopiscum pag. 387. [Ut felix esset, Embola Romani singulis annis apud Ostiam, sacrificium instituerant placandis ventis et sedando mari, similiaque sacrificia habebant pro conservatione fructuum, florum, etc.] Thwroczius in Salomone Rege Hungar. cap. 47. *Res igitur et gloriosi Duces fore omnibus paganis interfectis, et omnibus Christianis a captivitate liberatis, una cum felice Embola totius Hungarie, cum triumpho victoriae, gaudentes redierunt.* Vide Blazium Ortizium in Itinerario Adriani VI. Papae n. 44. pag. 460.

1. **EMBOLANUS.** Vide in Embolus.
2. **EMBOLA.** Alia notione, si tamen mendium non est, in Charta ann. 1272. inter Probat. tom. 4. Hist. Occid. col. 36. *Dicit, sibi videtur jus commune esse domina regi, cum in adventum regie majestatis et suae felicitatis Embolae, omnes, omnium cessante privilegio, certatim debeant occurrere, et et sua ministeria exhibere. Quid si legatur, et suae felicitatis solibus?*

1. **EMBOLIS, EMBOLUM, EMBOLIM.** Graecis ἐμβολισμός, Additio, additamentum, proprie autem dicitur, quod Epistola jam scripta additur, vel quod extra praecipuum illius materiam ad calcem rejicitur. *Chartam insertitiam vocant Centuriatores Magdeb. aiti Postscriptum.* Epistola Pauli PP. ad Pipinum Regem: *In Embolim vero dixit nobis a Deo protecta Excellentia vestra praefatum vos desiderium admonuisse, Reges Neapolitanos ac Cajetanos constringere, ob restituenda patrimonium protectori vestro B. Petro, etc.* Alia Adriani PP. ad Carolum M.: *Emisit nobis Stephanus Neapolitanus Episcopus per suos apices, in iudicio Embolum posuit, significans nobis de nefando Adalgiso, etc.* Vide tom. 3. Hist. Franc. pag. 745. 747. 770. Baron. n. 890. num. 35. etc.

EMBOLIM. Eadem notione, apud Leonem III. Epistol. 5. 9.

2. **EMBOLIS,** seu **EMBOLUM,** apud Scriptores Ecclesiasticos, dicitur pars illa qua clauditur Dominica oratio. *Sed libera nos a malo,* quia, ut ait S. Cyrilianus Serm. 6. et ex eo Amalarius lib. 3. de Eccl. Offic. cap. 23. in consummatione orationis venit clausula, universas petitiones et preces nostras collecta brevitate concludens. Ordo Romanus: *Sequitur in altum Prefatio Dominicae orationis, et Oratio Dominica cum Emboli sua, in qua tres articuli orationis inveniuntur.* Vide Card. Bona Lib. 2. Rerum Liturgic. cap. 15. n. 2.

Pro conclusione cujusvis officii ecclesiastici usurpari videtur, in Ritual. MS. eccl. Senon. in Cena Dom. fol. 70. *In eo vero loco ubi solemus uvae benedicere, consecratur oleum pro infirmis concluditurque conclusione, Per quem haec omnia semper Domine bona creas, etc. Unde intelligimus Embolum esse supra dicti officii.*

1. **EMBOLISMALIS ANNUS.** Gervasius liber. Otiorum Imperial. cap. 6. *Est ergo annus circumvolutio siderum, et hic nunc Solaris constans ex CCLXIV. diebus, nunc Solaris constans ex CCLXV. diebus, nunc Solaris constans ex CCLXVI. diebus; nunc Embolismalis, id est, Superexcrecens, qui CCLXXX. dies excedit, habens tredecim lunationes.* Vide mox Embolismus 1. et supra vocem Annus pag. 283.

1. **EMBOLISMUS,** ἐμβολισμός, Saltus lu-

nis seu superexcrecencia anni solaris super lunarem, [sive ut loquitur Isidor. lib. 6. Orig. cap. 17. *Superaugmentum, eo quo expleat numerum annorum communium quibus undecim lunares dies deesse ceperunt,*] de quo praeter Durandum lib. 8. cap. 10. et ceteros Compositistas, sic vetus Codex Victorinus: *De primo Embolismo. Sunt Epactae 22. in primo anno Embolismi, tertio in octavo. Ideo Luna in Kl. Septemb. et Octob. est 27. in Kl. Novemb. et Decemb. 29. quae ipsorum est Luna 2. quae est prima 4. Novemb. Decemb. et finitur 32. Kl. Januar. Embolismi est. Ipsa autem Luna, quae est prima 4. Kl. Januar. ipsius est, quam 30. terminare debet, si autem bisextilis fuerit in illo anno 30. sunt 4. lunationes simul, id est Embolismi Januar. Februar. Martii. De secundo Embolismo. Secundo anno Embolismi, sexto in octavo, sunt Epactae 25. et est Luna in Kl. Sept. 30. quae ipsius est. Luna vero quae est prima 4. Non. Sept. 30. in Kl. Octobr. Embolismi est. Luna quoque quae est prima 6. Non. Octobr. et 3. Kl. Novembr. finitur 29. Octobr. est. Ipsa autem quae secunda in Kl. Novembr. et Decembr. habetur, ipsorum est: quae vero est in Kl. Januar. 4. ipsius est. De tertio Embolismo. Sicut Epactae 17. tertio anno Embolismi, ultimo in octavo et 10. est Luna in Kl. Sept. et Octobr. 22. in Kl. Novemb. et Decembr. 24. in Kl. Januar. 28. in Kl. Febr. 27. in Kl. Martii 26. in Kl. April. et Maii 27. in Kl. Junii et Julii 29. in Kl. Augusti prima, in Kl. Septembr. 3. Unam etatem Lunae in Kl. April. et Maii non inveniunt Epactas et regulares, ideo quod Luna, quae 2. Non. Martii est prima, et in Kl. April. 27. ut supra dictum est, et 2. Non. April. 30. Embolismi est. Lunatio, quae prima cognoscitur esse in Non. April. Aprilis est et Paschalis, quae 30. in 14. Kal. April. terminatur. Illa autem quae prima est 4. Non. Maii, et 4. Non. Junii est, 30. Maii est. Ita autem quae 6. Non. Julii est, 1. et 2. Kl. Aug. 30. Julii Luna est: quae vero prima in Kl. Augusti est, in Kl. vero Sept. 4. sicut ordo postulat. Nam si non esset una etas Lunae in Kl. April. et Maii, non 14. sed 15. Luna eveniret in Paschali termino, qui est 14. Kl. Maii, et feret error in Pascha, sive in Kl. mensium. De quarto Embolismo. Sunt in 4. anno Embolismi, 3. in Endecade, Epactae 30. estque Luna in Kl. Sept. et Octobr. 25. in Kl. Nov. et Decembr. 27. quae ipsorum est Lunatio, quae 2. Nov. Decemb. notatur prima, et 29. in Kl. Jan. et 21. Non. ipsius Embolismi est. Illa quoque quae prima in Non. Januar. et 30. in Kl. Febr. Januaris est. Et ipsa quae inchoatur 1. 4. Non. Febr. et 6. Non. Mart. 23. Febr. est. Luna itaque quae prima est 5. Non. Mart. et in Kl. April. 30. Martii est. Ipsa quae est 1. 4. Non. April. Aprilis est, nec non et ipsa, quae prima est Kl. Maii, Maii est. Si bisextus evenit 4. Lunae 30. erit idem Embolismi Januar. Mart. Febr. De quinto Embolismo. Sunt in 5. anno Embolismi, 6. in Endecade, 23. Epactae, Lunaeque in Kl. Sept. et Octobr. 28. in Kl. Nov. 30. quae ipsorum est. Illa autem, quae in 4. Non. Novemb. est, 1. et in Kl. Decembr. 30. Embolismi est. Luna vero quae in 4. Non. Decembr. prima terminatur, ac 4. Kl. Jan. 29. praenotatur Decembris est, et quae est 2. in Kl. Jan. Januaris est. Reliquae autem Lunationes rectum cursum tenent. De sexto Embolismo. Sexto anno Embolismi 9. in Endecade sunt Epactae 26. nullatenus tamen Lunam Embolismi per ipsas Epactas reperias, nisi ad Epac-*

tam omni communis superioris, quae est 15. revertaris: secundum quae Luna est in Kl. August. 29. quae illic terminata ipsius Augusti est. Illa autem quae 4. Non. Aug. prima praenotatur, 30. pridie Kl. Sept. Embolismi est. Nullus error nullumque error oritur in ipso anno inter Embolismum et regulares: Luna quoque quae prima notatur in Kl. Sept. ipsius est, caetera autem suum tenent ordinem. De septimo Embolismo. Septimo anno Embolismi, in Endecade 11. decennovenis sunt Epactae 18. ideoque Luna, quae in Kl. Januar. 27. habetur, ipsius est: ipsa autem, quae in Kl. Febr. 28. Febr. est, nec non et ipsa, quae notatur in Kl. Mart. 27. ipsius est. Luna vero quae computatur 1. in 3. Non. Mart. et 28. in Kl. April. 30. et in 3. Non. April. Embolismi est: ipsa autem quae 1. 2. Non. April. et 28. in Kl. Maii, et 29. 6. Non. ejusdem, Luna Aprilis est. Illa quoque quae est prima 3. Non. Maii, 30. in Kl. Junii Luna Maii est. Iterum ipsa, quae est prima 4. Non. Jun. et 29. prid. Kl. Julii, Luna Junii est: nec non et illa, quae prima est in Kl. Julii 30. et in 3. Kl. Aug. quae est saltus Aegyptiorum, Luna Julii est, ipsa quoque quae non 2. secundum computum; sed tertia computatur propter saltum in Kl. Aug. et 29. 6. Kl. Sept. Augusti est. Illa quoque quae iterum prima est 5. Kal. Sept. et 36. Kal. Octob. Sept. et iterum ipsa, quae prima est 5. Kal. Octob. et 29. 8. Kl. Novemb. Octobris est: ipsa vero quae et iterum 1. est 7. Kal. Nov. et 7. in Kl. ejusdem, 30. quaeque 8. Kal. Decemb. Novembris est.

2. **EMBOLISMUS.** Thomas Cantipratanus lib. 2. de Apib. cap. 15. § 2: *Quamquam et vix aliter dici potest, cum quis in una virtute praepollat, ut in abstinentia, parsimonia cibi, eosque qui Embolismum, vel naturaliter, vel usualiter patiuntur secum abstinere etiam cogit invitos.* Ubi Colvenerius re cum Medicis collata, censet Embolismum hic perperam dici pro bolimo, seu βολιμῆ ingenti nempe fame: quae de voce, praeter Medicos, A. Gellius lib. 16. cap. 8.

1. **EMBOLUM.** Vide Embolis.
EMBOLUS, IMBOLUS. Urbis angiportus Graecis Byzantinis, Ἐμβολός. [Cassarius lib. 1. Anasl. Genuens. ad ann. 1157: *Amicum de Mirto Constantinopoli legatum miserunt pro exigendis Scalis et Embolo promissis.*] Charta ann. 1161. apud Ughellum in Archlep. Pisanis: *Tibi... concedimus Ecclesias videlicet, Embolum, et Scalas, et Stateram, quae sunt in CPoli.* In alia ann. 1224. apud eundem, sit mentio Emboli Peloponnesiorum in urbe Pisana, nos diceremus, *le quartier des Tanneurs.* Ita Cinnamus lib. 6. n. 10. ait, ab Alexio Comneno Imp. concessum Venetis στανίων ἐν Βυζαντίῳ ἐν Ἐμβολῶν ἀναμάρτυρον οἱ πολλοί. Sic autem appellabant Byzantini ut plurimum porticus, quae in urbe sparsim erant; unde postea vox ipsa regionibus, in quibus ea erant, attributa, ut docuimus ad Alexiadis Annas pag. 160. Paptas: *Imbuli dicti, vel quia sub volumine sunt, vel quia sub his ambulamus, sunt enim platearum porticus hinc inde.* Charta ann. 1208. apud eundem Ughellum tom. 7. pag. 278: *Et apotheca in Imbulo Amalfae.* Hinc emendandus Erkempertus edit. Caraccioli pag. 45: *Tota urbs Sicopolis igne cremata est, ita ut ne una quidem domus remaneret inusta, praeter Empolis aulam. Legendum Emboli aulam.*

EMBOLANI, Qui in Embolis istis commorabantur, aut potius, qui his praerant. Charta laudata ann. 1161: *Ita ut*

neque Archiepiscopus, neque Consul
Pisani, neque Missaticus, neque Vicecomes,
neque Embolani, qui modo sunt, vel pro
tempore erunt, nec aliqua persona occa-
sione Pisane civitatis potestatem habeant
aliquo modo de predictis omnibus ven-
dendi, vel pignorandi, aut alienandi.

◦ **EMBOSSARE**, Os obstruere. Acta MSS.
Inquisit. Carcass. ann. 1308. fol. 16. r.
Philippus de Lencacé domicellus et Petrus
de Area dixerunt sibi, quod quadam nocte
invenerunt dictum beguinum in ponte de
Alato, et statim ceperunt, et Embossa-
verunt eum taliter, quod non posset cla-
mare.

EMBOTUM, Infundibulum, Occitanis

Embut, nostris Entonnoir. Hinc
EMBOTUM dicta concavitas palati,
quod infundibull- vicem præstat. Con-
stantinus Afric. lib. 3. Pantech. cap. 11.
Hæc via quanto plus descendit, tanto ma-
gis se rotundat atque stringit, cuidam
postea jungenda glandi, quæ concavæ et
rotunda sicut sphaera, vicinatur ossi colo-
torio simili. Hoc autem os superpositum
est palato. Concavitas ista Embotum est
vocata; quia sicut vinum per Embotum,
ita superfluitates nostræ grosse per hanc
influent. Embotum autem illud ex pellicu-
lis componitur a secundina matre egre-
dientibus, etc. [Vide Embutum.]

◦ **EMBRACITORES**, JC. Anglis et Cowello
lib. 4. Instit. cap. 52. dicuntur causa-
rum personarumque illiciti defensores,
qui suas penas sibi constitutas habent,
a Gallico *Embrasser* appellati, quod
quascumque causas defendendas susci-
pant et amplectantur. Anglis, *Embra-
sour*, vel *Embraceour*. Vide Rastallum.

◦ **EMBRASAMENTUM**, Exustio, incen-
dium, Gallice *Embrassement*. Arrestum
Parlementi Paris. ann. 1331. pro Alta
Justitia Monasterii Bonæ-vallis, ex Ar-
chivis ejusdem loci: Super casibus sim-
pliciter occisionis, *Embrasamenti*, facti in
latrocinio, thesauri inventi et recolati, etc.

◦ **EMBREXIIUS**, Tegula species, Im-
brix, Ital. *Embrice*. Convert. Saonæ
ann. 1526: Quod fornaxarii debeant
pro unaqueque fornaxata sive cocta la-
terum, ... seu tegularum, vel cupporum,
aut Embraxiorum, etc. Vide infra Im-
brix et Imbrum.

◦ **EMBRIMIUM**, in Glossis MSS. *Matta*
ex grosso papiro tenuiter pectinata. Cas-
sianus Collat. 1. cap. 28: *Isdem ipsis*,
quibus insidebamur psithiis admonens
incubare, *Embrimis* pariter capiti nostro
cervicalium vice suppositis, grossioribus
papyris in longos gracilesque fasciculos
coaptatis. *Embrimii* mentio est etiam
apud Cyrillum in Vita S. Euthymii Abb.
n. 90. et in Apophthegmat. Patrum
num. 7. Vox, ut videtur, ægyptiaca, cu-
jus notio hic satis indicatur, quæ etiam
reponenda videtur in Regula S. Pachomi-
i cap. 14: *In die Dominica, vel obla-
tionis tempore, nullus deest de hebdoma-
darius, sedens in loco Ebiymii, psallenti-
que respondens, ex una duntaxat domo,*
in majori servat hebdomade. Nam quod
ad hunc locum commentatur Holste-
nius, vix probem, qui *Ebiymium* esse
præcentorem vel cantorem existimat,
voce ab Ægyptiis ex Græcō εβύμιος, aut
εβύμιος, detorta. Frustra etiam vocem
hanc Casaubonus Exercit. 1. ad Annal.
Baronii suspicatur formatam a βύμιος,
dormitare, et somnum levem capere.
[Vide Gloss. mediæ Græcæ. in Εβύμι-
ος.]

◦ **EMBRIS**, [Temperies. DIF.]
◦ **EMBROCARE**, εμβρύειν, seu εμβροχύν
facere, infundere. Glossar. S. Benedicti
cap. de Medicina: *Fomentum, εμβροχύν*.

Math. Silvaticus: *Embroca*, i. infusio,
quam nos dicimus fomentum: et *Embro-
catto*, i. infusio, scilicet quando ab alio
infunditur et aspergitur. Occurrit non
semel apud Alexandrum Patrosophistam
lib. 1. Passionum. Vide Gorræum in
Εμβροχύν.

◦ **EMBROERE**, f. Glutino Intre. Gall.
Empeser, vox artis pannificæ, in Stat.
renovat. ann. 1406. pro pannif. Carcass.
ex Reg. 201. Chartoph. reg. ch. 121:
Item quod paratores dictæ ville Carcas-
sonæ seu ministeriales (ministeriales) ejus-
dem debent et tenebuntur bene, decen-
ter et sufficienter parare et aptare dictos
pannos, tam in garniando, quam in ver-
sando et Embrosado.

◦ **EMBRUM**, Gloss. Lat. Græc.: *Embrum*,
εμβρύμιος, εμβρύμιος. leg. forte εμβρύ-
μιος, vel εμβρύμιος, negotiosus, in Gloss.
Gr. Lat. Nescio, an ad hanc vocem
spectent hi versus ex veteri Poemate
veraculo MS. cui titulus est: *Le Ro-
man du Chevalier au Barizel*:

Ains traire les gens si Embros
Et si croeux et si felons.

[Le Rôman de Floire MS:]

Sire merci de nos Barons,
Que ge vois pensés et Embros.

Le Roman de Partonopex MS:]

Partonopex se tient Embros
Trestot les jors tant com est long.]

◦ Adde ex Castigat. ad utrumque
Glossar. leg. *Embrum*, εμβρύμιος, εμβρύ-
μιος. Vide Scaliger ad Festum in *Em-
bro*. Nihil emendandum puto; si qui-
dem vox Gallica *Embrum*, idem mihi
videtur quod vulgare *Embrasse*, nego-
tiosus dicitur; unde interdum, pro Soli-
citus, morosus, iracundus: hinc forte
Embrir, Irasci, invadere, et *Embruisse-
ment*, Aggressio. Lit. remiss. ann. 1401.
in Reg. 156. Chartoph. reg. ch. 156:
*Cellui Valerin s'avance et se Embroy si
fort et tellement contre ledit prestre, que
dudit coustel il le bleça.* Allæ ann. 1366.
ex Reg. 87. ch. 152: *Lesquiez par ma-
niere d'assault et d'Embruissement, à
armes descouvertes, vindrent audit hos-
tel, etc.* A voce *Embrum*, vel ab *Inbricare*,
haud dubie, *Embrunchier* dixerunt, ut
hominem dubium et incertum significa-
rent. Vita J. C. MS:

Pilate fu moult Embrunchié;
Car bien sot c'a tort fu jugié.

◦ Et certe *Embruncher* et *Embrun-
chier* passim, pro *Implicare*, *Involvere*,
legere, operire, vulgo *Embrasser*, *em-
brutiller*, unde *Embrunchement*, ipsa in-
volutio. Lit. remiss. ann. 1381. in Reg.
123. ch. 174: *Cellui Henri vint contre
Guillaume Gourden, et lui Embruncha
son chapperon, et lui donna du poing sur
la teste.* Allæ ann. 1335. in Reg. 147. ch.
232: *Leurs chapperons telement Embrun-
chier entour leurs testes, que on ne les
cognoissoit.* Rursum aliæ ann. 1410. ex
Reg. 165. ch. 68: *Cellui Tassart frappa
le suppliant d'un baston, tant qu'il lui
embruncha son chaperon devant ses
yeulz; et ledit suppliant qui ne veoit
goute, pour cause dudit Embrunchement,
etc.* Vide infra *Inbricare*. Hinc *Embroi-
loir* appellatur baculus quidam ad usum
carræ. in Lit. remiss. ann. 1412. ex Reg.
168. ch. 323: *Un baston appelle Embroi-
loir de charrette.*

◦ **EMBRUMIA**, *Matta*, Gall. *Natte*. An-
dr. Floriac. MS. lib. 2. Mirac. S. Bened.:
Correptis itaque a Deistra mensa pepiis,
nullumque signum reperientes crustionis,

simulque omnia salva animadvertentes,
usque ad minimam Embruniarum stipp-
lam, etc. Vide Embrinium.

◦ **EMBURA**, Arabice, *Sugtorium*, scilicet
canula, qua sugitur aqua, vel aliud
liquidum quod cadit in aurem. Glossar.
medic. Simon. Januens. ex Cod. reg.
6959.

◦ **EMBUCHIE**, *Insidiæ*, ex Gall. *Embu-
ches*, occurrit apud Continuatores Nan-
gii ann. 1358.

◦ Nostris *Embrunche* et *Embuchement*
vel *Embuschement*, pro *Embuscade*; a
verbo *Embucher*, *Insidiari*. Lit. remiss.
ann. 1376. in Reg. 109. Chartoph. reg.
ch. 278: *Cellui Guillaume vint par une
nuit acompaigné de deux compaignons et
se Embucha près du Chastel-Allæ ann.
1381. in Reg. 120. ch. 144: Le suppliant...
se mist en Embrunche acompaigniez de
plusieurs autres en certaine granche près
du chastel de Cousant tous armes. Les
dessus nommés ont fait plusieurs Embu-
chemens environ la maison du suppliant
pour le trouver et cuidier mettre à mort,*
in allis ann. 1369. ex Reg. 100. ch. 287.
Guill. Guilart. ad ann. 1194:

Mais entre Blais et Fronteval,
Orent un jour coléement
Anglois fait un Embuschement
Es une forest, etc.

Vide infra *Imbosca*.

◦ **EMBULUM**, *Rostrum navis*, εμβολον.
Fragmentum Petronii: *Quorum imam
partem, quasi Embulum navis ensum
finiebat.* Hesychius: *Ἀρσενικός, δὲ φασὶ
τὸν τῆς νεῶς ἔμβολον τὸ χάλκωμα τὸ περιτέ-
μενον ἔξτε τῶν πρῶτων.*

◦ **EMBUNUM**, ut *Embutum*, in Inven-
tario anni 1342. ex Archivo S. Victoris
Massil. armar. Din. num. 88.

◦ **EMBUTUM**, ut supra *Embotum*, In-
fundibulum. Transactio inter Abbatem
et Monachos Crassenses ann. 1351. ex
libro viridi fol. 53: *Abbas debet habere
ibi semales, lagenas, Embutum, cancelli-
um, et acetum, et vas, in quo tenentur.*

◦ Inventar. ann. 1320. ex Tabul. S.
Vict. Massil.: *Item unum Embut et duas
calcadoyras. Item unum Embutum, in al-
tero ann. 1379. Ensonnil, eadem accep-
tione, in Lit. remiss. ann. 1457. ex Reg.
187. Chartoph. reg. ch. 336: Le suppliant
se transporta en l'ostel de son frere, pour
avoir et prendre ung sien entonnoir ou
Ensonnil, qui y estoit à entonner et couler
son vin.*

◦ **EMCONBRARE**, pro *Encombrare*, Op-
pignerare. Seacar. S. Mich. ann. 1210.
in Reg. S. Just. Cam. Comput. Paris.
fol. 17. v. col. 2: *Debet deliberare hoc
quod elemosinavit et Emconbravit de feo-
dis loricæ et escaetis.* Hinc *Amconbrer*,
pro Possessionem censu aut annuo re-
ditu onerare, in Charta ann. 1255: *Et ce
cui erit age estoit Amconbreis de wagiers
ou de sans (cens) ou d'autre chose, etc.*
Vide infra *Incombrare*.

◦ **EMDOLA**, *Idola*. Vide *Embdola*.

◦ **EMEATUS**, [Emensus. Ammian. 29.
5. *Emeato* mari cum classe, quam duc-
tabat, deferitur ad Mauritaniam litus.]

◦ **EMEDIUM**, *Vehiculum*, in Glossis Isid.
et Pithæanis. [Grævius putat scripsisse
Isidorum, *Epirhedium* ex Juvenali Sa-
tyra 8. vers. 66:]

Tritique trahant Epirhedia collo
Sagripada.]

◦ **EMELICUS**, *Juglour*, in Glossar. Lat.
Gall. ex Cod. reg. 7632. Aliud Lat. Ital.
MS: *Emelicus, lo jocularo.*

◦ **EMELIORARE**, Mellorem reddere.
Veteres formulæ Pithæi cap. 38. Et

quidquid ibidem adtrahere et Emeliorare poteris. Occurrit præterea apud Baldricum Noviom. lib. 2. cap. 35. (Sirmondum Formula 35. Martenium tom. 1. Amplias. Collect. col. 16. etc.) Hinc Emelioratio, quod nostris Amelioratione dicunt. Vetus Charta apud eundem Baldricum lib. 1. cap. 52: *Hæc omnia cum omni integritate et Emelioratione ad præfatam Ecclesiam revertantur.* Infra: *Ullo modo non habeamus potestatem dandi, vel commutandi, aut alienandi, nisi ad salvandum, et Emeliorandum.* [Meliorata res apud Marculfum lib. 2. Formula 5. Sirmondum Form. 13. 84. etc.] Vide Meliorare.

Emmudrement, eadem acceptione, in Charta ann. 1235. ex Chartul. sign. Decanus S. Petr. Insul. fol. 129. v: *Le vallant de l'rx. sols doit il laisser à l'emudrement de la maison.*

2. **EMELIORARE**, Corrigere, emendare. Conr. Hatispon. ann. 932. apud Marten. tom. 7. Ampl. Collect. col. 53: *Tum demum hi, quibus maxima cura est injuncta pastoralis, semetipsos fraterno caritatis amore monere curabant, ut si aliquid in semetipsis dignum esset emendationis, haud segniter Emeliorare studerent.*

EMELLUS, Charta ann. 1424. ex Tabul. S. Vict. Massil.: *Constitutus in presentia et audientia magnifici et potentis viri dom. Hectoris de Petra... in parvo Emello inferiori hospitalis Christi pauperum S. Spiritus ipsius civitatis. Sed male lectum aut scriptum pro tinello. Vide Tinellus.*

EMELUMENTUM, pro Emolumentum, in Charta ann. 1285.

EMEMBRARE, Membra truncare. Fulcherius Carnot. Prefat. in Hist. Jerusalem.: *Quos... audivimus... pro amore Christi Emembrari, crucifigi, occideri, scgitari, secari, et diverso martyrii genere consumi.* Et metaphorice in Edicto Philippi III. Franc. Regis ann. 1275: *Ita tamen quod pro elemosynis, seu admortisationibus hujusmodi, eorum tenete non Emembrantur, seu etiam deformentur.* Vide Exmembrare.

Emoignier et Emougnouner, eodem sensu, in Charta Edwardi I. reg. Angl. ex Lib. albo domus publ. Abbavil. fol. 13. v: *Ou il avenoit aus (les bourgeois d'Abbeville) Emoignier chu messaiteur d'aucun membre en aus deffendant, etc. Ou il avenoit aus Emougnouner chu messaiteur, etc.* In Ch. Allenoris ejus uxoris ibidem.

EMEMBRIS, Sine membris, enervis. Gloss. Lat.-Gall. Sangerm. MS: *Emembris, Sans membre, c'est sans force.*

EMEMOR, Oblitus, Papiæ [et Joan. de Janua.]

1. **EMENDA**, Pecuniaria mulcta, compensatio damni, emendatio, quæ arbitrio judicis irrogatur. Willelm. Armoric. lib. 1. Philipp. pag. 103:

Quod quicquid tulerant clero clerice colonis
Præcedente prius Emenda restituerunt.

Differt vero mulcta ab emenda: mulcta enim iudicis, emenda parti læsæ datur. Speculum Saxonicum lib. 3. art. 58. § 2: *Judex in suo iudicio mulctam habet, et non Emendam.* [Germ. Gewedde unde nene Bute] eo quod iudex agere non potest et iudicare: nemini vero emendatur, nisi actori. Ideoque illustribus Emendam non competere, injuste ab aliquibus vulgatum est. Lib. 1. art. 58. et lib. 2. art. 6. Emenda definitur satisfactio. Sed et hoc notandum, quod legitur art. 5: *Post quindenam reddenda sunt debita, quæ in iudiciis acquiruntur: post sex hebdoma-*

das mulcta, et post mulctam per quindenam præstatur Emenda, etc. Adde lib. 1. art. 8. § 4. art. 42. § 3. art. 58. § 4. lib. 2. art. 8. 11. § 1. [Vide Boeta 3. et Grimmii Antiq. Jur. German. pag. 657. num. 13. ubi sæpe apud Germanos etiam Emendam iudicem spectare recte monetur. Vide inter alias chartam ann. 1818. ap. Guden. Cod. Diplom. tom. 3. pag. 89.]

At secus obtinuit apud nos: nam Emenda iudicem spectat, vulgo Amende. Petrus de Vineis lib. 3. Epist. 37: *Semper crescit culpa, quando differtur Emenda, et mora, quæ ingruit, donec purgetur, morosior judicatur.*

Quod hic dicitur Emendam apud nos iudicem spectare, non ita accipiendum, ut nulla sit exceptio; legimus enim in Litteris Caroli primogeniti Johannis Franc. Regis ann. 1357. apud D. Secousse tom. 3. Ordinat. pag. 28: *Si quis alicui aliqua convicia vel opprobria vel alia verba contumeliosa irat. animo dixerit, et inde fiat clamor, dicti Baillivo in duobus solidis et dimidio puniatur, et faciat Emendam injuriam passo. Et mox: Emenda injuriam passo. Consuetud. Augustæ Ausclorum MSS. art. 33: *Item consuetudo est ibidem, quod si aliquis deliquerit vel damnum dederit alicui propter quod delictum vel damnum debeat condemnari ad Emendam faciendam injuriam passo et ad legem solvendam Domino, prius debet fieri Emenda injuriam passo, quam Domino solvi pena.* [Vide Emenda 4. et 5.]*

EMENDA HONORABILIS, Mulcta honoraria, Gall. Amende honorable. Arest. parlam. Paris. ann. 1804. ex Cod. reg. 882. 3. 3. fol. 86. v: *Petrus Burle, Petrus Guerneri... ad Emendam honorabilem faciendam nudi in comitis, facibus accensis in manibus suis tenentes (condemnantur). Aliud ann. 1472: *Horum ratione ad faciendam Emendam honorabilem in curia nostra... et ulterius pro emenda utili in 2000. lib. Paris. erga dictum Anarsam condemnavit.**

EMENDA IN USU APPELLATIONIS, de qua hæc in Antiquo Stylo Parlamenti part. 1. cap. 25: *Dum appellatur a sententia lata in patria Juris scripti, et per Curiam pronunciat bene iudicatum, et male appellatum, appellans nullam debet Emendam, sed secus si sic pronuncietur in patria Consuetudinaria, quia appellans compelleretur ad solvendum Regi 60. libras Parisienses pro Emenda. Item ubi pronuncietur bene appellatum et male iudicatum, si Judices sint patrie Juris scripti, a quibus est appellatum, nullam debet Emendam, sive sint Judices regii, sive alterius; secus si sint patrie Consuetudinariae, quia tunc Judices regii, Baillivi vel Præpositi nullam debent Emendam, et si pronuncietur contra, scilicet bene iudicatum, ipsi appellantes, si sint Baillivi vel alterius quam Regis, debent Domino 60. libras, si sint homines iudicantes, debetur eis Emenda, juxta locorum consuetudinem unde appellatur: sed de stilo in hoc casu, vel alias per consuetudinem regni Franciæ generalem non est certa determinatio Emendæ. Item Judicibus regii nulla solvitur Emenda in casu predicto, quia in casu converso nullam solverent Emendam, sed Regi solvitur Emenda, etc.*

EMENDA DAMPNORUM, quæ nobiles passi fuerant in servitio Principis, quæque ab eo erant compensanda, in Hist. Dalphinall. tom. 2. pag. 262. ex Computo ann. 1334. [Vide Emenda 4.]

EMENDÆ FACTÆ ET GAGIATÆ, in Aresto ann. 1290. in Regesto B. f. 88. v.

Emenda de gage, in antiqua Consuetud. Perticensi cap. 16. art. 19. *Gager l'amende*, in Consuet. San-Paulana art. 32. Statutum S. Ludovici ann. 1255. cap. 17: *Emendas autem pro maleficiis seu debitis, a Baillis nostris levari non volumus, nisi in foro, aut iudicario publice de honorum consilio fuerint iudicate, vel estimate, quamvis antea fuerint Gagiatae.*

EMENDAM GAGIARE, Vadem de emenda solvenda constituere, vel etiam mulctam solvere. Charta curiæ Camerac. ann. 1399: *Genu plicato per traditionem sui caputii Emendam gagiavit in manu dom. præpositi in ecclesia Cameracensi. Gagiavit emendam ad burallum, passim in Memorial. Cam. Comput. Paris. Stat. ann. 1362. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 411. art. 7: *Tous les baillis et seneschaux en la fin de leurs assises, avant qu'il se parlent, lauzeront toutes les Amandes gagees.**

EMENDA PPLICATA, Charta Gallica ann. 1300. in Regesto Philippi Pulcri Regis Fr. ann. 1299. ex Tabul. Regio num. 54: *Ce n'est pour leur propre date connus ou prouvés, ou pour Amende ployée, ou connue ou pour pleye, etc.* [Vide infra Piscare Emendam.]

PLENA EMENDA, Plene Emenda medietas, in Legibus Opstalbonicis Frisicis cap. 34. [Vide Grimmii Antiq. Jur. pag. 663. num. 8.]

EMENDA SIMPLEX septem solidorum est et sex denariorum in Consuetudinibus Pictaviensi art. 25. 36. 76. etc. Engoismensi art. 14. et Angeriacensi art. 8. 10. 11. Grossa vero est sexaginta solidorum vel plurimorum. Ita D. de Lauriers, apud quem alia etiam sunt emendæ, nimirum

ARBITRARIÆ, quæ pro iudicis arbitrio, et Consuetudinariæ quæ Consuetudinibus locorum definiuntur. Sed hujus Cl. Scriptoris Glossarium est consulendum ad vocem Emende.

EMENDA RECORDI, Charta Aymer. vicecom. de Rupecardi ann. 1266. in Reg. 77. Chartoph. reg. ch. 311: *Item Emendam recordi, videlicet quæ debetur et solvi consuevit ex eo quod aliquis cadit a recordo, lauzamus et reducimur ad quinque solidos tantum.* Vide infra Recordum.

EMENDA UTILIS, Pecuniaria. Vide supra Emenda honorabilis.

INEMENDABILE DELICTUM dicitur, quod Emenda vel mulcta pecuniaria non eluitur, sed morte punitur, aut est in Regis misericordia, ut est in Legibus Henrici I. Regis Angl. cap. 12. Leges Kaputi § 2: *Si quis intra parietes Ecclesie homicidium faciat, hoc Inemendabile sit.* Et § 90: *Infidelitas erga dominum secundum legem sæculi Inemendabile est.*

EMENDARE, Mulctam inferre, perpetram actum resarcire, restaurare, reparare. Leges Edwardi Confess. cap. 35: *Domino Regi graviter Emendare debent.* Rigordus ann. 1209: *Et cum nullo ad hoc privilegio se tueri possent, generali consuetudine contra eos faciente, petiit Rex, ut hoc Emendarent. Ipsi autem Emendare nolentibus, Rex eorum regalia confiscavit. Mox: Emenda tandem facta et Regi soluta... recuperaverunt omnia, quæ a Rege fuerant confiscata. Vide Leges Bajwar. tit. 1. cap. 12. Finita causa et Emendata, in Lege Alamann. tit. 91. Emendatione data, ut ibi statuitur. [Vide Reinard. Vulp. lib. 2. vers. 1073.]*

Has medicis voces confirmet curia clauans:
Emendar causam vel laere sua decet;

Tam reus hic quater est abbas et episcopus idem,
Quam lupus esse solet licus atque ruda.
Poenae cogitatus natus aut Emendatio poenae, etc.]

Ecclēsiā Emendatā vel restauratā, Capit. Caroli M. lib. 1. cap. 122. [Synod. Aquisgrana can. 27: *Ut domus Ecclesiarum et tegumenta ab eis sint Emendata qui beneficia exinde habent.*] **Beneficia Emendata**, i. instaurata Capit. lib. 4. cap. 38. Adde Capit. 2. ann. 818. cap. 19. [Emendatio stagni, apud Th. Madox Formul. Anglic. pag. 276. **Emendatio Monasterii**, in Præcepto Caroli Calvi tom. 1. Ampliss. Collect. col. 168. **Emendatio domorum et septium**, apud Kennetum Antiquit. Ambrosden. pag. 78. **Emendare domum**, in Chronico Fontanell. apud Acherium. tom. 3. Spicil. pag. 280.]

† **EMENDARE LEGEM SUAM**, Multam lege vel iudicio illatam persolvere. Leges Caroli M. apud Murator. tom. 1. part. 2. pag. 96. col. 1: *Si jurator vicerit, Legem suam accusator Emendet.* Chartular. Dunense Charta III^a. XIII: *Judicatum est Furerium (qui agram in alodio S. Martini fregerat) legem suam Monacho Emendare debere, et Emendavit et totam persolvit.*

† **EMENDARE EQUUM**, in Glossar. Sambuci ad Leges Hungaricas, est licitari, emptare, seu potius alterum dare juxta valorem amissi: [quod maxime fieri consueverat a Principibus, qui equos in suo servitio amissos subditis nobilibus alivise restituere tenebantur. Hujus rei exempla plura profert doctissimus Auctor Hist. Daphin. tom. 1. pag. 48. et 49. Unicum exscribo: *Si vero Equus vel Equi morerentur in servitio Domini Daphini, idem Dominus Daphinus teneatur ipsum Emendare.* Simili etiam modo usurpat Pet. de Vinels lib. 5. Epist. 69. [Pro emendis duorum equorum, quos amiserat in servitio... 50. lib. Morianorum, apud Rymerum tom. 2. pag. 237. Vide Equi Apprehiati in Equus.]

† **EMENDA**, Satisfactio seu Poena monastica delinquentibus imposita. Regula reformationis Monasterii Mellicensis ann. 1451. in Chronico ejusdem Monast. pag. 410: *Pro errorum diversitate in Cultu Divino commissorum solent secundum consuetudinem triplices fieri Emendae sive humiliaiones.*

† **EMENDA**, Tell genus. Canonizatio B. Notkeri, Aprilis tom. 1. pag. 599: *Sagittarius eum per crus cum Emenda penetravit.*

† **EMENDA**, Damni reparatio. Gall. *Dédommagement*. Libert. Petre-assis. ann. 1841. in Reg. 74. Chartoph. reg. ch. 647: *Quicumque voluerint possint absque licentia alicujus construere pontem super flumen Agoti, et firmatoria facere ubique etiam videbitur eis fore expedient, facta emenda de satisfactione.*

† **EMENDA**, Satisfactio de jure læso, vel de illata injuria. Charta ann. 1202. in Chartul. Latiniac. *Hujus transgressionis presumptionem publice in capitulo nostro, assistente conventu et multis aliis, tam militibus quam burgensibus et servientibus, per anulum suum in manu dom. Johannis abbatis Emendavit (Blancha comitissa Trevisensis). Alia ann. 1273. in Chartul. episc. Paris. fol. 138: *Matheus dominus Monmorenciaci miles... Emendam facit eidem episcopo, in episcopali domo Parisius in camera officialis Paris. de hoc, quod eos (milles) non miserat, sicut tenebatur. Aliam notatu dignissimam satisfaciendi perperamque actum reparandi rationem, videsis supra in Caputium 1. Huc etiam spec-**

tant quas leguntur in Poem. Alex. MS. part. 2:

Deus furenti per conte, chascun au poing tenoit
S'espe par la poente, que bien seussent
Misericorde ou mort, ou il s'emelloit....
O xij. compaignons (Emendans) s'est à la voie mis
Docheus, au nez testes, en cotte de samit,
Chascun tenoit s'espe toute nue à son pia....
A jenoilhons se mist sur le marbre listé,
S'espe li offri, quant il ot conjuré
Par les Dieux de son regne, Venes et Dymé;
Que face de son corps toute se volenté,
Ou de mort, ou de vie, ou li emprisonné.

† **EMENDABILES INIMICI**, qui recensentur in *Memento vivorum* Missalis MS. annorum circiter 600. apud Martenium Itip. litter. tom. 2. pag. 208. Hic videntur qui sunt emendandi et de quorum conversione non est desperandum. *Emendabilis* Tito Livio et Seneca dicitur ille, qui potest corrigi.

† **EMENDAMENTUM**, Incrementum, Gall. *Melioration*, ut *Amender* dicimus pro *Meliorer*, *Meliorerem* efficere. Charta Curiae Suev. ann. 1260: *Obligaverunt dictam domum cum omnibus appendiciis et cum omni Emendamento et acquetu.* Melior rei alicujus status. Charta Phil. V. ann. 1318. in Reg. don. Caroli IV. ex Cam. Comput. Paris. fol. 8. r^o: *Salvis eidem Emendamentis seu meliorationibus quibuscumque, per eos circa loca firmarum... apponendis.*

† **EMENDAMENTUM**, Donum in peccatorum remissionem Ecclesiae oblatum. Conventus Episcoporum apud Helenam ann. 1058. inter Concil. Hisp. tom. 3. pag. 225: *Destructores Ecclesiae dederunt Emendamentum ad Canonicam S. Eulaliae pro peccatorum suorum redemptione.* Ibidem: *Dono et Emendo Deo omnipotentis et sanctae Eulaliae ad Canonicam, villam quae dicitur Salas.* Ibidem: *Si quis... contra hanc scripturam donationis et Emendationis.*

† **EMENDAMENTUM**, Panis de Emendamento f. Panis villor, a Gall. *Amender*, quod interdum significat Rei alicujus pretium minuere. Contractus anni 1297. e Chartulario Fiscam. *Quolibet die Dominica totius anni unum panem de Emendamento.* Alterum ejusd. Chartul. Instrumentum ann. 1302: *Et quolibet die unum panem de Emendamento, quem percipiebam ibidem ratione mei ministerii in pistrino.*

† **EMENDAMENTUM**, Emendatio dicitur etiam de mensuris, quae ad exemplar exiguntur, et emendantur. Arest. ann. 1277. in Reg. 2. Olim parlam. Paris. fol. 37. r^o: *Recordata fuit curia quod major et burgenses de Rupella in iudicio proprietatis super Emendamento et adjustamento mensurarum in Rupella contra dominum regem succubuerunt.* Stat. Massil. MS. lib. 1. cap. 33: *Statuentes etiam quod illi qui voluerint esse curatores in predictum modum, antequam incipiant suum officium exercere, jurent ad sancta Dei evangelia... quod attendant omnia que in hoc Emendamento scripta sunt. Ubi edita habent, Emendamento.*

† **EMENDARE**, Satisfacere, etc. Vide in *Emenda* 1. et *Emendamentum* 2.

† **EMENDARE TERRAM**, Gallice *Amender*, illam stercoreare. Vide locum in *Faldars*.

† **EMENDARE CANDELAM**, Emungere, Gall. *Moucher*. Ordo eccl. Ambros. Mediol. ann. circ. 1190. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. aevi col. 888: *Et inter hæc sciendum; quoties subdiaconus legit, unus duorum minorum custodum ebdomadarius emungit, vel emendat*

ei candelam in lectione. Vide supra in *Emenda* 5.

† **EMENDARE**, Penam solvere. Stat. Nicie inter Mon. Hist. patr. Taur. 1588 pag. 46: *Nec aliquis qui sit perjurio condemnatus, vel qui furtem emendaverit possit esse in camparia.* [Fr.]

† **EMENDATIO**, Multa pecuniaria, apud Lobinellum in Glossario ad calcem Hist. Britann. Marten. tom. 2. Collect. Ampliss. col. 81. *Prohibere super Emendationem*, Gall. *Defendre sous peine d'amende* in Chartulario S. Vandreg. tom. 2. pag. 1989. Vide *Emendare* in *Emenda*.

† **De plana Emendatione, dote deniers**, in Ch. commun. Clarim. ann. 1248. tom. 5. Ordin. reg. Franc. pag. 600. art. 2. Vide infra *Planus*.

† **EMENDATIO**, Donatio facta Ecclesiae propter delictum. Vide *Emendamentum* 2.

† **EMENDATIO PANIS ET CERVISIAE**, Jus statuendi pondus panis et mensuram cervisiae feudorum Dominis olim in Anglia concessum; unde in qualibet ejusdem regni jurisdictione inferiori etiamnum existat *Ale-taster*, id est, Præstator cervisiae, qui præstito primum sacramento invigilat, ne quid præter leges fiat in venditione panis et vini. Instrumentum ann. 1123. apud Kennetum in Antiquit. Ambrosden. pag. 196: *Ad nos spectat... Emendatio panis, panis, et cervisiae, et quidquid Regis est, excepto murthero et latrocinio probato, prout chartæ nostræ testantur.*

† **Malim de multa pecuniaria interpretari**; quæ scilicet ab his exigitur, qui fraudem in venditione harum rerum committunt.

† **EMENDATIO**, Lectio. Cærem. vetus eccl. Carnot. Ms. in Nativit. Dom. *Puer cum candelabro et cereo præcedit subdiaconum ad Emendationem epistolæ.*

† **EMENDATOR**, Magistratus in urbe Janua, fortassis idem qui Censor apud Romanos, Præfectus morum, qui delinquentes emendat et male facta corrigit, etc. Bartholomæus Scriba lib. 6. Annal. Genuens. ad ann. 1229: *Celebrato Consilio ante Kalendas Augusti juxta formam Capituli de Emendatoribus eligendis, fuit de voluntate Consilii, quod dictus dominus Jacobus de Balduino solus deberet esse Emendator, qui Capitula emendavit, et ipsa per libros distinguit usque ad finem sui regiminis.* Caffarus lib. 8. eorumdem Annal. ad ann. 1190: *Præsentii quidem anno nova et inaudita per Emendatores constituta fuerunt, unde nimium novae et inaudite causæ evenerunt in civitate... fuit enim per Emendationem (MS.: Emendatores) constitutum, ut Consules justitie, qui vetusta et antiqua consuetudine solebant in Palatio D. Archiepiscopi pro tribunali sedere... prædictam vetustam solemnem sedem relinquere; et... apud S. Mariam de Castello placita tenebant, (vel tenerent, ut in MS.) etc. Dictatores et Emendatores treugr, apud Rymerum tom. 1. pag. 199. col. 1. in Litteris Johannis Regis Angl. ann. 1215.*

† **EMENDATOR**, apud Cartusienses, de cujus officio sic Statuta antiqua ejusdem Ord. cap. 40: *De Emendatore: In Ecclesia, in Refectorio et in Claustro, excepta recordatione, ille emendat, cui injungitur a prioribus. Emendator emendat in omnibus, quæ soli dicimus, excepto quod ad recordationem emendat ille, qui et juxta librum, etc.*

† **EMENDATOR**, Emendans, Qui satisfactionem dat. Vide *Emenda* 1. Reinard. Vulp. lib. 2. vers. 1111:

Emendantis agens ritum lapis utraque tendit
Brachia regalem cornuus ante thorum;
Obmutusque caput placantis supplicis gressu
Emergentia dicere verba parat.

* **EMENIA**, [Mensura. DIEF.]

◦ **EMENIUM**, Theod. de Niem de Vita et fati constant. Joan. XXIII. tom. 2. Conc. Const. part. 15. cap. 10. col. 349: *Hic etiam Balihasar, dum aliquis forensis transitum faceret per Bononiam et aliquid Emenium aut jocale portaret, si illud forte gabellatoribus Bononiensibus... statim non ostenderet, permisit ut bonis omnibus ille propterea spoliaretur. Ubi legendum opinor, Encenium, donum, munus. Vide in hac voce et mox Emenium 2.*

◦ **EMENSITAS**, Vide *Egnisicheus*.

◦ **EMENTARE**, Mentem auferre. Victor III. PP. lib. 1. Dial.: *Leo vero rugiens irruit in eum... rictus cum Ementatum ac seminecem relinquens, disparuit.* [Vita S. Aldelmi, Mail tom. 6. pag. 90: *Tunc Ementati hostes ceteri, omnia que in Monasterio erant fecerunt relinquit.*]

◦ **EMENSURATE**, Parce, cum parcimonia, Gall. *Avec epargne*. Regula Hospit. S. Jac. de Alto passu ann. circ. 1240. ex Tabul. archiep. Paris. cap. 10: *Si vero (fratres) non invenerint, qui tribuant eis, Emenurata emant unum solum victum, unde vivere possint.*

◦ **EMENTULARE**, Mentula seu peni privare. Hist. Novientensis Monasterii, inter Anecd. Marten. tom. 3. col. 1154: *Comes eum de lapidatione suae domus impellat, et subito tactus furore, denudatum Ementulari imperat.*

◦ Vita et Mirac. S. Majan. circa ann. 883. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 13: *Rogerus autem major filius vicecomitis noluit tenere juramentum sui patris, et festinans ad Carcassonam, multos eorum violenter cepit, quos excoecavit et Ementulavit, etc.* Chron. Lirensis Ms. ad ann. 1217: *Nocte adveniente se armaverunt milites et satellites, et usque ad domum sacerdotis perrexerunt, et frangentes domum, sacerdotem Ementulaverunt, quod totum circa partes illas excoecaverunt.*

1. **EMENTUM**, Excogitatio, in Gloss. Pithoran. [Vide *Eminisci*.]

◦ 2. **EMENTUM**, Præstationis species ex ovibus et porcis; f. Encenium. Vide in hac voce. Chartul. S. Joan. Angeriac. fol. 74. r.: *Dono unum mansum et octo sextarias terre, simul etiam Ementum omnium ibi commorantium... Qui aut modo, aut postea ibi habitaturi adveniant, isti mihi Ementum reddent; ceteri vero... sancto Johanni Ementum dabunt: Ementum vero porcorum monachi ibi commanentis ipsius erit. Vide supra Ementum.*

◦ **EMER**, Mensuræ vinariæ species. Gloss. Caesar. Heisterbac. in Reg. Frun. tom. 1. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab Hontheim pag. 671. col. 1: *De vino modios, Emer quinque; quinque Emer seu modii faciunt unam. (leg. anam).* [Amphora, Germ. Eimer. ABEL.]

◦ **EMERE**, Ad censum recipere, Gall. *Prendre à ferme*. Libert. Briancz. ann. 1345. tom. 7. Ordin. reg. Franc. pag. 731. art. 32: *Concessit et ordinavit quod nulli quicumque officiales Dalphinales dictæ baillivie seu nobiles ejusdem Emere possint vel colligere aliquos redditus seu census alicujus ecclesie, exceptis illis qui accesserunt pro tempore accensamenti, quibus liceat recolligere per tempus infra Emptio 2.*

◦ **EMERGENS**, quasi extrinsecus evenit.

III

et nihil commune habet cum negotio; sed incidens intrinsece respicit negotium principale. Ita Vocabular. Juris utriusque: juxta tamen vim vocis *Emergers*, Orii, *Emergens* e causa nasci videretur, ut sequens *Emergentia*. [Ita persequitur auctor Vocabul. jur. utr.: *Quamvis enim utrumque oriatur ex circumstantiis, tamen in hoc interest, quod Incidens ex circumstantiis cause vel negotii principalis et *Emergens* ex circumstantiis judicii vel processus. Urthe:*

Incidens perimit, Emergens jurgia differt.]

† **EMERGENTIA**, Quod emergit ex aliqua re vel causa. Acta SS. Junii tom. 3. pag. 548. de B. Petro Gamba-curta. *Cum omnibus et singulis incidentiis, Emergentiis, dependentiis, annexis. Chartul. Aduense in Litteris anni 1447: De et super præmentionatis controversiis et debatis, ab hisque dependentiis et Emergentiis unanimiter convenerunt.* [Reditus accidentes, emergentes, præcipue Ementæ judicariæ. Charta Vendit. bonor. monaster. Corbeliens. ann. 1310. ap. Guden. cod. Diplom. tom. 2. pag. 779: *Et eidem tanquam suo vero domino obediunt, et de omnibus Emergentiis seu Emersis a die dictæ vendicionis ipsi Gerardo satisfaciunt.*]

◦ **EMERITUM**, Præmium, quod datur pro merito labore, ut loquuntur lex 3. Cod. Th. de Princip. Agent. (6. 28.) et lex 7. eod. Cod. de Re militari. (7. 1.) Modestinus in lex. 8. D. de Re militari (49. 16.): *Qui militie tempus in desertione implevit, Emerito privatur. Arrius Menander leg. 5. eod. Præmia et Emeritum capiet. Hygenus: Erat tunc præmium terra, et pro Emerito habebatur. Utitur etiam alio loco. Emeritum stipendium, apud Plautum in Mostellaria.*

◦ **EMERITUS**, Præteritus. Lit. Caroli VI. ann. 1418. tom. 10. Ordin. reg. Franc. pag. 485: *Quibus commoti sumus, improbis ac perditis viris, per hoc jam Emeritum lustrum regium quostrum turbantibus, nullum præstare consensum.*

◦ **EMERLETARE**, Turris vel muri fastigium pinnis seu merletis distinguere, Gall. *Creneler*. Stat. ann. 1357. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 197. col. 2: *Item reparentur parietes, que sunt extra dictum portale per modum barbicanæ; et fiat in eisdem alata circumquaque desuper, et Emerletentur. Vide Merlare 2.*

* **EMERDERE**, [Excedere, evadere, erumpere. DIEF.]

† **EMETRITA** FERRIS, in Miraculis B. Ambrosii Senens. Martii tom. 3. pag. 225. eadem que paulo inferius *Emithica*. Semitertiana a Græco *εμειρα*.

◦ **EMEYRAGIUM**, Tributi vel præstationis species. Libert. Bellivis. ann. 1333. tom. 8. Ordin. reg. Franc. pag. 182. art. 21: *Mandamus quod ipsi sint franchi... aliis leydis, pedagii, vestigialibus, quocumque nomine nuncupentur, vel nuncupari possint, fenagii, Emeyragii, pasturis, etc. Sed Avenagii legendum suspicor. Vide Avenagium 1.*

† **EMFLETHONATUS**, Armatus acie ferrea. Regestum Probus ann. 1348. fol. 139: *Pro ducentis garrotis Emfletonatis et empennatis folio cupri. Vide Flethonus, et Carrellus.*

◦ **EMFRIA**, dicta eo quod sit sextarii medietas; continet autem ciatos novem, ut habetur ex tertio Alexandri, capitulo de Divinaria, de lacte dando. Glossar. medic. Simon. Januens. ex Cod. reg. 6859.

◦ **EMICADIUM**, Isidoro lib. 20. cap. 7.

Vas olearium, quasi dimidius Cadus. Hinc emendandum Gloss. Anglo-Saxon. Ælfrict: Emicadium Eleaf, i. lecythus, ampulla olearis. Legendum enim Emicadium. [Forte etiam pro Emicidium legendum est Emicadium apud Fulcunum de Gestis Abbatum Lob. tom. 6. Spicil. Acher. pag. 578. [Pertz. Script. tom. 4. pag. 70. It. 45.] ubi sic habetur: Pulpitum quoque Evangelii, tali modo fecit, ut essent quatuor Emicidia. altrinscus e regione in modum crucis posita, que ex ære ductilia, et ad libitum artificis per loca scalprata et deaurata.] [Lubentius emendarem Emicidium, pro Hemicyclium.]

◦ **EMICATIUM**, Splendenter. Jo. de Janua. Alia notione utitur Sidonius lib. 2. Ep. 13: *Emicatum prosiliens.*

* **EMICATIO**, [Actus emicandi, et sese attollendi. Apul. de Mundo. Torrentium cursus, et humores undarum, emicatio nesque silvarum.]

† **EMICEDUM**, *EMICUDUM*. Vide *Emicadium*.

† **EMIGRANEA**, Dolor capitis, Gall. *Migraine*, a Græco *μειρανα*. Vide *Soda*. Pappas habet: *Emigranius, Vermis capitis, et Codex Bituric. MS. Emigranus, etc. Vide Hemigranea.*

† **EMILIANUS**, Vide *Gignadius*.

◦ **EMINA**, [Species mensuræ; unde *Eminagium, Eminale, Eminata.*] Vide *Hemina*. * [Habet Geraldus et Johannes in Duasque unam *Eminam* de sigile et unam de vino.] [Cartular. Conchar. Ruthen. p. 42. an. 1060.] — *Petrus Odo donavit ella fabrega tres Eminatas de terra.* [Id. p. 397, XII. sæc.]

* **EMINARE**, [Effluere, ejicere, erumpere. DIEF.]

◦ **EMINATIM**, Generatim, Gall. *Engros*. Translat. S. Modoardi tom. 3. Mail pag. 77. col. 2: *Deinda fide symboli prælibata, et confessione plebis Eminatim suscepta, de indulgentia et remissione presentium omnium, pro sanctorum precibus et meritis collata, cunctos admodum audientes lætificavit. Eminus interpretantur docti Editores.*

◦ **EMINENTIA**, Titulus Honorarius Regum et Imperatorum, in Epistolis Francis 38. 41. 49. tom. 1. Hist. Franc. apud Nicolaum PP. Epist. 40. Joannem VIII. PP. Ep. 72. Gregor. VII. lib. 1. Epist. 75. 85. lib. 2. Epist. 3. lib. 4. Ep. 17. in Charta Lotharii Regis Provinciae ann. 855. tom. 12. Spicillegii Acheriani pag. 182. in Epistola 10. Alexandri PP. ad Willclmum Regem Anglorum, etc. Pape tribuitur a S. Anselmo lib. 3. Epistola 57. [et a Richardo Cantuariensi Archiepiscopo in Epistola ad Alexandrum III. Episcopis etiam a Gregorio M. lib. 2. Epist. 22. Ind. 11. Lupo Ferrar. Epist. 125. Petro Blesensi Epist. 23. et 68. Eardulpho seu Erdulpho Roffensi Episc. Epist. ad Lullum Archiep. Mogunt. et ad Walchelium Wentanum. Spicil. Acher. tom. 2. pag. 410.] Novissime vero *Eminentia* et *Eminentissimi* titulus ut proprius, concessus fuit ab Urbano VIII. PP. Decreto 10. Junii ann. 1630. Cardinalibus, ut et Electoribus Imperii, et Magistro Hospitalis Hierosolymitani. Vide Frisonium in Apparatu ad Galliam Purpurat. cap. 10. Mercurium Francicum tom. 16. pag. 502. [et Glossar. med. Græcit. voce *Ετοιματοι*, col. 407.]

◦ **EMINERE**, pro Imminere. Vita S. Projecti ex Cod. Atrebat.: *Quia jam dies S. Pasche Eminerat. Liber Ordinis S. Victoris Parisiensis MS. cap. 68: Quod si*

finis septem psalmis, in proximo, prout estimare possunt Fratres, exitum (infirmi) viderint Eminere, adjungant 15. Psalmos. Sic vulgo dicimus perit Eminent, pro imminens periculum.

Charta ann. 1390. ex schedis Pr. de Maraugues: Quod cum propter quosdam ingruentes necessitates et Eminentia nunc pericula, etc.

* **EMINGERE**. [Mingere: purgare nasum ventris. DIF.]

EMINICULÆ, Eminentes in memoria. Papias. [Glossar. Sangerman. n. 501: Eminiculus, Eminens.]

* **EMINISCI**, pro Commisisci. Gloss. Isid. Eminiscitur, in memoriam reducit. Vide Ementum.

* **EMINITAS**, Eminentia, excellentia. Scientia. Eminentas, in Actis SS. April. tom. 1. pag. 50. de S. Gilberto Episc.

* **EMINO**, Favus mellis. Gall. Rayon. gâteau de miel. Charta ann. 1342. in Reg. 74. Chartoph. reg. Ph. 28. Item unum Emino mellis, debitum quolibet anno de captivitate.

* **EMINOR**. [Minacciare. Plant. Capt. 4. 2. 11. Eminor, interminorque, nequis mi obstitit obviat.]

* **EMINUO**. [Imminuo. Borrich. cogit. 275.]

* **EMIOLA**, id est Scapha compositum ab Emi, id est Dimidium, et Olan. Totam quasi continens totum et dimidium: id est, Usura qua continet totum et alteram ejus partem, ut si de quatuor solidis accipiatur in fine anni sex. Vocabul. Juris utriusque. Graeci dicunt ἡμιόλιον, subauditio, quæz. Borrich.

* **EMIOLIUS**, pro Hemiolius, Gr. ἡμιόλιος, Numerus sesquialter. Dudo apud Duchesn. Hist. Norm. pag. 68:

Et diapente melodia rite Emiolia sancit, Servata lege artis arithmetica.

Consule musicos.

EMIR, sic appellant Turci et Saraceni, Magnates, et urbium ac oppidorum praefectos. Will. Tyrus lib. 10. cap. 46: Adducti sunt coram Domino Rege, sedente pro tribunali, procurator civitatis, qui lingua eorum dicitur Emir, et iudicis, etc. Lib. 15. cap. 11: Magistratus tamen, quem ipsi vocant Emir, nobilis homo et potens, etc. Lib. 21. cap. 23: Splendunt enim Turcorum Satrapæ, et majores Principes, quos ipsi lingua Arabica vocant Emir, etc. Vide Amir.

* **EMISECLA**, dicta quod sit dimidia sextula: quæ sic scribitur, Ψ. Papias. Vide Hemisecla.

* **EMISFERIUM**, pro Hemisphaerium, Ital. Emisperio. Chron. Malvecci apud Murator. tom. 14. Script. Ital. col. 438: Per idem tempus, Anno videlicet 1244, stella cometas tam mirabilis apparuit, qualem nullus, tunc vivens unquam viderat: nam ab oriente cum magno fulgore surgens, usque ad medium Emisferii versus partes occidentis comam perlucidam pertraheret.

* **EMISPERA**, Sphaera media. Vide Sphaera.

* **EMISSARIUS**, Percussor, Sanguinarius, in Glossis Isidori. Papias: Emissarius, flagitiosus, satelles, homicida: [qui scilicet emittitur ad aliquem interficiendum] Lampridius in Heliogabalo: Romæ denique nihil egit aliud, nisi ut Emissarios haberet, qui ei bene vasatos perpererent, etc. [Hoc est, Exploratores, quos etiamnum Emissaires appellamus, Itali Emissari.]

Glossar. vet. ex Cod. reg. 7613: Emissarius, parricida, homicida, sicarius, satelles, latro, gladiator, percussor,

excussor, sanguinarius, grassator, praedo, pirata, flagitiorum et luxurie satelles.

EMISSARI, in Mamotrecto ad 2. Reg. cap. 22. dicuntur Cursores, qui emittuntur ad facta Principum adimplenda.

Emissarius, et admittarius equus, in hoc differunt, quod admittarius est equus, qui ad tempus inter equas admittitur ad coitum: sed Emissarius est, qui semper equabus interest. Breviloq. Ebrardus Betun. in Graecismo cap. 9:

Emissarius est extra cursum quasi missus, Currere non cessat, quia prolem gignit equabus.

Mamotrectus 16. Levit.: Emissarius dicebatur, qui in desertum emittitur. Item Emissarius dicitur equus proleptarius, sive imprægnator equarum. Vide eundem ad Ezechiel. 33. Joan. de Janua: Emissarius, equus fortis et velox, qui extra quos eligitur, et ad equas mittitur ad coitum. Gloss. Lat. Gall.: Emissarius, Cheval estallon, mis aux champs pour engendrer. [Aliud Sangerman. MS.: Emissarius, une maniere de cheval, fort etalon, courtier, ou coureur d'aucun Seigneur, ou foreur, ou bateilleur, ou maqueriau.] Gregorius M. lib. 10. Epist. 42: Decem equarum capitâ, cum Emissario suo. Beda lib. 2. Hist. Angl. cap. 13: Rogavit sibi Regem arma dare, et equum Emissarium quem ascendens ad Idola destruenda venit. Capitulare de Villis cap. 13: Ut equos Emissarios, id est, Waranjones bene providant. Mathæus Vindocinensis in Tobia:

Nec plures habeat velut Emissarios, Annam Thobias sociam destinat esse thori.

Math. Westmon. ann. 1014: De Emissario cui insederat, cecidit. Anno 1079: Ab ipso vulneratus in brachio, de suo dejectus est Emissario. Vide veter. Interpret. Biblior. Levit. 10. Eccles. 33. Mich. 1. Aribonem in Vita S. Corbiniani n. 12. 17. Fletam lib. 2. cap. 73. § 21. et supra in verbo Admissarius.

* **Misodour** et **Missadour**, eadem notione. Le Roman d'Arthur Ms.:

Li ot maint naturel cheval, Et destriers de pris et Misodours, Enseignes de plusieurs couleurs.

Le Roman de Robert le Diable Ms.:

As armes ceurent qui ains ains, L'Emperet tous premerains, Dont est montes el Missadour.

AMISSARIUS, pro Admissarius dici interdum supra observatum in voce Admissarius. Ita Trumpe usurpat Paschasius Radbertus in Epitaphio Waite Abbatis Corbeiensis lib. 2. cap. 7. ubi de Bernardo Comite Septimania: Quando sceleratus Naso vocatus est ab Spanis, Amissarius ille, qui cuncta reliquit honesta, in quibus erat ordinatus, et immersit se fatuus ad omnia cornu volutabra: ubi perstringitur, ut Judithæ Augustæ adulter. Naso vero vocatur, quod forte simus fuerit, vel contra nasutus: adeo ut a nostris Guillelmus au Court-nez appellatus deinceps fuerit, seu ob brevitate nasi, seu ob longitudinem, ironice nempe. Vide Catellum in Hist. Tolosana et alios.

* **EMISSOR LITERARUM**, an Nuntius, tabellarius? Reg. senat. min. Argent. ad ann. 1419. fol. 3. ubi inter productos testes recensetur Ricardus, Emissor literarum. Rursus infra: Bilgerin, Emissor literarum.

EMISSUS, apud Papiam, dicitur cervus: quando cervam sequitur. Hæc absunt in MS. Collegii Navarrai, ubi ista ha-

bentur: Emissus, species poculi, uno spiritu bibitur. [Utrumque habetur in MS. Bitur. sed pro Emissus, species poculi, legitur Emistis.] Ex Isidor. Orig. lib. 20. cap. 5. sect. 4.

* **EMISTIS**. Vide Emissus.

* **EMITONIUM**, ut Semitonium, Gall. Demiton. Vox musica, quæ occurrit in Epistola anni 969. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 312. Melius Hemitonium legitur a Græco ἡμιτόνιον.

* **EMITRITEA FERRIS**, a Græco ἐμιτρίτεια. Semitertianus, Gall. Fievre hemitrite, Ital. Emitritea Febbre. Occurrit apud Murator. tom. 7. col. 206. Vide Emetrita.

* **EMITTERE**, Libellum conscriptum ei cujus interest tradere, quod post traditionem rei vendita demum et absolutionem chartæ a notario ipso factum passim memoratur: charta Ann. 746. ap. Brunett. pag. 523: Ego Gadilupu post traditionem cunplevi et emisi. Alia ann. 763. ibid. pag. 576: Ego qui supra Uboldi notarius post tradita complivi et emisi. Ita forte legendum pro Scripsi non scripsi, ibid. pag. 567. in chart. ann. 759. ubi etiam videndus versus 5. et 6. Vulgo scribebatur Post tradita complivi et dedi. Confer Brisson. in Cautio-nem Emittere.

* **EMITUS**, Emptio. Chartul. Arremar. ch. 155: Ego Milo comes Barri super Secanam concessi ecclesiæ Arremarensi petrosam Acronontis et omnes alias quæ sub dominio et potestate mea consistunt (cum) curribus et equitibus (f. equis) eorum, salvis Emitibus et salvis redemitibus: et si forte alieni aliquid commiserint, reddent dampnum. Vide supra Emere.

* **EMMANUENSIS**, pro Amanuensis. Ego Bodoleus Emanuensis subscripsi, in Privilegio Agilberti Episc. Cenoman. apud Mabill. tom. 3. Analect. pag. 205.

* **EMME CHRISTEN**, vox Saxonica, Frater in Christo. Leges Edwardi Confess. cap. 36: Fratrem suum... quod Angli dicunt Emme Christen. Wilkins. his emne-Cristen. Hoveden. his emne-christen. Utrumque est Conchristianus, qui Christi legem æque sequitur, emne vel efne Anglo-saxonibus Juxta significat.]

* **EMOLA**, Vas coquinarium, sicut Caldaria vel Coculum. Esdra 2. Hostias cocerunt in Emolis. Ubi Græci habent in Aneis ollis, et dicitur Emola, quas emola, ab immolando, quia ibi hostiæ immolabantur, vel quasi anea olla. Ita Joan. de Janua. Sed legere debuit anelis, vel inulis, hoc est, aneis, seu ollis. Locus est 2. Paralipom. cap. 35. Pacificas vero hostias cocerunt in lebetibus, et carabis, et ollis. Græc. ἄνεα ὄλα. Interpres Esdra lib. 3. cap. 1. v. 12. repa habet, ut refert Jo. de Janua. Gloss. Lat. Gall. Sangerman. MS.: Emola, Vaisseau de cuisine, si comme Chauder ou pot. Vide Aneum, Aneum, et Aqua fervens.

* **EMOLARE**, ut Emolare. Acuere. Vide Emolumenta 2.

* **EMOLCURATOR**, Pensionationis pro frumenti molitura exactor. Arist. ann. 1341. 18. Sept. in vol. 3. necesse. Paris.: Abbas et conventus Montis regalis erant in possessione ponendi in prædictis molendinis Emolcuratorem et molinarios. Vide infra Emolatum et Malta 2.

* **EMOLERE**, Exacuere, ex Gall. Esmondre. Jura Villæ de Villereys, tom. 9. Spicil. Acher. pag. 193. Item, si quis

percuterit alium de gladio Emoluto, et percussus de illo ictu mortuus fuerit, percussor ad nostram remanebit voluntatem. Qui gladium Emolutum contra alium irato animo traxerit, in decem solidis pro iustitia puniatur, emendet injuriam passio, in litteris anni 1357. apud D. Secousse tom. 3. Ordinat. Reg. pag. 207.] Vide *Arma moluta*.

◦ Nostris *Emoldre* et *Esmeudre*; unde *Emolteur*. Lit. remiss. ann. 1414. in Reg. 167. Chartoph. reg. ch. 402. *Le suppliant faisoit Emoldre une forces*. Aliis ann. 1499. in Reg. 190. ch. 139. *Le suppliant se parte de sa borde ou habitation. pour aller Esmeudre sa coignée à la forge de Peu. Comme Jehan Danay vigneron eust baillié un fessouer pour amollier c'Esmeudre*, in aliis ann. 1334. ex Reg. 66. ch. 1461.

◦ **EMOLIMENTA**. Arma acuta et polita. oblo de varia fortuna Ernesti Bavarie Ducis, apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 372.

◦ *Deinde viros acres ducentos ad bella ducentos. Et quadraginta dans Emolimenta la distis. Assiduis armis Agrenos concussit, urbes circum, et villas flamma populatur et arva.*

Vide *Emolumenta 2*, et *Arma moluta*.

◦ 1. **EMOLIMENTUM**, Curriculum, spatium. Miracula S. Gibriani cap. 1. Maii tom. 7. pag. 630. *Post namque Emolimenta annorum a venerabili Comite Hadervo, divino admonitu, a proprie sepulture sua loco sublatus, in Ecclesia prefati Antistitis almi, in scrinio argenteo decenter adornato, juxta eundem Sanctum conditus est.*

◦ 2. **EMOLIMENTUM**, pro Emolumentum Charta Pet. Bermundi ann. 1388. *Et devotiens me ego dictus domicellus de Emolimentis predictis, etc.*

◦ **EMOLOGARE**, Confirmare, laudare, approbare, nostris *Emologuer*. Occurrit non semel apud Augustinum Mussatum de Gestis Henrici VII. lib. 1. cap. 6. lib. 3. 10. 16. etc. [in Hist. Dalphin. tom. 1. pag. 125. Formulari Anglic. Thome Mador pag. 85. apud Baluzium. Hist. Arvern. tom. 2. pag. 168. etc.] Vide *Homologare*.

◦ *Emologer*, in Charta Joan dom. de Gramailles 1339. ex Chartul. S. Vinc. Laudun. *Et velles (lettres) volons, bonz, grons, approuvons, et expressément Emologons par ces présentes. Paulo ante. La quelle chartre ou sentence arbitrale est ratifiée, approuvée et expressément Ethimologuée par lettres infirées en ladite chartre.*

◦ **EMOLOGATIO**, Confirmatio, in Charta ann. 1399. ex Chartulario S. Vandreg. tom. 1. pag. 333.

◦ 1. **EMOLUMENTA**, pro tributis, usurpari in Cod. Th. observatum a viris doctis.

◦ 2. **EMOLUMENTA**, Arma moluta. Extractum Computi ann. 1324. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 326. col. 2. *Item una vela ad emolanda ferramenta, gladios et alia Emolumenta ferrea pro xv. d. gran. Vide Emolumenta.*

◦ **EMOLUTUM**, proprie *Lucrum molenarum*, in Glossis Lat. Gall.

◦ Quod ex frumento molito percipiatur, sic dictum; unde etiam Gallicum *Esmauter*, molam percipere. Lit. remiss. ann. 1411. in Reg. 165. Chartoph. reg. ch. 288. *Lequel prestre dist au meunier qu'il Esmaustat ou prist moulure de Guillaume de Banquemare, qui lors moulait; auquel il respondi qu'il estoit bien tost de l'Esmauter ou moulurer, et qu'il n'avoit à peine moulu. Vide supra Emolcurator.*

◦ **EMONDE**, ESMUNDE, Decerpti vel excisssi rami, Gall. *Emondés*. Charta Thomae comit. Pertic. ann. 1214. in Reg. forest. comitat. Alenc. et Pertic. ex Cam. Comput. Paris. fol. 55. v. *De arboribus quas in usu nostro capimus, non habent copellos nec Emondas. De omnibus arboribus quas dinamus, dictus Gervasius et dicti eius heredes, unum denarium Cenomanensis monetæ, et copellos et Emondas percipiunt. Vide infra Emonda.*

◦ **EMORBIS**, *Maladies à fame*, in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692.

◦ **EMOPLIS**, Vide *Embolus*.

◦ **EMORGIUS**, *Che pissa sanguis*. Glossar. Lat. Ital. Ms.

◦ **EMORTUALE**, Ritualis liber Sagiensis de administranda Eucharistia et Extrema unctione, in quo et agonizantium preces, simul etiam exsequiales continentur, ita appellatur; imo et editus ann. 1739. eodem titulo inscribitur, teste D. Le Beuf.

◦ **EMOYCUS**, *Margo, agaso, pastor, pastorculus, pcedarius, pastor*. Prov. Glossar. ex Cod. reg. 7657. Vide *Ennos 2*.

◦ **EMPARA**, Et omne quo quis defenditur vel protegitur, quo ictus declinat. Lit. remiss. ann. 1376. in Reg. 108. Chartoph. reg. ch. 336. *Credendo percutere de dicto gladio dictam Mariam ejus uxorem pro ipsam vulnervando et potissime occidendo, fecit dicta Maria clipum seu scutum et Emparam de dicta Katharina eorum filia. Vide supra Amparare 3. Interdum idem quod Protectio, tutamen, tutela. Vide in Amparare 1.*

◦ 1. **EMPARAMENTUM**, Protectio, tutela. Vide in Amparare 1.

◦ **EMPARANTIA**, Protectio, Tutela. Vide Amparare 1.

◦ 2. **EMPARAMENTUM**, munitio, propugnaculum, nostris *Emparément*, a verbo *Emparer* et *Emparer*, munire; quo sensu intelligitur *Emparare 2*. Charta ann. 1388. in Chartul. Richardi abb. S. Germ. Prat. fol. 9. r. *Preceptum fuit et mandatum ecclesiam predictam (S. Germani) muris, propugnaculis et fossatis, aliisque Emparamentis necessariis claudi, circumdari seu fortificari debere. Charta Car. V. reg. Franc. ann. 1389. ex Chartul. episc. Carnot. *Et ont desja dit les tils hommes... que ils ne contribueront audit Emparément, ne ne feront quiet en ladite forteresse... Vous faites contraindre tous les manans en la ville et paroisse de Pontgoing... à Emparer et fortifier la tour et nef dessusdites. Pour la fortification et Emparément de la ville de Meault, etc. in alia ann. 1404. ex Reg. 160. Chartoph. reg. ch. 336. Charta ann. 1409. in Reg. 155. ch. 221. *Comme Ysabeau de Meulent... ait entencion de faire Emparer et fortifier ledit hostel de la Riviere, etc. Lit. remiss. ann. 1358. in Reg. 86. ch. 137. *Damoiselle Jehanne de Vondosme, dame de Bertecourt, nous a fait exposer que... pour la garde et deffense de son chastel... elle a fait Emparer et gariter et enforcer sondit chastel. Ch. ann. 1408. inter Probat. domus de Castellet pag. XXVII. *Pour... toute icelle place Emparer et enforcer de murs, de tours, de tranchées et de fossés. Ampérer*, in Ch. ann. 1419. ibid. pag. xxxj. Adde. Ordinat. reg. Franc. tom. 3. pag. 262. art. 5. pag. 647. art. 3. tom. 5. pag. 16. art. 1. pag. 730. et tom. 8. pag. 258. Vide supra Amparamentum 1.****

◦ 1. **EMPARARE**, [Tueri]. Vide Amparare.

◦ 2. **EMPARARE**, Preparare vel construere. Computum anni 1324. Hist.

Dalphin. tom. 1. pag. 132. col. 1. *Pro Emparando et cooperiendo magnum chafallum Ville in summa L. lib. III. s. III. d. Vide Amparamentum 2.*

◦ **EMPARATOR**, Intercessor, Practicus nostris *Opposari*, qui met *empêchement*. Charta ann. 1271. ex Reg. feudor. Aquit. sign. JJ. rub. in Cam. Comput. Paris. fol. 48. r. *Promittens... se portaturum super predictis bonam et firmam perpetuam garentiam contra omnes Emparatores et petitores, qui in predictis justitia et dominio aliquod peterent, vel impedimentum præstarent vel defferrent. Impeditores, infra fol. 59. r. Vide supra Amparator et infra Impediara.*

◦ **EMPARENTIA**, ut *Emparantia*, Tutela, protectio. *Monasterium istud... volumus sub nostra protectione, Emparantia, custodia et securitate gaudere*, in instrumento Ecclesie Aqu. pag. 68. tom. 1. Gall. Chr. col. 1. Vide Amparare.

◦ **EMPASTATA**, Fakeimen. Gall. *Paté*. Transactio Abbatis et Monachorum Crassens. ann. 1341. ex libro viridi fol. 53. *Artocrea sive Empastata, cucatas sive pastilla, etc.*

◦ **EMPEDIA**, *Gollice*, *Empagne*, in Glossar. Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. reg. 4120. Vide *Empenha* et infra *Impedia*.

◦ **EMPENARE**, Manubrium aptare, Gall. *Emmancher*. Libert. ville de Portello ann. 1405. in Reg. 181. Chartoph. reg. ch. 586. *Dictus fider... debet Empenare sive causare quemlibet vomerem in rotundo pro uno denario Turonensi. Quo sensu intelligenda etiam que in v. *Empennatus* laudantur. *Espener*, Sagitta pennis instructa ferire, in Lit. remiss. ann. 1421. ex Reg. 171. ch. 514. *Le suppliant trait d'une fleche à icellui Fouquet et le Espena en l'espaul.**

◦ **EMPERIA**, *La experientia*. Glossar. Lat. Ital. MS.

◦ **EMPEDITIS**. Vide in *Epideca*.

◦ **EMPENHA**, Hispan. *Empenu*, Gall. *Empaigne*. Calcis pars superior, Tegmen. Transactio inter Abbatem et Monachos Crassenses ann. 1351. *Sabaterius facit ad minus cuilibet ipsorum tria parva sotularium, et postea tot solas vel Empenhas quot poterunt rumpere.*

◦ **EMPENNATUS**, Pennatus, pennis instructus, Gall. *Empenné*. Dicitur de jaculis, sagittis, etc. quibus pennæ aptantur, plumatiles levioribus, grandioribus teneq. Regest. Probus an. 1348. fol. 139. *Pro 400. carellis tam de uno peso quam de duobus, garnitis fethonibus et Empennatis; et pro 200. garrots emfethonatis et Empennatis folio cupri. Extractum Computorum ann. 1348. et 1349. Hist. Dalph. tom. 2. pag. 589. col. 2. *Pro 300. fethonibus cavellorum Empennatis pro garnisone Castris.**

◦ **EMPHANISTICUM**, Quod a Clericis ab Episcopo ordinatis ex more dabatur Clericis aliis, quorum cura erat, Clericorum recens ordinatorum nomina in matricula describere et insinuare, quæ vis est vocis, quam habes apud Julianum Antecess. cap. 131. et in Justin. Nov. 56. [Vide Glossar. med. Græcit. in *Euzi-vicis*, col. 384. et Marcam de Concordia S. et I. lib. 6. cap. 10. sect. 6.]

◦ **EMPHIOTÆ**, pro *Emphyteotæ*, Gall. *Emphyteotes*. Charta Roberti Comitis Palatini Rheni ann. 1356. apud Ludewig. tom. 5. pag. 576. *Nec non vassallis, feudis, feudatariis, militibus, clientibus, civibus, judicibus, scultetis, rusticis, Emphiotis et ad glebam adstrictis.*

◦ **EMPHIS**, *Terroribus, conviciis*. Papias edit. et MS.

* **EMUNCTARE.** [Navim ad litus ducere. DIEF.]

EMUNCTORIA, Forcipes ad emungendum lychnum, inter vasa ac ministeria sacra reponuntur a Durando lib. 1. Rat. cap. 3. n. 28. Occurrit Exod. 25. ubi Mammothrectus: *Emunctorium est instrumentum quo temperantur lapides [lampades] vel lucernæ.* Glossæ MSS.: *Emunctorium, unde candela muncatur: hinc Emunjo.* Papias: *Emunctoria, sunt forcipes ad emungendas lucernas.* Græcus Bibliorum interpres *εμπυρξαξ.* [Gloss. Lat. Gall. MSS. Sangerman. *Emunctorium, Instrument à moucher la chandelle.* Hodie *Mouchettes* appellamus.]

◦ **EMUNCTORIUS,** Ablatus, subreptus. Charta ann. 894. tom. 9. Collect. Histor. Franc. pag. 678: *Et quicumque contra hoc nostræ immunitatis præceptum aliquid contradicere vel violare præsumpsit, sciat se sicut et alias res Emunctorias compositurum et emendaturum.*

◦ **EMUNDA** dicitur de ramis excelsis vel decerpis, Gall. *Emonde.* Reg. forestæ de Broton. ex Cod. reg. 4633: *Talis est usus forestæ Brotonniæ, quod omnes illi, qui reddunt pro consuetudine forestæ arenas et garbas... possunt et debent capere sine emenda semper consuetudinem forestarii in Brotonna, videlicet Emundam desuper suam rotam.* Vide supra *Emonda.*

* **EMUNDATIO.** [Actus emundandi. Tertull. *Baptism.* 5. et 4. *advers. Marcion.* 9.]

EMUNIS, Immunis. Balbus in Catholico: *Emunis et Immunis dicitur, qui liber est a muneribus.*

EMUNIRE, Immunem et Emunem reddere, facere, Gloss. Lat. Gr.: *Emunit, απαλλάξαι, ὑψοποι.* Charta Pipini Regis Franc. pro Monasterio S. Dionysii: *Petit ipse Abbas... ut per confirmationem nostram vel deliberationem nostram tale Emunire deberemus præceptum.*

† **EMUNITARE,** Eadem notione. Diploma Ludovici Germanici apud Eccardum Origin. Hasburgo-Aust. iac. col. 108: *Qualiter prædictus locus S. Stephani a Duce Alberto fundatus erat, et per constitutionem Chylderici Regis Emunitatus, etc.* [Emunitatus, ap. Hergott. pag. 31. Cod. Prob. Geneal. Hasburg.]

EMUNITAS, Hostiensis in Summa, est *Libertas concessa Ecclesiis, vel Ecclesiasticis personis, et rebus aliis ad eas spectantibus: et dicitur ab Extra et Munia, i. officia vel onera, a quibus Ecclesiæ sunt immunes.* Generatim est quodvis privilegium, a Principe concessum, vi cuius, viri, Ecclesiæ, ac prædia sub ejus protectione esse intelliguntur. [Præceptum Chylderici I. Regis Franc. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 5: *Liceat ipso Abbate Daunero et successoribus ejus... sub omni Emunitate vel tuitionis nostræ sermone valeant tenere atque possidere, etc.*] Capitularia Caroli C. tit. 43. [ap. Carlsiac. ann. 877.] cap. 20: *Eorum, qui nobiscum vadunt beneficia et villæ sub Emunitate maneat.* Capitula ad Legem Salicam cap. 2: *Si quis in Emunitate damnium fecerit.* Synodus Vernensis ann. 755. cap. 19: *Ut omnes Emunitates per universas Ecclesias conservatæ sint.* Adde Capitul. Caroli M. lib. 5. cap. 13. [ap. 15.] Chronicon S. Vincentii de Vulturno lib. 1. pag. 679. Spicilegium Acherianum tom. 12. pag. 154. Diplomata apud Doubletum in Hist. Monast. S. Dionysii pag. 629. 700. 701. 822. Walafridum Strab. in Vita S. Galli cap. 12. Rathbertum de Casibus S. Galli cap. 2. 3. 6. etc. Ejusmodi Emunitatum formula extat apud

Marculfum lib. 1. Form. 3. [Vide *Mundiburnium*, et D. de *Lauriere* Præfat. tom. 1. Ordinat. Reg. pag. 1x.] [ap. De Immunitatibus ecclesiis et nobilibus concessis videndus Eichhorn. in Histor. Jur. German. § 172.]

EMUNITAS, Ambitus Monasterii, intra quem immunitatis jus erat. [Charta anni 1165. apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 1010: *Primum quidem quemdam locum prope Alesinam pantano circumdatam versus Septentrionem, in quo Ecclesia B. Clementis quondam fuerat, nunc autem obruta funditus cernitur, cum Emunitate undique quinquaginta passuum eidem Monasterio ad edificandum habere jugiter concedimus.* Chron. Montis-Soreni ann. 1335: *Edificium Curie quæ Præpositi vocatur, construxit. Ambitum Emunitatis claustrum muro amplexus est, etc.* Charta Chlotarii Regis, pro fundatione Monasterii Wissemburgensis (i. titia) ibid. pag. 272: *Reliqua vero familia legitimo loco et tempore ter in anno pro justitia facienda ad placitum advocati debet convenire, et in prociuum (prociuum) advocati, si præsens est, singuli singulos denarios solvere, exceptis his, qui sunt in Emunitate.* Gobelinus Persona in Cosmodromio ætate 6. cap. 61: *Quendam laicum debitorem suum ab Emunitate monasterii... vi abstraxit.* [Vide *Dertri*, lin. *Dextrorum præsertim*, etc.]

† **EMUNITER,** Absque ulla servitute. Marculfus lib. 2. Form. 36: *Sed ipsum omnibus diebus vitæ suæ aut heredis sui Emuniter debeatis possidere, vel quidquid exinde facere volueritis liberam habeatis potestatem.*

EMUNITORIE RES, Quæ sub emunitate consistunt. Charta Ladovici Regis ann. 894. pro Isaaco Gratianopolitano Episcopo, ex Tabular. ejusdem Ecclesiæ fol. 77: *Et quicumque contra hoc nostræ immunitatis præceptum aliquid contradicere vel violare præsumpsit, sciat se sicut et alias res Emunitorias compositurum et emendaturum.*

◦ **EMURALAMII,** Genus Turcici pediatæ. Laonic. Chalcon. lib. 5: *Signiferi, quos Emuralamii nominant, etc.* Hæc post Car. de Aquino in Glossar. milit.

◦ **EMUSCARIUM,** a Gallico *Emouchoir*, Flabellum ad abigendas muscas, cujus usus in liturgiis sacris. Arest. parlam. Paris. ann. 1321. 9. Maii in Reg. Olim: *Item unum musarium argenteum, cum uno parvo vase argenteo ad reponendum Corpus.* Vide *Muscarium.*

◦ **EMUSILIS,** Rex avidus in auspiciis. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7613.

* **EMUSSITATUS,** [Adamussim factus. Fest. Adde *Plant.* Mil. 3. l. 38, ut quidem legit Non. 1. 28. et 6. 48. et alii. Reponunt plerique omnes *Amussitatus.* Est enim ab *amussis.*]

† **EMUTARE,** pro *Immutare*, apud Marculfum lib. 2. Form. 13. 14. 23. 24. 30. Sirmondum form. 43. Lindebrogium form. 58. 59. etc. Sed et apud Quintilianum lib. 8. cap. 2. legitur: *Emutatis in peruersum dictis.*

† **EMUTIRE,** Edicere, proloqui. Onomast. ad calcem tom. 3. SS. Aprilis.

◦ Nostris contra *Emuys*, qui loqui non potest. Joinvill. in S. Ludov. edit. reg. pag. 24: *Il (S. Louis) estoit Emuys et ne pouoit parler.* Vide supra *Amuys.*

◦ **EMYM,** Horribiles vel terribiles gigantes. in Glossar. ex Cod. reg. 7613.

EN et **ENA,** Voces nobilium utriusque sexus nominibus præconi solitas apud Beneharnos, scribit Marca lib. 7. cap. 16. num. 5. quæ quidem idem sonant quod

Dominus, vel *Domina*: nec apud Beneharnos duntaxat, sed et apud Catalanos et Aragonenses, ut ex Raimundo Montanerio in Chronico Regum Aragon. ex Historia Expugnata Minoricæ Insule, et Chronico Petri Regis Aragon. editis a Michaele Carbonello, passim colligitur. Nescio an huc spectet epitaphium, quod descripsit Catellus lib. 2. Rerum Occitan. pag. 171:

En Ramon Arnauldus jacet hoc in marmore clausa, etc.

Vide Andream Boschum in sua Catalania pag. 574.

◦ Eodem spectare suadet hujus vocis usus alias in Occitania frequens, atque etiamnum vigens in superioribus partibus hujus provinciæ saltem apud plebeios: sed arbitrator apud Occitanos his vocibus illos designari, qui inferioris sunt originis, et reipsa distinguuntur a nobilibus: quorum proprio nomine vox *Dominus* aut *Domina* aliave similis, ut *Miles*, fere semper præfigitur. Codex MS. Bibl. Domini de Chalvet Senescalli Tolos. de Hæreticis Abigensibus: *Præmisit garcionem suam et præcepit ei, ut pararet cenam in castris in hospitio d'Ena Saca. Et infra: Ermegaudus Vena de Regalimonte venit ad ipsam dicens sibi, quod duo de illis Bonis hominibus, qui dicuntur heretici, quorum unus vocabatur R. Delhoc maritus olim d'Ena Cabriagia, de Albia et socius ejus cujus nomen ignorat ipse, ut dicit, erant in domo Guillelmi de Mauriano.*

◦ *Ena*, vel *Na* promiscue mulieres natalibus insignes nominibus suis præposuisse dubitari non licet. Id quidem jam monerat Petrus de Marca, testis hæc in re Isocyples, lib. 3. Marcæ Hisp. cap. 9. pag. 262. Quod pluribus Instrumentis, quæ ad domum de Guiscard pertinent, confirmat D. de Serigny. in Reg. 4. Armor. gener. pag. 2. et 3. in quibus, ut observat, nusquam *Ena*, sed *Na* perpetuo legitur. His addo Chartam donationis pro Claristis de Monte Marsano diocesis Atar. ann. 1270: *En Gaston et Na Matta*: quæ unica voce perpetram scribunt nonnulli. Evillat tamen postea ejusmodi titulus, uti docet idem de Marca loco laudato, ab eoque abstinnere proceres alique: cui successit vox *Don*, post nuptias nimirum Ferdinandi regis Aragonum cum Isabella regina Castellæ. Vide infra *Na*.

ENACH, Emenda, Scotis, vel satisfactio, quæ datur alicui pro aliquo delicto seu injuria. Occurrit in Regiam Majestatem lib. 2. cap. 12. § 7. lib. 4. cap. 36. § 7.

† **ENACTUS,** Actus, constitutus, decretus. Charta Edwardi VI. Angl. Regis ann. 1548. apud Rymerum tom. 15. pag. 173. col. f. *Cum per quemdam actum in Parlamento inter alia statuta pro republica nostra edita, ordinatum, Enactum et stabilitatum fuerit, quod, etc.* Forte leg. *Enactum* [? Forte leg. *Edictus*] [? Nihil mutandum, Anglis to *enact*, Jubere.]

† **ENAFODIA,** Vide *Erafoci*.

† **ENAFOTI,** Vide *Enaphoti*.

ENAMELATUS, ENAMELYD, vox Anglica: Encaustice, pictura encaustica. Occurrit passim in Inventario ornamentorum Ecclesiæ Eboracensis in Monastico Angl. tom. 3. pag. 170. et seq. *Amaylare*, ibidem pag. 332. Gall. *Emailer*. [Vide *Smaltum*.]

◦ **EN-AMONT,** vox vulgaris, Sursum, nunc *En-haut*. Charta Hugon. de Bauccio ann. 1210. ex schedis Pr. de *Maugaues*: *Trado in acaptum perpetuum om-*

nitus hominibus Castillonis... paludem
maam, sicut vadit de Harbegal ad En-
amont.

ENANTARE, Fori Aragon. lib. I. fol.
25. edit. 1621. Statuimus et ordinamus,
quod omnes littere, quae impetratae vel
obteatae fuerint amodo contra forum et
consuetudinem regni Aragonum, ad im-
pendendum officium Justitiae Aragonum,
quod ipsa Justitia non possit Enantare,
vel procedere, nec Justitiam facere parti-
bus, secundum quod suo officio convenit,
etc. Lib. I. pag. 49. Cum processus, qui
habitus est ad unum effectum et finem,
propterea est Ecclesiasticus, ad alium finem
sive Enantamentum quod ad alium effec-
tum tendit, subsequi non debeat, etc. Lib.
I. pag. 115. v. Illi contra quos dicti pro-
cessus, Enantamenta, vel executiones
sunt, etc. Pignorare. Vide Nanum.

Enantare est Procedere et Enanta-
mentum, Processus, a Latino in ante
Vide Sanchez in Glossar. Poem. del Cid,
voco Enadran.]

ENANTAMENTUM, Proscriptio, aba-
nenatio, ab Hisp. Enajenamiento. Charta
Petri III. reg. Aragon. ann. 1351: Licet
criminosi aliqui per aliquem ex volis...
banniti fuerint, vel a pace et treuga ejecti
per alios officiales forsitan ignaros de
hujusmodi bannimento vel Enantamento...
hujusmodi banniti vel a pace et treuga
ejectos receptare non desinunt.

ENAPHOTI, Anastasius in Paschali
PP. pag. 152: Fecit jam praedictus Ponti-
fex castrum Enaphoti ex argento duo pens.
lib. 10. In Valentino II. pag. 163: Obtulit
castrum Enaphotia duo pens. lib.
15 ubi castrum videtur esse hoc quod
est in Syria, unius, vel novem lumen-
inum, hoc est Enaphotia, vel Enaphotia. Vide
Evafo.]

ENARE, Glossar. Provinc. Lat. ex
Cod. reg. 7657. Dessennar, Prov. Enare,
del. rare, furere. Ibidem: Enare, furere,
Enrabiar, Prov. Hinc, ni fallor, Enra-
lassur, pro Demens, furibundus, pro-
tervus, in Lit. remiss. ann. 1172 ex Reg.
197. Chartoph. reg. ch. 345. Icclui le la
Tare disoit... que ledit Jehan Modone
estoit faulx, traite, Enrabasseur. Unde
etiam Enredie et Enrederie, Prterviti-
tas, Gall. Effronterie, impudence. Poema
inscriptum Le Mesdiant:

Cuere vil a tant de bodie,
De traison et d'Enredie, etc.

Chron. Bert. Guescl.:

Et brachant le cheval si come par Enrederie.

Guill. Tyr. lib. 5. cap. 17: Proterve ni-
mis asserabat. Quae Gallice redduntur,
par une Enrederie Enre, e vero et Er-
redé, pro Pertinax, a ratione devius,
Gall. Extravagant, Opiniatre, apud Pe-
trum de Font. in Consil. cap. 15. art.
27. Et se l'un ou li autre est si Enreues,
ke il ne demandent nul amesurement,
etc. Stat. pro pistoriibus ex Lib. statut.
artif. Paris. in Cam. Comput. fol. 4. v.
Se cil qui l'amende a faite, est si Enredés
ou si folz que il ne veulle obeir au com-
mandement du maistre, etc. Vide supra
Delvius.

ENARGIA, Henricus Rosla in Herlings-
berga:

Sed licet anxietas premit, ac Enargia cunctos,
Vota tamen solvunt regnatori, etc.

Forte Anergia, ex Gr. ἀνεργία, otiositas,
segnities.

ENBROUDATUS, Angl. Imbrodered,
Gall. Brodé, Acu pictus. Una capa tota-
liter de auro... Enbroudata nobiliter cum
imaginibus, apud Rymer. tom. 9. pag.
278. col. 1.

ENCABUM, vel ENCABUS, f. pro Ca-
cabus, Gall. Chauderon. Inventar. MS.
honor. Raym. de Villanova ann. 1149:
Item una tina bagnavessa clausa, in qua
sunt stuba, una cum quodam Encabo aeris
et alius foramentis dicte tinae.

ENCENIA, ἐγκένια, Templorum dedi-
cationes. Quintilianus Declamat. 323:
Dedicatio est illa, quae denuo inducit, quae
sede destinata locat. Papias: Encenia,
initia, vel novitempli dedicationes. Gloss.
MS. Dedicatio, Encenia. Glossae MSS.
ad Concilium Canones. In Enceniis
id est, dedicationibus novis. Isidorus lib.
1. de Eccl. Offic. cap. 35: Quando curi-
que novum aliquid fuerit dedicatum,
Encenia vocatur: [quae sunt S. Augus-
tini Tract. 48. in Johan. circa initium.
Gloss. MS. Sangerman. Lat. Gall. En-
cencia, Commencemens, ou nouvelles festes,
si comme dedications d'Eglise, estrennes.]
Fortunatus lib. 3. Poem. 4:

Cum Salomon colorat generosi Enceniae templi.

Adde eundem de Vita S. Medardi cap.
19. Theodulfus lib. 2. Carm. 4:

Estiterit quondam Solymis Encenia facta.

ENCENIE, feminino genere, apud
Milone n. Monachum Elnoniensem in
Histor. Translationis S. Amandi n. 4:
Sacra scilicet Encenia Basilica, etc.

ENCENIUM numero singulari. Eadem
notione Hericus Monach. de Mirac. S.
Gerani cap. 18: Quod sibi constaret
evangelissimum impediri Encenii func-
tionem.

Enceniorum templi varii sunt ritus,
quorum praecipuus is, quod Sanctorum
reliquiae recondantur sub altaribus.
Charta Alexandri Archiepiscopi Vien-
nensis, in Tabulario ejusdem Ecclesiae
fol. 67: Quo opere perfecto, Richardus
sanctae Vivariensis Ecclesiae Episcopus,
ob meo jussu atque rogatu, ad eundem
venit Oratorium, et more Episcopali illud
consecrari studuit, atque pignora Sancto-
rum in honore sanctae Genetricis Mariae
in pia altaris ibidem recondidit, etc.
Hinc ritum observant Scriptores alii,
S. Ambrosius Epist. 85. Paulinus Epist.
12. pag. 145. Beda lib. 5. Hist. cap. 12.
21. Cyrillus in Vita S. Euthymii n. 122.
Gregorius M. lib. 5. Epist. 145. Gregorius
Turon. de Gloria Confess. cap. 20. Can-
didus apud Browerum in Antiq. Fuld.
lib. 2. cap. 4. 114. Balsamon. lib. 1. Resp.
38. Synod. VII. cap. 7. Baron. ann. 889.
n. 83. etc.

Oleo sacro inunguntur parietes, quod
praeter auctores qui de Officiis Eccle-
siasticis eis scripserunt, docet Historia De-
dicationis Ecclesiae Cavensis num. 5
apud Bolland. 4. Mart.

Lustrantur aqua benedicta intus et
exterius. Vide Tabularium Lemovicense
ann. 1005. apud Beslium pag. 509. 510.
et Hemeræum in Augusta Viromand.
pag. 124.

Diebus tantum dominicis Encenia
fieri debere sanxit Concilium Cæsaraug-
ustanum ann. 688. can. 1.

Ad Ecclesiarum dedicationes vicinos
Episcopos evocatos testantur Scriptores.
Gaudentius Brixiensis tract. in Dedicat.
Basilicae SS. 40. Martyr. Nam ut vene-
randas Sanctorum reliquias haberemus,
Deus noster tribuit... et hodie, ut adepti
summorum Sacerdotum presentiam, de-
dicationem celebrare mereamur, ipse con-
cessit. Convenerunt enim sanctissimi An-
tistites et Apostolici viri, ad persolvendum
beatissimis Patribus et praecipulis suis
debita devotionis obsequium, ut ubertate
plenissima benedictionum spiritualium

ditarentur. Fortunatus lib. 3. Poem. 4.
ad Felicem de Dedicatione Ecclesiae
suae:

Convocat egregios sacra ad solennia Patres.

Adde S. Augustinum Epist. 251. S. Am-
brosium Epist. 5. Vitam S. Athanasii
pag. 22. Sozomenum lib. 4. cap. 13. Vi-
lam S. Bernardi Archiep. Viennensis
tom. 6. Vitar. Ord. S. Benedicti. Epist.
58. inter Francicas tom. 1. Hist. Franc.
Candidum Monachum apud Browerum
in Antiq. Fuld. lib. 2. cap. 4. Fulbertum
Epist. 118. Hemeræum in Augusta Virom-
and. pag. 124. etc.

Convivia publica parabantur in Encen-
niis, de quibus copiose Savaro ad Sido-
num lib. 4. Epist. 15. Vide Dedicatio.

Deferebantur reliquiae praecipuae totius
dioceseos, quae, finita dedicatione, in
suas Ecclesias referbantur: de quo
more agunt Baldricus in Chron. Came-
rac. lib. 3. cap. 49. Hist. Translationis
S. Liferdi Abbat. cap. 4. in tom. 1. de
SS. Ordin. S. Benedicti. Fragm. Hist.
Aquitain. pag. 81. edit. 1506. Charta Aus-
tindi Burdegali. Episcopi ann. 1062.
apud Sammarthanos in Archiep. Aus-
clens. Hemeræus in Augusta Viromand.
pag. 124. etc. Has et ceteras Enceniorum
seu dedicationis Basilicarum cere-
monias attigerunt Gregorius M. in libro
Sacram. pag. 117. ubi Menardus, Ivo
Carnot. Serm. 4. de Reb. Eccles. Rha-
banus lib. 2. de Instit. Cleric. cap. 45.
Durandus lib. 7. Ration. cap. 48. Duran-
tus de Ritib. Eccl. lib. 1. cap. 24. vetus
Charta ann. 1186. apud Ughellum in
Episcopis Veronensibus pag. 761. etc.

Celebrabantur etiam Encenia urbium,
ut et eorum anniversarii dies, quorum
ritus et ceremonias pluribus descrip-
simus in nostra CPoli Christiana: prae-
terea Thermarum, Statuarum, et aliorum
de novo excitatorum operum publico-
rum, uti sparsim observamus in ea lucu-
bratione. Vide Dedicatio.

ENCENIA, Initia. Alanus in Anticlaudi-
ano cap. 3:

Et veluti quaedam cantus Encenia donat
Auribus, etc.

ENCENIARE, ἐγκένια, Initiare, vel
aliquid prima exercere, vel induere:
unde vestem novam enceniat, qui primo
eam induit vel portat. Ita Jo. de Janua
ex Papias: Enceniare novum aliquid in-
duere. Gloss. Lat. Gall. Essaiar de nou-
vel. [Aliud Sangerman: Encenio, Com-
mencer, ou de nouvel exercer, ou vestre
es'rener.] [Glossar. Lat. Gall. ex Cod.
reg. 521: Encenia, idem quod Innovatio-
nes, Gallice Estrengnetz. Enceniare, Es-
trener, Gallice.] Durandus lib. 7. Ration.
cap. 1. num. 27: Nam et si quis tunica
induitur, Enceniare dicitur: [quod a S.
Augustino mutuatus est Tract. 48. in
Johan. ubi: Jam et usus habet hoc ver-
bum: Si quis nova tunica, etc.] Epita-
phium Aligeri Abbatis Casinensis, de
Monasterio Casinensi: de novo instau-
rato:

Quod quis frustratum fuerat tum temporis, ille
Nibus omnigenis Enceniarat hians.

Ethelwerdus lib. 4. cap. 4: Enceniatit
in Wintonia urbe arduam turrin, quae
tum noviter fuerat structa in honore Dei
Genitricis Mariae. Gesta Rerum Francor.
usque ad Robertum, MSS. ex Bibl. Loi-
selliana ann. 1013: Floriacense Cenobium
casuali conflagram est incendio: sed eo
insistente infra biennium est instauratum
et Enceniatum. Innocentius III. PP. in
Epist. ad Parisium Archiepisc. Panor-

mitan. apud Lellum part. 2. § 82. pag. 46: *Noverat enim tanquam doctus, quia quod nova testa capit, inveterata sapit, et ideo ne acereset, quod vasi quis infunderet: nam sincerum vas tui pectoris adhuc recens non permisit, nisi recentis Enceniari liquore, nec massam teneram passum est malitiam aut nequitiam corrumpi fermento.* [Appendix ad Agnelli lib. Pontif. apud Murator. tom. 2. pag. 192. col. 1. *Quod autem vir sanctus de Lanificii opere victum sibi quotidianum queritabat, simplicitatem ejus sanctam commendat; quia nimirum decebat, ut ovis Domini rationis, quæ illius Agni, qui tollit peccata mundi, vellere Enceniata, non aliunde quam de ovium mundorum videlicet animalium tegmine, suam suorumque sustentaret vitam.* Joh. Longinus in Actis S. Stanislai Episc. Cracov. Mail tom. 2. pag. 273: *Secundo rationabili modernorum more auctorum, qui nova complantes opera, reverendis consueverunt Pontificibus, aut præluceis in Theologia Magistris, vel Doctoribus aliis Enceniari, etc.*]

ENCENISSARE, Læteri, ut fit in Enceniari juxta La Cerdam. Vide Sancenisare.

ENCENIUM, pro Erenium, Donum, munus. Ebrardus Betun. in Græcismo cap. 11:

Fercula sunt Epulo: sed sunt Encenia Dona, que quandoque probis cause milituntur honoris.

Durandus lib. 6. Ration. cap. 7. n. 21: *Senescalchi vel alii servitores, vel portantes Encenia, non solvunt jejunium, si præstant cibos ante dominos. Ubi vetus interpret Gallicus pag. 177: Les Seneschaur, les Queur, les Cuisiniers et serviteurs des grands Seigneurs, qui portent presens de viande, etc. Itinerarium Gregorii XI. PP.: Offerunt tibi Encenia, etc. [Bernard. de Hreydenbach Itiner. Hierosol. pag. 222: Quatuor potentiarum vis viris suis convicinis Encenia transmittit. Liber de Doctrina Novitiorum Ord. Grandinont. cap. 5. inter Anecd. Marten. tom. 5. col. 1811: Encenia non mitas per mensam, nisi forte illi qui juxta te sedet: quia Encenia fratribus facere non ad te pertinet, sed ad Abbatem vel Priorem conventualem, qui de cibis ante se apportatis possunt debilibus et delicatis facere pitantiam pro sustentatione naturæ sine scandalo.] Vide Erenium.*

ENCENIUM, Comput. ann. 1483. inter Probat. tom. 4. Hist. Nem. pag. 20. col. 1: *Quia ex deliberatione consilii fuit conclusum quod fieret Encennium sive donum dicto domino gubernatori, pro suo jocundo adventu, usque ad summam decem librarum Turonensium, etc. Hinc patet appellationis ratio.*

ENCENIARE, Muneribus quempiam donare. Joannes a Leydis in Chronico Belgico lib. 13. cap. 2: *Qui postquam repatriare cum cæteris Principibus decrevisset, legaliter fuit Enceniatus a Wenaro Marchione Ferrariæ. Utitur præterea lib. 28. cap. 2. ut et Chronicon Belgicum pag. 187. [Vide supra alia notione.]*

ENCALCARE, Vide Encercare.

ENCANTARE, Auctionari, Sub hasta vendere. Italis Incantare, Nostris Vendre à l'encan. Statuta Arelat. MSS. art. 153: *Pellieri et Incantatores Arelati jurent, quod bene et fideliter vendant et Encantent omnes res, quæ sibi tradite fuerunt ad Encantandum vel vendendum. Vide Incantare 2.*

ENCANUM, Gall. Encan, Ita. Incanto, Auctio, hasta publica. Litteræ

Petri Infantis Arragon. Senescallo Provincie ann. 1332: *De quibus Encanum publicum tenuerunt in loco S. Felicis.*

ENCARCERATUS, Monachus inclusus in cella privata, idem qui Reclusus. Vide infra Incarcerati.

ENCAUSAR, Prov. Fugare, in fugam vertere. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657. Nostris quoque Enchaucer, Enchaucher et Enchausser, pro Persequi, insectari, quod et Enchasser dixerunt: unde Encaus, Enchauc, Enchaucher et Enchaussement, Insectatio, persecutio. Villehard. paragr. 71: *Li Grieu lor torment les dos: et li nostrar les Enchaucement bien une liue grant.* Chron. S. Dion. lib. 1. cap. 12: *Moult en ocist en fuant, il les Enchausa jusques à un flueve, qui est apeler Hester.* Ibid. lib. 5. cap. 24: *Ebrouins les Enchauga, et fist d'euz en cel Enchauc si grant occision, etc.* Lit. remiss. ann. 1361. in Reg. 91. Chartoph. reg. ch. 278: *Yceulz supplians courchie: de ce que il supposoient ledit Estienne estre feru à mort, Enchauchèrent icellui Hues, et le battirent.* Aliæ ann. 1376. in Reg. 110. ch. 85: *Et pour double que ycellui son cousin ne feust tue: par ledit de Vaux, qui très fort l'envaissoit et l'Enchaussait, etc.* Rursum aliæ ann. 1359. in Reg. 90. ch. 180: *Ycellui Vincent embrassé de mauvais esperit commença à Enchasser ledit Jehan. Inde etiam Enchaucer, Lit. m. pers. qui, apud Pet. de Font. in Consil. cap. 33. art. 38: *On demande se li fir, qui tout jors Enchauce pour demander huyetage, etc.* Lit. remiss. ann. 1376. in Reg. 110. ch. 209: *Lequel Berny le poursuoit asprement, et les autres aussi complices dudit Berny lui faisoient grant Enchauc.* Aliæ denique ann. 1358. in Reg. 90. ch. 119: *Iceulz des Poullies vit que... il ne pouoit eschever et soy départir par le grant et aspre Enchaussement et approchement que ledit Fromage li faisoit, et que plus ne pouoit fuir, etc.* Le Roman de Robert le Diable MS.*

Quant Robiers voit que l'Encauc classe, Que tout courent à gaigner, etc.

Le Roman de Cléomadès MS:

Lors veissés parmi ces plains, Et parmi mons, et parmi vaiz, Grans nourrières et grans Encaus, Trestout li chaus estoit jonchies De mors, de navrés, de blochies, Tant avoit li Enchauc duré.

Ibidem:

Trop huygement et à enuy Vous tenoies, se recorder Vous voloies, et tout deviser, Les fuirs, ne les Encauchiers, Les retours, ne les rayiers, Ki y furent donsqu'achever.

ENCAUSTUM, ex Græco. Ἐγκαυστὸν. Gloss. Gr. Lat. Ἐγκαυστὸν, Recremandum. Papias MS. *Encausta, Pictura, que vetus molitur.* Rectius Gloss. Eccl. Parisiens: *Pictura, que ex cere molitur.* Jo. de Janua: *Encaustum, Trinctura scribendi.* [Perperam Gloss. Sangerman. Latin. Gall. MSS. *Encaustum, Encre pour écrire.*] Matth. Silvaticus: *Medea, Medadi, Arab. i. Encaustum scriptorum et maxime Saracenicum, quod Dioscorides atramentum vocat.* S. August. lib. 13. contra Faustum cap. 18: *Imputet ergo sibi Encausti munditia, que corio inhæsit agnino, i. pergameno.* Fortunatus in Ep. ad Syagrium lib. 5. Poem.: *Lacrimantes oculi querelas mihi finxerunt, ad quem delere solet, per fetus scripsit.* De Encaustica pictura ita dicta agunt Plinius lib. 35. cap. 11. lib. 36. cap. 25. Vi-

truvius, Marbodeus lib. 1. de virtutib. herbar. cap. 3. et alii.

INCAUSTUM, pro Encaustum. Ital. *Inchiostro*, Gall. *Encre*. Gloss. Saxon. Ælfric: *Incaustum vel atramentum.* Blæc. Balterus Monachus in Vita S. Fridolini Abbat. n. 2: *Et Incaustum seu membrana non adfuit.* Bracton. lib. 5. tract. 5. cap. 17. § 2: *Licet aliud pergamenum, et aliud Incaustum.* Ita in Fleta lib. 2. cap. 27. § 5. Charta ann. 1228: *Quæ propter Incausti et chartæ vitium aboleri incipiebant.* Statuta Ordinis de Sempringham: *Calefactorium nullus ingrediat, excepto Præcentore ad planandam tabulam, quam non scribat tempore laboris, et ad calefaciendum Incaustum, et scriptoribus ad siccandum pergamenum.* Vetus Notitia seu Judicatum, apud Rocchum Pirrum tom. 1. Notit. Sicil. pag. 311: *Unde ad certitudinem dicte sententiæ posuimus nostra sigilla et Dominus Rex posuit suum signum per litteras rubeas, et signum Crucis fecit ad suam confirmationem, et fecimus instrumentum Episcopo et Domino Gilberto cum alphabeto cum Incausto (perperam incastro) rubeo de donatione et contractibus.* Gualfredus Monachus de Gestis in causa Gilberti Porretani: *Attulit chartam, calamum et Incaustum.* Occurrit in Regula S. Cæsarii ad Virgines in Recapit. cap. 7. apud Udalricum lib. 2. Consuet. Clun. cap. 36. lib. 3. cap. 18. Lanfrancum in Decret. pro Ord. S. Bened. cap. 17. Thomam Walsingh. pag. 258. in libro Usuum Cisterciens. Ord. cap. 72. in Statutis Guigonis pro Ord. Cartusien. cap. 7. § 9. in Monast. Anglicano tom. 1. pag. 277. etc.

Nostris Engue, ut in Charta ann. 1323. ex Reg. sign. Noster Cam. Comput. Paris. fol. 169. r.

SACRUM ENCAUSTUM, Scripturæ species, qua solis Principibus uti fas erat, purpurea videlicet, cum cocti muricis et conchylii ardore, in leg. 6. Cod. de Divers. rescript. (l. 23.)

1. ENCAUTUM, Scripturæ species, quæ fit per adustionem et castrum, Ἐγκαυστὸν. Gloss. Lat. Græc. *Encaustum, ἐγκαυστὸν, ἰσχυροῦτον.* Lex 4. Cod. Th. de Extraord. muner. (ll. 16.): *Manuque propria perscribant atque Encauto nomina adnectant, Tabulis, vel Encauto et cerussa conscribere, in leg. 1. cod. Cod. de Veteranis (7. 20.)* [Vide Pancirolium lib. 1. var. lect. cap. 77.]

ENCAUTARIA, seu ENCAUTARIA, civitatum et provincialium libri Censuales et publici, in leg. ult. Cod. Th. de Censu (ll. 10.) et leg. 9. de Agricol. (Cod. Just. ll. 48.) *Encauti breves*, libri in quibus nomina et modus censuales possessionis continebantur, in leg. un. eodem Cod. de Collegiat. (Cod. Just. ll. 18.)

2. ENCAUTUM, Charta ann. 1289. apud Anton. Brandaonum tom. 4. Monarch. Lusitan. pag. 279. v. 9. Interdictio, vetitum Leg. Alph. III. ann. 1251. tom. 1. Probat. hist. geneal. domus reg. Portugal. pag. 53: *Donnus rex Portugalie et comes Bolonie fecit cum consilio suorum ritorum hominum et suorum filiorum de algo tale Encautum, Pectetur istud Encautum domino regi per omnes tilos, qui ibi cum eo fuerint. Vide Incantare.] Vide Cautum.*

ENCEFALUS, Celebris, summus, a Græco ἔγκφαλος, qui in capite est. Acta S. Frederici Episc. tom. 4. Julii pag. 461: *Nomen autem ejus, divina providente clementia, per universam terram in tantum subito factum est Encefalum, ut etiam regales verberaret aures, et a cunctis honoraretur.*

* **ENCENATUS**, [Invocatus. DIEF.]
ENCENGIA, [Modus agri.] Vide *Ande-
cinga*.

° *Ensange et Encenge*, eodem signifi-
 cato, nostris. Charta ann. 1334. ex Lib.
 patent. S. Germ. Prat. fol. 124. v. : *Un
 Ensange et un tercel de pré. Une Encen-
 ge de terre arable... Une Encenge de
 vignes*, in alia ann. 1384. ibid. fol. 130. v.
 Vide *Andecinga*.

° **ENCENIA**, f. pro *Encenta*, Locus pa-
 lis cinctus ad capiendos pisces, vel pro
Encusa. Vide in hac voce. Charta ann.
 1115. inter Probat. tom. 2. Annal. Præ-
 monstr. col. 128 : *Terras, vineas, aquas,
 pesquerias, Encenias, molinos, montes...*
 dono.

° **ENCENIUM**, Convivium; et illud ma-
 xime, quod in solemnibus alicujus inaugu-
 ratione paratur: unde vocis origo. Vide
 in *Encenia* Tabul. eccl. Massil. : Anno
 1436. 1. Martii, fuerunt soluti de pecuniis
 capituli, tam in piscibus emptis quam in
 aliis expensis, pro *Encenio* facto per capi-
 tulum R. D. O. episcopo Massilie, die sue
 consecrationis factæ Aquis in ecclesia S.
 Salvatoris, die Dominica 28. Februarii,
 etc. Acta S. Sebaldi tom. 3. Aug. pag.
 770. col. 2. Sed illico quadam vice cum
 post suam prædicationem *Encenium* chari-
 tatis secum facerent, discipulo suo, nomine
 Dionysio, Bacchi potum ipsis præcepit
 ministrare. Vide alia notione in *Encen-
 na* et *Encennium*.

* [Ede, anniversaire: Pro quodam
 annulo cum lapide zaphiri... empto
 pro *Encenio* unius ex dominis cardina-
 libus. (Mandat. Camer. Apost. Arch.
 Vatic. an. 1439-1443, f. 41. s.)

° **ENCENIA**, Monilla, gemma, an-
 nuli, aliæque id genus pretiosa. Gall.
Enceniz. Testam. Joannæ comit. Tolos.
 ann. 1270. inter Probat. tom. 3. Hist.
 Occit. col. 594 : *Item legamus et relin-
 quimus eidem Philippo omnia nostra
 Encenia, scilicet anulos, et monilia, et
 certa (serta) sive coronas aureas et lapi-
 des pretiosos*. Vide supra *Encennium*.

° **ENCENSERIUM**, Thuribulum, acerta.
 Gall. *Encensier*, alias *Encencier*. Acta
 capitul. eccl. Lugdun. ex Cam. Comput.
 Paris. ad ann. 1348. fol. 95. v. col. 1 :
*Item unum Encensarium argenti ceu-
 ratum*. Lit. remiss. ann. 1473. in Reg.
 Pto. Chartoph. reg. ch. 1159 : *Jehan le
 Bourrelier prestre... print et vota ung
 Encencier d'or du poix de six marcs, qua-
 tre unces et dix sept esterlins d'or*. Glos-
 sar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657 :
Encensiar, Prov. Turibulum, ignibulum.
 Vide *Encensiar* et *Incensum* 1.

° **ENCENSIAR**, Gall. *Encensoir*, Hisp.
Encensario, Ital. *Incensorio*. Inventar-
 ium ann. 1377. ex Archivo S. Victoris
 Massil. armar. Massil. n. 988 : *Item En-
 censiar sive turibulum argenti*.

° **ENCERCARE**, Inquirere, Gall. *Chercher*,
enchercher. Tertia Curia Generalis Cata-
 lanie sub Jacobo II. Rege Aragon.
 ann. 1311 : *Et inquirant, et indagant, seu
 Encherquent contra dictos Officiales*. Vide
Cercare.

° Nostris *Encercer* et *Encercier*. Glos-
 sar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657 :
Encercar, Prov. explorare, investigare.
Encercamet, Prov. rumor, scrutinium.
Enguerre et *Encercier*, in Stabil. S.
 Ludov. cap. 46. Guill. Guiart. ad ann.
 1267 :

Ha' comme il est souvent planté
 Et chieres nees qu'il Encerce,
 Maugré Espaignols leur nees perce.

Vide supra *Cercare* 2.
ENCALCARE, Eadem potione. Usatici

III

Barcinon. MSS. cap. 64 : *Omnes homines
 habentes seniores... neque guaytent per-
 sonas eorum, nec Encalcant, nec re-
 quirant, nec vulnerent, nec capiant*. In
 tit. capitul. legitur *incalcet*. [° *Encalsar*
 Catal. Fugientem insequi. Vide *En-
 causalur*.]

† **ENCETEGIA**, ENCETEGNA. Vide *En-
 ceteria*.

° **ENCETERIA**, Machina lignea, qua *am-
 phora* sustinetur, in Glossis antiquis
 apud Casaubon. ad Athenæum, ubi existi-
 mo vocem corruptam ex *Incitega*, seu
ἰνυβίγγα, uti repositorium vocabant Ve-
 teres, quod ad Festum observat Jose-
 phus Scaliger. [Papias habet: *Encetegna
 Macinola* (Macinola) lignea, qua *am-
 phora* sustinetur. Pro quo Gloss. Vet.
 Sangerman legit: *Encetecia*, etc.]

† **ENCHERAMENTUM**, An a Gallico *En-
 chere*, Pretii augmentum, vel Auctio,
 Licitatio? Computus anni 1202. apud D.
 Brussel. de Feudorum usu tom. 2. ad
 calcem pag. c.lxxvi. : *Expensa... pro
 molendinis de Chaatele, lxxv. s. Præpo-
 situs de dono, x. l. pro Encheramento
 præpositus de Cepeio*. Vide *Incheramen-
 tum* [° et *Lox Encherare*.]

° **ENCHERARE**, Auctionem facere, Gall.
Mettre l'enchere. Charta Alfonsi comit.
 Tolos. an. 1253. inter Probat. tom. 3.
 Hist. Occit. col. 492 : *Si aliquis voluerit
 monetam prædictam Encherare, a nobis
 vel mandato nostro non possemus Enche-
 ramentum recipere, etc.* Vide *Incarare*.

° **ENCHERIA**. Vide infra *Incharia*.

° **ENCHIA**, Coxendix, Gall. *Hanche*. Li-
 bert. Bellivis. ann. 1318. tom. 8. Ordinat.
 reg. Franc. pag. 162. art. 20 : *In
 venacionibus aporum retinemus nobis
 caput et unguilas; et de venacionibus ur-
 sorum Enchiam, etc.* Vide *Anca* 1.

† **ENCHIRIDIUM**, ut mox *Enchiridium*.
 Vita S. Aldhelmi Episc. tom. 6. Mail
 pag. 87. C : *Sed egregio Enchiridione
 monitos, sedulaque oratione sublevatos ad
 veritatis redierat viam*.

° **ENCHIRIDIUM**, ἑνχειρίδιον, apud Pau-
 lum Diac. in Præfat. ad Vitam S. Marie
 Egypt. [Hoc nomine S. Augustinus ex-
 cellentissimum Opusculum de Fide, Spe
 et Charitate insignivit, quod manibus
 facile gestari posset vel potius continuo
 deberet, utpote, continens res ad salu-
 tem maxime necessarias. Hero de
 Machinis Bellicis utitur pro Jaculo ma-
 nuali, et Pollux pro Gladiolo et ejus-
 modi armis, quæ sint ad manum et
 possint facile gestari.]

† **ENCHIRIUM**, Manuale a Græco χείρ,
 Manus. Acta S. Leonis Papæ III. Junii
 tom. 2. pag. 588 : *Tum epitrachelium
 quoque et Enchirium auro variegata et
 ornata*.

° **ENCHORI**, ENCORES, INCORES LAPI-
 DES, apud Grammaticos et Agrimensores,
 dicuntur indigenæ, nativi, nati in ipso
 solo, quasi ἐνχορίοι, ut censet Rigaltius.
 Frontinus : *Sed et lapides Incores si-
 gnati sint*. Arceriana fragmenta. Alii
 ponunt silices, alii Tiburtinos, alii *En-
 choras*, alii peregrinos, alii autem politos
 et scriptos. Quibus in locis *Incores* et
Enchori, lapides sunt, quos idem Fron-
 tinus de Condit. agror. et Latinus *pet-
 ras naturales*, Balbus *nativas*, Innocen-
 tius *lapides nativos, quod est ex ipso solo*,
 Mago denique et Vegetia, *saxa ex ipso
 metallo* vocant. Nam et *lapidum metalla*,
 præter Ulpianum dixit Senator lib. 3.
 Epist. 9. ut et leg. 1. et 13. Cod. Theod.
 de Metal. (10. 19.) Nec aliud opinor, son-
 nat ἐνχορίων, apud Annam Comn. lib.
 4. Alex. pag. 72. Constantinum de Adm.
 Imp. cap. 29. Codinum Orig. CP. et

alios, quibus id vocabuli sumitur pro
 materia ipso in loco, ubi edificatur,
 eruta, quod pluribus disceptamus in
 Notis ad Alexiadem. His opponuntur
lapides peregrini, apud Siculum Flaccum
 de Condit. agror. pag. 5. Ordericus Vi-
 tals lib. 9. pag. 739 : *Subitoque sapien-
 tum consilio murum de lapidibus impo-
 litis, et sine cemento inter civitatem et
 oppidum edificavere. Ipsa enim materia
 opportunum, ut defenderent, se Christia-
 nis præstitit auxilium*. Vide Salmasium
 de Jure Attico pag. 356. Sic denique
 vocem *Incoris*, pro indigena usurpat
 Joannes Subdiaconus lib. 6. Vitæ Pa-
 trum Libello 1. num. 12 : *Duo fratres
 erant ei vicini, unus peregrinus, et unus
 Inchoris*. Sed et *Enchoria avium genera*,
 dixit S. Hieronym. Ep. 140.

† **ENCIMUM**, Occisio mulieris præ-
 gnantis vel fetus ejus. Consuetudo An-
 degav. : *Encis, si est quand l'en fiert
 femme enceinte, et elle et l'enfant se mou-
 vent*. Charta anni 1365. ex Archivo S.
 Albini Andegav. : *Excepta villicaria seu
 jurisdictione trium deictorum, videlicet
 raptus, mutri, et Encimi*. Charta Gallica
 Helias Abbat. Nobihac. ann. 1283. apud
 Stephanotium tom. 4. Antiq. Pictav.
 MSS. pag. 946 : *C'est a sçavoir que la
 grant Justice, moyene et basse, en cas de
 rapt, de Encis, de murtre de traision, de
 bannir, et es cas qui desservent mort*.
 Vide Menagii Etymol. Gall. ad vocem
Encis, et infra *Encisium*.

° *Ensuis*, eodem sensu, in Lib. nig.
 episc. Carnot. : *Toute seigneurie et toute
 justice haute et basse, c'est asavoir rat et
 murtre et Ensuis en tout mon demaine*.
 Hinc emendanda Ordinat. ann. 1301.
 tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 1167. art.
 8. ubi unica voce *Lancis* legitur pro
Encis : *Lancis si est femme enceinte
 quand l'en a fiert ou enfant l'i est*. Vide
Inuscium.

° **ENCINUS**, Machina quæ crepitum
 edit. Stat. Avellæ ann. 1496. cap. 191. ex
 Cod. reg. 4624 : *Si aliquis canis vel ca-
 tula inventus vel inventa fuerit in alienis
 vineis, allenis vel plantatis vinearum,
 postquam voce ceperint vagrare et matu-
 rari, quousque fuerint vindemiatæ, sine
 croco sive Encino longo ab hasta uno bono
 semisse seu medio pede, etc.*

† **ENCLESIS**. Vide *Encliticare*.

† **ENCLETI**, *Gloriosi*. Papias pro *Incliti*.
ENCLETICARE, Inclinare, ἐνκλίειν. Ala-
 nus in Flactu naturæ : *Caput demis-
 sione profunda dejectum, humiliter En-
 cleticat in terram*.

° Italis *Inclinare*, inflectere, salutare,
 nostris *Encliner*. Le Roman de Robert le
 Diabli MS. :

Li bourgeois et li cytois,
 Et li courtois et li villain
 Contre lui vout, saluz li rendent...
 Tout l'Enclinoient as mains jointes.

Hinc *Enclin*, Inclinatio corporis, salu-
 tatio, in Mirac. MSS. B. M. V. lib. 1 :

S'uns dolens fait un acrompie,
 Et un Enclin devant s'ymage, etc.

Vide infra *Inclinare* 2.

° **ENCLETICUS**, ἐνκλιτικός, Inclinator. *En-
 clisis*, seu potius *Enclisis*, ab ἐκλίσις,
 inclinatio. Idem in Anticlaud. lib. 8.
 cap. 6 :

Encliticum gerit ille caput, nec corporis ullam
 Inclinare possit, sed hunc legit in insum,
 Ut quibus insidet mens Enclisis ille loquatur.

Liber miraculorum S. Eadmundi Angl.
 Regis apud Marten. tom. 6. Amplias.
 Collect. col. 828 : *Ad signum vero trium-
 phi insignis Eadmundi hic Encliticus*

34

morti contiguus, etc. Ibid. col. 833: Accubatur Enclitica nocte eadem (matrona) in Ecclesia, ut erat solita, consuete Sancti suffragium praestolatur, etc. Gloss. Lat. Gall. MSS. Sangerman. Enclisis, Inclination; Encliticus Enclis.]

ENCIPSARE. Vide Eclipsare. ENCLUGIA. Arvernus, Encluge, Gall. Enclume, Incus. Instrumentum Ecclesiae Brivat. ann. 1385: Informatio facta super Enclugia Petri Rodet, quae fuit inventa in hospicio seu fargia, in qua moratur Jacobus de Ulmo.

Alias Encluge. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657: Encluge, P. ov. Incus. Leuda major. Carcass. MSS.: Item pro carga grossa de Encluges, xij. den. Turon. Versio Gallica ann. 1541. Item pour chaque charge grosse d'Enclumes, etc. Vide infra Enclumen.

ENCENIARE. Vide Enceniare. ENCOLPISMUS, ἐγκολπισμός, apud Horatianum lib. 3. Rer. medic. cap. 2. pag. 72. dicitur infusio, quae fit in sinum, quod alias per pectus aut nastale medici fieri praecipunt. Encolpizare, apud eundem lib. 4. pag. 83. Encolpismum adhibere: Primo diffumigatur, mulier, et Encolpizatur pigmentis. Math. Silvanicus: Encolpismus, i. injectio alicujus medicamenti in matricem. Hinc Encolpizare, medicamentum in matricem injicere, quasi insinuare. Glossar. Graec. Lat. ἐγκολπισμός, insinuo. [Priscian. 3. 5. Encolpismo uti. Vide Reinesium Var. Lect. pag. 515.]

ENCOLPIUM, ex Gr. ἐγκόλιον. Anastasius ad Aut. 5. VIII. Synodi: Crucem cum pretioso ligno, vel cum reliquiis Sanctorum ante pectus portare suspensam ad collum, hoc est quod vocant Encolpium. [Acta SS. Junii tom. 2. pag. 208. de S. Leone III. Papa: Misimus fratrem vestrum Beatitudinis Encolpium aureum, cuius alterum latus crystallo est inclusum, alterum opere fuit effigiatum.] Theophrastus in 8. Niceta num. 88: Ἐγκόλιον ἐστὶν ἐπιπέδου ἐγκόλιον ἱεροποιεῖται, καὶ ἐν ὑποκοίται τοῦτο προσκομῶν, etc. De ejus modi Encolpiis plura diximus ad Abbatem Anheam pag. 247. 248. Vide Phylacterium [et Glossar. med. Graecit. col. 345. 1709.]

ENCOLPIZARE. Vide Encolpismus. ENCOMA, Mensura ad quam exigebantur milites. Vide Incoma.

ENCOMBOMATA. [Ab ἐγκομβώω: nodo constringo, significat genus vestis, quo nodo substringebatur corpori. Polluc. 1. 4. c. 18.]

ENCOMBRARE, Oppignerare. Scacar. S. Mich. apud Falesiam ann. 1210. ex Cod. reg. 4653. A. Judicatum est quod ille a quo petit fieri portionem, debet libere hoc quod elemosynavit et Encombravit de feudo lorice et escaetis. V. infra Incombrare 2.

ENCOMBRARE, Impedire, etc. Vide Combri.

ENCOMIOGRAPHUS, [Qui encomium, seu laudationem scribit. Imp. M. Aurel. ad Front. 2. ad M. Cæs. (edente iterum A. Maio) ep. 9. Encomiographos istos audimus, Græcos scilicet, sed miros mortales.]

ENCORES. Vide Enchori.

ENCRATICI. Iso Magister in Glossis: Encrates, abstinentes Græce, hinc Encratici heretici, qui creaturas Dei damnant, dicunt non esse bonum manducare carnem, et bibere vinum. Encraticus, Adoni Viennensi ann. 425. et aliis. Vide Continentes.

ENCUDO, ἄγκυρα. Incus. Supplem. Antiquarii.

ENCUMBRARE, ut Encombrare. Vide Combri.

ENCYCLIA, Litteræ Encyclicæ, circulares. Vide Baron. ann. 386. n. 50. Meursium in Gloss. [et Glossar. medie Græcitatatis.]

Consule dissertationem Fr. Domin. Bencini de hujusmodi Litteris editam Turin. ann. 1728.

ENCYCLOPÆDIA, ἐγκυκλοπαιδεία, Disciplinarum series ostendens omnium artium inter se connexionem, seu ut habet Quintilian. lib. 1. cap. 10. Orbis ille doctrinæ quem Græci ἐγκυκλοπαιδείαν vocant. Vita S. Ildephonsi inter Concilia Hispan. tom. 2. pag. 539. Et omnium scientiarum Encyclopediam absolveret. Vitruvius Pref. lib. 6. habet: Encyclos doctrinarum omnium disciplina.

ENDECUNUS, an Tripes? Invent. ann. 1361. ex Tabul. D. Venetæ. Item unam Endecunus ferream. Vide infra Eades.

ENDEGUS, Indicus color, Ital. Indaco Stat. Placent. lib. 6. fol. 81. v. Sive de colore seu de medietate ab homine cum suo reppositoris albo et Endegus, etc.

ENDELECHIA. [Anima munda, mundana, perfecta etas, perfectio. DICK.]

ENDELLUS, Tantum spatii quantum quis divaricatis erubus dimetiatur. Vide Andellus in Andena 2.

ENDESS, Eadem notione ibidem.

ENDENEURA, Idem quod Indentura. Vide in hac voce Invent. Chart. reg. ann. 1482. fol. 213. Alnus rotulus continens regnam Endeneuram de tractatu inter regem Johannem (Franciæ) et regem Eduardum Angliæ.

ENDENS [Legitur in Cart. N. D. Paris. III. 117. an. 1283. Item unum Endens, duas pecias cotinus, quarum una se protendit de mota domini Guidonis.]

ENDEROCARE, ENDEROCARE, Di-rigere, de jectere, demerere. Pactum ann. 1142. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 498. Nullo modo eos manducem, usque faciam tibi reddi Italagrem et Durmanion, et faciam jurari tibi Granolletum, et faciam Enderocare castellum novum de Villanuro Alud ann. 1143. ibid. col. 500. Si castellum Villanuri, quod Guillelmus At. ibi fecit non poterit ipse comes facere Enderocare, ad melius quod poterit querregit tantum hoc ipse con ex usque Enderocatus sit sine inganno Rogeri. Vide supra Derocare.

ENDES, Cognominata instrumentum, tripes. Gall. Tripes Invent. ann. 1449. Item unum Endes ferri Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657. Endes, Prov. tripes. Vide supra Andevius.

ENDESA, Eadem notione Item unam Endesam ferream, in Invent. ann. 1320. ex Tabul. S. Viet. Massil.

ENDETTICUS, Alligatus. Onomast. ad calcem tom. 5. SS. Junii. Est a Græco ἐνδεύω, illigare.

ENDICA, Vide Entheca.

ENDIMITA, Vestimentum, Ugutioni, ex Græco ἐνδύμα, indumentum.

ENDO, Mansuetus. Glossar. San German. MS. n. 501. Veteribus Latinis Endo vel Indu idem erat quod intus, a Græco ἐνδόν, unde voces pleræque sequentes.

ENDOCANTUM, ἐνδοκάντων, Incautum. Supplem. Antiquarii.

ENDOCLESUS, ἐνδοκλεισμένος, Inclusus, in Glossis MSS. Sangerman. Lege ἐνδοκλεισμένος, ut in Supplemento Antiquarii: Endocclusa, ἐνδοκλεισμένη.

ENDODICARE, Indicare Gloss. Sangerman. et aliæ Lat. Gr. Endodecarit, ἐνδοδεδείκται.

ENDOESTARE, Infestare. Glossar. Lat. Græc. Endoestabat, ἐνδοεσταβόν.

ENDOGENIA, Natura Endogenitus, naturalis Ugutio [Jo. de Janua addit: Endogenice, naturaliter.]

ENDOGESTUM, Indigestion Papias, ex quo corrigendus MS. Bituric. ubi peperam, Endocetum.

ENDOTTIUM, Intuitum. Lexicon Martini.

ENDOPESCERE, quasi Impescere, Immittere. Gl. Lat. Græc. Endopesco, ἐνδοπέσκει.

ENDOPETITUS, Impetitus. Gloss. Lat. Græc. Endopetitus, ἐνδοπέτιτος, ἐνδοπέτιτος. Hinc emendanda ficta vox Endopicus, de qua Martinus in Lexico.

ENDOPHORARE, Implorare. Supplem. Antiquarii: Endoplorat, ἐνδοπλόρατος, Implorat, Melius ἐκζητῶ, nisi pro Implorat, legas cum Papias, Implorato.

ENDORIGUS, Irriguus. Gloss. Lat. Græc. Endorigus, ἐνδορίγος, καὶ ἐνδορίγος, melius quam in Supplemento Antiquarii, in quo Endorigum, ἐνδορίγος, καὶ ἐνδορίγος, Fluentum dixit Homerus non semel, et ἐνδορίγος per synecopem ali.

ENDOTHYS, Hieron. Rubens in Histor. Ravenn. ex MS. aut Maximianum Archiepisc. donasse Ecclesie Ravennati Endothymbissimam pretiosissimam omnem Christi Dei historiam continentem: præterea adunasse ex aurocham Endothym; in qua auro textili pictæ erant omnium quæ illum præcesserant, Archiepiscoporum imagines. Ubi recte viri docti ἐνδοθύς, aut legi aut intelligi debere censent. Nam et Græcos mappam altaris magrem seu mantile quod instertitur altari, ita vocitare, auctor est Goarus ad Eutholog. etsi potius videtur conjectura esse ἐνδοθύς, sumi pro velo, quo altaris pars anterior tegebatur. Id confirmat Agriellus in libro Pontif. cum ait de S. Victore. Factique Endothym super S. Ecclesie altarium. Urinae ec auro puro cum stannibus sericis ponderosa nimis mediam habens coccam; et inter quinque imagines suam ibidem cernimus, et subitis figuratis pedes Salaria gressu contacta est purpurata. In hunc locum vide Muratorium tom. 2. pag. 107. ubi integram approbat Canguini nostri explicationem. Vide Descriptio nem nostram S. Soplis. nu. n. 65. ubi addit apud plerosque scriptorum ἐνδοθύς masculino generi offerri.

ENDROMA, pro Endromus, Villosa vestis, qua utebantur in ἐνδομά, hoc est, cursu vel palestra. Luitprand. Hist. lib. 2. cap. 17. Endomero dum ante eum sine femoralibus, curta indutus Endroma, ductus Regis ad pedes condecus cæderet, genitalium ostensione membrorum ad risum omnes commovit. Martialis 4. Epigr. 10.

Dona peregrinam nitidus Endromidem

Polluci lib. 3. extr. Endromides dicitur Calcei ad cursum expediti, καὶ τῶν ἐπιπέδων ἐνδοματῶν. Vide Salmasium de Pollio pag. 310.

ENDROMES, Endromedis, Fors veste man: commo est peatyl: de monton. in Glossis Lat. Gall. Sangerman. MSS.

ENDROMIDATES, Endromide vestitus. Sidon. lib. 2. ep. 1. Endromidatus exterius, interius fasciatus.

ENDURA, Albigensium hereticorum abstinentia. Limborch. Sent. Inquisit. Tolos. pag. 179. Mortem tibi infligis, qua posuisti te in illa abstinentia, quam heretici vocant Enduram, in qua Endura jam per sex dies sine cibo et potu sietisti,

neq. voluisti comedere, nec adhuc vis, etc. Non solebant autem illi heretici in *Endura* se ponere, nisi in extrema infirmitate, ne bonum, quod in haeresi se accepisse somniabant, denuo amitterent quare et venae sectione, balneatione adjuncta, mortem etiam sibi accelerabant. Idem Limborch. pag. 59. *Hereticus dixit post hereticationem praedicta infirma, quod non daret sibi cibum aliquem cum pinguedine nisi aquam ad bibendum, quod vellet iterum reconciliari ad sectam Hereticorum, quia peccaverat in ea comedendo post dictam hereticationem, contra ordinationem dicti Heretici Et pag. 70. Dicit *Gutielma* posuit se in *Endura*, ut moreretur in ea, et balneabat se et in dicto balneo fecit sibi manui. Rursus pag. 91. *Quae se posuerat in Endura, ut citius moreretur.* Item pag. 204. *Posuit se in Endura Hereticorum, in qua Endura sine infirmitate alia multis diebus perdurans fuit heretica, antequam moreretur.* Vide ibidem pag. 28. 89. 138 etc.*

* **ENEBRE.** Aves in auribus aliquid terri inhinentes. Vide *Inhibere*.

* **ENECASTRIX.** [Quae enecat. Tertull. *Advers. Marcion* 29. sub fin. Duritia Pharaonis nascentium *Enecastrix*.]

* **ENECEA.** Pars primogenita. Vide *Amesca*.

* **ENECTERE.** Explicare, enodare. Vita S. Dunstani, tom. 4. Maili pag. 357. *Legit... quatenus sibi visionis suae somnia nuper promulgata solvendo enecasset.*

* **ENEMA.** proprie vocatur decoctio, quae per clistere inicitur. Glossar. medic. MS. Sam. in Januens. ex Cod. reg. 6359.

* **ENEPGUERTH.** ENEPWERT. Vide infra *Morganeyba*.

* **ENERBONES.** [Sunt pauperes. Dief.]

* **ENERGIA.** Gr. ἐνέργεια, Operatio, actus, efficacia, conatus, labor. Gloss. Lat. Gall. Sangerman. MSS. *Energia*, *effort*, *agilitas*, *angoisse de courage*, *labour*, *occupation*. Rhythmus Satyrus de temporibus Roberti Regis, apud Mabill. tom. 3. Analect. pag. 331.

Verbis magni monarcham doli Landrici militis per energiam studium solemniter exercere.

* **ENERGIMA.** ex Graec. ἐνεργημα, Operatio, Prudentius in Apotheosi v. 461.

Audiat insanum bacchantis Energima monstri.

Th. Iso Magister *Illusionem*, vel *imaginationem*, *furias*, etc. *Energima*, *imaginationem* vel *fantasia* unde qui *fantasias* *demonum* *patiantur*, *Energimam* dicuntur. Sed hic contra quantitatem peccat Prudentius, cum penultima longa esse debuerit.

* **ENERGITAS.** La levita, in Glossar. Lat. Ital. MS. Vile *Energia*.

* **ENERGUMENI.** Papias. *Demoniaci*. *Exorcismum* sicut qui contempta Catholica doctrina, operationes diabolicas imitantur. Vide Concilium Carthagenense IV. can. 22. *Advers. Iovinianum* Lecan. 13. 16. [Antiq. Concilium Canonum, apud Acherium tom. II. Spicil. pag. 135. et infra *Exor* *curare*.]

* **ENERVITAS.** inertia, in Actis SS. Maili tom. 7. pag. 28.

* **ENESIS.** Vide *Enesis*.

* **ENETA.** Avis aquatica, Gall. *Anete*. Vide *Aneta*.

* **ENEYA.** Hereditaria pars primogenita. Gall. *Droit d'aïnesse*. Vide *Amesca*.

* **ENFIOTHECARIUS.** ENFITEOCHARIUS, Ad *Emphyteosim* pertinens. Charta ann. 1083. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. aevi col. 15. *Precaria atque*

Enfiteocharia nomine concedere dignemur tantummodo ad abendum. Et col. 16. *Abendum tradidi precaria atque Enfiteocharia nomine.* Vide supra *Emphyteosim*.

* **ENFITEARE.** *Negare.* Gloss. Sangerman. MS. n. 501. Papias habet, *Enfiteari*: quae vox formata videtur ab *ἐπιθεω*, *Circumcurro*, in orbem eo, nisi legendum sit *Inficiari*.

* **ENFITEUCUS.** Quod ex *fictis bonis* apparentibus accipitur. Papias. ¹⁰⁰ Pro *fictis* in cod. reg. 7699. *fisci* habetur. Ita etiam in Glossar. cod. reg. 7644. ubi *Enfiteucici*.]

* **ENFITEUCARIUS.** ut *Emphyteocarius*, seu in *Emphyteosim* datus. Charta anni 1091. apud Mabill. Diplom. tabella 51. *Quae praedicta res juris S. Ravenn. Ecclesiae Enfiteucario modo postulat. latis largiri.*

* **ENFLURA.** a Gallico *Enflure*, Tumor. Ital. *Enfatura*. Mirac. MSS. Urbani V. PP. *Passa* quidam *Enfluran*. in cavillata sinistra.

* **ENFORATI.** Vide *Efforcicare*.

* **ENFORZATI.** Sordidi, Moneta, cujus materia parior erat, minusque adulterata. Lib. censuum eccl. Rom. apud Murator. tom. 5. Antiq. Ital. med. aevi col. 88. *In episcopatu Sanctonensi, ecclesie S. Petri de Archiaco tres solidos Enforzatorum illius terrae.* Vide in *Efforciciatus*. ¹⁰⁰ Vide *Inforcicati* in *Moneta*.]

* **ENFRACHESCERE.** Francum seu liberum et manum reddere. Gall. *Affranchir*. Charta Petri Regis Aragon. ann. 1206. *Præterea Enfrachescet beros et uniuersos facio omnes fratres, et homines, et omnes res predictarum domorum per totam terram meam.* Vide *Affranchire*.

* **ENFRANQUIMENTUM.** Immunitas, Gall. *Affranchissement*. Secunda Curia Generalis Catalanae sub Jacobo Rege Aragon. ann. 1209. *Quod non possumus facere donum, vel gratiam, nec renditionem, nec Enfranchimentum, nec aliquo alio modo relaxare bonaticam illis personis, etc.* Vide *Affranchire*.

* **ENFRATICA** dicit *Orbis* vocari quae facile corrumpuntur in cibis. Glossar. medic. MS. Simon. Januens. ex Cod. reg. 6359. ¹⁰⁰ f. *Emphthartica*.]

* **ENFRAXIS.** Alex. Iatroscop. MS. lib. 1. *Passion* cap. 106. *Si autem de Enfraxi, i constipatione, dolores in auribus fiant, etc.* ¹⁰⁰ f. *Enfraxi*.]

* **ENGAN.** *ENGANNUM.* Ars, machinatio, fraus. Charta ann. 1037. ex magn. Chart. S. Viet. Massil. fol. 37. *Sine ullo Engan.* Pactum inter Hedefons. Tolos. et Raym. Barcin. comit. ann. 1125. *Sicut vos, vel aliqui per vos, ad utilitatem vestram melius intelligere potest sper fidem sine Engan. Et de hoc spectabo vos sine vestro Engan per menses sex. Et de hoc expectabimus vos sine vestro Engano per menses sex.* Vide *Engannum*.

* **ENGANNADOR.** Vox Hispana. Deceptor, Impostor, Legitur in Legibus Alfonsinis part. 7. tit. 16. lege 9.

* Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657. *Engannador.* *Pro. dolosus, subdolos.* *Engannar.* *Pro. Decipere.* Unde *Engignier*, eodem sensu, in Vita J. C. MS.

Quant virent qu'il les gerpi,
Chil remeissent grain et irie,
Que si estoient Engignie

* **ENGANNARE.** Hisp. *Engannar.* Decipere. Occurrit in Charta Petri Regis Aragon. ann. 1205. ex Spicilegio Ache-

riano tom. 8. pag. 223. *Enginer*, apud Thomasserium in Bituric. pag. 102.

* **ENGANNUM.** [Fraus, dolus. Hisp. *Enganno*. Charta ann. 1028. pro Ecclesia Ruthenensi, inter Instrum. tom. 1. Gall. Chr. pag. 49. *Erimus adiutorio D. D. et S. Petro sine Enganno.* Juramentum Canonorum Anicii, inter Instrum. tom. 2. Gall. Chr. col. 356. *Et haec omnia... fideliter et sine Enganno attendam.* Rursum habetur in Vita B. Hildegarii Episc. Barcin. Martii tom. 1. pag. 482. et 491. in Charta Rogerii Comitis Carcasson. ann. 1136. inter Anecd. Martem. tom. 1. col. 396. etc. *Engan*, Marca Hisp. col. 1096. 1111. 1112. 1157.] Vide *Ingenium* 1.

* **ENGARIA.** [Præstatio jumentorum vel plustrorum per viam rectam.] Vide *Angaria*.

* **ENGASTER.** Vide *Hogaster*, *Porcellus*.

* **ENGIATOR.** Machinator et inventor bellicorum tormentorum operumque, Gall. *Ingenieur*. Computus ann. 1386. Hist. Dalph. tom. 2. pag. 280. *Johanni Engiatori...* *for. xx* Idem appellatur *Magister ingeniorum* in Computo ann. 1334. Vide *Ingenium* 2.

* Alias *Engigneur*. Froissart. 1. vol. cap. 61. *Il y avoit en Mortaigne un Engigneur très-bon maistre... si leva au char-tel un engin.*

* **ENGINGATUS.** Contextus, ut videtur; si tamen asserta est lectio. Arest. parlam. Paris. ann. 1321. 9. Maili in Reg. *Olim: Item unum scutum elevatum acri formæ de armis Burgundie Engingatum de serico.* Galli dicemus, *travail en soie*.

* **ENGLARATUS.** Glarea stratus. Annal. Mutin. apud Murator. tom. 11. col. 66. *De anno 1262. Evacuata fuit civitas Mutinae de omni letamine, et contraxerunt Englarate, et multi porticus salgate.*

* **ENGLATA.** pro *Oglata*. Vide in hac voce. Charta ann. 9. Roberti reg. ex Tabul. Gellon: *Placuit animo Raimundi, ut Gerardo abbati S. Salvatoris Gellonensis... mansum unum cum apenduria dominica in comitatu Lutevense... in casis, casalicis, curtis, Englati, ortis... commutaret.*

* **ENGLERIUS.** vel *ENGLESUS*, Anglicanus, ab Angl. *English*. Hist. belli Ferojul. apud Murator. tom. 3. Antiq. Ital. med. aevi col. 1206. *Cum pluribus balistreis et arcibus Englenis venerunt currenses usque ab bivion olim Antonii a porta Engleris editum ex eadem Hist. in Append. ad monum. eccl. Aquilej. pag. 51. col. 2. Dames Englesches de Saint Saan, in Ch. ann. 1310. ex Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 325. v. col. 2. Vide *Englescheria*.*

* **ENGLESCHERIA.** vox formata ex Saxonico *Englic*, *Anglicus*, quasi, *nativitas Anglica*. Est autem forma juris, qua quis Anglus origine ac nativitate esse probatur. Cujus vocis origo inde nata, quod, ut ait Bracton lib. 3. tract. de Corona cap. 15. § 3. *In diebus Canuti Regis Danorum, qui post Angliam acquisitam et pacificatam, rogatu Baronum Anglorum, remisit ad Daciam exercitum suum, et ipsi Barones Anglia erga ipsum Regem Canutum fideiussores extiterunt, quotquot Rex in Anglia secum veniret, firmam pacem per omnia haberent. Ita quod si quis Anglorum aliquem hominum, quos Rex secum adduxit, interficeret, si super hoc defendere non posset iudicio Dei, scilicet aqua vel ferro, fieret de eo justitia: si autem aufugeret et capi non posset, solterentur pro eo 66. marcæ,*

et colligebantur in villa, ubi quis esset interfectus, et ideo quia interfectorem non habuerunt: et si in tali villa pro paupertate colligi non possent, colligerentur in hundredo, in thesauro Regis deponenda. Hac autem via suorum securitati consulendum existimavit Canutus, quod haud ita pridem Æthelredus Rex sub prætextu inspicendorum armorum uniuscujusque patriæ, uno eodemque die Danos omnes per regnum universum Angliæ occidisset, ut est in Legibus Edwardi Confess. cap. 35.

Post hæc igitur si quis per murtrum cæsus esset, Anglorum intererat probare eum qui occisus erat, Anglum esse, non vero Danum, ut a præstatione et solutione 66. marcarum eximerentur: idque probabant per Englescheriam, seu Englescherie præsentatione, coram Coronatoribus, per duos masculos ex parte patris, et per duas feminas ex parte matris de propinquis parentibus interfecti, ut p. uribus ibidem Bracton. exsequitur § 7. Quæ quidem lex a Danis ad Normannos transit, nam postquam Normanni Angliam occuparunt sub Guillelmo Notho, suæ securitati modo simili cautum esse voluerunt, ut si Francigena, id est Normannus, occideretur, illius qui eadem perpetravit justitia fieret, hoc est, vel plecteretur, vel iudicio Dei se defendere ille teneretur: denique si aufereret, et capi non posset, villa aut Hundredus pro ejusmodi homicidio aut murtro 66. marcas exsolveret vel certe 46. ut est in Legibus Willelmi Nothi cap. 53. Porro, ut est apud eundem Bractonum § 2. et in Fleta lib. 1. cap. 20. § 1. et 2. Interfectus pro Francigena reputabatur, nisi Englescheria rite coram justitiariis præsentaretur. Abrogata est tandem lex ista Statuto ann. 11. Edwardi III. ann. 134. ut Stanfordius refert lib. 1. cap. 10. Anglescheria scribitur in Fleta. Anglescheria, in Abbr. Placit. Rich. 1. pag. 18. col. 2. Vide Ibid. Rich. 1. pag. 13. col. 2. pag. 17. col. 1. 2. pag. 14. col. 2. et Philippus Histor. Jur. Angl. tom. 1. not. 315. tom. 2. pag. 328. et infra Francigena.]

† **ENGLUMEN**, Ineus. Gall. *Enclume*. In inventario munitionum castri Sommerie ann. 1290.

† A vet. Gallico *Englume*. Lit. remiss. ann. 1401 in Reg. 159. Chartoph. reg. ch. 213. *Un martel et une Englume a batre faulte a faucher. Une Englume ou Englumel, ob.* in Pedag. Peron. ann. 1245. ex Chartul. 21. Corb. fol. 355. Vide supra *Englutia*.

† **ENGORGARE**, ex *Ingurgitare*, [Gallice *Engorger*. Obducere, impedire.] Fori Aragon. lib. 3. tit. de Rivis: *De duobus molindinis quorum unum super aliud sit constructum, si illud quod est inferius Engorgat quod est superius, etc.*

† **ENGORGATA PISCARIA**. Sententia arbitraris ann. 1292. inter Abbatem et Consules de Gimonte: *Et ad bordas similiter faciendas et super Engorgatis piscariis et piscationibus, etc.*

† **ENGRIPHUS**, *Azymus*, id est, subcarnericus panis. Glossar. Sangerman. n. 501. Melius legeretur *Encryphus*, a Græco ἐγκρυφός, intus abscondere, unde ἐγκρυφός ζωός, Luciano.

† **ENGRUNAGIUM**. Tabular. S. Eparchii Inculism. fol. 77. *Requirebat 1. aretem 1. caricam ad sata sua ferenda, 1. gallinam, Engrunagium fabarum, et in mansionario, qui terram illam colebat explegium suum.* Et fol. 190. *Bernardus siquidem Duzac in unoquoque mansa-*

mento mansi et borderie, questum fabarum, que vulgo dicitur *Engrunatges*, faciebat.

† **ENGUAYNARE**, Inducere. Comput. ann. 1333. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 261. col. 2. *Solvit magistro Stephano Vestiani pro duobus magis lapidibus necessariis in quibus debent Enguaynari las paransadas pontis dormen S. Anthonii. Enhacher*, non dissimili notione, dicitur de agris, quorum partes extremæ inter se implicantur, in Chartul. Laumiac. fol. 239. v. : *Quatre arpens et demy qui se Enhachent par le bout... Item cinq arpens trois quartiers de terre en une piece Enhachée aux deux bouz.*

† Aliud vero sonat *Engaignier*, Irritare nimirum, in Lit. remiss. ann. 1346. ex Reg. 97. Chartoph. reg. ch. 231. *Item Jehan venoit pour Engaignier ledit Robin, auquel il avoit fait paravant signifier une sauegarde... Lequel Robin Engaignié et esmeu de ce, etc.*

† **ENGENALHA**, Lues, contagio Mirac. MSS. Urbani V. PP. *Passus fuit longo tempore unam Enguenalhan in coria. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657. Engue, Prov. Inguen. Vide Inguinaria.*

† **ENGUERA**. Foel Oscie 1247. f. 9. *Debet dare 60. sol. pignorator pro calonia, et pignus reddere, et Engueras tales quales judicat forus, etc.*

† **ENGUERNARE**, f. pro *Engrenare*, Moletrina infundere. Gall. *Engrener*. Libert. Pontis-Erson tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 640. art. 32. *Famulus qui servit et Enguernat, per annonam precium suum recipit quantum pigno suspensio levaverit. Vide Ingranare.*

† **ENGUISSE**, vox vetus Gallica, qua Tributum, vectigal, collatio significatur. Charta Humb. Basil. episc. an. 1404. inter Probat. tom. 1. Annal. Præmonst. col. 229. *Ad omni steurarium et petitionum, in Gallico dictione Enguisses, ... et actionibus quibuscumque exempti sint. Vide Quæsta.*

† **ENIBRA**, ἐνίβρα, Contraria. Gloss. Lat. Gr. MSS. Sangerman. deuntur de avibus contraria seu adversa mimantibus in auguriis. Vide *Inhibere*.

† **ENICA** Gloss. Eccles. Paris. MS. et Gloss. Regium. Cod. 1913. *Enica, Aultera*. [Eadem habet Papias. Glossæ Isid. addunt *Mæcha*: Quid tamen et unde sit *Enica*, haud facile divinat.] [22] Vox hebraica, uti et sequens.]

† **ENICI**, *Idolorum cultores*, in Gloss. MS. Eccl. Paris. sed legendum *Ethnici*.

† **ENICTARE**, [Per noctem, per noctem vigilare. Dief.]

† **ENIGMANEUM**, Genus masculinum. Papias. [22] e Placido.]

† **ENIM**, non semel redundanter usurpat Lucifer Calaritanus, nulla necessitate vel notione, quemadmodum Græci *ἐν*. Cur me incusas quod Enim sim. Interdum pro autem usurpatur. Regula Magistri cap. 82. *Hoc enim ne sit in aliquo, frequentat omnes scrutentur a Præpositis Anastasius Bibl. in Nicolao I. pag. 200. Fecit Enim in confessione ipsius sacratissime Basilicæ jugulum de auro, etc. Ekeardus de Casibus S. Galli cap. 3. Scio, inquit ille, et optime scio, nam Enim semper facit, quod semper fecit, etc.*

† **ENIMENTUM**, Prædium rusticum, maxime si, ut puto, legendum est *Teamentum*. Vide in Tenere I. Pactum inter Henr. IV. reg. et Pisan. ann. 1081. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. ævi col. 19. *Firmiter statuimus quemquam*

hominum, nisi communi consensu eorum, nec raras apprehendere, nec dissipare, nec sigillare infra civitatem Pisa. neque in burys, si foras civitatis ipsi habuerint Enimenta.

† **ENJOALARE**, Tradere ornatus gemmeos aureosve, quos Galli dicimus *Joyaux*. Charta Johan. Bohemii ann. 1409. apud Baluz tom. 2. Hist. Arvern. pag. 413. *Item dictus dominus Delphinus debet et promisit Enjoalare dictam Johannam, et eam munire de joyalibus capitulis et aliis decentibus secundum statum partium predictarum. Vide Jocalia.*

† Nostris etiam *Enjoeler*. Contr. maritim. inter dom. Bonnam et Amed. Sabaud. ann. 1372. in Reg. Joan. ducis Bitur. ex Cam. Comput. Paris. fol. 19. v. *Item est accordé entre ledites parties que ledit mons le duc garnira ladite malame Bonne, et ledit mons le conte la Enjoelera selon son estat. Enjoeller*, in altero ann. 1406. tom. 2. Probat. Hist. Brit. col. 772. Vide infra *Injoquare*.

† **ENISACRUM**, ἐπισάκρῳ, *Erysipelas*, sacer ignis. Supplem. Antiquarii.

† **ENITIA PARS**, Quæ pertinet ad primogenitum, Gall. *Droit d'Aînesse*. Vide *Aînesia*.

† **ENITITUM** pro *Enirum*. Guibert. lib. 1. de Vita sua cap. 3. *Dustinus cruciatibus, agitata, et hora propinquantis tortionibus augmentatis, cum in partium naturaliter putaretur Enititum, etc.*

† **ENIXISSIMA**, ἐνίξιμα, *Tutissima*, in Supplemento Antiquarii.

† **ENIXUS** passive, Partus, editus. Concil. Tolet. XVI. inter Hispanica tom. 2. pag. 728. *Ante sæcula ex Dei patris substantia genitus, in fine sæculorum de Virgine Maria, Evangelio tenet, Enixus.*

† **ENLATENRA**, Tabularium Carnotense ann. 1225. *Et eadem domus debet fieri de decem Enlatenis. Occurrit ibi rursum.*

† **ENLEIHIS**, Supellectilis lectularis pars: vox fortasse corrupta. Charta ann. 1300. inter Probat. tom. 3. Hist. Lothar. col. 311. *Lucherus, Enleihus, pulcrantibus, bassaghis, linteamentibus, etc.*

† **ENMELES**, *Canora* vox indita et numeris composita. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7613.

† **ENMESSURA**, a Gallico veteri *Enmesure*, vulgo *Charge*, Actus, criminatio, quo sensu dicitur *Imposer un crime*. Charta ann. 1318. in Reg. 61. Chartoph. reg. ch. 311. *Jehan de Vignoy... fist tenuz en prison pour la souppeson de la mort Colinet... Ledit Jehan de Vignoy alout detrares du cas de la souppeson et de la Enmesure sicut devant l'ite. Alia ann. 1334. in Reg. 69. ch. 181. *Comme au promovement et denunciation de mestre Simon de Bussy procureur du roy nostre sire, il eust esté donne a enteele... que Jehan Pepins citoyen de Reims estoit diffamez ou renommiez de aler ou envoyer aux fausses forges de monnoye... Ledit Jehan Pepins deont estre absoutz et delivrez des sous pecons, Enmessures et cas desusditz.* Ibid. titulus Ch. 91. *Confirmatio absolutiois Stephani Boussiac bigensis de Louvriaco super impositione, sive Enmesura cujusdam asseguamenti per eum infracti. Vide supra Amessura.**

† **ENNA**, Lorum vel filum, quod Chartis appenditur. Charta ann. 1315. ex Tabul. S. Victor. Massil. *Patentes litteras sigillo cere rubee cum Ennis perjamani sigillatas. Inquisit. ann. 1342. in Reg. 74. Chartoph. reg. ch. 82. Litteras regias originales in predicto vidimus inertas,*

sigillatas sigillo regio in cera viridi et in lacte seu Enna de cerico. Enne vero. Anas fera appellatur in Costum. Paris. ex Reg. sign. Noster Cam. Comput. fol. 34. r. *Le nommier de poulaille, de conins, d'ours, de perdrix, de mallars, de Ennes et de plouiers, ij. den.*

• **ENNAFODIUS.** Vide Enaphoti.
• **ENNANNUM.** Edificium parvum alteri appensum, f. ab Hispan. Enano, parvum, brevis. Libert. Barchinon. MS. ann. 1283. *Item est consuetudo quod si de lucernis, cloacis, parietibus et Ennannis, qui sunt in honore qui teneatur pro aliquo. c. Charta Jacobi II. reg. Aragon. ann. 1301. Insinuacionem acceptationis continentem quod bajulus Barchinone temporibus retroactis nonnullis constituendi Enanna aliaque edificia licentiam concessisse, etc. Quae Charta sic inscribitur. Inhibitio facta per dominum regem Jacobum bajulis Barchinone super Enannis construendis.*

• **ENNEATICUS.** [Narius. Anni enneatici dicuntur a Firmic. 5. Mathes. 3. qui post octavum quinquaginta annum recurrunt, sicut hebdomatici, qui post sextum.]

• **ENNOMIO.** γράμμις κληρονομία. Notator hereditatum, in Supplemento Antiquarii. Fictum videtur a Graeco ἐνομοί, legitimus.

• **1. ENNOS, Habitator vel profundum.**

• **2. ENNOS, ENNOYCUS.** Ebrardus in Glossario cap. 9. et ibi in Synonymis.

Manzo caballorum sit porcorumque bubulcus. At amni pastor sit agno, boumque bubulcus. Multo malorum. Ennoycusque caprarum. Nam caper est Enno, oviumque sit opilio dux.

• **ENNUTIUM;** Vespera. Lit. remiss. ann. 1343. in Reg. 33. Chartoph. reg. ca. 259. *Quasi hora Ennutigi, Guillelmi Aymes de Rigny habens secum unum magnam cutellum seu ensem, etc. [Igitur ille.]* Vide infra. Noctanter. Ennot, Hodie, vulgo Augourd'hui, in alius Lit. ann. 1330. ex Reg. 138. ch. 232. *Je reviens d'ici, se tu ne le comperras Ennut quel que part que tu ailles. Colin Raoul nus oncle de Barigot lui dit: Beau newu, ta tou, tu es bien taillé de faire Ennut une grant folie.*

• **ENOCHILIS.** Piscis stagnaeus, id est, anguilla. Gl. Sangerman. n. 301. Graecis ἰχθύς, Anguilla unde Enochilis, non satis recte.

• **ENOCILIS.** Piscis stagnaeus, quae latine anguis. Glossar. vel. ex Cod. reg. 601. Vide Enochilus.

• **ENODATIO.** Solutio, divisio. Vita S. Charodog. tom. 1. Sept. pag. 770. col. 2. *Beati viri corpus absque ulla Enodatione membrorum incorruptum reperunt, et velut recentis depositione adhuc insolutum manebat.*

• **ENODATOR.** [Qui enodat, et explicat. Install. Pall. 6. Primus Enodator vocis. At minus recte leg. edomator.]

• **ENODUS,** ἔνοδος, ἢ ἔπος ἔνοδος. Odore carens. Gl. Lat. Gr. Sangerman. Alia notione, pro Enodus, sine nodo seu simplici sumit Hieronymus, si vera est Erasmi correctoris conjectura, sed pro Enoda fides, quod vellet Erasmus, legendum otiosa fides probatur in Diariorum Irevoltianis Junii ann. 1717. pag. 300. quae si tanti est, potes consulere.

• **ENOGRAFUS.** Chron. Johan. Bayone tom. 5. Gall. Christ. col. 890. Anno M. LVI. Mathildis cenobii, quod dicitur Andela, religiosi abbatissa, cuius pignora, argenteus scilicet calix, albiusque pallii capsula Mediani cenobii habetur, (Eno-

gratus) mortale hic consummat foedus. An ingratus nostris, Gall. à notre grant chagrin?

• **ENOLA.** in veteri Glossario Saxonico: redditur Pearl, i. unio, margarita, perle. Ubi Somnerus legendum putat gemmula, lamula, vel murexula. [f. Enulum, w ear.]

• **ENORMATE.** Cui addi minus nihil potest, in Glossis Isidori. [Excerpta Pith. Enormate, cui addi minus potest. Sed potior est lectio Papias qui habet:]

• **ENORMIS.** [Ingens, sine mensura, vel forma, cui nihil addi minus potest. Sic Papias. Pro Clarus, illustris, accipitur in Actis S. Cassiani apud Ill. Fontaninum ad calcem Antiquit. Hortae pag. 344.]

Hinc plus A. Alistes Zonis, post Martyr Enormis. Instructis verbo, redimere stigmatum pulchro.

Et pag. 359:

In Suggesta ergo Pastor affectus Enormis. Sicut eques notas comiter moderabat habenas.]

Vide Abnormis.

• **ENORMITARE.** Normam excedere. Vita S. Eraniani. April. tom. 3. pag. 817. *Ne recedens ab ea iustitia, contra eam Enormite.*

• **ENORMITAS.** Excessus normae, mensurae atque etiam numeri. Diomed. in Praefat. *Qui rusticitatis Enormitate inculat que sermonis ordine sauciant, imo deformant exantissimam normam orationis integritatem. Exilitas curam et Enormitas pedum, apud Senecam lib. 2. de Animi tranquillitate cap. 18. Enormitas stipendiis, apud Spartianum in Caracalla cap. 2. et Getta cap. 6. Tertul. de Anima cap. 43. Omnis natura aut defraudatione aut enormitate rescinditur. Guibertus l. 1. de Vita sua cap. 8. *Constituit Enormitas ut miremur tantam hominum frequentiam. Enormitas scelerum, in Maccris Insula-Barbatae tom. 1. pag. 73.**

• **ENOTARE.** Notare, detegere. Translat. S. Troph. tom. 2. Jul. pag. 24. fol. 2. *Curque Domini sacerdotes duo tentarent eam parte latente tumuli thesaurum possent Enotare, etc.*

• **ENQUANTUM.** Auctio, hasta publica. Gall. Enca. Charta ann. 1319. in Reg. 59. Chartoph. reg. ch. 349. *Vindide runt... emolumentum Enquantum... et Enquantium ponit ad manum domini regis. Vide in Incantare 2.*

• **ENQUESTA.** Inquisitio, Gall. Enquête. Legitur in Instrumento anni 1338. tom. 2. Hist. Dauphin. pag. 371. col. 1. et alibi.

• **ENRABIADA HORA.** Vide in Hora.

• **ENS.** pro Existens, ab Esse. Charta Pisanorum Capitanei, apud Guesnariam in Annalib. Massiliensib. pag. 307. *Domino et Patronis unius galce vocate S. Catalinae, tunc Entis in portu Massiliae.* [Et infra. *Et una galca tunc Ente prope plagas civitatis Massiliae.*]

• **ENSA.** Ad Ensa, Deinceps, in postero Charta ann. 1204. apud La Faille tom. 1. Anna. Tolos. pag. 54. Probat. *Scilicet de omnibus illis quaelis, quas ante se fecerint de illa die ad Ensa, quo concordia antiqua inter homines Tolosae et homines de Habastensis olim facta fuerat.*

• **ENSAISINARE,** a Gallico Ensaissiner, in possessionem mittere. Charta ann. 1283. *Ensaissinavit per librum de feodo Malefoli, quod deguerpuit Odoardus Dumontes. Sed et Ensaissiner, pro Capere, sabripere, vulgo Se saisir, prendre, dixerunt nostri. Lit. remiss. ann. 1413. in Reg. 167. Chartoph. reg. ch. 173. *Disoit Ten contre icellui Jehan qu'il c'estoit En-**

saisiné furtivement d'une coeste hardie, dont il fu trouvé saisi. Laquelle suppliant eust prins et se feust Ensaissinée furtivement d'une robe de drap vert, in aliis ann. 1419. ex Reg. 171. ch. 96.

• **ENSALMUS.** Incantatio certis superstitionis precibus constans, inquit Hofmannus in Lexico, cujusmodi fuit oratio illa, *Cruz Christi salva me, a quodam Graeco Archiep. composita, de qua Diana part. iv. tom. 3. Resol. 62. Vide Hieron. Bardum Tract. Medico-Politic. Has precum formulas vocant Hispani Ensalmdores a verbo Ensalmar, Fascinare, vel praestigis uti, Gallice Enchanter. Vide Concil. Mexicanum anni 1565. inter Hispana tom. 4. pag. 373.*

• **Hisp. Ensalmo.** Incantationis species, sic dicta quod in ea certis Psalmorum versiculis potissimum uterentur, ut observant Academici Hispani in suo Diction. quibus praeverat Naudæus in Apol. illust. vir. artis magicæ postulat. cap. 14. Exstat opusculum de Incantationibus seu Ensalms auctore Eman. de Vaile de Moura Lusitano editum Eboræ ann. 1620.

• **ENSAPERDA.** Quoddam unguentum, Papias.

• **ENSARIUS.** Ensim artifex. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684. *Ensarius, faiseur d'espées.*

• **ENSATUS.** Ense armatus. Joan. de Janua.

• **ENSAYALADUS.** Hispan. Ensayalado, Sago indutus. Vita S. Ignat. Loyola tom. 7. Jul. pag. 671. col. 1. *Eranit id temporis Ignatio socii tres... eodem panno vestiti... Quos propterea a panni similitudine Ensayalados vulgo, Hispanico vocabulo, appellabant.*

• **ENSCONTRUS.** Vide Inconstrus. [Fr.]

• **ENSEIGNEMENTUM.** Ratio, argumentum, probatio in litigiis, Gall. Enseignement. Chartular. Monasterii S. Quintini pag. 132. *Poterit causam ostendere per Enseignementum Scabiorum, quare ad illam non ierit submitionem. Statuta Lossensia cap. 2. n. 7. apud Johan. Mantelium Hist. Comitum Loss. part. 3. pag. 11. *Item quand l'on a Enseignement contre quelconque de le devoir panner, etc.**

• *Vel potius Judicium, sententia, maxime quae per iudices adlitos profertur. Enseignement, in Lit. ann. 1346. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 144. *Par sentence ou Enseignement de eschevins de ladite ville de Bethune, etc. Infra: *Par la sentence ou jugement desdiz eschevins. Rursum ibid. Sentence ou Enseignement.***

• **ENSENIATOR.** Vexillifer equestris, ab Italo Insegna, Vexillum, Gall. Enseigne. Guidon Chronicon Dominici de Gravina. apud Murator. tom. 12. col. 706. *Quos (equites) quum Rex vidit, regatians Enseniatori, illos, datis armis et equis, acquisitoribus suis liberari mandavit.*

• **ENSENIUM.** Munus, donum, oblatio. Vide infra Erenium venationis.

• **ENSENNUM.** Merces, pretium, Gall. Salaire. Comput. ann. 1351. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 142. col. 1. *Quibus (praconibus) dedi, factis dictis praconisationibus, pro Ensenis, etc. den.*

• **ENSERATUS.** Cera imbutus. Comput. ann. 1331. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 87. col. 2. *Item solvi Petro Duranti piperario de uno palmo telæ albæ Enserata, in qua plicavi arrestum regium mundinarum, etc. Vide infra Inseratus.*

ENSICIUM, Occisio facta cum ense, Ugitioni. Alia videtur apud nostros vocis Encis notio. Stabilimenta S. Ludovici lib. 1. cap. 25. Rat est fame efforcée. Encis si est fema ençoiné, quant l'en la fiert, et elle meurt de l'enfant. Vide ibi Notas nostras, [et supra Encimion.]

† **ENSIFERI**, Ordo militaris Livoniae, de quo vide Lexicon Hofmanni.

ENSIGNE, Sanguine minuti, phlebomatii, Gallis, Qui ont esté saignez, vel ipsa sanguinis minutio. Statuta Ecclesie Leichefeldensis in Monastico Anglie. tom. 3. pag. 244. Si Vicarius Ensigne fuerit, duas noctes solummodo quietis habebit, communionem non amittat. Et quod solum 4. Vicarii, videlicet 2. ex utraque parte chori quolibet mense solum Ensigne recipient in festis tam 3. quam 9. lectionum, duplicibus festis, diebus Dominicis et festis omnino exceptis: proviso tamen quod si aliquis vel aliqui de dictis Vicariis diebus Dominicis et festis ex causa opportuna Ensigne recipient, quod horis intersint Canonicis et Missis... sub pena perdendi communionem diurnam. Charta Gallica ann. 1282. in Hist. Monast. Deiparæ Suevion. Et si volens... que toutes les Dames et les rendus qui après l'auleluis se saineront, aient leur Sainier ainsi comé en autre tams.

° **ENSILUDIUM**, Ludicra cum ensibus decertatio. Contin. Chron. Estens. ad ann. 1354. apud Murator tom. 15. Script. Ital. col. 487. Dominus marchio fecit fieri Ensiludium in palatio suo. In usu quoque fuit apud nostros ejusmodi ludus. Lit. remiss. ann. 1426. in Reg. 173. Chartoph. reg. ch. 477. Le suppliant se feust transporté à ung lieu près de Bayeux, ouquel avoit grant nombre de gens assemblez pour ung jeu public que y estoit, c'est assavoir de l'espée à deux mains. Alia ann. 1450. in Reg. 173. ch. 775. Le suppliant et plusieurs autres estant assemblez en nostre ville de Paris en l'ostel de la pie près S. Gervais, pour apprendre à jouer et eulz ebatre du jeu de l'espée à deux mains soubz maistre Guillemet de Montroy, etc. Neque aliud sonat vox Escremie in Lit. remiss. ann. 1335. ex Reg. 149. ch. 100. Lambelin qui tenoit une grosse, et ledit suppliant un badelaire commencierent à eulz ebatre et jouer du jeu de l'Escremie, et en getter l'un à l'autre. Unde Escremir, in alia ann. 1300. ex Reg. 138. ch. 150. Audinet le Fevre, pauvre varlet fevre tira un badelaire qu'il avoit, et en reculant commença à Escremir contre eux qui le suivoient... en Escremissant, etc. Chron. MS. Bertr. Guescl.

Car il savoit assez d'estour et d'Escremie.

Mirac. MSS. B. M. V. lib. 1.

Ele (la Vierge), set tant de l'Escremie, Que de tous cest m'Escremira, Et par tout me garandira.

° **Esoucher**, eadem acceptione, in Lit. remiss. ann. 1333. ex Reg. 151. ch. 535. Icclui Bery commença à Esoucher et deffendre de son coustel, et en soy Esouchant en bleca les aucuns. Alia ann. 1103. in Reg. 158. ch. 329. Sacha icclui Frelon un petit coustel, et s'en prist à Esoucher et demener contre ledit Bourdois, aussi que s'ils voulsissent jouer du boucler. Unde etiam Esquarmuncher, in Lit. remiss. ann. 1380. ex Reg. 118. ch. 458. Lequel esposant... tira un coustel ou baselaire qu'il portoit à sa ceinture, et en jeta ledit Besançon en soy Esquarmunchant. Glossar. Lat. Gall.

ann. 1352. ex Cod. reg. 4120. Dimicare, Esquermir. Vide Scrimas.

* **ENSIPOTENS**, [Fortis, strenuus, qui ense valet. Coripp. 4. Laud. Justin. 308. Nec non ensipotens membrorum robore constans.]

° **ENSIS A ESTROE**, Cuspidatus. Arest. parlans. Paris ann. 1308. in Reg. Olim fol. 56. Sufficentior inventum est quod dictus Boso dictum Ademaram percussit cum Ense a estro in dextro latere propria manu, et de ipso icu cecidit dictus Ademarus. Cui opponi videtur ensis, qui Batus nuncupatur, in Lit. remiss. ann. 1385. ex Reg. 126. Chartoph. reg. ch. 188. Perrin Bonnot, qui avoit une Espée batue en sa main, de laquelle il avoit joué le jour dessusdit au jeu du bouclier.

° **ENSIS GARNITUS** Vagina sua instructus. Charta ann. 1278. ex Tabul. archiep. Auxit. Et faciat dicto domino archiepiscopo unum Ensem garnitum trium solidorum Morlanorum in signum cognitionis, etc.

° **ENSIS JUSTITIE**, Quem defert tortor. Lit. remiss. ann. 1453. in Reg. 182. Chartoph. reg. ch. 316. Pierre Reysault bourreau de la ville de S. Omer s'en ala vestir et querir en la ville une grant espée, que les bourreaux dudit S. Omer ont accoustumé de porter, que on appelle communément l'Espée de justice.

° **ENSIS SEGOVIANUS**, Qui et nude Segovianus dicitur, in Segovia Hispaniarum urbe fabricatus. Acta Inquisit. Tolos. ad ann. 1244. inter Probat. tom. 3. Hist. Occit. col. 441. Petrus Aura similiter jactabat se de morte ipsorum (Inquisitorum) dicendo, quod cum quadam Segoviano percusserat in eos. Stat. synod. eocl. Carcass. ann. 1270. cap. 2. ex Cod. reg. 1613. Prædictus insuper clericis universis quod Enses Segovianos, cultellos acutos, incongruos non deferant.

† **ENSOINE**, in Litteris anni 1306. dicitur Consuetudo quedam apud Audomarenses olim in usu pro Sonia seu excusatione quam quis affert, quominus Juri stare possit. Vide in Sunnis.

° **ENSUCARE**, a Provinciali Ensuquar, in caput ictus impingere. Gall. Assommer; Sup Provincialibus, capitis vertex. Inquisit. ann. 1288. ex schedis Pr. de Mazauques: Postea dicit quod audivit dici quod Petrus d'Arassa: Ensucaverat Stephanum Gergola in dicto territorio. Infra: Ensucavit quemdam pastorem. Rursus: Vidit eum Ensucatum.

† **ENTA**, f. Manerium seu Domus, ubi quis est seu habitat. Chartul. S. Vincentii Cenoman. fol. 14. Idem quoque Odo dedit nobis olcam ad Entam Godefriditiam, pro excambio illius terre, que erat juxta cimiterium. Vide Ens.

° **ENTALLIATUS**, Incisus, Gall. Entaillé. Concil. Vallis Oletun. anni 1323. inter Hispan. tom. 3. pag. 571. Jubeamus itaque, ut nullis conjugatus comam aut barbam nutriat, deauratos aut Entalliatos sotulares, tunicam cordatam, cappas, vestes virgatas vel partitas portare... presumat.

° Unde nostris Entaillieur, Calator, Ciseleur, Graveur. Lit. remiss. ann. 1379. in Reg. 115. Chartoph. reg. ch. 199. Tassin Croiz, Hanequin Godefroy et Jehan Duffle Entaillieurs d'images, etc. Alia ann. 1481. in Reg. 209. ch. 185. Jacques demourant en nostre ville d'Amiens, etc.

† **ENTALUM** vel Entali est alumen scissum, Rocho le Bailly in Diction. Sparyico.

° **ENTARE**, Inserere, Gall. Enter. Stat. Avellie ann. 1196. cap. 47. ex Cod. reg.

4624. Persona que in aliena sorte... arbores parvas alevatas, ibidem Entatus vel non Entatus, mundum tamen fructiferas... inciserit, erradicaverit, vel reperit, etc. Hinc Anthaisons, Juniores arbores recens insita appellantur, in Lit. remiss. ann. 1448. ex Reg., 179. Chartoph. reg. ch. 237. Le suppliant aperceut la chievre qui broustoit ses antes; que sa chievre avoit mengié et destruit ses Anthaisons. Enthe vero, pro Meatus, incelle, canalculus, in Lit. remiss. ann. 1391. ex Reg. 140. ch. 281. Icclui munier fist un faulx conduit, appelle une fausse Enthe oudit moulin, par lequel conduit pouoit cheoir occultement blé ou farine, senz ce que aucun s'en aperceust. Vide infra Entus.

† **ENTASSATOR**, Qui messem congerit et in struem ordinat, a Gallico Entasser, In struem componere. Charta Nicolai Abbat. Corbeiensis ann. 1158. ex Tabulario ejusdem Monasterii. Dicens esse sui juris instante tempore Augusti mensis se positurum in campis nostris secalores segetum, carrucatores frugum decimarumque in horreo nostro. Entassatorem garbarum, batatores bladi, etc.

° **ENTCERA**, ENTECRU, pro Integro, in Tradit. Sangallens. ann. 745. ap. Neugart. Cod. Diplom. Aleman. num. 14. et 15.

† **ENTE LINUS**, Idem, ut videtur, quod Cæstus, seu Arma quibus pugiles pugnare consueverant. RATHERIUS in Apologético, tom. 2. Spicilegii Acher. pag. 232. Qui pugnis vel potius cestibus, ut hæc ita pro Virgilianis dictum sit Entelinis, in gremio Ecclesie inter se dimicantes. [° Vide Aneid. lib. 5. vers. 445. sq.]

° **ENTELMA**, ENTELMA, Præceptum mandatum, a Græco ἐντέλμα. Mando, Entataz apud Georg. Acropolit. cap. 68. Glossæ Nomicæ MSS. Reg. Cod. 336: Μαντάρον, ἐντέλμα. Leo Ost. lib. 1. cap. 51. Hic Symoniacus cum esset Imperialis Protospatrius... Entelma fecit prædicto Abbati de Monasterio S. Sophie, etc. Regestum Petri Diaconi apud Angelum a Nuce. Ego Synbatice Entelma facio tibi Regem Pranda. Et infra: Videntes et cognoscentes nostram Entelmam, in altero Præcepto ibidem: Entelma facta a Joannate Imperiali Protospatrio et stratigo Langobardie, etc. Perferam Entelma habetur apud Luithprandum, pro Entelma. Vide Ughellum tom. 8. pag. 68. et Notas ad Cinnamum pag. 475.

† **ENTENADUS FILIUS**, Idem qui Privignus, Gall. Beau-fils. Hisp. Anadado vel Alnado. Vide locum in Viduitas.

† **ENTENNA**, Insecta. Gloss. in Amalthea.

° **ENTERIA**, Intestina, ut lego, apud Jo. d. Janua. Rectius Entera, ab ἐντέρον, in Amalthea.

° **ENTERRAMENTUM**, Gall. Ente rement, Humatio, sepultura. Ludicra provisione Cardinalatus relata superius in Abbas Conardorum: Tua talis qualitas vita et sancta reputatio cum bonis servitibus, Enterramentis ac obsequiis, que olim nobis et cathedra nostra perforata fecisti, etc. Alludit Scriptor parum gravis ad hæc Gallica verba, Service, Enterrament, Obseques, que totidem munia sunt defunctis debita, inde ridiculi arrepta causa, quod nostrum Gallicum Service perinde significet feralia defunctis et obsequia vivis præstita.

° **ENTHECA**, ENTHICA, INTHICA, Reconductorium, ex Græco ἐνθήκη. Glossarium MS. Ecclesie Parisiensis. Enticam Græco nomine repositam rei copiose substantiam appellamus. [° Ex Isidor. Ori-

gin. lib. 15. cap. 5. sect. 8.] Glossæ Sax. Ælfredi. *Entheca*, *suppeller*, in-ed-elise. [Bosworth. in-eddisse] vel in ori. Glossæ Audomarensis. *Entheca*, *Repositorium*, vel *servatorium*, sive *pecunia*, vel *opes*. *Memorie Entheca*, apud Placidem Fulgentium in Biblioth. Labbei tom. 1. pag. 668. Glossæ alia MSS. *Entheca*, *pecunia commercis destinata*. Glossæ veteres. *Merces*, 1797. Ita *Entheca* promiscue pro pecunia deposita ad quosvis usus, et thesauro, usurpatur. S. Augustinus in Serm. de Diversis 49. cap. 4. *Enthecam nobis habere non licet, non enim est Episcopi servare aurum*. Cassianus lib. 4. de Crenob. Instat. cap. 14. *Cumque totam Enthecam Crenobiti suam credat esse substantiam, etc.* Anastasius Bibl. in Versione Vita S. Joannis Eleemosyn. a Leontio scripta num. 14. *Emit Enthecam, et nati in natem*. Nam 55. *Erat autem summa multa Enthecarum suarum: habebant enim tantum vestimenta, et argentum, et alia res altiores, ut computaretur pondus*. *Centenarium* 30. [*Entheca cordis*, in Miraculis S. Gibriani, Mail tom. 7. pag. 620. col. 1.] [Germ. *Schrein des Herzens*. Vide *Armariolum*.] Apud JC. *Entheca*, furdum, seu fundi instructum significare observat Salmasius lib. de Modosurur. pag. 24. 25. Vide Senatoreum lib. 2. Epist. 4. Apuleium, Jurisconsultos, etc. [Germ. Pro nantica, hippoperis occurrit in Radolieb. fr. 1. vers. 19.]

Nollus et hunc alius sequitur, nisi scutifer unus, Qui vehat Enthecam rebus variis operant.

Vide ibid. fr. 3. vers. 561. fr. 9. vers. 1. et Murator. Antiq. Ital. tom. 2. col. 885. et 1298.]

ENTHICA, pro Entheca haberi in leg. R. Cod. Th. de Operibus public. (15. 1.) observant alii.

ENTHICA, in Regula Magistri cap. 27. extremo.

ENTHICA, ibidem cap. 33.

ENTHICA, vox etiam Italica. Vita B. Iacobini Tertiar. num. 2. *Frumen a cas et blada singula observabat, Endicæ, ut vulgo dicitur, faciens, etc.*

ENTHICARIUS, *Negotiator*, Uguticini.

ENTHICARE, in horrea recondere, apud Fulgentium lib. 1. Mythol.

ENTHICA, Eadmerus de Æde sacra Cantuariensi. *Venerabilis Odo cornus B. Wilfridi, in editori Entheca, ut ipsemet scribit, hoc est in majori altari, quod in Orientali Presbyterii parte parietis contiguum de impositis lapidibus et cemento constructum erat, digniter collocaverat.* [Vide *Decussare*.]

* ENTHECATUS, [Repositus in theca. Translate. *Fulgent. Mythol.* 1. Quicquid hanccon verbalibus horreis Anthecatum possederat.]

ENTHONISTICUM, Vide in *Thronus*.

ENTILMA, Vide *Entelma*.

* ENTHYMESIS, [Animatio, animæ infusio, item cogitatio, inventum. *Tertull. advers. Valent. 9. extr.* Totam enthymesin, id est animationem cum passionibus, que insuper acciderat, exposuit. Adde *advers. Heretic. 7.*]

ENTOLIN, Lanthrandus in Legatione. *Cum Entolin, id est præceptum, non haberent, ex Gr. ἐντολίη. Glossæ Gr. Lat. 1. *Commissum, Mandatum*. Hinc ἐπιτολίη. Mandatarii, in Concilio Ephesino pag. 302. edit. 1618. Vide *Entelma*.*

ENTOMA, Insectum, quasi ἐντομα. Vita S. Senorina Virg. num. 4. de Ranis. *Tunc Senorina garrulas animalium molestorum voces conspire disponens, ne in*

cæterum perstreperent, imperavit: quod evenit, nam ulterius nullum hujus generis in termino illo conspiciatur Entoma.

ENTONADE, Infundibulum. Vide infra *Menaderium*.

* ENTONARE, Hisp. *Enonar*, Gall. *Entoner*, *Præcinere*, alius in cantando præire. Statuta Petri Episc. Helen. ann. 1375 inter Concl. Hisp. tom. 3. pag. 607. col. 2. *Cantor chori dicte Ecclesie Helenensis, qui omnibus horis diurnis et nocturnis habet esse in dicte Ecclesia pro Entonando et incipiendo ipsi horis*. Vide *Intonare*.

* ENTORCA, ENTORCHA, *Cereus intortus*, tæda, Gall. *Torche*. Comput. ann. 1372 inter Probat. tom. 2. Hist. Nema. pag. 330. col. 1. *Item solus Bertrando Aujacu speculatori Nemausi, pro vij. Entorcis sive brandonibus habitis ab eodem, ponderantibus xx. libras, ij. grossos medium, pro libra; que Entorche erant necessarie domini consulis Nemausi, etc.* Vide supra *Antorca* et mox *Entortitium*.

* ENTORIDIA, ἐν τῷ πύρῳ, *Interea*. Gloss. Lat. Gr. Sangerman. Janus in Supplemento Antiquarii legit *Interdeca*. Puto legendi *Inter id, ea, etc.* sive vocibus, hoc est, *Intera* vel *Interea*.

* Castij at. in utrumque Glossar. Leg. *Endoterlea*, pro *Interdeca*. Vide Meurs. lib. 1. Exercit. crit. pag. 69.

* ENTORTICIUM, ut supra *Entorca*. Stat. Confrat. S. Adrod. ann. 1333. in Reg. 145. Chartoph. reg. ch. 313. *Accendant et illuminent dicte Entorticia et dictos cereos*. Vide *Entortitius*.

* ENTORTITIUS, Fax; tæda, Gall. *Torche*. Testamentum Mascarone Comitis Ruthen. ann. 1291. apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. pag. 551. *Damus dicte Ecclesie unum Entortitium quatuor librarum senel*. Charta ann. 1360. ex Archivo S. Victoris Massil. armar. Ruthen. num. 15. *Sacrista S. Genesii tenetur annis singulis in Natale Domini Dare domino Priori unum Entortitium quatuor librarum cere factum et operatum sine fraude*. Statuta MSS. ejusd. S. Victoris ann. 1490. et seq. *Dicta Monialis solvat unum Entortitium duarum librarum*. Vide *Tortitius*.

* ENTRAPELIA, perperam pro *Eutrapelia*, ἐὺτραπέλια, apud Alan. in Dial. super deplorat. Gall. calamitatis pag. 456.

* ENTRATA, Vox Italica, Gall. *Entrée*. Introitus, ingressio. Memoriale Potestatum Regiensium apud Murator. tom. 8. col. 1175. *Dixit Capitaneus dicti domini Marchionis, quod intrare volebat, et si dictus Capitaneus volebat sibi dare Intratam, et habito consilio respondit, quod sibi daret Entratam, sed non liberet*.

* Charta ann. 1217. tom. 1. Probat. Hist. general. domus reg. Portugal. pag. 381. *Casalia ipsa, concedimus, cum omnibus suis Entratis et cum omnibus suis foris, que in eis ad jus nostrum spectant*. Chron. Bergom. ad ann. 1406. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 327. *Et venit, et fecit Entratam super uno equo rubeo, valoris, ut dicitur, circa florenorum vij.* Vide *Intrata* 1.

* ENTRATA, Jus, ut opinor, aliquo intrandi et ibidem hospitandi. Charta Senioris Galisidosani æra 1124. apud Stephanotium tom. 1. Antiquit. Vascon. MSS. pag. 667. *Dono B. Petro Generensi Ecclesiam S. Juliani de Serve cum terris et aliis ad dictam casam pertinentibus, ut sedit meliorata illa casa, et fabricent jam dictam Ecclesiam, et habeantur ibi Clerici qui cantent in illa Ecclesia die quotidie, et ego, vel filii mei,*

et posteritas mea per secula cuncta, et habeamus ibi Entrata et amas, et servitium et bona amore, et nos quod amparemus eam similiter de totas gentes. Vide *Gistum et Procuratio*.

ENTREGA, In integrum restitutio, vox Hispanica, occurrit in Observantiis Regi Aragon. lib. 5. tit. de Fidejussorib. § 82.

* Entroget nostris, idem quod vulgo *Jeu de passepasse, tour d'adresse*. Præstigiæ. Lit. remiss. ann. 1408. in Reg. 163. Chartoph. reg. ch. 127. *Le suppliant et Marques par esbatement prendrent des festu: et les mistrent sur le plat d'un coustel mouillie de leurs salives, en feignant qu'ilz savoient bien jouer d'Entroget*. Mirac. Mss. B. M. V. lib. 1:

En la vie un Juis avoit,
Al tant d'ongring et d'art avoit,
D'entroget et d'entremette,
De bars et d'occantement, etc.

Entrejetterie, eadem notione, apud Guinevil. in Peregr. humani gener. MS.:

Gies de tables et d'eschequiers,
De boules et de mesalliers,
De des et d'entremette,
Et de manie autre maserie.

* ENTREMAILLUM, Retis species. Gall. *Tramail*. Pactum ann. 1333. *Possint piscare cum copia, et tempore Quadragesimali cum filatis et aliis ingenis quibuscumque, Entremaillo duntaxat excepto*. Vide *Tramillum*.

* ENTREMULA, Viscera, exta, Gall. *Fressure*, sic dicta quod tremula sint. Homag. præstitum Aymer. vicecom. Narbon. ann. 1273. inter Probat. tom. 4. Hist. Nem. col. 59. *Tenentis pro ipsa vicaria, usaticum carnis de bocairia et Entremulas bocairie, videlicet de qualibet tabula carnes qualibet septimana, una vice, ad opus annum, et qualibet die sabbati de qualibet tabula unam Entremulam*.

* ENTREMUTIA, ENTREMUYA, Infundibulum molendini, nostris alias *Entremuye*, nunc *Trémie*. Pactum inter abbat. et consul. Aureliaci ann. 1350. in Reg. 78. Chartoph. reg. ch. 246. *Item quod bladum ponderatum, quod fuerit ingravitum, non levabunt de Entremutia, in qua projectum fuerit, etc.* Aliud inter Arn. de Villa-nova et homines de Trans. ann. 1283. *Postquam posuerint dicti homines bladum suum in Entremuya, quod monerius non possit removere dictum bladum de dicte Entremuya*. Lit. remiss. ann. 1478. in Reg. 201. ch. 195. *Le suppliant geta le blé dedens le molaige du moin, et puis descendit de ladite Entremuye, etc.* Id est, de loco ubi est infundibulum. Vide *Tremuia*.

* ENTRENIER, forte pro *Entremets*, saltem eadem notione, scil. Medium prandii ferculum. Charta Petri Abb. de Talmundo ann. 1366. de Aquariatu: *Item tenebitur dictus Aquarius dare et ministrare dictis Religiosis, in quatuor festis principalibus, totum generale duntaxat, et Abbas tenebitur facere Entrenier et pictantiam, et ulterius pictantiam in corna*.

* ENTUS, Insitum. Gall. *Ento*. Stat. Astæ pag. 9. v. *Et teneatur nudo sacramento inquirere et copere lignamina virida et sicca vinearum, et omnia scilicet minima et plantas et Entos arborum, etc.* Vide supra *Entare*.

* ENVANARE, ab Hispan. *Envainar*. In vaginam mittere: unde metaphoricè pro Fossatis aliisve propugnaculis locum includere, munire. Comput. Ms. senescal. Bellicadri ann. 1360: *Domnus*

Guiraudus Amici miles dom. Ruppfortis capitaneus electus ad custodiam turris capitis pontis Avinionensis, qui de ordinatione senescalli Bellicadri, seu ejus locum tenentis, et consilii ejus, prae timore inimicorum, qui tunc occupaverant locum S. Spiritus, fecit Envanare seu dolcrestare turrim predictam, etc. Vide infra *Invanare*.

† **ENUBILARE**, Nubes seu tenebras dissipare, illuminare. Occurrit apud Tertull. ad ver. Marc. lib. 4. cap. 36. Apolog. cap. 35. de Anima cap. 3. Quiricum Episc. in Epistola ad Tajonem inter Concll. Hisp. tom. 2. pag. 532. Mabillonium Liturg. Gall. pag. 444. etc. Hinc

† **ENUBILATUS**, Illustratus, apud S. Paulinum Carm. ad Cytherium versu 667.

† **ENUCLEANTER**, pro *Enucleate*. Clare, dixit Anastasius in Vita S. Hadriani Papae, apud Murator. tom. 3. pag. 179. col. 2.

• **ENUCLEARE**, Crescere. Acta S. Casiani tom. 3. Aug. pag. 29. col. 2: *Ex eadem hora tam de finitimis quam de longinquis regionibus, Regis aeterni magnus atque mirabilis Enucleavit affectus.*

• **ENVERNISARE**, a Gallico *Vernisser*. Glutinoso liquore linire. Comput. ann. 1363. Inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 257. col. 1: *Solvit magistro Bernardo pictori, qui depinxit astam dicti penoni et eandem Envernissavit, pro toto ij. gross. iij. den.*

• **ENULESTIO**, ENULESTINIUM, εὐλεστίον, in Gloss. Gr. Lat. [Janus in Supplem. Antiquarii pro *Enulestium* habet *Enulestum*, εὐλεστίον Græcis est legumen.]

• Castigat. in utrumque Glossar. Cod. Sangerm. habet nude *Evulsio*. Vulc. emendat, *Leguminum evulsio*: at regius habet *Evulsitium*.

† **ENULUM**, *Caldarium*. Gloss. Isid. Festus habet *Enulum*: quod est quasi *Ahenulum* diminutivum *Aheni*.

† **ENULUS**, εὐλός, *Hinnulus*. Supplem. Antiquarii. Gloss. Lat. Gr. Sangerman. *Enulon*, εὐλός.

† **ENUNDINO**, [Mercari. Tertull. *Idolol. 9*. Spiritum Sanctum *Enundinare*.]

• **ENUO**, [Abnuo. Gloss. Philox.]

† **ENUR**, est *Fumus aquæ occultus*, ex quo lapides generantur. Roch. le Baillif in Diction. Sagyr.

† **ENUSQUAM**, εὐνοῦ, Sicubi, in Glossis Sangerm. Lat. Græc.

† **ENZENIUM**, Munus, donum. Appendix ad Vitam S. Humilitatis, Maii tom. 7. pag. 881: *Qui die noctuque mihi dant confortamenta et de suis divitiis Enzenia.* Vide *Exenium*.

• **ENZENGAT**, Frusta mali aurei saccharo condita, Gall. *Orangeat*. Comput. ann. 1357. Inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 193. col. 1: *Solvit eidem pro... vij. oncis confimentorum, videlicet dragaya perlata, Enzengat et manu Christi, etc.*

† **ENZENIUM**, ut *Enzenium*. Acta S. Franciscæ Rom. Martii tom. 2. pag. 113: *Enzenia nobis portastis, ut nos ex eis consolaretis.*

• **ENZES**, Aucupii species. Constit. Mss. Alfonsi II. reg. Aragon. ann. 1333: *Quod nullus audeat capere columbos alios ab Enzes, simbells, ne fillats, vel alio modo.*

† **ENZIA**, ENZIACUS. Vita S. Hugonis Monachi Aduensis, sæc. 5. Benedict. pag. 98: *Enziacus namque quasi Laudabile seu Laudativus dici potest. Enzia quoque Argolice, Laudes latialiter nuncupatur. Origo fortassis Græcum Aivenz, Laus, vel ut legitur apud Callimachum aivenza.*

† **EOBLAGIE**. Capitul. Aquisgran. 817. ad calcem Chronici Casin. Angeli de Nuce art. 59: *Ut Eoblagie Fratribus a Presbyteris in refectorio dentur.* Lege et vide *Eulogie*.

• **EODORBRYCE**, vox Saxonica, sepius fractio: ab Eodor, sepes, et Bryce, fractio: occurrit in Legibus Aluredi Regis Westsaxiæ cap. 45. editionis Saxonice 36.

• **EOLOGIA**. Formula Andegavensis 2: *Quia conjunxerunt mihi culpas et meas magis negligantias pro furta quid fieri, unde ego in turmentis fui, et Eulogias feci, et mortis periculum ex hoc incurere debui, etc.* [Idem videtur quod *Eulogie*, Munus debitum, coactum.] Idem videtur quod *Eulogium*. Vide in hac voce.

• *Eologia pro Eulogia* in Vita S. Galli ap. Pertz. Script. tom. 2. pag. 12. lin. 11. et pag. 17. lin. 3.]

† **EOLUS**, Αἰόλος, Varius. Gloss. Lat. Græc.

• **EOPSE**. [Eotipso. Plaut. *Curc.* 4. 3. 6.]

• **EORLA**, et *EORL*, Comes, Dux, Consul, Anglo-Saxonibus, vox Danica ut quidam volunt: quod in dubium vocat Somnerus in Glossario Saxonico. Certe Jarl, Danis prisca, Barones appellari observat Wormius. Ethelwerdus lib. 4. cap. 3: *Consules ruunt, quos illi Ecclesie solent nominare.*

† **EOUS**, Coelestis, a Græco εἰός. Jacobus Cardin. de Canonizatione S. Petri Coelestini, Maii tom. 4. pag. 482: *Moresque senex complexus Eous, Prosequitur.*

• *Eoa munera*, id est, ab Oriente allata in Hymno-Epiphaniae.

• **EPACARE**, Pacare, Gallis *Appaiser*. Baldricus lib. 1. Chron. Camerac. cap. 183: *Walterum multa mercede donabat, plus pollicitus, si quovis modo tante pestis molimina Epacaret.*

• **EPACTA**. Papias: *Epactas Latini vocant adjectiones annuas, lunaresque per undenarium numerum usque ad tricenarium in se revolventes, quas ideo adjuvant, ut lunaris emensio rationem solis sequatur. Luna enim justa cursum suum 28. dies [29. dies cum dimidio] lucere dignoscitur, et sunt in anno lunares dies 354. remanentque ad cursum solarem dies 11. quos adimunt: absque his enim non invenies lunam, quata sit in quolibet anno, mense, vel die. Istæ Epactæ semper 11. Kl. April. inveniuntur, quo quota fuerit luna, tota erit Epacta eodem anno: continentur enim Epactæ circulo decemnovennali. Vide Dionysium Exiguum de Ratione Pasche. Isidorum [in Origin. lib. 6. cap. 18. sect. 29. quem exscripsit Papias], et Computistas: præterea ex neotericis Scaligerum lib. 7. de Emend. temp. Gassendum de Calend. Rom. etc. [et supra vocem *Annus*, pag. 293.]*

† **EPACTA MAJOR**, et *Epacta minor*. Charta Umberti Episc. Gratianop. ann. 1012. apud Mabill. lib. 6. de Re Diplom. 581: *Facta est Charta hujusmodi an. ab Incarn. Dom. MXXII. fer. v. luna XXV. Indict. x. Epacta majore III. minore XXV. concurrente III. cyclo decemnovennali VI. Cum tot sint Epactæ majores quot Concurrentes, quos suo loco diximus esse Epactas solis, patet Epactas majores et solares non distinguere: Minores vero Epactæ eadem sunt quæ lunares. Vide Concurrentes et vocem *Annus* pag. 294.*

• **EPACTIO**, vel *APACTIO*, in Tabular. S. Dionys. Lemovic. Chart. 5. Pactum. Vide *Apactare*.

• **EPADIRE**, Dicere, manifestare, Uguitioni. [Papias MS. Bituric.: *Epadiam, Dicam, Manifestem?*]

• **EPANAGNOSTICON**, ut ait Anastasius Bibliothec. ad Synodum VIII. dicitur *Scriptum quod palam legitur.*

† **EPANALESIS**, Επαναλησις, Repetitio. Ordericus Vitalis in Historia Eccles. apud Duchesnum Scriptor. Norman. pag. 716: *Materiam scribendi nupër ab Ulicensi Ecclesia corpi, sed ampla terrarum regna velut in ecclatim raptus preperi, longe lateque oratione volitavi, et per plura perlustrans longissimam Epanalesin protelavi.*

• **EPANLEUM**, Ascensio tortuosa, Papias. [Vide *Epauleum*.]

† **EPANOCLISTUS**, Superne clausus, ab εἴκνω. Supra, et κλειστός. Clausus. Anastasius in Hormisda: *Regnum de auro purissimo Epanoclistum cum catenulis suis, habens in medio crucem auream.*

• **EPAPHÆRESIS**, Apud Græcos est ablatio, detractio. [Transfertur ad tonsionem barbe. Martial. 8. 52. Expingitque cutem, facitque longam Detonsis Epaphæresin capillis.]

• **EPAR**, RIS, Fosse, in Glossar. Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. reg. 4120.

• **EPARGUS**, a Græco ἐπαργός, Præfectus. Instruct. Pisan. legat. ad Alex. imper. CP. ann. 1199. tom. 3. Cod. Ital. diplom. col. 1492: *Præterea studeant legati quod omnia pro Pisana civitate data, sint libera, nec aliquo modo supponantur, vel subiaceant Eparco et vestario.* [Ap. Liutpr. Antap. lib. 8. cap. 26.]

• **EPARTUS**, Perfectus. Papias. [Legendum *Eparchus* a Græco ἐπαρχος, Præfectus. MS. Bituric. habet *Eparchus*.]

• **EPATULA**, Aqua. Papias. [Glossar. in Cod. reg. 7644: *Epatula, patula aqua.*]

• **EPAVA** APUM, in Statutis S. Claudii pag. 73. dicitur de apibus perditis et a nemine repetitis, Gall. *Epave d'abeilles*. Generatim *Epave* vel *Epave* Practicis nostris dicitur de animalibus errantibus, quorum verus ignorator dominus, quæque proinde sunt Dominorum ad quos pertinent hujusmodi Jura caduca. Vide D. de Lauriere in Glossario Juris Gallici et infra *Espava*.

† **EPAULEUM**, Ascensio tortuosa. Glossar. Sangerman. num. 501. Unde illud, dicat qui potest. Certe aliud omnino est ἐπαύλιον, quod Græcis est Villa, vel ἐπαύλιον, quod est dies secundus a nuptiis, quo munibus donantur sponsus et sponsa.

• **EPDOMADA**, pro *Hebdomada*. Charta G. comit. Fores. ann. 1219. ex Tabul. S. Th. in Fores.: *Conventui sanctimonialium dedi et concessi mera et bona voluntate in una Epdomada unam quartam salis in foro Montisbrisonis; et hanc quartam debet reddere qualibet septimana ille, qui pro me tenuit mensuram salis.* Hinc

• **EPDOMEDARIUS**, pro *Hebdomadarius*. Testam. Petri de S. Ylario ann. 1177. ex Bibl. reg. cot. 17: *Capellanno de Luirano dimitto... duos superpellicos et unam faciendam et unum franum, quæ habet Petrus Epdomedarius in pignore.* Ubi nomen proprium, non officii, esse existimo.

• **EPELENTICA PASSIO**, pro *Epileptica*, in Hincmar. Remens. Annal. ad ann. 806. ap. Pertz. tom. 1. Scriptor. pag. 472. lin. 37. Vide *Epilepticus*, in *Epilepticus*.

† **EPENDETON**. Vide *Epidecen*.

† **EPENDIX**, pro *Appendix*, in Chartario Eccl. Auxitanæ cap. 55.

† **EPENDYTES**. Vide *Epidecen*.

• **EPERBOLIRE**, Ebullire. Vita S. Moducennæ, Julii tom. 2. pag. 303: *Vident*

fluvii verticem contra se statim intumes-
cere et Eperbolire.

° **EPERDICA**, vel **EPERDITA**. Charta
Theob. episc. Ambian. ex Cod. reg. 4184.
fol. 14. r. *Quadrige quæ vendit ferrum,
de centum Eperdicis debet unam.*

° **EPERLECHA**, Præstationis vel servitii
species, idem f. quod *Esaeta*. Charta
ann. 1238. in Chartul. Raym. VII. comit.
Tolos. pag. 264: *Confirmantes furna et
malendina, aquas, aquarum decursus
prædictis dominis Cadavoseæ, et Eperle-
chas in eorum hominibus.*

° **EPHALMATORES**, apud Jul. Firmicum
lib. 8. Matnes cap. 8. sic dicti quod
saltu corpora ejacularentur, a Græco
ἐπιματῶν. Vide Manilius lib. 5.

* **EPHEBATUS**. [Ephēbus factus. Varr.
apud Non. 2. 552. *Ephebatum mulera-
vit.* A] leg. ephēbitum.]

° **EPHEBIA**. Ἐφηβία, prima pars adoles-
centiæ. Papii, vel juvenum eminens pul-
chritudo, vel collectio Ephēborum. A *ἐ-
ξανδρῶ*.

Quo prostant pueri, locus est Ephebia dictus.

Machab. lib. 2. cap. 4. v. 9: *Super hoc
promittebat et alia centum quinquaginta,
si potestati ejus concederetur gymnasium
et Ephebia sibi constituere.* Ubi Ephebia
locus est ubi prostitutebantur Ephebi:
seu ut est in Mammothrecto, *Prostitutio,
vel prostibulum puerorum.* Brocardus in
Descript. T. S. lib. 2. cap. 2. Edit. Ven-
etæ 1513. *Loco lupanarium plerumque
in urbibus constituunt Ephebias.* Gloss.
Isid. *Ephebiom, locus constuprationis
puerorum imberbium. Virorum lupana-
ria, in Constit. Valentini tit. 5. Col-
lat. Legis Mosaicæ. Vide Feminare,
Molles.*

* **EPHEBICUS**. [Ad ephebum perti-
nens. puerilis. Apul. 10. *Met.* Adest lucu-
lentus puer nudus, nisi quon Ephebica
clausula sinistrum tegebat humerum.]

° **EPHETA**, vox Hebraica, 1. *Adaperire*,
quam in Baptismi ritu ac orationibus
admittit Ecclesia, imple vero irridet
Calvinus ac fœde conspuat, cum eam
occulentur Patres Ambrosius, Augusti-
nus, ceterique Scriptores, utpote
protectam a facto Servatoris, qui cæci na-
tæ aures et linguam oblinuit sputo.

° **EPHIBATA**, vide *Epibata*.

° **EPHIBATI**, Laici, in vet. Glossar. ex
Cod. reg. 7641. Vide *Epibata*.

° **EPHERNA** et **EPICERNA**, Anathema.
Papias. Ab ἐπιχρῶς, Proscriptus, diris
vel letho devotus.

° **EPHIPHANIA** pro *Epiphania* constan-
ter scribitur in Lectionario Gallicano,
idemque in Missali Gothico, mendose
quidem, sed veteri more, ut observat
Mabillon. Liturg. Gall. pag. 117. Vide
Epiphania.

° **EPHOLE**, pro *Epule*, in leg. 20. Cod.
Theod. Paganis. (16. 10.) Vide *Conjectu-
ras Jac. Gotofredi*.

° **EPHORICA** DIGNITAS, in Compen-
diosa beneficiorum expositione fol. 37.
est Dignitas illa Magistratum, quos
Ephoros vocabant Lacedæmones.

° **EPHOT** vel **EPHOD**, Amictus, vestis
Sacerdotalis. Exstat in Missa veteri ab
Hivrico edita *Oratio ad induendum
Ephot vel amictum.* Eucherius Lugdun.:
*Ephod, vestis Sacerdotalis, quæ superin-
dumentum, vel superhumeralis appellatur.
Est autem velut in caracallæ modum, sed
sine cucullo, etc.* Vide interpretes Bi-
bhor. ubi hæc vox Hebraica non semel
reperitur.

° **EPIASTER**, Alveus, Gall. *Ruche*, ab
apis, ut conjecto, dictus: quare f. leg.
Apiaster. Ebrhardus in Summaria Tra-

ditionum vet. Fuldens. cap. 4. apud
Schannattum pag. 239: *Ratoto de Wor-
ma:feld tradidit S. Bonifacio omnem
elaboratum suum, hoc est porcos LX. vac-
cas VI. oves XII. Epiastrum. XL. Vide
Apiastrum.*

° **EPIBATA**, *Inscensor*, in Barthii Glos-
sario ex Guiberti Hist. Palest. *Inscitor*,
Mabillonio ex Vita S. Hugonis Monachi
inter Acta SS. Benedict. sæc. 5. pag. 97.
ubi sic habetur: *Cui (Bernoni sancto
Abbati) . . . Hugo per omnia fidissimus
adjutor existens, qui creditum sibi talen-
tum a Domino, ut Epibata sagacissimus,
amplificare studebat.* Fridegodus in Vita
S. Wilfridi Episc. cap. 17:

*Frugiteris gravida gaudebant horres glebis.
Epibata faciles ausu sprevere latroes.*

Epibatæ, Gr. Ἐπιβάται, proprie dicuntur
Milites classiarum, vel qui nave conducti
utuntur, metaphorice vero Laici, qui
consecderunt Ecclesiæ navim, cujus
proreta, nauleri, nautæ sunt Clerici.
Gloss. Isid.: *Epibatæ, Laici.* Joan. de
Janua: *Epybata, Laicus vel superveniens.
Hic nihil habet negotii in navi, sed nauo
dato in alias terras transire disponit.*
Hinc emerit Canonis Hibernos apud
Martem. tom. 4. Anecd. col. 10. ubi:
*Antiqui acceverunt Sancti, ut Episcopus
pro capitalibus peccatis XXIII. annis pen-
nitent, Presbyter XII. Diaconus VII. Sic
Virgo Lectorque et Religiosus, Epibatus
autem IIII. melius enim Epibatus lege-
retur, ut satis patet.* Vide *Lexicon Mil-
itare Caroli de Aquino*.

° **EPIBATEGI**, ἐπιβάται, Naves vecto-
riæ. Memorantur leg. 1. § 12. D. de exerc.
act. (14. 1.)

° **EPICEDIUM**, vel **EPICEIDIUM**, Car-
men ad laudem defuncti decantatum.
Piacidus Diac. in Supplem. Virorum
Illustr. Casin. cap. 8. de Angelo: *Scrip-
sit . . . carmen heroicum de ineffabili
Jesu Nomine . . . Epicædium in mortem
Domini De Jesu beneficiis in homines, etc.*
ἐπιπέδιον, cadavere nondum sepulto,
ἐπιπέδιον, completa sepultura, ἔριον,
nullo tempore statuto, solebat decan-
tari.

° **EPICAUSTORIUM**, in Glossis MSS. est:
*Eminentior locus in edificio ad speculan-
dum, vel solarium puellare;* apud Joan.
de Janua, *Instrumentum quod fit super
ignem causa emittendi fumum. Item est
locus unguentorum ubi se ungebant ad
ignem, vel ubi unguenta fiebant ad ignem,
vel denique locus discernendi causas;* et
*in qualibet harum significationum acci-
pitur in Passione S. Thomæ.* Locus ha-
betur apud Ordericum Vitalem lib. 2.
pag. 41: *Ecce januas hic disponam et ad
ortum solis ingressum; primo Proaula, n.
secunde Salutatorium, in tertio Consisto-
rium, in quarto Tricorium, in quinto ce-
tas hyemales, in sexto zetas estivales, in
septimo Epicaustorium, et triclinia acubi-
talia, etc.* Papii etiam, *Epicaustorium*,
est locus unguentorum. [Gloss. Lat. Gall.
Sangerm. MS.: *Epicaustrium, stri, Epi-
causteres, cheminée, ou le lieu des ont-
quemans, ou le lieu de discernales causes.*
Hist. Subreptionis S. Crucis in Chron.
Mellicensi pag. 27: *Et calices cum albis
cleimodis in Epicaustorio coquina in quo-
dam foramine recondidit.]*

° Glossar. Lat. Gall. ann. 1318. ex
Cod. reg. 4120: *Epicaustorium, Gallia
astres. Alio modo dicitur Tabula vel co-
thetra.*

° **EPICEDIUM**. Vide *Epicedium*.

* **EPICERNA**. [Anathema. DIEF.]

* **EPICICLUS**. [Parvus circulus super
majorem. DIEF.]

* **EPICINUM**. [Festivitas pro victoria.
DIEF.]

° **EPICITHARISMA**, ἐπιθήρισμα, Ultima
pars fabulæ. Tertuli. adv. Valent. cap.
38: *Epitharisma post fabulam.*

° *Citharæ* sonus, in fine fabulæ 'adhi-
ber' solitus ad reficiendos animos, lon-
gloris auscultationis tædio affectos, ut
scribit Martin. in Lexico.

° **EPICENUS**. Gloss. Gr. Lat. ἐπίκεινον.
Promiscuum, Epicænum. Utitur Quinti-
lianus lib. 1. cap. 7. 10.

° **EPICROCULUM**, *Pallium tenue mere-
tricium, a crocea colore sic dictum.* Glos-
sar. vet. ex Cod. reg. 7618. Vide *Epi-
crocus*.

° **EPICROCUS**. S. Columbanus Ep. 8:
*Idcirco quamvis trisulcus arcuato vulnere
scorpius insurgat, in his, de quibus scrip-
tum est extendere linguam suam, sicut
arcum mendacii, qui nova quæque, licet
Epicroca, judicant, etc.* Ubi leg. Videtur
Epichrona ex ἐπιχρονος, vel ἐπιχρόνιος,
vetustus.

° Haud scio an non aliunde qua-
renda sit vocis *Epicroca* notio, quam a
Glossatoribus. Papias habet: *Epicroca,
Perlucida.* Janus in Supplemento Anti-
quarii: *Epicrocom, τὸ λευκόν, Lucidum.*
Quod hauserunt ab aliis, quibus *Epicro-
cum* genus est amictuli croco tinctum, *tenus
et perlucidum*, ut habet Festus. Nævius
apud Varronem de Lingua Lat.: *Amictus
erat Epicroco.* Glossar. Lat. Græc.:
*Epicrocom, ἐπίχρονος, ἢ ὀφθαλμίου ἀπὸ
τοῦ ἀπὸ τῶν ἐπίχρονος.* Ex his omnibus emen-
dandum Glossar. MS. Bituric. ubi perper-
am, *Epipigra, Perlucida*, pro *Epicroca*.

° **EPICTIACIUM**, Mandatum, a Græco
ἐπιχτικῶν, quod idem significat. *Epictacium
jussionis tuae.* in Chartario Ecclesiæ Au-
xitanæ cap. 41.

° **EPICURIUS**, ex Græco ἐπικουρος, et ἐπι-
κουρος, Adjutor, defensor. Hesych. ἐπι-
κουρος, βοηθός; Vita S. Vitalis Siculi n.
23: *Quod eidem civitati fieret Epicurius
maximus et defensor.*

° **EPICUSTERIUM**, *Sedes sutorum.*
Glossar. Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod.
reg. 4120. Vide *Epicaustorium*.

° **EPIDECEM**, vel **EPIDIGEN**, Vestis Mona-
chorum, Ugutioni: sed videtur perper-
am scripta vox, pro *Ependytes*. Est
autem ex Græca formata ἐπέδυται, qua
indigitur vestis exterior, qua Monachi
Egyptiis pellicea, seu melotes, Oc-
cidentalibus plurimum lanæa. *Superin-
dumentum* verbi S. Augustini. in Quæst.
super Judic. lib. 7. cap. 41. Ita usurpat
S. Athanasius de Virg.: *Ὁ ἐπέδυται σου
πέρι, Tunica tua sit nigra.* Gloss. Græc.
Lat.: *Ἐπέδυται, Instata.* (legendum forte
Instrata, vel *Instita*.) hæc *superaria*.
Gloss. Lat. Græc.: *Superaria, ἐπέδυται.*
Joan. cap. 21. de S. Petro: *Ὁ ἐπέδυται
δυσχερῆτος.* Evagrius in Vita S. Anto-
nii cap. 23: *Lavit Ependyten suam.* Ubi
quedam Additiones addunt *scapulare*,
quemodo forte hæc vox intelligitur apud
Pachymærem lib. 4. cap. 7. Hieronymus
in Vita S. Hilariis: *Pellicem habens
Ependyten.* Perperam vero *Lexicon Gr.
MS. Reg. Cod. 2062: Ἐπέδυται, τὸ ἐπι-
πέδυται, ἢ τὸ ἐπιπέδυται, ἢ τὸ ἐπιπέδυται.* Ita
Suidas confundit ἐπέδυται, et ἐπέδυται,
quæ est *Intervala*. Vide Nicol. Fullerum
lib. 2. Miscell. Sæc. cap. 11. et Salma-
stium ad Tertul. de Pallio pag. 379. Ho-
mologium Gerardi de Ventosæ, ann.
1562. *Annotis Capueis, et pueris et an-
tis, cæcis, et in cæcis, cum de
subtis, et aphasia, ut dicitur, tunica
at am decenter non habent.*

° **EPENDITON**, in Gloss. Saxon. *Elfrici*
Cop. vel *hoppada*, vel *uffresrud*.

i. Ependytes, seu vestis quæ aliis insertitur.

EPENDIS, *Amphibalum*, in Glossis MSS.

EPIDETES, in Vita S. Aventini Presb. cap. 2: *Vestimentum autem ejus ad membra corporis hirsutum ciliatum, tunica squallida, cingulum pelliceum, Epidetem habens laneam, cucullam vetustam.*

EMPEditis. Mammothrectus ad Legendam S. Hilariensis: *Empeditis, Vestis Monachorum congruens honestati usque ad pedes descendens in modum Diaconalis Dalmaticæ.*

Nescio an Ependyten intelligant Assisæ Hierosol. MSS. cap. 94: *Les Chevaliers qui se combattent pour murtre, ou pour homicide, se doivent combattre à pié, et sans coiffe, et estre roignés à la ronde, et estre vestus de cotes vermeilles, ou de chemises, ou de doubles Decende courtes jusques au genouil, et les manches copées jusques dessous le coude, etc.*

† EPIDEMIA, Morbus contagiosus et popularis, ab ἐπι et ἔπος, Populus, Gall. Epidemie. Passim occurrit. Vide Epidemia.

° Nostris etiam Epidimie. Lit. remiss. ann. 1389. in Reg. 137. Chartoph. reg. ch. 17: *Finablement la bossa et Epidimie le print, de laquelle et de la batteure, il ala de vie à trespasement. Impedimie, in aliis ann. 1400. ex Reg. 155. ch. 583: Pour l'impedimie et la mortalité qui a esté et encores est en laditte ville d'Arras et environ, ledit Haudet qui estoit et a esté Impedimie et prins de la bossa. Epidimie, infra in ch. 239. Vide supra Epidemia.*

EPIDENDÆ. Felix Monachus Gyrwensis in Vita S. Guthlaci n. 5: *Peractis vero mensium Epidendarumque cursibus, cum parienti tempus immineret, etc.* Utiensis Codex, uti monet eruditus Mabillon. mensium Epidendarum diem cursu absque copula præfert. Ex quibus satis patet barbaro hoc et incerti licet etym. vocabulo innui totos illos novem menses, quibus uteretur gerit mulier. Editio vero Bollandina hoc loco præfert: *Peractis vero mensium hebdomadarumque cursibus.* Ubi Henschenius monet vocem Epidendarum, que in aliis codicibus reperitur, poni pro Interpendentium: sed id merè est conjecturæ ac incertæ. Alia suggerit eruditus Cotelerius in Notis ad tom. 1. Monumentor. Ecclesiæ Græcæ pag. 715.

° EPIDERMEN, perperam pro Epidecen, vestis monachorum. Vide in hac voce. Andr. Floriac. lib. 4. Mirac. S. Bened. MSS: *Cumque me ad simile opus propatulo jam Epidermine, cum clericali birro aptato, etc.*

† EPIDETES, EPIDICEN. Vide Epidecen.

° EPIDIALIS, pro Epidimialis, contagiosus. Mirac. MSS. Urbani PP. V: *Patiens febrem Epidialem cum bossa, etc.* Vide in Epidimia.

† EPIDIMIA, Ut Epidemia, Morbus popularis. Sæpius occurrit præsertim apud Scriptores Italicos. Hinc

† EPIDIMIALIS AER, apud Nicolaum Specialem lib. 1. de Rebus Siculis cap. 15. hoc est Pestilens et contagiosus.

† EPIDIMIALIS MORBUS, apud Murator. tom. 12. col. 470.

† EPIDIMARIA PESTIS, in Epist. Joh. de Monasterio apud Marten. Collect. Ampliss. tom. 2. col. 1417.

EPIDIPNIS, ἐπίδιπνον, Postuma, [Bellaria, Gall. Dessert.] Fragm. Petronii pag. 60: *Nec ullus tui malorum finis fuisset, nisi Epidipnis esset atata, turdis,*

iligine, uvis passis, nucibusque fartis. [Martial. lib. II. Epigr. 32.]

Hic veras Epidipnidas parabit.

* EPIDIPNIS, Specimen, demonstratio, ostentatio: Histriones artis suæ specimen dantes Epidipni ludere dicuntur in Inscript. apud Majf. Mus. Ver. 127. 4.]

† EPIDOMETICI, Dicuntur qui habebant sub se mensuratores, qui mensurabant hospicia, et in eminenti loco describebant nomina eorum, qui ibi habebant hospitari. Vocabul. Juris utriusque. Vox formata ab ἐπι et ὄμη, Domus, ædificium.

† EPIFORA, Ἐπιφορά, Medicis, Fluxio in aliquam corporis partem irruens. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. MS.: *Epifora, une maniere d'ordre des yeux, la tole.* Vide Frémicus.

° Alex. Iatrosoph. MS. lib. 1. Passio. cap. 93: *Nescio an hoc melius sit ad yppias aliud colitrium, vel ad chomosas et Epiforas reumaticas.*

* EPIGERGIUM, Falerum focarium. DIFF.]

° EPIGIUM, Warcoles, in Glossar. Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. reg. 4129. Vide infra Vercoletum.

° EPIGRAMMA, perperam editum ex Charta Roger. Sicil. reg. ann. 1129. tom. 4. Cod. Ital. diplom. col. 404. pro Epistagma. Vide in hac voce.

° EPIGRAPHIUM, Epitome. Chron. Trenorch. inter Probat. ult. Hist. ejusd. abbat. pag. 16: *Hic denique Epigraphium inserendum, et de beati Philiberti vita virtutibus gloriosa silendum, vel transitu, quoniam hæc a præcedentibus sufficienter edita pernoscentur.* Vide Epilogium 2.

† EPIGRARE, pro Epigravare, si bene conjecto, a Græco ἐπιγρᾶν, Chartam subscriptione firmare. Chartularium Apertensis Eccles. fol. 102. Acta commutationis carta XIII. Julii regnante Rodulfo. Indictione IV. Martinus Epigrare et firmare præcepit, manu sua roboravit.

EPIGRI, Isidorus lib. 19. Orig. cap. 10: *Epigri et clavi sunt, quibus lignum ligno adhæret.* Ita etiam in Glossar. Isid. Gloss. Saxon. Ælfrici: *Epigri, vel clavi.* Nagles, 1. Clavi. Meursius in Gloss. Epigri rescribendum censet. Gloss. Gr. Lat.: Ἐπίγραφοι, ἐπιγράφοι, Compages. Hesychius: Ἐπίγραφοι, ἔπι ἐπίγραφοι. Vide eundem Meurs. [Verum ex ipse Seneca de Benef. 2. 12: *Nisi in os Senatoris ingessisset Imperator Epigros suos.* Ita Gronovius restituit, cum vulgo legeretur pigros. Vide ejus notas pag. 628. et Gataker. in Cinno 2. 19. pag. 273.]

* EPIGROMA, [Tabula, in qua ab agrimensore descripti sunt limites et mensuræ agrorum: Not. Tir. p. 124. Commentarium, epitoma, epigroma.]

° EPILATUM, Leve adiutorium, ex Glossis ad Alex. Iatrosoph. MS. lib. 1. Passio. cap. 144: *In pleureticis enim et ventrem deduci oportet, et non solum clysteri, sed et Epilatis uti necesse est.*

† EPILEPSIA, EPILEPTICUS, etc. Vide Epilepticus.

* EPILEPTIUM, [Vehiculum puerorum. DIFF.]

EPILEPTICUS, Gloss. Lat. Gr.: *Caducos, ἐπιληπτικὸς.* Emendandum, *Caducus, ἐπιληπτικὸς,* et in Gloss. Græco Lat. Wilhelm. Apul. lib. 1. de Gestis Normannorum:

Dum sedi Michael Epilepticus Imperiali Præsedet.

S. Bernardus in Vita S. Malachie cap. 30: *Erat autem Epilepticus, et cadebat frequenter.* Vide Gregor. Turon. lib. 4. Hist. cap. 12. lib. 5. cap. 5.

EPILEPTICUS, pro Epilepticus, scribitur apud Plinium lib. 3. de Medicina cap. 10. Jul. Firmicum lib. 6. cap. 31. lib. 7. cap. ult. Conradum Marpurg de Vita S. Elizabeth pag. 288. in Vita S. Samsonis Episcopi Dolensis lib. 2. cap. 3. apud Joan. de Deo in Penitentiario lib. 5. cap. 6. etc.

EPILEPTICUS, apud S. Odonem lib. 4. de Vita S. Geraldii cap. 8.

EPILEPTICUS, Charta Ethelredi Regis Angl. tom. 1. Monasterii Anglie: *Si quis tam Epilepticus phylargyria seductus amentia, etc.* Utitur etiam Alexander Iatrosophista lib. 1. Passionum cap. 8. et alibi non semel. Vide Epileptica passio.

EPILEPTIA, Gloss. Lat. Gall.: *Epileptia, le mal de quoi on chiet.* [Alia: Sangerman.: *Epilensia, le mal de quoi l'on chiet.*]

† EPILEPTICUS, Celui qui a tel maladie, et Epilensatus, Idem, in idem Glossis Sangerm.

EMPLENTIA, Uguatio Emplentia, passio sic dicta, quia mentem apprehendens, et corpus possideat, etc. Ita apud Cantipratam. *Emplentia, pro Epilepsia.*

† EPILEPSIA, in MS. Bituricensi.

EPILENSIA, et EPILENSIA, in Vita S. Lamberti Episcopi Vencensis, et apud Michaëlem Scotum lib. de Physion. cap. 12. Egidius Corbohenensis MS. de Virtutibus medicaminum:

Per momenta suos Epilensie domat omnem Aurea nequitiā.

EPILENSIS, in Statutis Ordinis de Senprigham pag. 735. *Epilenticus* ibid. [et in Capitulis General. S. Victoris Massil. MSS.] *Epilense*, etiam nostris olim. Vide Gailemum Tardif Lectorem Caroli VII. Reg. Franc. in tractatu de Falconaria parte 2. cap. 5. Gariopontus lib. 1. cap. 7: *Epilepsia dicta est a mentis et sensus oppressione, quibus occupatis, corpus etiam occupatur.* [Epilenticus passio, apud Bernardum de Breydenbach Itin. Hierosol. pag. 106.]

† EPILEPTICUS MORBUS, pro Epilenticus, tom. 3. Anecd. Marten. col. 1741.

EPILOGARE, Iterare, in Glossis MSS. Regis. Italici, *Epilogare*, idem valet ac recapitulare, seu breviter repetere, ac in Epitome redigere, ut observat Alexander in Responsione ad Ochiol. Andreas Monachus Fontis-Evraldi de Morte B. Roberti de Arbesello *Pennitabat ex altera parte ex hoc quod omnia mandata non observaverat, et ut omnia ejus verba dicam Epilogando, et servum inutilem fuisse per omnia plangebatur ejulando.* Alanus de Insulis in Planetu naturæ: *Illuc turtur suo viduata consorte, amorum Epilogare dedignans, bigamiam refutabat solatia.* Rursum: *Tunc Hymeneus solenni vultu latitæ gratiarum actiones Epilogans, etc.* [S. Bernardus de Consideratione: *Libet jam et hunc claudere librum, sed in calce aliqua velim vel ante dicta quasi Epilogando repetere.* Vita B. Agnetis de Montepolitiano num. 67. April. tom. 2. pag. 806: *Ceteris omnis, quedam Epilogando in præsentis paragrafo, Deo dante, narrabo.*]

† EPILOGATIO, Epilogacion, c'est longue chose briefment recitee. Gloss. Lat. Gall. Sangerman. MS.

1. EPILOGIUM, Gloss. Lat. Regium: *Epilogium, novissima pars controversiæ, quæ preces tantum habet, vel narratio miserationis.*

2. EPILOGIUM, Epitome. Epist. Alexand. IV. PP. apud Baron. ad ann. 1148: *Qualiter scilicet 28. titulis eorumque Sacerdotibus tota urbs (Roma) distributa sit,*

quatenus posteris nostris, quasi Epilogo comprehensa, lucidiora sint.

3. **EPILOGIUM**, Finis, conclusio, ad calem 2^a part. Comment. Alber. de Rosato Bergom. 30. ad lectur. Cod. pag. 206. Pro fine hujus libri et operis epilogo est Epilogo gratias agamus Domino et B. V. Mariae.

EPILOGONIUS TERMINUS, Qui ratione potius et animo concepitur, quam per evidentia signa. Vitalis et Arcadius Grammatici. Terminus a ferro taxatus si fuerit et subditum nihil habuerit, Epilognus non upatur.

1. **EPILOGUS**, Epitome. Vita S. Drausii Episcopi Suess. n. 20: Paucis de plurimis sub Epilogo recitatis [Sermo de S. Valentino Episc. inter Acta SS. Maii tom. 7. pag. 544. Hujus talis ac tanti Valentini Praesulis, unde superius Epilognus (Breve encomium) fecimus, latuit mortalibus corpus. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. MSS. Epilogus, a, um, Epilogues. Epilogus Latinis, ut ἐπιλογος, Graecis, est Peroratio; sed hoc notum.]

2. **EPILOGUS**, Epitaphium. Ordericus Vitalis lib. 2. pag. 874. Versibus hercynicis Epilogum brevem super illo edidi.

3. **EPILOGUS**, Mimus, scurra. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692. Epilogus genitrus.

EPILOGICUM, ἐπιλογικόν. Vestis quae linteae insteritur. Regestum Petri Diaconi Casin. n. 146: Misit unum Epilogicum de dorso suo orii deauratum. Vide Ricartum et Meursium in ἐπιλογικόν, et Dissertat. 1. ad Joinvillam.

* **EPIMELETA**, ἐπιμετέτης. Curator bonorum a Magistratu constitutus. leg. 46. § 1. 10. de admin. et per tut. (26. 7.)

* **EPIMELEIA**, Graec. ἐπιμελεία, Cura, assiduitas. Martianus Capella lib. 2: Epimeleia et Agrypnia dilecta Philologiae mancipia.

EPIMENIUM, ἐπιμένιον. Gloss. Isid. Epimenia, senia, seu renia. Gloss. Lat. MS. Reg. Cod. 1013: Epimenia, erenia quae dabantur per singulos menses. Ita etiam Gloss. Isid. Ugitio: Epimenia, orna, expense, vel erennia, vel tributa, quae dantur per singulos menses post defectum lunae, i. post novilunium. Gildas sapens de Excidio Britanniae. Ita quae non affluenter sibi Epimenia conturbat, occasiones de industria colorantes, et ut profusior ejus magnificentia cumularetur, testantur se cuncta Insulae, rupto foedere, depopulatos. Paulo ante annona verbo utitur: Impetrant sibi annonas diti, etc. Vita S. Maglorii Episc. Dolensis cap. 27. Regi suadebant ut viros strenuissimos navigandi peritos inquireret, qui eandem navem cum tantis Epimeniis Myrtois incolumem presentarent. Usus est hae voce Juvenalis Sat. 7. ad quam vide vobis interpretem et Pitheum.

EPIMETRUM, Quod a conlatoribus, susceptoribus specierum annonarum super praeter modum collationis dabatur ad levandum dispendium in leg. 15. Cod. Th. de susceptor. (12. 6.) Pour le desher, inquit Jac. Gotofredus.

* **EPINEPHRIDIUM**, ἐπινεφρίδιον. Pin-guedo renum. Fulg. 2. Myth. Epinephridia formandis fetibus opponuntur.

* **EPINOMEN**, [Idem ac agnomen vox hybrida, ex ἐπι ad, super, et nomen, Italice soprannome. Not. Tir. p. 35. Nomen, epinomen. Perperam tamen hic legitur ephinomen.]

EPIPANTI, pro Hypapanti, in Charta anni 1119. apud Catellum lib. 5. Rerum Occitan. pag. 870. Festum B. Mariae quod

vocatur Epipanti, i. Occursus, Purificationis. Vide Hypapanti.

EPIPEDONICUS TERMINUS, Medius, i. intermedius [id est, in loci superficie.] Frontinus: Sunt et medii termini, qui dicuntur Epipedonici.

EPIPHANIA, Festum quod Christiani celebrant ex antiquo ritu 6. Januarii, ut ex Ammiano lib. 21. colligitur. De nominis ratione ambigunt doctores, etsi in eam videantur ire sententiam, ut putent ita dictum, quod cum hac die Baptismatis Christi solemnitas agatur, tunc primum Christus coeperit gentibus manifestari, qui antea latuerat omnibus, atque adeo ipsi ejus Prodomo, qui in Evang. Joan. cap. 1. 31. ait, Ego nesciebam illum. S. Hieron. lib. 1. in Ezech. cap. 1. Epiphaniarum dies huc usque venerabilis est, quod huc temporis congruit, quando dictum est, Hic est filius meus dilectus in quo mihi complacuit. Id. etiam adstruit Joan. Chrysost. in Homil. de Baptismo Christi, qui auctor est ita dictum festum, quod Christus in Baptismo ἐπιφανέ, id est, demonstratus est, innotuit, celesti voce.

Isidorus vero Hispal. lib. 1. de Off. Eccles. cap. 26. ait Epiphania esse dicta, quoniam stella ἐπιφανέ, apparuit in caelo, quando scilicet Magi Christum jacentem in praesepio adoraverunt. Nam hac die non Baptismus Christi duntaxat, sed et Adorationem Magorum et primum in Capa miraculum celebrant Christiani. Consentit Ptolemaeus Silvius in Laterculo VIII. Id. (Januar.) Epiphania, quo die i. sterpositis temporibus, et stella Magis Dominum natum nuntiabat, et aqua vivum facta, vel in amne Jordanis Salvator baptizatus est. Papias: Epiphania, Graeco Apparitio dicitur, vel manifestatio: hoc enim die Christus sideris indicio Magis apparuit adorandus, vel in Baptismate ostensus est, vel quo primo signo aquam in vinum mutans se prolatavit.

Alii consent abusive Epiphaniae seu Epiphaniarum appellationem huic inditam festo quippe cum plurima Ecclesiae in diem illum Natalem Domini referrent et Baptisma, quod de Aegyptiacis testantur deserte Cassianus Collat. 10. cap. 2. et Jo. Chrysostomus Hom. in Lucam cap. 2. de Graecis Asiaticis et Syris, Epiphanius in Panar. Har. 51. Natalis vero Christi ἐπιφανεία, et ἐπιφανείων nomine donetur a Patribus, quia tunc primum apparuit nascendo Christus: factum postea ut Ecclesia CPolitana, quae Romae usum amplexa, natalem Christi cepit celebrare die 25. Decembr. priorem nomenclaturam diei sextae Januarii attribuerit, ut quae prius colebatur tanquam Natalis Christi Lexicon Graec. MS. Reg. Cod. 2062. et Suidas: ἐπιφανεία, ἡ τοῦ κυρίου καὶ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ γενεή. Ita Natalem Domini vocat Zonaras in Juliano, quem Ammianus loco laudato Epiphania. Vide Casaubonum ad Annal. Baron. Exercit. 2. cap. 11. eundem Baron. ad Martyrol. et Jacobum Gotofred. ad leg. 5. Cod. Th. de Spectacul.

* Ridiculi cujusdam apud Parisios usus, parum dissimilis ab eo quem Charicari dicimus, in vigilia hujusce festi olii habiti, mentio fit in Lit. romiss. ann. 1531. ex Reg. 82. Chartoph. reg. ch. 216. Cum in vigilia Epiphaniae Domini ipse Johannes et plures alii sui socii causa solacii visissent de nocte per villam Parisius percutiendo pelves, prout est in eadem vigilia fieri solitum, etc. Vide [90] Grimm. Mythol. Germ. pag.

173.] et infra Montinā: ubi quid simile legitur. Religiosius alibi colebatur isthaec vigilia, ut discimus ex Ordinar. Rotomag. Ms.: Vigilia Epiphaniae, quam plures diverse colunt: alteri prandent, alteri jejunant: nobis autem jejunando colore congruum videtur: . . . sed ecclesia Rothomagensis non jejunat propter solennitatem Nativitatis Domini. Vide infra Festum Apparitionis in Festum 1.

* **EPIPHARE**, [Equum ornare. DIF.] * **EPIPHIA**, Epiphiorum, Aornemens de chevaur, si comme freins, petraus. Inde Epiphare, i. Equum ornare. Gloss. Lat. Gall. Sangerman. Leg. Ephippia a Graeco ἐπιπῆρα.

* **EPIPHYLLIS**, ἐπιφύλλια. Ultimus in sum no vitis palmitis racemus, qui plerumque parvis rarisque acinis sero maturescit, quoniam postremus conceptus est, ideoque inutilis, et in vindemia plerumque negligitur. Vide Cai. Rhod. lib. 7. cap. 6. Epiphyllides sunt et ampullae mero, proverbium in blandiloquos, et verbis magis instructos quam factis. Hae Fabri Thesaurus. Vide Erasmi Adagia.

* **EPIPIA**, [Musca equorum. DIF.] * **EPIPIGRA**, Vide Epicrocus.

EPIRHEDIUM, Currus, vox hybrida. Ex Graeco ἐπι, et rheda, dictione Gallica. Papias: Epirhedra, majora vehicula. Contra [MSS. Bituric. et] Ugitio: Epirhedra, proprie minora vehicula. Britannicus ad istud Juvenal. Sat. 8. vers. 66:

... Trito ducunt Epiredia collo Cornipedes.

Epirhedium ait currum significare, vocabulumque Romanos, auctore Fabio, ex duobus peregrinis suum fecisse, Gellius vero auctor est quosdam sensisse vocabulum totum esse barbarum. At veteri ejusdem Juvenalis interpreti, Epirhedra, ornamenta rhedarum, aut plaustra dicuntur. Jo. de Garlandia in Synonymis:

Sunt supra rodam partes Epiredia dictae.

Acta S. Marcelli PP. lib. 1. cap. 3. Quem etiam opprobrio Christianorum in die processionis suae, ante Epirhedra sua protrahi fecit nudum et ligatum. Vide Quintilianum lib. 9. cap. 7.

* Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 4120: Epiredium, barouestes. Quo sensu occurrit in Comput. fabr. S. Pet. Insul. Ms. an. 1367: Item pro quodam Epiredio, xij. sol.

* **ETIRO**, Sts. Memoria, Agutioni.

* **EPIRRIPTARIUM**, Graecis recentioribus, ἐπιρριπτήριον. Vestis quae humeris injicitur, ἀπὸ τοῦ ἐπιρριπτεῖν, Injicere. Calyptrae species est, quae caput et humeros tegit, cujusmodi est Canonicorum Regularium Froccus hyemali tempore. Vita S. Stephani Sabaitae, Julii. tom. 3. pag. 545: Labore ergo fessus, parvum quod gestabat Epirriptogium deposuit ac bibere tentavi per otium. Vide Gloss. mediae Graecit.

* **EPISCEILUM**, [Superior pars celi. DIF.]

EPISCOPA, uxor Episcopi, seu illius qui postea in Episcopum consecratus est. Concilium Turonense II. can. 13: Episcopum Episcopam non habentem nulla sequatur turba mulierum. Vide Baron. ann. 34. n. 289. Sic Episcopissa, uxor, concubina Episcopi. Acta Episcoporum Cononfanensium 2. tom. 10. Histor. Franc. pag. 285 in Mainardo. Quadam enim die cum agrotare copisset, placuit, ut sanguinem minueret: qui dum esset flebotomatus, nocte insecuta dormit cum

Episcopissa, etc. [Abbatissas etiam quandoque dictas fuisse *Episcopas* coniecit Macri fratres ex quodam Ecclesie S. Praxedis lapide, ubi de reliquiis a S. Paschali Papa eo translatis fit mentio. Sic ibi: *Quocirca et in ipso ingressu Basilicæ manu dextra, ubi utique benedictissima genitrix, scilicet dominæ Theodoræ Episcopæ, corpus quiescit.* Erat, inquam, Theodora ejusdem Papæ mater, forsitan Abbatisa, quæ etiam Antista dicebatur: nam sicut Episcopus et Antistes synonyma sunt, sic Episcopa et Antista.

° **EPISCOPALE**, quod ab episcopo cantatur dictum, in Ordin. eccl. Ambr. Mediol. ann. circ. 1139. apud Murator. tom. 4. Antiqu. Ital. med. ævi. col. 893. *In die Parasceve post cantatum Tertium presbyter vel archiepiscopus vadit post altare, et dicit Dominus vobiscum. Et minor diaconus indutus rubea alba ascendit pulpitum, et dicit lectionem Evæ prophete in majore tono Evangeliorum. Cantatur Episcopale aut sacerdotale, sive diaconale jussa archiepiscopi.* Vide in Episcopus.

° **EPISCOPALES**, qui partes episcopi tuentur, vel ejus familiares, Guall. Hemingford. de Gest. Eduardi I. reg. Angl. ad ann. 1300. pag. 100. *Qui presentatus episcopi, absque difficultate admissus est, sed cum installari debuisset, invenit Richardum priorem in stallo suo reclamantem ut prius appellarent. At illi Episcopales et quidam falsi fratres appositis manibus extraerant christum domini de loco suo, tradentes custodia.* Vide Episcopani.

° **EPISCOPALIS**, nudo pro Episcopi filius, Charta ann. 1077. ex magno Chartul. S. Viet. Massil. *Bernardus abbas et monachi S. Victoris fecerunt placitationem filii Geraldi Episcopalis.* Erat autem Geraldus filius Ingilramni episcopi Cabellie. et Adalgada ejus uxoris. Vide Iustr. tom. 1. Gall. Christ. pag. 155. col. 28. Eodem titulo Ricavus subscribit Chartam Bertrami Forojul. episc. patris sui in eodem Chartul. pag. 122. ubi et Episcopus medius inscribitur. *Ego Bertrannus gratia Dei amantem Forojulienis ecclesie indignus episcopus, et ego Ricavus medius Episcopus hoc donum firmo.* Vide Episcopa.

° **EPISCOPALISSIME** Anastasius Bibb. in Versio. Vita S. Dionysii a Methodio conscripta. *Et cum excolisset Athenas, ac si quodam fructifer amplissimus, Episcopalisque venit Romam, præceptorem etiam in hoc imitatus.* Ubi vir doctissimus Petrus Franc. Chiffletius vim vocis Græcæ haud bene cepisse Anastasium observat. *Ἐπισκοπικός. Directe ad scopum, quem sibi Dei instinctu proposuerat, etc.*

° **EPISCOPALITER**, Episcopali more, ut docet Episcopus. S. August. Confess. lib. 5. cap. 13. *Pergrinationem meam Episcopaliter dilexi.* De modis observandis in Coronatione Regis Hungariae apud Ludewig. tom. 6. pag. 341. *Assistentibus omnibus Episcopis, similiter Episcopaliter indutus.*

° **EPISCOPALITER**, Episcopali auctoritate. Charta Gaufridi Carnot. episc. ex Chartul. argenteo S. Pet. Carnot. fol. XI. *Has tres ecclesias in ea quàm antiquitas habuisse noscuntur libertate a synodo et circula, seu qualibet alia eractione, salvo episcopali jure, permanere Episcopaliter decernit.*

° **EPISCOPANI**, Episcopi addicti et subditi. Guibertus lib. 3. de Vita sua cap. 5. *Cum Abbatiani in Episcopanos,*

et Episcopani in Abbatianos indebito hoste fuerent.

° **EPISCOPARE**. Vide post Episcopus.

° **EPISCOPATIO**, dignitas vel jura Episcopatus. Diarium belli Hussitici, apud Ludewig. tom. 6. pag. 180. *Pro prælatus, dignitatibus, personatibus, plebanis aliis et Episcopationibus, et venditionibus indulgentiarum.*

° **1. EPISCOPATUS**, Munus Episcopale, dignitas, redditus. Epist. Ludovici XII. ann. 1488. ad Philippum Electorem Palatinum apud Ludewig. tom. 6. pag. 118. *Et de parte sua dabit illi bonos Episcopatus in regno suo, et de primis vacatibus.*

° **Notus Episcopatus**, Charta Ludov. Jun. reg. Franc. ann. 1147. ex Tabul. ense Paris fol. 21. *Quando Episcopatus in manus regis devenerit, consuetudinarios redditus et talliam statuto tempore episcopo debitam, ministeriales nostri et successorum nostrorum ex regio mandato possint accipere.* Lat. Caroli V. ann. 1375 tom. 2. Probat. Hist. Brit. col. 105. *Tous les profits et émolumens, qui a nous appartiennent pour raison du régale de ladite Episcopauté. Si vous mouvois... que ladite Episcopauté vous lui facie: delivrer, ou a ses gens pour lui.*

° **2. EPISCOPATUS**, Dignitas Episcopo subjecta. Manasses Archiep. Remens. Epist. ad Lambertum Atrabat. Episc. tom. 5. Miscell. Baluz. pag. 327. *In toto autem Episcopatu dicitur officium interdicatur.* Et pag. 329. *Eam in Tullensem Episcopatum traderebat; ubi postquam Tullensis Episcopus eum esse dicit, vocato ad se. Ince. Theoderico ceterisque Episcopis sui Principibus, etc.*

° **EPISCOPATUS**, urbis Venetæ regiones appellantur in Statutis Venetis lib. 1. cap. 8. *Veccolad.*

° **EPISCOPELLUS**, diminut. ab Episcopus. Comment. Benzon. Episc. Albens. apud Ludewig. tom. 9. Reliq. MSS. pag. 230. *Duo igitur Episcopelli sustentant manus unius provincie regulæ. Occurrit præterea apud Lucam Cesent. et Marten. de Offic. divin.*

° **EPISCOPIANI** apud Byzantinos Officiales quidam Chartopoliensis, qui Episcoporum rationibus vacabant. Vide Glossar. med. Græcæ. in hac voce col. 426. et Append. 73.

° **EPISCOPLICIDA**, apud Adalbold in Vita Henrici II. Imperat. cap. 15.

° **EPISCOPISSA**. Vide Episcopa.

° **EPISCOPIUM**. Vide Episcopus.

° **EPISCOPUS**, ex Gr. ἐπίσκοπος, qui nomine magistratus aliquos e suis vocabant Athenienses, qui per provincias et regiones suæ ditioni commissas excurrerant, quo eas in officio et in re contingerent. Latini vero eas qui præstant Episcopi, leg. ut § 7. D. de Muner. et honor. (90. 4.) cujusmodi fortè sunt illi apud Joffredum in Notit. archiepiscopalis pag. 6. Eucherius. *Episcopus superinspector, et quæ Propheta ait, Spectatorem te posui domui Israel.* In Auctario Jansoni ad Gl. Isidor. Episcopus, visitator. Amalarius in Eclogis de Officio Missæ. *Græce quod dicitur Episcopus, hoc Latine Superinspector interpretatur, quia superintendit, quæ operatur philosophar. Lat. MS. Regium. Episcopus, Visitator, superinspector, speculator.* S. Augustin. lib. 19. de Civit. Dei cap. 19. *Episcopus nomen est oneris, non honoris. Græcum est enim, atque inde ductum vocabulum, quod ille qui præfatur superintendit, curam corpori scilicet gerens.* Ibidem libro primo cap. 9. *Ad hoc speculatores, hoc est pastorum Propositi*

constituti sunt in Ecclesiis, ut non parcant oburgando peccata. Rabanus Poen. 4.

° *Tu decus es populi, vocaris Episcopus ipse, Et Superintendens, dux eris atque grege.*

Et Poem. 10.

Nam superintendens pie, Episcopus ipse vocaris.

Vide S. Hieronymum Epist. 85. Synodus Romana sub Eugenio II. PP. cap. 3. *Episcopum bono opere consistere oportet, ut facta congruentibus luceat, ut optimus speculator existat, etc.* Et cap. 36. de Episcopo. *Cum sit optimus Prospector.* Nicolaus PP. Epist. 12. Append. *Frustra speculatores dicimur, si venientem lupum a longe non cernimus. Frustra enim Episcopi, id est, Superinspectores, vocamur, si futurum exitum per antecedentia signa minime contemplanur.* Adnuntiatio Herardi Archiep. Turon. in Concilio Suesion. III. *Hoc enim speculatum officium est, quo nomine nos Episcopi, non merito, sed gratia nominamur a Domino, ut imminetia prospicientes pericula, his quorum salutem suscipere adiuvant.* In Charta Henr. Regis Anglorum Occidentalium a Spelmanno inter Conclia ann. 725. edita, *Daniel Inspector plebis Dei* subscribit. Vide epistolam Sigefredi Episcopi Moguntini apud Teagmaglorum. Amalarium in Eclogis de Officio Missæ pag. 137. Innocentium III. lib. 1. de Sacrif. Missæ cap. 7. Rabanus lib. 1. de Institut. Cleric. cap. 5. Hincmarum Remens. Episc. lib. 1. n. 5. etc.

° Episcopos Apostolorum successores esse et hinc colligitur ex Cyrillano Epist. 66. D. Hieronymo Epist. ad Evagrium, D. Gregorio Hom. 26. in Evang. Clemente Ep. 1. ad Jacob. fratrem Domini, etc.

° Diversis nominibus variisque titulis olim donati Episcopi pro variis temporibus et personis quibuscumque aliud egere negotii. Hanc in titulis honorariis varietatem vel maxime attulit aut dignitas Ecclesiarum quibus præerant, aut eximia quorundam ex his sanctitas. *Summi Sacerdotes* dicit a S. Clemente Epist. 1. ad Cor. cap. 28. *Summo quippe Sacerdoti sua munia tributa sunt, et Sacerdotibus locis propriis præstituta est.* Quod ad sacerulum XI. usque perseveravit. *Summi Pontifices* in Lexe Bajwar. tit. II. § 2. et ab anonymo Scriptore de miraculis S. Forstunquam citat Mabill. Diplom. lib. 2. pag. 55. Circa initium XI. sæculi Frotharius Nemausensis Episc. *Summus Pontifex* appellatur in Chartario Aboensi. Diplom. lib. pag. 63. Vocati etiam *Papa*. Fragmentum Epist. Dionysii Aboi. ad Philemonem apud D. Constant. tom. 1. Epistolarum Rom. Pontif. pag. 262. *Hanc ego regulam et formam a Beato Papa nostro Heraclia accepi.* Hunc titulum sibi Rom. Pontifex reservandum censuit Charibertus Francorum Rex ann. 582. quem tamen subinde alius Episcopus aliquando rursus concessum legitimus usque ad tempora Gregori VII. Vide Papa. Principes appellantur in Canon. Hibern. Specul. Acher. tom. 9. pag. 25. *Synodus: Oportet Principem omnia pensare per manus ministrorum in usus parochia, et subjectorum et pauperum.* Quod ibid. sæpius recurrit. Episcopus vocat *Præsides* Julius PP. Ep. ad Euseb. apud D. Constant. tom. 1. pag. 362. n. 18. *Jamque antiquos Præsides, qui multos annos in Episcopatu transierant.* Quo titulo ipsi etiam usi sunt (a Prædictis quippe, modestie causa cons-

lum in Italia sacra tom. 1. etc. Vide etiam *Suffraganeus*.

¶ **EPISCOPUS FATUORUM**, Festi fatuorum præses. Statuta MSS. Capituli S. Audomari: *Item et quia temporibus retroactis multi defectus et plura scandala, deordinationes et mala, occasione Episcopi Fatuorum et suorum evenerint, statuimus et ordinamus quod de cetero in festo Circumcisionis Domini Vicarii categorice chorum frequentantes et eorum Episcopus se habeant honeste, cantando et officiendo sicut continentur plenius in Ordinario Ecclesie. Vide Kalendæ.*

EPISCOPI FORÈNSES, in Diurno Romano cap. 1. tit. 8. dicuntur eadem ratione, qua *Presbyteri forenses*, de quibus suo loco, Episcopi scilicet alienæ Dioceseos quam Romanæ.

¶ **EPISCOPUS INNOCENTIUM**, Qui Ohoro in festo SS. Innocentium præerat. Hujus ludicri Episcopi quædam ornamenta exhibet Inventarium ornament. et Reliq. Ecclesie Noviom. ann. 1419. ex Archivo ejusdem: *Item una parva Crossea argentea ad baculum nigrum pro Episcopo Innocentium. Item tres sendales rubæ. Item alie parvæ sendales pro Episcopo Innocentium.* Et in Breviario ad usum Ecclesie sarisburg. edito Londini ann. 1555. et asservato Pontisaræ in Monast. Benedictinarum Anglic. pro festo Innocentium: *Pueri chori suum habebunt Episcopum. Vide infra Episcopum Puerorum.*

¶ **EPISCOPI LEGALES**, Legitime et canonice electi, vita et doctrina conspicui. Gregor. PP. VII. Ep. 49. lib. 2. tom. Concl. Laub. col. 104: *Item cum mentis intuitu partes Occidentis, sive Meridiet, aut Septentrionis video, vix legales Episcopos introitu et vita, qui Christianum populum Christi amore, et non seculari ambitione regant, invento.*

° **EPISCOPUS MEDIUS**. Vide supra in *Episcopalis*.

° **EPISCOPI NULLATENSES**, Nullius sedis, qui carent clero et populo. Conc. Armen. ann. 1342. apud Marten. tom. 7. Ampl. Collect. col. 313: *Episcopi vero nullatenses sunt isti. Dominus Johannes. Dominus Constantinus, etc.*

¶ **EPISCOPUS ORDINUM**, a sacris ordinibus, quos conferre solet, sic dictus Episcopus coadjutor, vulgo *Suffragant*, in Historia Monasterii S. Laurentii Leodiensis, apud Marten. tom. 4. Ampl. Collect. col. 1145.

¶ **EPISCOPUS PALATII** dicitur Leo quidam in Vita S. Adelberti Episc. Pragæ, n. 20. Idem forte qui *Episcopus Regalis Capelle* dicebatur, apud Bohemos: quippe Charta Caroli IV. Imper. data Pragæ ann. 1366. pro incolis oppidi de Romanis in Delphinatu, quæ habetur in Tabularii Regii Regesto ann. 1363. etc. ch. 97. ita clauditur: *Ego Johannes E. G. Colmucensis Episcopus Regalis Capelle Boem. Comes, et sacre Imperialis aule Cancellarius vice... Moguntinensis Arch... recognovi.* [Et in Charta Ludovici Regis Aquitanorum pro Monasterio Nobiliacensi apud Stephanotium Antiq. Pictav. MSS. part. 3. pag. 238: *In Dei nomine Reginpertus seu indignus vocatus Episcopus sive Caspalianus Hlodoico Regis Aquitanorum.*] Sic porro dicti videntur Episcopi, qui ex indulgentia summi Pontificis in Palatio Regum morabantur, ut essent cum quibus li de rebus Ecclesiasticis tractarent. Concilium Francofordiense cap. 55: *Dixit etiam Dominus Rex in eadem Synodo, se a sede Apostolica, id est, ab Hadriano Pontifice licentiam habuisse, ut Angilramnum*

Archiepiscopum in suo Palatio assiduo haberet propter utilitates Ecclesiasticas. Deprecatus est eandem Synodum, ut eodem modo, sicut Angilramnum habuerat, ita etiam Hildeboldum habere debuisset, quia et de eodem, sicut et de Angilramno, Apostolicam licentiam habent. Omnis Synodus consensit, et placuit eis eum in Palatio esse debere propter utilitates Ecclesiasticas. Ad hoc porro delecti Angilramnus Episcopus Metensis et Hildeboldus Archiepiscopus Coloniensis, ut Capella Regie præsent, atque adeo Cleri Palatini curam gererent. Nam Archiepiscopi dignitate functi sunt. Hinc Hildeboldus Archiepiscopus, sacri Palatii antistes dicitur Agobardo in Epist. ad Proceres Palatii. Vide *Archiepiscopus*, et Codicem Carolinum Epist. 26.

Ejusmodi Episcopus habuisse etiam Croatorum Reges, testatur Thomas Archidiaconus in Hist. Salonitana cap. 15: *Voluerunt etiam Croatorum Reges, quasi specialem habere Pontificem, petieruntque ab Archiepiscopo Spalatensi, et fecerunt Episcopum, qui Croatiensis appellabatur, posueruntque sedem ejus in campo in Ecclesia S. Mariæ virginis juxta castrum Tiniense. Hic multas obtinuit parochias, habuitque prædia, et possessiones per totum pene Regnum Croatiae, quia Regalis erat Episcopus, et Regis curam sequebatur, eratque unus ex Principibus aulæ. Sed et Reges Hungariæ, quod colligere est ex Diplomate Calomani Regis ann. 1108. quod exstat apud Joannem Lucium lib. 3. Hist. Dalmat. cap. 4. quod subscribitur a Petro Absarenti Episcopo et generalis Domini Regis curie.*

In Concilio Agathensi ann. 506. subscribit inter Episcopos Gothicos Petrus Episcopus de Palatio: at cur. Ita indiget, non omnino constat inter eruditos, cum nulla civitas Palatii nomenclatura occurrat in veteribus Notitiis. Neque enim ausim contendere Petrum fuisse ex Episcopis Palatinis de quibus egimus. Marca in Histor. Beneharnensi pag. 847. fieri posse existimat, ut is Palatinus in Hispania ex Metropoli Tolitana, quæ tum a Gothis tenebatur, fuerit Episcopus, ita ut Petrus in aula Alarici tum commorans, Concilio Agathensi interfuerit.

¶ **EPISCOPI** nomen nonnunquam Presbyteris inditum, qui munia quædam obibant Episcopalia, prædicationem scilicet, baptismi collationem, Presbyterorum variis in locis institutionem et alia id genus. hinc Sancti complures, inquit Mabillonius in Actis SS. Benedict. sæc. 3. part. 2. pag. 409. præcipue in Belgio, Episcopi dicuntur qui tamen nusquam consecrati sunt Episcopi: quod fusius probat in Præfat. ad partem 1. ejusdem sæculi num. 37. S. Ancharius in Vita S. Willehadi Episc. Bremensis cap. 8: *Hac itaque de causa septem annis prius in eadem Presbyter est demoratus parochia; vocatus tamen Episcopus, et secundum quod poterat cuncta potestate præsentis ordinans.*

¶ **EPISCOPI PORTATILES**, Qui Clero carent et populo. Concilium Lugdun. ann. 1449. inter Anecd. Marten. tom. 4. col. 377. n. IV: *Pro ipsis ordinibus nihil recipiant ordinatores, nec Episcopi Portatiles, et ordinandi per tales Portatiles seu Episcopos carentes Clero et populo examinentur.* Vide mox *Episcopi vagantes*.

° *Evesque Portatif*, eodem sensu, in

Satyra Menip. pag. mthi 90. Vide notam ibi.

EPISCOPI PRIMÆ SEDIS, Primates, in Concilio Carthag. III. can. 26. Milevit. II. can. 24. Carthag. V. in proœmio, in Capitul. Caroli M. lib. 7. c. 17. [99. 29.] etc. [99. Vide Glossar. med. Græcit. in Ἡρωδωπόρος, col. 498.]

EPISCOPI IN VICEM Metropolitanorum constituti, in Synodo Vernensi ann. 756. can. 2. 4.

° **EPISCOPUS alterius episcopi capellanus et vicarius** inscribitur, in Lit. remiss. ann. 1372. ex Reg. 103. Chartoph. reg. ch. 159. *Guillaume de Cerceau, de l'ordre des freres Prescheurs; pour Evesque de Cupré, oultre Naples dix lieux ou environ, chappellain et vicair de nostre tres-cher et feal cousin l'arcevesque de Rouen, etc.*

EPISCOPORUM, quos in partibus infidelium vulgo dicimus, non omnino vetus est inventum, quod quidam tum primum putant introductum, cum Latini Hierosolymitanis provinciis a Sarazenis pulsati, in Latinarum provincias sese receperunt, ubi ad vitæ sustentationem attributæ iis Episcopatum, uti vocant, *Coadjutorie*. Vide *Altaserram* lib. 1. Dissertat. Juris. Canon. cap. 7.

° **Episcopus Bethleemiticus**, frater Guillelmus de Valan, regi Carolo VI. a confessionibus, pensione annua xxxiii. lib. Turon. donatur literis ann. 1385. in Reg. 128. Chartoph. reg. ch. 75.

EPISCOPUS PUERORUM. [Idem qui *Innocentium*.] Concilium Salzburgense ann. 1274. can. 17: *Ad hæc quidam iudiciorum, quos vulgaris elocutio Episcopatus puerorum appellat, in quibusdam Ecclesiis exercentes adeo insolenter, quod nonnunquam enormes culpe, et gravia damna subsequuntur. Ex ipsis hos ludos in Ecclesiis et a personis Ecclesiasticis de cetero fieri prohibemus, nisi forte pueri 16. annorum et infra fuerint, qui hujusmodi ludos exercent, quibus alii, seniores ipsi nullatenus se misceant ac intersint.* Vide *Kalendæ*. [Testamentum Domini Le Serop apud Rymet. tom. 9. pag. 273: *Et itaq; capa et casula, tunica et dalmatica, cum omni apparatu, quas habeo pro Episcopo Puerorum.*] [° Hinc Episcopatus puerorum, pro sumtus in festo Innocentium faciendi, in Stat. eccl. S. Dion. Leod. ann. 1350. tom. 2. Monum. sacr. antiq. pag. 442: *Statutum est quod ultimus receptus in canonicum, qui in perceptione erit fructuum, et non fuerit foraneus, cujuscumque sit ordinis, solvet Episcopatum puerorum illius anni et semper, quousque alius de novo receptus fuerit canonicus, nisi canonicus scolaris sub virga existens, ipsum exemerit qui tenetur solvere dictum Episcopatum, quamdiu fuerit sub virga, et si duo sub virga fuerint, ultimus receptus tenebitur.] [99. Vide Chart. Episcop. Mindens. ann. 1319. 1330 et 1392. apud Würdtwin. in Subsid. Diplom. tom. 10. pag. 77. 103. et 152. Haltaus. Catend. med. ævi edit. German. pag. 168. ad diem 28. Decembr. et Dürrii Commentat. histor. de Episcopo Puerorum, quæ prodit Moguntia ann. 1755. dicitur etiam Episcopus Scholasticorum, Germ. *Schulbischof*.]*

° **EPISCOPUS CAPELLÆ REGIS**, Idem videtur qui nunc *Maitre de la Chapelle* nuncupatur, Inspector. Charta ann. 1262. ex Chartul. AD. S. Germ. Prat. fol. 63. r.: *Domus in vico de hyrundele contigua ex una parte domui defuncti Danielis vinetarii, et domui Episcopi capelle regis ex altera.* In alia ann. 1250. ibid.

fol. v. : *Domus Episcopi de capella domini regis. Vide Episcopus Palatii.*

EPISCOPUS TURCORUM, Supremus Mahometanae sectae sacerdos, apud Nanciacum pag. 346.

EPISCOPI VAGANTES, *Qui parochias non habent, in Concilio Vernensi ann. 753. can. 13. ° Vacantia. Vide Vacans Ecclesia.* *Ἐπισκοποι* in Synodo Antioch. can. 16. et apud Zonaram in Theodosio Jun. *Ἐπισκοποι* et *ἠγορευτοι*, in Concilio Ephesino act. 5. pag. 664. Edit. Labbet; quibus interdum castra quadam dabantur, in quibus sua munia obirent, ut apud Gregorium Turon. lib. 4. Mist. cap. 18. lib. 5. cap. 5. Interdum etiam ut essent qui ad infidelium conversionem pergerent, ut apud Baldricum Noviom. lib. 2. cap. 87. in Vita S. Ursuarii tom. 1. Histor. Franc. pag. 688. apud Baudemundum in Vita S. Amandi n. 9. Petrum Damian. in Vita S. Romualdi n. 62. 64. Vice Mabillonium in Praefat. ad tom. 3. Vitar. SS. Ord. S. Benedicti n. 37. [et tom. 4. pag. 313. in Vita S. Virgillii] Episc. Saltzburg. n. 14. [Alias, ut ait Anselmus Cantuar. lib. 3. Ep. 167. ad Muriardachum Regem Hiberniae: Episcopus nisi certam parochiam et populum, cui superintendat, habeat, constitui secundum Deum non potest, quia nec in secularibus nomen vel officium pastoris habere valet, qui gregem quem pascit, non habet. Vide Chorepiscopus.]

EPISCOPI etiam nullis perinde parochiis donati, concedebantur a summis Pontificibus, exemptis ab ordinarij jurisdictione monasteriis, qui in iis munia Episcopalia exercerent, ex Monachis ab Abbate electi, et in Episcopos ab eorum regionum in quibus constabant. Monasteria, Episcopis consecrata: cum alias liceret ex privilegio Monachis exemptis indulto, cujuscumque ordinis gradum suscipere ubicunque Abbati placeret, et ad Abbates qui consecrandi erant, quemcumque vellent Episcopum advocare, ut est in Bullario Cluniacensi pag. 9. 11. 12. Exstat hujusce moris exemplum in Bulla Stephani II. PP. pro Monast. S. Dionysii a Mabillonio edita, ex qua haec excerptimus: *Nos etiam idem et habere vobis Episcopi in per singulare privilegium concedimus, qui de vobis ab Abbate, vel a fratribus, in Monasterio vestro electus, et a fratribus nostris Episcopis de illa regione consecratus, illa vestra Monasteria a vobis edificata provideri, et vice nostri nominis ubi et ubi fuerint regat, et praedicationi tam in ipso vestro Monasterio, quam in sibi subiacentibus deserviat.* Adde Sirmundum tom. 2. Concil. Gall. praeterea librum 1. Mirac. S. Dionysii cap. 6. et supra laudatum Mabillonium in eadem Praefat. n. 35. 36. Idem privilegium sancti Martini Turon. Ecclesiae fuisse firmant Urbani II. PP. Ep. 11. et 12. apud Mosnerium in Defensione Jurium Eccles. S. Martini Turon. cap. 2. [Quod testantur etiam veteres Annales Masciasenses apud Labbeum tom. 2. Biblioth. nov. ubi legitur: *Anno septingentesimo nonagesimo Andegarius Episcopus Monasterii S. Martini obiit.*] Neque id exemplo caret: legitimus enim apud Sozomenum lib. 6. pag. 34. Barsen et Eulogium Monachos Edesenos Episcopos creatos, non alicujus urbis, sed honoris duntaxat gratia, tanquam ad recompensanda ipsorum praecleara factura, *ἡν τοῖς ἱερωτικῶν μοναστηρίων.* Quod si ita esse res habuit (cum non desint qui horum Pontificiorum diplomatum fidem convellere annexi sunt, atque in iis

Joannes Launojus in Dissertat. in eam rem edita, et Carolus Coittius in Annalib. Eccl. Fr. ann. 786.) Episcopi isti in Monachorum numero ac ordine non censebantur: cum Episcopis, qui abdicata dignitate in Monasteria concedebant, ordines Ecclesiasticos Imperitri, vel munia Episcopalia facere non liceret: in quam rem exstat Epistola Silvestri II. PP. in laudato Bullario Cluniacensi pag. 11. adeo ut Episcopos ejusmodi exemptos fuisse ab obedientia Abbatis par sit credere. Episcopos porro qui abdicata dignitate in Monasteria secedebant, Episcopi nomen retinuisse, contendit Petrus Francisc. Chiffletius in Animadversionib. in S. Ferrandum redivivum pag. 388.

EPISCOPUS ABBAS, Vita S. Ursuarii Abbatis Lobienensis. *Et quia locus se obtulit reddendae dubitantibus et querentibus rationis, cur scilicet (S. Ursuarus) dicitur sit Episcopus, cum Lobia non sit sedes Episcopalis, pro tempore expediendum est paucis. Quia enim, ut praetatum est, intentus erat semper lucranda animabus, et quia multi barbaricae gentis, ut supra dicitur Flandrenses, adhuc detinebantur vanis idololatriae superstitionibus, praedicandi tantum gratia, sicut competebat rudimentis novellae fidei, est ordinatus Episcopus, quod factum quoque de S. Amando legitur. A quo etiam locus Lobienus tantam dignitatem est adeptus, partim ob hoc, partim quia locus regius regia munificentia est constructus, ut nulli committeretur, nisi primum ordinatus esset Episcopus. Quae dignitas perdidit etiam in multis successoribus, qui leguntur fuisse Episcopi et Abbates: de qua etiam adhuc tantum superest in eo loco, ut Abbati liceat uti sandaliis, tunica Subdiaconali, habere potestatem ligandi atque solvendi, et ubique uti annulo aureo et chirotecis.* In Charta Ludovici Pii apud Meurissium in Episcopis Metensib. pag. 185: *Magnus Episcopus et Abbas Monasterii Goziensis dicitur: sed an ex Abbatibus Monasteriorum, de quibus egimus, fuerit, incertum. Vide Abbas Episcopus.*

EPISCOPI VILLANI. Vide Chorepiscopus.

EPISCOPUS URBIS, suffraganeus Romani Pontificis, ex Mabill. in Museo Ital. pag. 147.

EPISCOPUS, f. Chorepiscopus, si mendum non est, ut moment docti Editores ad Mirac. S. Hildeg. tom. 5. Sept. pag. 697. col. 2: *Daniel sacerdos juratus idem dicit Episcopus loci ejusdem juratus idem dicit.* Haud scio an non intelligendus sit pastor, custos ovium; quo sensu accipienda quoque videtur haec vox in Actis S. Jeronis tom. 3. Aug. pag. 477. col. 1: *Sanctum virum sacerdotem Dei Jeronem, juxta Noortwych populum regentem, ac in fide Christiana Episcopus instruentem, repererunt.*

EPISCOPARE, Episcopatum habere, vel gerere. Ugutioni. Arnulphus Lexov. Episc. pag. 42: *Quod adeo verum est, ut defuncto sepedito Episcopo, eum qui successit Episcopari Ecclesia Romana nulla ratione permiserit.* S. Bernardus Episc. 234: *Non poterat Episcopari turpis infamisque persona.* [Et in Vita S. Malahiae Episc. tom. 1. col. 667. edit. ann. 1680: *Quod nullus alius videretur dignior qui Episcoparetur in prima sede.* Chron. Monasterii Novalliciens. lib. 3. cap. 14: *Erat ibi eo tempore S. Theodorus Episcopus, qui tunc ibi Episcopabat.*] Utuntur Gregorius Turon. lib. 1. de Mirac. cap. 33. Petrus Damian. lib. 1. Epist. 10. lib.

8. Ep. 5. Joan. Sarisberiensis lib. 7. cap. 18. et Epist. 234. Justus Abbas in Serm. ad Cistercienses, Fulbertus Episc. Carnot. Epist. 31. Alexander II. PP. Epist. 18. Eadmerus lib. de S. Anselmi similitudinib. cap. 23. etc. *Ἐπισκοποι*, apud Ignatium in Epist. ad Roman. n. 9.

EPISCOPARE, novum Episcopatum creare. Bartholomaei Scribae Annales Genuens. lib. 6. ad ann. 1239. apud Murat. tom. 6. col. 481: *Eodem anno Dominus Jacobus Praenestinus Cardinalis Apost. Sedis Legatus venit Januam, et de Janua iuxta ad partes ultramontanas, et sicut a Domino Papa habuerat in mandatis, respectu Communis Januae, et ex summa gratia, Ecclesiam Nauli Episcopavit, et eam univit Ecclesiae Brinati, existente Episcopo Domino Guilelmo Canonico Januo, et sic de Burgo Nauli fecit civitatem.*

EPISCOPARI, Pro Episcopo se gerere. Vita sancti Raynerii tom. 8. Junii pag. 442: *Ille tanquam Episcoparetur, omnibus studioso intendens, ad fenestram supra viam sese illis ostendit.* Si tamen Episcopari hic non sit accipiendum in nativa significatione verbi *ἠπισκοποι*, superinspectare, superintendere.

EPISCOPALE ROMANORUM, Historia Episcoporum Romae apud Herkemperum in Hist. Langobard. pag. 20. quae Liber Episcopalis dicitur. In Codice Thuano Damasi, seu Anastasii Bibl. de Vitis PP. Episcopalis liber, qui *Gesta Pontificum Romanorum* titulatur, in Concilio apud Theodonis villam ann. 885.

EPISCOPALIA, Episcopatus insignia, annulus et baculus, in Historia Trevirensi pag. 231: *Sed quia ab homine excommunicato et laico Episcopalia suscepisti, Episcopalia inquam, annulum et baculum, etc.* Ita rursus pag. 241. Capitulare Francoford. ann. 794. cap. 8: *Gaerbodus, qui se Episcopum esse dicebat, et suae ordinationis testes non habuit, qui tamen Episcopalia a Magnardo Metropolitano Episcopo consecutus est, etc.*

EPISCOPALIA, Praestations quae Episcopis fiunt, Synodaticum. Charta Walteri Episcopi Cestrensis in Monastico Anglic. tom. 8. pag. 61: *Concedimus etiam ut praedictus Abbas et quisque successorum ejus sit Decanus de omnibus Ecclesiis quae datae sunt Ecclesiae suae in Derbyshire, nec quisquam praesumat eum judicare, nisi solus Episcopus; Episcopalia reddat vel reddere faciat de Ecclesiis Decanatus sui, etc.*

EPISCOPIUM, Episcopalis dignitas, Episcopatus: *ἠπισκοπή*, in Canonib. Apostol. can. 69. Justiniano in Nov. 128. cap. 1. Theophani. Gregorio Presb. in Vita S. Gregor. Theoi. et aliis. Raterius Veron. Episcopus Epist. 1. ad Joan. PP. *Datum Episcopium est meo domino Hilduino, jure stipendiario.* Vita sancti Wolbodoni:

Sedit Episcopo ter denis mensibus: in quo Febre lacessitus moritur.

Utuntur Stephanus Episc. Leod. in Vita S. Lamberti cap. 4. Walafridus Strabo de Mirac. S. Galli lib. 2. cap. 18. 18. Notitia Wambae Regis, Monachus Sangall. in Carolo M. lib. 1. cap. 8. Anastas. de Exilio S. Martini PP. Baldricus Noviom. lib. 1. cap. 19. 30. 84. Domnizo lib. 2. cap. 18. et alii passim, imprimis Diurnus Romanus cap. 5. tit. 10.

EPISCOPIA, Eodem sensu. Vita Antiq. S. Galli ap. Pertz. Script. tom. 2. pag. 11: *St ergo per eum Deus liberaverit*

filiam meam, dabo eum muneribus et dabo ei urbis Constantiæ Episcopiam.

† 2. EPISCOPIUM, Diocesis ipsa Episcopo subjecta. Charta ann. 1109. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 268: Ipse quoque Johannes Episcopus concessit nobis et quidquid in Episcopo suo habebamus et quidquid exinde acquirere possemus. Vetus Breviarium ad usum Monast. S. Germani Autissiod. XIII. sæculi, ad diem Novemb. 8: Instituit (Episcopus)... sublimiter fieri ut omni cætu humano ejusdem Episcopi festivum diem omnium Martyrum, Confessorum ac Virginum qui intra confinia hujus tumulata consistunt. Vita S. Severi Episc. Abrinc. tom. 1. Febr. col. 191: Et quoniam adhuc eo tempore in Episcopo plurimi vanissimo tenebantur idolorum errors. Vita S. Guillelmi Abbat. Divion. tom. 1. Jan. pag. 59: Sed prædictum Monasterium in Vercellensis urbis Episcopo situm, atque ejusdem Episcopi ditioni subiacebat. Rursum occurrit in Additamentis ad Chronic. Casaur. apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 960. et in Capitulari Metensi anni 757. § 5. [Adde Chart. ann. 990. ap. Marin. in Pap. Dipl. pag. 265.]

3. EPISCOPIUM, ipsa Ecclesia Cathedralis. Translatio S. Marci Episc. Atinensis n. 7: Et eadem nocte deputatis Clericis, in hymnis et spiritualibus canticis tota nocte per vigiles jussit manere, ut facto mane, ad Episcopium ejusdem urbis cum laude et gloria deportaret. Occurrit rursum infra. Apud Theophanem Cerameum, homilia quarta habita dicitur ἐν τῷ ἁγίῳ τῆς ἐπισκοπῆς, id est, in Ambone Cathedralis Ecclesiæ. [Adde Marius Mercator pag. 171: Synodo congregata in Ephesiorum metropoli et sedentibus in Episcopo rev. et rel. episcopi Memnonis sanctissimis et Deo dilectissimis Episcopis, etc.] [Vide Ἐπισκοπιον in Glossario medicæ Græcitatibus.]

† 4. EPISCOPIUM, Domus Episcopi. Capitulare 2. anni 802. cap. 9: De adulteris et illicitis causis perpetratis tam per Episcopia et monasteria virorum et puellarum quamque inter seculares homines. Additio 3. ad Capitularia cap. 79: Sed priusquam ad consecrationem presbyteratus arceat, mansat in Episcopo discendi gratia officium suum, tamdiu donec possint et mores et actus ejus animadverti. Synodus Meld. cap. 26: Suggestendum est... ut Episcopium, quod Domus Episcopi appellatur, etc. Vide Appendicem ad Formulas Marculfi cap. 8.

† 5. EPISCOPIUM, Reditus Episcopatus. Charta ann. 971. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 251: Huic Manguene dedit Gualterius Episcopus frater suus S. Ciricum de Episcopo.

° EPISCOPALIS AUDIENTIA. Vide Audientia 1. et Codic. Theodos.

† EPISCYNIUM, Supercilium, ab ἐπι et κύνιον, Cillum, summa palpebra. Tertull. de Pallio cap. 4: Censorie intentionis Episcynio disperso. Vide Turneb. Adversar. lib. 7. cap. 20. et Salmas. de Pall. pag. 342.

EPISIMUS, ex Gr. ἐπισίμος. Epistola Joannici Regis Bulgar. in Gestis Innocent. III. PP. pag. 70: Misi autem ad præsens in signo parvæ recordationis examina duo Episima dupla, unum est rubrum, aliud est album. Perperam editum est examina duo Episima. Ubi examina Episima seu ἐπισίμα, sunt tesseres auro textis vel purpureis clavata. Ita ἐπισίμων ἰσθῆτα apud Laertium in Aristotele interpretantur viri docti. Vide Asemus.

† EPISTAGMA, Sigillum, ut videtur,

dicitur, ab ἐπιστάγις, Instillatio, quod cera instilletur ad sigillum imprimendum: nisi forte legendum sit Epistigma ab ἐπιστάγις, Notis compunge: unde Sussannæus in Vocabular. Epistigma, Subscriptio. Charta Rogerii Sicilia Regis ann. 1129. apud Murator. tom. 6. col. 623: Nec ad regii Epistagmatis nec exemplorum cogantur solutionem. Et col. 626. in Charta Willemi Regis Sicilia ann. 1160: Ad hujus autem concessionis et munificentie nostræ memoriam ac perpetuo stabile firmamentum præsens hoc privilegium nostrum per manus Matthei nostri Notarii scribi jussimus, nostroque quo utimur Epistagmate roboratum.

* EPISTATES, [Præses, præpositus alicui rei: Cato R. R. 56. Familias cibaria qui opus facient, per hiemem tritici modios quatuor, per æstatem modios quatuor semis: villico, villicæ, Epistatæ, opilloni modios tres.]

EPISTILE, pro Epistola. Fridegodus in S. Wilfrido Episcopo cap. 30:

All'ido Regi direxit Epistile Patri.

EPISTOLE, Chartæ et tabulæ veteres, diplomata, cæteraque, quibus negotia gerebantur, instrumenta, quod in Epistole modum conciperentur, atque adeo illius salutatione, in cuius scribebantur gratiam, inscriberentur. Hujusmodi Epistolæ formulæ exstant apud JC. non pauca, quæ postmodum, inclinato imperio, crebriores esse cœperunt, ut observare est præsertim ex Senatoris formulis: unde quidam existimant a Gothicis, Longobardis, Francis, cæterisque Arctoicis Gentibus in Italicas Galliasque plagas dimanasse. Et certe apud nos Epistolæ invaluisse usum docent plus satis Formule Marculfi et aliorum, et infinita propemodum diplomata. En aliquot in exemplum. Testamentum S. Cesarii Arelat. Episcopi: Et si cui aliquid per Epistolam, aut per pitacium, aut verbo, pietatis intuitu contuli, valere volo. Vetus Charta sub Chlotario Rege apud Doubletum lib. 3. cap. 2. Sed quia votus meus fuerat, ut per paginam testamenti villas ipsas superius nominatas basilicæ S. Dionysii concederem, seu ut mos est loci illius, habere per Epistolam delegasse, etc. Alia Caroli Martelli, apud eundem cap. 4: Si quis contra hanc Epistolam donationis nostræ venire voluerit. Quæ tamen Charta in formam Epistolæ non concepta est. Tabularium Brivatense ch. 26: Quem per Epistolam cessionis in sua elemosyna pro suis luminariis condonavit. Mitto reliqua.

De Epistolis Canonicis et aliis agimus alibi suis locis in adjectis. [De Patentibus et Clausis in voce Sigillum secretum.]

† EPISTOLÆ FARCITÆ, Quæ leguntur in sacris liturgiis, nec solis constant Scripturæ verbis, verum plures etiam continent paraphrases intermixtas, quibus quodammodo farciuntur, hincque dicitur farcite. Vide in Farsa 2.

° EPISTOLÆ DOMINICALES, SANCTORUM, Quæ diebus Dominicis et festivis Sanctorum in sacris liturgiis leguntur. Chartul. majus S. Vict. Massih. fol. 95. v: Ipsa semodiata de vinea et terra nominata donavit pro filio suo Acardo pro psalmis, himnis, canticis, et Epistolis dominicales et sanctorum.

† EPISTOLARE, Vide Epistolarium.

EPISTOLARIS, Amanuensis. Ab Epistolis, Secretarius. Saxo Grammaticus in Prefat. ad Hist. Danicam: Regius Epistolaris effectus. Ἐπιστολάρις, in veteri

Inscriptione apud Mabillon. tom. 4. Analector. pag. 503. Vide leg. 7. Cod. de Palatin. largit. lib. 12. tit. 23. [° et Glossar. med. Græcit. in Ἐπιστολάριος col. 428 et Append. col. 73.]

† EPISTOLARITER, Vide Epistolatum.

EPISTOLARIUM, Liber Epistolarum S. Pauli et aliorum, qui leguntur in sacris Liturgiis. Leo Ost. lib. 8. cap. 19. (an. 20): Librum quoque Epistolarum ad Missam describi faciens. Infra: Similiter fecit et de Sacramentariis... et duobus nihilominus Evangelii et Epistolario uno. Nam usque ad illud tempus in Plenariis Missali tam Evangelia quam Epistolæ legebantur: quod quam esset tunc inhonestum, modo satis advertitur. Adde cap. ult. ejusdem libri, et lib. 4. cap. 90. al. 92. et Vita Abbat. S. Albani, [necnon Bernardi Monachi Ordinem Cluniac. part. 1. cap. 14.]

EPISTOLARE, Eadem notione in Usib. antiq. Ord. Cisterciensis cap. 54. [et in Hist. Mediani Monasterii pag. 242.]

° Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684:

Epistolare, Epistolarium, liber epistolarum. Epistolier. Inventar. S. Capellæ Paris: Un Evangelier et un Epistolier de grans volumes.

EPISTOLARIUS, Nuntius, Epistolarum lator. Salvianus lib. 5. de Gubern. Dei: Veniunt plerumque novi nuntii, novi Epistolarii a summis Sublimitatibus missi, qui commendantur Illustribus paucis ad exitia plurimorum.

EPISTOLATIM, per Epistolas. Alvarus in Vita S. Eulogii n. 3: Non odiose, sed delectabiliter Epistolatim in invicem egimus. Epistolatiter eadem notione dicit Scriptor Vitæ S. Gaugerici Episc. Camerac. lib. 1. cap. 10.

° EPISTOLELLA, diminut. ab Epistola, brevis lectio, quam Capitulum vocant, ex Epistolis S. Pauli aliisque libris sacris desumpta, quæ ad Horas ecclesiasticas recitatur, vulgo Capitule. Constit. Franc. Pizzolpassi archiep. Mediol. ann. 1440. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. ævi col. 933: Volentes in super et mandantes, quod in diem, quibus de sancto aliquo divinum celebrabitur officium, Epistolellæ ad Tertiam, Sextam et Nonam speciales, prout inveniuntur in officio Ambrosiano dicantur. Certas Epistolellas, ut eorum verbo utamur, quas in Tertio, Sexto et Nono ordinatæ sunt, breves quidem valde et compendiosas in Matutinis dicunt, loco ipsarum lectionum. Vide Capitulum 3.

* EPISTOLICUS [Epistolare, epistolarius, ut Epistolice quæstiones, Gell. 14. 7. et 8. ubi citat Varronis librum eo titulo. Item 7. 10. ubi eadem inscriptione librum Catonis appellat. Unde apparet ab illis quoque eam vocem fuisse usurpata.]

EPISTOLIUM, Litera formata. Synodica Concilii Sardicensis in Fragm. S. Hilarii pag. 17: Et ne ignorantes eorum accipiant literas communicatorias, id est Epistolia, quos justa Sententia degradavit. Infra: Omnes fratres et Coepiscopus nostros tuis admonere digneris, ne Epistolias, id est literas communicatorias eorum accipiant. Concilium Turonense II. cap. 6: Ut nullus Clericorum vel Laicorum, præter Episcopos, Epistolia facere præsumat.

† EPISTOLOGRAPHUS, Scriptor Epistolarum. Utitur Notkerus Balbulus lib. de Interpretibus Scripturæ cap. 6.

° EPISTOLA, pro Epistola, Charta, Diploma, apud Meichebec. tom. 1. Hist. Frising. pag. 52: Acta hæc Epistula, accepit eam ipse Timo propriis manibus

corum testibus seu ceteris adstantibus, atque hæc consententibus, involuto palleo ipsam Epistolam super altare posita tradidit in manibus, etc. Vide Epistola.

* **EPITA**, a Gr. ἔπιτα ap. Virgil. Grammat. pag. 87. et 88.

* **EPITAPHISTA**, Scriptor epitaphiorum Sidonius lib. 1. Epist. 9. Merito enim collata vestris mea carmina non Heroicorum phaleris, sed Epitaphistarum nanus comparabuntur.

† **EPITAPHIUM**, pro sepulcro, in veteri Inscriptione apud Gruterum 669.

† **EPITAPHIUM**, Quævis inscriptio, apud Sugerium lib. de Reb. in Administr. sup. gestis cap. 28. et lib. de Consecrat. Eccles. S. Dionys. pag. 854. Descripsit eruditus Mabillonius in Vita S. Radbodi Hexasticon, hoc titulo: Radbodi Epitaphium de viatico Christi, [et aliud Gallicum Guillelmus a Vetulis Fontanellensis Monachus in quodam Regesto MS. fol. 14. quod et hic describere visum est. Sic inscribitur: Epitafle à mettre sur la porte de Marcoussis.

En l'an sept cens et quatre que regnoit Hildebert Roy au Royaume de France, Et que son peuple en paix entretenoit, Le gouvernement et gardant de souffrance, Il confersa de la volenté francoe De Marcoussis la noble seigneurie Au bon Abié de la royalle Abbé, Que l'on nommoit pour lors la Fontanelle, Est fist bastir une Eglise nouvelle, Au nom de Dieu et du bon saint Vandrille, Lequel estoit de Royalle famille, Avant ce don quatre ans trepassé: Ce noble Roy en soit recompaneé.]

* **EPITAPHIUM**, Sermo funebris. Sic saepes de Vita venerabilis Walae Abb. Corbeensis libros inscripsit Paschasius Radbertus, quos statim ab ejus morte orationis funebris vice aggressus est: cum ad modum, inquit Mabillonius, quo Ursus S. R. E. Subdiaconus, ejus temporis auctor, Basilii Magni Epitaphium appellat Orationem funebre, quam de eo scripsit Gregorius Nazian. Locus iste habetur in Ursi præfatione ad Vitam Basilii Amphilocho adscriptam, his verbis: Sane notandum est, quia cum quidam legunt in his actibus, quæ S. Amphilocho scripsit, discrepasse autem ab his quæ S. Gregorius Nazianzenus in Epitaphio hujus magis viri commemorat.

* **EPITAPHIUM**, Lo scriptor de Epistola. Glossar. Lat. Ital. MS.

† **EPITECTICUM**, Epitecticalis terminus, vocis Agrimensorum, forte ita dictus, inquit Rigaltius, quia sit ἐπιτεκτικόν, et resturam illorum terminorum ostendat et commonstret. Auctor incertus: Lapidis nativos, quod est, ex solo ipso, Centuriales in Epitecticum assignamus. Item: Terminus, si aliquid fictum habuerit super se aurum, (i. aureum) aut plumbum, aut stannum Epitecticum, hoc est massatum fabricatum inter censa Centuriæ. Vitulis et Arcadius: Terminus Epitecticus, sive in finitione agri, sive Præfecturæ, extenditur in pedes 400. et pedes 800. in quadrifinio vero si plus quatuor lapidibus fuerint inventi, Epitecticales vocantur: nam terminus iste vocatur marinus.

† **EPITENDSION**, vox male confecta ex Græc. ἐπι τὸν δέσμων: dignitas in Ecclesia CP. de qua Codinus, et ejus Commentatores. Epistola Michaelis Palæologi Imp. ad Joannem XX. PP. apud Waddingum ann. 1277. n. 4: Et honorabilissimo Archidiacono ceteri Imperialis Cleri, et Epitendesion ejusdem sanctæ Constantinopolitanæ Ecclesie Georgio Metochite, etc.

III

* **EPITHANIA**, pro Epiphania, in Constit. canon. Castell. apud Cl. V. Garramp. in Dissert. 6. ad Hist. B. Chiare pag. 217.

* **EPITHECA**, [Additio, adjectio Plaut. Trin. 4. 3. 18. Nisi etiam laborem ad damnum apponam Epithecam insuper.]

† **EPITHEMA**, ἐπιθήμα, quod rei ab eui superimponitur. Vita S. Guillelmi Eremitæ, Febr. tom. 2. pag. 456. Infundens oleum consolationis cum vino mordaci Epithematis.

† Unde Epithemare, Epithema admove, in Velsch. Syllog. observat. pag. 87.

† **EPITHEMIUM**, pro Epitimum, ut infra. Paulus Bernriedensis in Vita S. Gregorii VII. Papæ, Mail. tom. 6. pag. 131: Mittentes supplices ad apostolicam sedem nuntios, Epithemium penitentia postulantem.

† **EPITHECOS**, Vulgariter Mirac. S. Bertini tom. 2. Sept. pag. 593. col. 1. Plurimamque pro sui numerositate (relati Epithelias loquamur) magnus exercitus ab omnibus dicebatur.

† **EPITHYMIA**, ἐπιθυμία, Desiderium. Vita S. Frederici Episc. Julii tom. 4. pag. 460: At cum sanctorum vite Epithymia, vigiliis et orationibus jejuniisque jugibus, pro Christi nomine corpus suum cepit a frigere, etc.

† **EPITHYMIUM**, Vide Epitimum.

† **EPITIMIA**, ἐπιτιμία, Bona existimatio. Modest. leg. 21. § 2. de Tut. et Cur. (26. 5.) Manente Epitimia. Alii exponunt ut Epitimum.

† **EPITIMIUM**, Gloss. Gr. Lat. ἐπιτιμῖον, Poena, mulcta: sed proprie poena legibus Ecclesiasticis indicta Clericis delinquentibus. Anastasio ad VII. Synod. Epitimum, est increpatio, vel indulta poena pro culpa. Joannes Diacon. lib. 2. Vitæ S. Gregor. M. cap. 45: Tristatus est, quia antequam exiret de hac vita, non solvit eum ab excommunicationis Epitimo. [Albertus Abb. Michæ. Epist. ad Johannem XVII. Patram, apud Mabillon. tom. 3. Analect. pag. 440: Monasterium novis indiculorum biblos corroboratis, quibus ipsæ Congregationes ab omni strepitu quiete Deo servire possint, maxime sub Epitimo excommunicationis.] Epitimum τὸ ἐπιτιμῖον τὸ νόμον, apud Palladium in Vita Chrysostomi pag. 21. editionis D. Emerici Bigotii. Vita S. Nili Junioris pag. 47: Ὁμοίως ἀπὸ τῆς ἐπιτιμῖος ἐπιχωρησάτωσ ἀπὸ τῆς ἀγίας τριάδος καὶ τῶν ἁγίων πατέρων ὑπέβη τοῦ κτηνῆ-ἐκδοχῆτον ἀπὸ τοῦ νομῆος, etc. Vide S. Basilium et Anonymum qui ei subjungitur post Epitimum, Pachymerem lib. 7. cap. 6. 22. lib. 9. cap. 21. lib. 11. cap. 6. et Notas ad Cinnamum pag. 458. [Præterea Morinum lib. 1. de Penit. cap. 1. n. 14. et superius Epithemum.]

† **EPITIMIUM**, Pios thymi. Vide Epitimum.

† **EPITOGIUM**, Britannico ad Juvenalis Sat. 6: Est genus vestis quod togæ superinduebatur. Joan. Sarisberiensis lib. 8. Polierat. cap. 11: Hic cepa tunicator, densatus pellibus et Epitogis, chlamydi penulam superducit. Occurrit in Notis Tyronis pag. 157. apud Quintilianum lib. 1. cap. 9. Dicitur etiam vestis superior Clerici ἐπιτόγιον, in Vita S. Joannis Theristæ cap. 1. [in Actis MSS. B. Yvonis non semel.] Vide in vocibus [Alna et] Caphardum. Concilium Londinense ann. 1342. cap. 2. de abusu Clericorum in vestibus: Epitogis ac clois uti patenter videmus. [Statuta Ecclesie Cadurc. inter Anecd. Marten. tom. 4. col. 727: Omnibus (Clericis) etiam prohibemus, ne Epitogium, tabardum, seu mantam folia-

tam (folratam) usque ad oram curtam sic deferant, quod vestis inferior notabiliter videatur.] Vide tom. 4. Hist. Academiae Parisiensis. pag. 300. [et Lobinelli Glossarium ad calcem Hist. Britann. Epithogium federatum, apud Rob. Goulet in Compendio Jurium Univers. Paris. fo. 13.]

† Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7681 Epithogium, housse. Aliud ex Cod. 7632. Epithogium, housse vel secot. Leg. Sercot. Memor. D. Cam. Comput. Paris. ad ann. 1263. fol. 53. v. Injunctum fuit... omnibus clericis (camera) quod de cetero habeant et deferant Epithogia longa, honesta, ipsaque deferant in camera et extra per villam continue. Conjugati vero in mantellis forratis penna alba vel nigra, et capucia forrata similiter vel Epithogia curta saltem ad honorem et decetiam camera supradictæ incedant, veniant et recedant. Epithogium anaptum, indecens, ut videtur, in Inquisit. ann. 1217. apud Spon. tom. 2. Hist. Genev. pag. 419. Fuit quoque n. alierum vestis, ut colligitur ex Testam. Hugæ viduæ ann. 1317. in Chartul. Anton. Massil. fol. 220: Item lego Virandæ Michaelæ de Massilia tunicam et Epithogium meum panni coloris pebrati pro diversis servitiis mihi per eam impensis.

† **EPITOGIUM**, pro Epitogium. Statuta Cisterc. ann. 1433. inter Anecd. Marten. tom. 4. col. 1585: Abbates et Monachi... a gestatione camisiarum linearum, gipponum, tunicarum nigrarum, diplomorum, Epitogiorum, aut aliorum quorumcumque habituum inordinatorum prorsus abstineant.

† **EPITOGUS**, ut Epitogium. Glossar. Lat. Gall. ann. 1372. ex Cod. reg. 4120: Epitogus i. Sourcot.

† **EPITOLIUM**, in Notis Tyronis pag. 184. balnearis aedes.

† **EPITOMA**, Ermenricus Monachus Augustensis de Grammatica: Sed et hactenus rivo jucundissimo ac in omni virtutum stemmate præfulgido ex primoribus fontibus totius Europæ emananti Cohæres, Iludorico scilicet dilectissimo Regi nostro, qui licet augustiori limite terrarum, virtute tamen vincit Herculem Centauros domitantem, et agilitate Uliam. Interroga Sclavos in gyro, et non miraris Epitoma meum. Id est laudes meas, [vel memoriam: quæ memoro: Epitoma namque apud Papiam significat memoriam.]

† **EPITOMARE**, Epitomen facere, non semel apud Scriptores inferioris ævi. Vide Fabri Thesaurum et Lexicon Golenii.

† **EPITOMARIUS**, Abbreviator, Papias.

† **EPITOMATOR**, Ictus, in Thesaurio Fabri.

† **EPITOMIUM**, pro Epitome, apud Orde-ricum Vitalem lib. 4. pag. 557.

* **EPITOMO**, [In epitomen redigo. Trebell. Poll. XXX. Tyrann. 30. de Zenob. ad fin. Historiæ Alexandrinæ ita perita, ut eam Epitomasse dicatur.]

† **EPITRACHELIUM**, ἐπιτραχήλιον, Collare. Locum vide in Enchirium.

* **EPITRAPEZIUS**, [Super mensam. Hercules Epitrapezius inscribitur Silva 6. lib. 4. Staii, in qua describitur, et laudatur mensarium vas, quod profecto, ut Itali dicunt, ad uso di desert inservebat, opus Lysippi referens Herculem dextra poculum, sinistra clavam tenentem, substrata pelle leonis. Laudatur etiam a Martiali 9. 44. unde lux magna Statio carmini accedit.]

† **EPITRIMUS**, Hippodromus, ut post Maffæum monent docti Editores ad Acta

SS. Firmi et Rust. tom. 2. Aug. pag. 420. col. 1: *Sequenti vero die praecepit sibi tribunal in Epitrimo circi preparari, et sanctos Dei Firmum ac Rusticum conspectibus suis presentari.*

◦ **EPITRITUS**, Gr. ἐπιτρίτος, Sesquitercius. Dudo apud Duchesn. Hist. Norm. Script. pag. 68:

Sesquioctava tonum quoniam proportio claudit,
Et diatesaron pax Epitrita ligat.

Vide *Diapason* et *Lex. Martin.*

* **EPITROPHIUM**. [Domus in qua aluntur pauperes infantes. *DIFF.*]

† **EPITROPUS**, ἐπιτροπος, Curator, cui rei alicujus cura committitur. Testam. Bernardi Comitis Armaniaci ann. 1302. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 1409: *Constituimus et ordinamus Epitropos et fideicommissarios ac executores et distributores praeciti testamenti nostri R. P. D. Amenevum Archiep. Auxitan. Fecit Testator ipse suos Epitropos et testamenti executores nos praescriptos, apud Acherium Spicil. tom. 9. pag. 287.*

◦ **EPITUMUM**, EPITIMIUM. Ordericus Vital. lib. 7. pag. 659: *Ducatum Normanniae, antequam in Epitumo Senlac contra Heraldum certasset, Roberto filio meo concessi, etc.* Idem lib. 10. pag. 775: *Ultra pontem Engueniae in Epidimio spatiose tentoria figi praecipit.* Quibus locis haec voces *Campum* procul dubio sonant, sed etymon inquiri. Apud Isidorum lib. 17. Originum pag. 9. *Epitimum, seu Epithimum, est flos timi, vel thymi.*

◦ **EPI TU YKIACON**. Anonymus Barenensis in Chron. ann. 1082: *Et adduxit Anathlyki Epi tu ykiacon, id est, in tan oixaxov. Dignitas in Palatio CP. qui λογόβητος τὸν οἰκτακὸν dicitur Pachymeri lib. 1. cap. 13. lib. 2. cap. 21. lib. 5. cap. 43. in Gloss. Lat. Gr. Domesticus, est οἰκτιος, οἰκτιος. Ex quo forte hunc magistratum praefuisse Domesticis Palatii conjectarunt viri docti. Sed in nostra Constantinopoli Christiana, eundem fuisse cum eo, quem veteres Comitem rerum privatarum vocabant, pluribus ostendimus.*

◦ **EPIURUS**, Clavus ligneus. γόβρος, ἐπιούρος, in Gl. Gr. Lat. Occurrit apud Palladium lib. 11. tit. 8. et S. August. de Civitat. Dei lib. 15. cap. 27. Vide *Epigri.*

◦ **EPLEMA**, *Lo impiastro*, in Glossar. Lat. Ital. MS.

† **EPLITOGIUM**. Vide in *Epitogium*.
◦ **EPLOCEUS**. Vetus Interpres Juvenalis Sat. 6. v. 571: *Membrana Mathematicorum, ut actus diurnos, quae assidua tractatione colorem suum mutavit, et Eplocea facta est, colorem fecit, ut succinum. Leg. forte Glaueca.*

† **EPOCHAE**, Mensura temporum seu Terminus fixus a quo numerantur anni. Epocha Christianorum est Nativitas Christi Domini, ex quo Dionysius cognomento Exiguus eam, quae Diocletiana dicebatur, abrogavit. Tot fere fuerunt Epochae, quot populi: sed de his consulendi Chronologistae. Vocis etymon ἐποχή, Inhibitio, retentio, sicque dicitur, quod Epochis, tempora sistantur et terminantur. Vide *Era* et *Annus*.

† **EPOMIS**, ἐπιopic, Superhumeralis. Vide locum in *Circumpedes*. Sussannaus in Vocabulario: *Epomis apud Erasmum significat capitulum magistris, notat etiam cervicem.*

† **EPONDENALE**, f. pro *Expositionale*. Vide in *Spondalia*.

† **EPOPTA**, ἐπόπτης, Inspector, inspec-

tator. Utitur Tertull. initio libri contra Valentinianos, ubi totam mysteriorum Atticorum scenam et apparatus explicans ait: *Diutius initant, linguam consignant, cum Epoptas ante quinquennium instituunt, ut opinionem suspensio cognitionis edificent, etc.* ubi *Epoptae* idem sunt qui *Mystae* sacra discentes mysterisque majoribus necdum initiati. aliis tamen Scriptoribus innotat juxta vim vocis Inspectores erant arcanorum et ad ipsa sacra interiora majoraque mysteria admittebantur. Vide Scaligerum ad lib. 3. Tibulli et lib. 5. de Emendat. temp. et Casaubonum ad Athenaeum.

◦ **EPOREDICA**, Plinius lib. 3. cap. 17: *Oppidum Eporedia, Sibyllinis libris a populo Romano condi captum. Eporedicas Galli bonos equorum domitores vocant.* Merula sic dictos putat, quasi *Oppertiders*, Belgice, i. primos equestris militiae, magistros equitum, vel equisones eximiores. Alii alia censent. Id constat ejusdem originis haberi debere nomen appellativum Gallici Ducis, *Eporedigis* dicti Caesari lib. 7.

† **EPENDIS**. Vide *Epidecen*.
† **EPROPINARE** CERENSIAM, Bibere vel eam singulatum dividere. Mirac. B. Stanislai Can. Regul. Mai. tom. 1. pag. 782: *Hedwiginis Bychanguini de Casimira commissi tempore aristis cerevisiam braccare, et cum adhuc esset in braccatorio, destructa est a tempestate aeris in tantum, quod omnino alba et fetida effecta est, cum votum fecit ad sepulcrum pii P. Stanislai, et statim meliorata est, in tantum quod eam totum Epropinaret.*

◦ **EPATICUS**, Septem priores libri veteris Testamenti, vulgo *Heptateuque*. Legitur in Anecdotis Martenianis tom. 5. col. 107. Vide *Heptateucus*.

† **EPTEUS**, Septimarius, al. ἐπτὰ, Septem. Vide *Typica febris in Typus*.

† **EPUDORATUS**, EPUDOROS, Sens vergogne, neant honteux. Gl. Lat. Gall. Sangerman. Sine pudore.

◦ Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 *Epudoratus, Epudoratus, sans honte, afronte. Vide Erpudoratus.*

◦ **EPULE**, Cibaria. Lit. remiss. ann. 1859. in Reg. 90. Chartoph. reg. ch. 120. *Cum dictus Stephanus in stallo... existeret... ad vendendum publice cibaria et Epulas assatas et decoctas. Idem Guillelmus injurias dicendo tam de persona quam de Epulis, etc.*

◦ **EPULARE**, pro *Epulari*, in Vita S. Maximi tom. 1. Jan. pag. 92. col. 4.

◦ **EPULATITIUS**, Qui epulis dat operam. Glossarium Isidori.

* **EPULCARE**. [Excludere. *DIFF.*]

† **EPULCENIUM**, Vas in quo epulae ad cenam feruntur, Epulationis.

† **EPULONIUS**, Epulis deditus. Scriban. de Passione Christi cap. 18. *Magis diligere breves Epulonios dies, quam breves jejunos Lazari.*

† **EPULUM**, Chartular. Vindocin. Ch. 374. ann. 1079: *Venditoribus inter censum et sua consuetudinis Epulum XVIII. den. reddendi sunt omni anno ad diem festum Palmatum.*

† **EPYBATA**. Vide *Epibata*.

◦ **EPYCEPHIUM**, Capitis tegmen. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7682 *Epycephium, couverture de chief.*

◦ **EPYFORA**. Vide supra *Epifora*.

◦ **EPYLEUTICUS**, Epilepticus. Lit. remiss. ann. 1376. in Reg. 100. Chartoph. reg. ch. 300: *Qui ex morbo caduco seu Epyleutica passione frequenter affligitur.*

† **EPYMENIA**, Xenia quae dantur per

singulos menses. Glossar. Sangerman. num. 501. *Lege Epimenia, et vide Epimenium.*

† **EPYPHAEA**, Lippitudo oculorum. Idem Gloss. Legendum *Epiphaea* ab ἐπι et φῶς, vel φῶς, Oculus.

◦ **EPYPIUM**, pro *Ephippium*. Glossar. Lat. Gall. ann. 1348. ex Cod. reg. 4120 *Epyphia dicuntur ab epi, quod est supra; et phanos, quod est apparere. scilicet illud quod apparet in loco equi, Gallice Paroue. Vide Epipha.*

† **EPYPIA**, Maccor equorum. Idem Glossar. Leg. *Ephippia, Maccor*, ab ἐπι et ἵππος, Equus.

◦ **EPYRUGUS**, Fumiere, in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7682.

◦ **EPYSIUM**, Colier, in eod. Glossar.

◦ **EPYTHALAMUM**, Garderobe, vel bal, que l'en chante à coucher la bru, ibidem.

† **EPYTHOGIUM**. Vide *Epitogium*.

◦ **EQUALIA**, Equa, Gall. Cavalle, alias Equae. Inquisit. MS. ann. 1448. *Per eum calcavit ipse loquens in ipso castro (de Grauleries) blada cum suis Equalis, et audivit fieri praecognitiones ipsius nobilis Francisci de non calcando in eodem castro suo seu ejus territorio, nisi cum Equis per eundem nobilem Franciscum ordinatas seu ordinandas. Lit. remiss. ann. 1408. in Reg. 163. Chartoph. reg. ch. 131. Le suppliant habitant de Tarbe en Digorre loua les juments ou Eques de Raymond de Fort de Bearn pour piquer ou battre son mil ou ble; lesquelles juments ou Eques, etc. Pluries ibi. Vide supra Equa.*

◦ **EQUALIS**, Chorus vel chaurus, γοφῆ, Salmas ad Plin. pag. 1258. 1260. ex Castigat. ad utrumque Glossar.

◦ **EQUANTIA**, Equatio. Terrear. Bellijoc. *Debita Equantia prius inter... confiscentes... facta, etc.* Vide supra *Equalare*.

◦ **EQUARE**. Vetus Scholastes Juvenalis Sat. 2. v. 144: *Gracchi filius habitu gladiatoris plerumque ad infaniam Equabat, retarius enim fuit. f. pro Equa vehebatur, vel leg. Equitabat.*

◦ **EQUARIA**, Equorum grex. Gall. Haras. Glossar. Provine. Lat. ex Cod. reg. 7657: *Equaria, Praev. armentum equorum et aliorum jumentorum. Tola, idem Charta pro monast. de Fontan. in Reg. 106. Chartoph. reg. ch. 371. Si constituet in eadem silva vaccarias, aut Equarias, vel porcarias, seu caprarias, sive orilia, dederunt similiter omnes decimas fetuum et aliorum reddituum. Vide Equaritia.*

◦ **EQUARITIA**, Equorum grex, Equaria Varroni lib. 2. de Re rust. *Equale, Equitium, Tacito, et alius Joannes de Janua. Equaritia, est armentum equorum, vel vaccarum. Perperam ibi Equaritia. Descriptio Monasterii S. Galli apud Camisium tom. 5. Antiq. lect. pag. 581. Domus Equaritia:*

Hic fetas servabis equas, tenerasque caballos.

Casarius Heisterbach. lib. 7. cap. 29: *Veniens es in quendam saltum, paledrus Equaritam, id est, gregem equorum de longe pascere conspexit. Lib. 11. cap. 17. Habebat Conventus dactariani pulcherrimum, quem Equaritia sua propter factum nobilem deputaverat. Tradit. Sangall. ann. 849. in Neugart. Cod. Diplom. Alem. num. 324. *Inaudictam Equaritie meae et totam vaccariam ueam. Adde chart. Henric. I. Imperat. ann. 920. ap. Erath. Cod. Diplom. Quedlinb. n. 6. pag. 6.**

◦ **EQUARIUS**, Gloss. Lat. Gr. ἰπποπόδης, Equarius, Equipastor. Jo de Janua.

Equarius, custos equorum. Ita in Gloss. Lat. Gall.

° Et equarum custos. Inquisit. ann. 1288. ex schedis Pr. de *Mazauques*: *Et quod Equarii et vacueris Arelatis custodiabant equas et vaccas.* Vide supra *Equocorius*.

* **EQUASTRUM.** [Vas vini. Dief.]
° **EQUATISSA.** *La femina a cavallo.* Glossar. Lat. Ital. MS. Vide supra *Equalia*.

1. **EQUES,** Equus, aut equa. Gesta Regum Francor. cap. 24: *Ascensisque Equitibus accessit.* Ekeardus Junior. de Casibus S. Gall. cap. 1: *Sternatur utique, ait, ambulatrix mea... ascendensque Equitem illam velocissimam... circa Nonam aderat Cornobio.* Cap. 10: *Equite ascenso S. Gallum noctu invadens claustrum clandestinam intravit.* Adde Vitam S. Acedri Abbat. Gemetic. cap. 11. Vitam S. Hunegundis Virg. cap. 13. Chronicor. Fredegarii cap. 90. [Waltherium vers. 216. 602. 1227. 1443] etc. Ita *Equitam* usurpavit Gellius, Marcellus, Macrobius, Servius, etc.

2. **EQUES,** Titulus honorarius militi inferiori, ut observat Murator. ex vet. Inscript. tom. 16. Script. Ital. col. 214. Inscript. ann. 1234. *Dominus Remundus de Amibaldis Eques Romanus et Severentium potestas fecit fieri hoc opus, etc.* Alia ann. 1300.

Ursus qui legitur, de Floris campo vocatus, Matthei filius Equitis de fonte renatus.

Rursum alia ann. 1394: *Johannes Acutus Eques Britannicus, dux etatis sue cautesissimus et rei militaris peritissimus habitus est.* Consule ibi Murator. et Dissert. 6. P. Honor. de S. Maria pag. 106. et 107.

° **EQUITES CHRISTI,** Monachi Christiane militiae peculiariter addicti. Grandepolis Matrona se alloquitur viatores in suo Epitaphio, tom. 4. Annal. Ben. d. pag. 552.

Quinque mihi nati fuerant, Equites duo Christi, Ord. ne dissimili tres Equites alii.

EQUITES, ita dicti nescio qui viri obnoxie conditionis, in Charta Philippi I. Regis Fr. ann. 1090. pro Ecclesia S. Andree Rotomag. tom. 13. spicil. Acher. pag. 287. *Et beneficium totum quod Gueslinus Clericus tenet a supra dicto Roberto de Barnavilla, et 40. acras de equabus suis, et duos Equites, scilicet Gocelinum et Osbertum, etc.* Vide *Co-ballaria*, [°] et Guerd. in Prolegom. ad Chartul. S. Petri Carnotens. § 25. Adelungus idem videntur, qui in Saxonia *Pferdner, Pferdebauern* dicuntur, Rustici equis instructi.]

° **EQUES,** pro Viro obnoxie conditionis, in Charta ann. circ. 1082. inter Instr. tom. 11. Gall. Christ. col. 73. *Ego Bernardus filius Ospaci trado comobio beati Stephani... prata que habeo ad Halpalmas et unum Equitem cum terra sua, qui eadem prata custodit.* Vide in *Eques* 1.

° 3. **EQUES,** Monetæ species, eadem que *Scutum* appellabatur. Comput. MS. fabr. S. Pet. Insul. ann. 1409. *Dom. Guillelmo Morel pro scriptura trium codicum de officio dedicationis, pro quolibet codice unum Equitem.* (Tunc temporis Escu valuit 49. solz.)

° 4. **EQUES,** Urcus aquarius, Gall. *Aiguiere* vel *Equiers*; forte etiam quod equitis formam referret, si dictus. Testam. Brunon. archiep. Colon. ann. circ. 985. in Suppl. ad Miræum pag. 245. col.

1. *Cuppam auream, sigillum... Equitem argenteum a Maguntiaco archiepiscopo datum... trado.*

° 5. **EQUES,** indeclin. usurpatur in Lit. Joan. reg. Franc. tom. 3. Ordinat. pag. 77. ann. 1356. *Barragium possint a transeuntibus per locum predictum exigere et levare, videlicet a quolibet Eques transeuntium per locum eundem unum denarium Turon. Comput. ann. 1399. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 154. col. 1. De exitis diversimode Eques per dominos consules, etc.*

* **EQUESTANCIA.** Equitatio. Dief.

° **EQUESTER,** Papiæ dicitur ille qui certaminibus mediis intervenit, per quem utraque pars rectam fidem sectatur, et tunc videtur dici ab *æquus*. Seques, er. Gl. MS. Ecclesie Parisiensis. *Eques et Equester unum est.* Aliud porro sonat apud Guillelmum Bibliot. in Adriano II. PP. pag. 222. *Cum die quadam a... PP. Sergio consuetudinaliter denarius 40. perceptis domus sue portas revertens ingredi vellet, ac præ multitudine peregrinorum, que ibi fiducialiter more solito, velut ad horreum commune confluerat, omnino nequiret: misericordia motus, Equestri suo retulit, nil sine tantis fratribus in tantillis denariis sibi esse commune. Intra In qua redundatore cum miraretur Equester non solum decessisse denarios, etc. A. Equistrator.* Ita videtur innuere Petrus de Aletris Episcopus Senogalliensis in Itiner. Gregorii XI. PP. *Equestres, seu habenarum Præsulis directores, orant manipulis induti vanno simili.* [Vide *Equinus*.]

* **EQUEVALENTER,** Gall. *Equivalament.* Pari seu tanto valore. Legitur in Instrumento ann. 1271. et Chartulario Ciscamniensi.

° **EQUIALE,** Equile. Glossar. Saxonum. *Elfric: Equale, hors-ern, i. equorum locus: sic paulo ante Boviale, pro Bovile.*

° **EQUICINIUM,** Officina ubi equi ferrantur. Wichbild. Magdeburgense art. 125. *Nullus faber construere potest in platea anarium, seu Equicinium, hoc est officinam ubi equi sufferrantur, sine civium consensu.*

° **EQUICIUM,** *equicium, ἄλλη, ἴππων.* Grex equorum. Supplem. Antiquarii. Vide *Equitium*.

° **EQUIES,** *ἴππων* Eritus. Supplem. Idem. [° Adde ex Castigat. in utrumque Glossar. MSS. *Erequis, f. Exequiæ.*]

° **EQUIFER,** *Equiferus,* in Glossario Lat. Gall. *Maucheval,* id est, malus equus: *ἴππος ἄγριος.* Aristoteli. Gloss. Saxon. *Elfrici Equifer,* vide *cynnes hors* 1. indomitus equus. Glossarium MS. Ecclesie Parisiensis, de *Equis*: *Sunt autem hi de agresti ordine orti, quos Equiferos dicimus. Equiferi, apud Capitolium in Gordianis, et in Gordiano III. Agrestis caballus, in Epist. 1. Gregorii III. PP. ad Bonifacium Moguntin. Equus silvaticus, in Epist. 18. Zacharie PP. ad eundem Bonifacium. Vide Notas nostras ad libr. 2. Cinnami.*

° **EQUILIBRATOR** [REGIS. Idem, ut vide *Id.* qui alias *Magister Regis,* hodie *Gouverneur du Roi.*] Vide *Equilibrato.*

° **EQUILOCUS,** seu *Equilocus,* Par. S. moan. Danelmensis de Gestis Angl. ann. 882. *Elfred Rex Saxonum audacissimus, Ducum navali prælio suffultus, contra paganicas naves in mari congressus est. Ex quibus ipse Equilocus duas potenti virtute naves exuperavit, occisis omnibus qui in eis erant.*

* **EQUIMULGA,** Qui mulget equas, apud Sidonium lib. 4. Epist. 1.

* **EQUINOCEPHALUS,** Vox ibrida, ab *Equo* et κεφαλή, Caput. Gervas. Tilber. de Otis Imp. cap. 73: *Equinocephali jubar equorum habentes, validissimi immensis dentibus, flammam spirantes, etc.*

* **EQUINUM,** Equestris palestra, Equestris curriculum. Electio Potestatis Hortie ann. 1359. apud Ill. Fontaninum ad calcem Antiq. ejusdem urbis pag. 417: *Et tenetur die lunæ ante carnisprimum ponere in Equinum dictæ civitatis, veluti consuetum est, unum anulum de argento, valoris medii floreni, ad quod currere possunt cives Ortiani.*

* **EQUINUS,** ἵππος, ἄνθρωπος, *Equester, Eques,* in Supplem. Antiquarii.

* **EQUIRIA,** *Cursus equi.* Prov. Cors. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657. Vide infra *Equitatio* 3.

* **EQUIRITIA,** Vide *Equaritia*.

1. **EQUISTATIUM,** *Stabulum ubi equi stant.* Johannes de Janua.

° Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: *Equistatium, estable à chevaux.*

2. **EQUISTATIUM,** Officina, ubi equi ferrantur. Lit. remiss. ann. 1368. in Reg. 90. Chartoph. reg. ch. 519: *Qui marescallus dictum equum posuit in Equistatio, Gallice travail, et ipsum, prout sibi visum fuit, ex pedibus ibidem alligavit.*

* **EQUISTRACIUM,** *Estable à chevaux,* in Glossis Lat. Gall. Sangerman. MSS.

* **EQUISTRATOR,** qui nuda *Strator* cæteris Scriptoribus, nostris *Escuier, avx-60162,* de quo Manilius lib. 5.

Aut onerabit equos armis, aut duces in arma.

i. herum armatum in equum imponet, uti vult Scaliger. Auctor Vitæ S. Cypriani: *Venerunt ad eum Principes duo, unus Strator officii Galerii Maximi Proconsulis, qui Aspasio successerat, et alius Equistrator a custodiis ejusdem officii, etc.*

° **EQUITA,** Equitis ordo, dignitas. Charta Alph. reg. Castell. tom. 6. Jul. Act. SS. pag. 56. col. 2: *Quisquis ex illis (Mozarabibus) Equitam voluerit in quibusdam temporibus, equitet, et intret in mores militum. Ubi Equitare est inter Equites seu milites adscribi.* Vide infra *Equitatura* 4.

* **EQUITANTIA,** ut *Equitatura.* Brevis Hist. Cartusienis, apud Marten. tom. 6. Ampliss. Collect. col. 155: *Et tempore magis paupertatis et humilitatis ardore succensus dictus Episcopus, voluit Equitantias suas vendere omnes, et diviso pauperibus pretio propriis pedibus in prædicatione discurrere.*

* **EQUITARE SUPER BESTIAS.** Vide *Diana*.

° **EQUITARE BANNITOS,** Perquirere, provinciam percurrere, utrum *bannum* suum servent. Charta Phil. Comit. Fland. pro libert. franci et castel. Brug. ex Cam. Comput. Insul.: *Castellanus Equitabit bannitos, si vacaverit, sin autem officiales comitis et castellani Equitabunt, et hoc semel in anno, et si scabinis visum est, bis; et si adhuc opus est, ter. Ubi-cumque inceperint, totum perequitabunt; nisi siniam (f. soniam) aut præ comite aut præ egritudine monstraverint... Finita omni equitatione sua, comes habere poterit veritatem suam.* Vide alia notione supra in *Equita*.

1. **EQUITATIO,** [Exercitus vel necessitas eundi in exercitum.] Vide *Hostis*, [°] et chart. ann. 1225. in *Albanus*, mox *Equitatura* 2. et *Equitatus* 1.]

* [Gallice *Droit de Cheuchède*: « Episcopum Parisiensem... ab omni exercitu et Equitatione absolvimus penitus et quitamus. (Cart. N. D. Paris. I. 59, an. 1200.) »]

¶ 2. **EQUITATIO**, Idem quod mox Equitatura. Jura Pontis Avenion. inter Acta SS. April. tom. 2. pag. 261: *Ut de singulis Equitationibus II. denarios, de avino I. denarium... habeant.*

¶ 3. **EQUITATIO**, Equorum cursus. Ordinat. ann. 1280. in Reg. Olim parlam. Paris. Item quod ducante guerra regis torneamenta, josta vel Equitaciones non fiant.

¶ **EQUITATOR**, Cui cura est equorum. Littere Johannis Franc. Regis ann. 1300. apud D. Secousse tom. 3. Ordinat. Reg. pag. 479: *Concedimus eidem (Judicis) quod nulli magistrorum hospiciorum nostrorum, Equitatores, captivos, forreriis, aut alii officari nostri, etc.*

¶ Nostri olim *Chevaucheur*, officium in stabulo regio. Lit. remiss. ann. 1380. in Reg. 89. Chartoph. reg. ch. 678: *Ad requestam Girardi de Longo campo Equitatoris nostri ad Avinionem litteras tunc ex parte nostra deferentis, etc.* Vide supra *Caballarius in Caballus*.

1. **EQUITATURA**, Equus seu animal quo quis vehitur; vulgo *Chevauchure*, *monture*. Pandulfus in Vita Gelasii PP.: *Abbas Cluniacensis adveniens... 80. ei Equitaturas preparavit.* Dynamius Patricius in Vita B. Marit Abbatis Bodanensis cap. 2: *In urbe Lugdunensi vice alia suis Equitaturas recuperavit.* Chronicon Reicherspergense pag. 275: *Exercitus et Equitaturae nostrae ad nimiam erant devolute inedia.* Et pag. 282: *Castrametati sunt juxta quamdam magnam aquam, ubi Equitaturae nostrae bene gramine refectae fuerunt.* Petrus Abaelardus in Hist. de Calamit. suis cap. 15: *Die quadam de nostra lapsam Equitatura, manus Domini vehementer collisit.* Adde S. Bernardum de Vita et morib. Relig. cap. 7. initio, et Epist. 276. Lucam Tudens. sera 1109. Concil. Parisiense ann. 1212. part. 8. can. 12. Guigonem in Vita S. Hugonis Episcopi Gratianopolitani n. 12. eundem in Statut. Ordin. Cartusienensis cap. 19. Rodericum Tolet. lib. 8. de Reb. Hisp. cap. 13. Hugonem Monachum Epist. ad Pontium Abbat. Cluniac. Petrum Vener. in Statutis Ordin. Cluniac. cap. 40. Joan. Sarisber. Epist. 182. 285. 288. Goffridum Vindoc. lib. 8. Epist. 16. Constitut. Sicul. lib. 3. tit. 38. § 4. Innoc. III. PP. lib. 1. Epist. 14. lib. 15. Epist. 4. Gesta ejusdem PP. pag. 116. 133. Willelmum Neubrig. lib. 3. cap. 23. Stephanum Tornac. Epist. 224. Edit. Molineti, Petrum de Vineis lib. 5. Epist. 49. 70. Matth. Westmonast. pag. 217. Will. Malmesbur. pag. 221. Concilium Ravennense ann. 1317. cap. 11. Miracula S. Eutropii Episc. Santon. num. 29. etc. * [« Suis Cardinalibus ipsum in suis Equitaturis sequentibus. (Diar. Burchard. ed. Thuasne, II, 181. ann. 1491.) »] Est etiam

2. **EQUITATURA**, Idem quod *Chevalcheia*, exercitus. Speculum Saxon. lib. 2. art. 11: *Reus etiam ab ostagio seu Equitatura tunc liberatur.* [Jacob. Episcop. Accon. Epist. ad Honorium III. Papam, de Gestis in Terra S. inter Anecd. Marten. tom. 3. col. 287: *Sed sciat quod plures ex nostris in eadem amissi sunt Equitatura, quam capti ab alienis.* Littere Johannis Franc. Regis ann. 1300. apud D. Secousse tom. 3. Ordinat. pag. 478: *Ipsos ab omnibus impositionibus, subidibus, malevolis, gabelis*

et subventionibus, exercitu, Equitaturis, villarum et fortalitorum custodiis... quibus remanere volumus. Vide *Hostis*.]

¶ 3. **EQUITATURA**, Equus ciltellarius, jumentum sarcinale. Inventar. MS. ann. 1366: *Item servus Romanae ecclesiae infra Italiam de centum equitibus decemter armatis cum uno equo ad arma, et duabus Equitaturis ad minus per quemlibet et v. c. peditibus.* Vide *Sagmarius in Sagma*.

¶ 4. **EQUITATURA**, Equestris dignitas. Acta S. Franc. de Paula tom. 1. Apr. pag. 156. col. 1: *Postmodum ad conventum fratrum Minimorum prope Turones accessit (Gregorius de Vico) et apertis ac relictis mundo, Equitatura et omnibus que habebat, habitum dicti ordinis ibidem suscepit.* Vide supra *Equita*.

¶ 1. **EQUITATUS**, Exercitus, servitium militare. Charta. Nic. abb. S. Joan. Laudun. ann. 1196. ex Tabul. ejusd. monast.: *Homines ipsius pacis talem nobis Equitatum persolvent, quod in die proprio negotio ecclesiae nostrae propriis sumptibus cum armis venient, ita quod ad villas quas die secunda redire poterunt.* Vide in *Hostis*.

¶ 2. **EQUITATUS**, adject. Equo instructus. Mandat. senesc. Bellead. ann. 1489. inter Probat. tom. 4. Hist. Nem. pag. 50. col. 1: *Ad eo quod ipsi... subjecti ad ipsum bannum et retrabannum, essent prompti et parati ad arma, Equitati et armati decenti modo, prout tenentur.*

¶ **EQUITARIUS**, Qui Equitatorum curam gerit, Armentum custos. Gloss. S. Bened. cap. de Agricultura: *Equitarius, iuxta xpo; Firmicus refert Equitarium futurum, qui natus fuit oriente Centauro, lib. 3. cap. 13.* Est autem

¶ **EQUITUM**, Equorum armentum apud Ulpianum: *equitum, seu aequitum* in Gloss. Gr. Lat. Vide *scaligerum ad lib. 5. Manilii, et Leges Forestarum Scotiae* cap. 8. § 1.

¶ **EQUITIBALE**, Gall. *Jambes*. Glossar. Lat. Gall. ann. 1322. ex Cod. reg. 4120.

¶ **EQUITINA**, Equitum turma. Gall. *Compagnie de cavaliers*. Charta. ann. 1346. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 183. col. 2: *Obtulerunt illi muni pro universitate Nemausensi liberaliter ex gratiose... de quinque milibus numerorum de glavis equitum de facto bene minutorum duarum Equitinarum, et de mille servientibus armatis equitibus.*

¶ **EQUITIO**, Equus quo quis vehitur. Sebast. Fanton. tom. 2. Hist. Avenion. pag. 83. in Charta Consulium Avenion. ann. 1195: *Concessimus ut de singulis Equitacionibus duos denar. de avino unum den. de currello quatuor den. de singulis peditibus singulos oculos, etc.* Supra legitur *Equitatio*. Vide *Equitatura* 1.

¶ **EQUITISSA**, *Chevaucheresse*, in Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684. Vide supra *Equitator*.

¶ **EQUITIUM**, f. Equorum stabulum, vel grex. Vide supra *Equaria*. Charta ann. 1200. apud Berner. inter Probat. Hist. Bles. pag. 4. *Adelicia Blesensis comitissa ibidem Equitia fecit*. Vide alia notione in *Equitarius*: [Eadem omnino notione. *Custodes Equicu Regis*, memorantur in Abbr. Rotul. tom. 1. pag. 234. b. Suthr. rot. 10. et pag. 273. b. Essex. rot. 12. et tom. 2. pag. 53. b. 71. b. 97. b. etc. Equi, jumenta et Equitia, pag. 257. b. Ebor. rot. 5. Custodia equorum, jumentorum, pullanorum et Equicu, ibid. pag. 211. b. Ebor. rot. 23. Equos, equas, et pullanos de Equitio Dom. Reg. Oxon. rot. 11. pag. 181.]

¶ **EQUITRACTIO**, Supplicii genus, cum

quis ad caudam equi alligatus per urbem trahitur. Chron. Claustro-Neoburg. ad ann. 1227. apud Pez. tom. 1. Script. rer. Austr. col. 481: *Alium equo ad caudam ligatum et confuse per civitatem tractum rotatur (l. rotavit)... quorum unus... civis Winnensis Equitractionem et postea rotationem pertulit.*

¶ **EQUITURA**, Equus vel animal quo quis vehitur. Gualter. Hertingford. de Gest. Eduardi I. reg. Angl. ad ann. 1201. pag. 189: *Habebat enim secum episcopum jubileum, qui ab ejus episcopatu per Sarasenos expulsus morabatur cum eo, cum Equituri sex.* Vide *Equitatura* 1.

¶ **EQUIVALERE**, [Paritari, conferri, assimilari. Dierk.]

¶ **EQUONOMUS**, Papae, Ministerialis, vel qui modo *Advocatus* dicitur. Leg. *Oeconomus*.

¶ **EQUORABILITER**, [Navigio, Navigando.] Vide *Aquorare*.

¶ **EQUOTUS**, Privatus. Gloss. Isid. Excerpta Pith. Privatus vita. Gravius putat legendum *Equitatus*, quod est Vita privatus Papae. Vide *Equitatus*.

¶ **EQUULEUS**, Patibulum, furo, cui decollatorum Martyrum cadavera affigebant. S. Eulogius lib. 3. Memorial. SS. cap. 8. de Martyre decollata: *Nec mora consternatis corruens membris, Equuleo deorsum versa suspenditur.* Cap. 10. *Nec mora ut erat linteis indutum cadaver sporta immisum atque projecit. Principes mandaverunt, nec sic cetera occiderunt cadavera, aut pro foribus neglexerunt, aut Equuleo suspenderunt.* Cap. 17: *Confestim exanime corpus cujusdam homicidae patibulo... capite deorsum suspendi praecent.* Ita passim lib. 1.

¶ **EQUUS**, Equi ALBI, ut olim triumphantium fuisse, quod docent Demosterus lib. 10. Antiquit. Romanorum, et alii Criticorum filii: ita et principum in solennibus in urbes ingressibus. Sugerius. in Ludovico VI. pag. 318. de Innocentio PP.: *Albo et palliato Equo insidentem educunt.* Adde pag. 229. Acta Alexandri III. ann. 1177. de ejus ingressu in urbem Jaderitanam: *Haque preparatis sibi de Romano more albo Cavallo, processionaliter ducebant eum per mediam civitatem, etc.* Continuator Nangii de Ingressu Caroli IV. Imp. in urbem Lutetiam: *Et fut ins sur un Cheval sur le destrier que le Roy lui avoit envoié a S. Denis, lequel estoit morel: et semblablement monta le Roy des Romains sur celui que le Roy lui avoit envoié, lequel estoit pareillement morel. Et apensement le Roi de France les leur donna de celui poil, qui est plus loyn et opposite du blanc, pour ce que costumes de l'Empire, les Emperours ont accoustumé entrer es bonnes villes de leur Empire, et qui sont de leur Seigneurie, sur un Cheval Blanc: si ne veulent pas le Roy que en son Royaume le fait ainsi, afin qu'il ne peut estre noté aucun signe de domination, et ce temps partit le Roy de son Palais, monté sur un grand Palefroy Blanc, richement enselle tout aux armes de France, etc.* Vide Hadrianum Valesium ad Berengeri Imper. Panegyricum pag. 205. Johannes VIII. PP. pro Ecclesia et Episcopo Ticinensi: *Sancimus etiam Apostolica auctoritate, tuique successoribus Crucem habere, et quocunque volueris ferre. Pallium quoque similiter concedimus, nec non Album Equum coopertum equitare in Ramis palmarum, et secunda feria post Pascha.* Bulla alia Honorii III. ann. 1217. pro eodem Episcopo: *Fraternitati siquidem tuae inter sacra Missarum solennia pallio uti, et tam tibi quam successoribus tuis in pro-*

cessionem Palmarum, et feris secunda post Pascha, Equum Album udone cooperatum equitare, nec non et Crucem inter ambulandum praeferre concedimus. Adde Leonem Grammatic. pag. 470. Scyitzon pag. 692. Edit. Reg. Innocent. III. lib. I. Epist. pag. 936. Edit. Venet. Jacob. Cardinale lib. I. de Coronat. Bonifatii VIII. cap. 9. [Vide Grimmii Antiquitat. Jur. Germ. pag. 255. sqq.]

¶ EQUUS, nude, pro Equo majore et cataphracto, quo utebantur potissimum in bellis et praeliis. Libert. Dalphin. ann. 1390. tom. 5. Ordonat. reg. Franc. pag. 39. art. 2: Si ex quo Barones, nobiles, vel alii mandati pro dictis cavalariis, recesserint de eorum domibus, amiserint Equum, rossium vel sommerium quoscunque, ipse dom. delphinus et successor eiusdem teneantur et debeant dictum Equum, rossium seu sommerium emendare. Interdum

¶ EQUUS AD ARMA dictus: Chevalz d'armes. in Libert. Villa-nova Ruthen. ann. 1388. tom. 5. eorumd. Ordonat. pag. 39. art. 7. Inquisit. ann. 1270. in Access. ad Hist. Cassin. monast. part. 1. pag. 318. col. 2: Si contingat infra dictos quindecim dies dictum Equum ad Arma mori, periculum et casus ipsius equi erit dictae universitatis. Equus conveniens armis, in Ch. ann. 1116. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. aevi col. 58. Equi de armis, in alia ann. 1281. ibid. col. 79. [Vide Equus armiger, in alia ann. 1282. ibid. tom. 2. col. 485.]

¶ EQUUS AMBULATORIUS, Tolutarius, Gall. Qui va l'amble. Charta ann. 1097. ex Tabul. S. Pet. Carnot.: Accepto a nobis quodam ambulatorio Equo centum solidos appretiato, etc. Dipl. Caroli III. imper. ann. 880. tom. 5. Corp. Diplom.: Ihuo equi, unus currens, alter Ambulans, etc.

¶ EQUI APPRETIATI, dicebantur Equi militares vassallorum qui ad Regum aut Principum submonitiones in castra proficerebantur. Eorum enim, praeterquam ad bella aut praelia sese accingerent, equi aestimabantur, ut si in bellis ac praeliis interiret, perire, vel mori contingeret, eorum pretium dominis a Rege aut Principe restitueretur, seu, ut tum loquebantur, restauraretur. Vetus Charta apud Seldenum de Titulis honorariis 2. part. cap. 5. § 39: Domino Joanni de Segrove Bannereto pro vadiis suis, Dominus Jo. de S. Joanne Bannereti, II. Militum et 41. Scutiferorum suorum, a 1. die Octob. quo die Equi sui fuerunt Appre-tiati, usque ad tertium diem ejusdem mensis, utroque computato per tres dies, cuilibet Bannereto 4. solidos, cuilibet Militi 2. solidos, et cuilibet Scutiferorum suorum per diem 12. denar. Duplici porro pretio aestimabantur: ejusmodi equi militares, majori ac minori: ita ut Scutiferis, qui equis majoris pretii veherentur, majus daretur stipendium, minus qui minoris. Ut plurimum vero majus equorum pretium 25. librarum erat, licet plura valerent. Haec universim discere est ex Computis Thesaurariorum guerrarum Regis, asservatis in Camera Computorum Paris, ex quibus ad haec firmata sequentia descripsimus. Ex Computo Bartholomaei du Drach, ann. 1324. Despense. Pour Chevalier Banneret 20. s. tourn. par jour pour Chevalier Bachelier 10. s. pour Escuier monté au pris 6. s. 6. den. pour Escuier monté au pris 5. s. pour Gentilhomme a pie 2. s. tourn. pour Sergent a pie 12. den. et pour Arbalétrier 15. den. tourn. Computum Joan. du Gange ann. 1340: On

compte par jour aus Chevaliers à Banniere 30. s. t. aus Chevaliers Bacheliers 15. s. t. à Escuier monté sur cheval de 25. livres et au dessus 7. s. 6. d. à Escuier monté sur cheval du pris dessous 25. livres, 5. s. t. et à chascun Sergent de pie 2. s. t. Denique Computum ejusdem Barthol. du Drach ann. 1324: Len a compte par jour pour Chevalier Banneret 30. s. t. pour Chevalier Bachelier 15. s. t. pour Escuier monté au pris, 7. s. 6. d. t. pour Archer monté à non pris 5. s. t. pour Archer à cheval, 4. s. t. pour Archer et Arbalétrier à pie 3. s. t. pour Sergent à cheval 2. s. t. et pour homme d'armes à pie 4. s. t. Et mox: Compte fait aux gens d'armes. Monseign. Gui de Neelle, Sire de Mello, Maréchal de France, Capitaine dessus nommé, pour les gaiges de lui Banneret, 1. Chevalier Bachelier et 26. Escuiers montés au pris, etc. Ex praesentibus igitur colligitur bifariam censitos equos militares, eosque qui majoris censebantur pretii, Chevalz de pris, appellatos: quos etiamrum loquendi ratio obtinet. Le Roman de Roncevaux MS.:

Et sui monté et bon Cheval de pris.

Le Roman de Gaydon MS.:

Un Chevalier sur un Destrier de pris.

Le Roman de Garin MS.:

En Destre meinent les Auferrans de pris.

Infra:

Jirbert se sist sur le Cheval de pris.

Le Roman de Girard de Vienne MS.:

S'or me donnez ce bon Destrier de pris.

[Vide Emendare equum.]
¶ EQUUS ARABICUS. Le Roman d'Athis MS.:

Chevalz d'Espagne et Arabis.

[Vide Farius et Glossar. med. Graecit. in Phapac. col. 1665.]

¶ EQUUS ARMATUS. Praestationis species. Charta ann. 1306. in 9. Regesto Philippi Ruleri Ch. 14. ex Tabul. Regio: Exceptis 30. solidis censualibus, quos faciunt Domino Regi quidam nobiles dicti loci pro Equo armato, etc.

¶ EQUUS BRADUS, pro Badius, ni fallor, Color equi. Vide supra Bradus.

¶ EQUI CANONICI MILITARES. Qui ex canone seu in canonem ad militares usus praestabantur, in leg. 3. Cod. Th. de Equorum conlat. (11. 17.) Adde tit. Qui a conlatione trionum vel equor. excus. tit. de Stratoribus, tit. de Oblat. equor eodem Cod. et Just. Vide praeterea quae ex Frothario Tullensi Epist. 21. de equis adnotamus, qui in canonem, seu in donum Regibus nostris ab omnibus dari solebant, in Dissert. 4. ad Joinvillam pag. 154. 155. quibus adde S. Basilium Epist. 423. Capitulare 8. Caroli M. ann. 808. in Addit. cap. 2. Capit. 5. ejusdem ann. cap. 20. et Constantin. de Adm. Imp. cap. 50. 51.

¶ EQUUS CAPITOSUS. Vide Equus indomitus.

¶ EQUI CATAPHRACTI, COOPERTI. Vide infra Equus vestitus.

¶ EQUUS CRUCIANS vel CRUCIANS. Chart. ann. 1335. ap. Guden. in Cod. Diplom. tom. 2. pag. 1065: Dextrarium meum cum Equo meo Cruciante. An Tolutarius? Vide Crucians.

¶ EQUI CURATORICI, in leg. 29. Cod. Th. de Annona et tribut. (11. 1.) qui curatoricio nomine flagitantur, in leg. 2. eodem Cod. de Equor. conlat. (11. 17.) il forte quibus Curatores in provinciis ad

peragenda negotia utebantur, quique ita a provincialibus subministrabantur. Vide Conjecturas Jacobi Gotofredi.

¶ EQUUS CURATORIUS Abbat. de Gimonte, in Charta anni 1301. ex Regesto 80. Char-tophyiaci Regii. Nostris Coursier, Bellatoreus. Vide Cursor Equus in Cursor 6.

¶ EQUI DETRUNCATI. Concillium Calchutense ann. 787. cap. 19: Equos vestros turpi consuetudine Detruncatis, nares funditis, aures capuletis, verum etiam et surdas redditis, caudas amputatis: et quia illos illatos habere potestis, hoc nolentes cunctis odibiles redditis.

¶ EQUUS DIMIDIUS, Mulus, in chart. ann. 1336. in Alsat. Diplom. num. 986. Vide Grimm. Antiq. Jur. Germ. pag. 255.

¶ EQUUS DOMITUS, vel EQUITATUS, in Legibus Malcolm II. Regis Scotiae cap. 3. § 4. et in Legibus Forestarum Scotiae cap. 8. § 2.

¶ EQUUS EMISSARIUS. Vide Emissarius.

¶ EQUI FRISII, quos a Frisio aliquo inventore dictos conficit: Carolus de Aquino in Lexico militari. Trabes sunt, ut exponit idem Auctor, ad figuram exagonam dedolatas, ex quibus clavi prominent, ad hostium ac praesertim equorum incessum infestandum et remorandum. Equos dicti existimat, vel quod hostium equos infestant, vel quoniam similes sunt trabibus, quae domorum fastigia suffulcunt, et a Latinis quidem Cantheris, a Gall. Chevrons, ab Italis dicuntur Cavalli. Horum formam exhibet Mollet in Agonibus Martis.

¶ EQUI HERMOGENIANI, olim in pretio, a quodam Hermogene, a quo forte distrahebantur, aut curabantur, dicti Hermogenis Equi, in leg. 1. Cod. Th. de Equis curulibus (15. 20.): Hermogeniani vero in leg. 1. eodem Cod. de Grege domin. (10. 6.) ubi Gotofredus.

¶ EQUUS INDOMITUS et CAPITOSUS, cui opponitur Equus domitus, in Quoniam Attachiam. cap. 48. § 10. 11.

¶ EQUI MAGNI, Qui a grege separati in equilibus custodiebantur, in Abbr. Rot. tom. 2. pag. 218. Lond. rot. 20. Vide Equus Domitus.

¶ EQUI PALLIATI. Vide Equus vestitus.

¶ EQUI PALMATI, PALMATHI, Equi Cappadoce, olim in pretio, a quodam Palmatio Cappadoce ejusmodi equorum curatore et nutritore, qui Andavisi oppido prope Tyanam habitabat, dicti, ut habet Itinerarium Hierosolymitanum, seu Burdegalense. Vide Gloss. Basilic. in Παλατιου. De his copiose egit Jacobus Gotofred. ad leg. 1. Cod. Th. de Grege dominico (10. 6.). Joannes de Janua Palmatos equos, spadiceos interpretatur, seu fulvi et rubicundi coloris, sicut est palma, vel quod palma figuram in cruribus haberent. In veteri Inscript. apud Sponium tom. 3. Itiner. pag. 24. ubi varia Equorum nomina describuntur: PALMAT. Ar. II. S. Basilium Homil. apud Eusebium, de divitum equis: ἵπποι κροκωδεντα, de autem γυναικωδεντα: ἐκὸς εὐγενεῖας κροκωδεν, ὡς καὶ τὸ ἄρπακον. Vide Eustath. Swartium lib. 8. Analector. cap. 7.

¶ EQUI PHALERATI. Vide Equus vestitus.

¶ EQUI PILI BAY SCURI. Charta ann. 1319. ex Tabul. dom. de Vencia: Cujus Raymundi Laxii garcio... equitabat unum roncinum pili bay scuri. Id est, obscuri, vulgo Bay brun.

¶ EQUUS SERVITII. Tabular. Vindocinense fol. 246: Cateram terram Girardus Abbas dedit Gusecelino, et concessit

in feodo habendam Servitio unius Caballi annuatim, ad summationem domini Abbatis, vel ipsius vicarii reddendi. Fol. 275 : In molendino Cortoni habemus unum Equum Servitii, et 2. deinde censuales. Tabular. Abstense fol. 5 : Finit et concessit placitum quod in ea habebat, et Equum de Servitio, et omne servitium excepto decima blatorum, etc. Alibi : Et concesserunt se eam garire et defendere de Equo, de placito, et omnibus Servitiis. Rursum : Quinque solidos quos in terra Garnerii Audebert pro Equo de Servitio mihi retinueram. Hinc Cheval de service, in Consuetudine Andegav. art. 177. Castellinovi art. 11. 21. Perticensi art. 76. Drocensi art. 12. Dunensi art. 24. etc. Vide Runcinus.

EQUUS AD STALLUM, Admissarius, in Legib. Wisigoth. lib. 8. § 4. unde nostri Estalon. Vide Stalonus.

EQUUS STELLATUS, Stella in fronte signatus. Tabul. collegii. S. Martialis. Folos. ex Cod. reg. 423. fol. 82. r. : Dicitur Guillelmus cum bayardo, modicum stellato, etc. Monstra ann. 1389. inter Probat. tom. 4. Hist. Occit. col. 182. D. Arnaldus de Yspania miles et baro cum Equo bayardo claro, stellato in longitudine frontis, estimato cl. libras Turon.

EQUUS STRATUS. Vide mox Equus vestitus.

EQUI VASCONES. Vide infra Gasconenses.

EQUUS VERTITUS, Sago instructus, apud Arnoldum Lubecens. lib. 2. cap. 4. M. Justinus Lippiensis in Lippiflorio pag. 137 :

Tyro noster adest equitum patre comitate, Quos ornant phalera, splendida vestis Equi.

Palliatu apud Sugertum in Ludovico VI. pag. 318. Equus phaleratus, non semel in Annalibus Colmariensibus. S. Basilii Homil. apud eos κλυδωνιας, de Equis : Τάπητις κλυδωνιας κλυδωνιας τοις φερωνος κλυδωνιας. Apud Constantinum de Adm. Imp. cap. 51. extr. : Ἰκκάρια ἰστρούμια καὶ γαλινύμια. Equus cooperitus, apud Albertum Argent. pag. 131. Equus stratus, Anselmus Episcopus Havelbergensis lib. 3. Dialog. cap. 12 : Ibi ingressi urbem cum magna honorificentia suscepti die Dominico, advocati sunt in processionem ad sanctam Dei Genitricem ad Blachernas in tanto honore, ut etiam de Palatio Caballos stratos eis dirigeret cum obsequio Pietas Imperialis, ut sic eos susciperet. Equi cooperiti, seu bellici, vel quibus in bellis utebantur. Charta Edwardi I. Reg. Angl. apud Guillelmum Prynneum in Libertat. Eccl. Angl. tom. 3. pag. 787 : Facit nobis servitium suum... cum Equo cooperito, etc. Joan. Britton in Legibus Angl. cap. 58 : Tantost soit enquis queux fuerent à la disceisme à baner desplayé, ou à Chevaux couverts, ou autres forces d'armes. Cheval couvert et ensellé, apud Willhar- duinum n. 89. Rotulus Camerae Computorum Paris. cui titulus Comptis du voyage de Gascoigne qui fu l'an. 1294. et 1286 : Pour les gages M. Bertran Massole retenu aus gages accoutumés pour luy et 2. Escuiers, etc. Et estoit luy et autres à Chevaux couverts, et un autre sans Cheval couvert. Infra : Pour 11. Escuiers à Chevaux couverts à chascun 7. sols. 6. d. par jour, et pour deux qui n'ont pas Chevaux couverts, à chascun 5. sols. Hos sic describit Chronicon Colmariense ann. 1288 ubi de Dextrariis : Hi equi Cooperiti fuerunt Cooperitoris ferreis, id est, veste ex circuitu ferreis contexta. Sic

etiam describuntur ejusmodi equi vestiti ab Hemricurto lib. de Bellis Leodiensibus cap. 41 : A cely temps des verres, euecor par l'espace de dix ans apres les pors faites, tos Chevaliers et Escuiers d'honneur soy kebattoient sor destriers, ou sor corsiers de tel bonteit, qu'il soy pouissent sus assureoir, et estoient for hautes selles de tournoy sans saioir, tos Couvers de couvertures overées d'arres de broodure de leurs blazons armoiez et estoient armez de plates de bons harnas de menut fer, et hiet sor les plates bons riches wardecors d'armes armoiez de leurs blazons, et avoit cascon un heaume sur son bachinet à on timbre bin jolit, et plusieurs Saingnars Chevaliers et atres, avoit, qui al desos de lor couvertures avoient lor destriers armez de couvertures de menues mailhes de fer por la dotanche de leurs chevaz. Philippus Mouskes in Hist. Francor. MS. :

See Gervais de les Couvers, Pur depure et un eschal pier, A Sours d'or les armes le Roi De France, et s'ot tout le courol.

Vide Notas nostras a Villharduino. [Glossar. med. Græcit. in Expōia. col. 1468. et Euptrōv, col. 1493. et supra in Dextrariis.]

Equos ejusmodi vestitos in Nobilitate funeribus offerri solitos, docet vetus Ceremoniale Gallicum. Vide Heriotum.

EQUUM ET ARMA PATRUM senioribus suis dare tenebantur majorum (Valvasorum filii, qui in eorum beneficia succedebant, ut est in Constitutione Conradi et Henrici II. Imp. lib. 3. Legis Longob. tit. 8. § 4. et lib. 3. Feudor. Vide Heriotum.)

1. ERA pro Aera, Area, seu Ager vel locus incultus, Gall. Aere. Chartarium Ecclesie Auxitanæ cap. 108 : De alia Era. Dux Era fuerunt, amba erant et adhuc sunt francidæ S. Marie, ita tamen quod si Cellarius habeat clamorem de eis, quinque solidos habet pro lege de una Era. Donatio Borelli Comitis Barcin ann. 964. in Appendice Marcæ Hispan. col. 884 : Faciant ad jam dictam Ecclesiam... journals novem ad ipsas vineas, et journals duos ad messes colligendas, et journals duos ad ipsa Era ; id est, locum sive tectum sive apertum, ubi frumentum teritur. Charta Philippi Aug. Fr. Regis ann. 1211. apud Marten Ampliss. Collect. tom. 1. col. 1100 : Ab Era S. Venantii usque ad cuneum muri per viam pratorum S. Juliani, et a cuneo muri usque ad Ligerim, totum est de elemosyna Regum Francie. Ut Area quandoque, sic Era pro Coemeterio posset accipi hoc in posteriori loco. Vide Area.

2. ERA. Peculiarum subsidium ab Aera, Aere. Littera Regis Aragon. Edwardo I. Angl. Regi, apud Rymer. tom. 2. pag. 461 : Per loca terre nostre, ad defensionem ejusdem, adiutorium sive Era colligitur et prestatur ; unde fit armata, cum qua poterimus, etc. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. MSS. : Era, Ere, Decime, monnois.

3. ERA. Supputatio, numerus, sectio capituli, etc. de quo supra in Era 1. Almoius in Vita S. Abbonis Abb. Floriac. cap. 11 : Sed et idem venerabilis Abbo... scribens, quid capitula, Era, sive adnotata, que in Evangeliiis habentur, inter se discrepent, etc.

4. ERA. [Initium aliquid fixum, unde anni numerantur.] Vide Era 2.

ERABANUS pro Erasmus, Ital. Eravamo, in Chron. Salernitano cap. 117.

ap. Pertz. Scriptor. tom. 3. pag. 581. lin. 63.

* ERACIUM, [Cista in qua excutitur farina. DIER.]

† ERADICARE, Expellere, quasi radicitus avellere. Ottobonus Scriba lib. 3. Annal. Genuens. ad ann. 1196 : At quum videret se eos minime posse de campo et castris Eradicare, et nihil proficere posse... retraxit se cum milita sua et fortia.

ERADICARIUS, Radicitus avulsus. Faustus Regiensis Serm. ad Monachos : Quid gravius, quando subito, tanquam aliquis repentinus Eradicarius de loco ad quem te Dominus vocaverat... obliuisti loci illius, in quo primum et dulcissimum immutationis habitum et nomen secularis exueris.

† ERADICATIO, Extirpatio non semel in Bibliis sacris : interitus, cædes, Tertulliano de Resurr. carnis cap. 27 : Post Antichristi Eradicationem agitataur resurrexio. Juramentum fidelitatis Ordinum regni Dacie Christiano Regi ann. 1523. apud Ludewig. tom. 5. pag. 322 : Postremoque cum effusione sanguinis nostri, etiam Eradicatione floris Danice Nobilitatis... victoriam adversum prædictum regnum obtinimus.

* ERADICITUS, [Vim majorem videtur habere, quam radicitus. Plaut. Most. 5. 1. 62. Malefacta reperire non radicitus quidem, verum etiam Eradicatus.]

† ERAMEN, pro Eramen, Opus ære confectum. Vide in Eramentum.

* ERAMENTIUS, [Ære confectus : Concas III Eramentias. (Thes. eccl. Clarom. mus. arch. dep. 40. an. 990.)]

1. ERAMENTUM, pro Eramentum, Opus ex ære confectum. Glossar. Lat. Ital. Ms. : Eramentum, lo instrumento de metallo.

2. ERAMENTUM, Enriement, in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692.

ERANARI, Qui stultitiam accipiebant. Alii scribunt Arenari. Vide in hac voce et Glossar. med. Græcit. in Eranario, col. 432. et Append. col. 74.

ERANEM Equum vulgus vocat, quod in modum æres sit coloris. Papias [Ex Isidori Orig. lib. 12. cap. 1. sect. 53.]

ERANGO, Piscis genus. Tract. de Piscibus ex Cod. reg. 6838. C. cap. 49 : Aquila secunda pastinacæ species est, que dicitur a Genuensibus rouspo, id est bufo et pesce raito, a nonnullis ratepade, ab Aquitanis tarefranke, ab aliis falro, ab aliis Erango et ferraza. Latere veluti alæ expansione magis in angulum desinunt quam in priore (pastinaca) : a quibus ratepade, id est vespertilio, nuncupatur.

ERANUM, Moneta minutior ex ære apud Siculos in usu. Vide locum in Cantarium.

ERARE, Ducere nostris olim Errer, eadem acceptione. Vide Erraticus. Inquisit. ann. 1288. in Access. ad Hist. Cassin. monast. part. 1. pag. 388. col. 1 : Macellarii tenentur ire per contratas Erando bestias, et ipsas macellare ad expensas curie. Sed et Errer, pro Iter facere, ambulare : unde Erre. Iter et quidquid itineri necessarium est, in Annal. regni S. Ludov. edit. reg. pag. 177 : Si apparellierent leur Erre sans le conseil dou commun et dou roy... Li conte venoient et Errerent par nuit. Froissart. vol. 1. cap. 9 : Cependant la roine Yeabel fist appareillier son Erre et ses besongnes. Guill. Guiart.

Parmi les grans chemins pleneis, Risi pour s'ir en cote Erre, Le conte de Blois de sa terre.

Le Roman de Rou ad calcem Joinvill. edit. reg. in Glossar. *Le jour dormoit, la nuit Erroit*. Inde Desarg. pro *Aller ça et la*, errare, in Vitis Patrum Mss. :

Un jor es mist à Desarer,
Et leis le rivage à aler.

Hinc etiam *Esrier*, pro Viator, apud Gungnevil. in Peregr. hum. gen. Ms. :

De che certes ont grant mestier
Touit pelurin et tout Esrier,
Qui passent par icelle terre :
Car on y est toujours en guerre

Esner, pro *Derrer*, apud eund. Vide infra *Esier*.

† *ERATOR*, Debitor, reus, obligatus. Glossar. Sangerman. n. 501. Scribe et vide *Frator*.

† *ERAVENENDERA*, vox corrupta videtur, f. pro *Craenenendera*, aut quid simile, que tamen idem sonat, ut opinor, quod *Incautator*, præco publicus Libert. Figiaci ann. 1318. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 663. art. 13. *Ipsi que consules institvere poterunt correptiones, prozmetas, Eravenenderas et incantatores quos et quos volunt et volent, et distituerent eisdem.* [F. ab Arrhabo formata vox.]

† *ERBAGIUM*, Jus herbarum succidentiarum. De *pasnagio et de Erbagio*, in Tabulario S. Sergii Andegav. Vide *Herbagium*.

† Vel *pascentiarum* Charta Gaufr. vicecom. Castridun. ex Chartul. B. Magdal. ejusd. loci : *Erbagium propriis animalibus, et pasnagio porcis, etc.*

† *ERBALDUS*, Germanice. Vir audax. Walafridus Strabo in Visione Wetini num. 4.

Dicitur Erbaldis, verus sermone Vir audax.

† *ERBAND*, vel *Erbannum*, Exercitus heribanno seu citaticne aut submonitione subditorum coactus. Vide *Erbannum* post *Heribannum*.

† *ERBAROLUS*, Vide *Herbarolus*. [F. B.]

† *ERBATICUM*, Idem quod *Erbagium*. Codex MS. Irminonis Abb. Sangeri fol. 21 v. col. 1. Incol. S. Germani... ad tertium annum propter *Erbaticum* jerna. Vide in *Herbagium*.

† *ERBEJARE*, Herbas depascere. Statuta Massil. lib. 5. cap. 19. § 5. *Item quicumque Erbejara in aliena, seu alienis vineis, vel in alieno devens, vel in alieno prato, vel devenduda solvat pro herano XII. den. et de nocte v. sol.* Vide *Herbagare*.

† *ERBERGAMENTUM*, Lobinello in Glossario ad calcem Hist. Britan. Domus. Gall. *Herbergement*. Vide *Herberga*.

† *ERBERJAGIUM*, Jus gisti ac procuratoris, seu divertendi in domum vasalli et in ea hospitandi; vel præstatio pecuniaria pro ejusdem redemptione. Charta ann. 1190. ex Tabul. Nivern. : *Publici professi sunt (Willelmus comes Nivern. et filius ejus) se nullum penitus gistum vel Erberjagium in locis sancti Cyrici habuisse.* Vide in *Herberga*.

† *ERCHIA*, Candelabrum ecclesiasticum in modum *occe* seu trigoni confectum, nostris *Herce*. Ordinar. Ms. S. Pet. Insul. ann. circ. 1400. *Feria v. (hebdomada sancta) ad matutinum circa horam quintam vespertinam accenduntur viginti septem cerei super Erchiam positam super altare B. Marie in choro, qui per singulos psalmos in nocturnis et per singulas antiphonas, et ad 3. 6. et 9. responsoria, et antiphonas in Laudibus extinguuntur; ultimus vero cereus extinguitur*

tur cum incipitur antiphona ad Benedictus. Vide *Hercia* 2.

† *ERCIARE*, Occare, Gall. *Hercer*. Chartular. SS. Trin. Cadom. fol. 20. v. : *In Oistrehan habemus XXIX. vilanos plenarios... acram terræ arant per annum... et Erctant et seminant de semine nostro.* Vide *Erptia*.

† *ERCIATURA*, Occatio, Gall. *Hersage*. Legitur in eod. Chartulario fol. 61.

† *ERCINIA*, La roseca de rane. Glossar. Lat. Ital. Ms.

† *ERTUM*, Hæreditas, patrimonium. Vide *Hertum*.

† *ERCLINUS*, Sciurus, Gall. *Ecureuil*. Paulus Venetus lib. 3. cap. 48. *Varia producens animalia, ut sunt Rhondes, Armetini, Erclini varii, Vulpes nigra, etc.*

† *ERCLITARIA*, *ERCLITRA*, Charta S. Bern. abb. Clareval. ann. 1145. inter Probat. tom. 1. Hist. Burg. pag. 46. col. 1. quæ etiam exstat inter Epist. ejusd. num. 426. col. 375. edit. 1690. *De illis qui pisces vendunt, comes habet quatuor Erclitarias in quibus episcopus nihil accipit... Similiter in aliis victualibus faciunt. Erclitram habet episcopus in omnibus vicatibus quadraginta diebus lx. Ubi legendum puto *Credentiarum* et *Credentiam*. Vide *Credentia* 6.*

† *ERECTIO*, Suspendium, ut videtur. Charta Pipini reg. Aquitan. pro monast. S. Florent. in Reg. 107. Chartoph. reg. ch. 284. *Si vero in eadem immunitate reus repertus fuerit vel ductus, a nemine distringatur nisi a jam dicti loci mandatoribus; nisi forte exinde ipsius latronis fuerit Erectio* [F. *Ereptio* vel *Eruptio*. Vide *Ereptor*.]

† *EREGIA*, Prov. *Hæresis*. *Erege*, Prov. *hereticus*. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657. Italis *Eresia*, eadem notione. Vide infra *Herogia*.

† *EREMANNI*, Idem qui *Herimanni*. Vide infra in hac voce.

† *EREMIA*, Vide in *Eremus*.

† *EREMICOLA*, in *Eremita* S. Hieronymi.

† *EREMIPETA*, Qui petit eremum Tertulliano.

† *EREMITE*, Monachi qui vitam solitariam in eremis agunt, quorum vita est devitare sæculi tumultus, et permanere in cellulis suis, quatenus vacent orationi et silentio, aiebat S. Stephanus Fundator Ordinis Grandimontensis, apud Geraldum in ejus Vita cap. 3. Philoni, οἱ ἐρημίται διατρέχουσιν ἐν ἔρημοις, ἢ μοναχίται, ἔρημιαν διώκοντες; eisdem, ἔρημοπολίται. Nazianzeno, οἱ τῆς ἐρήμου, ἐνδίακώματα, οἱ τῆς ἐρήμου κατελεγερότατοι, οἱ τῆς ἐρήμου ποιηταί. Vide *Anachoreta*.

† *EREMITE*, pro quibusvis Monachis, in Charta Hispanica sæc. 1016. apud Antonium de Ypez in Chronico Ord. S. Benedicti tom. 5. pag. 445.

† *EREMITORIUM*, Habitaculum Eremitæ, *Eremitage*. Robertus de Choroa Cardinalis in Tract. de Penitentia quest. 1. cap. 89. *Sed esto quod nullum inveniat claustrum, nisi tali rapina infectum, vel aliquod Eremitorium, nisi latronibus obstitutum. Eremitorium Fratrum Minorum, apud Albertum Stadensem ann. 1244. H. Knighton lib. 5. Eremitorium in bosco D. Ducis petiit, ibique domum hanc aliquando tempore coluit. Occurrit præterea in Vita Endel Abbatis Arabiensis n. 7. 21. apud Innocentium III. PP. lib. 13. Epist. 61. et in Monastico Anglic. tom. 3. pag. 18. 50. Adde Luithprandi Pseudochron. pag. 309.*

† *EREMITA*, Cui competit ejusmodi

cella, qui ei deservit, apud Gul. Prynneum in Libert. Eccles. Anglic. tom. 8. pag. 1250. *Robertus Capellanus libertus Capelle Dogn. nostri Regis iuxta Knypelgat. et loci ejusdem Heremita, etc.*

† *FRATRES EREMITORIORUM*, Religiosi Ordinis Fratrum Minorum, qui loca deserta et solitaria, *Eremitoria* nuncupata, sub disciplina Fr. Pauli incolant. Sed paulo post defecit hoc nomen, inquit Waddingus ann. 1375. n. 44. dum ab Eremitoris ad occupanda etiam et reformanda majora Cœnobia Conventualium transierunt.

† *EREMITAGIUM*, in Regesto Philippi August. Herouvalliano fol. 172. et lib. 2. Epist. Innoc. III. pag. 415. Edit. Venetæ, [necnon in Litteris Geraldii Episcopi Ctic. ann. 1421. apud Stephanotium tom. 2. Antiquit. Occitan. MSS. pag. 495. Galli dicimus *Hermitage*.]

† *EREMITALIS*, Spectans Eremitas, in hisd. Litteris Geraldii Episc.

† *EREMITANUS FRATER*, pro *Eremita*, tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 274. *Eremitanus Ordo Fratrum S. Augustini*, in Venditione anni 1410. Hos Augustinianos, alias discalceatos et intonsos, nunc autem a paucis annis calceatos et tonsos, etiamnum appellamus, *Les Hermites de S. Augustin*, Parisiis *Les Petits Peres*, ad distinctionem aliorum Ordinis S. Augustini Monachorum.

† *EREMITE Ermoufles* deridendo a dæmonibus appellari videntur, in Mirac. Mss. B. M. V. lib. 1 :

Maix quant temons par les illiers
Ces nonains, ces convers, ces moines,
Ces chevaliers, et ces castoines,
Ces papeters et ces Ermoufles,
Assés les tiens pères qu'escouffes.

† *EREMUNCULA*, in Vita S. Domitiani.

1. *EREMITARE*, Vitam eremiticam ducere. Laurentius Leodiensis in Episcopis Virdunensib. pag. 827. *Ibi Robertus venerabilis nostri Cœnobii Monachus cum duobus sociis primum Eremitavit, etc.* Utiur-etiam Felix Gyrwensis in Vita S. Guthlaci num. 17.

2. *EREMITARE*, vel *HEREMITARE*, Vastare. Chronic. Gothor. seu Lusitan. era 1004. *Et maris littora Heremitavit atque destruxit.* Ibid. *Conimbriam ab inimicis possessam Heremitavit.*

† *EREMITAS*, Vastatio. S. Eulogius in Documento Martyrii : *Proponunt vobis... Eremitatem Ecclesiarum, compeditionem Sacerdotum, dispersionem ministrorum.*

† *EREMITICA SILVA*, Deserta, tom. 4. Anral. Bened. pag. 712. col. 1. Vide *Fremus*.

† *EREMITORIUM*, Vide in *Eremita*.

† *EREMITTERE*, Contra hostes e munitentis pugnare. Bartoli Glossarium ex Raimundi Actiæ Hist. Palest.

† *EREMODICIUM*, Ἐρημοδικιον, Desertio cause, quæ fit cum actor vel reus per absentiam suam defugiunt iudicium. Juxta Bleynianum Institut. lib. 4. pag. 489. *Id inter contumaciam et Eremodicium est differentia, quod contumacia respectu rei, ad quem mandatum de comparando dirigitur, proprie dicitur: quemadmodum et Eremodicium respectu actoris, ut ita ad eum, per quem introducitur causa, magis referendum videatur. Vel, ut quidam volunt, et fortasse melius, Eremodicium contrahatur elapso a vero contumacia triennio. Juxta alteram doctrinam Gloss. in Dict. L. Etsi sine §. fi. in verb. eremodiciis. Ex eremodicio lis amittitur, non autem ex deserto vadimonio.*

† Adde ex animadversionibus Pr. de Mazaugues : Hesychius ἐρημὸν δίκην interpretatur μονομῆ ἀγωγὴν, id est, Ju-

dicium ex uno litigatore constans, cum reus, qui se non stetit in iudicio, condemnatur; quod in iure Romano non admittitur: nam *Eremodicium* ad rei et actoris absentiam refertur, ex Cujacio. Exstat hæc vox in L. 7. § 12. ff. de minorib. (4, 4.) ubi Gothofredus notat apud Gallos dici *Peremption d'instance*. *Eremodicium* non semel legitur in L. 13. ff. iudicat. solv. (46, 7.) et in L. properandum 13. § 3. et 4. Cod. de iudic. (3, 1.) ubi *Eremodicium* ventilatur. Vide Bission de Verb. iurid. significat. ad hæc vocem.

† **EREMUNCULA**. Vide *Eremita*.
 † **EREMUS**, Incultus, *Erema* terra, inculta.
 . . . Immunis, rastroque intacta, nec ullis
 . . . Sancia vomeribus.

Herempe, in Consuetudine Solensi, tit. 18. art. 1. 3. 4. *Terme Herme*, in Marchensi art. 425. *Burbonensi* art. 331. *Arvernensi* cap. 28. art. 3. Gloss. Græc. Lat. *Ἐρημος*, *Deserta*. Lex 4. Cod. de Censib. lib. 11. tit. 49: *Omne territorium censetur, quoties defectorum levamen exposcitur, ut sterilitas atque jejuna his, quæ culta vel opima sunt, compensentur.* Ubi Cujacius notat quosdam Cod. pro *jejuna* habere *Erema*, et Græcos hæc verba sic extulisse, τὰ ἔρημα ἢ τὰν ὑβάλλον συμπηκίζονται. Michaël del Molino in Repertorio fororum Aragon. in v. *Ganatum*: *Si illa hereditas est Herema, et tali, quæ non possit rigari nisi de celo, etc.* Præceptum Caroli M. pro Hispanis ann. 812: *Eretha* loca sibi ad laborandum porpserunt. [Præceptum Ludovici Pii ann. 821. *Marce* Hisp. col. 767: *Cellulas* quas ipsi ab *Eremo* construxerunt, quiete possideant. Charta Sanctii Navarra Regis apud Oyhenartum pag. 99: *Cum omnibus terminis et pertinentiis... cum Eremo et populatu.* Alia Petri Episcopi Agninnensis ann. 1246: *Eundem montem cum suis pertinentiis licet desertum, nemorosum, et Eremum, ad nostrum dominium ratione feudi pertinere dicentis.* Alia Willelmi Comit. Tolosæ ann. 1080: *Ipsium boscum cum omnibus terminis, affrontationibus, exitis, et regressis suis, omnia et in omnibus, cultum et Eremum, sine reservatione.* [Vita S. Judoci Presbyteri n. 12. inter Acta SS. Benedict. sæc. 2. pag. 569: *Posthæc vero præcepit Haymo, ut incidere Eremus, qui erat in gyro densissimus, quatenus locus ille habitationem Dei famulo redderet aptam.* Spinetum hic esse intelligendum ex superioribus liquet.] Adrevaldus de Translat. S. Benedicti cap. 1. *Ita ut in Eremi vastitatem loca prius desiderabilia conversa viderentur.* Cap. 2: *Qui locus ad Eremum redactus cepit esse ferarum... habitatio. Eremæ hereditates,* in Testamento Jacobi Regis Aragon. ann. 1272. Vide *Foros Beneharn. rub. de Herbages* art. 13.

† **INHEREMÆ TERRÆ**, Cultæ, in Charta ann. 1148. apud Joffridum in Nicia pag. 168.

† **EREMÆ DIFFICILES**, ex Græco ἔρημα, apud Luciferum Calaritanum lib. 1. pro S. Athanasio.

† **ERENACHUS**, Ecclesiastica dignitas apud Hibernos. Vide *Hevenachus*.

† **EREPTOR**, Libertatis vindex, qui vincula rumpit. Rhaban. Maurus de reverent. filior. ad Ludov. Pium cap. 12: *Ereptori et defensori tuo Domino Christo in omnibus gratias agas.*

† **EREPTORIA**, *Admenda, reddenda.*

Gloss. Isid. In Excerptis Pithæan. omittitur *Reddenda*. Credit Grævius, posteriorum temporum Scriptorum *Ereptoria*, dixisse bona, quæ eripiuntur seu adiunguntur. Vox *Reddenda* fortassis adjecta est, quod injuste ablata sint restituenda.

† **ERETINA**, Charta Desiderii Morinorum Episc. in Chronico Andrei pag. 474: *Quod si forte in hieme, vel ex abundantia pluviarum, vel ex resolutione nivium aquæ nimis inundantia fuerit, quam vulgo Eretinam vocant, etc.*

† **ERGA**, Versus, Gall. *du côté de*. Charta ann. 1010. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. ævi, col. 185: *Et per ipsa via pergentibus in partibus Septentrionis usque ballone, qui descendit Erga campu, qui dicitur de Erverusse.* Libert. civit. Cature. ann. 1369. tom. 5. Ordinatio. reg. Franc. pag. 326. art. 10: *Infra duas leucas a civitate prædicta, Erga dictum locum.* Charta ann. 1406: *Sicut se extendit de fonte et pascuati au brun Erga ia Vinhole, per quam (viam) publice itur de nemore nobilis viri Aymerici Borgne domicelli Erga Tarallium ex altera.* Pluries ibi. [Præceptum Prudent. Annal. ad ann. 842. ap. Pertz. tom. Script. 1. pag. 438. lin. 27: *Erga Parisiorum Lotitiam fluvium Sequanæ transiens.*]

† **ERGALIMUM**, ἔργαλειον. Instrumentum. Luithprandus lib. 6. cap. 3: *Per vertibile, quod supra laquearium est, Ergalium in mensam subelidunt.* [Præceptum Prudent. tom. 3. pag. 338. 339.]

† **ERGARE**, Gloss. Isid.: *Ergat, circat.* Leg. Errat, circat. Vide Grævium.

† **ERGASTARIUM**, Radericus Frising. de Gestis Frederici I. Imper. lib. 2. cap. 2: *Nam et fabricorum et opificum multitudo, et mercatorum copia... sequitur exercitum cum suis papilionibus ac Ergastariis.* Murator. annotat in uno MS. legi *Ergasterius*. Vide *Ergasterium*.

† **ERGASTERIACUS**, Artifex, apud Muratorium tom. 1. part. 1. col. 1.

† **ERGASTERIUM**, Glossæ MSS.: *Ergasterium, Monasterium, vel officina medicorum, vel operatorium.* Iso. Magister *Ergastron, Operatorium.* Ἐργαστήριον, Tabernæ mercimonis deputatæ: passim in Cod. Th. et Justin. Vide Jac. Gothofredum ad leg. 4. Cod. Th. de Operib. publ. (15, 1.) [Pro theca sacrarum reliquiarum accipit Bernerus Abbas in Translatione S. Hunegeundis Virginis, inter Acta SS. Benedict. sæc. 5. pag. 225: *Suum opere effuditaverant, ut eis concederetur imitatio adesse, sanctaque ossa propriis conspicerent oculis... Clauso igitur tandem cum diligentia solertiaque honorabili Ergasterio, cum cereis et thuribus et, crucibus de crypta erumpunt, etc.]*

† **ERGASTERIUM**, Ouvrouer. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: *Ergasterium, Ouvrouer.*

† **ERGATICUS**, ἔργατικός. Efficax, operosus. Martian. Capella lib. 6. pag. 231: *Ergatica schemata, quæ faciendæ cuiuslibet formæ præcepta continent.* *Ergaticus* Jurisconsultus idem est qui *Operarius*. Vide *Ergaticus*.

† **ERGASTULARIUS**, Pertinens ad ergastulum. Ammian. lib. 14. extr.: *Eunus quidam, Ergastularius servus, ductavit in Sicilia fugitivos.* Utitur Columella, pro

eo qui præest mancipiis in ergastulo conclusis.

† **ERGASTULARIS**, Eadem notione. Siden. lib. 7. Epist. 9: *In tenebris Ergastularibus constitutus.*

† **ERGASTULUM**, Compedes, quibus vel vincuntur in ergastulo, Gall. *Entraves*. Lit. remiss. ann. 1837. in Reg. 89. Chartoph. reg. ch. 278: *Cum dicti iustitiaril captum adduxissent eundem Johannem cum duobus pedibus in Ergastulo seu compede ponendo, nonnulli carnales aut alii ipsius Johannis amici de nocte ad dictum carcerem clandestine accesserunt, murumque lapideum dicti carceris ad latum versus campos perforarunt, et ibidem intrantes dictum compedem seu Ergastulum, in quo dictus Johannes erat positus, cum quodam cutello ad modum scire facti scinderunt, et dictum prisonarium a dicto carcere extraxerunt.*

† **ERGATA**, Operarius, Papias: *Ergata, vicinus, vel operator.* Gloss. S. Benedict. cap. de Agricultura, *Operarii, ἔργαται.* Testatur Casaubonus ad Suetonium in Vespas. cap. 2] Epirotarum agmina patriam quotannis relinquere, et ulteriora ditionis Turcicæ adire, operis simul et quæstus faciendi gratia, et ab his *Ergatas* patrio sermone dici. Italis *Ergata* idem est ac *organum*.

† **ERGATICUS**, uti legunt Notæ Tyronis, idem forte qui *Ergaticus*. Gloss. Græco-Lat.: *Ἐργατικός, operosus: Ergaticus* enim vocari operas quæ in operibus publicis conductis ab aliquo quasi Principe et magistro gubernantur, ait Hotonranus. Sed an idem cum *Ergosiotans*, de quibus in leg. 5. Cod. de Episcopo audient. (1, 4.) addubitant viri docti. Ubi Dionysius Gothofredus probabiliter conjectura pro *diocetæ ergosiotanorum* emendat *ergosiotanorum*: ita ut fuerint præfecti eorum, qui Alexandriæ frumentum comparabant, quasi ἔργαστήρια: *stiones* enim dicuntur qui frumento comparando præficiuntur.

† **ERGATIVUM** Contemplativum. Papias. * **ERGEDIACRES** [Labor compulsiois. DIER.]

† **ERGOCTES**, Gr. Ἐργοκτήτης. Executor operis. Walafridus Strabus in Prologo ad Vitam S. Othmari Abb Sangalli: *Quem etiam in hac occupatione instantissimum Ergoctem sine tædio læti sustinimus.* Vide Glossar. mediæ Græcæ.

† **ERGODOCHIUM**, Officina, ex Græco ἔργοδοχίον. Sermo Petri Damiani de S. Severo: *Audiistis, fratres carissimi, ex B. Severi, dum legeretur, historia, qualiter illum Deus de lanificii Ergodochio sustulit, i. gynaecio.* Vide in hac voce.

† **ERGOLABUS**, Operarius, operarum redemptor. Gloss. Græco-Lat. Ἐργολάβος, redemptor. Lexic. Gr. MS. Reg. Ἐργολάβος, τὸν ἐπιπύτων ἔργων μισθὸν λαμβάνωντα. Infra Ἐργολάβος, ὁ ἐπὶ μισθῷ κεραιργῶν, ἢ ὁ καὶ τὸ ἔργολάβος, ἢ κριεῖς. Glossæ nomica MSS.: Ἐργολάβος, ἔστιν ὁ κεραιργῶν διδοχῶς ἐπὶ τῷ ἐκχωρηθῆναι κεραιργῶν. De significatione hujus vocabuli videndi Cujacius lib. 8. Obser. cap. 31. et alii passim.

† **ERGOSIATANI**. Vide *Ergaticus*.

† **ERGUA**, pro Erga. Nolens Ergua ipsum ingratus remanere, in Charta ann. 1322.

† **ERGUM**, Causa. Virgii. Grammat. pag. 15: *Etiã ex aliis Ergis genetiivus in tum pluralis finiri solet.* Pag. 75: Cu-

rei Ergum inquirenti mihi, ita ex-
soluam.

ERGUMINIS, id est, Abbas. Papias in
MS. Bitur. Lege et vide Hegumenus.

ERIA, La langon in Glossar. Lat. Ital.
Ms.

ERIBANNUM PLENUM COMPONERE
dicebatur qui solvebat 60. solidos, quot
non perrexisset in exercitum post evoca-
tionem. Eribannum legit Muratorius
in Legibus Caroli M. tom. 1. part. 2.
pag. 88. col. 2. pro Heribannum, quod
habetur infra in voce Heribannum.

ERICI, Custodit. Papias. Gloss. San-
german. n. 504. Ericare, Custodire. Me-
lius Papias, si bene conjecto, ab Ericius
2. Exire; Suldæ & c.

ERICIUS. Papias: Ictus, marinum
animal, a terrestri icino nomen trahit,
quem vulgus Ericium vocat.

ERICIUS, Machina bellica. Otto de
S. Blasio cap. 23: Caesar itaque omnem
reliquum apparatus, quem ad expugna-
tionem civitatis fecerat, scilicet catapultas,
rubeulas, Ericios, catos, (talibus enim
censetur nominibus) exuri præcepit.
[Hac notione vocem Ericus usurpavit
Casar de Bello Civ. lib. 3. quam exponunt
Machinam infestis undique hor-
rentem telis. Lambertus in Histor. Com-
mit. Ardens. apud Ludewig. tom. 8.
pag. 475: Turrim... quis nesciat apud
Sangarum ab eodem Comite Balduino fir-
matam et fossatis circumcinctam et Erici-
us et propugnaculis munitam. Et pag.
477: Reparato exterioris Ardensis muni-
tionis valli fossato et amplificato, et se-
pibus et Ericis concepto. Quibus in locis
Erici idem sunt quod Livio Portæ pen-
dulae Nostris Herse: qua etiam notione
vocem hanc usurpavit Salustius. Sed si
veram indignant originem melius scri-
beretur Heritius cum aspiratione; deri-
vant enim aò τοῦ ἔριου. Arcere.]
Ericus vocat Phil. Mouskes:

Et est bicus leura mare curat,
Et de novis fatis et fœdibus
Leo Ericos ante pris et raleus.

ERICOPARTA, Lo gran principe. Glos-
sar. Lat. Ital. Ms.

ERICIARE, Vide Ericit.

ERICUTALIS, f. pro Eritudalis, Do-
minicus, proprius. Bulla Greg. IX. PP.
ann. 1231. inter Probat. tom. 1. Annal.
Framont. col. 398: In Clarholte curtum
Ericutalem cum decima, novam curtum
cum decima, etc. Vide Eritudo.

ERIGENA, vulgo dictus Joannes, qui
Scotus Inguipho pag. 870. vixitque sub
Carolo Calvo, et cuius scripta varia cir-
cumeruntur, quod Hibernus esset. Eri-
genam, non Erigenam vocari in veteri-
bus Codicibus, monet Sirmondus ad
Concilium Valentinum III. Irenses porro
non semel Hibernos vocat Ordericus
Vitalis lib. 11. et 12. nostri Irois, ex
hodierna etiam appellatione: nam Hi-
berniam Erin vocant. Guill. Guiart MS.

Arriva li Richart li Rois,
Normans, Anglols, Iscos, Irois.

Et anno 1212:

Tant i'rot li Cornevalois,
D'Escois, d'Irois, et de Galois.

Sed et Hibernos Scotorum nomine inno-
tuisse palam est. Vide Gratianum Lu-
cium in Cambrensi everso pag. 148. 338.

ERIGERE, pro Exigere bis terque le-
gitur in Litteris anni 1363. apud D. Se-
couste tom. 3. Ordinat. Reg. pag. 63.

ERILIS, [Principis filius.] Vide Heritius.
ERILIUS, Inferius, in Glossar. Cas-
sin. ann. circ. 700.

III

ERILIE Teutisca lingua, Armorum
deposita, in Legibus Lotharii I. Regis,
apud Murator. tom. 1. part. 2. pag. 143.
col. 1. Vide Heritius.

ERIMANIA, Exercitus. Vide Arima-
nia post Herimannus.

ERIMARIUS, [Miles sub Comite aliis-
que Officialibus militans in oppidis et
castris.] Vide Herimannus.

ERINACEUS, ἔρινος ἰχθυόεις. [Pecten ful-
lonium.] Ita emendat Salmasius in
Gloss. Gr. Lat. pro Remaceus.

ERINUS, Hesternus, Gall. olim Er-
soir vel Hersoir, nunc d'Her. Charta ann.
1501. in Reg. 4. Armor. gener. pag. 13:
Cum... contractum fuerit matrimonium
et die Erina in facie sancte matris Ecclie-
siae solemnizatum; etc. Judic. ann. 1507.
inter Probat. tom. 4. Hist. Nem. pag. 88.
col. 2: Satisfaciendo ordinationi Erina
die per dictum dominum consulem late,
etc. Chron. S. Dion. lib. 4. cap. 8. tom.
3. Collect. Histor. Franc. pag. 256: Er-
soir, dist. il, à la veppree... Lo's respondi
que de ses compainz: Encore routes tu la
biande que tu mangas Hersoir. Ubi Ai-
moin. lib. 3. cap. 81. habet: Cum hes-
terno vespere... Cui socius: Tu, inquit,
pridian is adhuc ructans epulas, etc. Lit.
remiss. ann. 1391. in Reg. 142. Chartoph.
reg. ch. 211: L'exposant meu des injures
et vil enties que lui avoit faites et dites
ledit Perrin, lui dist ces paroles: Ribaut
tu me vouloies Ersoir tuer d'un espie, sans
ce que ja t'eusse meffait, etc. Vide infra
Herinus.

ERIOIUS, Incile, elix, sulcus aqua-
rius, Gallis Rigole. Charta Dumbonsis
ann. 1379: Almonetis debet duos den.
pro dimidia excolta facta in Eriolis do-
mini necessaria ad adiacendum dictum
pratium; et debet capere aquam in dictis
Eriolis pro adiacendo prato.

ERIPENNIS, Modus agri, idem qui
Arapennis. Vide in hac voce. Chartul.
S. Sulpit. Bitur. fol. 17. v: Ego Ham-
num miles dono ubati Humberto et
congregationi sancti Sulpitii decem Eri-
pennos de terra, qui sunt siti retro man-
sionem clavellum ad Solemyaco.

ERIPES, Pedibus valens, pro Eripes,
aereos habens pedes. Appendix ad Agnelli
lib. Pontif. apud Murator. tom. 2. pag.
196. col. 2: Qui dum velocissimus cursibus
uteretur, lopes conversus est de Eripede.
Gloss. Sangerman. ann. 501: Eripis,
Velox. Aliud Lat. Gall: Eripes, Qui a
ped d'airein.

ERIPICA, ERIPARE, Vide Erptia.

ERIS, Ventris modicum, in vet. Glos-
sar. ex Cod. reg. 7613. Ubi emendandum
Contentionis Dea.

ERISCLID, pro Eritiz legi in Estensi
Codice monet Muratorius loco in Eritiz
citato.

ERISIBE, Ergo, vel rubigo messium,
in Glossar. Cassin. ann. circ. 700.

ERISIPELA, pro Erysipelas, ἔρσιπελα:
Tumor ex ferventi sanguine ortus,
Gall. Eresipels. Vide locum in Farsa.
Eresipilatam corpus ap. Richer. lib.
1. cap. 11. Erysipelata papula, ibid. cap.
65. Vide Erysipelata Turgido.]

ERISPILLA, La feza e puca. Glossar.
Lat. Ital. Ms. Vide Erisipela.

ERITLID, pro Eritiz, apud Murator-
ium tom. 1. part. 2. pag. 103. col. 2. ex
Legibus Caroli Mar.

ERITUDO, Dominus, dominatio, pro-
prietas, deonotia. Gloss. Lat. Græc. San-
german. Melius aliæ apud Janum in
Antiquario: Erus, deonotia, Eritudo,
deonotia. Ibidem ex Festo: Nam eris
antiqui scripsere a Græco, ἔπος, unde
ἔπος. Idem Festus habet: Eritudo,

Servitudo, unde Eris etiam pro Servus,
veriusque accipitur quam pro Dominus
juxta vim antiqui Epoc; sed si pro Herus,
recte dicitur Dominus. Gloss. Sanger-
man. MS. n. 501: Erutudo, Dominatio.
Vide Heritudo.

ERLOTUS, Gæneo, nebulo: Vide supra
Arlotus.

ERMA TERRA, Vide Ermus.

ERMANA, Papias, Calaginitas. Ita etiam
in Gloss. MS. Eccl. Parisiensis. [Leg.
Erimna.

ERMANTATUS, Scutis gentilitiis or-
natus, Gallice Armoirid, vel potius
idem qui infra Esmailatus, vel Eman-
tatus, Gall. Emaillé. Testamentum Bea-
trix de Alboreya Vicecomitissæ Nar-
bonæ inter Anecd. Marten. tom. 1. col.
1524: Item, legamus Conventui sororum
Minoritarum de Anihiano unum salinum
argenti, in quo quidem salino est deboys-
chatus unus dracho Ermantatus cum
signis, sive armis nostris, cum brancha,
sive arbore de coralho, cum linguis ser-
pentinis... Item... unum alium salerium
Ermantatum cum brancha de coralho et
linguis serpentinis. Vide Armentatus.

ERMASCIUS, Ager incultus, vel etiam
qui coli non potest. Charta Caroli IV.
ann. 1327. in Reg. 64. Chartoph. reg.
ch. 492: Item idem Johannes quemdam
Ermasium seu heremum, pro quo servit
unam eminam ordeï. Neque aliud forte
est Ernel, in Charta ann. 1321. ex Reg.
61. ch. 754: Pour un petit Ernel (sic)
seant au dessous du mostier de Chambors.
lesquier gire (f. groe) et Ernel soutient
rendre, etc. Vide Eremus et infra Her-
massium.

ERMAUDUS, Lapis pretiosus viridis
coloris, smaragdus, nostris Emeraude;
nisi sit Encaustum, Gall. Email. Inven-
tar. ann. 1419. ex Tabul. monast. Mont-
tisol: Unum calicem cum sex cadimiris,
et cum tribus armoribus, et cum patella
arrenti. Vide Ermaudus et Emeraldus.

ERMELINUS, ut mox Ermena, Pellis
maris Pontici. Vide in Hermellina.

ERMENA, Pellis muris Pontici, Vel-
lus Armeniacum, Gall. Hermine. Testa-
ment. Beatrice de Alboreya Vicecomit-
issæ Narbonæ ann. 1367. in Anecd.
Marten. tom. 1. col. 1524: Item legamus
Conventui sororum Minorum Biterris rau-
bam nostram de scarlata sanguinea, cum
caputio operato de floribus Ermenis et
perlis. Vide Hermellina.

ERMENII, pro Armenii. Barel. serm.
in festo S. Domin. Prima (regula) fuit
Basilii, sub qua militantes monachi Ori-
entales seu Græci, et fratres Ermenii vulgo
dicti; que regula est satis dubiosa. Vide
Erminii.

ERMENSUL, Friscorum Saxonum
fanum vel idolum. Vide Erminsul.

ERMINATUS, Ornatus erminis. Subtus
regalibus indumentis depictis et Ermi-
natis, apud Lobinellum tom. 2. Hist.
Britan. col. 872.

ERMINEA, ut Ermina. Cappæ cum
cappucis etiam suffultis ex Erminis, in
Epitome Constitut. Eccles. Valent. inter
Concil. Hisp. tom. 4. pag. 175.

ERMINII, apud Radulfum de Diceto, et
alios idem sunt quos Geographi Ar-
menios vocant, nec erat quod se hic
torqueret Sommerus. Vide Hermellina.

ERMINSTREAT, Una e quatuor Angliæ
vitiis militaribus celebrioribus, quam esse
intersecant ac percurrunt, olim a Ro-
manis exstructis. Harum primam Wat-
lingstreat (de qua Vita Offæ II. Regis
pag. 19.) et Werlamstreat, quod per
Verolanium duxerit; alteram Ikenilds-
treat, quod ab Icenis initium habuerit;

37

tertiam *Fosse*, quod fossa, ut putant, utrinque munita fuerit: et quartam *Erminstreet*, Germanico vocabulo appellatant, a Mercurio, quem sub nomine *Irminsull*, i. Mercurii columna, Germani coluerunt: qui quidem Græcis ἐϋότιος dicitur, quod viis præesse crederetur. Hæc viæ quatuor *Chemini regales* dicuntur in Legibus Edwardi Confess. cap. 12. et 13. quorum duo, inquit, in longitudinem regni, alii duo in latitudinem distenduntur. Hi pacem Regis habere dicuntur, ita ut qui delicta in his committunt, Regis iudicio nude subiaceant. Quod et statuitur in Legibus vernaculis Willelmi Nothi § 30. ubi tres tantum ex his viis militaribus recensentur, *Wetlingstreet*, *Ermingstreet*, et *Fosse*: quarta omittitur *Ikenildstreet*. Notum autem *street*, his locis, *stratam*, seu viam denotare. Hortum itinerum meminit præterea Robertus Gloucesterensis in Poem. Anglico MS. ex Bibl. Bodleiana, apud Will. Dugdale in Antiquitatib. Warwick. pag. 6.

Faire weyes many on ther ben in Englonde,
But four most of all ther ben sunderlonde,
That thurg an old king were made ere this,
As men schal in this boke after her telle iwis.
Fram the South into the North takith Ermingstreete
Fram the East into the West goeth Ikenildstreete,
Fram Southeast to Northwest, this is sum del grete,
Fram Dover into Chestre goth Wallingstreete.
The fereh of thise is most of alle that tilleth fram
[Toteney,
Fram the one end of Cornwallis anone to Cateney,
Fram the South west to Northest into Englonde
ends.
Fosse men callith thise way thay by many town
doth wende.
These foure weyes on this loode kung Belin the wise
Made and ordeyned hem with gret franchisee:
For whoso dide therein ony thefte ober ony wous
He made judgement therof and gret vengeancee
ynous.

Vide Galfridum Monumethensem lib. 1. cap. 18. [Grimm. Mythol. German. pag. 212. seq.] et infra *Pax Regis*.

† **ERMINUS**, ut *Ermina*, in Litteris Caroli Franc. Regis pro Monspelien-sibus ann. 1381.

† **ERMISINUS**, pro *Crematinus*, Gallicæ *Cranousi*, in Processu de Translat. S. Antonini pag. 768. apud Bolland. tom. 1. Mail.

◦ Nequaquam: est enim Sericus pannus subtilis, Ital. *Ermisino*, nostris *Armoisin*, ut ex loco laudato patet: *Sandalibus ex Ermisino rubeo*, etc. Ita quoque interpretantur docti Editores. Unde *Armoiseur*, hujusce panni artifex, in Lit. remiss. ann. 1421. ex Reg. 171. Chartoph. rég. ch. 484: *Lesquelz entrèrent en la maison d'un Armoiseur et là prendrent chacun une huvette ou capeline*.

◦ **ERMOFRODITUS**, pro *Hermaphroditus*. Vide infra in hac voce.

† **ERMONYE**, pro Armenia. Nuncii de *Ermonyne*, apud Rymerum tom. 4. pag. 678. col. 2.

† **ERMULA**, *Statua sine manibus*. Papias. Vide *Irminsul*, et mox *Ermulus*.

† **ERMULUS**, Aldhelmus Abbas Malmes-buriensis: *Et ubi pridem ejusdem nefandæ natricæ Ermuli, cervulique cruda fanis colebantur stoliditate in profanis, versa vice discipulorum gurgustia, imo almæ oraminum ædes, architecti ingenio fabre conduntur*. Ubi Usserius Armachanus ad *Erminsul* Saxonum deum hic alludi putat, de quo suo loco agimus: sed indubie legendum *hinnuli*, ut habet S. Augustinus. Locum vide in *Cervulus*.

† **ERMUNUS**, Vide *Infanciones*.

† **ERMUS**, pro *Eremus*, Incultus. Diploma Guillelmi et Fulconis Vicecomitum Massil. ann. circiter 1060. apud

Marten tom. 1. Ampliss. Collect. col. 356: *Et in territorio quod dicitur Albania, cum suis gillaribus, et cum suo alode et suis adjacentiis... cum suis garricis et pascuis cum Ermis et bosclis ipsis, etc.* Chartularium Aptense fol. 25. v: *Est pecia de terra Erma, que habet consortes de uno latas, etc.* Vide *Eremus*.

◦ **ERNAUDINI**, Monetæ species, eadem qua supra *Arnaldensis*. Inquisit. ann. 1311. in Reg. Olim parlam. Paris: *Quatuor libras monetæ Ernaudinorum in valore sexaginta quatuor solidorum Turonensium*.

† **ERNES**, Spica a messoribus derelicta, a Germano *Ahr*, Spica, *Ernde*, mensis, *Ernden*, Metere, unde quibusdam in locis *Ern* Spicas derelictas legere, Gall. *Glaner*. Kennettus in Glossario ad calcem Antiq. Ambrosden: *Conducto ad præparandum usque ad caretam XXIX. seiones... ordet cum les Ernes viz. VIII. den.*

† **ERNESIUM**, Anglis *Earnest*, Arrha, Gall. *Erres*, *Denier à Dieu*, apud Madax Formul. Anglic. pag. 91: *Hec indentura testatur, quod Frater Willelmus Abbas de Pipewell vendidit omnia blada sua... Hugoni de Meriton mercatori de Coventre pro XI. lib. argenti, de quibus idem Abbas recepit unum denarium ratione Ernesi super venditionem predictam*.

◦ **ERO**, Lignum, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7613. Aliud sonat apud Plinium.

† **EROGARE**, *Rogam* seu donativum distribuere. Leo III. PP. Epist. 4: *Pro-mittente thesaurum absconditum multum, per quod populum Erogare debuissent. Erogare pecunias ex ærario*, apud Ciceronem. Vide *Roga*.

† **EROGATARIUS**, Eadem notione qua *Erogator*, de qua voce mox. *Erogatarii Ecclesiastici*, qui legata in pios usus erogant et distribuunt. Synodus Pontigon. ann. 878. cap. 14: *Ut quotiens divinum iudicium aliquem Ecclesiæ Præsulem e seculo vocaverit, nullus ad suimet perditionem facultates ejus invadat, diripiat; sed Erogatarii et Eleemosynarii Ecclesiasticis, cum ipsius Ecclesiæ constituto economo, liberum sit canonico more, juste, rationabiliterque deputata successore reservare, vel quibuscunque, acut expedit, pro ejus spiritu distribuere*. Baldus ad l. Nulli C. De Episc. et Cleric. hac etiam voce utitur pro testamentariis executoribus. Vide *Eleemosynarius*.

† **EROGATOR**, Testamentarius executor, qui ultimam voluntatem testatoris exequitur, et ab eo relicta legata in pios vel alios sibi indictos usus, erogat et distribuit. Unde *Distributores* dicuntur ejusmodi executores in veteri Charta apud Ughellum tom. 7. Ital. Sacre pag. 506. Gloss. Gr. Lat. Ἐροδότης, *Erogo, expendo*. Capitulare Pipini Regis Italiæ ann. 793. cap. 9. et Lex Longob. lib. 2. tit. 20. § 5. *De filia cujus pater per manum Erogatoris omnes servos suos jussit fieri libertos, quia contra legem esse videtur, statuimus, etc.*

† **ROGATOR** pro *Erogator*, in Testamento Audonis Episcopi Veronensis exarato anno II. Ludovici Pil Imp. apud Ughellum.

† **EROGATOR MILITARIS ANNONE**, in l. 18. C. de Castrensis pecul. lib. 12. tit. 36. qui *rogam* militibus et stipendia persolvit, de qua dignitate agit Gregorius M. lib. 7. Ind. 2. Epist. 77. et 130. *Erogatio*, distributio, ἕροδότης, in Gloss. Græco-Lat. et in d. l.

† **EROGATOR OBSONIORUM**, apud Sena-

torem lib. 12. Epist. 11. qui obsonia a Principe collata populo distribuebat.

† **EROGATORIUM**, Gloss. Isid.: *Vestiarium, Erogatorium*. Vide *Vestiarium*.

◦ **EROICUM**, *La dataya*, in Glossar. Lat. Ital. Ms. Vide *Heroicus*.

† **EROISA**, Apum examen in arboris cavo. Instrumentum ann. 1083. apud Lobinellum tom. 2. Hist. Brit. col. 173: *De omnibus vasis apum, que in tota sylva illa reperta fuerint, que vasa truncus vocant vel Eroisa*. Hæc vox forte derivatur ab Aremorico *Er-wez*, in ligno, vel ab articulo *er* pro *ar* et Aremorico *Rusk*, Alveus apum, paululum, ad dulciorem sonum, immutata terminatione.

◦ Vel *Eroisum*, Germ. *Rusch*, Angl. *Rusc*, nostris *Ruche*, ejusdem originis atque Latinum *Riscus*, ut vult D. Falconet.

† **ERONIUS**, pro *Erroneus*, Falsus, Gall. *Erroné*, Angl. *Erroneous*. *Factum justiciariorum predictorum, ut sibi videbatur Eronium, præcipere vellent revocare*, apud Rymerum tom. 8. pag. 575. col. 1.

† **EROOD**, Charta Premihli Marchionis Moraviae ann. 1235. pro fratribus Hospitalis S. Francisci Pragensis, apud Waddingum tom. 1: *Absolvimus autem villam illam ab omni jure quod spectat ad usus principum, sive in jure quod datur de capite, vel Erood, vel pro fure*.

◦ **EROSNA**, male pro *Crosna*. Vide supra *Crosna*, mastruca. Charta ann. 1105. inter Delic. erudit. Lamii part. 3. Hodoepor. Charit. pag. 1100: *Pro ipsa investitione et restitutione launichild exinde fecerunt istorum omnibus jam dictorum comiti Erosna una*.

◦ **EROTEMATA**, Quæstiones, passim, auctore L. Falconet.

* **EROTUNDATUS**, [rotundus factus. Translate *Sidon*, 9. ep. 7. Structura verborum lubrica, et lævis, ac modis omnibus *Erotundata*, h. e. elaborata, composita, et perfecta.]

† **ERPES**, *Cingulus, id est, Impetigo*, in Glossis MSS. ad Alexandrum Iatrosoph. Sic dicitur ἀρο τοῦ ἔρπυ, Serpere, repere. Vide alium locum in *Frigulitus*.

† **ERPICA**, *ERPICARE*, *ERPICARIUS*. Vide *Erutia*.

† **ERPIGENUS**, Qui serpit, grassatur, ab ἔρπυ, morbus serpens, et γένος, genus. Acta consecrationis Ecclesiæ Cuxanensis ann. 974. in Appendice Marceæ Hisp. col. 909: *Postquam Salvator, Erpigena omnium ineffabiliter calcata morte, resurgens et exuvias utri raptas de faucibus profundi, evehit excelsum, etc.*

† **ERPILLUM**, *Cicer agreste*. Papias in MS. Bituric. Est pro Græco ἔρπυλλον, de quo Dioscor. lib. 3. cap. 46.

† **ERPLANT**, id est, *Terra accrescens, quasi aceret plan*, Terra plana: in Charta Winemari Castellani Gaudensis in Prob. Hist. Guinensis pag. 66.

† **ERPTIA**, Adalardus in Statut. Corbeiens. Abbat. cap. *De ordinatione hortorum*: *Ipsi dent unusquisque ad hortum cui deseruit in tertio anno aratrum, id est, jugum cum amblicio et conjunctis... et in quarto Erptiam ad hortum excutendum*. Hic *Erpicam*, instrumentum ad terendas glebas interpretatur vir doctus, nostris *Erce*. Uguccio: *Erpica, est instrumentum rusticorum ad terendas glebas, et trahitur a bobus, unde dicitur Erpica, quasi arpica, ab arpe, quod est rapere, quasi arapeta, aratra petens: prius enim terra aratur, postea Erpicatur, et hinc Erpicarius, qui Erpicam trahit et facit*. Ex his patet *Erpicam* non esse hortorum, sed agrorum. [Papias

MS. Bituric. : *Erpicarius*, Qui *Erpicam* trahit, qua terra planatur. Hinc emendandum Glossar. Lat. Gall. Sangerman. MS. ubi : *Erpicca*, *Hercis à hercer terre*; *Erpicare*, *Hercer terre*: leg. enim *Erpica*, *Erpicare*.] Vide *Herpiz*, *Occa*, Gall. *Hers*.]

ERRA, pro *Arrha*, quomodo *Erres* dicitur. Glossæ MSS. : *Arra*, i. *erra*. *Arraboni*, id est, *vadimonium*, etc.

Charta ann. 1338. in Reg. 71. Chartoph. reg. ch. 216 : *Fecit voce præconia palam et publice... præconizare... ut si quis esset qui Erras ponere vellet in dictis domibus... quod ipse huc personam accerseret.*

ERRADIARI, Errabundum vagari animi gratia. Miracula S. Amalbergæ, Julii tom. 3. pag. 109 : *Quodam tempore due mulieres in territorio de Brabantia juvenes... gradiebantur et Erradiabantur in platea quadam.*

Deambulare, Gall. *Se promener*. Vide supra *Erare*. *Esbanoter* nostris alias, pro *Oblectare se*, ludere, recreare. Lit. remiss. ann. 1455. in Reg. 183. Chartoph. reg. ch. 88 : *Lesquelz se retrahirent en un jardin... pour dancier et euz Esbanoter, comme l'en fait communement aux nopces.* Vita J. C. Mss. :

Li rois ala un jour escher,
En la forest Esbanoter.

Guill. Guiart. ad ann. 1265 :

Et toutesfois que il voloient,
Aus chans Esbanoter aloient.

Unde *Esbanoyis*, *Lætitia*, *gaudium*, *ludus*, in Chron. Bert. Guescl. Ms. :

De menestriers y fait moult grant li Esbanoyis.

Esbatant, *Lætus*, *hilaris*, a verbo *Esbatre*, in Lit. remiss. ann. 1399. ex Reg. 154. ch. 277 : *icellui Petitpain qui est homme joyeux et Esbatant, etc.* Sic *Esbatre* active sumitur, in aliis Lit. ann. 1374 ex Reg. 106. ch. 509 : *Jehan de Verrignas qui avoit Esbatu les bonnes gens de la ville de Foullay à jouer d'une cornemuse, etc.* Pro ludere vero, animum recreare, passim occurrit. Hinc *Esbatement*, pro *Amusement*, *Occupatio*, *jocosa*. Charta ann. 1381. in Reg. 90. ch. 92 : *Considerez plusieurs bons, loyaux et agréables services... avec plusieurs bons Esbatemens que nostre anc' sergent d'armes Jehan Musart, dit Darras nous a fais, etc.* Sed et pro loco ameno recreandisque animis apto, legitur in Lit. ann. 1364. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 473 : *Lequel (hostel de S. Pol) est hostel solennel et de grans Esbatemens. Tourneant et Esbatant, id est, inambulando, et spatitando in Stat. ann. 1344. tom. 2. earumd. Ordinat. pag. 224. art. 8.*

ERRAMENTA, Practicis nostris *Erremens*. Ultimus litis status seu ultimæ litigantium actiones. Litteræ Ludovici Franc. Regis ann. 1236. super homagio de Supplevilla in Tabulario S. Clodoaldi : *De expensis autem factis pro dictis querelis et arreragio equi annalis servitii e. n. e. et omnibus Erramentis occasione predictarum querelarum habitis, idem Gaufridus de Capell. partes hinc inde absolvit, et per dictum suum quitavit.* Adorn. Regis Angliæ apud Kymetum tom. 2. pag. 635 : *Responsuri ac juri parturi secundum omnia Erramenta, et quod justum fuerit audituri.* Arrestum Parlamenti Paris. anni 1322. in Hist. Harcur. tom. 3. pag. 239 : *Quod cum non fecisset, mandaverunt et Petrum de Constantiani predictos citari coram se ad certam diem, secundum processum et*

Erramenta predicta processuros, cum intimatione. Hujus vocis etymon *Arrha*; quoniam exhibitâ litis instrumenta in civilibus causis locum habent arrharum in criminalibus olim dari solitarum. Id manifeste nos docet Bellomanerius cap. 61. pag. 318. sub finem, ubi vocem *Erraments* vocibus *Gages de batailles* opponit. *Chascun doit savoir, inquit, que li plat des apiaux soit de défauts de droit ou de faire jugement, comment que li apiaux soit demenez, ou par gages ou par Erraments d'ou plat le Cour ou li apiaux est, doit être demenez selon le coutume de lieu, où li apiaux fut fait, selon la Coutume qui courroit ou tant que li apiaux fut fait, etc.* Idem cap. 50. pag. 271. versus finem : *Chascuns de Quemune... puet ausint bien apeler de défaut de droit et de faus jugement, comme seroit un estrange, qui ne seroit par de Quemune, et doit li apiaux demenez par le Seigneur, à qui le ressort que le Quemune appartient, et non pas par Gages de batailles, mais par les Frremens d'ou plat.* Eundem vide cap. 7. pag. 49. lin. 7. et 8. e. supra vocem *Adramire*.

Retitioes juridicæ, litis instrumenta, imo et jura Chartis vel ex consuetudine firmata. Charta Hug. primogen. comit. Regist. ann. 1221. in Chartul. Campan. fol. 213. r. : *Si vero invenerit (arbitr) quod ex parte domine mee (Blanchæ comit. Trecent.) sit aliquid interceptum... contra me vel gentes meas secundum Erramenta mea; ipsa ad dictum ejusdem Simonis reddi faciet quod fuit interceptum.* Charta Drochonis de Melloto ann. 1222. ex Chartul. S. Steph. Autiss. : *Compromissimus in eodem videlicet de terris, quas homines de Eoligny venientes ad S. Mauricium tenent ad costumam vel tertias... tali modo quod dicti tres, quantum ad terras predictas, inquirent bona fide consuetudines, Erramenta et tenentias, que tant nos quam capitulum obtinimus.* Sentent. arbitr. ann. 1223. ibid. : *De terra vero que sunt ad tertias vel costumam, inquisitis omnibus et cognitâ quocunque circa hoc investigare vel inquirere potuimus, etc.* Scacar. S. Mich. ann. 1223. in Reg. S. Justi Cam. Comput. Paris. fol. 22. r. col. 2 : *Radulphus et Rogerus poterunt attornare alium, si voluerint; ita quod omnia Erramenta prioris attornati computaverunt.* Unde *Errementer*, *Litigare*, *postulare*. Lit. remiss. ann. 1378. in Reg. 114. Chartoph. reg. ch. 36 : *Jaquier Girart prist à parler audit Pierre Martin teles paroles en effect : Pierre Martin, tu m'as fait cemondre et Errementer de privileges par ceulz de chapitre de Reims. Nostris olim Errament et Errament, idem quod Continuo, nunc Incontinent, ausi. Vitæ SS. Mss. ex Cod. 28. S. Vict. Paris. fol. 360. v. col. 1 : *Statuere releva de mort Errament, et si aoura l'Apostre.* Le Roman de Clomades Ms. :*

Au roy Errament respoody,
Que pour ceou n'ert pas veus la.

ERRANEI, *Errantes*, in Gloss. Isidori. * **ERRANTIA**, [Erratio. Accius apud Non. 3. 86. Neque ego Errantia animi prave morigerabor.]

ERRARIUS, *Errans*, *vagans*. Charta Thomæ Marescalli et Comit. Nottynghamie tom. 2. Monastici Anglic. pag. 240 : *Habebunt etiam prefati Canonici cignos suos Errarios, quantos voluerint, natantes et nidificantes cum pullis et cimeolis eorum, depascentes et errantes in omnibus aquis meis, etc.*

ERRATICUS, *Errabundus*, *vagus*, *vagabundus*, *Italis Erratico*. Gloss. Gr.

Lat. *Ἰνάvoc*, *Erransus*, *Erraticus*, *seductor*. Cornel. Fronto : *Erraticus, et potest errare, et solet. Erraticus, animus est qui solet errare, et desinit.* Vita S. Decoli Abb. Lutrensis num. 15 : *Cum quis vir sanctus per erenum, quasi Erraticus viator, convenientia manendi loca disquireret. Erraticum pecus, quod vulgo dicitur Weredif, in Concilio Islebonensi cap. 27. quod nostris Espave. Errandi verbum de pecoribus proprie efferi docet Maro Ecl. 7. vers. 7 :*

Huc mihi dum teneras defendo a frigore myrtos,
Vir grægis ipse caper. Decerraverat.

Plauto in *Bacchid*. *Errantia pecora*, *solivæga* et *seorsim pascētia* dicuntur. [Le Roman d'Athis MS. :

Or ne vous chault à demeurer,
Car tout sui prest de vous Errer.

Ubi *Errer* idem videtur quod *conducere*.]

Unde *Errandonner*, *Incomposito agmine ire*, apud Froissart. 1. vol. cap. 277 : *Si venoient (les Anglois) tout Errandonnant, bannieres et pennons ventelans.* **ERRATOR**, *Papier debitor, reus, obligatus*. Sed legendum *Erator*.

* **ERRATRIX**, [Front. de differ. vocab. p. 2199. *Putsch*. *Erratrix* per se raptâ est, ut *venatrix* : *Erratica*, ut *hedera*, *vitis*.]

† **ERRENISARE**, *Lætari*, *triumphare*, ab ἔρην, Par. Vide *Sancenissar*.

† **ERRINUM**, ἔρρινον, Quod tegit nasum. Vide *Nasale*.

† **ERROLUS**, *Errans*, *vagus*. Alphabetum orationis S. Isidori Episc. Hisp. April. tom. 1. pag. 341 : *Et paterna pietate sume precor Errolum.*

ERROR, *Vaticinatio*, in Gloss. Isidori. **ERROVAGARE**, *Vagari*, *errare*, hinc inde discurrere, *Alemannis Irriwagen*. Erkehardus Junior. de Casib. S. Galli cap. 7 : *Compulsi tandem Cralo fratres Errovagari, post arsuram solitos clastro stabiles vivere.*

* **ERSATUS**, Chartul. Pontisar. : *Dedit Radulfus miles monachis S. Martini Pontisarenis Ersatos de Cleru, et ex hoc habuit sexaginta solidos.* An pro *Essartos* ex mutatione a in r? Vide *Exartus*.

ERTHMOTUM, *Conventus vicinorum terræ*. Vocem *Sommerus* deducit a Saxonicis eard, terra, et gemote, vel mote, *Conventus*. Solebant quippe convente ad vicinorum inter se discrepantium querimonias summarie audientias et sedandas, arbitrio comparum Curie vel convassallorum. Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 57 : *Ita ut ne damnum incurrat... aliquando in divisio, vel in Erthmotis suum hominem ubique manu teneat, aliquando super ipsam terram.*

ERVATIO, *Enervatio*, *exinanitio*. *Papias*.

* **ERUBESCENTIA**, [Verecundia, pudor. Tertull. 1. ad Nation. 16. Exemplum *Erubescētiæ* scelerum. Adde *Panitent. 10.*]

† **ERUBESCIBILIS**, De quo *erubescendum* est. Fuga *Erubescibilis nimis*, in Opusculo Gualvani de la Flamma, apud Murator. tom. 12. col. 1823.

* Lit. remiss. ann. 1354. in Reg. 83. Chartoph. reg. ch. 5 : *Hanc (pillorii) penam publicam, et Erubescibilem eidem imponentes.*

* **ERUBIGINARE** vel **ERUGINARE**, *Desrouyller*. *Eruginator*, *desrouyllleur* ou *fourbisseur*. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684. Vide infra *Eruginator*.

* **ERUCA**, *Escalongne* vel *chatepelose*.

Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692. Chartul. Latiniac. fol. 240. v. La somme d'Eschalongnes, obole.

ERUCTUARE, Evertere. Acta S. Sabini cap. 1: Tunc loquitur Imperator Crispino Præsidi in ira sua, ut ecceat currens in furore suo, et milites principes in toto orbe Eructuent Christianos, et destruant eos. Alii Cod. habent, Evertant.

* **ERUCTUS**, [Gell. 11. 7. Furfureum panem esitare vinumque Eructum et foetidum portare, h. e. impurum, faeculentum, sordidum, corruptum, quasi ructu et vomendo emissum: ab ἐρύγω, Eructo. Alii crudum, vel eruptum leg.]
ERUDERATUS, Expurgatus, sanatus. Vita S. Johannis Abb. Parmensis, sec. 5. SS. Benedict. pag. 724: Nactus est manum dexteram ita a cancro Eruderatam, ut nullatenus pristina incommoditatis pens inveniret vestigium. Erudere dixit Varro pro Ruderibus expurgare.

° Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: **Fambree**, Erudere. **Frambric**, Eruderatus. Ubi Erudere, est rudera terere ad mortarium conficiendum, quo pavimenta terrena inducuntur.

* **ERUDIBILIS**, [Qui Erudiri potest. Fulgent. de contin. Virgil. p. 77. Staver. Neque enim erudatur, nisi quod Erudibile nascitur.]

† **ERUDIMENTUM** DOCTRINE Papias suum appellavit Elementarium, hoc est, Glossarium, in Prefatione.

ERUDIRE, Moderi, remedium dare. Gregorius Turon. in Vita MS. S. Felicis: Cumque profuente sanguine nullus manum ad Erudendum auferret apponere, etc.

° **ERUDIS**, Indoctus. Vide **Inrudis**.
 † **ERUDITUS**, Eruditio, in Actis SS. Julii tom. 1. pag. 112. de S. Sparchio.

ERUDITORIUM, ἐκδοκασίον τειθεύων, Academia, Schola publica. Vita S. Deicoli Abbatis Lutrensis num. 7: Ut... in omnibus transmarinis Eruditoriis nulli pateret secundus.

† **ERUDINE**, ἔριδος, (lege ἐριδος: vel ἐριδος, l. Rixa.) Gloss. Lat. Gr. Sangerman.
 ° Adde ex Castigat. ad utrumque Glossar. leg. **Erucina**. Vide Salmas. ad Hist. Aug. pag. 130.

* **ERUERE**, [Evacuare, liberare. DIEF.]
 † **ERUGA**, pro **Eruca**, Genus plantæ. Gall. **Roquette**. Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 312. in Ordinatione Humberti II. super numero et ordine mensurarum: Cum una libra de carnibus falsis et dimidio rotulo de carnibus bovinis in aqua, cum mustarda et Eruga pro salsamento. Rursus occurrit ibidem.

° **ERUGINATOR**, Armorum politor. Gall. **Fourbiscur**. Arest. parlam. ann. 1412. in Lib. 1. stat. artif. Paris. ex Cam. Comput. fol. 55. v. Ad supplicationem magistrorum juratorum Eruginatorum seu fourbiscurum ansium ville nostre Parisiensis, etc. Vide supra **Erubiginare**.

† **ERUGINATUS**, Eruginosus, metaphoricè Morosus. Vita S. Severi Archiep. Ravennæ, apud Murator. tom. 2. pag. 180. col. 2: Si quis superciliosus Eruginatus mente et insulsa objectione II. viro detrahat, etc.

° **ERUGINATUS**, Lebetum faber. Gall. **Chaudronnier**, in can. 1. Conc. Andegav.

† **ERUGO**, pro **Hirudo**, Gall. **Sanguisue**. Papias: **Erugo**, **Sanguisuga** vel **tinea**.

† **ERULI**, **Domuli**. Gloss. Isid. Excerpta Pyth. addunt **Domuli**. Vide **Eritudo**.

° **ERUNDO**, ἔριδος. Lfgg. **Hirundo**, ex Castigat. in utrumque Glossar.

* **ERUPTOR**, [Qui Erumpit, seu Eruptionem facit. Ammian. 24. 5. Eruptores perterriti reverterunt.]

† **ERUS**, **ERUTUDO**. Vide **Eritudo**.
 * **ERUSIGIA**, [Agilitas, gestarum rerum subtilis inductio. DIEF.]

° **ERYSIPELATA** TURGIDO, Erysipelas, tumor ex fervente tenuique sanguine cum flavæ bilis permixtione existens, quem Latini sacrum ignem appellant, ut moment docti Editores ad Acta S. Gauger. tom. 2. Aug. pag. 688. col. 2: Nunc autem quoniam Erysipelata turgido præter spem sensim resoluta, etc.

ERZA, [Occa Gall. **Herce**.] Vide **Hercia**.
 ° **ESACAR**, vox vulgaris, Ponere in sacco. Instr. ann. 1313. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 50. col. 2: Ponit Bertrandus quod Stephanus venit ad Esacar erbam in prato domini episcopi. Vide infra **Esacare**.

† **ESAIANI** Agypto dicti sunt Acephalorum quidam ab Esaja Diacono, qui e Palestina missus Alexandriam, ut eorum Episcopus esset, sed non receptus ab omnibus est. Hofmannus ex Breviario Liberati cap. 18.

† **ESAMENTUM**, Jus utendi in alio fundo rebus non suis. Vide **Aisantia**.

° **ESBAIA**, Canalis ad educendas aquas superfluas. Charta Ludov. X. ann. 1314. in Reg. 50. Chartoph. reg. ch. 128: Pro fimo, quem præpositus noster de Bello-monte... in domibus eorumdem prioris et conventus ejusdem loci capiebant... pro exclusis et Esbaia molendinorum nostrorum. Vide **Baga** 2. et **Esbia**.

† **ESBARDARE**, Scandalis tegere, ab Hisp. **Barda**, Scandula. Gall. **Bardeau**. Charta ann. 1382. ex Archiv. Massil.: Item plus pro omnibus adventagis, vid. 2. palmorum canardis, et pro implendo dictam turrim, et pro avantagio crotæ, et pro angueris, et Ebardando sotarium et crotam.

† **ESBATHAMENTUM**, f. Ambulacrum, vel locus amœnus recreandis animis aptus, a Gallico **Estabement**, Recreatio animi. Litteræ Garini Abb. Vallium Sarnaii ann. 1261. ex Tabulario Portus Regii: Quem quidem censum debebat Conventus Portus Regii... terra et prato sita inter duos rivus duos solidos, et pro Esbathamento tres denarios.

° Legendum procul dubio **Estachamentum**. Vide in hac voce.

† **ESBATRE**, Species ferramenti. Statuta Massil. lib. 5. cap. 52: De fabricis quantum debeant accipere... de palo ferro et de Esbatre tres obolos.

° Abest particula et in Hist. Stat. Mss. unde verbum esse manifestum est.

† **ESBIA**, **EXBIA**, Canalis ad educendas aquas stagnantes. Usus stagnorum Bressiæ apud Guichenonem Probat. pag. 170. et Revellum pag. 28: Itaque an domini possint Esbias suorum stagnorum in quacumque parte calcatarum facere seu Esbiare et illas claudere Charta Thosiac. in Dumbis signata Bonet ann. 1455: Licentia datur faciendi molendinum cum omnibus Erbis et ceteris adificiis necessariis. Vide **Bedam**.

† **ESBIARE**, Aquas superfluas et stagnantes educere, mox in **Esba**.

° **ESBOELLARE**, Evigilare, Gall. **Evetter**, alias **Eboeler** et **Eboeler**. Inquisit. ann. 1326. in Reg. Oliva parlam. Paris.: Communitas fuit quod ipsum episcopatet et Esboellaret. Mirac. Mss. B. M. V. lib. 1.

Se tu la porte ne nous ouvre...
 T'Esboellerai comme un chien.

Bestiarius Ms.:

Don pié trenchant combe alemek
 Si forment que tout l'Esboole.

° **Esbouler**, eadem acceptione, in Lit. remiss. ann. 1377. ex Reg. 110. Chartoph. reg. ch. 342: Le suppliant lus respondi derechief que se elle ne se taisoit et ne lessoit en paix le devant dit signifiant, il la Esbouleroit. Aliæ ann. 1391. in Reg. 142. ch. 65: Pierre de Choquers dist au suppliant que se il aloit querre leudiz fagos, il Esbouleroit ses chevaulz. Esrabouller, in aliis ann. 1478. ex Reg. 200. ch. 189.

† **ESBONACHIUM**, Jus Competens Majoribus villarum ex bonnis seu metis defendendis. Litteræ Officialis Paris. de emptione Majoris de Berronæ ann. 1296. in Tabulario Calensi: Vendidit... partem suam vinorum et metatorum sive Esbonachiorum... exceptis censibus et subcensibus.

ESBONARE, **ESBONAGIUM**, [Eadem notione.] Vide **Bonna**.

° **ESBONDATIO**, Terminus, limes: a verbo **Esbundare**, nostris **Esbonder**, limitem figere, Charta ann. 1200. ex Chartul. S. Vinc. Laudun.: Cum questio verteretur inter nos episcopum Laudunensem ex una parte et nos abbatem et conventum S. Vincentii ex altera super limitatione seu Esbondatione territorii ecclesie S. Vincentii prædictæ contra territorium episcopatus... Item habebunt prædicti religioni justitiam limitandi, cerchemnandi et Esbundandi in tressundo suo. Alia ann. 1200. ex eod. Chartul.: Li chemin... demourra dore en avant, à tousjours de telle lease, comme il est ore tous Esbonlés. Vide **Bonna** 2.

° **ESBORRARE**, Borrare seu tomentum avellere, artificibus nostris **Esbourrer**. Stat. Avenion. ann. 1243. cap. 120. ex Cod. reg. 4659: Teneantur Esborrare pannos antequam parentur. Esborrare, in Hist. Stat. ex museo meo. **Esbrouer**, eodem significatu, in Stat. pannif. Rotomag. ann. 1424. ex Reg. 173. Chartoph. reg. ch. 151: Ne pourra nul moullier les draps jusques à ce qu'ilz soient seeller tous esbruz, ou qu'ilz aient prins congé aux bouyoneurs de les Esbrouer seulement. Esbusquier, in aliis Stat. ex Lib. rub. fol. magno domus publ. Abbavil. art. 13: Tous pareurs seront tenus de bien et souffraitement parer les draps qui baillés leur seront et y Esbusquier.

° **ESBOZIGARE**, f. Officinas seu tabernas ædificare, vel in culturam redigere. Stat. ann. 1372. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 152. col. 1: Item quod nulla persona sit ausa... accipere ab aliquo aliquid de dictis patuis, causa rompendi, Esbozigiendi, plantandi seu aliter innovandi in aliquo loco patuorum Nemausi. Vide supra **Boriga** et mox **Esbuscare**.

ESBRANCATURA, Ramorum abscissio, ex Gallico, **Esbrancheure**. Rogerus Hovedenus pag. 784: Qui autem forfecerit in foresta Regis de viridi, sive per culpaturam, sive per Esbrancaturam, etc. Vide **Branca**.

° **ESBRIGA**, Later, Gall. **Brique**. Procces. crimin. ann. 1488. ex Tabul. D. Venetia: Invenunt... multos lateres fractos et Esbrigas.

° **ESBUNDARE**, Limites figere. Vide supra **Esbondatio**.

° **ESBURSARE**, Pecuniam e bursa seu crumena deponere, Gall. **Debourser**. Apoch. ann. 1433. in Tabul. S. Vict. Massil.: Tam pro pecuniis per eundem dominum baronem mutuatis, quam etiam

pro alimentis prestitis et aliis usque in presentem diem Esbursatis et factis, etc. Vide Esbursare.

ESBUSCARE. Provincialibus Desbouscar. Vepreta extirpare, tollere. Ordinato iudicis Aquensis ann. 1471. Regest. Coloda fol. 282 ex Camera Comput. Provincie. Videant et inspiciant, si valde circumquaque sint debite curata, reparata, constructa et Ebuscata... si teneraria, sine ripa aque frontierie... non sint legitime curata, Ebuscata et reparata.

Nostri Esboursures dixerunt dumeta. Charta ann. 1471. in Chartul. sign. Cesar Corb. fol. 28. r. Lesquelles terres par longue continuation de temps et au moyen de nosdiz bos se soient abocquies et peuples en partie d'aucuns menus bos, que on dit Esboursures ou espailles. Hinc Congue Esbouchaire, securis qua tignarius faber ad dolanda tigna utitur, in lit. remiss. ann. 1461. ex Reg. 139. Chartoph. reg. ch. 426.

1. ESCA. Modus agri. Fundatio Prioratus S. Petri de Soldiaco ann. 1070. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 481: Tres Escas terre, ubi seminantur duo modis frumenti et amplius. Forte leg. Acras.

2. ESCA. Glandatio, Glandée Gallis: Masto Germanis et Anglis. Lex Hqjwar. tit. 21. § 2: Si quis aliena nemora præcedit, a portat Escam, et rubus est, cum solidis et simili componat. Edit. Heroldi, ubi porcorum Escam et robur est. Charta Alemann. Goldasti 62: Per singulos annos 2. cornudas de grano bono non scusso, 1. de spelda, et alterum de avina, et quando Escam est, porcum solido valentem 1. et quando Escam non est, arietem bonum. Lex Longob. lib. 1. tit. 23. § 3. [De Rothar. 254.] De porcis, si in Escam alterius paverint, et inventi fuerint, etc.

ESCATICUM, vel ESCHATICUM, Ead. notione ac origine. Charta Friderici Imp. ann. 1178. apud Ughellum tom. 7. Italiae sacre pag. 144: Cum casis, edificis... pascuis, capio, aquario, herbario, Escatico, etc. Alia Aistuldi Regis Longobard. a.n. 753. apud eundem tom. 2. pag. 107: Quod si in ipsa silvis aliquis roncere fecerit, aut si peculia pabulaverit redditum, Escaticum, seu casuum ad fratres Nonantule famulantes perveniant totum. Occurrit præterea apud eundem tom. 5. pag. 221. et in Chron. Farsensi pag. 664. Pag. vero 657. Scaticum, pro Escaticum habetur.

3. ESCA, vulgo dicitur quod fomes sit ignis Papias. Exx, Græcis: Hispanis huasca [E. ca in Diction. Academ. Marti.] Vide Gloss. med. Græc. Guigo II. Prior Cartusienensis in Statutis ejusd. ord. cap. 28. § 5: Ad ignem facile, Escam, lapis ignitus, ligna, securis. [Miss. Mozarab. Offeritur vero Episcopo petra et Escam et excussorium.]

Munitio Peronæ in Reg. 34. bis Chartoph. reg. part. 1. fol. 97. v. Et ligna et ferrum quod sufficit ad xl. dies socundum cibaria, Escam fuenit et chailou ad faciendum ignem novum. Medicis Escam, quævis materia ustioni partium apta, ex D. Falconet. Theod. Prisc. lib. 2. cap. 21: Escus et cauteris partibus thoracis igitur. Consule Reines. var. Lect. lib. 3. cap. 1. [Exx in Alex. Trallian. Vide Glossar. med. Græc. in hac voce] Confer Livium lib. 25. cap. 39.]

ESCAANCHIA, ESCAANCIA, ESCAANGIA. Iisdem notionibus quibus mox Escaceta. Chartularium Monasterii S. Quintini in Insula pag. 125: Omnes Escaancie et omnia forisfacta partiri debent. Hic Escaancia Jus est Domino competens

ratione forisfacti seu delicti, ut per se patet. Verum id non ita clarum est in omnibus locis mox subjiciendis. In priori saltem Escaangia posset accipi pro certo censu quotannis percipiendo. Charta anni 1238. ex Chartulario S. Vandreg. tom. 1. pag. 500: Ita tamen quod nec dicti Radulfus Burgensis et Johannes Louvel, nec eorum hæredes Monachis S. Vandregisilli reddent servitium, nec Escaangiam quam iidem Monachi in dicto tenemento annuatim percipiunt sive percipient. Imo ego et hæredes mei dictis Monachis prædictum servitium cum Escaangia reddere tenemur annuatim supra nostrum aliud feudum. Tenenda igitur Joanni Louvel et suis hæredibus omnia prædicta, quæ eidem vendidi, libere... reddendo inde mihi et meis hæredibus pro omnibus querelis et Escaangis quoddam par cyrotecarum, vel tres denarios monete currentis. In antiquo Normanniæ Stylo tit. de Successionibus pag. 301. edit. 1552. Escacetes sunt Prædia vel redditus jure successionis possessa, de qua notione Charta anni 1268. ex Chartulario Fiscamncensi: Juraverunt insuper... quod in dicto campo seu dicta terra ratione hereditatis, elemosine, petitionis, conquestus Escanchie, domini... nihil de cetero reclamabunt. Similia leguntur in Charta anni 1270. Chartularii S. Vandreg. tom. 1. pag. 29. et in altera Charta Officialis Rotomag. ann. 1282 ex Tabulario P. M. de bono Nuntio Rotom. Charta anni 1285. ex parvo Chartulario Gemeticensi cap. 118. Tradidi feudum et hereditagium totam Escaanciam, quam habetam in parochia S. Petri de Warenghilla. Vide in Escaceta voces Escanchia et Eschanchia.

ESCAANTIA, ESCHAAUNTIA, Bona in fisco Domini feudi cadentia, cum quis sine hæredem moritur. Sic in quatuor Chartis Tabularii Corbeiensis ann. 1219: Recognoverunt se in omnibus... nullum omnino jus habere, nec in majoria nec in mortuis manibus... nec in Escaantiis illorum, qui ibidem sine hæredem moriuntur. Eadem habent duæ ejusdem Tabul. Chartæ: Nec in Eschaantiis illorum, qui ibidem sine hæredem moriuntur.

Nostris etiam Escaanche. Charta ann. 1268. in Reg. 4. Armor. gener. pag. 8: Quod in dictis duodecim solidis annui redditus ratione hereditatis, Escaanchie, seu quacumque alia ratione sibi competentis nihil de cetero reclamabit. Alia ann. 1310. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 388. v. col. 2: Jamais sur ladite terre ne demanderai, ne ferai demander par moi, ne par autre, chose nule par raison d'Escaanche, ne de droiture naturel, etc. Vide infra Eschachentia.

ESCABOTUM, SCABOTUM, a Provinciali Escaboue, Græc. Gall. Troupeau. Inquisit. ann. 1268. ex schedis Pr. de Maugaues: Scabotum ovium dicti Andree intraverat in quoddam bladum dicti territorii. Infra: Vidit accipere pasquem de singulis Escabotis, ovium, quæ pascabant ibi, unum annoje.

Aliud sonat Escabot; est enim vox contumeliæ, quæ idem forte significat quod Escabousseur, quo homo fraudulentus, vulgo Trompeur, indigitatur. Lit. remiss. ann. 1400. in Reg. 153. Chartoph. reg. ch. 343: L'exposant qui est boiteux et mutilé de ses jambes, tant qu'il le convenoit aler à une pontence, par grant chaleur ledit Murat lui dist qu'il estoit un faulx, mauvaiz boiteux, Escabot, avec plusieurs autres paroles injurieuses. Alia ann. 1390. in Reg. 140. ch.

22: Escabousseur, qui vault à dire ou pais (d'Aunis) trompeur de gens.

ESCACARIUM, a Gallico Echiquier. Suprema curia apud Normannos. Charta pro capit. Carnot. ann. 1375. in Reg. 107. Chartoph. reg. ch. 299: Item supra nemoribus desuper dictum pontem S. Petri, quæ tenuit in feodali firma seu feodo firmo Johannes de saint Lienart, xx. lib. Turon. ad duos terminos Escacarii. Vide Scacarium in Scact 1.

ESCADAFFAULT, vox vulgaris, pro Echafaud, Tabulatum altius eductum. Ch. ann. 1379. in Cod. reg. 8542. 6. fol. 152. r. Existens apud Montepessulanum serenissimus princeps dom. Ludovicus regis quondam Francorum filius... extra portale saunnerie super quodam Escadaffault, in quo si quidem Escadaffault lata steterat sententia contra villam Montepessulanam, etc. Vide mox Echafaudus et Scadafale.

1. ESCADERE, Decidere, deficere, Gall. Déchoir. Charta S. Ludov. ann. 1283. in Reg. 80. Chartoph. reg. ch. 237: Si vero contingeret quod aliquod stallorum prædictorum Escaderet pro portione census dictum stallum contingente, aut si combustio, vel aliquis alius casus fortuitus eveniret per quod halla prædicta, sive aliquod stallorum prædictorum dampnificaretur, etc.

2. ESCADERE, Advenire, Gall. Echoir. Pactum inter Carol. VIII. reg. Franc. et Ferdin. reg. Castel. ann. 1458. Inter Observat. ad Hist. Carol. VIII. pag. 667. art. 17: Et similiter recipiuntur et recuperabuntur denarii terminorum Escadutorum et debitorum, sicuti Escadent usque in diem dictæ possessionis. Vide Escadere.

3. ESCADERE, Jure hæreditario obvenire: nostris Exchoiter, verbum activum, pro Hériter, jure hæreditario obtinere. Homag. Poncii Amenein ann. 1214. in Reg. 30. Chartoph. reg. ch. 28: Feci hominagium ligium... domino Simoni comiti Leycestrie... de tota terra Guilhelmi Amenein, quæ ipsi erat Escaduta, quam mihi dedit. Libert. hominum de Boussac ann. 1427. in Reg. 179. ch. 42: Item qu'il puissent Exchoiter et succéder les ungs es autres, et avoir les biens, exchoite et succession, quelconque les ungs des autres par droit de succession et hoirrière à eulz appartenans. Vide Excadere.

ESCADUCHA, Occupatio rerum mobilium vel immobilium ex delicto et forisfactura, vel ex alia qualibet causa. Charta ann. 1280. ex Bibl. reg.: Habeat (episcopus Biter.) ea, quæ occupaverat per Escaducham comes Montisfortis. Eschète, eodem sensu, in Assis. Hierosol. cap. 146: Se le fé vient en la main dou seignor par Eschète, ou par défaut de service ou autrement, etc. Vide Escaeta.

ESCADUTA, Eadem notione. Charta Ermeng. abb. Montisol. ann. 1231. inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. col. 446: Excipimus tamen, quod de cetero non liceat bajulo nostro alienare, dare ad acapitum, vel vendere seu impignorare possessiones vel Escadutas nostri monasterii absque nostro consilio et voluntate expressa.

ESCAEMENTUM, Eodem intellectu. Charta Mauric. Episc. Paris. in Chartul. ejusdem fol. 47. v. Hudeardus de Victoricio, assentientibus filiis Reginaldo et Godofrido, dedit in uxorem filiam suam Sancelinam, quæ erat femina nostra de corpore, cuidam libero homini. Drogoni scilicet Saviniaco. Et nos pietatis intuitu eidem Drogoni concessimus... quod si

contingeret eum decedere sine liberis, nullum de bonis ejus habebimus Escamentum.

ESCAETA, ESCHAETA, ESCHETA, ESCHUTA, EXCAETA, ESCADENTIA, ESCAURA. [Adde Escaanchia, Escaautia, Escaducha, Escaduta, Escaamentum, Escadentia, Escadentia et Escaducum, quæ voces suis locis videndæ sunt.] Horum vocabulorum non una semper, sed varia et diversa est significatio. Nam interdum, et ut plurimum, sic appellantur bona, prædia, immobilia vel mobilia quævis, quæ ex delicto et forisfactura vassalli vel alio quolibet casu cadunt in fiscum Domini feudi. Ita Rastallus, et practici Angli. Vide Britton, pag. 27.

Duplicis porro generis *Eschetæ* statuunt Leges Baronum Scotticor. seu Quoniam Attachiamta cap. 48: *Eschetæ* enim accidunt, quandoque in mobilibus, quandoque in terris et tenementis: in mobilibus, veluti *ἀκίνητοι*, quæ nullius Domini sunt, thesauris, rebusque aliis inventis, animalibus confisicatis, etc. in immobilibus, veluti bonis et prædiis damnatorum, proditorum, sine hærede decedentium, [et] bastardorum sine hærede defunctorum et usurariorum apud Glanvill. lib. 7. cap. 16. et in Rotul. Abbrev. passim.] [nothorum, ut apud Perardum in Burgund. pag. 350. debitam talliam non solventium statuto tempore, in Charta ann. 1457. ex Bressia, etc. Nihil autem, ut est ibidem § 13. judicatur *Escheta*, nisi propter culpam aut transgressionem alicujus partis, quam ipsa res tangit. Quæ quidem bona, Caduca dicuntur jurisconsultis. Gloss. Lat. Græc.: Caducum, τὸ ὑποπὸν εἶναι τῶν κληρονομιῶν. Ita in Charta Guillelmi Episc. Paris. ann. 1244. apud Brolium in Histor. Paris. lib. 2. pag. 283. 2. edit. et aliis, caducum vox usurpatur.

Interdum et sæpe sumuntur hæ voces pro legitimis hereditatibus, quæ quibusvis obveniunt: unde ut ab escaetis, quæ ex delicto vel ex defectu hæredis Domini feudi obveniunt distinguantur, sæpe *Eschaeta* vocabulo additur vox *recta*, id est, *legitima*, ut quæ ex lege obvenit: quæ etiam *Recta hereditas* dicitur in Legibus Henrici I. cap. 1. Charta ann. 1279. apud Duchesn. in Probat. Hist. Burgund. pag. 91: *Salvo sibi et hæredibus suis recto caduco, sive recta Escheeta, et alio jure futuro, si in præmissis contingeret evenire.* Vide Stalimonta S. Ludovici lib. 1. cap. 21. [Bellomanerius cap. 14. pag. 79: *Echoite si est quant heritage descend du côté par la default de che que chil qui muert n'a nus enfans, ne nul qui de ses enfans soit issus, si que ses heritages échoient à son plus prochain parent, si comme à ses freres ou à ses seurs, et se il n'a nus freres à ses oncles; se il n'a ne freres ne seurs, ou à ses antains; ou se il n'a ne freres, ne seurs, ne oncles, ou à ses cousins germains, ou à son plus prochain parent dedant le quart degré de lignage.* Litteræ Guidonis Comitis Nivern. ann. 1231. insertæ Litteris Caroli primogeniti Johannis Franc. Regis. ann. 1356. apud D. Secousse tom. 3. Ordinat. pag. 118: *Si aliquis vel aliqua sine filio vel filia decederit, Escheeta mortui vel mortue sine mercedamento aliquo ad propinquorem liberum heredem deveniet. Quod si statim hujusmodi propinquior heres Escheetam non requisierit, anno et die reservabitur justo heredi per manum dactorum quatuor burgenisium. Si autem ipse propinquior heres infra annum et diem Escheetam non requisierit, dum tamen requirere*

potuerit competenter, deinceps super hoc nullatenus audietur, ymo ad nos plenarie deveniet Escheeta. Alim Philippo cognomento Audacis ann. 1281. ibid. pag. 216: *Comitatus Pictavensis ex Escheata prædicti patris nostri ad nos deveniet.*

ESCAETA CUM HEREDE. Gervasius Tilberiensis lib. 2: *At cum pater familias, miles, vel serviens, de Rege tenens in capite fata debita solverit, relicta tamen liberis, quorum primogenitus minor est annis, hereditas quidem ejus ad fiscum redeunt: sed hujusmodi non simpliciter Eschaeta dicitur, sed Eschaeta cum herede, . . . de ipsa hereditate per regios Officiales tam ipse heres, quam ceteri liberi necessaria percipiunt.* Vide *Custodia, Heres, et Warda.* Variæ porro hæ voces exaratas leguntur:

ESCAETA. in Vitis Abbatum S. Albani pag. 98. apud Radulfum de Diceto ann. 1191. Matth. Paris pag. 391. et alios.

ESCHAETA. Charta Itherii de Mengnac Domini de Closis ann. 1278. apud Thomasserium, in Biturig. pag. 110: *Quod Eschaeta seu successio ipsorum tam de bonis mobilibus, quam de immobilibus deveniat ad propinquorem de genere eorumdem.*

ESCHATA, et ESCHETA, ESCHETAÆ, Anglis *Escheat*, apud Mat. Paris pag. 179. Littleton. sect. 4. Tho. Walsingh. pag. 100. [et in Charta Theobaldi Comitis Campanie ann. 1233. pro Abbate Mollismensi.]

ESCHAANCIA. Charta anni 1234. ex Archivo B. M. de Bono nuncio Rotomag.: *Totum illud tenementum meum, quod habui de Eschaancia avunculi mei.*

ESCANCHIA. Charta Officialis Rotomag. ann. 1303: *Juraverunt . . . quod . . . ratione hereditatis, successione, petitionis, divisionis, domini, conquestus, Escanchie, dotis, dotalium, seu donationis propter nuptias, seu quacumque alia ratione sibi competente vel competitura in dicto annuo reddito nichil reclamabunt in futurum.*

ESCHANCHIA. Chartular. S. Vandreg. tom. 2. pag. 1670: *In terris, edificis, vineis, redditibus, rippariis, censibus, homagiis, redvanchiis, et aliis quibuscunque ad me spectantibus, quæ omnia possidebam de Eschanchia cognati mei Johannis de Frazinis defuncti.* Vide Hist. Harcur. tom. 4. pag. 1277.

ESCHETA. in Leg. Bazon. Scottic. loco cit. in Statutis Roberti III. Regis Scottie cap. 28. in Regiam Majest. lib. 2. cap. 55. § 2. 3. in Itinere Camerarij Scottie cap. 84. etc.

ESCHUTA, in Libertat. Montis regalis apud Guichenon. in Histor. Bress. in Consuet. Comitatus Burgund. art. 100. Autisiodor. veteri art. 39. Bituricensi tit. 19. art. 16. 33. etc.

ESCHITA, apud Thomam Madox Formul. Anglic. pag. 374: *Ego Ricardus de Waleton quietum clamavi. . . redditum viginti solidorum, et regale servitium, et wardos, et Escheitas, et cartam, et quidquid juris mihi . . . evenire potuit, etc.*

EXCIDENTIA. Charta M. Abbatis S. Vedasti Atrib. in Chartulario v. ejusdem Abbatis pag. 1: *Dominium et justitiam et Excidentias justitie nobis integre detinemus.* Charta anni 1243. in Chartular. S. Vandregesili tom. 1. pag. 384: *Quod ego et heredes mei tam per Excidentiam, quam aliter de cetero habere poteramus.*

EXCIDERE, Obtingere, obvenire, Gall. *Echoir.* Instrument. anni-1342. ex Chartulario S. Vandregisili tom. 1. pag. 505:

Cum omni jure, libertate et domino quod . . . habebam, et quæ mihi et meis hæredibus accidere poterant et Excidere de cetero. Charta P. Ducis Britannie min. ann. 1287. apud Lobinellum tom. 2. Hist. Britan. col. 335: *Nos tradidimus domino nostro Regi Francie omnes terras, quæ de vo tenemus in Francie . . . et etiam terram hereditariam fratris nostri . . . si interim nobis Excidere, tenendas in manu sua, etc.*

EXCADENTIA, in Consuetud. Sicilie lib. 1. tit. 77. [et in Charta Officialis Rotom. ann. 1279. ex Archivo B. M. de Bono Nuncio.] Terræ *Escadentiales*, in Fleta lib. 6. cap. 1.

ESCHASUCA, apud Acherium tom. 8. Spicil. cap. 212.

ESCASURA. Charta de Chableis in Tabulario Campan. Thuano fol. 189: *Comes habet Escasuras apud Chableis omnium hominum liberorum, et suorum, et omnium extraneorum qui non habent Dominium.* Charta Libertatum Villæ de Villers ann. 1253: *Escasura ad propinquorem heredem deveniet.* [Charta Philippi II. Franc. Regis ann. 1204. apud D. Brussel de Feudorum usu tom. 1. pag. 7: *Quidquid idem Comes habebat citra mare Anglie, et quidquid de Escasura ipsius Comitis ad eam jure hereditario devenit, et poterat devenire citra mare Gallie.* Martenius noster tom. 1. Ampliss. Collect. col. 1048. habet *Escasura.* Hist. vero Harcur. tom. 4. pag. 2174. *Escasina* perperam.] Vide Rovrium in Reomao pag. 259.

EXCASSURA. Charta fundationis Monasterii Veteris pediculi ann. 1172. apud Marten. tom. 1. Collect. Ampliss. col. 887: *Item, dominus Mathias Vannes et dominus Stephanus Putet dederunt eidem Fratribus centum manus firmæ cum omni justitia et dominatione, et cum Excassura, et forte eveniret.*

EXCASURA. Acta Abbatum S. Germani Autissiod. cap. 13: *Excassura decedentium nequaquam ad alios homines, licet propinquos, sed tantum ad homines Ecclesie devolvantur.* Et cap. 10: *Nam cum dimidia pars domus ex quadam Excassura jus Monasterii devenisset, aliam medietatem emi.* Charta P. Comitis Nivern. ann. 1104. pro Burgenisibus Autissiod. apud Baluz. tom. 7. Miscell. pag. 326: *Certum est, quod franchi homines suas habent in integrum Excassuras, et habent in perpetuum.* Codex MS. reddituum Episcopatus ejusdem urbis: *Excassura, hoc est, manus mortua . . . Excassura emptæ a Guillelmo Armigero . . . Domus de Valen, quæ fuit de Excassura x. sol. Excassura, sive manus mortua circa LX. lib.*

EXCAUCIA. Pro hereditate vel *Excaucis uxoris sue,* in Litteris Ferrandi Comitis Flandrie ann. 1214. inter Anecd. Marten. tom. 1. col. 842. Mallem *Excanchiu.*

ESCADUCA. in Charta ann. 1243. in Regesto Comitatus Tolose fol. 88: *Albergas, successiones, Escaducas, furnos, etc.*

ESCADUTA LEGITIMA, in Charta anni 1311. apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. pag. 579.

ESCASUTA. Vide locum in *Francia.*

ESCATATA. Inquisitiones factæ in loco Oysentii, pro Juribus Comitis, Hist. Delphin. tom. 1. pag. 20. col. 2: *Debet respondere domino Comiti de duabus partibus bannerum et Escatarum, quæ eveniunt quum tenentur dicta placita.*

ESCHAAMENTUM. Charta Ludovici filii natu majoris Philippi Aug. pro

Communia Atrebat. ann. 1211: *Duodecim Scabini debent eligere quatuor probos viros, qui debent recipere omnia Eschaamenta civitatis, et de eis debent reddere computationem Scabinis.*

† **ESCHARMENTUM**. Chartular. SS. Trinit. Cadom. fol. 33. v: *Quae ad eum pertinent tam in hominibus, quam in campis... in censu, et in quaris, et in omnibus Eschaementis, quae ad Dominum pertinent.*

† **ESCHERMENTUM**, infra in *Forismariagium*.

† **ESCHAYDA**. Charta Guillelmi Alamei ann. 1276. apud Balus. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 526: *Excepta successione sive l'Eschayda, quae utriusque dictarum partium possit inante evenire.*

† **ESCHEANCIA**. Charta Archidiaconi Rem. ann. 1241. ex Tabulario S. Nicasilii: *Nisi aliquid ratione dotis vel Escheancie reclamabunt.* Charta Curiae Sues. ann. 1261: *Tertiam partem totius hereditatis eorum et totius Escheancie, etc.* Rursus occurrit apud Miræum tom. 1. pag. 770.

† **ESCHEFETA**. Homagium ann. 1205. apud D. Brussel tom. 1. de Feudorum usu pag. 106: *De portione, quae me contingit de Escheeta Comitum Barri super Secanam, deveni homo ligius illustris dominæ mez Blanchæ Comitissæ.*

† **ESCHEOTES**. Charta Commun. Divion. apud Perardum in Burgund. pag. 85: *Dedi... omnes Escheotes in hominibus, quae ad me venire debent.*

† **ESCHEYTA**, infra in *Evenimentum*.

† **ESCHOFTA**, apud Thomasserium in Biturig. pag. 123.

† **ESCHOITA**, apud eundem Thomass. pag. 733.

† **ESCHOUETA**, apud Lobinellum tom. 2. Hist. Britan. col. 487.

† **ESCHUTA**, in Hist. Dalphin. tom. 1. pag. 134. et alibi. *Espava seu Eschuta apum et quorumcumque animalium, in Statutis S. Claudii ann. 1418.*

ESCAETOR, **ESCHAETOR**. Magistratus apud Anglos, cujus munus erat, res in fisco Principis quolibet jure redactas in Provincias diligenter exquirere et colligere: *Escheators*, vulgo. Articuli Episcoporum Angliæ in Additam. ad Matth. Paris: *In tantum jam crevit malitia, quod Escaetores non ad bona Abbatum et Priorum usui decedentium deputata, manus extendunt, verum etiam ad blada instaurata, etc.* Will. Thorn. ann. 1306: *Walterus de Glocest. Escaetor.* Idem ann. 1316. in Charta Edward. II: *Ita quod nullus Escaetor, seu alius minister noster... se intromittat.* Vide eundem ann. 1363. Monast. Angl. tom. 1. pag. 48. Concil. Lambethense ann. 1261. cap. de Custodia Eccles. Edw. Com. ad Littletonem sect. 4. Fletam lib. 1. cap. 20. § 60. Prynneum in Libertatib. Angl. tom. 2. pag. 978. etc. In Charta Gallica apud eundem Thorn. ann. 1388: *Eschetour.* Ejusmodi erant *Cæsariani*, qui bona ad Principem devoluta veluti vacantia occupabant, in leg. 2. Cod. Th. de Bonis vacantib. (10, 8).

Habent, ait Spelmanus, vel potius habuerunt, Magnates aliquot hujusmodi Officialem: suum autem Rex in unoquoque Comitatu Angliæ, qui a Magno Thesaurario annuatim constitutus, fisco militat et piscatur, exacto vero minister sul anno, iterum infra triennium non ad idem recipiatur exequendum. Stat. Henrici VIII. cap. 8. et ann. 8. ejusd. cap. 2. [Vide Kennettum in Glosario ad calcem Antiquit. Ambrosden.]

ESCAETRIA, Officium Escaetoris, in veteri magna Charta fol. 160. 161. etc.

SCHESCAETOR, Locum tenens ac Vicarius Escaetoris, in Fleta lib. 1. cap. 20. § 60. et apud Gul. Prynneum in Libertatibus Eccl. Anglic. tom. 3. pag. 847. *Eschetours et Dessouth-Eschetours*, apud Britton. cap. 21.

† **ESCAHENTIA**, Legitima hæreditas, quae alicui obvenit vel obvenire potest, nostris alias *Encheus, Eschéeste, Eschéison, Eschoaste, Eschoeste, etc.* Charta Folquet de la Forsa et Aymer. Berm. ann. 1407. ex Tabul. Flamar.: *Se deservitens totaliter et exiens de omni jure, deverio, actione possessione, proprietate, parte, portione et Escahentia sibi pertinentibus.* Charta ann. 1270. in Chartul. S. Pet. de Monte: *Houdrois et Hawions donent et acquient pour Dieu et en aumône à l'eglise de S. Pierre leur menandies devant dites, et tous leur preis et toutes leur terres ou qu'il les ont, et l'Encheus qu'il doivent avoir après la mort la maraitre Hawion.* Alia ann. 1296. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 68. v. col. 2: *Denicot afferma par devant nous en droit qu'il avoit, recevoit et poursuivait de la succession des devans Jaques son pere et Ferronnelle sa mere que de l'Eschéeste de feu Jaquet et de Robin ses freres... vint livres de Paris... pour sa partie parcion, division et Eschéeste qui li appartenoit.* Rursus alia ann. 1301. ibid. fol. 142. r. col. 1: *En ladite composition ait esté reservé à moi ladite Hyolent les menages en l'Eschoaste dudit Gilbert.* Charta ann. 1254. apud Marten. tom. 1. Ampl. Collect. col. 1326: *Com il eust contens... pour Escheton de la descendue, e. c. Eschoete, in Lit. ann. 1298. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 514. art. 1. Vide supra *Escaanchia* et *Escaete*.*

ESCAIRE, Jure hæreditario obvenire, Gall. *Echoir*, alias *Eschayter*. Scacar. Pasche ann. 1319. in Reg. S. Justi ex Cam. Comput. Paris. fol. 20. r. col. 2: *Judicatum est... quod custos talia sit, quod hæreditas puille non possit ei Escaire ex morte puille vel sororum suarum.* Charta ann. 1294. ex Chartul. episc. Carnot.: *Je Guace de Loygni... fais assavoir à tous que je ay gagé à R. pere en J. C. et seigneur mongr. Symon par la grace de Dieu evasque de Chartres à faire toute sa volonte haut et bas de la finance du rachat du fé et des appartenances de la terre de Loygni, laquelle m'est Eschayté de la mort mongr. Girart jadis seigneur de Loygni mon frere.* Vide supra *Escaetere*.

1. **ESCALA**, Locus, ut videtur, ubi religionis causa congregantur Judæi. Testam. Isaac medic. Carcass. Judæi ann. 1305. ex Chartoph. reg. Montispesul.: *Item volo et mando Visai filio et hæredi meo infrascripto, quod ipse faciat fieri nomine meo unam coronam... ad opus rotuli quod ego feci fieri ad opus Escalæ Judæorum Carcassone.*

* 2. **ESCALA**. [Scala, escaller: « Laborerit per eum facti in lumaca turris introitus palatii apostolici et in Escalæ dicti introitus. (Archiv. Vatican. Ed. publ. 1460-1464, f. 199.) »]

† **ESCALARE**, Gall. *Escalader*. Scallis muros ascendere. *Fortalita obsessa, escahiata, debellata, Escalata clandestine nec furtive capta*, apud Rymerum tom. 8. pag. 618. col. 2. [Vide infra *Eschalare*.]

† **ESCALFATOR**, Instrumentum cibaritis recalcificandis aptum, Hisp. *Escalfador*. Gall. *Réchaud*. Invent. ann. 1361. ex

Tabul. D. Vencis: *Item Duo Escalfatores de aramo.*

ESCALLARE, Eximius Salanova de Privilegiis Baronum Aragon: *Item possunt Escallare in villis regalibus ubi sunt vicini tantum.* Vide *Scalis*.

† **ESCALINGIA**, Terra paludosa, ut opinor; nisi sit nomen loci. Chartul. eccl. Lingon. ex Cod. reg. 5189. fol. 43. r.: *Dominus Guillelmus Demenanti mediocritatem terrarum de terra Paan S. Valerii et mediocritatem Escalingiarum.* Vide *Scalinga*.

† **ESCALIS**, Discus, patina. Vita B. Osan. tom. 3. Jun. pag. 684. col. 1: *Cum mensæ accubisset, universum tempus in distribuendis rebus, quas suo imponebant Escall, consumebat.*

† **ESCALIUM**, Charta Sancti Regis Navarrae ann. 1158. apud Blancam: *Confirmo etiam... omnes decimas terrarum, villarum, Escaliorum, et omnium alodiorum suorum, etc.*

† **ESCALLARDUM**, a Gallico *Echalar*, Palus, adminiculum, ridica, pedamentum. Chartular. S. Vandreg. tom. 2. pag. 1291. in Charta anni 1279: *Juravi insuper ego dictus Gaufridus, quod predicti clausi sarmento, dictis Escallardis ego nec hæredes mei nihil poterimus nec in omnibus in dicto clauso existentibus vel pertinentibus de cetero reclamare.*

† **ESCALLATA**, Coccum, Gall. *Ecarlate*. Codex Legum Norman. apud Ludewig. tom. 7. pag. 187: *Ebur, robillum, lapides pretiosos, insuper Escallatam, warmigrisium, et pelles sebelinas, etc.* Vide *Scallatum*.

† **ESCALLATA**, Coccum, Gall. *Ecarlate*. Codex Legum Norman. apud Ludewig. tom. 7. pag. 187: *Ebur, robillum, lapides pretiosos, insuper Escallatam, warmigrisium, et pelles sebelinas, etc.* Vide *Scallatum*.

† **ESCALMAMENTUS**, Vide *Eschalmamentus*.

ESCAMBIUM, [Permutatio, Gall. *Echange*. Sententia arbitraris anni 1235. ex Tabulario S. Nicasilii Remensis: *Dicebat dictam Ecclesiam alias terras in Escambium et commutationem recepisse.* Occurrit rursus infra, et apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1277. et alibi non semel.] Vide *Cambiare*.

† **ESCAMBIUM COMPETENS**, Præstatio indemnitas ob rem evictam. Glanvilla lib. 8. cap. 1: *Et nota quod cum constituerit, cum qui trahitur ad Warrantum, debere si Warrantare rem illam, de cetero non poterit eam perdere is, cui Warrantare debet eam, quia si res illa in curia dirationetur, tenebitur ad Competens Escambium, si habuerit, unde id facere possit.* Vide *Escambium*.

† **ESCAMBIUM CAMPIONIS**, Si... producatur alius Campio, quam ille qui dualium vadiavit, apud eundem Glanvillam lib. 8. cap. 8.

† **ESCAMEN**, Esca. Esbasis vers 1113: *Mortis hic est amos vireo Escamine lectus. Propinat mortem dum fingit ferre salutem.*

† **ESCAMPSOR**, Nummularius, Gall. *Changeur*. Consuetud. Lemov. art. 42: *Aurifabri sive deaurarii et Escampores annulos, monilia, zonas et garlandas argenteas, etc. ubi versio Gallica sic habet:*

Orfévres, Changeurs de bagues, ceintures, perles et semblable orféverie, etc. Vide Campsor post Cambiare.

† **ESCANCHIA**, Vide in *Escaeta*.

° **ESCANCUS**, Pincerna, a poculis, Gall. *Echanson*. Charta Ludov. VI. ann. 1188. in Reg. 62. Chartoph. reg. ch. 200: *Ita nos Ebrardum servientem nostrum... et Escancium meum... recipimus custodiendum. Vide Escantio et Scancio.*

† **ESCANDA**, ut *Esca*, Cibaria, si bene coniecto. Mabill. tom. 4. Annal. Bened. pag. 460. ad ann. 1044: *Ex villis monasterio Coriensi subjectis annuus census prebebatur de Escanda, de sicera, de carnibus et de sale.*

† **ESCANDALEUM**, Mensuræ genus pro liquidis. Litteræ cujusdam Judæi ann. 1471. Hist. Massil. pag. 307: *Item lego elemosynæ Judæorum, quæ vocatur Mahor, unum Escandaleum olei annis singulis distribuendum in qualibet vigilia magni jejunii Judæorum.* [° Vide Scandaleum 1.]

° **ESGANDILARE**, ut supra *Echandilare*. Mensuras ad examen publicarum mensurarum exigere, nostris alias *Escandiliter*, nunc *Echantillonner*. Charta ann. 1489. Inter Probat. ult. Hist. Trenorch. pag. 280: *Jus et facultas Escandilandi et signandi quascumque mensuras tam bladi, vini, olei, salis... illasque tradendi, visitandi, marquandi nec non etiam ulnas tam panni, quam etiam telæ, etiam dandi, Escandilandi et marcandi.* Libert. Ville de Chagny ann. 1282. tom. 4. Ordin. reg. Franc. pag. 381. art. 6: *Peuvent et doivent tenir et avoir boisseaut et mesure de vinz et de oile, qui doivent estre Escandilliez à la mesure du soignour. Espaalier, Espaalier et Espaler, eodem significatu Picardis nostris. Charta ann. 1262. in magn. Chartul. nig. Corb. fol. 180. r.: *Avois vendu... toute nostre mairie... en quelesconkes choses que che fust... en desgren au moelin, du boistel faire et Espaalier au moelin.* Alia ann. 1314. in Chartul. Regal. loci part. 1. ch. 70: *Et mesme ment (auront droit) de penre les mesures dudit moelin, ou faire penre par leurs gens, d'Espaalier et de justifier lesdites mesures toutes fois et quantes li cas s'i offeront.* Infra *Espaalier*. Charta commun. S. Valer. ann. 1376. ex Tabul. S. Vulfr. Abbavil.: *Item toutes mesures doivent estre taillées et Espalées par le baillif, par le maieur et par les eschevins.* Chartul. 23. Corb. ad ann. 1448: *Pourvus toutes voyes que lesdites aunes, pois et mesures eussent préalablement esté Espalées à l'espal des mesures desdits religieux.* Vide *Echantillare* et infra *Scandilare*.*

° **ESGANDIS**, Stipes, palus, Gall. *Pieu*. Joan. Germ. Cabill. episc. in vita Phil. Boni apud Ludewig. tom. II. Reliq. MSS. pag. 33: *Perlongas pizides, quas grossus bombarbes dicunt, ad bases turrium complantantur, eas forti stipite, quem Escandis nuncupant, colligant, etc.*

* **ESGANGIA**, [Pisa. Dief.]

° **ESGANGIA**, Permutatio, Gall. *Echange*. Charta ann. 1219. ex Chartul. S. Vinc. Laudun. ch. 221: *Robertus de Erlons feodarius meus in presentia mea recognovit se quosdam redditus... pro tribus galeis terre arabilis sitæ apud Erlons in Escangiam contulisse. Ego autem presentiam ratam habui et firmam approbavi.* Vide in *Cambiare*.

° **ESGANGIUM**, Eadem notione. Charta ann. 1186. ex Chartul. Vallis B. M. dicec. Paris.: *Dederunt vineam suam de Naisset assensu uxorum suarum et liberorum*

monachis de Valle B. M. in Escangio pro vinea de la Heise. Nostris Anteschanger, pro Vicissim permutare. Charta Hugon. Archiepisc. dom. de Partenay ann. 1268. Lesquas choses il nos Anteschange, e laisse, e quipte. Vide Escambium.

† **ESCANNA**, Vide *Esanna*.

† **ESCANNICUM**, ut *Escambium*, Comutatio vel Compensatio. Gall. *Echange*. Instrum. anni 1079. apud Severium in Episcopis Matiscou. pag. 114: *Eo tamen pacto uti aliquid inde haberent supra medietatem, unde ipse Hugo Escannicum non haberet, hoc illi dividerent. Vide Escambium Competens.*

† **ESCANTIO**, A cyathis, pincerna, Gall. *Echanson*. Liber niger Scaccarii pag. 350: *De Escantionibus. Quatuor tantum debent servire simul vice sua, etc.* [° Vide supra *Decancius* et *Scancio*.]

† **ESCAPIAMENTUM**, Vide in *Escapium*.

† **ESCAPINUS**, ut *Scabinus*, Assessor in iudiciis, Gall. *Echevin*. Placitum anni 783. apud Mabill. lib. 6. de Re Diplom. pag. 501: *Ibiq; veniens Advocatus S. Dionysii... nobis suggerbat dicens, eo quod inter Riferonem Comitem et suos Escapinos in pago Tella, in mallo publico, etc. Vide Scabinus.*

° **ESCAPITIS**, Præstatio, que fortuito qualibet ex causa domino feudi obvenit: nisi sit pro *Acceptis*, præstatio scilicet, que nomine accepti domino capitali redditur. Vide in *Acceptare*. Charta C. domine Larelli ann. 1257. ex Cod. reg. 1612. A. B. N.: *Concessit... ecclesie Alberrippæ centum solidos divionenses censuales percipiendos singulis annis in perpetuum in censibus de his ad festum beati Remigii... Si vero census tantum non valeret, id quod deficeret de predictis centum solidis perciperetur a fratribus dicte ecclesie in Escapitibus predictæ de Ric.*

° **ESCAPIUM**, Evasio, fuga, Anglis *Escaping*, ex Gallico *Escapper*, et Angl. *to Escape*, Effugere, evadere, ex captione se subducere, [Scapha, Aremoricis *Achap*.] unde vocis origo: que quidem usurpatur apud Anglos, de reo aliquo detento, et in carcerem misso, qui libertate donatur, antequam iudicio, seu iudicis sententia et præcepto liberetur. Duplex autem est *Escapium*: voluntarium, cum quis reus in crimine deprehensus et detentus, liber abire permittitur: alterum neglectum *Escape*, dicitur, cum scilicet idem reus detinetur, ac per negligentiam seu incuriam custodis evadit, custode non admodum laborante in eo rursus comprehendendo. Utrique casu, is cuius custodiæ incumbit reus, ejusdem criminis quo reus, damnatur, et si felonie, tunc felo, si proditionis, tanquam proditor punitur. [° Placit. ann. 83. Edw. I. Oxon. rot. 19. in Abbrev. Placit. pag. 253: *Eo quod custos gaulæ et Castri Oxoniensis permisit quandam Aliciam de Droys, quæ convicta fuit et adjudicata morti, sed quia prægnans fuit remittebatur gaulæ... evadere, et ad evasionem illam consensens fuit idem custos adjudicatur... et dicit quod clericus est... et gario suus quem misit cum predicta Aliciam adjudicatur, quod suspendatur, etc.*

Reorum autem custodia non tantum Carcerarium spectabat, sed et loci incolæ adeo ut si reus per eorum incuriam evaderet, ille *Escapit*, quam dixit, penam incurreret. Quinetiam si quis homicidium intra urbem commisisset, et ille ex urbe evasisset, incolæ *Escapit* pena tenebantur, ut pluribus hanc materiam exequentur *Auctor* lib. 1. cap. 20. § 75. cap. 48. § 7. Guillelmus Stanford.

in *Placitis Coronæ* lib. 1. cap. 26. et seqq. ut et *Rastallus* verbo *Escape*, et *Cowellus* lib. 4. Instit. tit. 18. § 14.

Cum igitur non leve esset onus urbium incolis reos custodiendi, ab eo sæpe exempti leguntur, beneficio Principum. Charta Gilberti Tisoni summi Vexillatoris Angliæ in Monast. Angl. tom. 1. pag. 372: *Sint quieti in civitatibus, burgis... et de omni terreno servitio et seculari exactione: similiter de sociis curiæ... et de murdro, et latrocinio, et Escapio.* Alia Charta ibidem pag. 377: *Et omnia amerciamenta, redemptiones... necnon omnimoda Escapia felonum, de et in villa, terris, etc. Charta Henrici III. tom. 2. pag. 660: *Et sint quieti... de murdro, de francoplegio... de Escapis latronum, de roberis, etc.* Adde pag. 511: *Charta Philippi Ebroicensis pro incolis Mellenti anno 1230. in Tabulario Prioratus sancti Nicasii pag. 72: *Lesdiz habitans de la ville de Meulant et des Murriduz... ne sont tenus à gaitier les prisonniers estans en notre geole de Meulent et des Murriduz: mès s'il avenoit que aucun, ou aucuns malfauteurs occissent un homme, ou feissent aucun murtre ou autre meffait, ou aucuns malfacon, et il se boutoit en monstier, ou en lieu semblable, lesdits habitans seront tenus à gaitier: mès hors la ville ils n'iront point gaitier, ne n'y seront contrains.* Willelm. Thorn. ann. 1268: *Et si ille qui captus fuerit per predictum Abbatem infra predictas bundas et metas evaserit de prisona dicti Abbatis, non debent respondere de ipse Escapiozorum Justitiariis.* Vide Statutum I. Westmonasteriense cap. 3. et Statumenta S. Ludovici lib. 1. cap. 89. 81. lib. 2. cap. 35. et Consuetud. localem de Menetou, apud Thomassetum pag. 186. *Incarceratorum Evasio* dicitur in Charta Thomæ Regis Manniæ ann. 1055. tom. 1. Monastici Anglic. pag. 718: *Et quod habent incarcerationem, et incarcerationum Evasionem, et furcas seu patibulum super terram suam.* Vide Radulfum in Vita sua S. Richardi Episcopi Ciceretrensis n. 37. et Gul. Prinneum in *Liberatibus Ecclesie Anglic.* tom. 3. pag. 765.**

° **ESCAPIAMENTUM**, Idem. Charta Henr. VI. reg. Angl. ann. 1457. in Chron. Joan. Wethamst. pag. 425: *Propter Escapiammentum dicti domini Egremont extra prisonam nostram et ipsorum custodiam. Nostri Se embler dixerunt, pro Effugere. evadere, vulgo *S'eschapper*. Lit. remiss. ann. 1406. in Reg. 161. Chartoph. reg. ch. 148: *Les supplians forjurerent nostre pais de Normandie... et furent conduis... jusques à Traessy, auquel lieu... ilz se Emblerent et eschapperent de ceulz qui les conduisoient.* Hinc *Embler le tonlieu*, pro *Solvendo vectigali se subducere*, vulgo *Frauder les droits*, in Charta ann. 1249. ex Chartul. 21. Corb. fol. 99: *Et s'il avenoit cose par aventure que aucuns Embliast ou forchetat le tonlieu, etc.* Inde etiam accersenda vox *Escap*, Effugium, nunc *Echappatoire*, in Poem. Rob. Diaboli MSS.:*

Mès s'is ne me vassistes croire,
Ainchois teniez tout à foloie,
Et à Escap et à folie,
A gas et à mélancoie.

° **Eschampée**, eodem sensu, in Assis. Hieros. cap. 33: *Die toutes les raisons et les Eschampées que il pora trouver à ce que il ne devra respondre.* Unde *Eschamper*, in Lit. remiss. ann. 1422. ex Reg. 172. ch. 47: *Lequel cheval effroyé et espouvané acoup se Eschampa de costé, ou recula parmi de grosses pierres.* Vide *Escapium*.

† **ESCHAPIUM LATRONIS**, in veteri glossario apud H. Vanleium de ant. litter. Septentr. pag. 284.

† **ESCAR**, Lapidus agger ad ripam fluvii, Gallis Quai. Legitur in Statutis Massil. MSS. lib. 1. cap. 51. § 3. ubi edita habent Scar. Vide in hac voce.

† **ESCARA**, Combustio. Vide Scara.

† **ESCARAMIS**, Gauterius Cancellarius de Bellis Antioch. pag. 454: Adeo belli campo clauditur, montium valliumque aditus Escaramis obscurantur, quod nec unius fugientium illibatus pertransire potuit. Leg. forte, et a ramis.

† **ESCARCELLA**, Crumena scortea, Gallis Escarcelle, ab Italico Scarcella, Crumena. Extractum computi ann. 1336. Hist. Delph. tom. 2. pag. 307. col. 2: Item pro duabus parvis caligarum, pro una corrigia et una Escarcella pro Domino, III. s. v. d. gr.

† **ESCARETA**, pro Escarta, quod vide. Littera Thomae Prioris S. Michaelis in periculo maris ann. 1217. inter Anecd. Marten. tom. 1. col. 882. A.: Exceptis placitis, relevagiis et servitiis vavassorum ad equum, et aliis Escaretis in predictis maneris, que nobis volumus reservari.

† **ESCARGATA**, ESCARQUAITA, Excubiæ. Vide Scaraguayta.

† **ESCARIA**, Mensa escis plena, Ugitioni. † **ESCARIARE**, quasi Esquariare, Djudicare, Cognita causa dirimere. Codex Legum Normann. cap. 19. § 6. apud Ludewig. tom. 7. pag. 301: Notandum etiam est, quod desreniator, si verba dimiserit vel mutaverit, que et in desrenatione fuerint Escariata, ejus desrenatio reprobat. § 7. Et similiter, si quis coadjutor defuerit, vel verba Escariata dimiserit vel mutaverit, vel etiam si ad desrenationem oporteat evocari, vel compelli, vel atrahi.

† **ESCA**, potius Dictare, Gall. Dictar, suggerer, a veteri Gallico Escartr, eodem significatu. Eschariare habet Codex MS. ex Bibl. reg. sign. 4651. Ordinatio MS. super Duellis apud Camerac.: Une des eschevins... prent le main de celui li a apelet et li met sor les Sains, et dont li devise-on et Escartr sen sairement en la veue et en l'oye de sen adversaire. Ubi in Edicto Phil. Pulc. edito in voce Duellum: Alors le mareschal ou conseil... prent l'appellant par ses deux mains, ostres des gantelets, et luy dit que il die les paroles apres luy que il dira, et les met sur la Croiz. Hinc Eskerisseur, qui dicenda suggerit, in Lib. rub. fol. parvo domus publ. Abbavil. fol. 29. r. ubi de Duello: Châ qui clame doit premiers venir ad Sains devant le visconte et devant le maieur et les eschevins, et en leur presence doit baillier sa vouerie et sen droit de chele querelle à sen champion, et li autres au suen, et doit jurer li champions par ledit de l'Escherisseur, que li viscuens et li maieurs i meteront ou jour. Germanis den Eid stoben; confer Eschara, Palus.]

† **ESCARIUM**, Censum pro jure pasceendi greges persolutus. Charta Henr. imper. ann. 1040. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 38: Et ubicumque supra terram ejusdem ecclesie residentes greges pasceri videntur, nulli herbatum sive Escarium dare, nisi Aquileteni ecclesie debeant. Vide Esca 2.

† **ESCAURIUS**, Vetus Pœnitentiale apud Morinum: Si est ministerialis, si est negotiator, si est monetarius, si est Escarius, etc. Infra: Si est Escarius, non tenet annosam familiam. Idem videtur cum Cellario.

III

† **ESCARLETUM**, [Coccus, Gallis Escarlata.] Vide Scarlatum.

† **ESCARRAZONATA**, Vide Excarrazonata.

† **ESCARRETA**, Inquesta de Foresta Andeliaci in Regesto Herouvaliano Philippi Augusti Reg. fol. 123: Habent suam Escarretam per liberationem Vicecomitum, et furcos fagi ad suas domos faciendas. Forte pro Carreta. [Vide Escarretta.]

† **ESCARREYA**, Jus palos, quos Escaras vocabant, excindendi. Unde emendanda vox Escarreta supra. Charta Phil. Pulc. ann. 1312. in Reg. 48. Chartoph. reg. ch. 159: Repertum extitit quod... in dicta foresta habebant... Escarreyam bosci de quercu per libertatem viridarii ad redimendum. Lit. remiss. ann. 1355. in Reg. 84. ch. 68: Furtive ceperat predictus Johannes certam quantitatem lignorum, Escaras vulgariter vocatorum Fagos, bourrees, Escaras et autres choses, in Reg. Corb. 13. sign. Habacuc ad ann. 1500. fol. xj. v. Vide Eschara 1. infra Escharso [90 et Scara 2.]

† **ESCARREM**, Angulus Gall. Encognure. Pactum inter Guichard. dom. Bellijoc. et Guichard. de Marziaco ann. 1317. in Reg. 66. Chartoph. reg. ch. 474: Usque ad Escarrum ejusdem muri eundo juxta cimterium S. Germani, et ab illo Escarro muri usque ad Escarrum domus Johannis Giraudi, etc.

† **ESCAURTUS**, perperam pro Essartus, Ager recens proscissus. Charta Henr. I. reg. Angl. ann. 1130 inter Instr. tom. 11. Gall. Christ. col. 129: De Roberto de la Barduna de uno Escarto et partem decime, etc. Vide Esartus.

† **ESCASAMENTUM**, Casa, domus, edificium. Charta ann. circ. 230. in Chartul. Barbel. cap. 501: Gildouinus abbas Fontis Johannis vendidit... vineam... quam elemosina defuncti Gunterii habebat, insuper et Escasamentum quod adhuc expectabat. Vide Sasamentum 2.

† **ESCASSA**, Usatici Barcinonenses MSS. editi a Raimundo Bereng. et Adalmodi Comitib. Barcin. cap. 2: Si vero fuerit captus, et in ferris, vel in Escassa missus, per mediam mortem sit emendatus, requisitus: et cæsus, vel vulneratus, sive in tavega missus, vel per redemptionem distractus, sit per mortem emendatus. Cap. 9: Si amplius erit retentus in Escassa, sive in ferris, vel in tavega missus, vel in quocumque vinculo aut custodia, detentus, etc. Idem videtur quod cippus, [forte ad instar grallatum, quas Galli dicimus Echasses efformatus.]

† **ESCASURA**, [ESCASUTA, ESCATA.] Vide Escaeta.

† **ESCASURA CHRISTIANA**, an Bonorum que ad clericos vel ad ecclesiam pertinent: an eorum que a decedentibus ecclesie conceduntur? Christianitas enim et bona ecclesiastica et clericos designavit, ut videre est in hac voce. Charta ann. 1263. in Chartul. ecll. Lingon. ex Cod. reg. 5188. fol. 208. r.: Daniela domina de Vilorello recognovit... se vendidisse... Guidoni episcopo Lingonensi... medietatem Escasuræ Christianæ. Vide in Escaeta.

† **ESCATICUM**, Vide in Esca 2.

† **ESCATILIS**, Qui potest comedi. Tertull. de Patientia cap. 5: Post manna Escatitem pluviam, post petre aquatitem sequellam desperant de Domino.

† **ESCAUDA**, Navis amnicæ species, nostris olim nota. Aresta anni 1258. in 1. Regesto Parlam. fol. 10: Quoniam debent solvere costumam apud Pontem Audemari de lignis suis, que ipsi faciunt

adduci de vendita predicta per aquam in batellis seu Escaudis suis ad lignagia ibidem faciendâ, etc.

† **ESCAUDEIS**, Eadem, ut puto, notione Le Roman d'Athis MS.:

No esquipe n'y trouvisse
Ne fust chargé à sa maniere,
E. si com sa façon requiere:
Car les Echass sont les armoires, etc.

† **ESCAUDEIS**, Species porci. Vide locum in Baco.

† **ESCAUDETUS**, Panis leviter coctus. Hescaudel, in Charta ann. 1225. ex Reg. 66. Chartoph. reg. ch. 208: Item à la saint Remy quarante-deux deniers. Item demy Hescaudel. Escaudis, unde Escaudisseur, qui ejusmodi panes facit, in Stat. pro pistor. Atebat. ann. 1355. tom. 5. Ordinatio reg. Franc. pag. 511. art. 14: Et leur Escaudis et tout autre pain qui est tourne pour vendre, etc. Et art. 15: Châ vuastlier ne cil Escaudisseur, etc. Charta Pet. de Maloleone ann. 1230. ex Tabul. S. Dion.: Concesserunt singulis diebus unam michiam in pistrino suo, vel unum Escaudetum in festis, item duas justas vini, etc. Vide Escaudati et infra Escaudetus.

† **ESCAUSERIUS**, f. Scutarius, Gall. Escuyer. Chronicon S. Martialis Lemovic. apud Stephanotium tom. 1. Fragm. Hist. MSS.: Erat in Lemovico castro quidam Miles nomine Petrus, Escauseus S. Martialis. Hic cum Abbat Cluniac. Hugoni familiaris existeret, A. Lemovic. Vicecomiti, ut monasterium S. Martialis Cluniacensis traderet, sepius sine persuadebat.

† **ESCAZA**, Vide Escassa.

† **ESCAZUCHA**, Quidquid fortuito obvenit, sive jure hereditario, sive alia qualibet ratione. Testam. Raym. VI. comit. Tolos. ann. 1209. inter Probat. tom. 8. Hist. Occit. col. 215: Totum residuum quod ego habeo... aliquo jure, vel aliqua ratione, vel successione, vel Escazucha, etc. Charta Simon. Montisfort. ann. 1211. in Reg. 80. Chartoph. reg. ch. 126: Similiter habeas... omnes Escazuchas et obventiones presentes et futuras. Vide supra Escaducha.

† **ESCENTA**, Vide Escaeta.

† **ESCENDERE**, Contingere, Gallice Echoir. Supplem. Antiquarii: Escendit, cupavit. Descendit, accidit.

† **ESCENGLIA**, Censum in blado percipiendus, Gall. Escenge. Charta ann. 1253. ex Tabulario Floriac.: Girardus quittat et concedit quidquid habet in grangia de Figiaco, sci vigesimam partem bladum... receptionem Escengiarum, etc. [9 Vide infra Escengia.]

† **ESCENLA**, Scindula, Escengle, Gallis. Charta ann. 1257. in M. Pastoral. Eccl. Paris. lib. 9. ch. 25: Domus ejusdem grangie, sive appenditia cooperta de Escenlis et stramine. Occurrit etiam in Regesto Herouvaliano Phil. Aug. f. 118.

† **ESSENDOLA**, Eadem notione. Tabular. Prioratus de Domina in Delphinatu fol. 114: Et 1. cartallum de fabis, et 3. trannas de lignis, et 10. fazos de majeria, et 5. Essendolas, obra et manobra, et per vindemias 2. costas.

38

• **ESCENNA**, f. pro *Escenia*, Scindula, asser sectitius ad tegendum aptus. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7667 : *Eyssendol*, Prov. scindula, quod scindatur. Chartar. Normán. ex Bibl. reg. Cod. 4668. A. fol. 84 : *Burgenses de Lyons et de Bellovidere habent in foresta... faciant domum tectam de Escenna. Escanda et Eschaule nostris, eodem signifi- ficata. Lit. remiss. ann. 1398. in Reg. 153. Chartoph. reg. ch. 433 : Un plain panier de petits copepeaux ou Escandes de bois. Hinc emendanda Statuta ann. 1899. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 866. ubi *Estende et Esterde* editum, pro *Escende*. Charta Joan. Atrebat. comit. Augl. ann. 1379. in Reg. 115. ch. 848 : *Donnona à nostre très cher et très aimé filz Philippe d'Artois... son franc maison- ner de chesne... et late, Eschaule, etc.**

• **ESCENUM**. In formula 8. ex Andegav. titulus ita concipitur : *Hic est venditio de homine in Esceno posito. Titulus Form. 28. Marcull. lib. 2 : Qui se in ser- vicio alterius obnoxiat. Vide Sunnis. [oo Confer Eschenum.]*

• **ESCEPTA**. Vide *Escheppa*.

• **ESCERPA**, a vet. Gallico *Escerpe*, nunc *Echarpe*, Fascia, balteus, zona : unde *Escerpa*, oblatio, quæ sacerdoti a peregrinantibus fiebat pro benedictione *Escerparum*. Charta ann. 1173. in Char- tul. Cluniac : *Capellanus habere debet confessiones, Escerpas, baptisteria, recon- ciliationes mulierum, etc. Lit. remiss. ann. 1379. in Reg. 115. Chartoph. reg. ch. 186 : Colinet Luillier sachá un grant couteau badelaire qu'il portoit à Escerpe pendu à son col. Ubi male scriptum *Es- creppe*. Vita J. C. MS. :*

Vous estes en mon sermon,
Portant Escerpe et bourdon.

Esquerpe apud Guignevil. in Peregr. humani gener. MS. ubi de Eucharistia :

Et c'est li pains que doivent mettre
Li pelerin en leur Esquerpe.

Quomodo etiam legendum pro *Esquerpe* supra :

Tantost après me pourpasse
Qu'Esquerpe et bourdon me falloit,
Et qu'avoir me les convenoit :
C'est cose moult bien avançait
A ceuz qui pelerin estoient.

Vide in *Burdones* et infra *Escharpa*.

• **ESCEWINGA**, [Tributum nundinarum dominis feudatibus a mercatoribus ex- solutum.] Vide *Scavagium*.

• **ESCHAAMENTUM**. *ESCHAANTIA*, ut supra *Escazucha*. Nerol. MS. Paris. ad xij. Cal. Oct. : *Quoddam Eschaamentum apud Orli, quod venditum fuit quadra- ginta libris de voluntate capituli, ab Odone archidiacono possessore ejusdem domus. Charta ann. 1263. ex Chartul. Campan. fol. 520. v. col. 2 : Si quod in aliis partibus terræ castri Portuensis ad fratres suos et sorores suas pertinentibus eidem Radulfo ex Eschaantia fratrum suorum et sororum suarum seu heredum eorumdem in posterum perveniret. Vide in *Escaeta*.*

• **ESCHACUS**, Modus agri, Vasconi- bus *Eschac*. Charta ann. 1346 : *Tres conchalas vinsarum, et octo Eschacos vi- nearum, etc. Vide infra Estiro.*

• **ESCHADERE**, a Gallico *Echotr*, Obve- nire. Charta ann. 1319. ex Tabul. Savi- gnac. : *Et quandocumque contigerit red- ditus et randam de Draca obvenire vel Eschadere per mortem illius qui tenet dictos redditus, actum est quod dominus*

Bellijoci teneat Draciacum. Vide supra Escadere.

† **ESCHAETOR**. Vide *Escastor*.

• **ESCHAFAUDUS**, Tabulatum vel Ti- gillum quo tabulata fulciuntur. Gall. *Echafaud*, *Etaye*. Lit. remiss. ann. 1351. in Reg. 81. Chartoph. reg. ch. 128 : *Cum dicitur Guillelmus et Johannes quemdam caminum de plastro... reparassent medianibus estessibus, qui Eschafaudi vul- gariter nuncupantur ;... et dum prefati deponuntur per ipsos operarios Escha- faudi, etc. Hinc Eschaffauder, Fulcire, tabulatum construere, et Eschaffaudis, ipsa constructio. Lit. remiss. ann. 1414. in Reg. 167. ch. 454 : *Lequel maçon et son compaignon alevint Eschaffauder le lieu où ilz devoient besoigner... et pour ledit Eschaffaudement faire furent em- prunter du merrien. Aliis ann. 1471. ex Reg. 186. ch. 642 : Pour ce que iceulz charpentiers avoient besoing d'eulz esta- blir ou Eschaffauder... et que à leur es- tablissement ou Eschaffaudis, etc. Vide Eschaffaudus.**

• **ESCHAFFAUDUS**, Tribunal, pulpitu- m editius, Gall. *Eschaffaud*. Ordo ad con- sacrandum Regem Franc. editus a Re- nato Benedicto : *Primo paratur solum in modum Eschaffaudi aliquantulum eminens, etc. De vocis origine vide quæ adnotamus ad Joinvillam, [et Menagium in Orig. Gall.]*

• **ESCHAIETA**, ut *Escaeta*, quiddam fortuito obvenit. Charta ann. 1317. in Reg. 56. Chartoph. reg. ch. 145 : *Item nonnulla cavadia et quedam corveya cum emolumentis obvenientibus et Eschaie- tis premisorum. Vide supra Escazucha.*

• **ESCHAILLO**, *ESCHAILLONUS*, Scala, gradus. Pactum ann. 1351. in Reg. 82. Chartoph. reg. ch. 681 : *Nos d'alphimus et comes (Sabaudia) damus et dabimus concorditer potestatem ordinandi et dis- cernendi limitationes hujusmodi sive per Eschailillon S. Apri, et per ripariam de Biervo, sive per flumen de Guyer... seu de Eschailtone S. Apri, etc. L'Eschail- lon de saint Aure, in Ch. seq. Eschalho ex eadem Charta in Reg. Cam. Comput. Paris. sign. Vienne fol. 35. v. Nomen loci ab eius situ inditum.*

• **ESCHALACIUS**, a Gallico *Eschalas*, Pedamentum cui vitis innititur. Inquisit. forestæ de Reste in Reg. 34. bis Char- toph. reg. part. 2. fol. 91. r. col. 1 : *Comes Suessionensis in illa parte forestæ, quæ dicitur Siccum alhetum, habet Es- chalacios ad proprias vineas. Unde Es- chalacier, Pedare, in Lit. remiss. ann. 1386. ex Reg. 151. ch. 131 : Pour ce que en icelles vignes... failloit mettre et employer lors environ dix javelles d'eschalas pour icelles du tout Eschalacier, etc. Vide infra Escharsonare.*

• **ESCHALATUS**, Eadem notione. Lit. remiss. ann. 1352. in Reg. 81. Chartoph. reg. ch. 489 : *Apportavit ad domum ha- bitationis sue unum fasciculum sive onus passillorum sive Eschalatorum, Gallice Eschalais, ad quos vineæ ligantur.*

† **ESCHALGATA**, Excubie. Regestum *Probus* fol. 12. ad ann. 1262 : *Exceptis nobilibus et illis qui debent gaytam et Eschalgaytam... omni tempore quærræ de- bent gaytam et Eschalgaytam. Vide Sca- ragayta.*

• **ESCHALLO**. Vide supra *Eschaillo*.

† **ESCHALLA**, Scala, Gall. *Echelle*. Vide locum in *Hurdamentum* post *Hurdicum*.

• **ESCHALLARE**, *ESCHELLARE*, Scalis muros ascendere, a vet. Gallico *Esche- len* et *Eschieler*, nunc *Escalader* : unde *Eschallamentum*, nostris *Eschèlement* vel *Eschiellement*, ipsa admotis scalis as-

censio. Lit. remiss. ann. 1362. in Reg. 91. Chartoph. reg. ch. 352 : *Plures male- factores ipsum accusaverant fore consen- sientem de Eschellando quasdam villas, quæ nunquam fuerant Eschallate, et quæ, si Eschellate fuerant, hoc fuit fac- tum ipso ad dictas partes Pulliæ exis- tenti... quia dicto baillivo de predictis Eschallamentis non constabat ipsum ar- migerum fore culpabilem, ipsum a dicto carcere relaxavit. Aliis ann. 1359. in Reg. 90. ch. 500 : *Plusieurs charrettes qui me- noient eschelles au chastel d'Alleux, qui estoient pour Escheller icellui Eschelier, in Lit. ann. 1365. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 562. Eschelier. in aliis ann. 1380. ex Reg. 118. ch. 431. Lit. remiss. ann. 1362. in Reg. 91. ch. 377 : *Plusieurs bonnes villes, chastiaux et forteresses... estoient prises tant par Eschèlement comme autrement. Aliis ann. 1373. in Reg. 104. ch. 145 : *Lequel chastel de Gon- zac par l'Eschiellement de nos ennemis fu prins. Eschiellement et arsins de villes, chasteaux, maisons, in aliis ann. 1408. ex Reg. 162. ch. 362. Hinc Eschalleur, in ejusmodi ascensione exercitatus, in Lit. remiss. ann. 1445. ex Reg. 177. ch. 189 : *Iceillui Gailleteau dist au suppliant que le sire de Pons (qui estoit en prison) avoit fait venir deux des meilleurs Es- challeurs de son pays, qui avoient failli deux fois à le mettre hors... Le suppliant lui fist un petit Eschallément de corde de viij. toises de long. Le Roman du Chevalier Delibéré MS. :*****

Pour le grant cité de Dieu prendre,
Et pour les cauzz bonuz Escheller, etc.

Vide *Escalare* et *Scalare*.

† **ESCHALMAMENTUS**, Superior pars trunci, ubi arbor in ramos dividitur. Charta Petri de Roteys Vicarii Tolosæ ad Bajulos de conditione materia ann. 1272. in Consuetudinib. MSS. Tolos. fol. 27. e. Bibl. D. Abbatis de Crozat : *Facia- tis fieri per magistros et carpentarios vestros fustas bonas et pulcras et de legiti- mis peccillis, videlicet quod peytrates de cor et de abiète de vi. brachia. et de v. et de iv. quod illas habeant infra trancos et infra Eschalmamentos... et quod tra- beti de terna brachiata habeant suas puiellas infra trancos et infra Eschalma- mentos, etc.*

• **ESCHAMENTUM**, Hæreditas, suc- cессio, quæ alicui obvenit. Charta ann. 1255. ex Chartul. Vallis B. M. diocæ. Paris. : *Dedit præterea tres jornellos terræ apud Crucein de Sendeuort, quas habuit de Eschamento Odeline sororis suæ, excepta decima. Vide supra Escha- amentum.*

• **ESCHANCHIA**. Vide *Waterpain*.

† **ESCHANCHIA**, *ESCHANCIA*. Vide in *Escaeta*.

† **ESCHANDELIO**, *ESCHANDILIARE*, etc. Vide *Eschantillare*.

• **ESCHANGIARE**, ex Gallico *Eschanger*, Commutare. Vetus Charta in tom. 1. Monastici Anglic. *Et unam virgatam Eschangiani ibidem pro illa virgata.*

• **ESCHANGIRE**, in alia ann. 1197. in *Probat. Hist. Vergiac. pag. 122. Vide Cambiare.*

† **ESCHANGIUM**, Permutatio, Gallice *Echange*, apud Thomasserium in *Bitu- rig. pag. 728.*

• **ESCHANJATIO**, Permutatio, Gall. *Echange*. Charta ann. 1219. in Chartul. Buxer. part. 6. chap. 26 : *Petrus li Ber- giers... dedit in Eschangio Deo et B. Marie de la Boissere et fratribus ibidem Deo servientibus unam peciam vineæ... Istam autem Eschanjationem tenentur*

dictus Petrus li Bergiers et uxor sua... dictis fratribus... imperpetuum... garante. Vide Eschangiare.

° **ESCHANSONNUS**, a Gallico *Eschan-son*, a poculis, pincerna. Memor. E. Cam. Comput. Paris. fol. 25. v. Petrus d'Espineuse in comitatu Clarimontis in Belvacensi prestavit ad burellum dictum juramentum 27. Sept. 1381. et est Eschan-sonnus dicti domini Karoli. Eschan-sonnus, in Instr. ann. 1401. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 159. col. 1.

° **ESCHANTILLARE**, vel **ESCHANDILLARE**, Mensuras ad examen publicarum mensurarum expendere, exigere: Gallis *Eschantillonner*. Charta Libertatum Montis regalis in Bressia ann. 1287. apud Guichenonem: Et si dicatur mensura falsa vel ulna, ad mensuras vel ulnas Eschantillandas vocentur duo vel tres bur-genses meliores de villa, et ille cujus est mensura vel ulna, et in presentia eorum Eschantilletur, et videatur utrum sit falsa vel non. Eadem habet Charta Libertatum Villae Bellijoc. ann. 1274. H.nc *Escandillonage*, apud Sanjulianum in Cabilone pag. 394. pro eo jure, quod in mensuris comprobandis Domino feudi competit.

° **ESCHANDILIA**, Exemplar ad quod mensurae sunt exigendae, Gall. *Eschantillon*. Arrestum parliamenti Paris ann. 1472: Ultrasque non consuevisse signari, sed Eschandiliari in Eschandiliis publicis.

° **ESCHANDELHO**, Eadem notione supra in *Bajulus confratris*.

° **ESCHANDILLE TABERNARUM**, in Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 369.

° **ESCHANTILLIO**, a Gallico *Eschantillon*, Exemplar Inventar. Chart. reg. ann. 1482. fol. 381. v.: Transcriptum litterarum domini regis concessarum Celestini Parisiensibus, per quas permittitur eis quod possint facere fluere per conductus fontis hospitii S. Pauli usque ad domum suam... usque ad quantitatem grossicie capitis unius spinteris mediocri. Cum quo transcripto alligantur Eschantilliones sub quodam sigillo rubro De anno 1403. unde *Escantillon*, pro *Estantillon*, legendum in Stat. ann. 1369. tom. 5. Ordin. Reg. Franc. pag. 253. art. 8.

° **ESCHAOTA**, Fasciculus filii, Gall. *Echeveau*, alias *Eschet*, *Eschevois*, et *Escaigns*. Arest. ann. 1390. 16. Jun. in vol. 7. arrestor. parlam. Paris.: Septem Eschaotas filii albi... septem Eschaotas tam parvas quam magnas filii nigri. Lit. remiss. ann. 1397. in Reg. 153. Chartoph. reg. ch. 88: La suppliant prins... tropis Eschet de fillet. Alias ann. 1401. in Reg. 156. ch. 158. Deux Eschevetes de fil. Rursum alias ann. 1409. in Reg. 163. ch. 467: Le suppliant a prins et lemblé es ystes de Suresnes et de Puteaux... certaines Escaignes de fil. Trois eschevaux ou Escaignes de fil, qui pouoit valoir huit frans ou environ, in aliis Lit. ejusd. ann. ex Reg. 164. ch. 184. Eschief, eadem acceptio, in Lit. remiss. ann. 1394. ex Reg. 147. ch. 95: Le suppliant print six ou huit Eschiefs de fil blanc. Hinc *Escha-vois*, Devolutorium, in Lit. remiss. ann. 1389. ex Reg. 138. ch. 8: Laquelle femme devoit du fil en un Eschavois.

° **ESCHAPOLUS**, Lectualis quedam supellex, vel vestis species. Arest. ann. 1390. 16. Jun. in vol. 7. arrestor. parlam. Paris.: Unum coopertorium panni brunni... et unum Eschapolum panni albi. Eschapin vero, pro *Crepida*, vulgo *Pantoufle*, in Lit. remiss. ann. 1394. ex Reg. 125. Chartoph. reg. ch. 81: Icelui Thevenin estant en une houppele, sanz autre

vestement fors sa chemise et en Eschpins, etc. At *Eschar*, vestimenti genus videtur, in Lit. remiss. ann. 1466. ex Reg. 201. ch. 110: Jehan Chavet laissa... ses eclos qu'il avoit en ses piez, tous piez nuz et en Eschar s'en courut.

1. **ESCHARA**, Pedamentum cui vitis innititur, vulgo *Eschallas*, vel *Escharas*, quasi *scatula*, Latinis *Ridica*. Quidam a Graeco *ῥάπα* vocis etymon accersunt. Gloss. Graec. Lat.: *ῥάπα*, *ridica*, *ridica*. Onomast.: *Ridica*, *ῥάπα*. Ulpianus l. 11. § 3. D. Quod vi aut clam, etc. (43, 24): Si quis in vineas meas venerit, aut *Ridicas* abstulerit. Charta Mauricii Episc. Parisiensis ann. 1189. in Tabul. S. Maglorii: *Boscum habeat in Foresta... ad edificandum et ad Escharas vinearum, etc.* Occurrit passim in Regesto Philippi Augusti Herouvalliano. [Charta Rotrodi Rotomag. Archiep. ann. 1168. Hist. Harcur. tom. 4. pag. 1898: *Concedimus insuper in foresta nostra Escharas ad vineas predictae terrae.*]

2. **ESCHARA**, Rocho le *Railif*, in Dictionario Spagyr. est *Mortua ac livida caro, a carne sana separata.*

° **ESCHARCELLUS**, Cognomen Hildeberti cujusdam, in Charta ann. 1095. haud dubie a veteri Gallico *Eschars*, *Parcus*, avarus. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: *Escharcelé*, *esparnabeté* ou *sobriété*, *Parcitas*, *Eschars*, *parcus*. *Escharcément*, *parcus*. Lit. remiss. ann. 1384. in Reg. 153. Chartoph. reg. ch. 8: *Icelui Remouf dist qu'il n'estoit que un Eschar et un larroncel.* Alias ann. 1395. in Reg. 149. ch. 151: *Hennequint dit que le plus Eschar, ou le plus large paieroit leoit escot.* Chron. Bertr. Guescl. MS.:

Eschara prince n'ira ja honneur conquesant.

Le Roman de Cléomadés MS.:

Car ne veult rime prince Eschar,
S'il avoit d'or chargié mil chers.

Unde *Scharsete*, Ital. *Scarsita*, *Parcitas*, avaritia. Le Roman d'Alexandre MS. part. 2:

Orgueil, Scharsetés, envie, ostrocuidiers, etc.

Escharcément, *Parcus*, moderato seu villiori pretio, Gall. *Au plus bas prix*, in Invent. Jocal. Edwardi I. reg. angl. ann. 1297: *Item une coupe d'or haute et de ample ouvrage sans pierres, poise cinq marcs, Escharcément pris le march dix lib.* Ita *Escharcément* dicitur, qui *parcus* est in solvendo quod debet, in Lit. remiss. ann. 1397. ex Reg. 153. ch. 118: *Henry Dupuis qui tenoit a ferme l'imposition de la marchandise de pourpointerie de la ville d'Abeville trouva Pierre Loncheron que ledit Henry disoit a lui estre Escharcisé pour cause de ladite imposition.* Hinc monetarii *Escharcer*, imminuere, et *Escharcelé*, imminutio. Mandat. Joan. reg. Franc. ann. 1351. tom. 2. Ordin. pag. 428: *Ne puisse faire l'œuvre de nos doubles dessusdits, plus Escharcée d'un grain de la loy que vous leur deviserez.* Consule *Poullain* de Monet. pag. 432. *Boisard* pag. 24. et 27. etc. Inde etiam accersenda videtur vox *Aescheri*, qua aliquis paucis viris comitatus significatur, in Poem. Garini:

Mes n'ales mie de gent Aescheri,
Qu'en ceste terre sont tuit vostre ami.

Vide *Scardus*.

° **ESCHARFACH**, vox nautica, f. *Tabulatum*, Gall. *Post*. Contract. navium Massil. ann. 1268. in Reg. Cam. Comput. Paris. sign. *Nostr* fol. 287. r.: *Si domi-*

nus rex Francie voluerit habere aliquas naves ad Escharfach, etc.

° **ESCHARGAITA**, [ESCHARGUAITA, etc. *Excubias*, Gall. *Le Guet*.] Vide *Scaraguayta*.

° *Escharguete* etiam nostris, pro *Excubitor*, vulgo *Sentinelle*, qui *fait le guet*. Lit. remiss. ann. 1395. in Reg. 147. Chartoph. reg. ch. 38: *Wyrdet le permentier Escharguete de nostre chastel de Passavant, etc.* Hinc emendandus *Marten* tom. 5. Ampl. Collect. col. 615. ubi *Eschargaites*, pro *Eschargaites*. Ita *Eschaguette*, pro *Escharuette*, legendum in Ch. ann. 1343. apud *Thaumasser*, inter notas ad *Consuet. Bitur.* pag. 429.

° **ESCHARGAYTARE**, *Excubias* agere. *Inquisit. de Moras* ann. 1262. in *Regesto Probus* fol. 42: *Illi de castro et de mandamento debent gaytare et Eschargaytare castrum, et illi de burgo burgum.* *Visitatio* ann. 1347. Hist. Dalphin. tom. 1. pag. 67. col. 2: *Item quod quatuor gaytas et duas Eschargaytas in dicto burgo constitui faciat, qui noctium temporibus ibidem in dicto burgo gaytent et Eschargaytent.*

° Nostris *Escargaiter*, *Eschargaitier* et *Eschergaitier*. Vide in *Scaraguayta*. Charta Phil. dom. Jonvil. ann. 1354. in Reg. 82. Chartoph. reg. ch. 398: *Item lidit habitant doivent gaitier et Eschergaitier ladite ville toutesfois que mestier seroit.* Vita J. C. MS.:

Cil s'evillierent qui dormoient,
Qui malement Escargaitoient.

Unde *Eschagueter*, pro *Insidiari*, Gall. *Epier*, *guetter*, in Lit. remiss. ann. 1483. ex Reg. 209. ch. 268: *Icelui Michel espia et Eschagueta le suppliant.* Sed et *Eschagueter*, pro *Vexare*, molestiam exhibere, Gall. *Tourmenter*, *chagriner*, occurrit in aliis Lit. ex Reg. 170. ann. 1418. ch. 267: *Icelui Denisot Eschaguetoit et attainnoit toujours le suppliant en le injuriant.* *Eschage* vel *Escharge*, in Lit. ann. 1371. tom. 7. Ordin. reg. Franc. pag. 391. art. 4. de servitio excubiarum interpretatur *doctus Editor*: at vocem corruptam esse suspicor, quae praestationem agrariam significare mihi videtur: idemque fortassis quod *Tasca* 2. Vide ibi.

° **ESCHARIARE**. Vide supra *Escariare*.

° **ESCHARONCONNUM**, Censu qui pro jure tigna seu palos, quos *Escharsones* appellabant, excindendi, exigebantur. Vide supra *Escharreya*. *Reditus Rois* in Reg. 34. bis Chartoph. reg. fol. 91. v. col. 2: *Saxminas de Bernastread modium Paris, et valet in tallis et foagis et Escharonconnis, xvij. lib. iij. den. minus.* Vide supra *Escharso*.

° **ESCHARPA**, ut supra *Escharpa*. Charta Rob. Cabilon. episc. ann. 1188. in Chartul. Cluniac. ch. 322: *Capellanus habera debet confessiones, Escharpas, baptisma, etc.* Vide mox.

° **ESCHARPIA**, a Gallico *Echarpe*, *Balteus*, zona species quae vestes constringuntur. Lit. remiss. ann. 1362. in Reg. 83. Chartoph. reg. ch. 76: *Ipsi servientes nisi fuerunt tollere et amovere dictis mercatoribus enses suos, quos secum in Escharpia deferebant.* Memor. H. Cam. Comput. Paris. fol. 4. r. ad ann. 1413: *Johannes de Pulligny, dictus Chappellain, scutifer ordinatus custos... coffrorum in quibus ponuntur seu poni consueverunt Escharpie, collaris, monilia seu fermalia, et alia jocasia pro corpore regis.* Antiquus est, Francorumque proprius *balteorum* alborum usus, maxime in praesitis. *Guilf. Guiart.* ad ann. 1304:

Pour les uns les autres connoistre
A trebuchemens et à tours,
Ont entre eux tous leurs atours,
Et les grans gens et les menus
Escherpetes blanches cousues.

Et ubi de praelio ad Montem in pabulis:

Lors fait faire commandement
Par le banner qui en l'ost crie,
Que tout homme de sa patrie
Face tant, comment qu'il la tranche,
Qu'il soit seigniez d'Escherpe blanche
Pour estre au féric connuez.

Infra:

Ains que li midis fait tourner
Fa tout l'ost le Roy stourner
Sus beaux garnemens et sus ferpes
Ça et là de blanches Escherpes.

° **ESCHARSO**, Pedamentum, cui vitis innittitur, Gall. Echalar, alias Escharson, Eschaslasson, etc. Lit. remiss. ann. 1361. in Reg. 91. Chartoph. reg. ch. 231. Propter suspicionem furationis... certorum Escharsonum et ceptolorum captorum in vineis vicorum ipsius Madole, et in suis delatorum, etc. Aliæ ann. 1376. in Reg. 85. ch. 119. Item d'avor emblé en la vigne Simone dou puis de Acy deux faisinaus d'Escharsons. Six jarbes d'escalas ou Escharsons, in aliis ann. 1419. ex Reg. 172. ch. 20. Aliæ ejusd. ann. in Reg. 171. ch. 15. Eschaslassons ou bastons à pioier et soutenir vigne, etc. Escherson, in Lit. ann. 1384. ex Reg. 124. ch. 337. Jehan Afflet et Guillaume Tribou avoient acheté ensemble un cent d'Eschersons... et emportez en leurs vingnes. Chartul. sign. Ezéchiél Corb. ad ann. 1423. fol. 198. Pour le faichon d'un millier d'Escharchons, ij. solz iiii. den. Escharde, non alio sensu, in Lit. remiss. ann. 1411. ex Reg. 176. ch. 387. Avec une Escharde ou baston de chesne qu'il avoit en sa main, etc. Eschesse, idem quoque videtur, in aliis ann. 1374. ex Reg. 106. ch. 182. Icellui Hennequin entra en sa maison, et prist une Eschesse et puis issy hors, et en féry ledit Colart. Vide supra Escarreyra. Hinc

° **ESCHARSONARE**, Pedare, virgo Echalarer. Arrest. parlam. Paris. ann. 1314. in Reg. Olim. Judicatum est abbatiem et conventum S. Remigii Remensis esse in societate scindendi boscum suum et ducendi ad domos suas pro vineis suis Escharsonandis, et aliis assumentis suis. Vide supra Eschalacius.

° **ESCHARTARE**, Interculare silvas et eas in culturam redigere. Gall. Essarter; unde Eschartum, Ager exaratus. Charta Will. Comit. Pontiv. ann. 1219. in Lib. nig. 2. S. Vulf. Abbavil. fol. 18. v. Johannes comes Pontivi nemus juxta Abbatisvillam, quod brusium appellatur, Eschartare præcepit... Canonici in quibusdam Eschartis ejusdem nemoris decimam receperant. Vide in Eschartis.

° **ESCHASSA**, Fulcrum subaxillare. Processus de Vita Yvonis, Mail tom. 4. pag. 571. Obvavit Henrico sic contracto, euntium potentia seu Eschassis. Nostris Eschasses sunt Grallæ. Vide Escassa.

° **ESCHASURA**, Bona, quæ quolibet casu cadunt in fisco domini feudi. Charta H. episc. Trecentis in Chartul. Floriac. fol. 81. r. Cum discordia venisset inter priorem de Aquis ex una parte, et liberos Yeabellis de Aquis ex altera super eo quod idem prior petebat Eschasuram. Vide supra Escaducha.

° **ESCHATIGUM**, Vide in Esca 2.
° **ESCHAUDATI PANES**, qui Parisiensibus Eschaudez, leviter cocti. Charta Episcopi Paris. ann. 1202. in Tabulario Episc. Paris. ex Biblioth. Puteana, nunc

Thuana, fol. 54. Ego Episcopus inducere bona fide studebo. Capitulum Parisiense, ut panes, qui Eschaudati dicuntur, et oblati, et vinum, quæ solent reddi Clericis Parisiensibus in vigilia Ascensionis Domini... quærentur. Rogatum praegiorum Paris. Le jour de la feste desaints Genevieve, qui est es faires de Noet, si ont li peagier de petit pont, et le Prevost de Paris à chascune feste 12. sestiers de vin, et 12. Eschaudez; et 2. sols, et 12. Eschaudez petits.

° **ESCHAUDATUS**, Panis leviter coctus, nostris Eschaude. Charta ann. 1243. in Chartul. S. Dion. pag. 206. col. 2. Percipiunt centum panes conventuales et quinquaginta Eschaudatos in pistrino ecclesie beati Dionysii. Alia ann. 1231. ibid. pag. 227. col. 1. Concesserunt singulis diebus unam michiam in pistrino suo, vel unum Eschaudatum in festis. Tabul. capit. Carnot. ad ann. 1241. Cum ecclesia nostra consuevisset et teneretur canonicis ecclesie Carnotensis et etiam clericis de choro non canonicis, etiam et potum in tritus processionibus, quas ipsi faciunt ad ecclesiam nostram, exhibere, videlicet feria v. post Pascha quosdam panes, qui vulgariter vocantur Eschaudez, etc. Vide supra Eschaudatus.

° **ESCHAUGUETA**, Escubia, Gall. Le Guet. Vide in Searaguetia.

° **ESCHAYDA**, ESCHEXATA. Vide Escharta.
° **ESCHEAMENTUM**, Hereditas, successio quæ alicui obvenit. Charta Odonis episc. Paris. ann. 1190. ex Chartul. ejusd. fol. 51. Si autem herbergatum aut terram ad aliquem per Escheamentum devenit contigerit, qui non sit mansuonarius in villa, etc. Vide supra Escheamentum.

° **ESCHECCUM**, Jurata, seu Inquisitio apud Matth. Paris. ann. 1240. Si habuerint venationem illam, vi. aut permissione prædecessorum præditi Abbatis, vel per Escheccum. Et mox. Vel si habuerint venationem per vin. vel ex remissione prædecessorum Abbatis S. Albani per Escheccum, ut idem Abbas dicit. Ubi Walsius Escheccum, vertit inreparationem, venationem, interruptionem, a Check Angl. inreparare. Check, Chancero, est impedire, inlabere ne faciat, vel eat aliquis.

° **ESCHEQUEUR**, nescio unde, pro Jetter de côté et d'autre. Desprez, in Lit. remiss. ann. 1382. ex Reg. 122. Chartoph. reg. ch. 151. Icellui Rogier atout un glaive dont il lanca et Eschequill après eulz, etc.

° **ESCHEEMENTUM**, ESCHETA. Vide Escata.

° **ESCHELLARE**, Vide supra Eschallare.

° **ESCHENTIA**, Item, ut opinor, quod mox Eschenum. Charta Anselmi milit. dom. de Buis-jaco ann. 1240. in Reg. 30. Chartoph. reg. ch. 461. Quitavit quicquid juris habet, vel habere potest, ratione homagii, servitii, Eschentie seu debitionis, etc.

° **ESCHENUM**, Charta Henrici Trecentis Comit. Palatini ann. 1189. ex Archivo Monasterii S. Urbani. Statutum etiam fuit, quod si homo S. Urbani in terram meam mansurus venerit, Eschenum suum tantummodo solvet, sed ab eo plus exigere non licebit. Veror ne mendum sit in hac voce, cujus eadem forte notio est, quæ Hostisii, seu præstationis ab Hospite quotannis domino loci exsolvendæ. Vide Hospes. [° Confer Eschenum.]

° Præstatio, ut videtur, quæ ex conducto a vassallis domino exsolvitur.

Charta ann. 1323. in Chartul. eccl. Lingon. ex Cod. reg. 5188. fol. 101. v. Ductus Guillelmus (tradidit) præposituram sive sergentiam perpetuam de dicto Montigneto, de Villa nova et de Champis... cum omnibus juribus et pertinentiis ejusdem præposituræ, videlicet laudibus venditionum... percipiendo uno Escheu in medietate des Eschemz villarum prædictarum in festo beati Remigii in capite Octobris. Ubi forte legendum Escheuz, ut et supra Escheum. Vide infra Escheuta.

° **ESCHEPPA**, ESKEPPA, Mensura frumentaria apud Anglos species. Monasticum Anglie. tom. 1. pag. 821. Richardus de Beresbia recepit unam bovetam in Sticefordia per viciniam servitium per annum, excepto quod Escheppa braci quam debet dare, erit de arca Charta Henrici III. Regis Angl. ibidem pag. 488. Fz dono Roberti filii Gilberti dimidium Escheppam frumenti. Vide Sceppa. [° Scappa, Scapulus, et confer Bosworthi Glossar. Anglosaxon. voc. Sc e p.]

° **ESCHETIA**, tom. 2. pag. 34. Et 30. Escheppa sive annona de molendino de Hunglet.

° **ESCHETA**, Vide in Mina.

° **ESCHEUDUS**, Canalis ad educendas aquas superfluas. Terrear Bellay. ann. 1529. fol. 131. r. Cum jure... conste cudi becia. Escheudos, terellos et exclusas necessarias ad dictum sartorium construendum. Escheue, pro alveo molendini, in Lit. remiss. ann. 1410. ex Reg. 165. Chartoph. reg. ch. 340. Icellui Jehan cuidant aler frapper sur la roe du molin... chut en l'Escheue, par ou coule l'eau de la riviere dudit molin. Hinc Escauvas, Canalis, per quem aqua effluit, in Lab. rub. fol. parvo domus publ. Abbavil. fol. 35. r. Li Escauvas, qui est descour le pont Setine, ne puet estre estoupé fors de wason et de ramille. Vide Echudum, Escha et supra Eschaia.

° **ESCHEVELLAGIUM**, idem forte quod Chetogium, Capituli census, nostris Chetage. Recognit. feud. dom. de Veteriponte ann. 1346. Item vint souls de cens ou environ et de Eschevellages. Vide in Capitale 5.

° **ESCHEVINAGIUM**, Locus ubi Eschevini seu jures urbani congregantur et causas civiles dijudicant, domus publica, vulgo Hôtel de ville, alias Eschevinage. Charta commun. Rotomag. ann. 1294. tom. 5. Ordin. reg. Franc. pag. 672. art. 5. Si major et eschevini sederint in Eschevinagio, et loquente majore aliquis verba ejus interruperit, etc. Art. 7. Si major et Eschevini sederint in Eschevinagio, et tunc aliquis contrarietur alii in audientia, erit in misericordia majoris et eschevinorum. Eschevinatus, pro Officio eschevini, ibid. pag. 673. art. 12. Libert. Angerie. ibid. pag. 679. art. 3. Je sains sonnans, tous les eschevins, conseillers et pairs s'en vont audit Eschevinage. Adde pag. 682. art. 7. Vide infra in Scabini.

° **ESCHEVINATUS**, ESCHVINATUS, Gall. Eschevinage, Officium Eschevini. Legitur in Charta Communis Rotomag. apud de Lauriere tom. 1. Ordin. pag. 308. et apud Chesnium Histor. Norman. pag. 1067.

° **ESCHEVINUS**, ESCHVINUS, Consul, Magistratus, Gall. Eschevin. Memoratur passim. Vide Consultores et Scabini.

° **ESCHEURS** vel ESHEURS, Vox vulgaris, quæ in clamar solebat in rixis publicis. Vide infra Haro. Lit. remiss. ann. 1344. in Reg. 106. Chartoph. reg.

ch. 32: Jehan Daoust frappa ledit Bernes d'un hatot ou bras et le fist saunier, et commença lors li Escheurs, auquel survint ledit Henry Jorron. Alia ann. 1323. in Reg. 101. ch. 39: Asses tost après fu apperçu que ledit Enguerran estoit navré et que il se mourroit, dont lors fu crié Escheurs, auquel cry s'enfuirent lesdis Ferron et Regnaut. Huc spectare videtur Escheus, forte pro Rixator, vulgo Querelleur, ex Bestiar. Ms.:

Ch. mondes est si desloiaus...
S. Escheus si guerrioiant, etc.

ESCHEUTA. Reditus species, alius ab Escheuta, sortassis Præstatio, quæ ex conducto a vassallis domino pensitabatur. Eschie et Eschief vulgo dicta, a verbo Eschever et Eschever, Pactisci, convenire, unde Eschievement, Conventio, pactum. Charta Hen. de Choiseul militis dom. de Bourbonne et de Verecourt ann. 1316. in Reg. 59. Chartoph. reg. ch. 423: Je ai Eschever et abonees apperpetuë pour toujours... tous mes hommes et femmes de ladite ville de Verecourt. Libert. de Perusses ann. 1347. tom. 7. Ordin. reg. Franc. pag. 32. art. 1. Mes dix hommes et femmes de Perricos, avec toute leur posterité pour moy, pour mes hoirs... Eschieve et de bonne perpétuellement aux débite et redévances et services qui s'en suient. Art. 2: Il payera à moy ou à mes hoirs par chascun an cinq soulz Tournois de rente ou Eschief. Et pag. 34: Lequel affranchissement, Eschievement et débouvement... je promest... bien et loyaument tenir et garder. Charta Henr. Dalph. episc. Metens. regent. Dalph. ann. 1323: Tertiam partem judicaturorum, compositionum et Escheutarum quarumcumque ad nos in locis predictis... spectantium... venditionibus, judicaturis, compositionibus et Escheutis. Alia ann. 1405. apud Sjon. tom. 2. Hist. Geneven. pag. 115: Prout in diversis inde confectis literis dictarum donationis, concessionis, et confirmationis sententiæ definitivæ, Escheuta et commissionis, etc. Charta Milon. de Marchais ann. 1210. in Reg. 66. ch. 122: Garbagium nostrum, et vicecomitatum nostrum, et omnes Eschiez, sicut erant in blado et denariis... quitum clamavimus. Reg. Cam. Comput. Paris. sijn. B. l. fol. 119. v. Touz emolumens appartenans à ladite ville (d'Agenville) tant en hommages, feus, corvées, gelines, courratages, et une rente appellée Eschiez. Ibid. fol. 128. r. En ladite baille (de Chaumont) à 54. fuis, qui pevent valoir pour redevance, de Eschie par an au jour de la feste S. Remy environ 52. s. Tour. Charta Phil. V. ann. 1316. in Reg. 53. Chartoph. reg. ch. 20: Item quosdam alios redditus dictæ ville (d'Aubepierre) vocatos Eschiez. Item quandam aliam redibentiam, vocatam Eschiez, debitam in quolibet festo S. Remigii, in alia ejusd. reg. ann. 1318. ex Reg. 56. ch. 510. Toutes les rentes, les Eschiez de blés, in Charta ann. 1339. ex Chartul. eccl. Lingon. fol. 281. r. Alia ann. 1354. in Reg. 84. ch. 21: Paieront lesdis hommes de Héecourt et leurs hoirs pour cause de leur Eschie à tousjours chascun an seze livres de Tournois. Priv. ville de Chasseaux ann. 1312. in Reg. 60. ch. 220: Chascuns qui ara autres bestes à charrue, porra mettre ses chevaux à la charrue... se mestier li est, sans payer Eschief, et se il li mettent plus d'un tor, il en devoit l'Eschief entier... Se aufuns de ladite ville deffaut de paier Eschief, ou censive, ou redevance, etc. Charta ann. 1321. in Reg. 61. ch. 123: Guyot sires de Clermont... a loué, oïroï,

confermé, ratifié et agréé cestdit abonnement, cestdit affranchissement et cestdit Eschief. Escheus, eadem notione, in Glossar. Jur. Gall. si tamen legendum non est Eschie. Vide supra Eschenum et infra Eschivire et Eschivium.

ESCHEUTA, ESCHUYTA. Vide in Escheuta.

ESCHIES Vide Echidium.

ESCHIFFA, Architectis nostris, Eschiffre, Murus scalarum basis, quo tota illarum moles sustinetur. Computum Castellani de Turre ann. 1321: Pro una Eschiffa et uno furno factis in magno castro 60. sol. 4. den. Computum Vienn. in Delphinatu ann. 1318: Item pro Eschiffis factis LV. sol. Vide Eschisa.

Vox haud bene intellecta: Idem quippe quod Schiffa et supra Chiffa, Munimenti genus, specula, Gall. Guerte, alia Eschiffe, Eschiffle et Eschippe. Lit. remiss. ann. 1337. in Reg. 89. Chartoph. reg. ch. 463: Comme Guillaume Beauvallet et Odet Chopillet fussent ordonnés à faire l'arrièrequet en aucunes parties de la ville d'Avorre, et une nuit entre les autres eulz fussent leurdit arrièrequet et fussent veruz à une des Eschiffes d'icelle ville, et à icelle eussent uché et dit, qui est là... eluz qui devoit faire le guet en icelle Eschiffe leur respondi moult rudement, q'en avez vous à faire vous? Rursum occurrunt eodem Lit. Reg. 90. ch. 502. ubi bis legitur Eschiffle. Charta Guill. episc. Limon. ann. 1333. in Reg. 105. c. 83: Comme de nouvel en la forte-resse de la ville de Montsanton soient cheus et ruinez deux pans des murs, ensembles les Eschiffes qui sus estoient. Eschif, in Comput. ann. 1374. tom. 2. Hist. Autiss. pag. 282: Pro domuncula legitur in Lit. remiss. ann. 1474. ex Reg. 135. ch. 1086: Lesquelz linceulz le suppliant lya par les deux cornetz, et les attachà à une Eschiffe ou petite maisonnette. Vide infra Eschopa.

ESCHILLA, Campanula, Italica Squilla, Gall. Cloche. Instrum. Ecclesie Brivat. ann. 1365: Porta claudetur usque ad horam de Eschilla. Vide Skella.

Nostris alias Eschelle et Eschielle. Lit. remiss. ann. 1410. in Reg. 165. Chartoph. reg. ch. 126: Jehan Dagaut print la corde de la cloche ou Eschelle establie sur icelle tour pour reveiller le guet, et icelle cloche ou Eschelle eust sonné si fort, etc. Vitæ SS. Mss. ex Cod. 28. S. Vict. Paris. fol. 406. r. col. 1: Li abbes les mena en refroitoir, ou li premiers signes de l'Eschelle fu sonéz. Vide supra Chilla.

ESCHINARE, a Gallico Echigner vel Echiner, Multare, egregie verberare. Lit. remiss. ann. 1364. in Reg. 98. Chartoph. reg. ch. 9: Dictus Johannes dicit quod tadebat eum quod ipsi Philippo non frangerat enes, et Eschinaverat, et morti traderat eandem. Unde Eskané, Dimissus, fractus, in Mirac. Mss. B. M. V. lib. 1:

Aval la vile vit un homme...
Maigre, remis et Eskané.

ESCHIPARE, Gall. Esquipper, Instruere. Vox a re nautica desumpta: naves enim bene adornatæ dicuntur, quæ suis Scaphis instructæ sunt. Scaphas porro vernacule Esquifs appellamus. [Sed p. Navis, Anglosaxonibus, etc.] Matth. Paris: Naves bene Eschipatas bonis et probis marinellis. Charta Philippi Aug. ann. 1207. in Normannicis Andr. Duchesni: Nulla navis de tota Normannia præterquam de Rothomago poterit Eskippare ad Hyberniam. Vide Henr. de Knyghton pag. 2718. Ab hac

porro voce Esquifs, derivata alia Esquiver, vitare, sese subducere; quod qui in majoribus navigiis tempestate actis et agitatibus de vita periclitantur, in scaphas ut plurimum sese demittant, atque ita imminentis mortis periculum vitent. Vide Eskippare et Esquibare.

ESCHIRAPA, Vasis genus. Arest. ann. 1390. 18. Jun. in vol. 7. arestor. pariam. Paris. Duos pitalphos, unam Eschirapam stagni, unam pairolam, etc.

ESCHISA, f. pro Eschiffa. Computum ann. 1324. Histor. Dalphin. tom. 1. pag. 182. col. 1: Pro merlando vinteno burgi dictæ villæ pro faciendis tribus Eschisis, pro emparando et coperiendo magnum chafallum villæ in summa l. lib. III. s. III. d. Vide Eschiffa. [Idem quod mihi Eschiffa.]

ESCHIVIRE, ESCHIVARE. [Sibi vindicare, addicere, assumere, Gall. S'approprier.] Regestum feodorum Campaniæ fol. 78: Ipsi autem Præpositi non poterunt Eschivire forisfactum, quod non erit plus quam 20. solid. nisi per Dominam Comitissam, nisi de hmine errante: si tamen forisfactum illud non fuerit de furto vel raptu vel de multro. Forisfactum quod non montabit plusquam 20. sol. Eschivabit Præpositus et Scribanus, et duo probi homines villæ, quos Dominam Comitissa ad hoc faciendum apponet, etc. [Nostris Esquiver, Fugere, est; Vitare vel eludere. Fortassis inde fieri potuit Eschivare, Rem quasi furtim auferre, sibi que asserere. Vide versionem Gallicam D. Brussel tom. 1. de feodorum usu pag. 485. Litteræ ann. 1455. D. Secousse tom. 3. Ordin. Reg. pag. 35: Avons ordonné et ordenons que pour Eschiver les fausses postes et le peril qui en peut venir, etc. Alia ann. 1356. pag. 130: Item pour Eschever et relever les subgez du royaume des grans mises et depens. Pour Eschever le peril de feu, ibid. pag. 371.]

Eschivire forisfactum, idem mihi videtur quod Abonare multam ex forisfacto debitam, id est eam moderari atque de ea convenire; quo sensu Eschever a nostris usurpatum monimus supra in Escheuta. Hinc

ESCHIVIVM, Præstatio quæ ex conducto a vassallis domino pensitatur, idem quod supra Escheuta. Charta ann. 1270. in Chartul. eccl. Lingon. ex Cod. reg. 5188. fol. 172. v. Erardus de Ortis domicellus... recognovit se... imperpetuum concessisse Guidoni episcopo Lingonensi... quartam partem omnium Eschiviorum de Ortis partem suam curvatarum carrucarum, servitorum natiuitatis Domini, censuum pratorum, etc.

ESCHOCCHARE LINUM, Eum terere, seu ejus corticem eximere, Gall. Broyer. Polytych. Fiscam. ann. 1295: Et debet feno facere, coadunare et adducere, et debet tundere et Eschochare sexaginta chertis lini. Vide Eschuchare.

ESCHOETA, ESCHOITA, etc. Vide Escheuta.

ESCHOPA, ESCHOPIA, ESSOPIA, a Gallico Eschope, [Germ. Schoppen. ADEL.] Officina, domuncula, tugurium. Liber nig. S. Vulfr. Abbavil. fol. 89. v. Domus Petri Lothoringi et Eschopæ sub- tus domum dicti Petri, cum alia Eschopa versus pontem, debent ecclesie de annuo censu xiiij. lib. Paris. Charta ann. 1291. in Lib. albo domus publ. ejusd. urbis fol. 76. v. Septem libras Paris. super tribus domibus seu Eschopis contiguis sitis in cellaria Abbatis villæ... et octo libras Paris. quas Jacobus Lormerius debet... ratione duarum Essopiarum seu

mansionum contiguarum, que sita sunt in dicta cellaria. Hinc

° **ESCHOPARIUS**, Qui Eschopam tenet, Eschopier, in vet. Consuet. municip. Ambian. et Essopier, in Lit. ann. 1408. tom. 8. Ordin. reg. Franc. pag. 569. art. 3. Lit. remiss. ann. 1354. in Reg. 83. Chartoph. reg. ch. 6: Pro aliquibus casibus, de quibus dicitur Petrus erga Johannem dictum Courtois Eschoparium negotiari habebat, etc. Vide in Schoppa.

ESCHOT, [Contributio.] Vide Scot.
ESCHUA, pro Esclusa, Locus ubi concluduntur aquæ, Gall. Ecluse, vel idem quod Eschies aut Eschudium, Canalis ad derivandas aquas superstantes. Computus anni 1282. apud D. Brussel de Feudorum usu tom. 2. ad calcem pag. CXCVI: Pro pallio de Eschuis fossatorum faciendo, et pro minutis expensis et nunciis, XIX. l. et v. s. Andeg. Vide Eschudium, Escheudus et Esclusa.

° **ESCHUDIUM**, Vide Eschudium.
ESCHUMELLUS, [Modus agri, vel forte idem quod Chemellus supra, semita ex utraque parte vineis consita.] Tabular. Possatense ann. 1282. fol. 144: Possidebant ex eorum hereditate duo arpenta et dimidium terre arabilis, et duos Eschumellos treilleis vineæ, etc.

1. **ESCHUTA**, Quod obvenit alicui vel hereditario jure vel dominico. Vide Eschuta.

2. **ESCHUTA**, ESCOUTA, Hisp. Escucha, Espia, Gallis Espion, quibus etiam Escoute est Locus observando quid agatur aut dicatur aptus; hinc illud Gallicum, Etre aut Escoutes, Aucupium auribus facere; hinc etiam apud Sanctimoniales la Sœur aux Escoutes dicitur illa que Sororis alterius cum extraneo sermonem habentis dicta observat et facta. Computa Daiphin. tit. Graisivod. ann. 1384. fol. 42: Pro diversis epis suis Eschutis missis per eum diversis temporibus in Sabaudiam ad sciendum statum Sabaudiensium, etc. xiv. lib. Ibid. fol. 288: Pro diversis consultationibus epis et Escoutis et aliis imminentibus VII. lib. x. s. Vide Collocare sub finem.

° Froissart. vol. 1. cap. 17: Aussi leur convenoit continuellement quetter,.... et envoyer Escoutes,.... parquoy si ces Escoutes oyoyent gens amouvoit, etc. Escoute, Excubitor, in Hist. compend. Caroli VII. pag. 341. Unde Faire escout vel Donner escot, pro Explorare, speculari, Gall. Espier, in Contin. Guill. Tyrri apud Marten. tom. 5. Ampl. Collect. col. 622: Li mandoit... que li Crestiens s'en devoient la nuit fuir, et s'il ne le voloit croire, feist faire Escout qui orroit la noise au port. Ibid. col. 687: Il avenoit que chascun haut home faisoit l'eschargite une nuit à son tor, tant que cele nuit eschai au cardinal. Cele nuit donnerent Escot, si comme il soloient faire, et se merveilleroient que ce pooit estre.

° **ESCIERE**, an Tributum, quo pro statione in portu exigebatur? Charta Amauri comit. Montisf. ann. 1239. ex Tabul. Corb.: Noveritis quod pro xv. libratibus redditibus, quas assignare debeamus nobili viro G. vicedomino Ambianensi domino Pinconii, assignavimus eidem apud Conflatum in portu remigium et medietatem Esciere.

° **ESCIFER**, Qui fert escas. Esciferum volucres, apud S. Paulinum Natali S. Felicis 4. de Corvis Eliæ.

° **ESCIT**, Lentus, Glossæ Isidori. Lege Esculentus cum Grævio, forteque addendum Pinguis. Vide Esculentia.

° **ESCLAFARE**, Indigere, impingere, quo sensu vulgari locutione Flanquer

dicimus. Inquisit. ann. 1210. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 49. col. 2: Ipsa cum decem vel cum viginti armatis venirent ad domum B. de Geolon, et quemcumque prius inveniret,.... Esclafaret ei talem ictum, quod non oporteret ei alium dare. [° Vide Esclafa.] Esclafaret de rive, pro Cachinum tollere, vulgo Esclater de rive, apud Rabelais. lib. 1. cap. 11. et 20.

° **ESCLATIDOR**, Canalis ad educendas aquas superfluas, seu alveus molendini, idem quod supra Escheudus. Charta ann. 1287. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 78. col. 2: Ita etiam quod juxta predicta stria tenent dictus Petrus de Fons locum mundum curatum in profundo de iij. palmis, et in latitudine per unam cannam et duos palmos, quod libere possit ibi currere aqua de sobversis, seu Esclatidor molendini canonici. Vide Eschudium et infra Esclafiorum.

° **ESCLAVA**, ESCLAVUS, Calceus lignarius, quod Esclavorum seu servorum calcementum esset, vel quod confectum ex Esclichio seu ligno sectillo sic dicitur, Gallice Sabot, alias Esclap. Leudæ Nem. circa finem 15. ssc. inter Probat. tom. 4. Hist. ejusd. urbis pag. 77. col. 2: Item pro quolibet Esclavo aut Esclava, duo denarii Turonenses. Charta ann. 1341. in Reg. 72. Chartoph. reg. ch. 368: Item fustes, trabes, cabinones, latas et alia necessaria ad edificandum domos et cabanas, vasa vinaria, arguas, Esclaps, et aliorum quorumque fustarum supletalia necessaria de dictis memoribus et forestis acceptant. Lit. remiss. ann. 1457. in Reg. 187. ch. 291: Giraut Gerner se party du village de Fagiote et s'en tira avec ses Esclaps ou soliers de bois chaussés. Aliæ ann. 1466. in Reg. 201. ch. 110: Jehan Chavet la... ses Esclaps qu'il avoit en ses piez, tous piez nut... s'en courut.

° Esclas Servus, captivus, si tamen legendum non est Esclas, apud Marten. tom. 5. Ampl. Collect. col. 646: Il viderent le chastel de fames et d'enfans et de febles gens, et de tous les Esclas qui dedens estoient... Quant le charpentier vist que li Sarrazins furent tuit fors du chastel, il vint à deus Esclas Crestiens, etc. Vide Sclavus.

° **Esclaut** appellatur Brachium sinistrum, in Lit. remiss. ann. 1407. ex Reg. 162. ch. 16: Le suppliant frappa icelui Audinet le Noir en l'Esclaut bras, au-dessus du coude un cop tant seulement, dont mort s'ensuyt. Nisi legendum sit Esclant ut et Esclange, pro Esclauche, in aliis Lit. ann. 1418. ex Reg. 167. ch. 254: Icellui Manise feust navré ou costé de l'Esclauche bras. Aliæ rursus in Reg. 189. ch. 118: Le suppliant frappa du railon sur la hanche et sur le neu de la cuisse Esclauche. Esclenche, apud Guill. Guiart. ad ann. 1297:

A main, ne sai arrete ou Esclenche,
 Au plus vistement qu'il peut trenche,
 Les cordes à quoi l'on le hale.

Hinc potior videtur Esclanche quam Esclauche.

° **ESCLAVINA**, Vestis villor. Vide Sclavina.

° **ESCLAUSA**, Locus ubi concluduntur aquæ, Gall. Ecluse. Charta anni circiter 1185. ex parvo Chartulario S. Victoris Massil. fol. 148: Colligat ibi ligna ad reficiendam Esclausam molendini. Alia ann. 12. regnante Rodulfo ex Archivo ejusd. Monasterii, armar. Arelat. num. 22: Nos venditores sumus de una Esclausa de subis Ecclesia, per tale pretium

sicut boni homines pretiaverunt. Vide Esclusa.

° Alias Esclausa et Esclousure. Lit. remiss. ann. 1461. in Reg. 192. Chartoph. reg. ch. 25: Guillaume Largier vint à ladite Esclousure (infra Esclausa) et s'efforca l'ouvrir outre le gré et volenté du suppliant, lequel déboutant icellui Largier le fist tumber dans le basal ou rass dudit molin.

1. **ESCLAVUS**, [Captivus, Gallice Esclave.] Vide Sclavus.

° 2. **ESCLAVUS**, Vide supra Esclava.

° **ESCLICHUM**, Asser, palus, ligillum sectile, nostris Esclisse, a verbo Esclicher, Dividere, separare. Charta ann. 1337. in Reg. 70. Chartoph. reg. ch. 257: Concedimus ut ipse (Johanes) in dicto flumine (Rhodani) infra terminos ville de Grigneu sita juxta dictum flumen, unum vel plura molendina habere et tenere possit et valeat super navigiis, cum Esclichis firmis, tamen non in alveo dicti fluminis infra, etc. Charta ann. 1363. in Reg. 95. ch. 141: Ladite tour et manoir doivent estre séparés, Esclichés et départiz desdiz hommages et pairie. Alia ann. 1371. ex Chartul. 21. Corb. fol. 206. v: Requerant en grant instance que ledite vente je come sirez voulsisse gréer, consentir et accorder, et les onze muys de grain dessusdiz Esclichier, oster et separer de sondit fief qu'il tient de my. Le résidu des terres ostées et Esclichées de la maison et cens de Guisy, in Reg. 13. sign. Habacuc ejusd. monast. ad ann. 1511. fol. 85. Esclichier, eadem acceptatione, in Ch. ann. 1459. ex Chartul. 23. ibid. Hinc Esclissement de fief, in Comput. MS. baillivi Insul. ann. 1410. Vide infra Feudum minuere.

° Aliud vero sonat Esclischer, Traba scilicet, quæ ex asseribus compingitur, vehere, in Stat. scabin. Macer. ad Mosam MSS: Se aucuns marchans... vouloient faire roullier leurs vins, qui seroient près du rivage, sans porter, Esclischer ou charrier, ils doivent pour chacune queue de vin vij. den. comme s'ils estoient Esclischer, etc. Unde Esclaidage dicitur Tributum, quod pro ejusmodi vehiculo exigitur, in Hist. Stat.: Sont tenus tous fermiers dudit Esclaidage de sougnier toutes fortes cordes, charrios, Esclisses, etc. Ordonnance comment la ferme de l'Esclaidage se doit lever. ibid.

° **ESCLIGNATIO**, [vel Esclunatio, Jus inquirendi per domos res furto ablatas. Singulare est Justitiaris Comitum Bellovac. sed alibi permissum. Mandari non debet hæc inquisitio, nisi præsentem Justitiarium aut ejus locum tenentem: Ita intelligendum Plinius cum ait Per parietes inquiritur.] Vetus Inquesta apud Louvetum in Hist. Bellovac. tom. 2. pag. 334: Dicit quod Episcopus habet omnimodam justitiam in villa, videlicet multrum, raptum, sanguinem, anvoitire, (leg. Avoutre, i. adulterium) Esclignationem, et viariam.

° **Esclignement** et Esclung, nostris eadem notione. Charta ann. 1262. in magn. Chartul. nig. Corb. fol. 180. v: Avons vendü... toute nostre maisie... en quelesconkes choses que che fust... en ajournemens, en cherquemanemens, en Esclignemens, etc. Lit. remiss. ann. 1401. ex Reg. 156. Chartoph. reg. ch. 389: Jehan Capon se plainy de ce vol à justice et requist que Esclung fu fait; lequel Esclung lui fu adjugé; et par icellui Esclung fu trouvé en un fumier en la maison de l'exposante grant planté desdites pommes. Aliæ ann. 1454. in Reg. 184. ch. 489: En laquelle ville d'Agenville le lieutenant du bailli de Rus sercha et

fit *Esclung* par les maisons et habitations d'icelle ville, et tellement que il trouva ledit sac et laine. Hinc *Esclugnier* et *Esclugner*, pro *Perscrutari*, in *Mirac.* MSS. B. M. V. lib. 1.

Se soustiement les *Esclugniers*, Moutt trouverons en lor affaire D'angles de coi Dax n'a que faire.

Et infra:

Esclugnier faites sa maison, Se li mardres n'est trovée, etc.

Eodem sensu a Lat. *Exquirere*. *Esquerir* legitur in Lit. remiss. ann. 1373. ex Reg. p. ch. 22: *Depuis icellui Vitet entra en l'ostel audit Robert et Esquist l'ostel pour savoir se il pourroit trouver ledit prestre; et apres ce que il ot cherchié l'ostel, et que il ne pot trouver icellui prestre, etc.* Alias ann. 1375. in Reg. 107. ch. 244. *Furent les lieux vistés et Esquis, tant que ledit fie fu trouvé.*

† **ESCLUSA**, ut *Esclusa*. Legitur in Charta Sebustiana. Vide *Esclusa*.

† **ESCLUSA**, Agger aquis oppositus, Gall. *Ectuse*. *Esclusa molendini*, in Charta anni 1284. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 184. *Molendinum cum duabus Esclusis*, in Chartulario S. Frontonis pag. 1. Vide *Esclusa*.

° **ESCLUSAGIUM**, Pensitatio, quæ a domino feudi exigitur pro jure habendi *exclusam*. Reg. S. Justini Cam. Comput. Paris. fol. 235. v. *Esclusagia molendinorum, cloturam culturarum et pratorum*. Hinc *Escluser*, *Esclusam* facere, in Ch. ann. 1339. ex Tabul. S. Joan. Laudun.: *Quant il venient peschier leur estant d'Esclusant, il peuent Escluser la riviere dessus le pont et faire rigollas pour ladite riviere escouler. Escluser* vero est Aqua vel luto respergere, vulgo *Eclabousser*, in Lit. remiss. ann. 1383. ex Reg. 145. Chartoph. reg. ch. 269: *Iceillui Sarguin eust commencié à ferir en l'eau d'un baston qu'il tenoit et eust mouillié ledit Pierre;... persévérant de mouillier et Escluser ledit Pierre, etc.* Vide in *Esclusa*.

° **ESCLUVIAMENTUM**, Pensitatio Domino feudi debita pro jure habendi *exclusam*. Charta Hugonis Domini de Husseia ann. 1224. ex Tabulario Corbeiensis: *Ego vero dictam Præposituram... quitavi in perpetuum cum omni jure ad eam pertinente videlicet justitiis... assenamentis, vicecomitatu, Escluviam, antezolariis, stakis figendis cum omnibus censibus, etc.*

† **ESCO**, *ἔσσο*, *Cypso* superinduco. Suppl. Antiquarii.

° Adde ex Castigat. in utrumque Glossar. *Esco*, *ἔσσο*. MSS. *Ceso*.

° **ESCOBALARIA**, Scoparia, quæ scopis purgat, in maj. Chartul. S. Vict. Massil. Vide mox *Escobolarius*. A verbo *Escobare*.

* **ESCOBALS**. [Gall. *Balais*: « *Escobals*, palas, furcas, plumals pro scobandis tabulis. (Cart. Magalon. ap. Rev. Soc. Sav. 1878. p. 416.) »]

° **ESCOBARE**, *Verrere*, scopis purgare, Gall. *Retayer*, Provinc. et Occit. *Escobar*; unde *Escoube*, Scopæ, vulgo *Balay*, in Lit. remiss. ann. 1406. ex Reg. 161. Chartoph. reg. ch. 130: *Une grant Escoube ou balay, dont l'en nettoye le blé batu en l'ave*. Stat. ann. 1350. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 198. col. 2: *Quod quilibet debeat Escobare suam frontem et rigare qualibet die Sabbati*. Hinc *Escobat*, Virgis cæsus, in Chron. MS. Monspel. ex Cod. reg. 4656: *L'an 1364. le pilori fust dressé, ... et ung homme*

y fust focté ou Escobat. Vide mox *Escobila*.

° **ESCOBER**, Casus seu ingruens necessitas, qua vassallus domino capitali vectigal ex jure vel consuetudine præstare tenetur, idem quod *Auxilium*. Charta ann. 1303. in Reg. 3. Armor. gener. part. 1: *Petrus Flamenc recognovit et confitetur se esse homo franchus et liberæ conditionis Bernardi Cati domicelli, et promisit dicto domicello domino suo dare ad quatuor causas sive Escobers, prout est de hominibus franchis dare suis dominis in patria (Lemovicensi) consuetum, videlicet ad quamlibet causam sive Escober quinque solidos*. Alia ann. 1328. ibid.: *In quo libet casu consueto quatuor Escobers*. Vide *Scobers* 2. et *Scobrones*.

° **ESCOBILIAE**, Sordes quævis, purgamenta, Gall. *Ordures*, *Balayures*, Provinc. et Occit. *Escoubilles*. Stat. ann. 1368. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 279. col. 2: *Quod nulla persona sit ausa prohibere Escobillas sive finum infra circumcirca muros civitatis predictæ, nec in fossat s.* Vide infra *Scobas*.

° **ESCOBOLARIUS**, Clericus, cui ex officio ecclesiam scopis purgare incumbit: quod ad *Jstiarium* spectabat. Testam. Petri de S. Hilario ann. 1177. ex Bibl. reg. cot. 17: *Capellano de Luirano dimitto usum manellum, quod Guillelmus Escobolarius habet de me in pignore*. Vide *Scobolarius*.

° **ESCOCHEIUM**, Quod alicui, ut videtur, jure hæreditario obvenit, hæreditas seu successio pars. Charta Phil. Aug. ann. 1222. in Reg. S. Justini Cam. Comput. Paris. fol. 120. r. col. 1: *Nos Ele sorori quondam comitis de Alençon concedimus Escocheim tenendum in perpetuum, sicut fuit assignatum hereditibus dicti comitis pro exambio de Essayo: ita quod dicta Ela et hæredes sui tenebunt Escocheim de nobis, sicut dominus Escochei ipsum Escocheim tenere solebat*. Assis. apud Cadom. ann. 1234. ex Cod. reg. 4658. A: *Nullus potest uni eorum qui ei succedere debent aliquid dare vel vendere de his que jure hereditatis debent ad eos devenire; ita quod partem alterius diminuat, ut fuit judicatum de filio Maleti cui domina Ala dederat Escocheim*. Sed forte loci nomen est proprium.

° **ESCOCIA**, pro *Escroa*, ni fallor, a vet. Gallico *Escros*. Panni species. Arest. ann. 1397. 2. Mart. in vol. 9. arest. parlam. Paris: *Inferiores halle in quibus... venduntur pannorum peciæ et Escociæ. Escroes ou pieces de draps*, in Instr. Gall. ad calcem ejusd. arest. Costum. Paris. ex Reg. sign. Noster Cam. Comput. fol. 34. v. *Les grans tirestaines de Caen, ij. solz. Les Escroes d'icelle ville, xij. den.* Stat. pannif. Rotomag. ann. 1376. tom. 6. Ordinat. reg. Franc. pag. 365: *Ne doit aucun drapier porter... ses draps ou Escroes tistre, fouler ne laver hors de la ville de Rouen*. Pro panno tot ulnarum adhiberi videtur in Lit. remiss. ann. 1397. ex Reg. 153. Chartoph. reg. ch. 136: *Quatre aunes de Brusselles et deux Escroes d'autre drap montant à trois quartiers de drap*. [° Germ. *Kotze* est Vestis intonsa, gausape. ADEL.]

° 1. **ESCODATUS**, Hircus castratus, Occit. *Escouat*. Vide supra *Coittum*. Leudæ min. Carcass. MSS.: *Item de duodena Escodatorum apparatorum, tres denarios*. Id est, pellium hircorum castratorum. *Escouilli*, pro Eunuchus, in Vit. SS. MSS. ex Cod. 28. S. Vict. Paris. fol. 245. r. col. 1: *Sainz Muthes l'apostres entrez en cele cité et herbergiez en l'ostel de l'Escouillié de Candace Roi, etc.*

Escouller, Testiculos avellere, in Lit. remiss. ann. 1389. ex Reg. 133. Chartoph. reg. ch. 48: *Laquelle Perrette s'adropoit toujours à prendre le suppliant par dessous, et disoit que par le sang Dieu elle l'Escoullerait*. Vide *Escoullatus*.

° 2. **ESCODATUS**, Cui præcisa est cauda. Reg. feudor. Aquit. in Cam. Comput. Paris. sign. JJ. rub. fol. 39. r.: *Debet trahere currum duas vacas Escodatus vel sine caudis*.

° **ESCOERIA**, Merx coriacea, seu vectigal quoddam ex ea percipitur, Belgis *Schoen*, calceamentum. Charta Phil. Pulc. ann. 1292. pro locat. præposit. Ambian. in Reg. donor. Cam. Comput. Paris. fol. 149. r.: *Omne jus nobis competens... in theloneo bladi et aliorum granorum, viceris, Escocis, bateris, piscis, etc.* Ubi Reg. 70. Chartoph. reg. ch. 252. præfert *Esteria*; sed male, ut videtur. *Pedag. de Cappi* in Chartul. 21. Corb. fol. 345. v.: *Chascuns fardeaulz d'Escocis ou de froparis doit ij. den.* Redit. comitat. Hannon. ann. 1265. ex Cam. Comput. Insul.: *Se li avoirs est vendus, u acalés en feste, et on le porte à cul, se c'est Escocerie, u corduans, u crus oeuvre, li fardiaus doit deux deniers*. Charta Margar. comit. Fland. ann. 1274. ex Chartul. 1. Fland. ch. 286. in ead. Cam.: *Nous avons donné à loyal cense... no tonliou dou blai, de l'Escocerie, de le viés ware, lingers et langas, etc.* Hinc *Escocier*, Artifex coriaceus, in Chron. Bald. d'Avesnes MS. lib. 7. cap. 77: *Le Cambrelenc manda un Escocier pour un sien pelanch rapareiller*. Vide supra *Coherium* et *Escocierius*.

† **ESCOFFERIUS**, qui vendit coria, *Coriarius*, Gall. *Tanneur*, apud Sabaudos *Escoffier*, *Calcearius*, Nostris *Cordonnier*. Charta Thosstac. ann. 1404: *Hugoninus Giraud Escocierius Thosstani tenet quandam parvam pesam terræ, in qua situs est suus pelanus juxta decium d'hus eschies ex Meridis*. Altera Calomontis ann. 1397: *Johannes mercator Escocierius*. Hinc *Banchu Escocieris* et *Scammun Escocieris*, Officina *Escocieris*, alias *Escocraie*. Hinc etiam forte *Stallus Escocis*, in Privilegio Leduci Abb. S. Vedasti ann. 1036. ex Chartulario S. Vedasti Atrebat. pag. 243. ubi sic legitur: *Qui facillat vendit, in anno 1. facillam. Qui ferrum palorum, in anno 1. ferrum. Qui manubria palorum, in anno 1. manubrium. Stallus Escocis in Sabbato 1. obol.* Etiamnum *Ambroniaci platea* est dicta de *l'Escocraie*, in qua plures habitant coriorum et pellium mercatores.

† **ESCOCOCIA**, Adulterium, raptus virginum vel viduarum. Donatio ann. 1071. Marcæ Hisp. col. 1163: *Dono ad præfate cenobio (Cuxanensi)... omnes apparatus, sive albergas, sive census, sive usaticos, sive homicidia, sive Escococias, sive arsinas, etc.* Vide *Cucucia* in *Cugus*. [° Vide infra *Esquogozamentum*.]

† **ESCOLITHA**, Apud Provinciales, Cloaca, effluvia, effluvia, Gall. *Egout*, *Ecoulement*. *Possunt recipere versaduras et Escolithas resclausas et bedalis*, in Regesto Columba ex Camera Comput. Provinc. [° Lege *Escobilla*. Vide supra in hac voce.]

° **ESCOLLATA**, perperam pro *Escallata*, in Charta ann. 1885. inter Instr. tom. 10. Gall. Christ. col. 492. Vide supra *Escallata*.

° **ESCONDIRE**, *Excondium*. Vide *Escondicere*.

° **ESCONSA**, Cæca laterna, nostris alias *Esconsa*. Vide supra *Abconcia*. Chartul. eccl. Carnot. ann. circ. 800: *Debet (matricularius) cum luminari sufficienti po-*

sito in Esconsa ostendere sacerdoti orationem.

† **ESCONTRUM**. Vide *Escontrum*.

° **ESCOPIRE**, ut supra *Escobare*, Vertere, scopis purgare. Gall. *Balayer*. Castigat. penit. ex Cod. 36. S. Mart. Lemov. sec. 10. *Dic mihi, rogo te, quomodo te penitentiam agere proferis, qui quotidie penitentiam committis; . . . qui ad ecclesiam rarius quam secularis accedis, qui ecclesiam tuis manibus non Escopas, etc.* Vide *Scoba*.

° *Escopir* vero nostris est Spuere, spulis conspurcare. *Inspuere, Escopir*, in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692. Aliud Gall. Lat. ex Cod. 7684: *Escopissement, crachement, screea, sputamen Escopir, cracher, screare*. Chron. S. Dion. lib. 1. cap. 20: *S. Remis recitoit la maniere de la passion Jhesucrist, comme il fu liés à l'estace, batuz et Escopis*. Contin. Guili. Tyr. apud Marten. tom. 5. Ampl. Collect. col. 588: *Lors Jesus Christ Escopi à terre, et prist un poi de boe, etc.* Vita SS. MSS. ex Cod. 28. S. Vict. Paris. fol. 10. v. col. 2. ubi de S. Anast.: *Li un le batoient de verges, li autre li Escupissoient en la face*. Lit. remiss. ann. 1400. in Reg. 155. Chartoph. reg. ch. 71: *Icelui Lambin se prist à Escupir ou crachier contre terre en injuriant ledit exposit de parois*. Vita J. C. MS.:

Il le (J. C.) deplachent, fochement li,
Ennis le vis l'ont Escopi
Li fel Juis, li malcuvert.

° **ESGOPARIUS, ESCOPARIA**, Qui vel quæ *Escopam* seu officinam vel domunculam tenet. Lib. 2. nig. S. Vulfr. Abbat. fol. 45. v. *Mathueus Escoparius vij. sol. 1. den. minus ad Natale. . . Mathildis Escoparia vij. sol. Ch. ann. 1301. ibid. fol. 136. v. Jacobus dictus l'Escopier et Johanna dicta l'Escopiere, etc.* Vide supra *Escoparius*.

° *Escopasse*, Vestis ex tela confecta, vulgo *Souquenille*, in Lit. remiss. ann. 1461. ex Reg. 207. Chartoph. reg. ch. 114. *Bernard Grant vesti une Escopasse de toille, etc.* *Escopel* vero, Pertica seu tiglium sectile videtur, in allis Lit. ann. 1474. ex Reg. 195. ch. 1212: *Icellui Andrieu lui rebouta le cop d'un Escopel ou baston qu'il avoit apporté en menant ses beufs. Ut et Escoparche*, in Instr. ann. 1470. quomodo forte legendum, in Lit. ann. 1815. tom. 1. Ordin. reg. Franc. pag. 600: *Lates et Escorberges, etc.* Vide supra *Escichium*.

° **ESCORAGIUM**, Scaccarium Paschæ apud Falesiam ann. 1221. in Regesto Joannis de S. Justo, in Camera Comput. Paris.: *Judicatum est quod forestaria quæ contagrum suum, et Escoragium suum in foresta de Bonamoulins, quæ destructa est modo de arboribus, nihil in ea capient, sicut in herbagio, vel in brueria, vel hujusmodi terra Escoragium (sic) vel Escoragium, cum in foresta illa evenerit.* [Idem videtur quod *Escoratis*.]

° Hæc utcumque emendare licet ex Cod. reg. 4653. A: *Judicatum est quod forestaria quæ tocagium (leg. estocagium) suum et Escoragium in foresta de Bonamoulins, quæ destructa est modo de arboribus, nihil in ea capiet, sicut in herbagio, vel in brueria vel hujusmodi, nisi tantum estocagium vel Escoragium, cum in foresta illa evenerit.* Vide infra *Escorcos* et *Escorciare*.

† **ESCORAMENTUM**, ut *Instauramentum*, Suppellex, Instrumentum. Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 596. ex Regesto Parlamenti ann. 1408: *Ad restituendum ante omnia et in domibus ipsius*

Episcopatus utensilia et instauramenta supradicta vel talia, prout rationis esset, reponendum, aut eorum justum valorem, vel de aliis utensilibus et Escoramentis fulciendum et muniendum dictas domos, prout instructe et munitæ erant tempore decessus dicti Bernardi. [° *Leg. Estoramentum*. Vide in hac voce.]

° **ESCORCA**, Cortex, Ital. *Scorza*, Gall. *Ecorce*. Chartul. S. Sulpit. Bitur. fol. 85. v. *Habebit vicarius. . . de unaquaque quadrigaria lignorum unam buscam, et de Escorcis similiter*. Hinc forte virgam vimineam seu vinculum ex cortice in textum *Escorte, Escortelle* et *Escortoire* appellabant. Reg. Cam. Comput. Paris. sign. Bel fol. 156. r. *En reconnaissance dudit fié et service il feront au roy un lién de limier et une Escortelle, sans Escorte*. Lit. remiss. ann. 1395. in Reg. 148. Chartoph. reg. ch. 187: *Jehan des chiens serviteur et braconnier de nostre ané et féal cousin et chambellan Guy seigneur de la Trémouille. . . donna de son Escortoire ou verge, qu'il tenoit en sa main, deux ou trois cops audit hoste*. Nisi legendum sit *Estorte, Estortelle* et *Estortoire*, vinculum nempe ex tortilibus virgultis, ut infra in *Extorta*. Vide infra *Escortiare* et *Escortia*.

° **ESCORCHERIA**, a Gallico *Ecorcherie*, Laniena, locus ubi mactantur et excoriantur boves, etc. Charta ann. 1816. in Chartul. S. Maglor. ch. 176: *Nobis episcopo Paris. licebit in aqua et loco prædictis construere seu construi facere unum pontem, qui incipiet de domo Symonis Tyberii sita in Escorcheria Paris. etc.* Stat. ann. 7408. tom. 9. Ordin. reg. Franc. pag. 356: *Ecorchieri seu mactari consueverunt solum et dimittat infra dictam villam Bitterris, videlicet in quodam loco diuicis ad hoc destinato, vocato lo Escoriador, aliter la boquaria*. Vide infra *Escorgare*.

° **ESCORCIA**, Putamen, Gall. *Ecale*. Stat. pannif. Carcass. renovata ann. 1466. in Reg. 201. Chartoph. reg. ch. 121: *Item quod nullus possit. . . tingere seu tingi facere aliquos pannos. . . in lana seu filatura cum Escorcis natis.*

° **ESCORCIARE**, Corticem avellere, Gall. *Ecorcer*. Pactum inter Joan. dalph. et Petr. Barral. ann. 1319: *Ordinamus quod homines et singulares persone universitatis prædictæ (de Alavardo) in et de nemoribus dictæ vallis non possint in posterum aliquatenus Escorciare seu escorcias vel ruschias percipere seu habere. Escorchage nuncupatur Præstatio, quæ pro ejure domini forestæ solvitur, in Ch. ann. 1343. ex Tabul. Castri Radulphi. Vide supra *Escoragium*.*

° **ESCORGARE**, Excoriare, pellem detrahere, Gall. *Ecorcher*. Stat. ann. 1352. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 150. col. 2: *Item quod nulla persona sit ausa Escorgare sive prolicere animalia mortua, nisi in boyseria Nemausi consueta*. Vide supra *Escorcheria*.

° **ESCORIATIO**, Rogerus Hovedenus pag. 784: *Qui autem forisfecerit in foresta Regis de viridi, sive per culpaturam, sive per fositionem turvarium, sive per Escoriationem moræ, [hoc est, per evulsionem erices,] sive per culpationem assub nemore, etc.* [Habetur *Escoratio* in *Culpatura* 2.]

° **ESCORIO**, Hordei species, Gall. *Escourgeon*. Lit. remiss. ann. 1364. in Reg. 96. Chartoph. reg. ch. 427: *Furtive ceperrat certam quantitatem gerbarum Escorionis*. Vide infra *Scario* 2.

° **ESCORRADORIUM**, Cursus aquæ, rivulus. Charta ann. 1818. ex Tabul. S.

Maur.: *Durat pecia terre de dicto molendino usque ad bozulam sitam in dicto prato ante primum Escorradorium sive ichac versus rivum de Gasquis*. Vide supra *Corratorium*.

* **ESCORAGIUM**, Flagellationis supplicium, pena. Ex charta an. 1331, apud Revue hebdomadaire du dioc. de Lyon (1883) p. 111: *(Arbitri) pronunciaverunt. . . quod tota jurisdictio alta et bassa ville Firminiaci sit et remaneat omnino et directe priori Firminiaci supradicto, exceptis tantum ultimo supplicio et mutilatione membrorum et Escortagio*. In eo autem casu *Escortagii* si cognitum fuit per judicem dicti prioris. . . pena pecuniaria sit et remaneat ad priorem. . . sed debeant insimul fustigare.

° **ESCOSUS**, Escis plenus, pinguis, crassus. Uguttoni.

† **ESCOT**, Contributio, Conjectum. Vide *Scot*.

° **ESCOTUM**, Symbolum, a Gallico *Ecoat*. Lit. remiss. ann. 1358. in Reg. 86. Chartoph. reg. ch. 457: *Quilibet in ejus simbolo seu Escoto vinum bibere inceperunt*. Vide *Scot*.

° **ESCOTUS**, pro *Scotus*, quomodo nostri *Escots* dicebant, quos hodie *Escossois*. Formula 15. ex Baluzianis: *Vadit tanquam latro, ad aura psallit, ut Escotos mentit, semper vadit toritus, et occidit quod nunquam vidit*. Nempe solemne est peregrinantibus, ut fuere *Scoti*, mentiri. Joan. Molinetus Valentianensis pag. 25:

Atheniens, Turca, Barbarus, Escots,
Galis, Espagnols, Hongrois, Bretons, Gallots.

[Litteræ Johannis Regis Franc. ann. 1360. inter Anecd. Marten. tom. 1. col. 1458: *Et qu'ils ne feront autres alliances avec lesdits Escos en aucun temps à venir contre les Rois et royaume d'Angleterre.*]

° Alias *Escot*. Lit. remiss. ann. 1391. in Reg. 141. Chartoph. reg. ch. 148: *Colart de Benachin escuier Escot, familier de nostre chier et bien amé Stewart arceidiaque de S. Andrieu, estudiant à Paris, fils de nostre très-cher et très-amé frere le roy d'Escoce, etc.* Vide *Scoti*.

° **ESCOUFFLE**, Monetæ Flandrensium species, a milvo, quem *Escoufle* appellamus, in ea, ut probabile est, insculpto, sic dicta. Lit. remiss. ann. 1392. in Reg. 143. Chartoph. reg. ch. 174: *Icellui expositant s'en ala en la ville de Ailly sur Noye (près Amiens) et print en la bourse dudit Nicolas une piece de monnoie d'argent, nommée Escouffle, du pois de xij. deniers*. Aliæ ann. 1398. in Reg. 153. ch. 483: *Le suppliant presta audit Alexandre jusques à la somme et valeur de alviij. solz Parisis, un Escouffle, monnoie de Flandres pour xij. deniers Par. Une piece de monnoye, que l'en dit une Escouffle, in aliis ann. 1399. ex Reg. 154. ch. 679. Chartul. sign. Ezechiel Corb. fol. 260. v. 1. *La Escouffle vault ij. gros, Le gros iij. estrellins*. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: *Escoufle, milvus*.*

† **ESCOUTA**. Vide *Eschuta* 2.

† **ESCRA**, Species vasculi apud Hibernos. Vita S. Moduennæ, Julii tom. 2. pag. 303: *Protulitque vasculum argenteum, quo potum Hibernenses Principibus haurire solent, quod vocant Escra*.

° **ESCRANNIA**, Præstationis species. Assignat. dotalit. Joan. regin. Franc. ann. 1819. in Reg. 60. Chartoph. reg. ch. 69: *Item pro Escrannia et costumis octo modia et septem setariis. Escragnes vero, vel Escrigne et tamnum rusticis,*

pluribus in locis, dicuntur camerae, ubi hyeme mulieres vel puellae simul conuentices nendo peruigilant ad mediam noctem. Lit. remiss. ann. 1386. in Reg. 138. ch. 130: *Comme les exposans environ deux heures de nuit feussent aies en la ville de Combertrix de costé Chaalons pour eulz esbatre avec les jeunes filles à marier, et femmes qui floient des Escrognes, comme il est acoustumé à faire en temps d'iver, en laditte ville et pays d'environ.* Allas ann. 1478. in Reg. 206. ch. 189: *Willemot Maillart saichant que le suppliant esoit de nuit aux Escriniennes... ou estoit entre les autres jeunes filles Maroye Cloque. Quod ibi linum preparatur seu excutitur, Escruserie dicitur.* in Lit. remiss. ann. 1460. ex Reg. 189. ch. 485: *Lesquelz freres alerent au soir à la serie pour veoir les jeunes filles à l'Escruserie de lina.* Vide *Scroa*.

° **ESCRANNUM**, an idem quod *Infra Escrinium*? Comput. MS. ann. 1239: *Adam de Mellente pro Escranis factis ad Meledunum, xx. sol.* [°° Germ. *Schran* non sunt ligna concellatim loco sepi posita. ADEL.]

° **ESCRINIUM**, Gallice *Escrin*, *Scriinium*, cimelium. Charta anni 1311. apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. pag. 111: *Retinuit dictus donator... omnia utensilia et jocalia et vasa argentea quaecumque... et potiora et Escrinia et animalia quaecumque.*

° *Arca*, arcula: unde *Escrinie*, et *Escrinet*, quarum artifex *Escrinier* appellabatur. Inventar. Guid. de Kaours magist. monet. ann. 1321. in Reg. A. 2. Cam. Comput. Paris. fol. 12. v°: *Item un Escrinet a trebucher.* Lit. remiss. ann. 1391. in Reg. 142. Chartoph. reg. ch. 54: *Il fut ordéné que par maniere d'esbatement seroit donné un joyel ou présent au jeu de barres... avec l'Escrinie, ainsi qu'il est acoustumé à faire au jeu de pris.* Unde emendandae Lit. ann. 1389. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 279. art. 3. ubi editum *Estrivée*. Allas ann. 1404. in Reg. 158. ch. 425: *La suppliant print un petit Escrinet ou forciér fermant à clef... ouquel Escrinet ou sercier avoit un escu en or.* Rursum a. l. e. ann. 1411. in Reg. 166. ch. 152: *Coart Monnart Escrinier pour lors qu'il demouroit à Tournay, etc. Pierre Buridan Escrinier ou charpentier de menyserie demourant en la ville de Guise en Thierres, in allis Lit. ann. 1454. ex Reg. 191. ch. 107. Vide *Scriinium*.*

° **ESCRIS**, Eadem notione. Inventarium Ecclesiae Anticensis ann. 1444: *Item quatuor mappes de circo in quodam Escrifusteo rotundo, etc.*

° **ESCRIVETUM**, Theca calamaria, Gall. *Ecritoire*. Charta ann. 1328: *Item unum Escrivetum de argenti.* Vide *Scripturale*.

° **ESCROA**, a Gallico *Escroue*. Professio feudalium, qua scilicet quis feudalium praediorum cum suis limitibus ac terminis, atque adeo juribus ac meritis descriptionem domino capitali ex debito offert: *Escroe* enim appellant nostri schedam: in qua per ordinem res describuntur. Arest. 28. Nov. ann. 1386. in vol. 10. arestor. parlam. Paris.: *Quod dictus miles compelleretur ad tradendum saltem denominamentum et Escroam, que contra usum et consuetudinem patrie et loci est.* Lit. remiss. ann. 1367. in Reg. 97. Chartoph. reg. ch. 406: *Plusieurs biens, comme blez, vins et autres choses pris de plusieurs bonnes gens, auxquelz pour ce que paieez n'estoient, eussent esté faites et baillées plusieurs*

cédules ou Escroes de ce qui deu leur estoit; desquelles cédules ou Escroes, etc. Vide *infra Scroa*.

° Sed et ligamen pergamenum, *Escroes* appellatur, in Charta ann. 1390. ex Chartul. 23. Corb.: *Icellui baillie... avoit juré grant serment que ledit procès seroit scellé, et l'avoit reprins en sa main, ren-tourteillié, et le lye d'une Escroes de parchemin en plaçant et mettant de la cire sur ladite Escroes pour icellui procès sceller.* Haud scio an inde *Escroux*, pro Contractus emptiois vel venditionis conclusio, in Libert. villa d'Atque perse ann. 1374. ex Reg. 198. ch. 390: *Se aucuns marchans ou autres estrangers achaptoient aucunes denrées dedans ladite ville, et le marché se faisoit en la présence d'aucuns des habitans de ladite ville... ou y sournoient tantost à l'Escroux du marché, ils y auront leur part.*

° **ESCRONELLUM**, Species retis ad capiendos pisces. Vide *Saurarium*.

° **ESCROWETUS**, Prætor, ex Belgico *Scoutet*, *Escutet*. Charta Ferrandi et Joannæ Conitum Flandr. ann. 1228. pro Scabingio Duacensi, apud Buzelinum pag. 517: *Videlicet quod transactis 13. mensibus Scabini, qui exient a Scabingio, debent eligere 4. burgenses in villa de Duaco in 4. Escrowetis, etc.* Sed videtur leg. *Escovetis*.

° Unde *Escouterie*, pro Officio *Escouteti* seu prætoris Charta ann. 1330. ex Chartul. 2. Fland. ch. 296. in Cam. Comput. Isul.: *Renunchons... à nostre manoir de Ardemborch... à le Escouterie de la ville de Ardemborch, et à toutes les droitures et choses qui y appartiennent.* Vide *Scutetus*.

° **ESCUA**, *Esca*, *Edulia*. S. Isidorus hymno in SS. Torquatium et Socios:

Mittant assuculas Escua querrere,
Ut fossa dapibus membra redierent.

° **ESCUAGIUM**, [Obligatio pergendi in exercitum vel præstatio pro feudo militari.] [° Feuda Norman. in Reg. S. Justi ex Cam. Comput. Paris. fol. 160. v. col. 1: *Philippus de Blarru tenet unum feodum lorice de reg; unde debet unum annum et dimidium diem de custodia apud Vernonem ad custum suum et ad submonitionem domini regis; et in anno quo facit custodiam, non debet Escuagium, et debet exercitum et equitatum ad suum custum.* Charta ann. 1225. ex Bibl. reg. col. 19: *Præfati vero homines et heredes eorum de tenementis præfatis reddent Escuagia et capitula aurilia.]* Vide *Scutagium*.

° **ESCUALLATA**, Vide *Escuellata*.

° **ESCUALLIUM**, Patena, scutella. Gall. *Escuelle*. Charta official. Paris. ann. 1332. ex Tabul. S. Germ. Prat.: *Bona mobilia que sequuntur, videlicet viginti libras sterlingorum Anglie... unam malletam, quædam Escuallia, duo calcaria, duo paria sotularium, etc. Escuale*, apud D. Bouquet tom. 1. Jur. publ. Franc. pag. 320: *Et me doit-on trouver en ladite maison pos de covire (l. covire) pailles de covire ou d'airain, pos, platias, Escuales et causerons d'estain.* Ubi male editum *Escuales*. *Escueller*, Scutellarum mercator, in Lib. 1. Stat. artific. Paris. ex Cam. Comput. fol. 188. r°: *Quiconques veult estre Escueller à Paris, cest assavoir vendierres d'escuelles, de hanaps de fust et de madre, des auges, fourches, pelles, besches, pestieux, et toute autre fustaille, estre le peut.* Ludl inter duas scutellas mentio fit in Lit. remiss. ann. 1374. ex Reg. 105. Chartoph.

reg. ch. 508: *Lesquelz jouerent ensemble toute nuit... à croix et à pille, et entre deux Escuelles, et à autres jeu.* Vide *Escuella*.

° **ESCUANGIUM**, ut *Escuagium*. Chartularium S. Vandregestii tom. 1. pag. 515: *Reddendo inde mihi... decem et octo denarios monetæ currentis annui redditus... excepto Escuagio Domini Regis, quum venerit in feodo, de quo prædicta pecie terre moventur.*

° **ESCUARE**, Tabulatione. *Scutum* dicta, ad excutiendos imbres munire, alias *Escuer*, nostris. Reg. 34. bis Chartoph. reg. part. 1. fol. 96. r. col. 2: *Tornelle erunt de vj. pedes spissitudinis et x. pedes concavitate, et duo paria stagiarii, et scutum et krenellum magis altum quam murus... Tota turris (de Ribemont) volvenda, planchanda et so-lennida (sic) et quænelanda et Escuanda; et turriculam que erat ante portam oportet volvere, et desuper facere i. Estage et quænelare et Escuer.* Vide in *Scutum*.

° **ESCUBIERA**, Libertates concessæ Barcinonensib. a Pet. Rege Arag. ann. 1283. MSS. cap. 91: *Concedimus quod cesset Escubiera, et quod de cetero non sit Escubiera in molendinis.* [Forte idem quod *Escuviamentum*.] [°° Forte ab *Escoba* formata vox significat Purgamenta, quod scopis everritur. Vide *Scopaticum* et *Scopatura*.]

° **ESCUCHONETUS**, Gall. *Escusson*, Lamina perquam inducitur clavis in foramen serræ. Inventar. Ecclesie Noviom. ann. 1419: *Item duo coffreti pares trium pedum longitudinis vel circiter ferrati et armurati armis de le Boissiere; Escuchoneti autem cuprei sunt.*

° Idem potius videtur quod *Scuchonetus*, *Scutum* gentilium. Vide in hac voce. Hinc *Escucené* et *Escuchené*. Scutis gentilium ornatus, in Inventar. MS. jocal. Eduardi I. reg. Angl. ann. 1237: *Une coupe esmailliée et Escucenée (infra Escuchenée) desus et desous de France, de Navarre, de Flandre, de Braybant et de Pontiu. Esquigironné, Angulatus, vox heraldica, in Reg. Castel. ad ann. 1404: *Noble homme Jehan de Garancieres... dit qu'il avoit laissé le jour précédent son seel à un sien serviteur, auquel avoit empreint deux lions tenans un escusson et trois chevrons; le premier Esquigironé avec une croisette pour différence des armes d. seigneur de Garancieres son frere.**

° **ESCUDELEYR**, Scutorum opifex, a Gallico *Ecu*, *Scutum*. Charta anni 1308. spud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 783: *Escudeleyr, freneur, et celeyr, et carnifices tres denarios (solvunt) quilibet pro annata.*

° **ESCUDELLORIUS**, *SCUDELLORIUS*, Parva scutella, Occit. *Escudelo*. Instr. ann. 1438. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 159. col. 1: *Item xiiij. Scudellorios, dum auretha, non brunitos. Item ii. Scudellorios brunitos.* Et pag. 200. col. 1: *Scutellas, platellos, et alia propter poteriam, et xiiij. Escudellorios, etc.* Vide *infra Escutella*.

° **ESCUDELONUS**, Eadem notione. Comput. ann. 1334. inter Probat. tom. 2. ejusd. Hist. pag. 88. col. 1: *Locari quinquaginta peralsides, et quinquaginta Escudelonos, etc.* Vide *infra Scudelo*.

° **ESCUERIA**, Stabulum, Gall. *Ecurie*. Histor. Dalphin. tom. 2. pag. 433. col. 1. in Conventioibus Dalphini cum Agouto de Baucio: *Sitque unus ex dictis Scutiferis Forrerius, et alius Magister Escuderie seu marescallie sue.* Vide *Scura*.

ESCUDETIUS, Scutifer, ex Gallico *Escuyer*, sed proprie famulus: nam ita famulos suos vocabant Monachi, ut supra in voce *Armiger* docemus. Charta Raimundi Abbatis Moissiacensis ann. 1212. in Regesto 3. Tabularii Regii Ch. 13: *Nos nec alii Monachi quicumque fuerint, et Escudarii nostri, vel eorum, nihil dabimus in portu de Moissiac, sed ibi liberum transitum et reditum habemus.* Infra: *In uno quoque, manso 3. minas frumenti, et 3. minas avenæ, et albergam duobus Militibus, et duobus Escudariis, etc.* Vide *Escuerius*.

° **ESCUDETUS**, Gall. *Escusson*, Ital. *Scudetto*, Scutum, insigne. Comput. ann. 1380. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 21. col. 2. *Solvi magistro Bernardo pictori, pro emendo duos palmos tela alba, pro faciendo xij. Escudetos armorum comunis, et sex palmos tela blava pro faciendo xij. Escuts armorum domini nostri regis.*

† **ESCUCELLA**, Scutella, Gall. *Escuelle*, Polytych. Fiscam. ann. 1235: *Nicolaus Lohier tenet unum mensagium, unde reddit sex solidos ad Natale, et debet culcitram et linteamina in adventu Abbatis, Escuellas et ciphos, etc.* Nostra vox *Escuelle* saepe sumitur in instrumentis pro parva aridorum mensura. Sic in Statutis Gallic. Scabinorum Maceriarum ad Mosam, c. Bibl. D. de *Cangé*: *La quarte doit XII. d. p. la demie quarte IX. d. p. l'Escuelle VI. d. p. le picotin à l'avoine... XII. d. p. Enumeratio nobilium immobilium et reddituum Nosocomii Commercialis e Codice MS. ejusdem urbis pag. 25: *Les heritages qui appartiennent à la noblesse, seans ou ban, et finage de Lerouville... doivent chacun ansiz. Escuelles ansiz sur plusieurs heritages.* Vide *Scutella*.*

† **ESCUCELLATA** SPONSARUM, Species tributii, quod recens nuptæ tenebantur exsolvere. Histor. Dalphin. tom. 1. pag. 143. ex Computo ann. 1202: *Item pro tributo viduarum moritatarum VI. lib. XII. s. Item pro Escuallatis (melius pag. 113. Escuellatis) sponsarum remissæ sunt ei de gratia. Computa Castellani. Grasi-vod. ann. 1333: *De coronatis boum, Escuellatis nuptiarum, de successioneibus, etc.* Vide *Espoules*.*

° **ESCUERIIUS**, a Gallico *Escier*, Scutifer, non raro idem quod famulus, præsertim ubi de clericis vel monachis agitur. Charta ann. 1234. ex Eibl. reg. cot. 19: *Ego Johannes de Ferrerius miles dedi, concessi et feudavi Roberto de Jumellis Escuerio meo pro homagio suo et servitio, quod mihi fecit, quadraginta solidos annui redditus. Pactum inter Odon. episc. Paris. et Joan. abb. S. Genov. ann. 1202. inter Instr. tom. 7. Gall. Christ. col. 227: *Extra septa canonicorum sex servitores, scilicet tres Escuerii abbatis, unus serviens capicerii, etc.* Thomas Dampport *Escuier de chambre du Duc de Bedford*, in Lit. ann. 1432. ex Reg. 175. Chartoph. reg. ch. 178. Vide *Escudarius* et in *Scutiferi*.*

° **ESCUIRERE**, Ob crimen aliquod per urbem traducere, f. pro *Escurrere* vel *Escurrere*. Charta ann. 1312. in Reg. 74. Chartoph. reg. ch. 637: *Item quod gentes dicti domini de Revello fecerunt Escuirere et hantire per loca prædicta quemdam hominem et quandam mulierem... deprehensam in adulterio.* Vide *Currere* et *Trotare*. [° f. pro *Escoriari*, Virgis caedere, Provinc. *Escorjar*; nisi sit pro *Esquirere*.]

° **ESCLARIUS**, an *Cocus*, qui escas præparat, in Sent. arbitr. Guill. archiep.

Lugdun. ann. 1335. ex Reg. 72. Chartoph. reg. ch. 385. ubi inter varios cives Malisconenses, quorum artes designantur, occurrit *Gaufridus Escularius*. Vide *Esculentia*.

† **ESCULENTIA**, *Pinguedo*, in Gloss. Isid. Libellus, precum Marcellini et Faustini pag. 65: *Hic erat in eadem urbe Roma Presbyter miræ continentie, non vino stomachum relevans, non carnis Esculentia corpus curans, sed oleo solo escas asperiores mitigans, etc.*

† **ESCULETUM**, pro *Esculentum*, in Statutis Arelat. MSS. art. 175.

° **ESCUDEUM**, Amplius spatium circa ædem Charta Joannæ Regine Castellæ ann. 1225. in Hist. Eccles. Abbavil. cap. 27: *Retentis nobis et hæredibus Pontivi alla justitia, pomerio et Esculeo.* Etiamnum Picardi nostri *Esculus* vocant spatium quod sibi retinet qui longius prosilire cupit. Chronicon Bertrandi Guesclini MS.:

Pour monter au destrier, prenoit son Escule.

Vox videtur efficta ab eo spatio quod scuti longitudinem occupat, nisi referatur ad spatium 12. pedum, de quo Additio ad Legem Frisionum tit. 3. § 24. Lex Ripuar. tit. 70. § 1. et 2. Leges Rotharis Longob. tit. 18. § 8. [69-47.] Vide *Scutum*.

° Vel **ESCULEUS**, Eadem notione qua *Esculus*, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7646: *Esculus, arbor glandifera.* Quod autem eo sensu intelligenda sit Charta a Cangio laudata, manifestum est ex Ch. Maria comit. Pontiv. ann. 1247. in 2. Lib. nig. S. Vulfr. Abbavil. fol. 20. et 76. quam confirmat Joannæ reg. Castell. non ann. 1225. sed 1255. in qua legitur: *Retentis mihi et hæredibus Pontivi (in dicto nemore de Cresciaco) alla justitia, pomerio et mellerio.* *Escule* vero, Globulus ligneus, qui clava propellitur, idem quod supra *Choulla*, in magn. Cous. um. pag. 88. Sed leg. *Estulle*. A voce autem *Esculus*, qua spatium, quod sibi retinet, qui longius prosilire cupit, vulgo *Escousse*, significatur apud Picardos, eodem Cangio interprete, accersendum videtur, verbum *Esculer*, quod de vehementi vento, qui ex impetu interdum stat, dicitur in Chron. S. Dion. lib. 3. cap. 12. tom. 3. Collect. Histor. Franç. pag. 227: *Li vent... tournoit les homes si forment, quant il Esculoit, que à bien petit que il n'en moroient.*

° **ESCULSA**, pro *Esclusa*, ni fallor, Gall. *Ecluse*. Terrear. Bellijoc. ann. 1529. fol. 645. r. *Una cum facultate... manutendi in dicta riparia de Mugier unam Esculsam pro capiendi aquam.*

° **ESCULUS**, Vide supra *Esculeum*.

† **ESCUMATOR**, Pirata, Maritimus prædo, Gall. *Escumeur de mer*. Rogestum Parliamenti ann. 1374: *Coertimem et punitionem omnium prisarum... per marinarios, Escumatores vel alios factorum perceptorum.*

° Cujus navigatio *Escumerie* appellatur. Lit. Caroli V. reg. Franc. in vol. 6. art. stor. pariam. Paris. ann. 1371: *Les quelles denrées et marchandises... furent prises et robées en mer par certains Escumeurs de mer de la coste de Normandie.* Lit. remiss. ann. 1407. in Reg. 162. Chartoph. reg. ch. 34: *Robin Fosse dist au suppliant que se il le vouloit croire il seroit riche et auroit la finance des compaignons du pays de Bretagne, qui estoient venus d'Escumerie, et arrivez avec eulz audit lieu de Hareffeu. Aquoy le suppliant se consenti, et la nuit ensuiant ainsi que ils estoient couchiez prez*

de la chambre ou estoient couchiez lesdiz Escumeurs, etc.

° **ESCURA**, Stabulum Equorum, vel Horreum in quo fruges reconduntur, Gall. *Ecurie, grange*. Charta ann. 1351. in Reg. 84. Chartoph. reg. ch. 82: *Cum domibus, albergementis, boris, Escuris, grangiis, etc.* Alia ann. 1374. in Reg. 106. ch. 113: *Item acquisivit quandam Escuram, sitam in castro Lemovicensi prope arborem pigam. Hinc Escuier, Stabulo condere, in Lit. remiss. ann. 1379. ex Reg. 115. ch. 307: *La mere dudit Regnaut dit à son filz qu'il se demourast à l'ostel... pour Escuier et mettre en tout leurs vaches.* Vide *Scura* et *Scuria*.*

° **ESCURARE**, vox pannificum, vulgo *Escurer*, Detergere, Gall. *Dégraisser*. Stat. pannif. Carcass. renovata ann. 1408. in Reg. 201. Chartoph. reg. ch. 121: *Item quod casu quo reperitur aliquis pannus... qui esset vel sit Escuratus, ambroatus, seu alias quovis modo paratus in toto vel in parte, etc.* Stat. ann. 1359. tom. 3. Ordinât. reg. Fr. pag. 416. art. 19: *Que aucuns ne puisse ou doie soubz icelle paine Escurer au foulon aucuns draps à sain. Aliud sonat Escuré. Scurum scilicet qui sine cura est, in Chron. S. Dion. lib. 1. cap. 2. tom. 2. Collect. Histor. Franc. pag. 156: *Les Alains trouverent Escurés, qui d'euls ne se prenoient garde, etc.**

† **ESCURATUS**, ut mox *Escurellus*, in Litteris Caroli V. Franc. Regis ann. 1367. pro Monspeliensibus, de forma vestium.

† **ESCURELLUS**, Sciurus, Gall. *Escureuil*. Pro pellicis *Escurellorum*, in Computo anni 1242. apud D. Brussel Tract. de Feudorum usu tom. 2. ad calcem pag. clvi. Nova Gall. Christ. tom. 2. col. 234: *Canonici deferant cappas et almutias de griseis... et Capellani de cirgulis sive d'Escuroiz.* [° Charta Guill. dom. de Peemes ann. 1250. in Chartul. Campan. Cam. Comput. Paris. fol. 421. v. col. 1: *Trois mil et v. aunes de toilles d'Allemagne, et trois milliers etc. d'Escurians.*]

° **ESCURARIUS**, Armiger, Gall. *Escuier*. Vide *Scutarius*.

° **ESCUPELLA**, Scutella, patena, Hisp. *Escudilla*. Leudæ Nem. circ. fin. 15. sæc. inter Probat. tom. 4. Hist. ejusd. civit. pag. 77. col. 2: *Item pro quolibet mercenario aut quocunque extraneo vendente Escutellas... una Escutella. Item de centum Escutellis, quatuor Escutellas, in Leud. minut. Carcass. Mss. Aceuelle pro Escuelle, in Consuet. Aurel. Mss. Hinc quod scutella formam referat vas, in quo ignis thuribuli ponitur, *Escussia* appellatur in Lit. remiss. ann. 1389. ex Reg. 135. Chartoph. reg. ch. 180: *Iceului Jehannin prist en l'esglise cathédral d'Auceurre un encencier... et en vendi deux chesnez et un Escussiau qui estoit audit encencier.* Vide supra *Escudellarius*.*

† **ESCUTUM**, ut *Scutum*, Tessera gentilitiæ, Gall. *Ecu*. Testam. ann. 1367. inter Anecd. Marten. tom. 1. col. 1525: *Item legamus Conventui fratrum Minorum Carcassona: unam cupam argenti deauratam, cum suo pede et signatam circumquaque, Escus vertis, et in medio unum Escutum cum arboribus.*

° *Escutel*, in Comput. Rob. de Seris ex Reg. 5. Chartoph. reg. fol. 9. r.: *Sizelles de guerre garnies de cordouan vermeil à un Escutel de bordeure.*

ESDEVENIMENTUM, [Quod obvenit alicui vel ex hereditate vel alio modo.] Curia Generalis Gerundensis ann. 1821. sub Jacobo II. Rege Aragonum MS.: *Super exitibus, proventibus, Esdeveni-*

mentis vel iuribus officii sibi commissi. [Vide Evenimentum.]

¶ **ESDIRE**, ut infra Excondicere. Excusare, satisfacere. Charta ann. 1122. ex Chartulario Aptensi fol. 16: *Nec aufere-mus tibi vel tuis, nisi pro forisfacto quod nec emendare possitis aut velitis.*

° **ESEDUM**, pro *Essedum*, in Glossis ad Doctr. Alex. de Villa-Dei: *Essedum, curruis quod claudi portantur.*

ESENCIA, [Jus fruendi re aliena, Gall. Aisance.] Vide Aisancia.

° **ESENTUS** pro *Erentus*, immunitas, Ital. *Esento*. Charta Bern. abb. Casin. ann. 1273: *Set omnino a prestatione prædictorum sint liberi et Esenti. Essenti*, in Diar. Ital. D. Montisfalc. pag. 324.

° **ESEX**, pro *Esoz*. Vide in hac voce. Hist. Richar. Cluniac. tom. 1. Collect. var. script. D. Le Beuf pag. 411. *In adventu ejus et ingressu... diei noctisque unius spatii in clausa monachorum centum magni caperentur pisces Esces, qui viro salmone dicuntur.*

¶ **ESFORCIUM**. Vide *Exfortium*.

¶ **ESGAGIUM**, Fundus oppigneratus, Gall. *Fonds engagé, hypothèque*. Consuetud. Lemov. art. 69: *Præterea emphyteote et alii qui debent census annuos, si non solvant ad diem statutum casum vel canonem, vel etiam pensionem, non sunt ex hoc de Esagio puniendi; sed ille cui debetur census, canon vel pensio potest pignori pro censu suo, vel canone, vel etiam pensione in terra de qua sibi debetur, nec debet aliqua arte vel ingenio aliquid attentare propter quod Esagium debeatur seu etiam exigatur. Vide Vadium.*

° Multa videtur pro censu ad Indicam dictam non persoluto, vel fidejussio, ut mox.

° **ESGAIDUM**, Fidejussio. Charta ann. 1283. in Chartul. archiep. Bitur. fol. 105. v: *Item voluerunt quod ipsi procuratores, et quilibet ipsorum possint facere talias et Esaida pro promissis faciendis. Vide Gaid.*

° **ESGARDAMENTUM**, Jus, potestas sententiam, causa inspecta et cognita, ferendi executionique mandandi. Homag. præstat. Aymer. vicecom. Narbon. ann. 1278. inter Probat. tom. 4. Hist. Occit. col. 59: *Tensis pro ipsa vicaria... Esgardamentum frangendi panes et spargendi per plateam, si ultra rationem... vendatur panis in foro. Vide infra Es-gardium 2.*

° **ESGARDIATOR**, Inspector, rebus examinandis præfectus. Lit. ann. 1351. in vol. 2. arrestor. parlam. Paris.: *Ut Es-gardiatores atque draparum villæ Catalaunensis, etc. Protocol. vet. ex Cod. reg. 4184. fol. 60. v: Es-gardiatores super aliis victualibus ponere... niteris, etc. Pro arbitro, videsis in Es-gardium 1.*

1. **ESGARDIUM**, *ESGUARDIUM*, Judicium, sententia iudicis cum cognitione cause. Gallis *Es-gard*, *Escardium*, seu *Scardium*, in Statutis Ordinis Hospital. S. Jo. Hieros. tit. 2. § 23. tit. 8. § 1. 2. et seqq.: *Gallia vox est, et significat rationem, considerationem, seu ut sic dicam, respectum. Quod quidem scardium est antiquissimum et primum iudicium domus Hospitalis, tit. 19. de Verb. signific. § 9. Constitut. Siculæ lib. 3. tit. 17. De vassallo delinquente in Dominum, Dominus potest de eo quod tenet ab ipso, ipsum per Es-gardium dissolvere. Id est, iudicio parium suorum interveniente. Assisæ Hierosolymitanæ MSS. cap. 23: *Or dit Es-gart ou connoissance n'est mie une mesme chose: car l'on fait d'une parole connoissance de court, ne Es-gart peut hom faire d'une parole, pourquoy il est**

*clere chose que Es-gart et connoissance ne est mie une meime chose. Cap. 29: Et se preigne à lui d'Es-gart, que court ne peut faire Es-gart d'une parole. La Court Es-garde, demander conseil par Es-gart de Cour, se mettre en l'Es-gart de la court sauf son retenail, inisdem Assisæ Hierosol. cap. 3. 4. 5. 6. 7. 8. etc. Saerdre à l'Es-gart de sa partie, cap. 28. Premier Es-gart, second Es-gart, cap. 30. Se prendre à sa partie d'Es-gart, cap. 29. Regula hospit. S. Jac. de Alto passu ann. circ. 1240. ex Tabul. Archiep. Paris. 61: *Frater si pro aliqua offensa in justitiam (sic) per Es-gardium fratrum sit, etc. Es-wart, pro Statutum, vulgo Régiment, in Lit. ann. 1359. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 337. art. 9. [Charta ann. 1291. inserta in Litteris ann. 1355. apud D. Scoussse tom. 3. Ordinat. Reg. pag. 294: *Soizante sols pour l'amende, ou l'Es-wart au Maieur et des Eskevis devant diz. Et pag. 235: *Se aucuns manuffacterre quois que il fust, estoit pris, en ch' lieu, en l'Eskevinag: d'Abbeu'le seroit amenés et jugiés à l'Es-bart des Eskevis.*] Guil-lelmus Guiaz. ann. 1209:***

Li Rois vout pour ce qu'en pais fussent Que l'Es-gart de sa Court eussent.

Le Roman du Renard MS.:

Il est amende li fera Comme vostre Cour Es-gardere.

Alibi:

*N'a pas esté a bon escole
Isancris pour jugement faire,
Dont il li venist mie a faire,
De faire Es-gard ne jugement.*

Discours et Es-gardours, i. Judices, arbitri, in Charta Jacobi Episc. Metensis ann. 1251. apud Hieronym. Vigner. in Alsaticis pag. 140. [Es-gardator, et Es-gardior non semel apud Rymerum.] Hinc formula in pronuntiationibus arrestorum, *avant es-gard, etc.* Vide Chronicon Petri IV. Regis Arag. lib. 3. cap. 30. 31. et supra in voce *Consideratio*, mox *Es-gardium* 1.

ESGARDARE, Judicare, sententiam ferre. Codex Leg. Normann. cap. 64. apud Ludewig. tom. 7. Reliq. MSS. pag. 269: *Hoc vidit et audivit, et quod curia Es-gardaverit super hoc, facere sum paratus.*

° 2. **ESGARDIUM**, Reum venialium inspectio et examinatio. Arrest. ann. 1351. 30. Apr. in vol. 2. arrestor. parlam. Paris.: *Ipsi major et jurati ville de Hamo habent jurisdictionem seu Es-gardium super victualibus. Vide supra Es-gardior. Es-gardeure vero, pro Aspectus, contuitus. In Poem. Alex. Ms. part. 2:*

*Jonnes et avensans et vermeus et rouvens,
De simple Es-gardeure, de blau contoumons.*

Regardeure, eadem acceptione. In Poem. de Vacce Ms.:

Oils drois et apers out et doune Regardeure.

¶ 1. **ESGARDUM**, ut *Es-gardium* 1. Litteræ Philippi Audaci Regis Franc. ann. 1277. apud D. Scoussse tom. 3. Ordin. Reg. pag. 67: *Si contra ordinationem venerint in toto vel in parte, id ad bonum Es-gardum Vicecomitis, qui pro tempore fuerit, emendetur. Editum Philippi Pulcri Fr. Regis ann. 1302. apud Menestierum Hist. Lugdun. pag. 82. col. 2: *Si vero se cetero per aliquem vel aliquos contra prædicta fuerit attentatum, ut dictum est, graviter puniantur, damnaque restaurabuntur... ad Es-gardum Consilii nostri. Charta anni 1369. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 370: *Ad Es-gardum duorum proborum virorum per***

*dictas partes eligendorum. Et apud Rymerum tom. 2. pag. 856. col. 1: *Ad quos bonorum virorum electorum seu eligendorum hinc inde refertur iudicium vel Es-gardum, seu in quibus de inquisitione vel examinatione per eosdem facienda fit mentio. Vide Auwardum.**

° 2. **ESGARDUM**, Modus, ratio. Charta Adami de Vilers ann. 1227. in Chartul. Campan. fol. 333. v: *Dedit mihi xxx. libratas terre assidendas ad Es-gardum terre, et dominus Mathæus de Tosquino debet eas mihi assidere ad Es-gardum terre. Practici nostri dicerent, Au regard de, etc.*

° **ESGARRARE**, Poplites incidere, nostris *Es-garter, Es-garrer, Es-gerreter*, et *Es-garreter*. Charta official. Lemov. ann. 1326. in Reg. 73. Chartoph. reg. ch. 26: *Item et quod postmodum iidem clerici... dictum quondam pre-byterum Es-garraverunt et sibi poplites ceciderunt. Joinvil. in S. Ludov. edit. reg. pag. 69: *Monseigneur Raoul de Wanou. avoit esté Es-garreté à la grant bataille, etc. Lit. remiss. ann. 1391. in Reg. 146. ch. 338: *Iceilui prieur accorda à iceulz supplians certaine somme d'argent pour batre et Es-garreter lezidiz Andrez. Aliæ ann. 1417. in Reg. 170. ch. 16: *Lequel Valaton dist que s'il trouvoit le suppliant, il le Es-gerreteroit lui et ses bestes. Aliæ ann. 1474. in Reg. 195. ch. 1379: *Lesquelz compaignons alerent en la maison de Tassart Dupuys pour les Es-garter et affouler. Rursuin aliæ ann. 1442. in Reg. 176. ch. 182: *Lesquelz dirent qu'ils seroient bien contents qu'icellui Fabre donnast à Pasquier ung cop sur la jambe, et qu'il feust Es-garré d'une jambe seulement. Es-garrade*, i. Arvernis, idem quod *Grave vulnus*. Lit. remiss. ann. 1411. in Reg. 165. ch. 267: *Une grant Es-garrade par le visage, qui vault autant à dire comme une très grant plaie.******

° **ESGRATINEURA**, a Gallico *Egratigneure*, Cutis evulsio. Lit. remiss. ann. 1352. in Reg. 81. Chartoph. reg. ch. 494: *Vulnus modicum erat, et non apparebat esse nisi quod Esgratineura. Esgriffure*, eodem sensu, a verbo *Esgriffer*, Unguis notare, vulgo *Egratigner*. Lit. remiss. ann. 1388. in Reg. 132. ch. 273: *Combien qu'il n'y ait plaie ouverte, ne mehainq, fors seulement ainsi comme une petite Esgriffure à sang. Lui fist une Esgriffure ou esgratigneure sur le nez, in aliis ann. 1463. ex Reg. 199. ch. 1. Aliæ ann. 1367. in Reg. 97. ch. 386: *Lequel Riffra: bati, féri et Esgriffa ledit Colin des mains et de poins en la teste et par le visage. Esgraffer*, eadem notione, in Lit. ann. 1455. ex Reg. 189. ch. 41: *Le suppliant mist icellui Quenivet soubz lui, et lors ledit Quenivet l'Esgraffa au visaige. Arraffler*, eodem quoque sensu, in aliis ann. 1394. ex Reg. 146. ch. 83: *Lequel Charle naura et Arraffla des ongles ledit Naudin parmi le visaige et es yeux jusques au sang.**

ESGRINIRE, Liber Ordinis seu Regula S. Victoris Parisiensis MS. cap. 48: *Mense lector aperte, et distincte, et tractim legat, et dum legit aurem accomodat Priors, ut si quando emendaverit, intelligere possit quod emendet, humiliter dicat si non intelligit, versum reincipiat, et hoc totiens faciat, quotiens Priorem propter hoc Esgrinire cognoverit. Ubi Esgrinire, est nostrum Gronder, vel Rechignere, Grunniere.*

° **ESGUARDIUM**. Vide *Es-gardium*.
° **ESGUOGOZAMENTUM**, Adulterium, seu ejusdem cognitio et iudicium. Glos-sar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657:

Escogassar, Pro. curicare. Charta ann. 1142. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 495. *Demandabam... placitare per meam curiam, preter homicidium et Esquogozamentum... Nec placitare (cogatur) per curiam meam vel successorum meorum, nisi in duobus delictis, homicidio scilicet et Esquogozamento.* Hinc **Esquoceresse**, Muller Jbidinosa, meretrix. Vite SS. Mss. ex C6d. 28. S. Vict. Paris. fol. 311. r. col. 1. *Liquels ounements fait les Esquocereses et les sers amer en pellerinage, et en les aiques defandre.* Vide **Escogocia** et **Escogocamentus**.

† **ESIBILIS**, Aptus ad edendum, Comestibilis. *Paris plaque Esibilis et bene preparatus*, in Regula Reformat. Monasterii 386. Occurrit etiam in Actis SS. Maii tom. 7. pag. 451. Aprilis tom. 3. pag. 888. apud Raim. Duellum Miscell. lib. 1. pag. 83. etc.

◦ **ESICIARIUS**, Fartor. Testam. Grun. Porcelli inter supposit. Inscript. a Grut. editis pag. 18. *Donabo... babularis ceterina, Esiciarius femora, etc.* Vide Lambec. ad hoc Testam. lib. 3. de Bibl. Cesar. pag. 357. et **Esiciatus**.

† **ESICIATUS**, Fartus, cujus venter impletus est minutali. Vet. Epigramma de Ansero farto apud Hofmannum in Mexico.

Eminet impletus pullorum carnibus anser
ventrisque solati
Traditur e medio Esiciata nitena.

Vide **Isicium**.

◦ **ESINGÆ**: dicti Reges Cantue, ab Ocha cognomento **Ese**, Æthelbyrthi Regis avo. ita Ethelwert. lib. 2. cap. 2.

◦ **ESIRDATUS**, Tonsus, rasus. Leudæ major. Carcass. Mss. *Item pro carnea de Esirdatis, ij. sol. Taron.* Ubi versio Gallica ann. 1514. *D'une charge de peaux tondues, etc.*

† **ESITAMENTUM**, Jus fruendi rebus non suis. Gall. **Aissance**. Vide **Aissance**.

◦ **ESKEATA**. Vide **Escaeta**.

◦ **ESKEPPA**, **ESKIPPA**, Mensura frumentaria apud Anglos. Vide **Escheppa**, **Mina**.

◦ **ESKIPARE**, Instruere, armare, Gall. **Equipper**. Vide **Equippare**.

◦ **ESKIPPAMENTUM**, Instructio navis, Gallice **Equipement**. Passim occurrit apud Rymerum tom. 5. pag. 4. 6. 12. 24. 67. 127. 134. 136. et alibi.

◦ **ESKIPARE BOVES** et ad partes **Flandrie** traducere, apud eund. Rymer. tom. 12. pag. 157. col. 1. pro **Contrudere** in navem, Gall. **Embarquer**. Vide **Eschippare**.

† **ESLAGIUM**, Ager urbi vel pago vicinior, ex quo decimas percipere solet Rector parochie, Normannis **Ailage**. Instrum. autographum ann. 1491. ex Archivis B. M. de Bono-nuncio Rotomagens. *Asserendo illam peciam terræ fore et esse Esलगium, et in ea habere jus percipiendi decimas.* Septies recurrit in illo Instrumento. Vide **Aalagium**.

◦ **ESLARGAMENTUM**, Dilatio, procrastinatio. Gall. **Delay**, alias **Eslargesse**. Incht. Lit. remiss. ann. 1351 in Reg. 82. Chartoph. reg. ch. 31. *Per longum tempus in processu prisonarium, tam per Eslargamentum de passim in assisium, quam aliter cumgeñ (Aymericum) detinuit.* Charta ann. 1345 in Reg. 73. ch. 531. *Itellus Guecart et sibi: coplices se estoient meffait... de mil lieres a pluspior a nous pour cause d'un Eslargement a lui fait par nostre baillif d'Amiens, pour ce qu'il se deust estre presentez en l'assise d'Amiens en habit layx, et il se presenta en habit de clerc en decli-*

nant nostre jurisdiction. Vide supra **Elargare** 2.

◦ **ESLARGARE**, Emittere, libertate donare. Lit. remiss. ann. 1351 in Reg. 82. Chartoph. reg. ch. 192. *Ipsium clericum infra portas villæ Claromontis prisonarium Eslargavit.* Vide supra **Elargare** 1.

† **ESLAVEIDIUM**, Pluviales aqua per itinera camposque decurrentes, rusticis **Dumbensibus** **Laveides** et **Availles**. Charta Thossiac. ann. 1462. *Debet sex denarios pro licentia sibi data de capiando aquam... Eslaveidiurum labentium ab itinere de Thossiac ad Castellonem Dumbensem.* Et infra: *Omnia Eslaveidia cadentia per itinera de sancto Stephano*

◦ **ESLAVASSE**, Charta Gall. d'Estrommel ann. 1308. in Reg. 72. Chartoph. reg. ch. 303. *Disoie encoures que lidiz religieus (du mont S. Martin) me grevoient es ce qu'il avoient tourne par un certain cours les yaves troubles hors de leardit vivier de Makincourt, et ainssy par temps d'Eslavasses, etc.* Non semel ibi. Serrent. arbitr. ann. 1313. in Reg. 53. ch. 50. *Se il avenoit que li yave dudit vies s'encrousent par Eslavasses, ou en autre maniere par quoy li habitant y fassent damageit, lidiz religieus... seront tenus de rompre l'escluse. Très souvent lea coulis pleines et Eslavasses redondoient es fosses d'icelle ville, in Ch. ann. 1418. ex Chartul. 23. Corb.*

◦ **ESLUARE**, Dumeta succidere et in culturam redigere. Charta ann. 1407. in Reg. 3. Armor. gener. part. 2. pag. xxix. *Cum nobilis Atraxicus de Pratocomitali... olim tradiderit Johanni Gontardi... quamdam rameriam... ad ipsam rameriam Estuandum... et primum in ea faciendum ad et per sex annos Esluare, eadem acceptione, in Lit. remiss. ann. 1425. ex Reg. 173. Chartoph. reg. ch. 335. *Cellui Perrin dist a l'eposant que c'estoit grant honte a lui de se venter qu'il avoit Eslué le jour plus de demi arpent de bois... que il en copperoit plus en un jour que l'eposant n'en Eslueroit en deux.**

† **ESMAGIUM**, Jus quoddam Ducis Britannie minoris et Nannetensis Episc. commune. Instrum. Ecclesie Nannet. apud Lobinellum tom. 2. Hist. Britan. col. 331. *Assignamus ei vii. libras currentis monete que de Esmagio primo erierunt a prima die Maii quousque in integrum persolvantur habendas in perpetuum.* Aliud. Instrum. ejusd. Ecclesie ann. 1279. tom. citati col. 421. *Eudo Archidiaconus Nannet. et Renerus Senescallus ejusdem loci. Notum facimus universis, quod nos a nobili viro D. Johanne Duce Britannie... ex una parte, et a R. P. Jalebravo D. G. Nannet Episcopi ex altera, electi arbitri de contentione, que inter eos vertebatur super articulis, qui in presentibus articulis continentur, dictum nostrum profectus de predictis articulis in hunc modum Super articulo de curie nova, quod dicto Comiti et successoribus ejus, remanente dicta curie cum clausura sua, dictus Comes et successoribus sui solvent in perpetuum Episcopo Nannet. et successoribus suis 12. sol. annui redditus, super portione quam idem Comes perciperet in Esmagio Nannet. Super archa communi in loco tuto reponenda: Dicta archa deponatur sub fide custodia in fideio Comitis de consensu Comitis et Episcopi, in loco idoneo ab eis eligendo, et Allocatus Comitis unam clavem habeat, et Allocatus Episcopi aliam; et ambo Allocati probent, quod fideliter colligent ea que ad dictum*

Esmagium pertinebunt et quod unus sine altero vel ipsius voluntate nihil colliget, et quicquid collectum fuerit, fideliter in dicta archa reponetur, nec unus sine altero aliquando liberabit super his que ad dictum Esmagium pertinebunt. Pluries recurrit in eod. Instrumento.

† **ESMAILATUS**, Distinctus, verniculatus, ornatus. Gall. **Emaillé**. *Notulus Esmailatus, Losangia Esmailata, Tassellus argenteus deauratus et Esmailatus, Tabulatum Esmailatum, Tassellus argenteus et Esmailatus Gallice, etc.* In Inventario Ecclesie Noviom. ann. 1419.

† **ESMAILIATOR**, Encaustes, Gall. **Emaillieur**. Reg. 54. Chartoph. reg. fol. 52. v. ad ann. 1317. *Item dominus rex concessit Garnoto Esmailiatori unum operatorium supra magnum pontem.* Vide mox.

◦ **ESMAILIATUS**, Encausto ornatus, distinctus. Gall. **Emaillé**. Inventar. S. Capel. Paris. ann. 1376. ex Bibl. reg. *Quod caput habet unam coquiam desuper firmatam cum una verula Esmailata.* Aliud Gall. *Et a (le chief) une coquise d'argent sur la teste fermant a une viz Esmailée.* Vide **Esmailatus** et mox **Esmaldus**.

† **ESMAILUS**, Encaustum, Gall. **Emaill**, Invent. Noviom. mox laudatum: *In dicta cruce sunt quinque Esmails.* Ordinarium MS. Eccles. Lexoviensis. *Acollitus deferens crucem cum Esmailis.*

◦ **ESMALTUM**, Encaustum. Vide in **Smaltum**.

◦ **ESMALDUS**, Eadem notione, Gall. **Emaill**. Invent. S. Capel. Paris. ann. 1375. in Reg. J. Chartoph. reg. ch. 7. *Item unum pulchrum et pretiosum paramentum thobatic altaris, cum magnis Esmaldis aureis ad ymagines, ... et desicbant... septem gemme et unus Esmaldus.* Aliud ann. 1363. ex Bibl. reg. *Item unus pulcherrimus calix aureus cum sua patena aurea nobilissime esmailata Esmaldis aureis Esmallerie, Opus encausto ornatum, in Lit. remiss. ann. 1417. ex Reg. 169. ch. 531. *Lequel de Genes ne fut oncques de mestier: mais estoit tant subtil et imaginatif que il faisoit... orfèvres d'or et argent, Esmalleries et autres choses, comme se il eust esté maistre.* Vide infra **Esmaldus**.*

† **ESMALTATUS**, ut **Esmailatus**, in Inventario ann. 1317. Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 555 et 556.

◦ **ESMALTULUM**, diminut. ab **Esmaltum**, eodem significatu. Invent. Ms. thes. Sedis Apost. ann. 1185. *Item unum cupam de cristallo... in pede tria Esmaltula virideria rotunda.*

* **ESMALTUM**, (Gallice **Emaill**, (B. N. Mss. 1. 518) f. 66.)

◦ **ESMALTUS**, pro **Esmailatus**, in Inventar. ann. 1317. Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 555. et 556. ut et infra in voce **Timbrum**.

◦ **ESMANDARE**, pro **Emendare**, Satisfacere, reparare. Original. Caroli delphi. ann. 1357. in Reg. Cam. Comput. Paris. sign. Vienne fol. 13. v. *Teneatur idem Guido fidejuber sufficienter... de Esmandando, juri stando et parendo in curia nostra.* Vide in **Esme, da**.

† **ESMANTATUS**, ut **Esmailatus**. Scutum **Esmantatum**, in Instrumento anni 1352. ex Archivis S. Victoris Massil. Vide **Amantatus**.

◦ **ESMARALDUS**, Lapis pretiosus viridis coloris. Nostris **Emeraude**, Anglis **Emerald**. Legitur apud Thomam Madoc Formul. Anglie pag. 121.

◦ **ESMARAUDUS**, Smaragdus, Ital. **Smeraldo**, Gall. **Emeraude**. Inventar.

factum Avener. ann. 1364. apud Gar-
camp in Disquisit. de sigill. Garfagn.
pag. 87. Item in alia mitra magis nobi-
lis, nunciat de... isaffris, Esmarudis,
bala... etc. Vide Esmarudis.

° **ESMATATUS**, ut Esmatatus. Scutum
Esmatatum, in Charta anni 1352 ex
Archivo S. Victoris Massil. num. 342
armarii Massil.

° **ESMAUDUS**, et supra Esmaldus.
Necrol. eccl. Paris. Ms. ubi de calice et
laminis argenteis emptis Aurum Es-
maudus est ij. marcha, quinque estel-
lingis minus.

° **ESMENDA**, ut superius Emenda,
Emendatio, compensatio. Antenticum
Jacobi Regis Majorie. ann. 1332. ex
Archivo S. Victoris Massil. Facti satis-
factione aliqua sive Esmenda. Episcopus
Bontinus (Butuntinus) in quadam
epistola Massiliensibus directa: Si qua
sunt dampna illata per gentes Regis Ara-
gonum aut foriseca... procurarent quod
feret Esmenda. Testamentum Guillelmi
de Turre ann. 1315. apud Baluz. to n. 2.
Hist. Arvern. pag. 581: Donec totidit
ultimam voluntatem... meam, exequias,
legata, debita, clamores, et Esmendas
solvent et compleverint. Sub refectione,
restitutioneque et integra Esmenda om-
nium et singulorum dampnorum, expen-
sarum, etc. in Schedis Præsidis de
Mazaugues non semel.

° **ESMONDE**, in Ch. ann. 1270. ex Tabul.
S. Moysi in Erema. Et en quatre enaint
pris, heu ou recehu Esmonde de sept sols
et six deniers.

° **ESMONDARE**, Emendare, satisfacere,
reparare, compensare. Conventio Caroli
Comitis And-gav. et Provincie ann.
1251. MS. D. Brunet fol. 59. v. Rapi-
nus factus tam in trocellis quam in rebus
aliis, in status publicis terre vel aque...
Esmendat. Statuta Massil. lib. 1. cap.
54. Qui duo probi homines... teneantur...
facere Esmendari et restitui a moleris
molendinorum dampnum datum seu fac-
tum in blado male mouio. Confirmatio
transactionis ann. 1483. ex Archivo Præ-
sidis de Mazaugues: Instrumenta que
possint dictari, corrigi, rejici et Esmen-
dari.

° **ESMERARE**, Merum seu purum red-
dere vel purgare, ad Esmerum seu ad
monetarium in metallo probitatem, vel
ad Legem, ut cum monetariis loquar,
revocare. Vide Ermerare. Charta Phil.
V. ann. 1317. in Reg. 54. Chartoph. reg.
fol. 43. v. Significavit nobis... rex Ma-
joricarum illustris quod cum nos in parte
nostra, quam habemus in Montepessulano,
nostram faceremus cudi monetam in
monetario nostro, quod noviter de Sumidrio
apud Montepessulanum mutatum extitit,
ex hoc valde dicto regi, juri et jurisdictioni
sue præjudicaretur, ut dicit, qui cum ad
Esmerum auri et argenti Montepessulani,
quod ad ipsum pertinet... totum argentum
quod portatur ad dictum monetarium
debeat Esmerari, ut dicit; hoc fieri gentes
nostræ nullatenus patientur... Non impe-
diatis quominus Esmeram auri et argenti,
in orbibus tamen aurifabris habere,
tenere et exercere possit. Charta Leon.
Sublac. abb. ann. 1386. apud Murator.
tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 804.
Acceptimus nos supra scripti venditores a
vobis supra scripti emptores... videlicet in
argento bono optimo Esmeratos libram
justoque pensantem. Hinc etiam referenda
quæ ex Stat. Massil. laudantur in voce
Esmerus, quæ de Encausto minus bene
exponuntur. Hinc

° **ESMERUM**, Id quod monetarii do-
mino, cujus est moneta, exsolvent ex

rei monetarie probitate. Contract.
matrim. ann. 1156. inter Probat. tom.
2. Hist. Occit. col. 536: Ego Guillelmus
Montepessulani dominus in Dei nomine
ducens te Mathildem... dono et mitto tibi...
balnea Montepessulani et Esmerum
argenti. Cujus vocis originem a Merus
repetere videtur Cangiug in v. Erme-
rare; quæ fortassis accersenda est a
Gallica Esme, ponderare. Charta ann.
1115. ex Reg. 163. Chartoph. reg. ch.
150. Lesquel marchans tiennent secre-
tement en leurs hostels plusieurs autres
grans et greigneurs pois qu'ils appellent
Esmer... pour esmer leurs denrees. Une
sicut metapherice Peser usurpamus, ita
Esmer dixerunt pro Estimare, opinari,
censere. Cons. Pet. de Font. cap. 32.
art. 3. Encoi il convient Esmer caubien
cascuns; eust de preu et de damage.
Chron. Franc. Ms. desinens ad ann.
1322. sub ann. 1037: Si estoit li os des
Christiens Esmerés à bien trois cens mille
hommes. La Roman d'Athis Ms.

Esmer leur veullent combien soit,
A trois mille les ont Esmer,
De bien faire tous contrax.

Garin le Loheans:
Te et en la que nos nos puet Esmer.

Aesmer, eodem sensu, apud Phil. Mou-
skes:
Droit à l'entor de mi-quarsme,
Si con l'entor al voir Aesme, etc.

Hinc Esme et Esmance, pro Estimatio,
opinio, vulgo Estimation, opinio. Guill.
Guiart. fol. 1212:
Et de gens d'autres nations,
Que nombre ne los sarrions,
Par compte certain, no par Esme.

Alibi:
Lois et Clotaires li tiers
Tindrent le royaume, a mon Esme,
Puis vint Childeric li deusme.

Le Roman de Rober. le Diable Ms. 1:
Et bien le cuident par Esmance
Qu'il ne fu pas d'itel semblance
Li blancs chevaliers que ils virent.

° Eisdem originis videntur voces
Gallicæ Aesmer, Aymer, Esmer, Haumer
vel Hausmer, pro Adjuster, dresser, mirer,
viser, Dirigere, intendere, collineare. Lit.
remiss. ann. 1374. in Reg. 106. Chartoph.
reg. ch. 384. Fregin print une coignée;
et atout icelle va courre sus, et icelle ente-
ser ou Aesmer sur le suppliant... lequel
doubtant le cop de ladite coignée Aesme
sur lui, etc. Alie ann. 1408. in Reg. 162.
ch. 391: Andrieu d'Azencourt print hors
des mains d'une desdites bachelettes le
baston... et le Ayma devant ou contre le
visage du suppliant, faisant sembler de
le e vouloir ferir par les dents. Alie ann.
1338. in Reg. 133. ch. 558: Le suppliant,
qui estoit courroucé et eschauffé, tira son
castel... duquel il Esma et cuida ferir
sadiite femme. Unde Faire esmance,
eodem acceptione, in aliis ann. 1452. ex
Reg. 184. ch. 248. Le suppliant voulant
obvier au péril... fist Esmance d'un espieu
qu'il tenoit, sans navrer aucunement
icellui Jaquet. Lit. remiss. ann. 1416. in
Reg. 169. ch. 445: Jehannin Armenault,
qui avoit une pierre en sa main, Hausma
son cop et en la gettant droit contre Gau-
chet. Alie ann. 1418. in Reg. 170. ch.
221: Icellui Cosseron sachant son espée,
Hausma son cop, en cuidant batter de
sadiite espée au travers du visage. Heme,
eodem intellectu, in Lit. remiss. ann.
1386. ex Reg. 130. ch. 58: Lequel Estienne
d'icelluz baston et coutel Hema roidement...

contre lesdiz André et Mace, tant que se
il les en eust attains, ils eussent esté affo-
lez. Heme, in aliis ann. 1421. ex Reg.
171. ch. 496. Neque forte aliud sonat Ha-
tisser in Lit. remiss. ann. 1496. ex Reg.
194. ch. 207: Le suppliant esmeu de chal-
leur Hatissa ung petit baston, qu'il por-
toit et fist maniere d'en vouloir ferir
icellui Th Castel.

° **ESMERAUDA**, a Gallico Emeraude,
Smaragdus. Comput. Ms. ann. 1245: Pro
duabus Esmeraudis xl. sol. Vide Esma-
raldus et Smarauda.

° **ESMERUM**. Vide supra in Esme-
rare.

° **ESMERUS**, Encaustum, Gallice Email.
Male, ut videre est in Esmerare. Statu-
ta Massil. lib. 1. cap. 57: Statuimus
inviolabiliter observandum, ne aliquis
homo sit ausus facere argentum nisi in
Esmero Communis Massiliæ, et quod ille
vel illi qui habebunt inde Esmerum, te-
neantur speciali sacramento facere in
dicto Esmero argentum bene et legaliter,
etc. Phurtes occurrunt ibi.

° **ESMOTAEUR**, vox vulgaris, f. Fla-
gellum, Gall. Fléau. Lit. remiss. ann.
1351. in Reg. 80. Chartoph. reg. ch. 444:
Com uno magno baculo, vocato ad partes
Esmotaeur... nisus fuit eundem percu-
tere.

° **ESMUNDE**. Vide supra Emondæ.

° **ESNA**, Scopus uvarum, Gall. Marc,
alias Amsne, et forte Esne. Charta ann.
1278. ex Chartul. Vallis B. M. dioc.
Paris: Eustachius quondam vicecomes
Mesiaci miles, olim in extremis laborans,
legavit abbati et conventui Vallis B. M.
ut ipsi religiosi possent aquam ponere in
Esnis suis vinearum, quas possident in
parochia et territorio de Mesiaco. Alie ann.
1330. in Reg. 66. Chartoph. reg. ch. 414:
Les bonnes gens du pais... doivent de tous
les vins que il pressent le disime pour le
disime muy, ou le disime tonnel, et
demeure tout les Ainsnes au Seigneur.

° **ESNETIE** Jus, id est, Primogenitu-
ra, Gallis, Droit d'ainesse, apud Spel-
mannum in Esnetia. Vide Ainésia.

° **ESO**, pro Esor, Pisis genus. Ler-
becius in Chronico Episcoporum Min-
dens. apud Leibnitium tom. 2. Scriptor.
Brunsvic. pag. 176: Esones et alios pisces
in copia. Vide Esor.

° **ESOCIUS**, Eadem notione. Vide
Esor.

° **ESOLNA**, Assula. Vide Esorium et
Essar-na.

° **ESONO**, Anastasius Bibl. in Epitome
Chronici Casin. apud Murator. tom. 2.
pag. 352. col. 2: Aquinum cum Eccle-
siis, villis... portibus, aquis, aquarumve
decursibus, silis, pedatiis, phocis, Esor-
nonibus, nosocomis, omnia et in omnibus
Patri Benedicto in perpetuum concessit.
Si Phocia sit pro Phoca, Vitulus marinus,
dici potest Esono esse pro Esor, quod
vide suo loco.

° **ESOPHICUS**, Alcuinus Poem. 198:
Hæc studis florēt sacris, Esophica jura
Perlegit, et tractat cunctula dicta senum.

An vox hæc usurpata pro Philosophica,
an vero legendum, et Sophica, lector
judicet.

° **ESOPHORUM**, ἑσφοριον, Interula, ves-
tis interior. Glossarium Camberonense:
Esophorium, vestis interior, id est, cami-
sia, quæ a Marciano (Capella) Interula
vocatur. Glossæ MSS.: Esophorium, vestis
quæ fibula collo penditur. Anastasius
Biblioth. in versione Vitæ S. Joannis
Eleemosynarii a Leontio Episc. scriptæ
num. 38: Erpoliavit se Esophorium suum,
quod illius melius erat, et dat ei. Epist.

Basilii Maced. Imp. ad Hadr. PP. in fine VIII. Synodi: *Transmissimus autem Sanctitati vestre... vestimenta diaspra* 3. Esophorin dicitur cancellatum unum. Huchaldus Monachus Elnonensis in Vita S. Rictrudis cap. 9. apud Mabillonium: *Crebra ducens jejunia, Esophorio amicitur cilicino*. Ita legendum pro *Elephorio*, ut est editum.

ESORTA, s. Canabum. Ugulloni.

ESOX, Piscis, cujus meminere Plinius, Isidorus lib. 20. cap. 2. Gregorius Turon. lib. 1. de Glor. Confess. cap. 5. Severus, Paulinus et Fortunatus in Vita S. Martini, Adamnanus Scotus de S. Columba cap. 24. Chronicon Montis-Sereni ann. 1171. etc. Glossæ Latine Saxonice cap. de Piscibus: *Esocius, vel salmo, Lex: vel Lex, i. salmo. [Esar, Esocis, Salmo piscis. Papias in MS. Bituric. Editus, Esme, Salmo, piscis. Charta anni 1252. in Histor. Mediani Monast. pag. 319: Dederunt... medietatem Esocium, qui vulgo Salmones vocantur.]* Flodoardus lib. 14. Carm. 18:

Sumunt tres de quinque Esocos, ad prandia tollunt.

Adde Legem Wisigoth. lib. 8. tit. 4. § 29. Hesychio *Esoc* est piscis, qui non alius ab *esoco*: nam et *isocem* dixit Ardo Mon. in Vita S. Benedicti Abb. Anianensis n. 96. edit. Mabillonii. [vide *Eso*] *Unum Esocem, qui vulgariter Chlobhausen dicitur, in chart. ann. 1337. apud Huber. in Austria ex Archiv. Mellic. Germ. Hansen. ADEL.*

† **ESPAERIUS**, Ensium faber, a Gall. *Epe*, Ens, gladius. Computum Joh. Humberti ann. 1323. ex Adversariis D. Lancelot: *Amandrico Espario pro quodam gladio empto, etc.*

† **ESPAERUS**, Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: *Esper, qui vent les espèces, spatarius, vel qui facit spatias.*

† **ESPAFUT**, Nostri armorum genus, f. Gladii latioris species. Lit. remiss. ann. 1370. in Reg. 100. Chartoph. reg. ch. 492: *Les aucuns armes de costes de fer, les autres portans et aians hacheltes, Espafus, espèces, boucliers et autres manieres d'armes.* Alia ann. 1381. in Reg. 125. ch. 236: *Colart prist un Espafut et feri le suppliant de rachief. Jehan de Lourme armé de haubergon et garni d'un Espafu, etc.* in aliis ann. 1415. ex Reg. 164. ch. 240. Vide *Espata*.

† **ESPAGIUM**, f. Jus sibi vindicandi res furatas, et de iis cum earum dominis componendi, ut ipsis restituantur. Charta Henr. III. reg. Angl. ann. 1232. inter Probat. tom. 2. Annal. Præmonst. col. 581: *Pro licentia concordandi de Espagiis latronum et robariis, de seisina et de placitis et querelis, etc.* Vide *Espatium*.

† **ESPALLA**, ut *Spalla*, a Gall. *Epaule*, Armus ferarum, vel etiam porcorum, etc. quem tenentes dominis sæpius præstare tenebantur, vel pecunia redimere. Rotulus XII. sæc. de Prioratu S. Pauli de Tartas in Archivo Casæ Dei: *Ex quibus exeunt duo agni... due gelline ad kal. et duas Espallas.* Antiq. Recogn. Alia ripe in Regesto Probus f. 67: *Tenant insinul de Comite I. curtile... et debent inde III. myl. frum. et IV. quartas vini et XII. denar. pro Espalla.* Similia mox repetuntur ibid. Vide *Spalla*, et *Coppa post Cupa* 3.

* [Et habet ipse masus censum, agnum in madlo, et ad Kalendas III sestarios de civada et III sestarios de vinum et III panes et III *espaldas*. (Cart. Conchar. Ruthen. p. 182. xi sæc. 1)]

ESPALTUM, Charta Gaufridi Ducis

Aquitan. ann. 1076. ex Regesto 66. Tabularii Regii ch. 602: *Cuncta etiam que egomet ad præsens dono, scilicet quantum ex silvis meis necesse fuerit, tam Ecclesie, quam officinis, excepto Espalto, vel ea que alii fideles de casamentis ad me pertinentibus dederunt, annuo et concedo, etc.* [Vide *Expaltum*.]

† **EXPALLUM**, Idem videtur quod *Espaud* et *Espaut* alibi appellatur. Charta Gaufr. episc. Carnot. in Reg. 104. Chartoph. reg. ch. 49: *Concessit in eadem foresta ubique, excepto in defensis, que dicuntur Espaud, pascua equis fratrum, etc.* Alia Otton. ducis Aquit. ex Reg. 185. ch. 157: *Concedimus quod fratres de Gratia B. M. accipiant imperpetuum de lignis, quantum opus habebunt, etiam in defensis, que dicuntur Espaut.* Forte quod palis ejusmodi loca claudantur, sic dicta. Vide infra *Espaulles* et *Espaulum*.

† **ESPANDAGIUM**, Vetus Charta inedita: *Ego G. Comes Andegavensis pro salute anime mee et uxoris mee... dimitto Espandagium quod in Montigniaco scilicet villa Canonicorum B. Petri de Cocia causa foagii mei capiebatur. Præcipio itaque, et sigillo meo confirmo ne amplius capiatur, sed inna legitime mensura tantummodo capiatur, etc.*

† Intelligendum videtur de præstatione quadam avenæ, que ad cumulatam mensuram exigebatur. Aliud est *Espandouere*, Furæ species scilicet, in Lit. remiss. ann. 1495. ex Reg. 160. Chartoph. reg. ch. 91: *Le suppliant la frappa (sa femme) par le costé au travers des flans d'une Espandouere de bois, dont il chargoit le fumier. Espensément, Sparsim, in Bestiario Ms.*

Tant fait qu'en la vigne est monté, Ou plus a de roisins planté; Si le croit et durement, Que il chient Espensément, Quant à terre sont espendus, etc.

† **ESPANNUS**, Spithama, quantum manu extensa metitur, a veteri Gallico *Espan*, nunc *Empan*. Comput. Ms. redd. et expens. ecci. Paris. ann. c. 1381. ex Bibl. S. Germ. Prat.: *Uno trahæ x. pedum longitudinis et unius Spanni latitudinis.* Stat. ann. 1377. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 301. art. 12: *Les roolles de copie auront trois Espans de long, et un Espan d'écriture en le. Reditus comit. Hannon. ann. 1292. ex Cam. Comput. Insul.: Et si a li quens comme avoué... en fenail mois de canaille de chire, quan qu'il en puet Españer entre ses deux mains, et de le longheche d'Espans et denie.* Vide *Spanna*. *Espaner* vero Expiare, crimen eluere, vulgo *Espier*, sonat in Serm. 20. ex Cod. Ms. S. Viet. Paris.: *Que l'an esgardast par quel poine il devoit Españer lo pechié que il auroit fait.*

† **ESPARVAGIUM**, Libert. Cadomi ann. 1426. in Reg. 173. Chartoph. reg. ch. 569: *Item prædicti burgenses poterant conferre... quatuor personis officium deonerandi sal existens in vasis in riparia, et officium de l'Espavage in riparia d'Oulne.* *Espavage* legitur in Confirm. earum. libert. ann. 1466. ex Reg. 202. ch. 51: *Item peuent les diz bourgeois... donner l'office de l'Espavage en la riviere d'Oulne.* Ubi naucleri littorarii, vulgo *Lamaneur*, officium significari videtur.

† **ESPATA**, pro *Spatha*, [Gladii latioris genus, Græcis *σπάθη*. Vincentius Ci-gault de Bello Italico: *Voluit ipse Deus vincere Anglicos per femellam, cum de femella ageretur, et cognitionem rei incognite eidem Pucelle (Aurelianensi) attri-*

buit de Espata ab illa nuncupata apud sanctam Katherinam de fert boix exsistente.] Vide *Testinia*.

† **ESPATGIUM**, Jus sibi vindicandi animalia deperdita, quorum dominus ignoratur. Instrument. Eccl. Anciensis ann. 1365: *Quedam equa fuit inventa de Espatgio et ducta ad Curiam.* Vide *Cocha*.

† **ESPATLA**, Armus, aut membrum ferarum, vel porcorum, quod vassalli dominis sæpius præstare tenebantur. Charta ann. 1150. ex Cod. reg. 5132. fol. 106. v.: *Et tenent bajuli istius honoris ad fevum ij. mansos... et lxij. Espallas de carne.* Vide *Espalla* et *Spalla*.

† **ESPAVA**, *ESPAVIA*, Gall. *Espave*, dicitur de animalibus aberrantibus quorum dominus ignoratur, que aut longe fugerunt *Espavefacta*, aut vagantur et dispalantur sine certo custode vel domino, ut habetur in antiqua Consuetudine Perticensi, sed et de rebus aliis mobilibus, que domino carent, hominibus ipsis extra regnum natis, rebusque nonnunquam immobilibus, ut prædiis, que inter jura dominorum caduca recensentur. Passim occurrit vox *Espaves* in Consuetudinibus Gallicis. Litteræ Johannis Franc. Regis ann. 1332. apud Acherium tom. 10. pag. 220. pro Fundatione Canonicorum S. Audoeni prope S. Dionysium: *Ut dictas forefacturas et Espaves integraliter tradant et reddant gubernatori seu præceptori dicte domus... et de quacunque forefactura et Espave mobili vel immobili cujuscunque valoris existat, etc.* Ibidem pag. 219: *Concedimus et donamus per presentes ad opus dicte domus, omnes forefacturas tam in hereditatibus quam in mobilibus, et omnes Espavas, seu Espaves vulgariter, que in regno nostro evenient et ad nos pertinebunt, propter crimina lesæ Majestatis, et alia quacunque de causa, cujuscunque valoris existant, convertendas in dotacionem dicti Collegii Canonicorum. Espava apum, in Statutis Monasterii S. Claudii. Vide *Epava*, *Espavus* et *Expava*.*

† Quod de feris etiam, que intra aliquis dominium reperiuntur a venatoribus fugientes, intelligitur, ut jam dictum est in voce *Spavie*. Charta ann. 1278. in Chartul. episc. Paris. fol. 143: *Dicens quod illum (cervum) capiebat ratione alie justitie, eo quod cervus ille a casu, qui vulgariter dicitur de Espave, venerat ad partes illas.*

† **ESPAVEA**, Eadem notione. Charta ann. 1311. in Reg. 84. Chartoph. reg. ch. 517: *Habent eadem religiosæ S. Marie Andegavensis mensuras ad vinum et bladum, et omnes Espaves seu Espaves ibidem inventas et repertas.* Sed et *Espaves* dixerunt res ex forisfactura fisco addictas. Stat. ann. 1378. tom. 6. Ordinat. reg. Franc. pag. 380. art. 26: *Et es forfactures et Espaves qui seront trouées par lesdiz maistres des orfevres, du prouffit que nous y avons, lesdiz orfevres en auront le quint denier.*

† **ESPAULA**, a Gallico *Espauls*, Armus. Charta ann. 1225. in Chartul. Arremar. ch. 94: *Reddet dictus abbas annuatim... tres panes, unum sextarium vini et duas Espaulas porcinas, etc.* Libert. Belliv. ann. 1333. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 162. art. 20: *In venacionibus aprorum retinemus vobis caput et unguilam; et de venacionibus... bicharum Espaulam.* Vide supra *Espalla*.

† **ESPAULES**, Charta Guillelmi Abb. Floriac. ann. 1296: *Burgenses de Castellione remanebunt et erunt quitti et*

immunes... de omnibus redemptis... de omni hospitio, de ferculis nuptiarum vocatis *Espales*, de agrentio, de fusticulis, etc. Vide *Escuellata sponsarum*, et *Espalla*. Charta Officialis Paris. ann. 1264. *Merramentum... scilicet duo milia et centum de chevrons, item quingentos et duodecim pennis, item quingentos esteur et Espales potis, item viginti tria milia de late eidem Abbati (S. Germani a Pratis) reddere et restituere tenetur. Hic Espales species est materia, ut quam illa si non satis video. Juxta Borellum *Espautier les arbres*, est earum ramos inutilis amputare: sed neque eo indicatur vocis *Epaules* certa notio.*

Prima ratione idem est quod *Misus* I. Jus nempe quod domino competit ex singulis cibis, qui in vassallorum nuptiis apponuntur. Altera vero titulum seu palum significare existimo. Neque aliud videtur *Espraule*, in Consuet. Cambrac. Mss.: *Li carée de mairien doit à le porte une Espraule*. Vide supra *Esphaltum* et mox.

ESPAULUM, Locus palis circumscriptus, nostris *Espale*, ut jam jam dictum est. Charta Ricardi reg. Angl. in Reg. 34. bis Chartoph. reg. part. 1. fol. 49. v. col. 2: *Inella, tam de Marchaio quam de Cainone, sunt archiepiscopi, si fuerint inter homines suos; et solent fieri in Espaulo apud Cainonem*. Vide supra *Esphaltum*.

ESPAVUS, Alienigena, extraneus, qui dimisso proprio domicilio, alio migrat, ibique sedes figit, nostris *Espave*. Notae ex vet. Reg. commissar. ann. 1378. Cod. reg. 591. A: *Espaves sont hommes et femmes nez dehors le royaume, de si loyains lieux, que l'en ne peut ou royaume avoir congnissance de leurs nationalitez; et quant ilz sont demourans au royaume se peuent estre ditz Espaves*. Lit. remiss. ann. 1347. in Reg. 68. Chartoph. reg. ch. 269: *Comme Jehan de saint Pol se fust aiez esbatre avecques une femme Espave venue à S. Riquier et Pontieu, etc.* Charta ann. 1315. in Reg. 80. ch. 605: *Nonnulli homines et femine nostri de corpore, Espavi, aubene et castardi, etc.* Jus vero in *Espavos*, appellatur *Esone*, in Charta ann. 1270. ex Chartul. Latinac. fol. 124: *Erant in possessione cum aliquis extraneus veniebat ad commorandum in dicta villa, quod vulgariter appellatur aubanie vel Esone, ipse efficiebatur de dominio ipsorum*. Vide supra *Albani* et infra *Espevevus*.

ESPAZERIUS, Aquarius, sequeductum extractor vulgo *Esparier*. Testam. ann. 1336. ex Cod. reg. 8409. fol. 37. r.: *Ego Bernardus de Lacia Espazerius de Montepesulano facio meum testamentum*. Lit. remiss. ann. 1414. in Reg. 167. Chartoph. reg. ch. 384: *Cellui Talhade envoya un Espasier dudit Montpellier appelle Jehan Morel, un fustier ou charpentier appelle Micheau Valdun*. Vide *Spacierium*.

ESPEC, vox vulgaris, nunc *Pivert*. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: *Espec, picus, quidam avis*.

ESPEDITAMENTUM, Vide *Expediture*. **ESPERATUS**, Desperatus, ad desperationem adductus, Gall. *Désespéré*. Instr. ann. 1384. Inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 61. col. 2: *Quod populus minutus videns ita se exheredari, non obstante quod contribuerant dictae defensionis, et dicti nobiles non contribuebant, et sic ab utroque latere erant immunes, populus dictarum communitatum quasi fuit *Esperatus*, et cepit murmurare contra*

tra consules et rectores villarum. *Espoir* vero, pro *Peut être*, vraisemblablement, Fortasse, probabiliter, apud Joinvil. in S. Ludov. edit. reg. pag. 123: *Doutai que se il portoit au roy la per, que Espoir c'estoit un assaci, un mauvez homme et pourroit occire le roy*.

ESPERGICIA, pro *Spargicia*, editum ex eadem Odonis Charta Inter Probat. tom. 1. Hist. Burgund. pag. 95. col. 1. Vide in hac voce.

ESPERICLUS, Testamentum Gerardi de Abbatisvilla Archidiaconi Pontivenensis in Ecclesia Ambianensi ann. 1271. in Hist. Comitum Pontivenens. pag. 265: *Et meliorem culcitram quam habeo Parisius, et unum coopertorium de Espericlis, et quatuor linteamina*. [° Leg. et vide *Esperiolus*.]

ESPERIOLUS, Sclurus, Gall. *Ecurcul*. Glossar. Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. reg. 4120: *Esperiolus, animal est, Gallice Escures*. Aliud ex Cod. 7679: *Esperiolus, ecurcul*. Vide supra *Escurellus*.

ESPERO, Calcar, Gall. *Eperon*. Vide locum in *Vcarri servu*.

Ejusdem nominis moneta Alemanica mentio fit in Chron. Inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 3. col. 1: *Item pour ce que messenhor du Puy... avoit... fait decier et abatre les petits blancs d'Alamigne, appellés de la rodete, autrement de l'Esperon, etc.* Ita etiam appellatur baculus ad usum carri, in Lit. remiss. ann. 1422. ex Reg. 181. Chartoph. reg. ch. 115: *Ung baston que l'en appelle au pais (Valognes) ung Esperon. Ung baston approprié à l'usage de charrette, appellé Esperon*, in aliis ejusd. ann. ibid. ch. 170. *Esperonne* dicitur in Lit. remiss. ann. 1428. ex Reg. 173. ch. 594: *Cellui Huguenin ala contre le suppliant a tout une Esperonne à quoy trayent les chevaux à la charrue*. Vide infra *Sparro*.

ESPERONNUS, Calcar. Vide in *Spurones*.

ESPERVERIUS, [ESP. VARIUS], Accipitris genus, Gall. *Epervier*. Vide *Sparverius*.

ESPEUSALATA, Modus agri, conquisita pars quarta Reg. feudor. Aquit. in Cam. Comput. Paris. sign. JJ. rub. fol. 34. r.: *Petrus de Barra vij. denarios et obolum et octavum bladi pro una conquisita terre et quadam Espeusalata, seu quarta parte conquisite, et una pecia prati. Raymondus de Ugor vij. denarios ob. et octavum bladi pro una conquisita et una Espeusalata terre que tenet ibidem*. Vide *Concha* 3.

ESPEYSO, Sponsio. Libert. Montifer. ann. 1291. in Reg. 181. Chartoph. reg. ch. 15: *Item, qui facit sponsonem seu Espeysu Montisferrando, si succumbat, de ea non dabit nisi velit, nisi unum sextarium vini Vide *Espeisio**.

ESPIA, vox Hispanica, Explorator. Gall. *Espion*, alias *Espie*. Charta Guillelmi Ducis Aquitanie, apud Stephanot. tom. 1. Antiq. Benedict. in Vasconia pag. 511: *Si quis miserit inde Espiam, et aliquis per viam captus fuerit, qui eum misit salutatem infregit, et nisi se purgare hinc poterit, salutatem ibi non habebit*. Computus Vienn. ann. 1324: *In expensis nunciatorum, Espiarum et alius necessarius, XI. lib.*

Joinvil. in S. Ludov. edit. reg. pag. 40: *Les Turs... sorrent par leur Espies que le roy l'avoit defendu*. Occurrit passim. Vide *Spio*. Unde *Espieiment*, Insidie, vulgo *Embuseade*. Lit. remiss. ann. 1379. in Reg. 116. Chartoph. reg. ch. 47: *Cellui Pierre fist plusieurs aguez et Espieimens sur et contre ledit Hennequin Pepin*

pour le cuidier grever et dommager en corps et en biens, ou mettre à mort.

ESPICLÆ, Aromata, Gall. *Epices*. Computum anni 1324. Hist. Dalphin. tom. 1. pag. 132. col. 2: *In diversis quantitibus de Espiclis et de salsa et de alijs sibi necessarijs in summa VI. lib. IIII. s. . . d.*

ESPICARIUS, a Gallico *Epiciar*, Qui omne genus specierum vendit. Charta ann. 1327. in Reg. 61. Chartoph. reg. ch. 583: *Domus Petri dicti le Vaillant Espicarii, etc.* *Espeie*, inter res aromatarum recensetur, in Lit. ann. 1349. tom. 2. Ordinat. reg. Franc. pag. 330. art. 3. Vide *Espeie* et *Speciarius* in *Species* 6.

ESPICURNANTIA, Officium obsequatoris litterarum regiarum, a Saxonico *Sparran*, obdere, obsequare, sigillare. Kennetus in Glossar. ad calcem Antiquit. Ambrosden.: *Per serjeantiam Espicurnantia in Cancellaria Domini Regis*. Vide *Spicurnellus*.

ESPIETUS, Pilum, hastile, spiculum, nostris etiam *Espiet*, et *Espiot*, vulgatius *Espieu*, Hisp. *Espeton*. Lit. remiss. ann. 1361. in Reg. 89. Chartoph. reg. ch. 556: *Quem Marotum cum uno Espieto percussit, ex qua percussione mors fuisse dicitur insecuta*. Arest. parlam. Paris. ann. 1338. in Reg. 71. ch. 296: *Item sex lanceas, item duos Espieus, etc.* Lit. remiss. ann. 1376. in Reg. 109. ch. 38: *Cellui Josset... print en sa main un baston, appelle communément Espiet... et féry le suppliant dudit Espiet un grant cop sur l'espaule*. *Espriet*, pro Remo, legitur in Lit. ann. 1450. ex Reg. 176. ch. 773: *Pour ce que le suppliant n'avoit point d'aviron ou Espriet à conduire le batelet*. Alie ann. 1450. ex Reg. 186. ch. 7: *Le suppliant print un baston ferré, appelle Espiot. Le navrerent ou corps d'un Espoit ou espée, in aliis Lit. ann. 1384. ex Reg. 125. ch. 150. Gladii species est in Lit. remiss. ann. 1355. ex Reg. 84. ch. 735: *Cum quodam ense seu gladio evaginato, nuncupato Espoy de guerre, supervenit*. Alie ann. 1457. in Reg. 187. ch. 65: *Les supplians portants chascun ung baston ferré, c'est assavoir... Hugonin du Plan ung Espy*. Vide infra *Espiotus*.*

ESPINAIRIA, Leudæ maj. Carcass. Mss.: *Item pro cargua d'Espinairia, ij. sol. Turon. Ubi legendum videtur de speciaris, ut colligitur ex versione Gallica earumdem ann. 1544: D'une charge d'episse ies, etc.* *Espeide*, species quadam, in Chartul. Latinac. fol. 240. v.: *Espeide, j. den. la livre*.

ESPINGLA, Acicula, Gall. *Epingle*. Etymon *Spinula*, juxta Nicottum, vel *Spilren*, quod idem est Celtis et Aremoricis. Computus Vienn. ann. 1318. fol. 123: *Item pro rauba brunete nigre Dominæ, et pluribus alijs necessarijs in dicta rauba, et pro Espinglis et bellis*.

ESPINGLARIUS, ESPINGLERIUS, Acicularius, Gall. *Epinglier*, alias *Epingleur*, *Espieuler*. Arest. parlam. ann. 1320. in Lib. 1. stat. artif. Paris. ex Cam. Comput. fol. 157. r.: *Cum inter Espinglaris Parisienses ex una parte, et boutonarios ejusdem ville ex altera certa judicata seu arresta... prolata fuissent, etc.* Aliud ann. 1321. ex Cod. reg. 1322. 2. fol. 164. v.: *Inter Espinglerios et bonneteros ville Paris. fuit facta quedam ordinatio, etc.* Lit. remiss. ann. 1308. in Reg. 99. Chartoph. reg. ch. 331: *Cellui Barthelmei dicit qu'icellui signifient rendroit les espingles que il avoit prises à un Espingleur. Jehan du Parc Espieuler, in Lib. nig. S. Pet. Abbavil. fol. 22. r. Espinglier, Acicularum theca, in Lit. remiss.*

ann. 1456. ex Reg. 183. ch. 113: *Ung petit Espinglier à mettre espingles de drap.* Vide *Espingla* et *Spinula*.

† **ESPINGLES**, ut *Espingla*, in Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 216. ex Computo anni 1327: *Pro emendo bursas, zonas, Espingles, ad dandum Dominabus, etc.*

† **ESPIONES**, recensentur inter armaturas et munitiones inventas in castro Carcassonensi ann. 1294. ubi forte idem sunt quod *Enses*, a Gall. *Espées*. [° f. idem quod supra *Espietus*. Vide in hac voce.]

° **ESPIRIOLUS**, Vide supra *Esperiolus*.

† **ESPISIO**, Sponsio, Pignus, Gall. *Gageure*. Consuetud. Lemovic. art. 44: *Item, consuetudo est in dicto castro, quia si aliquis cum altero faciat Espisionem, non tenet nisi ad valorem unius sextarii vini infra villam.* Vide *Espoisso*.

° **ESPLECHIA**, Jus utendi aliqua re. Dicitur potissimum de nemoribus. Pactum ann. 1514. ex schedis Pr. de *Mazaugues*: *Et ad tres Esplechias dumtaxat, videlicet pro calefaciendo, pro edificando et pro aratri componendis, de quibus dumtaxat remanebit facultas dominis et hominibus dicto nemore se jurando, non aliter nec alio modo.* Vide *Esplencha* et *Espletum* 2.

† **ESPECTUM**, ESPELITUM. Vide *Espletum*.

* [Reditus: « Ego Ermengardis vice comitissa filia Rangardis donator sum domino. Deo et sancte Fidis illa alberga et illa *Esplecta* que habeo in ipsa villa que vocatur *Licairag*. (Cart. Conchar. Ruthen. p. 396. an. 1087.) »]

† **ESPLENCHA**, ESPLENCHARE, SPLENCHARE, ESPLENCHIA, ESPELECHA. Privilegia Raymundi Berengarii Aquensibus concessa Kal. Maii ann. 1206. apud Pittonem Hist. Aquens. pag. 114: *In recompensationem vestre fidelitatis... licentiam, franchisiam et libertatem in terris cultis et incultis quibuscumque et quorumcumque locorum distantium circa civitatem meam Aquensem, spatio quinque leucarum, pascendi, pasturgandi: quorumcumque animalia vestra, necnon Splenchandi et bosqueirandi, seu ligna scindendi pro vestro beneplacito tradimus, etc.* Ibi laudatus Historiographus Jus *Splenchandi* exponit facultatem pecorum pascendorum post messem, quam facultatem, inquit, Arelatenses vocant *lou dreech d'Esplencho*. Hanc in sententiam citat Fortium, qui in suis ad Decisiones Stephani notis decis. 9. duplicem distinguit pascendi facultatem, *viridis* pascui et *vacui*: *Viridis* seu pratorum tempore quo herbae virent, et silvarum tempore quo glans est: *Vacui* seu pratorum exscisso feno, agrorumve collectis fructibus: quod ultimum *Espleches* vocant Arelatenses. Dubitari famen potest, propter adjunctas voces *Bosqueirandi* seu *ligna scindendi*, an *Esplenchandi* facultas in laudata Charta non sit idem quod Jus lignorum in nemoribus ad certos usus exscindendorum, ut *Espletum* accipitur in Charta anni 1236. e Tabulario Sangermanensi: *Quae omnia teneo in feodum cum toto usuario sive Espleto, quod habeo in foresta quae dicitur *Castrum Mauri*.* Certe ipsa vox *Esplecha* amplius quid interdum significat quam nudam in locis vacuis pascendi facultatem. In Sententia arbitrarij ann. 1497. inter Dominos et Communitatem Calliani legitur: *Ex adverso ipsa Universitas de Calliano, seu habitantes in eadem, dicunt et asserunt, ipsos homines habuisse, et in presentialiter habere, ac fuisse in antiquissima et vera possessione pastor-*

*gandi, cysartandi, leignerandi, fusciandi, glandeandi et omnes Esplechas in eodem territorio faciendi: quo in loco vox Esplecha significare videtur quasvis aisanias seu commoditates usuales ex eo territorio percipiendas. Neque satis scio an aequae pateant voces Esplencha et Esplenchare in confirmatione privilegiorum urbis Aquensis per Renatum Provinciam Rogem ann. 1477. apud laudatum Pittonem pag. 118: Ob illius grata et grandia sci. vita et alia virtutum merita diversis privilegiis et praecipue facultate depascendi, bosqueirandi, Esplenchandi circumquaque per quinque leucas decoraverunt cunctos Cives Aquenses tanquam bene meritos in praedictis eorum privilegiis, usibus, facultatibus et Esplenchis manuteneat et tueri, quocumque impedimento sublato. His in locis Esplecha vel Esplencha idem prorsus videtur quod Espleta; quae vox in Consuetudinibus Auscorum, ut dicitur infra, non solum significat pascendi facultatem, sed etiam venandi, piscandi et ligna in nemoribus exscindendi. Certum tamen est quibusdam aliis in locis ad solum pascendi jus has voces esse restringendas. Conventio Civitatis Arelatensis cum Ludovico II. Comite Provinciae ann. 1385. art. 19: *Item retinet dicta Universitas pactua Castelleti, Montismajoris et Auricule, et quocumque alia, tam piscationes quam venationes, lignaragia et Esplechas quorumcumque pactuorum territorij Arelatensis.* Altera Conventio inter Dominum de Rupe et Priorem S. Agidii Arelat. ann. 1379: *Habeat jus, Espletum et usum cum averibus suis, et aliis quibus voluerit, depascendi.* Vide *Espletum* 2.*

° **ESPLETUM**, Vide *Espletum*.

° **ESPLINGA**, Acicula. Gall. *Epingle*. Lit. official. Senon. ann. 1336. in Reg. 82. Chartoph. reg. ch. 22: *Quaedam magna quantitas Esplingarum, et plures aliae res et nummatae diversae de nummatis mercerie.* Vide supra *Espinglarum*.

† **ESPOISSO**, Sponsio, pignus, Gall. *Gageure*. Charta anni 1303. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 783: *Item qui fecerit Espoisso, quocumque sit, solvat unum sextarium vini subcumbens optinenti.* Quae sic lingua patria habentur in altera Charta anni 1270. pag. 512: *Qui fas Espoisso à Bessa ia ta grans no sera que ta do s'is vol mas 1. sesteir de vi.* Vide *Espisio*.

† **ESPOLLE**, Messis, fructus, Gall. *Depouille*. Litterae Officialis Paris. de Emptione Majoriae de Berrone ann. 1266. in Tabulario Calensi: *Vendidit partem suam Espoliarum de Jamaco et aliunde.*

° **ESPODARIUS**, Tutor, qui pro pupillo spondet. Testam. Bert. de Galhaco ann. 1233. in Reg. 4. Armor. gener. pag. 2: *Constituit executores testamentarium et tutorem et curatorem Espodarium praedictis liberis suis pronomiatum Bernardum de Galhaco fratrem suum.* Vide *Spondarius*.

° **ESPODERIUS**, [Limitaneus. Testam. Guigonis Dalphini ann. 1267. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 5. col. 1: *Hugo Dux Burgundiae... Castra sibi assignet in quibus praedictas mille libras percipiet, quae tamen castra non sint in Espoderiis terrae meae.* Hoc est in locis limitaneis, seu in confinibus, Gall. *sur les frontieres*. Litterae Humberti II. Dalph. ann. 1334. ejusd. tom. pag. 247: *Vosque nihilominus castra Esponderia visitatis.*] Statuta Delphinalia pag. 38: *Qualiter nobiles possunt facere domos fortes... dummodo*

dictae domus non fiant in locis Esponderiis, seu limitrophis. Vide *Spondarius*.

† Gallo-Belgis *Esponde* dicitur Lecti pars anterior, qua notione Le Roman d'Athis MS:

Prophétias du lit leva,
Par le congé d'Athis s'en va,
Au lit s'en vint droit à l'Esponde,
Mais ny entrast pour rien du monde.

Infra:

Molité joyeux, molité doulant,
Entra au lit passa l'Esponde.

Italis *Sponda*, Margo, ora et alia hujusmodi. [° Vide Forcellinum in *Sponda*.]

° **ESPORARIUS**, Lignarius faber, qui tigilla, *Espaures* vel *Espoures* dicta, parat. Reg. forestae de Broton. ex Cod. reg. 4658: *Talis est usus forestae Brotonniæ, quod omnes illi, qui reddunt pro consuetudine forestae aenas, possunt et debent capere... emundam... lignifabri, et caronni, et tynerarii, et Esporarii, quando manoevre praedictorum operarum erit inde remota.* Vide mox *Esporium*.

° **ESPODIUS**, Armorum genus, fortassis quo *spallæ* seu humeri teguntur, Gall. *Epautiere*, Munit. castr. dom. reg. in Reg. 34. bis Chartoph. reg. part. 1. fol. 94. r. col. 2: *x. loricae, v. scuta, x. Espodii ferri.*

° **ESPORIUM**, [° Tigillum, vulgo *Espoure*. Vide supra *Esporarius*.] Charta pro Vicariis Biturigensibus ex Tabul. S. Vulpitii Bituric. *Habebit... ex uno quoque asino qui portat ollas ad vendendum, unum potum: de quadrigario Esporarii, unum Esporium, similiter una esolna, et similiter unam latam de lignis quae intrast.*

° **ESPORLARE**, dicitur vassallus, cum domino capituli propter feudi investituram, sportam seu relevium praestat. clientelam profiteri: *Esporter*, in Consuet. Burdeg. art. 82. 83. 85. 88. 93. et 94. Reg. feodor. Aquit. in Cam. Comput. Paris. sign. JJ. rub. fol. 21. v. *Debet ipi partiari ambo decem libras Burdigalensium de sporta in mutatione domini solvere in una bursa alba, vel in duabus bursis, quilibet centum per se, si velit Esportare.* Vide infra *Sportare* et *Sporta* 2.

° **ESPOUSSORIUM**, Stragulum, vel id quod detergitur. Comput. Ms. ann. 1245: *Pro saccis et Espoussoriis, rj. sol. pro hucis linguis et de burello, cxxj. sol. Espoussete, non multum dissimili notione, pro sacco vel detrito panno scilicet, in Lit. remiss. ann. 1174. ex Reg. 15. Chartoph. reg. ch. 1079: *Ouquel chemin le suppliant trouva un Espoussete, en laquelle il boula les tasses et autres utensiles par lui prises, et icelles mist au bout de son espée pour porter sur son col.**

° **ESPOZADA**, Prov. *Nimpha*, pro beneficio absolutionis, quia abluitur. Sponsa. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657.

° **ESPRAVICURA**, Servitii species, an cura *Espraverii*, Gall. *Epervier*? Charta ann. 1301. in Chartul. Guill. abb. S. Germ. Prat. fol. 122. v. col. 1: *Dicta domus remansit et adhuc remanet libera ab omnibus aliis censibus, redditibus, redevantiis, servitute, Espravicuriis, pressuragiis, etc.* Vide mox

° **ESPREVERIUS**, quibusdam *Eprevier*, Accipitris genus. Reg. S. Justi Cam. Comput. Paris. fol. 202. v. *Unus Espreverius, unus anser, etc.* Vide *Sparvarius*.

† **ESPRINGALA**, Balista validior, qua telum emittitur, Gall. *Springale* vel *Espringale*. Vide locum in *Muschetta*, [° et vocem *Spingarda*.]

† **ESQUAQUERIUM**, Scacarium, Gall.

Eschiquier: de quo plura in *Scacarium*. Litteræ Guillelmi Senescalli Aquitanie pro Monasterio S. Crucis Burdegali. ann. 1383. ex Archivis ejusdem: *Quasdam litteras nobis presentatas in castro regio Burdegale, videlicet in Esquaquero dicti castri.*

† **ESQUARTA**, Mensura frumentaria, eadem quæ *Quarta*. Litteræ Hellæ Archiep. Burdigali. anni 1192. pro Monasterio S. Crucis. Inter Instrum. tom. 2. Gall. Chr. col. 286: *Item quod mater dictæ mulieris per compositionem in ipsa Ecclesia duas Esquartas frumenti retinuit annis singulis quoad viveret persolvendas.*

° **ESQUEVINAGIUM**, Districtus, jurisdictionis Esquevinorum seu Judicum urbanorum, nostris etiam *Eschevinage* et *Esquevinage*. Arest. ann. 1346. 8. Apr. in vol. 3. arrestor. parlam. Paris.: *Dicti scabini erant in possessione judicandi super omnibus personis... captis pro quocumque casu in dicta villa Duacensi, Esquevinagio et banleuca. Et ausi, se le debat estoit de chose qui feust advenue dedens leur banlieue, en leur Eschevinage, servit jugide par eschevins, in Lit. ann. 1370. tom. 5. Ordin. reg. Franc. pag. 367. Stat. ann. 1355. ibid. pag. 509. art. 1: Et quant lidit mairas est fait et Esquevin, il vont pardevers Esquevins d'Arras. Et art. 2: Par toute le ville et dedans l'Esquevinage d'Arras, etc. Eravin. in Ch. ann. 1285. ex Chartul. S. Petri de Monte: *Li mairas et tuit li Esavin et toute li communiteis de Lixieres, etc. Vide infra in Scabinis.**

° **ESQUEVINESSIA**, Gall. *Esquevinesse*, Pellitium ex *Esquirois* seu *scuris*. Lit. remiss. ann. 1351. in Reg. 80. Chartoph. reg. ch. 427: *Quandam pravam vestem de aceto forratam de Esquevinessis, quoddam superturkiale forratum de grossis variis... cepit. Reg. feud. et red. comitat. Clarimon. ex Cam. Comput. Paris. fol. 9: Item d'une panne d'Esquevinesse, le vendeur doit ij. den. et l'acheteur ij. den. Esquireus et Esquevinesses, le millier v. sols. in Reg. sign. Pater. ex ead. Cam. fol. 248. r. Ita etiam legendum, pro *Esquemnestes*. in Lit. ann. 1315. tom. 1. Ordin. reg. Franc. pag. 600. Vide infra *Esquirolos*.*

° **ESQUEYRA**, Equile, stabulum equorum, Gall. *Ecurie*. Terrear. villa de Busseul. ex Cod. reg. 6017. fol. 24. v.: *Item unam gallinam pro quadam Esqueyra contigua in dicto hospicio juxta viam communem. Vide supra *Egua* et *Eguezertus*.*

° **ESQUIGUETTA**, ut supra *Eschargaita* *Excubie*. Reg. feud. Aquit. in Cam. Comput. Paris. sign. JJ. rub. fol. 32. v.: *Item tenentur (habitatoribus Millani castri) custodire castrum ipsum et villam eorum expensis et in personis et in corporibus propriis et eorum familia de queyitis et Esquiguetis.*

ESQUILLA, [Tintinnabulum.] *ESQUILLATUS*. [Qui defert *Esquillam*.] Vide *Skella*.

° Nostris *Esquelle* et *Esquille*. Ordinar. Ms. S. Pet. Aurea-val.: *Tunc pro Prima non pulsabitur illa Esquilla in mane, de qua pulsatur pro Prima de levée. Esquelle, in Stat. ann. 1390. et 1403. tom. 7. Ordin. reg. Franc. pag. 358. art. 6. et tom. 8. pag. 601. art. 14. Lit. remiss. ann. 1464. in Reg. 199. Chartoph. reg. ch. 598: *Lequel Grasset print l'une des brebis qui portoit une Esquille au col. Vide supra *Eschilla*.**

* [Campanas seu *Esquillas*.] (Cart.

III

Magalon. ap. Rev. Soc. Sav. 1873. p. 417.)

° **ESQUINA**, Imbrex porci, Gall. *Echine*. Consuet. Mss. S. Crucis Burdegali. ante ann. 1305. *Cellarius... dat... unam peciam porci, et sex dornos dictarum Esquinarum porci. Leuda min. Carcass. Mss.: Item de macellariis quadam die Jovis a quolibet porco, inde remota Esquina. j. denar.*

† **ESQUIPARE**, Navem instruere, Gall. *Equipper*. Edictum Philippi Aug. Franc. Regis ann. 1307: *Nulla navis de tota Normannia, preterquam de Rothomago, poterit Equipari ad Imberniam, excepta una sola, cui semel in anno de Casaris Burgo, licitum erit Equipare, etc. Duchesnius in Normannicis pag. 1063. legit *Equipare*. Vide *Eschipare*.*

° Hunc locum sic emenda ex Reg. 13. Chartoph. reg. ch. 150: *Nulla navis de tota Normannia, preterquam de Rothomago, poterit Equipare ad Yberniam, etc. et interpretare Navigare, Gall. *Mettre en mer, faire voile*; quo sensu *Equipare* usurpat Froissartus vol. 3. cap. 29: *Entrerent dedans (li nef) et Equiparent en mer. Ibid. cap. 27: Entrerent audit vaisell, et singlerent et Escliperent en mer vers le royaume d'Angleterre. Ita quoque Guill. Guiart.**

Cheuec d'ous la Gros sus lui mise. En mer s'Equipent à Venise.

° Aliis præterea notionibus *Equipper* dixerunt nostri. Pro *Eclabousser*, Aqua lutosa respargere, in Lit. remiss. ann. 1431. ex Reg. 175. ch. 370: *Le suppliant ne scet la cause pouroucy icellui Jehan lui Equippa l'ordure du ruisel de la rue econtre lui. Elabl, vel Reflectere, vulgo *glisser, réjaillir, sauter* sonat, in aliis Lit. ann. 1469. ex Reg. 196. ch. 221: *Le suppliant getta un baston après les pourceaulx, en telle maniere que en glissant ou Esquipant oultre, ledit baston ala cheoir sur le chie, d'une jeune fille. Eskipeson vero, pro *Equipage, fourniture*. in Ch. ann. 1379. tom. 2. Probat. Hist. Brit. col. 220: *Et aura aussi ledit duc pour lui et toutes lesdites gens convenable Eskipeson pur leur passage en la mer.***

† **ESQUIROLOS**, *Scirus*, Gall. *Ecu-reuil*. Vetus Collectio MS. Statutorum Eccl. Aquensis: *Clerici beneficiati cappas portant de pellibus Esquiroolorum forratas.*

° Leuda min. Carcass. Mss.: *Item de duodena d'Esquirois. ij. ob. Unde Esquirelle, Pellitium ex *esquirois*. in Ch. Math. ducis Lothar. ann. 1250. ex Chartul. Campan. Cam. Comput. Paris: *Huardus miles de la Fuillée... recognovit se recepisse et habuisse octo marchas argenti, mille et quingentas Esquirelles. Vide *Esquevinessia* et *Squirelus*.**

° **ESSACARE**, In saccum mittere, Gall. *Essacher*. Comput. ann. 1380. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 29. col. 1: *Solvi Petro Mariote et cuidam alteri extraneo, qui... portaverunt ad hospitium senescallii xxi. sestaria avenæ... presentata domino senescallo, et dicta xxi. sestaria mensuraverunt et Essacaverunt. Vide infra *Saccare*.*

° **ESSAGIUM**, Jus quod ex probata monetarum materia magistro monetario competit, ipsaque rei monetarie probatio. Ordin. Caroli d'alph. ann. 1357. ex Reg. Cam. Comput. Paris. sign. Vienne fol. 18. v.: *Ipse magister... habeat punctos, levatas, Essagia et electionem Essagiorum... Quod nullus Essays lige vel ponderis, nec recursus, possit haberi ad*

monetam expeditam. Vide *Essayamentum*.

° **ESSAITA**, Eadem fortassis notione. Charta Eball vicecom. de *Venedorn* inter Probat. Hist. Tutel. col. 438: *Similiter do... Essaitam et decimum et preferentiam de omni re. ac sepulturam, et omnia sicuti ad ecclesiam pertinent.*

† **ESSAIUM**, Examen, *Essai*. Vide *Caigium*, et *Dealbare*. et Oct. Ferrarium in *Saggiare*, [et mox *Essayum*]

° Hunc *Essaier* pro *Examiner*, Alicujus periclitari doctrinam. Stat. ann. 1371. tom. 5. Ordin. reg. Franc. pag. 441. art. 2: *Que aucun barlier... ne doit faire office de barlier en ladite ville et banlieue de Paris, se il n'est Essaier par leuit mestre et les quatre jurez. Unde etiam *Essaieur de pourceaux*, Inspector suarius, in Lit. remiss. ann. 1378. ex Reg. 113. Chartoph. reg. ch. 314: *Perrin Landry languoieur ou Essaieur de pourceaux... print douze deniers de languolement... Le prevost de Montlehery lui defendi vendre et languoier pourceaux en la chastelenie dudit Montlehery.**

° **ESSAIUM**, Panni species. Charta Mauriti. episc. Cenoman. ann. 1227. ex Tabul. monial. S. Juliani de prato: *Inhibemus etiam ne moniales habeant tunicas de cordato Castridunensi, aut sargia de Bonavalle, aut Essao de Normannia;... mantellis etiam non utantur nisi de præfatis pannis, aut de Essao de S. Dionysio.*

° Aliud vero sonat *Essaie*, Stramen scilicet, in Lit. remiss. ann. 1406. ex Reg. 161. Chartoph. reg. ch. 163: *Lesquelz se logerent en un cuignet des bergeries, ou il avoit un tas d'Essais à brebis ouquel ilz furent, attendant que icelle Gilon venist quant jour seroit assouwer icelles brebis.*

° **ESSALATUS**, Sella instructus. Acta Inquisit. Carcass. MSS. ann. 1308. fol. 39. r.: *Guillelmus frater suus quadam nocte... tradidit sibi mulam, seu mulam, Essallatum et infrenatum.*

° **ESSALET**. Vide supra *Essalet*.

† **ESSAMPLATUS**, pro *Essartatus*, de quo infra. Instrum. ann. 1205. ex Archivo Fontis Danielis: *Junellus Dominus Meduane dedit Abbati Fontis Danielis decimam partem redditus sui de terra Essamplata in foresta. Vide *Ezartus*.*

° Sic *Essamblir*, pro *Dumeta* succidere et in culturam redigere, vulgo *Défricher*, in Lit. remiss. ann. 1460. ex Reg. 192. Chartoph. reg. ch. 8: *Le suppliant a pris a défricher et Essamblir plusieurs terres et héritages qui estoient en grans buissons et hapiers.*

ESSANNA, Charta Philippi Aug. ann. 1216. in Regesto Herouvaliano fol. 74: *Si vero continetur in baco, vel in cocheto merrenum ad dolia facienda, reddent pro quolibet milliaro 4. den. et sibi continantur Essanna ad clavos, reddent pro quolibet milliaro 4. den. Occurrit ibi pluries; ubi *Essanna* est id quod vulgus *Essangles* vocat, assres scilicet sectili, quibus tecta operiuntur. Fol. 93. *Essanna* scribitur: *Navis ad lignum, ad fenum, ad Essannas, ad minutum merrenum, etc. Fol. 159: Si faciant domum tectam de Essanna. [Idem videtur *Esolus* in *Esorium*, ut etiam *Essoulla* suo loco.]**

° Nostris quoque *Essanne*. Lit. remiss. ann. 1374. in Reg. 106. Chartoph. reg. ch. 119: *Icellui Raoulet monstroit audit Guiot une Essanne de bois, dont il avoit fait la semblance d'un coustel. Sed et variis appellationibus idem significaverunt. *Eschaugne* et *Essaugne*, in Chartul. Corb. sign. *Ezechiel* ad ann. 1421.*

40

fol. 96. r. : *Essoul*, in Coust. Paris. ex Reg. sign. *Noster* Cam. Comput. fol. 87. v. Lit. remiss. ann. 1426. in Reg. 173. Chartoph. reg. ch. 599: *Le suppliant fist un trou en la couverture d'icelle maison, qui estoit couverte d'Essil ou d'Essaule vieille.* Aliæ ann. 1467. in Reg. 135. ch. 86: *Estienne Noquin dist au supplians qu'ilz tirassent hardiment, et que s'il avoit une petite Essaule de boys, qu'il retourneroit bien toutes leurs fleches.* Denique aliæ ann. 1488. in Reg. 209. ch. 262: *Colin Robine vult frapper Jehan Blandel d'une Essale, laquelle il print en la couverture de la maison.*

° **ESSARCITUS**, pro Exercitus. Lit. ann. 1356. tom. 4. Ordinatio. reg. Franc. pag. 354. Datum in *Essarcitu nostro ante Bretholium.*

† **ESSARTUM**, **ESSARTARE**. Vide *Exartus*.

† **ESSARUM**. Edictum Philippi Pulcri Francor. Regis apud *de Lauriere* tom. 2. Ordinatio. reg. pag. 159: *Essarum nostrum dicitur villa parabitur et ponetur in tali statu, quod dicti mercatores absque solutione caagii poterunt suas denariatas et Mercaturas bono modo onerare et exonerare de die et de nocte.* Lubentius legerem *Escarum*, quod puto Aggerem lapideum ad ripam fluminis, Gall. Quai Idem de *Lauriere* in summario hujus articuli ducto ex Gallico exemplari habet.: *Le pavé de la ville, les Quais et les issues seront mis en bon estat, etc.* Vide *Escar*. [° Leg. *Essayum*. Vide infra hanc vocem 2. notione.]

† **ESSAVARE**, **ESSAVARE**. Trahere. Charta Thossiac. ann. 1461: *Pro licentia piscandi in ripariâ Sagone... absque trahendo seu Essavando aut Ersavando ad terram.* Altera Charta anni 1449. signata Bonet: *Sive trahendo, sive Ersavando ad terram.*

† A veteri Gallico *Essaver* et *Essaver*, Effluere, decurrere, vulgo *s'écouler*. Sent. arbit. ann. 1318. in Reg. 53. Chartoph. reg. ch. 58: *Aura dedans ce mur ou clouture un treillich de fer par où les yaues de la ville se porront Essiaver.* Charta ann. 1322. in Reg. 74. ch. 443: *Lequel moelin il feront et dit manoir à Essiaver l'iaus parmi cedit manoir, en faisant venir l'iaus par dessus et Essiaver dessous.* Chartul. Corb. sig. Ezechiel ad ann. 1415. fol. 18. r.: *Regeter le fossé... et faire tant que le vivier se puis Essaver, et qu'il soit à secq. Esseaver vero, pro Videre, Evacuare, in altero sign. Habacuc ad ann. 1511. fol. 92: Et il sera tenu ledit preneur de Esseaver et oster chacun an tout le bos abatu. Esseaver, pro Excicare, in Ch. ann. 1235. ex Chartul. sign. Decanus S. Pet. Insul. fol. 129. v.: *Sis libes doit il mettre as fossés faire por les terres Esseaver.* *Excegnier*, eodem sensu. in cod. reg. 9493. fol. 11. v.: *Foucé qui Excegne les bas champs.* Hinc mox *Essaveria*.*

° **ESSAVEGOTUS**, Corbis species. Charta ann. 1431. ex Tabul. Massil.: *Ordinamus quod piscatores possint reponere et reponi simant pieces in vasculis quibuslibet, cujuscumque forme et capacitatis existant, sive sint banastoni, canastelli, sive sint Essavegotorum.*

† **ESSAVERIA**, Agger stagni, quo concluduntur aquæ. Charta anni 1269. ex Tabulario S. Nicasii Remensis: *Debemus habere et retinere imposterum vastalla Essaveris vivarii nostri... nec poterimus sedum vel solum dicitur Essaveris dicitur vivarii altius elevare quam modo sit.*

° Vel potius qua aquæ excurrere possunt seu evacuari, Gall. *Bonde d'un*

etang, alias *Essiavere*, *Esse*, et *Esseau*. Charta ann. 1281. in Chartul. Montis S. Mart. part. 7. fol. 124. r. col. 1: *Consent ke li abbés et li couveps... pussent... faire noviaus cliiers, Essaviers et vaieres.* Jehan Grossin musniers ouvrist les *Esses* de son moulin, in Lit. Dalphin. ann. 1473. ex Reg. 195. Chartoph. reg. ch. 1008. Lit. ann. 1295. in Memor. E. Cam. Comput. Paris. fol. 801. v.: *En travers la cauchie doit avoir un Esseau, que le seigneur de Corbon et Guillaume du Mesnil doivent mettre et tenir en estat, car il ne sert que à eulz à esseaver leurs prez.* Unde *Essaiguere*, Incile, sulcus aquarius, vulgo *Rigole*, *tranchée*. Lit. remiss. ann. 1400. in Reg. 155. ch. 362: *Icellui Servatu saichant leudiz deux champs... estre moult chargiez d'eaves... vint à leurdiz champs aiant une velle ferrée en sa main, et faisant voie et Essaiguere aux eaves.* *Essayau*, Fluxio, corrivatio, Gall. *Ecoulement*, in Ch. ann. 1308. ex Reg. 72. ch. 309: *Il pourront... estarguir le cours de l'yaue... pour avoir mieulz l'yaue son Essayau.* Inde etiam *Essau*, et *Essiau*, pro vulgari *Evier*, *Emissarium* aquarium. Chartul. Corb. sign. *César* fol. 86. r. *Congie pour faire... un Essau en son estable.* *Belloman*. MS. cap. 24. *Il ne m'asert pas à faire mon essayer, ne mon Essiau de ma quizine, etc.* *Essuyer*, in Ch. ann. 1400. ex Chartul. Latiniac. fol. 217.

† **ESSAYAMENTUM**, Jus seu Emolumentum Inquisitoris et Probatoris monetarum, a Gall. *Essay*. Ordinatio anni 1342. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 420. col. 2: *Remedia vero ligæ et ponderis punctas, levatas, Essayamenta, et alia jura et privilegia habeatis, que in nostris monetis antea habebatis.* [° Vide supra *Essagium*.]

† **ESSAYATOR**, **MONETARIUS**, Inquisitor, Probator, Gall. *Essayeur*. Legitur in Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 215. col. 1.

† **ESSAYUM**, Gall. *Essay*, Probatio. Charta Hugonis Comitis Marchie. apud Stephanotium tom. 5. Fragm. Mist. MSS.: *Notum facio omnibus, quod intuitu Dei et salutis nostræ Essayum monetae nostræ Grandimontis Ecclesie in puram et perpetuam elemosinam dedimus.* Rursum occurrit tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 414. col. 1. Vide *Essatum*.

° *Dicti magistri monetarum, possint facere fieri sua Essaya de dicta boyta*, tom. 2. Hist. Dalph. pag. 417. col. 1.

° **ESSAYUM**, Locus onerandis et exonerandis navibus aptus. Edict. Phil. Pulc. ann. 1399. in Reg. 13. Chartoph. reg. ch. 172: *Essayum nostrum dicitur villa parabitur et ponetur in tali statu, quod dicti mercatores absque solutione caagii poterunt suas denariatas et mercaturas bono modo onerare et exonerare.* Ita etiam habet Reg. 72. ch. 176. ut videre est in v. *Caya*. Unde patet male editum *Essarium* tom. 2. Ordinatio. reg. Franc. pag. 159. quod iterum probat vox Gallica *Essay*, eadem notione, in Ch. Rob. de Veteriponte ann. 1390. ex Chartul. S. Joan. In valle: *En faisant touz les poas, Essays et chaucées de Dalence, de Chevreau et de la Chaucée.*

° **ESSCENGIA**, Modus agri, idem quod *Andecinga*. Vide ibi. Charta ann. 1290. in parvo Reg. S. Germ. Prat. fol. 41. v. col. 2. *Recognoverunt se vendidisse abbati S. Germani de pratis Paris. quandam Escengiam terræ sitæ, ut dicitur, apud Paretum juxta cimiterium ecclesie ejusdem ville.* Vide *Escengia*.

1. **ESSE**, Status, *Etat*, *condition*, *comportement*. Capitularia Caroli C. tit. 11. cap. 5. [° apud Valentian. ann. 853. Adnunt. Karol.] *Et Comites ac ceteros*

fideles nostros admonemus, ut ipsi sic suum esse et vivere ordinent, quattier propter illorum necessitatem vicini eorum ac pauperes non opprimantur. Ordericus Vitalis lib. 6. pag. 601: *In omni Esse suo venerabili pollebat modestia, etc.* Lib. 8. pag. 688: *Et in omni Esse suo sese modeste gerere nitebatur.* Lib. 11. pag. 810: *In Claustro Monachorum diu sedit, Esse eorum consideravit.* Alio vero sensu videtur accipi vox Gallica, *Estre*, in consuetudine Nivernensi tit. 26. art. 13. tit. 31. art. 1. 6. 16. 27. tit. 34. art. 5. 7. 16. ubi pro gentilitate, seu consanguinitate videtur sumi, vel certe pro *Statu* ac conditione. Giotus Pruvinensis in Biblia MS. de Cartusiensibus:

Leur ordre ne blasse, ne lor Estre,
Mls por rime ga n' voldroes estre,
Trop ont estrou et dar coevine.
Chascun fet pour lui sa cuisine.

† **ESSE** pro *Ire*, ut Galli dicimus *Etre* pro *Aller*. Breviarium Hist. Pisane, apud Murator. tom. 6. col. 171: *Ad quod castrum vincendum Pisani fuerunt cum quinquaginta navibus, plattis et schafis, etc.* Vide *Fuit*.

° Comput. ann. 1357. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 190. col. 2: *Pro loqueriis novem ronsinorum, quos equitarunt quatuor ex dominis consalibus, cum fuerunt ante ad eventum uxoris Petri Scatisse. Phrasid Gallica: Lorsqu'ils ont été au-devant.*

° **ESSE AD ALIQUEM**, Gall. dicimus, *Estre à qu'elqu'un*, De alicujus familia esse. Lit. remiss. ann. 1357. in Reg. 89. Chartoph. reg. ch. 55: *Quidam nuncius dicens se Esse ad dominum Montimorenciaci, bustam quendam de armis dicti domini secum deferens, etc.*

° **ESSE DE GUERRA**, Gall. *Estre en guerre*, Bellum gerere, esse in armis. Charta Eduardi reg. Angl. ex Cod. reg. 887. 4. fol. 57. v.: *Cum tharones partium illarum (Vasconie) quasi continue ad invicem Sint de guerra, etc.*

° **ESSE DESUPER**, Supereminere. Vide supra *Desuper esse* 2.

° **ESSE INTER**, Interesse, adesse. Charta Sangallens. ann. 745. ap. Neugart. Cod. Diplom. Alem. num. 15. tom. 1. pag. 21: *Ego Quolfwinus Fui inter ubi hunc cartala facta est.*

† **ESSEDUM**, **ESSEDA**. Servius ad illud Virgilii, Georg. lib. 3. vers. 204:

Belgica vel molli melius feret *Esseda* collo.

ait *Belgica Esseda esse Gallicana vehicula*. [Papias MS. Bituric.: *Esseda sunt Gallorum vehicula, quibus Reges victi captivi ducuntur.* *Essedum*, *Basterna*, *vehiculum*. Hinc emenda Glossar. Sangerman. MS. n. 501. ubi perperam: *Esserta, Basterna*.] Glossa Isonis Magistri: *Essedum*, genus vehiculi Gallicani, i. *Sambuch*, quasi *assedum*, ab *assidendo* dictum. Jornandes de Reb. Goth. cap. 2. de Britannis: *Non tantum equitatu, vel pedite, verum etiam bogis, curribusque falcatis, quos more vulgari *Essedas* vocant.* Ubi malim *Esseda*: nam *Essedum* dixit Propertius lib. 2. El. 1. vers. 86:

Esseda cælati siste Britanna jugis.

Lib. 4. El. 3. vers. 9. de *issidem*:

Hibernique Getæ, plectroque Britannia curru.

De *Essedis* et *Essediis* Britannicis agunt etiam *Cæsar* lib. 4. de Bello Gall. cap. 24. et 33. et *Cicero* lib. 7. Ep. 6. et 10. Vide *Ausonium* Epist. 21. [et *Pitiscum* in Lexico Antiquit. Rom. et *Carolum* de Aquino in Lexico Militari.]

° **ESSELLA**, *Assula*, sequentium. Lit.

vant habere brevis de sordemanda. Vide *Stabilia* 2.

ESTABLIA. Monast. Anglic. tom. 1. pag. 922: *Sint quieti de thesauro portando de chactis, Establiis, scotallis regalibus, de purprestura, etc.* [Judicium Scaccarii Normannie XIII. seculi, apud D. Brussel de Feudorum usu tom. 2. pag. 965: *Audivi ibi, quod minor bene potest procedere per duellum vel Establiam, hoc est, Breve Ducis Normannie, quo in manu Regis ponitur feudum, vel tementum, donec oborta de eo lis dirimatur.*] Vide *Stabilia* 2.

Primo loco *Establiam* interpretor de stabulo, seu obligatione vassallorum recipiendi equos domini in stabulo: alterum vero sic *Establiam* ex Reg. S. Justi Cam. Comput. Paris. fol. 27. v. col. f. *Audivi ibi quod minor bene potest perdere (sic sine nota abbreviationis) ad finem per duellum vel per Establiam. Ubi idem quod supra Establiam.*

† **ESTACAMENTUM**. Vide *Stacamentum*.

† **ESTACARE** PLACITUM. Illud firmare vadis receptis: quod ad iudicem vel dominum pertinebat. Vide in *Stacamentum*.

† **ESTACATURA**. Locus palis circumseptus ad capiendos pisces. Charta Claremb. dom. Cappar. ann. 1235. in Chartul. Arremar. ch. 221: *Prior de Cappis debet piscem per totam aquam de Follis... exceptis vannis et becis et Estacaturis molendini.*

† **ESTACHADA** BATALIA. Duellum seu certamen singulare, *ligatum*, in initum et perfectum, ut opinor, ab Hispano *Estacada*, locus clausus ubi pugnatur. Charta ann. 1005. Marce Hispan. col. 1136: *Damus vobis... medietatem de tota ipsa justitia, exceptis... de ipsa civitate... fecerint homicidium, aut frugerint pacem, aut habuerint aliquod placitum unde batalia sit Estachada.*

† **ESTACHAMENTUM**. Sepimentum, ut conjecto, seu locus palis, Gall. *Estache*, clausus. Gall. Christ. tom. 4. col. 888. Johannes II. Abbas Claravallensis ann. 1281: *Litteris suis proficitur, sibi minime licere facere Estachamentum in quodam loco, nisi de voluntate Episcopi Lingonensis.* Vide *Estache*.

Vel potius Agger aquis oppositus, quo siccit aqua concluduntur: quod fuletiatur palis sic dictus. Gall. *Ecluse*. Charta que supra indigitatur his concipitur verbis in Chartul. eccl. Lingon. ex Cod. reg. 5188. fol. 230. r. *Saichent tuit que nous de la volonte et dou consentement de Guy évesques de Leingres avons fait un Estachement dessus Gevoles.* Vide infra *Estachia*.

† **ESTECHARE**. Alligare. Gall. *Attacher*. Ordinatio ann. 1340. super Officio Marscallie. Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 834: *Item ipsos equos fretari, estechari, acomari, letterias eis fieri et bene Estachari facere cum omni diligentia teneatur.*

† **ESTACHIA**. Acicula, in quo vestis constringitur. Comput. MS. ann. 1281: *Pro liij. duodenis laqueorum et pro Estachis habitis per Odonem de Cormail. cccij. sol.* Vide *Stacha*.

† **ESTACO**. Taberna, officina. Charta ann. 1163. apud Ughellum tom. 7. Ital. sacr. pag. 268: *Concedo prenominate Ecclesie... et absque servitio 3. Escatones in civitate Laodice, cum suis omnibus continentis, ut in eis ipsi Malfetani maneant, stent, ac super Stacones, prout voluerint, edificent atque laborent. Habent itaque predicti Estaconi ab oriente viam, ab occidentem habent portum maris, etc.*

† **ESTACUS**. ubi quis sedet, stat, nostris

alias *Estacon*. Charta ann. 1306. in Reg. 40. Chartoph. reg. ch. 81: *Nos quatre Estacons mouvans de l'heritage nostre seigneur le roy, assis en la ville d'Orliens, fesanz le coing de la chaucerie. Lit. remiss. ann. 1401. in Reg. 156. ch. 40: Godefroy porta lors ledit mandement en l'ostel ou Estacon de Pierre Bertaut clerck de ladite prévosté. Alie ann. 1412. in Reg. 167. ch. 41: *Lesquelz entreront ou change ou Estacon d'un nommé Andrieu Griu changeur. Hinc Estacener, Campsorens seu numularii, qui ad mensam sedent, appellantur in Pedag. Divion. MSS. Li estaulz des changeours et des Estacener, chascun poiera ij. solz en ladite four. Vide infra Estagilis.**

† **ESTAGA**. Domus, in qua quis stat, habitat. Vide in *Stagium* et *Stare* 4.

† **ESTAGARIUS**. in Charta Phil. Pulc. ann. 1222. ex Reg. B. Cam. Comput. Paris. fol. 130. r. pro *Estagariis*, ut ex ead. Ch. legitur in *Stagium*, qui *estagam* seu domum habet in aliquo loco, nostris *Estagier*. Lit. remiss. ann. 1300. in Reg. N6. Chartoph. reg. ch. 232: *Lesquelz Regnaud et Chiviere s'entraoient fait adjoirner en la cour du sire de Clerc, dont ils sont Estagiers.*

† **ESTAGERIUS**, ut *Estagarius*.

† **ESTAGGA**. Idem quod *Estagium*, Gallis *Estage*. Charta W. D. de Montipessulani ann. 1103. *Item etiam vobis tantum sestivalaticum omni die et nocte in Montepess... et si Dominus Montipess acciperet ledam de villanis de Sustantomensi Comitatu qui habent domos in Montepess. et non starent in Montepess. per Estagiam, habeatis sestivalaticum. Id est, qui in Montepessulano domos habere tenentur. Vide *Stagium*.*

† **ESTAGIA**. Domus, habitatio. Vide in *Stagium*.

† **ESTAGIARIUS**. qui *Estagium* seu domum habet in aliquo loco vel qui debet *Stare* in castro Domini. Vide *Stagium*.

† **ESTAGILIS**. officina, apotheca. Charta ann. 1224. inter Probat. tom. 3. Hist. Occit. col. 26. *Boscus, bartas, domos, casalogios, Estagiles, vineas et prata, etc. Maison Estagiere.* in Lit. remiss. ann. 1400. ex Reg. 202. Chartoph. reg. ch. 37. *Le suppliant trouva grant nombre de personnes qui venoient de la grange et estoient ja plus pais de la maison Estagiere de son frere que de ladite grange. Vide Estaco.*

† **ESTAGIUM**. a Gall. *Etage*, Campanulam, domus, vel obligatio, qua vasallus tenetur *Stare* in castro Domini sive ad illud custodiendum sive ex alia ratione. Regestum Campanie fol. 43. apud Dom. Brussel tom. 2. de Feudorum usu pag. 689: *Clarenbadius de Capis, legius de duobus feudis, scilicet de Vicecomitatu, et de Capis et tunc cum suis appenditiis. Et debet Estagium pro Vicecomitatu. Pro debet Estagium mox infra legitur, et debet custodiendum. Rursum occurrit eadem notione ibid. tom. 1. pag. 124. Pro Campanulo vero seu Tabulato, in Charta Officialis Autissiod. ann. 1278. In quibus (domibus) sunt quatuor Estagia cum cellario. Littera Officialis Paris. ann. 1291. ex Tabulario Calensi pag. 270: *Recognoverunt in iure coram nobis se ad censuam quandam domum... continentem a parte vici in primo Estagio de fronte duas thesas dimidio pede minus vel circiter, et in longo sex thesas vel circiter, et in Estagio superiori tres thesas, etc.* Vide *Stagium*.*

† **ESTAGIUM** FACERE. Canonicis idem est quod *Presentem esse*. Gall. *Resider*. Charta Petri Abb. S. Benigni Divion.

ann. 1259. ex Archivis ejusdem Abbatis: *Qualiter Canonici debent facere Estagium. Canonici predicti Capella in eadem de cetero facient Estagia personaliter anno quolibet per duo menses et septimanas in ipsa Capella antiquitus instituta. Capellani, qui Missas habent vel habebunt in predicta Capella, residentiam continuam in ea facient.*

† **ESTAGIUM**. Mansio, commoratio, idem quod *Residentia*. Charta ann. 1246. ex Chartul. S. Pet. Carnot.: *Predictus miles et Petronilla uxor ejus, necnon et armiger predictus numquam de cetero habebunt nec faciant Estagium suum sive residentiam suam in terra vel dominio seu potestate monasterii S. Petri Carnotensis.*

† **ESTAGIUM** STAGNI. an idem quod supra *Estachamentum*? Charta ann. 1265. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 1068. *Excambiamus... etiam unum Estagium cujusdam stagni in terra nostra prope terram ipsius Eudonis super rivulo, qui descendit de Saent Gouery ad aquam, que vocatur seu nuncupatur Aute.*

† **ESTAGNA**. Mansio, commoratio. Vide in *Stagium*.

† **ESTAGNUM**. Stannum, *ESTAGNATUS*, Vas stanneum, quavis suppellex ex stanno, unde *Estagnier*, ejusmodi vasorum artifex, vulg. *Potier d'etain*. Lit. remiss. ann. 1391. in Reg. 142. Chartoph. reg. ch. 117: *Les supplians porteront vendre ledit plan à un Estagnier (sic)... et ce fait ledit Estagnier ou autre les de-aux. Invent. ann. 1361. ex Tabul. D. Venetia: Item duodecim paradisus Estagnatos... Item duos frascos de Estagno. Instr. ann. 1438. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 290. col. 1: *Poteri prefati promiserunt... bene et diligenter furnire presentem villam Nemusi... de bona poteria, scutellis Estagnatis, scudelloris, etc. Estanh. pro Estam, ibidem non semel. Vide Stannum 3.**

† **ESTAGRIUM**. Vide infra *Estagrarium*.

† **ESTALAGIUM**, ut *Estalagium*. Inter varia regi domani officia in villa Laudunensi premissetur *Officium Estalagium super calceyans et introitus domorum*, in Memoriali D. G. n. Comput. Paris. pag. 57. ann. 1362.

† Sive in foris et mercatis, sive in domo seu, ut aiunt, ad *fenestram* officina, nostris *Estallage, Estallage et Estellaige*. Charta Unfredi de Rohon confirmata a Carolo IV. ann. 1324. in Reg. 64. Chartoph. reg. ch. 42. *Concessi Roberto Postello... domum suam... ab omni servitio quietam... exceptis istis... quatuor (nummis) Estalagu, etc. Chartul. Latimac. fol. 242. v. *Quiconques soit corammaner... tenant ouvrir et fenestres ouvertes sur rue au dit Laigny, il doit par chacun an pour le droit d'Estallage douze den. Tom. Estallage, in Libert. Jouvil. ann. 1354. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 283. art. 11. Charta ann. 1288. ex Chartul. 24. Corb. *Item ay vendus et escangie... toutes les justies que jou avoie à Corbie, les cambaiger, les Estallages, etc. Terrear. Castell. ad Sequanam ex Cod. reg. 9838. 2. Item que mondit seigneur de Lengres, avec mondit seigneur de Bourgoigne, a droit de prendre... de toutes personnes foraines... viennent demeurer audit Chastillon ung trehu, qui s'appelle francmarchief et Estellaige, qui est tel que pour eulz affranchir de ventes perpetuellement en icelle ville, etc. Vide Stallagium in Stallum 1.***

† **ESTALARIA**. Pali in fluvio fixi ad sustinendum rete eisdem annexum in

piscium capturam, nostris *Estalliers* et *Estalés*. Reg. forest. de Broton. ex Cod. reg. 4653: *Monachi Gemeticis* (habent) *vj. haistras ad Estalarium de Wigeria*. Lit. remiss. ann. 1385. in Reg. 147. Chartoph. reg. ch. 256: *Guillot Noguez* dicit avoir une *Estalés de traux* à pescher poissons de mer. Vide *Estalarium* et *Stalaria*.

† **ESTALARIUS**, Pali in fluvio fixi ad piscationem. Charta anni 1279. ex Chartulario S. Vandreg. tom. 1. pag. 970: *De omnibus aliis participibus meis tati in Estalaris Sequane, quos habebamus, quam in b. tell. de la Meslerce et redditi- bus seu pertinentiis ejusdem batelli cur- rentis in aqua Sequane ad portum de Calais hec.*

† **ESTALE**, f. Vas ad usum mensæ, ab Anglico *St ill*, Monsa. Mandatum anni 1428. apud Rymer. tom. 10. pag. 392. col. 1: *Duo milia vasorum de electro, ut in Estalibus, parapsidibus, discis, saur- sariis et ollis.*

† **ESTALLAGIUM**, [Tributum pro licen- tia vendendi ad Estallum.] Vide in *Stallum*.

† **ESTALLAMENTUM**, Assignatio, ad- dictio, oppignatio. Charta Henr. VI. reg. Angl. in Chron. Joan. Whethamst. pag. 376: *Omnimodis debitis et compotis nobis debitis et pertinentibus, que vigore litterarum nostrarum patencium, seu bre- vium nostrorum de magno vel privato sigillo, aut per Estallamentum sive assi- gnationes respectuata existunt, omnino exceptis.* Vide supra *Estabilitas*.

† **ESTALLUM**, Mercatorum sedes in foris et nudinis. Codex MS. censuum Episcopatus Autissiod: *Omnes de villa residentes ad Estallum debent per quan- titat quindenam unum obolum, et illi extra villam vendentes similes ad Es- tallum debent in quolibet sabbati unum obolum.* Et infra: *Quisquis vendat un- tum diebus sabbatis ad Estallum, quilibet debet obolatam.* Vide *Stallum*.

† **ESTALLUS**, Relicta ad propagatio- nem quercus, nostris *Estalon*; unde *Es- tallonner*, silvam ejusmodi *estallis* ins- tructam relinquere. Reg. forest. de Broton. ex Cod. reg. 4653: *Isti (forestarii) debent servare Estallas de iaya Mauri.* Chartul. Corb. 13. sign. *Habacuc* ad ann. 1514. fol. 224: *A charge qu'ils seront tenuz Estallonner lesdits bus de cent estalons en chascun journal bons et suffisans.*

† **ESTAMENHA**, Lana interula, vel panni species, nostris *Estamine*. Com- put. ann. 1399. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 153. col. 1: *Pro Estam- enha pro coquo, i. gross. medium. Pro iij. palmis telz, etc.* Leudæ maj. Car- cass. MSS.: *Item pro carqua d'Estamen- his, iij. sol. Turon.* Ubi versio Gallica ann. 1544: *D'une charge d'Estamine, etc.* Chron. S. Dion. tom. 8. Collect. Histog. Franc. pag. 343: *Et toutesvoies fist il tant vers l'abbé que il en porta une coule et une Estamine.* Vide *Estamina*.

† **ESTAMINA**, Textum subtile, Nostris *Estamine*. Charta Guillelmi de Burgo Officialis Lugdun. pro Monasterio In- sula Barbaræ, in Macertis hujus Mo- nasterii tom. 1. pag. 202: *Camerarius det et dare teneatur cuiuslibet Monacho... in festo omnium Sanctorum quasdam Es- taminas ad valorem sexdecim solidorum Viennensium.* Vide *Stamina* et *Estamina*.

† **ESTAMINETA**, Eadem notione. *Ves- timentum de Estamineta*, in veteri Indu- culo ornamentorum S. Martialis Lemo- vicensis.

† **ESTANCHIA**, Agger aquis oppositus, a Gallico *Estancher*. Impedire ne fluat aqua. *Juzis levatam vel Estanchiam*, in Adversariis V. Cl. D. Aubret.

† Quod palis fulciatur sic dictus. *Es- tanchat*, eodem sensu, in Charta ann. 1334. ex Reg. 69. Chartoph. reg. ch. 1363: *La motte de Neuzy, les maisons estans en icelle, les fosses avec leurs gies et l'Es- tanchat estans: environs, etc.* *Estanche* vero, pro Vivario piscium, in Charta ann. 1388. ex Reg. 129. ch. 100: *Estan- ghes ou carpieres à garder et nourrir poisson.* Vide supra *Estachamentum* et infra *Stancharium*.

† **ESTANCIA**, pro Escancia vel Eschaan- cia. Quod obvenit alicui Charta Mar- garetæ Comitissæ Flandriæ ann. 1251. e Tabulario Audomarensi: *Extraneos hos- pites in hac predicto feudo non recipiant, preter illos, ad quos hæreditas adveniet, predicto feudo jure successorio, reliqui per maritagium vel per Estanciam fun- dum intraverint.* Vide *Escacia*.

† Hinc *Estanchié*, Qui jure hæreditario succedit. Charta ann. 1348. in Chartul. Godef. dom. Asperim. fol. 25. v. ex Bibl. reg.: *Comme nous aïens entendu qu'il est à présent escheus à relever... uns fiefs tenuz douz chastel de Kieveraing... et que li voirs et Estanchiés doudit fief a refusé et débatu à détiurer liget pour le cause doudit fief à noble home no chier et bien ar. ei mons. Aubret Turk chetier, etc.*

† **ESTANFORDIUS**, Panni species in burgo *Stanfordia* texti, unde nomen. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7679: *Pannarii sunt nimia cupiditate fallaces: vendunt enim pannos albos et nigras... radiatos. Estanfordios... male tenendo pannos et ultra curta cum pollice fallaci.* Vide infra *Stanfortis*.

† **ESTANNUS**, Idem videtur quod *Stagium*, Obligatio scilicet, qua vassallus tenetur *Stare* in castro domini sui, sive pro eo tuendo contra hostes, sive ex alio debito. Charta Phil. III. ann. 1279. in Reg. 71. Chartoph. reg. ch. 284: *Cum dices Xantonenses in nostra curia propo- nissent se dominis Xantonensibus ad exercitum non teneri, nisi eadem die, qua a suis domibus recedunt, possint reverti, Estannis duntaxat exceptis... præceptum fuit restitutionem sibi fieri... de eo quod ab eis pro nobis levatum fuerat pro finan- cia dicti exercitus, rata dictæ financia, dictos Estannos contingente, pro nobis retenta.* Vide infra *Estiguacia* et *Stagium*.

† **ESTAPLA**, a Gallico vet. *Estaple*, nunc *Etape*. Emporium, forum publi- cum, in civitatibus præsertim maritimis constitutum, ubi merces extraneæ publice distribuntur. Privileg. mercat. Harefoti ann. 1344. in Reg. 68. Chartoph. reg. ch. 126: *Donabimus fustes et ligna necessaria pro edificandis domibus pro curia dicti gubernatoris, et pro pondere et pro aliis edificiis necessariis ad Estaplum mercaturæ in villa predicta.* Lit. Phil. VI. ad ann. 1336. in Reg. B. 2. Cam. Comput. Paris. fol. 66. r.: *D'un tonnel vendu en l'Estaple sur la charrete, xij. den. Par. Une Estaple de guedes, in aliis ann. 1397. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 1386. Unde Estappler, Venum exponere, in Chartul. Corb. 13. sign. *Habacuc* ad ann. 1514. fol. 227: *Les bledz et autres grains que on vendt sans Es- tappler et sans mesurer au marchie, etc.* Aliud sonat *Estappe*, Palum nempe, in Lit. remiss. ann. 1479. ex Reg. 205. ch. 321: *Faire rompre et couper les paulz et Estappes de la pescherie.* Vide *Estapula* et *Stapula*.*

† **ESTAPULA**, Emporium, forum. Instrum. ann. 1314. de *Stapula* Regis Franciæ, apud Rymer. tom. 8. pag. 482. col. 1: *Olim mercatoribus lanarum regni vestri et aliarum partium conversantibus in eodem, qui Estapulam suarum merca- turarum predictarum apud Anwers extra regnum nostrum tenere solebant, venten- tibus, etc.* Testam. Guillelmi Montia- pessulani ann. 1211. apud Acher. Spicil. tom. 9. pag. 169: *Intius publicationis ulti- mæ voluntatis juratas depositiones sub presentia et testificatione multorum sus- cepit dominus G. de Flexio Magal. Epis- copus in Estap. suo de Montepessulano.* Stat. ita Scabinorum Maseriæ ad Mosam e Bibl. D. de Canged: *Touchant l'Estap- lage. Primo, Tous marchans forains, qui vendront vins à Maisieres et es faus- bourgs, doivent pour queus vi. den. Vide Stapula.*

† **ESTAQUA**, a vet. Gallico *Estaque* vel *Estache*, Postis, palus, unde pro Pila, columna. Joinvil. in S. Ludov. edit. reg. pag. 118: *Je alai au roy là ou il se seoit en un pavillon, apuie à l'Estache du pavillon.* Inventar. ann. 1362. inter Pro- bat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 206. col. 2: *Item quedam cazia cum Estaqueis de cristallo, et quibusdam reliquiis.* Hinc *Estaque* appellatur locus pilis suffultus, ubi iudices sedent, vel ipsum pilorium, in Lit. remiss. ann. 1458. ex Reg. 188. Chartoph. reg. ch. 16: *Ainsi que le sup- pliant... se portoit de l'Estaque ou audi- toire dudictieu de Corbie, etc.* *Estaque*, pro paxillo, vulgo *Poteau*, legitur in Ch. ann. 1249. ex Chartul. 21. Corb. fol. 99. v. et apud Bellom. MS. cap. 69: *Aucuns fois avient il que un hors tret avecques autres aus Estagues.* Ubi signum palo affixum significatur. *Estiquete*, eodem sensu. Lit. remiss. ann. 1397. in Reg. 152. ch. 259: *Comme le suppliant et plu- sieurs autres compaignons de la ville de Neelle... eussent pris jeu aux grans billies à férir à l'Estiquete, etc.* Aliæ ann. 1387. ex Reg. 131. ch. 109: *Lesquelz compai- gnons de leurs arce trayoient aux bersaulz et à l'Estiquete, etc.* *Jouerent ensemble aux platines de fer de chevaulz au plus près de deux Estiquetes*, in aliis ann. 1457. in Reg. 189. ch. 213. Hinc fortassis *Estempel* dicitur Decursio, sive pedestris sive equestris, quia loco metæ, palus stans igitur, in lib. 4. Consol. Boetii MS.:

Quant access court à l'Estempel,
Il court pour gagner le chapel;
C'est il loiers qu'il doit avoir.

Ejusdem originis vox *Estombel*, qua Palus cuspidate ferrea munitus ad stimu- landum boves significatur. Lit. remiss. ann. 1470. in Reg. 186. ch. 206: *Le sup- pliant print son baston que l'on appelle (en Auvergne) Estombel, duquel il tou- choit ses bœufs.* Vide infra *Estecha*.

† **ESTAR**, Domus, ubi quis stat, manet, Vide in *Stare*.

† **ESTARE**, Domus, ubi quis stat seu habitat. Testam. Guidonis Gueregiati ann. 1177. Spicilegii Acheriani tom. 9. pag. 152: *Factum est, atque completum in castello de Armazanicis in Estari, quod fuit R. de Armazanicis.* Vide *Stare*.

† Charta ann. 1171. ex Chartul. Cassæ Dei: *Concedo... unam partem Estaris... de Estari non debent quartana, sed carni- num. Estre, eadem acceptione, in Charta ann. 1328. ex Reg. 65. Chartoph. reg. ch. 112: *Guillaume le Hayer nous signifa que li avoit acquis... un Estre... ovesque mélayrie à quatre beuz et prez et pastu- rages.* Lit. remiss. ann. 1384. in Reg.*

125. ch. 105: Guillot Perier ala en l'ostel et l'Estre de Michau des Haies, dit Mace, et entrast ou tait ou Estable aux bestes d'icellui Estre. Estaire, pro. Estre, Stare, vulgo Estre debout, in Vita J. C. MS. ubi de S. Joseph:

Et temple d'icellui se trait.
Sa verge tait, ille se tait.

Estre en Estant, eodem sensu, in Lit. remiss. ann. 1394. ex Reg. 147. Chartoph. reg. ch. 81: Comme ilz furent touz levez pour eult en aller d'icelle taverna, firent traire un pot de cervoise en l'aire de l'ostel, euz estant en Estant pour boire au departir.

ESTASIS, pro Estasis, a Græco *ἔσθασις*, Raptus animi extra sensus, Gall. *Estase*. Legitur in Agnellii libro Pontif. apud Murator. tom. 2. pag. 66. col. 1.

ESTATICUM, Thesaurus. Vide in Scats.

ESTATUS, a Gallico *Etat*, Ordo. Comput. ann. 1390. Inter Probat. tom. 8. Hist. Nem. pag. 28. col. 2: *Ad finem ut tres Estatus se possent congregare, et dominus noster papa prelati daret licentiam, etc.* Vide Status 6.

ESTAULAGIUM, Præstatio pro Stautis seu stallis, pro jure scilicet ea habendi in foris et mercatis, nostris etiam *Estaulaige*. Vide Stautus 2. Charta ann. 1370. in Chartul. eccl. Lingon. ex Cod. reg. 5198. fol. 145. r.: *Dicti homines capituli et canonicorum de civitate et burgo et suburbio Lingonensi eodem modo solvent veniam et Estaulagium, sicut et homines nostri de civitate et burgo et suburbio Lingonensi... et si contingat nos vel successores nostros hominibus nostris vendere Estaulagium, promittimus et tenemur bona fide pro nobis et successoribus nostris, qui pro temporis fuerint, vendere predictis hominibus eodem modo sicut nostris.* Libert. villæ de Grancey ann. 1848. tom. 9. Ordin. reg. Franc. pag. 160. art. 8: *Octroyons qu'ils soient... franc et quitte d'Estaulaiges, d'aminages et de toutes ventes des choses vendues et eschevées par leur.* Vide supra Estalagium.

ESTAUAMENTUM, Quidquid ad vitæ necessaria pertinet, ut Stauramentum. Reg. visitat. Odon. archiep. Rotomag. ab ann. 1348. ad 1268. ex Cod. reg. 1245. fol. 90. v.: *Visitavimus hospitale de Novo-castro... Habent satis Estauamenta, ut pots biadum, avenam, carnes, vinum, cervinam, et sinceram.* Vide infra Estauramentum.

Hinc Estauceure, pro Vestitus, et ornatus quilibet; unde Estaucier, Vestire, ornare, tom. 1. Fabul. pag. 126:

Et fait faire Estauceure,
Et prest telle vesture,
Come à jone home courvoier.

Ibidem pag. 129:

Come vallet fu Estaucie,
Et fu de bones housiaus chamele,
Et de robe à home vestie.

Inde etiam fortassis *Este*, pro Ornamentum ecclesiasticum, capa scilicet, vulgo *Chape*, in Charta Rodulp. ducis Lothar. ann. 1341. ex Hist. Med. monast. pag. 858: *Lidis religiosus, abbas et conventus ont promis... de recevoir à procession tous nos successours ducs de Loherenne à toujours mais, lai premiere foiz qu'ils vanront en lor englies... et venir à l'encontre revestis en lor Estes junques à lai premiere porte.*

ESTASOS, Officina, apotheca. Charta Ludov. de Bellojoco ann. 1290. in Reg. 66. Chartoph. reg. ch. 646: *Item necetiam*

pro aliis bonis immobilibus lotgiis sive Estazos, etc. Vide supra Estach. Quid autem fuerit nostris Pourcel estayd, explicat Lit. remiss. ann. 1421. ex Reg. 171. ch. 112: *La chard d'empourcel Estayd, qui est à dire, les ossements et costellistes qui estaint dessus le lart dudu pourcel.*

ESTECHEA, Postis, palus, paxillus, Gallis *Estache*, vel *Esteches*. Charta Joan. de Verzele Senescalli Burg. anno 1278: *Inter illos 4. postes vel Estechas qui vertuntur juxta domum, etc.* Vide Staca. Wilfelm. Guiart. in Philippo Augusto:

A douloeres et à haches
Vont desrompant piez et Estaches.

Infra:

Les Estaches du pont assailent.]

Idem Anno 1025:

Cil qui sont de hardies taches,
Embatlent le feu es Estaches.

Hinc cum pallis vel ad palos pugna, *Estacheis* dicitur in Chronico Bertrandi Guesclini MS.:

A nos François se vont fierement assemblant,
Fier fu l'Estacheis, quant se vont en contrast.

Infra:

La peest onoir marieles grant,
Et grant Estacheis, et foies pesant.

Et Estace, Chron. S. Dion. lib. 1. cap. 20. tom. 3. Collect. Histor. Franc. pag. 171: *Comme il (Jesus-Christ) fu liés à l'Estace, batuz et escopis.* Lit. remiss. ann. 1392. in Reg. 144. Chartoph. reg. ch. 77: *Le jour de la feste S. Laurens un chat eust esté lié ou estachié à une Estache ou estoce estant en une fosse plains d'eau, et eust esté ordonné et crié publiquement par les seigneurs dudit Mont-Acon (sic)... que qui estrangleroit ledit chat aus dens, les mains liées derriere le dos, il auroit quarante sol: Paris. H ne Prendre Estache, Navim ad pallum alligare, quam ob rem tributum exigebatur. Lit. Caroli VI. ann. 1383. in Reg. 124. ch. 222. et in Memor. E. Cam. Comput. Paris. fol. 67. v.: *Ottroyons que les maistres mariniere dudit royaume de Castelle soient francs de prendre Estaches pour leurs nefz et navires en touz les ports de nosdiz royaume et seignories.* Unde emendandum *Escache* tom. 4. Ordin. pag. 490. art. 14. *Inde Estachette* dimin. in Lit. remiss. ann. 1348. ex Reg. 77. ch. 228: *Iceilui vallet se jouoit d'un coustel à autres compaignons estant ou chemin d'entre S. Denis et Paris à un feu que l'on dit à l'Estachette.* Vide supra Estaca et infra Staca 2.*

ESTELAGIUM, Idem quod supra Estalagium et Estaulagium Redit. præposit. Ambian. in Reg. 34. bis Chartoph. reg. fol. 91. r. col. 2. part. 1: *In Estelagio, quod in Sabbato colligitur, lx. sol.*

ESTELLA, Assula, segmentum, nostris etiam *Estelle*. Arest. ann. 1308. in Reg. Olim parlam. Paris. fol. 106: *Nütantur facere rengias, Estellas et forellas, ac cætera opera de corio et ligno necessaria pro ensibus.* Ubi significatur assula, quibus compingitur vagina. Lit. remiss. ann. 1396. in Reg. 130. Chartoph. reg. ch. 163: *Ipsa significans Johannem Bergoin maritum suum quadam Estella fustea... percussit.* Allæ ann. 1379. in Reg. 114. ch. 849: *Iceilui Jehannot... oy le cap d'une busche appellée Estelle.* Rursum allæ ann. 1410. in Reg. 164. ch. 289: *Comme le suppliant s'en fust alé querir en une estallerie, nommée aysse... une voiture d'Estelle. Estaille, in aliis ann. 1426. ex*

Reg. 178. ch. 348: *Iceilui Charmillon print une busche a faire feu, nommée esclat ou Estaille.* Non alia, ut videtur, notione, Estenat in Lit. ann. 1396. ex Reg. 151. ch. 147: *Iceilui Astruc d'un Estenet de bois qu'il avoit en sa main, féry ledit Vigier un cop sur la teste.* Et *Eytene*, in aliis ann. 1460. ex Reg. 190. ch. 131. *Estail* vero, Postis, vulgo *Poteau*, *jambage de porte*, in Lit. remiss. ann. 1409. ex Reg. 163. ch. 321: *Iceilui Perrinat bouta sa hache entre l'uis et la postel ou Estail, ou il le devoit clorre.* Vide supra Escalla.

ESTELLATUS, Vide supra Escallata. ESTELLUS, Pall in fluvio fixi ad sustinendum rete eisdem annexum in piscium capturam. Charta ann. 1094. ex Tabul. S. Vict. Massil.: *Ego Clemens episcopus Cabillonensis dono... de equo ad piscandum de superiori Estello usque in illum Estillum, qui est prope gurgitem, quem vocant pglenam.* Vide supra Estalaria.

ESTEMA, [° Membrum, ut videtur, abscisio, mutilatio.] Fori Oscæ ann. 1247. sub Jacobo I. Reg. Arag. f. 82: *Si homo infansionis occideret hominem infansionis, halem homicidam potest Dominus ejus occidere in captione, fame, siti, aut frigore, non faciendo de illo aliquam justitiam vel Estemam. Quod si justitia corporalis habeat fieri de eo, tradatur Bajulo Regis, quia omnes justitie, aut Estem corporales spectant ad dominum Regem.* Observantia Regni Arag. lib. 9. tit. de Salva infansionum, § 10: *In causis vero criminalibus, et ubi debet fieri Estema corporis aut membri, recurrendum est ad Dominum Regem, etc.* [Vide Extema.]

ESTEMA, in lisdem Observant. lib. 6. tit. de Privilegiis Militum § 10.

ESTEMA, Papiæ, Ramuculi, quos faciunt, cum gradus cognationum partiuntur, ut puta ille filius, ille pater. Est pro Stemma. Eadem, qua Papias, notione Plinius dixisse videtur lib. 85. cap. 2: *Stemmata vero linque discurrebant ad imagines pictas.*

ESTEMARE, Vide Estema.

ESTEPA, Palus, tiglium. Vide Stepa. ESTER, Ignis sacer, morbi species. Acta S. Dymphæ Virg. num. 9: *Habet enim ignis ille apud Archiatros plura nomina: dicitur quippe Ignis sacer, ignis pericus, et ignis infernalis, et est qui Ester dicitur Græco vocabulo.* Ex Gr. æcrip. Titio, torris.

ESTERA, Seditio. Charta Guidonis Comitum Flandriæ pro Ecclesia S. Barthol. Bethun. ann. 1257: *Omnes justitias sanguinis, latronis, violentie, mesleym, burinas, Esterem et immuratorum.*

Hinc Ester, Seditiosus, in Lit. remiss. ann. 1480. ex Reg. 206. Chartoph. reg. ch. 461: *Unq surnommé le Scellier homme fort Ester et de grant couraige, etc.*

ESTERIA, Vide supra Esceria.

ESTERIUM, pro Estuarium, Canalis quo intrat æstus maris. Lobinellus in Glossario ad calcem Hist. Britan. Fundatio Monasterii Sarmaciæ Ord. Grandimont. ann. 1192. Inter Anecd. Marten. tom. 1. col. 646: *Concessimus memoratis Priori et Bonis hominibus in dicto loco serviantibus prata de Audillec, sicut duo Esteria, pro quibus mare ascendit et descendit, distinguunt.*

Nostris Ester et Estior. Charta Henr. V. reg. Angl. ex Cod. reg. 8387. 4. fol. 44. r.: *Aqua appellata la Blaque descendit usque ad bocam Sterii de Correyano, ubi dictum Esterium cadit in mari, vocato Geronda.* Alia ann. 1312. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 522.

v. : Une piece de terre... ainsi comme elle se levat, o le fons du fosse, qui est et fieri à l'Estier du port dessous le chasteau,... ainsi comme ledit Estier et ledit fosse se estandent. Lit. remis. ann. 1400. in Reg. 155. Chartoph. reg. ch. 390. Comme les supplians fussent en un vaisseau, nommé gabarre, estant sur eau en un lieu nommé l'Estier du port de Corse près de ladite ville de saint Jehan d'Angely... ou dit Estier sur l'eau estoit aussi un autre gabarre... et estoit en la fin dudit Estier à l'entrée de la dite riviere. Vide Exterium.

ESTERLINGUS, STERLINGUS, voces Angli, et inde ceteris nationibus familiares in re monetaria. Trifariam vero accipitur *Esterlingus*, seu *Sterlingus*: primo pro monetario pondere, deinde pro qualitate monetæ, tertio denique pro quâpiam monetæ specie.

ESTERLINGUS, priori significatione, seu pro monetario pondere. Assisa Davidis I. Regis Scotiæ de Ponderibus et mensuris: *Imprimis Sterlingus debet ponderare 82. grana boni et rotundi frumenti*. Eadem habentur in Assisa de Pond. et mens. Roberti III. in illius Statuto cap. 22. § 6. sed additur secus ea tempestatesset, propter minorationem monetæ. Statuta Edw. I. *Denarius Angliæ, qui vocatur Sterlingus, rotundus sine tonsura, ponderabit 82. grana frumenti in medio episcopi, et 20. Denarii faciunt unciam, et 12. uncie faciunt libram*. Adde Fletam lib. 2. cap. 12. § 1. et Foros Morlanenses art. 18. Hocsemius in Adolfo a Marka Episc. Leod. cap. 18. ait, in provincia Coloniensi unciam 20. *Sterlingos ponderare, sterlingum 26. vel circiter hordei grossi grana, sive speltæ, 8. vero uncias marcæ adquare*. In Regesto Pater. in Camera Computor. Paris. fol. 204. dicitur *Esterlingus* appendere 4. obolos Turon.: *Chascun Estellin doit pezer 3. oboles Tournois*. Solidus vero ponderalis appendebat 12. obolos. Vide in Marca.

Eadem vox *Estellin* pro uncia parte minutâ, etiam ubi non fit sermo de re monetaria, pluries accipitur, in Edicto Johannis Franc. Regis ann. 1350. apud de Lauriere tom. 2. Ordinat. Reg. pag. 352. n. 13: *Bled couste trent huit sols le septier. La paste du pain d'un denier de Chailly pese cinq onces et demie; et le pain cuit quatre onces treize Estellins*. Occurrit eodem num. ut et seqq. passim. Vide *Estrelingus*.

ESTERLINGUS, pro monetæ qualitate, usurpat Matth. Paris. ann. 1247. 50. *millia librarum denariorum Viennensium, quorum quilibet denarius valet 8. obolos Esterlingorum*. Statuta Davidis II. Regis Scotiæ cap. 37: *Moneta nostra, videlicet Sterlingi, non deferatur extra regnum per mercatores regni*. Joan. Sarisber. Ep. 81: *Centum marchas Sterlingorum... tradidit Jo. Bromptonus: Promisit se daturum Regi Franciæ 4000. millia Sterlingorum pro expensis suis*. Matth. Paris ann. 1235. pag. 104: *Marcas bonorum et legalium Esterlingorum, 13. solidis et 4. Esterlingis pro marca quilibet computatis*. Lambertus Ardensis pag. 256: *Pecuniam denariorum Esterlingorum... et distribuit*. Charta Henrici III. Reg. Angl. ann. 1261. apud Prynneum in Libertatib. Angl. tom. 2. pag. 981: *In centum marcis bonorum, novorum, et legalium Sterlingorum, tresdecim solidi, et 4. Sterlingi, pro quilibet marca computatis, etc.* Eadem fere habentur pag. 1035. Le Roman de Garin le Loherain MS. :

Et trois onces marc de Deniers Esterlins.

Le Roman de Rou MS. :

Més je ne suis mie venus
En cest pais ô tans escus,
Pour ses Estellins recevoir,
Més pour la terre toute avoir.

Statuta MSS. Aurificum Parisiensium: *Nul Orfevre ne peut ouvrir à Paris d'argent, que il ne soit aussi bon, comme Esterlins, qu meilleurs*.

STERLINGUS, pro monetæ specie, quam *denarium Sterlingum* vocabant. Matth. Paris. ann. 1247: *Præcepit Dominus Rex... ut quicumque deinde Esterlingus in regno suo pondere non legalis inveniretur, statim funderetur*. Infra: *Eodem tempore moneta Esterlingorum, propter sui materiam desiderabilem... cepit deteriorari et corrumpi per illos falsarios monetarum, quos Tonsores appellamus, adeo ut vix interiori circulo nummi parcendo, limbum literatum totaliter asportarent*. Ordinat. Philippi Regis Franc. et Henr. II. Reg. Angl. pro subsidio Terræ Sanctæ ann. 1194: *In terra Regis Angliæ cismarina 2. Ien. Andegavensis monete, et in Angliâ unus Sterlingus parvalvetur*. In Tabularia S. Bertini ann. 1230: *Sub pena mille marcharum Sterlingorum majoris ponderis*. In veteribus Tabulis Carcere Comput. Paris. legi S. Ludovicum statuto ann. 1265. verasse ne *Esterlingi* altiori pretio quam 4. Turonensium caperentur, idque ad 15. mensis Augusti, eoque elapso illorum penitus usum interdixisse. De sterlingorum Anglico recti ponderis in Francia valore, idem statuitur Statuto Philippi Pulcri ann. 1289. mens. Aug.

Statutum S. Ludovici mox a Cangiio laudatum edidit de Lauriers tom. 1. Ordinat. Reg. pag. 95. cui alteram præmisit ejusdem anni ibid. pag. 94. ubi *Esterlingi, seu Estellins* (Gallica sunt hæc duo Statuta) quatuor Turonensibus pariter æstimantur. Currebant autem in Gallia nostrâ *Esterlingi*, quod in his plures olim provincias Angli possiderant.

Charta ann. 1219. ex Bibl. reg.: *Tenetur integre sine difficultate persolvere in proximis nundinis S. Johannis Trecentis apud Treca... triginta marcas bonorum novorum et legalium Sterlingorum, scilicet, xiiij. solidis et quatuor Sterlingis pro marca quilibet computandis*. Idem pretium *Sterlingi* assignatur in Ch. ann. 1232. apud Cencium inter Cens. eccl. Rom. Alia ann. 1324. in Reg. C. Chartoph. reg. ch. 28: *Estellins chascun baillie pour cinq petiz deniers, gros Tournois d'argent à un O chascun pour quinze deniers*. Libes nig. S. Petri Abbat. scriptus ann. 1487. fol. 53. r.: *Lesquelz vingtz sols d'Estrelins sont estimez chascun an à six escus, qui valent vij. livres, iiij. sols*. Vide infra *Stellinus*.

De vocis etymo et origine discrepant viri docti, quorum sententias breviter retexam, uti lectori, quæ magis arriserit, liceat amplecti. Lindwodus ad Provinciale Cantuar. Eccl. lib. 3. tit. 18. a voce Anglica *Sterling*, quæ *Sturnum* sonat, deducit, et dictum vult quod in nummis Eduardi Confessoris deprehenderit quatuor aves effectas ad Crucis ibi depictæ latera. Sed an Sturni sint, vel Columbæ, vix quispiam pro certo affirmat. Deinde in ceteris Regum Anglo-Saxonum nummis nullam prorsus reperire est dilineatam avem.

Buchananus ait *Scotum* vulgus *Sterlingum* dictum existimare, a castro *Starlin*, et *Striveling*, nuncupato. Verum

etsi sterlingorum mentionem fieri in veteribus Regum Scotticorum legibus certum sit, nemo tamen sanæ mentis inde sterlingorum originem manasse censeat, nisi certis argumentis probetur in eo castro cusos primum sterlingos.

Watsius sterlingos denominatos censet, a starro. Ita vero apocham, seu ad quietantiam, vocabant Judæi Anglici, ita ut probati nummi sic appellati sint, quod scilicet tam boni purique essent, ut eos non recusarent vel ipsi Judæi: vel a voce Anglica *Starrs*, id est, stella, quod plerique veterum Anglicorum nummorum stella insigniti sint. Nam et *Starlingus*, perinde ac *Sterlingus* scribi annotavit Spelmanus.

Sommerus vocis originem a Saxonico accersit, a steore, i. e. lex, canon, regula, quod ejusmodi nummi, pondere, forma et materia legales sint, seu regulares. Unde vulgo probata moneta, *bona et legalis*, dicitur: *ling*, addito in vocis productionem, uti in plusculis Anglicis vocabulis factum observat.

Postrema denique super vocis etymo sententia, quam amplectuntur Cambdenus in Scotica, Spelmanus, Jacobus Warsus in Antiq. Hibernic. cap. 25. et alii, ea est quam ex Annalibus Anglicis erutam scribit, a Germanis scilicet Danicæ vicinis, quos ab Orientali situ, *Esterlingos* appellamus, *Esterlingos* nummos nuncupatos: seu, ut in hisdem Annalibus habetur, quod si in Angliam aliquando venientes artem purgandi argenti et ferendi intulerint: vel (quod mihi videtur probabilius) quia Normanni nostri, ut primum in Angliam sedem fixerunt, Willelmo Notho duce, veteres regionis incolæ, origine Saxonicos, nulla alia denominatione donarent, quam ea quæ apud Francos in usu passim habetur, *Esterlingorum* nempe, quæ appellatione si Germanis populi, qui in Danicæ confinis habitabant, vulgo innotescerant. Unde cum Anglo-Saxonico Regum monetam denotare vellent, quæ probator erat quam Francica et Normannica, monetam *Esterlingorum*, id est, Regum Saxonum dicebant, eam scilicet quæ ante Normannorum in Angliam ingressum in commerciis obtinebat. Paulo aliter Cambdenus, scribens Esterlingos a Joanne Rege in Angliam primum evocatos ad argentum in suam puritatem redigendum. Utcumque se res habeat, constat ante Normannos Anglicos vix in quopiam diplomate aut scriptore vocem *Sterlingorum* usurpatam reperiri. Primus enim, ni fallor, Ordericus Vitalis eam extulit, vocabulo parum immutato, jam ab ann. 1066. nam *libras Sterilensium* vel *Sterilensis monete*, vocat non uno loco, pag. 496. 528. 544. 580. 608. 768. 786. 788. quæ aliis *Sterlingorum* dicuntur. Sed et observandum pag. 496. Anglicam monetam a *Sterilensi* videri distinguere, dum ait Mainerio Abbati 44. *libras Angliæ monete* Monasterio S. Ebrulfi erogatas a Lanfranco Archiep. Cantuar. et a Rogero de Sappo 40. *libras Sterilensium* eidem missas Abbati: ubi Anglica moneta pro *usuali*, *Sterilensis* vero pro probata sumitur.

Jam vero Saxones Germanicos, a quibus originem duxero Anglici, *Osterlingorum*, seu *Esterlingorum* appellatione scriptoribus nostris innotuisse, probant plus satis Annales Francorum veteres, qui ita dictos observant quod ad austrum, seu ad Orientem habitarent, aliorum Saxonum respectu, qui ad Septentrionem et ad Occidentem vergebant.

Quippe olim Saxonia, seu potius Saxonum ditio, procul in Germaniam protendebatur: dividebaturque in tres potissimum provincias, quarum una ad Orientem, altera ad Occidentem, tertia ad Aquilonem porrigebantur. Hanc Saxoniam partitionem docet plane Witikindus lib. 1. Gest. Saxon. pag. 7. dum ait in *Orientalis populos, Angarios, atque Westualos*, Saxones fuisse divisos. Quod etiam ante Witikindum agnoverat Poeta Saxonicus lib. 1. de Gestis Caroli M. ann. 772. vers. 24.

Quot pagos, tot pene Duces, velut unitis artus
Corporis in diversa forent hinc inde revulsi,
Sed generalis habet populos divisio terminos,
Insingulis quibus Saxonia floruit olim.
Nominis nunc romanenti, virtus antiqua recessit.
Denique Westfalos vocant in parte manentes
Occidus, quorum non longe terminus amnis
A Rheno distat. Regionem solis ad ortum
Inhabitantes Osterlingi, quos nomine quidam
Ostvalos alio vocitant, confinis quorum
Lati tant conjunctis suis gens perfida Scleri,
Inter predictos media regione morantur
Angarii, populus Saxonum tertius, horum
Patria Francorum terra sociatur ab Austro,
Omninoque eadem conjungitur ex Aquilone.

Osterlingorum denominationis rationem ipsa prodit appellatio. Dicti enim, quia ad Austrum, aliorum Saxonum respectu, habitabant. Haud procul ab Obacro statuuntur a Poeta Saxon. ann. 776. vers. 40:

Inde movens Carolus regiones venit ad illas,
Quos Osterlingi tenent, sedique locatis
Ad flavium castris, qui nunc Otacra vocatur.

Ex quibus abunde patet Osterlingos eosdem esse qui alias in Annalib. Francor. et in Vita Caroli M. ann. 775. *Austrelindi* vocantur, ubi perperam libri omnes editi, *Austreludi*, praefereunt. [Utroque loco Poetae Saxon. Pertz. legit *Osterliudi*.] Nec scio, quod fere a usim affirmare, an mendum irrepserit in Annal. Franc. Metens. ann. 688. *Pippinus successibus prosperis Orientalium Francorum, quos illi propria lingua Osterlindo vocant, suscepit principatum*. Nam pro Francorum restituendum censuerim. Saxonum, et pro Osterlindo, facili emendatione, *Osterlinda*.

Fuit igitur Saxonum gens in tres potissimum distributa populos, *Osterlingos* nempe, *Angarios* seu *Angrarios*, et *Westfalos*. Postremorum manet etiam appellatio in Westfalae provincia, Rheno finitima.

De Osterlingis crebra est mentio in Annalibus Franc. Hi numero caeteris praepollebant, ut est in Annalib. Bertiniani ann. 841: *Saxonibus, qui Stellingis appellantur, quorum multiplicior numerus in ea gente habetur*. Ubi obiter observandum jam inde non modo Osterlingorum nomen in *Sterlingorum* appellationem contrahi coepisse, sed et littera *r*, in *l*, mutata. *Stellingos*, vocatos, uti vocem hanc in re monetaria extulisse Francos posterioris aevi constat. [Litterae Philippi Augusti Francorum Regis ann. 1211. apud de Lauriere tom. 1. Ordinat. pag. 31: *Et volui et concessi eisdem (Monetariis) quod ipsi pro mercede operariorum (i. operarum) eorum habeant et percipere valeant de xvi. marchis et xl. Stellingis lx. solidos et iv. denarios ad marcham de civitate Trecentem.*] Willelmus Guiart. ann. 1204: *Qui constassent tant d'Estalin*.

* **ESTERNINARE**, Extra terminos ejicere, abigere. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657: *Eysilkar, Prov. ezulare, Esterninare*. Acta MSS. Inquisit. Carcass. ann. 1308. fol. 44. v. : *Quidam be-*

guinus fuerat absconditus seu *Esterninatus*, quia volebat decipere et tradere inquisitoribus Petrum et Guillelmum Aulerii hereticos. Vide *Esterninatum*.

* **ESTERNULUS**, [Avis. Gall. étourneau. DIER.]

* **ESTESSUS**, Gall. *Étaye*, Fulcrum, tabulatum. Lit. remiss. ann. 1351. in Reg. 81. Chartoph. reg. ch. 128: *Cum dicit Guillelmus et Johannes quemdam caminum de plastro... reparassent mediantibus Estessibus, qui eschafaudi vulgariter nuncupantur, etc.*

† **ESTEVENENSIS**, vel **STEPHANENSIS** MONETA. Vide in *Moneta Baronum*.

* **A Gallico Estevens**, Stephanus. Bestiar. MS. :

Li coelons qu'est stephanis
Nos doit saint Estevene noochier,
Qui pour Dieu se laisse passer.

Unde *Estevenon*, nomen proprium mulieris, *Stephanis*, in Ch. ann. 1297. ex Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 11. r. col. 2: *Jehan Fouguet le Genne et Estevenon sa femme, etc.*

† **ESTIBULATIO**, pro *Stipulatio*, Sponsio, promissio. Vide in hac voce.

† **ESTIGKE**, Numerus angillarum. Vide *Stica*.

† **ESTIFER**, Ferens estatem vel estum. Jo. de Janua.

* **ESTIGIA**, Idem quod *Hostisia*, ut patet ex Charta Benjamini Abb. Rranensis ann. 1218. cujus inscriptio est, *De duabus Estigiis*; tenor vero *Nos duas Hostias, quas habebamus, etc.* Habetur in Tabulario S. Medardi Suesionensis. Vide *Hospitatus in Hospes*.

* **ESTILGUACHIA**, Obligatio, qua vassallus tenetur excubias agere in castro domini sui, idem quod supra *Escharnio* ann. 1284. in Reg. 61. Chartoph. reg. ch. 424. : *Ipsos (homines nostros) ab omni quæsta, tallia, Estilguachia et manobru... excepta Estilguachia, si cum aliquo barone vel bona villa nos seu successores nostri guerram haberemus, liberamus*. Vide supra *Estannus* et *mox*.

* **ESTILLUS**, Somnus, Angl. *Sleepe*. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692: *Estillus, sompne*.

* **ESTIMA**, Estimatio, pretium, valor. Gall. *Estimation*. Charta ann. 1299: *Bajulus ad instantiam illius qui recipit damnus, et emptoris talarum facit pignora malefactores usque ad Estimam predictam factam per taxatores eodem*. Alia ann. 1326. in Reg. 62. Chartoph. reg. ch. 104: *Quia vero Estima pretii Estimam rerum ad dictam donationem pertinentium videtur excedere, etc.* Vide *Estimium* et *infra Estima*.

* **ESTIMAGIUM**, pro *Emmagium*, in Charta ann. 1163. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 617. Vide in hac voce.

* **ESTIMERE**, Facultates et omnia quæ sunt in bonis, idem quod *Averium*. Charta Rob. de Coctaco dom. de Pinon ann. 1218. in Reg. 74. Chartoph. reg. ch. 118: *Si quis mansionariorum de Pinon in ipsa villa manere renuerit, ejus possessionem, quæ vulgo Estimere nuncupatur, sine reclamacione possidebimus*.

* **ESTIMIUM**, Estimatio, quæ species est opinionis, velut de visu. Papias. Hinc nostris *Estime*. [Vide supra *Estimium*.]

* **ESTIVUM**, Major ætas, cui sua est existimatio, opinio. Charta ann. 1183. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. ævi col. 169: *Hoc est sacramentum et pactum, quod dominus Wecello et Gabriel ejus filius de Camino fecerunt hominibus et communi Tarvisi: quod pac-*

tum et sacramentum filii predicti Gabrielis, quando erunt ad Estimum, nisi fuerint clerici, debent facere.

* **ESTIRO**, Modus agri. Reg. feodor. Aquit. in Cam. Comput. Paris. sign. J. J. rub. fol. 27. r. : *Nec ab aliquo vivente tenebant aliquid, nisi ab ipso domino rege, exceptis decem Estironibus terræ, quos dicit Arnaldus et Vitalis de Sauboard tenent... et exceptis septem Estironibus terræ, quos predictus P. de Cabanes tenet cum iij. den. Burdegali. de feodo*. Privill. concessa ab Eduardo reg. Angl. habitatoribus Salveter. in Reg. 74. Chartoph. reg. ch. 658: *Item statuimus quod quilibet burgensis dictæ villæ possit retinere de terris et possessionibus, quas habebit circa villam, duo boves per aratrum excolere poterunt bono modo, et unum Estironem terræ pro orto, et ad opus vinearum unam conquatam terræ*. Vide supra *Espeusalata*.

1. **ESTIVA**, [Johanni de Janua, dicitur loca in nemoribus, ubi in estate bestie sub umbra morantur, ut vident calorrem; unde *Estivare*, ad umbram in estate quiescere.] Vide *Æstivo*.

2. **ESTIVA**, Dolium. Inventar. ann. 1841. ex Archivis S. Victoris Massil. armar. Arelat. num. 1: *Item unum inducum magnum et aliud parvum, unam Estivam de fuste*.

* Hinc forte *Estivelot*, vasis genus, in Lib. rub. fol. parvo domus publ. Abbavii. fol. 117. v. ad ann. 1365: *Un pot de demi lot d'estain, trois Estivelots et deux sauserons d'estain*.

* **ESTIVAGIUM**, Jus quod ex piscibus percipiebatur. Charta ann. 1318. in Reg. 58. Chartoph. reg. ch. 305: *Item sur le prin et l'estivaige piscium apud Caynonem, etc.*

1. **ESTIVALIA**, *Ocreæ*, in veteri Vocabulario Juris utriusque. Species calcæorum sunt, de quibus jam in *Estivalia*. *Estivalibus etiam largis seu botis altis pro calcæamentis utantur, in Capitulo generali S. Victoris Massil. ann. 1312. Nullus vir vel mulier audeat portare in suis Estivalibus sotularibus vel botinis punctas dictas de Polayna, in Litteris Caroli V. Franc. Regis ann. 1367. pro Monspellensibus de forma vestium. Vide *mox Estivallus*.*

* *Estivaux*, in Lit. remiss. ann. 1415. ex Reg. 168. Chartoph. reg. ch. 812: *Uns Estivaux, deux besasses, etc. Estivall* apud Joinvil. in S. Ludov. edit. reg. pag. 26. Le Roman de Perceval ibid. in Glossar. :

Uns Estivaux ferris d'ormis
Change li rois, etc.

* **ESTIVALLUS**, Statuta Ord. Cartusien-sis ann. 1328. 2. part. cap. 1. § 1. : *Quicunque incisos sotulares, quos vulgo Estivallos vocamus, portaverit aut inter duo linteamina jacere presumpserit, etc.* [Rursum occurrit in quodam Codice MS. S. Martialis Lemovic. n. 58. pag. ult. ubi de Raymundo Abb. et in Computo J. Humberti sub Guigone Daphino ann. 1328. *Estivellus*, in Spicilegio MS. Fontanell. pag. 422. Vide *Estofferius* et *Estivalia*.]

* **ESTIVARE**, [Ad umbram in estate sedere. DIER.]

† **ESTIVATICUS**, Æstivus. Vide *Corrogata*.

† **ESTIVELLUS**, Vide *Estivallus*.

† **ESTIVUM**, Æstas, Gall. *Esté*. *Præsentis Estivo, præterito Estivo*, passim in lib. Sentent. Inquisit. Tolos. a Ph. Limborch edito.

* **ESTOBLAGIUM**, Præstatio pro facul-

tate depascendi porcos in stipulis, nostris *Estoblagis* et *Estoublage*; a voce *Estoble*, *Stipula* vel *culmus*, nunc *Estens*: unde *Estuler*, *Stipulas* colligere, in Ch. ann. 1848. ex Chartul. S. Vinc. Laudun.: *Que nous avons aiseiment de Estuler au dit terroir de Bucy*. Charta ann. 1114. ex Tabul. episc. Carlot.: *Item confirmamus eis Estoblagia et quadragia, que ultra nos super ipsis terris habent*. Alla ann. 1242. ex Cod. reg. 5458: *Item totam decimam Estoblagii porcorum et herbagii ovium, quos burgenses habent, percipient*. Alla ann. 1309. in Reg. 13. Chartoph. reg. ch. 118: *Le pasnage et l'Estoublage des porcs aus homes de la ville, lz. soit Par. Denique aha ann. 1401. in Reg. 162. ch. 341: Iceulz prévostz et chacun d'iceulz... doivent avoir sur l'Estoublage d'icelle forest chacun six deniers Tournois*. Lit. remiss. ann. 1470. in Reg. 196. ch. 290: *Ainsi que les supplians faisoient paisturer leurs beufz arans en une Estoublie ou goret, etc. Estoble, eadem notione, in aliis ann. 1489: ex Reg. 197. ch. 107: Les supplians frenit mener leurs beufz et porceaulz en leurs Estobles ou chaumes dudit champ pour illeques les faire paistre*. Vide *Estoublagia* et *Stoublagium*.

ESTOCAGIUM, ut *Estochagium*, Jus stipitis extirpandi. Locum vide supra in *Escoragium*, *Etançot*, *Truncus*, stirps, in Lit. remiss. ann. 1415. ex Reg. 189. Chartoph. reg. ch. 88: *Estienne Clément... chet à terre sur un tronç d'arbre coppé, que l'en dit au pais (Lyonnais) Etançot*. Idem forte sonat vox *Esgot*, nisi sit pro *Surculus*, in Lit. Phil. ducis Aurel. ann. 1861. ex Reg. 124. ch. 357: *Oudit usage peuvent prendre... la fouchiere et les racines d'icelles érachier et fauchier à quelconques ferremens qu'il leur plaira, hors l'Esgot des chemes*.

Aljud sonat *Estocage* in Ch. Ardr. de Chauvigné dom. Castri Radulfi ann. 1325. ex Reg. 65. bis ch. 278: *Avons fanchi... Ameline fame feu Grangier... et touz leurs hoirs masles et femaux... de taille... vendes, Estocage et de toutes autres costumes*. Ubi idem videtur quod *Estocage* in Consuet. de Surene art. 8. Censu scilicet, qui pro relevio solvitur. Vide *Estocage*.

ESTOCAGIUM, Lignatio seu Jus percipiendi ligna in silvis. Charta Theodoric de Sanzeilles ann. 1217. in Tabulario S. Nicasi. Rem.: *Forestarius Estochagium suum in nemore accipiat*. Altera Nicolai de Ruminaco ann. 1214: *Famuli nemora custodiant et suum Estochagium... ad medietatem inter se dividant*. Vide *Stoc*.

ESTODIRE, pro *Studere*, Curare. Charta Childeberti III. Franc. Regis. ann. 694. apud Felibrium Hist. Sandionys. pag. xv: *in autoricio eius Estodiant defensare*.

ESTOFFA, nostris *Estoffe*, Res seu materia quævis, unde aliquid conficitur vel ornatur. Arest. parlam. ann. 1338. in Lib. 1. stat. artif. Paris. fol. 306. r. ex Cnm. Comput.: *Consueverunt dicti mercerii... a mercatoribus foransis Estoffas eboris, ivoer, seu burnei, et alias diversas denariatas ad dictum eorum ministerium cutellorum necessarias... emere... Consueverunt etiam dicti mercerii suas Estoffas diversis artificibus ville Paris. tradere ad opus et ministerium cutellorum faciendum*. Charta Rob. abb. Marchiens. ann. 1312. in Reg. 48. Chartoph. reg. ch. 106: *Et se en aucun temps, tant comme il le (manoir) tenront, gros marien y falloit par enviesure,*

leurer leur devons l'Estoffe au devant dit manoir. Stat. ann. 1407. in Reg. 162. ch. 188: *Aucun dudit mestier... ne face cauderans, cauderets ou pos d'arain de vieille Estoffe sans reffondre. Le suppliant devoit paier le mire et les Estoffes qu'il conviendrait pour saner la plays, in Lit. remiss. ann. 1469. ex Reg. 195. ch. 290. Unde Estofier, instruere, munire. Pactum ann. 1318. in Reg. 69. ch. 150: *Li habitant estoient tenuz et devoient amener nostre vins à leur voitures pour Estofier nostre hostel*. Hinc *Estoffure*, Ornamentum, vulgo *Garnitura*, in Invent. MS. eccl. Camerac. ann. 1401: *Un cornet d'ivoire sagé Estoffure. Et Estoffereuse, Saccutorum seu crumenarum artifex, Gall. Boursiere*. Lit. remiss. ann. 1378. in Reg. 114. ch. 64: *Alipson l'Aiguellette Estoffereuse de bourses demourant à la Croiz du Tirouer, etc. Estouffereuse, eodem sensu, in aliis Lit. ann. 1389. ex Reg. 100. ch. 429: Jehanne la Poulaine Estouffereuse de bourses de syes en la rue de la Harpe à Paris. Gens d'Estoffe, Virtute illustres, apud Froissart. 2. vol. cap. 27: *Thomas Trivet n'avoit en sa compagnie que cent lances; mais estoient tous gens d'Estoffe*. Vide *Stuffare*.**

ESTOFFATUS, Instructus, munitus, Gall. *Estoffé*. Chronicon Bonæ Spei pag. 164: *Tenebuntur exhibere mille et sexcentas corruas de curribus munitis et Estoffatis rationaliter sine dolo*. Charta Walteri de Hanello ann. 1217. ex Tabulario Corbeiensis: *Voluit etiam et concessit, quod si decima ipsa undecim modios bladi, sex scilicet frumenti et quinque avenæ ad mensuram Corbeie plenarie Estoffatis singulis annis non valeret, defecum undecim modiorum predictorum de meo tenore adimplere*. Ubi plenarie Estoffatis idem est quod bene mensuratos et impletos. Vide *Stuffare*.

ESTOFFERUS, Cælator, intertextor, Gall. *alias Estoffeur*. Extractum Computi Joan. Humbert: de exitu sigilli D. Guigonis Dalphini ann. 1328. in Adversariis Domini Lancelot: *Item, pro unis esivallis et quatuor paribus solularium ad opus Domini solvit Grangio Estofferio Gratianopolitano, xx. Turonenses argenti... Item solvit cuidam Estofferio qui moratur Gratianopoli ante domum Johan. sellerii pro estivallis Domini xviii. sol. Ordinatio Humberti II. pro Hospitalio Dalphinati ann. 1336. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 324. col. 2. Item, Johannes Vitoni et Franciscus sint Codurerii nostri... Item, Colinus sit Estofferus noster*. Vide *Stuffare*.

Leg. *Escofferius*, qua notione etiam intelligendum. Vide in hac voce.

ESTOLIUM, [Classis, navis, vel etiam Exercitus terrestris.] Vide *Stolus* 2.

ESTOLUM, Classis, Gall. *Flotte*. Lit. Sold. ad Pisan. apud Lamium inter not. ad Hist. Sicul. Bonincont. part. 1. in Delic. erudit. pag. 209: *Quando nostrum Estolum exiit, eum imperamus ut non tangant aliquid (de) vestra gente*. Vide *Stolus* 2.

ESTON, inter minutas fruges, si tamen bene lectum est, recensetur. Charta ann. 1244. in Chartul. S. Corn. Compend. fol. 124. r.: *Si vero vechia non triturata vendita fuerit, vel abbas Eston non trituratam retinere voluerit, habebit ipse duas partes et major tertiam*. Forte pro *Escou*, aut quid simile. Vide supra *Escorio*.

ESTOPA, a Gallico *Etoupe*, Stupa. Lit. remiss. ann. 1378. in Reg. 108. Chartoph. reg. ch. 398: *Cape de Estopis et ponas sibi in vulnere, adeo quod ulterius*

non valeat sanguinare. Unde nostris *Estoupillon*, Id quo aliquid obturatur. Alis ann. 1427. in Reg. 173. ch. 80: *Le suppliant coppa l'Estoupillon d'une cane du cruche qu'il portoit, en laquelle avoit de la servoise*. Vide infra *Estopare*.

ESTOPPARE, Impedire, a Gallico *Estopper*, Angl. *to Stop*. Obturare. Charta Edwardi IV. Angl. Regis ann. 1478. pro Episcopo Dunelmensi, apud Rymer. tom. 11. pag. 788. col. 2: *Et quod nec prefatus nunc Episcopus, nec successores sui, occasione premisorum seu alicujus eorum, nec acceptationem presentium, de libertate predicta (oboliorum fabricandorum) aliquo modo in futurum Estoppentur seu prejudicentur; sed omnibus libertatibus et regalibus suis per antea gaudeant et utantur, presentibus non obstantibus*.

ESTOQUETUS, Hisp. *Estoque*, Verutum, gladius. Invent. ann. 1361. ex Tabul. D. Venciæ: *Item unum Estoquetum*. Vide *Stochus*.

ESTOQUUM, DE ESTOQUO, Punctim, Gall. *d'Estoc*. Lit. remiss. ann. 1400. in Reg. 155. Chartoph. reg. ch. 462: *Dictum Johannem Squatit a parte retro in squinis sive renibus uno magno ictu de Estoquo percussit Johannes Vincentii*. Unde *Estiquer*, *Estochier* et *Estoquer* nostris, pro Punctim ferre. Hisp. *Estoquear*. Lit. remiss. ann. 1367. in Reg. 97. ch. 208: *Iceului Ancel et ses complices firent et Estoquerent de bastons ferrez et de coutiaux après ledit expossant*. Alis ann. 1365. in Reg. 98. ch. 671: *Hannequin de la Wagne chaudrelier cuida et vult Estoquier et ferir ledit Jehan d'un coutel*. Alis ann. 1372. in Reg. 104. ch. 96: *Iceului Heulin eust trait son coustel, duquel Estoca par trois fois ledit Jehan*. Occurrit rursum ibid. ch. 241. Alis ann. 1374. in Reg. 106. ch. 274: *Iceului bastard et ses complices se avancèrent vers la porte de la ville que il trouverent fermés et y Estiquerent de lances et de piques en faisant assaut fourmel*. *Iceului Jehan Estiqua ou fcha de son plançon sur le rondel, tant qu'il le fendi*, in aliis ann. 1418. ex Reg. 170. ch. 197. Vide infra *Stocum*.

ESTOR, Johanni de Janua, Vocator, apulo, manducans, mandax, ardelio, ab *Edox* es. Gloss. Lat. Gall. Sangerman. MSS.: *Estor, ris, Mangeur, Gouliart*. Vide *Estriz* et *Gouliardus*.

Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: *Estor, Goliart, ou grant mangeur. Estriz, Gloutonne*.

ESTOR, ORIS, Clavus quo temoni aptatur jugum, apud Laurentium in *Amalthea*.

ESTORAMENTUM, Quidquid ad vitæ et vestitus necessaria pertinet, nostris *Estoirement* et *Estoremment*, eadem notione, et pro omni apparatu, sive bellico, sive domestico, a verbo *Estorer*, Instruere, vulgo *Meubler*. Annal. regni S. Ludov. edit. reg. pag. 318: *Le Roi Estora ladite meson de liz et d'autres ostillementz, qui leen estoient necessaires*. Reg. visitat. Odon. archiep. Rotomag. ab ann. 1248. ad 1269. ex Cod. reg. 1245. fol. 23. v.: *Plura habent Estoramenta et sufficientia usque ad annum*. Charta ann. 1351. in Reg. 81. Chartoph. reg. ch. 918: *Comme lesdi: moines aient peu de bois pour leur Estoirement de chauffer et ardoir, ne pour leurs edifices faire, etc.* Pactum inter Joan. ducem et episc. Maclov. ann. 1365. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 1003: *Des blez... que ils feront charger pour convertir en vins ou autres viures et denrées pour leurs Estoremmentz*

etc. Lit. ann. 1374. tom. 6. Ordinat. reg. Franc. pag. 55. art. 2: *Ordonné que Marie nostre fille soit contente de cent mil francs que nous lui avons ordonné donner en mariage, avecques tels Estoremens (infra non semel Estoremens) et garnisons, comme il appartient à fille de roy de France.* Christ. Pisana in Hist. Caroli V. part. 2. cap. 9: *Et ainsi de tous Estoremens de guerre se pourvey.* Infra: *Envoya le roy gens d'armes en bel et bon Estoremement.* Charta ann. 1357. in Reg. 89. ch. 408: *Hucher, huchiaus et autres communs Estoremens d'outel, etc.* Pierre Canin avoit baillé à tiltre de loier audit Demia certains instrumens ou Estoremens, in Lit. remiss. ann. 1389. ex Reg. 154. ch. 518. Vide supra Estauramentum et infra Estornamentum.

† **ESTORAMENTA, LECTORUM.** Quidquid ad instruendos lectos necessarium est, forte pro Instrumenta. Charta Philippi VI. Franc. Regis ann. 1340: *Quod fuerint in possessione et saisina talis libertatis et immunitatis quod dictus Archiepiscopus existens in villa Remensi, aut gentes suas, lectos, culcitra, cussinos, coopertoria, aut alia Lectorum Estoramenta, in demibus istorum conquerentium capere nequeunt, nisi ad hoc eorumdem conquerentium voluntas occurrat.*

† **ESTORCHERA.** Joan. Germ. Cabillon. episc. in Vita Phil. III. ducis Burgund. apud Ludewig. tom. 11. Reliq. Mss. pag. 68. ubi caput 40. inscribitur: *De cohortibus quas Estorcheras appellant.* Perperam haud dubie pro Escorcheras: ibi enim sermo est de his militum turmis, quos les Escorchers vocabant: de quibus ita Monstrel. in vol. 2. ad ann. 1437. fol. 150. v: *Lesquels (François) on nommoit en commun langage les Escorchers.* Et la cause pourquoy ils avoient ce nom, si estoit pour tant que toutes gens qui estoient rencontrés d'eux, tant de leur party comme d'autre, estoient dévestuz de leurs habillemens tout au net jusques à la chemise: et pour ce quand iceux retournoient ainsi nuds et dévestuz en leurs lieux, on leur disoit qu'ils avoient esté entre les mains des Escorchers. Lit. remiss. ann. 1441. in Reg. 176. Chartoph. reg. ch. 85: *Aucuns compagnons de guerre, nommés ou pays (Laonnois) les Escorchers, avoient, ou les aucuns d'eux, bouté le feu en une maison.* Vide infra Scoriarii et Escoriatores.

† **ESTORIATUS.** Acu pictus, figuris in-textus. Charta ann. 1377. ex Archivo S. Victoris Massil. armar. Massil. n. 988: *Item unam stolam pulchram Estoriatam imaginibus B. Mariae cum sianipulo.* Vide Historiare 2. et Historiatus.

† **ESTORIUM.** ut infra Estoverium. Subsidiium, nutrimentum corporis, et generalius quidquid convenit necessariumve est ad victum, vestitum, conditionem, ut olim Estovoir. Charta Henrici Regis Angliae circ. ann. 1155. apud D. Brussel de Feudorum usu tom. 2. pag. 111. ad calcem: *Vidua post mortem mariti sui... si de castro recesserit, statim provideatur ei domus competens, in qua possit honeste morari, quousque dos sua ei assignetur secundum modum predictum est, et habeat rationabile Estorium suum.*

† **ESTORNAMENTUM.** Quidquid ad navim instruendam conducit. Charta ann. circ. 1256. Inter Probat. tom. 3. Hist. Occit. col. 522. *In quibus (pecuniis) idem dom. rex tenetur dom. comiti pro navibus suis de Ruppella, quas habuit idem dom. rex, et pro Estornamento ipsarum. Vel si non placeat dom. regi solvere hujus pecuniam; quod saltem dom. comiti*

tradam unam de navibus suis cum Estornamento ejus, etc. Vide supra Estornamentum.

† Aliud sonat Estocement, Cautel licet, in Lit. remiss. ann. 1378. ex Reg. 113. Chartoph. reg. ch. 233. Michelet de Voir a telement menée ladite Simonne, que il a eu compaignie à elle, et les a ledit Mathe trouvez ensemble couchiez en sa propre maison Estocement enfermez.

† **ESTORRESSA.** Emendatio, multa, compensatio. Charta ann. 1308. in Reg. 70. Chartoph. reg. ch. 341: *Pro quolibet porco mentito, quem habent ultra nungurum quem asserent se habere, quinquaginta solidos pro pena seu Estorressa sui mendacii solvere tenentur.*

† **ESTOUBLAGIA.** Charta Odonis Archiep. Rotomagensis ann. 1262. in Regesto archivi regii 31. fol. 27: *Costuma denarii et oboli, vendae, furni, molendina, molta sica, Estoublagia, quarriagia, messeria, servitia vavassorum, servitia rusticorum, etc.* Vide Concilia Ecclesiae Rotomag. pag. 268. Vox formata ab Estouble. Will. Guart in Historia Francica MS. ann. 1304.

La ens gist d'armes et de sus, Par Estoubles, et par Estoubles.

Infra:

Et grant planté de charretons, Par Estoubles et par bruières.

Ubi Estouble videtur esse quod Esteule, stipula, vel culmus. Unde Estoublage fuerit onus colligendi vel censitandi stipulas post peractam messem, ad rusticarum aedium tecta. Sed haec sunt meræ conjecturae. [Vide Manducalis.]

† **ESTOVERIUM.** significat apud Practicos, ait Cowellus, quandoque nutrimentum corporis, quandoque potestatem capiendi ex aliena silva lignum foco, araris et sepius reparandis necessarium.

Prima notione dicitur *Sustentatio rationabilis*, in Legibus Malcolm II. Regis Scotiae cap. 3. § 5. Statuta Alexandri II. Regis Scotiae cap. 22. n. 4: *Vidua... quousque dos sua sibi assignetur... habeat rationabile Estoverium suum interim de communi.* Statuta secunda Roberti I. Regis Scot. cap. 22. § 5: *Si idem captus fuerit de feloniam, tunc residuum catalogorum suorum, ultra Estoverium suum predictum, Domino Regi remaneat.* Assisia Hierosol. MSS. cap. 122: *Le Seigneur li doit donner ses Estoviers suffisantment, tant come il sera en cel sien service, tout soit ce que il n'ait mie en sie Estovieres heus.* Adde cap. 250. 257. Willelmus Guartus de S. Thoma Cantuariensi:

Mais il trouva tel recouvreance, Et vailtant Roy Lois de France, Qui lui bailla son Estovoir Sept ans, sans soi de lui mouvoir.

[Le Roman d'Athas MS.:

Or vous convient moult enseigner, De pou parler de pou mouvoir, Cils nous diront vostre Estovoir.]

Vide Bracton. lib. 2. cap. 40. § 1. lib. 4. tract. 1. cap. 38. § 2. cap. 41. § 1. Fletam lib. 1. cap. 26. § 2. lib. 2. cap. 41. § 31. 34. cap. 25. § 1. Brittonum pag. 117. Skeuum de Verborum significat. Vide Estoverium, Glossarium ad Willharduinum, et infra in voce *Stuffare*, [supra vero in Estorium.]

Alterna notione. Statutum 2. Westmonasteriense cap. 29: *De Estoveris bosci, proficuo capiendi in bosco, de nucibus et*

glandibus et aliis fructibus colligendis, etc. Monasticum Anglic. tom. 1. pag. 849: *Quicquid ei necesse fuerit ad usus proprios, et ad omnia Estoveria sua, tanh ad omnes grangias suas intra forestam, etc.* Adde pag. 875. 938. 1001. et Brittonum cap. 60. [Thom. Madox Formul. Anglic. pag. 122.]

† Quidquid aliquid necessarium est. Estavoir, in Bestiario Ms.:

Toujours est par coutume
En une place solement,
Nule fois ne s'en quier mouvoir,
Car tout i a son Estavoir.

† **ESTEVOIR.** Res quævis, negotium, quidquid ad aliquem spectat, in Charta ann. 1262. ex Chartul. S. Pet. Insul. sign. Decanus ch. 156: *Et le m'ait donné frankement sans les quatre choses, c'on apiele justice haute, ensi ke jou suis tenu de l'église aidier et consellier, et de venir et d'aler à ses consaus et à ses Estevoirs, s'oulonc jou ke jou serai requis de par li.*

† **ESTRA.** Porticus, Gall. Galerie. Inquisitio anni 1279. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 20. col. 2: *Et vidit et audivit, quando dominus Petrus de Morguis in Extra domus Episcopalis Dyensis recognovit, et confessus fuit publice, etc.* Charta concordiae inter Hugonem II. Episc. Gratianop. et Guigonem Comitem qui vocatur Delphinus, in Chartulario Eccl. Gratianop.: *De Extra Amonis statutum est, ut destrueretur, quando Extra Episcopi destructe essent.* Charta Thossiac. ann. 1401: *Tenet quandam domum altam et bassam cum Estris existentibus ante dictam domum: habet plateam, Stammi subitus Estras suas. Estræ vel Estræ, Gallis veteribus erat iter, a quo dicit potuerunt Estræ, quod faciliem aditum pudent. Vide Strata.*

† **ESTRA.** Atrium aliis ædificiis, murive aut alio sepimento circumdatum et superius apertum, Gall. Cour, in Inquisit. ann. 1279. supra laudata, ut mihi videtur. Estræ, eadem acceptione, in Lit. remiss. ann. 1333. ex Reg. 145. Chartoph. reg. ch. 513: *Guillemet le Prevost demoura en l'Estre ou la court dudit hostel... et il estant oudit Estre ou court il oy bien crier les commissaires sur les faulx marchans de sel.*

† **ESTRA.** Edificium alteri appensum, vel domuncula, tugurium, Gall. Appentis, maisonnette. Charta ann. 1323. in Reg. 66. Chartoph. reg. ch. 273: *Gallinas renduales debitas per particulas que seculantur... borda defuncti Mathwi Eyraud, metera defuncti Gileti de Catorco, Estre defuncti Colini Morelli, Estre Borrelleri.* Neque aliter interpretor Chartam ex Chartul. Gratianop. 2. loco propositam supra. Estræ et Estrage, eodem sensu, nostris. Recognit. feud. dom. de Buri ann. 1336: *Une place assis en la ville de Cangy joste l'Estre Noel Foacier d'une part, et joste l'Estre feu Regnaud Pinart.* Lit. remiss. ann. 1397. in Reg. 153. ch. 119: *Hugues Crestien avoit fait faire un Estre sur les murs de ladite ville de Vienne.* Aliæ ann. 1466. in Reg. 191. ch. 212: *Le suppliant et sa femme allerent demeurer en ung petit destrage (sic) qu'ilz avoient prins à vente... ouquel Estrage ils ont toujours demouré.* Estrage vero, pro Area, ubi frumentum excutitur, in Lit. remiss. ann. 1462. ex Reg. 138. ch. 279: *Ainsi que le suppliant battoit du blé... en l'aire ou Estrage de l'ostel de tui et de son frere.* Aliud sonat Estre in aliis Lit. ann. 1177. ex Reg. 283. ch. 61: *Le suppliant... passant son chemin par l'Estre de Beauchesne, ouquel Estre demourait lors un nommé Jehan*

Berry, etc. Ubi iter, seu via publica significatur. Vide infra Estrada.

3. **ESTRA**, Fenestra, præsertim ubi merces levioris momenti venum exponuntur, *Estro* Provincialibus, nostris quoque *Estre*. Sic intelligenda videtur Charta Thossiac ann. 1404 in *Estra* 1. prolata. Le Roman d'Athis Ms.

Aux Estros-quit demain en hault.

Infra :

Et quant sera le grant tournois,
Montés aux Estres se verrois.

Estaire, eadem notione, in Judic. ann. 1312. n. J. g. Olim parlam. Paris. fol. 185. *Issues, saillies, huisseries, huverelles, appentis, Estaires, ou manuels apouys, en autres manieres d'ouvrages ou edifices de frs de la ville de S. Richier*. Pro loco ubi quis stare potest, *Estre* locatur, in Memor. D. Gam. Comput. Paris. fol. 176. v°.

Le premier Lundi de Quaresme,
Du mois de Mars le jour huitième,
Qui est en la fin de l'iver,
Messire Guy de Champdiver
Fu installé en la présence
Du maistre chancelier de France
En la Chambre des Comptes maistres,
Et li fu ordonné ses Estres
Au bout desnois pour li lever,
Quand il voudra, sans li grever.

Que ultima non unam ob causam exscripta censebit oculatus lector.

ESTRADA, Via strata, Gall. *Estrade*. Ital. *Strada* Chartular. Canaliariensis Monast. Dioc. Anic. : *Donavit unum campum à l'Estrada et alterum ad aula-nerium*.

Charta ann. 1080. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 311 : *Manifestum est quia Petrus comes interpellavit et rancuravit... de ipsis aquis, et de ipsa herba, et de ipsa petra, et de ipsis Estradis*. Hinc *Estrader*, Itinera obsidere, vulgo *Buttre l'Estrade*, in Lit. remiss. ann. 1441. ex Reg. 176. Chartoph. reg. ch. 20 : *Ung jour ainsi que le suppliant et ses compaignons aloient Estrader par le pais, ilz trouverent ung homme... cherchant une jument, lequel ilz lui osterent*.

ESTRAERIUM, ESTRAGERIUM. Vide *Estragerie*.

ESTRAJERIA, Caduca, derelicta, bona que in fisco ex quavis causa cadunt, proprie alienigenarum et extraneorum, quos nostri vulgo *Estrangers* vocant : hic enim je, tanquam g effertur. Regestum Cameræ Comput. Paris. : *Estrahere, c'est quant un homris par ses demerites est executé par crime de leze Majesté, et vaut autant à dire comme confiscation au Souverain*. Tabulæ conventionis Roberti Teneremundæ Domini cum Canonicis Cameræ, ann. 1302. apud Landanum in Tenerem. lib. 3. cap. 6. tit. 21 : *Si Catallam Estrajera inveniant in teneamento Ecclesie Cameracensis, etc. si vero illud quod est Estrajers sit terra vel immobile, etc.* Arrestum ann. 1307. in Tabular. S. Quintini in Insula pag. 11 : *Super eo quod dicti Religiosi desebant se esse in saisina capiendi, levandi, apportandi, et habendi Estrajeriam, seu forisfacturam in suo districtu de Insula*. Edictum Philippi Magni Regis Franc. 28. Maii ann. 1320. de Receptoribus domanii : *Item ils ne signifieront à personne de quelconque estat ou condition qu'elle soit les aventures qui escherront en leurs receptes, comme main-mortes, Estrajers, et autres revenus, etc.* Computum terræ Campaniæ ann. 1348 : *Mains murtes, fors-mariages, et autres*

aventures en cette baillie. De l'Estrajere de Humbelet justice à la Ferté sur Aube. *Justitia spavie, quod Gallice dicitur Estrahere*. in 1. Reg. Parlamenti ann. 1260. fol. 22. *Espaves ou Estrajers*, in Consuet. municipali Salæ et Baillivie Insulensis tit. 1. art. 27. *Estrajures de bastards*. in Consuetud. S. Audomari art. 7. *Estrajure*, in antiqua Monstroliensi art. 44. [*Estrajure et chose espave*, in Holoniensi art. 111.] *Attrajere* in Consuet. Vitriac. art. 1. ubi jus istud explicatur, et art. 15. 36. 79. in Cavimontensi art. 50. Lotharingæ tit. 6. art. 5. etc.

EXTRAHERIA. Litteræ Philippi Franc. Regis in Chartulario S. Quintini in Insula pag. 60 : *In casu possessionis et saisine habendi, capiendi et levandi Extraheriam et forisfacturam... intentata super predictis Extraheria et forisfactura*. Et pag. 62 : *In casu proprietatis ratione Extraherie sive forisfacture*. Alium locum vide in *Espava*.

EXTRAHITURA. Charta ann. 1224. e Tabulario Corbeiensis. *Omnes Extrahituræ, infractones tramitum, emendationes sanguinum, etc.*

EXTRAHERIA, EXTRAHERIA, ut *Estrajeria*. Nota in veteri Reg. commissar. ann. 1378. ex Cod. reg. 5391. A. *Estrajeres sont les biens demourans de tels albains et espaves, qui sont demourans ou royaume, et vont de vie à trépassement sans hoir naturel de leurs corps nez ou royaume. Estrajeres pareillement sont les biens des bastards, qui vont de vie à trépassement, sanz hoirs naturels de leirs corps ; et tels biens appartiennent au roy. Plusieurs autres seigneurs veulent nommes tels biens, biens vacans ; et par ce les lievent comme biens vacans ; mais ilz ne doivent mie ainsi estre entendu ; car biens vacans, sont biens d'aventure, comme ung cheval eschappé que l'en ne sceit à qui il est, une bourse trouvée en ung chemin, ung homme incongneu trouvé mort ou murdry en ung chemin. Et telles choses et semblables appartiennent au hault justicier, et les doit garder en forme ou valeur ung an, et rendre à celui qui y voudroit claimer et monstrier droit*. Charta ann. 1236. ex Tabul. S. Gauger. Cameræ. : *Item si aliqua fuerit Estraheria, prepositus nihil habet in omnibus istis. Alia ann. 1240. ex Chartul. S. Vine. Laudun. : Item in Estraheris exceptis mobilibus foraneorum, que erunt episcopi Laudunensis... Tali modo quod tota commoditas Estraherie, que erit in villa et territorio de Creutis, etc. Locat. preposit. Ambian. ann. 1202. in Reg. 70. Chartoph. reg. ch. 252 : In omnibus bannis fractis, Estraheris seu derelictis, etc. Estraheris et espaves ex aliis casibus quibuscumque pertinentes eisdem concedimus. in Ch. Phil. Pule. ann. 1202. ex Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 308. r. Redit. comit. Hannon. ann. 1265. ex Cam. Comput. Insul. : Si a li quens à Jemappes le truef et le Estrajer. Estrajures, in Pacto ann. 1324. ex Reg. 61. Chartoph. reg. ch. 2. Tabul. S. Joan. Laudun. ann. 1375 : *Item une vigne qui leur vint par Estrajere. Estrée, eadem acceptione, in Charta ann. 1320. ex Reg. 59. ch. 459 : Se aucune Estrée, ou espave, ou autre forisfacture en cas de haute justice y vient, etc. Espaves et Estraners, in Libert. Insul. ann. 1302. tom. 7. Ordin. reg. Franc. pag. 541. art. 13. pro Estrajer, ut supra. Unde *Estrer son sief*, Feudum domino capitali remittere, in Assis. Hierosol. cap. 190 : *Qui se veaut départir dou pais, ou en aucune maniere laisser son sief, il***

le doit comander au setynor ; car la comande est plus seure chose, et mains y a de périll que l'Estrer... Mais garde se bien en quel point il Estratera ou comandera son sief, etc.

ESTRAGERIUM, Idem videtur quod *Estreria*, nisi sit Tributum, quod a novis incolis, pro jure standi in castro, dom. no pensitabatur. Charta ann. 1189. inter Probat. Hist. Sabol. pag. 357 : *Patrus vero de Brion dedit predictæ abbatiæ census de Motaia, et mediastan, et hortos, et nemus, et venditiones, et Estragerium, et omne dominium suum*. Minus bene *Estagrarium* ex eadem Charta editum inter Probat. tom. 2. Annal. Præmonst. col. 354.

EXTRAHERIA, Idem quod *Estrajeria*. At JC. Anglis dicitur proprie res derelicta. *Wayvium* : præsertim vero animalia et pecora, quæ obtrantia repiuntur in feudo aliquo, quæ post annum et diem, nisi a Domino vendicentur, ad Dominum feudi pertinent. Cowell. lib. 2. tit. 1. § 45. et Rastallus in verbo *Estray*. Adde Jo. Britton. pag. 26. 30. 81. etc. Vide *Extraria*, *Wayvium* : præterea Christophorum de S. Germano in Dial. de Fundamentis legum Angliæ cap. 18. pag. 59. v°.

EXTRAHERATA, Eadem notione, apud Rymerum tom. 14. pag. 306. col. 2.

ESTRAMEN, Stramentum, culcita, Gall. *Paille*. Acta SS. Junii tom. 2. pag. 61. de SS. quatuor Martyr. Gerundens. : *Jacente dicta puella in quodam Estramine, quia aliter stare non poterat nisi jacendo*. Alterum locum vide in *Gainapis*.

A Gallico *Estrain*, stramen, vulgo *Paille*. Charta ann. 1299. in Chartul. S. Vandreg. : *Noef vins garbes d'Estrain, c'est asavoir serante de formentas, serante d'orjas et serante d'avenas*. Le Roman de Robert le Diable Ms. :

Et comande c'on li voit
A porter terre, Estrain et paille
Dessous le vaste, ou le chicanille,
La face li le lit au fol.

Estrein, in Poem. Garini :

Tu ne vas pas l'Estrain sor coi tu gis.

Vide *Stramen* 2.

ESTRANGURIA GUTTA, Morbi genus, catarrhus, fluxio. Charta ann. 1263. inter Probat. tom. 3. Hist. Occit. col. 553 : *Propter infirmitatem validam guttæ Estranguriz, que me quasi continue vexat*. Vide *Gutta* 2.

ESTRE, pro *Esse*, in Pacto Legis Salicæ tit. 76. § 1. edit. Heroldi, unde nostrum *Estre*.

ESTRECIATUS, Arctatus, Gall. *Estreci*, ex voce *Strictus*. Rogerus Hovedenus pag. 783 : *Inquirendum est... de vis Domini Regis Estreclatis*. Joan. Britto de Jure Anglico pag. 32 : *Puis soit anquis de gors levez en euves communes, et des euves et des chemins estloppes, ou Estreites, etc.* (Guillelm) Archiep. Tyr. continuata Historia Belli sacri apud Marten. tom. 5. Ampliss. Collect. col. 732 : *En ce tant avint en Antioche que une gent que l'en appelle Turquemans s'escumerent par Estrif d'atainment et d'ennui, que l'en lor faisoit, et se pristrent à grever la terre d'Antioche, et à corre et à grever les castiaus et tuer les vilains*. Le Roman d'Athis MS. :

Nous n'en pourrions eschaper viv,
Estré sommes en fol Estrif.

Sic infra *Estrier*, *Premere*, *urgere*

Des gais leur tissent le charriere,
Et les Estriers par derrière.]

◦ *Chemins que on a estoupés ou Estrechids*, apud Bellom. Ms. cap. 9. *Estremer*, pro *Cogere*, vulgo *Contraindre*, *forcer*, apud Guill. Guiart. ad ann. 1280 :

Tout sont cil de là et monas,
C'on les a de faire Estreras.

† *ESTREGBORDS*, Axes, Tabulae abiegnas, apud Kennetum in Glossario ad calcem Antiquit. Ambrosien.

† *ESTRELINGUS*, ut *Esterlingus*, Parvum pondus, minuta pars unclae. Obiuarium MS. Eccl. Morinensis fol. 8 : *Duo panes celsaris ponderis, quilibet duarum unciarum et quinque Estrelingorum*. Chartular. M. S. Vedasti Atrebat. : *Une miché doit passer 84. onces 12. Estrelins et demt.*

◦ *ESTRENA*, Munus, donum, Gall. *Etrene*. Stat. pro Jud. Apamiens. ann. 1279. inter Probat. tom. 4. Hist. Occit. col. 71 : *Si qui Judaeorum Apamiensium faciat filiolum, non sit ausus dare eidem filio pro Estrena, nisi usque ad rij. denarios Tolosanos*. Necrol. Ms. eccl. Bitur. : *Quilibet canonicus habebit duos solidos pro Estrenis*. Sermo in die Circumc. ex Cod. Ms. xiv. saec. S. Vict. Paris. : *Aujourhui solent metre lor créance an Estrenes, et dient que bien ne peut avenir à icelui qui n'est Estrener*. *Estraigns*, pro Tempore quo strenas dantur, in Charta ann. 1827. ex Reg. 65. Chartoph. reg. ch. 263 : *Item trente sols Tournois de menus cens, portans los et ventes, à paier chaecun an aus Estraignes*. *Estrone*, Reditus species, in Ch. Phil. VI. ann. 1828. ex Reg. donat. ejusd. reg. fol. 29. v. : *Item les illes du chié du ront et les Estrenes d'Alomme, c'est assavoir la coppé des souches, l'erbe et autres petites illetes, qui sont en Loire, prisid vint livres l'un*. Vide *Strana*.

† *ESTRENGUEDOIRA*, Instrumentum doliariorum, Gall. *Estraignoir*. Munitiones et machinas bellicas castri Sommeris in Occitania : *Item IIII. lima, II. Estrenguedoiras ad stringendum doliis, etc.*

† *ESTREPAMENTUM*, vox forensis. Destructio, quasi extirpamentum. In Brevis Regis Anglicis non semel occurrit *vastum et Estrepamentum facere*. Vide *Rastallum* verbo *Estrepiant*. Charta Alemanica 17. apud Goldastum : *Quidquid in saltu Swarsuval... hodierna die Extirpatum et cultum haberent. Faire Wast ou Estrepiant du tenement tenu en douaire, in Statuto Gloucestriensi ann. 8. Edw. I. cap. 18. Stabilimenta S. Ludovici lib. 1 : *Li Bers les doit ardoir, et les prés arer, et les vignes Estreper, et les arbres cerner*. Will. Guiart. in S. Ludovico :*

N'est à trois lieues près des portes
Remons de vignes copés,
Qui se soit arer, ou Estrepés.

† *ESTRIDA*, quam veteres canapum nominaverunt. Papias. MS. Bituric. habet : *Excreta, Plena malitia. Hac est ira quam Canopum veteres nominaverunt.* (Pro tra legendum terra, scil. Aegyptus, terra tribulationis.)

† *ESTRIF*, *ESTRIS*, *ESTRIVIVM*, *ESTRIVUM* : Species sagittae. Epistola Guidonis de Dampetra ad Philippum Aug. ann. 1113. apud Marten. Amplias. Collect. tom. 1. col. 1114 : *Guaterannus de Corbelles et Robertus tradiderunt mihi de*

munitiones de Tornoilles hac que sequuntur : XI. *balistas corneas*, VII. *ad Estrivivum et IIII. ad duos pedes et unam ad tor...* et duas *Archas quarellorum unam ad Estrif, et alteram ad duos pedes, et II. tors, etc.* Computus ann. 1202. apud D. Brussel de Feudorum usu tom. 2. ad calcem pag. cxcvii : *Conservii Lorriaci 64. miliaria (carellorum) ad Estrif, et 15. miliaria ad duos pedes*. Ibidem pag. cxi. : *Pro 20. militibus quarellorum ad Estris 70. lib. et pro bisis et pro ducendo Parisius 48. s. Et pag. clxxxix : Et pro clavibus et pro Estrivis ad balistas 24. s.*

◦ Vel potius *balista*, quae a forma, vel a materia, aut a ratione eas tendendi, aut ab his quae emittunt, denominationem habebat, ut jam monui supra voce *Balista*. Munit. castr. dom. reg. in Reg. 84. bis Chartoph. reg. part. 1. fol. 93. r. : *Pictavia, x. balistae ad Estrif et ij. balistae ad duos pedes... Loedunum, iv. balistae ad duos pedes et vj. ad Estrivivum, xx. quarellae ad Estrivivum*. Vide infra *Stapha* 2.

◦ Aliud sonat *Estrif*, in Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 : *Estriver, certare. Estrif, certamen, Estriveur, certator*. Infra : *Estriver, noyser, jurgare*. Guill. Guiart. :

L'Estrif en la mer recommence.

Hist. Franc. MS. ubi de Guerino episc. Silvanect. : *Il estoit l'un des hommes, qui mieuz cognoissoit les vaillans et preudommes chevaliers du roy Philippe, car en maint Estrifs les avoit veus*. Le Caton en Roman :

Fols est qui en la mer Estrivo,
Qui nagier peut soloz la rivo.

◦ *Estrif* et *Estrivement*, pro Jurgio, rixa. Annal. regni S. Ludov. edit. reg. pag. 178 : *Li empereres (Frederic) estoit contraires à l'Eglise... et duré avoit longuement est Estrif. Fust meun un Estrif de paroles, in Lit. remiss. ann. 1877. ex Reg. 111. Chartoph. reg. ch. 17. Aliis ann. 1415. in Reg. 169. ch. 200 : *Acouse de ce se sourdy estriveuz si grant attaynement ou Estrivement, etc. Sans Estris de jugement, in Lit. remiss. ann. 1859. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 364 quod in aliis passim sic exprimitur : Sine strepitu iudicii*. Vide in *Planum*.*

† *ESTRILIARE*, Equum dstringere, Strigili defricare, Gall. *Etriller*. Ordinatio ann. 1840. Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 394. col. 2. *Item, ipse equos fretari, Etrillari, acomari, letterias eis fieri et bene estachari facere cum omni diligentia tenentur*. Vide *Striliare*.

† *ESTRIS*, *ESTRIVIVM*. Vide *Estrif*.
◦ *ESTRIVERIA*, a Gallico *Etriviere*. Habena scandularis, forum cui stapes alligatur. Arest. parlam. Paris. ann. 1804. in Reg. Olim fol. 64 : *Declarantes quod licet dicti selarii sui officii ratione pectoralis, Estriverias et culerias de duobus coriis suere non possint, etc.*

◦ *ESTRIVUS*, Strigilis, Gall. *Etrille*, in eod. Arest. : *Declarantes quod licet dicti selarii sui officii ratione... nec strigiles seu Estrivos (non possint) facere aut fabricare, etc.* Vide *Estriliare*.

† *ESTRIX*, *Femina gulosa*. Jo. de Janua. (Gloss. Lat. Gall. Sangerman. MS. : *Etrix, Mangeresse ou Gloutonne*. Vide *Estor*.)

† *ESTRUMENTUM*, Instrumentum. Charta, in Placito Chilperici III. Franc. Regis ann. 716. apud Mabill. lib. 6. de Re Diplom. Charta 82

† *ESTRUERE*, pro *Exstruere*, compo-

nere. Appendix ad Agnellii lib. Pontif. apud Murator. tom. 2. pag. 188. col. 2 : *Græcis et Latinis literis eruditus, multa volumina Estruit.*

◦ *Nostri Estruer*, pro *Perforare*, vulgo *Trouer*, *percer*, *dixerunt*. Le Roman de Garin :

Sor son occu féri un sodeler,
Que li li fist Estruer et ferdier.

† *ESTRUMENTUM*, pro *Instrumentum*, Charta, in Chronico Monasterii Novallensis apud Muratorium tom. 2. part. 2. col. 752

† *ESTUARIUM*, pro *Estuarium*, *Balneum*, apud Bernardum de Breydenbach Itiner. Hieros. pag. 228.

† *ESTUFFAMENTUM*, Omne genus panni, quem Galli *Etoffe*, Angli *Stuff* vocant. Occurrit apud Rymerum tom. 10. pag. 619. col. 1.

† *ESTUGERUM*, ut mox *Estugium*. Inventarium ann. 1877. ex Archivo S. Victoris Massil. armar. Massil. n. 988 : *Item unum calicem argenti super deauratum cum palena et armis luporum, et cum Estugero : item quoddam canetas argenti cum Estugero corii bolhii.*

† *ESTUGIUM*, ex Gallico *Estuy*. *Theca*, occurrit non semel in Charta ann. 1281. apud Catell. in Occitan. pag. 801 : *[Estugium de corio bolhio, in Inventario ann. 1858. ex Archivo S. Victoris Massil. Vide Estugium.]*

◦ Inventar. MS. eccl. Anciens. ann. 1444 : *Item quoddam Estoy corporatum de panno nigro Damacii. Estuy præterea appellarunt naviculam, in qua pisces servantur*. Lit. remiss. ann. 1398. in Reg. 151. Chartoph. reg. ch. 194 : *Icellui Rondel ies passa en un petit batel oultre la riviere de Saine et jusques à l'Estui dudit Bachelier, lequel liz despecceront, et en icellui prindrent xxij. anguilles*. *Estuyer*, pro *Scrinio*, conditorio, arca, apud Froissart. vol. 1. cap. 148 : *Ces brigans brisoient maisons, coffres et Estuyers, et prenoient ce qu'ils trouvoient*. Hinc *Estuyer*, *Theca* includere, in Lit. remiss. ann. 1373. ex Reg. 104. ch. 865 : *Lequel suppliant dist audit Perrin : me welt tu tuer en franchise, Estuye ton coustel, ou je le te osteray*. Unde *Restuyer*, pro *Gladium in thecam seu vaginam recondere*, in Lit. remiss. ann. 1387. ex Reg. 185. ch. 21 : *Lequel Jaquet descendi de sur son cheval, et Restuya son espée qu'il avoit tiré*. Sed et *Estuyer*, pro *Horreo condere*, legitur in aliis ann. 1418. ex Reg. 167. ch. 167 : *Icellui Guillaume... qui en Estuyant en son hostel ledit foing avoit très-bien beu, etc.*

† *ESTUNUM*, Testamentum Heccardi Comitiss Augustodun. apud Perardum pag. 26. *Uno fanono viridi, cum brudo, uno de gliis, uno Estuno (f. de stuno) cum sirico annistrare*.

◦ *ESTURGIUS*, a Gallico *Esturgeon*, *Acipenser*. Vide supra *Asturgus*.

◦ *ESTURJONUS*, Eadem notione Charta ann. 1812. in Reg. 48. Chartoph. reg. ch. 49 : *Omnis esturaeria extranea, sicut de Esturjono, de thesauro invento... ad jus et superioritatem regalem spectantibus, nobis perpetuo remanebunt*. Vide *Sturjio*.

† *ESTUS*, Status, Quod aliquis est. *Vetus Formulæ Andegav. art. 25. de eo qui seipsum vendit : Vindedimus a vobis Estus nostros cum omni peculiare quod habemus aut locare poteremus, manso et terra vel riniolas, etc.*

† *ESUADIRE*, Charta MS. W. D. Montispessulani ann. 1018 : *Vicarius, nec illi qui placitabant placita Montispessulani*

pro eo non *Esudarant* ullum placitum Montispellani propter hominem illum.

° *Esudarant* editum inter Probat. tom. 2. Hist. occit. col. 361. Vide supra *Estacare placitum*; unde hanc forte emendari possunt. [° Forte idem quod *Vadiare*. Vide in hac voce, *ADEL*.]

° **ESVANUARE**, [*Esvaluare*. Estimare, compensare, Gall. *Evaluier*.] Nequaquam de jure enim agitur, quo quis fundum ad manum suam ponere potest propter censum non solum. [Instrum. anni 1292. ex Chartulario S. Vandreg. tom. 1. pag. 508: *Quam dictam mansuram dictus Robertus et ejus heredes poterunt justiciare et Esvanuare per redditum supradictum sine aliquo contradicto*. Aliud Instrum. Gall. ann. 1298. ibid. pag. 509: *Laquelle manure dessus dite edifiée ledit Guillaume et ses heritiers pourront justicier et Esvanuer sans contredit pour la rente souste nue, vel potius soustenue, ut habet secundus amanuensis*.]

° **ESUMARE**, inquit Spelm. pro *Esuonare*. Computus antiquus penes Camerarium Seacarii: *Et cum dies placiti mei venit, non potui pro mea infirmitate adire, sed nisi Esuonatores qui me Esuonaverunt apud Cantarbur Sed non advertit vir doctus scriptum Esuonatores, et Esuonaverunt pro Esuonatores, etc. Vide Supra*.

° **ESURIALIS**. [Ad *Esuriendum* pertinet. Joculariter parasitus apud Plaut. Capt. 3. l. 8. *Esuriales* ferias vocat dies quibus ad cenam vocatur a nemine, et *Esurie* cogitur, quemadmodum dicuntur *ferie novendiales, denicales, etc.*]

° **ESURUS**, Famelicus. Acta SS. April. tom. 2. pag. 379:

Furis alimentis simul, nexique levamen, Hospitibus pandens aditum, etc.

° **ESUS**. Pastus, [procuratio. Charta ann. 1153. apud Robinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 157: *Rogaverunt me supradicti Monachi, ut quasdam consuetudines, quas eis dominus Gaufridus pater meus de la rat. confirmarem, scilicet censum, octagium, Comitum Esam, maritacionem, terre emptionem, corporis sui redemptionem*.] Charta ann. 1342. [ex Tabulario Nantolensi in Pictavibus.] *Amplius Dom. Prior habet a me unum Esam cum duobus paribus epularum coratarum et assatarum*. In Tabulario S. Michaelis Uiterioris portus ann. 1101. Guillel. Comes Angli dimittit consuetudinem edendi, quam in eadem abbacia die festivitatis S. Michaelis cum suis hominibus ipse et Comitissa habebant.

° **ESWARDIATOR**, Inspector, rebus examinandis praefectus, *Esward*, in Stat. MSS. scabin. Macer. ad Mosam: *Lequel sergent au rapport des Eswardes... y apposera a ses devers ledit marc au feu sur chacune tonne ainsi souffisament eswardée*. Unde *Eswardage*, quod ejusmodi inspectori solvitur ibid: *Les sermiers de l'Eswardage des harens en la ville de Maineres doivent avoir pour chacune mande de harens, deux harens*. Arest. parlam. Paris. ann. 1373. 27. Aug. in Reg. 22. fol. 83. r: *Præpositi, jurati, scabini, Eswardiatores communie Tornacensis, etc.* Vide supra *Esgardiator*.

° **ESYAMENTUM**, Quidquid alicui proprium est, quo pro libito uti potest. Charta ann. 1445: *Que omnia sita sunt extra villam Allavardi foris posterlam alborum, et coherent Esyamenta dicti nobilis Joannis Gildbergii a partibus bisis et occidentis, etc.* Vide infra *Eysia*.

° **ET** interdu pro *Vel* in veteribus

Chartis, ut monent probantque Auctores novi Tract. diplom. tom. 4. pag. 576.

° **ETALLIARE**, Componere, concilicare, ut videtur. Docum. artium ante ann. 900. scripta apud Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 371: *De vitri arena. Arena, unde vitrum Etallizatur, est enim et lapis, et ipsi vitri coloris*. Leg. fortassis *Cristallizatur*. Vide supra *Cristallum*. [° An *Metallizatur*?]

° **ETALLUM**, Locus ubi venalla proponuntur, Gallis *Etat* vel *Etau*, Pluteus venallitius. Instrument. anni 1241. ex Archivo S. Gildasii de Nemore: *Constancia nobilis Domina Pontis-castris dedit Abbati S. Gildasii de Nemore quoddam Etallum, quod habebam apud Pontem-castrum... ita tamen quod mansionarius, qui fuerit in dicto Etallo, bannum meum ad vinum meum venundandum, sicut Burgenses mei de Pontem-castris custodiat*.

° **ETARCHEATEA**. Lex Bajwar. tit. 9. cap. 11. § 2. *Superiorem vero virgam, quam Etarchateam vocamus, que septis continet firmitatem, si eam injuste resciderit, etc.* Ir. quibusdam MSS. *Etarcha* legi monet Lindenbrogus. Anglis, Ice-nis praesertim, *Edar*, et *Ethar* idem sonare testatur Spelmanus. [° *Etar*, *Sæpis* et *Gærtja*. Virga. Vide Graffii Thesaur. Ling. Fr. tom. 1. col. 157. tom. 4. col. 256.]

° Vide Schilt. Glossar. in *Etheron*. *Ethaliere* apud Gensmannos vocantur Virgultorum fascis, quibus agri clauduntur. *Estamperche*, Pertica erecta, in Lit. remiss. ann. 1458. ex Reg. 187. Char-toph. reg. ch. 319: *Un engin ou estoit lié une Estamperche*.

° **ETARITA**. Vide *Etarchateam*.

° **ET CETERA**. Vox primum in notis, brevitate causa, a notaritis adhibita, quæ dehinc, cum instrumentis luculentius scribebant, explicabatur. Passim legitur: *Dantes, etc. Cedentes, etc. Constituentes, etc. Promittentes, etc.* Etiam nunc in usu apud nostros notarios sub hac formula: *Promittant, etc. Obligeant, etc.*

° **ETELICHE**. Vide *Filaterium*.

° **ETERNALITER**. In æternum. Non semel occurrit. Vide *Eternaliter*.

° **ETERNARE**, Eterna memoria commendare. Litteræ Alberonnis de Veldsberg Dapiferi, apud Ludewig. tom. 4. pag. 43: *Ne gestarum verum memoria processu temporis evanescat aut pereat, discretorum virorum prudentia eas solet per litteras Eternare*. [° Civium sigillis fecimus Eternari, in charta ann. 1252. ap. Kopp. Init. Fœder. Helvet. pag. 6.] Vide *Eternare*.

° **ETEROCLITUM**, Idem quod *Diversiclitium*. Vide in hac voce.

° **ETESA**, Armorum vel armaturæ species. Odo l. 2. de varia Fortuna Ernesti Bavarie Ducis inter Anecd. Marten. tom. 3. col. 320:

Ad fors bella viri veniunt, quos inter in armis Sexcenti fulgent equites clypeisque coruscant.

Lunata Morini pelles, Etessaque comati

Apporiant Galli, Germani que agitata

Funde jacit glandes: hi fustibus, ære minatur,

Præcæsi animas jaculis penetrantibus illi.

° **ETFUNDUS**, Fundus, ager. Ordericus lib. 7. pag. 637: *Ingentem exercitum Gallicum in duas partes dimisit Rex Henricus, ut nostros opprimeret Etfundos geminis irruptionibus*.

° **ETHATIA**. Pactus Legis Salicæ tit. 2. art. 8: *Si quis porcum anniculum furaverit Malb. inymis Ethatia cxx. den. qui faciunt sol. III. culpabilis judicatur, excepto capitale et delatura*. Locus hic videtur corruptus Eccard, qui legen-

dum censet, in *zymis sehsatia*. Vocula in, inquit, hoc loco est prepositio nostra in, *Zymis* idem est ac *Zuymis*, Duplum et duplex a *Zuuy*, *Zuuy*. Duo formatum. *Sehsatia* vel *Sechsatia* compositum est ex *Sechs*, Sex, et *Tia*, Decem, quod supra etiam *Tehum*, nobis Saxonibus *Tain*, Germanis cæteris *Zahn* effertur, unde sexaginta designat. Hac ratione in *zymis sehsatia* erit in duplo sexaginta; Germanice: *Zweymahl sechzig*. Bis enim sexaginta denarii faciunt cxx. qui in lege nominantur.

° **ETHEETA**, pro *Eschæta*, ni fallor. Charta ann. 1224. ex Chartul. Campan. fol. 87: *Contra alios homines suos ligios de sodo dicti comitis non existentes, quos modo habet vel in futurum per Ethætam est habiturus, non obligat se erga Theohaldum comitem Campanie supradictum*. Vide in *Eschæta*.

° **ETHELINGI**, [Nobiles.] Vide *Adaltingus*.

* **ETHEUS**. [Pallidus. DIF.]

° **ETHICA**, nude, vel *Ethica febris*, quam Medici *Hectica*: a Græco *ἠθικός*. Habitualis, ab *ἦθος*. *Habitus*, *Febris* solutu difficilis, Gall. *Hectique*. Occurrit in Actis S. Martii tom. 3. pag. 889. Mail tom. 4. pag. 480. Junii tom. 1. pag. 798. apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. pag. 503. etc. *Ethicus morbus*, in Anecdosis Martenianis tom. 3. col. 1882.

° **ETHISIS**, Eadem notione, apud Tiburtium Navarrum in *Miraculis S. Francisci Solani*, Julii tom. 5. pag. 366.

° **ETHICALIS**, FEBRIS, Hectica. Gall. *Fievre étique*. Acta B. Amadei tom. 2. Aug. pag. 604. col. 2: *Cum quidam puella... febre Ethicali afficeretur, essetque multum extenuata, etc. Ethicalis*, ibid. pag. 582. col. 1. Vide *Ethica*.

° **ETHICE**. Inter aliquot monasteria abbati Cluniacensi subjecta memoratur *Monasterium sancti Eugendi Ethice*, in Charta Frider. I. imper. ann. 1158. ex Chartul. Cluniac. ch. 314. Forte pro *Euthice*, feliciter.

* **ETHION**. [Gaudiosus. DIF.]

° **ETHIQUETA**. Vide infra *Etiquetta*.

° **ETHNA**. Litteræ Bartholomei Camerarii Francie ann. 1220. mense Novemb. ex Archivo Sangerman: *Et sciendum, quod ipsi Burgenses habebunt Ethna sua pressorata ad quintam ollam ad torcular Abbatis predicti in eodem territorio edificatum*. In Chartulario AB. fol. 88. recentior manus correxit, *Et vincta*. Non male, ut puto.

° Vox, ut opinor, mendose scripta, pro *Etha*. Vide supra in hac voce.

° **ETHNIKE**. Donatio Deodati Clerici facta Monasterio Sithiensi ann. xxxii. regni Karoli gloriosissimi Regis [° Guerrard. pag. 66.]: *Mancipia cum omni Ethnike et peculiari eorum, campis, silvis, pratis, etc.* Charta Waldberti pro eod. Monasterio apud Folquinum: *Vendidi et tradidi... mancipium unum cum omni Ethneke et peculiari sua, etc.* Forte idem est quod *Familia*, a Græco *ἔθνος*, Gens, natio, et metaphorice Societas et genus hominum. Vide tamen ne idem sit quod *Ethica*. [° Anglosaxonibus *Ead*, Possessio, unde *Eaden*, Angl. *given up, conceded, granted*, apud Bosworthum. Vide *Alodia*.]

* **ETHOS**. [Mores: Item res *Ethica*, h. e. philosophia morum. *Sidon. carm. 15. 101. Physica vel logico, logicum vel juncti ad Ethos*.]

° **ETHYRODIANI**, Hæretici, qui dicunt *Mariam virginem ante partum, non post partum*. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7618. [° Ap. Papiam *Ethivodiani*, sed leg.

Elvidiani, ex Isidor. Orig. lib. 8. cap. 5. sect. 57.]

° **ETIA**, Modus agri. Charta pro canonicis Castrivill. ann. 1378. in Reg. 105. Chartoph. reg. ch. 158: *Sub quadam masura sita ou Churtri, cum duabus Etis vingnearum sitis in Buzi, triginta solidi Turonenses.* Vide supra *Estiro*.

° **ETICA**, Proprietas, Eticon, Proprium. Gloss. Isid. Neutrum intelligit Grævius.

° **ETIQUETTA**, a Gallico *Etiquette*, Scheda inscripta. Inventar. Chartar. reg. ann. 1482. fol. 96: *Nunc includuntur littere in quodam saculo cotato in Etiquetta vitæ. xvj. Ibid. fol. 114: In Etiquetta sive membranula pergameni, etc.*

° **ETLEHA**, Capitulare de Villis cap. 40: *Ut unusquisque iudex per villas nostras, singulares, Etelhas, pavones, fasianos, ... semper habeant. Leg. Et Lehas. Nostri etlamnum Layes, apri feminas vocant.*

° **ETLIDUS**. Vide *Lidus* post *Litus*.

° **ETNEKE**. Vide *Ethnike*.

° **ETRIDIA**, Indigne vel moleste, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7613.

° **ETRONUS**, Senza regno. Glossar. Lat. Ital. MS.

° **ETTHESAAL**, Leg. Danicæ lib. 8. § 71. apud Ludewig. tom. 12. Reliq. MSS. pag. 183: *Item statuendum est, quod in quolibet saal sit summa xxx. marcarum in prompta pecunia et nullus cognatus emendare cum cognat. suo cognatum, tamen si pax privatus fuerit, tunc solvant cognati duo Etthesaal semel et non sæpius.* Vide *Gorsum*.

° **ETUNIARE**, pro *Idoneare*, *Etuniatu*, pro *Idoneatus*, in aliquot Codd. Legis Ripuar. tit. 39. cap. 2. uti monet Steph. Baluzius. Vide *Idoneus*.

° **ETYMOLOGICARE**, Etymologiam vocis scrutari, explicare. Vita S. Domin. tom. 1. Aug. pag. 550. col. 2: *Dominicus, qui (Domini) custos, vel a Domino custoditus Etymologicatur, etc.*

° **EVACUARE**, Vacuum seu irritum reddere. Epistola Stephani VI. Papæ adv. Selvam et Hermemirum: *Volens ipsius sanctorumque Apostolorum eius instituta... penitus Evacuare. Vide Evacuare.* ° Vide hanc vocem in *Vacuus*.

° **EVACUARE**, Ventrem exonerare, vox Italica, Gall. *Vuider*. Charta ann. 1196. apud Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 92: *Et dixit, quod pater Etali Ervacconi debebat canes curiæ ducere ad Evacuandum pro suo feudo, quod a curia tenebat.*

° **EVACUARIUM**, Apochæ species. Vide in *Vacuus*.

° **EVACUATIO**, Abdicatio, rei possessæ dimissio; *Evacuationis Charta*, qua quis ad majorem auctoritatem coram iudicibus vel testibus rem aliquam ad alium transfert. Charta ann. 1105. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 367: *Facta carta Evacuationis vel diffinitionis hujusmodi xv. Kal. Julii... Sign. Guillelmus Udalgaris, qui hanc scripturam donationis et Evacuationis fieri firmavi et testes firmare rogavi. Vide Evacuare et *Finis*.*

° **EVACUATORIA**, [Apochæ species.] Vide in *Vacuus*.

° **EVADARI**, Reposcere, flagitare. Papias, [et Gloss. Isidori.]

° **Evadant**, pro *Invasor*, aggressor, in Lit. pro restaur. commun. Tornac. ann. 1370. tom. 5. Ordin. reg. Franc. pag. 378. art. 26: *Que s'aucuns forains courtois sus, ou faisoit assaut ou invasion contre les bourgeois... et les bourgeois... mistoient qui mettoit à mort l'assaillant ou Evadant, etc.*

° **EVADIATUS**, Is a quo ratione *foris-facii*, vadium seu pignus ablatum est. Charta Florentiæ Catalensis Abbatissæ in Tabulario ejusd. loci pag. 183: *Si autem vel latro vel alius homo aliquid forefactum faciens in illa prata inventus et captus vel Evadiatus fuerit... justitia omnino nostra est. Vide Vadium.*

° **EVAGATORIUM**, Ita inscribitur Peregrinatio Felicis Fabri Dominicani. Vide *Amoenit. Viter.* tom. 8. pag. 51. et *Bibl. Script. Prædicat.* tom. 1. pag. 872.

° **EVAGIUS**, Charta Theobaldi Abb. Floriac. ann. 1250: *Item dictus Hugo debet citare Evagios et alios ballivæ suæ coram Callerario. Puto legendum Estagios vel Estagiaros. Vide in hac voce.*

° **EVALLEFACIO**, [Expello, et quasi extra vallum ejicio. Varr. apud Nov. 3. 158. Retrimta cibi, quæ exterant per posticum, Evalliferant.]

° **EVALUATIO**, Gall. *Evaluation*, Æstimatio. Legitur in Registro Parlamenti ann. 1450. apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. pag. 336.

° **EVANADOTUS**, ἐβανότοτος, Cibus qui facile digeritur. Vide *Incorporatio*.

° Vox Græca bonæ notæ, Cibus optimus, εὐπατος, εὐπατος. Glossar. medic. Simon. Januens. ex Cod. reg. 6939: *Evanadotum vinum, Alexandro bene nutritibile, ab Eu, quod est bene; et anadosis, redditio.*

° **EVANGELIARIUM**, Liber, in quo continentur Evangelia, quæ in singulis Missis leguntur aut cantantur, quem, ut hodie habetur, a D. Hieronymo compositum scribit Honorius Augustod. l. 1. cap. 88. [Gesta Gaudredi de Loduno, apud Mabillonium tom. 3. Analect. pag. 391: *Collectarium epistolarum, Evangeliarium, Missale et duos ordinariorum.*]

° **EVANGELIARIUM**, Eadem notione. Chronicon Fossæ novæ: ann. 1196: *Quatuor Evangelistaria argentea, 12. cruces argenteæ. Vide Monasticum Anglic. tom. 3. pag. 384. Εβανγελιστάριον Græcis recentioribus, de quo pluribus Leo Allatius Dissert. 1. de Libris Eccles. Græcor. ubi de lectione Evangelii in Ecclesia multa commentatur. [et Vide Montef. Palæogr. Gr. pag. 386. 387.]*

° **Nostris Evangelier**. Invent. Gall. S. Capel. Paris.: *Un Evangelier et un epistolier de grans volumes. Reg. sign. Pater Cam. Comput. fol. 164. v. ubi de inauguratione regis et reginæ: L'Evangile lque, li grandes des archevêques et des évêques; doit prendre l'Evangelier et porter au roy et à la royne à bestier.*

° **EVANGELISMI FESTUM**, Dominica Rogate. Vide in *Dominica*.

° **EVANGELISTA**, Lætus nuntius. Eo nomine intitulatur S. Nicolaus in Charta ann. 1325. ex Reg. 64. Chartoph. reg. ch. 508: *Ce fu fait l'an de grace mil ccc. vint et chinc le Vendredi jour de feste saint Nicholas Euvangeliste.* An quod nomen Græcum Νηδίατος, victor populi, boni omnis est? an quia puellis, ut fert vulgi opinio, connubium proxime futurum nuntiavit.

° **EVANGELIUM**, seu Evangelii lectiones ex veteri instituto stantes audisse fideles pluribus probat Henric. Valesius ad lib. 8. Philostorgii cap. 5. pag. 208 [et D. Constant. tom. 1. Epist. Rom. Pontif. col. 788.] Evangelium nudato ense in Vigilia Natalis Domini, in Matutinis, Moguntia legit Carolus IV. Imperator, ut est in M. Chronico Belgico pag. 286. Continuator Nangii ann. 1378. de eodem Carolo: *Et pour ce que de coutume l'Empereur dit la septième leçon à Matines, revestu de ses habits et enseignes Impe-*

riaux, il fut avisé par les gens du Roy, que ou Royaume ne le pourroit il faire, ne souffert ne lui seroit. Berrius in Carolo VII. pag. 87. de Sigismundo Imp.: *Le lendemain vint l'Empereur à la Messe S. Pierre de Rome, et le Pape chanta la Messe, et l'Empereur dit l'Evangile en l'habit de Diacre. Vetus ceremoniale MS. cap. Comme on fait un Empereur: Le Pape doit chanter la Messe, et le Roy de France y peut estre, et doit dire l'Epistole: en son absence, le Roy de Sicile la doit dire: l'Empereur doit dire l'Evangile, et y estre couronné Empereur à S. Pierre de Rome, etc.*

° **EVANGELIA PARVULA**, hoc est, Evangeliorum particulas in Schedulis descriptas, inter superstitionosa phylacteria recenset S. Hieronymus in *Matthæum* cap. 23.

° **EVANGELIUM PLENARIUM**, Liber ecclesiasticus, in quo omnes ex Evangelio lectiones in sacris liturgiis recitari solitas continentur. [° Mallet quatuor Evangelia simul compacta intelligere.] Harriulfus l. 2. Chronici Centul. cap. 10: *De libris, Evangelium unum auro scriptum cum tabulis argenteis auro et lapidibus pretiosis mirifice paratum unum: aliud Evangelium plenarium unum. Vide Missale plenarium.*

° **PURGATIO PER S. EVANGELIUM**, Anastas. Bibl. in Pelagio PP.: *Qui Pelagius tenens Evangelia, et Crucem Domini super caput suum, in ambonem ascendens, satisfecit cuncto populo et plebi, quia nullum malum peregrisset contra Vigiliam. Marcellinus Comes de eodem Pelagio: Apud S. Petrum ambone ascenso, Evangelioque super caput suum posito, juramento se crimine purgavit.*

° **DIVINATIO PER EVANGELII INSPECTI-ONEM**. Vide *Sortes Sanctorum*. [° Et Glossar. med. Græc. in Συρος τοῦ εὐαγγελίου col. 468.]

° **EVANGELIUM IN DORSO PORTARE**, Tabularium Ecclesiæ Landavensis, in Monast. Anglic. tom. 3. pag. 102: *Et Rex circiens totum territorium, et portans Evangelium in dorso, cum Clericis ferentibus Cruces in manibus, et aspergens aqua benedicta, simul cum pulvere pavimenti Ecclesiæ et sepulchri, in omnibus finibus perambulavit per totum, facta maledictione et excommunicatione ab omnibus uno ore, illis specialiter quicumque locum istum cum suo territorio, et finibus istis subscriptis, ab Ecclesia Landavæ, et a Pastoribus illius in æternum separaverit; data autem benedictione servaturus in pace. Similia habes pag. 198: Et Rex Arthrus circiens territorium totum in giro suo, sparsit pulvere sepulchri S. Cincianchi discipuli S. Dubricii per totum confinium, antecedente sancta Cruce, cum aspergens aqua benedictæ, et præzente Episcopo Comerogio, cum suo Clero, solus Rex portabat Evangelium in dorso confirmans elemosynam factam pro anima patris sui.*

° **EVANGELII CONCENTUS**, Canticum Evangelicum *Magnificat* recte interpretatur Mabill. ad vit. S. Arnulfi sæc. 6. Bened. part. 2. pag. 550: *In vigilia Dominicæ Ascensionis ad concentum sancti Evangelii intra synaxim vespertinam, etc.* Neque enim, ut monet Vir doctissimus, alia pars sancti Evangelii cantata fuisse videtur tunc temporis in synaxi vespertina. Id autem omnino aperte probat Officium proprium S. Emmer. tom. 6. Sept. Act. SS. pag. 512. col. 2. et pag. 514. col. 1. ubi ad Vesperas legitur: *Antiphona ad Evangelium; quæ etiam nunc in monasterio S. Emmerami ad*

Magnificat cantatur, ut ex priore ejusdem monasterii testantur docti Editores.

† **EVANGELIUS DOMINI ABBATIS**, hoc est, Capellanus, ut conjicit Mabillonius Annal. Bened. tom. 5. pag. 299. ad annum 1092.

† **EVANGELIZARE**, Scripturas probare, Practicis.

† **EVANTATIUM**, Jus præcipuum, prærogativa, Gall. *Avantage*. Charta Officialis Claromontensis ann. 1354. apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. pag. 319: *Post mortem tamen dictæ Yeabelle sint et remaneant... in omni eventu de constitutione dotis prædictæ duo millia ditorum: scilicet auri... in Evantatium ac majoritatem procreatis liberis ab ipsa Yeabelle et ab alio viro, si contingebat, procreandis. Vide Avantage.*

† **EVANUARE**, Dissipare, e conspectu tollere, Gall. *Faire évanouir*. Vita S. Walth. tom. 1. Aug. pag. 264. col. 2: *Sed sanctus singulas species illusorias, edito signo crucis Evanuavit.*

† **EVANUTUS**, Elapsus. Petrus de Alectis Episcopus Senogall. in Itinerario Gregorii XI: *Evanutis octo diebus Pentecostes, adeat dies sanctæ Trinitatis. Utitur non semel.*

† **EVARE**, Provocare. Glossar. Sangerman. n. 501.

† **EVAVIS**, pro *Evandis*, qua jurgium, rixa significatur, in Lit. remiss. ann. 1412. ex Reg. 166. Chartoph. reg. ch. 240: *L'expensant espouenté d'icelle nasse sailli de son hostel... et rencontrent Martin Fromont lui dist: Qui te fait faire ces Evavudies?*

† **EVASIO LATRONUM**, in Fleta lib. 1. cap. 20. § 12. Vide *Escapium*.

† **EVASTARE**, pro *Vastare*, in Glossar. Lat. Ital. MS. [An *Ebenus*, Germ. *Ebenholz*?]

† **EVASTARE**, Antiphona, que ad oblationem in Liturgia sacra cantatur. Grad. Albiense xi. sæc. ex Bibl. reg. Offertoria vocantur *Eucarmina*, que super hostias oblatas Domino canit. Ecclesia.

† **EUCARIS**, εὐχαριστία, Gratiolus. Interpres Eccl. 6. 5: *Lingua Eucharis in bono hominis abundat.* Gloss. Lat. Ga. Sangerman. MSS. *Eucaris, Gratiolus.*

† **EUCARISTIA**, ex Gr. εὐχαριστία, sacrum Christi Corpus in Missæ sacrificio confectum, de qua appellacione audiendus in primis Michael Dufresne Soc. Jesu Presbyter, frater d. maxaritis, in Dissertation. sacræ ac historicis ineditis de Antiquis Sacramentorum ritibus, diss. 4. cap. 2: *Præterea huic etiam Sacramento ab institutione factoque Servatoris, idque præcipuum Eucharistis nomen inditum est. Quippe sacri testantur Evangelistæ, cum illud institueret, Patri Redemptorem egisse gratias εὐχαριστήσας. Ita cap. 26. Matthæus, de Calice salutem. Et accipiens Calicem gratias egit: εὐχαριστήσας ἰδὼν αὐτοῖς. Tum Luc. 22. cap. de ipso pane: Et accepto pane, inquit, gratias egit, εὐχαριστήσας ἔλαλε. Paulus denique eandem omnino usurpat voces hoc de Sacramento agens in Epist. 1. ad Corinth. cap. 11. Accepit panem, et gratias agens fregit, ἔλαλε ἔπρεν, καὶ εὐχαριστήσας ἔλαλε. Hoc igitur Sacramentum id nominis ab exemplo Servatoris obtinuit, quod etsi non extet in Scriptura, usurpat illud Syrus Paraphrastes antiquissimus, usurpat Ignatius in sua ad Smyrnenes Epistola, Justinus, Irenæus, alique primorum Ecclesie sæculorum scriptores; ut nihil dicam de recentiori-*

bus. Quo in vocabulo, quod a parte una totam Domini designat actionem, qua Deo Patri gratias egit, antequam panem vinumque consecrans, merito nonnulli observant quomodo Filius Dei umbras legis ad veritatem tradiderit. Quippe mos fuit populo Judaico convivium illud in quo Paschalis Agnus edebatur, poculo claudere, quod Poculum laudis appellabant. Exploratum autem ab gratiarum actione dictam Eucharistiam, ut pluribus explicat Homil. 6. in Matthæum Chrysostomus: nec enim probatur quod in Libris Orig. εὐχαριστία bonam gratiam S. Isidorus interpretatur: cui S. Thomas assentitur 3. pag. 73. a. 4. quod nomen petunt aut vel ex significatione futuræ gloriæ, quia gratia Dei vita eterna, ad Rom. 6. vel ex re quam continet, Christo videlicet, qui summa Gratia. Eucharistis vocem passim usurpat Cyprianus Epist. 11. et alibi, ut et Patres alii, cujus aliquid et præcipuos ritus hic perstringemus.

† **EUCARISTICI PANIS FORMA** præscribitur in Stat. MSS. eccl. S. Laur. Rom.: *Ordinarunt quod sacramentum Corpus Domini non sit Jesu Christi in parvis formis et rotundis factum sit, et non per frusta pro infirmis reservetur.*

† **OLIA** quotidie sacram Eucharistiam sumebant fideles, quod jam inde ab Apostolis usitatum fuisse docent non uno loco eorum Acta, ut et Cyprianus de Orat. Dominica. [Et quod maxime notandum, Canon. Apost. 6. et 7. a communione separantur omnes sive Clerici sive Laici qui Sacris intersunt, et sanctis Mysteriis abstinere.] At desit mos iste Romæ, Hieronymi potissimum ætate, ut ipsemet testatur in Epist. ad Lucam et Beticum, et in Apologet. ad Pammachium: Mediolani vero sub S. Ambrosio patet lib. 4. et 5. de Sacramento. in Africa denique usque ad S. Augustini ætatem, ut colligere licet ex d. lib. S. Ambrosii de Sacramento. et lib. 2. de Serm. Dom. S. Chrysost. Homil. 61. ad populum Antioch. 8. in Epist. ad Ephes. et 17. ad Hebræos, eodem Augustino Epist. 118. cap. 2. etc.

† **REFRIGESCENTE SENSIM CHARITATE**, eo devenit ut ab Eucharistia abstinere, ut coacti fuerint Episcopi leges ferre ad compellendos fideles ad sacram communionem præcipuis saltem festivitibus. Pascha, Pentecoste, Natali Domini communicandum statuunt Eliberitani Patres in Fragmentis can. 2. Idem decernit Concil. Epaon. can. 85. Agathense can. 18. habet: *Seculares qui Natale Domini, Pascha et Pentecosten non communicaverint, Catholici non credantur, nec inter Catholicos habeantur.* Simili modo in Capitularibus Regum nosrorum lib. 2. cap. 45. præcipitur, *Ut si non frequentius, vel ter laici homines in anno communicent, nisi forte quis majoribus quibuslibet criminibus impediatur.* Vide Concilium Turon. III. can. 50. Reginonem lib. 2. cap. 195. Burchardum lib. 5. cap. 17. Ivonem part. 2. cap. 27. Gratianum dist. 2. de consecrat. cap. 16. Et si non.

† **EUCARISTIA** in manus fidelium data S. Augustinus Serm. de Temp. 259: *Omnes viri quando communicare desiderant, lavant manus suas, et omnes mulieres nitida exhibent lintamina, ubi corpus Christi accipiant.* Vide Baron. ann. 690. n. 55. Binium: ad Concil. Toletan. I. Menardum ad Sacramentar. Gregorii pag. 378. Henric. Valesium ad Eusebii Hist. Eccles. lib. 7. cap. 9. Virum doctissimum Joan. Mabillonium in Præfat.

† **ad tom. 8. sæculi 3. Benedictini num. 11. Card. Bona lib. 2. Rerum Liturgic. cap. 17. num. 3. etc.**

† **EUCARISTIAM** accipientes, cum dixisset sacerdos: *Corpus Christi*, respondebant, Amen. S. August. Serm. 372: *Audis Corpus Christi, et respondes Amen.* Et lib. 12. cont. Faustum cap. 10: *Habet enim magnam vocem Christi sanguis in terris, cum eo accepto ab omnibus respondetur, Amen.* Idem testantur Cornelius PP. Epist. ad Fabium Antioch. Hieronymus Epist. ad Pammach. Ambrosius lib. 4. de sacram. cap. 5. et alii.

† **EUCARISTIAM** domum delatam, et in arca asservatam, scribunt Tertullianus sibi finem libri ad Mart. lib. 2. ad uxorem. [S. Cypr. lib. de Lapsis.] S. Augustin. lib. 3. contra Crescon. cap. 11. Basil. M. Epist. 289. Joan. Moschus cap. 29. 79. etc. Verum id can. 3. Concilii Cæsariensis vetitum, quo anathematizatur is qui Eucharistiam gratiam acceptam in Ecclesia non consumpserit. Vide Baron. ann. 57. n. 149. 150. ann. 288. n. 2. [Concil. Tolet. I. cap. 14. Capitulum lib. 7. cap. 473.]

† **EUCARISTIAM** in sacra Liturgia a se confectam, in Communionis Symbolum, sibi mutuo impertiebant Sacerdotes ac Episcopi; cujus moris exemplum habetur apud Evagrium lib. 1. cap. 18. initio.

† **EAM** ob rem etiam mittebatur Episcopis et Sacerdotibus qui sacro non interfuerant. Testis est Irenæus Epist. ad Victorem PP. apud D. Constant. tom. 1. Epistolæ. Rom. Pontif. pag. 106: *Verum qui te præcesserunt Presbyteri, quamvis minime observarent (eundem ac tu monem) Ecclesiarum Presbyteris qui observabant, Eucharistiam miserunt.* Vide Epist. Innocentii ad Decentium ibid. pag. 856.

† **EUCARISTIAM** a jejuniis sumptam testantur [Tertullianus lib. 2. ad uxorem. cap. 5. S. Ambrosius Serm. 8. in Psal. 118. n. 48.] S. August. Epist. 118. cap. 6. Concil. Carthag. III. can. 29. S. Eligius Noviom. Episc. Homil. 8. S. Dorotheus doctr. 9. Walafridus Strab. lib. de Reb. Eccles. cap. 19. Capitula Theodori Cantuar. cap. 50. etc. [S. Johann. Chrysostomus Epist. 143. calumniatores refellit qui eum accusant, quasi Eucharistiam quibusdam non jejuniis tradidisset. In quibusdam tamen Ægypti Ecclesiis post cenam offerebatur Sabbato, dabaturque non jejuniis, si Socrati lib. 6. cap. 22. et Sozomeno lib. 7. cap. 19. fides habeatur.]

† **EUCARISTIAM**, seu Hostiam sanctam, de manu Episcopi sumebant Presbyteri recens promoti, quam usu quotidiano usque ad quadragesimum diem consumebant. Vide Fulbert. Carnot. Ep. 3.

† **EUCARISTIA** olim data, suscepta Extrema Unctione. Vide usus antiquos Ordin. Cisterciensis cap. 98. Riculfum Suesionensem in Statut. ann. 899. cap. 10. et quem annotat Menardus ad Sacramentar. Gregorii pag. 384. [et Mabill. in Præfat. ad tom. 8. sæculi 3. Benedicti.]

† **EUCARISTIA** a sæculo iv. in Ecclesia asservatam fuisse etiam sub utraque specie, testis est S. Chrysostomus in Epist. 4. ad Innocent. PP. apud D. Constant. tom. 1. pag. 788: *Negue hic malum statit; sed ubi sacra erant reposta ingressi milites, quorum aliqui, ut comperimus, initiati non erant, viderunt omnia que intus erant, et Sanctissimum Christi Sanguis, ut in tanto tumultu, in predictorum militum vestes effundebatur.* Mediolani in dolio aureo, ut scribit S. Ambr. Epist. 4. n. 4. quod in Sanctuario

repositum erat, servabatur. Nec aliter intelligendus, ut arbitror, Anastasius in Vita Nicolai PP. I. apud Murat. tom. 8. col. 268: *Fecit autem (Nicolaus) in Basilica Salvatoris... Cruces de argento purissimo, quae pendent ante Figuram substantiam Carnis ejusdem Domini nostri Jesu Christi.* Vide Cyprianum lib. de Lapsis, Basilium Epist. 389. Cyrillum Alexand. in Praefat. adv. Antropomorphitas, Vitam Sancti Galli cap. 19. etc.

¶ *Eucharistiam Presbyter semper habeat paratam, ut quando quis infirmaverit aut parvulus infirmus fuerit, statim eum communit, ne sine communione moriatur.* lib. 1. Capitulum. cap. 156. lib. 5. cap. 57. Vide lib. 6. cap. 178. Walterum Aurel. cap. 7. Reginonem lib. 1. cap. 69. Burchardum lib. 5. cap. 10. Ivonem part. 2. cap. 20.

¶ *Eucharistia, quae asservatur, post quindecim dies renovanda statuitur ibid.: Ordinarunt quod de xv. in xv. diebus sacratissimum Corpus Christi renovetur, et capsula seu vas in quo reponitur super calicem bene mundetur, et quotienscumque Corpus Christi renovatur, fenestra in qua reponitur ab araneis et pulveribus mundetur et pannus circum circa ponatur, quos rectores ipsi mundos et sine pulveribus servare teneantur.*

¶ *Eucharistia infantibus statim post baptismum etiam lactentibus data, ut est in Ordine Romano, et apud Alcuinum in Ordine ad Baptismum, et Hugonem a S. Victore lib. 2. Speculi Eccl. cap. 20. Vita MS. S. Gervasii Diaconi Cenomanensis Mart.: Dicebant enim quod in hora qua saepedictus Pontifex, peracto baptismo in os illius infantis, sicut moris est, sanctum Christi Corpus misit, in labiis illius guttam sanguinis vidit, etc. Caeteris porro infantibus non modo datam Eucharistiam, sed etiam porrectum sacrum Calicem, scribunt S. Cyprianus lib. de Lapsis, S. Augustinus Epist. 28. 106. 107. lib. 8. de Trinitate cap. 10. lib. 8. contra Cresconium cap. 11. contra 2. Epist. Pelagianorum cap. 22. lib. 4. cap. 4. lib. 1. contra Julian. cap. 4. 6. lib. 3. cap. 1. lib. 1. de Peccator. merit. cap. 19. 20. Jesse Ambian. Episc. etc. Adde Lanfrancum Epist. 88. et ibi notas D. Lucæ Acherii, Menardum ad lib. Sacram. Gregorii pag. 106. Joan. Garnerium ad Marium Mercatorem tom. 1. pag. 79. et Card. Bona lib. 2. Rerum Liturg. cap. 19.*

¶ *Ejusdem ritus meminit antiquissimus Ordo eccl. Ambros. ubi et Hostiam sacro Sanguine intinctam lisdem porrectam fuisse observare est, apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. aevi col. 844. Peracto baptismo sequitur communicatio, quae sub his verbis ministrabatur: Corpus Domini nostri Jesu Christi sanguine suo tinctum conserve animam tuam in vitam eternam. Amen.*

¶ *Eucharistiam, seu Hostias consecratas in libro Manuali, itinerantes Presbyteros Hibernicos a collo suspensio deferre olim solitos, testatur Silvester Giraldus in Topogr. Hibern. dist. 2. cap. 19. [Idem de Monachus extra Monasterium exeuntes innotuit inscriptio quam initio cujusdam codicis, in quo Gregorii M. expositio in Ezechielem continetur, antiquissimo caractere scriptam legisse se monet Mabill. Analect. tom. 4. pag. 40: Oportet Monacho ubicumque exierit, Eucharistiam semper secum vehat. Vide Gregorium M. Praefat. in Job, et lib. 3. Dialog. cap. 36.]*

¶ *Eucharistiam, seu panem Eucharisticum, in sanguine intinctum sumebant*

Interdum Laici, quod mixto sacrificio communicare vocat Missa antiqua ex Codice Ratoldi Abbatis Corbelensis, quod tamen non semel velint. Vide Micrologum cap. 26. Paschalem II. PP. Ep. 82. Ivon. Carnot. part. 2. Decret. cap. 85. Concilium Londinense ann. 1175. can. 16. Ernuulfum Roffensem Episcopum Ep. 2. tom. 2. Spicileg. pag. 482. Joan. Abrincens. de Off. Eccl. pag. 19. praeterea Mattheum ad Canon. 28. Concilii Claromontani, et ad calcem Hist. Beneharn. in Addition.

¶ *Sanguine intincta praecipue aegrotis data ut eam facilius deglutirent: unde Paschalis II. PP. in Epist. 82. in qua hunc ritum pro laicis improbat, exceptionem addit hanc: Praeter in parvulis, ac omnino infirmis, qui panem absorbere non possunt. Missale MS. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. aevi col. 844: Impositio manuum super infirmum: nempe Olei sancti unctio, subinde additur: Communica eum, et dic: Corpus Domini nostri Jesu Christi sanguine suo tinctum conserve animam tuam, etc. Oratio: Domine sancte Pater, te fideliter deprecamur, ut accipiente fratre nostro sacrosanctam hanc Eucharistiam Corporis et Sanguinis Domini nostri Jesu Christi, etc. Rituale MS. Monast. Bobiens. ibid. col. 845: Et cum viderint eum ad exitum appropinquare, dandum est illi Corpus et Sanguinem Domini, etiamsi ipso die comedisset... Et cum posuerit in ore ipsius Eucharistiam, dicat sacerdos: Corpus Domini Jesu Christi Sanguine suo intinctum mundetur te, etc.*

¶ *Eucharistia ori moribundorum infusa, lib. 5. Capitulum. cap. 120. 140. et in Canonibus Isaaci Episc. Lingon. tit. 1. 5. et 20.*

¶ *Eucharistiam mortuis datam, et in os missam, antequam humo mandarentur, observare est ex Concilio III. Carthag. cap. 6. et Antisiod. can. 12. 36. Crisostomus cap. 247. ubi id vetatur.*

¶ *Eucharistiam dari emergentibus, vetant Capitularia Atonis Episc. cap. 76. (Si dociles sint, permittunt Concilia Araus. can. 14. et Arelat. II. can. 39.)*

¶ *Eucharistiam aegrotis deferebant laici, cum presbyter infirmus aut absens erat. Stat. synod. Guid. Lexov. episc. ann. 1321. ex Cod. reg. 4653: Nec permittant (sacerdotes) dioecanos deferre infirmis sanctum Corpus Domini, nisi in necessitate, cum sacerdos fuerit absens vel infirmus. Vix perspicuo quo spectat caput 12. Stat. eccl. Turon. ann. 1398. b. ex cod. reg. 1237: Inhibetur presbyteris ne hostias sacratas dent pueris nullo modo, nisi communicandi causa in die Paschae. Obscurior videtur Gallica versio ibid.: Il est defendu aus prestres que ilz ne donnent par nulle maniere aus enfans les hosties sacrees, fors le jour de Pasques pour paour d'accomminges. Quod de Eulogio videtur intelligendum. Vide Eulogius 2.*

¶ *Eucharistia in navibus delata legitur apud S. Ambros. lib. de Obitu Satyri fratris, lib. 3. de Offic. cap. 36. Gregorium M. PP. lib. 3. Dial. cap. 37. Matthaeum Paris ann. 1247. Joinvillam in S. Ludovico pag. 8. et 112. Sed id peculiari privilegio sancto Regi indultum a Legato Apostolico, scribit in ejus Vita Gaufridus de Belloloco cap. 9. ut nempe sacram Eucharistiam in Aegyptum profecturo in navigio suo deferre liceret: quod alii peregrini quatumcumque magni facere non solebant. Vide Missa sicca.*

¶ *Sacram Eucharistiam in vase aureo in*

equo albo delatam in solenni in urbem Romam summi Pontificis Ingressu, scribit Martinus Ballaius sub ann. 1533: *Lui etant assis sur une chaire portee sur les espauls de deux hommes, et en ses habits Pontificaux, hormis la tyare, marchant devant lui une haquende blanche, sur laquelle reposoit le Sacrement de l'Autel, et estoit ladite haquende conduite par deux hommes.*

¶ *EUCCHARISTIA, Pro sacra pyxide, seu Ciborio, Gall. Ciboire. Hist. MS. Beccens. Monast. ex Archivo ejusd. pag. 96. n. 2: Festinato iuit Abbas, sed nullam in Eucharistia invenit hostiam. Et pag. 581. num. 17: Dedit dono Ecclesiae S. Petri de Prætelis Eucharistiam, ubi Corpus Domini debet esse super altare.*

¶ *EUCCHARISTIA, pro Festo sancti Sacramenti, non semel in Ordinarum MS. Ecclesiae Rotomagensis.*

¶ *Occurrit etiam in Obituar. eccl. Lingon. ex Cod. reg. 5191. fol. 121. v.*

¶ *PURGATIO PER EUCCHARISTIAM, his, quas vulgares vocant, videtur accenseri, cum unicum Sacramentum, seu juramentum pro Canonica receptum sit; etsi ab ipsis summis Pontificibus et Episcopis legatur inita, et in Conciliis approbata: in quibus ejusmodi purgatio per divinam Eucharistiam, seu Sacramentum Dominici perceptionem, Sacerdotibus potissimum imponitur, a quibus juramentum exigere nefas ducebant, ne manus, per quam Corpus et Sanguis Christi conficitur, juramento pollueretur. Concilium Triburiense cap. 21: Latus per juramentum si necesse sit, se expurget; Presbyter vero vice juramenti per sanctam consecrationem interrogetur, quia Sacerdotes ex levi causa jurare non debent. Manus enim per quam Corpus et Sanguis Domini conficitur, juramento polluetur? Absit, etc. ubi Consecrationem intelligo, non in Sacerdotem, sed Corporis et Sanguinis Christi Sacramentum, inter Missarum solemniam, quod indicat Concilium Wormaciense cap. 10: Si Episcopo aut Presbytero causa criminalis, hoc est homicidium, adulterium, furtum, et maleficium imputatum fuerit, pro singulis Missarum celebrare debet, et communicare, et de singulis ibi imputatis innocentem se ostendere. Idem Concilium cap. 15: Saepè contingit, ut in monasteriis furta perpetrentur, et qui haec committant, ignorant. Idcirco statutum, ut quando ipsi fratres de talibus se expurgare debuerint, Missa ab Abbate celebratur, vel aliquo cui ipse Abbas praesepit, praesentibus fratribus, et sic expleta Missa, omnes communicent in haec verba: Corpus Domini sit mihi ad probationem hodie. Vide Notas Binii ad hoc Concilium, et Capitulare Aquisgran. de Vita et conversatione Monachorum cap. 64. Leges Kanuti Regis cap. 5. edit. Saxonicae, et apud Bromptonum, Presbytero, si Sacramentales non habeat, super sanctum Corpus Domini se purgare permittunt.*

¶ *Ita apud Ditmarum lib. 2. pag. 25. cum Abraham Frisingensis Episcopus, quod a Julitta Henrici Bavarici Ducis uxore, ac tum vidua, impensius dilectus fuisset, ab aliquot invidis infamaretur: ea extincta, in die ejus depositionis, ab eodem Antistite Missam cantante sic expurgata est: Ante communionem, is verus ad populum, quae merita ejus fuerint, circumstantibus indixit: hoc iniquiens, delictum, quo diffamata fuit, si haec unquam commisit, faciat omnipotens Pater Filii suimet Corporis et Sanguinis salutare remedium mihi provenire ad*

judicium, et ad debitam damnationem, animæque ejus ad perpetuam salvationem. Ac tunc cum mentis ac corporis innocentia sumpsit unicum cunctis fidelibus remedium. Creditusque populus, quamvis sero, et cum detractioe injusta plus ei profuit, cum nocere studuit. Nec absimile illud quod profert exemplum Adam Bremensis cap. 147. et ex eo Albertus Stadenensis ann. 1061. ubi ait in Concilio Moguntino, Spirensis Episcopum Sibiconem, cui adulterii crimen intenderetur, examinatione Sacrificii purgatum esse. Sic apud Reginonem ann. 941. Fridericus Archiepiscopus conspirationis in Imperatorem accusatus, publica se examinatione, perceptione Corporis et Sanguinis Domini coram populo in Ecclesia purgavit.

Eodem perinde se iudicio purgavit Gregorius VII. apud Lambertum Schafnab. ann. 1077. Absoluto eo (Henrico Imp.) ab excommunicatione, Papa Missarum solemniter celebravit, confectaque sacra oblatione, Regem cum cætera, quæ frequens aderat, multitudine, ad altare evocavit, præferensque manu Corpus Dominicum, Ego, inquit, jam pridem a te tuisque favoribus litteras accepi, quibus me in sinu abbas Sedem Apostolicam per synoniacam hæresim occupasse, et licet multorum idoneorum certe testium adimploratione crimen refellere queam, ego tamen ne humano potius quam divino niti videar testimonio, ut satisfactionis compendio omnem omnibus scandali scrupulum de medio auferam, ecce Corpus Dominicum, quod sumpturus ero, in experimentum tibi hodie fiat innocentie mee, ut omnipotens Deus suo me hodie iudicio vel absolvat objecti criminis suspicionem, si innocens sum: vel subitanea interimit morte, si reus. Hæc et alia, ut solenne est, præfatus verba terribilia, quibus Deum causæ suæ æquissimum iudicem, et innocentie assertorem adesse precabatur, partem Domini Corporis accepit, et comedit, etc. Vide eum de ann. 1060. Exstitit, inquit, Glaber Rodolph. lib. 5. cap. 1. quidam nostro tempore in Clericali habitu, dum jure culparetur quodam crimine, contigit ut sumeret audacter iudicio examinis donum Eucharistie, Calicis videlicet sanguinis Christi, cui protinus per medium umbilici sgrædit visa est pars candidissima quam sumpserat ejusdem sacrificii, dans procul dubio evidens indicium reatus se indigne percipientis. Illico vero confitens, quod prius negaverat, digne pernituit.

Non pauca alia istiusmodi per Eucharistiam purgationis a Presbyteris, Clericis, ac Monachis in itæ exempla suggerunt Scriptores: in quibus præ cæteris insigne admodum est, quod ex Tabulario Flaviniacensi describere Sirmondus post Concilium Remense ann. 894. et Chiffletius in Historia Trenorchensi par. 212. quo Gyrfredus Monachus Flaviniacensis objectum sibi crimen cædis Adalgarii Episcopi Heduenensis in Synodo per Eucharistie sumptionem diluit, ubi hæc habentur: Quod tertio sub testificatione S. Spiritus clamari jubentes, et nihil prorsus verisimile reperientes, sanciverunt communi consilio, ut quia nec convictum, nec etiam confessum experiebatur, tamen quia ventilatum, et usquam locorum erat divulgatum, ut ab omni suspitione liberrimus redderetur, in vicini Synodo, quam omni reverentia dignus Gualo Antistes erga filios Ecclesie celebraret, Corporis Christi et Sanguinis illo examine, quod solum verius probatur et terribilius, immo salubrius creditur, a

III

flagitio divulgato publice expiaretur. Eo scilicet tenore eundem prius testificantem, ut si in aliquo conscius tantipiculi foret, nullo modo ad sacra sumenda accederet: et si forte temerarius præsumeret, censura sancti Spiritus, et auctoritate Apostolorum Principis ab ipso vivifico redemptionis nostre pretio extorris fieret, et cum Juda Domini proditore damnatus, æternis irremediabiliter supplicii addiceretur. Sin vero immunem se esse per omnia pernosceret, flaus misericordie Dei, tanti muneris donum ad salutis suæ remedium saluberrime percipere non diffideret; quod omnibus usquequaque satis fuit. Igitur Pastor piissimus misericordia motus, illius causam apud Flaviniacum Cœnobium et casurum publicum sanctam Synodum propriæ Ecclesie colligens, iuxta statuta supradictorum Antistitum, Missarum solenniter deductis, omnibus in unum qui adfuere in primis Ecclesia S. Petri collectis, jam suprafatum præmonuit virum, ut sicut sibi ipsi conscientie diceret, ad sacra sumenda, aut etiam refugienda quoquo vellet modo seipsum præferret. Quisquam in nullo hæsitans, Deum sibi et ipsum quod percepturus erat redemptionis pretium in testimonium et iudicium invocans, idcirco, omnibus in prospectu positus, cumque supra fuerant præfata votis omnibus peregit. Mox additur in purgationis ejusmodi fidem datum accusato instrumentum. Historia Trevirensis pag. 245. de quodam Sacerdote de hæresi suspecto: Contra ille timens, ne Presbyterii privaretur honore, respondit eo hujus suspicionis notam abolendam libenter velle summæ examinationis subire sententiam. Quod dictum cum placuisset omnibus, jussus est Missam celebrare, et sacrum Canonem, qui Secreta, vel Actio dicitur, sicut cætera, exalta voce decantare, ut qui mysterio pretiosi Corporis et Sanguinis Christi præsumpserat detrachere, ipsius probaretur virtute. Missa itaque decursa, ubi ad communicandum perventum est, Episcopus verba imprecationis hujusmodi intulit, dicens: Si vivificum hoc salutis nostre Sacramentum, quod manibus tenes, non vere Corpus Christi et Sanguinem esse ausus es impio ore garrere, cum lectis mysterii contestatione interdico quouomodo præsumas accipere: si vero non ita, sed Catholicis profiteris, accipe, et accipit. Verumtamen qualiter idem redemptionis munus ad damnationem sui in se ejus intraverit referre supervacaneum non judicari. Cum enim esset in examinationis anxietate constitutus, omnipotentis Deo de admittenda penitentiam, de futuris custodiis pollicens, corde contrito supplicavit, et obtinuit ab instanti confusione liberari. Aliud exemplum ejusmodi iudicii per sacram Eucharistiam inibi in Imbricone Augustensi Episcopo recitat Bertholdus Constansiensis ann. 1077. Prædictis denique addendum videtur quod habent Leges Hoell Boni Regis Walliæ cap. 25 ubi de Sacramentis et iurejurando: In alio casu novem dies dantur Domino ad connumerandum qualiter juramentum præstiterit: Sacerdoti vero ad idem dantur induciæ usque ad tempus quo possit Missam celebrare.

Fatendum tamen non ipsis duntaxat Sacerdotibus propriam fuisse ejusmodi per divinam Eucharistiam purgationem: cum hanc ab Eulalio Arvernensi Comite, a quo matrem suffocatum ac strangulatam fama erat, exegerit Cantinus ejusdem civitatis Episcopus, apud Gregorium Turon. lib. 10. cap. 8. Cum enim ad communicandum ventum esset, et Eulalium ad altare accessisset, ait

Episcopus: Rumor populi parricidam te proclamari esse, ego vero utrum perpetraveris hoc scelus, an non, ignoro: idcirco in Dei hoc et Beati Martyris Juliani status iudicio. Tu vero si idoneus es, ut adaris, accede propius, et sume tibi Eucharistie particulam, atque impone ori tuo. Erit Deus inspector conscientie tuæ. At ille accepta Eucharistia communicans accessit. Eandem legem olim præscripsit Adriaus PP. Lothario Regi Lotharingæ Chronicon Reicherspergensis Monasterii ann. 870: Lotharius Rex ab Adriano vocatus Romam venit, qui cum ab eodem Præule interrogaretur, si monita prædecessoris sui Nicolai PP. hæc minus observasset, et iurandum custodisset, et ille mentitus, omnia se observasse respondisset: et Proceres et Optimates qui cum eo venerant, eadem testificarentur, nec ulla persona inveniretur, quæ contra Regem legitimum auderet certamen inire controversie: Adriaus PP. dedit Regi, et omnibus conciliis, qui accedebant, communionem Corporis et Sanguinis Domini de manibus suis ad Missarum solemniter: ita ut si vera essent: quæ ipsi testificati fuerant, proficeret eis in vitam æternam. Ita Lotharius Roma egressus morbo corripitur, et Placentiam civitatem perveniens, diem clausit extremum 6. id. Aug. Omnes etiam sui, qui ausu temerario communionem sub tali contestatione porrectam sumere præsumserunt, divino iudicio percussi, ab hac luce subtrahuntur, antequam subsequens anni rediret principium. Eadem narrant Annales Francorum Metenses, et Regino ann. 889. Florentinus Wigorn. ann. 870. et Radulphus de Diceto ann. 872.

Simili pariter lege obstringere voluerat Henricum Imp. Gregorius VII. PP. quod ille reulit, conscientia sua prohibitus, uti habet Schafnaburgensis ann. 1077. Meminit præterea Helgaudus in Vita Roberti Regis Franc. ejusmodi per Eucharistiam examinationis, formulamque indicat: Præuli quidam de Domino non bene sentienti, et querenti pro quibusdam causis probationem in corpore Domini nostri Jesu Christi, indignè tulit Rex... et scripsit ei in his verbis: ... Miror qua ratione quæstieris pro tuis iniquissimis imperiis, et pro infestato odio, quod erga Dei servos habes, examinationem in Corpore et Sanguine Domini, et cum hoc sit quod a dante Sacerdote dicitur, Corpus Domini nostri Jesu Christi sit tibi salus animæ et corporis, cur tu temerario ore et polluto dicas, si dignus es accipere, cum sit nullus qui habeatur dignus? cur divinitati attribuis ærumnas corporis, et infernum doloris humani diviniæ connectis naturæ? Adde Albertum Stadensem ann. 1224. et Guibertum lib. 3. de Vita sua cap. 18.

Priusquam autem quis admitteretur ad ejusmodi purgationem, tenebantur, sacramento ad sancta Evangelia præstito prius, se culpa exuere. S. Leo PP. aut quis alius, ex MS.: Statutum ait, ut per quatuor sancta Evangelia testetur, qui verum dicere probatur, antequam Communicet, et deinde sub iudicis flamma relinquatur. Vide Judicia Withredi Regis Cantuarior. cap. 23.

• EUCARISTIALE, Vas in quo Eucharistia asservatur, in Pontif. Mogunt. Ms. fol. 110. v. Eucharistiale vasculum, in altero antiquissimo Pontif. Vide infra Missa Eucharistialis.

† EUCHETÆ, vel EUCHITÆ, Græcis Εὐχεται, Orantes. Sic dicti sunt quidam hæretici, qui solas preces ad salutem satis esse somniabant. De his Epiphani.

42

Hær. 80. August. Hær. cap. 58. Rhodig. 2. 16.

° **EUCHIMUS**, Gr. εὐχίμος, Optimus. Alex. Iatrosoph. MS. lib. 1. Passion. cap. 81: Sint omnes cibi Euchimi. Ubi Glossæ: Euchimi, bonos humores generantes. Vide supra Euanadotus.

° **EUCHONOMUS**, pro Economus, semel et iterum in Charta Henr. comit. ex Lib. albo episc. Carnot. et in alla Phil. I. reg. Franc. ann. 1105. ibid.

° **EUDILLA**, Servica fait à homme. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684.

° **EUDOXUS**, ex Gr. εὐδοξός, Gloriosus. Fridegodus in S. Wilfrido cap. 6:

Cui quest Edoxas moriens committere causas.

[° Forte Fidells. Edoxia enim recta fides dicitur ab Epiphani. Vide H. Stephan. Thesaur. ling. Græc. edit. Didot. tom. 3. col. 2281.]

EVE et Treve, dicuntur nativi de avo et tritavo, quorum majores servitatem servierunt. Ita Skeneus lib. de Verb. significat.

° **EVECTIO**, Diploma, codicillus, libellus, quo cursu publico utendi facultas datur. Gloss. Gr. Lat. εὐεκτία, sigillum, evectio. Alibi: Εὐεκτίον ἰσχυράτος, Evectio, exportatio. Nestorius Patr. CP. contra Pelagianos apud Marium Mercatorem pag. 130: Evectionem regiam non habentes, cursu regali iter quo pacto conficiant? Theodericus Rex apud Senatorem lib. 5. Ep. 5: Ut sive Gothus sit, aut Romanus, qui sine nostra, vel eorum, quorum interest, Evectione versum præsumit attingere, per unum equum centum statim solidos a te cogatur evolere. Idem lib. 6. Ep. 8. Præfectorum Prætorio muneris fuisse inuit Evectiones dare. Passim in Cod. Theod. et Justin. tit. De cursu publico. de Munerariis, De Commeatu, etc. apud Symmachum lib. 1. Epist. 6. lib. 4. Ep. 48. lib. 7. Ep. 95. lib. 9. Ep. 20. S. Augustinum lib. 5. Confess. cap. 13. et Ep. 55. Serm. de Temp. 180. B. Hieron. in Hilarione, Gregorium Tur. lib. 9. Hist. cap. 9. Marculfum lib. 1. form. 11. Sulpitium Severum lib. 2. Hist. Paulinum lib. 4. de Mirac. S. Martini, Sidon. lib. 5. Ep. 20. etc. Exstat præterea formula istius Evectionis apud S. Athanasium Apologia 2. de fuga sua pag. 787. eundem vide in Epist. ad Solitar. pag. 821. Hinc

EVECTIO, pro Ipsi Equis, seu Equitatis, ubi de visitationibus Episcoporum et Archidiaconorum, etc. in Statutis Hungonis V. Abbatis Cluniac. pag. 1467. Bibl. Cluniac. in Concilio Toletano VII. can. 4. Lateranensi III. sub Alexandro III. can. 4. Lateranensi IV. sub Innocentio III. can. 11. 33. Albiensi ann. 1254. can. 58. Viennensi ann. 1267. can. 2. Londonensi ann. 1288. cap. 19. Synodo Santonensi ann. 1282. can. 4. (ubi Concilium Sarisberienense ann. 1217. can. 77. habet equos:) apud Stephanum Tornac. Epist. 130. 600. in veteri Charta apud Jacob. Pettium post Penitentiale Theodori pag. 685. etc.

EVECTIO NAVALIS, apud Victorem Vitensem lib. 3. de Persecut. Vandal. pag. 42. pro ipsis navibus: Omnis simul civitas Evectione Navali de proximo confugit. Frolegar. ann. 707: Inde Navali Evectione per Ligerim fluvium usque ad Sellus castrum... pervenit.

EVECTIUNCULA, apud Paulum Diacon. Emeritensem lib. de Episc. Emerit. in S. Masona cap. 10. ubi perperam editum, Evectiuncula. Vide Synthesia.

° **EVEGERE**, pro Evigilare. Gall. Voiturier. Charta ann. 880. apud Murator.

tom. 1. Antiq. Ital. med. ævi col. 721:

Et ipso nostro grano vel vino redditum quamque exenia et operas... studere et triturare, atque Evigere facere, dare et consignare debeamus. Alia ann. 957. ibid. tom. 3. col. 719: Illi vero, qui de villa Lemonta videntur esse, non debent olivas premere, nec ligna ad ipsas olivas dare, nec Evigere ipsum oleum, sed tantum debent omnes colligere, et vasa eorum ad utilitatem prædictæ olivæ, quantum opus est, debent dare, seu et simul omnes debent ceteri adjuvare ad incarcandum, prout necesse fuerit. Vide Evectio.

° **EVELLATIO**, destructio, quasi Evulsio. Charta ann. 1331. in Reg. 66. Chartoph. reg. ch. 521: De quibus (fossatis) erant et eorum prædecessores fuerant in possessione pacifica vel quasi a tempore Evellationis seu destructionis murorum, et implectionis fossatorum seu vallatorum Tholose. Vide mox

° **EVELLATUS**, Evulsus. Hist. transl. S. Corn. PP. tom. 7. Collect. Histor. Franc. pag. 874: Dempis acutis vepribus, surculisque silvarum radicitus Evellatis omnibus, etc. Nostri Esrachier et Esrajer, eodem sensu, dixerunt. Charta ann. 1343. in Chartul. S. Vinc. Laudun.: La poursuite... de nos coppé ou Esrachie, etc. Lit. remiss. ann. 1379. in Reg. 115. Chartoph. reg. ch. 282: Iceillui Hennequin empogna ledit Colin par sa barbe en le tirant et sachant si fort qu'il en Esraga une partie. Evagier et Esrajer, eadem acceptione. Vita J. C. Ms.:

Pour chou fist Dix l'arbre Esrajer.

Mirac. Mss. B. M. V. lib. 1:

Et si durement l'araja,

C'a ses des sa langue Esraja.

Errager, in Poem. Alex. Ms. part. 1:

Un Griex qui tint sa lance, qui est venus jouter. Du poing li Erraga, le cuir en fist voler.

° **EVELLENS-PALUM**, Cognomen, Gall. Arrache pel. Chartul. S. Petri Carnot. ch. 10: Ingelgerius de Mercilla et Odo cognomine Evelens-pallum, etc.

° **EVELLERARE**, Vellere, spoliare. Wilhelmus Brito lib. 7. Philipp. v. 189:

Dum lapus ejus oves dantis Evellerat aspris.

° **EVENDEGATUS**, Vide in Evindicare.

° **EVENDICARE**, Sibi asserere, obtinere. Gall. Revendiquer. Charta Hedeni Ducis ann. 704. apud Marten. Ampliss. Collect. tom. 1. col. 14: Qui Dominum tradidit, et insuper inferat tibi una cum cogente fisco auri libras v. argenti pondo xv. et nec sic quidem quod repetit Evindicare valeat. Vide Evindicare.

* **EVENDO**, [Vendo. Borrich. cogit. 275.]

° **EVENIENTER**, Casu, fortuito. Vocabul. compend. ex Summa Januensis. voce Accido: Evenienter, advennement, eschramment

° **EVENIMENTUM**, Possessio obveniens alicui: quod varie fit, ut supra dictum est in Escaela. Charta anni 1371. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 377: Totum jus et omnem actionem, successionem, Evementum (i. evenimentum) et escheytam, que mihi nobili Anua... pertinere poterunt.

° **EVENTAGIUM**, Jus præcipuum, prærogativa. Charta Theob. comit. Campan. ann. 1224. de partitione inter liberos masculos baronum post obitum parentum suorum, in Chartul. Campan. ex Cam. Comput. Paris: Si haberent inter se domum fortem, secundonatus haberet eam cum omni Eventagio de feodis, carucagiis, pratis, vineis, aquis, stagnis,

que essent infra parrochiatum ville in qua esset domus illa... Ita quicquid eorum haberet in suo castello Eventagium, castelli, sicut superius est expressum. Vide supra Aventagium I.

° **EVENTAMENTUM**, Eventus, casus. Gall. Evènement. Schedula MS. oblata Concilio Constantiensi: Reducentes ad memoriam processum, acta, Eventamenta, sententias et pronuntiationes dudum Pisis contra Petrum de Luna... factas, facta et latis, etc.

° Locum citatum vide apud Marten. tom. 7. Ampl. Collect. col. 1209. ubi rursum legitur: Prædictos processus, acta, Eventamenta et sententias... cassamus et annullamus. Unde manifestum fit de litis instrumentis intelligendum, legendumque fortassis Erramenta. Vide supra in hac voce.

1. **EVENTARE**, Aerem sibi vel alteri concitare, vel captare, Eventer. Mich. Scotus lib. 1. Mensæ Philosophicæ cap. 5: Est quærendus locus tranquillus et frigidus, et a vento Eventatus. Lib. 4. cap. 17: Et cum ille Eventaret se, etc. [L. Roman. de Partonopar MS.:

Gaudis est oissus du tornoi,

Partonopar camaine o sol

Pour az cabatre et Evanter,

Se vont un poi pour az ester.]

° Hinc nostris Esventour, Flabellum. Lit. remiss. ann. 1384. in Reg. 126. Chartoph. reg. ch. 43: Le suppliant trouva d'aventure un Esventour de plumes, duquel il esventa le feu, ou l'en faisait laddite fausse monnoye. Eiusdem originis Eventoir, et Eventure, pro Doli umbilico, vulgo Bondon. Lit. remiss. ann. 1391. in Reg. 140. ch. 24: Le treu ou Eventoir parmi lequel fen mettoit le vin ou dit tonnel. Alia ann. 1413. in Reg. 138. ch. 37: De laquelle queue de vin le suppliant but par plusieurs fois a un chaluzeau par le bondon ou Esventure.

° 2. **EVENTARE**, Alia notione, apud Alex. Iatrosoph. Ms. lib. 2. Fassion. cap. 129: In quibus autem non satis Evantare aut desiccare opus habemus, utilissimi sunt sacelli de fursuribus facti.

° **EVENTATIO**, Aeris captatio et ejusdem impressio. Lit. remiss. ann. 1388. in Reg. 133. Chartoph. reg. ch. 314: Fulneravit in capite, ita quod infra quatuor dies, forte propter suum malum regimen et Eventationem seu majoris aeris quam oportebat sumptionem, diem suum clausit extremum.

° **EVENTIO**, pro Eventus, Casus, dicit Bernardus Monachus in Ordine Cluniac. part. 1. cap. 17.

1. **EVENTURA**, Fortuna Gall. Avantage. Lambertus Ardensis pag. 251: Senes et decrepitos, eo quod veterum Eventuras, et fabulas, et historias et narraverunt... veneratur. Vide Aventura

° 2. **EVENTURA**, Caducum, seu quidquid ex confiscationibus et escais domino feudi aut præbii quasi fortuito obvenit. Stat. super reddit. Dalph. in Reg. Cam. Comput. Paris. sign. Vienne fol. 48. r.º: Erunt domino grossa emenda pretium prædictum excedentes et compositiones grosse. Eventura extraordinaria et confiscationes. Vide Aventura 3.

° **EVENTUS**, Adventus. Gall. Arrivée. Comput. ann. 1357. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 130. col. 2: Pro loqueris novem rossinorum, quos equitarunt quatuor ex dominis consulis... cum fuerunt ante ad Eventum ueris Petri Scatisse. Deliber. consul. Nem. ann. 1358. ibid. pag. 283. col. 2: Quod solvatur financia, et manulevetur usque

ad Eventum illorum, qui accedere debent apud Biteria, etc.

° **EVERA**. La mondicia, in Glossar. Lat. Ital. Ms. Vide Everriatores.

° **EVERBERARE**. Vi quadam excitare, impetrare. Barthii Glossarium ex Baltharici Hist. Palest.

° **EVERCLUM**. Papias: Sagens, retia, vendum Græce, vulgo Everclum dicitur. [In Gloss. cod. reg. 7644: Vulgo autem Nerunchum dicitur.] Latini Everriculum, et verriculum rete piscatorium vocant. Ulpianus in. l. Injuriarum. D. de Injuriis (Lib. 47. tit. 10. fr. 13. § 7.): Si quis me prohibeat in mari piscari, vel Everriculum, quod Græce *αγγυρ*, dicitur, ducere.

° **EVERGORES**. Vide Eures.

° **EVERENDA**. Instollentia. Papias.

° **EVERNARE**. malim pro Invitare, quam pro Enervare, ut suspicantur docti Editores ad Acta S. Fiacri tom. 6. Aug. pag. 694. col. 2. Multis enim fallaces divitiæ malignandi præstare occasiones: tum vel ad luxuriam Evernant, vel ad superbiam inflant.

° **EVERRE**. [Dicuntur purgatio quedam domus, ex qua mortuus ad sepulturam ferendus est, quæ fit per everriatorem, certo genere scoparum adhibito: ab extra verrendo dictæ. Fest. in Everriator, ubi alii scribunt Exverre, et Exverre, et Exverte.]

° **EVERRIATORES**. Qui defunctorum umbras colligunt. Glossar. Sangermanum. 501. Quod hæc sint nos docet Festus, a quo Everriator vocatur, qui, accepta jure hereditate, justa facere defuncto debet: quæ si non fecerit, seu quod in eam turbaverit, suo capite luit: Id nomen ductum a Verrendo. Nam everria sunt purgatio quedam domus, ex qua mortuus ad sepulturam ferendus est, quæ fit per Everriatorem, certo genere scoparum adhibito, ab extra verrendo dictarum.

° **EVERSAUCA MINOR**. Scriptura germana. Vide in Scriptura.

° **EVERTERE** PECORA, CABALLOS, Injuria occidere, vel disperdere dolo malo: in Legibus Wisigoth. lib. 8. tit. 4. § 20. tit. 5. § 7. et in Lege Burgund. tit. 10. § 4.

° **EVEK**. [Episcopus, Gall. *Evesque*, ut videtur Hofmanno, haud sine probabilitate.] Versus scripti in Codice Evangeliorum, in Chronico Novalicensi cap. 19. tom. 2. Hist. Francor. pag. 227.

Frodonus qui pridem Pastor et inclitus Evex: Nam per decem quater stabili custos oviumque est.

° **EVEXUM** POLI CLIMA, in Translatione S. Guthlaci, April. tom. 2. pag. 55. Idem quod Virgilio *Convexum celum*; Convexum autem, ut exponit Festus, est ex omni parte declinatum, qualis est natura cæli, quod ex omni parte ad terram versus declinatum est. Verum fortassis etiam legendum, *Convexum poli clima*.

° **EUFORTUNIUM**. Bona fortuna, in Vita B. Ludwini n. 10. April. tom. 2. pag. 308. Glossar. Lat. Gall. Sangerm. [et. x. cod. reg. 7684]: *Bonne fortune*.

° **EUGA**. f. Inguen. Gall. *Aine*. Mirac. Mss. Urbani PP. V. *Habebat febrem pestilentem et bossam in Euga*.

° **EUGASTORIUM**. [Bona taberna. DIE.]

° **EUGE**. *Ejys-toy*, in Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684.

° **EUGIUM**, pro Nota silentii in Musicis. Tempora silentii quinque modis accedunt, quæ ad Hebræorum accentus accommodans Franciscus Junius Hebræa

Grammaticæ lib. 4. cap. 9: *Primus, inquit, intervalli modus est diastema *βιπονον*, quem prius Latini *Eugium* vel *Eugium*, duo justa tempora capiens: secundus est diastema *γπονον*, quod unius est temporis. Latine *Distina*: tertius est diastema *απονον*, dimidium justis temporis completens: quartus est *τετραπονον*, quadrantem habens tempora, quale spatium apud Musicos suspirium vulgo appellatur: quintus est diastema *επονον*, quod angustissimum temporis spatium obtinet ac prope nullum. Sed silentii quantitates seu tempora proprie dicuntur: intervalla autem sunt proportionales sonorum inter ipsos, ut diatessaron. Illud Eugium videtur sumi ab ea significatione, quæ est paxillus, quo sonus duorum temporum velut obstruitur, sicut *Distina* est a Distinendo, id est, renorando. Hæc paulo fusius post Martinium.*

° **EUGOMENUS**, mendose pro *Egumenus*, vel *Hegumenus*. Vide *Hegumeni*.

° **EUBODIA**, Gr. *εὐβοδία*, Prosperum iter. Titus Tertull. ad Scapul. cap. 4.

° **E VICINIO**, Statim Petrus de Vincis lib. 2. Epist. 44: *Ad offerendum itaque nobis in hac parte subsidium vestra devotio non moretur, quod totum et integrum E vicinio vobis... reddere pollicemur.*

° **EVICOME**. Passio Alberti pueri tom. 2. April. pag. 886. col. 2: *Et ad suos sanguinem in panis massam (quem illi Evicomen, quasi Dei auxiliatoris omen, appellanti) fundendum mittunt.*

° **EVICTIO**. Vetus Calendarium Romanum editum ab Egidio Bucherio ad Victorii Canonem Paschalem; mense Octob. Evictio Tyranni, i. victoria relata de Tyranno.

° **EVICULATUS**, [Genitalibus privatus. DIE.]

° **EVIDARE** FABAS. Excutere, sillquis exuere. Gall. *Ecosser*. Lit. remiss. ann. 1851. in Reg. 80. Chartoph. reg. ch. 652: *Cum ipse mulieres certam quantitatem fabarum... pro certo pretio Evidare promississet, etc.*

° **EVIDENTIA**, Præsentia, conspectus. Charta Guillelmi D. Montispessulani ann. 1103. Facta dicitur ix. Kal. Febr. in *Evidentia et audientia Stephani de Cerviano... et in Evidentia et audientia Guillelmi Bertrandi de Monte-rotundo*. Simili modo altera ejusdem anni Charta Guillelmi Episc. Nemaus. Facta dicitur feria VII. luna XIII. nono Kal. Febr. in *Evidentia et audientia Stephani de Cerviano et... in Evidentia et audientia Guillelmi Bertrandi de Monterotundo*. Vide *Videntia*.

° **EVIDENTIAE**. Charta, tabula, instrumenta, testimonia, quibus jus prædiorum firmatur, quod rem evidentem facit unde ut plurimum ejusmodi diplomatum initia ita concipiuntur: *Notum sit omnibus presentibus et futuris, Evidentia Ecclesie Christi Cantuariensis habetur cum ceteris Anglicis Historicis editis ann. 1652. in quibus continentur variae donationes prædiorum huic Ecclesie factæ. Vide Edw. Cokum ad Littletonum sect. 485. [et Hist. Harcur. tom. 4. pag. 1464.]*

° **EVIDENTIALE** JUDICIUM, apud Perald. in Burg. pag. 149. Idem quod *Evidentiale Judicium*. Vide ibi.

° **EVIDERE**, Evidens esse. Chron. Angl. Th. Otterbourne pag. 4: *Ejus vero (Anglie) sufficientia, sive excellens prærogativa ex hoc Evidet quod, etc.*

° **EVIGESCERE**, Vigorem amittere, marcessere. Tertull. de Anima cap. 88:

Quæ cibus sustineatur, denique derogatis eis Evigescat.

° **EVIGILANS-CANEM**. Ordericus Vitalis lib. 3. pag. 487: *Post obitum Herberti Senioris (Comitis Cenomanensis) qui vulgo Evigilans-canem cognominabatur, propter gravissimas infestationes, quas a perfidis affinis suis Andegavensibus incessanter patiebatur, etc.* Et lib. 4. pag. 532. de eodem Herberto: *Et vulgo, sed parum Latine, cognominari Evigilans-canem pro ingenti probitate promeruit. Nam post mortem Hugonis patris sui, quem Fulco senior violenter subjugavit, in eundem arma levans, nocturnas expeditiones crebro agebat, et Andegavenses homines et canes in ipsa urbe, vel in muritionibus oppidis terrebatur, et horrendis assultibus vigilare cogebat. Acta Episcoporum Cenoman. pag. 815: *Erat autem uror ejusdem Marchisii Gerendi nomine, filia Herberti Cenomanorum Comitis, qui vocatus est Evigilans-canem. Neque id nomen joculariter Herberto duntaxat proprium fuit, nam in Tabulario S. Albini Andegav. occurrit nescio quis Miles, Martinus, Evigila canem pariter cognominatus.**

° **EVIGILANS-STULTUM**, sic appellabant boni illi Monachi campanam, quæ pulsabatur ad Matutinos, quod tepescente eo avo pietate, stultos eos, qui e lecto exurgerent, quo procederent in Ecclesiam ad concinendos hymnos matutinos, existimarent. Vetus Charta ann. 1183. in Tabulario Domus Dei Andegav.: *Item quatuor Capellani in Eleemosynaria positi non habebunt præter unum tintinnabulum, neque sonabunt, antequam tintinnabulum quod Evigilans stultum dicitur, sonuerit. Stultum scilicet, ejusmodi fuit Vigilantius ille, qui nocturnas vigiliis carpebat, atque ob id *Dormitantius* a S. Hieronymo appellatus est.*

° **EVIGILARE** DORMIENTES, Expergefaccere. Gall. *Eveiller*, in Actis SS. Martii tom. 1. pag. 806. et Julii tom. 2. pag. 408.

° **EVIGILATOR**, *Ἐπιγρητής*, Officium monasticum apud Græcos, cui scilicet cura incumbit evigilandi monachos. Vide Glossar. med. Græc. in hac voce col. 160. et Append. 32. d. *Excitator* vero *Ἐπιγρητής*, qui ceteros monachos in sacris liturgiis dormitantes excitat. Vide ibid. col. 408.

° **EVIGORARE**, Vigore privare. Tertull. de Pallio cap. 4: *Excipit mollitæ et Evigorata et exedurata.* Idem Apolog. cap. 17: *inima libidinis ac concupiscentiis Evigorata.*

° **EVIMATURUS**, pro *Evimaturus*, senex. *ἔπιπας*, in Castigat. ad utrumque Glossar. Vide *Evitanus*.

° **EVIMETA**. Tabul. S. Vict. Massil.: *Hæc scriptio anno 1035. incarnationis Domini est facta... et a nonnullis roborata, quæ sit sine Evimeta intacta. [90] Sine evi meta, i. e. in perpetuum.*

° **EVINCTI**, Coronati. Papias. *Revincti*.

° **EVINCULARE**, E vinculis solvere, liberare, apud Sugerium in Ludov. VI. cap. 1.

° **EVINDICARE**, Evincere, rem seu possessionem judicio, vel lata sententia sibi asserere, obtinere. Placitum Chlotarii III. Regis Franc. in Actis SS. Ord. S. Benedicti pag. 617: *Jubemus ut memoratus Chaino Abbas vel pars basilicæ sui S. Dionysii ipsa villa Nocito una cum omne merito, vel integritate sua, inspecta ipsa instrumenta, sicut per ipsas declaratur, abque repetitione memorata Angantruide vel suis heredibus omne tempore habeant Evendegatum. Adde pag. 619. Flodoardus lib. 2. Hist. Remensis cap.*

4: *Quaedam quoque res a quibusdam pervasas, apud Regiam Majestatem, agente prefato Sennatio Archidiacono, Evindicasse reperitur.* Adde lib. 2. cap. 6. 17. 19. lib. 8. cap. 10. 16. Concil. Duziac. I. part. 2. pag. 204. Annales Bertin. ann. 867. Chron. Besuense pag. 520. 522. Hincmarum Opusc. 13. n. 7. Opusc. 17. pag. 280. Opusc. 35. pag. 606. Marculfum lib. 2. form. 9. Vitam Aldrici Episc. Cenoman. pag. 135. 136. 140. Baldricum lib. 1. Chr. Camerac. cap. 85. Chartam Caroli C. apud Baluzium in Append. ad Capitul. n. 65. etc. [Vide Halthaus. Glossar. German. voce *Behaben mit Urteil*, col. 119.]

EVINDICATORIUM. *Charta Evindicatoria, Præceptum Evindicatorium,* in Chronico Laurisham. ann. 776. Sententia iudicis, qua quis in rei controversæ possessionem mittitur, vel in ejus possessione contra invasores conservatur: ubi hæc formula inseritur: *Taliter vis fuimus iudicavisse, ut de hac causa omni tempore ipse Abbas habeat Evindicatum atque eligitum, et sit illis in postmodum ex hac re sublata causatio.* [Præceptum Evindicacionis, in Gestis Aligiberti Episc. Cenoman. apud Mabill. tom. 8. Analect. pag. 189. *Certa pro Carta Evindicatoria,* in Necrologio Laureshamensi Inter Vendemias I. iter. Fred. Schannattii pag. 36.]

EVINDITALE JUDICIUM, vel forte *Evindicale*, datum videtur contra eum qui re cuiuspiam ablata, in jus vocatus, ad placitum, nulla missa vel nuntiata *sumnia*, seu excusatione, venire distulit: tunc enim is cui res ablata erat, eam iudicio secundum loci legem lato *Evindicabat*, seu *evincebat*. Exstat illius formula apud Marculfum lib. 1. form. 37: *Judicium Evindicatum, in Formulis MSS. Cod. Reg. 1197.*

EVINGO. Vide *Unitas*.

EVIRESCO. [Viorem amitto, expalesco. Varr. apud Non. 2. 238. Atque ex sanguibus dolore evirescat cois.]

EVIRGINARE. Virginem corrumpere. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657: *Despuizelar. Prov. Evirginare, corrumpere.*

EVIRIATUS, pro *Eviratus*. Gloss. Lat. Græc. Sangerm.: *Eviratus, ἀπόκοτος, ὁ εὐοχός, Castratus.*

EVISCUS, Planta medicinalis. Vide locum in *Bauculus*. [Vide et Forcell. in *Hibiscus*, Gr. Ἰβίδος, Germ. *Eibisch*.]

EVITANEUS, Qui in *ævo* durat. Gloss. Isid. in Editione Grævil. Cangius noster melius legit *Evitaneus*, ab *Evitas*, ut *Evitaneus* ab *Eitas*. Gloss. Lat. Gall. Sangerman. MS.: *Evitaneus, Perdurabile.*

EVITARE, Vitam auferre, Occidere. Papias: *Evitatus, Vita privatus, vel perterritus.* Hoc verbo usus est vetus Poeta apud Ciceronem tertia Tusculana.

Hæc omnia vidi inflammari, Præmo vitam Evitari.

Vide Lipsii lib. 11. Antiq. Lectionum cap. 11. unde Grævius censet corrigendum quod in plerisque Glossis habetur: *Evirat, Evanimat, Evacuat*; legendum quippe juxta hunc Scriptorem *Evirat* pro *Evirat*.

EVITARE, Impedire, prohibere. Gall. *Empêcher*. Chron. Veron. ad ann. 1243. apud Murator. tom. 8. Script. Ital. col. 684: *Et ab alio capite dicti pontis erat Entius rex filius ipsius imperatoris cum Parmensibus extrinsecis, defendentes et Evitantes quod victuaria non intrarent in Parma.*

EVITUDO, Bonitus Subdiac. in Vita S. Theodori Ducis n. 18: *Hujus profectionis*

rumor, varias distentus per urbes, annulos suos ingenti Evitudine vibrat. Ubi Bollandus An evidencia et claritate? an hebetudine et stupore?

*** EULOBIIUM.** [Bona fama. DIER.]

1. EULOGIA. Εὐλογία, ipsum Eucharistiae Sacramentum. S. Paulus 1. ad Cor. 10. 18: *Τὸ κερτίον τῆς εὐλογίας, ὃ εὐλογοῦμεν. Calix benedictionis, cui benedictus.* Quia Christus dum hocce divinum Sacramentum instituit, gratias agens, benedixit, dedit discipulis suis, etc. Μὴ κενὴ εὐλογία, pro Eucharistia apud Cyrillum in Epist. ad Calosyrium. Interdum pro hostiæ particula quæ communicantibus porrigebatur, apud eundem Cyrillum Epist. ad Nestorium, et Clement. Constit. lib. 8. etc. Atque hac notione *Eulogiaz* vocem accipi censent quidam in Vita S. Melanii Episc. Rhedon. n. 22. quod improbat Bollandus. Vide S. Augustinum Epist. 86. Jo. Moschum cap. 25. et Chartam Fulconis Comitis Andegavensis apud Sammarthanos in Abbatibus Roncerel. Postmodum

2. EULOGIÆ vocabulo donati panes, qui in Ecclesia offerebantur ad Sacrificia, et benedicebantur, ex quibus pars aliqua seligebatur ad Christi corpus conficiendum. Germanus Patr. CP. in Mystica Theoria: *Ἡ δὲ προσφορά, ἢ κενὸν ἄρτον, καὶ εὐλογία, καὶ ἀπαρχὴ λεγομένη, ἢ τῆς κενῆς σάρκα διζήμενα, etc.* Distribuebantur autem *eulogiaz* istæ his qui ob impedimentum quodpiam diebus festis et Dominicis *communicare non erant parati*, ex Decreto Pii PP. apud Burchardum lib. 5. cap. 28. et Concilio Nannetensi cap. 9. atque aded ipsi Catechumenis, qui jus sumendæ Eucharistiae non habebant: quibus id erat loco Sacramenti, vel etiam *Sacramentum* quoddam, uti appellat S. Augustinus lib. 2. de Peccat. remiss. cap. 26. laxiore videlicet notione, quia precibus sanctificabatur. Unde non desunt qui in Concilio Carthaginensi III. can. 5. quo vetatur per Paschales dies Catechumenis *Sacramentum* dari, *Eulogias* intelligi censent. Atque inde, panem illum ἀρχὴν vocarunt Græci, quod vicem *ἄρτου* præstaret. hoc est, divinæ Eucharistiae, quam *ἄρτον*, et *ἄρτα* *ἄρτα* nuncupabant, ut in voce *Munus*, observamus. [Vide Glossar. med. Græc. in Εὐλογία, col. 437.]

Distribuebatur, inquam, post Missam per Sacerdotem cunctis presentibus, paulo ante dimissionem. Leo IV. Papa de Cura pastorali: *Eulogias post Missam in diebus festis plebi distribuit.* Liturgia S. Basilii: *Μὴ τὰς εὐλογίας ἕλθωσι τὸ ἀντίσωρον, ἀτὰ νοτὴ ἀπόλυτον.* Et summa cum animi submissione et cultu ex manu Sacerdotis, oris osculo prius salutata recipiebatur. Cabasilas: *Οἱ γὰρ σὺν εὐλαβίᾳ πρὸς ἔλθοντα, καὶ καταπίουσιν τὴν ἄρταν, ὡς ἐν προσφύτῳ ἀρχὴν τοῦ παναγίου σώματος τοῦ Χριστοῦ σωτήρος, καὶ τὸν ἐκείθεν ἀγαθόν, καὶ δέκτημεν, καὶ μετὰ δόξης τοῖς ἁγίοις κτιστομένοις.* Quippe ait S. Augustinus lib. 2. de Peccat. remiss. cap. 26: *Hic panis quamvis non sit Corpus Christi, sanctus est tamen, et sanctorum cibis quibus alimur.* Unde *ἁγιος ἄρτος*, divinus panis dicitur Pachymeri lib. 5. Hist. cap. 8: *Ἐν μεταλήθει τοῦ θεοῦ ἄρτου, ὃν ἀντίσωρον λέγουσιν.*

Atque inde, quemadmodum sacra Eucharistia, a jejuniis manducabatur, et si quis jejuniis non esset, et si acciperet, vicino porrigebat ad manducandum: quod etiamnum observari in Ecclesia Græca tradunt Allatius lib. 3. de Eccl.

Occid. et Orient. consens. cap. 9. § 1 et Goarus ad Eucholog. De Eulogiis post Missam distributis agit etiam Pius Papa et Martyr lib. 2. Quinque libror. cap. 117. et ex eo Hincmarus in Capitulis Presbyteris suæ parochiæ datis ann. 752. cap. 7: *Ut de oblatis quæ offeruntur a populo, et consecrationi supersunt, vel de panibus quos deferunt fideles ad Ecclesiam, vel certe de suis, Presbyter convenientes partes incisas habeat in vase nido et convenienti, ut post Missarum solennia, qui communicare non fuerunt parati, Eulogias omni die Dominico, et in diebus festis exinde accipiant, et illa unde Eulogias Presbyter daturus est, ante in hæc verba benedicat, et sic accepturis distribuat, etc.* Eadem habent Concilium Nannetense ann. 855. cap. 9. et Regino de Vita et conversatione Presbyter. cap. 61. Fundatio Monasterii S. Vincentii ad Lisbonam: *Factum est autem, ut populus ad Ecclesiam iturus, peractis Missarum solennis, Eulogias vel panes benedictos cuperet præsumiri. Ita enim quotidie consueverat.*

Eulogiarum primam institutionem Synodo Antiochenæ sub Constantio celebrata videtur adscribere Balsamon ad can. 2. sed illas antea in usu fuisse ex Scriptoribus constat. Vide S. Augustin. lib. 3. contra Petilianum cap. 16. Atque hæc quidem *Eulogias* publicas spectant, quæ scilicet populo post peractam sacram Liturgiam distribuebantur. Aliæ porro fuere

3. EULOGIÆ privatae, quas Episcopi ac Presbyteri ultro citroque dabant et accipiebant, ab ipsis a quibus mittebantur, benedictione consecrata, et ut plurimum panes ab his benedicti, quo nomine interdum appellantur, ut a Floardo lib. de Pontificib. Roman. in Calixto pag. 603.

Panem pro gratia benedictum munere legat.

Qui quidem mittendarum ultro citroque ab Episcopis et Sacerdotibus *Eulogiarum* mos inde forte fluxit, quod olim Episcopi qui invicem communicabant, in communicationis indicium vicissim sibi Eucharistiam mitterent, ut testatur Eusebius lib. 5. Hist. cap. 26. quod postea vetitum in Concilio Laodiceno apud Balsamonem: *Ἐπεὶ τὸ μὴ τὰ ἄρτα εἰς ἄλλων εὐλογίαν κατὰ τὴν ἑορτήν τοῦ πάτερ εἰς τῆρας παροῦσι; μετακίπτειν.* Unde *Communicare se de Eulogia alterius*, in Vita sancti Melanii Episcopi: *Post cuius (Missæ) celebrationem, antequam recessissent ab invicem, dedit eis beatus Pontifex in caritate cum Dei gratia et sua benedictione: Reatus vero Marsus preferens jejunium Dei caritati, et Eulogiam, qua communicare debuit, vilipendens, particulam quam acceperat a S. Melanio, in sinu suo cadere permisit. Infra: Post cuius absolutionem, mox versus est serpens in pristinam Eulogiam, quam assumpsit B. Marsus, gaudens se communicavit de ea, quod prius malo suo facere neglexerat.* Vita B. Stephani Abb. Obazinensis lib. 1. cap. 23: *Et ex his, quæ sibi offerebat, Eulogias fratribus illis, prout poterat, exhibebat.*

Eulogiaz vero, sive panes, sive cibi alii, in mensa ab Episcopis, Abbatibus, aut Sacerdotibus benedictione consecrabantur, ac postea distribuebantur, ut est in Vita S. Huberti cap. 12. Capitula Monachorum ad Augiam directorum cap. 7: *Ut in refectorio facta benedictione veniant duo Presbyteri ad Abbatem frangentes panem, et dant ipsi Eulogiam ad mensas fratribus, antequam accedant ad men-*

eam. Mittebantur etiam cum literis salutatoris, quarum formulam exhibet Marculfus lib. 2. form. 42. 43. 44. ad quas pariter literas spectant Epistolae 9. 10. et 11. ex his quae scriptae sunt ad Desiderium Episcopum Cadurcensem apud Canisium tom. 5. Antiq. lection. Has *Eulogias salutis* appellat Gregorius Turon. in Vita S. Maurili Episc. Andegav. cap. 8: *Eulogias salutis sibi dari ab eodem fideliter postulavit: quia dum B. Sacerdos sanctificatus illi de more porrigeret, languor qui Monachum diutius fatigerat, evanuit.* Has etiam attigit Poeta Christianus in *Gratiarum actione pro susceptis Eulogiis*, editus a Guill. Morello:

Qua quod crebro etiam mittis pia verba salutis,
Pluribus et donis hincque domoque oneras.
Sic mea nunc redolent proles velut inclita rura
Munera divino quae benedicta cluunt.

De ejusmodi *Eulogiis* ac panibus benedictione consecratis agunt passim Scriptores, quos indicasse suffecerit: S. Basilus in Regula cap. 133. Paulinus in Epist. ad Alypium, et in Epist. ad Romanianum n. 5. Fructuosus in Regula edita in pace cap. 23. Regula S. Columbanii cap. 10. Regula Magistri cap. 76. Gregorius Turon. lib. 4. Hist. cap. 16. lib. 5. cap. 14. lib. 6. cap. 5. lib. 8. cap. 2. 20. lib. 10. cap. 16. de Gloria Confess. cap. 31. Fortunatus lib. 11. Poem. 8. 11. Hincmarus Remensis in Capitulum ad Presbyt. parochiae suae cap. 7. 16. Theophanes ann. 40. Theodosii junior. Additio 1. ad Capitula Caroli M. cap. 68. Floardus lib. 2. Hist. Remens. cap. 11. pag. 219. lib. 3. cap. 3. pag. 590. Vita sancti Thauribii Episcopi Cenomanensis num. 7. Vita S. Genovefae num. 11. Vita sancti Salvii Ambiani num. 4. Vita S. Fraejecti n. 6. Vita S. Melanii Episcopi, vit. S. Medardi cap. 7. Vita S. Sori Eremitae n. 6. Medibardus in Miraculis S. Walpurgae lib. 2. n. 3. Baudemundus in Vita S. Amandi n. 25. Vita S. Joannis Abbat. Reomaniensis lib. 1. n. 13. lib. 2. n. 4. Petrus Damiani in Vita S. Romuaidi n. 88. Eckehardus Junior de Casto. S. Galli cap. 2. Ratherius Veronensis in Synodica ad Presbyteros pag. 282. Aimonius lib. 3. Hist. Franc. cap. 21. Patriarchium Bituricense cap. 30. pag. 37. etc. His addenda quae in haec rem congressere Baronius ann. 313. Albaspinus lib. 1. Observat. Eccles. cap. 8. Pitheus ad Capitula Caroli M. Durantis lib. 2. de Ritibus Eccles. Haefenus lib. 4. Disquisit. Monastic. tract. 7. disq. 4. Sirmundus lib. de Azymo cap. 6. Card. Bona lib. 2. Rerum Liturgic. cap. 23. etc.

4. **EULOGIAE** dicta praeterea quavis munera, quae offeruntur, non tam ex debito, quam ex convenientia: verbi gratia, [lib. 1. Reg. cap. 25. 27. Quod David ab Abigail offertur a Vulgato interprete *Benedictio*, a LXX. *Eulogia* dicitur.] In Regula S. Benedicti cap. 54. vetantur Monacha parentibus suis nec a quoquam hominum, nec sibi invicem *Litteras, Eulogias, vel quilibet munuscula accipere, aut dare sine praeepto Abbatis.* [His concinunt Acta Reformationis Monasterii *Blankenau* ann. 1420. apud Schannattum Mices. Fuld. pag. 323: *Prohibemus omnes vanas deductiones... et quod nullae Eulogiae sive litterae dirigantur.*] In Concilio Meldensi ann. 845. cap. 45. ubi prohibentur Episcopi munuscula a Presbyteris exigere, haec verba adduntur: *Decet tamen Presbyteros cum voluntariis Eulogiis tempore congruo visitare et venerari suos Episcopos.* Ita apud

Leonem IV. PP. Ep. ad Episcopos Britanniae cap. 3. non cogendos Presbyteros ad sacra Concilia *Eulogias* deferre statuitur: ut apud Hincmarum Remensem in Capitulis ad Archidiaconos cap. 5. *Eulogias* nisi sponte oblatis a Presbyteris accipere vetantur iidem Archidiaconi. Eodem sensu ac significato passim usurpatam vocem hanc pro munusculis quibusvis observare est apud Gregor. M. lib. 11. Ep. 49. Eginhard. Epist. 52. Theophanem pag. 84. [Fortunatum in Vita S. Radegundis Reginae lib. 2. num. 6. inter Acta SS. Benedict. saec. 1. pag. 327.] In Definitione Synodi II. Duziacensis de Doda Monacha cap. 2. etc. [Pro elemosynis vero habetur in Vita S. Wlmarii Abb. num. 11: *Sanctus vero Wlmarus indesinenter reficiebat eas (Sanctionales) inquit: Abundanter ministrabat vobis Dominus alimentum, sicut per Evangelium pollicetur dicens: Primum quaerite regnum Dei, et haec omnia adjicientur vobis. Sed sicut vir Domini praedixerat, ita saepus contigit evenisse. Nam aliquando antequam exhortatio finiretur, tabella percutiebatur adnuntians: Eulogias advenisse. Occurrit rursus hac notione num. 13.]*

5. **EULOGIAE** denique vox postmodum accepta pro munere debito, seu, ut tum loquebantur, pro dono coacto, vel pro quavis pensatione vel praestatione, adeo ut in malam partem saepe usurperetur Polyptychus Floriacensis: *Unusquisque mansus ingenuitas et servilis debet in Eulogiis panes 6. ad carnem den. 2. etc.* Chronicon Virdunense Hugonis Flaviniacensis: *Ea lege ut ipsi quoad vult, illo fruantur, et debitum synodale Ecclesiae S. Mammetis solvant, paratam et Eulogias.* Charta Isaaci Lingonensis Episcopi in Tabul. Flaviniacensi. *Nostrum quoque memoriale et successorum Pontificum hujus sanctae Lingonensis Ecclesiae debito venerationis obsequio percelebrent, et debitum synodale, quod S. Mammeti debetur, paratas scilicet et Eulogias statutis temporibus persolvant.* Alia Roberti Episcopi Lingonensis ex Tabulario Cluniacensi Ch. 160: *Ea videlicet conditione ut salvum et integrum in ea perseveret jus Lingonensis Ecclesiae, suis scilicet temporibus, paratae et Eulogiae reddantur.* Chronicon Besuense pag. 524: *Ut omnibus annis in corvata Monachorum jornalet unum de tritico, et alium de avena persolverent, et Eulogias, et in cera 2. denarios.* Et pag. 548: *Et carperam et censum cum Eulogiis.* Denique pag. 603: *Archidiaconibus... debita servitia exhibeant, paratas et Eulogias suo tempore communiter persolvant.* Charta Ludovici Episc. Tullensis ann. 1069. apud Hieronymum Vignerium in Hist. Alsac. pag. 128: *Non hospitabitur Comes, nec inde accipiet ullum debitum vel servitium propter (i. praeter) Eulogias et carratas vini quas et dant officiales.* Charta Caroli Calvi apud Sanjulianum in Tornutio pag. 510: *Exquirere... aut mansionaticum, aut paratam aut parafredum aut Eulogias non praesumant.* Tabular. Eccles. Augustodunensis ann. 887: *Reperunt etiam in villa Frodoifonci mansos 4. vestitos et ingenuiles, quae solvit Eulogias.* [Primordia Calmosiacensis Monast. lib. 1. n. 4. inter Anecd. Marten. tom. 3. col. 1164: *Cum his quoque (agris scilicet praetis, etc.) Eulogias, quas ex parte Ecclesiae praep. Theodoricus et antecessor ejus consueverant accipere simul contradidit: videlicet porcum unius anni, denarios 12. et 12. panes, et tria receptacula in anno.] Adde Perardum in Burgundicis pag. 60. [** et*

Eginhardi Epist. 52. Vide *Eulogium* 2. et 3.]

† **EULOGIAE SYNODALES.** Vide *Synodalia census.*

EULOGIARIUS, in Notis Tyronis pag. 192. *Eulogiarum confector, aut donator.*

† **EULOGICUS.** In pervetusto Necrologio Bibliot. Floriac. tom. 2. Annal. Benedict. pag. 147. num. 86. laudato: *Anno Incarnationis Domini DCCO. LXVIII. panis oblatus est Senni ad benedicendum, ex quo plurimi Deo gratias agentes, Eulogicos sumpserunt.* Vide *Eulogia* 3.

EULOGIOSI. Baldricus lib. 2. Chr. Camerac. cap. 1: *Hujus vero familiares merore affecti, Dominum triste incuebant, et maxime in S. Mariam Eulogiosos fremebant.* Ubi Colvenerius recte, ni fallor, *eulogiosos*, reponit, id est, febilititer, dolenter. Vide *Elogus*.

1. **EULOGIUM**, pro *Elogium*. Liber de disciplina Scholarum cap. 1: *Nugatoria loquacitatis Eulogia perusa, ubi S. Thomas: Eulogium, sapientia, bona fama, vel testimonium dicitur.* Matthaeus Paris in Vitis Abbatum S. Albani pag. 73. *Fecerat plura de ipso Eulogia in laudem ipsius.* Vide Andr. Monachum in Vita S. Ottonis Episcopi Bamberg. lib. 2. cap. 11.

2. **EULOGIUM**, Epistola missa ad aliquem, vice muneris quod *Eulogia* vulgo dicitur. Epistola Caroli M. ad Offam Regem: *Cum deceat Reges potentes et famosis amicitias fovere convinci, vestrae Serenitati hoc Eulogium duximus destinandum.*

3. **EULOGIUM**, Munusculum. Vita S. Ludgeri Episc. lib. 1. cap. 28: *Munere praevio studuit sibi placare sum, mittens quasi Eulogium, vas testium pergrande melle plenum.*

4. **EULOGIUM ANGELICUM**, Salutatio Angelica. Menotti sermones Quadragesim. fol. 1. recto: *Recurramus ad thesaurarium ipsius, videlicet gloriosissimam Virginem Mariam offerentes et Angelicum Eulogium: Ave gratia plena.*

5. **EULOGIUM**, Dispositio, propositum. Concilium Trevir. ann. 1310. num. 74. inter Anecd. Marten. tom. 4. col. 256: *Et nihil est quod magis debeatur hominibus, quam ut eorum supremam voluntatis Eulogia impleantur.* Eadem habentur in Statutis MSS. Augerii II. Episc. Conseran. ann. 1280. Vide *Elogium*.

6. Testamentum, ut supra *Elogium* 2. Bulli: Innoc. IV. PP. in Chartul. Compend. fol. 43: *Mandamus quatenus praedictos abbatem, majorem et alios ut ab hujusmodi praesumptione desistant, juxta desiderium decedentium de bonis ipsorum, ut tenentur, extremum Eulogium esse quantur... compellas.* Testam. ann. 1440. inter Probat. Hist. Sabol. pag. 408: *Concedens... omnimodam potestatem dictis suis fidei commissariis et executoribus praesentis sui ultimi Eulogii, etc.*

7. **EULOGIUM**, Praedictio, vaticinium. Sebastianus Perusinus in Vita B. Columbae Reatinae tom. 5. Mail. col. 820: *Huius numero forte alludit Virginitis Eulogium, quo praedixit, etc.* Et col. 888: *Impietum est Eulogium et irrefragabile vaticinium, quod praedixerat.*

8. **EULOGIUM**, Dictum sapienter, aptum responsum. Vita S. Gumberti tom. 4. Julii col. 70: *Illud tamen viri sapientia semper ad memoriam revocabat Eulogium.* Vide S. Carauni tom. 6. Mail. col. 750: *Spiritus S. gratia repletus, caecitatis flore comptus, hoc reddabat eis Eulogium.* Hac notione Tullius in Catone Majore cap. 20: *Solonia sapientis Eulogium est, etc.*

8. **EULOGIUM**, Sermo, dictio quævis. Passionarius Galeni in Præfat: Si quis intente desiderat cognoscere intentionem totius libri, prius cursim relegat hæc prænotata capitula, quæ brevi Eulogio in fronte hujus libelli prænotata repererit.

† 9. **EULOGIUM**, Consuetudo. Chron. Wormat. apud Ludewig. tom. 2. pag. 84: Wolframus ergo custos Ecclesie S. Pauli, miratus eum longi concubitus Eulogio perstitisse, hortari cepit quod incestus copulam commutatione matrimonii adornaret.

• Vox in malam partem interdum, sumpta, ut Elogium 1. Vide in hac voce.

• **EULOIA**, Munus debitum, præstationis species. Notitia vet. ex Cod. reg. 3582. Initio: Prima area, quam tenet Langaudus, habet in longum pedes xxv... debet denarios iij. cum Euloias. Vide Eulogia 5.

† **EUMENICUS**, Infernus. Acta SS. Julii tom. 4. pag. 108. de S. Ansuero Mart.: Per quos Slavi doctrinis docti roris mellici, et erepti a latruncis carceris Eumenici. Sic per ἀντιπροσβίου ab εὐμενίς, Benevolus, amicus, dicitur infernus carcer, quemadmodum ab eadem radice εὐμενίς; appellantur Furta, licet immites fingantur et ut plurimum malevolæ. Gr. Lat. Gall. San-German. MS. Eumenis, Forcenerie d'enfer.

• **EUMETRIA**. [Justa proportio: Veget. 4. Veterin. 2. Hæc Eumetria equi convenit stature honestæ ac mediæ.]

† **EUMORPHUS**, Græce εὐμορφος, Formosus, in Translatione S. Wandregisilli, inter Acta SS. Benedict. sæc. 5. pag. 203.

† **EUNICIZATUS**, Castrato. in Glossar. Lat. Ital. Ms. pro Eunuchizatus. Vide in Eunuchus.

† **EUNICUS**, Vulcanius: Eunicus, εὐνικός. Idem est qui mox Eunuchus.

† **EUNUCHUS**, Dignitas in palatiis Imperatorum, cui cubiculi augustalis cura erat, Cubicularius. Leo Nov. 98. Καὶ τῆς εὐνῆς ἀνυπόκτους φύλακας εἶναι, οὗτο γὰρ ἡ κληρὶς ἐγγυάται. Eunuchus sacri Cubiculi ministeris adhaerens. In l. penult. C. Just. de Præpos. sacri cubic. (12. 5.) Evagrius lib. 4: Οἱ τοῖς βασιλικοῖς ἐπιτηρητοῦμενοι κοίτων, οὗς εὐνούχοις ἢ εὐνοῦχοις καλεῖται. Apud S. Ambrosium Epist. 27. ad Valentinianum II. quidam Gallicanus Præpositus Cubiculi Eunuchus Regius nuncupatur, velut apud Isidorum Pelusiotam alius, Eunuchus Palatinus. Eunuchi inter præcipuos aulæ Davidis Magnates recensentur lib. 1. Paralip. Primus vero Eunuchorum ἀρχιενοῦχος; dicitur in Chronico Alexandr. ann. 5. Valentiniani, et in Synaxariis et Menæis 28. Decemb. in S. Domna. Μῆνας τοῦ παλατίου εὐνοῦχοι; apud Theophanem ann. 1. Mauricii. Scribit Julianus Imp. in Misopogone, antequam Imperium iniret, Eunuchum fuisse nomen honoris, suo vero tempore contumeliæ: et Lampriidius, Hellogabalum plerosque Eunuchos rationibus et procurationibus præposuisse. Itaque veteres dignitates sustulisse Severum. (Vide Glossar. med. Græc. in Ἀρχιενοῦχος col. 130. et de Eunuchorum monasteriis ead. voce in Append. col. 27. d.)

• [Legitur in Cart. N. D. Paris., 1. 321, an. 1011: « Signum Alcheri, archipresbiteri et Eunuchi. »]

† **EUNUCHARE**, Castrare, Eunuchum facere, apud Brompt. pag. 1046. Usus est Varro apud Nonium.

† **EUNUCHIZARE**, Eadem notione, in Actis SS. Martii tom. 1. pag. 650. Julii tom. 3. pag. 758. etc.

† **EUNUCHINUS**, S. Hieron. Epist. 22. ad Eustochium: Impudenter erigunt facies Eunuchinas.

† **EUNUCHINATUS**, apud Tertullianum. **EVOCATORIAE**, Epistolæ, quibus absentes ad Comitatum evocabantur a Principe, aut quibus iis, qui Principis aspectum ambiabant, veniendi facultas dabatur. Nam sine Evocatoria ad Comitatum venire omnibus non licebat, leg. 3. C. Theod. (6. 23.) et Justinian. (12. 18.) de Decur. et Silent.: Permissa veniendi ad Comitatum licentia præter Evocatorie securitatem. Utriusque generis formulam exhibet Senator lib. 7. Epist. 34. et 35. Jornandes de Reb. Getic. cap. 57. ait Zenonem Imp. Theodoricum Ostrogothorum Regem Evocatoria ei destinata, ad se in urbem venire præcepisse. Adde Sidon. lib. 8. Epist. 12. et Zachariam PP. Epist. 9. ad Bonifac. Mogunt. Episcop. præterea Juretum ad lib. 4. Symmachi Epist. 5.

† **EVOCATUS**, Gloss. MS. Eccl. Paris.: Evocati, qui militant sine sacramento. Vetus Gloss. cap. de Militia: Evocatu; τὰ ἐπαγο; Vide Isidor. lib. 9. cap. 3. et J.C. (Vide Glossar. med. Græc. voce λευκίζω; col. 518.)

† **EVOLAGIUM**, Jus aquæ et piscium stagni, alibi Volagium. Qui fruitur jure Evolagii debet solvere census fundorum stagni dum aquis plenum est, nisi alia fuerit conventio, secundum Chartas et Terreraria Calomontis. Sic testis oculatus Vir Cl. D. Aubert in Adversariis.

• **EVOLATUS**, Dicitur de arbore ventorum vi ad terram dejecta. Reg. 54. Chartoph. reg. ad ann. 1317. fol. 83 r: Dominus rex concessit Stephano cogno dominæ reginæ unam cadrigatam bosci sicci, stantis, et viridis jacentis et Feolat: pro suo ardere in foresta regia de Bieria. Et fol. 44. r: Unam quadrigatam... bosci sicci, tam stantis et erepti, quam viridis jacentis seu prostrati. Vide supra Cabulus.

• **EVORATUS**, mendose unica voce editum ex Charta Henr. VI. imper. ann. 1191. apud Lam. in Delic. erudit. inter not. ad Chron. imperat. Leon Urbevat. pag. 201: Hæc omnia sæpe dicto monasterio omni Evorata, etiam firma jubemus permanere. Ubi leg. Evo rata.

• **EUPERPIA**, La belleza, in Glossar. Lat. Ital. Ms. pro Euprepia. Vide in hac voce.

• **EUPHORMIO**. [Pulcher forma. Odo Cluniac. in Patrol. latin. CXXX. 650. C.]

• **EUPLOCAMUS**, [Calamistratus, Lucil. apud Non. 1. 155. Euplocamo digitos, discerniculumque capillo.]

† **EUPREPIA**, Pulchritudo, decor. Gloss. Sangerman. n. 501. a Græco εὐπρεπία, Decor eximius. Prosa S. Martialis in MS. S. Martialis Lemovic. n. 40:

Concubitus sacrum
Hujus diei Euprepianum.

Fridegodus in Vita S. Wilfridi Episcopi cap. 40:

Ut tua præcibus glaucens Euprepia sceptris.

• **EVRAIDARE**, In carcerem conjicere, vel manum injicere in aliquem. Charta ann. 1331: Item quod nulla persona... recolligat sayditos, bannitos, latrones... infra dictum castrum nec ejus territorium; imo si videret eos, quod ipsos capiat seu Evraydet, aut saltem manifestet.

† **EVROC**, Vide Evroch.

† **EURYTEMIA**, εὐρυτεμία. Concinnitas, corporis decens et aptus motus. Anonymus in Translatione S. Sebastiani cap.

13: Ecce vir quidam ephesus Eurythmiam domni Sebastiani prætendens, etc.

• **EUSCHEME**. [Decore, speciose: præsertim si de vestibus, et habitu sermo sit. Vox Græca, qua utitur Plaut. Mil. 2. 2. 58. et Trin. 3. 1. 24.]

• **EUSEBIA**, Gr. εὐσεβία, Pietas, misericordia. Formula quæ passim occurrit in libris, qui prelo primum subjecti sunt: ac præcipue ad calcem Psalterii in Bibl. Cæsarea asservati, ubi fol. ult. v. hæc legebam ann. 1751: Præsens spalmorum (sic) codex venustate capitalium decoratus... et ad Eusebiam Dei industria est consummatus... anno Domini 1457. Vide supra Characterizare.

• **EUSSINUS**, Arboris species. Ilex, ni fallor, Gall. Yeuse. Vide Euves. Charta ann. 1391. in Reg. 148. Chartoph. reg. ch. 50: Item quod in dictis memoribus... sunt arbores modicæ et batæ, et nullo modo abiles pro hedificiis construendis vel reparandis... videlicet buxi, Eussini, etc. Nostris Eusse de l'ueil, Pars oculi orbiculata, ut videtur. Lit. remiss. ann. 1453. in Reg. 182. ch. 7: Le suppliant frappa Jehan Chiron... d'un baston sur l'Eusse de l'ueil. Eux, et Euz, pro Yeux, in Annal. regni S. Ludov. edit. reg. pag. 166. et in Vita ejusd. reg. ibid. pag. 389. Eusse, pro Esse, Rotæ retinaculum, in aliis Lit. ann. 1386. ex Reg. 129. ch. 135: L'exposant osta l'Eusse de l'essai d'icelle charrete.

• **EUSTOMACHIUS**, Bonus stomacho, in Glossis ad Alex. Iatrosoph. Ms. lib. 1. Passion. cap. 3: Sint omnes cibi euchimi et Eustomachii. Vide Eustomachus.

† **EUSTOMACHUS**, εὐστόμαχος, Conducens stomacho. Theod. Prisc. de Diet. cap. 7: Ovum molle plus est Eustomachum, quam sorbile.

• **EUTERONOMIUM**, pro Deuteronomium, Secunda lex. Abrogat. festi Stult. ann. 1391. inter Probat. tom. 8. Hist. Nem. pag. 140. col. 1: In qua quidem archa recondita erant urna aurea, manna, tabulæ testamenti, virga Aaron, liber de Euteronomio reconditus in latere archæ... In libro de Euteronomio, secundæ legis, id est Evangelii, intelligitur in Christo consumatio.

† **EUTHECA**, Theca pretiosior, ab εὐ et θεκα, Repositorium. Transmissio reliquiarum S. Odulphi an. 1274. apud Johann. Mantellum in Hist. Lossensi part. 2. pag. 32: Hunc enim toti terræ nostræ, ob multiplicia miraculorum insignia, venerabiliter in sacratissimis Ecclesie nostræ Euthecis et pretiosissimis gazophylacis reconditum.

† **EUTICE FLERE**, in Vita B. Petri Urselli Ducis Venet. apud Mabill. sæc. 5. Bened. pag. 886. idem videtur quod abundanter flere ab εὐ et τίκω, Liquefactio, unde efformari potuit εὐτίκω; Græce pro quo Latine dictum Eutice.

† **EUTYCHES**, Gr. εὐτυχής, Felix, apud Fridegodum in Vita S. Wilfridi cap. 21.

† **EUTYCHEUM**, ita dictum videtur Pretorium Præfecti Augustalis Alexandriæ, in leg. 1. C. Th. de Alexandrinæ plebis Primatibus, (14. 27.) cujus subscriptio ita concipitur PP. (i. proposita) Alexandriæ Eutycheo. Vox efficta ex Gr. εὐτυχέτης, forte quod ab Alexandria Romam et Constantinopolim advenirent Felices Embolæ, atque adeo in Pretorio Præfecti Augustalis ea pararentur. Ep. 32. MS. Mich. Psellii: Εἰ μήτοις λέγει τὴν εὐτυχὴν Ἀντύχητον, τὴν χρυσὴν Ἀλεξάνδρειαν. Vide Cujac. lib. 23. Observ. cap. 3. et J. Gotofredum ad hanc legem.

• **EWA**, Glossar. Keronis: Lex, Ewa, Testamentum, Ewa. Vox Germanica ve-

tus. Anglo-Saxonibus etiam familiaris. Capitulatio Caroli M. de Partibus Saxoniae edita ab Holstenio cap. 7: *Similiter quid iud aut eorum omnibus factum fuerit, omnia tripliciter faciant restaurare, et secundum eorum Ewa componere.* Ibidem cap. 10: *De malefactoribus, qui vitam periculum secundum Ewa Saxonum incurere debent.* Adde cap. 8. Legem Alemann. tit. 6. Capitula ad Legem Bajwar. lib. 1. Capitularia Caroli M. lib. 3. cap. 67. lib. 4. Addit. 2. cap. 34. [° 35.] lib. 6. cap. 20. Legem Longob. lib. 1. tit. 14. cap. 9. [° Carol. M. 30.] Ewa. in Legib. Normannicis Willelmi Nothi cap. 17. Vide Steph. Baluzium ad Capitular. pag. 105. 1186. [° Vide Grimm. Mythol. German. pag. 38. Elchhorn. Hist. Jur. German. 114. not. e. Graff. Thesaur. Ling. Franc. tom. 1. col. 510.]

Ewa, si Vendelinum audimus, idem sonat ac Ewa, in Lexe Salica Edit. Heron. tit. 31. ubi *Landovesa*, eadem est, jus publicum, *lex hominum.* Hunc adi.

° **EUVES**, vox Provincialis, Hices, Gallis *Yeuses*. Transactio ann. 1501. ex Schedis Præsidis de Mazauges: *Non possint aliquis evectores, nec Euves aglanderatus acomare.*

° **EWALAFUT**. Vide *Walapaus*.
° **EUANNAMENTUM**, Umbraculum, lignum projectum, Gall. *Auvent. Euvant*, in Stat. Avenion. lib. 1. rub. 46. art. 1. pag. 129: *Ad decorem civitatis ordinamus, ne posthac projecta seu tigna, vulgo dicta Euvans, que extra parietes domus protrahuntur, fiant. Inquisit. super destruct. bast. Sabranorum ann. 1383. ex Cod. reg. 5656. A. fol. 82. r. Item Euvannamentum turris factum circumstrica... acvastatum... Item Euvannamentum januæ turris totaliter destruitur.*

° **EWARIA**, f. Officium Aquarii, ab Anglico *Water*, Aqualis. Charta anni 1447. apud Rymerum tom. II. pag. 182. col. 1. *Sciatis quod per quamdam supplicationem, nobis per dilectum servientem nostrum Robertum Boley, servientem Ewarie nostre, exhibitam, accepimus qualiter, &c. Item: Valetto Ewarie nostre.*

° Officium ejus qui redditus ex aquis percipit: *Ewage* enim, eanotione, occurrit in Charta Margar. comit. ann. 1274. ex Chartul. 1. Fland. ch. 268. in Cam. Comput. Insul.: *No feuage par tiere et par ewe... nos thronas, nos cambages et nos Ewages de Valenchiens. Ewe, pro Eau, aqua, legitur in Mirac. S. Ludov. edit. reg. pag. 392. Occurrit præterea in Ch. ann. 1326. inter Probat. Hist. Sabol. pag. 248.*

° **EWBRICE**, Adulterium et infractum conjugium exponitur in Legib. Edmundi Regis 14. apud Bromptonum ubi perperam *Ewice* editum: vox Anglo-Saxonica efficta ex *Ew*, conjugium, et *Bryce*, violatio: Belgis, etiamnum *Ewen*, sive *Heven*, est matrimonii lege jungi: *Ewebricken*, legem sacramenti violare, adulterari.

° **EWE**. Vide *Ewa*.
° **EWER**. Anglis, Aqualis, Gall. *Aiguere*. Occurrit apud Rymerum, tom. 8. pag. 117. col. 1. et apud Th. Madox Formul. Anglic. pag. 432.

° **EWECK**, Oppidani, villani. Occurrit in Legibus Hungaricis, apud Sambucum. At Albertus Molnarius in Dictionario Hungarico Latino habet *Ewroc*.

° **EWRIL**, Hungaris, Finiam custodes, viarumque observatores, quarum securitati, ne in iis furtum committeretur, invigilabant: divisi erant in centurias et decurias. Vide Decreta S. Stephani

Regis Hung. lib. 2. cap. 17. lib. 3. cap. 1.

° **EUXONIA**, Idem quod *Essonia*, Excusatio ob ingruens impedimentum proposita. Charta ann. 1430. in Lib. nig. S. Petri Abbavil. fol. 112. v. *Si impeditus fuero, eis meam Euxoniam denunciare faciam et procurabo.* Vide *Essonium* et in *Sunnis*.

° **EUZARE**, f. Manubrium aptare. Gall. *Emmancher*. Stat. Montis-reg. pag. 269: *Item statutum est quod ferrarii teneantur... Ezare sapam seu massam pro denariis ser.*

° **EUZERIA**, Provincialibus, idem quod *Area*. Ager, qui nec colitur, nec aratur. Charta ann. 1197. ex Tabul. S. Vict. Massil.: *Confrontatam cum affari Jacobi de Balma secundo usque ad Euzeriam del Vidil sequendo lo valon, draya in medio.*

° **EUZOMA**, *Jucella*, in Gloss. ad Alex. Iatrosoph. Ms. lib. 2. Pass. cap. 67. *Multas Euzomas semper fugere oportet.*

° **EX** POST, EX eo tempore. Gall. *Du depuis*, vulgatus nunc *Depuis*. Legitur apud Bazuz. tom. 2. Histor. Arvern. pag. 342. ex Regesto Parlamenti anni. 1403.

° **EX NUNC**, EX hoc tempore, *Ex tunc*, EX eo tempore, passim apud Scriptores sævi medi.

° **EX POST**, Eadem notione, apud Acherium Spicil. tom. 6. pag. 207.

° **EX IN ANTRA**, Eodem sensu, in Pace Princip. ad Rhen. ann. 1259. ap. Kindling. Anecd. Monast. tom. 3. pag. 197.

* **EXACERARE** [Purgare. DIF.]

* **EXACERESCO**, [Inacerbiri] valde acerbus fio. Apud Apolog. Quis est tam mitis, quin *Exacerbescat*?

° **EXACIARE**, Excitare, excitare, ut opinor. RATHER. Veronens. de Contemptu Canonum, apud Acherium tom. 2. Spicil. pag. 199: *Falsa veris, opinabilia certis atque conjungam, rursusculis hic congerens pro valentia vestros, quo vos utique Exaciam cunctos, que dicatis, quæve de me, quali quoque sensu dicere valeatis, per quamdam præveniens anticipationem hujuscemodi, similis cui ante me, credo, de se nullus fecit, de me promere tento ipse relatum. Legat ergo qui volet et de me proferat, pejus quidquam si valet.*

° **EXACINARE**, Acinos ex uvis eximere. Medicina Salern. pag. 108. edit. 1822: *Belle nutriunt Exacinate (ovæ,) pectus et pulmonem juvant: stomachum, jecur et lienem corroborant.*

° **EXACISCLARE** ARCAM, in antiquis Inscriptionibus, quod significet, inquiri Ph. a Turre Monument. vett. Antiq. pag. 85.

° **DISCERPERE**, in frusta scindere, Gall. *Mettre en pieces*. *Ascle* vocant rustici Dombenses cujusvis rei particulam, fragmentum. Bertolo in Antiq. Aquilej. pag. 222. *Exacisclare*, Destruere est id, quod *ascia* est constructum.

° **EXACTA**, Exactio. Dipl. Pipp. reg. ann. 753. tom. 5. Collect. Histor. Franc. pag. 706: *Nec ulla Exacta, nec consuetudines, nec illos dinarios quatuor, de omnes nationes qui ibidem ad ipso mercado adveniunt, etc.* Vide *Exactura*.

° **EXACTARE**, pro *Exigere*. Diploma Dagoberti Regis pro Monaster. S. Dionysii: *De ipso mercado ex ipsa mercimonia Exactare poterit.* Aliud ejusdem Dagoberti: *Quidquid exinde facis noster poterat Exactare.* Vide [Chartam emunitatis Childeberti Regis Franc. apud Mabill. tom. 3. Analect. pag. 222. Theodorici II. Reg. Fr. apud Miræum tom. 1. pag. 128. col. 1.]

Præceptum Caroli M. pro Hispanis edit. a Steph. Baluzio, [aliud ejusd. Caroli Præceptum edit. tom. 1. apud Marten. Ampliss. Collect. col. 43. Chartam Ludovici Pii apud Miræum tom. 2. pag. 982. col. 2. alteram Chartam ejusd. Imper. Marce Hisp. col. 767.] Capitula Caroli C. pag. 37. 109. 1. Edit. [° Synod. Belvac. ann. 845. cap. 5. Apud Silvac. ann. 853. cap. 9.] Chronicon S. Vincentii de Vulturno pag. 673. tom. 4. Actor. SS. Ord. S. Benedicti pag. 618. Passim.

° **EXACTATIO**, Exactio, in Capit. Carol. C. locis modo laudatis.

° **EXACTIO**, *Crudelitas*, Barthius in Glossario ex Gauterio de Bellis Antiochen.

° **EXACTIONARE**, Idem quod *Exactare*, Exigere, per vim auferre. Occurrit semel ac iterum apud Joann. de Beka in Chronico Trajectensi pag. 46. 57. 1. Edit. [et supra in *Depactiare*.]

° **EXACTIONARIUS**, Exactor. *Ut nullus Juder publicus aut Exactionarius*, apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 75.

° **EXACTIVUS**, Qui exigi solet, Gall. *Erigible*. Chartul. B. M. de Josaphat: *Furnus monachorum Josaphat, qui juxta portam Drocensem situs est, liber et immunitus sit in perpetuum ab omni Exactiva consuetudine, quam in illo antecessores mei vel ego antea de jure exigere consuevimus. Exactif*, Quilibet, in malam partem sumitur, in Lit. ann. 1474. inter Probat. tom. 3. Hist. Ném. pag. 325. col. 2: *Cotin, qui est homme Exactif et fort importun, etc.*

° **EXACTOR**, Publicanus, τράνων. Gloss. S. Benedicti: *Exactor, ἀκτιστής*. Apud Harmonopolim lib. 1. cap. 12. § 31. *Ἀκτιστής, τράνων*. Glossæ Biblicæ MSS.: *Exactores, exactatores tributi*. S. Augustin. lib. 2. de Civit. Dei cap. 19. *Exactores* vocat, quos Lucas cap. 3. *Publicanos*. Idem Epist. 124: *Ut nullas Exactorum molestias pateretur*. Salvianus lib. 5. de Gubernat. Dei: *Leviore his hostes quam Exactores sunt: et res ipsa indicat, ad hostes fugiunt, ut vim exactionis evadant.* Senator lib. 5. Epist. 39: *Exactorum quoque licentia fertur amplius a provincialibus extorqueri, quam nostro cubiculo contat inferri.* Exactor tribus civit. Gall. in veteri Inscript. *Exactor vel publicus minister*, in Bulla Agapeti PP. apud Sanjulianum pag. 278. Adde Legem Longob. lib. 3. tit. 1. § 42. [° Lothar. 1. 41.] et quæ passim habentur in Codice tit. de Exactio. lib. tributor. et alibi. [° Vide Savin. Histor. Juris Rom. med. temp. tom. 1. § 129.] *Exactor tributorum*, in Capit. Caroli M. lib. 5. cap. 217. [° 300.] *Exactor fiscalium præstationum*, apud Firmicum lib. 4. cap. 3. lib. 6. cap. 8. *Exactor Regiarum annonarum*, apud eundem lib. 3. cap. 12. *Exactores rerum publicarum*, in Charta Hlotharii Imper. filii Ludovici Pii, in Tabulario Ecclesiæ Viennensis fol. 4. pro facultate erigendi mercatum absque teloneo: *Igitur compariant publicarum rerum Exactores, etc.* *Exactores publicarum*, i. rerum, vel consuetudinum ac præstationum, in Capit. Caroli M. lib. 6. cap. 122. [° 124.] *Exactores Reipublicæ*, in Charta Lotharii Imp. apud Besilium pag. 260. [° *Rei publicæ judices et Exactores*, in chart. ann. 798. apud Schannat. in Histor. Wormat. tom. 2. num. 1.] *Exactor loci*, in Trad. Fuldensib. lib. 2. Trad. 209. *Exactor secularis*, in Charta Henrici I. Regis Franc. ann. 1036. apud Loiseillum in Bellovaco pag. 23. *Exactor regalium operum*, Chronicon Fontanellense cap. 16: *Exactor operum regalium in Aquagrani Palatio*

regio, sub Heinhardo Abbate. a Domino Rege constitutus est. Vetus Inscriptio: Q. Anno Januario Exactori operum publ. [Exactor sacri Palatii, apud Johannem Mon. in Prologo ad Vitam S. Odonis Abbatis Cluniac. inter Acta SS. Benedict. sæc. 5. pag. 150. ubi Mabill. conjectat publicæ pecuniæ Præfectum intelligendum esse.] Ἐξάκτωρ, apud Jo. Tzetzem chil. 5. cap. 17. v. 610. Joannes Euchaitarum Episcop.:

Μυστογράφος ἡδὲ εὐγενὴς νεανίας,
καὶ σημερον πάραστιν Ἐξάκτωρ νέος.

[Vide Glossarium mediæ Græcitatatis.]

† **EXACTURA**, Exactio. Baluz. tom. 1. Hist. Arvern. pag. 29. ex Chartulario S. Odilonis: Omnes consuetudines malas et importunas... Exacturas, vestituras etiam de omnibus terris... perdonavit.

° **EXACUCERE**, Punctum ferire. Lit. remiss. ann. 1400. in Reg. 155. Chartoph. reg. ch. 288: Idem Matheus retrocessit medicum, et uno ictu vibravit et Exacucit in lafero seu ventre ejusdem Jacobi sub costa; de quo ictu idem Jacobi... fuit mortuus.

† **EXADELPHUS**, Ἐξιδέλλος, Fratris filius, patruelis. Julius Africanus lib. 7. Hist. Apost.: Et accepit Hyrtacus Exadelfus Imperium ejus. Chronic. S. Vincentii de Vulturno lib. 3: Alter Grimoaldus Exadelfus ei successit. Sic etiam ex sorore nepotem vocat Petrus Damian. lib. 6. Epist. 29. pag. 567.

† **EXADITUARE**, Excludere ab adytis, in Gloss. Isid.

† **EXADONARE**, [Idoneum seu innocentem se probare.] Vide Idoneus.

† **EXADUM**, Species vehiculi. Vide Broeta.

† **EXADUNARE**, ut Adunare, Addere, conjungere. Greg. Monachi Chrcn. Farsense apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 594: Adunata et Exadunata sunt modiola coeci. et in monte de Caballara et in Selhora modios VII.

† **EXADVOCATUS**, Qui fuit Advocatus, in Lexico Martini.

† **EXAQUARE**, [Equaliter partiri. Dividere et Exæquare, apud Marculfum lib. 2. form. 13. in Appendice form. 39. 47. 49. Sirmondum form. 25. Bignonium form. 18.] Gloss. Lat. Gr.: Exæquatio, ita vocat. Divisio et Exæquatio inter consortes, apud Marculfum lib. 1. cap. 20.

° **EXABRES**, Navis exordium. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7613.

° **EXERUGINARE**, Fourbir; inde Exeruginator, fourbisseur. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692: Exaggare, Démonceler, f. pro Exaggerare. Vide infra Examorare.

† **EXAFOCI**, Anastasius in Benedicto III. PP.: Obiit Canistra Exafoci ex argento purissimo. Sed legendum indubie Exafota, ex Gr. ἔξαφοτα, id est, canistra sex luminibus, lucernis, vel candulis instructa. Ita in Leone II. Canistra Enafoti, et Canistra Enafodia, perperam pro Enafota, id est, unius luminis, ἑνὸς φωτός, nisi quis malit legere Enneafota, seu ἑννεάφοτα, novem lucernis instructa. Atque ex his emendandus instructa. Anastasius pag. 123: Canistrum ex cede Castotii pensant. libras 12. et semis. Legendum enim Exadecafoti, seu ἑκαδικοκώπιον, sedecim luminum, quomodo rectius præferunt alii Codd. Excedscafoti. Vide Afocia.

† **EXAGA**. Vide in Exagium 3.

† **EXAGEG**. Vide Alchaz.

† **EXAGELLA**, Trutina, seu potius quota pars quæ unicuique hæredum ex successione obvenit: legitima pars hære-

dis, cum aliis veluti ad exagium, seu trutinam exæquata. Ennodius, in Vita B. Epiphani Episc. Ticinensis pag. 418: Ninguendo aere, et quali solent homines ad tecta confugere, Ravennam egressus est, et per omnes Æmilie civitates celer venit, tanquam ad sepulchrum receptaculum propositis munibus, communis, affabilis, et quasi Exagellam relinquens, seipso præstantior. Id est, Sacerdotibus omnibus, ac si hæredibus, ex suis bonis concessa legitima portione. Utitur etiam S. Zeno Veron. Serm. 6. ad Neophytos. Hinc Exagellario titulo possidere, aut relinquere. Regula Magistri cap. 91. ubi de bonis Monachi: Audite regulæ nostræ a patribus salubre statutum consilium. De portione ejus tres fiant partes æqualiter, una distributa Abbatis manibus pauperibus vel indigentibus erogetur: aliam vobis, vel fratribus suis pergens ille ad Comitatum Sanctorum Exagillario munus vitatici sui utilitate deferat secum. Monasterii usibus profuturam. Ubi legendum videtur Exagellario.

° **EXAGGATIO**, Agréance, in Glossar. ex cod. reg. 7632. Forte pro Exaggeratio. Vide mox

° **EXAGGERARE**, Exasperare, Gall. Aigrir, irriter. Epist. Hinc. Rem. ann. 870. tom. 7. Collect. Histor. Franc. pag. 534: Contra domnum regem in tantum te sine ratione contumaciter erecisti ut... et a te Exaggeratus duriora ingerenda tibi proponeret... Sed tu, addens pejora prioribus, sic domnum regem... iterum Exaggerasti, ut, etc.

* **EXAGGERATOR**, [Quidquid novum insonuerit, aut auctor, aut exaggerator est fama, h. e. amplificans, augens.] † **EXAGIES**, ἀπὸ ἐξ-ἄγῃ, Panis subactio. Supplem. Antiquarii. Gloss. MSS. Sangerman. habent Exagios. Lege Exagium, ut mox in hac voce.

† **EXAGILIARIUS**. Vide Exageila.

1. **EXAGIUM**, Trutina, et certæ ponderationis genus, inquit Cujacius. Gloss. Græco-Lat.: Ἐξάγιον, Pensitatio. Ἐξάγιον, Exagium, perpendo. Rursum: Ἀπὸ ἐξ-ἄγῃ, Exagios, leg. Exagium, ponderis scilicet nota quæ pani imprimitur, ἐξάγιον interpretatur Casaubonus ad Suetonium. Matth. Silvaticus in Pand.: Exagion est nomen ponderis, et est idem quod aureus, et est sexta pars 3. etc. Exagium, apud Saladinum de Ponderibus, est pondus unius 3. cum dimidia 90. granorum tritici. Additque Solidum solo nomine differre ab Exagio. Versus MSS.:

Exagium solido differt a nomine solo,
Si solidum queris, tres dragmas dimidiabis.

Hac notione passim Exagium usurpat Constantinus Africanus in libris de Morborum curat. In veteri Inscriptio præcipitur submota micandi consuetudine pecora sub Exagio vendi. Ratio docuit utilitate suadente consuetudine micandi sumnota, sub Exagio potius pecora vendere, quam digitis concludentibus, etc. Nov. Theodosii de Pret. solid.: De ponderibus, ut fraus penitus amputetur, a nobis aguntur Exagia, quæ sine fraude debeant custodiri. Cassianus Collat. 1. cap. 22: Sive illa quorum pondus ac pretium ærugo vanitatis arrodens, Exagio seniorum adæquari non sinit. Zeno Serm. 6. ad Neophytos: Habetis aginam, Exagium facite, quemadmodum vultis ponderate. Adde Zonar. tom. 3. pag. 162. Ἐξάγιον vero pro pondere apud veteres Medicos non se-

mei usurpatum, observat Jo. Crato ad Dioscor. lib. 2. Parabil. cap. 67. et Leonhardus Fuchs ad Myrepsum sect. 1. cap. 5. [Charta Richeri Virdun. Episc. ann. 1099. apud Mabill. lib. 6. de Re Diplom. Ch. 166: Coram Camerario fidelitatem tam de pondere, quam de Exagio, hoc est de metalli (monetarum): sincerate, rite faciat.] Vide Dissertationem nostram de Nummis Imperat. Constantinopolitan.

2. **EXAGIUM**, Examen, purgatio, iudicium Del. Vetus Instrumentum apud Guesnatum in Annal. Massiliens. ann. 850: Illum transgredientis terminum, petierunt sibi aliud spatium, in quo possent facere Exagium, quo peracto, Dei iudicium contra se videntes, recesserunt dolentes. Vide Examen 1. et Essayum.

3. **EXAGIUM**. Vetus Charta ann. 1025. tom. 7. Spicilegii Acheriani: Mansum unum, quem tenet Guibaldus, cum curis et Exagio suo, et cum ipsis arboribus. Alia apud Columbum lib. 1. de gente Simiana n. 11: Hoc est, mansum unum cum Exagio suo pertinentis ibidem in Apta civitate, etc. Alia ibid. n. 12: Mansos duos cum chartis, [curtis] et Exagius suis, cum campis cultis et incultis, etc. Ubi Exagium videtur esse Exagium, Exitus, proventus. Vide Exitus.

† **EXAGUM**, EXAGA, Eadem notione. Divisio bonorum, quam fecit Braidingus Benedicto Aniano, apud Mabillonium tom. 2. Annal. Bened. pag. 719. col. 2: Curtes, Exage et regressæ, terras et vineas cultas et incultas, ortos, oglatas, arboribus, etc. Et paulo post: Et in villa Calvanicus similiter domos, curtes, oglatas, ortos, Exaga et regressa eorum, terras et vineas, etc. Rursus occurrit ibid. Chartularium Aptensis Ecclesiæ fol. 92. verso: Arnaldus Presbyter dat et cedit ad Ecclesiam S. Mariæ et S. Castoris mansum cum exago suo. Ibidem fol. 125: Cedo tibi ipsa vinea cum ipso campo, cum ipso casale, cum Exago suo, quod ibi consistit. Ibidem fol. 129: Quantum visus sum habere in casalicis, curtis, Exavis, vineis, campis, etc. Et fol. 140: Vendidimus vobis casales disruptas cum curtis et Exagis suis, etc. Chronicon Novaliense apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 746: Commutavimus cum edificis, cortiferis, exavis, ortis, vineis, campis. Ead. habentur apud Mabillon. lib. 6. Diplom. pag. 507. Exagum comunale, vulgari idiomate, La sortie commune, in Authentico Arelat. fol. 14. verso: Consortes de uno lacus Exago Comunale de uno fronte cum rata publica.

† **EXAGUSTA**, Infesta. Papias in MS. Bituric. Editus habet: Exhausta, Infesta.

° **EXALABRARE**, Alabro filum evolvere, Gall. Devider. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: Exalabrare, desvoyder. Vide supra Alabrum.

† **EXALAPARE**, Alapis cadere. Passio SS. Cypriani et Justinæ, Anecd. Marten. tom. 3. col. 1646: Comes autem iussit eum suspensum unguari, beatam autem virginem crudis nervis in manus cedi, et Exalapari a duobus spiculatoribus. [Vide Exalmari.]

* **EXALARE**, [Evaporare. DIFF.]

* **EXALBO**, [dealbo. Tertull. 4. advers. Marcion. 10. Si fuerint delicta vestra tanquam roseum, velut nivem Exalababo.]

† **EXALMATUS**, Synodus Oriolana ann. 1600. inter Hisp. Concilia tom. 4. pag. 739. col. 1: Invaluit quorundam hominum superstitiosa nequitia, qua sub religiosis prætextu et salutis corporalis

emunita spe. miseris homines inducunt, ut relictis artis medicina remediis ad ligaturas et alias superstitiones confugiant. Quod ne posthac fiat, omnes et quascumque incantationum, vel ut vulgo dicitur, Exambitionum orationes, preces et signamenta a nostra diocesi expulimus, cum sint superstitionibus et erroribus plenas. Vide *Ensalimus*.

EXALODIS, idem quod *Alodis*, Proprium proprietatis Tabul. Monasterii Brivatensis: *Placuit... ut res congruas tam Ecclesiasticas, quam Exalodes una cum consensu... Regis Karoli et Ranulphi Episcopi inter se communicare et concambire debuissent*. In *Probat. Hist. Arvern.* pag. 10. apud Justellum.

EXALRARE, f. Fodere vel exhaurire. Charta ann. 1228. in Lib. nig. S. Petri Abbat. fol. 298. r. *Et sciendum quod ego et heredes mei dicta fossata vel marea, sine licentia predictorum prioris et conventus expressa, non poterit nocere.*

EXALTARE, pro *Exaltare*, r in l mutato, ut alibi saepe, et in ipso sequenti exemplo, ubi *Flichuon* est pro *Frichuon* pari mutatione. *Silvas in culturam redigere*. *Littere Officialis Paris.* anni 1273 in *Tabulario Calensi* pag. 59: *Receperunt, quod omnes terras de censiva dicta Abbatissae et conventus, seu campiparte moventes et in flichis existentes Exaltare poterit et reducere ad agriculturam*. Vide *Exaltatus*.

EXALTATIO, Exstructio, vel Restauratio. *Exaltatio torris incendio diruta*, apud Marchisium *Scribam* lib. 5. *Annal. Genouens.* ad ann. 1222.

EXALTATIO, Fastus, Tertull. de *Cult. fem.* cap. 3: *Exaltatio non conuenit professoribus humilitatis*. Diversis notionibus, sed notis accipitur apud vulgata Interpretatione veteris Testamenti, ut *Exod. 17. 15.* *Psalm. 149. 8.* *Prov. 3. 35.* etc.

EXALTATIO MONETAE, apud *Ryretum* tom. 12. pag. 67. et 85. de accessionibus factis pretio monetarum. *Gall. Argumentation.*

EXALTATIO CRUCIS, Festum Ecclesiast. 14. Sept. Vide *Glossar. med. Graec.* in *Ysaac.* col. 1651.

EXALTATUS, Ager exaratus, in culturam redactus, idem quod *Exartus*. Charta ann. 1059. inter *Instr. tom. 11.* *Gall. Christ. col. 11*: *Do etiam ego Robertus comes eidem ecclesiae (Uteriorisportus)... decimam... omnium Exaltationum earundem sylvarum, ubicumque fiant*. Vide *Exaltare* et *nox Exaltus*.

EXALTERATUS, a Gallico *Altéré*, Imminutus, depravatus. *Lit. remiss.* ann. 1353. in *Reg. 94.* *Chartoph. reg. ch. 39*: *Ex his gravi desolatione percussus, ac sensu suo quasi Exalteratus, etc.*

EXALTIO, Elevatio. *Anonymus* apud *Spelmanum*: *Abis est illa pars circuli, de qua principium Exaltationis in suo circulo incipit elevari*.

EXALTUS, pro *Exartus*, ex frequenti mutatione r in l: Ager proscissus, exaratus. *Assign. dotal.* *Joan. reginae Franc.* ann. 1319. in *Reg. 60.* *Chartoph. reg. ch. 69*. *Item pro novis Exaltibus duo modis, quatuor minae*. Vide supra *Exaltatus*.

EXAMARICARI, Amariorem facere, inamarascare. *Vetus Interp. Comment. Orig.* in *Matth.*: *Plorat Petrus ex amaritudine peccati, Examaricans in poenitentia fleum suum*.

EXAMANTISSIMUS, pro *Amantissimus*, id est, valde dilectus. *Ego Sulpitius dono tibi Examantissima conjux, etc.*

III

apud *Marten.* in *nova Collect. vett. Scriptorum* part. 2. pag. 2. edit. 1700.

EXAMARE, [Amare desino. *Not. Tur.* p. 60. *Amat, adamat, examat*.]

EXAMBICARE, pro *Exambicare*, vel *Exambiare*, Rem cum re commutare, *Gall. Echanger*. Charta anni 1230. in *Hist. Comitatus Ebroic.* *Probat.* pag. 12: *Quod si Eustachia uxor mea aliquid in donatione mea ratione dotis reclamare voluerit post decessum meum, heredes mei tenebuntur Exambicare domine dictae dictam dotem de valore ad valorem alibi in hereditate mea*. Vide *Cambiare*.

EXAMBIRE, pro *Ambire*, Desiderare. *S. Cyprianus* in *Epistola ad Hispanos de Basilide*: *Ut Exambiret reponi se iuste in Episcopatum, de quo fuerat iuste depositus*.

EXAMEN, EXAMINATIO, Purgatio, *Judicium Dei*. *Examinatio ignea*, in *Actis Concilii Laterani*, sub *Alexandro II.* PP. apud *Baron.* ann. 1063. n. 22. *Regino* ann. 911: *Publica se Examinatio, perceptione Corporis et Sanguinis Domini, coram populo in Ecclesia purgavit*. *Leges Henrici I. Regis Angl.* cap. 62: *Ab Adventu hominis usque ad Octavas Epiphaniae... non est tempus leges faciendi, i. vel confirmationem fidelitate domini, vel concordia, vel bellum, vel feri, vel aquae, vel alia leges Examinationis tractari*. *Legitimo Examine monstrare, etc.* cap. 87. *Ad Dei iudicium se Examinare*, in *Capitulis Caroli C.* tit. 39. § 3. [100 ap. *Carisiac.* ann. 873.] Vide *Judicium Dei*.

EXAMEN PEDALE. Vide *Vomeris igniti*.

EXAMINATIO PLAGARUM, *Anastasius* in *Hormisda* PP. pag. 31: *Hic invenit Manichaeos, quos etiam discussos cum Examinatione plagarum erito deportavit*. *Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692*: *Examen, esprouvement, vel languete de balance*.

EXAMEN, pro *Origo*, apud *Abbonem* in *Prefat. ad libros de Bellis Parisiac.*

EXAMEN DOTIS, *JC.* dicitur *Donatio*, quae uxori a marito fit in compensationem dotis, quam ipse ab ea accepit; unde *notum*. Vide supra *Dot* 1.

EXAMEN ABBATUM, Electi in abbatibus monasteriorum, ecclesiae Lugdunensi subditorum, in capitulo solemniter ratione solebant interrogari, ut discimus ex *Actis ejusd. capit.* in *Cam. Comput.* Paris. ad ann. 1341. fol. 171. r. col. 2: *Pro ipso (electo in abbatem S. Regneberti) examinando ipsorum adduxerunt ad capitulum, et ipsum introduxerunt in domo thesauri, ubi ipsum, presentibus dictis tom. Guidone et Hugone in litteratura, videlicet leclura, canone et questione juris examinauerunt*. Quod et erga abbatissas fiebat, praeter questionem juris, ut docetur infra.

EXAMENTUM, *Virgil.* *Grammat.* pag. 9: *Sunt tamen quaedam nomina, quae duas per omnia declinationes habere videntur, ut latitia, letamen, calcamentum, calciamen, Examentum, examen, etc.*

EXAMETUM, EXAMITUM, Pannus holosericus, Graecis recentioribus *εξάμετρος*, de qua voce *Meursius* in *Gloss.* *Leo Ost.* lib. 3. cap. 19: *Alia Exameta Phrygia nihilominus in gyro circumdata, Dalmatica Exameta auro et albis a pectore pedibus manibusque insignita*. Adde cap. 78. Occurrit apud *Will. Tyrrium* lib. 13. cap. 27. lib. 21. cap. 23. in *Vitis Abbatum S. Albani* pag. 92. apud *Fneam Sylvium* *Epist.* 142. *Ughellum* tom. 7. *Ital. Sacr.* pag. 289. etc. Ex quibus emendanda *Gesta Innocentii III.* PP.

pag. 70: *Examina duo episcopa dupla, pro Examita duo episcopa dupla*. Rectius pag. 138: *Dalmaticam de optimo Examito rubeo, etc.* Pag. 150: *Pretiosam vestem de exameto rubeo*. [Apud *III. Fontaninum* ad calcem *Antiq. Hortae* pag. 40: *Item Papa dicitur dono dedisse Ecclesiae Ortanae unam planetam de Examito rubeo cum aurifigio decenter ornata*.]

EXAMITUM, in *Chartis* variis apud *Ughellum* tom. 1. pag. 1083. 1085. tom. 7. pag. 1274. 1275. *Exposit.* apud *Anonymum de Nuptiis Thesol.*

EXAMITUM, Liber Anniversariorum Basilicae Vaticanae apud *Jo. Rubicum* in *Vita Bonifacii VIII* fol. 345: *Item undecim planetas diversorum colorum de Sciamito, panno Tartarico, et Diaspro*. *Rocacius*: *Vestita d'uno Sciamito verde*.

SAMITA, *Chron. Reichersperg*: *Et misit ei... duodecim Samitas, et duos scyphos aureos... fratri Saladini Sabidino misit sex Samitas et duas vestes Imperiales*.

SAMETUM, in *Chron. Valciodarensi* pag. 579. et in *Vita Balduni Lutemburg.* *Archiep.* *Trevir.* lib. 2. cap. 10.

SAMITUM, **SAMITUM**, *rubeum, croceum, viride Samitum*, apud *Conradum Moguntinensem* *Episc.* in *Chronico*: *Rubeum Samitum*, apud *Joannem de Vitriaco* lib. 3. initio. Occurrit praeterea apud *Arnoldum Lubec.* lib. 2. cap. 5. *Matth Paris* pag. 122. *Petr. Blesens.* *Epist.* 66. *Vincent. Belvac.* lib. 21. cap. 143. lib. 32. cap. 35. *Rollandinum* in *Chron.* lib. 1. cap. 13. in *Vita Caroli Abbat. Villariensis* cap. 4. n. 18. in *Synodo Coloniensi* ann. 1280. in *Prefat.* etc.

SAMIS et **SAMIT**, *Vincentius Belvac.* lib. 30. cap. 85: *Deferunt canistrum... ornatum undique serico vel Samite, atque margaritis et monilibus circumdatum*. Hinc emendandus *Will. Brito* lib. 12. *Philipp.* pag. 244:

... Nullum

Indumenta tegunt, nisi Samis byssus, et ostrum.

Perperam enim Samis editum. *Samit lincium*, *Samit purpureum*, in veteri Charta apud *Catellum* lib. 5. *Ret. Occitan.* pag. 901. *Le Roman de Garin* MS.:

L'enfant Gilbert envota un Samit,
Et le mantel à son col li pandi.

Computum Stephani de la Fontaine, *Argentarii* *Regii*, ann. 1351: *Pour 6 pieces de Samit vermeil en grainé, pour faire cotés et manteaux fourrez de menu vair avec Chevaliers nouveaux nommez deussus, la veille de leur Chevalerie, etc.*

EXAMINATUM RUBEUM, in *Chronico Episcoporum Hildeshem.* cap. 25. apud *Leibnitium* *Scriptor.* *Brunsvic.* pag. 749.

AURISAMITUM, *Samitum* ex auro, *Drap d'or*. *Vetus Charta* apud *Rochum Pirrum* in *Episcop.* *Agrigent*: *Unam cappam de diaspero Aurisamito vel Tartarico auro de sindone federatam, etc.*

Ejusmodi vocabulorum primigenia quibusdam videtur origo *Samit*: cum et hodie *alutam*, seu scorium tenue, et pilis ademptis emollitum, et in usum vestium concinnatum *Samisch* vocent Belgae, inferioris Germaniae dialectus *Semen*, ut auctor est *Cluverius* lib. 1. *Germ. antiq.* cap. 18. unde postea tracta vox ad quosvis pannos leviores, atque adeo holosericos. *Kilianus Sammet* Theutonicum seu nostrum *Samit*, quasi *Samnitum sericum* dictum putat. *Sed et Barthius* ad lib. 12. *Philipp.* vocem a loco quodam ortam putavit. *Vetrum* haec videntur levioris momenti con-

jecturae, cum potius Graecae originis censeret vocabulum, ut ἔξαυτος dicitur fuerit sex lictis seu illis textus, quemadmodum ποσάυτος, simplici lictio, ἑξαύτος, ternis lictis, πολύαυτος, multis lictis, etc. Ebrardus Bethuniensis in Graecismo cap. 10:

Est, mihi crede, Mitos filium, sed fabula Mitos:
A Mitos, Examitum; de Mitos, Mythologia.

† **EXAMINA**. Vide *Exametum*.

1. **EXAMINARE** dicuntur apes, quae una coeunt, et in examen congregantur. Apuleius de Virtutibus herbarum cap. 6: *Ne apes Examinent et effugiant*. [Unde apud Barthium in Glossario *Examiniati* dicuntur in *Examina* seu agmina redacti, ex Baldrici Hist. Palest.]

° *Examiner*, eadem acceptione, in Lit. remiss. ann. 1465. ex Reg. 194. Chartoph. reg. ch. 75: *Le suppliant ala aider..... a metre a point un ezain ou bournay de mouches a miel, qui icellui jour estoit Ezainé ou vergier d'icellui Charretier*.

° 2. **EXAMINARE**. Ad disquisitionem vocare. Leg. S. Steph. reg. Hungar. tom. 1. Sept. Act. SS. pag. 548. col. 1: *Nemo etiam quemlibet clericum in publico nisi ecclesia Examinare praesumat*.

° **EXAMINATA PECUNIA**, ut *Parata pecunia*. Vide *Paratus* 2. et *Examinatum Argentum*. Chart. ann. 1256. in Wenck. Hist. Hassiac tom. 2. num. 154. pag. 181: *Pro 80. marcis et una Examinate Pecunia*.

° **EXAMINATIO**, Examen, doctrinae periclitatio, Stat. Univers. Aurel. ann. 1336. ex Coe. reg. 423. A. Col. 55. r.: *Quando imminet bachatariorum Examinatio facienda, etc.*

† 1. **EXAMINATIO**, Examen. *Habita super eis Examinatio et inquisitione diligenti inventum est, etc.* in Transactione Caroli II. Regis et Comitis Provinciae cum Capitulo S. Salvatoris Aquisani ann. 1252. ex Schedis Praesidis de Mazaugues. Vide *Examen* 1.

° 2. **EXAMINATIO**, f. Invocatio. Caerem. Rom. MS. fol. 9. ubi de Consecratione Papae electi in Episcopum: *His dictis electus procumbit cum mitra in faldistorio ante altare in suis scabellis, et per unum ex subdiaconis fit letania. Nam Examinatio antiqua sanctorum et alia praecedentia omittuntur. Nisi sortes sanctorum hic indigantur quis existimet. Vide Examen 1.* [Vide *Sancita* 1.]

EXAMINATOR, Dignitas apud Longobardos. Vide Chartam Siconis Principis in Chron. S. Sophiae Benevent. pag. 628. [Examinateores post Geolarios recensentur inter Officiales Praepositurae Paris. in Edicto Caroli Pulcri Franc. Regis ann. 1325. Vide Tract. de Politia tom. 1. lib. 1. tit. 11. cap. 1. 2. 3. etc.]

° **EXAMINATORIUS**, Ad probationem conducens. Tertul. de Scorp. cap. 7: *Utique per tormenta ignium et suppliciorum, per martyria fidei Examinatoria*.

† **EXAMINATUM ARGENTUM**, Probatum, Gall. *De bon alois*, in Chronico Ecclesiae Hamelensis Auctore Johanne de Poldo, apud Leibnitium, Scriptor. Brunswic. tom. pag. 510. *Argentum igne Examinatum*, in Psalmo II. 7. *Sicut examinatur argentum*, Ps. 65. 10.

† **EXAMINATUM RUBEUM**, EXAMITUM. Vide *Exametum*.

° **EXAMORARE**, f. pro *Examontare*, Ex acervo detrahere, Italica quippe *Amontare* est Congerere, acervare, cui addita praepositione *Ex*, oppositum significare voluit Stephanus de Infestura MS. ubi de Innocentio VIII. PP. *Ubi aliqua domus fuerit reperiebatur, absque*

ulla licentia, ac si ipsorum esset, Examorabatur; et sic cives Romani et habitantes in Urbe tam ab inimicis quam a defensoribus nostris deplectebantur omni die. Vide supra *Eragare*.

† **EXAMPLARE**, [Ampliare, extendere, augere. Joan. Longinus in Vita S. Stanislai, Mali tom. 2. pag. 222: *Qui suam horridam et olidissimam libidinem in brutorum amorem Examplabat, animum a bellicis actibus ad mordida quaeque et nefanda traducens*. Charta anni circiter 1100. ex Archivo S. Victoris Massil. arm. Ebrodun. num. 9: *Mansiones... modo Examplatae sunt in antea, quia latior erat via quam modo*.] Vide *Exemplare*.

† **EXAMPLARIUM**, EXAMPLATA TERRA. Vide *Exemplum*.

* **EXAMPLEXOR**, [Amplexor, complexor. Auct. ad Herenn. 4. 52. Et tu per Deos, inquit, hunc examplexare.]

* **EXAMURCO**, [Est subliata amurca oleum defaecatum reddere. Translate. Apul. 4. *Met. de corio ursae detracto*. Soli siccandum tradimus: ac dum celestis vaporis Mammis Examurcatur, etc.]

† **EXANGINGUM**, f. Modus agri, idem quod *Ancinga*. In Charta fundationis Abbatiae S. Salvatoris apud P. Benoit Hist. Tull. p. LXXX. Probat. inter ea quae dat Udo Episc. Tullensis in alodo Steivelt enumerat, Annonam *Exancingi et croadi et pastum copiosum multitudini porcorum*. Vide *Andecinga*.

† **EXANCLARE**, pro *Exantlare*, apud Papiam. Vita S. Rigoberti MS. e Bibl. B. M. Roncensis: *Statuit S. Rigobertus novem mansis Ecclesiae S. Hilarii adjacentibus puteis intra Monasterii septa non deesse uborta occasione Exanclandis, rudera istrinarum efferre, etc.* Putei *Exanclandi*, hoc est *Exhauriendi* et purgandi. Vita MS. S. Winwaloei, fol. 70. v.: *Quod autem firme et inreprehensibiliter sive relatu, sive exemplaribus pro certo Exanclamus* (i. e. *exantlamus*, eruimus) *illud procul dubio intinere curabimus*. Gloss. Lat. Sangerman. MS.: *Exanclare*, *Puisier*, *Haurire*. Simplex *Anclare* apud Livium est *Ministrare*: item *Haurire* apud Festum, a *Graeco*, inquit *ἀνάω*: quod etymon indicat praefereudum esse *Antlare*, hac ultima notione.

† **EXANCORARE**, Anchoras vellere, solvere, in Glossis Lat. Gall. Sangerman. MSS. *Desencor*.

° **EXANESCERE**, pro *Evanescere*, aut saltem eodem sensu, in Chartul. S. Joan. Laudun. ca. 137: *Quoniam ea quae geruntur, cum ex transitu temporum, tum ex defectu hominum adnullata Exanescunt, etc.*

† **EXANGUACHA**, Custodiae, Gall. *le Guet*. Vide *Guaccia*.

† **EXANGULARE**, *Per angulos inquirere*, in Glossis MSS. Regiae Bibliothecae.

† **EXANGYSIS** Julius Africanus lib. 5. Hist. Apostol.: *Quid jam vobis pro Exangysi relinquam? Ubi recte monet editor Graecam vocem esse ἔγγυσιον, id est, vadimonium, pignus*.

° **EXANHELARE**, Peroptare. Hist. episc. Autiss. tom. 3. Collect. Histor. Franc. pag. 132: *Ad quam (electionem) nonnulli non zelo spiritali, sed aetia honoris ambitione Exanhelabant*.

* **EXANIMABILITER**, *Neu* apud Non. 4. 884. *Ubi vidi, exanimabiliter timidis pedibus protinam me dedi. mezzo esanimato mi diedi a fuggire*.]

* **EXANIMALIS**, Qui est sine anima, exanimis. Plaut. *Bacch.* 4. 8. 6. *Neque*

Bellona mihi unquam, neque Mars credant, ni illum exanimalem faxo.]

† **EXANIMARE**, neutr. Animam agere, expirare. Vita SS. Paterni et Scubilionis, April. tom. 2. pag. 429: *Quidam puer Milevo nomine a serpente percussus est, quo jam Exanimante Sanctus vir accessit, ne puer morte decederet*.

† **EXANTHEMA**, ἔξανθημα. Quod effluit metaphorice Pustulae subrubrae. Leves eruptiones humorum per cutem florescentium, *Papulas, Exanthemata et impetigines tollit*, in Epistola Alphonsi Ciaconii ad Principem Cardinalem, apud Marten. tom. 3. Collect. Ampliss. col. 1323.

† **EXANULARE**, Annulum deponere, apud Sugerium lib. de Administr. sua cap. 31.

† **EXANUM**. Vide *Exagum*.

* **EXAPERIO**, [Prorsus aperio. Augustin. *Confess.* 10. Quis exaperit istam tortuosissimam et implicatissimam nodositatem?]

† **EXAPLA**, *Exempla*, in Gloss. Pith. [cum Isidorianis. Glossar. Sangerm. n. 501: *Exapla, Sex imptica, Papias MS. Bituricensis: Exapla, Sex imptica, Sex angularis*. Editus vero: *Exaplois, Exemplaribus*. In omnibus emendandum cum Reinesio in variis: *Hexapla, Septupla*. Gloss. Graec. Lat.: ἑξαπλοῦν, *Septuplum*. Respiciunt, ut coniecto post Graevium, Glossarum sutores *Hexapla Originis*.]

* **EXAPTO**, [Apul. 11. *Met.* Visus est quiete proxima, dum magno Deo coronas exaptat, etc. h. e. apte imponit, vel apte necitit Dei capiti imponendas.]

† **EXAPTATUS**, *De sey pede*. Glossar. Lat. Itali MS. Vide *Exapla*.

° **EXAQUARI**, Aquae spatium emeti. Richer. lib. 2. cap. 59. ap. Pertz. Script. tom. 8. pag. 600: *Navesque paratas cum remis invenit, quas tirones cum armis ingressi, navigant ac Eraquantur*.

† **EXAQUATIO**, Privilegium Ledunii Abb. S. Vedasti Atebat. de censu ann. 1036. e Chartulario v. ejusdem loci pag. 243: *Si venditur aut emitur vinum ad Eraquationem, id est, ad probationem, de unoquoque tonclo debet emptor II. denar. et venditor II. denar.*

° **EXAQUATORIUM**, Canalis, per quem aqua decurrit. Pariag. inter reg. et abb. Gemondi ann. 1322. in Reg. 65. Chartoph. reg. ch. 53: *Item relinuerunt dicti abbas et scindicus sibi et dicto monasterio molendina... cum pareris, Eraquatoris, etc.*

† **EXAQUESCERE**, Aquosum fieri. Uti- tur Censorius de Die Nat. cap. 18.

† **EXAQUIA**, Michael del Molino in Repertorio Foror. Aragon. voce *Magnates*: *Magnates Aragonum possunt recipere in commandam oves et alias bestias sive ganata villanorum, et cum eis facere ad Eraquiam, id est, ad medias: ita tamen quod ex hoc herbajarii Domini Regis non letantur propter dictam communitatem, sive commandam*. Vide Chronicon Petri IV. Regis Arag. lib. 3. cap. 9.

° Quasi *Exequia*: ibi enim sermo est de animalibus, quae colono nutrienda traduntur, quorum questus et damnum inter eos ex aequo dividuntur: quod *Exiguer* appellant Consuet. Nivern. tit. 21. art. 9. 10. 14. Bituric. tit. 17. art. 1. 2. 3. Burbon. art. 553. etc. Vide supra *Catallum*.

* **EXARATIO**, [Actus exarandi, seu arando eruendi. Capell. 9. p. 204. Etruria Tagetis *Exaratione* celebrata, h. e. qua in agro Tarquiniensi, inter arandum Tages ille exstitit, de quo Cic. 2. *Divin.* 23.]

EXARATUM. Vide *Exartus*.

* **EXARCHATUS.** Vide *Exarchus*.

* **EXARCHIATRUS.** Qui *Archiatrum* seu *Medici Principis comitatus munere* defunctus est. Vide *Cod. lib. 10. tit. 52. leg. 6. de Profess. et supra vocem Archiatrum.*

EXARCHUS. Ἐπαρχος. Gloss. Græc. Lat. Ἐπαρχος, *Proceres, Principes.* Ἐπαρχοὶ δὲ ἐπαρχῶν, *Duces factionum, apud Cædrenum.*

EXARCH. ITALIÆ, vel *Ravennæ* qui ab Imperatoribus CPolit. in Italiam cum Imperio mittebantur. Quorum ea erat potestas, ut *ministerium Imperialis fastigii peregrisse* in Italia dicantur in *Diurno Romano* cap. 2. tit. 4. Horum passim meminerunt *Gregor. M. lib. 1. Epist. 32. Anastasius Bibl. in Vitis PP. pag. 47. 49. 50. 59. 60. 63. 66. 69. 70. 72. 77. 81. 107. Leo Ost. in Chronico Casin. Horum præterea seriem habes apud Hieron. Rubicum et Scalligerum in Canonib. Isagogicis pag. 155. Vide Catapanus, [et Glossar. mediæ Græcitat.]. [°] Dicitur etiam *Præfectus*. Vide *Savin. Histor. Jur. Roman. med. tempor. tom. 1. § 113. not. 4.**

EXARCHATUS RAVENNÆ a *Pipino Ecclesiæ Romanæ concessus.* *Anastas. in Stephano III. PP. Paul. Diac. lib. 6. Hist. Longob. cap. 61. Annal. Francof. ann. 736. etc.*

EXARCHUS AFRICÆ. Apud *Gregor. M. Ep. 59. et 72. libri 1. inscriptæ sunt. Gennadio Patrio et Exarcho Africæ.*

EXARCHUS. Dignitas, ut videtur, militaris, in *vet. Inscript. apud Gruter. 528. 7.*

EXARCHI dicuntur *Pipinus et Carolus Martellus* Majores domus, non semel in *Chronico Fontanelleni* cap. 2. 8. 9.

EXARCHUS DIOECESOS. Dignitas Ecclesiast. quæ *Patriarchica minor, major vero Metropolitana* erat, ut pluribus probant *Justellus ad Canones Eccl. universæ. Morinus lib. 1. Exercit. cap. 15. Sirmundus in propemptico cap. 8. Allatius de Consensu Ecclesiæ lib. 1. cap. 8. Moursius, Ludovicus Thomassinus, etc. Vide Notitiam Græcam post Codinum Goari pag. 408. et Joannem Camentiatum de Exidio Thessalon. cap. 30. Nicolaus I. PP. Epist. 8. ad Michaelæm Imp. Porro scripsit nobis Imperium vestrum, ut Theognostum, qui a fratre et Cospiacopo nostro Ignatio super quasdam provincias Exarchatus pondus suscepisse dignoscitur, etc.*

EXARCHUS. Dignitas in Ecclesia CPolitana apud *Codinum de offic. cap. 1. n. 41. de qua Gretzerus et Goarus ad eundem pag. 15. 178.*

EXARCHI MONASTERIORUM. in *Novella Justiniani 135. cap. 4.*

EXARCHONTES Ex *Liutprandi Legat. habet Cangius in Glossar. med. Græc. Append. col. 70. voce Ἐπαρχόντες. Hæc multo post magistro Exarchontæ accipiunt.*

EXARCHUM REGNI BURGUNDIÆ. et *summum Principem Consilii sui, et in omnibus faciendis agendisque suis præcipuum.* *Heracium Archiep. Lugd. instituit Fridericus I. Imp. Bulla sua aurea anni 1157. quam descripsit Paradinus lib. 2. cap. 35. [et Auctores novæ Gall. Christ. tom. 4. Instrum. col. 17. Idem Imp. eand. dignitatem contulit Johanni de Belles mains Heracii successori Præcepto an. 1184. quod refert Menesterius inter Probat. Hist. Lugdun. pag. 35. col. 1.]*

EXARCIA. Funalis apparatus navium, Hispanis *Xarcias*, nostris *Cordage*. Gloss.

Gr. Lat. Ἐπαρχία κρηβὶ; κρηβύκτος; *Hoc instrumentum.* Græci Byzantini ἔπαρχιον appellabant instrumentum navis. Ita *Harmenopolus lib. 2. tit. 11. § 9. Vide Notas ad Cinnamum pag. 452. Charta Alfonsi Regis Arag. ann. 1325. Quod si forsitan dicte galæ, vel ex eis aliqua, aut aliqve perderentur, vel Exarcie illarum, quod restitueremus valorem ipsarum cum Exarcis et apparatibus earumdem.* *Secunda Curia Generalis Catalaniæ sub Jacobo Rege Arag. ann. 1299. MS. Quod non possit aliquis extrahere de terra nostra iatas res prohibitas scilicet peguntam, cepum, alquitranum, fustam, canabum, filum, Exarciam, ferrum, nec arma.* *Chron. Petri IV. Regis Arag. lib. 3. cap. 24. Anam presentat à ladita Verge una galera ab totes ses Exarcies d'argent en reverentia de la victoria, etc. Vide Sarco, Oct. Ferrarium in Sarte, et Gloss. med. Græc. in Ἐπαρχον.*

* **EXSARTIA, SARCIA.** Eadem notione. *Statuta Massil. lib. 3. cap. 16. De Sarcia non faciendâ nisi de canabo femello Statuimus quod corderit omnes de Massilia teneantur speciali sacramento se non facturos per se, vel per alios, gumenas, vel prohibicos, vel smannos, vel hostas, nisi de canabo emello et filo subtili, et si quis contra hæc fecerit, ipsam Essartiam dictam perdat, si eam habeat; sin autem nullus Essartie dicte estimationem.* *Ibid. § 2. Similiter eadem pennis subiacent omnes de Massilia quicumque fecerint fieri alicubi prædictam Exsartiam, si eam apportaverint.*

* **Nostris Essarcie.** *Charta ann. 1338. in Reg. B. Cam. Comput. Paris. fol. 135. r. Pierrez Eaviaz chevaliers ira querir vers Narbonne et Bediers quatre cent mariniers avironneurs, et les amerra es parties par deca pour les mettre en deux galées, que les gens du roy li baudront toutes garnies d'armes, de cordailles et d'autres apparauls, que l'en appelle Essarcie.*

* **EXARCOLA.** *Jovius Hist. lib. 4. Janiza: peculiari prærogativa Exarcolum, hoc est, pileum album aurea anteriore fascia, et cristis insignem acinaci impenetrabilem, demissaque per tergum lata cauda cervicis munitatem, pro galea gestant.* *Hæc post Carolum de Aquino in Glossar. milit.*

* **EXARDIUM, EXARTUM.** Vide *Exartus*.
* **EXARDIASMA.** Ornamentum, ut *Aulæum*, vel aliud hujusmodi a Græco ἔαρδισμα, Ornare, instruere. *Hugonis Falcandi Histor. Sicula, apud Murator. tom. 7. col. 256. Nec vero nobiles Palatio adherentes silentio præteriri convenit officinas, ubi in fila variis distincta coloribus serum vellera tenuantur, et sibi invicem multiplici texendi genere coaptantur. Hic Exarantiasmata circularium varietatibus insignita, majorem quidem artificum industriam, et materis ubertatem desiderant, majori nihilominus pretio distrahenda.*

* **Ad quem locum rursus idem Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 406. hæc annotat.** *Carusius Exarantiasmata legendum suspicatur, ita ut fuerint telæ floribus intextis speciosæ, unde fortassis pro Circularium emendandum opinatur Flosculorum.*

* **EXARERE, Exarescere.** *Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: Exarere, Estre sec.*

* **EXARIATA.** Vide supra *Eissasiata*.
* **EXARICHUS,** Agrorum colonus, arator, Hispanis *Vitalis* Episcopus *Oscensis*, apud *Hieron. Blancam* in *Comm. Rer. Arag. pag. 731. Si quis Peyterius fuerit*

Exarichus Infactionis, peytabit ut alii, et de omnibus bonis suis. *Fori Oscen. ann. 1247. f. 5: Cum homo aliquis habet in sua hereditate Exaricum, si forte alius homo habuerit quoniam de prædicto homine, et propter illum pignoret ipsum Exaricum, totus est Forus, quod si Exaricus vult se defendere secundum directum, etc.* *Fol. 80: Cum Christianus oves pignorat Judæo, aut etiam Saraceno, pro aliqua querimonia quam habet de suo Exarich Christiano, etc.* *Adde Observantias Regni Arag. lib. 6. tit. de Privilegiis Militum, § 5.*

* **EXARIDUS.** Omnino aridus. *Translate. Tertull. Resurr. carn. 30. Statum enim Judæorum deformari quodam modo emortuum et Exaridum, etc.*

* **EXAROCNARE,** Succernere, *Gall. Bluter. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692: Exarocnare, passer vel beluter. Forte pro Excernere.*

* **EXARRARE.** Augere vel instruere. *Bonincant. part. 1. Hist. Sicil. in Delle. erudit. pag. 328: Deinde suasionibus pontificis excitati numero navium ampliore classem Exarrant, bellum contra Fridericum intentaturi.* *Vide supra Exarcia.*

* **EXARSUS.** Incensus. *Adhuc sua matris Exarsus, in Actis S. Austregisili, Mail tom. 5. pag. 233.*

* **EXARTARE, EXARTARIUS.** Vide in *Exartus*.

* **Exarter,** in *Lit. remiss. ann. 1389. ex Reg. 138. Chartoph. reg. ch. 37: Jean Poinchon estant allé en un pré... qui estoit à Thomas Frapilly pere de sa femme, pour lui aider à Exarter et gitter de ruyme ledit pré, etc.* *Vide in Exartus.*

* **EXARTHARE.** Membra dissolvere, dirumpere, ex Græco ἔαρθαρον, apud *Julianum Antecessor. Nov. 125.*

* **EXARTICULATUS.** [Parum articulatus, inarticulatus. *Tertull. 1. ad Nation. 8. Si ergo Philomela vixit, potuit effutire aliquid obtusum et Exarticulatum sonum tinnitumque.*]

* **EXARTUARE,** Artus seu membra dissolvere, dirumpere. *Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: Exartuare, desmembrer. Vide Exarthare.*

* **EXARTUS, EXARTUM, EXARTES, ESSARTUM, ASSARTUM, SARTUM, SARTUM:** voces unius ejusdemque notionis, quam ita prodit *liber Scacarii Anglici part. 1. cap. 13. Essarta* vulgo dicuntur quæ apud *Isidorum Occationes nominantur: quando scilicet forestæ, nemora vel dumeta quilibet pascuis et latibus ferarum opportuna succiduntur, quibus succisis et radicitus evulsis terra subvertitur et excolitur.* *Mox subdit, vastum, ab Essarto differre, quod vastum dicatur nemus, seu foresta, in qua succisæ multæ arbores, quasi vastatum.*

De horum vocabulorum etymo discrepant viri doct. Spelmannus Essartum a Latino Exertum dictum putat, quod est evulsus et eradicatus. Alii a Sarriræ quod est sarculis fodere, purgare: unde Sarrura et Sarritura, frugum vinearumque a hostis herbis purgatio. Alii denique ab Exaro, unde Exaratum, ager exaratus, proscissus, et per contractionem Exartum, ut scribi passim in vetustioribus Chartis observare est. Quam ultimam sententiam fulciunt Tabulæ veteres in Chronico Besuensi, ann. 5. Ludov. Imp. pag. 513. ubi Exaratum scribitur: Edificis desuper positus, campisque, prati, sylvis, Exaratis, pomiferis, etc. [°] Vide Grimm. Antiquit. Jur. German. pag. 324.]

EXARTUM usurpat Lex Burgund. tit. 13: Si quis... in sylva communi Exartum

fecerit: aliud tantum spatium de sylva hospiti suo assignet, et Ecartum quem fecerit, remota hospitii communione possideat. Tit. 41: Si quis in Exarto suo factum fecerit, etc. Ita et tit. 55, § 2. et tit. 67. et 2. in Lege Bajuvar. tit. 16. cap. 1. § 1. et 2. in Lege Longob. Edit. Heroldi tit. 13. in Capit. Car. M. lib. 7. tit. 200. § 276. in Concilio Aurelian. III. cap. 28. Cabilonensi cap. 18. apud Ordericum Vital. lib. 3. pag. 466. etc. Charta Albitii Comitiss (Genevensis) apud Guichenon. in Hist. Press. pag. 215: *Trado quoque villam de Chœliaco... cum pascuis, Ecartu, et cunctis pertinentiis eorum.* Charta ann. 1196. in Probat. Hist. Droegus. pag. 241: *Et quidquid in toto territorio Luissi niaco diruptum et extirpatum est, quod vulgo dicitur Essars.*

EXARTES. Charta Caroli Regis in Tabulario Ademarensi: *Karolus gratia Dei Rex. Quia veniens carissimus acuminatus noster Ruodolfus Comes, humiliter petit Magnificentiam nostram, quatenus sanctis Fratribus sub monasterio oritur in cellula que Deruum vocatur, conferremus stirpes, vel, ut vulgo dicitur, Exartes quosdam, quos ex rebus Tricassinensis Comitatus ipsi proprio labore de heredo ad agriculturam perduxisse noscuntur. Gauzlenus Notarius ad vicem Hludovici recognovit.*

EXARTARIA. Tabularium Ecclesie Gratianopolitane sub Hugone Episcopo fol. 25: *Exartarias vero quas fuerunt Bernardi Bernardii, ipse Bernardus Bernardus dimisit predictam decimam de predictis Exartariis in manu Hugonis Episcopi, etc.* Occurrit in Tabulario Prioratus de Domina in Delphinatu fol. 56.

ESSARTUM. Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 17: *Placitum quoque forestarum... de Essartis, de cessione, de combustionibus, de venatione, etc.* Capitula Placitorum Coronæ sub Ricardo I. Rege Angl. apud Rogerum Hovedenum: *Et videnda sunt in regardo nova Essarta et vetera imbladata post ultimum regardum, etc.* [Charta anni 1212. Inter Instrum. tom. 4. nov. Gall. Christ. col. 199: *Dedi etiam eisdem Fratribus ad edificationem ejus vallem cum decimis lateribus a stagno usque ad Essartum magistri Johannis, etc.* Index MS. Beneficiorum Eccl. Constantiens. fol. 81. verso e Museo D. de Cange: *Transaction faite... pour les dixmes noiales des fiefs et Essarts de ladite paroisse.*] Le Roman du Renard MS.

Tant est alex les tros menus.
En son Essart en est venus.

Le Roman de Guillaume au Court-nez MS.

Veux le lé où il gist près de les col Essart.

EXSARTUM. In Chronico Fontanell. cap. 6. pag. 203.

ASSARTUM. apud Matth. Paris pag. 189. in Additam. pag. 100. apud Will. Thorn. ann. 1178. Bractonum lib. 4. Tract. 1. cap. 38. § 11. in Fleta lib. 2. cap. 41. § 1. etc.

ASSARTA. fem. gen. tom. 1. Monast. Angl. pag. 113.

EXARTUM et EXARDUM. in Charta Ludovici Regis Franc. ann. 1147. apud Sammarth. in Abbat. Barbell.

SARTUS. Charta Gerardi Decani S. Quintini ann. 1127. in Tabulario Abbatis Montis S. Martini: *Silvestris autem terra que Sartus vocatur, ab Ecclesia obtinebitur.* Adde Hemerum in Augusta Viromand. pag. 121.

SARTUM. Charta Placitorum Coronæ

apud Hovedenum pag. 745: *Nova autem Sarta exant in manu Regis. Si vetera Sarta imbladata sunt de frumento, vel siligine, etc.* Adde Monastium Anglie. tom. 1. pag. 105. 316.

QUILPES ET LIBER a Sartis, vel Essartus, in Privilegio Henr. I. Regis Angl. apud Spelm. et tom. 1. Monastium Angl. pag. 316. ubi Sic: *Liberam et quietam esse constituit... ab omnibus auxiliis, et lesajis, et Sartis, et clausuris, et omnibus operibus Castellorum, et parcorum, et pontium, etc.* Spehannus putat quietationem istam spectare boscorum, ut vulgo loquimur, de gradationibus, ita ut si quis in forestis Essarta fecerit, in illum non imparetur.

EXARTARE. SARTARE. ESSARTARE. ASSARTARE. Interducere silvas, et dumeta succedere, et in culturam redigere. Gallis, Essarter. Lex Bajuvar. tit. 16. cap. 1. § 2. *Habeo testes qui hoc sciunt, quod labores de illo campo semper egrotati, neque contradicente Ecartari, mendacii, possedi usque hodie, etc.* Lex Burgund. Addit. I. tit. 1. § 1. *Observandum viam publicam, vel inter agros communiter divisam, nec possideri, nec intercludi, nec Ecartari posse.* Sed hic Ecartari, videtur accipiendum pro artari. Charta Caroli M. apud Perardum in Tabulis Burgundicis pag. 13: *In silvis Ecartandis, et terris laborandis.* Charta ann. 1231. in Tabulario Campanie Thiano fol. 295: *Can nos vellentes Essartare, et ad terram arabilem redigere memora nostra, etc.* [Charta anni 1233. apud Thomassertum in Bituric. pag. 233: *In nemore quod Ecartabitur, boscos non potero Essartare, apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 1106. Charta Johannis Domini Commerciale ann. 1312. in MS. Codice ejusdem urbis fol. 172: *Et ne devoient lesd. pourteries rien vendre desd. bois et donner ny Dessarter sans l'octroie desdits Signours de Morville.*]*

EXARTARIUS. Operarius, qui ecartat silvas. Charta Alienorici Regis Angl. apud Beslium pag. 508: *Exartarius pro fossorio 3. den. dabit.*

EXARTATOR. Eadem notione, in Cinerariis.

EYSSARTARE. EYSSARTAJARE. Sententia arbitraria ann. 1497. inter Dominos et Universitatem Calliani: *Sunt in possessione... de eodem territorio disponere... pro Eysartando, sustinendo, rasuando, etc.* Mox dicitur Universitas de Calliano fuisse in possessione pastor-gandi, Eysartandi, leignerandi, fus tetandi, glandetandi et omnes explechas in eodem territorio faciendi.

EYSSARTUS. pro Ecartus non semel ibidem.

SARTARE. in veteri Charta apud Homereum in Augusta Virom. ann. 1191: *Vallis Gerardi et melietis memoris de Berencourt, quod dicitur Forestel, Sartanda et excolenda conceduntur, etc.* Hinc emendanda Lex Verriani ann. 1233. art. 2. ubi perpetuum editum terram Sarrandam, pro Sartandam.

ASSARTARE. apud Will. Thorn. ann. 1178. Assartor fugas, bois, in Consuet. Bituric. tit. 15. art. 8. et Trecenti art. 177.

EXASIA vel EXASIAM. Canalis, ut videtur, per quem aqua superflua excurrit. Charta Alani de Montetenero in Reg. 56. Chartoph. reg. ch. 543: *Cum omnibus et singulis dictionum molendinorum pertinentiis, scilicet, chaucetis, Exasus, exclusis, etc.* Vide supra Escheudus et Esquatorium. [20 German. infer.

Esse est Stillicidium, canalis, haustrum. (Ezen, Haurire, ADEL.)

EXASTERANS. Ubertim fluens, vel exauriens. Papias.

EXATERIUS. Idem forte qui alienigena, vel qui dumeta succedit. Constit. Petri I. reg. Aragon. ann. 1200: *Sancimus ut nullas in manibus nostris vel ecclesiarum... acceptione sive exactiones aliquas exigere vel facere presumat. Exaterios et bordarios, pelliparios, sutores, terticos et omnes ministeriales sub hac pace et securitate constituimus.* Vide Ecartare et Ecartichus.

EXATERRA. Glossæ saltem sæculi ad calcem Collectionis Canonum MS. Bibl. D. Chaulvini Custodis sigillorum regionum: *Extorrens (Extorris) Exaterra, vel alienus.*

EXATICUM. Papias. Cantarium, genus ordet, i. Exaticum [Sic dictum, quod species ejus sex ordines habeant, ut est in MS. Bituric. Vide Cantarium.]

4° de emendandum Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646. ubi pro Exaticum, legitur Effaticum.

EXAUCTORITAS. Exauctoratio, qua quis suo gradu dejicitur, in leg. 35. Cod. Th. de Cursu. (8, 5)

Vide Loissell. Tract. de Ordin. cap. 9. art. 9.

EXAUDIBILIS. Facilis et promptus ad exaudiendum. Occurrit in Testamento Rudesindi, tom. 3. Concil. Hisp. pag. 183. col. 2. et in Chronico Sicilia, tom. 3. Anecd. Marten. col. 13.

Charta ann. circ. 1005 tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 126: *Ecce B. Martine, quod grate obtuli, exacte requiris; vere, ut decet, Exaudibilis es in voto, sed curus in negotio.* Quod jam pridem a Clodoveo rege dictum fuerat ex Chron. filii Petri Bechini ad ann. 683: *Clodoveus inde rediens Turonis venit, et multa B. Martino obtulit, equum etiam suum, quem ante pugnam dederat; datis centum solidis nullatenus movit, sed datis aliis centum solidis, statim solutus est. Tunc re ait: Vere B. Martinus bonus est in auxilio, sed curus in negotio.*

EXAUDIBILITER. in Exceptione Urbani II. Papæ ab Aganone Episcopo Augustod. Inter Instrum. tom. 4. novæ Gall. Christ. col. 83.

EXAUDINARE. Charta ann. 1117. in Access. ad Hist. Cassin. part. 1. pag. 214. col. 2: *Et concedimus ipsi homines, et qualemcumque terram ad sanum Exaudinaverit, in hereditatem habeant ad respondendum, etc.* An pro Excaulicare? Vide infra in hac voce.

EXAUDITIO. Benevolentia. Charta Loth. reg. tom. 9. Collect. Histor. Franc. pag. 651: *Si pius petitionibus summo regi Christo in carnobis militatum nostra Exauditionis a rem declinaverimus, etc.* Ubi alie ejusd. reg. Chartæ habent, Clementia.

EXAUBELARI. Vide Aricellari. [Eic.]

EXAUGERARE. Augere, accrescere. Charta Gall. episc. Camerae ann. 1066. Inter Probat. tom. 1. Annal. Præmonst. col. 508: *Ad usus autem fratrum in hoc loco Domino famulantium beatique Augustini regulam observantium Exaugerandos, etc.*

EXAUGESCERE. Delicere. Acta S. Gauger. tom. 2. Aug. pag. 688. col. 2: *Quorum (miraculorum) quia multiplex copia et series materiosa successit: contraque meum ingenium in superiori labore consumptum, penitus Exaugescit, etc.*

EXAURATUS. [Particip. ab inusit. exauro, indurato, inauratus, ut Esaurati

crateres apud *Iuct. fragm. c. 15.* quod cum *Censorino* edi solet.]

* **EXAUREARE**, Aura seu leuori vento in aere sese purgare, aërem captare, quod faciunt falcones, *s'Avier*. *Fridericus II. Imp. lib. 1. de Arte venandi cap. 54.* *Consueverunt namque rapaces circa medium diem sublimi volare, precipue in aestate, et in diebus calidis ad refrigerandum se in sublimi, et Exaureandum.*

* **EXAURICULARE**, Aures abscondere, supponere genus in fauces praesertim statutum, quod *Esoreiller* nostri dicebant. Vide supra in *Auris*. *Inquisit. ann. 1351. ex Tabul. Bellijoc. Exauriculatus per officiaros Bellijoc.*

* **EXAUSPICARE**, [*Plaut. Capt. 3. 5. 108.* *Exauspicari ex vinculis*, nunc intelligo Redauspicandum esse in catenas denno, h. e. auspicium huius itineris ex vinculis duci, quare ut malo auspicio huc veni ita ad vincula mihi denno redeundum est, quasi ad auspicia repetenda.]

* **EXAURIZATUS**, Quasi extra auctoritatem, Qui defugit auctoritatem et disciplinam contemnit. *Meisterlini Historiarum Norberg. apud Ludewig tom. 8. pag. 20.* *Legio denique Germanica Romae caput Caesaris custodiens per vigilas licentia et Exaurizata, ignominie sua ultorem Deum habuit.*

* **EXAVUM**. Vide *Exagum*.

* **EXBALLISTARE**, [ballistae icu prosterne. *Festive Plaut. Pseud. 2. 1. 9.* Nunc inimicum ego hunc meum Ballionem *Exballistabo* lepide. *Sic Bacch. 4. 1. 58.* De ducentis nummis primum intendam ballistam in senem.]

* **EXBANNIARE**, *EXBANNIRE*, *Bannire*, *proscribere*. *Tho. Walsingham. ann. 1366. pag. 90.* *Flandrenses omnes ex Anglia Exbanniavit. Exbanure*; apud *Retrum de Vneis lib. 5. Epist. 111.* et 117 ubi formula *exbannitionis* referunt. [Rursus occurrit in *Breviario Hist. Pisanae* ad ann. 1172. apud *Murator tom. 6. col. 186.* in *Chron. Trivetti* ad ann. 1213. apud *Acher. tom. 8. Spicil. pag. 723.* in *Chronico Siciliae*, apud *Marten. Anecd. tom. 3. col. 66.* etc.] Vide *Bannum*.

* **EXBANNIMENTUM**, ut *Bannimentum*, *Proscriptio*. *Diploma Jacobi Insulani Card. ann. 1115.* apud *Hil. Fontaninum in Appendice Antiq. Hortae pag. 463.* *Et vos et vestrum quemlibet ab omnibus Exbannimentis, [condemnationibus, pennis, censuris ac processibus, sententiis, diffidationibus] absolvimus.*

* **EXBANNITI**, *Proscripti*, in *Bulla Bonifacii PP. IX.* in eadem *Appendice pag. 411.* *Exbanniti*, ead. notione, apud *Murator tom. 12. col. 1011.*

* **EXBIA**. Vide *Esbia*.

* **EXBLATARE**, *Reditus* terrae, vineae vel praedii percipere. *Placitum anni 862.* inter *Instrum. tom. 1. novae Hist. Occit. col. 113.* *Iste Davigildus hoc* (curtem, terram et vineam) *invasit de illorum potestate malum ordinem injuste infra istos duos annos, et Exblatait hoc injuste.* Vel est pro *Expletavit*, quod idem significat apud auctores mediaevi, vel pro *Exbladavit*, ut enim *Inbladare* dixerunt *Agrum blado* vel segete conserere, sic et *Exbladare* dicere potuerunt, *Bladum* colligere, et inde quosvis fructus demerere. Vide *Bladum*.

* **EXBOLA**, [Fax aut telum missile. *Varr. 6. L. 6. Nævius in Tunicularia: Exbolas quassant, eiciunt.*]

* **EXBONATIO**, *Metarum positio iuridica*, nostris *Esbonnage*; a verbo *Esbonner*, *Limites* figure. *Charta Ingel-*

ranni *Codic. ann. 1267.* *Consenserunt quod fiat Exbonatio alia a predicta ipsarum bannitegarum; nos pro hereditibus et successoribus nostris in hoc consentimus, quod fiat, et ipsam Exbonationem, quae fiet, observabimus in futurum.* *Alia ann. 1283.* in *Chartul. S. Corn. Compend. fol. 201. v. col. 1.* *Item quiconque voudra Esbonner oult terre in par nous ou par nostre commandement, sera fais li Esbonnages; et pour chascune bonne deux deniers Paris secont paie.* Vide supra *Esbonatio*.

* **EXBONNARE**, *Ex pacto statuere, moderari*, unde *Esbonner*, *sabditorum servitia* aut *praestationes vendere*, *commutare*, vel *certis finibus definire*. *Charta ann. 1161.* in *Chartul. Theopol. ex Cod. reg. 5649. fol. 8. r.* *Dotem etiam altaris de Aeniis, sicut festinatio et sacramentis legitimum hominum Exbonnata est.* *Thenoisensibus cedere debere dixerunt.* *Alia ann. 1178.* in *Reg. 114. Chartoph. reg. ch. 98.* *Icellui chevalier Ansel sire de Pontmolain franchi et Esbonna ses hommes et femmes de sevre condition. Il estoient paravant ledit Esbonnement audit chevalier. Lit. manumiss. ann. 1387.* in *Reg. 153. ch. 333.* *Avons iceulx Jehan Tinet et Peronnelle sa femme. Esbonné et par ces présentes Esbonnons, mettois et ostons hors de la servitude de mortemain et formariage. Vide Abonare 2.*

* **EXBORARE**. Vide supra *Esborrare*.

* **EXBRANCARE**, *Ramos avellere*. *Charta ann. 1316.* ex *schedis Pr. de Mazaques: Si ipsam arborem Exbranchaverit, teneatur emendare xij. denarios.* *Estrouver*, eadem notione, in *Charta ann. 1338.* ex *Reg. 90. Chartoph. reg. ch. 157.* *Si poet lidi censiers toutes les sauls. Estrouver de trois ans en trois ans. Nisi forte legendum sit *Estronner* vel *Estroncer*, hoc est, ad truncum usque scindere, quomodo de salicibus fieri solet. Vide *Exbranchiare*.*

* **EXBRANCHIARE**, *Ramos avellere*, ex Gallico *Esbrancher*. *Fleta lib. 2. cap. 41. 15.* *Inquiratur utrum bosci deteriorati fuerint de subbosci, et Exbranchiatura et deterioratio subbosci, et Exbranchiatura scribantur per se.*

* **EXBRIGARE**, *Extra brigam ponere*, *Lite et iurgio liberare*. *Charta anni 1350.* apud *Ludewig tom. 6. pag. 413.* *Quam venditionem ratam et gratam et invariabilem tenere spondemus, bona fide et absque dolo. eadem bona Exbrigando ab omni impetitione usque ad finem anni et diei venditionis, more consueto et observato. Vide *Briga*.*

* **EXBROMARE**, *Apertius lib. 6. de Re culin. cap. 1.* *Rapas quoque ut Exbromar possint, lavabis de olla, et iterum lavabis.* *Ubi alii Sodd. habent Exgromi.* Vide *Bromosus*.

* **EXBUE**. Vide *Exibus*.

* **EXBURSARE**, *Pecuniam e Bursa seu crumena depromere*, *Gall. Débourser*. *Charta ann. 1178.* apud *Menesterium in Probat. Hist. Lugdun. pag. xxix.* *Debeant prefati Consules dare et realiter Exbursare atque solvere, etc.* *Litterae Caroli VIII. Regis Franc. Duci de Bourbonio, apud Marten. tom. 2. Itiner. litter. pag. 386.* *Scripti generali Balhardo de Normandia quatenus larga manu Exbursaret omnia, quae per vos ordinata fuerint.* Etiam occurrit in *Actis S. Secundi, Martii tom. 3. pag. 808.* Vide *Bursa*.

* [a *Benedicto de Guithalottis*: *florenos auri de camera 15. cum dimidio, quos ipse in Ferrara de suis propriis pecuniis Exbursavit.* (*Mandat. camer. apostol. Archiv. Vatic. 1417-21. f. 39.*)]

* **EXCAANCIA**, *Quod obvenit alicui, Gall. Ce qui Echoit à quelqu'un.* *Charta Corbelensis: Tertiam partem terrae... quae devoluta est jure hereditario ad uxorem meam predictam de Excaancia Roberti de S. Albino defuncti... residuas autem duas partes Excaanciae ejusdem Ecclesiae Corbelensis Capitulo vendidimus.* Vide *Escaeta*.

* **EXCADENTIA**, *Legitima hereditas*, quae alicui obvenit. *Charta ann. 1261.* ex *Chartul. 23. Corb.* *Dicta siquidem domicella... re operat excadentiam, videlicet totam Excadentiam, quae ipsi Johanni ex parte patris et matris poterat obvenire.* Vide supra *Escaentia*.

* **EXCADENTIE**, *Excadentiae Curiae* in Regno Siciliae, nostris *Parties Casuelles*: *Caduca bona* quae in *fiscum cadunt*, seu *ex commisso*, seu *alia quavis ratione*. *Bulla Alexandri IV. ann. 1255.* in *Regesto Vatic. lib. 1. Epist. 574.* *Cum igitur intendamus ad praesens eidem nobili in regno Siciliae de aliquibus bonis ad demanum, seu Excadentias Curiae pertinentibus... providere, etc.* Ita *Constitut. Siculae lib. 1. tit. 81. 85. lib. 3. tit. 5.* *Diploma Constantiae Imperatricis apud Rocchum Pirrum tom. 1. pag. 181.* *Fleta lib. 6. cap. 1. etc.*

* **EXCADENTIE**, apud *Petrum Diaconum lib. 4. Chron. Casin. cap. 96.*

* **EXCADENTIO**, Eadem notione, in *Praecepto Pandulfi Principis Capuae*, apud *Camillum Peregrinum in Hist. Longobard. lib. 1. pag. 281.* ubi *perperam servitii militaris speciem fuisse ait.* Aliud *Praeceptum Roberti II. Capuanorum Principis ann. 1128.* apud *Angelum a Nuce pag. 521.* *Similiter et terras quas relinquunt homines qui sine hereditibus moriuntur, quae dicuntur Scaditiones.* Vide *Escaeta*.

* **EXCADERE**, *In aliquem cadere*, *ei obvenire*, *Gall. Echoir*. *Charta P. Episc. Meldensis ann. 1229.* in *Tabulario Meldensi fol. 59.* *Si vero terra bladata Ecceat in predictis villis et territiis sive justitiis earum, sicut erit bladata ad propinquitorem heredem deveniet.* Vide *Escaeta*.

* **EXCADUCUM**, *Quod alicui obvenit jure hereditario, aliave ratione*. *Charta ann. 1273.* e *Tabulario Portus Regii: Johannes de Ormaio miles dedi xv. lib. Paris. annui redditus, quae mihi obvenierunt in Excaduco sive successione Johannis dicti Briare Militis.* Vide *Escaeta*.

* **EXCAETA**. Vide *Escaeta*.

* **EXCAITA**, *Quidquid in fiscum cadit, seu ex commisso, seu alia quavis ratione*. *Bened. abb. Petroburg. de vita Henr. II. reg. Angl. edit. Hearn. tom. 2. pag. 569.* ad ann. 1189: *Ricardus rex constituit Johannem... custodem et receptorem omnium Escaitarum suarum in Anglia.* Vide *Escaeta*.

* **EXCALCEATI**, *Haeretici, qui excalceatos ambulare debere homines adserebant*, inquit *Philastrus*. [*Salvianus lib. 3. de Gubern. Dei habet: Ambulare Excalcios praecipit.*]

* **EXCALDARE**, *Leviter coquere*, in *aquam calidam immittere*, *Eschauder*. *Petrus Cellensis lib. 5. Epist. 7.* *Est proverbium, Excaldatus aquam tinet.* Vide *Apitium lib. 8. cap. 6.*

* **EXCALDARE SE**, *In thermis lavari*, *Excaldationes*, *lavationes in calidis balneis*, apud *Vulcatium Gallican.* in *Avodio Cassio, et Spartianum in Albino.* Vide *ibi Casaubon.* et *Salmastium*, et supra *Eschaudati*. *Joan. Britton. cap. 1.* *Et puis vist le Coronar et les jurors que lui voer le cors et les playes et les coups,*

ou si aucun ait été étranglé, ou Eschaudé, ou par autre peine à mort issue.

o Nostris alias *Eschauder*, pro Exasperare, ad iracundiam provocare. Lit. remiss. ann. 1392. in Reg. 143. Chartoph. reg. ch. 75: *Iceelui Guillaume meu de courtois contre Jean sans terre en le volant Eschauder. etc. Eschauffé vero pro Etouffé*. Calidis vaporibus suffocatus, in aliis Lit. ann. 1455. ex Reg. 187. ch. 138: *Pour ce qu'il faisoit froit ledit de la Vernale faisoit bailler du feu avec du charbon de pierre audit prisonnier, lequel on trouva mort et Eschauffé*. Ita quoque intelligendus videtur Joan. Britton. supra laudatus. At minus nota mihi vox *Eschau*, in Lit. remiss. ann. 1379. ex Reg. 116. ch. 54: *Le valleton soit tart de laditte cuisine sonna une paille... Le maistre d'hostel leur dist, est-il maintenant temps d'estre en cuisine, et print laditte paille et la frota sur un chotier ou Eschau de laditte cuisine, ainsi comme on a acoustumé à faire, et après ce le ressuu*. Locus forte, ubi vasa coquinaria mundantur. Vide supra *Escheudus*.

† **EXCALGAYTUS**, Excubiæ. Vide *Scaraqayta*.

EXCALLERIIUS. De hac voce audiendus Ammiratus lib. de Familiis Neapolitanis pag. 56: *Essendo chiamato à tempi de Federigo Imperadore sotto l'anno 1248. Jacubo Tomacello Imperiale Excallerio, ne sapendo quel che volesse dire, ho finalmente ritrovato, non dinotar altro, che Proposto, o Proveditore della fabbrica regia. Percioche sotto il Re Carolo primo si legge di giudice Francesco da Melfi, et un altro essere Excallerio delle mura di Manfredonia, di perchè si vede, che queste opere erano fatte ad Extallium, che è quelle che si dice, dar in sommo, non so se da questa voce fosse formata quell'altra dell' Excallerio*.

† **EXCAMBIARE**, Permutare, Gall. *Eschanger*, in Chart. Ludov. Pii Inter Acta SS. Benedict. sæc. 4. part. 1. pag. 224. in altera ejusd. Imp. apud Baluz. tom. 2. Capitul. col. 1424. apud Th. Madox Form. Angl. pag. 155. etc. Vide *Cambiare*.

† **EXCAMBIRE**, Eadem notione, in Charta Gilonis de Cuisiaco Militis ann. 1228. ex Archivo Cameræ fontis.

† **EXCAMBITARE**, apud Madox Form. Angl. pag. 187.

† **EXCAMBIATOR**, Trapezita, mensarius, supra in *Cambiare* et apud Th. Blount in *Nomolexico*.

† **EXCAMBITIO**, Permutatio, in Charta anni 1169. apud Miræum tom. 2. pag. 829. col. 1. in altera Charta anni 1178. apud Thomassarium in Biturig. pag. 139. et alibi pluries.

† **EXCAMBIUM**, Eadem significatione, in Charta Azonis Episc. Atrebat. ann. 1225. Concilio Turiasonensi, inter Hispanica tom. 3. pag. 491. in Edicto Philippi VI. Franc. Regis ann. 1328. etc. Vide *Exchangium*.

† **EXCAMERE**, ut *Excambere*. Chartular. SS. Tripit. Cadom. fol. 30: *Dedit terram Frazzini, quam Regina Excamsit sanctæ Mariæ Bajocensi*.

† **EXCAMIARE**, Eodem intellectu, supra in *Exquamiare* post *Cambiare*.

† **EXCANCIA**, Bonum caducum, obveniens, de quo supra in voce *Escaeta*. Charta Guidonis Comitæ Flandriæ ann. 1237. in Tabulario S. Barthol. Bethun.: *Nullum aliud jus, nullumque aliud dominium, nullamque Excanciam... potest habere*. Charta Petri Episcopi Atrebat. ann. 1239. ex eod. Tabulario: *Cum omni*

justitia, dominio et Excantiis que ad dictum redditum pertinere noscuntur.

o **EXCANDALUM**, Damnum, detrimentum, Gall. *Escandre*. Stat. ann. 1400. tom. 8. Ordin. reg. Franc. pag. 400: *Ex præmissis Excandalum pullulabit, nisi per nos super præmissis de remedio provideatur opportuno*. Vide infra *Scandalum* 1.

* **EXCANDEFACERE** [Incendere. Varr. 3. R. R. 2. ad fin. Triumphus, et collegiorum cœna, quæ tunc innumerabiles, Excandefaciebant annonam macelli, h. e. pretium annonæ augebant, incendebant.]

† **EXCANDENTIA**, Paleæ leviores et cætera purgamenta e frumentis in area tritis cadentia. Charta anni 1221. in Tabulario S. Richarii: *Pro Straminibus, hautumnis et omnibus Excandentiis, et quidquid in grangia reclamare poterat, novem sextarios avenæ percipiet*.

† **EXCANDIDARE**, Candidum reddere, dealbare. Remigius Autissiod. Homilia in feriam IV. post Dominicam IV. Quadragesimæ: *Sed quid prodest exterius Excandidare cutem?* Vide *Candidarius*.

EXCANGIUM, EXCHANGIA, ex Gallico *Exchange*, Permutatio. In Monastico Anglic. tom. 1. pag. 326: *Decem acres in Excangio pro vigulto meo, etc.* Et infra: *Dedi eis in Exchangiam corucroftam vicinam suis ædificiis*. [Charta Philippi Aug. Franc. Regis, in Ampliss. Collect. tom. 1. col. 1003: *Interim donat et concedit uxori suæ domum suam de Cruisi cum omni terra pro Exchangio donus de Livreio*.] Vide *Cambium* post *Cambiare*.

EXCANONICARE, Canonice alicui auferre, apud Petrum Blesens. Epist. 21.

† **EXCANTIA**, Vide *Exercitia*.

† **EXCAPILLARE**, Papias: *Excapillare, Exarere, discoperire*. Glossar. MS. Eccles. Paris: *Excapillato, Exerit brachio ad mannam. Vide Excapillare. [et Effasillatus.]* [Lex Salica ex MS. tit. 76. apud Eccardum pag. 137. *De muliere cæsam vel Excapillatam, id est, Cui denudati sunt capilli, Gall. Decoiffé. Si quis mulierem Excapillaverit, ut ei obbons ad terra cadat, sol. xv. culp. jud. Et mox: Si servus mulierem ingenuam percusserit aut Excapillaverit, aut manum suam redemat, aut sol. v. reddat.*]

† **EXCAPILLATUS**, Denudatus et sparsos habens capillos. Passio SS. Agapæ et Chionis, April. tom. 1. pag. 219: *Omnes autem sui sive uxor sive ancille, Excapillate in occursum ejus venerunt*.

EXCAPITARE, Decapitare, caput amputare. Henricus Huntingdonensis lib. 2. pag. 365: *Novem se nper Excapitati sunt, et decimus remansit*.

o **EXCAPSATUS**, Helymandus ad ann. 1150. tom. 7. Bibl. Cisterc. pag. 194. col. 2: *Quædam (acus) ut vulgo dicitur, Excapsate, quædam admittendis idonea filis foramina præferentes, etc.* Ubi *Aciculæ, Gall. Epingles, et Acus, vulgo Aiguilles, significantur, unde capsam appellasse verisimile est acus foramen, quo cum careant aciculæ, Excapsate, dictæ sunt*.

† **EXCARCERARE**, E carcere educere, in Synodo Hispal. ann. 1512. inter Hisp. tom. 4. pag. 6. col. 2.

† **EXCARITUS**, In scaras seu partes distributus, etc. Vide *Scarire*.

EXCARNARE, Carni spoliare. S. Zeno Veronensis Serm. 8. de Exodo. *Excarnatam ambram tractabilem vocat hectica febre laborantem*.

† **EXCARNIFICARE**, Σφαρμακιστιν, Gloss. Lat. Gr. MSS. Sangerm. Carmen vorare; Latinis est Dilaniare.

EXCARPSUS, pro *Excerptus*. Vide *Ca-*

pitulare 4. Caroli M. ann. 805. Epistolam Cathwiphi ad Carolum M. sub finem. Lambecium lib. 2. Commentarior. de Biblioth. Cæsarea pag. 854. et quæ annotat Stephanus Baluzius ad Capitular. tom. 2. pag. 1067.

EXCARRAZONATA, Vetus Inquesta ann. 1211: *Item prohibuit homines Comitæ Tolosani qui faciebant Excarrazonatam in loco in quo est modo Castrum Vasionense, ne cam facerent, et excommunicavit: et Episcopus fecit portare ligna dictæ Excarrazonatæ ad Palatium ad comburendum*. Joannes Columbus a quo refertur. lib. 2. de Gestis Episc. Vasionensium, id. vocabuli sibi ignotum esse, forteque moenium aliquid genus significare ait. [Sebast. Fanton. tom. 2. Hist. Avenion. pag. 336. legit *Excarrazonata*: quod vocabulum a Latino-barbaro *Eschara*, Pedamentum, eformari potuit, vel forte a *Scara*, Acies, et *Zonare*, Cingere: quia hujuscemodi præsidio veluti cingebantur copis militares, ut ab hostibus facilius sese defenderent. Hæc munitionis species eadem forsitan est, quæ Latinis Vallum, Nostris *Palissade*: quæ notio si vera est, ab *Eschara* et *Zonare* *Excarrazonata* effingi potuit per facile.]

EXCARRICARE, [Exonerare.] Vide *Carrire* 1.

† **EXCARTELLATUS**, Quadrupartitus, Gall. *Ecartelé*. Dicitur de scutis gentilitiis quadrifariam divis: *Portabit nomen et arma Excartellata in medietate de Beaufort et de la Tour*. In Contractu matrimonii ann. 1445. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 731.

o Hinc *Escartelaige* appellatur lapis sepulcræ quadratim dissectus, in Epitaph. quod legitur part. 3. ult. Hist. Trenorch. pag. 257:

Sous ce pierroux Escartelaige,
Gist un notable personnaige,
D'Olichay et Priety curé,
Receveur loyal estimé
De ce monastere en son aage,
Maistre André Fugier bon corage
Estoit.

† **EXCASINA**, male pro *Eschsura*. Vide in hac voce post *Escaeta*.

† **EXCASSURA**, Vide in *Escaeta*.

EXCASTRARE, Εξστραρει, alibi tripartit. *Excastratio, Εξστραρει*, in Gloss. Gr. Lat. Gloss. Isid.: *Excastratus, Exciliatus*. Scribentus Largus cap. 9: *Sinapi ex aceto tritum, et non Excastratum*. Vide Gellium lib. 9. cap. 9. et infra *Incastrare*.

o Adde ex Castigat. in utrumque Glossar.: *Excastro, Εξστραρει, doello*, in Cod. reg.

† **EXCASURA**, Vide in *Escaeta*.

EXCATTARISARE, Fragment. Petronii. *Quid, inquit Habinnas, Excattarisasti me, ut tibi emerem fabam vitream?*

† **EXCATURIZARE**, Aqua calida perfundere. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. MS.: *Excaturico, ac, Eschauder*.

† **EXCAUCIA**, Vide *Escaeta*.

o **EXCAUDICARE**, Caudices avellere. Tertull. lib. de Pudic. cap. 16: *Ut intelligas quanta securi censure omnem silvam libidinum cadat et eradicet et Excaudicet, etc.*

1. **EXCAVERE**, *Præcavere*. Gloss. Isid.

o 2. **EXCAVERE**, *Bannire*, Edicto publico proscribere, interdicere, unde *Excavementum*, Proscriptio. Arest. ann. 1372. ex Tabul. S. Joan. Laudun: *Pro dictarum obligationum debito sive summis non solutis, debitorum a dicta pacis terminis, banniverant ei banniebant, quod bannimentum, Excavementum vocaverant et*

vocabant, ipsosque bannitos... a dicta pace expellebant eis inhibendo et dicendo ne terminos dictae pacis deinceps intrarent, quod si facerent, eos caperent et in terra infunderent... In possessione et sitina... compellendi per expulsionem seu exclusionem et interdictionem dictae communiae ac iurium et libertatum ejusdem, quae exclusio, Excausamentum dicebatur;... ipsosque malefactores, si rebelles aut absentes se redderent, a dicta communia Excausandi et excludendi.

* **EXCAUSARE**, f. Causam seu litem intendere, instruere. Vett. Formulae Andegav. art. 50: Quicquid exinde ad vicem meam prosequere et Excausare, vel admillare eas facias: et quicquid per hunc mandatum egeris, feceris, gesseris, etenim me habiturum esse cognosce ratum.

* **EXCAUSARIUS**, Qui causas seu vices alterius agit. Codex S. Mart. Lemov. ubi plura de iuribus Excausarii: Excausarius non habet potestatem distinguere iudicem sancti Martialis, neque wadium accipere, nisi tantum abbas.

* **EXCECAFOTI**. Vide *Erafoti*.
* **EXCEDERE** HOMINEM. Decedere, mori, in notula marginali Cod. reg. 7887. fol. 16. r: Excessit hominem Jordanus proconsul Lemovicensis, ut videtur: codex quippe erat ad usum S. Martialis Lemov. Vide infra *Exire* 4.

* **EXCELLARE**, Cum uxore esse, in Gloss. Isid. infra *Excitare*. Cum uxore esse in libertate. [Excitare male dictum putat Gregorius pro *Excillare*. Est autem *Excillare*, si bene conjicit Reinesius, Extra cellam vivere, reflecta professione monastica, libere cum uxore in saeculo vivere.]

* **EXCELLENS DOMINUS**, dicitur Doctor medicus, in Testam. Jac. de Grassa ann. 1119: Ordinavit suos... dispositionis in his executoras... Joannem de Grassa... et Excellentem dominum Augustinum Gregony in medicina doctorem civitatis Grassae Quippe ad Doctorem pertinere non opinor.

* **EXCELLENTIA**, Titulus Principum, atque adeo Imperatorum. Anastasius Bibl. in Hadriano PP. pag. 108. de Carolo M.: Eoque recipiens ejus Excellentia, denuo repedit Papiam. Idem: Excellentissimus ac benignissimus Carolus Rex. Excellentissima Hildegardis Regina. Vestra Augustalis Excellentia, in Epist. Nicolai PP. ad Michaellem Imp. CP. et Epist. 55. Adde Capitula Caroli C. tit. 5. cap. 8. Alcuinum Ep. 23. Epistolas Francicas tom. 1. Hist. Franc. 39. 40. 49. 52. Joannem VIII. PP. Epist. 52. 54. Gregor. VII. PP. lib. 1. Epist. 18. lib. 3. Epist. 10. Joan. Mabillonium tom. 2. Analector. pag. 687. et quae observavit Bivarius in Comment. ad Pseudomaximi Chron. pag. 65. et seqq. [Observat. Mabillonius lib. 2. Diplom. cap. 7. summos quoque Pontifices Excellentiae titulo quandoque fuisse donatos: Eo quippe, inquit, Hadrianum Papam affectit Carolus M. in Epistola apud Chesnum tom. 2. Epist. 22. eundemque Alcuinum Epist. 33. Leonem III. Kenulfus Rex Merciorum apud Willelmum Malmesbur. fol. 16. Paschalem II. Ivo Carnutensis. Hunc quoque titulum Leuthero Senonum Antistiti tribuit Fulbertus Carnut. Episcopus, eundemque S. Bernardus Riculno Tullensi.] [Charta ann. 1182. ex Chartul. S. Corn. Compend. fol. 112. r. col. 1: Domino suo Dei gratia venerabili Silvanectentium episcopo, G. Theno- liensis abbas salutem et reverentiam. Sciatis Excellentiam vestram, etc.]

* Eo praeterea insignitur Dalphinus, in Charta ann. 1391. ex Reg. 141. Char- toph. reg. ch. 95: Notum fieri volumus universis nos reperisse in recognitionibus dalphinalibus... per dom. Guignonem Bor- rali commissarium in hac parte ab Ex- cellentia dalphinali specialiter deputatum receptis.

* **PER EXCELLENTIAM**, Phrasid Gal- lica, Par excellence. Excellenter, egregie. Lit. Caroli reg. Franc. primog. ann. 1357. ex Bibl. reg.: Nos igitur qualiter in ipsa sacrosancta capella divinum ser- vitium fuit hactenus Per excellentiam celebratum, etc.

* **EXCENNIIUM**, ut *Excennium*, Munus, donum. Linborch. Sent. Inquisit. To- los. pag. 63: Aliqua personae apportave- runt eis ibi Excennia de comestibilibus. Vide *Excennium*.

* **EXCENTOR**, pro *Executor*. Decreta Placent. ad calcem stat. fol. 114. r: Significatio nobis per presbiterum Gerar- dum rectorem ecclesiae sancti Protaxii de Placentia et Manfredum ferrarium fa- bricum Excentores quondam presbiteri Oberti, etc.

* **EXCEPTACULUM**, ut *Receptaculum*, quo aliquid excipimus. Tertull. de Spec- tatoribus cap. 2: Non suminus aures ad Exceptaculum multiloqui.

* **EXCEPTARE**, Excipere, demere, nu- mero eximere, Gall. *Excepter*, Ital. *Excettare*. Gregor. Monachus in Chronico Farfensi, apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 457: Exceptatae sunt res de opitanis, quae in hoc Monasterio reservatae sunt. Et co. 512: Hugo Abbas tradidit et in feo- dum ipsas res usque in Saltum et usque Turanum... Exceptavit Ecclesiam S. Aga- thes. Rursum occurrit col. 593. Vide *Ex- ceptuare*.

* **Essieuter**, apud Bellom. MS. cap. 7: Nons en Essieuter les cas qui touchent au roy. Vide infra *Excepto*.

* **EXCEPTATIO**, Exceptio. Nullam erinde fecimus reservationem vel Exceptationem, in Cambie anni 969. apud Mu- rator. tom. 2. part. 2. col. 980.

* **EXCEPTATIO OFFICIUM**, an Usu re- ceptum? Ordo eocl. Ambros. Mediol. ana. circ. 1130. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. aevi col. 915: Expositio Exceptati... Status ordinem Exceptati officii tam de psalmis cum antiphonis, quam de homeliis, et de vesperis, et matu- tinis, et missis Dominicalibus seu psalte- rio, ubi incipiat post Epiphaniam, hac- tenus a multis dubitatum, secundum morem et institutionem Mediolanensis ecclesiae posteris per futurum compendiose perstringere et evidentem patefacere.

* **1. EXCEPTIO**, Exceptionis pagina, apud Maff. Istor. diplomat. pag. 172. ex Instr. med. saec. VII. Libellus seu Charta, qua quis praedium sub annuo censu ad vitam utendum accipit vel concedit, ut observant Auctores novi Tract. diplo- mat. tom. 1. pag. 267. quod a notarili, qui *Exceptores* appellabantur, autunt illi, notis nuncupabatur, sic dicta: nisi forte ita nuncupatam malis ab exceptionibus in ea appositis: nimirum quod censu non soluto, vel morte usufructuarii in- terveniente, ad dominum praedium illud reverteretur. Vide *Præstaria* et *Præcaria* 1.

* **2. EXCEPTIO**, Festum S. Martini quarto Idus Maii in Gallia celebratum, cuius appellationis rationem prodit Odo Cluniac. in Hierol. Maeri voce *Subven- tio*: Haec est igitur gloriosa, sollemnitas Exceptio, qua archipresul Turonensis Martinus ab exilio revertens, ab alumnis suis officiose adeo excipitur. [Hagiolo-

gion Franco-Galliae, quod ex Martyrol. Bituric. edidit Labbeus: *Septimo Idus Mart. Apud Saziacum Exceptio reliquia- rum SS. Cancii, Canciani, etc.*

* **EXCEPTIONES, EXCEPTA**, pro *Excep- tiones* et *Excepta*, non semel occur- runt, ut videre est apud Baluz. in notis ad Ant. August. dialog. de Emendat. Gratian. pag. 425. [et apud Savin. Histor. Jur. Roman. med. temp. part. 2. cap. 9. 149. not. b.]

* **EXCEPTO**, adverbium, Praeter. S. Isi- dorus: Habuit enim Christus animam prudentem, intellectualem, Excepto di- vina natura, ut humanitas integra fieret. Ita Cod. MS. Gesta Dagoberti Regis Franc. cap. 35: Excepto Comitibus pluri- mis, qui Ducem super se non habebant. Adde Leges Wisigoth. lib. 5. tit. 7. § 12. Leg. Longob. lib. 2. tit. 18. § 3. [et Aist. 3.] Capit. 5. Caroli M. ann. 803. cap. 2. Chron. S. Vincentii de Vulturno pag. 690. Epistolas Francicas tom. 4. Hist. Franc. Epist. 559. Anastasium in S. Ze- pherino PP. Concilium Narbonense ann. 589. cap. 4. Capitul. ann. 804. cap. 61. Capitul. 1. ann. 806. cap. 1. 3. etc. Oc- currit etiam non semel in Veteri Testamento. Genes. cap. 9. etc.

* **Nostris Essieute**, eadem acceptione. Charta ann. 1392. ex Chartul. 21. Corb. fol. 101: *Hormis et Essieute tout le fief que je tiens de monseigneur le comte de saint Pol. Excepté*, pro vulgari *Sauf*, in Lit. remiss. ann. 1400. ex Reg. 155. Char- toph. reg. ch. 70: *Un frere de l'ordre de S. Augustin, nommé frere Richart, res- pondit audit Courdant, en disant tu es un mauvais ribaut de ce que tu dis... Le- quel Courdant courroucé lui respondi telles paroles: vous y mentez. Excepté chappellenie*. Hoc est, salvo honore clericali.

* **EXCEPTIS**, Eadem notione. Julius Africanus lib. 6. Hist. Apost.: *In quo spatio amplius quam sexaginta millia virorum baptizati sunt, Exceptis parvulis et mulieribus*. Id est, praeter parvulos et mulieres. Utitur alibi Marcellinus Comes in Justiniano: 20. *Leones*, 30. *pardos*, *Exceptis aliis feris in amphitheatro simul exhibuit*. Stephanus Eddius in Vita S. Willfridi cap. 6: *Ita ista (Brunehildis) Exceptis Sacerdotibus et Diaconibus, no- vem Episcopos occidere jussit*. Vita B. Gregorii Trajectensis: *Ut ante obitum suum 400. circiter Monachorum, Exceptis pulsantibus, et aliis minoribus personis... pater extiterit et praceptor*.

* **EXCEPTOR**, Notarius, amanuensis, qui acta iudiciorum describit, iudicis sen- tentiam excipit. Glossae Isonis Magistri ad Prudentium: *Scribas, Exceptores, qui dicta iudicis et responsa Martyris excipiebant*. Collatio 1. Carthagin. cap. 10: *Qui Excipiendi funguntur officio*. Jul. Firmi- cus lib. 3: *Seu scribas vel Exceptores, etc.* Ennodius in Vita S. Epiphaniil Episc. Ticinensis: *Notarum in scribendo compendia, et figuras varias verborum multitudinem comprehendentes brevi as- secutus, in Exceptorum numero dedicatus enituit*. In Ecclesia B. Laurent. Mart. Romae:

Hinc pater Exceptor, Lector, Levita, Sacerdos.

Vetus Inscriptio: *Exceptor Praesidis Pro- vinciae. Auctor Homiliae de Natali S. Ge- nesi: Cum secretus adhuc Dei famulus in Exceptorum ordine militaret, ... piam dexteram ab excipiendo... temperavit*. Acta SS. Tergeminorum n. 19: *Non- tatem Exceptor, qui ipsa gesta scripsit*. Petr. Diac. lib. 1. Chr. Casin. cap. 68: *Logothetam, Exceptorem et Auditorem*

Imperii illum constituit. S. Augustin. Ep. 108: Si enim notarius non mendose *Excepit*, aut scripsit. Et 110: A notariis *Ecclēstie Excepiuntur* quae dicimus. Vide eundem lib. 3. contra Crescon. cap. 29. Collat. 1. Carthag. cap. 1. Concilium Calchedon. act. 1. pag. 96. 117. edit. 1618. et S. Eulogium lib. 3. Memorial. Sanctorum cap. 2. et 15. Occurrit passim in Notit. Imp. in Cod. Theod. et Justin. etc. [Vide Savin. Histor. Jur. roman. med. temp. tom. 1. cap. 2. § 16. et Cramer. Supplem. ad Brisson. pag. 22. not. 8.]

PRIMUM EXCEPTORUM, Primus Exceptorum, seu primus inter Exceptores hujus dignitatis formulam habet Serator lib. 11. for. 25.

EXCEPTORES, *Ἐξέπτορες*, Publicorum vectigalium Exceptores, apud Julianum Antecess. [Vide Glossar. med. Graecit. in *Ἐξέπτορες*, col. 336.]

EXCEPTORIA, EXCEPTORIUM, Gloss. Isid. et Glossae MSS. Ecclesiae Paris. : *Exceptoria, cisterna, lacus, collectoria*. Papias. *Exceptorium, collectorium, lacus*. Gloss. Gr. Lat. : *Ἐξέπτορον, Exceptorium*. Hoc sensu cisternas *ἄξυρα* vocant Graeci Gloss. Gr. Lat. : *ἄξυρα, Cisterna, lacus* Hesychius : *ἄξυρα, ἄξυρα, ἄξυρα, Exceptoria aquarum, Ecclesiastica*. 39. 22. ubi Mamotrectus, *receptacula*. Gr. Interpres, *ἀπόδοξα ἄξυρα*. Itinerarium Hierosolym. : *Sunt ibi et Exceptoria magna aquae subterraneae et piscinae magno opere edificatae*. Infra : *Ibidem modo jussu Constantini Imperatoris basilica facta est, ... habens ad latus Exceptoria, unde aqua levatur, et balneum a tergo, ubi infantes lavantur*. Siculus Flaccus : *De superioribus vicinisque agris defluentes aquas Excepiunt, ne inferiores terrae laborent*. Caesarius Arelat. Serm. 9. ad Monachos : *Ecce preparo Exceptorium cordis mei influenti per vos aquae divinae, etc.*

EXCEPTUARE, Exceptionibus cavere. Goel. Lex Phil. Addimenta ad Chronicon Casauriense, apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 984 : *Exceptuasti in Batuniano viginti modiorum terram*. Vide *Exceptare*.

EXCEPTUARE, Salvis etiam superioribus Exceptuatis in statuto, in Stat. crimin. Ripen. fol. 28. v. Correct. stat. Cadub. cap. 100. *Præterquam in concessis et Exceptuatis casibus per statuta*.

EXCEPTUATIO, Exceptio. Chron. Casaur. apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 979. *Nullam fecisti reservationem, nec Exceptuationem*. Similia leguntur in Charta ann. 989. apud Baluz. tom. 2. Capitul. col. 1542.

EXCEPTUM, Præceptum. Charta Sigismundi Regis Burgund. de fundatione S. Mauricii Agaunensis in Marceris Insulae Barbarae tom. 1. pag. 31 : *Instituimus, ut omnes obediant ei, et sine Exceptis illius nihil agatur*.

EXERCITIUM, Vide infra *Exercitium*.

EXCEREBRARE, Cerebrum excutere : Ad insaniam adigere, Gall. : *Faire tourner la cervelle*. Gloss. Gr. Lat. : *Ἐξέπρω, Excerebro*. Vet. Interpres Isaiae 66. 3 : *Qui mactat pecus, quasi qui Excerebret canem*. Tertull. adv. Marc. lib. 4. cap. 11. *Inflatus es utribus veteribus et Excerebratus es novo vino*. Hoc autem significatu legitur *Excerebratus*, in Vita S. Morandi, Junii tom. 1. pag. 332.

Nostris *Excerveler*. Chron. S. Dion. lib. 3. cap. 13. tom. 3. Collect. Histor. Franc. pag. 228. ubi de Hermenegilde : *L'excervela d'une coigne*. Lit. remiss.

ann. 1469. in Reg. 195. Chartoph. reg. ch. 315 : *Icellui Pierre pri t ung queminel et s'en ala vers ledit Jehan, en disant que d'icellui il donroit si grant cop, qu'il le Excerveleroit*. Le Roman de Robert le Diable MS. :

Là u les troere chà et là, Robiers tant en Excervela, Et tant en occid de sa lauce.

EXCEREBRATIO, Cerebri amissio, insaniam, Gall. *Cervelle tournée*. Acta SS. Julii tom. 2. pag. 519 : *Videretur periculum Excerebrationis et dementionis ipsi immineere*.

EXCERNERE, Fluere, in Gloss. ad Alex. Iatrosoph. MS. lib. 1. Pass. cap. 142 : *Quod si... non secundum naturam venter Excernat, sed inordinate, plusquam debet, suat, ut ipsam dejiciat virtutem, etc.*

EXCERPTUM IVONIS, Liber, cujus meminit Regimburtus episc. Brixin. in Ch. ann. 1140. Inter Probat. tom. 2. Annal. Præmonstr. col. 688. Vide *Excerptiones*.

EXCERVICARE, Lex Salica tit. 31 § 1 : *Si quis... ritortat quibus sepes continetur, capulaverit, aut tres cambortas Excervicaverit, etc.* In margine Edit. Heroldi, ut kerven, i. concidere. Vetus Interpres Philonis Judaei quest. 76. in Genesim : *Hoc modo deficiente continentiae verbo Excervicantē contumaces, vitiorum intemperantia decurrit*.

EXCESSIO, vel EXCESSUS, Immoderatio, intemperantia, Gall. *Excès*, Ital. *Eccesso*. Roland. Patav. de Factis in Marchia Tarvisina lib. XI. cap. 18 : *Et nisi quod dubitabant Ecclesie indignationem incurrere, plus forsitan in suis Excessionibus processissent*. Cod. Estens. habet, *Excessibus*.

EXCESSIVITAS EXPENSARUM, Superfluitas, nimietas, Gall. *Dépenses Excessives*, in Concilio Tarraconensi ann. 1591.

EXCESSIVETÉ, eodem sensu, in lit. remiss. ann. 1362. ex Reg. 91. Chartoph. reg. ch. 472 : *L'exposant avoit confessé avoir prins par Excessiveté de vin lesdites choses*.

EXCESSIVUS, Immodicus, immoderatus, Ital. *Excessivo*, Gall. *Excessif*. Lit. remiss. ann. 1361. in Reg. 97. Chartoph. reg. ch. 588 : *Predictus Hugo qui de sua natura multum Excessivus et calidus... existebat, etc.* Aliae ann. 1381. in Reg. 119. ch. 290 : *Irruendo fortiter contra eosdem Excessivos ictus baculorum et ensium, etc.* Correct. stat. Cadub. cap. 134 : *Cuicumque condolenti de livellorum exactione nimia et Excessiva, etc.*

EXCESSOR, Immoderatus, inobediens. Promissio Alberti Ducis Austriae ann. 1341. apud Ludewig. tom. 5. pag. 528 : *Contra eosdem rebelles et Excessores sepe dicto Marchioni vel sibi substitutis manu potestativa assistere, adherere et coadjuvare debemus*. [Vide Occurrit in Chart. ann. 1445. ex Diplom. Kilon. ap. Westphal. Monum. Cimbr. tom. 4. col. 831.]

EXCESSUALIS, Excedens, immoderatus. Vita S. Adalberti, Junii tom. 5. pag. 100 : *Eatenus temperat appetitum, ut satisfaciatur usuali delectationi, non Excessuali succumbat oneri*.

EXCESSUS, quod excedit, nostris *le Surplus*. Statuta Collegii Navarræ Paris. ann. 1315. apud Joan. Launoium : *Si autem quis ab extra venerit, et sex diebus comederit, solvet bursam similiter cum Excessu, etc.*

EXCESSUS, Flagitium, delictum. Gall. *Excès*, Ital. *Eccesso*. Inquisit. ann.

1268. ex schedis Pr. de Mazaugues : *Puniendo etiam curia Arelatis pro Excessibus commissis*. Annal. Bertin. ad ann. 880. tom. 6. Collect. Histor. Franc. pag. 202 : *Quo palam omnibus ad gentiorum vestigia suppliciter procidentis, et præteritorum Excessuum veniam humiliter postulante, etc.* [Vide Haultaus. Glossar. German. col. 488. et 1817. Multa delicti dicitur *Excessus* in Epistol. ann. 1365. ap. Lappenb. in Docum. Init. Föder. Hanseat. pag. 220.]

EXCESSUS CLERICORUM dicuntur, cum in officiis obeundis nimium agunt. Vide Decretal. lib. 5. tit. 31. de *Excess. Prælat.* Gallice *Excès de pouvoir*. EXCHAETA, apud Th. Madox in Formulari Anglic. pag. 194. Idem quod superius *Escaeta*.

EXCHALCIARE, Aere spoliare. Nummos auferre. Porphyrio in Horat. : *Belle te nummularius ille Exchalcavit*. Jocus est in furacem, nummos de mensa subtractos in calceos sibi infarcientem. Vide Cæl. Rhod. 19. 9.

EXCHALGATTA, Excubiæ. Vide *Scaragayta*.

EXCHANGIUM, a Gallico *Echange*, Permutatio. Charta ann. 1219. in Chartul. Thenol. ex Cod. reg. 5649. fol. 29. v. : *Hoc Exchangium factum fuit apud Chans in presentia mea*. Vide *Exchangium*.

EXCHEETA, Idem quod *Escaeta*, in Computo anni 1292. apud D. Brussel pag. clxxx. ad calcem tomi 2. de Feudorum usu.

EXCHERTUS, Insertus, additus. Siat Perus. pag. 3 : *In qua sententia per dictum nostrum consilium pronuntiatum extitit inter cætera, feuda quæcumque, res, dona, et jura feudalia, quas et quæ dictus dominus Jacobus frater noster carissimus a nobis tenebat, fore commissas et commissa nobis, et nostris Exchertas et Excherta*.

EXCHINTONATA, Fascis cingulo ascripta, ut videtur, ab Italico *Cintolo*, cingulum, cinctus. Stat. Avellæ ann. 1496. cap. 46. ex Cod. reg. 4624 : *Si vera dossas prædictorum fregagiorum vel leguminum... ceperit, et inde factam, Exchintonatam... aut aliter usque ad quantitatem unius situle et infra exportaverit, solvat pro qualibet vice pro dampno solidos v.*

EXCHIRGATTA, Excubiæ. Vide *Scaragayta*.

EXCHUCHARE, Vetus Charta in Tabulario Fiscanensi fol. 71 : *Si arbor ipsi abscissa fuerit, homines ipsius possunt ibi Exchuchare ad stipitem, quoad robur ipsius arboris ibi jacuerit, f. pro Exchuchare, Gall. *Essucer*. [Vide *Eschochare*.]*

EXCIBILATORES, [Sunt qui furantur de bonis antequam heres possit hereditari. DIEF.]

EXCICOTUM, EXICOTUM, Symbolum. Gall. *Escot*. Lit. remiss. ann. 1362. in Reg. 93. Chartoph. reg. ch. 195. *Cum dicti fratres ab ipsa taberna recederent absque eo quod Excicotum sive scotum solvissent... Aliud Excicotum sive scotum debebat. Vide supra Escotum*.

EXCIDENTIA, EXCIDERE. Vide in *Escaeta*.

EXCIDIUM, Jus domini superioris in bona vassalli decedentis, simul et quod nomine relictæ domino exsolvetur ab hærede, ut eorum possessionem adire legitime posset. Charta Hugon. abb. S. Germ. Prat. in Chartul. ejusd. monast. sign. tribus crucibus fol. 66. v. col. 2 : *Parrulo autem qui remanserat viam universæ carnis ingresso, possessionis ejus-*

dem hereditas per Excidii consuetudinem ad nostrum dominium redacta est. Fratres itaque et parentes pronominati Adalardi diligenter communiti ut ipsam possessionem ab universo debito liberarent, et Excidium nostrum a nobis releverent, illis vero redimere sive relevere nolentibus, Gilbertus miles... super eam propter Excidium nostrum (xxx) libras nobis accumulavit. Vide Relevere.)

* **EXCILARE**. Vide Excellare.

* **EXCIMATICUS**. pro Schismaticus, in Charta ann. 1085 apud Murator. tom. I. Antiq. It. l. med. avi col. 188. Et cum omnibus hereticis et Excimaticis tenebrosa partem possident.

* **EXCIMICARE**. Ἐξοπιῶν. Gloss. Gr. Lat. MS.

* Adde ex Castigat. in utrumque Glossar. Excimico. ἔξοπιζο.

* **EXCIPIUM**. Vide Erenium.

* **EXCIPIUM**. Isidorus lib. 18. cap. 7: Venabula dicta sunt quasi venatui habita. Excipia, quia venientem excipiunt, quasi Excipiabula, excipiunt enim apros, etc. Respexit illud Martialis in Apophoreti Epigram. 80:

Excipien apros, expectantque leones,
Intraunt ursos, ut modo firma manus.

Ubi Excipere artis venatoriae est vocabulum. Gratius in Cynegetico:

Ille etiam valido primus venabula dente
Induct, et prout moderatus vulneris iram,
Omne moris Excipit onus.

At auctor Gloss. Arabico-Lat. et idem Isidorus in Glossis [ut et Gloss. Sangerm. n. 501.] videntur legere Excipium, a iunctura venabulum ita appellasse viros. [Gloss. Lat. Sangerman. MS.: Excipulum, Espie à bouler contre le port Senglier.]

* Excipulum quoque habet Glossar. Ital. Lat. ex Cod. reg. 7684. Excipulum, espit à ferir sanglier.

* **EXCIPULUM**. Ἐξοπιῶν, in Gloss. Gr. Lat. [Plinius lib. 25. cap. 7: Iucisae conto (herba) subditis Excipulis, ventricule hædino, humor lactis videtur effluere; ubi intelligit vasculum, quo liquor excipitur, ne effluat; sed lib. 9. cap. 22 de anguillis Benaci lacus et Minclii fluvii, fossam intelligit vel instrumentum quoddam, quo pisces excipiuntur: Hiemato, inquit lacu, fluctibus glomeratae voluntur, in tantum mirabili multitudine, ut in Excipulis ejus fluminis ob hoc ipsum fabricatis, singulorum millium globi reperiantur.] Vide Excipium.

* **EXCISURA**. Imum fossati solum, vel ejus incisura. Charta H. episc. Matiscon. ann. 1234. in Chartul. Cluniac.: Quod de vercheria sua et de clauso vineæ in Excisura fossatorum cadet et obveniet, et quod infra fossata continebitur, ecclesie Choniacensi dedit.

* **EXCITATORIA**. Rixa, jurgium. Lit. remiss. ann. 1361. in Reg. 91. Chartoph. reg. ch. 25: Supranominatis propter hoc ad iram excitatis, accidit quod in illa Excitatorie (leg. Excitatoria) dictus Johannes Mensari ex gantellis ferreis vel calibis et ense suis præfatum Johannem le Horgnet. percussit.

* **EXCLAMARE**. Alta voce pronuntiare. Vox liturgica, quæ in libris Ecclesiasticis Græcorum per ἔκρωεν passim redditur. Diurnus Romanus cap. 7. tit. 17: Omnes diaconites et pauperes Christi, qui ibidem conveniunt, Kyrie eleyson Exclamare studeant. Vide Gloss. med. Græcit. in ἔκρωεν.

* Nostris Esclamasse, Exclamatio seu expostulatio. Lit. remiss. ann. 1367. in

Reg. 97. Chartoph. reg. ch. 462: Icelle Hurée dist à laditte suppliante que elle avoit les choses dessusdites, et que elle les lui rendroit, ou elle seroit telle Esclamasse, que elle en auroit honte et blâme. Gloss. Gr. Lat. Ἐξοπιζο. Exclamo. Rectius codex Sangerm. Erpalmo. Vide Expatmare 1.

1. **EXCLARARE**. Anonymus [Nicolaus de Jansilla Muratorii] de rebus Frederici II. Imp.: Cumque... armati omnibus armis quasi ad pugnam venissent... et se Exclarassent in aciem ante civitatem, etc. Idem: Visa est quidam acies equitum in quodam loco eminenti Exclarata consistere, etc. Id est, Expansa.

2. **EXCLARARE**. Declarare, pronuntiare. Stat. crimin. Saonæ pag. 127: D. Horatius Lercarius gubernator Saonæ, vias dicitur litteris, et habitis summaris informationibus oretenus a personis fide dignis de contentis in eis, Exclaravit nullam dandam esse solutionem dicto M. vicario occasione revisionis processuum criminalium, attenda decima parte condemnationum, que ei solvitur.

* **EXCLAVATIO**. Bartholomæus Scriba l. 6. Annal. Genuens. ad ann. 1230: Requisitis primo Astensibus, quod predictos detentos faceret liberari et termino dimitti, tandem ex Decreto Consuli Januæ obsider de Astè, qui erant in Janua, dati fuerunt dicto Guillelmo Embriaco, ut eos custodiret pro Communi Januæ, et quod eandem commoditates et Exclavationes eis possent facere, que sibi et aliis secum captis fierent et fiebant. Ut per Commoditates bonam, sic per Exclavationes, a Gallico Exclave, Captivus, malam intelligi tractationem. Vide Sclavus.

* **EXCLETUM**. Greg. Mon. in Chronico Farfensi, apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 335: Et cuidam viro Presbytero concessit res cum piscinis v. ad linum macevandam in Decano, et de Excletio in casale Surina, et vineam de Riello.

* **EXCLINARE**. [Extra inclinare. Not. Tir. p. 109. Clinat, in clinat, Exclinat.]

* **EXCLIPTICARE**. Deficere, defalhir, Prece Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657.

* **EXCLORARE**. Stat. Taurin. ann. 1340. cap. 26. ex Cod. reg. 4622. A: Si quis alium in Taurino vel districtu malo et irato animo sine gladio percusserit in personam, vel personaliter Excloraverit vel pulsaverit in capite sine sanguine, solvat duplum. Vide infra Exrolare.

* **EXCLOSA**, ut mox Exclusa. Locus habetur in voce Eriolus.

* **EXCLOSORIUM**. Aquarii canalis valvula, cataracta, vulgo Pale. Lit. remiss. ann. 1376. in Reg. 108. Chartoph. reg. ch. 335: Item quod dictus Girinus... venit de nocte ad retrocursum, sive le rebejz aqua molendini, vocati del Faugias, et ibi Exclosorium dicti retrocursum aque cepit. Hinc Exclorre un moulin dicitur, cum demissa cataracta et aqua alio decurrente, molendini rota versari cessat. Lit. remiss. ann. 1411. in Reg. 165. ch. 288: Le suppliant dist que le moulin ne moudroit plus de tout le jour, ainsois l'Esclourroit.

* **EXCLOTORIA**. Eadem significatione. Charta concordie inter Capitulum Autissiod. et Premonstratenses S. Mariani ann. 1216: Fratres S. Mariani viam habent liberam sibi et suis, quando opus fuerit, per aquam, terram, pontem, inter prælatorum et molendina, ad exclusam et Exclotariam nostram, que est in ponticulo, per quem aquæ derivantur ad eos, et Exclotariam illam, quamdiu molendina non moluerint, libere et absque

contradictione per eos vel per suos levare poterunt.

* **EXCLOTUARE** et **Esclouaire** vero, Retis species, tragula, Gall. Traineau. Lit. remiss. ann. 1385. in Reg. 128. Chartoph. reg. ch. 65: Un engien nommé Esclouaire, duquel on prend les oiseaux à la nuit. Alis ann. 1387. in Reg. 158. ch. 140: Lesquels prirent à un harnois, appelé Esclouaires, à prendre oiseaux de nuit, plusieurs poissons. Denique alis ann. 1408. in Reg. 162. ch. 182. bis: Depuis que ledit Jehannin eust souppé, s'en ala aus Esclouaires autour de la maison, etc.

1. **EXCLUDERE**. Erogare, promere, in leg. 16. C. Th. de Erog. milit. ann. (7, 4.)

2. **EXCLUDERE**. Præcludere, Gall. Boucher l'entrée. Judic. inter episc. Lingon. et duceum Burg. ann. 1153. inter Probat. tom. 1. Hist. Burg. pag. 48. col. 1: Quæro, inquit episcopus, ut novos muros Divionis (dux) destruat, quia abbatias nostras Excludunt et super terram nostram sunt.

* **EXCLOSA**. ex Gall. Excluse, Clusa. Locus ubi concluduntur aquæ. Conclusio aquarum, in Lege Wisigoth. lib. 8. tit. 4. § 30. Gregorius Turon. de Vitis Patrum cap. 18: Defrixique per flumen palis, aggregatis lapidum magnorum acervis Exclosam fecit, etc. Fortunatus lib. 10. Poem. 12:

Inde per Exclusas cauta rate pergimus undas,
Ne veluti piscem me quoque assa levet.

Synodus Metensis ann. 753. cap. 4: Ut ipsos per nullam occasionem ad pontes et ad Exclusas, aut navigio detineatis. Charta Henrici III. Regis Angl. in Monastico Anglic. tom. 1: Et ripam Saverne in foresta sua ad tenendam Exclusan piscarie vel molendini de Eltona. Alia Humberti I. Comitis Sabaudie apud Guichenonem: Donamus Exclusam ad capiendos pisces factam, et in aqua que vocatur Lisa, positam. Tabularium dervense: Faciebat proclamationem de firmamento cujusdam molendini, quod dicitur Exclusam. Vide Probat. Histor. de Chateauvillain pag. 5. etc.

* **EXCLUSA**, in Charta Th. Abbatis S. Germani a Pratis pro manumissione hominum de Antogniaco ann. 1248. e Tabulario ejusdem Abbatis.

* **EXCLUSUS**. Capitul. Pipini Regis ann. 755. in Synodo Vernensi cap. 26: Et de peregrinis similiter constituimus... ut ipsi per nullam occasionem ad pontes vel Exclusos aut navigio detineatis. Capitular. ejusd. Regis ann. 757. cap. 6: Ad pontes et ad Exclusos aut navigio non teneatis. Baluzius in indice ad calcem tom. 1. Capitul. utrobique legit Excluse.

* **EXCLUSATORIUM**. Tabular. S. Cypriani Pictav. fol. XLV. in Hist. MS. pag. 269: Damus illis viam per terram nostram ad omnia transeuntia et ripam per terram nostram, concedimus illis ad Excusatoria jactare sine ulla contradictione.

* **CLUSA**, Eadem notione, apud Lambert. Ardens. pag. 148.

* **EXCLUSA**, in Lege Salsica tit. 24. § 8: Si quis Sclusam de farinario alieno ruperit, etc. Statuta Corbeiensis Adalardi lib. 1. cap. 7: Omne materiam quod ad illud molinum emendandum pertinet, adducere, Sclusam emendare, molas adducere, etc. Adde Capitular. ann. 813. cap. 85. [Pitheus in Glossario Legis Salsicæ ex Anonymo in Pipino: Astulphus Rex Langobardorum supradictam justitiam vetando Sclusas Longobardorum petiit.]

Almoius vocat *Clausuras*: quæ sunt montium aditus augusti, ut dictum est suo loco.]

SLUSA, in Charta anni 1136. in Hist. Guinensi pag. 91. ex Flandrico *Sluyss*.

EXCLUSAGIUM. Pensitatio quæ a domino feudi exigitur pro jure habendi exclusam. Charta Ranulphi Meschines in Monastico Anglie. tom. 1. pag. 398: *Dedi in puram Eleemosynam... Exclusagium et stagnum de piscaria et molendino de Wæderhalle. Alia Henrici III. R. Angl. ibid. pag. 587: Et duo Molendina in eodem manerio cum aquis, Exclusagiis, et cum tota moutura ejusdem manerii. Adde tom. 2. pag. 8. [et vide *Exclusivamentum*.]*

SLUSAGIUM. Monasticum Anglie. tom. 1. pag. 888: *Ex dono Richardi filii Lucæ, Slusagium unum super terram suam, ad molendinum Monachorum fulloricum.*

EXCLUSATOR, Cui competit pensitatio ex facultate habendi exclusam alicui concessa. Vetus Notitia in Tabulario Eccl. S. Laudi Andeg.: *Hec est conventio inter Sanctimonialia Ecclesie Caritatis et S. Laudi Canonicos de supra dicto ductili, ut equaliter mittant Canonicis et Sanctimonialia quæcumque necessaria fuerint ad edificationem ductilis... et equaliter accipiant omnes profectus, qui inde exituri sunt de piscibus, excepto quarto pisce Comitibus, et quarto pisce Exclusatorum.*

1. EXCLUSARIA. Balliva seu Præfectura *Exclusarum*, in Monasteriis. Innocent. III. PP. 1. 13. Ep. 55: *Bucheria Domini, Exclusaria, tabernaria, et forestaria.*

2. EXCLUSARIA, ut *Exclusa*, Locus ubi concluduntur aquæ. Charta Phil. Pulc. ann. 1808. in Reg. 201. Chartoph. reg. ch. 120: *Item molendinum de Torota cum Exclusaria.*

EXCLUSATICUM, Tributum quod a præterentibus ad exclusas pensatur. Tabulæ Caroli M. apud Doubletam pag. 708. 709: *Nullum telloneum, neque Exclusaticum, neque decimum, nec barganicum, etc. Infra: In nullo modo, nullo telloneo, ut nullo Exclusatico, infra Regna Francie et Italie seu ubicumque, neque decimum exigere, nec exactare non debeat. [Annal. Benedict. tom. 4. pag. 804: *Urso Miles restituit S. Petro Carnutensi medietatem de Exclusatico molendinorum ejusdem Canobii.*]*

EXCLUSARIUS, f. pro *Exclusorius*. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7892: *Exclusarius, portier. Excluser, idem. Vide mox Excluser.*

EXCLUSI, Obsessores, Gall. *Assiégers*. Elmham in vita Henr. V. reg. Angl. edit. Hearn. cop. 62. pag. 187: *Tanto inclusorum anxia furibundaque severitas correspondenti certamine in Excluserum præjudicium instancius anelabat. Vide supra Excludere 2.*

1. EXCLUSOR, Excluserius. Ugutio: *Excluser, janitor, qui foras excludit homines. Jo. de Janua: Atriensis, i. janitor, ostiarius, Excluserius, patiginarius, januarius.*

Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7857: *Excluser, Excluserius, hostiarius, janitor. Aliud Gall. Lat. ex Cod. 7884: Excluser, janitor, portier.*

2. EXCLUSOR, Faber ferrarius vel argentarius. S. Augustinus Enarrat. in Psalm. 67: *In arte argentaria Excluseros vocantur, qui de confusione massæ noverrunt formam vasis exprimere. Vita S. Egwini Episc. Wigorn. cap. 3: Et cum confandi ferrum locus esset aptissimus, et fabris, et ferri Excluseribus maxime*

repleretur. [Adde Epistolam Gibbonis Floriac. ad Gregorium V. PP. pag. 404.]

EXCLUSORES DÆMONUM, dicti Exorcistæ. Translatio S. Joannis Abbat. Beomænsis n. 9. de Energumeno: *Unde cum collo ejus statim hærent, pro more, Excluseros dæmonum ferri præfati patris, ita agitur, ut exenteratim dirumpi... cerneret.*

EXCOCIARE. Monastic. Anglie. tom. 2. pag. 71: *Et pratium de Elmore, quod Rogerus de Cokeham Excociavit.*

F. Glebas trangere, vel dumetis purgare.

EXCODICARE, Circa codicem terram aperire, in Glossar. vet. ex Cod. reg. 7613. Aliud Lat. Gall. ex Cod. 52: *Excodicare, i. cherfoir. Pro Serfoir, (Sarrire, runcare. [Vide Murator. Antiquit. Italic. tom. 2. col. 1012. D. et Forceil. in hac voce.]*

EXCOCCIATIO, inter penas judicium sententis decretas interdum recensetur. Vide *Abacnatus*.

EXCOGERE, pro *Cogere* non semel apud Innocentium Agrimensorem pag. 227. 232.

EXCOGOCIAMENTUM, Adulterium, vel raptus virginum aut viduarum. Carta Bernardi Atonis Vicecomitis ann. 1114. *Excepto placium de Judæis... et exceptis ipsos homicidios et Excoociamentos, quos ego et uxor mea et infantes nostri retinemus in nostro dominio. Vide Cucucia in Cuzus. [Vide supra *Esguogociamentum*.]*

EXCOLA, Allenigena, apud Eymorum tom. 3. pag. 766. col. 2.

EXCOLATA, Carnis decoctum, aposema, Italis *Scolata*. Miracula B. Agidii, April. tom. 3. pag. 245: *Rogo ut mihi facias Excolatam, ut ex ec votiscum manducem hoc sero.*

EXCOLATUS, Sotularis *Excolati*. Vide infra in *Subtalaris*.

EXCOLENTIA, a voce *Excolere*. Lex Longob. lib. 3. tit. 9. § 8. [Vide Lothar. I. 26.] *Si ultra tres numerus (fratrum) excreverit, unus semper propter donestiam curam, atque rerum communium Excolementiam remaneat.*

EXCOLIATUS, Excastratus, in Glossar. Lat. MS. Reg.: *Excolle a xδλεο, testiculus Couille. Vide *Extesticulatus*. Gloss. MS: *Ementularis, Escoutier. Gloss. Gr. Lat.: *Μοροπη, unitestis, unioleus. [Vide supra *Excodatus* 1.]***

EXCOLICUS, Fridegodus in S. Wilfrido. cap. 53:

Hactenus Excolico quanto sudore sacillum Emerit, exposui.

EXCOLIDUS AGER, Squalidus, incultus, apud Auctorem de Limitibus Agrorum.

Esconlonnable, eadem notione, in Bestiar. Ms:

En tai et en limon se mouille, Et il ne se devoit et souille, Pour estre plus Esconlonnable.

* EXCOMEDO. [Totum comedo, consumo. Apul. Herb. 8. Herba scelerata *Excomedet* putredinem.]

EXCOMIARE, Licentiam abundi facere, imo ejicere, expellere. Decr. Placent. ad calcem Stat. fol. 107. v: *Præterea volumus quod si in aliqua vicinania vel contrata habitaverit aliqua mulier inhonestæ vitæ vel famæ, ita quod de (ea) ipsi vicini propter ejus inhonestatem male contententur, talem Excomiari facere debeatis. Italis *Scommiare*, Veniam abundi petere. Vide *Comiatus*.*

EXCOMMUNIATUS vel *arpuleus*, in Stat. Castri Rebaldi lib. 1. pag. 22. r.

EXCOMMUNICARE, Obstetari. Placit. ann. 920. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 18. col. 2: *Cum ibidem fuissent, dominus Ubertus episcopus Excommunicavit homines commanentes de jam superscriptas villas per Dominum Patrem omnipotentem et Jesum Christum filium ejus unicum Dominum nostrum, ut veritatem dicant. Aliud sonat vox Gallica *Excommunier*, Exsecrari nempe et imprecari, in Fragin. versionis Passionis D. N. J. C. secundum Matth. laudato tom. 17. Comment. Acad. Inscript. pag. 725: *Et cil (S. Pierre) encommençoit Excommunier et jurier ke ju ne sai ke cest hom soit ke vos dites. Ubi Textus sacer cap. 26. v. 74. habet: Tunc cepit detestari et jurare quia non novisset hominem. Et S. Marcus cap. 14. v. 71: Ille autem cepit anathematizare et jurare, etc. Vide in *Excommunicatio*.**

EXCOMMUNICATIO, A communione fidelium prohibitio. Leges Alfonsi IX. Regis Castellæ 1. part. tit. 9. leg. 1: *Descomulgacion es sentencia que extranna et aparta al home contra quien es dada, a las veces de los Sacramentos de la santa Iglesia, et a las vegadas de la companna de los leales Cristianos. Et descomulgacion tanto quiere decir como descomunal: a que aparta, et descomiulga los Cristianos de los bienes espirituales, que se hacen en santa Iglesia. Et son dos maneras de descomulgamiento, la una mayor que vicia al home que non pueda entrar en la Iglesia, nin haya parte en los Sacramentos, nin en los otros bienes que se hacen en ella, nin se pueda acompañar con los otros fieles Cristianos. La otra es menor, que departe a ome tan solamente de los Sacramentos, que non haya ni parte ni pueda dellos usar. S. Cyprianus Epist. 28: *Si quis... ausus fuerit ante sententiam nostram Communicare cum lapsis, a communicatione nostra arceatur. Epist. 41: A communicatione cohibere dixit. S. Augustinus de Genesi ad literam lib. 11. cap. 40: *Tanquam Excommunicatus, sicut etiam in hoc paradiso, id est, Ecclesia, solent a Sacramentis altaris visibilibus homines disciplina Ecclesiastica removeri. Idem lib. 1. de Corrupt. et gratia cap. 15: *Quia et ipsa que Damatio nominatur, quam facit Episcopate judicium, qua poena in Ecclesia nulla major est Excommunicatio, quam disciplina in exit Ecclesiastica, successit veteris synagogæ gladio, et præfigurata eo fuit, ut docent Cyprianus lib. 1. Epist. 11. et Hieron. Epist. 1. ad Heliodor. Augustin. de Fide et oper. cap. 2. Vide Baron. ann. 57. n. 11. et seqq. Morinum in Exerbitat. Eccl. lib. 2. etc. [Varias vero Excommunicationis formulas apud Baluzium tom. 2. Capitul. col. 663. et seqq. in Hist. Eccl. Meld. tom. 2. pag. 173. in Statutis Eccl. Trecor. ann. 1371. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 1121.]****

Varie hanc vocem, ut et verbum *Excommunicare* reddiderunt nostri. *Excomuniement*, in Ch. Theob. comit. Campan. ann. 1256. apud Brussel. tom. 2. de Usu feud. pag. 1618. col. 2. *Excomuniement*, in Lit. Phil. Pulc. ann. 1314. fol. 153. v. *Excomuniement*, in Lit. remiss. ann. 1456. ex Reg. 183. Chartoph. reg. ch. 103. Alise ann. 1359. in Reg. 87. ch. 231: *icellui Colin eust este Excominchié en plusieurs Excommingcs, etc. Excominge*, in aliis ann. 1389. ex Reg. 135. ch. 210. *Escumenge*, in Lit. ann. 1305. ex Reg. 160. ch. 259. *Escumminge*, in Reg.

sign. Noster Cam. Comput. fol. 291. r. Excomenier, in Gh. Guid. episc. Lingon. ann. 1282. ex Chartul. Campan. fol. 288. col. 1. Excomenier, in Chartul. Carnot. ad ann. 1306.

EXCOMMUNICARE ECCLESIAM, Interdicere, vetare ne in ea divinum peragatur officium, apud Canisium tom. 6. Lect. antiq. pag. 1155.

Excommunicationis species sex recensent Canones Hibern. lib. 30. cap. 1: A celebratione, a communicatione Missæ, a cohabitatione, a benedictione, a conloquio pacifico, a comenatu. Adde cap. 4. 7. 8. et 11. et lib. 44. cap. 32. et Scripta S. Patricii pag. 26. 32. Has fere attigit Concilium Vernense ann. 755. cap. 9: Et ut scitis qualis sit modus istius excommunicationis, in Ecclesiam non debet intrare, nec cum ullo Christiano cibum vel potum sumere, nec ejus munera quisquam accipere debet, vel osculum porrigere, nec in oratione se jungere, nec salutare, antequam episcopo suo sit reconciliatus. Quæ omnia uno versiculo resumuntur:

(In orare, vale, communico, mensa segitur.)

Cujus regulæ exceptiones altero versu sic exprimuntur:

Uile, lex, humile, res ignorata, necesse.]

Vide præterea Isidorum in Regula cap. 16. Capit. Caroli M. lib. 5. cap. 42. [90 62.] lib. 6. cap. 92. 140. [99 93. 142.] lib. 7. cap. 216. [92 285.]

EXCOMMUNICATIO A PACE, Missa, et mensa, Episcopi inflicta qui parochiam alienam invadunt, in Canonib. Hibern. lib. 7. cap. 22.

MAJOR ET MINOR EXCOMMUNICATIO. Synodus Nemausensis ann. 1284: Dicitur autem Major Excommunicatio, cum dicit Prælatum, Excommunico te... Talis excommunicatio separat excommunicatum a communione fidelium, et participatione et perceptione Sacramentorum. Minor autem Excommunicatio, [quæ locum non habet in Gallijs.] dicitur, cum quis communicat excommunicato majori excommunicatione: et tunc participans excommunicato, est remotus a perceptione Sacramentorum: ita non debet recipere Eucharistiam vel alia Sacramenta, quousque fuerit absolutus. Interdictum dicitur cum dicit Prælatum, Interdico te; vel dicit, Suppono te Ecclesiastico interdicto; vel, Interdico seu prohibeo tibi ingressum Ecclesie: et talis interdictus, et ille qui est Majori Excommunicatione ligatus, non debent intrare Ecclesiam quandiu sunt in sententia, sed nec juxta Ecclesiam stare, quando divina officia celebrantur, etc. [Lib. 6. Capitul. cap. 190. et Isaacus Lingon. Episc. tit. 9. cap. 8: Ut excommunicatus a Sacerdote, quandiu in ipsa est Excommunicatio, se majores natu vel Episcopos accusare non præsumat. Quod si præsumperit, non recipiatur, sed aut Majori Excommunicationi subiaceat, aut ab Ecclesia pellatur. Hinc Excommunicationem majorem puto idem atque anathema: quod olim ab Excommunicatione simplici distinguebant.] De minori Excommunicatione, Sulpitius Severus lib. 3. Hist. Sacræ, ubi de Synodo Cæsaraugustana: Additum etiam, ut si quis damnatus in communionem recepisset, sciret in se eandem sententiam promerendam. Bertholdus Constant. ann. 1089: In tertio autem gradu (anathematis) eorum communicatores posuit, quos etiam non Excommunicaret, adeo tamen eos externa communione commaculatos asseruit, ut in Catholicam societatem sine

absolutione et poenitentia recipi non deberent, videlicet qui excommunicatis salutatione, osculo, oratione, convictu, et ignominanter communicassent. Vide Pachymer. lib. 7. cap. 6.

Alia rursus distinguuntur Excommunicationis species. Antiquissima est Excommunicationis distinctio Medicinalis inter et Mortalem. Medicinalis erat cum quis, crimen suum confessus, injunctam poenitentiam ultra subibat. Ea vero aut ad mortem usque, pro gravioribus scilicet criminibus, aut ad præfinitum tempus præscribebatur. Mortalis qua quis ob hæresim aut crimen in quo obstinate perseverat ab Ecclesia habetur ut Ethnicus et Publicanus. Utriusque meminit Augustinus. Serm. 357: Nos vero quempiam a communione prohibere non possumus, quævis hæc prohibitio nondum sit Mortalis, sed Medicinalis, nisi aut sponte confessum, aut in aliquo seculari sive ecclesiastico judicio nominatum atque convictum. Vide Dupin. tr. Hist. de Excommunicationibus.

Recentior distinctio quam a jure, et ab homine appellant, vel sententia ferenda, et late sententia, seu ipso facto incurrens. A jure dicitur quæ lex delinquentibus intentat. Ab homine vero quæ a Superiore cum aliqua temporis, personæ locive circumstantia profertur. Sententia ferenda vocant quam meretur quis ob factum a Lege interdictum. Late autem sententia, vel ipso facto, ea est quæ eo ipso quo, etiam nemine conscio, fit actio prohibita. Incurritur, ita ut nulla alia requiratur sententia. Hujus profecto difficile erit vel unum exemplum apud Antiquos reperire. Casus in quibus, recentioribus sæculis, quis excommunicatur ipso facto a jure fusus recensentur in Statutis Ecclesiarum Cadurc. Ruthen. et Tutel. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 742. et seqq.

Olim Excommunicatio ab anathemate nihil differabat. At in sequioribus sæculis haud leve discrimen inter utrumque interjectum est. Gratianus causa 8. qu. 4. refert Engeltrudam uxorem Bosonis non solum Excommunicatione, quæ a fraterna societate separat, sed etiam Anathemate, quod ab ipso crebro percussam esse. Vide cap. 11. qu. 3. Nemo Episcoporum et Audi. cap. 5. qu. 2. Præsentis, etc. Concil. Turon. ann. 570. cap. 24: Necatori pauperum, qui res pervadit ecclesiasticas, psalmus CVIII. dicitur, ut veniat super eum illa maledictio, quæ super Judam venit, qui dum oculos ferret, subtrahat pauperum alimentum, ut non solum Excommunicatus, sed etiam Anathematizatus moriatur. El Hydrianus PP. II. Epist. 25: Non solum Excommunicationis nexibus innodabitur, verum etiam vinculis anathematis obligatus in gehenna cum diabolo deputabitur.

Excommunicationum species earumque ferendarum ritus exhibet Pontif. Ms. eegl. Elnensis: Super Excommunicationis et absolutionis formam prænotandum est quod triplex est Excommunicatio; minor, major et anathema. Anathema vero, id est sollemniter Excommunicatio, pro gravioribus culpis profertur hoc modo, etc. Et est notandum quod in prolatione anathematis debent duodecim sacerdotes episcopum circumstare et lucernas, id est candelas ardentes, in manibus tenere, quas in conclusionem, id est in fine anathematis, projicere debent

in terram et pedibus conculcare: quæ candelæ, sicut sal infusatum projici et ad nullum usum ulterius poni possunt. Ejusdem moris Testis est Charta Eustacii de Campanis Ann. 1210. inter schedas Mabill.: Omnes isti (sacerdotes) sacris vestimentis induti, pulsatis campanis, candelis accensis, Excommunicabunt illos, qui hæc elemosinam ab usibus eorum alienare præsumperint. Vide in Candela.

In sententia excommunicationis lata a Bernardo Belli-loci abbate in capellanum sancti Hilarii Bonevallis, legitur: Præterea vobis mandamus sub pena excommunicationis, predicta quatinus finita missa, indutis sacris vestibus, minus casula, una cum cruce, stola et aqua benedicta ante domum habitationis dicti excommunicati personaliter accedatis et ibidem dictas sententias denunciatis alta et intelligibili voce, dicendo psalmum Deus, venerunt gentes cum oratione consueta Hostium nostrorum prohibentesque tres lapidos versus domum dicti excommunicati, primum in signum maledictionis, secundum ad terrorem populorum, tertium ut nimio rubore confusus ad sanctam matrem Ecclesiam se convertat, taliter super his vos habentes et dictas sententias denunciatis ut a nobis possitis de inhobedientia seu contemptu merito redargui seu puniri. (Arch. dép. Haute-Vienne, Solignac, II, 1388.)

Nec minori pompa atque apparatu lata Excommunicationis sententia adversus Chartarum futuros violatores, ab illis, ad quos spectabat earum utilitas; quod etiam a monachis, ex licentia tamen Romani pontificis, factum non semel legitur. Charta Rob. abb. Corb. ann. 1136. ex magno Chartul. nig. ejusd. monast. fol. 89. vº: Ut autem hoc privilegium permaneat ratum, auctoritate Domini Dei nostri et clavigeri castri B. Petri et dom. pape Innocentii II. et nostra, qui eorum vice, auctore Deo, huic ecclesie præsideo; ego et sacerdotes nostri sacramentalibus jugi divini stolis induti, et omnes fratres reliqui tenentes lucernas ardentes in manibus nostris, conservatoribus hujus sancti et devoti peracti privilegii portas inferi horribiles claudimus, et civitatis Iherusalem cælestis duodecim portas ex singulis margaritis pandimus. Sciente vero violatoribus hujus privilegii nos item omnes de manibus extinguas projicientes lucernas, regni cælestis januas claudimus et horribiles inferi portas pandimus, ut cum Datan et Abiron et cum Juda de fure iraditore viventes, hoc est scientes in eas decrusi, et cum divite carnali filio sancti Abrahæ in flammis sulfuris sepulti, non adjiciant ut inde reburgant. Bulla Alex. PP. III. ex Cod. reg. 5936. A. fol. 68. rº: Præterea abbati (Vindocinensi) et successoribus ejus precipimus, ut quocienscumque tu (episcopus Carnot. alloquitur) vel tui successoris eis justitiam negaveritis, totiens ipsi oppressores monasterii sui nostra auctoritate Excommunicent, et quos excommunicaverint, in vestra diocesi ecclesiis non suscipiatis, sive suscipi consentatis.

Regum et Principum id singulare fuit privilegium, ut si cui excommunicato Rex communicaret, statim Ecclesiasticæ communioni restitueretur. Id ex Capitularibus Regum auctoritate Episcoporum constitutis refert Ivo Carnot. Epist. 171: Si quos culpatorum Regia potestas, aut in gratiam benignitatis receperit, aut mensæ suæ participes

torum mobilia et immobilia post annum capiant, nec eis aliquo modo ea restituant, donec predicti absoluti fuerint, et Ecclesie satisfecerint. [Et in Stabilim. ejusdem Regis lib. 1. cap. 121: *Si aucuns est excommunicé un an et un jour, et li Officians mandast à la justice laie, que il le contrainsist par la prise de ses biens, ou par le cors... Et si ne le doit pas prendre pour que ce soit de detes, mes la justice doit tenir toutes les choses en sa main, sauf son vivre jusques à tant que il se soit fet absoudre. Et quand il sera absous, il paiera neuf lib. d'amende, dont les six parties seront à la justice laie, et les trois parties seront à l'autre justice, et les doit avoir par la main de la justice laie. Et se il est clout soupçonneus de la foy, sa justice laie le devoit prendre adoncques, et envoler au juge ordinaire; car quand sainte Eglise ne puet plus fere, elle doit apeler l'aide des Chevaliers, et la force... Et quand li juges l'auvoit examiné, se il trouvoit que il feust Bougres si le devoit fere espouer à la justice laie, et la justice laie le doit faire ardoir.] Interdum etiam ad absolutionem petendam a iudicibus Regis cogebantur sub pena carceris, ut ibi docuitur ex Chronico Abbatis Castrens. cap. 19. Vide eundem Joivillam pag. 18. In Anglia ad id tenebantur intra 40. dies, quibus elapsis, Ordinarius Cancellarium regni de ea re certum faciebat, qui continuo ad Vicecomitem breve mittebat, quod de excommunicato capiendo dicebatur, vi cuius excommunicatum in carcerem compingebat. Si ille Ecclesiam satisfacisset, tunc aliud breve ad Vicecomitem mittebatur, quod de excommunicato delibendo vocabatur. Ita Bracton. lib. 5. de Except. cap. 23. § 3. 4. Fleta lib. 6. cap. 45. § 2. et Rastallus verbo *Excommunicationem*. Quod si denique post dictos 40. dies Barones vel alii et eo amplius excommunicationem in se latam sustinuerint, eorum subditi ab eorum fidelitate absoluebantur, et eorum terra interdicto supponebatur, eorumque iurisdic-tio in manus superioris domini transibat, quousque injuriam passis et Ecclesie ab eisdem fuisset satisfactum competenter, ut est in Chartis Anglicis apud Gul. Prynneum in Libertatibus Anglicis tom. 2. pag. 358. et 410. [et in Tabulario Episcopatus Ambian. f. 5. v.] Agunt de hac re Conclia varia, Tribu-riense ann. 821. cap. 5. apud Campinacum ann. 1281. cap. 18. Bitterrense ann. 1246. cap. 36. Coprinacense ann. 1280. cap. 15. Lambethense ann. 1261. cap. de *Excommunicatis* capiendis, Burdoga-lense ann. 1262. cap. 1. 2. Coloniense ann. 1266. cap. 38. Langiense ann. 1278. cap. 6. apud Pontem Audomari cap. 1. Synodus Santonensis ann. 1282. cap. 2. Senonensis sub Petro Archiep. cap. 2. Avenionensis ann. 1326. cap. 41. Concl. Londinense ann. 1342. cap. 13. Synodalia Statuta Anonymi ann. 1287. cap. de Sententiis tom. 2. Concl. Angl. Provincia-le Ecclesie Cantuariens. lib. 3. tit. 28. lib. 5. tit. 17. Vide præterea Stabilim. S. Ludovici lib. 1. cap. 121. et aliud ejusd. Edictum Pontesie exaratum ann. 1245. a nobis laudatum ad ead. Stabilim. Hemerem in Augusta Virg-mand. in Regesto pag. 51. Legem Frederici I. Imp. apud Conrad. Uspereg. ann. 1187. veterem Consuetud. Normann. cap. 21. etc.*

Durius etiam aliquando actum est contra excommunicatos, præsertim cum absolutionem petere et Ecclesiam facere satis non festinabant; lapides

proieciant in domum excommunicati, feretrum deferebant quasi illius funus curaturi, atque similia faciebant que nec a jure nec ab Episcopis per-mitterentur, ut discere est ex Concilio Avenion. ann. 1357. apud Baluzium in Conc. Gallie Narbon. pag. 332. ubi genuinam lectionem restitimus ex ipso Concilii autographo quod vidit vir probate fidei D. le Fournier: *Statuimus quod abinde in antea nullus ecclesiasticam jurisdictionem exercens, contra Excommunicatos ab ipsis, quocumque tempore Excommunicationis sententiam animo sustinuerint indurato, procedat ad faciendum proci lapidas in domum Excommunicationis sententia innodati, vel faciendum venire capellanum indutum veste sacerdotali, vel alios ad domum Excommunicati prædicti, vel portandum liberiam seu ferret (i. libitinam seu feretrum) vel alia similia que a jure non reperiuntur expressa, sed alia a jure provis (i. permis) remediis utatur ad penam continuam aggravatam.*

Adde placet antiquius eadem de re monum entum, atque, unde manifestum est ubique eodem viguisse ritum. Jaram. præst. a recipiendis in studio Montispeis. ex Ch. S. Ludov. ann. 1280. inter Probat. tom. 3. Hist. Occit. col. 350. *Jura... quod contra eundem (episc. Magalon), ejusque ecclesiam non me scienter opponam, nec etiam aggravandi excommunicatos per eum, aut per ejus vicarium seu officialem, qui in suo malis persistentes, ad obedientiam sancti matris ecclesie venire contempserint, per projectivum lapidum, et portationem feretri seu heræ ante domos ipsorum excommunicatorum; et alias jura nodum et consuetudinem in dicto episcopatu, contra tales excommunicatos ab antiquo observatos. Lit. remiss. ann. 1370. in Reg. 116. Chartoph. reg. ch. 168. *Toutes les festes et Dimanches le curé de la ville venoit tout revestu à grant procession porter la croix et l'eau benoite, à l'uis dudit Jaquelin chanter et getter pierres à sa porte. Alia ann. 1383. in Reg. 122. ch. 379. *Lors icellui Perrin... lui dist: male santé le suye; nous te salvons bien et courtoisement, nous ne sommes pas excommuniés... et tu nous huches, aux veauls, aux veaults. Rursum alia ann. 1449. in Reg. 180. ch. 61: *Le suppliant fist porter, ainsi qu'il est accoustumé de faire oudit pays de Commines, quant un homme est ainsi excommunié, enregyé et rengregyé, une biere, ou l'un meut les mors, devant l'huys d'icellui Jehan Loo.****

Inflicta quoque non semel excommuni-catio bestis, agros depopulantibus, facta tamen prius ipsis monitione, cujus non oris testis est Comput. ann. 1479. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 342. col. 1. *Item solverunt pro litteris monitoris a curia domini officialis impetratis, ad instantiam dominorum consulum Nemausi, contra mures, darbos et talpas et alia animalia fera dampnum inferencia in fructibus exeretis in campis. Solemnis vero est hac in re sententia officialis Trece ann. 1516: *In nomine Domini. Amen. Visa supplicatione seu re-questa pro parte habitantium loci de Villanora Trecentis diocesis nobis officiali Trecenti in judicio facta, adversus bruchos seu erucas, vel alia non dissimilia animalia, Gallie Hurbecis nuncupata, fructus vinearum ejusdem loci a certis annis, et adhuc hoc præsentis anno, ut fide dignorum testimonio, et quasi publico rumore asseritur, cum maximo incolarum**

loci et vicinarum locorum incommodo depopulantia, ut predicta animalia per nos moneantur, et remediis ecclesiasticis medianibus compellantur a territorio dicti loci, abire, etc. visisque, etc. Nos auctoritate qua fungimur in hac parte, predictos bruchos et erucas et animalia predicta, quocumque nomine censeantur, monemus in his scriptis sub penis maledictionis et anathematizationis, ut infra sex dies a monitione in vim sententie hujus, a vineis et territoris dicti loci de Villanora discedant, nullum ulterius ibidem, nec alibi in diocesi Trecenti nocuumque præstitura. Quod si infra predictos dies, jam dicta animalia huic nostre admonitioni non paruerint cum effectu, ipsis sex diebus elapsis, virtute et auctoritate præfata, illa in his scriptis anathematizamus et eisdem maledicimus. Hanc sententiam et alias haud absimiles aliorum officia-rium refert Theoph. Raynal. in tract. de Monit. et Excom. cap. 12. qui consulendus omnino est, ut et Mallebus de Exorc. Vairus de Fascin. et Mart. de Arles in tract. de Superstit. contra maleficia seu sortilegia, quæ hodie viget in orbe terrarum, edito Romæ ann. 1700. Vide supra *Dorbis*.

EXCOMMUNICATOR, Qui sententiam fert excommunicationis. Statuta Synodalia Ecclesie Leodiens. in Anecd. Marten. tom. 4. col. 874: *Si autem sic absolutus contraxerit ab infirmitate sua, tunc accedat ad suum Excommunicato-rem cum litteris ejus qui cum absoluit, continentibus absolutionem, et qualiter fuerit absolutus; et tunc ipse absolutus faciat id quod Excommunicator et injunxerit super his pro quibus fuerat excommunicatus.*

EXCOMMUNIONES. Excommunicati, passim in Canonibus S. Patricii cap. 17. 18. 20. 27.

EXCOMMUNIS, Excommunicatus. Con-cilium Arelat. II. cap. 30: *Ut Ecclesie inimici habeantur Excommunes.* Turonense II. cap. 24. ex Cod. Bellocac.: *Non solum Excommunis, sed etiam anathematizatus moriatur.* Alii Codd. habent *Excommunicatus*. [Canon. Hibern. inter Anecd. Marten. tom. 4. col. 2: *Clericus inter epulas cantans... Excommunis sit.*]

EXCOMMUNITER, Communiter, una. Littere Prælatorum Normannie super contentione juris patronatus Ecclesiarum ann. 1200. apud Acher. Spicil. tom. 9. pag. 155: *Et quatuor Presbyteri et quatuor Milites jurabunt super sacrosancta, et Episcopo exinde Excommuni-ter, sive Archiepiscopo, quod ipsi octo dicent, ad quem spectare debeat donatio Ecclesie de jure patronatus.*

EXCOMMUNUS, ut *Excommunis*. Veteres formulæ Andegav. apud Mabill. Analect. tom. 4. pag. 248: *Et a liminibus Ecclesiarum, Basilicarum vel omnium Sacerdotum Excommynus, accipiat illam maledictionem, quem Judas Scariotis accipiat.*

EXCOMUNUS, Eadem notione, in Charta ann. 766. apud Felibianum Hist. San-Dionys. pag. XXIX.

EXCOMPARATIO, Comparatio, acqui-sitio. Charta Adalindis Comitisse, apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 14: *Quantum Acfredus Comes et ego supra-scripta Adalindes ibidem habuimus tam de alode, quam de Excomparations, id est, domos coopertas, casales, curtes, hortos, etc.*

EXCOMPUTARE, Computare, nume-rare. Bulla Clementis VI. ann. 1349. Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 60. col. 2: *Sed dictam summam in prima solutione*

tibi omnino Excomputare, etc.

o **EXCONCILIARE ALTARE**. Interdicere, vetare ne in eo sacra peragatur Liturgia. Bulla Leonis PP. IX. ann. 1050. in Instr. tom. 6. Gall. Christ. col. 107: Insuper auctoritate apostolica iudicamus ut nulli archiepiscoporum, episcoporum... aliquem pertinentem ad ipsum monasterium excommunicare vel anathematis vinculo innodare, seu aliquod altarium eiusdem loci vel aliquam ecclesiam Exconciari liceat. Vide in Reconciliare.

EXCONDICERE. Excusare, satisficere, purgare se sacramento, affirmare. Capitula Caroli C. tit. 39. [99 ap. Carisiac. ann. 878.] § 3: Ad mallum veniant, et ibi aut se legaliter, ut permittimus, Excondicant: aut si se Excondicere non poterunt, quod male fecerint legaliter emendent. Hincmarus Opusc. 31: Quia fratri Hadulfo missaticum tuum commiseris, ... te quo missaticum non se Excondit. [Vide Exdicere.]

ESCONDIRE, Eadem notione. Pactum Inter Episcopum Meldensem et Comitum Campan. ann. 1218. in Tabulario Camp. Bibl. Thuan. f. 276. et in Tabular. Eccl. Meldensis fol. 18: Et si ad submonitionem predictam non venerint, Exconditum quod non audierint submonitionem, vel emendabunt quod non venerint. Si autem venerint ad submonitionem, Excondit, vel emendabunt illud quod eis obicitur a Preposito de his que pertinent ad mercatorum, etc. Occurrit ibi pluries. Charta Communis Nantoliensis ann. 1233. que est Radulphi Comitis Suesston. Et dicta de tenetur mihi vel servienti meo emendare per 7. sol. et dimid. monete Suesstonensis, vel se Excondire quilibet, cui admissum imponeretur super alio quam super latrocinio, septima manu hominum. Et si latrocinium imponatur, Excondiet se vicesima una manu hominum. Et si dicta dis placiti Excondita non capiam, extunc non potero aliquem super his querelare; imo omnino extunc quieti et absoluti remanent, quantum ad illa Excondita. [Extractum libri S. Just fol. 27. r. apud D. Brussel tom. 1. de Feudorum usu pag. 173: Abbas S. Michaelis dicebat se non esse submonitum. Serviens in assisia attorney dicebat se submonuisse eum ad manerium suum de Bretevilla, absentem tamen; sed serviens, qui custodiebat manerium, dicebat se citasse. Abbas dicebat, quia Baro Regis est, et quod ad vocem talis servientis non debebat intrare legem de Excondenda submonitione. Iudicatum fuit quod debebat. Illud autem observant, in contentionibus hujuscemodi eum, qui excondierat submonitionem emendam non exsolvisse, licet servientes presentes essent et jurare parati se submonitionem fecisse, quoniam, ut ait Des Fontaines apud de Lauriere in Glossario, Leur offre à jurer encontre le serment de ciaux qui Excondirent le serment ne peut rien faire. Qua in re eadem erat et franci hominis et villani conditio. Sed cum Dominus propter defectum gagia seu pignora ceperat, si francus homo illa repeteret, et reddebatur ante escondium, secus autem villano, nisi fuisset prohibitus suo sacramento. Ratio discriminis est juxta laudatum des Fontaines; Que moult plus est tenu li frans hom à son Seigneur par le raison de l'iretage, ke li vilains par ses rentes payant, par quoi on puet plus guidier pour le franc hom qui ne sceut pas le serment, ke pour le vilain. Quod explicat regulam 30. Institut. Loyselli lib. 1. tit. 1.] Curia Generalis Catalonia ann.

1331. MS.: De dancilioribus et traditoribus, qui fidem suam noluerunt Escondire... possint prestare auxilium et favorem reptato volenti se Escondire, sicut possunt alii Barones Catalonia. Vide Bostars et Intercepere. Chronicon Petri IV. Reg. Aragon. lib. 3. cap. 31: E apres mossenyer Gil Royg de Lori direren que eren apparellats d'Escondir la fe de Don Petro de Ezarica. Leges Willelmi Nothi vernaculum cap. 50: Si est ascons qui blamat sei dedin: le hund-ed e 4. humes le volent, si 12. main s'espurget, e se il s'en puit dedon: la challenge, li sire ronds son were: e si l'us challenge le seignour, que per li s'en soit ale, si s'Escundie sei 6. main, e s'il ne pot, envers li Rai l'ament, et cil soit utlage. Id est: Si quis absconsus est, qui intra hundredum accusatus, et a 4. hominibus recatus, sit, duodecima manu se purget, et si fugerit post calumniam, dominus reddat veram suam, et si quis calumniaverit, seu in jus vocaverit dominum, quod per suum factum abierit, purget de sexta manu quod si non potest, emendet versus Regem, et sit utlagatus. Hic enim caecutiit Saldenus. Adde cap. 16. Le Roman du Renard MS.:

Si que j'en ferai un joie;
De chascun yuse et de fer chaid,
Mais upon Escondire que vait:
Lasse chaidve mal ostre.

Alibi:
Gel com jageront mi baron,
Qui l'en doit faire de larcon,
Et con de felon traitour.
N'en partires sans mauvais tour,
Se ne vous povés Escondire
De quanque l'en vous voudra dire.

Le Roman de Thibaud de Mailly MS.:

As plet en Champbeury
A la grand departie,
Tuit y sommes secons,
Nans se s'en Escondie,
Ne je ne voi malis,
Qui je s'en esconie.

Interdum ea vox pro vetare usurpatur. Pactum Tongrense ann. 1403. in Magno Recordo Leodiensi pag. 2: Lidii fermetteurs ne puissent Escondire de faire leur chace, quant chacun d'eux venra à son tour, de ce affaire, sans mettre en ce Escondit ne empeschement. Et pag. 57: Que li Maire de Liege ne autre li puit deffendre ou Escondire, etc. Et pag. 41: Et de ce ne peut on venir à loy, ne Escondire nul, se ce n'est pour monstreir paiement par quitance, etc. Adde pag. 119. Hinc vulgaris vox Escondire apud nos, pro, aliquem re infecta dimittere, vel repellere.

EXCONDITUM. Privilegium Fratris Andreae de Coloors domorum Militie templi in Francia. Preceptoris ann. 1215. in Tabulario S. Romegii Rem.: Si induerimus aliquis Fratrum nostrorum secundum consuetudinem loci illius super hoc faciet Esconditum, ad quam emendam vel Esconditum faciendum tenebimur quotiens fuerimus requisiti.

Excondit, Damni reparatio, compensatio, que parti læsæ tribuitur, in Libert. Castivil. ann. 1296. apud D. Bouquet tom. 1. Jur. publ. Franc. pag. 411: Qui diraslat de corde à autre... cinc sols d'amande et l'Escondit... Qui clamera homme marié coup, serante sols, et femme mariée de bon nom, putain, serante sols et l'Escondit. Escondit, Denegatio, vulgo Refus, in Lit. remiss. ann. 1418. ex Reg. 167. Chartoph. reg. ch. 273: Nonobstant l'Escondit et refus fait par icellui Paillole, etc. Escondit, alio significatu, in Ch. ann. 1333. Inter

Probat. tom. 2. Hist. Burg. pag. 201. col. 1: Promet lidis messire Henris... non mie venir encontre pour lui ne pour autre; es pourchacier que s'aut-ee y veigne en recaler, ne en Escondit. Id est, neque occulte, neque aperte, quod vulgariter dicebant, Ne en repost, ne en appert. Vide supra Apparentia 3.

ESCONDIDIUM. Charta Guillelmi de Marigneo Armigeri ann. 1257: Et sciendum est, quod si ego dictus Guillelmus Armiger, vel meum mandatum aliquo animalia sepe dictorum hominum vel heradum suorum invenerim in aliquo forfacto nemorum meorum, potero capere vadimonium, si mihi placuerit; sed oportebit ut procedam per plagius; et si dictus homo cujus habeo vadimonium, petit ostensionem loci, oportebit quod ego sepe dictus Armiger vel meum mandatum eam concedat; et si forfactum cognoverit, oportebit quod emendet, videlicet pro quolibet animali 2. den. Turon. Si autem negaverit, gagiabit unum Escondidium, et ego dictus Guillelmus vel meum mandatum capiam juramentum Escondii in domo Militum Templi de Marigneo per manum meam coram Templariorum, ad usum et consuetudines patrie. Infra: Et si aliquos jam dictorum hominum vel heradum suorum in dictis netheribus meis serantes, vel in callibus animalia servantes invenerim, secationem vel servationem ad usum et consuetudinem emendabunt, vel etiam Escondibunt per manum meam, et manus heradum meorum coram Templariis vel eorum mandato.

EXCONDIRE, **EXCONDIRE**, Idem quod Excondieret. Jacobus I. Rex Aragon. in Constitutionib. Catalonia MSS.: Si aliquis nobilis aliquem Militem suum reptaverit, vel aliquam aliam querimoniam habuerit, et ipse Miles velit se Excondire de reptamento illo secundum Usaticos Barcinonenses, et de aliis querimoniis directum facere, secundum quod debuerit, et Dominus Scondimentum suum, vel directum noluerit accipere, etc. Alibi, se de bausia Excondire. Occurrit ibi non semel, et in Curia Generali Barcinon. sub Petro II. Rege Arag. cap. 22. ubi Excondire scribitur. Curia Generalis Catalonia ann. 1321: Quod possit fidem suam Excondire per batalliam Libellus Catalanicus MS. de Batallia facienda: Et si aquell qui reptat es no vol venir à la Cort, ne Escondir sa fe, deu ten forçar la Cort, etc. Vide Probat. Hist. Turenensis pag. 33.

EXCONSULES, dicti quod jam a Consulatu exierint sive discesserint peracto vicis sue anno. Glossar. Sangerman. n. 501. ex Isidoro lib. 9. Orig. cap. 3. Exconsules memorantur apud Lampridium. Sidonium lib. 1. Epist. 11. et alibi.

EXCONSULARES, Eadem notione non semel.

EXCONTRARE, Permutare. Petrus de Vineis lib. 5. Epist. 57: Licentiam eis taliter Excontrandi de nostra gratia concedere dignemur. Vide Excontrum.

EXCONTRUM, Permutatio, quod contra aliam rem, seu pro alia reddatur. Proprie autem est, cum obses loco alterius obsidis cum licentia discedentis, aut dimissi datur. Petrus de Vineis lib. 5. Ep. 57: Supplicarunt obsides de Montefalco nis... apud Capnam commorantes, ut cum relint pro seipsis Excontrum personarum condacens exhibere, videlicet fratrem pro fratre, etc.

EXCOPARE, Verrere, scopis purgare. Stat. Salutar. collat. 3. cap. 81: Quod quilibet habens domum in platea Salutarum, teneatur ipsam ejus domum usque

ad medium platen bene Excipere. Vide supra Excipere.

EXCIPERE, Excipere. Gall. *Captier*. Chronicon Windesem. lib. 1. cap. 2: *Libro SS. Patrum per eos describi fecit et Excipere*. [Legitur apud Marten. tom. 4. Collect. Amplias. col. 1152. et alibi.] Vide *Captia*.

EXCORDARI, Commotianus Instr. 21: *Excordaris, homo, si putas ut ipsi te salvent. Id est, abetras.*

EXCORDATUS, Corde privatus. Sugerius in Ludovico VI. cap. 16: *Quia vector vixus fuerat, mortuus est Excordatus. Cor si videm extis ereptum fraude et iniquitate turgidum, palo imponunt, etc.*

EXCORRE, Dolore cordis affici, graviter se habere, vulgo *Avoir mal au cœur, se trouver mal*. Lit. remiss. ann. 1405. in Reg. 160. Chartoph. reg. ch. 96: *La suppliante en soy esbatant, elle qui estoit grosse d'enfant... se feust blecée et Excorsé tellement qu'il convint qu'elle partist dudit hostel.* Vide supra *Cordia*.

EXCORDOR, [Excors sum, insanus. Commodian. Instr. 21. Excordaris, homo, si putas, etc.]

EXCORIARE, Virgis vehementius cadere, Gall. *Escorcher*. Fridericus I. Imper. de Pace tenenda: *Si quis quinquaginta solidos valens, aut amplius, furatus fuerit, laqueo suspendatur. Sin minus, scopis et forcipe Excoriatur et tondetur.* Arnoldus Lubec. lib. 2. cap. 37: *At illi indignati, virgis Excoriarunt eos, et decalvatos ad dominum suum remisissent.* Vide Sicam ad *Leges Frisonum* tit. 9. Gloss. Saxon. *Escrici*: Excoriatus, Be Belfæ, a Belfæan, decorticare, excoriare, unde forte nostrum *Bester quelqu'un*, Subsannare, irridere quempiam tanquam cæsum virgis. [Vide Graff. Thesaur. Ling. Franc. tom. 3. col. 479. voce *Bifilljan*.] In *Legibus Rotharis*, apud Murator. tom. 1. part. 2. pag. 43. col. 2. *Excoriare*, est Corium detrahere: *Si in flumine animal cujuscumque mortuum fuerit, aut ubicumque, et alius homo cujus non fuerit, Excoriarit, componat solidos XII.* [Vide *Leg. Sal. emend. tit. 68. supra Decorticare Cabalum*.] [Occurrit iterum hac notione in Memoriali Potestatum Regniensium ad annum 1218. et in Consuetud. Ausciorum MSS. ann. 1301. art. 88. et 89.] [Vide Gesta Episc. Virdun. cap. 2. apud Pertz. Scriptor. tom. 4. pag. 40: *Vidimus coram hominis cum cruore usque ad nates Excoriatam.* Vide *Decoriare* et *mox Excorticare*.]

Supplicii genus, in Charta ann. 1328. ex Reg. donor. in Cam. Comput. Paris. fol. 30. r. *Item en tous cas là ou l'en fait justice, li mounier de la ville (de Baugency) font l'exécution à leur coust, soit pendre, ardoir, boullir, enfouir, Escorcher et fuster.* Excoriation, Morbi genus, in Lit. remiss. ann. 1427. ex Reg. 174. Chartoph. reg. ch. 42: *Icellus Jacques fut surprins d'une très grieve maladie, nommée Excoriation ou autrement, et pour avoir et trouver garison d'icelle feust alez en la ville de Bourges, de là à Tours, et dudit Tours à Lyon sur le Roane, et de là à Avignon, etc.*

EXCORIARE CRUCES, Aurum et argentum ab his exillare, apud Radevicum lib. 8. de Gest. Frider. cap. 10.

EXCORIATIO, Vide *Escoriatio*.

EXCORIATOR, Lanus, Gall. *Boucher*. Charta Phil. Pulc. ann. 1295. in Reg. 69. Chartoph. reg. ch. 2: *Cum vallet Excorticatores Parisienses liberaliter concesserint quod ultima subventio, que pro necessitate regni nostri a subditis*

nostris daretur et levetur, ad eisdem presentur et levetur hac vice, etc. Vide supra *Excorticaria*.

EXCORIATORES, metaphorice nuncupati, qui lites Provocant in Synod. Andegav. ann. 1302. apud Bochet. pag. 1174.

EXCORIATORES, Quaedam militum turba. Vide *Estorcha* et *Scoriatio*. Felic. V. PP. Epist. ann. 1442. in Alsat. Diplom. num. 1283. tom. 2. pag. 369: *Quasdam Excorticatores vulgariter sic nominatos, alioque armigeros et iniquitatis filios.* Chart. ann. 1445. num. 1343. ibid.: *Der Telfin des künigs von Frankrich nun, mit den Franzosen und bösen lüten, den man spricht den Schindern, etc.*

EXCORNIIS, [qui sine cornibus est. Tertull. *Palb* 5. *Muræna beslia dentula, et Erunhuir, et Excornis.*]

EXCORPORARE SE, A corpore seu societate discedere. Vincent. Lirin. Com. monitori cap. 2: *Julianus se collegarum sensui aut incorporare neglexit, aut Excorporare presumpsit.*

EXCORRENTIA, Caduca bora, que in fiscum excorant vel cadunt, seu ex commisso, seu aliqua quavis ratione. Charta Anair. vicecomit. Narbon. in Reg. 13. Chartoph. reg. ch. 22: *Retinemus feoda et retrofeoda... incursum et Excogre illas ipsorum feodorum et retrofeodorum.* Vide *Excadentia*.

EXCORRIGIARE, *Corrigiam* solvere. Vide *Decorrigiare*.

EXCORTICARE, [Caudam animalis detrahere, Gall. *Ecouer*. Vett. Formulæ Andegav. art. 34: *Et ipsa animalia per sua menata aliquas mortas fuerant, et ipsa pecora illi Excorticassit, posteaque mortas fuerunt.* Et ipsi illi taliter locutus fuit, quod nec sua animalia numquam menassit, nec per sua menata ipsa animalia degere numquam habuissit, nec de manus suas Excorticatas numquam fuisent.] Vide *Decoricare*. [Vide *Corium detrahere*.]

EXCORTICARE, Corium detrahere, Gall. *Ecorcher*. Chron. Ast. ad ann. 1311. apud Murator. tom. 11. Script. Ital. col. 288: *Tunc omnes, qui capti erant a Brianis, Excorticabantur, et pellis et caput extendebantur super muros civitatis.*

EXCORTIARE, Cutem evellere. Lit. remiss. ann. 1377. in Reg. 111. Chartoph. reg. ch. 217: *Dictus exponens quandam situlam fustean, in qua erat aqua, accipiens, aquam ipsam super caput dicti Mignoti effudit, quam effundendo, situla ipsius Mignoti vultum attingit et modicum Excorticavit.*

EXCORZARE, Corticem avellere. Ital. *Scorzare*, nostris *Ecorcer*. Stat. Taurin. ann. 1330. cap. 121. ex Cod. reg. 4622. A: *Item quod nullus audeat vel presumat Excorzare plantas aliquas seu obores alienas.* Vide supra *Escorciare*.

EXCOTERE BLADUM, Excutere, exterrere, flagellare peticis. Sententia arbitraris inter Dominos et Universitatem Calliani ann. 1497: *Ordinamus quod pro necessitate licet dictis hominibus ad succurrendum Excotere de blado excrota, in dictis Mauris ante tempus medii mensis Julii, et quantitatem bladi sit Excoti intimare debeant dicti calcadurerio.*

Nostris alias *Escourre* et *Escoudre*. Lit. remiss. ann. 1379. in Reg. 114. Chartoph. reg. ch. 349: *Icellus Jehannot gaignoit sa journée pour battre et Escourre blé. Alie ann. 1450. in Reg. 186. ch. 45: *Il seroit bon qu'il alassent battre ou Escourre du blé. Alie ann. 1450. in Reg. 186. ch. 250: *Le suppliant estoit en sa grange ou il Escoudoit ou battoit des gerbes de***

seigle... que l'en a accoustumé de faire en pays d'Auvergne. Unde *Escous*, f. Area ubi frumentum excutitur, in Terrear. dom. de Nereuz ex Cod. reg. 9690. fol. 40. r.: *Item plus quatre deniers et malhe Tournois de cens pour une Escouz... Item plus demie gelins de cens pour une pesson et Escouz.* Vide *Excussorium* in *Excussor* 1.

EXCOTER, rusticis Dombensibus, idem quod vulgo *Etéer*, Arborem decacuminare. Hispanis, *Escotados* in arte heraldica, Rami amputati significantur.

EXCREIRE, pro *Excreare*. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7693: *Excreare, Evriler.*

EXCREDERE, Facere ut aliquis non credatur. Synodus Rajocensis ann. 1300. cap. 63: *Excommunicamus sortilegio de Sacramentis Ecclesie facientes, et qui ad conjugendum et dijungendum falsas matrimonia, vel ad Excresendum aliquem, scienter deponunt testimonium falsitatis.*

EXCREDERE, Mutuare, nostris alias *Croire*. Acta S. Sebaldi tom. 3. Aug. pag. 771. col. 2: *Sed cum hospitator illum tractare vellet, et vas lucidum, in quo potus cernitur, non haberet, a vicino quodam vitrum dolenne Excresidit.* Vide supra *Credere* 1.

EXCREDERE, Eximere sponzæ aut captivum a vinculis, sponzione data. Epistol. ann. 1300. in Gud. cod. Diplom. tom. 2. pag. 1036: *Depracatur... quod idem noster concivis a sui captivitate usque ad Domini nostri Coloniensis adventum Excresatur.* Vide *Haltaus*. Glossar. Germ. col. 73. voce *Ausburgen*: Ita etiam intelligenda sunt, que laudantur in *Excresere* 1. et in *Excresditus*.

EXCREDITUS, Cujus sponzio seu cautio nondum accepta est. Charta ann. 1327. tom. 2. Hist. Trevir. Joann. Nic: ab *Honthaim* pag. 111. col. 1: *Si capti fuerimus... tunc infra annum et diem post nostram captivem, et quamdiu Excresidit et inducisti fuerimus, aliquam exactionem solvere non debemus pro nostra liberatione.* Vide in *Recresere*.

EXCREMENTUM, Incrementum, accretio. Charta Phil. Aug. ann. 1207. in Reg. S. Justi Cam. Comput. Paris. fol. 110. r. col. 2: *Damus terram, que fuit Johannis Mauduit et Roberti Mauduit, integrè cum omnibus Excrementis et melioramentis, que in eadem terra. Excresistre, pro Accresistre, Accrescere, augere, in Ch. ann. 1322. ex Tabul. S. Petri Carnot.: *Esgardans que iceluz restigieux estoient moult estreins et moult eserrés dedens les fermés de nostre chastel de Bruroles, et ne se pouvaient pas bien largir ne Excresistre sans nostre assentement, etc.* Alia ann. 1458. ibid.: *Voulons... aussi Excresistre et augmenter les biens de l'Eglise, et non les diminuer.**

EXCRESCENTIA, EXCRESCENS, Fortuita Clericorum obventio, Gall. *Le casuel*. Charta Elisabeth Regine Angl. ann. 1560. pro Capellano suo, apud Rymer. tom. 15. pag. 590. col. 2: *Cum preminentiis, jurisdictionibus, libertatibus, privilegiis, titulis, quotidianis distributionibus, Excrecentiis, allocationibus, aliisque proficiis, commoditatibus, etc. Fructus, quotidianas distributiones, Excrecentias, etc. ejusdem tom. pag. 704. col. 1.*

EXCRETA, Vide *Estrida*.

EXCRETORIA CASA, Ab aliis secreta ac seorsim posita, interpretibus doctis Editoribus ad vitam B. Schetzel. tom. 2. Aug. pag. 178. col. 2: *Veniens autem ad Excretorias ejusdem viculi casas, si quem*

ibi pauperculum et honeste conversatio-
nis hominem manere cognosceret, ad eum
libentius divertebat. Ubi, fisdem notanti-
bus, editio Chiffletii ac tria MSS. habent
Excrutorias.

EXCROLARE, Italis Scrollare, Quas-
sare, agitare, nostris Croler. Stat. Tau-
rin. ann. 1890. cap. 162. ex Cod. reg. 4622.
A: De pona illius qui incidere seu Excro-
laret alienam arborem. Vide infra
Grollare.

EXCRUSTARE, Crustam auferre. Mo-
nasticum Angl. tom. 1. pag. 210: *Duas
imagines... quarum unam auro et gem-
mis Excrustavit.* [Radulphus Cadom. de
Gestis Tancredi, Inter Anecd. Marten.
tom. 8. col. 196: *De argento milites creare
iste pervertendo et depravando vocat Eccle-
sias Excrustare.* Vide novam Gall. Christ.
tom. 8. col. 863.] Vide Decrusare.

Metaphorice pro Spoliare, detrahere.
Charta ann. 1146. inter Probat. tom. 2.
Hist. Lothar. col. 824: *Si quis autem hæc
beneficia ecclesie data Excrustare volue-
rit, anathema sit, donec ecclesie satisfie-
cerit.* Franco Legiens. apud Jarland.
Chrysop. ex Cod. Clareval. sæc. XII. in
festo Invent. S. Crucis: *Quod autem rex
(Salomon) Excrustavit totum aurum de
ligno.*

EXCRUTARE, pro Excrustare, Eodem
significatu. Charta Henr. episc. Tuil.
ann. 1163. inter Frobat. tom. 1. Ansal.
Præmonst. col. 660: *Nullus cujuscumque
conditionis homo, sive nobilis sive igno-
bilis, super his omnibus injuriosus eccle-
siam vestram exstat, vel aliquid horum
Excrutare præsumat.*

EXCUBARE, Excubili surgere, Gall.
Sortir du lit. Comæd. sine nomine act.
6. sc. 4. ex Cod. reg. 8163: *Mane nimis
est, ante lucanum applicui, nondum Ce-
sius Excubavit, ostia clausa sunt.* Vide
Excubitare.

EXCUBARE, Vide Excubia 4.
EXCUBIA, Vigil. excubitor. Stat.
Avenion. MSS. cap. 15. ex museo meo:
*Ab hoc tamen statuto excubitoris notarios,
scriptores et cursores, et Excubiam turris
episcopalis.*

EXCUBIE, proprie sunt Vigiliæ
custodum, τῶν φύλακῶν, ὑποφυλακῶν,
ὑποφυλακῶν, ut est in Glossariis. At sequio-
ribus sæculis hæc vox sumpta est pro
quovis gravamine, aut quavis injusta
molestia, quæ subditis inferitur a domi-
nis. Lex Long. lib. 3. tit. 9. § 2. [Luthar.
I. cap. 8.]: *De illis hominibus qui
res suas offenserunt, ubicumque super
eos resident, distringat eos Comes per
Excubias publicas, sicut lex continet. Ubi
Glossa, *Id est, servitium ad pontes res-
taurandos.* [Muratorio tamen Excubia
nihil hic aliud sonare videtur quam ur-
bium custodia.] Paschalis L. PP. in
Confirmatione privilegiorum Eccles.
Ravennat. apud Rubeum lib. 5. pag. 237:
*Nec nullum molestia, aut angarias, aut
gravamina, aut Excubias quilibet inferre
parti sancte tue Ecclesie, etc.* Charta
Caroli Imp. in Chronico Farfensi pag.
638: *Aut homines ejusdem Monasterii...
distringendos, vel ad publicas Excubias
compellendos, aut ullas redditiones, vel
quaslibet occasiones requirendas, etc.*
Adde pag. 667. Pandatio Abbatis Pina-
rolensis ann. 1078: *Similiter cum areis
suis, teloneis, aliisque Excubiis, et condi-
tionibus jura inde exigendis.* Charta Ma-
rini PP. ann. 883. apud Ughellum tom.
4. pag. 80: *Pro omni Excubia et erpe-
ditione tam palatina quam hostili, etc.*
Alia Widonis Imper. ann. 895. ibid. pag.
1342: *Nullasque redditiones, aut publi-
cas Excubias, nullas angarias facere sive**

persolvere cogantur. Adde pag. 1345.
Vide Scubia.

EXCUBIE, Vigiliæ Ecclesiasticæ.
Gloss. MSS. Erel. Parisiensis: *Excubia,
officia vigiliarum. Excubias celebrare,
agere, apud Liberatum Diacon. cap. 20. in
Vita S. Arnulphi Episc. Metensis cap. 23.
25. in Vita S. Virgillii Arelat. Episc. apud
Lambertum in S. Hieriberto Coloniensi
Archiep. n. 13. etc.*

EXCUBIUM, Eadem notione. Isidorus
Pacensis Episc. in Chron. æra 680: *Fas-
sus est... quod quadam nocte se ab hos-
tariis Ecclesie B. Petri Apostolice petiisse
Excubium, etc.* id est, ut in ea excubias
seu vigiliis ageret.

EXCUBIE, pro Erucis, Reliquiæ
Sanctorum. Vita MS. S. Juliani Episc.
Genoman.: *Equi qui lecticam sanctorum
gestabant Excubiarum, etc.* Vita S. Pop-
ponis Abbat. n. 59: *Sæpe limina vadens
Apostolorum, sæpe etiam, atque, ut ita
dicam usitatus, Excubias cæterorum fre-
quentans sanctorum. Ibi enim Erucias,
id est, reliquias legendum puto.*

EXCUBIE, Jus quod Wardæ dicitur,
Droit de garde, quod scilicet Vassalli ac
Tenentes debent in Castris Dominorum.
Charta Theobaldi Comitis Blesensis ann.
1131: *Habeo talem consuetudinem in burgo
de Camariaco, quod homines castri illius
burgi pergunt necum in exercitum, et in
expeditionem, et si ibi castrum firmavero,
illud claudunt de palis et virgis, et in cas-
tro nihil plus faciunt præter hoc quod
corpus meum Excubant.*

Factum inter Reg. Carol. II. comit.
Prov. et capit. S. Salvat. Aquens. ann.
1292. ex schedis Pr. de Mazaugues: *Di-
cebant etiam Excubiam seu custodiam
facendam in dicto burgo de die vel de
nocte, cum armis vel sine armis ad præ-
satum dominum regem seu præfatam curiam
jure debito pertinere. Hæc Excubicibilis.*

EXCUBIALE OBSEQUIUM, Obsequium
excubitoris seu vigiliis, apud Johannem
Sarisber. lib. 2. Polycratici cap. 27.

EXCUBIARE, Excubare, Excubias
agere. Franchisæ habitatoribus Belli-
visus ann. 1256. concessit per Guillelmum
de Bello-videre. Hist. Dalphin. tom. 1.
pag. 59. col. 1. Item, habitatores castri et
burgi debent Excubare et gairare...
Excepto quod Nobiles gairare et Excubare
tenentur. Charta Henrici de So-
liaco pro habitantibus Castrum de Ais
ann. 1301. apud Thomassærum in Bi-
turig. pag. 123: *Quotiescumque Bur-
genses, si moniti fuerint a Præposito villæ
vel ejus mandato, villam tenebuntur Ex-
cubiare.*

EXCUBICIBILIS, Qui excubias agere
tenetur. Charta ann. 1457: *Recognos-
centes dicti assensatarii se fuisse et esse
causa et ratione præmissorum assensato-
rum justiciabiles et Excubicibiles seu
queytabiles ejusdem domini, causa et
ratione dicti ejus castri, justitiæ et cas-
tellaniæ de Drois.*

EXCUBICULARIUS, Defunctus mu-
nere cubicularii, leg. 13. Cod. de Excusat.
libert. [Cod. Theod. lib. 11. tit. 16.
Const. 15. de extr. s. sord.]

EXCUBITARE, Excubitum. Gloss.
Gr. Lat.: ἡσυχαστήριον, Excubitum.
Excubitum, Excubitum. Excubitum igitur
dicitur qui e strato exsurgit, sed proprie
qui ad alterius salutem vigilat. Gloss.
Gr. Lat.: ἡσυχαστής, hoc Excubitum, per-
vigilium, ἡσυχαστήριον, Excubitum Alibi:
ἡσυχαστήριον, Excubitum, per-
vigilium. Hinc facere Excubitum, est vigi-
lare. Vegetius lib. 3. cap. 8. et Modestus
de Vocabul. rei militaris: *De singulis
centuriis quaterni equites et quaterni*

pedites Excubitum nocte faciunt. Rufus
in Legibus militaribus: Καταλιπὼν τὰς
παιχρυνίας καὶ ἡσυχίαν.

EXCUBITUS, Eadem notione. Jul. Fir-
micus lib. 3. cap. 14: *Facies, Scutarios,
vel Imperatorum Protectores, vel qui pro-
prio Excubitu salutem Principibus servant.*
Sic vero potissimum appellabantur uni-
versim cohortes custodiæ Palatinæ
addictæ. Constantinopolitanum enim Pa-
latium ob Imperatoris salutem multorum
præsidii militum custodiebatur, ait Luit-
prandus lib. 1. cap. 4. et lib. 5. cap. 9.
Corippus lib. 3.

Ingens Excubitus divinis palatii servans.

Idem lib. 1.

Clypeis pia tergo tegubat
Ingens Excubitus.

Anastasius in Hist. Eccl.: *Populus Scho-
lariorum et Excubitum.* Idem in Hist.
exili S. Martini PP.: *Fecit eum inclau-
sum sub multa custodia, præcipiens Excubi-
biti custodibus, ut nullus penitus sciret
civitatis, quia est in eodem Excubito.*
[Agnelli liber Pontif. apud Murator.
tom. 2. pag. 178. col. 1: *Frægerunt januam
ipsius: Excubiti calce percussi, et extraxe-
runt eum foras.*] Τὸν ἡσυχαστὴν ἔργον,
cohors excubitorum, apud Annam in
Alexiade lib. 4. et Constantinum de
Them. pag. 98.

EXCUBITATOR, ut Excubitor, sed ma-
lus, qui non excubat, nisi ut circumve-
niat. Bodonis Chron. Clusin. apud Leib-
nizium tom. 2. Scriptor. Brunsvic. pag.
367: *O demeritiam! Domini pulchrum
exercitum, sive Virginum choros filii dia-
boli circumdant, sed supervacaneo labore
Excubitores atterunt.*

EXCUBITI, Papias MS. Bituric.:
Liba, Panes, tonsuræ, barbæ, qui Excubi-
biti dicuntur.

EXCUBITOR, Gloss. Gr. Lat. Ἀγρυ-
πῆς, Vigil. Excubitor. Alibi: ἡσυχασ-
τήριον, Excubitor. Rursum: ἡσυχαστήριον,
Excubitor. Procopius lib. 2. Vandal. cap.
12: *Ὁ δὲ τῶν ἡσυχαστῶν ἡσυχαστήριον ἔσται γὰρ
τοῦ εὐνοῦτος Πομπηίου κλοῦσιν.* Timarchus
Excubitor, apud Gregor. M. lib. 8. Epist.
52. His qui præerat, Comes Excubitorum
dicitur, Nicephoro Patr. CP. in Heracio,
et aliis a Meursio et Fabroto ad Cedre-
num, et Alamanno ad Procop. Hist. ar-
can. laudatis. [Excubitor Tribunus apud
Suetonium in Claudio cap. 42. et Erce-
bans Tribunus, in Nerone cap. 9. Apul.
lib. 2. Doctr. Plat. pag. 26: *Excubitorum
loco militet juvenus pro utilitate cuncto-
rum.* Utitur etiam Cesar de Bello Gall.
lib. 7. Hæc igitur vox potuisset præter-
mitti.] Vide Gloss. Basil. [Cod. Glossar.
med. Græc. in Ἐξουστῶν col. 403. et
Append. col. 70. Ἐξουστῶν, col. 1386. et
Tercetia, col. 1450.]

EXCUBITORIUM, Idem quod Excubi-
tus. Locus palatii in quo excubabant
milites excubitores. Anastasius in. Col-
lectaneis: *Duceruntque in custodiam Ex-
cubitori.*

EXCUBITUM, Excubitus. Vide Excubi-
tare.

EXCUBIUM, Vide Excubie 2.

EXCUBIUS, Excubitor, vigil. Ordina-
tio Humberti Dalphin ann. 1348. apud
D. Serouasse tom. 3. Ordinat. Reg. pag.
271: *Ecclesia, Sacrista, et Capitulum de
Romanis habuerunt... pro servitio Eccle-
siae, Sacristæ et capituli inter cæteros
cellarium, panatarium, boycellarium,
mantilium, dutorum, coquum, coquum,
porternum, Excubium, campanarum pul-
satorem, etc.*

EXCUBUS, ut Excubitor. Jolan. Sa-

riberit lib. 2. Polyorati cap. 27: Vulgo dicitur solet, Quovis Excubo vigilique mendacior est.

° **EXCUDIA**, Excubia Plauto, Vestiarum scopula, Gall. *Vergette*. Glossar. Lat. Gall. ann. 1852. ex Cod. reg. 4120: Excudia. Gallice Excou-veste. Vide infra Excubia.

° **EXCUGATHIE**, Excubie, vigiliae. Lit. antiq. 1079. tom. 4. Ordinatio. reg. Franc. pag. 46. art. 5: Jurent autem publice dicti consules... de eorum officio mandare vel facere mandari gathias et Excugathias et alias custodias, quando videbitur expedire curie nostrae. Gathias et Excugathias eduntur iisdem Lit. in Reg. 129. Char. oph. reg. ch. 119. tom. 7. eorum. Ordinatio. pag. 155. Sed minus attente lectum est: ibi enim habetur: Gathias et Excugathias, et infra Gathie vel Excugathie. Vide supra Escharchia.

° **EXCULARE**, Cronicon Sicilie, inter Anecd. Marten. tom. 3. col. 7. Imperator cepit dictum Maniachium per barbam et Exculavit eum. Id est, interfecit, ut laudatus hinc interpretatur in Glossario ad calcem tom. 5. procul dubio quod articulus, unde hic locus excerptus est inscribitur de Deceptione et morte dicti Maniachii (sic) nullaque sit alia vox in integro articulo, qua occisio illa significetur. Haud contemnenda sane ratio: vereor tamen ne forte legendum sit Excuculavit: ex oculorum evulsione mors subsequi potuit.

° **EXCULATOR**, Vide Collocare.

° **EXCULEUS**, Importunus, in Gloss. Arabico-Lat.

° **EXCULIT**, Dicit aut sculpi, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7613.

° **EXCULPARE**, Exculpere, Ital. *Scultare*, Gall. *Sculpter*. Charta ann. 1402. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 175. col. 1: Magistro Johanni Jouglaris, pro eia labore et salario impensis in faciendis seu Exculpando duas ymagines lapideas, positas in capella castri regii Nemausi.

° **EXCULPATIO**, Culpe liberatio. Roland. Patav. de Factis in Marchia T. r. v. lib. 4. cap. 8. Rogamus eos propter ipsorum Exculpationem, et ne cresceret aliquis rixa in Padua, quam Dominus noster Imperator optabat in pace tenere pro ceteris locis, quod paucis diebus parum longa de civitate secederent.

° **EXCULTARE**, RATHERIUS VERNI. de Qualitatis conjectura. [tom. 2. Spicilegii Acher. pag. 263] Sede, non tibi dicit; non sedentem vero Excultare nequaquam omittit. Vide Collocare.

° **EXCUNDIRE**, Vide in Exconicere.

° **EXCUNEATUS**, Cuneo spectatorum equetus. Apuleius lib. 3. Florid.: Extimus quisque Excuneati queruntur. In theatris subsellia erant per cuneos disposita: circa cuneos via, ubi spectabant, qui locum non habebant in subsellis: hos Excuneatos vocat Apuleius. Tertull. de Spectaculis: Apud spectacula in via stat.

° **EXCUNIARE**, Collocare, condere, vel Excutare. Charta ann. 1065. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. ævi col. 198. Item concedimus... adunare omnem laborem et ipsas nominatibus terras, et Excunare in scripta area Pictula Fabrita pertinet scripte nostre sancte Neapolitana ecclesie in sempiternum.

° **EXCUPARE**, Execrare, rumpere. Ital. *Scoppiare*. Arest. ann. 1341. 12. Sept. in vol. 3. arrestor. parlam. Paris.: Cum enribus vaginatis quandam canabertiam... cum suis complicibus Excupaverat. Lit. ann. 1346. tom. 8. Ordinatio. reg. Franc. pag. 390: Animalia sua grossa ut alia in

vinis ipsi vindemialis per modum pasqueragi immittunt; que vinee ex eo dampnificantur, destruuntur et multimode Excupantur.

° **EXCUPATOR**, Qui scopis purgat. Leges Palat. Jacobi II. Regis Majorie. inter Acta SS. Junii, tom. 3. pag. xl: In nostro deposito sint duae personae, que Excupatores nominantur, ipsi enim tam cameras nostras quam palatia scobare et mundare teneantur.

° **EXCURGACHIE**, EXCURGATE. Vide supra Excugathie.

° **EXCURSUS**, Quae aquae excurrere possunt, seu evaduari. Charta ann. 1217. apud Duchesnum in Probat. Hist. Casaneor.: Dedi... liberam licentiam faciendi et habendi in dominio meo et feodo de Chaillec quemdam Excursum liberum et immunum ab omni costuma et exactione ad excurrendas aquas de maresis de Lavagnus... Aquae autem... excurrunt, et tenentur excurrere... per predictum Excursum, etc. Vide Gall. Christ. Samartha. in Abbat. Absie ann. 1217.

° **EXCURSUS**, Praestatio, quae in arena exsolvatur, ob Excursum seu percursum subditis a domino concessum: vel pastio in alterius domini pascuis. Vide Percursus. Charta Oton. I. ducis Burg. ann. 1101. inter Probat. tom. 1. Hist. Burg. pag. 84. col. 1. Item Excursum, quem mareschali et armigeri ducis apud Longum vicium inter villam faciabant, ulterius fieri prohibeo. Percursus legitur in Ch. Hugon. II. ann. 1102. ibid. pag. 85. col. 1.

° **EXCURTARE** CABALLUM, in Lege Salica tit. 40. § 15. in Lege Aleman. tit. 70. § 2. 8. Caudam auferre, Gallis, *Excouter* [et *Excouter*]. Leges Wisigoth. lib. 8. tit. 8. § 3: Si quis alieni caballi comam turpaverit, aut caudam curtaverit.

° **EXCURTARE**, Contrahere, Gall. *Accourir*, Ital. *Scortare*. Tract. MS. de Remilit. et mach. bellic. cap. 90: Canape capram lerans aqua balneatur; tunc canape restringitur ac Excurtatur, et Excurtato canape, campana elevari potest ad locum deputatum.

° **EXCURSA**, Gall. *Excuse*. Ital. *Scusa*, Excusatio. Coecil. Lugdun. ann. 1527. inter Anecd. Marten. tom. 4. col. 413: Johannes Ferlat Notarius civis Lugdun. Procurator R. P. D. Stephani de Niceyo Abb. dicti Monasterii, ad hoc ab eo fundatus, in publico docuit procuratoris instrumento, producto et dimisso, allegans ipsius R. Abb. gravem infirmitatem, petendo propter ipsam a personali praesentia Excusam.

° **EXCUSADI**, Vide Excusati sub finem.

° **EXCUSAMENTUM**, Excusatio, apud Martian. Capellam lib. 8. pag. 272.

° **EXCUSARE**, Recusare, renuere. Gloss. Gr. Lat.: *Ἐκχυροῦμαι*, *Excuso*, *recuso*, *evito*. Pontius Diaconus in Vita S. Casarii: Magis enim dignus efficitur, qui quod meretur, Excusat. S. Benedictus in Regula cap. 65. et Grimlaicus in Regula Solitar. cap. 15: Non liceat... collum excutere de sub iugo regulae, quam sub tam morosa deliberatione licuit ei Excusare. Regula S. Basilii cap. 69: Si licet alicui Excusare opus quod ei injungitur, et aliud querere?

° Inquisit. ann. 1288. in Access. ad Hist. Cassin. part. 1. pag. 388. col. 1: Interrogatus a quo tempore accuratius Excusat domum suam a prestatione gallicae, dicit quod, etc. Vide mox Excusatio.

° **EXCUSARE**, Purgare se a crimine. Gloss. Græc. Lat.: *Ἀπολογεῖσθαι*, *Excuso* me. Gloss. alia MS.: *Ἐκχυσθῆναι*, *Excusari*. Sic Excusatio in Gloss. vet. apud

Menardum: Apologia vel apologia, Excusatio. Hinc apologeticus, sermo Excusativus. Gloss. Gr. Lat.: *Ἀπολογία*, *Excusatio*, *purgatio*, *satisfactio*. Vide Petrum Fabrum lib. 3. Semestr. cap. 28. pag. 357.

° **EXCUSARE**, Absolvere, reum liberum dimittere. Hist. Episcop. Eystetensium ann. 1129: Probabili septem probabilium virorum testimonio canonice Excusatus.

EXCUSATI autem potissimum dicebantur dimitti servi, aut liberti qui cum pro qualibet culpa ad Ecclesiam venis impetranda causa confugissent, dominis reddebantur, de omni penarum genere securi, et ad servitium consuetum redibant, datis prius a dominis ad Evangelia sacramentis de concessa venia, et quod nullam eis penam pro ea culpa, qua absoluti erant, irrogarent. Quod si domini sacramenta violassent, excommunicatione, tanquam perjuri, multabantur. Ita passim in Concilio Aurelianensi I. can. 1. et 3. Aurel. III. can. 13. Aurel. IV. can. 24. Aurel. V. cap. 22. Herdensi sub Joanne II. PP. can. 8. apud Gregor. Turon. lib. 5. Hist. cap. 3. 4. 49. lib. 9. cap. 20. de Vitis Patrum cap. 5. in Vita S. Joan. Abb. Reomaensis lib. 1. cap. 8. n. 16. etc.

EXCUSATI in Monasteriis, videntur hi qui ad Ecclesias vel ad Monasteria confugiebant, et majoris securitatis gratia eis se quodammodo in servos dabant. Charta Caroli M. in Chronico S. Vincentii de Vulturno lib. 1. pag. 679: Vel reliquas possessiones que... ibi sunt date, vel delegatæ seu etiam Excusatos, seu offatos, qui in praefatis Monasteriis legitime jam subjecti sunt, vel qui devote offerre se cum suis rebus voluerint.

EXCUSATI, Liberi, Quietii, nos Quittes dicimus. Charta Henrici Magnopolensis Domini ann. 1323, apud Pontanum lib. 7. Rer. Danicar. pag. 434: Ac pro omnibus obligationibus... quitos dimittimus et Excusatos. Alia Waldemari Danie Regis apud eundem: Et tunc pro tali equo dato suo... liber est et Excusatus.

EXCUSATI, Andreas Dandulus in Chron. MS. in Urso Duce Venet. ann. 879: Hic in Heraclis civitate de qua progenitores sui originem duxerant, palatium construxit, et licentiam tribuit in Rivallio paludes cultandi, et domus edificandi contra orientem et insulam, que Dorsum durum vocatur, eo consulente composita est: que gentibus aliquibus ad servitium Ducis deputatis, qui Excusati Ducatus dicti sunt, concessa est: et usque in hodiernum diem omnes in eodem degentes territorio, [mollis quam sextario, quod legitur apud Murator. tom. 11. col. 188.] piscatores et aucupatores, de his que capiunt tenentur tributum annuum persolvere Duci. Ex eo exscripsit, quem habet Petrus Marcellus in Urso Particaco Duce XIII. Sansovinus in Venetia lib. 6. sequentia ex veteri Instrumento profert: Excusati de Muriano, et eorum nomina, et sunt 41. Excusati de Mazorbo, et isti sunt de majoribus, et sunt 24. etc. haec sunt nomina Excusatorum qui serviunt in palatio, et sunt 124. nomina Excusatorum nostri Palatii, et sunt 198. Sansovinus hoc loco Excusatos dictos censet quasi Scutatos, quos Scutiferos vocavit ætas posterior. Sed vix est ut id probem: quin potius hac videntur appellatione donati propter indulgentiam munerum civilium et personalium, qua gaudebant ex quadam officii et functionis prerogativa, uti sunt hi de quibus est titulus De Excusationibus artificum, Cod. Theod. lib. 13.

Vide quae de his observamus in Notis ad Alexiadem Anneam.

EXCUSATI, in Chartis Hispanicis, videntur perinde appellati qui ab oneribus publicis excusantur) et soli *Glebae* servant. Charta aera 1049. apud Anton. de Ypez in Chron. Ord. S. Benedicti tom. 5. pag. 465. v. : *In villa Castro 2. Casatos : in Cupiellos 4. Excusatos : in Raneto 2. Casatos, etc.* Charta Sancti Regis pro fundatione Monasterii Deiparae de Naxara aera 1090 : *Sanctum Pelagium de Cerasso cum sua hereditate : alium sanctum Pelagium in ejusdem Cerassi suburbio, cum suo Excusato.* Charta Ferdinandi I Regis Castellae aera 1100. apud eundem Ypez tom. 1. pag. 88. Appendic. : *Hec supradicta omnia decima damus cum suis Excusatos.* Alla Alfonsi VII. Regis aera 1175. tom. 7. : *Et praedictum Monasterium habeat duodecim Excusatos in Zamora, et in termino suo, quos ipsi Monachi elegerint, et sint Excusati de martiniega, et de fossado, et de fossadera, et de omnibus servitiis et exactionibus regalibus, excepta moneta ferrea : et ipsi Excusati persolvant omnia tributa ipsi Monasterio, et quartam pro aliis operibus, etc.* [Charta Alfonsi Castellae Regis aera 1230. apud Stephanotium tom. 4. Fragm. Hist. MSS. pag. 288 : *Dñ et concedo Deo et S. Joan. Baptistae Monasterio de Burgis... x. Excusatos in barrio sancti Johannis vicinos directos qui domus S. Johannis et Priori et Monachis servant quoscumque Prior sancti Johannis elegerit excusandos : et sint illi x. Excusati ab omni pecto, postal, fossado, fossadera, pedido, facendera, et ab omni proreus regio et alio tributo et gravamine in perpetuum, et ab omni regia exactione semper liberi et immunes existant.* Regula Toribii Archiep. Limae inter Concilia Hispan. tom. 4. pag. 676. col. 1. : *Oeconomus Ecclesiae et ejus Fabricae, habet munus exigendi omnes redditus qui ad eam pertinent, tam de novenis et mediis, quam de Exceptis vulgo Excusados, superfluis et redemptionibus domorum, censibus, sepulturis, elemosynis et aliis rebus.*]

EXCUSATICUM. In Capitulari Sicardi Principis Beneventani edito a Camillo Peregrino, cap. 29. ita concipitur, *Ut non tollatur a tertiatoribus Excusaticum et porcos.* Textus vero capituli deest in MS. ubi quid sit Excusaticum, non est proclivis divinatio. Sunt quibusdam glans quercea, qua pascuntur porci, ita ut Excusaticum legendum sit, quod excutiantur glandes a quercubus ad victum porcorum. Sed haec non omnino aridit conjectura. Alii legendum volunt *Excusaticum*, de qua voce alibi. Sed quid habet commune excusaticum cum porcis? Alii denique volunt Excusaticum esse ipsam pensationem quam exolvebatur pro excusatione seu immunitate a muneribus publicis, quae immunitas appellatur in Diplomate Imperatoris Joannis Palaeologi pro Narbonensibus, a nobis descripto in Familiis Augustis Byzantinis.

• Fellicori, ut videtur, conjectura proponit Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. aevi col. 8. restituendum *Excaticum*, quo significatur praestatio, quae pro esca seu glandatione porcorum exsolvi solitum erat, ut dictum est in *Esca* 2. Vide supra *Escatium*.

• **EXCUSATIO**, **EXCUSATUM**, Immunitas ab aliquo onere, Gall. *Exemption*. Inquisit. ann. 1371. in Access. ad Hist. Cassin. part. 1. pag. 427. col. 2. : *Item universitas tenetur Excusato tarenis sex.* Et pag. 425. col. 1. : *Homines de Valler-*

tunda tenentur camera pro Excusatione bajuli et castaldi anno quolibet in tarenis xvij. et ipsi homines non tenentur dare castaldum, neque bajulum vectori.

EXCUSATOR, in Lege Alemannor. tit. 6. § 2. et 5. Reus qui se a crimine excusat, aut certe qui rem quampliam sibi petitam debere negat.

EXCUSATORIA, Epistola, qua quis se excusat. Vide Diurnum Romanum cap. 8. tit. 14.

• Vel etiam qua alicujus excusatio approbatur. Excusatio quoque interdum appellata, ut videre est apud Baluz. tom. 2. Capitul. col. 509.

• **EXCUSATUM**. Vide supra *Excusatio*.
† **EXCUSATUS**, Excusatio. Acta S. Casiani apud Illust. Fontaninum in Appendice Antiq. Hortae pag. 338 :

Compellunt illi, defenditur ipse viritum,
Hi precibus pugnant, ille Excusatus obstat.

† **EXCUSATUS**, adjective. Vide *Excusati*.
† **EXCUSARE**, Frequenter excutere, apud Tertullianum de Virg. vetand. cap. 7.

• *Escouir* et *Escourre* nostris, eadem notione. Lit. remiss. ann. 1415. in Reg. 168. Chartoph. reg. ch. 287 : *icellui Vincent Escouir ledit espie en disant j'en ferai ainsi. En escouant lequel espie, le fer sailli hors du manche ou de la hante, et vint dedens la gorge dudit Jehan.* Aliæ ann. 1450. in Reg. 176. ch. 774 : *Le suppliant commença à hocher ou Escourre les poires.* Mirac. MSS. B. M. V. lib. 3. :

Quant on fait son manjel Escourre,
Ne s'on va pas toute la pourre.

• Unde *Esquour*, pro Excussus, in Lit. remiss. ann. 1403. ex Reg. 158. ch. 176 : *Et ainsi que icellui suppliant apperceut que tout le glan dudit chesne estoit abatu, choisi et Esquoux.* Vide supra *Escotere*.

† **EXCUSATUS**, Excussus, apud Paululum leg. 46. § 6. D. de admnist. tut. (26. 7.)

Excussio, Frumenti nempe. Concilium Vernense ann. 755 : *De operam rurali, arato, aut vinea sectione, Excussione, vel sepe.* (die Dominico) censimus abstinendum. Totidem habentur in Capitulis Caroli M. lib. 7. cap. 200. (276.)

• **Excussio**, Alia forte notione, in Legibus Henrici I. Regis Angli, cap. 40 : *Pundbrache (infrastructura parci) sit pluribus modis, emissione, evocatione, receptione. Excussione.* Intelligitur forte crimen ejus qui venationem alterius de manibus excutit.

• **EXCUSSIO**. [Excussione, actus escutendi, seu spoilandi aliquem bonis suis. Gloss. Philoz. *Excussio*.]

EXCUSO, a Gallico *Excusson*, Scutum, insigne. Comput. ann. 1498. inter Probat. tom. 4. Hist. Nem. pag. 71. col. 1. : *Item pro armis sive Excussonibus habuit frater Franciscus Berardus summam trium librarum.* Vide supra *Escudetus*.

† 1. **EXCUSSOR**, Spicarum in area tritor, Gall. *Datteur en grange*. Charta anni 1253 : *Omnia que pertinent ad grangiam... Excussores ligare tenebuntur.* Occurrit in altera Charta anni 1220. ex Tabulario B. M. de Charitate.

EXCUSSORES SEGETUM in graniciis ponere, inter Jura dominica recensetur. Charta Philippi Reg. Fr. ex Tabul. S. Victoris Paris. : *Custodes decimarum ponere debet Ecclesia S. Victoris et Theobaldus de Ultrivoisin : Excussores etiam quotquot necessarii fuerint ex consensu partium apponentur. Et tam custodes quam Excussores, et tractores, qui in campis decimas colligunt, fidelitatem facient Ecclesie*

S. Victoris. Excussores nihil habent facere de foragijs, nisi que extra clausuram projiciat. Vide in *Mestivarius*.

EXCUSSORIUM, Area ubi frumentum excutitur. Gloss. Sax. Alfrici : *Excussorium* : flor on huse Belgis *Vloer*.

2. **EXCUSSOR**, Parricida, homicida, sicarius, satellites, latro, etc. in Gloss. MS. Eccl. Paris.

• **EXCUSSURA**, Excussio, qua grana e spicis in terram cadunt. Excerpta ex Lib. Mirac. S. Genov. Cod. reg. 4182. apud D. Le Boef tom. 3. Dissert. pag. 42. : *Si vero expectarent donec der humidus serenaretur, Excussuram iterum messis maturissime formidabant. Excussure de loups, Luporum præda appellatur, in Reg. forest. comit. Alencon. ex Cam. Comput. Paris. fol. 101. r. : Item l'Excussure de loups, c'est assavoir quant une beste est estranglée de loups ; et il les treuvent, dient qu'il la peuent prendre.* Vide *Recussa*.

EXCUTERE. Eripere de manibus alterius, *Entlever*, Tirer des mains de quelqu'un. Lex Salica tit. 10. § 9 : *Si qua pecora propter damnum messis alienae inclausa fuerint, aut minentur, qui ea Excutere vel expellere presumpserit, etc.* Lex Wisigoth. lib. 7. tit. 2. § 20 : *Si quis furem captum aut reum alicui Excusserit.* Lib. 8. tit. 3. § 14 : *Si quis expellenti de frugibus pecora Excusserit.* Utitur hac notione Paulus lib. 1. Sentent. tit. 30. [Persius Satyra 6. vers. 100 :

Calidumque trientem
Excuit e manibus.

Literæ ann. 1231. apud D. *Secousse* tom. 3. Ordinat. Reg. pag. 117 : *Quod si forte caperetur (burgensis) burgenses possent captum Excutere a quocumque capiente sine se mescere.* In Legibus Henrici I. Regis Angli, cap. 51 : *Excutere namum, est si quis viam tollat, et avertat retro namum ipsum.* Adde cap. 40. *Oculum, auriculam, nasum, manum, pedem Excutere.* in Lege Ripuar. tit. 20. *Digitum de pede Excutere*, in Edicto Rotharis Regis Longobard. tit. 44. § 25. 2c. etc. [200 114. sqq. [Excutere oculos, Plautus dixit pro Ervere.]

• Nostris alias *Estordre*, *Estortre*. Lit. remiss. ann. 1376. in Reg. 110. Chartoph. reg. ch. 212 : *icellui Gieffroy pour soy eschapper s'Estordi escout de lui, et en soy Estordant et eschappant, etc.* Aliæ ann. 1389. in Reg. 136. ch. 200 : *icellui exposant... en soy Estordant desdis sergens, etc.* Aliæ ann. 1387. in Reg. 132. ch. 187 : *Estienne le Jay arresta le suppliant... et tantost d'iceulz se Estorti, et se tray devers son pere.* Aliæ ann. 1397. in Reg. 152. ch. 74 : *Pour ce qu'ilz ne le vouloient laisser aler, veant et sentant les granz villanies et injures que on lui faisoit se Estorty tant qu'il s'eschappa de leurs mains. Esteurdre et Esturdre, eodem significatu. Lit. remiss. ann. 1385. in Reg. 136. ch. 278 : Quant l'exposant se senti ainsi batu et villenné, il s'Esturdi d'eulz et leur eschappa. icellui hastenc s'Esteurdi pour avoir son baston, in aliis ann. 1388. ex Reg. 151. ch. 16. Guill. Guibert :*

Pour s'ame à l'ennemi Estordre.

• **EXCUTIA VENTRICULI**, Instrumentum ad everrendum stomachum, apud Helster. Institut. chirurg. cap. 100. ex animadv. D. Falconet.

† **EXCUTUM**, pro Scutum, infra in *Vicarii servi*.

† **EXDICERE**, ut supra *Excondicere*, Excusare, etc. Vetus Formula apud Mu-

ratorium tom. 1. part. 2. pag. 81: Si vero appellaverit, Edicat se. Altera Formula apud eund. tom. 2. part. 2. pag. 91. col. 1: De torto approbet appellator, si potuerit: sive Exdical se appellator, aut emendet. Et pag. 182. col. 1: Petre, te appella: Imperator, aut ejus Advocatus, quod tu habuisti epistolam ipsius domini Imperatoris in despectione. Non feci. Ergo Exdic te solus. Et infra: Petre, appellat te Martinus, quod tu malo ordine tulisti sibi solidos VI. toloneum illic, ubi non fuit rectum... Da sibi vadimonium, si recordatus fueris, ut ei illud toloneum secundum suam legem emendes; si autem, ut te Exdicas secundum tuam legem.

EXDIGNUS, Non dignus, in Glossis Arabico-Lat.

EXDOMARI, Sine domibus et foris versantes. Decreta Colomani Regis Hung. lib. 1: De civilibus Exdomariis 8. denarios precipimus colligi.

EXDORSUARE, Gloss. MS. Eccl. Paris.: Exdorsuandum, Judicandum. [Idem habent Glossae. Isid. ad quas recte monet Graevius pro Judicandum legendum esse, ut apud Nonium. Nudandum dorso. Hac notione Plautus dixit, Murenam Exdorsuam; et Apuleius: Disquammari et Exdorsuari pisces solere.]

EXDOSSARE, Italica *Scossare*, E dorso deponere, levare. Stat. Avellae ann. 1496. cap. 46. ex Cod. reg. 4624: Si vero dosas predictorum fresagiorum vel leguminum Exdossaverit vel caperit, etc.

EXDUTAE, [Exuviae. Fest.]

EXECARE, pro Exsiccare. Glossar. Lat. Gall. ann. 1452. ex Cod. reg. 4120: Execare, Essorbir.

EXECUTORIUM, Canalis, per quem aqua decurrit, pro Exaquatorium. Vide supra in hac voce. Parlag. inter reg. et monast. Grandis-silvae ann. 1290. in Reg. 132. Chartoph. reg. ch. 25: Item molendina cum suis pareris et Executoris et aliis pertinentiis suis et marguillis... sint perpetuo per medium inter dictum domini regem et dictum monasterium. Cum suis pareris et Executoribus, ex eadem Charta parlagit in Reg. 77. ch. 481.

EXECUTUS, Excisus, interceptus; pro Executus. MSS. castratus, ex Castigat. in utrumque Glossar.

EXECRABILITAS, utitur Apuleius lib. de Philosophia.

EXECRARI dicitur mensa altaris, si superior tabula in qua principaliter fit consecratio, mota, vel in sui forma mutata, vel enormiter, puta ultra medietatem, fracta sit. tunc enim iterum consecrari debet. Vide Durandum lib. 1. Ration. cap. 6. n. 82.

EXECREARE, Esboucler, in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692. pro Exenterrare, ut opinor. Vide in hac voce.

EXECUTA, Idem quod *Precaria*, praedii ecclesiastici concessio ad vitam sub annuo censu. Charta Alberti archiep. Magdeburg. ann. 1383. apud Ludewig. tom. 12. Reliq. MSS. pag. 473: Item nos et nostri successores nullam Executam seu precariam extraordinariam faciemus in bonis ecclesiasticis temporalibus et mundanis. [Idem quod *Precaria* 2. Quarta, roga, tributum quod exigitur, Germ. *Bede*.]

1. EXECUTARE, Exsequi, perficere, Gall. *Executer*. Conventus Episcoporum apud Caspera in Aragonia, inter Concil. Hisp. tom. 3. pag. 646: Ita quod illud, quod nos nomen... publicarem, vel alias pro Exsequutione capitulorum inter dicta parlamenta concordatorum faceremus, aut Executarem quovis modo, haberetur pro facto constanti, valido at-

que firmo. Constitutiones Ludovici de Canossa Episc. Bajoc. ann. 1518: Et mandata nostra absque mora exequantur et exequi procurent, atque Officiariis nostris reportant Executata et relatata, sub poena pecuniaria et emenda arbitraria. Testamentum Audae de Lasserano Dominus de Bonluco ann. 1351: Item dicta Domina testatrix, et suum supradictum testamentum Executari valde possit, ordinavit, etc. Litterae Executatae, in Decreto Curiae Paris. ann. 1446. ex Chartulario Eduensi. Executare promissum; apud Baluzium tom. 7. Miscell. pag. 100.

2. EXECUTARE, Lit. ann. 1335. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 568: Qui servientes habeant; et habeant de cetero plebariam potestatem Executandi, levandi, arrestandi, pignoriandi et capiendi omnia bona, etc. EXECUTARE BONA DEBITORIS, Eum sublati pignori ad solvendum aes alienum adigere. Consuetud. Tolosae art. 8: Quomodo etiam fuerit alligatum primo principalem debitorem fors conveniendum, et bona sua Executare, etc.

EXECUTARE, Extremo supplicio afficere, Gall. *Executer*. Memor. H. Cam. Comput. Paris. ad ann. 1421. fol. 161. v.: Fuit appunctatum et deliberatum quod domum facturi per regem... super hereditariis defuncti magistri Johannis de Rouvres... propter ejus demerita Executari, exequatur; et ita de cetero pro aliis quibus similiter donum fiat per regem super bonis et hereditariis illorum, qui propter eorum demerita per justitiam Executabuntur.

EXECUTARE, Eadem notione, in Arest. parlam. Paris. ann. 1343. ex Chartul. Guill. abb. S. Germ. Prat. fol. 62. v. col. 1: Qui per nos seu alios condemnati et Executi ad mortem fuerunt, etc. Hinc

1. EXECUTIO, Poena capitis, animadversio, Gall. *Execution*, in eod. Arest. ibid. col. 2: Alia bona... ipsi acquisita per condemnationem et Executionem dicti Hugonis... Quodque dictus Hugo (de Crusiaco) per nos condemnatus ad mortem et justiciatus fuerat propter plures errores, corruptiones, favores et infidelitates, quos contra nos et rempublicam commiserat, eo tempore quo ipse fuerat praesidens in parlamento nostro Parisius.

2. EXECUTIO, Pignorum ablatio. Libert. Dalph. ann. 1349. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 48. art. 33: De quibus (commissis) non esset ad debitam Executionem devenitum, etc.

3. EXECUTIO, Executoris testamentarii potestas. Necrol. Ms. eccl. Paris. ad Non. Oct.: Quae quidem volumina fuerunt posita et incathenata in libraria ecclesiae in una banca nova, sumptibus Executionis dicti defuncti. *Exequiter esse*, pro *Executrice*, cui exsequenda committitur suprema voluntas, in Ch. ann. 1320. ex Tabul. episc. Paris.: *Acote Marie par la grace de Dieu royaume de France desus dicte, principale Exequiterresse du testament, ordonnance ou derreniere volente de nostredit chier seigneur et pers.*

4. EXECUTIO CAMPI, Duelli seu monomachiae executio. Charta Ludov. VII. reg. Franc. ann. 1152. in Chartul. Maurign. ch. 88: Et cum abbas Landricus Executionem campi et bellum vellet adducere Maurigniacum, etc. Vide supra Campus 3.

EXECUTOR NEGOTII CRUCIS, Ad provocandas expeditiones sacras deputatus, qui cruce et privilegia cruci adscripta distribuere. Charta ann. 1264. ex Bibl. reg.: G. missatione divina Tyrensis archiepiscopus Executor negotii

Crucis in regno Francia, nec non in Cameracensi, Leodiensi, Tullensi, Matensi et Verdunensi civitatibus et dyocesisibus a sede apostolica deputatus, etc. Vide in Cruz pag. 690. col. 2.

EXECUTORES, in libris Jurisconsultorum, dicuntur qui iudicium mandata, et decreta exequuntur. *Executor Comitum, iudicis, civitatis*, in Lege Wisigoth. lib. 12. tit. 2. Capit. Caroli, M. lib. 5. cap. 235. [90 378.] Si quis hanc constitutionem violaverit, in magistratu positus 10. librarum auri poena multabitur. Si Executor est, in Decanici Ecclesiarum recludatur poenas luiturus, et officium perdat.

EXECUTORES CHALENTI, Eadem, ut opinor, notione: Chalentum enim hic idem putatur quod Calengum vel Calengam, seu litem vel actionem qua quis rem suam repetit apud Iudices. Litterae Philippi Franc. Regis ann. 1307. apud le Brasseur Hist. Ebroic. Probat. pag. 29: Restat quod frater noster predictus et ejus successores tenebuntur solvere singulis annis Executoribus Chalentii et aliis feudis et elemosynis in castellanis de Meullento 427. libras et 8. solidos et 8. denarios Turon. et nos et successores nostri Reges Francie reddemus et solvemus residuum de quo est onerata castellanis de Meullento. Quae sic exprimuntur in alia ejusdem Regis Charta Gallica ann. 1298. ibid. pag. 25: De ce vendra nostre tres chier frere Loys Comte d'Evreux aux Executeurs Chols et autres fiefs, etc. Feudatariis annumerantur Executores Chalentii, quod, si recte coniecto, suum tenerent officium fiduciario jure, ut Servientes seu Apparitores non raro tenebant. Vide in Serviens.

EXECUTORES, Exactores. Isidor. lib. 10. *Exequutor*, ab exsequendo, idem et *Exactor*. Petrus Chrysol. Serm. 25: Idem ipse est et Executor et debitor. Impietas Executorum, apud Sidon. lib. 4. Epist. 24. quae eadem Epist. dicitur *Exactorum* circum latrantium barbara instantia.

EXECUTORES denique appellati iudices vel alii a Principe delegati, qui Episcoporum in Conciliis, contra saeculares, statuta executioni mandari curarent, ab ipsis Episcopis ad id fere semper postulati. Concilium Milevitanum II. cap. 16: Placuit praeterea ut Exequutoribus in omnibus justis desideriis impertiantur. Cap. 25: Si in matricibus Cathedralis Episcopus negligens fuerit adversus haereticos, conveniatur a vicinis Episcopis, quod si ex eis quo convenitur, intra sex menses, si in ejus provincia Executio fuerit, et non eos ad unitatem Catholicam convertendos curaverit, non ei communicetur. In Cod. Canon. Eccl. Afric. *Executores* interpretantur dicuntur can. 96. *Ἐκδρασταί*. Ἡριστὸν κρῖος τοῦτοῦς ὡςτι Ἐκδρασταί ἐν πλοῖοις τοῖς ἐκκλησιαστικῶν χριστιανῶν κινεῖ ἐκδραστῆρας ἀποκρῖναι, οἱ τινες ἐν ταῖς διαφόροις ἐπιμερισθῆσονται ἐπαρχιας. Concilium Toletan. IV. can. 8: Omnes autem qui causas adversus Episcopos aut iudices aut potentes, aut contra quoslibet alios habere noscuntur, ad idem Concilium concurrant, et quaecunque examine synodali a quibuslibet prave usurpata inveniuntur, Regis Executoris instantia, justissime his, qui ius jura sunt, reformentur; ita ut pro compellendis iudicibus vel saecularibus viris ad Synodum Metropolitanam studio idem Executor a Principe postuletur.

EXECUTORES quoque Pontificum Executores fuere, qui tamquam Executori apostolicae sedis sententiam destinabantur, ut loquitur S. Augustinus in sua ad Caeselinum PP. Epistola. Ho-

rum munus erat, ut recte exponit D. Constant tom. 1. Epist. Rom. Pontif. col. 1062. eos quorum intererat convenire, ac de dicta sententia admonere et certiores facere, ut, si intra certos dies iudicata re stare nollent, velut rebelles haberentur ac segregarentur. Hinc et actus ille quo conveniebantur *Conventionis* perinde et *Executionis* nominibus donabatur: quod demonstrat idem D. Constant locis adductis, quos videre potes loco citato. Nobis satis sit observare Afris parum placuisse huiusmodi Executores, ut patet ex eorum Epistola ad eum d. Celestinum PP. num. 5: *Executores etiam clericos vestros quibusque potentibus nolite mittere, nolite concedere; ne fumosum typhum seculi in Ecclesiam Christi, que lucem simplicitatis et humilitatis diem Deum videre cupientibus praeferat, videamur inlucere.* Innuitt Augustinus in Epistola jam laudata n. 4. clericos illos Executores potestatem et militarium manuum praesidium, quo apostolicæ sedis sententiam exsequerentur, interdum adhibuisse. Sed hic Afris fastum in eis, non violentiam arguunt, inquit Constantius noster hic omnino consulendus.

† EXECUTOR OFFICIUM, in antiquo Ecclesiæ Sarisburiensis Breviario edito Londini ann. 1555. passim dicitur idem qui alibi *hebdomadarius Sacerdos*, is scilicet qui per hebdomadam integram in Choro fungitur munere Sacerdotis.

† EXECUTOR OFFICIUM, in antiquo Ecclesiæ Sarisburiensis Breviario edito Londini ann. 1555. passim dicitur idem qui alibi *hebdomadarius Sacerdos*, is scilicet qui per hebdomadam integram in Choro fungitur munere Sacerdotis.

† EXECUTOR TESTAMENTI, Illius executor, quem spectat testatoris placita perficere Gall. *Exécuteur Testamentaire*. Imperantibus in Francia stirpis Merovingicæ Regibus, raro Curatores testamentorum instituebantur: quod testatores hisce temporibus gravissimas imponerent hæredibus penas et multas, si suas ultimas voluntates rescindere præsumerent. Accedebat excommunicatio a Conciliis Gallicanis decreta in omnes et singulos, qui quovis colore bona Ecclesiis legata retinerent. Verum octavo sæculo hic usus cepit abrogari, tumque hæredes mortuorum bona omnia, nulla testamentorum habita ratione, invaserunt sæpissime. Hinc Executorum oborta necessitas. Quanta fuerit eorum potestas, non docet Donatio Raymundi de Medullione facta Raymundo filio, cum emancipatus fuit anno 1281. Vult pater, *Ut castra Barreli, Ville-franche et Sadaroni possint* (Executores Testamentarii) *sua propria auctoritate absque alicujus Judicis licentia capere et possidere, fructus et obventiones percipere, quousque plenarie predictæ elemosinæ, remunerationes, sive dona fuerint soluta.* Infra: *Et quod dictus Raymundus non patietur aliquod impedimentum fieri contra voluntatem predicti patris, que quidem si per dictum Raymundum non fuerint observata, feudum superius sibi datum committatur, ex eo quod predicta non observaret.* Denique addit: *Et pro exequenda ultima voluntate præd. Dom. Patris nostri quondam, venditionis titula tradimus vobis castrum et villam de Molanis sub hac forma, videlicet, quod dict. castrum teneatis in feudum francum ab executione predicta, quousque dicta executio finita fuerit.* Hæc ex Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 106. Vide

ibi Venditionem predicti castri de Molanis, *Executorio nomine et ex potestate Executoribus data et commissa in predicto Testamento facta propter magnam et evidentem utilitatem et necessitatem executionis predictæ, et pro exequenda ultima testatoris voluntate.*

† EXECUTRIX TESTAMENTI, apud Th. Madox Formul. Anglic. pag. 427.

† EXECUTOR DONATIONIS. Vide Salamannus.

† EXECUTORIÆ LITTERÆ, Specialia Pontificum maximorum mandata seu rescripta, quæ pro beneficiorum provisionibus concedebantur, forte sic appellata, quod ad certos Executores eas dirigerent summi Pontifices. Ab initio hæc mandata non imponebant necessitatem, erantque quasi precariæ seu monitoriæ Litteræ in gratiam eorum pro quibus scribebantur. Deinde præceptorix, quibus sub plena collationem præcipiebant, si Ordinarii non obtemperarent; ac denum Executoriæ, quibus certis mandabatur personis, ut Ordinarios reluctantes compellerent ad conferendum. Tandem summis Pontificibus ultra progredientibus, monitoriæ et præceptorix Litteræ antiquatæ sunt, solusque Executoriarum usus remansit, quibus Executores dari coeperunt, ne dum ad compellendum, sed et ad conferendum, et revocandam Ordinarii recusantis collationem. Ita Bleymanus Instit. lib. 1. pag. 96.

† EXECUTORIALIS LITERA, Quæ iudicium exsequendum alicui committit. Pactum inter Joan. duceum Brit. et legatos papæ ann. 1441. ex Bibl. reg. *Cum litteris Executoriæ etiam brachii secularis invocatoriæ, Papis et Gloss. Sangerman. n. 601. Legæ et vide Executa in Executum.*

† EXCEDERE, pro Excedere, Gall. *Exceder*, Modum exire. *Delinquant seu Excedant*, in Capitulis General. MSS. S. Victoris Massil.

† EXEDITIO. Vita S. Althelmi n. 13. Mall tom. 6. pag. 86: *Et cujuscumque Exeditiois sive belli libatio inter confines fieret, loca supradicti Patris sanctitate et scientia reverenda, libera ab omni statuerunt fore servitio.* Continuator Hollandi in Glossario ad calcem reddit Eractio, sed puto mendum esse et pro Exeditio legendum *Expeditio*. Gall. *Expedition*, Exercitus, apparatus belli et bellum ipsum.

† Satis arduum Seditio; nisi fortassis idem sit quod sequens

† EXEDITIO, Exitus, egressus, Gall. *Sortie*. Tract. Ms. de Re milit. et mach. bellic. cap. 5: *Et viso quod dicti castellani vident se coactos quod aquam non habent bibendi pro se et animalibus suis intus castellum, nec habere possunt extra castellum Exeditioem.*

† EXEDRA. Gr. Ἐξέδρα, Gloss. Gr. Lat.: Ἐξέδρα, Triclinus. Joan. de Janua, et auctor Mamotrecti ad 4. Regum cap. 23: *Exedra, i. cathedra, thronus, sedes, sella, suggestus. Vel Exedra est camera secreta, vel locus thesauri, vel locus subcelliarum, i. absida, vel camera, vel locus quidam separatus a palatio. Vel Exedra est genus fenestræ, que exterius dilatatur, et interius coartatur. Item invenitur Exedra pro gazophylacio, et etiam pro thalamo. Ita fere etiam Gloss. MS. Eccles. Parisiens. ex Walafrido Strabone lib. de Reb. Eccles. cap. 6. ubi ait *Exedram, esse absidam quandam separatam modicum a templo vel palatio, et dictam quod extra hæreat.* [Gloss. Mss. Biblicæ*

ex Bibl. reg.: *Exedre dicuntur Domusculæ juxta templum, in quibus habitabant ministri, et reponebantur vasa; et dicebantur Exedre quia extra ardem. Item Exedre dicuntur sedes assessorum ab assidendo, quasi assidre.* Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 521: *Exedra, Gallicè Trellet.* Sunt igitur Exedre conclavia a reliquis ædificiis separata, que interdum porticibus adijungebantur, ut colligitur ex vet. Inscript. 65. 3. 172. 3. Regula S. Antonii ad Monachos cap. 18: *Ne loquaris in Ecclesia, nec resides in Exedris Monasterii.* [Vita S. Sulpicii Pii n. 19: *Hic locus non longe a Basilicæ ponitur domo, ubi Dei Sanctuarium cujusdam Exedre loco refectiois gratia cum fratribus recumbat.*] Monachus Altisiodorensis in Chr. ann. 965: *Exedras quoque B. Lupi et S. Columbæ bractes aureis atque argenteis subtili artificio sculptis ambit.* Concilium Nannetense can. 6: *Prohibendum etiam... ut in Ecclesia nullatenus sepeliantur, sed in atrio, aut in porticu, aut in Exedra Ecclesie.*

† Interdum Exedre dicuntur throni Episcoporum in Bematibus, seu ipsa Bemata, vel sacra templorum adyta. Glossæ MSS. *Exedra, vel Clithedram, sedes Episcopalis. Papias Exterior sedes, ubi Papa sedet, quando populus concitatur.* [Vel ut habet MS. Bitur. quando communicat populus.] S. Augustinus lib. 22. de Civit. Dei cap. 8: *In gradibus Exedre, in qua de superiore loquebar loco, etc.* Item in Gestis cum Emerito Donatistarum Episcopo: *Cum Deuterius Episcopus Metropolitanus Casariensis una cum... Episcopis in Exedram processisset, scilicet Ecclesie majoris Casariensis, etc.* Vide Henric. Valesium ad Euseb. lib. 3. de Vita Constantini cap. 50.

† EXEMPTIO, in Vita S. Columbæ tom. 2. Jun. pag. 22. col. 1: *Virgatus... in quadam exedra, que oratorum adhaerebat parieti, devotus orabat... Sed et illius Exedrie separatam conclave, ubi se Virgatus, in quantum potuit, latitare conabatur, etc.*

† EXEMNIUM, pro Exenium, munus, donum, oblatio. Charta ann. 1196 apud Cl. V. Garamp. in Ind. ad Hist. B. Chiari pag. 515. col. 2: *Promissimus... annuatim facere Exemniium unum in nativitate Domini.*

† EXEMARE. Vide Exenia e post Exenium.

† EXEMINA, Mensura vinaria. Vide Eximina et Hemina.

† EXEMMIUM, Stirps, progenies, genus. DIEF.]

† EXEMPLA, fem. gen. pro Exemplum, pluries apud Mabill. tom. 2. Annal. Benedict. pag. 765. Alibi non semel mendose scribitur pro *Ex epistola*, ut multis probat Stephanus Baluzius tom. 2. Capitul. col. 1241. et seq.

† EXEMPLABILE, Quod alicujus comparatione exempli simile est. Papias.

† EXEMPLANS, ut Exemplar. Vide locum in Exemplator.

† EXEMPLAR, In quo differunt Exemplar et Exemplum docet Rollandinus in Summa de Notaria: *Exemplar dicitur originalis scriptura. Genus videlicet ex quo generatur vel ducitur Exemplum, quod quidem appellatur originale. Autenticum. Exemplum vero quod etiam vocatur Intertum, vel Sumptum, est scriptura exemplata, generata, vel sumpta ex priori sive originali scriptura, unde versus:*

Exemplar genus est, Exemplum quod trahit inde.

Et:

Exemplar generans, Exemplum quod generatur.

Vide Salmasium de modo usurar. cap. 1. Et Gocienium in Lexico Philosoph. pag. 207.

1. **EXEMPLARE**, Describere, exemplar exprimere, effingere, Gall. *Copier*. Papias: *Exemplare*, *Assimilare*. Gloss. Græc: *Exemplum*, *ἀντιτύπον*, *ἀντίτυπον*. Gregorius Turon. lib. 1. de Miracul. cap. 61. *Ille vero nocturno tempore, famulante lumine, fideliter Exemplavit* Rathbertus de Casibus S. Galli cap. 5: *Cum nequaquam invenisset (Chartam) quia omnino non erat, delatū nest ei quod Amalgarius eam Exemplari tradere voluisset*. Ekehardus Junior cap. 3: *Epistolas Canonicas Græcas... multis sudoribus ille Exemplaverat*. Alanus de Insulis lib. 4. Anticlaudianum.

In studiis Exemplat eam, factumque sororis Respicens, ejus facta sua facta sigillat.

Et lib. 6.

... Mortisque figuram Exemplans mortis vivens.

Idem in Phæcto natura: *Dentes quadam sui coloris consonantia eboris faciem Exemplabant*. Utitur in eodem libello non semel, et in Anticlaudio lib. 1. cap. 7. lib. 3. cap. 1. 2. 5. lib. 7. cap. 3. ut et Sidon. lib. 4. Epist. 16. Ruricius lib. 1. Epist. 8. Gregorius Tur. de Vitis Patrum cap. 6. Marcellus lib. 1. Form. in Præfat. Rusticus Episc. Bardagal. in Epist. ad Eucherium edita a Sirmondo ad Sidonium lib. 2. Epist. II. S. Bqñifac. Mogunt. Episc. Epist. ad Zachariam PP. apud Scitar. de Reb. Mogunt. lib. 3. cap. 15. Walafridus Strabo in Præfat. ad Visionem Wettini Monachi, etc. Adde Baronium ad an. 745. n. 33. Columbanum in Episc. Vivariensib. lib. 3. n. 2. etc.

2. **EXEMPLARE**, Explanare, Glossa Biblicæ MSS. *Exemplari*, *Explanari*, *Exemplis dilucidari*. [Vide *Exemplificare*.]

3. **EXEMPLARE**, apud S. Augustinum Epist. 59. sumitur pro traducere et ludibrio palam exponere.

4. **EXEMPLARE**, Interluere silvas. Vide *Exemplum*.

5. **EXEMPLARE**, Exemplo probare. Vita S. Clara tom. 2. Aug. pag. 761. col. 1. *Docet novitias Christum piangere crucifixum, et simul, quod verbis docet, factis Exemplat*. S. *Exemplar*, Exemplum ex aliquo sumere, vulgo *Prendre exemplum*, apud Froissart. in vol. 3. cap. 33: *Sachez que si vous estes pris de force, vous serez la dedans tous mis à l'espère: parquoy les autres s'y Exempleront*.

6. **EXEMPLARI**, Imitari. Ruodlieb. fr. 6. vers. 36:

Exemplaris Adam, qui culpam vertit in Evam.

EXEMPLARITAS, qua quis se præbet in exemplum. Rythmus de B. Marco Minorita.

Splendor Exemplaritas et sanctitatis integræ.

[Utitur eadem notione Menotus in Sermon. Quadragesimæ fol. 144. v.]

7. Charta ann. 1525. ex Tabul. S. Germ. Prat.: *Quæ plantula observantia regularis illuc per Dei gratiam translata, tantorum patrum Exemplaritate vitæ et verbo doctrinæ, velut umbre spiritali, convalescat*.

8. **EXEMPLARITER**, Ad exemplum, Gall. *Exemplairement*. Hist. Archiep. Roto-

mag. apud Marten. tom. 1. Collect. in 4. part. 2. pag. 243: *Quatenus Exemplariter correcti, et posteris sibi similibus sint terrore, et parvulis spei*.

9. **EXEMPLARIUM**, Vide in *Exemplum*.

10. **EXEMPLATIO**, Descriptio, exemplum Gall. *Copie*. Mabill. lib. 1. de Re Diplom. cap. 2. n. 9. ex Epistola Wicardi Abbat. ad Frotharium Tull. Episc.: *Mittimus dignationi vestræ donationem illarum rerum exemplatam, pariter cum ipsa et domni Imperatoris Exemplationis chartam*. Diploma Sigismundi Imp. an. 1434. apud Ludewig. tom. 5. pag. 301: *Coram nobis in jus comparent ad videndum et audiendum literas hujusmodi imperiales, ut præmittitur, et faciendum exemplar, vel dividendum causas rationales, quare hujusmodi transumptio et Exemplatio fieri non deberent*. Processus de S. Wernhero. April. tom. 2. pag. 783: *Quia præscriptorum munimentorum, litterarum ac scripturarum production et Exemplationi, præsens interfui*. Vide *Exemplare*.

11. **EXEMPLATIO**, Dumetorum purgatio, extirpatio. Vide in *Exemplum*.

12. **EXEMPLATORIUM**, simili notione. Vide ibidem.

13. **EXEMPLATOR**, Librarius, qui exemplar exprimit, describit. Statut. Schol. Vereell. a. n. 1228. apud Savin. in Hist. Jur. rom. med. temp. tom. 3. pag. 669: *Item habebit commune Vercellarum duos Exemplatores, quibus taliter providebit quod eos scolares habere possint, qui habeant Exemplaria in utroque jure et in theologia, competentia et correctæ, tam in textu, quam in Glossa. Ita quod solutio fiat a scolariis pro exemplis secundum quod convenit, ad taxationem rectorum*.

14. **EXEMPLATURA**, Descriptio, exemplum. De quorum actorum *Exemplatura et scriptura*, etc. in Stat. Placent. lib. 6. fol. 83. r. Vide *Exemplatio*.

15. **EXEMPLATUS**, Descriptus, Gall. *Copie*. Vide *Exemplatio*.

16. **EXEMPLATUS**, Eruncatus. Vide in *Exemplum*.

17. **EXEMPLICARE**, In exemplum proferre gesta quarundam soror. ord. Prædicat. ex Cod. reg. 5642. fol. 33. r.: *Soror Eligena de Subtinctate retulit priorissæ suæ ex familiaritate, quod nunquam petuit aliquid a Deo quin continuo optineret, et Exemplicavit de copula maritali, a qua petuit a Deo absolvi, ut se transferret ad frugem vitæ*.

18. **EXEMPLIFICARE**, Idem quod *Exemplare*, Ad exemplar describere. Charta Edw. III. Reg. Angliæ. tom. 2. Monast. Anglic. pag. 408: *Nos autem irroculamentum ordinationis prædictæ... tenore presentium durimus Exemplificandum*. Est etiam

19. **EXEMPLIFICARE**, Exemplum præbere. Descriptio in Abbatia S. Martini Ambiani:

Hic Christo chlamydem Martinus dimidiavit: Ut facinus idem, nobis Exemplificavit.

Ebrardus Bethuniensis in Græcismo cap. 15:

Scandalizare malum dicitur Exemplificare.

Vide Will. Malmesbur. in Vita S. Aldhelmi cap. 5. Casarium Heisterb. lib. 6. cap. 5. et Joannem de Janua in voce *Parum*, [Marten. tom. 6. Ampliss. Collect. col. 198. 207.]

20. **EXEMPLIFICARE**, Narrare. Papias. Vide *Exemplare*.

21. **EXEMPLUM**, Argumentum, figura. Epistola Pontificum Romanor. Ep. 67. [et apud Miræum tom. 1. pag. 643. col.

1.]: *Præfulgidos atque nectareos regalis potentis vestra per Arvium Ducem suscepimus apices, in quibus referbatur, quod Palatii Ravennatis civitatis musiva atque marmore, ceteraque Exempla, tam in atrato, quamque in parietibus sita, vobis tribueremus*. Anastasius in Leone III. PP. pag. 128: *Fecit autem in Patriarchio Lateranensi triclinium majus... et in circuitu laminis marmoreis ornavit, atque marmoribus in Exemplis stravit*. Ibid. pag. 127: *Et in pavimento marmoreis Exemplis stratis/Ita pavementum Exemplis stratum, Idem est ac tessellatum, in quo diversæ formæ et figuræ exprimuntur*. Hinc vestes variis Exemplis et figuris ornatae *ἱερατικὰ* dicuntur apud Eustathium ad Od. 2. et *ἱερατικὰ κτύπη* apud Nicetam in Codice Babaro-Græco, tapetes Exemplati et figurati, pro quo in Græco est *ἀντυποὶ τὰ κτύπη*. Ita Nicolaus Alemannus in Dissert. de Lateranensib. Pariet. lib. 3. cap. 2. et Salmasius.

2. **EXEMPLUM**, Idem quod *Exartum*, *Essartis*, [Silvæ vel dumeta in terram cultam redacta. Chartular. S. Vincentii Cenoman. fol. 28: *Concessi... Abbatibus S. Vincentii Cenoman. duas partes totius decime de feodo de la Bastine de omnibus Exemplis tam in plano quam in nemore factis et faciendis*.] Charta ann. 1126. in Tabulario Vindocinensi: *Joannes filius Goffridi Comitis Vindocinens. calumnias est Exempla Wastine, que adjacent Villæ Dei, et saisivit. Regestum Castrum Castri Lidi in Andibus fol. 50: De nemoribus militum et feodalium de foresta, ipsi habent sua, tali conditione, ut ipsi non poterunt Exemplare, nec vendere, nec dare omne forestagium*. Fol. 47: *Exempla etiam memoris S. Joannis, quod de feodo Belismensi constat, quantum juxta feodum Guæze continetur, habet in dominicum*. In eodem Tabular. f. 54: *Nul ne peut vendre bois ne pleyseys de vic: Essauples de Burçoy, ne de noviaus, sans assentement au Seigneur de cette forest*. Vide Hist. Monast. S. Nicolai Andegav. pag. 63. 64. 87. [et Lobinel. Hist. Britan. tom. 2. col. 211.]

3. **EXAMPLUM**, in Notitia inite pacis inter Gaufridum Comitem Andegav. et Gervasium Episcop. Cenoman. inter Anecd. Marten. tom. 1. col. 159: *Statuit et dare illico de Exemplis intra foresten Guastine, etc.*

EXEMPLARIUM, **EXAMPLARIUM**, Eadem notione. Charta Ludovici Regis Franc. ann. 878. ex Tabul. Eccles. Barcinon. in Append. ad Capitul. n. 110: *Et villam Campinos cum Exemplariis, edificis, casticis et vineis, etc.* Charta Willielmi Comitis Belismensis apud Egidium Bry in Hist. Comitum Perticensium: *Dedimus etiam Ecclesias de Domfrontis, et decimas omnium agriculturarum que fiunt in Exemplariis forestarum prædictarum*.

EXEMPLATA TERRA, Eruncata, Ir-gultis purgata. Charta Philippi Reg. Franc. ann. 1260. apud Sammarth. in Abbat. Fontis Danielis. *Decimam partem totius redditus... de terra Exemplata et Exemplanda in eadem foresta*. Charta Philippi Regis Fr. ann. 1206. in Regesto Philippi Pulcri Reg. Franc. ann. 1209. Tabularii Regii num. 57: *Et decimam partem totius redditus ejusdem jussu (de Meduana) de terra Exemplata et Exemplanda in eadem foresta de Fossa Loven, etc.* Alia ejusdem Philippi Pulcri Regis Franc. ann. 1810. ex 47. Regesto Tabularii Regii n. 77: *Plateas, landas, brucias, et Exemplata seu essarta, etc.*

4. **EXEMPLARE**, Eruncare. Chartular.

B. M. de Bono-nuncio Aurelian. tit. VDA. in Transactione ann. 1205: *Illud nemus Exemplare non poterit.*

* Nostris alias Exemplir et Exemplir. Lit. remiss. ann. 1451. in Reg. 181. Chartoph. reg. ch. 65: *Pour la quelle cause icellui suppliant... print ung sermeau (ou formeau) d'Exemplir hayes et buissons.* Aliis ann. 1477. in Reg. 208. ch. 61: *En allant icellui suppliant ainsi Exemplir, essarter et deschaller les terres de son maistre, etc.*

EXEMPLATIO, EXEMPLATORIUM. Charta Gaufridi Comitis Andegavensis in Tabulario Eccles. S. Laudi fol. 81: *Et prope ipsum locum Exemplationem quam permisi facere Joannem Clericum in eadem foresta.* Alia ann. 1067. tom. 11. Spicillegii Acheriani pag. 294: *Dedimus... unam mediaturam terrae cum pratis quae ad illam pertinent; et Exemplationes bovis de Boeria, quae erant meae proprias.* Charta Goffridi Comitis Andegavorum ann. 1040. apud Sammarthanos in Episcop. Andeg.: *Et terram veteram quam ibidem habere dimocinur, pariterque cum novalibus et Exemplationibus quae postmodum ibi facta sunt.* [Perperam Exemplationibus in Annal. Benedict. tom. 4. pag. 732. col. 2.] Alia Goffridi alterius Comitis Andegav. apud eosdem Sammarth.: *Et prope ipsum locum Exemplationem quam permisi facere... in eadem foresta.* Charta Caroli C. apud eosdem in Episcopis Viaricisib. n. 34: *Districtum quoque ex burysitate, Melatem quoque usque ad aqueductum, cum Exemplatorio, silvis, et insulis, etc.* Infra: *Usque ad summum montis Conati, et usque ad Exemplatorium.* Vide Columbum in liadem Episcopis lib. 1. n. 25. lib. 2. n. 49. Quidam his locis Exemplatorium esse putant locum in quem rivus infuit. Sed cum silvis adjungatur, quae aliquando exemplatur, malim existimare castum significare.

Harum vocum originem vix agnoscent ipsi, apud quos obtinent, Andegavenses: neque enim pro vero dare velim ab Exemplare ortas, ut essaria, silvarum partes fuerint *Exemplata*; alii melius forte divinabunt.

* 3. EXEMPLUM, *Arpago*, *απλῆρα*. Germ. codex. Hoc *excipulum*. Castigat. in utrumque Glossar.

* EXEMPTARE, a Gallico *Exempter*, Eximere, liberare, immunem facere. Arest. parlam. Paris. ann. 1306. in Reg. Olim: *Ipsius communis (de Poix) homines ac bona eorum... Exemptaverunt totaliter a jurisdictione et potestate dicti domini et hereditum suorum.*

1. EXEMPTIO, qua Monasteria ab episcopali jurisdictione eximuntur. Vide *Monasteria exempta*.

* 2. EXEMPTIO. Charta ann. 1201. in Chartul. Cluniac.: *Abbas Cluniacensis non exiget de praedicta domo (Lewensi) nisi centum solidos nomine census annui, nec aliquam ibi faciet Exemptionem. Sed legendum existimo Exactionem.*

EXEMPTO, pro *Excepto*, adverbialiter, in Bibl. Cluniacensi pag. 648.

EXEMPTOR, Carnifex. Thomas Cantiprat. lib. 1. cap. 25. § 8: *Nec mora, Exemptore vocato, jubet, aperto pectore martyris, cor ejus evelli.* Apud Papiam MS. *Exemptores, Tabellarii*, in Editio Tabularii dicuntur. Sed legendum videtur *Exemptores*.

* EXEMPTUS. Lit. ann. 1367. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 93: *Cum in villa, terra, castro et castellania, de Bussencayo, sibi titulo Exempto obvento, etc.* Ubi doctus Editor emendandum pro-

ponit *Emptionis vel Exempto*; quo quidem sensus apertus fit.

EXENARRARE. Glossarium MS. Ecclesiae Parisiensis: *Exenarrabant, ignorabant.*

* EXENDOLA, Scindula, asser sectitius ad legendum aptus: *Exil*, in Lit. remiss. ann. 1406. ex reg. 160. Chartoph. reg. ch. 899: *Demi cent de tuille, deux faiscesaux d'Exil.* Unde *Exil*, pro Vagina seu theca ex scindulis compacta, in aliis Lit. ann. 1464. ex Reg. 199. ch. 519: *Ung becquet en ung Exil en sa main, etc.* Inquisit. super destruct. bastidas Sabran. ann. 1363. ex Cod. reg. 5956. A. fol. 81. v.: *Item plantatum ante furnum copertum de Exendolis devastatum.* Vide supra *Excenna*.

1. EXENIA, fem. ut *Exenium*, Quod undique non ventirent ad eos *Exenia* a fidelibus transmissis, in Actis SS. Julii tom. 1. pag. 115.

* EXENIARE. Vide post *Exenium*.

EXENIM, Valde. Gloss. Isid. Putat Graevius Enim delendum esse, et significari Ex in compositis habere potestatem augendi, ut in *Exaugeo*, etc. suamque opinionem confirmat auctoritate Papiae, apud quem: *Ex prepositio interdum pro valde accipitur, sic ut Excelsus.*

1. EXENIUM, EXENNIUM, Idem quod Xenium, Munus, donum, oblatio, atque adeo quaevis praestatio vel tributum sub nomine doni. Papias: *Exenium, Donum, Servitium.* Gloss. MS.: *Gata, multa Exenia.* Gloss. Græc. Lat. Cod. Reg. 85: *Exivov, Hospitalis, unde Latin. Exenium.* Idem Gloss. Edit.: *Exivov, ἡ δόξα τοῦ μαρτύρου τῆς ἡσπιάτης.* Mamotrectus ad Ecclesiastic. cap. 20: *Exenia, id est, dona de longinquo missa, ab e et xenos, quod est peregrinum.* Editio hodierna habet *Xenia*. Catholicon parvum: *Exenium, vel Exenium, Present. Exenium nuptiale, in Legib. Rothir. Reg. Longobard. tit. 57. (109 194.)* quod ad amicos vel agnatis novae nuptiae datur. Justus Episcopus Urgellitanus in Epist. ad Sergium Papam: *Quoddam tibi in corporali specie spirituale Exenium dirigeris procurator. Hincmarus Remensis in Quaternon. ad Carolum Regem: Quis idem frater noster ad eo Exenium accepit, et patri sui beneficium et donaverit.* Honorius III. PP.: *Superfluo dubitasti... quis teneantur viciniam solvere de proventus illis qui ex gratia, intuitu officii, vel loci Ecclesiastici provenire nascuntur, nisi forsitan aliqua Exennia sint, quae ad ecculentum, vel poculentum pertineant.* Alanus de Insulis lib. 4. Anticlaudianus:

Et vellei quendam castas Exenia donat.

Ita Cod. MS. pro *Excenia*. Occurrit passim hisce notionibus apud Scriptores, in Lege Longob. lib. 2. tit. 1. § 6. [100 Roth. 184.] in Annal. Francor. Bertin. ann. 867. apud Paulum Warnefrid. l. 4. de Gest. Longobard. Alcuinum Epist. 84. Paulum Diacon. in Vita S. Masonis Episcopi Emerit. cap. 2. Ingulfum pag. 877. Ordericum Vitalem pag. 868. Petrum Damiani in Vita S. Odilonis Abbat. Cluniac. pag. 17. Fridegodum in Vita S. Willfridi cap. 44. Hincmarum in Capitulis ad Presbyt. parochias sum cap. 12. 13. Guibertum lib. 1. Hist. Hierosol. cap. 22. Guill. Tyrum lib. 7. cap. 13. Anonymum in libro Miraculor. S. Mauri Abb. cap. 17. Anonym. Poetam de Episcopis Eboracensibus pag. 559. Simeonem Dunelmensem ann. 1044. et 1147. Gervasium Dorobern. Willelmum Briton. l. 4. Philipp. pag. 141. 145. [Guillelmum Parisensem Episcopum in Rhetorica divina

cap. 50.] Mussatum lib. 4. de Gestis Henrici VII. rubr. 2. Thomam Archidiaconum Spalatensem cap. 19. Petrum de Vineis l. 3. Epist. 67. Bractonum lib. 5. tract. 5. cap. 4. Fletam lib. 2. cap. 71. § 11. Thwroczium in Ludovico Regi Hungar. cap. 4. et alibi, in Formula 37. ex Baluzianis, etc.

Vocem porro Ulpiano notam in lege 6. D. de Offic. Procons. (l. 18.) observat Dempsterus ad l. 1. Antiq. Roman. Rosini, scribens in MS. Codice legi *Exeniorum*, pro *Xeniorum*, uti Editi praefurunt. Vide Felicem Osum ad Mussatum pag. 98. et supra *Excennium*.

EXENIARE, Dona conferre, in Chronico Fredegarii cap. 45. [et in Appendice ad Agnellii librum Pontificalem, apud Murator. tom. 2. pag. 212. col. 1. Hincque corrigendus locus Chronici Siciliæ, inter Anecd. Mart. tom. 2. col. 79. ubi legitur: *Cui Dominus Universitas hominum dicta Panormitana urbis Exenavit in dicto transitu plures et diversas res comestibiles.* Legendum enim *Exenavit*.]

* EXENIUM DE COQUINA, Dapes, ferulum. Feoda Norman. in Reg. S. Justi Cam. Comput. Paris. fol. 158. v. col. 2: *Henricus Waupal tenet terram suam per sergentiam, et debet servare portam dou balla castelli Rothomagensis per liberationem sex denariorum in vicomitatibus unaguague die, et quando rex jacobus Rothomagi debet habere unum sextarium de vino et quatuor panes et quatuor Exenia de coquina, quae omnia movent de ducatu.* Vide supra *Coquina*.

* EXENIUM VENATIONIS Ecclesie Romanae in praecipuis anni festivitibus exhibendum, cujus mittendi formula extat in Cod. reg. 4189. fol. 12. r.: *Vos requirimus... districtius injungentes quatenus venationis Exenium, ut moris est, sit devote sicut honorifice in proximo futuro festo Nativitatis Dominicae nobis pro Romana ecclesia factis... ita quod quinque diebus ante festum Nativitatis praedictae, dictum Exenium, vestro nomine coram nostra praesentia praestetur.* Infra: *Exenia venationis in festivitibus Nativitatis et Resurrectionis Domini.*

* 2. EXENIUM. [Donum: (Regine Cypr) facere unum Exenium valoris librarum L^a parvorum, pro quolibet locorum ad que accedet ipsa regina. (Venise, Senato missi, LX. f. 218. an. 1440.)]

1. EXENNIUM. Vide *Exenium*.

EXENODOCHIUM, pro *Xenodochium*, in Codice MS. Cathedralis Mutin. haberi testatur Muratorius tom. 1. part. 2. pag. 120.

EXENSIS, *Hors de sens*, in Glossis Lat. Gall. Sangerman. MSS. Leg. *Exensurus*, ut apud Gellium.

EXENTERARE, Sontis interanea seu viscera extrahere. Cornelius Zaniffiet in Chronico, apud Marten. tom. 5. Collect. Ampliss. col. 332: *Post pauca tres praecipui totius mali promotores vivi comprehensi sunt et Bavaro presentati; quorum primarius, Jacobus dictus Babbu, in quatuor portiones apud Trajectum extitit depectatus et Exenteratus, Helias de Flammia in agro decollatus, Egidius Lambertus ad arborem suspensus.* Vide *Exinterare*.

EXENTERATIO, EXENTRICATIO, Pœnæ species in læsa majestatis reos, apud Anglos, apud quos eorum interanea seu viscera extrahuntur et comburuntur. Th. Walsinghamus in Ricardo II: *Auditum et confessum turpissima scelera, tractioni, suspensio, decollationi, Exentrationi, et quaterizationi, ut usu sul-*

gari loquar, adjudicavit. Et pag. 354: *Adjudicatus est tractioni, suspensioni, Exentricationi, combustioni interiorum, et quarteritationi.* Sententia edita in Hugonem Dispensatorem sub Edw. II. apud Knyghtonem: *Et pur ceo que vous abbetastes et procurastes discordes entre nostre Seigneur le Roy et la Roynes et les autres del Realms, si serez Emboellaz, et puis ils seront ars.*

EXEQUIAE, apud S. Zenonem Veronensem in Serm. de Fide, Spe et Caritate, dicuntur linteae quibus defunctorum corpora involuntur, vel certe ipsum, ut aiunt, funus. [Interdum Officium est pro Defuncto sollempniter celebratum, etiam absente cadavere. Charta ann. 1442. ex Schedis D. Lancelot: Audierat Johannem de Liveris Episc. Vivar. apud Valentiam dies suos clausissimos extremos et ibidem corpus suum traditum fuisse ecclesiasticis sepulture; quare et alii DD. Canonici consonum videbatur, dicit fore honestum missam et Exequias celebrari debere... qui quidem Canonici... ordinarunt Missam sollempnem et Exequias celebrandas fore incontinenti. Testamentum Rotherami Ebor. Episc. ann. 1498. in Libro nigro Scaccarii pag. 679: *Do etiam et lezo omnibus locis, in quibus habeo perpetuas Exequias, tales denariarum summas, quales excoctores mei assignabunt honestas et salubres animae meae... et si forte excoctores mei, vel ad minus tribus eorum videbitur, quod Exequias tales erunt multum honorosae (omnes) aliquibus locis... volo, quod communitat predictas Exequias in numerum Missarum, cuius quo bene fieri poterit, pro salute anime meae post mortem meam per eos celebrandarum.]*

Exequias nostris alias, eadem acceptione. Inventar. eccl. Camerac. ann. 1371 ex Tabul. ejusd.: *Item un drap lequy on suet mettre as Exequies des mors sur le luel ou autre representation du corps.* Stat. ann. 1376. tom. 6. Ordinat. reg. Franc. ann. 1376. pag. 188. art. 20: *Et si advenit que aucun sergent d'armes trespassast en quelques lieu que ce fust, qui n'eust de quoy l'en lui peust faire son service et ses Exequies, etc. Vide infra Funeraria et Heriotum.*

EXEQUIALES, [Monitores funerum.] Vide Pulsatores.

EXEQUIARE, Exequias celebrare. Vita R. Eusebii Abbatis Hamaticensis n. 12: *Tunc ex more funeribus exequiis Exequiatur.* [Bernard. Guido in Hist. Conventuum Ord. Praedicator. apud Marten. tom. 6. Ampliss. Collect. col. 516: *Exequiatur corpus ejus in Ecclesia. Nonius: Exequiantur, ab Exequiis, ut convivantur, epulantur. Affert locum Varronis.] Exequialis honor, apud Willelm. Briton. lib. 12. Philipp. extremo.*

EXEQUIARIUS, quo exequias curat et dirigit, pecuniamque ob id erogandam distribuit. Acta Mss. monast. S. Arbogasti Argent.: *Cum distributione decem solidorum ab Exequiario monasterii.* Vide supra Annularius.

EXEQUITARE, Ex equo deicere, Gall. *Démonter.* Petrus Diac. lib. 4. Chr. Cassin. cap. 62: *Victoria itaque Romani potiti, Normannos Exequitatos et depre-datos per vias et oppida persequabantur.* [Camillus Peregrinus in Hist. Princip. Langobard. apud Murator. tom. 2. pag. 251. col. 2: *Dum Capuam repeteremus, a Graecis capti erant sumus et Exequitanti: ablatique equis et spoliis et ministris cunctis, homines argento redempti sunt. Equos recollegimus quinque.] Occurrit apud Erchempertum in Hist. Lon-*

gob. cap. 61. et in Epist. 826. tom. 4. Hist. Franc. At in Speculo Saxonico 1. 2. art. 72. § 4. sumitur pro Equitare. Vide Eques.

EXEQUIUS, Testamentum MS. Guill. Jordani Comitis Ceritanis Id. April. ann. 42. Philippi Regis: *Et ipsas franchedas de villa Targasona, et albergas et omnes Exequios que habeo in villa Marchascanes, etc.* [Editum est in Appendice Marcæ Hisp. col. 1224. et seq.] Vide Exequia.

1. **EXEQUITARE**, Pignora auferre, Gall. *Exécuter.* Charta ann. 1379. Inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 20. col. 1: *Præcipitis et injunctis Henrico de Broua subvicario regio Nemausi, nec non pluribus servientibus regis, quod Exequarent me et bona mea realiter et de facto.* Vide supra Exequata 2.

2. **EXEQUITARE**, Poena capitis plectere. Lit. remiss. ann. 1357. in Reg. 89. Chartoph. reg. ch. 275: *Fuit rations dicti homicidii... ad ultimum supplicium condemnatus et Exequatus.* Vide supra Exequata 3.

EXEQUATORIA, Practicis nostris *Exécutoire*, Literis quibus executio iudicialia permittitur. Lit. ann. 1411. tom. 9. Ordinat. reg. Franc. pag. 627. art. 6: *Valeant eorum officium exercere et exequi... abeque aliqua requisitione faciendi seu petenda ab ordinariis dictarum senescalliarum sive ipsorum locorum, et abeque annexa seu Exequatoria aliqui eorumdem.*

EXERCIPES, Cursor, qui in currendo pedes exercet. Gios. Lat. Gr. *Exercipes*, τρυπίστος, ἄσπετος, ἄσπετος.

EXERCITABLES, Milites, qui in exercitu militant. Capitulare Sicardi Principis Benevent. ann. 886. cap. 7: *Si quisquam Exercitalem aut militem, vel quamlibet aliam personam simpliciter ambulatam præsumpsit occidere.* Cap. 20: *Ut non præsumat aliquis tertiatorem Exercitalem aut militem facere.* Cap. 21: *Si tertiator abacones Exercitales factus fuerit, aut miles. Occurrit in Legibus Wisigoth. lib. 9. tit. 2. § 9. in Legib. Longob. lib. 1. tit. 9. § 21. tit. 14. § 1. lib. 8. tit. 1. § 18. [Lutpr. 62. (6, 9.) Rothar. 20. 23. Pippin. 2.]*

EXPEDITIO EXERCITALIS, in Capitulis Caroli Calvi tit. 81. § 27. [Edict. Pist. ann. 864. Vide Haltaus. Glossar. voce *Reise*, col. 1544. et mox *Exercitus* 1.]

EXERCITALE ITER, Gall. *Marche d'armée*, in Capitulis Caroli M. lib. 2. cap. 14. et inde in Capitulis Caroli C. tit. 20. [i. e. Convent. Carisiac. ann. 857: *De pace vero in Exercitali itinere servanda uaque ad marcham, etc.*]

EXERCITALE seu HOSTILE ITER, Exercitus, obligatio peragendi in hostem. Charta Carolomanni ann. 6. regni ejusdem in Reg. III. Chartoph. reg. fol. 169: *Pro persona libertatis sum iter Exercitale, sicut ceteri homines faciat... Ceteri vero pro persona ingenuitatis suae, sicut dicimus, itinera hostilia exercent.* Vide in Iter.

EXERCITABLES HOMINES, Milites qui colebant mansos sibi mercedis loco attributos. [Homines liberi qui expeditionem exercitalem facere possunt. Vide Edict. Pistens. art. 27. Aliter sentit Carpent. in Exercitator.] Donationes Ecclesie Saltzburgensi factae apud Canisium tom. 6. pag. 1151: *Et ipse Dux... tradidit ibidem in alimoniam ancillis Dei... villam que vocatur Einherga cum commanentibus ibidem servis et aliis Exercitalibus hominibus triginta. Infra: Dedit etiam... casam et curtem cum omni-*

bus appenditiis suis et mansis LX. Inter servos et tributales necnon et Exercitales homines. [Viri Exercitales, apud Erchemp. in Hist. Langob. cap. 94.]

MANSI EXERCITABLES, [Qui Exercitalibus hominibus attribuebantur ad culturam.] Vide Mansus.

PLACITUM EXERCITALE. Vide in Placitum.

EXERCITALITER, Cum armis rebusque aliis militaribus. Epist. Caroli M. ad Fulrad. Inter Anecd. Pex. tom. 6. part. 1. col. 73: *Ita vero preparatus cum hominibus tuis ad predictum locum venias, ut inde, in quacumque partem nostra fuerit jussio, et Exercitaliter ire possis, id est, cum armis atque utensilibus, nec non et cetero instrumento bellico, in victualibus et vestimentis.* Vide Exercitaliter.

[Pandonulfus... Exercitaliter super Calrum profectus est, stipatus agmine Neapolitanum, ibique munitionem extruens residens, in Erchemp. Hist. Longob. cap. 45. Armata manu.]

EXERCITAMENTUM, [Exercitatio. Apud Florid. n. 15. Mentum documenta, corporum exercitamenta.]

EXERCITARE, Bellare, bellum gerere, vel in exercitum pergere. Capitulare ann. 807: *Memoratorium qualiter ordinavimus, propter famis inopiam, ut de ultra Sequanus omnes Exercitare debeant.* Adde Capitul. 4. incerti anni Caroli M. cap. 7. Capitula Caroli C. apud Marsnam ann. 847. etc. Capitulare Sicardi Principis Beneventani ann. 886. cap. 19: *Ut ubi Exercitare volueritis a nobis nullam lisionem habeatis.* Acta S. Prudentii Episcopi Garrayacensis apud Bivarum: *Aragonensis Rex Idefonsus tam longo tempore cum exercitu suo in Saracenos Exercitando extitit, ut, etc.*

EXERCITAS, [Exercita.] Actus præsertim judicialis. Instr. ann. 1384. Inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 74. col. 2: *Item ponunt... quod domini senescalli, iudex major, et fere majores officarii regii lingue Occitanas fuerunt in dicta civitate Nemausi, et cotidie sunt et constituunt, in eadem Exercitas justitias, prout ad quemlibet ipsorum tangit, tam per se quam suos servientes, familiares et ministros, faciendo et exercendo. Exercter, eodem sensu, in Charta ann. 1318. ex Chartul. S. Nicas. Mellet.: *Ont esté en bonne saine paisible Exercter tous maniere de justies au lieu contentieux.* Exerctis, pro Exercice, exercitatio, in Reg. Oorb. 13. sign. Habacuc ad ann. 1511. fol. 112: *Parquoy plusieurs desdits confreses se sont retardés et retardent de l'Exerctis dudit jous de l'arcq a main.**

EXERCITATOR, Operarius mercenarius: quomodo etiam intelligendus Exercitalis homo in Exercitales. Lit. Henr. comit. Trecent. ann. 1156. tom. 6. Ordinat. reg. Franc. pag. 285: *Omnis alius Exercitator, illic inhabitans, cui non esset data facultas cum bobus terram colere, duodecim denarios, secundum aliorum consuetudinem solveret.* Vide in Exercitatores.

EXERCITATORES MONACHI, in Vita S. Macharii Alexandr. Abb. cap. 5. et 7. in Vita Patrum, dici videntur qui aliis Circatores.

EXERCITATOR EQUORUM, apud Jul. Firmicum l. 8. Exercitator corporum, αὐτορτίκῃ γυμνασίῃ, apud Macrobius lib. 2. cap. 24. [Exercitator nude inter eos, qui in navi præminentiam habent, numeratur apud Rymerum tom. 12. pag. 682. col. 1. Vide Exercter.]

EXERCITIO, [Exercitatio: ab exercitus, ut Fest. docet. Cato apud Gell. 11. 2.

Reg. Capitul. Aquitan. ann. 768. ap. Pertz. vol. Leg. 2. pag. 14. cap. 7: *Quicumque homo super suum parem dum ad nos fuerit aliquid abstraxerit aut Exfortiaverit, secundum suam legem tripliciter componat. Exfortiaverit, in Capit. ann. 789. ibid. pag. 15.* Vetus Notitia apud Beshum in Regibus Aquitan. pag. 23: *Ipsa Agnaldus venisset super homines in sua forcia ex villa Caradado; et Exfortiasset et eos batuisset injuste. Tabularium Briyatense Ch. 114: Ipsas res predictas ab ipso seruo ipsi predicti per malas occasiones invadendo tulerunt, vel Exfortiaverunt. In peram ibi scriptum Exfortiaverunt. Vide Effortiare.*

EXFORCIUM, Auxilium, ex Gall. *Effort*, [Ital. *Sforzo*]. Epistola Roberti Siciliae Regis apud Albertinum Mussatum lib. 7. de Gest. Henrici VII. rubr. 4: *Ac eos prompta vestri Exfortii... adhibitione jutare.* Utuntur non semel Anonymus de Gestis Friderici II. Imp. pag. 769. 800. Petrus de Vineis lib. 2. Ep. 54. et alibi, Richardus de S. Germano ann. 1198. et 1228. etc. *Exfortium*, in Foris Aragon. lib. 9. tit. de Homicidio. [Exfortium, in Epistola Roberti Regis Hierusalem. et sicilicet apud Murator. tom. 10. col. 500. *Exfortium*, apud eundem Murator. tom. 12. col. 505. 513. et 783.] Vide in *Incalcare*.

Lit. ann. 1373. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 620: *Et que ledit viconte, à qui ledit malfaitour a esté delivré, respiciet auz diez supplians leur Effort pour aler faire ladite exécution.*

EXFORTIATOR, Qui vim alicui infert. Stat. ecel. Reat. ann. 1305. apud Marten. tom. 8. Ampl. Collect. col. 1511: *Anathematizamus omnes et singulos, tam clericos quam laicos, invasores, occupatores, Exfortiatores, malefactores et detentores possessionum... ecclesie Beatinæ. Vide Exfortiare.*

EXFOTUIT, Effortu. Fovendo exclusit. Supplem. Antiquarii.

EXFRACTOR, Vide Effractor.

EXFRACTUS, pro Extractus Scacar. Pascha apud Rotomag. ann. 1228. in Reg. S. Justi Cam. Comput. Paris. fol. 25. r. col. 1: *Judicatum est quod de puero Extracto de ventre matris, utrum postea fuerit usus vitæ, etc.*

EXFREDIARE, Quasi extra pacem ponere, violare, a Saxon. *frede*, vel *frid*, pax, friðian, protegere. Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 81: *Si quis ad artha prosiliat, et domum Erfrediet, nec tamen aliquem percussit, dimidio forisfacto culpa consistat.*

EXFRETARE, Navigare ultra, in Gloss. Isid. et apud Papiam, *Fretum enavigare*.

EXFRUCTARE, EXFRUCTUARE, Fructus percipere. Tabularium Casauriense: *Ad usum fruendum, ad laborandum, ad Exfructuandum.* [Addita. ad Chronicon Casaur. apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 923: *Ut omnem ipsam superprescriptam turtem et res ejus habeamus ad usum fruendi, laborandi, Exfructuandi.* Usare et Exfructuare, in Charta ann. 855. Marca Hisp. col. 789. Hinc metaphorice ex agris ducta in dictis B. Auzidi, inter Acta SS. April. tom. 3. pag. 291: *Beatus qui Exfructat corpus amore Altissimi.*]

Hinc *Exfruit* nostris, pro *Usufruit*, *possessio*. Usufructus. Charta ann. 1310. in Reg. 17. Chartoph. reg. ch. 38: *Item les Exfruit des jardins priés à quarente solz.* Lit. remiss. ann. 1410. in Reg. 164. ch. 251: *Jehan le Marois délaisseroit au suppliant la propriété d'icelles*

terres, réservé à lui l'Exfruit sa vie durant seulement. Unde *Exfructaire*, Usufructuarius; vulgo *Usufruitier*, in Charta ann. 1380. ex Reg. 117. ch. 85: *Laquelle terre du Bec de Mortemer, dit Crespin, avoques ses appartenances, ledit des Bordes avoit achetée de Jehan de Chaallon comme Exfructaire, et de Loys de Chaallon comme propriétaire. Vide infra Usufructaire.*

EXFRUCTUARE, Eadem notione, in Privilegio Caroli Crassi, apud Mabillonium tom. 3. Annal. Benedict. pag. 688. col. 1.

EXFUNDARE, EXFUNDATA, Pactum Archiep. Beneventani cum Neapolitanis: *Si censilis homo de Liburia patitur oppressiones a parte de Neapolim, et voluerit Exfundare se de ipso fundo, ponit post regiam domus sue ipsam fustem, sicut antiqua fuit consuetudo, et vadit ubi voluerit. Si autem pars de Neapolim cum parte Langobardorum potuerit revocare ipsum territorium, in usum fundum, et fundare illum ibi, potestatem habeant, et servat ambobus partes, sicut antea servavit. Idem Pactum: Si orta fuerit contentio de fundis Exfundatis, et dixerit una pars, quia ista fundora de talibus territoriis fuerint, eidem non semel Fundora, Fundata, sive Exfundata occurrunt, locos produxi in Fundora. Chatta Pandolphi Ducis Longob. apud Ughellum in Beneventanis Archiep.: *Concedimus cum omnibus rebus Exfundatis que fuerunt de hominibus que ex hoc saculo aliqui hæredes migraverunt. Adde pag. 509. fol. 603. 604. Ubi Fundare, est in fundi possessionem mittere; Exfundare vero, ipsius fundi possessionem dimittere et abdicare. Apud Nonium Marcellum Exfundare, est a fundo avetere, ubi ex Carlo Antipatro lib. 7. Annot. hæc citat: *Respublica amissa Exfundato pulcherrimo oppido.* [In Onomastico ad calcem SS. Junii tom. 2: *Exfundare, Funditus evertere.*]**

EXFUSTICARE, in-Disquisit. Pasquerii lib. 8. pag. 77. *perperam pro Exfusticare. Vide in hac voce.*

EXGALATIO, EGALATIO, Equatio, æqua partitio census et servitorum inter vassallos coheredes. Gall. *Egalisation*, *Partage égal*. Censualis Codex Calomentis: *Secundum Exgalationem inter dictas partes factam.*

EXGARDIUM, Vide Exgardium.

EXGRAVARE, Ital. *Sgravare*, Levare, alleviare. Mirac. S. Rosæ tom. 2. Sept. pag. 465. col. 2: *Quo voto facto, in contententi se sensit a dicta pena Exgravari, et sic sanata est. Hinc*

EXGRAVATOR, Charta MS. Matthæi, Barnabovis, et Galeacii Bonmorum Mediolani ann. 1354: *Potestates et Vicarios, Capitaneos et Rectores, Exgravatores, Judices appellationum, Exactores, etc.*

Officium municipale apud Halos, qui de querelis et molestiis judicat. Constit. reipub. Senens. ann. 1288. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. ævi col. 84: *Item quod nullus possit nominari vel recipi in... judicem, qui debet recolligere pecuniam communi Senensi debitam, seu avere communis, vel pro Exgravatore, vel aliquid aliud officium communis Senensis, etc.* Charta ann. 1315. in Delic. eru. lit. Lanii inter notas ad Hist. Sicul. Bonincant. part. 2. pag. 350: *Actum in castro Civitatis... presentibus... sapiente viro dom. Gualtero Prato majori syndico et Exgravatore, etc.* Stat. Pallav. lib. 1. cap. 4. pag. 6: *Et ab ejus processu, cognitione et pronuntiatione seu definitione non possit peti Exgravator seu con-*

silium sapientis, nec adversus predicta possit de nullitate, seu quavis alia exceptione opponi.

EXGRUNIRE, EXGRUNITO, Grunire, Grunnitus. Richal. abb. lib. Revelat. apud Pez. tom. 1. Anecd. part. 2. col. 383: *Et sicut ipsi scitis aut notare potes. is quam frequenter idem frater Exgrunit et excreat, ad hoc solum a malo spiritu inductus, ne audiat vocem illam optilem spiritus boni;... quia ei semper excreationes et Exgrunitiones exciuntur, quibus auditus ejus obturatur.*

EXHABITARE, Locum habitatoribus viduare. Anonymus de Gestis Manfredi et Conradi Regum apud Murator. tom. 8. col. 500: *Et in securitatem Principis excelsum montem Centurbii, quem olim Exhabitari fecerat Imperator, pro tutiori statione ascendunt.*

EXHABITATIO, Loci desertio, ibid. col. 589: *Qui sub fortuna regia viribus instauratis, perurgens obsidionis instantia, superbiam montis ejusdem per extrema desolationis et Exhabitationis excidium potenter edomuit.*

EXHÆREDARE, Bonis possessis spoliare. Sugerius in Vita Ludovici Grossi apud Duchesium tom. 4. pag. 288: *Henricus Imperator, vir affectus parti et totius humanitatis expers, qui et genitorum Henricum crudelissime persecutus Exhæredavit. Rigordus de Gestis Philippi Aug. apud Duchesium tom. 5. pag. 327: *Unde Rex Angliæ vehementer iratus, eos (G. de Ranchoin et Vicecomitem de Castelloduno) Exhæredare juravit.* [Vide Beseler. *Erbertræge*, tom. 1. pag. 18. et Haitaus. Glossar. vocib. *Enterben* et *Sich enterben*. col. 384.]*

EXHÆREDITARE, Eadem notione. Capitul. lib. 6. cap. 282: *Ne forte parentes contra justitiam sunt Exhæreditati, et regale obsequium minuat. Salvianus lib. contra Avarit.: *Si illi tunc ob Deum donantes omnia sua, etiam se ipsos Exhæreditare vicentes, etc.* Vide Concil. Mogunt. can. 6. Turon. can. 51. Cabillon. can. 2. *Exhæreditari* apud Ludewig. tom. 5. pag. 619. dicitur de terris, quarum nullus hæres est.*

EXHÆRES, Ἐκκληρονομήτης. Testamentum S. Remigii apud Flodoardum lib. 1. Hist. Rem. cap. 18: *Hæc ita do, ita lego, ita testor: ceteri omnes Exhæredes estote, suntote.* Adde Marculfum lib. 2. form. 17. Vox Plauto et aliis nota.

EXHALATUS, Mors, qua quis *Exhalat* animam. Miracula B. Simonis de Lipnica, Julii tom. 4. pag. 531: *Unde illa mor capitis colligere tumorem incurrit pergrandem Exhalatumque a vicino presolans semiviva recipitur ac emortua.*

EXHALATUS, adjective, Exanimatus. Acta S. Bonifacii Mart. Mail tom. 3. pag. 281: *Vidit eos inter tormenta positos... alium stipite in collo infixum et Exhalatum in terram.*

EXHALITUS, Halitus foras expressus. Not. Tur. p. 165. *Exhalat, Exhalitus.*

EXHAURITORIUS, Qui exhaurit. Gloss. Isid.: *Anilia, Nota Exhauritoria.*

EXHAUSTA, Vide Exagusta.

EXHAUSTIO, [Actus Exhauriendi. Adhibetur a Serv. ad Virg. 2. G. 388. Aspera tamen vox est (vel ipso fatente) si in carmine usurpatur.]

EXHEDRA, Vide supra Exædra.

EXHÆRDARE, Tortilibus virgultis, qua *Hærdes* appellabant, ad majorem ignominiam collo innectis, furcæ appendere, suspendere. Lit. remiss. ann. 1358. in Reg. 86. Chartoph. reg. ch. 110: *Qui Petrus eidem dicitur respondiss...*

quod in hujus despectum ipsum supplicentem Exherdari faceret aut suspendi. Vide *Hardes*.

° **EXHEREDARE** Se. Bona sua dissipare ac disperdere. Gall. *Se ruiner*. Instr. ann. 1488. Inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 258. col. 2: *Præfati, inquam, poterit dixerunt quod... non possent vivere, quinimo se Exheredarent, si tenebant contenta in statutis prædictis.*

† **EXHEREDARI**, Extra familiam, quæ naturalis est hæres, exire. Constitutio Leduini Abb. S. Vedasti ann. 1030. apud Edmund. Marten. Ampliss. Collect. tom. 1. col. 882. D: *Si noluerit, vel non poterit redimere, dabit ei licentiam vendendi, non alicui extraneo, sed proximo generis sui, aut alicui ejusdem legis, ne alodium pacitii videatur Exheredari. Vide Exheredare.*

° **EXHEREDATIO**, EXHEREDITATIO, Bonorum spoliatio, dissipatio, jactura. Gall. *Ruine*. Stat. ann. 1368. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 140: *Quod jam cessit et gravius cedere posset in futurum in rei publicæ scandalum et grave dampnum, ac ditorum nostrorum subditorum oppressorum... Exheredationem, grandeque præjudicium et jacturam. Aliud ann. 1419. tom. 11. earumd. Ordinat. pag. 42. In gravamen et Exheredationem subditorum Dalphinatum, etc. Reg. feodor. Aquit. in Cam. Comput. Paris. sign. JJ. rub. fol. 33. r. Item debent ipsum juvare pro ejus Exheredatione evitanda. Vide Exheredare.*

° **EXHEREDARE**, ἀνὸ γένε. Germ. *exheredern*. Reg. at *heredern*. Castigat. in utrumque Glossar.

1. **EXHIBERE**, Præbere alimenta et ad vitam necessaria apud JC. Lactantius de Mortib. Persecutor. n. 7: *Hæc quoque tolerari possunt, quæ ad Exhibendos milites spectant. Et num. 11: Dapibus suis sacrificabat pene cotidie, ac vicariis epulis suis Exhibebat.* [Nicolaus Trivetius in Chronico ad ann. 1185: *Transiit igitur (S. Thomas Cantuar.) ad S. Columbam, Regis Francorum cum humaniter tractante, et in necessariis Exhibente, cui etiam successoribusque suis in Ecclesia Lugdunensis præbendam perpetuam assignavit.*]

EXHIBITIONES, Præbitiones, præstationes, tributa, etc. Charta Andree Laudensis Episc. apud Ughellum: *Cunctasque Exhibitiones quæ hactenus ad Laudensem comitatum de ipsa civitate, et suburbano ejus redhibitis sunt, etc. Usurpatur etiam eadem notione in Charta Henrici Regis Franc. ann. 1048. Locum vide in Vicaria.*

° 2. **EXHIBERE**, Acta S. Alex. tom. 6. Sept. pag. 382. col. 2: *Euntes ministri in vico Baccatensi præparaverunt fornacem, quoniam thermæ publicæ in eodem loco populum Exhibebant. Id est, ut notant ibi docti Editores, Occasione thermarum erat ibi populi multitudo.*

° 1. **EXHIBITIO**, pro adject. *Exhibitus*, in Lit. ann. 1850. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 34. *Eshendissement*, pro Auxilium, adhortatio, a verbo *Eshendir*, Adjuvare, excitare, in Sent. Baillivi Duac. ann. 1882. ex Reg. 126. Chartoph. reg. ch. 88: *Lui (suppliant) maintenu deordendement oudit lieu, ainsi que pour couloir faire Eshendissement oudit fait. Infra: Eshendir.*

° 2. **EXHIBITIO**, Mandatum judicis, bannus. Chart. ann. 1316. in Guden. cod. Diplom. tom. 2. pag. 453: *Scultheus... post primam et secundam Exhibitionem, quæ Gebott vulgariter dicitur... tertiam Exhibitionem suam... posuit et*

locavit. Eadem Germanice exstant ibid. pag. 458. ubi *gewann sinen dritten Bann*. Vide alio sensu post *Exhibere* 1. et JC.

° **EXHIBITOR**, Qui exhibet, literarum seu instrumenti lator, Gall. *Porteur*. Procurat. ann. 1340. ex Tabul. Flamar.: *Ordinavit procuratorem suum... generalem ac etiam speciale, videlicet Guilelmum de Gorsolis, sive sancti Ripperii domicellum, Exhibitorum presentis publici instrumenti.*

† **EXHIBUCE**, Vide *Exibus*.

† **EXHIGERE**, pro *Exigere*, passim in Chartis.

* **EXHILARATIO**, [Actus exhilarandi. Augustin. 8. de Gen. ad litt. 8. *Exhilaratio voluntatis.*]

† **EXHIMITUM**, ut supra *Examitum*, Pannus pretiosior, holosericus. Locum vide in *Dimitum*.

° **EXHINONORARE**, Vide infra *Erinhonorare*.

° **EXHITA**, Egressus obviam a meo. Comput. ann. 1380. Inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 26. col. 2: *Eundo, quæsitum ronsinos in Exhita facta dicto domino cardinali d'Amies. Et pag. 28. col. 1: Pro quibus Exhitis per dominos consules factis iam dominus ducessæ, quam domino senescallo Bellicadri.*

° **EXHIUS**, Exitus. Charta ann. 883. Inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 21: *Cum mansis, pratis, pascuis, silvis, Exhitis et regressis, etc. Vide *Exitus*.*

° **EXHOMINARE**, Hominem exuere, itav. ἔχωμιον, var. Alanus de Insulis in Planetu naturæ, de Sodomitis:

Homo hominis erit usus,
Non humanus homo. Degener ergo
Bruti degeneros induit artus,
Et sic Exhominans Exhominandus.

† **EXHOMOLOGISTA**, Confessarius, seu Administer sacræ penitentiae, ab ἔπολογο, Confiteri. Scriptura Johannis de Ribera ad Concilium Compostell. Inter Concil. Hispan. tom. 4. pag. 98. col. 2: *Plurimi reperiuntur, qui domestico Exhomologiste peccata præ verecundia celant, quæ extranea libere produnt.*

° **EXHONORARE**, Vituperare, in Glossis Arabico-Lat. [Gall. *Dehonorer*, Probrum, infamiam inferre, Labem aspergere. Interpres Ecclesiastici 10. 23: *Semen autem hoc Exhonorabitur, quod præterit mandata Domini. Et 7. 32: Quis honorificabit Exhonorantem animam suam?*] Est etiam honorem, id est, feudum adimere. Rathbertus: *Quid putas Imperator? nunquid vindicare te putas, hunc virum Exhonorando, et qualibet terrarum parte exulare jubendo?*

° **EXHOSPITARE**, Sugeriis in Ludovico VI. pag. 321: *Cum autem antequam cum filio exissemus, cum venerabili Ecclesie Priore Hervæo sepulturam ejus ante altare S. Trinitatis, ex opposito tumuli Caroli Imperatoris, mediante altari providissemus, occupato loco Carlomanni Francorum Regis, quia nec fas, nec consuetudo permittit Reges Exhospitari, quod proposueramus, fieri non potuit. Id est, Regum corpora de tumulis suis extrahi, et alio transferri. Vide *Dehospitare*.*

† **EXHUMARE**, Cadaver ex humo effodere, Gall. *Exhumer*. *Exhumatio*, Effossio, Gall. *Exhumation*. Utrumque legitur in Concilio Regensi ann. 1285. can. 7. Inter Anecd. Marten. tom. 4. col. 183.

° **EXHUMERATUS PANNUS**, Vox artis pannificæ. Arest. ann. 1385. 13. Febr. in vol. 8. arrest. parlam. Paris.: *Ordinatum fuerat quod non venderentur panni... tincti mala tinctura... nec in-*

super *Exhumerati*, quod dicitur vulgari nomine *Espauler*. Cujus vocis vim explicat Stat. ann. 1403. tom. 9. Ordinat. reg. Franc. pag. 171. art. 17: *Nul ne pourra avoir drap Espaulé, c'est assavoir drap duquel la chaenne ne soit aussi bonne ou meilleure comme les listeres.*

† **EXIBUS**, Pinguedo. Gloss. Isid. Excerpta Pith.: *Exibus, Pinguedo*. Apud Festum legitur: *Exbuetes, Exinieratas, sive Exbus, quæ ebiberunt, quasi epote; ubi vide Scalligerum. Post Grævium dicam: Sed quid hoc ad pinguedinem? Quærant acutiores.*

° **EXICIUS**, Exul, extorris, Gall. *Exilé*, alias *Eschis*. Charta Phil. VI. ann. 1347. ex Bibl. reg. cot. 15: *Quod multi Januenses... erant Exicii, exules et apolides civitatis suæ prædictæ. Belloman. cap. 45. MS.: Mais en tier cas, se il voloit prouver que li barons fust Eschis les dix mois dessusdis et plus par mellie, ou par dettes, ou par bannissement, tela prievie ne li vaudroit pas; car il aient souvent que chaus qui sont Eschis pour tier choses vont et viennent à la fois là ou leur femmes repairent, couvertement et en repost; et en tier venue porroient il engendrer. Eskier et Eskir, eodem sensu, apud Pet. de Fontan. cap. 31. art. 2: *Quant li maufeterres est Eskier de se terre... S'il est Eskir de se terre pour tel cas ki n'i puist entrer. Eschassé vero, pro Absens, remotus, in Lit. remiss. ann. 1383. ex Reg. 145. Chartoph. reg. ch. 484: *Lesquel: freres, qui estoient Eschassés de la conté de Boulougne pour le fait et occasion de nos guerres. Vide *Exiticus*.***

° **EXICOTUM**, Vide supra *Exicotum*.

° **EXIDONEARE**, [Idoneum reddere, Pur-gare.] Vide *Idoneus*.

† **EXIENS**, Moribundus, Gall. *Moribond*, de quo etiam dicimus, *C'est un homme qui s'en va*. Processus de Vita S. Yvonis, Inter Acta SS. Maii tom. 4. pag. 557: *Domine Yvo, veniat pro Deo ad audiendum confessionem cujusdam infirmi Exeuntis in domo quadam.*

° **EXIGENDA**, vox fori Anglicæ: ita autem dicitur conditio ejus qui quinquies in Comitatu aperto exactus, aut vocatus ad comparandum, non venit, ideoque extex propter contumaciam proclamari potest. Ita Cowellus. Adde Rastallum verbo *Exigent*, et Brittonum pag. 5. 14.

† 1. **EXIGENTIA**, Gall. *Exigence*, Prout res postulant exiguntque. *Pro temporis Exigentia sermonem facere*, apud Barthium in Adversar. 44. cap. 9. ex Prudentio juniori in Vita S. Mauræ. *Juxta honestatis Exigentiam*, in Epistola anni 1497. apud Ludewig. tom. 6. pag. 106. *Juxta ordinis sui Exigentiam*, in Instrumento anni 1503. apud Th. Madox Formul. Anglican. pag. 886. *Juxta Exigentiam status*, in Litteris patentibus Caroli V. Franc. Regis pro Mospeliensibus ann. 1367. *Secundum sui naturam et causæ Exigentiam*, in Venditione Viccomitatus Bellaniæ 25. Aprilis ann. 1410. ex Schedis Præsidis de Mazaugues.

2. **EXIGENTIA**, Tributum, exactio. Rogerus Hovedenus pag. 582: *Concessit quod... quæta sint de telonio et omnibus aliis consuetudinibus et Exigentis.*

° **EXIGENTIA**, Debitum quod exigitur. Bromptonus pag. 1183: *Nisi Tancredus Rex Siciliæ... pacem celerius cum ipso fecerit de omnibus Exigentis, quas ab ea exigebat.*

° **EXIGENTIE**, Necessaria, quæ quis, habita suæ conditionis ratione, exigere potest. Charta Godefr. Camerac. episc. ann. 1232. ex Chartul. S. Sepul. ch. 86: *Habebit capellanus ad minus pro suis*

Exigentis decem libras Cameracensis monetae... Contentus autem erit capellanus proventibus superioribus expressis, ita quod nihil proventus a domo S. Johannis pro suis Exigentis, sive pro competentia sui beneficii potest exigere. Vide Exhibere 1.

1. **EXIGERE SE**, Rem possessam dimittere, cedere. Gall. *Se dessaisir*. Judicium ann. 782. inter Instrum. tom. 1. novæ Hist. Occitanæ col. 26: *Et ordinavimus Milone Comite, ut de ipsas villas se Exigere fecisset, et Arloyno assertore et mandario Danielo Archiepiscopo per suum actionem revestire fecisset.* [Vide infra *Exire*: Se.]

2. **EXIGERE**, Extre. Lit. ann. 1384. in Reg. 89. Chartoph. reg. ch. 236: *Alquerius de Deodata... equus et armatus per puncta... equitando equum magnum, et Exigendo de loco de Columbario de domo hereditum Guillelmi de Bello-loco, etc.*

3. **EXIGERE**, pro Eligere. Charta ann. 1222. ex Cod. reg. 10197. 2. 2. fol. 21. v.: *Insuper quicumque exactus est pro patrono causæ, ille exactus tenetur proponere verbum illius, qui ipsum Exegit.*

EXIGUUS, pro Humilis, eo titulo Chartam sub Alex. archiep. ann. 910 in Chartul. eccl. Vienn. fol. 49. v. col. 2. subscribit *Remegarius sanctæ Valentiniensis ecclesiæ Exiguus episcopus. Vide Extremitas.*

EXILIARE, In exilium agere. Gall. *Exiler*. Lex Aleman. tit. 35. § 1: *Exiliet eum de provincia.* Lex Bajw. tit. 1. cap. 11. § 4. tit. 2. cap. 10. § 1: *Hoc in potestate Regis vel patris sui ibit, ut Exiliet eum, si vult.* Annales Franc. S. Nazarii ann. 788: *Ibidem comprehensi sunt, et erindit Exiliati.* Ann. 787: *Fraudulentissimos eorum in Franciam Exiliavit.* Leo Ost. lib. 1. cap. 82: *Siconolfi filio de Salerno Exiliato.* Lib. 2. cap. 8: *Joannes PP. de Roma Exiliatus venit Capuam.* Ekehardus Junior de Casib. sancti Galli cap. 16: *In curtes longius-vitas pane sordidior aquaque alendos Exiliaverat.* Doctus lib. 3: *A quo Exiliatus est.* Adle Miracula S. Bavonis lib. 1. cap. 14. lib. 2. cap. 11. Capitul. 2. ann. 818. cap. 13. Vitam Ludovici Pii ann. 818. Vitam S. Wolphelmi Abbat. n. 88. etc. [Vide *Exilium*.]

EXILIARIUS, Qui mittit in exilium. Gloss. Lat. Gall. Sangerman. MS.: *Exiliarius, Cils qui exile.*

EXILIATIO, Exilium, Gall. *Exil*. Charta Lamberti Episc. Lingon. ann. 1018. pro Monasterio S. Valentini, inter Instrum. tom. 4. Gall. Chr. col. 139: *In hujus Exiliationis lacrymosam convallam secum omne propaginis sue traduxit genus.*

Chron. Angl. Th. Otterbourne pag. 116: *Et post Exiliationem ambos, in consultiis magnatibus, ad solum proprium revocavit (Edwardus II. rex) Assil et Assil, eodem sensu, in Fren. ducat. Aurel. apud Thaumass. ad calcem Assis. Hierosol. pag. 468: *Se aucum n'a nul biens en tel forfet, il souffre Assil perdurable.* Infra *Exil*.*

1. **EXILIUM**, Dissipatio, destructio. *Exiliare*, destruere, dissipare. Statutum Marlebridgense sub Henrico III. Rege Angl. cap. 25: *Firmarii tempore firmarum suarum vastum venditionem, vel Exilium non facient de domibus, boscia, vel hominibus, nec de aliquibus, que ad tenementa que ad firmam habent, spectant, etc.* [Vide *Placit.* ann. 8. Johan. Reg. Bedf. rot. 9. in Abbreviat. Placit. pag. 54: *Milo de Everesh summonitus ad ostendendum quare ipse vastaverat boscum et terram Roberti... Robertus perdonavit*

eidem Miloni Exilium terre, etc.] Fleta lib. 1. cap. 11: *Vastum et destructio fere equipollent, et convertibiliter se habent in domibus, boscia et gardinis, sed Exilium dici poterit, cum servi manumittantur, et a tenementis suis injuriose ejiciantur.* Adde lib. 4. cap. 9. § 9. et Bracton. lib. 4. tract. 5. cap. 18. § 1. Villharduinus n. 220: *Ne remest nulla riens à Essilier fors la cite de Versoi.* Chronicon Flandrense cap. 75: *Puis alla vers Peronne ardent ou Essilant tout le pais.* Adde cap. 89. Le Roman de Vences MS.:

Ne soffras vos homes Essilier ne porprendre.

Le Roman de Garin MS.:

Le reane avons Essilid et gastid, Et moial monstier contre terre gastid.

[Le Roman de Partonopex MS.:

Quant verra-t le Jus de venger, Pour moi destruire et Essilier.

Le Roman de la Violette MS.:

Je n'y seay sultre jugement, Fors de l'ardoir ineloment... Sans le scou de vos bons amis, Ne suit son corps à Exil mis.]

Hinc etiam Picardi verbum *Essilier* usurpant pro bona dissipare. *Essileurs de biens*, apud Philippum de Beaumanoir cap. 58.

Bestarius, MS.:

Chest goupil, qui tant set barat, Que lous apelon chi reat, Sen'he le mal goupil, Qui le peuple met en Essil.

2. **EXILIUM**, Peregrinatio, iter in longinqua. Vita S. Lugid. tom. 1. Aug. pag. 348. col. 1: *Quadam autem die S. Lucidius ecclesiam circiens, invenit post ecclesiam quatuor viros, qui in Exilium, tre cogitabant; quibus Lugidius ait: Vos cogitatis ire in Exilium; ego, autem dico vobis, quia locus, ubi nunc pedes vestri stant, ibi corpora vestra sepelientur. Vide *Exul*.*

EXILIA, Erronum marinus. Gloss. Isid. La Cerda legit: *Erronum manus.* An bene, dicat qui potest.

EXIMENTUM, Idem quod *Exitus*, Fructus, et proventus pradii. [Judicium ann. 1165. Marcae Hisp. col. 1340: *Cumque de Eximentis inter eos questio vertetur, (prædictus enim) Guillelmus Raimundi tertiam partem omnium fructuum, qui cultura et cura habitatorum Dertosse proveniebant, inter Eximenta computabat.) diffinitivè prædicta curia, ea tantum Eximenta recte appellari, que ad jus proprium ac factum regium pertinent, sive ea in leudis, questis, placitis seu aliis quibuscumque usaticis, sive etiam terris, vineis, hortis consistant; fructus autem hereditatum eorum qui in civitate habitant, sive hi clerici sint, sive milites, sive burgenses, nullo modo inter Eximenta computari, præcipue quia ipse in eis senioratum vel adempmentum et mandamentum habet districtum.] Charta Raimundi Comitis Barcinon. ann. 10. regni Leovici Regis junioris: *Et habeas tertiam partem de omnibus Eximentis ejusdem civitatis ac ville, omniumque terrarum sibi pertinentium.* Alla Idefonsi Regis Aragon. ære 1211: *Omnia Eximenta et expleta que erant de prædicto honore.* [Charta Philippi Pictav. Episc. ann. 1220. apud Stephanotium tom. 3. Antiq. Pictav. MSS. pag. 797: *In terris omnium bladorum, leguminum, lino-rum, carrharum, et in omni Eximento terrarum frostarum que de arbergamentis non fuerint, percipient semper dictus Abbas et sui similiter duas partes, et tertiam servientes.]**

EXIMEQUI, Proveniens, in Gloss. Isid. **EXIMERE**, Interimere, occidere. Leges Luitprandi Regis Longob. tit. 12. § 1: *Si quis frater fratrem suum in peccatis Exemerit, etc.* [Vide Murat. Occidit. Luitpr. 17. (8. 3.)]

EXIMIETAS, Sublimitas, in Gloss. Isid. et apud Papiam. Gloss. Gr. Lat. *Ἐξίμης*, ἢ ἰσσοῦς, Excellentia, Eximietas, Eminencia, Titulus honorarius, et compellatorius, qui occurrit non semel apud S. Augustin. Epist. 82. 129. 183. 185. 158. Rabbertum in Epitaphio Walæ Abb. Corbetens. pag. 513. etc.

1. **EXIMI**, Optimates. *Eximii regni*, apud Rabbertum in Vita Ven. Walæ Abb. lib. 1. cap. 18. sub finem: *Primi et Eximii palatii*, lib. 2. cap. 17.

2. **EXIMINA**, pro Hemina, mensura frumentaria. Charta ann. 1362. in Reg. 98. Chartoph. reg. ch. 241: *Item unum mal-hollium... ad censum unius Eximinae ordi.* Infra: *Eyminae.* Vide Hemina.

3. **EXIMIUM**, pro Exenium, Munusculum. Statuta Arelat. MS. art. 175: *Neque consules, neque judices... accipiant aliqua munera vel Eximia ab aliquo cive.*

4. **EXIMUTUARE**, Vide *Eximutuare*.

5. **EXINANIRE**, In nihilum redigere, in Barthii Glossario, ex Raimundi Agilæ Hist. Palest. Pluries occurrit in Scripturis. *Exinanire* Latinis est Evacuare, Exhaurire, Exonerare. De Filio Dei dicitur apud Apostolum: *Semetipsum Exinanivit formam servi accipiens, etc.* [Vide Forcellinum.]

Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: *Anienter, amandrir, adnichiler, Exinanire.*

EXINANITAS, Exinanitio. Castigat. in utrumque Glossar.: *Exinanitio, vacuitas, ἀνοχτωσις.* MSS. *Exinanitas.* [Vide Mar. Mercator in Cyrilli Episc. Alexandr. Respons. contra Theodoret. pag. 296: *Si vero ipsum verbum, quod erat in forma et equalitate Dei et patris, exinanisse se dicitur, quomodo rursus vel quatione exinanitum sit, si recuset Exinanitatem, Exinanitas autem Dei verbi est ejus, quod nascit pati conversionem, agere aliquid vel dicere humanorum, etc.* Vide ibid. pag. 282. 315. et 375.]

EXINANITUS, Qui deliquit animi patitur, Gall. *Evanoui*. Lit. remiss. ann. 1850. in Reg. 80. Chartoph. reg. ch. 501: *Quodam vase tenente chopinam per ipsum supplicantem accepto, percussit in capite dictum Chicardum, unde mors inopinata secuta est; credens dictus supplicans dictum Chicardum esse solummodo prædicto ictu lesum seu Exinanitum, etc.*

EXINHONORARE, Probro afficere. Pasch. Rabbert. in vita vener. Walæ tom. 6. Collect. Histor. Franc. pag. 286: *Idcirco errat qui arbitratur Arsenium in periculum exilii vel capitis vocari... quod Augustum et filios Exinhonoraverit. Mabill. sæc. 4. Bened. part. 1. pag. 508. edidit: *Exinhonoraverit.* Vide *Exhonorare*.*

EXINTEGRO, Plene, integre, in leg. 28. Cod. Th. de Suscept. (12. 6.) [et in Instrumento anni 1827. apud Ludewig. tom. 5. pag. 481.]

EXINTERARE, Intestina eruere. Pardulus Episc. Laudunensis in Epist. ad Hincmarum Remensem: *Que (volatilia) oportet primum Exinterare, et diligenti cura sale humores exsiccare.* [Vide *Exenterare*.]

1. **EXINUARE**, Exemplare, Aperire. Gloss. Sangerm. n. 501. Puto legendum *Exinuare*, vel *Ininuare*, quod est in notitiam alicujus adducere.

Hinc, ut videtur, *Exineta*, Dumetum quod exnuatur, in Lit. remiss. ann.

1410. ex Reg. 104. Chartoph. reg. ch. 356: *Comme le varlet du suppliant feust alé aux champs... pour couper un poy de branohes en une haye ou espine... pour eult esbtre et oster Exinete, afin de faire une haye pour prendre un lievre.*

° **EXIPERE**, pro Excipere, in Procurat. ann. 1340. ex Tabul. Flamar. et alibi passim.

° **EXIPPITARE**, Rare *excitare*. Gloss. Isid. Paulo aliter apud Papiam: *Exipito, as, are, Excitare, os aperire, hiare, et in Glossario Sangerm. n. 501: Exipitare, Hiare, os aperire.*

1. **EXIRE** de aliquo crimine, eo absolvi: *Exire de latrocinio*, in Lege Salica tit. 49.

° 2. **EXIRE**, Offerre, liceri, Gall. *Metre l'enchere*. Stat. ann. 1371. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 309. col. 1.

Et sic continue recipere novas oblationes seu exitas ab eisdem seu aliis volentibus amplius Exire seu offerre... Item quod nullus corratarius sit ausus revelare aliquam exitorum qui Exierint seu Exire voluerint, etc. Lit. ann. 1375. in Reg. 108. Chartoph. reg. ch. 62: *Et qui voluerit plus Exire, Exeat... et nullus fuerit seu apparuerit qui ad ipsa plus voluerit Exire seu offerre, etc.* Charta ann. 1388.

In Reg. 133. ch. 127: *Non invenit praeco aliquem, qui in dictis bonis majorem exitam fecerit, seu majus pretium se datum obtulerit, quam magistrum Johannem de Belizaco civitatis Biturrensis, qui die praesenti Exivit ac se dare obtulit... summam sexcentorum francorum auri.* Hinc

° **EXITA**, Auctio, licitatio, Gall. *Enchère*. Lit. ann. 1375. in Reg. 108. Chartoph. reg. ch. 68: *Præconizare fecit quod quicunque supradictos et designatos census emere seu in eis Exitam seu oblationem aliquam facere volentes, venirent et compararent die praesenti hora vespere... in curia ordinaria et coram Bauduchio commissario praedicto, Exitas seu oblationes eorum... facturi.* Charta ann. 1385. in Reg. 148. ch. 287: *Dicta bona sabastari fecisse... et non reperisse aliquem alium exitorem, qui in praedictis bonis et hereditariis dicere seu Exitam facere vellet.* Registrando etiam Exitas et encheries, in Ch. ann. 1489. inter Probat. tom. 4. Hist. Nem. pag. 50. col. 2. Vide supra *Dica* 2. Inde etiam

° **EXITOR**, Licitator, Gall. *Encherisseur*. Lit. Ludov. ducis Andegav. ann. 1376. in Reg. 109. Chartoph. reg. ch. 331: *Ad incantum publicum diu ducti ad precium quingentorum francorum auri quondam nomine regio existente et offerente, cui nullus alter Exitor nec emptor tutus reperiretur, etc.* Occurrit praeterea in locis jam jam laudatis.

° 3. **EXIRE DE CONVENTIONE**, Pactum perfingere, violare, Gall. *Ne point tenir une convention*. Charta Petri comit. Autiss. ann. 1199. in Reg. 1. Chartoph. reg. ch. 1. *Hec faciam jurari domino regi ab omnibus illis militibus et hominibus comitatum Altissiodori et Tornodori, qui haec nundum juraverunt, quos in manu mea teneo; ita quod si Exirem de aliqua istarum conventionum, ad dominum regem irent cum omnibus feodis suis absque fidei mentiri.*

° 4. **EXIRE HOMINEM**, f. pro *Exuere*, loquendi formula haud infrequens. *Decedere, mori*. Charta ann. 1152. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 615. *Eodem anno Radulfus Monfortensis dominus hominem Exivit; cum autem appropinquaret dies ejus, etc.* Vide supra *Excedere*.

° 5. **EXIRE SE**, Excedere, Gall. *S'en aller*. Charta ann. 1371. in Reg. 8. Armor. gener. part. 2. pag. xvij: *Bajulus... audita supplicatione dicti nobilis Morose... ordinavit quod dictus serviens se a dicto hospicio Exeat.*

° **EXIRETANUS**, Theodor. de Niem de vita et fati Joh. XXIII. tom. 2. Conc. Constant. col. 310: *Nec istis lucris contentus (Balthasarus dictus Joan. XXIII. PP.) sed amplius ditari satagens, quosdam eloquentes et audaces apostatas, de Spoletio in vicinis partibus oriundos, quos Italici Exiretanos appellant, et nuncios dicti Bonifacii (IX. PP.) ad praedicandas in Almania et adjacentibus provinciis indulgentias et peccatorum remissiones de omni peccato largissimas fieri procuravit.*

° **EXISCERARI**, pro *Exsecrari*. Papias in MS. Bituric. *Exisceratur, Delestatur, horret*. Mellius in Editio: *Execratur, Delestatur, horret*.

° **EXISSA**, Disrupta Papias MS. Bituric. Puto legendum *Excissa*, ab *Exciscendo*.

° **EXISTENTIALITAS**, Vis existendi, qua quid existit. Gatur Marius Victorinus in Responsione ad Candidum Arrianum, apud Mabillonium Analect. tom. 4. pag. 161.

° **EXISTIMARE**, Charta commutationis ann. 935. ita subscribitur apud Ughellum in Episcopis Bergomensib. pag. 613. *Petrus qui Existimari ut supra me subscripsi, Arnoldus qui Existimari ut supra me subscripsi, etc.*

° 1. **EXITA**, pro *Exitus*. Gall. *Sortie*. Vide *Entrata*.

° 2. **EXITA**, Licitatio. Vide supra in *Exire* 2.

° 3. **EXITA**, Vectigal pro evhendis meribus ex aliquo loco persolutum Charta ann. 1396. in Reg. 137. Chartoph. reg. ch. 55. *Pro Exita sine exita seu passagio centum et sexaginta sex balarum pellium aqnellorum.* Vide *Exitus* 5.

° **EXITARE**, Dubitare. Papias in MS. Bitur. *Legi Haritare.*

° **EXITATORIE** Vide supra *Excitatoria*.

° **EXITIABILITER**, Perdite, damnose, cum exitio 8. Aug. lib. 6. Confess. cap. 7. *Compererunt, quod circa Excitabiliter amaret.* Epistola Caprioli Episcopi Carthage. inter Concilia Hispan. tom. 2. pag. 198. *Tantum optat abest Deum Deum filium incomprehensibilem atque incomprehensibilem ab inferis potuisse concludi, ut nec ipsam adsumptionem avium credamus Excitabiliter susceptam, aut tenaciter detentam.*

° **EXITICIUS**, Exul, exorris. *Exiticiusve aut bannitus*, apud Pomer. tom. x. pag. 120. col. 2. *Exititi seu banniti*, in Charta Bonifacii IX. PP. ann. 1386. apud III. Fontaninum in Appendice Antiq. Hortae pag. 421. *Rebelles et Exititi dicti civitatis*, ibid. pag. 459. in Diplomate ann. 1415. ibid. pag. 460. *Procidemus etiam et jubemus quod aliquis Exititus dicta civitatis non possit nec debeat in praefata civitate restitui vel remitti, nec de eorum bandis extrahi.* Rursus occurrit infra, ut et lib. 3. Res. Sicul. Sallas Malaspinae apud Baluzium tom. 6. Miscell. pag. 278. in Epistola Philippi Mariae Ducis Modiolan. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 1367. etc.

° **EXITIRE**, Periclitari. Vide *Exitum*.

° **EXITITIUS**, Vide *Exiticus*.

° **EXITIUM**, ut *Exitus*. *Aquis aquarum decursibus, Exita et regressa earum*, apud Mabillon. tom. 3. Annal. Benedict. pag. 696. col. 1.

° **EXITOR**, Licitator. Vide supra in *Exire* 2.

° **EXITURA**, Jus exiturae, *Droit de sortie*. *Exitura*, apud Phavorin. in Lexico. Charta Rogerii Ducis Apuliae pro Monasterio Caveni ann. 1092: *Praedictum vero Monasterium mercimonia sua absque omni datione, solutione, seu Exitura, libere vendat, etc.* Occurrit praeterea in Statuto Honorii IV. PP. pro regni Neapolit. incolis ann. 1285. Vide *Fundicus in Funda*.

° **EXITURE**, Impetigines, Matthæo Silvatico.

1. **EXITUS**, Graecis *ἔξοδος*. *Expensae rationum*, unde *ἔξοδος*, in Vet. Testamento. Proprie autem dicuntur *Exitus*. Reditus annui, vel alia terrarum commoda qua exeunt et proveniunt ex re aliqua, ut fructus terrae, et exitus tementi. *Issues*, apud Littletonem sect. 183. nostri *Revenus* dicunt. *Exues*, in Testamento Roberti II. Ducis Burgundiae ann. 1277. apud Duchesium. Statutum 2. Westmonasteriense. cap. 41. *Et sciat Vicecomes, quod redditus, blada in grangia, et omnia mobilia, praeter equitaturam, indumenta, et utensilia donatum, continentur sub nomine Exituum.* Vetus Charta in Monasterio Angl. tom. 2. *Donationem de tota terra... cum Exitu duorum annorum, etc.* Vide Regiam Majestatem lib. 2. cap. 22. § 2. cap. 46. § 1. et Skeneum lib. de Verbor. significat. in *Exitus terre*. Occurrit passim.

° *Issue*, eadem notione, in Ch. ann. 1332. ex Chartul. S. Mart. Pontisar. fol. 28. *Profr. Issues et emolamens, qui d'issueli pro pourroit venir en Issur.* Hinc

° **EXITUS** LIGNORUM dicuntur Assulae et recisamenta, vulgo *Copeaux*, qua ex ligno exeunt et proveniunt, in Lit. remiss. ann. 1353. ex Reg. 81. Chartoph. reg. ch. 810. *Cum Robertus emissit... conspello seu Exitus lignorum, qua Johannes Gosellini carpentaverat, etc.*

2. **EXITUM** FACERE, pro *Exuere*. *Devestiri, quasi Exire ex re aliqua*. Rem dimittere. Tabularium Prioratus Perstaci in Burgundia apud Perardum. *Istas... res warpiverant, et se Exitum fecerunt pro amore Domini.* Charta Mathildis Comitisse apud Franciscum Mariam in illius Vita. *Et milia Mathilda Marchionissa foras exinde verpavit, et Exitum fecit.* Rogestum Petri Duce. Casin. num. 211. *Nos foras verpimus, et exinde ab omnibus Exitum foras fecimus, et ipsa supradicta Ecclesia S. Felici investimus, et investiri dimissimus.* Vetus Charta in Chr. Laurisham. ann. 770. *Sed per festum ante nos se dicit Exitum.* Occurrit praeterea in vet. formul. 69. 153. 155. 156. apud Lindembrogium.

3. **EXITUS**, Filius liberi, qui de aliquo exeunt Statutum Westmonasteriense 2. ann. Edw. 1. Regis Angl. cap. 1. *In omnibus enim praedictis casibus, post prolem suscitatum et excoentem ab ipsis quibus tenentur, sicut conditionaliter fuit datum, hoc usque habuerunt hujusmodi feoffati potestatem alienandi tenementum sic datum, et exheredandi Exitum coram contra voluntatem donatorum, etc.* Infra *Exitus, si quis fuerit, obisset.* Habetur ibi non semel. Monasterium Angl. tom. 2. pag. 607. *Qui genuit Robertum de Alfrethm Baronem, qui per Agnetem uxorem ejus habuit Exitum, Thomam filium et heredem, etc.* i. ex quo natus est, etc. Galli dicunt, *duquel est issu*. Occurrit eadem phrasis pag. 889. (Charta anni. 12. Henrici IV. Angl. Regis, apud Th. Madox Formul. Anglie.

pag. 16: Genuit Johannem Shapwyk Capellanum, et priorem predictum de modo viventem, heredem predictorum Willalmi et Thomae pro defectu Exitus. Sine Exitu de corpore dicti Willalmi, pag. 432. ejusd. Formul.]

4. **EXITUS**, in rationibus Expensum. Caffarus in Annal. Genuens. apud Murator. tom. 6. col. 284: Præterea in fine eorum Consulatuum introitum et Exitum Republicæ totam, quomodo et unde receperant, nec ut ubi distribuerant, in concione facta palatii coram omnibus per ordinem in scriptis apte et lucide ostenderunt; eorum enim pecuniarum de prædicto introitu et Exitu, etc. Hoc est, de accepto et expenso, Gall. Recette et mise. Commissio data Guillelmo Remerivæ ann. 1481. ex Schedis D. de S. Quint. no: Ac de eadem summa computum teneatis ac faciatis introitum fideliter atque probe, pariterque et Exitum.

5. **EXITUS**, Vectigal pro evehendis mercibus in aliquo loco, Gall. Droit d'issue, vel de sortie, Diploma Lotharii II. Imp. pro Wibaldo Abb. Stabulensi ann. 1137. apud Marten tom. 2. Ampliss. Collect. col. 99: Nullum pontaticum, nullum transitum vel Exitum, nullum denique terra aquave vectigal, persolvant. In quibusdam Consuetudinibus municipalibus Franciæ Droit d'issue, idem sunt quod Laudimia, Gall. Lods et rentes, aliæ similia, quæ subditi dominis feudatilibus, debent exsolvere, cum fundum emunt, vendunt, anave ratione comparant vel alienant. Hac notione accipitur in Consuetudinibus Aquarum Tarbellicarum tit. 9. art. 19. 20. 22. 27. 28. 31. 38. Balone tit. 5. art. 42. Sed in Consuetud. Hedonensi art. 4. Droit d'issue de co dieitur, quod dominus percipit, cum, quid e sua in alienam jurisdictionem transfertur, de quo jure etiam fit mentio in Consuetud. S. Pauli in pago Atrebat. Vide Glossarium de Lauriere voce Issue.

6. **EXITUS**, pro Exercitus, ni falior, Expeditio militaris. Charta compr. u. Rotomag. ann. 1204. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 675. art. 27: Si communita precepto domini regis vel justitiæ sue debeat exitum facere, major et ecclesiæ providebant quos statuunt remanentibus ad urbem Rothomagensem custodiendam; et qui post horam nominatam exierint, inventus fuerit in dicta civitate... erit in misericordia domini regis, et in misericordia communitatis de domo sua prosternenda, vel de centum solidis, si domum non habuerit.

7. **EXITUS**, Actus, factum. Lit. remiss. ann. 1376. in Reg. 110. Chartoph. reg. ch. 139: Dicitur Johannes de la Traille fuit longo tempore et continue ante mortem suam homo insonus, capitosus, quasi furiosus, et faciebat Exitum furiosus.

8. **EXITUS** Fori, de co dieitur, si bene concepto, qui deserit forum seu jurisdictionem legitimi domini, ut exeat seu transeat in alienam. Charta Roberti Comitis Mellenti tom. 4. Hist. Harcur. pag. 213: Si miles vel alias et quicumque aliquando contulerit castrum vel Exitum fori fecit, capitur, et donec inde nobis satisfecit, teneantur feoda.

9. **EXITUS** MENSIS. In veteribus Instrumentis non semel occurrunt hæc voces Introitus et Exitus mensis, ad quarum notonem observandum a majoribus nostris menses in duas æquas partes divisos fuisse. Prioris partis, quam Introitum vocabant, dies naturali ordine numerabant, ita ut prima dies mensis esset prima Introitus mensis, sicque per-

gebant usque ad diem 15. Posterioris vero partis seu Exitus dies ordine retrogrado, ut Romani Kalendas numerabant; ultima igitur dies mensis erat prima Exitus mensis, penultima secunda et sic de cæteris. Lapis marmoreus in claustris B. M. Deauratæ: Anno Domini M.C.C.LXXXIII. tertia die Exitus mensis Julii obiit domina Ancelina soror domini Petri de Castro novo pro qua fit Officium, etc. Charta ex Archivis ejusdem Monasterii: Et fuit actum hoc septimo die Exitus mensis Januarii, Philippo Rege Francorum et Petro Episcopo Tholosano anno ab Incarnatione Domini M.C.C.C.III. [Vide Mensis intrans.]

10. **EXITUS** PLACITI. Jo. Fortescutus de Laude Legum Angliæ cap. 20: Materiam facti, quam legis Angliæ periti Exitum placiti appellant... veritas per leges civiles testium depositione probari debet, in qua duo testes idonei sufficiunt; sed per Leges Angliæ veritas illa non nisi 12 hominum de vicinietate, ubi factum hujusmodi supponitur, sacramento, judici constare poterit. Adde cap. 20.

11. **EXITUS** VILLE. Quod Majori et Juratis alieque villæ solvere debebat Burgensis, qui in aliam migrabat villam seu urbem apudumve Arrestum Parlamenti ann. 1296. relatum apud de Lauriers tom. 1. Ordinat. Reg. pag. 315. Petebant Major et jurati Compendii contra Johannem le Riche, Burgensem modo Corbiensem, quod cum ipse fuisset et adhuc esset Burgensis suus, nec unquam eis solvisset Exitum ville, solveret eis talem sicut et alii Burgenses dicte ville, vel saltem Exitum ville et partem debite ville eis redderet. Et ad hoc petebant per Curiam eum compelli. Quod factum est, ut in sequentibus habetur. Hoc autem parlamenti judicium consonum est Edicto Philippi Pulcri ann. 1287. n. 6. ibidem: Item, il est ordene que se aucuns, ou aucune regu à la Bourgeoisie, ou à recevoir en la fourme dessusdite, s'estoit partis ou partois de cy en avant, d'aucun lieu, ou d'aucune Commune, il payera les tailles, les freres de la ville, de tant comme il fut taillies, ou gité sus li, avant qu'il fut regu; et avoer comme Bourgeois à l'autre ville, dont il aura requis la Bourgeoisie, ou la partie de doite pour Issue de la ville. Vide Gabella Emigrationis.

12. **EXIVELLARI**. Vide Azivellari. [FR.]

13. **EXIUS**, Exitus. Tabularium Bellio-cense num. 130: Cum terris et pratis et cum ipsis broliis, cum Exiis, et regressibus. Occurrit ibi pluries. Ita in formula 28. ex Baluzianis, Alie Chartæ ejusdem Tabularii habent vulgo Exitibus. [Chartularium Ecclesiæ Aptensis Exeis. Instrumentum Ecclesiæ Ruthen. tom. 1. Gall. Christ. pag. 53. col. 2: Cum curtes et hortos, cum Exeis et ingressis et egressis. Cum Exeis et regressis, in Donatione ann. 819. inter Instrum. tom. 1. novæ Hist. Occitana col. 38. Cum Exea et ingressa, in Charta ann. 922. Marce Hisp. col. 242. Cum Exiis et regressis, ibid. col. 819. ex Charta ann. 888. Vide ibid. col. 823. Acta SS. Martii tom. 3. pag. 719. Chartam ann. 825. tom. 4. Gall. Chr. Instrum. col. 263. 286. etc.] Vide Exitus.

14. **EXLEGALITAS**, EXLEGARE. Vide Exlex.

15. **EXLEX**, Alterius legis, seu Religionis, qui extra legem est. Gloss. Lat. MS. Reg: Exlex, extra legem. Fulcherius Carnot. lib. 1. Hist. Hieros. cap. 11. de Christianis: Cum civitatem ingressi fuissent, confestim cum feminis Exlegibus concubuerunt plures ex eis. [Charta Theobaldi Episc. Ambian. de compositione inter Bernardum de Morelio et

homines ejusdem villæ: Si quis aliquem verbis contumeliosis Exlegem nominavit, decem solidos pro lege Domino dabit.]

16. **EXLEX**, Qui beneficio legis privatur, adeo ut lege agere non valeat. [Barthius in Glossario ex Hist. Palmst. Fulcherii: Exlex, Excommunicatus, is ad quem nec divini nec humani juris quicquam pertinet.] Leges Edwardi Confess. cap. 19: Pueri vero qui ante malefactum fuerint nati vel generati, non erunt Exleges pro malefacto post generationes eorum peracto. Adde cap. 37. Continuator Florentii Wigorn. ann. 1127: Clericus ab ordine deponatur, laicus vero Exlex et excommunicatus habeatur. Ordericus Vital. lib. 10. pag. 327: Absit a me ut credam quod bonus Miles violet fidem suam, quod si fecerit, omni tempore velut Exlex despicibilis erit. Charta anni 1240. in Tabulario Campan. Biblioth. Regiæ fol. 365: Si quis dixerit aliquem Exlegem, vel aliquid quod sit æquivalens tali convitio, 5. sol. reddet Dominis, et Majori 6. den. Bracton. lib. 3. tr. 2. cap. 11. § 1: Si infra tempus illud non venerit, pro Exlega tenebitur, cum Principi non obediat, et extunc utlagabitur, sicut ille qui est extra legem, sicut Langhelesman. Adde lib. 5. tr. 5. cap. 31. § 7. Apud nostros dicebatur ille Perdre respons en Court, cui juri stare haud licebat, aut cujus testimonium in jure nullum erat. Occurrit sæpe hæc formula apud Petrum de Fontanis.

17. **EXLEGARE**, Exlegem facere, beneficio legis exuere. Math. Westmonast. ann. 1020: Rex Anglorum Cnutus... apud Orencestriam Concilio congregato Ethelwardum Ducem ibi Exlegavit. Vide eumd. ann. 1021. Occurrit passim apud Scriptores Anglic. Ingulfum pag. 839. Rogerum Hoved. ann. 1065. 1070. Simeonem Dunelm. de Gestis Angl. ann. 1017. 1062. 1065. 1068. 1065. 1074. etc.

18. **EXLEGALITAS**, Calumniari de Exlegalitate, in Legibus Edw. Confess. cap. 38. dicitur is qui postulator, vel accusatur tanquam Exlex. [Chronicon S. Trudonis apud Acher. tom. 7. Spicil. pag. 421: Pars maxima de illa Eupionis conjurata factione, adhuc tunc truncas manus portantes in signum damnationis et Exlegalitatis sue, hoc est, si bene interpretor, factorum contra legem, facinorum, et malefactorum. Vide Exlex 8.]

19. **EXLEX**, Factum contra legem, injuria, maleficium, delictum. Charta anni 1236. in Tabulario Ecclesiæ Ambian. Ch. 271: Ego Petrus Major de Fontanis... notum facio quod cum propter multiplices injurias, Exleges, et damna que irrogaveram Capitulo Ambian. etc.

20. **EXLEX**, in Vita S. Ludov. edit. reg. pag. 381: Il disoit que li jugement de sa court estoit faux: et Desléel. Escalavorgement, eadem acceptione, in Vit. SS. Mss. ex Cod. 28. S. Vict. Paris. fol. 76. v. col. 1: Car la Incarnations n'estoit mie faite tant solemen: pour la réparation de l'humain Escalavorgement, etc. Unde Escalavorgans, Perditus et dissolutus, vulgo Libertin, ibid. fol. 187. r. col. 2: Uns Escoliers, qui estoit avant vains et Escalavorgans, fu faiz chastes et contenanz.

21. **EXLORATORES**, Nebulones, idem qui Holerii, de quibus in voce Hullæ 1. 2. Exploratores rectius editum tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 499.

22. **EXMELLARE**, Scalpulum vel lanceola quibus inciditur cutis. Ita Glossæ MSS. ad illud Alexandri Iatrosophiste lib. 1. Passion. Scarificantes venas cum acuto Exmellari.

¶ **EXMEMBRARE**, Mutillare. Ratherius Veron. Epist. ad Joannem II. Papam. apud Acher. tom. 2. Spicil. pag. 249: *Adjiciens amicabilem tatis consilium, melius scilicet esse, ut recederem, quam Milonis dolo aut Exmembrarer, aut interficerer.* Vide **Emembrare**.

¶ **EXMERARE ARGENTUM**, in Capitulis Caroli G. tit. 81. [9° Edict. Pist. ann. 864.] § 18. est merum, seu purum reddere vel purgare. Id nempe requirebatur in denariis, ut puro essent argento, et non mixto, et pensam, seu legitimum pondus haberent. Synodus Francoford. cap. 5: *De denariis, si vero sunt argento, et pleniter pensantes.* Le Roman de Paris la Duchesse MS.:

S'il voit le roge or, et l'argent Emerre,

Vide **Merus**, [et supra **Emerare**.]

¶ **EXMETARE**, Metas ponere. Charta Andr. reg. Hungar. ann. 1214. inter Probat. tom. 2. Annal. Præmonst. col. 19: *Prædicta igitur sylva et pratium a duobus prædictis nostris... sic est Exmetata. Prima meta erit, etc.* Vide supra **Exbonatio**.

¶ **EXMETHODIUM**, pro **Odeum**, Genus edificii, legebatur apud Sueton. in Domit. edit. Mediel. ann. 1475. monente D. de Montefalc. in Diar. Ital. pag. 230. Ipsi consule.

¶ **EXMINA**, pro **Hemina**, Mensura frumentaria, legitur in Obituario S. Gerald. Lemovic. fol. 2. et 30. Vide **Hemina**.

¶ **EXMINUTARE**, Pauperem facere, in Gloss. Isid. Ugutio habet **Eximmutare**, **Depauperare**, **pauperem facere**. Forte, **Exsumptare**. Vide in hac voce.

¶ **EXMUNIARE**, [Namilum seu pignus auferre.] Vide **Namium**.

¶ **EXNUDIUS TERTIANA**, Ἐξὺς τρίτης ἡμέρας, Nudius tertius. Supplem. Antiquaril.

¶ Ex Castigat. in utrumque Glossar.:

¶ **EXOBIGARE**, Ab obligatione liberare. Gall. *Dégager*. Charta ann. 1195. apud Murator. tom. 1. Antiqu. Ital. med. ævi col. 144: *Et si aliquid de rebus et possessionibus dictæ civitatis Castellane... per nos aut per ipsum quondam dom. Petrum de Allegia, vel per suos heredes et successores mole fuerit debiti obligatum, illud ex prædicta summa argenti recolligere et Exobligare sub inferiori poena promittimus.*

¶ **EXOCATACELI**, Ἐξοκατάκειλοι, Præcipui Patriarchæ Constantinop. Officiales et Consiliarii, qui in publicis cœtibus Episcopos præcedebant. Sex enumerat Hofmannus post Macro fratres in Hierolexico, magnum Oeconomum, magnum Sacellarium, magnum Scenophylacem, magnum Chartophylacem, Præpositum parvo sacello et Proteclicum. Memorantur in actis Conc. Florent. De vocis etymo multi multa dixerunt. Potior mihi videtur opinio Roberti Creighton in notis ad historiam ejusd. Concilii, ubi primitivum, inquit, nomen ab initio fuit ἔξοκατάκειλοι, cuius terminatio jam corrupta est in καίλοι vel κίλοι a barbaris, et vulgo Græcorum ita, quod extra thronum Patriarchæ sederent, sed omnino primi et proximi: et κατάκειλοι, Residentarios significat a καίλοι et καίλοι, sedes, domuncula. Asserit idem Scriptor ibidem Exocatacelos quinarium numerum nunquam superasse. Hunc, si cupis, consule. [9° Vide Glossar. med. Græcit. in hac voce, col. 408. sqq. et Append. col. 71.]

¶ **EXOCUPARE**, Occupationibus liberare. Ugutio: *Exocupare, expedire.* Joannes Sarisber. lib. 1. Pollic. cap. 4:

Si majoribus, [Magistratibus] quod quidem rarum est, eos Exocupari contigerit. Lambertus in Vita S. Heriberti Archiep. Colon. n. 12: *Laborabat Exocupari ulterius curis vite hujus.* Hinc **Exocupatus**, ab occupationibus liber, otiosus: qua voce utuntur passim Scriptores, idem Sarisber. lib. 1. Pollic. cap. 8. Philippus Eystetens. Episc. in Vita S. Willibaldi cap. 35. Vita S. Henrici Imp. cap. 29. Gerardus Abb. Silve major. in Vita S. Adelardi cap. 4. 5. Regula S. Bened. cap. 5. Petrus Venerab. lib. 1. Epist. 24. Hugo Flaviniacensis in Chron. pag. 248. Liber. usum Cisterciens. cap. 87. etc.

¶ Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: *Exocupare, desliverer, deslier.*

¶ **EXOCUPARE**, De possessione dejectere, occupantem et possessorem expellere. Vetus Charta sub Henrico I. Rege, ex Tabular. Dervensis Monasterii: *Et adhuc promissum... quandam se daturum Ecclesiam, si eam possit aliquo modo Exocupare suis Militibus.* Quibus scilicet inbeneficiata erat. Radulphus de Diceto ann. 1106: *Militibus patriæ concurrentibus ad Exocupandum pontem, milites illi a ponte repelluntur.* Chronicon Andrense pag. 379: *Militibus concurrentibus ad Exocupandum pontem, qui nempe occupatus fuerat ab hostibus.*

¶ **EXOCERARE**, pro **Exocrescere**. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657: *Descensus, Prou. Discalcire, Exo cerere canberias vel stivalis.*

¶ **EXOCIAS**, Gr. Ἐξόχια, Tuberculum, in ano genitum. S. Aug. epist. 149. edit. 1578: *Corporis autem in lecto sum. Nec ambulare enim, nec stare, nec sedere possum, rhagadis vel Exochadi dolore et tumore.* Vide Martin. Lexic. in hac voce.

¶ **EXOCIONITE**, in Historia Ecclesiastica Anastasii Bibliothecarii, Ariani dicti quod Constantinopoli in loco **Exocionio** dicto conventus suos agerent, uti pluribus probamus in Constantinopoli Christiana.

¶ **EXOCULARE**, Oculos evellere, excœcare, in Chronico Uspersensi in Philippo Imp. in Statutis Venetor. lib. 6. cap. 79. etc. Plautus in Rudente:

Vos adeo, ubi ego inuero vobis, si non ei caput

Exoculabit,

Quasi mureta junctis, item ego vos virgic circumvinciam.

Willelmus Brito libro 5. Philippidos:

Exoculat ter quies, etc.

Charta ann. 1266: *Dictus Vicarius debet et tenetur, per se vel per alium, suspendere, et Exoculare, amputare membra, fugigare condemnatos cum suis expensis... debet cogere homines in cavalcatis, et dictos homines cadellare [alias capdelare] per se vel per alium idoneum in expensis jam dicti Domini [de Salve]... debet recipere castrum de dicta vicaria pro jam dicto Domino, quando sibi redduntur a vassallis, et vexillum in jam dictis castris dicti Domini ponere. Et quando dictus Dominus habet guerram, debet dicere et præcipere vassallis dictorum castrorum ex parte dicti domini, quod dicta castra muniant, et fideliter custodiant secundum morem terræ. Occurrit etiam apud Joannem de Parisiis de Potestate Regia et Papali cap. 22. et apud alios.*

¶ **EXOCULARE**, Oculis seu conspectui subducere, abscondere. Vita B. Ursuline Parmensis April. tom. 1. pag. 727: *Jejunia, disciplinas, orationes... omni sollicitudine et prudentia exquisita Exoculare intendebat.*

¶ **EXODIUM, EXODIARIUS**. Jo. de Janua: *Exodium, initium castilens. Hinc Exodiarius, prætor, qui cantum incipit ante alios.* Notæ Tyronis pag. 178.

¶ **EXODIUM, EXODIARIUS**. Vetus Inscriptio Romæ 687. 1: *Sum victus ipse factus a ter Consul Vero patrone, nec amol, sed sapius, cuius libenter dicor Exodiarius.* [Glossar. Sangerman. n. 501: **Exodiarius**, in mimis est turpitudine detestabilis.

Hac quoque, voce usus est Ammianus lib. 28. cap. 4. **Exodiarius** est Actor **Exodii**, seu qui fabulis affert **Exodium**. Est autem **Exodium** Isidoro in Glossis, *Castio in theatris ludicra et scurrilis, versibus intertexta quæ quod penitus extra fabulam esset, nomen accepit.* Hac notione **Exodii** vocabulum usurparunt Suetonius et Livius. Veteres alii pro exitu vel fine cujuscumque rei acceperunt. Festus: **Exodium, Exitum**. Nonius: **Exodium est finis, a Græco tractum, quasi ἔξοδος ὁδῶν, id est, contrarium. Varr. *ἔξοδος ὁδῶν. Socrates cum in vinculis publicis esset, et jam bibisset xanthon in Exodio vite.* Idem τὰς Μεινικῶν. Quod cæperas modo in via narrare, ut ad **Exodium** ducas. Hinc]**

Græcis recentioribus ἔξοδος, **Exequias** sonat, ut observat Meursius, ex Gloss. Gr. Lat.: Ἐξόδιον, **Exequias**. Ἐξόδιον, ritus exequiarum, in Eucholog. Ἐξόδιον, ultimum morientium preces, in Vita S. Hesychii Thaumaturgi n. 4. Ἐξόδιον, κἀβάριος τοῦ νεκροῦ in Synodo VI. Act. 15.

¶ Vide Suppl. M. Velseri ad Amoenit. Liter. tom. 5. pag. 129. et 130.

¶ **EXOINA, EXOINNA**, Gall. **Exoine, Exoine**, etc. Ejuratio vadimonii, Excusatio quam quis affert, quominus juri stare possit. Vide **Sunnis**.

¶ **EXOLERARE**, Olera auferre. Vide **Olerare**.

¶ **EXOLUTIM**, Quasi Exsoluto timore, secure. Lupus Ferrar. Epist. 127: *Verrum quia non misisti equum, nec idoneum qui me Exolutim ferret, habebam.* Vide **Exolutus**.

¶ **EXOMIUM**, Ἐξομῖον, Substricta ac brevis tunica, circa humerum desinens. Fabius lib. 5. cap. 10: *Non possum togam prætextam sperare, cum Exomium pulchrum videam.* Ita emendat vir doctus pro **Exordium**. [Tum vili ad corpus Exomide seu ciliaco cinctus, in Annal. Bened. tom. 5. pag. 379. Festo **Exomides** sunt comici vestitus exertis humeris.]

¶ **EXOMNIARE**. Vide **Exsomniare**.

¶ **EXOMOLOGESIS**, Ἐξομολόγησις, Peccatorum confessio, apud S. Cyprianum Ep. 11. 13. etc. et lib. de Lapsis, Tertullianum, Paclianum Ep. 3. etc. Vide **Pamellium** ad eosd. Auctores, et Isid. lib. 6. cap. ult.

¶ **EXOMOLOGESIS**, Litania publica. Concilium Moguntinum ann. 813. can. 31: *Inter litanias et Exomologeses hoc differt, quod Exomologeses pro sola peccatorum confessione agantur: litanis vero indicantur propter rogandum Deum, et impetrandum in aliquo misericordiam ejus. Sed nunc, utrumque vocabulum sub una designatione habetur.* Atque hac ultima notione usurpatur in Concilio Tolet. XVII. cap. 6.

¶ **EXONERATIO**. Vide **Stapula** 1.

¶ **EXONERE**. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641: *Exonaris, nascaris.* Vide infra **Exoria**.

¶ **EXONIA**, [ut **Exoine**, Excusatio, quam quis affert, ut non stet juri. **Exoniare**, Excusare, **Exoniator**, Excusator, **Exonium**, Excusatio.] Vide in **Sunnis**.

¶ **EXOPERARI**, Absolvere, perficere.

Gloss. Græc. Lat. : Έξορκισμός, Exorcismus.

EXOPINARE. Fragm. Petronii pag. 50: Viderint qui de hoc alibi (Exopinassent, al.) Exopinassent; ego si mentior, Genios vestros iratos habeam.

EXORABULA. Exorandi modi, apud Apuleium Florid. lib. 4.

EXORATIO, EXORATIONUM EPIS-
TOLÆ. Quibus aliquid exoratur. Silvest.
PP. Epist. an. circ. 1001. tom. 10. Col-
lect. Histor. Franc. pag. 428: Exoratio-
num epistolis, quoties te monuimus, et ab
his periculis erueris te desudamus.

EXORBARE, EXORBARE. Leo III. PP.
Ep. 4: Utorem vero Leonis Imperatoris
Exorbavit, et filium ejus parvulum inte-
remi. Et infra: Neque uxorem Leonis
Imp. Exorbaverunt.

EXORBITA, Via latior. Vide Carre-
ria.

EXORBITANTIA MOTUUM. Violentis-
simus motus et maxime impetuus.
River. Cent. 4. observ. 85. ubi de uterina
specie mali hypocondriaci gravioris:
Affligit potius mulieres quam sexum
masculinum, ex debiliore, imbuiliore et
tenuiori systematis nervosi textura, et
spirituum animalium eorumdem majori
raritate, et faciliori promptitudine in va-
riis motuum Exorbitantias.

EXORBITARE. Ab eo quod rectum
est, recedere. Utuntur Sidon. lib. 5.
Epist. 16. lib. 8. Epist. 11. Jul. Firmicus
de errore profan. relig. Tertull. in
Exhortat. ad castit. S. Augustinus lib.
9. de Civit. et alii sine numero.

Vel ab usu recepto et consueto jure
deviare, quo sensu sæpius occurrit
apud J.C. Faber Jurispr. Papin. tom. 11.
Princ. : Jus vero succedendi ex pupillaria
substitutione, speciale est et Exorbitans,
ut loquuntur, a regulis juris communis.
Vide Calv. Lex. Jurid. voce Exorbi-
tantis.

EXORBITARE. De possessione deji-
cere, possessorem expellere. Epist. prior.
Cartus. de Schens in Angl. ex Tabul.
Derv. : Illustri rex Francorum Carolus...
animo ferventi, virtute parliamenti sui
omnes Anglicos habentes possessiones in-
fra ligianciam suam, de eisdem possessioni-
bus Exorbitavit. Vide Exoccupare 2.

EXORBITATIO. Effrenatio, immoder-
atio, Gall. Excès, dérèglement. Charta
ann. 1400. inter Addit. ad observat. in
Carol. VI. pag. 775: Propter multas præ-
gnantes causas nos urgentes et intolerabi-
les Exorbitationes, etc. Vide in Exorbi-
tare 1.

EXORBITATIO DISCIPLINÆ. apud
Tertullianum de Idololatria cap. 14.
[Exorbitationes a catholica veritate,
apud Marium Mercatorem pag. 5.]

EXORBITATOR JUDAÏSMI et destructo-
r, apud Tertullianum lib. 3. adv. Marc.
cap. 6. Vide Exorbitare 1.

EXORCHIA, EXORCHUS. Vide Exor-
quia.

EXORCIDIARE, pro Exorcizare. in anti-
quissimis Cypriani Codicibus Concilii
Carthag. legi monet Rigaltius ad Com-
modiarum. Quæ quidem vox etiam le-
gitur in Archelal Mesopotamiæ Epis-
copi disputat. adversus Manichæum
edita ab Henrico Valesio post Socratis
Historiam: Præcepit autem electis suis...
ut cum desiverint manducantes, orarent
et mitterent super caput oleum Exorcidi-
atum, etc. Missale Gallicanum vet.
pag. 472: Opus ad baptizandam. Præfa-
tio antiquam Exorcidiatur. Et pag. 477:
Exorcidio te, fons aque perennis, etc. [et
apud Martenium tom. 1. de Antiquis
Ecclesiæ ritibus pag. 169: Exorcidio te

creatura aqua, in nomine Dei Patris
omnipotentis, etc.]

EXORCIZARE, apud Scriptores Ecclē-
siasticos, est per divina adjurando vim
inimicam expellere. Ulpianus in lege 1.
D. de extraord. cognit. (50. 13.) : Si in-
cantavit vel imprecatus est, vel, ut vulgari
verbo impositum (Christianorum) utar,
si Exorcizavit, non sunt ista medicinas
genera. Duplex autem est in hominem
dæmonum potestas, interior et exterior,
quando videlicet animam vitis et pec-
catis captam et obnoxiam tenent, vel
sensus exteriores interioresque pertur-
bant, et furorem quemdam inferunt:
ergo qui malis illis curandis, sive Cate-
chumenorum, sive Emergumentorum in
Ecclesiâ præsumt, Exorcizati vocantur,
preces ipsos Exorcizati. Vide S. Augusti-
num lib. de Vita beata sub finem, dis-
put. 2. diei, et Isidor. lib. 8. Orig. cap.
12. De divina vero Exorcizatum in dæ-
mones potestate, qua eos de obsessorum
corporibus exire compellunt, multa habet
Tertullianus lib. ad Scapuli. et in
Apol. Cyprianus tract. ad Demetrian. et
lib. 1. Epist. 6. et lib. 2. Epist. 2. Epist.
2. Lactantius lib. 2. cap. 21. Justinus
Martyr, Arnobius, Octavius Felix. etc.

EXORCISMUS, Isidoro lib. 2. de Eccl.
Off. cap. 40. est sermo increpationis con-
tra immanandum spiritum in Emergumentis
sive Cathacumenis factus, per quem ab
illis diaboli nequissima virtus et impetrata
malitia, vel exorsio violenta fugatur. S.
Leo N. Epist. 4. ad Episcopos Siciliæ
cap. 6: In baptizandis electis, qui secun-
dum Apostolicam regulam, et Exorcizati
scrutandi, et jejuniis sanctificandi, et fre-
quentibus sunt prædicationibus imbuendi,
etc. Ferrandus Diacon. Carthagin. : Ce-
lebrato solenniter scrutinio, per Exorciz-
atum contra diabolum vindicatur, cui se
renunciare constantiter respondit, etc. Vide
Abrenunciare, et Scrutinium.

EXORCISMUS usurpatur etiam in re-
bus inanimatis, quæ scilicet benedicun-
tur cum adjuratione qua ab illis repellun-
tur dæmones: ita Exorcizatum florum,
olei, chrisamatis olei, olei Cathacumenor-
um, etc. habet Ordo Romanus: et
Aqua Exorcizata quibusdam dicitur,
quæ vulgo benedicta, ut supra docuimus.
Optatus lib. 2: Exorcizatis et lavatis sine
causa parietes, ut hoc nequitiam genere
subrueritis simplicissimum hominum
mentes. Infra: Quid iniquius quam
Exorcizare Spiritum sanctum, altaris
frangere, Eucharistiam animalibus pro-
ficere? Althelmus de Laude virgin.
cap. 21:

Sic Exorcizans lychnos benedixit equesem.

EXORCISMATA, Incantationes, in Con-
stitutionibus Siculis lib. 8. tit. 42. § 5.

EXORCISTA. Gloss. Lat. MS. : Exor-
cista, adjurans. Exorcista tertium Ordini
Ecclesiastici gradum constituunt,
qui cum ordinantur, accipiunt de manu
Episcopi libellum in quo scripti sunt
Exorcismi, accipientes potestatem manus
imponendi super emergumentos, sive bapti-
zatos, sive Cathacumenos, ut est in Con-
cilio Chartag. IV. can. 7. Ita etiam Ordo
Romanus, Sacramentarium Gregorii.
Missale Francorum vetus pag. 399. Isidoro
lib. 2. de Eccl. offic. cap. 18. Al-
cuinus lib. de Divin. offic. Amalarius
lib. 2. de Eccl. offic. cap. 9. Rabanus
lib. 1. de Institut. Cleric. cap. 10. Ivo Car-
not. serm. de Excellentia sacror. Ordini-
um, Honorius Augustod. cap. 177. Ste-
phan. Eduensis Episc. lib. de Sacra-
ment. cap. 8. Gillebertus Lunicensis
Episc. de Usu Ecclesiastico, etc. Ad vo-

cis originem, et Exorcistarum manus
alludit Firmilianus in Epist. ad S. Cy-
prianum: Quod hodie etiam geritur, ut
per Exorcistas voces humana et potestate
divine flagellatur, et uratur, et torquetur
diabolo. Ut et Paulinus Epist. 24.
sub finem: Exorcista dæmonis terribilis.
Et Nat. 4. Felicitis pag. 545:

Primo Lector servit in aula,
Inde gradum cepit, cui manus voce fidei
Adjuravit Episc. et maris pallare verba.

Infimum Exorcistarum gradum statuere
videtur Fortunatus lib. 10. Poem. 25:

De throno dices venisti, de mille principis,
Ut reliquis tentant, Justinianus erat.
Hec et in Ecclesiâ Christo tribuente referitur.
De Exorcista aliquo Postillatio honor.

Vide Synodum Atrebatensem ann. 1127.
pag. 21. Vitam S. Arnulfi cap. 5. in
Bibl. Floriac. Anastasium Bibl. in S.
Calo, et S. Silvestro pag. 10. 13. Capit.
Caroli M. lib. 7. cap. 27. [52.] etc.
Exorcistarum mentio occurrit apud ve-
teres Scriptores Christianos passim, Cy-
prianum Epist. 3. 76. Tertullianum lib.
ad Scapulam, Minutium in Octavio,
Augustinum lib. 2. de Gratia Dei de
peccato orig. cap. 40. et lib. 2. de Nuptiis
et concupisc. cap. 20. in Epistola Cornelli
PP. ad Fabium Antioch. apud Euseb.
lib. 6. Hist. Eccl. cap. 31. apud S. Igna-
tium in Epist. ad Antioch. in Concilio
Arelat. I. Laodiceno can. 24. Carthagin.
IV. can. 7. 9. apud S. Hilarium lib. de
Synodis, S. Epiphanium in Expositione
fidei Catholicæ, Severum Sulpitium de
Vita S. Martini cap. 8. Exorcistarum
meminere etiam Scriptores aliquot pa-
gani, Ulpianus loco laudato, Lucianus
Epist. 80. et Julius Firmicus lib. 8. Ma-
thæeseo cap. 5. et 9. Exstat liber Itali-
cus Hieronymi Menghi Observantini,
del' Arte Exorcistica, edit. Bononiæ ann.
1684. [52. Adde Glossar. med. Græcit. in
'Etopueric, col. 406. et Append. pag. 70.
Alteerram de Jurisdic. Eccles. lib. 11.
cap. 4.]

EXORDIA, fem. gen. Judicium ann.
782. inter Instrum. tom. 1. nova Hist.
Occitanæ col. 24: Cumque ibi residerent
prescripti Missi et Judices... ad rectas ju-
stitias terminandas, et causarum Exor-
dias dirimendas, etc.

EXORDIARIUS, Qui incipit, vel exor-
dium facit. Ugutio. Vide Exordium.

EXORDINATIO, Decretum, definitio.
Pliacium ann. 878. apud Mabillon. Di-
plom. lib. 6. Ch. 108: Condiciones escri-
mentorum, ad quas ex Exordinacione
Salomon Miso, Trimbeth, seo et Judices,
qui fuerunt causas dirimere, etc. Forte
redundat syllaba ex mendose repetita.

EXORDINARE, Turbare, extra ordinem
ponere. Gerardus Abbas Silve Majoris
in S. Adalardo cap. 9: Cumque remans-
set, ordinabat si quid ex suis Exordina-
tum fuisset. [Sigebertus Monachus
Epist. ad Leodienses ann. 1102. apud
Marten. tom. 1. Collect. Ampliss. col.
562: Taceo Guacharum, qui Apostolici
assensu approbatus et prior ordinatus
fuit, subito Exordinatum (ex ordine de-
jectum seu depositum) et excommunicatum,
et alium ei superordinatum.] Vide
Ordo.

Charta Car. Crassi imper. ann. 895.
tom. 9. Collect. Histor. Franc. pag. 241:
Præcipientes ergo jubemus... ut... nullus...
ipsam ordinatam congregationem pertur-
bare vel Exordinare jure præsumat.
Vide mox

EXORDINATOR, Qui sacris ordinibus
alium privat. Annal. Bertin. ad ann.
866. tom. 7. Collect. Histor. Franc. pag.

94 : Contra omnes leges ecclesiasticas nepotatus Vulfadus pro ordinatione episcopali maledictionis indutus est sicut vestimento. Cujus Exordinator, potius quam ordinator, Aldo Lemovicensis episcopus, in ipsa ordinatione febre corruptus, in brevi moritur. Vide supra Exordinare.

† EXORDINATIO, Perturbatio, Gall. *Depradre*. S. Benedictus Reg. cap. 65 : *Hinc suscitantur invidia, detractiones, emulationes, dissensiones, Exordinationes.*

† EXORDITUS, pro *Exorsus*. *Primores* igitur *Exorditi* precibus instabant, in Vita S. Columbæ Reat. Maili tom. 5. pag. 378.

† EXORIA, Exordium. Gloss. Lat. Gall. Sangerman. MS. : *Exoria, Exoris, Naissance.*

° Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 : *Exoria vel nascentia, naissance.*

EXORIUS, Immanis, Insuperans. Papias. Leg. *Exormis*.

† EXORNAMENTUM, ut Ornamentum. *Exornamenta* Templorum, apud Acherium tom. 8. Spicil. pag. 289.

EXORNARE, Nudare ornatum. Anastasius Bibl. in S. Hadriano PP. pag. 194 : *Ecclesias B. Petri et Pauli Exornare fecit ejus Sanctitas, et cuncta eorum cy milia et ornata in hanc civitatem introduxit.*

EXORQUA, Usatici Barcinonenses MSS. cap. 62 : *Statuerunt: siquidem prædicti Principes, ut Exorquia nobilium videlicet et Magnatum, tam Militum, quam Burgensium, omni tempore in Principum potestate deventiant, videlicet omnia illorum allodia: quod quidem Principi placuit legis habere vigorem. De mobilibus vero illorum faciant ipsi Exorchi quodcumque voluerint tam parentibus quam Ecclesiis, sive pro illorum animabus ea attribuant. Cap. 98 : De rebus et facultatibus de pagensibus sterilibus Exorchi illis ab hoc seculo decessis, eorum: seniores habeant partem illam, quar: deberent habere insimul filii, et ibi remanissent, ab Exorchi procreati.*

† Haud scio an Exorchi idem sit qui sine hæred. Gall. *Sans hoir*, Exorchi vero bona defuncti, cujus nullus est hæres legitimus, proximus et directus, nulli filius, nulla progenies directa. Hæc notio cum locis citatis coheret satis, nec cum sequentibus pugnat. Bernardi Vicecomitis Ceritanie Donatio ad Monasterium Cuxanense ann. 963. *Marca Hisp. col. 883 : Dono... quantum habeo... in honore S. Michaelis de Corano atque infra omni vicecomitatu meo, scilicet homicidiis, cugucis, arsinis et Exorchiis et omni senioratione. Charta ann. 1288 : Et ostem, et cavalcatas, et sequis, et cucucias, et Exorquias, et homicidia, et intestationes, et arsinas, etc. Alia Rogerii Comitis Fuxensis ann. 1250 : Enfranguimus omnes et singulos homines de valle de Meranges et eorum proles in perpetuum de Exorquia, intestia, arsina, cugucia, etc. Michael Carbonellus In Chron. Hisp. fol. 97 : *Especialmente los enfranqui quale vene los usos e costums mala: ço es intestias, Exorquias, cucucias, etc. Voces Intestatio, Intestia et Intesties in his locis vero Exorquia adjunctæ favere videntur nostræ interpretationi. Pro Exorquia, Exerquia legitur in Cucucia post Cugus.**

° EXORS, Exepté, in Glossario. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684.

EXOSA, Charta ann. 1118. apud Murator. tom. 3. Antiq. Ital. med. ævi col. 214 : *Et de bestiis, et vitulis, et porcis, et pecoribus, et jumentis, et volatilibus, seu*

qualibet rem, ferrum, arigentum, seu Exosam, suprascriptis hominibus de Tappacio usque in Bronam consuetudo fuerit reddendum. Vocem ab ananuenisibus corruptam suspicatur Cl. Editor.

° EXOSSARE, Ossa auferre vel extrahere. *Item pro Debitare vel infirmare: ossa enim sunt solidamenta corporis et robur.* Glossar. Bibl. Ms. anonymi. Alud Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 : *Afobli, Exossatus.*

EXOSSATUS AGER, sine ossibus, i. lapidibus. Papias. [Epistola Baldrici ad Monachos Fiscam. apud Mabill. tom. 5. Annal. Bened. pag. 523 : *Institi paulisper Agris Exossandis, oleis plantandis, etc.*]

EXOTICUS, Odibilis, in Glossis Arabico-Latinis.

† EXOVAR, EXOVARIVM, Dos, Gall. Dot. Pactum matrimonii inter Arnaldum de Castro-Bono Vicecomitem et Eliesendam de Cardona ann. 1206. Collect. Ampliss. tom. 1. Col. 1071 : *Et concedo prædictis decem millia solidorum sua dotis sive Exovar, et illa decem millia solidorum sui sponsaliti, ut habeat super omnem neum honorem, quem ego habeo, vel habere debeo in Comitatu de Ceritania. Ibidem col. 1070. in Charta Ermenegaudi Comitis Urgellensis : *Convenimus vobis Arnaldo de Castro-Bono Vicecomiti dare Eliesendam de Cardona neptem nostram in uxorem, et cum illa in Exovario decem millia solidorum Barchinonensium, etc.**

† EXOUCONTII, Ariti sectatores sic dicti, quod docerent Filium Dei *ex ovay o'ay ovay*, i. e. ex nullis substantiis factum esse.

† EXPALTARE CANEM, ut infra Expeditare. Nullus dominicus Canes Abbas et monachorum Expaltari cogat, apud Th. Blount in Nomenclico.

† EXPACTIO, Pactio, in Charta Bolkonis Ducis Silesie pro Rege Bohemie ann. 1337. apud Ludewig. tom. 5. pag. 615.

* EXPALLIDUS [Valde pallidus. Tertull. *Resurr. carn.* 57. Corpus frigidum et Expallidum.]

EXPALLUM, EXPALTUM. Charta Gaudredi Ducis Aquitania: ann. 1076. apud Bestium pag. 475 : *Cuncta etiam que egomet ad præsens dono, scilicet quantum ex meis silvis necesse fuerit, tam Ecclesie, quam officinis, excepto Expalto, vel ea que alii fideles de casamentis ad me pertinentibus dederit, etc. Alia Willelmi Ducis Aquitanorum ex Tabulario S. Cypriani Pictavensis : *Dono et concedo... omnes consuetudines meas que erant in obedientia nomine Eroletia, videlicet præposituram et banum, et ucham, et Expallum, et bannum et frisingam, et pullos, et anseres, et annonam, etc.* [Gallis alias Expault erat mensura genus. Informatio obsidionis Constantinopolis ann. 1453. inter Aneod. Marten. tom. 1. col. 1820 : *Oudit siege s'y avoit plusieurs bombardes et autres instrumens pour abatre le mur, et entre les autres une grande Bombarde de metal, tirant pierre de neuf Espaulte et quatre dois d'entour.*]*

° Vide supra Expallum.

EXPALMAMENTUM, vox Italica, Spalmamento, ex Spalmare, Ungere navem. Relatio legationis Ambassiatorum Ducis Andegav. ad Judicem Sardinie ann. 1378 : *Intrant portum Marsilie cum dicta galea, ubi per totum diem residuum fuerunt pro apunctando et apunctamento faciendo cum dicto Joanne Casse de nauo et Expalmamento faciendis.*

1. EXPALMARE, Palma manus cedere, percutere, depellere. Gloss. Gr. Lat. : *Παλιτεν. Expalmare, Alapare*, Gloss. Isid. : *Expalmare, Depellere*. S. Augustinus in Psalm. 103. Conc. 3. de Christo.

Ille contemptus, ille Expalmatus, ille consputus, etc. Petrus Blesensis serm. 18. de Christo : *Vide eum in horto ligatum, in atrio Pontificis Expalmatum, sputis illitum.* Et serm. 3. *Colaphis Expalmatum*, pro quo et Sermon. 24. ait, *Palmatum colaphis*. Acta Proconsularia SS. Didymi et Theodora: n. 4 : *Judex dixit, Expalmate eum arctius, etc.* [S. Laurent. Justinian. in Ligno vitæ tract. 1. de Fide cap. 6 : *Ducitur et Expalmatur qui vere est palma victorie, spinis coronatur, qui peccatorum spinas venit confringere.*] Vide Oct. Ferrarium in Spalmare et supra Exalapare.

† 2. EXPALMARE dicuntur Sacerdotes, cum peracta Communione digitos abluunt, ut fit in sacris liturgiis. Statuta Eccl. Aurelian. apud Marten. tom. 7. Ampliss. Collect. col. 1276 : *Nullus Sacerdos audeat bis in die celebrare, excepta die Nativitatis Domini et S. die Pasche... hoc tamen addito, quod si Sacerdos perfuderit in prima Missa, hoc est Expalmaverit, quod ille non presumat celebrare. Id est, Si digitos abluerit, et abluitionem sumserit, non presumat secundo celebrare ob infractum jejunium. Vetus Pontificale MS. Eccl. Autissiod. de ordinatione Presbyterorum : *Pontifex... se communicet corpus Christi et sanguinem accipiendo: quo communicato antequam Expalmet, veniant dicti novi Presbyteri ad eum et communicet eos.* Missale Autissiod. ann. 1518. in Oratio Domini : *Tunc presbyter facit quod in se est, ut in aliis Missis consuetum est, et cum Expalmat, incipit Communionem.* In altero Missali ejusd. Ecclesie ann. circiter 1404. exarato habetur, et cum Epumiat, perperam, ut et in alio circa ann. 1540. typis mandato, ubi legitur et cum Epanuat. *Pelvis ad usum Expalmationis, in veteri Necrologio Ecclesie Carnut. ubi Expalmatio forte significat hanc manuum lotionem que sumta digitorum abluitione fieri solet ab Episcopis Sacra peragentibus.**

° 3. EXPALMARE. Italis Spalmare, Gall. *Expalmer*. Navem illinire bitumine, sebo, etc. Charta ann. 1388. in Tabul. Massil. : *Item pro tribus quartarionis quintalis cepi ad ungendum seu Expalmandum ipsam dextrariam.* Vide Expalmamentum.

EXPALMITARE, In palmitem excrescere. Pactus Lexis Salfica: tit. 37. § 3 : *Si quis per alienam messem jam Expalmantem sine via transierit. Ubi Editiones aliæ : *Si quis per alienam messem, postquam in culmum erigitur, etc.**

* EXPALPO. [Valde palpo, blandior, blandiendo extorqueo. *Plaut. Pæn.* 1. 2. 144. *Exora, blandire, Expalpa.*]

° EXPANGIARE, Panciam seu intestina animalium evacuare. Stat. Taurin. ann. 1390. cap. 8. ex Cod. reg. 4622. A : *Ordinaverunt quod nulla persona, sive beccarius, sive quicumque alius, non presumat Expangiare, seu evacuare aliquam panciam seu budellas aticujus bestie in macello Taurini.*

EXPANDIOSUS. Vita S. Samsonis Episcopi Dolensis lib. 1. cap. 20. ii. Actis SS. Ord. S. Bened. : *Grave valde apud se reputans illud Monasterium, quippe quod jam tumultuosum et Expandiosum per patriam erat. Id est, cujus fama longe expandebatur.*

EXPANSALE. Joann. de Janua : *Aculeus, est etiam Expansale in quo expanditur pannus, vel cutis ad faciendum perganentum.*

† EXPAPILLARE, Nudare, exerere ad papillam usque. Gerardus in Vita S. Adalhardi Abb. n. 80 : *Preparantur ru-*

dentis, impelluntur naues, et velis auris patentibus, solvantur anchora; Expapillatis brachiis aptantur remiges et antennis. [Vide Festum.]

† **EXPARATA**. Vide *Exparsa*.
EXPARES. Epistola Incerti ad Pipinum Regem, tom. 2. Hist. Francor. pag. 664: Quoniam vero omnia que dicta sunt, ille servulus vester viva voce vobis potest narrare, fuerunt quidam Expares, quos et amicos habere putabam, pectore venenoso currentes, antequam venissem, meam conati sunt accusare miseriam. An il, quos vulgo *Expares* dicimus, qui ad rem certam peragendam mittuntur?

† **EXPARTA**, Partu vacua, *Exparsa*, vacuata. Papias. Ita etiam Isid. Gloss. [Varro lib. 2. de Re Rustica cap. 5: Pecudes *Exparsae*, Effortae.]

† **EXPARTATIO**, Discessus, Gallice *Depart*. Instrum. anni 1160. ex Archivo Ecclesie Massil.: In portu antiquo laudamus, quod homines Ecclesie nihil tribuunt pro applicatione et *Exparsatione* navium, vel pro qualibet alia mercatura sua.
 † Nostris *Exparsit*, pro Dispergere, Dissipare. Lit. remiss. ann. 1887. in Reg. 190. Chartoph. reg. ch. 266: Lesquelz compaignons se mistrent et *Exparsirent* en plusieurs lieux pour dancier et esbatre en la dite feste. Altz ann. 1894. in Reg. 147. ch. 17: Loquet de Blainville haroit son chien aus pourceaus... pour les effreer et *Exparsit*, afin que le supplient ne les peust avoir ne appréhender.

† **EXPARTIA**, Aliena. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641. Vide *Exparsit*.

† **EXPARTUA**, Patula aqua. Gloss. Isid. Grævius existimat scripsisse Glossarium auctorem. *Exparsata*, Patula loca, quod *Exparsare* sit, teste Festo, In locum patentes se dare. Vide Scalligerum.

† **EXPATRARE**, Perpetrare. Supplem. Antiquarii: *Exparsavit*, *ἐξέλασεν*. Perpetravit. Legendum *ἐξέρχεται*.

† **EXPATRARE**, Exheredare, ibidem: *Exparsit*, *ἐξέριπεν* *ἐκ* *εὐνοίας*. Gloss. Lat. Gr. Sangerman.: *Exparsare*, *ἐξέριπεν*. Affine est subsequenti.

† **EXPATRIARE**, A patria recedere. Libertates concessas ab Henrico D. Solliaci molis villæ des Ays ann. 1901: Non poterit jus reclamare, nisi fuerit *Exparsatus*, vel nondum venerit ad etatem. *Exparsatus* ou *voyager*, in Consuetudine Namurcensi art. 11. 38. Camerac. tit. 5. art. 9. [Leodiensi cap. 11. *Exparsé*, in Valentianensi art. 22. Vide *Dispatriare*, et *Fortispatriatus*.]

† **EXPATULARI**, Humerum frangere, Gallice *Expauler*. Gloss. Lat. Gall. Sangerman. MS.: *Expatulari*, *Despauler*, cest hoster l'espaule.

† **EXPAUSATUS**. [Delassatus. *Veget*. 5. Veterin. 88. *Expansatum* jumentum, h. e. quod a labore requievit.]

† **EXPAVA**. [Vide *Expavus*.] Vide supra *Expavus*, et mox *Expaveyus*.] Animalia aberrantia, quorum dominus ignoratur, queque proinde sunt juris Domini principis locorum, ubi aberrant. Privilegium Philippi Regis Franc. in altero Chartulario Monasterii S. Quintini in Insula pag. 60: Bona mobilia et immobilia in districtu predicto *bastardorum*, *Expavorum*, *extraneo*, non seu *aubanorum*, que ad casum *extraheris* pertinent. Vide *Expava*.

† **EXPAVEYUS**, Alienigena, extraneus, qui dimisso proprio domicilio, alio migrat, ibique sedes figit, idem qui supra *Expavus*. Charta ann. 1317. in Reg. 58. Chartoph. reg. fol. 14. bis v.: Hugo de Sarqueus et Odardus... constituti sunt collectores manuum mortuarum, foris-

maritagiorum hominum et faminarum, albenorum, bastardorum, *Expaveyorum* in toto comitatu Campanie.

† **EXPECIFICATIO**, Gall. *Specification*, Specialis declaratio, expressa rei designatio. Charta Aymerici Archiepiscopi de Luziaco ann. 1278. apud Stephanotium tom. 8. Antiquit. Pictav. MSS. pag. 899: Et resuscituros dicto domino Abbati et ejus successoribus, vel mandato suo ea et eas ad simplex dictum suum sine aliqua taxatione iudicis et sine ulla probatione, declaratione, cognitione seu *Expesificatione*, et sine oppositione aliqua facti vel juris ab eisdem, vel eorum altero faciendâ. Vide *Specificationem*.

† **EXPECTABILIS**, **EXPECTATUS**, Eximius, illustris. Prudentius contra Symmachum lib. 2:

Impatit altitatis virgo Expectabilis urbi.

Vita MS. S. Magnobodi Episc. Andegav. cap. 40: Secundum humane propaginis genealogiam *Expectabiles*. Vita S. Winoci cap. 1: *Generis quidam expectabiles, et vita probabiles*. Occurrit præterea in Vita B. Mariani Abb. Ratisp. cap. 2. et in Chronico Monasterii Cavensis apud Ughellum tom. 7. pag. 512. Sic *Expectatum*, pro *expectatum* dixisse Symmachum lib. 2. Epist. 79. observat Juretus Adde Epist. 20. Inter Franc. cas. tom. 1. Hist. Franc. Gluse. Gr. Lat.: *Ἐπιδέξιμος*, *Opinatus*, *Expectatus*.

† **EXPECTACULUM**, Spectaculum, in Appendice ad Agnellii Librum Pontif. apud Murator. tom. 2. pag. 196. col. 1. et in Vita S. Eparchii Confess. Julii tom. 1. pag. 115.

† **EXPECTANTES**, Stat. Ardaceps. ann. 1856. cap. 88. apud Raim. Duell. tom. 1. Miscell. pag. 125: De electione *Expectantium*. Item quando nova fieri debet electio canonicorum ipsius ecclesie, qui dicuntur *Expectantes*.

† **EXPECTANTIA**, pro *Expectatio*, in Speculo Saxon. lib. 1. art. 38.

† **EXPECTARE**, pro *Spe* *care*, occurrit non semel apud Innocentium Gromaticum pag. 286. [Rymerum tom. 8. pag. 578: *Hæc Historia Expectat vos, et ostendit quid debeat facere*, in sermone edito ad calcem Joannis Abrinc. de Off. Eccl. pag. 372. edit. 1679.] [Vide alia in *Expectare*.]

† **EXPECTARE** JUS SCUM, dicebatur actor qui citatum reum per tres dies separatim indictas usque ad finem iudicii stans expectabat, causamque ita jure obtinebat. Vide Sentent. Sigismund. reg. ann. 1431. apud Haltaus. in Glossar. German. voce *Erstehen sein Recht*, col. 408.

† **EXPECTATIO**, Contemplatio, Gall. *Considération*. Charta Conani ducis Brit. ex Bibl. S. Germ. Prat.: *Notum sit vobis omnibus me dedisse... Alano Rupho meo militi pro servitio suo in Expectatione sui varisium*. Vide *Expectare*.

† **EXPECTATIO** MARIE. Vide *Festum Expectationis*. *Hebdomas Expectationis* est que festum Pentecostes præcedit.

† **EXPECTATIVA**, Spes succedendi in feudum vacantium. Vide *Vet. Auctor. de Ben. lib. 1. cap. 27*.

† **EXPECTATIVE** GRATIE. Canonistis sunt quibus designantur successores præbendorum ante horum obitum: quod ne fieret concilia non semel providerunt. Vide Decretal. Gregor. IX. lib. 8. tit. 5. cap. 19. Concil. Trident. Sess. 24. cap. 19. et Marcam. de Concord. lib. 6. cap. 9. sect. 4. Formulæ Expectativarum gratiarum a sede Romana concessarum extant apud Würdtwein, in Subsid. Diplom. tom. 5. pag. 2. sqq.

† **EXPECTORARE**, *Escolere*, firmaculum a pectore removere. Ugutio et Jo. de Janua. [Festus habet: *Expectorari*, *Ex pectore ejicit*. Ennius apud Ciceronem Tuscul. 4. 8: *Tum pavor sapientiam mihi omnem ex animo Expectorari*. Verbum illud, ut antiquum nimis repudiat Fabius 8. 8. Non semel utitur Accius apud Nonium, idemque est quod e pectore educere. Hac quoque notione accipitur in Actis SS. Mail tom. 7. pag. 275. ubi de S. Hucberto. Gerardus Silva majoris Abbas in Vita S. Adelardi n. 21: *Tandem vñ Dei inter eos medius caduceator deambulavit, et utriusque consultum pacis Expectorari*, id est, suadet, ex pectore, ex animo. *Expectoratus affectus*, Amor e pectore ejectus, in Concilio Ilerdensi inter Hispana tom. 2. pag. 284.]

† **EXPECTORATUS**, Dicitur de veste a superiori parte plus æquo aperta. Stat. synod. Mss. eccl. Carnot. ann. 1538: *Præcipimus vestes clericorum, maxime in sacris constitutorum, esse talares, non Expectoratas, non fronsatas, non partitas, sed clausas undecumque a collo desuper*. Vide *Expectorare*.

† **EXPECULLATI**, Servi pecullo privati. Amalth.

† **EXPENDENDUS**, pro *Expertendus*, in Privilegio ann. 698. apud Felibianum Hist. San-Dionys. pag. xvi.

† **EXPEDIBILE**, Quod expedit. *Aptum nobis et Expedibile visum est*, etc. Concilio Tolet. IX.

† **EXPEDICATUS**, Cui pedes fuer amputati. Codex Legum Norman. ca. 28. apud Ludewig. tom. 7. pag. 196: *Triplaciter autem dampnantur homines, prout vite merita hoc requirunt: aut per corporis destructionem, ut de suspensis, incensis, suffocatis, cecatis, mancatis, Expeditatis*.

† Textus Gallicus ex Cod. reg. 4651. habet: *Comme de ceux qui sont pendus, ou ars, ou enfouis, ou qui ont les yeux crevés, ou les poings ou les piez coupés*. Vide *Expeditare*.

† **EXPEDICULARE** SE, Pediculos eximere, Gall. *S'épouiller*. Consuet. Mss. canon. regul. Plenipend. dioc. Bitur.: *Illo tempore quo post prandium, dormitorium est petendum, liceat cuilibet, super lectum suum stare et legere, vel se Expeditulare, vel pannos suos consuere*.

† **EXPEDIENTIA**, Res expediens. Litteræ missiles a Rege Siciliæ ad Imperatorem, apud Ludew. tom. 5. pag. 475: *Maxime quia communis exigebat decentia et Expedientia suadebat, quod restimata... utriusque caritas ad potiva incrementa proficeret, et turbationis olim exortæ reliquias dispositiva sinceritate deleteret*.

† **EXPEDIMENTUM**, Impedimentum, sarcinæ, *Bagage*. Epistola S. Thome Cantuar. Archiep. apud Baron. ann. 1167: *Dixit se non habere (litteras) præ manibus, quia miserat eas cum Expedimento suo usque Wintoniam*.

† **EXPEDIOSE**, Expedite, prompte, compendiose. Vita S. Aicadri Abb. Gemeticensis cap. 11. apud Mabillonium: *Qui missi fuerant, de Viatico Expediose tractabant*.

† **EXPEDIRE**, Dominum, seu dominum alienum dimittere, homagio domini renuntiare. Vitalis Episc. Oscensis, pag. 782: *Per quem Forum habes, quomodo potest Infancio se Expedire a Domino Rege, dimittendo beneficia Regi, et comandam debet recipere et custodire fideliter, sicut dominus naturalis; qua Expeditione facta, potest cum alio, vel alius, guerram Regi facere, salvo quod*

non potest ignem in terra Regis apponere: et si ad campale bellum cum aliquibus venerit contra Regem, debet transire in adiutorium Regis cum equo, et armis, ut in dicto Foro, etc. Infra: *Expeditus de usancia, non remanet in Regno, nec in senioria Regis, et quacumque parte anni se Expediat, amittit beneficium Regis pro toto illo anno et sequentibus.* Vide Foros Regni Aragon. lib. 7. tit. de Expeditione Infantionum, Observantias Regni Aragon. lib. 6. de Conditione Infantionum § 8. tit. de Privileg. Militum § 18. et Michaëlem del Molino in Repertorio f. 282.

2. **EXPEDIRE**, Mittere, legare: dicimus, *Expedit un message.* Primum Testamentum Widradi Abb. Flavin. apud Mabilionium: *Quod vero Deus avertat, ne ibidem sanctus ordo tepescat, potestas maneat Monachis ibidem habitantibus, ad unum de sanctis Monasteriis Expedire, et per eorum salubre consilium eorum regulam emendare.*

3. **EXPEDIRE**, Destinare, proponere, accingere. Charta ann. 1292. apud Schwartz in Hist. finium princip. Rug. pag. 228: *Item burgenses qui se ad petendum mare Expedierint, pro sua libera velificabunt voluntatis et commodo nostro.*

4. **EXPEDITAMENTUM**, Vectigal, tributum, quo persoluto quis *Expeditus* dicitur. Pactum inter Januens. et march. de Carreto ann. 1292. tom. 4. Cod. Ital. diplom. col. 1920: *Quod in navigando, redeundo, ventendo facient sicut Januenses, et quod Expeditamenta solvent, sicut et quantum solvent Januenses.*

EXPEDITARE CANEM, vox Forestariis familiaris: Canum pedes quodammodo mutilare. Legibus enim forestarum cautum erat, ut accolarum, atque adeo ipsorum Forestariorum canes *Expeditarentur*, ne cervos aut lepores regios venarentur, et ut ad feras insequendas minus essent pernicies. Fiebat autem *Expeditio canum* duobus modis, scilicet abscissione trium ortellorum, seu unguis pedis anterioris, puta juxta ipsam cutem, vel excisione montis pedis; quem *Pellotam* vocant. Tenentur qui in forestis degunt, molossos et majores omnes canes sic habere *expeditatos* sub poena 3. sold. 4. den. Regi pendendum: renovandaque est *expeditio* quolibet triennio, juxta Legem Joannis Regis Angl. pag. 180. et Edw. I. de Forestis, quæ exstat apud Matth. Paris ann. 1215. Prynneum in Libertatib. Eccl. Angl. tom. 3. pag. 843. Refert Manwodus cap. 16. § 12. *Expeditationem* istam inventam fuisse ab Henrico II. Rege Angl. vocabuloque initium dedisse in Assisia de Woodstock art. 6. Sed modum hunc de cohibendis canibus longe esse antiquiorem constat ex Legibus Canuti Regis de Foresta cap. 31. et 32. ubi eam *Expeditationem, genuscissionem* appellat, Anglice vero *Horing*. Illius præterea mentio est in Legibus Henrici I. cap. 17. ubi *misera canum Expeditatio* dicitur. Sed et de eodem Henrico sic Ordericus Vitalis lib. 11. pag. 823: *Omnes ferarum venationem totius Angliæ sibi peculiarem vendicavit. Pedes etiam canum qui in vicinis silvarum morabantur, ex parte præcidi fecit, et vix paucis nobilioribus ac familiaribus privilegium in propriis saltibus venandi permisit.* Meminit denique *expeditationis canum* idem Matth. Paris ann. 1225. pag. 224. et Charta Henrici III. Regis Angl. tom. 2. Monast. Angl. pag. 661: *Sint in perpetuum quieti de sectis Swanemotorum, et omnium*

aliorum placitorum forestarum, et de Expeditamentis canum, et de omnibus summotionibus, placitis, querelis... ad forestarios et viridiarios pertinentibus. *Expeditatis* canibus opponuntur qui integros pedes habent. Idem Monasticum Angl. tom. 2. pag. 165: *Habebunt etiam iidem Canonici ad predictas vaccarias quatuor canes cum integris pedibus, duos ad unam, et duos ad alteram, solutos noctibus, et ligatos diebus: qui si inventi fuerint soluti a prima hora diei usque ad vesperam, custodes eorum erunt in foresta domini, et canes in misericordia ejus.* Charta Hugonis Episcopi Dunelmensis in eodem Monastico tom. 3. pag. 92: *Et pasturam ad omnia averia sua habebunt undique in eadem: et pedes canum eorum non sint ibi, neque ad wacheriam de Werdale truncati: sed pastores ducant eos ligatos pro feris, ad averia sua servanda pro lupis. Crura enervare dixit eodem fere sensu quætor Queroli: Ulinam tibi crura ipsa enervasset, ne unquam inde movisses pedem.*

IMPEDIARE, Eadem notione. Vetus Inquesta apud Will. Dugdalu in Antiq. Warvicensis provincie pag. 665: *Et dicunt quod audierunt antecessores dicere, quod tempore quo manerium de Sutton prædictum fuit in manibus Regem Angliæ, tota chacea fuit afforestata, et omnes canes infra forestam solebant esse Impediati, et amputati sinistro ortello. Et postquam devenerunt in manum Comitum Warwici, licentiam habere et tenere canes operitias (sic) ex omni genere canum, et non Impediati.*

EXPEDITATÆ ARBORES, apud Fletam lib. 2. cap. 41. § 31: *Inquiratur de quercibus et aliis arboribus Expeditatis in foresta, et si aliquo ingenio alio dictas quercus cedere fecerit. Nostris Arbres abattus par le pied.*

1. **EXPEDITIO**, Glossar. Lat. Gr.: *Expeditio, ἔκδοσις, ἄρπάζω, ὄρπιον, ὄρπιον.* Sed sequioribus sæculis hæc vox usurpatur pro obligatione eundi in exercitum domini. Charta ann. 1121. apud Hemerem in Augusta Viromand. pag. 96: *Si extra provinciam exercitum duxerit, homines ville juxta antiquam consuetudinem Expeditationem ei tantum faciant.* Chronicon Montis-Sereni ann. 1171: *Ut Imperatori Saxoniam advenienti 20 talenta de ipsa Ecclesia redderentur, insuper etiam regalis Expeditio ei administraretur.* Historia Episcopi Bremens. ann. 1142: *Concessit etiam omnes colonos Ecclesie ab omni censu. Expeditio, villa, vel urbis munimine, Expeditio, precaria liberos et immunes. Expeditio hostilis, in Lege Longob. lib. 1. tit. 4. § 17. Charta Caroli Crassi Imp. pro Ecclesia S. Salvatoris Francofordiensi: Et ab illo Abbate, cui prædicta capella commissa fuerit, nulla unquam hostilis Expeditio exigatur, nec ullus ei inde quicquid auferre præsumat.* Tabularium Campaniæ Hibi. Reg. fol. 363: *Homines ville ibunt in Expeditationem et exercitum.* Tabular. Eccles. Parisiensis. *Condonamus illis, ne ulterius in hostes nostros vel Expeditationes ire non compellantur. Expeditio exercitotia, in 3. Capitul. Ludovici Pii cap. 7. Charta Ludovici VIII. ann. 1228. apud Hemerem in Aug. Viromand.: Cum nos ex spiritali dominio Expeditationem et servitium pro Expeditatione ad summotionem nostram haberemus super villam, et super omnes homines ut hospites villæ Humolarieensis, etc. Vide Burchardum de Casib. S. Galli cap. 12. et infra in verbis *Hogis, Cavalcata, Equitatus.**

2. **EXPEDITIO**, Renuntiatio. Vide *Expeditio* 1.

3. **EXPEDITIO**, Agendi celeritas, diligentia, Gall. *Expeditio*. Litteræ Johannis Franc. Reg. ann. 1360. apud D. Secousse tom. 3. Ordinat. pag. 446: *Attamen quia ipsi mercatores et vectuarii tam in eorum Expeditatione quam aliter per nonnullos venditores suorum piscium et alios in dicto ministerio deputatos Parisius, qui ad hoc fore dicuntur minus apti, idonei et insufficientes, super hoc sepius impediuntur, etc. Alia ejusdem anni Litteræ ibid. pag. 449: *In augmentatione hujusmodi numeri (venditorum minutatim piscium), sollicitones (solutions) et Expeditationes dictis vectuariis faciende, facilius et celerius fent, et sic dicti mercatores et vectuarii sepius Parisius acciderent et abinde recederent. Iis in locis agitur de *expedita* ac diligenti solutione.**

4. **EXPEDITIO**, Distributio. *Faciendo Expeditationem* dictarum tunicarum (Monachis) in Litteris anni 1362. ex Regesto. 92. Chartophylacti Reg. Ch. 155.

5. **EXPEDITIO**, Solutio, pecuniæ, rei alicujus commodo applicandæ, numeratio, traditio. Lit. ann. 1367. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 65: *Ita quod prædictam florenorum summam, pro prædictis castris concessam, in Expeditatione reali dictorum castrorum et in defensione patriæ, et non in alios usus, solvere teneantur; nec alias solutiones vel Expeditationes monetæ levandæ... scire possint, nisi de consilio eligendorum a subditis, cum auctoritate nostri gubernatoris.*

EXPEDITIO CAUSARUM, Promulgatio decursus causarum ex iudicis ordine, Gall. *Promulgation des rôles*. Litteræ Johannis Franc. Regis ann. 1363. apud D. Secousse tom. 3. Ordinat. Reg. pag. 652: *Precipimus et per Curiam nostram precipi volumus et injungi omnibus actoribus, quod ex quo publicatum fuerit Expeditationem causarum alicujus Propositione, Bailivie, etc.*

EXPEDITIONALES SERVI, quibus in expeditionibus uti solebant domini, in Lege Burgund. tit. 10. § 1: *Si quis servum natione barbarum occiderit, lectum, ministerialem, sive Expeditationem, 55. sol. inferat.*

EXPEDITIONALITER, Armata manu, cum exercitu. Vita Ludov. Pii tom. 6. Collect. Histor. Franc. pag. 89: *Ætate vero subsequente jussu patris Ludovicus rex Warmaciam simpliciter, non Expeditatione venit, etc. Vide Expeditio 1.*

EXPEDITOR, apud Sambucum in Gloss. ad Leges Hungaricas, est *Qui liberat ab onere.* Unde

EXPEDITORIE LITERE, Quietantiales, in Jure Hungarico.

EXPEDITORIE RES, Arma bellica, quibus quis in expeditionibus bellicis utitur. Speculum Saxonicum lib. 1. art. 19: *Suevus tam res Expeditorias, hoc est arma bellica, seu Hergeweth, quam hæreditarias, non solum in septimo tollit gradu, etc. Vide art. 22. 24. lib. 3. art. 15. § 3.*

EXPEGATORIUM, Retis species, qua capiuntur perdicæ, coturnices, phasiani, etc. Describitur a Petro de Crescentiis lib. 10. de Agricult. cap. 25.

EXPELARE, Ital. *Spelare*, Pilos radere, avellere, Gall. *Dépiler* et *Peler*. Stat. Montis-reg. pag. 203: *Item statutum est quod aliqua persona non possit tenere, ponere vel Expelare corva in aqua Elleris juxta pontes ubicunque sint, per*

spatium quinque thesaurum. Vide infra *Expilatus*.

° **EXPELLERE**, Compellere, Gall. *Contraindre*. Charta ann. 1234. ex Chartul. Campan. fol. 369. v. col. 1. *Quandoque bailivus Trecentis, quandoque bailivus Pruvincensis, quandoque prepositus de Nogeno, quandoque prepositus de Braio, quandoque prepositus Villemauri coram se nos conveniant, et etiam (i. coram) ipsis sine causa rationabilibus comparere Expellant. Expeller, eodem sensu, quo Latinum Expellere, pro Repousser, in Lit. remiss. ann. 1450. ex Reg. 180. Chartoph. reg. ch. 33. *icellui Dupuis tira une aigue. et s'efforça d'en frapper le suppliant, lequel mist la main au devant et Expella le coup. Vide Expelleuta.**

° **EXPELLEUTA**, apud Julianum Antecess. Constit. 124. 14. qui in Novella Justiniani 126. 16. dicitur; dicitur *Impulator*, qui scilicet canonem publicum canonicarum solvere ultra reuencas compellebat. Vide *Compulsiones*.

° **EXPENDIBILIS**, f. Legitimi ponderis, ab Expendere, ponderare. Gregorius Monachus in Chronico Farfensi, apud Muratorium tom. 2. part. 2. col. 308. *Ad annuatim persolvendam argenti solidorum c. denarios Romanicos Expendibiles, et in pingui vini decimatas centum.* ° *Rectus*, qui in usu est, qui expendi possit. Vide *Expenditus*.

° **EXPENDITIO**, Expensæ. Thomas Monachus in Actis S. Etheldredæ Abb. Junii tom. 4. pag. 525. *Hoc est decem millia angularum, que omni anno in villa que Wellam dicitur, pro Expeditione redduntur fratribus ad victualia.*

° **EXPENDITOR**, Qui expendit seu excipit. Vide locum in *Aquagangium*.

° **EXPENDITOR**, Idem qui Dispensator, œconomus, Gall. *Maitre d'hôtel*. Acta B. Amadei tom. 2. Aug. pag. 582. col. 2. *Decreverunt ipsi illustrissimi principes ac inposuerunt domino Joanni Giapano, tunc ducali Expenditori et secretario, ut cibaria pro ejusdem patris et sociorum suorum necessitate convenientia ex ducali dispensa quotidie transmitteret.*

* [a Fabianum magistrum domus sive Expenditorem defuncti cardinalis.] (Diar. Burchard, éd. Thuasne, II, 36, an. 1493.)

° **EXPENDITUS**, Expensus, exsolutus. Charta Edwardi III. ann. 1333. apud Rymerum tom. 4. pag. 559. col. 2. de pecunia Papæ solvenda: *Præsertim cum pecunia prædicta circa negotia Ducatus prædicti Expedita fuisset. Rursum occurrit infra.*

1. **EXPENDIUM**, pro *Dispendium*. Charta ann. 1152. in Tabulario Ecclesiæ Viennensis: *In quo respectu quærræ cum magno comitatu demorantes, de propriis facultatibus vehemens passi sunt Expendium.* [Barthius in Glossario ex Hist. Palest. lib. II. c. XIV: *Nam totam terram in Expendio miserant. Hoc est, spoliarunt et vastaverant.*]

2. **EXPENDIUM**, Expensæ, sumtus, Gall. *Depense*. Anonymus de Gestis Manfredi et Conradi Regum, apud Muratorium tom. 8. col. 610: *Solemnes nunci destinantur, qui sibi tanquam Regi venturo aurum, thus offerbant et myrrham, ac ei de propriis peculis, et civitatibus ipsarum, thesauros promittentes pro Expendiis necessariis amplioras.*

° Bulla Gelas. II. PP. ann. 1119. ex Tabul. S. Andr. Avenion. *Nec clericis Avenicensibus ullo modo licent pastus, Expendium, nec omnino aliquid commodi*

temporalis exigere. Charta ann. 1127. inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. col. 33: *Si aliquod Expendium factum fuerit, vel pro placitis, vel pro adquisitione honoris, faciant illud isti prædicti præpositi usque ad decem solidos.*

° **EXPENSARE**, pro Expendere, usurpavit Scævola, in leg. 41. D. de Fideicom. libert. (40. 5). [Chron. Andrea Danduli apud Murator. tom. 12. col. 437: *Et sciat quod, si quas expensas contingat vos facere pro eundo ad Regem, si forte abisset, vel aliter vos contingeret Expensare pro dicto facto. Hoc est, Expensas facere. Vide mox Expensere.] Alias Expensare, pro Compensare. dixit Macrobius lib. I. Saturn. cap. 13.*

° **EXPENSATICUS**, Liberalis, qui largas expensas facit. Lambertus Ardensis pag. 167: *Manificus, liberalis, et Expensaticus.*

* **EXPENSERE**, Expensas, sumtus facere: Gallice *Depenser*. *Expensas et custos, quos ipse Dux fecerit seu Expensuerit*, apud Lobinellum tom. 2. Histor. Britan. col. 130.

* **EXPENSE**, [Impense, vehementer. Cic. 5. Att. 2. a med. Cum me Expense e sua villa, numquid velleim, rogasset. Alii rectius leg. ex Panse villa. Theodor. Priscian. de die. a 15. Cæliacos expense desiccant.]

* **EXPENSIO**, [Actus expendendi, sumtus. *Imp. Valens, Gratian. et Valentinian. Cod. Theod. 6. 4. 24. Ne quis semel præstituta Expensio transseat modum, Symmach. 5. ep. 74. (al. 76.) Cessantibus novis Expensionibus.*]

* **EXPENSIO**, [Pondero, examino, numero. *Plaut. Pseud. 2. 2. 31. Res rationesque heri curo, argentum accepto, Expensio, et cui debet, dato.*]

° **EXPENSUS**, *ἔρρητος*, Fur, in Glossis Latino-Gr. Sangerman. MSS. in Supplemento Antiquarii et apud Laurentium in Amalthea.

° **EXPERGENTIUS**, Vigilantius, diligentius. Privilegium Agiradi Episc. Carrot. apud Felibian. Hist. San. Diognys. pag. xvi. *Licet eis talem Gubernatorem elegere, qui honestis moribus sit, non generositate nobilitate, sed in Dei amore Expergentius atque sagacius imbutum.*

* **EXPERGESCERE**, Expergefacerere, excitare: *Interea cooperunt me mordacissimis verbis ab inerti studio Expergescere Fratres, apud Ardorem in Præfat. ad Vitam S. Benedicti Anian. num. 2.* ° *Experriger*, eodem sensu, in Mirac. Mss. B. M. V. lib. I. ubi de Dæmonum visione:

Tous li pais Esperrige et arde,
D'aemis voi plus de cent mille, etc.

° **EXPERGIFICUS**, *Ἐπεργικός*, apud Apuleium lib. 2. Florid.

* **EXPERGO**, [A somno excito. Acc. apud Non. 2. 278. Heu vigiles proparate, expergite pectora tarda sopore: exsurcite.]

° **EXPERIARI**, pro *Experiri*. Ermold. Nigellus lib. 3. vers. 151:

Namque semel quicumque duello huc Experiari
Coperit, ipse loet et genus omne suum.

° **EXPERIMENTALITER**, Experiendo, experimento, Gall. *Par Experience*. *Experimentaliter comprobare*, in Charta Ludovici Regis Siciliæ e MS. D. Brunet fol. 108. *Experimentaliter clarere*, in Charta ann. 1409. ex Schedis D. de Mazaugues. *Experimentaliter cognoscere*, in Vita B. Coletæ cap. 5. n. 32. et

apud Ludewig. tom. 5. Reliq. MSS. pag. 477.

° **EXPERIMENTARE**, pro *Experiri*. Utuntur non semel Octavius Horatianus lib. 4. *Rerum medicarum* pag. 89. 90. Alexander Iatrosophista lib. 2. *Passion. et alii.*

° *Nostris* alias *Expermenter*, vulgo *Tenter, sonder*. Sermo. Mauri. episc. Paris. in Circumc. ex Cod. S. Viet. Paris. *A iceset for solement li mauves Crestien, selon la costume des Paiens, soloient faire sorceries et charmes; et por ce solent enquerre et Expermenter les aventures, qui sont à avenir.*

° **EXPERIMENTATOR**, Circumforaneus pharmacopola, Gall. *Opérateur*, alias *Esproveur*. Arest. ann. 1410. 20. Nov. in vol. 11. arestor. parlam. Paris. *Johannes Cognati Experimentator et venditor, ex eo quod tyriacam inutilem et ineptam vendebat, etc.* Lit. remiss. ann. 1409. in Reg. 163. Chartoph. reg. ch. 278. *Jehan de la Tour poure jeune homme vendeur et Esproveur de triacle. fist faire à son varlet son espreuve si forte, que trois ou quatre heures après icelle faite, il ala de vie à trespassement. Vide infra Exprobare.*

° **EXPERIMENTATUS**, Expertus, *Experimenté*, in Regula S. Fructuosi cap. 20. [et apud Murator. tom. 12. col. 454.]

° Arest. ann. 1410. 17. Maii inter Instr. ad vit. Guill. Menag. pag. 523: *Ipsium appellansem, literatum, Experimentatum... in suum locum tenentem commiserat. Avoir grant Experiment. Multarum rerum usum habere, in Lit. Caroli VI. ann. 1402. tom. 8. Ordin. reg. Franc. pag. 519: *Acertene... du grand Experiment qu'il (le duc de Bourgogne) a des besoignes de nostre royaume, etc.**

° **EXPERIRE**, pro *Experiri*. Antio. Mallegac. tom. 10. Collect. Histor. Franc. pag. 181. *Cum vicinia hostilis exercitus Experisset, etc.* [° *Experiri* pro *Reperiri*, in Vita S. Galli ap. Pertz. Script. tom. 2. pag. 19. lin. 41. pro *Reperiri* ibid. pag. 18. lin. 16.]

° **EXPERTUS**, Non peritus vel valde doctus. Papias.

° *Expertement*, Prudenter, in Lit. remiss. ann. 1388. ex Reg. 135. Chartoph. reg. ch. 108: *icellui Berout appuya tellement son coustel à la poitrine dudit exposant, que s'il ne se feust Expertement reculé, il l'eust tué, ou mis en péril de mort.*

* **EXPERJURO**, [Valde juro. *Afran. apud Non. 7. 45. Experjurabant, excrebant se, ac suos.*]

° **EXPERNARE**, Spernere, parvi estimare. Gall. *Dépriser*. Pactum ann. 1174. inter Soldan. et Pisan. apud Lam. in Belle. erudit. inter notas ad Hist. Sicul. Bonjocent. part. 1. pag. 196: *Ad nullum servientem duanæ non debent dare aliquid, et nullum tortum non debent habere nec recipere, et nulla eorum merces non se debet Expernare, ut minus se venderet.*

° **EXPERTI**, *Extranei*, extra partem notitie. Gloss. Isid. Melius Papias: *Expers, extra partem, vel patriam, alienus, extraneus. Experta, Extranea, vel ut habet Johannes de Janua, Extraneitas.* Gloss. Lat. Gall. Sangerm.: *Expers, sens partie.*

* **EXPERTIO**, [Verbale ab *Experior*, experimentum, probatio, prova. *Vitruv. 8. 5. Expertiones et probationes eorum sic sunt providendæ.*]

° **EXPERTUM**, Experimentum. *Cujus ingenium, mores et merita ab adolescentia sua probaverimus et novimus, ab Ex-*

perio, in Epist. Henrici III. Reg. Angl. apud Rymerum tom. 1. pag. 737. col. 2.

° **EXPETERE**, Obtinere, recuperare. Charta Roricon. episc. Laudun. ann. 15. Loth. reg. ex Chartul. S. Vinc. Laudun. ch. 8. *Idem monachi et eorum abbas, Melcallanus nomine, nitabantur Expetera terram villarum abbatia S. Vincentii, quam nostri fideles a longis temporibus in beneficio tenebant.*

* **EXPETESSO**, vel Expetisso, [Antique pro Expeto: a petisso, vel petesso. Plaut. Mil. 4. 1. 13. Tuam Expetissit pulcritudinem.]

* **EXPIAMENTUM**, [Expitatio. (Gloss. MS. Bibl. Nat. n.º 7642.)]

1. **EXPIARE**, ex Gallico *Expier*, Speculari. Tudebodus 1. 2. Hist. Hieros.: *Tantumque terram in Expiando miserunt, i. Gallice, en Expiant et cherchant de tous costez.* Vide *Spia*. [Occurrit pluries in Chron. Salernit. ap. Pertz. Script. tom. 8. pag. 489. lin. 20. pag. 498. lin. 14. etc.]

2. **EXPIARE**, Glossæ Cæsar. Heisterbac. in Reg. Prum. tom. 1. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab Hontheim pag. 680. col. 2: *Accipit prævenda in omni corvada panes duos et cervisiz sextarios duos: et si Expiaverit in ipsa corvada, accipit panem unum et cervisiz sextarium unum. An si meliam tantum corvadam expleverit?*

3. **EXPIARE**, *Spulerum*, vox paganae religionis, Furfuricare, benedicere. Cæremon. Ms. S. M. Crassens.: *Post hæc a sacerdote Expietur sepulcrum asperzione aque sanctæ et hodore (sic) incensi.* Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: *Apayement, purgement, expiamen. Apayier, adoucir, nétoyer, Expiare.*

4. **EXPIARIUM**, Gloss. Isid.: *Mappa, Gausape, Tegilla, Expiarium.* Pro *Tegilla* alii legunt *Togilla*, et pro *Expiarium* Grævus suspicatur olim scriptum fuisse *Sudarium*, quo sudor detergetur, aut hujus notionis vox alia, ut *Ora-rium*. Sed tam dici potuit Isidoriano Glossatori *Expiarium*, quam Johanni de Janus, *Manupiarium, Gausape* quasi manus piane.

5. **EXPIGNORARE**, Rem appositam pignori liberare, Gall. *Dégager*. Appendix ad Agnelli Librum Pontif. apud Murator. tom. 2. pag. 208. col. 1: *Plurima bona huic Ecclesie contulit, VII. C. libras in Expiorando possessiones Ravennatis Ecclesie expendit.*

6. **EXPILARE**, Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641: *Expilat, occultat, exterminat, vel elapidat.*

7. **EXPILATUS**, Pili orbatus. Vita S. Walth. tom. 1. Aug. pag. 208. col. 2: *Denique postquam sanctus in fata concessit, equus ille Expilatus emarcuit, et usque ad interitum suum elanguit.* Vide supra *Expelare*.

8. **EXPIOTUS**, Pilum, hastile, spiculum. Gall. *Expieu*. Lit. remiss. ann. 1382. in Reg. 121. Chartoph. reg. ch. 171: *Cum arundine sive hasta sui Expioti, et cum postibus cujusdam basti seu selle, quam juxta ipsum casualiter invenit, dictum Jacobum percussit.* Vide supra *Expitatus*.

* **EXPLACABILIS**, [Qui valde placabilis est. Not. Tir. p. 106. Placabilis, implacabilis, *Explicabilis*.]

* **EXPLACITARE**, [Ex placito seu lite evadere.] Vide *Placitum*.

9. **EXPLAITABILIS**, Vide *Erplectabilis* post *Erpletum* 1.

10. **EXPLANARE**, Eruncare, interlucare silvas. Charta ann. 1143. in Chartul. Fontinac. ch. 120: *Nemus etiam Explanare et in agriculturam redigere, si voluerint, concedit.* Vide supra *Exemplare* 4. et infra *Explicare* 2. Hinc

1. **EXPLANATIO**, Ager exaratus, proscissus. Charta Rotroci comit. Pertic. ann. 1180. ex Chartul. S. Dion. Novigent.: *Concessi eadem monachis decimas Explanationum nemoris factarum et faciendarum.*

2. **EXPLANATIO**, Finis, quasi Expletio. Guidonis Disciplina Farfensis cap. 6: *Ad Explanationem Sacre omnia signa pulsantur.* Et cap. 18: *Ad inchoationem Sacre duodecim cerei accendantur ante altare: ad Explanationem Missæ omnia signa pulsantur.*

* **EXPLANTARE**, Eradicare, Gall. *Déplanter*. Utitur Petrus Blesensis Epist. 129. [Occurrit etiam in Actis SS. Martii tom. 1. pag. 412. de B. Petro a Castro novo.]

* **EXPLECHA**, **EXPLECHIA**, ut *Expletum* 2. Charta pro Communia Balneoii ann. 1208. inter Schedas D. Lancelot: *Certum est quod Domini non habent quistam neque tallam, neque per vim Explecham in hominibus habitantibus villam.* Vide alia notione in *Explecha*.

* **EXPLECHARE**, Uti re aliqua. Sent. arbitri. ann. 1363: *Quod dictus dominus comes (Pictav.) seu ejus successores, vel alii quicumque infra limitationes supra dictas decessi supradicti causa depascendi seu aliter Explechandi sua animalia ex nunc inantea non immittant nec immittere audeant seu præsumant, nec ligna scindere contra voluntatem dicti domini abbatia, seu aliter Explechare.* Vide infra *Explectare*.

* **EXPLECHIA**, Reditus, proventus terræ, præcui. Charta ann. 1212. ex Tabul. Montis-maj.: *Willelmus abbas... pro hujusmodi restitutione constituit Willelmo prædicto comiti usufructum in solidum, quamdiu vixerit... in no. cadinis, vineis, pascuis... et in omnibus Explechiis, etc.* Vide *Erpletum* 2.

* **EXPLECIA**, ut *Erpletum* 2. *Explecias, arvis et proficua*, apud Rymerum tom. 4. pag. 354: *Cum omnibus arvis et proficuis inde proventibus, ac etiam Expleciis, in eod. tomo pag. 786.* Rursum occurrit *Explecia* et *Explecia* eodem significatu tom. 12.

* **EXPLECTABILIS**, **EXPLECTUM**, **EXPLEGIDUR**, **EXPLEGIUM**, **EXPLETUM**. Vide *Erpletum*.

1. **EXPLECTA**, Jurisdictio. Libert. loci de Viridi-foho ann. 1389. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 278. art. 7: *Que quidem nemora atque devenas ab omni Explecta officiariorum et juronorum (firmariorum) regiorum quorumcumque excludimus.* Vide *Erpletum* 1.

2. **EXPLECTA**, Supellex quævis. Charta ann. 1311. in Reg. 46. Chartoph. reg. ch. 227: *Exceptis et retentis domino nostro regi ante omnia que sequuntur, vassella seu Expleta, que in dono dicti castri pro domino rege esse solebat.* Vide infra *Erpleta* 2.

* **EXPLECTAMENTUM**, Facultas utendi re aliqua ipseque usus. Charta ann. 1299. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 77. vº: *Noventis quandam causam diu agitam exstitisse... inter procuratorem dicti domini regis procuratorio nomine ex una parte, et priorem domus de Rameria ordinis de Corona nomine dictæ domus ex altera, super usu et Explectamento nemorum de Marsilagneria, alias vocati de la Rameria.* Infra: *Calvagium aut Explectamentum*. Libert. Montis-falc. ann. 1329. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 53. art. 12: *Quod omnes habitatores dicti loci et pertinentiarum suarum, nunc et in futurum habeant sua Explectamenta*

pro se ipsis et suis animalibus in aquis, herbis et nemoribus.

* **EXPLECTARE**, ut supra *Erplechare*. Frui, uti. Charta ann. 1302. ex Tabul. S. Germ. Prat.: *Nos abbas prædictus et successores nostri ex nunc in perpetuum tenebimus et Explectabimus, possidebimus, et levabimus census et redditus vitos apud Theodasium una cum una granchia. Exploiter, pro Negotiari, pecuniam tenori dare, vulgo Faire valoir, in Bestiario Ms.:*

Apela trois de ses serjans, Et bailla à l'un cinq bevens... Les cinq bevens Exploier tant, Qu'il en gaigne autretant.

* **EXPLECTIVUS**, Dicitur videtur de silva, cujus arbores exciduntur. Charta ann. 1247. in Chartul. Raym. VII. comit. Tolos. pag. 104: *Servitia, homagia, emptiones et pignora... tallivos et Explectivos, etc.* Ubi *Explectivus* opponitur *Tallivo*, id est silvæ castus.

* **EXPLECTUM**, Instrumentum, id omne quo rei alicui perficiendæ utitur, nostris *Exploit* et *Exploit*. Libert. Granat. ann. 1291. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 19. art. 7: *Quicumque de nocte intraverit vineis (vineas) ortos aut prata alterius, et cum panerio, vel sacco, vel capucio, aut cum alio Erplecto fructus extraxerit... et si tantum modo manibus et sine alio Erplecto extraxerit, etc.* Charta Phil. dom. Jonvil. ann. 1354. in Reg. 82. Chartoph. reg. ch. 338: *Item ludi habitant, qui ont ou auront Explois de cherues en ladite ville, nous devront pour chacun Exploit trois courves de cherrue. Lit. remiss. ann. 1378. in Reg. 113. ch. 243: Comme se feussent maues certaines paroles... pour cause de certains Exploit et cordailles de vaisseaux de mer, etc.* Alia ann. 1452. in Reg. 181. ch. 225: *Maistre Jehan de Tours, exécuteur de nostre haulte justice en la ville de Thouloise... tenant l'Exploit avec lequel il avoit acoustumé de descapiter gens par justice, etc.* *Exploiete*, eadem acceptatione, in aliis Lit. ann. 1467. ex Reg. 200. ch. 196: *Les supplians prindrent leurs Exploietes, dont il: faisoient leur fosse.* Vide *Aploidum* et *Erpletum* 4. Exstat alia notione in *Erpletum* 1.

* **EXPLEMENTUM**, Vide in *Erpletum* 2.

1. **EXPLETA**, Jus pastus, venationis, piscationis et lignationis, de quo jam in *Explecha*. Consuetudines Auscorum MSS. ann. 1301. art. 54: *Item est consuetudo ibidem quod homines de Ruscia habeant usum et Erpletam lignorum omnimodam depascendi cum animalibus suis herbas, folia, glandes et ceteros fructus arborum silvestrium, aqua et alia necessaria predictis animalibus per omnes pertinentias et laborantias civitatis predictæ, in quantum in die ire et redire possunt... Habent ultra hæc dicti cives Erpletam omnimodam apud Aurum et ejus pertinentias... venandi omnem venationem cum canibus et retibus vel filatis, et quocumque alio modo voluerint venari, et recipiendi, capiendi et piscandi in omnibus aquis, exceptis piscariis et stagnis, columberis, claperis et deffensis. Art. 55: *Consueti sunt insuper et usi cives predicti incidere (incidere) ligna et fustes ad suam omnimodam voluntatem pro suis Erpletis et necessariis suis, illi tamen qui habitant et larem habent in civitate predicta et ejus pertinentiis, per omnes forestas et nemora Comitatus predicti, libere et absque aliquo denario, excepto quod qui operatur cum dolabro, debet solvere unum denarium Morlanum.* Vide alia notione in *Erpletum* 2.*

o 2. **EXPLETA**, ut jamjam *Expletum* Charta ann. 1252: *Qui Durantes dixit domino Amalrico, quod monachi dicti monasterii... rupebant cabanam, quam fecerant in dicto opere, et picones et palas et Expletam et alia aptamenta inde asportaverant. Vide supra Expleta 2.*

* **EXPLETAMENTUM**, **EXPLETARE**. Vide in *Expletum*.

o **EXPLETIO**, Reditus, proventus terre, prædii. Chartul. S. Joan. Angriac. fol. 133. v. *Ego Geraldus de sancto Asterio dedi Deo sanctoque Joanni... rusticos de Massalia que in Dupla, et Expletionem terre, et tertiam partem de quarto. Vide supra Explechia.*

o **EXPLETUM**, Opera domino debita. Gall. Corvée. Charta ann. 1408: *Quittaverunt ab omni et quocumque alio genere servitutis, et quidquid juris... decessit ac Expleti dicti conjuges assensatores habebant. Vide Expletum 8.*

o 1. **EXPLETUM**, Actus quivis juridicus, quem quis habens jurisdictionem exercet per se vel per ministros suos. Charta Edwardi I. Regis Angl. de Jurisdictione Episcopi Agennensis apud Rymerum tom. 1. pag. 427: *Rex universis... Noveritis, quod cum venerabilis pater J. Dei gratia Agenn. Episcopus nobis exponeret, quod gentes nostre in jurisdictione Agenn. communi nobis et sibi, aliqua Expleta verunt et adhuc Expletabant per se ipsos et solo nomine nostro, ratione jurisdictionis Agennensis... Nos, licet prædecessores nostri eadem Expleta fecissent... nonobstantibus Explectis nostris... salvis etiam nobis omnibus aliis Explectis et juribus... Et quod per aliquod Expletum talium appellatum... non possit contra hoc aliquod præjudicium generari. Litteræ Ludovici Regis Franc. ann. 1315. apud eund. Rymer. tom. 3. pag. 522. sol. 1. *Item, intentionis nostre non existit, nec volumus quod gardiatores... jurisdictionem dicti Ducis (Aquitaniæ) ratione gardie hujusmodi, aliquatenus impediatur, vel aliquid Expletum justitie faciant, nec. etc. Litteræ Philippi VI. Franc. Regis ann. 1350. 8. Febr. Item statimus concedentes quod Officium nostri in terris Dominorum dicti Ducatus (Aquitaniæ) jurisdictionem habentium non faciant aliqua Expleta, nisi in casibus resorti et superioritatis, et in casibus iustis Officialis et Servientes nostri, citationes, adjornamenta et executiones et alia Expleta per manus Dominorum jurisdictionem hujusmodi habentium, aut eorum Officiorum fieri requirant et permittant, nisi ipsi Domini, vel eorum Officarii super hoc requisiti, in his faciendis vel exequendis fuerint negligentes.**

o Item, Emolumentum quodlibet inde proveniens. Charta ann. 1419. in Stat. Delphin. pag. 91. *Item fuit ordinatum per iudices inhiberi exactoribus Expletorum ipsarum Delphinatum curiarum, ne a decem libris et infra, pro apodiza solutionis, recipiant nisi unum liardum.*

o **EXPLETUM**, Denuntiatio, vadimonium et quævis actio in litigiis. Arrestum Parlamenti Paris. ann. 1446. ex Chartulario Eduensi: *Per arrestum dicte Curie nostre dictum fuit, dictum opponentem ad bonam et justam causam contra dicta Expleta se opponisse, et quod ob hoc remanebat dictus Episcopus Eduensis defensor et opponens in administrationis spiritualitatis et temporalitatis dicti Archiepiscopatus Lugdunensis gaudencia, de qua sicut dictum est, per dictos Cousins et Varmeni desappropriatus seu ex-*

*pulsus fuerat. Litteræ Josselini Maclov. Episc. ann. 1382. apud Lobinellum tom. 2. Hist. Britanni. col. 648: Nobis dixerunt quod totum territorium et temporale nostrum et Ecclesie predictæ in manu Ducis ejusdem accipiebant, et acceperunt de facto, cum de jure non possent, et nobis perhiberent totum Expletum de promissis. Consuetudo Andegav. art. 411: *Aucun ne sera receu à faire adjorner autre en demande de retrait, s'il n'est sujet ou ressoant au pays auquel il fera bailler ledit ajournement, s'il ne baillie pleige suffisant dudit pays et ressoant en iceluy audit Sergent, auquel il requerra l'ajournement avant le faire bailler, lequel pleige sera tenu de recevoir les ajournemens. significations et Explets dependans dudit retrait. Expleit de Sergent. Expleit de Justice, in plerisque Regum nostrorum Edictis, ut et in Consuetud. Britan. art. 77. 92. 229. Rituric. tit. 2. art. 29. 32. Apparitoris relatio est et declaratio de vadimonii denuntiatione a se facta, executione, obsignatione bonorum vel personarum comprehensione, etc.**

o **EXPLETUM**, Manus injectio, ablatio pignorum. Charta Senescalli Rhodensis ann. 1250. in Archivis Eccl. Dolensis: *Cum non invenimus in Comitatu Britannis extra feudum vestrum de bonis Guillelmi Buticularii Militis, inde Capitulo Dolensi de summa notis viginti et octo librarum satisfieri possit. Paternitati vestre mandamus (Dolensem Episc. alloquitur) quatenus tradatis eidem Capitulo jus quod habet in buticulario Dolensi idem Guillelmus, et si illud non sufficiat, de bonis ejus ad valorem dictæ summe nomine pignoris tradatur Capitulo, et bannum faciatis et Expletum sicut de pignore. Venditio ann. 1329. e Chartulario Eduensi: *Voluerunt insuper... se ac heredes et successores suos compelli a nobis seu a nostra Curia... per captionem, distractionem seu alienationem et Expletum omnium bonorum suorum.**

o **EXPLETARE**, **EXPLETARE**, Quemlibet jurisdictionis actum exercere; Apparitoris munus obire. Gall. *Exploiter*. Charta paragiil Regem Inter et Episcopum Mimati. ann. 1308. ex Tabulario Mimatiensi: *Ad Episcopum et Ecclesiam Mimatiensem pertinet jus... eudendi monetam esse contaminatam et monetam argenteam, levandi compensum seu paragiium pro pace servanda et omnia alia Explectandi pro majori potestate et signoria sua, que ad majorem potestatem, regaliam et majus dominium pertinere noscuntur. Edictum Philippi Franc. Regis ann. 1293. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1251: *Si gentes nostre justitiam, sicut ad nos pertinet, aliqua sciant, capiant, vel Expletare, etc. Aliud ejusd. Regis Edictum eodem ann. pro Comite Hannoniæ col. 1256: *Philippus Dei gratia Francorum Rex Ballivo Viro mandanti salutem... Hoc provisio, quod resortum dicte terre Ostravanni nullatenus per justitiam vel dominium Alemannie vel Hannoniæ, sed per nostrum Francie resortum et superioritatem nostram, quam ibidem habemus, justitiam et Expletari permittas. Volumus insuper quod Servientes tue ballivie non permittas in terra Ostravanni justitiare vel Expletare, nisi in casibus resorti et aliis casibus ratione superioritatis ad nos pertinentibus. Occurrit hac notione apud Menesterium in Probat. Hist. Lugdun. pag. LVII. col. I. et pag. 75. col. I. alia vero notione mox infra in Expletum 2.***

o **EXPECTATIO BONORUM**, In ea manus injectio, eorum ablatio, apud Bazyrium tom. 2. Hist. Arvern. (pag. 327) Rymerum tom. 10. pag. 208. col. 2. et in Privilegiis Equitum Melitensium pag. 21.

o **EXPECTATIO JURISDICTIONIS**, Expletum vel actus jurisdictionis, in Charta paragiil ann. 1306. jam laudata in *Expletare*.

o **EXPLETATIO PERSONARUM**, Manus injectio in personas. Litteræ Philippi VI. Franc. Regis ann. 1329: *Ad hoc compellendo per captionem et Expletationem personarum et bonorum eorundem, si et infra regnum nostrum potuerint reperiri. Exploiter le casual, in Consuetud. Aurelian. est in ejus bona manus injicere, cum dominus feudalis vassalli feudum Expletat, hoc est, illius feudi fructus facit suos vassallum spoliando.*

o **EXPLETABILIS**, **EXPLAITABILIS**, etc. Obnoxius *Expectioni*, qui *Expectionis* personæ et bonorum cogi potest ad solvenda domino debita servitium exhibenda. Venditio anni 1330. Historie Dalphin. tom. 1. pag. 81: *Hugo de Breyssia-o domicellus... vendit... Henrico de Tu... los Meyers de Sayssou et hominibus eorundem, taillabiles et Expleytabiles (vel Explaitabiles, ut habetur ibidem pag. 69.) cum posteritate eorundem ad voluntatem et misericordiam dicti domini Henrici emptoris. Emtio anni 1329. e Chartulario Eduensi: *Vendiderunt... manuum... cum omnibus et singulis juribus aliis et pertinentiis predictorum manuum taillabilibus et Explectabilibus de alto et basso, serva conditione et manu mortua. Charta Dumbensis anni 1371: Bernardus Mitod recognoscit se esse hominem ligum, quitum, justicialium, Explectabilem et taillabilem pro medietate sui et suorum hereditum, sine reclamacione alterius domini Baronis vel superioris, et tenere de directo dominio Antonii de Sazo domino Barbaralli domum, etc. Charta Ville-nove in Dumbis ann. 1426: *Joannes Baro recognoscit se esse homo taillabilis, corveabilis, justitabilis, Explectabilis, manus mortuus et servæ conditionis, atque burgensis domini Ducis Borbonii. Homines taillabiles et Explectabiles rursus memorantur in Litteris anni 1358. apud D. Secousse tom. 3. Ordin. pag. 318. Charta ann. 1446. apud Thomasser. in Bitur. pag. 106. etc.***

o **EXPLETUM**, **EXPLETIUM**, Reditus, proventus terre, prædii, *Expleito*, Occitanis: [*Expleit*, in Chartulario Aurelianensi fol. 49. et 52.] Gallis practicis, *Expleit*, *Exploits*; Anglis *Explees*. Chronicon Vosiense part. 1. cap. 68: *Hoc anno Burgenses de Subterranea ad invicem juraverunt, ut nullum omnino Monachis darent Expletum quod vocatur Taillada. Bracton. lib. 2. cap. 18. § 2: *Item nec Expleit capere possit, quia nondum venit tempus messium nec vindamiarum. Si autem fructus non maturus perceperit, ista non debent dici Expleta, cum sint potius ad damnum quam ad commodum. Charta Rotroci Comitis Perticensis ann. 1196. apud Souchetum in Notis ad Vitam Bernardi Abb. Tiron.: *Volumus et largimur ex nunc ipso usus, actus, Expletum, et possessionem, nullas ferre saisinas, vel præscriptionem, etc. Alia Raimundi Vicecom. Turenæ ann. 1276. apud Justellum: *Cum omnibus redditibus, taillie, questis, servitiis, et Expletis et aliis obventionibus, etc. Fleta lib. 5. cap. 8. § 9: *Poterit quis habere liberum tenementum sine usu et Expletis. Fori Oscæ Jacobi I. Regis Aragon. ann.*****

1247. f. 4: *Et qui tenet ipsum (haver) in pignore, debet accipere in compotum, si quod Expletum acceperit de ipsa hereditate. Infra: Et antequam accipiat Expletos, traxerit illam de pignore ille de quo est hereditas, etc.* [Privilegium Ermengaudi Comitis Urgell. ann. 1162. inter Concil. Hisp. tom. 3. pag. 374. col. 2: *Ex ipsa vero die, qua prefata castra in manu Comitis esse incipient, et reditibus et censibus et Expletis que de ipsa castris ererint prænominata castra custodiantur.*] Tabular. Eccl. Cadurensis: *Expleta munita per capten et per terras quas tenet Hugo, habet intra ejus Expletam propter utilitatem quam consequuntur de terra, etc.* Occurrit passim. *Co-wellus vorem ab Expleo dedit, quod vix crederim. Forte quod ex placito, seu pacto cum firmariis, domino cedit ex proventibus agri.*

EXPLETUM, sumitur etiam pro dominio et prædio, cujus fructus percipit dominus. Charta Arnaldi Comitis Inculismensis ann. 1190: *Pro eo quod predicti homines, et eorum animalia in terris meis, pascuis, et Expletis deambulabant. Et infra: Et volo et concedo ut liberi et securi, et eorum animalia per terras et pascua mea et Expleta eant et redeant absque ullo servitio.* Galli dicere, *dans meus revenues.*

EXPLETA. E. Testamentum Raymundi Comitis Tolosæ apud la Faille tom. I. Annal. Tolus. Probat. pag. 127: *Dispono ut omnes Expletæ, que ererint in hoc anno de omnibus meis bouariis de Tolosano mittantur in potestate hospitalis de Hierusalem et domus Militie Templi, et illæ Expletæ distribuuntur et dividantur amore Dei et in redemptionem peccatorum meorum.*

EXPLETIUM. Eadem notione, in Charta A. Comitis Inculism. ex Tabular. S. Eparchii fol. 13. 14: *Cum... multis modis gravarem in collectis, in mestris, in avena, gallinis, caseis, et multis aliis exactionibus et servitiis occasione Explegii, quod habebam in quibusdam terris, extrinsecus positis, etc.* Explea dicitur fol. 27. v.

EXPLEGITOR, f. Qui percipit Explegia, nisi quis malit Exploratore intellegi. Gall. *Expion*: quo posito forte melius legeretur *Explicitor* vel *Explicator*, quia solent exploratores explicare quod inspicunt. Litteræ Episcopi Hereford. ad Henricum Regem Angl. ann. 1263. apud Rymer tom. I. pag. 755. col. 2: *Quidam malivoli vestri sanguinem nostrum sitiunt, qui nos Explegitores reputant, dicentes quod nichil in Marchia, quod vobis non revelamus.*

EXPLETIVUS, Idem quod Expletum. Regestum Comitum Tolosæ in Camera Comput. Paris. in Charta ann. 1247: *Et vendidit ei dicitur R. Joannes totam illam condaminam terræ, que vocatur del Bacudel... terras cultas et incultas, boscos et barcas, prata et pascua, taillivos et Expletivos, venationes et forestagias, etc.* Alia ann. 1236. ibid. fol. 51: *Prata et pascua, nemora et barras, et alberetas, et rameros, et davesios, et adampra, et Expletivos, et forestagias, etc.*

EXPLEMENTUM, Eodem significatu. Charta Erardi Episc. Autiss. ann. 1272: *Nos dictas xx. libras... Decano et Capitulo, consensu ipsorum super hoc accedente, assidemus et assignavimus percipiendas ab ipsis perpetuo super proventibus sigilli curiæ nostræ Autiss. et Explementis ipsius curiæ.*

EXPLETARE, Expleta seu redditus terræ vel prædii percipere: *Exploiter*, in Con-

suetud. municipalibus passim, [quod maxime dicitur de dominiis feudalibus, qui ex vassallorum prædiis fructus colligunt et faciunt suos.] Edictum seu Statutum Philippi Pulcri Regis Franciæ de Nobilibus ann. 1302. art. 5: *Ordinamus quod res, bona, maneria, et jura dictarum regalarum manuteneantur, custodiantur, et Explectentur absque detrimento ac devastatione, ac si nostra essent.* Adde Continuatorem Nangil ann. 1327. [Charta Officialis Autissiod. ann. 1276. de Præpositura S. Germani ejusd. urbis: *Cum Præpositura a tempore a quo non extat memoria, descendisset de hærede in hæredem usque ad ipsum Johannem, et eam auquandiu tenuerat, possederat et Explectaverat sine lite.* Litteræ Johannis Franc. Regis ann. 1356. inter Anecd. Marten. tom. I. col. 1414: *Cum temporalitas Episcopatus Andegavensis ad nostram regaliæ ratione obitus Episcopi dicti loci nuper deveniret, vobis (Senescallo) tenore presentium committimus et mandamus quatenus temporalitatem predictam ponentes, omnes redditus, fructus et emolumenta ejusdem cum suis pertinentiis universis levare et Expletare nomine nostro... faciatis.* Vide alia notione in Expletum 1.]

EXPLECTARE, Silvas vel arbores succidere. Gall. *Exploiter*. Fundatio Monasterii de Bosco-Raherii Ord. Grandimont post annum 1172. inter Anecd. Marten. tom. I. col. 572: *Dicti Fratres in dictis forestis et in omnibus defossis (f. defensis) earundem factis vel faciendis a nobis vel successoribus nostris indifferenter capiant et Explectent quicquid ad usum et edificationem ipsorum, et domorum suarum, et omnium pertinentiarum suarum viderint expedire.* Apud Stephanotium tom. 2. Antiquit. Pictav. MSS. pag. 449: *Habebit etiam unum hominem, qui Explectabit ad collum nemus de Broeis ad omnia necessaria domus sue.*

EXPLETARE, Qui Expleta seu redditus percipit. Tabular. Nantoliense: *In Pictoniis. an. 1479. homines mansionarii et Expletatores dicti territorii.* [Exploicteurs in Consuetudine Andegavensi art. 168. sunt Operarii demetentis segetibus adstricti. Vide Expletum 3.]

EXPLETAMENTUM, Idem quod Expletum, in Charta Philippi Regis Fr. ann. 1317. apud Argenturum in Hist. Armoric. lib. 5. cap. 31. [Lobinellum in ead. Hist. tom. 2. col. 472. Thomasserium in Biturig. pag. 730. et strictiori significatu pro cæsione lignorum apud Acherium Spicil. tom. 10. pag. 279.]

EXPLETUM, Opera domino debita tempore messis: *Exploit*, in Consuetudine Andegavensi. *Donum Agnetis de Bré* in Tabulario Vosensi fol. 33: *In manso Stephani Dagrefol et Acouzac II. sol. in Aug. et I. popadam, et I. gallinam et Expletum... in manso de Croas II. sol. ad S. Mariam in Aug. et IV. den. et III. sextar. de seyl. et IV. de civada adferat de Combom et I. gallinam et I. popadam et Expletum et suem.* In manso Albrudes des Pirizas I. mod. d. gl. et II. sol. in Aug. et IV. sext. de civadas et VI. de vinada et Expletum et trogam et I. gallinam. Vide Expletator in Expletum 2.

EXPLETUM, Corbis species ad colligendos fructus. Sententia arbitraris ann. 1292. inter Abbatem et Consules de Glimonte: *Si forte accipiant racemos, flos vel alios fructus causa comedendi, ad aliquam missegeriam vel talem minime teneantur, nisi cum sacco, panerio vel*

alio Expleto extraerint dictos fructus. Vide Expleta 2. et Expletum.

EXPLETUM, Exemplum, descriptio. Gall. *Copie*. Inventar. ann. 1476. ex Tabul. Flamar.: *Item plus quoddam aliud instrumentum possessionis, in quo continetur inter cetera Expletum litterarum executionis cum processu vigore ipsarum facto super receptione possessionis locorum de Flamarenia... Super Expleto quarundam litterarum a dicto domino judice parvi sigilli Montispessulani et curia parva obtentorum.*

EXPLETUM BELLI, Bellicum factus, incursio. Gall. *Exploit de guerre*. Epistola Caroli VII. Franc. Regis apud Acherium Spicil. tom. 7. pag. 300: *Licet alias vobis scripsissemus vos caritative et amabiliter adhortando... ut... ab illationibus damnorum et aliis Expletis bellis adversus eum (Archiep. Colon.) et ejus Ecclesiam, terram et gentes abstineretis.*

EXPLETUS, Immunis, exemptus. Ch. Jord. de Insula ann. 1171. inter Probat. Annal. Præmonst. tom. I. col. 865: *Concedo vobis et familie vestre, pacoribus, junentis et agnetis vestris padogutiam liberam, sive Expletam ab omni censu et exactione.*

EXPLETURA, ut Expletum 2. Proventus, redditus. Tabular. S. Nicolai Andegav. *Goffredus puer de Candelo dedit S. Nicolao seipsum cum decima suorum reddituum et expleturarum de Candelo.* Annal. Andegav. pag. 205: *Donavit S. Nicolao... quicquid habebat in Ecclesia S. Sigismundi, scilicet medietatem presbyteragii et omnium Expleturarum aliarum que ad Ecclesiam pertinent.*

EXPLETARE, Distrabere, exigere. Gall. *Debiter*. Edictum Johannis Franc. Regis ann. 1363. apud D. Secousse tom. 3. Ordinat. Rez. pag. 621: *Quod dictum sal semel duntaxat debeat et possit gabelari et non ultra, imo ex quo fuerit semel gabelatum emptor salis possit dictum sal ubique libere portare et vendere, et aliter modo quolibet Expletare.*

EXPLETTUS, Vide Expletum 2.

EXPLICABILITER, adverb. apud Diomedem lib. I. Artis Grammaticæ.

EXPLICARE LOCUM, Jurisdictionem omnem in eo exercere. Instrum. anni 1297. Gall. Christ. tom. 2. col. 453: *Item Episcopus per gentes suas poterat condemnare, vel facere absolvi per sententiam secundum quod ei videretur et tenere et Explicare Locum tamquam verus dominus.*

EXPLICARE, Eruncare, colere, laborare. Charta ann. 1187. in Chertul. S. Joan. Angeriac. fol. 136. v: *Damus... terram arabilem, quantum poterit Explicare per omnes sationes, una carruca integra cum tria paria bouum.* Alia Hugon. de Baucio ann. 1210. ex schedis Pr. de Mazaugues: *Homines Castilionis... possint in predicta palude se Explicare, et fructus quos inde habuerint, quibuscumque voluerint possint etiam dare vel vendere.* Infra: *Quicumque hominum Castilionis noluerit particeps esse ad solvendum predictos xxx. solidos censuales annuatim, ille sine voluntate aliorum in predicta palude de ulla re non possit se Explicare, et etiam quicumque hominum Castilionis ibi modo habitantium noluerit particeps esse ad solvendum hoc acaptum, non possit se absque aliorum voluntate in predicta palude Explicare; sed quicumque de cetero ibi stare advenerit, soluta tamen parte sua annuatim de censu predicto in predicta palude possit lucrari et laborare, sicuti homines Casti-*

lionis ibi laborantes. Nisi idem sit quod supra *Explectare*.

¶ **EXPLICIO**. Vetus Inscriptio apud Mabill. tom. 8. Analect. pag. 514: Anno centesimo post *Explicionem* numeri S. Victori Episcopi cictum recapitulantiem. Hoc est post finem seu post absolutam primam periodum cycli Victoriani.

EXPLICIT, Finitur, absolvitur, cui opponitur *Incipit*. Voces frequentes in MSS. verbi gratia, *Explicit Plinii Historiarum mundi liber primus, Incipit secundus*. Constat *Explicit* vocabulum minime Latini esse, quamvis a Latino sermone ortum: sed *Explicitum* Martialis lib. 14. Epigr. 1. *Explicitum tractatum* Ulpianus dicitur, finitum significans, seu absolutum. Annotant Editores Prisciani Grammaticæ, hæc verba in fine libri 8. in MSS. Cod. Inveniunt: *Artis Prisciani viri disertissimi Grammatici Cæsariensis doctoris urbis Romæ Constantinopolitanae præceptoris mei liber octavus de verbo Explicitus fecit*. In libro veteri Psalmorum apud Anton. de Yepes in Chron. Ord. S. Benedicti tom. 1. pag. 92: *Explicitus est liber iste a Notario Sebastiano Diacono, notum perfectionis diem 4. Kalend. Februarii æræ 387. etc.* Orosius lib. 7. cap. ult.: *Expliciti. adjuvante Christo, secundum tuum præceptum... ab initio mundi usque in presentem diem, etc.* Sulpitius Sever. lib. 1. Hist.: *Salomon captum templi opus vigesimo anno Expliciti. Lib. 2. Nihil territus, capta Expliciti.*

EXPLICIT, Papias MS.: *Explicit, cujus prima et secunda persona non habetur in usu, quia neutrum est, nec ad homines pertinet, sed ad librum refertur*. Jo. de Janua: *Explicit, ab explicio, as, derivatur. Explicit et Expliciti, verbum defectivum, i terminatur, et finitur, vel finiuntur et terminantur, nec invenitur de eo plus*. Hieronymus ad Marcellam: *Scire debemus apud Hebræos in fine librorum unum e tribus solere subnecti: ut aut Amen scribant, aut Sela, aut Salom, quod exprimit pacem, unde et Salomon pacificus dicitur: ut solemus nos completis opusculis ad distinctionem rei alterius sequentis, medium interponere, Explicit aut Felicit, aut aliquid ejusmodi. Testamentum Corocottæ Porcelli, cujus meminit idem Hieronymus, ita clauditur: *Explicit testamentum Porcelli sub die Kl. Lucerninas Chbanato et Piperato Consulibus feliciter*. Matthæus Vindocinensis Carmen suum in Tobiam sic claudit:*

Explicit, explicitum Tobiam qui legit, innotet Tobiam merita religionis sequi.

Vide Scaligeriana pag. 15. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. MS: *Explicit, il est finis, Expliciti, Eux sont finis, et se decline Expliciti, Expliciti, et non plus.*]

¶ **EXPLICIUM**, Idem quod *Expletum* 2. Redditus. Kennettus Antiqui. Ambrosden. ad ann. 1380. pag. 414: *Prior S. Fridewido Oxon... fuit seinitus de prædicto manerio... capiendò inde Explicia ad valentiam quinque solidorum et amplius.*

¶ **EXPLICITA**, ut supra *Explechia*, redditus. Charta ann. 1096. ex magno Chartul. S. Vict. Massil. fol. 37. vº: *Donamus, tmo vendimus molnare de Pirois Deo sanctoque Victori absque malo ingenio et sine omni usu et Explicia et quicquid et retinimento*. Vide in *Expletum* 2.

¶ **EXPLOITAMENTUM**, Redditus, proventus terræ, prædii, Charta ann. 1281. in Chartul. S. Dion. pag. 438. col. 2: *Omnes illas possessiones, Exploitamenta,*

racheta, ventas, et alias obventiones, etc. Vide in *Expletum* 2.

¶ **EXPLUERE**, Effundere. Tract. Ms. de Re milit. et mach. bellic. cap. 46: *Bombarda cerbotana ad longe pillulas suas Expluit, quia virtus unita est fortior dispersa.*

¶ **EXPLUMARE**, Plumas evellere. Reinard. lib. 1. vers. 1308:

Malo quod edidit gallum Explumare vel sacam, Ducere quam rigida religione choram.

EXPOENITENTES, [Qui publicam egerant poenitentiam.] Vide *Pœnitentes*.

EXPOGNA, Charta libertatum Montis Regalis ann. 1287. apud Guichenonum Hist. Bress.: *Burgenses Montis Regalis debent coquere quartallum bladi pro 5. denariis Viennensibus sine Expognas, et sine aliqua oia re vel mercede*. In Dumbis et Bressia rustici hodie *Epoigns* vocant exiguum panem rotundum ex frumento et butyro confectum.] Vide *Pugnæ*.

EXPOLIUM, Spoliatio. Papias: *Expollia, hostium præda dicta a palliis, quasi Expallia, vicis cum destrahuntur. Expoliare, nudare, mundare, mactare*. Vita S. Leodegarii Episc. cap. 2: *Quorundam animi ob injuriam causam Expollis dolore tacti. Et c. p. 16: Cernens autem vir ille jam post Expolium mortem sibi imminere. Paulo ante spoliis eadem notione habet: Cuidam optimati eo usque intulit Spolium... donec pene auferret omne ejus prædium. Utuntur præterea Marculphus lib. 2. form. 1. Concil. Bracar. II. cap. 7. etc. Hinc Expoliare hominem, in Lege Salica tit. 15. et 17. Vide Isid. lib. 18. cap. 2. extremo.*

EXPOLIA, & Præda, sic dicta ab expoliando. Johannes de Janua.

EXPOMONOGERON, Tradit Ambrosius Morales lib. 16. cap. 86. Ordonium Monachum librum scripsisse, cui titulum fecit *Expomonogeron*. Quid hæc vox sonet, non plane percipio, licet Græca videatur. [¶ Alii *Exonologes* librum inscribunt, qui est instar Rationalis divinorum officiorum. Vide Fabricium tom. 6. pag. 172.]

EXPOMPARE, Vituperare, detestari. Johannes de Janua in Catholico.

¶ **EXPONDERE**, pro *Spondere*, in Præcepto Chlotarii III. Regis Franc. apud Feliblanum in Histor. San-Dionys. pag. viii. et in Addit. ad Chron. Cæsaur. apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 931.

¶ *Faire Esponse*, eodem sensu, in Lib. cens. terræ d'Estilly ann. circ. 1430. ex Cod. reg. 9498. fol. vº: *Aucun des farescheurs de ladite faresche ne pourront faire Esponse des choses obligées à ladite faresche, s'ils ne sont Esponse de toute la faresche*. Vide supra *Espondarius* et infra *Expositio*.

¶ **EXPONDERIUS**, Limitaneus. Visitatio castrorum Dalphini ann. 1817. Hist. Dalph. tom. 1. pag. 66. col. 1: *Castra... Exponderia personaliter et continuatis diebus sine interpolatione qualibet visitatis*. Vide *Espondarius*.

¶ **EXPONENCIA**, Expositio, promulgatio. Libert. Figiaci ann. 1318. tom. 7. Ordin. reg. Franc. pag. 650: *Attendentes igitur... honestorum incolarum ipsius (villæ) prestinam probitatem, quorum assidua fidelitas atque prompta devotio nostris prædecessoribus et nobis exhibita, prout rerum Exponencia et vulgaris opinio attestantur, usque hunc innolescit.*

1. **EXPONERE**, pro *Deponere*, non semel occurrit. Non. Marcellus lib. 4: *Expo-*

ner, deponere. Nomen virginitatis *Expone*, apud Arnobium: *Expone Episcopos*, in Fragmentis S. Hilarii, pro *deponere*. *Toga Expositio*, apud Tertull. de Pallio. *Expone veterem hominem*, apud eundem lib. de Resurrect. carnis. *Expositionem peccatorum de lavacro re-promittit*, lib. de Præscript. heret. [¶ Marius Mercator pag. 80: *Quia nullum quod Exponeant onus habuere*. Proprie est navem exonerare, e navi dimittere, ut in sequenti. Vide Forcellinum.] Virgil. lib. 10. vers. 287:

... Socio de puppibus alitis Postibus Exponant.

Vide tom. 5. Spicilegii Acheriani pag. 584.

EXPONERE hominem ad occidendum, Aliquem adsciscere, ut alium occidat, in Lege Frison. tit. 2. § 1. 2. 3. 9. *Elocare*, in Lege Salica tit. 31. § 1. 3. [¶ Pro Dimittere, concedere, elocare, occurrit in Chart. Theoder. Episc. Misn. ann. 1473: *Ipsumque agrum perpetuo Expone pro dicto annuo censu*. Vide Halltau. Glossar. German. voce *Lassen*, col. 1196.]

¶ 2. **EXPONERE**, Impendere, Gall. *Employer*. Necrol. eccl. Paris. Ms. ad Non. Oct.: *Obitus pro magistro Guillelmo Eurardi in theologia professoris, quondam canonico Parisiensi, qui dedit nobis sex viginti scuta auri Exposita in reparacione domus feodi de Casteneto*. Comput. ann. 1479. Inter Probat. tom. 8. Hist. Nem. pag. 338. col. 1: *Exposuerunt tam in carnibus, pane et vino, ac frucha xj. solidos, vj. den. Item Exposuerunt pro pane albo, empto pro dicta cena, videlicet xv. solidos, in altero Comput. ann. 1488. libid. pag. 48. col. 1.*

¶ 3. **EXPONERE**, Expellere, ablegare. Charta Barthol. Laudun. episc. ann. 1141. Inter Probat. tom. 1. Annal. Præmonst. col. 313: *Visum est Hugoni (abb. Præmonst.) sorores suas, quas in eadem valle penes se morabantur, veluti nimis sibi propinquas removere... Ego autem nolens eas ab episcopio meo Exponi, etc.*

EXPONTANEUS, pro *Spontaneus*, in Capitulari 8. ann. 789. in Append. cap. 2: *Propria Expontaneus voluntate, etc. nisi legendum sit, et spontanea*.

¶ Nostris alias *Esponne* et *Esponge*, eadem acceptione. Libert. Auxon. ann. 1229. tom. 4. Ordin. reg. Franc. pag. 894. art. 1: *Et ce nous ont il donné communément de leur Esponne grey et sanz force faire*. Charta ann. 1249. in magn. Chartul. nig. Corb. fol. 124. rº: *Et che ont il grés et otris par leur Esponge volenté*. *Sponge*, eodem sensu, in Charta ann. 1330. ex Chartul. 2. Fland. ch. 296. in Cam. Comput. Insul.: *Renunchons de nostre Sponge volenté, nient à ce contraint, à nostre manoir de Ardemborch.*

¶ **EXPONTONUS**, Hasta minor. Ital. *Spontone*, Gall. *Esponon*. Stat. Avellæ ann. 1496. cap. 124. ex Cod. reg. 4624: *Nulla persona... portare audeat... aliquem cultellum seu Expononum... majorem et longiorem uno pede et dimidio*. Vide *Spontonus* 1.

¶ **EXPORTELLUM**, An parva porta exterior, an foramen majus in modum fenestræ, inquit Bollandi continuator. Miracula S. Paulini Episc. Julii tom. 8. pag. 272: *Cum enim in carcere esset cum multis, ipse solus per Exportellum exiit; custodes carcerem custodientes, nullus eum vidit nec impedimentum præstavit.* [¶ Italico *Sportello*, ostiolum. Vide infra *Sportellum*.]

EXPOSITE, Ἐπιθετικὴ, ἀναποδύμενος, Explicite, apud Gellium lib. 3. cap. 2.

° **EXPOSITIO**, Cautio, obligatio, Gall. *Cautio*. Charta Henr. Rem. Archiep. ann. 1285. ex Chartul. Campan. In Cain. Comput. Paris. fol. 114: Nos sumus plegii erga dominum regem Navarre super Expositione rerum nostrarum patrimonialium, reddendi apud castrum Theodorici Blancham filiam suam, uxorem nepotis nostri Johannis filii comitis Britannie Karissimi fratris nostri, si dictus Johannes, quod Deus avertat, decederet sine herede. Alia Gaufr. viccom. Castri. ejusd. ann. ibid. fol. 283. r. col. 2: De hoc sumus plegii super Expositione rerum nostrarum. Vide supra *Expondere*.

EXPOSITIONES CENSUALES, apud Julianum Antecess. cap. 78. dicuntur exemplaria publici census in veteribus Schollis ejusdem Juliani, extitisse apud Justinianum.

* **EXPOSITIS**. [Pulpiti species: *Expositis II*. (Thes. Eccl. Clarom. Mus. Arch. dep. p. 41. an. 980.)]

EXPOSITUM, Expositio, commentarius, Testamentum Riculfi Episc. Helenensis ann. 915: *Librum Rabanum unum, Expositum in Evangelium et Epistolas, Epitacium unum, Expositum super librum Genesis unum, etc.*

° **EXPOST**, Postea, exinde. Charta ann. 1381. In Reg. 66. Chartoph. reg. ch. 627: *Item et quod Expost incontinenti executis premissis, etc.* Lit. ann. 1371. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 393: *Quas quidem litteras Expost, de nostra speciali gratia dicimus confirmasse.*

* **EXPOSTULATUS**. [Expostulatio, Symmach. 9. ep. 13. *Expostulatus modum facere*.]

° **EXPRESIDES**. Vide Glossar. med. Græc. in Ἐκπρόσιτος, col. 132.

† **EXPREHENDERE** VIRIA, pro Reprehendere, Reprimere, apud Rymerum tom. 15. pag. 305. col. 1.

† **EXPRESA** CHARTA, Idem quod *Expressa*, seu quod Charta exprimit. Chartularium Matisconense fol. 83: *Quidquid in dotaliu tuo insertum est in Carta Expressa, totum tibi dono.*

EXPRESSARE, Exprimere. Thomas Walsinghamus pag. 291: *Post Expressata negotia sua.* [Charta Philippi Pulcri Franc. Regis ann. 1307. inter Instrum. Hist. Ebroic. pag. 29: *Villis et earum pertinentiis superius Expressatis et assignatis.* Charta Johannis de S. Amore ann. 1375. In Maceris Insule Barbaræ tom. 1. pag. 214: *Sub dictis formis et conditionibus in litteris dictis unionis Expressatis.* Epistola Jacobi Regis Aragonis apud Acherium tom. 8. Spicil. pag. 280: *Causis inferius Expressatis.* Hinc emenda Chartam Caroli IV. Imp. ann. 1355. apud Ludewig. tom. 6. pag. 385. ubi legitur, *Punctis et clausulis de verbo ad verbum prout Expressanter superius, etc.* Lego *Expressantur*.]

° **EXPRESSE**, Lego *Expressantur*. Nostri etiam *Expresser*. Charta ann. 1292. ex Tabul. S. Joan. Laudun.: *Dis sous de Paris avecques la rente qui deeur est Expressés. Espraints, pro Empraints, Impressio, nota, in Lit. remiss. ann. 1420. ex Reg. 171. Chartoph. reg. ch. 375: Ouquel patron de cire n'y avoit que l'Espraint et enseigne du tuel de la serrure. Espraints vero, pro Exprimer, Succum ex re aliqua exprimere, in aliis ann. 1381. ex Reg. 119. ch. 373: Comme... Baudrot Fermelot et Jehanne sa femme eussent bouté un tinel dedens le trou d'un viez ourme cheu, afin de Espraints veruz en un auge, etc.*

° **EXPRESIM**, *Expresse*, distincte, Gall. *Expressement*. Charta ann. 1203. inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. col. 308: *Acta sunt hæc apud Uctiam in capitulo canonicorum, presentibus et Expressim consentientibus, etc.*

° 1. **EXPRESSIO**, Enunciatio, verbum, Gall. *Expression*. Marius Mercator pag. 406: *Quod vero in Expressionum summa noster sermo vincatur, non negabo; sed non idcirco Christi mysterium non credatur, sed magis sit merito mirabile. Quanto enim omni est mente superius et sermone, etc.* Virgil. Grammat. pag. 694: *Unde et hii, qui non octo, sed plures orationis partes annumerare volunt, adverbium in duas partes dividunt, unam priore nomine adverbium vocantes, alteram expressorium. Ecce enim adverbium, quæ nonnibus et aliis adverbis applicamus, non tam adjunctionem solitam, quam sensum Expressionem significant. Vide *Exprimatio*, *Veritatis integrator* et *Expressor*, dixit Tertull. in Apolog. 46.*

† 2. **EXPRESSIO**, Clausula in instrumentis *expressa*. Liga anni 1336 apud Ludewig. tom. 5. pag. 488: *Quoad omnes et singulos suos articulos, Expressiones, promissiones et sponiones mutuum subsidiarum, etc.* Charta anni 1356. ejusd. tom. pag. 580: *Sub omnibus conditionibus, modis et verborum Expressionibus.*

† **EXPRESSITAS**, Diligentia, celeritas, Ital. *Pressa*. Dominicus de Gravina in Chronico, apud Murator tom. 12. col. 719: *Tunc jussus est per Marescallos exercitus parari trabucos, pontes et scallas plurimas, et sic convocatis magistris quam pluribus incipiunt facere ingenia ipsa cum Expressitate magna.*

° **EXPRESSOR**, **EXPRESSORIUM**. Vide in *Expressio* 1.

° **EXPRETA**, *Valde co-assumpta*, in Glossar. vet. ex Cod. reg. 7613.

† **EXPRETUS**, pro Spretus, Contemptus, apud Rymerum tom. 8. pag. 577.

EXPRIMARIO, Qui Primarii munus oblit. Novella Valentini de Episc. judicio tit. 12: *Non corporatus urbis Romæ, vel cujuslibet urbis alterius, non curialis, non Exprimario, non avarius... ad Clericale munus accedat.* [° Ex primario scil. ordine.]

† **EXPRIMATIO**, *expressant*, *Expressio*, *Eloquutio*. Supplement. Antiquarii cum Glossis Lat. Græc. Sangerman. MSS. Vide *Expressio* 1.

† **EXPRIMENTALITER**, ut *Experimentaliter*, Experimento, *Par Experience*, apud Rymerum tom. 7. pag. 864. col. 1.

† **EXPROBARE**, Probare, demonstrare. Clemens IV. Papa S. Ludovico, apud Acherium Spicil. tom. 6. pag. 488: *Virtuosa pietatis studia, quibus vocari solent per evidentia operationis indicia Exprobaris, apostolica sedes digna meditatione considerans, etc.*

° Stat. ann. 1314. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 19. col. 2: *Ostendere teneantur monetam auri quam ponere habebunt... ad Exprobandum si est ibi aliquis denarius de illa moneta falsus.* Lit. remiss. ann. 1376. In Reg. 110. Chartoph. reg. ch. 300: *Fuit tamen materia in dicta pactedo exiens illico in judicio per expertos in talibus examinata et Exprobata; et repertum quod hoc erat bonum et suum triaculum absque macula pravitatis. Vide supra *Experimenter* et mox *Exprobrare*.*

† **EXPROBRARE**, Examinare, ad probandum vel reprobandum. Charta Ludovici Domini Bellifoci pro civibus Tysiacensibus, apud Acherium Spicil.

tom. 9. pag. 261: *Item addimus, quod quando mensura in villa Tysiaci capta fuerint, duo burgenses, vel tres de villa Tysiaci Exprobationi ipsarum mensurarum advocentur, et sine duobus vel tribus burgensibus dicta villa non possint Exprobrari. Vide *Exprobrare*.*

† **EXPRODITA**, *Exclusa*. Gloss. Isid. et Papias.

EXPROMISSUM. Capitula ad Legem Alamannor. cap. 88. Edit. Baluzianæ: *Si quis ingenuum aut ingenuam, Expromissum cujus fuit in terra miseris, 40. solidis sit culpabilis.*

EXPROMPTARE, *Expromere*, apud Fulgentium Placidem de Virgiliana continentia, semel ac iterum.

* **EXPROPERATUS**. [Valde properatus. *Inscript.* apud Grut. 689. 10. Hic Aquilæ cineres miserabilis urna sepultos Contegit: et fatis Exproperata nimis Occidit infelix, etc.]

† **EXPROPRIARE**, Quod alicui proprium est auferre, spoliare. Dicta S. Egidii inter Acta SS. Aprilis tom. 3. pag. 235: *Quæ sibi bona quæ Dei sunt appropriat, Deus eum Expropriat.*

EXPUDORATUS, Absque pudore. Glossar. Isid.: *Expudoratus, impudicus.* Fragmentum Petronii pag. 16: *Caput præterea durum, frontem Expudoratum, cornu acutum... habet.* [° Vide supra *Epudoratus*.]

† **EXPUGNABILIS**, Ad expugnandum seu oppugnandum aptus: *In muris, turribus, pontibus et domibus ac altis defensionibus et Expugnabilibus*, apud Rymerum tom. 4. pag. 148. col. 1.

† **EXPULFARE**, Janus Laureberg. in Supplem. Antiquarii: *Expulpo, exarpo, Carmen exarando.*

* **EXPULSATUS**. [Pulsatus, vexatus, afflictus. *Ammian.* 28. 6. Seleucia per duces *Expulsata, h. e. expugnata.*]

° **EXPULVERARE**, Pulverem excutere, abstergere, Gall. *Epoudrer*. Rather. Veron. lib. 6. Præloq. apud Marten. tom. 9. Ampl. Collect. col. 982: *Quo collyrio oculi inungendi, quo bono an noxio pulveris Expulverandi, etc.* Hinc vox Gallica *Expoutre*, qua rei cujusvis minutie significantur. Stat. ann. 1415. in Reg. 170. Chartoph. reg. ch. 1: *Un minot de sel des Expoutres, c'est assavoir des fons et nettateures desdiz nefz et bateaux. Vide infra *Pulveratus*.*

* **EXPUMICO**. [Pumice polio. *Tertull.* advers. Valentin. 16. Ab omnibus injuriis passionis *Expumicatus*.]

† **EXPUNCTA**, *Fibras pectorum*, in Gloss. Isid.

* **EXPUNCTIO**. [Actus expungendi. *Tertull.* Idolol. 16. Operæ mæx *Expunctio, h. e. præstatio.*]

† **EXPUNGERE**, quod proprie Delere est, sic exponit Papias: *Expungit, Excerat. Expungit, Expugnat, efficit, peragit.*

° **EXPURGARE** SE, Innocentiam probare. Statut. Lubec. ann. 1268. art. 42: *Quicquid homo coram judice vel judicio recognoscit, de hoc melius convinci potest, quam se possit Expurgare. Occurrit passim. Vide Guillelm. Nothi Leg. vernac. cap. 50.*

EXQUANIARE, [Permutare.] Vide *Cambiare*.

° **EXQUILLA**, Tintinnabulum, campanula. Stat. Petri abb. Cassin. tom. 2. Hist. ejusd. monast. pag. 541. col. 2: *Liceat tamen missam illam dicere ante missam majorem, usque ad pulsationem Exquillarum. Vide supra *Esquilla*.*

* **EXQUISITIO**. [Inquisitio, investigatio. *Imp. Justinian. Cod.* 5. 9. 9. extr.

qui Extallit (quinque scilicet annorum) discensionum scandalum seu guerrarum emergerit, vel tempestatem aeris ingentem adeo venire contingerit, quod praedictum Extallium in partem vel totum tu, vel tui heredes percipere non possent, licet tibi... dictum Extallium tenere et percipere, quamdiu vobis fuerit de toto praedicto dampno... integro satisfactum. Formul. MS. Instr. fol. 34. v. Diacretus vir N. canonicus Pictavensis vendidit, dedit et concessit in Extallium seu ad firmam... omnes et singulos fructus, redditus et proventus praebendae et beneficiorum, quae optinet in civitate et diocesi Pictavensi. Vide Ex. alium.

† **EXTANTIA**, Bona quae exstant alieni. Charta Guidonis Comitis Flandriae pro Capitulo S. Bartholom. Bethun. : Sciendum est nullum aliud jus, nullumque aliud dominium, nullamve Extantiam aliam in toto vel in parte... habere in dicta terra. Ibidem: Habere debent omnes Extantias bastardorum... habent infra villam... tot et tales justitias, tot et tales Extantias, tot et tales dominia, etc.

† **EXTAR**, Olla ubi arta coquebantur. Gloss. MS. Sangerman. Plautus adjective dixit, Extaris olla, eadem notione.

† **EXTARIATA**, pro Sextariata, Modus agri. Charta ann. 1238. ex Tabul. Buser. : Ranulphus vendidit duas Extariatas terre abbatis et conventui de Huseris ordinis Cister. diocesis Bituricensis. Vide Sextariata.

† **EXTASIS**, Defectus cordis. Gallice Pasmeson. Glossar. Lat. ex Cod. reg. 521.

† **EXTELARIUS CERVUS**, domesticus, mansuetus, quem venatores praemittunt in silvam, quo cervi alii et hinni nihil metuentes periculi, illius facti socii, factus in eorum casses aut tela incidunt, cervo domestico collare, aut aliud quoddam signum habente, ne venator erret in mittendo telo. Unde Extelarius dicitur, quod extra telli periculum habendus sit. Ita Wendelinus. In Gloss. Lat. Gr. Extelare, est ἀρτεροποιεῖν. Lex Salfica tit. 96. § 8. Edit. Heroldi: Si quis cervum domesticum signum habentem furaverit qui ad venationem faciendam mansuetus factus est, et Telarium (i. Extelarium) potuerit adprobare, quod Extelarius fuisse, etc. [In aliis edit. et testibus potuerit adprobare, quod eum in venatione habuisset.] De cervis domesticis agunt Justinianus de Rerum divisione, et Lex Longob. lib. 1. tit. 19. § 13. 14. [Rothar. 320. 321. 322.]

† **EXTEMA**, EXTEMARE, ESTEMARE. Eximius Petrus de Salanova Justitia Aragonum apud Hieron. Blancam pag. 748: Bene recolis Dominatio vestro, qualiter illi, qui fecerunt in regno Valentiae Extemam, in Regno Aragonum secundum forum Aragoniae fuerunt castigati, quia justitia corporalis, seu Exteme, ad vos spectant, et non debent fieri nisi per justitias vestras, vel illos, qui merum imperium habent in locis suis. Fori Aragonenses lib. 1. pag. 14. v. edit. 1824: Absque cognitione judiciali et debita secundum Forum non occidemus, non Extemabimus, nec exiliabimus, etc. Lib. 3. pag. 31: Quicumque Infancia... fecerit justitiam aut Extemam de aliquo homine Regis, etc. Jacobus I. Rex Aragoniae in Foris Oscens ann. 1247. fol. 8: Pro quo (crimine) posset homo justitiam, vel Estemari, vel infamari perpetuo, etc. Adde Observantias Regni Aragon. pag. 25. 35. etc. Vide Estema.

† **EXTEMPORALITER**, Extra tempus. Guibertus lib. 1. de Vita sua cap. 8. sic

loquitur de se ipso recens edito: Adeo miseranda erat exilitas, ut cadaveruli Extemporaliter nati species videretur.

† **EXTENDARIUM**, Vexillum. Vide Standardum.

† **EXTENDERE**, Aestimare, appretiare: vox fori Anglici, quae occurrit passim apud Bractonem, Fletam et Anglicos Practicos. Britton. pag. 138. v: Par mesmes les Jourours soient les terres Extendues à la very valuz.

† **EXTENTA**, Aestimatio, ex Anglico Extend. Aestimo. Monasticum Anglic. tom. 1. pag. 548: Hinc est Extenta terrarum... de terris et tenementis Prioris de Derhurst... quantum valeant instaurare, et quantum deinstaurare, etc. Tom. 2. pag. 321: Et quia onera praedicta et rapina eorumdem tenementorum... in multo excedunt valorem eorumdem per estimationem et Extentam per probos et legales viros... factam, etc. [Pro Extenta et votore Comitatus Richemundiae, apud Lobinellum tom. 2. Hist. Britan. col. 394. Extenta jurium Comitatus Sabaudiae apud Costam sancti Andreae et Boccoselum, in Hist. Dalphin. tom. 1. pag. 35.] Vide Fletam lib. 2. cap. 71. § 2. Skenesum lib. de Verbor. significat. v. Extent. [Occurrit eadem vox apud Thomam Madox Formul. Anglic. pag. 122. Rymerum tom. 2. pag. 728. etc.]

† **EXTENSOR**, Aestimator publicus, cuius munus est res hereditarias inter participes aestimare et partiiri. Bracton. lib. 2. cap. 34. § 1: Officium Extensorum est, in rebus hereditariis extendendis et appreticandis, quod in primis videant, quid et quantum sit in dominio in quolibet manerio, scilicet quot acrae terrae arabiles, vel quot virgatae, et quantum valeat acra vel virgata per annum, et in summa omnia, quae sunt de corpore manerii, et de quibus commodum posset evellere. Adde Fletam lib. 5. cap. 9. § 5. 8. 9. 12.

† **EXTENDERE SE**, Exercitium se Extendit ad 150000. armatorum, hoc est, Complectitur 150000. armatas apud Ludewig. tom. 6. pag. 167.

† **Estendellier**, pro Etendre, in Mirac. MSS. B. M. V. lib. 1:

Essavoir je le volioist
Et mettre en liere, quant le volioist
Remuer et Estendellier.

Ejusdem originis vox Estendelle, Linteum, quod super mensam extenditur seu expanditur. Lib. rub. fol. parvo domus publ. Abbavil. fol. 162. v. ad ann. 1391: Huit nappes de hostel, un autre Estendelle de fin linge, etc.

† **EXTENSE**, Fuse, copiose, abundanter. Joan. ab Insula apud Lamium in Delle. erudit. pag. 23: Alii Extense a me alias scriptum fuit.

† **EXTENSITAS**, Extensio. Catalog. oper. D. Raym. tom. 5. Jun. pag. 699. col. 1: Liber de Intensitate et Extensitate.

† **EXTENSIO**, Regio, in Glossis Isidorianis.

† **EXTENSIVA INEQUA**, INEQUATA, Species scripturae. Vide Scriptura.

† **EXTENSOR**, Vide in Extendere.

† **EXTENSUM**, Notariorum vox, Archetypum, majus scriptum, unde nota seu commentariolus exscriptus est. Processus ann. 1459. ex Regesto Columba Camerae Comput. Provinciae: Et inde facta decenti collatione de nota cum suo Extensio.

† **EXTENTA**, Vide in Extendere.

† **EXTENTUS**, [Extensus, intentus, prolatus. Cic. 2. Orat. 59. Extento brachio, paulum etiam de gestu addidit.]

† **EXTERCUS**, pro Stercus. Stat. ann.

1409. tom. 9. Ordin. reg. Franc. pag. 356. art. 2: Ad hoc ut gentes non valerent infici ex putrefactione sanguinis, et etiam ex Extercoribus fetidis et aliter sordicibus provenientibus ex dicitis animalibus.

† **EXTERGIFACIUM**, Mantile, quo facies extergitur, Ugutioni.

† **EXTERGIMENTORIUM**, Togilla, gauscape, mantile, Ugutioni.

† **EXTERIOR**, Qui extra urbem vel castrum manet. Charta ann. 1227. tom. 4. Ordin. reg. Franc. pag. 367. art. 8: Si quis autem Exterior de manentibus in castro conquestus fuerit, jus recipiat et faciat in castro coram quatuor electis.

† **EXTERIORES FRATRES**, Iidem qui Conversi, apud Mabillonium in Actis SS. Benedicti. sec. 5. pag. 318. sic procul dubio dicit quod rebus exterioribus et temporariis vulgo occupantur.

† **EXTERIUM**, pro Estuarium. Tabularium Majoris Monasterii: Hildebertus cognomine Escharellus civis Nannetensis habuit ibidem duos molendinos in Exterioris marinis, Vide Extremi. [Vide supra Esterium.]

† **EXTERIUS DISCERE**, pro Memoriter discere, scripsit Buschius de Reform. Monast. apud Leibn. tom. 2. Script. Brunsvic. pag. 930. [Germ. Auswendig lernen.]

† **EXTERIUS**, Occurrit passim in Lib. de Imitat. Chr. Scira Extarius. Locutio Belgica, ut observat D. Falconet, van Buyten laeren. **EXTERMINARE** TERMINOS, Effodere, evellere, extra fines ponere, in Lex Longob. tit. 96. [Roth. 240.] [Vide supra Esterminare.]

† **EXTERMINATIO**, Terminus, finis, limes. Charta Caroli C. aho. 865. in Tabulario Abb. Belliloci in Lemovicibus n. 4: ... Farinarii, pascuis, arribus, et regressibus, et omnibus legitimis Exterminationibus. [Similia prorsus habes in Praecepto ejusdem Caroli ann. 840. inter Anecd. Marten. tom. 1. col. 40. et in Charta ann. 856. inter Instrum. tom. 1. novae Hist. Occitanae col. 100.]

† **EXTERMINATUS FUROR**, Audax et ignitus furor. Memoriale Potestatum Regensium ad annum 1265: Et tunc intraverunt civitatem dicit Mutinenses et Guelfi, et incorporum praelium cum illis de Seso, et expulerunt eos extra civitatem cum Exterminato furore. Gallice Determiné vocamus virum audacem, temerarium et maxime confidentem.

1. **EXTERMINIUM**, proprie, Extra terminos ejectione. Gloss. Lat. Gr.: Exterminium, ἀπαγωγή. Occurrit non semel apud veterem Bibliorum interpretem, Tertullianum adversus Judaeos, Petrum Blesens. Epist. 86. et alios. Salvianus lib. 5. de Gubernat. Dei: Spoilati reculle suis, et Exterminati ab agellis suis, etc.

2. **EXTERMINIUM**, Exitium, strages, Ital. Esterminio. Chron. Pet. Azar. ad ann. 1362. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 395: Rusticus, licet invite, venit in castro Maragnani, sperans quod, quum in ipso castro esset, poveretur in Exterminio. Acta S. Franc. Rom. tom. 2. Mart. pag. 164. col. 2: Vidit animas proditorum habentes maxima Exterminia et tormenta.

* **EXTERMINUS**, [Qui est extra terminum, exsul, expulsus. Tertull. carn. de Sodom. 8. Atque hinc Exterminus ito.]

† **EXTERNARE**, Extraneum facere, in Gloss. Isidor. Utitur Apuleius in Apolog. ubi Casaubon. [Hac notione Itali dicunt Estermare.]

† **EXTERNARE**, Extraneum facere, in Gloss. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: Externare, Estranger. Lit. remis. ann.

1869. in Reg. 187. Chartoph. reg. ch. 95. *Aymé ne vult point souffrir que aucuns de ces vassals demourast à son service; mais les en Estrangea et débouta du tout.* Vide infra *Estrangere* 2.

EXTERNATUS, Amens. Glossa Latino-Græca: *Externatus*, *εξωσθησ*.

EXTERNARI, Retro inclinari. *Externata*, id est, a se alienata. *Extra se nata*. Papias Synodus Rom. sub Bonifacio II. sess. 1. apud Holstenium in Collect. Rom. pag. 27: *Miseremini homini humilit et Externatio animo.*

• Aliud sonat *Externari*, Sternere scilicet, spargere, in Lit. remis. ann. 1878. ex Reg. 118. Chartoph. reg. ch. 216: *Comme les dix Colin et Simonnet eussent Externé du blé en la grange dudit Raoulin et embatu, etc.*

• **EXTERNI**, vel **EXTERNA**. Charta Othonis Aquilani. Ducis pro B. M. de Sabluncoensis, inter Instrument. tom. 2. Gall. Christ. col. 478: *Rursus confirmo illis locum qui dicitur de Mansagro cum nemore et terra culla sive inculla, dulci et salea, et cum Externis, et cum captione volatilium, quadrupedum et piscium. Hac voce cum Externis, inquit D. Sammarthanus, intelligitur fortasse præstatio solvenda a mercatoribus, vel aliis transiensibus, aut adventibus, aut negotiatoribus in hac regione. Sed puto legendum *Externa*. Vide *Exterium*.*

• **EXTERNICIUM**, Substramen, Gall. *Litiere*. Vide infra *Sternicium*.

• **EXTERNUS**, pro *Hesternus*, Stat. ann. 1454. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 285. col. 1: *Quod die Martis proxima Externa, quidam mercator sine mulatibus... applicuit in Nemauso cum certis charyis allecorum, etc.* Acta invent. SS. Vict. et Satyri tom. 5. Sept. pag. 496. col. 1: *Accesserunt ad altare majus dicte ecclesie nove, in quo Externa die reposita fuit capsæ, etc.*

EXTERRENEUS, [EXTERRENUM, EXTERRENEUS, EXTERRENEUS.] Gloss. Gr. Lat. MS.: *Ἐξωθεν, Peraginus, Exterrimus, Exterrenus*. Forte *Externus*, vel *Exterraneus*. Vox *Exterrimeus* abest in Edito. Festus: *Exterraneus*. Ex alia terra. [Exterraneus, quoque dicitur, et qui ante tempus natus, vel potius ejectus est. Dicitur autem Exterraneus, quod cum mater exterrita alio eiecit. Martinus hic recte legit, *Exterraneus*.]

• **EXTERSORIUM**, Mantile, Gallis, *Essuis-main*. Occurrit semel et iterum in Statutis Ecclesie Leodiniensis ann. 1287. inter Anecd. Marten. tom. 4. col. 839.

• *Essuyon*, in Lit. remis. ann. 1471. ex Reg. 195. Chartoph. reg. ch. 586: *Des foulons ou Essuyons à cuevelles.*

• **EXTERSUS**, [Actus *Extergendi*.] Plaut. Cure. 4. 4. 23. *Linteumque Extersus, h. e. ad estergendum aptum. Al. misus recte leg. Extersum.*

EXTERTIUM. Charta Hugonis Ducis Burgund. ann. 1077. tom. 6. Spicilegii Acheriani: *Præter hæc omnia ex meo jure unam condaminam, que sufficit ad Extertium unius carucæ, ipsam quoque carucam instauratam et integram similiter do. Ubi Editor ad marginem, f. exercitium.*

• **EXTERULA**, Vestis exterior, que *Intertula* opponitur. Hist. Franc. 8. fortis apud Murator. tom. 21. Script. Ital. col. 858: *Cardinalis Capranicus abjecto pileo, abjectoque pallio, exuta etiam linea Exterula a victoribus eodem fugiens comprehenditur.*

EXTETICULARE, Castrare. Willelmus Malmesbur. lib. 4. pag. 124: *Dum esse*

segniter expurgat, cæcatus et Exteticulatus est.

EXTETINUS, *Aliena genis, extraneus*. Papias Gl. Isidori: *Extetinum, extraneum.*

• **EXTEXO**, [Retexo, destruo quod textum est. Translate. Plaut. Bacch. 2. 3. 5. *Extexam ego illum pulcre jam, si Dil voluit, h. e. auro eum spoliabo: vel omnia ejus consilia et rationes pervertam et destruiam.*]

• **EXTIMA**, *Estimatio*, ut supra *Estima*. Lit. Ludov. ducis Andegav. ann. 1878. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 12. col. 1: *Exigere et levare possint pro centum sestertis... quinque grossos argenti... ad advaluationem et Extimam supradictam. Instr. ann. 1391. ibid. pag. 111. col. 1: Item quod dicti consules, volentes facere dictam Extimam, eligunt multos homines diversorum statuum ad dictam Extimam faciendam, qui... promittunt et jurant secundum eorum bonas conscientias extimare dictæ bonæ. Vide *Extimare*.*

• **EXTIMARE**, pro *Estimare*, apud Acherium Spicil. tom. 8. pag. 27: *Baluzium Hist. Arvern. tom. 2. pag. 363. Interdum pro *Extimare* accipitur apud Scriptores Ecclesiasticos.*

• **EXTIMATIO**, pro *Estimatio*, apud eund. Acherium loco citato, et apud D. Brussel de Usu Feudorum tom. 1. pag. 674.

• **EXTIMATOR**, pro *Estimator*, in Privilegiis anni 1348. ex Archivis Præsidis de *Mazaugues*.

• **EXTIMATUS**, pro *Estimatus*, apud Rymerum tom. 7. pag. 18. col. 1.

• **EXTIMUM**, ut *Estimatio*, *Estimatio*. Synod. Pergam. ann. 1311. apud Muratorum tom. 9. col. 578. A: *De registris et Extimis faciendis de bonis Ecclesiarum, ut collectæ et onera equaliter persolvantur.* Eugenius IV. in Constitutione ann. 1440. in Bullario Carinel. pag. 197: *Paxam et Extimum imposuerunt, et catastro in Archivio Ecclesie Pistoriensis collocarunt.*

• **EXTIMARUM**, Vocem corruptam suspicor pro *Sextarium* vel *Carterium*, aut quid simile: certe Mensura annonaria indicatur. Charta ann. 1361. in Reg. 103. Chartoph. reg. ch. 78: *Raimundus Beneyti et Bernardus ejus frater serviunt unum Extimarum frumentis census pro quadam pecia vineæ. Vide supra *Extariata*.*

• **EXTIMUM**, Census, tributum, quod, facta prius bonorum estimatione, exigitur, Ital. *Estimo*. Stat. Vercell. lib. 1. pag. 22. v. *Item quod loca sive homines ipsorum locorum, qui sunt in Extimo communis Vercellarum, tam in curte Vercellarum quam in districtu, licet in libris Extimi continentur scriptum homines habitantes in tali loco solvere debeant partem eis eventientem de prædictis. Vide infra *Fumans*. Pro estimatione extat in *Extimare*.*

IN EXTINCTO. Chronicon Fredegaril cap. 110: *Carolumanus devotionis causa in Extincto succensus, Romam advenit. Id est, divino instinctu, vel in instanti.*

• **EXTINCTUS**, Ad *Extinctum* *candela* licet, usque eo scilicet quoad *candela* extinguitur, phrasîs Gallica, *Jusqu'à l'extinction de la chandelle*. Lit. ann. 1344. in Reg. 74. Chartoph. reg. ch. 25: *Legittima subhastatione præcedente... ad Extinctum *candela* ardens vendi et li-vrari legitime feci... bona infrascripta. Vide infra *Stinctus*.*

• **EXTIPENDIUM**, pro *Stipendium*. Libert. Brianç. ann. 1348. tom. 7. Ordinat.

reg. Franc. pag. 727. art. 12: *Unus grossus Turonus argenteus seu valor singulis diebus, quibus extra dictam basilicam steterunt in Diplinates cavalcarias, pro suis Extipendiis et salario solvatur.*

EXTIRPARE. Leges Edwardi, Confess. cap. 6: *Si latro vel raptor est, reddat: et si illud penitus Extirpaverit... in integrum ei, cui damnum intulit, restituat. Ubi Extirpare, est consumere, amittere. Vide *Stirpare*.*

• **EXTO**, pro *Esto*, in Stat. crimin. Saona cap. 27. pag. 54: *Statuerunt quod pueri... si cum frondis vel lapidibus manu jactis inter se rixati fuerint, condemnentur... Extio quod non fuerint, dol-capaces, vel etiam fuerint minores etatis annorum quatuordecim... etiam si lapsi vel lapides jacti per eos nullum percussissent.*

EXTOCARE. Monasticum Anglic. tom. 2. pag. 71: *Dedi etiam eis pratam... quod Rogerus de Tocheham de grava quadam Extocaverat. Alio pertinet vox *Extocage* in Consuetudine de *Surene* art. 3. ubi ita dicitur census 4. denariorum, qui pro relevio feudi domino solvitur.*

• *Eruncare*, interlucare silvas, truncos, qui *Estocis* dicuntur, evellere. *Estoque* vero, pro *Glebas* frangere, in Lit. remis. ann. 1416. ex Reg. 169. Chartoph. reg. ch. 98: *Un maillet de boys, duquel l'en Estoque les terres des champs, etc. Vide supra *Estocagium*.*

• **EXTOLEUM**, **EXTOLIUM**, Classis. Vide *Extolium* et *Stolium*.

• **EXTOLICUS**, Superbo, in Glossar. Lat. Ital. MS. An eo sensu intelligenda vox *Estous*, unde *Estouie* in Mirac. B. M. V. MSS. lib. 1:

*Un en i et qui desor tons
Estois creus, tel et Estous.
Et meitres fait par l'Estouie
Fait bonis, mal et Estouie
An saint prodome, ou saint prevote.*

Extollatio.

• **EXTOLLATIO**, *Elevatio, elatio*. Pro *Extollatione, promotione, expositione, manutentione, etc.* apud Rymerum tom. 14. pag. 586. et 597.

• **EXTOLLENTIA**, Eadem notione, in Bibliis sacris non semel. Agnellii Libro Pontif. apud Murator. tom. 2. pag. 108. col. 2. Actis SS. Julii tom. 3. pag. 128. tom. 4. pag. 58. et apud Ludewig. Reliq. MSS. tom. 4. pag. 311. etc.

• **EXTOLNEARE**, *Teloneo*, quod Angli *Toll* vocant, liberare, in Legibus Ethelredi Regis Angli. § 28. apud Brompt. [Vide *Ostenio*, *Tributum*.]

• **EXTONQUIUS**, Instrumentum piscandi. Charta Bonæ princip. Sabaud. ann. 1424. inter Stat. Perus. pag. 31: *Est licitum sit die noctuque ac libere et impune piscari et piscari facere ad rette, navissam, trubiam, lignoliam, bertavellos, Extonquios, extortiam, et alia quevis ingenia, etc.*

• **EXTOPARE**, *Obturare, obstruere*, Ital. *Stoppare*. Stat. Avellæ ann. 1496. cap. 64. ex Cod. reg. 4624: *Si aliqua persona clauserit seu Extopaverit, vel obturaverit... aliquam seu aliquas vias publicas, etc. Estocquier, eodem sensu, in Reg. Corb. 13. sign. Habacuc ad ann. 1515. fol. 247: *A côté ordonné au ceveler de la cuisine de faire Estocquier et restouper, tant par hault comme par bas une courroye d'eau. Vide *Estoppare*.**

• **EXTORPARI**. Leges Edmundi Regis § 4. apud Bromptonum: *De servis si qui fuerint, senior ex eis capiatur, et occidatur, vel suspendatur, et aliorum singuli verberentur ter, et Extorpenentur, et trun-*

extirpantur. Vide. Notas ad Cinnamum pag. 458. et infra Strepere.

† **EXTORQUAMENTUM**, Tributum extorquum. Instrum. anni 1286. apud Duchesnum Hist. Bethun. lib. 8. pag. 113. Probat. Quitat de omnibus Extorquamentis, talis, corvais et aliis exactio- nibus. Vide Extortiones.

† 1. **EXTORQUERE**, Expellere. Canones Hiber. inter Anecd. Marten. tom. 4. col. 5. Non oportet intra domum Dei cibum carnalem comedere, nec accubitos ad dormitionem scernere. Inde Christus ven- dens et egressus Extorquebat dicens: Domus mea domus orationis vocabitur.

Esturquer, Pulsare, pellere. in Lit. remiss. ann. 1467. ex Reg. 195. Chartoph. reg. ch. 7. Ostellet Guisot Esturqua ou boua aucunement contre la mahutre Colin Marchant... et à cette cause dist: pourquoy m'as-tu Esturqué?

† 2. **EXTORQUERE**, Torquere, aliquid ab aliquo querere tormentis. Gall. Donner la torture. Major pars nationis Britannicæ voluisset ipsos Extorquere, ut ipsi notificarent. etc. apud Lobinellum tom. 2. Hist. Britan. col. 870.

† 3. **EXTORQUERE**, dicitur terminus, qui deflectit, nec recta linea procedit. In- certus Gromaticus: Maritimus limes fre- quentius solet recte status, quod interpretatur: Non Extorquet. Idem: Gammatus limes frequentius corrumpit, Extorquet, et salum dat... jugum facit. Siculus Flaccus: Flexus, qui de limite Detor- quetur.

EXTORQUERE PEDEM, quod vulgo di- citur. Donner une entorse au pied. Chron. Morinacense lib. 2: Corruit, et sic pedem Extorsit, quod in omni vita sua recta ambulare non potuit.

Estorcer, eodem sensu. in Lit. remiss. ann. 1454. ex Reg. 187. Chartoph. reg. ch. 220: Ainsi que Jehan de Morges s'efforça de frapper et poursuivre le suppli- ant, se Estorcy la jambe bléce et la soy rompy au deus.

† **EXTORRENS**, pro Extorris. Glossæ MSS. x. saltet. sæculi ad calcem. Cel- lectionis Canonum e Bibliot. Domini de Chauvelin. Custodis Sigillorum Regni- rum: Extorrens, Extorra vel alienus.

† **ESTOURNER**, Subtrahere se, disce- dere, vulgo se cacher, s'éloigner, in Lit. remiss. ann. 1396. ex Reg. 149. Chartoph. reg. ch. 323: Après le trespassement d'icellui deffunt, ledit Symon, quant ce vint à sa congnoissance, s'Estourna pour doubte de rigueur de justice.

† **EXTORRENTIA**, Exsiliium. Charta Philippi Regis Franc. ann. 1306. in Ta- bulario Minatensi: Jura tamen commis- sionis vel Extorrentie cujuscumque ad nos nihil proprium de locis Communitatis venire poterit, quin nobis et dicto Epis- copo absque recompensatione aliqua sit commune.

† **EXTORRES**, apud Cyprianum Epist. 19. 20. dicuntur, qui ne Christum ne- gare cogentur, dimissis omnibus, se subtrahant, qui etiam inter Confes- sores adnumerantur. Nam etsi coram iudice libera voce minus confiterentur, tamen facti potius, quam verborum ista confessio videbatur: dum, ut Christi fidem salvam custodirent, neve religio- nis dispendium paterentur, bona sua fisco possidenda dimitterent, caroque suos dulcemque patriam relinquerent, in externas regiones migrantes.

† **EXTORTA**, Fasciculus ex tortilibus virgulis, quo inter piscandum ali- quando utuntur. Locus est supra in Extorquius.

† **EXTORTIONES**, JC. Anglis, Rastallo et Cowello lib. 4. tit. 18. § 51. sunt corrup- telæ Subvicecomitum, aliorumque Offi- cialium. Definitur autem Extortio, illi- cita quævis pecuniarum emunctio, vel expletio, qua colore officii sui quis uti- tur. Alias Extortiones dicuntur quævis exactiones illicitæ, Malcolms Rollan- dino in Chr. lib. 8. cap. 5. [Hoc sensu legitur in Charta Rogerii I. Regis Sici- liæ ann. 1129. apud Murator. tom. 6. col. 623. et altera Theobaldi Comitis Campaniæ ann. 1233. pro Abbate Molis- mensi.] Vide Malatolla in Totta.

† **EXTORTURA**, Tormentum, Gall. Tor- ture. Instr. ann. 1384. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 71. col. 1: Diversos cruciatus, Extorturas dabant, donec de his que interrogabantur ad votum ipso- rum deponerent. Sed leg. fortassis, et torturas. Vide Extorquere 2. Esturse, Distortio, in Lit. remiss. ann. 1426. ex Reg. 173. Chartoph. reg. ch. 481: Le suppliânt fist tant qu'il gagna leditte espes par Esturse de bras sur icellui Regnault. Esturse vero, idem quod Pres- sus sonat, in Chartul. S. Maglor. Paris. ch. 190: Ce sont les coutumes des pres- sors de Charronne. 1. Qui aura au pres- sor le marc d'un tonel de vin creu en vigne, qui doit dime et painic, il doit doir de la seconde Estorse, ou de la tierche, deus setiers de vin. Hinc Estorse, metaphrice, pro Contentio, conatus, Gall. Effort, in Poem. Rob. Diaboli MS.

Car se est le fins et l'Estorse,
A l'armis sy pris tel amorse,
Dont jamais ne me quer oter.

† **EXTRA-AGERE**, Ab eo quod conven- tum est recedere, contra conventiones agere. Charta ann. 811. apud Murator. tom. 5. Antiq. Ital. med. æv. col. 367: Quod si in aliqua tarditate aut neglectu vel controversia inventi fuerintus Extra- agere de ea, que superius adfrix conditionibus, etc. Vide supra Exorbitare 1.

† **EXTRACAUTIS**, Fori, versos. Extra- culas. Foris versos. Glossæ Isid. Pro Extracautis legendum puto Extracaulas, i. e. Extra caulam, et pro Extraculas, Extracolas, quasi colentes seu habitan- tes extra. Pro Foris versos, lubentius le- gerem Foris versantes. Scaliger emendat Extrarius, quem vide ad Festum. Vide etiam Extrarius.

† **EXTRACHA**, Idem quod Extracta 1. que vox rectius intelligi videtur de Tributo, quod pro mercibus extrahendis penditur. Charta ann. 1332. in Reg. 82. Chartoph. reg. ch. 101: Pro quolibet troussello averi ponderis sex denarios Tu- ronenæ, tamen de Extracha nichil leva- tur. Extrace, Origo, genus, in Bestiario MS.

Que d'orez dou nilloroc,
D'un sissel de nouveaux Extrace?
Frasno a non en droit Roumme,
C'est sissel est ort et pans.

† **EXTRACLUSUS**, AGER, Frontino est, qui intra finitimam lineam et centurias interjacet, ideo Extracclusus, quia ultra limites finitima linea clauditur.

† 1. **EXTRACTA**, Amplitudo, spatium amplum, Gall. Etendue, Angl. Extent. Concordia inter Regem Angliæ et Vice- comitem Fronciaci ann. 1818. apud Ry- merum tom. 3. pag. 518: Item quod ter- tia pars leude seu Extractæ S. Amiliani, quam celebris memorie D. Edwardus ge- nitor noster graciosè restituit prædecesso- ribus prædicti Comitis, restituitur eidem tenenda de nobis et hæredibus nostris. Similia habes pag. 517. Vide Extracta.

2. **EXTRACTA**, Excerpta, archetyp

exemplar, vel nota inde sumpta, nostris Extractæ, Anglis, Extracts, Brittoni pag. 35. Extracts. Matth. Paris. ann. 1354: Habeant Extractas rotulorum. Occurrit etiam in Fieta lib. 2. cap. 782. § 12. et apud W. Thorn. ann. 1384.

† **EXTRACTORIUS**, Vide supra Excrete- ria casu.

† **EXTRACTUS**, Idem quod Extracta 2. in Statutis Roberti III. Scotor. Regis cap. 27.

† **EXTRACULA**, Vide Extracautis.

† **EXTRAERIA**, Jus in bona delinquen- tum. Charta Joan. abb. S. Remig. Rem. ann. 1841. in Reg. 74. Chartoph. reg. 684: Retenta omni jurisdictione alta, me- dia et bassa, excepta tamen Extraeria, si contingat, quod absit, aliquo tempore evenire. Vide supra Extraeria.

† **EXTRAFAMILIATUS**, Qui sui juris est, extra familiam positus, emancipatus, vel qui uxorem duxit. Statutum Philippi Aug. Regis Franc. de Decimis Saladinis, apud Rigordum ann. 1188: Si autem filius eorum, vel gener crucem habens, hæres legitimus, Extrafamiliatus fuerit, vel et si Miles non fuerit, et crucem non habeat, pro eo respectum non habebit. Ubi Extrafamiliatus filius opponitur ei, qui in manupastu patris constitutus est, et in familia positus dicitur Papiano lib. Responsor. tit. 24.

† **EXTRAFIDARE**, Fidejubere, per fidem suam aliquem vadari, Gall. Cautionner. Charta Phil. comit. Fland. pro libert. Brug. ex Cam. Comput. Insul.: Illi au- tem, in quorum parte homo pocius est, debent Extrafidari per bonos plegios qua- tuor ad minus.

† **EXTRAFILATUS**, Papiæ, Exerto humero, quasi extra manum præferens. [Vide Festum.] Hinc forte vox nostris familia- ris. Extrafilæ, vel Extrafilæ, de eo, qui cæsim vulneratus fuit. [Vide Neutrum dici- mus: Estafiladæ vero vulgariter usurpat, a voce Estafiladæ, plaga cæsim inflata.]

† **EXTRAHERIA**, EXTRAHITURA, EX- TRAHURA. Vide Extraheria.

† **EXTRAIRE**, Ire extra. Discedere. Gregorii Monachi Chron. Farfense apud Muratorum tom. 2. part. 2. col. 488: Isti tres Extraverunt a servitio S. Maris.

† **EXTRAJUDICIALITER**, Extra formam iudicii. Non in forma iudicii, sed Extra- judicialiter, apud Rymerum bis tom. 5. pag. 381. Judicialiter sive Extrajudicia- liter, apud Lud. Laguille in Probat. Hist. Alsac. pag. 161. col. 2.

† **EXTRAMEATUS**, [Et Extrameatus. Actus meandi extra. Not. Tir. p. 85. Mestus, Extrameatus, Extrameatus.]

† **EXTRAMUNDANUS**, Ut Extramun- dana intelligentia, Capell. 9. p. 308.]

† **EXTRANÆ MULIERES**, in leg. 44. Ood. Th. de Episc. (16. 2.) et in Leg. Bajwar. tit. 1. cap. 18. § 1. 2. que Græcis svei- saxov, quarum consortia interdicitur Clericis. Ita etiam appellantur a Rufino, que aliis Subintroductæ dicuntur.

† **EXTRANÆRE**, Alienare. Charta Sancti Regis Navarrae mæ 1045. apud Sandovallium in Episcopis Pamplionen- sibus: Quæcumque exalienata vel Extra- nestia a peccatis hominibus ab eadem Ecclesia fuerat. Nostris etiam Extranger, pro alienare dixere. Vetus Consuetudo Normanniæ cap. 88: L'en doit avoir, que le Duc de Normandie a par raison de la Duché la garde de ceus, qui sont en nonage, jusques à tant qu'ils aient 21 an accompli, par cels raison, que quant il seront isus hors de garde, il peuvent enquerir des saisines, qui à eux appar- tiennent; et est tenu à leur rendre, se

elles ont été induitement Estrangées. [Le Roman d'Archie MS.]

Seris mea para me hat tent,
Ma me comitai à ces euhai,
Ame m'a Estrangé de se terre,
De tent par que ma parie t'pays.

Edictum ann. 1356. apud D. Secousse tom. 8. Ordin. reg. pag. 140: Item pour ce que les gens desdits trois états nous ont avisé et montré moult gracieusement, comment plusieurs choses avoient été Estrangées ou temps passé par dons excessifs et inutiles.]

[EXTRANIARE. Charta ejusdem Sancti apud Jos. Moret Antiq. Navar. pag. 610: *Damus et confirmamus... Malleolum quem senior Azenari Sanchiz miserat pro anima sua ad predictum Sanctum in villa Forz mella, et pater meus Garses Rex exculit cupiditate inflammatus a parte S. Emilianiani habuit Extraniatum.*

Charta ann. 1317. ex Chartul. 21. Corb.: *Ne poone vendre, despendre n'Estrangier en autrui main, etc.* Alia ann. 1330. in Chartul. S. Mart. Pontisar. fol. 40. v.: *Ne pourront aucuns des dites pieces de terre separer, ne deviser l'une de l'autre, ne vendre, ne Estrangers, fors toutes ensemble.*

2. **EXTRANEARE**, Extraneum facere, expellere, nostris *Estranger*, eadem acceptatione. Chron. Joan. Whethamst. pag. 871: *Laborarunt cum summo eorum conatu ad elongandum et Extraneandum nos a vestra maxime desiderata presentia, etc.* Vide supra *Externare*.

EXTRANEUM ESSE. Insolens, quod extra ordinem est, Galli *Etrange*, eodem significato, dicunt. Arest. ann. 1361. 4. Sept. in vol. 10. arrestor. parlam. Paris.: *Dicebat insuper quod Esset Extraneum quod capitaneus terre de Nigella, quæ sic est nobilis, flet, etc.* Acta S. Domin. tom. 1. Aug. pag. 607. col. 2: *Unum tamen de sollicita hujus horti custodia, quod quanto Extraneus, tanto carius enarrabit.*

EXTRANEUM FACERE, Idem quod *Extraneum facere*, de quo supra, *Devestire*, possessione exuere. Tradit. Fuldens. lib. 8. trad. 243: *Qui seipsum de submotatis locis, si in eis aliquid proprietatis haberet, vel habere deberet, fecit Extraneum adversus me, quatenus ego legitimam in eis habere potestatem in meam elemosynam tradendi, etc.* Vita S. Sifredi Episcopi Carpentoracensis, apud Vincent. Baralem pag. 188: *Actibus sæculi se Extraneum faciens, nunquam in foro, nunquam in vico, nisi invariarum lucris videbatur.*

EXTRANEUS, Ex aliena terra vel potestate. Sæpe occurrit in Polyptycho Irminonis: vide ibi Guerardi indicem generalem.

[Legitur in polyptycho Massiliense, an. 813. mus. arch. dep. pag. 6. et seq.: « Albertus, mancipium, uxore Extranea. » ... Siverina, marito Extraneo... Dominica, marito Extraneo, baccalaria.]

* **EXTRAPROVINCIALIS**. [Concil. Roman. ann. 1189. can. 7: *Ab Extraprovincialibus vel transmarinis episcopis p. 95.*]

EXTRARIA, Modus tenendi hundredum pag. 130: *Item dicunt, quod unus bos niger vel unus equus... provenit de Extraria infra dominium ad festum Pasche ultimo præteritum: et præceptum fuit Baillivo proclamari in foro et in Ecclesia, prout moris est, et modo ad istam eandem Curiam, præter quod dictus bos niger venditur de Extraria infra istud dominium, et modo proprietatis pertinet domino, quia remansit post annum et diem, et proclamatio debita modo fuit facta. Vide *Estrajeris*.*

EXTRARIUS, Papiæ. *Extrarius*, alienigena. Claudianus Mamertus lib. 1: de Statu animæ cap. 7: *Sicut oculi sine formis corporum, atque Extrarius lumine contempleri nequeunt, etc.* [Extrarium lucem oculum dixit Lucretius lib. 4. Extrarius arbitrum Suetonius in Vespasiano cap. 5. Extraria bona Apuleius Apol. Terent. Phorm. 4. 1. 18: Hanc conditionem si cuiuslibet Extrario Extrarium ab Extraneo sic distinguit Festus: Extrarius est, qui est in sacramento jusque sit; Extraneus ex altera terra, quasi Extraneus. Aliter utrumque distinguit Corn. Fronto apud Calepinum, quem potes consulere.] Joannes Archithrentus l. b. 1. cap. 17.

Neodem comes imprubus inest
Proximus, utquei cæcæ, Extrarius errat.

Utuntur etiam JC.

Glossar. vet. ex Cod. reg. 7618: *Extrarium, extra ordinem, extraneum. Extrarius locus, qui est extra domum, in Vita S. Elphegi tom. 2. April. pag. 684. col. 1. Estraigns, præ Estranger, it. Poem. Rob. Diaboli MS.:*

Voient toutes les gens Estraigns, etc.

EXTRATERIUS, Qui ex extraneo dominio venit. Charta ann. 1265. in Chartul. 2. Fland. ex Cam. Comput. Insul. fol. 89. r.: *In emolumentis que proveniunt ex bastardis, vel de exteris, vel Extrateris, qui vulgarij Extrater vocantur, ecclesia duas partes, et comes tertiam partem habeat. Vide supra *Estrajeris*.*

EXTRATES, per oppositionem ad *Nostrates*, usurpant Scriptores Dominiani apud Echar. tom. 1. pag. 459.

EXTRATICUS, pro *Straticus*, στρατιωτικός, Strategus, seu potius *Stratagus*, στραταγός, qui Strategus functus est magistratu. Anastasius Bibl. in Constantino PP.: *Theodoros Patricius Extraticus*. Rursum in Gregorio III: *Abbas sunt a Sergio Patricio Extratico ipsius insule Siciliae*.

EXTRAVAGANTES, in Jure Canonico dicuntur Pontificum Romanorum Constitutiones, que Extra Corpus Canonicum Gratiani, sive Extra Decretorum libros vagantur. Ita Gobelinus Persona in Cosmodromio etate 6. cap. 71. ubi de Joanne XXII PP.: *Hic multas fecit constitutiones utiles, que hodie cum in corpore Juris non continentur, Extravagantes dicuntur. Ita etiam Anton. Augustin. et Franc. Florens.*

EXTRAVASATUS SANGUIS, Extra venas effusus, passim apud Medicos, momente D. Falconet.

EXTRIMARE, *Extrimum facere* vel *ultimum, vel purgare, auferre extrinsecus*, Joan. de Janua.

EXTRIMA-UNCTIO, Unum e septem Ecclesiæ sacramentis, ordine quintum, de quo S. Jacobus in Epist. cap. 5. v. 14. sic dictum quod is, qui in extremis agunt, ministrari solet. Illud a Spiritu Sancto institutum fuisse, quod an alibi legatur nescio, definiunt Statuta Corisopit. ann. circ. 1380. ex Cod. reg. 1547: *Extrima-unctio est sacramentum institutum a Spiritu Sancto, per Apostolos promulgatum.*

Varii fuerunt in ejus administratione ritus ac cæremoniæ. Et quidem quinque corporis sensus unctionem sacramentum antiquissimo ritu excepisse videntur, dehinc alie etiam corporis partes, ut docet imprimis rituale MS. ad usum, ni fallor, ecclesiæ Lugdun. ex Cod. reg. 940: *Infirmus ungitur ad oculos, aures, nares,*

labia, manus, collum, guttur, pectus, singulas, renes, pedes, et ubi dolor plus laedit.

Inungendus indumentis lineis vestiebatur, aut cooperiebatur, pluresque in cubiculo accendebantur candelæ, ut discimus ex Stat. synod. eccl. Tornac. ann. 1306. pag. 29: *Ad sacramentum Extrime-unctionis semper presbyteri moneant populum, ut indifferenter a quatuordecim annis et supra singulis, cum necesse fuerit, inungantur, ut pauperes qui pro aegritate se excusant, si non possint infirmi habere multitudinem candelarum, vel indumenta lineæ, qui causa reverentis in hoc sacramento exhiberi solent, non propter hoc dimittant eos inungere, quia sufficit una candela; et inuncti cum stupra diligenter in singulis membris extergantur, et stupra comburantur.*

Non una quoad hoc Sacramentum vulgi animos invaserat superstitio: has explicat Synod. Wigorn. ann. 1340. tom. 2. Conc. Angl. pag. 247: *Sunt autem quidam, ut vidimus, qui post perceptionem hujusmodi sacramenti sanitati pristinae restituti, nefas reputant vel uxores suas cognoscere, vel carnes comedere, vel etiam aliqua ratione nudis pedibus ambulare. Quam falsam persuasionem non statim desisse, probat Synod. Guid. episc. Lexov. ann. 1321. ex Cod. reg. 4668: *Docent semper sacerdotes populum hoc sacramentum (Extrime-unctionis) licite recipere, et post susceptum licite reverti ad opus conjugale. Consule Mabill. Præfat. ad Sæc. 1. Bened. pag. 47.**

EXTRIME, ultimo loco, Virgil. Grammat. pag. 85.

EXTRIMIA, EXTRIMITA, Vocatio ad arma, Gall. *Alarme*. Stat. Avellæ ann. 1496. cap. 114. ex Cod. reg. 4624: *Quandocumque tempore alicujus guerræ cornabitur vel pulsabitur ad Extrimiam in Avilliana, quilibet homo Avilliana et ibi habitans etatis xxv. annorum... debeat extrime incontinenti cum suo arnesio seu arnesio sibi injuncto. Et cap. 125: *Nisi tubicinaretur vel pulsaretur in Avilliana ad Extrimiam. Vide Stormus et Stremia.**

EXTRIMITAS, Titulus animi submissionis, quo de se loquendo utebantur Prælati Ecclesiastici, Jonas Aurelian. Episc. in Epist. ad Pipinum Aquitanis Regem, et in Epist. ad Matfredum, Landericus Paris. Episc. in Privilegio pro Monasterio S. Dionysii, Agobardus Lugdun. de Judaicis Superstit. cap. 1. etc.

2. **EXTRIMITAS**, Austeritas. Raccolla Angel. Calog. tom. 21. pag. 218. ubi de S. Romualdo: *Mira ubi regularium exercitationum frequentia, vigiliarum assiduitas, jejuniorum Extrimitas, etc.*

EXTRIMIZARE, *Extrimum spiritum agere*. Miracula B. Kingæ Virg. Julii tom. 5. pag. 751: *Quem dum Extrimizaret, B. Cunegundi obtulit, et sanum de repente videre meruit. Picardis nostris Extrimiser est moribundo conferre extrima Ecclesiæ Sacramenta.*

EXTRINA, *Strena*, munusculum, Gall. *Etrenne*. Consuetudines Tolos. rubr. de Donationibus: *Item omnia illa, que in crastinum diei, qua vir duxit uxorem, dantur vel mittuntur pro Extrinis viro vel uxori, sunt similiter dicti mariti. Vide *Strena*.*

EXTRINITAS, Jonas Aurelian. in Præfat. ad libros de Institutione laicali: *Tux nuper Strenuitatis litteras suscepisti, etc. Lege et vide *Extrimitas*.*

EXTRIS, Abortivus, qui de exercitio ejicitur extra. Papias. Legendum forte

exercitio, vel exercitio, pro exercitio, ut sit nostrum *Excis*, de qua voce diximus ad *Stablimenta* S. Ludovici. [Vide *Excisum*.]

* **EXTREX**. [Occiput, posterior pars capitis. *DIEP.*]

EXTRICARE, *Papae*. *Exterminare*, profigere. *Anastasio Biblioth.* in S. Joanne PP. : *Eodem tempore Justinus Imperator vir religiosus summo ardoris amore religionis Christi anathematizavit haereticos Extricare*. Ita *Extricare* apud *Columellam* lib. 4. est locum aliquem purgare mundare.

EXTRILIDUS, *Exalbidus*, apud *Gellium* lib. 13. cap. 1. [ubi: *Atque ubi hominem conspicimus impavidum et Extrilidum*. Hunc *Faber* interpretatur, *Extralesionem positum*.]

* **EXTRINCARE**, *Eruncare*, in culturam redigere, excolere. *Charta* ann. 1185. inter *Instr.* tom. 10. *Gall. Christ.* col. 823: *Willelmus* (S. Audomari castellanus) *dedit perpetuo in elemosinam praedictae ecclesiae* (S. *Andreas de Nemore*) *quinque carrucas memoria ad Mensuram Monasterii Extrincandas ad medietatem propriis expensis ecclesiae, et seminandas de proprio, etc. Ut autem istam medietatem fratres libenter acciperent, dedit eis unam carrucam memoria omnino liberam Extrincandam... Cum igitur pater meus, sicut supra dictum est, praenotatis ecclesiae concessisset quinque carrucas ad medietatem Excolendas, etc.* Vide *Extricare*.

* **EXTRINCOCUS**. [Exterior, *Extrior*: *Dantes*... plenam et liberam potestatem eligendi... tres... monachos de dicto conventu, sive sint de residentibus in conventu, sive sint de prioribus intrincocis vel Extrincocis dicte domus. (B. N. coll. *Burgund.* 82. *Cart. Cluniac.* 14. *Aug.* 1290. *Moissac.*)]

* **EXTRO**. [Exeo, apud veteres. *Afran.* apud *Non.* 2. 279. Simul limen intrabo, illi Extrabunt illico.]

† **EXTROMIS**, *Extremus*. *Gloss.* *Isid.* *Leges* ut apud *Festum* *Extimus*, cui contrarium *Inimus*.

EXTRUNCARE, *Truncis* seu *stipitibus* purgare, *Essartare*. *Charta* *Quarini* *Episc.* *Ambianens.* ann. 1138. ex *Tabulario* *Abbatiae* S. *Fusciani* pag. 8: *Godofridus et Gislebertus Ecclesiae saepe dicte terram, quam Extruncaverant, in Castellione dederunt: et furnellos suos in Altis Avenia.* *Glossae* *Isid.*: *Extruncis*, arbor truncata. [Vide *Extricare*.]

* **EXTUBERASCO**. [Idem ac *extubero*. Particip *Extubescens* apud *Jul. Val.* *res gest. Alex. M.* (edente *A. Maio*) 1. 29. *Eminentias* quinque, quibus in cetero equore *Extuberascentibus* decus urbis est maximum.]

* **EXTUMULARE**, De tumulo extrahere, effodere. *Glossar.* *Lat. Gall.* ex *Cod. reg.* 7692: *Extumulare*, *Deffouir*.

* **EX TUNC**. [Ex illo tempore. *Apul.* 7. *Met.* Ex tunc poenae reservatus. Alii melius leg. *Extremae poenae*. Addunt quidam locum *Val. Max.* 1. 5. in *fin.*, sed ibi et tunc est legendum.]

* **EXTURARE**, *Returare*, *aperire*, *Gall.* *Deboucher*. *Vita* B. *Vict.* PP. III. pag. 483. col. 1: *Conceptam diu ambitionis flammam cibus Exturatus evomit.*

* **EXTUS**, *Exter*, *alienus*. *Erchempert.* *Hist.* *Longobard.* cap. 53. ap. *Pertz.* pag. 275. tom. 3. *Scriptor.*: *At ille durtius hoc accipiens Extus factus est illis.* Ubi al. *hostis*.

† **EXTUSSIRE**. *Limborch.* *Sentent.* *Inquisit.* *Tolos.* pag. 119: *Pridie Nonas Ja-*

nuarii ann. D. 1811. tempore quo blada Extussuntur. *Lege* *Extussuntur*.

* **EXTUSSIS** pro *Toussier*, *Tussire*, apud *Guignevill.* in *Peragr.* *humani generis MS.*

No demeritis alia vult
Sans parler, ce vout Extussis.

† **EXVACUARE** dicitur ille qui causa cadebat in litigiis, cum sententia iudicum cogebatur scripto declarare se nullum jus habere. in res controversas, easque ab adversario legitime possessas esse ab deinceps possidendas. Hanc declarationem vulgo vocabant *Exvacuationem*; quia per illam litigator *Exvacuabatur* seu *spoliabatur* rebus, quas sibi perperam arrogabat. *Piacitum* ann. 358. in *Probat. novae Hist. Occitaniae* col. 99: *Ad tunc nos supradicti interrogavimus Odilone, si poterat habere aliam scripturam, aut ullum iudicium veritatis, aut per testimonia, ut ipse res ad partibus suis vindicare valisset. Ad. hunc ipse Odilo se recognovit vel Exvacuavit, quia de ipse res superius dicitur. ego praedidi injuste mea propria praesumptione ab eoque iudicio de potestate *Gondeaulio* *Abbat.* *Jum* ipse iure suo legibus tenuisset quando suam recognitionem simul et Exvacuationem scripti feci. Cum nos vidissemus eam recognitionem et Vacuationem... hordinavimus vel crebimus iudicio, ut *Bidegimus* *ratione* nostrum, ut super ipse res venisset, et *Odilone* *exinde* *exegere* *fecisset, et secundum legem ipso* *Remnone* *ad* *omni* *integritate* *revestire* *fecisset* *a* *partibus* *Gondeaulio* *Abbat.* *sicut* *et* *fecit.* *Notitia* *judiciali* *ann.* 874. *Marci* *Hisp.* *col.* 797: *Sic me recognosco vel Exvacuo ad interrogationem iudicum et praesentia bonorum hominum in villa *Vernate* in *Ecclesia* *S. Saturnini, et ut sacramenta fecerunt isti testes veraciter recepti per iurisdictionem Senioris mei, et ea que feci recte et veraciter me recognosco vel Exvacuo in vestrorum iudicio vel suprascriptorum praesentia. Facta recognitione vel Exvacuatione sub die VIII. Kal. Apr. ann. XXXIV. regnante Karolo Rege.* Similis exstat *Exvacuationis* formula *ibid.* col. 781. *Alia* *apud* *Stephanotium* *tom.* 8. *Fragm.* *Hist.* *MSS.* *pag.* 54. *ann.* 21. *regnante* *Carolo* *Rege*: *Recognosco me* *Aldebertus* *mandatarius, quod negare non possum, et sic facio meam professionem atque Exvacuationem, quia de ipso villare superius nominatum, unde ego per vocem Seniori meo interpellavi sonario mandatarium *Arifonso* *Abbat.* *injuste* *et* *malum* *ordine* *eum* *interpellavi* *atque* *malavit, quia plus debet esse ipse villares cum finis et terminis suis, sicut scriptum est, alodes legitimus de ita iam dicta casa Dei atque venerabili loco suo *Arifonso* *Abbat.* *vel* *ad* *ejus* *Congregatione* *per* *illorum* *authoritates* *et* *pro* *regia* *donatione.* *Infra* *Evacuare* *recurrat* *eodem* *notione.* *Notitia* *judiciali* *ann.* 869. *apud* *Baluz.* *tom.* 2. *Capitul.* *col.* 1490: *Iterum praedicti *Judices* *Reosindo* *mandatario* *Salomonis* *Comitis* *dixerunt*: *Fac* *cito* *Exvacuationem* *sicut* *superius* *responsum* *dedisti.* *Sic* *me* *Exvacuo* *ego* *Reosindus* *ad* *interrogatione* *iudicum, quod* *non* *possum* *diffamare* *ipso* *testes* *et* *scripturas, nec* *testes* *ampliores* *nec* *meliores* *ut* *legibus* *convincere* *possim, ut* *beneficium* *debeat* *esse* *nec* *per* *scripturas, nec* *per* *nullum* *inducium* *veritatis, nec* *in* *isto* *placito, nec* *in* *alio, nec* *nullo* *tempore, et* *haec* *mea* *Exvacuatio* *vera* *est, quod* *negare* *possum* *in* *vestro* *supradicto* *iudicio.* *Facta* *Exvacuatione* *sub* *die* *XV. Kal. Sept. ann. XXVIII. regnante Karolo******

Rege. Reosindus *subscripsit* *et* *fecit.* *Vide* *Vacuus.*

* **EXVACUATUS**. [Sub ablactatus, ap. *DIEP.*: a lacte remotus.]

* **EXVENTRARE**, a *Gallico* *Exventer*, *Exenterare*. *Mirac.* S. *Ludov. episc.* *Tol.* *tom.* 3. *Aug.* *pag.* 795. *col.* 2: *Cum* *coquinarius* *dictum* *piecem* *Exventraret* *seu* *separaret, reperit* *in* *piecem* *multam* *pecuniam.*

* **EXVERE** HOMINEM, *Mori*. *Charta* *ann.* 961. *tom.* 9. *Collect. Hist.* *Franc.* *pag.* 694: *Hugo comes... tactus infirmitate qua hominem Exvit, etc.* *Formula* *loquendi* *Scriptoribus* *medii* *aevi* *usitatissima.* *Vide* *supra* *Excedere.*

* **EXVERE** SE de re aliqua, *Rem* *relinquere*. *Concilium* *Duziacense* *I.* *cap.* 15: *Nisi* *ad* *ipso* *rebus, quas* *invaserat, se* *mox* *Exvires, etc.*

* **EXVERE** SE de latrocinio, in *Pacto* *Legis* *Salicae* *tit.* 50. est *purgare* *se* *in* *iure* *non* *esse* *reum* *furti*: *Itud* *si* *fecerit, Exvit* *se* *de* *latrocinio.* *Quo* *loco* *alias* *Edit.* *habent* *exrit*; *sed* *perperam.* *Lex* *12. Cod. Th. de* *Accusat.* (9, 1): *Neganda* *est* *accusatio* *licentia* *criminandi, priusquam* *se* *crimine, quo* *premiuntur, Exvirent.* *Exvires* *se* *de* *crimine, apud* *Gregorium* *Turon.* *lib.* 9. *cap.* 18. *Cassarius* *in* *Vita* *S. Cassarii* *Arelat.* *Ego* *me* *Exviro, etc.* *Chrysost.* *hom.* 2. *in* *Epist.* *ad* *Rom.*: *Τὸν* *τυραννα* *ἐξοβερῶσεν* *ἐν* *τῷ* *βουλα*.

† **EXVERERE**, *Sordes* *quas* *everruntur.* *Vide* *Exverior.*

EXVUGIA, in *Gloss.* *Anglo-Saxon.* *exponitur* *per* *gihunga*; *et* *gescinc*, *ubi* *Sommerus, forte, Azungia.* [Apud *Bosworthum* *Gesanco, exvugia* *et* *Micgern, azungium. Culex* *quod* *sanguinem* *exsugat* *ita* *dictus* *videtur.*]

∞ **EXUL** pro *Peregrinus*, *passim.* *Exemplis* *firmat* *Malus* *Classic.* *Auctor.* *tom.* 5. *pag.* 405. *not.* 2.

† **EXULARE**, *active* *sumitur* *pro* *Mittere* *in* *exilium* *vel* *servitutem, in* *Actis* *S. Athanasii* *Episcopi* *Neapol.* *apud* *Murator.* *tom.* 2. *part.* 2. *col.* 1050: *Captivos... innumerabiles* *Saracenorum* *Exulabat* *effertis* *insatiabilis.* *Et* *infra*: *Eodem* *igitur* *tempore* *quo* *Ludovicus* *proximus* *Augustus* *Beneventanum* *provinciam* *Exulatione* *Sudan* *crudelissimi* *Imperatoris* *Regis* *advenit* *erudandam.* *Exulatio* *hic* *Muratorio* *videtur* *sumenda* *esse* *pro* *tyrannide* *vel* *servitute.* *Pro* *Exilio* *usurpavit* *Florus*: *Clarissimos* *Principes... Exulatione* *mutavit.*

* **EXULARE**, *f.* *pro* *Exiliare*, *Dissipare, destruere.* *Epist.* *monach.* B. M. *de* *Josaphat.* *ad* *Innoc.* *PP.* *ex* *Tabul.* *ejusd.* *monast.*: *Propter* *exilem* *et* *exiguam* *dicti* *monasterii* *facultatem; quod* *quidem* *propter* *guerras* *taliter* *extitit* *Exulatum* *ac* *reduibus* *attenuatum, etc.* *Vide* *Exillum.*

EXULATITIVUS, *Glossae* *Cyrolli*: *φυγάς*, *Fugitivus, Exulativus, fugitivus.*

† **EXULATUS**, *Exillum*. *Messala* *Corvin.* *pag.* 19. *In* *Exulatum* *perrexit.*

† **EXULTARE** HORAM, *Horam* *canonicam* *recitare.* *Bernardi* *Monachi* *Ordo* *Cluniac.* *part.* 1. *cap.* 74. *num.* 36: *Qui* *propter* *Missam* *suam* *ad* *regularem* *Horam* *non* *occurrere* *possunt... finita* *Missa* *ibidem* *ante* *altare* *quiete* *Exultabant* *Horam.*

* **EXUMBRES**, *Ascii*, seu *Exuo*, in *Glossae* *Isidori.*

∞ **EXULTIO**, *Finis* *ac* *depositio* *falsae.* *Vide* *Haltus.* *Gloss.* *Germ.* *col.* 200. *voce* *Urhede.*

† **EXUNARE**, *ut* *Adunare, Congerere.* *Chronicon* *Farfense* *Gregorii* *Monachi,* *apud* *Murat.* *tom.* 2. *part.* 2. *col.* 471 *Et*

in Ponticello modis II. millia Exunata... in fundo Virgiliano modos XX. adunata. Ibid. col. 967. In Additamentis ad Chronicon Casaur. : Silvas et terras cultas et incultas Exunatas per singulas pedias per mensuras insimul faciunt modios trecentos. Et col. 965 : Silvas per singulas pedias Exunatas insimul faciunt per mensuram modiorum mille.

* EXUNCTUS, [Particip. ab exungo. Plaut. Trin. 2. 4. 5. Quid factum est eo? (argento). Comesum, expotum, exunctum, elotum in ballneis, h. e. unguentis emendis absumptum.]

EXUNGUARE, pro Exungulare, unguem evellere. Mirac. S. Rosae tom. 2. Sept. pag. 474. col. 2: Illa autem (monialis) pecunia dono collecta unam de unguibus digitorum manus virginis violenter evulsit... Monialis autem praedicta cernens, quia sacrilegium, quod commisit, bono modo regi non poterat, pro eo quod ex digito Exunguato poterat quaedam difformitas resultaret, etc.

EXUNGULARE, [Ungularum-ferrearum tormento cruciare. Passio S. Mammarii in Africa apud Mabilionum Analect. tom. 4. pag. 102: Tunc Praesida iussit eos equuleo suspendi et Exungulari, et super plagas eorum sal et calcem et acetum superaddici.] Vide Ungulare.

EXVOLARE, Amandare, rejicere, apud Mabill. Liturg. Gallic. pag. 467: Interrogo vos, qui ista (Gesta SS.) inter apocryphas litteras Exvolvenda censetis, per quos constat Canon Scripturarum omnium divinaram?

EXUPERARE, Superare, subjugare, Latinis Exuperator omnium gentium, in Nummo Constantis. Exuperatorius mensis, Novembris a Commodio dictus, apud Lampridium. Simeon. Dunelm. ann. 882: Duae potentis virtute naues Exuperavit. Vox Latinis notissima.

Est enim Capere, vel Prehendere. Leges Edmundi Regis cap. 2: Vult stiam, ut ibi fur pro certo cognoscatur, Thwalsindi... consocientur, et Exuperent eum vivum vel mortuum; alterum quod poterunt. Ita in Legibus Alfredi cap. 7. apud Bromptonum Exsuperetur, et Episcopi iudicio reservetur. Ubi Saxonice habetur gevilde, quod idem ac Prehendito, vulgo Capias: unde Forensium apud Anglos Breve Capias: dictum a gevealdan, et gevilidan, regnare, dominari, imperium tenere.

EXUPERANTISIMUS, pro ἰσχυρότατος, dixit Apuleias in Hermetis Asclepio.

EXURGEAT, pro Poterat, apud Anastasium Biblioth. in Joanne V. PP.: Sed et captum frumenti similiter vel alia diversa, quae Ecclesia Romana minime Exurgebat persolvere.

EXURGITARE, Exhaustire. Laurent. in Amalthea ex Isidoro.

EXURIRE, pro Esurire, in Comaedia sine nomine act. 2. sc. 5. ex Cod. reg.

1638: Esuriant (ancillae) farsita, stent gerra, agant inertes.

EXUVIALIA, Arma defuncti; Germ. Heergerodde. Chron. Osnabr. ad ann. 1424. ap. Meibom. Rer. Germ. tom. 2. pag. 248: Inter Johannem Episc. et Conradum Osnabr. fuit conventum quod Hervadia sive Exuvialia, etc. Vide Heltaus. Glossar. German. col. 868. et infra Haerবাদium.

EXUVUS, Exitus. Notit. MS. rer. monast. Gellon.: Almeradus maneo uno cum curia, et ortis, et Exuvos, et regressus suos, etc. Vide Exius.

EYBAND, Charta Emenonis domini Auxilioduni pro hominibus Burgi S. Martini, apud Thomasserum in Biturig. pag. 697: Ut nemo illorum pergat ad pugnam, quae alio nomine vocatur Eyband, neque bottagium viat alicui reddat. Vide Herabannum.

EYCHALGATTA, Excubis. Vide Scarguayta.

EYCHARGUETA, Excubis. Charta ann. 1887. ex schedis Pr. de Mazaugues: Et se asserunt esse francos et liberos... ad modum nobilium, tempore guerra faciendo pro custodia dicti castris Eycharyustas. Vide supra Escharyustas.

EYCHEYUTA, Quidquid qualibet ratione domino obvenit. Libert. Brianc. ann. 1348. tom. 7. Ordin. reg. Franc. 725. art. 8: Concessit dictus dom. dalphinus omnia jura sibi competencia et competitura in laudibus... et omnibus aliis obventionibus et Eycheyutis, etc. Vide Escaeta.

EYGUATGIUM, EYGACIUM, Alveus, canalis. Inventar. Recognit. num. 18. cap. 41. de Voula fol. 388. verso: Item pro Eyguatgio molendini nuncupati Guyot, sive pro transitu atque in possessione ipsius charverii, etc. fol. 386: Item pro Eygacio dicti prati... II. denar. fol. seq.: Item pro quodam Eyguatgio ad riganda prata. Denique fol. 389: Pro Eygatgio sive perceptu atque in territorio, etc. Vide Echudium.

EYGUESINUM AVERE, Equorum et Equarum grex. Factum ann. 1501. ex schedis Pr. de Mazaugues: Quod si et ubi ipse magnificus dominus non haberet aliquas equas, sive avere rossatinum sive Eyguesinum, etc. Vide supra Eguesinum animal.

EYLNESCIA, Haereditas primogeniti. Vide Ainescia.

EYMERAUDUS, Smaragdus, Lapis pretiosus, Gall. Emeraude, in Inventario Ecclesiae Anic. ann. 1444: Perlis Eymeraudis.

EYMINA, Species mensurae. Vide Hemina.

Mensura frumentaria. Charta ann. 1824. ex Tabul. Flamar.: Retentis sibi ac suis una Eymina frumenti et sex moluris. Hinc

EYMINATA, Modus agri. Testam.

ann. 1469. ex eod. Tabul.: Item plus mediam Eyminatam prati in pertinentiis dicti loci. Terrear. S. Mauri. in Fores. ad ann. 1473: Dictas confiens tenetur solvere... in quadam Eyminata terrae, etc. Vide in Hemina.

EYNEIA, ut Eynescia. Vide Ainescia.

EYNICIUS, Natu major, Gall. Aine. Eynicia filia, apud Th. Blount in Nomenclico.

EYSCHEDIA, Quidquid fortuito obvenit, sive jure haereditario, sive alia qualibet ratione. Contract. matrim. inter Margar. Bermunde et Fulc. de Fortia ann. 1349. ex Tabul. Flamar.: Pro omni parte, portione, frayschia, successione, Eyscheutis, etc. Vide supra Escaucha.

EYSSIA, Quidquid alicui proprium est, quo pro libito uti potest. Charta ann. 1507: Decursum aquae bialaria molendinorum, troillati, batitorii et aliarum Eyssiarum ipsius recognoscens, etc. Vide supra Eysamentum.

EYSSAMENTUM, Jus utendi rebus non suis. Madox Formul. Anglic. pag. 163: Cum omnibus libertatibus, Eysamentis et pertinenciis dictae terrae spectantibus. Vide Aisantis.

EYSSADONUS, Parvus ligo. Vide Eissadonus.

EYSSARIATA, Vide Eissariata.

EYSSARTAJARE, EYSSARTARE, Vide in Ezartus.

EYSSARTIA, Vide in Ezarcia.

EYSSARTUS, pro Ezartus. Vide in hac voce.

EYSSUCHUM, Scaccorum ludus, ut opinor, idem quod supra Esuchium Stat. ann. 1337. ex Tabul. S. Vict. Masstil.: Quod nulla persona audeat nec presumat ludere ad taxillos, nec ad paginas, ad Eysuchum, etc.

EYTE, Insula vel locus humilis, humidus et paluosus. Vide Kennettum in Glossario ad calcem Antiquit. Ambrosden.

EYIPHAM, Sampirus Astoricensis in Chron. era 971: Rex quidem jam securus perrexit ad domum suam cum victoria magna in pace. Deinde post duos menses Eyipham, id est, exercitus, ad ripam Turmi ire disposuit, et civitates desertas ibidem populavit. Vox Arabica, ni fallor.

EYIKENY, Retis genus. Charta Joan. archiep. Prag. ann. 1366. apud Pex. tom. 6. Anecd. part. 3. pag. 76. col. 2: Item praefati nostri consuales homines... in aqua Multave cum parsis seu retibus, quae vulgariter eschi et Eyzieny appellantur, poterint piscari duntaxat.

EYISCEUN, Lex Bajwar. tit. 9. cap. 11. § 1: Si illam sepe ruperit, vel dissipaverit, quam Eyzicum vocant, cum uno solido est restitutio [Baluzius legit Eyzicum.] Vide Etarcharta.

F

FAB

F. LITTERA numeralis, 40. denotat; unde versus:

Sexta quaterdenos gerit F que distat ab alpha.

Eidem literæ si recta linea superaddatur, 40. millia significat.

F. In superscriptione cantilenæ, ut cum fragore, seu frendore feratur, ostenditur. Ita Notkerus Balbulus Opusc. Quid singule literæ significant in superscriptione cantilenæ.

F. pro Ph, occurrit passim apud Scriptores inferioris ætatis; sed et in veteribus aliquot Inscriptionibus. Locos indicavit Josephus Scaliger indice 19.

Occurrit præterea F pro Vet vice versa: quo spectat Ambrosii Moralli observatio in Eulogii Vitam pag. 131: Tam in his duobus exemplaribus, quam in aliis pervetustis libris Mozarum Christianorum litteris descriptis, quos mihi videre hucusque contigit, F pro V, et V pro F semper cernitur appositum. Itaque hic Referebat, non reverent a suis scriptum; et semper Provanus nec Profanus. Jam supra vidimus Deomanum pro Defensum. Sic et Latinum Vates a Græco ὑάτις, et Vesica a ὑέσις docent esse derivata. Hispani F in H mutant quam frequentissime: sicque dicunt Hablar pro Fabulari, Hæc pro Fæcæ, Halcon pro Falcone, etc. Pro B positum F infra videmus in Faro pro Baro.

FABA, est tertia pars scrupuli unius.

Roch. le Bailif in Dictionar. Spagyrico.

FABA ASIANA, vel Campanica, Phascolus, Gall. Haricot: quod leguminis genus Belgæ vocant Fabas Turcicas vel Romanas. Acta SS. Junii tom. 3. pag. 451. de S. Raynerio: Vocavit virum suum, et aspiciens vidit lapidem ascendere de maxilla, ad modum Fabæ Asiaticæ, id est Campanicæ, quam digito accipiens traxit.

FABA FRENA, Fève frède, a faba et fressa, quod est fractus. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7684: Faba frack. Provenc. fabe fresa, faba fracta, in Gloss. Provinc. Lat. ex Cod. 7657. Cui opponitur faba solida. Vide infra Fressa et Fressus. Ludi ad fabas mentio fit in Lit. remiss. ann. 1460. ex Reg. 190. Chartoph. reg. ch. 106: Certain jeu, nommé à las Fabes et à une saliere du fust.

FABAM DICERE. Vide Dicere Fabas.

FABACENA, Præstatio ex fabis. Vide Mestivarius in Mestiva.

III

FAB

FABALIA, Idem quod Fabaria. Tertull. lib. de Anima. cap. 31: Pythagoras ne per Fabalia quidem transeundum discipulis suis tradidit.

FABANA, Fabæ decoctæ. Vita S. Carlelphi: Tantam Fabanam coxit, ut per totam hebdomadam satis haberet. Perperam, inquit Meursius, in MS. Fabianam. Φαβάνον, Græci recentiores dicunt, ut idem observat.

FABARIA, in Pacto Legis Salicæ tit. 27. § 6. Campus fabis consitus. Vide Fabaria.

FABARE. Eadem notione, in Observationibus Regni Aragon. lib. 8. tit. de furtis: Si dominus invenerit aliquem de die in sua vinea, horto, vel Fabari, colligendo fructus, etc.

FABARIUM, Pensitatio de fabis. Charta ann. 1241. in M. Pastoralis Eccl. Paris. lib. 10. Ch. 21: Ita quod nihil amodo percipiet, nec in campis, nec in decima, nec in edificiis, nec in lignis, nec in Fabario, nec in atraminibus, item nec in vacuis, etc.

FABARIUS, Cantor, qui cibis vesceretur, qui mollem vocem reddunt. Vet. Glossar: Vocatis, Fabarius, Cantor. Isidorus lib. 2. de Divin. Offic. cap. 12: Antiqui pridie quam cantandum erat, cibis abstinebant, psallentes tamen, leguminibus causa vocis assiduis utebantur. Unde et Cantores apud Gentiles Fabarii dicti sunt.

FABARII, Cantatori di pagani. Glossar. Lat. Ital. Ms. f. pro Fabularii.

FABATARIA, Vasa amplissima, in quibus fabatis, de qua Apicius, vel puls fabata solebat apponi, apud Lampridium in Hellogabalo. [Vide Martini et Hofmanni Lexica.]

FABATRUM, Φάβτρο; φάβτρο; Granum fabæ. Supplem. Antiquarii. [Ex Castigat. in utrumque Glossar. leg. Fabatum. Vide Salmas. ad Hist. Aug. pag. 187.]

FABEA, Ηαβέων, Puella, Fabæus, zait. Puer. Gloss. Lat. Gr. MSS. Sangerman.

FABELLA, Sermo brevis. Vita S. Adalberti Mart. April. tom. 3. pag. 179: In extremo anhelitu, cum tamen adhuc magna pars animæ superstes foret, astantibus, quarum ille adolescens unus erat, hanc Fabellam ægra voce retulit: Heu mihi! Qualis eram et quantum diversus ab illo.

FABELLARE, Fubulari. Glossar. Gall.

FAB

Lat. ex Cod. reg. 7684: Fabellare, c'est parler. Vide Fabulare.

FABELLATIO, Μυθολογία. Sermo de Fabulis. Gloss. Lat. Gr. MSS. Sangerman.

FABER, Piscis genus. Vide supra Aurata et Citula.

FABER DE CORONA, idem qui Regius. Charta Phil. Fulc. ann. 1300. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 119. r. col. 2: Cum nos quatuor denarios Parisienses, quos Perroto Fabro de corona dedimus, pro ferris fabricandis pro nemoribus ad opus nostri, per diem percipiendos... adjunxerimus, etc.

FABER GROSSARIUS. Vide Fabri grossarii et in Grossarius.

FABERCULUS, Petit feure; Fabrisa, femme de feure, in Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684.

FABERRA, Φάβα, Faba, Supplem. Antiquarii.

FABERRIME, pro Affabre, dixit Apuleius Florid. lib. 2. [et Metamorpn. lib. 2. et 11.]

FABEUS. Vide Fabes.

FABIACUM, Præstatio ex fabis. Charta ann. 1211. in Chartulario Eccl. Carnot. n. 180: Viciacum, Fabiacum, ordiacum, investitiones, submonitiones hominum, etc. Vide Fabarium.

FABIANA. Vide Fabana.

FABICORA, Proverbium in eos qui domesticis alimentis nisi cum aliis laborant. Papias MS. Bituric. Editus habet Fabricora.

FABILLA, perperam inter Probat. tom. 4. Hist. Occit. col. 401. pro Fatalis. Vide in hac voce.

FABILIS, Dicendus, memorandus. Hist. invent. S. Baudel. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 4. col. 1: Cum hoc donum quanto est revelatum tardius, tanto Fabile talentum eos latebat, major bonitatis Dei magnificentia eis subtracta erat. Vide supra Fabellare.

FABIOLA, est flos fabarum. Roch. le Bailif in Diction. Spagyrico.

FABIOLUM, inter ornamenta vel vasa ecclesiastica annumeratur, in Ord. Ambros. eccl. Mediolan. ann. circ. 1130. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. ævi col. 681: Cicendelarius observator portat patenam cum manutergio volutatum... et caulam argenteam et Fabiolam argenteam, et duas alas textus Evan-

49

gelorum. An leg. *Fasciolum*? Vide in hac voce.

* **FABISOR**, pro *Favitor*. GaH. *Fauteur*. Papias MS. Bituric. *Fabisor*, *Fautor*, *favens*.

* **FABOLARI**, pro *Fabulari*, in Glossar. vet. ex Cod. reg. 7611: *Fabolor*, *fabellar*. Vide *Fabulare*.

* **FABONIUM**, **FABONIUS**. Vide *Favonium*, *Favonius*.

* **FABRARIA**, *Ars ferraria*. Statuta Massil. lib. 5. cap. 52: *Ordinamus presentis capitulo quod fabri exercentes... ministerium Fabrarie per se, vel per alios in Massilia, vel ejus territorio non accipiant pretium, vel mercedem ultra modum infra scriptum, videlicet pro ferendo equo xv. den. de pede uno, etc.*

* Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657: *Fabraria*, *Pro. Fabreria*.

* **FABRATERIA**, *Ornatus fabricarum, vel domus, vel locus, ubi fabricae sunt*. Uguitioni. Glossa MSS.: *Fabrateria*, *Fabrica*, quia *sedent fabri, vel ornatus equorum*. [Almoius in Vita S. Abbonis Floriac. sac. 6. Benedic. part. 1. pag. 44: *Certe qui voluit exsequi in Fabrateria mendacii cupiditates suas pravas, ipsi nituntur utitur idem Abbo in Epist. Qui nunc Hierosolymis exulat pro suorum mendaciorum Fabrateria.*]

* **FABREFACTUS**, *Ars fabrica*. Chron. de S. Maria Magdal. Ms. ad ann. 1279: *Caput vero ipsius postmodum in concha pretiosissima ex auro puro et lapidibus pretiosis miro artificio ac decoro Fabrefactus inclusit, ubi devote corpus et caput reservatur et miraculis evidentibus declaratur.*

1. **FABRICA**, **FABRICE**, pro operibus publicis, leg. 43. Cod. Th. de Praetorib. (6, 4.) leg. 14. 30. de Oper. publ. (15, 1.) etc. *Fabricatio publica*, opus publicum, leg. 2. de Sepulcr. (9, 17.) viol. Vide leg. 32. de Decurion. (12, 1.) eod. Cod. Proprie vero *Fabricae* dictae, in quibus arma fabricabantur. Ammian. lib. 14: *Tribunos Fabricarum insimulassent, prouitens arma.*

* Occurrit, eadem notione, in Correct. stat. Cadubr. cap. 116. *Suncimus quod quotienscumque contigerit effici aliquod opus pro communi, mansuetus communis... teneat in quaterno computum... hominum centenarii, qui laborarent sine operas darent ad Fabricam vel opus illud quod fieret. Pro extructione vel refectione murorum urbis seu castris accipi videtur in Charta ann. 1319. ex Reg. 59. Chartoph. reg. ch. 318: *Item pro Fabrica dictae ville, duo modia frumenti.* Nisi eodem sensu intelligas, quo infra *Fabrica* 4. adeo ut civilibus perinde atque ecclesiasticis bonis attributa fuerit haec vox.*

2. **FABRICA**, Gallis, *Forge*. Ordinatio Hospitali S. Ludovici Reg. Franc. ann. 1261: *Cambellani habent... 12. pecias candela minuta, et Fabricam ad tres equos.* Occurrit ibi pluries. Id est, 7. et bellant habent quidquid ferri necesse est pro tribus equis, ex fabrica Regia.

* Charta ann. 1317. in Reg. 58. Chartoph. reg. fol. 3. r. *Item concessit Felisio de Autisiodoro Fabricam seu forgiam, quam nunc habet supra magnum pontem Parisius.*

Accipi etiam videtur haec vox pro quo vis edificio, in Lege Burgund. addit. 1. cap. 1. § 7. et in Lege Bajwar. tit. 8. cap. 2. § 1. in qua alii Codd. habent *basilica*, et monet Steph. Baluzius, adeo ut *fabrica* et *basilica* idem fuerint. [Litterae Alberti Imp. ann. 1300. apud Lude-

wig. tom. 6. pag. 40: *Quaeque Fabrica in Nuringberg solvet. (Burgavio) unum solidum annuatim.*]

* Pro quavis officina, quo sensu *Fabricae* utuntur Itali, legitur in Charta ann. 1018. apud Lanium in Delic. erudit. inter notas ad Hodoepor. Charit. part. 3. pag. 1081: *Una cum casis et edificiis et universis Fabricis suis, etc.*

* 3. **FABRICA**, officium quodvis ferrarium. Tradit. Fuldenses Schannatti pag. 403: *Slavi cxx. singulas libras lini (debent) Scutarios scuta XII. et una Fabrica. Extractum computi anni 1327. Histor. Dalphin. tom. 2. pag. 216: *Cum Dominus veniret de Justis Tollani solvit pro Fabrica xxx. den.* Hoc est, pro calcando equo, qua notione non semel accipitur vox *Fabrica* in Instrumentis Dalphinatibus.*

* 4. **FABRICA**, Proventus Ecclesiae, illius reparationi aliisque divinum cultum spectantibus destinati, Gallis *la Fabrique*. Addit. § ad Capitul. cap. 58: *Quod in unaquaque ecclesia cui Episcopus praest, quatuor tam de redditibus quam de oblationibus fidelium fieri debeant portiones: ut una sit Episcopi, alia clericorum, tertia pauperum, et quarta Fabricis ecclesiasticis applicetur.* Litterae Caroli VI. Franc. Regis ann. 1385. inter Anecd. Marten. tom. 1. col. 1014: *Interdum contractus, ut in Ecclesiis in quibus Praetati, fructus, redditus et proventus unius anni, et Fabrica fructus alterius anni percipere consueverunt.* Testamentum ann. 1423. apud Blount in Nomolox. Angl.: *Item lego Fabricae ecclesiae cathedralis Hereford. xii. den.* Item lego *Fabricae capellae B. Mariae de Bromyard xi. den.* *Fabrica Ecclesiae*, in Obituario Morinensi f. 32. Occurrit praeterea apud Mador Formul. Anglic. pag. 459. tom. 4. Concil. Hispan. pag. 6. col. 2. pag. 19. col. 2. etc.

* *Fabrica*, eadem acceptione, in Lit. remiss. ann. 1476. ex Reg. 204. Chartoph. reg. ch. 183: *La Fabrica de la parroisse de maille, etc.*

* **FABRICALES LITTERAS** appellat Clemens IV. Papa ann. 1267. in Epistola ad Archiepiscopum Hispal. inter Anecd. Marten. tom. 2. col. 476. Litteras quibus Rom. Pontifex Regi concederet licentiam accipiendi partem proventuum ad *Fabricam Ecclesiae* pertinentium.

* **FABRICALES DECIME**, Ead. notione, ibid.

* **FABRICABILIS**. [Qui fabricari potest. Gloss. Philox.]

* **FABRICARE**, Clavis figere. Acta SS. Aurei et Nociorum Mart. Junii tom. 3. pag. 51: *Deinde duxit eos ad nemus... et eos ibi fabricari fecit ad duas arbores, cum catenis et compedibus per fabros, ponens duos custodes super arborem.*

* **FABRICARIUS**. Gloss. apud Martinum in Lexico: *Εξία ἱερῶνα, Ligna Fabricaria.*

* **FABRICATOR**, Cui adificiorum cura demandata. Charta Jacobi Adriens. episc. ad calcem Stat. MSS. eccl. S. Laur. Rom.: *Qui tres scilicet canonicos et duo laici eligendi, vocentur magistri operarii seu magistri Fabricatores ecclesiae S. Laurentii in Damaso.*

* **FABRICATOR ECCLESIAE**, Edis sacrae procurator, Edictus, Gall. *Marguillier*. Index MS. beneficiorum Ecclesiae Constant. fol. 89. verso: *Hecem libras Turon. levandas super communionem ejusdem Canonice, si contigerit ipsum residentiam personalem facere; sin autem, supra fructibus probende accipiantur per Fabricatorem Ecclesiae.* Vide *Fabricerius*.

* **FABRICATURAE**, Vasa aurea aut argentea, aurum omne, argentumve factum, aut in vasa confatum, in Formulis antiquis apud Lindenbrog. 49. 67. 72. 75. 77. 78. 83. in Formula 18. ex Baluzianis. Form. 82. ex Andegavensibus, etc. Gesta Regum Francorum cap. 13: *Aurum quoque multum et argentum, Fabricaturasque speciosissimas tradens Legato, etc.* Primum Testamentum Widradi Abbatis Flaviniacensis: *Et quod superius memorari debueramus, tam aurum, quam argentum, vel reliquas Fabricaturas seu ministeria Ecclesiae, etc.* [Litterae Deodati Clerici pro Monasterio Sithiensi ann. 32. Caroli Regis ex Archivo Audomar.: *Fabricaturas Ecclesiarum auro argenteoque, drappalia, etc. vobis per venditionis titulum, accepto pretio, Ecclesiae vestrae a die presenti transiunt.* Extenta jurium Comitis Sabaudiae ann. 1360. tom. 1. Histor. Dalphin. pag. 86: *De quolibet vendente... cascos, coria, Fabricaturam auri, cuphos, etc.*]

* **FABRICATUS TESTIS**, Subornatus, Gallice *Suborné*, in Depositione variorum testium coram Officiali Rotomag. ann. 1335. ex Archivo B. M. de Bano-Nuncio Rotomag.

* **FABRICENSES**, Qui in sacris fabricis arma eudebant et fabricabant, de quibus est titulus in Cod. Th. (19, 22.) et Justin. (11, 10.) quorum Praepositi, *Præmices* *Fabricae* dicebantur. Erant Fabricae et Fabricenses sub dispositione Magistri officiorum. Vide Cujac. Gothofred. etc.

* **FABRICERIUS**, Edictimus, Curator adis sacrae, Gall. *Marguillier*. Diploma anni 1530. in Dissertatione V. Cl. Miratorii tom. 2. Anecd. pag. 315: *Convocatis... venerabilibus Canonice et Fabriceris sacelli S. Johannis Baptista Modocitiae... cupientesque... Canonice et Fabricerii huic honesto voto satisfacere, etc.* Vide *Fabriquerus*.

* Nostris alias *Fabriqueur*, *Fabricieur* et *Fabrisseur*. Lit. remiss. ann. 1461. in Reg. 138. Chartoph. reg. ch. 215: *Jehan Pinart procureur et Fabriqueur de la parroisse de la Revestizon, etc.* *Jehan Mareschal Fabrisseur de la parroisse de Maille*, in alius ann. 1476. ex Reg. 204. ch. 183. Infra: *Fabriqueur de ladite parroisse.*

* **FABRICIÆ** **BUCCELLE**, Gall. *Oublie*. Vide *Nebulae*.

* **FABRICINA**, Officina ubi faber operatur. [Vel potius ipsa opera in hujus officina fabricata. Guerdard.] Codex MS. Irminonis Abb. Sangerman. fol. 2. v. col. 1. [Brev. 13. sect. 104.] *Ilado faber pro soluit malitiam mansi de Fabricina sua.*

* **FABRICINIUM**, Idem quod *Fabricatura*. Capitula Caroli C. tit. 31. [Edict. Pist. ann. 864.] cap. 23: *Aurum vel argentum, vel quodcumque Fabricinium ex auro vel argento, etc.* Occurrit ibi iterum.

* **FABRICOLA**. [Parva fabrica. DIER.]

* **FABRICORA**, Proverbium in eos qui domesticis alimentis uti cum aliis laborant. Papias MS. Bituric. habet, *Fabricora*.

* **FABRI GROSSARI**, Ferrarii, vel ararii, ut vocantur a Plinio lib. 31. cap. 8. In Statutis antiquis Abbatiae Corbeiensis lib. 1. cap. 1: *Fabri grossarii seu artifices duo.* Vide in *Glossariis*. [Grip. Grobschmid. ADEL.]

* **FABRICATIO**. [Tertull. Apolog. 12. Non sentiunt injurias et contumelias suae Fabricationis Dii vestri.]

* **FABRILES** **UVÆ**, Fumi sapore siccatae.

quiescit bone recordationis humilis KPI. Monmpolenus, qui vixit annus CCC. (circiter) septuaginta, apud quem nullus fuit dolus malus, qui fuit sane ira jocundus, hoc est accepit transitum sub die VI. Ilius Augustus, ubi fecit Augustos dies septem, anno V. regnum Domini nostri. Chlodouei res. Alfa bina Epitaphia conjugum paris, inventa in Ecclesia S. Acheoli juxta Ambianum ann. 1660: † Leudelinus hic requiescit in pace, vixit annus L. defunctus est ubi Fecit genar. dies XV. † Valdoлина hic requiescit in pace, vixit annus XXX. defuncta est, ubi Fecit Julius dies XXVIII. Tabular. S. Cyrici Nivern. ch. 28: Theobaldus scripsit et dicitur in mense Octobris ubi Fecit dies 13. anno I. regnante Ludovico Imperatore. Hujusmodi diem et mensem adscribendi formulas similes proferunt placita vetera optima notae, quae Jo. Mabillonius eruit ex veteribus corticeis membranis Monasterii S. Dionysii, quas una cum eodem viro doctissimo ac humanissimo videre contigit in Chartophylacio ejusdem Monasterii ann. 1671. et tom. 4. Actorum SS. Ord. S. Benedicti inseruit pag. 617. 618. 620. Ea autem fere semper ita clauduntur: Datum quod Fecit mensis Augustus dies duodecim. Datum quod Fecit mensis Junius dies quinquaginta, etc. Vide Vitam Aldrici Episc. Cenoman. num. 69. et Acta Episcoporum Cenomanensium tom. 4. Analector. Mabillonii, ubi haec formula passim occurrit, [et infra Quod fecit.]

2. **FACERE**, Gall. Faire avec quelqu'un, hoc est, Rem conficere, negotium peragere, pacisci. Gregorius M. lib. 2. Ind. 2. Epist. 32. De Neapolitana vero urbe... vobis indicamus, quia ut cognovimus, cum Arnulpho se Fecit, et reipublice contra venit. Anonymus Barenensis in Chr. ann. 1073: Et secundo die intrante Febr. Fecit cum ipso Duce. An. 1080: Moruus est Urso Archiep. et electus est Henricus, et Fecit Bari cum Boamonte. Idem ann. 1080: Ipse Dux Fecit sine cum Bari, et mense Aprili Fecit Taranto cum illo et Trans.

3. **FACERE**, Colere, arare. Capitulum de villis cap. 8: Ut iudices nostri vineas recipiant nostras, quae de eorum sunt ministerio, et bene eas faciant. Codex MS. Irminonis Abb. Sangerman. fol. 27. verso col. 1: Radoardus lidus et uxor ejus lida... Faciunt in vinea arpen. IIII. in unaquaque ebdomada et curvadas II. Ibid. fol. 26. col. 2: Macebodus colonus... Facit in vinea dimid. arpen. et Facit ortum dominicum. Donatio anni 1164. apud Acherium Spicil. tom. 8. pag. 190: Adhuc etiam dederunt terram illam quae est ad Rocam caducam, quam Faciunt Pontius Balzans et Pontius Alonis, et terminatur, etc.

4. **FACERE**, Dare, praebere. Charta Geraldii Abb. S. Joannis Angeriac. ann. 1386. ex Chartulario ejusd. Monasterii pag. 458: Item qualibet die pro Fratris mortui nominalis in Capitulo debet Facere dominus Abbas et vinum in refectorio de Conventu. Ibid. pag. 450: Item Cambiantes debet Facere per medietatem Quadragesima... centum pauperibus cuilibet duo allecia. Item pag. 460: Debet Facere jadellos et scutellas et teroaria ipso die ad faciendum Mandatum. Rursum occurrit pag. 464.

5. **FACERE**, Tradere vel disponere. Leges Luitprandi Regis [90. 64. (8. 11.)] apud Murat. tom. 1. part. 2. pag. 64. col. 1: De eo praecipimus, qui filium in capillo in casa habuerit, et filium non reliquerit legitimum, ut de rebus suis amplius per

nullum titulum cuicumque per donationem, aut pro anima sua Facere possit, nisi partes duas, tertiam vero relinquat filii sui, sicut gloriosissimus Rotharis Rex disposuit.

6. **FACERE**, Dicere affirmare. Leges Rachi [90. 8.] tom. 1. part. 2. apud Murat. pag. 88. col. 1: Si quis Langobardus qualicumque hominem alium aut servum suum Facere voluerit (i. e. suum esse voluerit contendere) et ipse ad palatium venerit ad proclamandum.

7. **FACERE** AQUAM dicitur navis, quam aqua per rimas occupat: phrasin Gallica, Faire eau. Vita S. Deivotas Virgin. apud Vincentium Barralem: Ipsa autem navicula, quae fuerat destituta et sicca in littore, Faciebat multam aquam in sentina sua, etc.

8. **FACERE**, HOMINES, Milites conscribere. Gall. Lever, les troupes, Faire des hommes. Occurrit apud Rymerum tom. 8. pag. 540. col. 2.

9. **FACERE** INDE, Inde recedere, apud Bernardum monachum Ord. Cisterciensis part. 1. cap. 34. [90. Facere, Proficisci, apud Tertull. de Pallio cap. 3. Ad illum Facit, ubi alii legunt vocat.]

10. **FACERE** LECTUM, Gall. Faire un lit, Lectum sternere. Processus de Vita S. Yvonis, Mail tom. 4. pag. 557: Lectos ipsemet Faciebat et cubabat eisdem (pauperes.)

11. **FACERE** LITERAS, Dare, mittere, scribere ad aliquem. Lupus Ferrar. Epist. 7. Feci autem literas ad Audoinum de tua reversione. Saxo Grammat. lib. 13: Literas ad Lotharium Facit.

12. **FACERE** NIHIL, Nulli esse obnoxium onem. Codex MS. Irminonis Abb. Sangerman. fol. 55. verso col. 1: Sivaldus tenet dimidium pratum, habebat de terra arabit bun. VI. et Nihil inde ante Faciebat. Remigius tenebat pratum I. et Nihil Faciebat. Vide Nihil facit.

13. **FACERE** SE AD UNUM, Privilegium Ferdinandi Gonzalez pro Monasterio S. Emiliani, inter Concil. Hisp. tom. 3. pag. 177. col. 1: Domus octo Faciunt se ad unum: hoc est, habentur quasi una, seu uni et eidem obnoxium sunt praestationi.

14. **FACERE**, Esse. Facit pro Fuit, apud Greg. Turon. Hist. Franc. lib. 3. cap. 37: Grassin eo anno et solito asperiorum hyemem Fecit. Galli dicimus: Il a fait un grand hiver. Faire que fol, pro Stulte agere, in Lit. remiss. ann. 1390. ex Reg. 138. Chartoph. reg. ch. 282: Avez fait que fol de ce faire: car vous n'y avez riens gagné. Faire, valere, se habere sonat, in allis Lit. ann. 1389. ibid. ch. 108: Le seigneur d'Estoutville demanda comment le Faisoient le seigneur et la dame de Montmorency, cuidant que icellui Robert feust à eux.

15. **FACERE**, Assignare, statuere. Scacar. apud Cadom. ann. 1231. in Reg. S. Justi Cam. Comput. Paris. fol. 27. v. col. 1: Quando domina petit dotatum suum, reus non habebit nisi unam essentiam; et post defaultum, citabitur reus ad assisiam; et si venerit, dabit defaultam et Faciet dotatum; si non venerit, reus Faciet.

16. **FACERE**, Cantare. Acta Mss. capit. Paris. De funeralibus reginae Francie cum omnibus ceremoniis T. Febr. 1513. Missam decantavit reverend. dom. Cenomanensis archiepiscopus Lugdunensis evangelium Facit, cui assistebant abbas S. Genovefi et Guillelmus Hector canonicus: epistolam vero dom. Senonensis, cui assistebat abbas de Rota portans librum et Thomas Du Prat canonicus. Reg. visi-

tat. Odon. Archiep. Rotomag. ex Cod. reg. 1245. fol. 509: xj. Kal. Januarii Rothomagi Fecimus nostrum O.

FACERE MISSAM. Vide Missa.

FACERE ANTE ET RETRO, Salutationis apud Monachos species. Vide in Inclinatione et Ante et retro.

FACERE AUDIRE, Deferre, nunciare. Charta Bern. de Turre in Chartul. Celsinian. ch. 837: Si autem ad tempus statutum requirere noluerit, provocabunt eum ad hoc ipsum superiores hujus loci: quod si eos audire noluerit, Facient hoc ipsud michi audire matricum et fratribus, etc.

FACERE CAPAS. Vide supra in Capa 1.

FACERE CARNES, Ital. Fare carne, Prædari, stragem edere, facere sanguinem. Steph. de Infest. Ms. ubi de Innoc. VIII: xj. Januarii 1581. die Sabbati de mane, cum quidam armati exivissent portam viridariam, causa Faciendi carnes, obviaverunt hostibus.

FACERE CENSUS, Exsolvere, præstare. Lit. ann. 1368. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 678. art. 18: Quod liceat emphiteosis dictos census Facientibus, eisdem census, pro precio quo darent alteri, retinere.

FACERE SCUM CURSUM, Effectum obtinere. Lit. ann. 1411. tom. 9. Ordinat. reg. Franc. pag. 600. art. 6: Pars res debet, si voluerit, vocari facere employem ad videndum oppositionem ipsius, cur incensus non debeat Facere suum Cursum. Vulgo dicimus, Aller son cours.

FACERE DOMINUM, Allicui clientela profiteri. Judic. ann. 1285. in Reg. Olim parlam. Paris. fol. 148: Dicebat ballivus quod bona ipsa pertinebant ad dominum regem, secundum consuetudinem terre, et maxime ville Feritatis Milonis, in qua pater ipsorum diu burgensis fuerat, et ibi decesserat sine Facere alium dominum infra annum et diem, postquam venit ibidem, per quod factus fuerat homo de corpore domini regis. Se fait à quelqu'un, Allicujus domesticum et familiarem se dicere. Lit. remiss. ann. 1389. in Reg. 138. Chartoph. reg. ch. 86: Audriet fut examiné par serment, il repondit qu'il estoit à nostre oncle de Bourgogne; convaincu que non, il se fist à nostre trescher et tres-ame oncle le duc de Berry; et après convaincu pareillement, il se fist à nous.

FACERE ECCLESIAM, Illam restaurare. Charta ann. 1080. inter Instr. tom. II. Gall. Christ. col. 151: Novimus ex antiquitatis auctoritate institutum, ut si quis Fecerit ecclesiam per sacrorum seriam apicum future posteritati ratum faciat et notum... Locum sancti Martini... qui temporibus prius sub monasticæ regula religionis viguit, ad priorem statum... revocare disposuerunt.

FACERE FACTA SUA, Petitiones suas in iure allegare et probare. Arest. ann. 1371. 30. Aug. in vol. 6. arrestor. parlam. Paris.: In ceteris partes ipse non possunt sine factis expediri; Facient igitur facta sua, et inquesta facta curis nostris reportata, fiet jus. Vide Factum 3.

FACERE FEUDUM. Vide infra in Feudum.

FACERE FICUS. Vide infra in Ficus 2.

FACERE FILIOLUM, Puerum e sacro fonte baptismatis suscipere. Vide infra in Filii olagium.

FACERE FIRMUM, SE FORTEM, vulgo Se faire fort, Spondere, in se recipere. Terrenar. Apchon.: Johannes Borghade Filius... Pro Petro Borghade ejus patre, pro quo promisit Facere firmum et de rata habendo, etc. Ibidem: Pro quo se fortem

Fecit et promisit Facere firmum, etc.
Vide in Fortis.

° FACERE HABERI, Gall. Faire avoir, Recuperare, restituere. Charta ann. 1221. ex Lib. albo episc. Carnot. : *De meriagio dicimus, quod episcopus debet ibi habere suum servientem, et de collecto meriagio habebit episcopus partem suam et major suam; et si fuerit defectus in meriagio, debet hoc serviens episcopi monstrare majori, et major debet Facere haberi defunctum eundem.*

° FACERE HONOREM, Honorare, vulgo Faire honneur. CHRON. Bergom. ad ann. 1286. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 855. *Et fecerunt fieri pro Faciendo honorem cuiusque plus quam centum tortas, etc.*

° FACERE ICTUM, Petitionem conjicere. Gall. Porter un coup. Lit. remiss. ann. 1379. in Reg. 138. Chartoph. reg. ch. 281. *Volens ictum, quem dicitur Erailli Facere volebat, impedire, manus suas... obtinam dicto gladio levavit, ita quod dictionem ictum totaliter impedivit.*

° FACERE INVIDIAM, Phrasid Gallica, Faire envie. Acta Mss. Inquisit. Carcass. ann. 1300. fol. 36. r. : *Videbat quod dicit homines portabant in zonis suis cultellos seu ganivetos, qui sibi multum placebant et fecerunt ei magnam invidiam.*

° FACERE NATURAM, Semen emittere. Lit. remiss. ann. 1382. in Reg. 122. Chartoph. reg. ch. 38. *Le suppliant confessa, pour doubis d'icelle gheyne et de rigueur de justice, qu'il avon Feit nature en la bouche d'icelle femme, combien qu'il n'en eust riens fait.*

° FACERE SE NESCIENTEM, Italis Fare il nescio, Ignarum agere, rem de qua quis interrogatur, profiteri se ignorare. Inquisit. de forest. Breheval. in Reg. 34. bis Chartoph. reg. part. 5. fol. 127. v. : *Juris facta super consuetudine, quam milites et presbyteri, exigunt in foresta Brehevalis per hos milites. Milo de Mesnil, Synon de Mesnil, Radulphus de Felina... qui fecerunt se nescientes.*

° FACERE PARTEM, vox forensis, In aliquem litem intendere, Gall. Se faire partie. Charta ann. 1383. in Reg. 61. Chartoph. reg. ch. 389. *Citatis competerent relicta et liberis ceterisque carnalibus amicis dicit Johannis Journet, ad Faciendum partem contra dictum clericum, si sup crediderint interesse. Vide in Pars.*

° FACERE PULCRAM FACIEM, Gall. Faire bon usage, Aliquam benigno vultu excipere. Acta Mss. Inquisit. Carcass. ann. 1300. fol. 86. r. : *Prædicti hæretici Faciebant ipsi testi pulcram faciem, et ostendebant ei signum dilectionis.*

° FACERE SANGUINEM, Nostri, Faire sang, Vulnerare, adeo ut sanguis effluat. Charta ann. 1445. in Chartul. Latiniac. fol. 42. v. : *icellus de Sasseville d'icellui episc le enferra et navra en la main entre deux doys, et lui Feist sang et plaie ouverte.* Alia ann. 1465. ex Chartul. S. Petri Carnot. : *Lesquels battirent plusieurs dediz religieux, leur Faisant sanc et plaies, et les mutilans de coups orbes, tellement que mort s'en ensuit en la personne de frere Eustache Choart.*

° FACERE TACENTEM, Præstare ut quis ab instituta petitione desistat. Charta ann. 1256. in Reg. 31. Chartoph. reg. fol. 96. col. 2. *Promiserunt in manu nostras quod ipsi Tacentes Facient Guillelmum Gaufridi Pallart defuncti... Marquisiam et Mirabilem sorores ejusdem Guillelmi... ab illo debito, in quo sibi tenemini ratione dicit Gaufridi patris eorundem.* Vide Tacitus.

° FACERE TALITER, Gall. Faire en sorte. Vide infra Taliter.

° FACERE TANTUM, Phrasid Gallica, Faire tant, Tantum elaborare. Charta Guill. de Hodenc ann. 1241. ex museo D. Clairembault : *Guillelmus Crispini Fecit tantum erga me de terra de Ferraris, quod ezinde ipsam in hominem recepi.*

° FACERE TENTAMENTUM, Illud exsequi, testatoris placita perficere. Charta Henr. II. reg. Angl. pro libert. Norman. in Reg. S. Justi Cam. Comput. Paris. fol. 85. r. col. 1. *Quod clarum fuit et residuum, relinquatur executoribus ad Faciendum testamentum defuncti.*

° FACERE TRANSITUM, Transire. Acta Mss. Inquisit. Carcass. ann. 1308. fol. 11. r. : *Cum ipse Faceret transitum per Tarasconem, irit ad domum Patris de Galacho... Crastinum de pulcra die recessit.*

° FACERE VIDERI, Oculis subjicere, Gall. Faire voir. Lit. remiss. ann. 1352. in Reg. 81. Chartoph. reg. ch. 494. *Voit ad domum barbitonsoris dictæ villæ ad Faciendum videri et parari parvam plagam, quam ex dicta percussione habuerat. Se faire à veoir. Venire in conspectum in aliis Lit. ann. 1398. ex Reg. 141 ch. 286. *Aucuns de ses amis advoicent i'ellus Hennequin qu'il se destourne et qu'il ne se Feist point à veoir de vant ledit Raoul.**

° FACERE URINAM, Mingere, Gall. Faire de l'eau. Lit. remiss. ann. 1351. in Reg. 81. Chartoph. reg. ch. 122. *Invenit dictum Johannem ad hostium patris et matris sudrum Facientem urinam.*

° FACERE USAGIUM, Quod ex usu vel consuetudine debetur præstare. Charta ann. 1250. in Chartul. Sabaud. fol. 189. v. : *Quod si comes poterit probare... quod dicta quægeris sit de feodo suo, dicitur Entelmus Faciet ei usagium, ad quod tenetur de consuetudine vel de jure. Vide in Usagium.*

FACES. Polyptychus Floriacensis : *Solvit pullos 3. cum oris 15. et alios pullos vendemiales cum ovis. Solvit sinapem et Facos. Vide Facula 2.*

° FACESSIA, Urbanitas, comitas. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7884 : *Facessia, courtiosus, debonnaireté. Elmham. in vita Henr. V. reg. Angl. edit. Hearn. cap. 84. pag. 88. *Rex quoque, cui nichil generositatis regis, seu perfectissimas Facessis defuit, etc. Vide Facitia.**

FACETIA, pro Facundia. Chunradus de Fabaria de Casib. S. Galli cap. 8. *Non juris Facetia, sed armorum copia, in qua confidebat, etc. Et cap. 9. *Post multam Mineros Facetiam, cum omni dignus potestate clamaretur a cunctis, etc. (Gloss. Lat. Gall. Sangerm. : *Facessia, Courtiosis, elegancia, debonnaireté. Vide Facicitas et Facessia.***

FACETIA, in singul. pro Facetia, dixit Apuleius in Apolog.

FACETIARI, Per facetiam aliquid dicere. Proverbium apud Will. Malmesburiensem lib. I. de Gestis Pontificum pag. 213. *In proprias laudes Facetiari, jactantia est.*

* FACETIQVE, [Facetia utor. Sidon. 8. ep. 18. Qui, quod verbis inverecundis aurium publicum reverentiam incesant, granditer sibi videntur Facetiari.]

° FACETUS, Urbanus, bonis artibus et studiis excolitus. Stat. eccl. Constant. inter Instr. tom. II. Gall. Christ. col. 218. *Herbertus quodam canonicorum, qui sibi minus urbani, minusque Faceti videbantur, ab ecclesia Constantiensi radicitus, tanquam illiteratos et inutiles, extrudit.*

° FACETEIRO, Cervical, pulvinus in

quem faciem ponimus in lecto collocati, Lusit. olim Facero. Gall. Oreiller. Chart. Monast. de Tarouca, apud S. Rosa de Viterbo Elucidarii tom. I. pag. 425. *Be quod faciant de calcitra et de pulvinari Faceteiros pro ad monachos.*

FACIA, Columba majoris species, apud Fridericum II. lib. I. de Arte vendendi cap. 9. *Fascha, cap. 36. *Fascha, eodem cap. pag. 62. *Fascha, cap. 54. pag. 136. Ex Græco *facia, palumbus, palumbes, in Glossis Gr. Lat. et apud Aristot. et alios.****

° FACIARIA, ut Faceria, Prædium, quod colitur a colono partiaro. Charta ann. 1308. inter Instr. tom. I. Hist. Nem. pag. 47. col. 2. *Medietatem Faciarum seu magistris in prædicto molendino. Stat. Avenion. ann. 1348. cap. 68. ex Cod. reg. 459. *Commune dedit partem suam de molendinis ad Faciarum, ad acceptum. Vide Mercur. Franc. mens. Oct. ann. 1735. pag. 325.**

° FACIERIA, Prædium quod colitur a colono partiaro, vel cujus fructus in dominum prædii et colonom aequali portione dividuntur, Massiliensibus Facerie. Charta ann. 1305. ex Archiv. S. Victoris Massil. : *Pontius Lobiers Propositus Tolonensis dat et concedit ad Facieriam, sive rentam, jura, domos, terras, perceptiones, census, servitia, trevas, taacas et errota, que habet in castro de Soleris. Fundatio Parthenonis S. Pontii ann. 1205. ex Archiv. Cathedralis Massil. : *Quicumque adquisieritis Massilis proprias vel ad Facieriam feceritis, sive ad Facieriam dabitur, etc. Charta Barrali de Haucio pro Monasterio S. Pontii ann. 1263. *De castro non tenemini nec debentis dare vintenum de aliquibus possessionibus que nunc possidatis... ita tamen quod si terras vestras daretis ad Facieriam aliquibus hominibus, nos de parte dictorum hominum debeamus habere vintenum. Occurrit præterea in Statutis Massil. lib. 2. cap. 29. lib. 3. cap. 22. *Vide Medietarius et Partionaria colonii.****

° FACIERIUS, Conductor prædii, reive alterius, quam tenet ad Facieriam. Conventio anni 1215. inter Abbatem Psalmodii, et Guillelmum et Petrum Ricardum : *Et est sciendum quod Guill. Ricardus et fratres ejus et consobrinus eorum Petrus Ricardus cum Facieris suis, et debent habere decem velleis in tenemento de Ribaires. Statuta Arrelat. MSS. *Statutum quod Facierii et alii qui tenent rem aliquam a dominis, teneantur facere dominis copiam transcribendorum Instrumentorum a quibus tenent res prædictas, si veras vice domini Facieris, qui tenent res prædictas pro eisdem, facere teneantur. Instrum. anni 1306. ex Archiv. S. Victoris Massil. Armar. Massil. 1071. *Habitatores et Facierii territorii supradicti. Massilienses vocant Præfachis eum qui facto pretio aliquid acceptit. Occurrit passim in Statutis Massil. *Vide Partionaria.****

° FACIETA, Vide Facia.

° FACIA, Silva ex arboribus incæduta, Gall. Futsaye. Libertates S. Palladii in Bitur. ex MS. Coislin. n. 522. *Item pro quolibet porco lactente, quem habebunt in dicto nemore, quod remanet ad Faciam, solvant unum denar. Turon. ita tamen quod de quolibet porco lactente, quem habebunt in alio nemore communi et usagiaro... nihil solvant. Vox ducta a Facia. Vide Facia.*

° FACILATOR, Fascinator, præstigator. Stat. eccl. Castrens. ann. 1358. part. 2. cap. 10. ex Cod. reg. 1542. A. : *Statutus insuper quod rectores... denunciant*

omnes et singulos parochianos suos usurarios, concubinariorum, sacrilegos, divinatores, Fachilatores et maleficos. Vide supra **FACINERARIUS** et infra **FACHILLA**.

° **FACHINATIO**, pro Fascinatio. Stat. S. Flori MSS. fol. 59. v. : *Divinationes, sortilegia, Fachinationes, et alia que libet consimilia, prohibemus. Fachurar, Prop. fascinari. Fachuras, Prov. fascinus, in Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657.*

† **FACHINERARIUS**, Fascinator, sortilegus, prestigiator, Occitanis *Fachiner*. Statuta Eccl. Biterr. ann. 1312. inter Anecd. Marten. tom. 4. col. 631 : *Item, incantatores, augures, sortilegos et sortilegos, aruspices, vel divinatores et maleficos, quos vulgariter Fachillners appellamus. Statuta Eccl. Nemaus. ejusd. tom. col. 1083 : Item Fachinerari et divinerarii, auguratores et facientes experimentum diabolica, etc.*

° **FACHINUS**, Ital. *Fachino*, Bajulus, gerulus. Correct. stat. Cadubr. cap. 40 : *Non audeant nec debeant Fachini, vel alii mercarii ire per contractam Cadubrii vendendo merces, etc. Ubi Fachinus, idem qui nostris Porteballe, Minutarum mercium bajulus. Haud scio an huc spectet vox Fachart, in Lit. remiss. ann. 1480. ex Reg. 206. Chartoph. reg. ch. 570 : *Le suppliant dist à icelui Gerard qu'il n'estoit que ung Fachart. Forte idem quod Facheur, importunus, odiosus.**

* [« Fratres Aracelli noluerunt illud (corpus civis Jauensis) portare, asserentes se non esse Fachinos et cardinales duntaxat portare. (Diar. Burchard. ed. Thuaus. II, 50, an. 1463). »]

† **FACIALIS**, FACIALE, Orarium, linteum tenue, quo facies extergitur. Gloss. Lat. Græc. : *Faciale, προσόχιον*. Item, *δοξοπροσόχιον, da Facialem*. Colloquium Scholasticum, *ἐσπερον, προσόχιον, προσόχιον, δόξον, strigilem, Facialem, pedulem, ampullam*. Hypomnesticum de Anastasio Apocristario, inter Anastasi Bibl. Collectanea pag. 239 : *Iconata etiam particula sancti orarii, id est, Facialis, que sibi fuerat ab eo dimissa. Martyrol. vetus in S. Timotheo : Ut cognosci nequirent, Facialibus velantes facies. Versus inscripti Phylacterio, apud Hermanum, lib. 3. de Miracul. S. Mariæ Laudun. cap. 1 :*

Spongia, crux Domini, cum sindone, cum Faciali
Me sacrat, atque tui genitrix et virgo capilli.

Φακίλιον, Græcis recentioribus. Gloss. MS. Reg. Cod. 330 : *ὄψιον, ὄψιον ἰστίον, καὶ τὸ ὄψιον, καὶ τὸ φακίλιον*. Pallad. in Hist. Laus. : *Ὁ καὶ ὄψιον ἰστίον ἐστὶ φακίλιον*. Adde Nomocanonem editum a Jo. Bapt. Cotelerio cap. 50. et que ibi observat vir doctissimus, ut cæteros Glossographos.

° 2. **FACIALIS**, Ad faciem spectans. Annal. Victor. MSS. ad ann. 1334 : *Hic (Benedictus XII.) decretalem edidit, que incipit : Benedictus Deus in donis suis, ad decisionem questionis inter theologos diuicium agitatam de Dei Faciali visione sanctorum et aliorum beatorum ante diem iudicii.*

† **FACIALITER**, Secundum faciem. Stephan. Julliacus in Vita B. Coletæ n. 8 : *Intuebatur vero Facialiter duobus decorata coloribus, albedine scilicet et rubedine. [Facialiter notus, in Lexico Phil. Goulenii.]*

° **FACIBILIS**, Qui fieri potest. Reg. sign. Pater Cam. Comput. Paris. fol. 136. r. col. 2 : *Licet præmissa difficilia sint, sunt tamen Facibilia, sicut creditur, si fuerint cum diligentia prosecuta.*

† **FACIENDA**. Vide *Fazenda*.

* [« Et accipio de Poncio monacho propter hujus terræ *Faciendam* XXXV. solidos de denariis Pictavinis et unam mulam ad prestandum Rome. (Cart. Conchar. Ruthen. p. 53, an. 1078). »]

† **FACIES** ECCLESIE, Ostium, limen. Willelmus Neubrigensis lib. 3. cap. 26. de Alienora Aquitana Henrici III. Regis Angliæ conjuge : *Solutamque a lege prioris viri, in Facie Ecclesie, quadam, ut ita dicam, illicita licentia, ille mox suo accitit conjugio. Formula nostris trita : Se marier en Face de sainte Eglise.*

† 2. **FACIES** pro *Fascia*, Tæniola transversa scuti gentilitii, Gall. *Fasce*. Diploma Maximiliani Augusti, quo Episcopum Cameracensem Ducem creat, inter Instrum. tom. 3. novæ Gall. Chr. col. 8 : *Videlicet scutum quadripartitum habens in superiori dextra et inferiori sinistra, in campo argenteo tres Facies rubeas, latus, manubriis brevibus rubris.*

† 3. **FACIES GLADII**, ut in sacris Scripturis *Os gladii*, Acies, Gall. *Fil de l'épée*. In *Facie gladii ceperunt* (civitatem) in Ogerii Panis Annal. Genuensibus ad ann. 1201.

† **FACIES RASPATA**, Præ ira rugis sulcata. Chronic. Dômin. de Gravina apud Murator. tom. 12. col. 500 : *Dux autem ipse, quia juvenis fortis erat et levis, visis insidiis suæ mortis, viriliter manibus se defendens, atque horribilibus vocibus, evasit manus illorum, excussis crinibus aureis et Facie raspata. Vide *Raspate*.*

° **FACIETAS**, mendose pro Societas, in Lit. Caroli IV. imper. ann. 1355. tom. 2. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab Hontheim pag. 186, col. 2 : *Ut dum Facietates questusque in Italia surgere contigerit, se mutuo... coadjurent ad terminandum congregationes hujusmodi.*

† **FACIETIUM**, Vide *Facieterium*.
° **FACIETUM**, ut *Facieterium*, Mappa, qua facies torquetur. In Act. MSS. monast. S. Arbogasti Argent.

° **FACILIS**, Præceps, inconsultus, ingenio fervidus. Greg. Turon. Histor. lib. 2. cap. 27 : *Unus levis, invidus ac Facilis, cum voce magna, elevatam bipennem urceo impulit, etc.*

† **FACILLA**, Falcula, Gallis *Faucille*. Privilegium Ledwini Abb. S. Vedasti Atrebat. de censu ann. 1086. e Chartulario V. ejusd. Abbatie pag. 243 : *Qui vendit hastas, in anno 1. Facillam ; qui Facillas vendit, in anno 1. Ferrum. Catalecta veterum Pictarum de pictura mensium :*

Augustum positus torret Phœontias ardor.
Quem recreat fessum gello, Facilla, melo.

Sic legendum puto, non *tabella* pro *Facilla*, ut emendat Grævius ad Glossas Isid. in vocibus *Baucatem* et *Gellonem*.

† **FACILLARE**, Vita S. Delcoli Abbatis Lutrensis n. 35 : *Cumque nefas tale crederet, et nemo esset, qui Facillaret, quasi licenter miserum caput tanto utebatur incantu. Ubi Bollandus, *Facillare, est quasi fauces aperire, i. cum nemo esset, qui de his ne quidem hincere auderet. [A Facilla dictum puto Facillare, quod sit quasi Facilla secare, unde Facillare eo loci resicare facile interpretaretur, i. cum nemo esset, qui exortum malum strenue compesceret.] Alias Facillare, est strangulare, sive fauces opprimere. [a fauce quasi Facillare. Gloss. Lat. Græc. : Facillare, σφραγισσαι.]**

† **FACILLATURA**, Omne sectum genus facilla secatum. Engelb. Maghe in Chronico Bonæ Spei pag. 121 : *De Facillatura*

fratres de Corires de meoribus suis duas partes eidem Gillardo dabunt et tertiam sibi retinebunt. Ibidem pag. 178. in Sententia arbitrari : Des debas ki estoient entre seigneur Nicholas... l'Abet et le Convent de Bonne-Esperance... des deux parties dou Facillage de ces terres.

† **FACILUS**, FACULUS, Testamentum S. Everardi Comitis apud Miræum in Cod. Donat. par. cap. 21 : *Spatham unam cum aureis hilcis, et cuspidis aurea, et Faculum unum de auro et gemmis, baltheum unum, etc. Infra : Spathas duas, unam cum hilcis argenteis et aureis simul, Faculum de argento et auro unum, baltheos, etc. Mox : Alterum Faculum cum gemmis aureum. [Faculum interpretatur Pugionem, Gall. *Poignard*. Vide ejusdem Miret Diplom. Belg. edit. 1723 pag. 21.]*

† **FACINA**, FAVENA, Charta ann. 1307. apud Ughellum tom. 7. Ital. Sacr. pag. 501 : *Si ipse Presbyter S. Facinas de musto et putulo minus ab eodem Monasterio habuerit... liceat ipsi capere de rebus ipsius Monasterii, quantum minus fuerit ipsius S. Favenis de musto et putulo, etc.*

† **FACINA**, Litteræ Archiepiscopi Ebedun. ann. 12mo. Hist. Delph. tom. 2. pag. 54 : *Concedimus Bonino Moyneri et Johanni Boni de Bergamo, ad fodendum et operandum quandam argenti sodinam... ut menam, quam inde extraxerint, possint et debeant ducere in terram nostram et non alibi, et facere fornellum, molidinum, et etiam Facinam suam in territorio Ciliaci... et operari et affinare ipsam menam, et fundere et probare expensis suis propriis. Legendum foret *Fabrina* vel *Fabrica*, Gall. *Forge* : haud scio tamen an mendum sit, cum*

† **FACINARIA**, Eadem notione, ut videtur, occurrit in Chartular. S. Sulpitii Bituric. f. 27 : *Cum casis, casualibus, curtisariis, vineis, campis, pratis, pascuis, officinis, Facinariis. At f. leg. *Facinarius*.*

° **FACINORITAS**, f. pro *Facinorositas*, Scelus. Lib. 1. rer. Danic. apud Ludewig. tom. 9. Reliq. MSS. pag. 127 : *Accusari curavit legitimis modis archiepiscopum Upsalensem gravibus irretitum criminibus, depositione dignis, convictum, aut Facinoritate, aut aliis competentibus viis, quibus possunt crimina uiclagere.*

° **FACIO**, pro *Factio*, fabrica Comput. eccl. Paris. ann. circ. 1381. ex Bibl. S. Germ. Prat. : *Item querendū aensellas cum merreno, pro *Facione* portæ granthæ. Vide *Facio*.*

* **FACIOLA**, [Ora vestimenti. DIEF.]

° **FACIOLUS**, Leguminis species, phaseolus, Ital. *Fagiolo*, Barel. serm. in Septuag. fol. 2. v. col. 1. edit. ann. 1527 : *Napostunius cardinalis ingressus ordinem grossæ legumina et male condita comedit ; dum interrogaretur a cardinali quid comedisset per multos dies, fabam, inquit et Faciolas.*

† **FACIONARIUS**, σφραγιστής, in Gloss. Lat. Græc. Sangerman. Laurentio in Amalthea *Facionarius*, idem est qui *Faciosus*. Vide *Facionarii*.

° **FACIONATUS**, Polonici fori vox. Stat. confirm. ann. 1505. inter Leg. Polon. tom. 1. pag. 390 : *De termino facietenus, alias Facionato. Item terminus facietenus datus, alias qui Facionatus dicitur, in una septimana dari debeat, sic dum res aliquæ arrestantur cum ministeriali, tamen si non restituit ille apud quem fit arrestatio, ponit terminum ministerialis illi, apud quem est arrestatio facta, comparandi coram capitaneo in una septimana. Citatio seu in jus vocatio videtur, quæ personam citatam alloquendo fit,*

non scripto; aut ita ut ipse per se respondere teneatur. Vide in *Cisatio*.

¶ **FACISTERCULUM**, **FACISTERGIUM**. Vide *Facitergium*.

¶ **FACISTOLIUM**, **FACISTORIUM**, ab Hispano *Facistol*, Pluteus, analogium, Gall. *Pupitre*, Lutrin. Synodus Mexicana ann. 1385. in Concilio Hisp. tom. 4. pag. 384: *Cujus* (Cantoris) in *Facistolio* cantare et servitores Ecclesie cantare docere... officium erit. Ibid. pag. 388. jubetur canenda ordinata ad id *Facistorio* praevideri. Occurrit *Facistorium* apud Baluzium Miscell. tom. 6. pag. 275. sed pro sella plicatili Gall. *Fautuil*. Vide *Faldistorium*.

° Inventar. MS. thes. Sedis Apost. ann. 1285: Item unum *Facistorium* parvum de abano, quod jungitur simul, sicut una tabula.

FACITERGIUM, **FACISTERGIUM**, etc. Isidorus lib. 19. cap. 25. et ex eo Papias: *Facitergium et manutergium, a tergendo faciem, vel manus, dictum.* [Papias MS: *Facitergium, a tergendo faciem, linei panni esse solent.*] Willel. Brito in Vocab. MS: *Sudarium dicitur Facitergium, quo sudorem extergimus a facie.* Joan. de Jaruca: *Facitergium, i. togillo, sive parvulum gausape ad tergendum faciem.* Gl. Lat. Gall.: *Facitergium Touaille.* [in Sangerm. *Touaille a torcher la face.*] Itali *Faccioletto*, linteam tergendae faciei dicunt. Theodulfus lib. 1. Carm. pag. 189:

Quo facies huncce levi palmasque solebas
Tergere, quis dandum tactile manus habes.

Regula S. Isidori cap. 14. de supellectile Monach.: *Stratus erit stoma, et stragulum, pellesque lanate dux. galeas quoque et Facitergium, geminuaque ad caput pulvillus.* Fortunatus in Vita S. Radegundis cap. 2: *Facitergio jacentem pulverem colligens.* Gregorius Turon. de Vita Patrum cap. 8: *Facitergium de penduntibus villis intertium, quod Sanctus super caput in die obitus sui habuit.* Adde Regulam Magistri cap. 17. 19. 81. Regulam S. Casarii ad Virg. cap. 42. Codicem Epistolarum S. Bonifacii Archiep. Mogunt. Epist. 157. etc. [° Germ. sup. *Facclettein, Faccolin, Falchein/ein*, est Mappula. ADEL.]

¶ **FACITERGIUM**, in Vita S. Nicetii, April. tom. 1. pag. 98.
Inter vestes sacras etiam vulgo reponitur in Chronico Fontanellensi cap. 16. in Hist. Episcoporum. Autisiod. cap. 44 in Charta Hugonis Ducis Burgundiae ann. 1077. quae exstat in Spicilegio Acher. tom. 6. in Testamento Riculii Episcopi Helenensis ann. 915. apud Baluzium, in alia apud Antonium de Ypez in Chron. Ord. S. Bened. tom. 5. pag. 425. etc. [Chartularium V. S. Vedasti Atrebat. pag. 280: *Duo pallia aurea et Facisterculum aureum.* Et infra: *Dalmaticae VIII. Tunice Subdiac. XI. Facistercula tria et duo Offertoria opere plumario.*]

¶ **FACITERGIUM**, Eadem notione. *Pallia XXI. pallium I. Facterdia de serico oserata XXIV.*

FACISTERGIUM, pro quavis mappa, etiam altaris, usurpat Helgaudus in Roberto Rege Franc. *Facistergio altaris profecto operit, simul cum cypho, etc.*

FACITERGULA, Idem quod *Facitergium*, Mappa. Historia de Fratribus conscriptis: *Pulpitum etiam Facitergula cocco imaginata circumdari jussit, gradusque ejus tapetio velari.* Marius plus lib. 3. Chronic. Centul. cap. 3: *Capellum auro paratum I. ex pallio I. Facitercula 2. cappae 377.* Translatio S. Liborii Episcopi. Cenoman. cap. 24. *Rap-*

tis feminarum *Facitergulis* eam contexere.

FACITUS, pro *Factus*. Charta Jacobi Reg. Arag. ann. 1326. [Spicik. Acher. tom. 8. pag. 279.]: *Ectunc dicti mercatores non expectata seu obtenta requisitione aliqua, seu Facita, a vobis vel vestris officialibus nobis facienda, aut facita justitia, etc. Facitore, pro factore, dicunt etiam Itali.* Vide Pergaminum in *Fars*. *Facitur*, pro *fit*, dictum ab antiquis observat Nonius cap. 10. n. 19.

¶ **FACIUM**, *Fascis*, fasciculus, Gall. *Faisceau*, *Dotte*. Conventio inter Guiliel. et Petrum Ricardi cum Abbate Psalmodii ann. 1215: *Illi qui veniebant causa accipiendi levatas, debebant afferre triginta duas libras panis et unum barat plenum vini, et unum Facium porrorum, et unam emnam fabarum nigrarum.*

° 1. **FACO**, *Fax*, ut videtur. Testam. Gall. comit. Brene: ann. 1309. ex Bibl. reg.: *Item ecclesie B. M. Virginis de Casali legamus... unum cerum centum rotulorum cere et unum Facionem cere.*

° 2. **FACO**, a Gallico *Facon*. Opificium, artificis opera, ut infra *Factio* 4. Comput. MS. ann. 1289: *Pro Facione robarum et capparum fac familie in Pentecostes, etc. Facon, Verem sonat, in Lit. remiss. ann. 1442. ex Reg. 176. Chartoph. reg. ch. 186: *Isellus Vincent print la Facon ou petit levier du char, etc.* Pro facie occurrat in Poem. Garini:*

— Mes li des à la clere Facon.

° **FACTACALIA**, an Permutatio? Charta ann. 1247. ex Chartul. Raym. VII. comit. Tolos. pag. 104: *Servitia, homagia et Factacalia, emptiones et pignora, etc.*

° **FACTALE JUDICIUM**. Vide in *Judicium*.

¶ **FACTIBILE**. Vide *Facitergium*.

¶ **FACTIBILE**, quod potest fieri, Gall. *Faisable*, apud Lebnitium tom. 2. Script. Brunsvic. pag. 839.

FACTICIOSUS, *Dadialis*, *κολοπιζος*, Gloss. Gr. Lat. [Promtus ad multa machinanda.]

1. **FACTIO**, *Mallitia, unde Factiosi, malitiosi*, in Glossis MSS. Jo. de Janua: *Factio, actus faciendi, vel facta actio. Cum enim aliquis fingit se aliquid facere causa commodi alterius, et facit, ut incommodet illi, Factio proprie dicitur: unde et Factio dicitur proditio, unde Factiosus, qui fingit se facere, ut prosit, factitamen, ut ne eat, unde et Factiosus dicitur proditor. Fautio et Fautiosus, a Favoo, aliud significat.* [Capitul. lib. 6. num. 88.: *Si quis scelerata Factione facultatem deordinationis dederit, vel si quis factam dixerit, vivus comburatur.*] Gloss. Gr. Lat.: *Factiosus, usurpator; Factionem, ουστωρ.* Aliud Gloss.: *Factio, ουσωπια, ουστωρ.* Glossa MSS. ad Concilium Carthaginense cap. 10: *Querimoniam, querelam, id est, maleficia, Factio. Vide Festum.*

2. **FACTIO**, Leges Inae Regis Westsax. § 30. apud Brompton.: *Qui furem cepervit, habeat inde 10. sol. et parentes ejus abjurent ejus Factioni.* Et § 78: *Non cogatur liber cum servo cognitionem solvere, nisi velit eum Factione liberare, nec servus cum libero. Quibus locis Editio Saxonica Lambardi fæh þ e habet, quod idem sonat ac felda, felda, guerra. Leges Henrici I. cap. 70. iisdem fere verbis: *Non cogitur liber cum servo negildare, nisi velit ei Factionem facere, nec servus cum libero.* Concilium Duziacense I. pag. 224. Edit. Cellotti: *Eam sua Fac-**

tione et quasi per forciam, et non per justitiam vindicare curavit. Henricus Rosia in Herlingsberga:

Tum bene conjectam, quod ei nova Factio surgit.

Quod vero *Factio* hic vocatur, *Fautio* dicitur Sugerio in Ludov. VI. cap. 16: *Interim ad Regem mittunt Ludovicum, Factionem significant, et quid super his præcipiat, consulunt.* Idem cap. 20: *Hostes, cognito ejus adventu, mirabantur Factionem adeo celeram et innovissimam.* Ubi *factio* et *fautio*, ejusdem videntur originis, et sonare non favorem ac animi consensum, qui alicui impenditur, sed faldam, seu capitalem inimicitiam. In Legibus Henrici I. Reg. Angliæ cap. 88. legendum *Factionem*, eadem notione, pro *fractionem*: *Et portet Factionem erga cognationem, i. faldam.* Vide *Doubletum* in Hist. San-Dionys. pag. 826.

FAUTIONUS, Defector, qui a principe suo deficit. Sugerius in Ludovico VI. cap. 7. de Thoma de Marna: *Ipsæ, qui dicebatur pater ejus, Engerannus de Ilova, ... illum de castro ejicere ob ejus Fautiosam tyrannidem moliebatur.* Et cap. 16: *Cujus Fautiosi diis et hominibus exovi oppidi possessor Guido, etc.*

3. **FACTIO**, *Corvata*, exactio operarum. Charta Mathilois Comitissæ apud Ughellum tom. 2. pag. 217: *Quod de nostris armannis de Monticulo nullos alios usus, vel Factiones deinceps requisierit.* [Eadem notione usurpari videtur vox *Faisances*, in Consuet. Norman. cap. 88.] Vide *Fautio*.

° Item, *Tributum, vectigal*, Ita. *Fazione*. Charta ann. 1115. apud Murator. in Antiq. Estens. pag. 318: *Ego jam dictus Fulcus marchio nullam in meam, nec in meis heredibus reservo potestatem ibidem hospitandi, seu aliquam Factionem faciendi quovis modo; sed sit libera et absoluta a nobis ab omni angaria et servitute.* Stat. Mutin. rubr. 49. pag. 10. r.: *Quod potestas sive rector civitatis Mutinae teneatur compellere omnes laboratores possessionum, quas ipsi habent, ad faciendas Factiones antedictas (scilicet pontes, stratas) et prestationes civitatis Mutinae, quas civis faciunt de suis possessionibus.* Correct. stat. Cadubr. cap. 72: *Mandamus quod quicumque civis... se absentaverit de iurisdic. Cadubrii et ejus districtu per sex menses continuos, et non substituerit onera omnia et Factioses, quas et quas alii civis et vicini sustinent, etc.* Vide infra *Fesancia*.

4. **FACTIO**, *Fabrica*. Leges Palatinæ Jacobi II. Regis Majoric. inter Acta SS. Junii tom. 8. pag. xxxvi: *Annis singulis rationem reddere constringetur de his que in Factione sive reparatione armorum fuerunt expensa.*

° Opificium, artificis opera. Oblituar. eccl. Lingon. ex Cod. reg. 5191. fol. 148. v.: *Qui Nicolaus Martini clocherius dedit ecclesie Factionem campanæ canonicorum ipsamque campanam reddidit factam in mense Augusti anno 1487.* Inventar. S. Capellæ Paris. ann. 1863. ex Bibl. reg.: *Ihm pulvra mitra broderie de nova Factione ad perlas et gemmas.* Vide supra *Faco* 2.

5. **FACTIO**, *Facinus pravum, delictum*. Vita S. Godeberti Virg. April. tom. 2. pag. 83: *Adjiciat etiam Patri negationem, Latronis in cruce confessionem, lugubrem peccatrice Martie lamentationem, quam facile lacrimis penitentibus Factionum suorum promeruerint remissionem.*

6. **FACTIO**, *Concessio, pactum, contractus*. Charta ann. 888. apud Murator.

tom. 5. Antiq. Ital. med. ævi col. 926: Interrogavimus... ut si aberent aut præceptum vel iudicatum aut testem, vel qualibet Factionem, quod ipse monasterio S. Petri pertineret ad parte S. Antemi, ita ostenders. Qui et ipsi partem una cum ipso abbate refutaverunt et dixerunt: Certe nec iudicato, nec præcepto, nec ulla Factionem, necque per nulla rationem non habemus. Vide Factum 2.

7. **FACTIO**, Forma, effigies, Ital. *Fazione*. Inventar. S. Capellæ Paris. ann. 1376. ex Bibl. reg.: Item caput S. Blasii repositum in *Factione* episcopi mirati. Ibidem: Item unum sanctuarium de S. Martino in *Factione* militis equitantis. Ad inator unius hominis equitantis, in Inventar. ann. 1363. Ibid. Aliud Gallicum: Item un sanctuaire de S. Martin fait en façon d'un ymage qui chevauche.

FACTIONARIUS, Qui factionibus Circorum præerant: *ἑταίροι*, Byzantinis Scriptoribus, *factionum domini*, Lampridio. Gloss. Gr. Lat.: 'O *τάρατος ἑταίρος*, *Factionarius*. Gloss. Lat. Græc.: *Factio*, *τάρα*. Hac notione usurpat lex 1. Cod. Th. de Equis curul. (15, 20.) Est etiam in eodem Gloss. *Factionarius*, *οὐκ ἐναρτία*, factiosus, qui alteri negotium facessit. Vide Bullingerum lib. de Circo cap. 47.

1. **FACTIOSUS**, Malitiosus. Vide *Factio* 1.

2. **FACTITAMENTA**, **FACTITATIO**, **FACTITATOR**, **FACTITIUS**, apud Tertullianum. Vide *Force'llinum*.

* **FACTITATIO**. [Actus factitandi, ut *Factitatio corporum*, apud Tertull. *advers. Hermog.* 31. et 82.]

* **FACTITATOR**. [Qui factitat. *Tertull. advers. Prax.* 18. Idolorum factitatores atque cultores. Adde *Apolog.* 21.]

* **FACTI-TECTA**, pro *Sarta-lecta*. Heig. Flor. Epit. tom. 10. Collect. Histor. Franc. pag. 110: In meliorandis a se monasterii *Facti-lectis*, etc.

* **FACTIVUS** *Sermo*, Practicus, actione suffultus, in Vita S. Catharinæ Senens. tom. 3. April. pag. 879.

1. **FACTOR**, in Gloss. Lat. MS. Reg. Cod. 1013. est *Dictor*. Alias

FACTOR, est idem ac *fautor*, qui aliquis partibus favet. Almoitius lib. 3. de mirac. S. Bened. cap. 6: *Id* (castrum) *Gerwaldus* quidam partibus favens *Adhemarianis* tenebat, exclusis *Factoribus Hugonis*, qui partem ejusdem *Castri* ab *Adhemario* sibi præreptam non mediocriter indignabatur. Hugo Flaviniac. in Chron. pag. 133: *Perpetuo anathemate cum suis auctoribus, Factoribus, sequedibus a hominibus sanctæ Ecclesiæ separatus*, etc. Nangius in Chr. ann. 1255: *Multique alii heretici et Factores eorum gladio anathematis feriuntur*. Adde *Historiam Cortusior*. lib. 9. cap. 2. et lib. 11. cap. 6. Vide *Faucio*.

2. **FACTOR**, Creator. *Rerum Factor*, *Walthar.* vers. 1161. *Factor omnipotens*, *Ecbas.* vers. 383. *Factor solis*, apud *Corippum* de Laud. Just. lib. 1. vers. 340. *Factorem elementa tremiscunt*, *Johann.* lib. 1. vers. 268. Adde lib. 3. vers. 123. etc. Occurrit etiam ap. *Tertullinum* et *Salvianum*. Vide *Force'llinum*.

3. **FACTOR**, Qui res alterius agit, vel ejus nomine administrat, Ital. *Fattore*; unde *Factorius*, ad hujusmodi procuratorem spectans. *Charta* ann. 1492. apud *Murator.* tom. 4. Antiq. Ital. med. ævi col. 226: *Volentes disponere de bonis et rebus dicti hospitalis pro libito eorum et contra voluntatem dicti rectoris et Factorum suorum*. Formul. MSS. ex Cod. reg. 7657. fol. 17. r.: *Gaspar mercator,*

Factor et procurator seu negotiorum gestor nobilis viri Melchionis... nomine Factorio antedicto fecit et constituit, etc.

FACTORES, Procuratores mercatorum, Ital. *Fattori*, nostris *Facteurs*. Vide *Drapperius* in *Drappus*.

4. **FACTORES**, Privil. *Rupel.* ann. 1372. tom. 5. *Ordinat. reg. Franc.* pag. 574. art. 12: *Mercatores burgenses et ipsorum Factores, familiares, etc. Facteurs*, in Lit. ann. 1364. tom. 4. *enrumd.* *Ordinat.* pag. 432. art. 27.

FACTORES SCCLERIS, apud *Ulpianum*, ut est in *Pandectis Florent.* pro *fautores*, et *Baldricum Noviom.* lib. 1. cap. 61. *Facteurs*, rude, in *Consuetud. Hanoniensi* cap. 29. 33. etc. *Fauteurs*, in *Magno Recordo Leodiensi* pag. 55. qui crimen perpetrarunt. *Concilium Silvanectense* ann. 990: *Eos quoque, qui hujus traditionis fuerunt inventores, auctores, Factores, cooperatores, etc.* Ita usurpant lex 6. D. de Re militari (49, 16.) et lex. solent. D. de Custod. et exhib. (48, 8.)

5. **FAITUELLES**, eodem intellectu, in *Charta* ann. 1424. tom. 2. *Hist. Leod.* pag. 446: *Et nientmoins que les Faituelles solent tenus de relievre celle filhe de seagie saine et salue.*

6. **FACTORIA**, *Quæstorium*, fiscus: Ital. *Fattoria*, *Quæstoris* munus. *Parisius* de *Cereta* in *Chron.* *Veron.* ad ann. 1277: *Eorum bona confiscata fuere cameræ seu Factorie Dominorum de Scala.*

7. **FACTORIUS**, Vide supra *Factor* 2.

8. **FACTUARIUS**, *Factor*, agens, procurator. *Charta Henrici Regis Angl.* ann. 1402. de solutionibus propter nuptias *Blanchie filie sue* faciendis, apud *Rymerum* tom. 8. pag. 288: *Ut intentionis ac ferventioris Redditiua in pariter et Factuarii nostri sint ad solvendam summam quadraginta milium Nobilitum prædictam.*

9. **FACTUM**, Sic appellata, ut auctor est *Sirmondus* in *Notis* ad *Sidonii Epithalamium Polemii*, *Constitutio* quædam *Honorii* et *Theodosii Augg.* ad *Agricolam Præf. Pr. Gall.* in *Codice Autisiod.* quæ ab *Hincemaro Edictum* dicitur. Vide quæ de hac voce observat præterea *Salmasius* ad *Capitolinum* pag. 259. ubi *Factum* idem esse, quod *ἔργον* Græcis, seu *Pragmatica Constitutio*, argute docet.

10. **FACTUM**, Solite autem sunt *Pragmaticæ* istiusmodi sanctiones, non nisi in publicis causis fieri, ad preces civitatum et provinciarum et ad suggestionem plerumque *Judicum* et *Præsidum* provinciarum: siquæ dictæ sunt, quod longo tractatu et consilio habito solemniter et multa verborum dissertatione formarentur: qua ratione quiddam *St. Græcis* *ἔργον* dicitur. Sic *Constitutionis Fl. Constantinii Tyranni*, quæ sanxit ut vii. provinciarum *Galliæ* conventus *Arelati*, Imperii tum sede, agerentur quamque primus in *Ausontanis* *Lectionibus* vulgavit *Sealiger*, inscriptionem in scripta scheda hanc fuisse testatur ad *Symmachum Juretus*: *Factum Fl. Constantini ad Agricolam Præf. Galliarum*. Plura vide apud *Salmasium* in *Notis* ad *Vitam Gordiani*. Hæc ex *Hofmanni Lexico*.

11. **FACTUM**, Inquit *Spelmanus*, a *Forensibus* *Anglicis* dicitur scriptum solenne, quo firmatur donum, concessio, pactum, contractus, et hujusmodi: alias *charta*, *Instrumentum* contractus in scriptis conceptum, aut in scripta redactum, apud *Cowellum* lib. 3. *Instit.* tit. 22. § 10. *Monasticum Anglicanum*

tom. 2. pag. 246: *Predictus vero Willelmus postea per concordiam quietum clamavit libere et pacifice ad omni servitio dictam advocatiam,..... ut patet per Factum suum.* [60 *Placit. Pasch.* ann. 8. *Edw. II. Ranc. rot.* 18. in *Abbrev. Placit.* pag. 530: *Ricardus cognovit prædictum scriptum esse Factum suum, et non ostendit aliquod Factum speciale, quin Joanni in prædicto debito debeat teneri nisi quod prædicitur prædictam verificationem, quæ in casu isto contra prædictum Factum non est admittenda, etc.] Vide *Indentura*.*

12. **FACTUM**, Facti seu litis expositio, vox *Practici* nostris notissima, de qua sic *Cl. Dom. Fleury Hist. Eccl.* lib. 98. tom. 20. pag. 839. ubi de *Urbanus VI. Papæ* adv. *Clementem VII.* defensione ad *Castellam Regem*: *Nous avons ce Factum du Pape Urbain fait assés conformes au récit que j'ai fait de son election, et c'est la premiere fois que j'ai trouvé le mot de Factum employé en ce sens.*

13. **FACTUM**, *Territorium*, prædium. *Venditio* anni 1408. in *Archivis D. Marchionis de Flamarens*: *Vendendo dederunt... Bernardo de Gorsolis... Factum quod dicitur de Sentis... cum terris, pratis, nemoribus et cum eorum jurisdictionibus et pertinentiis*. *Recognitio* facta per *Templarios* *Abbatii Psalmodii* ann. 1265: *Recognoscimus vobis totum Factum seu affare de la Venne*. Hoc est, *Recognoscimus nos a vobis tenere prædictum seu feudum de la Venne*. Vide *Factus*.

14. **FACTUM**, Idem quod *Affare*. *Charta* ann. 1267. in *Reg. 4. Armor. gener.* pag. 2: *Raymundus de Rastello et dom. Bertrandus de Ayrolis taliter convenerunt se in simul de venditione, quam fecerat Raymundus Ruffus de Condorseto de Facto seu affari bastide de Costacalida*. *Testam. Rostagni de Pracomit.* ann. 1429. *ibid.* in *Reg. 3. part. 2.* pag. xxxiv: *Item plus lego eidem Alnacio totum Factum meum et hereditatem, quod et quam habeo et possideo in loco de Montebocherio... Volo et ordino quod dictum Factum et hereditas supra, etc. Faire, Actum, factum in Lit. remiss. ann. 1411. in *Reg. 165.* *Claf. top.* reg. ch. 145: *Je vueil bien que chacun sache que je fais ce Faire. Faisance* vero et *Fesance* usurparunt nostri, ut tempus, quo aliquid factum est, designarent. *Lit. ann.* 1360. apud *Marten.* tom. 1. *Ampl. Collect.* col. 1473: *Vous faisons savoir que à la Fesance de cestes, nous estiens tout sains et en bon point.* *Epist. Joan. le Maingre* ann. 1407. apud *eumd.* *Marten.* tom. 2. *Anecd.* col. 1331: *Après font mention vos distes lettres de vostre événement à Rome, et que encore à la Faisance d'icelles vos distes lettres, n'avez fait révérence à Gregoire.**

15. **FACTUM**, *Expeditio* militaris. Hoc significatu *Factum Vasconie* legitur apud *Rymerum* tom. 1. pag. 389. col. 2.

16. **VIA FACTI**, *Gall. Voie de fait*, *Via* illata, seu violenta et coacta cum aliquo agendi ratio. *Omnia facta guerre, inimicitie et Vie facti cessabunt*, apud *Rymerum* tom. 13. pag. 746. col. 1.

17. **FACTUM REI ALIQUIS**, quod ad eam rem attinet, ut *Gallice* dicimus, *En fait de religion, En fait de politesse*. *Chronic. Richardi de S. Germano*, apud *Murator.* tom. 7. col. 130: *Factum canonicum omnino remittitur, Vendentibus unum sive ad minutum sive ad grossum nihil requiritur*. Hoc est, quod spectat canonem, omnis exactio remittitur.

18. **FACTUM**, *Rei* aliquis conditio.

status. Charta ann 1810. ex Schedis Præsid. de Massagus: Cum ipse igno-
rent Factum et qualitatem dictarum re-
cognitionum. Galli dicimus le Fait et la
qualité.

FACTA ARMORUM. Hastiludia, Tor-
nements; Gallis, Faits d'armes. Jo.
Brompton. in Ricardo I. pag. 1261: Rex
Ricardus, in Angliam transiens, statuit
Facta armorum, que vulgo Tormentsa
dicuntur, in Anglia exerceri.

FACTA MANUALIA, in Regest. Cam-
eræ Comput. ann. 1868. fol. 100: Ad
facta manualia procedentes in dicta riza;
hoc est, ad vim manifestam.

IN FACTO ESSE, Gall. Etre ou fait,
Rem apprime scire. Julian. Cæsarini.
Card. Epist. ad Eugenium IV: Quanto
fuit consultus intimare mihi prius
ista, qui sum hic in Facto, ut postea Sanc-
titas vestra avisata de omnibus maturius
deliberaret.

1. FACTURA, Creatura. Sedulius lib. 1.
Paschalis operis de Deo:

... Cal convenit enim
Facturam servare suam.

[Otto Frising. Episc. lib. 1. de Gestis
Frideric. I. Imp. cap. 5: Non enim hic
ad effundum de theologica et ineffabili
generatione seu nativitate attollitur, sed
tantum de ea que a Philosophis genitura,
a nobis Factura, seu creatura dici solet,
disputationem instituitur.] [Vide Ter-
tullianum de anima cap. 4. Occurrit
hæc vox pluries apud Mar. Mercatorem
pag. 42. 278. 312. in hæreticorum quos
refellit dictis, ubi de filiis ex patre et
spiritu sancto processione agunt.]

2. FACTURA, Forma. [Glossar. Gall.
Lat. ex Cod. reg. 7684: Factura, futura,
forma.] Anonymus Grammaticus: Omnes
vires maritimi aut Gallici in una Fac-
tura current. Apud eund. Termini Fac-
tura tornatiles, i. rotundi, Lapilli Factura
tornatiles, i. sive alia Factura brevioris.
Ruricius Lemovic. Episc. lib. 1. Ep. 14:
Equum, quem jussuras destinavi, man-
suetudine glaciæ, membris validum,
firmum robore, forma præstantem. Fac-
tura compositum, animis temperatum, etc.
Adde lib. 2. Epist. 34. Itali Fattura di-
cunt. Apud Claudium Corti Italum
lib. 1. cap. 21. Inscrubitur della forma et
Fattura del cavallo. Ita Fattura Lan-
franco Cicalæ Poetæ Provinciali, apud
Joannem Nostradamum cap. 89. est
egregia corporis compositio:

Nos miseri, lascivando fra le mani
La bella spolia, che tra tante nate
Al nostro tempo viste, o celebrate
Non è, chi s'asomigli a tua Fattura.

3. Eadem notione Fattura dixerunt
Poetæ nostrates. Le Roman d'Athis MS.:

Vers le Duc vint à grant s'aire,
Sien le, cognut à sa Fattura.

Ibidem:

C'est Athis le bien amé,
Le prest, et le bien renommé...
Au corps de tres belle Fattura.

Hinc isdem Fattis vel Fetis pro formo-
sus, egregie compositus. Le Roman de
la Rose MS.:

Les sourcils blonds et bien treis,
Et les yeux douces et Felis,
Qui rivoient toujours avant
Que le bouche le plus souvent.

3. FACTURA, Alia notione. Vetus Do-
natio apud Perardum in Burgundicis
pag. 64: Hanc donationem fecit... hoc est,
per suum cultellum et Facturam, et per
hoc pergamenum, etc. [Suspicio legem-
dum Festicam. Vide Investitura.]

4. FACTURA, Charta Henrici I. Fr. R.
ann. 1067. in Hist. S. Maris Sueession.
pag. 437: Omnem autem justitiam, scilicet
in Facturam, vicariam, et omnia ad
justitiam pertinentia, etc. Sed legendum
infracturam.

5. FACTURA, Merces operis. Gall. La
façon. Quod pro re aliqua facienda sol-
vitur. Computationes ann. 1370. apud
Lobinellum tom. 2. Hist. Britan. pag.
411: De Factura de LXXXVIII. march. in
ollis et magnis scutellis XIX. lib. XVI.
sol. ... de Factura CXXII. march. in par-
vis scutellis, etc. Tabularium S. Vincentii
Cenoman. : Martinus... dedit in vadima-
nium Ingelbaldo cerario suas vineas, tali
tenore quod medietas vini esset pro Fac-
tura, (i. e. cultura, qua notione etiam
dicimus Façon de vignes) dando decem
solidos, et alia in precio census. Et ego
Hugo Vicarius accommodavi Mortino X.
libras supra illam viream que juxta mu-
rum est, dando in unoquoque anno decem
solidos pro Factura; et ita quod pro Fac-
tura habeam medietatem vini, et altera in
precio census. Chartularium ejusdem
Monasterii fol. 69: Sed postquam molem-
dinum erit factum, talem partem quam
accipiam, talem ad Facturas molendini
mittari. Et fol. 119: Eisdem Monachis
elemosinavi duo jugera terræ, que possi-
det Alesia Lavadoris, habenda post mor-
tem illius Alesie, et Facturam quam ha-
bebat illa Alesia in hortis de virgulo
Monachorum. An hic idem, an alius et
quisnam est intellectus oculatori den-
nendum relinquo.

6. FACTURA, f. Pictura textilis, Gall.
Broderie. Oblituarium vetus FF. Mino-
rum Claromont. apud Baluzium tom. 2.
Hist. Arvern. pag. 737: Dedit indumenta
rubea de damasco completa, scilicet casu-
lam, Dalmaticas Diaconi et Subdiaconi,
cum cappa processionali de eodem panno
cyrico cum Factura et orificiis.

7. FACTURA, Sortilegium, malefic-
cium, Italis Fatura, Incantatio, Gall.
Charme. Synodus Pergam. ann. 1311.
apud Muratorum tom. 9. col. 561: Aut
incantationes, sacrilegia, auguria, vel
maleficia, que Factura, sive præstigia
vulgariter appellantur, vel invocationes
demonum pro futuro, vel jam commissis
aliquibus præsciendis. Bernabæus Senen-
sis in Vita S. Bernardi, Mail tom. 5.
pag. 285: Unde modo aliqui surgere non
valebat abaque duorum auxilio, et hoc
malefica arte Facture, seu necromantis,
debilitatus et paralyticus. Et tom. 7. pag.
782. in Miraculis S. Ubaldi: Benedico te,
ô panis... ut sis destructio et annihilatio
omnium Facturarum, ligationum, fasci-
nationum et incantationum. [Nostri
alias Fatura et Faicturæ. Lit. remis.
ann. 1378. in Reg. 109. Chartoph. reg.
ch. 39: Raymon... qui publicèment
estoit renommé et diffamé de faire char-
mes, charoiz, sorceries et autres nouve-
ties... mis certains sorceries, charoiz et
Fatures soubz le suet de l'uyz de l'ostal,
etc. Aliz ann. 1446. in Reg. 176. ch. 46:
Laquelle Jaquette et aussi son mari es-
toient notoirement et publicèment diffamés
et accusez de cas de hérésie et Faictu-
reris, et avoir donné ou fait avoir plusieurs
maladies à plusieurs personnes... par leurs
sorceries et Faicturæ. Faicturier Delphi-
natibus, sortilegus, veneficus. Vide
infra Faicturæ.] Hinc.

FACTURARI, [Fascinari.] Processus ad
Vitam S. Antonini num. 18: Contigit
lamiaria lamis seu fascinari, vel Faictu-
rari factura demoniorum austrigum, etc.

FACTURIRE, Cupere facere. Odo de

varia Ernesti Baveris Ducis fortuna,
inter Anecd. Marten. tom. 3. col. 364:

Hi (Panzoli) sine ad bella brevia, scilicet
Sponda felle illa, in Cytopus plures ducunt
Fecurunt; Dux unde debent, et suppetis quanta
Regis Facturam vindictam, dedit carum
Mille vires, parquaque viam vix quinque ducunt
Illos levatis, etc.

Quidam verbum Facturæ tribuunt
Pianto, sed alii retinent Facturæ.

FACTUS, Modus agri. Capitularia Ca-
rolli M. lib. 5. cap. 151. [908. ex Capit-
ul. pro pago Cenomann. ann. 800.]:
Visum est nobis... statuere, ut quicumque
de predictis hominibus quartam Facti
tenet cum suis animalibus Seniori suo
plenerit unum diem cum suo aratro in
campo dominico aret. Charta Caroli Calvi
Regis Fr. ann. 23. regni Ind. 10. pro Mo-
nasterio S. Martini Turonensis ex 47.
Regesto Tabularii Regi n. 136: Quorum
villarum nomina hæc sunt, id est, Bur-
gagalus cum capellis et manso dominato,
et Factis nonaginta duobus, in quibus
sunt colonie Cuciacus, et Arcolus, Vic-
tens, etc. Occurrit ibi pluries. Charta
ejusdem Caroli C. ann. 845. apud Bes-
illum in Episcop. Pictav.: In villa Bidis-
ciaco casam dominicam cum Ecclesia...
et Factos 10... in villa Sion terram S.
Circi Factum 1. aspicientem ad Bidis-
cium... In Anadone Factos 5. in villa
Fano Factum 1. et in Portiaco alterum.
Polyptychus Eccles. Fioriacensis: Habet
in ipsa villa Factos, id est mansos, 60.
Vetus Charta in Actis Episc. Cenoman.
pag. 285: Quod nos concessimus Acilio
illo Facto, quem genitor suus Aciberus,
qui vocatur Achilla, tenuit, vel moriens
dereliquit, usque annos quinque, ipse
Achilleus de ipso Facto alius eandem non
reddat, præter tantum regalie in campo
dominico procurare faciat. Occurrit etiam
non semel in Tabul. S. Mauri ad Lige-
rim. Vide Facta, [et Factum 4.] [90 Grim-
mius Antiq. Jur. Germ. pag. 538. mansos
dictos esse factos ut dispositos, cons-
tructos, scribit, ita ut manus factus
opponeretur abeo. Varroni factus est
tanta olearum quantitas, quanta uno
tempore et opere commolitur, vel cen-
teni modii. Vide Forcellinum.]

FACTUL, Factis, Gloss. Sangerm. n.
501. Utitur Varro, ut et Di/Actul pro Dif-
Actis. Vide Festum et Nonium.

1. FACULA, Jacobus Auria lib. 10.
Anna. Genuens. apud Muratorium tom.
6. col. 578: Vel dicitur Janua a Jano Deo
principiorum, qui pingitur habere duas
facias, scilicet ante et retro, sicut civitas
Janus prospicit ante mare et retro terram;
et dicitur habere duas Faculas, id est,
duas partes, Orientem et Occidentem, sicut ci-
vitas Janus habet duas portas, scilicet
portam maris et portam terræ.

2. FACULA, Latine. Teda ex arbori-
bus pinei generis: recentioribus vero
quibus caudex, stipex ad ardensum:
Buscha. Capitularia de Villis cap. 62:
Quid de lignariis, et Faculis, quid de asti-
lis, et alio materiamus, etc. Marculfus
lib. 1. form. 11. In Tractoria Legato-
rum: Ideo jubemus, ut locis convenienti-
bus eisdem vobis spectio simul et huma-
nitas ministraretur, hoc est, veredos seu
paraveredos tantos, panis nitidi modios
tantos... leguminum carra tantas, Faculas
tantas, etc. [90 Baluzius legit: legu-
mina, ligna, carra tanta, faculas tantas,
itemque victus ad caballos eorum.] Tabu-
larium S. Remigii Remensis: Sunt simul
exceptis lignariis et carris, que in ipsa
villis sunt, 867. Facularum, 977. portica-
rum circolorum, 156. acindularum, etc.
[Codex MS. Irminonis Abbatis Sanger-
50

man. fol. 60. v. col. 2: *Solvunt... ova xxx. arculos c. et totidem scindolas, xii. dovas, circulos vi. xii. Faculas.* Rursum legitur fol. seq. col. 2.] [° Vide plura apud Guerdardum in indice, qui interpretatur *faculam*, Frustum ligni resinosi, in virgas tenues fissum, ad lumen faciendum, tædæ genus. Aliis etiam usibus inservientia frusta ligni faculas dictas esse testis est Varro de Ling. Lat. lib. 4. cap. 13: *Utuntur in vinea alligando, fascas, incisos fustes, Faculas.* Cato de Re rustic. cap. 37: *Ridicas et palos, quos pridie in lecto posueras, siccos datato, Faculas facito.*

° Gloss. Cæs. Heisterbach. in Reg. Prum. tom. 1. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab Hontheim pag. 688. col. 1: *Faculae sunt ligna arida, quæ vulgariter appellantur aspen.*

FACULAS ACCENDERE. Superstitionis species, quam exagitant passim Concilia. Arelat. II. cap. 23: *Si in aliquo Episcopi territorio infideles aut Faculas accenderint, aut arbores, fontes, vel saxa venerentur, etc. Candelam de ferre,* in Concil. Nannetensi cap. 20. Adde Capitul. Caroli M. lib. 7. cap. 236. [° 316.] Vide Concil. Bracarense apud Burchard. lib. 10. cap. 21. Synod. Trullan. can. 66. Concil. Toletan. XII. can. 11. XVI. can. 2. [° Canut. Leg. Mundan. cap. 5. Leg. Presbyt. Northumbr. cap. 48.]

FACULARE. *Faculas, vel faces fingere vel facere,* Joanni de Janua.

FACULENTUS. *Face plenus.* Papias. *Planus luce, lucidus, clarus.* Johan. de Janua.

FACULTA. Vide *Falcata.*

FACULTAS. Collegium doctorum ejusdem artis in scholis mediæ ævi, Gallis *Facultæ.* Vide Savin. Histor. Jur. Roman. tom. 3. cap. 21. § 85. not. 4.

FACULTARIUS. Cui datur facultas aliquid agendi. Decis. Rotæ ad calcem Fontanel. de Pact. nuptial. *Mater Facultaria, quæ habebat ex testamento mariti facultatem aliquid agendi, disponendi, determinandi pro liberis.*

FACULTATIGULA. Bona, prædia, qualiacumque sunt, quomodo *bonusculla,* apud Sidonium lib. 9. Epist. 6. et in leg. 29. Cod. Th. de Petition. (10, 10.) Concilium Parisiense IV: *Etiã et Facultatigulam Ecclesie... sim. h. conditione pervasit.* Charta S. Karleffi in Actis Episcoporum. Cenoman. pag. 84: *Nullas functiones vel exactiones de prædicta facultate penitus requirantur, sed sub integra amunitate Facultatigula, etc.* Vide Vitam Aldrici Episc. Cenom. num. 36. [et Vitam S. Bernardi Tiron. April. tom. 2. pag. 248.] *Facultatigula,* apud S. Hieronymum adversus Vigilantium cap. 5. in Miraculis S. Ursuarii n. 3. etc. *Facultatigulam* dixit idem Hieronymum. Ep. 27. cap. 4. Epist. 47. cap. 1.

FACULTER. [Antiqui dicebant pro *facile.* Fest. in *Facul.*]

FACULUS. Vide *Facilus.*

FACUNDIA. Facultas. Capitula Ludov. Pii ann. 826. cap. 6: *Et ultra ille, qui quæsierit, Facundiam de servitio illius dicendi non habeat.* Charta Luitprandi Regis Longobard. apud Ughellum in Episcopis Aretinis: *E nullam Facundiam... contra te vel tuos successores habebat aliquod de superscriptis Ecclesiis loquendi.* Lex Longobard. lib. 1. tit. 36. § 6. [° Liutpr. 96. (6, 43.).] *Decernimus, ut nullam Facundiam requirere habeat.* Occurrit præterea lib. 2. tit. 8. § 6. tit. 21. § 13. 20. 24. tit. 32. § 6. etc. [° Liutpr. 105. (6, 52.) 16. (3, 2.) 77. 106. (6, 4. 55.) 54. (6, 1.)]

FACONDE, nostri usurparunt pro *facultatibus ac divitiis.* Le Roman d'Alexandre MS.:

Riches d'avoir et de Facondes.

° SEPTIFORMIS FACUNDIA, Septem artes liberales. S. Benedicti Crispi poem. medic. ap. Maium Classic. Auct. tom. 3. pag. 391.

* **FACUNDITAS.** [Idem quod *facundia,* sed minus usitatum. Plaut. Truc. 2. 6. 13. *Facile sibi Facunditatem virtus argutam invenit.*]

† **FACUS.** *Vermiculus,* apud Papiam.

FADA. Vide *Fadus.*

FADERFIUM, FADERPHIUM, PHADERPHIUM. Vox Longobardorum, quæ in Boerianis Glossis, Das exponitur. Lex Longob. lib. 1. tit. 9. § 10. [° Roth. 201.]

Et si filios de ipsa muliere habuerit legitimos, habeant filii morgengab, et Faderphium suæ matris. Lib. 2. tit. 14. § 15. [° Roth. 199.]

Tunc illa vidua, quæ in domo patris aut fratris regressa est, habeat sibi morgengab et methium; de Faderphio autem, id est, de alio dono, quantum pater aut frater dederit ei, quando ad maritum ambulaverit, mittat in confusum cum aliis sororibus. Edit. Boeriana habet *Phaldefium, Phaderphium,* lib. 2. tit. 1. § 4. [° Roth. 182.] *Habeat ipsa ruster morgengab, et quod de parentibus ejus adduxerit, id est, Phaderphium.* Sunt igitur *Faderphio,* dona, quæ pater filie, quam nuptui dat, in dotem concedit. Vox deducta a Saxonico *fæder*, aut Germanico, *Fader,* i. pater, et *Er f,* hæreditas, quasi dicas, *paterna hæreditas.* Vide Sibrandum a Sicama ad Leg. Frison. tit. 15. [° et Grimm. Ant. Jur. Germ. pag. 429. Graff. Thesaur. Ling. Franc. tom. 3. col. 430. *Fio, feoh,* est Pecus, pecunia. Gloss. Longob. in cod. Vatic. *fardefio,* in cod. Cavens. *fardefido,* i. e. quod adduxit de parentibus.]

* **FADIA.** *Justitiæ denegatio aut dilatio ultra tempus a legibus statutum; item, Facultas feudataria concessa vendendi fundum; qua notione Fadiga utuntur Hispani.* Pactum ann. 1150. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 533: *De toto honore Agathensi, nemo eorum possit aliquid alienare aliquomodo, donec in alterum sit Fadias.* Charta ann. 1219. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 68. col. 1: *Et non distringemus homines vestros pro firmancia, donec a vobis repulsam seu Fadiam habuerint.* Vide *Fadiga.*

FADIATUS DIES, in quo aliquis defecit, seu juri, aut assignationi non stetit, qui diem *vadatum* non servavit: unde forte vocis origo, in Consuetud. Tolosse part. 4. tit. de Feudis art. 13.

† **FADIGA** dicitur, cum iudex, vel feudalis dominus, vassallo jus sibi fieri, aut quod ejus servitii est indicari aut probari postulanti, vel plane denegat, vel Curia suæ placita differt ultra quam Leges feudales permittant. Appendix ad Marcam Hispan. col. 1343: *Ad hæc Guillelmus Raimundi respondebat se idco guardam ipsius iudæ non fecisse quia nec suam cartam sic intelligebat, nec partem suam, quam in ipsa civitate et ejus terminis habere debebat, ac manifeste monstrare vel tradere volebat, nec ad iudicium seu laudamentum suæ curiæ eam adducere, vel super hoc ipsum audire, nunquam amplius nisi usque modo voluit. Comes vero respondebat quod si unquam aliquam dilationem super hoc fecit, semper eam cum assensu Guillelmi Raimundi fecit... Propter hoc iudicavit prædicta curia quod si Guillelmus Raimundi possit legitimis*

testibus ea quæ dicebat comprobare, vide licet quod in domino suo Comite supra dictam Fadigam fecisset, imputat sibi Comes supra dictas expensas sexaginta milium aureorum, etc. Vide *Defectus 3. Fadia et Fatigare 1.*

† **FADISTORIUM.** Vide *Faldistorium.*

FADUS, FATIA, Dæmonis species: Gallis *Fais,* vel *Fæ;* vox efficta forte a *Nympha.* Scholiastes Theocriti Idyll. 3. v. 11. *Νύμφη τις τὴν γυναικὸς ὄραται ἐν τοῖς ἄστροις παρὸντα ζαφύρια.* Vide *Fauni.* [Alii a verbo *fari, fatus,* etymon deducunt. Itali *Fata* etiamnum dicunt, Occitani *Fades.* De his ita Arnobius lib. 1: *Qui Faunos, qui Fatuos, circustatione genios... reverentur.] Fadas, et Hadas,* has vocant Hispani Fabularum, seu Romanorum, Scriptores. Servasius Tilleberiensis MS. de Otis Imperial. decisione 3. cap. 88: *Multitestantur, se vidisse Silvanos et Pæanes, quos Incubos nominant, Galli vero Dusios dicunt, quodam hujusmodi larvarum, quas Fadas nominant, amatores audivimus, etc.* Cap. 94. de quodam equo mirabili. *Quid dicam, nescio, si verus equus fuit, aut si Fadus erat, ut homines asserunt.* Chron. Bertrandi Guescl. MS.:

Encore disoit-on, que c'étoit destiné,
Et que le sans de quoy elle s'étoit servoué,
Li venoit proprement par parole de Fæc.

Le Roman de Partenay, ou de Leizignan, MS. tiré du Latin et rimé par le commandement de Guillaume l'Archevesque:

Le chateau fut fait d'une Fæc,
Si comme il est par tout retrait.

Hinc *Færie,* pro spectris. Guillelmus Guiart in Hist. Francica MS.:

Plineurs portent de Guenart,
Du Lou, de l'Asne, de Renart,
De Færies, et de songes,
De fantomes, et de mensonges.

† Inde etiam *Fæc,* pro Prestigiator. Le Roman de la guerre de Troie MS.:

Mout ont Jason entr'ails los,
Bien dient tos qui ont Fæc.

Vide *Casenaève* et *Menagium* in Etymolog. Gall. [° et Grimm. in Mythol. German. pag. 232. qui etymon deducit a *fatam.*]

† **FÆCHA.** Vide *Facha.*

† **FÆCULENTUS,** pro *Faculentus,* vel ut alii scribunt *Fæculentus,* sece plenus, in Vita S. Celsi Episc. Trevir. tom. 3. Febr. pag. 286.

FÆCISCERE, *Fæce infici, fæcem redolere.* Bernardus Mon. in Consuetud. Cluniac. MSS. cap. 37: *Ipsæ calix consecetur, ne forte aliquantulum Fæciscat.*

* **FÆCOR,** [Fæcis odor (Anal. Gramm. p. 163.)]

FÆRBENA. Vox Saxonica, in Legibus Presbyterorum Northumbrensiu cap. 47. [° 50.] quæ idem, quod *C y r l i s c e,* id est, *rusticus,* sonat, ut censet Spelmanus tom. 1. Concilior. Angl. pag. 499. [° An f e a r b o n d a, Bovarius?]

FÆSTINGMEN, Homines commendati, vassalli: ex Saxon. fæ s t i n g, commendatus, et man, homo. Charta Cenulphi Regis Merciorum ann. 821. tom. 1. Monastici Angl. pag. 100. *Nec Rex suum pastum requirat, vel habentes homines, quos nos dicimus Fæstingmen, nec eos qui accipitres portant, vel falcones, etc.* Cui habentes idem valet ac *dicites.* [Charta Berhtwulfi itidem Reg. Merciorum ibid. fol. 123: *Ut illud monasterium (Broodun) sit liberatum ab illis incommodis, quæ nos Saxonica lingua Fæstingmen dicimus.* Ubi Th. Blount in Nomolex. Anglic. *Fæsting-*

men a Saxon. fe sten mon. Fidejussor. accessit: an feliciter iudicet Lector. Vide *Feastingmen*. [90] *Alla charta ann. 855. apud Leo. Rectitudines personarum, pag. 196.*

FAGATUM, vel potius *Fagotum*, Fascis, Gallis et Anglis *Fagot*, occurrit apud Willel. Thorn. ann. 1307. Vide *Fagotus*.

FAGEA VAGINA, Quae est ex cortice fagi, olim Francis nostris in usu ut testatur Anonymus S. Galli monachus in Vita Caroli M.: *Post haec baltheus spatia colligatus. Quae spatia primo Vagina Fagea, secundo corio qualicumque, tertio linteamini candidissimo cera lucidissima roborata ita cingebatur, ut per medium cruciculis eminentibus, ad preemptionem gentiliū auraretur.*

FAGECIDÆ, vel **FAGICIDÆ VENE**. Glossar. medic. Simon. Januens. ex Cod. reg. 659: *Fagecidæ, Alexandro sunt venæ iuxta fauces intra os, quae fluctuantur vice venarum, quae sunt sub lingua. Alex. Iatrosoph. MS. lib. 1. Passion. cap. 137. Scio etiam et (venas) Fagecidas incisas, venas non inventa sub lingua. Ubi Glossæ: Phagicidas, i. venas sub quæ.*

FAGEL, Tunica vel peræ seu mantica species. Vide infra *Magaldus*.

FAGELLUS Vide *Fragellus*.

FAGETUM, Idem videtur quod mox *Fagia* 1. Charta ann. 1189. apud Miræum Diplom. Belgic. tom. 2. pag. 968: *Allodium in propriis Fageti loco, qui hereditas Domini nuncupabatur.* [9] Ital. *Fageto*. Charta ann. 1205. ex Chartul. monast. de Escureto: *Simon dominus Jouvillæ contulit Deo et ecclesie de Escureto septem fagos, pro libitu, in Fageto villa, quæ dicitur Mosier.*

FAGIA, [vel **FAGIUM**] *Silva ex fagis*. Gallis *Faye*. Tabularium Ecclesie Cadicensis: *Donatus in villa de Corn in fagio manso 2. panes, et 2. gallos, et in fagio manso 40. porcos per singulis annos.* Vide *Fais* 1.

FAGIAS, eadem acceptione, in Charta ann. 1112. ex Reg. 106. Chartoph. reg. ch. 272. *Item Jehanque tient une terre et un Feignas contigu, contenant cinq meytérées de terre.* Pro *Glande fagea*, Gall. *Faine*, legitur in Charta ann. 1341. ex Reg. 72. ch. 250: *Cum contra syndicos universitatis et singulares casari et bajuli de Angulis... denuntiatum fuisset... glandes, Fagias et alios quoscumque fructus ipsarum forestarum et arborum in eisdem existentes cassandis, colligendo, etc.* Vide *Fagina* 2.

FAGIA, Alia notione, in Statut. Mediolanens. part. 2. cap. 272: *Teneatur iudex stratarum bis in anno visitare stratas vestrarum, et Fagias, et pontes super eis existentes, etc.* Adde cap. 284. [Ubi *Fagia* molem significare videtur qua continetur aqua. Ceterum *Fagotaille* vocant in Bressia quiddam molis muniendam inservit, quod ex fascibus, vulgo *fagots*, sapissime id fiat.]

Pro districtu et territorio usurpari videtur, in Decret. ad calcem Stat. Placent. fol. 97. v. *Sine aliquo velamine in capite vel alibi in publico, ut supra, et presentibus duobus consulibus justitiæ Fagia sua, et aliter cessio facta non valeat.* Quo sensu intelligi etiam possunt Statuta Mediol. hic laudata.

FAGICIDÆ VENE. Vide supra *Fagecidæ*.

FAGIDA Vide *Faida*.

FAGILUM. [ut *Fagetum*. Facta est hujus rei firmatio... ad *Fagilum Barnardi de Bustolio, quod est inter vetus vicum*

et *Bastolium*, apud *Baluzium* tom. 7. Miscell. pag. 211.

FAGINA, Mustella major, Gall. *Fouine*, Hisp. *Foina*. Concil. Tarracon. ann. 1591. Inter Hispan. tom. 4. pag. 614. col. 2: *Nulli Canonici, vel Clerici... vestes rubens, vel virides, nec forraturas pellium de martis, de Faginis... portare presument.* Concil. Dertus. cap. 1. Hispan. tom. 3. pag. 608: *Neque (Clericus) folletatus deferat pellium de maritis, de Fagnes.* Vide *Faina*.

FAGINA, *Glandis fageæ*, uti vocatur a Plinio lib. 16. cap. 5. copia. *Fayne*, in Consuetudine Arvern. cap. 31. art. 38. [*Faine* vel *Foisne*, in Nivern. tit. 17. art. 17.] *Chrodegangus* Episcop. Metensis in Regula Canonice. cap. 7. apud Acherium: *Si contigerit, quod illo anno glandis, vel Fagina non sit, et non habeat unde hanc mensuram de carne impleant, etc.* Tabularium Dervensis Monast. ann. 1027: *Et si pro tempore felicitatis silvæ occurrit, et esus glandium vel Fagine fuerit, etc.* Charta Hugonis Leodiensis Episcopi ann. 1202. apud Barthol. Fisen in Hist. Leod. pag. 447: *Præterea dedimus in aiantia pasturarum, et usum Fagine et glandium, etc.* [Charta Henrici Ducis Limburgi ann. 1200. apud Miræum tom. 1. Diplom. Belg. pag. 726. col. 2: *Datus præterea aiantia totius terræ mee in campis, aquis, silvis et pascuis, etiam Fagine et glandium, gratis.*] [9] Charta Lupold. Archiep. Mogunt. ann. 1055. apud Gudén. Cod. Diplom. tom. 1. pag. 21. *Faginum dicitur in duobus locis, agellis silvestris, etc.*

FAGINIS SILVA, ut *Faginea* vel *Fagina*, in Breviario Folquini MS. ex Archivio Audomarensi.

FAGINULA, *Fagus*. Miracula B. Simonis de Lippica, Julii tom. 4. pag. 355: *Duo lapilli ad instar granorum Faginule, alias Bukwie: nunc Germanis Buche vel Buch-daum, Belgis Bueckenboom.*

FAGINUS. Vide *Fagina* 2.

FAGIOLUM. Gesta Innocentii III. PP. par. 147. *Pandulphus cepit edificare Fagiolum super quoddam monumentum antiquum, quod illius domus adeo erat vicinum, ut a fundibularis de hoc in illam lapides jacerentur.* [Vide *Fagia* 2.]

An Locus ubi phaseoli crescunt, ab Italico *Fagiolo*, phaseolus? Vide supra *Faciolus*.

FAGIRE. [Comedere. DIF.]

FAGIUM. [Summum edificium. DIF.]

FAGIZANIA. Divina apparitio, apparition, Prov. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7857.

FAGNES. Vide *Fagina* 1.

FAGOLIDORI. *ἄγροδοροί*. S. Hieronymus in Prologo ad Ezechielem Prophetam: *Si autem amici mei et hunc subannaverint, dicite eis quod nemo eos compellat ut scribant. Sed versor ne illud eis eventat quod Græce significantius dicitur, ut vocentur ἄγροδοροί, quod est, manducantes sannas, vel, ut alii legunt, senecias. Quibus intelliguntur homines impendio maledici, qui conviciando alantur ac saginentur. Verum mendosa est, ut conjuncti prudentiores, Hieronymi lectio. Ac primum quidem hæc verba. Quod est, manducantes sannas, vel senecias, a quodam sciolo, qui interpretari voluerit vocem a se minime intellectam, addita fuisse verisimillimum est. Quod vero spectat vocem ipsam ἄγροδοροί, cum omnino præter analogiam lingue Græce componatur, (non enim dicunt ἄγροδοροί, sed λατορῆγοί)*

eam fictam esse et alterius loco suppositam existimo: quare lubens cum Erasmo et Roberto Stephano legerem *ἄγροδοροί*, quibus, scilicet, studio est calumniari et carpere, velut id suo morbo faciant, non merito aliorum. Ineptas vocis *Senecias* explicationes vide suo loco.

FAGOTARE, Fasces conficere, Gall. *Fagoter*. Lit. remiss. ann. 1418. in Reg. 170. Chartoph. reg. ch. 182: *Quidam Guillelmus in dicto nemore frondes lignorum Fagotando, etc.* *Fagot*, Fustis, vulgo *Bâton de fagot*, in aliis Lit. ann. 1390. ex Reg. 118. ch. 74: *Icellui Raulleson, filz dudit maire, qui tenoit en sa main un grand Fagot, dist au suppliant qu'il retourneroit. Fagoteur*, vox contemptus, homo nihil, in Lit. remiss. ann. 1393. ex Reg. 145. ch. 436: *Le suppliant dist à icellui Thomas qu'il n'e-toit mie en sa puissance, ne d'un tel Fagoteur menneur de soupes, que s'il eust veu icellui Quenotier frapper, que'il ne lui eust courru sus.*

FAGOTARE, Fascibus munire. Memor. H. Cam. Comput. Paris. ad ann. 1423. fol. 180. r. *Colardus Martini de novo institutus in officio custodis stagnorum forestæ de Waissy, pionarius pour gasonner calcias ditorum stagnorum et pro Fagotendo (sic) et repparando et rolens (sic) ipsorum stagnorum.* Vide in *Fagia* 2.

FAGOTARIUS. Vide in *Fagus*.

FAGOTELLUS, Fasciculus, dimi. ut a *Fagotus*. Comput. ann. 1483. ex Tabul. S. Petri Insul.: *Pro ramaciis... convertendis, tam in fasciculos quam in Fagotellos, etc.*

FAGOTUS, a Gall. *Fagot*, Fascis. Chartular. Latiniac.: *Quadrige que portat trosselus, vel Fagotos, vel pondere solvet in exitu portæ pro qualibet pæcia duos denarios.* Vide mox in *Fagus*.

FAGUS, Jus conficiendi fasces, et eos auferendi ex silvis, quos *Fagots* vocamus. Innocentius III. lib. 2. Epist. pag. 415: *In parochia des Escoues pasnagium quitum, et 22. Fagos absque aliqua traditione annualim, quando volueritis, accipiendas.* Charta Henrici I. Ducis Brabantie ann. 1206. apud Miræum in Cod. Donat. par. cap. 100: *Et usum lignorum in silva mea... et cum uno plastro tantum, qui usus in nostro vulgari Fagus appellatur.* Inquisitiones Costumarum de Andeliaco in veteri Regesto Camere Comput. Paris. signato P. fol. 19: *Jurati dixerunt, quod Dom. Rogerus Torel habet in prædicta foresta per liberationem Vicecomitis... suum herbergagium ad virgam de pleno pugno ad terram... et habet ad ignem suum Fagum Bolontæ, et furcum, et frondes, sine defectione arboris. Occurrit passim in Regesto Herouvalitano Philippi Augusti. [Bullar. Fontanell. fol. 41. v.: *Lesdits Religieuz prenoient en la forest... seize chartées de Fou chascun jour.*]*

FAGOTARI, Qui fasces lignorum in forestis conficiunt, *Fagotiers*, in Regesto Philippi Aug. fol. 129. *Vetus Inquisitione Forestar. ibidem fol. 170: Item Fagotarius eorum vadit post asinos, et facit fagotos duos de eo, quod remanet post onera asinorum.*

FAGUUS, *Fagus*, Gall. *Hêtre*. Charta Phil. Pulc. ann. 1300. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 120. r. col. 2: *Concedimus quod... tres Faguos ad Natale, usagium ad arandum et edificandum sufficienter ad opus domus ipsius militis de Juez, per ostensionem a viridario dicte forestæ faciendam... habeant. Fait-*

hard, eodem sensu, in Lit. ann. 1873. tom. 5. Ordinatio reg. Franc. pag. 682. art. 21. Fol. ibid. ex Ch. ann. 1288. pag. 514. art. 8.

FANHELEN, FANLEEN, VANLEHEN. Germanis dicuntur majora feuda, que cum traditione vexilli conferuntur a solo Principe. [°° Principibus a solo Imperatore.] Vox deducta a fana, Saxo-nico, Germanico, vexillum, et Lehen, feudum. Bulla Aurea Caroli IV. Imp. ann. 1356: *Faudis Principum exceptis, et illis, que Vanlehen vulgariter appellantur, quorum investituram et collationem soli Imperatori, vel Regi Romanorum specialiter reservamus.* Charta Witzlai Principis Ruglanorum ann. 1322. apud Pontanum lib. 7. Rerum Danicar. pag. 483: *Quibus de dictis terris homagium fecimus jure feudali, quod Fanslen nuncupatur.* Chronicon Laurishamense pag. 82: *Septem principalia beneficia, que vulgo appellantur Vollehen, morte septem nobilissimorum Ecclesie fidelium in unam personam Godefridi in brevi devoluta sunt.* Ubi Freherus emendandum aut intelligendum *Fanlehen*, recte existimat. [Fahnen, Fanenlen scribit Spelmanus quem consule, si vacat.] Vide *Feudum vexilli*.

1. **FALA**, Fagus, seu arbor glandifera, vel glandem fageam ferens. Lex Longob. lib. 1. tit. 19. § 8: *Si quis roboram, aut quercum, seu cerrum, quod est modo laicum, aut glandem, quod est Faia, incidit.* Ubi Leges Rotharis Regis tit. 101. § 62. pro modo laicum, habet *medula ischat*. [°° Roth. 305. Walterus legit: *Si quis robor, aut cerrum seu quercum, que est modola, hieclum aut glandem, quod est Faia; al. Faglia.*] Tabular. S. Eparchii Incultum. fol. 4: *Et de silva nostra, que vulgo appellatur Faia preposita.* Silva fagus consita [Charta Guill. Bartholomei pro monast. S. Juliani apud Stephanot. tom. 3. Antiquit. Pictav. MSS. pag. 729: *Partem meam, quam habebam in alodis de Mauseas et in Faia Ricardi, Deo et S. Juniano dono jure perpetuo.*] Vide *Faglia* 1. et *Fagina* 2.

2. **FALA**. Vetus Membrana in Sanctuario Capuano pag. 529: *In vigilia revelationis S. Stephani, infra scripta Ecclesie venire debent cum Faia ad Ecclesiam Capuanam, etc.* Ubi Michael Monachus: *Hic Faia seu Fagus est machina hujusmodi forma: peritica alta et gracilis seu arundo intra 8. circulos aque distantes immititur: faculi et circuli adornantur: aminat signum Crucis in vertice, et a pede Crucis, bractea seu vitta papyracea tres vel 4. coloribus et incisiuris pulcre decorum pendens, circulis alligata, ne moveantur. Quare Fagus seu Faia rotunda mata seu turris formam representat.* Belle hæc quidem, at unde vocis origo? hic hæret Monachus. Forte, inquit, ab initio ejusmodi machina dicta Pharus seu Phara, postea corrupta voce *Fagus* et *Faia*. Forte denique per *Faia* intelliguntur rami fagorum, quos *Faia* Longobardi appellabant, quos esse Ecclesie deferrent. Quid si legendum *baia*, id est, palmarum ramis? nam præterquam quod ita appellabantur a Græcis nuperis, constat Stephanum Protomartyrem cum palma in manu vulgo depingi in signum martyrii.

3. **FALA**. Alia notione. Vetus Charta apud Dominicum lib. de Prærog. allod. sub finem: *Ilia vinea de illa Faia super via Rigaldo fratri Bosoni dimitto.* [Forte posset et hic intelligi *Faia*, Silva fagus consita, ita ut *Vinea de Faia* sit vinea prope silvam fagineam. *Faia* vel *Faya*

Dumbensibus est Ovis, sed hæc nihil ad præcedentia.]

FAICIA. Tabularium Ecclesie Uticensis ann. 1211. fol. 51. verso: *Recognoscimus vobis... totum honorem infra scriptum, videlicet quandam Faicium, que vocatur Faicia doli Codalizes, que est in facha D. Episcopi Uticensis, in parochia S. Laurentii... et aliam Faicium, que est in eadem facha, etc.* [Instrument. anni 1332. ex Archivo S. Victoris Massil. Crescanus de Biens Judeus civis Massil. vendidit Johanni de Vapingo civi Massil. unam Faiciam orti. Faisce eadem notione etiam nunc dicunt Massillenses quandam terram ligulam: alii Provinciales *Faisce de terra*.]

FAISSA, FAISSIA. Ead. notione. Charta in Ruthenensi Comitatu exarata ann. 1308. ex 2. Regesto Philippi Pulcri Regis Franc. Tabularii Regii num. 7: *Item ab hereditibus Guillelmi Boc ignobili, qui ab ignobili adquisierat Faissiam juxta terram mansi de Boisso pretto 30. libr. Turon. debilis monete, etc.* Infra: *De alia vero medietate dicti mansi et Faissiarum, quam per permutationem... adquisierunt, etc.* Rursus: *Quia dictum mansum de Quezaguet cum duabus suis Faissis et juribus universis... adquisivit, etc.* Idem videtur quod *Fazenda*. Vide in hac voce, et *Factus*.

FAISA. Charta Alexandri PP. ann. 1160. in Tabulario Humulariensi: *Item apud Ursellum tres Faissas, et tria memora, etc.* [Tabular. S. Victoris Massil.: *In alio loco medietatem de una Faissa, etc.*]

1. **FAISA**. in Tabular. Eccl. Aptensis Ch. 1. *Faiza devensi*.

FAXA. Tabular. S. Theofredi in Velavis: *Sicut descendit Faxia de monte in vallem.*

°° **FAYSSIA**. Modus agri forte ab ejus forma sic dictus, quod sit ad instar ligule seu fascie, vel quod in longum protendatur. Formul. MSS. ex Cod. reg. 957. fol. 47. r. : *Prescriptam autem Fayssiam vineæ, superius in dolem et dotis nomine Alaez constitutam et assignatam, cum omnibus juribus et pertinentiis suis promissit.* Charta pro eccl. Laudun. ann. 1371. in Reg. 105. Chartoph. reg. ch. 442: *Item tres Faissas seu petias de curtullo seu virgulto, circa tres virgas terre continentes. Terra seu Fayssia, in Recogn. burgi S. Andeoli. Fayssete, eodem sensu, in Charta ann. 1328. ex Reg. 65. ch. 269: *Une faissete, qui fu Robin le Grant, qui tient vint et cinq vergues. Terre en fache culte opponitur, in Charta prepositi Castell. in Bria ann. 1323. ex Reg. 62. ch. 109: *Le Champart de trois cent arpen: ou environ de terre, partie en Fache, et partie coulturée.***

FAXA, Eadem etiam, ut videtur, notione. Vetus Charta ann. 1126. Petri Abbatis Axianensis: *Dimitto tibi Raymundo... tertiam partem de manso Guigon. quod est in villa de Vallesias, præter unam Faxam de terra, que est ante portam Jo. Roselli.* Ubi *Faxa*, videtur esse *facies*, nos diceremus, *sauf une face de terre, qui est devant la porte, etc.* Hispanis, *Faxa*, est *Fascia*, ita erit terre ligula. [Testamentum Adelaidis Vicecomitissæ Narbon. ann. 989. Inter Anecd. Marten. tom. 1. col. 108: *Dono eis mansum unum cum ipsa curte et orto, et Faxam unam de terra et dimidium campum, etc.* Faxas supra condaminam, in Chartulario Aptensi fol. 72. v.]

1. **FAXA**, Eadem, ut videtur, notione. Epistola Alexandri III. PP. ad Berengarium Abb. inter Concil. Hispan. tom.

3. pag. 377: *Allodium vallis Aradi cum ipso Faxa, que fuit Richellii Comitissæ.* °° **FAICOSUS**. Vide in *Faida*.

°° **FACTOR**, ut *Factor* 1. *Fantor*, qui alicujus partibus favet. Lit. Caroli VI. ann. 1418. tom. 10. Ordinatio reg. Franc. pag. 486: *Legationes præterea et ambaxiatas suorum adherentium et Factorum pro libito destinantur.*

FAIDA, exponitur inimicitia, in Lege Longob. lib. 1. tit. 7. § 15. lib. 2. tit. 14. § 10. [°° Rothar. 71. 162.] interdum vindicta, que pro morte propinqui aut agnati exigitur: *Vindicta parentum, quod Faidam dicimus, apud Reginonem lib. 2. de Ecclesiast. discipl. cap. 5. et Burchardum lib. 1. cap. 91. Gloss. Faida, vindicta mortis.* Rhenanus lib. 2. Rerum Germanic. pag. 95: *Faidam vocabant Franci similitatem apertam, que unus aliquis uni vel pluribus bellum denuntiat. Ab hac Gallicani scribunt Faidsam appellant, qui Faidam exercet. Germanis notum nimis vocabulum est.* Præsertim vero definitur, gravis et aperta inimicitia ob eadem aliquam suscepta. Neque tamquam omnia similitas fuit *Faida* sed capitalis illa, que apud Germanos et Septentrionales populos obtinuit, penes quos privata inimicitia per totam cognationem diffundebatur: adeo ut si ex ea quis interfectus fuisset, eadem poena a tota cognatione exigeretur, ac in eam pro libito vindicaretur. Synodus Ticinensis ann. 855. in Appendice cap. 3: *Si inter hæc forte eundem latronem occidi contigerit, nulla is, qui eum occidit damnatione mulctetur, neque ullas inimicitias a parentibus, aut ullam persecutionem ab ullo ejus amico vel propinquo sustineat.* A Saxonico *Fah*, seu *feh* de, vel Germanico *Fehle*, et *Feide*, i. hostis, inimici, vocem deducunt Lambarus, Spelmanus, Somnerus et alii: Sibrandus a Sicama, a *Veed*, capitalis inimicitia. Vide Dissertationem nostram ad Joinvilliam de Privatis bellis, et Gregorium VII. PP. lib. 2. Epist. 5. Apud Olauum Wormium in Lexico Runico. *Faall*, exponitur privata similitas. [°° Vide Graffii Thesaur. Liug. Franc. tom. 3. col. 381. Phillips. de Jur. Anglo-sax. not. 84. et 497. ejusd. Hist. Jur. Anglic. tom. 2. pag. 253.]

FEIDA, scribitur in Capitulari de Villis cap. 4: *Pro homicidio et incendio, unde Feida exire potest.* [°° Hoc loco et sequenti Pertzius et codice reposuit *Frauda*, quod *freda*, *fredum* interpretatur.]

1. **FEIDA REGIA**, ibidem pro satisfactione, que ex delicto Regi debetur: *Pro Feida vero nostra... familia vapuletur.*

°° **FAGIDA**. Ludovici Imper. Constit. ann. 868. in Chron. Casin. cap. 6. ap. Pertz. Script. tom. 8. pag. 224: *Fagidis enim quicumque sando et redando commotionem fecerit, vite incurrat periculum.*

FAIDAM LEVARE, in Lege Longobardorum lib. 1. tit. 9. § 18. [°° Liutpr. 18. (2, 7.)]

PROPTER FAIDAM FUGERE, in Capitulari Compendiensi ann. 757. cap. 18. [°° 21.]

FAIDAM PACIFICARE, *Pacare*; per sacramentum pacificare, in Lege Longob. lib. 1. tit. 9. § 34. lib. 2. tit. 7. § 2. [°° Ludov. Pii 21. Vide *Faidam componere*.] in Capit. Caroli M. lib. 4. cap. 27. § 55. in Capit. Caroli C. tit. 34. [°° Ap. Pistas ann. 860.] § 10. Interjecto solenni iuramento confirmare se depositis odiis in concordiam rediturum.

FAIDAM REQUIRERE, in Lege Longob. lib. 1. tit. 9. § 17. [°° Roth. 389.]

PRO FAIDA pretium recipere vel solvere, in Lege Longob. lib. 1. in Capit. Caroli M. lib. 5. cap. 134. [90 905.] in Capit. addit. 4. cap. 93. [90 140.]

FAIDAM JURARE, apud Hincmarum in Epist. ad Carolum Reg. a Cellotio edita, et tom. 2. Spicilegii pag. 825. in Capit. Carlomanni tit. 2. § 8. 10. etc.

FAIDAM PORTARE ALICUI, bellum domesticum indicere. Occurrit passim in Legibus Edmundi Regis Angl. cap. 1. [90 142.] wege þa fa h'be. Saxon tit. 2. § 5. in Capit. Caroli C. tit. 12. cap. 5. tit. 39. cap. 2. in Capit. Carlomanni Regis tit. 2. cap. 3. 10. 11. [90 Apud Silvac. ann. 838. Apud Carisiac. ann. 873. Apud Vernis palat. ann. 884.] in Legib. Henrici I. Regis Angl. cap. 89. etc. Sic inimicitias denunciare dixit Seneca Epist. 77. Indicare suavitatem, Suetonius in Nerone cap. 25. inimicitias indicare, Sidorius lib. 7. Epist. 9. [90 In Leg. Sax. tit. 2. § 5. est Dominus compositionem persolvat vel Faidam portet. Ita etiam in Leg. Edmund. cap. 1. princip. He wege sylt þa feh'þe. quod in Leg. Henr. I. cap. 88. [11. redditur: Ipse sibi portat homicidii faidam.]

PROPTER FAIDAM occidere, in Lege Saxonum tit. 2. § 4.

COMPONERE EXCEPTA FAIDA, in Lege Saxon. tit. 12. § 5. [90 et tit. 18. § 1. Conf. Grimm. Antiq. Jur. Germ. pag. 636. not.] Componere, cessante Faida, id est, inimicitia, in Lege Longob. lib. 1. tit. 7. § 1. tit. 9. § 4. [90 Roth. 45. et 75.] quod exponitur § 15. tit. 7. [90 Roth. 74.] Ut Faida, quod est inimicitia, post compositionem acceptam postponatur, et amplius non requiratur, nec dolus tenetur.

FAIDAM COMPONERE, est Lexo satisfacere, in Legibus Luitprandi [90 127. (6. 74.)] apud Muratorium tom. 1. part. 2. pag. 76. col. 2. Si Romanus homo mulierem Langobardam tulerit, et mundium ex ea fecerit, et post ejus decessum ad alium maritum ambulaverit sine voluntate heredi prioris mariti, Faida et anagrip non requiratur, quia postquam marito Romano se copulaverit, et post ex ea mundium fecerit, Romana effecta est, et filii qui de eo matrimonio nascuntur, secundum legem patris Romani sint, et ideo Faidam et anagrip minime componere debet qui eam postea tulit, sicut nec de alia Romana.

FAIDAM HABERE, in Lege Longobardorum lib. 2. tit. 1. § 11. [90 Liutpr. 119. (6. 66.)]

FAIDAM DEPONERE, id est, inimicitiam pacificare, in Lege Longob. lib. 2. tit. 14. § 10. [90 Roth. 162.] Vide praeterea eandem Legem Longob. lib. 2. tit. 2. § 1. 2. 3. tit. 18. § 2. tit. 54. § 2. [90 Roth. 189. 190. 215. Grimoald. 8.] Capit. Caroli M. lib. 5. cap. 6. [90 8.] Capitulationem ejusdem Imp. de partibus Saxoniae cap. 3. Capit. Caroli C. tit. 34. cap. 10. tit. 39. cap. 3. [90 Ap. Pistas ann. 869. apud Carisiac. ann. 873. etc.]

FAIDAM NANCISCI, in SE CUMULARE. Ruodlieb. fr. 1. vers. 68:

Et propter Faidas sibi multas nandique nectas
A patria dulci quod debuit exiliari.

Ibidem fr. 3. vers. 234:

Et Faidas in te non cessabas cumulare
Donec a patria fugiens petis extere regna.

FAIDIA, Idem quod Faida. Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 88: Si quis post hanc admisionem occidat, ipse sibi portat homicidii Faidam. Et mox: Si quis propter Faidiam, vel causam aliquam, de parentela se vellet tollere, etc. Edictum S. Lu-

dovici anno 1245: Mandantes tibi precipimus, quatenus de omnibus guerris et Faidis tuis Ballivis ex parte nostra capias, et dari facias rectas treugas, etc.

FAIDUS, Eadem notione, in Decretione Chlotarii II. § 9: Dominus status sui iuxta modum culpa inter fratrem et Faidum compensabitur.

INFAIDIARE, Inimicitias exercere, gerere, suscipere, adversus aliquem stare, impetere, etc. in Legibus Edmundi Regis apud Cullintonam editis § 2.

De Faidis seu bellis privatis Dissertationem integram institimus ad Joicvilliam, quae est 29. Adde praeterea, quae collegit Michael del Molino in Repertorio Foror. Aragon. in verbis Diffidamentum, Batallas, Capitanus, Fractor pacis, Guerra, etc. Honoratum Bonnorium Salonensem in Arbore certaminum 4. parte cap. 15. 16. 17. 22. 67. 68. 70. 71. Foros Aragon. fol. 181. v. 182. etc.

FAIDIRE, Faidam, seu inimicitiam excitare. Charta ann. 1181. apud Cateil. lib. 2. de Comitib. Tolos. pag. 214: Si aliquis homo vel femina de Tolosa Faidiat, ut guerram faceret Comiti, etc. [Charta ann. 1221: Homines monasterii cum non essent de aliquo maleficio convicti, vel confessi, Faidioi... et tam Faidiari in quam interfectorem bona contra justitiam occupavit. Vide Faidire 2.] Philippus Mousker in Phil. Augusto:

Que li Poetrie si dolent,
Et le Roy Jean moult Faidioient.

Vide Jacobum Pergaminum in Ferris.

FAIDIMENTUM. Aresta ann. 1261. in 1. Reg. Parl. f. 115: Cum D. de Limoo peteret Faidimenta et Altam justitiam in terra a D. Rege sibi data in Albigensibus, etc. Charta S. Ludovici Reg. ann. 1261. apud Sammarthanos in Episcopis Albiensibus. Et intelligitur de Faidimentis illorum Faiditorum, qui fuerunt, vel erunt Faiditi a civitate Albiensi. [Charta Philippi III. Regis Franc. ann. 1273. pro Monaster. S. Tiburii apud Stephanot. tom. 1. Antiquit. Occitan. MSS. pag. 404: Pro qua (alberga decem militum) monasterium praestat nobis viginti solidos Turonenses annuatim, heresibus insuper et Faidimentis (i. faidimentis) que inibi sicut in aliis villis monasteriorum terris illius habemus, salis quoque, etc. Transactio inter Abbatem et Monachos Crassenses ann. 1351. ex libro viridi fol. 58: Possidet medietatem castri de Rivo-grandi et redditum ejusdem cum medietate jurisdictionis alim et bassa et cum incurru heresis Et Faidimentorum.]

FAIDIARE, Pro hoste se gerere, adversus aliquem stare, contra fidem sacramentum firmatam in dominum insurgere. Charta ann. 1234. in Reg. 94. Charlot. reg. ch. 101: Item de rebus faiditorum, qui contra nos vel contra fidem... se Faidiaverunt, et qui de castro contra nos vel contra fidem se Faidiabant, fuit inter nos et eundem episcopum ordinatum, quod nos praedictorum res faiditorum accipere poterimus. Vide in Faida.

FAIDITUS, Hostis, qui in Faida, seu guerra est. Monachus Vallis Sarnai cap. 88: Ruptarii et Faiditi, et multi alii, qui antea erant inimici occulti Comitis, etc. Perperam faidici editum. Charta ann. 1218. in Regesto Carcassoniensi fol. 10: Praeterea Faiditos de terra, seu ruptarios, et quoslibet alios inimicos et proditores Comitis praedicti non recipimus scienter. Conventiones inter Carolum I. Comitem Andegav. et Provincie, et Arelatenses ann. 1251. art. 19: Quia vero damna Faiditis Arelatensibus, a suis con-

civibus in domibus et rebus aliis illis necuntur, etc. Quam vocem non intellexit Bonifacius Avinio interpres Gallicus. Adde Chron. Guillel. de Podio-Laurentii cap. 23. 27. 41. et Concilium Tolosanum ann. 1233.

FAIDIRE, Aliqua ut hostem edicto proscribere. Inquisit. ann. 1210. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 69. col. 1: Debat his, qui circumstant a civitate seu Faidirentur, reddere unum castellum domini comitis, et eis facere expensas de redditibus comitis. Vide Faidire 1.

FAIDITUS, pro Banitus, seu edicto publico proscriptus, accipi videtur in Statutis Arelat. MSS. art. 65: De Conspirantibus: Qui contra fecerit ipse sit Faiditus sine banitus ab Arelate. Neque alia fortassis notione usurpanda hanc vox in Conventione ann. 1251. mox laudata.

FAIDITUS, de homine propter factiora profugo vel exulante dici videtur in Statuto Stephani Abb. S. Victoris Massil. ann. 1255: Volentes tollere abusum qui per nonnullos Faiditus qui ad nostrum confugerunt monasterium multa maleficia et enormia perpetrantes ad nostrum monasterium quasi in collium confugientes, unde domus orationis facta est spelunca latronum, furum, homicidarum, assassinatorum et aliorum admittitur, etc.

FAIDITUS, ut Faiditus, Eginhardus Epist. 17: Asserens, se ad hanc remanationem magna cogit necessitate, pro eo, quod Faiditus sit, et cum inimicis suis et his, qui vita ejus insidiatur, hoc iter agere non audeat. Vide Capitula Legis Salicae cap. 2. § 2. Legem Bajwar. tit. 2. cap. 8. Legem Saxon. tit. 2. § 6. Legem Fris. tit. 2. § 5. Capit. 3. ann. 805. cap. 5. Capit. Caroli M. lib. 3. cap. 4. lib. 5. cap. 215. [90 267.] Capit. ann. 18. Imperii cap. 28. Legem Longob. lib. 1. tit. 37. § 2. [90 Carol. M. 204.] Loon. III. PP. in Capit. cap. 28. etc.

FAIDITUS, Eadem notione. Helaric. IV. Imperat. Constit. de Pace ann. 1084. ap. Pertz. Leg. tom. 2. pag. 55: Ut nemo quavis culpa Faiditus ab adventu Domini usque in octavas Epiphaniae... tollere presumat arma, etc. Infra pag. 57: Securitate gratia omnibus praecipue Faiditus hujus dominum pacis statuta tradito est, sed non ut post captam pacem rapere audeat, etc.

FAIDIDI, dicti interdum Albigenses, si fides Pittoni in Annal. Eccl. Aquensis: neque enim unde id acceperit docet. Idem habet Commentator Convent. Arelat. in art. 21. 1a. Convent. nota 5. Sic tamen appellari potuerunt quod quasi profugi et exulantes erant. Vide Faiditus supra.

FAIDITAS, Gravis et aperta inimicitia; vel a fide defectio. Sat. 8. Ludov. ann. 1226. in Reg. feud. senescal. Carcass. fol. 493. r.: Bajuli nostri solliciti sint et intenti terram purgare ab hereticis et haereticis pravitate et Faiditate. Vide in Faida, supra Faidiare et infra Faidimentum. [90 Haereticis Faiditas, passim.]

FAIDIUM pro Faidum, in veteri Charta apud Sammarthanos, in Abbatib. S. Stephani de Valibus pag. 898.

FAIELLUM, Silva minor ex fagis, vulgo Faysil. Charta ann. 1218. in Reg. 4. Armor. gener. pag. 14: Quinque acres terrae inter hanc transversam et Faiellum et subtus Faiellum. Vide supra Fagatum.

FAILLITA POENA, Multa ob desertum vadimonium statuta. Charta ann. 1279. ex schedis Pr. de Masnugues: Dicta curia habet ibidem... poenas Faillitas... Item poena Faillitas solvuntur per hunc

garii, *αυτοόποι*. Vide Meurs. in Minot. pag. 152.]

¶ **FALANGUS**. Giraldus in Topogr. Hibernie, apud Bromptonum: *Gens ista... vice palliorum Falangis nigris utitur*. At in edito Girardo Distinct. 3. cap. 10. est *phalingis lanceis*, i. Camdeno interprete, sagis sive lacernis villosis. Harum descriptionem pluribus refert Gratianus Lucius in Cambrensi everso cap. 18. [° Vide *Phala*.]

¶ **FALARE**, Fabulari, libere loqui. Leg. Portug. sub Alph. reg. tom. 1. Probat. Hist. geneal. domus reg. Portug. pag. 11. Si male Falaverint de regina et filius ejus... non sint nobiles. Vide supra *Fabellare*.

¶ **FALARICA**. [Genus arbor (i. lancee) grandis, aut genus tel. Glossar. Sangerman. num. 501.] Vide *Phalarica*.

¶ Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: *Falarica, engin à jeter pierres*. Aliud ex Cod. 7611: *Fallarwa, lancea magna, telum mulieris*.

¶ **FALARUS**, *καταρκτηριον*. Monile, collare. Gloss. Lat. Græc. Sangerman.

¶ **FALASIA**, **FALACIA**, **FALLAZIA**. Modus agri, f. ab editiori loco sic dictus, nisi idem sit quod *Falcata*. Calendarium MS. universar. B. Martii de Argentolio. XIII. Kalend. Martii, anniversarium D. Roberti magistri, qui dedu caritativus de Argentolio pro anniversario quatuor libras super *Falacia* Symonis Egri. Ibidem: Anniversarium fratris Petri de Hoyiaco Prioris de magno Puteo, qui dedit nobis XII. sol. annui redditus super *Fallasia* Auberti piscatoris. Ibidem: III. Non. Maii, anniversarium Agnetis Laha-selle, quæ dedit nobis *Fallaziam* Aden. Rursum: Idid. Decemb. anniversarium fratris Guillelmi de Thoriaco... pro quibus habemus medietatem *Falacie*... que bene valet XII. sol. annui redditus. Vide *Falacia* [° Idem, ut videtur, quod infra *Falacia* 2.]

¶ 1. **FALCA**, pro Fascis, fasciculus. Gallice *Boite*. Litteræ G. Magalonensis Episc. ann. 1116. apud Stephanotium tom. 5. Fragm. Hist. MSS: *Statuimus autem ut fratres has ecclesias possidentes talem censum ecclesie nostre unquoquoque anno reddant, id est, duos modios frumenti, tertium ordeis, et centum Falcas ceporum et XVIII. denarios*.

¶ 2. **FALCA**. Pars quidam ravis. Informationes Civit. Massil. de passagio transmarino in Cod. MS. Sangerman.: *De formis et mensuris galearum... Item sentia à layrat VI. palmos cum quarto. Item de Falca III. palmos minus quarto*. Rursus ibid. occurrit. [° Vide Jal. Antiq. Naval. tom. 2. pag. 157.]

¶ 3. **FALCA**, an idem quod *Falcata*, vel mensura species? Charta comit. Theob. ann. 1222. in Chartul. Campan. fol. 330. v.: *Debat assignare rax libras terre, et Falcas avenas de redditibus, in aliis redditibus de Chamais*.

¶ **FALCABILIS**, Qui falcari potest, seu falce secari. apud Th. Madox in Formul. Anglic. pag. 81.

¶ Charta Phil. Pulc. ann. 1305. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 280. r. col. 2: *In domibus, pratis Falcabilibus et non Falcabilibus, etc.* Alia ann. 1308. in Reg. 47. Chartoph. reg. ch. 87: *Concessimus... quinquaginta acras domaniorum et pratorum non Falcabilium*. Id est, ni fallor, secunda falce minime secandorum.

¶ **FALCAGIUM**, Jus herbas desecandi in forestis vel pratis. Aresta Candelosæ ann. 1259. in l. Regesto Parliamenti fol. 100: *Dictum fuit hominibus de Leonibus,*

quod non haberent *Falcagium*, quod in foresta de Leonibus dicebant sibi quitatum esse.

¶ **FALCARE PRATA** dominorum suorum tenebantur vassalli, interdum tamen non sine aliqua mercede. Charta ann. 1292. apud Kennett, in Antiquit. Ambroden. pag. 320: *Per duos dies prata domini Falcabunt*, (homines de Hedington) *tertio vero die herbas ibi falcataz vertent, etc. pro falcatione et aliis supradictis circa dictum forum... solventur eisdem hominibus de denariis domini singulis annis proximo die quo falcare incipient, quinque solidi*. Charta ann. 1363. ibid. pag. 403: *Et dicunt quod quilibet falcator habebit ad vespere singulis diebus quantum diu falcabit fasciculum feni quantum potest capere sursum cum falce sua sine auxilio aliorum*. [° Pactum inter dom. et habitat. de Bourbonne ann. 1315. in Reg. 61. Chartoph. reg. ch. 155: *Item chascuns feuz de ladiis ville paisars au seigneur un jour de faucille*. Vide infra *Falcatio*.]

¶ **FALCARIA PRATI**, *Falcariata prati*, Idem quod mox *Falcata prati*. Occurrit passim in Reg. *Probus*.

¶ 1. **FALCARIUS**, *ἐφαρκευτής*. Gloss. Lat. Græc. Qui falces facit. Alias, qui falce metit. Isidorus: *Gladiator, qui falcem fert*. Vide *Falcator*.

¶ 2. **FALCARIUS**, Qui falce metit, nostris alias *Fauciller* et *Fausilleur*. Charta ann. 1407. in Reg. 163. Chartoph. reg. ch. 184. bis: *Quedam pecia prati... continens dietam sexdecim Falcariorum... Item alia pecia prati... continens septem dietas unius Falcarii*. Lit. remisa ann. 1380. in Reg. 139. ch. 68: *Compaignons Faucillers pour fauciller les blés*. Alia ann. 1415. in Reg. 168. ch. 385: *Comme le suppliant... eust envoié Fausilleurs pour Fausillier son blés, etc.*

¶ **FALCASTRARE**, *Falcare, falcastro* desecare: unde *Falcastratio*, ipsa sectio. Stat. Casimiri ann. 1347. inter Leg. Polon. tom. 1. pag. 87: *De Falcastrationse alicujus prati*. Bartoides deposuit querelam contra Andream, quod pratum ipsius *Falcastrasset et gramina abscidit*. Vide *Falcastrum* 1.

1. **FALCASTRUM**. Isidorus lib. 20. cap. 14: *Falcastrum, instrumentum ferreum curvum, cum longo manubrio ad densitatem veprium succidendum*. Sic dictum, quia recurvum ad similitudinem falcis. Idem et Runco dicitur. Gregorius M. lib. 2. Dial. cap. 6: *Et dars ferramentum jussit, quod ad falcis similitudinem Falcastrum vocatur, ut de loco quodam vepres abscinderet, quatenus illic hortus fieri deberet*. Interpres Græcus habet *τολκων*. Occurrit in Vita S. Egwini Episcop. Wicor. cap. 4. apud Faustum in Vita S. Mauri Abb. cap. 2. et in Gloss. Anglo-Saxon. Ælfrici. Vide *Bisubium*.

2. **FALCASTRUM**, *Falx militaris*. Historia MS. Excidii Aconis ann. 1201: *Portantes ibidem... lanceas, Falcastra, cassides et loricas*. Nisi ensis fuerit in modum falcis curvatus, qui *Fauchon* dicitur Scripturibus nostris. Regestum Peagiorum Bapalmæ: *La espée, ou Fauchon, chacun 1. obol*. Nicolaus de Braia in Ludovico VIII:

Non arces, non hasta gravis, non sepe bipennis.
Non decant Falces, gladiis armantur scutis.

Liber Anglicus inscriptus *Justice of peace*, pag. 77. b.: *Cum aliis ignotis de covina sua, et associatis, ut et armis, scilicet gladiis, baculis, vagis, Falcastris, arcubus, et sagittis, etc.* Occurrit non

semel apud Willelmum Guiart in Hist. Francor. MS:

*Placatus fuerunt tunc,
Fauchon, jalarces comoban.*

Idem in S. Ludovico:

Fauchon, et mouton, et caples.

Allo loco:

Ans Fauchon, ans contina à potates.

Idem ann. 1305:

*Hanchon, caples, jalarces, lance,
Fauchon, contina, ars, arbalastes,
Et sejetos de treire praetes.*

Et ann. 1306:

*Ans Fauchon tranchans et ans hanchon,
Pour faire à une meule fauchon,
S'entremettant de retraires,
D'estes et de tailles d'arces.*

Vide Fletam lib. 1. cap. 24. § 12. et in *Falco*.

¶ **FALCATA PRATI**, Quantum unus sector per diem *falcare* potest de prato, (una *Fauchée de prey* non semel in Recon-sione bonorum publici valetudinarii Commerciali in MS. Cod. ejusd. urbis f. 22. etc.) Tabularium Ecclesie Gratianopolitanae sub Hugone Episcopo fol. 28: *Et pratum debet habere illam magnitudinem, ut per 3. dies jugiter 16. sectores operentur sine aliquo lucro*. Charta Richeri Abb. S. Valerici ann. 1319. in Tabul. Campanis: *Exceptis sex jugeribus terre... et exceptis sex Falcatis prati, ubi illas commodius poterimus invenire*. Tabularium S. Vitoni Viridunensis: *Habemus 4. quartarios alodi et 15. Falcatas prati, etc.* Ibidem: *In Formator est manus indomesticus cultura, 3. prata ad Falces 30. picatio per legas 3. Regestum feodorum et servitorum, in Camera Comput. Paris. f. 216: *Lige de 12. Fauchées de pré, et demy arpent de vignes*. Chron. Besuense pag. 632: *Inquisitione facta inventi sunt 16. jugera terre, et 4. Falces de prato*. Pag. 676: *Dederunt etiam quatuor Falces prati in uno broulo S. Sequani*. Et pag. 700: *Addit is et Falcem prati prope Arcionensem sid.* Adde pag. 114. ubi perperam editam *facces pro falces*, et pag. 634. Chronicon S. Benigni Divion. pag. 448: *Est in Dornone unum pratum, quod possent occire Falces centum*. Charta Gallica ann. 1556: *Item un prey contenant douze Faucilles ou environ, seant au ban de Gatoceurt, etc.* Vide *Sectura prati in Secare*.*

¶ **FACULTA**, mendose pro *Falcata*. Charta Officialis Remensis ann. 1268. in Tabulario Compendensi: *Dederunt in elemosynam supra dictis Abbati et Conventui tertiam partem duarum Facultarum prati siti juxta brolium*.

¶ **FALCATIO**, Feni sectio, quam servus domino debet, Gall. *Fauchage*. Charta Andreæ de Calvinaco pro hominibus S. Kartesi ann. 1261. apud Thomasserium in Biturig. pag. 90: *Immunes erunt talois, charreis, Falcationibus, fencationibus, etc.* *Falcatio feni et massio bladorum*, apud Th. Madox Formul. Anglic. pag. 184.

¶ *Corveya falcium* appellatur in Ch. Joan. de Cabilone episc. Lingon. ann. 1331. ex Chartul. ejusd. eccl. fol. 72. v.: *Item corveya falcium a dictis man. famulitis hominum bis in messibus, valent ann. sol. Hinc Paier la Faucille*. Operam debitam cum falce prestare, in Charta Phil. dom. Jonvil. ann. 1354. ex Reg. 68. Chartoph. reg. ch. 328: *Item chascuns feuz paierot la faucille en messons de blés*. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg.

7064 : *Faucheris, fauchement, Falcatio.*
Vide *Falcara et Homo pro falca.*

¶ **FALCATOR**, *Feniseca, Gall. Faucheur.*
Pluribus occurrit apud Scriptores sive
medii: utitur etiam Columella.

* [In Charta an. 1269. ap. Cart. N. D.
Paris II. 164. legitur: « Durandus Fal-
cator. »]

¶ **FALCATORUM**, Milites *falcibus* instructi,
apud Thwrocium in Salomone Hunga-
ris Rege cap. 62. Glossa Isid.: *Falca-
rius, gladius falcem gerens.* Vide Cicero-
nem. 6. in Catilin. Fletam lib. 1. cap. 24.
§ 12. et Mandatum super iuratis ad
Arma, in Append. ad Matth. Paris.
pag. 149.

¶ **FALCATORIA**, Navis species, [forte
eadem que nostris *Felouque*, alias *Fa-
louque*.] Senator lib. 2. Epist. 20: *Decur-
nimus... ut quantitas (i. quantitas) in
Ravennati urbe Falcatorias potueris repe-
rire, frumentis facilibus oneratas ad nos
usque perducas.* Ubi quidam legunt *sul-
catorias*. [90] Vide Jal. Antiq. Naval. tom.
2. pag. 157.]

¶ **FALCATURA**, Fenum falce succi-
sum. Concordatum inter Guidonem
Abb. S. Germani Autiss. et Droconem
de Melloto super nemore de Brueria
ann. 1269: *Possunt et debent bestias suas
facere pasci in eodem (prato) abeque con-
tradictione in aliqua, prima tamen Fal-
catura submota et percepta.*

¶ *Faucage*, eodem intellectu, in Charta
ann. 1416. ex Chartul. 28. Corb.: *Et
aveat ce demourroit et devoit demourer
l'erbage et Faucage au droit desdits com-
plaignans.*

¶ **FALCATURA PRATI**, Idem quod
Falcata prati. Charta Thosiac. ann.
1462: *Pratum continens Falcaturam duo-
rum hominum prati. Kennettus in Glos-
sar. ad calcem Antiquit. Ambroden.:
Tenet in Bondagio, et debet unam Falca-
turam per dimidium diem, i. feni sectionem.*

¶ **FALCASTRUM**, *Faucher*. Glossar.
Lat. Gall. ann. 1868. ex Cod. reg. 4120.
Lit. remiss. ann. 1868. in Reg. 145. Char-
toph. reg. ch. 370: *En laquelle forge le
suppliant print un baston, nomme Fau-
chart. Vide Falcastrum 2. et infra Fau-
cho.*

¶ **FALCETARE**, *Portare*, in Glossar. vet.
ex Cod. reg. 7641.

¶ **FALCETUS**, Ital. *Falceto*, *Falcula*,
nostris alias *Fauchet*. Stat. Ripen. cap.
12. fol. 4. v: *De quolibet Falceto sine
ransia, pro introitu vel exitu sex denarii.*
*Un fauchet de fer à taillant, in Lit. rem-
miss. ann. 1877. ex Reg. 111. Chartoph.
reg. ch. 845. Fauquet et Fauquet, in
illis ann. 1459. ex Reg. 189. ch. 388: Ung
baston, que on appelle Fauquet, ... de
taillant dudit fauquet, etc. Rursum aliter
ann. 1467. in Reg. 200. ch. 71: Ung Fauquet
ou raverlon en facon de serpe enmanché
en ung long baston. Fauchet vero Rastel-
lum sonat, in illis Lit. ann. 1490. ex
Reg. 206. ch. 567: Les Fauchetz ou boi-
quetz, desquelz icelles femmes amassoient
les avoynes. ... Le suppliant frappa de
son Fauchet, qui n'estoit que ung baston
de bois sans ferrement.*

¶ Hinc *Faire le fauchet*, quod aliter
dicitur *Donner le croc en jambe*, quia
crus adversarii crure recurvo implicatur
ad eum prosternendum. Lit. remiss. ann.
1418. ex Reg. 170. ch. 164: *Le suppliant
fit du pied le Fauchet par derriere, tant
qu'icellui Gobin chey à l'envers.* Vide
infra *Gamba* 1.

¶ **FALCHILLA**, Veneni species, vel sorti-
legium. Lit. remiss. ann. 1364. in Reg.
128. Chartoph. reg. ch. 146: *Impoendo*

*dicto exponenti commissis falcem in suo
officio (notarii) et portari fecisset Falchil-
las ad intoxicandum (i. intoxicandum)
Dictum Gallardum. Vide supra Fuchila-
tor et Fuchillars.*

¶ **FALCHIO**, Idem quod mex *Falcio*.
Statuta Eccl. Aquensis MSS: *Statutum
fuit quod nullus canonicus, nullus cleri-
cus portare audeat cultellum, armorem,
Falconem pennatum, clavem, ensam,
aut alia arma.* Vide *Falco* 2.

¶ **FALCICULA**, *Falcula, Gallis Fucilla*.
in Chartulario Monasterii SS. Trinitatis
Cadom. fol. 47. verso.

¶ **FALCIDIA**, Lex a P. Falcidio Tri-
buno temporibus Augusti lata, qua sta-
tuebatur, ut haeres quartam partem
bonorum sibi relictorum, si plus æquo
legatis oneraretur, acciperet, ceteras
partes legataris relinqueret: quare
Falcidia pro quadrante hæreditario non
semel accipitur in nostris instrumentis,
qui quadrans ab hærede, a quo supra
dodrante legatum fuit, retinetur. Sed
de his Jurisconsulti. Formula Lindem-
brog. 62: *Præter ista omnia reservatumus
in Falcidia hereditibus nostris villas illas
in pago illo, in ea ratione ut facta mea in
omnibus student conservare atque defen-
dere.* Idem occurrit in nova Collect. For-
mul. apud Baluz. num. 28. Consule Pi-
tiscum in Lexico Antiq. Rom. [90] In
Formulis et testamentis mediæ ævi fere
semper nomine Falcidis venit Portio
legitima, qua filiis debetur; nonnun-
quam simpliciter quadrans est, ut in
Chart. ann. 992. inter Formul. Goldast.
num. 33: *Et Falcidia (sic) arinda in alia
nostra terra in roncals et Falcidia de illum
corinum, etc.* Vide Savin. Histor. Jur.
Roman. med. temp. tom. 1. cap. 9. § 41.
not. p. 140. not. c.]

¶ **FALCIDIA**, Defectus, ut *Fallere*
pro *Deficere*. Vide in *Ice* voce. Charta
Magni Reg. Suecic. ann. 1344. ap. Lapp-
penb. in Origin. Hanseat. pag. 875: *Sola
pace, que cunctarum contentrix est bono-
rum, et ex cuius Falcidis cuncta dilu-
buntur antea conquisita, etc.*

¶ **FALCIFICARE**, Vide *Falificare* 4.

¶ **FALCIGRANUS**, *Falcigravus, Fallitus-
gravus*. Otto Morena in Hist. Laudensi:
*Imperator... Reynaldum Cancellarium
eum et Ottonem Fallitum-gravum Ma-
diolanum dirigens, iustitias eis, etc.* Hunc
in locum Murator. tom. 6. col. 1021.
monet *Falcigravum* sive *Falcigravium*
alibi vocatum, id est, Palatinum Comi-
tem, ex Leibnitio ad Morenam pag. 619.
Vide in *Comes*.

¶ **FALCILE**, apud Adalardum in veteri-
bus Statutis Abbatie Corbetensis lib. 1.
cap. 1. est *Faix*, quia herba vel avena
secantur: nostris *Faucille*.

¶ **FALCILIA**, Ead. notione, in Charta
ann. 1808.

¶ **FALCILLA**, *Falcula, Gallis Fucilla*.
Charta ann. 1180. in Chartul. S. Corn.
Compend. fol. 127. r. col. 2: *Aliquis ex
parte majoris in campis vel culturis eccle-
sias Falcilla non debet matere vel segatem
evellere.* *Farchiel*, pro *Falchiel*, eodem
intellectu, in Lit. remiss. ann. 1398. ex
Reg. 153. Chartoph. reg. ch. 220: *Et
cellui qui le (pied de beuf) copperroit en
beau jeu d'un bougon, ordonné à maniere
de Farchiel, etc.* Vide *Falcile* et infra
Faucilla.

¶ **FALCILLAGIUM**, ex Gallico *Faucillage*,
Præstationis vel corvæ species. Aresta
in Nativitate B. Mar. ann. 1257. in Reg.
1. Parl. fol. 3: *De relevis, corvæ, terra-
giis, Falcillagis, forisfactis, excadantibus,
etc.* Regestum censuum et feodorum
Carnotensis Comitatus fol. 57: *Le Fau-*

*cilleges et le fenage d'ilec, c'est à savoir
pour l'herbage, que ceux de Senonches ont
en la forest, et par estre quitte des prés
fener, dont chascun hostel doit 4. den.*

¶ **FALCIO**, *Armorum species*. Statuta
ann. 1281. Ordinis Cisterc. inter Anecd.
Martien. tom. 4. col. 1489: *Ne quis Mon-
achus vel Conventus presumat armis
deferre, sumere, vel habere, videlicet en-
sas, vel gladios, Falcones, sicas, aut cul-
tellos acuminatos, aut cetera armorum
genera.* Vide *Falco* 2.

¶ **FALCISTORIUM**, ut infra *Faldisto-
rium*, Sella amplior et brachiata, Gallis
Fauteuil. Annal. Bened. tom. 4. pag.
299: *Cum ex equo descendisset (Benedic-
tus VIII. Papa) posito Falcistorio ad ju-
dicandum resedit.*

¶ **FALCITARE**, *Putare, secare*, videlicet
falce, Papias et Glossar. Sangerman.
num. 501. Gloss. Isid.: *Falcitas, putat,
secat, æstimat.* Ubi abundat verbum, *æ-
stimat*.

¶ Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg.
7084: *Falcitare, faucher ou soyer de fau-
cille. Falcere, faucher de fauz.*

¶ **FALCITENENS**, *Falcifer, armatus
falce*. Radevicus Frising. Canonicus de
Rebus gestis Friderici I. Imp. lib. 2.
cap. 11:

*Librum Theob. ubi con Falctenente,
Laci non pravebit de decemone,
Vite mios habuit morte praveante,
Otto quando corrali, raptus hui repente!*

Sic mora cum falce depingi solet.

¶ **FALCLA**, Charta Theob. episc. Am-
bian. ex Cod. reg. 4184. fol. 14. r: *In
festo beati Firmini martyris debet habere
thalonarius de thesaurario quatuor
astarios vincti de fodo suo quartam partem
Falclarum. An Ferculorum?*

¶ **FALCO**, Gloss. Gr. Lat.: *Κίρκος*.
Falco: accipitris species, nostris *Faucos*,
sic dicitur, ait Joannes de Janua, quod un-
guis habet recurvos ad similitudinem
falcis. Seu potius ad similitudinem *fal-
conum*, qui in Gloss. Lat. Græc. dicuntur
δίαυλοι τὸν ἰσὸν ἔχοντες. Gloss. Lat.
MS. Reg. Cod. 1018: *Falcones, genus
avium, pollices pedum incurvos habentes.*
Festus, et Glossa Isidori, *Falcones* pa-
riter dictos aiunt, qui pollices pedis
intra curvos habent. Aliud etymon ha-
bet Silvester Giraldus in Topogr. Hib-
ern. dist. 1. cap. 8: *Falcones igitur a
falcano, quis in falcis modum in circun-
eundo perustrant.* Vide eundem lib. 1.
de Expugn. Hibern. cap. 29. et lib. 1.
Itiner. Cambr. cap. 12. Primus autem
Julius Firmicus hoc verbo videtur usus
lib. 5. cap. 7. lib. 7. cap. 4. Capitula Car-
rolli M. ann. 769. cap. 2: *Omnibus servis
Dei venationes et silvaticas vagationes
cum canibus, et ut accipitres et Falcones
non habeant interdicitur.* Adde lib. 7.
Capitul. cap. 125. Synodus Ticinensis
ann. 850. cap. 4. *Non canibus aut accipi-
tribus, vel capis, quos vulgus Falcones vo-
cat, per se venationes exercent.* Adde Con-
cillium Cablonense II. cap. 9. Liptin.
cap. 8. et Hericum Monachum de Mira-
culis S. Germani Autistod. cap. 48. Epis-
tola Hedilberti Regis Cantie ad S. Bo-
nifacium Archiepisc. Moguntinum:

*Unam rem præterea a vobis desidero exhi-
beri, hoc est, duos Falcones, quorum ars
et artis audacia sit grues velle libenter
captando arripere, et arripiendo conster-
nere solo.* Idem Bonifacius Episc. ad
Athealdum Regem Merciorum: *Diraci-
mus tibi accipitrem unum, et duos Falco-
nes, duo scuta, etc.* Le Roman d'Aubery
MS.:

... Avit Faucons made.

Sunt porro falconum species diversae, quas cum adjunctis, seu epithetis, vulgo Scriptores indignant, de quibus singulis agunt Frideric. II. in libris de arte venandi cum avibus, Albertus Magnus lib. 21. de Animalib. Petrus de Crescentis lib. 10. de Agricultura, etc. Vide praeterea Bellissarium Aquavivam de Aucupio, Jacobum Augustum Thuanum de Re accipitraria, et alios. Idem Fridericus lib. 2. cap. 2: *Aves rapaces, quibus homines utuntur, et apud nos ut sunt ab antiquo, sunt istae: Gyrifalci, Sacri, Gentiles, Peregrini gentiles, et Laynerii, quae quidem sub uno genere comprehenduntur, videlicet Falcone. Capiuntur autem Falcones, aut in nido, et Nidularii vocantur, vulgo Niais, Friderico II. Nidarii: aut jam adulti, et Ramales, Friderico Ranagii, dicuntur, vulgo Branchus: adultiores, antequam tamen primum deplumentur, Horni, seu Hornotini, sunt, vulgo Soras: postquam jam annum egerint, et plumas exuerunt, hos anniculos et deplumatos, Mutatos, seu Muez appellant. Vide Gyrofalco, Sacrus, Latnerius, Gentilis, Smerillonius, Nidarius, Ramagus, Saurus, Mutatus, ubi de singulis quaedam attingimus: praeterea Petrum Crescentium l. 10. de Agricult. cap. 8. 9. 10. et Nicolaum Uptonum lib. 4. de Milit. Officio pag. 187. Vide Capus [et Accipiter].*

2. **FALCO**, Lanceae species, ad modum falcis recurvae. Statuta Synod. Ecclesiae Nemaus. ann. 1281. cap. 7. n. 4. inter Anecd. Marten. tom. 4. col. 1044: *Essas non deferant (Clerici) nec cullillos acutos, nec lanceas, seu Falcones, nisi forte causa probabiliter sui timoris, seu guerra, non ad percipiendum, sed ad tuendum, et terrorem. Attamen quae hic recensentur armorum species non ad legendum, sed ad nocendum aptae. Vide Falco.*

3. **FALCO**, Piscis genus. Vide supra Erango.

4. **FALCONA**, Tormenti bellici minoris formae species. Gall. Fauconneau. Epist. ad Archiducem Austriae de obsidione Varadinensi ann. 1589. apud Ludewig. tom. 6. pag. 327: *Tormenta sua bellica, ex quibus quatuor majora, vulgo Singerin, et quatuor Falconas et alia saepe plurima, in fossas erectas pertrahere...* caput. Vide Falconium.

5. **FALCONAGIUM**, Tributi species, a falconibus, ut par est credere, primitus appellatum, tametsi ad alias praestationes postea derivatum, quod in aliis ejusmodi non semel observare est in hoc Glossario. Charta Philippi Pulcri Regis Franc. ann. 1297. in Regesto Rubeo Camerae Comp. Paris. qua concedit Abbati sancti Germani Parisiensis, sex modios avenae, et 10. solidos vel circiter Paris. annui et perpetui redditus, debitos ratione ejusdem coutume, quae vocatur Falconagium, quos apud Cormelias habebamus.

6. Charta Phil. Pulc. hic laudata non ad abbatem S. Germ. Prat. spectat, sed ad Philippum de Sancto Germano in Laya, conjugum regium. Alia ejusd. reg. ann. 1301. in eod. Reg. fol. 178. r. col. 1: *Petro Salnerii scancioni nostro damus et concedimus avenam et denarios de Falconagio debitos nobis annuatim in parochiis de Montigny et de Erment. Rursus alia ann. 1276. ibid. fol. 258. v. col. 1: Gallinam et dimidiam, cum tribus denariis de Sauconnage annui redditus, percipere volebamus. Ubi leg. Fauconnage, ut in Charta dotalitii Joan. reginae Franc. ann. 1319. ex Reg. 60. Chartoph.*

III

reg. ch. 60: *Item super le Fauconnage tringinta modia, tres minas ad mensuram de Belsisco.*

7. **CUSTODIA FALCONUM**. Servitium feudale apud Anglos. Rotul. Hundred. tom. 1. pag. 1. sub Edward. 1: *Et pro Custodia duorum Falconum et mutatur servitium falconum in sexaginta solidos per annum. Regibus Anglie porro jus erat explorandi nidos falconum et pullos inde capiendi ubique in Wallia, ut legitur in Abbr. Rotul. tom. 2. pag. 119. Ibid. pag. 205: Rex assignavit Henr. Tendour... ad omnes Falcones silvestres, rufuscumque speciei fuerint, quos infra Regnum Anglie, tam in forestis, chacete, warennis, parcis et omnibus aliis locis, tam infra libertates quam extra, inveniri contigit, capiendos et ad opus regis custodiendos, etc. Ibid. pag. 181: Rex assignavit... Egid. de Bello Campo ad capiendas... prisas Regis de omni genere Falconum per mercatores et alias infra regnum Anglie ducendorum.*

8. **FALCONARIUS**. Falconibus praepositus, dignitas Palatina, Gallis Fauconier, Italis, Falconiere. Capitulare de Villis cap. 47: *Venatores nostri et Falconarii, vel reliqui ministeriales. Hincmarus Remensis de Ordine Palatii cap. 24: Similiter quoque 4. Venatores, et quintus Falconarius, etc. Adde Epistolam Karoli M. ad Pipinum filium Regem Italiae, et Capitulare 3. ann. 811. cap. 4. Charta Cenuit Regis Merciorum tom. 1. Monastici Anglie. pag. 100: *Nec ens, qui accipitras portant, vel Falcones, vel caballos ducunt sive canes, etc. Qui Falconariis praerat, is apud nos Magnus Francie Falconarius appellatur. In computo hospitii Regis I. Jan. ann. 1312. fit mentio Petri de Monteguignardi Militis Magistri Falconarii. Le Roman de Garin le Loherans:**

Fauconier Mestre de ses oisiez en fait.

Atque is Graecis Byzantinis *σποροπαχάριος* dictus fuit, cuius dignitatis, praeter Codinum, meminit Pachymeres lib. 1. cap. 8. lib. 10. cap. 25. Quae vero fuerint Magni Falconarii iura et praerogativa in Palatio Regum Francie, docet Historia MS. rerum gestarum sub Ludovico XII. et Francisco I. Scripta a Roberto de la Mark, Domino de Fleurange et de Sedan, Marescallo Francie, ex qua sequentia a nobis olim excerpta: *Le Fauconnerie du Roy est une chose ordinaire, et a le grand Fauconier, qui est un fort bel Office en France, et l'est pour l'heure presents un honeste Gentilhomme et de bonne maison qui s'appelle René de Cossé, premier Panetier de France. Le dit grand Fauconnerie a d'Etat quatre mil florins, et a 50. Gentilshommes sous luy, qui ont bon Estat, et 50. Fauconniers aydes, et ont les dits Gentilshommes cinq ou six cens francs d'Etat, et les aydes 200. et depart ledit grand Fauconner tous ses Estats, et a bien 300. oyseaux sous luy: et peut le dit grand Fauconner aller voler par tout le Royaume de France, ou bon luy semble, sans que personne luy puisse donner empeschement, et tous les marchands d'oyseaux luy doivent tribut, et n'oseroient vendre un oyseau en ville du Royaume de France, ny à la Court sans consentement dudit grand Fauconner, sur peine de confiscation de toute leur marchandise. Et a ledit grand Fauconner plusieurs beaux droits. Et faut que le roy lui achete tous les oyseaux, et a un Contrerolleur, et un Tresorier, et gens ordonnez pour les payemens, aussi bien que pour la Venerrie, ou autre Estat du Royaume de France; et sont tou-*

jours ordinaires eniens le Roy partout où il va, aussi bien que font les Venerriers, c'est, que quand ce sient à l'esté, ils vont mettre leurs oyseaux en mus; mais toujours il en demeure quelque nombre pour voler les perdreaux, avec les volours, et lemerets et les tiercolets. Et a une autre façon de faire merveilleusement belle entre la Venerrie et la Fauconnerie: car quand ce vient à la Sainte Croix de May, qu'il est temps de mettre les oyseaux en mus, les Veneurs viennent tous habillez de vert avec leurs trompes et les gaulles vertes, et chassent les Fauconniers hors de la Cour, pour ce qu'il faut qu'ils mettent leurs oyseaux en mus, et le temps des Veneurs approche pour courre les corfs à force; et quant ce vient à la Sainte Croix de Septembre, le grand Fauconner vient à la Cour, et chasse toutes les Veneurs de la Cour, pour ce qu'il est temps de mettre les chiens aux chenils, car les corfs ne valent plus rien, etc.

9. **FALCONARIUS** suos habuere etiam Summi Pontifices, ut patet ex Charta Gregorii IX. pro Monasterio Malleacensi in Antiquit. Benedict. Pictav. apud Stephanotium tom. 4. pag. 407: *Et specialiter procuraciones quas debent mihi dicesbam et meis praepositis, Falconariis, Venatoribus, servientibus.* 10. **FALCONARIUM** Regum Anglie memorantur in Abbr. Rotul. tom. 2. pag. 286. Jersey. rot. 26. Partitor Falconum camerae regis, ibid. pag. 839. Suthl. rot. 31. De Falconariis in aula Turcica vide Glossar. med. Graec. voce *Γαλαξίποι*, Append. col. 48.] Vide Falkentarius.

11. **FALCONARIORUM DIVERSIONES**, inter gravamina, quae subditis inferebantur, recensentur in Charta Roberti Regis Franc. pro Monasterio Sandionysiano, apud Doubletum pag. 826: *Namque, ait Rex, Venatores atque Falconarii capiendi specie salvamenti, pene vernaculos B. Dionysii devastantes, eos populabantur, abactorumque mors spoliantes praedabantur.*

12. **FALCONERIA**, Venatio cum falconibus, veteribus prorsus incognita, cum primus ex Scriptoribus Julius Firmicus sit, qui nutritiores accipitrum, Falconem, ceterarumque avium, quae ad aucupio pertinent, memoret. Charta Ottonis III. Imp. ann. 966. apud Ughellum in Januensis Episcopi: *Cum omni jurisdictione, cum piscaria, Falconeria, et omnibus venationibus Capituli Montis.*

13. **FALCONERIUS**, Idem ac Falconarius. Leges Palatinae Jacobi II. Regis Majoric. tom. 3. Junii pag. 25: *Sex alii Falconerii, non tamen generosi, in nostra domo assumantur. Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 177: Item Guilloto Falconerio, duo falcones sui, si unum possit recuperare, et quinquaginta librae dentur. Ibidem pag. 331. col. 2: Falconerios, Brenarios, et Lavenderias habere voluit et ordinavit dictus Dom. Dalphinus consuetos.*

14. **FALCONETA**, Idem quod Falcona. Genus tormenti bellici. Epist. ad Archiduc. Austriae de Obsidione Varadinensi apud Ludewig. tom. 6. pag. 381: *Alia adhuc tres fortissimas fossas in proximo vineto extruxerunt, quibus 4. machinas, Falconetas vulgo, induxerunt. Vide Falconium.*

15. **FALCONISTA**, apud Will. Hedam in Joanne II. Episc. Traject. Idem qui Falconarius.

16. **FALCONIUM**, φαλκόνιον, Canano pag. 190. Machina bellica, nostris Fauconneau. Vide Muscheta.

17. **FALCTENUS**, vel FALCTES, Massiliensibus Falens, Gener. Gall. Gendres.

54

Charta anni 1358. in Archivo S. Victoris Massil. : *Dulcelina uxor nobilis Guill. de Rocafort instituit heredem nobilem Valentinum de Rocaforti Falctem suum. Vide Fetelenus.*

† **FALCTI**, vel **FALETI** dicebantur Usurarii quidam Lombardi et Itali saeculo XIV. adversus quos exstat Edictum Johannis Francorum Regis anno 1353. apud *D. de Lauriere* tom. 2. Ordinat. Reg. pag. 523. [Vide infra **Falleti**]

† **FALCUMBERGENSIS DENARIUS**. Vide *Moneta Baronum*.

1. **FALCUS**, pro *Falce*. Formula 15. ex Baluzianis: *Latrat vulpis, sed non ut canis; Fallus (i. falcus) mihi semper inanis; cauda proferit, jam non fronte, cito decadet ante cano forte.* i. falcus, vel falco volat semper inanis; cauda ferit, non rostro, cito decidet ante validos canes.

2. **FALCUS**. Bulla Greg. PP. in L. b. sig. 2. S. Vulfr. Abbavil. fol. 9. v. : *Quatuor Falcos prati apud Vaccariam. Sed leg. Falces.* Vide supra **Falcio**.

1. **FALDA**. Vox a Saxonico *fald*, seu Cambro-Britannico *fald*, deducta, quae *Stabulum* vel *caulam* vulgariter, proprie vero *septum*, *claustrum*, cum ad allorum animalium, tum ad hominis praesidium significat. Triplex autem in veteribus Tabulis hujus vocis notio deprehenditur. Nam primo pro *ovili*, hoc est, pro sepimento ex caulis vel cratibus factis, quo pastores nocte includunt oves, tum ad stercorem arva, tum ne in segetes spatientur. In Charta vernacula seu Gallica in Monastico Anglic. tom. 1. pag. 98. *Falda, Fawde, et Faldagium, Faudage* dicitur. Ita apud Brittonum pag. 109. v. Vide Consuetud. Bononiensem art. 178.

FALDA igitur interdum sumitur pro *crate*, qua illa conficitur. Customarium de *Hecham*: *Portabit Faldas domini.* Walsinghamus in Ricardo II. pag. 255: *Et ideo in primis ad diffidendum Abbatem, Faldas, quas fecerat in Fauconwood, et silvis aliis, esse frangendas ipsa nocte, etc.* Mox: *Ipsa nocte ante quietem universa... in Fractione Faldarum, excisione portarum, et domus subversione... perpetrarunt.* Rursum: *Consultum est de Faldis in silvis, de silvarum portis, etc.* Monasticum Anglic. pag. 165: *Et de bosco meo, sive arborum succisione, sufficientem materiam ad faciendas domos et Faldas duarum vaccariorum. Fawde des Charbonniers.* In Statuto pro foresta Compendiensi ann. 1563. art. 29. Quibus locis *Faldæ*, sunt crates seu *cleis Faldarum*, quibus silvæ, vaccariæ, et carbones clauduntur, et continentur. [Etiannum Gallo-Belgæ *Faulde*, vel *Faude* appellant Carbonariam fornacem cratibus vulgo circumseptam, quam Gallice dicimus *Charbonniere*.]

FALDA, pro *septo*, quo equi, aut alia quævis animalia includuntur. Monasticum Anglic. tom. 2. pag. 395: *Præterea concessi eisdem, quod habeant equos et porcos suos intra forestam meam, et habeant duas Faldas in foresta mea... ad capiendam equos et pullos suos semel in anno, et signandum.* Fleta lib. 2. cap. 78. § 11: *Expedit juvenula et vaccas... in Falda bene straminata noctanter custodiri.* Adde cap. 86.

Chron. Pet. Azarii apud Murator. tom. 18. Script. Ital. col. 355: *Faldas ad palancatum erectas posuerunt... summo mane obsessores aggressionem fecerunt, et projectis lignis, etc.* Hinc *Faude* et *Faulde de charbon*. Fornax carbonaria, quia cratibus instruitur. Lit. remissa. ann. 1457. in reg. 189. Chartoph. reg. ch. 229:

Le suppliant venoit du bois couvrir et mettre à point une Faulde de charbon qu'il y avoit fait. Alias ann. 1459. Ibid. ch. 351: *Une Faude de charbon.* Unde *Fauder*, Carbonem coquere, in Chartul. Corb. sign. *Ezechiel* ad ann. 1419. fol. 74. r. : *Porront brasser, Fauder et cauffouer, sans empirier lesdiz bois, et ne porront riens copper du gros mairieng.*

FALDA denique sumitur pro libertate habendi *Faldam*, quæ libertas *Faldsoca* dicitur: s. o. c. enim Saxonibus libertas. Nulli quippe olim licuit vel in terris propriis *Faldam* erigere, aut gregem alere, nisi domino feudali, seu manerit, hoc ex jure publico gaudenti. Est igitur libertas *Faldæ*, seu *Faldagium*, prærogativa dominicalis, tenenti plebeo non competens. Atque hac notione passim usitari videas in veteribus Chartis. Monasticum Anglic. tom. 1. pag. 340: *In Snetesam unam carrucatum terræ cum Falda propria.* Tom. 2. pag. 200: *Et quod oves Canoniorum eant in pastura cum propriis ovibus ejus ubique, et quod sint levantes et cubantes in propria Falda Canoniorum prædictorum.* Ibid. pag. 625: *Quadragesima agras terræ... cum libertate habendi Faldam suam.* Tom. 1. pag. 302: *Haberet et Faldas, ubi omnes homines villa præter Seneschaldum, qui propriam Faldam habet, tenentur ponere oves suas.* Adde tom. 2. pag. 275. [Chartularium SS. Trinitatis Cadom. fol. 55: *Duo sunt Bercarii qui habent unam virgatam terræ, et debent custodire videntes... et post XII. dies Natalis habebunt Faldam super terram suam, et erunt quieti a biderges, etc.* Similia leguntur ibid. fol. 60.] [60 *Faldam* levare i. e. erigere in Abbr. Placit. pag. 52. ann. 7. Joh. reg. Norf. rot. 13.]

FALDSOCA vero vox, habetur in veteri Charta apud Spelmanum: 40. *acras terræ cum dimidia Faldsoca.* Occurrit etiam in Monastico Angl. tom. 1. pag. 478: *Et Faldsocam per omnes campos.* Ubi perperam editum *Faldsognam*. Idem Monasticum Anglic. tom. 2. pag. 275: *Cum tota alia terra, et cum libertate Faldæ, et pasturæ, et suarii, etc.*

FALDE SEDA, dicitur illa Tenentium servitus, qua tenentur oves suas in *faldam* dominicam immittere ad stercorendos illius agros. Veteris Charta apud Spelmanum: *Concessimus totam terram... cum faldæ, et secta Faldæ de hominibus nostris, et omni libertate, quæ ad faldam pertinet.* Hodie, inquit Spelmanus, oves Domini et Tenentium uno pascuntur grege, sub pastore a Domino dato, in cuius stipem Tenentes ideo contribunt et pastor ille Tenentium oves æque ac Domini curans, una omnes in *faldam* Domini reponit, quod et in Gallis locis plerisque usurpatur.

FALD-GANGE-PENING, dicebatur numerus a vassallo Domino fundi solutus, ut a *secta faldæ* liberaretur: ne scilicet oves ejus ovile vel caulam Domini, fundi dominicalis stercoreandi gratia, sequerentur.

2. **FALDA**, Fimbria, gremium: Academ. Crusan. Sinus, limbus et pilei umbella. Constit. Feder. reg. Sicil. cap. 90: *Quod nulla domina sive mulier audeat portare sive induere vestes, cujus fimbria sive Falda sint ultra palmos quatuor, et quod nullus sutor audeat facere vestes habentes majores Faldas seu fimbrias.* Charta ann. 1306. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. ævi col. 743: *Nicolaus filius quondam domini Monteceli spoliatus et derobatus in civitate Cremonæ... de decem et octo Faldis feltri.*

Vide *Faldia, Faldones*, et infra *Fauda*. [Conf. Graff. Thesaur. Ling. Franc. tom. 3. col. 514.]

FALDAGIUM, Idem quod *Faldsoca*, Privilegium scilicet, et frigidæ et circumagendæ *faldæ*, seu ovilis, per arva inculta, eorumdem stercoreandi gratia, et gregis fovendi. Monasticum Anglic. tom. 1. pag. 837: *In Brunham 2. carrucatas terræ, et unum Faldagium, et 1. molendinum.* Pag. 340: *2. carrucatas terræ, cum 1. Faldagio et molendino.* Pag. 412: *Cum Faldagium et brueris suis apud Norwicum.* Tom. 2. pag. 275: *De Faldagio habendo ad ducentos bidentes ad plus in villa, etc.* [Vide Merlin. Repert. tom. 5. pag. 104.]

† **FALDATUM**, Eadem notione. Formul. Anglic. Thomæ Madox pag. 299: *Ego Walterus Looht de Coloburn dedi Monachis de Brueria pasturam ad ducentas oves: et ego habeo fenes et Faldata de præfatis ovibus, et tamen non possum nec deo ponere faldam eorum ultra la Grefurlung, etc.*

FALDARE, *Faldam* in agrum immittere, illius stercoreandi gratia. Fleta lib. 2. cap. 73. § 5: *Faciunt... terras dominicas maritari, compostari, de ovili Faldari, appuari, et emendari.*

FALDÃO, Sella, seu sella brachiis conclusa, a *fald* Saxonico, quod, ut supra diximus in *Falda*, non modo stabulum ovile, sed etiam quodvis septum significat. Exstat apud Theodulphum Episc. Aurelian. lib. 2. Carm. 15. Epigramma cujus titulus est: *In Faldæone Episcopi, et principium, Sessio Teudulfi placat precor, etc.* Fredegarius in Chron. cap. 34: *Ubi ad ventrem purgandum in Faldæone sedebat, sagitta saucius mortitur.* Vide *Faldistorium*. Nescio, an ejusdem originis vox Gallica *Faude*, de qua Octavianus de S. Gelais in Viridario honoris:

Huques de pris, tres-riches mantelines, Venans sans plus jusqu'au dessous des Faules.

[Ubi *Faude* braccas. Gall. *Haut de chausses*, vel *Garde-chausses* significare videtur. Nec alia notione] Raimundus Montanerius in Chron. Aragon. cap. 124: *Et dona li tal cop par les Faldes en la cura, que la cura li passa, et la sella, et apunta lo cavall.*

† **FALDARE**, **FALDATUM**. Vide in *Faldagium*.

° **FALDATA**, Fasciculus. Stat. Avellæ ann. 1496. cap. 46. ex Cod. reg. 4824: *Si vero dossas prædictorum frægiorum vel leguminum exdossaverit vel ceperit, et inde Faldatum... exportaverit, etc.* Infra: *Pro qualibet brazata seu Faldata, etc.* Stat. Perus. pag. 54: *Si quis ceperit usque quatuor uvas, solvat solidos quinque, et ab inde supra usque ad cavagionum, Faldatam, corbellatam, solvat pro banno solidos decem.*

° **FALDERICA**, *Lo Mangano*. Glössar. Lat. Ital. MS.

† **FALDEPIUM**. Vide *Faderfium*.

FALDEN. Hariulphus lib. 3. Chronici Centul. cap. 3: *Capsæ Evangeliorum dum ex auro et argento paratæ, Faldene addito ex argento fabricatum ad opus ipsarum.* Vox, ut videtur ejus originis, cujus *faldæ*, septum: est enim hoc loco *Falden*, operculum, quo Evangeliorum textus ambitur et concluditur.

† **FALDESTOLIUM**, *Faldestorium*, *Faldestorium*. Vide *Faldistorium*.

FALDIA, Vestis muliebris, in Statutis Mediolanensib. 2. pag. 462. Ital. *Falde*. Vide *Faldones*.

FALDISTORIUM, Sella plicatilis, uti

nuncupatur ab Almoini Continuatore lib. 5. cap. 83. *Plicilis*, in Chartula plenarie securitatis, scripta sub Justiano, apud Brissonium lib. 6. Form.: *Sella ferrea plicilis valente tremisse uno, sella lignea plicilis valente tremisse uno, auro quadragesima, etc.* Vox porro *Faldistorium*, a Germanico *Falden*, quod est *plicare*, apud Keronem, ita ut iis accenseatur sellis, quas Athenæus lib. 12. Synesius de Regno, Hesychius, et alii a Græcis *ὀλκία*; vocant. Sebastianus Cobarruvias ab Hispanico *Falda*, i. vestimentum femineum cum plicis, deducit. Alii derique ejusdem esse originis volunt, quia *Faldao*, de qua voce supra, quod prorsus non abnuerim. [Skinner. in Etymolog. *Faldistorium*, sedes Episcopi elatior et cancellis circumclusa, ab Anglo Sax. *Falde*, septum, et *dyo*, locus.] Vide Oct. Ferrarium in *Faldistorio*. [Eruditiss. Murator. tom. 3. pag. 646. notula 18. a Longobardico *Falden*, *Plicare*, et *Stoul*, Sedes, in qua euphonia causa l. mutetur in r. unde *Faldistorium*, es, pro *Faldestolium*. arcessit etymon, illudque existimat, ut re vera est. Ipsi rei accommodum, nec longe quæsitum.] [Vide Graff. Thesaur. Ling. Franc. tom. 3. col. 511.] Ut cumque sit, ridicule omnino Paris de Grassis lib. 1. cap. 3. *Faldistorium* dictum scribit, quasi *Fandistorium*, hoc est, locum fandi et perorandi. Papias: *Clepo, Clericorum* (MS. *Deorum*) *Faldistorium*. [Bernardus Thesaur. de Acquisitione. T. 3. apud Murator. tom. 7. col. 729: *Habebat enim loco Faldistorii regii saccum foliis arborum plenum.*] Acta Hadriani IV. PP.: *Descendit, et in preparato sibi Faldistorio sedit.* Act. Alexandri III: *Papa in eminentiori loco positus in Faldistorio suo resedit.* Jacobus Cardinalis de Coronatione Bonifacii VIII. PP. lib. 2. cap. 2:

Cumque gens sexo sedi penetratis, et aur.
Procubesset herus, simul omnis et infans circum
Pontificum supplicet in Faldistoria pectus
Funderet, etc.

Occurrit præterea in Chronico Casin. lib. 3. cap. 19. (al. 20.) in Chron. Fossæ novæ ann. 1196. in Ceremoniali Rom. non semel, in Actis Concilii Lugdunensis ann. 1274. apud Durandum in Ration. lib. 4. cap. 30. n. 1. etc.

FADESTOLA, Eadem notione. Matthæus Paris in Vita Abbatum S. Albini: *Unam cathedram, quam Faudestolam vocant.* Ubi expressa Gallica vox vetus, *Faudestuef*, et *Faudestueil*, nunc contractus *Fauteuil*. *Le Lusidair* MS.:

El Faudestuef d'or l'asseroit,
Illecques le couroneroit.

Computum Stephani *de la Fontaine* ann. 1352. in Camera Comput. Paris. *Faudestueil* vocat. [Inventarium suppellectilis Caroli V. Regis a Menagio in Etymologico Gallico laudatum: *Item, une chaire en maniere de Faudestueil.*] *Le Roman de Blanchandin* MS.:

Desor un Faudestuel vermeil
S'aplerent en un conseil.]

Le Roman de Roncevaux MS.:

Don Faudestuef s'estoit levez en piés.

Le Roman de Gaydon MS.:

El tref avoit un Faudestuef assés,
Qui por Thiebaud i fust poés et mis.

Occurrit præterea in veteri Flandria Chronicon cap. 51. 72.

FALTESTALUM, Eadem perinde notione. Ademar Cabanensis pag. 164.

[Pertz. Scriptor. tom. 4. pag. 125. lin. 72.] *De Capella Regis Roberti Evangelium ex auro et argento, Dalmaticam... Faltestalium argentatum, vestimentum integrum sacerdotale, etc.*

FALDESTOLUS. Bernardus Mon. in Consuetud. Cluniac. MSS. cap. 47: *Et offertur illi Faldestolus, in quo sedeat, etc.* [In edito habetur *Faldistolum*.]

FALDESTOLIUM. Romualdus Salernitanus in Chronico MS.: *Imperator depositio pallio, de suo Faldestolio surgens, etc.* Vide *Clothedrum*, et *Clepo*.

FADESTOLIUM, apud Edmundum Marten. lib. 1. de antiq. Ecclesie ritibus pag. 196.

FADISTOLIUM, Constitut. Ecclesie Valent. inter Concilia Hisp. tom. 4. pag. 179: *Dam divinum Officium celebratur, ne laici Clericis se immiscerent. Illud perturbent, nullo modo cathedras hori superiores neque inferiores, a primo Fadistolo usque ad caput Chori concedere, neque in illis sedere audeant.*

FALDESTORIUM, Chronicon Fossæ novæ. apud Murator. tom. 7. col. 882: *Domirus Cardinalis obtulit... optimam tirallam super altare, pulchra sandalia cum caligis, bonum Faldestorium, etc.*

FADESTOLIUM in Gloss. ad Paneg. Beengar. lib. 6. vers. 144. Locus est in *Clothedrum*.

FALDONES. Helmodus lib. 1. cap. 1: *Pro laneis indumentis, quos nos appellamus Faldones, illi offerunt tam preciosos martures Faldones habet loco Adam Bremensis cap. 227: Ad vestem anhelamus marturinum, quasi ad summam beatitudinem: itaque pro laneis indumentis, que nos dicimus Faldones, illi offerunt tam preciosos martures.* Kyllano. *Falie*, est palla, cycias, vestis muliebris totum corpus circumdans: eidem *Pallorok* est etiam palla. [Vide Graff. Thesaur. Ling. Franc. tom. 3. col. 331. voce *Pal*] Hispani, *Faldones*, ut auctor est Sebastianus Cobarruvias, appellant, *los que cuelgan de las almaticas a una parte, y a otra.*

FALDRAVA. Charta Margarete Warvicensis Comitisse in Monastico Anglicano tom. 2. pag. 996: *Totam decimam de agnis, de caseis, et vellibus... de vitulis et de ruscis, et de Faldravis, et de chiricetis.* [In Hist. Harcur. tom. 4. pag. 223 habetur *Faldranis*, forte a recto *Faldranus*: qua voce posset intelligi Hædus, a Saxonico *feld*. Campus, et ran. Capra, ita ut *Faldranus* sit hædus capræ campestris seu domesticæ, ad discrimen capreoli ex silvestri capræ progeniti.]

FALDSOCA, Vide *Falda*.

FALDWORTH. Charta Edwardi Confessoris apud Spelmannum: *Volo præterea, ut sancta Maria et Benedictus, et Abbas, et fratres Ramesie habeant socam in omnibus, super omnes homines, qui sunt murturthi, ferdwurthi, et Faldurthi in illo hundredo et dimidio, cujuscumque homines sunt.* Quædam hic commentatur Spelmannus ex conjectura, atque has voces confectas ex *wurthi*, dignus, aptus et idoneus, et *fald*, *ferd*, et *mot*: ita ut *Faldurthi*, fuerint, qui idonei sunt statis *faldari*, hoc est, stabili in certo aliquo contubernio seu decania, Saxon. *friborga*, ut de eo constat ubinam exigendus sit, si in Regem deliquerit: *Murturthi*, qui conscribi mereantur in placita et conventus publicos, *mot* enim conventum sonat, denique *Ferdurthi*, seu *Fradurthi*, qui eo adoleverint, ut jurentur in pacem regiam, vel qui evocentur in militiam,

quam hæc ætas, *Expeditionem* appellavit. Sax. *f r i d*.

FALENGA PRATI, pro *Falcata prati*, ni fallor. Donatio anni 1240: *Dono iterum cum quarraugio, usagio et octo Falencis prati, que nuper dedi Hospitali S. Spiritus, c. arpenta boschorum, etc.*

FALERE, Ἰκροβότα, Equorum ornamenta, in Glossis veterib. Gualvaneus Flammeus apud Murator. tom. 12. col. 1081: *Fuit insuper magnificus in equitatis et equorum Faleris.* Vide *Phalera*.

Glossar. Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. reg. 4120: *Falera, resnes.* Comput. Ms. ann. 1245: *De quadam Falera data Vanereto, xx. sol. Turon.*

FALERAMENTUM, Idem quod *Phalera*, Græc. *ἐπίπαι*, Ornamenta equorum, interdum etiam equitum et viroborum nobilium: unde ad alia transfertur per metaphoram. Statuta Ordinis Cisterci. ann. 1233. inter Anecd. Marten. tom. 4. col. 1355: *Caveant de cetero Hispanie et Vasconie, et alii omnes Abbates Ordinis, ne sellis equorum curiosis, aut frenis ornatis laminis, vel lunulis stanneis, nec strepis utantur ferreis, sed absque omni Faleramento curioso sint hæc omnia.* Vita S. Remigii Rotom. Archiep. inter eadem Anecd. tom. 3. col. 1667: *Non enim oblectabant ejus animam Faleramenta divitiarum, nec anticorum copia ministrorum, cujus erat omnis ab intus gloria de conscientia pura et fide non ficta.* Gesta Abb. Gemblac. apud Acherium tom. 6. Spicil. pag. 505: *Venerabilis itaque Erluinus patris proprii studio literalis scientie imbutus documentis, cum in præsentis sæculo cerneret nihil agi utilitatis, cepit æstuare... dans operam ut postpositæ vitæ lubricæ Faleramentis, Crenohitarum sponie conglomeraretur phalangi.*

FALERARE, Ornare, colorare, Laurentio in Amalthea ex Vocabulario Ecclesiastico, ubi mallet *Phalere*: quo usus est S. Ambrosius in Lucam lib. 2. cap. 18. *Falere sonipedes*, Equos sternere, ornare, in Miraculis S. Swithuni, Julii tom. 1. pag. 381. Hinc cum pompa et apparatu aliquid agere, in Charta foundationis Sacre Capelle Bituric. tom. 2. novæ Gall. Christ. col. 28: *Ad cujus gaudia triumphantis (Jerusalem) militans assidue filia pro sue possibilitatis modulo Falerandæ, Altissimo representat.* Vide *Equus Phaleratus* et *Phalere*.

FALERE, neutro genere, apud Varro nem est Architecturæ genus, quod feminino gen. sic explicat Laurentius in Amalthea: *Falere, Pile lapideæ que pro stereobate substruuntur stylobate, sunt que projecturæ pulvinatæ, opportunas sedes præbentes defatigatis, ut videre est in peristylis Monachorum.*

FALERITA, Quod spectat *Faleras*, seu equorum ornamenta. Ordinatio ann. 1336. Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 310. col. 2: *Pro borratura et Falerita usque ad summam cxx florenorum.*

FALESCERE, Carere, cessare, finire, *Fallir*, *Mangus*. Althelm. de Laude virg.:

Integritas animæ regnans in corpore casto
Flos est virginis, qui meriti damna senectæ,
Nec cadit in terram, seu froode ligustra Falescunt.

Ubi perperam Cantus *fatiscent* reputat. Nec scio, an ita etiam legendum cap. 16:

Donec tortoris sævi tormenta Falescunt.

Et cap. 17:

Sic miles Christi frænabat marmora ponti,
Ut merito Sancti non unquam fama Falescunt.

Ubi Canisius monet, *Fatescat* haberi in MS.

FALESIA, Gall. *Falèse*. Sic Normanni nostri vocant maris editores margines rupesque claudentes. Turnebus lib. 1. Advers. cap. 23. a *Phalerum* dedit, quæ vox apud Varronem lib. 3. de Re rustica, crepidinem quamdam significat. Sed id etymon improbat Jos. Scaliger, putatque a *Fels* vel *Fales* voce Germanica, quæ rupem sonat, petendum. Quid si a *Phalis*, vel *Falis*, quæ sunt turres editiores? Hesychius: Φάλας, φάλισα. Supra: Φάλας ἑρῶν, ἐκστῆσαι. Ita restituunt viri docti: Will. Brito lib. 8. Philip. de *Falesa* oppido in Norman.:

Vicis erat scabra circumdatus undique rupe,
Ipais asperitate loci *Falesa* vocatus.

Monasticum Apelic. tom. 2. pag. 165: *Concessi, quod habeant largam, liberam et rationabilem viam super Falesiam Petrarie per totam longitudinem dicti falesii.* Charta Petri D. Marfeti ann. 1234: *In domanio meo est medietas altæ Falesiæ ante Chautou.* Historia Bellorum Hierosol. MS. verpacula: *On ne puet le castiel assieger ke d'une part, pour çou ke si siet sour une haute Faliss.* Balduinus de Condato MS.:

Tant soit fort li mur ne massis,
Ne en heet lier et fort assis,
Et hostiaux sor Faliss marcs, etc.

[*Perceval* apud Borellum:]

Li chastiaux sur une Falisse,
Fa ferme per si grand richesse.]

Vide Edw. Cokum ad Littletonem sect. 1. A Celtico *Falz*, rupes, accersit D. Bullat in Diction. Celt. Charta ann. 1211. in Chartul. S. Dion. pag. 263. col. 1: *Confessi sunt quod sibi in dicta aqua (Sequane) nec Falesias frangere, neque cum lotris (loris) piscari, sine licentia abtatis sive coquinarii beati Dionysii, aliquatenus liceat.* Reg. 13. Corb. sign. *Habucuc* ad ann. 1512. fol. 149. v: *Quatre journeaulz et demi seant au bout des Falises du marcs commun de Blangy.*

† **FALETI**. Vide *Falcis*.

† **FALETRA**, La parola ydolatria. Glossar. Lat. Ital. Ms. Vide *Falletra*.

† **FALGARE**. Spelmanus in *Aldermanus*, ex legibus Aluredi cap. 33. *perperam legit Falgarit, pro Fulgarit.* Vide *Falgare*.

† **FALHA**, Locus ligno arborumve ramis rustice contextus. Vide supra *Fala* 3. Charta ann. 1341. in Reg. 72. Chartoph. reg. ch. 250: *Item quod habent (homines de Angulis)... usum recipiendi, sciendendi... arbores... de dictis nemoribus... ad faciendum brandas, Falhas, cabanas, ovilia, etc.* Provinc. *Falha* est *falz, facula, defectus*, ut habet Glossar. Prov. Lat. ex Cod. reg. 7657.

† **FALHITA MULIER**, Prostibulum, meretrix, quia ab officio *fallit* seu deficit. Vide *Fallere*. Proclam. civit. Apt. ex Tabul. S. Vict. Massil.: *Item quod mulieres Falhite et vacabunde debeant super superiori veste, super brachio sinistro in loco patenti, portare signum meretricale.*

† **FALIE**. Idem quod *Phala*, vestis. Vide in hac voce et in *Faldones*.

† **Falot**, eadem, ut videtur, acceptione. in Lit. remis. ann. 1859. ex Reg. 90. Chartoph. reg. ch. 475: *Un chaperon double, un Falot et uns ganteles de balains.*

† **FALINGUS**. Vide *Falangus*.
† **FALIONES**. Charta Ademari Comit. regnante Rodoldo Rege Indict. 12. ex

Tabul. Silvianiacensi: *Donato Archim-baudo filio meo attodos bonos 10. cum mansis 55. et serpis et ancillis, et omnibus suppositis, et spadam meam minoram et sigillum de saistro, ubi Irmingardis sculpta est, et duos Faliones, et caballos 4.* Vide *Faldones*.

† **FALIS**, Pronus, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7641. f. pro *Facilis*.

† **FALISCUS**, *Culter* vel *securis*, Papiæ. MS. *Faliscus* præfert. Alibi: *Forca*, quam nunc *Faliscum* appellamus, nunc *Culter* dicitur, alias *Securis*, qua Pontifices in sacris utuntur.

† **FALKELAND**. Vide *Folcland*.

† **FALKENARIUS**, Eadem notione ac *Falconarius*. Charta Agnetis Ducissæ Silesiæ pro Monasterio Grissoviensi ann. 1295. apud Ludewik. tom. 6. pag. 523: *Neque nostri aut successorum nostrorum Aucupatores, Venatores, Falkenarii aut quicumque Officiales debent accedere, agere vel facere stationem in villa prædicta Calndorf.*

† **FALKESMOTE**, Curia quædam Londoniensis, in qua iudicia exercebantur. Vox conficta ex *falk*. [Saxon. *falc* Populus,] et *mote*, concilium, conciliabulum. Henricus I. Rex Angliæ in Charta pro Londoniensibus: *Et amplius non sit, miskenninga (id est, mislocutio) in Hustenoe, neque in Falkesmote, neque in aliis placitis infra civitatem.* [Vide *Falmotum*.]

† **FALLA**, est *Turris lignea*. Glossar. vet. S. Andreae Avenion. Vide *Phalz*. Veteres *Falla* usurpasse pro *Fallacia*, testis est Nonius, apud quem: *Me non vocavit, ob eam rem hanc feci Fallam.*

† Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692: *Falla, bretesche.*

† **FALLA**, ut *Halla* 1. Locus ubi merces venum exponuntur. Inventar. Chart. reg. ann. 1482. fol. 55. v: *Littera sub sigillo præposituræ Parisiensis, per quam constat Johannem de Monte-acuto militem, vicedominum Laudunem ac hospitii regis supramum magistrum, habuisse in Fallis Parisiensibus caput amputatum, propter plura crimina lese majestatis per eum commissa... De anno 1409. in mense Octobri. Ante plateam fori publici seu Fallarum, ibid. fol. 91. v. ex Chr. ann. 1330. Et fol. 94. ex alia ann. 1332: *In Fallis seu hallis Parisiensibus.* Vide supra *Fala* 3.*

† **FALLA**, Alia, ut videtur, notione, f. Leguminis species, in Charta ann. 1343. ex Reg. 74. Chartoph. reg. ch. 232: *Pro uno quartone et dimidio Fallarum existentibus in quadam cartonata terre, etc.* f. pro *Fabarum*.

† **FALLACIA**, Levior culpa ex oblivione præsertim: nostris *Faulte*. Usus veteres Ordinis Cisterciensis cap. 68: *Similiter super artijculos manuum satisfaciunt omnes in loco, in quo sunt, quoties Fallaciam: in Oratorio incurrerint non divergentes dextrorum vel sinistrorum.*

† *Fallanche*, eodem sensu, in Bestiar. Ms.:

Et se dit j'evons *Fallanche*
Par nos sens, ou par oublianche.

Sans failance, Certo, haud dubie, vulgo *sans fauts*. Le Roman de Robert le Diable Ms.:

Car il cuident bien sans *Faillance*
Auz blancz armes avoir *failli*.

Vide *Fallum* 1/

* **FALLACIES**, [Fallacia, Apul. 5. Met. *Fallacie* germanitatis inducta.]

* **FALLACIOSUS**, [Fallacis plenus. Gell. 14. 1. ad fin. Quibus hujusmodi

ambages *Fallaciæ* confutantur. Id. 7. 3. a med. Argumenta *vafra* et *Fallaciæ*. Apul. 8. Met. *Fallaciæ* promissio. et 9. ibid. *Fallaciæ* mulier.]

* **FALLACITAS**, [Fallacia, fraus, seductio. (Gloss. Cyril.)]

† **FALLACIUM**, Ludibrium. Barthius in Glossario, ex Hist. Palæst.: *Verumtamen hoc Fallacium est totum.*

† **FALLARICA**. Vide supra *Falarica*.

† **FALLASIA**. Vide *Falasia*.

† **FALLENTIA** apud J.C. pro Exceptio, quia ibi regula *fallit*, ex Animadv. Pr. de *Mazaugues*.

† **FALLERA**, pro *Phalera*, *Harnesium*, Instrumentum rusticum. Monasticum Anglic. tom. 2. pag. 236 *Et quod cant cum bigis et carris et Fallaris super tentamentum suum de Grenhull.* [Bernardus de *Breydenbach* Itiner. Hierosol. pag. 177: *Jam non hypocryses pallia querunt, sed crimina Falleras eruit omnes.* Hoc est, exiit id omne, quo tegi posset.] Gloss. Lat. Gr.: *Falera*, ἰκκονόμητος. Glossæ aliæ MSS.: *Falerus, ἰκκονόμητος.* Vide *Falera*.

† **FALLERE**, vel *FALLIRE*, De ficere, desinere. Gall. *Faillir*, *Cesser*, *Finir*. Instrumentum de terris S. Catuodi, apud Lobinellum tom. 2. Hist. Britan. pag. 252 *Et tunc vadit fossa Catuodi quasi ad haram nonam per abrupta loca usque dum pervenit ad unam nodulam. Tunc namque Fallit fossa et accipitur nodula per ipsam petram, quæ est in ipsa nodula.* Vide *Fallire*.

† *Affaillier*, eodem sensu, in Lit. remis. ann. 1424. ex Reg. 173. Chartoph. reg. ch. 11: *Auquel suppliant nos ennemis ont fait soustainir et porter plusieurs griefs, oppressions et peine corporelle, tant de famines comme autrement, dont il fut mal disposé et en Affaillia si fort que,* etc.

† Hinc nostris *Faux* dicitur Pars corporis, ubi truncus desinit. Mathæus de Couciaco in Histor. Caroli VII. pag. 670: *Depuis le Faux en bas, comme les jambes et les pieds d'un griffon velu et à grands ongles, et depuis le Faux en avant en forme d'homme.* In *Faux* du corps en aval, in Stat. ann. 1339. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 388. art. 14. Unde *A la faute du grand pont*, pro ad extremam partem pontis, seu ubi pons *fallit*, in Lit. ann. 1358. tom. 3. earumd. Ordinat. pag. 313. Vide *Fallus*.

† **FALLESIRE**, Debitum servitium non facere, ab aliquo delictore, ei desesse. Gall. *Faillir*. Moretus Antiqui. Navarre pag. 45: *Propter quod fuistis meos fideles quando venit illo Imperatore, et non Fallesistes, et propter quod populetis, etc.* Vide *Fallire*.

† **FALLETI**, Societatis mercatorum Italicorum, qui usuram sæpius exercebant, nomen. Charta ann. 1351. in Reg. 80. Chartoph. reg. ch. 508: *Bona societatis Falletorum de Alba, prædicto domino et genitori nostro confiscata fuerunt. La compagnie des Fallez, in alia ann. 1342. ex Reg. 74. ch. 428. Vide *Falcis*.*

† **FALLETRA**, Adulatoria verba. Gloss. Sangerm. MSS. num. 501. Est pro *Phalarata verba*, ut occurrit apud Terentium.

† **FALLIA**, Defectus, quo quis ibi abest, ubi ex officio deberet adesse, et abstractio stipendii propter absentiam. Leges Palatine Jacobi II. Regis Majoric. inter Acta SS. Junii tom. 3. pag. 1: *Necnon sit sollicitus quantum poterit, quod sciat veritatem Falliarum, quæ sunt tam per nostros domesticos, quam per*

alios nostros officiales Fallias facientes; et illas executioni debitas faciat mandari. Vide Fallire.

1. **FALLIARE**, Dignitate depellere. German. *Fallen*. De gradu deicere. Lambertus Ardensis: *Hic rapiabat, illic Falliabat, aut robur expoliabat; isti injuriosam objiciebat calumniam... in milites effusus et amarosus, in civis acerbus et contentiosus.*

2. **FALLIARE**, Officio deesse. Leg. pat. Jacobi II. reg. Majoric. inter Acta SS. tom. 3. Jun. pag. L. col. 2: *Ob hoc ut ipsi domestici et alii predicti occasionem non habeant Falliandi. Vide Fallia. Le FALLIBILIS, Subdolis, insidiosus. Papias.*

2. **FALLIBILIS**, Labilis, qui facile fallit seu deficit. Prolog. com. inter Serm. Barel.: *Et quantum sit Fallibilis quam ipse mortalis vita. Vide Fallere.*

FALLICETUM, eidem Papias, *Licentia Judeorum, vel iustitia.*

FALLIMENTUM, Culpa, Gall. *Faus*. Usatici Barcinonenses cap. 61: *Et qui honorem per illum non tenuerit, emendet illi Fallimentum et desonoret, quos ei fecit curi avere et sacramento manibus propriis jurando. Adde cap. 81.*

* **FALLIO**, [Assatura, DIF.]

FALLIRE, Lex Salica tit. 9. § 1: *Si quis voluerit alterum occidere, et colpus ei Fallierit Phrasis gallica: Si le coup lui a falli: Id est, si ictus sefellerit. Germanis faelen et seylan, est falli, labi, errare. Sed nescio, an legendum saltierit, cum editio Heroldi praeferat: Et colpus praeterfallerit. [Foloier, eadem notione, pro falli, errare, usurparunt veteres Galli. Les Proverbes MSS.]*

Qui per se vel occurrer.
Sine consilio demander,
Sovent Faloiera.

Des Fontaines in Conseil. cap. 18: Se li arbitres Faloie à donner se sentence, i. Si arbitrer erraverit in sententia dicenda.

FALLIRE, vel **FALLERE**, Deesse rei alicui. Usatici Barcinonenses MSS. cap. 28: *Qui Fallierit hostes vel cavalcadas seniori suo, cui eas facere debuisset, aut emendet illi eas in duplo, si senior voluerit, aut emendet ei totum Iamnum et missionem et perdas, quas senior per fallimentum illius fecerit, etc. Id est, qui exercitui non interfuerit, et equitacionem, quam debet, non fecerit. Cap. 29: Qui viderit seniore suum necesse habere, et Fallierit ei de juramine et de servitio, quod ei debuisset facere, etc. Id est, qui non iuravit, vel opem non dedit.*

* **FALLISCUS**, Vide Faliscus.

1. **FALLITA**, Facultatium defectus, inopia dissolvendi aeris alieni, Gall. *Faillite*, Ital. *Fallimento*, Stat. Avenion. lib. 1. rubr. 40. art. 1. pag. 115: *Statuimus quod si quis foro cesserit seu, ut vulgo dicitur, banquamruptam vel Fallitam fecerit, etc. Hinc*

* **FALLITUS**, ibid. art. 3. pag. 116: *Eum autem decoctorem seu Fallitum declaramus, qui tempore solutionis non satisfecerit, etc.*

2. **FALLITA**, Vadimonium desertum, Practicis nostris *Défaut*. Stat. comitat. Venais. cap. 12. ex Cod. reg. 4960. A: *Notarii officia exercentes singulis diebus iudicis, quibus curia tenebitur, antequam discedant a curia, scribere in uno quaterno omnes contumacias et dictas Fallitas... teneantur.*

* *Faille* vero et *Faloise*, pro Fallacia, deceptio, commentum, fabula, nugæ, ineptiæ, in Poem. Rob. Diaboli Ms.:

Quant qu'il vos compte, c'est tout Faille.

Ibidem:

Mais ains ne me vantez croire,
Ainschols tenez tout à Faloies,
Et à escap et à folie,
A gas et à malice.

Falourde, eodem sensu, in Mirac. B. M. V. Mss. lib. 2:

Une grant trufe, une Falourde,
Une Instruie, une bourde
Quant plus volentiers, etc.

Unde **Falorder**, Decipere, irridere, vulgo **Duper**, se moquer, in tom. 8. Fabul. pag. 70:

Li clers croissent se porroit,
Qui les veut aler Falorder,
Ves id. fet il, un bonnet, etc.

Neque aliud significare videtur **Fardouille** apud Guiartum ad ann. 1804:

Sans conter truffes et Fardouilles.

* **Fastrouille**, et **Fatrouille**, eodem significatu unde **Fatrouilleur**, gerrarum seu ejusmodi ineptiarum auctor Lit. remiss. ann. 1428. in Reg. 172. Chartoph. reg. ch. 322: *Je ne tien compte de ce prime et de ce tierche, ce ne sont que Fastrouilles.* Alis ann. 1429. ex Reg. 174. ch. 326: *Icellui Bartholemeu dist au suppliant que ce n'estoient que Fatrouilles de son fait lequel lui respondi que il n'estoit point Fatrouilleur.* Rursum alis ann. 1408. in Reg. 158. ch. 224: *Icellui Perrin dist au suppliant que il n'estoit que un Fatrouilleur et le cuidoit ainsi esbaboynner, et que tout ce qu'il disoit, estoit menesonge.* Vide infra **Famfaluce** et **Fatuare**.

* **FALLITUS**, a **Fallire**, Reus violatæ fidei. Instrum. de conducto singulari certamine inter Carolum Jerusalem et Siciliæ, et Petrum Aragonum Reges, inter Anecd. Marten. tom. 3. col. 104: *Et tanquam perjurus, devictus, falsus, Fallitus, infidelis, proditor et infamis sit et perpetuo habeatur.* Eadem habes apud Rymer. tom. 2. pag. 228. 229. 232. 238.

* **Nostri Falis**, eodem sensu. Lit. remiss. ann. 1388. in Reg. 182. Chartoph. reg. ch. 284: *Jehan de Bourgeauville dist au suppliant qu'il batroit bien un si Falis et foireux chevalier comme il estoit, et ledit exposeant respondi qu'il n'estoit ne Falis, ne foireux.* Vide supra in **Fallita** 1.

* **FALLIUM**, Charta Lotharii Regis Franc. ann. 987. pro Eccl. S. Cucufatis in Catalonia, apud Michaelum Carboneillum in Chron. Hispan. fol. 8: *Et Ecclesias S. Genesii, et S. Martini, et S. Felicii, que sunt ad ipsum Fallium, etc.* [Vide **Fallium** 2.]

* **FALLIUSUS** GRAVUS. Vide **Falcyranus**.

* **FALLODIA**, **FALODIA**, Faces in signum lætitiæ accensæ, Gall. *Illumination*. Chron. Bergom. ad ann. 1386. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 857: *Et facta fuerunt Falodia super turres tribus noctibus continuis.* Annal. Placent. ad ann. 1417. ibid. tom. 20. col. 892: *Et facta sunt excelsa Falodia et atheni sonitus campanarum.* Et col. 895: *Facta sunt festa campanarum, que pulsate non fuerunt diebus 25. elapsis, et facta sunt excelsa Falodia.* Vide in **Phale**.

* **FALLOGIA**, Eadem notione. Annal. Estens. ad ann. 1409. apud eumd. Murator. tom. 18. col. 1066: *Novum hoc... Ferrariam universam implevit gaudio civitatem, et per diem integrum ac sero acta fuerunt magnorum crebrorumque ignium multiplicata Fallogia in plateis et vicis omnibus civitatis.*

* **FALO**, Eodem significatu, in Chron.

Mutin. ibid. tom. 15. col. 598: *Et ex hoc facti fuerunt magni Falo Mutinæ. Vide Falo.*

1. **FALLUM**, ex Anglico *Falle*, deficere: *falling*, defectus. Parliamentum de depositione Regis Ricardi II: *Citra Pascha proximo extunc sequens sine Fallo rediret in Angliam.* Galli dicunt *esse faute*. [Instrum. anni 1418. ex Archivo Castri Nannet.: *Cognoscimus nos esse obligatos realiter abaque Fallo ad unam Miracula S. Zita Virg. April. tom. 8. pag. 519: Ego feceram nimis magnum Fallum (i. delictum) quod subtraxeram bindam S. Zita in ista terra. Vetus Poeta MS. e Bibl. Coislin.:*

Demain ferons une bataille
Enmi ces chaus sans faille.

* **IN FALLO**, Casu, fortuito, præter voluntatem. Chron. Bergom. ad ann. 1406. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 970: *Volendo ipse Nolus dare dictis de Pisonibus amenando colfellum, quem habebat in manu, in Fallo percussit unum filium Pini de Cavarcis in una tibia.*

2. **FALLUM**, videtur etiam modus agri apud Anglo-Saxones. Monasticum Anglic. tom. 2. pag. 425: *De duabus acris, et 8. rodis terre, et 80. Fallis in Lartwaist.* [Vide **Fayllium**.]

* 3. **FALLUM**, Stannum. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. Reg. 7692: *Fallum, Estain.*

* **FALMOTUM**, Conventus, Cœtus, a Saxonico fo l c. Populus, et M o t e, Concilium. Donatio Guidonis de Meriton Militis Fratris Templi Salvatoris apud Kennettum Antiqu. Ambrosden. ad annum 1184: *Testes donationis sunt Fulco Sacerdos de Meriton, Luvellus de Horspath et totum Falmotum meorum hominum et suorum.* Quo in loco **Falmotum** solam significat vassallorum domini congregationem. Sed alia fuere **Falmota** hisce parvis cœtibus solemnia, que scilicet in urbibus vel provinciis celebrabantur. **Falmotum** urbis vel oppidi, quod vulgo **Burgmote** appellabant, tum cogebatur, cum cives negotium habebant aliquod extraordinarium: **Falmotum** vero provincie, **Schiesmote** dictum, unoquoque anno congregabatur. Huic intererant Equites omnes ceterique Vassalli libere conditionis, qui præstito Regi fidei et homagii sacramento Magistratum eligebant **Scheriff** vocatum, qui per annum integrum in tota provincia jurisdictionem exerceret amplissimam. Verum hujus Magistratus electio penes solum Regem esse coepit anno 1815. ut docet Kennettus in Glossario ad calcem Antiquit. laudatarum. Vide **Falkeemote** et **Folkemote**.

* **FALO**, Albertus Mussatus lib. 18. de Gestis Henrici VII. Cæsaris rubrica 8: *Sed ecce in summo Gorgone fastigio ignem emicare, quod signum Falo ipsi nuncupabant, conspexere. Hujus indicis signi Roberti Apulie Regis galeas in Elbam declinasse ioculariter, ibique identidem damna intulisse incolis, mox et in portum Pisani descendisse. Verum Falonis indicio Gorgonei classem Pisani intutum redogere, illisamque servare. Ubi Villanus sic notat: Vox Falo acula accentuacula notanda est Faló. Significat autem flammam seu flammæ splendorem, vel potius repentinam flammæ apparitionem: et videtur esse unum ex his verbis, quæ a Græcis ad nos recta migrarunt: illis enim φαλό, splendidum vel album derivatione a verbo φαίνω, quod est Luceo. Consimile huic verbo, quod*

obiter dixerim, est nauticum *Fano*, quod Græcis, φανός, a verbo φαίνω, quod inter alia est Luceo, apparet. Galli dicunt *Falot*, quod videtur affine *Falō* Etruscorum. Vide Menagii Etymologias Gallicas.

◦ **FALODIA**. Vide supra *Falodia*.
◦ **FALQUERII**. Religiosi Turci. Vide Waddingum ann. 1314. 9. [Gall. *Falquir*.]

◦ **FALQUETRARE**, Falce secare. Gall. *Faucher*. Charta ann. 1348. ex Tabul. S. Vict. Massil. : *Afirmabat dictus prior paganos et habitatores terræ S. Leontii scientes teneri Falquetrare, et alios, qui non sciunt Falquetrare, teneri quolibet anno facere unum jornale ad Falquetrandum sua prata propria dicti prioratus*. Vide supra *Falcatio*.

◦ **FALSADOR**, FALSADORIUM. Vide *Falsarius*.

◦ **FALSAMENTUM**, Adulteratio, falsificatio. Charta Guidonis Regis Hierosol. anno 1190. apud Guesnaium in Annal. Massil. : *Excepto furto, homicidio, tradimento, Falsamento monetæ, etc.*

1. **FALSARE**, Decipere. In Glossis Isidori : *Falsatus sum, deceptus sum*.

2. **FALSARE**, Adulterare, scriptum corrumpere. Rabanus Maurus lib. contra Judæos cap. 13 : *In tantum namque eorum processit impietas ut, etiam Scripturarum Prophetiarum Falsare conati sint*. Sexta Synodus CP. art. 14 : *Τὸν δὲ πᾶσι σὺν ἁγίοις τῆς ἐπιπέρας δὲο βεβήκα, etc.* Occurrit ibi non semel, [et in S. Euseb. Cronon. Martii. l. p. 373.]

◦ *Falsare*, eadem acceptione, in Lit. remiss. ann. 1413. ex Reg. 167. Chartoph. reg. ch. 178 : *Lequel compaignon avoit Falsé ou fait Falsier à un jeune clerz certaines lettres royaulx*. Quoad crimen *Faussarerie* appellatur, in aliis Lit. ann. 1362. ex Reg. 31. ch. 122 : *Guart de M. n. nil proposita Faussarerie de rasure de ladite somme contre ladit exposant, et que l'en avoit fait de sep livres soixante livres de dites lettres obligatoires... Il confessa ladite fausse de rasure*. Vide infra in *Falsoneria*.

◦ **FALSARE PONDERA**, Adulterare, minuire. Concilium Legion. ann. 1012. can. 34. inter Hispan. tom. 3. pag. 192 : *Panariæ que pondus panis Falsaverint, in prima vice flagellentur*.

3. **FALSARE**, Falsam esse rem quampiam contendere. Lex Ripuar. tit. 59. § 2 : *Et si quis in posterum hoc refragari vel Falsare voluerit, a testibus convincatur*. Ita *Falsare chartam*, est falsam asserere, in Capitul. 3. ann. 819. cap. 10. *Chartam falsam efficere*, lib. 3. Capitul. cap. 43. Tabular. S. Ambrosii Bituric. sub Roberto Rege : *Si quis autem homo seu femina hanc cartam Falsare voluerit : componat centum libras auri, aut seipsum reddat eidem Ecclesie ejusdemque habitatoribus ad servile opus peragendum*. Leges Edgari Regis art. 9. apud Bromptonum : *Si accusatus se de hoc non idoneaverit, et nisi accusationem Falsaverit, redimat se vera sua, i. falsam esse arguerit*. Vide l. penult. D. de Falsis. (48, 10.)

4. **FALSARE CURIAM**, in Regiam majestatem lib. 3. cap. 21. § 7. idem valet ac appellare a judicio Curie tanquam falso et pravo. Usatici Barcinonenses MSS. cap. 71 : *Qui Judicium Curie recusat, Curiam Falsat, et qui Curiam Falsat, Principem damnat. Fausser la Cour*. in Assisis Hierosolymit. MSS. cap. 108. quod idem valet ac

◦ **FALSARE JUDICIUM**, Appellare a ju-

dicio. Dupliciter autem *falsabatur Curia*, vel *Judicium*, primo, cum simplex ac nuda erat appellatio : secundo, cum appellationi adungebatur crimen aliquod, quod Judicibus impingeretur, veluti si odii, lucri, vel alia prava causa Judicium egisse appellans contenderet. Prima appellatio in Curia domini superioris consueto juris ordine procedebat, altera duello definebatur. Appellans enim, Judicem aut Judices seu Pares suos pravum Judicium ac iniquum ex prava causa egisse duello se probaturum profitebatur, eoque nomine cum ipsis Judicibus monomachiam inibat. Quod ab ipsis veteribus Francis accersunt non inusite viri docti, apud quos Comes seu Judex, qui in judicando peccasset, plectebatur, adeo ut contingeret etiam, ut a partibus læsis interdum occideretur iniquus Judex, ejusque cædes non magna multa lueretur, ut videre est in Lege Salica Edit. Heroldi tit. 54. 57. Sed de *Falsatione judiciorum* plura jam a nobis observata sunt ad Statuta S. Ludovici lib. 1. cap. 6. quibus subdere videtur operæ pretium locum Hugonis Falcandi de Calamitatib. Siciliæ pag. 600 : *Hanc ergo sententiam vice consensuque omnium Boamundus Comes, ut erat vir eloquens, in presentia Regis exposuit. Tunc Richardus Comes exclamavit, injuste se gravari, odium æquitati præferri : paratum se probare, quod iniquam falsamque protulisset sententiam. Quibus verbis Boamundus Comitem prohibuit Curie respondere, dicens, injuriam hanc non in eos, qui judicaverant, sed in caput regium principaliter redundare. Dehinc injunctum est Archiepiscopo et Episcopis qui aderant, ut in auctorem tantæ contumeliæ, quod æquum esset, de juris severitate decernerent. At illi iuxta Constitutiones Regum Siciliæ decreverunt, Comitem Richardum non solum de terra sua, verum etiam de membris et corpore Regis misericordie subtrahere, eo quod Judicium Curie Falsum dicere præsumpsisset. Captus igitur et militum custodiæ traditus, Taurominium jussus est perducere, et ibidem in Castello... summa diligentia custodiri. Quæ quidem non modice illustrant, quæ habentur in Statutis S. Ludovici lib. 1. cap. 76. ubi sane appellari a Judicibus Regiarum Curiarum posse, sed Regiam Curiam falsari non posse decernitur : *car l'on ne trouveroit mie qui droit en feist : car li Rois ne tient de nubi fors de Dieu et de lui*. Ad idem etiam formulam ejusmodi appellationum, desumptam ex Tabulario Episcopatus Parisiensis Bibliothecæ Puteane fol. 119. Philippus D. G. Franc. Rex dilecto et fideli suo Episcopo Parisiensis salutem et dilectionem. Cum fidelis et devotus frater noster P. Alençon. et Carnotensis Comes, et Almaricus de Meulento Valletus noster asserant se ab audientia vestra ad nostram Curiam super quodam Judicio, tanquam pravo et Falso dato in vestra Curia contra eosdem pro Roberto de Haricuria Milite appellasse : mandamus vobis quatenus sitis coram nobis ad instans Parlamentum ad diem octavarum B. Martini hiemalis, et vobiscum habeatis Andream Groingnet, Joannem Angier, et Philippum Paon judicatores vestros super pravo et Falso Judicio dictis Comitibus et Almarico responsuros, et significetis dicto R. de Haricuria, quod ad dictum diem comparuit, si sua crediderit interesse : inhiabentes vobis, ne pendente hujusmodi appellatione aliqui innovare præsumatis in præjudicium Curie nostræ, et dictæ appellationis. Dat. Paris.*

die Jovis post festum Apostolorum Petri et Pauli.

Cognitio vero de falso judicio facto ad Regem unice spectavit. Statut. Marlebridgense sub Henrico III. Rege Angli. cap. 21 : *Nullus de cetero, excepto Domino Rege, teneat placitum in Curia sua de Falso Judicio, facto in Curia tenentium suorum, quia hujusmodi placita specialiter spectant ad Coronam et dignitatem Domini Regis*. Vide Gul. Prynneum in Libertatib. Eccl. Angli. tom. 3. pag. 551.

◦ *Fausser jugement*, apud Petr. de Font. in Consil. *Fausseur et Faussarres*, Appellator, et *Faussement*, ipsa appellatio, ibid. cap. 21. et 22. Vide supra in *Appellatio* 1.

◦ **FALSARIA MONETÆ**, Crimen falsæ monetæ, cujus cognitio solum Regem spectat, ex Legibus Henrici I. Regis Angli. cap. 10.

1. **FALSARIUS**, Sica, pugionis vel cultelli species. Albericus in Chron. MS. ann. 1214. de Pugna Bovinensi : *Ante oculos ipsius Regis occiditur Stephanus de Longo Campo, in capite percussus longo, gracili trialemello, quem Falsarium nominant*. Chronic. Flandr. cap. 15. de eodem prælio : *Matthieu de Mommaranci tenoit un Faussart en sa main, et en derompoit les presses*. Le Roman de Roucaux MS. :

Et grans julzai mes, et Faussars aceres.

Le Roman de Gaydon MS. :

Lancet à lui les Faussars aceres.

Le Roman de Guillaume au Court-nez MS. :

Et arbalestes, javels et Faussars.

Cronicón MS. Bertrandi Guesclini :

D'espées et de Faussars ot sur lui plus de cent.

Alibi :

Maint bacinetz aussi ceuvré jollement, Pacons, dars, et Faussars, qui tranchent souefvement

Iterum :

Gettent dars et Faussars, moult en vont ociant.

FALSADOR, Eadem, ni fallor, notione, apud Sanutum lib. 2. part. 4. cap. 8 : *Decet etiam antedictum (navigium) habere sagittarum numerum infinitum, et præcipue ex eis, quæ Falsadores vulgariter appellantur*. Et cap. 21 : *Duodecim magistri ad faciendum Falsadoria atque tela*.

2. **FALSARIUS LITTERARUM**, Qui Litteras supponit vel adulterat. Statuta Synod. Eccl. Leodiensis ann. 1287. inter Anecd. Marten. tom. 4. col. 879 : *Statuimus de Falsariis declarando Falsarios Litterarum Domini Papæ esse auctoritate canonis excommunicatos*. Vide *Falsare* 2.

* **FALSATIO**, [Falsificatio. Hieronym. 2. in Rufin. 5. Falsatio Apostolorum ab hæreticis.]

◦ **FALSATO**, adv. Dolose, fraudulenter. Charta foundationis S. Mauriti Argaunensis tom. 1. Hist. Insulæ Barbaræ pag. 30 : *Reliqua vero corpora congerantur in tutissimum locum, atque aptissimum in unum condantur locum, et sub eximia custodia sanctissimi Custodes deputentur, ne forte, quod absit, Falsato ex eis furentur*.

FALSATOR, Falsarius, in Lege Salica tit. 32. § 8. [Gall. in Chart. ann. 728. apud Schœpflin. in Alsat. Diplom. tom. 1. pag. 10.] [et in Miraculis S. Vincentii Madelgari, tom. 3. Julii pag. 680 : *Rigebat juratoris brachium, nec verba proferre, nec valebat contrahere porrectam*

manum... signantes facies suas execrantur Falsatorem et venerantur Dei amicum.]

† FALSATOR CHRISTIANUS, f. Qui fidem Christianam ejuravit. Charta ann. 1114: *Donamus vobis prescriptis fratribus Lapeto et Berardo... tertiam partem de totis placitis, de Christianis Falsatoribus et latronibus, qui fuerunt (f. fuerint) capti de S. Juliano usque ad Crucem S. Affroditi. Et certe qui fidem ejurabant muletæ ad minimum pecuniaræ subiciebantur, quæ ad fiscum domini pertinebat.*

° FALSATOR MONETÆ, Qui monetam adulterat, n. Stat. Cadubrii lib. 3. cap. 44. et alibi passim.

* FALSATUS, [A falso, falsificato, falso, corruptus, adulteratus. Hieronymus 2. in *Hist.* 5. a med. Liber Hilarii Falsatus ab hereticis.]

† FALSÆTUS, Levior aura. Chron. Danduli apud Murator. tom. 12. col. 451: *Non illa lucidissima et quietissima fuit, suavi et prospero vento flante, navigantibus nobis alique strepitu et cum ordine magno, ut sibi sive Falset. sile-*

rent.

° FALSARIUS, Idem qui Falsarius 2. Concil. Tarraconense ann. 529. can. 8 inter Anecd. Marten. tom. 4. col. 286: *Et si aliquis litteris indulgentiæ Archiepiscopi Toletani in nostra provincia (Tarraconensi) usus fuerit, tanquam Falsarius puniatur.*

° FALSE, Dolose, fraudulenter. Lit. remiss. ann. 1350. in Reg. 80. Chartoph. reg. ch. 20: *Dicendo eidem Hugoni, quod Falsum ipsum a suo servitio in tempore maris sui operis egerat, cum in loco ipsum deserisset. Vide Falseto.*

† FALSETUM, Tonus acutus, Gall. Fausset. Rubrica MSS. Ecclesie Bellovac. in Vigilia Nativitatis: *Omnes antiphonæ psalmodiarum incipiunt cum Falseto. Vide Falsetum.*

° FALSETUS, Sedes brachii conclusa, Gall. Fautuil. Inventar. M. thes. Sedis Apostol. ann. 1255: *Item duos Falsetos de boccaramine. Vide Faldao.*

° FALSIDIA, apud Martenium in Anecd. dotis pro Falcidia: quod vide.

* FALSIDICENTIA, [Falsiloquium. Jul. Val. res gest. Alex. M. (edente L. Maio). Inrepare vatem Falsidicentiam (operat).]

1. FALSIFICARE, Idem quod Falsare. [Item falsam asserere, seu quempiam falsidicum probare.] Charta Ludovici VI. Reg. Fr. ann. 1119. apud Jacob. Pettum. post Penitentiale Theodori pag. 581: *Horum itaque (servorum) probationes, aut liberi suscipiant, aut contradicendo Falsificent. Egidius de Roya ann. 1231: *Fernandus Comes Flandriæ... Bruggensibus dedit privilegium, quod Scabini non impositos amovere non possent, nisi secundum legem Falsificati essent. Id est, convicti de falso judicio. (Gesta Tancredi num. 102. inter Anecd. Marten. tom. 3. col. 175: *At Roamundus, ut ipse non imprudens, rei seriem scrutatur, quoniam somnator ille esset, quibus populum ambagibus involvisset, quem fossoribus locum significasset, utque ipse insidisset, fodisset, invenisset: statim fallaciam deprehendit, inventionem irritam, inventorem conjecturis Falsificat arguit.]***

2. FALSIFICARE, ex Gallico Fausser, Trajicere, perfringere. Joan. Monachi Majoris Monast. lib. 1. Hist. Gaufr. D. Norman.: *Imposita est capiti ejus cassis multo rapide pretioso relicens, quæ talis temperaturæ erat, ut nullius ensis acuminis incidi vel Falsificari valeret. Robertus de Bourron in Hist. Arthuri et*

Merlini MS.: *Li haubert sunt si fort et si tenant, qu'il ne puant maille Fausser. Le Roman de Kanor ann. 1224. MS.: *Ne peut le cop tenir qu'il ne soit entré en la coiffe et li baçin Fausseés. Le Roman de Roncevaux MS.**

Fausserent ces broiques, où li ore est balas.

Alibi:

Son haubert fient Fausser et desmailler.

Guill. Guiart. MS. ann. 1267:

Beciez foudre, embarrer hyaunes, Haubers Fausser, et espaulieres.

Le Roman d'Alexandre MS.:

L'aubert Fausse et deoront, ô l'acier Viennois.

† 3. FALSIFICARE, Adulterare, corrumpere scriptum, monetam, etc. Gall. Falsifier. Ottoboni Scribæ Annales Genevenses ad ann. 1175. apud Murator. tom. 6. col. 351: *Pisanis vero monetam Lucensem, quam malitiose cudabant et Falsificabant, sub juramento debito interdixit. Chron. Parnense ad ann. 1293. apud Murator. tom. 9. col. 824: *Liber Societati Cruzatorum et populi Parmæ de consensu et conscientia dicti Capitanei per Dn. Adedem ejus Notarium in pluribus locis Falsificatus et cassus fuit. Privilegia Friburg. civitati concessa a Bolhne Duce Furstenbergensi ann. 1337. apud Ludewig. tom. 6. pag. 41: *Pannos et stannina non Falsificata, cujusque valoris et coloris fuerint, licite possunt vendere, et incidere per ulnas.***

† 4. FALSIFICARE CURIAM, Idem quod Falsare judicium, Appellare a judicio. Apud Anglos usu et consuetudine Regni receptum. rat ut qui Curiam Falsificaret seu judicium, præsertim cum de iniquitate judicii querebatur, coram ipsa Curia lactis sacrosanctis Evangelis juramento id affirmare teneretur: quod duello definitur apud Francos. Hujus moris testis est Hiccius Prefat. in Grammat. Anglo-Saxon. pag. 26. ubi ex Annal. R. Hovedeni pag. 261. hæc exseribit: *Conquestus enim erat Regi idem Johannes, quod cum calumniatus esset in Curia Archiepiscopi terram quamdam de illo tenendam jure hereditario, et diu inde placitasset, nullam inde potuit assequi justitiam, et quod ipse Curiam Archiepiscopi sacramento Falsificaverat secundum consuetudinem Regni. Cui Archiepiscopus respondit: *nulla justitia defuit Johanni in Curia mea, sed ipse, nescio cujus consilio, an propriæ voluntatis motu, attulit in Curia mea quemdam Toper (id est, librum Hytanorum) et juravit super illum, quod ipse pro defectu justitiæ a Curia mea recessit, cum statutum sit in Regno vestro, quod qui Curiam alterius Falsificare voluit, oportet cum jurare super sacrosancta Evangelia. Vide Falsare Judicium.**

† FALSIFICATIO, Adulteratio quæ fit imitando alicujus chirographum. Charta apud Th. Blount in Nomolex. Anglic.: *Scrias quod dedimus Adæ de Essex Clerico nostro, pro servicio suo, omnes terras et tenementa quæ fuerunt Will. de Scrubby, cujus terræ et tenementa sunt excaeta nostra, per feloniam quam fecit de Falsificatione sigilli nostri.*

° FALSIFICATUS, Falsi accusatus. Charta Andr. reg. Hungar. ann. 1231. apud Cencium inter Cens. eccl. Rom.: *Quia multi leduntur per falsos prestaldos, citationes vel testimonia eorum non valeant, nisi per testimonium diocesani episcopi vel capituli, nec Falsificatus*

prestaldus possit se justificare, nisi eorumdem testimonis in factis majorum. Vide Falsificare 1.

FALSIGRAPHUS, Qui falsa scribit. Vox hybrida, apud Joan. Sarisber. lib. 3. Metalog. cap. 5. Josephus Iscanus lib. 2. de Excidio Trojano:

... Fingit enim, nullique hac parte secunda Falsigraphus commenta docet.

FALSIGRAPHIA, apud Alanum de Insulis in Planctu naturæ pag. 301. 319.

° FALSILIA, Falcula, Gall. Faucille. Lit. remiss. ann. 1357. in Reg. 85. Chartoph. reg. ch. 86: *Unam Falsiliam ad scindendum blada habilem. Vide supra Falcilla.*

° FALSIOLOGUS, Plauto et Prud. Falsiloquus, mendax. Acta S. Lupi episc. Trecent. tom. 7. Jul. pag. 75. col. 1: *Hinc Falsilogus Pelagius, hinc auctor veritatis Christus.*

* FALSIOLOQUIUM, [Mendacium. Augustin. proem. Retractat. ad fin. Ex multiloquio incidit in Falsiloquium.]

* FALSIMONIA, [Fraus, fallacia. Plaut. Bacch. 3. 6. 12. Quos cum censeas tibi amicos, reperuntur falsi Falsimonia.]

* FALSIPARENS, [Qui falsum habet parentem, id est cujus pater is esse creditur, qui minime est. Catull. 68. 111. Quod quondam cæsis montis fodiisse medullis Audit Falsiparens Amphitryoniades.]

° FALSITAS JUDICII, Iniquitas. Charta Joan. comit. Pontiv. pro commun. Abbat. tom. 4. Ordin. reg. Franc. pag. 57. art. 19: *Sciendum est etiam quod quicumque scabinos de Falsitate judicii infamaverit, nisi eos legitime convincere poterit, unicuique novem libras et aureum obolum persolvere tenebitur. Vide Falsificare 4.*

° FALSITAS MASCULORUM, Eorum corruptio et adulteratio. Stat. Mantus lib. 1. cap. 22. ex Cod. reg. 4620: *D. potestas Mantus... cognoscere possit de... masculorum Falsitatibus, quibuscumque plagis, sodomia et quoquo modo luxuriantibus contra naturam.*

* FALSITESTIS, [Falso testimonio, falsus testis. Gloss. Philox.]

FALSITIA, Falsum, ex Gall. Fausset. Henr. Knighton: *Accusatus est de multis transgressionibus, fraudibus, Falsitiis et traditionibus.*

† FALSIVOMUS, Mendax, vaniloquus. Vita sancti Guthlaci tom. 2. Aprilis pag. 42: *Ut quid Falsivomis pectoribus vanae rinas depromitis.*

FALSO, FALSONUS, Lanceæ armorum species. Fauchon. Gall. de qua voce supra in Falcastrum. Synodus Nemausensis ann. 1284. de Clericis: *Enses non deferant, nec cultellos acutos, nec lanceas seu Falsones, nisi forte ex causa probabili tuitionis, seu guerræ. [Eundem locum jam ad vocem, Falco 2. supra citavimus. Et quidem apud Marten. qui eadem Statuta inter Anecd. sua edidit, legitur: *Falcones, non Falsones. At vox, Falsones occurrit in Statutis Synod. Eccles. Gidurcensis, etc. ann. 1289. inter eadem Anecd. tom. 4. col. 726: *Balistis et arcus, lanceas, Falsones, costalarios seu alia arma non deferant. Statuta Arelat. MSS.: *Non deferatur sine licentia Consulium... per Arelatem per greriam accutam, vel gazarniam, vel Falsonum longum, vel alia arma, nisi cultellum, etc.] Vide Falsarius 1. et Falco.****

† FALSONARIA, Adulteratio, depravatio, Gall. Falsification, de mercibus dici

tur, mensuris, scripturis, etc. Charta Johannis de Montignaco in Chartulario Abbatie B. Magdalene de Castro duno fol. 7. verso: *Contentio que inter me ex una parte et Mauricum Abbatem et Canonicos B. Marie Magdalene de Castriduno ex altera vertebatur super hoc quod ego Falsionariam mensuram ville Rothomagi, que villa est Canonico-rum, et justiciam et emendationem ex eadem Falsionaria provenientem, erga eosdem Canonicos reclamabam, ita pacificata fuit... ita tamen quod quando in supradicta villa Rothomagi pro falsitate mensurarum... contigerit capienda emendatio... sibi 5. solidos accipiet et Majori suo de eadem villa 20. denarios pro dis-tricto.* [Confer Glanvilliam lib. 14. cap. 7. Vide Falsionaria.]

FALSONARIUS, Falsarius, ex Gall. *Faussonnier*. Charta Majorie Rotomagensis et Falesie: *Latro, Falsionarius judicabitur per communiam, et ponetur in pillorico, ut omnes eum videant et cognoscant. Falsionarii et retores denariorum, apud Bractonum lib. 3. tract. 2. cap. 1. § 8.*

Unde Falsionarius dici potius videtur qui falsas monetas reus est, seu qui monetam adulterat. Certe non alia notione accipitur in Charta ann. 1194. e Chartul. Latiniac.: *Si quis Falsionarius inventus et captus fuerit non ad cambitores, sed ad Abbatem tantum de illo tota justitia spectabit.*

FALSONERIA, FALSONNERIA, Monete adulteratio nostris *Faussonnerie*. Bened. abb. Petroburg. de vit. et gest. Henr. II. reg. Angl. tom. 1. pag. 131. ad ann. 1176: *Si quis reclusus fuerit coram justiciariis domini regis de mardo, vel latrocinio, vel de Falsioneria, etc.* [Confer Assis. Henr. reg. fact. apud Clarendon cap. 1.] Charta ann. 1354. in Reg. 84. Chartoph. reg. ch. 140: *In premissis dampnabiliter agendis furtum, roberiam ac Falsioneriam committendo, etc.* Alia ejusd. ann. ibid. ch. 13: *Comme plusieurs roberies, mauvaistes, Faussonneries et autres malefactions ont esté et sont faites... en plusieurs nos monnoies, etc.* Lit. ann. 1388. tom. 7. Ordin. reg. Franc. pag. 242. art. 26: *Sur les Fauconneries qui se font dans les dites monnoies, etc.* Vide infra Falsus-saulnerius. Sed et Falsioneris dixerunt, ubi de scripto supposito vel adulterato agitur. Lit. remiss. ann. 1451. in Reg. 181. ch. 37: *Icellui Guillemette, saignant avoir à non Phelipot Chausse, eust au suppliant passé audit nom quietance de duites choses. Laquelle Faussonnerie ainsi commise et perpétrée, etc.* Vide supra Falsare 2. et Falsionaria.

FALSONUS. Vide Falso.

FALSOSUS, Circumventus deceptus. Gloss. Arabico-Lat. [Gloss. Isid.: *Falsosum, Circumventosum, deceptosum.*]

FALSUS, Præstatio, que domino pensabatur pro falcebus aliisque rusticis instrumentis acendis. Vide *Agusadura* et *Agusare*. Charta ann. 1152. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 540: *Clamando illis furnum de Limoso et omnes justitias et mensuram ipsam, que vocatur emina... et omnes Falsos et putatorias, et decimum de tota annona de mercato.*

FALSUS-BURGUS, a Gallico *Fauxbourg*. Suburbium. Charta ann. 1380? ex Tabul. Flamar.: *Hospicium suum sibi, ut dicit, datum ad perpetuum per magnificum et potentem virum dominum Fixi comitem, situatum in Falsis-burgis sancti Honorati.*

FALSUS-SAULNERIUS, Qui monetam adulterat, idem qui Falsionarius, nostris alias *Faussonnier*. Arest. pariam. Paris. ann. 1399. inter Probat. ult. Hist. Tre-norch. pag. 264: *Dicitur le Galoys Falsus-saulnerius reputatus communiter erat. Faussonniers de monnoies, in Stabil. S. Ludov. cap. 39. Hinc Monnoyes d'or et d'argent Faussonnées, in Lit. anfr. 1365. tom. 4. Ordin. reg. Franc. pag. 506. Vide supra Falsioneria.*

FALTERNUM, et amenum, Succinum ad similitudinem vini et mellis dictum. Papias.

FALTESTALIUM. Vide Faldistorium.

FALTUS, [Confluentia, ubi duo amnes conjunguntur et conflunt. Appendix ad Vitam B. Nicolai Alberti, Mail tom. 7. pag. 682: *Monasterium oppidum agri Senonensis ad Faltum Jeannæ et Sequane, vulgo Montereau Faut-Yone.*]

FALUPPA, [Pala. DIER.]

FALUS. Appendix 1. ad Herici lib. 2. de Mirac. S. Germ. Autiss. tom. 7. Jul. pag. 285. col. 1: *Novi factum operis et leni Falu, quamvis imperite, memorie posterorum mandare studemus. Ubi docti Editores suspicantur legendum esse brevi filo, vel stylo, aut quid simile.*

FALVUS, Fulvus color. Gall. *Fauve*. Papias: *Falvus, fulvus, elvus color. Fric-torius II. Imp. lib. 2. de Arte venandi cap. 24. de Falconibus: Item Falvi aut sunt simpliciter Falvi, et absolute, qui non habent marginem in dorso neque in cauda, aut tendunt ad rubedinem secundum magis et minus, etc. Occurrit ibi pluries. Feras falvas, Bestias fauves, vulgo appellamus eas, quarum pili sunt fulvi coloris, ut cervum, cervam, damam, et capream.*

Comput. Ms. ann. 1244. *De quodam roncino Falvo dato Johanni Tonquin, xiiij. lib. xij. sol.*

FALX, Obligatio servilis, qua quis tenetur domini fenum falce demetere. Charta anni 1182. inter Instrum. tom. 4. novæ Gall. Christ. col. 191: *Salvis cor-vea et Falce et furca et aliis consuetudinibus. Charta anni 1261. in Hist. Medianti Monast. pag. 327: *Homines dicte ville... furram et Falcem et saciam et carruchas et vecturas annonæ et feni... persolvant Ecclesie memoratæ. Vide Falcata.**

FALX MISSURIA. Chartula plenarie securitatis, exarata sub Justiniano, apud Brisson. lib. 6. Formul. *Arca granaria minore ferro legata valente siliquis aureis duas, Falce Missuria valente siliquis aurea una, cupo uno, etc.* Forte legendum: *Lance missuria. Vide Missorium.*

FALZO, FALZONUS, Lanceæ armorum species Stat. synod. eccl. Sabin. 14. sæc.: *Clerici cultellos acutos et incongruos non deferant seu Falzones.* Annal. Estens. apud Murator. tom. 18. Script. Ital. col. 934. *Ea hora cum una Falcono, quem portaverat, domum dictæ mulieris viduæ secrete introivit. Vide Falso.*

FALZUS-GRAVUS, Comes Palatinus, in Hist. Laudensi apud Murator. tom. 6. col. 1035. Vide *Falcigranus*.

FAMA, pro Fames, legitur apud Anast. Biblioth. in Vita Johannis II. Papæ in editione Muratorii.

FAMARE, Fama vulgare. Hieron. Dungenheimus de Laudibus S. Scholastici num. 2: *Qui usque ad Justiniani Imperatoris sanguinem lineam deducere Famatur avitam.* [Acta SS. April. tom. 2. pag. 709. de S. Wernhero: *Nec sola fama, sed mera veritas hoc Famabat, et Famat de præsentibus.* Rursus legitur pag. 915. et

apud Rymorum tom. 8. pag. 207. ubi in malam partem accipitur. Vide *In-famare*.]

Chron. Joan. Vitodur. in Thes. Hist. Helvet. pag. 53: *Dum adhuc viveret, pecuniam apud eos deposuisse Famabatur.* Sermo mag. Joan. Parvi in Conc. Constant. ex Bibl. Heilsbr. pag. 111: *Sicut fur et latro in oculis oculum Famaris intravisse. Hinc*

FAMATUS, Famosus, *Famatissimi* av-tur. Inquit Hericus ad Carolum Cal-vum, apud Mabill. tom. 3. Annal. Bene-dict. pag. 206.

FAMATA PERSONA, Censura vel vituperio publice notata. Stat. Cadubr. lib. 3. cap. 43: *Si quis emerit vel servaverit scienter aliquod furtum, vel aliter receperit, in centum solidos condemnatur pro qualibet vice, et ad reddendum furtum domino compellatur; et intelligatur scienter, si a persona Famata furtum receperit, vel a famulo, vel famulis alienis cum aliis morantibus.*

FAMBULO. Vide Gurgo.

FAMELITAS, Fames. *Cum de nuditate sua reventi et de famelitate sua refocillati essent*, apud Acherium tom. 7. Spi-cil. pag. 401.

FAMELLA, Ancillula, Famula Hroswitha Monacha, de S. Pelagio, inter Acta SS. Junii tom. 5. pag. 209:

Respicere Hroswitham mihi pietate miscellam, Me tibi subjectam devota mente Famellam.

FAMELLUS, Servulus, Famulus, ibid. pag. 212:

Dunque focus gremio fureret fornacis in amplo, Non caput abscessum Christi sumpsere Famelli.

Rursus occurrit in Miraculis S. Severi Episcopi April. tom. 3. pag. 771.

FAMEL nostri vocabant ferrum, quo sagitta seu jaculum munebatur. Lit. remiss. ann. 1116. in Reg. 169. Chartoph. reg. ch. 317: *Laquelle vire estoit ferrée d'un fer, nomme Famel. Forte pro Flame vel Flame.* Vide infra *Flamma*.

FAMEN, Sermo, verbum. Onomast. *Famen*, *pitæ*, *pitæ*. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm.: *Famen, Locution, parole*.] Abbo lib. 2. de Obsid. Partis. vers. 144:

Almis Faminitibus sospes procedit egrotas.

Elnotus in Vita S. Canuti in Proemio.

Obstructas aperit aures et Famina reddidit.

Henricus Rosia in Herlingsberga:

... Collectas Famine talli Compellat turmas, etc.

Andreas Capellanus in Eroticis *Præte-rea mendacibus non debet uti Faminitibus, sed et cavere, ne sermone minus effuso utatur.* Anastasius Biblioth. in Præfat. ad Sermonem Theodori Studite de S. Bartholomæo: *Opuscula nonnulla composuit, inter qua et sermonem hunc de B. Bartholomæo satis utilem, obscuris dictionibus... Græco edidit Famine, etc.* Utitur Henricus Algidior. lib. 3. v. 19. lib. 4. v. 11. 31. 200. lib. 5. v. 133. Dudo de Actis Norm. Orderic. Vital. lib. 3. Will. Brito lib. 2. v. 404. 589. lib. 8. v. 631. lib. 9. v. 33. etc. [Confer Thietmar. lib. 2. vers. 6:]

... Cunctos quos vicerat iste superbus Famine divino, etc.

Adde lib. 2. cap. 21. etc.]

FAMENAGIUM, Idem videtur quod *Familia*. I. Capitul. gener. ann. 1362. sub Guillelmo Abb. S. Victoris Massil. postea PP. Urbano III.: *Confirmamus donationes de Famenagiorum factas per G. quondam Prorem de Gigortis.*

FAME NECARE, Jurisdictionis species, apud Aragonenses. Fori Oscæ ann. 1247. sub Jacobo Rege Aragon. fol. 83: Si homo infanticidæ occiderit hominem infanticidæ, talem homicidam potest dominus ejus in captione, Fame, siti, aut frigore, necare, non faciendo de illo justitiam, vel estemam. Vide Estema. Observantia Regni Aragon. hb. 6. tit. de Privileg. Militum § 9: Si vassallus domini, non habentis merum nec mixtum imperium, in loco occiderit vassallum, dominus loci potest eum occidere Fame, frigore, et siti. Et quilibet dominus loci habet hanc jurisdictionem necandi Fame, frigore et siti in suo loco, licet nullam aliam jurisdictionem criminalem habeat. Adde hb. 1. tit. de Pignorb. § 3. et hb. 9. tit. Actus Curiarum, § 4.

* **FAMERE**, Esurire, Gall. Avoir faim, apud Menotum Serm. pag. 186.
 * **FAMERE**, Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657: Famegar, Prov. Famere, esurire. Annal. Mediol. ad ann. 1385. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 801: Quas (litteras) statim ut legit, furore repletus inquit dictis abbatibus oratoribus: Fametis aut sititis? Intelligentes predicti abbates hæc verba, et videntes se supra pontem dicti fluminis, etc. Vide mox

* **FAMESCERE**, Fame laborare, perire. Lit. remiss. ann. 1351. in Reg. 81. Chartoph. reg. ch. 195: Ipsos, uxores et liberos suos necessario oportebat famescere et etiam mendicare. Alia ann. 1357. in Reg. 85. ch. 187: Ipsos supplicantes, qui tunc considerata caritate bladarum non habebat de quo possent sibi vel uxori suæ de victualibus providere, fuit consors et particeps, una cum aliis duobus pauperibus hominibus, qui modo simili famescerant, de furando unum porcum saltatum. Adde Chron. Estense apud Murator. tom. 18. Script. Ital. col. 405. B. de Amor. in Spec. sacerdot. Ms. cap. 46. de Misericordia:

Pasci famescerent, pota nimium sitientes.

FAMELLEUS, famelicus, in Bestiar. Ms.

Tant est auvais et perecheus,
 A la rive atout Famelleus.

Ibidem:

Li goupils est moult artilleus,
 Quant il est auques Famelleus.

* **FAMESCITAS**, Fames. Lit. remiss. ann. 1352. in Reg. 81. Chartoph. reg. ch. 229: Propter sterilitatem... inmensaque famescitatem, quæ ipsam, ejus uxorem et pueros suos urgebat, etc. Vide Famelitas.

* **FAMEX**, Gloss. Lat. Gr. Sangerm. et Supplem. Antiquarii: Famer, ὄξυς, hic Famer, palearia, contusio. Gloss. Isid. et Papias: Famis, Contusio faucis. Excerpta Pith.: Famer, Contusio, fauces, ramiz.

* **FAMFALUCA**, et **FAMEFOLUCA**, voces incognite Somnero, cui in Glossis Saxonicis per v a p u l efferuntur. [Scaturigo, φαυφολυ. Vide Grimm. Ant. Jur. pag. 631.] Nescio, an inde nostri suum *Fanfæue*, vel *Fanfæuche* hauserint, quibus vocabulis rem nihili ac quisquillas denotant. [Vide Menagium v. *Fanfæuche*.]

* **Fafellue**, Commentum, fabula, ejusdem originis, in tom. 1. Fabul. pag. 48:

Elle li dist tant de belles,
 De Truffes et de Fafellues, etc.

Fasseuer, eodem sensu, in Lit. remiss. ann. 1407. ex Reg. 161. Chartoph. reg. ch. 329: Icelui Lourdel dist que c'estoient toutes tromperies ou Fasseuers. Vide supra in *Fallita* 2. et infra *Fartuge*.

FAMICUS, Locus tabernarum in urbe, quem frequentant propter famam pellendam. Jo. de Janua. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. Famicus, *Lieu de tavernes*.]

* **FAMIDICUS**, Carrulus, qui quidquid fama fertur, alius dicit. Vita B. Notkeri Balbuli, April. tom. 1. pag. 588: Interrogat denique Episcopus post aliquot dies, ubinam tamdiu moraretur suus Famidicus; sic enim hominem nominare solebat et solitus erat, nova semper sibi aliqua clam apportantem. [E Ekkeh. IV. Cas. S. Gall. cap. 8. apud Pertz. pag. 96. lin. 15.]

* **FAMIDRETUM**, Mulcta a iudicibus publice imposita; forte a *Famare* et *Directum* sic dicta. Vide *Directum* 1. Ordinatum super redditibus Dalphin. in Reg. sign. Viennæ fol. 48. r. ex Cam. Comput. Paris: Item venduntur simili modo iudictio, iudicatura, seu *Famidretum* levantium et recipiendum usque ad sexaginta solidos et descendendo; et erunt domino grossæ emendæ pretium predictum excedentes et compositiones grossæ, eventuræ extraordinariæ et confiscationes.

* **FAMIDUS**, Famelicus, laborans fame. Charta Emehardi Episc. Heribopol. ann. 1097. Inter Vendemias litter. Frederici Schanattii pag. 178: Agiliter exeat, pauperes quosque et debiles, scabidos et *Famido*, turgidos et thabidos querat et colligat.

* **FAMIGER**, [Qui fert famam, nuncius. Gloss. Philox. Varr. 5. L. L. 7. Hinc etiam *Famiger*, affabile, et sic composita alia item, ut declinata multa. Alii rectius leg. *Famigerabile* pro *Famiger*, affabile: illic enim de fama sermo est, ejusque derivatis tantum.]

* **FAMIGERABILIS**, [Conosciuto per fama, celebris, clarus, fama notus. Apul. 1. Met. Satis *Famigerabile* spectaculum. et 2. Provincia *Famigerabilis*. V. vocem *præced.*]

1. **FAMIGERATUS**, Famosus, διασημωτός, apud Apuleium lib. 2. Florid. [*Famigerator*, in Chronice Citizenis apud Ecardium in Hist. March. Misnens. pag. 519. *Famigeratissimus*, in Vita B. Jacobi Eremitæ sæc. 4. Benedict. part. 2. pag. 150.]

* 2. **FAMIGERATUS**, [Divulgatus, celebris. Apul. Florid. n. 15. *Famigeratum* antiquitus fanum. *Mela* 2. 7. ante med. Creta multis *Famigerata* fabulis, adventu Europæ, Pasiphaes, et Ariadnæ amoribus.]

* **FAMIGERENDUS**, Celebrandus, laudandus. Epitaphium Blasii Abb. Mortui-Maris, Anecd. Marten. tom. 8. col. 1445:

Corpus habet tellus, virtus penatæ sepulcrum
 Horrui, eterno *Famigeranda* die.

* **FAMIGERO**, [Eulgo. Gloss. Philox.]
 * **FAMIGRARIUS**, Comes, ut coniecto, vel urbis Prefectus. Locus est in *Bassa*. Vide *Falcigranus*.

1. **FAMILIA**, Hac voce indignantur Servi, coloni, in prædiis rusticis commanentes, dominis prediorum famulatum et servitium exhibentes. Glossæ Basilicæ: Φαυδία, οίκτων, ἀνδραπόδων. Charta Caroli Cal. pro Tornutiensi Monasterio apud San-Julianum: *Et Truncinum villam, cum familia utriusque sexus, et omni re ad se pertinente*. [Capitul. de Villis § 2: *Ut familia nostra bene conservata sit, et a nemine in paupertate missa*. Appendix ad Marculfum. Formul. 8: *Fultus per hunc libellum manumissionis te fratrem nostrum, quem servilis conditio hacenus addictum tenuit inter hujus ecclesiæ Familiam, etc. Familia*

Ecclesiæ, in Capitul. Aquisgran. ann. 816. cap. 6. Capitular. lib. 1. cap. 82. lib. 5. cap. 210. *Familia* *Familia* *Ecclesiæ*, hoc est, Servi eorum qui Ecclesiæ servitio addicti sunt, in Charta Humberti Dalphin. inter Ordinatum Regum nostrorum tom. 8. pag. 772. Adde *Baluzii* notas ad Capitul. et Chartam Henrici Imp. ann. 1103. apud D. Brussel tom. 2. de Usu feud. pag. 802.] [De Monasterii *Familia* in Walafrid. Vita S. Otmari cap. 13. Sæpe in Statut. antiq. S. Petri Corbelensis.] Hanc vocem J.C. et Scriptoribus veteribus, pro costu servorum uni domino subjectorum notam constat.

Triplis generis distinguuntur hujusmodi *Familia* in Historia Novientensis Monasterii, inter Anecd. Marten. tom. 3. col. 1128. ubi sic habetur: *Hic itaque curtibus subjecta familia trifarie discernitur. Prima ministerialis, que etiam militaris recta dicitur, adeo nobilis et bellicosa, ut nimirum liberæ conditioni comparatur. Secunda vero censualis et obediens permagnifica et sui juris contenta. Tertia nihilominus est, que servilis et censualis dicitur. Sed tamen omnes sub dominio Episcopi et ad ipso rectoris constituti consistunt. Ibidem col. 1131. memoratur *Familia ministerialis, servilis et censualis*. [De Chart. Ludov. Pii ann. 817. pro hoc cœnobio in Alsati. Dipl. num. 82. *Cum tota familia tam libera quam servili, in chart. Otton. II. Imper. ann. 977. ibid. num. 160. Chart. S. Petri Carnot. ann. c. 1120. ap. Guerdard. Chartul. tom. 1. pag. 371: Cunctis familia, tam servituti obnoxia quam liberis. Contra familia a ministerialibus segregatur in chart. Adelbert. Archiep. Mogunt. ann. 1130. in Guden. Cod. Dipl. tom. 1. pag. 92: *Ut ipsi ministeriales majori præposito serviant... familia autem tota ad fratres omnino pertineat. Medium locum inter liberos et servos familiares occupant in chart. Maurimonast. ann. 1130. in Alsati. Dipl. num. 247: *Facta est autem hæc traditio per... præterea per multos alios sapientes et probos, quam liberos, quam familiares et servos.*]***

2. **FAMILIA**, Terræ portio, uni familie alendæ sufficiens, et in eam rem destinata, *Mansus*, *carucata*, *hida*. Beda lib. 3. Hist. cap. 8: *Donavit terram 50. Familiarum ad construendum Monasterium*. Cap. 13: *Habens terram Familiarum 7000*. Ita et cap. 16. et 22. Quibus locis Interpres Saxonicus *hida* habet. Ita etiam hanc vocem usurpat lib. de Monasterio Wiremutensi cap. 4. 9. 15. ut et Simeon Dunelm. in Hist. Regum Angl.: *Ut confestim ei terram 70. Familiarum largiretur*. Brompton.: *Dedit ei Monasterium 30. Familiarum in loco, etc.* Infra: *Donavit Episcopo... terram 40. Familiarum ad Monasterium construendum*. Eadmerus in Vita S. Wilfridi cap. 47: *Donavit seruo domini terram 87. Familiarum*. Stephanus Eddius in Vita ejusdem Wilfridi utitur voce *mansionum*, cap. 8. et 29. Vide *Mansio*. Hist. Translat. S. Sebastiani: *Cauciacum, que septingentarum Familiarum esse perhibetur, ad temp. fabricam spatiandam dedit*.

3. **FAMILIE**, in militia videntur appellari *Trones*, qui ad militiam educabantur, aut instruebantur, nondum in numeros aut signa relati, quibus annona perinde ac militibus de publico præbebantur, quæ inde *capitularia* dicuntur Mauricio lib. 2. Strateg. cap. 2. De ejusmodi familiis copios egit Jaco-

bus Gothofredus ad leg. 17. Cod. Th. de Erogat. milit. annonæ, et ad leg. ult. de Jure fisci.

† 4. **FAMILIA**. Conventuales Monachorum congregationes Familie nominantur... quia Præfectus Monachis eos non aliter, quam pater filios tractare debet.

5. **FAMILIA**, in Scacariis. Vide Scacatum.

6. **FAMILIA PUPILLE**, id est, summitas. Matthæo Silvatico.

FAMILIARESCERE, pro Familiaris fieri, vox Sidonii leg. 7. Epist. 2.

FAMILIARES, De familia alicujus, qui a servis separantur in leg. 3. Cod. Th. Ne præter crimen majest. (9, 6.) Gloss. Gr. Lat. : Οἰκίος, Familiaris. Præsertim vero Familiaris vocabant, quos Reges ac Principes in familiam suam peculiariter adsciscabant. [Testam. Johan. Gargui Episc. Massil. ann. 1344. ex Tabular. ejusdem Eccles. : Volo quod Familiaribus meis de gagiis et salariis eis plene satisfactat; residuis autem servitoribus meis, etc.]

Familiares Regales, in Charta Willelmi Regis Siciliae ann. 1172. apud Rocch. Pirrum. Will. Tyrus lib. 21. cap. 16 : Georgius Sinaites Imperialis aulae Familiaris. Rogerus Hoveden. pag. 725 : Robertus de Turnham Familiaris Regis.

In Ratificatione Testamenti Regis Philippi Pulcri per Ludovicum Hutinum, Martinus des Essars dicitur Familiaris du Roy. Quædam appellatio donatur Egidius de Compendio in Regesto Dierum Trecensium. Exstat Diploma Joannæ Reginae Neapol. ann. 1344. qua Petrum de Aquila Minoritam in suam Capellam et Familiarem assumit. Habetur præterea formula assumendi in Familiarum, in Monumentis Neapolitanis, tom. 3. Waddingi Hist. Minor. subjectis pag. 3.

Charta ann. 1274. Cod. Colbert. 2591 : Je miles de Galatas chevalier et Familiaris dou tres noble empereor de Constantinoble, etc.

FAMILIARES CURIÆ, occurrunt apud Hugonem Falcandum non semel pag. 672. 676. 777. qui dignitatem ipsam Familiaritatem Curie nuncupat. Erant autem illi præcipui Regis consiliarii, quibus cum res majoris momenti disceptabat et dijudicabat. Idem scriptor : De solvendo quoque matrimonio præcepit Curie Familiaribus, ut convocatis Episcopis, aliisque personis Ecclesiasticis, et auditis utriusque partis allegationibus, quod inde diceret equitas, expedirent. Alibi de Guillelmo II. Rege : Familiaris autem Curie non in eo gradu, quo fuerant, aut dignitatis equalitate voluit permanere. Nam Gayto Petro summa rerum omnium potestate concessa, super omnes eum eminentiori loco constituens... interesse quidem Conciliis, et Familiaris appellari, sed ejus in omnibus imperio subservire. Acta Innocentii III. PP. pag. 10 : Statuit eum Familiarem Regium. Pag. 18 : Quintam Familiarem instituebat Regios, quos volebat.

FAMILIARITAS, Dignitas Familiaris. Acta Innocentii III : In regiam eum Familiaritatem admittens. Gobelinus Persona in Cosmodromio etate 6. cap. 17. de Pontificali IX. PP : Item revocavit literas Familiaritatis, quas multis concessit, qui Familiaris ejus continui non extiterant [Memorantur etiam Literæ Familiaritatis Cardinalium in Constitutione Eugenii IV. Pape Bullarii Carmelit. pag. 185. col. 1.]

FAMILIARES CURIÆ DELPHINALIS, in Statut. Delphinat. pag. 39.

FAMILIARES, præterea dicti, qui ex

familia Monachorum habebantur, licet nec ex Monachis, nec ex Conversis essent. Leges Alfonsi IX. Regis Castellæ 1. part. lit. 18. lege 7 : Familiares son llamados, o confadres, los que toman senal de habito de alguna orden, et moran en sus casas seyendo senores de lo suyo, e non se desamparan dello. Statuta Cluniacensis S. Petri Venerab. cap. 48 : Statutum est, ne hi, qui vocantur Familiares, hoc est, nec Monachi, nec Conversi, quorundam Monasteriorum pessimi destructores, nec etiam pro maximo lucro alicubi recipiantur. Causa hujus instituti fuit, Familiarium illorum multis nota perveritas, qui nec Deo servientes, nec manibus operantes, nec aliud utile domibus providentes, ad garrandum, ad detrahendum, ad dissipandum, que poterant, in quibusdam Monasteriis aiebantur et vestiebantur. Ejusmodi Familiarium mentio est in Nomastico Cisterciensi pag. 255. 416. 842. Vide Oblati.

Exstat in Historia MS. Monast. Beccensis pag. 497. et 498. Catalogus Familiarium ejus Abbatie, qui omnium Congregationis bonorum spiritualium participes declarantur. Horum præcipui et illustriores sunt : Maurilius Archiep. Mathildis Regina. Henricus Rex Franc. Philippus Rex Franc. Ernaldus Archiep. Joannes Episc. Matildis Imperatricis. Memorantur quoque in Chartulario S. Vandreg. tom. 2. pag. 2027. ann. 1124. ubi notatur Missa quotidie pro Familiaribus celebranda. Hinc apud nos etiam nunc inter Primæ preces ab Acolythis canitur : Commemoratio omnium fratrum, Familiarium Ordinis nostri atque benefactorum nostrorum; cui Superior subjungit : Requiescant in pace. [Vide Jac. Hommey. Supplet. Patrum pag. 483. sqq. in Notis ad Epistol. S. Hildeberti et Schannat. Histor. Episcop. Wormat. tom. 1. pag. 143.]

FAMILIARITAS, Familia. Familiaritati vel dominio alicujus inherere, in leg. 3. Cod. Th. Ne præter crimen majest. (9, 6.) l. ex familia alicujus esse. Nonifacius Archiep. Moguntin. in Epist. ad Zachariam PP : Postquam non ante annos prope 30. sub Familiaritate et servitio Apostolice Sedis... voto constrinxi [Notione paulo diversa Carolus Simplex Rex Fr. ann. 901. apud Acherium tom. 6. Spicil. pag. 414 : Monasterium (Corbelense) in tutela ac Familiaritate nostra suscepimus.]

◦ **FAMILIARES PSALMI**. Vide in Psalmis.

FAMILIARITER, Per familias. Frontinus : Agros in montibus Romani acceperunt Familiariter.

1. **FAMILIARIUM**. Cornel. Fronto lib. de Nominum verborumque differentis : Familiarium, quod servo competit, ut sagum, gladium.

2. **FAMILIARIUM**, Suppellex domestica et familiaris. Capitula Gener. MSS. S. Victoris Massil : Si tallias, procuraciones, sive etiam census, et vestimenta seu Familiarium Prioratus vel officii, logeria et salaria de tempore suo idem inventus fuerit non solvise.

† **FAMILIARIUS**, Familiaris. Qui erat Familiaris noster et consiliarius, apud Rymmerum tom. 2. pag. 196.

◦ Charta ann. 1337. ex Tabul. S. Vict. Massil. : Pro salario et stipendio dandis bartitonariorum dicti conventus, monachorum servitorum et Familiariorum, Familiarium nostris, eodem significatu. Charta Caroli V. reg. Franc. ann. 1378. ex Tabul. Regniac : Il ont fait édifier ung hostel ou maison à leurs depens pour

mettre eulz et leurs biens, familiers et serviteurs à sauvé. Lit. remiss. ann. 1389. in Reg. 138. Chartoph. reg. ch. 80 : Guillaume de Seurpigny escuyer ou Familiar de l'abbé de S. Pierre le Vif de Senz. Thevenot sujet et Familiar de nostre amy Guillaume de Maleval. in altis Lit. ejusd. ann. ibid. ch. 69. Vide in Familiaribus et in Famuli.

† **FAMIS, FAMIX**. Vide Famæ.

FAMOSA, nude, pro Libellis famosis. Glossæ Basil. : Φάμουσα, λιβέλλοι περί ανων βιβλιων των δηλοντων φλυαριαν. Adde Joan. Tzetzem Chil. 9. cap. 489. Ita usurpat lex 7. Cod. Th. de Famos. libell. (9, 34.) Anna Comnena lib. 12. Alexiad. : Φάμουσα τινα γραφοντες κατά την του βασιλευς ερριπτον εκληθη... δηλοι δε η λητις τα φάμουσα λοιδορηματα τινα εγγραφα, etc.

† **FAMOSUS**, Qui maledictum aut convicium dicit et qui ejusmodi convicii conscius, in Capitul. lib. 7. cap. 200 : Hi qui in blasphemiam alterius cantica composuerint, vel qui cantaverit ea, extra ordinem vindicetur. Nam lex exciliari jubet eos qui libellos Famosos excitant aut proponunt. Notatur infamia quicunque, dum appellat judicem, convitium dixerit. Non tantum is qui maledictum aut convitium dixerit Famosus efficitur, sed et is cujus consilio factum esse patuerit. [Ex interpret. Paul. Sent. V. 4.]

◦ **FAMOSE**, Publice, palam, in ore atque oculis omnium. Inquisit. ann. 1315. in Chartul. Arremar. ch. 30 : Quod ipse pluries, publice et Famoso auditu dicit a pluribus bonis et fide dignis. Chron. Leon. Urbev. in Honor. IV : Licet impotens ad id [Papatum] crederetur, et penitus inhabilis Famoso diceretur, etc. Vide supra Famars.

FAMOSITAS, Fama, opinio, in Vita S. Endei Abbatis Aranensis n. 2. [et apud Acherium Spicil. tom. 7. pag. 602. Gloss. Lat. Gr. Sargerm. : Famositas, κακορμια, mala fama.]

† **FAMOSUS**, pro Familiaris dici videtur, in Vita S. Petri Cælestini :

Quos tres Famosi tetris thoracibus angues Torvi oculos, linguasque vagi, qui ore recio Invadunt tremulos illosque vorare laborant.

Primæ tamen syllabæ quantitas brevis obstat. Aliquando pro Injuriosus dici adnotat Sirmundus in Glossario ad calcem Concil. Gall. Vide Famosa.

† **FAMUL**. Vide Famulosus in Famuli.

* **FAMULABUNDUS**. [Famulatorius. Tertul. 3. advers. Marcion. 7. ex Daniel. c. 7. Omnis gloria Famulabunda.]

FAMULAMEN, pro Famulatus, in Epistolis Ruodeperti Magistri et Monachi S. Galli, apud Andr. Dandulum in Chron. MS. ann. 908. [et apud Mabillonium Analect. tom. 4. pag. 40.] [Ruodlieb. fr. 2. vers. 136. fr. 3. vers. 101. 581. fr. 19. vers. 12.]

◦ **FAMULARE**. Charta ann. 1245. ex Chartul. Cluniac. : Ministret omnibus monachis vestimenta, cuilibet monacho cucullam annuatim, stamnia et Famularia duplicia. Alicui fortasse legendum videbitur Femoralia; sed utrum bene nescio, nam vox Famulares, eodem sensu, legitur in Chron. S. Dion. tom. 5. Collect. Histor. Franc. pag. 296 : De robes se vestoit à la maniere de France, après (emprès) la char usoit de chemises et de Famulaires de lin. Ubi Eginhardus cap. 23. habet, Feminalibus lineis. Vide Famulares et Familiarium 2.

FAMULARES, [pro Familiaris. Vita S. Philippi Archiep. Bituric. inter Anecd. Marten. tom. 3. col. 1332 : In ultima in-

firmitate ex qua obit, vocavit socios suos et Famulares, et audivit computum suum. Occurrit etiam apud Rym. tom. 8. pag. 428.] Miracula S. Aigulfi Abb. Lerin. cap. 6: Tres calices cum patenis inde raptis (quod horribile est dictu) in Famularibus suis occultavit. Sed nemo non videt legendum femoralibus, quod non advertit vir doctus, qui famulare nauticam esse putavit.

◦ **FAMULATORIA EXPENSA** in Chart. ann. c. 1120. in Chartul. S. Petri Carnot. pag. 371. Locus ubi cibaria, etc. familiae criminii dispensantur.

◦ **FAMULATUS**, Servientis officium. Charta ann. 1165. ex Chartul. S. Vandreges. Concedimus Willelmo Anglico quietudinem domus suae ad omni consuetudine, salvo tamen censu, et custodiam curiarum nostri de Caldebecco et Famulatum ejusdem villae jure hereditario, quae ad domum ipsam . . . pertinent. Alia ann. 1183. ex Tabul. S. Petri Carnot.: In molendinis de Falesia habebant videlicet Famulatum et custodiam et farinagium et unam minam mollure per unamquamque ebdomadam. Vide in Famuli et mox Famulus Ligius.

◦ **FAMULI**, Servi, in leg. 1. C. Com. ser. mar. (7. 7.)

◦ **FAMULATUS**, Servitus: Famulatus nebus liberare, in leg. 3. Cod. Th. de lib. causa. (4. 8.) [Diploma Ottonis M. in Chron. Mindensi pag. 734: Homines quoque Famulatum ejusdem monasterii facientibus, etc.]

◦ **FAMULATURA**, Eadem notione. Capitula General. MSS. S. Victoris Massil. Statutum quod quodcumque contigerit, quod Priores forenses seu Monachi devotione compuncti voluerint aliquociens propter honorem Monasterii in dicto Monasterio decem impendere Famulaturam (sic), etc. Sed forte legendum Famulatum.

◦ **FAMULATIUM REGALE** in Anonymi Vita Ludov. Pii cap. 23.

◦ **FAMULOSUS**, Servientis. Glossar. Isidor. Emenda, inquit Graevius, Famulosis servientis. Hausit ex Servio: vide illum in Famul et Familia. Ennius 8. apud Nonium:

Mortalem summum fortuna repente reddidit ut summo regno Famul optimus est.

◦ **FAMULUS**, Idem qui Valetus, Scutifer, nostris Escuier, Charta ann. 1307. apud Fredericum Sandium in Consuetud. feudatib. Gelliae pag. 39. Nos *Herbertus de Patten, Famulus, etc.* Diploma Magni Ducis Brunswicensis ann. 1357. sic clauditur: *Testes hujus rei sunt Geverhardus et Burchardus de Werberge, Nobiles: Lippoldus de Vreden et Balduinus de Dalem, Milites: Henricus de Veltheim, et Burchardus de Asseburg, Famuli.* Quo loco Famulus idem est, qui Ministerialis, Germanicis Scriptoribus. Fabricius in Chronico Misnensi: Illo tempore non auctor nobilitum virorum titulus fuit, quam ut strenui Famuli nominarentur, quod literis probari potest. Equites vero aurati, ut dicerentur Milites. Terra trium Famulorum, habetur in Monastico Aug. tom. 2. pag. 969. sed nescio, an legendum familiarum. Vide Familia, et Valetus. [99. Hiltius, Glossar. German. col. 1621. sqq. voce Schildknechte.]

◦ **FAMULI FEODALES**, Vassalli. Charta Mauricii de Bellavilla Dom. de Genasche, ann. 1265: *Et septima pars illius mestiva est Famulorum feodalium.* Infra: *De isto autem gagio habebunt 5. solidi. et Famuli feudales 2. solidi.*

◦ **FAMULI Ecclesiae feodati et prebendarii**, Charta Henrici Episc. Tullens.

ann. 1163. in Append. ad Capitul. Baluzii col. 1509: *Ita tamen quod Archidiaconus et Archipresbyter ecclesiasticam justitiam, cum opportunum fuerit, super parrochianos exercent, praeter ministeriales, scilicet villicum, decanum, scabinionem, et Famulos ecclesiae feodatos et prebendarios quotidiana ab ecclesia sumentes stipendia.*

◦ **FAMULUS LIGIUS**, Vassallus, qui domino suo, ratione feudi, fidem omnem contra quemvis, praestat. Reg. Phil. Aug. ex Cod. reg. 4653. A. fol. 170: *Theobaldus de Faverilles tenet in famulatu medietatem preposituræ; unde est Famulus ligius.*

◦ **FAMULUS REGIS**, Servientis, apparitor. Libert. Pontis Urs. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 641. art. 35. et 36. *Famulus regis, qui edicit vinum in venditionem, de unaqueque edicione, unum nummum, etc. Famulus regis duodecim nummos recipiet pro vademonio fundis.*

◦ **FAMULATUS**, Vassallus. Gaudfredus Malaterra lib. 1. cap. 4: *Adjiciens Tarentum, et Hydruntum sive Galipolim cum omnibus appenditiis, et quidquid Gaudfredus de Conversana sub ipso habebat cum ipso Famulatu ejusdem.* In Tabulario S. Dionysii Novigente, occurrit *Famulatus separatus a feodo Militum.*

◦ **FAMULITAS**, Eadem notione. Vetus Char. a apud Ughellum in Episcopis Verconensibus: *Hec sunt, quae Episcopus Theobaldus ab Episcopatu, videlicet feudum fratris ejus, quod pro Famulitate tenebat, et nummos inde acceptos libr. 700. in alodio tribuit fecit.* Nisi legendum sit familiaritate ita et feudum fuerit additum his, qui e familia Episcopi erant, quod sequentia videntur suadere: *Similiter dedit nepoti suo feudum, quod fuit Beroldi, qui fuit de familia, etc.*

◦ **FAN**, [Longum cingulum quo pueri ligantur in cunis. DIF.]

◦ **FANELEN**, Vide Fahnellen.

◦ **FANAFRACHA**, Comput. ann. 1488. inter Probat. tom. 4. Hist. Nem. pag. 49. col. 1: *Item pro decem libris cum dimidia sturollorum et Fanafrachis, videlicet 1. sol. x. den. f. pro Favafracha.* Vide supra in Faba.

◦ **FANALE**, FANALIS, Fax, lucerna, pharus, Ital. *Fanale*, Gall. *Fanal*. Annal. Placent. ad ann. 1461. apud Murator. tom. 20. Script. Ital. col. 909: *Deportata fuerunt in his funeralibus et exequiarum pompa vexilla quindecim; cum clypeis totidem super vestibus equorum novem et Fanalibus quadraginta octo.* Stat. crimin. Saonae cap. 34. pag. 72: *Non audeat vel praesumat aliqua persona portare de nocte per civitatem aliquas fasces, tiscnos, seu gnam aliquam, nisi forte bransonum, Fanalem, lanternam, etc.*

◦ **FANALIA**, Acta SS. Junii tom. 3. pag. 449. de S. Raynerio: *Si quidem lumen oculorum amiserat, patiebatur namque guttam in oculis, quae dicitur vulgo Fanalia, unde et aperti oculi et lucentibus nihil videbat.* Ubi Henschenius: *Fanale* Italis dicitur Laterna: an hinc tractum nomen ad oculi morbum non divino. Vide Fantilia: quod idem videtur.

◦ **FANARIUM**, Fax, lucerna, pharus, Gall. *Fanal*, Italis *Fanale*. Jacobus Aurius lib. 10. Annal. Genuens. ad ann. 1283: *Galea autem Januenses die ac nocte cum Fanariis dictas naves insequebantur.*

◦ Privilegium concessa Pisanis a Soldano ann. 1269. apud Lam. tom. 3. Delle. erudit. pag. 278: *Et lignum quod gabbiam non habuerit cum cuperta, unum tarenum*

auri tantum, et nihil aliud, neque plus quacumque ratione vel causa, et maxime occasione. . . Fanaria.

◦ **FANATICUS**, [Gloss. Sangerman. n. 501: *Fanatici, qui futura cavent, dicti a Fano.*] Vide Fanum.

◦ **FANATOR**, Qui fenem versat furcillis. Vide Fenator.

◦ **FANCELASTRA**, Ancilla, serva, Ital.

Fantesca. Vide infra in hac voce. M. Ant. Blanc. JC. Patav. in Tract. de Compromis. quest. 8. num. 8: *Amplius et extendit hanc conclusionem, ut non tantum habeat locum in filio naturali nato ex concubina, ut supra; sed etiam habeat locum in filio naturali ex Fancelastra extra domum, vel quae cum ipso domino habitat et vagatur per vicus et plateas, et postea revertatur domum. Nam largo modo ipsi tales filii appellantur naturales.* Leg. forte *Fantelastria*. Vide infra Fanticella.

◦ **FANCULUM**, Feniculum. Gloss. Isid. Hinc corrige Excerpta Pithœana, ubi perperam: *Fanculum*, Feniculum, et Fanculum, Seniculum. Feniculum autem Latini vocant, teste Isidoro lib. 18. Orig. cap. 11. quod ejus tyris seu radicis succus acuat visum cujus virtus traditur, ut serpentes annuam senectutem ejus deponant. Hoc olus Graeci *πάρτροον* vocant. Hanc herbam Galli *Fenouil*, Germani *Fenchel*, Belgae *Fenckel* vel *Venckel* appellant.

◦ **FANDALUTES**, Epistola Arnoldi Archiepiscopi Narbonensis de Victoria, obtenta a Christianis contra Miramolinum Hispaniae, apud Ughellum tom. 1. Ital. Sacr. 189: *Dictum est tunc in exercitu, quod Rex Valentis patruus Miramolini esset cum Saracenis militibus cismarinis, qui Fandalutes dicuntur, etc.*

◦ **FANDATUS**, Camillus Peregrinus in Hist. Principum Langobard. apud Murator. tom. 2. pag. 267. col. 1: *Abstulit vacias duas pensantes libras triginta, et Fandatos duplices septem.* Lege et vide Fundatus.

◦ Haud scio an huc spectet vox *Fandoste*, qua machinae bellicae species significatur, in Chron. S. Dion. lib. 5. cap. 26: *Forment commencerent (les Wandes) à assaillir la ville de javeto: et de fondes et de Fandostes et de tierz estrumens comme il avoient.*

◦ **FANDO**, Navigii species. Index vetust. privil. Nonant. scriptus ann. 1279. apud Murator. tom. 5. Antiq. Ital. med. aevi col. 331: *Et ut nullus audeat . . . cum Fandonibus et naribus navigare, neque pontem vel transitum facere, neque piscare in ipsis fluminibus Panario et Gena.*

◦ **FANELLUS**, Rolandinus Patav. de factis in marchia Tarvisina lib. 11. cap. 4: *Tales in hoc campestri certamina sunt probati, ut dici possint merito quasi veloces accipitres, cum irruunt in sturnellos, aut volantes aquile cum seviunt in columbas.* Pro *Sturnellos* Codex Estens. habet *Fanellos*. Italis *Fanello* est avicula quaedam canora. [9. Academ. Crusc. Linaria. Chron. Estense ad ann. 1302. apud Murator. tom. 15. Script. Ital. col. 348: *Die Dominico de mane dominus marchis sibi presentari fecit per certos milites Fanellos, gardellos, papagallos.*]

◦ **FANGA**, Limus, Gall. *Vase*, limon. Statuta Massil. MSS.: *Pro singulis banastomis projectis in portu, teneantur extrahere unam caupolatam de Fanga suis expensis.* Abest hæc vox in Editio lib. 4. cap. 6.

◦ **FANGIA**, Lutum, Gallis *Fango*, *Bous*, in Libro Recognitionum servitorum

Domini Villanovæ in Dumbis. Vide: *Fangus*.

FANGIUS. Statuta Mediolan. part. 1. cap. 304: *In quolibet præcepto excoꝛtorio apponitur quantitas Fangiorum seu famulorum usque ad quam iudex concedet.*

FANGUS, Lutum, Italis *Fango*, Gall. *Fange*, apud Petrum de Crescentiis lib. 4. de Agric. cap. 85. (Vide *Fanga* et *Fangia*.)

• Nostris alias *Fanc*. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657: *Fangua*, Prov. lutum, labina, quod ambulanti bus lapsum inferat. *Vanga*, quia vagando fedit. *Fangos*, Prov. lutatus, lutosus, Stat. Montis-reg. pag. 307: *Quelibet persona in platea in rectitudine domus sue teneatur auferre solum seu Fangam*. Charta ann. 1342. in Reg. 72. Chartoph. reg. ch. 403: *Un vivier emprés les Fontennes de Desierree, qui est a terre et plainz de Fanc*. Hinc *Fangem* Luto inficere. Lit. remiss. ann. 1478. ex Reg. 206. Chartoph. reg. ch. 11: *Le manteau ou cappe que le suppliant portoit furent touz Fangez et broullez de la boue, qui estoit la ou il cheut*. Unde etiam *Fangier* et *Fangis*; Locus cœnosus. cfoaca, vulgo *Bourbier*. Alias Lit. ann. 1390. ex Reg. 140. ch. 22: *Lequel Marot couru hastivement a un Fangis, ouquel avoit grant quantite de pierres, etc.* Vita J. C. Ms.

Quant le Juy ont la crois faite
Qu'il oserat del Fangier traire.

† **FANIA**, ut *Fagia*, Silva proprie fagis consita, Gall. *Faye*, Hannoniensibus *Faigne* vel *Fagne*; unde *la Faigne de Terlon, de Chimai, de Mariembourg*, quæ totidem sunt nemora. Charta Dagoberti I. pro Monasterio Laubiensi ann. 640. apud Egidium Wauldæum: *Dono Landalino Mauro ex prædione converso prædium meum in Fania Wallare dictum.*

• **FANIGULUS**, diminut. a *Fan*, Manipulus sacerdotalis: item, Altaris ornamentum, velum, autæum. Idem quod *Cortina*. Vide in *Cortis* 2. Inventar. S. Capellæ Paris. ann. 1355. in Reg. J. Chartoph. reg. ch. 7: *Item de eadem sorte una casula, duæ cape, ... duæ stola, et tres Faniculi*. De eadem sorte una *stola*, unus *Faniculus*, una *alba*. Aliud incerti anni ejusd. Capellæ ex Bibl. reg.: *Item duo Faniculi altaris ad quatuor aquilas de perlis*. Item duo alii *Faniculi ad arma Francie, Arragonie et Castelle*. Vide infra *Fanonellus* et *Festaculus*.

• **FANISFARUS**. Vide *Farium*.

FANNATIO, vox forestarum: Tempus, quo pariunt damæ, quo scilicet prohibentur venationes exerceri, et omnimoda alia negotia, quæ aut parturientes damas, aut foetus adhuc tenellos agitent, vel perturbent. Vide *Ferina*, *Sona*. *Fan* vero quasi *Infans*, ut quibusdam placet: quippe Gallis *Faom*, est hinnulus, videlicet, hinc *faoneson*, seu *foineson*. Charta Henrici Reg. Angl. de Foresta cap. 8: *Tertium suanimotum teneatur in initio 15. dierum ante festum S. Joannis B. Propter Fannationem bestiarum nostrarum*. Charta alia Ricardi I. de Foresta, apud Rogerum Hoveden. pag. 784: *Prohibendum est etiam ad placita forestæ, ne aliqua caretta exeat chimum in foresta Regis, neque porci sint in foresta Regis tempore de Foineson, scilicet 15. diebus ante Nativitatem S. Joan. Bapt. et 15. diebus post idem festum*. [Charta ann. 1367. apud Kennet. in Antiq. Ambrosden. pag. 502: *Tenentes de Brehull, etc. habere debent communem pasturam omnium aviorum suorum in omnibus locis forestæ... omnibus temporibus eis*

placitibus, præter cum empis bidentibus et porcis mætis unius anni in menses Fannationis, videlicet quindecim dies ante festum Nativitatis S. Johannis B. et quindecim post.]

FANNATUM FRUMENTUM, Eventilatum, vannatum. Anglis *Fanned*, nostris *Fanné*. Domesdei fol. 45. de ministerio Cellerarii Wigornie: *In septimana recipit 10. sextarios frumenti Fannatos, et 10. mittas brassi.*

• **FANNONUS**, Fax, pharus. Charta ann. 1352. ex Tabul. Massil. Periculum de nocte navigantibus in mari Massilie imminere maximum defectu Fannoni. Vide supra *Fanale*.

FANO, Sindon, mappa, [quælibet fascia,] ex Germanico *Fahn*, vel *Fane*, quo vocabulo etiam quædam dicuntur vela vel sipara ex hastilibus dependentia. [nisi majoris a Lat. *Pannus* deducere, unde Germani *Fannus* dixerunt, p in mutato, ut solent sæpius.] Vide Graffii Thesaur. Ling. Franc. tom. 3. col. 521. 522. Lex Aleman. tit. 5. §. 6: *Si autem testa transcapulata fuerit, ita ut cervella appareat, ut medicus cum pinna aut Fanone cervellam tangat, cum 12 solid. componat*. Tit. 84. *Levent illam terram... et commendat in sua manu, ille involvat in Fanone, et ponat sigillum.*

• *Fano* pro specillo vulnerario accipit videtur in tit. 50. Leg. Aleman. hic laudato: quo etiam sensu intelligit M. Lydus in Glossis ejusd. ad Nicol. de Clemangis, ut observat Reines. Var. Lect. lib. 3. cap. 1.

FANO, vel **PHANO**. Papias: *Fanon dicitur Corporale*. [Rabanus de Inst. Cleric. lib. I. cap. 18: *Mappula sive mantile, sacerdotis indumentum est, quod vulgo Phanonem vocant, quod ob hoc eorum tunc mantibus tenetur, quando Missæ officium agitur, ut paratos ad ministerium mensæ Domini populus conspiciat.*] Leo IV. PP. de Cura pastorali: *Nullus cantet sine lumine, sine amictu, sine alba, stola, Fanone, et casula*. Vetus Charta apud Perardum: *Cum patena argentea, uno Fanono viridi cum brusdo, uno de glico, uno de stuno*. Chronicon Casin. lib. 3. cap. 73: *Fanones aures pro subdiaconibus tres*. Infra: *Fano Imperialis aureus totus*. Acta Murensis: *Decem stola cum Fanonibus*. Petrus Abaelardus: *Nulla de serico sint ornamenta, præter stolas et Phanones*. Adde Chr. Fontanell. cap. 15. 16. [et Pert. Script. tom. 2. pag. 272. lib. 10. Statuta Crenob. Andriavensis cap. 21. in Alsat. Diplom. tom. 1. pag. 180.] Antiq. Fulg. lib. 1. tradit. 31. etc.

• Erant autem olim *Fanones* ex lino, non ex panno, contexti, ad instar albæ mappule. Hinc *Fanonem* vel *mappulam* vocat S. Willemus lib. 1. Consuetud. Hirsaug. cap. 19. Unde etiam apud nostros vox *Manipuli* jam frequentioris est usus quam *Fanon*, qua olim utebantur. Gl. Lat. Gall. Sangerm.: *Manipulus, Ce que le prestre met en la main senestre, Fanon.*

† **FANO**, apud Macro in Hieroglyphico, subtilissimum est sericum velum variegatum, quæ utitur Papa, cum Pontificaliter celebrat, quodque post albam induitur, et circa colum ligatur, ad modum caputii ac supra caput ejus imponitur, usque quo planeta induitur, supra quam deinde ad modum moçette adaptatur, pallio superposito itaque pars Fanonis inferior infra planetam conditur. Colores quibus variegatur, quatuor esse et quidem eosdem, qui in Ephod Vet. Testam. erant, testantur laudati fratres.

FANO, Vexillum exercitus, Germ. *Fahne*, uti supra observatum. Charta originalis, quam vidimus, Ottonis II. Imp. ann. 982. [apud Mabill. Diplom. lib. 6. Instrum. 181.] *Qualiter Conradus filius Rodulphi Comitis in die belli, quod fuit inter nos et Saracenos, sub Fanone nostro, hoc est sub imperiali vexillo, legati ritu tradendum nobis commendavit omnem prædium suum, quod habet in Regno Lothariensi, etc.*

† **FANO**, Vexillum Ecclesiæ, Gall. *Gonfanon*, *Banniers*. Guidonis Disciplina Farsensis lib. 1. cap. 1: *Vestiantur capis ad Gloria laus canendum: processio ornamentorum quemadmodum venit, ita stet per ordinem; Fanones hinc et inde facie ad faciem*. Adde Vitam S. Udalrici sæc. 5. Benedict. pag. 428.

FANONUS, Eadem notione, apud Hugonem Flavium. ann. 1037.

† **FANONNUS**, ut *Fano*, Manipulus sacerdotalis. Inventar. Ecclesiæ Noviom. ann. 1419: *Tres alba parati cum duobus stolis uno Fanonno et duobus cotariis*. Occurrit ibidem non semel.

FANUM, in Monastico Angl. tom. 1. pag. 383.

FANONES OFFERTORII, Quibus oblationes, id est, panis Eucharisticus involvitur. f. a Teuton. *Fanen*, *fanden*, Involvere: nisi iterum a Lat. *Pannus*: quod malim. Ordo Romanus: *Populus dat oblationes suas, id est, panem, et vinum, et offerunt cum Fanonibus candidis*. Amalarius in Eclogis de Officio Missæ: *Cum Fanonibus offerunt, quoniam legitimus in passione Domini sudarium usurpatum esse: aliter quippe Fanones de lino efficiuntur, etc.* Hierulphus Sb. 3. cap. 3: *Fanones ad offerendum auro parati* 14. [idem in Vita S. Angilberti sæc. 4. Benedict. part. 1. pag. 116: *Fanones de pallio auro paratos decem*. Occurrit rursum ibidem in Vita S. Ansegisi n. 7. pag. 634. Vita S. Wiboradæ sæc. 5. pag. 51: *Calicem et patenam, vel corporale, sed et Fanonem cum quo solita es offerre, omnia pura et munda aqua lavare præcipias*. Infra *Linteum oblatitium* vocatur. *Fanones tines, serico parati ad offerendum ad altare*, in Fragm. Breviar. Caroli M. Offeruntur autem oblata, seu hostia consecranda, cum fanone a Primo Cantorum, ut est apud Durandum lib. 4. Ration. cap. 30. n. 27.

† **FANO SALMONIS**, Illius pinne, sic dictæ quod *fanones* quodammodo representent. Consuetud. Antiq. Fontanell. f. 94. verso col. 1: *Caudam Salmonis abscissam post primum Fanonem, qui est versus caudam*.

† **FANON**, Laterna Gloss. Sangerman. n. 501. Est nostrum *Falot*, quod alias dicebant *Fanot*, a Græco φανός, Lucidus. Vide *Falo*.

• **FANONELLUS**, ut supra *Faniculus*, Ornamentum altaris. Inventar. S. Capellæ Paris. ann. 1353. ex Bibl. reg.: *Item solebant esse duo Fanonelli altaris ad quatuor aquilas de perlis, quæ non inveniuntur*. Item duo alii *Fanonelli altaris ad grifones et aquilas aureas super campum rubeum*. Vide *Fano*.

• **FANSO**, Lanceæ armorum species. Stat. Synod. eccl. Carcass. ann. 1270. cap. 2. ex Cod. reg. 1613: *Prohibemus insuper Clericis universis, quod cultellos acutos, incongruos non deferant seu Fansones, sed nec alia armorum genera secum portant*. Vide supra *Falco*.

1. **FANTASIA**. [Phantasma, spectrum: item Pompa, apparatus.] Vide *Phantasia*.
2. **FANTASIA**. Arbitrium, opinio, Gall. *Fantaisie*. Chron. Estense ad ann.

1384. apud Murator. tom. 15. Script. Ital. col. 261: Dominus Raynaldus de Marcharia. sibi caput amputari fecit... et hoc non propter offensas illatas domino Raynaldo, sed propter Fantasiam, credenda satisfacere dom. marchioni Francisc.

* FANTASIS. [Cella in anteriori parte capitis. DIER.]

1. FANTASTICUS. Inordinatus, ad arbitrium effectus, Fantabque. Textura Fantastica, apud Guill. Lindwood. in suo Provinciali pag. 55. edit. 1678.

* 2. FANTASTICUS. Idiota, hebes, sensu carens, Gall. Imbecille, alias Fantastic. Lit. remiss. ann. 1352. in Reg. 81. Chartoph. reg. ch. 577: Dicitur Garnerus interdum Fantasticus vel quasi ydiota, etc. Alie ann. 1382. ex Reg. 144. ch. 128: Estienne Marcon homo lunatic, ou par aucuns intervalles, ou decours, ou ainsi que Fantastic ou incensible, etc.

* FANTATIONA. Gloss. super tres lib. Salomon et Lament. Jerem. in Bibl. Heilsbr. pag. 12: Si virgo peperit, Fantationa fuit.

* FANTESCHA. Ancilla, serva. Ital. Fantescia. Stat. Cadubr. lib. 3. cap. 25: Posit quilibet major viginti quinque annis pueros sibi datos ad castigandum castigare et verberare impune, idem possit facere quilibet de familia, Fantescis et aliis, quos secum habet in familia.

* FANTICELLA. vox Italica, eodem significatu. Stat. crimin. Ripet. fol. 18. r: Qui vero pedisequam, seu Fanticellam, sive massariam stupraverit, vel carnaliter cognoverit, si fuerit pater familias, et illa fuerit virgo, condemnatur dictus paterfamilias in libris quinquaginta parvorum pro dicto stupro, ultra salarium ipsi Fanticellae debitum pro tempore, quo secum steterit. Adde Stat. Placent. lib. 6. fol. 68. r. Vide supra Fancelastra.

* FANTILIA. Vita S. Raquerii Pisani. Junii tom. 3. pag. 452: Soffredus... Medicus filium habebat parvulum... habentem guttam Fantiliam. Ubi Henseneus: Gutta quidem vulgo dicitur quae alias Arturitis: sed quid Fantilia? An infantibus? Vide Fanalia.

* FANULUM. [Parvum fanum. Fest. in Hanula. Hanula parva delubra, quasi fanula.]

FANUM, pro Gentilium Templis Christiani proprio vocabulo usurpabant. S. Ambrosius Epist. 29: Quid est enim nisi Fanum, in quo est conventus gentilium? Commodianus Instr. 24:

Exis inde foris, iterum tua Fana requiris.

Fana idolorum, in Capitularibus de partibus Saxoniae cap. 1. etc. Est autem proprie fanum, ἱερὸν τὸ ἐν ἀλαί, in Glossis Gr. Lat. Hinc

Manducare aut bibere iuxta Fana, ex immolatiis forte, grande Christianis piaculum. S. Columbanus de penitentiarum mensura cap. 36: Si quis autem laicus manducaverit iuxta Fana, id est, postquam Sacerdos illi predicavit, quod sacrificium hoc erat, et postea mensae demoniorum communicaverit, etc. Ubi Cumeanus Abbas cap. 7: Si quis ad Fanum communicaverit, etc. Vide Immolatiue. [Gregor. Turon. Vitae Patrum cap. 6: Erat autem ibi Fanum quoddam diversis ornamentis refertum, in quo barbaris opina libamina exhibens, usque ad vomitum cibo potuque replebatur. Vide Grimm. Mythol. German. pag. 51. sqq.]

* FANUCULUM, Parvum fanum. Vita S. Dunstani, Maili tom. 4. pag. 558: Qua-

dratam paribus angulis Ecclesiam in modum Fanuculi construxerunt.

FANATICI, Gentiles Fredegarius in Hist. Epitom. cap. 65: Quod ab his gentibus fertur eorum deum fuisse locutum, quem Fanatici nominant Wodanum. Gesta Regum Francor. cap. 10. de Chlodoveo: Eratque ipse tunc Fanaticus et paganus. Annales Franc. Lambeciani ann. 798: Illi Abostridi Fanatici erant. Apud Prudentium, Fanaticos, sanorum Sacerdotes, interpretatur Iso Magister in Glossis. [Occurrit eadem notione apud S. Hieronymum, cap. 6. in Isai. et S. Augustinum in Psal. 49. Gloss. Lat. Gall. Sangerman. Fanaticus, Gards de temple, ou devin.] Vide Galfridum Monemuthensem lib. 2. cap. 1.

1. FARA, PHARA, Generatio, linea, (unius ejusdemque generis ac familiae homines, qui si in aliquem locum, simul omnes, non admissis alienis, commigrassent, ut observat Valesius in Notitia Galliarum, ibique structis ac conjunctis casulis vicatim habitare coepissent, locus ab habitatoribus Fara appellabatur: unde nomen habent multa loca in Gallia: vox Longobard. Paulus Warnefrid. de Gestis Longob. lib. 2. cap. 9: Gisulfus non prius se regimen ejusdem civitatis et populi suscepturum edixit, nisi ei quos ipse aligere voluisset, Langobardorum Pharas, hoc est, generationes, vel lineas tribueret. Lex Longobard. lib. 3. tit. 14 [Roth 177]: Si quis liber homo migrare voluerit aliquo, potestatem habeat... cum Fara sua migrare, quo voluerit. [Quod de rebus aut substantia malim intelligere, unde Italici Affars, eadem notione. [Vide Graffii Thesaur. Ling. Franc. tom. 3. col. 573. qui intelligit Res mobiles, German. Fahrerd Gut. Est Fara, Alimentum, stipendium ap. eundem Graff. col. 597. quo spectare videtur vox Fara apud Longobardos, qua denotatas fuisse conjunctio omnes qui a familiae unius principe alebantur et in ejus comitatu erant, tam liberos quam mancipia: Faramannum porro apud Burgundos inde nominatum principem stirpis quem Anglosaxones Hlaford dixerunt a voce Hlaf, Panis.] Chronicon Casin. lib. 1. cap. 38: Curtem suam, que dicitur Fara Majoris. Cap. 47: Fara Majoris, et Fara, que Bajana dicitur... Et obtulit huic Monasterio eandem Faram, que simul 5990. terra modios continet. Lib. 2. cap. 31. Fara Ripa ura. Sic porro ille curtes appellat, que certis generationibus addicta essent. [Gregorius Monachus in Chronico Farfensi, apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 534. C: Unde recepit in commutationem a domno Hugone Abbate rex hujus Monasterii territorii Reatini infra fines Atissae sub nonticello super modium Sangrum, ubi Fara edificata fuit modiorum quingentorum.] Utitur etiam Otfridus Evangel. lib. 4. 16. 24:

Ferista ouh in wera
Thera arulichua Fara.

* 2. FARA, f. Species nauli seu pretii pro navigatione exsolvendi. Schifterus ex Somnero: Transire Sax. Faran... Sed et maris transfretationem, et aque tractum cum naulo, Germanis Fahrgelt, Fara dicimus. Bernhardus de Breydenbach. Itin. Hierosol. pag. 15: Item quilibet peregrinus ipsi patrono pro hujusmodi omnibus per eum, ut praefertur, faciendis vel exponendis, quadraginta duos tucatos, ita tamen quod illius summe dimidiam partem in Venetiis exsolvat, reliquum vero in Japha sive Joppen abe-

que Fara. [Vide Fara 2.] Faram facere, in Tabul. S. Audouai Rotomag. dicitur de illa prestatione annua, qua tenentur qui naves habent piscatorias juxta Sequanam intra limites territorii predicti Abbatum quotannis ad conditam diem convenire cum naviculis, retibus et ceteris pro Monachis piscos venturi: quod quidem etiamnum a Sequana accolis vocatur, Faire la Fara pour Messieurs de S. Ouen.

* Fara, Retis genus, in Charta Phil. Pulc. ann. 1269. ex Consuet. Genouef. Men. fol. 25. r: Sent tamen duo alia ingenia, qua sic vocantur, La Fara et la quiddi, quibus piscari permittimus per totum annum, exceptis duobus mensibus Mayo et Aprilii. Hinc Faire la Fara, de quo supra, cum ejusmodi instrumento piscare.

* 3. FARA, Fraus, dolus, nunc Germ. Gefährde. Auctor. Monopol. Philosoph. Judiciumque sine dolo et Fara vici cum Christiano. [Vide Graff. Thesaur. Ling. Franc. tom. 3. col. 575. et Haltau.]

* FARA-CANTHARA, Lychnuchi, qui arborum speciem praeferebant, a quibus canthari seu disci pendebant. Anast. Bibl. in Paschali I. PP. tom. 3. Mail pag. 400. col. 2: Item, ubi supra, fecit Fara-Canthara ex argenteo numero octo, pensantia insimul libras sexaginta. Vide Pharus.

* FARALITIUS, f. pro Foralitiis, Extraneus, aliunde apportatus. Agnellus in Vita S. Joannis Pontif. apud Murator. tom. 2. pag. 64. col. 2: Et si diligentius inquiras, multus ornatus Faralitiis majorum vasculorum, tam coronis quamque et calices apponenti, quos in ornamentis ceratimus habere Ursinam Ecclesiam, etc.

* FARAMANNI, apud Burgundos, quaedam videtur fuisse hominum conditio: sed cujusmodi fuerit, incertum. Lex Burgundion. tit. 54. § 2: De exaritis novam nunc et superfluum Faramannorum competitionem et coluntiam a possessionum gravamine et inquietudine hac lege praecipimus submoveri, ut sicut de silvis, ita de exaritis... habeant cum Burgundionibus rationem: quoniam, sicut jam dudum statutum est, medietatem silvarum ad Romanos generaliter praecipimus pertinere. Occurrit iterum Faramanni § 3. ubi opponuntur Romanis, id est, veteribus terrae incolis. Unde conjicere est, Faramannos fuisse quosdam ex Burgundis, si: appellatos ex fara, generatio, et man. homo, seu potius eos, quibus in locis vel agris et praediis hospitalitas et delegata, ut est in § 1. i. quibus agri ad habitandum concessi erant, ac proinde eosdem, qui

* FARAND-MANNI, alius Pede pulverosi, Extranei ex Saxonico farand. [vel farand] etc, et man, homo. Hinc Lex de Farand-man, seu de Pede pulveroso, in Legibus Burgorum Scotticor. cap. 140. ubi appellati Adventitii, advenae, albani. Vide Skensum de Verbor. significat. Vide Fara 1. et Fara.

* Huc spectat vox Farramas, que gravis injuria loco est, in Lit. remiss. ann. 1463. ex Reg. 190. Chartoph. reg. ch. 144: Icelle Katherine dist a la suppliant telles ou semblables paroles: Farramas, putain, pannanese, cabais rebatu... La mere de la suppliant dist a icelle Katherine qu'elle avoit appellee sa fille Farramas. Forte, que extraneis prostituta est.

* FARANA, an pro Farina? Steph. de Infestura Ms. ubi de Innoc. VII: Antequam dictus ambasciator intraret ostium aulae, ubi dictus Turcus pro tribunali sedebat, quidam Turcus de adherentibus et

circumstantibus dicti Turci accessit ad eum, et cum uno panno lineo in hanc dicitur aule a capite usque ad pedes cum dicto panno abalerit, perinde ac si Farisus vel pulvere fulsisset.

* FARAS, Arabes, Equus. Glossar. medic. Simon. Januensis. ex Cod. reg. 6939. Vide Farisus.

† FARASSIA, Aniciensibus Farasse, Strues lignorum, quam in compitis urbis accendunt in pervigilio Nativitatis S. Johannis Baptistae. Vide Faracium.

* Dombensibus aliisque adjacentibus provinciis Ras vel Rasse: unde, Faire usra, ejusmodi lignorum struem accendere. Forte a voce Farat, congeries quavis, acervus, ut apud Rabel. lib. 1. cap. 3. Hinc pro grege, in Lit. remiss. ann. 1391. ex Reg. 143. Chartoph. reg. ch. 216: En faisant le partage des laines bastes à laines, Michiel Bascer s'efforça de prendre... l'une des plus belles, qui seust ou monceau et Farat desdites bresbis. Farcholez vero, ligni species, in altis Lit. ann. 1478. ex Reg. 186. ch. 827: En voy ingérant icellui Anshoine de vouloir frapper le suppliant parmi le visage d'un baston de Farcholez, qu'il tenoit en sa main.

* FARAX pro Secundum, prepositio, ap. Virgil. Grammat. pag. 89.

† FARCIMEN, Intestinum fartum, Gall. Boudin, Saucisse. Buschius de Reform. Monast. cap. 38: Qui unum duntaxat habuit Farcimen, in pariete cellae sua appensum, quod debuit resignare... Rogavit nos ut Farcimen illud posset retinere, addens quod illud de mane solet comedere. Varro lib. 5: A fartura Farcimina in artibus appellata.

† FARCIMINA, Genus sunt aggeris, vel suggestus tormentarii, impactis primum alte in terram trabibus solidatum, tum vero erectum, nexumque aliis atque aliis sarmentorum et ramulorum fascibus, per certa spatia colligatis ad modum farciminis pulmentarii. Gallucius de Bello Belgico lib. 9: Jussit milites aliquos in fossam descendere, ex eaque sacculos quosdam corticeos oblongos, nitrato pulvere farctos (vulgus ob similitudinem formae Farcimina seu Lucanicas vocat) in cavas munitionum partes, ac sub tormentis dispositis conjicere. Hæc post Carolum de Aquino in Lexico militari.

† FARCIMINUM, Vegetio lib. 17. Scabies jumentorum, quam vulgo dicimus Farcin.

* FARCINA, [Sunt carnes secatæ (DIEP).]

† FARCINIA, Species vestis. Statuta Andegav. ann. 1508. pag. 177: Ut collectos in suis diplomibus seu Farcinis et vestibus in competentis altitudine deferant. Vide Duplodes.

* FARCINOSUS, Scabie infectus, Gall. Qui a la farcin. Phil. de Grovescancellar. Paris. serm. 68. in Psalter: Equus morvosus et Farcinosus, etc. Vide Farciminum.

FARCITÆ EPISTOLÆ. Vide Farsta.

* FARCULATA, FASCULATA, Farcimen, fartum. Charta ann. 1221. tom. 1. Hist. Cassin. pag. 817. col. 1: In Quadragesima sex panes et unam scodellam de Farculata. Infra: Unam scodellam de Farculata. Pluries ibi. Vide Farsatura.

† FARDELLA, Modus agri continens decem acres, ut dicitur infra in Feudum Lorica.

† FARDELLARIUS, Qui fardellum portat. Charta Archambaldi Borbonii pro Habitantibus Williamfrancam, apud Thomassetum in Biturig. pag. 236: Quiaque Fardellarius qui forum frequen-

tavit, quatuor denarios. Ubi Fardellarius fortassis est mercator fropis qui merces suas fasce colligatas supra dorsum deferre cogitur ad vendendum, nostris Porteballs, quibus etiam Fardeliter, est bajulus. Vide

† FARDELLUS, Onus, Sarcina, Gall. Fardeau, a Græco $\phi\alpha\rho\sigma$. Idem. Regest. Comput. Delphin. ann. 1335. fol. 162: Item pro duabus Fardellis portandis in quibus sunt organa et rauba Domini 70. col. In Hist. Delphin. tom. 2. pag. 305. habetur Fardellis. Rerum Leodiens. Hist. apud Marten. tom. 4. Ampliss. Collect. col. 1237: Forarius domini Leodiensis venit cum Fardellis, et non est permittus intrare palatium. Pluries occurrit Fardellus, apud Rymezum, ut tom. 2. pag. 6. col. 2. tom. 8. pag. 178. col. 1. etc. Vide Bala. [*] Chart. Margareth. Comitiss. Flandr. ann. 1252. ap. Lappenberg. Init. Hanseat. pag. 63: Unus Fardellus mercennarius, habens in se piper, ceram, pelvas, vittas, pepia vel manicas... si per caput ligatus est, debet transeundo 4. denarios, etc. Vide Fardellarius. Chart. Willel. Comit. Hannon. ann. 1327. ibid. pag. 440: Item de uno Fardello, dicto kiep, pellium hircorum 4. den. sterl. Belgice Fardeel, Anglice Fardel, Fascis. Ferian Anglosaxonibus Forian Saxonibus, est Ferre.]

* Alias Fardage et Fardaige. Lit. remiss. ann. 1392. in Reg. 143. Chartoph. reg. ch. 185: Icclui Monin et ledit Olivier prindrent une jument pour porter leur Fardaige. Alias ann. 1415. ex Reg. 169. ch. 84: Un des chequaux qui portoit bouges et autres Fardages. Unde Fardeleur, qui sarcinas portat, vulgo Porte-fair, in Lit. remiss. ann. 1374. ex Reg. 105. ch. 275. et in aliis ann. 1397. ex Reg. 152. ch. 228. Inde etiam Fardeler, in fascem colligere, apud Juven. de Ursin. in Hist. Caroli VI. pag. 206. Enfardeler, eodem sensu, in Comput. Rob. de Seris ann. 1382. ex Reg. 5. fol. 5. r. Item pour une fosse pour Enfardeler la selle dessus dite. Lit. remiss. ann. 1411. in Reg. 165. ch. 396: Lequel Boussart et icelle femme prinrent et Enfardelerent tout l'or, argent, vaisselle, etc. Ejusdem originis Enfardelier, Locus publicus, ubi merces transvehendæ in fasciculum aptantur. Lit. ann. 1359. tom. 4. Ordin. reg. Franc. pag. 357: Ordonnons que toutes choses enfardellées à Paris, pour porter hors, soyent en Enfardelier veues et visitées.

FARDING, FERDINGEL, ex Saxonico ferding, Quarta, [et β el: vel β ale Pars.] Ita farding usurpatur pro quarta parte rei, verbis gratia terræ, vel nummi. Ferdingel, terræ quarterium in Domesd. Consuet. Spelmanum, qui plura volet. [Vide Feorwendal et Ferto.]

* FAREATICA, Farris commercium. Bactum inter Bonon. et Ferrar. ann. 1198. apud Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 898: De Fareatica, que fiet in territorio majoris ecclesie, debent dare duos solidos Imperiales.

† FARENSIA, Idem quod infra Farschia post Fratres. Charta Guillemi de Calviniaco Domini de Castro Radulphi ann. 1218: Istam autem partem pro Farschia eis factam immunitatem reddo.

* FARESTOL, Lucernæ species, vox vulgaris. Inventar. ann. 1218. Inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 67. col. 1: Item inventi... quatuor candelabra, septem Farestols, tres ferri, reliquos ligni. Et col. 2: Unum Farestum et lanternam, etc.

FARETRUM, pro Faretra, β elob η z, in

Gloss. Gr. Lat. [Gloss. Lat. Gall. Saxon. Germ.: Faretra, Repertoire à sajets.]

* FAREUS, de Ferro. Lat. Ital. Ms.

FARFALIUS. Decretum Childeberti Regis ad Legem Salicam cap. 6. De Farfalia ita convenit, ut quicumque in mallo præsumperit Farfalium minare, sine dubio suum weragildum componat, quia omnino volumus, ut Farfalius reprimatur: Et si forte acquiescet istum Farfalium custodire, vitæ periculum per omnia incurrat. Al. sustineat. Codex MS. quem vidi, habet Farfalius: Baluzius Farfalius. Ubi hæc Spelmannus: Silent hic Glossographi, et ego de exotico non audeo pronuntiare. Ferfallen autem, alias verfallen, Bavaris idem significat, quod Gall. Forfaire, et Forfait. Etymologicum Theutonicum vetus, Verifellen, stuprare, vulgo feloniam facere. Saxonibus etiam feret fæ r, cassus, fæ len cadere, delinquere. [*] Vide Grimm. Antiq. Jur. Germ. pag. 818. Forfall Scandicis populis est Impedimentum, Exonium.]

† Felicitate doctissimus Eccardus in suis ad Legem Salicam notis Farfalium interpretatur Adsalitionem seu assultum: quod nomen a Fallen Ruere, cadere, labi, irruere, adsalire deducit. Hinc Fal, inquit, in Glossis Rabani Mauri MSS. est Casus, irruilio, adsalitio, pro quo nos Fall dicimus. Far apud veteres sæpe, præsertim in compositione, pro For vel vor usurpatur. Ita Kero et alii Farworsan, Projici: Farakuit, Perspexerit, et centum his similia habent. Ut autem Forbatutus suc loco, qui prius percusserat, exponitur: ita hic Farfalius significat prius factam adsalitionem sive assultum inimicum. Hinc autem cum turbæ multæ ex vindicta sequantur, præsertim, si autorems adsalitionis eas publice minatum fuisse, atque ita cogitanter perpetrasse, constat, weragildum ille suum merito componere sive vitam redimere aut mortem subire cogebatur. Huc usque vir perspicacissimus: qui jam ex eo suam probat sententiam, quod præter rationem in Lege Salica a Carolo M. emendata prætermittenda fuisse Lex de adsalitione, nisi Farfalii nomine intelligendus sit assultus. [*] Quibus ardet Eccardi interpretatio melius fortasse scribent Farstai vel Forstai. Graffo Thes. Ling. Franc. tom. 3. col. 823. et Haltausio Glossar. Germ. col. 486. Farfalius idem est quod Fravali, hodie Germ. Frevet, Temeritas, protervitas.]

* FARFANA, Ungula caballina. Leg. videtur Caballina. Glossar. medic. Simon. Januensis. ex Cod. reg. 6939.

FARGA, [Fabrica ferraria, ut conjecit. Arvernus Farge, Gallis Fôrgs.] Vide Biccavia. [Fargia et Forgia.]

FARGANA, Leo Ost. lib. 3. Chr. Cas. cap. 57: Profectus hinc, 190. Farganas fratibus in dormitorium misit. Alia vice pro piscibus misit tarenos mille. Ubi quidam legendum censent sarganas. Sunt autem $\sigma\alpha\rho\gamma\alpha\alpha$ Hesychio et Suda, sportæ viminæ, crates ex junctis, usui forte Monachorum aptæ in dormitorio. [*] Germanis Forahana et Forhana hodie Forelle est Trutta, Gall. Truite. Vide Graff. Thesaur. Ling. Franc. tom. 3. col. 678. et infra Fario.

* Sarganas lubens legerim: sed Indices intelligendas opinor, idem proinde esse quod Sargia. Vide Sargineum.

† FARGIA, Officina fabri ferrarii, Arvernus Farge, Gall. Forge. Instrum. Eccl. Brivatensis ann. 1365: Informatio facta super enclugia Petri Bodet, que fuit

inventa in hospicio seu Fargia, in qua moratur Jacobus de Ulmo.

° **FARGUA**, Fabrica ferraria, Gall. Fargy. Charta ann. 1840. in Reg. 72. Chartoph. reg. ch. 178: Quas (punherias) Pontius Dominici faber servit quocumque anno pro octava parte pro indiviso Fargum communis dicta villa, etc. Vide Farga.

FARIA, Verba multa, in Glossar. Isid. et Arabic-Lat. Papii. Multa eloquia. Hinc forte nostris Fariboles: [a Fari, Farius dictum, quod superest in compositis *Bfarius, Trifarius, etc.*]

† **FARLE** CARNES, Faraonica scilicet, in MS. B. Turic.

° **FARICARPSTIA**, Gallice Tremours; et compositur de *farris* et *capio*, in Glossar. Lat. Gall. ann. 1348. ex Cod. reg. 4120. Aliud ann. 1352. ex eod. Cod.: *Faricarpstia*, Gallice Tremouye, quia *far* capis. Utrouque legendum videtur *Faricarpstia*, ut in altero ex Cod. 7679: *Faricarpstia, Trémouye*.

° **FARICELLUS**, Qui frumentum in farinam molendum curat: Ital. *Farricello*, farriculum sonat. Stat. Placent. lib. 6. fol. 68. r: *Qualibet mulinarius, Faricellus seu granarolus teneatur ire ad domum cujuslibet requirentis pro accipiendo blada ad macinandum, et ea deferre ad molendinum et macinare, et facere et reddere bonam rationem et mensuram de farina, secundum quod bladum fuerit sibi datum, sive ad pondus, sive ad mensuram.* Vide infra *Farnariolus*.

° **FARINA**, *Ferundus*, in. vet. Glossar. ex Cod. reg. 7641.

° **FARINA BONA**, Italis, proverbialis locutio. Bono et sincero animo. Sertis. Barel. fer. 4. hebdom. Passio: *Iste non facit hoc pro bona Farina, bono animo.*

° **FARINAGIUM**, Pensatio ex farina, que fit molendinarius pro frumento molito. Tabular. Burgullense ann. 1214. fol. 101: *Prior debet molitam, de unoquoque sacco unum boissellum, et plenum Farinagium.* Charta Joannis Decani Ambian. ann. 1220. in Tabulario ejusd. Eccles. n. 155: *Cum inter nos et molendinarius nostris contentio vertatur super Farinagio, quod predicti molendinarii in molendinis nostris pro annis et verno percipiunt, tandem compositio intervenit in hunc modum. Quicumque bladum suum in vehiculo suo molendum deduxerit ad molendinos nostros, nihil solvet de Farinagio. Qui autem in asino molendini bladum suum molendum detulerit, pro medio dabit pro Farinagio 4. boissellos, etc.* Charta Matthei Comitis Bellimontis ann. 1200: *Concedo etiam eis molituram suam liberam et immunam ab omni Farinagio, et ab omni servitio, etc.*

° *Farinage*, eadem acceptione. in Charta ann. 1815. in magno Chartul. nig. Corb. fol. 67. v: *Je maintiens tout le Farinage du moulin de Conchy et tout l'herbage des bois de Conchy appartenir à moi. Lesdits religieux maintenant au contraire qu'à vous appartenait le moitié des devans dit Farinage et herbage.* *Férinago*, in Charta ann. 1310. ex Reg. Phil. Aug. Cod. reg. 9607. 8. ch. 97: *Item la moitié du Férinage, que cil, qui ladite ferme tient, prent au moulin de Founichon.*

° **FARINALE**, Molendinum. Gloss. Saxon. Eilfrici: *Farinale, Mealehus, i. farina domus.*

° **FARINARIUM**, Idem quod *Farinale*, Moletrina, seu molendinum, ubi ex frumento molito farina conficitur. Utuntur passim Lex Salica tit. 24. §. 3. tit. 38. §. 8. Tradit. Fuld. pag. 551. Almoim. lib.

2. Miraculor. SS. Georgii et Aurelii n. 19. Acta Episcoporum. Cenoman. pag. 360. Harulfus lib. 2. Chr. Centul. cap. 7. lib. 8. cap. 32. lib. 4. cap. 6. Chronicon Beuense pag. 517. Veteres Chartas in Hist. Monorenciaca pag. 15. apud Perardum in Burgundicis pag. 41. 149. Besillum in Episc. Pictav. pag. 89. 44. in Comit. Pictav. pag. 238. [Felbian. in Hist. Sandionys. Inter Probat. Ch. 26. etc.]

* In Agliniaco, mansa tria cum Farinariis et piscatione, pro quibus ipsi dederunt IIII. mansa in diversis locis. (Constit. Concil. Pistar. an. 864. mus. arch. dep. p. 20). * Quarta una cum terra arabili, vinels, pratris et Farinario uno. (Carta Guillelmi, Aquitan. qucis, an. 965. ibid. p. 34). *

° **FARINARIA**, Capitulare de Villis cap. 18: *Ad Farinarias nostras pullos et aucas habeant iuxta qualitatem farinarias.* [Codex MS. Irminonis Abb. Sangerm. fol. 85. v: *Habet ibi Farinarias duas.*]

1. **FARINARIUS**, Idem quod *Farinarium*. [Charta ann. 682. tom. 2. Hist. Meld. Inter Instr. pag. 2: *Farinarium vero qui est super fluvium Maternam ad Pontem rapidum ipsi Monasterio habere cupio. Similiter alterum Farinarium situm in B-rigio super fluvium Alba. Occurrit praeterea in] Chronico S. Benigni pag. 412 in Chron. Abbat. S. Joan. de Vinels pag. 40. etc. Occurrit etiam in Donationibus factis Eccles. Salisbur. cap. 4. [et in Codice MS. Irminonis Abb. Sangerm. fol. 12. col. 1. et fol. 45. col. 1. etc.]*

2. **FARINARIUS**, Homo moletrinus praepositus, molitor. Charta ann. c. 1112. ap. Guerdard. in Chartul. S. Petri Carnot. pag. 634: *De Deo sanctoque Petro... videntibus his... Odone Farinario.*

3. **FARINARIUS**, Qui farinam vendit, Ital. *Farinaiolo*. Libert. Barchin. Mss. ann. 1288: *Qualibet civis Barchinonensis potest molere bladum suum ubicumque voluerit sine impedimento alicujus, exceptis Farinariis... cui debent molere ad molendina regalia.*

° **FARINGA**, Faur, ex Gloss. in Alex. Iatrosoph. Ms. lib. 2. Passio. cap. 111: *Cognoscendum est non ex inferioribus esse (sanguinem) sed ex Faringa et arteria.*

° **FARINOLA**, Passio S. Maximi Presb. n. 13: *Et veniens de aqua, portans Farinulam in ulnis suis, obtulit Magnentium.* Ubi leg. forte *Sarcinulam*.

° **FARINOSIUM** sive *Alveolus*, Locus ubi farina cadit a molendino, Gallice *Mais*. in Glossar. Lat. Gall. ann. 1348. ex Cod. reg. 4120. *Fariniers* nuncupatur, in Lit. remiss. ann. 1458. ex Reg. 182. Chartoph. reg. ch. 158: *Le Fariniers où chist la Farine en mouliant.*

* **FARINOSUS**, [Farinarius. *Veget.* 2. *Veterin.* 30. *Farinosus congeries.*]

† **FARINULA**, Diminut. *farinae*, apud Vulg. Interpret. 1. Reg. 17. 18. et infra in *Sorbellum*.

† **FARINUM**, pro *Farina*, infra in *Sextarala*.

† **FARIO**, Qui *fatur*. Laurent. in *Amalthea* ex *Ausonio*. Item *Piscis*, ex *Lexico Philol. Nostris Truista*. [° Apud *Ausonium* in *Mosella*, vers. 128. *Isidor. Orig.* lib. 12. cap. 6. sect. 6: *Et variis a variis, quos vulgo Truistas vocant.*]

° **FARIOLE**, Matth. Silvaticus: *Tisana, i. aqua ordai, est Fariole.*

† **FARIOLEUS**, *Propheta qui fatur*. Laurentius in *Amalthea* ex *Glossis*.

° **FARISEA**, Vide *Farius equus*.

† **FARISEUS**, pro *Phariseus*. Vide in *Phariseus*.

° **FARISTEL**, Viarum obstructio, a Sa-

xon. *f a r*, iter, via, et *t a t*, stabulum, obstructio. Vide *Foveat*.

° **FARIUM**, Virgil. *Grammat.* pag. 36: *Latinitas tanta sit et tam profunda ut multae ac famisfaris opibus explicare nequeas sit. Quis enim latinitatem conatus putet tam angustam haberi tanque arctam, ut unumquodque verbum uno tantum Fario unoque sensu contentum esse videatur.* Derivatam forte a *Fari*. Vide *Fario* et *Farius* 1.

† 1. **FARIUS**, Charta Harvichi pro Monast. Prumiensi apud Martenium *Ampliss. Collect.* tom. 1. col. 56: *Quod nos nec feci nec facere rogevi, praeter istum quem firmissimum volo esse, quoque tempore fuerit ostensus, nullum sociatus effectum, nisi vacuus et inanis apparat; auctorem vero criminis vel Farium nec multum tum tempore patiat iudicari habere potestas.* An idem quod *Teuton*: *Farius*, insidiator, a *Fars*, quod dolos, fraudes, insidias significat. Vide *Schilter*, in *Faron*. [° *Leg. perum.*]

* Rursum haec vox occurrit, non magis aperto sensu, in *Translat. SS. XII. Fratrum* tom. 1. Sept. pag. 155. col. 1:

... Conceivez d'unique cives
Non dominus tenere est, quam corporis legem
Vix (i. via) quilibet vero Fario titulaverat hanc.

Hic haerent docti Editores, suspicanturque hostem communem humani generis indigitari. [° Vide *Farium*.]

2. **FARIUS** EQUUS, Arabicus, generosus: Arabibus *Faras*. Unde *éparac*, apud *Achmetem* in *Onirocriticis* cap. 238. *éparac* d. *éparac* d. *éparac*, etc. et cap. 159. 150. *éparac*: *Apud Nicetam* in *Isaacio* lib. 1. n. 2. *Leo Imp.* in *Tact.* cap. 18. §. 187. ait, *Saracenorum equos épariouv*, appellari. *Raymundus de Agiles* pag. 163: *Assumptis omnibus pecuniis suis Cesaream et Camelam adibant, ut ibi equos Farios mercarentur.* Infra pag. 165: *Conperunt ostendere illi de parte Comitum equos Farios, et divitias suas.* Ead. pag.: *Qui cum accepisset a Comite Raimundo 5000. solidorum, et duos equos Farios optimos, etc.* A voce *éparac* nostri equos generosos, ut sunt Arabici, *Ferrandos*, vocarunt, ut docemus in voce *Ferrandos*. Equos vero ejusmodi Arabicos in pretio fuisse, alibi pariter docemus. *Le Roman de Garin*:

Hue s'en retourne sur le reux Arabi.

A'ibi:

Hue se arret, c'est le reux Arabi.

Alpharaces cavalli, idem qui *Fari*, vox nempe confata ex praepositione *al*, Arabibus familiari, et *Faras*, equus generosus. *Matth. Silvaticus* in *Pand.*: *Al, et al, articulus apud Arabes significat id quod apud nos vulgariter addimus proponendo nominibus, la, le, n, lo.* *Joannes VIII. PP.* in *Epistola ad Aldephonsum Regem Gallicis* apud *Sampirum*: *Aliquantos utiles et optimos Mauricos cum armis (quos Hispani cavallos Alpharaces vocant) ad nos dirigere non omissis.* Ubi *Maurici*, non sunt quasi minores Mauri, quod vult *Altaserra*; sed ita dicuntur enuntiatione *Longobardica*, quomodo *Francicum, Anglicum*, et similia usurpant *Scriptores Caballi Maurici*, in *Epist. 8. Leonis III. PP.* proinde idem, qui *Nunidia* et *Egypti*, quos commendant etiam *Gratius* in *Cyanegetico* v. 518. et *Arianus* seu *Xenophon Junior* in *lib. de Venat.* cap. 24. Vide, qui observamus ad *Alexiadem* pag. 408. 409. Ab *Alpharac* Arabico, formata vox *Aufarac*, nostris

olim familiaris. Le Roman de Girard de
Vienna MS:

Mali sont las li Anferent crons.

Infra:

Mais quant j'ai braire les destres Anferans.

Le Roman de Garin MS:

En destre menant les Anferans de pris.

Alibi:

Il remonterent es Anferans destriers.

Quod ejusmodi equi alitis cursu ma-
ximè præstantiores sint, hinc fluvium
rapidissimi cursus, Arabis vocarunt.
Bestiar. Ms.:

Entre ans et la terre se Farnis,
Kuart an fove moult Arabis.

FARISEA. Vox ejusdem originis, pro
equa faria. Ordericus Vitalis de Boe-
mundo lib. 10. pag. 704: Et celerem
equam fortissimamque, quam Fariseam
appellant, cum uno Milite ascendit. Hinc
far-fara, stercus caballinum, apud Mat-
thæum Silvicum.

Ex prædictis videtur emendandus Pro-
copius lib. 1. Goth. cap. 18. ubi Belisa-
rium exhibit equo bellicosissimo insi-
dentem, qui toto fuscus corpore, ante-
riorem capitis partem ad nares eximio
candore insignem habebat. Mox addit:
ὄνον ἑλάνυσεν πύλατον, ἰσθμῶπι δὲ βέλαν
χάλοσεν. Legerim enim φάραν. Vide
Glossar. med. Græc. voce φάραν col.
1665.] Hisce addendum videtur, quod
Hieronymus de Nominibus Hebraicis,
Affar, equorum domitorem interpretatur.

Ubi legendum forte *Apharex* vel
Apharex, ab articulo Hebraico *a* et
Pharash, Eques. Haud scio etiam an
emendanda sit superius vox φάραν pro
βέλαν, maxime cum Britones nostri
Armenicani albedinem hanc in animalium
fronte etiamnum *Baill* nuncupent,
et *Baillet* vel etiam nude *Baill* equum
alludve animal hoc albore notatum:
quod a quibusdam Gallo-Flandris *Bar-
yard* appellatur. Quos autem Barbaros
hic vocat Procopius, Gallos esse conjicere
licet.

FARLEGANI. Fornicatores, adulteri, ex
Saxon. forlegere, Fornicari, adulter,
mœchus: forliggeran, Fornicari, adulterari,
mœchari: forliggerand, Lupa-
nar. Unde nescio an nostrum *Fortigner*,
deducatur, de his, qui conjuges inferioris
sortis ac conditionis sibi adsciscunt:
tametsi probabilis censeatur, ejusmodi
nuptias quasi forte seu extra lineam
nobilem contractas appellatas. In *Lege
Frisionum* titulus 9. inscribitur: *De
Farlegans*, in eoque agitur de adulteris
et stuprationibus. Sikama rescribendum
censet, *de horlegans*, id est *hoerleggers*,
seu de concubinis. [Videri tamen pos-
sunt, inquit Martinus, dixisse *Farlegen*
crassiori sono pro *Verlegen*. Hoc autem
erit cubando errare, ut significetur, ti-
tulum esse de ἀνομιᾷ νότων, de incon-
cessis κατωχυσίαις, habentibus ἀνομο-
υσίαις.] *Farlegarnesi*, Concubitus illicitus,
fornicatio, adulterium, ap. Schmel-
ler. in Glossar. Saxonico. Vide Graff.
Thesaur. Ling. Franc. tom. 2. col. 88.
voce *Farligan*.]

FARLUGE. Mundus muliebris, ita
nuncupatur a Bareleta serm. de cho-
reis: *O vana mulieres! deserunt secum
mille Farluge: ex una parte levitates, ex
alia coralla, ab alia pectorale, ex alia
cultros: desunt eis forpices, ut appare-*

rent fabri equorum. Vide supra *Famfa-
luca*.

FARMACA. Glossar. Provinc. Laf. ex
Cod. reg. 7651: *Fachuriera*, Prov. *Farm-
maca*, *farmacier*.

FARNAGUS. [Cippus. DIF.]

FARNARIA. f. Fusoria fornax mone-
talis, Gall. *Fonderie*. Compositio anni
1177. inter Raimundum Comitem Pro-
vincie et Raimundum Archiep. Arelat.
ex Chartulario Arelatensi: *In civitate
Arelatis debent fieri Farnariam simul
quæ sit eis communis in viriles portiones,
vel si duas facerent in Farnaria Comitatus
debet habere Archiepiscopus dividiam
partem, et in Farnaria Archiepiscopi de-
bet habere Comes dividiam partem. De
mõmeta vero talis est convenientia, etc.*
Et infra: *De Farnariis siquidem ita con-
dictum et promissum est: ut neque Ar-
chiepiscopus sine Comitibus neque Comes
sine Archiepiscopo... in civitate Arelatis
vel in burgis Farnariam facere possit.*
Vide *Pharnatia*.

FARNARIOLUS. Qui Frumentum in
farinam molehdum curat. Stat. Taugin.
ann. 1360. cap. 69. ex Cod. reg. 4622. A:
*Item quod in quolibet casali possint esse
duo amassatores grani et unus Farnario-
lus, et non plus; et si contrafecerit molin-
arius dicti casalis solvat solidos viginti
pro dampno, et non ultra, et removeatur
dictus Farnariolus (sic). Vide *Faricellus*
et *Fornariolus*.*

FARNEUS. [Ad farum pertinens, ut
Farnei fungi, apud Apic. 7. 13. ubi alij
leg. *faginei*.]

FARNUM. Charta ann. 1259. apud
Eccardum de Orig. familie Habsburgo-
Austr. col. 24: *Tabernis, molendinis,
Farnis, aqueductibus et decursibus, etc.*
Ubi legendum videtur *farnis*. [Pro
Farinarium, cum abbreviatione scrip-
tum suspicor. Vide in hac voce.] *Fur-
nis* legitur apud Marq. Herrgott tom. 2.
Geneal. Habsb. pag. 361.]

FARNUS. [Farnia, arbor de genere
querucum, quæ describitur ab Aldro-
vand., habens folia cerro similia, lon-
giora tamen, angustiora, duriora, et ad
atrum inclinantia, quibus inclusum sunt
minus late, cum asperitate aliqua in
parte superna. Meminit hujus arboris
Vitruv. 7. 1. Adde *Pallad.* 1. 9. ubi tamen
al. leg. *fraxinus*: dubitant etiam de loco
Vitruvi.]

FARO. pro *Baro*. Fredegarius Scholast.
cap. 41: *Burgundie Farones vero, tam
Episcopi, quam ceteri leudes, etc.* Utilitur
præterea hac voce cap. 44. et 55. Confer
Faramannus.

FAROCIUM. Vide *Farossium*.

FARONUS. Pharus, ex Hispanico *Fa-
ron*. Curia Generalis Catalanis, acta
Cervariis ann. 1369. MS. sub. Petro
Rege Arag.: *Ultarius ordinamus, quod
Faroni, seu Fars, durante guerra præ-
senti fiant per loca maritima, in quibus
fieri sunt assueti, sumptibus tamen eo-
rum, qui facere sunt astricti.* [Vide *Fa-
rossium*.]

FAROSSIUM. FAROCIUM. Pharus, fa-
ces et lucernæ in portibus maris vel
turribus accensæ, Gall. *Fanal* et *Phare*,
Turris aut excelsus locus ubi hujusmodi
ignes accenduntur, Massiliensibus *Fa-
rot*. Litteræ Senescalli Provincie Mas-
siliensibus ann. 1329. ex Archivo S.
Victoris Massil.: *Mandantes et fieri fa-
cientes continis Farossia seu lumanaria
in locis consuetis.* In alio ejusd. Archivi
Instrumento ann. 1328: *Fiant Farocia in
montanis assuetis.* Vide *Farossium*.

FAROTUM. Eadem notione. Charta
anni 1460. ex Archivo S. Victoris Massil.:

A *Farato* usque ad plagiam portæ Gallis
inclusis.

FARRA. Vide *Fars* 2.

FARRAGUM. Puls ex fars facta, vel
pinguis cibus generaliter. Johan. de Ja-
nuâ. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Farra-
cum, Fromentis ou viande crasse.*

FARRAGINALE. Vide *Ferraginale*.

FARRAGINARIA. [Farragines, seu
varia frumentorum genera simul com-
mixta ad pecora per hiemem pascenda.
Colym. 11. 2. post. med. *Farraginaris*
quoque, pecori futura per hiemem præ-
sidio. Ita leg. *Gosnerus*, sed *Pontedera
Antiq. Gr. et Lat.* p. 583. monuit, hoc
esse monstrum verbi, et multis argu-
mentis præbavit pro *Farraginaris* legen-
dum *farrago hordæaria*, quam quidem
lectionem in textum recepit *Schneide-
rus*: hinc supra allatam vocem toto
Latino exsulare jubemus.]

FARRAGIUM. Idem quod *Farrago*.
Concilium Tarracon. ann. 1591. inter
Hispan. tom. 4. pag. 541: *Nec de frugi-
bus duntaxat, frumento... solvi præcipi-
mus (decimas)... et his que in herba,
sive feno ad equorum et aliorum anima-
lium cibum meti et depasci sæpius in anno
solent; etiam que vulgo Farragia et alia
id genus appellantur.* Charta Radulphi
Abb. de Vicotia ann. 1206. e Chartulario
Monasterii S. Quintini in Insula pag.
28: *Tres vacas servabit, easque tamquam
suis Farragiis providebit... eodem Far-
ragio quo sui equi vescuntur nostri.* Oc-
currit iterum in Chartulario S. Vandre-
gisilii tom. 1. pag. 88. et alibi.

FARRAGO. FORRAGO, Equorum vel ani-
maliu pabulum ex frugum legumi-
numque miscellanea, ocymum Varroni,
Gr. *σικυρον*, Ital. *Farraina*, *Fourage*: vel
etiam stramen, palea. Charta Ludovici
Comitis Blesensis ann. 1190. in Tabulario
Eccle. Carnotensis n. 116: *A festo
autem sancti Remigii usque ad tempus
messium rursus habebit Major granicam
libera ad usus suos, sicut suam, cum Far-
ragibus, et paleis, et vicis. Et has Far-
ragines et paleas, etc.* Ita in alia n. 230.
[et etiam in Charta R. Abbat. S. Salvii
Monstrol. ex Tabulario Compendensi.]
Farrago, in Charta Reginaldi Episcopi
Carnotensis ann. 1208. in Eodem Tabu-
lario n. 50: *Sive in pratis, sive in strami-
nibus, sive in Forraginibus, vel aliis
quibuscumque, etc.* [Tabularium Ecclesie
Ambian. de juribus Canonicorum in
villa de Camons: *Et quidquid post excu-
sionem manipulorum decime remanebit
sive in Foragine sive in aliis proventibus,
similiter dividetur.*] Vide *Fodrum*, et
Plinium lib. 18. cap. 16. ubi et *Farrago*.
Idem quod *secale*, Gall. *Segle*. Adde *Far-
ragium*.

FARRARIUS. [Ad far pertinens. *Scæ-
vola Dig.* 7. 1. 58. Sempronio do, lego ex
reductu fructuum, oleris, et porringæ,
quæ habeo in agro Ferrariorum. Alij
leg. *farrariorum*, sed prius præstat, et
videtur locum denotare, in quo ager sit.
Cato R. R. 10 *Farraria fistula*. — 2. *Far-
rarium* absolute. *Vitruv.* 6. 9. ad *fin.*
Horrea, fœnilla, farraria, pistrina, extra
villam facienda videntur, A. e. locus,
ubi farrago, et similia jumentorum pa-
bula, præter frenum, conduntur.]

FARRATION. *Fructuosior*, Papias. A
Farre, nisi legendum sit *Ferrator*.

FARRIS. *κότριά*, Puls, a *Farre*. Sup-
plementum Antiquarii. Vide *Farracum*.

FARREUM. Charta Ilerit. Toctiac.
dom. ann. 1147. inter Probat. Hist. Aus-
tiss. pag. 15. col. 1: *Et hoc quod possi-
dent apud Sucium, sicut septum est de
Farreis et pallio, etc.* Sed legendum vi-

detur *Fossata*, vallis scilicet seu fossis.
Vide *Fossatum*.

Ita *Farrés* pro *Ferrets*, Percussio palmas in faciem, occurrit in Vita J. C. Ms.

De col li domest grana colides,
Et en le fache gran Farrés...

Vide *Ferita*.

FARRICAPTIA. Vide supra *Faricarpia*.

FARRUGO. [Immundities alicujus rei DIF.]

FARRUM. Far. Ital. Farro, Stat. Genens. lib. 4. cap. 58. pag. 114. r. *Appellatio autem victualium, quoad hoc que predicta sunt, sint et intelligantur infrascripta, scilicet frumentum, ordeum, spelta, Farrum, oleum, nuxes, sic. Vide infra *Farrum*.*

FARS. Vide *Faronus*.

1. FARS. Tumor, qui totam cutem exulcerat. Glossa MSS. ad Alexandrum Iatrosophistam: *Erpes estiomenus, i. se comedens, quod Salernitani Farsam vocant.* Constantinus African. lib. 2. Com. mun. locor. Medic. cap. 10: *Colera tubera si sit simplex, et ad id quod membrum videatur descendere, facit apostema, quod vocatur *Fornica*, et aliud *Farsa*, quae si cum sanguine misceatur, Erisipela inde generatur.* Vide eundem lib. de Gradib. pag. 374. et 382. Marbodius de Herbis lib. 4. cap. 20.

Ulcus desiccet mala, restringit quoque *Farsam*.

Italica *Farsa*, est calor immensus. Dante. *Come il ramarro sotto la gran Farsa de' di caniculari cangiando siepe, folgore par, se la rio attraversa.* [Jano Laurenbergo in Supplemento Antiquarii: *Farsa, vixit, nacta.*]

2. FARS. Italica *Frottola*, nostris *Farce* dicitur ab Academicis Cruscanis. *Commedia mozza, e imperfetta; da Greco *επιμοζα*, che vale *vesta mozza*; melius a Menagio. Carmen multis et variis rebus refertum seu *farcitum*; unde vocis origo. Inde etiam *Farsa* dicitur quaedam Paraphrases, inter Scripturas vel preces in Ecclesia cantari solitas, intermixtas, quibus ejusmodi Scripturae vel preces veluti *farcimur*. Vetus Ceremoniale Lipsiensis Monasterii: *Qualiter deoant cantare Kyrie eleyson cum Farsa. Quando in diebus festis dicitur Kyrie eleyson cum Farsa. Quo intelligi datur additio quae etiamnum diebus festis solemnioribus in quibusdam ecclesiis, Senonensi videlicet, Cenomanensi, etc. post Kyrie cantatur hoc modo Kyrie, fons bonitatis, Pater ingenuus, a quo bona cuncta procedunt, eleyson Christe, etc. Circa originem ac dispositionem *Farsae*, consulendus Crescimbeni all'istoria della volga poesia lib. 4. cap. 3. ubi et de quodam pulmento Provincialibus noto, quod *Farsum* vocant, belle loquitur.**

Reg. visitat. Odon. archiep. Rotomag. ab ann. 1248. ad 1269. ex Cod. reg. 1245. fol. 216. v. *Visitavimus monasterium monialium S. Trinitatis Cadomenensis. In festo Innocentium cantant lectiones cum Farsis: hoc inhiuimus. Quae lectiones, ejusdem compositionis erant atque *Epistolae Farcitae*, quarum specimen supra allatum emendare licet ex Comment. Acad. Inscript. tom. 17. pag. 716. Cui addendum aliterum exemplum ex tom. 2. Hist. Theat. Franc.*

FARSATURA, Farcimen, fartum, Gall. *Farce*. Statuta antiqua S. Audoeni Rotom. inter Anecd. Marten. tom. 4. col. 128. *Sicut interdicitur usum carniun,*

ita *Farsaturas de tritis carnibus denegamus.*

FARSATUS, pro *Fartus*, Gall. *Farci*. Ova *Farsata*, id est, cum farcimine, Gall. *des œufs farcis*, in Consuetudinibus Solemniacensibus pro festis diebus.

FARSETUS, Vestis species, thorax, Ital. *Farsetto*. Constit. Feder. reg. Sicil. cap. 107: *Item quod predicti comites, magnates, barones, milites, et uxores eorum possint habere in etate quarnimentum unum de serico, sub eo *Farsatum* vel *dublectum* ac *juppam de serico*. Nostri *Farce* vocabant id omne, quo aliquid fartum erat. Stat. ann. 1841. tom. 5. Ordin. reg. Franc. pag. 548. art. 7: *Que nul ne face coisins... qui ne soit d'aussi bonne *Farce* comme la couta.**

FARSIA. [ut *Farsa* 2.] Charta Odonis Episcopi Parisiens. ann. 1198. post Notas ad Petrum Blesensem ultimae Editionis: *Missa similiter cum ceteris horis ordinat celebrabitur ab aliquo *predicatorum*, hoc addito, quod *Epistola cum Farsia dicitur a duobus in cappis sericeis*. Incertum quid haec vox denotet, a qua dicitur*

EPISTOLAE FARCITAE, in Visitatione Thesaurariae S. Pauli Londinensis ann. 1205: *Unum troparium... in cuius initio notantur omnes Sequentiae, et in fine ponuntur omnes *Epistolae Farcitae*. Ibidem: *Gradale de Choro, quod vocatur *Puerorum*, sine officio; in cuius fine ponuntur *Epistolae Farcitae*.**

Obscurum jam non est quid sint *Epistolae Farcitae*, quae hujus vocis origo. Farum quippe specimen edidit Martenius noster lib. 1. de Antiq. Eccl. Rit. cap. 3. art. 2. ex vetusto Missali S. Gatiani Turon. ann. circ. 600. unde ejusmodi *Epistolae* dicitur fuisse *Farcitae*, patet, quod ex vario idiomate Latino scilicet ex Gallico compositae essent atque *Farcitae* in hunc modum: Lectio Actuum Apostolorum: *Por amor de vos pri Saigos Barun, se e: costuit, excolet la leçon de Saint Esteve le glorieux Barun. Escotet la par bonne entention, qui o ce jo, reçu la passion. In diebus illis Stephanus: Saint Esteves fut pleins de grant bonie. Emmen tot celo qui craignent en Dieu feseit miracle. O nom de Dieu mende ascenrat, et aucus a tot dona tante, por ce haierent autens li ioe. Surrexerunt. Encontre lui se dresserent trastuit, disrent ensemble mauvais mes, celui il a deable qui parole en lui, etc. Eodem S. Stephani die in Cathedrali Aquensi etiamnum cantatur *Epistola* alterno commate Latino et vulgari: quod *Planctus S. Stephani*, vernacule, *leis plants de Sen Esteve*, dicitur. Idem obtinuisse in Divionensi Ecclesia testatur *Epistola* quae legitur in Mercur. Gall. ann. 1728. mens. Febr. Exstant praeterea *Epistolae Farcitae* in Epistolario S. Juliani Brivat. quae jam praenimia earum prolixitate non cantantur, nisi in festo S. Nicolai aliisque perpaucis. Denique earumdem *Epistolarum* occurrit mentio in Ordinaris MSS. Narbonensi et Cabillonensi, teste Martenio loco supra laudato. Vide *Farsa* 2.*

FARSILE, Quod *farturum* recipit. Laurent. in *Amalthea* ex *Aptio*.

FARSITUS, dicitur de eo, qui cibis oppletus est, in Comed. sine nomine act. 2. sc. 5. ex Cod. reg. 8163: *Eruriant* (ancillae) *Farsite*.

FARSITUS, *Fartus*, Gall. *Farci*. Reg. feodor. Aquit. sign. JJ. rub. in Cam. Comput. Paris. fol. 87. v. *Cum dominus rex vult facere transitum per partes suas, et mandat ei ante, quod parat sibi pran-*

dium debitum, deest ei dare subitus castrum de *Bodessan*, unam vaccam *Farsitam*, secundum modum antiquum.

FARSURA, pro *Fartura*, apud Petrum Blesensem Epist. 86. [et Tertullianum. Vide *Forcellinum* in *Fartura*.]

FARSWEROTOS. Vide *Furwirotos*.

FARTELLA. [Patella. DIF.]

FARTELLUS. Vide *Fardellus*.

FARTHING. Vide *Farto*.

FARTILLES, quod *furas* ibi cileantur, furca, in Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657. Reg. *Furcilla*. Vide in hac voce.

FARTO. Vide *Fartorium*.

FARTOR, Nomenclator, in Glossario Sangerman. MS. n. 501. Apud Festum explicatius: *Fartores, Nomenclatores, qui clam velut infarsarent nomina salutariorum in aures Candidati.* [Elymon petendum a verbo *Fari*.] Candidatis seu Petitoribus in primis elaborandum erat, ut singulos cives nosset, eorumque nomina tenerent: cum autem in tanta populi multitudine et tantis vitae occupationibus hoc fieri vix posset, ministerium instituerunt, qui Candidatis nomina omnium civium, ut quisque occurreret, suggereret, eumque *Nomenclatorem* vocarunt Cicero pro *Murona Monitorem*, Festus vero *Fartorem* dixit, et ex eo Glossator Sangerm.

FARTORIUM, Lanarium, Gall. *Tuerie*, Parisiis *Echaudoir*. Charta Boleslai Ducis Silesiae ann. 1311. apud Ludewig. tom. 6. pag. 456: *Rite et rationallyter gradidimus *Fartorium* seu curiam *maculatoriam* in *Aureo monte*, in civitate vel extra civitatem, ubicumque expedire videbitur, edificandum, cum omni usufructu et utilitate, qui inde proveniunt et provenire possunt, et cum omni jure et dominio, sicut dictum *Fartorem* habuimus et tenuimus, Hermanno Scriptori, etc. Vide *Maculatorium*.*

FARTUM, Praedium rusticum, ni fallor, omnibus rebus quae ad culturam pertinent instructum, idem quod *Affare*, [Sed legendum opinor *Factum*. Vide supra *Factum* 4.] Testamentum Florentii de Castellana ann. 1308. ex Schedis Praesidis de *Mazaugues*: *Voluit... quod totum *Fartum* de *Luco* sibi serviat, et de ipso *Farto* sibi domina et signorassa.*

FARTUS. Vide in *Ferto*.

FARTUM, ut supra *Farrum*. Libert. S. Marcel. ann. 1343. in Reg. 168. *Charthoph. reg. ch. 89: Item quod ala *Fari* dicitur, transmutabitur retro domum.*

1. FARUS, Caenator, Caenatorium, Papi.

2. FARUS, Fretum, Gall. *Detroit*. Chronicon Siciliae inter Anecd. Marten. tom. 3. col. 59: *Not* (Bonifacius VIII. Papa) *de vestra discretionis et circumspectionis industria plenam in Domino fiduciam obtinentes, et volentes ut eo lubentius rebelles idem, civitates, castra et loca tam ipsius insule, quam aliarum etiam regni predicti partium circa *Farrum*; intelligo Messanense fretum, Gall. *Le Phare* seu *Le Detroit de Messine*. [Regnum Siciliae tam ultra *Farrum* quam citra. in Chart. Frider. II. Imper. ann. 1216. in alia ann. 1219. apud Pertz. Leg. tom. 2. pag. 229. 232. etc.]*

3. FARUS, Lucerna sive *Lychnuchus* orbicularis et circularis. Vide *Pharus*.

4. FARUS, Fasciculus, ut videtur, seu onus, sarcina. Jura vicecom. Narbon. ann. circ. 1260. inter Probat. tom. 3. Hist. Occit. col. 546: *Habet ab omnibus hominibus... portantibus ligna cum suis animalibus Narbonam, ratione intradae, de quolibet animali, unam saumatam li-*

gnorum, et de cupolata duos l'aros hominum senel in anno de animalibus.

° **FARZUUS**. Vestis species. Chron. Placent. ad ann. 1388. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. vol. 583: Utuntur... Farziis magnis et parvis a lectis et cortinis de tela circumcirca dicta lecta. Vide supra *Farselus*.

° **FASANUS**, Phasianus; Gall. *Faisan*. Libert. ville de Cognac concessa a Joan. d'alphi. ann. 1312. 14 Reg. 150. Chartoph. reg. ch. 113: Item concedimus eisdem, quod venari possint prodis omnibus, quibus voluerint, ad omnia setarum genera et avium, exceptis perdicibus et Fasaniis, quos non debet capere, nisi cum avibus. Stat. Taurin. ann. 1390. Cap. 301. ex Cod. reg. 1622. A: Nulla persona... erexit civitatem in die fori seu Sabbati pro emendis Fasaniis, perdicibus, leporeibus, etc. Stat. Cadubr. lib. 3. cap. 81: Ad fillum sive laqueum vel ad retia nemo capiat Fasanos vel perdices. Vide infra *Fascanus*.

* **FASCALIS**; [Ad fasces pertinet]. Inscript. apud Fabrett. p. 274. n. 154. Maximo Fascali Xug. N. Victoria congi incomparabili. Idem Fabrettus hic adnotat, fasces hinc inde cum securibus in lapide representari, unde intelligimus hunc Maximum fuisse Augusti, cuiusdam licetorei, cuius professio hac voce cadentis Latinitatis propria significatur.]

° **FASCELLA**, ut *Fasciola*. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657: *Cengla*, Provinc. *cingula*, *foscia*, *Fascella*, *fasciale*, qua pueri involvuntur.

° **FASCENNINA**. Vide mox *Fascennina*. **FASCENNINA**, *FASCENNIA*, Ital. *Fascinata*, Propugnacula urbium, seu arcium ex Fasciis, seu ligneis fascibus confecta. Uguccio. A *fascis*, hac *fascennina*, i. clausulis vallatis, sicut circa castra et civitates, quae solet fieri quibusdam lignis. Ita enim Glossae Pithoranae, ex quibus emendanda, quae Isidoriana habent *Fascennina*. Gloss. Lat. Gall.: *Fascennina*, *Palis de bois*, *ou clôture environ chastiaus*. Nos etiamnum *Fascines* dicimus. Occurrit in Hist. Obsid. Jadrans. lib. 1. cap. 4. lib. 2. cap. 19.

° **FASCES**, ut apud Romanos summi magistratus indicium fuerit, ita apud Scriptores modii aevi pro suprema potestas usurpatur hac vox. Testamentum Rodulfi Episc. Bituric. sac. 4. Bened. part. 2. pag. 161: *Placuit etiam huic inscri testamentum ut nec meo, nec parentum meorum (dominio) nec Fascibus regis magnitudinis, nec cuiuslibet terrae dignitatis subiacent*. Gloss. Lat. Gall. Sangerm.: *Fascis*, *Faisel*, ou *enseigne de honneur*. Ubi additur hic versiculus:

Pondera sunt Fasces, Fasces dicuntur honores.

1. **FASCIA**, Modus agri, idem ut videtur, qui *Fascia*. Antiq. Recog. Revel. Vienn. Probus fol. 58. verso: *Nicholaus Rex tenet de Comitibus unam Fasciam de bosco de Brochis et debet inde XII. den. censuales, et tenet I. petiam bosci ibidem libere*. Stephanotius tom. 19. Fragm. MSS. pag. 258. ex Tabulario B. M. de Ruppforti. Anno MCLXXXIV... *concedimus... quidquid juris habemus in Fascia que est inter nemus et aquam*.] Vide *Fasciola*, *Fascellus*, *Suppelliium*.

° f. pro *Fascia*. Vide supra in hac voce. Chartul. S. Vincent. Laudun. p. 81: *Notum esse volumus... integram terram Fasciam unam et de duabus Fasciis duas partes ad decimam garbam in territorio de Dagnis perpetuo habendas dedisse,*

tertiam duarum Fascium partem, Wilhelmo participo nostro concedente.

2. **FASCIA** et **FASCIUM**, passim occurrunt in Antiq. Recog. Vien. Regesto Probus, pro *Fascis*: ut *Fascia ligni*, Gall. *un Fagot de bois*; *Fascium feni*, Gall. *une Botte de foin*. Vide *Fascius*.

° *Faschiel*, eadem acceptione, in Lit. remiss. ann. 1142. ex Reg. 176. Chartoph. reg. ch. 114: *Comme le suppliant eust marchand... de couper et abatre certaine quantite de bois et en faire des fagos et Faschiel*.

* **FASCIAMENTA**, Fasciae sepulcrales. Alcuinus Ep. 71: *Namquid non Fasciamenta mortui eodem verbo solvere poterat, quo mortuum vite redditum de sepulcro prodire iussit?* Vide *Pectorale*.

° **FASCIANUS**, ut supra *Fasanus*. Chron. Estense ad ann. 1114. apud Murator. tom. 15. Script. Ital. vol. 537: *Fascianorum, paronum, columbarumque et reliquorum avium ad ingentem numerum consontum satis constat*.

° **FASCIATORIUM**, Fascia qua frons sacro chrismate inuncta obvolvatur, idem quod *Chrimale*. Reg. Bern. abb. Cassin. tom. 2. Hist. ejusd. monast. pag. 461. c. 1. Item ut rectores ecclesiarum monere debeant semper populum et presertim parochianos, quod per laationem panis vel Fasciatorii computernitatem non debeant contrahere, sed solum per baptismi et confirmationis sacramentum. Quomodo etiam legendum, pro *Fasciatorium*, ibid. pag. 465. col. 1: *Item si aliquis per ablationem Fasciatorii seu panis computernitatem contraxerit contra canonum instituta, etc.*

° **FASCICULARIUS**, *Bajulus*, Gall. *Portefair*. Gloss. Ces. Heisterbac. in Reg. Prum. tom. 1. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab Hontheim pag. 673. col. 2: *Fascicularii, qui ferunt pondera, unusquisque denarios duos. Vide Farcellarius*.

° **FASCILLA**, *Falcia*, Gall. *Faucille*. Charta Ingelramni III. Codiciensis Toparchae ann. 1207. in Hist. Codiac. pag. 166: *Concedo... herbarium nemoris de Laujou ad Fascillam*. Vide *Fascilla*.

° **FASCIIONES** apud Monachum Sangallensem e cod. reposuit Pertzius lib. 2. cap. 21. ubi vulgo legebatur *Fasciiones*. Idem esse videtur quod *Fasciola*.

° **FASCINA**, vox Italica, Lignorum fascis, Gall. *Fascine* vel *Fagot*. Tract. Ms. de ste milit. et mach. bellic. cap. 58: *Inter dictas perticas ponantur Fascinae lignaminum*. Stat. Montis reg. pag. 188. *Quod si aliquis imponeret ignem in aliquibus paleis... aut lignis vel Fascinis eristatibus extra casamentum, et nihil aliud concremaretur, nisi ipsae paleae, fennum, ligna et Fascinae, etc.*

° **FASCINABULUM**. Note Tyronei pag. 182: *Fascinum, Fascinabulum, Fascinabellum, Prefascinat, etc.*

° **FASCINARE**. Gloss. Isid.: *Fascinat, Gravtat, Papias: Fascinat, Adulando impetit, laudando decipit, gravat*. Id est, nocet fascino: quo significatu Latinis notum verbum *Fascinare*.

° *Enfascigner*, pro vulgari *Ensorceler*. *Fascinare*, in Lit. remiss. ann. 1161. ex Reg. 188. Chartoph. reg. ch. 291: *Le mari de la suppliant lui dist qu'elle l'avoit Enfascigne. Fesne, fascinum, vulgo Charme, ensorcement*, in Stat. eccl. Turon. ann. 1396. cap. 78. ex Cod. reg. 1257: *Si peccaverint (preceverint) ad fascinum vel qualescumque precepciones, excepto simbolo et oratione Dominica, etc.* Ubi versio Gallica: *Si aucun chante à Fesne aucuns chantemens, etc.*

° **FASCIOLA**. Uguccio, partim ex Isidoro

lib. 19. cap. 33: *Fasciola dicitur, qua vulnere ligantur: Fasciola vero Latinis cingulum, quo puer circumligatur in cunis*.

° Hinc *Faisser*, pro *Vulnera alligare, curare*, Gall. *Panser*. Lit. remiss. ann. 1143. in Reg. 176. Chartoph. reg. ch. 297: *Isidori Toulhon fut confessé et receut son Createur; et après fut Faisso et aparillé*. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657: *Faysser*. Provinc. *fasciare*.] Diminutivum a *Fascia*, cuius vocis crebra occurrit mentio in Regulis Monasticis, cum agunt de Monachorum vestibus, ubi maxime itinerantium fuisse observare est. Bernardus in Consuetud. Cluniacensib. MSS. cap. 3: *Non debet equitare sine Fascioliis plusquam una leuca*. Cap. 62: *Ablatis calcariibus, et Fascioliis ad Monasterium introitum petat veniam*. Lanfrancus in Decretis pro Ordine S. Benedicti cap. 7. ait ad Camerarium pertinere, ut procurret fratribus in iter *profecturus cappas, Fasciolas, calcaria*. Idem cap. 14. *Monachum Fasciolatum, aut cinctum, sive cum cappa, in claustrum introire vetat, quod hæc sint itinerantium*. Bernardus Mon. MS. cap. 4. et *Udalricus* lib. 3. Consuetud. Cluniac. cap. 11. *Fasciolas* Monachis tribuit *propter tibias infirmantes*, id est, si id exigat infirmitas. Vide lib. 1. Miracul. S. Dionysii cap. 14. *Regula Magistri* cap. 81. statuit, ut Monachi habeant in hieme *pallium stamineum, braccas laneas, et Fasciolas, aut pedules*. Vult præterea, ut *Fasciolas laneas* non sint, sed *lineas, ut aliquid distet a Clerico Monachus*. Denique *Conventus Aquagran.* ann. 817. cap. 22. *Fasciolas* dux Monachis concedit, et duas alias, quibus necesse est itineris causa. His interdicitur in Concilio Cloveshovensi ann. 717. cap. 38: *Nec mitentur sæculares in vestitu cruceum per Fasciolas, etc.*

Quærant ipsi monachi, quod genus vestis fuerit *Fasciola* his locis. Hæc tenus cum *pedulibus* confundit, ut et Lucas Acherius ad *Udalricum*, qui *Galmaches* vertit. [His proxime accedit *Editor Vet. Discipline* monast. qui *Fasciolas* leves quasdam ocreas esse existimat, ex eo maxime quod itinerantibus propriæ videantur.] Palam est, supra laudatos Scriptores *pedules* a *fascioliis* perpetuo distinguere. Verum non est cur ad exoticas notiones recurramus, cum Latina se offerat, sunt enim *Ciceroni* lib. de *Aruspici*. resp. *Fasciola*, quæ, Ulpiano D. de *Auro et arg. leg.* (31. 2. fr. 25. § 4.) *Fasciæ cruales* dicuntur: nostris *jarretieres*; [quod mire illustrat S. Wilhelmus lib. 1. Constit. Hirsaug. cap. 16. *Pro signo Fasciolarum, inculcatum calcæorum signum præmissum, addit, ut utrumque indicem tibie circumferas*] Eginhardus in *Carolo M.* *Fascioliis crura et pedes calciantentis constringebat*. Monachus Sangallensis lib. 1. cap. 36. *Fasciola cruales* *vermiculate, etc.* Vide *Fasciones*. *Fiscorum* describend. Formulæ apud Pertz. Leg. tom. 2. pag. 177. *Est ibi genitum... in quo reperimus sarciles* 5. cum *Fascioliis* 4. *canistiles* 5. Qualis autem fuerit calcæatura Francorum, supra attigimus in voce *Armiger*, quibus hæc addere placet ex Joanne Puricello in *Monumentis Basilicæ Ambrosianæ* pag. 70. ubi *Bernardi Regis Italiae, Pipini filii, effossum et apertum tumulum describit*, ipsiusque *Bernardi vestes regias: Superstites adhuc e corio rubro calcæi utrumque pedem contegebant iidemque ligneam quæ soleam, hinc inde coriacis insulam, habebant. Tam vero apte presequæ ad suum quisque pedem juxta ordinem digi-*

torum congruebant, in acutum versus priorem digitum desinentes, ut calceus dexter non nisi dextro pedi, quamdiu inleger ille erat, sinisterque sinistro adaptari potuisset. Ceterum quisque calceus duabus tantum corii partibus invicem consutis pedem ita contegebat, ut anterior corii pars in suprema versus crura extremitatem aliquantulum scissa in longum esset, illicque pedi ligamine astringeretur, ad eum proprus modum, quo rusticana hodie calceamenta factitari solent. Calcaria deinde aerea pedibus aptata describit. A fasciis denique cruralibus nata vox Fesse, seu uti vulgo dicimus, Face, vel Fassa, in armorum insignibus. Guill. Guizot. MS. ann. 1304: *Of main escu portrait à Fesse.*

FASCIOLUM, Operimentum capitis, quod Chaldaei incolis tribuit B. Odoricus de Forojulio in Peregrinat. sua n. 3: *Portant autem super capita sua Fasciola aurata de perlis pretiosis* Ide. n. forte quod Fasciolas vocat S. Hieronymus Epist. 2. de Vita Clericorum: *Crebra munuscula, et sudariola et Fasciolas, vestes ori applicatas, et oblatos ac degustatos cibos, blandasque et dulces litterulas, sanctus amor non habet.* Neque aliud videtur a *φασκόλιον*: Turcarum, de quibus Ducas cap. 37. quae nunc Turbans seu Tulipantos vocant. Testatur Leunclavius in Pandecte Turc. num. 240. Graecos etiamnum sic appellare Turcos *Tulipantos*, quod ex fasciis seu fasciis involutis et complicatis conficiantur, etiam Achmes innotuit cap. 286. *Φασκόλιον*. Saracenis etiam tribuit auctor Vita S. Nili Junioris pag. 56: *Ἡρώοντο ὡςτι δίκαι καὶ ἀλλότριον ἐνδύματα, καὶ ὄπλια, καὶ πακιδία, καὶ ὄλον τὸ στήθος ἔχοντες τῶν Σαρακηνῶν* Infra: *Ἡρακλέωνος ἐστὶ τὰ φακιδία ἀπὸ τῶν προσώπων αὐτῶν, etc.* Glossa Basilic. *φακιδία* exponunt *τοῦζῆλον* et *Semicinctium* Latinorum. Alii crumenam et marsupium. Lexicon. Gr. MS. Reg. Cod. 2082: *Φασκόλιον, ἡμῶν, ἢ φακιδίων.* Aliud Cod. 930: *Φασκόλιον, ἡμῶν, ἢ φακιδίων.* Aliud Cod. 930: *Φασκόλιον, ἡμῶν, ἢ φακιδίων.* Ita fere Hesychius. Ismaelitarum vittata capita dixit Hieronymus in Vita Malchi. Vide *Faciolis*, [et Glossar. mediae Graecit.]

FASCITERGIUM, ut supra *Facitergium*, Mappula ad tergendam faciem. Occurrit apud Acherium tom. 6. Spicil. pag. 430.

FASCIUM, Fascis. *Fascium feni*, Gall. *Botte de foin*, in Antiq. Recogn. S. Georgii Esper. fol. 27. Vide *Fascia* 2.

Convent. Saonae ann. 1526: *Quando ipsi Quilianenses subditi communis Januae vendunt canepam in Saona, extorqueant denarios sex pro singulo Fascio, ultra id quod per alios solentur.*

FASCIUNCULUS, Parva fascia, ut conjecto. Vide locum in *Burrene*.

FASCIUS, ut *Fascium*, pro *Fas-is*. *Duos Fascios feni et duos paleas*, in Inquisitione Jurium in loco Albonis Hist. Dalphin. tom. 1. pag. 123. col. 1. [¶ *Perolvere per annum fenum Fascium unum*, in Instrum. inquisit. a missis Imperat. factae c. ann. 800. post Irminonem pag. 348. ex Fumagalli cod. Dipl. Santambros. pag. 173.]

FASCULUM, pro *Vasculum*. Gloss. Lat. MS. Reg. Cod. 1013. et Isidori: *Vasculum, Dicus, Fasculum.*

FASCULUM, Fossorium. *Vetus Charta Hispanica ann. 955. apud Sandovallium: Et cum cepissem fodere, divino iudicio flagellatus sum, usque adeo quod factus sum caecus, et milites mei, qui immunes erant a culpa, qui cum Fasculis ceptissent fodere, lumen amiserunt.* Huc forte spec-

tat locus ex Glossario Gr. Lat.: *Σαυρίον, ἢ τὸ ἔργον κρηνοειδές, Aciculum.* Codex MS. S. Germani Parisiensis habet..... *κρηνοειδὴ, Aciculum.*

Ligo, Gall. *Houe*, alias *Faissoir*. Lit. remiss. ann. 1467. in Reg. 201. Chartoph. reg. ch. 3: *Acelle femme frappa le suppliant sur la teste d'un sarceau ou Faissoir.* Vide *Fossorium*.

FASCULUS, Fascis, Gall. *Botte*. *Terrear. Ms. Belg. soc. fol. 11. r. Quartam partem unius fessi feni seu Fasculi.* Vide supra *Fascium*.

FASELARIA, Faseli silique vel grana, apud Lampridium in Antonino Helio. Galat.

FASSELLUS, ut *Faselus* Virgilio, et *Fasellus* Columella, *Fabula*, Gall. *Fève de haricot.* Vide locum in *Matutinulum*.

FASENDA, Pradium rusticum, ager, idem quod supra *Faisio*. *Charta ann. 1332. ex Tabul. Flamar. Tenet ab ipso, tanquam a directo domino sive feudali, Fasendam unam dicti Guillelmi, sitam in parrochia de Tonaco in manso de Podio Lamoros, inter Fasendam Je la Ribeyrola ex parte una, et castanetum Gerardi de Cha ano... ex altera, et Fasendam Helie Hugat ex alia, et costale de la Bernundia ex reliqua.* Vide *Fasenda*.

FASCOLUS, Vide *Pitrum* de Crescentiis lib. 10. de Agricult. cap. 26.

FASERIA, f. pro *Raseria*, Mensura anronaria. *Charta anni 1125. apud Mirraum Diplom. Belg. tom. 1. pag. 377. col. 2. In festivitate S. Martini decem Faserias siliginis et duodecim solidos.*

FASIDIS, *Grassus*, in Gloss. Arabico-Lat.

FASILIA, in Gloss. Lat. Gr. *Ασῆλι*, [Siliqua.]

Faisil nostris, quodvis rei alicujus purgamentum. *Stat. pro bono publico ex Lib. rub. fol. magn. domus publ. Abbavil. art. 47: Que le Faisil de leurs forges, quant il (les marchaux et autres ouvriers en fer) le mettront hors, il le portent hors des portes de la ville et le mettent es fosses, esquelles on a prins le saavelon.*

FASILLARIUS, Vide infra *Fassiliarius*.

FASIO, Vide supra *Faisio*.

FASISTORIUM, Sella plicatilis, sedes honoratior. *Codex MS. S. Martialis Lemovic. de modo celebrandi Synodum, apud Stephanotium tom. 2. Fragm. Hist. MSS: Cum ad locum pervenerit, ubi parata est cathedra ad sedendum, mittit Episcopus thymiam in thuribulo, et incensat Diaconus textum Evangelii, quod jam posuerat in quadrato ornato, quod Fasistorium dicimus.* Vide *Faldistorium*.

Analogium seu pluteum hic potius designari facile crediderim.

FASITUS, *Solutus, consumptus, a fatis*. Papias.

FASIUS, Panni vel tela species. *Inventar. ann. 1389. tom. 3. Cod. Ital. diplom. col. 364: Petie iu. Fasii pro cossinis.*

FASMA, Lingua, idioma. *Hesychius: Φάσμα, ἔργατα, ἢ φάσμα.* Ethelverdu lib. 4. cap. 3: *Nam ex Latino Rhetorico Fasmate in propriam vertent linguam volumina, etc.* [Fridegodus in Vita S. Wilfridi sac. 3. Bened. part. 1. pag. 188.

Permulcique, nefas! perverso Fasinate Regem Spenerne syngraphas furtivis rebus adeptas.

Papias MS. Bituric.: *Fasma, fabula quaedam, notum.* Perperam in edito, *fasina*. [¶ Thietmar. Chronic. lib. 5. cap. 26. vers. 11:

Inclite rex regum, modo suscipe Fasma tuorum.]

FASOLARIUM, Locus, ubi *Faselus* crescit. *Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657: Faycell. Proo. fasellus, Fasolarium, herba vel locus ubi abundat.*

FASOR, [Saginator. Papias.] Vide *Sagina*.

FASSATORIUM, Vide supra *Fasciatorium*.

FASSICULUS, Pro *Fasciculus*. *Charta Margar. Comitiss. Flandr. ann. 1252. apud Lappenb. Init. Feder. Hansseat. pag. 57: Fasciculus gladiatorum 2. den.* Vide *Fasus*.

FASSILIARIUS, Qui fascis cujusvis rei furatur et exportat. *Stat. Taurin. ann. 1360. cap. 125. ex Cod. reg. 4622. A: Nem si aliquis de Taurino, vel ibi stans, furatus fuerit... somatam vel ronziamtam (feni) solvat pro dampno solidos x. de die, de nocte vero solidos xx. et non ultra: Fassiliarius vero, pro fasso de die solidos iij. de nocte solidos v.* Infra *Fassiliarius*. Vide *Fassus*.

FASSINA, Fascis. Vide *mox*.

FASSINERIUM, Congeries, cumulus, strues lignorum. *Gall. Pile. Stat. Avellae ann. 1436. cap. 52. ex Cod. reg. 4624: Que ceperit vel exportaverit aliqua alieno ligna... de ligneris vel teysis, seu alio amasso seu Fassinerio lignorum, ubicumque sit, pro qualibet brazata vel Fassina... solvat domino solidos duos.*

FASSIO, in Legibus Hungaricis, Praesens relatio voluntatis et contractuum coram magistratu. *Sambucus. [Fassio, Confessio, Papias. Gloss. Lat. Gall.: Fassio, Confession, regelissement.]*

FASSISERIUS, Vide *Fasticerius*.

FASSOLIUS, Fascius, leguminis species. *Stat. Montis-reg. pag. 321: Item pro quolibet sestario Fassolorum, etc.* Vide infra *Fasulus*. [¶ et *Glossar. med. Graecit.* voce *Φασόλιον*, col. 1668. Vide *Faba Asiana*.]

FASSUS, Fascis, Ital. *Fascio*, Gall. *Faisseau*. *Charta ann. 1345. Solvat pro pona 10. sol. de somata, 3. de Fassio, etc.* Occurrit ibi pluries. [ut et in *Chartulario Prioratus S. Petri de Domina*] *Monasticum Anglie. tom. 2. pag. 238. Concessit Abbati duos Fassos dorsales ranorum grossorum bosci ipsius... capiendis singulis diebus.* Vide *Teda*.

FASTA, Papias. *Honorata dicta, aut locuta.* Forte ex Gr. *ἔστι*, dicta. Vide *Fatare*.

FASTE, Acta S. Lupi episc. Trec. tom. 7. Jul. pag. 81. col. 2: *Si quis Christianorum quemlibet severitate coartasset legis, vel oppressisset pondere tyrannice potestatis, Lupi placatus grata oratione, quocumque teneretur, solvebat eum Faste.* Forte pro *Statim*.

FASTELLA, Ligamen, Italis, *Fastello*. *Anastasius Bibl. in Benedicto II. PP. pag. 57: In Ecclesia B. Valentini... fecit cooperitorium super altare, cum clavis et Fastellis, et in circuitu palerium chrysolacum.* Alii Codd. habent, cum clavis in *Festellis*: Alii denique *Fistellis*. Vide *Fastilis*.

Forte pro *Fascetta*, vox Italica, fasciola: ut et infra *Fasteria*, pro *Fasceria*, eodem significatu.

FASTERIA, Eadem forte notione. *Bernardus Mon. in Consuetud. Cluniac. MSS. cap. 77. de Officio Parasceves: Et crux ab armario duabus Fasteris, dum Missa minor cantabatur, cooperta, apportatura duobus albatibus de altari S. Jacobi ante altare principale.* [Legitur in edito *Fastelis*.]

FASTERMANNES, In Legibus Edwardi Confess. cap. 38. inscribitur: *De emptionibus sine fidejussionibus, quod Anglice*

dicitur *Fastermannes*. Mox additur: *Prohibitum erat etiam in eadem lege, ne quis emeret vivum animal, vel pannum usatum sine plegiis et bonis testibus*. Vox deducta a Saxonico *fast*, vel *fæst*, firmus, stabilis, constans; et *man*, homo. [Vide Phillips. *Histor. Jur. Anglosax.* not. 419.]

† **FASTERNA**. Sic lego in Inventar. Ornam. Eccl. castri Achardi ann. 1200. ex Tabul. S. Cypriani fol. 104: *Albe XIII. mapule operatæ III. plānetæ XIII. FASTERNE III. cortinae v. dorsalia v. vexilla II.* Idem videtur quod *Fasterla*. [Vide supra *Faniculus* et infra *Festaculus*.]

* **FASTIGARE**. [Frequenter facere. DIF.]

† **FASTICERIVS**, pro *Pasticerius*. Gall. *Patissier*, Cupedinarius, Pistor dulciarius. Computum ann. 1833. in Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 273: *Guillelmo Fasticerio regio pro tortis palmisanis facta per eum in eodem festo, etc. taren. XVIII. D. Lancelot legit Fasticerius*.

† **FASTIDIACIO**, Superstitionis species. Capitulare Gregorii II. PP. pro Bavaris. § 8. *Ut incantationes et Fastidiationes, sive diversæ observationes dierum Calendarum, quas error tradidit paganorum, prohibeantur, sicut maleficia et magorum præstigia, etc. Ex Fasti dies, videtur vox deducta.* [Vide Forte *Fascinationes*.]

* **FASTIDILITER**. [Fastidiose. Varr. apud Non. 2. 336. Quibus instabilis animus, ardens mutabiliter avet habere, et non habere, *Fastidiliter*, inconstanti pectore.]

1. **FASTIDIRE**, Existimare, putare; si tamen mendum non est. Charta Wilfr. episc. Virdun. ann. 973. inter Probat. tom. 2. *Annual. Præmonst. col. 821: Non enim Fastidendum est illis pabulum divini verbi sufficere, insuper et corporis necessaria ministrare, etc.* [Vide Gloriarum.]

2. **FASTIDIRE**, Fastidium movere. Vita S. Audoen. tom. 4. Aug. pag. 807. col. 1: *Ista pauca breviter concludenda sunt, ne sermo incultus Fastidiat.*

† **FASIDITAS**, Fastidium, tædium. Vita S. Adalbert. tom. 5. Jun. pag. 102. col. 1: *Quorum (sanatorum) nomina sive numerum colligere supersedimus, ne, per verborum styli vagationem, legendibus forsitan quamlibet ingeramus Fastiditatem.*

† **FASIDIUM**, pro *Fastigium*. Vetus Inscrip. apud Guatterum in Tabulis Siculis pag. 51: *Columnas cum Fastidiis et parietibus templi, etc.*

† **FASIGARE**, Extollere, elevare, vox usurpata a Plinio, Solino, Mela, Martino Capella, Sidonio, Leontio Episcopo, Joanne Sarisberiensis, et aliis.

† **FASIGATISSIMUS**, quasi *Fastigatissimus*, ad supremam dignitatem fastigia eductus, apud eundem Sidon. lib. 1. Epist. 9. *Fastigatissima felicitas*, suprema, lib. 2. Epist. 4. [Gloss. Lat. Gall. Sangerman.: *Fastigatus, Elevatus honor.*]

† **FASIGATIO MENTIS**, Animi magnitudo, Sublimitas. Acta SS. Martii tom. 2. pag. 448. de S. Isychio: *Qui nobilis generis ortu conspicuus, natalium titulos mentis Fastigatione sublimavit. Fastigatione*, in Vita S. Apollinaris apud Marten. tom. 6. Ampliss. Collect. col. 779.

† **FASTIGIVM**, Summitas, Servio ad 1. *Æneid.* Inferioris vero ætatis Scriptoribus, nescio quod ornamentum in adibus sacris. [Baldachnum interpretatur

Macer in Hierolex.] Anastasius Bibl. in S. Silvestro PP.: *Fecit Constantinus Augustinus Augustus Basilicas istas, quas et ornavit: basilicam Constantinianam, ubi posuit ista dona, Fastigium argenteum battutile, quod habet in Fronte Salvatorem, sedentem in sella, etc. Fastigium ipsum, ubi stant Angeli, etc. farum ex auro purissimo quod pendet sub Fastigio, etc. Fecit autem Valentinianus... Fastigium argenteum in Basilica Constantiniana, quod a barbaris sublatum fuerat, quod pensabat, etc. In S. Hilario: In medio cancellis æreis et columnis, cum Fastigiis et epistylis undique ornatum ex musivo, etc.*

† **FASTIGIVM**, Turris. Paschasius in Vita S. Adalhardi sec. 4. Bened. part. 1. pag. 340: *Sepulta sunt autem decem membra carissimi senis in basilica B. Petri Apostoli sub Fastigio inter ejusdem mediocrum quatuor ecclesie contra Gerardus lib. 1. Mirac. ejusd. Adalhardi ubi de Sepultura: Si quidem sepultus... ante gradum cancelli.*

† **FASTILIS**, Idem videtur quod *Fastella*. Vetus Notitia in Tabulario Casauriensi ann. Ludov. Imper. filii Lotharii 8. *Quod coram prioribus regni sui Dominus Imperator prædictas res propter munera, que ei dederat, Fastilem optimum aureum reddere voluit. Vide, Fastella, Fastella.*

† **FASTINARE**, Fenum siccare furellis versando. Gall. *Faner*. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7608. *Fastinare, ferner.*

* **FASTIO**. [Iparanto; a ludando decipio. DIF.]

† **FASTIVA**. Otto Morena in Hist. rerum Laudens. pag. 53: *Postea Imperator castellum suum, ut bene retroductum fuit, statim bene aptari, firmiterque ex duplicibus Fastivis virginum cooperiri fecit, ex simplicibus enim in primis erat cooperitum; deinde optimis febris, coriisque... illud armari precepit. Legendum forte fascinis, i. fascibus, ex Ital. Fascina.*

1. **FASTUS**, uum, pro *Fasti, orum*, dixisse Varronem, Lucanum, et aliquid alios, observatum a Prisciano l. 6. Sed et *Fastus*, pro *fasti* dixit Hieronymus, seu quis alius, in Epist. ad Demetriadem: *Licet ediderit viriis serus memorabiles Consulatus, et amplissimi ordinis Fastus illustris familie nomina frequens audierit; etc. Tertius Rufus Asterius Quintus Ex-consul Ordinarius atque Patricius in Codice MS. Juvenci.*

Asterique tui tempore memorias jubeto. Cujus ope et curis edita sunt populi. Que quavis summi celebrentur sacula Fastus. Plus tamen ad meritum est, si viget ore tuo.

[Vide Scaligerum ad Festum.]

2. **FASTUS**, pro *Faustus*. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657: *Fastus, Benastruc, Prov.*

† **FASULUS**, *Faselus*, leguminis species. Charta ann. 874. confirmata ann. 1118. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. ævi col. 883: *Sunt insimul seminationes de Fasulis modiorum viginti. Vide supra Fasolius.*

† **FASURITIO**, *Avicennæ est medicina ad scabiem*. Glossar. medic. MS. Simon. Januensis. ex Cod. reg. 6850.

† **FASWIROTOS**. Vide *Furswirotos*.

† **FATALES DEE**, ut *Fada*. Gall. *Fées*, apud Nigellum Wirekerum in Speculo Stultorum. Vide Grimm. Mythol. Germ. pag. 695. Dicuntur *Fatus* in Excerpt. e cod. Basil. sec. xv. apud eundem Grimm. pag. XLVI.

† **FATALIA**, Tempus a lege præstitutum ad causas appellationum apud Judices instruendas et terminandas. Edictum Philippi IV. Franc. Regis ann. 1308. in Codice MS. Consuetud. Tolos. fol. 84: *Item, In causis appellationum interpositarum a sententiis latis pro nobis contra privatas personas, Fatalia non currant, ubi pro certo constabit status per Procuratores nostros vel Judices appellatum, quominus infra Fatalia terminentur.* Aliud Philippi VI. ann. 1338. apud de Lauriere tom. 2. Ordin. Reg. pag. 127. n. 82: *Item, Durimus statuendum, ut in causis appellationum prosequendis contra Procuratores regios, si dicti Conites, Barones et Nobiles ac eorum subditi fuerint diligentes adeo, quod per eos non veterit quominus fuerint terminatis, sed per dilaciones petitas ex parte Procuratorum nostrorum vel quia assizæ non sederent totiens, quod cause ipsæ potuerint terminari, non currant, nec curriæ dicantur Fatalia contra ipsos.* Sic *Dies Fatales* l. 2. Cod. de temp. appell. (7. 63.) l. ult. Cod. ubi senat. (3. 24.) is est, quo nisi introduceretur in iudicium causa appellationis, interire solebat. Vide Cujacium Observat. l. 12. cap. 4.

† **FATALIS**, Imminens, instans. Lit. excusat. Will. prior. S. Pancr. de Lewes ann. 1259. in Chartul. Cluniac. ch. 207: *Noverit sanctitas vestra quod nos... sine maxima et Fatali corporis nostri periculo ire nullatenus valebamus.*

† **FATALITAS**, Gallice *Fatalité*, Mors, sic dicta, quod fataliter accidat et necessario. Epistola, ut videtur, Manfredi filii nothi Friderici Imp. tom. 2. Ampliss. Collect. col. 1081: *Divus Cæsar genitor noster rebus humanis assumtus, sicut Domino placuit, debitum Fatalitatis exolvit, reddens animam Deo vivo. Fridericus II. Imp. ad Ottonem Bavarie Ducem apud Tolnerum in Probat. Hist. Palatinæ pag. 149: Humanitatis commune debitum... ex inevitabili lege Fatalitatis exolvit. Generatim leg. 1. Cod. de jure emphiteut. (4. 68.) Fatalitas dicitur quivis casus vi humana superior.*

† **FATHA**, *Plaga, ut meridiana vel occidentalis*. Papias. [In MS. Bituric. *Fathana*.] [Vide in Glossar. cod. reg. 7644. *Fathana*, ut e Glossis.]

† **FATARE**, *Fato destinare*. Joan. de Janua. Festo *Fatari*, est multa loqui, [in quodam Chronico Turonensi. Prædicere.] [Vide Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7694. *Fatate, destinare*. Elmham. in vita Henr. V. reg. Angl. edit. Hearn. cap. 67. pag. 189. *Quidam... cura propriæ salutis postposita... extra præfatos limites eadem mansiones et hospicia, que prius habuerant, occupabant; quorum duos, sinistro Parcarum livore Fatatos, rex sic hospitalos reperit, quos... suspendi fecit in arbore.*] [Vide *Fatatu*, Germ. *bescheyrt*, in Vocab. Germ. Lat. ann. 1477. ADEL. *Fatatum*, geordnet oder bescheret, in Gemma Gemmarum. Uterque ex Joann. Januensi.]

† **FATELES**. Vide *Fatoles*.

† **FATERA**, in Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657: *Faula, Prov. fabula, Fatera*. Glossar. Lat. Ital. MS.: *Fatera, la fabula*. Vide infra *Fatuitates*.

† **FATERA**, Dicere. Etherius et Beatus lib. 2. adversus Ellipandum Toletanum Archiep.: *Deilli tui, in quibus nos hæreticos esse Fateris, jam per publicum... vulgati sunt. Paschasius Ratbertus in Vita Wale lib. 1. cap. 7: Quo audito illi cooperunt prospicere, is si esset, quem Fatabamus, i. dicebamus. Almoius de Translat. SS. Georgii et Aurelii n. 3:*

Inter quos quidam ejusdem vim loca hujusmodi *Fatebantur* importunitatibus passim *præpedita*, quatenus nec magno Comitatu quisquam vallatus illud iter secure aggredi valeret. Vide Baluzium ad Capitul. pag. 1265.

† **FATIALES**, Dies solemnes. MS. Bitoric.

† **FATIBILIS**, Advena, extraneus. Charta Johannis IX. Archiep. Ravennat. ann. 898. in Bullario Casin. tom. 2. pag. 38: *Reservata tamen nobis, et successorum nostrorum in prefato monasterio ordinatio et potestas. Et quando Domino placuerit ab hac luce migrare abbatem, eligatur qui in ipsa congregatione fuerit, semper exercens Regulam Monachorum et Congregationem; et idem Abba, si Fatibilis præfuerit, a Pontifice sepe dictæ S. Ecclesie Ravennatis ordinetur. Vide Fatia.*

* **FATIBULA**, [Diomed. 3. p. 488. *Putch.* Dramata Latine fabulæ appellantur, sive *Fatibule*.]

° **FATICA**, Concessio vel locatio officii alicujus ad diuturnum tempus, puta in *emphyteusim*, vel id quod præter premium corollarii vice in ejusmodi occasionibus conceditur, vulgo *Pot de via*. Vide infra *Fatiga* 2. Constit. capit. eccl. Barchin. ann. 1423. rubr. 18. ex Cod. reg. 4332. *Natalenus... promittendo secreta, seu alio quocunque quæsto colore aliquam spem de Fatica concedant, vel de eadem spem dent modo aliquo, quousque instrumentum contractus ejusdem fuerit presentatum. Exstat alia notione in Fatigare 1.*

° **FATICA**, Sessio juridica, idem quod *Assisa*. Sent. arbitr. inter Jac. reg. Majoric. et Gastonem comit. Fuxi ann. 1304. *Apud Orden fiat Fatica per bajulum de Belver, et apud Tallandre fiat Fatica super civibus quærimoniis per bajulum de Belver. Vide in Fatigare 1.*

° **FATICIOSUS**, f. pro *Factitiosus*: ibi enim aut de novo homine aut de filio, qui naturali et legitimo opponitur, sermo est. RATHER. Veron. lib. 2. Præloq. apud Marten. tom. 9. Ampl. Collect. col. 839: *Quid enim mendicans (pater) clamitat, nisi te novitium, te assumptum te illud quod nuper ab his inventum est, qui se homines facere jactant, id est, Faticiosum, te allevatium, te nothum, spuriumque demonstrat?*

° **FATIDIOSUS**, *Renidens, annuens, consentiens, vel deridens*. Glossæ vet. ex Cod. reg. 7613.

† 1. **FATIGA**, Labor præsertim ex itinere, *Fatigatio*. Gall. *Fatigue*, Hisp. *Fatiga*. Ital. *Fatica*. Longinus in Actis S. Stanislai Mail tom. 2. pag. 247: *Follitens se ejus sepulcrum, cum consorte sua, pedestri visitaturum Fatiga. Post longas laboriosi itineris Fatigas. in Epistola anni 1415. inter Anecd. Marten. tom. 2. col. 1610. Vide Fatigare 2. et Fatigæ. Alia notione sumitur Fatiga juris infra post Fatigare 1.*

° 2. **FATIGA**, Pensitatio, quæ domino principali pro alienando feudo exsolvit. Consuet. Catal. Mss. cap. 51: *Jus est scriptum, quod si forte in aliquo feudo eodem essent duo vel tres domini vel plures, uno tenente ipsum feudum pro alio, si infimus vel medius vendere voluerit jus vel directum quod ibi habent, Fatiga et ferma et etiam tertium seu laudinium totaliter integrum spectat ad dominum majorem. Vide supra Fatica.*

1. **FATIGARE**, Vexare, præsertim de litigatorum vexationibus. Glossæ antiq. MSS.: *Vocare, Fatigare, Lassare*. Capitulare ann. 806. cap. 9: *Sunt et alii, qui*

justitiam legibus recipere debent, et in tantum fiunt in quibusdam locis Fatigati, usque dum illorum justitiam per fidajussorum manus tradunt, etc. Adde lib. 3. Capit. cap. 21. Lex Longob. lib. 2. tit. 35. § 5. [Grimoald. 4.]: *Cum sacramento suo se defendat, nam per pugnam, ut supra dictum est, non Fatigatur. Tit. 55. § 15. [Liutpr. 70. (6. 17.)]: Dicit juratus, quia non auto animo eum per pugnam Fatigare querat. Formula vetus 48. apud Bignon.: *Tibi exinde nullas calumnias, nec Fatigationes, nec repetitiones agere debeamus. Adde form. 51. Legem Bajwar. tit. 12. cap. 2. § 2. Concil. Agath. can. 21. Aurelian. II. can. 5. Toletan. III. can. 20. 21. Wormat. can. 24. etc. Gregor. M. in Sacrament.: *Parce, quæsumus, Domine, parce populo tuo, et nullis jam patiari adversitatibus Fatigari. Idem ib. 10. Epist. 74: Litigis Fatigare. Fatigare arguitis, apud Sidon. lib. 6. Epist. 2. Per pugnam Fatigare, in Diplomate Henrici Imp. ann. 1081. apud Ughellum tom. 3. pag. 419. Occurrit non semel in Cod. Theod. et apud Veteres Scriptores, Ammianum pag. 101. 1. Edit. Valesii, veterem Intereoretum Concilii Constantinop. sub Flaviano Act. 7. non semel, Joannem Diacon. in Vita Gregori. M. lib. 94. cap. 4. Hildebertum Cenomanensem Episcop. Epist. 67. 78. etc. Vide Savaron. ad Sidon. lib. 1. Epist. 8. Salsamium ad Vopiscum pag. 482. et Menag. in Orig. Francie. v. *Faccier*. Hinc***

FATIGARE, pro, in jus vocare, vel alicui quidpiam controversere. Fori Aragon. lib. 7. fol. 129: *Nec reperiri poterit, quod pater suus nec avus aliquo tempore fecerint servitutem regalem, et sit Fatigatus pro sua infantonia, etc.* Id est, qu'il soit inquieté pour sa noblesse.

FATIGATIO, Vexatio, exactio, etc. in Formulæ veterib. Bignonii cap. 48. 51. et in Legibus Henrici I. Reg. Angl. cap. 7.

FATIGARE DE DIRECTO, *Fatigatio*, et *Fatica de Directo*, voces fori Catalanici et Hispanici, quæ defectum juris, seu justitiæ reddendæ dilationem denotant. *Defaut de droit*, practicus nostris: quo nempe quis jus petens sibi fieri a domino, *fatigatur*, seu *vexatur*, si ei denegetur, vel adversarius stare recto seu juri renuat. Usatici Barchinenses MSS. cap. 58: *Nemo sit ausus ei desemperare, nisi primum Fatigaverit se de directo. Cap. 74: Et teneat illud fallimentum, per Fatigamentum directi, si ille adversarius, qui ad placitum fallerit, non habuerit Es sine engan. Cap. 93: Sicut malum quod factum est per Fatigationem de directo, nullatenus debet esse emendatum, ita illud, quod factum fuerit super profertimento de directo, nullatenus debet remanere, ut non sit redirectum. Cap. 110: Si quis dixerit, se esse Fatigatum de Justitia in Principem, vel in Episcopum, aut in dominum suum, seu in adversarium suum de directo... si hoc probare noluert, emendet omnia malefacta, quæ propter hoc hac occasione fecerit. Constitutiones Catalanicæ inter Dominos et Vassallos MSS. cap. 39: Si vero Princeps iste injuste daret damnnum Barono, vassallos auferendo ei feudum, seu alodia, sine juris Fatica, tunc Baro inventa prius juris Fatica in ipso domino suo potest injungere hominibus sui alodii, ut ipsum adjuvent contra Principem ipsum, si super hoc insurgendo contra eum vellet insurgere. Cap. 48: Si aliquis dominus accepti potestatem castri, vel emparavit feudum, quod tenetur pro eo, scilicet ra-*

*tione defectus servitii, vel per Fatigam directi. Adde cap. 49. et 50. Concilium Helenense ann. 1066. et Constitutio Jacobi I. Regis Arag. pro Treuga Domini: De predicta autem pace vel de scriptis treuga, querela ad Episcopum, vel ad ejus Canonicos, seu Fatigatio omni tempore fat... et ipsi, in quibus Episcopus vel Canonici predictæ sedis se Fatigaverint de reductione præfati pacis, etc. Curia Generalis Catalan. ann. 1291. MS.: Si dominus vel Curia fuerint in Fatica reddenda justitiæ, vel solutionis seu satisfactionis faciendæ, vel etiam negligentis, etc. Alia Charta: Data prius Fatica 80. dierum, infra quos sit licitum ratinare, etc. Ubi Fatica videtur accipi generalim pro dilatione. Alia Jacobi Infantis Reg. Aragon. filii et hæredis Major. et Montispezz. data apud Majoricas 4. Kl. Mart. 1259. qua quædam peciam terre in heremum Bertrando de Rivopullo concedit: *Licetque vobis et vestris post 10. dies, ex quo in predicto Dom. Regis, vel nobis vel nostris Faticati eritis, totam hanc acquisitionem vestram cum omnibus melioramentis, quæ ibi feceritis vendere, dare et stabilire, sive alienare, etc. Salvo tamen in omnibus et per omnia censu, jure, dominio, laudimio, et Fatica D. Regis predicti, et nostri et nostrorum.**

† **FATIGA JURIS**, Eadem notione. Litteræ Jacobi Regis Aragonum ann. 1258. inter Anecd. Marten. tom. 1. col. 1051: *Concedimus etiam et indulgentiam Abbati (Crassensi) et ejus successoribus... quod aliqui, vel Vicarii, vel Bajuli, vel nostri Locum tenentes... non possint... distinguere eos... ad jus faciendum vel firmandum pro aliqua querimonia civili, vel criminali, nisi prius in ipsis manifesta Fatiga juris inventa fuerit, cum denuntiatione legitima præcedente. Eadem repetuntur in Epistola Clementis IV. Papæ tom. 2. col. 595.*

FATICA DE DIRECTO, supra, et in Constitut. Petri I. Regis Aragon. edita Barchinone ann. 1228. Vide *Pignoraræ*.

2. **FATIGARE**, Ire aliquo cum molestia. Gregorius M. lib. 12. Epist. 27: *Ita fac, ut labor ejus, quo hic ad nos Fatigatus est, vacuus non sit.* Charta Erici Regis Danie ann. 1423. apud Pontanum lib. 9. Hist. Danicæ pag. 571: *Et hoc præfatos dominos ad diem placiti, et ad invicem convocavimus, et nos cum eis Fatigavimus, et propter pacem, concordiam et compositionem tractavimus, etc.*

FATIGARE, Ire suscipere. Vetus Scheda de Ordinat. Episcopi in Appendice ad Capitul. Regum Francor. Edit. Baluzii: *Interrogantur ab Episcopo: Quid est, fratres, quod vos Fatigastis? Illi respondent: Ut nobis concedas Patronum. Occurrit ibi rursus. [Vide Fatiga.] [Liutprand. in Legat. cap. 15: Quid causæ sit quare te huc Fatigasti, frater edisserere.]*

3. **FATIGARE**, Canones Hibern. lib. 88. cap. 5: *Debitor reddat, quantum rata solvit, et quantum Fatigatus fuerit; si vero humanus fuerit, rate non querat usuram, nisi quod tantum solvit, et quantum Fatigatus fuerit. Si vero inhumanus fuerit, uno anno crescat usura, et quintam partem debiti in omni mense. Ubi, quantum fatigatus fuerit, est, quantum ex debito non soluto creditor damni acceperit.*

† 4. **FATIGARE**, pro Cavillari, ut et *Fatigationes*, pro Cavillationibus et dictionibus dixit Sidonius lib. 1. Ep. 8. *Fatigatoria verba, pro Facetis lib. 3. Ep. 17.*

° 5. **FATIGARE**, Exercere. Lit. remiss.

ann. 1356. in Reg. 81. Chartoph. reg. ch. 786: Quia dudum certis de causis publice et solempniter per Francie regnum extiterat proclamatum et publicatum. quod quilibet persona. cuiuscumque conditionis aut status existeret. per exercitii continuationem se induceret ad trahendum de balista seu fatigandum ad arcum et sagittam. Sed forte leg. Sagittandum.

* **FATIGATIO**, Vexatio, molestia, praesertim que ex litium anfractibus oritur. Synod. Cœtic. ann. 1139. inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. col. 321: Super ecclesia de Breviano controversia est a longis retro temporibus agitata, unde nimirum utriusque cornubium multas et difficiles fatigationes sustinuit, etc. Fatigationes, eadem acceptione in Litter. Remiss. ann. 1375. ex Reg. 197. Chartoph. reg. ch. 392: Icellui Cuarnel fist convenir le dit escuier en la court de l'eglise à Tournay en cas d'asseurement juratoire, pour lui donner plus de peine et de fatigation. Vide in Fatigare I. et 4.

* **FATIGATORIUS**. [Sidon 5. ep. 17. Verba erant dulcia. Jocosus, Fatigatorio, h. e. factus.]

* **FATIGIE**. Molestie, labores. Gall. Fatigues. Chronicon Windesemense lib. 2. cap. 32: Pro Fatigiis et expensis. Lib. 1. cap. 35: Quantis laboribus et Fatigiis. Occurrit in Legibus Hungaricis. [Vide Fatiga.]

* **FATIGIUM**. Idem quod Fatigie. Glossar. Lat. MS. Regium Cod. 1013: Anhelitus, suspirium, Fatigium. Visio Tatonis. Quomodo ab eis interrogaretur, quam ob causam tam grande extaret Fatigium. Perperam Fatigium scribitur hoc loco apud Isidorum Pacensem æra 680. ut et paulo infra: Ut ejus remuneraret tam vastum Fatigium. [Fatigium est in edit. ann. 1729. [Translatio S. Mennatis apud Marten. tom. 6. Ampl. Collect. col. 963: Si non fecerint, murrantur nihilominus voti simul Fatigique despendentia.] Occurrit præterea apud Elipadum Episc. Tolosan. in Epist. ad Felicem Urgelitanum. Bedam in Chronic. lib. 2. cap. 18. ex Edit. Chiffletii, in Lege Longobard. lib. 1. tit. 30. § 6. apud Leon. Ost. lib. 3. cap. 28. Erkempertum in Hist. Longob. in Charta anni 908. apud Pascha-lum Radbertum in Epitaphio Wale lib. 1. cap. 2. lib. 2. cap. 1. II. Ughellum in Episcop. Bergomens. etc.

* **FATIGOSUS**. Fatigationi idoneus, Gall. Homme de Fatigue. Utitur Michael Scotus in lib. de Physiognomia: locus non succurrit.

* **FATILOQUIUM**. [Prædictio. Apul. de Deo Sociat. Vel Sibyllæ Fatiloquia versificat.]

* **FATIL**. Multum significat. Papias. Hinc Affatim. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. Fatim. Mout. habundament.

* **FATIO**. [Verba Prisc. p. 1250.]

* **FATIRO**. Charta ann. 855. in Append. ad Marcum Hispan. col. 788: Ego Atila dono equas III. et boves II. et vakas II. et frenomulare I. et Fatiro I.

* **FATISCERE**. [Lassare, marcescere, abundanter aperiri. DIEF.]

* **FATISIA**. Vetus Charta apud Ughellum in Episcopis Veronensibus pag. 712: Item broitum alienavit: item Fatistas ab Episcopatu alienavit, et pradum unum.

* Idem forte quod supra Faicia et Fatio. Vide in his vocibus.

* **FATITII**. [Advenæ, adventitii] Charta Ottonis III. Imp. ann. 977. in Buttarlo Casinensi tom. 2. pag. 58. Ut nullus homo magnus aut parvus terram ipsius

colentis, aut habitantes, aut Fatuos inquietare, distringere, aut eorum possessionibus tollere aliqua occasione presumat. Adde pag. 83. [Vide Fatibilis.]

* **FATOLES**, **FATELES**. Charta Rudesindi Episc. Dumionensis æra 890. apud Anton. de Yeper. in Chronic. Ord. S. Benedicti tom. 5: Plumatus digniores paleos 10. alios subminores 8. alnuccellos morgones 6. Fatoles paleos 2. etc. Alia æra 1016. ibid.: Almoçalas de Paleo et de Grantisco, cum suis plumatos paleos, et Græciscos, et suas sabanas literatas, et Fatoles alfaneçes, etc.

* **FATONUS**. an pro Latonus? Vide in hac voce. Stat. datiar. Ripen. cap. 12. fol. 5. v. Item de quolibet pense solaselli, Fatoni laborati et non laborati, brasilli, soldi decem.

* **FATOR**. [Multum loquor, frequent. a fari. Fest. Fatantur, multa fatantur.]

* **FATUE** MULIERES, Meretrices. Vet. Charta apud Gul. Prynneum in Libert. Eccl. Angl. tom. 3. pag. 812: Cum quadam Fatua muliere in lecto suo nudus cum nuda extitit deprehensus.

* **FATUARE**, Infatuare, alicujus consilia corrumpere et perimere. Hist. Harcur. tom. 4. pag. 1316. in Descriptio re vitæ Willelmi Ducis: Ne forte Rex Ludovicus animadvertat nostræ intentionis propositum, non veniam abhinc contra te amplius in placitum: verum crede quod mandavero tibi, signo per me et te facto ostenso per legatum, et rimare ingenioso continentem Regem Ludovicum ire Fatuare, quia vult nos et vos omnes perdere.

* **FATUARE**. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657. Fatuare, diffatuare. Enfiller. Prov. Enfatrouiller, eodem sensu, in Lit. remiss. ann. 1455. ex Reg. 183. Chartoph. reg. ch. 71: Je ne crois pas ton papier, tu m'en as autrefois Enfatrouillé: mais tu ne m'en Enfatrouilles plus. Vide supra in Fallita 2. Fatras vero, pro vulgari Fracas, bruit, Contentio, jurgium, in aliis Lit. ann. 1420. ex Reg. 171. ch. 224: Fault-il tant faire de Fatras de ce mou-ton? Il n'en fault point tant parier. Ubi de moneta, Mouton dicta, agitur.

* **FATUARI**. Moxævis, in Gloss. Gr. Lat. Desipere.

* **FATUARIUM**. Qui futura hariolantur. apud Laurent. in Amalth. Vide supra Factura 7.

* **FATUINA ROSA**. Sine odore. Vide in Rosa.

* **FATUITATES**. Nugæ, gerræ. Testam. Joan. Fabri Episc. Carnot. ann. 1350. inter Instr. tom. 8. Gall. Christ. col. 381: Eos (executores) rogo intime, quod papyrus, quas Vitæ soleo appellare, eidem domino Petro Solier et non alteri tradant, quod meæ Fatuitates vulgarentur amplius, quod non expedit homini, qui statum habuit in vita.

* **FATUIZARE**, Insanire. Barel. serm. in fer. 5. in Cap. jejun. O quanti amisso lumine rationis Fatuizant, etiam et sancti viri et timorati. Idem serm. in Dom. 1. Quadrag. Unde quod benatici Fatuizant in imoratione luna? Vide mox Fatuus.

* **FATUOR**. [Est divino furore corripi, a Fatua uxore Fauri. Justinus 43. 1. Fauno fuit uxor nomine Fatua, que assidue divino spiritu impleta velut per furem futura præmonerat: unde adhuc qui inspirari solent, fatuari dicuntur. — 2. Est item ineptire. Senec. Apocolocy. ante med. Audi me, et desine fatuari.]

* **FATUOSUS**, pro Fatuus, apud Ingulfum pag. 855.

* **FATUS**, pro Fatum, in Fragm. Petronii pag. 21. Vetus Inscriptio: Fructum

alium meritorum suorum reportare Fatus malus negavit. Alia: Virginam eripuit Fatus malus, etc.

* **FATUUS**, Hebes, stupidus, insanus, idiota: unde nostris Fatuité. Stupor sensuum. Arest. parlam. Paris. ann. 1390. inter Probat. ult. Histor. Trenorch. pag. 261: Ipes Furet Fatuus seu idiota devenerat, etc. Lit. remiss. ann. 1391. in Reg. 140. Chartoph. reg. ch. 129: On demanda icellui Jehan pourquoy il estoit ainsi laisid cheoir en la riviére: le quel plain de Fatuité ou de maladie qu'il avoit, respondi que il avoient fait grant pechié de l'en tirer hors. Vide supra Fatuizare.

* **FATUUS**, adject. Contumeliosus, probrosus. Inquisit. ann. 1360. in Reg. Olim parlam. Paris.: Idem Thomas posuit in prisone ipsum priorem et injectit manus in eum, licet prior solummodo verbis Fatuis ipsum offenderet... Conviciis et verbis probrosis alteri ab altero dictis et impositis, etc.

* **FAVA**, Faba, Gall. Fave. Hisp. Haba vel Hava, Ital. Fava. Occurrit in Catalogo Rom. Pontif. a Petro ad annum 757. inter Concilia Hisp. tom. 1. pag. 18.

* **FAVAT**. Idem, in Necrologio Ecclesie Carnot.: Acquisit etiam apud Mennesin generaliter quidquid Major habebat in granca Capituli, scilicet duos trituratores, vechiat, pevat, letilat, Favat.

* Qua voce non fabre, sed pisa; vicie, lenticule, aliæque leguminis species designantur. Vide Favateria.

* **FAVATERIA**, pro Favateria, ut conjecto, Jus, jurisdictio seu districtus feudi. Computa Grasivod. ann. 1387: Castellanus Oysentii computat de laudibus et venditionibus de quibus mistrasles nichil percipiunt LVII. lib. VII. sol. de laud. et vend. in Favateria Raimundi, deducto jure mistrasle, xxvii. lib. De laud. et vend. in Favateria domini Oberti de Bardonceira VIII. sol. gross.

* De agro fabis consito malim interpretari, Provinc. Faviero: ut de Gallicum Faviero, in tom. 3. Fabul. pag. 190.

Il y avoit une Faviero; Qui ja estoit toute cosade.

* **FAUCARE**, Falce secare, a Gall. Faucher. Reg. Forest. de Broton. ex Cod. reg. 4633: Robertus Hosa debet Faucare et debet fenare un jour. Pluries ibi. Vide supra Falcare.

* **FAUCES**, pro Falces, apud Rymerum tom. 2. pag. 262: De cultellis, de Faucibus, etc.

* **FAUCES ALPIUM**. Non semper dicitur, inquit Spelmannus, de ipsarum angustis, quas clausas vocant, uti in faucibus: sed pro ipsis radicibus, a Germ. obsoleto Fawiu, i. e. Pedes. [Spelmannus hæc se didicisse scribit ex Goldasto ad Ekkehard. Cas. S. Galli cap. 1. apud quem Fauces occurrunt pag. 79. lin. 37. Pertz. et Fauces Julæ pag. 37. lin. 49. Utroque loco nomen proprium oppidi, alterum hodie Fuessen.]

* **FAUCHEIA**. Quantum unus sector per diem faucare potest in prato. Charta ann. 1325. in Reg. 64. Chartoph. reg. ch. 356: Unam Faucheiam in prato, quod est ante villam... Item duas Faucheias prati, sitas in pratis Dimson. Fauchies de prey, in Instr. ann. 1357. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 371. art. 6. Fauz de pré, in Ch. ann. 1375. ex Tabul. S. Joan. Laudun. Vide Falcata.

* **FAUCHETUM**, Furca, Gall. Fourche. Chartularium S. Martini Pontisarenensis in Charta anni 1313: Redecima quam percipit de fructibus... tam de minutis paleariis, quæ producuntur extra gran-

chiam ad Fauchetum, quam de aliis four-regis.

FAUCHO, a Gallico Fauchon. Falx militaris seu ensis in modum falcis curvatus. Lit. remiss. ann. 1363. in Reg. 81. Chartoph. reg. ch. 817: *Prædictum Johannem de quodam Fauchone seu ense... in brachio usque ad magnam sanguinis effusionem vulneravit dictus monachus.* Alie ann. 1351. ibid. ch. 71: *Idem Anglicus impetuose resistens evaginavit ensium suum, seu Fauchon vulgariter nuncupatum. Idem Guyotus ipsum Johannem de quodam gladio Gallice Fauchon nuncupato, percussit in brachio et vulneravit, in aliis Lit. ann. 1357. ex Reg. 81. ch. 177. Vide Falcastrum 2.*

FAUCIA, ut supra Fauchon. Stat. Vercell. lib. 3. fol. 107. v. : *Intelligantur arma offensibilia, spada, ... Faucia, misericordia, ranchonum, et his similia.*

FAUCIDIA. Primum Testamentum Wladis Abbatis Flavin. ann. 1. Theodoricus Regis exaratum: *Præterea ista omnia reservavimus in Faucidia hereditibus nostris, Pagaciacum in pago Nevernise, curtem quam dicunt Montem Porcionis, etc.* Id est, in Falidia, seu legitima parte hereditatis. Vide Jurisconsultos, [et Falidia suo loco.]

Perperam unica voce apud Mabill. sac. 3. Bened. part. 1. pag. 686. *Pessime Infancia apud Plancher. inter Probat. tom. 1. Hist. Burg. pag. 3. col. 1.*

FAUCILLA. Falcula, Gallis Fauçille, in Hist. Dalph. tom. 1. pag. 57. col. 1. *Securibus, Fauçillis, etc.*

FAUCILLA, Eadem notione, in voce Stannum.

FAUCILLA. Falcula, Gall. Fauçille, alias Fauçille et Fauçille. Reg. Episc. Nivern. ann. 1287. *Item quilibet qui vendit fulces, Fauçillas in dicto festo, debet duos denarios. Sicut herbe à la Fauçille, in Ch. ann. 1321. ex Chartul. 23. Corb. : Chacun seure qui vent Fauçilles, doit une Fauçille, in Chartul. Latinac. fol. 240. v. Fauçillon, in Lit. remiss. ann. 1475. ex Reg. 204. Chartoph. reg. ch. 67: *Ung grant Fauçillon, duquel on a acoustume de chaumer.* Vide supra Fauçille.*

FAUCILLARE. Στραγγαλίζει, Suffocare, Strangulare, in Supplemento Antiquarii, a voce Fauces.

FAUCIO, FAUTIO, FAUTIO, FACTIO, a Favio. Joannes de Janua: *Fautio, laus vel consensus in malo, sicut amicitia, consensus in bono, etc.* Gloss. Lat. Gall. *Fautio, onis, Consentement en mal, Fautior, fautoris, le Veux, li loeur* Consententur. Nota, quod Fautoria, vel Fautio est inter malos, amicitia inter bonos. Hinc Defautio, quæ Fautioni opponitur. Gloss. Lat. Gr. *Defautio, ἀπορροή, φθορά.* Vide Factio. [Vide infra Fautalis.]

FAUDA. Gremium, ventrale, vestium tegmen, Gall. Tablier; Faudiou vel Faudau, in Diction. Prov. de Pellas. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657: *Fauda, Prov. gremium, sinus.* Lit. remiss. ann. 1386. in Reg. 150. Chartoph. reg. ch. 231: *Presbiter bassariv incontinenti femoralia sua usque ad genua, et cepit dictam uxorem dicti supplicantis ad caput, volens eam osculari: quo facto dictam amplexit et eam projecit ad terram, et cum sibi leveret raubam sive Faudas raubæ, etc.* Pro veste militari, braccarum species, apud Boet. lib. 4. Consolat. MS.:

L'un fiert et l'autre se revange,
N'y os haubert, Faude, ne mange,
Ou demourast anel, ne maille.

Falle, eadem notione in Ordinat. Caroli

ducis Burg. MS. ann. 1473: *Les hommes d'armes seront armes, habilles: et montes ainsi qu'il est declairé cy-après: c'est assavoir de curache complete, valade à baviers, barbus ou armet de gorgent, flancars et Faltes.* Ibidem: *Faltes ou braves d'achier.* Quod partem corporis, ubi truncus fallis seu desinit, tegant, braccæ ita appellatæ videntur. Vide Faldeo et Falda 2.

FAUESTOLA, FAUESTOLIUM. Vide Faldistorium.

FAUDICUS. Ille, qui vera dicit, cui cuncta favent, Ugulio. [Gloss. Lat. Gall. Sangerman: *Faudicus, Voir disant, a faveo et dico, quasi ejus dictis favetur.* Eadem habet Johannes de Janua.]

FAVE. Vox asterisco notata in Chron. Patav. ad ann. 1279. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. ævi col. 1147: *Dictus dominus Jacobus domini Gonzolini Paduam venit, ostendens fastum et maximam superbiam promittitudinem, habens majorem partem Fave quam alicui ecclesie.*

* FAVELAGO. [Scrofularia minor. DIF.]

1. FAVELLARE, Sermocinari, quædam, in Gl. Gr. Lat.

2. FAVELLARE, Favere, blandiri, Gallice, *Favoriser, flatter*, alias *Faveller*; unde *Favele, Blanditia, Cajolerie.* Instr. ann. 15. apud Murator tom. 6. Antiq. Ital. med. ævi col. 377: *Ex quo natus sum semper ad episcopum sancti Donati abusus consecrationem, et ipsius diocesis sumus. Simili modo fortia patemus, et nos præsumemus Favellare.* Le Roman de Vacce MS.:

Tant dist Bernart au roy, et tant li Favele,
Tan' los Normandis, et Huon tant blasme.

Pastor, cantilena tom. 2. Poem. r. g. Navar. pag. 183:

J'ai oi maint flamengel,
Ki trop nos Favelle,
Et sont de vaster iacel.

Fabul. tom. 2. pag. 225:

Galestro, bele douce amie,
Je te comant desour le vie
Que tu soies preux et isnele,
Et si saches de la Favele,
Tant que nostre preu en traion.

FAVELLUS, Fulvus, Gall. Fauve. *Equus Favellus*, in Computis Dalphin. T. Graisivod. ann. 1334. fol. 30. *Runcinus Favellus*, apud Th. Madox Formul. Angl. pag. 423. [Vide Falvus.]

FAVENTIA. Vide Facina.

FAVENTIA. Consensus domini pro alienando feudo. Locum vide in Favere FAVERCA, usurpari videtur, inquit Spelmannus, in MS. Rivalensis Monasterii, pro molendino terrario, vel pro fodina, ubi ferrum eruitur. [Vide An pro Fabrica? Vide Favergium.]

FAVERE dicebatur dominus, quoties vassallo facultatem alienandi feudum suum concedebat. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm.: *Faveo, Assentir, ottvoier, aidier, donner faveur, Favor, Aide, loange, assentement.*] Tabularium Vindocinense Thuanum: *Et ipse Favendo concessit, et donum super altare posuit.* Ibid. fol. 88: *De futuro vero convenientiam fecit, ut si ab hominibus suis aliquas comparationes quarumcunque rerum facere potuerint, ipse libenter Favere, suum præbeat autoramentum.* Occurrit ibi f. 36. 66. 74. 31. 146. Chronic. Besuense pag. 561: *Quod quidem conjur sua, et filius ejus Favores libenter concesserunt.* Tabular. Vindocinense Thuanum num. 10: *Qui*

etiam fidejussor fuit de Faventia uxoris ipsius.

FAVOR, Ipse consensus Domini pro alienando feudo, laudinium. Tabularium Angeriense fol. 58: *Dedit tertiam partem totius terræ de Curonio, Favore et consilio illorum, a quibus habebat illud beneficium, scilicet Favore Alberti de Rolsec et Alanis Vicecomitis de Omsaco, atque Julianæ Vicecomitis uxoris sue.* Tabularium Vindocin. Charta 102: *Facile sum a constituto defecit, et Favorem donationis sui feci ad ipso exegit.* Ch. 307: *Dedimus illi 100. sol. Pictavenses, et uxori ejus tres aureos, pro Favore et memoria.* Vide Gallandum lib. de Franco alodio pag. 56.

FAVERGIUM. Visitatio castrorum Delphinatum ann. 1347. tom. 1. Hist. Delphin. pag. 6. col. 2: *Item invenerunt unum chaffaylium in exitu porte dicti burgi de Monte versus Favergii, qui ceciderat, et ideo fuit injunctum Cellario, quod ibidem de dicta mayeria fieri faciat unam muellam bastardam cum quatuor culis.*

Nomen loci proprium. Vide in Errata Glossarii. [Vide hæc: Nomen loci prope Turrim Pinat in Dalphinatu, alibi dicitur *Fabricæ*, Gall. *Forges*, unde *Faverges*, vernacule.]

FAVERIA, CASSIDIS, Superior cassidis pars, ut videtur: at unde ducta vocis origine mihi incomperum, nisi mendum sit pro *Aurifaveria* vel *Aurifrasia*, quod hæc cassidis pars auro argenteoque distingui solebat: vel etiam brevius pro *Faneria*, *Baneria*, parvum vexillum quo illa pars interdum ornabatur. Miracula MSS. B. Ludovici Arelatens. Archiep. apud Stephanot. tom. 10. Fragm. Hist. pag. 310: *Fuit percussus quadam sagitta magnæ baliste, quæ infra visceriam cassidis intravit et pariter sine vulnere capitis: hoc reputans atiam sibi miraculose accidit precibus B. Ludovici, et illico simili jactu magni viratoris super Faveriam dictæ cassidis percussus cecidit retro se, qui stetit aliquo intervallo tanquam mortuus.*

Favari, Armorum species, in Convent. inter commissar. reg. et Ayton Dorea ann. 1337. ex Reg. Cam. Comput. Paris. sign. Croix fol. 187. v. : *Et doit livrer et mettre en chascune galée vj. varretons, iijc. lances, v. dars, Favars, lances longues ferrées, roncies de fer, et touz autres garnemens et armeures.*

FAVERIUS COLUMBUS, Agrestis, ut videtur, vulgo Pigeon ramier. Stat. Taurin. ann. 1300. cap. 151. ex Cod. reg. 4022. A. : *Nulla persona audeat capere... columbos alienos cum filatis vel aliquibus ingentiis, nisi essent columbi Faverii.*

FAVETUM vel FOVETUM, Vallum, fossa, interprete D. Mauris. ad Chartam ann. 1290. tom. 1. Probat. Hist. Brif. col. 104: *Nobis tradita et assignata fuerunt videlicet omnia nemora, pascua, landæ, hayæ, Favets rocharia, terre arabiles et inarabiles, etc.* Vide supra Favreum. Nisi idem sit quod mox Favellium.

FAUGINATOR, f. Fossor, ab Occitan. *Fousiga*, fodere. Charta ann. 1471. ex Schedis Peirese. apud Præsid. de Mazaugues: *Injunctis modernis æstimatoribus... quatenus... vocatis prius partibus quæ tanguntur, sapitoribus, Fauginatoribus, valladeris, magistris expertis et aliis necessario evocandis.*

FAVILLARE, ἀσβολίζω, i. Favilla aut fuligine inquinare, in Gloss. Lat. Græc. Sangerman. MSS. In Vita S. Guthlaci

April. tom. 2. pag. 42. E. est Favillas emittit : Maligni vero inter Favillan- tium voraginum atras cavernas discur- rentes.

† FAVILLARE, Comburare, inflama- re, Gallice *Embraser*. Hist. Illationis S. Benedicti ssc. 4. Bened. part. 2. pag. 358 : *Monasterium vero... divina protegente dextera remansit illennum, quando cetera omnia hostile Favillavit incendium.*

† FAVILLATUS, In favillas vel cineres redactus, apud Dudonem lib. 1. Hist. Norman.

† FAVILLACEA FULIGO, apud Solinum cap. 48. de Judaea.

† FAVILLATICA HUMUS, apud eum- dem cap. 27.

FAVILLESCEERE, In favillas abire, apud Fulgentium Placiadem de Virgiliana continentia.

FAVISOR, FAVISSOR, Joan. de Janua : *Favisor est piscator, qui semper rogat, et favet Deo, ut sibi bene eveniat : et dicitur a Favio.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerman. : *Favisor, Pescheur.*] [° Vide S. Rosa de Viterbo Elucidar. tom. 1. pag. 437. voce Favaceiro.] Gloss. Anglo-Saxon. : *Ælfrici : Adulator, vel Favisor, Licetere.*

[*Ego quietis et concordie et pietatis au- tor, conciliator et Favisor, apud Apuleium Apolog. 2. pag. 219. Pro Favisor Lipsius mavult Fautor.*] [° Vide Forcel- linum.]

FAVITOR, Qui partibus alicujus favet. Gloss. Isidori : *Favitog, Fautor.* Passio SS. Perpetue et Felicitatis n. 11 : *Ut ceperunt me Favitores mei oleo defrigere, quomodo solent in agonem.* Plautus Amphitr.

Sed habet Favitorum semper, qui recte facit.

[*Socii et Favitores, in Edicto Johannis I. Regis Francorum ann. 1333.*]

† FAVORIUS, Eadem notione, in eod. Edicto.

° FAULA, Prov. *Fabula, fatera, tibistita,* in Glossar. Prov. Lat. ex Cod. reg. 7657.

° FAULAIUM, f. Ager incultus ad pas- cum maxime pecudum. Charta ann. 1350. in Reg. 80. Chartoph. reg. ch. 165 : *In foresta vel nemoribus, pratis, pastura- giis, Faulais, stangnis, viveriis, etc.* Vide supra Favetum. [° Germ. *Pfuhl* est Palus. ADEL.]

FAUNI, Dæmones. Vita S. Aglii Abbat. Resbac. cap. 8 : *Warascos predicaturi accellerant, qui agrestium fanis decepti, quos vulgi Faunos vocant, gentiliū quo- que errore seducti, in perfidiam deven- rant, Fotini seu Bonosi virus infecti.* Quo loco agrestes dicuntur Fauni, quia silvestres dil fulse finguntur a Poëtis, belluino more vitam agentes in silvis : unde Fauni scarii dicuntur apud Hle- remiam cap. 50. Adde Isid. lib. 8. Orig. c. ult. [Acta Episcoporum Cenoman. apud Mabillonium tom. 3. Analect. pag. 352 : *In domo Nicholai Præpositi fantasia, quod in libris gentiliū Faunus solet appellari, minus credentes, et in fide Christi modico catholicos, ut mulieres plerasque et simplicis etatis pueros, noc- tibus jugiter exterreat.*] [° Adde Pres- byt. Ultraj. Apud Pertz. Script. tom. 2. in notis ad Vitam S. Bonifacii pag. 340. et Grimm. Mythol. German. pag. 272. et 380. Joann. Januens. ex Isidor. : *Vulgo incubi vel incubones, a Romanis vero fauni scarii dicuntur.*] Vide Fodus.

† FAUNIUS, Papiæ, Modus antiquissi- mus.

† FAUNUS, Hinnulus, a Gallico Faon. *Tresdecim damas unum pickettum et*

duos Faunos capti, apud Rymerum tom. 5. pag. 828. col. 1.

† FAVO, Operimentum quoddam. Pa- pias. Literis ann. 1425. apud Rymerum tom. 10. pag. 346 : *Tres albas cum paruris stolis, et Favones de eodem panno et co- lore.* Ubi legendum *Favones*. Vide Fano.

† FAVONIUM, Odium leve et sine causa, velut a vento collectum. Gloss. Isid. qui- bus Papias et Excerpta monstrosam vo- cem addunt, *Fribrianus*. Gloss. Sanger- man. n. 501. pro *Favonium* legit *Fabo- nium*.

† FAVONIUS, Spurius, nothus, Gall. *Batard*. Papias : *Favonios veteres voca- bant quos nos Spurius dicimus, qui ex patre incerto, matre vidua geniti sunt ; Favonios enim quaedam animalia dicunt, qui hausto Favonio spiritu concipere di- cuntur : unde matrem potius quam pa- trem sequuntur.* [° Ex Isidor. Orig. lib. 9. cap. 5. sect. 25.] [° Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692 : *Favonius, vent, vel enfant né hors mariage.*]

° 1. FAVONUS, Eadem notione, in Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657 : *Favonus, ex patre incerto et matre v' d'ua.*

° 2. FAVONUS, La Compagnia. Glos- sar. Lat. Ital. MS.

° FAVOR, in malam partem accipitur in Arest. parlam. Paris. ann. 1343. ex Chartul. Guill. abb. S. Germ. Prat. fol. 68. r. col. 1 : *Quodque dicitur Hugo (de Crusiaco) per nos condemnatus ad mor- tem et justificatus fuerat propter plures errores, corruptiones, Favores et infideli- tates, quos contra nos et rempublicam commiserat, eo tempore quo ipse fuerat præsidens in parlamento nostro Parisius.* Vide alia notione in Favere.

° FAVORABILIS, Favorem seu laudem captans. Chron. Viti Arenpeckii ad ann. 1181. apud Pezium tom. 1. Script. rer. Austr. col. 1203 : *Fuit autem rex Anglie Richardus homo ferocissimus, Favorabi- lis, glorie cupidus, pecunie liberalis.*

° FAVORABILITER, Cum favore, benig- ne, Gall. *Favorablement*. Lit. ann. 1369. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 284 : *Ipsorum consulum et habitatorum (Cal- ciate) supplicationi et requeste Favora- biliter annuere volentes, etc.*

* FAVORALIS, [Idem ac favorabilis. Not. Tir. p. 134. Favor, Favoralis, favo- rabilis.]

1. FAVORARE, [De pascuis dicitur, ubi animalia pascendo vastum non fecerunt. Fleta lib. 2. cap. 41. § 13 : *Inquiratur quantum per estimationem pastura Regis Favorata fuerit aut deteriorata.*] Vide in Vaccaria

° 2. FAVORARE, Favere, favorem im- pendere. Gall. *Favoriser*. Charta Henr. reg. Angl. ann. 1457. in Chron. Joan. Whethamst. pag. 419 : *Consideramus etiam nobiles fructus unitatis, amoris, requie et pacis, quas quilibet princeps tenetur procurare, Favorare, et stabilire inter subditos.* Vide Favorizare.

† FAVORISCARE, Idem quod mox Favo- rizare. Testam. Johan. Thomassini ann. 1452. ex Schedis Præsid. de Mazaugues : *Rogo Majestatem Regis Renati domini mei et patroni, ut in protectionem suam habeat filios meos, et eos Favoriscat bene- ficiis et gratiis suis.*

FAVORIZARE, Favere, favorem impen- dere, Gall. *Favorizer*. Ericus Upsalien- sis lib. 3. Hist. Suecicæ pag. 92 : *Patri Regis minimum Favorizans.* [Occurrit alibi non semel.]

† FAVORISATIO, Favoris actio, apud Johan. Berberium in Viatorio utriusque Juris part. 3. Rubr. de Substitutionibus.

† FAVORIUS, Ex favore profectus, in Vita S. Dunstani, Mail tom. 4. pag. 346.

† FAVOROSE, Cum favore, apud Lu- dewig. tom. 5. pag. 515.

† FAVOROSUS, Favore plenus, apud Jo- hannem de Janua. [° Occurrit etiam apud Marten. tom. 8. Ampl. Collect. col. 173.]

FAUS, Silva : Idem quod *Fagia* ; de qua voce supra. Charta Longobardica in Bullario Casinensi tom. 2. pag. 12 : *Ego Rotharis Abbas in sylva (leg. silvola) et in Fao jugis 40. et 8. terra aratoria seu utis, omnia ad pertica legitima, etc.* [Statuta Massil. lib. 3. cap. 14 : *Omnes rasoires cum quibus radetur sint ligni de Faso deuse ; melius in MS. de fauo vel deuse.*]

FAUSETUM, ex Gallico *Fausset*. In musica cantus acutioris species. Re- gula Ordinis de Sempringham, pag. 717 : *Organum tamen et decentum, Faussetum, et pipeth omnino in divina officio omni- bus nostris utriusque sexus interdicitur.* Anglis a *Faucet*, dicitur *fastula, tubulus*. Fortunatus ad Clericum Parisiensem :

Cymbalicæ voces calemis miscetur scetis.

Le Roman du Renard MS. de Gallo gallinaceo cantaturum se dicente :

Je te dirai une chanson,
N'aura voisie ci environ,
Qui bien t'entende mon Fauset.

A *Faucibus* forte, unde vox acutior emit- titur. Vide *Falsatum*.

† FAUSILLUM, pro *Focillum*, si bene con- jecto, lignatio, lignum ad focum ne- cessarium, Gall. *Chaufage*. Instrum. anni 1165. ex Archivo Ecclesie Massil. : *In montibus ultra Wilnam homines Episcopi et Ecclesie Fausillum colligent sine omni usatico et servitio.* Vide *Focale*.

° Malim interpretari de ligno seu herba comburenda, que *faucilla* colligi- tur, Provincialibus vulgo *Faucius*.

FAUSSARIUS, Gloss. Ælfrici, cap. de nominibus ferarum : *Faussarius, ste-õ a.* Ubi Somnerus, forte *Stotarius*.

° FAUSSUS, pro *Falsus*. *Faussus* pos- terna, Pseudothyrum, Gall. *Fausse- porte*. Reg. Cam. Comput. Paris. sign. JJ. rubr. fol. 17. v. : *Pratum de Faussa posterna, quod non tenet a dicto duce.*

† FAUSTICONTIN, Ethelverduis lib. 4. cap. 9 :

Aurilargos exanimæ corpus reliquit
Monarches Britannum.
Nobilis ex stirpe frondens Saxonum,
Edigerus erat : namque sermone Latine
Fausticonta nancupant bestiam.

° FAUSTIM, FAUSTE, Germ. *Aben- teuerlich oder seliglich oder todlich*. Vo- cab. Lat. Germ. ann. 1482. ADEL.

† FAUSTITUDO, Felicitas, Johanni de Janua : *Felicitet, bien heurtez*. Glossar. Lat. Gall. Sangerm.

† FAUSTOR, pro *Fautor*. Papias : *Fau- stor, Favens, consentiens, laudator.* Vide *Fabisor*.

° FAUSTUS, Faustitas. Vita B. Julia- næ tom. 1. Sept. pag. 316. col. 2 : *Prop- terea fauste mirabilis, Faustu festive mi- rabilis, etc.* Vide *Faustitudo*.

° FAUTALIS, Cusros, Veredicus, qui sit bonæ famæ, cui fides haberi debeat, sacramento adstrictus de dicenda veritate aut de officio bene gerendo, idem atque *Faudicus*. Vide in hac voce. Pactum inter capit. Rem. et habitat. villæ de Hermondvillia ann. 1319. in Reg. 60. Chartoph. reg. ch. 28 : *Jurati dicte villæ ponent custodes Fautales pro bonis de die et nocte in villa et territorio custodiendis ;... requirere tenebuntur*

(majorem capituli) quantum ad juramentum Fautalium custodum prestandum... item si aliquis de terra capituli custodibus Fautalibus, sermentatis et pastoribus dictis villa de suis mercatoribus et salariis satisfacere noluerit, etc. Nostris Fautables, eadem acceptione. Un des sergens Fautables du ban S. Hemy, in Charta ann. 1321. Ibid. ch. 202. Lit. remiss. ann. 1393. ex Reg. 145. ch. 493: Lesquels eschevins Fautables de Vandresse... se transporterent au conseil à leurs maîtres et eschevins de Vervin, selon la ley duquel la ville de Vandresse se risugle. Foutable, eodem intellectu, in Stat. scabin. Macer. ad Mosam MSS.: Tous les sept eschevins avec leur greffier et la sergent Foutable dudit eschevinage se assemblerent en leur chambre, etc. Vide in Major. [100] Forte a Germ. Vogt, vulgo Faut. Feldvogt quibusdam in locis est custos agrorum. Aht.]

† FAXIO. Vide Fautio.

† FAXIOSUS. Vide Factio 2.

† FAXIONUS, Pieno de favore. Glossar. Lat. Ital. MS. Vide supra Favorosus.

† FAXTORIA, Favor, consensus, approbatio. Charta Jacobi Insulani Card. S. Eustachii anni 1415. apud Illust. Fontaninum in Antiq. Hortæ pag. 457: Faxtoriam, adhesionem seu obedientiam, etc. Sententia Inquisitionis Tolos. pag. 285: Necnon et omnem favorem seu Faxtoriam receptionem, etc. Occurrit rursus pag. 285. 290. et apud Acherium Spicil. tom. 6. pag. 149. Rymerum tom. 5. pag. 162. Martenium tom. 4. Anecd. col. 226. necnon in Concilio Tarraconensi ann. 1242. Vide Fautio.

† FAXTRIE, eodem sensu, in Lit. ann. 1409. tom. 9. Ordin. reg. Franc. pag. 463. Vide supra Favor.

† FAXTRUM, Pannus coactilis, idem quod Feltrum. Vide in hac voce. Charta Theob. comit. ann. 1222. in Chartul. Campan. fol. 316. v. Qui redditus consistunt in theloneo vini, Faxtrorum, et in roagio biadi. Le Roman de Cleomadès MS.:

Les biels l'ane après l'autre
Le petit pas, l'ancœur Faxtré, etc.

† FAXTRER vero, pro Ellicere, vulgo Chasser, mettre dehors, in Poem. inscripto Le Riche homme et le Laave MS.:

Car en leurs cours (des Cardinaux) ne peut entrer
Uns pources clers: mais est Faxtrés,
Quant du portier est encostrés.

† FAXTUS, pro Fructus, ni Fallor, in Bulla ann. 879. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 13. col. 1: Concilio autem eidem loco hac nostræ præceptionis jura servantibus sit pax Domini nostri Ihesu Christi, quatenus illi Faxtumi bonæ actionis recipient.

† FAUZIL, f. Filix, Gall. Fougere, Ital. Felce. Statuta Massil. lib. 1. cap. 38. 12: Quisque qui cordoanum apportaverit sive adobaverit teneatur sacramento, quod mittat ad minus tertiam partem doros, vel de Fauzil, mirtim.

† 1. FAX, Lætitia. Papias. Forte quod noctis tempore lætitiā afferat.

* 2. FAX, [Facula, funale. DIF.]

† FAXA, [Hispanis Fascia. Occurrit in Concilio Limano anni 1582.] Vide Faicia.

† FAXANUS, Phasianus, Gall. Faisan. Charta ann. 1345: Venari ad capreolos, cuniculos, Faxanos, etc.

† Occurrit præterea in Stat. Vercell. lib. 4. pag. 89. v. Vide supra Fasanus.

† FAXIA, Vide Faicia.

† FAXIATUS, pro Fasciatus, Fascia li-

gatus, ornatus, apud Jacobum Auriam lib. 10. Annal. Genuens. ad annum 1364. † FAXINA, Fascia, Ital. Fascina, Gall. Fascine. Legitur in Ottonis Moreni Hist. Laidensi apud Murator. tom. 6. col. 1041.

† FAXIOLUS, pro Phaseolus, Species fabæ, Gall. Fassole, Ital. Faggioli, in Memoriali Potestatum Regiensium ad ann. 1172. et 1262.

* FAXIRE, [Sepellire. DIF.] † FAXIS, pro Fascis, Gall. Fasson, in quadam Epistola Ducis Januens. ann. 1358.

† FAXIUS, Fascis, Onus, Gall. Faiz, Ital. Fascio. Aurias lib. 10. Annal. Genuens. ad ann. 1285. apud Murator. tom. 6. col. 589: In qua (navi) cepit quatuor Pisanos et Faxios duodecim brandonorum, et duos sacros lanæ. Statuta Massil. lib. 5. cap. 19. § 7: Item, quicumque furabitur vitas de nocte, vel de die de aliena, vel alienis vineis, solvat pro banno pro qualibet frassa x. sol. et pro quolibet Faxio v. sol. Et § 11: Item, quicumque capiet de alieno honore fabar, cicera, vel lentis sive lentillas, vel alia legumina, vel biadi, m. solvat... pro Faxio x. sol.

* FAXOLUS, [FAZOLETUM, sudarium: Item unus Faxolus cum fimbriis aureis e. unus coxinus de celtino rubeo. (Inveit. Calixt. III, an. 1458, in archiv. Romano.)]

† FAXULUS, Faseolus, species fabæ. Chron. Placent. ad ann. 1309. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 510: Statius Faxulorum vendebatur sol. xxxv. qui communiter vendi solebat sol. x. Vide Fariolus.

† FAXUS, ut Faxius, in Chartular. S. Petri de Domina fol. 107. v.: Tres trainas de lignis et decem Faxos de mauria. Vide Faszus.

† Pro Faxo seu onere, in Stat. Taurin. ann. 1360. cap. 184. ex Cod. reg. 4622. A. Occurrit præterea non semel in Stat. Vercell. pag. 81. 123. 125. etc.

† FAXIA, Eadem notione. Libert. Montisfer. ann. 1291. in Reg. 181. Chartoph. reg. ch. 154: Item de Chartada seu charretada circulatorum, unam Faxiam eorum non majorem nec minorem, sed mediocrem, pro leyda.

† FAXILLUM, Charta ann. 1204. ex Archivio Fontis Danielis: Jubellus Dominus Meduana dedit Abbatie Fontis Danielis quiddam habebat in Fayllio de Chavaneira, et terram que est iuxta Fayllium de Poilleyo et exclusas suas et piscarias in aqua Meduana. Vide Fallum 2.

† FAXANNUS, Phasianus, Gall. Faisan, in Comput. ann. 1496. inter Probat. tom. 4. Hist. Nem. pag. 65. col. 2. Vide supra Fazanus.

† FAXSSA, Equorum ornatus quidam. Comput. ann. 1334. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 85. col. 1: Item pro una Faxssa, ruij. den. Fay, pro Stabulo vel grege equorum, apud Froissart. vol. 1. cap. 277: Les Anglois surent cognoissance des François par leurs chevaux, qui entrèrent au Fay des chevaux desdits François. Vide infra Feda 2.

† 1. FAXSSIA, Fascia. Computum J. Humberti sub Guigone Delphino ann. 1328: Item bone mulieri pro quatuor Faxssis... vi. sol.

† 2. FAXSSIA, Modus agri. Vide supra Faicia.

† FAXSSUS, Fascis, onus, idem quod Trossa 8. Reg. cap. eccl. Lugdun. ad ann. 1345. fol. 118. r. col. 1. in Cam. Comput. Paris: Stephanus de Garda (debet) suo nomine et aliorum hominum... unum fays feni, duas partes

dimidii Faysi feni, etc. Et fol. 125. v.: Dimidium onus feni. Vide supra Fazeus.

† FAXIMENTUM, Defectio a fide. Charta ann. 1313. in Reg. 52. Chartoph. reg. ch. 207: Propter Faximentum et Amorem commissas per eos exhereditati fuerunt. Vide supra Faiditas.

† FAXITUS, Proscriptus, exul, vel profugus. Acta Inquisit. Carcass. MSS. ann. 1308: Nos tamen scivit ipse tunc quod essent heretici; imo dixi sibi quod erant quidam Faxiti de Tholosano. Vide Faiditus in Faida.

† FAXELLUS, pro Faselus. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657: Fazelus, avis parva ad transandum huc et illuc.

† FAXENDA, Idem quod Affarium, Præcium rusticum, ager: est enim Occitanis, Faxendas, quod nostri Affaire, negotium dicunt: Facienda Itali efferunt. Fulco Episcopus Tolosanus, qui obiit ann. 1281. apud Catellum pag. 900:

Item, que commencent se de testa Faxenda.

[100] Lusit. olim eodem sensu. Vide S. Rosa de Viterbo Elucid. Append. pag. 41. Charta MS. ann. 1268: Ego B. Cat, filius quondam D. Azemarii Cal Militis, recognosco, me tenere a vobis D. Hugone Dei gr. Comite Rhutenensi... in feudum liberum et francum Faxendam meam de S. Amantio... item appendariam sive Faxendam de Comba metra... item mansum seu appendariam de Brunissac, etc. Profertur alia Charta in verbo Pagasia sub Pagus.

† FAXIENDA, Apparatus rusticus. Fori Jaccenses apud Blancam in Commentar. Rer. Arag. pag. 595: Et dimissis gemitis, et omnibus suis Faxendis, sequuntur appellium. [Charta Sancti Regis Arag. era 1192. inter Anecd. Marten. tom. 1. col. 945: In agris, in vineis, in furnis et in totis Faxendis.] Le Roman d'Alexandre MS.:

Riches d'ore et de Faxendis.

Vide Faicia, Frachenda.

† FOSIA, Charta Occitanica ann. 1298. in Regesto Philippi Pulcri ann. 1299. n. 13. ex Tabularia Regio: Item vineas ad operationem seu Fosiā quadraginta hominum per unam diem ad summam sex solidorum reddituum, etc. Infra, Faxenda habetur: Scilicet ipsam domum et vineas ad operationem seu Faxendam 78. hominum per unam diem ad valorem 8. libr. annui redditus.

† FAXENDARIUS, Officium monasterii, qui res et negotia monasterii curat. Charta ann. 1226. apud Baluz. inter Probat. Hist. Tutel. col. 595: Ad supplementum autem festi institutum fuit ut singuli Faxendarii, sicut est cellerarius coquina, qui facit lardum et conam et panem ad artocreas et cætera que necessaria sunt, plenarie faciant, et cellerarius major pigmentum. Vide Faxenda.

† FAXENDERA, Expeditio militaris. Charta Sancti reg. Navar. pro hominibus de Larraga era 1246. in Reg. 64. Chartoph. reg. ch. 68: Concedo eis etiam... quod ipsi neque illorum homines sive bestie non vadant ad meam aliquam Faxenderam, neque in Faxenderam illius (i. ullius) hominis; sed in exercitum vadat de unaquaque casa unus homo. [100] For. Pennemaj. ann. 1199. apud S. Rosa de Viterbo pag. 438: Qui habitaverint in domibus aut in hereditatibus alienis, non serviant neque faciant Faxendaram, nisi dominis suis, in quorum domo aut hereditate sederint. Debita servitia omnis generis ita dicta videantur.

tur; neque aliud est *Facienda* in For. Vis. ann. 1187. ibidem, pag. 487. voce *Fazenda*: *Milites et clerici qui in veteri civitate de Viso casas habuerint, possideant eas sine regali Facienda, et mercatores et pedones similiter.* Vide supra *Fazienda*.

◦ **FAZIO**. Vide supra *Fazio*.

◦ **FAZOLETUM**, Sudarium, in Onomastico ad calcem tom. 1. SS. Mali.

* **FAZOLETUS**. [Confer l'alicam vocem *Fazolito*: « Unus *Fazoletus* cum Ihus in medio de auro, cum armis Rmi. domini cardinalis, cum capello, cum mitra episcopali ad partem et litteris aureis in circuitu, cum floquis de serico et de auro, et nonnullis aliis novitatibus factis de serico et de auro. (Inv. Card. Barbo ex transcriptione Müntz, 1457). »]

◦ **FAZOSSA MEDULLA**, Fax, tæda. Comput. ann. 1363. inter Probat. Hist. Nem. tom. 2. pag. 269. col. 2: *Solvit dicto Dau-niso pro medullis Fazoosis consumptis per dictos dominos consules in excubiis faciendis et custodiis visitandis, 1. florinum. Occurrit rursus ibidem.*

◦ **FEALITER**, FEARE, FEAUDUS. Vide *Feudum*.

◦ **FEASTINGMEN**. Charta Wiclaſi Regis Merciorum in Monastico Anglic. tom. 1. pag. 123: *Hoc modo per ævum liberabo a pastu Regis, et Principum, et ab omni constructione regalis ville, et a difficultate illa, quam nos Saxonice Feastingmen dicimus.* [Vide *Feastingmen*.]

◦ **FEATUM**, *Feudum*, prædium, nostris *Feage*. Charta ann. 1206. in Reg. 30. Chartoph. reg. ch. 373: *Item pro quodam Feago, quod nunquam fuit traditum ad censum, unum sextarium ordei. Lit. remis. ann. 1478. in Reg. 206. ch. 97: Ung petit Feage, nommé le fief de Villiers. Charta ann. 1456. ex Tabul. Cartus. B. M. de Parco: Comme feu Guillaume Guermont en son vivant fust seigneur d'un petit Feage... et parcaque ne leur parut aucun héritier, nous eussions recueilli ledit Feage par puissance de fief et mis en noustra main, etc.* Vide infra *Feodagium* in *Feudum*.

◦ **FEBA**, pro Luna, ut opinor. Graduale Alb. eccl. xi. sæc. ex Bibl. reg. in prosa S. Cæciliæ: *Sic venusta ut sol atque Feba.*

◦ **FEBRETICUS**, Qui febril laborat. Vita S. Apiani Monachi n. 17: *Plurimos ibi Febreticos curavit.*

◦ **FEBRIA**, pro Fibra. Laurentius Decanus Pictaviensis in Planctu super morte Giberti Episcopi Pictaviensis: *Aurum quoque modo lentiscebatur in laminas, modo vanecebat in spumam, ut vasa ministerii coloraret. Videres etiam in filo mollescere, torqueri in Febris, et in opus textile per manus artificum deservire.*

◦ **FEBRIFUGIA**. Herbae species, quæ forte febrem fugat. In Capitulari de Villis c. ult. [◦ *Erythraea Centaurium*, secundum Reussium ad Hortul. Walaf. Strabi.]

◦ **FEBRIRE**, Febril laborare, *superserv.* in Gloss. Gr. Lat. *Avoir la fièvre*. Spartianus in Adriano: *Venit et de Pannonia quidam natus cæcus ad Febrientem Adri-anum.* [Sidonius lib. 6. Ep. 1: *Quis Febriciens egrotanti tactu pulsam distinguat incolumem.* Vita B. Hugonis de Lacerta apud Marten. tom. 6. Ampliss. Collect. col. 1175: *Cum vir Domini Febrire inciperet, etc.*] Utuntur passim Medici.

◦ **FEBRIS ITALICA**. Annal. Fuldens. ad ann. 877: *In hoc anno Febris Italica dolorque oculorum Germanicum populum graviter vexavit. Et ad ann. 889: Italica Febris sustendo plurimos vexabat.*

Vide Ekkehard. iv. de Cas. S. Galli pag. 89. lin. 48. Pertz.]

◦ **FEBRIS SANGUINEA**, sive de sanguine, dicitur febris ebullitionis et fervæ sive ignæ, propter multitudinem caloris, in Tract. de Febr. Pet. de Alamannia scripto ann. 1454. ex Cod. reg. 6983. fol. 116. v.

◦ **FEBRIS VISINOCHA**, perperam pro *Synocha*, a Græco συνωχία, quæ nunquam quidem intermittit, ut docet Ettmullerus, attamen certo tempore exardescens centiam habet sensibilem Hist. brevis S. Juliani Turon. apud Marten. tom. 5. Ampliss. Collect. col. 1075: *Sicque nunc algorem, nunc calorem pati, ut Visinochis Febris fieri solet, etc.* [◦ Vide *Synochus*.]

◦ **FEBRUS**, ut *Febricus*, pro *Febrarius*. Inscript. marmorea in turri Vicentis apud Manni tom. 2. de Sigill. antiq. pag. 86:

*Februs erat, Christiane suis hiberna pruinis
Tempora transierant mille trecenta decem.*

◦ **1. FEBRUUS MENSIS**, pro *Februario*, apud Muratorium tom. 3. pag. 355. col. 1. Martenium Anecd. tom. 3. col. 106. et supra in *Cyclus aureus*. [◦ Reirard. Vulp. lib. 1. vers. 891:

*Quid defixus iners heros, velut inter Ianum
Februs et Martem, si tibi cura fuge est?*

◦ **Adde vers. 669.]**

◦ **2. FEBRUUS**, *Demon, demoni*, Prov. in Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657.

◦ **FECA**. Charta Joan. reg. Angl. inter Probat. tom. 1. Annal. Præmonstr. col. 412: *In stagnis et molendinis, in melle et spervariis, in Fecis et ferinis, etc.* Sed leg. videtur *Fersa*.

◦ **1. FECIA**, Fex, sedimentum, Ital. *Faccia*. Stat. Vercell. lib. 7. pag. 170. r. *Item statutum est quod nulla persona, cujuscumque conditionis existat, audeat vel presumat decoqui facere Fecias prope civitatem Vercellarum per unum milliari.* Occurrit præterea in Stat. Taurin. ann. 1360. cap. 94. ex Cod. reg. 4622. A.

◦ **2. FECIA**, Alia, ut videtur, notione, in Stat. datiar. Ripen. cap. 12. fol. 4. r. *De qualibet soma luminis Feciæ, soldi duo.*

◦ **3. FECIA** vel *FECIUS*, Lignum construendis rusticorum domibus aptum, f. excisus ex arboribus rami. Tabul. S. Sergii Andegav. *Homines vero qui eandem terram excoluerint, de eodem bosco facient suas domos de patis et Feciis, sicuti homines domni Artaldi.*

◦ **FECIDUS**, *Feculentus*, *Fece plenus*. Privilegium Henrici de Soliaco ann. 1081: *Vinum Fecidum vel betatum non poterit vendere.*

◦ **FECIOR**, Sponsor, fidejussor, vel arbor. Charta ann. 1051. ex Tabul. S. Vict. Massil. *Ego Amalricus de ista venditione habui contentionem cum nepotibus meis, videlicet Bosone... et cum Carbonello propter illos; et ego donavi Feciore in manibus Carbonelli Ottonem, ut de meo altero alode donet nepotibus meis Bosoni... et tantum quantum pertinet ad illos in ista terra quam vendo, et alterum Feciorem Guirannum ad Pontium Boirellum meum nepotem, ut si partem debet habere in ipsa terra similiter faciam ei; et si ego non fecero, istam terram non requirant, unde facta est hæc venditio; sed ad Feciore se convertant, quia talis est nostra conventio.*

◦ **FECONDIA**. Sermo, verbum, pro *Facundia*. Glossar. Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. reg. 4120: *Fecundia, parole.*

◦ **FECOSA**, Dejectiones, Gall. *Matières fécales*. Litteræ Caroli, Joannis Franc.

Reg. primogeniti ann. 1358. apud D. Se-couesse tom. 3. Ordinat. pag. 237: *In dicto vico de nocte immundities et Fecosa portando, ac ibidem dimittendo que corda et corpora ibidem inhabitantium corrumpunt et infestant.*

◦ **1. FEDA**, Fides, ex Germ. *Feid*. Capit. de Villis cap. 62: *Quid de Feda fracta, vel feda, quid de feraminibus, etc.* [◦ Pertz. *Fida facta*.] Vide *Fides fracta*.

◦ **2. FEDA**, Ovis, Gall. *Brobis*. Statuta Massil. lib. 2. cap. 33: *Constituimus ut nullus macellarius vendat in Massilia scienter... carnes Fedæ, vel arietis pro multone.* Ibid. § 4: *Ita ut emptor intelligat de carne Fedæ quod de Feda est, et similiter de aliis carnibus manifestent emptori.*

◦ Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657: *Feda, Prov. ovis, berbata, fetans, bidens. Fedas, Prov. grex.* Lugdunensibus. *Feyæ.*

◦ **3. FEDA**, *Emenda*, mulcta, ut opinor. Charta ann. 1111. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 379: *Alii autem usagii, quos ab antiquis temporibus abbas in omni villa Fredelaci habuit, sunt isti: omnes lisdæ et justitiæ septem solidorum, obolo minus, et Fedæ, et alii qui a clericis et laicis memoriter retinentur.* Vide infra *Fedum*.

◦ **4. FEDA** in quibusdam antiquis libris reperitur, et est fex vini vel aceti. Glossar. medic. Simon. Januens. ex Cod. reg. 6959.

◦ **FEDALE**, Quidquid jure feudi possidetur. Pactum ann. 1163. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 594: *Obliquo vobis... totum jus quod habeo, vel aliquis a me vel per me habet in militibus prædicti honoris, in hominibus et feminabus, in feudis et Fedalibus, in terris et vineis, etc.* Vide in *Feudum*.

◦ **FEDATICUS**, Jus feudale. Charta ann. 1163. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 593: *Donamus... omnem leudam et omnes Fedaticos de Tolosa, scilicet omnium rerum vestrarum quodquid illud sit, ut libere et quiete habeatis et possideatis jure perpetuo.* Vide in *Feudum*.

◦ **FEDATOR**, f. pro *Foditor*. Liber niger Scaccarii pag. 345: *Omnes Fedatores et nigri stagni emptores, et de stagno primi fusores, etc.*

* **FEDATUS**, [Maculatus. DIF.]

◦ **FEDIUM**, pro *Feudum*, in Charta Philippi I. Reg. Fr. ann. 1091. apud Fabrum Canterellum Tract. de Feud. in Probat. pag. 1. [Vide in *Feudum*.]

◦ **FEDOSUS**, *Feculentus*. Glossar. Lat. Ital. Ms.: *Fedusus, puolente.* Vide *Fecidus*.

◦ **FEDUCIA**, *ἑποδία*, *Pignus Feduciat*, *ἑποδία*, *Oppignorat*. *Feduciatus*, *ἑποδία*, *Oppigneratus*, in Supplem. Antiquar. Vide *Fiducia*.

◦ **FEDUM**, ut supra *Feda* 3. Pariag. inter comit. Fuxi et monast. S. Anton. Apam. ann. 1149. in Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 526: *Consentio... medietatem justitiarum castris vij. solidorum, minus obolo, præter Feda et justitias clericorum et familiae nostræ quæ mihi retineo.* Alia notione, vide in *Feudum*.

◦ **FEDUNCULUS**, *παιδίς*, *Fidelis*. Supplem. Antiquaril.

◦ **FEDUS**, *Feudum*, in Charta ann. 1056. inter Probat. ult. Hist. Trenorch. pag. 125. Vide *Feudum*.

◦ **FEELTAT** ET **HOMENATGE**, id est, *Fidelitatem* et *hominium*, in Charta S. Illidii Claromont. ann. 1215.

◦ **FEUDARE**, In feudum dare, in notis ad Gesta consul. Andegav. tom. 10. Collect. Histor. Franc. pag. 256.

* **FEFAMENTUM**, *Feffamentum, Fefare, Fefum*, etc. Vide in *Feudum*.

* **FEFELLITUS**, [pro *Falsus*. PETR.]

* **FEGANGI**, vel *FENGANGI*, in vett. Gloss. *Furtum manifestum*. Vox Longobardica. Edictum Rotharis Regis Longob. tit. 101. § 1. [°° Rothar. 288.] Si quis liber homo furtum fecerit, in ipsum furtum tentus fuerit, id est, *Fegangit*, usque ad decem siliquas furtum ipsum, sibi nonum reddat. [Apud Muratorium tom. 1. part. 2. pag. 37. col. 1. habetur, id est, *Fingendi*.] Item Edictum tit. 6. [°° Grimold. 3.] Si ancilla furtum fecerit, dominus ejus componat tantum ipsum furtum, pro culpa, quod est *Fegango*, non requiratur, nec exigatur a domino ancillæ. Leges Luitprandi tit. 119. § 1. habent *Feugangi*. [°° 147. (6. 94.) Murat. *Feugangi*.] Lex Longob. lib. 1. tit. 25. § 2. et 375. Variæ lectiones sunt *Figangus*, *Figangit*, *Figangoli*, *Figandus*, *Fegandi*, *Figang*, *Fe ange*. Gloss. interl. ad Roth. 375. i. e. non sit culpabilis ut privatus sit. In Glossar. Longob. cod. Vatican. : *Figangi*, culpa. *Figangit*, tentus in furto. In cod. Cavens. : *Figanti* i. e. ut semper habeat sibi. Vide Grimm. Antiq. jur. German. pag. 687.]

* **FEGATUM**, *Jecur*, ex Italico *Fegato*. Judicatum, vel Pactum pacis sub ann. 1121. apud Ughellum tom. 1. Ital. Sacr. pag. 95. Tanquam sit abstraheris *Fegatum* de corpore meo. [°° Vide *Ficatum*.]

* **FEGUM**, *FEIDUM*. Vide in *Feudum*.

* **FEIDA**. Vide *Faide*.

* **FEIELA**, Mensuræ species. Charta ann. 1362. in Reg. 10. Chartoph. reg. ch. 211. Item super quodam campo cum olivis... octo *Feielas* etc. Vide *Folietta*.

* **FEIRA**. Vide *Feria*.

* **FEIRATUM**, pro *Ferratum*. Vide in hac voce. Inventar ann. 1311. ex Archivis S. Victoris Massil. : Item *Feiratum* tantum cum ystono (i. ysope).

* **FEISFECHO**, *FETISCHEFO*. Voces unius ejusdemque originis quæ ovem seu vervecem pinguem significant a Saxon. *Fedan*, *Fovere*, pascere, nutrire; et *Feo* vel *Feoh*, *Pecunia*. Item et *Pecus*. Pactus leg. Salicæ tit. 4. § 3. Edit. Eccardi: *Certe, si tres aut amplius verveces fuerint, qui furati sunt, malib. Feisfecho, et Fetischefo, M. cccc. den. qui faciunt solid. XXXV. culpabilis judicatur.*

* **FEISSIA**, Modus agri, prædium rusticum. Charta ann. 1338. in Reg. 13. Chartoph. reg. ch. 7. Item (acquisivit) a *Guillermo de Mongros* ignobili *Faissiam* Royal jerta mansum de la Costa. Vide supra *Faicia* et *Faisio*.

* **FELAGUS**, *Fidelis*, ex Saxonico *fæle*, *fidus*, vel a *fe*, et *lag*, *ligatus*, socius *individuis*. Leges Edwardi Confess. c. p. 13. Si dominum non haberet *Felagus* ejus, id est, *fidus* cum eo *ligatus*. Adde cap. 35. Vide *Frates conjurati*.

* **FELAX**, hæc *Catta*, αἰδωπος. in Gloss. Gr. Lat.

* In Codd. reg. et Germ. *Felis* ex Castigat. in utrumque Glossar.

* **FELCARI** vel *FELEARI*, Servorum manumissorum species. Privileg. Caroli Crassi imp. ann. 883. apud Murator. tom. 3. Antiq. Ital. med. ævi col. 752. Sintque ab omni publica exactione immunes, tam ipsi quam omnes eorum homines, liberi et servi, libellarii atque *Felcarii*. Dipl. Ottob. I. imp. ann. 963. ibid. tom. 5. col. 108. Publica exactione immunes, tam ipsi, quam omnes eorum homines, liberi et servi, libellarii atque *Felcarii*. Vide *Felagus*.

* **FELD**, [FEIDE, vox Saxonica. Campus. Paulus Warnefridus de Gestis Longobard. lib. 1. cap. 20. Habitaverunt in campis patentibus, qui sermonem Barbarico *Feld* appellantur.] Vide *Strand*.

* **FEL**. Vide mox *Felena*.

* **FELCARI**. Vide supra *Felcarii*.

* **FELECTUM**, [f. *Dominitium*.] Chronicon Novallense cap. 18. Tunc pater *Frodoinus* misit duos ex suis... cum *Raimberto* Advocato de *Felecto* ipsius *Monasterii*.

* **FELEBUS**, *Phoca*, Gall. *Veau marin*. Dialog. creatur. dial. 42. *Interea Felebus*, quod animal est marinum, vitulus appellatus, ferocissimus, etc.

* **FELENA**, *Cerva*, Ugutioni.

* Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692. *Felena*, *biche*. *Fels*, idem. Vide mox.

* **FELENNUS**, *FELEZENUS*, *Pronepos*. Provinc. *Felena*, Gall. *Arriere-petit-fils*; *Felezena*, *Arriere-petite-fille*, *Proneptis*. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7677. *Felena*, Provinc. *neptis*, *neptula*. Charta Caroli reg. Sicil. et comit. Prov. ant. 1238. ex Cod. reg. 4659. Item cum dicitur quod olim antiquitus in civitate *prædicta* (*Avenione*) tractatum fuit, statutum et invariabiliter observatum, quod siue per patrem vel matrem dotate, ad suæ cessionem ipsorum parentum, fratrum vel sororum earum, nisi sub certa forma in dicto statuto contenta, nullo unquam tempore venire deberent. Tandem patre vel matre vivente, filia mortua, filii vel filiarum relicti, volunt filii vel filiarum suo vel aræ succedere vel legitimam suam petere, in eo scilicet casu, in quo mater ipsorum secundum formam prædicti statuti, petere vel habere nequiret. Voluntas et mandamus ut in liberis eorum, qui *Felezeni* et *Felezene* censerentur, in successionebus aut vel aræ et maternæ et paternæ idem observari facere debeatis, et velut eorum mater ex vigore dicti statuti expellatur a successionebus talibus, si ipsi motis omnibus expellantur dum tamen dos data eorum matri vel aræ legitimam portionem attingat. Inquisit. ann. 1448. *Joannes Borelli senior* respondit... hæc dicit audivisse ab ejus patre, qui fuit camerarius dom. Agouti de Agouti nepotis sui *Felezenni* dictæ dom. *Raybauda*. Quod in hujusdem præstatione dum ille, qui hujusdem hominiam recipiebat nomine curiæ, osculum, ut est moris, recipere vellet ab eadem dom. *Raybauda*, ipsa tum ad hoc obtulit supradictum ejus nepotem seu *Felosennum* (sic) tunc pupillum, quem in suis brachiis propriis accepit, dicendo: *Veni quis oscularet; ob quod ipse dominus qui hujusdem hominiam recipiebat, dictum pupillum osculatus fuit*. Charta reginæ *Yoland*. Comit. Prov. ann. 1420. Item quod si dos aliqua in pecunia assignetur per aliquem filie, nepti, *Felezene*, aut sorori dicti assignantis, etc. Concil. I. Caroli Andeg. ultimi com. Prov. ann. 1481. Item legavit dom. noster rex... generose domicelle *Helionore* de la *Rocha*, *Felezene* strenui quondam comitis *Troyæ*, magni senescalli Provincie, summam duorum millium scutorum. Formulæ Mss. ex Cod. reg. 7657. fol. 18. r. Considerans multa grata et accepta servitia et beneficia sibi impensa per *Rirendam Felezenam* suam, filiam T. et *Sanzie* conjugum, ... donavit dictæ *Rirendi Felezene* (sic) suæ tanquam benemeritæ... singula bona et jura sua... salvis... duodecim denariis, quos jure legati donavit T. et T. *Felezene* suis, videlicet earum cuilibet sex denarios. Occurrit

præterea *Felezene* in Charta ann. 1366. Inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 302. col. 2. quod minus bene de Genero interpretatur D. *Menard* in Glossar. ibidem.

* **FELGA**, an *Filix*, Gall. *Fougere*? Charta Hug. de Gornayo pro monast. de *Belbec* in Reg. 155. Chartoph. reg. ch. 378. In cunctis nemoribus suis herbagium, pasnagium, *Felgam* et liberam ad senum faciendum. Hinc.

* **FELGARIA**, [Res parta, acquisita, ut videtur, a Teuton. *Felgen*, vindicare, appropriare, nisi mavis a *Felga* deducere quod *flexura* exponitur in Glossis Florentinis.] Charta *Sisnandi* Episc. Iriensis seu *Compostellani* æræ 852. apud Anton. de *Yezep* in Chronico Ord. S. Bened. tom. 4. pag. 434. v. Per ubi dividunt per *Agilario* trans ruptas, dirutas, arboras, babeias, *Felgarias*, ac quicquid ibi conclusum est, habeat sanctus *Stephanus* in perpetuum. (Charta sequens ejusdem *Sisnandi* paulo aliter habet: Per ubi dividunt cum *artillero*, terras ruptas et inruptas, cum arboris, bausas, et *Felgarias*, etc.)

* **Locus** filice plenus. Placit. ann. 891. inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. col. 170. *Villam Caderillam ab integrum, et in manso commendato, seu et in brugarias, necnon et Felgarias, quidquid ibi visa fuit habere... solemniter condonaverat.* [°° Ita *Felicum* pro *filicum* apud *Ermold*. *Nigell*. lib. 3. vers. 355.]

* **FELIATUM**, *Curvatum*. Gloss. Isid. et *Papias*. Mendose pro *Filiatum*, quod occurrit apud veteres Glossatores. Vide infra *Filiatus*.

* **FELIBRIS**, *Adhuc lætus vivens*, *Papim*. Glossæ *Isidori*, *Fellebris*, habent: [*Fellebrem*, *Adhuc lætum viventem*; pro quo non male *Martinius* scribendum censet *adhuc lacte viventem*, subrumum, a *Fellando* seu *Fellitando*, quod est sugere. Hinc etiam corrigendæ *Isid.* Glossarum editiones, ubi perperam *Fellitit*, *Fugit*; legendum enim *Sugit*. *Nonius*, *Fellare*, *Exsugere*. *Solinus* cap. 57. de *Cappadocia*: *Nequaquam mater pullo ubera præbet Fellitanda*. Idem cap. 8. de *Angue*: *Plurimo lacte rigæ bovis suctu continuo saginata... Fellebri satiat extuberatur*. *Arnob.* lib. 2. adversus *Gentes*: *Exsugent Fellitantes mammas*.]

* **FELICARE**, *FELICITARE*, *Felicem reddere*. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692. *Felicare*, *ferre beneurè*. *Felicitare*, idem. Vide *Ordinat.* reg. Franc. tom. 5. pag. 285.

* **FELICITER**, Vox adscribi solita ad calcem veterum MSS. quæ in Acclamationibus publicis frequens, ut apud *Lamprium* in *Commodo*. *Hieronymus* ad *Marcellam*: *Ut solemus nos completis opusculis ad distinctionem rei alterius sequentis, medium interponere Explicit, aut Feliciter, aut aliquid istiusmodi*. Vide leg. 6. § 4. Cod. Th. de *Collatione donat.* (11, 20.)

* **FELICIUM MILITARE**, Ad militis dignitatem et honorem ascensus, promotio, vel eadem de re congratulatio. *Comput.* ann. 1362. Inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 254. col. 2. *Solvit... pro octo brandonibus porderantibus xl. lib. 1/2 et novem libras candelarum cere præsentatas domino Bernardo de Colonhas in suo militari Felicio, pro toto, xvij. lib. vj. sol. vj. den.*

* **FELICULA**, in *Antidotario* exponitur *Polipodium*. Glossar. medic. *Simon*. *Januens.* ex Cod. reg. 6959.

* **FELIRE**, Vox pardorum, in *Carm. de*

Phil. ad calcem Cod. reg. 6816: *Pardus hians Felis.*

† **FELIS**, Anser silvestris. Vide locum in *Gesta*.

∞ **FELIX**. Vide *Felgaria*.

* **FELLEMONTIA**. [Dolus. DIF.]

† **FELLIBILIS**. Subdolis, amarus. Papias.

† **FELLICULA**. Mamotrectus ad 81. Ecclesiasticus: *Cholera, quæ est una de quatuor humoribus, quæ Fellicula vocatur, id est, felis effusa.*

† **FELLINEUS**. Papias: *Fellineis oculis, id est, cæcis.*

† **FELLITARE**. Vide *Felibris*.

† **FELLITUS**, Felle mixtus. *Fellitum et venenosum poculum*, apud Baluzium Miscell. tom. 6, pag. 281.

* **FELLIUM**. [Psalterium. DIF.]

1. **FELLO**, Strumæ. Miracula S. Etheldredæ inter Acta SS. Junii tom. 4. pag. 549: *Morbis quam vulgo Fellonem nuncupant, felle suo viscoso nã miserum graviter occupavit, occupatum perflavit, ut tumor ille letalis undique porrigeretur, dextro et in sinistro humero, dorso et pectore utris instar superemineret, et ab humano mento quasi palearia penderent. Veneni quidem vis intrinseca, cutis livore forinseco salis notabatur... arterias gutturis et colli vias coarctavit, neque voci neque cibo meatum reliquit.*

2. **FELLO**, FELO, Perfidus, rebellis: Lindwodo, Edw. Coko, et Angliis, omnis malefactor, cui debetur pœna mortis. Gallis *Felon*, Italis *Fellone*. Ex Saxon. *fælen*, et *felen*, et Theutonico *Fælen*, delinquere, errare, cadere. [Hickesio in Grammat. Theotisc. pag. 84. ab Anglo-Saxonico *Felle*, Crudeleis, unde Anglicum *Fell*. Assentit Schilterus in Gloss. Teuton.] Alii vocis originem arcessunt a Latino. *Fel*, quod qui crimina perpetrant, ea *felle* animo perpetrare dicuntur. [Alii a Græco *φῆλος*, Desipere, illudere: quod a *φῆλος*, Ficus immatura, præ se tamen ferens speciem maturitatis; unde *φῆλος* Impostor, Suidæ.] Quidam *Felloniam* dictam scripserunt, quasi *falloniam*, a fallenno. ∞ A *Fara*, Dolus, fraus, deducit Hailaus. Gloss. Germ. col. 486. voce *Far*.] Capitula Caroli Calvi tit. 23. cap. ult. [∞ Epistol. Episc. ann. 856.] *Non tibi sit cura, Rex, quæ tibi referunt illi Fellones atque ignobiles. RATHERIUS Veron. Episc. in Qualitate conjectur. Quod sic vellet eum (castrum) tenere pro suo grati, sicut pro uno Felone, quia per donum Imperatoris... illud, cum mentiretur, teneret. Infra: Cum nemo possit ferre, ut malum audiat aliquem dicere de suo seniore, nisi qui maximus Fello convinctur esse. Donnizo lib. 1. de Vita Mathildis cap. 1.*

Demant Fellones, cruciant furcisque latrones.

Vide Regiam Majest. lib. 2. cap. 56. lib. 4. cap. 12. Quoniam Attach. cap. 18. Littleton. sect. 745. Walsinghamum pag. 278.

Catalla felonum, inter prærogativas altæ Justitiæ recensentur in Monastico Anglic. tom. 1. pag. 143. 767. etc.

FELO DE SE, JC. et Practicis dicitur is, qui sibi ipsi mortem sponte consciscit: is successorem non habet in Catalis præter hæc. Vide Bractonum lib. 3. tract. 2. cap. 31. § 1. et Cowell. lib. 2. tit. 12. § 4. lib. 4. tit. 18. § 16.

FELONIA, inquit Cowellus, est omne crimen capitale, infra læsam majestatem, ut sunt incendia, raptus, homicidia, latrocinia, et hujusmodi, quæ vitæ suspendio luuntur, cum ea olim delicta vera, seu pecunia redimerentur. Sed id

sustulit Henricus I. Rex Angl. sub ann. 1108. suspendio furibus damnatis, ut habent Florentius Wigorniensis, et Hovedenus, hoc anno. Matth. Westmonast. ann. 842: *Theodulphus Aurelianensis Episcopus apud Ludovicum Imp. Feloniae a quibusdam æmulis suis accusatus. Nostri*

FELONIA proprie dicitur Delictum vassalli in dominum: qua notione passim usurpatur in Consuetudinibus municipalibus. Vide Raguellum. Hostiensis: *Felonia est culpa seu injuria, propter quam vassallus amittit feudum. Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 43: Qui Feloniam fecerit, terram suam foris fecit.* [∞ Plura vide apud auctores jur. feudali: unum locum addam II. Feud. tit. 24. § 24: *Domino committente Feloniam, ut ita dicam, per quam vassallus amitteret feudum... proprietatem feudi ad vassallum pertinere, sive peccaverit in vassallum, sive in alium.*]

† FELONIA, Felonum seu perfidorum et rebellium bona. Kennettus in Glossar. ad calcem Antiqui. Ambrosden: *Cum messuagis, gardinis, ædificiis, Feloniis, eschaetis, etc.*

† FELONIA, Perfidia. Codex Legum Normannicarum apud Ludewig. tom. 7. pag. 281: *Assallavit in Felonia et verberavit me et michi plagam fecit. Hoc est, imparatum, me aggressus est.*

∞ Fraus, dolus, quo sensu occurrit in Stat. apud D. de Chastueil Gallaut in Hist. Ms. Poet. Provinc.:

L'engan et la Felonia

Que mou la faiso Clergia.

† FELONICE, pro Perfide. Charta Eduardi II. Regis Angliæ ann. 1322. apud Rymer. tom. 8. pag. 989: *Et quosdam Felonice interfecerunt... ignem in prædicta villa de Britton poverunt, et partem domorum et bonorum ibidem Felonice combusserunt.*

† FELONICE, Occulte, fraudulenter. Charta ejusd. Eduardi ann. 1323. apud Rymer. tom. 4. pag. 7: *Quia Rogerus de Mortuo-Mari... eandem prisonam fregit, et ab eadem turri noctanter et Felonice evasit.*

∞ Aliud sonat *Felonneusement*, Fortiter nempe, cum impetu, in Poem. de Giron le Courtois: *Se hurte encounter le chevalier si Felonneusement, qu'il lui convint vuyder les arçons et tomber à terre moult rudement.* Hinc *Rensfelonir* la guerre, Bellum acerbius gerere, in Lit. remiss. ann. 1379. ex Reg. 115. Chartoph. reg. ch. 291: *Lequel Gillebert fu mis à mort; et pour ce que ledit sire de Morbecque avoit esté à ce, Rensfelonir la guerre, dont dessus est faite mention.*

∞ *Felenesse* gent appellatur Judæorum populus, in Vita J. C. MS:

Ensi l'encensoient forment

Icelle Felenesse gent.

∞ Haud scio an inde, an potius a Latino *Fel*, quo ad iracundiam facile accendimur, *Affelonner* et *Affelonner*, pro Irasci, olim diximus. Lit. remiss. ann. 1383. in Reg. 121. Chartoph. reg. ch. 126: *Huguenin... bien Affellonnez, ce sembloit, se adreça pardevers ledit Tuebuef, et leva le baston en haut pour le frapper.* Aliæ ann. 1387. in Reg. 131. ch. 15: *Guillaume Bolerin fu moult courroucie: et Affellonneis.* Aliæ ann. 1395. in Reg. 149. ch. 330: *Ledit Jehan se Affellonneisil toujours en menassant ledit Huguenin d'attrapper et adherdre aus mains, etc. Affellonnir*, in aliis ann. 1393. ex Reg. 145. ch. 410: *Lequel Raoul quant il se vit ainsi villend et des-*

menti, comme courroucie et Affolloni se départi d'icelle place. Enfelonnir, eadem acceptione. Lit. remiss. ann. 1385. ex Reg. 127. ch. 137: *Colin le tannier dist aurdiz hommes armes, qui veoit Enfelonnir et demener oultrageusement, etc. Alia ann. 1413. in Reg. 167. ch. 142: *La suppliant se apperceu que icellui Nicaise par trop avoir beu ou autrement se Enfelonnissoit. Enfelonner*, apud Froissart. vol. 2. cap. 41.*

† FELONICA, Charta Caroli C. ex Tabulario Arulensi in Hispania, apud Baluzium in Append. ad Capitul. n. 63: *Nostram depravatam est Clementiam, ut prædictum Monasterium denuo cum Monachis ibi consistentibus, et cum cellulis ibidem aspicientibus, id est, cum Ecclesia sancti Martini ad ipsas Felonicas, in via, que discurrit ad ipsas clusas, sub nostro recuperemus mundiburdo ac tuitione, etc.* Nomen est proprium ejusdem loci, qui melius *Fullonica* dicitur in veteri Notitia ann. 876. pro eodem monasterio Arulensi in Append. ad Marcham Hispan. col. 798.]

† FELONITIA, Vanitas. Vide in *Follia* 1. ∞ FELOSENNUS, pro Felcennus. Vide supra in hac voce.

† FELPARIA, f. pro *Feltaria*, quod idem sit ac *Feltrum* infra. Litteræ anni 1306. apud Rymer. tom. 7. pag. 116. col. 1: *Concessimus vobis quod stipula nostra lanarum, coriorum et pellium lanarum, necnon plumbi, stanni... necnon casei, butyri, plumæ, gaulte, mellis, Felparia et cepti, etc.* Similia leguntur pag. 118.

† FELTE, Baudovinia in Vita Særadegundis cap. 4: *Adhuc de Regali secum habens ornamento Felte fursu, ex auro et gemmis vel margaritis factum, habentem in se auri solidos mille, quem transmissit venerabili Domino Jani de clauso, etc.* Quidam MSS. habent hoc loco *cyphum*.

∞ FELTE, Aimoin. mon. Floriac. lib. 2. de Gest. Franc. cap. 13: *Quo tempore Langobardi, relicta Rugorum patria, venerunt in campis patentibus, qui sermone barbarico Felth appellabantur.*

† FELTORTUS, Vide *Filtortus*.

∞ FELTRARIA, Officina ubi coactilia conficiuntur. Vide *Feltrum*. Charta ann. 1120. in Chartul. S. Petri Carnot. pag. 317. num. 69: *Dona... domum petrinam Feltraria huic contiguum.* Hinc chartæ subscribit inter alios testes Hermannus Feltrarius, qui in ch. num. 71. dicitur *Feltrarius*, in ch. num. 110. *Feltrarius*, in chart. num. 128. *Feltrarius*. Videtur is esse qui officinæ illi præerat.

† FELTRIX, ut *Veltrix* seu *Veller*, Canis velox. Glossæ Ratisbonenses MSS. apud Eccardum in notis ad Legem Saticam tit. 6. art. 4: *Feltrices*, Winda.

† FELTRUM, FILTRUM, FILTRUS, PHELTRUM, *Filtra*, seu *Feltra*, sunt lana coactæ, quas infuso et addito aceto ferro resistere, aucto est Plinius lib. 8. cap. 48. cujusmodi *Gambesonem*, quem etiam feltri nomine auctores quidam agnoscunt, describit Nicetas in Isaacum lib. 1. n. 8. unde *Coactilia* dicuntur Ulpiano in l. 25. D. de Auro et arg. leg. (34. 2.) et in Gloss. Gr. Lat.: *Ηδάρων*, *Coactilia*: eorum confectores *Coactiliarii*, Græcis *κλωτοκοιοι*, in eodem Gloss. et *lanarum coactores*, in veteri Inscript. [Vide Joan. Gonpylum ad Alexandrum Trallian. l. 1. Descriptio censuum monas. Centul. Sæc. 4. Bened. part. 1. pag. 104: *Vicus fullonum cuncta fratribus Filtra administrat.*]

Vox vero *Feltrum* ab Anglo-Saxonibus videtur deducta, quibus, ut et Anglis

etiam, felt, lanam coactilem sonat. Gloss. Ælfrici. *Centrum*, vel *Filtrum*. [Hinc Belgæ *Vilt*. Itali *Feltro*, Galli *Fentre* formarunt. Matth. Silvaticus: *Filtrum*, i. pannus lane incontactus. Idem. *Pilima*, (πιλίμα) *Filtrum*. [Balbus in Catholico: *Filtrum*, filum dicitur, quia ex pilis animalium fiat, unde *filtratus*. Kilianus: *Vilt*, pannus coactilis. Tegmen stricturn compactum ex vili grossioribus, vulgo *Feltrum*, Germ. *Filtz*.] Jo. Villaneus lib. 5. cap. 2. *In su un povero Feltro fu levato Imperadore.*

Circa hujusce vocis originem consule præterea Schilt. in Glossar. voce *Filt*. *Fentrier*, qui ex feltro operatur, in Lib. pitent. S. Germ. Prat. et in Lit. ann. 1811. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 84. *Feurtrier*, in Chartul. Latiniac. fol. 246. v.

Sed et recentiores Græci inde *ἐπίτροπος* mutuati sunt, quod habetur apud Leonem in Tacticis cap. 6. § 8. a qua voce primam litteram demendam censet Meursius, et legendum *ἐπίτροπος* apud Leonem. Verum, ut non temere assentiar, facit vetus Poeta vernaculus, apud Falsetum lib. 2. de Poetis Francic. cap. 14. in hoc carmine.

N'en vol prendre cheval, ne la mule Afeltros,
Pelizon, var. ne gris, mantel, chepe fourrés.

Le Roman de Gaydon MS.:

La Dame s'ist sor la murle Afeltros.

[Le Roman d'Athis MS.:

L'ng destrier lui ont admené,
Le sien trouvent Desafeltre.

Idem:

Chascun de son Afutrement
A terre chey durement.

Quod de ornamentis equorum atque possimum de pallis seu pannis, quibus interdum cooperiebantur, intelligendum arbitror. [22 Tradit. Sangallens. ann. 741. apud Neugart. in Cod. Diplom. Alem. tom. 1. pag. 17. *Et cavallos 3. cum saunas et rufas et Filtrros, cum stradura sua ad nostrum iter ad Romam ambulandum.* Othloni Vita S. Wolfkangi Episc. cap. 35. *Unus autem de capellanis sub sanguinario abscondens se Filtrro.*] Ugutio: *Centro*, onis, dicitur pulvinari vel vetum de multis pannis, vel qui facit Filtra ad ipsum Filtrum.

FILTRUM, inter exercitus, aut certe militum impedimenta sæpe reponitur. Lex Bajwar. tit. 2. cap. 6. § 1. *Si quis in exercitu aliquid furaverit, pastorium, capstrum, frenum, Feltrum, etc.* Tageno Patav. *Esterriti, relicti tentoriis et Filtris, montana profugi ascenderant.* Vincentius Belvac. 1. 30. cap. 80. de Tartaris: *Cum ad bellum ire volunt, cursores præmittunt, qui secum nihil præter Filtra sua deferunt.* Vide eundem cap. 86. lib. 32. cap. 4. Speculum Saxon. lib. 3. art. 80. Constit. Frider. I. Imper. ann. 1158. apud Goldastum tom. 3. Constit. Imperial. [Rolandinum Patavinum de Factis in Marchia Tarvisina lib. 10. cap. 5.] etc.

TENTORIA FILTRIA, [Quæ ex pelibus aut ex lana crassiori compacta conficiuntur.] Thwroczius in Chronico Hungariæ de Tartaris: *Cum suis Tentoriis Filtris, jumentis, pecoribus, terram vacuum Hungariæ peragrabant.* Tentoria etiam Filtrina iisdem Tartaris adscribit Thomas Archid. Spaiat. cap. 38. Turcomannis, Sanutus lib. 3. part. 12. cap. 1. *Domus Filtria*, i. ut interpretor, *tentorium.* Arnoldus Lubec. lib. 2. cap. 9. de Sultano Iconiensi: *Dedit etiam ei (Hen-*

rico Ducl Saxon.) *sex domos Filtrinas, secundum morem terræ illius.*

FELTRUM CROCEUM Judæi ad distinctionem deferre coguntur. Litteræ Regis Angliæ ann. 1277. *Unusquisque ipsorum (Judæorum) postquam statem septem annorum compleverit, in superiori vestimento suo quoddam signum deferat, ad modum duarum tabularum de Felro Croceo longitudinis videlicet sex pollicum et latitudinis tres pollicum.* Vide Judæi.

FELTRUM, in Charta S. Ludovici, apud D. Brussel tom. 1. de usu Feudorum pag. 508.

FELTRUM. Codex MS. Grandimontensis apud Stephanotum tom. 1. Fragm. Hist.: *Frater cepit capellos de Felro portare.*

FILTRUM, [FELTRUS] in supellectili lectaria monachica. [Keroni, Matta, alias psiathium, storea.] Occurrit apud Guigouem II. Priorem Cartusiensem in Statut. ejusdem Ord. cap. 38. § 1. cap. 57. § 2. Bernardus Prior Portarum Epist. 1. ad Inclusum: *Ad lectum habeto stramen, Filtrum, cooperitorium de grossis ovium pe libus rustico panno cooperitum, etc.* Vita S. Galteri Abbatis Pontisarenensis num. 10. *Lectus ejus Filtrum erat, et viliis mixta cilicio tecta.* [Scriptura Principis Adelgastri pro Monasterio S. M. de Obona inter Concilia Hispan. tom. 3. pag. 90. *Damus... mantas sex, quinque Feltrros et septem lectulos.*]

FILTRUM. Scramb. Chron. Mellic. pag. 322. col. 1. *Lectus autem sit stratus straminum aut Filtrum cum panno laneo grosso desuper positus.*

VESTES DE FILTRIS. Vincentius Belvac. lib. 32. cap. 8. de Tartaris: *Filtra de lana camelorum, quibus vestiuntur, faciunt.* In regula S. Benedicti habentur *Chlamydes de Felro.* [Frustra quærentur.]

LORICE EX FILTRIS, [Ex funiculis orbiculatim contextæ, quas lineas vocabant.] Ekehardus junior de Casibus S. Galli cap. 5. *Fabricantur spicula, Filtris (perperam piltris editum) lorice fiunt, et scannis-scuta simulantur.* Guillelmus Apul. lib. 3. Rerum Normanic.:

Proque repellendis aazorum, vel jaculorum
ictibus, objectis rubicandis undique Philtris
Ad pugnam veniunt.

Vide Gambos.

CAPELLI FILTRIA, in Statutis Hugonis V. Abbatis Cluniac. in Bibl. Clun. pag. 1467. et in Bulla Gregor. IX. pro Benedictinis. Le Roman de Guillaume au Court-nez MS.:

Chapeau de Feutres, et bons hampers ceffres.

Etiamnum ex filtris, et coactis lanis fiunt nostri pilei, quos *Feutres* appellamus. Statuta Ord. Præmonstrat. dist. 2. cap. 13. *Pileis autem de Filro albo sine curiositate uti licebit.* Supra: *Pileo nullus utatur, nisi de licentia Abbatis sui, qui non cuilibet nec de facili concedere debet pilei usum, nisi pro manifesta necessitate. Debent autem pilei esse de panno albo, vel pelle alba, sive de utroque, qui ita portari debent sub caputio, ut non multum appareant, maxime in Conventu.* [22 *Chapeliers de Feutres*, apud Stephan. Boileau tit. 91.]

FITREUS CAPELLUS, in Consuetud. MSS. Cluniac.

CALCEI FILTRATI, in Chron. Windeshem. lib. 1. cap. 42. Chronicon Fontanell. pag. 245. *Filtra ad soccos faciendum.* 12. Statuta Adalardi Abb. Corbeiens. lib. 1. cap. 8. *Soccos Filtrinos duos, calcearios quatuor.* [Acta SS. Benedict. sæc. 8.

part. 1. pag. 108. de S. Germani Altisiod. reliquis: *Sagia de Astre 1. calceos Filtrinos paris 1.*]

IDOLA DE FILTRO, ad imaginem hominis confecta, adorasse Tartaros, tradunt Vincentius Belvacens. lib. 30. cap. 7. et B. Odoricus Forojul. in sua Peregrinationum 21. [22 *De simulacris de panno factis*, in Indulc. Pagan. ann. 765.]

CINIS FILTRI, apud Constantinum Afric. l. 1. de Morbor. curat. cap. 9.

FELTRUS, in Testamento Ermengaudi Comit. Urgellensis ann. 1010. Append. ad Marcam Hispan. col. 973. *Ad Sella Episcopo danteles duos tapetes, et Feltrros duos obtimos.*

FILTRUS, in Charta Aleman. G. Adasti num. 58. habetur.

FILTRUM. Spicleg. MS. Fontanell. pag. 287. *Nocturnorum calceorum, id est, botarum cum Filtronibus ad hyemem (unum par) et aliud sine Filro ad æstivæ noctes.*

FILTRONIUM, apud S. Willelmum lib. 1. Constit. Hirsaug. cap. 16. *Pro signo Filtronis, nihilominus signum calceorum facies, hoc addens, ut cum duobus digitis manum sinistram, ubi magis est spissa, contingas.*

FULTRUM, Charta. Margar. Comit. Flandr. ann. 1252. in Lappenberg. Origin. Hanseat. pag. 52.

VILTRIO. Udalricus lib. 3. Consuet. Cluniac. Monast. cap. 11. *Duo femoralis, duo paria calceorum cum corrigiis, unum par Viltronum ad hyemem in nocte, et alterum sine Viltrino ad æstivæ noctes, duo paria calceorum, etc.* Tibialia seu crepidas ex vilro, seu grossiori et viloso panno, recte interpretatur Editor: constat enim, Viltrum pro Filtrum aliquot Scriptores usurpasse. Soccos ex Filro seu Filtrinis, vocant Adalardus et Chronicon Fontanellense, uti supra monuimus. Vita MS. Caroli M. Jussu Friderici Imp. exarata lib. 2. ubi de divisione Imperii: *Cortinas, stragula, tapetia, Viltratoria sagrata, etc.* Ubi Eghinhardus pag. 105. *perperam habet fulcra coria, pro viltratoria.*

Glossæ ad Herrad. Landsperg. apud Graff. Thesaur. Ling. Franc. tom. 8. col. 519. voce *Fils*: *Filze vel lepi, saga cilicina, quæ et vela caprillata, gezzin, quandoque vocantur, quia de pills caprarum ad differentiam laneæ ovium facta erant, de quibus et cilicia fiunt, unde illa saga cilicina dicta sunt, etc.*

FEUTRE et FAUTRE, Poetis nostratib. Guillel. Guiart. ann. 1214:

Eccus au col, lance sus Feutres.

Le Roman de Garin:

Lance sor Feutre accueillent lor chemin.

Chron. MS. Bertrandi du Guesclin:

Chascun lance sus Feutre, de ceinture s'afficha.

Vide Sebastianum Cobarruviam in voce *Fielro*. [Hinc emendandus Borellus in Dictionar. Gall. ubi *Faucers* pro *Fautre*, quasi a Lat. *Fulcrum*, legit apud Perceval:

Et met la lance el Faucro, et point.

Ididem:

Eccus au col, lance sor Faucro.]

FEMA VINHA, Vineæ stercorata, in Consuet. Benehard. art. 15.

FEMAGIUM, f. Præstationis species pro mercibus, quæ in *fundecos* invehebantur exsoluta: nisi sit pro *Fumagium*, idem quod *Foagium*. Vide in *Funda* 1. Charta ann. 1339. in Reg. 68. Chartoph.

reg. ch. 378: *Item Femagium de fundacis, membragium carnicum castri Tyronensis, festagium domorum, etc.*

FEMARE, pro *Fimare*, Agrum stercore. Capitul. 2. ann. 818. cap. 19: *Terram aratoriam student Femare.*

FEMELLA, Femina, mulier. Glossæ Græc. Lat. *Ἰνῆ*, *Femilla*. In Actis S. Quirini Mart. lib. 2. num. 17. 24. *Femella vitium*. In Additamentis ad Matth. Paris pag. 371. *Fleta* lib. 2. cap. 1. § 17: *De Femellis nubilibus maritos competentes refutantibus.* [Statuta Ecclesie Trecentensis inter Anecdotes Marten. tom. 4. col. 1098: *Tres personæ super masculo (de sacro fonte suscipiendo) sint, duo viri et una mulier: et in Femella duæ mulieres et unus vir.* Vincentius Ciguall de Bello Italico, ubi de celeberrima virgine Aurelianensi: *Votuit ipse Deus Anglicos vincere per Femellam.*] Vide *Fimela*.

FEMELLARIUS, in Glossis Isidori: *Femina deditus, quem antiqui Mulierarium vocabant.* [Papias: *Mulierarium virum, Femellarium antiqui dicebant.*] Idem qui *Femellous*, in Gloss. Lat. Gall. *Femellous*, *Feminaux*. Ugutio: *Femellarius, mulierarius, i. feminino opore deditus, vel femineos habens mores, vel voluptati femininis deditus et obnoxius.*

° Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684. *Femellarius, homine feminin.*

† **FEMELLARIUS**. Vide *Femellarius*.

† **FEMELLUS**, Feminus. Inventar. ann. 1861. ex Tabul. D. Vencie: *Item novem poutres inter masculos et Femellos unius anni.* Nunc *Enfans femaulx*. Puellulæ, in Charta ann. 1402. ex Reg. Joan. ducis Bitur. in Cam. Comput. Paris. fol. 37. r.: *Il nous pleust iculx enfans femaulx et de sexe femenin habillier, franchir... et à iculx faire pa-reille grace que nous avons (faite) à elle et à ses enfans masler, etc.*

† **FEMILLA**. Vide *Femella*.

FEMINA, Uxor, nostris *Femra*. Capitularia Caroli Cal. tit. 81. § 1. Edict. Pistens. ann. 864. § 81: *Si femina maritum, aut maritus feminam accepit, illud conjugium dissolvatur.* [Acta MSS. S. Wenvaleol: *Quidam vir nomine Petranus, quadam nocte, dum sua femina dormiebat, etc.* Occurrit iterum in Tabularis Majoris-Monasterii, S. Vincentii Cenoman. etc. in Addit. ad Leg. Aleman. § 21.] Vide *Mulier*.

† **FEMINE** Lunam commendant, Superstitionis species, in Indiculo Superstit. et pagan. tom. 1. Capitul. col. 152: *De eo quod credunt quia femine lunam commendant, quod possint corda hominum tollere juxta paganos.*

° **FEMINE** AGRESTES, SILVATICÆ, Nymphæ, *Fadae*. Burchard. Wormat. Decret. edit. Colon. ann. 1548. pag. 198: *Credisti... quod sint Agrestes Femine, quas silvaticas vocant, quas dicunt esse corporeas, et quando voluerint ostendant se suis amatoribus, et cum eis dicunt se oblectasse, et item quando voluerint abscondant se et evanescent.*

† **FEMINA** DE CORPORE, Obnoxia censui de capite, servilis conditionis D. Brussel tom. 1. de Feudorum usu pag. 228. ex Regesto magnorum dierum Campaniæ: *Cum quidam in villa Meldensi in justitia domini Regis murtratus fuisset et relicta ipsius multrati femina de Corpore Abbatis et conventus S. Pharaonis Meldensis tanquam suspecta de multo predicto capta detineretur in prisione domini Regis; petebant Abbas, et conventus, nomina dictæ Ecclesie dictam feminam seu curiam de ipsa sibi reddi.*

† **FEMINA** FRANCA, Libera, in Capitul.

6. ann. 808. cap. 8. Alla notione *Femina Franca* dicitur in Consuet. Camerac. tit. 1. art. 6. ea que feudum possidet ante nuptias adquisitum, vel quod hæreditario jure post nuptias ei obvenit.

° **FEMINA** LIGIA, Ea dicitur, que domino suo, ratione feudi vel subjectionis, fidem omnem contra quemvis præstat. Charta Blanchæ comit. Trec. ann. 1209. in Chartul. Campan. ex Cam. Comput. Paris: *Dilectus et fidelis meus Symon de Joinvillæ in presentia mea recognovit se dedisse Ermenardi uxori suæ in dotulium medietatem omnium, que de me tenebat. Ego vero ad preces ejusdem Ermenardi et petitionem Symonis ipsam in ligiam feminam de medietate predicta recepi.*

† **FEMINA** LUDINA. Notitia ann. 874. in Append. ad Marcam. Hisp. col. 797: *Inveni in breve senioris mei quod pater suus ei dimisit femina Ludina, qui fuit parentes istius parentelæ, quem ego prosequor... Unde advenit ista femina Ludina in te'o breve, qui fuit soror adis tue.* Haud scio an nomen sit proprium, an accersenda sit hæc vox a *Ludices* que meretrices significat in Gloss. Isid.

† **FEMINA** MINOPLIDUS, Infimi status, apud Alanannos. Vide *Minofledus*.

† **FEMINA** REGIA aut *Ecclesiastica*, Que Ecclesie vel Regis servitio est addicta, in Leg. Ripuar. tit. 16. § 1. *Femine ad opus Regis servientes*, in Capitul. 2. Caroli M. ann. 813. cap. 19.

† **FEMINA** REGINE, Regine assæcla. *Dame d'honneur*. [° Recentior est eorum institutio, quam ut ad ann. 1255. referatur: puellam ergo, que a cubiculo est, intellige, vulgo *Femme de chambre*.] Pro drapis lane pro Regina et Feminis suis XIII. lib. XXIII. sol. III. den. apud Dom. Brussel tom. 1. de Feudorum usu pag. 470. ex Rotulo anni 1255.

° **FEMINA** PECCATI, *Femme de Péchie*, Meretrix, scriptum, in Lit. remiss. ann. 1386. ex Reg. 130. Chartoph. reg. ch. 109. *Le suppliant avoit transporté un petit lit garni de la maison d'une femme de péchie.* Aliæ ann. 1459. in Reg. 188. ch. 209: *Le suppliant trouva une jeune femme de péchie à laquelle il donna certaine somme d'argent, pour venir coucher avec lui. Une femme de mal recapte ou petit gouvernement, eadem notione, in Lit. remiss. ann. 1458. ex Reg. 187. ch. 309. Vide Recaptare.* [° *Femina Communis*. Vide *Haltaus*. Glossar. German. col. 484. voce *Frauen-Haus*.]

° **FEMINA** VITÆ, sine addito, Eodem significato, in Lit. remiss. ann. 1376. ex Reg. 109. Chartoph. reg. ch. 145. Aliæ ann. 1390. in Reg. 138. ch. 224: *Perrinet Daniy trouva Perrinet de la Croix hostellain et tavernier, qui parloit moult injurieusement à une femme de vie, appelée Jeannete d'Orléans, qui se hébergoit, quant il lui plaisoit en l'hostel dudit Perrinet de la Croix, et aussi faisoient toutes les autres femmes de vie, qui venoient audit lieu. Femme de joye, appellatione etiam nunc usitata, dicitur in aliis Lit. ann. 1383. ex Reg. 124. ch. 312. De earum vestitu agunt Literæ remiss. ann. 1405. in Reg. 160. ch. 27: *Icelle Jehannete leur sembloit fermement bien femme dissolue, pour ce qu'elle avoit sa robe lassée au costé et vestue, comme Femmes communes se vestent.**

† **IN** FEMINAM RECIPERE, dicitur de domino femine hominam recipiente, in Instrumento ann. 1216. apud Lobinellum tom. 2. Hist. Britan. pag. 273: *Dominus Rex... recepit Bl. Comitissam de eodem Comitatu (Campaniæ) in Femi-*

nam suam sicut de Ballio, et postea TA. filium ejus salvo ballio matris sue de eodem Comitatu in hominem recepit nullo contradicente. Verum non ubique usitata hæc formula: apud anglos quippe hominam feminarum aliis quam hominam concipitur verbis: neque enim femina dicitur domine, inquit Littleton. sect. 87: *Jeo devisez vostre Feme, pur ceo que n'est convenient que Feme dire, que ele deviendra Feme a aucun home, fors que à sa baron, quant ele est épouse.* Vide *Hominiam*.

FEMINALIA, que et *Femoralia*, quibus *famen*, seu *semur*, legitur. S. Hieronymus in Epist. ad Fabiolam: *Lineis Feminilibus, que usque ad genia et poplites veniunt, verenda celantur, et superior pars sub umbilico vehementer anstringitur.* Adde Isidor. lib. 19. cap. 22. Theganus de Gestis Ludovici Pilcap. 19: *Nihil illis diebus se induit præter camisiam et Feminalia, nisi cum auro tecta.* Gloss. Gr. MS. Reg. Cod. 1678: *Ἰπποδύνη, φαρμάκια, βραχία.* Suidas: *Φαρμάκια, ἀνταρδία, βραχία.* Lexic. Græc. MS. Reg. Cod. 2082: *Φαρμάκια, βραχία, περισκελά.* Aliud Cod. 930: *Ἀναρδία, φαρμάκια, βραχία, ἢ τὰ βραχία, ἢ καὶ ἀρδία ὑποδύματα.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerm.: *Feminialis, Braie à femme.*]

* **FEMINAMAS**. [Androginus: hermaproditus. Tert.]

FEMINARE, Viris se subicere, more feminarum, quod faciunt molles et subacti. Cælius Aurelian. lib. 4. Chron. cap. 9: *Nemo enim purioris corpus Feminando correxit, vel virilia veteri tactu mitigavit.* Collatio Legis Mosæicæ tit. 3. *Moyse dicit: Qui manserit cum masculo mansione muliebri, aspernamentum est, ambo moriantur, rei sunt.* Ubi Levit. cap. 20: *Qui dormierit cum masculo coitu femineo.* Constitutio Valentianæ, ibidem. *Omnes, quibus flagitiosus luxus est viri corpus muliebriter constitutum alieni sexus damnare patientia, nihilque habere discretum cum feminis, etc.*

° Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657: *Feminare, effeminare, Lebiliter, Prou.*

* **FEMINATUS**. [Cic. vertens particulam *Trachinior*. Sophocl. 2. Tusc. 8. extr. Sic *Feminata* virtus afflicta occidit. h. e. effeminata, infracta, perdomita.]

° **FEMINULA**, Muliercula, diminut. a *Femina*, in Actis S. Austregis. tom. 5. Maii pag. 229. ° col. 2.

† **FEMORACIUM**, Fimetur, sterquilium, locus ubi fæcus congeritur, Gall. *Fumier*, *Fosse à fumier*, et *Femourier* quibusdam in locis. Satuta Massil. lib. 6. cap. 32: *Statutum est ordinatum quod de cætero nulla persona faciat juxta muros et vallata Massiliæ, areas, nec Femoracia, nec lignaria, nec viridaria.* Rursus cap. 80: *Ordinamus quod facientes suellhas sive Femoracia teneantur easdem facere subtus terram.* Vide *Femorasses*.

† **FEMORAILE**, Eadem notione. Charta Piperacensis Abbatia: *Petrus Dayas villa Alti-Pedii juratus dixit se habere quandam domum cum suo curtilli et Femoraili sitam in dicta villa.*

° *Femorairials*, in Lit. ann. 1350. ex Reg. 81. Chartoph. reg. ch. 124. pro quo male editum *Senioralibus* tom. 2. Ordinat. reg. Franc. pag. 480. art. 17. ex iisdem Literis.

FEMORALIA, que et *Feminalia*, et *Bracce*. De femoralibus Monachorum, vide Regulam Magistri cap. 4. Regulam Solitariorum cap. 49. et observata a Merardo ad Concord. Regul. et ab Haef-teno. [*Femoralia turgida et incisa ne*

deferant Clerici prohibet Concilium Tolet. ann. 1562. Gloss. Lat. Gall. Sangerm.: *Femorale, Bravis à homme* [Curtum *Femorale*, in Paneg. Bereng. lib. 6. vers. 66. Isidor. Origin. lib. 19. cap. 22. sect. 29: *Femorata appellata, eo quod femora tegant. Ipsae et brucce, quod sint breves et veracunda corporis eis videntur.*]

° Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7079: *Femorata, Cuisinieres.*

¶ **FEMORARIUM**, ut mox *Femorasses*, in Edicto Joannis Reg. Franc. ann. 1371: *Quod possint et valeant, videlicet plateas et carretyrias et pontes facere mundare et auferri: Femoraris, suos et alias orduras.*

° Charta ann. 1270. ex Reg. S. Ludov. in Chartoph. reg. fol. 75. v.: *Item dum buade cum Femorario, decem solidos.*

¶ **FEMORASSES**, ut *Femoracium*, Fimentum. Vox etiam nota Sebusianis et Dumbensibus: quibus *Femora*, vel *Femora des Femorasses*. Loca sunt plena aquis et stabulis vicinisque flumis effluentibus. [Arestum Parliam. Paris. penult. Januar. ann. 1319. pro Archidiacono Uticensi: *Quendam ortum cum suis pertinentiis et confrontationibus in loco vocato A la Crueria, etiam et quendam locum, ubi tenebantur Femorasses, scilicet sub censu 2 Remondanum quolibet anno Archidiacono qui easet, solvendorum. Infra: In dicto loco de Crueria, ubi tenebantur dicti Femorasses, fecit edificari quandam turrim.*]

° **FEMULA**, Puella. Vita S. Zenon. tom. 2. Apr. pag. 71. col. 1. *Capit per os Femula regis filia demon clamare, etc.*

¶ **FEMUR**, Viri inter *Femora* fornicantes, annum 1. punire iubentur. in Punitionali MS.

° **FEMURALIA**, pro *Feminalia* vel *Femoralia*. Vide in hac voce. Glossar. Lat. ex Cod. reg. 4190: *Femuralia, proprii brachii mulierum, quia tegunt femora, mulierum.*

¶ **FEMUR**, pro *Femur*, legitur in *Interfemur* [Vide Oudendorp. ad Apul. Metamorph. lib. 8. pag. 390. et Probi Art. min. cap. 50.]

° **FEN**, Species, modus, ratio, pars artis vel doctrinae, vox Arabica. Avicenna: opera in *Fen* dividuntur, ex Avicenna. D. Falconet.

° **FENACIL**, vox vulgaris. *Feni* acervus. Stat. ann. 1350. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 188. col. 2: *Item quod nulla persona sit ausa facere palheres neque Fenacils infra civitatem Nemausi, nec tenere paleam sive fenum, ultra unam cadrigatam. Haud scio an idem sonet vox *Fench*, in Lit. remiss. ann. 1397. ex Reg. 152. Chartoph. reg. ch. 290: *Lequel tison laditte Marion beuta dessous: un verrat d'estrain, qui estoit emprez, ou dedens une *Fench* joignant à la seuronda derriere de la maison dudit Jehan Pelart.* Vide mox *Fenarius*.*

¶ **FENAGIUM**, Gall. *Fenage*, [Feni, seu pro feno, pecunie praestatio.] Regestum censuum et Feodor. Carnoti fol. 55. in Camera Comput. Paris.: *Les rentes des prez, et la coutume, que l'en appelle *Fenage** Vide Consuetud. Durdanensem in Processu verbali. [Antiquit. Recogn. S. Georgii Esper. Regest. Probus fol. xxvi. verso: *Bernardus Moners et participes sui... dant Comitibus... xx. den. cens. pro Fenagio... et per dictum Fenagium debent esse liberi de Fenagio de S. Georgio.* Chartularium SS. Trinit. Cadom. fol. 88: *Omnes supradicti... reddunt xx. garbas frumenti et xx. ordeii et xx. avenae de garbagio... et vi. Andegavenses ad festum S. Johannis pro Fenagio.* Charta ann. 1190. apud Lobinellum Hist. Bri-

tan. tom. 2. pag. 197: *Dedi etiam eis et quitavi Fenagium et avenagium quod percipiabam singulis annis.* Occurrit in Hist. Delphin. tom. 1. pag. 116. 128. et supra in *Assagium*.] Vide *Fenaterium*.

¶ **FENALE**, Eadem notione, Pactum anni 1272: *Excipiuntur usatica, laudimio, consilia, quartii, quintii, sextoni, septeni, octavi, feuda, Fenalia, albergas, etc.* Fundatio Abbatis B. M. Dalonis ann. 1114. inter Instrum. tom. 2. nova Gall. Christ. col. 201: *Donamus etiam supradictis fratribus terras de Fenalibus eas acquirere poterunt.* Sed hoc in posteriori loco legendum *Fvalibus*, vereor etiam ne *Fvalia* legendum sit in priori.

° **FENALLS**, et parte che nuncia batatis. Glossar. Lat. Ital. MS. forte pro *Fectatis*.

¶ **FENALIS MENSIS**, Gall. *Mois Fenal*, sic dicitur Julius in Collectione Edictorum Leodiensium edit. 1714. pag. 19. et 120: *Denois l'an de grace mille XXI. le 1. Jour de mois de Juillet, que on dit Fenal Mois.* Iterum memoratur: *bidem pag. 28. Statutum anni 1336. in Codice MS. urbis Commercii pag. 79: Item à chaacun blad chaacun conduct nous doit chaacun an un silleur et an Fenaluz un faucheur.* Aperta est vocis origo, a *Fenum* Julpe quod mense Julio potissimum secatur, *Fenalis mensis* dictus est, apud Romanos vero *Fenisium* vel *Feneticium*, nostris *Fenaison*, mensi Junio tribuitur in veteri Romanorum Calendario apud Gravium Thesauri Antiquit. Roman. tom. 8. col. 25. Vide *Fenils*. [Vide *Heuumanota*, apud Eginhardum, Germ. hodie *Heumonat*.]

° *Fenail mois*, in Charta redit. comitat. Hannon. ann. 1265. ex Cam. Comput. Insul. *Mois defenal*, eodem sensu, in Ch. ann. 1300. apud Thaumasser. Inter notas ad Consuet. Bellov. pag. 418: *Données à Nivelle l'an de grace NS. 1309. le Mierquedi prochain après les octaves S. Pierre et S. Pol, ou mois Defenal.* Vide infra *Fenarium*.

¶ **FENARE**, *Fenum* secare et siccare. Gall. *Fener*. Charta Jurium Prioris S. Salvatoris in Diocesi Autissiod. ann. 1157: *Ad corvadas Fenandi et frumenta colligenda capellanum interesse debet.* Tabular. B. M. de Bono-Nuntio Rotomag.: *Ad prata nostra Fenando.*

° **FENARE**, perperam pro *Ferrare*, ferro equi solem munire, in Comput. ann. 1390. inter Probat. tom. 8. Hist. Nem. pag. 28. col. 1: *Item pro Fenando aliquos dictorum ronsinorum in Avinone, et pro optando duas bridas, quas erant fractae.* Vide in *Ferrum* 1.

¶ **FENARIA**, Domus, [rustica, sedicula, vel etiam sedium appendix, locus ubi fenum aliaque grana frumentaria reconduuntur: Hispan. *Fenedal*, nostris *Fenil*, Provincialibus *Feniero*, dicitur locus, ubi fenum congeritur: an inde deducenda vox *Fenaria*, iudicet Lector.] Charta ann. 1316. apud Fantiuum Castruicium tom. 1. Hist. Avenion. pag. 176: *Item domus seu Fenaria de na Genolha, que est juxta domum liberorum Raimundi Pralati.* Infra: *Item una logia seu Fenaria Nicolai de Sabaudia, etc.* [Vide *Fenaria*.]

° Inventar. MS. ann. 1368: *Quod hospicium est deputatum pro Fenaria seu palestrenaria domini nostri Pape.*

° **FENARIUM**, Tempus, quo fenum secatur, Gall. *Fenaison*. Charta commun. Clarimont. ann. 1248. tom. 5. Ordin. reg. Franc. pag. 600. art. 12: *Retinemus tres corvadas de hominibus et feminibus; unam in Fenario, et duas in messe.* Vide supra *Fenalis mensis*.

1 **FENARIUS**, Gallice *Fenier*, *Feni* venditor, in Statutis artium mechanicarum Parisiensium.

° **FENARIUS**, Locus, ubi fenum congeritur et asservatur, vel *feni acervus*. Lit. remiss. ann. 1397. in Reg. 151. Chartoph. reg. ch. 287: *Qui Bonitus tenebat tunc in manu sua quendam baculum, vocatum gayar sive crocist, cum quo traheatur fenum de Fenario pro animalibus.* Vide infra *Fenarius*.

¶ **FENATAGIUM**, a *Fenagio* distinguitur, idemque forsitan est, quod infra *Fenatio*, nisi magis pro *Fenestragium* accipere. Acquisitio homagii Baronis Medullionis per Humbertum Dalphinum ann. 1286. Hist. Dalphin. tom. 1. pag. 35. col. 2: *Concessit cum juribus aliis... focagis, Fenatagis, sercicis, censibus, taschis, quartonibus, Fenagis, dennis, justitiis, cavalcatis, fidelitatibus, homagis, etc.*

¶ **FENATERIA**, ut *Fenagium*, Praestatio feni. Antiquit. Recogn. Capreriarum Regest. Probus fol. xxix. v.: *Omnes fere ponunt per juramentum, quod quidquid est apud Cheverres est de feudo Comitibus et tenetur de eo, quicumque illud teneant, et quod Comes habet obeyeriam super omnes homines omnium Nobilium de Cheverres, et forum quando ducit exercitum, et Fenateriam, et bannum, sicut super homines suos, et quod omnes libere tenentes de Castellania debent ei cavalcariam, quando opus est ei et sibi placet. Et quod Nobiles de Cheverres habent similiter Fenateriam super homines Comitibus, hoc tamen modo quod, si ipsi militant garrisones vel nuntios suos ad domum hominum Comitibus pro Feno ibi capiendo, nec potest capere garriso vel nuntius de feno nisi quantum potest apportare super caput suum. Si autem militant aliquem cum equo, nec potest capere nisi quantum poterit ponere super collum equi per se sine auxilio alicujus, et non possunt Fenum capere in domo alicujus nisi semel in anno.*

° *Seu Jus capiendi fenum.* Charta ann. 1256. in Dalphin.: *Item Fenateriam in pia memoria de Merderel in certis et positis. Item fenateriam in pia memoria de Cenonis in certis et positis. Foignes, eodem sensu, in Ch. ann. 1372. ex Chartul. 21. Corb. fol. 265. v.: *Nues vingt et dix journaux de terre... qui ne doivent Foignees, dismes, etc.* Vide infra *Fenarius* et *Fenarius*.*

¶ **FENATICUS**, Foeniceus. Hesychius: *Φαινικιστον, κρυπτον*, Papias: *Spadices, quos Fenaticos vocant, profusos, mirtoes.* Jo. de Janua: *Spadix, et haec spadica, palma, unde spadix, subrubeus, fulvus, sc. colore palmae, unde et spadices dicuntur equi palmati. i. equi fulvi et rubicundi coloris, sicut palma, vel qui palmas figuram in cruribus habent.* Vide *Equi palmati*.

1. **FENATIO**, [Siccatio feni, cum versatur furcillis.] Charta Libertat. S. Kartherii in Biturigib. ann. 1258: *Quiti et immunes erunt a tallis, charreis, falcationibus, Fenationibus, et omnimodis biennibus, etc.* Charta ann. 1248. ex Tabular. S. Germani Prat.: *Fena pratorium meorum de bratio homines de Antogniaco et de Verreriis Fenabunt, et homines de villa Haimonis de Feno quadrigas chariabunt.*

° *Qui hunc servitio addicti erant, furcam in pratis debere dicebantur, ut in Bulla Alex. PP. III. ann. 1171. ex Chartul. S. Vincent. Laudun. fol. 78. Furcam ad prata fenanda, in Ch. Barthol. episc. Laudun. ann. 1132. ibid. fol. 62.*

2. **FENATIO.** Vide *Fennatio*.
FENATOR, qui *Fennator*, Persio, Columellam, et aliis, [vel Qui fenum versat furcillis, Gallis *Fennour*.] Charta Odonis Comitum Corbolicensis ann. 1111. apud Doubletum lib. 8. pag. 845: *Dimisit quasdam consuetudines, quas ibi accipiebam, scilicet: Frescengagium, et Fenatores.* [Instrum. anni 1209. ex Archivis S. Vincentii Cenoman.: *Contentio quae erubatur inter Monachos S. Vincentii et Galterum Militem super Fenatoribus, villicaria, decimis molendinorum, etc. sic est sedata... Itaque villa de Soudai remansit Monachis... ab omni exactione, scilicet Fenatoribus, villicaria et omni gravamina. Charta Libertatum Claromontis ex Codice MS.: Liberantes predictos homines ab omni... tallia... Fenatoribus, falcatoribus, etc. Charta Hugonis Domini Feritatis Bernardi ann. 1238. in Archivis Abbatiae de Pietate Dei, vulgo *L'espau*: *Nihil mihi et haeredibus retinens... neque Fanatorem neque vindictorem.* Statutum anni 1836. in Codice MS. urbis Commercii pag. 79: *Nous doit chacun an un stilleur, et en fenaulx ung faulcheur, cils qui auroit waingnage et deuz Fenours chacun an.*]*

FENCEMONT, vox forestariorum, inquit Spelmanus, alias *Defensas-month*, i. mensis vetitus, prohibitionis mensis, quo scilicet venari in forestis non licet, nec animalia in silvas immittere ad pasturam, ne parturientibus damis molestia inferatur. Sumit hic mensis initium a 15. die ante festum S. Joannis B. cum agitores et ministri forestae pro fannatione bestiarum conveniunt, et finitur 15. diebus dictum festum sequentibus. Vide *Fennatio*.

FENDEO, *Falans*, multitudo. Rhabani Mauri Gl. apud Diekmann. a *Fante* et *Fanter*, Satellites, famuli. Vide Schiltgerum in hac voce.

FENDICAE, Hirae, illa, lucanica. a *fendo*, quod ex fissis carnibus fierent. Non *Fendicas*, quae et ipsae sunt hirae, apud Arnobium lib. 7. contra Gentes. Vide Martini Lexicon in *Fendica*.

FENDITUS, a Gallico *Fendu*, Ruptus, fissus. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657: *Fendadura*, *Provisura*, *rima*, *rimella*. Comput. MS. fabr. S. Petri Insul. ann. 1366: *Item datum pro quadam parva campana Fendita refundenda vij. franc. regal.* Hinc *Fendon*, pro Tabula scissa, in Consuet. Camerac. MSS.: *Li caretes de planque (doit) un Fendon taillie a cungne de plains paume. Fandace et Fendace*, pro Scissura, apertura, rima, in Lit. remiss. ann. 1876. ex Reg. 108. Chartoph. reg. ch. 96: *Par une Fandace de l'uy virent les faulx marchanz dessusdi couchiez devant le feu.* Aliis ann. 1886. ex Reg. 129. ch. 218: *Icellui Jehan en soy jouant frappa desondit badelaire... a l'endroit d'une Fendace, qui estoit en laditte cote de fer pres de la gorge.* Unde, ni fallor, *Plume fentisee ne escorchiee*, in Stat. ann. 1341. tom. 5. Ordin. reg. Franc. pag. 547. art. 1.

* **FENDO**, [Ad iram concito apud veteres. Verbum est obsoletum, cujus composita *offendo*, et *defendo* sunt in usu. *Priscian*, 11. p. 328. *Putsch*. — 2. In *Gloss. Isid.* legitur *fensus*, iratus.]

FENERIA. Idem quod *Fenaria*. Recognitionum Inventar. 18. pag. 41. de Vouta fol. 327: *Item plus pro quodam apillagium cujusdam domus sive Feneriae suae sitae infra castrum.*

• Bulla Pauli III. PP. ann. 1588. pro secularisat. S. Egidii: *Medietas horrei*

et *Feneris* in eodem oppido sancti Egidii, etc.

• **FENERIUM**, Eadem notione, qua supra *Fenaria*. Charta admortisat. pro capit. Anic. ann. 1417. in Reg. 170. Chartoph. reg. ch. 60: *Item pro quodam Fenerio feni, quod habet et percipit annuatim in p.ulis nobilibus Pontii la Roda.*

• **FENERIUS**, Locus, ubi fenum congeritur et asservatur, nostris alias *Fenerier*. Charta ann. 1841. in Reg. 72. Chartoph. reg. ch. 250: *Quodlibet aliud genus clausurarum ad claudendum ortos, prata, blada, Fenerios, etc.* Lit. remiss. ann. 1458. in Reg. 182. ch. 328: *La femme de feu Frémint vint illec dire audit Cotier qu'elle avoit print laditte moutardelle ou Fenerier, et qu'elle la rendoit volontiers Foingnier, qui fenum vendit, in Lib. stat. artif. Paris. ex Cam. Comput. fol. 68. v. : *Quiconques veult estre Foingnier a Paris, estre le peut; c'est assavoir vendierres ou acheterres de foing.* Videsupra *Fenarius*.*

† **FENES**, f. Stercoratio ovium, eadem notione, qua *Faldatum*: quod vide post *Falda*.

† **FENESTA**. Codex MS. Consuetudinum Pontanell. fol. 94. col. 2: *Ecce ordinatio refectorii de illis qui debent habere Fenestam.* Intelligo ferculum peculiare vel potius bellaria, quae sic dicta fuerint, quod per fenestram cellae penariae ministrarentur: quare lubentius legerem *Fenestram*.

FENESTELLA. Charta ann. 1081 ex Tabul. Angeriensis, apud Besilium pag. 401: *Hoc autem volumus inserere, quod obliuioni traditur Fenestella, quod super supradicta reddidimus unum equum cum sella et freno pretio 100. solid.*

• Nomen officii vel dotis videtur, in Necrolog. Autiss. Inter Probat. Hist. Autiss. pag. 253. col. 2: *Ipx die exiit vita johannes sacerdos et canonicus, Fenestella optimus.* An ad cognomen Valerolorum spectaret haec denominatio?

• De *Fenestellis* in thecis sanctorum vide in *Brandeum* 1.

FENESTRA, et *Fenestra versatilis*, in Monasteriis Monialium, per quam danda et recipienda traducuntur, quam vulgo *le Tour* appellamus. Occurrit non semel in Statutis Ordinis de *Sempringham* pag. 719. 727. 730. 757. Vide *Elgilem* in Vita S. Sturmii Abbat. cap. 1. [Statut. Antiq. Abbat. Corb. cap. 7. lib. 2. et supra *Fenestra*.]

• Locus etiam aliquando intelligitur colloquiis destinatus, Gall. *Parloir*. Vita S. Domin. tom. 1. Aug. pag. 587. col. 1: *Venit die quadam tardius ad sorores... Dominicus, et convocatis omnibus ad Fenestram, etc.*

FENESTRARIUS, seu **FENESTRARIA**, Cui fenestrae seu per fenestram res traducendi cura incumbit, in Statutis de *Sempringham* pag. 730. *Touriere*. [Statuta Concilii Trevir. ann. 1227. apud Marten. tom. 7. Ampliss. Collect. col. 128: *In quolibet monasterio ordinetur monialis Deum timens, discreta, pudicitiae et religionis amatric, quam Fenestrariam vocant, quae diligenter custodiat fenestram, quam sonante Completorio Armiter seret.*]

† **FENESTRERIA**, Eadem notione, in Charta ann. 1408. ex Schedis Praesidis de *Mazaugues*: *Item Fenestreriae mediam justicalem, etc.*

• **FENESTRE**. In tectis aedium. Disciplina clericalis cap. 25. § 1: *Ascendens tectum ad Fenestram per quam fumus exibat.* Joan. Capuan. Direct. vitae human. in adnotat. ad Disc. Cler. Schmid-

tti pag. 157: *Ascendebam super domum et accedens ad fenestram.* Graecis dicebantur *Avapwvuc*. Vide Glossar. med. Graecit. in hac voce, Append. pag. 17.

FENESTRAE, Ubi venum exponuntur merces levioris momenti. Charta Frederici II. Imp. ann. 1236. pro Ecclesia Asculana: *Licet habere et tenere plantam portatilem ad vendendum mercimonia, et tenere Fenestram apertam, etc.* Tabularium Episcopatus Autissiodorensis: *Omnes, qui tenent Fenestras, vendentes alia vel erucas, debent in quolibet sabb. obol. de suo mercato.* Et infra: *Quilibet venditor aliorum et erucarum tenens Fenestram debet in quolibet sabbati obolatum marcedis suae.* Littora Mauricii Parisiensis Episcopi ann. 1171. e Chartulario Monasterii Montis Marturum: *Unam Fenestram qua panis venditur.* Charta anni 1220. ex Archivo Portus Regii: *Petronilla Alvernensis contulit Abbatiae de Portu Regio x. sol. Paris. singulis annis in Fenestra, quae est supra Magnum pontem.*

Leges Burgorum Scotticor. cap. 67: *Nullus qui facit panem ad vendendum, abscondat panem; sed ponat in sua Fenestra, vel foro, ut communiter vendatur.* Libertates MSS. villae S. Desiderii in Campania ann. 1228: *Non licet die Mercurii alicui aliquid vendere in staulis vel Fenestris, nisi in communi foro, etc.* Tabularium Monasterii S. Bertini: *Omnes, qui tenent Fenestram panis in Arques, dederunt Amanno de Arques qualibet septimana in die Dominica panem valoris veteris oboli.* *Menu Fenestriers, et petits Comporteurs*, in Impositionibus Parisiensibus ann. 1349. in Regesto Memorial. Camerac. Comput. sign. C. fol. 62. Vide 1. Regestum Parlamenti sub ann. 1257. fol. 3. et Consuetud. Bituric. Thomasserii pag. 331.

• Nostris etiam *Fenestre*, eadem acceptione. Charta ann. 1197. ex Tabul. S. Petri Carnot.: *Hominibus autem villae Villonis et Capelle regis portas et Fenestras erigere ad vendendum et hospitandum... concedo.* Lit. remiss. ann. 1409. in Reg. 161. Chartoph. reg. ch. 7: *Pour ce que icellui d'Estaples par coutume de ladite ville (de Douay) devoit tantost apres estre banni a la moyenne Fenestre de la hale, etc.* Aliis ann. 1453. in Reg. 185. ch. 209: *Le suppliant marchand espicier estant en l'ouvrouer ou Fenestre de l'ostel ou il demeure, etc. Fenestre ou boutique de plusieurs denrees et marchandises, in aliis ann. 1445. ex Reg. 177. ch. 160. Hinc *Fenestrier*, Minute mercis proposita. Stat. ann. 1294. in Reg. 205. ch. 904: *Item que nuls Fenestriers ou Fenestrieres, ou regrattiers ou regrattieres ne puissent faire chandelle... pour vendre.**

• *Fenestras et ostia tollere* licitum iis, quibus jus est domum occupandi ob census non solutos. Inventar. Chart. Monast. fol. 11. r.: *Cartae tres... de viginti solidis censualibus... super quadam domum ad quatuor terminos persolvendis... Et possumus tollere hostia et Fenestras pro censu predicto.* *Fenestre a bosse ou traillies sur rue*, in Chartul. Corb. sign. Caesar fol. 5. v.: *Fenestre Beauvoisienne*, ibid. fol. 100. r.: *Fenestre Flamange*, in Lit. remiss. ann. 1405. ex Reg. 160. Chartoph. reg. ch. 81.

† **FENESTRE MARTIS**. Epitaphium Gauslini Archiepisc. Bituric.:

Octavas Martis superabat Apollo Fenestras,
 Cum fera mors famulis rapuit haec gaudia moestas.

Hunc in locum Mabill. tom. 4. Annal. Benedict. pag. 354. haec notat: Ubi

primum hos verus legitimus, visum est eos interpretari de mense Martio, cujus die octava Gauslinus obierit. At consubito Necrologio, in quo die 2. Septembris ejus obitus notatur, per Octavas Martis Fenestras, quas Apollo seu sol superasse dicitur, interpretatur horam octavam Martis seu feriam tertiam, quae hoc anno (1029.) cum 2. die Septembris coincidebat.

° In laudatis versiculis ex Epitaphio Gauslini legendum iustrabat, pro superabat, ex Cod. MS. reginae Suecorum, nunc in Bibl. Vaticana sign. 592, alias 125. in quo legitur vita ejusdem Gauslini, auctore Andrea Floriacensi monacho. Verum ex altero Epitaphio ibidem descripto efficitur haud felicem prorsus esse Mabillonii conjecturam, qui Martis fenestras interpretatur diem Martis seu feriam tertiam; unde mendum esse in laudato ibidem Necrologio patet:

To recipt telles vij. Martis in Ihesu, etc.

Quod iterum confirmatur ex notis chronologicis, quae Epitaphium excipiunt in eodem Codice MS.: Obiit autem venerabilis Gauslinus abba Floriacensium et archiepiscopus Bituricensium anno Domini Incarnationis 1029. Indictionis 12. anno sui regiminis 25. postquam a restoratione templi 4. viij. Idus Martii, medietate Quadragesime Dominica, ipsius noctis prima conficiit hora.

° 2. FENESTRA, Lampadis genus. Vide infra Ferretum. Codex reg. 7887. fol. 8. v. : Hæc sunt ornamenta que A. de Bracia superior dedit Dno et beato Marciali... Fenestram que illuminat eorum, etc. Haud scio an eadem notione in Testam. Abbon. canonici ann. 1191. inter Probat. Hist. Nem. pag. 82. col. 2. Dedit domui Dei duas culcitrae cum cuscinis et Fenestram ferream; an vero idem sit quod sequens

° 3. FENESTRA, Ciborium seu armarium, ubi reponitur pyxis, in qua sacra Eucharistia asservatur. Stat. MSS. eccl. S. Laurent. Rom. : Quotienscumque Corpus Christi renovatur, Fenestra in qua reponitur, ab araneis et pulveribus mundetur. Lit. remiss. ann. 1892. in Reg. 120. Chartoph. reg. ch. 214 : Lesquels pillars emporterent... une boiste où le Corps N. S. sacré reposoit, laquelle ils prendrent en une Fenestre de ladicte eglise.

* [« Johannolo magistro a lignamine... pro duobus candelabris pro cerio pascali et una Fenestra de corpore Christi. (Mandat. Camer. Apostol. Arch. Vatic. I, 17-21. f. 175. »)]

° 4. FENESTRA, Apertura in silvis majoribus, ubi tenduntur casses ad rusticulas capiendas. Charta ann. 1801. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 188. r. col. 1 : Et se camance la première devise au coudres de Pauleon, près la Fenestre Guillaume de Chaumes, et s'en vet joignant la forest droit au trancheas Renaut Guarin. Quarum aperturam jus, Fenestragium appellabant. Vide in Fenestragium 3.

1. FENESTRAGIUM, Jus istud exponendi panem vel alias merces in fenestris. Liber censuum et customarum urbis Carnotensis ann. 1802. in Camera Comput. Paris. fol. 55 : Le Fenestragium d'leuc, c'est à savoir pour chacune personne, que le Comte a à Chastiauneuf, vaut 15. sols. Charta ann. 1294 : En deniers, en blages, paages, Fenestragies, vinages, veirages, etc. [60] Concord. inter Abbat. de Faversham et homines ejusd. ville in Abbrev. Placit. ann. 5. Edward.

I. Kanc. 44. pag. 818 : De quadam custodia, que vocatur Fenestragium, videlicet de percipiendo de quolibet mercatore vendente mercatoriam in fenestra sua, quolibet die sabbati de quolibet fenestra unum quadrantem.]

° Seu Vectigal, quod ab exponentibus merces suas in fenestris exigitur. Charta ann. 1271. in Reg. 80. Chartoph. reg. ch. 440 : Avenagium, buscherium, Fenestragium, moutonagium, etc. Reditus comitat. Namurc. ann. 1299. ex Reg. sign. Le papier aux aysselles in Cam. Comput. Insul. fol. 78. r. : Encor i a (à Namur) Li cuens les stalaiges, les vetaiges et les Fenestragies.

2. FENESTRAGIUM, præterea nostri appellabant, cum in hastulidils, qui decertaturi erant, antequam in arenam descenderent, armorum suorum insignia ædium suarum fenestris aptabant, quo cunctis, ut dimicaturi, innotescerent. Jacobus Valerius in Tractatu MS. du droit d'armes de Noblesse, ubi de Torneamentis : Quant ce viendra au Fenestragie pour cloer son blason, le heaume doit estre couvert trois fois ou environ du blason du chef de la banniere. Vetus Ceremoniale MS. Au cry des Tournois : Dit, que l'on faisoit Fenestre la veille du Tournoy, et pour faire Fenestre la Lundy, et pour tourner le Mardi. En un autre cri : Or voyez, Chevaliers et Escuiers, qu'on vous fait à savoir un riche pardon d'armes, et tres-noble Tournement de par le blanc, et de par le vermeil, lesquels seront en la ville du Mans le 7. jour de May, pour estre as hostes, et lendemain faire fenestres, et des blazons de leurs armes à faire Fenestre, et celui jour faire le vespre de leur monstres pour lendemain tournoyer. Idem Valerius enarrans, ut armorum insignia ædium fenestris aptabantur : Item doivent estre esleus deux Discours comme Juges, lesquels doivent appeller les Rois d'Armes et Heraulz, afin qu'il leur dient le nombre des heaulmes, bannieres, et penons, tant d'une marche, comme de l'autre : afin que lesdits Juges puissent partir plus justement les Fenestres dudit Tournoy. Item doivent estre portés les bannieres et penons auidites Fenestres, ensemble leurs heaulmes et tymbres : et sous lesdits heaulmes doivent estre cloez les escucons de leurs armes. Et se doivent mettre par ordre des plus nobles de ceux, qui auront le plus veu, pour la garde de la banniere, et pareillement du penon. Item la veille du Tournoy les Roys d'Armes et Heraulz doivent porter lesdites bannieres et penons, et les heaulmes et tymbres toute ensemble esdites Fenestres environ l'heure de dix heures devant None : et se doivent lesdits Roys d'Armes et Heraulz départir, pour servir les nobles, et iceluy Tournoy. Infra : Il est de coutume de tout temps, que pour chacun blazon cloer, est deub au Roys d'Armes et Heraulz, qui attachent, et cloent ladicte blazon, 8. sols Par. Fenester les bannieres, ibidem. Ratio etiam Fenestragium, ut aiebant, faciendi pluribus describitur a Renato Rege Siciliae, in Tract. de Torneamentis pag. 60.

° Fenestragium, in Tractu Alnetensi est jus habendi Fenestras seu aperturas in silvis majoribus, per quas mane et vespere transeant Rusticulas majores, et decendant in casses qui ibi tenduntur.

° 3. FENESTRAGIUM, Jus fenestras seu aperturas faciendi in domo sua. Charta ann. 1392 : Quandam domum fortem, cum... juribus introitus, exitibus, apilagiis, Fenestragiis et pertinentiis uni-

versis. Fenestris, Apertura, in Pacto inter abbat. et comun. S. Richardi ann. 1294. ex Reg. 64. Chartoph. reg. ch. 2 : Si quis unum veat faire un Fenestre de une fenestre tant seulement entre deux potiaus, etc. Fenestre, eodem intellectu, in Lit. remiss. ann. 1385. ex Reg. 145. ch. 197 : Le mary vit par un portuis ou Fenestre le ribault, qui estoit en l'estoi avec ladicte femme. Vide supra Fenestras.

FENESTRARE, Ugutioni, Fenestras facere, vel preparare. Fortunatus in Vita S. Albini Episc. Andeg. num. 18 : Stantique duo ceci sunt pariter illuminati, tandem aliquando sumentes lumina dei ab umbra defuncti, nimirum agnoscentes ejus admiculo se posse lumen consequi, cujus virtute potuissent paries Fenestrarum. [Godefridus Monachus in Vita S. Augustini Cantuar. Mail tom. 6. pag. 308 : Nitebat cesaries, non arte, sed gratia calamistrata, caelestis nive dealbata, patriarchaliter liliosa, frons speculativa Dominicae cruci patebat, quam media coma pro columna formosae Fenestrabat. Ibidem pag. 394 : Facies amabilis et reverenda, frons mediantis coma suis columnis resultat Fenestrata; hoc est, aperta inter cincinnos naturalia a dextris et a sinistris pendulos, quos arte componi prohibent Statuta antiqua inter Anecd. Marten. tom. 4. col. 1190. his verbis : Prohibemus etiam ne Clerici, caractere neglecto, comas nutriant, aut Fenestras amuleantur. Vide Fenestras.]

° Aliud vero sonat Fenestrer, Amicæ scilicet fenestris, more amantium, astare, in Lit. remiss. ann. 1458. ex Reg. 184. Chartoph. reg. ch. 394 : Pierre de la Croix mist avant de aler Fenestrer et amer par amours une jeune fille, nommée Jehannette.

° FENESTRARIA, FENESTRARIUS. Vide Fenestra.

FENESTRATIM, Obiter, per transennam. Theodericus Monachus de Invent. S. Celsi Episc. Trevir. n. 4 : Nos autem per tapinosin præcella gesta Fenestratim propalantes, humilibus oportet consentire.

° FENESTRATUS, Fenestris apertus, perforatus, Plauto et Vitruvio. Inventarium Eccl. Anciensis ann. 1444 : Item alia parva mappa de canapi ad modum telæ cum tribus barris in uno capite et in medio cum aliis tribus de filo Pers et in capite Fenestrata. Hoc est, si bene conjecto, ad instar rhomborum vitreorum, quibus ad fenestras uti solent, figurata. Vide Calces Fenestrati in Falceus.

° Hinc metaphorice Cordis fenestrato, pro Perspicaci et intima penetrante præcordia, ut interpretantur docti Editores ad Acta S. Lupi episc. Trec. tom. 7. Jul. pag. 74. col. 2 : Quam (Genovefam) dum corde Fenestrato conspiciunt, etc.

° FENESTRELLA, FENESTRELULA, diminut. a Fenestra, fenestrella. Ceremon. Rom. MS. fol. 6. v. : Interim vero prior diaconorum aperta sacris Fenestrella, qua populus expectans videri potest, etc. Instr. ann. 1478. apud Ughell. tom. 1. Ital. sacr. edit. 1717. col. 508 : Deliberatum fuit quod fieret una Fenestrelula in lapide, qui super hanc arcam jacebat, ad hoc ut sanctissimum corpus videretur, factaque Fenestrelula, etc.

° FENESTRIUNGULA, Eadem notione, in Hist. episc. Autiss. pag. 508. ubi de Guidone de Mello.

° FENEUS, Pauper, sine fide. Papias. Vide Feneus.

FENGANGI. Vide Fogangi.
FENGELDUM, Pecunia, vel tributum ad arcendos hostes erogatum. a Saxo-

nico fen, hostis, et geld, pecunia, tributum, in Chartis Anglicanis tom. 1. Monast. Anglic. pag. 1372. tom. 2. pag. 812. 827.

† FENICIUM, a Græco φαίτι, color ruber, unde Ovidio Phœnicæ vestes, eadem quæ purpureæ. Consultationes Zachæi Christiani et Apollonii Philosophi lib. 2. apud Acherium Spicil. tom. 10. pag. 65: Et si fuerint delicta vestra ut Fenicum, ut nivem dealbabo ea; si autem ut coccum, ut lanam candidam efficiam. In Fenicio obscuritas peccatorum, in cocco mens cruenta signatur. Hæc Zachæus, qui reddit Græcum Isaiæ 1. 8. ποικίλον, per Fenicum: melius scripsisset Phœnicum. Vulg. Interpres habet Coccinum. Jo. de Janua: Fenicum, Herba fulgonum quæ nigram facit tincturam; unde Esa I. Si fuerint peccata nostra quasi Fenicum. Melius dixisset coccineam vel rubram.

◦ FENICOBOLANUS. Vide Mirobolanus.

◦ FENICULUM, Locus, ubi fenum congeritur et asservatur, Gall. Fenil. Obiituar. eccl. Lingon. ex Cod. reg. 5191. fol. 184. r.: Johannes de Saffris... dedit... dimidiam domum suam, ... exceptis stabulo et Feniculo. Vide Fenile.

◦ FENERIA, Prov. Verillum, in Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657.

◦ FENIFICARE, Fenum furcillis versare et siccare, Gall. Faner. Charta Hugon. abb. ann. 1188. in Chartul. S. Dion. pag. 355. col. 2: Fenum etiam Fenificabunt et in gargias (i. grangias) ducent. Vide Fenare.

◦ FENILE, in Gloss. vett. Locus, ubi fenum ponunt. Gl. Gr. Lat.: Χοροκίον, Fenile, Fenisecium, χορθόλον, Fenilium. Fenisecium, in veteri Kalend. mense Junio. Tempus, quo fenum secatur. Adde Varron. lib. 6. Lex Salica tit. 18. § 3: ... Si quis scuriam cum animalibus, vel Fenile incendierit. Adde Legem Bajwar. tit. 1. cap. 14. [Virgilium ipsum, Georg. 3. vers. 321:

Nec tota claudas Fenilla bruma.

Et Ovidium Metamorph. 6.

Postlaque cremet Fenilibus herbas.]

◦ FENISETA, Columella Feniseca, Gall. Faucheur. Andr. Floriac. in vita MS. S. Gauzi. Bituric. archiep. lib. 1: Salensis loci Fenisece, operi mediante jam die insistentes; prospiciunt comminus quemdam reverendæ canitici senem, etc.

† FENNA, pro Femina, legitur in Charta an. circiter 1100. fol. 183. Chartularii Matticonensis.

◦ FENNIQUUS, Libert. S. Marcel. ann. 1348. tom. 9. Ordin. reg. Franc. pag. 387. art. 19: Concessit eidem quod venari possint ad omnia Fenniqui generis. Leg.: ad omnia ferarum genera, ex aliis Lit. notante D. Secousse. Vide Feramen.

† FENS, pro Fenum, habetur in Frossa.

† FENSUS, Iratus. Gloss. Isid. Vox antiquata, unde Offensus, Infensus.

† FENTATUS, f. pro Fodatus. Vide in Effodatus.

◦ FENULA, f. Rastelli vel furcillæ species, qua fenum versatur. Glossar. Lat. Gall. ann. 1352. ex Cpd. reg. 4120: Fenula, fenon.

† FENUTIO, a φαίτι, Color ruber, Pelles Purpureæ. Vide Parthicae pelles.

† FEODA-FIRMA. Vide Feudofirma, in Feudum.

* FEODALICIUM, [Supellex. DIEF.]

◦ FEODARE SOCIETATEM, Eam, fide data, inire vel firmare. Gesta consul. Andegav. tom. 9. Collect. Histor. Franc.

pag. 29: Barones Turonici pagi Feodaverunt societatem, et beneficium ecclesie largiti sunt.

◦ FEODIUM, Feodum, Feodagium, Feodare, Feoderare, Feodatus, etc. Vide Feudum.

◦ FEORALIS, Qui agros alicui ad utendum dat sive locat. Charta ann. 1121. apud Murator. tom. 3. Antiq. Ital. med. ævi col. 1133: In primis juravit Petrus de Valle poni de suo tenimento de manso solidos iv. et staria iv. de grano, et iv. de milio, et iv. de javis. Hæc sunt Feoralis; cætera scilicet et placitum et quattam, et alogamentum de manso, et albergariam redantur donacatæ curte, et eundo aut redeundo datur Feorali panis et vinum et annonam semel aut bis plus in annum. Pluries ibi.

◦ FEORWENDEL, Modus agri: quarta, ut videtur, pars agræ: nam Saxonibus, feorw, est quartus. Monasticum Angli. tom. 2. pag. 913: Medietatem unius Feorwendel terræ de meo domino, in eadem villa, et alteram medietatem unius Feorwendel, quam Augerus tenet. [Vide Farding.]

◦ FEODIUM, Feudum. Charta Ha'on. episc. Trec. ann. 1126. in Chartul. Fontinac. ch. 132: Dicebant etiam se... quicquid illi ab eis ibidem Feodia tenebant quoquo modo. Pontificiensi monasterio ex eisdem Feodiis concessuri erant, pariter concessisse. Occurrit rursum in alia ann. 1400. ex Tabul. Flamar.

1. FERA, pro Fera, Nundinæ, ex Gall. Foire. Fulcoinus Monach. de Ogerio Carmentriacensi: Præter censum, qui solvitur ad Feram in mense Maii, etc. [Instrum. ann. 1040. apud Mabill. tom. 4. Annal. pag. 441: Domino et sancto Leopoldino concessit ipse benignus Princeps Archembaldus ipsius loci Feram annualem, et Feras omnes de curia hominibus ad feram venientibus, totum districtum in ipsa fera. Ubi observandum vocem, Fera, 2. loco poni pro jure ipso Fera quod persolvebant nundinatores. Memoriale Potestatum Regensium, Auctore Anonymo, ad ann. 1211. apud Murator. tom. 8. col. 1082: Et eo anno incipit fuit Fera S. Mauriti, et fuit facta ad Pontem Platum in contrata S. Mauriti superius strata.] Occurrit præterea in veteri Charta apud Marcam in Hist. Bencharn. lib. 5. cap. 9. n. 4. et in Libertatib. villæ de Monet in Biturigib. apud Thomassertum lib. 1. cap. 65. Vide Ferie 3.

† FERA, Jus nundinarum quod Domino competeat. Privilegium Ludovici Imp. concessum Ramnino Abb. S. Sulpitii Bituric. ex Chartul. ejusd. Monast. fol. 30: Præterea concedimus in vestaria et calcearia Fratrum monachorum sicut fuerat olim, omnes Feras annuales mercati cum integritate et districtum. Eadem notione usurpavit in Charta ann. 1040. modo observavimus.

2. FERA, Prædium rusticum, quod Affare alii vocant. Vide in hac voce. Charta Bernardi Vicecomitis Carcassonæ ann. 1108: Et aliam Feram cum mansionibus meis, ubi sto. Infra: In villa Limoso unam Feram cum suis mansionibus, et cum suis ortis, etc. Vide Feira [in Ferie 3.]

3. FERA, Apri femina: nam et Feros pro apris dixerunt veteres, uti monitum a Salmasio ad Capitolinum pag. 288. Charta Foundationis Abb. S. Mariæ Santonens. ann. 1047. apud Sammarthanos: Statuimus ut quotannis Abbatissa misso venatore suo, quoquomodo poterit, habeat de præfata silva ad recreandum femineam

inbecillitatem, aprum unum cum sua Fera, cervum cum corva, damum cum dama, caprum cum caprea, etc.

FERA REGALIS, quam Angli Staggon appellant, in Legibus forestarum Canuti Regis cap. 21. 24. 26. 34. ubi Fera regales distinguuntur a Feris forestæ; est autem Staggon, Anglis Stagge, cervus, cujus venatio regalis dicitur. [Fera majores vocantur in Lege Bajwar. tit. 19. § 7.] Observat Nonius ferum, singulariter appellari cervum a Virgilio lib. 7. Æneid. vers. 489:

Pectebatque Forum, paroque in fonte lavabat.

Narrat vero Luithprandus lib. 3. cap. 4. Lanthbertum Mediolan. Archiepisc. Burcardo Suevorum Duci, quasi hoc esset privilegium amoris, concessisse cervum, quem is suo in brolio venaretur, quod nulli unquam nisi carissimis magnisque concesserat amicis.

FERÆ FORESTÆ, in hisdem Legibus forest. cap. 21. 22. 27. ubi aper forestæ dicitur, non vero capreoli, lepores et cuniculi. [Bestiæ silvestres et omnes aves quæ alias aves capiunt non vero lepores et vulpes, in chart. Adam. de Stanelai inter Placit. Johann. reg. in Abbrev. Placit. pag. 98. Ebor. rot. 2. in dorso.] Quippe, ut est apud Hyginum in Astronom. lib. 2. pag. 78. nobiles venatores circa lepores non versantur: unde carpitur Callimachus, quod Dianam dixerit leporum sanguine satiari. Libertates villæ de S. Paladio in Biturigib. ann. 1279: Per totam dictam forestam... venari poterunt ad omnia animalia ita quidem, si magnam feram, cervum, aprum, capreolum, vel aliam grossam Feram caperint, tenebuntur eam præposito vel Servientibus præsentare, etc. Legibus porro Friderici Imp. lib. 2. de Feud. tit. 27. § 5. retia tendere, aut laqueos vetantur omnes, nisi ad ursos, aut apros, vel lupos capiendos. Aprorum tamen venationem Regibus propriam fuisse insinuat Theganus de Gestis Ludov. Pii cap. 20: In mense Augusto, quando cervi pinguisissimi sunt, venationi vacabat, usque dum aprorum tempus advenerat.

FERÆ BANNITÆ, quarum venatio interdita est, in Chartis ann. 1036. 1065. in Probat. Histor. Limburg. pag. 29. et apud Zyllesium pag. 40. Alia Henrici Imp. ann. 1049. in Metropoli Salisburgensi tom. 1. pag. 365: Ut nemo absque licentia et voluntate præfati Episcopi successorumque suorum infra prædictos ejusdem forestæ terminos banni conclusionem vetitos præsumat venari, aut aliquod genus Ferarum, quod in forestarum jure banni interdicitur, lege qualibet, venatoria industria capere, vel decipere. Charta alia tom. 2. pag. 543: Ibiq. erat Bannus Bestiarum prædictorum dominorum. Sed hic agitur de prato, non de silva.

4. FERA, Matth. Silvaticus Pecus, i. animal monstruosum, quod generatur in utero mulieris, quod Salernitanæ mulieres vocant Feram. Occurrit hæc vox, sed alia notione, apud Thomam Archidiacon. in Hist. Salonitana cap. 41. et in Historia Acutheis de Gestis civium Spalatensium cap. 2: Quatuor cladibus antedictis, videlicet epidimia, fame, Fera, et ferro tota illa provincia... flagellata est. Ubi Fera videtur esse pestis.

5. FERA RECUSSABILIS. Vide Sphæra Italica.

† FERACULUS, Aliquantulum ferax. Jo. de Janua: unde emendandæ Gl. Lat. Gall. Sangerm.: Feraculus, Felonnet, a ferax.

† **FERAGO**. Vide *Ferrago*.

• **FERAGALE, FERAGIALE, FEREGIALE, FERRIALE**. Idem quod *Ferrago*, Agri portio, in qua ad viridis tantummodo pabuli saginam ordeum, vel granum quodvis invicem mixtum seritur, viridarium. Charta admort. Caroli VII. in Reg. Cam. Comput. Paris. alias Bitur. fol. 151. r. : Item super una eminata terra, cum borda et *Feragiali*, quam Arnaldus Villarii tenebat, xvij. den. Tur. et obol. Turon. Et fol. v. : Item super una eminata orti, cum *Ferriali* ad podium Martini, etc. Fol. 152. v. : Item super ser punherialis *Feragialis*,... unam carteriam frumenti. Denique fol. 153. r. : Item super uno *Feragali* ad ortos de retro villam, ... unam pictam Turon. Vide infra *Feragale*.

• **FERAGIUM**. Pabulum viride ex ordeo, vel grano quovis, aut palea, sive feno, Gall. *Fourrage*; nisi sit Tributum pro *feris* seu nundinis exsolvendum. Charta Unfredi de Rohon confirmata a Carolo IV. ann. 1324. in Reg. 64. Charthoph. reg. ch. 42. : Concessi Roberto Postello... domum suam... ab omni servitio quietam, exceptis istis, quatuor nummis... *Feragii*. Vid. *Feraticum* et *Feragium*.

• **FERAGULUM**. Cooperitorium, Gloss. Bibl. MSS.

• 1. **FERALE**, Italis, Lanterna, in Gloss. Franc. Barber. ad *Docum. d'amore*. Vide infra *Ferletum*.

• 2. **FERALE**, Peccatum mortiferum. Charta ann. 1045. ex Tabul. S. Vict. Massil. : Nos fratres Petrus et *Feralidus*, metuentes fratris nostra nostrorumque parentum innumerosa crimina, ex possessionibus nostris largimur S. Christi martyri Victorii, etc.

† **FERALITER**, Ferarum more. Contra *Pisanos fremebant illico Feraliter*, et dentibus frangebant, in Chronico Pisano apud Muratorium tom. 6. col. 105. Utitur etiam Petrus Damiani in Epistola a Mabillonio laudata tom. 4. Annal. Bened. pag. 577. et Fulgentius Mytholog. 8. 1.

• **FERAMEN**, Fera venatica, *Ferum* et *Feramio*, Occitanis. Capitulare I. Caroli M. ann. 802. cap. 39. : *Ut in forestis nostris nemo Feramina nostra furari audeat, etc.* Capitulare de Villis cap. 26. : *Et Feramina nostra intra forestas bene custodiant. Perperam Feraminibus editum cap. 62. Charta Pipini Regis Franc. pro Monast. S. Dionys. : Nec non et diversa Feraminum genera, seu et forestarios cum ipsorum manibus in ipsa foreste per diversa loca commanentes.* Alia Caroli M. pro eod. Monasterio : *Cum utriusque generibus Feraminum, cervorum, capreolorum, etc.* Eginhardus Epist. 7. : *Comvicti de quodam furto, furando Feramina in dominica foreste.* Capitula Caroli C. : *In Liguria porcos et Feramina accipiat.* Adde Capitulare 2. ann. 813. cap. 18. Philippus *Mouskes* in Histor. Franc. MS. ubi de Gulielmo Rufo Rege Angliæ :

Clers i mist et bisces, et dains,
Puis Couains, lievres, et Ferains,
Et maniere de savaignes.

Infra :

Et a'as les gliccs abaines,
U tu as la forest plantée,
Qui de Fierains est habitée.

• **FERAMUS**, Idem. Lex. Aleman. tit. 99. § 4. : *Si rubeus Feramus cum ipso sagittatus est, etc.* Quo loco rubeus *Feramus* nostris dicitur *Heste fauve*. Gallis *Beste noire*. [Germ. *Rothwild*.] Occitani

Feramio, lupum, vel quamvis aliam feram silvestrem nuncupant, vel quodvis plantasma.

• **FERANCUS**. Rigordus in Philippo Aug. de Franc. : *Quos cum multis post idem Valentinianus praeliis assentasset, nec vincere potuisset, proprio eos nomine Francos, quasi Ferancos, i. Feroces appellavit.* Respexit forte Rigordus Belgicum *Franghe*, quod est acerbum, asperum, trux, ferax, unde etymon accersit *Wendelinus*. Vel potius id hausit ab Adone Viennensi in Chronico : *Francos lingua Attica Valentinianus Imperator a feritate et duritia atque audacia appellari primus voluit.* Præfatio ad Legem Salicam : *Gens Francorum inclita, audax, velox et aspera.* Isidorus lib. 9. cap. 2. de hisdem : *Atii eos a Feritate morum nominatos suspicantur, eo quod bruti sint.* Gesta Francorum cap. 13 de Francis : *Quia populus Ferocissimus est. Feritas Barbarica, in leg. 2. Cod. Th. de Postim. (5. 5.) Ferocitatem eandem Gallis ipsis veteribus adscribit Egesippus lib. 2. cap. 9. : Veniamus ad Galliarum incolas, populus natura Feroces, et naturalibus muris ferociores, etc.*

• **FERARIA**. Glossar. medic. Simon. Januensis ex Cod. reg. 6359. : *Ferariam vel ficariam vocant mimorbiam, que est scorphanus, et urtica mortua a quibusdam vocatur, eo quod folia urticæ similia habeat, non tamen urtica.*

† **FERARIUM**. Locus, ut videtur, in quo fera venatica concluduntur. Excepta Chron. Vetro-Gellensis apud Ecardum de orig. Domus Saxon. fol. 102. : *Plures milites ibi percussit et Ferarium Regis destruxit.* Col. 103. : *Wilhelmus Marchio intravit Bohemiam cum exercitu valido et Ferarium Regis ante Pragam devastavit, ac Percussis plurimis militibus præpere revertitur.*

• **FERASCO**. [Ferus flo. (Gloss. S. Germ.)]

† **FERATICUM**. Tributum pro *feris* seu nundinis solvendum. Donatio ann. 1086. apud Miræum tom. 1. Diplom. Belgic. pag. 268. col. 2. : *Locum illum ab omni seculari lege vel consuetudine liberum, banno scilicet, latrone, inventione, furto, foro, Feratico, teloneo, ambitum etiam, præcincturam atrii vel claustris, etc.* Vide *Fera* 1.

• **FERATUM**, dicitur a *fera*, et sunt *Feratra*, tecta silvarum spissa. Ita Papias, et Jo. de Janua. Id est, loca in silvis spissiora, in qua fera sese recipiunt.

• **FERGLA**, apud Poetam Latinum XII. sæculi Secunda scaccorum persona, que alias *Virgo*, nunc *Domina* vel *Regina* appellatur, ut scribit D. *Feres* in Dissert. que exstat tom. 5. Comment. Acad. Inscript. pag. 226. ubi hanc vocem accersendam docet a Persarum lingua, quibus *Ferz* vel *Ferzia* primum aule præfectum sonat, seu secundum a rege : unde Poetis nostratibus *Fierca*, *Fierche*, et *Fierge*. Mirac. B. M. V. MSS. lib. 2.

La grans roine, la grans dame
Ki du ciel est roine et Fierce, etc.

Ibidem :

Ne ja n'ara poon, n'aûin,
Roî, chevalier, Fierge, ne roc, etc.

Le Roman de la Rose :

Car on n'ave pas les garçons,
Fols, chevaliers, Fierges, ni rocs.

Poema Vetulæ :

Roy, roc, chevalier et saphin,
Fierge et poon, etc.

Rursum :

La roine que nous nommons Fierge.

Poema Alex. MS. part. 2 :

Roy, Fierce, chevalier, saphin, roc et corne
Fierce fat de saphir, et si ot or mole.

† **FERCO**. Vide *Ferto*.

• **FERCOSTA**. Navigii species. Statuta Alexandri II. Regis Scottiæ cap. 25. : *Si aliqua navis, vel Fercosta, vel aliud vas appulsum fuerit.*

• **FERTUM**. Vide *Fertum* 1.

• **FERCULA**. Quæ pro nuptiis celebratis Curiani seu Sacerdoti ex jure præstantur, vel ab his exigebantur, etiam sub excommunicationis pœna. Vide *Missus* 1. Charta C. Archiep. Senonensis ann. 1200. in Tabul. Maurigniacensi n. 79. : *Omne beneficium nuptiarum, sive fuerit in Ferculo, sive fuerit in alia re, etc.* Statuta Synodalia Odonis Episcopi Parisiens. cap. 7. § 4. : *Prohibetur districte sub pœna suspensionis, ne ullus Sacerdos aut Capellanus exigat aliquid ante benedictionem nuptialem, sive pro testimonio ferendo, sive pro matrimonio celebrando occasione Ferculorum, que debentur pro nuptiis : celebrato autem matrimonio, recipiat Fercula sua, et arigat, si necesse est sicut consuetum est.* Id etiam statutum in Constitutione Odonis Legati contra Simoniacos lata in Concilio Provinciali Syriæ ann. 1254. Item et pro officio circa celebrationem nuptiarum impendendo, quoddam Ferculum et duas ampullas vini, vel aliquid simile pretium a nubentibus exigunt et extorquent. Bulla Alexandri PP. ann. 1234. apud Perardum in Burgundicis pag. 431. : *Si autem ultra 4. denarios datum fuerit pro eis, due partes erunt Prioris, et tertia pars erit Sacerdotis, et Fercula pro nuptiis celebratis, vel quod datur nomine Ferculorum. [De Ferculis nuptiarum vocatis *Espauls*, in Charta Gulielmi Abb. Floriac. ann. 1296.] Vide *Verinuptum*.*

• Debebantur quoque in purificationibus mulierum, ut colligitur ex Charta ann. 1178. in Chartul. S. Vinc. Laudun. ch. 92. : *Habebit (presbyter parochiæ) baptisteria, confessiones, refectores in nuptiis et in purificationibus mulierum constitutas, etc.*

† **FERCULARE**, ut *Ferculum*, Gall. *Meta*. Charta Petri. Abb. S. Crucis de Talemundo ann. 1366. de officio Aquarii : *Item tenebitur dictus Aquarius in vigiliis festorum principalium... duo Fercularia plenaria ministrare, videlicet in quolibet ferculo res pecias maritici, etc.*

† **FERCULARIUS**, Dapifer, de cuius dignitate in aulis Regum infra dicitur in *Senescallus*. Post *Heinricum* Fr. Reg. Annam *Reginam*, *Philippum* *Heinricum* filium et *Regem* jam designatum, *Robertum* et *Hugonem* fratres ejus, *Rodulfum* *Comitem*, *Mainardum* *Archiep.* *Senonensem*, *Rainaldum* *Camerarium*, *Gulielmum* *Fercularium* subscribit *Chartam*, cujus meminit *Mabillonius* tom. 4. Annal. Benedict. pag. 532.

† **FERCULATUS**, *Ferculis* pastus. *Andreas* *Abb.* in *Vita* S. *Johannis* *Gualberti*, *Julii* tom. 3. pag. 346. : *In qua die penuria ita erant eructantes et gaudentes, velut solent letari homines ceteri deliciis multiplicibus Ferculati, et opibus nimis ditati.*

• **FERCULUM GENERALE**. Charta *Joannis* *Thesaurarii* S. *Quintini* ann. 1084. ex *Tabulario* *Humolariansi*. Ch. 80. : *Ordinavit etiam caritas eorum, ut in die S. Trinitatis, que ante Domini adventum quibusdam in locis celebratur, die scilicet*

meæ natiuitatis, quamdiu viverem, et in anniversaria mei transitus commemoratione refectio eorum uno quolibet generali Ferculo communiter et indolenter amphiaretur, etc. Vide *Generale*.

FERCULUM, Gestatorium, sella gestatoria. Anastasius Bibl. in Hist. de Exilio S. Martini PP. pag. 86: *Iussit eum surgere a Ferculo, et stare. Supra Gestatorium, Gestatorium sedile, et portatorium, dixit. Cantica Canticorum: Ferculum fecit sibi Rex Salomon de lignis Libani, columnas ejus fecit argenteas. In quem locum Aponius: Ferculum a ferendo nomen accepit.*

Notum est apud Latinos Ferculum fuisse Gestamen, quo in pompa uti solebant: quocirca Tullius lib. 1. Off. dixit: *Cavendum est ne tarditatibus utamur in ingressu mollioribus, ac similes pomparum Ferculis esse videamur.* In his Ferculis deferri consueverant simulacra oppidorum, coronæ, machinæ et id genus alia. Consule lexice. militare Caroli de Aquino voce Ferculum.

FERDELLA TERRE, quarta pars virgatæ terræ, ut colligit Spelmannus ex vetere MS. cujus hæc laudat: *Decem acras terræ faciunt secundum antiquam consuetudinem unam Ferdellam, et 4. Ferdelle faciunt virgatam, et 4. virgatæ faciunt unam hidam, et 4. hidae faciunt unum fedum militare.* [Madox Formul. Anglic. pag. 54: *Ego saisivi prædictum Thomam inde per ramum arboris, ad tenendum in capite de me per servitium quinquæ parisi unius militis, cum quinquæ Ferdellis terræ de Bacwella.*] Vide *Ferdingel*.

FERDELLUS, Fasciculus. Acta SS. Junii tom. 3. pag. 396. de S. Alena: *Et iterato per eodem repositum in quatuor Ferdellis in præsentis capsâ altera die.* Vide *Fardellus*.

FERDFARE, in Fleta lib. 1. cap. 47. § 23. est *Quietantia eundi in exercitum.* Vide *Firdefare*.

FERDINGEL, Modus agri. Domesdei tit. Somerset, Ermenton: *Huic manerio pertinent consuetudines istæ: de Ferdingel 30. den. etc. Ubi Spelmannus observat, Agrimensores Anglicos Forthindæl usurpare de quarta parte acras: putat tamen hoc loco Ferdingel intelligi, vel de quarta parte virgatæ 5. acras continentis, vel de quarta parte carucatæ, vel ejusmodi alicujus mensuræ. [Vide *Ferdella*.]*

FERDINGMANNUS, Thesauri custos. Batavicum vocabulum. Joan. Skenæus de verborum significatione pag. 66.

FERDONI, Vide *Ferto*.

FERDWATHI, Vide *Faldworthi*.

FERDWYTA, juxta Fletam lib. 1. cap. 47. § 15. est *Quietantia murdri in exercitu.* Id est, ut interpretatur Edw. Cokus ad Littletonem sect. 96. *liberum esse de oneribus armorum.* Occurrit in Monast. Angl. tom. 1. pag. 390. Vide *Firdwita*.

FEREÆ JUDAICÆ, pro *Feris Judaicæ*, ut arbitror, seu Dies, quos Judæi colunt ab opere servillî feriando seu cessando. Canones antiqui penitentiales, apud Acherium tom. 11. Spicill. pag. 72: *Augurii vel incantationibus servientem a conventu Ecclesiæ separandum; similiter et Judaicæ superstitionibus vel Fercis inherentem.* Vide *Feris*.

FEREBERES, Wepsum, in Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641.

FERENARIUS, [Vexillifera; Sagittarius. DIFP.]

FERENDARIUS, Procurator, qui vice alterius in judicio causam agit: Germ.

Fursprach. Occurrit non semel in Speculo Saxonico lib. 1. art. 60. 61. 62. 63. lib. 3. art. 14. 20. etc. [Vide *Haltaus*. Glossar. Germ. col. 559. voce *Furspracher*.]

FERENDUM, Officii ecclesiastici species. Formula, qua alicui vices archiepiscopi committantur, in Formul. MS. fol. 48. v: *Eccliasias aut dignitates, et præbendas, beneficia et Ferenda, ac stantias, quæ in civitate et diocesi prædictis per cessionem, renunciationem vel mortem, vel alio quovis modo vacaverint in posterum, vel hactenus vacaverunt, quorum ad nos collatio, provisio seu electio quocumque spectat, personis idoneis libere conferre possit.*

FERENTARIUM, Nonto, Milites levis armaturæ, quod quidquid opus esset, auxilio ferrent æturus levi, armis gravibus non impediti. De his etiam Varro lib. 6. et Festus. Sallustius de Bello Catilin: *Postquam ea ventum est, unde a Ferentariis prælium committi possit, etc.* Annal. Novensium, apud Marten. tom. 4. Ampliss. Collect. col. 673: *His Ferentarii et nautæ aliquot, qui ad hoc operam suam Parmensi elocabant attractis naviculis occurrunt.* Gloss. Lat. Gall. Sangerm.: *Ferentarius, Porteur de baniers, ou de salette, ou de fonde.*

Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657: *Ferentarius, qui fert vexillum, Banderier, a bandiera, Prov. vexillum. Vide *Ferentes*.*

FERENTARIUM, Ferculum processionale. Joan. Longinus in Vita S. Stanislai Episc. Mail tom. 2. pag. 254: *Omnis illa multitudo processionaliter ordinata, vexillis quam plurimis et Ferentariis præcedentibus, Episcopo consistente in medio.*

FERENTES, Milites Bannereti. Anonymus de Rebus Frederici II. Imp. pag. 887: *Factum est itaque, quod dum prælibatus Vicarius prope Schiaccam magnum Siculorum exercitum congregasset, et illi potissimè, qui vocati in partibus illis vexilla ferebant, appellati vulgari linguasitate Ferentes, fidem Regis Karoli profiteri viderentur, etc.* Vide *Bannereti*.

FERERIUS, [Idem f. qui *Feretrarius* infra.] Ceremoniale Roman. lib. 1. sect. 2. pag. 29: *Ferarius tapetum (portat) et parvum scabellum, et cussinum.*

FERET, pro *Fertur*. Scriptura anni 891. inter Concilia Hisp. tom. 3. pag. 162. col. 2: *Pergit per terminos de Populeros, et Feret in rivolum Chave.*

FERETITAS, pro *Feritas*, quod proprium est feritatis. Charta ann. 1857. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 448: *Dictæ feræ et bestie silvestres... gentibus diversa dampna irreparabilia inferunt; et cornua, dentes, et ipsorum Feretitates contra ipsos erigunt.*

FERETRALE, Nomen loci, a feretro, ut videtur: f. quod prope cæmeterium vel patibulum situs erat. Charta ann. circ. 1077. inter Probat. tom. 2. Occit. col. 294: *Dono etiam extra muros prædictæ urbis Tolosæ terras omnes, quas habeo ante portam civitatis, ubi vocat ad Feretrale.* Vide *Feretrum* 1.

FERETRIARIUS, Custos sacrarum Reliquiarum in feretro reconditarum. Acta SS. Junii tom. 4. pag. 579. de S. Etheldreda: *Et in cloacam project. (imagines) non designans eis locum usque ad fratris Roberti Bykeling Feretrarii et Monachi Elyensis adventum.*

FERETRUM, Νεροποροειον, Isidoro lib. 18. cap. 19: *Ubi funus deferitur. Sarcofagus, in veteri Inscriptione apud Gruterum 607. 1. seu capsâ, vel arca, qua*

effertur corpus humanum. Gloss. Gr. Lat.: *Φοροειον, Lecticæ, Feretrum.* Servius et Isid. lib. 20. cap. 11: *Feretrum, Locus, ubi mortui feruntur, et est Græcum nomen, nam Græce φεραειον dicitur.* Gloss. Ælfici: *Feretrum, Bære.* Unde nostris *Biere.* Fortunatus lib. 6. Poem. 7:

*Interius voluit tristi lachrymosa Feretro,
Solvit et exequias obsequialis amor.*

Leges Henrici I. cap. 36: *Amici extrahant mortuum, deferentes in Feretrum, et portantes eum ad Ecclesiam.* Hinc *Fieries*, et *Fiertras* loculos aut capsas, in quibus Sanctorum corpora vel reliquie reconduntur. dicimus Hugo Flaviniac pag. 122: *Ornamenta Ecclesiastica quamplurima et Feretrum, ubi sunt reliquie Sanctorum, etc.* Bepcarus Presbyter in Hist. Episcoporum. Viridunensium n. 19: *Feretrum, ubi sunt nunc reliquie Sanctorum, honestissimo decore composuit.* [Epistola Prioris S. Milburgis de Venetis in Anglia circiter ann. 1166. inter Anecd. Marten. tom. 1. col. 476: *Egrediente Conventu cum Feretro comitante innumerabili multitudine hominum utriusque sexus, ad processionem, ut moris est Ecclesiæ nostræ, etc.* Et tom. 3. col. 644. C. in Chronico Johan. Iperit Bertiniano: *Sedata quodammodo seditione, Ecclesiæ thesauri distrahantur, ciboria, Feretra, ceteraque jocalia auro et argento decrusantur, etc.* Item in conductu processionali *Feretri B. Maris, etc.* in Obituario MS. Eccl. Morinensis fol. 30. ubi semel et iterum recurrit vox *Feretrum* ead. notione.] Will. Guizart. ann. 1205:

*Et si enclos et encagies,
Come un cors saint en une Fierie*

FERETRA reliquias Sanctorum continentia ad corrogandas elemosynas in reedificationem Ecclesiarum aut in alias necessitates cum processionibus circumdata, non semel legere est. Has *processiones ad offerendum* vocat Ægidius Auræ Vallis in Hist. Episc. Leod. cap. 55. Vide *Reliquie*.

FERETRO CABALLARIO VEHIT, apud Bedam in S. Benedicto Episcopo cap. 21. et in Vita S. Erkenwaldi Episcopi Londoniensis.

INFERETRARE, Feretro inferre. Lambertus Ardensis pag. 19: *Hujus autem reverendissimum sanctissimæ Virginis corpusculum populo demonstravit, et Inferetra vit venerabilis Ecclesiæ Morinensis Episcopus Milo secundus.*

2. FERETRUM, Pyxis, in qua sacra Eucharistia reconditur. Ordinar. MS. eccl. Rotomag. *Finitis matutinis (Dominicæ in Ramis palmarum) deferatur Corpus Domini ad locum determinatum in Feretro a duobus sacerdotibus de secunda sede in albis, et sint duodecim famuli circa Feretrum portantes duodecim torchias.*

FEREUM, Litteræ anni 1285. apud Rymer. tom. 2. pag. 262: *Venditor extraneus... de salmaceda Feres vel pannorum laneorum 2. den. An legendum Ferri?*

FERHELETO, Vide *Ferthebero*

FERHO, Vide in *Ferto*.

1. FERIA, Transitus est qui cymba fit in ulteriorem ripam. *Trajectus*. Sed hoc a Saxon. fær seu fare, iter, et Fie, aqua. Hinc fær-aceat, naulum. Gr. πορθω; a πορθω, trajicio, transvehio: atque inde portus. Ita Spelmannus.

2. FERIE, Singuli dies hebdomadis dicti, ut est apud Hieronymum, non quod in his feriandi necessitas incumbat, sed a septimana Paschatis, quæ

erat immunis ab opere faciendo, et feriata. Unde cum sex illi dies post Pascha feriat essent, et ea esset prima anni Ecclesiastici hebdomada, inde factum, ut omnes dies septimana vocarentur Feriæ. Lex enim est Constantini M. qui hebdomadas ante et post Pascha, *ἀπαυτοῦ*; et feriatas sancivit. Sed usus obtinuit, ut posterior tantum esset feriata, ut est in Syn. in Trullo can. 66. Will. Brito in vocabul. MS.: *Feria idem est, quod cessatio, unde et diem solennem antiquitus Feriam appellabant, i. cessabant ab operibus servilibus... Et nota, quod Julii dies sabbati appellant, nos autem *ferias* dicimus, quod omni die feriari, i. cessare a peccato debemus, unde dicimus primam Feriam, sc. diem Dominicum, secundam, tertiam, quartam, quintam, sextam, sabbatum. Similia habet Joann. de Janua. Tertullianus lib. de Jejunio cap. 2. Proinde nec stationem, quæ et ipse quidem suos dies habeant, quartæ Feriæ et sextæ. Primus igitur hebdomadæ dies Dominicus dicitur: qui post sequitur, secunda Feria, et sic deinceps. Vide Durand. l. 7. cap. 1. n. 10. 11. et Henric. Valesium ad Eusebii lib. de Martyr. Palæstin. cap. 1. Beda in Hymnis:*

Nostris diebus Feriæ sunt nomen habentes.

[^{oo} *Feria 8. Epiphaniæ Domini*, in chart. ann. 1314. ap. Haltaus. Chronol. med. ævi pag. 49. l. e. in octava Epiphaniæ: *Feria 3. proxima ante festum Galli*, in chart. ann. 1302. apud Gud. Cod. Diplom. tom. 3. pag. 964. l. e. Die Martis qui præcedit festum S. Galli.]

[^o *Fere*, eadem acceptione, in Vita S. Ludov. edit. reg. pag. 310: *Il feoit chascun jour chanter messe du jour à haute voix et à note, convenable à la Fere ou de la feste.*

[^{oo} *Feria ad Angelum*. Ordinar. MS. eccl. S. Vulf. Abbavil. XIV. sæc. *Feria quarta jejuniæ ante Natale, quæ dicitur ad Angelum*. Ab Evangelio, *Missus est Gabriel Angelus*, quod in ea feria cantari solet, sic nuncupatur.

[^{oo} *Feria Coeli Nati*. Quarta post Dominicam *Lætare*. Dicitur etiam *Feria vel Dies magni scrutini*.
[^{oo} *Feria de Excepto* dicuntur in Ecclesia Ambrosiana juxta Macros in Hierotex. omnes currentes dies ab ultima Dominica Adventus, usque ad Christi Nativitatem, quod majori solemnitate celebrentur.

[^{oo} *Feria legitima*. In Pœnitentiâ Romano, Theodori, et Bedæ, crebro occurrunt, verbi gratia: *Si infra 30. annos adolescens fornicationem faciat, tres quadragesimas, et legitimas Ferias... pœnitentat*. Id est, jejundet tres quadragesimas, præter *Ferias legitimas*, seu dies, in quibus indicta sunt jejunia ab Ecclesia, [hoc est, Feria secunda, quarta et sexta, quibus jejunare in Ecclesia consuetum erat.] Infra: *Presbyter cum puella fornicans, annos quatuor, et tres quadragesimas in anno, et Ferias quartam et sextam in pane et aqua.*

[^{oo} *Feria Magnificat*. Quinta post Dominicam *Oculi*. Dicitur etiam *Salus populi*.

[^{oo} *Feria Quinta Magna*. Majoris scilicet hebdomadæ. In Tract. pacis ann. 1466. inter Leg. Polon. tom. 1. pag. 209.]

[^{oo} *Feria Rogationum*, Dominica Rogate et feriæ duæ quæ eam sequuntur.

[^{oo} *Feria Sexta Magna*, Dies Parasceves, Feria sexta majoris hebdomadæ. Miracula B. Simonis de Lipnica tom. 4. Julii pag. 501: *Incipiens a Feria sexta*

magna usque ad Feriam secundam Pasche.

[^{oo} *Feria Septima*, pro Sabbatum, in Vita S. Folcuni Episc. Tarven. sæc. 4. Bened. part. 1. pag. 628: *Transiit autem anno Incarnationis Dominicæ octingentesimo quinquagesimo quinto, Indictione tertia, Feria septima vesperscente.* [^{oo} *Feria septima major*, Vigilia Paschæ.]

[^{oo} *Feria Solemnis*, Dies festi, quibus ab opere servili cessandum. Rudolfus in Vita B. Rabani Episc. Mogunt. sæc. 4. Bened. part. 2. pag. 16: *Dies erat natalitius Sanctorum martyrum Januarii et Magni: preceptum est omnibus... ut ex die a rurali ac servili opere vacarent, diemque festum agerent. Contigit in villa quadam... ut unus eorum... cum suis arret in agrum... ceteris solemnibus Ferias celebrantibus.*

[^{oo} *Feria 2. qua cantatur Sicut oculi servorum 5. Idus Martii* ann. 1185. in Gall. Christ. tom. 3. Probat. col. 49. Secunda post Dominicam *Innocentii*.

[^{oo} *Les Foires de Noël*, in Lit. remiss. ann. 1390. ex Reg. 138. Chartoph. reg. ch. 189.]

[^{oo} *Feria 1. Diem festum colere, ab opere servili cessare*. Hayto Episc. Basileensis cap. 8: *Feriant vero per annum isti sunt dies, etc. Passim.* [Active sumitur in Vita B. Meinweri tom. 1. Junii, pag. 521: *Et Papiam rediens sanctum Pascha ibidem Feriavit.*

[^{oo} *Nostris Fèrer, Foier et Foierier*. Stat. ecc. Turon. ann. 1396. cap. 52. ex Cod. reg. 1237: *Pronuntiandum est laicis, ut sciant tempora Feriandi per annum. Ubi versio Gall.: Il est assavoir aus lai. le temps de Fèrer les festes.* Stat. ann. 1330. inter Consuet. Genovef. MSS. fol. 2. v.: *Nulz fourbeurs ne peut, ne ne doit au jour de feste, que li commun de ville Foire, fourbir.* Charta ann. 1314. in Chartul. S. Maglor. ch. 54: *Lequel arbitre... en pourra ordener... toutesfois, que il li plaira à jour Foire ou non Foire.* Occurrit præterea in Lit. ann. 1381. tom. 6. Ordinat. reg. Franc. pag. 594. art. 12.]

[^{oo} *Feriales Libri*, in quibus conscripta erant festa Martyrum. Epistola Chromatii et Heliodori Episcoporum ad B. Hieronymum de opere Martyrologii colligendo: *Ut famosissimos Feriales de archivio S. Eusebii Cesaræ Palæstinæ Episcopi inquirens, Martyrum ad nos dirigas festa.* Vide *Feriales* suo loco.

[^{oo} *Feriales Dies*, Dies hebdomadis officio Sanctorum vacantes. Constitutiones Cardinalis Mendozae tom. 4. inter Concil. Hispan. pag. 25. col. 1: *Celebratur singulis diebus Feriatis, quæ non sint festa de præcepto, Missa de mane, quæ terminetur ante ortum solis.*

[^{oo} *Feriatum Dies*, Feriæ hebdomadis. Capitul. Caroli M. ann. 813. cap. 28: *De fœdatis hominibus, qui solent incongruas commotiones facere, tam in Dominicis diebus, quamque et aliis solennitatibus, sicuti et in Feriatis diebus.*

[^{oo} *Feriatum Dies*, Festivus. Concil. Pisanum tom. 6. Spicileg. Acher. pag. 271: *Suam convocationem die Feriato indixerunt, scilicet ipso die Sancti Johannis Baptistæ. Feriati dies, quibus divino cultui vacatur.* in Capitul. Caroli C. cap. 8.]

[^{oo} *Féritable*, eodem sensu, in Lit. remiss. ann. 1388. ex Reg. 132. Chartoph. reg. ch. 179: *Après plusieurs choses, fut par ledit Guiot et Regnaud son frere parlé de monsieur saint Gregoire, en disant que c'estoit un glorieux saint, et qu'il avoit esté cordouennier. Voirement estoit il cordouennier, dist ledit Perreau sup-*

pliant; mais sa feste n'est pas Féritable. Unde S. Gregorium, qui Magnus inscribitur, auctoriam artem exercuisse acceperint, penitus ignoro: is tamen hic designatur, cum de eo sermo sit, cujus festum mense Martio celebratur.

[^{oo} *Feria*, Nundinæ, Mercatæ. Italia *Fiera*, Gallis *Foires*, *Feyres* et *Marches*, apud Brittonum pag. 21. 23. 30. etc. Ita porro appellatur, quod ut plurimum in Sanctorum Patronorum festivitibus, vel Ecclesiarum encœniis ac dedicationibus institutæ fuerint, cum scilicet vicinorum populorum ad illas frequens sit concursus. Charta Ludovici VI. Regis ann. 1117. ex Tabular. Maurigniacensi: *Nundinas, quas Ferias vulgariter appellamus.* Acta Episc. Cenoman. [tom. 3. Analect. Malbillionii pag. 321.]: *Dederunt B. Juliano unam Feriam in Civitate Cenomanensi in anniversario die Consecrationis matris Ecclesie tribus continuis diebus celebrandam, scilicet die Dominice et die Lunæ.* Consuetudo Lorriaci. ann. 1187: *Quando homines de Lorriaco ibunt Aurelianis cum mercatura sua, pro quadriga sua solum nummum persolvant in urbis egressu, scilicet quando non ibunt causa Feriæ, etc.* Charta Philippi Regis Francor. ann. 1195. in Tabul. Prioratus S. Nicasii Meduntensis fol. 15: *Feriam quoque, quam nomine alio mercatorum nundinas dicunt, etc.* Charta Fundationis Abbatie sancti Stephani Cadom. apud Lucam Acherium in Notis ad Vitam Lanfranci: *In territorio Cadomi Feriam 3. dierum, ita ut quoties quilibet horum dierum in secunda Feria emerit, totum mercatum magni burgi sit S. Stephani.* Occurrit passim, in Monastico Anglic. tom. 1. pag. 410. tom. 2. pag. 37. in Fleta lib. 2. cap. 63. § 2. in Miraculis S. Aigulii cap. 2. apud Will. Thorn. ann. 1125. tom. 13. Spicilegii Acheriani pag. 298. etc. Vide *Nundinæ*, [^{oo} et S. Rosa de Viterbo Elucidarii tom. 1. pag. 440. sqq. voce *Feria*.]

[^{oo} *Feria*, Eadem notione. Charta Hugon. I. D. de Feritate, in Historia Monasterii S. Audoeni Rotom. pag. 460: *Præterea Ecclesiam Bilci et Feriam S. Martini Feiram etiam S. Michaelis, et Feiram S. Margar. et Ecclesiam de Osbervilla, etc.* Vide tom. 13. Spicilegii Acheriani pag. 289. Charta Petri Regis Aragonum in Constitutionibus Catalanis MSS.: *Nundinas sive Firas et mercatos nostros sub eorum regimine et securitate ponimus.*

[^{oo} *Faire*, in Charta Joan. de Pontivo comit. Albemal. ex Reg. 65. Chartoph. reg. ch. 280: *Je veuil et otroi que lesditz religieux aient une Faire au jour de la S. Martin de yver, et que il aient touz les profits, qui de ladite Faire puissent estre.* *Faire*, in Ch. ann. 1328. inter Probat. ult. Hist. Trenorch. pag. 243.]

[^{oo} *Firum*, Eodem significatu. Acta consecrationis Eccl. Villæ Bertrandi ann. 1100. in Append. ad Marcam Hispan. col. 1222: *In eodem quoque loco vel in omnibus spatiis a crucibus determinato ad ullo viventium placita non celebrentur, et mercatus vel Fira sive nundinæ non teneantur, etc.*

In Foris Aragonensibus et eorum Ob-

servantiis, *Feria* dicitur haberi loco auctoris: ita quod, si quis equum vel rem aliam quamvis in *Feria* seu nundinis emat, non teneatur dare auctorem ei, a quo emit. Vide Michaellem del Molino, in Repertorio, in verbis *Autor* et *Feria*.
 [Idem apud Anglos obtinuit. Leg. Edow. Confessor. cap. 89: Quod circa S. Martini consueverant animalia in Foro mercari sine plegio.]

• **FERIA AURELIANENSIS.** Charta Ludov. Jun. ann. 1176. in Reg. 56. Chartoph. reg. ch. 505: *Rotoldus Parisiensis pondus et chordam ad mcuranda isembruna in Feria Aurelianensi, quæ dicitur Feria Martii.*

• **FERIÆ CALIDÆ ET FRIGIDÆ** apud Treacas olim celebres, ratione temporum quibus habebantur sic appellatæ, prima scilicet in festo S. Joannis mense Junio, altera ad S. Remigium p. Octobris. Charta ann. 1296. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 63. r. col. 1: *Monseigneur Estienne de Chanice chevalier, sire de saint Houere, si comme il disoit, dit: et afferma qu'il avoit, prenoit et recevoit de son patremoine en la ville de Troyes en la Foire froide, en la bourse nostre seigneur le roy de France, 40. livres tournois petit de rente.* Alla ann. 1801. ibid. fol. 183. r. col. 2: *Cent souz au paiement de la Foire froide de Troyes, et cent souz au paiement de la Foire chaude de Troyes.* Adde regist. sign. Noster ejusd. Cam. fol. 170. r. ubi dies *feriarum* superius assignati indicantur: unde emendandus videtur Computus Roberti de Seris in Reg. 5. Chartoph. reg. fol. 11. v. ubi legitur: *La foire chaude de Troyes, qui est à la saint Remy.* Vide in *Nundinas*.

• **FERIAM LEVARE, Nundinas** instituere. Tabul. Major. monast.: *In terra nostra apud Vallem levavit domus Guido, qui nobis illam dederat, Feriam ad festivitatem S. Andree. Mortuo autem illo, filius ejus Haino cepit movere scronem et dicere quod pater suus non instituerat Feriam illam per consensum ejus.*

† **FERIARI, Nundinas tenere.** Charta ann. 1280. ex Chartulario S. Vandregesilli tom. 1. pag. 715: *Noverit Universitas vestra quod ego teneo reddere singulis annis viris Religionis Dominis meis Abbatibus et Conventui S. Vandregesilli pro quadam mensura, quam ego accepi ab ipsis ad firmam perpetuam... VII. solid. communis monete currentis annui redditus... persolvendos, cum juribus, costumis, redolvanciis, officio Feriali, et cum aliis jurisdictionibus ville suæ et nundinarum suarum.*

• **Nundinas frequentare, adire.** Charta Rob. dom. Drocarum pro S. Arnulfo in Aquilina ann. 1184: *Feria in super S. Arnulphi et octo diebus ante festum ejusdem sancti et octo subsequentibus festum, justitia, viaria et conductus omnium Feriantium. Foirier, Nundinis præfectus, in Consuet. Castell. ad Sequanam ex Cod. reg. 1838. 2: Toutes manieres de marchans de quelque marchandise que ce soit, se peuvent loiger et prandre estaul sans licence du Foirier. Infra: Gouverneur de la foire.*

• **FERIÆ JOVIS, Paganæ,** seu superstitionis paganice species, Christianis interdita, quæ die Jovis fiebat. Indiculus superstitionum, seu paganiarum in Concil. Liptin. ann. 743: *De Feriis, quas faciunt Jovi vel Mercurio S. Eligius, apud S. Audouenum in ejus Vita lib. 2. cap. 15: Nullus diem Jovis absque festivitibus sanctis, nec in Maio, nec ullo tempore in otio observet.*

• **FERIÆ MESSIVÆ, Vacations autumnales,** apud Papianum lib. respons. tit. 18. et in Lege Longob. lib. 2. tit. 1. § 11: *A 15. Kal. Augusti, usque ad 15. Kal. Sept. quo temporis spatio eadem Lege justitium indicitur.* Harum meminit Fulbertus Carnot. Epist. 18. 89. Aliæ enim ferie sunt solemnes, divini cultus causa institutæ in honorem Dei, aliæ indicite, quæ messium vindemiarumque gratia indicuntur: aliæ denique repentinæ, quæ arbitrio Principis constituuntur. leg. 4. cum seqq. C. de Feriis. (8. 12.) *Ferias de Messione,* in Foris Beneharn. Rubr. de *Ferias*, art. 1. *Induces mestives,* in Consuet. Turon. art. 58. *Feris messius et vindemialis,* in Concilio Toletano VII. can. 6. ubi etiam de *Feris Paschalis* 15. diebus, et *Natalis Domini* 7. in quibus a litibus cessabatur. [Adde Concil. Erphesfurt. ann. 962. in Caus. 15. qu. 4. c. 2. et Roye de Missis dominicis ad justitiam cap. 4.]

• **FERIÆ MESSIUM, Vacations,** quæ messium gratia indicuntur mense Junio, Septembri vero vindemiarum. Libert. Barcinon. MSS. ann. 1283: *Item quod in aliqua causa post litem contestatam non conceduntur Feris messium vel vindemiarum, scilicet mensis Junii et Septembris.* Charta ann. 1265. ex Cod. reg. 5187. fol. 8. r.: *Noverint universi quod anno Domini 1265. die lune post festum beatorum Jacobi et Christophori xxvij. die Julii, quæ fuit prima dies juridica, post Ferias messium in curia Lugdunensi.*

• **FERIÆ PESTILENTIALES.** Chron. Guill. Bardini ad ann. 1425. inter Probat. tom. 4. Hist. Occit. col. 41: *Eodem anno et mense Julio pestis horrida Tolosam vastavit... DD. de parlamento Tolosam deseruerunt, et novæ iudicæ sunt Feriæ, quæ aperte fuerant vocatæ pestilentiales.*

† **FERIA REPENTINA, Vacatio** insperata, extraordinaria, quæ nulla lege statuitur, sed ex arbitrio concedentis pendet. Statuta Universitatis Paris. tom. 6. Spicileg. Acher. pag. 330. IV.: *Nota, quod Rector Universitatis de consensu aliarum Facultatum potest indicare Feriam repentinam, vel cessationem facere in tota Universitate, et omnes indistincte tenentur obedire sub pena perjurii et privationis privilegiorum Universitatis.* [De vacationibus in scholis mediæ sevi vide Savin. Hist. Jur. Rom. tom. 3. cap. 21. § 92.]

• **FERIA BEATI THOMÆ, Quæ** in festo S. Thomæ habebatur. Charta ann. 1110. ex Tabul. S. Albiri Andegav.: *Donavit Helias comes Cenomanensis Deo et S. Albino... medietatem Feriæ beati Thomæ Apostoli, etc.* Perperam editum Terræ inter Opera Hildeberti pag. 50.

† **FERIÆ TREUGALES.** Vide in Treva.
 • **FERIÆ, Constit. S. Pauli Narbon.** ann. 1127. inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. col. 34: *Si aliquis minutus fuerit, ipso die et in crastinum suum accipiat conductum. Si vero egrotus fuerit, misericorditer procuretur. Sed si sanus fuerit, suum conductum non abstrahat de Feriis, nisi de causa supervenientium amicorum, et hoc non frequenter faciat, sed in canonica cum fratribus comedat.* Perperam hic editum *Feris* nemo non videt: sed quæ ratione emendandum non ita manifestum est: forte legendum *Serris*; clausum enim *Serra* sonat, ut videre est in hac voce secunda notione, extra quod cibum efferre raro licebat.

• **FERIACHA.** Vide *Feriarcha*.
 • **FERIALE, Liber,** in quo *feriarum*

officia continentur. Consuet. Monast. S. Crucis Burdegal. ante ann. 1305. MSS.: *Cellerarius habet tenere chorum infra ecclesiam bene munitum de libris... videlicet octo psalteria cum Feriali et cum hymnis totius anni... unum dominicale, unum sanctorale, etc.* Vide *Feriales* in *Feria* 2.

• **FERIALIS, pro Ferialis, Ferialis malum,** apud Paulinum lib. 4. de Vita S. Martini. Idem, lib. 2: *Feriali murmure dentis.* Lib. 8: *Ferialia dicta paterent.* Et lib. 5: *Ferialia busta tyranni.* *Ferialis secta,* in l. 2. Cod. de Judæis. (1. 9.) *Ferialmente,* Bocaccio pro crudeliter. *Ferialis* vero vox hæc notione crebra in Cod. Theod. [Alia notione accipitur in *Feria* 2.]

• **FERIARCHA, Arma subitis bellis reddita.** Ita Papias MS. At editus [cum MS. Burtur.] habet *Feriacha*, et *recondita*. [In Glossar. cod. reg. 7644: *Ferrata* (leg. *feriata*) arma, sopitis bellis recondita. Macrobi. Somno Scip. lib. 1. cap. 7: *Achilles... ab armis cum suo milite feriabatur.*]

• **FERIATICA, Isidorus Mercator** in Concilio Laodicensi can. 37: *Non oportet a Judæis vel Hæreticis Ferialica, quæ instituntur, accipere, nec cum eis dies agere festos.* Ubi Græca Editio *ἱερατικὰ* Augustinus habet: *ἱερατικὰ* vero intelligenda censet Fillesacius lib. 1. Select. cap. 7. pag. 84. quæ ad festi celebritatem apparatus erant, seu ornatus, seu voluptatis seu usus gratia, eaque esse, quæ Canones Apostolorum cap. 70. *ἡς ἱερατικὰ* vocant.

† **FERIATICI DIES.** Vide in *Feria* 2.
 • **FERIATUS SUBDIACONUS,** an Qui diebus ferialibus ministrat? Stat. MSS. eccl. Tull. ann. 1497. fol. 17. v.: *Diacono exante ultimum stallorum, reddit incensum puero, qui quidem intrat chorum et incensat Ferialios subdiaconos, et eos quos de habitu ecclesie invenit in inferioribus stallis.*

• **FERICULA, Φερικύριον.** Gloss. Gr. Lat. Parvula fera.

† **FERIDES, Vulnere.** Miracula B. Raymondus Lullii, Junii tom. 5. pag. 689: *Recepit super caput quatuor vulnera sine Ferides, videlicet lapidum duo, gladii autem alia duo.* Vide *Ferita*.

• **FERIFERUS, Furens,** in Gloss. Isid. *Feriferus, feris furentes,* apud Papiam.

• **FERILE, seu FERRILE, ubi ferrum reconditur,** in Charta veteri apud Ughellum tom. 5. Ital. sacræ pag. 1598.

1. **FERINA, Venation,** in Gloss. Lat. Gall. Gloss. Gr. Lat.: *Ἀγρίασιον, Ferina.* Eckehardus Junior de Casib. S. Galli cap. 1: *Cum tales pridie pro Ferina jubentur die nocteque laborare, ursum de lustris unus attulerat. Infra: Odorem Ferinæ hauriunt et carnium.* Carmen de Curia Romana:

Si mare transmittat pisces, si terra Ferinam.

Franciscus Canonicus Pragensis 2. parte Chron. lib. 1. cap. 26: *Placeat vestre magnificentie, ut ego ad solemnitatem Domini Electi de Ferinis providerem.* Infra: *Tres currus varis Ferinis referos Domino Electo transmisit.* Andreas Monach. lib. 2. Vitæ Ottonis Episcop. Bambergensis: *Ferina cervorum, bubalorum, et equulorum agrestium, ursorum, aprorum, porcorum, omniumque ferarum copia redundat omnis provincie.* *Ἀγρια* xxvij. in Nomocan. Coteler. n. 449. (Jo. de Janua: *Ferina, Venatio:* unde Virgilius Æneid. lib. 1. vers. 219:

Implentur veteris bacchi pinguisque Ferinae.]

° Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 521: *Ferina, Sauvagine, Gallice.*

° 2. **FERINA**, pro Farina: unde *ferinarius*, ad farinam pertinens. Charta Jacobi I. Aragon. reg. ann. 1241: *Voluntus igitur quod... pondere et pesam (sic) Ferinae, totum etiam factum Ferinarium et flacciarum predictarum, quibuscumque modis sit, perveniant et spectent in posse bajuli nostri Barchinone.*

FERINASONA. Charta Edw. I. Regis Angl. apud Gul. Prynneum in *Libertatibus Eccles. Angl.* tom. 3. pag. 674: *Pro uno damo tempore pinguedinis, et una dama tempore Ferinesone eisdem Decano et Capitulo per annum reddendis. Vide Fannatio.*

¶ Hinc emendanda Charta apud Th. Blount in *Nomolexico Anglic.* ubi perperam *Fermisona* editum pro *Ferinesona*, a voce hybrida *Ferina* et *Anglos. Sone*, Grex, qua denotatur tempus quo feræ rugiunt et congregantur ad coitum: quodnam vero illud sit discere est ex laudata Charta: *Quod idem Hugo et hæredes sui de cætero quolibet anno possint capere in predicto parco (de Blone) unam damam in Fermisona inter festum S. Crucis in Mayo et festum S. Martini et purificationem B. Marie, et unum damum in pinguedine inter festum S. Crucis in Septembri imperpetuum: ita quod qualemcumque bestiam tempore pinguedinis vel Fermisonæ bersaverint, vel cum predictis canibus ceperint, illa bestia eis remanebit; et si sit in Fermisona, allocabitur eis pro dama. Alia ibidem: Cum mittamus dilectum valatum nostrum Johannam de parvis nostris ibidem, prout vobis et sibi melius ad opus nostrum fore videritis faciendum, capiendum, etc. Bene se habet lectio *Fermisona*. Vide Firmatio 4. Anglis olim *Fermisoune*. G. II. le temps penoant lequet la chasse est fermée.]*

* **FERINUNT**. [Pro *feriunt*. (Fest)]

¶ **FERIONES**, Joculariter *Fenaratores*, quod *uauris feriunt*. Laurent. in *Analthea* ex Turnebo.

¶ 1. **FERIRE**, Appellere. Gall. *Aborder*. Italis *Ferire*. Ad locum aliquem pertinere. Oberti Cancellarii *Annales Genuens.* apud Murator. tom. 6. col. 385: *Pisani cum hoste, quam diu prepararent, videlicet galeis XXI. Ferierunt ad litus Albinganæ civitatis. Et col. 306: Galeæ nostræ in flumine Sicco Ferierunt nocte, et una super alteram currens, etc. Ibid. col. 390. ex Jacobo Auria: Galeæ vero Pisanorum volentes redire Pisas, quatuor ex eis in gulfo Nobii Ferierunt in terra, nihil mali per Dei gratiam Januensibus alicubi inferentes. Ferire ad terram, ibid. col. 389.*

° 2. **FERIRE**, Terminari, Gall. *Aboutir*. Reg. 34. bis Chartoph. reg. part. 1. fol. 95. r. col. 2: *Debent claudere burgum de ultra parvum pontem, ita quod tornelle Ferient in Secanam contra tornellas de ultra magnum pontem.*

FERITA, Vulneris, percussio, a *Ferire*, vulnerare, vox Italis nota. Paulus Warnefridus de *Gestis Longob.* lib. 8. cap. 81: *Talem Autharis Feritam facere solet.* Charta ann. 1345: *Si insultum vel Feritam cum sanguine, vel sine sanguine fecerit, etc.* [Georgii Monachi Chron. *Farfense* apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 479: *Et ibi plagam et Feritam fecerat in homine domini Abbatis.*] Occurrit passim in *Lege Longobard.* Poetis nostratibus *Ferreis*. Le Roman d'Athis MS.:

La estoit fieri les chaplains.
Des espées les Ferruis.

Vide *Fefides* et *Feruta*.]

¶ **FERITA** FAGERE: Idem quod mox *Feritare*, apud Marten. tom. 7. Ampliss. Collect. col. 34: *Si quis inhonoraverit patrem aut matrem 3. annos pœnitent. Quod si manum levaverit, aut Ferita fecerit 7. annis exul pœnitentiam agat.*

1. **FERITARE**, Ferire, pugnare. Dudo lib. 3. de Morib. Norm. pag. 136: *Nullaque gens aueret Feritare cum Richardidis. Eisdem Feriter, pro Fortiter.* [Guillelmus Gemmetici. lib. 2. Hist. Norman. cap. 6. apud Duchesnum pag. 225:

Si gens torva, ferax, jam jam Feritaverit in me.
Improba non servans fides rotinasque tenorem.]

° 2. **FERITARE**, Feritatem sequi. Hericus in vita metrica S. Germ. Autiss. tom. 7. Jul. pag. 229. col. 1:

Tunc cum barbarico Feritaret Gallia rita, etc.

¶ **FERITAS**, Nomen plurimorum in Galliis locorum, ut *Feritas Bernardi*, vulgo *la Ferté Bernard*, apud Baluzium *Miscell.* tom. 7. pag. 344. *Feritas Gilberti*, *la Ferté Gilbert*, apud Rymerum tom. 12. pag. 625. etc. Idem est quod *Munitio*. Castrum undique firmatum et clausum. Vide Duchesalum *Hist. Monmoren.* Instrum. lib. 7. cap. 4. *Histor. Castillon.* lib. 8. cap. 1. Instrum. et infra *Feritas*.

FERITORES. Aug. Mussatus pag. 88: *Dux siquidem erant acies, prima eius ordinis, quem Feritores vocant.* Ubi Laurentius Pignorius: *Feritores* gerebant vexillum quadratum, ille pennone, ut placet Vincentio Borghinio, et legitur apud Villanum lib. 7. et 9. cap. 70. vexilla Regia seu Imperii, cum Aquila, nobis *Bandiere*, duclabant cæteras turmas. Villanus vero his locis habet *Feditori*. Dicto cap. 70: *Uguicione vegendo che non potea schiffare la bataglia, feco assalire le guardie dello spianato, ch'erano i Sanesi; e colligati, e altri, a suoi Feditori, intorno di 150. Cavalieri, ond'era capitano con pennone Imperiale.* Ubi *Feditori*, videntur esse confederati, fide astricti, a *fede*: vel dicti quasi *Faiditi*, de qua voce supra egimus. [Anonymi Chronicon Veron. ad ann. 1333. apud Murator. tom. 8. col. 684: *Et XIV. dicti mensis exierunt civitates Ferrarie, aciebus et Feritoribus ordinatis contra ipsum dominum Legatum et ejus exercitum, per terram et aquam Padi contra ipsos viriliter pugnantes.*] Vide Pergaminum in *Ferire*.

¶ Errat Cangius, ut recte monet Carolus de Aquino in *Lexico Milit.* ad hanc vocem: *Feritores* itaque *Milites* sunt, a *feriendo* sic nuncupati: unde Italis *Feditori* a *feditis*, quibus idem sonat ac *ferire*. Hinc Academici *Cruscanti Feditore* Latine exponunt *Sauciator*, vulnerator.

° Vim Italicæ vocabuli minime assecutum esse Cangium etiam monet Muratorius tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 382. cum *Feritores* suspicatus est eisdem esse atque confederatos, fide astrictos, vel quasi *Faiditi*: nam *Feritores*, vel *Feditori*, a *Ferire* et *Feditis*, quod Italis unum idemque sonat, appellabantur, qui primi ad ferendum ac lanceis impetendum hostem deligebantur. Eiusdem notiois atque originis est vox Gallica *Féreur*, in *Poemate de Giron le Courtois* MS.: *Saphar... le meilleur chevalier Féreur de lance, que on sceust ne près, ne loing.*

° **FERITORIUM**, Instrumentum fe-

riendo vel tundendo aptum. Glossar. Lat. Gall. ann. 1348. ex Cod. reg. 4190: *Feritorium, Gallice li Ancute, e Ferio.* Lit. remiss. ann. 1473. in Reg. 194. Chartoph. reg. ch. 364: *Ung serens et ung fer à Ferrer chanoire.*

¶ **FERITORIUS** CULTELLUS. Vide *Cultellus*.

° **FERITUM**, idem quod *Ferita*, Vulneris, percussio, nostris alias *Férement*. Charta ann. 1098. tom. 1. Probat. hist. general. domus reg. Portugal. pag. 2: *Qui egerit lancea aut alia arma per ira fora de sua casa, sessaginta solidos pro Feritum.* Lit. remiss. ann. 1365. in Reg. 98. Chartoph. reg. ch. 743: *Le suppliant doubtant la crudelité dudit Ridel, fery scellui d'un baston, que il portoit, par la teste, pour occasion duquel Férement mort s'ensuit.* *Feris* ejusdem originis, pro *Choc, combat*, Congressus, apud Joinvil. in S. Ludov. edit. reg. pag. 49: *Estoit le Féreis de maces et d'espées.*

FERIUM, [Prædium.] Vide *Affarium* 1. ¶ **FERLA**, pro *Ferula*, Scipio quo senes et infirmi solent uti. Fulcrum axillare, Gall. *Bequille*: quæ vox hoc significat non a *Ferendo*, sed a *Ferendo* derivari videtur. Vita B. Jacobi Veneti, Mail tom. 7. pag. 473: *Non poterat solus incidere, nisi quibusdam ligneis fulcimentis, quas Ferlas vocant, fullus.* Miracula B. Simonis, April. tom. 2. pag. 720: *Quod erat claudus pede dextro, ita quod ire non poterat sine Ferla.* Rursus occurrit pag. 724. *Ferla* vacua, hoc est, *Ferula* pura, nulla cuspidata præmunita, in hoc Jacobi Cardinalis carmine de Coronatione Bonifacii VIII. Inter Acta SS. Mail tom. 4. pag. 470:

... Vacuus gestantes pollice Ferlas,
Diffusas repetunt acies, illaque recurrunt
Sapient, etc.

° Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657: *Ferla, Prov. ferula, herba valde calida. Ferlada, Prov. ferulentum, ferularium.*

° **FERLETUM** et **FERLETUS**, Laternæ vel lampadis genus. Ordo eccl. Ambros. Mediol. ann. circ. 1190. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. ævi col. 386: *Ebdomadarius, sonito signo tubæ ad matutinum, debet portare in secretarium de ecclesia vestitus unum Ferletum plenum oleo, accensum, ut lectores videant quidquid in obscuro matutino dicendum est. Et istud Ferletum debet esse illius lectoris, qui in postremo indicaverit officium.* Ibid. col. 306: *Ideo minores preparant Ferletos et phialas, ita ut subdiaconi possint eas accendere in matutinis.* Rursus col. 308: *In prima turba accendunt Ferletos, qui stant in parietibus.*

° **FERLINA** vel **FERLINUS**, Hisp. *Ferlin*, Italia *Ferlino*, Monetæ species, eadem quæ *Ferlingus*. Vide in hac voce. Charta ann. 1273. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. ævi col. 745: *Et ea de causa requisitus sit potestas et consilium et commune Mutinæ, quod satisfaceret dicto domino Saraceno de dictis dampnis et injuria: et satisfacere noluerunt, contra quod reformatum sit in consilio et massa populi... ad scrutinium, cum Ferlinis datis, etc.* Nostris *Frelin*. Lit. remiss. ann. 1445. in Reg. 176. Chartoph. reg. ch. 371: *L'un desquelz (compagnons) dist à l'autre qu'il avoit getté deux Frelins à une fois, qui n'estoit pas chose accoustumée audit jeu (de breland).* *Ferrin*, f. pro *Ferlin*. In Stat. ann. 1373. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 644. Neque aliud sonat *Ferrot*, in Lit. remiss. ann. 1385. ex Reg. 127. ch. 41: *Une petite piece d'autre*

argent, appellé Ferrot. Eiusdem quoque notio est *Frelucqua*, in altis Lit. ann. 1459. ex Reg. 189. ch. 358: *Le duc de Bourgogne a fait courir ou pays de Boullenois et autres pays d'environ aucunes monnoies noires de son coing, de petites valeurs, que aucuns appelloient Frelucques, dont en aucun temps l'en alouoit et distribuoit les huit, et en autre temps les douze ou les seize, pour ung denier; et surent cours jusques environ à ung an, que nostredit frere et cousin fist faire deffendre esdis pays le cours desdites monnoies noires.* Aliæ ann. 1454. in Reg. 184. ch. 478: *Pour ung virelan de noire monnoie, nommé au pays (Ponthieu) Frelucques. Denique eadem est moneta, que Furrelique nuncupatur, in Lit. remiss. ann. 1375. ex Reg. 107. ch. 66: Lequel Robert changeur a acheté et prins monnoie, appellée Poitevines ou Furreliques. Ob modicum hujusce monetae valorem sic appellata videtur: res quippe nihili, Freluches dicimus, ut notatur supra in Famfacula. Vide infra Ferto.*

FERLINGUS, Quadrans, vel quarta pars denarii, a Saxon. *ferling* in g. seu *ferling*, a *ferd*, quartus. Assisa panis et cerevisiae ann. 51. Henr. III. apud Spelman.: *Quando quarterium frumenti venditur pro 12. den. tum panis wastelli de Ferlingis ponderabit 5. libr. et 6. solid. Ferlingis nostris. Will. Guisart. ann. 1211.*

Par quoi chascun estel encore
Reud la par sa quatre esterlins,
Ou la value de Ferlias.

Computum Stephani de la Fontaine Argentarii Reg. ann. 1350: *Un gobelet d'or à couvercle pesant 2. marcs, 1. once, 3. esterlins, et 3. Ferlings. Frelin, in Chronico MS. Bertrandi Guesclini:*

Ne me fait nul secours en note n'en jardin,
Pour un homme tenir, car par S. Matelin,
S'il y en avoit deux, n'en donnoit un Frelin.

FERLINGUS TERRE, apud Edw. Co. kum ad Littleton. sect. 1. *Quarentena terre* exponitur, diciturque continere 32. acras. [Ex Spelmano tamen in voce *Acra*, decem acras faciunt *Ferlingatam*, quatuor *Ferlingata* faciunt *virgatam*, quatuor *virgata* faciunt *hidam*, quinque *hidæ* faciunt *feodum Militis.*] Monastic. Angl. tom. 1. pag. 280: *Unam virgatam terre de dono Galfredi de Morba, et dimidium Ferlingum Terre de dono Magistri Roberti, etc.* Pag. 925: *Totam terram ejusdem Ricardi, scilicet 4. Ferlingas Terre cum pertinentiis suis. Occurrit præterea pag. 577. 586. 684. tom. 2. pag. 8. 205. 250. [in Hist. Harcur. tom. 4. pag. 2207. apud Thomam Madox in Formulari Angl. pag. 41. 78. et supra in voce *Burghard.*] [In Electoratu Brunsvicensi ein *Vorling* etiamnum est mensura agraria species. ADEL.]*

¶ 1. **FERMA**, ut *Firma*, Prædium alteri elocatum ad certum tempus, apud Stephanotium tom. 4. Antiquit. Pictav. MSS. pag. 408. Hinc *Traders ad Firmam*, Prædium seu villam ad tempus elocare. Gall. *Donner à Ferme*, in Spiclegio Fontanelensi MS. pag. 214. Vide *Firma*.

¶ 2. **FERMA**, Alia notio. Vide supra *Fatiga* 2.

¶ **FERMADA**, Prov. *Sponsa*, in Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657.

¶ **FERMALIA**, Sponsio, pignus, Gall. *Promesse, Gageure, Enjeu*, alias *Fermaille*. Lit. remiss. ann. 1365. in Reg. 98. Chartoph. reg. ch. 627: *Idem Gatiolus respondit, quod hoc in veritate sciebat*

et de hoc nullatenus ambigebat, subjungendo quod ipsa contra Johannam d'Escoublaham centum francos auri in *Fermalia* sive *gaugeura* poneret. *Fermaille*, in eod. Reg. ch. 714. Aliæ Lit. ann. 1363. in Reg. 101. ch. 46: *Comme par plusieurs fois il eust esté parole de faire le mariage... combien que fiançailles, ne Fermailles n'eussent pas esté sur ce faites, etc.* Rursum aliæ ann. 1375. in Reg. 108. ch. 95: *Quand il orent beu, firent une Fermaille de commun accord, que le premier qui diroit oyl, paieroit l'escot. Denique occurrit in Lit. ann. 1382. ex Reg. 120. ch. 335. *Fremaille* ou *gaugeure*, in altis ann. 1387. ex Reg. 182. ch. 156. Vide *Firmancia*.*

¶ **FERMALIU**, **FERMALIU**, **FIBULA**, Gall. *Boucle, agraffe*, alias *Fermail* et *Fremail*. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7681: *Fermail, Bouclé, atache, fibula.* Aliud Provinc. Lat. ex Cod. 7657: *Fermailh, Prou. firmaculum, fibula.* Annal. Mediolan. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 908: *Fermalium unum auri pro attachingando mantellum, cum sapphiro uno grosso et balassis v. minoribus et perle liv. grossis et diamantis vj.* Comput. MS. ann. 1239: *Pro uno Fermalio auri ponderante xij. stellingos, xxxj. sol.* Charta ann. 1302. ex Chartul. 21. Corb. fol. 101: *Je Bernard chevalier, sire de Moroeul, ... veul que elle (ma fille) ait le couronne d'or et le Fremail à couvercle. Fermillere, Fermillet, Fermillet, eodem sensu. Lit. remiss. ann. 1319. in Reg. 100. Chartoph. reg. ch. 363: *Lyenardin Hamon, qui avoit appendu aus boutons ou Fermillere de son japon ou autre garnement, une boursete. Aliæ ann. 1430. in Reg. 174. ch. 361: Un marchand apporria au suppliant unes heures pour y faire un Fermillet d'argent; et ledit Fermillet fait, etc. Un Fermillet d'argent du pris de huit sols Paris ou moron, in Lit. ann. 1384. in Reg. 126. ch. 51. *Forcesainte*, fibula appellari videtur, quod illa cingulum astringitur, in Lit. remiss. ann. 1404. ex Reg. 159. ch. 75: *Une paire d'esperons à façon d'argent, une Forcesainte d'argent, etc.* Nisi capsulam reliquiarum malis intelligere. Vide infra *Forcerius*. Hinc *Fermailleur*, *Fibularum* artifex, in Lib. 1. statut. artif. Paris. fol. 154. r: *Quiconques veult estre Fermailleur de l'aton à Paris, c'est assavoir faiseur d'amaux, de fermaux et de fermoers à livres, estre le peut. Inde etiam malleolus, vulgo *Cheville du pied*, *Fermail* appellari videtur, quod cum pede infibuletur, in Lit. remiss. ann. 1424. ex Reg. 172. ch. 485: *Comme icellui Ogier estoit cheu de dessus un noyer, et s'estoit tout froissé le corps et rompu l'os du Fermail, qui est audevant de l'os du pié. Vide *Fermeilletum* et *Firmaculum*.****

FERMARIUS, Qui conducit *fermam*. Vide *Firma* 8.

¶ **FERMEILLETUM**, **FIBULA**, Gall. *Boucle, agraffe*, alias *Fermail*. Inventar. Eccles. Noviom. ann. 1419: *Item unum cole-rium de simili stout dicta alba pro prebbytero ad unum Fermalietum argenteum deauratum ad quinque lapides.* Annotat Borellus *Fermillet* olim fuisse catenam seu collariam auream. Ad fibulas, quas *Fermaux* appellabant, quod spectat, aureæ erant vel argenteæ, lapidibus pretiosis exornate, Nobilium propriæ, tantique ab omnibus æstimatæ, ut inter præcipua honoraria recenserentur. Testamentum Clementis uxoris Ludovici X. Fr. Regis in Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 219: *Item, à nostre chier Cousin le conte d'Alençon nostre meilleur Fermail que nous ayens en France. Item, à nostre*

chier Cousin le Duc de Bourbon nostre meilleur Fermail emprés. Item, à nostre chier Cousin le Comte de Beaumont nostre meilleur Fermail emprés les deux. Ovide MS. apud Borellum:

Fermaux, ceins, amix, sennons,
Cointes, flandres, et tairias.

Vide *Fibulatorium*.

¶ **FERMECIOLA**, *Houlets*, in Glossar. Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. reg. 4120.

FERMENTACEI, et **FERMENTARI**, a Latinis per contumeliam appellati Græci, quod ex fermentato pane Corpus Christi conficerent, ut est apud Algerium lib. 2. de Sacr. cap. 10. et S. Anselmum lib. de Azymo et fermentato cap. 2. ut illi vicissim Latinos *Arimitas* vocabant. Rigordus ann. 1201. *Fermentarios* hæreticos Græcos vocat. Wibertus in Vita S. Leonis IX. PP. lib. 2. cap. 9: *Ea tempestate orta est hæresis Fermentacorum, que calumniatur sanctam Romanam sedem, imo omnem Latinam et Occidentalem Ecclesiam, de Azymis vivificum Deo offerre sacrificium. De utroque, azymo scilicet et fermentato. Ita Gregorius VII. lib. 8. Epist. 1: Nos vero azymum nostrum inæpugnabili secundum Dominum ratione defendentes, ipsorum (Græcorum) Fermentatum nec vituperamus, nec reprobamus, etc.* Sic vicissim Græci ipsi azymo vel fermentato pane in sacrificiis uti satis indifferens existimabant. Nicetas Archiepiscopus Nicomediensis apud Anselmum Havelbergensem Episc. lib. 3. Dialog. cap. 19: *Si ergo forte essem, ubi nullatenus Fermentatum habere possem, et azyma præsto et paratum esset, et ego missam cantare, ac Domino sacrificium altaris offerre vellem, ego profecto azyma non horrerem, sed fiducialiter ad offerendum sacrificium Deo immaculatum consecrarem, et fideliter communicarem, etc.*

FERMENTADA, Charta Guillelmi Ducis Aquitan. ann. 1027. in Regesto Constabulariæ Burdegali. fol. 170: *Et cum leporada, et la Fermentada, et cum totas pertinencias, etc.* f. pro agro, in quo frumentum seritur.

* **FERMENTATICIUS**, [Fermento imbutus, ut *Fermentaticus panis* apud Isid. 20. Orig. 2. Alii leg. *Fermentarius*, vel *Fermentatus*, sed *Fermentaticus* retinendum: nam *Glibanicus* etiam, et *Focacius* alius dicitur.]

FERMENTUM, Gravis est et intricata omnino controversia, sed et necdum omnino enodata a viris doctis, quid sit *Fermentum* apud Anastasium in S. Melchiae: *Hic, inquit, fecit, ut oblationes consecratæ per Ecclesias ex consecratu Episcopi dirigerentur, quod declaratur Fermentum.* Eadem ferme de Siricio scribuntur: *Hic constituit, ut nullus Presbyter Missas celebraret per omnem hebdomadam, nisi consecratum Episcopi loci designati susciperet declaratum, quod nominatur Fermentum.* Rem, seu moris istius rationem, exponit Innocentius I. Epist. ad Decentium cap. 5: *De Fermento vero, quod die Dominica per titulos mittimus, superflue nos consulere voluisti, cum omnes Ecclesie nostræ intra civitatem sint constitutæ, quarum Presbyteri, quia die ipsa propter plebem sibi creditam nobiscum convenire non possunt, idcirco Fermentum a nobis confectum per Acolythos accipiunt, ut se a nostra communione, maxime illa die, non judicent separatos. [Quod per parochias (extra urbem constitutas) fieri debere non puto: quia nec longe portanda sunt Sacramenta.]* Index vet. Canonum Inter Concil. Hisp. tom. 3. pag. 33. col. 2: *De Fermento quod*

civitas tantum Presbyteris die Dominico dirigatur.] Hic auctoritatibus solenne fuit Græcis Latinos incessere, qui azyms in sacrificio uti solent: eaque olim objecta Anselmo Episcopo Havelbergensi Lotharii Imper. Legato ad Joannem Comnenum Imp. in ea collatione, quam ille habuit in Absida S. Sophiæ cum Niceta Archiepiscopo Nicomedensi, de causis dissidii inter utramque Ecclesiam, lib. 3. Dialog. cap. 13. a qua quidem objectione, ut sese expediret idem Anselmus, cap. 15. ait, existimare se verius, *Constitutum hoc Romanorum Pontificum Melchiodis et Siricii non de Fermentato hostia, sed de eulogio potius intelligendum videri, quæ per singulos Dominicos dies per Ecclesias distribui jubentur.* Quæ est etiam Baronii sententia ann. 313. num. 49. et seq. quæ eo videtur probabilior, quod Concilium Laodicenum can. 14. vetet τὰ ζῆμα εἰς λόγον ἐπιδοῦν κατὰ τὴν ἑσπέρην τοῦ ἡμέρα εἰς ἡμέραν: τὰ ζῆμα εἰς λόγον. [Vide Fertilia.] Alii contra volunt Fermenti consecrati voce ipsam Eucharistiam designari, atque in his viri doctissimi, Joannes Mabillonius lib. de Azymo cap. 10. et Cardina. Bona lib. 1. Rerum Liturgic. cap. 23. n. 16. 17. Sirmondus mediam in viam in lib. de Azym. atque ex eo fermentum a prædictis Pontificibus dictam existimat Eucharistiam, non quod ex pane fermentato esset, sed quod ipsa, ex quocumque pane fieret. Ecclesiis ad quas mittebatur, fermenti vicem præstaret, eisque unionis inter se vinculum esset, sicut fermentum massæ, cui commiscetur. Horum omnium plura scire averti, sententias expendere per nos liceat, dum ad alia properamus.

Fermenti nomine vere intelligendam esse Eucharistiam seu Eucharistiæ particulam, quæ sacrificiis a Presbyteris offerendis veluti fermentum fuerit, ut explicat Sirmondus, suadere videntur perantiquæ Glossæ MSS. super Canones Apostolorum et Decretales Pontificum in S. Emmerammi Monasterio asservatæ, ex quibus hæc refert Mabillonius tom. 4. Analect. pag. 60: *De Fermento quod dicit Innocentius I. mos est Romanus, ut de Missa quæ cantatur in Cena Domini, et in Sabbato sancto, et in die sancto Paschæ, et in Pentecosten, et in Natali Domini die sancto per totum annum servatur, et ubicumque per stationes, si ipse Papa ad Missam præsens non fuerit, de ipsa Missa mittitur in calicem, cum dicit, Pax Domini sit semper vobiscum. Et hoc dicitur Fermentum. Tamen Sabbato sancto Paschæ nullus Presbyter per Ecclesias baptismales neminem communicat, antequam mittatur de ipsa Sancta, quam obtulit dominus Papa.*

FERMENTUS, Firmus, securus. Inventar. MS. ann. 1896: *Quod (fortalium) antea a nemine tenebatur, sed in libero et Fermento alodio possidebat. Ferni eodem, ut videtur, sensu, in Bestiar. MS.*

Salmons dicit en sa sentence,
Que Crist est de Dieu seigneur,
Uns esperis montepliable,
Souil, mouvant et entendable,
Plain de pillé et anuable,
Assour et Ferni et estable.

FERMES, vel FERMIS, Sponsor, fidejussor. Gall. *Répondant*, caution, Hisp. *Fidior*. Charta Veremundi Iraxensis Abb. æra 1120. apud Jos. Moret. Antiquit. Navarra pag. 618: *Sed dedimus mutuum in villa, quæ dicitur Diacastello, agrum unum et vineam unam... et dedimus Fernes seniori Garsie Lopez nominatim seniore Fortun Sansoz de Mu-*

III

nusta, et Lope Ferroniz de Ecoien... ut post hanc commutationem nullus habeat homo vocem malam vel quarimoniam et pro ipso agro vel pro ipsa vinea. Vide Fidiator.

FERMEUS, Arca, Gall. *Coffre*, quia clave firmatur seu clauditur. Stat. ann. 1388. tom. 7. Ordin. reg. Franc. pag. 274. art. 3: *Et ponatur seu includatur pecunia collationem hujusmodi, per deputatos prædictos, in uno Fermeo, qui ponatur in audientia, in quo erunt duo se et duo claves diversas.*

FERMISONA. Vide Ferinesona.

FERMISUM, Gall. Vernis, Glutinosa liquorum compositio, quæ lignis ad nitorem et conservationem inducitur. Schramb. Chron. Mellicense pag. 476. col. 2: *Porro ipsas schindulas terpentino Fermenio operimus, fratre Joanne de Megles illud cum fatigis ma vis coquentes, patribus ac fratribus cæteris non cum parvis laboribus ipsum inducentibus schindulis magna cum diligentia... Et fuerunt ille novissime schindule quasi quadringente ilices seu quercine de raris veteribus vinorum, aliis schindulis deficientibus, et ibi de industria fecimus Fermenium nigrum.*

FERNERALIS. Instr. inter stat. Perus. pag. 3: *In qua sententia per dictum nostrum consilium pronuntiatum extitit inter cætera, feuda quocumque, res, bona, et jura feudalia, quas et quæ dictus dominus Jacobus frater noster carissimus a nobis tenebat, fore commissas et commissas nobis et nostris exheredibus et exhereditibus nostris propria dicta feuda, res et bona, et jura feudalia et Fernalia auctoritate apprehendere, capere, ad manum nostram ponere et retinere debere et posse. Ubi Fernalia legendum opinor: ibi enim de bonis, quæ a fratre tenebantur, sermo est.*

FERNOVA, Vox barbara, quæ significatur una e 12. speciebus auguriorum, quæ sic definitur a Michaële Scoto de Physionomia cap. 56: *Fernova, est augurium, quando tu exieris domum tuam causa faciendi aliquid, et eundo vides hominem, vel avem eundo vel volando, ita quod se ponat ante te in sinistra parte tui: et istud est tibi signum bonæ significationis super negotium. Vide Vanta.*

FERONIA, Ηλοεργαζο; in Glossis Lat. Gr. Sangerman. Gloss. Isid.: *Feronia, Des agrorum. Nemorum est Virgilio Æneid. 7. vers 800:*

... Viridi quædam Feronia læco.

Vide ibi Servium.

FEROR, pro Furor, ut videtur, in Lit. ann. 1357. tom. 4. Ordin. reg. Franc. pag. 438: *Ob ipsarum ferarum timorem, Ferorem et terrorem, etc.*

FERPARIUS, Idem quod mox *Ferperius*. Necrol. S. Saturn. Carnot.: *V. Cal. Jul. obiit Thomas Ferparius... III. Cal. Sept. obiit Simon Victorius pro cuius animu habetur stallum Ferparii in mercato.*

FERPERIA, Vestes interpolæ, seu earumdem negotium et forum, vulgo *Fripperie*, alias *Forperie*, *Frepperie* et *Frasperie*. Lit. Phil. Audacis ann. 1278. in lib. 2. stat. artif. Paris. ex Cam. Comput. fol. 129. v.: *Mulieres et alie pauperes et miserabiles personæ Ferperiam et parvos sotulares aliasque minutas mercaturas consueverunt vendere, etc.* Comput. præposit. Paris. ann. 1321. ex Reg. sign. Noster ejusd. Cam. fol. 246. v.: *De Ferperia et Alutaria pro vij. xliij. lib. per annum. Pedag. Perone in Chartul. 21. Corb. fol. 334. v.: Item ung*

fardeauls de Fresperie (infra, Fiesperie) raffoullés doit ij. s. ob. Et fol. 335: Item brouettes qui maime Frepperie doit ij. den. Pedag. Divion. circa med. XIV. sæc.: Li estauls de la Forperie paiera chascun xij. den. Hinc

FERPERIUS, Ejusmodi vestium interpolator. Gall. *Frippier*, alias *Ferper*. Reg. episc. Nivern. ann. 1287: *Item Sabbato ante Nativitatem Domini, quilibet... Ferperius debet ij. den. Charta ann. 1309. in Reg. 13. Chartoph. reg. ch. 34: Supra domum Adæ de Corbois Ferperit, quæ est contigua domui Gregorii Aquart Ferperit. Ferperit, in Lit. remis. ann. 1389. ex Reg. 137. Chartoph. reg. et tom. 4. Ordin. reg. Franc. pag. 83. et 84. *Frippier*, apud D. Le Bouf tom. 1. Dissert. pag. 209. *Ferperier* denique, in Charta Renaldi vicecom. Falesis ann. 1295. ex Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 942. v. col. 2: *Item les estaus des Ferperiers pour x. sols. Vide supra Ferperius et Freperis vestes.**

* [Item super granchia Thierri de Remis, *Ferperit*, sicut ante ecclesiam sancti Honorati Parisius, XVI. solidos. (Cart. N. D. Paris. III. 87. an. 1283.)]

FERQUIDUS, Par. similis: vox Longobardica. Lex Langob. lib. 1. tit. 19. § 2. [99 Roth. 147.]: *Ipsæ qui focum portavit, damnum Ferquidum, id est, simile, componat, § 16. [99 Roth. 147.] de cane occiso, reddat Ferquidum, aut similem. Ita et § 20. tit. 23. § 3. 7. lib. 2. tit. 15. § 4. [99 Roth. 342. 354. Liutpr. 151. (6. 95.) Roth. 174.] Capitulare Radelchisi Principis Beneventani cap. 17. de servis fugacibus: *Et si non reddantur ab eis, aut si nullo modo inveniri poterint, reddantur Ferquidi eorum. Regestum Petri Diaconi Casinensis num. 398: Et restaurat nobis Ferquidum, id est, simile. Ex his emendare licet Chartam veterem apud Ughellium tom. 1. Italiae sacr. pag. 491. ubi vox hæc perperam exarata. [99 Vide Graff. Tesaur. Ling. Franc. tom. 4. col. 646.]**

FERRA MOLENDINORUM, Instrumenta ferrea, quæ ad molendinum pertinent, et maxime ferrum, quod in media mola statuitur. Vide *Fermentum de Ypolino*. Charta ann. 1238. ex Chartul. Campan. fol. 437. v. col. 2: *Si vero dictum frumentum dicitis terminis solutum non fuerit, licebit nobis propria auctoritate et sine mactare, capere Ferram omnium molendinorum suorum de Prævio.*

FERRA REGIA, Præstationis species. Arest. ann. 1308. 24. Mail. in vol. 9. arrestor. parisiæ. Paris.: *In septimana magna ante Pentecosten eramus in possessione et satina levandi... supra fabros grossum ferrum fabricantes... sex denarios Paris. pro jure nuncupato Ferræ regie.*

FERRACIA, [i. Tributum, quod pro vilis publicis relictibus præstereantibus exigitur: nostri, quippe viam stratum Chemis ferrè interdum vocant.] Charta Galeacii Comitis Virtutum anni 1375: *Contulit et dedit pedagium, tollam et Ferriaciam, qui in castro Uguilliarum... percipiuntur.*

FERRAGALE, **FERRAGILE**, **FERRAGILLUM**, quod et *Terra Ferragilis* dicitur, Agri Portio, in qua ad visidis tantummodo pabuli saginam ordeum, vel granum quodvis invicem mixtum seritur, viridarium. Charta ann. 1400. in Reg. 155. Chartoph. reg. ch. 149: *Item unam aream cum Ferragali confrontatam a parte Austri cum Petro Spaza. Alia ann. 1415. in Reg. 168. ch. 296: Item unum Ferragile, hunc loco vocato ad molendinum Cathalani, facti unam eymnam*

56

frumenti... Item pro quadam borda, orto et Ferragillo contigua... tres eyninas frumenti... Item pro duabus punheratis terre Ferragilis... unum denarium Tolos. Vide supra Ferragale.

° **FERRAGIA**, Eadem notione, Italis Ferrana. Inquisit. ann. 1448. in Dalphin. Dicitur dedisse quendam locum ad faciendam domum in quadam Ferragia, que est inter ambas villas castrorum de Gauleis superioribus et inferioribus.

° **1. FERRAGINA**, Eodem intellectu. Testam. Guill. Monetarii ann. 1218: Majori filio meo Johanni lego... totam Ferraginam meam, cum suo orto et aliis suis omnibus pertinentiis. Charta ann. 1378. in Reg. 118. Chartoph. reg. ch. 300: Petrus Chalurni laborator Ferraris unam Ferraginam... sub usatico annuo duorum sextariorum ordi. Pluries ibi.

° **2. FERRAGINA**, ut Ferrago. Charta XI. sæc. ex Archivis S. Victoris Massil.: Omne decimum sum laborationis amplo animo diligentissimi tribuit S. Victori Goirandus de Gonfanono. Filii sui cujusdam condamine seducti, ob uberrimam vinetarum habundantiam... de tridus Ferraginis dant in castello Gonfanono cum amajoramento.

° **FERRAGINALE**, FERREGINALE, FER-RIGINALE. Eadem acceptione. Forn. vendit. in Formul. MS. Instr. fol. 63: Vendidit et concessit ad perpetuum dominium... quoddam Ferraginale et quoddam casalinum, cum palatio. Ibid. infra: Ferraginale. Charta sub Ludov. VI. ex Bibl. reg. cot. 15: Vindimus vobis in comitatu Narbonense... Ferraginale nostro, qui nobis advenit de parentorum, et abet affrontationes ipse Ferraginale de parte Orientis, etc. Unum donum Ferraginale, in Ch. ann. 1283. apud Cencium inter Cens. eccl. Rom. Vide in Ferrago.

° **FERRAGINALIS**. Vide post Ferrago. ° **FERRAGIUM**, Stramentum, palea, fenum, Gall. Fourrage. Charta ann. 1262. ex Chartulario S. Martini Pontisar. Pacificæ gaudeant Monachi S. Martini Pontisar. tam de seramine et grano, quam de omnibus aliis Ferragis ubicunque voluerint circumferendis. Vide Ferrago et Fodrum.

° **FERRAGNALE**, Eodem sensu. Inquisit. ann. 1371. in Access. ad Hist. Cassin. part. 1. pag. 483. col. 2: Item Ferragnale unum cum arangis et cum edificio verasciorum iuxta inania terras.

FERRAGO, Agri portio, in qua non ad frumenti copiam, sed ad viridis tantummodo pabuli saginam, ordeum, vel granum quodvis invicem mixtum, scilicet. Unde a Latino Ferrago, deducta vox censetur. [Paplas in MS. Bituric: Ferrago, Fruges in herba colore virides.] Gloss. MS. Regium Cod. 1013: Ferrago, viridis, yparic. Castellani Herennales vocant, Itali Ferragina, et Ferraina. Vetus Judicatum ann. 1191. apud Castellum lib. 4. Rer. Occit. pag. 491: Propter decimas et primitias hortorum, clauorum, et Ferraginum, quorum et quarum quidam homines Carcassone decimas et primitias eis dare volebant. Infra: Quidam sunt in hac villa, qui decimas et primitias nobis dare nolunt de hortis, clausis et Ferraginibus. Codicillus Rostagni de Podlo alto, tom. 7. Spicilegii Acheriani pag. 275: Volo, quod Prior... habeat et possideat Ferraginem meam, que est prope sanctum Veredimium, que dicta Ferrago confrontatur ab Oriente cum quadam via publica, etc. Infra: De presentibus dictis Ferraginis, etc. [Charta ann. 1019. ex Archivo S. Victoris Massilens. Armar. Aquens. Dioc.: Donamus

duc cartairadas de vinea et Ferraginem ad caminum, et allam Ferraginem, que est iuxta viam, etc. Charta anni 1198. in parva Chartul. ejusd. S. Victoris: Et super gasto quod ruperat W. Bernardi super Ferraginem G. de Torrees, nihil edificent. Pluries memorantur Ferragines in Archivis ejusdem Abbatis: Massiliensibus etiamnum afferage, fertillis ager est et opimus. Chartular. Aptense fol. 50. verso: Dono... Ferraginem unam ad Brusculum et iuxta villam immediatam de vinea unam, et in alio loco Ferraginem unam prope Ecclesiam S. Johannis. Statuta Massil. lib. 5. cap. 19: Si per campos, vel Ferragines seminat, vel hortos laboratos sive cultos transibit equitando, etc.] Vide Columbum lib. 3. de Episc. Sistaricens. num. 24. Guesnalum in Annalib. Massiliensibus pag. 392. 395. [novam Gall. Chr. tom. 1. pag. 80. Instrum. col. 1. Append. ad Marcam Hispan. col. 1181.] etc.

° Charta ann. 1139. inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. col. 321: In Ferragine quoque, que viridarium dicitur, etc. Vide supra Ferragale.

FERRAGINALIS, Idem quod Ferrago. Charta Veremundi Regis Hispan apud Ambros. Morelem in Notis ad S. Eulogium: Et omnes suos hortos, unum in Arvale, et alium in ripa fluminis, et suos Ferraginales ubicunque illos habuit. [Charta Senofredi comit. Barcinonensis ann. 981. in Append. ad Marcam Hispan. col. 877: Concedo... alodem meum proprium quem habeo in Comitatu Rosillonense... id est, casas, curtes, et hortos et hortabibus, et ipse Ferraginale, etc.]

FERRAMENTARIUS, Faber ferrarius, apud Jul. Firmicum lib. 3. Math. cap. 18.

° **FERRAMENTUM** DE MOLINO. Gloss. Græc. Lat.: Εργαλειον, Ferramentum. Nostri Ferr de moulin vel Croix de moulin vocant ferrum illud quod in media mola statuitur. Germanis Muhleisen Pactus Leg. Salicæ tit. 24. cap. 2: Si quis Ferramentum de molino alieno furaverit, etc. quod Ferrum mulinarium dicitur in Lege Alaman. cap. 99. § 25. Vide Ferramolendinorum.

° **FERRAMENTUM**, Gladius vel quodvis aliud instrumentum ferreum. Pactus Leg. Salicæ tit. 20. cap. 8: Si vero sanguis exierit, ita componat veluti eum de Ferramento vulnerasset. Ferramenta que in hostem ducunt, in Capital. de Villis cap. 42. [Vide Forcellinum. Marius Mercator pag. 101: Οργωνοι και εργαλειον ητις δεβντο, que latine instrumentum, magis autem a mamentum vel Ferramentum dicitur... possumus dicere. De Christo agit.]

° Reg. S. Bened. cap. 32: Substantie monasterii et Ferramentis vel vestibus, seu quibuslibet rebus, provideat abbas fratres. Ferrant, Ferment et Fermeau, Falx, vulgo Serpe. Lit. remiss. ann. 1397. in Reg. 152. Chartoph. reg. ch. 192: Un hostil emoulu, nomme Ferrant ou Corbec, dont il entendoit à couper bos. Aliæ ann. 1391. in Reg. 140. ch. 214: Une serpe, appelée selon la coutume du pais (a Péronne) courbec ou Ferment. Une serpe à long manche, que l'on appelle Ferment, in aliis ann. 1447. ex Reg. 176. ch. 574. Aliæ ann. 1451. ex Reg. 181. ch. 65: Ung fermeau (vel Sermeau) à excipir hayes et buissons. Denique aliæ Lit. ann. 1474. in Reg. 195. ch. 1172: Une serpe longue, appelée au pais (du Maine) ung Fermeau, à couper espines. Nisi legendum sit Cermeau, quod ibi ter repetitur. Vide supra Ferraniculum.

FERRANDUS, Color in equis sic appellatus. Charta, scripta sub Roberto Rege. in Tabulario Abbat. Conchensis in Ruthenis ch. 209: Et laxo sancti Salvatoris et sancta fide caballum meum Ferrandum. Willelmus Brito lib. 12. Philipp. de Ferrando Comite Flandriæ, capto in Prælio Bowmensi:

At Ferrandus equis evectus furie duobus.
Lectice duplici temone vehentibus ipse.
Nominis quo illi color inquivocabat, ut esset
Nomen idem Comitum, et equorum, Peripans
Civibus offertur Lupara claudenda in arce.

Similia habent Rigordus et alii sub ann. 1215. Albericus in Chronico MS.: Accidit etiam casu mirabili, quod equi lecticam Ferrandi trahentes, essent coloris Ferrandini. Will. Guizart. de eodem Comite:

Ferrant portant dui auferant,
Qui tous deux sont de poil Ferrant.

Charta ann. 1158. in Spicilegio Acheriano tom. 13. pag. 312: Si fratres dederunt ei 300. solidos, et unum palafridum Ferrant. Rollandinus in Summa Notariæ cap. 5: Unum runcinum Ferrantem cum ciseto, et cum uno frano et sella extimatum, etc. Le Roman d'Aubert MS.:

Et Coens Guibert, qui le poil a Ferrant.

Le Roman de Garin MS.:

Dont s'ist li Dus sor le Ferrant de pris.

Alibi:

Prenez vos garde de moi et de ma gent,
Ne tendez mie as chevaux, as Ferrans,
As belos robes, à or, ne à argent.

Brunecus Latinus lib. 5. cap. 53. de Equis: Et in colore dei tu gardare do baio, et Ferrante, rotato, o nero, o biancho, o fallago, o daltra maniera, etc.

° **FERRANTUS**, Eadem notione, apud Th. Madoc Formul. Anglic. pag. 421: D. Bartholomeus de Leja legavit uxori sue palafridum Ferrantium.

At cujusmodi fuerit istiusmodi color haud omnino constat, tametsi probabile sit eum esse, quem Varium nostri vocabant, uti suo loco docemus, vulgo Pommele, quod etiam ex veteri Chronico vernaculo probavimus in Notis ad Alexiadem Annæam pag. 300. ut et vocem ortam a colore equorum Arabicorum, quos Faras appellabant. Vide in Farius.

° Quis fuerit color ille, definire videntur Annal. Victor. Mss. ad ann. 1214: Messores et operarii utriusque sexus et etatis, operibus pretermisissis, veniebant de campis ad viam, falciibus ad collum suspensis et rastris, et cateratim currebant cernere cupientes in vinculis Ferrandum, quem prius in armis formidabant, illudebantque ei rustici, puella et pueri, maxime pro eo quod duo albi equi, qui communiter Ferrandi vocantur, quadrigam seu lecticam, in qua vehebatur, trahabant, illudebant dicentes, modo bene est, nam Ferrandus Ferrandum trahit. Aide Vitam S. Walth. tom. 1. Aug. pag. 266. col. 1.

° **FERRARE**, Compeditibus vincire, nostris etiam Ferrer. Arest. parlam. Paris. ann. 1378. in Reg. 111. Chartoph. reg. ch. 301: Ipsos copulatos quaternatim in manibus ferris posuerant, et eos per spatium decem mensium detinuerant sic Ferratos. Lit. remiss. ann. 1386. in Reg. 129. ch. 88: Lequel exposant fu mené à Polesy en nos prisons et rendu à notre sousbailli, qui tantost le fist Ferrer. Pro Ferro signare, in aliis Lit. ann. 1479. ex Reg.

206. ch. 247: *Le suppliant... a marqué et Ferré dudit martel dix-sept ou dix-huit channes et ung hestre.* Vide alia notione in Ferrum 1.

° **FERRARIA**, Fodina ferraria. Stat. pro reformat. regni Navar. ann. 1322. in Reg. A. Cam. Comput. Paris. fol. 169. r. *Item dicti decem homines de novo positi in custodia dictae bardene, solvantur de emolumentis dictarum Ferrariarum.* Vide in Ferrum 1.

° **FERRARIUS EQUORUM**, Qui equos caecat. in Stat. Vercell. lib. 3. pag. 59. r. Conc. Ferracon. VIII. ann. 1317. inter Constit. Mas. reg. Aragon. *Monzantur (clerici) quod nec tafararias exerceant... carbonarii vel Ferrarii.* Vide in Ferrum 1.

¶ **FERRATA**, Clathrus ferreus. Vita S. Ambrosii Senens. tom. 3. Martii pag. 195. n. 70: *Collocatum namque fuit predictum sepulcrum super quatuor columnis marmoreis, in cuius circuitu Ferrata quadam admodum pulchra facta fuit.* Anastasius Biblioth. in Vita S. Paschali: PP. tom. 3. Mail pag. 383. *In ejusdem venerabili Basilica ante aditum qui ducit ad corpus in loco Ferratae altare constituit, in quo et venerandum B. Sixti... corpus honestissime collocavit.*

° Vox Italica. Annal. Placent. ad ann. 1451. apud Murator. tom. 20. Script. Ital. col. 902: *Pars illorum de Canedo noctis tempore intravit Bononiam, vi et opera cujusdam molendinarii banniti, qui Ferratam grossissimam, ubi Renus exit, secuit, cum magno tamen labore, industria et tempore.*

¶ **FERRATA**, Situla, sic dicta propter circulos ferreos quibus cincta est. Transactio inter Abbatem et Monachos Crasensium ann. 1351. ex lib. Viridi fol. 58: *Servituer quando aliqua de cistulis vel Ferratis putei cadit casualiter in puteum, U. Abbas dicti Monasterii, dat illis qui extrahunt hoc de puteo unam libram panis frumenti.* Eod. sensu ibidem recurrit.

° Vas vinarium, nostris alias Ferrat. Chartul. Floriac. fol. 183. r. *Item dictus Hugo debet habere in festis annualibus in quolibet duos denarios, et vinum et panem pretio unius oboli, et duas Ferratas vini.* Stat. eccl. Castrens. ann. 1358. ex Cod. reg. 1582. A. fol. 76. r. *Unum Ferrat sive unam butillam terream.* Lit. remiss. ann. 1405. in Reg. 180. Chartoph. reg. ch. 11. *Un vaisseau de fer, dit Ferrat, ordonne à tirer l'eau hors du puits. Ferrat, eodem sensu, in aliis Lit. ann. 1472. ex Reg. 197. ch. 218: *Iceilui chappellain vint portant ledit Ferrat ou seille tout plain d'eau et le getoit sus lesdits hommes et femmes.* Vide mox Ferratum.*

° **FERRATERIUS**, Faber ferrarius, Gall. *Forgeron*, alias *Ferratier*. Charta ann. 1375. in Reg. 109. Chartoph. reg. ch. 401: *Item emit dictus cardinalis (Albanensis) a Raymond de Patris, Ferraterio Montispesulani, unum hospicium, Ferraterius speronorum, Calcarium artifex.* Gall. *Eperonnier*, in Comput. ann. 1308. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 261. col. 1. Lit. remiss. ann. 1417. in Reg. 170. ch. 38: *Adhemar Merie, Ferratier, en la seuechaucée de Carcassone, etc.* Vide in Ferrum 1.

FERRATUM, Vas forte, in quo aqua benedicta defertur, quod in quibusdam Galliae Provinciis *Sellet* vocatur, quasi *Seillet*: nam *Seille* hydriam dicunt, unde forte legendum *Sellatum*, in Necrologio Ecclesiae Reiensis apud Sammarthanos ann. 1316: *Obiit R. I. C. P. Petrus Gantelmi Episcopus Reiensis, qui reliquit Ecclesiae... unam capam de diapr: [vel*

diapre] et unum Ferratum, et yopum de argento.

Recte legisse Sammarthanos existimo: nam Provinciae habitatoribus ejusmodi vas etiamnum dicitur *lou Ferrat*, quod ex cupro vel ferro fieri solet. *Ferratum*, eodem sensu occurrit in Charta ann. 1329. ex Archivo S. Victoris Massii: *Quatuor cruces de cupro, et aliam de fusto... itam unum Ferratum.*

° Necrolog. eccl. Paris. Ms. ad IV. Non. Aug.: *Idem Hugo dedit nobis ad opus celarii nostri omnia Ferrata et dolia, quae parisiis habebat.* Invent. ann. 1476. ex Tabul. Flamar.: *Item plus unum Ferratum fusti pro oriendo aquas de puteo, circulatum ex circulis ferri.* Vide supra Ferrata 2. et infra Ferratus.

¶ **FERRATUM ITER**, Via strata. Nostris *Chemini Ferré*. Charta D. Aubel in Belli-jocensi pago ann. 1480: *Iuxta magnum iter Ferratum tendens de Lugduno apud Matisconum.* Vide *Via ferrata*.

° **FERRATURA**, Fibulae clavicularum, Gall. *Arailon*, vel ipsa fibula. Lit. remiss. ann. 1355. in Reg. 84. Chartoph. reg. ch. 558: *Quia transeundo extremitas Ferraturae, vocata mordant, zona ipsius Johannis scmmelerii adherit mantello dicti Ingerrani.* Aliis notionibus, vide in Ferrum 1.

¶ **FERRATURA CENDALII**, Gallis *Four-rure de candal*. Menjum est pro *Ferratura cendalii*, in Historia Dalph. tom. 2. pag. 334. col. 1. Vide *Fodatura*, et in Ferrum 1.

° **FERRATUS**, ut supra *Ferratum*. Inventar. ann. 1218. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 67. col. 1: *Item inveni duos Ferratos cupreos, et tertium stagni.*

° **FERRAZA**, Piscis marini genus, Italis *Ferraccia*. Vide infra *Pastinaca*.

¶ **FERRE MARITUM**, de pellice dicitur, quae sibi conciliat animum mariti alieni, et facit ut iste pudicam uxorem relinquat, in Legibus Langobard. apud Murator. tom. 1. part. 2. pag. 50. col. 2. *Ferre puellam, de viro puellam rapientem, ut eam secum habeat in uxorem, ibid. pag. 53. col. 1. Sic ibid. pag. 56. *Mulier libera servum Ferens, ea est quae servum sibi copulat conjugio Legibus prohibito.**

° **FERRA**, Equi solea, Gall. *Fer de cheval*. Burcard. Argent. de vita Alex. VI. PP.: *Dictum fuit plures vel multos ex equis suis ferratos fuisse Ferreis argenteis. Ferrae vero, Ligonis species, vulgo Hous vel Hoiau, in Lit. remiss. ann. 1453. ex Reg. 182. Chartoph. reg. ch. 61: *Le suppliant, qui avoit une Ferrée en sa main se print à deffaire le fousé et le remplir; et incontinent Jehan Bruneau, qui pareillement avoit une Ferrée en son poing et dont il besoignoit, frappa le suppliant de laditte Ferrée.* Aliis ann. 1464. in Reg. 199. ch. 461: *Iceilui Brisset s'en vint au suppliant sa Ferrée en son poing, et la lança en cuidant bailler sur la teste.**

FERREBRACHIA, Cognomentum Guillelmi fratris Roberti Guiscardi, ob praeclearam in bellis fortitudinem. Willelmi Apuleiensis lib. 1. de Gestis Norman. de eodem Guillelmo:

Is quis fortis erat, et Ferras dicitur habere Brachia, nam validas vires animusque gerabat.

Et lib. 2:

... Vir Ferras dicitur habere Brachia Guillelmi, etc.

Ita *Ferreum latus* appellarunt Dani quemdam Biorno, ob eximiam strenuitatis

claritatem, inquit Sueno in Hist. Danica cap. 7.

° Eodem *Brachii ferri* nomine donatus Guillelmus IV. comes Pictav. ut post-Besilium observat Menagius in Hist. Sabol. pag. 67. Hinc vox Gallica *Fierabras*; qua appellatione designatur Diabolus in Mirac. B. M. V. Mss. lib. 1:

... Fierabras, Cest armis qui meist mal bracs, etc.

° Quomodo *Ferrebrachia* a Ferrum et Brachia, ita a Ferrum et Vestire, nostri *Feresti* et *Ferestus* dixerunt, pro Armatura ferrea vestitus. Lit. remiss. ann. 1371. in Reg. 102. Chartoph. reg. ch. 218: *Comme les supplians eussent trouvé ledit advocat, ... qui les guetoit lui huitieme, armez et Fervestus, etc.* Aliis ann. 1379. in Reg. 115. ch. 65: *Leadit de Saucourt et leurs complices armez et Fervestis et garniz d'armesures, etc. Trois compagnons armez et Fervestis: de harnois et d'espées.* in aliis Lit. ann. 1418. ex Reg. 170. ch. 172.

° **FERREGERANT**, pro *Fragerant*, in Inquisit. ann. 1368. ex schedis Pr. de Macnagues.

° **FERRIGINALE**. Vide supra *Ferriginale*.

° **FERRINIS**, Idem quod *Ferrago* et supra *Ferragale*. Charta ann. 1148. inter Probat. tom. 2. Annal. Praemonst. col. 427: *Et ista ecclesia sanctae Mariae de Retorta ibi habeat... hortos et Ferrines et eras et vias.*

° **FERREMENTUM**, Ferrum omne rei alicui necessarium. Charta ann. 1332. ex schedis D. Chaix. Aqueus. advoc.: *Item convenerunt quod dictus dominus (Guignetus de Jarente dom. de Monteclaro) pastam necessariam ad opus soleriorum suis sumptibus strudi faciet et illam exolvit, videlicet trabes et justes et alia necessaria ad opus hujusmodi, et omnia Ferramenta habeat.* Vide supra *Ferramentum*.

° **FERREOLUM**, Vas vinarium ferro ligatum. Formul. fisco. describ. ann. 812. apud Pertz. Leg. vol. 1. pag. 180: *Utensilia, Ferreolum 1. patellum plumbeum 1.*

¶ **FERREOLUS**, Parvus verres. Aleman. *Ferckel*. Codex MS. Irminonis Abbatis Sangerman. f. 72. verso col. 1: *Aufreodus... solvit ad nativitatem Domini porcos II. Ferreolos II. conitadas VIII.*

° **FERRERIA**, Officina ferraria. Gall. *Féronnerie*. Charta Math. de Montemor. ann. 1200. in Chartul. Campan. ex Comput. Paris. fol. 355. v. col. 2: *Quicquid habent heredes in Maurisilva et taliam de Moustiers... et Ferrariam cum pertinentiis suis.* Alia Phil. Pulc. ann. 1238. in Reg. 59. Chartoph. reg. ch. 5: *Martino de Routal, servienti nostro armorum, custodiam domus cujusdam, quam habebamus in Ferreria burgi Pampilonensis... concedimus. Item en coutumes de la Féronnerie, des boulangiers, etc. in alia ejusd. reg. ann. 1297. ex Lib. rub. Cam. Comput. fol. 17. v. col. 1. Vide supra Ferraria et infra Ferro 2.*

° **FERRERIA**, Stivula. Inventar. ann. 1361. ex Tabul. D. Vencim: *Item unam Ferrariam. Ferriere, vas vinarium, apud Rabelais. lib. 2. cap. 28. Vide supra Ferrata 2.*

° **FERREUM**, pro Ferrum. *Ferres*, Vincula, compedes. in Reg. pariam Paris. Vide infra *Impruntare*.

° **FERRIA**, Situla. Inventar. ann. 1318. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 67. col. 1: *Item inveni duodecim grillones et vaccas ferri, et quasdam Ferrias. Ferriev,*

eadem notione, in Charta ann. 1358. ex Reg. 91. Chartoph. reg. ch. 409: *Huit pos de kievre, deux Ferristes, six poales, etc.* Vide supra Ferrata 2.

* **FERRIATA** UT **FERRATA** 1. Mandavit, mihi tradi clavem cancelli sive Ferrate in qua capita apostolorum Petri et Pauli in basilica Lateranensi custodiuntur. (Diar. Burch. ed. Thuasne II, 425, an. 1498. »)

† **FERRICULA**, Ferruginea, nigra, ferri coloris. Papias.

* **FERRIFODINA**, [Ferraria, ubi ferrum foditur. Improbatur hanc vocem Varr. 7. L. L. 33. non quod sit contra aetologiam, sed quod in usu non sit.]

† **FERRIGINALE**. Vide supra Ferrigiale.

† **FERRILE**. Vide Ferile.

† **FERRIOLUS**, Ferrugineus. Stat. Vercell. lib. 4. pag. 83. r. Teneantur forasarii predicti de qualibet fornata lapidum facere tres montones, scilicet unum de blanchis, et alium de Ferriolis, et alium de vermillis.

† **FERRIONUS**, FERRONNUS. Vide Ferrum 1.

† **FERRIPEDARE**, Ferrea solea equi soleam munitur, Gall. Ferrer. Vide in Ferrum 1.

* **FERRITERIUM**, [Locus, ubi ferrum teritur. A. 8. ubi servi compedibus ferreis vinciti asservantur. Plaut. Most. 3. 2. 55. Inde in Ferriterium, postea in crucea recta.]

* **FERRITERUS**, [Servus vincitus ferreis compedibus, quia ferrum teritur. Plaut. Trin. 1. 3. 14.]

† **1. FERRO**, Baculus, sive scipio ferro armatus. Charta Sancti Reg. apud Jos. Moret. Antiquit. Navar. pag. 616. Deinde ego et Comes Gundisalus uterque sumus in B. Amiliano et dedi talem absolutio-nem, ut omnes undique partibus venissent causas orandi cum sportella vel Ferrone.

† **2. FERRO**, Faber ferrarius, Gall. Forgeron, ouvrier en fer, alius Ferron. Pactum inter Phil. reg. et Guill. episc. Paris. ann. 1222. inter Instr. tom. 7. Gall. Christ. col. 93. Concedimus ut episcopus Paris. et successores sui Paris. episcopi habeant apud Paris. unum draparium, unum cordubanarium, unum Ferronem pro fabro et ferrone, etc. Lit. remiss. ann. 1330. in Reg. 138. Chartoph. reg. ch. 134. Ysabeau de Courtenay, veuve de Guillaume de Roigny, se remarie à un pauvre Ferron et maréchal, homme de très-petit et vil estat, nommé Harriet Eullet de Ferrieres en Gastinois. Charta ann. 1404. in Reg. 160. ch. 101. Nul ne soit du mestier de faire le fer, exceptez les filz des Ferrons. Ferrons et vendeurs de fer, in Stat. ann. 1350. tom. 2. Ordin. reg. Franc. pag. 371. art. 189.

† **FERRIDIUS**, Mensuræ species. Bulla Greg. IX. PP. ann. 1227. inter Probat. tom. 1. Annal. Præmonstr. col. 343. An-nuum redditum dimidii Ferridii frum-menti, quem habetis de allodio de Chiry. Leg. forte Sertarii.

† **FERRILHOS**, Pessulus, Gall. Ferrou, mutato scilicet in f. Charta ann. 1424. ex Archivo S. Victoris Massil. Aperi-endo, et claudendo portam cum clave et Ferrilho. Altera ann. 1396. ex eod. Ar-chivo. Portas aperiendo et claudendo una cum teste sive Ferrilho et clave.

† **FERRUGO**, Obscuritas, aut ferri rarsus. Papias.

† **1. FERRUM**, Equi solea, Fer de cheval. Regestum Constabularis Burdegal. fol. 106. Dixit se teneri facere D. Regi sex Ferris nova equi cum clavis suis in muta-

tione Domini. [Leges Jacobi II. Reg. Majoric. tom. 8. Jun. pag. 23. Qui etiam Marescallus nobis itinerantibus a nostra comitiva non recedat, munitus clavis, et Ferris et his similibus.]

† **FERRUS**, Eadem notione. Acta S. Raynerii Pisani tom. 8. Junii pag. 432. Ferrati enim equi qui illuc equebant, sine aliquo ferro in pedibus regrediebantur, et qui suos Ferrones reservabant, opti-mos habere pedes perhibebantur.

† **Ejusmodi solea**, ignominia pro-scriptionis causa, ostiis apud Italos affigebantur, ut discimus ex Lit. Greg. IX. PP. ann. 1231. apud Cl. V. Garamp. in Disquisit. de Sigil. Garagn. pag. 20. Ostia, quosdam claves habere non poterant, clamose infringendo tumultu, cler-icis ne res contentus in cellariis quoquo modo contingerent, arctius interdictio; quorundam ostiis equorum Ferris affixis, nec hinc contenti, etc.

† **FERRARE**, Ferrea solea equi soleam munitur. Dominico lib. 1. de Vita Matfil. cap. 10.

† **Ornato magno sequi tulit alque cabalis.**
Sub pedibus quorum chalybem non posset solum
Jussisset, argenteum sed posset, sic quasi ferrum,
Esse repercutum clavum voluit quoque nullum,
Ex hoc ut gestas possent reperire quis esset.

Willel. Tyrus lib. 13. cap. 27. Miserat autem predicto viri... nobili palafredum albisimum, argenteo Ferratum, etc. Jo. Brompton. pag. 911. Mulam etiam quam equitabat, auro fecit Ferrari, pro-hibens omnes suos, ne quando ferratura caderet, sustolleret. [Ordinat. officio-rum Curie Humberti II. Dalphini ann. 1340. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 334. col. 2. Item dictus Marescallus diebus singulis de mane et sero adubari et estri-ctari faciat equos... et ad oculum videat, si existunt bene Ferrari.] Occurrit etiam in Statutis Ordinis de Sempringham pag. 743. in Institut. Cap. Gener. Cisterc. cap. 86. [apud Bernardum in Con-suetud. Cluniac. part. 1.] in Fleta lib. 2. cap. 14. § 4. in Foris Bigorrensib. art. 40. in Charta ann. 1038. apud Hælinum pag. 528. etc. Jo. Villaneus lib. 4. cap. 18. Havendo ornato il suo cavallo di freno d'oro, e Ferrato di fine argento. Le Roman de Rou MS.

Pour fere gens parler de soi,
Fist tous les autres fers dorer,
Ne vout mie dire Ferrer.

† **SUFFERRARE**, Eadem notione. Specu-lum Saxon. lib. 2. art. 12. § 4. Cuilibet equo quatuor manipuli infra diem et noctem erogentur, et in anterioribus pe-dibus equi Sufferrantur. Jus feudale Saxon. cap. 84. § 15. Equi eorum debent in anterioribus pedibus Sufferrari, et non retro.

† **1. FERRATOR**, Cui ex officio calcean-dorum equorum cura incumbit. Ins-trum. ann. 1240. tom. 1. Hist. Dalphin. pag. 142. col. 1. Preterea erant alia duo officia ejusdem conditionis, officium scilicet coquinæ et Ferratoris, quorum libertas cassata fuit in compositione facta inter Burgenses et D. Archiepiscopum. Unde

† **FERRURA**, Hujusce officii nomen. Charta Henrici V. Regis Angliæ apud Rymer tom. 9. pag. 250. Scias quod assignavimus te ad tot ferras et clavos equorum, quot pro equis stabuli nostri, in presenti viagio nostro ferrandis, necessa-ria fuerunt, ac fabros et ferrum, et omnia alia que officio Ferrare necessaria fue-rint seu quæmolibet opportuna.

† **2. FERRATOR**, Qui equos calceat. Miracula B. Ambrosii Senens. tom. 3.

Martii pag. 205. D. Gæca uxor Fei Fer-ratoris de populo S. Martini.

† **Sigillum Raimondi Ferratoris**, apud Manni tom. 3. de Sigill. antiq. pag. 140. Ferrer et Martellus ferrador, quo scilicet in calceando equos utitur ferrator, in Comput. ann. 1334. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 84. col. 2. et pag. 87. col. 1. Vide Ferrarius et Ferraterius.

† **FERRATURA**, Ferrea equi solea. Charta Lucii III. PP. ann. 1184. apud Miræum tom. 2. Diplom. Belgic. pag. 1189. col. 2. Pro se et duobus scutaris et tribus equitaturis senum et avenam ha-beat, et candelas, et Ferraturas equorum de curia ipsa percipiat. Occurrit apud Murator. tom. 12. col. 1077. Una ferra-tura equi, in Charta ann. 1232.

† **1. FERRIPEDARE**, Idem quod Fer-rare. Bartholomæus Scriba lib. 6. Annal. Genevens. ad ann. 1230. apud Mura-tor. tom. 6. col. 483. Qui Ermemolinus in signum puræ dilectionis et pacis Com-muni Janue disantios VIII. millia desti-navit, et insuper tantam pecuniâ, unde optimus equus compararetur, et ex parte sua presentaretur Communi Janue co-pertus optimo auro, et Ferripedatus cla-ponis argenteis. [Stat. Montis reg. pag. 268. Item statutum est, quod nullus fer-rarius... præsumat Ferripedare aliquam seu aliquas bestias, cujuscumque generis censeantur, in via; etc.]

† **FERRI**, Lamine ferreae, quibus ad cruciandos Martyres utebantur. Acta S. Cononis tom. 7. Mail pag. 7. Dominicus Comes dixit ministris, incendite Ferrum et ponite super eos.

† **FERRA**, Vincula, compedes, catenæ. Charta Edwardi III. Regis Angliæ ann. 1333. apud Rymer tom. 4. pag. 552. In Ferris, in prisona nostra salvo et secure custodiri faciat. Galli dicimus Etre dans les fers, pro vincitum esse compe-dibus.

† **FERRATUS**, Catenatus. Inquesta pro canonizatione Caroli Blesensis apud Lo-binellum tom. 2. Hist. Britan. pag. 568. Alanus Radulfi Presb. Rector de Plebe-tenedd Leon. Dioc. dicit quod cum ipse esset prisionarius Anglicorum magne com-itive... et fuisset Ferratus grossis ferris, fuit liberatus per merita D. Caroli.

† **2. FERRIPEDARE**, Compedibus vin-cire. Vita S. Angeli Carmelitæ tom. 2. Mail pag. 824. Et dictum S. Angelum in terram posuit ut eam Ferripedaret (Saracenus.)

† **IN FERRO MITTI**, Catenis ferreis vin-ciri. Anonymus de Gestis Constantiniani M. Et missi sunt in Ferro, et adducti Ravennam. Ferro vinciri, in Lege Lon-gob. lib. 2. tit. 13. § 5. [Carol. M. 133. ex Capitul. Ludov. Pil ann. 829.]

† **FERRO IN UTRAQUE MAXILLA COM-BURI**, in Chartis Bruningi Abb. Lau-rishamensis in Chronico Laurishamensi pag. 74. In utraque maxilla Ferro ad hoc facto etiam cudente caraxari et comburi, in Charta Henrici Imperat. ibidem pag. 75.

† **FERRI ONUS**, Pœnæ levioris species apud Anglos, ut est in Fleta lib. 1. cap. 26. § 4.

† **FERRUM BATTUDUM**, Procusum, exacutum, nostris Fer émoulu. Formula 80. inter Sirmonicas. Et sic est veritas abique ulla fraude vel contudio, et in sua culpa secundum legem ipsum Ferro battudo fecit.

† **FERRI**, Ferramenta. Acta S. Cassii Episc. Narniensis tom. 5. Junii pag. 491. Idem D. Vicarius claudi et obserrari, co-perculato ex eodem lapide ad id inculpto

et parato, et Ferrus hinc inde cum plumbo liquato firmari mandavit.

FERRARE-JONELLOS, Dolia circulis ferreis munite. Computus ann. 1202. apud D. Brussel tom. 2. de Usu Feud. pag. CLXXXIX: Et pro tonellis Ferrandis et aliis operibus XIII. l. Hinc

FERRATI, nuda saepius occurrit in eodem Computo pro Dolia. ibid. pag. CLXII: Pro travallis et pro circulis et pro vectura duorum Ferratorum LX. s. Et pag. CLV: Pro sex Ferratis Medontis parandis et pro quoddecim duodenis circulo- rum III. l. etc. Vide Ferriculum.

FERRATERIUS, Ferrarius, in antiquo Catalogo MS. B. Mariae Deauratae To- los. anti. f. 28.

FERRONNUS et FERRUNNUS, Eadem notione. Index MS. reddituum Episcopat. Autissiodor. circa ann. 1290: De Ferron- nis. Omnes vendentes ferrum debent unum den. Computus ann. 1202. apud D. Brussel tom. 2. de Usu Feud. pag. CLXXXIV De dietis Ferrunorum de Ho- dengel. c. et x. s. De dietis Ferrunorum fabricarum Rabio VI. l. et XI. f.

FERRATURA, Quidquid ad serariam artem spectat. Vita S. Francisci de Paula tom. 1. Aprilis pag. 151: Maritus suus tunc erat et adhuc est serarius, utis habebat fabricandi Ferraturam, videlicet seras, claves et alia neces- saria ad clausuram Conventus.

FERRURA, Ferramentum. Computus Richardi Parentyn ann. 1425 in Anti- quit. Ambrosden. pag. 574: Et in decem clavis emptis de eodem pro Ferrura ejus- dem X. den.

FERRUM ALBUM, Gall. Fer-blanc. Charta Officialis Paris. ann. 1530. apud Rymer. tom. 14. pag. 394: Notum faci- mus. vidisse litteras sigillatas in cera rubea sigillo rotundo cum duplici cauda pergamenae, incapsato capsae Ferri albi sanas supradem et integras.

FERRI MOLENDINORUM, apud Inno- cent. III. PP. lib. 14. Epist. 79. [Vide Ferramentum.]

FERRUM OBLATARUM, quo scilicet oblate, seu hostiae ad sacrificium condi- untur. Ferrum, ferramentum caracte- raturum, in quo sunt coquenda hostiae, apud Bernardum in Consuetud. Cluniac. MSS. cap. 55. et 77. Gillebertus Lunice- nsis Episcopus de Usu Ecclesiastico: Pizis cum oblatis, et Ferrum eorum. Adde usus veteres Cistercienses cap. 114. et Udalricum in Consuetud. Clu- niac. lib. 3. cap. 13. Vide Oblata.

FERRUM TRAHALE, Ensis ad modum trabalis clavi, instar litterae S. recurvi, efficitur. Carmen de Varia fortuna Er- nesti Bavariae Ducis, auctore Odone lib. 8. inter Anecd. Marten. tom. 3. col. 370:

Hoc dicto gladium stringit, citis ordine rupto In medios vadens Persas. Ferrum trabali Bestius ille gygas, terrae iumenta virosque Prostravit, fundens multum saepe arva crocorum.

FERRUM PICTAVENSE, olim in pretio. Joannes Monachus Majoris Monasterii lib. 1. Hist. Gaufridi Ducis Norman. pag. 19: Allata est ei hasta fraxinea, Ferrum Pictavense pretendens. Vetus Poeta MS.:

Sot glaive court et grosse à Fer Poitevin.

Idem Poeta:

Le droit Saignor n'en odrait-il guerpir Eins le defendant au acier Poitevin.

Alibi:

Parmi le cors mist l'acier Poitevin.

Rursum:

Il contait l'espée de l'acier Poitevin.

Ibidem:

Et fu armé sur le cheval de pris, D'acier et à sause, d'acier Poitevin.

BURDEGALENSE FERRUM laudat Frois- sartes 2. vol. cap. 117: Lesquels furent recueillis de cas longs glaives aux Fers de Bourdeaux. Idem tom. 4. cap. 6: Puis leurs furent bailliez leurs glaives à pointes acérées de Fer de Bourdeaux. Chronicon Bertrandi Guesclini MS.:

Un Escnier y vint qui en Comte lepoit D'une espée de Bourdeaux, qui mist chier li coeste.

FERRARIA FOSSA, Fodina ferraria, in Capitul. de villis Caroli M. cap. 62.

FERRUM, Trutina, seu trutinum jus, quod nimirum pro ponderibus pu- blicis exsolvitur. Conventio inter Jaco- bum Aragonis Regem et Montispe- sulari Dominum ann. 1278. Cum, ut dicit, pondera et Ferrum et sestertiale sive men- sura bladi pertinent ad dictum Dominum Regem.

FERRI SPANICI, Trutinae, ex ferro Hi- spanico. Charta ann. 839. in Tabulario Eccles. Viennensis fol. 19: Dum incogni- tum non habetur, et honorabilibus et no- bilibus filiis Ecclesiae Clericis et laicis, qualiter nos suscepimus aurum de the- sauro praenominati B. Mauricii libras 5. de auro cocto, calicem et patenam, pen- sante unaqueque libram ad Ferros Spa- nicos, ipsas libras de manu praefati Domini Adoni Archiep. accepimus, etc.

FERRUM CANDENS seu Ferri candentis iudicium, quo quis innocentiam suam tuebatur, nuda manu ferrum can- dens deferendo, hac illusa. Veteris Ethnicorum superstitionis reliquias esse docent, quae habet Sophocles Anti- gona:

Ἥματι δ' τροπιὸν κτὴν πύρρον ἀπὸν χερσῶν, Καὶ τὸν δάπτω, καὶ θεοὺς ὀρκίζομαι, etc.

Ubi Scholiastes: Λιθάρι δὲ ὀυδῶντες, καὶ κερταὶ εἰδόμεναι, πύρρον βαρταίον, καὶ κτὴν ἀσπαίον τὸν γὰρ μὴ ἐνδύοντες τὸ ἀσπαίον γόνο, καὶ ἐν τούτοις μὴ ἀλύειν. [99 Vide Grimm. Antiq. Juris German. pag. 912. s. q.]

Id porro Purgationis vulgaris genus varie efferunt vel recentioris Scripto- res: quippe Iudicium ferri vocant Le- ges Canuti Regis de Forestis cap. 13. Leges Edwardi Confess. cap. 9. 16. Le- ges Willelmi Nothi cap. 62. etc. Iudicium Ferri calidi, Leges Henrici I. Re- gis Angl. cap. 64. [99 et in chart. Maj. Monast. Turon. ann. 1037. post Irmino- nem pag. 355.] [Legale candentis Ferri Iudicium, in Charta ann. 1062. ex Tabul. Majoris Monast.] Ferri candentis Iudicium, Historia expeditionis Asiaticae Friderici I. Imp. pag. 87. Candentis ca- lybis examen, Ordericus Vitalis lib. 5. pag. 564. Examen ignitis Ferri, Eadme- rus lib. 1. Hist. Novorum pag. 48. 1. Edit. et Alexander. III. PP. Epist. 19. ex his, quas Sirmondus edidit. Iudicium igniti Ferri, Mathæus Paris ann. 1085. et Bromptonus ann. 1088. et vetus Charta apud Jacobum Pettium post Pœ- nitent. Theodori pag. 665. Ferrum igni- tum, Tortarius de Miraculis S. Bene- dicti. Ignitum Iudicium, Tabularium Angeriacense fol. 20. et Tabularium Mollmense. Igniferum Iudicium, Dudo lib. 2. de Actis Normann. pag. 85. [Fer- rum Iudicium, Charta anni 1062. Hist. Harcur. tom. 4. pag. 1327.] Ferrum Ju- dicium, Decreta Calomanni Regis Hun-

garis lib. 1. Ferrum Iudiciale, Gilleber- tus Lunicensis lib. de Usu Ecclesias- tico, Charta Sancti Regis Aragon. ann. 1116. in Historia Pinnatensi lib. 1. cap. 64. et Bromptonus pag. 666. dicit pύρρον ἰσπαίον. Acropolis cap. 50. pag. 62. Ferrum, nuda. Statuta Willelmi Regis Scotie cap. 15. 16. Statuta Alexandri II. Regis Scotie cap. 7. Charta Alexandri Comitis Cupersanensis ann. 1102. apud Ughellum tom. 7. Ital. Sacrae pag. 864. Jus Feudale Saxonum cap. 24. § 19. Gervasius Dorobernensis pag. 1611. Chronica Slavica cap. 26. Bracton. lib. 3. tract. 2. cap. 15. § 8. Monasticum An- glic. tom. 1. pag. 554. etc.

Jerabyrd, vel Jara-byrd, Danos et Suecos ejusmodi iudicium appellasse, scribunt Isaacus Pontanus in Danie Descriptione pag. 772. et Petrus Rose- nius in Notis ad Jus Aulicum Canuti II. Regis pag. 617. et Joannes Loquenius lib. 4. Antiquit. Suegotthic. cap. 4. etiamnumque hodie signum veri vernac- ula, lingua, signum candentis ferri vo- cari: vulgo enim Ferri-legen dicere. Vide Sfurtara.

Hinc varie loquendi formulae, in ejus- modi iudicio ferri candentis enuntiando apud Scriptores. Ferrum calidum nuda manu portare, apud Ordericum Vitalem lib. 6. pag. 629. Ferro ignito se purgare, apud Galbertum in Vita Caroli Comitis Flandriae n. 156. 162. Per calidum Fer- rum se purgare, in Regiam maiestatem lib. 4. cap. 3. § 4. Ferro candenti se es- purgare, purificare, ibidem cap. 15. 20. Contactu Ferri calidi quidpiam probare, apud Hildebertum Cenoman. Epist. 10. ex his, quae editae sunt tom. 13. Spicile- gii Acheriani in Appendice. Ἰνδύειν τὸν πύρρον, apud Pachymerem lib. 2. Hist. cap. 1. Ferri iudicium portare, in De- cretis Calomanni Regis Hungariae lib. 1. ubi Editor perperam dixit esse, com- pedibus puniri. Ferri iudicium deportare, et portare, in Chartis laudatis a Duches- no in Notis ad Bibliothecam Clunia- censem pag. 156. 157. et a Mabillonio tom. 5. Vitar. SS. Ord. S. Bened. pag. 762. Ferrum candens manibus portare, in speculo Saxonico lib. 1. art. 39. Fer- rum ignitum portare, in Wichbild Mag- deburgensi art. 92. § 2. Iudicium portare, nuda in Legibus Edmundi Regis Angliae. Tabular. Mollmense: Et ibidem a viris prudentibus iudicatum, quod Mol- limense, qui tertias se habuisse refere- bant, si posent, hoc 2. hominum sibi nil attinetium sacramento, aut unius suo- rum approbare ignito iudicio sententiam habuissent idoneam: nec ob hoc tamen Prior de Ecclesiis usuarium nemoris quod reclamabat, probatione praesente conventienti, amitteret. Firmato itaque Mollimense, sicut iudicatum fuerat, iu- dicio, die, qua portandum fuerat, in loco, qui Villaris dicitur, tam ipsi, quam sa- pefatus Prior cum suis conveniunt, etc. [Charta Gosiani Episcopi e Chartul. S. Magdalens Castrodunensis fol. 29: Eo insuper adnexo quod iudicio seu ignito Ferro stant sive aqua in curia Comitum vel ejus Praepositi incumpta vel aliunde per Comitum justitiam adducta portata et administrata fuerint in praenominata B. Mariae Ecclesia.]

Spectavit porro ejusmodi Purgationis genus eoa, qui vel ob statem, vel ob mahemium, seu aegritudinem aliquam, aut quemvis corporis defectum, duel- lum inire non poterant: praesertim vero liberos homines, sicut aqua rusticos, ut est in Regiam Maiestatem lib. 4. cap. 3. § 4. Quod etiam innuit Eadmerus lib. 1.

Hist. Novor. pag. 48. docentque exempla varia istius Purgationis.

Apud Aragonenses villanos spectasse videtur innuere Charta Sancti Regis Aragon. Et ideo mando et iudico, ut si aliquis homo rusticorum veluerit extrahere de Monasterio isto terram, aut aliquam hereditatem, veniat ad S. Joannem, et juret super illud altare, et postquam juraverit, accipiat Ferrum calidum Judiciale, sicut mei villani faciunt, et omnis terra. Similiter et si illos villanos sancti Joannis habuerint pleito cum meis villanis, vel cum meis merinis, vel cum infantibus; sicut mei se salvant in mea sede, sic mando, ut et ipsi se salvent in sede sancti Joannis per Judiciale Ferrum: et proinde pono et mando hoc iudicium, quia multi sunt infanti spiritu maligno, quia non timent perjurium de jure, et ideo quod juraverit, salvum fuerat per ferrum.

Sed et spectavit Monachos, et Clericos, ut Duellum saeculares. Vetus Notitia apud Charlonium in Notis ad Historiam Inculismensem Corllae: Unde factum est, ut ob hanc causam peteret Toarcium, et Vicecomitem adiret, paratus aut calidi Ferri Judicio, secundum legem Monachorum, per suum hominem probare, aut scuto et baculo juxta legem saecularium defendere. Tabularium S. Dionysii de Capella diocesis Bituricensis Ch. 118: Judicaverunt igitur ut suum confirmarent testimonium per Ferrum ignitum, quod ipsi facere non veriti sunt, et homo, qui pro eis (Monachis) tulit, nullam sensit lesionem. Tabularium Majoris Monasterii Ch. 87: De qua re portato calidi Ferri Judicio per hominem nostrum Haimonem de Boileto, probatum est contra illum, etc. Et Charta 122: Hic itaque determinationibus circumquaque finiens, hujusmodi infra se obtinet privilegium, ut si forte incolarum aliquis in aliquo excedit, unde aut bellum faciendum, aut solitum candens Ferri Judicium sit deportandum, et vel alio quolibet modo, quo peccari potest, delinquit, etc. Tabularium Abrincatense ann. 1061: Excommunicati ab Episcopo ad ejus satisfactionem et absolutionem venient: Judicium Ferri igniti et aquae ferventis Abrincis portaretur, si Clerici lapsi in culpam degradationis forte invenirentur, quia ad Episcopum pertinet ordinatio, et ad ejus iudicium pertinet degradatio. Adde vetus Diploma apud Virum Doctissimum Jo. Mabillonium tom. 5. Vita. SS. Ord. S. Bened. pag. 785.

Habita criminis ratione, gravioris vel levioris erat ponderis ferrum gestandum, ut colligitur ex antiquis. Pontif. Ms. Cod. reg. 949: Incipit adjuratio ferri vel aquae fervidae. In simplo unum pondus, in triplo tria ferrum aequiparet pondera. Hinc istud iudicium Pondus interdum appellabatur.

Jam vero quibus ritibus ac ceremoniis perageretur iudicium per ferrum candens, multis docent Leges Adelstani Regis, apud Bromptonum pag. 856. et Concilium Grateleanum ann. 928. cap. 7: De ordalio praecipimus in nomine Dei et praeepto Archiepiscopi, et omnium Episcoporum, ne aliquis intret Ecclesiam, postquam ignis infertur, unde iudicium callifacere debet, praeter Presbyterum, et eum, qui ad iudicium iturus est. Et sint mensurati 9. pedes a staca usque ad marciam, ad mensuram pedum ejus, qui ad iudicium ire debet. Et quando iudicium paratum erit ingrediantur ex utraque parte duo homines, et certi sint ut ita calidum sit, sicuti praediximus; in-

troant totidem ex utraque parte, et det oleo oculari lectum sancti Evangelii, et signum sanctae Crucis; et nemo faciat ignem diutius quam benedictio incipiat; sed faciat ferrum super carbonem usque ad ultimam collociam: postea mittatur super staphas (al. stapias); et non sit illic alia locustia, quam ut presentur pedulo Joanni Patrem, ut veritatem eum in eo manifestare dignetur. Et bibat aquam aquam benedictam, et inde conspergatur manus ejus, qua iudicium portare debet, et sic ardeat. Novem pedes distinguantur inter terminos. In primo signo secus staciam tenet pedem suum dextrum; in secundum, sinistram pedem; in tertium signum, quando ferrum projicit, et sanctum altare festinet. Insigillatur manus ejus, et inquiratur die tertia si mulaminum (i. si inusta) [melius forte velamen. Vide Mulaminum suo loco.] sit intra consigillationem. Eadem Leges Adelstani § 30: Si quis iudicium ferri vel aquae vadiaverit, accedat ante tribus noctibus ad Presbyterum, qui sanctificare debet eum, et pascat se pane, et sale, et aqua, et herbis, et audiat Missas singulorum ipsorum trium dierum, et offerat et eat ad sacrosanctam Communionem ipsa die, qua ordalium examinari debet, et juret, quod jure publico sit innocens illius accusationis, antequam ad ordalium veniat. Si ferrum calidum sit, tres noctes transeat antequam inquiratur, et videatur manus ejus, etc. Ordericus Vital. lib. 5. pag. 584: Tandem multorum diffinitione Optinatum praefatum est in Curia Regis, ut culpatus, vir ad abstergendam nefarii maculam facinoris, apud Rotomagum in praesentia Cleri rueret candentis examinis calidis. Quod ita factum est: scintillans ferrum nuda manu portavit, Deique nutu non adustus apparuit, et inde cum Clero tota plebe alta voce Deum laudavit. Mali-voli hostes armati adeo. ant ad spectaculum, ut si reus deprehenderetur per ignis iudicium continuu reatus, amputato rei capite, puniretur per gladium. Christianus in Vita S. Wenceslai cap. 65: Ille nihil dubitans; verum in Sancti fidens merita, candens ferrum ab igne sumpsit, longaque a termino gessit: et nisi ab aliis prohiberetur, tres fortassis faceret metas. [Vide Baluzium tom. 2. Capit. col. 655.]

Pachymeres lib. 1. Hist. cap. 12. scribit, eum, qui se ad Purgationem per ferrum candens offerbat, triduo prius jejuniis et oratione se parasse: custoditum interim, et manu velo involuta, cui sigillum apponebatur, ne quis eam unctionibus adversus ignis sensum roborantibus muniret: tum productum in medium, arrepto nuda manu ignito ferro, ter definitum spatium emensum. Quaedam enim sunt, quae vim ignis retundunt. Sic in Athenarum obsidione turrim ligneam, alumine oblitam, Sylla incendere frustra conatus est: lignaque viscata et ovo perfusa, vestis immo contacta a deflagratione, ut scribunt Theophrastus et Plinius lib. 29. cap. 8. tuta sunt. Ita olim illi, qui apud Hirpinos per prunas ardentis nudis incedebant vestigis in Apollinis honorem, de quibus Virgilius lib. 11. Aen. vers. 787:

Et medium froti pietate per ignem
Calidiores multa praemissas vestigia pruna.

Medicamento plantas tingebant, ut ait Varro apud Servium: quam in rem consulendi praeterea Busbequius in Epist. 4. Legat. Turcicae, et Camerarius Meditation. Histor. Cent. 2. cap. 18.

quibus addo quae habet Albertus Mag. Mirabilibus mundi: Si vis in manu tua portare ignem, ut non offendas, accipe calcem dissolutam cum aqua sabbarum calida, et aliquantulum magranculis, et aliquantulum malvaesici, et permisce illud cum eo bene, et deinde lime cum eo palmam tuam, et fac siccare, et pone in ea ignem, et non nocet. Infra: Experimentum mirabile, quod facit homines ire in ignem sine lesione in manu. Recipe succum bismalvae, et albumen ovi, et semen psilli, et calcem, et pulverem, et confice, cum illo albumine ovi succum raphani commisce, et ex hac confectione illinas corpus tuum, vel manum, et dimitte siccare: et postea iterum illinas, et post hoc poteris audacter sustinere ignem sine nocimento.

Quod porro ait Pachymeres, jejuniis et orationibus praevius, atque adeo summa divina Eucharistia, se ad ejusmodi iudicia subeunda parasse accusatos, id omnino firmant supra laudatae Leges Ethelstani Saxonicae cap. 23. et Sueno mox laudandus: ut et per continuum triduum (verum post peractum, non vero ante initium iudicium) obsignatam manum servatam: quod etiam habet Ordo ad has Purgationes, apud Lambardum in voce Ordalium, et Hugonem Machoudum in Observat. ad Robertum Pullum: quibus adjungenda videntur quae recitat Ambrosius Morales lib. 11. Hist. Hispan. cap. 48. pag. 57.

Addit praeterea idem Pachymeres μύρον hunc, seu ferrum factum ignitum, αγιον, sanctum, appellatum, quod scilicet a Sacerdote benediceretur, ut colligitur ex Honorio Augustodunensi lib. 11. cap. 18. ex oratione, quam recitant Avenicus lib. 4. Annalium Boior. pag. 249. Edit. 1627. Lambardus in Gloss. ad Leges Saxonicas v. Ordalium, et Goldastus tom. 2. Rerum Alamannic. pag. 178. Adde Opera Alcuini pag. 1191. Scribit Acropolita cap. 50. Michaelem Comnenum, seu Palaeologum, postmodum Imperatorem, quem ad μύρον, seu iudicium ferri calidi subeundum, ad diluendum impositum crimen, adigere volebat Imperator Theodorus Lascaris, sic eidem reposuisse: οὐκ εἶδ' ὄντως τὸ τοιοῦτον ἀκλήρητον ἄγιον: mox, admissa conditione, sic Metropolitam Philadelphiensem compellasse: Ἐνδοξα μὴ αὐτὸς τὴν ἱερὰν σου κέρας στήθεϊ, καθὼς εἶθε: ἐν τῷ θεῷ διαίρησθαι βίβηται, καὶ ἐντυχῆσαι θεῷ, εἴτε δὴ ταῖς στικαῖς χερσὶν ἐκτίρωσθαι τὸν σίδηρον, καὶ ταῖς ταῖς χερσὶν ἐκδέξαι ἐν χερσὶ μου τὸν σίδηρον, καὶ τὴν βίβηται εἰς τὸν θεόν, ὡς κέρας μὴ οὐτος: ἀμαρτίαν μου παραποιεῖται, θεομαρτυρήσει δὲ τὴν ἀλήθειαν. At metropolita respondit, ejusmodi Purgationes Canonibus prohiberi, Barbarorumque, hoc est, Latinarum eas esse proprias, nec apud Romanos seu Graecos receptas, nisi ex peculiari praeepto Imperatoris. [Adde Phranzem lib. 1. cap. 1.]

Ritus denique omnes in Purgatione per ferrum candens pluribus exsequitur Andreas Suenonis, Archiepiscopus Lundensis lib. 7. Legum Scancarum cap. 15. cujus titulus est De iudicio candentis ferri: Gestaturus ferrum lota manu nihil debet contingere, priusquam ferrum levei, nec caput, nec crines, nec aliquid vestimentum, ne per tactum alicujus succi, vel unguenti per fraudem potius quam per innocentiam, ferri candentis effugiat lesionem. Triplex autem ferri iudicium, quod usus recipit, invenitur. Unum quod in 12. ignitis vomeribus calcandis consistit, quibus personis conveniat, qualiterque

debeat attereri, rufficienter credimus declaratum. Est item aliud ferri iudicium, illi soli conveniens, qui pro furti crimine convenitur: quod Tryphiana in lingua patria nominatur, ab alveolo, qui per 12 pedum vestigia debet a baculis, quibus ferrum superponitur, elongari: quod accensum, prius praestito ab adversario juramento, quod Aquoren eed appellatur, sumptum a baculis in ipsum alveolum nuda manu debet immittere reus ipse, et immisum, si forte resisterit, vel extra ceciderit, resumet iterum, et projiciet, donec ipsum ibi contigerit contineri. Est item tertium ferri iudicium, illis gestaturis ferrum obtinens, quibus praedicta iudicia non incumbunt, quod ignitum sumptum a baculis reus ipse donec processerit novem vestigiis deferre tenetur. Et tunc primo a se jactare, a quo jactu ipsum lingua patria Scudnierna appellatur. Et si dicatur ab adversario insufficienter vel minus legitime desulisse, probet duobus testimoniis se deferendi modum legitimum observasse. Hoc est autem circa quodlibet ferri iudicium observandum, ut nullum eorum debeat in septimana, quae diem festum habeat, exerceri. Dubius quidam primis diebus, in secunda videlicet et tertia feria, reus in pane et aqua et vestimentis laevis jejunabit, et in quarta subibit iudicium. Hoc completo incontinenti, vel pedes, si numeres calcati fuerint, vel manus, si ferrum gestatum fuerit, panno aliquo involventur, cui diligenter astricto, nigillum etiam apponatur, ne quid adveniat fraudulenter, quod vel possit extingui ustione, vel auferre saltem apparentiam ustionis. Hoc velamen in pedibus vel manibus usque ad sabbatum permanebit. Eodem die coram actore adversario usque ad solis descensum post meridiem expectando: et si nec tunc advenierit, coram instantibus auferendum, qui statim cum nuda manu, vel pedes conparetur, vel innocentem reum, vel culpabilem iudicabunt, et si fuerit innocens iudicatus, percolvet labris sui pratum Sacerdoti: si vero culpabilis, ad actorem illius necedus solutio, juxta Ecclesiae vel Provinciae consuetudinem, pertinebit.

Ritibus ac caeremoniis ejusmodi purgationis, supra propositis subjungenda sunt quae ex Tabul. Major. monast. excerptimus: Ad hoc tandem producta res est, ut consuetudinariae calido ferri iudicio probari facere dominus abbas permitteret falsum esse, quod Sigebrianus assereret. Vadiatum est itaque iudicium, et ad portandum locum designatus et terminus; ad quem terminum cum fuisset dominus abbas paratus, ille non fuit. Postea altera ad iudicium sub hac conditione determinata fuit, ut quilibet amborum altero tunc esset imparato paratus, compellari inde non deberet ulterius. Die igitur placita ad conditum locum, qui fuit Calumna, dominus abbas venit, tarde licet venit et Sigebrianus: aderat etiam Eusebius Andegavensis episcopus. Traditus est homo ad portandum iudicium atque susceptus, et in diem tertium calefactum est iudiciale ferrum, homo praestitit ad portandum, et tota ad finiendum causa parata. Tunc Sigebrianus iudicium istud non se recepturum esse dixit.

Huic iudicio praebant etiam peccatorum confessio atque absolutio et balneum, cui probationi subeunda accusati accedebant vestibus sacris induti, ut testatur Andreas Floriac. Ms. lib. 2. Mirac. S. Bened.: Sed ut testis falsitatis expriatus culpis, lautus balneis, vestibus

sacris indutus, vultu acclivis improbam manu igneo constantius admoveat ponderi: non cunctatus, ut motus est reus, deprehenditur: sed media templi testudine, displosa ventris, vesicae pendit festido strepitu. Quae ultima, si illam manu pro criminis argumento habita sunt, risum teneatis. Merito itaque suspecta aliquando fuit innocentia hac purgatione probata.

Interdum chirotece forma ferrum induisse delatos, auctor est Saxo Grammaticus lib. 10. Hist. Danicæ pag. 171: Percunctatus, an immittis suis obscutori essent, si ad flagrantis ferri tactum manum ejus lesione vacuam conparissent, universis haud dubie parendum respondentibus, candentem ferri laminam, chirotece formam habentem, expediri iussit, cuius brachium cubito tenus inseruit, ac protinus per omnes interitae circumlatam ante Principis pedes excussit, dextramque nulla ex parte corruptam in eodem involvitis colorisque habitu religiose omnium admirationi conspicendam monstravit. Habet ex eo Albertus Stadensis ann. 971.

Asservatur porro ferrum iudiciale, Episcopi benedictione consecratum, in his Ecclesiis vel Monasteriis, quae ejusmodi iudiciorum vulgarium jus habebant. Quod docet Charta Fontanellensis ann. 1082. nuper edita inter Concilia Rotomag. Ecclesiae, ex qua sequentia excerptimus: De sua libertate, tempore Guillelmi Regis Anglorum et Principis Normannorum, questio ex parte mota est inter Guillelmum Archiepiscopum Rotomagensem, et Girbertum Abbatem Fontanellensem hac occasione, quia quidam Monachus praefati Monasterii ferrum iudicium, quod ex antiquo jure in eodem Monasterio erat, per ignorantiam et ex quadam simplicitate in alios usus transformavit. Cumque Abbas Monasterii sibi benedicti postularet, et Archiepiscopus dubitans, utrum ex antiqua consuetudine ferrum haberet iudicium, quod Abbas postulabat, denegaret, tandiu res indeterminata remansit, donec ad praesentiam praedicti Regis deferretur, etc.

Proferunt infinita acta per ferrum candens purgationis, et probatae innocentiae exempla Scriptores, quos quidem indicasse suffecerit. Annales Francorum Metenses ann. 858. Vita S. Hildegundis dictae Joseph. n. 14. Chronicon Magdeburgense MS. ann. 962. Radulfus de Diceto ann. 970. Saxo Grammaticus lib. 10. lib. et 14. pag. 171. 294. [Abbo Floriacens. in Epist. pag. 48. 1. Edit. Ditmarus lib. 1. pag. 18. Albericus in Chron. MS. ann. 967. Ordericus Vitalis lib. 5. pag. 584. lib. 10. pag. 780. Magnum Chronicon Belgicum ann. 1000. et pag. 96. Galbertus in Vita Caroli Comitis Flandriae num. 156. 162. Matth. Paris. ann. 1085. Godefridus Monachus S. Pantaleonis ann. 1172. Chronicon Marciense ann. 1183. Gobelinus Persona in Cosmodromio etate 6. cap. 50. 52. Cassarius Eisterbach. l. 1. Miracul. cap. 5. l. 3. cap. 16. 17. lib. 10. cap. 35. 36. Bromptonus pag. 878. 942. 988. Willelmus Heda pag. 273. 1. Edit. Innocentius III. PP. in Epistola ad Novariensem electum, apud Ughellum in Episcopis Albingaunensibus, [Cantacruen. lib. 8. Histor. cap. 27. pag. 439. 440.] Krantzius l. 8. Vandaliae cap. 80. Pontanus in Histor. Danica pag. 140. 141. Annales Ecclesiae Wintoniensis in Monastico Anglic. tom. 1. pag. 85. etc.

Judicii denique vel Purgationis per ferrum candens mentio occurrit, praeter laudatos Scriptores, in Capit. 2. ann. 818. cap. 46. apud Agobardum lib. Contra iudicium Dei cap. 1. in Legib. Aethelstan. Regis Saxonis cap. 14. 22. in Capitulis Theodori Cantuar. cap. 47. in Concilio Treburien. ann. 895. cap. 25. in Concilio Arahamen. ann. 1000. cap. 36. apud Burchardum in Lego familiae, Irenem Carnot. Epist. 75. 205. 260. Joana. Sarisber. Epist. 128. Hildebertum Cenomanensem Epist. 17. Gregorium IX. PP. l. 5. tit. 85. cap. 2. Andream Suenonis Archiepisc. Lundensem lib. 3. Legum Scanicar. cap. 7. lib. 5. cap. 15. 23. lib. 7. cap. 6. 7. 8. 18. lib. 9. cap. 9. 12. lib. 13. cap. 2. 3. 4. Silvestrum Giraldum in Descript. Cambriae cap. 14. in Charta Henrici Claudi apud Browerum l. 3. Antiq. Fuldens. cap. 15. in Chron. Colmar. ann. 1278. in Decretis S. Ladislai Regis Hungar. lib. 1. cap. 28. No. 8. cap. 1. in Decretis Calomani Regis Hungar. l. 2. cap. 44. in Fragm. Hist. post Albertum Argent. ann. 1215. etc. Vide Duellum.

Purgationem per ferrum candens, ut et alias ejusmodi purgationes vulgares, interdixere summi Pontifices, Concilia, et Principes: atque in primis, Stephanus in cap. Consulisti. c. 2. q. 2. Alexander III. Epist. 19. ex his, quas Sirmondus edidit, Innocentius III. cap. Ex litteris, de Excessib. Praelator. Honorius III. in cap. Dilecti, de Purgatione vulgari, Synodus Bajocensis ann. 1200. cap. 35. Concilium Palentinum ann. 1222. cap. 26. Fridericus I. Imp. in Legib. Sicul. lib. 2. tit. 81. Jacobus I. Rex Aragon. ut et iudicia aquae ferventis et similia, in Foris Oscæ ann. 1247. f. 85. Alexander II. Rex Scotiae in Statut. cap. 7. § 8. etc.

Ferri candentis iudicium, quanquam legibus, canonibusve interdictum, permittere nonnunquam iudici et domino feudali licitum erat. Haec docent Libert. bastide de Avoy ann. 1208. in Reg. 40. Charloph. reg. ch. 62: Nam duellum, vel iudicium aquae ferventis, vel Ferri candentis in dicta bastide non fiat, cum sit legibus et canonibus improbatum; nisi aliter dominus senescallus Carcassonnensis et abbas Candelii, vel ejus iudex secundum criminis qualitatem cognoverint faciendum.

Tradunt Saxo Grammaticus lib. 10. Ericus D. lensis lib. 1. Hist. Suecicae extrinseco, et alii Scriptores Dani, Suenonem Otonis, qui Rex Danis dictus est, ann. 981. Christianum factum duellum abrogasse, decrevisseque ut igniti ferri gestatione postea se purgarent: quod decretum aliunt ann. 965. alii ann. 1000. Quando vero deinceps abolitum in Dania ferri igniti iudicium, pluribus expendit Olaus Wormius in Monumentis Danicis lib. 1. cap. 11. et in Additamento ad eadem, pag. 6. 7. Abrogatum vero in Suecia a Magno et Birgero Regibus circa ann. 1200. tradit Loecnius lib. 3. Histor. Suecicae pag. 86. et lib. 2. Antiquit. Sueogothic. cap. 4. et Johan. Stiernhookus l. 1. de Jure Suecico vetusto cap. 7. Vide Vomeres, Duellum, [Ordalum, Lada et Ignis.]

Ut sensim aboleretur barbara ejusmodi consuetudo, requirebatur utriusque partis consensus, sine quo rei defendendae infirmum habebatur istud iudicium. Stat. Montispe. Mas. ann. 1204: Duellum vel iudicium candentis ferri, vel aquae ferventis, vel alia canonibus vel legibus improbatum nullomodo in

curia Montispessulani rata sunt, nisi utraque pars convenerit.

° **FERRUM**, Vomer, seu agrorum cultus, qui ferro, id est vomere, fit. Charta ann. 1309. in Reg. 48. Chartoph. reg. ch. 128: *Et se marchiez ne se faisoit, li rendroient lidit frere, avant que ils peussent rien prendre de diltas terres ausdiltas religieuses, les Fers et les semences au los de bonnes gens gaigneurs.* Hinc

° **FERRUM**, nude, f. pro Servitio, quo vassallus agros domini arare tenetur. Charta ann. 1205. ex Lib. albo episc. Carnot.: *Dictus Nevelo concessit hominibus de Deconfectura herberjagium de Gratelou et de Corbignio in perpetuum habendum omnibus pesudibus... exceptis ovibus de pascendo et etiam porcis, sine Ferro, etc.*

° **FERRUM CRUDUM**, Non laboratum: nisi sit nomen loci. Reg. feudor. Aquitan. in Cam. Comput. Paris. sign. JJ. rub. fol. 21. v°: *Apanevus de Mols domicellus... rogavit et dixit quod tenet de affario, quod fuit Bernardi de Bovivilla, medietatem patris, justitie de Lingonio, et medietatem de Ferro crudo, et feodum de Holar.*

† **FERRUMEN**, Peccatum, sordes, nota ferri. Papias. Plinio Ferrumen est ligatura, qua ferrum et alia metalla conjunguntur et consolidantur, Gall. *Soudure*.

† **FERRUNUS**. Vide *Ferrum* 1.

° **FERRUS**, Ferrum, quo hostias ad sacrificium eucharisticum conficiuntur. Inventar. S. Capelle Paris. ann. 1386. in Reg. J. Chartoph. reg. ch. 7: *Item Ferri ad faciendum panem seu hostias pro celebrando. Vide in Ferrum 1.*

† **FERRA**, Scabies, Gall. *la Farsse*. Vide in *Sturcula*.

† **FERSPEKEN**, FERSPELLAN. Leges Henrici I. Reg. Angl. cap. 61: *Nemo potest de feudo domini sui placitare sine eo, nec cogi decet rectum ejus Ferspeken nec Ferspellan: de omnibus, et quibuscumque causis communibus vel emendabilibus implicetur aliquis, si petierit, debet habere terminum requirendi et habendi dominum suum, etc.* Apud Somnerum in Glossario Saxonico, ferspell occurrit, ubi ex Paraphrasi quadam Saxonica nuntium subitanum significare subodoratur, ex fær, subitanens, et spell, nuntius, legatus; spæce vero, sermonem, causam, item denotat, unde ferspeken, nuntius litis. Hæc discutiant linguæ Saxonice peritiores. [° Apud Wilkins. *Forspeken nec Forspellan*, quod est Loquendo vel placitando perdere.]

° **FERSTA**. Vide *Festum* 5.

† **FERT**. Ita appellabant unum ex auguribus per avium volatus, de quibus in verbo *Venta*, quæ nec fausta, nec infesta erant. Michael Scotus de Physionomia cap. 56. enumeratis singulis auguriorum nominibus, hæc subdit: *Sciendum est, quod auguriorum quedam significant bonum eventum, ut Confarth et Emponenth: quedam malum eventum, ut Viarum et Harenari: et quedam medium inter utrumque, ut Fert, et Confert.* Huc sane referri debere vetus Comitum atque adeo Sabaudum Ducum, ut vocant, *divisiom*, **FERT**, quam ante annum 1300. sibi adscripsisse, pluribus probat Guichenonus in Hist. Sabaud. pag. 140. et et 141. omnino fere contenderim. Nam cum hactenus vocis istius significatio apud Scriptores incerta prorsus maneat, fieri, inquam, potest, ut ille ex illustrissimis istis Principibus, qui primus lemma istud usurpavit, in animo habuerit æqualitatem fortunæ, quam

cæteris prætulit, seu mediam vitæ rationem, quæ nec altum saperet, aut prosperis rerum successibus erigeretur, aut adversis deprimeretur, quod in ejusmodi auguriis, illud quod *Fert* appellabatur, denotabat. Certe id lemma usurpatum a Sabaudis Principibus circa tempora, quibus ea adhuc obtinebat, evincit ætas, quæ vixit Joan. Scotus, nempe sub Friderico II. Imp. ut observ. in verbo *Cervalleria*.

° Alias, sed futilles omnino, ejusdem *divisiom* origine referunt Scriptores nonnulli, quibus nihil præter fabellas aut prodigiis similia. Has, si vacat, reperire est in Diction. Trevoltiano ubi confutantur.

† **FERTELLA**, FERTELLUM, Mensuræ species, apud Brabantenses: Quadrans. Eiusdem origine ad *Ferthing*, de qua voce mox in *Ferto*. Vetus Charta Brabantensis: *De duobus vero saccis, quorum uterque novem sextaria obtinet, dum Fertelle sumuntur, quarum quilibet tertiam partem sextarii tenent.* Magnum Chron. Belg. ann. 1315: *Caritas adeo magna fuit, ut Fertellum siliginis venderetur in Antuerpia pro 60. Grossis veteribus Turonensibus.* [Charta ann. 1238. apud Miræum tom. 1. Diplom. Belg. pag. 421: *Quæ terra solvit annuatim ad Nativitatem Domini quadraginta et tres denarios Brucellenses et novem Fertellas avenæ, cum mensura que dicitur Honsteier, nomine census, etc.*]

° **FERTHELU**, Idem. Charta Phil. comit. Fland. ann. 1163. in Chartular. 1. Fland. ex Cam. Comput. Insul. ch. 25: *De Ferthelo duos denarios. Vide Fertella.*

† **FERTHEBERO**. Pactus Leg. Salicæ tit. 37. § 4. edit. Eccardi: *Si quis per malum ingenium in curtem alterius, vel in casam, vel ubilibet aliquid de furato miserit, nesciente domino cujus possessio est, ubi inventum fuerit, qui hoc miserit, malb. Ferthebero. MMD. den. culpabilis judicatur.* Ubi Codex Guelferbytanus habet, *Fricthebero*. Utrumque emendat Vir doctissimus legendumque putat *Ferheleto*, quod idem est ac Occultaverit, ab Anglo-Sax. *Helan*, Celare, abscondere, et particula intensiva *Fer* aut *Ver*.

† **FERTHING**. Vide *Ferto*.

† **FERTHINGMANNI**, in Statutis Gildæ Scoticæ cap. 6. 14. videntur appellari, qui nostris *Quarteriers*, quorum munus est urbis quarteria, seu partes, curare. Junguntur enim ibi aldermannis et Decanis. Vox deducta a Saxonico *ferthing*, quartus, et *man*, homo.

† **FERTO**, FERTUM, FERDUM, FIERTO, FERTHING, etc. Voces ejusdem ac unius notionis, sed et ejusdem origine ac *ferthing*, quarta pars marcæ, ut ex Guntheri loco mox laudando constat. Sambucus apud Hungaros *Fertonem* 84. denariis constare ait. Quintus solidos Fertoni comparat Lambertus Ardensis. Historia Episcoporum Bremensium in Hildeboldo: *Et magna pecunia data fuit Frisionibus pro homicidiis ipsorum, ita ut qui fratrem, vel cognatum suum amiserat, viz Fertorem, vel dimidium reciperet pro eodem.* [Charta anni 1270. apud Ludewig. tom. 1. pag. 105: *Cujus mansi annuam pensionem, scilicet quinque Fertones... decrevimus singulis annis dividendam, velut inferius continetur. Marca dimidia cedat Monasterio B. M. in Fylvastorp... dimidium autem Ferto dabitur Confratribus, etc. Ferto cadet ad luminaria comparanda. Occurrit iterum tom. 5. pag. 17. Statutum Joannis Episc. Argent. ann. 1366. apud Schilter. in Gloss.*

Teuton. V. Fior: *Ut nobis Fertone nostro legato, vel alias jure in eis non (nobis) quæsitio, illis coheredibus ipsas res et bona relicta reddat et tradat.* [Fertonem pro Fertorem, in Bulla Alexandri III. PP. perperam legit Buzelinus lib. 2. Gallo-Flandr. cap. 21. quam vocem non intellexit. [Fero] iterum occurrit in Codice MS. Consuetud. Eccl. et Capituli Coloniensis.] Vide Caus. 12. quæst. 2. c. 31. Sancimus et Ephemerides Monast. S. Gall. pag. 158.

† **FREITON**, in Tabulis Gallicis. Juramentum seu sacramentum, quod Montarii fecerunt Comit. Pictaveni ann. 1265: *Et jurons, que nos ne decevions nus des deniers des ouvriers par qui il estic plus de trois fors, et de trois foibles au Freiton, c'est à savoir que li fors dovent estre de 15. sols et 3. den. etc.*

° Nostris *Fertin* et *Fierton*. Lit. res. miss. ann. 1387. in Reg. 151. Chartoph. reg. ch. 259: *Un escu d'or et xxiii. sols en blancs et un peu de menu Fertin d'argent.* Chartul. Montis S. Mart. part. 8. fol. 78. v°: *Nous avons à Lisle en Flandres un Fierton de rente sur une maison.* Hinc *Fiertonneur*, Monetæ ponderator, in Ch. Phil. Aug. ann. 1214. et in Lit. ann. 1854. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 151. *Fiertonneur*, in aliis ejusd. ann. ex Reg. 84. Chartoph. reg. ch. 13. Vide supra *Fertina* et infra *Freto*.

† **FARTUS**. Innocentius IV. cap. 2. de Sent. et re jud. 6. *Posset etiam merito reprehendi, quod mille quidem Fartorum annuam pensionem in qua pro eodem regno ipsi Ecclesie Romane tenentur per novem annos et amplius solvere prætermisit.*

† **FERTO ARGENTI**. Chronicon Montis Sarenti ann. 1127: *Sub annua pensione Fertoni argenti, etc.* Adde ann. 1217. [Goldast. tom. 1. Rer. Aleman. pag. 96: *Iste dedit curiam Zingeron, quam habebat Hospitale infirmorum locatum pro tribus Fertionibus argenti annuatim.*]

† **FERTO AURI**, apud Arnoldum Lubec. lib. 7. cap. 2. [de Conrado Episc. Dicitur quidam eum in pauperum elemosyna Fertorem auri omni septimana expendisse.]

† **FERTO**. Guntherus in Hist. CP. cap. 9: *Regio sicut persolvebat nummum aureum, qui Perpera vocari solet, Fertoni, id est, quartæ parti marcæ unius æquivalens.* [Canisius edidit: *Qui perperam vocari solet Fertoni, etc.*]

† **FIERTO**, apud Malbrancum lib. de Morinis cap. 45. et lib. 11. cap. 47. Statutum Ludovici VIII. Regis: *Hoc modo quod si Fiertorem ultra 2. marchas fecerint, mihi hoc admittant.* Lambertus Ardensis. *Annua pensione pro uno Fiertone, vel pro 5. solidis ab ipsis hereditario jure tenere debet.* Infra: *Singulis annis unum Fiertorem, vel 5. solidos reddidit Canobitis.*

† **FERTUM**. Idem Lambertus Ard. pag. 28: *Pro tribus Fertis argenti, et cifo uno mazerino.* Chronicon Andrense pag. 353. habet: *Pro 3. Fertis argenti et cifo uno mazerino.*

† **FERTHO** et **FORTHO**, in Obituario MS. Bellioet an. circ. 900. vel 1000: *Nonas Julii obiit Chrispinus de Paludo, pro cuius anima dedit Paganus filius ejus XIII. marcas argenti meri, et unum Forthonem.* Alibi: *Forthonem.*

† **FIRDO**. Privilegium Ludovici Pii pro Monast. Ebersheim. ann. 824. apud Schilter. in Gloss. Teuton.: *Sex Firdones publici ponderis sive xxx. siclos Argentiniensis monete. Mox: Unum Firdonem sive tres uncias Argentiniensis monete.*

Ubi sic annotat Vir eruditissimus: Sic hodie vocamus Schillingos, quorum xxx. conficiunt tres florenos, est itaque *Firido publici ponderis libra Gallica, semiflorenus, Franc. quarta pars librae Argentoratensis.* Hinc

FERTO CERÆ. pro Libra Ceræ. in anniversar. Aleman. Ecclesie, apud Goldast. tom. 2. Rer. Aleman. pag. 151: Ad memoriam hujus Sancti singulis annis tenentur dare unum *Fertonem Ceræ* in festo B. Galli. [Chart. Canob. Sellenth. ann. 1294. in Guden. Cod. Diplom. tom. 8. pag. 723: Quam curiam, cum eadem sanctimonialis sex septimanis et unum citem in eorum potestate vite et rationabiliter habuissent pro *Fertone Ceræ* singulis annis usque ad obitum meum iterato in feodo recipi.]

FERTO THURIS. Eiusdem notiois et originis. Libra thuris, nisi etiam legendum sit *Festo.* Fridericus Schanhat. Vindem. Litter. pag. 89: Semper in festo S. Petri quo de ad Vinculis agitur, *Fertonem Thuris* presentemus.

FERTO PIPEPIS. Charta ann. 1914. in Guden. Syllog. Diplom. pag. 329: Et in signum hereditatis, *Ferto Pipepis* in pondere singulis annis in festo B. Michaelis persolvatur.

FERTO REDDITUM. Testament. ann. 1285. in Guden. Cod. Diplom. tom. 2. pag. 247: Do et lego plebano Westphalensi... *Fertonem redditum de bonis in Retenbach annis singulis persolvendum.*

FERTO PANIS. Certum pondus, quarta pars marce, in Chart. Bruggens. ann. circ. 1300. apud Lappenb. Int. Hapseat. pag. 217: *Panis trium denariorum... debet ponderare 14. marc. et dimidiam. Panis duorum denariorum... 10. marc. Fertone minus Panis denariatus... 3. Fertone 3. lot. minus.*

FERTO. Chronicon Abbatum S. Trudonis 115. 6. pag. 408: *Vasque argenteum ad vinum trium Fertonum pondus habens.* Charta Willelmi Castellani S. Audomari ann. 1175. in Tabulario Monasterii S. Bertini: *Porro gallina... sub annua pensione 5. Fertonum et unius loti redacta sunt.* [Charta Arnoldi Trevir. Archiep. pro Monasterio S. Trudonis a. n. 1177. inter Anecd. Marten. tom. 1. col. 590: *Quod de singula navi Fertonem tantum Coloniennum denarium eadem Ecclesia de jure solvere debeat compertimus.* Charta Hugonis Abb. Corbeiensis ann. 1172. ex Tabulario ejusdem loci: *In feodum a nobis... accepit, tali videlicet pacto, quod dimidiam marcam et dimidiam Fertonem pro stramento, cum marca et dimidia et dimidio Fertone, que propter decimam de Haemes debet: que simul adunata novem Fertones faciunt.* Rursum occurrit in Chartulario Monasterii Aquincensis fol. 91. apud Miræum Diplom. Belg. tom. 1. pag. 265 etc.]

FERTO PETRONALIS. an Denarius qui S. Petro solvebatur? Charta ann. 1067. apud Pex. tom. 6. Anecd. part. 1. col. 250: *Rursum lege divina et precepto univere ecclesie Fertones Petronales, decimas manipulares in colendis et tractu temporis innovandis agris, de omnibus fructibus terræ, quotannis a militibus fideliter persolvendas... adjudicavimus.* [leg. Patronales.]

FERTONALES DECIMÆ. Quarta pars decimarum, vel Decima que ad quartam partem exigitur. Jagellib R. Polonie in Constit. Ferricorici ann. 1415. Statut. fol. 290. apud Schiller. in Gloss. Teuton. Nisi forte aliquis de jure pro censibus et Decimis Fertonalibus debeat erigere latos grossos moneta Pragensis.

[leg. Gern. Hellerzins, census nummis solvendus.]

Usus erat in Ecclesia Argentinensi antiqua consuetudine firmatus, ut quilibet Clericus moriens unum fertonem Episcopo legaret. Statuta Bertholdi Episc. Argent. ann. 1438. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 556: *Jus et consuetudinem ecclesie nostrae Argentinensis ab antiquo servatam, scilicet quod et qualiter decedentes Clerici saltem Fertorem legare Episcopo tenentur, inviolabiliter precipimus observari.* Formulam hujusmodi donationis refert Schillerus in Gloss. Teuton. his verbis: *Coram nobis Judice curie Arg. constitutus N. N. Canonicus N. legavit reverendo in Christo patri et domino nostro, doming Episcopo Arg. qui pro tempore fuerit unum Fertorem argenti puri, secundum laudabilem consuetudinem inter eundem dom. Episcopum ac Clerum sub sua jurisdictione in civitate et diocesi Arg. existentem hactenus observatam.* Actum 1618. Quid vero per *Fertonem* intelligendum, an quarta totius hereditatis pars, an quarta pars tantum unius marce argenti, ambigitur: ultimum probat idem Schillerus ex Charta ann. 1415: *Quod si de cetero, venire contigerit quod Antistes nostrae Argentinensis Ecclesie vel Electus ejusdem quicumque, non obstantes Fertone, id est, quarta pars marce argenti, per decedentem sibi ut Ordinario legata, bona decedentis Clerici vel ecclesiasticæ personæ, post mortem sibi per se vel suos officiales attrahere vel usibus suis applicare conaretur, hæredes defuncti bonis sic detrahitis indebitè spoliantur, quod tunc nos capitulariter et conjunctim, et quisiti assistere debemus et defendere, ut suo Fertone contentus remaneat.* Alia ann. 1419: *Item quod Episcopus... Fertone, id est quarta pars marce argenti, per Clericum decedentem sibi ut Ordinario loci legato contentus, bona defuncti vel Ecclesie, vel hæredibus proximioribus ipsius defuncti cedere permittat.* Plura vide apud laudatum Auctorem. Hinc emendandus Laurentius in Amalthea: *Fertonem seu Fertum, quarta pars rerum ecclesiasticarum que cedit Episcopo, quam reddunt sacrificiis aliquot nummis, dicitur Fertum Germanis.* [leg. Chart. Conradi Archiep. Mogunt. ann. 1392. in Guden. Cod. Diplom. tom. 3. pag. 601: *Clericorum, qui in suis testamentis vel ultimis voluntatibus nobis iuxta consuetudinem nostrae Ecclesie Fertorem puri argenti legaverint.* Vide Constit. ann. 1400. in Wurdwein. Subsid. Diplom. tom. 1. pag. 87.]

FERTING et FARDING, apud Anglos, in nummo argenteo dicitur quarta pars denarii, qua notione accipitur apud Littietnem sect. 561. Sumitur etiam quandoque pro nummo aureo quartam Nobilis partem valente, hoc est, 30. denarios veteres, qui hodie 5. solidos excedunt. A Saxonico feorð, quartus, unde feorðling Saxonibus, pro quadrante, Anglia *Farding.* Henr. Knuyth. ann. 1345: *Eodem tempore Nobilis et Obolus, et Farding de auro caperunt florere in regno.* Vide statuta secunda ann. 9. Henrici V. cap. 7. Lingua antiqua Norvægica, *Fiorthing,* sive *Fierding,* et moderna Norvægica et Danica *Fierding,* quartam partem rei alicujus significat, ut testantur Stephanus ad Leges Castrenses cap. 9. et Resentius ad Jus aulicum Canuti II. Regis pag. 611. Vide Christophorum Hartknochum in Dissert. 16. ad Chronic. Prussias num. 6. **FARTHING.** Littleton. sect. 551: *Livres*

al grantés un denier, ou un maille, ou un Farthing per voy d'attornement.

FERTORES, Fertio libantes. Gl. Isid. Vide *Fertum.*

FERTONGO, Scoris ferris, cataferri idem, est illud quod fabri ferrarii de fornacibus ejiciunt globatum. Glossar. medic. Simon. Januens. ex Cod. reg. 6950.

FERTORIUM, Sella gestatoria. Callius Aurelianus lib. 1. de Tardis passionibus cap. 1: *Adhibenda igitur vocatione pro viribus egrotantis, Fertorio, vel sella procurata.* Paulo ante, *portatoriam sellam* dixit, ut et lib. 2. cap. 13. *Fertoriam sellam,* lib. 1. cap. 4. lib. 2. cap. 1. *Gestatoriam sellam,* lib. 1. cap. 5. *Fertorium lectum,* lib. 5. cap. 1. *Cathedram,* lib. 1. cap. 5. unde *Cathedrarii servi,* apud Sidorium lib. 1. Epist. 11. qui *Lectarii* alii, *popioptoi,* in Gloss. veteri. Liber Miraculorum S. Anastasii Mart.: *Αναστασιου οὗ κεινῶν οἱ κατὲρ αὐτῆς, ἐν ποσειδῶν ἀπὸ γότρου.*

FERTOSUS. Historia Wambæ Regis Toletani pag. 820: *Si jam asperas et inhabitabiles montium rupes percurristi, si jam Fertosa et silvarum nemora pectore confregisti.* Idem forte quod *conferta.* Vide *Fertosus* in *Fertum.*

FERTUM, Genus panis, in Glossis MSS. Isidoro et Papiæ dicitur oblatio, que ad altare fertur et sacrificata Pontificibus, a quo *Offeritorium* nominatur. [Idem habet Gloss. Lat. Gall. Sangern.: *Fertum, Offerende.* Festus: *Fertum, genus tibi dictum, quod crebrius ad sacra ferebatur, nec sine stria, altero genere tibi; que qui afferebant Struferarii appellabantur.* Vide *Feriores.* *Ferta* Melitenses vocant elemosynam, que tempore offerentii in Ecclesia colligitur.] Vide *Fertura.*

FERTUM, Nundinæ, Gall. *Fotre.* Angl. *Fair.* Charta Matthæi Comitis Bologniæ apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. pag. 97: *Concessi etiam ob amore Sancti (Jodoci) et utilitatem Ecclesie Fertum ejusdem quod est VIII. Kal. Augusti, per quindecim dies prolongari, et cum omni libertate ratum et perpetuum haberi.* Vide *Feria* 8.

FERTUM, Quarta pars marce. Vide in *Ferto.*

PORTA DE FERTO. [leg. Parisi] Eadem, que *Inferni,* ut et S. Michaelis, vulgo appellatur: quod ultimum nomen sortita est a Michaelia Caroli VI. filia, ut scribit Juvenal. de Ursinis ad ann. 1394. Hist. ejusd. reg. Hist. episc. Autiss. tom. 1. Bibl. MSS. Labbei pag. 508: *Petrus de Mornayo excepit acquisivit magnam partem domorum episcopaliū, que sunt Parisiis contiguis portæ, que nominatur Inferni, licet antiquitus solebat nominari de Ferto.*

FERTURA, Idem quod *Fertum* 1. quasi *Offerura,* Oblatio. Gloss. Sax. *Æifrici: Fertura, m e s e l a c,* 1. hostia, munus, oblatio Missæ.

FERTA, Idem quod *Rata,* Bonorum inter fratres sororesque dividendorum portio; quare lubens legerem *Frateschia* aut quid simile. Locus est in *Cota.* Vide *Fraternitas* 6.

FÉRU, eodem significatu. Charta ann. 1281: *Lesqueles (possessions) estoient lessées pour telle partie, comme il asseroit à madame Ele, jadis mere dudit Jehan, pour sa portion et pour sa Féru de l'ériage et des possessions du devant dit Nicholas Malesmains. A la Féru, vulgo A mesure, Pro rata.* Charta Phil. Pulc. ann. 1308. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 340. r. col. 1: *Et à la Fé-*

rue qu'il nous baillera rente en nostre tresor, ou le deschargera.

° **FERVERE**, Fervefacere. Carmen Adalber. tom. 10. Collect. Histor. Franc. pag. 69.

Non sunt lautores, concolunt Fervere vestes.

FERVETUS, una e 12. speciebus auguriorum, de quibus in voce *Venta*. Sic autem definitur a Michaeli Scoto lib. de Phisionomia cap. 76: *Fervetus, est augurium, quando tu exiveris domum tuam causa faciendi aliquid, et eundo prius, invenis vel vides avem vel hominem paudentem ante te in sinistra parte tui, et illud est tibi malum super negotio.*

1. **FERULA**, Vestibulum, seu porticus ad ingressum Ecclesie. Vita S. Basilii S. Amphilebio adscripta, Junii tom. 2. pag. 93: *Ingressiturque sancta Ecclesia Ferulam, qua etiam Ariani intraverant.*

2. **FERULA**, Tabula lignea, cujus percussione monachi congregantur. Charta ann. 1417. ex Archivis S. Victoris Massilii: *Congregabat capitulum ad sonum Ferulae ubi in aliis Chartis, ad sonum tabulae. Vide Tabula.*

3. **FERULA**, baculus pastoralis, pedum, caputibus insignis pastoralis dignitatis, atque adeo Papalis. Honorius Augustod. lib. 1. cap. 216: *Baculus... qui et virga pastoralis, et caputis, et Ferula, et pedum dicitur.* Vita Aldrici Episcopi Cenoman. num. 14: *Misit ei baculum pastorale, quod Ferula vocatur.* Luthprandus lib. 6. cap. 21. et ult. de Benedicto PP. exuctorato agens: *Pallium sibi abstulit quod simul Pontificali Ferula, quam manu gestabat, domino Papa Leoni reddidit, quam Ferulam idem Papa fregit.* Eadem habet auctor. Appendicis ad Regimontem ann. 964. Anonymus apud Baronium ann. 1106. de Electione Paschalis II. PP.: *Est locatus, in urisque curulis, sedibus scilicet eboreis, data est ei Ferula in manu. Cereus Camerarius in Ceremoniali. de inauguratione Caestini III. PP.: *Idem electus sedet ad dexteram in sede porphyretica, ubi Prior Basilicæ S. Laurentii dat ei Ferulam, quæ est signum regimini et correctionis.* [Occurrit apud Mabillonium tom. 3. Annal. Bened. pag. 117. Martenium tom. 4. Anecd. col. 78. etc. Ferula Apostolica, in Vita S. Bernwardi Episc. Hildesh. n. 24. sac. 6. Bened. part. 1. pag. 215. Ferula pastoralis, ibid. n. 41.] Ferula Episcoporum, in Annal. Francor. Bertinianis ann. 888. 869. apud Anonymum Salernitanum cap. 1. etc. Nizyri Patriarcharum CP. apud Pachymerem lib. 11. cap. 1. [° Exeζαλ, Proteccio propria. Vide Glossar. med. Græc. col. 1494.] Ferula Abbatum, apud Leonem Ostiens. lib. 3. cap. 65. et Eckhardum Jun. de Casib. S. Galli cap. ult. Vide *Baculus, Cambuta.**

° Pedum episcopi, *Ferula*: abbas vero *Baculus* appellatur, in Charta ann. 821. inter Probat. Hist. monast. S. Emmer. Ratisbon. pag. 23: *Baturicus presul reddidit prior eidem abbati cum Ferula sua concambium, quod ab eo accepit; et abbas cum Baculo suo eodem modo reddidit episcopo concambium, quod cum illo gesserat.* Ubi notandum in redditione rerum permutatarum, easdem adhiberi ceremonias, quas in investituris usurpabant.

FERULA PERCUTI, Pena olim fuit Monachorum delinquentium, ut liquet ex Regula Monachorum n. 11. et auctore Vita S. Wolstani. [Ferula, Pannelle, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm.]

° 4. **FERULA**, Subalaris scipio, Gall.

Béquille. Mirac. S. Berthol. tom. 6. Jul. pag. 488. col. 1: *Morabatur in hospitali quidam pauper, nomine Luitoldus, multo tempore claudus. Ille, cum diu Ferulis sustentantibus se omnibus per cellam notissimus traxisset, dimissis in eodem loco Ferulis, absque baculorum sustentatione, de ecclesia progressus est.*

° **FERULARIUM**, FERULENTUM. Vide supra *Ferula*.

° **FERULATIO**, Percussio ferularum. De ea ut et urticatione, picatione, sinapismo, et aliis rubificantibus G. Rolfin. Method. med. special. lib. 1. sect. 9. pag. 11. Hæc ex animadversionibus D. Falconet.

° **FERUM**, Fundatio Monasterii Ferretensis circa ann. 960. inter Anecd. Marten. tom. 1. col. 78: *Itas res superius nominatas... non possit commutare, hæc ceterare, neque a Ferro donare, neque per vocem Fabrensis ipsam Monasterium destruere voluerit, non habeat licentiam ad faciendum. Mendum est quod resarcire licet ex aliis donationum Chartis. Legendum ergo neque ad ferum donare.*

° **FERUNIA**, φεγγων, Tumor, inflammatio. Supplem. Antiquarii. Lege et vide *Fervura*.

° *Ferongle*, eodem sensu, in Lit. remiss. ann. 1376. ex Reg. 110. [Chartoph. reg. ch. 78: *Feru par trois fois du pié icelluy exposit, en lui baillant plusieurs menaces, et disant qu'il avoit un Ferongle au ventre, qu'il li creeroit avant ce qu'il fust mienut.* Vide mox *Fervura*.

° **FERVORIUM**, Urtio: Fricorium, Fervorium, patella vel sartago. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm.: Fervorium, Chauderon.]

° **FERVOROSUS**, Fervens. Dicta B. Egidi inter Acta SS. Aprilis tom. 3. pag. 240: *Ob Fervorosum caritatis actum.*

° *Fervorem*, Fervorem, in Lit. ann. 1337. tom. 6. Ordinal. reg. Franc. pag. 438: *En tele maniere que les religieux ou sont et seront en icelle, puissent mieulx et plus Fervement acquerir ou service de nostre Seigneur.*

° **FERURA**, Vulnus, percussio. Lit. remiss. ann. 1361. in Reg. 91. Chartoph. reg. ch. 242: *Dictus supplicans et sui complices prefati ipsum (Arnolphum) capere vel gravare minime potuissent, nisi ignem accendissent et Feruram fecissent, ex quo igne fuit domus dicti Arnulphi incensa et ipse etiam extitit vulneratus.* Vide *Feruta*.

° **FERUSCULA**, Parvula fera, animalculum. Mistor. Episc. Autisiod. cap. 20: *Item diam bacconicum... habet hominem et mulierem, et ad pedes eorum Ferusculas. Ibidem: Bacconicam anacteam... cum duabus Ferusculis pennatis. Vide Fera 3.*

° **FERUTA**, Vulnus, Ital. *Ferita* vel *Feruta*. Gall. *Blessure*. Chron. Rarmense, apud Murator. tom. 9. col. 704: *Quas domos cum omnibus eis existentibus combusserunt et destruxerunt in totum: et hoc fuit occasio mortis Francisci de Caltena per eos facta, et Feruta in dominum Ferardum de Bosseto. Ibid. col. 818: *Dictus dominus Potestas armata manum cum M. peditibus de populo more solito epulavit Collarium ad domum Tortini de Turis, et eam funditus diruerunt, occasione unius Ferute facta per eum, in una taberna, ut dicebatur, in Guidonem Ferrapacoram. Vide Ferita.**

° **FERVUNCULUM**, Vide *Furundum*.

° **FERVURA**, pro *Fervor*. Inflammatio. Vetus Moschionis interpres: *Zinc, Fervura*. Glossæ S. Benedict. cap. de Medicina: *Fervura, φεγγων*. Agobardus in Epist. ad Bartholomæum: *Quamvis erus-*

tionis iste, super quibus movemur, non multum distent a vesicis turgentibus; vel sicut alia Editio dicit, Fervuris Egyptus illatis, etc. Exod. 9. v. 9. 10. ubi Græcus Interpres: φεγγων; φεγγων, etc.

° Uitur præterea Tertull. in Scorp. *Sed dominus sustentata Fervura debet, etc.*

° **FESANCLIA**, FAISANCLIA, Gall. *Fesance* et *Faisance*, vox fori maxime Normannici, Corvata, exactio operarum, præstatio, tributum, vectigal, cui faciendis quis ex jure cogi potest. Charta ann. 1200. pro monast. Montisburg. in Reg. 173. Chartoph. reg. ch. 548: *Quæ omnia concessit tenenda libere, pacifice et quiete ab omnibus servitiis, Fesancie et demandis. Alia Phik. Pule. ann. 1312. in Reg. 18. ch. 136: *Pro hujusmodi usagio solvere tenebuntur dicti firmarii annis singulis redibentibus atque Faisancias, quas ceteri dicta foresta usuarium solvere consueverunt.* Lib. rub. Cam. Comput. Paris. ad ann. 1117. fol. 500. r. col. 1: *In denariis, frumentis, avenis, relevenciis, tredecimus, redibentibus, Fesanciis, etc.* Ch. ann. 1321. ibid. fol. 347. v. col. 2: *Les gardes et les redevances, comme le roy puet et doit avoir, pour raison de membre de haubert, non contrestant la Fesance des six sautes desusdites. Alia ann. 1341. ibid. fol. 404. v. col. 1: *Lesqueles choses dessusdites et devisées ovent toutes les appartenances d'icelles que il soient... en pasturages, en rentes, en Faisances, en redevances, en franchises, en seignories, en prieres, en corvées, etc.* Denique alia ann. 1340. in Reg. 47. Chartoph. reg. ch. 68. *De rechief en ladite ferme sont dues autres rentes, Faisances et redevances. Adde Ordinat. reg. Franc. tom. 4. pag. 716. *Faisance*, eodem intellectu, in Charta ann. 1285. ex Reg. 56. ch. 91: *Pour toutes rentes et pour tous services, pour toutes Faisances, et pour toutes autres choses.* Vide supra *Factio 3.****

° **FESCENINA**, FESCENNINA, Gasp. Barthius in Glossario: *Fescennina*, Jucundi cantus nutriti, ex Hist. Palest. Fulcherii Carnot. Cardinalis de Aragonia in Vita Gregorii PP. IX. apud Murator. tom. 3. pag. 576. col. 1: *Et puerilis lingua garrulitas proccacia Fescennina cantabat.*

° **FESLINI** versus ii sunt Festo, qui canebantur in nuptiis, ex urbe Fescennina dicitur allati, sive ideo dicti, quia fascinum putabatur arceere. Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Fescinna*, malier que cepel lit fascinum. *Fescennia*, Chansons que l'en dit en berçant enfans pour endormir. *Fescennius*, Nuptial.

° **FESIA**, FLIA, pro *Fera*, ni fallor, Bestia, Ital. *Fiera*. Inventar. Jocalium a. n. 1389. tom. 3. Ord. Ital. diplom. col. 366: *Cupæ xij. argenti deaurate, facte ad Feras cum esmaillo uno pro qualibet et armis... laccita duo deaurata, facta ad Feras cum oris esmailis et aliis operibus. Conjecturam utemque firmant quæ leguntur ibidem: *Cupæ xij. argenti facta ad Feras, ad arma.**

° **FESORATA**, Vide infra *Fessorata*.

° **FESSA**, ut supra *Fascia* 1. Modus agri. Bulla Alex. III. PP. ann. 1181. Inter Probat. tom. 1. Annal. Præmonstr. col. 790: *Duas Fessas quas habetis apud Marsas, quas Stephanus quondam episcopus Metensis liberat fecit.* Vide supra *Fascia* et infra *Fessorata*.

° **FESSÆ**, Sates, ex Gall. *Fessa*. Vide Miracula S. Bertini cap. 16. apud eruditum Mabillonium tom. 3. Actor. SS. Ord. S. Bened.

° **FESSARA**, Gallina, in Glossis MSS.

* **FESSARDARIA, FESSARDIA**, Modus agri. Obituarium vetus MS. Fiscam. Octavo Calendae Maii, Anniversarium Petronille Huguel, et habet de redditu decem quartaria bladi ad mensuram granarii de venditione Ricardi le Tortier, et in parva Fessardaria domum que fuit Ricardi de Paris, que solebat reddere quatuordecim solidos. Instrum. anni 1277 in Chartulario ejusd. Monasterii. Noverint tunc quod ego Ricardus de Paris, de assensu et voluntate Sibitienensis me, vendidi et omnino dimisi abbati et conventui Fiscanensi totum tenementum meum quod habebam in parochia S. Gerardi Rothomagensis, in parva Fessardaria inter terram Richardi le Bousier, etc. [Vide supra Fessa.]

* **FESSELLUS**, Fasciculus, manipulus. Gall. Faisseau, gerbe. Charta Phil. Pulc. ann. 1378. in Chartul. abbat. Regal. Loc. ch. 1. Cum obitum pro quolibet Fessello meranti ad collum. Ibid. ch. 7. Faiscellus. Lit. Remiss. ann. 1376. in Reg. 84. Chartoph. reg. ch. 789. Cum idem Jensonus et quidam ejus famulus viissent de nocte in quodam campo, et in dicto campo ligassent tres Fessellos avenae, etc. Bucher de fessel, que in fasciculum collicite venduntur, appellari videntur, in Reg. sign. Pater. Cam. Comput. Paris. fol. 219. v. Vide infra Fessus.

* **FESSINA**, Instrumentum vimineum ad piscandum, vulgo Fessine, a Gallico Fesse vel Faisse, sicut tortum, ut vocant vimineorum operum artifices. Charta ann. 1243. ex Tabul. priorat. S. Martini de Lavardino. Homines de Lavardino piscabuntur ibidem, prout piscantur in aliis aquis nostris de Lavardino, videlicet cum tribulis seu banastis, Fessinis seu juncheris, etc. Alia ann. 1326. in Reg. B. 2. Cam. Comput. Paris. fol. 82. r. Pour ce que desiré engins (à pescher) les noms sont mesconneuz en plusieurs liex, nous les vous nommerons cy dessous en escript... ramées, Fessines, fagbz, nasses, etc. Occurrit præterea in Stat. ann. 1388. tom. 7. Ordin. reg. Franc. pag. 779. art. 47. Faisine, in alio ann. 1402. ibid. tom. 8. pag. 533. art. 72. Faisaul, in Stat. ann. 1327. ex Reg. 65. Chartoph. reg. ch. 69. Item li Faisaul courront en la maniere qu'il a esté accoustumé. Male editum Faisant tom. 2. eardem Ordin. pag. 12. art. 8.

* **FESSORADA**, ut Fessardaria. Stephanotus in Fragm. Hist. MSS. tom. 7. pag. 175. ex Codice Saviniacensi. Bernardus Clericus dedit ad Ecclesiam B. Petri de Mormantio et D. Gausmaro Abbati quatuor Fessoradas de vinea in territorio ejusdem Mormantis, propter fratrem suum Monachum, etc.

* **FESSORIATA, FESORATA**, nostris Fessorée, Fessorées et Fessourée, Modus agri, quantum quis uno die fessorio fodere potest, unde nomen. Charta ann. 1235. Item tres Fessoratas prati cum verneto, situs in yllis retro molendinis suos. Reg. capit. eccl. Lugdun. ad ann. 1347. ex Cam. Comput. Paris. fol. 130. r. Item duas cupas super quadam vinea, et continet circa decem Fessoratas vineas. Fessorata passim in Reg. sign. Probus. Charta ann. 1442. in Reg. 166. Chartoph. reg. ch. 272. Item Hugues et Hugonnet Dodin tenent la moitié par indivis d'une Fessorée de vigne. Non semel ibi. Reg. Cam. Comput. sign. Bel. fol. 90. r. Environ quarante Fessorées de vignes. Redit. comit. Campan. in Cod. reg. 8312. 5. fol. 102. v. Item il a à Bar une vigne, que l'en appelle Bonne, et contient xiiij. Fessorées. Vide Fessorata.

* **FESSORIUS**, Ligo, Gall. Houe. Lit. remiss. ann. 1316. in Reg. 169. Chartoph. reg. ch. 219. Duos ligones sive Fessorios ad fodendum vineas destinatos. Quam vocem varie efferunt nostri. Lit. remiss. ann. 1387. in Reg. 181. ch. 6. Un instrument, appelé Fessour, dont l'exposant avoit acoustumé ouvrir en laditte vigne. Fessour à four vignes, in aliis ann. 1391. ex Reg. 111. ch. 391. Fessour, in Lit. ejusd. ann. ex Reg. 140. ch. 210. Fessour ou houe, in aliis ann. 1405. ex Reg. 163. ch. 150. Fessoul, in aliis ann. 1406. ex Reg. 162. ch. 326. Alia ann. 1416. in Reg. 160. ch. 410. Le suppliant avec son Fessour ou houe, etc. Son houé ou Fessour, in aliis Lit. ann. 1476. ex Reg. 204. ch. 136. Aliud vero apud Arvernos sonat Fessouoir vel Fessouer, Instrumentum scilicet ligneum, quo prata rigantur. Lit. Remiss. ann. 1385. in Reg. 148. ch. 275. Jehan Blondin prout le Fessouoir, dont il avoit avoué sondit pré, et en fery scellui Estienne telement que mortis en ensuye. Alia ann. 1472. in Reg. 195. ch. 734. Un Fessouer, qui est un instrument de bois pour destourner et prendre l'eau (en Auvergne). Un Fessouer qui sert à arouser les prés au pais (d'Auvergne), in aliis Lit. ann. 1471. ibid. ch. 619. Vide infra Fessorium.

* **FESSORATA**, Vide in Fessorata.

* **FESSURA**, vox Italica, Rima, fissura. Stat. Placent. lib. 6. fol. 74. v. Sit desuper una Fessura per quam in dicto scripore vel carta possint poni omnes denarii.

* **FESSUS**, Fascis, seu acervus. Gall. Tas. Lit. remiss. ann. 1364. in Reg. 87. Chartoph. reg. ch. 92. Cum dicta scale per quemdam hominem in uno Fess seu fessello feni abscondite portarentur, etc. Terrar. Bellioec. Octavum unius Fessi seu fasculi feni. Vide supra Faisus et Fasculus.

* **FESTA**, fem. gen. f. Oblatio, seu offerenda qua tribus præcipuis anni solemnitatibus fieri solebat. Stephanot. in Fragm. MSS. Hist. Aquit. tom. 4. pag. 19. Pontius de Lendano dedit unum altium suum S. Petro, et cum eo infante fecit donationem ex hereditate sua omnia que habebat in Ecclesia de Lendano, scilicet matriculam et sepulturam, et tres Festas et unum receptum, et in mansione Monachi v. receptos de pane et vino et carne. Vide Festa.

* **FESTACULUS**, Ornamentum altaris, velum, auleum. Inventar. S. Capellæ Paris. ann. 1376. ex Bibl. reg. Item duo fanones, alias Festaculi, altaris ad quatuor aquilas perlaram, et duo alii Festaculi sive fanones altaris de opere Brugensi. Inventar. aliud Gall. ejusd. Deux fanons d'autel à griffons et à aigles de perles, dis Festacles. Vide supra Faniculus.

* **FESTAGIUM**, Vectigal, aut tributum, quod domino villæ, aut feudi, penditur, pro facultate habendi et extruendi domum in villa. Nam ut culmen in Lege Salica, pro domo, id est, pars pro toto, usurpatur, sic apud Gallos nostros Festagium domus, quod Fests dicitur, pro ipsa domo sumtum est: utpote quod eo posito, tunc demum domus appellari, eaque confecta dici possit. Atque ita Festagium usurpat Charta Hugonis Ducis Burgundiæ pro Communia Coichelensi ann. 1252. apud Perardum pag. 476. Et quod eis prestare debent singuli singulis annis in festo Nativitatis Domini unam gallinam, et 5. solidos pro singulis Festagiis domorum, et etiam pro foris, etc. Galli dicerent pour chaque pignon: nam ita domus culmen vocamus. Vide in

Pinna 4. Libertates Sacri Cesaris ann. 1327. apud Thomasserium lib. 3. cap. 16. Festagium, hoc est, pro le fest cujuslibet domus certam pecuniam, etc. [In Biturig. pag. 422. habetur Festagium. Charta Petri Comitis Autissiod. pro Habitantibus villam de Malliaco, apud eundem Thomasserium in Biturig. pag. 700. Quinque solidos moneta Altissiod. pro Festagio domus sue michi dabit.]

Elasmodi porro Festagium non semel occurrit in veteribus Tabulis. Charta Hervæi Comitis Nivernensis ann. 1218: Omnes, qui in dictis villis mansionarii sunt, et erunt, singulis annis dabunt singuli de Festagio pro singulis domibus die festo SS. Apost. Simonis et Jude 5. solid. Turon. Alia Aimerici Vicecomitis Thoroensis in Regesto 31. Chartophylacii Regil fol. 110. Festagia donorum 20. sol. Tabularium Constabularie Burdegalens. in Camera Comput. Paris. fol. 198. Hominibus nostris de Olerone et Heredibus eorum confirmamus quietanciam de Festagiis, et omnibus tallagiis, et exactionibus, etc. Regestum Normanniæ signat. P. Donant etiam 2. denarios pro Festagio domus quando nova est. Regestum Andegavense: Vinagium vero vel vinum, quod de propriis vineis Capituli B. Martini sumitur ultra Ligerim, per Ligerim liberum debet habere transitum, quod nihil pro eo debet dari, exceptis consuetis Festagiis, que dat Decanus Regestum Philippi Aug. fol. 63. De fructu foreste unaquaque mansura predicta debet capere in tribus annis unum charatib per manum forestarii, donando singulis annis sex garbas, et pro Festagio domus sue: quando facit eam novam, aliquis istorum donat forestario 12. den. Charta Alphonsi Comitis Pictav. pro Libertatibus Lupellæ: Sciat, nos dedisse... quietanciam de Festagiis et omnibus tallagiis et exactionibus et de omni petagio, tam in villa nostra de Rupella, quam alibi, etc. Festagium Blesense, in Charta ann. 1244. apud Huberum in Hist. S. Aniani Aurelian. et in alia ann. 1240. in Probat. Hist. Francensis pag. 16. [Festagium Castrodunum, in Chartul. B. Magdalene Castrodun. fol. 12. verso.] Festage, in Conuetud. Dunensi art. 2. 27. 28. Bituric. tit. 6. art. 8. de Menetou art. 19.

Id præterea juris distinctius exponitur in Charta Roberti Comit. Drocensis ann. 1272. in Tabul. Castelli Lidi [Château du Loir] fol. 69. Sachent tuit que comme nous eussions en nostre ville dou Chasteau dou Loir taille sus nos bourgeois, et sus leur mesons de nostre ville devant dite, et nous aions entendu et esgardé dou conseil de prodes homes le preu de nostre ville dite, Nous voulons et otroions desmes en avant, que la ville dou Chasteau dou Loir devant dite, et les mesons et les appentis, qui sont et qui pourront estre dou tousjours à venir, soient mis à Festage. C'est à sçavoir que chescun borgeois, ou autre qui aura meson, ou apentis en nostre ville, soient tenus rendre à nous, et à nos heirs, chescun an trois sols de Festage de Tournois, ou mannois courant, et l'apentis des ois derniers Tournois, etc. Adde Perard. in Burgund. pag. 405. et Chopinum de Sacra Polit. lib. 3. tit. 4. n. 12. Vide Festum 5.

* **Declarat. super privileg. Calvimont.** ann. 1338. in Reg. 71. Chartoph. reg. ch. 165. Comme il soit convenu oudit privileg. que pour tant de maisons, comme lesdit habitans ont en la ville de Calvimont, il nous doivent rendre pour chascune, chascun an à certain jour, six deniers sus peins d'amende; et imposoient

lesdiz reformateurs ausdi: habitans que par leur malice il avoient ladite redevance raportee aus festes des maisons tant seulement, en amenuisant et usurpant à nostre domage la cense des autres maisons, chambres et berthesches et autres, qui toutes sont maisons où l'on puet habiter. Ex quibus apertum est censum pro domibus exolvendum, latius patuisse, quam vectigal, quod Festagium nuncupabant: hoc quippe pro qualibet domo unicum exolvebatur: census vero pensabatur ab omnibus, qui in una eademque domo manebant, patribus-familias. Quod innuit eadem Charta. Pour une chascune maison, en laquelle on tendra feu et ménage en ladite ville et parrochage, et y aura chief d'ostel, celui qui la maison sera, nous paiera six deniers tant seulement par an pour cause de cens: et se en une maison a plusieurs chiefs d'ostel, chascun chief a son conduit, ou a son ménage, pour un chascun chief d'ostel, celui qui la maison sera, nous paiera six deniers par an pour cause de cens. Idem est ergo census ille domorum atque Foagium I. seu Census, qui pro singulis focis exigebatur, sive in una essent domo, sive in diversis domibus ad discrimen Festagii, quod unicum pro domo, quantacumque esset, pensabatur, modo unus in ea habitaret pater-familias.

2. **FESTAGIUM**, Jus, quod colonis et villarum incolis competit sumendi in foresta Dominica, seu Domini feudi, culmen, vel festum ad conficiendam domum. Inquisitiones costumaram Andelacti, de foresta: Et omnes homines debent habere Festagium, scilicet festum, et 6 chevrons, et pro his debent bodellum 6 denar. Idem Regestum Normannicum P.: Sanctus Laurentius in Lyons furcam (habet) ad hospitandum, et 6 denar ad arandum, et Festum ad hospitandum, et ideo debet servare porco Regis, vel reddere 4. solidos, et querere les Bigres. Idem Regestum: Coutumagii de ramagio habent mortuum bescum de costuma, et residua carpentariorum, cum festis capellorum, et 2. furcas, et unum Festum ad hospitandum per liberationem, etc. quisque autem dat pro 2. furcis et pro la feste 14. denar. Turon. Ex quibus patet, jus exigendi Festagium a colonis primitus inductum ob facultatem iis a domino concessam extrahendi fastigii in sibi dominicis.

3. **FESTAGIUM**, præterea dicitur de furnis, molendinis, et aliis rebus ejusmodi, cum feriuntur, vel otiantur: Fester enim est festum agere, et otiantur: Fester enim est festum agere, et otiantur. Computum Domani Comitatus Pontivi ann. 1329. in Camera Comput. Paris: Festages des fours et molins payez et rabatus aux fermiers d'iceluy, à Vincent Charles fermier de Martingneville qui rabatus li ont esté de sa ferme pour 60. jours qu'il fut en Festage pour les Englez, etc. pour une semaine que ledit molin fu en Festage envers Toussains pour l'ost de Tournen, et que les Englez passerent le blanquetasque, et aussi que l'armée de la mer ordonnée par le Roy retourna au Crétay, etc.

4. **FESTAGIUM**, Gall. Festage, Jus est, Droit de Festin. Vide Festum 2.

5. **FESTAGIUM**, Retributio quibusdam festivitibus propria, unde nomen. Stat. MSS. eccl. Brioc. cap. 28: De quinquaginta duobus diebus, in quibus lucrabitur canonicis distributiones et obventiones quaslibet, exceptis Festagiis... Canonicus prærens reputabitur ad distributiones, panem et obventiones quaslibet or-

dinaris et extraordinarias, dum tamen in fine anni reperiat in ecclesia eadem sex mensium personalem fecisse residentiam, Festagium in quatuor majoribus festivitibus anni, videlicet Natalitatis, Resurrectionis ac Pentecostes Domini, necnon Omnium Sanctorum exceptis, quorum emolumenta... debentur presentibus in civitate personaliter et non aliis. Ibid. cap. 80: Ad obviandum rixis ac dissensionibus sæpius inter ipsos (canonicos) suscitatis occasione percipiuntur emolumentorum, que debentur pro Festagiis in quatuor majoribus festivitibus anni, etc.

6. **FESTAGIUM**, Idem quod Auritium, Tributi et vectigalis species, quam vassallus domino capitali, pro ingruente aliqua necessitate, præstat: quia gratiosa est collatio, sic dicta. Arest. Inter comit. et monach. Vindocin. ann. 1332. in Reg. 81. Chartoph. reg. ch. 711: Avec ce doivent Festage une fois durant la vie du conte: mais ceux de Vendosme si doivent ledit Festage en quatre cas: c'est assavoir quant li conte va premiers outre mer, et quant il marie sa fille nainve, et quant il est prins en guerre pour son propre fait, et en la guerre de son seigneur lige.

FESTALITER, Solemni ritu Charta ann. 1088. ex Tabul. S. Nicol. Andegav. Quotiens breve pro defuncto S. Nicolai Monacho in monasterium S. Florentii delatum fuerit: sicut pro uno monacho foris defuncto et consuetudine tabula pulsabitur, officium cantabitur et in crastino Festaliter missa celebrabitur.

FESTARE, a Gallico Fester. Diem festum agere, a consuetis operibus cessando. Obiit. Ms. eccl. Rotomag. Omnes obitus cruentatis in festis Festatis a populo manent, et solemniter, reperiuntur in diebus sequentibus. Vide Festivum 1. Fester, pro convivio excipere, in Lit. remiss. ann. 1363. ex Reg. 93. Chartoph. reg. ch. 121: Lesquelz burrent tous ensemble... en la maison de un ami... lequel les receust et Festia bien honorablement. Aliæ ann. 1333. in Reg. 182. ch. 9: Lestui Portallier curia le suppliant à certain jour ensuivant pour le vouloir Festier en sa chambre. Vide supra Festagium 1. Pro Hastiludio pugnare, in Poem. Alex. Ms. part. 2:

Et li rois et tuit cil qui vobrent Festier.
Fester vero, Vacare, otiantur, in Mirac. B. M. V. Mss. lib. 1:

Que tout adés on l'œuvre estoit,
Nule fois ois ne Festoit.

FESTEIARE, Diem festum agere, tripudiare, Gall. Fester. Charta ann. 1197: Ordinamus... quod dicti domini in festis Maii privilegio futuri solvere habeant carnes unius vaccæ, et carnes præterea debitas in uno prandio, et dicti homines panem et vinum, tabornos, et mulieres, ad Festiandum et cariandum... et omnes intersint in signum veræ pacis et unionis. Vide Festivum 1.

FESTERNA, Pactum ann. 1221. in Armor. gener. Reg. 3. part. 2. pag. 111: Hæc est forma pacis inter comitem Mauritanensem ex una parte, et Stephanum de Villario... ex altera, de querella de Festeria et de la comba S. Ragnoberti. Vide infra Festum.

FESTIALIS, in Gloss. Lat. Gall. Sangerman. Prester, orator. Joan. de Janua: Festialis, Sacerdos vel orator per quem bellum indicitur et pax componitur, qui et Fecialis dicitur.

FESTICE, [Lste. Varr. apud Nov. 6. 22.]

FESTICURA, Vide infra Festissura.
FESTIGARE, f. pro Investigare. Vide infra Sperrillum.

FESTIGIARE, pro Fastigiare, in Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657: Festigiare, exaltare, culminare, Eysensar. Proc.

FESTILIA, Dies festi, in Glossis Isidor. Papias habet Festilia, eadem forte que Græci Ιερατικὰ appellabant. Concil. Chalcedon. Act. 10. de Episcopo Iba: Εθεο τειν Νε τῶ εἴη ἱερατικὰ κληρὶ τοῦ ἱερωῦ, ἢ πρὸ τοῦ ἱερωῦ, ἢ ἄλλοις κληρὶς ἐν τῷ πο: τοῖς ἀρχιερωῖς παρὰ τὴν ἱερατικὰ: τὰς πάλαι ἔδωκεν ἑκείνι ἀρχιερωῖ, καὶ οὕτω ἔδωκεν. Infra eadem Ιερατικὰ, εἰδωτὰ dicitur: Εἰδωτὰ κληρὶς κληρὶς, τὴν ἑκ τῶ εἰδωτὰ τῶν εἰδωτῶν κληρὶς κληρὶς. Vide Glossar. med. Græc. col. 415.]

1. **FESTINANTIA**, Breviloq. ex Ugutione: Agina dicitur foramen, in quo se trullina vertit, vel dicitur Festinantia.

2. **FESTINANTIA**, Festinatio: Festina celeritas, in leg. 52. Cod. Th. de Hæret. (16. 5.) Acta Hadriani IV. PP.: Celeriter properabat ad urbem, et tanta Festinantia, ut, etc. [Itinerarium Gregor. XI. PP.: Mare ingreditur cum Festinantia.] Utitur etiam vetus Interpres Concilii VI. Oecumenici Act 12. Passio S. Vitalis Mart. num. 8. Helmodus lib. 1. cap. 68. S. Bernardus in Vita S. Malachie, Anonymus de Gest. Friderici II. Imp. pag. 776. Petrus de Vineis lib. 2. Epist. 41. lib. 8. Epist. 83. Coertus in Hist. lib. 2. cap. 8. Concilium Tolosan. ann. 1229. cap. 1. et Arelat. ann. 1231. cap. 5.

3. **FESTINANTIA**, Juramentum, sacramentum. Anton. Minuccius de Præto Veteri Rubr. 8. cap. 6. apud Schiller: Festinantia que fit ante tres liberos homines, servari debet, nisi juri vel naturæ contraria sit.

4. **FESTINANTIA**, Vox chimicorum. Vide infra Fizio.

FESTINARE, Deducere Process. de B. Petro de Luxemb. tom 1. Jul. pag. 39. col. 1. Curando tale apostoma cancerosum cum unguento resolutivo, Festinat ipsum ad aperturam, et inde facta apertura, que corrosiva de natura materia adusta, Festinat ipsum ad mortem. Vide Festivum 2.

FESTINATIO, Convivium, Gall. Festin. Charta ann. 1377. ex Bibl. reg.: Post dies aliquos et Festinatio sollemnes, etc. Vide supra Festagium 4. et Festare.

FESTINGMEN, Vide Festivum.

FESTINIS, [Festinus. Titm. apud Non. 8. 3. Hæc res me fecit Festinum.]

1. **FESTIS**, Obsequium, Hispan. Festajo. Charta Alph. VI. reg. Castel. tom 6. Jul. pag. 51. col. 1. Ideoque absolvo vos ab omni Feste pristina subreptionis (f. subjectionis) et præscriptæ libertati trado.

2. **FESTIS**, Fastigium, culmen, Gall. Faste vel Feste. Consuet. Norman. part. 1. cap. 25. ex Cod. reg. 4651. Apud Bayocas fracta Feste domoniam possessio, que sine franca materia est constructa, ad dominium, de quo tenetur, debet reverti. Ubi textus Gallicus: Si comme à Baieur, la possession de la maison dont le Feste est rompu et dépechié, qui est sans franche matiere, c'est sans carrel et sans mortier, doit revenir à celui de qui elle est tenue.

FESTISSARE, Vide mox in Festissura.

FESTISSURA, FESTICURA, Imbrex, Gall. Fatiere, alias Festissure. Comput. ann. 1411. ex Tabul. S. Vulfr. Abbavil.: Item pro duabus Festissuris, vij. den. Alius ann. 1395. ejusd. eccl.: Pro quin-

dena festichurarium in tacto, r. den. Comput. Ms. fabr. S. Petri Insul. ann. 1472. Item pro rj. Festissuris ad ponendum lecto navis, pro qualibet Festissura, r. den. Reg. 13. Corb. sign. Hubacuc ad ann. 1521. fol. 219: Festissuras pour xxvij. sol: le cent. Hinc.

* FESTISSARE, Imbricibus tectum munire. Comput. ann. 1379. ex Tabul. S. Petri Insul.: Item cuidam tectori straminis, pro duabus grangis apud Leskin recuperandis et magna grangia Festissanda, rj. lib. vj. sol. vij. den. Unde Refestur, imbricibus vel stipulis tectum restaurare, in Chartul. Corb. sign. Eschiel ad ann. 1421. fol. 97. r. Marchanda. r. Jehan Hanequin coureur d'estuille de faire et refestonner en la cense de Vers che qui s'ensuit; est assavoir... de velatter les combles et recouvrir tout de nouf... et avec ce doit renmanteller tout de nouf partout là où il appartient, et sera tenu ledit Jehan de rebroquer, rebattir, Refestur tout partout en ledite cense, là où il sera besoing de faire.

FESTITATULA, pro Festivitatula, seu parva festivitas, apud Avitum Vienn. Epist. 79. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm.: Festivitatula, Petite feste.]

* FESTIVALIS BADERIUS. Vide supra Baderius 2.

* 1. FESTIVARE, Diem festum agere a consuetis operibus cessando. Miracula B. Ambrosii Senens. tom. 3. Martii pag. 280. Ubi prefatus pater singulariter et multipliciter Festivatur. Et pag. 245: Cujus dies transitus solemniter Festivatur in quibusdam Ecclesiis Italiae. Leges Jacobi II. Regis Majorie. tom. 3. Junii pag. xxviii. In quibus locis et diebus in reverentia sanctarum Reliquiarum Festivare consuevit. Vide Festum S. Thecle.

* 2. FESTIVARE, vel FESTINARE, Convivio excipere apud Cantipratanum. [Vita S. Frconwaldi Episcopi tom. 3. Aprilis pag. 785. Et ad orandum Deum dilectissimeque insus Erkowaldum alius festinantibus, in solus non attendis. Gesta Trovir. Archiepisc. apud Marten. tom. 4. Amplius. Collect. col. 399: Ibiem continue ipse Nar cum principibus, et nobilibus, totaque vulgo, specialiter in die Natalis Domini solemnissimam habens curiam convivendo Festivavit.] In Vita Balduni Lutemburg Archiep. Trovir lib. 2. cap. 3. lib. 103. cap. et in Statutis Collegii Navarrei Parisiensis apud Jo. Launoium in Histor. ejusdem collegii pag. 30.

FESTIVER, FESTINER, FESTIN, Vox ducta a festis, in quibus Christiani mutuis se conviviis, quae Agapas vocabant, excipiebant de quibus S. Augustin. Epist. 61. Comestationes et ebrietates, ita concessae et licite putantur, ut in honorem etiam beatissimum Martyrum, non solum per dies solennes, (quod ipsum quis non legendum videt, qui haec non carnis oculis inspicit) sed etiam quotidie celebrantur. Infra: Cum iste in cometeris ebrietates et luxuriosa convivium non solum honores Martyrum a carnali et imperta plebe credi solent, sed etiam solatia mortuorum. Vide eundem l. 1. de Morib. Eccles. Cathol. cap. 31. Cumeanum de Mensura penitentiae cap. 1. initio, et quae observat Savaro ad Sidonii lib. 4. Epist. 15. lib. 5. Epist. 14. et in voce Agape.

* 3. FESTIVARE, Gaudio recreare. Alex. Iatrosoph. Ms. lib. 1. Passion. cap. 75. Si a contrario pessime eis et maniaedatis accessiones fiunt, propter quod oportet Festivare, etc. Festoyer, Oblectamen-

tum, vel Festum, in Serm. 43. ex Cod. 14. snc. S. Vict. Paris.: Plusor s'assaglient aus places et aus ruis, si deparolent lor voisins et las vis et las mor... Or ne cuidiez pas que cil qui sinsi lou font, que lor Festoyers plasse à su.

* FESTIVATOR, Praefectus pie alicujus societatis, seu cui vexillum, in quo patronus ejusdem sodalitati depictus est, deferendum committitur. Charta Mauriti. episc. Cenoman. ann. 1223. ex Tabul. Major. monast.: Habebit ille qui festivat oblationem, sicut hactenus noscitur habuisse. Si autem non fuerit Festivator, monachi habebunt medietatem et sacerdos aliam; et similiter sacerdos medietatem habebit, Festivatore presente, de denariis oblati, si de eis monache ratione aliqua aliquid detinerent.

* FESTIVITAS, Festum, dies festus. Diarium belli Hussitici apud Ludewig. tom. 6. pag. 187: Conducta certe Festivitate die, populum eis junctum cum venerabili corporis Christi Sacramento, ad Tabor sonoris vocibus deducunt. Concil. Toletan. XIII. inter Hisp. com. 2. pag. 681: Si quis Episcoporum a Principe vel Metropolitano admonitus designato sibi diarium rationabili ad veniendum spatio, sive pro Festivitatibus summis, Pascha scilicet, Pentecoste et Nativitate Domini etc. raris... ad constitutum diem venire distulerit. Occurrit ibid. tom. 3. pag. 16.

* FESTIVITAS, Anniversaria defuncti commemoratio, in Observat. praevius ad Vitam S. Sturmii sec. 3. Bened. part. 2. pag. 267: Quatenus hi eadem mirabilia divinae operationis audientes, gratias divinae Majestati referrent, et omnis jucunditas ipsius Festivitatis in eius laude personaret. Haec sumit Mabillonius ex Candido monacho qui ibid. habet: Anniversariam Sturmii primi Abbatis fundatoris Monasterii Fuldae memoriam, et omnium Fratrum nostrorum de hac luce defunctorum in natale S. Ignatii martyris Christi... in Missarum celebratione, psalmodiis et orationis sancta celebrare solent.

FESTIVITATES FERIALES feminibus, non hominibus, in Charta ann. 1226. apud Roverium in Reoma pag. 233 ubi dicitur de festis istis feminibus.

FESTIVITATES VENEDICAE. Decreta Caesariensis Regis Hungariae lib. 2. cap. 48: Nullus Festivitates vendere praesumat, id est, in festis diebus, ni fallor.

FESTIVITAS FRAGATA, cum quis in die festo opus aliquod exegit, cujus forisfacti multam Archidiaconi ad se pertinere contendebant. S. Anselmus Cantuar. lib. 4. Epist. 99: Audivi quod Archidiaconus vester accepit homines mox quam pro forisfactura fracta Festivitatis, et de his plegios accepit, nec ante eos voluit dimittere, quam plegios haberet, quod nec sibi nec alicui personae licet super homines mens.

* FESTIVITATULA. [Parva festivitas. (Alein. Avit. Ep. 79.)]

* FESTIVOSUS, Festinus, promptus, alacer. Littere Humberti II. ann. 1348. tom. 2. Hist. Dalph. pag. 574. col. 2: Confestium cum armis veniant ad exercitum nostrum infra burgum Miribelli, nemine remanente, exceptis illis castrorum esponderiorum, de quibus nullum voluimus renovari, in hoc adhibentes diligentiam Festivorum.

* FESTIZARE, Italice Festeggiare, nostris Festoyer, Ludis publicis operam dare. Chron. Domin. de Gravina apud Muratori tom. 12. col. 757: Et ecce per Neopollitanum civitatem dicti regales in-

cipiant magnifico equitare et Festizare. Occurrit rursus ibid. col. 760. Vide Festizare.

* FESTO, Sertum, corolla foliata, Ital. Festone, nostris Festoa. Acta B. Amad. tom. 3. Mart. pag. 854. col. 2: Ipsa porta dasuper et a lateribus ornata est picturis et foliamentibus cum suis terminis et floribus commixtis fructibus, quae vulgo dicuntur Festoni.

FESTRA, pro Fenestra dicitur, parva fenestra, unde Macrobius in Saturnal. Festra quidem est minusculum ostium in sacratio. Jo. de Janua [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. Festra, Fenestrella.] Vide Festum.

FESTRAJUM, Charta Guigonis Comit. Forensis ann. 1251. pro Libertatibus Villarezii: Pro hac siquidem libertate in dicta villa... census hodi, denariorum et gallinarum duplicabunt, et duplicatum solvent annuatim in festo B. Martini hiemalis, et ad nullum aliud Festragium teneantur, vel cogantur. Etsi in MS. sic exaratum sit, legendum tamen Festagium censuerim: nisi Festragium dicitur sit pro Fenestragium. Vide in hoc verbo.

* FESTRUM, Fastigium, culmen, Gall. Faits. Charta Domini de Luriaco in Foresio ann. 1417: Quemadmodum Festrum dicitur domus importat a pede usque ad summum. Vide Festum 5.

* Festr, eadem acceptio, in Charta ann. 1461. ex Reg. 191. Chartoph. reg. ch. 421. Trois lances d'un Festr de maison neuve couverte de tuille, sont audit Froyes en la rue de la grant tavernne. Infra: Festr.

FESTUCA, FISTUCA, Signum et symbolum traditionis, vel translatæ possessionis, quam tradebat emptori venditor, aut qui modo quovis rei possessionem in alium transferebat. Frequentia autem hujus traditionis, ait Bignonius, ex facilitate descendit, quod Fisticus obviam saepe occurrat. [Charta Fulquini pro Monast. Gemblac. ann. 950. apud Miræum tom. 1. Diplom. Belgic. pag. 141. col. 2: Per hanc chartulam donationis sive per Festucam, (hanc villam) ad opus Sanctorum tradimus. Et quidem ejusmodi chartis stipula seu Festuca, ut legitime essent, inserbatur, unde stipulatio dicta.] Exstat in Tabulario Campanie Bibl. Regis pag. 385. Charta ann. 1258. qua Abbas Arreviarensis ex Bulla Apostolica: Mercatores Romanos de bonis mobilibus Camporum ubicunque possent in iustactu Comitatus Campanie inveniri. Regis nomine, per traditionem quosdam Apostolicæ Palæ, secundum quod in tradendis possessionibus de consueta dicitur in istis partibus observatur... investit. Existimant alii, fistucam idem valere ac fustem, seu baculum, quo investitura passim factæ leguntur. [Glossæ Latin. Gr.: Festuca, κίππος, πάβος;] quæ sane notione hæc vox usurpata videtur, idque infra docemus in voce Fustis, et verbo Investitura, ubi de baculo. [Ejusmodi est ligni frustum, longitudine semipedale et crassitudine unciali aut circiter, in Chartophylacio ecclesie Paris. asservatum, in cujus quatuor facibus hæc insculpta habeatur, teste D. Le Beuf tom. 2. Dissert. pag. 99: Ebrardus et Hubertus de Spedona villa, servi scilicet beate Marie Parisiensis per hoc lignum Fulconi Iacano rectum fecerunt in capitulo sanctæ Marie de conquestu antecessorum suorum, quem tenuerunt absque canonicorum permissione. Quo quidem symbolo possessionem honorum, quæ jure manusmortue ad ecclesiam perti-

nebant, dimittere se significarunt.] Alii denique Francos nostros hac voce alluisse volunt ad stipulationem, de qua Jus Romanum, quam Isidorus lib. 5. Orig. a stipula deductam opinatur: *Veteres enim, ait ille, quando sibi aliquid promittebant, stipulam tenentes frangebant quam iterum jungentes sponsones suas agnoscebant.* Scio, allam a Varrone et J.C. dari hujus vocis originem, de qua Menagius in Amonitativibus juris pag. 401. 2. Edit. Certo eo respexisse recentiores, par est credere: siquidem traditione interdum culmo, interdum stipulatione subntra dicuntur in veteribus aliquot Tabulis, uti in voce *Culmus* observamus. Vide *Stipulatio*. [De *Festuca* egerunt Grimmius Antiq. Germ. pag. 121. sqq. et Haultaus. voce *Halm*. Glossar. German. col. 782.]

PER FESTUCAM *Intercurrentem* vel *Intecedentem*, etc. [Id est per traditio nem factam.] Vide *Lacina*.

FESTUCAM IN LAISUM (i. sinum) *jacere*, in Lege Salica tit. 48. Vide *Laisus*. CUM FESTUCA *fidem facere*, [Id est, tradita alteri parti festuca.] In eadem Lege Salica tit. 52. § 2. et in Lege Ripuaria tit. 30. § 1.

PER SUAM FESTUCAM *se aratum facere*, in Formul. veter. cap. 19. 39. 43. Placitum Childeberti III. Regis editum a Mabillonio: *Ut domi contra ipsa strumenta nihil habebat, quod diceret, nec quod apponeret, per sua Festuca se arando (i. exutum) in praesenti dixit esse.* Vetus Notitia apud Borardum in Burgundicis pag. 32. *Per Festucam... easdem res legatiter quarpiverunt.* Alia apud eundem pag. 65. *Et per festucam et fustum se per omnia erutum fecit.* Adde Probat. Histor. Verziac. pag. 43. Chronicon Laurisham. pag. 59. Mabillonium tom. 4. SS. Ord. S. Benedicti pag. 342. n. 19. etc. Projiciuntur nempe festuca in erumodi disvestionibus Capitularia Caroli M. lib. 6. cap. 285. [et 370]: *Ut ergo omnis suspicio a nobis cunctis Sacerdotibus, et sanctae Dei Ecclesiae fidelibus funditus auferatur, proflitemur omnes, stipulas dextris in manibus tenentes, easque propriis e manibus ejicientes, coram Deo et Angelis ejus, ac vobis cunctisque Sacerdotibus... nec talia facere nec facere volentibus consentire, sed magis Deo auxiliante resistere.* Ademarus Cabanensis pag. 161. de Carolo Simplice: *Congregati (Proceres Francorum) in campo more solito ad tractandum de publica regni utilitate, unanimi consilio, pro eo, quod ignavia vantis erat idem Res, Festucas manibus percipientes, rejecerunt eum, ne esset eis ultra sensor.* Le Roman de Charite MS.

Alis respons-moi, que fais-tu,
Qui jadis romple le Feste
Au monde, etc.

PER FESTUCAM *WERPIRE*, Eadem notione, projecta nempe vel tradita festuca apud Marculfum lib. 1. for. 13. Charta Ottonis III. Imp. ann. 937 apud Hermannum Stangefolium lib. 2. Annal. Circuli Westphalici pag. 203: *Et sicut nos est Laicorum, cum Festuca semet ab eo eruit probo* [In Obituar. MS. Ecclesiae Morin. p. 8 notatur quod prima die ejuslibet mensis Vicarii Ecclesiae Morin. tenentur ire in Capitulum, et ibi resignare suos vicariatus per traditionem unius festucae.]

PER FESTUCAM *commendare dare* apud eundem Marculfum lib. 3. form. 21. lib. 2. form. 1.

PER FESTUCAM *pártiri*, apud eundem lib. 2. form. 14.

SACRAMENTUM PER FESTUCAM *adherere*, in Formul. veter. cap. 2. [Charta Chlodovei Regis ann. 632. apud Mabill. Diplom. pag. 474: *Quod et ita per Festucas visus est adheruisse.*]

FISTUCA *NOTATA*. Vetus Charta Longobardica apud Ughellum tom. 3. Ital. sacræ pag. 49: *Omnia, quæ supra leguntur, legitimam facio vestituram per cultellum, Fistucam notatum, wantonem, et wasonem terræ atque ramum arboris, me exinde foras expuli et werpivi, et abeatum feci, et ipsius Ecclesie Monasterio ad proprietatem ad habendum concessi.* Adde pag. 51. 61. [Charta ann. 907. apud Mabill. tom. 4. Annal. pag. 116: *Quam traditionem atramentario, penna et pergamena manibus suis de terra levatis, Lege Salica fecit per Fistucam notatam, ramum arborum atque per cultellum et wasonem.* Oblatio facta S. Sepulero in Jerusalem in manu Abbatis S. Victoris Massil. ex Archivo hujus Monasterii: *Petrus Notarius judex domini Imperatoris per wasonem terræ et Fistucam notatam, seu ramum arborum, atque per cultellum et wantonem, seu wandaliquæ et sic per hæc cartula Lege mea Salica.*] Occurrit eadem formula passim in Tabulario Casauriensis, in Charta Mathildis Comitissæ apud Franciscum Mariam in Mathildi lib. 3. pag. 105. in aliis ann. 1109. et 1121. apud Chiffletium in Luminibus Salicis cap. 6. in aliis ann. 961. 1028. 1029. apud Chiezam in Hist. Piedemont. cap. 20. 21. et 23. Guichenonum in Probat. Hist. Sabaud. pag. 18. 21. 23. etc.

EXFESTUCARE. Idem quod *Festucam* tradere, abicere, rem abdicare, *Diguerpir*, [Leodiensibus, *Effesuer*.] quod qui rei dominium in alterum transferebat, aut illius juri renunciabat, *Festucam* seu stipulam possessori tradebat in signum domini translati, vel eam in terram projiciebat, tanquam rem, quam in alium transferret, se exuret. Adelbertus Abbas Hombenheimsis. *Quatuor ergo Canonibus usque ad unum Episcopo consentientibus et prebendam pro Deo et pro demerita recompensatione Exfestucantibus.* Adde n. 111. 152. Casarius lib. 2. Miracul. cap. 12: *Miser juvenis a villico persuasus, creatorem suum ore suo negavit, manu Exfestucavit, diabolo honagium faciens.* Charta Conradi Imp. ann. 1113. in Metropoli Salisburgensi tom. 1. pag. 158: *Potestatem, quam jure advocatie super ministeriales Ecclesie Frisingensis habere videbatur... secundum consuetudinem Curie omnino Exfestucavit.* Charta Manassis Episc. Lingonensis ann. 1185. in Tabulario Monasterii Abbat. lib. 2: *Nihil sibi de omnibus retineas, sed omnia Exfestucans.* Vetus Charta ann. 1231. apud Duchesnum in Hist. Guinensi pag. 197: *In manu mea... legitime resignavit et Exfestucavit.* Vide pag. 74. Occurrit passim, in Chron. Abbat. S. Trudon. lib. 11. pag. 183. lib. 12. pag. 506. apud Othon. Frising. lib. 7. Chr. cap. 21. de Gest. Fridor. lib. 1. cap. 6. Egidium Aureæ Vall. in Episcop. Leod. cap. 11. et 21. Albertum Aq. lib. 5. cap. 35. Anonymum in Miracul. S. Ursuari per Flandr. n. 12. in veteribus Chartis apud

Bollandum 6. Feb. pag. 120. Duchesnum in Hist. Guin. pag. 58. 131. 182. 190. in Chron. Andrensi pag. 379. etc. *Cum Exfestucatione werpire*, in Charta Desiderii Episc. Morin. ann. 1177. apud Malbrancum lib. 10. de Morin. cap. 29. et 37. et in Tabulario S. Bertini. Vide Gallandum lib. de Franco alodio pag. 325. 326. Scribitur et *Exfestucare* apud Buschium in Chron. Windesem. lib. 1. cap. 17. [Vide Haultaus. Glossar. Germ. voc. *Verschiesen* et *Sich Verschiesen*, col. 1881. supra voces *Exfestucare* et *Exfestucatio* suis locis.]

FESTUCARE, Idem quod *Exfestucare*. Charta ann. 1151. apud Duchesnum in Hist. Guin. pag. 667: *Ac legitima donatione tradidimus, coram his testibus Festucavi, etc.* Charta Philippi Comitis Flandrie ann. 1159. in Tabulario Monasterii S. Bertini: *Triginta septem mensuras, quas a me tenebat, in manus meas reddidit et Festucavit.* Gerardus in Vita S. Adalardi snc. & Bened. part. 1. pag. 371: *Nihil potuisti sine Dei permissione: modo utamur Dei jussione: Dimittite, raquit, et dimittimini: quod ego primum faciam, vos me sequimini. Fit sine mora ab omnibus: Festucantur omnia.*

INFESTUCARE, in possessionem mittere, adherere. Charta ann. 1390. in Hist. Guinensi: *Par l'enseignement et le jugement des hommes devant dieu, nous fumes adheritez, et li dis Hues adheritez: et enverpi et Exfestuca une fe, autre et la tierche, si que n'y en eut, ni retient, et nus en fumes anheritez: bien et à loi, etc.*

FESTUM, Dies sollemnis memorie alicujus mysterii vel Sanctorum sacratum. Non eadem vero omnium festorum sollemnitatis, alia enim alia celebrior, ratione officii vel ceremoniarum quarum pompa in quibusdam major, in aliis minor. In sollemnioribus a consuetis operibus abstinere fuit solitum a vespera ad vesperam Statuta Augeri Episc. Consonan. Sac. 13. *Dies Dominicos et festivos abique aliquo sercili opere a vespera in vesperam devote ac reverenter in vestris Ecclesie coli facite.* Hujus vero moris vel precepti qui transgressores inveniebantur, ut scribit Episcopus Carcassonensis ann. 1275. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1151: *Per tres dies Dominicos vel Festivos in camisia et braccis stare debebant ante altare, dum missarum sollemnia celebrabantur.* In statutis vero Synod. Ecclesie Trocorensis apud eundem tom. 4. col. 119. *Siderites sint, solvant quinque solidos ad luminare suæ Ecclesie; si pauper, quinque dies Dominicos sequatur processionem in camisia et femoralibus, habens super collum instrumentum cum quo operabatur.* [Stat. eccl. Carcasson. ann. 1270. cap. 14. ex Cod. reg. 1613: *Qui in Festis eisdem seu diebus Dominicis inventus fuerit opus sercile vel illicitum operari, ad nos infra octo dierum spatium transmittatur infrascriptam penitentiam recepturus, ut videlicet per tres dies Dominicos vel festivos, dum missarum celebrantur sollennia, stet in sua ecclesia in loco eminentiori pre exteriora in camisia tantum et in braccis, cum virgarum manipulo, cum quo a sacerdote ecclesie presidente unam recipiat disciplinam.*] Festa autem proxima hebdomadis inter Missarum sollemnia post communionem annuntiabantur a Diacono, ut discimus ex ordine Romano ad usum Monasteriorum apud Marten. tom. 5. Anecd. col. 105: *Postea quidem (communione scilicet peracta) accipiens Diaconus calicem in*

de altera parte altaris, elevans eum in manibus suis, pronuncians *Natalitia Sanctorum* in ipsa hebdomada venientia, ita dicendo: *Ille feria veniens, Natale est S. Marie, aut Confessoris, vel alius Sancti cuius venerit, secundum martyrologium. Et respondent omnes, Deo gratias.*

FESTA DOMINICA. Martyrum, Confessorum, apud Christianos, instituta vel ab ipsis Apostolis, vel Concilio S. Augustinus Epist. 118. cap. 1: *Ille autem, quæ non scripta, sed tradita custodimus, quæ quidem toto terrarum orbe observantur, dantur intelligi vel ab ipsis Apostolis, vel plenariis Conciliis, quarum est in Ecclesia saluberrima auctoritas, commendata atque statuta retineri, sicut quod Domini Passio, et Resurrectio, et Ascensio in celum, et Adventus de celo Spiritus sancti, anniversaria solemnitate celebrantur.* Isidorus lib. 1. de Eccl. Offic. cap. 34. *Festivitates Apostolorum seu in honore Martyrum solemnitates antiqui Patres in venerationis mysteria celebrari sanxerunt, vel ad excitandum imitationem, vel ut meritis eorum consciamur, atque orationibus adjuvemur: ita tamen, ut nulli Martyrum, sed ipsi Deo Martyrum offeramus, quamvis in memoria Martyrum constituimus altaria. Eadem habet Rabanus lib. 2. de Instit. Cleric. cap. 49. Alcuinus lib. de Offic. div.: *Sanctorum dies, quibus de hoc seculo migraverunt, solemniter et cum magna exultatione celebramus adeo, ut in ipsis, abstinentiæ aliquantulum rigore laxato, paululum remissius vivamus. Infra: Cum antiquis natalitia sua, vel suorum affinium, quibus in hanc miseram effusi sunt vitæ, tanta alacritate invenimus celebrasse, ut etiam omni corporeæ voluptati licenter operam darent: quanto nos spirituali hilaritate sanctorum Patrum natalitia convenit celebrare, quibus non ad miseriam nascuntur, sed de miseris ad gaudia transeunt sine fine possidentibus, non nos corporalibus illecebris solventes, ut faucibus pagani, verum canonicis spiritalibus, Hymnisque celestibus in Christo tripudiantes, ut Christiani. Quamvis non denegemus etiam corporaliter aliquantulum remissius, quam ceteris esse vitendum, propter quosdam, ut reor, hebeticos, qui nihil putant esse festivum, nisi quod viderint corporali delectatione melitum.* Vide Durandum lib. 7. cap. 1. Baronium de Martyrolog. Rom. cap. 4 in Annal. ann. 58. n. 81. ann. 263. n. 14. Covarruviam lib. 4. Var. resolut. cap. 19. et Filesacum lib. 1. select. cap. 6. ubi plura de festis Christianorum. Græcis *Δεσποτικά* vocant ea festa dicuntur quæ Christi Domini sunt, scilicet Nativitas, Epiphania, Passio, Resurrectio, Assumptio, Pentecoste et Resurrectio Mortuorum. Vide Glossar. med. Græcit. col. 414.]*

FESTA ANNALIA, ANNUALIA. Præcipua totius anni festa, unde nomen. Odo Cluniac. 1. de Vita S. Geraldii cap. 15: *Si tamen in eisdem feriis Festivitas Annualis evenisset, abstinentiam ita solvebat, ut, etc.* Charta Hugonis Ducis Burgundie pro fundatione S. Capelle Dion. ann. 1172. apud Perardum: *In Festa Annalibus, id est, in Nativitate Domini, in Pascha, in Pentecoste, et in omnium Sanctorum.* Ita in Charta Alphonso Imp. apud Hieron. Vignarium in Hist. Alsaticæ pag. 181. Regestum Parlam. B. 169. 51. verso sub ann. 1279: *In 4. Festa Annualibus, videlicet Nativitatis Domini, Resurrectionis Dominice, Pentecoste, et omnium SS. 1. Reg. f. 123:*

*Qui faciunt burgensiam apud Castrum Nantoni in tribus Festis Annualibus, etc. Festa Annualia, in Statuto Philippi Pulcri ann. 1302. cap. 57. 59. in Charta Odonis Episcopi Paris. ann. 1199. apud Sammarth. in Gall. Christ. Dies Annalibus, in Ordinat. Hospitii S. Ludovici Regis ann. 1261. Feste Annuali, in Charta vernacula Hugonis Ducis ann. 1268. apud Duchesium. Feste annualles, apud Joinvillam in Hist. S. Lud. pag. 124. Adde veteres Consuetudines Bituricensis apud Thomasserium pag. 250. 275. Festivitates præcipue, Domini Natale, Pascha, Pentecoste, et si quæ principales reliquæ solemnitates, quas Presbyteri et Diaconi, qui in villis deserviunt, cum Episcopis suis in civitatibus celebrare tenentur, in Concil. Arvern. cap. 15. Missas quippe, ut in hisce festis maioribus, in oratoriis facere aut tenere prohibentur Presbyteri in Concilio Agath. can. 21. ita Laici præcipui seu natu majores, Pascha et Principales Festivitates sub presentia Episcopi tenere jubentur, in eod. Concilio Arvern. can. 15. et Aurelian. IV. can. 3. In Agathensi vero can. 18. statuitur, ut *seculares, qui Natale Domini, Pascha, et Pentecosten non communicaverint, Catholici non credantur, nec inter Catholicos habeantur.* Quæ quidem festa Festivitates Festivitates appellatur apud Petrum Diaconum lib. de Viris illust. Casin. cap. 31. Bernardus Mon. in Consuet. Cluniac. MSS. cap. 52: *Restant illæ nominatissimæ solemnitates totius universitatis Ecclesie specialiter et celebranda, Natalis Domini nostri J. C. sanctum Pascha, Pentecosten, sanctorum Apostolorum Petri et Pauli, atque Assumptio S. Marie. Istæ igitur Festivitates cæteras, quasi quodam superlativo gradu, transcendunt, in quibus omnia superiori narratione latius explicata, ex assè complentur.* Vide Chartam ann. 1247. in Hist. Monasterii S. Marie Suevion. pag. 434. et aliam ann. 1294. apud Gallandum de Franco alodio pag. 272.*

FESTUM ARDUUM, Eminens, præcipuum. Stat. Ms. eccl. Brioc. cap. 12: *Putetur pro capitulo congregando campana, quæ pulsatur arduis Festis.* Vide supra Arduitas. [? Germ. Hohes Fest.]

FESTA BRACHIOREM, quæ et *Manualia* dicuntur, inferioris ordinis et minoris solemnitatis Festa, in quibus ea tantum opera prohibebantur quæ sine equis et carrucis fieri non possunt. Statuta Eccl. Meldens. ann. 1481. tom. 2. Hist. Meldens. Inter Instr. pag. 512: *Quo nimia multitudo Festorum indigentibus non sit oneri, neque tedium generare indevotis... videatur, prohibitionem negociationis in non solemnioribus Festis, quæ Manualia seu Brachiorum vulgo appellantur, in quibus videlicet ipsa prohibitio per totam diem ad ea duntaxat opera et negotia quæ sine equis et carrucis fieri possunt se extendebat. Et infra: Præcipuorum autem et aliorum non præcipuorum, vulgo quondam Brachiorum et Manualium, nunc vero devotionis seu ad devotionem nuncupatorum Festorum observationis ordo subsequatur, etc.* Adde Statuta Eccl. Senonensis sec. XVI.

FESTUM CANTORIUM dicitur in multis Gallie Ecclesiis Festum primæ classis, teste Macro in Hierolex. quia tunc ad Cantorem spectat officium ordinare: eadem ratione Festum Succentoris, vocatur Festum secundæ classis.

FESTUM COLIBILE, Quod colitur, in

Statut. Avenion. ann. 1570. edit. 1612. lib. 2. Rubr. 32. art. 1: *Diebus Festis colibilibus, etc.*

FESTUM dividitur in *Festum Duplex, et in Festum Simplex. Festum Duplex dividitur in Principale Duplex, in Majus Duplex, in Minus Duplex, in Inferius Duplex... Festum Simplex dividitur in Invitatorium Triplex, Invitatorium Duplex, Invitatorium Simplex.* Ita Breviarium vetus asservatum in Monasterio Benedictinarum Anglie. Pontisar.

FESTUM DUPLEX, cum duo Festa concurrunt eodem die, quo casu dignioris Festum agitur, alterius sequenti. Quædam autem Festa dicuntur in totum duplicia, quædam simpliciter duplicia, quædam denique semiduplicia. Dicuntur quædam duplicia in quibusdam Ecclesiis, pro eo, quod responsoria, tam majora, quam breviora, et versus a duobus cantantur, et quia omnia incipiendâ a duobus incipiuntur, et quia antiphonæ in Matutinis et Vesperis duplicantur: dicuntur enim Completæ, et ante Psalmum et post, sicut est Festum Natalis Domini, S. Stephani, S. Joannis Evang. Circumcisio Domini, Epiphaniæ, Purificationis, Annuntiationis, Resurrectionis, Ascensionis, Pentecostes, S. Joannis, B. Apostolorum Petri et Pauli, S. Laurentii, Assumptionis B. Marie, Nativitatis ejusdem, et Dedicatio Basilicæ. Atque hæc sunt majora duplicia. Vide Ordinat. Præmonstrat. cap. 15. pag. 914. *Minora autem duplicia Festa sunt 2. et 3. feria infra octavas Pentecostes, Commemoratio S. Pauli Apostoli, Octava Apostolorum Petri et Pauli, et Assumptionis, et quolibet Festum, quod unaquæque Ecclesia duplex ordinaverit celebrari.* Semiduplicia Festa sunt, in quibus præmissa omnino non observantur: sed tantum tertium, sextum et ultimum responsoria cantantur a duobus, nec incipiuntur a duobus, nec duplicantur antiphonæ, licet versus et breviora responsoria a duobus dicantur. Et sunt hæc semiduplicia Festa SS. Andreae, Nicolai, Lucie, etc. Ita Beletus cap. 57. et Durandus lib. 7. Ration. cap. 1. n. 81.

Ordinar. Ms. S. Petri Auræ-val.: Quocienscunque facimus in ecclesia solemnitates novem lectionum, sive duplex simplex, sive duplex magnum, etc. Hujus appellationis rationem innuere videtur Liber pension. S. Vict. Massil.: *Invenimus... propter solemnitates diversorum sanctorum, quorum corpora in eodem monasterio requiescunt, anno quolibet septaginta et septem Festa duplicia, in quibus datur duplex refectio, sive portio seu pitantia omnibus supradictis.* Atque ut monachis refectio duplex, ita in ecclesiis cathedralibus nonnullis duplex refectio canonicis his diebus præstabitur: quod de Massiliensi ecclesia potissime mihi affirmatum est.

FESTA PER TOTUM DUPLICIA, De quibus sit in utrisque Vesperis. Statuta Synod. Ecclesie Argentin. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 532: *Festa a Clero nostræ civitatis et diocesis cum officio de Festis per totum duplicibus instituta, etc.*

FESTA QUADRUPPLICIA, in Statut. Ord. Præmonstrat. dist. 2. cap. 1: *In Festis, quæ apud alios vocantur triplicia, apud alios Quadruplicia, majora, aut præcipua, etc.*

FESTUM DE QUARTO DUPLICI, Major solemnitas. Charta Petri Abbatis S. Crucis de Talemondo Lucionensis Dioc. ann. 1306: *Item quotiens Conventus sa-*

cist servitium pro benefactoribus dicti Monasterii... Et quotiens ibi in processione repositus vel aliter extra Monasterium... vel quando Conventus repositus erit pro recipiendo aliquem Prelatum... tenebitur dictus aquarius et dare et administrare dicto Conventui, sicut supra dictum est de solemnitatibus et Quartis Duplicibus.

FESTUM, seu FESTIVITAS TRIPLEX, de cuius officio multa in secunda parte Ordinarii MS. Ecclesie Rotomagensis, qua voce intelliguntur maiora festa, ut Natalis, Paschalis, etc.

Ideo autem ejusmodi Festivitas triplex nuncupatur, quod ter Antiphona ad Magnificat recantatur, scilicet ante illud canticum, in fine ejusdem ante Gloria Patri, etc. et rursus post hunc versum. Quod etiam fit in Diocesi Parisiensi in solemnioribus illis antiphonis que Natalem Christi precedunt.

A triplici chorista, vel triplici campana sic dictum malim, quam ab antiphona ter ad Magnificat recantata.

FESTUM TRIUM LECTIUM, ibidem et in Statutis antiq. Cartusensib. l. part. cap. 30.

FESTUM TERSALE, Eadem notione. Consuet. Mss. monast. S. Crucis Burdegal. ante ann. 1205: In Festis tersalibus ponuntur septem cerei, in solemnibus viginti; ... et nota quod nisi sit Festum tersale vel solemne, cerei non accenduntur in Vesperis, neque in Matutinis.

FESTUM QUINQUE CERERUM, in Pontif. Ms. Senon. ad usum eccl. Paris.: Ipso die (in Cena Domini) pulsentur campane ad missam et ad vespem, sicut mos est in Festis quinquagecimorum.

FESTUM NOVEN LECTIUM, in quo novem Lectiones dicuntur in Matutinis, cuiusmodi sunt maiora Festa. [Statuta Ecclesie Biterrens. ann. 1369. inter Anecd. Marten. tom. 4. col. 638: Item, statuitur quod Festa illorum Sanctorum quorum nomina in Missa canonicis specialiter recitantur, sub novem Lectionum officio celebrantur.] Liber Ordinarii sancti Victoris Parisiensis cap. 5: In omnibus Festis novem Lectionum debent Fratres cotidie tenere silentium. Vide Ordinari. Premonstrat. cap. 15. pag. 915.

FESTUM 12. LECTIUM, in quo 12. Lectiones. Vide Statuta antiqua Cartusensia l. part. cap. 21.

FESTUM DOMINICALE, seu quod DOMINICALI MORE CELEBRATUR. In Ordinarii MS. Ecclesie Rotomag.

Obituar. Ms. Rotomag. ad diem 2. Jan.: Octave S. Stephani, Festum dominicale.

FESTA IN CAPPIS, Majores solemnitates, in quibus inter Missas solennia et Vesperas deferuntur Cappis a ministris Ghori Ecclesie. Tabularium Fossatense fol. 122. Haderunt eidem Ecclesie albas paratas... de quibus induuntur in Festis, que fiunt in dicta Ecclesia in albis, vel in Cappis, etc. Consuetudines Eveshamensis Monasterii in Anglia: Et ad omnes collationes Festivitatum tam in Cappis, quam in albis, etc. Mox: Debent etiam habere caritatem de celario ad prandium singulis diebus octavarum principium Festivitatum, que octavas habent, exceptis diebus, quibus sunt in Cappis. Vita Abbatum S. Albani: In Festis, que in Cappis fiunt et maxime precipuis, pag. 83. [Vide Statuta Ecclesie Pictav. inter Anecd. Marten. tom. 4. col. 1074.] Observat Watsius in Missa Mozarabum aliquando occurrere Festum trium, vel sex, vel novem Capparum. [Festum Caparum saepius occurrit

in Statutis Card. Trivulii Abb. S. Victoris Massil. ann. 1591. Sed huc Monachos potissimum spectasse colligitur ex Gocellino in Hist. Translat. S. August. sac. 6. Bened. part. 2. pag. 769: Ut annuatim ejus Festivitas in Cappis celebraretur, uti Monasteriali uti dicitur.]

FESTUM UNIUS ORDINIS, Idem videtur quod hodie Festum duplex minus. Liber de doctrina Novitiorum Ord. Grandim. cap. 1. apud Marten. tom. 5. Anecd. col. 1237: Officium vero B. Mariae etiam in Festis unius Ordinis non dimittas, sed secreta dicas taliter, quod tumultum non facias.

FESTA REPENTINA, Quae arbitrio cuiuspiam constituuntur. Stat. universit. Aurel. ann. 1307, ex Cod. reg. 4221. A fol. 17. v.: Nulla quaeque festa dabunt vacationes a lecturis, nisi quae celebrantur a clero et populo; ex quo relinquatur quod Festa repentina, pro crastinationibus aut aliis inventionibus quibuscumque, sibi noverint interdicta. Vide Ferias messium in Feris 3. et Repentinis Feris. Licet de Festis Dominicis et Sanctorum ex professo commentatus sit Baronius in Notis ad Martyrologium, quaedam tamen de his, quae observationem aliquam postulant, hic leviter attingemus, ordine literarum servato.

FESTUM S. AGNETIS celebrari coeptum est propter quoddam miraculum, quod octavo die suis contigit parentibus ad ejus tumulum lamentantibus. Ita Beletus cap. 75.

FESTA ANIMARUM, seu Commemoratio Defunctorum 2. Novemb. Gall. la Feste des Ames, nempe des Trepasses. [Charta ann. 1044. apud Mabill. tom. 4. Annal. pag. 459: (Bruno Episcopus Leucorum) Capellano assignat... privatas Missas, primam Missam ad corpus defuncti, peras scilicet peregrinorum benedicendorum, nuptias... sepulchrorum cibatorum, confessiones, Festum sanctorum Animarum absque candela. Statuta Eccl. Cadurcens. etc. inter Anecd. Marten. tom. 4. col. 766: Festa communia Animarum defunctorum generaliter celebrantur in crastinum omnium Sanctorum, et in crastinum B. Hilarii, et in quibusdam etiam locis de consuetudine speciali in crastinum octavarum Pasche et Pentecostes, et si in his sit Festum duplex, transferatur ad diem sequentem commemoratio defunctorum, et celebrantur haec Festa defunctorum usque post Missas, nec propter officium defunctorum debet omitti dictis diebus officium regulare. Memorantur praeterea quatuor Festa Animarum in Charta ann. 1288. Westmon. ann. 1244: In crastino Animarum convenientes omnes Anglii Magnates, etc. Adde eundem ad ann. 1246. et Annales Colmarienses ann. 1286. Id Festum, vel potius Commemorationem instituisse primum in suis Monasteriis sanctum Odilonem Abbatem Cluniacensem, ex quo ad ceteras Ecclesias transit, scribunt Petrus Damiani in Vita S. Odilon. Radulfus de Dico to ann. 998. Sigebertus ann. 998. Udalricus in Consuet. Cluniac. lib. 1. cap. 42. Durandus lib. 7. cap. 85. etc. Vide Ditmarum lib. 6. pag. 70.

Post Natale Domini apud S. Flour celebratum olim fuisse, docent Lit. remiss. ann. 1478. ex Reg. 206. Chartoph. reg. ch. 97: Le Jeudi d'après Noël que l'en faisoit au pais (diocèse de S. Flour) Feste et solemnité des Trepasses... le suppliant appercut Jehan del Roux... lequel avec ung pic rempli soit unq fossé ou raze... auquel il dist: Il

est mieux que vous fussiez à l'église, car il est aujourd'hui la Feste des bonnes ames. La Feste aus mors, in Charta Phil. Pulc. ann. 1298. ex Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 41.

FESTUM ANNUNTIATIONIS DEIPARAE, de quo copiose Baronius ad Martyrologium. [Die 25. Mart.] Tiptum monec, Festum istud Mariache olim a nostris appellatum, quod in mensem Martium incidat. Regestum Censuum et Feodorum Carnotensis urbis f. 67: Saehent tous, qui en l'an de grace 1266. le Jeudi d'après la Mariache, que Henry, etc. De hoc Festo sic Nomocanon nuper editus a V. C. Jo. Bapt. Cotelerio can. 2: Το εὐαγγέλιον τῆς ἁγίας τοῦ ὁσίου ἀναγίνωσκον, ὅτι σὺν ἁγίᾳ καὶ ἁγίᾳ τῶν ἁγίων. [Vide Glossar. med. Graecit. voc. Εὐαγγέλιον, col. 443. et Χαριστήριον, col. 1784.]

FESTUM APOSTOLORUM, de quo Micrologus cap. 55: Festivitas SS. Jacobi et Philippi et omnium Apostolorum. Hac olim apud Latinos Kalendis Maii, qui dies hodie Apostolis Jacobo et Philippo tantum dicitur, apud Graecos vero 30. Junii, celebrari solita. [Vide Latins ante seculum octavam Festum Apostolorum die 29. Junii celebratum fuit, deinde Petri et Pauli tantum.]

FESTUM APPARITIONIS, Idem quod Epiphania, cum scilicet Christus Magis seu Gentibus apparuit, id est, se se manifestavit, nostris etiam Apparition. [Obituar. eccl. Lingon. ex Cod. reg. 5191. fol. 40. r.: vij. Idus Januarii fit Festum annale de Apparitione Domini: quod institutum est anno Domini 1300. in generali capitulo Maii. Lit. remiss. ann. 1366. in Reg. 180. Chartoph. reg. ch. 177: Comme les gens de la ville de Ronsey en Brie aient acoustumé à eulz jouer environ la Feste de l'apparition et battre leurs bacin, après soleil couché et le jour de ladite Feste, etc. Alis ann. 1415. in Reg. 169. ch. 61: Le Dimanche xij. jour de Janvier, qui fu le jour de l'Apparition au pois, etc. Ubi designatur vigilia octavae Epiphaniae, quam Les Rois broués vulgus appellat. Vide supra Epiphania.]

FESTUM APPARITIONIS S. MICHAELIS, quae et Inventio specus S. Michaelis dicitur, in Ceremon. MS. S. Mariae Crassensis, celebratur die octavae Maii. Vide Festum S. Michaelis.

FESTUM ARCHITRICLINI, Vetus Inquesta apud Puricellum in Monumentis Ambrosianae Basilicae pag. 1073: Vidit enim, quod viventibus Imperatore Federico et filio ejus, in Festo Architriclini custos Canonicorum, Jacobus nomine, ad petitionem Domini Ambrosii, tunc Abbatis, portavit crucem. Paulo supra dies Architriclini appellatur, quo vocabulo Dominicam secundam post Epiphaniam, in qua Evangelium Joannis cap. 2. de Nuptiis in Cana recitatur in Ecclesia Mediolanensi, recte conjicit idem Puricellus. Factum porro ipsum miraculum in Cana 6. Januarii, ac proxime ipso Epiphaniae die consentiunt Scriptores omnes.

FESTUM ARMORUM CHRISTI, Idem quod infra Festum Coronae Christi.

FESTUM ASCENSIONIS in ecclesia collegiata S. Petri Insulensis, ut et in aliis ecclesiis, actione exprimebatur: qui enim ex Ordinario ejusd. eccl. officio hac die praerat, cum modicum panis et vini degustasset, cantato responsorio, Non vos relinquam, ambonem ascendebat, ubi ex monte efflato coelum petere videbatur: tunc pueri sympho-

niaci veste angelica induit decantabant, *Viri Galilei, etc.* [Vide Busch. de Reform. Monaster. apud Leibnit. Scriptor. Bransvic. tom. 2. pag. 500. et Glossar. med. Græcit. voce ἄγγελος, col. 66.]

FESTUM ASSUMPTIONIS DEIPARÆ. de quo Baron. ad Martyrol. et Steph. Baluzius ad Capitular. Reg. pag. 1171. Beletius cap. 149. et alii, a Baronio laudati. Quando vero et qua occasione in dicecesi Morinensi feriatum esse incæperit, produnt Annales Francor. Bertiniani ann. 862. Vide Vitam S. Theodardi Episcopi Narbonensis apud Castellum pag. 79. [et Glossar. med. Græcit. voce Μαρτυριος, col. 918. Crebrius apud Græcos Scriptorum Κοιμησις seu Dormitio indagari solet.]

• Mense Aprili celebratum fuisse reperio in Chartul. Godefr. dom. Asperim. ex Bibl. reg. fol. 43. r. : *Donné l'an mil ccc. xlix. le mardy après l'Assumption nostre Dame le xvij. jour dou mois d'Avril.* Sed mendum est pro *Avril*, in quo mense dies 18. ad diem Martis reapse pertinet eo anno.

FESTUM AZYMORUM, Pascha. apud Ordericum Vitalem lib. 11. pag. 816.

FESTUM S. BLASII. Cur hac die populus lumina pro domibus, vel animalibus accendere soleret, atque adeo elemosynas largiri, docet Honorius Augustod. lib. 8. cap. 25.

• **FESTUM BRANDONUM.** Vide *Brandones.*

• **FESTUM BRONCHERIE.** Vide supra *Broncheria.*

• **FESTUM CALENDARUM,** in Charta Massiliensi ann. 1522: *Singulis annis solvere tendantur census ad Festum S. Johannis Bapt. et ad Festum Calendarum.* Quod utrum Kalendas Januariarum spectet, an Nativitatem Christi in dubium venire potest. Et quidem Massiliæ etiamnum *Calendes* vocant Festum Nativitatis Christi: quo nomine etiam donatur cœnula que apud ipsos in vigilia hujusce solemnitatis more Romanorum fit non sine apparatu: ducta forsan vocis origine, quod Massiliensibus haud infrequens, a Græco καλῆς, voco quod ad hanc cœnulam propinquos et agnatos vocare soleant: nisi maxis deducere a καλῆν, convivari, καλῆν, convivium, epulum, compotatio. Vide Gloss. med. Græcit. et *Kalendes.*

• **FESTUM CAMPANARUM** nuncupatur in quibusdam provinciis Festum Annunciationis Deiparæ: forte quod hac die ad Salutationem Angelicam solemniter pulsantur Campanæ.

• **FESTUM CANDELE.** Festum dedicationis alicujus ecclesiæ, seu potius dies festus patroni cujusdam loci. Lit. remiss. ann. 1380. in Reg. 118. Chartoph. reg. ch. 52: *Comme le premier jour de May l'an 1373. ou environ, Jehan de la Mote, lors demourant en la ville de Frayenne ou baillage de Tournesie, feust armez pour aidier à garder la Feste de la chandelle ou deducasse, estant en ladite ville avec le bailli d'icelle ville. Allé ann. 1408. in Reg. 158. ch. 19: *Comme le suppliant feust alez en la ville de Lilers, à un jour que l'en faisoit la Feste de la chandelle en ladite ville, pour soy esbaire, etc.* Vide supra *Candela 2.* et *Dedicatio.**

FESTUM CATHEDRÆ S. PETRI ANTIQVÆ, 22. Febr. quod *Natale Petri de Cathedra* dicitur in veteri Martyrologio apud Bucherium 8. Kl. Martii. Vita S. Lauriani Episcopi MS.: *Erat enim solennitas Cathedre, quam celeberrimam ex more plebs habebat Romana, eo quod*

sessio Pontificalis Apostoli eo die primum fuisset dedicata, id est, quinto decimo Kl. Febr. De hoc festo agunt S. Augustinus in Append. de Divers. Serm. 74. Concil. Turon. II. can. 22. Petrus Damiani lib. 1. Epist. 20. Beletius cap. 83. Durandus lib. 7. cap. 8. Baronius ad Martyrolog. Bollandus 18. Januar. et 22. Febr. Baluzius ad Capitular. Reg. pag. 1173. Vide infra *Festum B. Petri Epularum.*

• **Festum beati Petri sublimati ad cathedram** nuncupatur in Ch. ann. 1248. ex Chartul. Campan. fol. 408. col. 2. Alla Garn. de Willi cancell. eccl. S. Fursi de Peron. in Reg. 52. Chartoph. reg. ch. 167: *Ce fu fait l'an de grace mil trois cent et treze, et mois de Fevrier, le Lundi devant la Feste S. Pierre vous sous pierre.*

• **FESTUM DE CLAVIBUS et Lance Christi** solemniter ordinavit Innocentius VI. PP. in Alemania et Boemia observandum et recolendum temporibus successivis. Annal. Victor. MSS. ad ann. 1356. Vide *Festum Coronæ Christi.*

• **FESTUM COMPASSIONIS B. MARIE.** Vide Synodum Coloniensem ann. 1428. cap. 11.

• Vulgo *Notre Dame de Pitié*, quod celebratur die Veneris ante Dominicam Palmatum: *Festum Compassionis seu Septem dolorum*, in Breviar. Rom. Vide Haltaus. in Calendar. med. ævi pag. 71. ubi refert quod in collegiis quibusdam Jesuitarum sit societas religiosa, que appellatur *Fraternitas Compassionis.*

• **FESTUM CONCEPTIONIS B. MARIE** aique institutum ab Hedefonso Archiepiscopo Toletano, ut est in ejus Vita. Alii ex quadam revelatione ab Herberto Abbate Ramesiensi, ut Monasticum Anglic. tom. 1. pag. 240. et Gaufridus Vosiensis cap. 12. Ab Anselmo denique Cantuariensi Archiepiscopo, Concilium Londoniense ann. 1258. can. 2. Cœptum in Gallia celebrari circa annum 1145. ex S. Bernardi Epist. 174. colligit Baronius ad 8. Decembr. quem vide, ut et Lucam Tudensem lib. 8. contra Valdenses cap. 20. Quando vero apud Græcos cœperit, vide Combefistum tom. 1. Auctar. Bibl. Patr. pag. 1224.

• Tabul. S. Petri de Regula: *Anno Incarnationis Domini 1154. ego Atto prior, presente domino Vasatensi episcopo Guilhelmo Arnaldi collaudante, cum totius capituli nostri benigne unanimitate, statimus ut Festum de beata Dei Genitricis Marie Conceptione, quod jam fere per totam Galliam devotissime ab omni Christiano percelebratur populo, hoc et a fratribus nostris et a tota plebe venerabiliter deinceps solemnizetur.* In ecclesia vero Parisiensi celebrari cœpit ann. 1269. ut ex Necrol. MS. ejusd. eccl. colligitur. *Anno Domini 1266. obiit Ranulphus quondam Paris. episcopus, qui... dedit nobis trescentas libras Paris. ad emendandum redditus, pro Festo Conceptionis B. M. V. celebrando quolibet anno in ecclesia nostra.*

• **FESTUM CONCEPTIONIS S. JOHANNIS BAPTISTÆ** ad xliij. Sept. notatur in Calendar. S. Martii. Lemovic. ex Cod. reg. 1138.

• **FESTUM CONSECRATIONIS CORPORIS CHRISTI,** Idem quod *Corporis Christi*, in Proces. super vita et mirac. Caroli ducis Brit. qui obiit ann. 1371. apud Cl. V. Garamp. in Dissert. 5. ad Hist. B. Chiare pag. 179.

• **FESTUM CONVERSIONIS S. PAULI,** cur celebratur, pluribus docent Innocentius III. lib. 1. Epist. pag. 29. Edit. Venetæ, et Durandus lib. 7. cap. 4.

• **FESTUM CORONÆ CHRISTI.** Henricus

Rebdorff. ann. 1267: *Hic etiam PP. (Innocentius VI.) ad supplicationem Regis Caroli specialis Festum in honore instrumentorum Dominicæ Passionis, videlicet Aste, clavorum, et aliorum, in partibus Alemanniæ et Bohemiæ solemniter celebrandum indicit, feria 6. post Octavam Resurrectionis Dominicæ, et super hoc indulgentias dedit, et hoc fecit propter reverentiam Imperialium insignium, quod aliqua de predictis instrumentis Rex Romanorum, seu Imperator in sua tenet custodia. Cujus quidem Coronæ festum in Regno Franciæ celebravit. Magnum Chron. Belgic. pag. 304: *Carolus IV. Imp. a Rege Franciæ obtinuit spinam unam de Coronâ Domini. Unde promeruit a PP. Innocentio VI. Festum fieri de Coronâ et Clavis Domini, quod celebratum feria 6. post octavam Paschæ, cum proprio cantu, et officio divino. Auctor vero Vitæ Innocentii VI. pag. 117. Festum de Lance et Clavis Domini vocat [Consule, si placet, Haltausium in Calendar. Germ. pag. 91. Ludewig. Dissert. de Norberga insignium Imperii titulari in Append. et Seelen. Dissert. de Festo Lance et Clavorum Christi.] Vide *Lancea Constantini M. et Regalia 2.***

• **FESTUM CORONÆ DOMINI,** seu Suspensionis Coronæ Dominicæ a S. Ludovico, in Usibus antiquis Cisterciensibus. cap. 85. Vide Hist. nostram Gallo-Byzantinam lib. 4. n. 11. 12. 13.

• Obiit. eccl. Lingon. ex Cod. reg. 5191. fol. 168. r. : *ij. Idus Augusti Festum duplex de Coronâ Domini.*

• **FESTUM CORONÆ,** Alia notione. Vide supra in *Corona.*

• **FESTUM CORPORIS CHRISTI,** seu, ut vocant, *Sacrosancti Sacramenti*, celebrari primus instituit Urbanus IV. PP. 5. feria post Octavam Pentecostes, ann. 1264. Thiericus Vallischolear. in Urbano pag. 241.

Sic signa statuit, ut in anno Corporis hujus Tum Festum celebrari fiat in orbe omni, Post Pentecostes octavas levi Jovis, nam Consumi Christus fecerat ista die. Hocque sui terro fecit Papas in anno. Obstantesque novum canebat ista die.

• Adde Hocsemium in Episcop. Leod. cap. 6. Thomam Walsingham pag. 111. Quid vero Festo isti indicendo occasionem præbuerit, pluribus edisserit Chapevillius in Tractatu Historico de Vera Origine Festi Corporis Domini, post 2. tom. Rerum Leod.

• **FESTUM S. CRISPINI PARVI.** Lit. Caroli V. ann. 1379. in Reg. 118. Chartoph. reg. ch. 456: *Les varlez cordonniers de nostre bonne ville de Paris requérans que comme passez sont cinq ans ou environ, ils aient ordonné à faire célébrer en l'honneur de mons. S. Crispin la Petit... une messe chacune semaine au jour du Lundi en l'église nostre Dame de Paris... et aient en dévotion de y faire une confrarie;... ottrons par la tenour de ces Lettres que ils puissent fonder, faire et tenir ladite confrarie en nostre dite ville de Paris chacun an... et ycelle faire crier par ladite ville à la clochette.*

• **FESTUM S. JOANNIS BAPTISTÆ NATALIS.** S. August. n. Homil. 41. cap. 2: *Quis in magno sacramento natus est Joannes, ipseus etiam juste Ecclesiæ Natalem diem celebrat et Natalis Domini celebratur; sed tanquam Domini... Passionem diem servis plurimis celebramus, Nativitatis diem nemini nisi Joanni. Vide eundem. Serm. 21. de Diversis, et Serm. 23.*

• **FESTUM DECOLLATIONIS S. JOANNIS BAPTISTÆ.** Vide Beletum cap. 147.

◦ *Saint Jehan Décolace*, in Lit. remiss. ann. 1376. ex Reg. 109. Chartoph. reg. ch. 278. Celebratur 29. Augusti.

FESTUM DISCIPULORUM CHRISTI, Idem quod sequens.

FESTUM DIVISIONIS APOSTOLORUM notatur in Martyrologiis Bedæ, Usuardi, et aliorum 15. Julii, quo scilicet Apostoli in diversas orbis provincias profecti sunt, ac dispersi sunt: unde *Festum de Dispersione Apostolorum*, apud Albertum Stadensem ann. 1088. appellatur. Kalendar. S. Victoris Parisiensis: 2. Id. Julii *Divisio Apostolorum ad prædicandum*. Chronie. Elwangense, et Compilatio Chronologica ann. 1291. *Rex Romanorum Rudolphus obiit in Divisione Apostolorum*. Chronicon Montis S. Agnetis can. 10. ann. 1041: *In crastino Divisionis Apostolorum*. Huc respexit Paulinus Natali 9:

... Lux populis festiva recurrit,
Quæ sanctus quædam celo demissus ab alto
Spiritus igneo divisi fulmine linguae.

Vide Baron. ann. 41. n. 13. 14. [In Missali Hierosolymitan. Equitum Argentorati ann. 1505. impresso, ut scribit Hofmannus in Lexico v. *Apostolorum Festum*, reperitur sub die 16. Julii commemoratoria Missa, quando Apostoli ad prædicandum per orbem divisi sunt, sub titulo. *Divisio Apostolorum*.]

◦ FESTUM EVANGELISMI. Vide in Dominica.

◦ FESTUM EUCCHARISTIE, Idem quod *Corporis Christi*, in Lit. ann. 1356. ex Reg. 84. Chartoph. reg. ch. 777. et in Necrol. MS. Fratrum Min. Silvanect.

FESTUM EXALTATIONIS S. CRUCIS. Vide Beletum cap. 151. Durand. lib. 7. cap. 29. Auctorem Vitæ Gregorii IX. PP. a Bosqueto editum pag. 221. Baron. ann. 628. num. 2. Puricellum in Monumentis Ambrosianæ Basilicæ pag. 426. etc.

◦ FESTUM EXPECTATIONIS MARIE, Die 18. Decembr. aliis 16.

◦ FESTUM S. FILIASTII. Vide in Filiaster.

◦ FESTUM FLORUM. Chron. Patavin. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. ævi col. 1119. *Nono Kalendas Junii, [9. Id. Julii] dum fieret solemnitas Festi florum, sumta occasione festi, populus consulte armatur*. Et col. 1120: *Ludos annuos instituunt ipsa die victoriæ, scilicet in vigiliis S. Johannis de Junio, cum floribus et pulegiis ad flumina cantantes incedunt*.

◦ FESTUM HERBARUM, Idem quod *Assumptionis Deiparæ*; appellationis rationem profert Witeckindus in Pulo ecclesiast. *Ferre solent mulieres in templa fasciculos herbarum... ob quam causam Festum hoc vulgo Herbarum vocatur*. [◦ Sigillum Mariæ gloriose Virginis apud Haltaus. In Calend. med. ævi ad hunc diem: *Cur autem mos inolevit, quod flores et herbe in ejus festivitate consecrantur, ob duas causas fieri comprobantur, quia ea die cantant: Circumdabant eam flores rosarum et lilia convallium... A'ia causa est, quia de juva omnes fructus novi ante gustum deberent benedici, statuit ecclesia, ut in ejus festivitate primitivæ frugum benedicerentur a sacerdotibus*.]

FESTUM HYRAPANTES, seu *Occursus Domini*, 2. Febr. celebrari ceptum 4. Poli anno 15. Justiniani M. ut auctor est Theophanes. Vide Durandum lib. 2. cap. 6. num. 5. Baronium, etc. et infra in verbo *Hypapante*.

FESTUM S. JACOBI die 25. Julii cele-

bratur, non quod hoc die decollatus fuerit, sed in Paschate, ut auctor est Honorius Augustod. lib. 3. cap. 163.

◦ FESTUM, seu *Festivitas Jerusalem*, quando capta fuit a Christianis notatur ad xiv. Julii in Calendar. S. Martial. Lemov. ex Cod. reg. 1138.

◦ FESTUM INCARNATIONIS DOMINICÆ, Idem quod *Annuntiationis Deiparæ*. Lit. remiss. ann. 1408. in Reg. 162. Chartoph. reg. ch. 395: *Die xxv. Martii ultimo præteriti, qua die celebratum fuit Festum Incarnationis Dominicæ, etc.*

◦ FESTUM INNOCENTUM. Vide infra *Festum B. M. Magdalensæ et Kalendæ*.

FESTUM INVENTIONIS S. CRUCIS, ut 5. Non. Maii solenniter celebraretur, instituit Eusebius PP. Microlog. cap. 55. Hoc festo carent Græci, ut ex eorum Menologiis constat.

FESTUM S. JOANNIS ANTE PORTAM LATINAM, est illa dies, inquit Honorius Augustod. lib. 3. cap. 169. *qua Johannes Apostolus a Domitiano Cæsare ante eandem portam in dolium ferventis olei est missus, sed divinitus liberatus*. Vide Beletum cap. 126.

FESTUM S. JOANNIS EVANGELISTÆ, seu *Dormitio*, incidit in diem Nativitatis S. Joannis Bapt. Sed quia ob celebræ officium illic agi non potuit, Ecclesia 27. Decembris die ejus festivitatem instituit; quando ob exilio rediit, vel ipsius Ecclesiæ dedicata extitit. Ita Honorius August.

◦ FESTUM S. JOANNIS dicti *Confessoris*, fundatoris scilicet monasterii Reomaensis an. circ. 440. memoratur in Charta ann. 1860. ex Reg. 109. Chartoph. reg. ch. 121. Hujus memoria celebris est in antiquis martyrologiis ad. v. Cal. Febr.

FESTUM DE LANŒA CHRISTI. Vide supra *Festum de Claubus*.

FESTUM S. LAURENTII inter ea, quæ celebrari debent, recensetur, in Capitulari Aquisgranensi ann. 817. cap. 46. in Concilio Lugdunensi, et in Provinciali Cantuariensi Eccl. lib. 2. tit. 3. Vide Durandum lib. 7. cap. 21. et Beletum cap. 75. 145. præterea Guillelmum Neubrig lib. 2. cap. 35.

◦ FESTUM LAZARI præcipitur in antiquis Statutis Synod. Ecclesiæ Eduensis apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 475: *Festa vero Nazarii et Celsi martyrum et Beati Lazari injunguntur solenniter observari*.

◦ FESTUM LUMINUM, Idem quod supra *Festum Hypapantes*, sic dictum quod sollemnis in eo fit cereorum benedictio. Chron. S. Egidii apud Leibnit. tom. 3. Brunsvic. Script. pag. 573: *Yaxvix, Domini, id est, Festum Purificationis, hoc est, Festum Luminum dico*.

FESTUM LUMINUM, vocabatur præterea a primis Christianis anniversaria baptismi dies, Græcis præsertim olim celebrata. Gregorius Naz. Orat. 39. initio: *Ἡ γὰρ ἡμέρα τῶν φωτῶν ἡμεῶν, ἡ ἐν ἀρχαῖς, καὶ ἐν ἐσχάτοις ἡμετέροις, ἀρχὴ καὶ τὸ τῶν φωτῶν βαπτισμὸς καὶ τῶν ἀρχαίων φωτῶν, καὶ τῶν νεωτέρων, καὶ τῶν ἀρχαίων ἡμετέρων, καὶ τῶν νεωτέρων*.

FESTUM MACCHABEORUM, in quod exstant complures Sanctorum Patrum Homiliae. Vide Beletum cap. 142.

◦ FESTUM MAGNÆ DOMINÆ, apud Hungaros Assumptio.

FESTUM B. M. MAGDALENÆ ludibris atque ineptis apud montales celebrare, ut *Kalendæ* apud clericos. Reg. visitat. Odonis archiep. Rotomag. ex Cod. reg. 1215. fol. 18. r. *Item in hibemus ne de cetero in Festis Innocentii et B. M. Magdalensæ ludibrii exercitatis consueti,*

inducendo vos scilicet vestibus secularium, aut inter vos seu cum secularibus choreas ducendo.

FESTUM B. M. DE ADVENTU, Idem quod *Conceptionis. La Nostra Dame des Avans*, in Charta ann. 1356. ex Reg. 84. Chartoph. reg. ch. 629. in alia ann. 1397. ex Reg. 152. ch. 83. in Lit. remiss. ann. 1388. ex Reg. 153. ch. 242. etc.

FESTUM B. M. CANDELABRICÆ, Idem quod *Candelaria* i. festum Purificationis B. M. in Stat. magn. Lamb. prior. Squillac. in Append. ad tom. 6. Annal. Bened. pag. 638. col. 2.

NATALIS S. MARIE AD MARTYRES, 3. Id. Maii in Libro Sacram. Gregor. M. festum, quod etiam *Dedicatio Ecclesiæ B. Mariæ ad Martyres* nuncupatur. Illud instituit Bonifacius IV. PP. converso Romano Pantheo in Ecclesiam S. Mariæ et omnium Martyrum. Vide Paulum Diacon. lib. 4. Hist. Langob. cap. 37. lib. 5. cap. 11. Honorium Augustod. lib. 3. cap. 161. et Beletum cap. 127.

FESTUM B. MARIE DE NIVE a Nicolao PP. V. in Provincia Rotomagensi institutum ann. 1454. rogante Guillelmo de Estouteville Cardinali et Archiep. Rotomag. ut discimus ex Bullæ ejusdem Nicolai inter Anecd. Marten. tom. 1. col. 1829.

◦ *Nostra Dame de la nef sicriens d'Avoust*, in Ch. ann. 1417. ex Tabul. capit. Carnot.

FESTUM B. M. CLEOPHÆ ET SALOME. Charta Fulcon. episc. Paris. ann. 1347. ad calcem Hist. trium Mariar. Joan. de Venette ex Cod. reg. 781: *In Festo B. M. Cleophae, quod est vicesima quinta die Maii; et in Festo B. M. Salome, quod est vicesima secunda die Octobris*.

FESTUM S. MARTINI recensetur inter festa, quæ celebrari debent, in lib. 6. Capitul. cap. 189. in Capitulari Aquisgran. ann. 817. cap. 46. in Capitulari Walterii Aureliani cap. 18. in Concil. Lugdun. sub Innoc. III. etc. Vide Capitulare Ahytonis Episcopi basilicensis cap. 8. et Beletum cap. 163.

FESTUM S. MARTINI BULLIENTIS, vulgo etiamnum S. *Martin Bouillant*, quod æstate 4. scilicet Julii celebratur. Computus ann. 1202. tom. 2. de Usu feud. pag. 611: *A die Martini ante Pentecostem usque ad diem Martini ante Festum S. Martini Bullientis. Petrus de Argerius de XVIII. diebus usque ad diem Martini ante S. Martinum Bullientem VI. lib.*

FESTUM S. MARTINI HIEMALIS, quod die undecima Novembris celebratur, in Ch. ann. 1200. ex Tabul. Fiscan. et alibi passim. *Donne tesnoing mon seau le Samedi avant la saint Martin de vertron l'an 1351. in Ch. de Haude Torr amiraldi ducis Britan. Italis, Vernino, hiemalis, hibernus*.

◦ FESTUM GLORIE ET MATRIS, DOMINICÆ MATRIS. Vide *Festum Annuntiationis Deiparæ*.

FESTUM S. MICHAELIS, est illa dies, inquit Honorius Augustod. lib. 3. cap. 167. *qua populus Christianus cum paganis pugnavit, et victoriam per S. Michaelis Archangelum obtinuit*. Vide Cathwiphi Ep. ad Carolum M. tom. 2. Hist. Franc. pag. 667. Beletum cap. 129. 153. et Durandum lib. 7. cap. 12.

FESTUM MINISTERIORUM, *La Feste des mestiers*, in Lit. remiss. ann. 1391. ex Reg. 146. Chartoph. reg. ch. 432. *Environ la S. Martin d'iver le suppliant alla tendre fille pour cuidier prendre un ou deux lieures ou connilt, pour donner a ses amis, ausquelz il entendoit faire honneur*

à la Feste des mestiers, qui est accoustumée d'estre faite chacun an à Pontoise en l'honneur et révérence de la Vierge Marie, et au profit de son église.

FESTUM NATIVITATIS CHRISTI, festum omnium Metropolis appellatum a Joanne Chrysost. Orat. de B. Philogonio, et ab Isaacio inectiva i. in Armenios cap. 12. Ἡ πόλις ἵσταν, καὶ πόλις καὶ ἀγία, καὶ ἵσταν ἵσταν, καὶ ἡγεμόνιος καὶ ἀγία ἵσταν. Vide glossar. med. Graec. col. 411. S. Augustinus Epist. 119. *Noveris diem Natalis Domini non in Sacramento celebrari, sed tantum in memoria revocari, quod natus sit, etc.* Vide Joan. Nucerum Archiepisc. in Orat. de Nativit. Dom. edita a Combesio pag. 261. 262. in Capitularibus lib. 2. cap. 35. et Concilio Mogunt. cap. 26. in Natali Domini dies quatuor celebrari jubentur. Hoc vero festo, si in feria sexta aut septima contigerit, carnis vesci licet propter excellentiam, ut est apud Gregorium lib. 4. Decret. tit. 46. cap. 3.

FESTUM NATIVITATIS S. MARIE. Quomodo institutum fuerit, docet Honorius Augustod. lib. 3. cap. 16. his verbis: *Quidam solitarii vitam ducens sanctissimam, autem annis singulis die Nativitatis S. Marie Genitricis Dei harmoniam concentus Angelorum in celo: qui cum miraretur, quid hoc esset, et orasset intente, deditum est illi per Angelum, quod ea die nata sit S. Maria. Cujus Nativitatis cum imponentur ab hominibus in terra, venerabiliter eam accolumunt in oculis Angeli. Quod ille referens Ecclesie statuta est ejus Nativitas solemniter celebrari.* Adde Beletum cap. 191. et Durand. lib. 7. cap. 28. præterea vitam Gregorii IX. PP. apud Bonapartum pag. 221. Vide supra Festum Concept. La Septembrate vocant hoc festum Statuta MSS. pour les Saliens et les Peintres de Paris: *Nul ne peut ouvrir au Dimanche, ne aux quatre Fêtes nostre Dame, c'est assavoir à la Myaoust, à la Septembrate, à la Chandeleur, et en Mars, etc.* Appellatur Septembrate, in Ch. ann. 1270. ex Tabul. Carnot. Septembree, in Stat. ann. 1311. tom. 5. 0. 41. 42. reg. Fr. pag. 272. Septembrate, in Lit. remiss. ann. 1383. ex Reg. 12. ch. 179. L'Angevine appellatur apud Andegavenses seu Andegavinam, quod censuum et reddituum prædiorum in ea Provincia solutiones fere omnes in hoc festum inchoant, non vero, quod illud institutum fuerit a S. Maurino Andegavensi Episcopo, uti censuit Bordinus in Hist. Andegav. pag. 16. cum ejus celebritatis memoriam tum primum auditam in Gallis plerique velint sub Carolo Calvo, quod in Capitulis Walteri Episcopi Aurelianensis, editis a Cellotio cap. 18. tum memorit, de ea vero silent. Herardus Turonensis, Henemarus Remensis, Isaac Lingonensis, et Theodulfus, et post Andegavenses Episcopi Istius porro nomenclature probra est mentio in Regesto Ludovici Regis Sicilie in Camera Comput. Paris. fol. 71. *Jean Hardoul doit fu simple à li den de devoir au jour de l'Angevine par chascun an. Fol. 54. Bordes, que plusieurs personnes doivent à l'Angevine. Fol. 62. Des reutes et froment des chascun au jour de l'Angevine. Fol. 72. Messire Becont de Coisines Chevalier, homme l'epu a cause de la terre de Galis, a 12 den. de service par an au jour de l'Angevine.* Adde que observavit vir doctissimus, ipseque Andegavensis, Egidius Menagius in Orig. linguæ Francicæ pag. 676.

Lit remiss. ann. 1355. in Reg. 84. Chartoph. reg. ch. 284. *Cellui Huet, qui*

de Derval en Bretagne, estoit venuz à Angiers à la foire, appellée l'Angevine, le jour de Feste Nostre Dame en Septembre. La seurveille de la Feste Nostre Dame l'Angevine en Septembre, in aliis Lit. ann. 1451. ex Reg. 185. ch. 115.

FESTUM OMNIUM SANCTORUM. Scriptum est in Gestis Pontificalibus, inquit Alcuinus lib. de Divin. Offic. quod S. Bonifacius PP. (IV.) quandam domum Romæ, Pantheon nomine, quæ erat consecrata in honore omnium demoniorum, eliminatis omnibus spurciis, sacraverit Ecclesiam in honore sanctæ Dei Genitricis, omniumque Sanctorum Unde constitutum est, ut plebs universa per totum orbem in Kl. Novebribus, sicut in die Natalis Domini, ad Ecclesiam in honore omnium Sanctorum ad Missarum solennia convenire studeat, illud attendentes, ut quicquid fragilitas humana per ignorantiam aut negligentiam in solennitatibus Sanctorum minus plene peregerit, in hac sancta observatione solveretur. Honorius Augustod. lib. 3. cap. 168. *Festivitatem Omnium Sanctorum Gregorius PP. Junior instituit, quam prius Bonifacius PP. in honore S. Marie et omnium Martyrum servandam censuit.* Chronicon Reichersperg. ann. 831. Gregorium IV. PP. ait, Ludovic. Pii consensu, statuisse, ut secundum Romanam consuetudinem per totam Galliam ea festivitas Kal. Novebr. deinceps ageretur, quam sanctam constitutionem ab eo tempore servat omnis in toto terrarum orbe Catholica Ecclesia. Adde Sigebertum ann. 835. Durandum lib. 7. cap. 34. et Barozium ad 1. Novemb. in Martyrolog. Memoria Omnium Sanctorum, apud Ditmarum lib. 6. pag. 71. apud Græcos Festum omnium SS. celebratur die Dominica proxima post Dominicam Pentecostes. Vide Evangelistarum Gr. et Theoph. Ceramium Homil. 41.

FESTUM OZANNÆ. Dominica palmarum, in cuius solemnî processione Ozanna cantatur. Lit. remiss. ann. 1332. in Reg. 142. Chartoph. reg. ch. 284. *Environ la Feste de l'Ozanne, etc.* Vide supra Dominica Ozanna.

FESTUM PALMARUM, apud Conradum Uspertz ann. 1106. Dominica, quæ præcedit Pascha: βραχέριος: Græcis. Luitprandus lib. 3. cap. 5. *In ea, quæ est ante βραχέριος, quod nos Palmarum ramos dicimus, hebdomada, etc.* Vide Dominica Palmarum in Glossar. med. Græc. voce Βαζ, col. 166.

Charta ann. 1079. ex Chartul. Vindoc. ch. 374. *Venditoribus inter censum et suæ consuetudinis epulum xvij. denarii reddendi sunt omni anno ad diem festum Palmarum.*

FESTUM PASSIONIS S. PETRI. Vide Catwphum in Epist. ad Carolum. M. tom. 2. Hist. Fr. pag. 667.

FESTUM S. PETRI AD VINCULA. Kal. Augusti, institutum fuit, Jussu Eudoxie Augustæ Imp. Theodosii uxoris, ut populus revocaretur a gentilis superstitionis pompa, quam quotannis celebrabat eadem die, pro victoria Octavianæ Aug. de Antonio et Cleopatra. Kal. Augusti relata. Ita Honorius Augustod. lib. 3. cap. 164. Beletus cap. 141. Durandus lib. 7. cap. 19. Andreas Silvius ann. 439. et Chronicon M. Belgicum pag. 14. etc. At scilicet lib. 5. de Emend. temp. Actiam victoriam 3. die Sept. non autem Kal. Augusti contigisse probat: unde elicit, aliud solenne veteris superstitionis fuisse.

FESTUM S. PETRI EPULARUM, ita appellatum Festum Cathedralis S. Petri

Antiochiæ, quod ethnici hac die ad parentum sepulcra convivia agerent: quæ quidem festivitas Cara cognatio nuncupabatur. Vetus Glossarium cap. de Diebus festis: *Cara cognatio, τραπεζία*: ubi reponunt viri docti *πίσις*, vel *πίσις τραπεζία*. Kalendarium rusticum apud Gruterum pag. 138. in mense Febr. *Lupercalia, Cara cognatio, Terminalia*. Al. ad Kalendarium a Bucherio editum habet hac die *Caristia*, ut 9. Kl. Mart. *Ferialis*, 7. Kl. *Terminalia*; *Lupercalia* denique 15. Kal. Mart. Kalend. Herwarti, 8. Kl. Mart. *Caristia*. Ita *Caristia* idem valet ac *Cara cognatio*. Appellationis posterioris rationem indicat Ptolomæus Silvius in Laterculo: 8. Kal. Mart. *Depositio S. Petri et Pauli Cara cognatio*, ita dicta, quia tunc, etsi fuerint vivorum parentum odia, tempore obitus deponuntur. Papias ex glossis antiquis MSS.: *Caristia, dies festus inter cognatos*. Agebantur porro in hoc ethnicorum festo solennes epule ad parentum sepulcra, Φοβία τραπεζία, in Chronic. Alexandrin. pag. 284. quæ quidem, ut abolerentur superstitiones, Ecclesia festum cathedralis S. Petri Antiochiæ hac die celebrari præcepit. Beletus cap. 83. ex quo Durandus lib. 7. cap. 8. *Dicitur, inquit, Festum S. Petri Epularum. Fuit enim consuetudo veterum ethnicorum, ut singulis annis mense Februarii certo quopiam die epulas ad parentum suorum tumulos apponerent, quas nocte demones consumebant, cum inde non minus falso quam ridicule animæ rescere credebantur. Putabant enim hujusmodi epulas ab animabus circa tumulos errantibus absumi. Hæc autem consuetudo, atque hujusmodi falsæ opinionis error a Christianis vic. extirpari potuit. Quod quidem, cum viri sancti animadvertissent, ac penitus illam consuetudinem extinguere voluissent, instituerunt Festum de Cathedrali S. Petri, tam de illa, quæ fuit Romæ, quam quæ Antiochiæ, ad que eodem die, quo abominanda illa ab ethnicis fiebant, ut solegni hoc festo præter illius consuetudinis festum, omnino extingueretur. Unde etiam ab illis epulis festum hoc appellatum est S. Petri Epularum. Vide Concil. Turonense II. can. 22. et Capitul. Caroli M. lib. 6. cap. 194. [137.]*

Vide SS. MSS. ex Cod. 28. S. Viet. Paris. fol. 62. r. col. 2. *Ceste feste de la cathédration de S. Pierre soloit estre apele Feste de les viandes de S. Pierre. Coustume fu anciennement des païens, ensi comme maîtres Jehan: Beletz dist, que il off-oient chascun an ou mois de Février à certain jour viandes sus les tombes de lor parenz, et iques de nuit li Diabls les gastoient, et il cuidoient que les ames, qui aloient de lez les tombes, lesqueles il apeleient ombres, les gastaissent. Ceste coustume de ces viandes à paines que l'on la pot oster as Crestiens.*

FESTUM S. PETRI AD EQUITES. Lit. remiss. ann. 1381. mense Sept. in Reg. 136. Chartoph. reg. ch. 163. *Le jour de la saint Pierre aux chevaliers derrainement passe, etc.*

FESTUM PRESENTATIONIS, cuius auctor dicitur Anselmus de Chantemerle Episcopus Redonensis, qui obiit anno 1383. Vide Gall. Christianam.

Quod a Gregorio PP. XI. approbatum ann. 1371. Philippo de Maccris suggestente Carolus V. in Capella regis ac deinde, anno scilicet 1374. in aliis ecclesiis celebrari jussit: cuius institutionem a Clemente VII. PP. confirmari obtinuit idem Philippus ann. 1385. Hæc pluribus docet D. Le Beuf in Dissert. quæ extat

tom. 17. Comment. Acad. Inscript. pag. 504, 505. et 509. Hildebrando de Diebus festis pag. 41. idem est atque *Festum Purificationis*. [Vide Glossar. med. Græc. voce Ἀπόδοσις τῆς θεοτόκου, col. 301. et Etobba col. 357.]

• *FESTUM PRIMITIARUM*, apud Anglosaxones S. Petri ad Vincula.

† *FESTUM PURIFICATIONIS S. MARIE* observandum præcipitur lib. 2. Capitul. cap. 85. et alibi.

FESTUM RELIQUIARUM, seu Commemoratio Sanctorum, quorum reliquie sunt in ea Ecclesia, in qua celebratur. Statuta antiqua Ordinis Cartusienensis 1. part. cap. 28. § 7. *Festum Reliquiarum sollemniter celebramus; Conversi tamen et mercenarii debent laborare, sed non circa domum superiorem. In hoc festo dicuntur Capitula plurimorum Martyrum; Responsoria vero et Antiphonæ, sicut in Festo omnium Sanctorum. Et § 12: In Octavis Festi Reliquiarum Ecclesie superioris, fiat festum Reliquiarum Ecclesie inferioris; non tamen cessatur ab operibus. Adde cap. 32. § 1. part. 2. cap. 12. § 6.*

• *FESTUM RELEVATIONIS B. STEPHANI*, id est, Relevationis seu Inventionis, quod 3. Aug. celebratur, in Lit. remiss. ann. 1376. ex Reg. 108. Chartoph. reg. ch. 836.

• *FESTUM ROSE*, Lit. remiss. ann. 1366. in Reg. 97. Chartoph. reg. ch. 618: *Comme le jour de l'Ascension, icellui Goeron, demourant au bourc la royne, venoit de la Feste de la Rose, qui avoit esté cellui jour en la ville de Baingnez.*

• *FESTUM SACRAMENTI*, in Northof. Chron. Marcal. ap. Meibom. Script. tom. 1. pag. 408. *Festum Corporis Christi.*

FESTUM SANCTIFICATIONIS DEIPARÆ, Statuta ann. 1368. Ord. Cartusienensis 1. part. cap. 2. § 8: *In Festo Sanctificationis Beate Mariæ fiat officium, sicut in Nativitate ejusdem, nomine Nativitas in nomine Sanctificationis transmutato.*

• *FESTUM SANCTISSIMI SACRI*, idem quod *Corporis Christi*. Epist. abbat. Bened. Paris. congregat. ann. 1552. in Lib. nig. priorat. S. Petri Abbavil. fol. 509. r.: *Festum Sanctissimi Sacri seu Eucharistie Domini. Festum sacre venerationis Eucharistie, in Charta Phil. V. ann. 1319. ex Reg. 59. Chartoph. reg. ch. 64. Lit. remiss. ann. 1353. in Reg. 81. ch. 857: In die festivitatis sanctissimi Sacramenti, Charlotus Berengarius et Johannus de Page in villa Paris. quia festivitas baculi parrochie SS. Sacramenti celebratur, tripudians iverunt. La Feste du Sacre Nostre Seigneur, in aliis Lit. ann. 1448. ex Reg. 179. ch. 164. Poema cui titulus Les Advenures advenues en France ab ann. 1214. ad ann. 1412:*

Mil et trois cent dix-huit, quand le chier temps passe,
Dont Gill l'Augustin, qui en ce temps régna,
Pue conseil sur saige la Feste Dieu trouva,
Dieu gart, qui en cestat toujours le maintendra.

• *FESTUM SEPTEM DOLORUM*, Vide supra *Festum Compassionis B. M.*

• *FESTUM SEPTEM FRATRUM*, Annal. Dominican. Colmar. ad ann. 1268: *Circa Columbariam non pluit duodecim septimanis, videlicet a festo Matthei usque ad Festum septem Fratrum. Les sept Freres, in Calend. antiquo Metensi ad diem septimam Julii.*

• *FESTUM SEPTEM GAUDIORUM B. M.* ad 11. Calend. Sept. notatur, sed manu recentiori, in Martyrol. eccl. SS. Steph. et Sebast. Narbon. ex Cod. reg. 5255.

• *FESTUM SANCTI SEPULCRI* memora-

tur in Charta ann. 1179. ex Chartul. Miaciac.

FESTUM STELLÆ, Vide *Stella*.

† *FESTUM S. THECLÆ*, Concil. Terracon. ann. 1829. cap. 36. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 294: *Mandamus, quatenus observent constitutiones editas in sacro Concilio Terracone super observatione Festivitatis B. Theclæ virginis et martyris, quæ nono Calendas Octobris festivari intitulatur, per suas civitates et dioceses in abstinentia cibali et servilis operis faciant celebrari.*

• *FESTUM S. THOMÆ* cum choreis et hastiludio celebratum apud Corbeiensis. Chartul. Corb. sign. Casar fol. 93. vr.: *A esté donné congis... de faire et commencer la Feste de monseigneur S. Thomas, d'y bien y faire hourt et y d'ansser, com me il est de raison.*

FESTUM TRANSFIGURATIONIS DOMINI, Hanc festivitatem, inquit Beletus cap. 144. factam constat sub finem hiemis, et circa principium veris, cum videlicet de illa legitur Evangelium. Notat vero idem Scriptor, Christi sanguinem eadem hac die ex novo vino, si inveniri possit, aut aliquantulum ex matura uva in calicem expressa, et racemos benedicti, indeque homines communicare, etc. [Vide Glossar. med. Græc. voce θάλαρα, col. 482.]

† *FESTUM TRANSLATIONIS JESU*, idem quod *Transfigurationis*, in Testamento Rotherhami Episcopi Eborac. ann. 1198. in Lib. nig. Scaccarii pag. 467: *Ego Thomas Rotherham Archiepiscopus Eboracensis sanus mentis laus Deo, sexto die mensis Augusti in festo Translationis Jhesu, et festo ejusd. nominis, etc.*

FESTUM SS. TRINITATIS, [Statuta Synod. Ecclesie Leodiensis ann. 1287. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 851: *Item, statuimus, quod Festum Trinitatis dimittitur post octavam Persecutionis, quæ vocatur octava Trinitatis, cum IX. lectionibus et debita solemnitate fiat.*] Vide Rupertum lib. 11. de Divin. Offic. cap. 2. Microlog. cap. 60. Drogonem lib. Miraculor. S. Winnoci cap. 4. lib. 2. Decreta. tit. 9. cap. 2. et Baron. præterea Concilium Arelat. ann. 1260. can. 6.

• Unum in hieme, alterum in æstate celebrari solitum sequentia innuere videntur. Chartul. S. Nicasi Mellet.: *Actum anno Domini 1253. die Mercurii post Trinitatem æstivalem. Le Dimanche jour de la Trinité d'esté, quatrieme jour de Juing l'an 1357. in Tabul. episc. Carnot.*

• *FESTUM VALLETORUM*, id est Juvenum et inuptorum. Lit. remiss. ann. 1374. in Reg. 105. Chartoph. reg. ch. 801: *Comme d'ancienneté il ait en la ville Donnezarie en Montois en Brie une confrarie, appelée la Feste aux varles, laquelle est par chacun an le Dimanche plus prochain après la saint Denis. Allie ann. 1389. in Reg. 122. ch. 379: Le Dimanche jour de la Feste aux varles de la ville de Doucilli, que l'en appelle la feste du baston S. Pierre, etc.*

FESTUM VISITATIONIS, ab Urbano VI. institutum, et a Bonifacio IX. confirmatum, vel potius publicatum, occasione schismatis in Ecclesia componendi, ut habent Gobelinus Persona in Cosmologio mte 6. pag. 268. et Mag. Chronicon Belgicum pag. 322. Adde Baron. Metropolitim Salisburg. tom. 1. pag. 170. etc.

FESTUM AMAN, apud Judæos institutum in memoriam supplicii Amanis, qui in eo patibulo, quod Mardocheo paraverat, suspensus est, ut habetur in lib.

Esther, et apud Josephum lib. 11. cap. 6. Celebrabatur autem hoc festum 11. et 15. mensis 12. Adar, qui Februario et Martio respondet. Hujus meminit lex 18. Cod. Theod. de Judæis, cælicol. etc. (16. 8.) ad quam consulendus Jacob. Ginthofredus, [et Altercatio inter Theophilum Christ. et Simonem Jud. apud Marten. tom. 5. Anecd. col. 11: *Scimus Aman maledictum a patribus nostris pro merito suo esse suspensum, qui genus nostrum perierat in perditionem, in cujus morte peracta revolutio annogratulamur, sollemnia votorum festa celebramus, quod a patribus nostris accepimus.*]

• *FESTUM CABANARUM*, an Tabernaculorum, de quo Levit. cap. 23. v. 34. Testam. Isaac medici Carcasson. Judæi ex Chartoph. reg. Montispe. Item volo et mando quod dictum modum vini detur et dividatur quotlibet anno per quatuor partes et per quatuor festivitates, videlicet in Festo cabanarum usam sarcinatum.

FESTUM ASINORUM, cujus Officium, quod die Christi Nataliæ celebrabatur, ut et nomenclaturæ rationem, accipit ex Ordinario Ecclesie Rotomagensis MS. Nota, Cantor, si Festum Asinorum fiat, processio ordinatur post Teignam. Si non fiat Festum, tunc fiat processio, ut tunc prænotatur. Ordo processionis Asinorum secundum Rothomagensium usum. Tertius cantata, paratis Prophætiis juxta suum ordinem, fornace in medio navis Ecclesie lintas et stuppis constituta, processio moveat de claustris, et duo Clerici de secunda sede in cappis processionem regant, hos versus canentes, Gloriosi et famosi. Chorus, Gloriosi. Vers. Cujus ortum. Chorus, Gloriosi. Vers. Quem futurum. Chorus, Gloriosi. Vers. Imploratum Judæorum. Chorus, Gloriosi. Vers. Sed Judæi. Chorus, Gloriosi. Vers. Israel infideli. Chorus, Gloriosi. Vers. Gentes unde. Tunc processio in medio Ecclesie stet, et sex Judæi sint ibi parati, et ex altera parte Gentiles, et omnes Gentiles vocentur ita Vocatores, Omnes Gentes, Dominus homo sit. Hic veritant se Vocatores ad Judæos, O Judæi, verbum Dei. Vers. Vestra legis testes, Judæi respondeant, Nos mandatum vobis. Vocatores ad Gentiles dicant, Et vos Gentiles non credentes, Gentiles respondeant, Idem verum Regum rerum (Regum) Vocatores, prius Moysam, ita dicentes, Tu Moyses Legislator, Tunc Moyses, tenens tabulas legis apertas, indutus alba et cappa, et cornuta facie, barbatus tenens virgam in manu, dicat, Vir post me veniet exortus. Hoc dicto, Vocatores eum ducant ultra fornacem, dicentes, Iste cæcus, psallat lætus. Chorus, Quod Judæa. Vocatores dicant ad Amos, Amos mentis. Tunc Amos sener barbatus spinam tenens, dicat, Ecce dies venient. Vocatores, Chorus, Quod Judæa. Vocatores dicant Ysaie, Ysaia verbum qui scit. Ysaia barbatus, alba indutus, per median frontem rubea stola distinctus, dicat, Est necesse virga Jesse. Vocatores, etc. Vocatores ad Aaron, Aaron, doce populum. Aaron ornatus Pontificalibus indumentis, et mitra, barbatus, tenens florem, dicat, Virga Jesse florida. Vocatores, etc. Vocatio Jeremie, Qui vocaris Iheremias, Iheremias sacerdotali habitu ornatus, et barbatus, tenens rotulum, dicat, Sic est, hic est Deus noster. Vocatores, etc. Vocatio Danielis, Daniel judica voce Prophetica, Daniel indutus viridi tunica, juvenilem vultum habens, tenens spicam, dicat, Sanctus Sanctorum veniet. Vocatores, etc. Vocatio Abacuc, Abacuc Regis cælestis. Abacuc, sener

claudus, Dalmatica indutus, habens in
pera radices et longas palmas, habens
unde gentes percutiat, comedens, dicit.
Opus tuum inter o bini, Vocatores, etc.
Duo missi a Rege Balaac, dicant, Balaam,
veni et fac. Tunc Balaam ornatus, sedens
super asinum, (hinc festo nomen.) habens
calcaria, retineat lora, et calcariis per-
cutiat asinum, et quidam juvenis, tenens
gladium, obstat asino. Quidam sub asino
dicat, Cur me calcariis miseram sic
heditis? Ille dicit Angelus et dicit, De-
sine Regis Balaac preceptum perferre.
Vocatores Balaam, Balaam, esto vaticinans.
Tunc Balaam respondet, Exhibet
ex Jacob rutilans. Vocatores, etc. Vocatio
Samuelis, Accede, Samuel, Samuel resti-
tose indutus, dicit, in Israel faciet Rex
Verbum. Vocatores, etc. Vocatio David,
Dic tu, David, de nepote causas. David
ornatus regalibus ornamentis, dicit, Un-
versus grex convulsus adorabit Domi-
num. Vocatores, etc. Vocatio Osee, Aufer
Osee, plebi Hebraeae caritatem. Osee
barbatus dicit, Deus nuntiavit de filio
David in presenti. Vocatores, etc. Vocatio
Johelis, Johel, leva vocem cum ceteris.
Johel dicit, Effundam de Spiritu
meo, dicit Dominus. Vocatores, etc. Vocatio
Abdias, Fac, Abdias, progenia ven-
turi Salvatoris Abdias diversum habens
cultum, barbatus, dicit, Et in monte
Syon salvatio erit. Vocatores, etc. Vocatio
Jonas, Te persona Christi, Jonas, que
sunt in te mystica? Jonas calvus, alba
indutus, dicit, O Judaei, hujus rei si-
gnum gemis latum. Vocatores, etc.
Vocatio Micheas, Effice, Micheas, quod
credat plebs. Micheas diversum cultum
habens, barbatus, dicit, Descendet Do-
minus, cuius est terminus. Vocatores,
etc. Vocatio Naum, Naum, plebi Judaeae
dic, Naum senex respondet, Super mon-
tes Evangelizantis. Vocatores, etc. Vocatio
Sophonie, Esto nobis, Sophonia
Sophonias barbatus dicit, In medio tui,
Syon, Rex regnabit. Vocatores, etc. Vocatio
Aggeus, Audiamus os Aggei, ut ex-
ponat, Aggeus, senilem vultum gerens,
dicit, Veniet cunctis Gentibus Rex de-
sideratissimus. Vocatores, etc. Vocatio
Zachariae, Veni, Zacharia, Fili Barachiae,
Zacharias barbatus dicit, En Rex tuus
venit justus, Filia Syon. Vocatores, etc.
Vocatio Eschielis, Profer nobis, Es-
chiel, adventum. Responsio ejusdem,
Per clausam januam Rex intrabit solus.
Vocatores, etc. Vocatio Malachiae, Palam
nobis refer, Malachia, Responsio ejus-
dem, Scimus, hoc dicentem Deum. Vocatores,
etc. Vocatio Zachariae, Patri S.
Johannis, Zacharia, os aperit. Ipse orna-
tus quasi Judeus, dicit, Per viscera dul-
cissimae Dei misericordiae. Vocatores, etc.
Vocatio Elizabeth, Illud, Elizabeth, in
medium. In persona a'ba quasi praeg-
nans, dicit, Quid est rei, quod me mel.
Vocatores, etc. Vocatio S. Johannis Bap-
tistae, Da, Baptista, ventris cista clau-
sus. Ipse nudus pedes tenens textum,
dicit, Venit talis, sotularis, cujus non
sum. Vocatores, etc. Vocatio Symeonis,
Quid dixisti, Symeon, cum in tua?
Symeon senex respondet, Dei nostri
Salvatoris conspexerunt caeli. Vocatores,
etc. Vocatio Virgilio, Maro, Maro, vates
Gentilium, da Christo, Virgilius in juve-
nili habitu, bene ornatus, respondet,
Ecce polo demissa solo. Vocatores, etc.
Interim Nabuchodonosor quasi Rex paratus
ostendens imaginem duobus armatis,
dicit, Huc venite, vos armati. Tunc ar-
mati, ostendant imaginem Pueri, dicen-
tes, Regi gratum famulatum. Interim

ostendant imaginem tribus pueris, dicen-
tes, Huic sacro simulacro. Tunc Pueri
imaginem respuentes, dicant, Deo soli
digno coli. Hoc audito Armati Pueros
ducant Regi dicentes, Quia tuum stabili-
tatem non timet is. Tunc ostendant Pueros
Regi, dicentes, Rex, tua salventur.
Tunc Rex iratus dicit, Ergo tales assu-
mantur. Tunc Armati ducentes Pueros
ad fornacem, dicentes, Reus digne jam
in igne. Tunc mittantur Pueri in for-
nace, et accendatur. At illi facti liberi,
dicant, Benedictus es, Domine Deus,
etc. Rex hoc audiens admirans, hoc dicit,
En, quid cantant, illi tres? Armati di-
cant, Deum laudant. Tunc vocatores
dicant Regi, Puerum cum Pueris Nabu-
chodonosor. Rex fornacem ostendens,
dicit, Tres in igne positi Pueri. Vocatores,
etc. Vocatio Sibyllae, Tu, Tu, Sibylla,
vates illa. Sibylla coronata, et muliebri
habitu ornata, dicit, Judiciu signum tel-
lus sudore. Vocatores, etc. Quo finito,
omnes Prophetae et Ministri in pulpito
cuncti hos versus, Ortum praedestinatio
parvo sabbati spatio. Hoc finito, Cantor
incipiat ad introitum Chori Responsio-
rium, Confirmatum est cor Virginis.
Prophetae et Ministri regentes Chorum
secundum suum ordinem incipiant ad
Missam officium, Puer natus, Kyrie, et
Gloria, etc.

Longe ridiculosior erat festivitas
que Bellovacii olim die 14. Januarii ce-
lebrabatur. Ut enim Virginem Mariam
in Aegyptum cum puero Jesu fugientem
representarent, pictoribus nimium cre-
duli pulcherrimam eligebant puellam,
que infantem in sinu gestans, et
super asinum, ad id elegantior ornatum,
sedens, ab Ecclesia Cathedrali ad paro-
chiam S. Stephani magno cum appa-
ratu ducebatur, comitante Clero et po-
pulo. Ad parochiam cum pervenisset
pompaticus ille ceteris, sanctuarium
ipsius ingrediebatur puella, que cum
asino a parte Evangelii prope altare
collocabatur. moxque incipiebat Missa
solemnis cujus Introitus, Kyrie, Gloria,
Credo, etc. hac modulatione Hinham
concludebantur: sed quod magis stu-
pendum, Rubrica MSS. hujusce festi
habent: In fine Missae Sacerdos versus
ad populum vice, Ita Missa est, ter Hin-
hamabit: populus vero vice, Deo gratias,
ter respondebit, Hinham, Hinham, Hin-
ham. Hae aeque retulimus, utpote que
theatro magis conveniant quam Eccle-
siasticae caeremoniae: attamen cum ab
instituto nostro non omnino abhor-
rent, prosum quoque subjicimus quam
convidis instar inter Missarum solem-
nia decantabant; hanc nobis suppedi-
tavit praeter Edita MS. codex 500. anno-
rum: unde de antiquitate illius festi
judicare licet.

Orientis partibus,
Adventavit Asinus,
Pulcher et fortissimus,
Sarcinis apertissimus.

Hex, Sire Asnos, car chantes,
Belle bouche rechinés,
Vous saurez du foin saez
Et de l'avoine à plantes.

Lentus erit pedibus,
Nisi foret baculus,
Et cum in clunibus
Pungeret calcibus.
Hex, Sire Asnos, etc.

Hic in collibus Sichem,
Jam nutritus sub Robam,
Transit per Jordanem,
Sedit in Bethlesem
Hex, Sire Asnos, etc.

Ecce magis caritas
Subjunctis illis
Asnos egregius
Asnos ducimus,
Hex, Sire Asnos, etc.

Sicut vincti hinc,
Ducunt et capientes,
Super ducuntur
Vates hinc,
Hex, Sire Asnos, etc.

Aurum de Arabia,
Tunc et egyptum de Saba
Tullu in Eudiam
Vires Asinaria,
Hex, Sire Asnos, etc.

Dum trahit volens
Multa cum sarcinis,
Illum succubula
Dura terit pedibus,
Hex, Sire Asnos, etc.

Com arista herdem
Concedit et caribam;
Triduum a pulvis
Supragit in ara,
Hex, Sire Asnos, etc.

Ames, dicit, Apino, (Mc genofactobatur)
Jam enter de gramina:
Ames, ames hinc
Asnos vates
Hex vs I has vs I has vs, has I
Belle Sire Asnos car illis;
Belle bouche car chantes.

Nec minori pompa decentiorve cultu
eadem hanc festivitas Aeduis celebra-
tur. Asinum vestiebant aureo panno,
cujus angulos ferre nonniat quatuor e
praecipuis Canonice concedebatur; alii
vero adesse tenebantur in vestitu decenti
sicut in die Nativitatis; sicque tandem
asinum frequenti stipatum turba so-
lemni ritu ducebant: adeo ut quo magis
haec ridenda videantur, eo religiosiori
cultu observata fuerint. Hanc abolere
censuris ecclesiasticis non semel tenta-
runt Episcopi, sed frustra, altissimis
quippe defixa erat radicibus, donec su-
premi Senatus accessit auctoritas, qua
tandem hoc festum suppressum est.

Variis temporibus atque caeremoniis,
pro diversarum ecclesiarum more, pe-
ragebatur hoc festum, ut ex prolatis
supra colligitur. Ubi non aderat ipse
met asina, ipsius effigies retro altare
collocabatur. Ordinar. MS. ecel. Came-
rac. fol. 36. r. ad Dominicam Palma-
rum: Asina picta remanet retro altare
usque post Completorium iv. feria.
[Vide Haltaus. Chronol. in Dominicis
Palmarum, pag. 226. edit. German.]

FESTA, seu SOLEMNITATES CANDELA-
RUM, dicuntur apud Cartusenses solen-
niori festa, in quibus in sacris officiis
accenduntur candelae, in Statutis antiq.
ejusd. Ord. 1. part. cap. 31. § 2. 5. cap.
32. ubi ea recensentur, scilicet: Natalis
Dom. S. Joannis, S. Stephani, Innocen-
tium, Circumcisionis, Apparitionis, Puri-
ficationis, etc. Mox subjungitur: In Ves-
peris et Matutinis, et Missa, itaque
Vesperis duas candelas accendimus: et
si quis voluerit plures accendere in pra-
dictis praecipuis festis, ultra quatuor non
accendat. Adde cap. 41. § 27. Statuta
ejusd. Ord. ann. 1384. 1. part. cap. 2.
§ 86. 87: Moxales possunt festum XI.
millium Virginum solemnitate ac cum
Candelis, et Monachi cum Capitulo cele-
brare... In festo S. Hugonis Lincolnien-
sis, quod cum Candelis celebrantur, etc.
Adde cap. 3. Forte, quia in aliis diebus
unica accenderetur. [Ejusmodi festi me-
minit Liber de doctrina Novitiorum
Ord. Grandim. cap. 1. apud Marten.
tom. 5. Anecd. col. 1826: Quia diebus fe-
rialibus et Festis unius Candelae, etc.]
Vide Ordinarium Praemonst. cap. 1. [in

lib. de doctrina, etc. mox laudato cap. 1: *Sed in Festis duarum Candelarum vel trium, et infra octavas que cum duabus Candelis accendendis in Vesperis et Matutinis celebrantur.* In antiquis Constit. Ord. Vallis caulium apud eundem. tom. 4. col. 1057. festa quibus duæ candelæ accenduntur majores sunt solemnitates, ut Natalis Domini, Pascha, etc.]

FESTA CAPITULI, in Ordine Cartusienſi, dicuntur Solemnitates, in quibus de consuetudine fit collatio in Capitulo Monachorum. Hæ porro sunt: Nativitas Domini, Epiphania, Purificatio Virginis glorioſæ, Annuntiatio, Resurrectio, Ascensio, Pentecosta, Nativitas S. Joan. Bapt. Festum B. Mariæ Magdalene, Festa Assumptionis et Nativitatis Dei Genitricis, S. Michaelis, et omnium Sanctorum, et S. Hugonis Lincolnienſis. Ita Statuta nova sub Guillelmo Rainaldo Priore I. part. cap. 3. n. 2. Festa, quæ Capitulum habent, in Statutis antiq. ejusd. Ord. part. 2. cap. 8. § 10: Festum 12. lectionum non habens Capitulum, cap. 14. § 22.

FESTUM CARBONUM. Vide Carbo.

FESTUM KALENDARUM, FESTUM FACTURUM, FESTUM HYPODIAGONORUM. Vide Kalendas.

FESTUM IMPERATORIS. In veteri Inquesta Mediolanensi, apud Purcellum in Basilica Ambrosiana pag. 1068. mentio fit Festi, quod celebratur annualiter pro Imperatore Federico, et filio ejus Arrico, in die Architrictini; ut et pag. 1071. 1072. Processionis, quæ fiebat ad honorem Domini Imperatoris Federici et filii. Vide ibi eundem Purcellum.

FESTUM MANDIBILE, apud Will. Thorn. in Chron. ann. 1393. Gall. Festin. Est enim in Glossar. Lat. Gall. Mandibilis: Manjables. Ita porro ille: *Missæ vero a prefato Priore more suo inter eos celebrata, cum Abbate ab eisdem diligenter prius requisiti, Festa mandibilia in popilionibus, caricis et palliis deauratis Ecclesie predictæ cooperitis... iidem prelati pariter tenuerunt.*

FESTUM MIRABILIUM, la Festa des Merveilles. Charta Petri de Sabaudia Archiepisc. Lugdun. ann. 1312. Nobis etiam ac successoribus nostris retinemus Festum, appellatum Mirabilium, coercionem et punitionem inobedientium, et delinquentium in non faciendo debitum suum circa dictum festum, prout est apud Lugdunum alias consuetum. In alia Charta apud Paradinum lib. 2. Hist. Lugd. cap. 73. Festivitas Miraculorum dicitur: Nos vero Canonici hanc censuram istius mansi ad mensam fratrum in festivitate Miraculorum. Acta Capitularia Ecclesie Lugdun. ann. 1345. MSS. ex Camera Comput. Paris. fol. 151. v. : *Qua die instante Bartholomæo de Balma Cancellario Curie secularis Lugdun. ordinaverunt (Canonici) et sibi præceperunt, quod Mirabilia faciat cridare ad diem Lunæ ante festum proximum Natalis S. Johannis Bapt. At quod fuerit festum illud, adhuc quærent Lugdunenses. Tametsi non desunt, qui illud esse putant Institutum ob miraculum, quod accidit in Christianorum Martyrum corporibus in Ararim projectis sub Severo Imp. de quo quidem Paradinus lib. 1. cap. 32.*

Ut ut sit de origine hujus festi, certum est, id quod pio religiosoque animo coeptum erat, successu temporum ex populari abusu in deterius colapsam esse. Quam ob rem ann. circiter

1401. hoc festum abolevisse dicitur Philippus II. Lugdun. Archiep. Vide tom. 4. Gall. Christ. col. 173.

FESTUM OLIVARUM, Dominica, ni fallor, quæ Pascha præcedit. Couradus Uspergens. in Frider. I. Imperator vero nobili potitus triumpho, in Olivarum Festo in Beati Ambrosii Basilica, una cum oliva triumphalem gestavit victorie palmam. Vide Dominica Palmarum in Dominica.

AD FESTUM REDIGERE. Burchardus Wormaciensis Episcopus in Lege familiaris: *Sin autem occisor auferit, et capi non potest, quicquid habet, ad Festum redigatur, et proximi ejus, si inculpabiles sunt, firmam pacem habeant.* Videtur legendum, ad festum.

FESTUM REGARDI, Feste du regard, an idem quod vulgo Entrevus appellatus, Congressus, colloquium: ut a matrimonium contracturis fieri solet. Lit. remiss. ann. 1374. in Reg. 106. Chartoph. reg. ch. 207: *Comme le jour de Notre Dame int-aout d'ancienement passé sur l'auillier, le suppliant feust ale: veoir la Feste du Regard, qui se faisoit en l'hostel d'une sienne fille, etc.* Et etiam spectare videntur alias Lit. ann. 1423. in Reg. 172. ch. 418: *Laquelle Jehannette requist à icelle femme que elle feust le Dimanche ensuivant à la grant Feste d'icelle Jehannette, ainsi que l'en a accoustumé de faire en la ville de S. Quentin les Dimanches avant que on espouse.* Vide supra Changare.

2. FESTUM, Curia generalis, quæ ut plurimum in diebus festis solemnioribus cum conviviis publicis celebrari solebat. Unde Festum, non semel pro convivio solenni usurpatur. Brompton: *Mandavitque Regi, quod ad Festum suum properans cibos salatos sufficienter inveniret.* Vide Firma. Conradus Usperg. ann. 1181: *Imperator apud Moguntiam maximum Festum et convivium celebravit, convocatis ibidem Principibus et Baronibus totius regni.* Idem in Henrico VI.: *Tempore Paschali maximum Festum nuptiarum celebravit, cum multis Principibus et Baronibus in campo magno, qui vocatur Concio legis.* Willelmus Neubrigensis in Prefat. Historie, de Arthuro: *Post hæc cum triumpho multiplice reducit eum in Britanniam, et facit eum cum subactis Regibus et Principibus Festum celebrare famosissimum, presentibus tribus Britonum Archiepiscopis.* Matth. Paris ann. 1185: *Rex ab omnibus acclamatus, et regale Festum splendide celebravit.* Hermannus de Lerbecke in Chron. Comitum Schawenburg. pag. 87: *Cum... pro filia Regis Angliæ, quam duxit uxorem, Festum nuptiarum in Naviomago solemniter ageret, etc.* Annal. Victor. MSS. ad ann. 1304: *Rex fecit ibidem (in monasterio Malitum) Festum suum in Natali Domini, ubi fuit prius fere tota nobilitas Gallicana.* [Charta ann. 1381: *Item quod nulla persona privata vel extranea audent vel presumat in Massilia vel extra de die vel de nocte facere Festum in quibusvis instrumentis.*] Fortunatus lib. 2. de Vita S. Martini, de Convivio Maximi Imp. cui accubuit Martinus:

Certam socii regalia Festa colentes.

FESTA CONVIVIA, in leg. 4. Cod. de Sacrif. pagan. (l. 11.) Joan. de Condato MS.:

Par tout les veois et oiois, Demoner grant joie et grant Feste.

Idem Poeta:

Partant s'il tiennent court en Feste,
Il doivent mener joie honneste.

Le Roman de Garin MS.:

Sur une table o Fromont suet mangier
As heutes Festes, quant il se grant cort tient.

Le Roman de Philippe de Macedoine MS.:

Car icel jour que il fu nez,
Li Amiraus sa cort tenoit,
Et un grand Feste faisoit,
El jour de sa nativité,
Ses Barons avoit ensemble

Infra:

Tuit li Baron de bonne geste
Furent mandé à cele Feste.

Le Roman de Florimont composé l'an 1188,
par Haimes, ou Haimon MS.:

Le jour, que Philippe fu nez,
Fu li barons essembles,
Li Amiraus sa cort tenoit,
Et une grande Feste faisoit.

Chronicon Flandr. cap. 52: *Le Roy de France feit un jour de Pentecouste l'une des plus grandes Festes, qui onques fut faites au Royaume de France, et y fei seigneur tous ses hauts Barons, etc.*

FACERE MAGNUM FESTUM, quod nos dicimus, *Faire grande réjouissance.* Vide Epist. Lotharii Imp. editam ab Angelo de Nuce post Chron. Castin. et quæ notavit in Dissert. 5. ad Joinvillam pag. 163. *Dies festissimi,* apud Vopiscum in Tacito. Hinc

FESTUM, pro quovis convivio, quod inde nos Festin dicimus. Michael Scotus lib. 4. Mensæ Philosophicæ cap. 9: *Quidam Miles habens Festum fecit Sacerdotem primo lavari, etc.*

FESTUM FACERE ALICUI, Aliquem benevole excipere, *Festeggiare.* Italis: Gallis, *Faire Feste à quelqu'un.* Vincent. Bellivac lib. 32. cap. 39: *Daniel et Vasiliofrater ejus Festum nobis fecerunt.* [Acta S. Franciscæ Romanæ tom. 2. Martii pag. 127: *Dominus vero majus Festum facere volens cum sua devota ancilla, se fecit magis ponderosum.*] Chronicon. Flandr. cap. 102: *Où il trouva le Roy à l'Hostel de S. Pol, qui moult grand Feste lui fei.* Adde cap. 2. [Ἐστῆν, ἑστῆν, Aliquem convivio excipere. Vide Glossar. med. Græc. col. 414.]

FESTAGIUM, Jus epuli, convivium, nostris *Festaige.* Arest. ann. 1346. II. Mail in vol. 2. arestor. parlam. Paris: *Cum decanus et capitulum Andegavensis ecclesie essent in possessione locandi et percipiendi ab episcopo ejusdem ecclesie... quinque Festaia singulis annis, quinque diebus seu festis cujuslibet anni.* Idem episcopus dicta Festaia in bonis cibariis, et dictum O in bonis spectibus et vinis similiter, ut moris est... solvere maluit. Lit. remiss. ann. 1475. in Reg. 135. Chartoph. reg. ch. 144: *Le suppliant avoit entention de tuer ung porceau et certains chevreux, qu'il vouloit abiller pour faire le Festaige de l'ameusement d'une sienne fille, qui estoit accouchée d'enfant.* Vide in *Festare.*

FESTA PRINCIPALIA ET MEDIOCRIA, [f. Oblationes quæ in iis offerri solent.] Vide *Burjuratus.*

3. FESTUM, Funus, exequiæ. Epist. Petri de Condato ad Thesaurarium S. Framboudi tom. 2. Spicileg. Acher. pag. 559: *Elegerat autem D. Rex (S. Ludovicus) sepulturam suam apud S. Dionysium, et sepulturam filii sui Comitis Nivernensis in Ecclesia Regalis-montis... ubi de ipso fieret magnum Festum.*

4. FESTUM, Nundinæ, quæ in Festis

Patronorum vulgo sunt, in veteri Charta. L. Roman de Garis MS. sub finem de Pipino.

Les Fesles s'ont en France le pais.
L'one de Bar, deux en mist à Provins,
L'one de Trois, le quarte de Laigui,
Et trois en Flandres, la novisme en Landis,
Et la disisme li renommes Loguis.

• Lib. rub. fol. parvo domus publ. Ab-
bavil. fol. 24. v. Quant li homs est se-
mons devant le visconte, et il ramist se
Feste, il doit avoir respit duskes à se
revenir. Feste vero, Funis species, in
Stat. ann. 1415. ex Reg. 170. Chaptoph.
reg. ch. 1. Item à Beaumont sur Oise
ava un maistre, appelle le maistre du
pont d'icellui lieu, lequel ira auverant
des bateaux montans et avalans, et
portera certaines cordes, appellees Fesles,
et autres à ce nécessaires.

5. FESTUM, U'gitioni, est lignum illud
in summitate domus, ad quod omnia dir-
iguntur tigna, et in quo conveniunt.
Eyrst Anglo-Saxon. [Gloss. Lat. Gall.
Sangerm. Festum, Solemnitate: ou Fes-
tes de maison.] Charta Philippi Augusti
ann. 1285. pro Ecclesia Ferrariensi apud
Morinum in Hist. Vastinensi pag. 706.
Propter ejusmodi quattationem, omnia do-
mus, que unum Festum habuerit, annua-
tim Ecclesie 5. solidos solvet, et si aliquem
plures domos habere contingerit, unam ha-
bebit pro granchia ad sex denarios de
censu, etc. Vide Festagium, Firat-falli,
Firat-ful. [oo et Graff. Thesaur. Ling.
Franc. vol. 3. col. 688.]

6. FERSTA, Summitas montis Vosagi
in chart. ann. 854. Alsat. Diplom. tom.
1. pag. 84. Firat in chart. ann. 1315.
ibid. tom. 2. pag. 109. et in alia ann.
1316. pag. 120. Firat in alia ann. 1400.
ibid. pag. 307.

7. FESTUM, Ecclesia, ubi solemnitas
statio assignata. Ordinar. eccl. Ambros.
Mediol. an. circ. 1130. apud Murator.
tom. 4. Antiq. Ital. med. sevi col. 82.
Sciendum est, quia in Dominicis diebus
finita antiphona, que est post Evange-
lium, si Festum celebratur, septimanarii
vadunt ad Festum. Et col. 876. Feinde
proficiscuntur ad Festum cum processione,
cantando cantus Letaniarum secundum
dicm, cui ipsa ecclesia Festi ipsius data
est. Sed cum ad ecclesiam, ubi Festum
est, pervenerint, etc. Vide Statio 1.

8. FESTUM, Processio, que cum
pompa et apparatu fit. Annal. Victor.
MSS. ad ann. 1396. Feria tertia post As-
censionem factum est Parisius maximum
et sollempnissimum Festum a prelati-
bus regni et civibus Parisiensibus, qui cum ma-
ximo apparatu et cereis innumerabilibus
grossis, rege presente et fratribus et baro-
nibus regni, conducerunt caput S. Ludo-
vici regis in vase pretiosissimo collocatum,
a monasterio S. Dionysii in Francia
usque ad capellam regis Parisius.

9. FESTUM, Consecratio episcopi,
que in diebus festis magno cum populi
concurso fieri solet. Reg. visitat. Odon.
archiep. Rotomag. ex Cod. reg. 1245.
fol. 32. v. Mathew de Esseyo ex parte
dicti electi a nobis petit, ut ipsi electo
accommodemus domos nostras, et ad Festum
suum essemus. Ubi de consecratione
episcopi Constantiensis agitur. Eodem
nomine designatur etiam solemnitas epis-
copi in thronum inductio. Lit. remiss.
ann. 1388. in Reg. 135. Chartoph. reg.
ch. 184. Comme le jour que nostre aine
et feal conseiller l'evêque d'Evreux, n'a-
gave nostre confesseur, fist sa Feste à
Evreux, nous eussions esté logié en son
hostel audit Evreux, etc. Is enim Parisiis

ordinatus ann. 1384. possessionem eccle-
sias sue tantum adeptus est ann. 1385.

10. FESTUM, Instrumentorum musi-
corum sonus, maxime la iustitiam signum.
Stat. Universit. Aquens. ann. 1483. pag.
21. Quod dictus electus (rector) teneatur
ire receptum, cum magno Festo tympano-
rum sive aliorum instrumentorum, infu-
las rectoriales in ecclesia S. Salvatoris
secunda die Pentecostes.

11. FESTUM, Ludus mimicus. Com-
put. ann. 1333. inter Probat. tom. 8. Hist.
Nem. pag. 124. col. 2. Item jocularibus,
qui dicta die, et etiam in nocte dicta
diei, fecerunt Festum in processione, et
post per villam faciendo tripidiare gentes,
ij. scuta.

12. FESTUM, Chorea, Gall. Danse.
Lit. remiss. ann. 1350. in Reg. 80. Char-
toph. reg. ch. 213. Plures habitantes.....
ducentes Festum suum, ut moris est.....
unus, vocatus Nos, Festum dictionum habi-
tantium de Valle dirupisset ses delantia-
vissel.

13. FESTUM, Actus pius, religiosus.
Acta Mss. Inquisit. Carcasson. ann.
1308. fol. 51. r. Dixit ipsi testi si volebat
ire ad tenendum Festum cum eo apud
Vicur, etc. Id est, Celebrare.

14. FETA Ovis, Fede vulgari Provincie
idiomate. Gloss. Lat. Gall. Sangerm.:
Fetas, Beste menus, comme berbis,
chèvres, pourciaux. Instrum. Archivi
Ajtensis ann. 1477. Si in itinere quod
agere dispo in Jerusalem non defunctus
fiero, dabo per gaudium ipsum vasculum
plenum vino puro, et Fetas tres, et capras
duas, et fruscos duos de alveario meo.
Quod finzi figo, quod dixi firmo. Isai. 40.
11. Sicut pastor gregem suum pascet: in
brachio suo congregabit agnos, et in sinu
suo levabit, Fetas ipse portabit. Vide
Feta.

15. FETAGIUM, Vide Festagium 1.
16. FETARE, Enfantur. Fatura, Enfan-
tura. Glossar. ex Cod. reg. 7684. Vide
Feta.

17. FETELLUS, [Titulus. DIEP.]
18. FETICA JUSTITIE, f. pro Fatica, Jus-
titie reddenda dilatio, vel etiam denega-
tio. Vide in Fatigare 1. Charta super
negotio marcharum in regnis Franc. et
Arragon. ann. 1406. ex Reg. 108. Char-
toph. reg. ch. 323. Quod si officarius
requisitus facere noluerit, ex hoc solo
causetur defectus et Fetica justitie.

19. Fetardie vero nostris, Incuria, osci-
tantia, desidia: unde Fetart, Negligens,
tardus, piger. Mirac. B. M. V. Mss. lib. 1:

Asez puet on trouver de chens,
Ki Fetart sont et parecous....
Pour Dieu ne nous Affardons....
Car tant li desplaist Fetardie,
Ne li plaist rien que Fetart die.

Guignevil. in Peregr. hum. gen. Ms.:

Non pas que je chechi le die
Pour nostre toi en Fetardie.

20. FETICOM, Charta Balduini Episc.
Noviom. pro decimis de Arten ann. 1049.
ex Archivo S. Eligii. Et in super cupiens
ipse absolvi ab omni cura seculari, petit
servitium de nostro Fetico sibi minus, cu-
jus timens impedire devotioni, perdono
servitium in vita sua debitum nobis, pre-
ter duos milites in unoquoque anno ad
hostes Regis, et post ejus obitum heredes
sui revocentur integre ad servitium. Le-
gendum videtur Feudo vel Feodo.

21. FETILLERUS, Fari Aragon. lib. 9. tit.
de Divinis, sortilegus, sive Fictileris.
Deinde, cum plures.... pro suis negotiis
recurrerint ad eos, qui fingunt se divinare,
et ad sortilegos, ac etiam Fetilleros. Oc-
currit rursus infra. Ubi Fictileris et

Fetilleris sunt, qui phylacteris magicis
utuntur, unde voces formata. [oo Vide
supra Faccinarius.]

22. FETICHERO, Vide Faisfeco.
23. FETUCIA, Segmentum subtile ex
quacunque materia, etiam lapide aut
ligno. Vox Italica nota. Locus in Boletis.

24. FEUCA, [Portans fetus. DIEP.]

25. FEUTINA, Res fetida et sordida, in
Gloss. Sangerman. MSS. n. 508. Apud
Papiam: Feutina, Res fetida et ingui-
natissima ac multiebris. Apuleio, Feu-
tina, loca sunt sordida et fetida. [oo Vide
Forcellin. in Feutina. In Glossar. cod.
reg. 7644. ut ex Placido: Feutinis, i.
sordibus, (Malius sordidis) occasionibus
que per mulieris fetum facere possunt.]

26. FEU, pro Feudum, apud Acherium
Spicil. tom. 6. pag. 268.

27. FEUAGIUM, Vide infra Feuagium 2.

28. FEVALIS, FEVATARIA, FEVATOR, etc.
Vide in Feudum.

29. FEUCARE, Stercus emittere, si tamen
legendum non est Fientare, a Gallico
Fienter, in Mirac. Mss. Urbani PP. V.:
Rancinus erat per totum corpus valde
infatus, nec Feucabat nec urinabat.

30. FEUDAGIUM, FEUDARIUS, FEUDICIA-
LIS, Vide in Feudum.

31. FEUDASTRUM, Vide Feudum Igno-
bile.

32. FEUDICE, Hiræ, illa. Legendum put-
Fendica. Vide in hac voce.

33. FEUDUM, seu Beneficium, Oberto lib.
2. Feudor. tit. 28. est illud, quod ex bene-
volentia alicuius ita datur, ut proprietate
quidem rei immobilis beneficiarii penes
dantem remanente, usufructus illius rei
ita ad accipientem transeat, ut ad eum
heredesque suos masculos et feminos, si
de his nominatim dictum fuit, in perpe-
tuum maneat, ob hoc, ut ille et sui heredes
fideliter domino serviant, sive id servi-
tium nominatim, quale esse debeat, ex-
pressum sit, sive indeterminate promissum
sit. Brevius Cujacius ad lib. 1. Feud. tit.
1. Feudum est jus in predio alieno, in
perpetuum utendi, fruendi, quod pro
beneficio dominus dat ea lege, ut qui
accipit, sibi fidem et militum munus
aliudve servitium exhibeat. Leges Alfon-
sine part. 4. tit. 28. lege 1. Feudo es
bienfeco, que da el senor a algunt ome,
porque se torna su vassallo, et le face
homenage de serie feal. Et tomo este
nombre de fe, que debe siempre guardar
el vassallo al senor. Ex quibus patet,
Feudum idem esse cum beneficio, de quo
sat multa diximus suo loco, ac nomine
tantum differre.

34. Id autem sedulo notandum est, ubi
de feudorum conditionibus agitur, ea
que proferuntur coangustanda esse in-
tra locorum limites, de quibus sermo
est: non vero de universo usu intelli-
genda.

35. Quamquam diligenter et copiose
satis de feudis scripserit eruditissimus
vir D. Cangius, operam nihilominus pre-
tium duximus, præsertim cum ea sit
hujus materie natura ut nec ingrata
nec inutilis videatur, de ea uberius ite-
rum dicere, atque de omni loco ea colligere
que ad nostrum institutum maxime
pertinerint; qua in re non ali-
quam opem nobis feret Tractatus de
Usu Feudorum quem nuper edidit V.
Cl. D. Brussel. Atque ut a variis diver-
sisque hujus vocis significationibus ordi-
namur, observandum 1. quod hæctenus
hæc satis est animadversum, Feudum
nude poni pro ipso feudi servitio sive
clientela, Gall. Mouvanco: quod ita cer-
tum est ut vox, servitium, pro ipso feudo
aliquando accepta fuerit. Adamus Bre-

mensis lib. 4. cap. 9: *Castra autem et Servitia ejus ab hostibus direpta sunt. Et Helmodus lib. 1. cap. 55: Comitiam ejus, urbes, et Servitia Henricus de Batavide beneficio Adelberti associatus est. Nec alio sensu vox, Feudum, intelligenda videtur, ubi de concessione aut mutatione feudorum agitur, praesertim cum indicatur ipsum praedium. Id fere probat D. Brussel Tract. cit. lib. 1. cap. 1. praecipue vero ex Charta Philippi Augusti ann. 1204. in qua feudum a terra infeodata distinguitur: Propter hoc autem nos eidem Amicia et haeredibus suis in perpetuum damus castrum S. Leodegarii in aquilina, et totam Aquilinam in feodo et dominio. Damus etiam eidem Amicia et haeredibus suis Feodum Bardarum et de Folleso. 2. Hoc nomen designatur et ipsius praedii servilis conditio, et vicissim quidquid ab illo feodo jure feudali tenetur. Postrema hac significatione accipitur in Charta Ludovici Grossi ann. 1135: *Et omnia quae illis de Feodo nostro data sunt, unde ipsi saeculi sunt, jure perpetuo habenda et obtinenda concessimus. 3. Sumitur pro ipsa terra in feodum concessa. Ita in Aresto ann. 1153. pro Episcopo Lingonensi contra Burgundis Ducem: Quatenus Feodum reddat, et quidquid praeterea de eo accepit.**

Feuda ab origine personalia fuisse atque ad vitam concessa, et jure usufructuario possidenda, certum videtur. Qui usus mediante saeculo xiv. in regno Neapolitano adhuc obtinebat, ut colligitur ex Litteris Roberti Regis Siciliae ann. 1332. tom. 2. Hist. Dalph. pag. 289. col. 1: *Decernimus... nullum privilegium et rescriptum valere seu esse alicujus vigoris aut efficacis per Nos jam cuiuscumque concessum... exceptis concessionibus jam factis Reginae carissimae consorti nostrae de quibuscumque bonis Feudalibus vacantibus vel vacaturis. Nam si hereditaria fuissent, vacatura feuda indistincte non concessisset. 700 Clausula perquam vulgaris in Litteris expectativa feudalis generalis. Vide auctores de jur. feud. et supra Aperia Feudi in Aperia, l. Omnia tamen tempore feuda data sunt ad vitam, immo ad certum tempus. Apud Francos vero sensim pedetentimque jure hereditario ad haeredes subinde transierunt: quod habente saeculo ix. inceptum: nam ex eo tempore a Regibus secundae stirpis facillime feudataris concessum est, ut beneficia sua ad posterum transmitterent, unde pro temporum facilitate deinceps feudorum proprietatem ita sibi arrogarunt, ut illa inter liberos dividerent, expellito tamen prius principis consensu. Regino in Chron: *Anno Dominicae Incarnationis 940. Uto comes obiit, qui permissu Regis quicquid beneficii aut praefectarum habuit quasi hereditatem inter filios divisit. Id autem tardius accidisse apud Germanos eruitur ex Charta ann. 1118. qua beneficium Abbatiae S. Maximini-Trevirens. ablatum, ab Henrico Imperatore restituitur. Quod tamen de tota Germania dictum non est: constat enim alicubi sub Conrado I. feuda hereditario jure possideri coepisse. Vide Beneficium, [700] et Eichhorn. Histor. Jur. German. l. 364.]**

Sed non eadem fuit semper constantique feudorum conditio. In primava institutione ad solos nobiles feuda pertinuisse atque ab his servos et ignobiles prohibitos fuisse vix dubium est: unde feuda honores vocarunt. Sic Goffridus Vindocin. lib. 5. Epist. 27: *Deus qui permittit vos Honorem Credenensem ha-*

bere. Et Robertus de Monte ann. 1161: Caput autem sui Honoris, scilicet Ambasiam tenabat de Rege Henrico. At circa xii. saeculum sicut nobiles ita et plebei homines feuda etiam nobilia possederunt, non tamen ideo nobiles reputati, quamvis feudorum praerogativa gaudent. Petrus de Fontaines cap. 3. n. 4: Pour ce se les vilains a acaté un fief, et si couste, et il lieve en ton vilenage, ne laira il mie kil ne vout ta a sermonce ke tu li fis du matin au vespres, ou tele comne tu feras, et se on dist seur son franc fief, il ne requerra mie jour de Conseil, se il ne veult pour les sermonces ki ne fust pas rainable. Mais si catel, et ses convenances sont justiciables par loi vilaine, s'il n'est mie gentichom de lignage, etc. Saeculis xi. et xii. omnia in feodum concedebantur, Grueria, teloneum, pedagiolum, rotagiolum, apum examina, imo, si quibusdam fides, ipse, quo vivimus, aer. Cujus moris haec aptissima videtur fuisse ratio, ut scilicet in expeditionibus bellicis, quae his temporibus frequentissimae erant, plures haberent milites qui servitia militaria his praestare tenerentur. Eandem ob rem mediante saeculo xii. instituta sunt feuda bursa seu camere, cum nimirum loco tenementi annua pensatio ex fisco solvenda pro praestandis iisdem servitiis assignabatur.

Beneficiorum militarum seu feudorum originem aliunde, quam a Longobardis, quorum inventores fuisse dicuntur, recte quidam opinor, accersunt: cum apud Scriptores rerum Romanarum legamus data militibus ac veteranis capta ex hostibus praedia, ea conditione, ut militarent, quae propria fuit feudorum. Atque, ut rem ad ipsos primordis non repetamus, id potissimum firmat locus Lampridi, in Alexandro Severo: *Sola, quae de hostibus capta sunt, limitaneis ducibus et militibus donavit, ita ut eorum ita essent, si heredes illarum militarent. Et alter Vopisci in Probo: Veteranis omnia illa, quae anguste ademerunt laurie loca privatis donavit: addens, ut eorum filii ab anno octavo-decimo, mares duntaxat, ad militiam mitterentur.*

Feudorum originem e moribus Francorum rectius repetendam existimat Alteserra lib. de Orig. et statu feudor. pro moribus Galliae cap. 1. Franci scilicet, inquit, rerum potiti in Gallia, praedia divisere Ducibus et Militibus, idque beneficiario jure sub lege fidei et servitii, priusquam Longobardi Italiam attigissent. Hoc jure Aureliano Ducae Miltidunensis pagus beneficii nomine datus a Clodoveo. Almoius lib. 1. cap. 14: *Unde cum Clodoveus regnum suum usque Sequanam, atque postmodum usque Ligerim fluvios ampliasset. Miltidunum castrum eidem Aureliano cum totius Ducatu regionis jure beneficii concessit. Et Mummolo Patricio eodem jure Machovillam apud Avenionem datam a Guntrano Rege testatur Gregorius Turon. lib. 4. Hist. cap. 45: Et Anno quidem Ebrodunensem carpens viam usque Machovillam Avennici territorii, quam Mummolus munera meruerat regio accessit, ibique fecit tentoria. Unde jam a Francici Regni cunabulis passim celebrantur Regii Leudes, sive Leodes, id est, Fideles, qui a Rege praedia tenebant sub lege fidei et servitii.*

Veteres beneficiorum, ac proinde feudorum leges attigimus in voce Beneficium, quas etiam prosequutus est Gerardus Niger lib. 1. de Feudis tit. 1. ut

et Fridericus I. Imp. in ea Constitutione, quam profert Radevicus lib. 4. cap. 7. et ex eo Guntherus lib. 8. Ligurini.

A Beneficio prorsus Feudum distinguit necesse est, qui omnia confundere noluerit. Prima voce, Romanis quoque nota, praedium significatur concessum alicui sub annua praestatione et ad vitam tantum utendum: altera vero, proprietatis rei alicujus designatur, etiam ad haeredes transitura, retentis solummodo clientela et superiori dominio, cum quibusdam servitiis, maxime militaribus, ex pacto statutis. Et quidem inauditum, eo saltem intellectu. Feudi vocabulum ante saeculum xi. unde falsi merito suspecta habentur instrumenta antiquiora in quibus legitur. Consule Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. aevi col. 591. ubi haec erudite disquirunt.

Haec certe legitima apud nostros vocis Feudi acceptio: alii nihilominus aliter eam habuerunt: nam mediante saeculo xiv. ut observatum est supra, Neapolitanis, et saeculo xv. Danis personalia erant feuda, ut docet Chron. incerti Auctoris ad ann. 1420. apud Ludewig. tom. 9. Reliq. Mss. pag. 124: *Nota, quod si Dania vel jure vel consuetudine uteretur Romanorum, tunc plana videbatur causa et expedita, ut filii surrogarentur. Sed quemadmodum jus aut consuetudinem Romani Feudi Dania non agnovit, ideo concessio Gerardo patri facta, non erat realis, sed personalis. Ubi per Romanos, intellige eos omnes, quibus Feudi nomen secunda notione familiare erat.*

Feudi autem naturam constituit apud Aquitanos aliove spolia vel investitura, id est quod domino capitali propter investituram seu relevium nomine a vassallo penditur. Reg. feud. Aquit. in Cam. Comput. Paris. sign. JJ. rub. fol. 14. v: *Item dixerunt quod dicta villa (de Burgo) non habet terras nec possessiones communes, secundum quod habent villae Lombardiae et multae aliae, quae ipsi non possunt dicere quod ipsi, scilicet universitas, habeant in feodum a domino rege, cum secundum nostram consuetudinem non sit Feodum, nisi sit ibi spolia sive investitura.*

Hinc data semel investitura, alius in possessionem ejusdem feodi a Domino mitti non poterat, ut solemani iudicio declaratum legitimus in Charta Phil. Aug. ann. 1216. ex Chartul. Campan. Cam. Comput. Paris: *Judicatum est a paribus regni nostri, videlicet A. Remensi archiepiscopo, W. Lingonensi, W. Cathalaunensi, Philippo Belvacensi, Stephano Noviomensi episcopo, et O. duce Burgundiae, et a multis aliis episcopis et baronibus nostris videlicet G. Altissiodorensi, R. Carnotensi, G. Silvanectensi et J. Lexoviensi episcopis, et Guillelmo comite Pontivi, R. comite Drocarum, B. comite Britanniae, G. comite S. Pauli, W. de Rupibus senescallo Andegavensi, W. comite Juivigniacensi, J. comite Bellimontis et R. comite de Alenconio, nobis audientibus et iudicium approbantibus, quod hominagium Erardi de Brenna vel dictae Philippae de comitatu Campaniae nullatenus recipere debeamus, quamdiu Blancha comitissa et Thomas filius ejus vellent jus facere in curia nostra et prosequi; quia usus et consuetudo Franciae talis est; quod ex quo aliquis saeculus est de aliquo feodo per dominum feodi, dominus feodi non debet alium recipere in hominem de eodem feodo, quamdiu ille, qui saeculus*

est de feodo per dominum feodi, velit et paratus sit jus facere in curia domini feodi et prosequi.

° Feudorum Normannorum emolumenta a rege, dum in ipsius custodia sunt, percipiuntur. Memor. E. Cam. Comput. Paris. ad ann. 1383. fol. 41. v°: Per generalem consuetudinem Normannie, si quis tenet in Feudum aliquam rem aut possessionem a domino rege seu duce Normannie, rex vel dux jure suo habet et sibi pertinent, si casus accidat quod cadat in garda, gardam hujusmodi et aliarum possessionum ubicumque existentium in partibus ducatus Normannie et a quorumvis teneantur, et de emolumentis earundem debet uti et gaudere tempore dictæ gardæ duranti.

° A Feudis exclusas fuisse feminas haecenus ab omnibus fere receptum est, ea potissimum ratione, quod servitia ex feudis debita præstare et exsequi nequaquam possint; nam nec in hostem pergere, nec inter iudices sedere possunt. Cur ergo ecclesiasticis, quæso, feuda concedebantur, qui a præliis sua professione abstinere debent, an non illæ, sicut et ipsi, homines beligerantes suppeditare potuerunt? Sed et pro feminis plurima militum exempla. Cum paribus Franciæ in causa Roberti comitis Flandriæ ann. 1315. iudicat Mathildis comitissa Attrebatensis, ita et Margareta comitissa Clarimontensi actum est. Vide infra in Jur. Consule D. Bouquet tom. 1. Jur. publ. Franc. pag. 832. et seqq. Non idcirco tamen idem omnino fuisse masculorum atque feminarum jus ad feuda ex hæreditate obtinenda facile putaverim. Et primo quidem, femina feudum jure hæreditario non habebat, nisi masculo deficiente. Charta Wolfkeri Patav. episc. ann. 1197. apud Hansiz. tom. 1. Terr. sacr. pag. 341: Statuimus quod per omnem ipsam generationem eventus mortis non possit auferre de hac progenie masculina totum vel singularem partem feudi præteriti. Concedimus etiam quod si sexus masculinus in generatione ipsa defecerit, femine ejusdem propagnis succedendo utantur in predictis juribus (f. seu) titulo feudali. Nulla tamen dictarum feminarum præsumat hujusmodi participatum, nec inde actionem concipiat, quamdiu sexus masculini hujus generis persona, licet unica, sit superstes. Requiritur præterea ut ejusmodi in succedendo ordinis, mentionem faceret. Charta Humb. delph. ann. 1349. ex Reg. 79. Chartoph. reg. ch. 38: Sed ne Feudum hujusmodi naturam novi feudi censeatur habere, volumus et concedimus ex certa scientia et ex privilegio speciali, quod non obstantia quod sit donatio et infeudatio nova, feudum ipsum amodo inantea habeat et retineat, et habere debeat et retinere naturam totalem et conditiones antiqui feudi et paterni, in quo succedant et succedere possint et debeant quicumque liberi, hæredes seu successores ex testamento, et etiam ab intestato, maris et femine, agnati, cognati et collaterales, habiles et inhabiles, ascendentes et descendentes et legitimo matrimonio ab eodem vel posteritate ipsius, secundum quod est in veris, antiquis, paternis et bene conditionatis feudis de jure debitum seu de consuetudine consuetum. Alia ann. 1398. in Reg. 101. ch. 101: Quod dominus Disderius (miles) ejusque hæredes... recognoscant a dicto domino nostro dalphino... castrum Montis Rigaudi... et omnia alia predicta sibi ex causa dictæ permu-

III

lationis tradita et tradenda ad homagium et in feudum francum, nobile, antiquum et bene conditionatum, quod naturam habeat feudi antiqui, paterni et bene conditionati, in quo succedere valeant maris et mulieres ex testamento et ab intestato, juxta libertates generales Delphinatus, et recognitionem ex inde facere in mutatione domini et vassalli infra tempus a jure statutum. Vide Feudum antiquum.

° Frustra illi opponeretur Charta Laurentii episc. Metens. ann. 1271. ex Reg. 3. feud. episcopat. Metens. in Bibl. reg. fol. 161. r. ubi hæc leguntur: Johannes Metensis episcopus nepotem suum infeudasse dicitur de eodem (comitatu Sarra-pontis) et eodem episcopo defuncto, bonæ memoriæ Jacobus, quondam Metensis episcopus ejus successor, Lorettam relictam illius neptem propriam infeudasse dicitur carnaliter, sicut ille, . . . contra Alemanniam et Metensis ecclesiæ consuetudinem, ex qua baronibus non succedunt aliquatenus mulieres. Ibi enim de Baronia, quæ ex concessione, non jure successione possidebatur, sermo est: cujus alia erat conditio atque simplicis feudi. Et certe feuda, quæ ab ecclesiis dependent, per totam Alemanniam promiscue masculis et feminis ex usu recepto conceduntur.

° Feudum marito propter nuptias uxori conatum, ipso mortuo, ejus feudum appellatur. De quo pro libitu disponere, etiam in secundi mariti favore, et licitum erat, ut colligitur ex Charta ann. 1407. in Cod. reg. 897. 4. fol. 36. r.: Nos Philippa uxor dudum et nuper relicta nobilis viri, dum viri, domini Mathæi de Gornay, qui statu baronis et honore vexilli, dum in humanis agebat, predictus existeret, ac Thomas Felde procuratoris nomine, . . . desiderantes ac etiam affectantes nobilem virum dominum Johannem Tiptot, cui ego supradicta Philippa ad præsens existo matrimonialiter copulata ad honorem et statum, statui et honori predictis paræ et consimiles pro conservatione honoris, quem ego predicta Philippa ex præfato meo marito, dum viri, optinui, provehi et exaltari, . . . honoris et status hujusmodi adipiscendorum gratia et ex nostra pura, libera atque spontanea voluntate ad hoc notum et induci omne jus tallium et possessionem, . . . et emolumentis, costera maris ac omnibus aliis juribus, . . . volumus tradi et realiter liberari, tanquam bene merito, nobili viro domino Johanni Tiptot supradicto et suis hæredibus imperpetuum.

° Non feudum quodvis, sed illud tantum quod a rege tenebatur, a communis servitiis liberabat: quod docet Charta commun. de Roia in Reg. 34. bis Chartoph. reg. fol. 22. v. col. 1. part. 1: Homines qui in villa sunt ociosi feudum tenentes, qui ingenuos faciunt se, et milites non sunt, volumus et præcipimus, ut vel de communia sint vel villam vacuent, nisi Feudum de nobis teneant!

Feudi porro vocabulum sub Carolo Crasso primo auditum, pridem observatum a viris doctis: in ea scilicet Constitutione, quam edidit de Expeditione Romana circa annum 834. a Frehero, Goldasto, et aliis publicata, in qua hæc leguntur: Cuiuscumque secundum hanc legem expeditio imperetur, et ad curiam Gallorum, hoc est, in campum, qui vulgo Rungalle dicitur, dominum suum non comitetur, et ibi cum militari apparatu non representetur, Feodo, præter hos, qui cum gratia dominorum suorum remanserunt in conspectu nostro, absque spe recu-

perationis privetur. Eadem vox bis deinde ibidem repetitur. Verum, etsi non desint, qui Chartam hanc falsi suspectam putent, circa tamen ea tempora auditam, nempe Carolo Simplice, Rodulpho, et Lothario Regibus regnantibus, ex veteribus Tabulis adstruit Dominicus de Prærogat. alodior. cap. 13. § 1. Charta quippe Pipini Regis pro Monasterio Figiacensi in tom. 13. Spicilegii Acheriani, in qua ea vox reperitur, falsitatis notas præfert. Certe feudi honorandi meminit Charta Lotharii I. Imp. ann. 846. in Bullario Casinensi tom. 1. pag. 27. sed nemo est qui fictitiam esse non facile perspiciat. Neque novo perinde caret Charta alia Caroli Mag. descripta in Chronico S. Michaelis Vird. pag. 408. ubi Feudi mentio fit. In Tabulario S. Theofredi in Velavis sub ann. 990: Dederunt de terra, quam habebant ad Fevum, etc. [° Fevum est in prima editione. Vide etiam Ferum.]

Feudorum Leges Lothario adscribit Gervasius Tilleberieris: Hic, inquit, Legem feudorum primis instituit, sanciens, ut nullus Feodum audeat vendere, seu impignorare, vel quocumque modo alienare, sine permissione majoris domini, ad quem Feodum spectare dignoscitur. Huic sanctæ constitutioni, quia futuris tantum, et non præteritis formam dabat negotiis, Fredericus Imperator addidit hæc: Nos autem ad pleniorum regni utilitatem providentes, non solum in posterum; sed etiam omnes hujusmodi primo factas alienationes cassatas, et in irritum duximus, nullius temporis præscriptione impediens.

° Varias vocis conformationes ut Feudus, Feudus, Fevum, etc. vide infra pag. 275. col. 3.

De vocis etymo varia varii tradidere. Feudum a Fodere quidam deducunt. Obertus lib. 2. tit. 4. et Joannes de Janua a Fidelitate, vel Fide: cui sententiam accedunt Cujacius, et plerique alii. Hotomannus a Feod, voce Germanica, quæ bellum sonat, quod prædia bello quæsitâ militibus distribuerentur. Pontanus in Chorographia Danica, a Feide, voce, quæ Danis militiam sonat: alii a Faida, quod est inimicitia. Fredericus Sandius in Præliminari ad constitutiones feudales Gerliæ n. II. a voce Germanica Fiod, vel vohd, quod Bellum publico vel privato consilio susceptum significat: bellorum namque, inquit, necessitas feu Ja peperit. Matthias Berneggerus in Disquisit. de Regno Hungar. § 206. contendit Feudum vocabulum esse Hungaricum, seu Hungaricum, nempe foeld, quod significat terra. Etymon perinde suo more, hoc est, absonum, prodit Gropius Bekanus lib. 5. Hermathenæ pag. 102. Denique Seideni sententia est, quam amplecti videtur Faber Cantarellus in tractatu de Feudis, vocem feudum a Saxonico ortam, formatamque ex feo, feh, et feoh, merces, stipendium, h postmodum in d mutato: ni inquit, placeat had, vel hod adicere, quod Saxonice etiam classem, statutum et ordinem significat, ut perinde dicatur Feodum, quasi feoh ad, vel feoh od, id, quod statu vel ordine stipendiario possidetur. [° Hodie vulgo statuunt ultimam vocis partem esse od, Possessio. Confer Alodia, et Elchhorn. Introd. in Jus German. § 7. not. k.]

Varia autem recensentur Feudorum species, quas ordine litterarum breviter attingemus. [° Feudi nomine sæpius donata videre in sequentibus est officia seu ministeria, vel emolumenta his ad-

59

cripta: quod a priori hujus vocis notione alienissimum est. Vide infra in *Feudum ministeriale*.]

° FEUDUM ABBREVIATUM. Gall. *Fief abrégé*, cujus præstationes ex pacto limitatæ sunt, idem quod *Restrictum* appellatur. Charta ann. 1408. ex Chartul. 21. Corb. fol. 321. v°. *Le maison et tenement de Guiffart est tenue de my en Fief Abrégé, à cause de ma terre de Hamet.* Vide *Feudum Talliatum*.

¶ FEUDUM ADVOCATIE seu *Avocerie*, Gall. *Avouerie*. Vide in *Advocatia*. Idem Alteserra cap. 3. quod *Feudum Gastaldie*, illud enim definit quod datur pro actu vel gestione rerum Domini, vel Principis, vel pro custodia arcis, vel territorii: *Gastaldus* quippe sive *Castaldus* Longobardis est proprie actor. Vide *Gastaldus*.

FEUDUM EDIFICII. Charta Philippi Aug. ann. 1185. pro Ferrariensi oppido, apud Morinum in Hist. Vastinensi pag. 707: *Qui domum in feodo habuerit, eam ab Ecclesia Ferreriarum tenebit ad censum 5. sol. Et mox: Domum vero suam de Feodo, cum alio Feodo suo, ad censum 12. denariorum in villenagio tenebit.* Vide *Feudum Burgense*.

FEUDUM ANNUM, seu stipendium, quod ad annum datur, pro officio, dignitate, vel quolibet ministerio, in Fleta lib. 2. cap. 71. § 12. [Vide Feud. lib. 1. tit. 2.] De ejusmodi feudis ita consuetudo Normanniæ art. 157: *Dignitate: et officia tenentur in fiefs sans fond ou glebe, doivent hommage et non relief.* Charta Henrici III. Regis Angliæ apud Prynneum in Libertatib. Angl. tom. 2. pag. 390: *Et de Feodis solvendis illis, quibus tenentur in Curia prædicta, ad præsens providere nequivimus.* Alia ejusdem Regis pag. 977: *Assignantur ei annuum Feudum 20. marcarum annuatim percipiendum ad scaccarium nostrum, etc.* Alia denique pag. 1059: *Et quia Judex quosdam redditus de terris et tenementis Christianorum, tanquam perpetuos dudum recipere solent per manus Christianorum, qui etiam Feuda dicebantur, etc.* Hinc in Legibus Malcolm II. Regis Scotiæ cap. 2. 3. 4. 5. de *Feodis* Cancellarii, Justitarii, Camerarii, Senescalli, Constabularii, Vicecomitis, etc. inscribuntur: et in Statutis Roberti III. cap. 25. est de *Feodo Vicecomitis*; in Fleta lib. 2. cap. 7. de *Feodo Camerarii*. Hugo de Clericis de Senescallia Franciæ: *Vade servitium Feodum tuum Marescalciæ, et hospitare Hugonem, quia habes istud Feudum a Comite.* Statutum Edwardi Regis Angliæ pro officio Senescalli Vasconiæ, in Regesto Constabul. Burdegal. fol. 81: *Dicitur iudex percipiat annuatim pro Feodo suo 150. libras dictæ monetæ.* Infra: *Item ordinatum est, quod sit unus Defensor Regis in diocesi Petragoricensi, qui petat et defendat jura Regis, etc. et percipiat annuatim pro Feodo suo 50. libras dictæ monetæ.* Alibi: *Senescallus Vasconiæ principalis faciat, ordinet, et constituat per totum Ducatum Subsenescallas, Judices, Defensores, etc. et cuilibet eorum conferat Feoda et vadia in ista ordinatione superius adnotata.* Feudi *Dapiferarie* meminit Freherus in Origin. Palatinis. Feudi *Cambellani* et *Majoris*, Charta Philippi Aug. ann. 1185. pro Ecclesia Ferreriarum apud Morinum in Hist. Vastinensi pag. 708. Bernardus Mon. in Consuetud. Cluniac. MSS. cap. 9. de Custode Vini: *Et inde habet in Feodum vinum quod per totum annum de vasis vineariis stillat, etc.* Ubi supra scribitur, i. in beneficio. *L'ordonnance et*

la manière de créer les Chevaliers des bains, apud Edw. Bisseum: *Et le Barbier gètera le bain, et tout ce qu'il a entouré, aussi bien dedans comme en dehors, et le prendra pour son Fief. Et le chandeller prendra pour son Fief tous les garnemens avec tout l'arroy, etc.* Occurrit ibi pluries. *Pagar il Fio*, Danti est solvere stipendium: ubi *fio* idem valet ac *fevum*, *feudum*. Vide Cujacium ad lib. 8. de Feud. tit. 1. et Skenæum de Verbor. significat. verbo *Feudum*.

° FEUDUM ANNUM MANUALE. Reditus annuus, qui ex officio concessio a datore percipitur. Charta Caroli IV. imper. ann. 1346. tom. 2. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab *Hontheim* pag. 163. col. 1: *Volentes, si de bonis quibuscumque regni Romani vel imperii, tibi et ecclesiæ tuæ impignoratis vel obligatis, aliquibus personis Feuda Annua Manualia, videlicet in pondere, numero vel mensura existentia, porrigantur, quod tu vel successores tui, stante dictorum bonorum obligatione, Feuda Annua Manualia hujusmodi liberare et redimere valeatis, videlicet unam marcam annuorum reddituum, pro decem marcis usualium in pecunia numerata.*

FEUDUM ANTIQUM, quod et *paternum*, quibusdam dicitur, illud est, quod ab antiquo cuidam familiæ ita concessum est, ut a masculis tantum possideatur: [Hæc fuit omnium feudorum ab origine conditio, quæ ad stirpem tertiam usque Regum nostrorum perseveravit.] nisi femina charta infeudationis illius capaces existant, [quod sub initia XII. seculi in usu esse cepit, dicere est ex Mathilde Henrici I. Angliæ Regis filia quæ in Ducatum Normanniæ successit, sicut Eleonora in Ducatum Aquitaniæ.] et ad agnatos deficiente linea primogenitura transeat, alienatione interdita: cujusmodi conditionis formula exstat in Chart. quam descripsit vir multe eruditionis Dion. Salvagnus Boissus lib. de Usu feudor. cap. 2. pag. 15. *Feudum vero antiquum a paterno distinguit Zazius lib. de Feud. part. 2. § 7. Antiquum enim dicitur, quod ab aliquo ex antecessoribus acquiritur est, qui communis agnationis ultra quartum gradum origo fuit. Si vero a patre, vel ab aliquo usque ad quartum gradum, nempe a vo, proavo, abavo, proveniat, tunc Paternum appellatur.* Ita etiam Baldus in § Hoc quoque, de Success. feud. et Cowellus. Simile est tenementum, quod Angli. *Teneure par homage* *Ancestrel* vocant, illud scilicet, quod quis a domino tenet, ab antecessoribus suis possessum, a tempore, cuius non exstat memoria. Ita Littleton sect. 143. Charta Ainaridi de Rossillon ann. 1342. apud V. Cl. Dion. Salvagnium pag. 83: *Quod quidem, ut asseruit, habet et habere debet alias naturam Paterni Feudi, nobilis, et Antiqui, in quo per viam testamenti possint et debeant succedere, quicumque liberi et hæredes masculi et femine, agnati, cognati, descendentes et ascendentes, habiles et inhabiles de personis, et ab intestato succedere possint et debeant in eodem omnes illi, qui de jure possunt et debent in hujusmodi Feudis successionem hævere.* Arestum ann. 1382: *In feudum ligium nobile et Antiquum, et taliter conditionatum, quod transferri non possit in alias personas, nisi de cognatione dicti Guillelmi.* Charta Humberti Delphini Viennensis 14. Mail ann. 1349. in Statutis Delphinatus pag. 89: *Omnia et singula Feuda et retrofeuda Delphinatus præsumuntur et intelligun-*

tur esse Antiqua, nisi ipsa dominus Delphinus, vel successores sui, ipsa vel aliqua ex ipsis, clare ostenderent esse nova. Charta Cremonensis ann. 1244: *Et hoc de suo recto et honorabili Feodo Antiquo et Antiquissimo.*

Licet vero feudum novum sit, et de novo concedatur, potest tamen concedi jure feudi antiqui: et tunc naturam sumit feudi antiqui, et illius jure regitur non tantum in persona primi vasalli, sed etiam omnium descendendum. Atque ejusmodi feudum doctores vulgo vocant, *Feudum ex pacto et providentia Antiquum*, ut est apud Thomam de Martinis Tract. de Generib. et qualitatib. feudor. Exstat in veteri Regesto Camerae Comput. Paris. Charta Galeacci Comitis Virtutum ann. 1371. qua *Castrum Donati erigit in nobile, rectum, Antiquum, paternum et gentile Feudum.* In alia ann. 1377: *In Gentile, paternum, Antiquum, honorificum et perpetuum Feudum.* Vide Ughellum tom. 2. pag. 161. 162. tom. 4. pag. 871. et Probat. Hist. Ducum Burgund. pag. 32.

FEUDUM APERIBILE et LIGIUM. In Vita Balduini Lutsemb. Archiepiscopi Trevirensis lib. 3. 4. 5. 6. 7. Id est, quod, licet ad Ecclesiam spectet, post Episcopi mortem aperitur, id est, vacat, quomodo *aperti honores* dicuntur, et de quo postea electus hominum ligium præstat. Vide *Aperire*.

Alia est hujusce feudi notio, idem scilicet quod infra *Feudum Reddibile*, in Charta ann. 1329. tom. 2. Hist. Trevir. Joann. Nic. ab *Hontheim* pag. 113. col. 1: *Item domus et turris nostræ in Brucken apud Treverim, quæ sunt iugæ et Aperibiles domino nostro Trevirensi contra omnem hominem et ad suam voluntatem.* Alia ibid.: *Recepti... a dom. Baldeuino archiep. Trevir. castrum seu fortalicium meum Rapuire in Feudum Ligium et Aperibile sibi, quandiu vixerit, et post eum suis successoribus et ecclesiæ Trevirensi, contra omnem hominem, ad omnem ipsorum voluntatem.* Occurrit rursum ibid. pag. 114. col. 1. [Vide Halthaus. Glossar. German. voce *Aufgeb. Lehn*, col. 57. *Castrum* domino ad necessitates belli contra quosvis apertendum.]

° FEUDUM ARCHARAGII. Quod a cassallo possidetur ea conditione, ut in expeditionibus bellicis servitium *arcarii* seu sagittarii domino præstet. Charta Simonis Montisfort. ann. 1211. in Reg. 30. Chartoph. reg. ch. 126: *Facies tu et tui michi et meis servitium tempore guerre ad unum arcarium, cum a te fuerit petatum.* Alia ann. 1314. in Reg. 52. ch. 31: *Ea vero quæ... alii arguerii tenent in dicto loco... nomine arcarii, pro quibus servitium arguerii domino regi facere tenentur, etc.* Charta Phil. V. ann. 1316. ex Reg. 59. ch. 79: *Ad supplicationem Aymerici de Poitio domicelli condomini de Peyrenchis vobis (senescallo Tolos.) committimus et mandamus, quatenus quosdam redditus in dicta villa situatos, quos a quibusdam personis, quæ ipsos a nobis ad Feudum Archaragii tenere dicebantur, asserit se emisse, ad feudum nobile, mediante competenti financia, nostro nomine reducatis. Feudum archaragii, ibidem non semel.*

° FEUDUM AD PLENA ARMA vel de *plenis armis*, cujus Feudati armis omnibus et equis instructi domino capitali servitium præstare per 40. dies tenebantur. Hist. Harcur. tom. 4. pag. 2172: *Matheus de Ganaches tenet Feudum de plenis ar-*

mis... *Aliz de Buvent Feodum ad plena arma.* Quod ibidem saepius recurrit.

° FEUDUM BANDORUM, *Feudales* seu vassalli, qui vexillum domini in bello comitantur. Instr. ann. 1395. tom. 5. Cod. diplom. Polon. pag. 81. col. 1. *Ubi principis exercitus extiterat, Feudo Bandorum sive varillo, etc.*

FEUDUM BURGENSE, seu ignobile, Zazius parte 2. de Feudis, est, quod a minoribus vassalibus, vel etiam a plebe, paganis, id est, privatis in feudum conceditur. *Fief rural*, cui opponitur *Fief noble*, in Consuetud. Nivernensi tit. 4. art. 27. 28. et 29. Vide *Feudum Edificii*.

FEUDUM BURSALE, Idem quod *Feudum de Camera*. Et enim Camera dicitur thesaurus Regis, ita bursa pro fisco usurpatur atque ita Petrus le Fontanis in Consilio a nobis edito cap. 11. § 23. *in eum, Bourse reddidit, in Lega 1. Cod. Si adversus fiscum. (2. 36.)* Regest. feud. Campan. fol. 61. v. *Guillelmus de Gornay homo de 10. libris in Bursa. Philippus de Crespeio ligus de 30. libris. Bursa. salva fidelitate Regis et Comitisse de Vermendeno. Fol. 61. Dominus Bartholomaeus de Roya homo de 30. libris. Bursa. Fol. 170. Adam de Bellomonte fecit homagium ligum, post dominos suos, quos primitus habebat, de 30. lib. quas habet singulis annis in mundanis S. Agulfi in Bursa. In Regesto Feodor. et Servitior. Campanie fol. 148. *Lige de 50. livres à vie en Bourse.* Passim ibi. Regestum Parlamenti Paris. sig. R. fol. 41. inter Arta. ann. 1277. *Ordinatum fuit, quod impingeretur Marescalli Campanie, ut solus faceret Feoda, que Milites habent in Bursa Comitatus Campanie.* Juxta regulas Feudorum, annui redditus quavis in feudum dari possunt, quia annui redditus computantur inter immobilia. Ita Zazius parte 2. de Feud.*

FEUDUM BURSALE, seu *Bursale* appellant praeterea Consuetudines nostre municipales aliquot, feudorum redditus partem aliquam, quae a primogenito secundogenitis pro eo, quod in eis habent, jure, ex successione paterna laicis. *Fief boursal*, Consuetudo Cenomanensis art. 282. *Fief boursier*, Carnotensis art. 17. ut qui ejusmodi feuda possident, *Boursal*, Perticensis art. 77. 8. Vetus Consuetudo Andegavensis et Cenomanensis parte 7. tit. *des Successions*: *Aucuns usages locaux sont en aucunes Chastellenies, et fiefs desdits pays, que tels gens coutumiers d'apartiront biens tels aquests entre eux comme le domaine, Fief, ou heritage tenu à foi et homage eraument, et à l'un pourroit demeurer si hebergement i avoit en sa portion de terre ou autre chose, et porteroit la fois pour tous les autres, supposé, qu'il ne tenist le quart ni le quint. Mais quant la terre cherroit en rachat par la mort de l'homme ou de la foi, les autres faveschaus rendroient à la bourse, et seroient leur part du rachat, et chet tout le domaine en rachat, et appelle on le Fief boursal, c'est à savoir terre aquire de bourse coutumiere, lequel usage local est accondamné selon l'opinion des assistans, et à ramener à la coutume general.* Ejusmodi etiam videtur istud genus feudi, de quo Bracton. lib. 4. Tract. 8. cap. 9. § 6. *Feodum est id, quod quid tenet ex quacumque causa sibi et heredibus suis, sive sit tenementum sive sit redditus, ita quod redditus non accipiatur sub nomine ejus, qui provenit ex camera alicujus.*

° *Feudum bursale* rectius definire videtur D. de Lauriere tom. 1. Gloss. pag. 462. Illud quod inter plebeios divi-

sum ab his ex pecunia virginitate data a Domino capitali redimatur. Nec aliud profecto indicat arbitror verba ex Consuetud. Andegav. et Cenoman. citata.

° FEUDUM BURSALE, Diversa prorsus notione ab his, quae supra explicantur, sed a definitione quam De Lauriere proponit tom. 1. Glossar. jur. Gall. pag. 462 non longe aberrans, in quo autem ab eo differat facile addisci potest ex Chartul. feud. eccl. Carnot. fol. 155. r. *C'est avoir que la coutume et condition du Fief Boursier est telle, que toutes fois que vasseur mué, est deu pour chacune soy cinq sols et quint denier, quant le cas y échet, et par chacun an à la S. Remi tel cens que l'heritage de uny chacun doit, dont les aucuns tiennent à deux et trois et quatre ou à plusieurs fois, et pour chacune soy donnent cinq sols et quint denier, toutes les fois que vasseur mué, en quelque maniere que ce soit, comme dit est. Itcoz feud. 19. Jul. ann. 1635. ex eod. Tabul. Les terres enonciées audit acte relevant du Chapitre en Fief boursier, à soy et hommage et cinq sols de rachat pour chacune piece de terre à chaque mutation de vassal et à toutes morts et mutations, quant le cas y échet, selon la coutume de nos Fiefs boursiers, et outre à titre de cens annuel et perpetuel, portant lods, gands, ventes, defauts, saisines et à nandes, quand le cas y échet. Ledit cens à raison de deux deniers Tour. pour chacun septier, payable par chacun an le jour de S. Remi. Feudum ver. bursa appellatur non quod ex fisco dominico, sed quod ex bursa vassalli redditus solvendi exprimitur.*

FEUDUM CAMERAE, vel *Camera*, aut *Camera*, dicitur, cum aliquid annuum ex Camera, i. fisco Regio, vel ex aliquo loco thesaurario, vel ex vassalibus, vel ex mensa argentaria solvitur. [°] Feud. lib. 2. tit. 1. § 1. et tit. 58. princ. Leges Alfonso in parte 4. tit. 26. Lega 1. *La otra manera es à que dicen Feudo de Camara. Et este es: fa quando el Rey pone Maravedis à alguon su vassallo cada ano de su Camara et este feudo atal puede el Rey toller cada que quisiere.* Ejusmodi feuda in rectis feudis non computantur, licet recti feudi servent naturam praeterquam in successioneibus, scilicet in servitiis praestandis, in danda et praestanda investitura in sacramento fidelitatis, etc. Vide Zazium part. 12. de Feud. § 31. et Rosenthalium de Feud. cap. 2. § 30. 31. Bracton lib. 2. cap. 35. § 6. ait, de feudo vel redditu, qui datur ex Camera, sine tenemento, de quo possit redditus provenire, non fieri homagium, praeterquam Regi. Mox addit, non valere homagium, si redditus sit annuus, et de Camera, nisi constituatur et proveniat ex certo tenemento. Formula perro ejusmodi feudorum de Camera concessionis sic concipitur, in Chartis Friderici II. Imperat. ann. 1250 pro Guigone Delphino Viennensi, in veteri Regesto Delphinatus Herouvalliano: *Attendentes devotionis et fidei purae zelum, quem Wigo Dalphinus Viennensis dilectus consanguineus et fidelis noster habet erga Majestatis nostrae personam: considerantes quoque grata servitia, quae idem culmine nostro fideliter exhibuit hactenus, exhibet in praesenti, et exhibere poterit in antea majora, de annuo Feudo trecentarum unciarum auri percipiendarum de Camera nostra singulis annis in festo Resurrectionis Dominice... sibi in fide et devotione nostra persistenti de gratia nostra duximus providendum, etc.* [Charta Conventiois inter Henricum II. Regem

Angliae et Robertum Comitem Flandriae in Lib. nig. Scacarii pag. 15: *Et propter predictas conventiones et predictum servitium, dabit Rex Henricus Comiti Roberto unoquoque anno quingentas libras Anglorum denariorum in Feodo.* Exstat in 4. Regesto Memorialium Camerae Computator. Parisiensis fol. 47. hominum regi Johanni praestitum pro simili feudo Camerae, quod vice formulae hic describendum duximus: *A tous ceux qui ces presentes lettres verront et oirront Rogier de Beauchamp Chevalier au Roy d'Angleterre. Salut. Je fais à savoir à tous, que le Roy de France Monseigneur m'a donné de sa grace pour mil florins à l'escu de rente annuelle, à prendre, percevoir et avoir chacun an, tant comme je vivrai sur son Tresor à Paris, si comme il appert par ses Lettres à moi données sur ce l'an de grace 1390. le 6. jour de Janvier, ainsi signées. Per Regem vobis presente Tolosse, pour laquelle rente je suis entrez en la soy et en l'hommage de mondit Seigneur le Roy de France, et lui ay promis et promet soy et loyalté, et le servir loyalement à mon pouvoir de ce qu'il aura à faire de moy, toutes fois que de par luy en seray requis, contre toutes personnes quelconques, excepté tant seulement mondit Seigneur le Roy d'Angleterre et ses enfans. En tesmoia de laquelle chose j'ay sceellées ces Lettres de mon seel, dont je use commencement. Donnée à Londres le 28. jour de Juillet 1392. Complurium ejusmodi Regibus nostris praestitum ab externis hominibus meminit Tillius, ubi de bellis inter Reges Francicos et Anglicos, Nonnulla etiam alia descripsit Fredericus Sandius in Commentar. ad Consuetudines feudales Gelriae tit. 1. cap. 1. n. 7. 8. 9. 10. etc. Vide, quae de his annotavimus in 13. Dissertatione ad Joinvillam.*

° *Feudum* autem *Camerae* seu *Camerae* dicitur, cum vassallo ex cellario Domini, feudi nomine, praebetur annona. Sic Galbertus duas quadrigatas vini annuas a Duce Normanniae percipiebat. Ordericus Vital. lib. 6. *Duas quadrigatas vini de Principe Normannorum in Feudo tenebat singulis annis, ex quibus unum modium ad celebrandas Missas perenniter concessit Monachis.*

° Duo sunt diversi generis feuda. Primum scilicet, cum aliquid annuum ex Camera, id est fisco regio, alicui solvitur, alterum vero, cum vassallo ex cellario domini, feudi nomine, praebetur annona. Camera enim est cella penaria seu vinaria. Vide Camera. I. et Camera. I.

FEUDUM CAPITALE, [Gall. *Fief en chef*, vel *chevel*.] dicitur illud, quod nullo modo a Rege, aut eo, qui supremo jure gaudet, dependet, ut sunt Ducatus, Comitatus, Baronie. Vetus Consuetudo Normanniae MS. I. part. sect. 3. cap. 28: *Les Fiemens chevels, sont iceux, lesquels sont tenus en chef, si comme Comtes, Baronnies, et Fiefs de hauberc, Sergenteries franches, et tous autres Fiemens, qui sont tenus en chief, qui ne sont pas soumis au Fiefs de hauberc: et as Seigneurs de tels Fiemens doivent payer leurs hommes trois aides chevels selon la Coustume de Normandie. Les Fiemens par dessous sont appellez tous iceux Fiemens, et sont soumis à iceux Seigneurs, si comme sont Vavasouries, qui sont tenues par hommages et par services, si comme ou par service de chevel masle et autres Fiemens, qui sont tenus par les acres de terre de leurs chiefs Seigneurs. Vide novam Consuetudin. Normann. cap. 84. 85.*

Roberti et de Gornayo, quæ quidem post decessum dictæ ducissæ reverterentur ad coronam. De anno 1376.

° FEUDUM FLAMMIGERORUM. Memor. E. Cam. Comput. Paris. fol. 31. r. : Die 15. Nov. 1382. expeditum fuit pro religiosis des Billetes Paris. quod terminum duorum annorum sibi per regem concessum, incepit 15. Sept. 1382. super suserencia tenendi quoddam feudum, nuncupatum Feudum Flamigerorum in villa Paris. situatum. Feudum ad Flamingos, in Lit. admort. ann. 1381. vulgo Fief aux Flamans, a religiosis, qui Billetes nuncupantur, eodem anno, permutatione inter ipsos et Guill. de Hangest facta, acquisitum.

FEUDUM FORINSECUM, in Fleta lib. 2. cap. 14. § 1. videtur appellari stipendium quod a Thesaurario Garderobæ Regiæ aliis, quam ex domo et hospitio Regis præstatur et exsolvitur ex fisco Regio: cui opponitur Feudum in curte domini, de quo Obertus lib. 1. tit. 2.

FEUDUM FRANCOMIUM dicitur, in quo vassallus ad servitiâ non tenetur, fidem tamen domino servare debet, eoque nomine hominibus obnoxius est. ° Feud. lib. 2. tit. 101. Hæc Zazius lib. de Feudis part. 8. § 41. et Rosenthalius lib. de Feud. cap. 2. § 33. Ita in libello de Recuperatione Terræ sanctæ, circa finem, Franca Feuda dicuntur, quæ speciali servitio non sunt onerata. Vetus Consuetudo Normanniæ MS. 1. parte sect. 3. cap. 9: Nous apelon Franc Fieu, quant aucun tient franchement son feu, et tous ses sousmis, en font le service, qui appartient à icelle franchise. Tabularium Tutelense ann. 1265: Ut omnia teneant ab Abbate et successoribus in Francum Feudum sive allodium, ut pro his homagium francum nobis Abbati et successoribus nostris, amplius facere teneantur. Charta Raymundi des Baux, dog. Junioris ann. 1274. mens. Febr. qua promittitur, tenere se a Bertrando de Clahensais Episcopo S. Pauli Trecastin. Castella Suzæ et Buxodonæ in Feudum Francum et gentile. Mox additur: Item fuit concessum, quod ipse Raimundus de Bauxio et ejus hæredes semper in mutatione domini vel vassalli teneantur facere homagium ligium flexis genibus, et jurare fidelitatem cum illis articulis qui in dicto juramento continentur, videlicet dictus Episcopus et successores possint suum vexillum seu baneriam mittere, in signum domini et recognitionis dicti Castri, seu in fortalio, etc. Charta ann. 1306. in Regesto Philippi Pulcri Reg. Franc. ann. 1295. Tabularium Regii num. 165: Prædicta vero omnia item D. Bertrandus et ejus successores tenebunt a D. Rege et ejus successoribus Regibus Franciæ in Feudum Franchum et honoratum sub homagio ligio et fidelitatis juramento.

Videntur tamen exenta fuisse ejusmodi Feuda Franca et honorata a redditione castrorum; quod potissimum colligitur ex hominio Guillelmi filii Ducissæ Mathildis Dom. Montispessulani mens. Martii ann. 1189. Raimundo Comiti Tolosano et Mergoriensi facta: Quæ omnia habeo et teneo de te ad Feudum Francum et honoratum, ita quod nullum supradictorum castrorum vel villarum tibi veltuis, nec alicui Comiti Melgorii reddere teneor. Vide Feudum Honoratum.

° FEUDUM FRANCOMIUM, dictum etiam illud, quod censu erat obnoxium: francum, ut opinor, nuncupatum, quod ab homine franco seu liberæ conditionis, licet non nobili, possideretur. Charta ann. 1300. ex Tabul. Flamar. : Ego Ge-

raldus la Foliosa confiteor me tenere et habere in Feudum Francum a Bernardo Bermundi domicello quoddam nemus... situm in parrochia de Conaco (Petragor)... sub censu unius cartonis frumenti ad mensuram Monthinaci, et sub acaptamento pertinentis ejusdem unius (cartonis) frumenti censuali seu rendualis. Ego dictus Geraldus promitto... eidem domicello... soluturam me... annis singulis in festo beati Michaelis perpetuo annuatim, et acaptamentum, ut est moris, in dominorum mutationibus et hæredum. Item promitto ego me... eidem domicello dictam terram supra confrontatam non avocaturam ab aliquo alio domino fortiori ac potentiori, nec etiam posituram in superioribus vel nobilioribus manibus eidem, nec specialiter in manu alicujus gubernatoris sive rectoris qualicumque, excepto nisi de licentia, de consensu expresso ejusdem domicelli.

FEUDUM FRANCALE, in Consuetud. municip. Vianæ in diocesi Aginensi, in Regesto Constabul. Burdeg. fol. 53: Possunt vendere vel infundare, aut res suas immobiles dare, excepto Feudo Francali Militari, quod emere vel recipere non possunt sine licentia Regis Angliæ. Quæ totidem verbis habentur in Consuet. Valentia in ead. diocesi fol. 141. In Regesto Homagiorum Aquitanie, Vitalis Seron profitetur, se tenere a Rege Angliæ Duce Aquitanie in Feudum Francale ratione Ducatus duas partes vineæ, quæ est in Parochia, etc. In eodem Regesto fol. 11: Dixerunt se esse homines ligi et Francales dicti Domini Regis. Atque hoc feudum Francale aliud non videtur ab eo, quod Feudum Francum, id est, nobile, et quod a viris ignobilibus teneri, et possideri non potest.

° Charta ann. 1339. in Reg. 61. Chartoph. reg. ch. 216. Item in Fustis Frontalibus (l. francalibus) ætenuatis valere ratione alte justitiæ, in redditu annuo tresdecim libras, tres solidos Turon. Alia ann. 1338. ex Reg. 61. ch. 100: Item Feuda nobilia et francalia, justiciabilia, existentia sub jurisdictione Auriaguessi, etc.

FEUDUM FURCALE, Cui Furca, seu superioris justitiæ jus competit. Charta R. Abbatis Carolensis ann. 1308. ex Regesto 2. Philippi Pulcri Regis Franc. in Tabul. Regio, n. 11: Item quod habitantes in dicta bastida possint emere et recipere ad censum vel in dono a quacunque persona volente vendere vel infundare, aut res suas immobiles dare, excepto Feudo Furcali et Militari, quod emere vel recipere non possint, nisi de nostro vel successorum nostrorum processerit voluntate. Vide Furca.

FEUDUM FUTURUM, aut DE FUTURO, dicitur illud, de quo quis infundatur post mortem possessoris. Nam Dominus potest duobus solum Feudum conferre, uni possessionem, et alteri expectationem, quæ dicitur Conventio, si moriatur abque hæredes feudali possessor, qui quidem dicitur Infundatus de futuro, in Jure feudali Saxonum cap. 7. §. 9. 29. 30. et 37.

FEUDUM GARDIÆ, quod alias Annale vocat Zazius art. 2. de Feud. cui opponitur Perpetuum, ut sunt omnia feuda: cum scilicet custodia castri, domus, etc. mercedis nomine conceditur. Auctor Breviloqui: Guardia, Feuda sunt, quæ constituuntur aliquibus propter custodiam rei domini constituentis: Guardia dicitur ille, cui talis custodia est commissa. Vide Rosental. lib. de Feud. cap. 2. §. 32. ° Feud. lib. 1. tit. 2. Alia notione Feudum Gardiæ vel custodiæ est quod Galli

dicebant Garde nobles. Tutelæ usufructuarius species. Vide Warda.]

° FEUDUM GASTALDIÆ. Vide Feudum Advocatiæ.

° FEUDUM GENTILE. Quod ab ingenuis tantum teneri potest. Libert. Polii Mirrolli ann. 1870. in Reg. 155. Chartoph. reg. ch. 108: Item pariter concedimus... quod quicumque persona... dicti loci burgensis oblias, Feuda Gentilia ac redditus usque ad summam trecentarum librarum rendualium acquirere possit. Charta ann. 1300. in Reg. 13. ch. 175: Comme Simon Piquois ait acquis en Fief gentil, etc. Infra, Fief noble appellatur. Vide Feudum nobile et Feudum rectum.

° FEUDUM DE GUERRIS. Quod propter servitium militare conceditur. Reg. S. Justi in Cam. Comput. Paris. fol. 213. r. : Undecim solidi et dimidius censuales. Feudum de Guerris.

° FEUDUM HABITANTIÆ, in Tract. de Feudis eccl. Aquilej. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. ævi col. 648: Tenetur in feudum, cui assignatum fuerat, inhabitare. Est enim ab inhabitando deductum. Quod si ædificis nudum contigisset, aut inhabitabile ruina postea representasset, a fundamentis debebat instaurare vel collapsa reparare, ut Habitantiæ Feudum suas sigendo sedes cum conjuge et liberis pro vocabuli proprietate retinere honestissime possit.

° FEUDA HEREDITARIA, ubi ordines successione juxta civilis juris normam statuuntur. Vide Feud. lib. 2. tit. 48. et Patz. de Feud. jur. § 165.

° FEUDUM DE HARO. Cui scilicet clamoris de Haro cognitio aut jurisdictio, vel, ut apertius dicam, cui superioris justitiæ jus competit. Chartularium Gemmet. tom. 1. pag. 32: Nous avons eu dit lieu (de Morville)... deux demy fiefs de Haro et deux de Liage.

° FEUDUM HOMAGIALE. Cujus possessor homagium debet: non omnia quippe feuda homagium præstabant, ut videtur est infra in Feudum Militare. Homagialia vel conditionabilia Feuda, in Charta ann. 1314. ex Reg. 68. Chartoph. reg. ch. 1338. Alia ann. 1370. in Cod. reg. 1091. 2. 2. fol. 41. v. : Rogantes... quatenus bona, quæ prædictus quondam Johannes de Berghem, nomine feudali, a vobis possidebat, præfato Warhero nato suo in Feudum Homagiale... conferre dignemini. [° Adde Haltaus. Glossar. German. voce Huld-Lehn. col. 268.]

° FEUDUM HONORABILE. Idem quod infra Honoratum. Instrum. ann. 1336. apud Ludewig. tom. 5. Reliq. MSS. pag. 539: Ipsi domino Regi et successoribus suis Boemiæ Regibus, ab eoque domino Rege per osculum inter nos hinc inde prælibatum et reassumptione Bireti, ipsum Ducatum nostrum cum terris et pertinentiis ipsius in Feudum Honorabile recipimus, pariter et habemus, decernentes, etc. [° Vide Haltaus. Glossar. German. voce Ehren-Lehn. col. 270.]

° FEUDUM HONORARIUM. Eadem notione. Charta ann. 1204. apud Galland. : Ego Petrus Dei gratia Rex Aragon. Comes Barcinon. Dominus villæ Montispessulani et Mariæ Regiæ uxoris meæ nomine do tibi Pontio Petro et successoribus tuis in Feudum Honorarium totam medietatem castri de Hopiniano.

FEUDUM HONORATUM, nulli servitio obnoxium: proinde idem, quod Francum. Pactum initum inter Petrum Regem Aragon. et Jacobum Regem Majoricarum super Regno Majoricar. 13. Kal. Febr. 1278: Nos Jacobus... recipimus a vobis D. Petro Rege Aragonum fratres

nostro et successoribus vestris Regib. Arag. in Feudum Honoratum sine omni servitio... totum praedictum regnum Majoricarum, etc. Homagium factum a Guillelmo filio Mathildis, Ducissae D. Montispessulani Raimundo Comiti Melgorii, mense Mart. ann. 1189: Quae omnia habeo et teneo de te ad Feudum francum et Honoratum, ita quod nullum supradictorum castrorum vel villarum tibi vel tuis, nec alicui Comiti Melgorii reddere teneor. Et infra: Et haec omnia habeo et teneo a te, D. Raimundo Comiti Melgorii ad Feudum Francum et Honoratum, pro quibus omnibus praescriptis facio vobis hominum et fidelitatem. Charta Bertrandi D. Castri de Paris in Comitatu Ruthenensi, 3. Non. Mart. ann. 1274: Reconosco... vobis D. Henrico Comiti Ruth... me tenere... in Feudum francum et Honoratum et nomine Feudi Honorati, ad fidelitatem tamen et homagium, omne ego quod possideo... in dicto Castro de Paris. Alia Raimundi Comitis Tolosani ann. 1242. in Regesto Tolos. Et pro hac donatione sive quitatione Dominus Comes praedictus pro se et heredibus suis donavit in liberum et Honoratum Feudum villam nomine Bessitam in Ruthenensi diocesi... ad omnem eorum voluntatem in perpetuum faciendam: ita tamen quod praedictus Gaillardus et Domestica ejus uxore et haeredes eorum sint pro Feudo praedicto homines et Milites praedicti Comitibus quibus auditur etiam hominum. Alia Guillelmi, filii Mathildis Ducissae, D. Montispessulani ann. 1185. Jun.: Haec omnia praedicta dono, laudo, trado et concedo in perpetuum tibi et tuis ad Feudum Honoratum, et tu Raimundus Aerradius et haeredes et successores tui, qui hoc Feudum tenebant, facietis mihi et heredibus meis nomine hujus Feudi hominum et servitium. Exstat Charta B. Episcopi Magalonensis, Domini et Comitis Melgoriensis, qua dat in Feudum Honoratum et censuatum 4. denarios de 10. denariis, quos ratione dicti Comitatus percipiebant. Jacobo Regi Arag. Domino Montispessulani. Adde Histor. Beneharn. lib. 8. cap. 27. n. 10. et Gariellum in Episcopi Magalon. pag. 244. 269. Ejusmodi etiam feuda, quae in releviis ferrum lanceae, sparverium, austorem, chirotheras, et similia praestare tenentur. *Fiu Honorat.* seu *Feuda Honorata*, vel *Honoris*, vocant fori Beneharnenses tit. 1. art. 27.

¶ *Feudum tamen honoris* ab honorario seu honorario distinctum fuisse in Aragonia scribit Gallandus in Tract. MS. de Feudis, illudque adsignat discrimen, quod *feudum honoris* ea conditione daretur, ut ex redditibus castri seu villae, milites ad ipsius castri defensionem necessarios aleret feudatarius, *feudum vero honorarium* sub fide tantum et hominio possideretur. Idem itaque Gallando *feudum honoris*, quod aliis *feudum soldatae*.

¶ Utrumque sit, certum videtur *feuda honorata* non ubique ab omnibus servitiis exempta fuisse, in Charta enim ann. 1238. feudatarius manumitti dicitur ab omni vinculo servitutis atque hominum seu homagii quod ratione Feudi honorati facere tenebatur: sed praestat Chartam ipsam legere quam inventis voce *Manumissio* ad lin. Eamd. vocem, etc.

¶ *FEUDUM IGNOBILE* est, quod a manerio aliquo dependens, rusticis et haeredibus eorum ob servitium aliquod ignobile conceditur, et Liberum tenementum vulgo appellatur. Cowellus lib. 2. tit. 2. § 8. Vide *Feudum Burgense*, et *Sergentia*.

¶ *FEUDUM IMMEDIATUM*, quod a ca-

pitalli Domino immediate tenetur: *Feudum Mediatum*, quod aliter *Retrofeudum* dicitur. Transactio inter Philippum Pulcrum Franc. Reg. et Episcopum et Capitulum Eccl. Vivar. ann. 1307: Et de his, quae ab iis, vel ab altero eorumdem tenentur in Feudum mediatum, vel immediatum, etc.

¶ *FEUDUM INTEGRALE*, Integrum, non divisum. *Fies enterius*, in Stabil. S. Ludov. cap. 8. tom. 1. Ordinat. reg. Franc. pag. 115. Charta ann. 1363. in Reg. B. Chartoph. reg. ch. 20: *Feudum integrale*, quod dicti conjuges tenebant ab eodem domino baillium habente, eratque dictus scutifer homo ligius, et feudalis ipsius domini baillium habentis ad causam dicti bailli de feodo supradicto.

¶ *FEUDUM INTERIUM*, in Consuetudine Castellani novi in Thimeraio art. 10. et 21. et Carpoensis art. 15. dicitur illud, quod ratione equi servitii valet 60. solidos de rachelo.

¶ *FEUDUM JURABILE ET REDDIBILE*, Ultramontanis praesertim notum. Est, inquit Jacobinus de S. Georgio de Feudis n. 29. pro quo juratur fidelitas Domino. Non jurabile, quando conceditur eo pacto, ut fidelitas non juratur. Vide Boissium le Usu Feud. cap. 4. Instr. ann. 1325 tom. 2. Hist. Dalph. pag. 204. col. 2. quo Johannes Comes Forensis pro pluribus castris et feudis se hominem ligium de Dalphino constituit: Item castrum de Cussaco cum ipsius castri mandamento... quod castrum tenet ab ipso Comite Forensi Jurabile et reddibile Johanes de Mays Dom. de Cussaco. Ibid. non semel occurrit. Aliam hujusce appellationis causam nobis aperit doctissimus D. de Lauriere in Gloss. Juris Galliel: ea scilicet potissimum ratione ejusmodi feudum jurabile dictum fuisse quod, quemadmodum vassallus feudatum castrum domino capitali redditurum se cum ei liberit, sacramento suo pollicebatur: ita idem castrum vassallo restitutum se, cum eo ad suum commodum usus fuisset, jurabat capitali dominus. Id probat ex Charta ann. 1297. quam consule, si lubet, ad vocem *Rendable*.

¶ Testam. Hugon. ducis Burg. ann. 1314. ex Cod. reg. 9484. 2. fol. 157. r.: *Se nous morons sans hoirs de nostre corps, nous laissons et quittons a nostre ame et foial cousin monsieur Ouart, seigneur de Montagu, la jurableté et rendableté dou chasteuil de Montagu.*

¶ *FEUDUM JUSTUM*. Idem atque *Rectum*, quod ad haeredes transit in infinitum. Charta ann. 1280. apud Ludewig. tom. 10. Reliq. MSS. pag. 162: *Feuda... collata illustribus principibus dom. Fridrico et dom. Theodorico, ipsius domini Landgravi filii, communia contulimus cum ipsorum patre, possidenda titulo Justi Feudi.*

¶ *FEUDUM LAICALE*, Laicum, quod non tenetur de Ecclesia, sed est de feodo mere temporali, inquit Lindwoodus. Charta Henrici II. Regis Angl. tom. 2. Monast. Angl. pag. 291: *Centum solidatas terrae de Laico Feudo*, etc. Joannes Brompton pag. 1169: *Reddidit etiam ei omnes Laicos Feudos, quos Henricus pater ejus illi dederat* [Ind. x MS. beneficiorum Eccles. et Diocesis Constantiensis fol. 22. verso: *Et totum manerium supra et infra dictas domus est in elemosina, alia est in Feudo Laicali.*] Adde Matth. Paris. pag. 675. Matth. Westmonast. ann. 1175. 1226. Historiam Comitum Pontivi pag. 117. etc.

¶ *Fieu lay et d'aumones*, in Lit. re-

miss. ann. 1368. ex Reg. 132. Chartoph. reg. ch. 275. Consuet. Norman. part. 1. cap. 29. ex Cod. reg. 4651: *Tenentur atiam quaedam libera tenementa, rine homagio et paragio, in Feodo laicali, etc.* Charta Ricardi episc. Ambian. ann. 1208. in Lib. nig. 2. S. Vulfr. Abbati. fol. 14. r.: *Willelmus illustris comes Pontivi et Monasterio nobis asservit, quod cum Johannes, cognomine Gallus, de ipso in Feodum Laicale teneret duas partes decime de Kokeret, etc.* Vide *Decime Militares*.

¶ *FEUDUM LEGALE*, Proprium, legitimum, quod feudorum legibus adstrictum est, memoratur saepius in Tract. de Feud. eccl. Aquilej. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. aevi col. 639. et seqq.

¶ *FEUDUM LEGUM*, Quidquid iudici vel justitiae officario in emolumentum officii assignatur. Charta Segulini Matiscion. episc. ann. 1259. in Chartul. Cluniac. ch. 257: *Omnes terras, possessiones et ecclesia Cluniacensi accepit (idem Jacobus) in Feodum Legum.*

¶ *FEUDUM LIALE*, Idem quod *Ligium*, quo scilicet vassallus domino suo fidem suam debet, ab Italico *Lealta*, fides, fidelitas. Charta ann. 1195. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. aevi col. 616: *Unde dictus dominus patriarcha cum baculo, quem tenebat in manu, investivit praedictos fratres... ad rectum et Liale Feudum, de castris et curiis camini... Et fratres juraverunt ipsi domino patriarchae fidelitatem pro praedicto feudo. Nostris, Fief de Liage.* Vide *Ligius*.

¶ *FEUDUM LIBERUM*. Charta Communitatis Abbatisvillae cap. 24: *Statutum est etiam, quod nullum vavassorem, vel Liberum feodum, in terra mea habentem, burgenses de Abbatisvilla in suam Communiam recipere poterunt, nisi de assensu meo et domini sui.* Adde cap. 25. Homagium Hugonis d'Arpajon Domicelli ann. 1264: *Feudum Liberum et honoratum. Liberum militare Feudum*, in Chron. Abbat. S. Trud. pag. 459. *Feoda Libera Ecclesiarum parochialium*, apud Rogerum Hovedenum pag. 779. [Vide *Haltaus*. Glossar. German. voce *Frey-Lehen*, col. 608.]

¶ Consuet. Norman. part. 1. cap. 26. ex Cod. reg. 4651: *Liberum autem dicitur Feudum, quod servitorum inhonestorum obtinet libertatem, ut de prati servitio et de curatione bini molendinorum, etc.*

¶ *FEUDUM LIGIUM*, [Gall. *Fief de liage*.] Vide *Ligius*.

¶ *FEUDUM LORICE*. Vide post *Feudum Militare*.

¶ *FEUDUM LORICALE*, Idem quod *Feudum Lorice*, in Consuet. Norman. cap. 25: *Baronibus et militibus, qui tenent de eis Feudum Loricali, Francie entier de haubert*, in Charta Phil. Pulc. ann. 1301. ex Lib. rub. Cam. Comput. Paris fol. 129. v. col. 2.

¶ *FEUDA MAGISTRORUM et Clericorum Computorum Campaniae*. Sic vocabant annuos redditus qui ex nundinis aliisque Campaniae consuetudinibus ad illos jure beneficii pertinebant. Memoriale A. Camerac. Computorum fol. 61. apud D. Brussel de Usu Feud. lib. 1. cap. 1. pag. 55: *Haec sunt jura seu Feoda pertinentia ad Magistros et Clericos Computorum in Campania, scripta ann. 1290. Omnes emptores praepositarum, portagiorum, et aliarum consuetudinum, si valor eorum usque ad mille libras ascenderit, debent solvere XIII. libras Turonenses, de quibus Magistri Computorum debent habere XIII. libras quolibet anno; et Clerici Computorum XX. s. Turonenses. Item,*

omnes emptores rerum nundinarum quantumcumque fuerint venditæ vel admodatæ, debent similiter reddere XIII. libras, distribuendas ut supra. Omnia vero jura seu Feoda quæ debentur tam Magistris quam Clericis Compotorum pro præposituris, portagiis, et aliis consuetudinibus venditis debent recipi inter festum Omnium Sanctorum et Brandonas quolibet anno, exceptis illis quæ debentur de venditionibus nundinarum, quæ semper recipiuntur in exitu utrarumque nundinarum successive venientium per ordinem, temporibus consuetis.

° FEUDUM MANGANICUM, Cujus erat illa ministrare, quæ ad artes mechanicas spectabant. Vide Tract. de Feud. eccl. Aquilej. apud Murator. tom. I. Antiq. Ital. med. ævi 651.

° FEUDUM MANUTERGIUM, in veteribus Chartis S. Crucis Aurelianensis appellatur prædium quoddam, subdecano ejusdem ecclesiæ assignatum ab episcopo Aurelianensi, cui ea ratione manutergium seu mantile, dum sacra peragit, subministrat ille subdecanus. Vide Tract. de Nobilit. Haberti cantor. et canon. S. Aniani Aurel. pag. 182.

FEUDUM MATERNUM, quod primo est a femina acquiritur, quæ sit ex ascendentibus, et sit cognationis caput, tit. de Benef. fem.

FEUDUM MEDIATUM. Vide Feudum Immediatum.

FEUDUM MILITARE, vel Feudum Militis, quod a vassallo Milite possidetur: qui quidem vassallus ad hoc, ut servitium præstet domino in expeditionibus bellicis, Militari, cingulo donatus esse tenetur. [° Feudum unde militare servitium præstandum est.] Matth. Westmonast. pag. 451: Ad augmentandam igitur professionem suam in Scotiam, fecit Rex per Angliam publice proclamari, ut quotquot tenerentur fieri Milites successione paterna, et qui haberent unde militarent, adessent apud Westmonasterium, etc. Feudum Militare, in Constitut. Sicul. lib. 1. tit. 85. Feudum Militare liberum, in Chronico Truchonensi lib. 9. pag. 49. Ordericus Vitalis lib. 5. pag. 674: Et ex paterna hereditate Feudum Militis possedit. Monasticum Angl. tom. 1. pag. 47. Servitium Petri Caron et hereditum suorum de Feodo unius Militis de Setona. et servitium de Feodo duarum partium unius Militis... pro servitio Feodi trium Militum, etc. Tom. 2. pag. 826: Predictum manerium tenetur de D. Rege per servitium dimidii Feodi Militis. Adde Hovedenum pag. 549. Monasticum Angl. tom. 2. pag. 23. 141. 271. 664. Ughellum tom. 6. pag. 866. Feoda Normanniæ pag. 1045. [°] Halthaus. Glossar. German. voce Ritterlehn, col. 1551. etc.

° Militia interdum nude appellantur ejusmodi feuda. Gervasius Tilber. in Otis Imper. apud Leibnit. tom. I. Script. Brunsvic. pag. 943: Hic (Henricus VI.) legem instituit apud Teutones, ut Militia, more Gallorum et Anglorum, successione jure devolverentur ad proximiores cognationis gradus; cum antea magis penderent ex Principis gratia. Vide in Miles ad lin. Militia, alias Feudum Militis.

Qui vero ejusmodi feuda possidebant, Feudati, et Feudati Milites, dicuntur Simon Dunelmensis et Bromptono ann. 1089, qui quidem tenebantur Regem in expeditionibus per centum comitari per 40. dies armis omnibus et equis instructi: si vero feudum dimidii esset Militis, per 20. si denique quartæ partis Militis, per 10. Ita Littleton sect. 55.

Statutum Henrici II. Regis Angl. apud Hoveden. pag. 614: Quicumque habet Feodum unius Militis, habeat loriam et cassidem, et clypeum et lanceam; et omnis Miles habeat loriam et cassidem et clypeos et lanceas, quot habuerit Feoda Militum in dominio suo. Vetus Normannorum Jus municipale MS. 1. part. sect. 8. cap. 8. alt. Anglis Normanniæ Ducatum tenentibus, que tous cens, qui possent Fieu de hauberc sont tenuz à avoir cheval et armes: et des cen que il avoient aage de 21. an, il doivent estre ses chevaliers que il soient trouvez: prez et appareilliez au mandement del Prince ou de leur Chiefs Seigneurs.

° Primas inter vassallos obtinuisse feudatarios milites certum videtur; imo eos ab iis qui nude ratione feudorum vassalli appellabantur, distinguit Rupertus Comes Palatinus Rheni in Charta ann. 1356. apud Ludewig. tom. 5. Reliq. MSS. pag. 676: Nec non vassallis, feudis, Feudatariis Militibus, clientibus, civibus, judicibus, etc. Distincta etiam ab aliis illorum hominum formula: unde vitam et membra sua domino suo feudali jurabant. Charta ann. 1182. ex majori Hartul. S. Victoris Massil.: Milites Castri de Bromese fecerunt hominum domino Abbati et juraverunt vitam et membra sua sicut Feudatarii Milites jurant dominis suis.

° Hinc Feuda militaria ignobilibus tenere prohibitum erat, etiam cum nobilitas illis permittebatur. Libert. villa Montis-falc. dioc. Caturc. ann. 1292 in Reg. 199. Chartoph. reg. ch. 503: Item quod habitantes dictæ ville possint... feudum nobile tenere, excepto Feudo Militari, quod emere et recipere non possint, nisi de domini regis... permissione. Deinde vero et Militaria habere poterunt, regia licentia etiam non requisita. Libert. villa Florent. ann. 1363. tom. 5. Ordin. reg. Franc. pag. 388. art. 4: Concedimus... consilium et habitatoribus dictæ ville, et imposteriorum habitaturis, quod ipsi possint et valeant acquirere hinc ad quinque annos, et acquisita tenere deinceps ac perpetuo. Feuda nobilia et militaria, absque financia aliquali; dum tamen dicta feuda nullum faciant homagium.

FEUDUM LORICÆ, nostris, Fief de haubert, [a veste militari quam Haubergeon nominabant,] vulgo nuncupatur, quod aliis [Anglis præsertim,] Feudum Militare. [Hæc feudi species vix alicubi nota fuit, præterquam in Normanniæ et Angliæ provinciis.] Leges Henrici I. Reg. Angl. cap. 2. Milites, qui per loricas terras suas deseruiunt. Apud Matth. Paris pag. 38. male, defendunt; pro deseruiunt, scribitur. [Ex Regesto ann. 1272. sign. Qui es in colis, fol. 138: Johannes de Falesia Scutifer, dicit quod tenet dimidium Feudum lorice, pro quo debet, sicut dicit, auxilium exercitus et cavalcate quando per Normanniam levatur, aut servitium per XX. dies eundo et rediendo; et si servitium dictorum XX. dierum captum fuerit, auxilium predictum non debet capi nec levari. Ex his discere est quæ fuerint feudi lorice servitia.] Adde Ricardum Hagustaldensem de Bello Standardico pag. 311. eundem Matthæum Paris pag. 367. Normanniæ Duchesnii pag. 1142. Robertum de Monte ann. 1159. etc. Vide in Miles.

Jam vero quæ terræ seu agri quantitate constiterit feudum Militare, varie definiunt Chartæ veteres. Codex MS. apud Speimannum: Virgata terra continet 24. acras; 4. virgate constituunt unam hidam; et 5. hidæ constituunt Feudum

Militare, cujus relevium est 100. solidi. Alter: 10. acras faciunt secundum antiquam consuetudinem unam fardellam; et 4. fardelle faciunt unam virgatam; et 4. virgate faciunt unam hidam; et 4. hidæ faciunt unum Feudum Militare. Tertius denique Codex MS.: 16. virgate terre faciunt integrum Feudum Militare, etc. 13. carrucatis terræ constitit Feudum unius Militis, docet vetus Charta in Monastico Angl. tom. 1. pag. 461: Salvo forinsaco servitio quantum pertinet ad dimidiam bovatom terræ, quam dicitur Joannes tenet in manu sua, unde 13. carrucate terre faciunt Feudum unius Militis, prout continetur in chartis, etc. vel octo ut alia tom. 2. pag. 825: Salvo tantummodo mihi et hæredibus meis forinsaco servitio Domini Regis, quod dicitur Scutagium, quantum pertinet ad 12. bovatas terre, unde 8. carrucate faciunt Feudum unius Militis. Viginti libratibus terre, seu 20. librarum annuo redditu. Liber de Modo tenendi Parlamentum tempore Edwardi Regis, filii Regis Ethelredi: Comitatus constat ex 20. Feodis unius Militis, quolibet Feodo computato ad 30. libratibus: Baronia constat ex 13. Feodis et tertia parte unius feodi Militis secundum computationem predictam, unum feodum Militis constat ex terris ad valentiam 20. librarum. Vide Caballaria, Membrum Lorice, in Membrum 2.

° Mirum certe quam parum sibi consent veteres Chartæ in assignanda agri quantitate pro feudo unius militis, idque magis, quod in Chartis ejusdem regni ejusdemque provinciæ hæc occurrit varietas. Exemplis a D. Cangio allatis hæc addere placet ex Libro nig. Scaccarii pag. 64: In Dixla sunt decem hidæ, quas antiquitus tenebat Episcopus Cicester in dominio suo, Comes autem Augustis auferens terram illam Episcopo et Ecclesiæ sefavit in quatuor Milites. Episcopus de (f. et) Ecclesia recuperaverunt inde de terra illa quinque hidas in dominium, et duo Milites tenent alius quinque hidas de Episcopo pro duobus Feodis. Ibid. pag. 323: Robertus Archidiaconus tenet XI. carrucatas terre, unde XIII. carrucate faciunt Feudum Militis. Quod pluries ibid. occurrit. Et pag. 338: Ego Robertus Caro teneo v. carrucatas terre pro uno Feodo Militis. Unde vero repetenda sit ejusmodi varietas non video, nisi a mensura quæ diversa est pro diversis locis, aut forte ab ipso feudatoris libitu qui, prout ipsi videbatur, infeudationis conditiones exprimebat.

° FEUDUM MINISTERIALE, Officium, ministerium, cui stipendium feudi nomine additum est. Tract. de Feud. eccl. Aquilej. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. ævi col. 649: Ministeriale Feudum, quod a ministerio nuncupatur, non alia causa institutum videtur, nisi ut sedes patriarchalis que pulcherrimam amplissimamque ditionem habet, congruentibus et fere necessariis adjuncta ministeriis, optime regi posset. Ministeriales enim operam et obsequium, cui fundi addicti erant, multifariam ex præscripto subministrare solebant... Feudum autem diversa sunt nomina pro qualitate ministerii.

° FEUDUM MONETE, Fundi, ut videtur, eundem monete seu monetarii assignati. Reg. S. Justini in Cam. Comput. Paris. fol. 155. v. col. 1: Willelmus Norquid tenet terram suam de Warengerville de Feodo Monete... Robertus Burgenis tenet de Feodo Monete apud Arpenitiam.

FEUDUM MORTUUM, Fief mort, in Cou-

suetudine Aqjensi in Aquitania tit. 8. art. 5. 7. qui est propriam soubaccament, ou rante seiche, cui opponitur Feudum vivum. Vide *Census siccus*.

FEUDUM MURARIORUM, Quo qui donabatur, muris in ecclesia palatioque Aquilejensi construendis fidem suam obligabat, in Tract. de Feud. ejusd. eccl. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. aevi col. 850.

FEUDUM NOBILE, Baldo in C. inter dilectos, de Fide instr. et Zazio part. 2. de Feud. est quod possessorem suum nobilitat, vel eum, qui prius erat, nobilem ostendit. Hujus generis sunt, inquit Covellus lib. 2. tit. 2. § 8. apud Anglos, quae *Mancra* vulgo appellantur, quorum domini jurisdictionem aliquam in tenentes sui feudi habent.

FEUDUM NOBILE ET ANTIQUM, quod propriam feudi naturam habere dicitur, in Charta anr. 1233. tom. 1. Hist. Dalphin. pag. 35: *Item quod jam dictus Raymundus et ejus successores de predicto feudo eidem dato, servare tenentur et debeant, sicut ceteri vassalli nobiles tenentur Feuda Nobilia et antiqua habentia propriam naturam feudi, eorum Dominis servare consueverunt, et debeant, et tenentur secundum generalem consuetudinem Nobilium vassallorum antiqua et Nobilia Feuda habentium in Comitatu Viennensi.*

FEUDUM NOBILE ET GENTILE, Charta ann. 1212. apud Guichenonum in Probat. Hist. Sabaudie, pag. 90: *Dedit, nomine Gentilis et Nobilis Feudi Castrum Bardis, etc.*

FEUDUM NOVUM vocant Feudiste, quod de novo concessum, sive infeudatum fuit in personam primi investiti, in quo initium cepit. Differt vero ab antiquo, quod antiquum in omnem agnationem transeat, novum in liberos et descendentes tantum primi infeudati. Vide *Feudum Antiquum*. V. Cl. Dion. Salvaingum de Jurib. domin. cap. 2. Covellum lib. 2. tit. 2. § 9. et Rosentium de Feudis cap. 2. § 14. 16. 18. 22.

FEUDUM NUMMORUM, Idem quod *Barsa*. [99] Reditus pecuniarii in feudum dati. Vide *Feudum Cameræ*. Regestum Feodorum Campaniae f. 52: *Galterus de Antri de Feodis nummorum Castriterri homo fuit Guillelmi de Berne. Joannes homo de U. lib. Castriterri et de 10. lib. Ucheii. Fol. 61: Patrus de Poanci lignis de 100. lib. et cum Feodus ordinetur, 100. librae ponentur apud S. Pharonem, donec auri ponantur. Idem videtur quod in Assisio Hieros. MSS. cap. 175. Feudum Byzantinorum appellatur, cujus lemma sic concipitur: *Se auen Sei quor donec Fei en Bezans a home ou a feme en auen leu moti.* Adde cap. seq. Charta Hugonis Ducis Brabantiae ann. 1024. in Regesto Herouvaliano Philippi Augusti f. 105: *Prædictus autem Dominus Philippus Rex Francorum mihi assignavit in feodo 200. marcas argenti singulis annis percipiendas in Purificatione B. Mariae, etc.* Tabular. Campaniae: *Ego Simon Dom. de Passavant Not. quod Comitissa Campaniae mihi assignavit 30. libras annui redditus habendas singulis annis in nundis Barri, et donavit 200. libras in denariis computatis. Ego itaque propter hoc donum deveni homo suus ligius et filii sui Comitissae Campaniae, jura vique sibi, quod ipsos jurabo bona fide contra omnem coacturam, quae possit vitare et mori, etc.* Actum ann. 1216. Vide Chartam Alphonsi Imp. Hisp. ann. 1258. apud Perard. in Burg. pag. 491. et Monastice Angl. tom. 1. pag. 967. [99] Char-*

tam anni 1265. in Alsac. Diplom. num. 634. aliam ann. 1279. ibid. num. 719.]

FEUDUM OBITUUM, Fundi officii ecclesiasticis in obitu anniversario peragendis attributi. Charta ann. 1351. ex Reg. D. De Clairambault: *Tradimus in feodum francum seu assensamus ad perpetuum, nomine dictorum dominorum abbatibus et conventus (de Calmo) duas petias terrae moventes de Feodo Obituum dictorum dominorum.*

FEUDUM OBLIALE, Quod censui obliarum obnoxium est. Parag. ann. 1320. in Reg. 50. Chartoph. reg. ch. 529. *Retinuit etiam (prior de Reumis) omnia Feuda militaria et Oblialia, quae ab ipso priora tenentur. Vide Oblia in Oblata et Glossar. Jur. Gall. vocabis Oblia et Oblialia.*

FEUDUM ORDINARIUM, Quo vassallus Domini feudalis homo nude constituitur. Vide *Hominiu ordinariu*, in *Hominiu*.

FEUDUM PARAGERIUM, *Fief Parager*, in Consuet. Norman. art. 134. 135. quod in *Paragium* tenetur. Vide *Paragium*.

FEUDUM PATERNUM, Quod ab uno ex majoribus nostris, qui communis agnationis caput fuerit, acquisitum est: vel quod a patre, vel ab aliquo ascendente usque ad quartum gradum inclusive obtentum est, ut colligitur ex cap. 1. § 1. de Feud. Success. Vide *Zazium* part. 8. de Feud.

FEUDUM PATRIMONIALE, Idem atque *Paternum*, quod a patre, vel ab aliquo ascendente obtentum est. Instr. ann. 1355. tom. 5. Cod. diplom. Polon. pag. 81. col. 1: *Contra ipsum Henricum fuit propositum et obiectum taliter, quod Feudum suum Patrimoniale post obitum patris sui, debito tempore juxta consuetudinem Rigenis diocesis, a domino suo scienter et pertinaciter, una cum fratre suo Othone postulare contempsit et neglexit.*

FEUDUM PECUNIAE vel PECUNIA-RIUM, Idem quod *Feudum Nummorum*.

FEUDUM DE PENTHECOSTES, Cujus praestatio ad Penthecostem solvitur. Comput. Ms. ann. 1239: *Guillelmus de Varsone pro suo Feodo de Penthecostes ad Meledun. xx. lib. Turon.*

FEUDUM PERSONALE, quod ad recipientis heredes non transit et est feudum habitationis. *Zazius*.

FEUDUM PISTORIUM, Quod emolumentum loco pistorii adscriptum est. Tract. de Feud. eccl. Aquilej. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. aevi col. 649. MCLXXIX. *Oculo Cinetano, Jacobi filio, jugera quaedam ministerialia in agro Septimi, quae Bartholomaeus Pistorius tenuerat antea, tradita fuisse, ut patriarchae pistoriam praestaret operam, Johannes Lupicus scriptum reliquit.*

FEUDUM PLANUM, nude et nullo medio a domino dependens: *Plain fief*, in Consuetudinib. municipal. Nivernensi tit. 37. art. 9. 10. Aurelianensi cap. 1. art. 47. 48. 67. 68. Carnot. art. 65. Dunensi art. 15. 21. Burbonensi art. 373. 383. Autisiod. art. 52. 67. 72. Melodun. art. 71. 75. Claromont. art. 199. Trecensi art. 45. 190. Laudunensi art. 260. et Remensi art. 222. Charta ann. 1230. apud Perardum in Burgundicis pag. 417: *Notum facio, quod ego teneo in Plano Feodo Castrum meum de Maulain a D. Rege Franciae. Ligius de Plano Feodo, in Regesto Feodorum Campaniae fol. 101. Vassal de Plain fief, in Consuetudine Montargensi cap. 1. art. 18. Aurelian. cap. 1. art. 19. et in Charta ann. 1236.*

apud Chiffetium in Beatrice pag. 94. Vide *Homagium planum*, in *Hominiu*.

FEUDUM PLEJURE, Gallis *Fief de plejurs*. Quo vassallus pro Domino sibi jubere tenetur aut *plejurs* dare: quod vadimonium ad annualem praestationem, quam Domino ob feudum debet vassallus, aestimatur in Consuet. Norman. art. 205. Adde consuet. Britan. art. 90.

FEUDUM PORTAE, Officium, cui portae cura commissa est sub homagii praestatione. Liber homag. episc. Carnot. ad ann. 1378. ex sched. D. Courbon de Ternay ejusd. eccl. canon. et archid.: *Magister Bertraudus ad Dentem janitor domus episcopalis, ad causam dictae portae et pertinentiarum ejusdem, fecit et praestitit R. in C. P. D. Ebloni episcopo Carnotensi homagium tale quale praedecessores sui facere et praestare consueverunt, et tenetur et injunctum est per dom. episcopum eidem janitori ut infra tempus assuetum tradat aduersa sua. Vide in Portarius. 1.*

FEUDUM PREPOSITALE, Quod ad Praepositum alicujus Cellae seu Obedientiae Monasticae ab Abbatia dependentis, pertinet. Pancarta MS. titulum Abbatiae S. Stephani de Vallibus apud Xantones in Charta 28: *Benedictus Girardi Fedium Prepositale et quicquid in decima S. Augustini habebat, Petro Abbati Vallium... pro 40. solidis prorsus vendidit. Vide Praepositus.*

Chartul. S. Joan. Angertac. fol. 66. v.: *Feodium Praepositale, hoc est, reddecima, calumniabatur. Vide Reddecima.*

FEUDUM PRESBYTERIALE, quo nomine *Mansus Ecclesiasticus*, qui ad Presbyterum Ecclesiae pertinet, de quo in voce *Mansus*, intelligitur. Concil. Bituric. ann. 1081. cap. 21: *Ut saeculares viri Ecclesiastica beneficia, quod Fevos Presbyterales vocant, non habeant super Presbyteros. Feudum Presbyterii*, in Tabul. Bellilocensi Ch. 82. et in Bibliotheca Cluniacensi pag. 1390. *Beneficium Presbyterii*, in Charta Guillelmi IV. Ducis Aquitan. apud Bestium pag. 304. *Feodium Sacerdotale*, in Tabulario Monasterii Dolensis Ch. 27. *Spiritale beneficium*, in Tabulario Absiensis f. 81. Charta ann. 1078. in Tabulario Angeriensi fol. 60: *Ego Helias Rufus concedo Deo, etc. in praesentia D. Oddonis Abbatis Ecclesiam Oziaci, et fiscum Presbyteratus, et Cemetarium, etc.* Fol. 62: *Achardus de Borne, confirmat Ecclesiam de Oziaco, Feodium Presbyterale, burgumque intum, etc.* *Fiscus Presbyteralis*, fol. 68. *Fiscus Presbyterii*, fol. 73. Alia Charta ann. 1087. fol. 177: *Et totum Fiscum Ecclesiae quod pertinet ad Presbyterum propter Ecclesiam servitium. Tabularium Santonense: Ecclesia de Tousac, et Cemetarium ejus et Sanctuarium, quod Feodium Presbyterii dicitur. Vide Thomasserium in Consuetud. Localib. Bituric. cap. 41.*

FEUDUM PRESBYTERIALE, strictiori, quam par erat, notione accepisse videtur D. Cangius. Neque enim hac voce significatur tantum *Mansus Ecclesiasticus*, sed et Oblationes, et quidquid Sacerdoti Ecclesiam administranti persolvitur pro exequiis, baptismatibus, etc. quod passim et *Sanctuarium* et *Jura Sanctuarii* appellatur. Id subodorari poterat Vir sagacissimus ex Tabulario Santonensi quod ipse paulo superius citavit. Sed sententiam nostram disertè probat Chartularium Monasterii S. Sulpiti Bituric. fol. 22. ubi quidquid ad *Feodium Presbyteriale* pertinebat diligenter explicatur: *Eidem Abbati sancti*

Sulpitii Evarardus concedit omne Feudum Presbyterale, intra et extra Ecclesiam Nobiliacensem, hoc est, offerendam, sepulchrum, baptisterium, relevationes seminarum, benedictiones sportarum et nuptiarum, visitationes infirmorum, confessiones, vigiliis, trigemaria, decimas. Adde Chartul. S. Cypriani Pictav. in Hist. MS. ejusd. Monast. pag. 365: Concessit Ecclesiam S. Martialis in pago Xantoniaco cum offerenda et toto Feudo Presbyterali. Item. Concessit Ecclesiam... cum omni Feodo Presbyterali vel cum omnibus rebus ad ipsam Ecclesiam pertinentibus. Et Chartam Didonis de Androca ann. 1110. apud Mabill. tom. 8. Analect. pag. 471: *Dono Deo et sancte Fidei Ecclesiam de Fornils cum Fevo Presbyterali et cum tota mea parte de decimis quam ego tenebam in dominio, exceptis Fealibus.* Vide *Fiscus Sacerdotii*.

FEUDUM PRIMUM, seu domini superioris, *Prin. fief*, in Consuetud. Bayonensi tit. 5. art. 10. 11. 33. 37. 38. 42. tit. 8. art. 1. 9. 10. tit. 13. art. 7. tit. 17. art. 14. et 16. et Consuetud. Labourt. tit. 6. art. 18.

FEUDUM PROCURATIONIS, Gallice *Fief de païsse et de giste*, pro quo conditio vicibus hospitium et convivium Dominis a vassallo debentur. Vide *Procuratio*.

FEUDUM PROPRIUM, Quod proprie ita dicitur. Vide *Feud.* lib. 1. tit. 2. § 1.

FEUDA QUATERNANA, vel *Feuda quaternana*, ut est in Constitutionibus Siculis lib. 1. tit. 37. dicuntur magna Feuda, que in quaternariis domus regis inveniuntur inscripta, eodem lib. tit. 39. § 2. tit. 41. lib. 3. tit. 21. 22. His opponuntur *Feuda non quaternana*, eodem lib. tit. 52. § 2. tit. 85. Statuta Honorii IV. PP. pro Regno Neapol. ann. 1285. apud Odoricum Rainaldum num. 48: *Si contingat feudatarium crimen committere, per quod publicanda fuerint bona ejus, aut ipsum sine legitimis hæredibus fati munus impere, si Feudum ejus fuerit quaternanum, nihilominus immediatus dominus illud cum onere servitii consueti personæ concedat idoneæ, Regi postmodum presentandæ, ut ejus super hoc habeatur assensus. Si vero quaternanum non fuerit, etc.* Vide Rosental. cap. 2. § 42.

FEUDUM QUOTIDIANUM, Quotidiani servitii. Chart. Bartholom. Abbat. S. Maximin. ann. 1228. apud Gudén. in Cod. Diplom. tom. 8. pag. 1094: *Cum inter nos ex una parte et Liberium laicum ex altera, super quibusdam decimis, quas idem L. ratione Feodi Cotidiani, quod ab ecclesia nostra habere dinoscitur, ad se pertinere proposuit, questio verteretur, etc. Ipse vero L. nobis serviet quoad vixerit, in officio minuendi; heres quoque ipsius qui pro tempore fuerit, ut artem discat minuendi, diligentiam omnimodam adhibebit, etc.* Vide *Feudum Annuum*.

FEUDUM RECEPTABILE, ET NON REDDIBILE, in Aresto ann. 1300. descripto in Hist. Castillon. pag. 106. 107. est illud, in quo, seu in cujus castro, vassallus tenetur recipere, seu admittere dominum capitalem, cum et liberit illo uti ad suum commodum; ita tamen ut vassallus ex eo excedere, illudque totaliter reddere domino non teneatur. In Testamento Caroli Duclis Lotharingæ ann. 1424. dicitur Castellum de Billestein esse *Rendouble et Receptable au Duc*. Vide Dissertat. 30. ad Joinvillam pag. 350.

FEUDUM RECEPTABILE, est illud in cujus castro vassallus tenetur recipere dominum capitalem. Charta Phil. Pulc. ann. 1300. in Reg. 61. Chartoph. reg.

ch. 45: *Comme nostré amez et seuz Tiebaus de Lohersine, sire de Rumillei, ait recognu à tenir de nous à touz jours mais et de nos hoirs en Fie Receptable, sans faire estant, les choses que s'ensuent. C'est assavoir Nuef-Chastel en Lohersine et les appartenances, Chasteau et les appartenances, Froart et les appartenances, et tele partie comme il ait à Grans avec les appartenances. Lesquelles choses li dus de Lohersine ses peres li donnait quant il se mariat, selonc ce que li dons est plus pleinement contenu en certaines lettres, qui en ont esté faites, et nous ait fait hommage lige des dites choses, etc.*

FEUDUM RECTUM, dicitur, quod ad hæredes transitorium sit in infinitum, inquit Zazius de Feud. part. 12. seu, ut Cujacius, cujus possessio recta est. *Rectum et gentile Feudum*, in Charta ann. 1228. apud Ughellum in Episcop. Epiorensibus.

Charta ann. 1250. ex Lib. albo episc. Carnot.: *Possidimus in perpetuum a domino episcopo et successoribus ejus Carnotensibus ad unum Rectum et liberum Feudum, ad usus et consuetudines Carnotensium feodorum, sine aliqua reddenda majoris sive servientis.* Vide *Feud.* lib. 2. tit. 20. Chart. ann. 1252. in Murator. Antiq. Ital. tom. 1. col. 607. aliam ann. 1232. in Alsac. Diplom. num. 463.]

FEUDUM REDDIBILE, cujus castrum reddi debet domino capitali, cum ei liberit, a vassallo, qui inde cum tota sua familia excedere tenetur, [ita tamen ut eidem vassallo postea restituatur. Vide Boissium de Usu Feud. cap. 8.] Tabularum ann. 1340. *Concessit in Feudum antiquum et Reddibile, etc.* Chronicon Metense tom. 6. Spicilegii Acheriani: *Feudum de Marimont cum appendiciis suis Reddibile... acquisit.* Occurrit passim in veteribus Tabulis. Ea autem feodorum conditio *Redda* dicitur in Charta Bernardi Abbatis Tutelensis in Lemovicibus in Hist. Turen. pag. 39. *Redditio, et Redditus*, in alia ann. 1233. in Hist. Vergiac. pag. 170. 171. et Ducum Burg. pag. 75. Extant in Codice Thuanæ fol. 56. et seqq. *Consuetudines Cataloniæ inter dominos et vassallos tenentes castra pro dominis, seu alia feuda*, in quibus ejusmodi feodorum reddibilitatem conditiones et jura exacte enucleantur et deciduntur. Vide Dissert. 30. ad Joinvill. pag. 349. 350. [Rosental. de Feud. cap. 1. § 78. et supra *Feudum Jurabile et Aperibile.*]

Vulgarior ratio usuque receptior reddendi castra in Delphinatu erat ut, mortuo vassallo, vel in alia qualibet mutatione, vexillum capitalis Domini in altiori et principali turri poneretur per unum vel plures dies, prout in Charta infeodationis expressum fuerat. Charta ann. 1340. apud Boissium de Usu Feud. cap. 8: *Quæ quidem reddibilitas sic intelligitur et declaratur, videlicet quod in mutatione Domini, ac etiam mutatione vassalli, Dom. Delphinus et successores sui in dicto feudo possint et debeant ponere et ponit facere vexillum suum in signum majoris domini, et tenere ibidem dictum vexillum per unam diem naturalem duntaxat. Alia ann. 1249. ibid.: Et in qualibet mutatione domini et vassalli, etiam dicta castra redduntur Dom. Delphino et suis tenenda per tres dies duntaxat cum vexillo Delphinati. Erant præterea castra que domino reddere tenebatur vassallus ad magnam et parvam fortiam; à grande et petite force, ut*

legitur in Consuetud. Barrensi. Vide in Fortia 2.

Is erat apud Catalanos usus, ut decima die, a quo castrum dominus acceperat, illud vassallo restitueret. Consuet. Catalan. Mss. cap. 7: *Et finitis decem diebus, postquam receperit dominus libere potestatem, dominus debet de antiqua et approbata consuetudine Catalonia in decima die reddere castrum vassallo, si fuerit ab eo requisitus.*

FEUDUM REGALE, Feudum majus, seu quod regale aliquid in se habet, de quo quis a Rege absoluto, nec superiorem agnoscente, instituitur, cujusmodi sunt ea, quæ Libertates regales habere dicuntur. Ita Cowellus lib. 2. Instit. tit. 2. § 7. qui *Comitatus Palatinos* intelligit, de quibus in hac voce.

Charta Frider. II. imper. ann. 1220. inter notas ad Chron. imper. Leon. Urbevet. apud Lamium in Delic. erudit. pag. 248: *Item addimus et damus eis (Tusciæ comitibus palatinis) in rectum et Regale Feudum atque concedimus castrum Corzani, positum in partibus Romanolæ, cum tota curia sua et cum omnibus pertinentiis suis.*

FEUDORUM RELEVANTIA. [Ut relevatum sub RELEVARE Feudum: Salvo jure et... et retento nobis spate placito cum pertinentibus ad placitum spate, Relevatis feodorum forice integrorum. (Cart. Lud. IX. an. 1253, de Syll. Monast. in Mus. Arch. dep. p. 167.)]

FEUDUM RESTRICTUM. Vide in *Feudum Talliatum*.

FEUDUM RESUMPTIBILE, Gall. *Fief de reprise*, dicitur prædium quod prius ab omni præstatione liberum, et a quolibet servitio sive reali, sive personali immune, Domino capitali ob certum sumpendum subditur, statimque ab illo recipitur seu feudi nomine cum debitis servitiis. Aliud ab eo quod

FEUDUM REVERSIBILE, Gallis *Fief de retour*, vocant, quod nimirum mortuo sine liberis vassallo ad Dominum capitalem revertitur. Vide *Feudum Talliatum*.

FEUDUM RURALE, Ignobile, servitiis addictum, quod a rustico possideri potest, præter *Fief rural*. Charta ann. 1311. in Reg. 46. Chartoph. reg. ch. 71: *Dicentes in contrarium ipsum Feudum non esse nobile, sed potius Rurale, et melius et verius esse emphiteosim, quia exinde debebantur et originaliter debita fuerant et adhuc debebantur servitia.* Vide *Feudum Burgense*.

FEUDUM SACERDOTALE. Vide in *Feudum Presbyteriale*.

FEUDUM SACRATORUM, Quod vestium sartori attribuebantur. Tract. de Feud. eccl. Aquilej. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. ævi col. 630: *Ad fundos tres ministerii sacrorum susceptum, ut honeste semper vestita præsulis familia in publicum procederet.*

FEUDUM SCUTELLARUM, Quod ad ministerium scutellarum spectat. Tract. de Feud. eccl. Aquilej. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. ævi col. 649: *Feudum, quod ministerii scutellarum nomina diu servaverat, etc.* Infra: *Scutellarum sive parapsidum Feudo.*

FEUDA SCUTIFERA, seu *Scutiferorum*, Germanis *Schildlehen*, de quibus lib. 4. de Feud. tit. 74. Jacobus de S. Georg. et Zazius part. 12. de Feud. § 10.

FEUDUM SERGENTARIÆ. Vide in *Servitiis*.

FEUDUM SIGILLI, Quod officio sigillatoris adscriptum est. Declarat. Joan. de Sacrocassare milit. ann. 1318. in Reg.

112. Chartoph. reg. ch. 6: *Item le Fief de secul de Maalay-le-roy, ou il a xxx. solz de terre ou environ, qui sont tenus en fief de nous... Item l'escripture et li Seaulz de ladite préosté sont prisés par an lxxx. solz Tournois.*

FEUDUM SIMPLEX, quod simplici et perpetuo jure quis tenet sibi et hæreditibus suis. Ita Cowellus lib. 2. tit. 2. § 12. et Rastallus. Littleton. sect. 1. *Tenant en Fief simple, est celui qui a terres ou tenemens à tenir à lui et à ses héritiers à tous-jours; et est appelé en Latin, Feudum simplex, quia feudum idem est quod hæreditas, et simplex idem est quod legitimum vel purum: et sic Feudum simplex idem est, quod hæreditas legitima, vel hæreditas pura. Hæc idem Littleton. Habentur formulæ complures infodationum ejusmodi feudorum in charta feodi in libro Anglico, inscripto *Justice of peace*, pag. 145. v. et seqq. [° Alias Feudum simplex idem est quod plantum, sicut, quod vasallus a domino primo, nullo subdomina medio, tenet. Vide Eichhorn. *Introd. in Jus German.* § 188. et chart. art. n. 1333. in Guden. *Cod. Diplom.* tom. 3. pag. 241.]*

FEUDUM SIRVENTALE: Certis ac definitis servitiis obnoxium. *Fief de Sergent*, in Assisibus Hierosol. cap. 180. *Feudum sirventale*, in Charta ann. 1280. Charta ann. 1331: *Ut habeas et teneas tu vel tui de me ad feum vel de meis ad nium servitium... Istum Feudum est Sirventale. Vide Sirventia.*

FEUDUM SOLDATA: dicitur, cum nobili alicui de annua pro alimentis præstatione sub titulo feudali provisio fit, non tamen ex camera, aut ex cavena, aut ventigalibus, etc. idque post mortem dantis et accipientis finitum. *Zazium* part. 12. de Feud. § 32. *Fief de Sodoier*, in Assisibus Hierosol. MSS. cap. 241.

FEUDUM SOLIDUM, idem quod *Ligium*, in constitutionibus Catalaniæ inter dominos et vasallos MSS. cap. 44. Vide *Solidus I.* et *Homagium solidum* in *Homagium*.

FEUDUM SPIRITUALE, idem quod *Feudum Advocacie*, quod ea lege datur ut feudatarius armis jura tueatur Ecclesiæ a qua feudum tenet. Vita *Patriciarum Aquileiensium* in *Anecdosis Murator.* tom. 3. pag. 248: *Et autem tempore et anno Rex Bohemie vasallus Ecclesiæ Aquileiensis habens ab hæ. Feudum Spirituale, pro redemptione civitatis Austria misit Vicarium suum cum magno exercitu.*

FEUDUM STERNENDI LECTICAS, Emolumentum huic ministerio assignatum. *Tract. de Feud. eccl.* Aquilej. apud *Murator.* tom. 1. *Antiq. Ital. med. ævi* col. 650. *Quibus Feudi ratione id negotii dantis esset, ut patriarchalem lecticam paleis sternerent, veteres asportarent.*

FEUDUM SUBALTERNUM, Ex alio dependens, secundarium. *Charta* ann. 542. inter *Probat.* tom. 3. *Hist. Lothar.* col. 385: *Ita ut dictus noster consanguineus dux Lotharingie Antonius et ipsius hæredes, non tantum cum membris aut statibus particularibus dependentibus ex feudo et Feudo Subalterno ab imperio, etc. Vide Subalternus et mox.*

FEUDUM SUPPOSITUM, *Consuet. Norman.* part. 1. cap. 33. ex *Cod. reg.* 4651: *Feoda Supposita dicuntur illa feoda, que a capitalibus feudis descendunt eisdem supponuntur, ut vasassoria serviles, tam per summagium quam per equum masculum, et alia feoda, que per acres tenentur de domino capitali. Ubi textus Gall. *Les fiefs par dessous, sont ceux qui des-**

sendent des fiefs chevoiz, et sont soumis à eulz.

FEUDUM TABELLARIORUM, seu *Feudum litterarum oculis perferendarum*, in *Tract. de Feud. eccl.* Aquilej. apud *Murator.* tom. 1. *Antiq. Ital. med. ævi* col. 650. Vide infra *Summagium in Sagma.*

FEUDUM TALLIATUM, dicitur verbis forensibus hæreditas in quamdam certitudinem limitata, seu feudum certis conditionibus concessum, verbi gratia alicui, et liberis ex legitimo matrimonio nascituris. Unde si is, cui feudum datum est, moriatur absque liberis, feudum ad donatorem redit: talliari enim est ad quamdam certitudinem ponere, vel ad quoddam certum hæreditamentum limitare. Ejusmodi sunt *terrae et tenementa sub tallia data, concessa, vel obventa*, apud *Henricum Knyghthom* lib. 5: *Terra tamen et tenementa, que sub tallia eis proveniant, post eorum decessum ad rectos hæredes redire statuuntur.* Alibi: *Similiter exhereditati sunt, et forisfecerunt omnia tenementa, terras et possessiones pro se et hæredibus suis in perpetuum, iis exceptis, que sub tallia proveniant, etc.* Ex quibus patet, *Feuda talliata in confiscationem non cadere.*

Diversum porro videtur *Feudum talliatum a feodo*, quod *Restrictum* vocat *Consuetud. Ambianensis* art. 71. 81. 132. *Fief restrictum et abbrege*, quod scilicet certis conditionibus, atque adeo interdum censu obnoxium sit. *[Bellomaneus cap. 28. pag. 142: Il sont aucuns fiefs que l'on appelle Fiefs Abregiez: quant l'en est sermond pour service de ter Fiefs, l'en dit offrir a son Seigneur ce qui est dû par le raison de l'abregement, ne autre chose li sires ne puet demander se li abregement est prouvez ou connus, et il est fet souffisamment par l'otroy dou Comte: car je ne puis souffrir abregier le plain service que l'en tien de moi sans l'otroy dou Comte, combien qu'il y ait de seigneurs dessous le Comte l'un apres l'autre, soit ainsint, qu'il se soient tout accordé a l'abregement, et s'il se sont tout accordé, et li Quens le scait, il gaigne l'honneur de celui qui tient la chose, et revient l'honneur en la nature de plein service, et si le doit amender chil qui l'abregea a son home de 60. liv. au Comte. Ex art. 25. jam cit. Consuetud. Ambian. apte colligitur Feudum restrictum dictum fuisse illud cujus relevium 60. solidi. Paris. cambellagium vero 20. minus esset. Sic enim habet: Tous fiefs qui sont tenus a soivante sols Parisis de relief, et a vingt sols de chambellage, ou par plus grande tenué, sont reputez nobles et tenus en plein hommage.]* Vide I. *Regestum Parlamentum Paris.* fol. 180. verso, statutum 2. *Westmonasteriense* ann. 13 Edward. I. cap. 1. 50. *Chartam feodi* pag. 149. *Littletonem* sect. 18. 14. 18. et seqq. *Cowellum* lib. 2. § 12. 13. et *Rastallum* verbo *Fief taille*.

FEUDUM TALLIATUM altera notione dicitur illud, cujus quedam portiones diversis personis ad vitam vel ad certos annos assignantur. *Charta Henr. reg. Angl. ex Cod. reg.* 8387. 4. fol. 112. v: *Concessimus prefato consanguineo nostro castrum, villam, manerium et dominium de Lesparre... proviso semper quod si aliquæ alie persone ad tunc habuerint aliquem statum pro termino vite vel annorum, seu in Feodo Talliato ex concessione nostra seu aliquorum progenitorum nostrorum in castro, villa, manerio et dominio predictis, seu aliqua parcella eorundem, valerent eodem statu libere et pacifice uti et gaudere... Quod si con-*

tingeret... aliquis hujusmodi in Feodo Talliato in castro, villa, manerio et dominio predictis... supervivere, tunc post hujusmodi statum pro termino vite vel annorum, seu Feodi talliati debite completum et finitum, prefato consanguineo nostro... remaneret habenda et tenenda.

FEUDUM THEUTONICALE vel JURIS THEUTONICI. Vide *Haltaus.* *Glossar. German.* col. 1777. voce *Teutsch*.

FEUDUM VASSALLATICUM, Vassalli servitio obnoxium, in veteri *Charta* apud *Carliellum* in *Episcopis Magalon.* pag. 54. [° Vide *Haltaus.* *Glossar.* voce *Mannlehn*, col. 1308.]

FEUDUM VERUM, cui opponitur *Feudum de futuro*. In *Jure Feudali Saxonum* cap. 29. § 12. [*Feudum verum* definit *D. Brunel* de *Uso Feud.* lib. 1. cap. 14. illud quod a Principe aliove capitali Domino gratuita et liberali donatione conceditur.]

FEUDUM VEXILLI, aut *Feudovexillum*, quod cum vexillo confertur, quo quis cum vexillo investitur, cujusmodi sunt majoris dignitatis feuda, que nostri *Fiefs de bannieres* vocant, quod vexilla in aciem cum vassallis suis educant, qui ea possident. Ejusmodi *Feudovexilla*, Germani *Fahnlehen*, vel *Vantehen*, vocant; est enim *Fan*, vexillum, *Lehen*, feudum. Vide *Wiguleium Hondium* in *Metropoli Salisburgensi* tom. 1. pag. 312. 352. *Speculum Saxon.* l. 8. art. 58. § 2: *Nullum est Feudum vexilli, de quo possit illustris seu princeps fieri, nisi illud sibi a Rege conferatur.* Art. 60. § 1: *Imperator confert cum sceptro spiritualibus, et cum Vexillis secularibus, Feuda omnia illustris dignitatis.* Art. 62. § 2: *Septem etiam Vexillorum in Saxonia sunt designata, Ducatus Saxonie, Palantia, Marchia Brandenburgensis, etc.* Art. 52. § 8: *Imperator... confert Comitatus, seu Comitatus, Vexillaque Feudalia.* [Bavari litteræ pro conferendo Principatu Brandenburgensi Ludovico filio ann. 1328. apud *Ludewig.* tom. 2. pag. 275: *Conferentes eidem ac infodantes et investientes... per sceptrum regale, sub vavillis et Vexillis, ut est moris.]* *Feudovexillum*, in *Jure feudali Saxon.* cap. 16. § 3. 4. 7. cap. 84. § 1. Vide *Hieronymum Vignerium* in *Hist. Alsatica* pag. 143. *Dissert.* 9. ad *Joinvillam* pag. 186. et supra *Fahnlehen*.

FEUDUM VIARIE, Gall. *Voirie*. Vide *Viaris*.

FEUDUM VICARIE, Gall. *Viguerie*. Feudi species apud Occitanos notissima, cujus ab initio seculi xi. etiam femine capaces erant, ut colligitur ex *Charta Roberti Regis* ann. 1027. inter *Probat.* *Hist. S. Germani a Pratis* pag. 24: *Ad ultimum vero, nos et uxor nostra Regina Constantia uxorem Garini, Harsendam nomine, ad cujus hæreditatis beneficium tantummodo camporum Vicarie respiciebant, ante nostram presentiam convocavimus.* Vide *Vicarius*.

FEUDUM VICECOMITATUS, Quod seculis xii. et xiii. hæreditarium esse cepit, in prefectura totius Comitatus vel unius ejusdem Comitatus urbis positum erat. Quæ autem fuerint ejusmodi feudi pertinentiæ, jura et prerogative discere licet ex *Charta Guillelmi Debarris et Helvidæ* ejus uxoris ann. 1348. ex *Chartul. Campanie* in *Camera Computorum* fol. 408: *Ac etiam, quicquid habebamus vel habere debebamus in castro et villa Pruvini, et circumcirca Pruvinum, ac in parochia de Branchisaco, in parochia de Loan, in parochia de Villagruiis, in*

parochia de Villariis-Domini Georgii, in parochia sancti Martini de Charneironc. in parochia de Bonosacco, et in quibuscumque locis, ac in rebus quibuscumque, tam in hominibus Ecclesie de Nigella quam in omnibus rebus aliis, ratione Vicecomitatus Pruviniensis. Adde Chartular. Carnotense an. 1802. fol. 64: Messire Gouchier de Rochefort, chevalier. Tient la Viconte de Chartres, de la Contesse, es villes qui s'ensuivent. C'est a payoir, a Gourdes et les appartenances, et la jouissance haute et basse; Gilainville et les appartenances, et la seigneurie, Macouillet, et les appartenances, et la serjanterie, et la jouissance haute et basse, et es dites villes, et a Sours, plusieurs choyes et hommes de cors. Et a Chartres, plusieurs rentes et plusieurs dignitez, si comme il est contenu en un escript. Et puet tout ce valoir quantes il tient de la Contesse, environ 1111^l. lib. par an de rente. Et doit ledit viconte servir d'ost, soit tiers de Chevaliers, et doit rachat. Et environ 11^l. rierrefes. Vide in Vicecomes.

FEUDUM VICECOMITALE. Idem quod Vicecomitatus. Charta an. 1308. in Reg. 40. Chartoph. reg. ch. 166: Exceptio Feodo Vicecomitali, qui tenetur ab episcopo Engolismensi.

FEUDUM VICEDOMINIL Vide Vicedominus.

FEUDUM VILLANUM, Tenementum, quod a villano possidetur sub onere prestationis, census et operarum, quod villanum servitium nuncupatur. Lit. Phil. VI. an. 1342. in Reg. 74. Chartoph. reg. ch. 504: Pour ce que ledit Evesque (de Baieux) a regardé que plus seroit profitable chose, s'il demouroit fie noble, que ce ne seroit que ledit Jehan le tenist comme Villain. Et dudit Evesque, mesme ment comme se il demouroit Fie Villain, si ne charroit, ne pourroit chaer en garde dudit Evesque, ne n'y prendroit ledit Evesque les faisances que fie noble doit faire, etc. Lit. remiss. an. 1385. in Reg. 127. ch. 275: Et est icellui manoir tenu en censive et en Fief vilain. Vide supra Feudum rurale et in Villanagium.

FEUDUM VINEARUM. Lit. remiss. an. 1478. in Reg. 265. Chartoph. reg. ch. 817: Ouquel Fief de vignes a plusieurs hommes tenens, qui tiennent en particulier au droit de complant, devoir feodal, etc. Combien que selon l'usage et coutume de nostre pays de Poitou... il ne soit loisible a aucuns tenanciers dudit fief icellui ouvrir ne vandanger, sans le congé... des seigneurs dudit fief, etc.

FEUDUM VINI, Cujus prestatio ex vino constat. Charta an. 1215. in Chartul. S. Vincent. Laudun. ch. 133: Dedit etiam eidem ecclesie (S. Vincentii) duos modios albi vini ad Feudum Vini, quem a domino Laudunensi episcopo teneo.

FEUDUM VIVUM, Gall. Fief vif, ou rente fonciere, in Consuetud. Aquensi tit. 8. art. 2. §. 8. II. in quo tenens seu vassallus tenetur habere seu tenere ignem vivum, Feu vif, id est, perpetuam residentiam. Vide supra Feudum mortuum.

FEUDUM, marito vivente, propter nuptias est mulieris donatio (sive in tre gedinge), ipso mortuo ejus Feudum (sive rechte len) appellatur. Speculum Saxon. lib. 8. art. 75. §. 2.

CRESCERE DOMINUM IN FEUDO, est augere feudum domini per accessionem et acquisitionem, in Charta an. 1230. apud Perardum in Burgundicis pag. 417. De ejusmodi augmentis feudorum,

pluribus egit vir clarissimus Dionysius Salvaingus Boissius lib. de Feudorum usu cap. 19. Vide Servitium Meliorare.

FEUDUM MINUERE vetantur vassalli, praesertim si servitium domino inde regale minusatur, quomodo obsequium ann. 885. cap. 18. Nam caeteroquin meliora feuda partitionem ac divisionem admittunt. Guntherus lib. 8. Ligurini:

Marchia, sive Comitatus possessio, sive Ducatus. Integre permanent: Feudalia caetero nullis. Participanda potest, domino dum quique fidei. Spondens obsequium, juramento iudare praestat.

Constitutio Friderici I. Imper. apud Radevicum lib. 4. cap. 7: Non modicas accepimus querelas, quod beneficia eorum et Feuda, quae vassalli ab eis tenebant, sine dominorum licentia pignori obligaverant, et quadam collusione, nomine libelli vendiderant, unde debita servitia amittebant, et honorum Imperii nostrae felicitatis expeditionis complementum minusabant, etc. Alia Charta an. 1176. apud Hieron. Vignerium in Genealog. Alsatic. pag. 120: Hoc addit, quod Feudati mei, si quid dare voluerint in vicomitatibus de Feudis suis, unde servitium nec redditus mei decrescant, etc. Tabularium Lehunense Ch. 82. Et si quidem tenore, quod non licet eis vel heredibus suis Feudum immutare, vel dividere. Adde Galliam Christian. tom. 4. pag. 146.

Ita tamen feudorum partis alicujus alienationes a dominis permittebantur, dummodo vassallus retineret tantum terram aut feudi, quo servitium consuetum domino exhiberet, et, ut vulgo loquuntur Consuetudines municipales, pourveu qu'il retint de quoi servir le fief. Tabularium S. Crucis Telemontensis fol. 8: Addit... ut si quis ex isto meo honore voluerit loco sanctae Crucis ac Monachis ibidem Deo servitibus de possessione sua dare vel vendere, non prohibeatur; sed potius commoneatur, tantulo interdicto, ut dominus suus inde suum non perdat servitium. Tabular. Carnobii Dolensis: Concedimus etiam, ut quicumque ex nostris etatis vel feudatis partem aliquam sui fici sine casamento, quod a nobis habet, dare voluerit, libere hoc agere possit, ita tamen ut non totum det, sed partem retineat capite. Magna Charta Angliae cap. 32: Nullus homo liber det de caetero amplius aliam de terra sua, quam ut de residuo terrae suae possit sufficienter fieri domino Feodi servitium ei debitum, quo i pertinet ad feodum illud. Statutum de Prærogativa Regis an. 17. Edw. II. cap. 7: Nullus, qui de Rege tenet in capite per servitium Militare, potest alienare majorem partem terrarum suarum, ita quod redditum non sufficiat ad faciendum servitium suum, sine licentia Regis. Tabular. Monast. Longipontis in diocesi Paris: In primo anno, quo Philippus filius Philippi Regis Francorum accepit uxorem Helicabeth filiam Guidonis Trusselli, residens apud Montem Lethericum inter proceres suos, firmavit quaecumque Ecclesia de Longiponte tenerat usque ad diem illi, videlicet villam, quae dicitur Ver, ab omni exactione liberam, consuetudinem Militum de Fisco Montis Letherici dandi Ecclesiae, excepto quod dominus servitium suum non perdat, potestatem habebatam Charta Renaldi Comitis in Chron. Besanonsi pag. 681: Donavit qui, quid de Feodo suo uniusquisque de eadem villa... predictae celle feodibus dederat, d'immu. ex hoc

totum Feodum suum ipse non amittat, etc. Alia an. 1000. apud Louvetum in Beljovaco: Confirmavit adhuc... ut si aliquis ex Militibus suis de Fisco sua Ecclesia donare voluerit, obsequio suo jure dquet indifferenter, ita scilicet ut Militare servitium non amittat. Charta Ludov. VII. Reg. Franc. an. 1141. in Tabul. Prioratus Nervus villae fol. C: Si vero aliquis homo noster pietate ductus de Feodo nostro eidem Monachis aliquid impertire voluerit, auctoritate nostra ei concedimus, et donamus, eo scilicet tenore, ut servitia et consuetudines nostras propter hoc non amittamus. Charta fundationis Abb. S. Stephani de Fonteneto in Normannia, in Regesto 106. Tabularii Regii Ch. 370: Concessi eis et confirmavi, quod homines et milites mei et homines Militum meorum habeant potestatem donandi sive vendendi eidem Abbati et Monachis competentem de tenementis suis quod voluerint: ita tamen quod tantum remaneat de Feodo in manu donatorum, quod ipse possint sufficienter respondere mihi et heredibus meis de omnibus ad me et heredes meos pertinentibus, etc. Assisia Hierosolymit. MSS. cap. 180: Se un home qui a Fie, qui soit conveu a vil, recreant, couart, ou que il soit bascu, ou que il soit malhaigné d'aucun des membres, ou yroyme, ou enticelle de aucun manoir et vilain vice; mais que il soit fis de Chevalier et de fiane, ne en loismariage, l'on ne le peut pas contraindre que il n'achete le Fie, de quoy le Seigneur peut estre empird, ou avertie de son service, etc. Vide Constit. Siculae lib. 3. tit. 5. §. 2. et Stabilimenta S. Ludovici lib. 1. cap. 124. Ordinerium Vitalem pag. 583. 587. 588. 589. Monasticum Anglie. tom. 2. pag. 974. etc. preterea Andreae Suenonis lib. 4. Legum Scaniae cap. 10.

FEUDUM DIVIDERE non licebat vassallo, quando unius tantum militis servitium ex illo feudo prestare tenebatur, secus vero, si plures milites exhibere debebat: atque tunc domino assignabat partem feudi pro ratione debiti servitii, ex Assisia Hierosol. MSS. cap. 181: Nul ne peut desmembrer fie, se le fie ne doit service de plus d'une chevalerie; et qui veult desmembrer fie, qui doit service de plusieurs chevaliers, il doit donner partie de son fie pour partie de son service que le fie doit, c'est que plus l'un se demore au seigneur qui le desmembre Ecclieser son fie, eodem significatu. in Lit. an. 1402. ex Reg. 4. Chart. fol. 296. et in Comput. balliv. Insul. an. 1410. Depeschement de fe. feudi divisio seu imminutio, in Lit. Phil. VI. an. 1342. ex Reg. 74. Chartoph. reg. ch. 501: Comme Jehan de Moulineau nous eust signifié que il avoit achete de Guillaume Gouchart chevalier certains héritages assis en la paroisse de Berneres sur la mer; lesquels par tant de temps, qui n'est memoire de contraire, ont este tenuz par un fie de chevalier franchement, avecques court et usage en basse justice des Evesques de Baieux, jusques a tant que n'inguares, pour ce que l'en disoit que ledit chevalier y avoit fait aucuns de depeschement de fie; nostre auct et fial conseiller l'Evesque apresent de Baieux avoit (l'ut) prendre et arrester en sa main la court et l'usage dudit fie accuse de depeschement. Vide infra Longipontare.

FEUDUM DIVIDERE non licebat vassallo, quando unius tantum militis servitium ex illo feudo prestare tenebatur, secus vero, si plures milites exhibere debebat: atque tunc domino assignabat partem feudi pro ratione debiti servitii, ex Assisia Hierosol. MSS. cap. 181: Nul ne peut desmembrer fie, se le fie ne doit service de plus d'une chevalerie; et qui veult desmembrer fie, qui doit service de plusieurs chevaliers, il doit donner partie de son fie pour partie de son service que le fie doit, c'est que plus l'un se demore au seigneur qui le desmembre Ecclieser son fie, eodem significatu. in Lit. an. 1402. ex Reg. 4. Chart. fol. 296. et in Comput. balliv. Insul. an. 1410. Depeschement de fe. feudi divisio seu imminutio, in Lit. Phil. VI. an. 1342. ex Reg. 74. Chartoph. reg. ch. 501: Comme Jehan de Moulineau nous eust signifié que il avoit achete de Guillaume Gouchart chevalier certains héritages assis en la paroisse de Berneres sur la mer; lesquels par tant de temps, qui n'est memoire de contraire, ont este tenuz par un fie de chevalier franchement, avecques court et usage en basse justice des Evesques de Baieux, jusques a tant que n'inguares, pour ce que l'en disoit que ledit chevalier y avoit fait aucuns de depeschement de fie; nostre auct et fial conseiller l'Evesque apresent de Baieux avoit (l'ut) prendre et arrester en sa main la court et l'usage dudit fie accuse de depeschement. Vide infra Longipontare.

FEUDUM DIVIDERE non licebat vassallo, quando unius tantum militis servitium ex illo feudo prestare tenebatur, secus vero, si plures milites exhibere debebat: atque tunc domino assignabat partem feudi pro ratione debiti servitii, ex Assisia Hierosol. MSS. cap. 181: Nul ne peut desmembrer fie, se le fie ne doit service de plus d'une chevalerie; et qui veult desmembrer fie, qui doit service de plusieurs chevaliers, il doit donner partie de son fie pour partie de son service que le fie doit, c'est que plus l'un se demore au seigneur qui le desmembre Ecclieser son fie, eodem significatu. in Lit. an. 1402. ex Reg. 4. Chart. fol. 296. et in Comput. balliv. Insul. an. 1410. Depeschement de fe. feudi divisio seu imminutio, in Lit. Phil. VI. an. 1342. ex Reg. 74. Chartoph. reg. ch. 501: Comme Jehan de Moulineau nous eust signifié que il avoit achete de Guillaume Gouchart chevalier certains héritages assis en la paroisse de Berneres sur la mer; lesquels par tant de temps, qui n'est memoire de contraire, ont este tenuz par un fie de chevalier franchement, avecques court et usage en basse justice des Evesques de Baieux, jusques a tant que n'inguares, pour ce que l'en disoit que ledit chevalier y avoit fait aucuns de depeschement de fie; nostre auct et fial conseiller l'Evesque apresent de Baieux avoit (l'ut) prendre et arrester en sa main la court et l'usage dudit fie accuse de depeschement. Vide infra Longipontare.

FEUDUM DIVIDERE non licebat vassallo, quando unius tantum militis servitium ex illo feudo prestare tenebatur, secus vero, si plures milites exhibere debebat: atque tunc domino assignabat partem feudi pro ratione debiti servitii, ex Assisia Hierosol. MSS. cap. 181: Nul ne peut desmembrer fie, se le fie ne doit service de plus d'une chevalerie; et qui veult desmembrer fie, qui doit service de plusieurs chevaliers, il doit donner partie de son fie pour partie de son service que le fie doit, c'est que plus l'un se demore au seigneur qui le desmembre Ecclieser son fie, eodem significatu. in Lit. an. 1402. ex Reg. 4. Chart. fol. 296. et in Comput. balliv. Insul. an. 1410. Depeschement de fe. feudi divisio seu imminutio, in Lit. Phil. VI. an. 1342. ex Reg. 74. Chartoph. reg. ch. 501: Comme Jehan de Moulineau nous eust signifié que il avoit achete de Guillaume Gouchart chevalier certains héritages assis en la paroisse de Berneres sur la mer; lesquels par tant de temps, qui n'est memoire de contraire, ont este tenuz par un fie de chevalier franchement, avecques court et usage en basse justice des Evesques de Baieux, jusques a tant que n'inguares, pour ce que l'en disoit que ledit chevalier y avoit fait aucuns de depeschement de fie; nostre auct et fial conseiller l'Evesque apresent de Baieux avoit (l'ut) prendre et arrester en sa main la court et l'usage dudit fie accuse de depeschement. Vide infra Longipontare.

receptum hactenus usum, definitum legitur solemniter iudicio ann. 1210. cui cum rege praesuerunt dux Burgundiae, comes Nivernensis, Bolonia, Sancti Pauli, de Domnapetra, et alii proceres multi, ex Cod. reg. 2. fol. 9. r. : *Magnates de regno Francie unanimiter conveniunt et assensu publico firmaverunt, ut a primo die Maii impostarum ita sit de Feodalibus tenementis. Quicquid tenetur de domino, lege vel alio modo, et contingeret per successionem hereditariam vel quocumque modo divisionem inde fieri, quocumque modo fiat, omnes qui de illo Feodo tenebunt, de domino feodi principaliter et nullo modo tenebunt, sicut unus antea tenebat, priusquam divisio facta esset; quandoque contigerit pro illo totali Feodo, tenebit (f. leg. debent) servitium tenebitur arbare et illi domino deservire et reddere rachatum et omnem iustitiam. Quicquid autem antea factum est et usitatum usque ad proximum diem Maii, maneat sicut est factum; sed de cetero fiat, sicut est supra dictum.* Vide infra Feudum Seigniorum.

FEUDUM PERIRE, seu Forisfacere Feodum propter Feloniam, in Legibus Henrici I. Regis Angli. cap. 84. Usatici Harononenses MSS. cap. 32. Qui seniorum suum vicum in bello reliquerit, dum eum adjuvare possit, aut malo ingenio ei de pugna defecerit, perdere debet omnia, quae per illum habuerit. Ita de eo qui seniorum suum desperaverit, et per superbiam eum pensabiliter diffidaverit, cap. 83. et de eo qui se sciente seniorum suum a manu vel a lingua occiderit, vel alium suum legitimum, aut adulteraverit uxorem eius, vel toliverit ejus castrum, et non reddiderit sine peronimento, aut fecerit ei malum, quod non possit ei redigere nec emendare, etc. Adde cap. 34. Velus Consuetud. Francie lib. 2. Le vassal pert son Fief, quand par mal talent il met la main sur son Seigneur à tort, se il arrive contre lui, se sans congie il pesche en ses estangs, et ou il chassent en sa garenne se il fortrait sa femme, ou fille pucelle, per assaies Hierosol. MSS. cap. 186. et 187. L'on peut perdre son Fief en trois maneres: l'un est l'an et jour, l'autre toute sa vie, et la tierce luy et ses hiers. L'an et jour le peut home perdre par default de service. Toute sa vie le peut home perdre et pert par default d'homage et par autres choses, et l'on peut perdre et pert pour Dieu renner, et pour estre traitour vers son Seigneur. Et cap. 193. Ce sont les choses de quoi il me souvient oras pour que l'on peut et doit par l'assise ou usage du Royaume de Jerusalem estre desheritee lui et ses heirs. Qui est herege (heretique) qui se renvoie, qui met main sur le cors de son Seigneur, qui vient à armes contre son Seigneur en champ, qui vent sans le congie de son Seigneur sa cite, ou son chastiau, ou sa forteresse à son ennemi, tant come il a à boire, ne il manger tant ne quant, qui traist son Seigneur, et le livre à ses ennemis, qui porchasse la mort et le desheritement de son Seigneur, et est de ce atteint et prove, qui vent par l'assise son Fief, qui est appelle de trahison, rancu en champ, ou desfaillant de venir soi desfendre en la Court de son Seigneur de la trayson que l'on li met sus, se il est seignior, si come il doit. Cap. 191. Ce sont les choses, pourquoi il me semble que l'on peut et doit estre desherite sa vie. Se un home tient un Fief dou Seigneur de qui il li doit homage, et se il ne le fait, ou il ne l'euffre à faire, si come il doit, dedans un an et un jour, etc. qui est atteint de foy mentie vers son Seigneur,

il pert le Fief toute sa vie, etc. Adde Libros Feodor. Regiam Majest. lib. 2. cap. 61. Leges Alfonsinas parte 4. tit. 28. lege 8. Constitut. Siculas lib. 2. cap. 12. § 17. Consuetud. Andegav. art. 187. et seqq. et Feudistas passim. Vide Forisfacere.

FEUDUM COMMITTERE, Idem quod in Commisum cadere, Gall. Tomber en Commise, quod fit cum dominia ex delicto vassalli ad dominum feudi redeunt. Committit son Fief, in Consuetudinibus municipalibus nostris passim. Charta ann. 1281. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 108. *Quis quidem si per dictum Raymundum non fuerint observata, Feudum superius sibi datum Committatur; et eo quod predicta non observaret. Vide Committere.*

FEUDUM RETINERE, quod Practici nostri dicunt, Retenir par puissance de Fief, ut est in Consuetud. Senon. art. 85. et aliis passim. Retenir et reunir à sa table le Fief par puissance de Seigneurie in Consuet. Ambian. art. 18. 48. Silvanect. art. 226. et Clapomontens. art. 38. Regestum Constabulariae Burdegali. fol. 101. *I robatur et est notorium et publicum, quod nemo nec nobilis nec inobis potest ne consuevit acquirere Feudum notile, nec vendere, si teneatur immediate a D. Rege et Duce, quousque primo illud Feodum dicto D. Regi, vel gentibus suis presentaverit, et viderit, an illud pro praetio, quo fuerit venditum, retinere voluerit; et si voluerit, potest illud retinere eodem praetio, ut dominus superior et directus. Subdit Instrumentum: Dummodo a Domino Feodi non fuerit missus in ejus possessionem.*

FEUDUM CONDUCERE, Illius investituram a domino feudali recipere. Vide supra Conducere.

FEUDUM EXTERE, Illius investituram a domino feudali petere. Instr. ann. 1285. tom. 5. Cod. diplom. Polon. pag. 81. col. 2. *Cum quadam vice Feudum suum Exegisset, et se infudari ab eo (domino) postulasset, etc. Vide supra in Feudum Patrimoniale.*

FEUDUM JUSTITIARE, Jus suum in eo exercere, vel manum injicere. Lit. Alfonsi comit. Pictav. ann. 1269. in Reg. 11. Chartoph. reg. fol. 153. v. : *Significavit nobis venerabilis pater episcopus Mimatensis, quod vos arcetis seu Justitiare vultis Feudum Guidonis de Montlonge, quod feudum tenere debet dictus Guido a domino Castri et dominus Castri ab ipso episcopo, et idem episcopus a nobis. Vide Justitiare.*

FEUDUM OSTENDERE, Feudum praediorum cum suis limitibus ac terminis, atque adeo juribus ac oneribus descriptionem domino offerre, quod Feudum tradere in scriptis pluries dicitur in Lib. nig. episc. Carnot. ad ann. 1283. 1284. etc. Chartul. AB. S. Germ. Prat. fol. 2. r. col. 1. Anno 1268. Henricus gener domini Symonis de Emanto militis apud Emantum (sic) fecit homagium dom. abbati S. Germani de pratis Parisius de feodo quod tenet ab ipso, et promisit se infra adventum primum dom. abbatis redditurum dictum Feodum in scriptis, et dicturum si quid alienatum sit de dicto feodo. Infra: *Promisit se traditurum et declaraturum in scriptis praedictum Feudum. Gall. Donner aveu et dénombrement. Charta ann. 1263. in Reg. S. Ludov. ex Chartoph. reg. fol. 62. r. Mandamus vobis (comiti Fuxensi) qualinus Feudum, quod a nobis tenetis, senescallo nostro Ostendatis seu ostendi faciatis... Pro praedicto mandato domini*

regis complendo... ad Ostensionem dicti feudi traditis (dictas comas) quendam cedulam recognitionis dicti feudi.

FEUDUM NEGARE, Clientelarem professionem denegare, cui oppositum Recognoscere. Reg. Phil. Aug. sign. 24. bis in Chartoph. reg. part. 1. fol. 40. r. col. 2. *Guillelmus Dispensator apud Censuram 1. Feodum recognovimus et dimidium negatum. Gualfredus de Saie 1. Feodum recognovimus et 1. Feodum negatum.*

FEUDUM POSTULARE, Illius investituram a domino feudali petere. Vide supra in Feudum Patrimoniale.

FEUDUM REFUTARE, idem quod Feudum negare. Tract. inter Amed. V. comit. Sabaud. et Joan. abb. Ambros. ann. 1285. tom. 3. Cod. Ital. diplom. col. 187. *Qui apertas felonias et injurias manifestas contra nos et ecclesiam nostram committere non expavit, et ad ultimum dictum Feudum Refutavit, Adulterium debitum nolendo inde facere.*

FEUDUM REINTEGRARE, Tantum terras aut feudi ad servitium domini consuetum assignare, quantum a vassallo datum alienatumve fuerat. Charta ann. 1270. in Chartul. Cluniac. ch. 369. *Si appaerent possessiones vel jura aliqua de feodo supradicto per nos vel aliquem nostrum aut dictum quondam patrem nostrum alienatas esse seu extra manum nostram positas, in dicta Cluniacensis ecclesiae praedictum et gravamen, nos de eisdem possessionibus et juribus sic alienatis et extra manum nostram positis, aut aliis possessionibus et nostris juribus de proprio nostro allodio equivalentibus, plene et integre seu perfecte Reintegrabitur Feudum supradictum, vel alias gratum abbatis Cluniacensis plene super hoc faciamus. Vide Feudum minuire.*

FEUDUM SEQUI dicitur vassallus, qui pro feudi parte, quam alter tenet, domino capitali clientelam profertur. Charta ann. 1250. in Chartul. Sabaud. fol. 137. v. : *Si aliquis de bonis illis, pro quibus dictus Radulfus erit homo ligus comitis, ad partem dicti Petri pervenerint ex successione paterna vel divisione, quam inter se faciunt dicti fratres, vel alio quoquo modo, dictus Radulfus pro dicto Petro fratre suo erga comitem respondeat et Feudum Sequatur, et comes homagio ligio ipsius Radulfi pro rebus, quae ad partem dicti Petri pervenerint, sit contentus. Alium tunc temporis obtulisse in Francia usum, superius observabam.*

FEUDUM TERTIO vel quarto medio possidere, nostris En tiers vel quart fief. Stat. ann. 1408. tom. 9. Ordin. reg. Franc. pag. 320. *Pour les rentes, que gens non nobles auront acquises en tiers Fief, en paieront un an tant seulement; et de quart fief et au dessous, neant... Et est à entendre que les gens non nobles, qui auront acquis comme dessus est dit, ne paieront aucune finance en cas qu'il y aura trois moyens francs entre le roy et les possesseurs.*

FEUDI JUDICIUM, Charta ann. 1180. apud Georgium Piloium in Hist. Bellunensi pag. 80. v. : *Ad haec Beatus de Camino remisit Judicium Feudi Nostano et Arioldo, quod super eos fecerat, tamen si attenderint, ut superius legitur. Infra: Rem unicuique ex suis vassallis, qui istud sacramentum fecerunt ad commune Consigium, et firmum tenebit, similiter remisit Judicium Feudi.*

FEUDUM FACERE, id est Homagium, occurrit non semel in Actis Capitularibus Ecclesiae Lugdun. ann. 831. fol. 78. et alibi. [Fragmenta MSS. Hist. Aquil-

tanica apud Stephanot. tom. 4: Petrus de Blot Domesticus Fecit Feudum Domino Episcopo Claromontensi de mansis que habebat apud Raillac et Desazas ac in villa Bellifoci an. 1160. Item, an. 1240. Eble de Ventadour Fecit Feudum Domino Episcopo pro castris de Chaluz, Champagnes, Micament, Montgat, & aliis. [Fidem jurare. Charta ann. 1410. In Memor. G. Cam. Comput. Paris. fol. 142. v. : Amedeus comes Sabaudie... Notum facimus quod nos illustrissimo domino meo domino regi Francorum hodie fecimus Feudum et homagium fidelitatis, ad quod sibi tenebamur ratione vicecomitatus Malileporarii in Normannia. Vide Feoditas.]

¶ FEALITER, id est, Jure Feodali. Chartul. S. Vincentii Cenoman. fol. 29: Dicebant quod ter in anno debebat comedere heres illius terre in Abbacia B. Vincentii Cenomanensis Fealiter; e contra Monachi negabant.

FEUDALIS, Vassallus. Tabularium Bellicocense Ch. 97: Totum quem visus sum habere in ipso manso aut unus ex meis Feudalibus. Charta Ecclesie Tutelensis, scripta sub Odone Rege: Scilicet castrum meum cum omni castellania, et cum universis Feudalibus. Feudales Milites, in Charta Frotardi Vicecomitis Caturcensis sub Rodulpho Rege scripta, Feudales liberi Trajectensis Ecclesie, in Charta Adelbodi Episcopi ann. 1021. apud Willelm. Hedam pag. 282. 1. Edit. [Vide Hiltaus. Glossar. German. voce Frey-lehn mann, col. 508.]

¶ FEODALIS, Vassallus, qui ratione feodi ab alio pendet. Stat. ann. 1388. tom. 5. Ordin. reg. Franc. pag. 140: Homines nostri Feodales, qui in castellanis, preposituris et sedibus, aliisque locis regis... ex debito feodorum suorum... justitiam facere et reddere tenentur, etc. Homme de fief, in Charta ann. 1392. ex Tabul. S. Joan. Laudun. Terrear. Castell. ad Sequanam ex Cod. reg. 9808. 2: Item aucun dudit Chastillon corroucie à son seigneur se départ dudit Chastillon, ils appartiennent aux chaziers, autrement dit Feodaux, dillec. de ramener et conduire seurement devant son seigneur.

¶ FEODALIS, Eadem notione. Charta Fundationis Bassacensis Abbatie ann. 1092. inter Instrum. tom. 2. novæ Gall. Christ. col. 473: Et si omnis parentela mea moriendo defecerit, tota possessio mea et Feodales mei ad Monasterium... sine ullo retentio dono jure perpetuo.

¶ FEVALIS, in Charta ann. 1078. inter Fragn. MSS. Hist. Aquitan. apud Stephanot. tom. 5. pag. 25. verso, et in alia ann. 1191. tom. 8. Spicileg. Acher. pag. 205. et alibi.

FEUDATUS, in Charta anni 1176. tom. 4. Gallie Christ. pag. 146. [et in Edicto S. Ludovici ann. 1233.]

¶ FEODATUS, Hist. MS. S. Cypriani Pictav. pag. 319. in Charta Bernardi Quatorbarbis ex Tabulario S. Cypr. fol. 98.

¶ FEUDICIALIS, Ad feudum pertinens. Charta Bertholdi comit. de Henneberg ann. 1822: Advocatiam nostram, que a nobis descendit jure Feudiciali... libere donavimus.

FEODARIUS, Feudatarius, apud Willel. Thorn. lib. 2. cap. 15. [In Charta ann. 1219. ex Chartul. S. Vincent. Laudun.]

¶ FEODARI, Majores vassalli, qui a Domino feudali nuda pendebant ratione tenuræ. In Delphinatu Feodarii bis in anno solebant convenire, ac tenere placita, ibique de mutuis controversiis, iis

maxime que feuda spectabant, judicare. Horum judicium Dominus præerat, aut ejus loco qui retrogardas de eo tenebant. Inquisitio Oisentii tom. 1. Hist. Dalph. pag. 20: Dominus Hugo Ricardi est homo ligius comitis et tenet de eo... tres partes. Retrogardas totius Oisentii... Et quando Feodarii tenent placita, qui ea debent tenere bis in quolibet anno, debet esse presens loco Domini Comitis, et cavere ne ipsi Feodarii gravent homines B. Comitatus... Et debet respondere D. Comiti de dubiis partibus bannorum et escaetiarum que veniunt cum tenentur dicta placita, et tertiam partem capiunt Feodarii supradicti. Vide Pares.

¶ FEODATARI, idem qui Feodarii. Inquisitio S. Laurentii de Lacu tom. 1. Hist. Dalph. pag. 91: Et capit ibi (D. Comes) omnia banna regalia per totum, & alia banna præter que in feudis, in quibus Feodatarii capiunt parva banna, et cognoscunt de causis realibus que veniunt inter tenentes ipsa feuda. Horum vero præcipua hæc erat prærogativa, ut in placitis et feudis, ipsorum nihil capere posset Bailivus. Inquisitio pro juribus Dalphinat. tom. 1. Hist. cit. pag. 141: Dom. Petrus Romanus, et Gualterius, de Meissegas, et Humbertus de Claromonte sunt homines Legi Comitis, et tenent de eo castrum de Claromonte et Balliam ejusdem castrum, et capiunt ratione Ballie tertiam decimam partem bladorum... et tertiam partem omnium bannorum, et escaetiarum que possunt ibi accedere Comiti tam in terris quam in denariis, salvo tamen usagio Comiti debitis, præterquam in placitis Feodatariorum et feudis ipsorum, ubi nihil capiunt. Eadem notione occurrunt Feodatarii in Constit. Petri Reg. Aragon. ann. 1392. in Appell. ad Marcam Hispan. col. 189.

¶ FEODARIUS, Qui alienius vassallum se, hie data, profertur. Chron. Angl. Th. Otterbourne pag. 76: Ita quidem quod ipsi et heredes sui deinceps forent Feodarii ecclesie Romanæ. Occurrit præterea in Ch. ann. 1219. ex Chartul. S. Vincent. Laudun. Vide in Feudum.

¶ FEODATARIUS, Vassallus passim.

¶ FEODATARIUS, Eadem notione, apud Ludov. La guille in Probat. Hist. Alsac. pag. 54.

¶ FEODATARIUS, in Epist. Lauri Quirini de Turci potentia, ad Pium PP. II. ex Biblioth. Regia num. 265.

FEODATARIUS, vel FEODATARIUS, apud Anglos, est Officialis a Magistro Curie Wardorum, seu Pupillorum, sub sigillo Curie illius, vel pluribus Comitibus datus. Hic in cognoscendis rimandisque feudis, ad Regem pertinentibus, et ad tenuras pro Rege requistandis, tuendaque operam navat: Escaetori ideo adjunctus, omnibusque nervis regiam promovens utilitatem. Pupillorum terras lustrat, valorem annuum investigat, prodit, indicit, censum recipit, et Curie receptori defert. Viduis item tenentium Regis dotem assignat. Spelman.

FEODATI, Fievez, apud Suger. de Administr. sua cap. 10.

¶ FEODARIUS, Feudo investitus, idem quod infra Fevator. Placit. ann. 1122. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 420: Alia etiam instrumenta cartarum, que testantur eandem ecclesiam laicos habuisse ad feudum de abbatis Junellenis, longam etiam possessionem per se et Feodarios suos ostenderunt. Privileg. villæ de Burgo in ducatu Aquit. ann. 1451. ex Reg. 138. Chartoph. reg. ch. 879: Item

dixerunt quod illi Feodarii et tenentores in palude de Barba et in villa, certa denaria reddunt nobis. Rectius in. Hist. Cam. Comput. Paris. sign. JJ. rub. fol. 14. v. : Dixerunt quod sunt aliqui Feodarii et tenentores in palude de Barba et in dicta villa, qui certa decem reddunt domino regi.

¶ FEVONES, Eadem notione, apud Menersterium in Probat. Hist. Lugdun. pag. 18: Dedit etiam nobis dono supradictus Comes Willelmus quicquid acquisituri eramus in locis istis de Fevonibus; Fevones quoque, scilicet Willelmus de Lavieu, etc. [V]b] perperam editum Fruonibus et Fruones.

FEODATARIUM, Jus, quod uxori competeat in feodis mariti. [9] Seu Donatio propter nuptias, ut supra ad lin. Feudum marito-vivente, monui. Charta Rainaudi Archiepisc. Lugdun. ann. 1215: Et 3 dem. frumenti, et 3 dem. stiginis, et 3 dem. ordi, debiles in illa parte, quam tenet Margarita uxor Guisfridi Gras, et 5. sol. et 4. ob debiles et investituræ in ambabus partibus, non obstante Feodatario pro parte Margarite.

FEODAGIUM, [Jus feudi ejusdemque districtus, territorium.] Charta Henrici Vicecomitis Rupescardani ann. 1256. in 7. Regesto Archiepisc. Lugdun. ann. 1256. lilius partis castrum de Brusac Petragoric. duxeris, que Helias dictus Flameng Miles avohabat, et cognoscebat a nobis, cum Feodagio omnium, que predictus Helias habebat seu habere poterat in Castellania Castrum predicti, etc.

¶ Frage, Fieffage et Fieusement, notris, Feudum ipsum seu feudi conditio. Charta ann. 1236. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 247. v. col. 1: Arons baillie et feuse en fin et en perdurable otrois à Fieusement et à annuel rentes, etc. Alia ann. 1361. in Reg. 102. Chartoph. reg. ch. 19: Arons baillie à Regnaud Willot... en pur Fieffage, à fin et perpetuel héritage nostre manoir de Berengerville Lit. Jean. comit. Tancarville. ann. 1390. in Reg. 119. ch. 231: Icclui sire Jehan puisse avoir et edifier à son profit un coulombier à pie et ro... parmi ce que icellui sire Jehan Costart et ses loirs seront tenuz de nous faire et à nos successeurs par maniere de Fieffage le nombre de 10. sols de rente. Les deniers et revenus d'un Frage, in Ch. ann. 1311. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 1379. Vide supra Featum.

¶ 1. FEODAGIUM, Eadem notione Charta Guigonis pro Monasterio Vallis Benedictæ ann. 1184. tom. 4. Gall. Christ. inter Instr. col. 23: Concesserunt... omnia sua nemora... et in Feodagio suis perpetuam libertatem acquirendi sine aliqua fraude (i. laude) et consensu et sine aliquo usatico et dominio.

¶ 2. FEODAGIUM, Feudi traditio, possessiove. Reg. feodor. Aquit. in Cam. Comput. Paris. sign. JJ. rub. fol. 20. v. Insuper recognovit predicta domina Margarita de Turcena, quod tenet ab eodem domino rege in feodum immediate, castrum de Ganciero cum pertinentiis, videlicet castrum de Montinur jure Feodagii.

¶ FEODATIO DESAVENANS, Illegitima, minime conveniens: cum scilicet valor feudi census ex eo solvendum longe superat. Vide supra Desavenans.

FEODITAS, Will. Thorn. ann. 1281: Consuetudinem et auxilia ad relevationem Abbatie S. Augustini... Feoditatem etiam et relevium 25. sol. Idem ann. 1283: Quod prefati homines de Stonore facerent eis redditum, relevium, Feodita-

ten. octam ad Curiam suam, etc. Ubi Feoditas videtur vox formata ex Gallico Feodis, fidelitas, homagium, sacramentum fidelitatis. *Faire fief, recevoir le vassal à fief*, in Consuetudine Arvern. cap. 22. art. 5. 23. ubi feodum sumitur pro hominio et fidelitate, seu *fci et homage*, ut est in art. 4.

° *Feudé*, eadem acceptione, in Charta ann. 1224. ex Chartul. 21. Corb. fol. 81. *Ja fust il que ledit monseigneur Charles fust en la Feude desdits religieux desdites terres, et les eust relize par son procureur... Item ledit Ferry par lui ou son procureur spuffissamment foudé est et sera tenu... entrer en la Feudé et souffrance desdits religieux.* Vide Belloman. MS. cap. 48. pag. 127. v. col. 2.

° *FEODALE*, Quidquid feodi ratione debetur. Charta ann. 1224. in Chartul. Mauriziac. ch. 35: *Confessus est in iure abbas Mauriziacensis, quod recepit pluries episcopum Carnotensem in domo sua, et solvit expensas ejus, et alia que appellatur Feodalia. Seigneuris feodatores, dominium, quod iure feodi gaudet, in Ch. ann. 1417. ex Chartul. Latinac. fol. 174.*

° *FEARE*, Terram vel prædium in feodum concedere. Charta Kadelonis ex Chartul. Sangerm. fol. 8. tom. 2. Gall. Christ. inter Instr. col. 418. *Obtuli... omnia propria que possidebam in parochia S. Mariae Perate, atque Albensi, exceptis casamentis unde meos homines Feaveram.*

° *Efféaler*, eodem sensu, in Descript. feud. comitat. Camerac. ex Tabul. ejusd. ecd. *Fieffer* vero, pro Prædium ad multos annos conducere, in Instr. ann. 1406. ex Bibl. reg.: *Toutes voies ou cas que ledit chevalier la (Hoffert) voudroit Fieffer audit pris ancien et bailler bon contreplegs, sont d'accord le l'accepter.*

° *FEARE*, in Lib. nigro Scaccarii pag. 55: *De duobus huds unum Feavit militem.*

° *FEODARE*, Charta ann. 1289. ex Chartul. S. Vandregesit. tom. 2. pag. 1574: *Concessi... in excambitionem predictæ pchis terræ quam ipsi Religiosi mihi Feodaverunt. Occurrit alibi.*

° *FEODISARE*, Charta Helliui Trevir. Archiep. ann. 1152. apud Marten. tom. 7. Ampliss. Collect. col. 72: *Negre Dux Feodisare eos cojet, immo etiam dare et accipere in fide et veritate prohibebit.*

° *FEODICARE*, A debitis ob feodum servitium aliquem eximere, seu in feodum francum erigere. Epist. G. de Villa Hardoini ad Blancham Comitissam Campaniæ, inter Apeed. Marten. tom. 1. col. 810: *Intimamus vobis præterea quod scripta feodorum vestrorum sunt in Ecclesia S. Stephani Treocarum, et in scriptis continetur duo milia et ducenti milites, quorum mille et octoginti sunt, tum ligi, quam munitionis observatores, exceptis illis quos Comes H. et Dominus noster Comitissa, et Comes Th. Feodaverunt.*

° *FEODARE*, Feodum in aliquem conferre, investire, donare. *Feodator*, Donator. Chronicon Cambriæ: *Rex Willielmus cogn. Bastardus... Conquestor Angliæ... Feodavit Hubertum de Vaur de Baronia de Gillesland... et Feodavit Robertum de Strivers de Baronia de Burgo, etc.* Occurrit apud Will. Thorn. ann. 1281. 1283. *Feodari per chartam*, in prius Statutis Roberti I. Scotiæ Regis cap. 2. Differt autem *Feodare a donare*, quod *Feodare*, sit feodum simplex feodataria conferre; *donare* vero sit

conferre Feodum talliatum, hoc est ad certam conditionem. Hanc differentiam observat Littleton. sect. 57. Vide Bractonum lib. 2. cap. 5. § 6.

° Hinc facile colligitur, quid sit *tenere per feodum vel per cartam*, ut legitur in Bulla Alexandri PP. III. ann. 1178. e Chartular. Latinac.: *In unoquoque molendinorum sito super rivum de Concha quod tenetur ab Ecclesia per Feodum vel per cartam. Ubi tenere per feodum dicitur, qui liber est ab omni servitio; per cartam vero, qui certis ac definitis servitiis in Charta expressis obnoxius est.*

° *DARE PER FEODUM*, Idem quod in feodum concedere. Charta 977. Marcus Hisp. col. 916. *Nullus Comes neque Episcopus nec sit ausus dare ipsum comitatum per Feodum ad nullum hominem.*

° *Pare à feu*, in Chartul. Celsinian. ch. 12: *Bernardus prior... ipsam ecclesiam et omnia ad eam pertinentia archiepiscopo Ambrardo à Feudedi; propter hoc homo suus fuit.*

° *EXTRA FEODUM PONERE*, A iure feudali eximere; quod præstabat dominus superior, cum aliquid a vassallo suo ecclesie conferre. Charta ann. 1227. in Chartul. Clarifont. ch. 28: *Cum vero eandem decimam idem Robertus a me tenent in feodum, ipsam elemosinam laudat similiter et approbat et extra Feodum posuit. Occurrit pluries in eodem Chartulario.*

° *FEODARE*, Idem quod *Feodare*. Homagium Philippo Nobili factum Henrico I. Duci Brabantie ann. 1200. apud Miræum tom. 1. Diplom. Belg. pag. 407: *Ipsa vero Dux de tota terra Alost... me legitime Feodavit, et ego de prefata terra... prefato Duci feci homagium ligium.*

° *REFEODARE*, In feodum denuo concedere, seu potius rursus investire. Henric. Knightonus ann. 1291: *Ad Refeodandum electum in tota regalitate et dignitate, etc.*

° *FEODAMENTUM*, Datio ad feodum, donatio feudi, sæpe simplex donatio, inquit Cowellus lib. 2. Inst. tit. 7. § 2. Vide tom. 2. Monastici Angl. pag. 201. et Will. Thorn. pag. 2078. *Feodamentum*, apud Littletonem sect. 1. 57.

° *FEODAMENTUM*, in Charta ann. 1287. apud Mador Formul. Angl. pag. 60.

° *FEFFAMENTUM* apud eundem Formul. Angl. pag. 356. *Feffamentum*, in Libro nig. Scaccarii pag. 63.

° *Nostris Feffamentis* Charta ann. 1394. in Reg. 146. Chartoph. reg. ch. 224: *Le bail et Feffement à lui fait à héritage de ladite sergenterie. Pro feudi redditu et emolumento, in Charta ann. 1819. ex Reg. 59. ch. 243: *Item les receans desdites vassories et les receans (sic) des bourgeois desdites et des Feffemens, etc.* *Fieff*, Charta ipsa, qua prædium in feodum vel ad censum traditur. Lit. remiss. ann. 1406. in Reg. 160. ch. 121: *Pour le temps que le suppliant estoit tabellion à Caen, certain Fieff et contrat de héritage fut passé devant lui, etc.**

° *FEODARIUS*, Dominus capitalis a quo feodum dependet. ° *Male*, idem quippe videtur quod *Feodatus*, qui feodo investitus est, ut indicat particula *vel*, hic disjunctiva. Et certe *achaptamento* debebatur in mutationibus sive dominorum sive feodatariorum. Homagium facta D. Johanne de Castro-novo ann. 1275. apud D. Brussel de Usu feud. tom. 1. pag. 122: *Guillelmus de Umu, Johannes de Fonte-Baudonis, et Hierius de Campo-Milonis debent in mutationibus*

Dominorum vel Feodatariorum duos pñdos pro achaptamento, sine homagio.

° *FEODATOR*, Rastallo et JC. Anglis *Feoffor*, Dominus, qui terram ad feodum concedit, vel qui prædium tenentis in feodum simplex erigit, aut certe qui investit aut donat. Monasticum Angl. tom. 1. pag. 375: *Qua quidem carta visa, comperit est, inter cetera, contineri in eadem, quod Feofatores subscripti dederunt Benedicto quondam Abbati de Selesby, etc. Tom. 2. pag. 23: *Tenuit... tenementa... per feofamentum antecessorum de Lovetot, tenendum de Feofatoribus suis, videlicet de illis de Lovetot.* Littleton. sect. 57: *Le Feoffot est proprement ou home enfeoffa un auter en aucune terres, où tenemens en fée simple. Celui qui fit le Feoffment, est appellé Feoffour, et celui à qui le feoffement est fait, est appellé Feoffee.* In Consuetudine Meldensi art. 134. Rex dicitur esse *le souverain Fieffeur*, seu *Fieffeur*, id est, supremus feoffator.*

° *FEODATOR*, Vassallus, feodatus. Henrici VII. Roman. Imper. sententia in Robertum Regem Apulie ann. 1. ejus Imperii, apud Murator. tom. 10. col. 630: *Vassallos quoque, Feodatores et omnes et singulos, qui eidem fidelitatis et feudi, vel alia quacumque ratione vel causa ad aliqua paranda servitia personalia vel realia tenerentur, ad omni vinculo fidelitatis, subjectionis, et obedientie ei vel suis heredibus faciendæ absolutim penitus et in totum.*

° *FEODATUS*, Donatarius, vel qui feodo investitur. Passim apud JC. Anglos. *Fieffe*, in Consuetudinibus nostris municipalibus, Pontiveni art. 103. Calvimontensi art. 77. Insulensi tit. 1. art. 62. etc.

° *FEODARMA*. Vide *Feodofirma* supra.

° *FEODUS*, in Charta Archambaldi D. Borboniensis ann. 1217. apud Thomasserium in Consuetud. Bituric. pag. 220: *Nec debet ducere burgenses in exercitum nisi per terram suam, et per Feodos suos.*

° *FEODUS*, Tabularium Majoris Monasterii: *Eudo de Lireio dedit B. Martino de Comburnio duodecim dietas terre ab omni servitio liberrimas, juxta viam que ducit ad Rocam spinetorum, et quamdam Feodum quem habebat in castro et tota castellania Comburnii.*

° *FEODUS*, Ordericus Vitalis lib. 8. pag. 690: *Vos omnes, qui patris mei homines fuistis, et Feodos vestros in Normannia et Anglia de illo tenuistis, etc.*

° *FEVUS*, Charta Bernardi Comitissæ Bisuldunensis ann. 1078. tom. 1. Gall. Christ. pag. 39: *Redemi... omnes Fevos militum quos in Bisuldunensi castro S. Maria habebat. Ibidem non semel occurrit.*

° *FEIDUM*, Tabularium Prioratus de Domina in Delphinatu fol. 58: *Ilam partem de decimo, quam habebat Natalinus Torrencus de eo per Feidum in parochia S. Joannis. [Testamentum Raimundi Comitissæ Meigoriensis tom. 9. Spicilieg. Acher. pag. 185. *Dimitto B. Petro Sedis Magalonæ et Canonici ejusd. loci... quidquid habeo... vel in aquis vel in terra, exceptis Feidis que de me habent in hoc terminio Milites.*]*

° *FEDIUM*, Feodum. Charta Philippi I. ann. 1091. apud D. Brussel de Usu feud. tom. 1. pag. 201: *Ego Philippus Dei gratia Francorum Rex concedo Abbatiam S. Mellonis de Ponte-Iarnæ Wilhelmo Rothomagensi Archiepiscopo et omnibus successoribus suis, et domo in Feaum, ut eam de me et de successoribus*

meis perpetuo teneant ad honorem et exaltationem sanctae Rothomagensis Ecclesiae. Quis vero sequuntur observatu dignissima: Hoc autem erit servitium quod pro praefato Fedia faciet mihi Rothomagensis Archiepiscopus. Per singulos annos veniet ad unam ex curiis fidei, sive Belvacum, sive Parisius, sive Silvanectum, si fecero eum convenienter submoneri, nisi ipsa legitima excusationem habuerit. Cum autem ad curiam meam venerit, mittam ei conductum ad Calvum montem, sive ad Pontem-leare. Sed et ad placita mea veniet per Vilcassinum, si et ego eum inde fecero convenienter submoneri.

¶ FEUDUM, in Tabular. Majoris Monasterii: Quoniam beneficia que conferuntur Ecclesiis majorem proprietatis vigorem habent, cum a Dominis de quorum Fede, et ab his de quorum patrimonio sunt conceduntur. Occurrit passim in Tabulario S. Cypriani Pictav.

¶ FEUDUM, a quo potius Gallicum Fief quam a Fevo effectum videtur. Charta Rogeri cognomento Burdini ex Tabul. S. Martini Pontisarr. Domino Odone de Kalnis et Domino Gelduino de Crecciaco castro, quorum Fesum erat, concessit illis.

¶ FEUDUM, Vox apud Siculos adhuc notissima. Registrum Farfensis Abbatie num. 1156: Concedimus... arceptis obligationibus & exceptis Fegis sive beneficiis... et omnia ipsa Fevo et manualia, et infra praefata castella ad hoc opus perficiendum constituemus.

¶ FEODUM, Charta D. Stephani de Villars pro Girino Abbate ann. 1150, tom. 1. Maceriarum Insulae Barbarae pag. 82: Accipimus in Feodum a D. Girino Abbate... quicquid juris vel usagii habebamus. Et alibi passim.

¶ FEVIS, Rotulus saeculi XII. de Prioratu S. Pauli de Tartas in Archivo Casae Dei: Ebraudus pelliciarus et filii eius dederunt dimidiam appendariam de Fevo et de alode.

¶ FEVIUM, Chartularium Ecclesiae Auxiliane: Berardus quidam Miles de Perigeda Fevium quod habebat de Comitibus, dedit S. Mariae Ausciensi.

¶ FEVOUS, Litterae Officialis Atrebat. ann. 1200. ex Chartario Montis S. Eligii Atrebat: Asseruit dicta Domicella... se habere sufficiens excambium sive adbovamentum de dote sua recuperanda... videlicet ad totum Fevodum, sive suprafevodum, quem idem Hugo tenet de D. Comite Atrebatensi. Ex Chartul. Monasterii Aquilincensis fol. 39: In terris vero quas ei dedimus, accipiant opati Fevodum suum.

¶ FEVDIUM, Quidquid feudi titulo possidetur. Charta ann. 1117. Inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 400: Aymericus filius alterius Aymerici jam dicti, qui patri Iherosolimis mortuo in vicomitatibus (Narbon.) successerat, fecit mihi hominum propriis manibus suis, sicut facere debebat, accepit Fevodis, que habebat de ecclesia per manum meam... Post haec, antequam faceret mihi juramentum, quod facere debebat, deprecatus sum eum, ut feudem amicum et hominem meum, quatenus diceret mihi Fevodis, que tenebat de ecclesia, et alios ecclesiae honores, quos tenebant pater, materque que praesens erat, et ipse atque bajuli eorum.

¶ FEVUM, pro Feudum, ex quo nostri Fief, ut ex feudum Burgundi Fief formarunt, ut est in Consuetudine Ducatus Burgundiae cap. 3. etc. Charta exarata sub Lothario Rege in Tabulario S. Mariae de Fontibus apud Cadurcos: Illo Fevo de Limanico, que fuit Ranulfo avo meo, quem tenuit de Comite, Hugoni di-

mitto et Gerardo filio suo: et illo Fevo, qui fuit Guinaberto, dimitto medietatem Hugoni, etc. (Charta ann. 1088. ex Archivo S. Victoris Massil.: Funditus perpetualiter subviza firmitate roboramus, donamus tam in Fevo quam in alode.) Vide tom. 8. Spicilegii Acheriani pag. 220. Marcam in Hist. Beneharn. lib. 4. cap. 5. § 2. Probat. Hist. Monmorenciacae pag. 80. etc. Interpres Graecus Concilii Lateranensis 4. cap. 45. Feudum et Fevdatarii, quod et quidam, reddidit, inspecta scilicet Gallica pronuntiatione, Fie, et Fiev.

¶ FEVUM, Feudum. Vita S. Tygris tom. 5. Junii pag. 75: Concessit autem vallem Costianam, in gyrum Maurianam structam, et rutes et Fevum que muris et lectis Ecclesiae ministrarent.

¶ FEVUM, Godicellus, seu testamentum Raimundi Comitis Tolosani et Rutensis ann. 890: Illo alode de Limanico, quod Grimaldus habet a Fevo Raimundo, etc. Infra: Et alio alode, quod de Ponsione acquisivi, quod Bernardus de Nante habet a Feo S. Salvatoris. (Charta Ludovici VII. Reg. Fr. ann. 1165. e Chartul. Monasterii Montis-Martyrum: Rem laudavit Tendo de Nantolio, de cuius Feo lacina esse dinoscitur. Idem occurrit in Tabul. S. Vincentii Genoman.)

¶ FEVS, Charta Bertrandi Comit. Forcalquer. ann. 1044. ex magno Chartul. S. Victoris Massil. fol. 118: Donn et Fevs quod dicitur de Gallialdo et omnia que ad ipsum Fevs pertinent, videlicet cum mansis, campis, etc. Occurrit praeterea inter instrum. tom. 1. Gall. Christ. pag. 4. col. 2.

¶ FEVATOR, Qui feudum tenet, feudatarius. Charta ann. 1046. inter Probat. ult. Hist. Brenoreh. pag. 125: Alodium autem ejusdem ecclesiae n. praedictis monachis habere concessi eo tenore, quod ipsi Fevatores, qui tunc temporis reliquas partes ejusdem ecclesiae tenebant, vel subsequentes eorum tenerent, cum monachis supra dictis omnibus aliis postpositis emptoribus, levius concordarent. Alia ann. 1197. ex Tabul. S. Petri Carnot.: Mei juris esse monachi concesserunt albanum et Fevatorum. Sed ibi legendum videtur Feneratorum. Fiefvator, in Ch. ann. 1287. tom. 2. Hist. Leod. pag. 408.

¶ FEVATORIUS, Feudatarius a Fevom: Fevator, in Consuetudine Labourtensi tit. 1. art. 4. et Solensi tit. 2. art. 8. tit. 10. art. 1. § 7. 8. 10. etc. Beneharn. tit. 1. art. 26. 27. 28. Charta Raimundi Comitis Tolosani ann. 1183. Sed praedictus Fevatorius non debet is ad feudum dare ad feudum.

¶ FEVATORIUS, pro Feudatarius. Testamentum Guifredi Comitis ann. 1085. tom. 6. Spicileg. Acher. pag. 488: Haec omnia mando venire in sua potestate, sine ullo Fevatorio. Saepe ibidem occurrit.

¶ FEVATOR, Eadem notione, in Charta ann. 1056. apud Chiffletium in Hist. Trenorchicensi pag. 311. Chronicon Andrense pag. 425: Si aliquis suorum Fevatorum de fevo ipsius centum solidatas, vel tantum ut suum hominatum non perdat, donare voluerit, concessit. Ubi perperam editum fenatorum et feno. (Tabular. S. Nicolai Andegav.: Quidam Miles Quirmahocus nomine dedit Ecclesiam S. Paterni... excepto quod si sui Fevati homines in nostra terra hospitarentur, etc. Rursus occurrit in Charta 25. Dunensis Chartularii.)

¶ FEODATUS, Sugerius in Ludovico VI: Rex Francorum Ludovicus, ea, qua supereminabat Regi Anglorum Riccioque Normannorum Henrico sublimitate, in eum

semper tanquam in Feodationem suam efferebatur. (Charta Adolphi Imper. Roman. ann. 1292. apud Ludewig. tom. 5. pag. 435: Nec non Egram civitatem, et castrum cum suo territorio, castris, hominibus, bonis Feodatis, seu non feodatis, vassallis, iudicibus.)

¶ FEVATARIA, Jus feudi, in Charta Amedei Comitis Sabaudie, apud Guichenonem in Episcopis Bellicens. pag. 58. [Vide Fevataria.]

¶ INFEODARE, In feudum vel feudum conferre. Infodder. Burchardus de Casib. 8. Galli cap. 11: Ac alias possessiones pro 190. marcis et 100. libris denariorum invadavit, vel etiam infodavit. Idem cap. 8: Quidquid per Infodationem ab utrisque alienatum est, Conradus Fabariensis cap. 2: Res Ecclesiae damnavit et irrecoverabiliter disposuerat Infodare. Wenceslaus Brack in Terminis Juristarum:

Arotazo frozan, die Impheodare bolohnan.

¶ INFEBARE, Eadem notione. Vetus Instrumentum apud Purcellum in Ambrosiana Basilica pag. 482: Contulit huic Ecclesiae praedia, ita ut nullumquam Archiepiscopo aut Abbati liceat ex eis omnibus aliis aliquid Infebare, vel per litem aut cambium, seu quovis modo alienare.

¶ SUBFEODARE, Gall. Donner en arriere fief. Charta Philippi Regis Franc. ann. 1271. in 30. Regesto Chartophylacii Regii ch. 221: Totum tenebit a nobis ad feudum honoratum, sic quod possit Subfeodare, vel in acapitum dare, retento de Templo dominio canone, vel servitio.

¶ RETROFEODARE, RETROFEODARE, In Retrofeudum, Gall. Arriere-fief, conferre. Libert. ville Florent. ann. 1360. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 389. art. 7: Concedimus quod habitatores dictae ville Florentiae... valeant perpetuo bona sua Retrofeodare, et dum bona Retrofeodata vendantur, laudare et vendas eorundem recipere. Instr. ann. 1474. ex Tabul. Flamar.: Promisit dictus Stephanus Aviot acceptor et affeudatarius, quod non Retrofeudaret dictas terras terrae, prout et memoris. Vide infra Refeudum.

¶ FEUDUM, pro quolibet utili jure, quod ad feudi dominum capitalem pertinet. Gall. Droits utiles d'un fief. Charta Caroli M. ann. 3. ipsius Imperii in Hist. Mediani Monasterii pag. 159: Nullus Juez publicis injuste ad causas audendum, vel Feuda (sed legendam Freda) exigendum, nec mansiones seu paratas faciendum, nec ullas redhibitiones injustas requirendum... exactare praerumat. Pactum inter Jacobum Aragoniae Regem et Montispessulani Dominum ann. 1272: Est etiam sciendum quod de supra dictis ab utraque parte excipiuntur usaticia, laudemia, consilia, quarti, quinti, sexteni, octavi, Feuda, senalia, alberge, boyrania et alia servitia qua ad jurisdictionem aliquam seu merum vel mixtum imperium non pertinent.

¶ FEUDUM, pro Servitium feudi. Charta ann. 1285. apud Kennett. in Antiquit. Ambrosden. pag. 305: Qualiter extincta sunt Feuda domini Abbatis que ab ipso petita sunt patet inferius.

¶ FEUDUM, Jus, facultas. Charta ann. 1289. apud eundem Kennett. ibid. pag. 309: Dicunt etiam quod idem Johannes debet habere Feodum in bosco domini Regis videlicet attachmentum de spinis de bosco suo, etc.

¶ FEUDUM, Donum in perpetuum, vel ad hereditatem. Lit. ann. 1351. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 38: Durimus

ordinandum, quod solutio debitorum quorumcumque, tam ex mutuo, quam ex donis imperpetuum, vel ad vitam, seu ad voluntatem, differatur usque ad finem dictarum trium annorum, exceptis Feodis antiquis ad hereditatem, et elemosinis perpetuis ad antiquo fundatis.

FEUDUM. Censu ob assignatam possessionem exsolvendus, nostris Feudag. Libert. Montisfalcon. ann. 1369. tom. 8. Ordin. reg. Franc. pag. 58. art. 6: Quod si dominus noverit per predictum, aut pariatius vellent mēsurare terras dictorum habitatorum, et reperiretur aliquod incrementum ultra Feudum solum consuetum, quod possessor illius seu excessus feudi, etc. Et pag. 54. art. 14: Quod quilibet habitator dicti loci et pertinentiarum ejusdem, terras et possessiones suas meliorare valeat, jure dominus (dominorum) eorumdem in Feudo solito semper salvo. Charta ann. 1260. in Chartul. Godefr. dom. Asperim. fol. 6. r. ex Bibl. rég.: Rem prendere litiis Symons caecus an à la Saint Denis sous les Feudages de Heusies, pour parfaire lesdites deux cens livres de terres, cent xiii. sous, et den. Tour. de tel nonnois c'on doit lesdits Feudages.

FEUDUM, Joanni Skenæo de verborum significatione pag. 69. sumitur pro mercede ac stipendio quod datur servo propter suam operam.

Quidquid ad annum datur pro officio, dignitate, vel quolibet ministerio, Ital. Fio. Gall. Honorairs. Charta Phil. comit. Fland. ann. 1211. ex Cam. Comput. Insul. Custodes, qui singulis diebus per annum vigilantes, castellum S. Audomarj custodiunt, et praeter Feudum suum et praebendam antiquitus sibi constitutam in arena et cassis, etc. nihil omnino deinceps praeter Feudum et praebendam suam erigere audeant. Constit. Senens. ante ann. 1298. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. secul. col. 88: Qui potestas recipiat et recipere possit: pro quolibet mense, pro rata temporis, Feudum sibi statutum, exceptis quingentis libris denariorum, qui remanere debeant penes camerarium Senensem. Sta. Pistor. ann. circ. 1200. ibid. col. 545: Statuimus ut unusquisque iudex civitatis Pistorij, sedens pro tribunali, habeat per annum Feudum octo librarum, etc. Salarium seu Feudum potestatis Astensis, in Stat. ejusd. civit. collat. 2. cap. 3. pag. 12. v. Stat. nova crimin. Cumana cap. 60. ex Cod. reg. 4622. fol. 79: Si aliquis scriba malefactorum communis Curiarum receperit ultra Feudum suum aliquid occasione officii sui, condempnatur in libris decem, et renovatur ab ipso officio. Vide Feudum annuum.

FEUGANGI. Vide Feugangi.

FEUGERA. Filix, vulgo Feugere, [vel Feugere], in Fleta lib. 2. cap. 41. § 38. Vide Consuetud. Solensem tit. 13. art. 4.

FEUGERIA. Filix et locus filice abundans. Pactum inter Gulch. dom. Belli-loci et Gulch. de Marziaco ann. 1317. in Reg. 58. Chartoph. reg. ch. 474: Pro una literaria de Feugeria, sita et pron juxta lo Feugery Stephani de la Buffard, etc. Vide Feugia, infra Filatarium, Feugia et Foucharia.

FEUGIA. Idem quod Feugere. Libertates Oppidi Jasseroni in Bressia ann. 1293. apud Guichenonem: Feugiam vero colligere et extrahere possunt in dictis nemoribus dicti homines per se, vel per alios. Ubi f. leg. Feugieram.

FEUM, FEUS, pro Feudum. Vide in hac voce.

* FEVOALIUS. [FEUDALIS, vassallus:]

III

Donamus ecclesiam nostram quam Tribonum dicitur omnipotenti. Dep et sanctis Fidis... et cum totum censum et servitium illius loci et cum totos Fevoalios. (Cartular. Concharum Ruthen. p. 12. an. 1061.)

FEVODIUM. Vide in Feudum.

FEUTRUM, Subcoacta, pannus coactilis. Gall. Feutre. [Charta ann. 1329. ex Tabul. Massil.: Recuperavit capellum de Feutro retentum protertu pagani petiti. Unum capellum album de Feutro, in Ch. ann. 1322. ex Tabul. S. Germ. Præat. Haud scio an Feustrum locus sit ubi feutrum preparatur, in Lit. remiss. ann. 1374. ex Reg. 103. Chartoph. reg. ch. 275: Près laquelle ferme estoit aucuns variés portans, fardentz à la Feustrure.] Vide Feutrum.

FEUTRUM, Vagina, ensis theca, quod ex feutro, ut videtur, compacta. Lit. remiss. ann. 1357. in Reg. 87. Chartoph. reg. ch. 31: Johannes cum ense suo in Feutro seu vagina existente eundem Radulphum in capite percussit.

FEVUM, pro Feudum. Vide in hac voce.

FEKA, Prædium rusticum, ubi animalium greges aluntur, a voce Gallica Fex, que gregem sonat. Testam. Raim. Roger. de Limoso ann. 1108. ex Bibl. S. Germ. Prat. Idem (dono) in villa Limosæ unam Fezam cum suis mansionibus et cum suis ortis et cum arvis et regressis et cum omni superposito suo; et aliam Fezam cum mansionibus meis, ubi ego sto. Libert. villæ de Tannay ann. 1352. tom. 6. Ordin. reg. Franc. pag. 62: Se un Fes de brebis ou de moutons est prins en temps deu, l'en ne paiera que deux sols Tournois pour une fois.

FEKKE. Joram. episcop. Leod. inter Monum. sacræ Antiq. tom. 2. pag. 461: Idem (Joram) debet quod pacem, que dicitur de Fekke, inter dominum Idulphum de Marka Leodiensem episcopum, capitulum, civem Leodiensem et alios de patria factam observabit.

FEKU, Capitalis: sic in MS. quodam Saxonico vox exposita, inquit Spelmanus.

FEKNERUS, Scabinus, iudex civilis, a voce Germanica, ut videtur: sed mihi ignota. Exstat Tractatus contra Feyneros seu scabinos occulti iudicii editus a Marq. Frehero Heidelb. 1610. et Helmslad. 1668. ad calcem Comment. de Secretis olim in Westphalia aliisque Germanis partibus usitatis, postea abolitis. [Secreta hæc iudicia dicebantur Feyne vel Feyne.]

FEKA. Vide supra Fasta.

FEKLENIUS, Massiliensis Falens, Gener. Gall. Gendrs. [Male, Nepos enim vel Pronepos significatur hac voce ut supra videre est in Felenus.] Instrumentum ann. 1368: Inter obides qui dati sunt Regi Aragonum pro liberatione Caroli II. Jacobus Fezelenus domini Guillelmi de Aquarta. Vide Falcenus.

FEKLENA. Requesta anni 1332. in Tabulario S. Victoris Massil.: Bartholomæus nepis seu Fezelenus suus.

FEFORIA. Charta ann. 1064. in Tabular. S. Victoris Massil.: Goiranus Senior miles Guidonis monachum in Fozoria. Ubi ad marginem manu recentiori annotatur, forte in ignem: mallem ego in carcerem, ab Ital. Fezzo, Sordidum, putidum. Sed hæc divinando.

FF. Litteræ quibus Libri Digestorum notantur a JC. que nullam habere rationem, esseque omnino ex Notariorum invento, id est, qui notis scribebant,

censet Cujacius lib. 12. Obser. cap. 40. Vide aliorum conjecturas in Lexico Juris, et apud Sebast. Cobarrivium in Thesuro Linguæ Castellane verbo Digestos.

Horum omnium longe probabilior videtur Ferandi Adduensis conjectura qui in Explicat. in Pandectas tom. 2. Thesauri Jur. Rom. col. 505. Antiquos duplici usus fuisse putat: quod duplici ff. similimum est. Hac vero notula quinquaginta Pandectarum libros, vel libros legum, vel etiam melius Leges tantum significare volebant. Et quidem certum est Leges scribi solitas per duplex LL. [Est littera D. cum linea transversa. Vide Savin. Histor. Jur. Roman. med. tempor. tom. 3. cap. 22. § 163.] Nec minus arridet ejusdem Ferandi opinio circa notam paragraphorum. Existimat igitur scriptores cum Legem aliquam longiorem citare vellet, ut facilius locum demonstrarent, subcapite vel primas tantum litteras scripsisse in hanc formam sc, qua nunc paragraphum significamus. Plura vide apud eundem loco citato.

FF. In Testamento S. Fulcranii Episc. Lugdunensis apud Bollandum 18. Febr. binæ hæ litteræ exaratae conspiciuntur, que cib. vel potioni, aut alterius rei cuiuspiam mensuram denotant, n. 5: Et per singulos annos ad festivitatem S. Genesii donet Canonicis ad collationem ff. tres de pulmento, et ff. duos de vino. Occurrit ibi pluries. Ita non semel in Tabulario Ecclesie Brivatensis, ubi hæ litteræ non sunt FF. sed SS. cum linea transversa: et sane sic restituentur apud Bollandum, significantque sextarium, aut sextarios, ut observat non semel Jacobus de Partibus in Notis ad Alexandrum Iatrosophistam, præsertim ad cap. ult. libri 8.

FIADA, Vadimonium. Vox Hispanica. Fori Leirensis: De pugna, que fuerit in Fiada, si Miles fuerit victus, det 10. solid. si pson, quinquas. Vide Fiadura.

FIADURA, vox Hispanica. Fidejusio, vadimonium. Charta Aldef. reg. Castel. ann. 1181. apud Baluz. Hist. Tutel. col. 496: Concedo habitatoribus de Fornellos et de Orbanella, ut nunquam solvant pignora, nisi solummodo propter propria debita, aut Fiaduram ab ipse factam. Vide Fiada.

FIALA, perperam pro Fiola, Instrumentum musicum. Casarius lib. 6. Miracul. cap. 7. apud Macrum in Hierolei: Cum vice quadam jocularum instrumentis, et illa dulcedine Fiala dorisationem excitasset. Vide Fitiola 2. Phula, et Vitula.

FIALA, Phiala, vas vinarium. Correct. stat. Cadubr. cap. 75: Jubemus quod nullus hospes sine tabernarius... audeat... in ejus taberna sine hospitio tenere Fialas, que non sint iusta mensura... Jurati ad hoc teneantur conficere unam bonam mensuram et justam, et cum ipse justificare, vel facere justificari omnes Fialas et alias mensuras dictorum hospitium et tabernariorum.

FIALA Mozarabibus, nobis operimentum lineum sacri calicis ad Missam, ut docent docti Hagiographi ad Offic. Mozarab. tom. 5. Jun. Act. SS. pag. 219. col. 1: Ponit calicem super aram, et accipit Fialam sine sanctificatione, et ponit super calicem dicendo, etc. Sed legendum esse Fitiolam jam dictum est in voce Fitiola 2.

FIALARIUS, Minister in palatio Apostolico, cui incumberebat pro lucernis ellychnia adaptare et preparare. Macer

61

° **FIGAROLUM**, an Tributum, quod pro figendis pails ad quos religuntur naves, exsolvitur? Vide supra *Ficare*. Lib. cens. eccl. Rom.: *Romana ecclesia debet habere... totum Ficarolum et tres partes de ripatione.*

° **FIGATIA**. Vide supra *Feraria*.
FIGATUM. Papias MS.: *Epar, Græce: Jecur, i. Ficatium*. Postrema verba absunt ab Edito. Allibi: *Gecur, quod tibi ignis sit conditus; vel quod gerat car, Ficatium*. Italis *Fegato*, [Hispan. *Higato*. Glossar. Itat. Gall. Sangerman: *Ficatium, Josier, foye*.] Sic porro jecur quodvis dictum voluit, quod olim jecur anserinum multa die faretur. [Horat. lib. 2. Sat. 8. *Pinguibus et fici pastum jecur anseris sibi.*]

Gloss. Græc. Lat. *Σικαριον, Ficatium*. [Gloss. Isid. *Ficatium, quod Græci σικαριον vocant.*] Perperam *Ficotum* habent Acta Martyris S. Theodori [apud Mabill. Analec. tom. 4. pag. 132.]. Nam sacrificium, quod acceperat, particulatim dirumperebat ejus *Ficotum*, et epiciebat per os foras. Infra: *Diversa accipiens escas, suo tantum pastum est Ficoto*. Vide Salmasium ad Solinum. [Reinesium. Var. Lect. 3. 4.] [° supra *Fegatum*.]

° **FICEDULA**. Organum musicum nescio quod, inquit D. Falconet in *Animady*. suis ad Glossar. *Egregius plectri Ficedulae modulator laudatur J. B. Fontana Brixiensis, in Inscript. Patav. Tomas. pag. 208.* an quod *Ficedula* formam vel cantum redderet? [° Pro *Fidicula*. Confer Graff. Thesaur. Ling. Franc. tom. 3. col. 451. voce *Fidula*.] Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692: *Ficedula, Mauis, Ficedulensis, idem.*

° **FICELLUS**, Fasciculus, Gall. *Faisceau*. Charta fundat. Reg. loci ann. 1308. inter Instr. tom. 10. Gall. Christ. col. 143: *Duos denarios pro qualibet quadriga merrani apud Choisiacum adducta, unum obolum pro quolibet Ficello merrani ad collum*. Vide supra *Fessellus*.

° **FICHA**. Canalis, ut videtur, pails muritis, unde nomen, per quem aqua decurrat. Charta Gaufr. episc. Meld. ann. 1211. in Chartul. Campan. fol. 175. col. 1: *De stagno dicimus, scilicet de piscatione stagni, quod abbas potest facere piscari ibi, quando venit Nogem um... De Fichis aquæ dicimus, quod detet requiri licentia a domino Nogenti et a monacho B. Dionysio, qui tenebit domum de Aino*. Stat. Taurini ann. 1390. cap. 153. ex Cod. reg. 4622 A: *Nullus de cetero audeat vel presumat deviare vel deviare facere per se vel per alium aquam beateræ, cloachæ decurrentem in Fichis seu bicoca magnæ Duræ*.

° **FICHA**. **FICHAM FACERE**. Ital. *Fare la fische*, Hispan. *Hacer la higa*, nostris *Faire la figue*, Medium, unguem ostendere, signum derisionis et contemptus. Stat. Palavie lib. 2. cap. 12. pag. 85: *Ordinatum est quod si aliqua persona contra Dominum Deum nostrum, vel Dominam sanctam Mariam ejus Matrem vel aliquem ex sanctis per Ecclesiam veneratis, Ficham fecerit, pro qualibet vice puniatur et condemnatur in libris quinque*.

° **FICUS, FACERE**. Eadem notione. Lit. remiss. ann. 1449. in Reg. 180. Chartoph. reg. ch. 47: *Dictus de Renato cum am-babus suis manibus fecit Ficus dicto Ser-vies eum despiciendo, dicendo sibi; Je t'en fai la Figue et t'en despiege*.

° **FICHETTA**, **FIQUECTA**, Fibula Invent. jocal. ann. 1389. tom. 3. Cod. Ital. diplom. col. 361: *Centura argenti cum snazettis duobus et Fiquectis xliij*. Et col.

362: *Fichetta una auri semellata violato ad modum violæ*. Vide supra *Affectura*.

° **FICHETUS**, Claviculus, Gall. *Fichet*. Invent. jocal. ann. 1389. tom. 3. Cod. Ital. diplom. col. 363: *Cotardita una scariata grana laborata ad Fichetos cum floribus horaginis*.

° **FICHIA**, Palorum infixorum series. Vide infra *Fixura*. 1. Charta P. episc. ann. 1212. in Chartul. episc. Paris. fol. 93. v: *Concessimus in perpetuum in aqua nostra apud pæpium pontem, ex superiori parte illius ejusdem pontis, Fichiam unius domus edificande in illa archa, in qua est molendinum Willelmi de camera... Pro illa autem Fichia dicitur Radulfus et heredes sui... quatuor libras censuales... peragere tenebuntur*. Alia ann. 1313. in Chartul. S. Maglor. ch. 169: *Super discordia que... vertitur set. verti operatur super Fichia, refectione seu reparatione vis seu itineris molendini nostri de gurco, sito in Sequana supra magnam pontem Paris. et super mutatione Fichie et augmentatione et prolongatione versus partem superiorem curgitis dicti molendi, etc.* Rursum alia ejusd. ann. ch. 168: *Faire edifier deus moulins bou-terez, dont la jouée ou les pier, qui seront fichiez ou assis pardevers le costé de la pelote, ie, ne pourront de riens estre assis, ne mis, ne fichiez, ne passer ou estendre plus avant pardevers ledit costé, que la joue ou la Fiche qui y s'oulout estre, pour porter et soustenir ledit moulin*.

° **FICIORRA**. [Piscationis species.] Vide *Batuda*.

° **FICIALIS**, Dies solemnis, Sacerdos, vel urbanus. Papias MS. Bituric. Legendum *Fecialis*, vel *Festialis*, ut habetur supra. Vide in *Ficus*.

° **FICIALIS**, Culter autorius, in Glossis MSS. Sangerm. Vide *Fico*.

° **FICILUS**, Os brachii Radius dictum. Vita B. Augustini Eremitæ, Mail tom. 4. pag. 625: *Duo osium frusta brachii, vulgari-ter vocata Fici*.

° **FICITAS**, Fructus fici, apud Nonium cap. 2.

° **FICITOR**, Collector, ncorum, apud eundem ex *Nævio*.

° **FICO**, Genus calceamenti monachi, vel forte rusticorum. Certe Italis *Fico rusticum* significat. Proinde *Fico* Hibernis dicitur *Calceus rusticorum*. Gloss. Saxonicum *Elfrici: Fico, s. c.*, i. calceus. [Et quidem interdum ex materia lignea confectos *ficones* colligitur ex Vita S. Brigide tom. 1. Febr. pag. 132: *Tunc invenit a Deo bonum consilium, et implevit duos Ficones suos carbonibus ignis, et infixit pedes suos in eis*. Inde tamen minime concludendum *ficones* constanter calceos fuisse crassioris formæ et materiæ: nam pro calceis Episcoporum usurpat.] Anonymus in Vita S. Cathberti Episc. n. 14: *Ficones novi, quibus calceatus est, in Basilica nostra inter reliquias pro testimonio usque hodie habentur*. Adde n. 17. Vita S. Aidani Episc. Fernensis cap. 2. n. 13: *Surgens de lecto, tenuit ficonem circa unum pedem, cucurritque velocus ad silvam in occursum S. Maedhog*. Occurrit pluries in Vita Sanctorum Hiberniæ. [Vide *Ficilis*.]

° **FICOLEA**, Palus ficulneus, apud Festum.

° **FICOLHITA**, perperam pro *Fithwita*, in Charta Henrici Reg. Angl. ex Chartophylacio regio Reg. 92. n. 58. Vide *Fithwita*.

° **FICONITUS**, Presagus, augur, Devin, Prov. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657.

° **FICOTUM**. Vide *Ficatum*.

1. **FICTA**, Venetis *Fica*. Dolor acutior in aliqua parte corporis, quasi in ea aculeus defixus esset, cujusmodi est in pleuresi, quem *Fatum* vulgo alii vocant, nostri *Poinis*. Vita S. Eligii auctore Audoueno lib. 2. cap. 23: *Quidam... pessima laborabat egritudine, denique dira atque intolerabili percussus Ficta, et morte jamjamque imminente, et jam a statu spiraminis arcebatur*. Gregorius Tur. lib. 5. Hist. cap. 5: *Dormienti apparuit B. Tetricus... et hæc dicens, virgam, quam habebat in manu, pectori ejus cum ictu valido impulit. In quo ille erigilans, dum cogitat, quid hoc esset, Ficta in loco illo defigitur, ac dolore maximo cruciatur*. Idem lib. 3. Miracul. S. Martini cap. 10: *Erat autem subitaneus (dolor) tanquam clavus affigens, atque ita Fictam gravissimam dabat, usque plerumque pelysim generaret, etc.* Academi-cis Cruscanis, *Fitta*, est dolore pungente di quando in quando.

° 2. **FICTA**, Idem quod *Fictus* 4. Cens-us, locatio, pensio, reditus, vectigal certum et fixum Charta ann. 888. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 23: *Cede vobis farinaria, qui est constructus super Latacia, et in ipsa riparia prato dominicario, præbodeas, Fictas, totum et ad integrum vobis cedo*. Alia ann. 1490. in Stat. Perus. pag. 23: *Item de et pro culinagis, qui quidem census, decima et Ficta et reditus, etc.*

° **FICTABILIS**, *Fictalitus, Fictatio*. Vide *Fictus* 4.

° **FICTILERIUS**. Vide *Fetillerus*.

° **FICTILIARIUS**, ὀστρακωτής, *Figulus*, in Gloss. Gr. Lat. perperam in MS. *Ficharius*.

° **FICTITIA**, Simulatio. Fleta lib. 2. cap. 76. § 2: *Cum carioribus præsens existat Præpositus tota die, ut sine Fictitia dietam finiant et laborent*. Galli dicerent, *sans Feintise*.

° *Sans fraude et malice ou Fainctise aucune*, in Stat. ann. 1378. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 647. art. 2. Qua notione intelligi etiam potest vox *Finesse*, in Lit. remiss. ann. 1451. ex Reg. 181. Chartoph. reg. ch. 172. ubi legitur: *Jouer une finesse*. Alia ejusd. ann. in Reg. 184. ch. 239: *Leur administrer bastons ou armeures defensables pour faire leurs Finesses*. Ibi enim simulatio oblectamenti nocere intendebant illi, de quibus hic agitur. Vide infra *Fictuositas*.

° **FICTOR**. Vide *Fictus* 4.

° **FICTOR FORENSIS**, Circumforaneus horio, Germ. *Marktschreier*. Histor. Archiep. Bremens. de Borchard. Grellen, vers. 128:

Vetum vero conerat verbis inoffensis, Ne mendax appareat aut Fictor Forensis.

° **FICTORIA**. Vide *Fitora*.

° **FICTORIUM**, Limes in agro positus et infixus, ut explicatur, ad Dipl. Loth. reg. ann. 982. tom. 9. Collect. Histor. Franc. pag. 648: *Inde ascendit per ipsam serram usque in ipso Fictorio de monte Pintnello, etc.* Vide mox *Fictus* 6.

° 1. **FICTUALIS**, Ital. *Fittuario*, ut *Fictalitus* in *Fictus* 4. Stat. Astæ collat. 11. cap. 16: *Statutum est quod si collonus, vel inquilinus, vel Fictualis partiaris, vel emphiteota alicuius recipienti investituram, vel locationem seu conductionem ab aliquo, etc.*

° 2. **FICTUALIS**, adject. Ad *Fictum* pertinens. Stat. Mantua lib. 2. cap. 24. ex Cod. reg. 4830: *Si vero res fuerit emphiteotica, vel Fictualis, vel decimialis, etc.* Vide supra *Fictalicia res*.

° **FICTUARIUS**, Eodem intellectu. Pos-

sideris precario Fictuario nomine, in Stat. Vercell. lib. 1. pag. 42. r.

¶ FICTUM. Vide Fictus 1.

¶ FICTUM. Locationis pretium, Ital. Ficto. Stat. Vercell. lib. 1. pag. 16. v. : Statutum est quod annis Ficta, que communi debentur, et causis seu res propter que debentur, et illi qui Ficta reddunt communi, etc. Et lib. 2. pag. 41. v. : Ita etiam quod pro tempore præterito Fictum domino vel quasi domino conveniens solvi debeat. Vide Fictus 4.

¶ FICTUOSE, Fictæ. Quod malitiose seu Fictuose aliquam causam non proponet, quominus predicta..... exequatur, in Charta Hugonis Abb. Corbeiensis ahh. 1278. ex Tabulario ejusdem Monasterii.

¶ FICTUOSITAS, Fictio, simulatio, inanis species. Joan. de Cardalisco serm. in Circumcis. Dom. : Dico tertio quod est aliud nomen a quo multi intuluntur hodie in hoc mundo, quod est nomen apereñcis et Fictuositatis, et tali nomine utuntur hypocritæ, qui solum habent nomen fictum et apereñciarum sanctitatis. Vide supra Fictitia.

¶ FICTURA, (L. pro Fissura) Sectura. Gloss. Isid. Præceptum Odonis Reg. Franc. pro Eccles. Ausonensi, inter Concilia Hisp. tom. 3. pag. 164. col. 1. : Deinde per stratum per serram longam discurrunt super villam Maticanis, et pervenit ad Ficturam qui discurrit in Lubricato; deinde a rivo lato usque in Lubricatum. Eadem notione qua Fictus 4.

1. FICTUS, vel FICTUM. Tabul. S. Severi apud Marcam in Hist. Beneharn. lib. 3. cap. 12. Item Hoyer villam, et in Gottiis alodium, unumque villanum de Lera, et silvam, atque Fictum de Bussel trado B. Petro, etc. [Forte eadem notio est, que infra vocis Fictus 4.] [¶ Idem omnino videtur quod supra Fictum, uti et sequens.]

2. FICTUS, Alia notione. [Aliam esse vix crediderim.] Charta Couradi Imper. apud Ughellum in Episcop. Cremonensi. s. b. pag. 807. : Ut si districtum suum tollant, et Fictum de molendinis, ac de navibus censum solvant, etc. Charta Friderici I. Imp. ann. 1158. apud eundem tom. 4. pag. 1288. : Cum omnibus pertinentiis, cum operibus, servitiis, districto, Ficto, placito, cæterisque aliis, etc. Vide Statuta Veneta lib. 3. cap. 8. 9. et supra Affictus, et infra Fictus 4.

3. FICTUS. Glossæ MSS. ad Alexandri Iatrosophistæ libros Passionum : Fictus, i. anus Fictus, dicitur a fumoribus, i. stercoribus.

4. FICTUS, Idem quod Affictus, de qua voce supra : Censum, locatio, pensio, redditus, vectigal fixum et certum : nam et fictum pro fixum dixisse Veteres observat Salmastius ad Solinum. Italis Ficto, et affitto. [Hinc in Gloss. Lat. Gall. Sangerm. Fictor, Seigneur, (¶ quo scilicet aliquid ad fictum seu censum certum tenetur) compositur ou ourneur.] Papias : Fictum dicitur, quod inter duos componitur omni anno reddendum, qui et census. Charta anni 1083. apud Ughellum tom. 5. pag. 1589. : Dedit... libellario nomine ad Fictum censum reddendum, etc. Charta Theodori Marchionis Montisferrati anni 1294. : Cum fidelitatibus, successioneibus, pensis, bannis, multis, Fictis, partiaris, et tertis, cum fodris, taleis, etc. Alia ann. 1384. : Non tenentur... ad solutionem Ficti, seu incantus illarum possessionum. Alia ann. 1346. : Sine tertio et affittamento, et Ficto proinde Monasterio dando. Occurrit præterea in Statutis Venetor. ann. 1243. lib. 3. cap. 8. in variis Chartis apud Hieron. Rubeum in

Hist. Raven. pag. 308. Ughellum tom. 5. pag. 676. 677. 678. [Murator. tom. 6. col. 1188. ubi de Gestis Friderici I. Imp. Mabilionium tom. 4. Annal. Benedict. pag. 544.] etc. Rollandinus in Summa Notarum cap. 1. observat, Fictum sumi interdum pro precaria, seu emphyteusi. Vide Libellus, et Oct. Ferrarium in Orig. Ital. [¶ Vide Fictum. Chart. Friderici I. Imper. ann. 1183. ap. Pertz. Leg. tom. 2. pag. 172. : Pactum pontis Padi, et Fictum ejusdem pontis et rapallium. Eadem in Pace Constant. § 21.]

FICTATIONES, in Charta Ottonis M. Imp. apud Ughellum in Episcopis Laudensibus.

FICTABILIS, Censualis, qui censum persolvit. Charta ann. 1237. in Regesto Privilegiorum Civitatum Lombardie : Cum accepissent et derobassent Anziano de Livracha massario, et Fictabili Monachorum, etc. Alia Blanchæ Sabaudæ uxoris Galeacii Comitis Virtutum : Ab eis, vel eorum massariis, aut Fictabilibus auferendis, etc. [¶ In chart. Carol. IV. Imper. ann. 1366. apud Glafey Anecd. pag. 22. Fictabiles esse Victuales putat Haitaus. Glossar. German. col. 187. voce Brotssam.]

FICTALICIE RES, Datæ ad censum. Charta Lotharii II. Imp. apud Ughellum tom. 4. pag. 815. : Et omnia jura et possessiones, et tenuras earum, alodes, transfictalicias, emphyteoticarias, precarias, libellarias, Fictalicias, etc. [¶ Stat. Mantue lib. 2. cap. 24. ex Cod. reg. 4830. : Si petierit quis hujusmodi Rem emphyteoticam vel Fictaliciam, etc. Vide in Fictus 4.]

¶ FICTALICIUS, Inquilinus, fundi ad fictum conductor, Ital. Fictalicio. Stat. Pallav. lib. 2. cap. 24. pag. 42. : Si quis universitas, collegium, vel singularis persona... spoliaverit, turbaverit, et molestaverit... aliquem laboratorum, mezzadrum, colonum, Fictalicium vel inquilinum, etc. Vide Fictus et Fictuarius suis locis.

5. FICTUS. Stat. Astus collat. 11. cap. 68. pag. 32. v. : Ordinatum est quod aliqua persona non capiat Fictum ab aliquo rivenditore vel rivenditrice, qui vel que vendat ante aliquam ecclesiam vel porticum alicujus ecclesie de Ast. Forte Larva.

6. FICTUS, pro Ficus, uti dixisse Veteres observat Salmastius ad Solinum. MS. de Re milit. et mach. bellic. cap. 154. : Levatorium super barcharum pontem causa palos Fictos in aqua debarbandi levatur.

FICTWITA, Præstationis species, Anglis, in Monastico Anglic. tom. 1. pag. 508. [Vocabularium Anglo-Gall. MS. in Beccensi Tabulario : Fict-wyta, Quittæ de mesle. Vide Fictwita.]

¶ FICUNDEUM, Fictum seu locus ficis arboribus consitus. Salicibus et salicibus, virgariis, Ficundis cunctis, etc. in Charta ann. circ. 951. apud Ughell. tom. 1. Ital. sacr. edit. ann. 1717. col. 722.

FICUS. Papias : Mariscæ, extra prominentia, que vulgo Ficus dicitur. Ebrardus Betun. in Græcismo cap. 12. :

Est Ficus, morbus ; est Ficus fructus et arbor.

[¶ Celsus lib. 6. cap. 3. hunc morbum græce ούσσων appellat. Vide Forcellinum.] Morbum hunc fetidum etiam memorat Martialis Epigr. 1. 65. :

Dicimus ficus, que scilicet in arbore nasci, Dicoque Ficus, Cæciliana, tunc.

Gloss. Lat. Gall. Sangerm. : Ficus, Ficz, una maladis. Vita S. Anselmi Episc. Lucensis cap. 74. : Erat vir quidam, qui Ficus agritudine vehementer virente, etc.

[¶ Acta-S. Domin. tom. 1. Aug. pag. 558. col. 2. : Quædam mulier... passa fuit malum Fici in naso et labio superiori per duos annos et amplius ; et habebat nasum et labium grossum plusquam orum gallinæ, et multum fetebat.] Est etiam equorum morbus, Ital. Fico, de quo sic Petrus Crescentius lib. 3. de Agricult. cap. 56. : Accidit quandoque, quod pes leditur subius unguam in medio sola ex ferro vel alio re dura intrantem usque ad tuellum, ex quo tuellus leditur, ex qua lacione, cum ungula non inciditur circumquaque, ut debet, nascitur super tuello quædam carnis superfuitas, que superat sola superficiem, Ficus vulgariter nominatur. Vide præterea Jordanum Rufum Calabrum MS. lib. 2. de Equorum medicaminibus ad Fridericum Imperat.

¶ Allus est morbus qui Fil dicitur in Ordin. Johannis Franc. Reg. ann. 1368. tom. 3. Ordin. pag. 611. : Nul boucher pourra ne deura tuer en ladite boucherie aucune grosse bête qui ait le Fil, et ou cas qu'il seroit troué sur aucun il perdroit la bête et seroit arse devant son huis. Est autem Fil seu fi aut fy, ut jam dicimus, Boum lepra vel elephantiasis.

¶ Eo spectat vox Fieur, quas Bos morbo nostris Fy nuncupato, laborans significatur. Lit. remis. ann. 1336. in Reg. 151. Chartoph. reg. ch. 78. : Après que icellui buaf eust esté abatu et tué... nostre prévost fist icellui esgarder par bouchers et les maîtres du mestier ; lesquels jasoit ce que ledit buaf ne fust pas Fieur... par leur rapport et relation fu ledit buaf condempné à enfouir. Stat. carnif. art. 4. in Lib. rub. fol. magn. Abbavil. : Quo nult : ne vende nisi point de char soursemee, ne ayant Fy.

[¶ Hinc nostris Fy Fy dicunt, ut fastidium contumtumve, imo et odium significant. Lit. remis. ann. 1381. in Reg. 119. ch. 402. : Johannes de Manso cum certos processus apostolicos publicaret et exqueretur contra quosdam homines in villa de Rupella... ex his indignati contra ipsum archipresbiterum et excoctorem se protinus insurgentes et commoti, Fy Fy de te et tuis hujusmodi processibus apostolicis.]

¶ FICUS FACERE. Vide supra in Ficta 2.

SUB FICU ET VITE. Proverbialis loquendi formula, qua rerum abundantia significatur, sat frequens in veteri Testamento. Joannes Berardi in Frologo ad Chron. Casauriense : Omnis illa regio... frequentibus villis atque cavallibus inhabitabatur, et quasi sub Ficu et vite, vel in propriis prædiis erat hominum illius temporis incolatus. Benjaminus Tudelensis in Itiner. pag. 27. : Comedentes et bibentes quique sub Vite et Ficu sua. Utitur etiam Ordericus Vital. lib. 4. pag. 533. et Arnoldus Lubec. lib. 2. cap. 1.

¶ FIDA. Vide supra Exfida.

¶ FIDAGIUM, idem quod infra Fidantia, Præstatio, tributum. Charta Guillelmi I. Reg. Sicil. tom. 2. Bullar. Casin. pag. 175. : Sed idem sacrum conobium, vel ab omni pedagio, aquatico atque quolibet Fidagio, per totum jam dictum nostrum Siciliæ regnum totaliter sit immune.

FIDAMEN, Fides. Cyprianus, seu Tertull. in Carmine ad Senatorem vers. 38. :

Corrige delictum Fidamine, corrige mentem.

FIDAMORA. Charta Guillelmi Regis Siciliæ ann. 1173. apud Ughellum tom. 8. Italie sacræ : Concedimus etiam in dicto Monasterio cedus lignorum abque ullis forestagiis, et volumus etiam in inhi-

demus, ut nullus sit, qui Fidamoras ei auferat.

Quid si legeretur terminatione Longobardica, *Fidatiors*, ab Italico *Fida*, qua voce Academicus Cruscanus intelligunt Pascuum pascendis animalibus locatum atque assecratum: quod loco iudato haud negre aptari potest.

† FIDANCERIA, FIDANCARIA Vide in FIDANTIA.

FIDANTIA, Fidejussio, sponsio. FIDANTIA Italica, Fianza Hispanica. [Charta ann. 1099. in Append. ad Marcam Hispan. c. 1120: Faciant FIDANTIAS et sacramentos tales ad predictam Luciam quales homo debet facere ad suum Seniore[m] de cui tenetur suorum castros. Alla ann. 1206. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. pag. 1071: Et ego P. Dei gratia Rex Aragonum facio vobis Ermengaudo Urgellensi Comiti, et ipsi Elisenda libenter predictam FIDANTIAM, et convenio vobis omnibus attendere. Occurrit praeterea in Chron. Madoetensi apud Murator. tom. 12. col. 1176.] Le Roman de Jordan de Blaye MS.

Dans Ermhors a los Finces prius.

Charta Libertatum de la Perouse ann. 1260. apud Thomasserium: A la Perouse ne doit hon prendre, si Fiance voet donner, etc.

FIDANTIA et FIDENTIA, Salvagardia. Anonymus de Desolatione Monasterii Morimundensis in agro Mediolanensi: Predictus Abbas Florius ad protectionem domus suae procuraverat FIDENTIAM et securitatis literis praemuniri. [Bartholinus Scriba lib. 6. Annal. Genuens. ad ann. 1200. apud Murator. tom. 6. col. 463: Et destinaverat Januenses quos contumeliose tractaverat et tractabat, qui Januenses ad FIDENTIAM ipsius Sordani causa negotiandi illuc accesserant. Instaurum ann. 1240. ex parvo Chartul. S. Victoris Massil. pag. 181: Quicquid ad dictum Monasterium pertinet in tota valle Massilia, et ejus territorio seu tenemento, sub guidagio, et protectione, et FIDANCIA nostra recipimus.] Charta ann. 1314. apud Ughellum in Archiep. Mediolan.: Dirupta FIDANTIA per eos multis vicibus promissa.

FIDANTIA, Fidejussor, vel *Manulevator*: voces Hispanicae familiares. Vetus Charta apud Marcam lib. 6. Hist. Beneharn. cap. 12: Et si hoc denegaret, per unamquamque FIDANTIAM 800. sol. daret, et postea in eadem firmitate staret. Alla ibidem cap. 21: Dederunt FIDANTIAS... Vicescomites... Arnaldum de Lescur... quod nec aliquis descendens de stirpe Guillelmi Ariol inquietet, nec turbet supradictas domos, etc. Jacobus I. Rex. Arag. in Foris Osce ann. 1247. fol. 7: Si aliquis homo fuerit FIDANTIA pro aliquo homine, vel pro alia qualibet causa, etc.

FIDANTIA DE DIRECTO, qua quis rectum se alicui seu jus facturum spondet. Vide Foros Aragon. pag. 14. v. Edit. 1624. et Michaellem del Molino in Repertorio Fororum Aragon.

FIDANTIA JURIS, in iisdem Foris pag. 36.

FIDANTIA SALVITATIS, apud eundem Molinum, qua quis rem salvam alteri praestat et cavet, *Garantit*. Vide eundem Scriptorem.

FIDANTIA DE RIEDRA, apud eundem. Vide Riedra.

FIDANTIA DE LA SPERA, et FIDANTIA DE LA TORNA, quae dabatur et praestabatur olim, quando aliquis reptabatur ad batalliam, etc. Idem. Vide Torna.

FIDANTIA, quae ignem facit, in Observantiis Regni Aragon. lib. 2. tit. de Satisfacendo, § 1. qui locum et eundem habet in loco.

FIDANTIA de prima et secunda Cruce. Vide CRUX.

FIDANTIA, Praestatio, tributum. Falco Beneventan. ann. 1129: Mandavit ut neque sibi, neque Comiti Jordano auxilium praestarent, et daret eis et concederet FIDANTIAS et pensiones, quae a Castello Fenuculo... exibat. Charta Rogerii Regis Siciliae ann. 1137. apud eundem: Dimittimus et condonamus vobis... FIDANTIAS subscriptas, videlicet denariorum redditus, salutes, angarias, terraticum, etc. Adde pag. 310. 314. Charta Caroli II. Siciliae Regis ann. 1289. apud Rainaldum in Annalib. Ecclesiast. ann. 1286. 5: FIDANTIAS ab omnibus remitti facimus, et remittimus eisdem. FIDANTIAM autem remissio, est concessio libertatis, ut civis Beneventani possint libere proprias vineas et terras excolere, ipsarumque fructus et fruges recolligere, sine aliqua exactione vel munere, vel etiam datione. [Idem totidem verbis legitur apud Marten. tom. 2. Anecd. col. 232. in Epist. Clementis PP. IV. qua Regnum Siciliae Caroli S. Ludovici fratri in feudum concedit. Occurrit praeterea in Enumeratione jurium Comit. Biterr. ann. 1259.]

A FIDANTIARE, FIDANTIA, seu vade rem praestare. Fori Osce ann. 1247: Dicitur autem affirmative potest mutari et renuntiare semper, antequam causa sit AFFIDANTIATA. Causa diffidantiata, in Observantiis Regni Arag. lib. 6. tit. de Generalib. privileg. § 17.

FIDANCERIA. Idem fori f. 5: Si quis miserit FIDANTIAM, et dixerit FIDANTIAE suae: Si dammum vobis evenierit, de ista FIDANCERIA, super istam domum, etc.

FIDANCARIA. Idem Fori fol. 21: Villanus de Parada tenetur fide jubere pro suo domino, quotiescumque necesse fuerit ipso domino, et dominus trahat ipsum de ipsa FIDANCARIA, ita quod pro illa non veniat ei dammum, vel paria. Et si forte pariat pro ipsa FIDANCARIA, de cetero non intret, pro illa ipsa FIDANCIA, etc.

FIDARE, Fidere. Usatici Barcinonenses MSS. cap. 56: Habeant perfectam fidem, et veram locutionem, ita ut omnes... possint se in illis Fidare, etc. Itali Fidare hac notione dicunt.

† FIDATA, Idem quod FIDANTIA, praestatio, tributum. Chron. Farfense, auctore Gregorio Monacho, apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 421: Manualia quae fecit Beraldus Abbas in Scandria Ecclesia S. Joannis Alberti, et omnes FIDATE de ipsa terra de rebus predictis hujus Monasterii predicti infra Romam, terra et campus Agonis cum casis, hortis et cryptis quas tenent Stephanus Presbyter; terra et vineae quas tenet Stephanus Leonis Curta-Braca.

FIDATOR, Cui aliquid commendatur, deponitur. Fori Osce ann. 1247. sub Jacobo I. Rege Aragon. fol. 9: Nullus debet pignora vicinum suum, si Fidator vel debitor suus non est.

† FIDATUS, Cui fides haberi potest, fidelis. Acta varia de schismate Pontificum Avenion. apud Marten. tom. 2. Anecd. col. 1316: Item, quod quilibet ex predictis duobus dominis debeat secum ducere... centum balistarios, quantum fieri poterit, honestos et FIDATOS... pro custodia et defensione dictarum partium.

FIDECERE, Fidejubeo. Gloss. Lat. MS. Regium: Consoniores, alterutrum FIDECENTES. Alibi: Vadatur, promittit,

pollicetur, FIDECIT. Ita etiam in Gloss. Isidori. Apuleius de Deo Secretat.: Quis pro te Deus FIDECIT? Ita enim recitant viri docti, pro fidem dicit. Anianus lib. 1. Sentent. Pauli cap. 9: Si minor majorem FIDECIT, hoc ipse tenari non possit, tamen, quam FIDECIT, tenari potest. Ubi FIDECIT aliquid est, quod Graeci dicunt *tyr-teta*: *tyr*. Est igitur FIDECIT, per fidem suam aliquid promittere, quod et *Adpromittere* unico verbo dicit idem Anianus ibid. in Sentent. Pauli. [et Galus lib. 3. sect. 22. 112. 116.]

FIDEDICTOR, Sponsor. S. Augustinus Epist. 28. de baptizandis pueris: Quando ad baptismum offeruntur, pro eis p. vates tanquam FIDEDICTORES respondent. Tabularium Conchensis Abbatis in Ruthenia Ch. 22: Et de hoc dedit FIDEDICTOREM Gilberto de Caddenago, etc.

FIDEDICTUS, pro quo spondetur, apud Scriptorem Vitae S. Lupicini Abbat. Jurenalis n. 9.

FIDEDICTIO, Fidejussio. Historia Fundationis Monasterii Gladbacensis cap. 18: S. Petrus eo tempore sua successit cum FIDEDICTIONE, quod Conobium predictum cum omni affectu debent raudificare, etc. Moz: In hac Fidejussione verba dimissus, etc.

FIDEDIGNI, Testes etiam vocati. Tales homines, quorum fides admittitur in Legibus Luithprandi Regis Longob. tit. 70. § 1. [et 96. (8. 43.)] et Ratchis tit. 4. § 1. [et tit. 1.]. Praesertim vero ita dicuntur testes producti ex Clero, vel Monasterio, qui ex ipsa Clericatura, aut Monachismi professione, nullo interposito sacramento, fide habentur digni, cum quidpiam in iudicio attestantur. Lex Longobardorum lib. 2. tit. 47. § 11. [et Henric. II. cap. 1]: Decernimus, ut nec Episcopi, nec Presbyteri, nec cujuscumque ordinis Clericus, non Abbas, non aliquis Monachus, vel Sanctimonialis in quacumque controversia sine criminali, sine civili jurjurandum qualibet ratione compellatur cubire: sed advocatis suis propriis idoneis hoc officium debeant delegare. [et Sifridi Archiep. Mogunt. chart. ann. 1267. pro Cunrado nobil. de Merenberg. apud Gudem. in cod. diplom. tom. 1. pag. 545: Vallato contractu ex parte nostra FIDAE datione, ex altera vero juramento, corporaliter praestito.] Regiam Majestat. lib. 1. cap. 19. § 9: Presbyter nil recipiat, nisi sub testimonio FIDEDIGNORUM. Charta Olai Roschildensis Episcopi ann. 1318. apud Isaacum Pontanum lib. 7. Hist. Dan.: Promiserunt in manus D. Regis, ac Dominorum Othonis Comitis de Hoya, et Henrici Domini Magnatensis, ac multorum FIDEDIGNORUM, Militum, et Armigerorum, etc. Vide Fletam lib. 1. cap. 41. § 5. et aliis locis. Hinc

FIDEDIGNITAS, pro Testimonio a Clericis et Monachis praestito. Decreta Sigismundi Regis Hungariae ann. 1485: Cum hominibus et testimoniis Capitularibus et Conventualibus, qui communiter FIDEDIGNITATES vocantur. Alibi: Personae autem testimonialibus Capitularum et Conventuum, pro singulis diebus, quibus in itinere FIDEDIGNITATIS processerint, solvantur 12. denarii, etc.

FIDEFODODINCUL, Observantiae Regni Aragon. lib. 8. tit. de injuriis, § 2. Nota, quod de consuetudine Regni antiqua, quia hoc verbum, FIDEFODODINCUL, est vulgare Aragonum, et communiter usitatum, si contra aliquem prorumpatur, non inducit cationiam: secus, si adiciat ultra,

quia tunc coloniam incurrit de consuetudine Regni.

† **FIDEFRAGIUM**, FIDEFRAGUS. Vide in Fides.

FIDEICAPITIO. Vide in Fides.

° **FIDEICOMMISSUM**. Testamentum, instrumentum fide sua assertum. Testam. ann. 1165. apud Murator. in Antiq. Estens. pag. 324. Quidquid habeo in Casa atque in Scodesia in meo dominico, filie mee Donata, vel ejus liberis, filia mea defuncta, medietatem per Fideicommissum relinquo. [° Vide J. C.]

* [Legitur sensu vulgari: « Pro remedii animae Freduloni, comiti condam. per Fidei commissum quod nobis injunxit in pago Ruthenico... omnem medietatem ab integrum. (Basilicæ Ruthenorum donamus). » In mus. arch. dep. p. 17, an. 856.]

† **FIDEICOMMISSARIUS**, Testamenti executor. Chron. Farfense, auctore Gregorio Monacho, apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 587. Quidam autem Franco nobilis vir, qui vocabatur de Doarua, et Sequuo, ambo socii et Fideicommissarii cujusdam Joannis Muti pro ejus anima confirmaverunt per chartam donationis in hoc Monasterio quasdam res ipsius in territorio Sabinensi. Ibidem col. 586. Item Sa. co. judex Romanus filius Elpicronis concessit in hoc Monasterio res cujusdam Geneti, cujus erat Fideicommissarius. [° Vide Manufidelis, et Hiltaus. Glossar. Germ. voce Truchender, col. 1805.]

° **Fidem** appellatur in Charta ann. 1855. tom. 2. Hist. Leod. pag. 420. Item que Fidemens e puit vendre heritaiges partenans alle execution de testament de cely, qui Fidemens les aurat constitué, etc.

† **FIDEI-MACHIA**. Vide in Fides.

† **FIDEIMANUS** et **FIDELES MANUS**, Viri probatæ fidei, quibus rei promissæ executio mandatur. Charta ann. 1067. apud Marten. tom. 2. Ampliss. Collect. col. 72. Tradidi Sprimont pro Genape in Fideimanus ad opus Ecclesie, si aut in itinere mortuus, aut reversus Genape Ecclesie non solidarem, et mutuata non restituerem. Fideimanus hi sunt, Fiecelinus et Albertus de Braz, Adelardus de Hamne. Fidejussores hi sunt, Francho frater Alberici, Warnerus, etc. Instrum. Rodulphi Præpositi S. Johannis Leodiensis ann. 1177. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 905. Ex his omnibus diligenter procurandis Fideles manus Decanum Magistrum Benedictum, Nicolaum de Superiortopito et Julianum Cellerarium consensu Ecclesie adhibuit... ut horum trium quasi funiculo triplici, sollicitudo rei constitutæ indissolubilis et sufficienti, gratia Dei cooperante, permaneat.

† **FIDEJURARE**. Tabular. B. Marie Colubensis diocesis. Carnot. Radulfus pater et Radulfus filius et alii fratres Milites, qui ibi erant, Fidejuraverunt, quod ab illo die, etc. Gloss. Lat. Gr. Fidei-promissores, πιστοκρυφίαται.

† **FIDEJUSSORES TOLLERE** dicebatur iudex, qui in jus vocatum, aut accusatum de aliquo crimine, vadem dare ad dictam diem juri se stitutum, cogebat. Vita S. Præjecti Episc. et Mart. cap. 3. Obtinuitque cum Principe, ut Missos ex latere dirigeret, qui eum per Fidejussores nuntiarent, et in aula Regis facerent presentari. Mox: Et quomodo per Fidejussores venisset, explicitus deponit. Vetus Notitia apud Perardum in Burgundicis pag. 35. Dedit Maurinus Fidejussorem nomine Autardo, de sua presentia. Per Fidejussores ad presentiam Regis deduci, in Capitul. Caroli M. lib. 8. cap. 34. in Capitul. Caroli C. tit. 12.

cap. 1. 4. 5. 7. tit. 20. cap. 6. tit. 20. cap. 3. tit. 31. cap. 23. tit. 39. cap. 4. Per Fidejussores ad palatium Regis venire, in Capitul. Caroli M. lib. 5. cap. 48. 147. [° 98. 278.] Per Fidejussores ad placitum Regis venire, in Addit. 4. Lud. Imp. cap. 72. in Capitul. Caroli C. tit. 32. cap. 3. Sub Fidejussione ad palatium venire, compelli, in Addit. 4. Lud. Imp. cap. 77. Per Fidejussores mitti ad presentiam Regis, in Addit. 4. Lud. Imp. cap. 76. Per Fidejussures constringere, ut revertant ad palatium, in Capitul. Caroli C. tit. 39. cap. 1. Per Fidejussores ad nullum adduci, in Capitul. Car. C. tit. 39. cap. 3. Epist. 69. inter Francicas tom. 1. Hist. Franc. Non aliter fiat, nisi in placito, quod vobis supra scriptus Pontifex denunciaverit, memorato Diacono vestro ante parvitatem nostram faciatis venire. Adde Joannem VIII. PP. Epist. 228. Lezes Guillelmi Notii: Omnis homo, qui voluerit se teneri pro libero, sit in plagio, ut plegius eum habeat ad justitiam, si quid offenderit: et si quisquam e-asserit, talium videant plegii, ut soleant, quod calumniatum est, etc. Ejusmodi Fidejussorum mentio est apud Gregorium Turon. lib. 4. Hist. cap. 43. lib. 8. cap. 7. 12. 43. lib. 9. cap. 8. in Concilio Metensi ann. 753. cap. 1. etc. Hinc Pignerari dicuntur rei, seu in jus vocati. Conventus Ticinensis ann. 853. cap. 3. De liberis hominibus, qui... contra legem ad placita protrahuntur, et ideo Pignerabantur, constitutum est, ut secundum legem patroni eorum eos ad placitum adducant, et si quis contra hanc nostram auctoritatem, et eorum legem Pignerare aut distringere presumpserit, etc. Quod si reus Fidejussores non haberet, in custodia servabatur, ut est in Capitulari Pipini Regis Italiae cap. 36.

Occurrit autem passim hæc formula in privilegiis et immunitatibus Ecclesiis concessis, qua iudices vetantur in eorum terris, ad audiendas altercationes ingredi, Feda de quibuslibet causis argeri, aut mansiones vel paratas tollere, ut apud Marculfum lib. 1. form. 3. 27. 28. etc. Quo verborum circuitu nihil aliud intelligitur, quam ut iudex in terris, in quibus immunitas concessa est, jus non dicat, aut justitiam non exerceat. Charta Caroli Simplicis apud Sammarthanos in Archep. Narbon. Quod in sua parochia... gravissima increverit consuetudo, de eo, quod Comes atque iudices, seu ministri illorum, Sacerdotes Domini, sive reliquos Ecclesie ministros ad placitum suum violenter ducere, et Fidejussores tollere, atque eos more Laicorum distringere presument.

† **Fidejussores** etiam debitoribus suis dabant creditores, ut pignora scilicet quæ illi dederant, tutius recipere possent. Id patet ex Legibus Luitprandi Regis apud Murator. tom. 1. part. 2. pag. 76. col. 2. Si ad quadium suam solvendam quispiam liber homo tres Fidejussores habuerit liberos homines. Et paulo post in veteri formula: Petre, te appellat Martinus, quod ipse dedit tibi vadia decem solid. vi. Kal. Augusti. Vult suscipere per Fidejussores. [° Luitpr. 25. sqq. (5. 7.) Vide Edict. Theodor. cap. 135. infra Obstagium et Salmanni.]

† **FIDEJUSSORES**, Testamenti executores, in Testamento Hugonis I. Episcopi Tolosani, apud Catellum in Hist. Occitana pag. 88.

† **Fidejussores** dicti etiam patrini, apud S. Eligium in Homilia descripta tom. 5. Spicilegii Acheriani pag. 212.

lib. 2. Capitul. cap. 46. et apud alios laudatos in Dissert. 22. ad Joinvilliam pag. 275.

° **FIDEJUTRIX**, quæ pro alio fidejebet. Charta ann. 1344. in Reg. 3. Armorial. gener. part. 2. pag. xxv. Et pro ipso se constituit Fidejutricem... honesta mulier nobilis Falcona Meyresia.

° **FIDELE**, Prædium, quod a vassallis seu fidelibus tenetur et colitur. Testam. S. Aldegund. ann. circ. 646. in Suppl. ad Miræum pag. 559. col. 2. Ad stipendia et usus eorum (canonicorum) tribus... mannos servorum quinque et Fidelia triginta, pratos duos, etc. Vide in Fideles.

† **FIDELES MANUS**. Vide Fideimanus.

† **FIDELIATOR**, Qui et Magister fidelium, Germ. Saelgerether, dicitur is pene quem erat dispositio parum fundationum et donationum. Vide Hist. Fuldens. pag. 54. [° et Hiltaus. Glossar. German. col. 1060. voce Saelgereter.]

† **FIDELIS**, Christiani dicti Fideles post susceptum baptismum, quia fidem susceperunt. S. Ambrosius lib. 1. de Sacram. cap. 1. In Christiano viro prima est fides. Ideo recte Fideles dicuntur, qui baptizati sunt. S. Augustinus Tractat. in Joann. Interrogas hominem, Christianus es? respondet tibi: non sum; adhuc queris ab eo, Catechumenus, an Fidelis? Idem Epist. 67. Frater Paulus narrat gaudia de Gabiano, quod non solum Christianus, sed etiam Fidelis sit valde bonus per Pascha proximum baptizatus. Vide eundem de Verbis Apostoli Serm. 18. Innocent. I. Ep. 22. cap. 2. Quæro, si una eademque sit uxor ejus, qui ante Catechumenus, postea sit Fidelis. Pontius Diac. in Vita S. Cypriani: Quid Christiana plebs faceret, cui de Fide nomen est? [Cassarius lib. 1. Annal. Genuens. apud Murator. tom. 6. col. 250. Ut lumen quod tempore Infidelium quondam in unoquoque anno ad sepulcrum venire solebat, nunc per misericordiam suam istud idem Fidelibus suis hodie in die resurrectionis suo ostenderet.]

† **FIDELES**, Dicti etiam ipsi Sancti qui deo jam potiuntur Instrum. ann. 1076. tom. 8. Spicileg. Acher. pag. 157. Si apud Regem Regum perpetuam salutem obtinere cupimus, nos ejus Martyres ceterosque Fideles, quos in colorum curia prævalere credimus pro nobis necesse est intercessores acquirere studeamus.

† **FIDELIS**, Subditus, vassallus, qui fidem suam domino obstrinxit, fidelitatem juravit. Gloss. Lat. Gr. Fidelis, πιστος. Gloss. Lat. Gall. Fidelis, Feal. Fideles homines sui, apud Lampridium, famuli. [Chartul. Gemmeticensis tom. 1. pag. 48. Et avons droit de prendre de chacun de nos Hommes de Foy chacun an six deniers Tournais de charoy.] Dominico lib. 1. de Vita Mathild. cap. 11.

Ut juraret et rogat ipsum more Fidelis.

Idem lib. 2. cap. 17:

Filius esse Petri si vult Rex atque Fidelis.

Tabularium Dolense ann. 927. Ibidem adjungo ad hujus dedicationis honorem, ut omne beneficium, quod ex me nunc vel deinceps nostri Fideles habent, aut habebunt, etc.

° **Fo-tris**, Fael et Feiaul. Charta comit. Nivern. ann. 1250. ex Chartul. S. Steph. Autiss. Nostre amée et nostre Faele Adeline la mareschaude de Nivern, etc. Pactum ann. 1273. inter Probat. tom. 2. Hist. Burg. pag. 87. col. 2. Se lidi: Feiaul ou lour avancer non aient fait autrefois dus homages, etc. Foial, in

Lit. ann. circ. 1860. apud Marten. tom. 1. Ampl. Collect. col. 1478.

† FIDELIS IMPERII, Subditi, Gall. *Sujets*: qua notione accipienda vox *Fidelis* in antiquioribus Instrumentis. Gesta Henrici VII. lib. 2. Rubr. 7. apud Murator. tom. 10. col. 352: *Optio est Patavinis civitati quatuor eligere quos maluerint. Fideles duntaxat Imperii.*

° FIDELIS IMPERII DE JANUA, Subditi reipublicæ Genuensis. Lit. Phil. VI. ann. 1834. in Reg. 69. Chartoph. reg. ch. 7. Pontius Almandini et heredes Johannis Naturalis, qui marcham habent contra illos, qui se dicunt *Fideles imperii de Janua.*

FIDELIS REGIS, Subditi, vassalli Regis, in Legibus Luitprandi Regis tit. 70. § 1. [° 26. (6, 42.)] in Lege Longob. lib. 3. tit. 26. tit. 51. § 14. tit. 52. § 1. [° Lotthar. I. 52. Rachiis 7.] in Capitul. Caroli M. lib. 2. cap. 17. lib. 4. cap. 84. lib. 6. cap. 96. [° 67.] in Vita Ludovici Pii ann. 839. apud Nithardum lib. 1. ann. 834. Baldricum lib. 1. Chr. Camerac. cap. 61. in Charta anni 1069. apud Duchesn. in Hist. Monmorenc. pag. 28. etc. Vide Fabrum Canterellum in Tractatu de Feudis, Goldastum ad Ratpertum de Casib. S. Galli cap. 8. et.

INFIDELIS, Qui fidem Regi, quam jurarunt, non servant. Capitularia Caroli M. lib. 4. cap. 84: *Pro infideli tenentur, quia sacramentum fidelitatis, quod nobis promissit, irritum fecit.* Concilium Dyasacense I. pag. 290. I. Edit.: *Regis quoque infideles contra Ecclesiasticam auctoritatem armata manu defendit.* Vide Leg. Longob. lib. 1. tit. 84. § 2. 3. [° Carol. M. 133. Ludov. p. 38.]

° Charta Aelfredi ducis Aquit. in Chartul. Celsinian. ch. 13: *Actum v. Idus Octobris Calimanianis, anno v. (forte pro xv.) quod infideles Franci regem suum Karolum inhonestarunt et Rodulfum in principem elegerunt.* Extraneos hac voce designari, maxime in Capit. Caroli C. ann. 865. apud Baluz. tom. 2. Capitul. col. 197. art. 4. auctor est D. Bouquet tom. 1. Jur. publ. Franc. pag. 146. Cui assentiri nequaquam possum non una de causa. Et primo quidem ejusmodi *infideles* passim in illo Capitulari suos rex appellat. Dehinc in articulo precedenti *fidelitatem* regi promississe dicuntur. Denique illi *infideles* proprietates habent, quas, ob eorum a fidelitate promissa defectum, fisco addicendas rex judicat. Quid hæc cum extraneis? Hæc sunt verba art. 3. jam laudati Capit.: *Ut qui fidelitatem nobis promiserunt, et post illud sacramentum ad infideles nostras in nostrum damnum se conjunxerunt, proprietates illorum in nostrum indominicatum recipiantur.* Stat ergo bene Cangiana interpretatio: neque alii sunt hic *infideles*, quam qui *Fidem-mentiti* alibi nuncupantur. Vide *Fidem-Mentiri in Fides.*

INFIDELITAS, Qui fidelitatis sacramentum domino feudali non servant. Brompton. ann. 1088: *Terras infidelium suorum fidelibus suis distribuit.*

INFIDELITAS, in Lege Longob. lib. 1. tit. 34. § 2. [° Carol. M. 123.] Leges Kanuti § 90: *Infidelitas erga dominum, secundum legem seculi inemendabile est.* Vide Leges Henrici I. Regis Angliæ cap. 10. Flodoardus lib. 4. Hist. Remensis cap. 35: *Inimulati sunt de infidelitate ipsius senioris sui.* Et lib. 2. cap. 30: *De positus est ab Episcopatu pro infidelitate Imperatoris.*

° 3. FIDELIS, Uxor. Charta ann. 1011.

in magno Chartul. S. Viet. Massil.: *Ingrannus episcopus, cum Fidele sua Adalgude, dat ecclesiam S. Perpetui de Bruniola.*

FIDELITAS, Fides, quam quis Regi suo vel Principi servare debet, subditi, qui et *Fidelis*, potissimum. *Fidelitatem* Regi promittit, in Capitularib. Caroli M. lib. 3. cap. 8. 98. in Capitul. Caroli C. tit. 82. cap. 2. tit. 89. cap. 4. Apud Marculfum lib. 1. form. 40. etc. Pro duntaxat formulam sacramenti fidelitatis Regi a subditis facti, eadem Capitularia Caroli C. tit. 18. cap. 13: *Ego illi Karolo Hildowici et Judith filio ab ista die in ante Fidelis ero secundum meum savirum, sicut francus homo per rectum esse debet suo Regi. Sic me Deus adjuvet et ista reliqua.* Habetur aliud paulo prolixius *fidelium sacramentum*: tit. 22. cap. 1. Ubi observandum, *fidelitatem* Regi fieri per sacramentum, quod ei proprium fuit. Capitulare 2. et 4. ann. 805. cap. 9: *De juramento, ut nulli alteri per sacramentum Fidelitas promittatur, nisi nobis, et utriusque proprio seniori ad nostram utilitatem et sui senioris.*

FIDELITAS, Anglis *Fealties*: nostris *Faalties*: *Fiduciam* Angli appellant, inquit Cowellus lib. 2. tit. 3. § 18. Est autem servitus realis a quolibet feudatario domino in ipsa institutione præstata. Fulbertus Carnotensis: *Fidelitatem dicimus jurjurandum, quod a vassallo præstatur domino. Jurjurandum Fidelitatis vassallitatis, apud Radericum lib. 2. de Gestis Frider. cap. 20. Sacramentum Fidelitatis jurare, in Capitul. 3. ann. 789. cap. 2. ubi habetur ejus formula. Jurare Fidelitatem, apud Simeonem Dunelmensem lib. 3. de Dunelmensi Eccles. cap. 22. et in Hist. Angli. ann. 1086. Fidelitatem facere et hominum, apud eundem Radericum lib. 1. cap. 11. [Faire feyte et homage, apud Guillelmum Tyriensem. Archiep. in Hist. Belli sacri.] [° Faauté, in Charta Otton. comit. Burg. ann. 1242. Inter Probat. tom. 2. Hist. Burg. pag. 15. col. 2: *Dovent audit dux de Berygoigne faire Faauté et lége des ces quatre chastiaus. Foyauté, in Lit. Bald. Bellim. ann. 1299. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1311. Fueté et lotauit, in Chron. S. Dion. tom. 8. Collect. Hist. Franc. pag. 286. Fouté, in Chart. ann. 1240. ex Chartul. S. Joan. Laudun. Unde Foutu chevalier dicitur, qui fidem sacramento firmatam non servat, in Lit. remissa. ann. 1416. ex Reg. 169. Chartoph. reg. ch. 44: *Berthelemy Gentil dist de Maugiron d'Estac chevalier, qui estoit un faultz, mauvais, traître et fuitif et Foutu chevalier.*] Differt tamen *Fidelitas* ab *homagio*, etsi *homagio* adjunctum sit sacramentum fidelitatis, ut est apud Nicol. Uptonum lib. de Militari Officio cap. 18: *Differt homagium a Fidelitate, quia homagium est ille actus præstationis juramenti cum sua solemnitate, et fit in principio; sed Fidelitas est obligatio permanens, habens perseverantiam et tractum temporis, etc.* Carius Littleton. sect. 91. et 92: *Fealty idem est, quod Fidelitas in Latin. Et quant franc tenant fera Fealty a son Seigneur, il tiendra sa maine dextre sur un lieur, et dira issint: Ceo oyez-vous, mon Seigneur, que jeo à vous terra foyal et loyal, et foy à vous portera des tenemens, que jeo claim à tener de vous, et que loyalment à vous ferra les customes et services queux faire à vous doy as termes assignés, et come moy aide Dieu et les saints; et basera le lieur, mais il ne genulera, quand il fait Fealty, ne ferra thiel humble reverence, comme***

avant est dit en homage. Et grand diversité y ad pour enter sensens de Fealties et de homage. Car homage ne peut estre fait fors que al Seigneur meisme, mais le Seneschal de Court le Seigneur, ou Bailife, peut prendre Fealties pour Seigneur.

Diximus fidelitatis sacramentum adjunctum esse homagio, quod verum est, si quidem vassallus primo homagium facit domino, deinde fidelitatis sacramentum. Utriusque formulas et discrimen sic observat Bracton. lib. 2. cap. 25. § 8: *Sic debet homagium facere: debet quidem tenens manus suas utraque ponere inter manus utraque domini sui, et debet dicere: Devenio homo vester de tenemento, quod de vobis tenes, et Fidem vobis portabo de vita et membris et terreno honore contra omnes gentes, etc. Et statim post faciat domino suo sacramentum Fidelitatis, hoc modo: Hoc audis, Domine N. quod fidem vobis portabo de vita et membris, corpore et castis et terreno honore, sic me Deus adjuvet et hæc sancta Dei Evangelia. Et quidem hoc adjiciunt in sacramento, et bene, quod fideliter et sine diminutione, contradictione, vel impedimento et dilatione injusta, terminis statutis faciet servitium domino suo et hereditibus suis. Ita Fleta lib. 3. cap. 16. § 21. Adde Littleton. sect. 88.*

Ex quibus patet homagii et sacramenti fidelitatis discrimen: ac homagium quidem fieri a vassallo, genibus flexis, manibus in domini manus immisissis: sacramentum vero fidelitatis a vassallo stante, et tactis sanctis Evangelis. Charta ann. 1229. apud Marcam lib. 8. Hist. Beneharn. cap. 22. n. 2: *Recognoscimus, quod vos nobis fecistis homagium, et præstitistis insuper Fidelitatis juramentum, sicut vestri antecessores nostri prædecessoribus sunt facere consuevi.* Charta ann. 1247. apud Sammarthanos in Episcopis Aptensibus: *Et corporale nobis facit homagium, suscipientibus per nos et successores nostros, ponendo manus proprias infra nostras: et promittens jurjurando supra sancta Dei Evangelia Fidelitatem nobis servare, prout in formula Fidelitatis exprimitur, videlicet incolumem, tutum, utile, honestum, facile, possibile.* [Charta homagii ann. 1310. ex Schedis Præsid. de Mazaugues: *Recognoscunt... homagium ei facere et Sacramenta Fidelitatis, scilicet tutum, incolumem, honestum, utile, facile et possibile.*] Sed et inde observare est, homagium et Fidelitatem passim simul jungi. Fridericus I. Epist. ad Ottonem Frising. Episcop.: *Homino et Fidelitate nobis facta coronam regni de manu nostra Petrus Rex Danorum suscepit.* Idem Otto lib. 1. de Gestis Frider. cap. 2: *Ad pedes Imperatoris, satisfactionem offerens, humiliter Dux venit hominumque sibi cum sacramento Fidelitatis exhibens, Ducatum ab illo suscepit.* Radevicus lib. 1. cap. 2: *Tunc ad curiam venientes, Friderico Fidelitatem fecerunt atque hominum, et beneficia de manu illius susceperunt.* Apud Petr. Blesensem Epist. 102. *Homagia et Fidelitates.* Apud alios, *homagia Fidelitatis.* Trithemius cap. 20: *Cum honore magno suscipitur, et Homagio Fidelitatis suscepto per dies septem commoratus, etc.* Jo. Beka in Ottone IV. Episcopo Traject. 86: *Accedentes quoque singulatim Primates ad regala solium præstiterunt eidem debita Fidelitatis Homagium.* Ptolomeus Lucensis ann. 1128: *Rogerium Siculum facta sibi homagio, Juramento Fidelitatis firmato, ipsum de Ducatu Apulie et Sicilia incedit. Fidelitatis astrictus homagio, apud Albertin. Mussatum. Homage*

gium, et Fidelitatem ligantie facere, apud Math. Paris ann. 1257.

Sunt quidam heredes, inquit Bracton. lib. 2. cap. 35: qui tenent ad homagium faciendum, et ad sacramentum Fidelitatis: quidam tantum ad sacramentum fidelitatis secundum diversitatem tenementorum. Verbi gratia de tenemento, quod tenetur ad terminum, non fit homagium, sed tantum fidelitatis sacramentum. Rursum de socagio villano nullum omnino competit homagium, sed fidelitatis sacramentum.

Homagium Minor facere potest: nullum tamen iuramentum Fidelitatis, antequam ad etatem pervenerit, prestabit. Idem n. 4. et Fleta lib. 3. cap. 18. § 14. Nam ut est in Regiam Majestatem lib. 2. cap. 60. § 2: Tenetur dominus recipere homagium facti heredis, sive fuerit infra etatem heres ipse, sive plenam habuerit etatem, dummodo masculus sit. Recepto vero homagio idem heres in ipsius domini custodia remanebit, donec plenam habuerit etatem. Ibid. cap. 68. In aliquot Consuetudinibus municipalibus etas faciendi homagium definitur annus vigesimus completus, in Aurelianensi art. 24. in Dunensi art. 12. in Consuetudine Castellani art. 44. in Arverneni cap. 22. art. 28. decimus quartus pro masculis, et duodecimus pro feminis in Peronensi art. 58. decimus quartus in feminis in Aurelianensi d. art. 24. Statutum Baronum Andegavensium et Cenomanensium mense Maio ann. 1246. in Tabulario Andegavensi Cameræ Comput. Parisiens. fol. 32: Est autem etas heredis masculi faciendi homagium domino, et habendi terram suam, quam cito heres ingressus fuerit vicessimimum primum annum. De nobilibus vero puellis hereditibus sic ibidem statuitur: Ordnavit, quod femina non maritata postquam quintum decimum annum compleverit, habeatur legitime etas ad faciendum homagium domino, et ad habendam terram suam. At quoad masculos, ex Statuta spectantissimum sacramentum fidelitatis, quod femine non prestant, ut infra docemus: ita quod si contingeret Minorem homagium facere, non ideo a custodia domini seu alterius liberatur. Sic Philippus Augustus mense Aug. ann. 1211. et Girardus Episcopus Catalaunensis mense Sept. ejusd. anni Theobaldum Comitem Campanie ad homagium admisere, salvo dotatio Blanchæ Comitissæ matris, et salvo ballio Comitatus Campanie et Itræ, quod debebat tenere, donec filius ejus haberet 21. annos, de quo idem Theobaldus exire non posset ante predictum etatis annum, nisi per eam, et de voluntate illius.

At Consuetudines nostræ aliquot municipales sacramentum fidelitatis non admittunt, nisi in homagiis legitimis. Turonensis art. 115: Le vassal doit faire hommage simple à son Seigneur, nue teste, les mains jointes, et le baiser: et celui, qui doit hommage lige, le doit faire mains jointes sur les Evangiles, nue teste, descouvert, et le baiser en faisant les sermens requis. Id ipsum statuitur in Andegavensi art. 188. in Cenoman. art. 150. et in Pictavensi art. 113. Formulam sacramenti fidelitatis describunt Andegavensis art. 138. et Cenomanensis art. 150.

FIDELITATEM CUM AFFIDATIONE FACERE, non vero homagium, tenetur marito de dote, quam uxor de priore marito habet, ex Regiam Majest. lib. 2. cap. 48. § 10. Ubi cum affidatione idem valet, ac sub fidei vel sacramenti interpositione, eod. lib. cap. 57. § 10. quo loco

dicitur fidelitas prestari dominis a mulieribus et earum heredibus, sub eadem forma et hisdem verbis, quibus homagium fieri solet. Et cap. 29. § 8. ejusdem libri: Femine de jure nullum homagium facere possunt, licet plerumque Fidelitatem dominis suis facere solent.

FIDELITATES TENERE, f. Sacramenta fidelitatis pro Domino capitali recipere. Charta ann. 1206. tom. 8. Spicileg. Acher. pag. 224: Et ego Bernardinus bajulus Domini Regis qui etiam teneo Fidelitates predictorum castrorum.

FIDELITATEM, non vero homagium, Regi faciunt Episcopi consecrati de Baronibus suis eleemosynatis, seu de Regalibus: ratio est, quia non proprio, sed alieno nomine, scilicet Dei et Ecclesie terras possident et tenent. Vel quia de feudo et eleemosynato non fit homagium, ut est in Regiam Majest. lib. 2. cap. 64. 65. et apud Bractonum lib. 2. tract. 2. cap. 35. § 4. Ubi additur, electos in Episcopos ante consecrationem homagia sua facere consuevisse. De sacramento fidelitatis, Regibus ab Episcopis prestito, multa habet Juretus ad Epist. 26. et 190. Ivoonis Carnot. Formulæ illius exstant in Privilegiis Ecclesie Hamburg. pag. 199. 200. in Concil. Dusiac. I. part. 1. cap. 5. part. 2. cap. 32. 33. etc. Porro sacramentum fidelitatis Regi tenentur facere Episcopi infra 40. dies post susceptionem Regalium, ut est in Charta S. Ludov. Regis mens. Febr. ann. 1269. pro Episcopo Aurelian. in 30. Regesto. Archiv. Regi Chr. 471. Vide Jacob. Petium ad Penitentiale Theodori pag. 476. 477. Describitur formula hujus Sacramenti in Regesto nigro Castellæ Parisiensis, hinc verbis: C'est la maniere, et comment les Prelats et gens d'Eglise font serment de feauté au Roy nostre Seigneur. Il convient au Prelat et gens d'Eglise mettre la senestre main sur le pis, et la droite sur le livre et l'estole au col. Vous jurez sur les saintes Evangiles de Dieu et sur vos ordres, que vous serez loiaux et feaux au Roy de France, nostre Seigneur, qui cy est, et à ses Successeurs Roys de France, son honneur, son Estat, son corps, ses membres, et son heritage, vous lui garderez contre toutes personnes, qui peuvent vivre et mourir, et se conseil vous demande bon et loyal, vous lui donerez, et se le sien vous dit, vous lui celerrez, et ainsi vous le jurez. Et puis doit le Prelat baiser le livre. Hodie vero paulo aliter concipitur.

Sed et Presbyteri omnes fidelitatem tantum, non vero hominum faciunt dominis Laicis, etiam de propriis feodis. Concilium Claromontanum, et Epistola Synodi Rotomagensis ann. 1065. apud Ordericum Vital. lib. 9. pag. 722: Nullus Presbyter efficiatur homo Laici, quia indignum est, ut manus Deo consecrate mittantur inter manus non consecratas: quis est aut homicida, aut adulter, aut cujuslibet criminalis peccati obnoxius. Sed si feudum a Laico Sacerdos tenuerit, quod ad Ecclesiam non pertineat, talem faciat ei Fidelitatem, quod securus sit. [Sigbertus ad ann. 1170: Episcopi vero et Abbates homagium non fecerunt, sed sacramento se constrinxerunt.]

Formulam sacramenti fidelitatis sex includere supra attigimus, ex Charta ann. 1247. videlicet incolunt, tutum, utile, honestum, facile, possibile. Quod ex Epistola 101. Fulberti Episcopi Carnotensis fluxisse probabile est, quæ inserta a Gratiano 22. q. 5 de Forma, in qua hæc ille scribit ad Guillelmum Aquitanorum Ducem: De Forma Fide-

litis aliquid scribere monitus, hæc vobis quæ sequuntur, ex librorum auctoritate notavi: Qui domino Fidelitatem jurat, ista sex in memoria semper habere debet: incolunt videlicet, tutum, honestum, utile, facile, possibile. Incolunt videlicet, ne sit domino in damnum de corpore suo, Tutum, ne sit et damnum de sacro suo, vel de munitionibus, per quas tutus esse potest. Honestum, ne sit et in damnum de sua justitia, vel de aliis causis, quæ ad honestatem ejus pertinere videntur. Utile, ne sit et in damnum de suis possessionibus. Facile, vel possibile, ne id bonum, quod dominus suus leviter facere poterat, faciat ei difficile: neve id, quod possibile erat, reddat ei impossibile. Ut autem fidelis hæc documenta careat, justum est, sed non ideo sacramentum meretur. Non enim sufficit abstinere a malo, nisi fiat, quod bonum est. Restat ergo, ut in eisdem sex supradictis consilium et auxilium domino suo fideliter præstet, si beneficium dignus videri vult, et saluus esse de Fidelitate quam invenit. Dominus quoque fidelis suo in his omnibus vicem reddere debet: quod si non fecerit, merito consilium maleficus, sicut ille, et in eorum pravariatione vel faciendâ vel consentiendâ deprehensus fuerit, perfidus et perjurus. Quorum quidem sex verborum explicatio inserta hisdem habetur verbis in homagio ann. 1246. apud Columbum lib. 3. de Episcop. Vasion. n. 26. [? Charta Raym. VII. comit. Tolos. qua concedit in feudum R. de Baucio castrum et villam Camareti ann. 1257. inter Probat. tom. 8. Hist. Occit. col. 362. Vide mox ad lineam Communis.] Adde aliam ann. 1246. apud Sammaritanos in Episcopis Aptensibus. Huc etiam referri possunt Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 5: Omnis homo fidem dei domino suo de vita et membris suis, et terreno honore, et observatione consilii sui per honestum, et utile, fidei Dei salva, et terre Principis salva, etc. Vide Glanvillam lib. 7. cap. 18. Rastallum in V. Homage, et Spelmanum in voce Fidelitas. In Statutis antiquis Cartusien. part. 2. cap. 32. § 2: Nolimus, quod domus nostri Ordinis recipiant homagia, sed Fidelitates fidei et juramento vallatas.

Hinc veteri sacramenti fidelitatis formulæ, quam bardis Longobardique hominibus dignam vocat Hotomanus, alia successit, in qua omissis his sex verbis, horum tamen tacita febat mentio in hunc modum: Omnia et singula adimplebit... et observabit quæ in Capitulo de Forma antiqua et nova sacramento Fidelitatis comprehenduntur, ex Charta homagii ann. 1180. inter Schedas Præsid. de Mazauges. Vide Salvaingum de Usu feud. cap. 4. et lib. 2. de Feud. tit. 5. 6. et 7.

His sacramenti fidelitatis formulis addenda videtur illa, quæ legitur in vet. Caremon. B. M. Crassens. Ms.: Juro ego Willelmus filius, qui fui Stephanus femine, tibi Leone abbati, filius qui fuisti Stephanus femine, quod de ista hora in antea vel deinceps fidelis ero tibi de tua vita et de omni tuo honore per directam fidem sine tuo engan, sine fraude et malo ingenio et sine ulla deceptione, me sciente, per Deum et hæc Sancta sanctorum, et talem conventionem facio ego et filius meus Gauthertus, ut post mortem meam filius meus firmiter, sicut ego, juret abbati S. Marie sine avere.

Homini prestito eoque altera die recognito seu pro rato habito, subquebatur fidelitatis sacramentum, ut docet Charta ann. 1236. ex Reg. 31.

Chartoph. reg. ch. 142: *Jacobus Dei gratia illustris rex Aragonum... recognovit se eidem (episcopo) precedenti die homagium sibi fecisse... et statim facta recognitione homagii, dictus dominus rex dom. Johann de Montelauro episcopo super predicta et ecclesiam Magalonensi praeponit super altare S. Firmini in Montepesulano, Corpore Jesu Christi, cruce, reliquiis et textu Evangeliorum aperto, sacrosanctis Evangelis manu tactis, sacramentum Fidelitatis in modum praestitit subsecutum: Audi tu Johannes episcopo Magalonensis, ego Jacobus Dei gratia rex Aragonum et Majoricarum, comes Barcinonae et Urgelii et dominus villae Montepesulani, Altiis quondam Maris illustris reginae Aragonum et dominus villae Montepesulani, ab ista hora inantea personam tuam non capiam, vitam et membra tua tibi non tollam, nec homo nec femina meo consilio vel meo ingenio; et si in illo honore, quem tu hodie habes et possides, et canonici Magalonenses habent et possident in communis, vel inantea tu acquisieris et canonici Magalonenses acquisierint, ego Jacobus tollerem vel forsificium tibi facerem, cum tu me apomoras per sacramentum, vel si praesens non fueris aut ecclesia Magalonensis tunc forte episcopum non habuerit, praeposuit vel prior Magalonensis consilio capituli Magalonensis me comora per sacramentum, infra xl. dies caballum o renderi o zo emendarat, vel ad tuam voluntatem meo contentari et ad mercedem canonicorum similiter, et si homo vel femina in illo honore, quem tu habes et possides, et canonici habent et possident, vel inantea tu acquisieris vel canonici acquisierint, tibi vel canonicis aliquid tollerem vel forsificium facerem, si per me illud reddere nollet, vel directum tibi et canonicis facere nollet, cum tu me comoras per sacramentum, aut si praesens non fueris, vel ecclesia Magalonensis tunc forte episcopum non habuerit, praeposuit vel prior Magalonensis cum consilio capituli Magalonensis me comora per sacramentum, tibi et canonicis Magalonensibus adjutor ero sine enganno, sicut in hac carta continetur et clericus legere et intelligere potest, et ita teneto et adimplere sine omni enganno, me scientia, tibi praefato Johanni de Montelauro Magalonensi episcopo et catholicis successoribus tuis, et canonicis Magalonensibus praesentibus et futuris. Sic Deus me adjuvet et iste sanctae reliquiis et sancta Dei Evangelia que corporaliter manu mea tango. Vide infra in Hominium.*

Communis vero parque omnino erat dominum inter et vassallum fidei professio: nam ut fidelitatem domino vassallus, ita et vassallo dominus personam illius, et feuda, ac in his jura se conservaturum pollicebatur. Charta ann. 1237. in Reg. 101. Chartoph. reg. ch. 108: *Promittens dictus dom. Lambertus pro se et suis hereditibus et successoribus per pactum expressum solemnem stipulatione vallatum et super sancta Dei Evangelia per eum corporaliter tacta juravit dicto dom. dalphino praesenti, suo ac hereditum et successorum suorum nomine stipulanti, quod ipse erit perpetuo bonus et fidelis vassallus dicto dom. dalphino et suis, pacta, conventiones et conditiones predictas, et alia que bonus homo facere et servare tenetur bono domino suo, faciet et servabit, omniaque et singula, attendat, complebit et inviolabiliter observabit dicto dom. dalphino et suis, qui in sex capitulis fidelitatis, videlicet incolens, tutum, honestum, utile,*

facile, et possibile, et in quibuscumque aliis capitulis formae fidelitatis novae et veteris contingitur. Dicitur vero dom. dalphinus pro se et suis hereditibus et successoribus universis et singulis promisit pacto expresso, solemnem stipulationem vallato, et supra sancta Dei Evangelia tacta corporaliter juravit dicto dom. Lamberto praesenti, stipulanti et recipienti pro se et suis hereditibus et successoribus predictam infestationem et donationem in feudum, ac omnia et singula pacta, conventiones et conditiones predictas omni tempore perpetuo ratas, gratas et firmas habere, attendere et servare, ac eas et ea attendere et complere, ac vicem pro vice reddere dicto dom. Lamberto, hereditibus et successoribus ejus, et nullo tempore contra facere vel venire, nec alicui contravenienti seu contravenire volenti consentire, juris vel facti aliqua ratione. Vide in Hominium.

A fidelitatis sacramento extimebantur vassalli, nisi contrarius reclamaret usus, cum feudum a marito uxori testamento concedebatur. Testari. ann. 1142. apud Murator. in Antiq. Estens. pag. 820: *Volo ut uxor mea Aichiva habeat totum illud, quod habeo in curia Urbana, ita tamen hoc, quod in feudo est, vassalli teneant ad ea sine fidelitate, excepto si ille vassallus est, qui per medium manuum vel per usum, vel per duos, usus sui facere Fidelitatem.*

FIDELITAS JURATA, Sacramentum fidelitatis. Reg. feud. Aquit. in Cam. Comput. Paris. sign. JJ. rub. fol. 21. r. *Pro quibus omnibus debet (Guil. Ramundi de Genicaco) facere dicto dom. regi homagium ligium, Fidelitatem juratam, et facere jus et recipere coram eo et suo mandato.*

FIDELITAS VILLAE, Sacramentum fidelitatis a cive praestitum. Charta commun. Clarim. ann. 1248. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 600. art. 9: *Si quis vero Fidelitatem villae fuerit ementus, vincti cing. soli: persolvat pro emenda.*

Alia erat formula fidelitatis quam Decani rurales Archidiaconis praestabant de conservando eorumdem jure. Hujus fidelitatis meminit Charta ann. 1201. e Chartular. Meld.: *Talem ordinationem fecimus, quod rurales Decanos Meldensis Episcopus, Archidiaconis inconsultis, possit eligere, instituire et mutare, salvis tamen Fidelitatem quam de conservando jure Archidiaconorum consueverunt praestare. Fidelitatem quoque exigebant beneficiorum ecclesiasticorum patroni ab his in quos ea conferebant. Charta ann. 1177. ibid.: *Set antequam curam animarum ab Episcopo percipias, ad nos mittatur facturus nobis Fidelitatem in nostro capitulo, quod nullam irrogabit vel consentiet irroganti nobis injuriam vel dampnum super rebus quas in parochia ejus habemus. Eam denique jurabant Capellani Parochis in quorum districtu capellaniam possidebant. Charta ann. 1216. ibid.: *Capellanus per Episcopum institutus jurabit in institutione sua Fidelitatem presbytero de Limagni de jure parochiali ejusdem eidem in omnibus conservando.***

Fidelitatis solemne sacramentum praeterea exigebant episcopi ab his, quibus parochiam regendam committebant. Charta Odon. episc. ann. 1202. in Chartul. episc. Paris. fol. 53. v: *Nobis fuit praesentatus Theobaldus canonicus S. Genovefae ad curam animarum parochiae de monte; et idem Theobaldus curam animarum ejusdem parochiae suscepit a nobis, et praesentibus sacrosanctis*

Evangelis et doctis ab eodem, promisit nobis sicut episcopo Parisiensi in verbo sacerdotis et super ordinem suum justitiam, obedientiam et Fidelitatem, quamdiu regeret parochiam memoratam.

IN FIDELITATE DEI ET S. PETRI PLACITARE. Litterae Seguinii Condomensis Abbatis tom. 2. Gall. Christ. inter Instr. col. 443: *Ex integro dedit super altare S. Petri... ita ut S. Petrus cum suis propriis in dominio in perpetuum possideret... ut si... ipse Comes... vtm vellet inferre... vel ulla occasione intentione placitum commovere, ipsi in Fidelitate Dei et S. Petri placitarent, et si opus esset, et contra omnes defenderent; hoc est, ni fallor, sub protectione euteliae Dei et S. Petri.*

FIDELITATEM FACERE, Per fidem suam promittere. Chartul. S. Petri Carnol.: *Ita tamen ut carpentarii monachorum, antequam boscum cadant, vel domino Firmatati, si forte abfuerit, forsiteris ejus, faciant Fidelitatem, quod non nisi ad usus monachorum de bosco capiant.*

FIDELITATEM FACERE, Quod unicuique proprium est fideliter tribuere. Charta Galleri Laudun. episc. ann. 1171. ex Chartul. S. Vinc. Laudun. ch. 75: *Abbas (S. Vincentii) et dom. Jacobus suum ibi (in mundinis) ministerium communem habebant, qui de his que de stallagiis et theloneo provenirent, tam abbati quam domino Jacobo faceret Fidelitatem. Feablement, fideliter, in Lit. ann. 1371. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 450: *Que les informations que faicte en auron, et tout ce que par eux en sera trouve, il rapportent Feablement pardevant nozds baillif, prevost, etc.**

FIDELLA, Fiducula, lyra. Hist. Ratispon. ad ann. 1464. apud Oesellum tom. 2. Scriptor. rer. Boicar. pag. 516. col. 1: *Cunradus de Nuringberga... expertissimus... in organo, lutina, cithara, Fidella ac fistula, tibia ac buccina, et in omnibus instrumentis musicalibus. Vide Fiduciarum.*

FIDENCIA, Praestatio, que in fidejussionibus dandis domino debebatur, ut Fidantia. Vide in hac voce. Libert. Brianc. ann. 1343. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 736. art. 8: *Gallinis seu caponibus, Fidencis, retrofidencis, et omnibus aliis obventionibus, etc.*

FIDENTIALIA, Sponsalia, Gall. Fiançailles. Statuta Synodalia Ecclesiae Constantiensis cap. 60. inter Anecd. Ma. ten. tom. 4. col. 821: *Non sunt sponsalia sive Fidentia cum repentiis (sic vocabant mulctam pecuniariam) quia libera debent esse matrimonia, nec metu parum adstringi. [Vide supra Fiançailles et infra Fiducialis.]*

FIDENTIARIUS, Familiaris, amicus. Chartul. Ecclesiae Auxitanae cap. 77. de Clodoveo Rege Franc.: *Eique tum per se, tum per Fidentarios suos crabrius et officiosius suggerere et instigare cepit.*

FIDERE, Esse, fieri. Charta Aldef. reg. Aragon. pro incolis Tutela mra 1165. in Reg. 52. Chartoph. reg. ch. 565: *Placuit michi libenti animo et spontanea voluntate et propter amorem quod bene Fideat Tutela populata et totas gentes veniant ibi populare, etc.*

FIDES, que et Fides Catholica, de qua est titulus in Cod. Th. et Justin. Lactantio lib. 4. de Vera sapient. cap. 80. extremo, Ecclesia Catholica dicitur esse Domicilium fidei. Ipsi fideles Domestici fidei appellantur a Patribus, uti alibi docuimus. In veteri Inscriptione Emeritis, Constantinus Mag. dicitur pacis et

justitiam cultor, publicae quietis fundator, Religionis et Fidei auctor.

¶ FIDES, nuda pro. Fidei formula, in Vita S. Eligii inter Fragm. de Rebus Gestis Dagoberti I. Reg. Franc. apud Duchesn. tom. 1. pag. 681 : Edidit (Martinus PP.) contra haereticos Fidem magnifice, valde atque accurate, quam etiam cum subjuncta epistola Galliarum partibus destinavit.

FIDES CHRISTIANITATIS. Charta Fulconis Comitis Andeg. : Et promittit, et dedit Fidem Christianitatis in manum Teberti Praepositi, quod nunquam foderum clamaret. Vide Christianitas.

¶ FIDEM BRACHIO DARE SACRAMENTO, Duellum indictum et juratum tenere. Charta ann. 1056. apud Mabill. tom. 4. Annal. pag. 564 : Paratus aut calidi ferri judicio secundum legem Monachorum per suum hominem id probare, aut scuto et baculo juxta legem secularium defendere. Cum duellum praetullisset Vicecomes, obtulit Abbas hominem S. Albini, qui et sacramento fidem faceret, et Sacramento Fidem Brachio daret.

FIDEM FACERE, Fidem suam de re quavis, verbi gratia de pecunia solvenda, alteri obstringere : in Lege Salica tit. 58. et 54. Edit. Heroldi : S'obli-ger envers quelqu'un. Charta Chlodovei III. Regis, edita a Mabillonio : Sicut fuit judicatum, ut in exfalso et fredo solidos quindenos pro hac causa Fidem Facere debitis, etc. Sacramento Fidem Facere, in Lege Ripuar. tit. 58. § 21. tit. 66. § 1. Manu Fidem Facere, apud Gregor. Turon. de Glor. Confess. cap. 68. Fidem in manum alicujus dare, apud Dodechini in Chron. ann. 1158. Precaria Hadolandi Episcopi Cenomanensis : Et si negligens aut tardus de ipso censu apparuerit, Fidem exinde Faciam, et ipsum monasterium tempore vite meae non perdam. Alia Precaria Meroll Episcopi Cenomanensis eadem ferme habet in Actis Episcoporum. Cenoman. pag. 208. [Vide vitam Aldrici Episc. Cenoman. pag. 155. 158. 160. 161. 170.]

¶ PER FIDEM BENEFICIAM RENUNCIARE, Formula renuntiationis, qua quis profitebatur se ultro et bona fide renuntiasse certis privilegiis quibus in jure uti licebat. Charta ann. 1264. ex Archivis Sangerm. : Henricus Chauzon coram nobis constituti se fecerunt et constituerunt plagios, redditores, solutores, et principales debitores, quilibet eorum in solidum ; et per Fidem Beneficam Renuntians privilegii cruce-signatis et cruce-signandis, indulto et indulgendo, omni juris auxilio.

¶ FIDEM CAPTIO, Sacramentum. Tabularium Calense pag. 77 : Ut hoc ratum permaneret, hoc Fidei-Captione ego Petrus et mei filii confirmavimus, etc.

FIDES LIGIA, Arnulfus Lexoviensis Epist. 5. ex his, quae editae sunt tom. 13. Spicilegii Acheriani : Praeterea, quod de jure Archidiaconatus hominibus mihi et Fide Ligia tenebatur obnoxius. Vide Ligius.

¶ Charta ann. 1394. ex Pancarta episc. Carnot. : Je Regnault d'Angennes, premier escuier tranchant du roy nostre sire, et seigneur de la Loppe, tiens a deux Fois et homages liges le chastel et chastellerie de la Loppe avec toute justice.

FIDES SALVA, Servata, illusa. Fidem Salvare, illusam conservare. Capitulare Ludov. PII ann. 828. cap. 4 : Instruendi sunt, qualiter ipsam Fidem erga nos Salvare debeant. Infra : Omnino, si Salvam voluerit suam Fidem et promissio-

tionem habere, manifestum faciat. Annales Franc. ann. 789. de Tassilone Duce Bavariae : Et Bajorum ceperunt dicere, quod Tassilo Fidem suam Salvam non haberet, sed postea fraudolans appareret. Quo loco Chronicon Reicherspergense, quod Fidem promissam violasset. Anna Comp. lib. 14. Alexiad. pag. 428 : Δειν ἠλογοῦσαντο τὸν ἑὸν τοῦ Ἰλακτράνου εἰς ὄψαν κίοντι ὄρκισαι τὸν αὐτοκράτορα, ἵ. oportere censuerunt, ut filius Bertrandi salvam et integram fidem Imperatori juraret.

¶ FIDEM LEVARE, Manum vel digitum levando per fidem suam promittere. Lit. remiss. ann. 1460. in Reg. 192. Chartoph. reg. ch. 80 : Ipse Georgius promisit sibi quod nullum faceret malum, levando Fidem sive digitum.

FIDEIDONATIONES, de his, qui invicem sibi fidem dant de futuro matrimonio contrahendo. Synodus Cicestrensis ann. 1289. cap. 29 : Fideidonationes domesticas, etiam de matrimonio contrahendo fieri prohibemus, etc.

¶ FIDEI-MACHIA, Pugna pro fide. Vita S. Abundii tom. 1. Aprilis pag. 91 : At animadvertentes Orthodoxi inanes fucos stantes ad divina praesepia, et non patientes horum perfidia contagia, Fidei-Machia opposuerunt praesidia.

FIDEM MENTIRI dicebantur, qui contra fidem factam, sacramento firmatam, in dominum Insurgebant. Synodus Vermeriensis ann. 782. cap. 9 : Si quis necessitate inevitabili cogente in alium auctum seu provinciam fugerit, aut seniores suum, cui Fidem mentiri non poterat : secutus fuerit, etc. Annales Franc. veteres ann. 778 : Saxones, gens perfida, Mentientes Fidem, egressi de finibus suis, venerunt ostiliter usque ad Rhenum fluvium, etc. Vita Ludov. PII ann. 833 : Tandem ergo conventum est... in locum, qui ab eo, quod ibi gestum est, perpetua nominis ignominia notatus est vocatur Campus Mentitus. Quia enim ii, qui Fidem Imperatori promittebant, Mentiti sunt, locus, in quo id contigit, testis nequitiarum in suo nomine remansit. Annales Franc. Fuld. ann. 858 : Illi vero Fidem Mentiti, et Karolo conjuncti, etc. Ordericus Vitalis lib. 12. pag. 881 : Perjurique nefas ultro committentes, mihi Fidem suam Mentiti sunt. Vide eundem pag. 435. 534. 657. 881. 922. Gafridum Monemuth. lib. 8. cap. 2. Rodericum Tolet. lib. 4. Hist. Hisp. cap. 10. Huntingdonens. pag. 390. Fragmentum de Willelmo Conquestore pag. 30. Gesta consulum Andegav. ubi de Edelthelo, Petrum de Vineis lib. 1. Epist. 21. pag. 162. lib. 3. Epist. 85. etc.

Fidem igitur mentiri dicebatur vassallus, qui fidem hominibus promissam domino suo haud servabat. Philippus Bellomanerius cap. 61 : Appel de Foi Mentie est de tele foi, qu'a omage appartient, en tele maniere, que li apeleres mit a son home sus, qui foi le devoit par le reson de l'omage. Deinde exemplum proponit in vassallo, qui adulterium cum domini uxore, quam custodiendam acceperat, commisit. Eodem etiam cap. : Foi et loiatés est de si France nature, qu'elle doit estre gardée, et spécialement a celi, a qui elle est promise : car a l'homage on promet fere a son Seigneur foi et loiauté. Unde concludit, vassallum non posse feudum suum deserere, cum a domino ad expeditionem submonetur : Ce ne seroit pas loiauté de renoncer el point, que ses Sires s'en doit aidier. Sic porro officium vassalli erga dominum ex hominibus observant Assisia Hieroso-

lymitane MSS. cap. 197. Ita ut si contra peccet, reus sit Fidei Mentite. Et pour ce me semble-il, que il est tenu de non mentre, ne faire mettre main sur son cors, ne consentir, ne souffrir a son pooir, que autre li mette, ne ne doit prendre, ne faire prendre, ne tenir aucune chose de son Seigneur sans congid outre son gre, se il ne le fait par l'esgart, ou par la connoissance de la Court de son Seigneur, de celle Seignorie, ou son fe est, pour quoi il a fait homage. Ne ne doit home, ne femme, conseiller contre son Seigneur, se le Seigneur ne le donne a son Conseil. Ne ne doit pour home, ne pour femme, parole monter en Court, se il n'est a son Conseil, de que il se mete en esgart, ou en connoissance de Court, de chose, qui contre son Seigneur soit. Ne ne doit porter armes contre son Seigneur, se ce n'est avec un autre sien Seigneur, a qui il soit tenu de foi ains que a lui. Ne ne doit faire a son escient, ne porchasser la honte ne la damage de son Seigneur, ne consentir que autre li face, Ne ne doit a la feme de son Seigneur, ne a sa fille, requerre vilainie de son cors, ne souffrir, ne consentir a son escient, ne a son pooir, que autre li face, ce est assavoir de geir a li charnellement, coment que ce soit, se ce n'est par mariage, ne a sa seur, tant come elle est damoiselle en son hostel, ne soffrir, ne consentir a son escient, ne a son pooir, que autre li face. Et doit conseiller loyument a son Seigneur a son escient de ce, que il demandera conseil. Capite sequenti : Et home doit tant plus a Seigneur par la foi, que il li est tenu, que le Seigneur a lui, que home doit entrer en ostage por son Seigneur getter de prison, se il l'en requiert, ou fait requerre par certain message : et chacun home, qui a fait homage a autre, est tenu par sa foi, s'il treuve son Seigneur en besoin d'armes a pie entre ses ennemis, ou en leu, qui il soit en peril de mort, ou de prison, de faire son loial pooir de remonter le, et de rejeter le de celui peril : et se il autrement ne le peut faire, il doit donner son cheval, ou sa beste, sur quoi il chevauche, se il la requiert, et aider a le mettre sus, et aider le a son pooir a son cors sauver. Et qui fait a son Seigneur des avant dites choses, il Ment sa Foi vers son Seigneur, et se le Seigneur l'en peut prouver par recort le Court, il pora faire de lui, et de soues choses, come home atteint de Foi Mentie. Et qui fait aucune des dites choses por son Seigneur, le Seigneur est tenu par sa foi de delivrer le a son loial pooir celui ou ceaus de ses homes, que il a mis en ostage pour sa delivrance, et ce celui, ou ceaus de ses homes, qui le montent, come est dit cy-dessus, sont pour achaison de ce pris et emprisonnés. Il est tenu a son Seigneur d'entrer pour lui en ostage, pour dethe, et en plegerie de tant vaillant, comme le fe que il tient de lui vaut, et depuis il est son home, vaudroit raisonnablement a rendre par l'assise. Et qui ce defaut a son Seigneur, je crois que il doit peudre le fe a sa vie, que il tient de lui, etc. (Cap. 211) : Se home Ment sa foi vers son Seigneur, et le Seigneur a son home, et il l'ocist, ou fait occire, ou pourchasse sa mort, ou la consent, ou la seuffre, se il la seit, et la peut garder, et deffendre, se il ne l'a fait a son pooir, et se il faire ne le peut, que il au mains le garnisse au plutoit que il pora, pour garder s'en ; ou se il le prent, ou fait prendre ; ou pourchasse, ou consent, ou seuffre, que il soit pris par ses ennemis, se il peut deffendre, qu'il garder, se il ne le fait a son pooir, et se il faire ne le peut, que il l'en garnit par soi, ou

par autre le plus tost que il pora. Ou se il le tient, ou fait tenir en prison, ou souffre, que autre le tiegne: si il l'en peut getter, et il ne le gette à son pooir, ou à bone foi. Ou se il le fert par ire, ou fait ferir, ou laudis, et le peut defendre, et il ne le fait à son pooir. Ou se il li court sus, ou fait courre pour mettre main en son cors, ou en des choses de la Seignorie et celle, dont il est son home, ou pour lui desheriter, tout ne le fait-il, ou se il le fait faire, ou ce il li met sus, qu'il a esté ou veult estre mesprenant vers lui de sa foi, ou que il fist trahison vers lui, ou pourchasser, ou souffri, ou consenti, ou sot, ou ne le garda, ou au mains ne l'en garnit, ou aucuns autre maniere de trayson, ou de Foi. Mentie li met sus, et il ne l'attaint, si come il est divisé en l'autre chapitre, que le Seignor peut son home atteindre de sa fin, ou l'on son Seignor. Ou il gist chärnellement à sa fille, ou la requiert de folie, ou li porchasse pour autre à faire. Ou se i. quiert, ou fait pourchasser l'une des choses avant dites à la fille de son Seignor, ou à la seur, tant come elle est damoiselle en son hostel, ou souffre, ou consent, que autre le face, se il peut des-tourner, et il ne le fait, ou au moins n'en face son pooir. Et de laquel des choses dessus dites, que l'un mesprenent vers l'autre, il Ment sa Foi.

Ex quibus patet, fidem mentiri etiam dominum, si quam vassallo hominum facientis pollicitus est, non servaverit: quia fidem uterque secundum diversa domini ac vassalli officia pollicetur, vassallus domino, dominus vassallo. Unde in vetere Poimata vernaculo, *le Roman de Garin*, cum Garinus Pipinum convenisset, ut Hardericus Suessionensem Comitatum, quem ab eodem Pipino tenebat, auferret, Pipinus repo-

nit:

Ne m'enseignes pas à ma Foi Mentir,
Ja fu les jors, Hardres de moi la tint.

[Le Roman de la guerre de Troyes MS.:

Trop l'en engigna ce poisse moi,
Lendement li Ment sa Foi.]

Quod vero spectat ad penam fidei mentita, quam incurrit vassallus, sic ea exprimitur in eodem Assisisi eodem capite. *Ne le Seignor atteint son home de Foi Mentie, il est encheu en sa merci de cors et de Fie, et de quanques il a. Et se il veult avoir droit, et il le requiert à sa Court, que elle li conoist, quel droit il en doit avoir, je cuit que la Court esgardera que il peut faire de son cors justice, selon ce que le mesfait fera de trayson, ou de Foi Mentie, et qu'il peut son fe et toutes les autres choses prendre, et fuire en, come de chose de traitour et de Foi Mentie.*

Sed et quam fidei mentitæ vicissim incurrit dominus, ita ibidem pena recensetur. *Si l'ome attaint son Seignor en Court, qu'il ait mespris vers lui de sa foi, et il l'en requiert à avoir droit par esgart, ou par emoisance de Court, je cuit que la Court esgardera ou conoitra, que l'home est quide vers lui de sa foi, et a son fe sans service toute sa vie.*

Subiungunt eadem Assisia, si dominus vassallum, ac vicissim vassallus dominum, de fide mentita conveniant, quam probare non possunt, non probantem penam fidei mentite incurtere, ac iudicium de fide mentita a Paribus Curia fieri debere. Eadem Assisia cap. 211: *Qui ment sa Foi l'un à l'autre, celui à qui l'on la ment, sera quite de sa foi qu'il*

doit à celui qui li a sa Foi mentie: et celui qui la ment, n'est mis quite portant, ains est aussi bien tenu come devant.

In Legibus Henrici I. Regis Angl. cap. 33. vassallus de fide mentita interpellatus a domino item et movere non potest, donec se purgaverit: *Si dominus de feloniam, vel Fide mentita compellat hominem suum, non respondeat quibuslibet implacitationibus ejus, donec quietus sit. Vide, que de formula Sine mesfacere, et sine Fidem mentiri, adnotavit vir clarissimus et summus eruditiohis Dionysius Salvaingus Boissius lib. Usu Feud. cap. 18.*

FIDEMENTITUS, *Fidefragus* in Speculo Saxonico lib. 1. art. 40. *Fidei sum fraudator*, in Capitulari Francoford. ann. 794. cap. 1. *Le Roman de Garin*:

Et dist le Dame, Vos i avés menti,
Come traitres, parjures, Foi menti.

In Assisisi Hierosol. cap. 62. in lis, qui garandiam ferre non possunt, ponuntur les Fois mentis.

Qui hoc crimine convictus erat apud Florentinos, inverso capite pingebatur populo exponendus. Poggius lib. 2. Hist. Florent. apud Murator tom. 20. Script. Ital. fol. 237. *Rodolphus vero qui exercitui preerat, vir, ut ipsemet fatebatur, mobilis animi, Fabrianam oppidi recipiendi spe injecta, transitionem fecit. Qua ex re, ut moris est eorum, qui fidem frangunt, capite inverso Florentie publicis in locis depictus est.*

FIDEMENTITROSUS, in Foris Alcaçonen-sibus. aræ 1267: *Testimonia inentrosos, et Fidem mentis pectet 60. solid.*

MENTIRI, nude pro fide Mentiri. Charta Abbonis pro fundatione Monasterii Novatiensis ex Tabulario Ecclesie Gratiopolitane f. 69: *Et illa portione, quem de Maurengo Clerico pro sua infidelitate, quod nobis Mentiri, et per verbo dominico conquistivimus, dum et ipse nobis mentitus fuit. Hincmarus Opusc. 60. pag. 82: Ab Imperatore defecit, et illi Mentitus, ad Lotharium confugit. Abbo lib. 2. de Bell. Paris. verç. 367.*

Nancius interos Realem concitit aurem,
Gallia quod Mentita sibi sit.

Historia Translat. Sebastiani n. 91: *Ad locum sic forte ventur, qui ex eventu rupte fides, et sacramentorum, Mentituscampus exiunc appellatur. Eadem habet auctor Vite Lud. Pii loco supra allato. Vide tom. 3. Hist. Franc. pag. 891. Annales Fr. Loiseillii tom. 2. Hist. Franc. pag. 761. etc.*

FIDES FRACTA, Fides mentita. *Fidefragum*. Gloss. Gr. Lat. *Ἀγορεύω, Ter-giverson, Fidem solvo, Fidem rumpo*. Vetus Notitia iudicati apud Perardum in Burgundicis pag. 85: *Et si Autardo jam dicto Maurino non repræsentaret, faciat partibus Fredelono pro Fide fracta, sicut Lex eat. Vide Speculum Saxon. lib. 1. art. 40. Fidem Frangere, habent etiam JC. in leg. 10. D. de In jus vocando, (2. 4.) et in leg. 2. Cod. de Hered. vel act. (4. 39.)*

FIDEFRAGUS, in Speculo Saxonico lib. 1. art. 40. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm.: *Fidifragus, Brisefoi.*]

FIDEFRAGUM, Perjurium, in Legibus Hungaricis, fides tracta, mentita. Charta Sigismundi Imp. ann. 1415. apud Pontanum lib. 9. Rerum Danicar.: *Multasque alias felonias contra hujusmodi fidelitatis debitum, nec non Fidefragia et traditiones ipsi domino feudi commiserunt.*

FIDES LESA, Idem quod Fidefragium.

Rogerus Hovedenus in Ricardo I. pag. 632: *Appellavit Conradum Marchionem de Fide lesa, et de perjurio, et de proditiōne facta adversus Regem. Et pag. 758: Dominus noster Rex Francie calumniatur te de Fide lesa et perjurio, quia jurasti et fidem dedisti, quod venires hodie ad colloquium. Math. Paris ann. 1247: *Listes de Fidei lesione et perjurio prohibentur a Rege, quando super his conveniuntur laici coram iudice Ecclesiastico.* Epistola S. Thomæ Arch. Cantuar. apud Baron. ann. 1167: *Quod non liceat Episcopo coercere aliquem de perjurio, vel Fide lesa.**

† FIDES MANUALIS, Que manu in alterius manum posita præstatur. Charta ann. 1383. tom. 2. Hist. Meld. inter Instr. pag. 242: *Quod autem dictum est in isto articulo de Fide manuali et juramento.*

∞ FIDEMANUALIS. Vide *Manufidales*.

FIDES VIOLATA, in Lege Frider. I. Imper. ann. 1187. apud Conradum Upergenssem. Concillium Francoford. ann. 794. cap. 3. de Tassilone Duce Bavarie: *In quibus fraudator Fidei sue extiterat.*

† FIDES, Præstatio, tributum. Chartular. Laminac.: *Nullus mercator non debet dare Fidem ad exitum porte de rebus que portat vel mutat, nisi de fourura et armatura ferri. Vide Fiantia.*

† FIDETS, pro Fiaus, hoc est, purus, Gallice Fin. Diarium belli Hussitici apud Ludewig. tom. 6. pag. 183: *Item quod vestes superbas non portant nec portare permittant, contra Dominum Deum pretiosas nimis, sicut purpuratas, pinctas, pictas, deargentatas, crotatas, cingulos, argenteos Fideos, et omnes decores seu ornatum pro superbia dispositum.*

† FIDEI ORDO, Militaris ordo institutus contra Albigenes. Vide in *Ordo 6.*

* FIDIAMUS. [Amicus fidem servans. DIEF.]

FIDIATOR, Fidejussor, Sponsor, Hispanis Fidor. Vetus Charta apud Marcam lib. 5. Hist. Beneharn. cap. 24: *Et ipsi posuerunt Fidiatores Arramon, Arnault, et Bernardus de Nay possit Sicard d'Assat, utrique in presentia Gastonis, ut firma sit illa terra emptoribus, etc. Alia apud eundem lib. 5. cap. 24: *Et si forte denuo querelam renovarent, per manum unius Fidiatoris centum solid. Morlanæ moneta solverent, et damnum eis restituerent. Vide eundem lib. 4. cap. 20. [Chartul. Eccl. Auxitanæ: Et Leberonio et filius ejus Carbonels firmaverunt et dederunt Fidiatores. Vide Fermæ.]**

FIDIATURA, Ipsa actio fidejubendi, fidejussio, Hispanis Fidora. Charta Sancii Regis Aragonie, apud eundem Marcam lib. 4. Hist. Beneharn. cap. 20. n. 1: *Et si tantum non quæsierit Dominus Galindo stare in mea terra, quod ponunt istum illi Fidiatores in manus meas, antequam aliqua mala faciat, et sedeant soluti de Fidiatura.*

† FIDICINARE, ἀπικτῆν, Canere lyra. Gloss. Lat. Gr. MSS. Sangerm.

FIDICULA, Βασάνου ἴνδος, in Gloss. Gr. Lat. Alibi: *Ὀνυχί, ὁ ἴς τῆς Βασάνου, Fidicula*. Gloss. Lat. MS. Reg.: *Fidicula, genus tormentorum, sicut laminæ. [Gl. Lat. Gall. Sang.: Fidicula, Petite corde, ou une maniere de tourment.]* Ita Isidorus et Papias unguis cum Fidiculis confundunt. Præterea observat Contius in lib. ad Leges Majestatis, Græcam metaphrasim in l. Nullus, Cod. ad Leg. Jul. Majest. *Fidicularum tormenta vertisse unguium penam. Iso Magister in Glos-*

sis: *Fiducula, funes ad flagellandum. Quamvis Fiducula a Adibus dicitur in hoc tamen loco (Prudentii) significat unguis, vel genus tormenti, quo rei in eculeo suspensi torquentur, ut fides et veritas inveniantur. Ibidem: Fiducula genus tormenti, vel ferri subtilissimi, quo incidantur Martyres. Certe Fiducula veteribus videtur fuisse chordula seu funes, quibus rei distendebantur. Suetonius in Tiberio cap. 62: Ut verberis delegatis Fiducularum simul utrinque tormento distenderet. Valerius Maximus lib. 3: Fiducula lacavit, solvit eculeum. Vide leg. 1. et 2. Cod. Th. de quaestione. (9, 35.) [et Hieron. Maeri in hac voce.]*

FIDUCULINA, ὀφθαλμοσκόπος, in Gl. Gr. Lat.

¶ **FIDIJUROR**, pro Fidejussor, in Placito ann. 802. tom. 1. Hist. Occitan. Inter Instr. col. 114: *Ibi cum supra dictorum iudicio presentavit Duvijudus scripturam et suum ductorem, nomine Petronis, qui ipsius res et legibus auctoritate debeat, sicut ille et Fidiurorem datum habebat. Occurrit ibid. col. 76. in Instr. ann. 842.*

FIDUCIA, JC. est, cum res aliqua, mutandae pecuniae gratia, mancipatur, vel in iure ceditur. Gl. Lat. Gr.: *Fiduciatas, ἰσχυρισμός, ἰσχυρισμός, ἰσχυρισμός. Gloss. Gr. Lat.: ἰσχυρισμός, Hypotheca, obligatio, Fiducia. ἰσχυρισμός, Fiduciarus. Sic Fiduciam pro hypotheca, usurpant Sidonius lib. 4. Epist. 35. et alii passim, quos laudat Salmasius de Modo usurar. pag. 580. et seq. et lib. de Usuris pag. 69. Rem in Fiduciam ponere, in Edicto Rotharis Regis tit. 62. § 4. pignori dare. [§ 174. Murat.: in fiduciam nexu positum. Fiduciam nexu obligare, ap. Marc. Pap. Dipl. num. 78. lin. 14.] [Gloss. Lat. Gall. Sangerm.: *Fiducia, fiancé, Fiducialis, fiable.* Charta ann. 1114: *Debetis vos aut vestri homines accipere Fiduciam cum uno de nostris bajulis, et placitare ipsum placitum cum illo bajulo... accipiat noster bajulus ipsam Fiduciam per vos et per nos.] Will. Guiart. in Hist. Franc. MS. ann. 1202:**

Vint Robert li Quens d'Alençon
Sa terre rendre au Roy de France.
Son homme devint par Fiance.

Idem in Ludovico VIII:

Après la prise des Fiances,
Son vint li Rois de France arriere.

¶ **Fiduciam**, quae Gallice *Fiance* redditur, atque in pluribus hominum formulis occurrit, interpretatur D. Brussel de Usu Feud. lib. 2. cap. 10. Consilium quo vassallus Dominum suum juvare tenetur in placitis: quod aliis verbis, *sequi et juvare dominum de placito*, dicebatur: nec alia notione intelligendam censet vocem *Fiance* apud Galartum mox laudatum, sed hoc non ita certum videtur ut de sacramento fidelitatis recte accipi non possit.

FIDUCIA, Fidejussor, qui fiduciam praestat, in Charta ann. 1204. in nupera Concilio Rotomagensis Ecclesiae Editione pag. 177. Tabular. Abslense: *Insuper etiam dederunt tres Fiducias, ... ut defendant idem pratum fratribus Absie, si ipsi defecerint.*

FIDUCIA, Fides, fidelitas, sacramentum fidelitatis. Petrus Tudebodus lib. 2. Hist. Hierosol. pag. 781: *Cui dixit Imperator, ut ejus homo fieret, et Fiduciam ei faceret, quemadmodum Boemundus, et alii Principes fecerant. Vetus*

Charta apud Garlellum in Episcop. Magalonensib. pag. 134: *Guillelmus Sibyllae filius Montispessulani dominus in Ecclesia S. Petri apud Magalonam, et super altare S. Nicolai, more Solilo, Joanni Magalonensi Episcopo... Fiducias fecit, fidemque clientela sacramento obstrinxit. [Conventio facta inter Philippum August. Clericos et Barones apud de Lauriere tom. 1. Ordinat. Regum Fr. pag. 39. Primum capitulum est quod Clerici trahant causam feodorum in curiam Christianitatis, propter hoc quod dicunt quod Fiducias, vel juramentum fuerunt inter eos inter quos causa vertitur, et propter hanc occasionem, perdunt domini iustitiam feodorum suorum.]*

¶ **FIDUCIA**, Tutela, protectio, salvaguardia. Praeceptum Caroli M. pro Hispanis, tom. 1. Capitul. col. 500: *Demandamus ut neque vos neque juniores memoratos Hispanos nostros, qui ad nostram Fiduciam de Hispania venientes, etc.*

¶ **FIDUCIA**, Vis, efficacitas. Epist. Philippi I. ad Bernardum Majoris Monasterii Abbat. ann. 1088: *Nunc omnino deprecor ut me, licet immeritum, deinceps in orationibus vestris suscipiatis, quatinus per eas in praesenti et in futuro merear adjuvari: confido enim quod magnam apud Deum habent Fiduciam.*

FIDUCIARE, Pignori aliquid dare. Vetus Inscriptio Monumenti Romae: *Es conditio, ne Fiduciant, ne vendant, neve alio quo genere in sepulchrum, sive monumentum, et alienare ulli potestas sit. Paulus lib. 8. Sentent. tit. 7: Rem legatam, si testator postea pignori, vel Fiduciae dederit.*

INFIDUCIARE, Papias: *Impignorare, pro pignori dare. Occurrit hac notione in Lege Longob. lib. 2. tit. 29. § 2. [§ 114. Luitpr. 58. (6, 5).] Charta Sicardi Principis Beneventani in Chronico S. Sophiae: *Res illas... quas Allo liber homo infiduciatas, aut in pignus tenuit a servis nostris Palatii, capitula data Presbyteris cap. 9. edita a Baluzo in Appendice ad Capitul.: Nullam habeat potestatem quolibet modo alienandum, neque infiduciantium, neque venundandum? etc. Charta ann. 1063. apud Puricellum in Monumentis Basilicae Ambrosianae pag. 429: *Aliqui dare, vel commutare, seu libellare, vel venundare, aut in beneficium dare, sive per pignus infiduciare, etc.***

FIDUCIARE, Per fidem suam promittere. Idem suam veluti *Fiduciam*, aut pignus obligare. Ugutlo: *Fiduciare, Fiduciam praestare, quod vulgariter solet dici Affidare.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerm.: *Fiduciare, Fiancier, affier.*] Contin. Almoini lib. 5. cap. 51: *Deinde ipse apud Castrum Moretum Regi obviam veniens, et Fiduciam, quod Communis deinceps non consentiret. [Concl. Arvernense ann. 1065. cap. 9. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 123: *Hoc etiam est in pace Domini, quod si quis Baronum violaverit Domini pacem, Comes et omnes alii cant super eum, si Archiepiscopus eos submonuerit, et hoc Fiduciarit Archiepiscopus et Comes et omnes alii.* Charta Ludovici VII. ann. 1165. ex Chartul. Monast. Montis-Martyrum: *Hanc summam coram nobis Fiduciarunt se reddituros.* Charta Archibaldi de Bornonio anni 1200. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. pag. 1028: *Quod ego juravi super Sacrosancta, et Fiduciaris carissimo domino meo Philippo Franc. Regi.] Littleton. sect. 514: *Les 12. Chevaliers Fieront leur serment, etc. Le Roman de Garin MS.:***

Et il li a Fiance et plevi.

Alibi:

Aincois li fait li Fiance et plevi
Que son Seigneur emporter daci.

Chron. Flandr. cap. 69: *Et fut la paix confirmée entre les deux Rois de France et d'Angleterre, et Fiance des deux parties. Et cap. 71: Et pour ce s'Entre-fiancerent, que jamais ne departiroient l'un de l'autre.*

¶ **FIDUCIARIUS**, Etiam cum de beneficiis Ecclesiasticis agitur aliquando nihil turpe sonat. Testis est Claudius Espenceus Theologus Paris. qui ann. 1565. Vitam S. Godonis metricè edidit. In praefatione enim scribit se id operis aggressum grati animi causa, quod scilicet S. Godonis sacrum beneficium aliquot annos sibi commendatum Fiduciarus administrasset. Ubi *Fiduciarus* idem esse videtur ac *Commendatarius*.

¶ **FIDUCIARIA MANUS**. Vide Manus.

¶ **FIDUCIARIUS**, Fessit, in Gloss. Lat. Gall. Sangerman. Fidelitatis sacramento obstrictus. Bodinus de Republ. lib. 1. cap. 9. pag. 107: *Immunes a vectigalibus esse, ac semper fuisse Fiduciaros, argumento est quod, qui a nobis vassallus, Langobardorum legibus Leuda appellatur, quae vox liberum significat. Aldius autem ex justa servitute manumissus.*

¶ **FIDUCIARIUM**, in Gloss. Lat. Gall. Sangerman.: *Qui rem aliam Fiduciarium accipit, i. in fiducia et tutela.*

¶ **FIDUCIARIUS**, Fiduciam habens. Vita S. Godehardi tom. 1. Mart. pag. 510: *Sancta ejus opinione Fiducialis, simul cum infirma concite properabant. Le Roman de la guerre de Troyes MS.:*

De ce soies seures et Fis.
Que en la terre sejoiront.

¶ **FIDUCIALIA**, Sponsalia. Gall. *Fiançailles*; in his quippe *fiducia* seu *fides* mutuo datur. Arest. ann. 1401. II. Mart. in vol. 9. arestor. parlam. Paris.: *Magnas pecunias summas pro sacramentis administrandis exigere satagebant dicti curati, videlicet pro Fiducialis duos solidos, pro bannis, viginti octo denarios, etc. Vide supra Fiançailles.*

¶ **FIDUCIALITER**, Cum fiducia. Gall. *Avec confiance*. Proverb. cap. 3. v. 23: *Tunc ambulabis Fiducialiter in via tua, et pes tuus non impinget. Hinc Fiducialis, in Charta Ludov. Pii ann. 816. tom. 6. Collect. Histor. Franc. pag. 498: *Ut ibi Fiducialis necessitates ipsius jam dictae sanctae Dei ecclesiae servantes, etc.* [Vide Virgil. Grammat. pag. 8.]*

¶ **FIDUCIALITER**, Prout is debet, qui fidem suam alteri vel domino obstrinxit. Hist. Ratispon. ad ann. 1475. apud Oefellum tom. 2. Script. rer. Boicar. pag. 516. col. 1: *Henricus de Abensperg episcopus Ratisponensis... expeditis feliciter in eadem curia (Romana) que pro utilitate episcopatus sui et Bavariae principis ducis Ludovici a d'uis expeditionibus fideliter ac Fiducialiter gerebat, etc.*

¶ **FIDUCIARIUS HERES**, **FIDUCIARIA TUTELA**. De his aliisque vocibus quae huc spectant, consule Calvini Lexicon novae editionis.

¶ **FIDUCULUS**, Instrumentum quo rei torquentur. Stat. crimin. Saona cap. 15: *De fractoribus carcerum... Quod si ad actum proximum fractioni venerint, puniantur a libris viginti usque in centum Genue, vel duobus Fiduculis singuli torquantur, aut ad trirames in annum mancipentur arbitrio magistratus. Vide Fiducula.*

¶ **FIDUNCULUS**, Hæres, Cui fides habe-

tur. Gloss. Lat. Græc. Sangerman.
[° Vulcanius emendat, *Fidaculus*.]

† **FIDUS**, Notarii scriba, Gall. *Clerc de Notaire*. Instrum. Societatis ad Regnum Siciliae pro Jacobo de Borbonio ex Cod. MS. Biblioth. Consilii. Et ego Lucas de Comitibus de Neapoli publicus... Notarius... rogatus interfui, eaque omnia sic fieri vidi, et per meum fidum me ad alia negotia occupato fideliter scribi feci.
* **FIDUSTA**. [A fide denominata, ea, que maxime fidei erant (ut a vetus vetustus, ab onus onustus.) *Festus*.]

† **FIDUSTUS**, Maxime fidei, apud Festum.

† **FIEDICUS**, *Propheta*, in Glossis Sangerman. MSS. num. 501.

† **FIENDUS**, pro *Fiendus*, apud Paschium in Vita S. Adalardi sec. 4. l. 1. 2. part. 1. pag. 384: *Erat ergo discretio tua in nullo... exorbitans a proposito, facilitate complendi singulis expedita; generaliter vero Fiendi causis congrua.* Occurrit præterea apud Murator. tom. 12 col. 497. Gassendum in Notitia Eccl. Diensis pag. 155. et Ludewig. tom. 5. pag. 543.

† **FIENS**, Vox veteris Gallie, hodie *Fiens* Fimus. Index utensillum de Ruminaco in Tabulario S. Cornelli Compend. Una caldaria et unum Rotharium, dum forchas à Fiens. Gall. *Fourche à fumer*. Litteræ ann. 1318. Inter Ordinat. Reg. Franc. tom. 3. pag. 97: *Que nulz de quelque estat que il soit, ne soit si hardi de mettre ou faire mettre fuerres, Fiens, bois, cureures, ne autres ordures sur les carroz du Roy.*

° Hinc vel potius a voce *Fambroy* seu *Fembroy*, que fimum etiam significat, *Fiembrer*, Stercorare, fimo pinguefacere, in Lit. remiss. ann. 1451. ex Reg. 181. Chartoph. reg. ch. 507. *Le suppliant conduisoit un char chargé de Fiens pour Fiembrer et engraisser ses terres.* Vide supra *Exfectorare*.

° Aliud vero sonat *Fianter*, Pedes nempe equorum fimo purgare, in aliis Lit. ann. 1490. ex Reg. 190. ch. 8. *Le suppliant demanda à un sien paige, si il avoit pensez et Fiantez ses chevaux;... et se print à lever le pied de l'un d'eux pour savoir s'il estoit Fianté.*

° **FIENS**, pro *Factus*, apud Lobinellum tom. 5. Hist. Britan. pag. 69.

† **FIERADUCA**, Vestis species. Statuta Massiliensis MSS. ann. 1276: *Garnachia, sive Fieraduca, sine rugis.*

† **FIEROTE**, Lignum necessarium ad arandum, quod Lege communi quis potest percipere in terris aut prædiis sibi legatis aut concessis, dummodo necessarium non excedat, tunc enim vastum committeret. Rastallus. Vide *Lignagium*.

† **FIERE**, pro *Fica*. Vide in *Fitur*.

† **FIERENTUR**, pro *Fierent*, apud Ludewig. tom. 5. pag. 306. in Diplomate Sigismundi Imperat. ann. 1343.

† **FIERI**, pro *Euse*, usurpari ab Interprete S. Irenæi notat Billius lib. 1. Observat. cap. 33.

° Charta ann. 1013. ex Bibl. reg. cot. 17. qua Raimundus Bona sua uxori suæ Arsindi concedit: *Et si infante abueris, qui de me Fiant creati et de te nati, habeant ipsi.*

† **FIERTO**, Vide *Ferto*.

° **FIERTRA**, Capsa, in qua sanctorum reliquie reconduntur, nostris etiam *Fiertra*. Martyrolog. S. Fidis ex Cod. reg. 5198: *vij. Kal. Sept. Officium plenim fiat pro fratre dompno Johanne de Anjo et parentibus suis: dedit enim nobis*

pularam Fiertram argenti sanctis Fidis. Vide *Ferstrum* 1.

† **FIESSUM**, Idem quod Proprium ut videtur, sed unde? Charta Childebramni Comitis pro Monasterio S. Petri de Ysdro ann. 817. vel 832. inter Instrum. tom. 4. novæ Gall. Chr. col. 46. *Quid quid in ipsa vicaria Ysdro in Fieuum habere et de genitore meo Dibilungo Comite quondam a legitima hereditate pervenit ad me... totum ad integrum Ysdro ad jam dictam Abbatiam Religiosorum cedo.* Crederem esse *Faudum*, Gall. *Fief*, si hæc voces tum fuissent in usu.

† **FIETA**, Mensura liquidorum. Sautus lib. 2. part. 4. cap. 10: *Fieta una cini similiter datur eis.*

† **FIETUR**, pro *Fiet*. Vide in *Fitur*.

† **FIETUS**, perperam pro *Fictus*, Censuræ, locatio, redditus. Charta Caroli IV. imper. ann. 1355. tom. 1. Cod. Ital. diplom. col. 1349: *Concedimus omnia et singula castra, civitates, loca... cum vasallis, vasallibus, servitutibus, Fictibus, obedientiis, etc.* Vide supra *Fictum*. Est autem *Fieta*, dollariorum instrumentum, in Lit. remiss. ann. 1386. ex Reg. 129. Chartoph. reg. ch. 187: *Un des otiz que ledit tonnelier po' toit noimé dund (vel dund) ou Fieta.*

† **FIETWITA**. Vide *Fyhtwita*.

° **FIETUSA**, Libert. novæ bastidæ de Thernaco in Decret. ann. 1307. in Reg. 44. Chartoph. reg. ch. 51: *Item de pelle vulpis, de una libra cera... de una Fietusa, unum denarium.* Ubi *Fiota* habet consimilis Charta in Reg. 38. Vide in hac voce.

° **FIETUA**, an Jus feudale? Pactum inter reg. et abbat. de Becco ann. 1308. in Reg. 49. Chartoph. reg. ch. 104: *Possidebitis dictos boscos cum Fietua eorum, seu Fietus Gallice, ubiqueque et executione emendarum eorumdem.*

† **FIFBURGENSIS**. Vide *Sommerum* in Gloss. Saxon. voce *Fif-burhingas*.

* **FIFETERA**. [Bestia maritima que aquam adtraheus et iterum effundendo naves dimergit. *DIEF.*]

† **FIFFULS**, Mensuræ frumentariæ apud Anglos species. Monasticum Anglic. tom. 1. pag. 149: *Et in eisdem festivitibus singulos Fiffuls de frumento ad vastellos de granario.* Infra: *Habere debent Monachi singulos Fiffuls de granario ad vastellos.*

† **FIGERALSIS**, Charta ann. 1250. Garcie Examini locum tenentis in Cuissa pro D. Infante Petro Portugall.: *Versus Raphaelem et versus Figeralem tuum, sicut includitur.*

° **FIGERE**, Finiri, desinere, terminari. Contractus inter Monasteria S. Facundi et S. Petri de Erlonza in regno Legionensi tom. 3. Concil. Hispan. pag. 153. col. 2: *De prima parte que dicitur de Galleuelis et Figet in termino de Elena... Quarta vero pars de termino de valle Parcello et Figet in valle de Fiens.*

° **FIGERE** quid apud chemicos sonat, docet Arnaldus in Rosario Ms. lib. 2. cap. 1: *Figere, est desponsare, solvere et congelare.* *Fige*, nude, pro *Coagulato*, vulgo *Caille*, in Ordinat. hospit. reg. ann. 1285. ex Reg. sign. *Noster Cam. Comput. Paris. fol. 51. v: Item Galevan des Nappes, qui fait le Fige le roy, prepdra par jour une provende et vij. den. pour son cheval pour fein et pour hebargege, pour robe xxx. sol: par an, et forge, et pour restor pour un cheval.*

† **FIGHWITHA**. Vide *Fyhtwita*.

† **FIGIDA**, Tela, quod omnibus sint contraria, a *Figendo*. Papias in MS. Bituric. Ibidem: *Figida, Saturnia stella, quod*

omnibus sit contraria. Sed hoc posteriori significatu, non *Figida*, sed *Frigida* legendum suadet Virgili verana 236. Georg. 1:

Frigida Saturni quo uno stella recipit.

Cum autem ait, stellam hanc omnibus esse contrariam attendit illud Propertii 1. l. 84:

Est grave Saturni sidus in omni caput.

° **FIGLIARIA**, f. Filia spiritualis ob susceptionem e sacro fonte baptismatis. Gall. *Filleule*, vel *Collactanea*, Ital. *Figliana*. Acta Mss. notar. Senens. ad ann. 1281. ex Cod. reg. 4725. fol. 25: *Item (relinquo) quadraginta solidos Tecchas meo Figliaris.* Vide infra *Filide*.

° **FIGLUS**, vel **FIGLUS**, f. *Fibula*, Gall. *Fiche*. Charta ann. 1198. apud Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 894: *De ceteris aliis mercationibus et rebus debent dare Bononienses pro nave, excepto quod de ferro laborato, scilicet de Figlis, et de tallonis, etc.* Ubi Reg. Bonon. habet, *de Figlis*.

* **FIGMEN**. (Figmentum, simulacrum. *Prudent. Apothec. 798.* Factor utroque hominem medians de *Figmine* iunctim Edificare sui similem. Adde 1085. Et *Capell. 3. p. 49.*)

† **FIGMENTARE**, *Fingere, simulare, Uguttoni.*

† **FIGMENTARIUS CANTOR**, Poeta. Acta S. Hoarvei MSS. *Harvianus magnæ industrie plurimarumque linguarum peritus, sed Cantor Figmentarius erat.* Novos enim fingebat cantus rhythmicis compositionibus, quibus imponebat nauumatum modos antea inauditos, qui quavis in voluptuosis Regum degeret curia, et inter aulicos delectabiles et jocundus jocularis, tamen mctuebat semper Dominum.

° *Musices peritus hic designatur, ut colligitur ex Vita ejusd. sancti tom. 3. Jun. pag. 396. col. 1: Præ ceteris autem arte musices excellens, in cantilenis ad modos aptandis, et tripudiis ordinandis ad numeros.*

† **FIGMENTER**, *Ficte, falso, Figmenter magis quam sapienter responsum præcedenti tractatu fecerunt,* in Sententia ann. 1319. inter Instrum. tom. 1. Annal. Tolos. D. La Faille, pag. 102.

† **FIGMENTUM**, Simulatio, prætextus, ficta ratio, *Faignemens*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerman. Litteræ Philippi Reg. Franc. ann. 1275. tom. 3. Ordinat. pag. 62: *Nec eis de cetero aliquam exactionem suo couerto vel Figmento mutui vel alterius fraudis imponent.*

† **FIGUA**, Ficus, Gall. *Figue*. Cod. MS. redditum Episcopatus Autissiod.: *Res que non debent pagium, Figue, amigdala, mus, datus, etc.*

† **FIGUADA**. [° Pascuum pascendis animalibus locatum. Vide supra *Fidamora*.] Ottonis M. Diploma pro Monast. Farfensi, apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 477: *Concedimus quoque immittit omnia communia pascua, hoc est, Figuidas.*

° **FIGUERIA**, Fictum, Gall. *Figuerie*. Charta ann. 1415. in Reg. 108. Chartoph. reg. ch. 328: *Item pro uno molendino pastelli cum quatuor sextariatis terre... sitis ad combam viridarii, sive ad Figueriam.*

† **FIGULATIO**, Fictio, formatio. Tertull. de Carnis resurrect. cap. 5: *Totam hominis Figulationem Deo nostro cedunt.* Rursum utitur lib. de Anima cap. 25. [° *Figulare*, apud eundem Tertullianum. Vide *Forcellinum*.]

◦ **FIGULINA**, Opus seu vas figlinum. Acta S. Marcel. tom. 2. Jan. pag. 13. col. 2: *O didascalium doctorem, ita Figulinam ad gloriam sui imperfectam reformantem et utriusque officii momentaliter verteret plenitudinem.*

† **FIGURA** JUDICII, Juris formula, prescripti iudicandi ratio. Gall. *Formule*. Decret. atio Episc. Aduensi facta a Priore S. Symphor. ann. 1235. in Chartul. Aduensi: *Super suis pluribus excessibus et delictis, de quibus cognovit et cognoscere visus fuerat in Figura Judicii, et per modum processus ordinarii articulis datus pro parte Procuratoris sui... factum in scriptis et in Figura Judicii ac in modum jurisdictionis ordinarii, etc.* Sine Figura Judicii et abaque omni juris solemnitate, apud Acherium Spicil. tom. 9. pag. 238. et tom. 10. pag. 238. Sine strepitu et Figura Judicii, apud Lobitellum tom. 2. Hist. Britan. pag. 472.

† **FIGURALITAS**, Figuratio, tropologia. Fulgentius Placides de Virgilliana Continentia: *Ergo sub Figuralitate historiae plenum hominis monstravimus statum.*

† **FIGURALITER**, pro *Figurate*, *typographice*; in Gloss. Gr. Lat. *Figuraliter*, dixit Diomedes Grammat. lib. 1. [*Figuraliter*, Tertull. de Test. animae cap. 2. Aug. de Genesi ad litt. lib. 1. Sidon. lib. 8. Epist. 14.]

† **FIGURARE**, Rei alicujus figuram et signum esse. Epist. Evantii inter Concilia Hispan. tom. 3. pag. 87: *Otiū Sabbathi negligimus; quia propter illam subram requiem, quam istud Sabbathum figurat, etc.*

† **FIGURATIVUM**, Annal. Novesienses apud Marten. tom. 4. Amplias. Collect. col. 577: *In eodem scellio Missam de B. Virgine in Figurativo quotidie decantari suis sumptibus ordinavit; id est cum notis.*

† **FIGURATA**, Vide *Fyhtwita* et *Fu. Awita*.
1. **FILA**, [Terre spatium. Hierolexicon Macri ex Privilegio Caroli M.: *Concedimus etiam novem Filas ad salem faciendum. Et infra: Alias tres Filas ad salem faciendum.*] Vide *Biga* 1. ◦ Confer. *Filum Salinæ*.

2. **FILA**, Species *Fustæ*, seu materiei lignæ, eadem quæ inferius *Fileria*. Vide locum in *Fusta*.

† **FILACISTA**, Vide *Filatista*.
1. **FILACIUM**, Filum crassius, quo in Curia iudicialis brevia et rescripta, trajecta, invicem constringuntur, ne pereant, Gall. *Filace*. Will. Thorn: *Istud breve est in Filaciis Marescalli. Talium filaciorum custodes Anglis Filacer dicuntur, quos ad quatuordecim in Banco communi esse testatur Spelmannus. Vide Cowellum. Octavianus de S. Gelais in Viridario notavit.*

2. **FILACIUM**, Rete, laqueus, cassis. Gall. *Filat*. Charta Bernardi de Turro apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. pag. 784: *Quod dictum est superius, quod dicitur homines possint capere lepores et cuniculos in vineis suis, addimus quod hoc faciant sine fureto et retibus et Filaciis. Vide Filatum 1.*

† **FILACTERIUM**, Longa et odiosa oratio. Hac notione Itali *Filatera* dicunt. Chron. Domin. de Gravina apud Murator. tom. 12. col. 671: *Tunc abiit Miles idem, et cum dictis nobilibus Bitontinis ratiocinans super causa, pluribus hinc inde Filacteriis alegatis, etc.* Vide *Filaterium*.

FILANDERIA, Quæ lanam vel limum in

fila deducit. *Filanderie lanæ vel lini*, in Consuetud. Tolosæ part. 2.

† **FILARE**, Fila rhombo. circumvolvere. B. Ordericus de Porofulio in sua Peregrinat. n. 4: *Ibi viri nent et Filant.* [Pallas: *Nere, Filare*. Chartular. S. Quinlini in Insula pag. 123: *Si aliquis Filatrici lanam sub mercede Filandam commiserit.* Vide Goeleni Lex. Philos. et Acta SS. Aprilis tom. 2. pag. 274.]

◦ **FILARGIRIA**, Φιλργυρία, Amor pecuniæ, apud Gerhard. in Vita S. Oudalrici cap. 9. Pertz. vol. Script. 4. pag. 396. lin. 41. Vide *Fylargiria*.

◦ **FILAROLUS**, Fusus, ut videtur. Gall. *Fuseau*. Stat. crimin. Ripen. cap. 22. fol. 29. v: *Nulla persona audeat ordiri facere, nec aliquam telam panni alti facere fieri de lana filata ad Filarolum.*

† **FILASSERE**, a Græco φιλῶν, Custodire, tueri, servare. Acta S. Frederici Episc. Julii tom. 4. pag. 482: *Filassere gregem Dei nequeo, quia lupum a me ipso abigere non valeo.*

◦ **FILATERIUM**, Locus ubi abundat filix, filicium. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7857. *Feusiera, Prov. filicium. Filaterium.* Vide supra *Faugeria*.

† **FILATERIUM**, pro *Phylacterium*. Uguccio: *Filaterium, Membrana vel brevicellus, in quo lex scripta est, et conservatur, quam deferbant ante frontem vel pectus, ut sic viderentur religiosi, etc.* [Gloss. Latin. Gall. Sangerm.: *Filaterium, Membret ou breuet de factance ou de vanité, que les Pharisiens portoiert, ou estout écrite la Loy.*] In Glossa super cap. 25. Genes.: *Inaures dicuntur Filateria idolorum. S. Gregor. lib. 12. Ep. 7: Adulowaldo Regi transmittere Filateria curavimus, id est, crucem cum ligno S. Crucis. Ricardus Prior Hagustald. de Episc. Hagustald. cap. 9: Fecit igitur illam (redditionem) cum quodam pulcro Filaterio, scilicet cruce argentea, in qua Sanctorum... reliquie continebantur. [Ordinarium Sangerman. Inter Instrum. Histor. ejusdem Abbatis pag. CLXVI. col. 2: *Hebdomadarius vero Misae portabit crucem cum duobus Filateriis, et venient processionaliter per navem Monasterii.*] Atque hinc emendandum veterem Interpretem Juvenalis Sat. 3 alibi monimus: *Nam et niceteria Filateria sunt, quæ ob victoriam fiebant, et de collo pendente gestabantur. Perperam enim bis ibi editum syllateria. Rectius apud Uguccionem: *Niceteria dicuntur Filateria, quæ gesta a theloche facta (facta) de summitatibus armorum, quæ a victis acciperant, et ea collo suo suspensa gerebant, quoties victores extiterant, quasi signa victorie, et ideo Filateria talia, in quibus designabantur victorie, Niceteria dicta sunt.***

† **FILACTERIUM**, Theca minor sacram Reliquiarum, quæ ad collum Filacteriis seu vittis appensa in processibus portabatur. Bernard. Ordo Cluniac. part. 1. cap. 32: *Signa autem omnia pulsantur, sicut cum Fratres Filacteria portant, antequam egrediantur ab Ecclesia, propter Reliquias, similiter cum redeunt ad introitum Ecclesie. Et cap. 50: *Omnis scilicet Basilica ornamentis suis ex integro decoratur, Filacteria appenduntur, etc.* Vide Miracula S. Vincentii Maldelgarit tom. 8. SS. Julii pag. 679.*

† **PHILATERIUM**, apud Radulphum Glabrum lib. 8. cap. 2. extremo.

† **PHILLATERIUM**, apud Nangium in Chronico ann. 1015. Ita Galli *Filatiere*, dixerunt. Le Roman de Garin:

Ne Filatiere, ne Crucifis doret.

Vide Dissert. 26. ad Joinvillam pag. 310. Aliud porro hac voce innuitur in Computo Stephani de la Fontaine Argentarii Regis ann. 1352: *Pour une chambre pour la Roine d'Espagne, où il ot coupepointe, etc. Et pour faire le sourtail de 15. Filatiere, qui sont armoies aux armes d'Espaigne et de Bourbon, etc. Et pour ouvrir la chambre du neu de 7. poins, avec les Filatiere, pour façon, anneaux, cordes et rubans, etc. Alibi: *Pour la chambre de Mons. le Dauphin, où il a grant coupepointe, et un chevoiel, qui fait demy ciel ouvré de meimes la coupepointe, et ou milieu a une Filatiere, où son tynbre est armoie de ses armes, et 8. courtines, etc.**

† **Filatiere et Philatiere**, eodem sensu, in Chron. S. Dion. lib. 3. cap. 25. tom. 3. Collect. Histor. Franc. pag. 217. *Filatiere vero ex Comput. Steph. de la Fontaine in Glossario, idem videtur quod nos Cordeliere dicimus, funiculus scilicet variis nodis impletus.*

* [*Filacteria* 1. (Thes. eccl. Claramont. an. 1000, mus. arch. dep. p. 23).]

† **FILATICIUM**, [Filum crassius, ut videtur.] Processus de Translatione S. Antonini: *Demum dictum sanctum corpus caligis ex Filaticio, ut dicunt, albo, et sandalibus ex ermesino rubro... more Archiepiscoporum calcatum extitit.*

◦ **FILATIO**, Terrear. Castil. in Bressia ann. 1497: *A quadam piro fixa seu limite lapideo respiciendo per rectam Filationem et lineam. Gallil dicemus: de droit fil, Recta linea, directio.*

† **FILATISTA**, Qui vel quæ pro mercede filat. Johan. de Janua. [Rectius in Gloss. Lat. Gall. Sangerm.: *Filatista, Filatur ou Filatrice pour loyer. Filatissa, Columella.*]

◦ **Filatissa**, in Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7857: *Filatissa, Prov. Filatissa, qui vel quæ pro mercede filat. Vide infra *Filatista*.*

◦ **FILATORIUM**, Locus, ubi funes texuntur. Gall. *Corderie*. Decret. ann. 1538. ex Tabul. castri de *Chisse* in Turon.: *Item unam aliam terre peciam prope Filatorium desuper antiquos arcus dicit Montis Ricardi assidatam, duo arpena decem cathenas continentem. Fillouer, ibid.*

† **FILATORIUM** NOCTURNUM, Mulierum una *Filantium*, confabulantium et lucubrantium vigilia. Gall. *Veuille*. Ne ad hujuscemodi mulierum congregationes viri accedant, severe prohibent Statuta Ecclesie Trecorensis anni 1462. inter Anecdota Marteniana tom. 4. col. 1166. et 1176.

◦ **FILATRIX**, Quæ fila torquet et ducit. Gall. *Filuse*, Ital. *Filatrice, Fileresse*, in Arest. ann. 1304. ex Reg. Olim parlam. Paris. fol. 107. Charta commun. Calniaci ann. 1218: *Si aliquis Filatrici lanam sub mercede filandam, aut paratori pannos aut hujusmodi res operario alicui ad parandum commiserit, et Filatrix aut parator, etc.* Vide supra *Filatista*.

◦ **FILATULLA**, Joan. Garzonius de Dignitate urbis Bonon. apud Murator. tom. 21. Script. Ital. col. 1167: *Ad hæc complures sunt insanæ substructiones, quæ Filatulia vulgus vocat, quas arces dices, quæ arte circumvolvuntur.*

1. **FILATUM**, Rete, Cassis, *Filat à prendre perdrix*. [Consuetud. Ausciorum MSS. ann. 1301. art. 54: *Habent ultra hoc dicti cives... omnem venationem cum canibus et retibus vel Filatis.*] Vide in Sordus [et supra *Filacium* 2.]

◦ Stat. Taurini ann. 1360. cap. 151. ex Cod. reg. 4622. A: *Nulla persona audeat*

capere... columbos alienos cum Filatis vel aliquibus ingenis. Constit. Alfonsi II. reg. Aragon. ann. 1333. Ms. : Quod nullus audeat capere columbos alienos ab entes, simbells, ne Filatis, vel alio modo. Filanche, et Filandre, eadem acceptatione, nostris. Lit. remiss. ann. 1408. in Reg. 158. Chartoph. reg. ch. 235 : Les deus nommez estoient aiez es diles rivieres pescher au feu et a Filanches. Privill. piscat. Bitur. ann. 1408. in Reg. 207. ch. 138 : Item ont droit et accoustumé d'avoir et tenir avec eulz Filanches, etc. Lit. remiss. ann. 1392. in Reg. 142. ch. 301 : Le suppliant appercut en l'estang une Filandra ou filez a peschier et a prendre poissons. Hinc nomen piscis cujusdam in Tract. Ms. de Pisc. cap. 5. ex Cod. reg. 6838. C. : Congrum Massilienses nominant Filat, quia instar retis piscis incolit et unplet. Charta Phil. Pulc. ann. 1292. in Reg. donor. Car. Pulc. et Phil. VI. ex Cam. Comput. Paris. fol. 149. r. Omnis jus nobis competens... in theloneo bladi... piscis, allactis... Filati et omnis generis animalium et pecudum. Filardeau vero vocant minutum lucium. Lit. remiss. ann. 1392. in Reg. 143. ch. 288 : Un bon cheveneu, des barbillons, Fillardeau, et autre menu poisson. Fillardeau, in aliis ann. 1043. ex Reg. 157. ch. 374.

2. FILATUM, f. Congeries seu glomus florum. Translatio S. Trophimi in Actis SS. Julii tom. 2. pag. 284 : Tandem aliquando mulier quedam, Avio, Dei nutu, quo sordes vatum vel operatio colli ablu solent, caput tundere super sanctissimae Trophimie tumulum fortiter, quod vulgo mulierculus Filatum vocant.

3. FILATUM, Filum. Arest. ann. 1360. 16. Jun. in vol. 7. arrestor. parlam. Paris. Tres chadenas (sic) de Filato albo septem eschaotas Filati albi, unam chabnam Filati nigri, etc. Vide Ordinat. Reg. Franc. tom. 7. pag. 502. art. 18.

1. FILATURA, Ars Filandi seu nendi, apud Beruhardum de Breydenbach Linc. Hierosol. pag. 190.

2. FILATURA, Provinc. Filadur. Filum crassius. Charta ann. 1316. in Reg. 58. Chartoph. reg. ch. 334 : Plures pannilanei fiebant in villa Tholose per nonnullos textores, in quibus pannis texendo immiscebantur Filaturæ, vocatae trama-das, sive Filaturæ falsi lanagii, propter quod dicti panni fiebant et erant viciosi... Nam tales Filaturæ, vocatae trama-das, seu falsi lanagii, colores tincturarum capere non poterant commode. Filaille autem nuncupatur Congeries seu glomus florum, in Memor. E. Comput. Paris. fol. 40. r. : Item ne dovent laisser passer aucune Filaille de laine.

1. FILATUS, Filament. Filatura. Filature, in Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684. Vide supra Filatura 2.

2. FILATUS, dicitur de auro vel argento in stammina tenuato. Inventar. Ms. thes. Sedis Apost. ann. 1295 : Item unum frinium laboratum super zamito rubeo ad imagines integras de auro Filato, cum tabula de Alanania.

3. FILATUS, Piscis genus. Vide supra in Filatum 1.

FILAXA, Lo vaso da vino. Glossar. Lat. Ital. Ms.

FILCA, FILCIA, Ordinatio, præceptum, mandatum. Ital. Filza. Stat. ant. Florent. lib. 1. cap. 56. ex Cod. reg. 4621. fol. 29. v. : Mandata et Filca ad minus per annum debent servari et custodiri. Quod filo simul junctæ erant, ita appellatæ : unde Fasciculus chartarum, nostris Liasse, Filca, dicitur ibid. lib. 2. cap. 1. fol. 50. r. : Relinquendo penas judicem

causæ, in Filca notarii dicti judicis, originalia instrumenta mandatorum, etc. Stat. Mantua lib. 1. cap. 88. ex Cod. reg. 4630 : In quo syndicatu produceret et exhiberet (notarii) tenentur et debeant omnes eorum libros, qualiter, vachettas, Filcias et quascumque alias scripturas in dicto eorum officio pro dicto tempore factas. Vide infra Filza et Filcium.

FILCALE, Bracton. lib. 3. tract. de Corona cap. 1 : De Ballivis, qui faciunt cervicias suas, quas quandoque vocant Sothale, quoadquod Filcale, ut pecunias extorqueant ab eis, qui sequuntur hundreda sua et baillivas suas. Ubi Codex Ms. Spelmanni habet Scotale et Fildate, quæ voces computationis genus designant, quod Vicecomitum Baillivi a suis Hundredariis, seu a suis jurisdictionis incolis exigebant, confata ut plurimum ex his pecunia : quod Henrici III. etate sublatum docet idem Bracton. Confata autem ejusmodi voces ex a le, cervisia : tamen harum notionem non omnino planam fatetur Spelmannus, quem consule, si lubet, super etymis Saxonice, quæ non plane ardent.

1. FILECTUM, Pars lunæ, Gall. Filet. Inquisit. ann. 1270. in Access. ad Hist. Cassin. part. 1. pag. 816. col. 1 : Quicumque de eodem castro occidit porcum ad tallam, præstat lumbellum, qui communiter et vulgariter dicitur Filectum, curia dicti castri.

2. FILECTUM, Filicum manipulum. Reinard. Vulp. lib. 1. vers. 848 :

Ostiole impudent denu Filca caper.

Vide Filicetum.

FILEIA, Series. Acta SS. Maii tom. 6. pag. 175. de S. Jacobo Philippo : Prout in instrumento super inde facta... quod actus in Fileia (id est, ephemeride) dicti anni. Recte Bollandi Continuator, adnotat File, Filza, Fileis unum idemque apud Italos significare, scilicet continuationem, sive contextum, aut ut, inquit, barbare loquitur, inflationem plurium actionum seu rerum ejusdem generis. Vide Filicium 1.

FILENDARIUS, Florum mercator, nostris Fillandrier. Reg. S. Justi in Cam. Comput. Paris. fol. 192. r. : Hala Filendariorum pro parte quam tenent. Lit. remiss. ann. 1377. in Reg. 111. Chartoph. reg. ch. 384 : Et aussi font les Fillandriers et drappiers d'icelle ville (de Courbeville) une autre confrarie de S. Gratian... Lesquelz Fillandriers et drappiers en l'ostel de leur bastonnier. Filachers, eodem intellectu, cujus ars Filacherie appellatur, in Stat. ann. 1390. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 356. et 358.

1. FILERIA, Species trabis, qualis est illa, que portat canterios in edificis, Gall. Filiers. Extenta jurium que levantur a Comite Sabaudis apud S. Symphorianum de Auzone ann. 1309. in Hist. Dalph. tom. 1. pag. 98. col. 2 : Item justum quod vocatur Panna duodecim denarios. Item una duodena Fileriarum, unam quarum unus homo non possit portare, debet duodecim denarios. Item duodena Fileriarum, quarum unam unus homo possit portare, debet sex denarios. Extractum computi ann. 1321. tom. 2. ejusdem Hist. pag. 159. col. 1 : Librauerunt gabellatores in pretio triginta novem duodenarum Fileriarum magnarum, et duodecim duodenarum billonorum et traborum, etc. Vide Fila 2.

2. FILERIA, Alia notione, apud Lobinellum tom. 2. Hist. Britan. tom. 2. col. 342 : Paganus de Maidon dedit Mo-

nachis de Molerois quidquid habebat ultra cheminum Bernardi usque ad Fileriam de Daills, etc. f. Modus agri, vel Ager cannabe constat.

3. FILERIA, Quæ illa dicit, ut supra Filatris. Stat. Montis reg. pag. 275 : Statutum est quod Fileris, quæ sunt in nam, non faciant aliquam fraudem.

FILERIS, Species trabis, qualis est illa, que portat canterios in edificis, Gall. Filiers. Comput. Ms. ann. 1392. eccl. S. Vulfr. Abbavill. fol. 6. v. : Item Johanni de Fortmanoir pro reparando fenestras de Fileribus pro granatoris grangis capituli, vj. col. Vide infra Fileria.

FILETIUS, Vetus Inscriptio apud Fleetwood. in Sylloge Inscript. antiq. pag. 364 : Julius Valerianus qui vixit annis B. xx. natali suo D. Sodalicarius Bonus Amorusus Filetius usque ad Feta. Hanc sic explicat laudatus Editor : Julius Valerianus qui vixit annis bene xx. natali suo decessit, Sodalis, Bonus, Amatus, et Amicus, humanus, charus, gratiosus, usque ad Fossam, i. e. Sepulcrum.

FILETTUM, Rete, Gall. Filet. Chartul. Buxer. part. 12. ch. 11. ann. 1267 : Ego Guido dominus de Choum... confiteor religiosos Buxeris habere in dictis aquis usum plenum piscariis seu piscationis ad navem, Filettum, etc. Vide supra Filatum 1.

1. FILETUM, Eadem notione. Charta ann. 1287. in Chartul. Guill. abb. S. Germ. Prat. fol. 218. v. col. 2 : Dicitur Amicus de castro piscare poterunt in riparia dicta villa ad pannarium... nec habere poterunt in dicta riparia naves nec Filetum.

2. FILETUM, Filum, linum, Gall. Fil. Filet. Privileg. Leduini Abb. S. Vedasti Atrabat. de censu ann. 1086. e Charta lario ejusd. loci : Quinque solidatis lanæ 1. den. Quinque solidatis Filati 1. den. Majus pensum lanæ, Filati, uncti, etc. 111. den. Occurrit iterum in Chartulario V. ejusdem Abbatis pag. 29.

FILFORI, Vide Silfort.

FILGERIA, FILGERIUM, Filix, Gall. Fougere. Chartularium S. Vincentii Cenoman. fol. 80 : Dedit perpetualliter in foreste sua de Burcio pannagium et percursum centum porcorum in glande et Filgeria. Instrum. ex Archivo Majoris Monasterii apud Lobinellum tom. 2. Hist. Britan. col. 842 : Damus et concedimus... Capellis cum omnibus feodis nostris Deo et S. Martino et Monachis Majoris Monasterii in manu D. Radulfi Prioris Castri Goscelini, cum hoc ramo Filgerii.

FILGUS, Fragorum planta, Gall. Fraisier. Glossar. Lat. Gall. ann. 1869. ex Cod. reg. 4120 : Filus, fum. gen. Fraisier.

FILHETA, Puella, meretrix, quomodo etiam Fillets dicitur. Fillets de pis, in Lit. remiss. ann. 1416. ex Reg. 169. Chartoph. reg. ch. 458. Comput. ann. 1479. inter Probat. tom. 8. Hist. Nem. pag. 841. fol. 2 : Item pro fogassia abbatissæ et Filhetarum, ut est moris, v. solidos.

FILHOLT, vox Germanica. Multum amicus, propitius. Versus qui ad caput Cod. opuscul. Frowini abb. leguntur ex Append. ad tom. 6. Annal. Bened. pag. 657. col. 2 :

Vive precor Berthold, sit tibi Dominus, rego, Filholt : a te quod liber sim, docet iste liber.

1. FILIA, Puella, quomodo Galli dicitur una Filie, in Pactu leg. Salice tit. 70. § 1.

2. FILIA, f. pro Filgeria, Filix, Gall.

Fougere. Charta ann. 1817. in Reg. 56. Chartoph. reg. ch. 80: *Usagium... ad arandum in foresta nostra de Cuisia ad frondas sine branchas fagi viridis, et ad Filiam seu Filias, sive minores arbores ex stipite majorum arborum dictas fagi (sic) viridis procedentes.* Vide supra Filia-

* **FILIA ORDINIS**, dicebatur Muller, que alicui religioso ordini venerationem quamdam peculiarem impendebat, bonis, que suis et officis serviebat. Necrol. Frat. Min. Trec. Ms.: iv. Non. Julii, obitus illustris DD. Simonæ nobilis et potentis DD. Caroli de Pictavia... consortis, Filie ordinis specialissima. Vide in Filius.

† **FILIA PETRI**. Vide in Filius.

FILLE, dicuntur Monasteria, que ab aliis, majoribus, peculiari quadam familiaritate dependent. Charta Willelmi Episcopi Lingonensis ann. 1215. ex Tab. ejusdem Ecclesie, de forma vivendi fratrum Vallis Scholarium: *Et si forte in Ecclesia Vallis Scholarium fuerit aliquid emendandum, vel corrigendum in Capitulo, tres Filie primas liberam habeant potestatem in matrem, visitando, corrigendo Priorem etiam, si causa evidens extiterit, deponendo, et alium subitituo.* Gesta Innocentii III. PP. pag. 187: *Scriptique Abbati et Conventui Pontificensis Cenobii, ut ipsam Ecclesiam S. Martini reciperent in Filiam specialem, et ad ipsam dirigerent Abbatem et Conventum de Monachis et Conversis, quod ipsi libenti animo perfecerunt.* (Charta Friderici Imperat. ann. 1162. inter Instrum. tom. 4. novæ Gall. Christ. col. 19: *Quoniam prædicta Ecclesia Lutriacensis cum suis appenditiisque in Lau-sannensi Episcopatu sita est, et cum iis Prioratibus videlicet Talveriensis Prioratu cum suis appenditiisque Ecclesie S. Jonii, et Ecclesie Burdegalensis et appenditiis earum ad Saviniacense Monasterium tanquam Filie spectant. Quatuor sunt celebres Abbatie Cistercii Filie, Claravallis, Firmitas ad Gronam, Pontinacum et Morimundus, totidemque sunt Parialis Ecclesie Collegiata, que Cathedralis Ecclesie Filie nuncupantur.]*

* **CLARAVALLIS** inter filias Cistercii tertio ordine reponenda est. Sed neque ecclesie Parisiensi id peculiare censendum, ut quatuor habeat ecclesie collegiatas, que Filie nuncupentur: idem quippe Autissiodori alibi que obtinet usus. Hinc prioratus Filie appellatur, in Lit. remiss. ann. 1893. ex Reg. 144. Chartoph. reg. ch. 184: *Pasquier le Court, religieux de l'abbaye de la Couture près le Mans, demourant en une Fillette ou prioré de laditte abbaye, appelle le Marcate du bois, près du chasteil la Suz.*

* **FILLE-DEI**, vulgo Filles-Dieu, vocabantur Femine religiose, que in monasterio vel hospitali debebant. Lit. admort. ann. 1377. in Reg. 111. Chartoph. reg. ch. 887: *Prata contigua ad una parte hereditatis ecclesie B. Marie de monte prope Pruvinum, in qua ecclesia manent quedam mulieres, que sunt Filie-Dei nuncupate.* Extat Parisiis ejusdem nominis monasterium.

* **FILIABA**, Filia spiritualis ob susceptionem e sacro fonte baptismatis. Chartul. Andr. notarij Massil.: *Attenta potissimum fragilitate personæ suæ ad decrepitem declinantis, dedit sive donavit donatione pura, rata et irrevocabili inter vivos, Hugueti Filiabæ suæ, tanquam bene nutritæ et condignæ, licet de majori*

done et gratia forei dignæ, etc. Vide supra Filia-

* **FILIALIS**. Charta ann. 1308. inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. col. 190: *Ipsum manuteneatis et defendatis et gaudere faciatis Filialibus et obventionibus ac aliis iuribus dictæ terræ et baronia. Ubi legendum existimo, Feudalibus. Vide in Feudum.*

FILIALITAS. Epistola Calojoannis Imperatoris Bulgarorum, ad Innocentium III. PP. in Actis ejusdem Pontificis: *Hoc autem petit Imperium nostrum ab Apostolica Sede, ut nos simul in Ecclesia Romana, sicut matris Filialitate armati. Forte stituitate. [Nihil emendandum. Jo. de Janua: Filialitas, Filialitas, que quis dicitur filius vel filia. Gloss. Lat. Gall. Sangerm.: Filialitas, Filialitas.]*

† **FILIALITER**. En maniere de fil ou de fille, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm. Occurrit apud Ludewig. tom. 5. pag. 477.]

1. **FILIARE**, Capere, Tomar. Hispanis. Charta Lusitanica apud Brandaonum lib. 14. Monarch. Lugtan. cap. 5: *Dixit de ipsa hereditate, fuit ipsa Filia, in tempore de Mayor Garcia Sogra de Rodrico Velas, et de illa vendiderunt, etc. Alia cap. 16: Sciat, quod ego de vobis aliam pro vestra aldea, pro lealdade et fidelitate, quam fecistis: et mando vobis ipsam terram, et ipsum portum, et non leizetis ibi morare aliquem hominem de illis, qui ibi erant, quando infans Dominus Alfonso eam Filiait.*

* 2. **FILIARE**. Filium edere. Enfantar, Prov. Glosar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657.

FILIASTER. Privigna. Glossæ Isidori: *Filiaster, Privignus, qui ante natus est.* Gloss. Gr. Lat.: *Φυρπιόνη, nephis, Filiaster.* Gloss. Elfrici: *Filiaster, et eovtohter.* Gloss. Lat. Gall. Sangerm.: *Filiaster, Vetus Inscriptio 645. 4: Celsinus Magnus Filiastrum Benemerenti. Alia 681. 8: Epitaphico Filiastrum M. Antonius Hermeros B. M. F. Occurrit et in alia, que extat Lugduni apud J. Spon. pag. 46. [et Menesterium Hist. Lugdun. pag. 56.] Præterea item apud Adelbertum Abb. Heidenheimens. pag. 385. in Capitularibus Caroli M. lib. 5. cap. 5. in veteri Charta apud Perardum in Burgund. pag. 106. in Vita S. Mengoldi Mart. cap. 2. n. 8. apud Fulbertum Ep. 88. Leon. Ost. lib. 1. cap. 10. in Concilio Moguntino 1. cap. 57. in Chronico S. Sophie Beneventan. p. 614. etc. [Charta ann. 1158. inter Probat. tom. 2. Hist. Lothar. col. 348: *Gobertus de Aspero monte, cum uxore sua Aylide et Filiastrum suo Valtero, id est Petri filio de Mironvill, eandem terram ipsi fratribus liberam et absolutam concesserunt.]* Le Roman d'Aubery MS.:*

De Hermansme, bien devois deuz,
Quant nos Filiastrum n'a fait si d'aler.

[Le Roman de Partonopeus MS.:

Et son Filiastrum Ennon,
Que certes nos filz n'est i pas.]

† **FILIASTER**. Gener. Gall. Gendre: qua notione Filiastra etiamnum dicunt Lugdunenses. Albertus Argent. ad ann. 1346: *Ludovicus Marchioni Misnensi (Friderico Severo) Filiastrum suo magnam, ut contra se non esset, pecuniam assignavit.*

* Lit. remiss. ann. 1482. in Reg. 207. Chartoph. reg. ch. 319: *Humilem supplicationem Stephani Perelli generi seu Filiastrum defuncti Johannis Tantillonis... patriæ nostræ Daiphinatus, etc. Alimann. 1419. in Reg. 171. ch. 148: *Jehan du Croi Filiastra ou gendre du suppliant, etc.**

† **FILIASTER**, pro Filio sororis, apud Letbnit. Script. Brunsvic. tom. 1. pag. 899: *Festum Sanctorum Marie et Filiastræ, qui XIV. Cal. Aug. Haud dubie S. Jacobi qui frater Christi in Evangelio dicitur. [Est Festum SS. Marine et Philastri. Vide Haultaus. Chronolog. med. ævi edit. German. pag. 118.]*

FILIASTRA. Privigna. Capitulare Archiepiscopi Princip. Benevent. cap. 8: *Noveros, id est, matris, aut privigna, id est, Filiastra.* Occurrit in Concl. Vermeriensis ann. 739. cap. 2. 11. Compendiensis ann. 757. cap. 4. 12. 43. Moguntin. ann. 813. cap. 51. ann. 847. cap. 39. Wormatiensis cap. 61. in Capitul. lib. 5. cap. 7. 18. 19. in Lege Longob. lib. 2. tit. 8. § 1. [Rothar. 185. etc. Le Roman d'Aubery MS.:

Alim-mai tait un Filiastra à vengier.

* **FILIASTICA**, [Que Compangit filium. (DIEP).]

† **FILIASTINUS AMOR**. Quo pater diligit filios. Epistola Henrici Regis Anglic. ad S. Anselmum quem 92. est lib. 4. inter Epistolas B. Anselmi: *Filium meum et filiam meam tibi committo, ut paternam dilectionem eorum foveas, et de iis Filiastrino amore curam geras.*

* **FILIATAS**, TIS, La Filiatione, in Glosar. Lat. Ital. MS.

† **FILIATICUM**. Vide in Filiofus.

1. **FILIATIO**, Obedientia et subjectio, quam Monachi Abbati suodebent. Hugo Flaviniacensis in Chron. pag. 392. de se verba faciens: *In Concilio bullo fratres et filii nostri sanctæ obedientie libellum repudiij conciperunt, Domino Episcopo Filiationem per legatos ejus offerentes; et villam servari promittentes, et in omnibus mihi abstantiantes.* Adde pag. 393.

† 2. **FILIATIO**, Qualitas filii. Epistola Concilii Francoford. ad Episcopos Hispanos, inter Concilia Hispan. tom. 3. pag. 108: *Nestorius itaque in suis expositionibus simulat se dicere unum filium et unum Dominum, sed refert Filiationem ad solum Dei Verbum. Utitur etiam Fredericus Imp. Conradum filium alioquens in Chronico Sicilie, inter Anecd. Marten. tom. 3. col. 13. Vide Filietas.*

FILIATIO, Titulus honorarius, quo Episcopus compellant Summi Pontifices. Vide Ughellum in Italia sacra pag. 1. tom. 108. Occurrit passim. Vide Filio-

† **FILIATIO**, Adoptatio, in Glosario Gasp. Barthii ex Hist. Palest. Raimundi Aglmi.

† **FILIATIO CISTERCI**, tom. 3. novæ Gall. Chr. col. 797. Vide Filia-

* 3. **FILIATIO**, Jus filii in bona paterna. Chartul. Celsinian. ch. 617: *Avus ejus, qui istam terram dedit sancto Petro, unum (campum) dedit patri ipsius Johanni in Filiationem, et alterum uxori suæ in dotem. Alia notione, vide in Filiofus.*

1. **FILIATUS**. Papis: Curvatus. Johan. de Janua: *Filiatus, i. curvatus, a filum dicitur, quia cito curvatur.* Gloss. Lat. Gall.: *Filiatus, Curvus.* [Sangerm.: *Filiatus, Curvus ou Courbes.*]

† 2. **FILIATUS**, Patri similis, ut filium decet. Gerardus in Vita S. Adalhardi sac. 4. Bened. part. 1. pag. 350: *Lux denique orbis Carolus Imperator, vium unctorem carnis ingressus defecit, filiumque suum Ludovicum moriendo Imperatorem effecit; sed non tam bene Filiatum, sicut decebat Imperium. Non enim secutus est viam patris.*

† **FILICA**, Curialis. Jo. de Janua: *Courtois, in Gloss. Lat. Gall. 3. Sangerm. a Græco φίλικός, Amicabilis.*

¶ **FILICARIUM**, Locus ubi filia abundat. Jo. de Janua; *Lieu ou habunde fouchere*, in Gloss. Sangerm. **Filicium**, Columella, nostris *Fougere*.

* **FILICELLUM**, [Panni species; Una planeta rubra de *Filicello*. (Invent. Calixt. III. an 1458. in archiv. Vaticano.)]

¶ **FILICETUM**, *Lo Logo de feloso*, in Glossar. Lat. Ital. MS. Vide supra *Filicarium*.

¶ **FILICO**, Malus et nequam homo, nullius usus et operæ. Festus: *Filicones, Mali et nullius usus, a filice dicitur*. Vide Turneb. Advers. lib. 21. cap. 12. ¶ Vide *Filicones*.

FILICOM, ex Græco φίλον, Pensitatio, qua ex benevolentia, amice, et ultro præbetur, in Leg. 84. Cod. Th. de Navicularia, (18. 5.) quomodo donum, mutuum, etc. nostri postea usurparunt. Ita exactiones suas, etiam veteres, specioso nomine palliarunt.

¶ **FILIDRISSA**, Herba que nascitur in trunco quercus. Vita S. Francisci de Paula, April. tom. 1. pag. 127: *Capias duas equimitates Filidrisse ejus que nascitur in trunco quercus, et facias illam bullire cum cicoribus; cumque advenit febris paroxysmus, bibas bradium illud*. Vox est ibrida a Latino *Filix*, et Græco δρῶν, quercus.

¶ **FILIIETAS**, Qualitas fimi. Concil. Francoford. in Epistola ad Episcopos Hispan. : *Adoptivus siquidem non habet aliam significationem, nisi ut Jesus Christus non sit filius, sed modo sub manu Episcopi et in Filium; sed nescio ex quo servo adoptivus in Filietatem, ut vos dicitis*. Semel atque iterum *Filietas* de Verbo dicitur in Fragmento Candidi Arriani et in Responsione Mariti Victorini, apud Mabillonium tom. 4. Analect. pag. 115. et 176. Sæpe occurrit apud Marium Mercatorem in scriptis Nestorii.

1. **FILIOLE**, Filia spiritualis ob susceptionem a sacro fonte baptismatis, Gall. *Filleule*. Testamentum Johannis Renawdi ann. 1229. in Formular. Anglic. Thomæ Madoc pag. 490: *Item lego cuiuslibet filiole et filiole mee vi. s. VIII. d. Vide Filioles*.

2. **FILIOLE**, Hisp. *Hijuela*, Tolosanis *Filleule*, apud Mozarabes, Operimentum sacri calicis tempore Missæ. Rubrica post sanguinis consecrationem apud Mabillonium de Liturg. Gall. pag. 42: *Hic elevatur calix coopertus cum Filiole*. Et pag. 443: *Ponat calicem super aram et accipias Filiolem ejus sanctificationem, et ponat super calicem dicendo, etc.* Missale MS. Ecclesie Anticiensis circa ann. 1800: *Postmodum offert hostiam cum petena dicens: Grata tibi sit, etc. Ad calicem: Offerimus tibi Domine, etc. Ad Filiolem: Hanc oblationem quæsumus, Omnipotens, etc.* Hinc emendanda Acta SS. tom. 6. Junii pag. 219. ubi perperam editum *Fialam*.

¶ Vide Ordinar. Fratrum Prædicat. edit. a P. Joan. de Palencia et Exposit. Missæ P. Le Brun tom. 2. pag. 208.

FILIOLESIUM, **FILIOLESIUM**. Vide *Filioles*.

FILIOLESIUS, Titulus honorarius, quo ut plurimum Summi Pontifices utuntur, cum ad Principes fideles scribunt, a quibus *Patrum* appellatione donantur. Rescriptum Episcoporum Synodi Duziacensis ad Ep. 27. Hadriani PP.: *Tradidit nobis Epistolam a vestra Paternitate Filiolesiam nostram directam*. Joan. VIII. Ep. 3. ex his, quas Sirmondus edidit: *Nos etenim, quamvis illum, quem interitis Filiolesiam amore complectimur, oppido reprehensibilem non negemus*. Idem Ep.

3. ex editis: *Quod Filiolesiam vestram petit industria*. Joannes X. PP. Epist. ad Carolum III. Regem: *Unde hortantes vestram Filiolesiam monemus, etc.* Adde Epist. 215. Vide *Filioles*.

FILIOLESIUS, Træquar, transseptimide, in Gloss. Græc. Lat. Proprie nostris, *Parvulus filius, quem de sacro fonte levamus*. Joh. de Janua. [Gall. *Filleul*.] Capitulare Althonis Episcopi Basil. cap. 21: *Filioles, aut Filioles spiritualis de fonte, aut de confirmatione. Filius adoptivus*. Steph. Eddius in S. Wilfrido cap. 56: *Et sancto Pontifici nostro Filius adoptivus factus est*. S. Bonifacius Moguntin. Epist. 17: *Qui in matrimonium acceperit illam viduam, cujus ante Filium in baptismo adoptivum suscipiebat. Filius de baptismo, in Consilio Autisiod. cap. 25. Filius in baptismo apud Gennadium de Script. Eccles. in Severiano Gabalensi. Liber Dodani Manualis cap. 60: *Qui te ex meis suscipiens brachis, per lavacrum regenerationis Filium adoptivum in Christo*.*

Filioles de baptismo, apud Anastasium Biblioth. in S. Petro Apost. *Filioles de Fonte*, apud Ademarus Cabanensem in Chr. ank. 826. *Filius in baptismo*, in Vita et Passione S. Eusebii Episcopi Verceilensis, et apud Harigerum in Vita S. Landealdi lib. 1. cap. 2. *Imperatoris ex sacro fonte baptismatis Filius*, apud Theganum cap. 38. in Vita S. Eusebii Episc. Verceilensis, etc. Ethelwerdus lib. 3. cap. 3: *Et Filius a charismate nominavit, ut modo sub manu Episcopi solemus accipientes parvulos, Filios nominare*. [Tabularium Rothom.: *Arthurus donavit Filiole suo nomine Froce, filio sororis sue Winlowen, quando totondit eum in Clericum, eo quod antea stetit sub illo in Lisprat a fonte baptismatis, medium Ran Tomasiac, IV. modicos de braco, per cibum et potum, et postea firmavit nepoti suo Froce et his Filiole*. Hoc est, a baptismo simul et a tonsura clericali.] Vide Cap. Car. M. lib. 6. cap. 172. (eo 175.) Capit. S. Bonifacii Mogunt. cap. 26. Leges Henrici I. cap. 79. Stephanum Tornac. Ep. 287. etc.

¶ **FILIOLESIUS**, pro Filius fratris, Gall. *Neveu*, apud Blount in Nomolex. Anglic.: *Ego Johannes Lovet... dedi... Waltero le Blount fratri meo et Johanni filio suo, Filiole meo, quinquaginta solidos annui redditus*.

FILIOLESIUS, **FILIOLESIUM**, Donum, quod filiole a susceptore seu patrino in adoptionis spiritualis tesseram conferretur. Chronicon Ademari Cabanensis ann. 826: *Eroldus cum uxore sua et magna Danorum multitudine veniens ad Imperatorem Moguntiaci, et apud S. Albanum, cum his, quos secum adduxit, baptisatus est, fuitque Filioles Imperatoris de fontibus, et multis muneribus ab eo donatus, per Frisiam, qua venerat, reversus est; in qua provincia dedit ei Imperator in Filiolesium Comitatum, qui Drinsti vocatur. Tabularium Abbatis S. Amantii Incullum: *Guillelmus Pontonere dicebat terram, que est subus Ecclesiam, patrem suum habere in Filiolesium a patre predicti Arnaldi Bochari, et ideo habuit 10. sol.* [Lobinellus tom. 2. Hist. Britan. pag. 86. ex Tabulario S. Florentii: *Giraldus ex Toarcensis castri primoribus, qui Amalberto in baptismo suscepto, in signo Filiolesium, Mamili parochiam medietatem concessit*.] Gesta Consulum Andegav. cap. 9. n. 10: *Obtinuit, ut eum Militem constitueret, et causa Filiolesium modicum terræ ei largiretur, quo possit eo gratiosius et accuratius servire*. Et n. 11: *Qui solus remansens homagio et ligatione Con-**

suli facta, terram patris vel fratris defunctorum suscepit regendam, cum illa, quam ei Comes amore Filiolesium dederat. Unde pro filiole legendam supra *Filioles* videtur. Eadem notione

FILIOLESIUM, Lambertus Ardensis in lemmate capituli: *Quomodo Arnoldus Balduini filius curam episcopi amittit cum Elstrudis, et filii ejus, et Sifridi, Ardolphi, et quomodo ei totam Breidenardam in Filiolesium contulit*. Mox in ipso textu: *Hanc igitur terram memorandus Flandria Comes Arnoldus, ut jam diximus, pater Balduini Barbati, ad honoris sui et nepotis augmentum, et ad Ghisnensis terre fines dilatandos, in feodi quoque cruentum, cognato suo Germano et Filiole libere possidendam, et in perpetuum hereditario jure tenendam contulit Ardolpho*. Le Roman d'Amile et d'Amy MS.:

Filioles, dit-il, je veus ay moult aimé, Mais d'une chose est fait grant loché, De Filioles je veus ay point donné, Or le veus veul lui et gant présenter.

Legi Diploma Philippi VI. Reg. Franc. ann. 1343. mense Maii, quo Philippo Alenconio filio suo, et ex fratre Carolo nepoti 6000. libras terre concessit, in cujus dorso hæc verba habentur: *Charta continentur comme la terre de Donfront fut baillie en assiette pour 2780. li. s. sol. 4. den. obol. en rabatant de 6000. liv. de terre, que le Roy Philippe avoit données en Filiolesage à Mons. Philippe d'Alencon*. Exstat in eadem sententiam Charta alia hocce verborum contextu in Tabulario Regio Reg. 78: *Philippus par la grace de Dieu Roy de France. Scavoir faisons à tous presens et avenir, que comme Perros Plainchamps, fut bastart Olivier Plainchamps, nous a fait exposer, que en Filiolesage li. furent données pour Dieu plusieurs berbis, lesquelles ledit Olivier son pere prist par devers soy, et les fist long-temps garder, tant qu'elles vindrent à grand nombre, etc. 24. May 1350. à Laigny sur Marne*.

¶ *Estrena nuncupatur in Stat. Judicor. Apamiens. ann. 1279. inter Probat. tom. 4. Hist. Occit. col. 71: Si qui Judicorum Apamiensium faciat filiolem, non sit ausus dare eidem filiole pro estrena, nisi usque ad xij. denarios Tolosanoe. Filiolesage, in Charta Isabel. Rom. regine ann. 1306. inter Probat. tom. 2. Hist. Burg. pag. 122. col. 2: *Baillons et cassons... à nostre amé filiole et neveu Robert, fil de nostre tres chier seigneur et amé frere Robert duc de Burgoigne, pour cause de Filiolesage, et pour autres plusieurs causes bones*.*

¶ Aliud interdum sonat *Filiolesium*: cum enim gener aliquando filii nomine donatus sit, *Filiolesium* appellatur Donum, quod ratione matrimonii genero fiebat, ut in Lit. ann. 1261. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 544: *Non obstantibus quod Anjusmodi villa, castrum, castellania, prepositura et ressortum dicti loci de Firmiata super Albam, cum aliis terris predictis, dicto filio nostro (Johanni Galeaz) ratione ei ad causam quibus supra (matrimonii scilicet Isabella filie Joannis regis cum dicto Galeaz) in paratu, Filiolesio, seu aliter qualitercumque... traditis existant seu etiam assignate*. Vide supra *Filioles* 2. et mox *Filioles*.

FILIOLESIUM, Idem quod *Filiolesium*. Tabularium Ecclesie Gratianopolitane sub Hugone Episcopo fol. 49: *Et habeo duos mancos, quos dedit Episcopus Isearnus Radulfo avo meo pro Filiolesio*.

Constat autem ex Scriptoribus, a susceptoribus collata ferme semper filioles

post baptismum munera, in signum adoptionis, vi cuius bonorum suorum partem aliquam eis debere existimabant. Asserus de Ælfredi rebus gestis ann. 878. de Godrum Rege Paganorum: *Quem Ælfrid Rex in filium adoptionis sibi suscipiens, de fonte sacro baptismatis elevavit: cujus chrismatis solutio 8. die in villa Regia, quæ dicitur Wedmor, fuit: qui postquam baptizatus fuit, 12. noctibus cum Rege mansit. Cui Rex cum suis omnibus multa et optima ædificia largiter dedit.* Beda lib. 1. Hist. cap. 18: *Erat autem Rex gentis ipsius Ædithach, non multo ante baptizatus in provincia Merciorum, præsertim ac suggerente Rege Wifhere, a quo etiam egressus de fonte, loco filii susceptus est, in cuius signum adoptionis duas illi provincias donavit, etc.* Henricus Huntindon. lib. 2. Histor. pag. 818: *Ejus autem industria conversus est Rex Adelwold Rex Sudsex primus ad fidem, cui de lavacro suscepto dedit in signum adoptionis insulam With. Rogerus Hovedenus ann. 991. de eodem Ethelwoldo Rege: *Quem rex honorifice suscepit, et confirmari ab Episcopo fecit, sibi que in filium adoptavit, et regio munere donavit.* Aide Dudonem lib. 2. et 3. de Actis Norman. pag. 84. 100. et Gobelinum Persnam in Cosmodromio pag. 133. Denique huc spectant, quæ habet Scylitzes de Michael Imp. Theophili filio pag. 544: *Τὸν συμπαιζόντων αὐτῶ καὶ συνηγορούντων καὶ συμπαιζόντων ἐκ τοῦ θεοῦ διοθετούμενος: τὰ τέκνα βαπτισματος, τὸν βασιλικὸν κατεκίονου πλοῦτον, ἐκ τῶν οὐδοῦχοντα, καὶ τοῦλαχιστον πενήχοντα τῷ καθεκίστη παρὶχόμενος: ἡγοῦσε.**

• **FILISTIUM**, La ruma dopia. Glossar. Lat. Ital. MS.

• **FILIUM**, ut infra *Filium aque*, Gall. le Fil de l'eau. D. Brussel de Feudorum usu tom. 2. pag. 945. col. 2. ex Codice Feudorum Campanis: *Comes Campanis potest sequi homines sanctuariorum de custodia sua, usque ad la Beurcuve in omni parte citra aquam; et Filium de la Beurcuve est per molendinum Comitis S. Pauli de Clois.*

• Charta Joan. regis Castell. et comit. Pontiv. ann. 1257. in Reg. 82. Chartoph. reg. ch. 805: *Damus Ferrando primogenito et hæredi nostro Noellam super Summam, et quicquid ibi habebamus, sicut Filium seu profundior cursus Summe vadit usque infra mare.* Vide infra *Fillum 2.*

• **FILIUS**, vox usurpata etiam in brutis: nam et Isidorus *filios* de ovibus dixit: de hirundinibus, vetus Interpretes Juvenalis Sat. 10. v. 290. καὶ δὲ de ranis, Hesyclus in Γράμμα, ut et Synesius de aliis animantibus.

• **FILIUS**, Etate minor, sic a majoribus compellatus ad animi paterni testimonium. Vide *Pater*.

• **FILIUS**, pro *Filiabus*, usurpant lex 2. Cod. Th. de Secund. nupt. (3. 8.) et lex 2. de Lenonib. (15. 8.)

• **FILII**, pro *Liberis*, filiis nempe et *filibus*, in Lege Salica tit. 62: *Si quis mortuus fuerit, et filius non dimiserit, etc. Ubi Lex Ripuar. Si quis absque liberis defunctus fuerit, etc.*

• **FILIUS**, Juvenis masculus. Lit. remiss. ann. 1411. in Reg. 165. Chartoph. reg. ch. 229: *Lequel sergent avoit pris et arresté un jeune Filz de l'age de dix-huit ans.*

• **FILIUS**, Gener, ut supra observatum est in *Filiologium*. Hinc Saul Davidem generum suum, Filii nomine compellat I. Reg. cap. 24. v. 17.

• **FILIUS**, Famulus. Reg. Corb. sign.

Habacuc ad ann. 1510. fol. 59. v: *A este ordonné que Colau Bertouid, palfronier de l'église, prendra l'ung jofne Filz honeste et propice, pour le aidier à abiller les chevaux.*

• **FILIOS**, Cæsarum dignitate a se donatos compellabant Imperatores, ut in vicissim Augustos, *Patres* appellabant. Vide *Lactantium de Mortib. Persecutor.* n. 20. 82.

• **FILIOS**, passim Reges salutant summi Pontifices in epistolis suis, ut Gregorius M. Adalbertum Anglorum Regem lib. 5. Epist. 60. Vide etiam Epistolam 59. Quod etiam Episcopis sæculo vi. in usu erat, ut probant Aureliani Arelatensis Episcopi ad Teudebertum Regem, Desiderii Cadurcensis ad Sigebertum et Dagobertum Epistolæ apud Duchesnium Hist. Fr. tom. 1. pag. 857. et seqq. Huc spectat quod Innocentius III. scribit ad Atinatem Episcopum, nempe *Apostolicæ sedis consuetudinem in suis literis hanc tenere, ut Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos Fratres: ceteros autem Reges, Principes, vel cujuscumque ordinis Filios, in nostris literis appellamus.* Sed illud non insuper habendum, quod Matthæus Albanensis Episcopus et Apostolicæ Sedis Legatus, *carissimum Filium nostrum Ludovicum Regem, cognomento Grossum, vocat in Chartario S. Martini de Campis. Hæc post Mabilionium lib. 2. Diplom. cap. 2. num. 7.*

• **FILIUS ABBAS**. Vide supra in *Abbas*.

• **FILIUS BAPTISMATIS**. Vide *Filiolus*.

• **FILIUS DALGO**. Vide *Hidalgus*.

• **FILIUS ECCLESIE**. S. Ambrosius Epist. 32. ad Valentinianum Imper.: *Quid enim honorificentius, quam ut Imperator Ecclesie Filius esse dicatur? quod enim dicitur sine peccato dicitur. Joannes Papa: Si Imperator Catholicus est, (quod salva pace ipsius dicimus) Filius est, non Præsul Ecclesie. Ceremoniale Cæsarum: Tunc surgens Dominus Papa ter querit ab eo, si vult esse Filius Ecclesie: quater respondente, Volo, Dominus Papa dicit: Et ego te recipio ut Filium Ecclesie: et mittit eum sub manto, et ille osculatur pectus Domini Papæ: Ubi observanda formula adoptionis, et mittit eum sub manto, de quo more copiose egimus in dissert. 22. ad Joidvilliam. Gregorius VII. PP. lib. 8. Epist. 11: *Noverit fraternitas tua, quoniam Rogerius Comes frater Roberti Ducis Apostolicæ Sedis Benedictionem et absolutionem requirit, ejusque Filium vocari et esse desiderat.* Willelm. Brito lib. 8. Philipp. de Philippo Aug.:*

Hæc Rex ut juri contraria, juris amator, Filius Ecclesie, ob matris revocavit amorem.

Vide *Bertoldum* ann. 1086.

• **FILII ECCLESIE**, Clerici et Sacerdotes uni Ecclesie addicti, apud Anastasium in Bonifacio III. et in Lege Longob. lib. 8. tit. 1. § 41. [§ 41. Lothar. I. 20. Parochiani.] [§ Charta ann. 1201. ex Tabul. S. Gauger. Camerac.: *Cum autem advocatus custodis nemorum servientem apponit, ipse serviens coram Filiis ecclesie jurare debet, quod nullum hominem aut animal arrestabit, nisi ad forefactum accipiat.* Alia ann. 1231. in Chartul. Clarifont. ch. 135: *In plena ecclesia de Stabulis coram Filiis ecclesie, tam ipse pater meus quam ego ipsi ecclesie Clarifontis in perpetuum quitavimus. Quæ et de parochianis intelligi possunt.] [§ Inscript. apud Schannat. Episcop. Wormat. tom. 1. pag. 173: Anno dom. 1452.*

16. Kal. Jan. ob. rever. Dom. pater frater Petrus de Gengenbach, hujus monasterii reformator, Filius conventus Argentinensis Ord. Prædicat.]

• **FILII FAMILIARIS**, *Fils familier, franc, legitime*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm.

• **FILIUS FAMILIARIS**, qui adhuc sub tutela paterna est. Lit. remiss. ann. 1443. in Reg. 176. Chartoph. reg. ch. 297: *Girault Courtes, Filz familier de Guillaume Courtes de la ville de Riom, etc.*

• **FILIUS GEORGI**. Gesta Francor. expugnant. Hierusalem sub finem:

Robertus Flandrensis, probus Miles, inclitus, A Turcis appellatur Georgii Filius.

Gualterus Terwan. in Vita sancti Caroli Comitis Flandr. de eodem Roberto cap. 5: *Ob invincibilem animi constantiam, ab ipsis quoque Arabibus ac Turcis Filius Georgii scribitur appellatus.*

Porro Arabes Robertum Flandrensem appellarunt *Filium Georgii*, non quod a S. Georgio genus traxisse existimarent, sed quod ipsum esse S. Georgium Militem inclitum, et apud Græcos eo nomine celeberrimum, existimarent. Nam Arabes, ut et Syri, *Filium hominis*, pro homine, *Filium iniquitatis*, pro iniquo dicebant, ut observat Abrahamus Ecchellensis in Hist. Arab. cap. 1. pag. 150. Vide, quæ de S. Georgio observat Seldenus in Titulis honorariis. Nos etiam quædam ad Joinvill.

• **FILIUS GIEZI**, Leprosus, sic dictus, quod Giezi a Deo lepra percussus fuit, uti narratur 4. Reg. 5. Georgius Christian. tom. 1. Rerum Mogunt. pag. 14. ex decina de S. Aureo lectione: *Prima istius urbis manna in campestri loco spatioso, ubi nunc est domus Filiorum Giezi, i. Leprosorum.*

• **FILII HERNAUDI**, per contumeliam appellati a Pullanis, milites Christiani, qui ad Terræ sanctæ tuitionem, relicta ultro patria, et pro christo exulantes, properabant, *tangquam fatui et idiotæ*, uti narrant Jacobus de Vitriaco lib. 1. Hist. Hierosol. cap. 72. et Sanutus lib. 3. part. 8. cap. 2. et 5. Statuta Ordinis Hieros. tit. 19. de Verbor. signific. § 38: *Per Filios Arnaldos intelliguntur hi, qui novissime post alios, Ordinem nostrum sunt professi, quasi tirones. Quod quidem vocabulum, quod et ipsum Gallum est, in Terra sancta frequens et commune fuit. Nam qui illic ex patribus Christianis nati erant, Polani dicebantur, qui vero in partibus citramarinis nati eo veniebant, ab eis Filii Arnaldi vocabantur. Otto Morena in Hist. Rerum Laudensium pag. 46: *Erat autem ibi ad illam obsidionem (Cremæ) quædam magna societas solummodo pauperum et egenorum inanimul congregata, qui derisione Filii Arnaldi appellabantur, etc.* De Pullanis agimus in hac voce. [§ Vide supra *Arnaldus*.]*

• **FILIUS HOMINIS**, Rusticus, qui agrum colit. Charta Guill. Cenoman. episc. ex Tabul. Major. monast.: *Ita quod nec ipsi, nec hæredes eorum, aliquis miles vel burgenis, templarius vel hospitalarius, nec aliquis Filius hominis in villa vel in vineis potest facere pressorium. In alta Charta de eadem re pro *Filius hominis*, legitur *Agrastis*. Alibi, *Filius hominis* passim pro homine, usurpatur.*

• **FILIUS LEGALIS**, Legitimus, secundum leges natus. Chartul. Celsinian. ch. 286: *Cedo ad supradictum locum in tali tenore, ut si Filium legalem habuerit, teneat et possideat, et post obitum suum remaneat ad locum jam supradictum; et*

si Filium Legalem non habuero, remaneat S. Petro, sine ullo contradicente.

◦ **FILIUS MAJOR**, Titulus honorarius apud Catharos seu Manichæos ministrorum, qui veluti episcoporum vicarii erant. Examen testium ann. 1288. apud Murator. tom. 5. Antiq. Ital. med. ævi col. 121. *Recepit manuum impositionem in Verona in domo Catharorum... a domino Alberto episcopo sectæ de Bagnolo, et a domino Michaeli, qui est Filius major in ipsa secta, et ab ipso eodem Albertino, qui et ipse erat Filius major et visitator eorum in dicta secta in Lombardia.*

† **FILIUS MARITALIS**, Mariti Filius, naturalis et legitimus, ex legitimo thoro procreatus. Testamentum Armandi d'Aligre ann. 1263. in Chartaric Casæ-Dei: *In primis Hugonetum Filium meum legitimum e. Maritalem instituo in hæredem.* Timeo ne legendum sit *naturalem*: tritissima quippe hæc locutio, Filius naturalis et legitimus. Vide Rymerum tom. 8. pag. 177.

◦ **FILIUS MATERIALIS**, Ex illegitimo thoro a patre procreatus, spurius. Stat. ant. Florent. lib. 1. cap. 8. ex Cod. reg. 4621. fol. 13. r. *Nec ducet aliquis officialis fornicatis, aut aliquo modo retinobit in palatio aut domo sue habitationis... aliquem Filium suum legitimum, materiam vel naturalem... in numero... suorum officialium vel familiarum.* Ibid. lib. 5. cap. 81. *Ordinatum est quod omnes... tringuli legitimi et Materiales, sive Materiales tantum sive qui vulgo bastardii appellantur, etc.*

† **FILIUS MATRIS SUE**, Spurius. Mabill. tom. 5. Annal. Benedict. pag. 491. laudat. Instrumentum anni 1111. quod subscribitur *Hertulmus pedagogus Ludovici Regis filii, Gallierius Filius Matris sue.*

◦ Exstat Charta hic laudata in Chartul. Maurign. num. 90. ubi inserbitur ann. 1192. *Filz de liace nuncupatur, in Lit. remiss. ann. 1854. ex Reg. 84. Chartoph. reg. ch. 181. Mauvais filz, in aliis ann. 1442. ex Reg. 176. ch. 265. Guillaums Glacou dist. au suppliant: Tu es un très mauvais filz, qui vult: autant selon la coutume du pais, tu es un très mauvais filz de putain.*

◦ **FILIUS S. PETRI** dicuntur potissimum Imperatores ac Principes, qui Sedi Apostolicæ venerationem quamdam peculiarem impendunt, qualem filii patris: quod pluribus observavit Nicolaus Alemannus in Dissertat. de Lateranensib. parietinis cap. 11. Donnizo lib. 2. de Vita Mathild. cap. 18:

Filius esse Petri si vult Rex, atque fidelis.

FILIA PETRI, Dicta Mathildis Comitissa, Bonifacii Ducis relicta vidua, Gregorio VII. PP. lib. 1. Epist. 11. lib. 2. Epist. 9. et Donnizoni lib. 2. non semel. Idem cap. 8:

*... Pacem putat esse futuram
Filioz Petri, Christi famulæque fidei.*

Gregorius Episcopus Lucensis de eadem:

Filioz Petri viola post illa datur.

Post Chartam ejusdem Mathildis, quæ describitur a Dominico in Assertore Gallico cap. 9. habentur in originali hæc verba: *P. Episcopus servus servorum Dei Verdunensis Ecclesie dilectis fratribus sal. et Apostolicam benedictionem. Quod Comitissa Mathildis dilecta Filia B. Petri Verdunensi Ecclesie sponte dedit, nos in illud hoc nostro scripto assensum*

præbimus, ac proprio sigillo designari jussimus. Ex Schedis Peiresclanis. Vide Filius Ecclesie.

◦ **FILIUS PENITENTIALIS**, dicitur Sacerdotis, a quo penitentiam quis accepit, seu cui confessus est peccata sua, qui *Pater spiritualis*, seu *spiritualis*: vulgo appellatur. Concilium Sarisberienne ann. 1217. cap. 9: *Et cum peccans Sacerdos peccare faciat populum Dei, maxime a Filia sua spirituali et Penitentiali se absteat, et ab omnibus quibus dispensaverit Ecclesiastica sacramenta: scilicet, quod in detestationem tanti peccati recundum Canones et SS. Patrum statuta, 15. anni debentur, et postea destruis in Monasterio. Constitutiones Synodales Episcopi anonymi ann. 1237. tom. 2. Concil. Angl.: Maxime autem a Filia sua Penitentiali se contineat, etc.*

◦ **FILIUS SPIRITUALIS**, Eadem notione. Concil. Dalmaticum ann. 1193. cap. 4: *Districte inhihemus, ne aliquis Sacerdos filii sui vel Filii Spiritualis privatam confessionem alicui revelare præsumat.* Alias

FILIUS SPIRITUALIS ejus dicitur, a quo in baptismo exceptus est. Inscriptio Christiana apud Seldenum ad Marmora Arundel. *IQANNHC POYΦINOC MTPNAIOI CMBONAAIGEP... AOPHEAMH TOMHION TOTTO OEOAΩΠO TO EMO INEBKTONO + KAI HNEPMATIKO + YI.* [Vide Filiolus.]

◦ **FILIUS SPIRITUALIS**, Adoptatus Vetus Schedæ apud Baluzium in Append. ad Capitul. num. 88: *Avunculo, qui eum in Spirituali Filii vicem susceperat. Vide Adoptio, et Oct. Ferrarium in Figliol d'auima.*

◦ **FILIUS TONITRUI**, dicitur S. Joannes Evangelista. Rupertus lib. 4. de Divin. Offic. cap. 22. de S. Joann. Evang.: *Hic Tonitrus Firmamenti, opera manuum ejus annuntians, qui verba colorum eloquentium in fies terre fecit audiri, scilicet quod Verbum Deus, Deus absconditus, in sole posuit tabernaculum suum, etc.* Theophanes Cerameus Homil. 48: *Ο αὐτοδραμοῦ τοῦ θεοῦ τῆν θρονῆν.* Vide Notas nostras ad Alexiad.

† **FILLA**, Laquei in ima Chartarum ora inserti, e quibus pendet sigillum. Gall. *Laca*. Conventions MSS. inter Ludovicum Reg. Siciliæ et Cives Arelat. ann. 1296: *Sigillatum sigillo magno pendente dictæ domine nostre Regine et Comitisse, in cera rubea cum Filis circi croci et rubei.*

◦ **FILLADISSERIUM**, Filium sericum crassius. Leudæ major. MSS. Carcasson. *Item pro libra de Filledisserie, ob. Turon. Ubi versio Gall. ann. 1544: D'une livre de filozelle, etc.* Vide infra *Firoselum*.

◦ **FILLAGNUS**. Stat. Placent. lib. 5. fol. 65. r. *Quicumque intraverit vineam seu Fillagnos alicujus tempore uvarum, sine presentia vel licentia illius, ad quem spectant, solvat pro introitu solidos xx. Placent.*

◦ **FILLERIA**, a Gallico *Filiere*. Species trabis, qualis est illa, qua portat cantorios in ædificiis. Comput. eccl. Paris. ann. circ. 1381. ex Bibl. S. Germ. Prat.: *Item xiiij. pecias pro pennis et Filleriis. Vide Fileria 1. et supra Filaris.*

† **FILLIUM AQUÆ**, ut infra *Filium aquæ*, Gall. *le Fil de l'eau*. Chartular. Gemetic. tom. 1. pag. 126: *Quantum terra vestra se in longum extenditur et in latum usque ad FILLIUM AQUÆ.*

◦ **FILLONES**, Nebulones, ejusmodi sunt quos nostri inde fortean *Filous* vocant: verberones. Kero Monach. *Verbera*

Fillo. Verberum. Filloum, Fillonokertu. Theodulfus Epigram. 3. in Analectis viri eruditissimi Mabillonii tom. 1. de Bilingue:

*Ecco nugat labris Filo quidam certa susurrans
Nunc joca, nunc fietas, nunc quoque turpe canit.*

Infra:

*Heud secus instabiles percurrit ellum montes
Infestus juvenum, quos agit aula levis.*

Ratholus Veron. Episc. in Qualit. Conjectur. pag. 201: *Dicit pro eo quod est annosus atque pauperimus, noli ministrum vel Capellanum habere, quem Fillonem non audeat appellare. Ekeardus junior de Casib. S. Galli cap. 5: Ecco Ungri, Fillones illi fugitivi, nuncios me fatigant.* [Geraldus de Bris in Epistola ad Consules Abbienses ann. 1121. inter Anecd. Marten. tom. 2. col. 1712: *Devotioni vestre notum facimus per presentes heresiarcham et Filonem illum Johannem Carrerit, scandalum orbis, et esse majestatis reum, per Ecclesiam cum suis fautoribus et complicibus, justo Dei iudicio condemnatum.*] Vide Menagium in Orig. Gallie. voce *Filou*, et supra *Fello 2. et Filico*.

† **FILLUM**, Filum, series, ordo v. g. granorum continue insertorum. Italus *Filo* et *Filza*. Litteræ Ducis Venetiarum ann. 1367. apud Rymer. tom. 7. pag. 562. col. 1: *Filla viginti tria perlarum grossarum, quæ fuerunt numero perla septingente quinquaginta septem, et unum rubinum in tabula ligatum in auro.*

◦ **FILLUM**, Cursus aquæ rectus. Gall. *Le Fil de l'eau*. Sentent. arbit. ann. 1500: *Fecerant... unam arcam nemoris, quæ fecit divertere aquam a suo Fillo, etc.* Vide *Filum Aquæ*.

† **FILLO**. Vide *Fillones*.

◦ **FILOCAPTUS**, Amore captus, ex Græco φίλος, Amare, et Latino, Capere. Fr. Marianus in Vita B. Joannis Bonvisii inter Acta SS. Mail. tom. 5. pag. 102: *Cæpit ita tribulationes concupiscere et in tantum se in ipas delectari, velut de ipis Filocaptus, ut, etc.*

† **FILOCOMPUS**, Aneur de jactance, qui vult apparere in ses œuvres, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm. Johanni de Janua. *Amator jactantiz, qui vult ut labor suus appareat propter vanam gloriam, a copos, labor, vel ops, visio.* Sed vereor ne legendum sit *Filocompus*, a φίλος, Jactantiz amator. Vide *Filopompus*.

◦ **FILOGRAMUS**. Chartam ann. 977. subscribit Bernardus Gramaticus, elemosynarius Ermengaudi Archiep. Narbon. avunculi sui cum hocce titulo: *Bernardus Filogramus, a Græco, in fallos. φίλος, γραμματικός.* Litterarum studiosus.

◦ **FILONUM** inter varia ligna recensetur, in Stat. datiar. Ripen. cap. 12. col. 5. r. *De qualibet libra estimationis cujuslibet Filoni, pro eritu denarii sex.*

◦ **FILOPARES**, ait Salmasius, res dicuntur, quæ sunt *filo parti*, id est magitudine et figura, lineamentisque formæ plane pares: *filum* enim idem omnino quod lineamentum. Græcis *χαρῆτες, παρῆτες ἀἴσθη*. Lucretius lib 2:

*Debent nimium non omnibus omnia prorsum
Esse Part Filo, similique affecta figura.*

Ita etiam *filum* usurpant Plautus et A. Gellius. Anastasius in Gregorio III. PP. pag. 72: *Quas (columnas) statuit circa Presbyterium ante Confessionem, tres a dextris, et tres a sinistris, juxta alias antiquas sex Filopares.* Idem in Gregor. IV: *Albas, majores numero 29. Alaban-*

dinas majores numero 20. albas modicas habens circum capitis coronam diverse Filopares. In Leone III. pag. 122: Item velum alythino rotatu habens periclysin rotas cum cancellis, et in medio crucem cum gemmis, et 4. rotas de Tyrio Filopares. In Leone IV: Gabatas de argento purissimo numero 8. tres quidem Filopares signo Christi, etc.

† **FILOPOMPUS**, Amator jactantiz. Papias in MS. Bituric. ex piloc. Amicus, et Pompa. Vide Filocopus.

FILOSA, Itinerarum Greg. XI. PP. pag. 818: Via incerta obviant Pontifici astriones, cum Filosis via tractatur, etc.

Colus, Gall. Quenouille, Massiliensibus Filoy. Mirac. MSS. Urbani PP. V: Dum cum Filosa sua filando irat per viam, etc. Formulæ MSS. ex Cod. reg. 7857, fol. 28, v: Abstulit sibi certam quantitatem cibi, unam Filozam, unum capellum, etc.

FILOTUM, f. pro Filatum, Congeries seu fasciculus filorum. Chartul. S. Dion. Exoldun: Ita dicimus de quadrigis et equis portantibus telas, Filotum, lanam, etc.

† **FILOSA**. Vide supra Filosa.

FILTORTUS, In Lege Salica titulus 44. sic concipitur in Edit. Heroldi, de Filortis, qui Lege Salica vivunt. In Edit. Tilliana, de Filortis, hoc est, qualiter homo furatus res interitare debet. Ubi Wendelinus Filortos dicit ait, pro Filortor, lingua Flandrica Vlaert, id est, Fugitivus. Est ergo, illo auctore, Filortus hoc loco, qui vel fugit, vel de fuga est suspectus, vel cui absentia ac tanquam fugitivo furtum videtur imputandum.

Perobscuram hanc vocem, quam neque Wendelinus neque alii Commentatores assecuti sunt, interpretari tentavit Eruditus Eccardus in notis ad Legem Salicam tit. 50. haud infelici, ut videtur, conatu. Agitur quippe in eo articulo quomodo quis crimen furti aut damni vel violentie alteri factæ a se removerè possit. Violentia autem, vis, damnum, injuria et injustitia quæcumque mediis avari Scriptoribus tortus vel tortum vocatur. Hinc vocem compositam esse putat ex *fil* vel *fel*, a Germ. *Fehlen*, Falli, errare, et Latino barb. *Tortus*, Gall. *Tort*: adeo ut *Filtortus* vel *Fellortus*, ut habet Guelferbytanus codex, sit falsa injuria, vel etiam falso injuriatus, aut cui falso crimen atrocissimi imputatum est. Simpliciter Schilterus in Gloss. Teuton. *Filtortia* exponit Res interlatas, a verbo *Filen*, Commendare, et *Terta*, Tertius. Porro ibi sermo fit de rebus apud alterum inventis quæ tertio commendari debent. Judicent horum idiomatum peritiores.

† **FILTARE**, Filtrum seu lanam coactam operari. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7894: *Filtrare, feutrer*. Vide *Felturum*.

† **FILTURUM**, Filtronium, Filtur, etc. Vide *Felturum*.

† **FILVA**, Species navigii minoris, idem, ut conjicio, quod Italici *Filucca*, Nostris *Felouque*, Phaselus. Nicolaus Specialis de Rebus Siculis lib. 7. cap. 12: Ut ipse defensores urbis in multarum partium defensione distraherent, quo debilitatam urbem viris bellatoribus facilius superarent, cathenam quæ portum urbis confunderat, præmissis portentis, quas vulgo alii *Filvas*, alii *Copas* vocant, magnisque navibus succedentibus infringere conabantur.

† **FILUM**, Recta linea, rectus ordo, Ital. *Filo*, nostris *Fil*. Mabill. tom. 2.

Mus. Ital. pag. 168: Archidiaconus cum aliis diaconibus et subdiaconibus ordinati stant juxta altare in duobus Filis. Rursum pag. 227: Prior diaconus cardinalis cum diaconis, subdiaconis, scriniariis et judicibus, descendit ante altare et facit duas acies seu Filas, unam ex una parte, et unam ex reliqua æqualiter dividendo.

† **FILUM**, Tantiola, in arte heraldica. Lit. Caroli VI. ann. 1386. in Reg. 185. Chartoph. reg. ch. 91: Scutum coloris sereni cæli sine auris, cum benda ejusdem coloris illiurum fuscis auri rutilantis seminata, cum duobus Filis sive tractis argenti.

† **FILUM**, OPUS FILI, Gall. *Ouvrage à fils*. Inventar. MS. Sedis Apost. ann. 1236: Item unum alium flaconem de argento deauratum, cum pede quadro et circulis laboratis de opere Fili.

FILUM AQUE, Cursus aquæ rectus: Gallis *le Fil de l'eau*. *Filum aque*, seu medium aquæ, in Statutis Alexandri II. Regis Scotiæ cap. 18. § 1. Charta Joannes Comitissæ Flandr. ann. 1280. pro Marquetano Monasterio apud Buzellum lib. 2. Gallo Flandr. cap. 90: *Uque ad Filum aque, per quod navigium ducitur*. Occurrit etiam apud Bractonium lib. 4. tr. 1. cap. 28. § 4. et in Consuetud. de Menotou sur Cher, art. 21. et Burbonensi art. 341. Secunda aqua navigare, in Annalibus Eginhardi ann. 826.

FILUM SALINÆ, Bulla Alexandri IV. PP. ann. 1255. apud Ughellum tom. 1. pag. 68: *Unam pedicam terre et dimidiam de Anserano unum Filum Salinæ in pedica sanctæ Aureæ, et tres Filos Salinæ in pedica ultra Tiberim*. Adde pag. 125. 136. 137. 140. Charta Benedicti PP. apud eundem Ughellum tom. 1. pag. 131. 143: *Et Filum Salinæ in integrum situm in 7. Filas. I. omni ei Bacconensi et in Genucula Filam novem, omnia Filam Salinarum, quæ ad vestrum Episcopium pertinere nocebunt*. Ibidem: *Per fossatum ipsius vallis pergit a pede Fili Salinarum, concludente totum campum usque in pedicam, quæ vocatur Viscali, et Piscina Gallarda concludente ipsam pedicam, quæ sunt Filæ 80. et pergente juxta Filam, quæ stant, etc.* [Greg. Monachus in Chronico Farsensi, apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 524: *Item Guinivius Negotians et Saxa jugalis ejus dederunt Filum Salinæ in pedica veteri*. Ibid. col. 421: *In portu Ostie tenet Stephanus Presbyter terras et vineas et Filam in Salinæ et in Golline similiter.*]

† **FILUM DIRECTUM**, Recta linea, rectus ordo, Gall. *Drôte ligne*. Charta Thossiac. ann. 1451. signata Bonnet: *Quandam domum cum curtilli de retro, prout se extendit tendendo Directo Filo a dicto curtilli ad corserias ville Thossiaci*. **FILUM DE PALLIO PROJICERE**, in argumentum remissionis injuriæ. Elgil in Vita S. Sturmii Abbatis Fuldenensis cap. 18. de Pipino Rege: *Tollensque manus sua de pallio suo Filum, projecit in terram, et dixit: Ecce in testimonium perfectæ remissionis Filum de pallio meo projicio in terram, ut cunctis pateat, quod pristina deinceps annulletur inimicitia*. Vide *Vestire*.

† **FILUM DE PATERNOSTRIS**, Series sacrorum globulorum, vulgo *Chapelet*, in Histor. Delphin. tom. 2. pag. 275.

† **FILX**, Filix, Gall. *Fougere*. Chartul. S. Dion. Exoldun: *Si autem aliquis equus portaverit Filas super dictum baat, debet sex denarios*.

† **FILIA**, vox Italica, quæ res quaslibet transmissio filio sibi mutuo coherentes significat. *Filæ corallorum seu am-*

brarum, in Mirac. S. Rose tom. 2. Sept. pag. 446. col. 3. globulos precatorios ex corallio vel succino indicat. Charta ann. 1306. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. ævi col. 743: *Spoliatus et derobatus... de decem Filis de Paternostria*. Vide *Terzolla Hinc*.

† **FILZATA**, Pannit species, ex transmissis filis contexta. Stat. pro pannific. Astæ pag. 83. r: *Quod nullus possit facere Filzatas, nisi habeant filum tortum in duabus filis*.

† **FIMARE**, Stercorare, Fimo pinguefacere, Gall. *Fumer*. Charta Roberti Abbat. Corbetensis in Archivo ejusdem Monast.: *Terras quoque quas Fimaverat, in quibus agriculturam clamabat, concessimus ei*.

† **FIMATURA**, Stercoratio, ibidem: *Donec Fimaturam suam pro rusticana consuetudine recepisset*. Id est, donec collegisset fructus e terris recens stercoreatis.

† **FIMARIUS CURRUS**, Quo Fimus exportatur, Lamberto Ardensi, apud Ludewig. tom. 8. pag. 600. ubi legendum *Curris Fimarius pro Curtis Fimarius*. Gl. Lat. Gall. Sangerm.: *Fimarius, Fimetur, c'est qui porte fens. Nos vel equus qui portat fimum*. J. de Janua.

FIMARIUM, Fimetum, locus ubi reponitur fimas quo agri stercoreantur, in Statutis Davidis II. Regis Scotiæ cap. 15: *Si aliquis injuste et contra legem alterius canem interfecerit, vigilabit et custodiet ejus Fimarium*. [Houard. Fimarium.] post annum et diem. Gall. *Fumier*. Charta ann. 1254. in M. Pastoralis Ecclesiæ Paris. lib. 9. Ch. 45: *Neonon Fimarium, paleam, et stramina existantia in porprio predicto, etc.* Will. Guisart. in Hist. Franc. MS. ann. 1304:

S'en vont vers Vendiac à grantes routes, Par biens chemins, et par Fomiers.

† **FIMARIUS**, Eadem notione. Chartul. eccl. Lingon. ex Cod. reg. 5168. fol. 143. r: *Similiter habet justitiam de Finariis eodem in hominibus illis, quorum Fimarios invenerit in cheminis*. Vide *Fimare*.

† **FIMARIUS LECTUS**, Feretrum, in quo defunctorum cadavera efferuntur tumulanda. Testam. ann. 1325. in Reg. 75. Chartoph. reg. ch. 233: *De quibus sexaginta solidis Turon. accipio pro lecto meo Fimario decem solidos Turonenses*. Sed legendum procul dubio, *Funerario*. Vide infra *Lectus*.

* **FIMBREÆ**, [Fimbriæ: « Unus faxolus cum Fimbriæ aureis. (Inv. Calixt. III, ann. 1458. in archiv. Vaticano.) »]

FIMBRILE, Palli, quibus Sanctorum sepulcra tegebantur. Gregorius Turon. lib. 7. cap. 22: *Illud inter jurgia approbrans, quod cum velim a sancti Antistiti Fimbriis separare*.

† **FIMBRIARE**, Acu pingere. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 4120: *Fimbriare, Brodier*.

† **FIMBRIATUM**, Fimetum, ut videtur, seu locus ubi reponitur fimas, a Gallico *Fambroy* et *Fembroy*, fimas. Vide supra *Exfecorare* et *Fiens* I. Glossar. Lat. Gall. ann. 1348. ex Cod. reg. 4120: *Fimbriatum, Gall. Funchide*.

FIMBRINA, nude, in Gloss. Arabico-Lat. et mox: *Fimbri, Bombyx*. Sed videtur legendum, *Fibrina*, et *Fibri*. Vide *Bever*.

FIMELLA, vel **FEMELLA**, Ferrum Janus affixum, per quod circellum ei insertum ducitur, ut ad ejus strepitum janitor fores aperiat, Occitanis *Femelle*. Gloss. S. Benedicti cap. de ferramentis

pag. 170: *Femella*, ἀφίδου. Regula Magistri Cap. 95: *Quis Regia Monasterii aforis circellum habeat ferreum in Femella, quo ab adveniente concusso, cuiuslibet supervenientis intus indicatur adventus.*

† **FIMELLUS**, Privilegium Wilfredi pro Monasterio Ripullensi, inter Concil. Hispan. tom. 8. pag. 165. col. 2: *De alio vero latere descendit de monte super Fimellos et pervenit per torrentem, qui est ultra vlla Jordanos, et infundit in Feter.*

† **FIMENA**, pro *Famina*, in Præcepto Chlotharii III. tom. 1. Annal. Benedict. pag. 694. col. 1.

* **FIMETUM**, (Aurum. DIF.) **FIMITIUM**, Monasticum Anglic. tom. 1. pag. 258: *Percipit Prior 4. acres frumenti, et 4. acena, in cultura, post Fimitium, ex liberatione servientis. Ubi Editor ad marg. Lege, *fernicium*. Verum non secatur fœnum in cultura; sed bladum, aut avena in his seritur. Proinde malim *Fimitium*, tempus esse, quo agri simantur.*

FIMORARE, *Fimare*, *Fumer*. *Fleta* lib. 2. cap. 76. § 8: *Terra sabulosa fimo puro non Fimoretur.*

† **FIMORATIUM**, *Fimetum*, locus ubi fœmus allaque stercorea projiciuntur. *Statuta Massil.* lib. 1. cap. 59: *Statuimus ut si aliqua persona patium habet vel habeat infra Massiliam alicubi, ubi fit vel fiat Fimoratum quod illa persona cuius patium est, ita claudere et alta tenatur ne ibi fiat vel possit fieri Fimoratum vel fœmus, aut, scabilla aliquatenus projici. Ibid. lib. 2. cap. 41: *Totum aliud lutum quod exibat de predictis operatoris projiciant seu projiciant in suis Fimoratiis. Vide in Fimare.**

* **FINA**, Charta ann. 770. apud Melchior. tom. 1. Hist. Frising. pag. 69: *Tradidi casas, curias, pratras, pascuam, aquas earum (l. aquarum) decursas, territorium, Finas, silvas, saltos, plantias, vel quicquid jure possidere videbamur. An pro Fina? Vide Finis 4.*

† **FINABILITER**, Omnino, prorsus. *Instrum.* ann. 1225. apud Lobinellum tom. 2. Hist. Britan. col. 379: *In quibusque Dominis nostris liberi sint, quiti et immunes Finabiliter ab omnibus pagis et consuetudinibus. Occurrit. rursus apud Th. Madox Formul. Anglic. pag. 88.*

† **FINACIO**, Compositio de certa pecunia summa persolvenda; vel a voce *Finis* interdum ejusdem significationis, vel a Germanico *Finant*, *Usura*, *fenus*: quia pro fenore componi solet. Hinc nostrum *Financia*. *Tabularium Calense* pag. 117: *De Finacione formariagii Johannis de Belloto in Brita... Item asseruit, quod ipse Johannes duxit in uxorem Petronillam filiam Gilberti de Docies feminam de corpore Monasterii S. Faronis Meldensis, et non de Kala, propter quod idem Johannes Figavit cum fratre Richardo Procuratore generali ipsius Monasterii de Kala... ad VII. lib. et II. sol. Turon. et ad IV. sextarios avena bone et venali. Vide Financia et Finare.*

* **FINADAGIUM**, Præstationis species, forte illa, quæ ob immunitates intra certos fines concessas persolvitur. *Charta* ann. 1240. in Reg. 72. *Chartoph.* reg. ch. 178: *Item partem octavam pro indiviso Finadagii dictæ villæ, quæ octava pars ascendit ad unam eminam avena. Vide mox.*

* 1. **FINAGIUM**, Eodem significatu. *Charta* Hervæi de Rotis milit. ann. 1239. ex *Chartul. S. Ymerii* fol. 88: *Relaxavi pro salute anime mee et antecessorum*

hominibus meis de Rotis Finagium, quod mihi factebant. Vide Finis 4.

2. **FINAGIUM**, Confinium, finis ac limes agri, ex Gallico *Finage*, in *Consuetud. Meledunensi* art. 302. *Senonensi* art. 145. *Trecensi* art. 106. et aliis. Utitur Joann. Eremita lib. 2. de Vita S. Bernardi cap. 13. [Charta Theobaldi Comitis Campanie ann. 1258: *In redditibus sive proventibus, feodis et rebus aliis, que ipsi in dictis villis et in Finagiis eorumdem habent. Charta fundationis Marciacæ anni 1289. Inter Instrum. tom. 4. Gall. Christ. col. 100: *Concesserunt omnes terras quas tenent ad curruam suam et Finagium de Marciaco. Item pratras que habent in Finagio de Marciaco. Occurrit rursus apud D. Brussel tom. 1. de Feudorum usu pag. 376. Marten. tom. 1. Ampl. Collect. col. 1091. in Chartulario E. M. de Accincto pag. 44. et 52. in Chartulario S. Quintini in Insula pag. 170. etc.]**

1. **FINALIS**, *Vetus Charta* ann. 986. apud Catellum lib. 1. *Hist. Comitum Tolosæ* pag. 89: *Cum silvis et forestis, et cum omnibus Finalibus et mercatis, et sirmungis, etc. Forte *Finalibus*, id est, viris feudalibus, vassallis: nam et *Avum* pro *seum*, occurrit.*

† 2. **FINALIS**, *Neuma*. *Ordinar. Argent.* ann. 1364. apud Marten. de *Divin. Offic.* pag. 508: *Graduale et Alleluia cum suis versibus ad Vesperas per hanc hebdomadam pleniter sicut ad Missam cantantur, sed *Finalis* prætermittuntur.*

* **FINALIS** *DIES*, Quo controversia vel questio definiri debet, ultra quem non datur dilatio. *Charta Herman. episc. Heripol.* ann. 1258: *Asserens Finalis sibi diem ad causæ determinationem a nostro scultivo in Ebern, coram quo utique is præsens contestata fuerat, non præfixum. (Vide *Haltaus. Glossar. German.* voce *Endhaft*, col. 315.)*

* **FINALIS** *JUSTITIA*, *Judicium*, quo lis finitur. *Charta* lib. *Magdeburg. archiep.* ann. 1218. tom. 1. *Corp. diplom.* pag. 157: *Et de bonis ipsorum, que in sua habeat marchio waranda, Finalem faciet justitiam secundum jus fidelium suorum.*

† 1. **FINALITER**, *Demum*, *tandem*, *crebro* occurrit, sed improbat *Vossius* de *Vit. Ling. Lat.* 4. 32.

* *Acta* MSS. inquisit. *Carcass.* ann. 1306. fol. 62. vº: *Finaliter invitavit me ad prandium, quod sibi multum deprecatus annui. Finalient, in Lit. remiss. ann. 1369. ex Reg. 137. Chartoph. reg. ch. 17.*

† 2. **FINALITER**, *Perpetuo* usque ad finem. *Charta* ann. 1218. in Reg. 3. *Armor. gener. part. 2. pag. 14: *Pro autem hac participatione bona fide Finaliter tenenda, dedit michi sepe dictus Johannes decem libras Turonenses.**

* **FINAMENTUM**, *Finis*. *Charta* super negotio marcharum in regnis Franc. et Aragon. ann. 1406. in Reg. 168. *Chartoph. reg. ch. 328: *In conclusionem, Finamento et decisione negotiorum marcharum hujusmodi, etc.**

1. **FINANCIA**, Præstatio pecuniaria. [*Gall. Finance.*] *Vetus Charta* in *Historia Episcoporum Lodovensium* pag. 106: *Ab eque omni exactione tolta, quantæ, tallia, quaccia, et Financia. [Financia pecuniaria, in Litteris Johannis Reg. Franc. ann. 1258.] Occurrit præterea in Charta anni 1306. in Hist. Vastinensi pag. 313. [apud D. de Lauriere t. 1. Ordinat. Regum Franc. p. 305. r. Rymen tom. 8. pag. 211. Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 968. in Legibus*

Jacobi II. Regis Majoric. inter Acta SS. Junii tom. 3. pag. 1.] et alibi sæpe. Vide *Finis* 2. et *Finacio*.

* 2. **FINANCIA**, *Pecunia*; quo veru etiam *Finances* dicimus. *Mirac. MSS. Urbani PP. V. : *Putabant eadem Johanni Financiam in summa ducentarum auri francorum, quam quidem Financiam, neque minorem, ullatenus solvere possent.**

† **FINANCIO**, Eadem notione, apud D. de Lauriere tom. 1. *Ordinat. Regum Franc.* pag. 304. 2º. col. 2.

* **FINANHA**, *Pars* quædam domus rusticæ. *Turris* cum *Finanha* et *crota*, in *Recognit. burgi S. Audeoli. Vide Crota* 3.

† 1. **FINARE**, *Financiam* prestare: *Componere*, præsertim de certa pecunia summa exsolvenda. *Instructio Philippi IV. Franc. Reg. pro Financie recipiendis ann. 1302. apud D. de Lauriere tom. 1. Ordinat. pag. 351: *Non enim intentione nostræ existit, quod illi qui in mobilibus et hereditariis valore ducentarum librarum Turon. non habent, ad Finandum cogantur. Litteræ ejusd. Regis ad Episcopum Albiensem ann. 1302. inter Anecd. Marten. tom. 1. col. 1398: *De veniendo, vel mittendo hac vice in nostrum Flandrensem exercitum, vel Finando, aut præstando subventionem aliam pro eodem excusati penitus et immunes nihilominus habeantur. Præceptum Philippi VI. tom. 2. Ordinat. pag. 23: *Cum nos audita supplicatione dilectorum nostrorum Capituli et Capellanorum Ecclesie Attrebatensis dicentium, quod vos ipsos compellatis ad Finandum vobiscum de et super quibusdam rebus, etc. Instrumentum anni 1304. ex Archivis Majoris Monasterii: *Conventio fuit inter Gaufridum Priorem de Donge et Creisson et Bonostre de Guerrandis Judæos, quam Finaverunt taliter, quod ductus Prior et res Prioratus remanserunt libere ab omnibus debitis predictorum Judæorum. Præceptum S. Ludovici anni circiter 1365. apud D. Brussel tom. 2. de Feudorum Usu ad calcem pag. xxxiv: *Ordinatum fuit ad revelationem malarum consuetudinum, quod de patre ad filium, vel alio modo, quando relevare conveniret; nisi Finator possit Finare cum domino suo, dominus tenebit domanium suum per annum, si ibi sit terra arabilis, que culta sit. Tabular. Calense pag. 65. ann. 1262: *De quo quidem racheto dicti Galterus et Agnes qui uxor recognoverunt coram nobis se Finasse cum dicta Abbatisse. Chartular. S. Vandregesilli tom. 2. pag. 1993. ex Instrumento anni 1277: *Cum Abbas et Conventus S. Wandregesilli iuxta tenorem ordinationis nostræ Finaverint cum Ballivo nostre Caliti super retinendis perpetuo acquisitis per ipso, etc. Visitatio Prioratus de Jalignaco per Archiepiscopum Bituric. ann. 1263. apud Stephanotium tom. 13. *Fragm. Hist. MSS. pag. 258: *Finavit Prior de Firmitate super Aligerim de novem libris pro procurations. Et pag. 273. in Visitatione Prioratus Celsiniarum: *Finavit Prior Dambert et Prior de Chamont pro dictis procuracionibus xx. lib. iv. sol. Charta Caroli VI. Reg. Franc. apud Menester. Hist. Lugdun. Inter Instr. pag. 129: *Per matum, aut longam detentionem carceris Finare et componere compulsi fuerunt. Eadem notione Finare usurparunt nostri. Ordinat. Johannis Fr. Reg. ann. 1355. tom. 3. Ordinat. pag. 80: *Il a convenus que plusieurs ayent Finé. Ibid. pag. 265: *Nous ne pouvons bonnement Finer, se n'estoit par le domaine et re-**************

venus du prouffit et emolument des monnoyes.

FINATOR, Qui Financiam debet ratione relevii. Vide Finare.

FINATIO, Eadem notione qua Financia. Instrum. ann. 1277. in Chartulario S. Vandreg. pag. 1233: Cum Abbas et Conventus S. Wandregesilli... Finaverint cum Ballivo nostro Rothomag. Finationem hujusmodi pro nobis recipiente super, etc. Edictum Philippi cognomento Audacis Regis Fr. ann. 1271. apud D. de Landiere tom. 2. Ordin. Reg. pag. 435. Dicent etiam eos jus non habere exigendi a tabernariis denarios qui Finationes Celariorum nuncupantur. Vide Finis I.

FINARE, Financiam seu prestationem pecuniariam exigere. Charta Petri abb. S. Remig. Rem. ann. 1212. in Chartul. Campan. ex Bibl. reg. fol. 23. r. Præpositus comitis mortuam manum vel forismaritagium Finare vel levare non poterit, sine præposito S. Remigii de Cortivo. Quod tamen de compositione hujusmodi præstationis posset intelligi. Aliud sonat Finer, Reperire scilicet, in Lit. remiss. ann. 1330. ex Reg. 138. Chartoph. reg. ch. 192. Bonnehouche et Marot s'enfuirent tous deux pour doute de justice, et allerent chacun querir mira, pour faire appareiller leurs blessures. Ils n'en peurent Finer que trois jours après. Fini vero, Qui extra patriam lines exire cogitur, Lit. ann. 1371. tom. 6. Ordin. reg. Franc. pag. 79: Senz estre du tout deshers et Fineit du pais, ils ne pourroient supporter les prises de leurs voitures, blez, vins, etc.

FINCARE, Eximius Petri Salanova Justitia Aragonum, apud Blancam in Comment. Ber. Arag. pag. 332: Et si contra tria prædicta fecerint, Fincant pro talibus, quales esse debent secundum consuetudinem Hispanie. Videtur legendum fineant, vel finiant, hoc est, solvant. Vide Finis. [Nihil emendatione opus, ut videtur: nam Finca Hispanis est certa pecunie summa: unde Fincare pro solvere, dixerunt.] Nisi idem sit quod

FINCHARE, in Charta Adelphonsi Regis Aragonum pro Casaraugustanis, apud Mich. de Molino pag. 265. et Blancam pag. 640: Dono vobis fueros bonos, quales vos mihi demandastis, quomodo habent illos bonos infançones de Aragon, quod bene populatis et Finchetis ibi.

Unum idemque sonant Fincare et Finchare, nimirum Manere, esse, ab Hispan. Fincare voce obsoleta. Vide Dictionar. Academ. Hispan. in hoc vocabulo.

FINCTUS, Synodus Romana II. sub Sylvestro can. 13: Testimonium Clerici adversus laicum non admitti. Finctus est enim. Ita utraque Editio. Forte sanctus.

Glossæ Isid. Finctus fuerit, Apicem obtinuit dignitatis, dicitur Fluminatus. Sic et Excerpta, nisi quod pro obtinuit in illis scribitur obtinet. Pro Fluminatus legendum Flamen dialis, siquæ hic locus est constituendus: Finctus fuit, Apicem dignitatis obtinuit. Finctus est pro Flaminatus. Vineti autem dicuntur Flamines dialis, quia semper erant velato capite, illudque habebant cinctum filo. De his Virgilius:

Velati lino et verbenis tempora vineti.

An ab hujusmodi flaminibus Clerici

dicti sunt Fincti seu vineti in laudata Synodo Romana?

FINDALIS, f. pro Feudalis. Charta ann. 1178. inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. col. 196: Quonia mea bona feudo vel fundo, que habeo, vel habere debeo in fundo (f. feudo) quod de Bas de Salios, et hoc in perpetuum; retineo tamen mihi Findales corroatas. Vide in Feudum.

FINDIL, Testam. reginæ Mafaldæ ann. 1266. tom. 1. Probat. hist. geneal. domus reg. Portugal. pag. 33: Item sorori meæ domnæ Constantiæ mando speculum meum Findil, de melioribus que vidi. An speculum plicatile, Gall. Pliable, quo mulieres præsertim utuntur, a Lat. Findere, Gall. Diviser, séparer, Hisp. Hender, unde Hendido, fassus.

FINETENUS, Omnino, perpetuo. Zacharias PP. Epist. ad Bonifacium Episc. tom. 3. Concll. Sed auxiliante Deo, illud, quod prædicamus, Finetenus observandum censemus.

FINGA, vel FINGIA, quoddam genus sinterum villosum comis et armis prominentibus, docile ad foritatis oblivionem. Ugutio a Fingere deduct. Galli Singæ vocant. [Lege Sphinga, ex Isidor. Origin. lib. 12. cap. 2. sect. 82 ubi Arev. habet. Sphinges, alii Singæ.]

FINGENDI, Vide Fegangi.

FINGERE SE, Levi seu molli brachio agere, labori parere, nostris etiam se Faindre, se menager. Lit. remiss. ann. 1352. in Reg. 81. Chartoph. reg. 233: Cum dictus bajulus videret quod non Fingebant se et quod ipsum volebant interficere, posuit se ad defensionem. Lit. ann. 1361. tom. 7. Ordin. reg. Franc. pag. 27: En ouvrant à journées, ils se Faignent et espargnent.

FINGIA, Dicitur quoddam genus panis, qui farinulam modicam accipit et frumentum modicum, et habet humectationis plus quam omnis panis, unde et Fingia nomen accepit propter humorem et candorem. Ugutio. [Vide Finga.]

FINGIBILIS, [Qui fingi potest. Cæc. Aurel. 1. Tard. 4. n. 101. Aurium tinnitum, vel pre oculis scintillarum Fingibilis visus.]

FINIABILIS, Terminabilis, extremus, in Notis Isonis Magistri pag. 837.

FINICULUM, Charta Aldrici Episcopi Cononani, in ejus Vita num. 31: Et de vino optimo modios 4. et insuper portionem de Finiculo modium unum. Legendum forte vinculo, ut opponatur vino optimo.

FINILES LAPIDES, Terminales, qui vice termini positi sunt, in Charta ann. 1265. ex Reg. S. Ludov. fol. 22. v. in Chartoph. reg.

FINIRE, Vide mox in Fini.

FINIS, est Judicialis illa transactio, qua quis ad majorem facti auctoritatem coram Justitiariis Reges terras vel tementum ad alium transfert, et eorum subscriptionibus firmat. Bractoni lib. 5. tract. 5. cap. 28: Finis ideo dicitur finalis concordia, quia imponit finem litibus, et est exceptio peremptoria. Glanvilla lib. 8. cap. 1: Finis est amicabile compositio, et finalis concordia ex consensu et licentia Domini Regis, vel ejus Justitiariorum. Vide eund. cap. 3. Brompton. pag. 101. Cowellum lib. 1. tit. 21. lib. 2. tit. 13. Skenavum de Verbor. significat. et Spelmanum in Frela, et Finis. Quærela de Fine facta in Curia observato, pertinet ad Vicecomitum jurisdictionem, in Regiam Majest. lib. 1. cap. 3. 33. [Charta Joh. Regis Angl. in Lib. negro S. ac. carii pag. 381: Post triduum vero ponit

tuit illum Finis illius, et dixit, quod Finem illum tenere non potuit.] Huc spectat proverbium, quod habetur in Consuetudine Perticensi art. 61: Quand argent faut, Finison nulle, i. Cum deficit pecunia, nullus Finis, seu nulla et irrita compositio.

Conventio, pactum. Charta ann. 1180. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 452: Finem aut societatem ullam cum eo vel cum ea non habeo.

FINATIO, Compositio, conventio. Charta permutationis ann. 1253. et Chartular. Meld.: De hujusmodi autem Finatione habent dicti homines litteras nostras et litteras Capituli Meldensis.

FINEM FACERE, Componere de lite, de crimine, [vel de alia qualibet re.] Liber census et debitorum Bigorre, fol. 14: Descriptio concordie Sancti de Labarta, quam habuit cum domino suo Centullo Comite de Bigorra, quando se in captivum Comitis misit, et guerram suam diffinit, et Comiti dedit fidem suam, etc. Fol. 15: Postea Raymondus Garsias Fecit Finem cum Comite tali pacto, etc. [Litteræ Edwardi Angl. Regis ann. 1294. apud Rymerum tom. 2. pag. 650: Sciatis quod assignavimus vos... ad recipiendum

Finem vice nostra ab Archiepiscopo, Episcopis, Abbatibus, Prioribus et cæteris viris Religiosis, personis Ecclesiasticis, Dominabus, Viduis et aliis mulieribus quibuscumque, ac etiam ab aliis, a quibus Finem hujusmodi recipere volueritis, et qui Finem nobiscum Facere voluerint pro servitio, quod nobis debent, et facere tenerentur in instanti expeditione nostri Vasconie. Et pag. 923 in Litteris anni 1303: Volentes tamen ipsorum Prælatorum, Religiosorum, Mulierum ac aliorum, qui ad arma minus potentes... existunt, parere gratiose... publice proclamari facias, quod ipsi Prælati, Religiosi, Mulieres, qui servitium suum nobis debent, et Finem pro eodem servitio nobiscum Facere voluerint, veniant coram Theaurario et Baronibus nostris... ad Faciendum Finem nobiscum pro servitio suo prædicto, et ad eundem Finem, videlicet viginti librarum pro feodo unius Militis, nobis idem in eodem crastino solvendo; alioquin quod sint ad nos cum equis et armis, etc. Similia legere est pag. 237.] Vide Chron. Besnense pag. 688. Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 53. Matth. Paris pag. 501. 506. Regiam Majestatem lib. 1. cap. 3. 27. lib. 1. cap. 18. Fletam lib. 2. cap. 7. 23. Thom. Walsingham. pag. 190. Catellum in Hist. Comit. Tolosæ pag. 229. Marcam in Hist. Beneharn. lib. 4. cap. 5. n. 2. etc.

FINEM FACERE, Item intentatam dimittere. Charta ann. 1128. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 446: Facio tibi G. Montipessulani plenarium Finem sine tuo inganno. Similiter ego G. Montipessulani facio tibi comiti Bernardo plenarium Finem de omnibus querimoniis et petitionibus, quas ego adversus te B. comitem faciebam et facere aliquo modo poteram.

FINIRE, Eadem notione, apud Roger. Hoveden. pag. 783: Inquirendum est etiam, que viduæ non Finierunt pro se maritandis, et finis capiatur ad opus Domini Regis. Brompton. pag. 1105: Quando Rex Scotiæ cum Domino Rege Finivit.

CAPERE FINEM vel mercedem, in Fleta lib. 2. cap. 41. 25. 41. Inquisitiones de forisfacturis forestar. in Additam. ad Matth. Paris art. 21: Item inquirendum est... qui Justitiariis Finem ceperint de forestariis, ut ponerentur in ballivis suis

forestarii, ut permitterent ipsos esse in balliva foresta sub ipsis, ad damnum Domini Regis, etc. II, qui pactum inierunt cum forestariis, aut ab his pecuniam acceperunt.

FINEM LEVARE et **prosequi** dicitur in jus de re aliqua vocatus, cum causae suae agnito defectu, a iudicibus concordandi licentiam impetrat, pactumque, quod cum actore super controversia in it. coram eisdem iudicibus recognoscit. Ita **Finem levare** apud Anglos, idem fere est, quod apud nos, **Passer sentence de condan nation**. Statutum de finibus levatis editum ann. 27. Edw. I. cap. 1: *Quia Fines in Curia nostra levati finem litibus debent imponere, et ideo Fines vocantur, maxime cum post duellum et magnam assisam in suo casu ultionum locum finalem teneant in perpetuum, etc.* Monasticum Anglic. tom. 2. pag. 25: *Concesserunt cuidam Richardo Comiti Gloucestris per Finem inde Levatum..... unum messuagium, etc. similiter Nigel lupi Mandem, hoc idem fecit per Finem inde Levatum coram eisdem Justitiariis, et eodem anno, et concessit tres carrucas terrae, etc.* Et pag. 325: *Sciendum est, quod cum Johannes de Breus pervenit ad etatem, quidam Levatus fuit in Curia Regis inter ipsum et Reginaldum avunculum suum, per quem omnes Terrae hic nominate remansere D. Reginaldo et heredibus, etc.* Denique pag. 557. **Finis Levatus** dicitur esse **Finalis concordia**. Laudatur ab Edw. Cocko ad Littleton. sect. 183. Statutum de modo levandi fines. Vide Christophorum de Sancto Germano in Dial. de Fundamentis Legum Anglic. cap. 28. pag. 69.

¶ **FINE CANONICO terminare controversiam**, apud Lobinellum tom. 2. Hist. Britan. col. 342.

FINIS, etiam dicitur pecunia Regi persoluta, pro licentia transferendi praedia: Anglis *the kynnes sylter*, i. argentum Regis. Spelm. [Vide superius **Finem facere**.]

FINIS, Pacta summa pecuniae, quae ineundorum praediorum causa vel domino persolvitur a native tenente, vel elocanti a conductore, olim *Gerrima* dicta. Spelm.

FINIS praeterea est multa gravior, gravioribus delictis, vel a Rege et Magistratu imposita, vel a domito manerii: Saxonibus, *Wita major*. Nam quae levioribus impingebatur, *Wita simpliciter*, et *Amerciamentum* dicitur, quae gravissimis, *Redemptio*. Cowell. lib. 4. tit. 16. § 37. et Spelman. [Finibus pro ictibus, effusione sanguinis, etc. apud Rymerum tom. 7. pag. 117.]

¶ Gualt. Hemingf. de Gest. Eduardi III. reg. Angl. ad ann. 1340. pag. 319: *Pro hac autem concessione remisit dominus rex et condonavit omnia catalla felonum et fugitivorum, evasiones incarcerationum, Fines, exitus, forisfactiones et americiamenta murtherorum.*

FINEM HABERE. Leo Ost. lib. 3. cap. 48. (al. 50): *Quod illi cognoscentes, et malum timentes, acceperunt consilium intra se, ut si quo modo possent, fodus cum Henrico Imperatore componerent, dicentes: Nullum ulterius ab eo Finem habebimus, sed junctus Romanis, omnes nos de partibus illis e. ellet. Phrasis Gallica: *Nous n'aurons pas de fin avec lui*, id est, nulla deinceps nobis cum illo erit conventio, nisi, etc.*

FINIRE, Componere. Edictum Rotharis Regis Longobard. tit. 44. § 33. [127.] *Omnes vero plagae aut ferite, quae evenerint per hunc tenorem, sicut*

supra decretum est, Finiantur, id est, componantur. Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 70: *Qui pacem facit cum aliquo de vulnere vel malo, quod inflixerit, distincte cum testibus et gratuita parentum ejus unanimitate Finiat, ut ei scilicet sic non requiratur ab injentis, etc.*

Item dimittere, quasi per compositionem. Vetus Charta apud Guichenonum in Probat. Hist. Bressensis pag. 8: *Notum..... quod Udalricus dominus de Balgiaco reddidit, et reliquit, et Finivit pro salute anime suae... omnes consuetudines et preditiones, etc.* Notitia ann. 1108. apud eundem in Bibl. Sebastianiana Cent. 2. cap. 19: *Existimans se posse quasdam ibi malas consuetudines exercere, quas Bernardus ille in vita sua Finierat. Infra: Cantastans, ne aliquis de progenie sua, quod Finierat ipse, praeumeret appetere, etc.*

DIFFINIRE, Eadem notione. Charta Bernardi Vicecomitis Carcassonnæ ann. 1108: *Et solvo et Diffinio Domino Deo et sanctae Mariae de Grassa totum hoc, quod habeo, etc.* Vide Michaellem del Molino in Repertorio Foror. Aragon, in voce *Diffinimentum*, et Observantias Regni Aragon. lib. 8. tit. de Homicidio § 12.

¶ **2. FINIS**. Vita S. Sabini Episc. Canusini num. 19: *Dum Messarum solennitas a Diacono Finis ex more datur, i. dum dicitur: Ite, Missa est.*

3. **FINIS**, pro Domo, in leg. 20. Cod. Th. de Episc. (16. 2.)

4. **FINIS**, Idem quod **Terminus**, de qua voce infra, pagus, regio certis finibus limitata ac circumscripta. Chronicon Besuense pag. 523: *Vendiderunt etiam et alias suas res, sicut in Fine Vendourensi, et in Fine Pontensi, et in Fine Lutensi, etc.* Pag. 518: *Quae sunt sicut in ipso pago, et in Fine Lucensi, seu in ipsa villa Luco.* Pag. 531: *Similiter dedit in ipsa Fine jornalem unum, et in alia Fine, quae dicitur Campanie, dedit jornales duos.* Vide Formu. 37. ex Baluzianis initio, praeterea Nicolaum Bergerium de Itinerib. Romanis pag. 492. Salmasium ad Hist. August. [100 et Guerd. Indic. Gener. ad Irminon. Polytych.]

¶ **FINES LIBRORUM**. Sentent. de scolariis. Mogunt. ann. 1191. apud Gud. cod. Diplom. tom. 1. pag. 299: *Quicumque scolares gratis essent in pane domitorum, nihil deberent in scolis, nisi justitiam scolasticam: item immutationes, Fines Librorum et penas. Forte Pecunia persoluta pro libris.*

¶ **AD FINEM QUOD**. Gall. *Afin que*, Ut, quo, in Legibus Palatinis Jacobi II. Regis Majoris. Inter Acta SS. Junii tom. 9. pag. LXIII. apud Rymer. tom. 8. pag. 425. et alibi. *Ad Fines consilium celebrandi, aut pro aliis offariis*. in Arresto Parlamenti Tolos. ann. 1438.

¶ **AD FINES**, Gall. *Afin*. Propterea ut. Charta ann. 1307. Inter Probat. tom. 4. Hist. Nem. pag. 87. col. 2: *Tunicam predictam ad Fines illam visitandi et palpandi eisdem expertis et probis predictis tradidit.*

¶ **FINITIMITAS**, Extremitas, confinium. Charta Ludov. XI. ann. 1474. ex Cod. reg. 848. 3. fol. 211. v. *Ad regnum Finimitatem medii aliquibus nuntiis oppositam... respectum habentes, etc.*

¶ **FINITIMUS**, Extremus: Gravi morbo *Finitima vita*, etc. in Vita S. Dunstani. tom. 4. Mai. pag. 343.

FINITIO, Mors, qua vita finitur. Vetus Inscriptio 810: *Sane Nevia Prisca si per-*

manserit usque in diem Finitionis suae, recipietur ibi juxta meritum suum.

¶ **FINITUM**, Territorium certis limitibus circumscriptum. Charta ann. 1244. ex Chartul. Campan. fol. 440. col. 1: *Beatrix domina de Noa recognovit se nichil juris habere in nemore de Gauda, quod est dom. regis Navarrae, immo Finitum ei dominus rex sponte sua et ex mera gratia concessit ei, quod, quamdiu vixerit, in domo sua de Noa capiat ligna in dicto nemore.*

¶ **FINITUS**, Mortuus, vita functus. Bernard. Ordo Cluniac. part. 1. cap. 71. art. 28: *Duo majora signa non pulsantur, nisi in festivitibus quae sunt in cappis... et ad officium fratris qui intra Monasterium est Finitus.* Miracula S. Paulini, Julii tom. 3. pag. 272: *Cum ego fui in curia B. Alexandri, ego vidi eum Finitum, spiratum et mortuum.*

¶ **1. FINIUM**, Compositio inter litigantes. Pactum inter Alan. vicom. de Rohan et ejus senescal. ann. 1255. ex Tabul. Blein. *Item in omnibus Finis, quae fiunt a nobis, dicitur Olivarius debet capere et habere suum servitium, scilicet de viginti solidis, duodecim denarios.* Vide supra in **Finis** 1.

¶ **2. FINIUM**, Pagus, regio certis finibus limitata, nostris **Fin**. Charta ann. 1260. ex Tabul. S. Germ. Prat.: *Tertiam partem Finis ejusdem villae* (de Joyaco). Libert. hominum de Grancey ann. 1348. in Reg. 161. Chartoph. reg. ch. 69: *Item qu'il puissent planter vignes et edifier en toute la fin de Grancey. Les fins de vostre recepte*, in Lit. an. 1351. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 99. Vide **Finis** 4.

¶ *** FINOCCHIARIA**. [Gall. *plat pour presenter des grains de fenouil*: s. Primus cubicularius precedebat portans **Finocchiarum** cum pinocchialis. (Diar. Burch. I. 121. an. 1484.)]

¶ **FINITINIRE** dicitur hirundo, in voce **Baulare**.

FINITWITA. Vide **Fyhtwita**.

FINUS, Excellentior bonus, ex Gall. **Fin**. Ital. **Fino**, pro **Finis**, quomodo etiam **Finis** usurpamus, pro re, cui nihil addi potest, seu, ut vult Casaubonus ad Persil Sat. 5. tanquam finem ultimum assecuta. Joannes a S. Geminiano in Vita S. Finae Virg.: *Quod excellentem vel optimum gradum bonitatis obtinet, Finum vel Finissimum vulgariter appellatur.* [Finum argentum, in Charta Galteri Archiep. Senon. ann. 1231. de controversiis Episcopi Autissiod. et Comitiss super moneta. **Aurum Finum**, apud Rymerum tom. 5. pag. 50. in Actis SS. Junii tom. 5. pag. 656. ubi de B. Raymundo Lullo, et alibi. Le Roman d'Athis MS.]

*Artumides cil ne s'oublio
De faire deul pour ses amis;
Peribus estoit Finis,
Et cil l'amoit, c'est d'amour Fine.]*

¶ **Smaragdines fine**, in Testam. Guill. de Meleduno archiep. Senon. ann. 1176. ex Reg. 108. Chartoph. reg. ch. 338. Stat. S. Capelle Bitur. ann. 1407. ex Bibl. reg.: *Cappas nigras* (deferent) *ad modum Romanae curiae apertas cum camallis ful-ratas, scilicet canonicis de minuto vario, capellani vero et vicariis de agniculis albis, nitidis atque Finis, hyemali tempore.*

FIOLA, pro **Phiala**, Ampulla, nostris **Fiola**. Vetus Interpres Juvenal. Sat. 10: *In aurata Fiola, cum vinum coloratum acceperis, time venena.* Utitur Matth. Paris pag. 116. [Oecurrit praeterea in Inventario Eccl. Noviom. ann. 1419. Item usurpatur pro Instrumento musico.] Vide **Vitula**.

FIOZA. Libertates MSS. Salvaterra in Ruthenis ann. 1284: *De qualibet Fioza carnis porci, quae inventa fuerit in foro propinquiori ante Nativitatem Domini, semel in anno unum denarium dabit.*

° Sensus pariter mihi ignoto occurrit in Libert. forestae de Arcis ann. 1319. ex Reg. 58. Chartoph. reg. ch. 183: *De una saumata ollarum, de una Fioza et de quatuor libris cere, unum obolum Turon.* Vide supra Fieuza.

° **FIQUECTA.** Vide supra Fichetta.
° **FIRA, FIRIA,** Certa, ut videtur, ligni quantitas simul collecta. Stat. Montis-reg. pag. 319: *Pro quolibet pede de Fira castaneae de longo et de largo, denarium unum cum dimidio. Item pro quolibet pede de quibuscumque Firis aliorum lignorum, tam viridorum quam siccorum, ad mensuram signatam juxta portam Berduli, denarius duos.*

° **FIRA, FIRUM.** Vide Ferie 8.
FIRDEFARE, Profectio in bellum, hostis, exercitus, cavalcata. Vox Saxonica, ex *fird* vel *firde*, exercitus, expeditio, et *fare*, profectio: proinde idem quod *heribannum*, in Legibus Canuti Regis cap. 91. apud Brompt. et in Legibus Henrici I. Regis Angliae cap. 19. inter delicta, quorum cognitio ad solum Regem spectant, recensetur illius, qui *burghotam*, vel *brigotam*, vel *Firdefare* superseverit. Id est, in expeditionem profectus non fuerit.

° **FIRDERINGA.** Vide *Fyrderinga*.
FIRSOCNE, Immunitas a militia, ex *fird* Saxonico, exercitus, et *soe*, libertas, immunitas.

FIRDSTOLL. Vide *Frithstoll*.
FIRWITA, Militia detrectata multa, a Saxon. *fird*, expeditio, et *vite*, multa. Vide Leges Canuti part. 2. cap. 12. 14. 62. 75.

° **FIREBARE,** f. a Saxon. *fyr* - tor, Pharus, vel turris editior ubi ignis accenditur aut ad naves per noctem dirigendas, aut in hostes submoendum. Ordinatur sub Eduardo II. pro vigili observ. apud Blount in *Nomolx*. Anglie: *Quod sine dilatione levare et reparari facias signa et Firebares super montes altiores in quolibet hundredo: ita quod tota patria, per illa signa, quotiescumque necesse fuit, praemuneri (i. praemoneri) possit.*

FIREBOTE, FIERBOTE, [vel *Fyrebote*, ut habetur apud *Madox Formul.* Anglie. pag. 145.] Idem Anglo-Saxonibus valet, quod nostris *Estoverium*, vel *Aisiamen-tum*, jus scilicet quod quis habet in alterius silva, ligna succidendi ad foedum, sepium, et agriculturam sustentationem. Vide *Housebote*.

° **FIRI,** pro *Fieri*, apud *Fridegodum* in Vita S. Wilfridi saec. 8. Bened. part. 1. pag. 184:

Sic testes scelerum Firi potero scorum.

° **FIRKEN.** Vide infra *Fyrken*.
FIRLOTA, Mensurae genus apud Scotos, *galones* 2. et *pinam* continens, ponderatur autem 41. libr. ut habet *Spelman-nus*. Statuta Willel. Regis Scotiae cap. 9. § 2: *Liber homo dabit ad molituram molendini decimum sextum vas, et magis, de 20. bollis unam Firlotam.* § 8: *Et de celdra magis, unam Firlotam.*

1. **FIRMA,** Juramentum, sacramentum, nostris *Affirmation*. Proprie vero **FIRMA**, est Sacramentum quod *petens* seu actor facit in jure de bona conscientia, suaeque causae bonitate, unde **Firma** juris appellatur a Practicis Hispanis: *Jurisconsulti, Juramentum calumniae*. Consuetudines Catalanae inter dominos

et vassallos MSS. cap. 49: *Natura feudi est, quod ille, pro quo tenetur, possit eum sibi retinere pro feudo, et in hoc casu debet facere Firmam illo alius pro quo tenetur immediate, et accipere tertium.* Libertates concessae urbi Barcinonensi a Petro Rege Aragon. ann. 1288. MSS.: *Nemo potest reptare aliquem de batallia in Curia Barcinonensi, nec Curia consuevit recipere Firmam, nisi tantum de treugis fractis, vel bausia, vel traditione.* Alia Charta ejusdem Petri pro Barcinonensibus: *Statuimus, quod querelator quicumque fuerit Firma juris utriusque facta, si juraverit se non habere Advocatum, etc.* Vide *Foros Aragon*. pag. 137. 140. etc. et *Michasl. del Molino* in hoc verbo. Hinc

FIRMARE DIRECTUM, Juramentum calumniae praestare, affirmare se in ea causa directum seu jus habere. Eadem Consuetudines Catalanae cap. 48. *Et vassallus veniet coram domino, et dicit: Domine, paratus sum Firmare Directum: licet sibi contradixerit aliis vicibus, vel velit esse paratus stare cognitione iudicis sui super defectu serviti debiti, seu super Firma, quam contradixerit ei, non tenetur dominus ejus recipere Firmam suam, etc.* Usatici Barcinonenses MSS. cap. 18: *Omnes homines debent Firmare Directum Senioribus suis, ubicumque Seniores illorum eis mandaverint in suo. Cap. 28: Magnates seu Milites, et contendant Firmare Directum Senioribus suis, sicut eis facere debuerunt, et propter hoc seniores apprehenderint potestatem de suo castro, vel emparaverint eis suum fevum, non debent illis reddere nec castrum, nec fevum, donec eis Factum Directum habeant, et redirent omnes missiones, quas Senior fecerit per apprehensionem castri, et per ejus custodiam et emparamentum fevi. Si aliter illis dederint potestatem, non Firmant eis Directum, donec habeant castrum recuperatum, nisi senior habuerit guerram, ad quam castrum opus habeat, aut stationem in ipso castro. Cap. 26: Potestatem de suo castro et Firmamentum de Directo nullo modo contradicatur homo Seniori suo, sicut debet dare ei potestatem, et facere directum, quod quamdiu contradixerit, baudator suus erit.*

FERME DE DRET, in Chronico Petri IV. Regis Arag. lib. 3. cap. 12. Consuetudo Aquensis tit. 16. art. 4. et 5: *Ferme, est venir par le defendeur toucher à la main du Bayle, en affirmant qu'il a bon droit. Contrefirme est par le demandeur en mesme maniere aussi qu'il a bon droit.* etc. S. Martinus Damiensis Episc. lib. 4. de Virtutibus cap. 4: *Nihil tibi intersit, an Firmes, an jures. Firmare, pro affirmare, usurpat lex 1. Cod. Th. de His. qui per metum judic. (11. 34.) Vide Firmare I. suo loco.*

Ferme olim nostri, pro *pacisci* dixerunt. Le Roman de *Vacce* MS.:

La fille de Des Hoon ont à Richart Formés.

Infra:

*Ni ont mie longues Formalles,
S'empris furent les esposailles.*

Vide *Firmare* 7. suo loco. [Le Roman d'*Athis* MS.:

*Tous chevaulchans vers la cité,
Qu'avant qu'ils viengent à l'entrée
Leur convenance ont à Fermés, etc.]*

° **FIRMARE** interdum nude usurpatum pro *Firmare directum*. Conventio inter Carolum I. Andegav. Comit. Provinciae et Cives Massii. ann. 1257. 14. Non. Jun.: *Et quod Rectores dicte universitatis et*

Consiliarii et Syndici, per quos dicta civitas regeretur, fuerant pluribus citati et moniti per Aquensem curiam, et a Senescallo Provinciae requisiti, ut venirent in curia Aquensi Firmare secundum formam dictae pacis, videlicet parere et cognitione dictae curiae obedire pro questionibus quas fiebant contra eos... et cum nollet Firmare, ut temebantur, curia praedicta ut Firmarent magnas imposuit eis penas.

° **FIRMA DEI,** Juramentum, apud Thietmar. lib. 7. cap. 8.

2. **FIRMA,** Scriptoribus Anglicis, Convivium, coena, et omnis denique mensae apparatus, exponitur: voce a Saxonico *f e o r m e*, vel *f e o r m e*, victus, coena, cibarium, prandium; unde *f e o r m i a n*, cibum praebere, convivio excipere. *Henricus Huntindonensis* lib. 6. pag. 387: *Tosti igitur furibunde diacedens a Rege et a fratre suo, perrexit ad Hereford, ubi frater suus corrodium regale maximum paraverat: ubi ministros fratris sui detruccans, singulis vasis vini, medonis, cervisiae, pigmenti, morati, sicoris, crus humanum, vel caput, vel brachium imposuit: mandavitque Regi, quod ad Firmam suam properans cibos salatos sufficienter inveniret, alios secum deferre curaret.* Eadem verba habent *Matthaeus Westmonaster.* *Ranulfus Cestrensis*, et *Henricus Knyghton.* *Brompton.* vero aliter rem explicat: *Mandavitque Regi, quod ad Festum suum properans, cibos salatos sufficienter inveniret, etc.* *Trevisa*, qui *Ranulfum* Anglice vertit, *tho his Feste* etiam habet. *Clarius Ordericus Vitalis* lib. 4. pag. 514: *Verum postquam tuta sunt opinati, convivii provincialium, quae vulgo Firmam appellant, illecti, ad terram egrediuntur, ambo Comites ex improviso eos invadunt, epulas cruore confundunt, etc.* Atque ita capiendam hanc vocem in *Domedel*, ubi crebro occurrit, censet *Spelmanus*: *Comas Mariton Borne T. R. E.* (Id est: tempore Regis Edwardi) *reddebat Firmam unius noctis.* *Alibi: Tempore Adeldredi patris Regis Edwardi reddebant haec tria maneria dimidiam Firmam noctis.* *Rursum: Reddit Firmam trium noctium, hoc est, 100. libr. Ibidem: Tunc reddidit hoc manerium 10. noctes de Firma, modo 100. libras ad pondus, et 100. solidi de gersuma.* Alio loco: *Reddebat unum diem de Firma, et valebat 95. libr. 8. den. et post valuit 50. libr. modo 8. Alibi: Haec tria maneria... reddunt Firmam unius diei... de hoc manerio ablatae sunt terrae, quae redd. Canonice T. R. E. Firmam 4. septimanarum.*

Ubi *Firma noctis*, pro coena, ut *Firma diei*, pro prandio: *Firma* denique 7. septimanarum, pro pastu tantidem temporis videtur usurpari: Ita tamen ut ejusmodi pastus, quemadmodum nostris dicuntur, in redditus pecuniarios interdum conversos fuisse, ex laudatis locis liquido appareat. Quae quidem priscum morem, qui in Anglia diutius perstitit, arguunt, annuos praediorum redditus non ad certam duntaxat annonariam, sed ad rem, quae ad victum conducunt, praestationem redigendi. Sic tamen ut non pro libito imponerentur illa a dominis praediorum, sed specierum, quas quilibet agri modus deberet, numerus vel qualitas Legibus praescriberentur. Quippe Ina Rex in suis Legibus cap. 70. statuit, ut ex 10. *hidis* terrae, seu aratri vel carrucatis, exhiberentur *mellis dolia* 10. *panes* 800. *cervisiae* *Wallice*, i. potentioris *ambrae* 30. *cervisiae* tenentis *ambrae* 30. *boves adulti* 2. *aut vervecis* 10. *anaser* 10. *gallinae* 20. *casei* 10. *butyri* *ambra* 1. *salmones* 5. *fodri* seu *pubuli* *librae* 20.

anguilla 100. Quod si haec ad unam hydram seu carrucam reducantur, erunt pro qualibet, mellis dolium 1. panes 30. vervec 1. gallinae 2. anguilla 10. etc. Haec porro in Anglia obtinere etiam post Normannorum ingressum, atque adeo usque ad Henricum II. quod potissimum discere est ex libro Scaccarii Anglici, cujus auctor creditur Gervasius Tilleberienensis, Marescallus Arelatensis, cujus etiam liber exstat de Otia Imperiali. MSS. Locum a Spelmanno, verbo Firma, et Seldeno in Notis ad Eadmerum, descriptum, cum regni haud adeo tritam doceat, hoc loco perinde describimus: *Sicut traditum habemus a patribus, in primitivo Regni status post conquestionem, Regibus de fundis suis non auri vel argenti pondera, sed sola victualia solvebantur, ex quibus in usus quotidianos domus Regis necessaria ministrabantur: et noverant, qui ad hoc deputati fuerant, quantum de singulis fundis proveniebat. Ceterum ad stipendia et donativa militum, et alia necessaria de placitis militum vel conventionibus, et ex civitatibus, vel castellis (a quibus agricultura non exercebatur) pecunia numerata succrescebat. Toto igitur Regis Willelmi tempora, perseveravit haec institutio, usque ad tempora Regis Henrici filii ejus: adeo ut viderim ego ipse quosdam, qui victualia statutis temporibus de fundis Regibus ad Curiam deferri viderint. Certumque habebant Officiales domus Regis, a quibus Comitatus triticum, a quibus diversa species carni, vel eorum pabula, vel quaeque necessaria debebantur. His vero solutis secundum constitutum modum cuiusque rei, Regii Officiales computabant Vicecomiti, redigentes in summam denariorum:*

*Pro mensura, scilicet tritici ad panem centum hominum solidi. unum.
Pro corpore bovis paschalis solidi. unum.
Pro arietis vel ovis tui. den.
Pro praebenda 30. equorum similiter tui. den.*

Succedente vero tempore cum idem Rex in transmarinis et remotis partibus, sedandis tumultibus bellicis operam daret, contigit ut fieret sibi summa necessaria ad haec exempla numerata pecunia. Confusabatur interim ad Regis Curiam querula multitudo colonorum, vel quod gravius sibi videbatur praeterantiqui frequenter occurrebat, oblati comensibus in signum deficientis agriculturae. Innumeris enim molestiis premebantur occasione victualium, quae per plurimas Regni partes a sedibus propriis deferrebant. Horum igitur querulis inclinatus Rex desinito magno concilio destinavit per Regnum, quos ad id prudentiores et discretiores cognoverat, qui circumeuntes et oculata fide fundos singulos perlustrantes habita aestimatione victualium, quae de aliis solvebantur, redegerunt in summam denariorum. De summa vero summarum, quae ex omnibus fundis surgebat in uno Comitatu, constituerunt Vicecomitem illius Comitatus ad Scaccarium tenentem, addentes, ut ad scalam solveret, hoc est, propter quamlibet numeratam libram 6. den. Rati sunt enim tractu temporis, de facile posse fieri, ut moneta tunc fortis, a suo statu decideret. Nec eos sefellit opinio: unde coacti sunt constituere, ut Firma maneriarum non solum ad scalam, sed ad pensum solveretur.

FIRMATIO, Ciborum suppeditatio, ad mensam admissio. Leges Ine Regis Westsax. cap. 34. apud Bromptonium: *Si citlicus homo forisbanniti Firmationis*

accusetur, per eam ipse veram negat. Editio Saxonica cap. 29. habet feorminge: ubi Lambardus ita vertit: *Paganus si accusatus fugitio subministrasset cibum, etc.* Apud Somnerum feorming et feornuonng, est cibarium exhibitio.

FIRMA, in Vitis Abbatum S. Albani sumitur pro quadam pecunie portione, quae forte vice cibarium exsolvitur, ut supra observatum. Pag. 86: *Habemus igitur de maneris nostris 58. Firmas: Firmam vocamus 46. solidos. Tot ergo habemus Firmas, quot sunt septimanae in anno, et unam in antecessum, quae hoc modo proveniunt. Quilibet hebdomada 46. solidos recipiunt Cellarii nostri, etc.* Observat porro Somnerus in Glossario Saxonico, ab ejusmodi Firmis Anglicis inditum nomen Firmas villis vel praediis elocatis.

3. FIRMA, Praedium seu villa alteri elocata ad certum tempus, sub praestatione annua vel annonaria, vel rerum ad victum necessariarum, vel denique pecuniaria. Hinc datio ad Firmam, pro contractu, quo sub annuo redditu fundi ad aliquot annos possidendi dantur. S. Anselmus lib. 8. Epist. 100: *Ecclesiae vero nos de laicis, cum de eis mea maneria ad Firmam, etc.* Henric. Huntindonensis in Will. Ruf. *Episcopatus et Abbas vendebat, aut in manu sua retinens, ad Firmam dabat, etc.* Will. Malmebur. ann. 1089: *Rex Willelmus Ecclesiam et Monasterium fore totius regni Angliae in manu sua Pastorum defunctis retinens, gravi omnia depopulatione vexabat, et instar Firmarum Laicis commendabat. Ecclesiam ad Firmam ponere, apud Simeonem Dunelmensem ann. 1100. [Ad Firmam vendens seu in custodiam tradens, in Edicto Philippi Pulcri ann. 1303. Inter Probat. Hist. Lugdun. pag. 86. col. 1.] Concilium Eboracense apud Rogerium Hovedenum in Ricardo I: *Ut omnis evagandi licentia Monachis adimatur, strictius prohibetur, ne reditus, quos Obsequiarii vocant, ad Firmam teneant. Adde cap. ult. ext. Ne Prelati vices suas, etc.* [Charta ann. 1340. apud Miraeum tom. 1. Diplom. Belgic. pag. 480. col. 2: *Promittimus vobis et Ecclesiae vestrae annuatim nomine Firmas sive canonias... in Trajecto solvere decem marcas Colonenses legales.*] Vide Concilium Westmonast. ann. 1137. Londoniense ann. 1237. [99. Haltana. Glossar. German. voce Pacht, col. 1454.] etc.*

4. FIRMA a Ballivis seu nuda administratione distinguitur in Edicto Philippi Pulcri ann. 1303. Inter Probat. Hist. Lugdun. pag. 85. col. 1: *Item juro bunt Senescalli et Ballivi, quod a Ballivis, Vicecomitibus, Praepositis, aut aliis subditis officis suis, sive sint in Firma, sive in Ballivata, non recipientur, pastum, etc.*

FIRMA ALBA, vel Blanca Firma, seu Alba Firma, est, inquit Spelmannus, census annualis, qui Centenario sive Domino hundredi penditur. Ideo Alba dicta, quod non ex more prisca saeculi, in annona, quae nunc Blake malle nuncupata fuit, (hoc est, census vel firma nigra) sed argenteo, quasi censu albo, reddebatur. Normanni dicunt Blanche Firma, nos Galli voce latioris notionis, Firmes à l'argent, id est, praedia, quorum census, non annona, sed numerata pecunia exsolvitur: Album enim, ut Graeci recentiores tempore seu albam monetam, argenteam appellabant. Liber niger Scaccarii Anglici lib. 1. cap. 4. apud Spelmannum: *Coloni noverint a*

patribus suis edocti quantum de Alba Firma pro singulis libris solvere teneantur. Infra: *In libro judiciali (nomen Domusdel) in quo totius regni descriptio diligens continetur, et tam de tempore Regis Edwardi, quam Regis Willelmi, sub quo factus est, licet singulorum Praediorum valentia exprimitur, nulla prorsus de Alba Firma sit mentio. [99. Utroque loco Spelmannus habet de Alba Firma.] Unde probabile videtur, quod facta illa descriptio tempore jam dicti Regis, de Alba Firmarum fuerit a studiosis ejus constitutum, propter causas, quae inferius annotantur. In Regiam Majest. lib. 2. cap. 41. § 4. et cap. 47. § 4. opponuntur Soccomanni et alii libere tenentes per Albam Firmam Militibus, tanquam plebei, Nobilibus. Vide Deakere.*

Non semper pecunia exsoluitur hic census. Charta Jacobi reg. Scot. ann. 1450. in Chartul. eccl. Glasguens. ex Cod. reg. 5540. fol. 96: *Episcopi Glasguenses tenent de nobis dictas terras... reddendo inde annuatim... nobis... hereditibus et successoribus nostris unam roeam rubeam, ad festum natiuitatis beati Johannis Baptistae apud Glasgu, nomine albae Firmae, si petatur, et orationum suffragia devotarum tantum pro omni alio onere.*

5. FIRMA FEODALIS. Vide supra Feudalis Firma in Feudum.

FIRMA LIBERA, Brittono cap. 66. dicitur esse, ubi terra aut tenementa sic tenentur, ut natura feudi per seoffamentum mutetur a servitio Militari in certa servitia annua, ita ut nec maritagium, nec relevium inde requirere possit, nec aliud servitium in seoffamento expressum. Tenere per Liberam Firmam, in Flea lib. 2. cap. 71. § 12.

6. FIRMA MANUS. Vide Manus Firma. 7. FIRMA MOBILIS, ad distinctionem Manus Firmae. Charta S. Ludovici ann. 1268. tom. 4. Hist. Harcur. pag. 1253: *In feodo IV. sextaris frumenti, et ad Firmam mobilem octo modios.*

8. FIRMA NOBILIS, Praedium, quod a viro nobili ad firmam vel emphyteusim tenetur. Anonymus Scriptor de Subsidio Terrae sanctae, in Gestis Dei per Francos, inter alia expeditionis Hierosolymitanae subsidia suggerit, ut a Templariis et Hospitalariis, bona, quae habent citra mare ad Firmam nobilem, primo trium vel 4. annorum cum incremento, et demum, vel ex nunc, si sufficienter fieri possit, in perpetuum emphyteusim tradantur, etc.

9. FIRMA PURA et irrevocabilis. Eadem notione. Charta ann. 1469. in Tabular. S. Victoris Masall.: *Capitulum seu devotus Conventus Monasterii S. Victoris dedit ad facheriam Puram Firmam, et irrevocabilem nobili viro Marqueto... quamdam vineam de novo acquisitam.*

10. FIRMA PERPETUA, Idem quod Manus Firma. Charta S. Ludovici ann. 1263. ex Chartul. S. Vandreges. tom. 1. pag. 748: *Notum facimus universis... quod nos Firmam Perpetuam concessimus... quatuor viginti quinque acres. Charta ann. 1289. apud Kennett. Antiquit. Ambroden. pag. 223: *Notum sit... quod Abbas et Conventus Gloucest. crediderint ad perpetuam Firmam omnes decimationes.**

11. FIRMA PREPOSITURARUM, in Legibus Henrici I. Regis Angli. cap. 18. 19. Vide Praepositus.

12. RECTA FIRMA, Legitima, quae jure ad aliquem pertinet, in Legibus Henrici I. cap. 1. Richardus Hagulstadensis ann. 1135: *Exceptis Rectis Firmis meis, etc.*

Firma droit, in Consuetud. Britannis art. 369. Vide Commentatores.

FIRMA, Prædium, villa, nostris *Ferme*. Brompton: *Rex autem Ethelredus cum molestia et confusione ad Firmam suam in Comitatu Salopie iacebat.*

FIRMA REGIS. Leges Aluredi Regis cap. 2: *Si quis ad Ecclesiam mansionem pro quacumque culpa confugiat, que ad Firmam Regis non pertinet, etc.* Saxonica Editto habet cyninges feorme, quæ verba Lambardus de villa regia, Somnerus, de victus vel mensa interpretantur. (Thorpe in Indic. ad Leges Anglosax. interpretatur: Unde census regi debetur.)

FIRMA, Census sive redditus annuus ob Firmam debitus. Litteræ Edwardi Regis Angl. ann. 1369. inter Anecd. Marten. tom. 1. col. 1509: *Et quod procurator Firmas sive Apporta que de terris et possessionibus illis solvi debent ad terminos statutos bene et fideliter solvat, et de areragiis, si que fuerint, de Firma dictarum terrarum et possessionum, de tempore quo ultimo fuerunt in manibus nostris respondebit.* Statuta Synod. Ecol. Trecorensis ann. 1372. apud eundem tom. 3. col. 1123: *Et si contigerit ipsum ad longum tempus suum beneficium affirmare, et ante tempus Firmam accipere, et infra terminum; beneficio cedat, vel decedat, vel beneficio canonice prioret, et alteri in beneficio seu in fructibus eius jus competat, et dicta Firma et solutio non obstante.* Kennett. in Glossar. ad calcem Antiq. Ambrosden.: *Reddendo inde annuatim antiquam Firmam, et de incremento xl. s. pro omni servitio.* Ibidem: *Hugo de Plesseys concedit pro se et hæredibus suis, quod omnes homines teneant terras suas in eodem manerio pro eadem Firma per quam eas prius tenere consueverunt.* Hinc

FIRMA PORTARE, non semel occurrit in Chartul. SS. Trinitatis Cadorensis, sed præsertim fol. 28. verso, ubi de Anglia: *Villani metunt annuatim lû. diebus in Augusto, et Sokemans IV. supradicti portant Firmam ad Wincestre.* Id est, fructus ex conventionibus reddendos.

AD FIRMA COMMITTE. Chartul. S. Vincentii Cenoman. fol. 106: *Ita tamen quod si Prior de Petraris jam dictam domum alicui laico ad medietariam vel ad Firmam commiserit.*

AD FIRMA RECIPERE. Statuta Synod. Ecol. Nemausensis inter Anecd. Marten. tom. 4. col. 1096: *Item prohibemus districtè, ne aliquis Clericus futuros redditus alicujus Ecclesie nostre diocesis emat, Recipiendo ad Firmam ipsam Ecclesiam cum redditibus ipsius Ecclesie sub certo pretio, sine nostro consilio et assensu, nisi Prior seu Rector ipsius Ecclesie ad studium Theologie ire voluerit. Et tunc etiam regularibus vel laicis Ecclesiam ad Firmam, id est à Presbitero, concedere non presumat.*

AD FIRMA SOLVERE. Charta ann. 3. Richardi II Regis. apud Madox Formul. Angl. pag. 65: *Cum Radulphus de Bussat, super concessit et ad Firmam dimisit D. Priori et Conventui de Chacombe, sub certis conditionibus; et Solvendo viginti quatuor libras ad Firmam per annum.*

FIRMA, Rastallo, proprie dicitur Mesuagium capitale in villa seu burgo, ex quo dependet omnimodum domanium, quod ad voluntatem, vel ad vitam alicui relinquatur. Ita etiam appellatur redditus, qui super ejusmodi mesuagium reservatur.

FIRMARIUS dicitur is, cui terra conce-

ditur ad terminum annorum: qui quidem nihil juris vindicare potest præter usum fructum, ait Fleta lib. 3. cap. 12. § 7. lib. 5. § 21. nostris *Fermier*. Ingulfus pag. 906: *illi vero responderunt... terras et tenementa Firmarii tradidisse.* Orde-ricus Vitalis lib. 11. p. 805: *Qui municipes erant et vicecomes et Firmarius Regis.* [Statuta Synod. Ecol. Trecorensis ann. 1372. inter Anecd. Marten. tom. 4. col. 1123: *Super fructibus ejusdem beneficii jus his in eis per Firmarium sub pena dupli, etiam excommunicationis, et centum librarum usualium nobis applicandarum nullatenus molestetur seu impediatur.*] Adde Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 56. [Madox Formul. Angl. pag. 335. Marten. tom. 6. Ampliss. Collect. col. 611. et Kennett. in Gloss. ad calcem Antiquit. Ambrosden.] Vide *Præpositus*.

FIRMARIUS, Eadem notione. In Statutis Ecol. Ambian. apud Marten. tom. 7. Ampliss. Collect. col. 1234: *Firmarii in habitibus ne Capitula collegiata. Firmarii, coloni, subditi, vel debiles sibi aliquid non persolvant.*

FIRMARIA, Locus forte in Monasteriis, ubi Firmarii excipiuntur. Chronicon Andrense pag. 414: *Donavit... decem (a-serias frumenti) ad mensam Monachorum, 5. autem ad Firmariam, 5. vero ad hostellariam.* [Charta Walteri Prioris de Wytham Ordinis Cartus. ann. 1318. apud Madox Formul. Angl. pag. 316: *Hac tamen conditione omnia ista supradicta dictus Johannes percipiet in nostra Firmaria a nobis et successoribus, quod ipse dum potens ut habilis fuerit ad laborandum, etc.*]

¶ Potius *Infirmaria*, conclave infirmorum, ut ex allatis locis colligendum existimo. Vide *Firmatarius*.

FIRMARIUS, Qui vectigalibus colligendis præsent; nostris *Mal'otiers*. Charta Philippi Regis ann. 1319. apud Baluzium tom. 2. Hist. Arverniae pag. 151: *Item, volumus et concedimus eidem quod Præpositi nostri, Firmarii seu Censarii non judicent neque taxent emendas quas petent a subditis suis.* Compendium Jurium, et consuetud. Universitatis Paris per Robertum Goulet fol. 11. verso: *Omnes supradictos officarios voluerunt Christianissimi Reges Francie... esse et fore perpetuo ab omnibus subditis, obventionibus vectigalibus... immunes, expresse receptoribus subsidiorum et vectigalium, omnibus Firmariis et aliis Officiariis Regiis prohibentes, ne hujusmodi officarios aliquo modo molestent.*

4. **FIRMA**, [Vestis muliebris.] Vide *Aspergo*.

5. **FIRMA**, Vectigal, tributum, exactio. Pactum inter Alan. vicecom. de Rohan et ejus senescal. ann. 1255. ex Tabul. Blein.: *Allocatus noster potest capere vadia competentia pro suo servitio Firmarum et tallarum.* Lit. ann. 1370. tom. 5. Ordin. reg. Franc. pag. 348: *Dominus rex... ordinavit quod electi super fact subsidiorum... compelli nequeant ad faciendum Firmas per eos traditas retroactis temporibus et imposterum tradendas, bonas et solubiles, ob defectum fidejussorum aut alio quovis modo; nec non Firmas in manu regis receptas;... negligenter levando dictas Firmas, etc.* Vide infra *Firmancia*.

* [FIRME XVII. URBS PARISIENSIS. Ob dictus episcopus, inter alia jurasibi in dicta villa nostra Parisiensi spectantia, jus costume piscium marinorum, theloni pannorum, pedis furcati, pedis rotundi, pedagii pontis, de Charentonio et de Malo Molendino, pedagii Parvi

Pontis, trillerii Castelleti, corii et allute, gallice cordouen, oleorum et pinguedinum, bladi, chantelagii, rotagii vinorum, quinquallerie, frapperie, peliparie seu pelleterie et lingerie, curagii tellarum et canabii, fructus et accuminis, que firme decem septem in numero erant ab illo tempore semper habuerat et adhuc habebat. (Cart. N. D. Paris III. 305. an. 1487.)

6. **FIRMA DOTIS** in Aragonia. Idem quod *Morganegiba*. Donum quod maritus uxori offerebat die nuptiarum. Consule Fontanel. de Pact. nupt. tom. 2. claus. 7. gl. 1. part. 1.

FIRMA MANU SUA. Formula quæ passim occurrit in Chartarum subscriptionibus pro signo manus suæ. Vide *Firmare*.

FIRMABILIS, Diuturnus. Vita S. Bernardi Episc. Calinensis tom. 2. Martii pag. 284: *Melius arbitror unius mortis metam attingere, quam in Firmabiles penas quotidianis mortibus deperire.*

FIRMABILIS VACCA, Pinguis, crassa. Instrum. ann. 3. Henrici VI. Angl. Regis apud Madox Formul. Angl. pag. 145: *Et predictus Ricardus et assignati sui, deliberabunt præfato Willelmo Skrens vel hæredibus suis, in Festo S. Michaelis... unum taurum, 30. vaccas Firmabiles et abiles, vel 8. s. pro quolibet capite.*

FIRMACIA, Multa pecuniaria. Charta ann. 1204. apud la Faille Annal. Tolos.: *Solverunt... totum hoc quod eis petebant... exceptis debitis et baratis et Firmaciis et feodis.* Vide in *Firmancia*.

FIRMACULUM, Idem quod *Firmatorium*, quod quid firmatur, Uguioni. Firmail, Fibula, fibulatorium. Vita S. Roberti Abbatis Molismensis n. 14. de Comitissa Nivernensi: *Cum Firmaculum aureum haberet ad collum suum, tam auri materia, quam incisione lapidum pretiosum, etc.* Matth. Paris.: *Capam choralem dilaceravit et Firmaculum, quod vulgariè Morsus dicitur, avulsit, quod auro et argento et gemmis fuerat pretiosum.* Idem ann. 1251: *Annulos, zonas pretiosas, Firmacula aurea, etc.* Itætiæ ann. 1255: *Annulis, zonis, Firmaculis, etc.* Rainardus Abbas Cisterciensis in Institutis ejusdem Ord. cap. 13. Ne in Ecclesiarum libris aurea vel argentea, sive deargentata, vel deaurata habeantur retinacula, qua usu Firmacula vocantur. Adde Institutiones Capituli ejusdem Ord. ann. 1256. distinct. 1. cap. 7. Willelmus de Guignevilla in Peregrinatione animæ:

Sur quoi l'on met un affichail,
Qui autrement est dit Fermail.

Martialis Parisiensis in Arrestis Amoris:

Desus si avoient leurs mantoux
Tant de grosses perles barrez,
Fermans a moult riches Fermoux.

Vide Notas nostras ad Joinvillam pag. 48.

1. **FIRMAGIUM**, Vectigal, tributum. Charta Richardi Regis Angl. ann. 7. ejus regni tom. 4. Hist. Harcur. pag. 1281: *Predicti Monachi... sint quieti de thelonio et portagio et passagio et pedagio et passagio et de mediatione vini.* Vide in *Firmancia*.

2. **FIRMAGIUM**, Muleta pecuniaria. Charta ann. 1300. in Reg. 45. Chartoph. reg. ch. 31: *Propositum extitit... quod dicta adificationes in nullo erant præjudiciales dom. nostro regi, pro eo... quia jurisdictione alta et bassa et emolumentum Firmagiarum pertinebant ad dominum nostrum regem.* Infra: *Cum emolumentis*

Firmagii. Vide in *Firmanzia* et infra *Firmentum* 2.

FIRMALE, **FIRMALLUS**, **Fibula**, *Firmaculum*, de quo supra. Gall. *Fermail*. Italis *Fermaglio*. Vide *Balascus*.

FIRMALLUS, Concilium Albiense cap. 15. *Clericus bolones, vel Firmallos aureos vel argenteos... deferre in aliquibus vestibus non presumat.*

FIRMALLUS, **Fibula**, Gall. *Agraffe*, alias *Fermail*. Charta ann. 1351. in Reg. 80. Chartoph. reg. ch. 503: *Unum Firmallium in auro, cum una aquila et uno leone de auro. Framelle, in Lit. remiss. ann. 1397. ex Reg. 153. ch. 53: Item deux Framelles d'argent en façon de chapellet.* Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 564. *Monile, Fermeil, que l'on met à la poitrine des femmes.* Vide *Firmale*.

1. FIRMAMENTUM, **Tectum**. Pactus Legis Salicæ tit. 13. art. 3: *Quicumque alienam domum violentè disturbaverit, et domus si pro Firmamento Iberus habuisse probatur, qui hoc fecerit MDCCC. denariis culpabilis iudicetur.* Ubi Eccardus: *Firmamentum hic est tectum. Tectum enim domuum lignearum postes, continet, complectitur et firmat: unde et celum, simili ab edificio sumto, Firmamentum vulgo vocatur, quod idem est ac si orbis Tectum diceretur.*

2. FIRMAMENTUM, ut infra *Firmanca*, *Macta*, etc. *Firamenta omnium causarum, concilium et criminalium*, in Donatione Petri Regis Aragonum ann. 1212. Spicil. Acher. tom. 10. pag. 178.

3. FIRMAMENTUM, Charta Pontii Teriac. præpositi in Chartul. Cunitac.: *Vendo tertiam partem Firmamentorum et tertiam partem placionem.* Vide supra *Firmagium* 2.

4. FIRMAMENTUM STAGNI, f. *Fundus Stagni* Instrum. ann. 11. Johannis Regis apud Mador Formul. pag. 27: *Sciendum quomodo est, quod predictus Abbas et Monachi habebunt in batis suis corbellas suas in Lavaleis aqua, et piscationem de Firmamento Stagni Thirnenolencini usque ad usum molendinorum, etc.*

5. FIRMAMENTUM, **Sera**, clausura. Stat. ant. Florent. lib. 5. cap. 97. ex Cod. reg. 4621: *Quaedam capsæ sicut et solator cum duobus Firmamentis et clavibus, etc.* *Frémure*, eodem sensu, in Lit. remiss. ann. 1405. ex Reg. 160. Chartoph. reg. ch. 471: *Le suppliant... roppit ou lera la clameure (i. claveure) ou Frémure de ceffin Coffre, etc.* Vide *Firmare* 6.

FIRMAMENTUS, **Census** ex firma debitus. Testam. Ermessindis comit. F. IX. ann. 1229. inter Probat. tom. 3. Hist. Occit. col. 348: *Dimitto ut persolvant ipsos Firmamentos Mirchi de Taus vel ec. solidos, etc.* Vide in *Firma* 3.

FIRMANCIA, **Fidejussor**: *Firmanca*, apud Ratmundum Montanerium cap. 157: *Plege ou Firmance*, in Consuetudine Solensi tit. 32. art. 4. in Foris Beneharn. Rubr. de Firmencas. Instrum. ann. 1164. tom. 3. Spicil. Acher. pag. 186: *Hanc resarum rerum donationem inconculsam fecerunt... et Firmantias dederunt Bertrandum Hollaroth et Pontium Bertrandi et Petrum Bertrandi fratrem ejus, ut Monasterio in pace tenere faciant. Statuta Massil. lib. 5. cap. 31: Quod rector Massil. non recipiat pro juratore, vel pro Firmantia, vel pro redditore pignorum, pro aliquo, atque Officiali communitatis Massilicæ.*

Firmancia, Pactum inter Arnould de Villanova et homines de Transio ann. 1287: *Item factum actum ut supra quod dicti homines teneantur facere Firmanciam pro ipso domino Arnouldo et suis successoribus, quandoque fuerint requisiti: et ipse*

dominus Arnouldus et sui successores debeant et teneantur illos servare indemnes omnino a fidejussione, quam pro eis fecerint. Firmanca, Prov. fidejussor, sponzor, in Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657.

FIRMANCES VESIALERES, in eadem Consuet. Solensi tit. 1. art. 6. tit. 6. tit. 7. art. 2. *Tabularium Uctiensis Ecclesie ann. 1156. fol. 8: Firmantias et justitias Episcopo... adjudicaverunt.* Hugo Flaviniac. in Chr. pag. 214: *Salvam Firmantiam et obtuli 4. mill. solidorum.* Tabula nuptiales Bernardi Comititis Convenarum et Marie Montispessulana mens. Decemb. ann. 1197: *De his omnibus et singulis supra dictis ex parte Comititis Convenarum est Firmancia et debitor per sacramentum corporaliter prestitum R. Comes Tolosæ, etc.* Infra: *Sicut de omnibus supradictis Firmancia et debitoribus quisque in solidum G. de Balco, etc.* Concilium Tolosan. ann. 1228. cap. 8: *Si movens guerram, vel pacis violator ad mandatum redire noluerit; Firmancia vel sacramentum solum non recipiatur ab eo, sed pignora vel obsides, vel persona propria in bona custodia teneatur.* Adde Concilium Montispessulense ann. 1214. cap. 89. ex edit. Garielli, nam nuperus Editor Conciliorum ignoravit vim vocis, quam asterisco notavit et Tolosanum ann. 1228. cap. 31. 32. et eundem Gariellum in Episcopis Magalon. pag. 176.

FIRMANCIA, **Fidejussio**, **sponsio**. Consuetud. Auscorum MSS. art. 27: *Ita consuetudo est ibidem quod in quocumque casu præstatur fidejussio de stando juri, quod civis civitatis ipsius dont unum fidejussorem, vel duos, de iis qui de jure vel habitant civitatem predictam. Firmantibus autem in manu domini sub cujus jurisdictione degunt, et precepta Firmancia seu fidejussio, cum prestanda fuerit, præstetur et exigatur, etc.* Statuta Raimundi Arelat. Archiep. tom. 1. Gall. Christ. inter Instr. pag. 98. col. 2: *Cognitionem vero Firmancia ad præsens in nobis retinemus. Cum autem con... (leg. Consul miles) de alio milite vel quolibet de populo Firmanciam acceperit, pro se et pro aliis Consulibus accipiat. Statutum de romanis tom. 1. Hist. Dalphin. pag. 142. col. 1: *In placitis vero causarum totius terræ Abbas debet accipere Firmancias et audire, et de expensis que de eisdem causis levantur, habet tertiam partem, dominus vero per omnia duas partes.**

FIRMANCIA, Idem videtur quod *Firma* 2. Convivium, cena. Charta ann. 1182. ex majori Chartul. S. Victoris Massil.: *Debet insuper facere Firmanciam et stagium Abbati et Priori Majori.*

FIRMANCIA, interdum dicuntur multe pecuniaria, exactæ ab iis, qui *firmancias* dederant, et causa exciderant, vel quævis prestationes. Charta W. D. Montispessulani ann. 1103: *Dono tibi... totam vicariam totius Montispessulani... scilicet omnes Firmancias, et omnia disticta omnium hominum... habitantium in Montepess. Infra: Nec homo, nec femina pro eo Firmanciam accipiet, quod ad vicarium pertinet.* Charta Ademari de Marovelet. ann. 1191: *Scilicet castri de Omelario cum omni dominio eius, et dominatione et distictione, et hominibus, et satisfactionibus, et Firmanciis, et justitiis... usaticis... garricis, cascivis, deversis, mansu... etc.* [Charta Ildelfonsi Regis Aragon. pro Eccl. Forojuliensi ann. 1243 tom. 1. Gall. Christ. inter Instrum. pag. 85. col.

1: Firmiter inhiabentes, quod nec ego, nec aliquis successorum nostrorum, vel bajulus noster... aliquas Firmancias accipere vel aliquas justitias possit vel debent exigere, vel exercere. Sententia lata per Archiepiscopus Ebrudun. et Episcopus Vapicens. ann. 1233. ex parvo Chartul. S. Victoris Massil. fol. 183: *Et quod reliquat omnes justitias et Firmancias in omnibus casibus, exceptis tribus, adulterio, homicidio ac capitali bello.* Vide *Catellum* in Hist. Tolosana pag. 86. 89. Baluzium in Notis ad Concilia Narbon. pag. 160. tom. 8. Spicil. Acher. pag. 188. tom. 13. pag. 318. Gariellum in Episcopis Magalonensibus pag. 72. 100. 159. 178. etc.

FIRMANCIA, eadem forte notione, pro multa pecuniaria, in Ordinat. Johannis Franc. Reg. ann. 1361. tom. 8. Ordinat. pag. 499: *Imo si quis (quid) in contrarium actum fuerit, ad statum pristinum reducant et reduci faciant indilate, ordinationibus. Firmancia, mandatis factis vel faciendis, allegationibus, oppositionibus, etc.* In altero exemplari legitur *Financia*, non ita male.

2. FIRMANCIA, Vectigal, tributum, præstatio. Inquisit. ann. 1298. ex schedis Præs. de Mazaugues: *Requisitus qualiter scit quod esset bajulus, dixit quod vidit quod dominus Barallus fecit ipsum bajulum, et recipiebat fructus et obventiones et Firmancias pro domino Barallo.* Vide supra *Firma* 5.

FIRMARE, **Securitatem dare** [vel per se, vel per fidejussores.] *Annales Franc. Loisselliani ann. 757: Sic et ipsi homines majores nati, qui cum eo erant, Firmaverunt.* [Brevarium Hist. Pisanæ apud Murator. tom. 6. col. 168: Anno 1075. in Festivitate S. Sixti Pisani repurrunt Almadiam civitatem et Firmatum Regem, qui uno quoque anno tributum Pisanis dare suo juramento Firmavit et civitatem ad honorem Pisanis reipubl. tenere. Et ita Regi statim Firmaverunt terram, et coronam Romano Imperatori assignaverunt. Instrum. ann. 1233. ex Chartul. S. Victoris Massil. fol. 188: *Item dictus D. W. compellebat homines Ecclesie ire ad malefacta vicinorum, et Firmare et litigare in manu sua pro causis civilibus.*] [Vide in *Firma* 1. Pro Traditionem confirmare occurrit *Firmare* in Leg. Baiuv. Conf. Grimm. Antiq. Jur. Germ. pag. 556. et 115.]

Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657: Firmar. Prov. fidejussor, Firmare. Hinc nostris *Fermer*, pro Jurejurando præmittere, affirmare. *Pour pais et pour alliance Fermer ensemble*, in Chron. S. Dion. lib. 1. cap. 16. tom. 8. Collect. Histor. Franc. pag. 167. Reg. sign. Pater Cam. Comput. Paris. fol. 168. v. ubi de inauguratione regis: *Li archevesques... ou aucuns des évesques... doivent demander au roy que il promette et Ferme par son serement à garder et à faire garder les droitures des évesques et des eglises.* Lit. remiss. ann. 1407. in Reg. 161. Chartoph. reg. ch. 279: *Simonnet et Jehan le Maire Fermerent ensemble d'aller assaillir ledit prestre. Fermer*, pro *Firmare*, Gall. *Rendre ferme*, in Stat. ann. 1415. ex Reg. 170. ch. 1.

FIRMARE DIRECTUM. Vide *Firma* 1. **FIRMARE IN PALAM**, pro *Coram*. Charta Guillelmi Comititis ex Chartul. Ecclesie Auxitanæ: *Ego reddo et Firmo in palam altari S. Marie.*

FIRMARE CANTUM, *psalmos, hymnos, etc.* dicuntur, qui, priusquam in Ecclesia cantent, in cantu sese exercent, ut recte cantare discant. Galli dixerunt, *Assesurer son chant*. Liber Ordinis S. Victoris

Paris. MS. cap. 22: Quando autem in claustris Novitius sedet, debet Firmare psalterium suum, et cordatenus ad verbum reddere. Cap. 31: Fratribus, quibus injunctum est cantum suum cotidie Firmare et reddere, debet Armarius singulis libros, in quibus cantant, specialiter assignare..... similiter his, qui psalmos et hymnos suos Firmare habent, psalteria et hymnarios, prout opus fuerit, distribuat. Ex quo autem Armarius alicui fratri aliquem librum ad aliquem Firmandum et reddendum specialiter assignaverit, ea illa hyga, qua id facere habet, nemo illum accipiat, etc. Rursum: Si vero, quibus specialiter assignati de cantu libri sunt, et psalteria, et hymnarii, postquam lectiones suas Firmaverint, non debent eos, sive in die, sive in nocte abscondere; sed in communi servatorio cum ceteris communibus libris reponere. Infra: Fratribus quibus injunctum est cantum suum Firmare, debet Armarius, vel aliquis de senioribus, quibus Abbas in Capitulo jussorit, assistere, qui et eos si erraverint, corrigant, et lectiones eorum, quando reddere veluerint, audiant. Denique: Qui psalmos suos Firmant, vel cantant, submissa voce legant, ne alios disturbent. [Vide Bernardi Ordinem Cluniac. part. 1. cap. 27.]

¶ 2. **FIRMARE MANU SUA FIRMA.** Nihil frequentius occurrit in Chartarum subscriptionibus. Saepè etiam nude ponitur, Firmare, quod idem est ac manus suae signo confirmare; vel subscribere. Chartul. Ecclesiae Aptensis fol. 123. verso: Facta Cartula elemosynaria ista XVI. Kal. Julii ann. XXX. regnante Conrado Rege feliciter. Signum Norperti qui hanc Cartulam elemosynariam istam scribi fecit, et testes Firmare rogavit manu sua Firma. Ibidem non semel recurrit. Chartam ann. 1000. tom. 6. Spicilleg. Acher. pag. 430. sic subscribunt: Pontius Archiep. Firmavit, Amelius Firmavit, etc. Ibidem tom. 10. pag. 185: Hanc chartam (ann. 1110.) manibus suis Firmavit, et testes Firmare rogavit. Charta ann. 1080. Goscellus Burdigal. tom. 2. Gall. Christ. Inter Instrum. pag. 274: Igitur praefatus Willelmus praesentibus his aliisque nobilibus viris, XII. Kal. Julii Firmavit hoc beneficium. His affine est quod habetur in Archivis Ecclesiae Turon.: Ego Joannes Dolensis Ecclesiae nunc consecrandus Episcopus, huic sanctae Turonensi Ecclesiae et tibi, Pater Vincenti, tuisque successoribus canonicis substituendis, obedientiam, subjectionem et reverentiam promitto, et super hoc sanctum altare propria manu Firma.

¶ 3. **FIRMARE.** Munire. Litteras ann. 1224. in Histor. Mediani Monast. pag. 318: Dux mihi licentiam concessit Altampetram refirmare, vel castrum alibi in terra mea ubicumque voluero Firmare. Charta anni 1312. apud Kennet. in Antiq. Ambrosden. pag. 363: Licentiam dedimus... quod ipse mansum suum... muro de petra et calce Firmare et kernellare possit.

¶ **Fermer.** eodem sensu, in Charta Theob. comit. Barri ann. 1300. ex Chartul. Cam. Comput. Paris. fol. 140. r. col. 1: Com descors fust entre moi et mon signour Ferri duc de Lorraine et marchis dou chastel de S. Alairemont, que je avois Fermé; lequiel il disoit que je ne poois Fermer, ne ne devois, etc.

¶ 4. **FIRMARE SE,** subsistere, considerare. Vita S. Petri Mart. tom. 8. Aprilis pag. 689: Quidam fratres levitate ducti juxta cellam ejus transeuntes, plurimum

collocationem audientes, Firmaverunt se, ut quinam essent deprehenderent. [Cærem. Rom. lib. 1. cap. 5: Cum autem pontifex voluerit intrare aliquam insignem urbem; Firmabit se in aliqua ecclesia vel domo extra portam civitatis, et ibi capiet pluviale et mitram.]

¶ 5. **FIRMARE,** Elocare, ad firmam concedere. [Nequaquam, idem quippe quod Firmare. Sera occludere.] Statuta Humberti Bellioci ann. 1238. tom. 9. Spicilleg. Acher. pag. 184: Nemo pro debito quod debet, de indumento, quod indutum habet, potest vadiari, nec de ostio domus suae potest vadiari, nec de ostio domus pro debito. Affirmare, eadem notione, occurrit in Statutis Ecclesiae Trecorensis ann. 1372. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 1123. et Kennet. in Antiq. Ambrosden. pag. 354. Vide Affirmare 1.

¶ 6. **FIRMARE,** Gallis Fermer. Caesarius lib. 4. cap. 75: Pridem ei clausam, sed non Firmatam porrarit. Ubi observandum aliud esse claudere, apud Firmare. Est enim firmare, seram vel firmaculum obdere. [Hinc in Vita B. Alcuini sæc. 4. Bened. part. 1. pag. 157: Firmans itaque ostium sera abili. Vita B. Coletae tom. 1. Mart. pag. 574: Per spatium quinquaginta annorum inclusa continue permanit et Firmata.] Adde Continuatores Florentii Wigorn. ann. 1138. 1162. pag. 667. 675. Concilium Budense ann. 1279. cap. 43. etc.

FIRMATURA, ex Gallico Firmature, Sera, clausura, in Regula Templar. cap. 40. [Computus ann. 1292. apud D. Brussel de Usu Feud. tom. 2. pag. ccviii. ad calcem: Pro Firmatura Longi campi LX. s. Epist. Johannis de Monasterio de Descriptione Monast. Caroli-loci apud Marten. tom. 2. Amplius. Collect. col. 1390: Si de Firmatura totius ambitus Abbatie interrogos, aiunt quinquaginta circuitione completi, infra cujusmodi ambitum sine hostis et virgultis, bis septem aquarum receptacula ad piscium custodiam comprehenduntur. Acta S. Syris tom. 2. Junii pag. 64: Visa et visitata ipsius capse Firmatura, quam bene seratam et firmatam... invenimus.]

AFFIRMARE, pro Firmare, Claudere. Matth. Paris ann. 1251. Obtulit duo monilia, et jussit ea feretro indelebiliter ad memoriam sui clavis fortiter Affirmari. [Sic et Deffermer dixerunt Poetae nosstrates pro Aperire, Ovrir. Be Roman de Floire MS.:

La porte li ont Desfirmé,
Floire s'en est lance levé.

Le Roman d'Athis MS.:

Les ventallies ont Desfirmé,
Et les coiffes jee avallé.]

¶ 7. **FIRMARE,** Despondere, Gall. Fiancer. Charta circ. 1100. in Tabular. S. Victoris Massil.: Cum eo firmiter locutus est usquequo mulieres fuerunt Firmate. Post hæc venit dies constitutus ut acciperent suas uxores, etc.

¶ **Fermer,** eadem notione, in Lit. remiss. ann. 1451. ex Reg. 181. Chartoph. reg. ch. 69: Iceilus Louvel avoit Fermé une jeune femme, et devoit en brief icelle espouser. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7057: Fermat, Prov. sponsus. Vide in Firma 1.

¶ **FIRMARIA,** Carcer. Willel. Wyrcester Annal. Rer. Anglic. in Lib. nigro Scaccarii pag. 428: Tristi tamen Firmaria hostes me clausurunt. Alia notione vide in Firma 8.

¶ **FIRMARIUM,** Tabula. Inventarium

ornament. et Reliq. Ecclesiae Noviom. ann. 1419: De bouionnis capparium de capiternis feretri seu chassie B. Eligii, de Firmariis librorum, de garnitura mitrae. Vide Firmaculum. [Alto sensu vide in Firmarium post Firmare.]

¶ **FIRMARIUS,** Vicarius seu presbyter cui Ecclesiae deservienda committitur. Statuta antiqua Ecclesiae Cenoman. apud Marten. tom. 7. Amplius. Collect. col. 1396: Statuimus ut Firmarij seu capellani, quibus Ecclesiae committuntur, obedientiam juramento promittant. Extrav. comp. de decimis: Sed Ecclesiastica persona, que in Ecclesia sua, vel beneficio (quod residentiam personalem requirit) non residet; sed facit in eodem per Firmarium vel vicarium deserviri, deputando ipsi vicario, vel Firmario certam suorum proventuum portionem, etc. Huc spectant Statuta Ecclesiae Aurelian. art. 54. apud eundem Marten. ibid. col. 1979: Statuimus ut Capellani nullatenus ad Firmas accipiendâs admittantur, nisi prius Archidiaconorum suorum assensu requisiti et obtento. Vide in Firma 8.

¶ Charta ann. 1321. in Chartul. S. Maglor. Paris. ch. 113: Petrus de Villari-bus capellanus Firmarius et locum tenens curati ecclesiae S. Eustachii, etc. Martinus de Migneris presbyter Firmarius ecclesiae parochialis S. Sulpitii de No-gento, in Ch. ann. 1450. ex Tabul. S. Germ. Prat. Alla ann. 1456. ex Chartul. Latiniac. fol. 177. v. Presbre Firmier ou vicaires de l'église parochiale de Croissy. Vide infra Mercenarius.

¶ **FIRMARIUS** dictus etiam monachus, cui ad tempus praepositura regenda dabatur ab abbate. Charta Rich. abb. a. n. 1372. ex Bibl. S. Germ. Prat.: Attendens praeposituram meam de Anthogniaco... esse ac fuisse... dabilem ad firmam monachorum vel minorum, secundum temporum varietatem, non tantum religionis, sed etiam secularibus personis, religiosisque praepositis, Firmarios nuncupari, ipsosque ad nutum abbatis, quicumque fuerit pro tempore, omnino revocabiles;... in ipsaque praepositura nihil spiritualitatis exercere, nec eam sortiri naturam beneficii ecclesiastici quovis modo, etc.

FIRMATARIUS, Officium monasticum, cui forte incumbit, reparatum seu sarta tectorum monasterii cura illiusque firmandi, nisi idem sit, cui Firmaria cura incumbit, vel certe Firmario-rum: nam Firmateurs vocant etiamnum Leodienses, quos nostri Firmiers dicunt, qui scilicet tributa exigunt. Vide Magnum Recordum Leodiense pag. 33. etc. Vetus Scheda apud Angelum a Nuce pag. 497: Firmatarius (Casinensis) debet facere reparare Palatium Infirmarii, cum subjectione suis.

¶ **FIRMATE,** Adverb. apud Virgil. Grammat. pag. 72.

¶ 1. **FIRMATIO,** Fidejussio, promissio Instrum. ann. 1335. apud Ludewig. tom. 5. pag. 603: Si... dicitur Dominus Casimirus Rex Poloniae... sec millia marcarum eo modo, quo debet, eidem Domino Regi Boemiae vel filiis ejus non solverit, aut conditiones seu obligationes pro ipsa solutione factas, Firmationes in specialibus literis contentas et expressas non fecerit, nec compleverit. Vide Firmatas 1.

¶ 2. **FIRMATIO,** Idem quod infra Firmatas 3. Praeceptum Ludovici Pil tom. 1. Capitul. col. 680: Et ut hæc auctoritas... firmiorem obtineat vigorem, et diriceps inconversa valeat perdurare, duas inde pari tenore conscriptas Firmationes fieri jussimus.

¶ 3. **FIRMATIO,** Arx, castrum muni-

tum. Litteras ann. 1224. in Hist. Mediani Monast. pag. 818: Quod ego Albertus in Firmatione dicti montis saluus non essem. Dux mihi concessit libertatem Altampetram reformare.

4. **FIRMATIO**, Vox venetica, qua significatur tempus quo ultima fetura grandescit viribusque firmatur. Instrum. ann. 1240. apud Madox Formul. Anglic. pag. 804: Noveritis quod ego Heribertus dedi et concessi pro me et heredibus meis, D. Heriberto filio Matthaei... tres damas tempore pinguedinis in parco meo de Belhameton, et tres damas tempore Firmationis. [Vide Firmatione.]

5. **FIRMATIO**, Ciborum suppeditatio. Vide in Firma.

6. **FIRMATIO**, Fides, fiducia. Gall. Assurance. Chron. Andr. Danduli ad ann. 1812. apud Murator. tom. 12. Script. Ital. col. 498: Aliter cognoscimus expresse quod verba vestra nullum dant effectum, nec aliquam Firmationem; sed quod astute unum ore dicitis, et corde aliud cogitatis.

1. **FIRMATOR**, Qui alicui chartae testis subscribit. Charta ann. 1006. tom. 3. Gall. Christ. inter Instrum. col. 205: Acta est autem haec Charta publica... Firmatores sunt... Archiep. Guinamandus... Gosfredus Decanus.

2. **FIRMATOR**, Qui ad firmam tenet. Gall. Fermier. Chartul. Celsinian. ch. 435: Firmatores hujus vineae sunt, Christoforus et Eustorgius. Vide Firma 3.

1. **FIRMATORIUM**, Quo pallium tenetur in humeris, vel cingulum in lumbis, fibula. Job. de Janua. [Fermier, in Gloss. Lat. Gall. Sangerman.] Vide Firmaculum, et Firmale.

2. **FIRMATORIUM**, Munus, id omne quo aliquid firmatur. Libert. Petrus assis. ann. 1841. in Reg. 74. Chartoph. reg. ch. 847: Quicumque voluerint, possint absque licentia alicujus construere pontem super flumen Agoti, et Firmatoria facere, ubicumque videbitur eis fore expediens, facia emenda seu satisfactione Petro Otrio condomino dictae bastiae seu successoribus suis de emolumento petus, qui nunc est in dicto loco, nec non et alius ad quos pertinebit de rippis seu Firmatoriis dicti pontis. Vide supra Firmare 3.

* **FIRMATRIX**, [Firmator. (Corip. Laud. Justin. 2, 16.)]

1. **FIRMATURA**, Munus. Charta ann. 1239. apud Lobinellum tom. 2. Hist. Britan. pag. 39: De Firmatura autem castris de Marcellio concessit, quod ipse Radulphus firmet ipsum castrum secundum quod sibi in aliis placuerit. Vide Firmare 3 et 6.

2. **FIRMATUS**, Locatus, conductus tiro. Gall. Apprenti. Acta MSS. Inquisit. Carcass. ann. 1308. fol. 60. v.º: Ipse qui loquitur, jam erat Firmatus et allocatus... pro addiscenda arte sutoria. Unde Afermage appellatur ejusmodi locatio, in Lit. remiss. ann. 1414. ex Reg. 168. Chartoph. reg. ch. 163: Lesquelz compaignons firent l'Afermage du suppliant avec icellui Bertrand.

1. **FIRMERUM**, Fibula. Gall. Agrafe. Inventarium ornament. et Reliq. Ecclesis Noviom. ann. 1419: Item tres libri pontificales... et habent asseres cooperatas de argento, et in duobus majoribus sunt duo pipeti argentei et sine clausuris, et alter sine pipeto qui habet unum Firmarium cum dimidio. Vide Firmaculum.

2. **FIRMIGULARIUS**, Fibula. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7679: Firmicularii, fernailiers, dicuntur a firmaculis,

quae firmant vestes ante pectus. Vide supra Firmaculum.

1. **FIRMIGARANS**, Idem qui Fidelis, subditus, vassallus, qui fidem suam domino obstrinxit. Charta pro hominibus de Stageilo ann. 1831. in Reg. 68. Chartoph. reg. ch. 174: Bergardus et uxor ejus et infantes eorum et omnis posteritas ipsorum sint leales et Firmigantes ad sanctam Mariam Crassam et ad ejus manachos omni tempore sine engan. Vide supra Fidelis 1.

1. **FIRMITAS**, Securitas data alicui, Assurance, Seureté, aequalitas. Annal. Franc. Bertin. ann. 864: Quem pater e vestigio insequens sub Firmitatum conditionem ad se venire facit, et ei honores donat. Capitul. Caroli C. tit. 16. cap. 15: Et si adhuc dubitatis, et aliam Firmitatem fueritis, etc. Adde tit. 27. cap. 8. tit. 38. cap. ult. [Charta ann. 1088. ex Archivo S. Victoris Massil.: Funditus perpetualliter subnixta Firmitate roboramus, donamus, tam in feodum quam in alode. Litteras ann. 1808. tom. 1. Histor. Dalphin. pag. 203: Solvatis... videlicet duo milia librarum in annum presentem, et postea de anno in annum tria milia librarum usque ad plenam satisfactionem dictorum viginti millium librarum, prout in Firmitatibus, quas a nobis habet super hoc dictis Marchio, continetur... tam super his Firmitates validas a Dalphino et D. Johanne ejus primogenito filiis nostris habemus.]

2. **FIRMITAS**, Pactum. Capitul. Caroli C. tit. 21. cap. 1: Quia necesse erat, ut inter nos Firmitas facta fuisset secundum Dei voluntatem. Cap. 3: In illa Firmitate, quam ego cum patre suo... feci. Ita tit. 28. cap. 7. tit. 26. cap. 1: Charta Firmitas. Chronica Augustensis ann. 1059: Seditio inter Hainricum Augustum Episcopum et Diepoldum Comitem pro Comitatu ad altare S. Maris per cartam Firmitatem tradito. Firmitatem facere per chartam. Leg. Alemann. cap. 1. §. 1. 2. [Vide Hincmar Annal. ad ann. 866. et ad ann. 869. Pertz. pag. 471. lin. 40. et pag. 485. lin. 15.]

3. **FIRMITAS**, Privilegium, emunitas, preceptum, quod scilicet perpetuam obtinet Firmitatem, ut est apud Marculum lib. 1. form. 1. et alibi passim. Ratbertus de Casibus S. Galli cap. 5: Hortatus est eos, ut per aliquem fidem hominem eandem Firmitatis cartam domno Imperatori dirigerent. Supra, emunitatis preceptum dicitur. Adde cap. 8. Theodorus Campedonensis de S. Magno cap. 25: Dedit ei totum ipsum saltum cum marcha Firmitatis, quae in epistola sua fecit conscribi. Et mox: Et ne quisquam ex successoribus ejus tanti obstaret boni, fecit conscribi suam Firmitatis epistolam, etc. Wa'fridus Strabus de Vita S. Galli cap. 21: Jussit fieri conscriptionem Firmitatis, etc. Epistola Firmitatis, in Lege Alemann. tit. 2. Occurrit passim in Lege Longob. lib. 8. tit. 8. §. 2. [Vide Ludov. Pii 31.] apud Almoim. lib. 4. Hist. Franc. cap. 62. Babolenum in Vita S. Germani Abb. Mart. n. 8. Arbonem in Vita S. Corbiniani cap. 29. etc.]

4. **FIRMITAS**, Munus, Castrum undique firmatum seu clausum: Fermés, in Consuetud. Calvimontensi art. 8. Gloss. MS. Regium Cod. 1197: Munitiones, Firmitates. Annales Francorum Loiseilliani ann. 770: Et nimia festinatione Saxonum casas seu Firmitates subito introivit. [Diploma Ludovici VII. ann. 1148. tom. 2. Gall. Christ. inter Instrum. col. 281: Episcopus autem... nobis et successoribus nostris et regno fidelitatem juravit, et

universas Firmitates ac fortalitia civitatis quoties ad Podium venturum ad subditos nostros preceptum se redditorum nobis firmavit. Instrum. ann. 1215. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 843: Ego Odo Dux Burgundiae, notum facimus universis, quod et Comes Niuernensis epus Grisotias voluerit facere Firmitatem, etc. Notitia Anonymi ann. circ. 1230. ex 2. Chartul. Campaniae apud D. Brussel tom. 2. de Usu feud. pag. 786: In castro Chableis quod Clastrum vocatur, D. Noerri nullam prorsus habet justitiam, nec in muris, nec in fossatis, nec in tota Firmitate.] Occurrit praeterea apud Ethelwerdum lib. 4. cap. 8. pag. 845. Henricum Huntingdon. lib. 8. pag. 372. 378. Adonem Viennensem in Chronico, Ordericum Vital. lib. 9. pag. 788. Matth. Paris. pag. 58. 65. Joann. Brompton. pag. 906. 1039. in Chron. Besuensi pag. 556. in Historia Episcoporum Autisiod. cap. 58. in Annalibus Francorum Bertiniani pag. 291. in Epist. 61. ex Francis tom. 4. Hist. Franc. etc. Philippus Mouskes in Henrico I:

Li et tala per se gierre
Et ses castiaux et ses chés,
Et ses boirs et ses Fermés.

Idem in Chilperico:

Castiaux enli, chés,
Boirs et vilas, et Fermés.

Le Roman d'Alexandre MS.:

Ongues ne pot garir Chastiaux ne Fermés.

Infra:

C'est une Fermés, qui moult est redostée.

Le Roman de Garin MS.:

Riches est li sire, qui a tel Fermés.

Alibi:

Donjon, ne marche, recost, ne Fermés.

Le Roman d'Aubery MS.:

Tant vos donrai chastiaux et Fermés,
De mon Royaume serés Sires chastes.

Le Roman de Gaydon MS.:

Et dis chastiaux et castans Fermés.

Le Roman d'Amile et d'Amy MS.:

Et castiaux toutes vos Fermés.

Hinc diminutivum *Ferid*, quo nomine donantur etiamnum complura in Gallia castra. Le Roman de Guillaume au court-nez MS.:

P.º l'amor Dieu qui ocoques ne ment,
Jullienne prist Orange, la tor et la Ferid.

Le Roman de Garin:

Le Siege a mie environ la Ferid.

Le Roman d'Aubery:

Je vous croitrai serment vos herites,
De deux chastiaux, et de quatre Fermés.

1. **FIRMITAS**, Urbis vel castris ambitus, vulgo *Enceinte*, *Fermature*, in Ch. ann. 1460. ex Chartul. Latinac. fol. 75.

2. **FIRMITAS**, Exactio in rebus venalibus Joann. Hocsemius in Episc. Leod. lib. 1. cap. 16: Fuit autem forma concordiae, quod quoad 18. annos tunc futuros de sola cerevisia Firmitas levaretur, etc. Adde cap. 26. lib. 2. cap. 13. pag. 396. La Ferme de la biere. [Chron. Cornelli Zanffiet apud Marten. tom. 5. Ampliss. Collect. col. 193: Statuere intendebant Firmitatem super vino et sale, etc. Sed quoniam hoc per omnes erat abjuratum, dispensatio a sede Apostolica impetratur, et per quinquennium Firmitas levari permissa est.]

◦ *Fermé*, eodem significato, in Charta aq. 1287. tom. 3. Hist. Leod. pag. 388: *Du discord de la Fermé; que la Fermé cesse dorenavant dedans la cité de Liège.*

† **FIRMITATIS ARCHA**, Ferro munita, arcuata ferratâ nostris *Coffre fort*. Litteræ Johannis Reg. Franc. ann. 1330. tom. 3. Ordinat. pag. 479: *Nisi reperta fuerit dicta res in scrinio vel archa Firmitatis, de quibus clavem deferat dominus vel domina domus.*

◦ 6. **FIRMITAS**, Fides sacramento firmata. Capitul. Caroli C. tit. 32. apud Baluz. tom. 2. Capitul. col. 146: *Firmitas autem quam a predictis hominibus mihi nostri debent recipere, ista est; De ista die mante Karoli. Hludovici imperatoris filii, regnum illi non forconsitabo neque verribo. Sic me Deus adjuvet et vitæ sanctæ reliquæ.* [Vide *Firmitas*, 1. et 2.]

† **FIRMITUDO**, Arx, castrum muritionibus vallatum. Confederatio inter Comit. Flandr. et Comit. Hannoniæ ann. 1176. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 586: *In consilio etiam terrarum nostrarum quod vulgo *marcha* dicitur, non debemus, nec possumus alias construere Firmitudines, quam illas quæ modo ibi sunt.* Vide *Firmitas* 4.

◦ **FIRMONORUM**, Libert. loci de Viridifolio ann. 1388. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 278. art. 7: *Quæ quidem nemora atque devesias ab omni expecta officiariorum et Firmonorum regiorum quorumcumque eximimus. Ubi emendandum opinor: Forestariorum.* Vide infra *Firranæum*.

◦ **FIRMUM**, Quercus cortex. Charta Th. comit. Pertic. ann. 1214. in Reg. forest. comitat. Alencon. ex Cam. Comput. Paris. fol. 55. v: *De arboribus quas in usu nostro capimus, non habent copellos nec esmundas: de omnibus arboribus, quas damus et capimus ad nosros usus, Firmum, quod dicitur Galice *ians*, dicitur *Gervasius* et dicitur ejus hæredes habent.*

† **FIRMURA**, Sera, clausura. Liber niger Scaccarii pag. 967: *Et in tali Firmura, quod quilibet eorum habeat clavem suam et diversam.*

◦ *Fermé*, eodem sensu, in Lit. remiss. ann. 1403. ex Reg. 158. Chartoph. reg. ch. 225: *Et ce fait, aient à un ventaille dudit vivier, et là l'un d'eulz rompi la Fermé dudit ventaille, etc.* Vide *Firmare* 6.

◦ **FIROSELLUM**, Filum sericum crassius. Gall. *Filoselle*. Stat. Astæ ubi de Intrat. portar. *Firosellum de seta solvat pro qualibet libra ponderis lib. v.* Vide supra *Filadiserium*.

◦ **FIRANEUM**, Charta Caroli II. reg. Sicil. ann. 1283. apud Murator. tom. 3. Antiq. Ital. med. ævi col. 216: *Decimas de... armentis jumentorum, bubalorum, vaccarum, gregibus ovium et porcorum, pecunia fidantiæ, Firranæorum, etc.* Ubi vir eruditus legendum opinatur *Forestarum*, ut infra. Vide supra *Firmonorum*.

† **FIRSTFALLI**, Culminis ruina ex Saxon. et Germ. *first*, laquear, thgillum, festum, culmen, et *fall* ruina. Lex Bajuvar. tit. 9. cap. 8: *Si quis desertaverit, aut culmen egerit, aut incendio tradiderit uniuscujusque, quod *Firstfalli* dicitur, etc.* Habetur præterea cap. 4. § 5. *Firstfalli* præfert Editio Heroldi cap. 13. § 8.

† **FIRSTSUL**, Columna, qua domus culmen sustentatur, ex German. et Saxon. *first*, culmen, et *sul*, vel *syl*, columna. Lex Bajuvar. tit. 9. cap. 6: *Si*

quis eam columnam, a quo culmen sustentatur, quam *Firstsul* vocant.

† **FIRTALA**, Mensura annonaria in Morinensi seu Bononiensi et Flandrensi tractu. Chronicon Andrense pag. 361: *Terram... sub firma manu dedit per duas Firtalas frumenti, et quinque Firtalas avenæ.* Occurrit ibi non semel pag. 362. 366. 370. 372. 388. 397. 406. etc. et in Charta Balduini Comitis Fland. ann. 1056. in Tabul. S. Bertini. Vide *Ferto*.

† **FIRTRE**, seu potius *Fyrht*, vox Saxonica, pro terriculamento, phantasmate, spectro. Somnæus, *fyrhto*, est stupor, horror. Leges Kanuti Regis cap. 27. apud Bromptonum: *Gentilitas est; si quis idola colit... aut in sorte vel in Firtre*, (leg. *Fyrth*) vel in similibus fantasiis vel prestigiaturis aliquid agat. [Vide Leges Kanuti, secular. cap. 5. ubi Schmidt. *faculas* vertit, quasi esset *Fyrstet*.]

† **FIRTHUNGA**, vel *Fyrthunga*, Expeditionis apparatus, in Legibus Kanuti Reg. cap. 36. Edit. Brompton. *Expeditio*, nude in cap. 32. [Vide Leg. Canut. secul. cap. 10.]

† **FIRTO**, Vide *Ferto*.

† **FISANA**, est *Aqua ordet*, in Gloss. S. Andreæ Avenion. xiii. sæc. exarata: pro *Pisana*, nostris *Pisane*.

◦ **FISCA**, Vide infra *Fista*.

† **FISCALATUS**, Nomen officii in superiori iustitia, Procuratoris scilicet fisci. Concilium Limanum I. ann. 1582. tom. 4. Concil. Hispan. pag. 244: *Officia Notariatus aut Fiscalatus neque vendantur neque locentur, sed hominibus probis atque industriis gratis ab Episcopo conferantur.*

† **FISCALIA**, Annona, tributa, quæ fisco inferuntur. Julius Africanus lib. 5. Hist. Apost. pag. 61: *Nam dum custodiuntur, fures insidantur, dum solvantur Fiscalia, dum edificantur promptaria, etc.* S. Ambrosius in Ep. ad Romanos cap. 13: *Ideo dicit tributa præstari, vel que dicuntur Fiscalia, ut subjectionem præsentent.* Scholiastes Juliani Antecess. cap. 72: *Quando is, qui nihil possidet, Fiscalia dare cogitur. Ita usurpat leg. 3. C. de Episcop. (1. 3.) et leg. 7. Cod. Th. de Annona. (1. 1.) *Fiscale onus, Pensitatio Fiscalis.* in leg. 17. 12. eod. tit. Cod. Theod. Bulla Cælestini V. PP. apud Ughellum tom. 1. Ital. sacr. pag. 429: *Ab omnibus et singulis Fiscalibus, mutuis, et collectis, exactionibus, et functionibus, etc.* Adde pag. 430. [Tabularium S. Johannis de la Pena lib. Goth. fol. 18. apud Moret. lib. 2. Antiquit. Navarre pag. 489: *Quia non solum ego sed et pater meus et avus meus et omnes Reges liberi et absque Fiscalia fuerunt, tam de Christianis quam etiam de paganis. Et quia libertas nostra antiqua est. Hispanis Fiscalia, Exaccion del fisco.*]*

† **FISCALION**, τὸ Βασιλικόν. Gloss. Lat. Græc. Vide *Fiscus*.

† **FISCALIS**, *Fiscalinus, Fislignus, etc.* Vide *Fiscus*.

† **FISCATIO**, Fictio, illusio. Chronicon Siciliæ ad ann. 1325. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 92: *O inflata scientia, que veteres verbo resolutorio quasi *sophismati* logicali in Fiscationem prædictam ex manifestis falsis incepto læsit.* Lubens legerim *Fiscationem* a *Fuscare*, Tenebrosum facere.

◦ **FISCATUM**, f. Series palorum terris continendis vel capiendis piscibus infixorum, ut supra *Fictia*. Charta ann. 922. apud Murator. tom. 6. Antiq. Ital. med. ævi col. 326: *Cum planiciebus, ripsis, rupinis, molendinis, piscationibus, Fiscalis, redditionibus, etc.* Vide infra *Fizura* 1.

† **FISCATUS**, pro *Fiscatus*. Carmen de varia Ernesti Bavarie Ducis fortuna lib. 6. in Anecd. Marten. tom. 3. col. 353:

Quis nesciat, inquam,
Quod clauso regno, Fiscalis sedulus alii
Arcleas Minos timens enavit ad oras?

Sic Ovidius de Arte am. 1. 391. dixit:

Non avis utiliter Viscatis effugit ali.

◦ **FISCELLULA**, *Fiscella*, parvus fiscus. Gumpoldi vita Venceslai ducis cap. 8. apud Pertz. Script. tom. 4. pag. 216: *Fiscellulas utriusque dorso dependentes gravibus implens racemis.*

† **FISCLA**, Vide *Faicia*.

† **FISCLA**, *ῥίσκος, ὁ σὺν ῥύπος*, *Fiscus*, in Supplemento Antiquarii.

◦ Ita Gloss. Lat. Gr. at in Castigat. ad utrumque Glossar. legitur: *GeFm. Fisci addebat, fisci patronus, ῥίσκος ῥύπος*. Vide Salmas. ad Hist. Aug. pag. 96.

† **FISCIACUS**, Idem quod *Fiscus*, prædium. Instrum. ann. 858. tom. 8. Spicil. leg. Acher. pag. 147: *Pro quantitate sui atque difficultate itineris, quia longius ab urbe distabant, (Canonici) Eduenses penuriam sepiissime pati solebant cotidiani victus: ut quando penitus hæc occasio tolleretur, receptis eisdem rebus atque militaribus viris distributis, i. Caramanno et Tillido villis, cum Fisciaco ad se pertinente, delegari in usus eorum in viciniori et pinguiori loco Marcassolum villam.* [Vide *Fiscus* an nomen loci.]

† **FISCINA**, Instrumentum piscandi. Papias. Vide *Fissina*.

◦ 2. **FISCINA**, *Faiselle à faire fourmage*. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7984: *Fisina, lo rase da fare caseo*, in Glossar. Lat. Ital. MS. Columellæ, *Fiscellus*.

† **FISCLA**, Gloss. Longob. S. Germani Paris. ex Gloss.: *Fistula, vulgo Fiscla dicitur.*

† **FISCLUM**, Gloss. Saxon. Adfrici: *Fiscium: Ele - se or che, ad verbum, oleum agrotorum.* [Isidor. lib. 20. Orig. cap. 14: *Fiscium, quasi *Fisculum*, a colando oleo dictum, vel quas: *Fiscella olei.*]*

† **FISCO**, *Culeitra straminea, vulgo *Pailasse**. Fr. Juncta in Vita B. Margarete de Cortona n. 17. *Tunicas, Fisiones et opertoria lecti.* Constitut. Ord. Prædicator. dist. 1. cap. 9: *Super stramina et Saccones laneos dormire licebit.* Bulla Innocentii IV. PP. pro Damianitis Barcinonensib. ann. 1243. apud Waddingum: *Scapularia et mantellum cum pelibus, ac subtilares cum pedibus, et utendi Fisionibus feno vel palea plenis, et certialibus vobis licentiam impertimur.* Alia ejusdem Pontificis pro universis Damianitis ann. 1247. habet hoc loco *Saccones: Licet autem unicuique habere Sacconem de palea vel de feno, et cervical.* Alia Urbani IV. ann. 1261. pro Sororibus Minorum Monasterii Humilitatis B. Marie Parisiensis apud Ughellum: *Licet autem unicuique Sacconem plenum habere de palea, vel de feno, vel stramen, aut saltem fenum, vel stipulam, pro Saccone, etc.* At quod *fisco* et *sacco*, locis præallatis, *saccus* appellatur in Regula Templariorum cap. 70: *Crelinus enim prorsus Saccum, culeitram, et coopertorium unicuique sufficere.* Columellæ vero lib. 12. cap. 18. *Fisco est *Fiscina* juncea.* unde *Fisculus*, parvus *fiscus*, eodem cap. 49.

◦ **FISCOCINTUS**, Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657. *Colom. Prov. Fiscocintus, subar.*

† **FISCONUS**, Eadem notione, qua

Fisco, in Constitut. Caroli II. Reg. Siciliae. Pro quolibet lecto integro assignando per Magistris juratos et fijos... solvatur granum unum. Lectus integer intelligatur materatum, vel Fisco, vel culcitra, quod, qui vel qua habeat linteamina et culcitram.

° FISCOSA INFIRMITAS, Ficus, morbi genus. Mirae. S. Fiacri tom. 6. Aug. pag. 619. col. 1. In parvo tempore omnis infirmitas Fiscosa, supereminetia et superfluitas, sine aliquo gravamine, ceciderunt. Vide supra Ficus.

† FISCULUS. Vide Fisco et in Fisco. FISCUS. Papias: Fiscus, saccus est publicus, unde fiscina et fiscella. Haussit ex [Isidor. orig. lib. 20. cap. 9. sect. 7. hic vero ex] S. Augustino in Psalm. 146: Fiscus saccus est, unde et fiscina et fiscella dicuntur. Jo. de Janua. Fiscus, vel bursa Regis, ubi publicus census reponitur. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. Fiscus, Sac ou bourse de Roy ou l'en met publiques cens, ou revenus, ou fourfaitures. Gloss. Africi. Fiscus, vel saccus publicus, b i g l r d e l Somnero b i g y r d l, est zona.

Fiscus, pro re, quae fisci est, et ad fiscum, seu ad dominium alicujus pertinet. [Præceptum Pipini Aquit. Regis ann. 846. tom. 2. Gall. Christ. Inter instrum. col. 251. Quidquid etiam de præfata rebus Monasterii jus Fisci exigere poterat, totum ei concedimus Monasterio.] Concilium Valentini ann. 885. cap. 10: De Fisco et villis, quas constat dominio Ecclesiae a fidelibus olim fuisse contraditas, et nunc potestati secularium subditas, etc. [Charta Caroli III. apud Mabill. tom. 3. Annal. pag. 606: Regembaldus Abbas innotuit nobis qualiter eadem et Fisco sibi pertinentia sub Manillone et Mundebirdo atque immunitatis tuitione projectoris nostri precibus temporibus constituitur. Charta Bernonis Episc. Matiscon. ann. 920. vel 931. tom. 4. Gall. Carist. Inter Instr. col. 275. Erpetit ab eo D. Albericus Comes illustris ex rebus aliquod terrenis subtrahi S. Vincenti Matiscon. Fiscum videlicet unum in pago Lugdunensi cum adjacente Ecclesia SS. Amoris et Victoris. Codex MS. Irminonis Abbatis Sangerman. fol. 125. col. 2: Pertinet autem eadem terra per suggestionem ad Fiscum Spicarias.] Et Keardus Junior de Casib. S. Galli cap. 1: Nondum adhuc illo tempore Suevia in Ducatum erat redacta: sed Fisco regio regulariter parebat, sicut hodie et Francia. Chron. Reichersperg. ann. 1088: Admontense Conobium his temporibus fundavit, quia Fiscus Episcopalis erat.

° Fisci erant privilegia: ex quibus unum memoratur in Charta ann. 1315. ex Reg. 53. Chartoph. reg. ch. 50. Ex fisci privilegio continetur: Fiscum posse rem communem in solidum ratione partis sua, solvere et in solidum vendere.

† FISCUS REGIUS, Ararium Regium. Epistola Henrici Huntindon. ann. 1553. tom. 8. Spicleg. Acher. pag. 186: Magna expectatione susceptus (Gilbertus) cepit avaritiae crimini deservire, multa perquirere, pauca largiens. Morsus siquidem nihil avissit, et infinitam thesauri copiam Rex Henricus in ejus deliciis invenit. Ocreæ etiam Episcopi auro et argento refertæ in Fiscum allatæ sunt.

° FISCUS APOSTOLICUS, Ararium Romani pontificis, in Stat. Avenion. lib. 1. rubr. 41. art. 1. pag. 119.

FISCUS REGIUS, Regis domanium, villa regia, prædium dominicum. Capitulare de villis cap. 3: Franci, autem, qui in Fisco aut villis nostris commanent, etc. Adalbertus Floriac. in Hist. Translat. S.

Benedicti num. 2. Namque idem ager Floriacensis Fiscus regius erat. Floardus lib. 1. Hist. Rom. cap. 20: Manens iusta regi villam Fisci, quam Rosetum vocant. Chronicon S. Petri Vivi pag. 761: Locum Mauriaci, qui Fiscus regalis et capella Regum Francorum est. Henricus Huntindon. lib. 6: Normannia Fiscus regalis erat. Formulae vet. Alsaticæ apud Eccardum ad calcem Leg. Sal. pag. 285: Concessimus ad ipsum titulum Pastorem curtem seu Fiscum juris proprii et regalis.] Occurrit passim, in Annalibus Franc. Metens. ann. 879. apud Robert. de Monteann. 1482. Fulvium de Gestis Abbat. Lobiens. cap. 1. Fortunatum de Vita S. Medardi cap. 15. 19. Baldricum lib. 2. Chr. Camerac. cap. 21. in Vita S. Mauri, n. 50. etc.

† FISCALES TERRE et Fiscalis ville nude dicuntur quæ ad Regium domanium pertinent, in Conventu apud Andelaum ann. 587. sub Guntramno Rege, tom. 1. Capitul. col. 13. apud Marculfum lib. 2. formul. 62. et in Append. ad Marcam Hispan. col. 72.

FISCUS DOMINICUS, in Vita S. Bathildis Reg. n. 8. [Præceptum Childeberti I. Regis Fr. ann. 528. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 4: Actum Madalvi Fisco Dominico Data XIII. Calende Februarii anno IV. regni nostri. Capitulare Wormatiense cap. 8. Ut de rebus Ecclesiarum que ab eis per triginta annorum spatium sine ulla interpellatione possessæ sunt testimonio non recipiantur, sed eo modo continentur sicut res ad Fiscum Dominicum pertinentes contineri solent. Et infra: Volumus ut omnes res Ecclesiasticæ eo modo continentur sicut res ad Fiscum nostrum pertinentes contineri solent. Codex MS. Irminonis Abbatis Sangerman. fol. 55. col. 2. Winegandus tenet de Fisco Dominico campos in... Gondoinus tenet de Fisco dominico jornaies II.] ° Guerrardo in Glossar. ad Polypt. Irminon. Fiscus est: Prædium majus, indivisum, ejusdemque administrationis, partim a domino, partim ab usibus obnoxiiis cultum. Locos vide ibid. in indice.

* [De ei Anasiacum, Fiscum meum indominitatum, cum appendiciis suis et servis et ancillis. [Donatio Radulphi III. regis Burgundiae, an. 1011, mus. arch. dep. p. 48.]

FISCO SOCIARE, Fisco sociante, socio, cogente, discutiente: Formulae, quæ passim in veteribus Tabulis occurrunt, quibus res fisco publico adjuncta aut adjungenda innuitur. Appendix Codic. Theodos. Constit. 14: Facultatibus eorum Fisco nostro Sociatis. Const. 19: Non solum bona sua largitionibus nostris jussum Sociari, verum etiam, etc. Fisci viribus Sociare, ad sociare, in eod. Cod. TI. et apud Papiannum tit. 9. etc. Vita S. Romarici MS.: Villas eorum Fisco Sociari præcepit. Vita S. Isidori Episcopi Hispaniensis n. 13: Ecclesiarum prædia, quæ pater suus Fisco Associaverat. Ita Vocem Sociare, pro adjungere, usurpat Edictum Chlotarii II. Regis in Concilio Parisiensi V. cap. 18: In exilio deportentur, et facultates eorum propinquas hæredibus Socientur. Adde Capitulare 2. ann. 813. cap. 6. Vide leg. 13. eod. Cod. de Paganis, etc. (16, 10.) Chron. Farfense pag. 655. etc. [Unde in eadem formula interdum jungere usurpant. Charta ann. 1013. in Append. ad Marcam Hispan. col. 935: Libras decem Fisco S. Petri jungendum, etc.]

SOCIANTE FISCO, Charta 47. inter Alamannicas Goldasti: Qui contra hanc

donationem a me factam venire presumpserit. Sociante Fisco multam repetitionem componat, id est, auri lib. 2. Vide Chartam seq. et 58. Tradit. Fuld. lib. 2. cap. 27. Marculfum lib. 2. form. 4. 6. 7. II. 18. etc.

SOCIO FISCO, Formulae veteres cap. 27. et 37: Una cum Socio Fisco auri uncias tantas, etc. Charta Rodulphi Archiepisc. Bituric. ann. 851. in Tabul. Belliloci: Si litem, calumniam, sive aliquid oppositionis facere voluerit, cui item intulerit, auri libras 30. argenti pondera 60. una cum Socio Fisco coactus exsolvat, et quod male petit, vindicare non valeat. Privilegium S. Amandi, descriptum tom. 2. SS. Ord. S. Bened. pag. 124. Et insuper inferat vobis cum Socio Fisco auri libras decem, etc. [Charta Guitonis pro Monasterio S. Hilarii de Nobiliaco apud Stephanotium tom. 3. Antiquit. Pietav. MSS. pag. 275: Qui contra hanc epistolam aliqua maligna cupiditate ductus calumniam aut repetitionem generare... conaverit, inferat partibus Monasterii et Socio Fisco solidos D. componat.]

CCM CONSOCIO FISCO, Primum Testamentum Widradi Abbat. Flaviniac.: Una cum Consocio Fisco auri libras 30. argento pondere quingenta coactus exsolvat.

COGENTE FISCO, Charta Rodulphi Archiepisc. ann. 858. in Tabul. Bellilocensi: Deinde Cogente Fisco auri libras 15. argenti pondera 30. coactus exsolvat. Vide Chartam Alam. 81. apud Goldastum, Baldricum lib. 1. Chron. Camerac. cap. 27. Tradit. Fuld. lib. 2. trad. 38. 39. etc.

DISCUTIENTE FISCO, [Formulae veteres apud Baluzium tom. 2. Capitul. col. 497: Fisco Discussente solidos triginta multe componat. Ibid. col. 499: Et ob hoc solidos tantos una cum Fisco Discussentibus multe componat.] Charta Alam. 77. apud Goldast.: Ad ipsum Monasterium restituat, et in Discussenti Fisco multa componat, id est, auri uncias duas, etc. Aliis verbis in Charta 80: Qui contra hanc donationem venire tentaverit, Partibus Fisci multa componat, id est, auri uncias 6. etc.

† FISCO VIRIBUS ADDICATUR, Vetus Formula ejusdem notionis. Capitulare Caroli Mag. cap. 18: Si vero Laicus fuerit et honestioris loci persona, medietatem facultatum suarum amittat Fisci Viribus profuturam. Capitulare Ludovici Pii ann. 826. cap. 6: Quod si fecerit, domus illi s Fisci Viribus addicatur. Quod non semel in iisdem Capitularibus occurrit.

† FISCO CELLARIUM, Præceptum Chilperici ann. 716. apud Mabill. Diplom. pag. 485: Dum et ante his annis proavus noster Dagobertus quondam Rex solidus cento exentis de Massilia civitate sicut ad Cellario Fisco potuerant esse exactati, ad Basileca peculiaris patroni nostri domni Dionysii, etc.

FISCUS, Feudum, beneficium, præsertim vetustioribus Scriptoribus: quia in primæ feudorum institutione Principes terras fiscales, seu patrimoniales Fideibus suis seu suaditis concedebant in beneficium et feudum, idque ad vitam. Unde fisci nomen retinebant, quia non omnino alienatæ erant, sed censebantur semper esse de dominio donatoris ac feofactoris. Unde non desunt, qui voce feudum confectam ex fisco putant: Ita ut cum nostri fisco pro fisco dicerent, vocem fisco, in fisco verterint, unde postmodum feudum formarint. Vetus Lapis in Ecclesia S. Germani Præsentis Parisiis: Hic pausante sancto Germano, in die translationis, dedit ei Rex Pipinus

Fiscum Palatiolum cum appenditiis suis omnibus. Annales Franc. Metenses ann. 847: *Deditque illi Comitatus et Fiscos plurimos.* Adde ann. 885. 887. Baldricus Noviom. lib. 2. cap. 35: *Ipsam locum in Fisco tenebat.* Ordericus Vital. lib. 10: *Flerique Francorum, qui binis cogebantur dominis obsecundare, pro Fiscis, quibus abunde locupletati sub utriusque Regis turgebant ditione, etc.* Vetus Charta apud Marcam in Hist. Beneharn. lib. 4. cap. 11. num. 1: *Dedit ei in Fiscum et filius eius, et suis progenies 12. conductus, etc.* Tabularium Dolensis Monasterii in Biturigib.: *Concedimus etiam, ut quicumque ex nostris casatis vel feodatis partem aliquam sui Fisci sive casamenti, quod a nobis habet, dare voluerit, libere hoc agere possit, etc.* Tabular. S. Sulpitii Bituricensis circa ann. 1000: *Quod si forte evenerit, quod ipse vel heredes ejus, quod ab eis defecerint, omnis Fiscus revertatur in proprium S. Sulpitii.* Epistola 287. ex his, quæ habentur tom. 4. Hist. Francor.: *Jam quod regis dignitatis, et de Fisco Regis Francorum est, Regis Anglorum feudum impudenter esse asserunt.* Adde Monachum Sangallensem lib. 1. cap. 14. 16. Fulbertum Carnot. Epist. 96. Odonem de Miracul. S. Mauri Abb. cap. 4. Diplom. Belg. lib. 1. cap. 8. Probat. Hist. Guinensis pag. 45. 47. Probat. Hist. Monmorenc. pag. 87. etc.

¶ **FISCUS SACERDOTII, sive Presbyteratus,** Domus cum certa agri portione, quam assignare solebant in Ecclesiis dotem ipsius fundatores, quamque ab omnibus oneribus faciebant immunem. Hoc etiam nomine intelligenda jura Sacerdotalia, Gall. *Droits Curiaux*, quæ illi fundatores et Domini feudales aut sibi diu retinuerunt, aut aliquando ipsi Presbytero deservienti concesserunt. Ejusmodi sunt oblationes, et ea quæ persolvi solent pro baptismis, exorcismis defunctorum, imo et pro pœnitentiis et manuattractionibus, id est forte, matrimonii. Tabularium Vosterse fol. 8: *Concesserunt Deo et S. Petro Vosiensi omnem Fiscum Sacerdotii ex eadem Ecclesia, ex baptismis scilicet, ex pœnitentiis, ex manuattractionibus, et ex omnibus quæ ad Fiscum Sacerdotii pertinent, promiseruntque se nihil omnino questuros ex omnibus præter quartam partem sepulture.* Tabularium Angeriacense fol. 60: *Ego Elias Rufus concedo Deo... in presentia D. Odonis Abbatis Ecclesiam Oiziaci, et Fiscum Presbyteratus, et ceterum, etc.* Vide *Feudum Presbyterale*.

Apud Marculfum lib. 1. form. 2. **Fiscus** opponitur proprietati: *Ergo dum et ille Episcopus, aut Abbas, aut inluster vir Monasterium in honore illius, in pago illo, aut super Proprietate, aut super Fisco, noscitur edificasse, etc.* Quod quidem aliis verbis exprimitur in form. 12. et 88: *Villas illas, sitas in pago illo, quas de munere regio, aut de alode parentum, vel undecumque ad præsens tenere videntur.* Ubi villa de munere regio possessa, sunt *fisci* beneficia, feuda: *alodes* autem parentum, ipsa proprietas.

¶ Et quidem *bona fiscalia* generatim vocabant beneficia quæ a Rege vel Principibus, aut etiam ab Ecclesiis, certis sub conditionibus ad vitam dabantur. Hæc a propriis seu patrimonialibus belle distinguuntur in Charta ann. 1510. apud Rymer. tom. 18. pag. 285: *Sub obligatione omnium bonorum nostrorum Patrimonialium et Fiscalium.* Et paulo post: *Sub obligatione et hypotheca omnium bonorum nostrorum et præfata serenissime Regine Castellæ filie nostræ Præ-*

sentium et Futurorum. Ubi bona præsentia sunt patrimonialia, futura vero fiscalia. Vide *Notas Bignonii ad Marculfum*.

¶ **IN FISCO HABERE,** id est, Titulo beneficii possidere. Testam. Guill. dom. Montispezzul. ann. 1114. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 391: *Decano autem de Foscheris et posteritati suæ dimitto et dono totum illud, quod habeo in Fisco, et castellaniam de Spoluce, et castellum novum, et castellaniam de Melgorio, et totum alium Fiscum, quem habeo de comite Melgoriensi, ubicumque sit.*

¶ **INFISCARE,** Idem quod *Indeficiare*. Prædium in *fiscum*, vel *beneficium* aut feudum alicui conferre. Flodoardus lib. 1. Hist. Remens. cap. 26: *Angilrannus... traditionis hujus signatus, a Rege Vendram sibi potulat dari. Quod ubi Rex animasset, audiens dominus Hincmarus Præsul, qui sedem tenebat Ecclesie Remensis, hanc Infiscari villam, etc.* Baldricus lib. 2. Hist. Camerac. cap. 18: *Quod (Monasterium) postquam viris militaribus Infiscatur, pro immutatione rerum, ad raritatem fratrum redigitur.* Vita S. Theodoric Remensis num. 13: *Is audiens villam Infiscari jure proprietatis, quæ ejus Ecclesie subjecta dono regali dinoscatur.*

¶ **FISCALITER TENERE,** Idem quod *Feodaliter*, jure *fisci* seu feudi possidere, passim in Tabular. Savigniac. et apud Stephanotium tom. 7. Fragm. Hist. MSS. Charta ann. 1116. apud Menag. in Hist. Sabol. pag. 61: *Quidam homines sui per successionem ab antecessoribus Berles jure hereditario Fiscaliter tenebant.*

¶ **FISCALIS PœNA,** Multa, quæ ad *fiscum* pertinet. Pariag. inter reg. et episc. Caturc. ann. 1330. in Reg. 59. Chartoph. reg. 621: *Incursum heresum, forefacturæ, commissæ, pœnæ Fiscoales et publicationes bonorum... ad nos et episcopum communiter pertinebunt.*

¶ **FISCI OFFICIUM,** Idem quod alibi *fisci Servitium* dicitur, quod scilicet a fiscalibus seu qui *fisco* aut prædio deserviebant, debebatur. Capitul. lib. 6. cap. 108: *Et ipse Officio Fisci servitii cogatur.* Ibid. cap. 99: *Aut ipse in Servitio Fisco nostro serviturus semper societur.*

¶ **FISCALIS SERVITIUM,** pro ipsius servitii fiscalibus usurpari videtur in Epist. Silvestri PP. II. ann. 1002. in Append. ad Marcam Hispan. col. 959: *Et in Comitatu prædicto Empuriens ipsum alaudem quem dicunt Uliano cum terminis et adjacentiis suis et cum Servitio Fiscoale, et Ecclesiis quæ ibi sunt fundate, etc.*

¶ **FISCALINI,** qui *Fisco*, seu prædio Principis deserviebant, erantque et quodammodo addicti. Gloss. Saxon. post Leges Henrici I.: *Fiscalinus, villanus.* Ita passim accipitur in Capit. ad Legem Salliam § 12. in Lege Longob. lib. 2. tit. 32. § 6. Car. M. 25. in Capitul. Caroli M. lib. 3. cap. 26. in Capitulari 5. ejusdem Caroli M. ann. 808. cap. 15. in Capitul. Caroli C. tit. 39. cap. 3. etc. ubi cum colonis fere semper junguntur, atque etiam *Servi Fiscalini*, in Lege Longob. lib. 1. tit. 9. § 20. (c. Lud. P. 10.) *Litte* equiparantur in lib. 3. tit. 20. In Capitul. Caroli M. lib. 3. cap. 16: *De liberis hominibus uxores Fiscalinas regias habentibus.* Acta Episcoporum Cenoman. pag. 287: *Curtam antecessorum Episcoporum, quam Colonias vocant, Fiscalinorum admodum plenam... dedit Fulconi Andegavorum Comiti.* Adde Almoinum lib. 3. Hist. cap. 56. et Rhenanum lib. 2. Rerum German. pag. 94.

¶ Sed ut accuratior habeatur de Fiscalinis notio, eos in duas classes

distinguendos arbitror: nec enim eorum omnium eadem fuit conditio. Alii servi erant proprie dicti, utpote qui nullo Liberorum jure nullaque prærogativa gauderent. Hi passim in Capitularibus Regum Franc. ut observare cuique promptum est, *Servi Fiscoales* appellantur. Tales reipsa existitisse multa probant, ac 1. quidem libertate caruisse diserte dicitur in Capitul. 3. Dagoberti tit. 6: *Si minores personæ sunt quæ se illicita conjunctione polluerunt, careant libertate, Servis Fiscalibus adgregentur.* Et in Capitul. 1. Caroli M. cap. 4: *Et ut nemo fugitivos Fiscoales suos, qui se injuste et cum fraude liberos dicunt, celare neque abstrahere cum perjurio vel alio ingenio præsumat.* 2. Si quid peccant, ictibus vapulag: quæ servorum pœna est. Capitul. ann. 839. tit. 2: *Si vero servi ecclesiastici aut Fiscalini nostri aut Comitum aut vassallorum nostrorum hoc facere præsumpserint (denarium merum rejicere) sexaginta ictibus vapulent.* 3. Si quando liberi homines uxores fiscalinas, aut femine liberis homines fiscalinos ducerent, lege cautum erat, adeo de servitute fiscalinorum constabat, ne il qui ducebant, ob ejusmodi conjunctionem, Liberorum jurebatur caderent. Capitul. 2. Caroli M. cap. 23: *De liberis hominibus qui uxores Fiscalinas, et feminas liberis quæ homines similiter Fiscalinos regios accipiunt, ut non de hereditate parentum, vel de causa sua querenda, nec de testimonio pro hac re abiciantur.* 4. Ipsa distinctio exprimi videtur in Capitul. de Villis cap. 52: *Volumus ut de Fiscalibus, vel servis nostris, sive ingenuis, qui per fiscos aut villas nostras commanent. Et in Capitul. 5. Caroli M. cap. 15: Ut homines Fiscalini sive coloni, aut servi, etc.*

¶ Alii vero, quos *fiscalinos* vel *colonos* in Capitularibus nude vocatos sæpissime reperies, feudatarii, vassalli, tenentes, homines *fisci* erant, qui etiam, cum ad *fiscum* regium pertinebant, homines regii dicebantur. Capitul. 4. Caroli M. cap. 21: *Homo regius, id est, Fiscalinus, etc.* Joachimus Vadianus lib. 2. de Collegiis, etc. pag. 76: *Ex publicis autem servis Regii seu Fiscalini dicti nostris quorum vectigal et usufructus ad *fiscum* pertinebat. Horum longe melior conditio: alios quippe servos ibi subditos terrasque possidebant jure proprietatis, si quidem ex Lege Wisigothorum lib. 5. art. 16. ipsis concessa est licentia et mancipia et terras vendendi, modo conservis fiscalinis. Sed latius exinde patuit hæc licentia, ut liquet ex Charta Caroli III. Regis Franc. pro Monasterio Compendiensi in Tabulario ejusdem: *De *fiscis* quoque nostris donavimus licentiam, ut si quis Fiscalinus de alode suo voluerit tradere vel vendere, vel ad S. locum, vel illius loci Canonicis, ut liberam potestatem id faciendi habeat.* Adde Besium in Pictav. pag. 865. et 868. Quodnam vero præcipuum fuerit illorum servitium discere licet ex Capitul. lib. 5. cap. 308: *Pro nimis reclamations quæ ad nos venit de hominibus ecclesiasticis seu Fiscalinis, qui non erant adjurnati quando in Cinomannico pago fuimus, visum est nobis una cum consilio fidelium nostrorum statueri ut quicumque de prædictis hominibus quartam facit tenet, cum suis animalibus seniori suo pleniter unum diem cum suo aratro in campo dominico aret, et postea nullum servitium ei manuale in ipsa hebdomada a seniori suo requiratur.**

¶ Notanda denique omnino est Fis-

calinorum distinctio inter equites et pedestres, quae occurrit in Charta Lotharii Imper. pro fundatione S. Stephani Argentin. ann. 845. tom. 5. Gall. Christ. inter Instrum. col. 485: *In pago Prisingaudi Nuningavilla, cum suis appenditiis, mancipiis, servis et ancillis, colonis et Fiscalibus, tam de equestre quam pedestre ordine, banno, etc.* [Fiscalibus, Alsac. Diplom. num. 101.] Unde conjicere licet interdum Fiscalibus ad exercitum submotos et evocatos fuisse, eosque pro utraqueque conditione, aut equis aut pedibus servitium praestasse dominis quorum erant Fiscalini.

† FISCIALES, pro Fiscoles, in laudata Lotharii Charta. Fiscoles edidit Laguille in Hist. Alsac. pag. 4.

FISCALES, idem qui Fiscalini. Capitulare de Villis cap. 52: *De Fiscalibus vel servis nostris, sive ingenuis, qui per fiscoles aut villas nostras commanent.*

FISCALES, idem qui Fiscalini, in Capitul. ad Leg. Salicam: sequitur vero saeculis, vassalli, interdum tenentes, qui homines fisci dicuntur apud Ekeardum Juniores de Casib. S. Galli cap. B. pag. 43. et mox: *Nam victimas et caetera, jure libebat sponte nolentibus dare Fiscalibus, vi quidem auferbant.* Tabulat. S. Dionysii de Capella in Bituricib. Ch. 27: *Ut quicquid omnes Fiscoles mei eis dare voluerint Monachi, perpetuo habeant.* Et Ch. 30: *Dimisi omnes Ecclesias, quas hactenus ego et Fiscoles mei injuste possidebamus: si vero Fiscoles mei facere noluerint, quod ego facio, pro certo sciant, quod ego non ero eis ulterius nec testis, nec defensor, nec adiutor.*

FISCALES POPULI. Decretum Flavii Regis tom. 2. Conc. Hispan. pag. 504: *De terris vero vel vineis, quas pro eodem tributo quicunque supradictorum curam publicam agentium vobis privatis vel Fiscalibus Populi abstulit, etc.* Ibidem pag. 708. in confirmatione ejusdem Flavii pro Concilio Tolet. XIII. *Sancitum est, ut omne tributum (i. tributum) praetoriorum annorum usque in anno primo regni nostri quod in privatis sive in Fiscalibus populi relucet, absolutiois perpetuae debeat sanctione lazari.*

FISCALIS, nuda. Procurator fisci, Gall. Procureur Fiscal. Conc. Mexicanum ann. 1585, tom. 4. Conc. Hispan. pag. 303: *In causis in quibus ex officio procedunt postquam Fiscalis testes nominaverit, caveat susceptor ut Fiscalis subministret pecunias, quibus possit testibus ad ferendum testimonium venturis sumptus praebere competentes, idque in actis redigatur: tempore vero quo expensas tarabunt, faciant sibi a Fiscalis rationem reddi sumptuum erogatorum hujusmodi: quos etiam tarent, et ex taxatione, eos Fiscalis a reo recipiat susceptoriue restituat. Specialius Fiscalis dicitur Promotor, cujus est in iudicio Inquisitionis libellum accusati delicta complectentem Inquisitori Judici presentare, testes producere, etc. de quibus consulendi, qui de Inquisitione data opera scripserunt.*

† FISCALINI MISSI. Vide Missi Fiscoles.

FISGILINI, pro Fiscalini, apud Burchardum Wormaciensem in Lexe familiae: *Jus erit familiae, ut de werigelo Fisgilini hominis quinque librae ad carnem reddantur, et duae librae et dimidia amicis ejus contingant.* Occurrit ibi semel ac iterum.

FISCANI, Fisco regio praepositi Joan.

Brompton. pag. 1258: *Super quibus trina conficerentur scripta, quorum unum apud Fiscoles, aliud sub custodia viri fide digni, manerat.*

FISCALITAS, Dominium. Acta SS. Julii tom. 4. pag. 93. de S. Reginswinde: *Ita dimittat ut eundem locum nostrae Fiscalitatis subicem, manu semper possessiva possideam.*

FISCALIS PORTA, Autissiodori appellari videtur illa, ad quam vectigalia, quae fisci regii sunt, exigebantur. Hujus passim mentio fit in Chartis 13. saec.

FISCARE. Lex Salica tit. 54. Edit. Heroldi: *Si quis gravonem ad res alienas tollendum invitaverit, et eum legitime jacturum aut amallatum non habuerit, qui eum rogat, ut injuste aliquid tollat, etc. Ubi ad marginem ex alio MS. Fiscare debet.* Est igitur Fiscare idem quod coniscare, in fisco proprium redigere. [Unde in Leg. Henrici II. Imper. ad calcem Leg. Sal. pag. 200: *Hereditas vero interfectoris in Fisco redigatur.* Gloss. Lat. Gall. Sangerm.: *Fiscare, Fisquer, c'est appliquer ou netter en la bourse ou tresor royal.*] Gloss. Graec. Lat.: Taxare, Fisco, proscibo, Taxare, proscipio.

FISCARI, Publicani, fisci redemptores, Firmico.

FISCATUS, Fisco seu feudo investitus, vassallus, qui fisco seu beneficio, ab aliquo dependens possidet. Gesta Abbatum Laubersium pag. 300: *Auritus ipse Abbas Fiscalis suis solidos, fisco fisco superaddens et solidos.* Tabularium Burgulense fol. 122: *Ecclesia ipsa de Fisco meo est, me ignorante de Fisco meo homine ipsam olim pretio adquisivisti.*

FISCELLUS, Villula, praedictum. Diploma Caroli Crassi Imper. pro Antonio Abbate Stabulensi ann. 882. apud Marten. tom. 2. Ampliss. Collect. col. 32: *Ut concederemus eis quemdam Fiscellum nostrum, Blandonium nomine, qui est in pagos Leuvenis, cum capella et pertinentiis ejus.* Vide alia notione in Fisco.

FISCELLINUS. Vide Fisco.

FISICA, Medicina. Vide Physica.

FISIQUE, Pars naturalis seu pudibunda, in Lit. remiss. ann. 1425. ex Reg. 173. Chartoph. reg. ch. 244: *La suppliante fist celle femme couchier envers, et lui boula un de ses doits en la Fisique de sa nature; et lors dist laditte femme dudit Perrenet qu'elle touchoit ou elle avoit mal.*

FISICOLUS, [Instrumentum musicum.] Epistola Incerti 28. ad Dardanum de diversis generibus musicorum, tom. 9. Operum S. Hieronymi, de fistula: *Ita bombulum aereum ductile quadratum, latissimumque, quasi in modum coronae cum Fiscole aereo ferroque commixto, atque in medio concavo, quod in ligno alto spatiosoque formatum superiore capite constringitur, etc.* Vox formata ex Gr. *φισκος*, et *κόλον*.

FISICULARE. Vide Fissiculare.

FISIGARDUM. Charta Roberti Ducis Normanniae in Hist. Monasterii S. Audoeni Rotom. pag. 73: *Ecclesiam unam supra mare positam, cum 36. jugeribus, et Cappellam de Apparella, et unum Fisigardum in Dieppa, et apud portum ipsius Dieppe 5. salinas.*

FISIGARDUM feudum interpretatur Actor Historiae laudata: nec levi admodum conjectura: in praedicta quippe ut feudum illud ab eodem monasterio etiamnum possidetur.

† FISINA. Vide supra Fissina 2

† FISINATIS, Specularibus, apud Papiam MS. Bituric. habet, *Fissinatis*. Sed quid haec? an legendum *Fissiculatus* a *Fissiculare*?

† FISKEDA. Leg. Danic. lib. 3. apud Ludewig. tom. 12. Reliq. MSS. pag. 196: *Si vero aliquis possessionem aliquam, quae dicitur moelledam vel Fiskedam, destruxerit, reddat eum indampnem cum jure et marcarum et tantum solvat regi.* An possessio, quae jure feudi seu precario tenetur? [Dam Danic est Stagnum] unde *Moelledam*. Stagnum unde aqua in molam decurrit, et *Fiske dam*, Fissina.]

† FISSICULARE, Elmenhorstio, Rimari, observare fissuras: a Fissuris, quae nunquam in extis observantur. [Vide *Physiculatus*.] Unde Gloss. Isidori: *Fissiculatus, Augur naturas in extis animalium querens.* Johannes de Janua: *Fissulatus, a fisco, quod est Natura: unde Fissulo, as, id est, Divinare, vel pronunciarie: unde Fissulatus, ta, tum, Divinatus vel pronuntiatum.* Quae Gallice sic redduntur in Gloss. Lat. Gall. Sangerman.: *Fissulatus, Naturel, divines pronunciarie, Fissulare, Deviner, pronuncier.* [Crediderim potius cum Juliano Florido in Notis ad Apul. *Fissiculare* idem esse ac Fissuris exta distinguere. Quo spectat illud Cicero de Divinat. lib. 1. *Quid extis, quid fissa valeat, accipio, quae causae sit, nescio.* Apud de Deo Socratis: *Eorum quippe de numero praedicti curant singula, prout ut est eorum eaque tributa provincia; vel somnis confirmandis, vel extis Fissiculandis, etc.* Vide Hofmanni Lexicon voce *Fissiculatus*.]

FISSINA, Fissina. Tabularium Vindocinense Ch. 200: *Dedit unum vinarium, et 12. combros in flumine Ledi, atque 20. Fissinas in eodem flumine, quae ponuntur ad capiendas anguillas.* [Vide *Fossina*.]

† Minus bene: est enim Fissinae species viminibus contexta, anguillis capiendis potissimum apta. *Fissilere* vero, Pedicis genus ad capiendis feles silvestres, quos *Fissilae* vocabant. Lit. remiss. ann. 1446. ex Reg. 176. Chartoph. reg. ch. 488: *Une Fissilere à prendre bestes, que on appelle fissilure.* [Ex ordine alphabetico verborum in primo Glossarii editione conjectare licet vitio typographi *Fissina* exaratum esse pro *Fissina*.]

† FISSORIUM, Cuneus. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 762: *Fissorium, Cornu.*

† FISSURARIUS. [Qui fissuras facit. Not. Ir. p. 122. *Fissura, Fissurarius.*]

† FISSUS, pro Fessus, id est, Confessus. statuta Edwardi I. Regis Angliae ann. 1283. apud Rymerum tom. 2. pag. 362: *Si prima die in praesentia nostri Bailivi Confessus fuerit pro debitore sine lite et sine iudicio, nichil nobis pro justitia persolvatur, scilicet infra novem dies Bailivus noster debet facere solvere et complere creditorum, quod Fissum coram ipso fuerit.*

† FISTA, vel Fisca. Arca. Lit. remiss. ann. 1370. in Reg. 80. Chartoph. reg. ch. 283: *Dicta Agnes dixit: ego habeo de pecunia tua in mea Fista; dictus Stephanus ait: si tu vadas ad Fistam tuam, vere tu verberaberis.*

† FISTOLATUS, ab Italo *Fistolare*, Fistulis seu ulceribus laborare. Miracula B. Henrici Baucensis in Actis SS. Junii tom. 2. pag. 377: *Bonaventura, contracta et Fistolata in omnibus membris.*

FISTUCA, FISTUCUS. Vide Festuca

1. **FISTULA**, cuius opera sanguis Domini a communicantibus Fidelibus hauriebatur, quod intelligendum est de Communione sub utraque specie, quae primis Christianissimi saeculis obtinuit. Diaconus enim tenens *fistulam* intra calicem, propinabat sanguinem fidelibus, ut quisque admoto ore suggeret de calice ex alio fistulae capite. Azar. Cantuzeno lib. 1. cap. 41. pag. 124. dicitur, et alius apud Goarum ad Euchologium Graecor. pag. 13. *Σίφων*, apud Sgurpolum in Hist. Concilii Florentini sect. 10. cap. 10. extr. ubi describitur. *Calamus, quo sanguis Domini sumitur*, apud Guignonem II. in Statutis Ord. Cartusienensis cap. 40. Ordo Romanus: *Ipse autem Diaconus tenens Calicem et Fistulam, stet ante Episcopum, usque dum ex sanguine et corpore Christi, quantum voluerit, sumat, et sic calicem et Fistulam Subdiacono commendat. Mox. His ita peractis (post communicatum populum) duo Diaconi complicantes corporale, ponant super Calicem. Fistula in eo remanente.* [Excerpta ex Divion. discipl. in vet. Discip. monast. pag. 993. *Ut Subdiaconus patrem accipit, Fistulam argenteam, cum qua sanguis Domini ebri solet, in sacculo de panno mundissimo ad hoc ipsum facto reconditam, de armario Diacono defert. S. Wilhelmi Constitut. Hirsaug. lib. 1. cap. 17: Pro signo Fistulae, sive arundinis, ex qua sanguinem Domini recipere solemus, etc.] Usus antiqui Ordinis Cisterciensis cap. 53. ubi de Missarum ritibus: *Quod si plures fuerint, Diaconus percepto sanguine, ibidem ponat calicem super cornu sinistri altaris. Diaconus autem teneat utraque manu in calice Fistulam a Subdiacono preparatam, qui Subdiaconus percipiat sanguinem cum Fistula. Habentur ibi plura de Fistulae usu pag. 143. 144. Nomastici Cisterciensis, et cap. 54. 100. Adde pag. 214. 276. ejusdem Nomastici. Rursum: *Una autem frater percipiant sanguinem, infundatur vinum in calicem a Diacono, cum opus fuerit; si quod autem remanendum fuerit de ipso sanguine, bibat illud cum Calice, postquam Fistulam reddiderit Subdiacono, quam Fistulam, antequam reddat, in quantum poterit, ab utraque parte sugendo, a sanguine Domini evacuet. Hinc fistulas inter ministeria sacra observare est. Ditmarus lib. 6. extremo: Calicem aureum atque gemmatum cum patina et Fistula. Chronicon Cap. lib. 8. cap. ult.: *Fistula aurea cum angulo... Fistulas argenteas duas. Adde lib. 4. cap. 64. Conradus in Chronico Moguntino: Erant Fistulae quinque ad communicandum argenteae deauratae. Florentius Wigorn. ann. 1087: Divisit Ecclesiam crucis, altaria, scrinia, textos, candelabra, situlas, Fistulas, ac ornamenta varia, etc. Vide Monastic. Anglic. tom. 1. pag. 700. Sed et hodie in Monasterio Sandionysiano, ministri more antiquo sub utraque specie communicant, et sanguinem e Calice fistula hauriunt. Vide Ordinarium Ordin. Praemonstrat. cap. 4. et Browerum lib. 8. Annal. Trevirens. num. 114.****

2. **FISTULA**, Morbi species, quae Westphalis die pistelen dicitur, sive defluxiones humorum. Vita B. Godefridi Capenbergensis num. 26: *Fuit Sacerdos quidam, quem Fistula per multos dies adeo debilitaverant, quod vix moveri poterat. Vide Jo. Cratonem ad Dioscoridis lib. 2. Parab. cap. 208.*

3. **Mirac. MSS. Urbani PP. V.:** *Fistula in oculo taliter grossum et inflammatum, in quo supervenerunt vermes, et*

jam offuscaverant visum. Flestre, in Mirac. S. Ludov. edit. reg. pag. 891. et 408.

4. **Notum est a Medicis antiquis hodiernisque Fistulas appellari ulcera angusta, callosa et sinuosa. Horum meminere Gornet, Nepos, Pifinius et alii, qui ipso *Fistulae* vocabulo usi fuerunt non semel. Hinc Joan. de Janua: *Fistula etiam dicitur quaedam infirmitas; unde *Fistulatus, Fistulosus, qui Fistulam illam patitur. fistula, Una grief maladia, Lat. Gall. Sangerm. Vide *Fistulatus.*****

5. **INFISTULATUS**, hoc morbo laborans, apud Conradum Marpurgensem de Miraculis S. Elisabeth pag. 281. 292.

6. **FISTULA AQUAE**, in Chron. Benevent. S. Sophiae pag. 608. [*Fistula cum aqua, in Gregorii Monachi Chronico Farfensi, apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 585. *Fistula, Conduit a *fontaine*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm.; vide Isidor. Origin. lib. 15. cap. 8. sect. 17. et lib. 19. cap. 10. sect. 27.]**

7. **FISTULAE SAL CONTINENTES**, in Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 290. col. 2. Vide *Arce salinarum in Area 1.*

8. **FISTULARE**, *Fistula seu tibia canere. Vet. Onomast.: *Fistula, rupa. Gloss. Sangerman. n. 501: *Fistulare, Sibilare. Jo. Buschius de Reform. Monast. cap. 39: *Supervenerunt ibi lusores *Fistularum, qui in processione ante venerabile Sacramentum *Fistularant, et cum instrumentis suis in fine introitus refectorii *Fistulare coeperunt. Hinc corrigendae Isidori Glossae, ubi perperam *Fistular, Sibilare, pro *Fistula.*********

9. **Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: *Flageler, *Fistulari, *Flagelour, *Fistulator. *Flagoler, in Lit. remiss. ann. 1369. ex Reg. 100. Chartoph. reg. ch. 420. *Icellui Simon, qui lors a ladite feste *Flagoloit, laissa le *flagolet. *Flagollement, fistulae sonitus. Lit. remiss. ann. 1425. in Reg. 173. ch. 283: *Vint ung *bedormeur ou *flagolleur devant l'uis de la *taverne, au *bedormement ou *Flagollement duquel gens se *assemblerent. Quae voces a vocabulo *Flajol et *Flajot, fistula, sunt formatae. Lit. remiss. ann. 1879. in Reg. 115. ch. 265: *Comme ledit *Richard eust baillié a *Raoulet *Bressart uns *fleute ou *Flajol pour en *jouer, etc. Le *suppliant dist qu'il *groit querir uns *fluste ou *Flajot, in aliis ann. 1448. ex Reg. 173. ch. 367. *Flahuteur et *Flauteur, qui fistula canit, in Poem. de *Cleomades MS.**********************************

Et des *Flauteurs de *Beaigne, Et des *gignours d'Alenaigne, Et des *Flauteurs a deux *dote, Tabours et cors *Sarrainois.******

10. **Flute double**, in Lit. remiss. ann. 1467. ex Reg. 194. ch. 267.

11. **FISTULATORIE ARTES**, Eadem notione, apud Arnobium lib. 7.

12. **FISTULATUS**, *Fistula seu ulcere laborans, perforatus. Epistola Johannis Archiep. Vienn. ad Honorium III. PP. inter Anecd. Marten. tom. 1. col. 800: *Duranus *Brutus *Sacerdos *juratus dixit, quod ipse *Fistulatus erat: ita quod *habebat *tredecim *foramina sub *ascella. *Mamma *Fistulata, in Actis S. Herculani Episc. Martii tom. 1. pag. 54. Vide *Fistula 2.*************

13. **FISTULITUS**, Eadem notione. *Femina *Fistulita cancri morbo, in Vita B. Columbae Reatinæ Auctore Sebastiano Perusino. Mali tom. 5. pag. 374.**

14. **FITH**, Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 80: *In *Fith vel in *soena est, quod ab ipsis, qui in *domo sunt *contubernales,*****

*agitur, etc. [An Thorpe: *Infith vel in-*soena.]***

15. **FITHWITA**, Vide *Fithwita.*

16. **FITIALIS**, *Facetus, eloquens, urbanus. Gloss. Arabico-Latinae, a *Fando, ut *autumo, inquit *Martinus in *Lexico.*****

17. **FITORA**, *Stomachi corruptela, Papiæ MS. In alio est *Fitoria, in *Edito *Fictoria. [An *Factor ?]*****

18. **FITREUS**, Vide in *Faltrum.*

19. **FITTA**, Vox Italica, Gall. *Piqueure*, Punctum seu dolor ex punctione aut alia non absimili. *Tota plena doloribus et *Fittis, in *Miraculis B. Simonis *Erem. August. April. tom. 2. pag. 822. Vide *Ficta.*****

20. **FITTAIOLUS**, Italica, *Fittaiuolo*, Academ. Crusc. Inquilinus, fundi conductor. Stat. ant. Florent. lib. 2. cap. 58. ex Cod. reg. 4621: *Quilibet *Fittaioli, pensionarii et *conductores *cujuscumque *personae et *eorum *fidejussores, etc. Vide supra *Fictalitus.********

21. **FITTER**, in Lege Salica Edit. Heroldi tit. 80. idem valet ac quatuor. Vide *Wendelinum, [et supra *Chunna.]**

22. **FITUR**, pro *Fit*, apud *Fredegarium* Scholast. in Chron. cap. 35. 83. Occurrit etiam pluries in *Monetis Franciae* Regum 1. *Stirpis* apud *Bouteroue* pag. 185. 346. 357. 361. 371. *Fiebatur*, apud veterem *Interpretem* *Juvenalis* Sat. 4. *Fietur*, pro *Fit*, in *Chronico* inedito apud *Petrum Lambecium* lib. 2. *Commentar. de *Biblioth. *Cassarea* pag. 851. *Fiatur, in *Epist. *Sigeberti* Regis ad *Desiderium* Episc. *Cadurcensem* tom. 1. *Hist. *Franc. pag. 887. *Fiere, pro *Fies, apud *S. *Augustin. Ita *usurpabant *veteres, *Facitur* apud *Nonium, *possatur* apud *eundem, *potatur* apud *Lucretium* lib. 3. et *Diomedem, *potetur, in *Inscript. *quae *exstat in *Roma *subterranea* tom. 1. pag. 204.********************

23. **FITUS**, Censur, locatio, reditus certus et fixus, Ital. *Fitto* Stat. *Montis-reg. pag. 58: *Statutum est quod non *obstante *presenti *capitulo, vel *alio in *contrarium *loquente, quod *tota *illa *pecunia *quae *debetur, vel in *futurum *debetur, de *Fito *memoris *S. *Stephani, etc. Vide *Fictus 4.********************

24. **FITWITA**, Vide *Fithwita.*

25. **FITZURIA**, Vide infra *Fizuria.*

26. **FIVALIS**, Idem quod supra *Feudalis* in *Feudum*. Locos vide in *Munda* et *Salvator.*

27. **FIVATORIUS**, Qui *frum* seu *feudum* tenet, vassallus. *Fivatorius, qui ipso* honores tenet, in *Ch. ann. 1102. inter* *Probat. tom. 2. *Hist. *Occit. col. 358. Vide in *Feudum.****

28. **FIVUM**, *Solidatum*. *Papias MS. Forte* pro *Firmum*, vel *Fizum*. Utrumque tamen *Firmum* et *Fizum* sequuntur proxime. Vide in *Feudum.*

29. **FIXARE** OCULOS, aliquid intueri et in eo defixum esse, Gall. *Regarder *fixement. Analecta de B. Pio V. PP. inter* *Acta SS. Mali tom. 1. pag. 717: *Imo post *vehementem *membrorum ac *spirituum *agitationem *jam *fixabat *oculos.**********

30. **FIXE**, Firme. *Epistola Concilii *Francford. ad *Episcopos *Hispan. *Concil. *Hisp. tom. 3. pag. 106: *Ne *per *haereticas, inquit, *contentiones *Christiani *animus *fluctuetur, quem oportet *omnia *veraciter *Fixeque *credere.*****************

31. **FIXELLA**, *Fiscella*, Gall. *Eclisse à *égouter des *fromages. Joan. *Germ. *Cabilion. episc. in *vita *Phil. III. *ducis *Burg. apud *Ludewig. tom. 11. *Reliq. *MSS. pag. 36: *Non est, qui *solis *ortu aut *occasu *mulgeat, aut *ex *mulso *de *Fixella *coeffigatos *educat *caseos. Vide supra *Fiscina 2.*************************

* **FIXUM**, Vita S. Wenwaloel in Char-
tulario Landevennec. fol. 188. v. *Atte-
rum immoto corpore Firim*. Forte legen-
dum est *Fixum*; saltem eadem est
notio.

* **FIXIO**, vox Chimica, Gall. *Fixion* vel
Fixation. Actio sistendi. Arnaud. in
Rosar. MS. cap. 4. *Per festinanciam ad
eius Fixionem, quod fit per precipitatio-
nem, fitur, et in terrenam mutatur.*

* **FIXIUS**, Firmius, in Concilio Tolet.
VIII. inter Hispanica tom. 2. pag. 542.

* **FIXORIA**, Limes agro positus et in-
fixus. Vetus Charta apud Catellum in
Vicecomitibus Biterrens. pag. 651. *Cum
esset contentio de termino et Fixoris de
villa Aspiano*. [Notitia ann. 832. in
Append. ad Marcam Hispan. col. 789.
*Dederunt ad ipsa cella terminia et fecerunt
Fixorias, et fecerunt charactera,
sicut Le Gothorum continet*.] Charta ann.
884. ex Tabulario Gerundensi, apud Bal-
lazium in Addit. ad Capitul. n. 118. *Et
tunc ordinaverunt, ut infra ipsas vil-
las, Fixurias vel terminia mitterent
quinque petras factas, sicut et fecerunt*
Charta Alfonsi Imperat. Hispanie aere
1175. apud Anton de Yeper. tom. 7. *Es-
mando iudici de Zagnora, quod ponat ibi
inter montem et viam unum lapidem
magnum bene Affratum pro termino.*
Vide Arca 1.

* **FIXORIUM**, Papias Clavus, vel Firo-
rium, quo aliquid Armatur. Anonymus
de Rebus bellicis: *Qui duabus super-
impositis cratibus, Fixoriusque confixus,
intra se tactos ab omni incursione de-
fendit.*

* **FIXORIO**, CULTELLUS, Sica, pugio. In
Chronico Montis-Sereni pag. 172. *Cul-
tello Fixorio, quo dudum suspectos eos
habens se munitur, etc.*

* **FIXULA**, Fibula, quae ad firmandum
pallium infigitur. Joan de Janua. [Gloss.
Lat. Gall. Sangerm.] *Fixula, i. fibula,
effiche, Fermail.*

1. **FIXURA**, Series palorum terris
continendis infixorum Charta ant. 1196.
in parvo Reg. S. Germ. Prat. *Distribus
tres solidos censuales ad festum S. Remi-
gi pro Fixura illa palorum, quae molen-
dini nostri mensuram excedit, durante
aedificio super eandem Fixura non con-
structo* Vide supra Fichia.

2. **FIXURA**, pro Fissura, fissus,
Gall. *Fente* Stat. synod. eocl. Corisopit.
MSS. *Corpus Christi, in loco alto, mundo
et honesto servetur non ultra quindécim
dies post consecrationem, nec sit Fixura
vel foramen, per quod formica, vel mus,
vel alius vermis possit accedere et ipsum
tangere* Acta ad Conc. Basil. apud Mar-
ten. tom. 8. Ampl. collect. col. 243.
*Vestimenta deferant talaria, absque
foraturis ultra oram excedentibus, etiam
in Fixuris* Nisi ibidem sit quod *Frisa-
tura*. Vide in hac voce.

* **FIXURIA**, Vide Fixoria.

* **FIXUS**, Fibulatus. Concilium Ande-
gavense ann. 1065. cap. 19. *Vestes Fixas,
decoratas cum botonibus deferre non
verentur* Cap. 20. *Immo vestes Fixas,
botonatas, et chlamydem Fixam super
humerum in publico deferre non verentur.*
Cap. 13. *Vel etiam deferat mantellum,
seu chlamydem Fixum, depercatum per
circulum.*

* **FIZ**, Miracula B. Edmundi Archiep.
Cantuar. inter Anecd. Marten. tom. 3.
col. 1885. *Maria des Fontaines a quodam
nominato dolore, qui vulgo dicitur FIZ, in
quo per septennium laborat, meritis B. P.
Edmundi liberatam se juramento prae-
stito asserbat.* Vide Ficus.

* **FIZICUS**, pro *Physicus*, Medicus, in
Statutis Arelat. MSS. art. 139.

* **FIZICHIN**, in Lit. Blanchæ ducissæ
tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 937.

* **FIZURIA**, *Fidejussio*, in Tabulario
Celsinianensi non semel. [Ibid. Ch.
552. *Si unus de istis fidejussoribus supra-
scriptis moritur; ut alii stent in Fizuria
usquequo alium habeant missum. Non
semel ibidem Fizuria.*]

* **FLABARTUS**, Custos porcorum. Gloss.
Isid. Quid si scripsisset *Custos tororum*
inquit Grævius, quoniam mancipia fla-
bello serviebant cubantibus in lecto, ut
ille Eunuchus fictus apud Terentium in
Eunucho. Plura conjetat Martinus,
quæ, si tanti est, videsis in ejus Lexico.

1. **FLABELLUM**, Ugutioni et Jo. de
Janua. *Muscarius*, sc. quo muscas abi-
gimus. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm.]
Flabellum, Esmouchoer. [Præsertim illud,
cujus usus in sacris liturgiis. S. Hiero-
nym. Epist. 27. cap. 13. *Ipsa assidere
lectulo, Flabellum tenere, sustentare
caput, etc.* Hildebertus Episcopus Ceno-
manensis apud S. Anselmum lib. 3.
Epist. 162. *Flabellum tibiam, congruum
scilicet propulsandis muscis instrumentum.*
Ubi agit de flabelle, cuius usus in
Missæ celebratione, et de ejus mysti-
ca significatione. Sic autem describitur
a Bernardo Mon. in Consuetud.
cluniac. MSS. cap. 37. ex quo hausit,
qui habet Udalicus lib. 2. cap. 29. pag.
142. *Unus autem ministrorum, qui semper
debebat esse, stans cum Flabelle prope
Sacerdotem, ex quo muscarum infestatio
erurgere incipit, donec finiatur, eas
arceat a sacrificio et ab altari, seu ab
ipso sacerdote non negabit. Flabellum
argenteum, inter ministeria sacra habet
apud Hariulfum lib. 3. cap. 3. et in
Testamento S. Everardi apud Marcum
in Cod. Donat. par. cap. 21. Ecclesiastis
Scriptoribus Græcis *zabellon* dicitur.
[Auctor Constit. Apostol. lib. 8.
cap. 12.] Jobio lib. 5. cap. 26. apud Pho-
tium Cod. 222. Theosterio in Vita S.
Nicetæ Hegumen. num. 14. Germano
Patr. CP. in Theoria mystica, in Chroni-
co Alexandrino pag. 894. Simeoni
Theos. pag. 225. in Catalogo Offic. Eocl.
CP. a Medonio edito, ubi de Magno Oe-
conomio, etc. De Diacono autem flabel-
lum tenente, dum sacra peraguntur,
agunt Joan. Moschus in Prato spirit.
cap. 150. 196. idem Theosterius loco
citato, Abbas Venusinus in Vita S.
Petri Abbatis Cavenensis n. 11. Hildeber-
tus Cenomanensis Episcopus Epist. 8.
Vita S. Petri Episcopi Policastrensis
apud Ughell. tom. 7. Ital. sacre pag.
266. Durandus Mimatensis lib. 4. cap.
35. n. 8. 9. Durandus Monachus, Mor-
nus de Sacris Ordinatis. pag. 278. Me-
nardus ad Gregorii M. Sacrament. pag.
319. Habertus ad Liturg. Georus ad
Eucholog. et alii. Nos etiam in Glossar.
med. Græcit. in *Πιζιόν*. De flabellis
vero, quæ *Buffadors* Itali vocant, exstat
locus insignis apud Gregor. Nazianz.
orat. 16. *Τὸν ἅγιον πνεῦμα ἀνεῖλον τὰς
πύλας οὐρανοῦ, καὶ ταῖς ἐκ γῆθεν
ἀνεῖλον τὸ πνεῦμα τῶν ἀρχῶν ἀναβύπτων.*
Vide Muscarius.*

2. **FLABELLUM**, Follis, Gall. *Soufflet*.
Comput. MS. fabr. S. Petri insul. ann.
1179. *Item organista pro reparacione
secreti et Flabellorum organorum eccle-
siae.* *iv. sol.*

* **FLABELLUS**, pro *Flabellum* in Vita
S. Fulgentii, Januarii tom. 1. pag. 38.
*Palmarum folis Flabellus sepiissime con-
terebat.*

* **FLABRALIS**, [Flabillis, ad flabrum

pertinens. *Prudent. Apotheos* 811. Cum
libet, in gelidum Flabris frigore ventum
Spiritus existit. Al. leg. *flabrare*, h. e.
flare, soffiare; ab *lausit flabro, as*.]

* **FLABRARIUS**, Ad flabrum seu fla-
bellum pertinens. Hinc *Flabrare frigus*,
Aura leniter refrigerans ad instar fla-
belli. *Aer tenuis Flabrare frigore flutu
suo cuncta refrigerans*, Concil. Hisp.
tom. 2. pag. 640.

* **FLABRI**, Perfecti, FLABRUM, Per-
fectum, FLABULOSI, Ventosi. Sic legen-
dum in Glossis Isidor. ubi perturbato-
duarum vocum ordine *Flabri, Flabu-
losi, ventosi, perfecti, Finbrum, Perfectum*.

* **FLACANA**, ANTIQUA, Scripturæ ge-
nus. Vide Scriptura.

* **FLACCENTIA**, Qui in iniquitate perse-
verant, in vel. Glossar. ex Cod. reg.
7641. *Leg. Flaccentes*.

* **FLACHIA**, Acta Capitularia MSS. Ec-
clesiæ Lugdun. ann. 1347. fol. 126. *Item
super quadam Flacha sita super terram
tachibalem hæredum Stephani Benen-
quidam e Gallobelgis atque etiam e
Burgundis Flache vocant locum humi-
dum et crenosum, qui incipit arcescere.*
V. Flaco 1. et Flacheta.]

* **FLACHE**, Locus aquis stagnantibus oppletus,
nostris *Flache*. Charta ad mort. ann. 1412.
in Reg. 166. Chartoph. reg. ch. 272. *Item
Jehan de la Mure tient un verney et une
Flache contigue. Certains grans fosses ou
Flaches, appellez doueres*. in Ch. ann.
1406. ex Chartul. Latiniac. fol. 24.
Flesque, eodem sensu. in Lit. remiss.
ann. 1417. ex Reg. 176. ch. 481. *Le sup-
pliant se desmarcha et sailly ou se mist
en une petite Flesque ou mauvais pas*
Aliud vero est *Flache* in Consuet. feriar.
Trecens. ex Cod. reg. 3812. 5. fol. 148.
r. *Li sas de pois et de warpit (infra
carpois) iij. den. et la Flache une obole*
Forte, vasis genus. Vide Flaco.

* **FLACIA**, Vide infra in Flaqueria.

* **FLACIATA**, Massiliensis Flansade,
Stragulum laneum, Gall. *Coverture de
laine*. Inventarium ann. 1396. ex Tabu-
lar. S. Victoris Massil. *Tres Flaciatas
veteres, xxxvi. nullavetas boni vini et
puri, etc.* Aliud ann. 1341. ex eodem Ta-
bular. *Item ser. Flaciatas tales, quales,
iv. calcitras, et viii. coissinos, etc.* Vide
Flansada, et Flaciata.

1. **FLACO**, Locus crenosus, vel aquis
stagnantibus oppletus, qui *flaccere*, seu
arescere incipit, unde forte etymon
Gallobelgæ, seu Picardi, *Flaque* dicunt.
Isaie 19. *Erunt irrigua ejus Flaccientia*,
i. crenitia. Monasticum Anglic. tom. 1.
pag. 269. *Aqua etiam per devotos civi-
tatis vicos a porta conflens occidentali
circa situm Monasterii, in paludem hog-
ridam congregata, et in lutum ex Flacone
diutina condensata, faforem ex se intole-
rabilem emittens, etc.* In Glossario Gr.
Lat. Sangermanensi. MS. lego *Laza,
Stegnum, ἰσθμὸς, ἰσθμὸς, ἰσθμὸς, ἰσθμὸς*
xx. Ubi forte leg. *Flaco*. Vide Flaciata,
et Nonium in Flacet.

2. **FLACO**, Species lagena, Gall. *Fla-
con*. Tabular. Rothom. apud Lobinell.
tom. 2. Hist. Britan. col. 73. *Secum de-
ferens duos Flacones optimi vini*. Annal.
Franc. Fuld. ann. 870. *Supprexit de loco
conventu, et quasi cum Flaconibus lu-
dum exercens, preparatas devitavit insi-
dias*. Ad mars. script. al. *Falconibus*.
*Locus convivi facit, ut credam retineri
debere Flaconibus notione exposita. Si
tamen ludus quispiam peculiaris esset
intelligendus, haud egre crederem fuisse
Ludum follium, Gall. *Ballons*; f. in b,
aut vicissim, non prorsus insolens in*

* **FLACON**, Tabular. Rothom. apud Lobinell.
tom. 2. Hist. Britan. col. 73. *Secum de-
ferens duos Flacones optimi vini*. Annal.
Franc. Fuld. ann. 870. *Supprexit de loco
conventu, et quasi cum Flaconibus lu-
dum exercens, preparatas devitavit insi-
dias*. Ad mars. script. al. *Falconibus*.
*Locus convivi facit, ut credam retineri
debere Flaconibus notione exposita. Si
tamen ludus quispiam peculiaris esset
intelligendus, haud egre crederem fuisse
Ludum follium, Gall. *Ballons*; f. in b,
aut vicissim, non prorsus insolens in*

* **FLACONIBUS**, Tabular. Rothom. apud Lobinell.
tom. 2. Hist. Britan. col. 73. *Secum de-
ferens duos Flacones optimi vini*. Annal.
Franc. Fuld. ann. 870. *Supprexit de loco
conventu, et quasi cum Flaconibus lu-
dum exercens, preparatas devitavit insi-
dias*. Ad mars. script. al. *Falconibus*.
*Locus convivi facit, ut credam retineri
debere Flaconibus notione exposita. Si
tamen ludus quispiam peculiaris esset
intelligendus, haud egre crederem fuisse
Ludum follium, Gall. *Ballons*; f. in b,
aut vicissim, non prorsus insolens in*

* **FLACONIBUS**, Tabular. Rothom. apud Lobinell.
tom. 2. Hist. Britan. col. 73. *Secum de-
ferens duos Flacones optimi vini*. Annal.
Franc. Fuld. ann. 870. *Supprexit de loco
conventu, et quasi cum Flaconibus lu-
dum exercens, preparatas devitavit insi-
dias*. Ad mars. script. al. *Falconibus*.
*Locus convivi facit, ut credam retineri
debere Flaconibus notione exposita. Si
tamen ludus quispiam peculiaris esset
intelligendus, haud egre crederem fuisse
Ludum follium, Gall. *Ballons*; f. in b,
aut vicissim, non prorsus insolens in*

* **FLACONIBUS**, Tabular. Rothom. apud Lobinell.
tom. 2. Hist. Britan. col. 73. *Secum de-
ferens duos Flacones optimi vini*. Annal.
Franc. Fuld. ann. 870. *Supprexit de loco
conventu, et quasi cum Flaconibus lu-
dum exercens, preparatas devitavit insi-
dias*. Ad mars. script. al. *Falconibus*.
*Locus convivi facit, ut credam retineri
debere Flaconibus notione exposita. Si
tamen ludus quispiam peculiaris esset
intelligendus, haud egre crederem fuisse
Ludum follium, Gall. *Ballons*; f. in b,
aut vicissim, non prorsus insolens in*

* **FLACONIBUS**, Tabular. Rothom. apud Lobinell.
tom. 2. Hist. Britan. col. 73. *Secum de-
ferens duos Flacones optimi vini*. Annal.
Franc. Fuld. ann. 870. *Supprexit de loco
conventu, et quasi cum Flaconibus lu-
dum exercens, preparatas devitavit insi-
dias*. Ad mars. script. al. *Falconibus*.
*Locus convivi facit, ut credam retineri
debere Flaconibus notione exposita. Si
tamen ludus quispiam peculiaris esset
intelligendus, haud egre crederem fuisse
Ludum follium, Gall. *Ballons*; f. in b,
aut vicissim, non prorsus insolens in*

* **FLACONIBUS**, Tabular. Rothom. apud Lobinell.
tom. 2. Hist. Britan. col. 73. *Secum de-
ferens duos Flacones optimi vini*. Annal.
Franc. Fuld. ann. 870. *Supprexit de loco
conventu, et quasi cum Flaconibus lu-
dum exercens, preparatas devitavit insi-
dias*. Ad mars. script. al. *Falconibus*.
*Locus convivi facit, ut credam retineri
debere Flaconibus notione exposita. Si
tamen ludus quispiam peculiaris esset
intelligendus, haud egre crederem fuisse
Ludum follium, Gall. *Ballons*; f. in b,
aut vicissim, non prorsus insolens in*

* **FLACONIBUS**, Tabular. Rothom. apud Lobinell.
tom. 2. Hist. Britan. col. 73. *Secum de-
ferens duos Flacones optimi vini*. Annal.
Franc. Fuld. ann. 870. *Supprexit de loco
conventu, et quasi cum Flaconibus lu-
dum exercens, preparatas devitavit insi-
dias*. Ad mars. script. al. *Falconibus*.
*Locus convivi facit, ut credam retineri
debere Flaconibus notione exposita. Si
tamen ludus quispiam peculiaris esset
intelligendus, haud egre crederem fuisse
Ludum follium, Gall. *Ballons*; f. in b,
aut vicissim, non prorsus insolens in*

* **FLACONIBUS**, Tabular. Rothom. apud Lobinell.
tom. 2. Hist. Britan. col. 73. *Secum de-
ferens duos Flacones optimi vini*. Annal.
Franc. Fuld. ann. 870. *Supprexit de loco
conventu, et quasi cum Flaconibus lu-
dum exercens, preparatas devitavit insi-
dias*. Ad mars. script. al. *Falconibus*.
*Locus convivi facit, ut credam retineri
debere Flaconibus notione exposita. Si
tamen ludus quispiam peculiaris esset
intelligendus, haud egre crederem fuisse
Ludum follium, Gall. *Ballons*; f. in b,
aut vicissim, non prorsus insolens in*

* **FLACONIBUS**, Tabular. Rothom. apud Lobinell.
tom. 2. Hist. Britan. col. 73. *Secum de-
ferens duos Flacones optimi vini*. Annal.
Franc. Fuld. ann. 870. *Supprexit de loco
conventu, et quasi cum Flaconibus lu-
dum exercens, preparatas devitavit insi-
dias*. Ad mars. script. al. *Falconibus*.
*Locus convivi facit, ut credam retineri
debere Flaconibus notione exposita. Si
tamen ludus quispiam peculiaris esset
intelligendus, haud egre crederem fuisse
Ludum follium, Gall. *Ballons*; f. in b,
aut vicissim, non prorsus insolens in*

* **FLACONIBUS**, Tabular. Rothom. apud Lobinell.
tom. 2. Hist. Britan. col. 73. *Secum de-
ferens duos Flacones optimi vini*. Annal.
Franc. Fuld. ann. 870. *Supprexit de loco
conventu, et quasi cum Flaconibus lu-
dum exercens, preparatas devitavit insi-
dias*. Ad mars. script. al. *Falconibus*.
*Locus convivi facit, ut credam retineri
debere Flaconibus notione exposita. Si
tamen ludus quispiam peculiaris esset
intelligendus, haud egre crederem fuisse
Ludum follium, Gall. *Ballons*; f. in b,
aut vicissim, non prorsus insolens in*

* **FLACONIBUS**, Tabular. Rothom. apud Lobinell.
tom. 2. Hist. Britan. col. 73. *Secum de-
ferens duos Flacones optimi vini*. Annal.
Franc. Fuld. ann. 870. *Supprexit de loco
conventu, et quasi cum Flaconibus lu-
dum exercens, preparatas devitavit insi-
dias*. Ad mars. script. al. *Falconibus*.
*Locus convivi facit, ut credam retineri
debere Flaconibus notione exposita. Si
tamen ludus quispiam peculiaris esset
intelligendus, haud egre crederem fuisse
Ludum follium, Gall. *Ballons*; f. in b,
aut vicissim, non prorsus insolens in*

* **FLACONIBUS**, Tabular. Rothom. apud Lobinell.
tom. 2. Hist. Britan. col. 73. *Secum de-
ferens duos Flacones optimi vini*. Annal.
Franc. Fuld. ann. 870. *Supprexit de loco
conventu, et quasi cum Flaconibus lu-
dum exercens, preparatas devitavit insi-
dias*. Ad mars. script. al. *Falconibus*.
*Locus convivi facit, ut credam retineri
debere Flaconibus notione exposita. Si
tamen ludus quispiam peculiaris esset
intelligendus, haud egre crederem fuisse
Ludum follium, Gall. *Ballons*; f. in b,
aut vicissim, non prorsus insolens in*

* **FLACONIBUS**, Tabular. Rothom. apud Lobinell.
tom. 2. Hist. Britan. col. 73. *Secum de-
ferens duos Flacones optimi vini*. Annal.
Franc. Fuld. ann. 870. *Supprexit de loco
conventu, et quasi cum Flaconibus lu-
dum exercens, preparatas devitavit insi-
dias*. Ad mars. script. al. *Falconibus*.
*Locus convivi facit, ut credam retineri
debere Flaconibus notione exposita. Si
tamen ludus quispiam peculiaris esset
intelligendus, haud egre crederem fuisse
Ludum follium, Gall. *Ballons*; f. in b,
aut vicissim, non prorsus insolens in*

* **FLACONIBUS**, Tabular. Rothom. apud Lobinell.
tom. 2. Hist. Britan. col. 73. *Secum de-
ferens duos Flacones optimi vini*. Annal.
Franc. Fuld. ann. 870. *Supprexit de loco
conventu, et quasi cum Flaconibus lu-
dum exercens, preparatas devitavit insi-
dias*. Ad mars. script. al. *Falconibus*.
*Locus convivi facit, ut credam retineri
debere Flaconibus notione exposita. Si
tamen ludus quispiam peculiaris esset
intelligendus, haud egre crederem fuisse
Ludum follium, Gall. *Ballons*; f. in b,
aut vicissim, non prorsus insolens in*

* **FLACONIBUS**, Tabular. Rothom. apud Lobinell.
tom. 2. Hist. Britan. col. 73. *Secum de-
ferens duos Flacones optimi vini*. Annal.
Franc. Fuld. ann. 870. *Supprexit de loco
conventu, et quasi cum Flaconibus lu-
dum exercens, preparatas devitavit insi-
dias*. Ad mars. script. al. *Falconibus*.
*Locus convivi facit, ut credam retineri
debere Flaconibus notione exposita. Si
tamen ludus quispiam peculiaris esset
intelligendus, haud egre crederem fuisse
Ludum follium, Gall. *Ballons*; f. in b,
aut vicissim, non prorsus insolens in*

* **FLACONIBUS**, Tabular. Rothom. apud Lobinell.
tom. 2. Hist. Britan. col. 73. *Secum de-
ferens duos Flacones optimi vini*. Annal.
Franc. Fuld. ann. 870. *Supprexit de loco
conventu, et quasi cum Flaconibus lu-
dum exercens, preparatas devitavit insi-
dias*. Ad mars. script. al. *Falconibus*.
*Locus convivi facit, ut credam retineri
debere Flaconibus notione exposita. Si
tamen ludus quispiam peculiaris esset
intelligendus, haud egre crederem fuisse
Ludum follium, Gall. *Ballons*; f. in b,
aut vicissim, non prorsus insolens in*

* **FLACONIBUS**, Tabular. Rothom. apud Lobinell.
tom. 2. Hist. Britan. col. 73. *Secum de-
ferens duos Flacones optimi vini*. Annal.
Franc. Fuld. ann. 870. *Supprexit de loco
conventu, et quasi cum Flaconibus lu-
dum exercens, preparatas devitavit insi-
dias*. Ad mars. script. al. *Falconibus*.
*Locus convivi facit, ut credam retineri
debere Flaconibus notione exposita. Si
tamen ludus quispiam peculiaris esset
intelligendus, haud egre crederem fuisse
Ludum follium, Gall. *Ballons*; f. in b,
aut vicissim, non prorsus insolens in*

* **FLACONIBUS**, Tabular. Rothom. apud Lobinell.
tom. 2. Hist. Britan. col. 73. *Secum de-
ferens duos Flacones optimi vini*. Annal.
Franc. Fuld. ann. 870. *Supprexit de loco
conventu, et quasi cum Flaconibus lu-
dum exercens, preparatas devitavit insi-
dias*. Ad mars. script. al. *Falconibus*.
*Locus convivi facit, ut credam retineri
debere Flaconibus notione exposita. Si
tamen ludus quispiam peculiaris esset
intelligendus, haud egre crederem fuisse
Ludum follium, Gall. *Ballons*; f. in b,
aut vicissim, non prorsus insolens in*

* **FLACONIBUS**, Tabular. Rothom. apud Lobinell.
tom. 2. Hist. Britan. col. 73. *Secum de-
ferens duos Flacones optimi vini*. Annal.
Franc. Fuld. ann. 870. *Supprexit de loco
conventu, et quasi cum Flaconibus lu-
dum exercens, preparatas devitavit insi-
dias*. Ad mars. script. al. *Falconibus*.
*Locus convivi facit, ut credam retineri
debere Flaconibus notione exposita. Si
tamen ludus quispiam peculiaris esset
intelligendus, haud egre crederem fuisse
Ludum follium, Gall. *Ballons*; f. in b,
aut vicissim, non prorsus insolens in*

* **FLACONIBUS**, Tabular. Rothom. apud Lobinell.
tom. 2. Hist. Britan. col. 73. *Secum de-
ferens duos Flacones optimi vini*. Annal.
Franc. Fuld. ann. 870. *Supprexit de loco
conventu, et quasi cum Flaconibus lu-
dum exercens, preparatas devitavit insi-
dias*. Ad mars. script. al. *Falconibus*.
*Locus convivi facit, ut credam retineri
debere Flaconibus notione exposita. Si
tamen ludus quispiam peculiaris esset
intelligendus, haud egre crederem fuisse
Ludum follium, Gall. *Ballons*; f. in b,
aut vicissim, non prorsus insolens in*

* **FLACONIBUS**, Tabular. Rothom. apud Lobinell.
tom. 2. Hist. Britan. col. 73. *Secum de-
ferens duos Flacones optimi vini*. Annal.
Franc. Fuld. ann. 870. *Supprexit de loco
conventu, et quasi cum Flaconibus lu-
dum exercens, preparatas devitavit insi-
dias*. Ad mars. script. al. *Falconibus*.
*Locus convivi facit, ut credam retineri
debere Flaconibus notione exposita. Si
tamen ludus quispiam peculiaris esset
intelligendus, haud egre crederem fuisse
Ludum follium, Gall. *Ballons*; f. in b,
aut vicissim, non prorsus insolens in*

* **FLACONIBUS**, Tabular. Rothom. apud Lobinell.
tom. 2. Hist. Britan. col. 73. *Secum de-
ferens duos Flacones optimi vini*. Annal.
Franc. Fuld. ann. 870. *Supprexit de loco
conventu, et quasi cum Flaconibus lu-
dum exercens, preparatas devitavit insi-
dias*. Ad mars. script. al. *Falconibus*.
*Locus convivi facit, ut credam retineri
debere Flaconibus notione exposita. Si
tamen ludus quispiam peculiaris esset
intelligendus, haud egre crederem fuisse
Ludum follium, Gall. *Ballons*; f. in b,
aut vicissim, non prorsus insolens in*

* **FLACONIBUS**, Tabular. Rothom. apud Lobinell.
tom. 2. Hist. Britan. col. 73. *Secum de-
ferens duos Flacones optimi vini*. Annal.
Franc. Fuld. ann. 870. *Supprexit de loco
conventu, et quasi cum Flaconibus lu-
dum exercens, preparatas devitavit insi-
dias*. Ad mars. script. al. *Falconibus*.
*Locus convivi facit, ut credam retineri
debere Flaconibus notione exposita. Si
tamen ludus quispiam peculiaris esset
intelligendus, haud egre crederem fuisse
Ludum follium, Gall. *Ballons*; f. in b,
aut vicissim, non prorsus insolens in*

* **FLACONIBUS**, Tabular. Rothom. apud Lobinell.
tom. 2. Hist. Britan. col. 73. *Secum de-
ferens duos Flacones optimi vini*. Annal.
Franc. Fuld. ann. 870. *Supprexit de loco
conventu, et quasi cum Flaconibus lu-
dum exercens, preparatas devitavit insi-
dias*. Ad mars. script. al. *Falconibus*.
*Locus convivi facit, ut credam retineri
debere Flaconibus notione exposita. Si
tamen ludus quispiam peculiaris esset
intelligendus, haud egre crederem fuisse
Ludum follium, Gall. *Ballons*; f. in b,
aut vicissim, non prorsus insolens in*

* **FLACONIBUS**, Tabular. Rothom. apud Lobinell.
tom. 2. Hist. Britan. col. 73. *Secum de-
ferens duos Flacones optimi vini*. Annal.
Franc.

Eodem anno multa millia Flagellatorum prodierunt in mundum, dicentes, si in tali secta per unum mensem versaretur. Vide Odoricum Rainald. ann. 1260. num. 11. Floruit etiam secta alia ejusdem appellationis sub annum 1349. Fratrum Flagellatorum nempe, qui nulla populi vel Ecclesie auctoritate, publicam penitentiam suscipiebant. Hi vexillum Domini cum crucibus ante se portantes, et Ecclesius bis in die intrantes, se omnibus vestibus nudabant, solis pudenda honeste velatis, et tunc seipsos ante et retro, sed praece in scapulis, cum flagellis coriaceis, habentibus aculeos ferros in extremis nodis dure percutebant, sanguinem propterea effudit, et sic seipsos flagellando cantilenas Deo canebant in vulgari. Numquam etiam dormiendo perneclarent in illo loco, ubi pridie quieverunt. Et nullus scire potuit, qui sectam hanc inchoaverit, quam tandem Clemens VI. PP. interdixit, cuius exstat in eam rem Diploma, datum Avenione 13. Kl. Nov. ann. 8. Haec fore Joannes a Leidis lib. 20. cap. 13. De hac secta agunt passim Scriptores. Vita Baldvini Lutsemburg. Archiep. Trovir. lib. 3. cap. 9. Vita Clementis VI. PP. pag. 93. Henricus Reddorsensis ann. 1347. Gobeinus Persona in Cosmodromio aetate 6. cap. 69. Continuator Nangii Latinus, Lancelolus Norpovius in Chr. Marciano, Radulfus de Rivo in Engelberto a Marca cap. 3. Albertus Argentin. ann. 1349. Magnum Chr. Belg. ann. 1349. Speculum Hist. MS. Joannis Abbat. Laudun. lib. 11. cap. 72. Hist. Landgrav. Thuringiae cap. 105. etc. sed praeter ceteros Continuator Nangii vernaculus sub ann. 1347. ubi complures eorum regulae articulos Latine exaratos refert, ut et cantus ipsos vernaculos, seu Gallicis versibus compositos, quos, cum se flagellarent, concinebant. Scripsit Joannes Gerson Epistolam contra ejusmodi sectam se flagellantium. Vide Tritarum societatis. Vide in Parententes et Verberato.

1. **FLAGELLUM**, quo frumentum teritur, vulgo Fleau. S. Hieronymus in cap. 28. Esai. Sed virga excutuntur et baculo, quo vulgo Flagella dicuntur. Translatio S. Joann. Reomaensis n. 9. Repente in coenaculo assurgit, Flagellum excussorium caput, passimque interdito noctis spatio excutere, velut in area cepit. Vita S. Ermenlandi Abb. Flagellum accipiens, in arcam, annonant tritu aturus, ingreditur. Occurrit praeterea in Chronico Andrensi pag. 666. Le Roman du Renard MS.

Qui porte tuel, qui porte hache,
Qui Flaet et baston l'espines.

[Perceval apud Borellum]

Fourche, ou Flaet, ou pic, ou mare.

Vide Fustis.

Flagéau, in Lit. remiss. ann. 1478.

ex Reg. 26. Chartoph. reg. ch. 107.

Ung. Flagéau, duquel il battoit son blé, etc.

2. **FLAGELLUM**, Flagello frumentum excutere. Vox Plinio nota. Custumar.

Prioratus Lewensis apud Speimannum in V. Corrodium. Omnis molinarum in eadem ecclesia ad porta, dum correctum Prioris.

Flagellabat per bendana. Prioris per unum dieo non correctio domini.

3. **FLIER**, in Lit. remiss. ann. 1391. ex Reg. 141. Chartoph. reg. ch. 89. Teilla.

Toute prout une verge a Flier de meslier et ceoist audit Petit pour le flier.

4. **FLAGELLUM**, Reda, quadriga, que sentiet ab auriga flagellum tenente re-

gitur. Lex 5. Cod. Th. de Curiosis (6, 21). Per singulas redas, id est, quas Quadrigas, vel Flagella appellant. Ut porro Rheda Flagella dicebantur, ita vice versa Rheda dicebat flagella siquidem ita emendare liceat in Vita S. Nicolai Studitae pag. 912. Κρίση τοσούτων και τα τεσούτα ζώοντα, και τών άδύτων εκτελεσθέντων: έλαξε παρτίσητα. Ubi edit, έλαξε. Vide Rheda. Bene se habere έλαξε docet Cangius in Glossar. med. Graecit. voce έλαξε, col. 1287.

3. **FLAGELLUM**, Genus bellicet crepitaculi, sive tintinnabuli, quod Indi in praelis concutiebant ad speciem Barbarici ejusdem tympani: de quo ita scribit Suidas: Τυβη Indi non utuntur, sed pro us sunt Flagella, quae excutunt in aerem, et tympana item horribilem quemdam lumbum emittentia. Haec post Carolum de Aquino in Lex milit.

4. **FLAGELLUM**, FLAGELLA, Summitates vitium et fructuum, sic dicta, quia flatu agitentur. Jo. de Janua. [ex Isidor. Orig. lib. 17. cap. 5. sect. 8. Vide Forcellinum.]

FLAGELLA CAPILLORUM, crinium. Vide Crinit.

5. **FLAGELLUM**, Virga ferrea claudens portis apta. Gall. Fleau, alias Flayau vel Flayel. Comput. MS. S. Vulfr. Abavil. ann. 1439. Item dicto Petro pro quadam serrura nova, cum cramponibus ad bendas Flagello dicebat porte apposita cum clavi, vj. sol. Pellag. de Doung ann. 1348. ex Charta. 21. Corb. Chacun Flayau doit un denier. Lit. remiss. ann. 1451. in Reg. 184. Chartoph. reg. ch. 100. Icclui Solet se bouta et lanca desous: le Flayel du feuillet de la dite porte, qui estoit clos.

6. **FLAGELLUM**, Virga seu baculus, jurisdictionis insigne. Ordo eccl. Ambr. Mediol. an. circ. 1190. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. aevi col. 862. In fine vero subponitur laicalis ferula, videlicet vicecomitis, qui... praecedit archiepiscopum, parando sibi viam servitoribus suis, praecedentibus eum cum Flagellis lignis et scissis.

7. **FLAGELLUM**, S. AMBROSII, Quod et Scutica dicitur, ibid. col. 878. Qui portat crucem auream et Scuticam sancti Ambrosii. Status eccl. Metropol. ibid. col. 858. Prior vero horum defert pluriale temporibus debitis et Flagellum S. Ambrosii. Vide Ambrosii et in Moneta.

8. **FLAGELLUM**, Vide infra Fleolum.

9. **FLAGELLUS**, Strages, occisio, Gallice Carnage. Chronicon Parmense ad ann. 1280. apud Murator. tom. 9. col. 735. In quo conflictu Flagellus fuit valde magnus et incredibilis, et mortui plures D.

10. **FLAGIA**, Flagella ex boum seu taurorum cornis. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7611. Flagias, tauricas. Vide Taurica.

11. **FLAGITARE**, Accusare, quomodo hanc vocem usurpat Facitus lib. 17. Carol. Engelenheimense ann. 948. cap. 5. Ut nullus Latorum Presbiterum Flagitare, seu fatigare, vel aliquam sibi injuriam inferre audeat.

12. **FLAGITARE**, Vigilare, examinare. Epist. Joannis PP. VII. inter Acta SS. Benedict. saec. 1. part. 1. pag. 712. Ad hanc sedem Apostolicam simul occurrant, ut ampliori Concilio Flagitetur ac decidatur, quod haec tenus non valuit terminari. Vide Flagitatio.

13. **FLAGITATIO**, diligenter, studiose, sedulo. Charta Ecclesiae Carnot. pro Bernardo Abbate Fironensi ann. 1110. apud Mabill. tom. 5. Annal. Benedict. pag. 180. Virgines a deo quas varipes et sacrosanctas sepebatitur omnium aromatatum

odor, quas Flagitatio duobus perpensantes diebus, ad extremum quoniam haec visiones essent... solerter discutientibus, etc. Vide Flagitare 2.

1. **FLAGIUM**, Charta vetus apud Stephanotium tom. 3. Antiq. Pictav. MSS. pag. 413. Delegavi quatinus pius Redemptoris gremii amplector, et diemque magis restauracionis geenna conoquo sulfuris inleus peragam, quia presenti seculo oneratur Flagii serculo (Flagitio serculo) ne in eum peristar hujus almi suffragium cunctari magni advocatus opere ejusque de magnis piaculis dimissum.

2. **FLAGO**, Idem quod Flaco 2. Gall. Flacon, Angl. Flagon, Species lagenae. Occurrit apud Rymerum tom. 11. pag. 196. col. 1. Vide Flaco.

3. **FLAGOR**, quasi Flagror, Ardor, nectium vocabulum a Flagrare, nisi mavis esse pro Fragor. Flagor concupiscentiae, apud Baluz. tom. 6. Miscell. pag. 326.

4. **FLAGOR**, Miscellus, in Glossis MSS.

5. **FLAGRANTER**, [Ardeniter, cupide. Front. ad Antonia. Aug. (edente iterum A Maio) ep. 2. Et spondeo, quanto saepius audierit, tanto Flagrantius amabit. Ammian. 31. 10. Germani exarsere Flagrantius. Tacit. 1. Ann. 3. Destinare consules, specie recusantis, Flagrantius sime cupiverat.]

6. **FLAGRARE**, pro Fragrare. Appendix ad Agnelli Librum Pontif. apud Murator. tom. 2. pag. 189. col. 1. Marcellinus XI. justus et timoratus, cujus tanta corporis ordinamenta Flagrarunt, ut pretiosissimae myrrha incensum sepelientium naves sentirent.

7. **FLAGRATOR**, [Qui mercede flagris caedi se permittit. Fest.]

8. **FLAGRIONES**, φλαγριων. Gloss. Lat. Gr. Nonius. Flagriones dicti sunt servi, quod flagris subjecti sunt, ut verberones a verberibus. Hoc vocabulo usus est Afranius.

9. **FLAGURRERE**, φλαγυ. Ferre. Gloss. Lat. Graec. Sangerm. MSS.

10. Adde ex Castigat. ad utrumque Glossar. pro Flagurrit, φλαγυ, leg. flagrat, φλαγυ.

11. **FLAGUS**, f. Ora, aestuarium, fluentium, ut Flea 2. Annal. Victor. MSS. ad ann. 1367. Divino sibi assistente presidio pervenit (Urbanus PP. V.) feliciter ad portum seu Flagum Corti die tui, mensis Junii. Flage vero pro Culina, ut videtur, in Lit. remiss. ann. 1483. ex Reg. 158. Chartoph. reg. ch. 82. Le suppliant et aucuns a tres entrent en la maison d'un tavernier, et trouverent ou Flage d'ouge d'icelle lekt Casin.

12. **FLAHO**, sigilli genus, apud Majoricensis. Leges Palatinae Jacobi II. Regis Majoris inter Acta SS. Junii tom. 3. pag. LXVIII. Ordinarius igitur in Cancellaria nostra modum triplicem sigillandi, videlicet ut quandoque cum bulla plumbea vel aurea, quandoque cum magno sigillo, habente duas impressiones aequaliter ab utroque latere imprensiones, licet impressio sit dissimilis et diversa, quod quidem sigillum Flafo vulgariter nominatur, quandoque vero cum alio sigillo minori, quod sigillum commune dicitur.

13. **FLALLUM**, Molin à poivre. Glossar. Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. reg. 1121.

14. **FLAMBARDUS**, Ordinem Vitalis lib. 8. pag. 678. de quodam Ranulfo, viro arroganti. Temereque majoribus, quasi a Roberto Dispensatore regno Flambardus cognominatus est, quod vocabulum et secundum mores eius et a tus quasi propheticæ collatum est: flamma quippe ardens, multis

factis intulit genti novos ritus, quibus crudeliter oppressit populorum ceteros, etc.

¶ **FLAMMARDUM** eundem Ranulfum vocat Ivo Carnot. Epist. 157: Quod in Ecclesia Lucovensi paternitas vestra poterit agnoscere, quam jam per plures annos Ranulfus agnomine Flammardus, Dunelmensis Episcopus inaudito invasione genere occupavit, qui duos filios suos viz. duodennos accepto pastoralis baculo a Comitibus Normannorum predictae Ecclesiae intrudi fecit, ea conditione, ut si primogenitus moreretur, Judaico more in Episcopatum alter alteri subrogaretur. A patre Flammardo filios Flammigeros appellat idem Ivo Ep. 149. Cum et ipsos Flammigeros pueros de predicta Ecclesia episcopi fecerit.

¶ **FLAMBELLUM**, Fax, tæda, funale. Reg. e. r. Andeg. ad ann. 1143. in vita Math. Menag. pag. 92. Centum librae cere operata in torchus, Flambellus et bogia. Proces. Egid. de Rays. ann. 1140. fol. 139. r. ex Bibl. reg. Quadam nocte post carnem habentes lumen in Flambello cere, etc. Flameron, Candelæ seu lampadis species, in Stat. ann. 1358. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 565. Flambarâ vocant Droecenses lignum furno, cortice avulso, exsecatum atque ad medium usque fissum, quod in vigilia Natalis Domini accensum ceteris populisque defertur circa forum tectum ejusdem civitatis, supplicantium ordine, quamvis festinanter, procedentes ad ecclesiam, ante cuius portam projiciuntur hujusmodi faeces, ubi absumuntur, clero decantante hymnum. Veni Redemptor gentium, et populo conclamante Noël, Noël. Minus religiose idem ritus apud Cadomenses aliosque eorum vicinos peragitur. Pauci tunc cum peticis, quibus palea atligata accenditur, viridaria perecurrunt arbores, quasque fructiferas circumcunctes hunc rhythmum vociferando.

Taurus et mulota,
Sortes de nos elos,
Smon je vous t'abrara la barbe et les os.

Hæc post Mercur. Franc. ann. 1740 mens. Febr. pag. 296. et April. pag. 669. Vide supra in *Brando* 1.

¶ **FLAMBETER**, vero, appellari videtur quicquid levi igne coctum est seu ustulatum, in Ordinat. hospit. reg. ann. 1286. ex Reg. sign. Noster Cam. Comput. Paris. fol. 53. v. Item souffleurs deus, desquels l'un sera moigneus, et manjeront a court et prandront le Flambeter, en tele maniere que le potage n'en vaille pi.

¶ **FLAMBORUM**, Idem fere, ut videtur quod nostris Regiment, Legio. Epist. Lauri Quirini de Turci potentia ad Pium PP. II. ex Bibl. Regia. Exercitus autem hostilis, ut diligentissima atque exactissima cura indagare potuimus, hic est verus indubitatæque divinus per Flambura, quibus solitari, quos illi Timarati vel Timaratores appellant possunt. Asianus itaque exercitus in hæc Flambura est. Flamburum Attaliae habet subsidias xv. Capita ordinum xl. equites III. cccc. etc.

¶ **FLAMEOLUM**, FLAMEUM, FLAMEUS. Vide in *Flamines*.

¶ **FLAMENTUM** [Idem ac flamen, hæc poetica, illa prosaica vox. Fulgent. 1. Mythol. præf. Egredimur nautarum more, quos tempestatum Flamento contractos exoptata reduces excipit ripa.]

¶ **FLAMICA**, Placenta species. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7679. Flamica, Flamiche, a flamma. Lit. remiss. ann. 1382 in Reg. 120. Chartoph. reg. ch. 248

Prindrent une Flamiche tant seulement, en la valeur de cinq deniers. Tournois.

¶ **FLAMIGEUS**, Subrubeus, ut videtur. Gall. Rougeatre. Stat. ann. 1317. in Reg. A. Cam. Comput. Paris. fol. 197. r. Numerus et qualitas eorundem (animalium) utrum nigra vel alba, lanigera vel tonsa, de lana Flamicæ vel grossa, etc.

¶ **FLAMINA**, Vexilla Ecclesiarum, Flammula. Wolfardus lib. 3. de Mirac. S. Walburgis num. 11: Dum paratis omnibus cruceis a fidelibus offerrentur, ut ipsa etiam juncta plebis dominicæ agmini prævia atque signifera Flamina sequeretur. Occurrit præterea lib. 4. n. 4. [Miracula S. Richardi April. tom. 3. pag. 43.] Induti candidis sericis vestibus cum Flaminibus et crucibus et omni decore compositi, etc.]

¶ **FLAMINARE**, Incendere, in Gloss. Isid. et Pithæi, Flammis urere. Vide *Flammari*.

¶ **FLAMINES**, Episcopi, in Concilio Eliberitano cap. 2. 3. I. Gloss. Lat. Gr. Flamines, itzuz.

¶ **FLAMEUS**, Premier ministre de choses sacrées, saintes, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm.

¶ **FLAMINEUM**, Gloss. Sax. Ælfrici: Flammecolion vel Flamineum, biseopes huf. i. Episcopi mitra. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm.: Flameum, bande de voile, ou aournement nupcial. Flameolion, Petite dyademe, ou petit paille, fermail petit, ou couvrechief. Flammecolion juvenali est amictus quo nova nupta tegi solebat. Pro velo Flamineum usurpat Frigidodus in Vita S. Wilfridi sec. 4. Bened. part. 1. pag. 725.] Vide Jo. de Janua in *Flamineum*.

¶ **FLAMINIUM**, Sacerdotium, Flaminis dignitas, in leg. 21. Cod. Th. de Decurionibus (12. 1.) et apud Tertull. de Spectac. cap. 12. et Sidon. lib. 5. Ep. 7. vox nota etiam Valerio Maximo et A. Gellio. [Gloss. Lat. Gall. Sangerman.: Flaminium, office de Prestre.] Flaminium habent veteres aliquot Inscriptiones et Isidorus, [cujus Auctarium a Jansonio editum habet: Flaminium, Honos qui datur Flaminibus. Occurrit præterea apud Sidoniam lib. 5. Epist. 7: Hi sunt, qui invident tunicatis oia, prædia provincialibus, Flaminia municipibus.]

¶ **FLAMINIS HONOR**, in Gloss. Ælfrici, biseoplic wriscipe: id est, Episcopalis dignitas. Jo. de Janua habet *Flamineus*, in *Flamen*.

¶ **FLAMINEE**, f. Edes Ecclesiis proximæ, in quibus olim Clerici habitare solebant. Sic apud Gellium lib. 10. cap. 5. Flaminia significat domum Flaminis Dialis. Ita Bollandi Continuator Julii tom. 4. pag. 391. in hæc Translationis S. Philastrii verba. Omnes ostiarii religiosorum locorum et domus proximæ Flaminis testari, si memoria retinent, possunt.

¶ **FLAMINATUS**, Sacris ac Episcopalibus vestibus indutus, et mitra caput tectus. Missa vetus ex Cod. Ratoldi Abbatis Corbeiensis apud Menardum: Cum omni quoque diligentia Episcopus veneretur a suis. Eo autem rationabiliter Flamineato, accedat ordinatum omnis processu.

¶ **FLAMINEUM**, Will. Malmesbur. lib. 4. Hist. Angl. pag. 127. de quibusdam Monachis: Nihil pelliceum aut lineum vestiant, nec illud, quod subtiliter teritur laneum, quod nos Flamineum vocamus. Sed ibi legendum flamineum. Vide in hæc voce [Anglis Flannel, nostris Flanelle, pannus est subtilior notissimus,

qui voce Flamineum apte significari potest.] Vide *Flaneta*.

¶ **FLAMINGENSES**, Belgæ, Flandri. Per factum guerrarum regni nostri contra Flamingenses, in Charta ann. 1368. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 146. Vide *Flaminghus*.

¶ **FLAMINGHUS**, FLAMINGUS, Belgæ, Flander, Gall. Flamand. Legitur Flaminghus apud Murator. tom. 7. col. 708. in libro Bernardi Thesaurarii de Acquisitione Terræ sanctæ. Flamingus in Privilegio Leduini Abb. S. Vedasti Atreb. ann. 1096. in ejusd. loci Chartulario V. pag. 243. in Litteris Philippi Pulcri Franc. Regis apud D. Brussel tom. 1. de Feudorum usu pag. 419. Vide Valesium in Notit. Galliarum voce *Flan-dria*, [et Hattaus. Glossar. German. col. 461. supra *Flamingenses*.]

¶ **FLAMINIUS**, FLAMINIUM. Vide *Flamines*.

¶ **FLAMITA**, Sacerdotissa. Jo. de Janua. Videtur legendum *Flamina*, ut est in veteri Inscript. 439. 9.

¶ **FLAMMABUNDUS**, Flammeus, apud Martian. Capellam.

¶ **FLAMMARDUS**. Vide *Flambardus*.

¶ **FLAMMEA**, Lancea. Jansson. in Auctario Gloss. Isidori.

¶ Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641: *Flammea*, virgitas, vel lancea.

¶ **FLAMMEOLUM**. Vide in *Flamines*.

¶ **FLAMMERIARI**, Flammis aduri, seu ad flammam admoveri: Gallis, estre Flamboyé. Raymundus de Agiles pag. 178. Auri vero diutissime torti, et ignibus adusti Flammeriabantur. Flammare, pro flammis adurere, dixit Tacitus. Aut crucibus affixi, aut Flammandi.

¶ *Flamer* vero, pro Scalpello, vulgo *Flammetta*, alias *Flime* dicto, aperire. Glossar. Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. reg. 4130: *Lanceola*, est ferrum subtile, cum qua vena aperitur, Gallice *Flime*. Lit. remiss. ann. 1400. in Reg. 135. Chartoph. reg. ch. 43: *Survint une apostume ou bosse audit Geoffroy, laquelle il fit fendre et Flamer à un barbier*. Vide *Flebotomare*.

¶ **FLAMMESCERE**, Inflammari. *Flammescat igne charitas*, in Hymno Tertii inter Ambrosianos. Occurrit etiam in Appendice de S. Humilitate, Marti tom. 7. pag. 831. Sed activa significatione *Charitate namque qua Deus eum Flammescit, ardet continuo*.

¶ **FLAMMEUM**, Fax, tæda, funale. Comput. MS. *redecime* S. Petri Insul ann. 1421. *Pro duobus Flammis, sive Flambeaux, ponderis scilicet lib. emptis ad conducendum collegium, pro libra vj. sol. vj. den. xl. sol. vj. den.* Vide supra *Flambellum*.

¶ **FLAMMEUS**, Iratus, in vet. Gloss. MS. apud Goldastum ad S. Valerian.

¶ **FLAMMICOMANS**, Flammante coma præditus. Juvenus in Matthæum cap. 23. de decem virginibus.

Ornato occincto talarum Flammicomantum.

¶ **FLAMMICOMUS**, Eadem notione, apud Prudent. Psychomach. v. 776.

¶ **FLAMMICROMUS**, Igneus, adurens, apud Fortunatum 1. Carm. 15. in laudem Leonitii. [et Flammicromus, apud Forcell.]

¶ **FLAMMIDUS**, Eadem notione qua *Flammeus*, dixit Apuleius de Deo Socrat. *πλωγώδης*. [Idem de Mundo: *Glacialibus Flammida... confundit*. Et lib. 11. Metamorph. *Roseo rubore Flammida*.]

¶ **FLAMMIGARE**, *πρωξικειν*, apud Gellium

lib. 17. cap. 10. et Macrob. lib. 5. Saturn. cap. 17.

FLAMMINEUM, *Babylonicum*, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7641. Vide in *Flammivomatus*.

FLAMMIPES, Habens pedes igneos. Juvenecus lib. 2. in Matth. 11.

Ellas quondam, quem turbine jense corusco Flammipedam rapuit alaudato quadrifugorum.

FLAMMIPOTENS, Vulcani cognomen, apud Arnobium lib. 3.

FLAMMIVOLUS, Cum flammis volans. Arator in Act. Apost. cap. 18. Flammivolo sub sole jacet.

FLAMMIVOMATUS, Vultus ex interiori flamma efferatus. Vita S. Godegr. tom. 1. Sept. pag. 789. col. 2. Pacis et oculum porrigens, sed ad modicum Flammivomatus veniens veneni antra recondens. Vide *Flammivomus*.

FLAMMIVOMUS, Qui flammam vomit, apud Juvenecum in Proemio.

FLAMMONIUS, Flammeus. Charta ann. 984. apud Menesterium inter Probat. Hist. Lugdun. p. IV. col. 2. Flammonias animi penas sustineat, et in favillis et atomis redactus nequam compareat.

FLAMMOSUS, Ardens. Virgil. Grammat. pag. 117. Ratio vero superiora et creberrima peritustrans intellectum quodammodo ignitum Flammosumque possidet.

FLAMMULA, Vexillum in flammæ speciem desinens, ejusmodi est illud, quod Carolo M. porrigit S. Petrus, in Lateranensibus Parietibus apud Nicolaum Alemannum. Flammæum varillage, apud Ammianum lib. 20. pag. 163. S. Fulgentius Hemil. 51. Ante carrucum Imperatoris, qui procedunt Metatores, Palatini, Protectores, Tribuni, Duces, et Comites, Signa, Dracones, et Vexilla, et Flammula ille concordissimus pannorum diversitate gaudens, tubæ sonantes, etc.

Anastasio in Stephano IV. PP. pag. 92. Romanam urbem ingressi sunt, et per muros civitatis cum Flammula ascendebant. [Instrumentum anni 1882. Histor. Harcur. tom. 8. pag. 921. Flammula... ex penetralibus Dionysiæ Crenobii deprompta Petro Villario fortissimo viro tradita. Et pag. 1117. Petrus Villarius Flammulam gessit.] Vox Scriptoribus Byzantinis nota. Lexic. Gr. MS. Reg. Cod. 2062. Ἐνθῆμα, γνῶρισμα, σημεῖον, θάρον, φάρονλον, quæ vox hac notione habetur in Leonis Tactitis cap. 5. § 5. cap. 6. § 2. 18. 25. cap. 12. § 54. 104. 118. apud Nicetam, Codinum, et alios. Φλάμωρον etiam dixerunt recentiores Græci.

Narratio MS. de Bellisario: Συκοφοῖς τὰ ἐλάμωρα τῶν βασιλέων ἔδρα, μετὰ τὰ τῶν βασιλέων, quæ vox hac notione habetur in Leonis Tactitis cap. 5. § 5. cap. 6. § 2. 18. 25. cap. 12. § 54. 104. 118. apud Nicetam, Codinum, et alios. Φλάμωρον etiam dixerunt recentiores Græci.

Narratio MS. de Bellisario: Συκοφοῖς τὰ ἐλάμωρα τῶν βασιλέων ἔδρα, μετὰ τὰ τῶν βασιλέων, quæ vox hac notione habetur in Leonis Tactitis cap. 5. § 5. cap. 6. § 2. 18. 25. cap. 12. § 54. 104. 118. apud Nicetam, Codinum, et alios. Φλάμωρον etiam dixerunt recentiores Græci.

Narratio MS. de Bellisario: Συκοφοῖς τὰ ἐλάμωρα τῶν βασιλέων ἔδρα, μετὰ τὰ τῶν βασιλέων, quæ vox hac notione habetur in Leonis Tactitis cap. 5. § 5. cap. 6. § 2. 18. 25. cap. 12. § 54. 104. 118. apud Nicetam, Codinum, et alios. Φλάμωρον etiam dixerunt recentiores Græci.

Narratio MS. de Bellisario: Συκοφοῖς τὰ ἐλάμωρα τῶν βασιλέων ἔδρα, μετὰ τὰ τῶν βασιλέων, quæ vox hac notione habetur in Leonis Tactitis cap. 5. § 5. cap. 6. § 2. 18. 25. cap. 12. § 54. 104. 118. apud Nicetam, Codinum, et alios. Φλάμωρον etiam dixerunt recentiores Græci.

Narratio MS. de Bellisario: Συκοφοῖς τὰ ἐλάμωρα τῶν βασιλέων ἔδρα, μετὰ τὰ τῶν βασιλέων, quæ vox hac notione habetur in Leonis Tactitis cap. 5. § 5. cap. 6. § 2. 18. 25. cap. 12. § 54. 104. 118. apud Nicetam, Codinum, et alios. Φλάμωρον etiam dixerunt recentiores Græci.

Narratio MS. de Bellisario: Συκοφοῖς τὰ ἐλάμωρα τῶν βασιλέων ἔδρα, μετὰ τὰ τῶν βασιλέων, quæ vox hac notione habetur in Leonis Tactitis cap. 5. § 5. cap. 6. § 2. 18. 25. cap. 12. § 54. 104. 118. apud Nicetam, Codinum, et alios. Φλάμωρον etiam dixerunt recentiores Græci.

Narratio MS. de Bellisario: Συκοφοῖς τὰ ἐλάμωρα τῶν βασιλέων ἔδρα, μετὰ τὰ τῶν βασιλέων, quæ vox hac notione habetur in Leonis Tactitis cap. 5. § 5. cap. 6. § 2. 18. 25. cap. 12. § 54. 104. 118. apud Nicetam, Codinum, et alios. Φλάμωρον etiam dixerunt recentiores Græci.

Narratio MS. de Bellisario: Συκοφοῖς τὰ ἐλάμωρα τῶν βασιλέων ἔδρα, μετὰ τὰ τῶν βασιλέων, quæ vox hac notione habetur in Leonis Tactitis cap. 5. § 5. cap. 6. § 2. 18. 25. cap. 12. § 54. 104. 118. apud Nicetam, Codinum, et alios. Φλάμωρον etiam dixerunt recentiores Græci.

Narratio MS. de Bellisario: Συκοφοῖς τὰ ἐλάμωρα τῶν βασιλέων ἔδρα, μετὰ τὰ τῶν βασιλέων, quæ vox hac notione habetur in Leonis Tactitis cap. 5. § 5. cap. 6. § 2. 18. 25. cap. 12. § 54. 104. 118. apud Nicetam, Codinum, et alios. Φλάμωρον etiam dixerunt recentiores Græci.

Narratio MS. de Bellisario: Συκοφοῖς τὰ ἐλάμωρα τῶν βασιλέων ἔδρα, μετὰ τὰ τῶν βασιλέων, quæ vox hac notione habetur in Leonis Tactitis cap. 5. § 5. cap. 6. § 2. 18. 25. cap. 12. § 54. 104. 118. apud Nicetam, Codinum, et alios. Φλάμωρον etiam dixerunt recentiores Græci.

Narratio MS. de Bellisario: Συκοφοῖς τὰ ἐλάμωρα τῶν βασιλέων ἔδρα, μετὰ τὰ τῶν βασιλέων, quæ vox hac notione habetur in Leonis Tactitis cap. 5. § 5. cap. 6. § 2. 18. 25. cap. 12. § 54. 104. 118. apud Nicetam, Codinum, et alios. Φλάμωρον etiam dixerunt recentiores Græci.

Narratio MS. de Bellisario: Συκοφοῖς τὰ ἐλάμωρα τῶν βασιλέων ἔδρα, μετὰ τὰ τῶν βασιλέων, quæ vox hac notione habetur in Leonis Tactitis cap. 5. § 5. cap. 6. § 2. 18. 25. cap. 12. § 54. 104. 118. apud Nicetam, Codinum, et alios. Φλάμωρον etiam dixerunt recentiores Græci.

Narratio MS. de Bellisario: Συκοφοῖς τὰ ἐλάμωρα τῶν βασιλέων ἔδρα, μετὰ τὰ τῶν βασιλέων, quæ vox hac notione habetur in Leonis Tactitis cap. 5. § 5. cap. 6. § 2. 18. 25. cap. 12. § 54. 104. 118. apud Nicetam, Codinum, et alios. Φλάμωρον etiam dixerunt recentiores Græci.

Narratio MS. de Bellisario: Συκοφοῖς τὰ ἐλάμωρα τῶν βασιλέων ἔδρα, μετὰ τὰ τῶν βασιλέων, quæ vox hac notione habetur in Leonis Tactitis cap. 5. § 5. cap. 6. § 2. 18. 25. cap. 12. § 54. 104. 118. apud Nicetam, Codinum, et alios. Φλάμωρον etiam dixerunt recentiores Græci.

Narratio MS. de Bellisario: Συκοφοῖς τὰ ἐλάμωρα τῶν βασιλέων ἔδρα, μετὰ τὰ τῶν βασιλέων, quæ vox hac notione habetur in Leonis Tactitis cap. 5. § 5. cap. 6. § 2. 18. 25. cap. 12. § 54. 104. 118. apud Nicetam, Codinum, et alios. Φλάμωρον etiam dixerunt recentiores Græci.

Narratio MS. de Bellisario: Συκοφοῖς τὰ ἐλάμωρα τῶν βασιλέων ἔδρα, μετὰ τὰ τῶν βασιλέων, quæ vox hac notione habetur in Leonis Tactitis cap. 5. § 5. cap. 6. § 2. 18. 25. cap. 12. § 54. 104. 118. apud Nicetam, Codinum, et alios. Φλάμωρον etiam dixerunt recentiores Græci.

Narratio MS. de Bellisario: Συκοφοῖς τὰ ἐλάμωρα τῶν βασιλέων ἔδρα, μετὰ τὰ τῶν βασιλέων, quæ vox hac notione habetur in Leonis Tactitis cap. 5. § 5. cap. 6. § 2. 18. 25. cap. 12. § 54. 104. 118. apud Nicetam, Codinum, et alios. Φλάμωρον etiam dixerunt recentiores Græci.

Narratio MS. de Bellisario: Συκοφοῖς τὰ ἐλάμωρα τῶν βασιλέων ἔδρα, μετὰ τὰ τῶν βασιλέων, quæ vox hac notione habetur in Leonis Tactitis cap. 5. § 5. cap. 6. § 2. 18. 25. cap. 12. § 54. 104. 118. apud Nicetam, Codinum, et alios. Φλάμωρον etiam dixerunt recentiores Græci.

Narratio MS. de Bellisario: Συκοφοῖς τὰ ἐλάμωρα τῶν βασιλέων ἔδρα, μετὰ τὰ τῶν βασιλέων, quæ vox hac notione habetur in Leonis Tactitis cap. 5. § 5. cap. 6. § 2. 18. 25. cap. 12. § 54. 104. 118. apud Nicetam, Codinum, et alios. Φλάμωρον etiam dixerunt recentiores Græci.

Narratio MS. de Bellisario: Συκοφοῖς τὰ ἐλάμωρα τῶν βασιλέων ἔδρα, μετὰ τὰ τῶν βασιλέων, quæ vox hac notione habetur in Leonis Tactitis cap. 5. § 5. cap. 6. § 2. 18. 25. cap. 12. § 54. 104. 118. apud Nicetam, Codinum, et alios. Φλάμωρον etiam dixerunt recentiores Græci.

Narratio MS. de Bellisario: Συκοφοῖς τὰ ἐλάμωρα τῶν βασιλέων ἔδρα, μετὰ τὰ τῶν βασιλέων, quæ vox hac notione habetur in Leonis Tactitis cap. 5. § 5. cap. 6. § 2. 18. 25. cap. 12. § 54. 104. 118. apud Nicetam, Codinum, et alios. Φλάμωρον etiam dixerunt recentiores Græci.

Narratio MS. de Bellisario: Συκοφοῖς τὰ ἐλάμωρα τῶν βασιλέων ἔδρα, μετὰ τὰ τῶν βασιλέων, quæ vox hac notione habetur in Leonis Tactitis cap. 5. § 5. cap. 6. § 2. 18. 25. cap. 12. § 54. 104. 118. apud Nicetam, Codinum, et alios. Φλάμωρον etiam dixerunt recentiores Græci.

Narratio MS. de Bellisario: Συκοφοῖς τὰ ἐλάμωρα τῶν βασιλέων ἔδρα, μετὰ τὰ τῶν βασιλέων, quæ vox hac notione habetur in Leonis Tactitis cap. 5. § 5. cap. 6. § 2. 18. 25. cap. 12. § 54. 104. 118. apud Nicetam, Codinum, et alios. Φλάμωρον etiam dixerunt recentiores Græci.

Narratio MS. de Bellisario: Συκοφοῖς τὰ ἐλάμωρα τῶν βασιλέων ἔδρα, μετὰ τὰ τῶν βασιλέων, quæ vox hac notione habetur in Leonis Tactitis cap. 5. § 5. cap. 6. § 2. 18. 25. cap. 12. § 54. 104. 118. apud Nicetam, Codinum, et alios. Φλάμωρον etiam dixerunt recentiores Græci.

Narratio MS. de Bellisario: Συκοφοῖς τὰ ἐλάμωρα τῶν βασιλέων ἔδρα, μετὰ τὰ τῶν βασιλέων, quæ vox hac notione habetur in Leonis Tactitis cap. 5. § 5. cap. 6. § 2. 18. 25. cap. 12. § 54. 104. 118. apud Nicetam, Codinum, et alios. Φλάμωρον etiam dixerunt recentiores Græci.

Narratio MS. de Bellisario: Συκοφοῖς τὰ ἐλάμωρα τῶν βασιλέων ἔδρα, μετὰ τὰ τῶν βασιλέων, quæ vox hac notione habetur in Leonis Tactitis cap. 5. § 5. cap. 6. § 2. 18. 25. cap. 12. § 54. 104. 118. apud Nicetam, Codinum, et alios. Φλάμωρον etiam dixerunt recentiores Græci.

Narratio MS. de Bellisario: Συκοφοῖς τὰ ἐλάμωρα τῶν βασιλέων ἔδρα, μετὰ τὰ τῶν βασιλέων, quæ vox hac notione habetur in Leonis Tactitis cap. 5. § 5. cap. 6. § 2. 18. 25. cap. 12. § 54. 104. 118. apud Nicetam, Codinum, et alios. Φλάμωρον etiam dixerunt recentiores Græci.

Narratio MS. de Bellisario: Συκοφοῖς τὰ ἐλάμωρα τῶν βασιλέων ἔδρα, μετὰ τὰ τῶν βασιλέων, quæ vox hac notione habetur in Leonis Tactitis cap. 5. § 5. cap. 6. § 2. 18. 25. cap. 12. § 54. 104. 118. apud Nicetam, Codinum, et alios. Φλάμωρον etiam dixerunt recentiores Græci.

FLAMPEDES, Flandrenses, ni fallor. Hist. Viconiensis Monast. apud Marten. tom. 6. Ampliss. Collect. col. 808. Sic Spiritus sancti gratia in vita existit debriatus (Egidius Abbas,) ut meruerit pacem inter Ysengrinos et Flavestinos vel Flampeides in partibus Hollandiæ et Zelandiæ et Flandriæ, quam nullus hominum attentare quibat, sive Rex, sive Comes, aut Baro reformare.

FLANCHA, Codex MS. reddituum Episcopatus Autissiod. Duod. Corduain debet Episcopo et Comiti IIII. den. et duod. alutæ II. den. Flancha de po: valens ultra XII. den. debet. I. ob. (Ger. manorum plebi Flanken est segmentum majus panis, carnis, etc. ADEL.)

FLANCHIA, [Forte Fimbria, Gall. Frange.] Vide *Palectum*.

FLANCUS, FLANCUR, Latus. Ital. Flanco, Gall. Flanc, alias Flanchet. Charta ann. 1227. apud Murator tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 908. Quas pelles de Flanchis cooperas de virgæ. Annal. Estens. ad ann. 1409. apud eamd. tom. 18. Script. Ital. col. 1069. Enas aducto graviter vulneravit in Flancha. Formulæ MSS. ex Cod. reg. 7637. fol. 42. v. Dicitur talis unctus punctum per dictum talem in Flanco sinistro percussus exiit. Lit. remiss. ann. 1376. in Reg. 109. Chartoph. reg. ch. 332. Icellus Michaut feri ledit Jaquet dudit epiat ou bras et de l'espee ou Flanchet. Icellus Colart en soy virant et tournant fu citaint ou Flanchet de son ventre d'un petit coustelet, in alius Lit. ann. 1387. ex Reg. 190. ch. 185. Hinc Flancar, Bracciarum seu vestis militaris species, qua latera proteguntur, in Ordinat. milit. MS. Caroli ducis Burg. ann. 1478. Les hommes d'armes seront armés, ... habillés, ... de curacne complete, salade à baviers, barbuze ou armet de gorgent, Flancars et faltes. Hinc Se Flanchis, lateri manum admoveere, vel latus manu comprimere. Lit. remiss. ann. 1457. in Reg. 183. ch. 233. Quant le suppliant se sentit frappé dudit cousteau, il se Flanchit en soy retournant devers icellui Vister.

FLANGUS, Latus. Gall. Flanc, Ital. Flanco. Occurrit in Actis SS. Aprilis tom. 1. pag. 169. tom. 2. pag. 319. Junii tom. 1. pag. 791. etc.

FLANDRENSIS MONETA. Vide *Moneta Baronum*.

FLANERA, f. Panni subtilioris species. Gall. Flanelle. Formul. MS. Instr. fol. 92. v. Antonius fuit confessus ... se habuisse et recepisse a dom. M. ejus sponsa ... nomine dotis ... xxx. libras bonas in ... uno palorco de Flanehis pro vestibus ipsius. Vide *Flamineum*.

FLANQUERUS, Vide *Flecurus*.

FLANS, Moneta species. Charta ann. 1351. in Reg. 81. Chartoph. reg. ch. 929. Johannes et Bruyardus Maillardi fratres in quadam domo ipsorum inventi fuerunt de nocte eudentes quandam speciem monete, que vocatur Flans, et que erat de lege moneta ducis Britannie. Lit. remiss. ann. 1407. in Reg. 162. ch. 3. Icellus suppliant presta à Jehan Morel un franc en deniers blancs, appeller Flans. Qui denarii a plagulis monetariis, Flaons etiam nuncupatis apud monetarios, distinguendi sunt: hæc quippe plagula moneta eudentis exemplar est, illi vero denarii in usu erant. Alia Lit. ann. 1378. in Reg. 110. ch. 215. Jehan de Genes ouvrier de monnoye ... a esté prins et emprisonné ... pour souspeçon d'avoir ouvé Flans de monnoye, qui n'estoient pas de bon aloi. Hac ultima notione passim, ubi de moneta, occurrunt.

FLANSADA, Stragulum acupunctum. Gall. Courtepointe, Massiliensib. Flansada. Capit. Gener. S. Victoris Massil. ann. 1294. Omne aurum monetatum et non monetatum, et quavis moneta, libri et brevaria completa, capæ, capelli, et xres, et calcaria, lectus, matalacia, vanaas, Flansadas, etc. Vide *Flansata*.

FLANSONES, FLANSONI, Piacentis species, idem quod *Flantonos*. Gall. Flans. Comput. ann. 1262. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 244. col. 1. Item in cena, pro vj. duodenis caseorum resencium ad opus Flansonum, solvi iij. grossos ... Item pro media libra sacri pro dictis Flansonibus, iij. grossos et medium ... Item pro faciendo Flansonos, etc.

FLANTONES, Piacentis species. Gall. Flans, Teutonibus *Vlaeyen*. Occurrit in Charta veteri apud Louvetum in Hist. Bellocac. tom. 2. pag. 199. Vide *Flansonos*.

FLATONES, Eadem notione Ordinaris MS. Ecclesie Rotomagensis. Tenentur mittere per suos servitores ad domum Cantoris ... hora prandii unum panem magnum, unum galonem boni vini, honestum ferculum piscium, et unum magnum Flatonem de pinguedine lactis, etc. [Perperam Flaconem editum ad calcem Johan. Abrinc. de Offic. Eccl. pag. 169.] Charta Communis Roensis in Picardia: Si quis gastellos, vel Flatones, vel hujusmodi, que villis noceant, fecerit, etc. Monasticum Anglic. tom. 1. pag. 149. Præterea percipiat coquinarius ad paschâ tria præbendaria frumentis de granario ad Flatones incensendus. Habetur præterea in veteri Charta apud Bollandum 18. Febr. pag. 105. in libro Ord. S. Victoris Parisiensis MS. cap. 26. in Vita S. Bernardi Penitentis n. 26. etc. [Vide *Flaco* 3. et *Flavo*.]

FLADONES, dixit Fortunatus in Vita S. Radegundis cap. 15. Quæ in mensa sub Fladone segalatum panem et hordaceum manducabat. Utitur præterea cap. 21. Udalricus l. 8. Consuetud. Cluniac. cap. 18. In illis festis fabæ soppis, aut Fladonibus mutantur. Ita etiam Bernardus raron a quo hausit, in iisdem Consuet. MSS. cap. 7. 77. [aunc editis in vet. Discipl. Monast. S. Petri de Silva nigra apud Freder. Schannat. Vindem. Litter. pag. 164. Artocres aut Fladones in usus comedentium dantur honeste et abundanter. Germani Fladen appellant hujusmodi placertas, Fuxenses Flacones, apud quos conficiuntur e caseo, lacte pinguiori cum ovis. Lemovicensibus Flaunardes dicuntur, Fladones in Obituariis MS. S. Martialis Lemovic. Necrolog. MS. ejusd. Monast. V. Idus Aug. obiit dampnus Albertus Abbas, et Præpositus de Vernolio facit plenum convivium cum repis et Fladonibus, et bonum vinum et multum acquisivit.]

FLAQUERIA, Panificium. Gall. Boulangerie. Charta Jacobi I. reg. Aragon. ann. 1241. Volumus igitur quod Flaqueria et formæ Barchinons, et pondera sive pesam (sic) ferre, totum etiam factum ferinarium et flaciarum prædictarum, quibuscumque modis sit, perveniant et spectent in posse bajuli nostri Barchinons. Vide *mox*.

FLAQUERIUS, Pistor, f. a Catalano Flaka. Paris. Leges Palatine Jacobi II.

Vide *Boizard* in Tract. de Monetis et infra *Flato*.

FLANSADA, Stragulum acupunctum. Gall. Courtepointe, Massiliensib. Flansada. Capit. Gener. S. Victoris Massil. ann. 1294. Omne aurum monetatum et non monetatum, et quavis moneta, libri et brevaria completa, capæ, capelli, et xres, et calcaria, lectus, matalacia, vanaas, Flansadas, etc. Vide *Flansata*.

FLANSONES, FLANSONI, Piacentis species, idem quod *Flantonos*. Gall. Flans. Comput. ann. 1262. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 244. col. 1. Item in cena, pro vj. duodenis caseorum resencium ad opus Flansonum, solvi iij. grossos ... Item pro media libra sacri pro dictis Flansonibus, iij. grossos et medium ... Item pro faciendo Flansonos, etc.

FLANTONES, Piacentis species. Gall. Flans, Teutonibus *Vlaeyen*. Occurrit in Charta veteri apud Louvetum in Hist. Bellocac. tom. 2. pag. 199. Vide *Flansonos*.

FLATONES, Eadem notione Ordinaris MS. Ecclesie Rotomagensis. Tenentur mittere per suos servitores ad domum Cantoris ... hora prandii unum panem magnum, unum galonem boni vini, honestum ferculum piscium, et unum magnum Flatonem de pinguedine lactis, etc. [Perperam Flaconem editum ad calcem Johan. Abrinc. de Offic. Eccl. pag. 169.] Charta Communis Roensis in Picardia: Si quis gastellos, vel Flatones, vel hujusmodi, que villis noceant, fecerit, etc. Monasticum Anglic. tom. 1. pag. 149. Præterea percipiat coquinarius ad paschâ tria præbendaria frumentis de granario ad Flatones incensendus. Habetur præterea in veteri Charta apud Bollandum 18. Febr. pag. 105. in libro Ord. S. Victoris Parisiensis MS. cap. 26. in Vita S. Bernardi Penitentis n. 26. etc. [Vide *Flaco* 3. et *Flavo*.]

FLADONES, dixit Fortunatus in Vita S. Radegundis cap. 15. Quæ in mensa sub Fladone segalatum panem et hordaceum manducabat. Utitur præterea cap. 21. Udalricus l. 8. Consuetud. Cluniac. cap. 18. In illis festis fabæ soppis, aut Fladonibus mutantur. Ita etiam Bernardus raron a quo hausit, in iisdem Consuet. MSS. cap. 7. 77. [aunc editis in vet. Discipl. Monast. S. Petri de Silva nigra apud Freder. Schannat. Vindem. Litter. pag. 164. Artocres aut Fladones in usus comedentium dantur honeste et abundanter. Germani Fladen appellant hujusmodi placertas, Fuxenses Flacones, apud quos conficiuntur e caseo, lacte pinguiori cum ovis. Lemovicensibus Flaunardes dicuntur, Fladones in Obituariis MS. S. Martialis Lemovic. Necrolog. MS. ejusd. Monast. V. Idus Aug. obiit dampnus Albertus Abbas, et Præpositus de Vernolio facit plenum convivium cum repis et Fladonibus, et bonum vinum et multum acquisivit.]

FLAQUERIA, Panificium. Gall. Boulangerie. Charta Jacobi I. reg. Aragon. ann. 1241. Volumus igitur quod Flaqueria et formæ Barchinons, et pondera sive pesam (sic) ferre, totum etiam factum ferinarium et flaciarum prædictarum, quibuscumque modis sit, perveniant et spectent in posse bajuli nostri Barchinons. Vide *mox*.

FLAQUERIUS, Pistor, f. a Catalano Flaka. Paris. Leges Palatine Jacobi II.

Vide *Boizard* in Tract. de Monetis et infra *Flato*.

FLANSADA, Stragulum acupunctum. Gall. Courtepointe, Massiliensib. Flansada. Capit. Gener. S. Victoris Massil. ann. 1294. Omne aurum monetatum et non monetatum, et quavis moneta, libri et brevaria completa, capæ, capelli, et xres, et calcaria, lectus, matalacia, vanaas, Flansadas, etc. Vide *Flansata*.

FLANSONES, FLANSONI, Piacentis species, idem quod *Flantonos*. Gall. Flans. Comput. ann. 1262. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 244. col. 1. Item in cena, pro vj. duodenis caseorum resencium ad opus Flansonum, solvi iij. grossos ... Item pro media libra sacri pro dictis Flansonibus, iij. grossos et medium ... Item pro faciendo Flansonos, etc.

FLANTONES, Piacentis species. Gall. Flans, Teutonibus *Vlaeyen*. Occurrit in Charta veteri apud Louvetum in Hist. Bellocac. tom. 2. pag. 199. Vide *Flansonos*.

FLATONES, Eadem notione Ordinaris MS. Ecclesie Rotomagensis. Tenentur mittere per suos servitores ad domum Cantoris ... hora prandii unum panem magnum, unum galonem boni vini, honestum ferculum piscium, et unum magnum Flatonem de pinguedine lactis, etc. [Perperam Flaconem editum ad calcem Johan. Abrinc. de Offic. Eccl. pag. 169.] Charta Communis Roensis in Picardia: Si quis gastellos, vel Flatones, vel hujusmodi, que villis noceant, fecerit, etc. Monasticum Anglic. tom. 1. pag. 149. Præterea percipiat coquinarius ad paschâ tria præbendaria frumentis de granario ad Flatones incensendus. Habetur præterea in veteri Charta apud Bollandum 18. Febr. pag. 105. in libro Ord. S. Victoris Parisiensis MS. cap. 26. in Vita S. Bernardi Penitentis n. 26. etc. [Vide *Flaco* 3. et *Flavo*.]

FLADONES, dixit Fortunatus in Vita S. Radegundis cap. 15. Quæ in mensa sub Fladone segalatum panem et hordaceum manducabat. Utitur præterea cap. 21. Udalricus l. 8. Consuetud. Cluniac. cap. 18. In illis festis fabæ soppis, aut Fladonibus mutantur. Ita etiam Bernardus raron a quo hausit, in iisdem Consuet. MSS. cap. 7. 77. [aunc editis in vet. Discipl. Monast. S. Petri de Silva nigra apud Freder. Schannat. Vindem. Litter. pag. 164. Artocres aut Fladones in usus comedentium dantur honeste et abundanter. Germani Fladen appellant hujusmodi placertas, Fuxenses Flacones, apud quos conficiuntur e caseo, lacte pinguiori cum ovis. Lemovicensibus Flaunardes dicuntur, Fladones in Obituariis MS. S. Martialis Lemovic. Necrolog. MS. ejusd. Monast. V. Idus Aug. obiit dampnus Albertus Abbas, et Præpositus de Vernolio facit plenum convivium cum repis et Fladonibus, et bonum vinum et multum acquisivit.]

FLAQUERIA, Panificium. Gall. Boulangerie. Charta Jacobi I. reg. Aragon. ann. 1241. Volumus igitur quod Flaqueria et formæ Barchinons, et pondera sive pesam (sic) ferre, totum etiam factum ferinarium et flaciarum prædictarum, quibuscumque modis sit, perveniant et spectent in posse bajuli nostri Barchinons. Vide *mox*.

FLAQUERIUS, Pistor, f. a Catalano Flaka. Paris. Leges Palatine Jacobi II.

Vide *Boizard* in Tract. de Monetis et infra *Flato*.

FLANSADA, Stragulum acupunctum. Gall. Courtepointe, Massiliensib. Flansada. Capit. Gener. S. Victoris Massil. ann. 1294. Omne aurum monetatum et non monetatum, et quavis moneta, libri et brevaria completa, capæ, capelli, et xres, et calcaria, lectus, matalacia, vanaas, Flansadas, etc. Vide *Flansata*.

FLANSONES, FLANSONI, Piacentis species, idem quod *Flantonos*. Gall. Flans. Comput. ann. 1262. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 244. col. 1. Item in cena, pro vj. duodenis caseorum resencium ad opus Flansonum, solvi iij. grossos ... Item pro media libra sacri pro dictis

Regis Majorie. inter Acta SS. Junii tom. 3. pag. XV: *Curam etiam habeat diligentem una cum Flaquerio seu pistore de arboribus seu pastillis et nebulis.* Vide *Flecurus*.

° Libert. MSS. Barcin. ann. 1283: *Qualibet civis Barchinonae potest molere blatum suum ubicunque voluerit, sine impedimento alicujus, exceptis farinarius et Flaquerus, qui debent molere ad molendina regalia.* Vide *Flanquerius* in *Flecurus* et infra *Flequeria*.

° *FLEQUERIUS*, Eadem notione. *Erceptis Flequeris sive pancosseris*, in Libert. Montis-olivii ann. 1312. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 501. art. 35.

° *FLEQUERUS* PANIS, an ab Hispan. *Flaqueo*. *Altemare?* Consuet. Perpin. MSS. cap. 38: *Item debent coquere panes Flaqueris pro quatuor denariis.*

° *FLARNIS*, Species placentae. Statuta reformatae Monast. S. Claudii ann. 1418. pag. 81: *Servitoribus officiorum debet pitancarius unum panem, et scutiferis unum Flarnem et duos potos vini.* Sed f. legendum *Flatonem* vel *Fladonem*: quae videsis in *Flatonae*.

° *FLASCA*, *FLASCULA*, *FLASCO*, Laguna, vas hzulinum aut vitreum vino conservando idoneum, nostris *Flacon*, Teutonibus *Flasche*, aut *Flasch*.

° *FLASCA*, Isidorus lib. 20. cap. 1. et ex eo Papias: *Flasce, a Graeco vocabulo dicta. Ita pro rehendis ac recondendis phialis plurimum facta sunt; inde et nuacupata sunt. Postea in usum vini transierunt, moxente Graeco vocabulo, unde et sumperunt initium.* Ordoricus Vitalis lib. 10. pag. 775: *Oppidani Flascas prunis ardentibus plenas desuper dimittant.* [Frober. Schannat. Vindem. Litter. pag. 9.] *Flasca una argentea deaurata, cuppa una argentea deaurata, etc.*

° *FLASCULA*, diminut. a *Flasca*. Idem Vitalis lib. 4. ex Vita S. Guthlaci cap. 30: *Unas Flasculas celia impletas.* Vetus Scriptum de Ecclesia Bremensi, de Carolo M. Ac *Flasculam ejus argenteam deauratam, imaginibus diversis bene redatam.* Monasterium Anglie. tom. 2. pag. 233: *Flasculas ligneas deauratis barris et cera ligatas vini sub specie, auritam plenas, fertur transmisisse.*

° *FLASCULUS*, Idem. Vita S. Bern. Mart. tom. 5. pag. 268: *Unas Flasculos vini pro elemosyna transmisit.*

° *FLASCO*, Eadem notione. Gloss. Anglo-Sax. Etrici. *Flasco*, Buteruc. Cambro-Britannicum Lexicon. *Flaced*, Laguna, uter. Lexic. Gr. MS. Reg. Cod. 480. *Καλαριον* *εξασα* *αα* *καλαριον* *εξασα*. *Flaxca*, eadem notione in Vita S. Marti Atoniensis n. 3. Monachus Sangallensis lib. 1. cap. 25: *Qui adsumpto per pene Flascam, cellarium Romanum vel Italiae eius irrumperens, etc.* Vita S. Remigii, et Floardus lib. 1. Hist. Rem. cap. 15: *Vas, quod vulgo Flascam vocant, vini a se benedicti plenum dedit.* Liber 1. Miraculor. S. Michaelis cap. 2: *Rogavit suos, ut praepraerent canes, et malicos, quatinus in castano Flascas et quacunquae essent necessaria, inde fierent.* Charta Chilpici Regis, in Actis Episcop. Cenoman. pag. 197: *Solvat in Cena Domini plenum molam de ovis, et plenos Flascas paratos de vino optimo.* Adde pag. 251. [Translat. S. Glodesindis sec. 4. Bened. part. 1. pag. 446: *Vascatum, quod in modum Flascas parvuli butticulam appellant, rancum et succum dependebat.*] Occurrit praeterea apud S. Gregor. 1. 2. Dial. cap. 18. Ardorem Mon. de Vita S. Benedicti Arianae Abb. n. 28. ubi dicitur in Vita

lib. 6. pag. 599. Odonem Cluniac. 1. 1. de Vita S. Geraldii cap. 29. lib. 2. cap. 21. Paulum Diaconum Emeritensem lib. de vita et miraculis Patrum Emeritensium in S. Renovato, Walafridum Strabum de Vita S. Othmari cap. 8. Joannem a Leidis lib. 1. cap. 27. Florent. Wigorn. pag. 544. Paulum Venetum lib. 1. cap. 59. Thwrocium cap. 88. in Hist. Merovingica pag. 592. in Monastico Anglie. tom. 1. pag. 104. etc.

° *FLASCHEA*, Canaliculus. Stat. Montis-reg. pag. 280: *Item quod a tapa illorum S. Blasio usque ad bealcriam Pessii, possit capi pars una aetiae aquae, et ibi unum ghetum fieri per agentes et habentes possessiones in Flasceta, ubi aqua ipsa ducti possit.* *Flaque*, eodem sensu in Charta ann. 1361. ex magni. Chartul. nig. Corb. fol. 112. v: *Deviens avoir l'usage et usage de aler et venir à navel, portans quatre muis et demi de blé, de nostre manoir à le riviere de Somme, parmi le Flaque ou plache estant au derrière de nostre manoir.* Vide supra *Flages* et *Flaschium*.

° *FLASCHETTINUM*, ut *Flascula*. Vita S. Francisci de Paula, April. tom. 1. pag. 757: *Desuper projecit panem unum cum parvo renophoro seu Flascettino vini.*

° *FLASCIATA*, Cooperatorium laneum lecti. Inquisit. ann. 1388. ex schedis Pr. de Macaugues: *Requisitus qui pignora fuerunt apportata, dicit quod... duas Flasciatae vel tres.* Vide *Flaciata* et mox *Flascada*.

° *FLASCILONES*, Vestis species. Monachus Sangall. de Carolo M. lib. 2. cap. 41: *Ita ut nobilioribus quibuscumque aut bathos, aut Flascilones, pretiosaque vestimenta a latissimo Imperio perlata distribui juberet.* [°° Lege et vide *Fascilones*.]

° 1. *FLASCO*, Lagunae genus, Gall. *Flacon*. Vide in *Flasca*.

* Pro valore duorum *Flasconum* de cristallo et unius navis de argento et auro. (Mandat. camer. apost. an. 1490/2, f. 152.)

° 2. *FLASCO*, Species placentae, Gall. *Flan*. Nova Gall. Christ. tom. 2. col. 250. ex Instr. ann. 1371: *Conventus... de quinque Florenis pro Flascibus seu placentis ab his debitis in festo Pasche.* Vide *Flasca*.

° *FLASCULA*, *FLASCULUS*. Vide in *Flasca*.

° *FLASCUS*, Laguna, renophorum, Ital. *Flasco*, Gall. *Flacon*. Chron. Domin. de Grav. apud Murator. tom. 12. Script. Ital. col. 613: *Hatens cappam in collo et panem illum in bisaculis et Flascum vini, quasi tret ad viuas videbatur.* Vide *Flasca*.

° *FLASSADA*, ut supra *Flasciata*. Glossar. Provine. Lat. ex Cod. reg. 7657: *Flascada, Provine. Laita lanea.* Inventar. MS. ann. 1359: *Item una Flascada alba.* Item una *Flascada viridis.* Item una *Flascada listata modici valoris.* *Flascade*, in Charta ann. 1355. ex Reg. 84. Chartoph. reg. ch. 153. *Flascade* et *Flascade*, in Chartul. Latiniac. fol. 241. v. et 246. v. *Flanchiaur*, eadem, ut videtur, acceptione, in Lit. remiss. ann. 1389. ex Reg. 100. ch. 405: *Item Parmentier dist que le temps estoit cler et bel pour aler au trepant querir Flanchiaur.* Hinc *Flascadier*, *Flascadarum* artifex, in Lit. admort. ann. 1371. ex Reg. 197. ch. 159. Inde etiam *Flascar*, Straculum equorum, apud Froissart. vol. 4. cap. 77: *Narrant les flascars (des Frisons) quelconques armures deffensibles, sinon leurs vestures, qui estoient de gros bureaux et*

de gros draps, ainsi que on fait ces Flascars de chevoux.

° *FLASSANA*, Eadem notione, in Mirac. MSS. Urbani PP. V: *Arsit palea et modicum de mathalacio et de Flassana.*

° *FLASSARGIA*, Belgice *Vlaschaard*, Pannus villosus, Iodix villosa, Occurrit in chart. ann. 1315. apud Marquard de jure Mercator. pag. 291. Vide *Flascata*.

° *FLASSATA*, in supellectili rustica recensetur, in Charta ann. 1242. apud Baluzium in Notis ad Concilia Narbonens: *Item 50. inter pullos, gallinas, et capones.* Item 4. *Flascatas.* Item 4. *vomeras.* Occitani *Flascata* cooperatorium plecti vocant, quasi *Flascata*. [Inventarium supellectilis ann. 1342. ex Archivio S. Victoris Massil.: *Item in lecto domini Prioris unum matalitium, unam culcitram, unam Flascatam.* Vide *Flascada*.]

° *FLASSIATA*, Pari significatu. Acta MSS. Inquisit. Carcass. ann. 1308. fol. 24. v: *Viderat ipsa que loquitur praedictos haereticos in domo praedicti infirmi, retro quandam Flasciatam in quadam camera.* Vide *Flessiata*.

° *FLASTEUM*, *FLASTUM*, Fascis. Tract. MS. de Re milit. et mach. bellic. cap. 105: *Machina portans secum Flastea accensa.* Paulo ante: *Lignorum Flastum ardens.* Et cap. 115: *Equites habent fascinas seu Flastea lignorum pro targonibus et mantellets, et in medio circuli Flastorum, etc.*

° *FLATARE*, Papiæ, *Augere*, vel *amplum facere*. Forte metaphora ducta ab his, qui ignem exsufflando augent. [Arnobio lib. 2. *Flatare* est frequenter flare: *Cantores tuba, tibia calamoque Flatant.*]

° Alia notione *Flatir* nostri dixerunt, nempe pro *dejacere*, *prosternere*, vulgo *Abatre, jeter par terre, precipiter*. Chron. S. Dion. tom. 8. Collect. Histor. Franc. pag. 335: *Kallemannes... les autres fist Flatir et noier ou flum d'Aigne.* Lit. remiss. ann. 1383. in Reg. 66. Chartoph. reg. ch. 1295: *Comme Symon Mas eust este pris et detenue en la prison du roy de Loon... pour la souppeçon... d'avoir Flatir et jete par terre un sien enfant, en tele maniere que il en morut.* Le Roman d'Alexandre MS part. 1:

De cheval l'abat de si très grant air,
Que le fist à la terre vilainement Flatir.

* *FLATELLE*, [Immunditie. (Gloss. Placid.)]

° *FLATILIS*, Flabilis. Prudent. Hamartig. versu 511: *Flatile corus ragerit.* *Flatilis sonitus*, apud Ammianum 30. 4. Arnob. lib. 6. adv. Gentes: *Laminarum Flatilium crates*, id est fusillum.

° *FLATO*, Plagula monetalis, vulgo *Flan* et *Flaon*. Lit. remiss. ann. 1338. in Reg. 82. Chartoph. reg. ch. 52: *Nonnullos... Flatonos auri et argenti certis dictis moneta operatis et monetariis ad partem et latenter operandos et monetandos tradiderant.* Vide supra *Flans*.

° *FLATONES*. Vide *Flatonos*.

1. *FLATOR*, Tibicen, in Gloss. Arabico-Lat. qui tubam inflat. [Gloss. Latin. Graec. *Flat*, *Flator*, *φλάτης*, *φλάτης*. Gloss. Cyrilli: *Αδύτης*, *Flator*, Tibicinator. *Tibicen*. Festus: *Flator*, *Tibicen*.]

° 2. *FLATOR*, Conflator. Vide *Flaturarii*.

° *FLATURA*, pro *Conflatura*, *γόμενα*. Julius Firmic. lib. 6: *Falsarios facient, aut qui pecunias publicas Flaturarum adulteras artifices intulerunt.* [Vitruvius lib. 2. cap. 7. *In aris Flatura*.]

° *FLATURALIS* ARTUS, quo spiritus attrahitur. Tertull. hb. de Anima cap.

10: Quadam spiritu carent, quia Flaturibus artibus structa non sunt.
FLATURARIUM, Fusores, Fondere, qui metalla fundunt: Flatores aeris, auri, argenti, in l. 30. D. de Orig. Jur. (1, 2.)

FLAVUS, Vita S. Alberti Abb. Gambro-nensis n. 11: Invenerunt unum e famulis reddidisse flatum, i. extremum spiritum. Baldricus Abbas Burguliensis:

FLAVA, Morbus regius, seu iuxta, [Gall. Jaunisse.] Vita Teliai Episc. Landavensis cap. 3: Propter pestilentiam, qua totum fere deleverat gentem, pestis autem illa Flava vocabatur, eo quod flavo et crangue universos, quos invasi, officiebat. Geraldus Cambrensis in Itinerario Cambriae lib. 2. cap. 1: Peste quadam, qua catervatim plebs occubuit, quam Flavam pestem vocabant, quam et Physiici Intericium dicunt passionem, etc.

FLAVELLUM, pro Flabellum, quo accentur inusur. Testamentum Everardi Comitum ann. 837. apud Murem tom. 1. Diplom. Belg. pag. 21. col. 1: Flavellum argenteum unum, capsellam eburneam unam, candelabra argentea duo, etc. Vide Flabellum.

FLAVI, Ita Franci indigati in aliquot Graecorum Oraclis ob capillorum colorem. Rogerus Hovedenus pag. 650. ait, CPoli in Porta Aurea, scripta haec verba: Quando veniet Rex Flavius Occidentalis, tunc ego per me ipsum aperiar, et tunc Latini imperabunt, et dominabuntur in civitate CPoli, quando scilicet Franci urbem cepere ann. 1204. De quibus etiam, ut et de eadem expeditione, intelligendus Leo Imp. in Oraclulo de Restitutione CP. a Leuclavio edito.

FLAVI, Flava et bellicosa gens. Claudianus in Rufinum lib. 2. de Gallis: Inde truces Flavo comitantur vertice Galli. Idem de Bello Getico, de Sicambri:

Agmina quin etiam Flavae obiecta Sicambri. [Sidonius in Paneg. Aviti: Et Flavis in pocula fracte Sicambri Rhene tumens.

Flavam etiam Germaniam vocat Auctor Vite sancti Adalberti Episc. Pragensis n. 10. Papias. Ruteni Flavi, id est, Flandrenses populi. Sed videtur legendum rutili: nam et rutilitas comas Livius lib. 38. Gallis tribuit, quos caestioris statura pene esse omnes, et rutilos, lumineque torvitate terribiles, scribit Ammianus lib. 15. S. Hieronymus in Vita S. Hilarii, de quodam Candidato Constantini, gente Franco: Rutilus coma, et candore corporis indicans provinciam. Et de eisdem Francis Mamer-tinus in Paneg. Maximiani num. 16.

Proluso crinis rutilantes. Sidonius in Paneg. Majoriani:

... rutilis quibus aere cerebri Ad frontem coma lapsa jacet, etc.

Facitus de Germanis: Truces et caerulei oculi, rutilae comae. Flavam Britanniam dixit Archithrenius lib. 5. cap. 4. Et Flavos Britones Auctor libri de Disciplina Scholiarum cap. 2. Anglos etiam ita appellasse videtur Auctor Carminis de Curia Romana:

Hic paries Siculas, hic te Germania gaudens Visitat, hic Flavos, Patre jubente, viros.

[Prudent. Apotheos. v. 495:

Armiger e cunco puerorum Flavicomantam]

Getarum rutilum et Flavum, S. Hieronymus Epist. 7. ad Letam. e contra Furvam gentem, Indos appellavit Javenalis Sat. 12. Vide Salsmasium ad Plinium pag. 762. et quae annotamus in Gloss. med. Graecit. col. 1012. in Exobol.

FLAVIALES MILITES, sic dicti quod a Flavio Vespasiano instituti fuerant et additi Augustalibus. Vegetius lib. 2. cap. 7. Flaviales tanquam secundi Augustales, a divo Vespasiano sunt legionibus additi.

* FLAVIUS, [Idem quod flavus, ut Fel Flavidum, Coel. Aurel. 3. Acut. 20. Flavida rapacia, Plin. 18. 13. 34., ut quidem legit Harduin. ex MSS. nam alii flavida.]

FLAVII Praenomen, quod Vespasiani et Titi Augustorum fuit, primus, ni fallor, usurpavit Claudius Imperator, atque ex eo Constantius Chlorus et Constantinus M. et qui deinceps hos exceperunt Constantinopolitani Augusti. Neque porro ipsi duntaxat Imperatores, sed Proceres fere omnes, Consules, Praefecti Praetorio, Praesides, et viri clarissimi et Patricii illud sibi adscribere, ut ex Inscriptionibus Gruterianis passim colligitur.

Apud Longobardos vero primus Autharis Rex, ob dignitatem, Flavius a suis appellatus est, quo praenomine omnes, qui postea fuerunt Longobardorum Reges, feliciter uti sunt, inquit Warnefrid. lib. 2. de Gest. Langob. cap. 16.

Sed et Gothici Hispaniae Reges Flavii cognomen sibi perinde arrogarunt, quod a Recaredo primo factitatum in Concilio Toletano III. voluit, ut Bivaricus ad Pseudo-chronicon Maximi pag. 78. et Chiffletius in Vindiciis Hispan. pag. 850. Hinc Flavia, Gothorum Imperium appellatur in veteri Scheda, laudata a Gualtero in Magalonesibus Episcopis pag. 3. Cedat Latium Flavio, quam vocem ille perperam ad Flavianam, seu Sanctae glorianam urbem retulit. Vide, quae observamus in dissertatione de Constantino-politanorum Augustorum ramis.

FLAVO, Species placenta. Gall. Flan. Consuetudines MSS. Monasterii Solemniae: In Inventione S. Crucis sepias et ova farsata; si vero venerit in Rogationibus sepias et Flavones. In Rogationibus fer. II. et III. et IIII. unicuique unum Flavonem cum tribus aliis; et sunt Flavones de v. ovis et de dimidio caseo. Vide Flantones.

FLAVOR, Aurum flavum. Fridegod in S. Welfridi cap. 20:

Præterea templum casis instaurat arenis, Circudans curis sinuato fornice cryptis, Lenibus obductas pingens Flavoribus auras.

Et cap. 47: U' jubar introit, jubaris ceu nectar opum Protulit efflavum liquido Flavore libellum Hisce characteribus, etc.

FLAUSONUS, ut Flavo. Gall. Flan. Concessionis factae Canonicis Tolosanis ann. 1228: Item petimus, ut in vigilia Ascensionis Domini et Pentecostes dentur nobis Flausoni sufficienter, sicut est consuetum. Vide Flantones. [° Leg. Flausonus. Vide supra Flantones.]

FLAUTA, Fistula, tibia, Gall. Floute, vel Fluste. [La bataille des sept Arts MS.:

Même musique se clochettes. Et li cler plain de chascocotes. Portolant gigue et violes, Saltarons et Flautoles.]

Vide Dulciana.

FLAVONESPENY, Statuta Hospitalis S. Juliani, in Additam. ad Matth. Paris pag. 163: Habeant... in die Pasche unum denarium, qui apud eos Flavonespeny nominatur. [Denarius est pro Flantibus exsolutus. Vide Flantones.]

FLAVUS, Genus vestis. Gloss. Isid. Ingeniose, inquit Graevius, Ja Cerda corrigit: Latus clavus, Genus vestis. Intelligit tunicam laticlaviam.

FLAUZO, ut Flausonus, Gall. Flan. Transactio inter Abbatem et Monachos Crassenses ann. 1851. ex libro viridi fol. 53: Tenetur dare dictus Abbas pro Flauzonibus, artocreis sive pastillis faciendis pastam necessariam de frumento dicto Conventui, etc. Rursum occurrit paulo post. Vide Flantones. [° Lege Flantones.]

FLAXA, vox Saxonica, Lagena, Flasco, al. veteriflaxa. Gloss. Africi, cap. de Vasis: Flaxa: Flaxe. Ugitio habet: Flacta, Lagena, Faguncula. [Vide Flasca.]

FLAXARE, Papias: Vigilia circuire. Edit. Circumire. [Idem Papias: Flaxeri, Affixerit.]

FLAYON FICUM, alias Vasconibus mercatoribus, Fiscina ficorum, Gall. Cabas de figues apud Rymer. tom. 2. pag. 691. Vide Fraellum.

FLEANTINESWITE Idem quod infra Flemenenswite. Vide locum in Lawrita.

FLEAT vel FLEOT, Valesio in Notitia Gall. est sinus maris et locus ad sinum positus, a Saxon. fleot, Aestuarium. Germ. Fleet, Belgis Flot. Vide Flea 2.

FLEBAGIUM, Levitas, diminutio, monetarii nostris, Foibleage Lit. remiss. ann. 1361 in Reg. 91. Chartoph. reg. ch. 163: Dicit tres magistri valleti operati fuerant plures in dicta moneta ad partem, et suspecti fuerant de comitendo inibi plura Flebagia ad dampnum nostrum, republicae et totius nostri populi.

FLEBATOMARE, pro Flebotomare, vel Phlebotomare, a Graeco φλεβοτομία, Vena incisa sanguinem elicere. Barthii Glossarium ex Hist. Palaest. Vide in Phlebotomum.

FLEBILIS, pro Debilis, infirmus, imbecillus, Gallis Foible, olim Fleble. Hist. obsidionis Jadrensis lib. 1. cap. 38: Architectant multos springardos in gyro ciuitatis, ubi Flebilioris apparebat virtutis. [Hinc Flebilis testis, pro testis sublesto fidei, in Legibus Ludovici Imper. apud Murator. tom. 1. part. 2. pag. 129. col. 2.]

FLEVILIS, ex Gallico, seu potius Phcardico, Fleve, pro Feble: Itali Fievola dicunt. Regula Magistri cap. 7. apud Menardum: Considerantes, in nobis diversa esse vasa Flevilia, etc. Ubi Editio Parisiensis Holstenii habet Flebilis.

FLEBILITAS, Debilitas. Aelwinus Epist. 19: Ingravescente infirmi corporis Flebilitate, etc. Vide Octav. Ferrarium in Orig. Ital. in Fievole.

FLEBOTOMARE, [Venam incidere, a Graeco φλεβοτομία. Leges Palaest. Jacobi 66]

II. Regis Majoric. inter Acta SS. Junii tom. 8. pag. XXII. : Suis temporibus *Flebotomentur* (equi.) Vide *Phlebotomare*.

° Scalpello aperire. Lit. remiss. ann. 1368. in Reg. 99. Chartoph. reg. ch. 519. Et ipsum (equum) prout sibi visum fuit ex pedibus ibidem alligavit, pluribusque molestas, quas dicebat ipsum equum habere in tibiis, *Flebotomavit*, Gallice, *Effondrit*. Vide supra *Flammeriari*.

† **FLEBOTOMARIA**, Locus ad venam secundam destinatus. Vet. Rituale Monasterii Beccensis : Postea (corpus defuncti) deferatur in *Flebotomariam*, et ibi lavetur honestissime.

† **FLEBOTOMARIUS**, Qui venam incidit. Greg. Mon. Chron. Farf. apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 455. *Flebotomarius* multivulus veneno imposito *Flebotomo* illum interfecit.

† **FLEBOTOMIA**, *φλεβοτομία*, Venæ sectio, apud Muratorium, tom. 7. col. 190.

° Imo et Licentia, prerogativa, qua *flebotomari* apud canonicos vel monachos gaudebant. Obituar. Rotomag. MS. : Quilibet canonicus, dummodo fuerit residens per tres menses, potest capere in anno duodecim *Flebotomias*, et durat tres dies : sed non valet in festis triplicibus.

† **FLEBOTOMIZARE**, ut. *Flebotomare*. Legitur in *Phlebotomum*.

† **FLEBOTOMUM**, *φλεβοτόμιον*, Scalpulum, quo vena secatur, supra in *Flebotomarius*, et apud Murator. tom. 6. col. 187. Vide *Phlebotomum*.

° **FLEBOTOMUS**, Venæ sector. Vita S. Patricii tom. 5. Aug. pag. 218. col. 1. Ipse *Flebotomus* ferro, cum quo sanguis excusus fuerat, nervum ejus percussit. Vide *Flebotomarius*.

† **FLEC**, Succida. Jura S. Bertini ex Archivis Ecclesie Audomar. : De bacone 1. ob. de *Flec* 1. ob. de cartea carnum... II. den. Vide *Fliches*.

† **FLECIARIUS**, **FLECIARIA**, **FLANQUERIA**, Panifex, qui vel quæ panes conficit. Hispanis *Panaderos*. Vetus Charta apud Diago in Comitibus Barcinon. lib. 2. cap. 114. : Quia pater suus *Raimundus Berengarius* noviter per violentiam eas imposuerat predictis *Flechariis*, etc. Libertates Regni Majoricarum MSS. : *Flecharia*, si vendiderit panem de minus penso, vel ponatur in castello, vel donet 5. solidos. In Editis apud Joan. Dametum in Hist. Regni Balearici pag. 276. est *Flaqueria*. [Vide *Flaquerius*.]

† **FLANQUERIUS**, Libertates concessa Barcinonensibus a Petro Rege Aragon. ann. 1283. MSS. : Quilibet civis *Barcinonensis* potest molere bladum suum sine impedimento alicujus, ubicumque voluerit, exceptis forneris et *Flanqueriis*, que debent molere ad molendina regalia.

† **FLECHA**, Sagitta, Gall. *Fleche*. Vox factitia, inquit Nicotus, a sono quem edit sagitta, cum emittitur : unde olim dicta *Flic*. Menagius vero deducit a Germano *Fliis*, vel ab Hispano *Flecha*, que idem significant. Computus anni 1302. apud D. Brussel de Feudorum usu tom. 2. ad calcem pag. clxxx. : *Stephanus* li *Fligiers* pro faciendis *Flechis* vi. l.

° **FLECHANUS**, Pistor. Vita B. Otdegar. tom. 1. Mart. pag. 489. col. 2. : Pater suus *Raimundus Berengarius* noviter per violentiam eas (mensuras) imposuerat predictis *Flechanis*. Paulo ante *Pistores* appellantur. Sed leg. forte *Flecharius*. Vide *Flecharius*.

† **FLECHARIUS**, **FLECHERICUS**, **FLECHARIUS**, Sagittarius, vel qui facit sagittas. Computus apud Brussel p. CLVI. :

Pro harnesio *Flechariorum* xxx. s. Pag. CLXVII. : *Stephanus Flecharius* de c. et XIII. diebus VIII. l. et XI. s. Et pag. CXLVIII. : Pro harnesio *Flechariorum* *Paciaci* xxx. s. Pro solvendis gentibus armorum et *Flecharis*, apud Rymer. tom. 7. pag. 518. col. 2.

° **FLECHIA**, a Gallico *Fleche*. Sagitta. Mirac. MSS. Urbani PP. V. : Miles *Navarvus* in guerra, que vertitur in *Albania*, percussus cum quadam *Flechia* venenosa, etc. Vide *Flecha*.

† **FLECIATA**, Idem quod Occitanis *Flassada*, Coopertorium lecti. Testamentum *Mascaronæ* Comitissæ Ruthen. ann. 1201. apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. pag. 551. : *Donamus* ut supra hospitalibus pauperum de *Passu* et de *Alto-braco* de *Ruthena* cuilibet semel duos lectos completos almatricis, pulvinaribus et *Fleciatis*, et linteaminibus, in quibus pauperes dictorum hospitalium jaceant et requiescant. Vide *Flaciata* et *Flassata*.

* **FLECINO**, [Caro crescens in vulneribus. DIFF.]

° **FLECMAGOGUS**, Purgans *flecma* in gloss. ad Alex. Iatrosoph. MS. lib. 1. Passio. cap. 8.

† **FLECTA**, Glossarium. *Elfrici* : *Crates*, i. *Flecta*, H y r d e l. Grimmaeus in Regula Solitariorum cap. 35. Vidit eundem *sedentem*, et *Flectam* de palmis facientem. Idem quod *Plecta*, [Nexus virgularum, palmarum, etc. Sallias *Malaspina* lib. 4. Rerum Sicul. n. 6. apud Baluzium Miscell. tom. 6. pag. 294. : *Volentesque suarum pretiosarum rerum abundantiam... ostendere, de domo in domum in oppositum consistentem jactatis ad modum arcus aut pontis chordis et funibus, vias medias desper, nor, lauro vel ramis arborea, sed caris vestibus et pelibus variis relaverunt, ut pensis ad chordis strophæis, Flectis, dextrocheris, periscelibus, arbutis, graminatis, etc.] Vide *Plecta*.*

° Ornamentum muliebri, in Stat. Eugub. apud Cl. V. Gramp. in not. ad Leg. B. Chiara pag. 53. col. 2. : Quod nulla mulier... portet aliquam cinturam, schiagiale, vel *Flectam*, in quo vel qua sit aurum vel argentum, etc. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684. *Flecta*, nate de *estrain* Ita et in Cod. 7692. *Fleciere*, apud Phil. *Mouskes*, pro virgulis simul implexis :

De *Fleciere* et de *genieste*
Fuit una lege.

Hinc, ni fallor, *Pescher à Flais*, ejusmodi virgulis ita implexis in piscando uti, unde *Flaitieur*, piscator, qui his utitur. in Charta ann. 1299. ex Lib. rub. fol. parvo domus publ. Abbavil. fol. 19. v. *Debas fu... contre les pescheurs à Flais manans à Abbeville de cho que... li Flaitieur ne pooient, ne devoient pescher à Flais*. Vide supra *Fessina*.

° **FLECTINA** vel **FLEGTINA**, Bulla, in Gloss. ad Alex. Iatrosoph. MS. lib. 1. Pass. cap. 85. : *Collirium facit ad Flectinas*.

† **FLEDUM**, Vide *Flet*.

† **FLEDWITA**, Vide *Fyhticita*.

° **FLEMA**, Pituita, Ital. *Flemma*, Gall. *Flagma*. Vita Ludov. Pil cap. 62. tom. 6. Collect. Hist. Franc. pag. 123. : *Cum jam senili gravaretur ætate, et Flegmatis abundantia, que hieme auquantur, ultra solitum pulmo ejus gravaretur, etc.* Vide *Flemma*.

° **FLEGMEN**, *Enflure de sanc*; in Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684. Vide *Flemnum*.

° **FLEGTINA**, Vide supra *Flectina*.

† **FLEM** et **FLETH**, Voces fori Anglici, apud Th. Blount in *Nomolex. Anglie*. : In placito de quo Warranto Abbas de *Burgo* dicit quod clamat annum et vatum et medium tempus per hæc verba *Flem* et *Fleth*. Vide *Flemensrede*.

† **FLEMENESFORTE**, i. a. *Castellum fugitivorum*; ex Gloss. MSS. apud H. Wanelium de Antiqu. litt. Septentr. pag. 281. Vide *Flemensrede*.

† **FLEMENESWITE**, vox Saxonica, *Multa fugitivorum*, a *Fle a m*, fuga, [° immo *Fle m a n*, fugitivus, et *v l t e*, multa. *Flemenswite*, *Estre quite de homme forbatin*, in Vocabulario Angl. Gall. ex Chartulario Beccensi. Charta Henrici II. Angl. Regis ex Archivis ejusdem Monasterii *Liberas et quietas de syre, et hundret, et placitis, et querelis, et de serdwita, et de hengwita, et de Flemneswita, et de warpen*. Apud *Fletam* non sine mendo, ut suspicatur *Spelman*, legitur *Flemesfrevie* et *Flemesfreicht*, eadem notione. Non rectius in Chartophylacio regio Regest. 92. num. 58. habetur *Flemeneswita*.

† **FLEMENFIRMA**, *Flemensfirmita*, *Flemensfirmita*, [rectius *Flymenfirmita* scriberetur, si fides Th. Blount in *Nomolex. Anglie*.] Fugitivorum admissio, receptio, [sustentatio.] vox Saxonica, formata, ex *fle m a*, vel *f l y m a*, fugitivus, profugus, exul, [y r m e, vel *f e a r m e*, firma, cibus, alimentum. Apud *Sommerum* *f l y m e n a - f i r m e*, est fugitivorum admissio. Inter crimina, quorum cognitio ad solum Regem spectat, ponitur in Legibus Henrici I. Regis Angl. cap. 10. capite vero 12. inter ea, que vera emendantur. Charta Edwardi Regis Anglor. in Evidentiis Ecclesie Christi Cantuar. : *Et Flemensfirmithe super suos homines infra urbes et extra, in tantum et tam pleniter, sicut proprii ministri mei exigere debent*. Vide *Leges Inæ* cap. 23. et 47. *Leges Athelstani* cap. 2. et *Monasterium Anglie* tom. 2. pag. 131. 132. 291. 327. [*Flemensfirmithe*, mendose apud Thomam *Madox* *forhul* Angl. pag. 89.]

† **FLEMENSREDE**, Jus, quo *castra fugitivorum*, suis *amerciamenta* hominum fugitivorum, cum anno et casio, dominis feudibus competunt, ut est apud *Bromptenum* pag. 381. *f l y m e n a*, vel *f l i m e n*, Saxon. est fugitivus, r e d, consilium. [° Facultates, bona. Vide *Graff. Thes. Ling. Franc.* tom. 2. col. 461. voce *Rat* 1.] *Fleta* lib. 1. cap. 47. § 12. : *Flemensreive*, vel *Flemensreithe*, (est) habere *castra fugitivorum suorum tenentium*.

† **FLEMERE**, Transitus fluminis nave furtiva, ut vult *Schilterus* in Gloss. Teuton. a Saxon. *fleo h*, fugere, et *mere*, flumen. Pactus *Leg. Sal. tit. 24* Edit. *Eccardi*. : *Si quis extra consilium domini sui navem alienam movere presumpserit, aut cum ea flumen transierit, math. FLEMERE, etc.* Ubi *Eccardus* a Saxon. *fleo h*, fluere accessit, unde *Flemere*, machinam que fluit, hoc est navigium, navem, interpretatur.

† **FLEMINUM**, *Vestis* in qua sanguis ambulando in pedes fluit. Gloss. *Sangerm.* n. 501. Festus habet. *Flemma* dicuntur, cum ex labore vis sanguis defluit circa talos. Hanc vocem usurpavit *Plautus* *Epid.* 5. 2. 5.

° **FLEMMATICUS**, *Phlegmaticus*, pituitosus, Ital. *Flemmatico*, in *Processu* de B. *Pet. de Luxemb.* tom. 1. Jul. pag. 369. col. 1.

† **FLEMENSWITA**, Vide *Flemenswite*.

° **FLEOLUM**, *Candelarum manipulus*.

Charta ann. 1418. ex Chartul. S. Aviti Aurel. *Item tenetur (capicerius) tradere dominis ipsius ecclesie in festo S. Aviti vestitum cuiuslibet canonico unum Floolum cere nove, de quibus debent esse sex in libra duntaxat; et in festo Purificationis B. Marie Virginis unum cereolum cere nove, ponderis unius quateronii.* Ad hæc spectant quæ in eod. Chartul. alibi leguntur: *Unum flagellum cere, quorum sex debent facere et ponderare libram cere nove.*

* **FLEOMATUS**, ut supra *Flemmaticus*. Instr. ann. 1459. inter Probat. tom. 3. Hist. Norm. pag. 291. col. 2: *Nemausi civitas est ajuosa, male et perime fundata et constructa, quoniam super aquam maream, pro tribus hominum qualitatibus, videlicet sanguinis, merencolicis et Fleomaticis dampnosissimam.*

* **FLEQUENA**. Quæ panes conficit, apud Martenianum tom. 1. Anecd. col. 968. Sed legendum *Flequeria*. Vide *Flecarius*.

* **FLEQUERIA**. Quæ panes conficit; proprie, quæ panes extra urbem confectos in foro venum exponit. Charta ann. 1231. inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. col. 447. *Item volumus et mandavimus, quod carnicifera seu macellarii, Flequerie, et tabernarii, et omnes qui tenent pondera et mensuras, legaliter suis officis utantur. Lenda min. Carcass. Mss.: Item de Flequeria pro septimana, unum panem. Vide supra *Flequeria*.*

* **FLEQUERIUS** Pistor. Leges Palatinæ Jacobi II. Regis Majoricæ. inter Acta SS. Junii tom. 3. pag. XVI. *Pistor sive Flequerius domus nostræ regie panem quo in mensa nostra utimur... per se pistare et alias præparare debeat.* Vide *Flecarius*, et *Flequeria*.

* **FLETHOMATICUS**, pro *Phlebotomicus*, cui vena secta est. Guidonis Disputatio Farsensis cap. 12. *Videat si aliquis facit vel sedet propter infirmos aut Flethomaticos.*

* **FLESCHE-AXE**, Calter lanionius vel popinarius. Gall. Couperet Computus ann. 1425. apud Kennett. in Antiquit. Ambrosiana pag. 575. *Et in magna secure vocata Flesch axe, xv. den.*

* **FLESHMONGERS**, Macellarii, carnifices, ex Anglo-Sax. et Anglico *Fleash mangere*, eadem notione. (Keroni apud Schiller in Gloss. Teuton. *Fleisk*, Caro.) Leges Edwardi Confess. cap. 39. *Macellarii... quos vocant Fleishmongers.*

* **FLESIATA**, Lodiæ stragulum, Occitanis *Flassada*. Statutum Capituli Generalis Capobiti Gellonensis anno circiter 1170. apud Stephanotium tom. 8. Fragm. Hist. MSS. pag. 175. *Debet etiam deferre et habere pro lecto suo palliassam novam et duas Flessiata et duo linteamina etc.* Vide *Flassata*.

* **FLET**. Leges Burzorum Scotie, cap. 25. *Salvo hoc, quod uxor ejusdem defuncti desponsata, tota vita sua, quandiu erit nubis, anteriorem partem domus capitales, quæ dicitur Flet, tenebit.* In Gloss. Saxon. Somneri, *flett*, *flette*, vel *flet*, est area, casa, domus, habitatio, federa, etc. *flette*, sedes paterna, vel patrimonialis. Nescio, an huc pertineat vox *Fledum*, apud Miræum in Diplomati. Belg. lib. 1. cap. 31. (Britonibus Armorici *Flet* est lectulus, grabatus.) Vide *Aquaria*.

* **FLETA**. Species navis minoris, Gallis alias *Flete*. Chartularium S. Vandregisili tom. 1. pag. 978: *Et poterunt batelli et Flete dictorum Religiosorum libere et pacifice descendere supra terram neam.* Vox, ut videtur ejusdem originationis, ac subsequens. [° Lit. remiss.]

ann. 1410. in Reg. 165. Chartoph. reg. ch. 124: *Lesquelz compaignons alerent d'un commun accord en une Flette en la riviere de Seine. Quiconques mayne Flette, basteau, navire ou nasselle par la riviere de Marne, in Chartul. Latiniac. fol. 242.*

* **FLETA**, FLETUM, Estuarium, fluentium, seu canalium, quem aqua fluens et refluxus occupat, a Sax. *flet*, estuarium, *flet* a n. fluctuare, natare.

* **FLETA**. Charta ann. 5. Henrici VIII. apud Spelman. *Extendit se in longitudine a communi via... usque ad Fletam de Es versus Austrum.*

* **FLETUM**. Charta ann. 1240. apud W. Thorn. in Ch. pag. 1883. *Item pro beno pacis concessum a Priore et Capitulo antedictis, quod de cetero ad Fletum de Menstre per flumen de Sandwico liber sit accessus per navigium, et recessus, hoc adjecto, quod si in ipso flumine ante dictum Fletum aliqua navis vel negotiandi, seu mercis alias transferendi causa se ibidem exoneraverit, etc. Et mox: In Fletu autem antedicto nihil juris de cetero vindicabit.*

* **FLETA**, Carcer Londoniensis. *The Fleet*, Anglis, et a præterlabente torrente, s. a fluvio, sic nuncupatus *Gaio de Flete* meminit Statutum 2. Westmonasteriense cap. 12. *Prisonæ de Flete*, *Fleta* lib. 2. cap. 30. Ab hoc carcere dicitur auctor libri, qui *Fleta* inscribitur, quod ab aliquo et Justitiariis, qui pœnitentiam repetendam in eum carcerem collecti sunt sub Edwardo I. in eo carcere exaratus sit, ut censet Seldenus, qui hanc in rem Dissertationem edidit quam legere est inter ejusdem Opera edit. Londin. ann. 1726.]

* **FLETGEFOTH**, vox Saxonica, in Legib. Henrici I. cap. 81. [° f. *flet-gefoht*. Vide *Flet*, *Fledwite*, et Grimm. Antiq. Jur. Germ. pag. 319.]

* **FLETHO**, FLETHONUS, FLETONUS, Ferrea vel cuprea telorum atque sagittarum acies. Regestum Computorum Probus ann. 1322. *Pro carellis et Flethonibus emptis et aliis rebus pro munitione castri IV. lib. VI. sol. Ibidem ann. 1334. fol. 130. Pro faciendis fieri carrellos et Flethonos ad opus cavalcatorum LX. flor. auri. Item fol. 139. ann. 1318. Pro carellis tam de uno pede, quam de duobus garnitis Flethonibus et empennatis, et pro cc. garrois empennatis et empennatis folio cupri. Computum ann. 1318. et 1349. Hist. Dalphin. pag. 583. col. 2: Pro cc. Flethonibus carrellorum empennatis emptis pro garnitione castri... LXIII. s. III. d.*

* **FLETTA**, Piscis genus. Tract. de Pisc. cap. 97. ex Cod. reg. 828. C. *Hippocytosus, quem Flettam Galli appellant, quod fuit indo natet, ne dicitur quod buglossa omnia magnitudine superet.* Saxon. *flet* a n. fluctuare, natare.

* **FLETUM**. Vide in *Fleta* 2.

* **FLETWITE**, FLETWITE, Multa obrixas et jurgia excitata, ex Saxonico *flet*, contentio, lis, jurgium, rixa, et *wite*, pœna, multa. Joann. Brompton. pag. 97. *fletwite*, i. *ferir par medlee*. Ranulfus Cisecestrensis lib. 1. Hist. cap. 50. *Fletwit, est emenda proveniens pro contentione Fletwita*, tom. 1. Monastici Angl. pag. 162. tom. 2. pag. 827. *Quietum dicitur esse de Fletwita, est liberum esse a solutione multarum, ob jurgia impositarum.* Vide *Rastallum*, [Spelmanum.] et infra *Mexleia*.

* **FLEVAS** Equitis, Papie dicitur, quod dam genus ornamenti equi quod *Fletum* vocant. Sic in Cod. MS. et Editio. alter

MS. habet, *Equitas*. [° In Glossar. Cod. reg. 7644. ut ex Placido: *Flevas, Equitis* quidam genus, etc. *Maius* habet tom. 5. pag. 464: *Fluzus, Equitis* quoddam genus ab ornamento equi, quod *fluzum* vocant.]

* **FLEUBOMATUS**, Cui vena incisa est. Obituarius eccl. Lingon. ex Cod. reg. 5191. fo. 58. v. *Cuilibet capellano et clerico chori ecclesie presentis in dicta processione unus denarius Turon. et nihil percipient infirmi seu Fleubomati.* Vide *Fleubotomare*.

* **FLEUBOTOMARE**, FLEUBOTOMIA, pro *Flebotomare* et *Flebotomia*, occurrit in Statutis MSS. Capituli S. Audomari.

* **FLEVILIS**. Vide *Flebilis*.

* **FLEUMA**, pro *Flegma*: *Flegma*, Italis. Smaragdus in Grammatica MS.: *Alia sono feminina, intellectu neutra, ut Pascha, dogma, schema, Fleuma, malagma, etc.* Warnerius MS. in Caprum Scottum Poetam:

Quo caper hirsutus, vltiorum Fleumate plenus.

Occurrit præterea in Vita S. Rusticuli Abbatis Arelat. cap. 31. Item pro excreatione seu sputo. Formula 14. ex Baluzianis: *Post talone buccas inflat, in rotore crebrat, et currit in sudore. Fleumas jaciat in pudore, etc.* [Spicilegium Fontanellense MS. pag. 153: *Et si alicui frequens tussis vel Fleuma advenerit, ex pectore aut ex naribus excrecit, post dorsum projiciat, aut iuxta latus.*] Ita Picardi nostri *Fleumis* dicunt, pro *pituita*.

* **FLEVOTOMUM**, pro *Phlebotomum*, Sectio vena, Gallis, *Saignée*. Romualdi II. Archiepisc. Salern. Chronicon, apud Murator. tom. 7. col. 128. *At vero Crimoldus Longobardorum Rex nono die post Flevotomum brachii, accepto arcu columbum sagittare nisus, ejus brachii vena dirupta est.* Vide *Phlebotomum*.

* **FLEURA**, Exactio, collecta repente imposita, a *Fleuz* quod Belgis subito sonat. Andreas Presb. Ratisbon. in Chronico Bavarie ad annum 1472: *Per que (gravamina), compulsi imponere Fleuram decimi denarii de omnibus bonis eorum ultra consuetam persolvendam.* [° Leg. Steuram.]

* **FLEUTATOR**, Tibicen, Gallice *Fluteur*, apud Lobinell. Hist. Paris. tom. 8. in Glossario.

* **FLEVUS**, Vano, in Glossar. Lat. Ital. Ms. Vide *Flebilis*.

* **FLEKA**, Plexum seu textum, ad instar capillorum mulieris implexorum. Acta SS. Junii tom. 4. pag. 820. ubi de B. Christina. *De extremitatibus virgines fecit, quasi quasdam Flexas, sicut mulieres solent facere de crinibus suis.* Vide *Flecta*.

* **FLEXARE**, Flectere. Ermoldi Nigelli Carmen Elegiacum pro Ludovico Imp. lib. 4. apud Murator. tom. 2. Scriptorum Italicorum part. 2. col. 38:

Rex tamen ante sagax Flexato populo adorat.

Usus est Cato de Re Rust. cap. 30. haud ita absimili notione.

* **FLEXERE**, pro *Flectere*. Charta ann. 1035. ex Tabul. S. Vict. Massil.: *Peyrit de alto fronte usque in area decimaria et usque in via subius crota, et girat super riam usque ad vineam S. Marie, et postea Flexit se super perecium.* Gallis dixerunt. *Se replie sur, etc.* Vide *Flexare*.

* **FLEXIBILITER**, *Fléchissablement*. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684.

* **FLEXIO**, Idem quod *Fleurura*. Charta ann. 1045. apud D. Chanteloup in Histor.

MS. Montis Major. : *De Fonte ad Orientem per Flexionem usque, etc.*

2. **FLEXIO**, Proclivitas. Vita S. Goberti tom. 4. Aug. pag. 379. col. 2: *Constantia erat in bellis exercendis, ac incensus obsecris laterum Flexionibus.*

FLEXURA, *Kapuz 2do5*, Amfractus, in Gloss. Græc. Lat. *Flexura viarum*, apud Sueton. in Nerone.

FLEXUS, Charta ann. 1242. apud Baluzium in Notis ad Concilia Narbon. : *Item... dictus Amatricus amparavit Curiam dicti D. Archiepiscopi, et Flexum, et potum bestiarum, et animalia et omnes res, que erant in Curia prædicta. Vide Flexus.*

Nihil hic ad vocem *Flevas*. Est enim *Flexus*, ni fallor, Modus agri, ut colligitur ex Charta Caroli Simplicis Regis Franc. pro Monasterio S. Martini Urbionensi : *Jubemus ut cellæ sive aliter que jam facte Monasterio a Deo timentibus collata sunt, id est in pago Carcasensi Flerus cum Ecclesia S. Cucufati cum terminis et adjacentis suis et Ecclesiam S. Genesii in ipso pago cum terminis et adjacentis suis.*

1. **Fliches**, *Flichia*, *Flochia*, *Sucriddia*, lardum, pars major carnis porcine salita, Gall. *Fliche*, alias *Fliche*, Picardis *Flque*. Computus anni 1202. apud D. Brussel tom. 3. de Feudorum usu ad calcem pag. CLXI. *De bacconibus IIII. II. minus, et XX. Fliches et XXXVI. dolia vini, etc.* Ibidem pag. CLXXXVII. *Et XII. bucones, et XX. Flochias, et v. tonellos vini...* Pro XII. bacconibus et XX. *Flichis venditis*, VII. L. X. s. Le Roman d'Auberée MS.

Maintenant la vieille li done
Plain pot de vin et une mirbe
Et une piece d'une Fliche.

Vide *Flec*.

Varie a nostris hæc vox effertur, que et præstationis ejusdam appellatio est. Reg. Cam. Comput. Paris. sign. Bel fol. 125. v. *Item pour une rede. anse, appelée la Fliche...* x. sol. Charta ann. 1288. ex Bibl. reg. : *Deux arpens de terre avec deux quartiers de terre... à la rede. anse de v. Flaches, pour-annuel cens. Le tillé de bachon, le Flaque et le candeille qu'il prenoit et avoit chacun an en ledite abbeye par le raison dudit fief*, in alia ann. 1294. ex magn. Chartul. nig. Corb. fol. 38. r. Lit. remiss. ann. 1387. in Reg. 132. Chartoph. reg. ch. 161. *Un quartier de Fliche de lart. Flaque*, in Reg. 13. Corb. ad ann. 1511.

1. **Flichium**, pro *Frichium*, Incultum. Litteræ Officialis Paris. ann. 1273. in Tabulario Calensi pag. 59. *Recognovit quod omnes terras de censura dictæ Abbatis... moventes et in Flichis existentes exaltare poterit et reducere ad agriculturam. Vide Friscum.*

1. **Flictim**, pro *Efflictim*, apud Diomedem lib. 1. Grammat.

1. **FLIMA**, *Flyna*, Anglo-Saxon. fugitivus, in Legibus Ethelredi Regis cap. 12.

1. **FLITA**, Germ. *Ruting*. Cultellus barbaricus vel rusticus eo quod *fligat*, in vet. glossar. Lat. Teut. apud Hallaus. Glossar. Germ. col. 1546. voce *Ruting*. Vide *Fletha*.

1. **FLITWITE**, Vide *Fletwite*.

1. **FLOBARIUM**, Ambra, Matthæo Silvatico.

1. **FLOBOTOMIA**, pro *Flobotonia*, Venæ sectio, Gall. *Saignee*. Charta Petri Abb. S. Crucis de Talemundo ann. 1346. de Aquariatu : *Quoties barbatores faciet rasuram aut Flobotomiam, etc.*

FLOCARIA, [f. Locus ubi flocci lana-

rum præparantur.] Testamentum Will. Dom. Montis-pessulani ann. 1211 : *Illud vero, quod statui de Flocaria, et tabula, et molendino, et tincturis, etc.* Vide *Flasca*.

1. **FLOCCA**, Idem quod infra *Flocus*. Capitul. Montis Major. ann. 1288 : *Statuentes ne quisquam indumentum vocatum Flocca cum sagittis ad latera... portare deinceps presumat.*

2. **FLOCCA**, *Floccus*, quem telis aptabant, ut velocius vibrarentur. Charta Phil. comit. Fland. ann. 1161. ex Chartul. 1. Fland. ch. 325. ex Cam. Comput. Insul. : *De pensa Floccarum, si abierit, union denarium. Vide Floccus et infra Flochia.*

FLOCCARE, Jo. de Janua. *Floccas*, parva massa lane vel niris, quod leviter flatu impellatur huc et illuc. *Hinc Floccas, verbum activum soli Deo contentens, tunc enim Deus Floccat, cum Floccando ungit.* [Gloss. Lat. Gali. Sangerm. : *Floccare, Flocceter comme la nef qui chiet par floccaux, à la lane de la berne.*] *Floccare*, pro pingere dicunt Itali. Picardi vero nostri *Floquet*, de veste, que amplior est. Vide *Flocus*.

FLOCCELLUS, *Floccum*, *Floccus*. Vide *Flocus*.

FLOCCIA, Lodix, stragulum, Gall. *Couverture de lit*. Testam. ann. 1233. *Domus Dei Sancti Spiritus de Prurino decem solidos, et unam culcitram cum uno coissino et duobus linteaminibus et una Floccia.*

FLOCHIA, Eadem notione, qua supra *Flocca*. Charta official. Auliss. ann. 1338. in Reg. 72. Chartoph. reg. ch. 49. *Item cepit... quamdam magnam archam, cum pluribus sagittis et Flochiis.* Alia notione, vide in *Fliches*.

1. **FLOCHIA**, Vide *Fliches*.

FLOCHIONS, vox Gallica, nostris olim *Floc*; *Floccus* quem telis aptabant ut velocius vibrarentur. Inventar. ann. 1349. *Item III. et III. Flochions ad opus cadrellerum. Vide Flocca 2.*

FLOCKEN, vox Germanica, *Floccus*, Privil. textor. Berlin. ann. 1245. apud Ludewig. tom. 11. Reliq. Mss. pag. 427. *Item statumus et instantissime prohibemus, quod nullus pannos faciat de aliqua falsitate lane vel Flocken... et tota falsitate lane, et panni cum Flocken, igni ardentissimo concremetur.*

FLOCCUETUS, Vide *Floquetus*.

FLOCTARE, *Flutare*, *Fluctuare*, Gall. *Flatter*. Locus vide in *Altum filum*.

FLOCTABEN, Andreas Suenonis lib. 5. Legum Scanicarum cap. 18. *Si quis cum Comitibus quinque, et armis quinque, que Floctabem in lingua patria nominantur, aliquos domos violenter confringat, etc.* Apud Westphal. legitur *Floctaben*, a *Flok*, Cetera, turba et *Vaaben*, Arma.

1. **FLOCUS**, *Floccus*, Monachorum vestis, que amplas habet manicas, vulgo *Froc*. Ita forte appellata, quod esset *Floccosa*, id est, *resplendens*, uti vocem hanc interpretatur vetus Moschianus Scholiastes. vel quod *flocet*, i. cum ampla sit, huc et illuc levi flatu, instar flocci lane impellatur, uti vocem *Floccare*, interpretatur Joannes de Janua. [Catholicon Lat. Gall. : *Floccus, Flochet de laine, Gallice Loquet, id est, Parva massa lane, et dicitur a Flo, flax, quod leviter flatu impellatur huc et illuc: Flocculus, Petit Flochet, ou Loquet.*] Vetus Diction. Lat. Gall. : *Villosus, Plevin de Floches, ou de peau.* [Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692. *Floccus, Barre.*] [Davies in Dictionario Cambro-Brit.

Floch, Laryus, gnarus, liberalis. Fræmin. *Floch*] Scitum porro, quid sit *Floccus* apud Latinos. Petrus Cluniac. lib. 1. Ep. 28. *Prævaricamini nobiscum et vos, qui simplici flocco et cuculla contenti esse non vultis.* Bulla Gregorii IX. PP. pro Benedictinis : *Nec incedant sine cuculla et Flocco.* [Capitul. gener. S. Victoris Massil. ann. 1378 : *Quod hostilarius habeat quatuor Floccos et quatuor alantias vel camallos pro hospitibus.*] Declarationes Congregat. S. Justine ad cap. 55. Regula S. Benedicti : *Habeant et cucullam, que secundum Clementinam. Ne in agro, vocatur Floccus, et scapulare, quod habet quasi formam cuculle.* Concilium Andegavense ann. 1365 cap. 19. *Cucullas vel Floccum honestum et amplum deferant.* [Statut. Reformat. S. Claudi ann. 1448. *Idem Religiosi sine Floccis, aut regularibus cucullis cum puncto regulariter clausis per Monasterium aut Provintiam non incedant, nec ad domum Abbatis accedant sine prædictis Floccis aut regularibus cucullis.* Occurrit alibi non semel.]

Floccum, neutro genere. Vita S. Petri Abbat. Cavensis n. 12. *Con Floccum Domini Abbatis a Capellanus negligenter fuisse repositum.*

FLOCCATA CUCULLA, ampla et superfluitate panni redundans. Rumarlas Abbas Cisterie in Institut. cap. 15. *In Ecclesiis nostris non sint Cuculle deforis Floccate.* Joannes Monach. in Vita S. Odonis Abbat. Cluniac. lib. 3. cap. 1. *Relictis namque nativis atque assuetis vestimentis, ceperunt faciat atque leviter pallioque ornatas circumferre Cucullas, etc.* Ubi forte leg. *Floccatas.*

FLOCELLUS, diminutivum a *Floccus*, Minor floccus, sed potissimum ea flocci pars, que in caput a parte posteriore revolvitur, ut apud Benedictinos. Giffredus Vindeem. no. 2. Epist. 7. *Domnus Ernardus, quem Decanum vestram dicitis, si sibi secundum ostidiam placuisset, teste Flocello de capite suo, pennis in nostra, quam in vestra sorte manere debuisset.*

FLOCCUS, *Floccus*, voces deductæ ex *Floccus*, litterali mutata. U. Fabius lib. 3. Consuetud. Cluniac. cap. 5. *Super caballum ascensurus, prius cappam induit, quam Frocum corrigia præcingat.* Will. Brito lib. 1. Philipp. pag. 108.

Nil toga runcolæ, nil Frocus religioso, etc.

Adde Origines Cisterciensis Ordinis, cap. 15. tom. 1. Biblioth. Labbei pag. 647.

FLOCCUS, in Chronico Andrensi pag. 421. apud Ingulfum pag. 886. 889. tom. 1. Monasterii Anglie pag. 656. in Statutis Cluniacens. Petri Venerabilis cap. 29. in Vitis Abbatum S. Albani pag. 24. in Hist. Exor. III. Ord. Cisterciensis cap. 15. etc. Joann. Fortescutus de Laudibus Rozum Anglie cap. 35. de Rusticis Francie sævæ ætatis : *Froccus sive collobus de cambio ad modum panni sacrorum teguntur, etc.*

FROC ET CAPELLATI, Gualt. Jus Vosien. sis lib. 1. cap. 73. *Præter Cœnobita religione florentes nos manerentis heredes habuere, qui silentium, et paræ honesta sunt, relinquentes, paræ corvæ, stricte solutares, cucullas clausas, per Froccos ocreas, pro gandengis Froccis Capellatis absque cuculla... insectantur.* Volo Haftenum lib. 5. Disq. 1. et in verbo *Roccus*.

Verum non monachis tantum sed et teminis Frocus indumentum fuit usitatum, ut colligitur ex Miraculis S. Caladrii sæc. 5. Benedict. pag. 109. *Materna autem a demonio liberata, et sensui sanitatiq. restituta, tota vesti-*

menta sua quibus eo die induebatur, cum caligis et calcamentis ad sepulcrum S. Udalrici per nuntios missi. Wicfridus ejusdem loci prepositus, qui etiam et custos Ecclesie eo tempore mansit, de Froco ejusdem matrone dalmaticam fieri fecit. Unde manifestum est Frocum hunc muliebrem ex panno subtiliori compositum fuisse.

* **FROCHIA**, Species frocci Canonico-rum Lugdunensium. Actus receptionis Johannis Ducis Bituric. in Canonico-rum Lugdun. circa ann. 1383. apud Severi. Hist. Lugdun. pag. 344. Dux venit cum Frochia et circumcisa ad modum Canonico-rum dicitur Ecclesie.

* **FLOCTIS**, Apex sericus, Gall. Houpe, Provincialibus Floe. Stat. universit. Aquens. ann. 1483. pag. 57. Notandum quod sicut sunt tres gradus, tres Flocti ex flo serici debent esse super quolibet boneto doctorandi et doctoris sui presentantis, videlicet si quis assumat magistratum, portet Floctum album in signum divinitatis theologie; si in iure canonico, defert Floctum ex flo serici viridis in signum castitatis et doctrine; si in iure civili, portet Floctum serici rubri in signum vere justitie et sanguinis, media vero parte Floctum coloris violacei. Froloque nostri vocabantur eiusmodi ornamenta, quae vestibus addebantur. Lat. remiss. ann. 1399. in Reg. 151. Chartoph. reg. ch. 751. Le suppliant about rognie ou coppé certains Froloques et draps de diverses couleurs, qui estoient aux robes de Loys de Bortain chevalier. Unde Froloque, his ornamentis instructus, in alio Lit. ann. 1421. ex Reg. 171. ch. 513. Un chaperon de brun vert et une coquille Froloque.

* **FLODA**, f. Stagnum, vel canalis, a Saxonicis flod, Inundatio, vel flode. Lacuna, aquae collectio. Thomas Madox Formul. Angl. pag. 138. Sciant presentis et futuri, quod ego Hugo filius Roberti sig. et dedi et concessi... Roberto filio... inter domum Rogeri Bunn et domum Willelmi Rufi, tenendum sibi et hereditibus suis, de me, etc.

* **FLOE**, eadem acceptione, in Lit. remiss. ann. 1461. in Reg. 189. Chartoph. reg. ch. 513. Ouquel hostel avoit ung fumier et ung Floe d'eau.

* **FLODDUS**, Flud, fluctus, ex anglico Flod. Vide Ebba.

* **FLOMER**, f. pro Vomere, quo ager cultus significatur. Charta anni 1181. apud Lobinellum tom. 2. Histor. Brit. col. 131. Testes jurati de verderie, de Flomere, de brueria, de sectis et pratis idem dixerunt quod ceteri.

* **FLOMITES**, Stricturae. Gall. Paillettes de feu. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657. Flomites, cum, quae ex ferro candenti prosiliunt.

* **FLONIS**, [Fasciculus cepearum vel alliorum, Gall. Glane] Vitis Rarum. [Alia notione occurrit in Informat. civitatis Massill. pro passagio transmar. ex Cod. MS. Sangerm. Item sarcia de vi. Flores ad longitudinem c. passorum.] [* Lit. remiss. ann. 1415. in Reg. 168. Chartoph. reg. ch. 381. Auxquels compaignons icelui Griert donna la moitié d'un oison et des Flonnes.]

* **FLOPA**, Degret. Frider. II. Imper. ann. 1226. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. aevi col. 216. Et inde ad Flopas Guirixi de sancto Marco in ripa Sarnicola, et transeundo Sarnicola usque ad Pflonnetum recto sine. Idem forte quod Floda.

* **FLOQUERIUS**, an Vestium, quae Floqueti appellabantur, artifex? Lit. ad-

mort ann. 1355. in Reg. 103. Chartoph. reg. ch. 401. Item in quadam petia terre camp... confrontante ex una parte cum honore Johannis Vesiani Floquerii. Nisi legendum putes Flaquerius. Vide supra in hac voce.

* **FLOQUETUS**, inter vestes sacras ministris inferioribus proprias recensetur apud Marten de Antiqua Ecclesie Disciplina pag. 122. ex Pontificali Arelat. Primo ponitur duo pueri cappis sericis induti cum candelabris et cereis ardentibus. Secundo loco ponitur Subdiaconus indutus alba et Floqueto. Rursum occurrit pag. 277. Sannarbanus noster tom. 2. novae Gall. Christ. col. 1123. ex Inventario sacre suppellectilis Ecclesie Diniensis. Capella viridis cum dalmaticis, Floquetis, etc. Ex col. 1124. Capella violata, de diaspro diversorum colorum cum Floqueto et dalmatica.

* Quenam haec vestis fuerit non satis video, ejusdem ceteram originis opinor, atque Flucus, cujus diminutivum esse facie crediderim. Inventar. ann. 1218. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 66. col. 1. Tres baculos pastorales; duodecim Floquetos, et viginti casulas ericas. Aliud ann. 1419. ex Tabul. Montisol. Unam capellan. albam munitam unius capae processionalis et de duobus Floquetis sine aliqua paratura, cum alba, stola, manipulo, ana, etc.

* **FLOQUUS**, ut supra. Flucus, in Processu de B. Petro Luxemburg. Julii tom. 1. pag. 577.

* **FLORA**, Farina, simlago. Gallis Farine, Anglis Flower, pro Farina, quasi dicatur. Inquit Skinnerus in Etymolog. Angl. Flos farinae, i. e. farina purissima, vel potius quasi dicatur Flos frumenti, i. e. purissima ejus pars glutinis et fure purgata. Hujuscemodi farina Fleur etiam dicitur in Neustria, Britannia minori, etc. Praeceptum Edwardi III. Angliae Regis de victualibus pro passagio providendis, apud Rym. rum tom. 5. pag. 12. Tot vacua dolia, in quibus dicitur frumentum vel flora inde reponetur. Passim occurrit ibidem, et pag. 97. 488. Idem tom. 4. pag. 683. tom. 6. pag. 316. etc. Vide Flo. frumenti.

* **Flour** et **Flourde**, nostris. Lit. remiss. ann. 1408. ex Reg. 162. Chartoph. reg. ch. 198 bis. Il acheteroit de la Flourde de voides et du bresil, etc. Alio ann. 1460. in Reg. 192. ch. 8. Sur laquelle beste avoit environ deux botteaulx de Flour ou farine. Vide Flo. frumenti.

* **FLORALIS**. Gloss. Gr. Lat. Avivoz, Floralis. Floralis color.

* **FLORALE**, Locus consitus floribus. Jo. Sarisber. in Policr. lib. 1. cap. 4. Illis, ut pascua auquantur, praedia subtrahuntur agricolis sationalia, insitiva coloris, cum pascua armentarius et gregarius, atvearia a Floralibus excluduntur, ipsis quoque apibus vix naturali libertate uti permittuntur. [Charta Arnulfi I. Flandriae Comitis apud Miraeum in Codice Donat. piarum pag. 127. Floralia prati quae adjacent ipsi portui, illorum cedo potestati. Vide Floridare.] [* Ubi per Floralia prati, prata ipsa intellige. Haud scio an eodem significatu, in Lib. de Mirab. Romae apud Montemfalc. Diar. Ital. pag. 211. Habuit (Pantheon) circa se plateam Tiburtinam x. pedum cum cloaca, et Florali suo.]

* **FLORALIA**, Supplicationes solemnes, quae vulgo Rogationes nuncupantur, quasi ut notat Murator. tom. 5. Antiq. Ital. med. aevi col. 77. a Floralibus Ethnicorum festis ad nos derivatas, quod falsum plane est, appellat Decembr. in

Comment. de Supplicat. Majis ibi laudato: Proinde eadem Floralia cum pascu madibus et azimis, cum oavorum testis et offeram simulacris ad ejusmodi vinctus indulgentiam; cum variis olerum et leguminum generibus; cum ampullis quoque pensilibus, aqua, vino, lacte, oleo, melle refectis, decoramus. Vide Rogationes 1.

* **FLORARE**, Flores creare, vel Floribus spargere, implere, Johanni de Janua. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. Florare, Faire fleurs, glayer de fleurs.

* **FLORARIUM**, Johanni de Janua. Locus est ubi flores crescunt, vel ubi imponentur. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. Florarium. Lieu flori ou croissant, ou sont misés fleurs. Chron. Mille. pag. 88. col. 1. Ut ex novitiatu veluti ex religiose vite Florario virtutum odore bene fragrantis, in nostre Congregationis Monasteria transferantur. Vide in Floralia.

* **FLORATUS**, Floribus aut pictis ornatus. Casulam de purpura Floratam de gindone ruhea cum sasso de auro ante et retro, in Instrumento anni 1377. ex Archivio S. Victoris Massil. Testam. ann. 1415. apud Rymer. tom. 9. pag. 278. col. 1. Una capa totaliter de auro, cum rosis rubeis et nigris Florata.

* **FLORDELISIVM**, Lillium, Ital. Fior-daliso, Gall. Fleur de lis. Annal. Mediol. ad ann. 1389. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 608. Fermalia duo auri, firmata super duobus Flordelisii auri, etc.

* **FLORENI**, Monetae aureae Florentinorum, apud quos eudi primum cepere ann. 1252. titulo 24. ceratiorum, quorum octo unciam conficiebant. In una horum parte insculptus fuit flos illius, unde Monetae nomen inditum, in altera effictus S. Joannes Baptista. Ita Joann. Villaneus lib. 6. cap. 54. et Ricordanus Malaspinus cap. 152. Florenus de Florentia, in Charta ann. 1350. in Reobat. Hist. Turenensis pag. 90. cujus pretium erat tunc temporis 10. solid. Paris. [Florenus de Florentia boni auri, in Charta anni 1375. inter Instrum. tom. 4. novae Gall. Chr. col. 214. Flourins de Florenze, in Litteris Philippi VI. Franc. Reg. ann. 1330. tom. 2. Ordinat. pag. 56.] Denarii Floreni, Rythmi in obitu Henrici VII. Imp.

Paulnam quandam variis Corruptum cum Denariis Quampluribus Florenis, Ut principem pissimum Monachum potentissimum Inficit veniens.

Infr.:

Te cecum ceci muneris Precipitant Floreni.

Aureum numisma Florentinum, apud Joannem Hoeselem in Episcopis Leodiensib. cap. 20.

* Errare Villaneum in anno quo primum eudi ceperunt Floreni, docet nos D. Le Blanc in Tract. de Monet. pag. 154. ubi Florenorum mentionem Heri testis est in Charta ann. 1088. Florin de Florence pour treize soul: Par. in Charta Phil. V. ann. 1319. ex Reg. 59. Chartoph. reg. ch. 212. Alia ann. 1339. in Chartul. eccl. Lingon. ex Cod. reg. 5188. fol. 103. v. Computat. videlicet Florenno de Florentia pro tresdecim solidis Turon. parvorum. Florence, pro Florenus, in Charta ann. 1403. ex Reg. 158. ch. 451. Icellui viconte de Thouars tendra sa dite terre et seigneurie de L'ille de Ré d'icellui seigneur roy à foy et hommage lige, à cause du chastel de la Rochelle, et au ressort et souveraineté acoutumez, à une Florence ou maille d'or, ou la valeur

d'icelle, pour tout devoir de rachat ou d'abonny, ou d'autre devoir de fief à muance de vassal.

Hinc fore moneta aureis ceteris Floreni indita appellatio. In Computo Theaurariorum Francie ann. 1316. in Camera Comput. Paris. Florenus aestimatur 11. solid. Florenus de Florentia 12. sol. Paris. Florenus ad macam 22. sol. Paris. Florenus ad mutonem 14. sol. Paris. Florenus ad agnum 11. sol. Paris. ann. 1332. Florenus ad cathedram 21. sol. Par. ann. 1347. Florenus ad scutum 38. sol. Paris. ann. 1348. Florenus regalis 28. sol. Paris. ann. 1328. Florenus S. Georgii 20. solid. Turon. ann. 1316. Floreni de Florentia, Floreni de agno, et Floreni de mas, seu ad massam, occurrunt etiam apud Will. Thorn. pag. 287. ubi perperam florenus, pro Florenus interdum scribitur Floreni Colonenses. apud eundem pag. 2194.

Tradit idem Villaneus lib. 9. cap. 170. Joannem XXII. PP. Florenos aureos cudisse circa annum 1322. similes pondere, lege et forma Florentinis, præterquam quod qua parte effectus erat S. Joannes Baptista, in circulo illius nomen descriptum legebatur, ad latus vero S. Joannis effecta erat mitra Papalis. In partibus autem, ubi lilius erat, circulo, descriptæ erant hæc voces: S. Petrus, S. Paulus. Ex hinc Marchione Monferrateni, Spinolis Genuensibus, et aliquot aliis Italicis Principibus, Florenos perinde aureos Florentinis similes cudere aggressis, sub anathematis pœna id interdixit idem Pontifex mense Decemb. ann. 1324. ut idem Scriptor tradit lib. 9. cap. 279. Floreni vero isti Pontifici, Floreni auri de Camera appellati: quæ nomenclatura occurrit in Charta ann. 1378. in Historia Turonensi pag. 117. et in alta ann. 1485. apud Hemerum in Augusta Viromand. pag. 335. Hos Robertus Cenalis lib. de Ponder. et Mensur. vocat *Novellos Ducatos Papales seu de Camera. Aureorum de Camera* meminit etiam Leonardus Portius lib. 1. de Ponderib. ac Mensur. pag. mihl 23.

Invaluit quoque in Provincia usus et cursus florenorum Pontificiorum, ad quorum formam alii cusi videntur a Regibus Provinciarum, ut discimus ex pluribus Chartis, unde et cujus pretii fuerint aestimare licet. Charta ann. 1385. in Tabular. civit. Massil.: *Quod Floreni auri boni Florentie et Floreni Camere domini nostri Papæ. Lucati et Jannini auri boni, fini, et just: ponderis currant et cursum habeant in civitate Massilie pro illo valore quo fuerunt afforati, videlicet ad 34. solidos pro quolibet. alius vero pecunias auri nullas cogatur eas recipere nisi sua libera voluntate.* Charta Massil. exarata ann. 1410. Inter Schedas Præsid. de Mazaugues: *Pro pagamento Florenorum auri 1000. quorum quilibet in valore pro sexdecim Provincialium solidis computatur.* Alta ann. 1428. apud eundem Præsid.: *Causa arretragiorum ipsius tallie in Florentis quadraginta valoris ipsorum quolibet solidorum Provincialium sexdecim nunc currentis monete.* Infra: *Florenos de Rege quinque valoris quilibet ipsorum solidorum sexdecim monete Provincialis.*

Pontificiis florenis florenos etiam similes cudendos curarunt Dalphini Principes, cum hoc tamen discrimine. Ex una marca 65. floreni Dalphinales, 64. pontificii cudebantur. Deinde loco mitre papalis in effigie S. Joannis Bapt. humero dextero insculptus erat Dalphinus, et in circulo alterius partis

pro S. Petrus, S. Paulus, legebatur Guigo Dalphinus. Hæc discimus ex Hist. Dalphin. tom. 1. pag. 231. et tom. 2. pag. 214. Anno 1384. valebat Florenus Dalphin. 17. sol. ut dicitur Ejusdem Hist. tom. 2. pag. 495. anno vero 1339. 38. sol. computato, tunc temporis, Floreno de cugno et pondere Florentie pro 41. sol. dictæ monete, tom. 1. pag. 96. Superabant ergo floreni de Florentia florenos Dalphinales, et 50. Flor. de Florentia valebant 52. Fl. Dalphin. tom. 2. pag. 265. Ejusdem tom. pag. 275. legitur, c. Flor. sunt uncie xxvi. ex quo conficitur, unum florenum fuisse quartam circiter partem unius uncie.

Sed præsertim id nominis attributum moneta aureis Regum Francorum, quas vulgo Denarios appellabant, addita notarum quarundam, quibus a se invicem distinguebantur, nomenclatura. Hinc, quos denarios ad Agnum, seu ad Mutonem, ad Massam, ad Cathedram, ad Scutum, vocant Statuta Regum nostrorum, Floreni ad Agnum, etc. dicuntur in veteribus Chartis. *Florenis à l'Angelot*, in Instrumento anni 1342. Chartul. S. Vandreg. tom. 2. pag. 1681. Vide tom. 2. Ordinat. Regum Franc. De singulis agimus in verbo *Moneta*.

FLORENI AD AQUILAM. Charta Joan. reg. Franc. ann. 1350. in Chartul. 23. Corb.: *Cum jude... capi fecisset Robertum le Bel... pro suspicionis allocationis Florenorum ad Aquilam, etc.*

FLORENI BLAVII. in Chronico Windesemensi lib. 1. cap. 82. *Centum Florenos Blavios dicebatur accepisse.*

FLORENI DE CAMERA, vulgo Florins de chambre, Papales. Lit. remiss. ann. 1468. in Reg. Bk. Chartoph. reg. ch. 85. *Par le Pape Nicolas, lors president en l'Eglise, fut parties eyes, dit: mal appelle, et ledit de Bresor: contempne en quatre cent Florins de Chambre de despens.* Nihil itaque emendandum est in Mandat. ann. 1405. tom. 9. Ordinat. reg. Franc. pag. 64. Vide supra ad lineam *Tradit idem Villaneus, etc.*

FLORENI AD CATUM, seu telem; *Fleurin au chat*, in Lit. remiss. ann. 1458. ex Reg. 183. Chartoph. reg. ch. 258.

FLORENI GALLICANI. Charta ann. 1369. in Chartul. Rich. abb. S. Germ. Prat. fol. 20. r.: *Mediante summa octoginta Florenorum auri Gallicanorum, Frans nuncupatorum.*

FLORENI dicti GUILLERMUS, in Lit. remiss. ann. 1459. ex Reg. 188. Chartoph. reg. ch. 84. *Icele femme se print à rongner et copper aucunes pieces d'or, comme cliquant, que on dit Florins Guillermus, et autres pieces d'or aians cours ou pais de Boullenous.* Vide mox.

FLORENI HANNOIENSES, etc. Lit. remiss. ann. 1377. in Reg. III. Chartoph. reg. ch. 195. *Florins de Haynau, appelle: Guillelmus, qui avoient cours pour un florin franc de nostre coing et un tiers de franc la piece; florins de Cambray soub: la fourme de France de nostre coing; florins de Brabant, appellez doubles moutons, autres appellez: nobles d'Angleterre; florins à l'escu de Flandres; florins contrefais aus florins appellez Guillelmus de Haynaut; autres florins, appellez francs à pie, contrefais aus nostres à difference de Waleran et Guido; florins Guillelmus et Guido, et florins contrefais soub: fourme d'escus à difference de Waleran, et autres florins au mouton de Lin-court.*

FLORENI LATI, apud Christ. Schlegel. in Dissert. de Numm. antiq. etc. pag. 28.

FLORENI PARVI. Chartul. Corb. sign. Ezechiel ad ann. 1423. ult. Sept. fol. 202. r.: *La somme de soixante florins du pays (Lille, Namur, Louvain) que on dit Paris Flourins: c'est assavoir, trois vies escus d'or de bon pois, pour quatre des petits Flourins dessusdis.*

FLORENI nuncupati PIETRES, idem, ni fallor, qui Parvi Comput. Ms. fabr. S. Petri Insul. ann. 1473: *Item de oblationibus factis in die Veneris sancte... una cum tribus Florenis, Gallice Pietres, ... xij. lib. x. sol.* Nisi forte idem sint, atque

FLORENI POSTULATI, in altero ejusl. fabr. Comput. ann. 1490. *Ser Floreni, nuncupati Postulati, valentes octo libras, duos solidos.* Vide infra *Postulatus*.

FLORENI REGALES, qui et de Rege, Typo regio insigniti. Charta ann. 1328. 9. Jan. in Tabul. Carnot.: *Moyennant le prix de 1000. Florins Royaux pour 28. sols Par. chacun florin.* Acta Fil. ad ann. 1427. apud Gassend. in Notit. eccl. Dinensis pag. 70. *Reditus sacristie non excedere 60. Florenos de Rege, seu libras 48. Turon cum tamen impense faciendæ excedant summam 80. Florenos de Rege, seu libras Turon.* 69. Inventar. Chart. monast. Athanat. ann. 1519. fol. 12. v.: *Instrumentum anni 1486. pensionis annuatim 100. Florenorum monete regie, quolibet Floreno valente xvij. albos magnos regios, sive solem, etc.*

FLORENI RHENENSES, in Ecclesia Colonensi tom. 3. nova. Gall. Christ. col. 780. et col. 790.

Idem RHENANI, apud Christ. Schlegel. in Dissert. de Numm. antiq. pag. 60. obtinet. Ms. eccl. Camerac. fol. 54. r.: *Ex quibus anno quolibet recipiuntur decem Floreni Rhenenses.* Comput. Ms. fabr. S. Petri Insul. ann. 1473. *Item in die Pasche ab eodem dom. duce ex osculo reliquiarum magni altaris, tres Florenos Rhenenses, vj. lib. vj. sol.* Vide infra *Rhenensis Aureus*.

De Florenis præterea consulendus Tractatus, qui inscriptus est: *Il florino d'oro antico illustrato* edit. Florent. ann. 1738. ubi plures exhibentur floreni a Raimundo principe Arausion. Humberto dalph. Archiep. Arelat. et aliis cusi. Hinc etiam emendandus Cangius in

TREVISINI SOLIDI DE FLORE. in Bulla Honorii III. ann. 1220. pro Episcopo Tarracinesi apud Ughellum, § ex Charta ann. 1243. pro monasterio Fossenovæ relata in Bulla Honor. III. ann. 1220. ubi non Trevisini legitur, sed Prebini, forte pro Proviani, ut habet Inscriptio sepulchralis ann. 1331. apud eund. Ughell. pag. 118.]

FLORINUS, pro Florenus non semel occurrit in Regest. 87. Chartophylacti regii.

Ἐρωπιον, Græcis nuperis. Raphaël Hieromonachus apud Crustum pag. 131: *Ὅμοιοι ἑστᾶτε τῆς αὐτῆς χυτάδας τᾶς ἑρωπίας.* Vide Meursium [et Gloss. med. Græcit. col. 1685.]

FLORENTIA. Lib. 2. Paralipom. cap. 4: *Candelabra quoque cum lucernis suis, ut lucerent ante oraculum juxta ritum et auro purissimo, et Florentia quædam, et lucernas, et forcipes, etc.* Ubi auctor Mamotrecti: *Florentia, id est, species quædam liliorum in candelabro, super quibus ponebantur lucernæ.*

FLORENTIUS, ut Florentia, species liliorum in candelabro. Glossar. Lat. Gall. ann. 1372. ex Cod. reg. 4129: *Florentius, Cherdenerus.*

FLORETII, in Cæremon. Rom. Ms.

lib. 1. cap. 2 et 5. ubi editum habet. Forerit. Vide in Fodrum.

1. FLORES diversi coloris, ad instar charismatum Spiritus sancti, desursum immixti in festo Pentecostes. Joan. Episcop. Abrincensis de Offic. Eccl. pag. 58.

2. FLORES, Menstrua mulierum. Michael Scotus de Physiognomia cap. 6: Sciendum est, quod natura ob hoc sibi tribuit purgamentum, quod Floe nominatur in vulgari, et Menstruum in Scriptura. Infra: De Floe mulieris est ut arboris: quoniam fructum non portat, nisi prius floresca. Nostri Fleurs dicunt, non a floribus, sed a fluere: Ita enim patet mulierum vertunt Latini Medici. Papias: *Mena, nigra, vel Jovis filia, quam pagani Deam dixerunt esse, quae menstruis Fluoribus preesse dicebatur semista.*

3. FLORES BEATÆ MARIE. Maculae scorbuticæ vel erisipelatosæ, Italis, Rosellia et Rosolia. Lit. reniss. ann. 1382. in Reg. 91. Chartoph. reg. ch. 391. Ex quibus (excessibus) plaga ejus apostumaverunt, et in ipsis Flores Beatæ Mariæ supervenerunt; propter quod mors fuit subsequuta in personam dicti presbyteri infra quadraginta dies. Alie ann. 1419. in Reg. 171. ch. 13: *Jehannin Houdette feust surprins... d'une maladie, que on appelle au pays (de Brie) les Fleurs Noire Dame. Vide infra Morbus B. Mariæ.*

4. FLORETATUS, Flore ornatus, insignitus. Ordm. Caroli dalmatini ann. 1357. 8. Jun. in Reg. Cam. Comput. Paris sign. Vienne fol. 18. r. Ab alia parte est una crux, cum tribus brachiis Floretatis de flore lilio.

5. FLORETTUS, Ital. Fiorotto, Flosculus. Inventar. ann. 1389. tom. 3. Col. Ital. diplom. col. 361. *Centura una auri facta ad Florettos perlarum.* Vide infra Floronus.

6. FLORETUS, Joanni de Janua, Floretum, est locus ubi flores abundant. (Gloss. Lat. Gall. Sangerm. Floretum, Lieu flouit, ou fleurs habundent.) Eckartius apud Canisium tom. 5. Antiq. lectionum pag. 785.

Tecum in Floretis licet mihi ludere lallæ.

Sic etiam quidam Liber versibus scriptus, qui editus est Lugduni cum Catione, Theodolo, libro Tobis et Paralipolis Alani ann. 1509. inscribitur. Idem in Proemio:

Hic liber extractus de pluribus est vocatus Recte Floretus, quia floe est inde receptus, etc.

Clementis PP. esse dicitur in MS. Codice Bibliothecæ Regiæ 1505.

Idem Liber Lugduni editus cum glossis seu commentariis Johannis Gersonii Cancellarii Parisiensis apud Joh. Fabri ann. 1494. beato Bernardo ascribitur post proemium. his verbis: *Incipit liber nomine Floretus a beato Bernardo Clarevallensis metricæ accumulatus, etc.* Asservatur autem in Museo Cl. Jurisperiti D. Maillard, qui nec Floretum, nec Glossas Gersonii, inter germana spurriave utriusque opera ab Editoribus recenseri primus observavit.

De libro, qui sub hoc titulo ascribitur S. Bernardo, consule Biblioth. Script. Cisterc. pag. 41. col. 1. Sunt et alia opuscula eodem nomine ornata, ut puta, *Floretum Philosophicum seu ludus Meudonianus in terminis philosophiæ, editum Paris. ann. 1649.* Quod Floriaco infra Modunum scriptum fuerit, sic appellatum. De his aliisque similibus belle Erasmus in Anti-barbaro: Alius

quod somniant Gemmatam, alius Margaritam appellat; hic Floretum, ille Rosatum inscripsit: at in medio, o bone Deus! ut nihil nisi carduos et lolium invenias.

2. FLORETUS, Monetæ Franciæ species, nostris Fleuret et Florette. Lit. admort. ann. 1375. in Reg. 109. Chartoph. reg. ch. 401: *Quæ venditio fuit facta pro pretio undecim denariorum, vocatorum Floret, boni ponderis Comment. Petri de Fensis in Carol. VI. ad ann. 1421. pag. 496: Il courroit lors une monnoye, qu'on nommoit Florettes ou Fleurettes, qui valloit dix huit deniers; mais enfin elles furent remises à deux deniers; puis on les deffendit tout à fait, tellement qu'elles n'eurent plus de cours.* Monstrel vol. 1. cap. 248: *Fut ordonné que les Florettes: c'est assavoir la monnoye du roy, qui avoit cours pour seize deniers, seroient mises et rabaisées à trois deniers.* Vide in Moneta.

3. FLORETUS, Panni species ex flo serico crassiori contexta, Gall. Fleuret. Stat. pro pannif. Carcass. renovata ann. 1408. in Reg. 201. Chartoph. reg. 121: *Item et jura in dicto burgo sunt nonnulli panni, nuncupati Floret, quia sunt seu esse debent meliores et preciosiores aliis pannis communibus sortis dicti burgo, etc.*

4. FLORIA, pro Florens. Necrolog. Parthenonis S. Petri de Casis: *Casula de satino Pericco, quæ constitit XVIII. Florias.*

5. FLORIA, Stercora liquidiora, in Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641. perperam pro Foria. Vide in hac voce.

6. FLORIANI, Heretici a Florino quodam nominati, qui dicunt Deum creasse mala. Gloss. Sangerman. num. 501. [ex Isidor. Origin. lib. 8. cap. 5. sect. 50.] Hic Florinus Valentini discipulus imple asserbat Deum auctorem mali, B. Virginem in partu intereratam mansisse negabat, resurrectionem insuper indicatus. Hujus Sectatores Florianos appellavit Philastrius. Mellus dicerentur Florianiani. De his agunt Iren. Euseb. Theodor. Aug. et alii.

7. FLORIARIUM CORPORIS, anima dicitur Zenoni Veronensi Episc. Sermone de Lazaro.

8. FLORIDARE, Florere: unde Floridantia, Prata, Floridum, Viratum, Tempus forum. Amalthea Laurentii ex Papias.

9. FLORIPARUS, Qui parit flores. Ver Floriparum. Ausonio.

10. FLORIRE, Florescere, Gallis Fleurir. S. Bonifacius Moguntin. Epist. 1: *Homo, sicut fœnum dies ejus, et sicut floe agris, sic Floriet.*

11. FLORISSARE, Idem, apud Virgil. Grammat. pag. 47.

12. FLORITARA, Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657: *Floredua. Prov. Floritara, pollicitura.*

13. FLORITIO, [Florum emissio. Legitur in Homil. 2. in Cantic. quam ex Orig. vertit Hieronymus.]

14. FLORONUS, Flosculus, ornamentum quod flores imitatur, Gall. Fleuron. Inventar. S. Capel. Paris. ann. 1340. in Reg. 1. Chartoph. reg. ch. 8: *Item ymago B. Ludovici regis cum ossa spatula ejusdem, in cuius ymaginis corona unus Floronus et quinque lapides, et in uno alio Florono una smaragdo deficiunt. Aliud ann. 1383. ex Bibl. reg.: Item quædam ymago B. M. genitricis Dei, et in illa deficiunt a longis temporibus in corona dictæ Genitricis duo Floroni et duo lapilli. Ouquel y defaut... un Floron à tout cinq pierres, in alio Gallico ibid. Annal. Me-*

diol. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 807: *Corona una auri cum Floronis sex magnis et totidem parvis.* Vide supra Floretus.

15. FLOROSUS, [Floridus. Ven. Fort. 5.]

16. FLORRERIUS, [Ut FORRERIUS: Simili modo venerabili viro domino Petro Guelli s. d. v. pape Florerio. (Archiv. Vatic. Thesauraria secreta, an. 1451. f. 60.)]

17. FLORULENTIA, Locus abundans floribus, apud Guibertum lib. 4. de Pign. Sanct. cap. 2. § 2.

18. FLORUS, sive, Viridis, floridus, in Supplemento Antiquarii. [Et in Glossis Lat. Gr. Florus in Germ. ex Castigat. ad utrumque Glossar.] Alio sensu vide in Flur.

19. FLOS, Vide Flores.

20. FLOS ACRI, [Nonnullis est electrum, seu aurum argento mixtum: Flos aureus vero idem ac Rosa aurea; quam] videsis in Rosa.

21. FLOS DELICARUM, Instrum. ann. 1423. Hist. Harcur. tom. 3. pag. 761: *Johannes Grey Chevalier defunctus habet castrum et dominium de Tylic, quæ fuerunt Philippi de Harcourt Chevalier, ac omnia maneria ejusdem Philippi infra Ducatum Normanniæ per homagium ac reddendum unum Florem Deliciarum ad festum S. Johan. Baptiste. Et tom. 4. pag. 1679: Thomas Dux Exoniæ habet Comitatum de Harcourt... per homagium ac reddendum Florem Deliciarum apud castrum de Rouen ad festum Nativitatis S. Johannis, et de inveniendo triginta homines ad arma.*

22. FLOS FRUMENTI, Farina, vel simillago, pollen, Gall. Fleur de farine. Charta anni 1219. ex Archivis B. M. de Bononuntio Rotomag.: *Unam pechiam carnis de valore sex denariorum et de Flore Frumentis, et ad Pascha Domini unam gallinam, et decem ova, etc.* Vide Flora.

23. FLOSCA, Vide Flosaga.

24. FLOSCELLUS, [Diminut. flosculus. Apud Herb. 49. Ad solis cursum Floscelli se vertunt.]

25. FLOSCULE, [Floride. Cod. Aurel. 1. Acut. 6. Corpus Floscule vividum, et naturali habitudine plenum.]

26. FLOSCULUM, pro Flosculus, legitur in Prefatione Taionis Episcopi in suis quinque libris sententiarum, Concil. Hispan. tom. 2. pag. 581.

27. FLOSCULUS, Vestis Monachorum propria, vulgo Froc. Ordinar. S. Germani a Pratis inter Instrum. Historiæ ejusd. Monast. pag. cxxliii. col. 1. *Quando erit in fine orationis sequentis Evangelium, duo Monachi in Flosculis suis accipient cereos de manibus Conversorum, etc.* Vide Flocus.

28. FLOSCULUS, in Martyrol. editis: *Fusculus vel Fulcolus, in Mss. ut observat Castellanus in Vocabul. hagiol. Nomen est cujusdam episcopi Aurelian. Gall. Saint Flou.*

29. FLOSCUS, ut Frocus, Via publica, ager incultus, præsertim qui urbi adjacent. Charta ann. 1180. ex Chartul. S. Corn. Compend. fol. 127. r. col. 1. *Fimum de curia ecclesiæ et de Floscis villæ alicubi non debet trahere, nisi in culturis ecclesiæ.* Alia Math. comit. Pontiv. ann. 1241. in Lib. 1. nig. S. Vulfr. Abbavil. fol. 6. v. *Furnus de novo vico ultra parvam portam ante Flocum.* Vide Fraustum.

30. FLOSEGA, FLOSCA, Matth. Silvaticus: *Gebara, Gebaram, i. Flosega molendi.* Infra: *Geravera, id est, Flosca molendini.*

31. FLOSTULLUS, Species ornatus, forte sic dicti, quod flosculus distingueretur.

10 Cingulum, zona videtur, quod levi natu impellitur et fluctuat.] Concilium Senon. ann. 1485. apud Acherium Splend. tom. 5. pag. 626: *Item quod Religiosi, cujuscunque Ordinis, status vel prelatum existant, a sua vocationis habitu congruo non recedant, neque foderaturas, status suo non congruentes, et maxime minus veritios, neque zonas de veluto aut Flostullos etiam, nec habitus de serico supra tunicas patenter, neque aliter indecenter, in vilipendium sui status et Ordinis deferant.*

1. **FLOTA**, Piscis species. Tabularium Fiscanense fol. 75: *Relaxavit eis Abbas consuetudinem Flotarum et allecium, quae habebatur de piscatione sua. Sed ibi legendum videtur Flotarum, ut intelligantur pisciculi marini, quos Flota vocamus.* 100 Videtur esse cortex, lineae piscatoriae ne nimis hamum demittat infixus, ut in chart. ann. 1252. apud Iappenb. Init. Fueder. Hanseat. Document. pag. 62: *De Flotis de korken, quibus communiter piscatur, tam emptor quam venditor debet de marca duos denarios.*

2. **FLOTA**, **FLOTTA**, Navium classis, Anglo-Saxonica vox, testibus Skinnero et Somnero in suis Lexicis. Hac usi sunt omnes fere Occidentales populi. Galli et Germani *Flotte* appellant hanc armatam navium multitudinem, Hispani *Flota*, Itali *Flotta*, Angli *Fleet*, omnes a Latino *Fluctuare*. Vide Spelmani Lexicon ad vocem *Admiratus*, Rymerum tom. 3. pag. 211. etc.

3. *Mette en flote*, Contrahere, ut videtur vulgo *Resserre*, in Chartul. Corb. sign. *Ezechiel* ad ann. 1121. fol. 146. v.: *Lesquels carpentiers seront tenus... mettre en flote unq des pans de laditte grange, lequel est evase.*

4. **FLOTARE**, *Fluctuare*, Gall. *Flotter*. *Navibus in medio Flotantibus grossarum ripararum*, apud Rymerum tom. 11. pag. 689. col. 1.

FLOTSON, Marini juris vocabulum, quod ex naufragio in mari fluctuat, eoque ipso Amiraliorum juris est, ex Saxon. *flæotten*, fluctuare.

1. **FLOTTA**, Classis. Vide *Flota* 2.

2. **FLOTTA**, Machinae genus, quam in obsidione Ostendae reperit Pompeius Targonus Archiducis Austriae Machinarius. Constabat strue lignea valide nexa compactaque, constipata etiam infartaque maris arena: ad cujus latera vacua appendebantur dollola, ut supernatare posset. Vide Angelum Galluci de Bello Belg. lib. 15. Haec Carolus de Aquino in Lex. milit.

3. **FLOTTA**, Glaber lib. 1. Hist. cap. 5: *Denique clam egrediens ad predictam Normannorum gentem, illis tantummodo primitus adhaesit, qui assiduo raptui servientes, victum caeteris ministrabant, quos etiam illi (Normanni) communiter Flottam vocant.* Vide Bolandum 24. Martii pag. 526. [et infra *Fluuta*.]

FLOR, Ratis. Vita S. Willibaldi, edita a Gretzere pag. 140: *Se conduxerunt in quadam ligno, quod dicitur Flor, transientes venerunt in oppidum, etc.*

FLUBETA, Fibula, ni fallor, Ital. *Fibbia*. Charta ann. 1227. apud Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. aevi col. 908: *Unum guarmentum de seta, et duas Flubetas auri, et tres anulos, etc.*

FLUCTARE, pro *Fluctuare*, apud S. Paulinum. Vide in *Camelotum*.

FLUCTEUS, *Amorevole*, in Glossar. Lat. Ital. MS. id est, Humanus, benignus.

FLUCTI, pro *Fluctus*, in Vita S. Fin-

dani Reclusi saec. 4. Bened. part. 1. pag. 330: *Per tumidos Fluctos intensus vehetur ad terras.* Utuntur praeterea Veteres aliquot. Vide Nonium cap. 8. Ita et Terent. in Andr. act. 2. sc. 2. Nil ornati, nil tumulti.

FLUCTIGULUS, *Κυβιστιον*, apud Apuleium in Apolog. et Diomed. lib. 1. Artis Grammat.

FLUCTIGER, [Fluctum ferens, vel fluctuum patiens. Cic. apud Isid. 19. Orig. 1. Tunc se *Fluctigero* tradit mandatumque paroni. Al. leg. *Fluctifero*.]

FLUCTIVAGARE, *Fluctuare*, incertum esse, Gall. *Balancer*, *chanceler*. Statuta Canonice. Regul. S. August. apud R. Duellium tom. 1. pag. 97.

Nam dubitans, vel *Fluctivagus* cadit insipienter.

Fluctuigus, in Notkeri Balbuli lib. Sequentior. apud Bern. Per tom. 1. Anecd. part. 1. col. 87.

1. **FLUCTUS**, Vetus Charta MS: *Gutlelmus Comes Hannoniae tenet de Duca (Brabantiae) advocatiam et dominium in Mechlinia, Fluctum atque theloneum, forum seu stapulum salis piscium ac animalium.* Videtur esse quod *Flot* et *Flegard* vocant Consuetudines aliquot municipales, Ambianensis vetus art. 74. 101. Bononiae art. 29. 43. 122. 168. Atrebatensis art. 5. 51. etc. Vide *Fraustum*.

Fluctum aquae legitur in eadem Charta ex Cod. reg. 10197. 2. 2. fol. 83. v. unde manifestum est vim vocis non intellexisse Cangium; quod rursus probat Recognit. feudali. ann. 1312. ibid. fol. 71. v.: *Nous Florens Berthaut, sire de Malines, savons savoir... que nous tenons... en flæ... de M. Jehan duc de Lothrike, de Brabant et de Lembourch... l'avoerie et le seigneurie de Malines, le Flot d'ave, les chemins et le marchet du sel, du poisson et des bestes.* Charta Ricard. ducis Normani. ann. 1026. ex Tabul. capit. Aeriens. : *Concedo Fluctum cum portu et pagum, qui dicitur Saones, cum aquis et portu maris.* Ex quibus ver *Fluctum* significari existimo quiddam *fluctu* seu aestu maris advehitur, atque adeo et vectigal, quod a navigiis ea ratione adveientibus exigitur.

2. **FLUCTUS**, *Floccus lanæ*, nostris *Flotte*, spira vel manipulus. Charta ann. 1486. inter Observat. Godefr. ad Carol. VIII. pag. 735: *Commissarii et procuratores post hujusmodi juramentum pro principe nostro... cordam campanae ejusdem ecclesiae serico vel Flucto involutam pulsaverunt.* Lit. remiss. ann. 1416. in Reg. 169. Chartoph. reg. ch. 272: *Le suppliant a pris en l'hostel de Jehan Venille quatre Flottes de laine.*

FLUENTARE, *Fluere*. Fortunatus in Vita sancti Martini:

Pergis in Augustam, qua Virido et Licca Fluentant.

Hinc *Fluet*, Inundatio, in Charta Margar. comit. Fland. ann. 1274. ex Chartul. 1. Fland. ch. 263. in Cam. Comput. Insul.: *Nous leur devons respondre de kemun feu, de kemun Fluet, de kemun tempiest et de kemun wiere.* *Flouin*, navis velox, apud Rabelais. lib. 4. cap. 22.

FLUETUM, Panni, forte tenuloris, unde nomen, species. Comput. fabr. S. Petri Insul. MS. ann. 1498: *Item pro jure pallii quondam domini Antonii de Berlettes militis, unam jacuetam de Flucto venditam magistro Johanni du Pont, xxv. lib. v. sol.* Vide supra *Flortus* 3.

FLUIBUNDUS, [Fluidus, diffuens.

Capell. 1. p. 21. sub fin. *Fluibunda* luxu puella.]

* **FLUIDO**, [Fluidum reddo. Coel. Aurel. 5. Tard. 11. Liqueo *Fluidantur*.]

FLUIFACERE, Gall. *Faire couler*. Terrent. Bellijoc. ann. 1529. fol. 615. v.: *Super jure et facultate sumendi et capiendi aquam ripariae... pro illam Fluifaciendo a dicta riparia de Magier usque desuper molendinum baptitorium.*

FLUITARE, Per fluvium navigare, unde *Fluitatio*, ipsa navigatio. Stat. ann. 1496. inter Leg. Polon. tom. 1. pag. 258: *Ut mercatores navigantes illa (flumina) Fluitare non possent; idcirco ad tollendum errorem et impedimenta, circa Fluitationes fluviorum predictorum, etc.* Et pag. 259: *Ut Gedanium quisque libere atque secure Fluitet.*

1. **FLUMA**, *Flegma*, quod etiamnum Picardi *Fiume* dicunt. Monasticum Anglic. tom. 1. pag. 7: *Non audebant in dicta Ecclesia, aut cimiterio aliqua vana loqui, nec Fluma, vel salivam in illam terram sanctam expuere vel projicere.*

2. **FLUMA**, Lineum tegumen pulvinaris, Gall. *Taye*. Dispositio rei familiaris Cluniac. a D. Petro Abb. Cluniac. apud Baluz. Miscell. tom. 5. pag. 452: *Ea propter Priori Cluniac. cura imposita est ut... flamineas, femoralia, Flumas, hoc est, oportoria pulvinariorum universis fratribus... provideant.*

In quibusdam provinciis, *Flame*, a tela his cervicalibus conficiendis idonea, qua *Flaine*, Lugduni *Flene*, appellatur; unde *Fluma* restituendum esse suspicor.

FLUMARIA, Fluvius, Ital. *Flumaria*. Charta Friderici II. Imper. pro Ecclesia Anglonensi apud Ughellum tom. 7. pag. 125: *Et vadit ad stratum... que dicitur Strata Franca, et perducit ad Flumariam Argri, et per ipsam Flumariam ducitur ad vallem Cupam.* Adde Rocchum Pirum in Archiep. Messan. pag. 313.

FLUMENTUM, *ῥέμα*, *Fluentum fluminis*. Gloss. Lat. Gr. Sangerm.

FLUMETICA, Regio fluminis adjacens, apud Leon. Ost. lib. 2. cap. 1.

FLUMICELLUS, Fluvius, Innocentio Agrimensori pag. 238. Ital. *Flumicello*.

Charta ann. 1210. apud Ughell. tom. 1. Ital. sacr. edit. 1717. col. 555: *Cum omnibus possessionibus suis infra istas decurrentias, scilicet a flumine Potentino usque ad Flumicellum, quod vadit sub montem Zari, et a Flumicello extenditur in Montemacutum.*

FLUMINALIS, pro *Flamen Dialis*. Vide *Fluctus*.

FLUMINEA, Flumen, apud Innocentium Gromaticum non semel. [Flumineum mare, pro Flumine intranti in mare, in Vita MS. S. Winwaloei fol. 74.]

FLUMIS, Flumen. Charta ann. 884. apud Murator. in Antiq. Estens. pag. 210: *Elevare feci in proprio territorio meo fundamentum et fabricam illam in loco, ubi dicitur Confluenti, posito inter Flumes Macre et Aule. Flun, passim apud Continuat. Guili. Tyrii tom. 5. Ampl. Collect. Marten. col. 684. et seqq. Vide *Fluminea*.*

FLUMUS *ῥυακία*, in vet. Glossis. Est a Graeco *ῥυακ*, Verbasum aut herba, qua pro ellychnis utuntur.

FLUR, Campus patens, agri, districtus certus arborum, pratorum, etc. ad vicum villamve pertinentium, Germ. hodie *die Flur*. Chart. ann. 1290. in Guden. Cod. Diplom. tom. 1. pag. 778: *In 52. jugeribus, situs simul in uno Flur.* Vide Haltaus. glossar. Germ. col. 466. 100 *Florus*, apud eundem Guden. tom. 3. pag. 7. in chart. ann. 1312: *Vinoam...*

sitam in pertinenciis villis de Anre, in Floro qui Gyvelde vulgariter appellatur.

¶ **FLUS**, Monetæ genus. Vocabular. Lat. Sarrac. apud Benhardum de Breydenbach ad calcem Itiner. Hierosol. pag. 250: Ducatus, Ducat; Denarius, Denar; Medius, Medin; Tremus, Terem; Flus, Galt. Forte pro Florenus contracte exaratus.

¶ **FLUSCULUS**, κόκκος, Granum. Supplem. Antiquarii. An Flusculus? inquit Martinus in Lexico.

° Gloss. Gr. Lat.: κόκκος, bacca, granum... Flusculus.

¶ **FLUSTRUM**, i. Aqua vel unda crispans, et dicitur a Fluo, fluis. Proprie Flustra sunt maris motus sine tempestate fluctuantes; unde quidam: Vastabant in Flustris, ac si diceret, in salo et in crispantibus aquis, in Catholico Joannis de Janua. Gloss. Latino-Gall. Sangerm.: Flustrum, gawe, crispant, flotant, undolant. Fœtus: Flustra dicuntur, cum in mari fluctus non moventur; quam Græci πλάξαι vocant. Perott.: A Fluo, Flustrum, quod est status maris, cum nullis fluctibus agitur. Utitur Tertull. De Pallio. Vide Decumanus 2. ° Fluvius. Carmen quod Alcuino tribuit D. Le Beuf tom. 2. Dissert. pag. 424:

Hinc castella pates currenti nave per undas, Donec ad optatæ portus Flustra Musella.

Wahter. in Exposit. voc. MS.

Me regat amplistri Sathana per lurida Flustri.

Ubi Flustri inscriptum Legitz, Juvii.]

° **FLUTA**, Piscis genus. Vide infra Flota.

* **FLUVIA**, [Fluvius: apud vet. Sisenn. apud Non. 8. 100. Inter duas Fluvias. Id ibid. Transgressus Fluviam, que, etc.]

* **FLUVIATUS**, [Particip. ab inusit. Fluvio, in partes, quasi in Fluvios, divisus. Plin. 18/39. 78 n. 1. ex Theophr. Hist. plant. l. 5. c. 2. Communia his (larici, et abietis) pinoque, ut quadripartitos venarum cursus, bifidosque habeant, vel omnino simplices. (Theophr. loc. cit.)]

* **FLUVIUS**, [Idem ac Fluvius, apud veteres usitatum ab antiquo præterito Fluvi verbi Fluo. Lucrat. 2. 468. Sed quod amara vides eadem, que Fluvius constant. Id. ibid. 465. Nam quod Fluvium est, a levibus atque rotundis Esc. Sylaba ult. dum more veterum non eliditur, sed brevis est ob concursum vocalis in voce sequenti.]

¶ **FLUVIOLA**, Parvus fluvius, rivus. Testamentum Eddonis Episc. Argentin. ann. XI. regni Pippini apud Ludov. Laquille in Probat. Hist. Aisac. pag. 18. col. 1: Dominus Wigerius Episc. monasterium in Nigra-Silva... super Fluvio Undussa... edificavit.

¶ **FLUVIUS PARADISI**, Sic dicitur Nilus apud Jacobum de Vitriaco lib. 3. Histor. Orient. Inter Anecd. Marten. tom. 8. col. 288.

¶ **FLUVUS**, apud Rymerum tom. 5. pag. 282. species navigii, eadem, ut puto, que Nostris Flûte. Vide locum in Fargea.

¶ **FLUUTA**, Miracula S. Catharine Suecicæ in Actis SS. Martii pag. 525: Proposuerunt quoddam flumen transire: quorum unus equum suum una cum mercibus magni ponderis introduxit super instrumentum de lignis fabricatum, vulgariter dictum Fluuta, et submersus est cum equo et mercibus. Alii dicunt Flotta. Est autem Flotta vel Fluuta, ut recte adnotat Henschenius, connexarum trabium compago, Latine Ratis, Nostris

Train. Etymon idem quod superioris vocis Flota 2.

° Flote, eodem sensu, in Stat. ann. 1818. tom. 1. Ordin. reg. Franc. pag. 672. art. 28.

¶ **FLUXIBILIS**, Fluidus. Ireneus lib. 2. cap. 29: Eliquatio cum Fluxibili materia. ° Leonard. in Speculo lapid. lib. 1. cap. 1: Sed cum mineralia duplicia sint, aliqua non dicitur Fluxibilia seu liquefacibilia, etc. Hinc]

° 1. **FLUXIBILITAS**, ibidem: Et multoties tale humidum disproportionatur in Fluxibilitate, licet in quantitate sufficiens sit.

° 2. **FLUXIBILITAS**, Volubilitas. Lit. remiss. ann. 1354. in Reg. 84. Chartoph. reg. ch. 245: Quadam Fluxibilitate lingua in verba criminosa lubricè prolabantur.

¶ **FLUXILIS**, ut Fluxibilis. Tertull. adv. Valentin. cap. 24: Fusile et Fluxile liquoris est qualitas.

¶ **FLUXIPEDUS**, Ad pedes usque diffluens. Fluxipeda vestis, Avieno Aratori Phænom. v. 288.

° **FLUXIS**, a Gallico Flux, Fluctus, restis. Charta ann. 1374. in Reg. 106. Chartoph. reg. ch. 324: Unum pontem edificare et construere proponit et affectat pro evitandâ dampna et multa pericula, que de die in diem eveniant in dicto portu, ratione Fluxium aquarum.

° **FLUXOL**, Consuet. Perp. MSS. cap. 88: Item debent coquere panes flagerios pro quatuor denariis et uno tortello de Fluxol. Forte, de caseo.

¶ **FLUXURA**, Cypriano, idem quod alii Fluxus, Fluvio.

FLUXUS, Inconstantia. Barthii Glossarium ex Guiberti Hist. Palest.

¶ **FLUXUS ALBUS**, Inordinatum sanguinis albi ac saniosi profluviu, quo mulieres interdum laborant, differtque a menstruo earum fluxu. Miracula B. Simonis de Lipnica, Julii tom. 4. pag. 561: Anna... per duos annos Fluxum album supra modum patiebatur.

° **FLUZEBNIKI**, Polonica vox, qua aliquis justitiæ officialis designatur. Stat. Casimiri inter Leg. Polon. tom. 1. pag. 42: Hoc etiam specialiter declaramus quod officiales vel ministeriales, alias Fluzebniki, nullis nisi palatini instituerent et eos judicare... habeant potestatem.

¶ **FLYMA**, Vide Flima.

° **FOACIA**, Vide Focacia.

° **FOACIS**, Placentæ species. Charta ann. 1235. in Chartul. eccl. Lingon. ex Cod. reg. 5188. fol. 47. r.: Item sex Foaces, que valere debent anno quotlibet tres bichetos frumenti. Vide infra Foassis.

1. **FOAGIUM**, FOCAGIUM, Census, qui exigitur a domino feudali pro singulis focis seu domibus subditorum ac tenentium suorum: ξαξυξός Scriptoris Byzantini, Theophani pag. 411. Cedreno et Scylitzæ pag. 500. 688. Zonara tom. 8. pag. 100. etc. Vetus Charta in Probat. Hist. Guinensis pag. 378: Item pro quotlibet Foco hominum de potestate commorantium apud Laval, 8. den. Paris. Libertates MSS. villæ S. Desiderii in Campania ann. 1228: Unusquisque de Foco proprio qui uxoratus est, vel uxoratus fuit aliquando, solvet domino 5. solidos, etc. in Consuet. de la Tour de Vesure in Bitur. art. 8. apud Thomasserium, tenentes debent domino quotannis panem 8. obolor. Turon. et 1. obol. Turon. pour le droit de Fouage. Computum Bailly Bituricensis ann. 1306: De subventionne Focorum pro exercitu Flandria anno 1304. a personis nobilibus, et ignobi-

libus exigi ordinata 751. lib. de Comite Nivernensi, de eadem subventionne pro quinto terra sua 1600. lib. [° Vide Haltungs. Glossar. German. col. 898. vocibus Herd-gelt, etc.]

Quod igitur pro singulis focis quotannis legitur, Focagium nostri appellant, ut est in Charta Alphonsi Comitis Pictavensis ann. 1209. vel Foagium, vulgo Fouage, [interdum Fournage.] Forma colligendi census, apud Willel. Tyrum lib. 22. cap. 28: Si vero quatuor selecti, qui ad hoc deputati sunt, cognoverint pro certo, quod alicujus substantia non valeat centum Byzantinos, accipiant super eum Foagium, id est, pro foco Byzantium unum, etc. [Fundatio Monasterii Sarmacie Ord. Grandimont. ann. 1192. in Anecd. Marten. tom. 1. col. 646: Immunes... ab omni pedagio et vanda, teloneo, passagio, Foagio, vinagio, etc.] Charta Communitatis Rotomag. ann. 1207: Nullus manens infra muros Rotomagi debet Foagium. Chronicon Rotomagense ann. 1227: Ceperat Foagium de Villeta, que est in parochia de Louviers, cum illud Foagium ad se pertinere ratione feodi, quod de ipso tenebat, etc. [Charta ann. 1364. in Camer. Comput. Aquensi: Habet ibi Focagia, quando generaliter imponuntur ad rationem de solidis quinque pro quotlibet foco.] Tabularium Andegav. Cameræ Comput. Paris. fol. 57: Quod ipse Dominus Comes exigit et habeat unica vice duntaxat in villa Andegavensi Foagium, videlicet a quotlibet foco quatuor solidos unica vice solvendas, pauperibus locisque ac personis privilegiatis duntaxat exceptis. [Index MS. beneficiorum Ecclesiæ Constantiensis fol. 52: Rector percipit quotlibet anno in parochia de Villa-Dei Foagium, videlicet a quotlibet parrochianorum dictæ ville tres denarios.] Apud Guillelmum Guiart. ann. 1206. Philippus Augustus, expugnato Normanniæ Ducatu, incolas rogat, an Normanniis, vel Gallicis Legibus uti velint:

Et respondent entre eux, qu'il veulent
Tel usage com avoir seulent.
Li Rois lettres leur en delivre.
Bien le feroit à guise d'yrre,
Car s'il eussent esté sage,
Il fussent quittes du Fouage,
Dont li Rois chascun en les plume.

[Litteræ Ludovici X. Franc. Regis pro Normanniis ann. 1314. apud D. de Lauriere tom. 1. Ordin. Reg. pag. 551: Item, quod Foagium non faciemus levare, nisi quatenus in registro Consuetudinis Normanniæ continetur, usu contrario non obstante. Et pag. 588. in aliis ejusdem Regis Litteris ann. 1315. pro hisdem Normanniis: Item, quod redditus nobis debitos pro dicta pecunia non mutanda, qui in dicto Ducatu Monetarium, aliter Focagium nuncupatur, levare non faciemus, aut etiam aliquantulum permittemus levare, nisi quatenus in registro Consuetudinis Normanniæ continetur, usi quocumque contrario in premissis non obstante. Sic autem versio Gallica: Que nous ne ferons lever, ne souffrirons les rentes qui nous sont dues pour ladite monnoie non muer, cui en ladite Duchie est appellé Monnois ou Fouage, estre levé en aucune maniere, si n'est comme, etc.]

FOAGIUM quippe maxime obtinuit in Normanniæ Ducatu, in quo solvi a populis soletum fuit singulis triennali, ut vitaretur frequens monetarum mutatio. Vetus Consuetudo Normanniæ cap. 15: La monnaie est un aide de deniers, qui est due au Duc de Normandie de trois ans en trois ans, afin qu'il ne face chan-

ger la monoye, qui court en Normandie. Infra: Tous les autres, fors ceux que nous avons exceptez, qui tiennent feu et lieu, doivent payer le monnaye,..... et pour ce souloit il estre appellé Fouage: car ceux le paient principalement, qui tiennent feu et lieu. [Codex Legum Normann. part. 1. cap. 15. § 9. apud Ludewig. in Reliq. Manuscript. tom. 7. pag. 182. Propter hoc solet Focagium nuncupari, quod illi illud principaliter persolvebant, qui Focalem residentiam obtinebant.]

° Viguit hæc consuetudo eandem ob causam in ballivia Aurelianensi aliisque, de quibus in Charta Phil. Aug. ann. 1183. ex Reg. 62. Chartoph. reg. ch. 310: Cujuslibet vero anni tertii collectio, erit pro stabilitate monetæ.

° In minori quoque Britannia Focagium exigi consuevisse præter cetera nos docet Instrumentum ann. 1392. apud Lobinellum Hist. Brit. col. 763: Cum super aliquibus contentionibus alias motis inter Ducem Britannicæ et Dominum de Cligonio fuisset apunctuatum per Regem, quod super uno subsidio imponendo communiter in patria Britannicæ solveretur eidem domino de Cligonio summa centorum millium francorum de cuncto Domini Regis, et pro hujusmodi solutione facienda fuisset ex assensu Dominorum dictæ patriæ ordinatum levare unum Focagium de viginti et quinque solidis per singulum focum in dicta patriæ generaliter, juxta Focagia regulariter hæcenus levata. Cum ergo conquestus esset dictus D. de Cligonio de defectu solutionis, fuit iterum apunctuatum per D. Regem, quod traderetur aliqui hostagii dicto D. de Cligonio, etc. Erat exhibitus numerus focorum tunc contribuentium in communibus Focagiis, qui ascendeant ad summam 63748. focorum. Et pertinebant illis qui tenebant partem dicti D. de Cligonio 20000. foci et plus.

Quomodo autem apud nostros exigebatur Focagium, discere est ex veteri Charta, quam ex Camera Computor. Parisiensis pridem erimus, tum etiam ex Regesto Philippi Augusti Herouvaliano fol. 90: De Focagio Normannie: Focagium capiendum est in Normannia in tertio anno, ita videlicet quod duo anni præmittuntur sine Focagio, et in tertio anno capitur de unaquaque villa, secundum hoc, quod villa est. Submonentur quatuor homines, vel sex, vel plures, si opus est, et illi submoniti jurant quod fideliter colligent Focagium de quolibet foco 12. denar. Et si in eadem domo manserint quatuor homines, vel plures, vel pauciores, de quibus unusquisque vivat de suo proprio, et habeat de catello 20. solidos et amplius, dat Focagium. Vidua etiam si habeat de mobili 11. solid. aut amplius, dat Focagium: si non habeat 40. solid. non redditur. De Focagio autem quiti sunt omnes Presbyteri, Diaconi, et Milites, et omnes personæ, quæ habent Ecclesias. Molendinarii etiam et Furnarii Episcoporum, et Abbatum, et Baronum, et omnium Militum, qui deserviunt dominis suis per membrum lorice, quiti sunt. Præterea quilibet Episcopus, et Abbas, et Baro habet 7. servientes quoscunque volunt quitos de Focagio. Sciendum est, quod duo ex Juratoribus de singulis villis afferunt ad Ballivos Regis Focagium, et habebunt in scriptis nomina eorum, de quibus receperunt Focagium, quæ tradent Ballivis cum Focagio, et illi duo habebunt 12. denar. de quittance de Focagio suo pro illis afferendis. Illi autem colligent Focagium de hominibus Templariorum et

Hospitaliorum, et similiter afferent ad Ballivos Regis, et per manus Ballivorum reddetur ad Scacarium Templariis et Hospital. Sciendum vero, quod hæc terræ quiti sunt de Focagio, scilicet totum feodum Britolii quicumque illud teneat, et Vallis Moritoli usque ad Pecias, Abbas usque ad Doert Herberti, et tota terra de Passais, et Alenconium et Alenconesium usque ad Pissotum Eraudi, et à Piant, et Bons à Piant, et terra ad ea pertinens, et Castrum de Aumenoscche in Ballivia de Argenton. In civitate Leroviensi capiatur gaagium per manum Episcopi Leroviensis, et extra civitatem ut alibi capiatur. [Apud D. Brussel tom. 1. de Feudorum usu pag. 2.2. ubi hæc Charta edita est. pro Focagium constanter habetur Focagium.]⁶ Hanc chartam emendatorem propono: De foagio Normannie: Focagium capiendum est in Normannia in tertio anno, ita videlicet quod duo anni præmittuntur sine foagio, et in tertio anno capitur: tali autem modo accipitur. De unaquaque villa, secundum hoc, quod villa est, submonentur quatuor homines... et habeat de catello 20. solidos aut amplius, quilibet illorum reddat foagium. Vidua etiam, si habeat de mobili 40. solidos aut amplius, dat foagium: si non habeat 40. solidos, non reddet.... Baro habens servientes, etc.] Vide Novam Consuetud. Normannie art. 76. 77. 78. 79.

° In Assisiis Hieros. MSS. cap. 265. dominus dicitur Foager sui sief, cum Foagium a tenentibus suis pro aliqua necessitate exigit. [Vide Fumagium.]

° Quamquam ad regem pertineret hic census, ab ipso tamen privatis hominibus, etiam ad hæreditatem, aliquando concessum reperimus. Inventar. Chart. reg. ann. 1482. fol. 257: Carta domini Philippi regis concessa, dicto Ingerranno de Marigny, pro juribus vulgo dictis tiers, dangers et Fouages, ad hæreditatem perpetuam sibi datis a dicto domino rege in omnibus terris, quas dictus Ingerrannus de Marigny habebat et possidebat in tota patria Normannie. De anno 1318.

° Gallice hic census Feu, Foëe et Fouëe dicitur. Lit. ann. 1394. in Reg. 147. Chartoph. reg. ch. 179: Laquelle maison de nostre receveur est chargiëe envers nous de six deniers Tournois de rente, appelle: Feu. Redit. præposit. Ambian. in Reg. 34. bis part. 1. fol. 91. r. col. 2. In consuetudine, quæ dicitur Foëe, xl. sol Reg. donat. Car. Pulc. et Phil. VI. in Cam. Comput. Paris. ad ann. 1336. fol. 139. v. : Une coutume qu'on appelle la Fouëe le Roy. Factum inter Car. II. Comit. Prov. et capit. S. Salvat. Aquens. ann. 1292. ex schedis Pr. de Mazaugues: In supradictis autem domibus omnibus, ultra dictos census, dictus dominus rex habet omni anno pro Focagiis, minuto et quolibet loco, xij. denarios. Fouyer, Focagium imponere, in Assis. Hierosol. cap. 273: Les homes sont tenus de Fouyer lor fies un besant par cent. Arréfouage vero appellari existimus foagium, quod secundo solvitur, vel foagii reliqua. In Charta ann. 1322. ex Reg. 61. ch. 119: Les tiers et dangers de bois, fouages, Arréfouages et tous autres droiz, etc. Unde Arrirefouagier, Hujus census reliqua exigere. Lit. remiss. ann. 1384. in Reg. 126. ch. 58: Comme certains commissaires ayent esté ordenez... en la viconté d'Orbec, pour Arrirefouagier les collecteurs, qui avoient cuelli les fouages de l'an quatre vingt, etc.

° FOCAGIUM, FOCAGIUM, Tributum quodvis, quælibet exactio, præcipue vero vectigal, quod ex lignis ad urbem

adductis percipitur, nostris Feuage, Feugage et Fouëe. Lit. Alfonsi comit. Pictav. ann. 1269. in Reg. 11. Chartoph. reg. fol. 143. r. : Erigendo et levando Focagium vel subventionem seu auxilium pro subsidio Terræ sanctæ. Gbarta Phil. Pulc. ann. 1292. pro locatione præposit. Ambian. ex Reg. donat. Car. Pulc. et Phil. VI. in Cam. Comput. Paris. fol. 142. r. : Omne jus nobis competens... in Focagiis lignorum per terram et aquam. Libert. Salveter. ann. 1369. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 696. art. 5: Liberi ab omnibus impositionibus, subsidiis, tallis ac aliis Focagiis, tam regis quam alius quibuscunque. Charta ann. 1308. ex Chartul. 23. Corb. : Jou ai vendu et escangie... toutes les justices que jou avois à Corbye, les cambages, les estallages, les issues des vins, les Fouëes, etc. Chartul. ejusd. monast. sign. Ezechiel ad ann. 1421. fol. 103. r. : Livra monsieur de Corbis à Colart le Fevre, dit du Coquet, le cauchié, Fouëe et issues de la ville de Corbie, avec le cauchié et Fouëe de la rue des prés. Charta Margar. comit. ann. 1274. ex Chartul. 1. Flahd. ch. 268. in Cam. Comput. Insul. : No Feuage partiere et par ewe, nos mairies, nos changes, etc. Alia ann. 1311. in Reg. 46. Chartoph. reg. ch. 168: Les rentes que le roy avoit à Puchay... un pain à Noel. Fouages de ses ports, se il les a... un boisel d'aveine et demi boisel de bernage, dix œufs, un pain à Noel, le Feugage, etc. Vide Focata.

° FOCAGIUM DE LECTIS, in Privilegiis Studentibus Gratianopolitanis ann. 1339. concessis illud dicebatur, quod exsolvi debebat pro lectis Dalphino subministrandis, dum veniebat Gratianopolim. Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 412. col. 2. sub finem in laudatis Privilegiis: Item statumus et ordinamus, quod cum cives dictæ civitatis mutuent gratis dictis Scolaribus per terminum certum lectos, durante dicto termino non possint nec debeant dicti cives per Nos et Officiales nostros compelli ad tradendum Focagium de lectis pro adventu nostro et consortis nostræ, nisi tantum pro camera nostra, vel ipsius nostræ consortis, si ibidem nos contingat adesse.

° 2. FOCAGIUM, Lignatio, Gall. Chauffage. Charta Hugonis Ducis Burgundie ann. 1255. inter Instrum. tom. 4. novæ Gall. Christ. col. 195: Habebunt dicti a quæ provenient ad altaria Ecclesie Prioratus ejusdem, et de orto dicti Prioris quantum eis competenter necesse fuerit, et pro Focagio ipsorum usuagium in nemoribus et in riparia ad opus similiter eorumdem. Vide Focata 1.

° Vel jus capiendi lignum calefaciendo furno accomodum, alias Fouëe. Charta ann. 1299. ex Chartul. Campan. fol. 355: Concessimus eidem Theobaldo comiti et hæreditibus ejus imperpetuum quicquid juris habebamus in foresta Berroart, retento tantummodo nobis usuario omnis generis pasturarum et Focagio de nemore mortuo pro pastoribus. Reg. 13. Corb. sign. Habacuc ad ann. 1512. fol. 142: Icelluy preneur aura chacun an pour sa Fouëe ung journal de bos, prins au bos des fossez. Et vero, Fouëe est fascis lignorum seu virgeus, vulgo Fagot; bourrée, in Lit. remiss. ann. 1379. ex Reg. 116. Chartoph. reg. ch. 141: Deux bastons de courtte Fouëe, ainsi comme seroient deux bastons de costerés. Fouisson, Dumetum, in aliis ann. 1481. ex Reg. 283. ch. 119: Une garenne garnie de bois et de Fouissons. Vide infra Focagium 3.

† **FOALLIA**, Anglis *Fewel*. Quidquid alendo igni inservit. Formul. Anglic. Thomæ Madox pag. 801: Notum sit quod ego Willelmus dedi Monachis de Brueria duas turbas... ad fodendas turbas, quamdiu eis placuerit ibi fodere... et post hoc dabunt mihi duos solidos annuatim, quamdiu ibi Foalliam fodere voluerint.

† Vix credam; ibi enim de licentia nigros cespites, quas Turbas vocant, fodendi agitur: Foallia idem ergo fortassis quod fossio, quo sensu Fouaige dixerunt nostri. Lit. remiss. ann. 1454. in Reg. 189. Chartoph. reg. ch. 251: Plusieurs pionniers ouvrerent de leur mestier de pionnage et Fouaige, etc. Hinc Foueur, fossor, in Stat. ann. 1350. tom. 2. Ordin. reg. Franc. pag. 367. art. 164.

† **FOASSA**, ut *Focacia*. Processus de Vita S. Yvonis, Mail tom. 4. pag. 555: Et detulit tres gastellos seu Foassas involutas toallia.

† **FOASSIS**, ut supra *Focais*, Placentæ species. Charta ann. 1352 in Chartul. Rich. abb. S. Germ. Prat. fol. 21. v. Cum una droitura, que valet anno quolibet unum sestarium ordeï, unum caponem et unam Foassem. Vide *Foassa*.

† **FOBIA**, pro *Fovia* vel potius *Fovea*, Fossa, si bene coniecto. Charta ann. 1054 inter Collectanea D. le Fouraier: Sicut ascendit rivus... per illam Fobiam et transit per medium Palliaris usque in Podium.

† Acta Mss. Inquisit. Carcass. ann. 1308. fol. 37. r. Durerunt quendam bequium ad podium de Alacio versus Muerium, et ibi spoliaverunt eum et projecerunt in quandam forcem seu Fobiam profundissimam, ita quod postea non fuit visus. Vide infra *Fodia*.

† **FOCA**, *Bos marinus*. Piscis est, cuasi *Boca* dicitur. *Focac*, Vitulus marinus. Papias MS. Virgilius dixit *Phoca* hoc significatu.

† **FOCA**, pro *Focus*. Vide in *Camba*.

† **FOCA**, vel *Fochach*, ut *Archos*, est potus factus ex ordeo et aliis rebus (Glossar. medic. Simon. Januens. ex Cod. reg. 689).

† **FOCACIA**, *Focacius*. Isidorus lib. 20. Orig. cap. 2. *Subcinericius, cinere coctus et reversatus, ipse est et Focacius*. Ita etiam Papias, Auctor Mamotrecti, et Matt. Silvaticus. Jo. de Janua: *Placenta, i. libum, Focacia*. [Glossar. Lat. Gall. Sangerman. MSS.: *Focius, Pain cuit en cendre*. Saxon. *foca*.] Johannes Vincen-tius Metulinus in Notis ad Græcismum:

Acrisimus, panis sine fermento, videlicet Focacia. Italis *Focaccia*, apud quos proverbium obtinet, *vender pane per Focaccia*, apud Boccacium Nov. 50. et 78. nostris *Fouache*, Placenta scilicet qua ad focum, seu ignem familiarem coquitur. Ejusmodi panes subcinericios *Fu-gacias* etiamnum a Bulgaris appellari, auctor est Busbequius in Itinere CP. Tabularium Prioratus de Domitha in Delphinatu fol. 55: *Et duos panes, et duas Focacias, et 4. capones, etc.* Occurrit ibi pluries.

† **FOACIA**. Charta anni 1211. ex Archivio Prioratus S. Nicolai de Firmitate Anculphi: *Tres minas avenæ, et duos capones, et duas Focias, et unum panem nigrum*.

† **FOGAÇA**, Arvernensis, *Fougace* vel *Foasse*. Chartularium Camalariense dice-cis Anic.: *Ad Pinos est una appenda-ria que reddit tres chapos cum III. Focacis*. Charta anni 1030. in Appendice

ad Marcam Hispan. esl. 1185: *Nos igitur supradicti, Girardus scilicet Abbas et monachi sibi subjecti, non donamus, sed consentimus præfato Remundo in Perdus, Duran, Bossacot gallina 1. Fogaça una et migeria 1. de vino, et emina una de civada*.

† **FOGACIA**. Donatio ann. 1138. apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. pag. 481: *Fogacias et Parrales vini et gallos et civatam, quem visus est tenuisse pater tuus et tu in Corbessatis*. Occurrit rursus in Statutis Arelat. MSS. art. 58.

† **FOGATA**, Eadem notione. Tabularium S. Remigii Remensis *Nativitate Domini et Pascha in venerationibus magistrorum Fog 3. pullos 4. butticulas penas vino 2. (dat.) Infra: Ex antiqua consuetudine debet... Fogat. 4. pullos 6. auga 1*

† **FOGAZA**, in Tabulario Abb. Conchensis in Ruthenis Ch. 97: *Similiter et in Kalendis 4. denarios, et una gallina, et duas de Fogaças, similiter et opera*.

† [Legitur in Cart. Conchar. edito a Desjardins, p. 367. an. 1087: *Et dat censum unum multonem et unum agnum et unam Fogaçam et duos gallos et II sestarios frumenti*.]

† **FOGANA**, *Fogacius*, Idem. Tabular. Eccl. Cadurensis: *Habet autem Gaufridus ille de predicto Hugone 2. gallos et 1. gallinam et 3. denarios, et 2. Fogaças, et 1. sesterton vini in tempore messis*. Alibi: *Et per censum singulis annis in Nativitate Domini dabat 1. porcum grandem, et 8. panes, et 8. Fogaços, et 3. capones*.

† **FOGASSA**. Provincialibus *Fougasse*. in Charta ann. 1242: *Census, oblias panum Fogaçarum, et hordei, caponum, etc.*

† **FOGACES**. Charta ann. 964 in Appen-dice ad Marcam Hispan. col. 884: *Pernam unam, et Fogaças duas, et sestarium de civada, et exeminam unam de vino, etc.*

† **FOGAGES**, in Charta Curie Camera-cens. ann. 1249. *Et insuper esset obligata eisdem Ecclesia supradicta in tribus panibus, qui vulgariter dicuntur Fogaças*. Charta Renaldi Militis de Vaudencort ann. 1243: *Habebat et possidebat tres Fogaças et tres capones*.

† **FOGACHA**. Charta ann. 1302. e 2. Chartular. S. Quatini in insula pag. 170: *Item VI. rasos avenæ, XIII. capones, IX. Fogaças: quolibet Fogaça valoris unius mancaudi bladi solubilis*.

† **FOGACHA**, Charta ann. 1056. apud Chiffetium in Tornutio pag. 310: *In ordeis, in avenis, in denariis, in gallis, (et) Fua-cis*. Alia ann. 1229. in Hist. Episc. Cadurensis, n. 77: *De quæsta, de Ludis, de Fuacis, de saltibus, de aquis, etc.*

† **FOGACIA**. Disputatio Catholici cum hæretico Paterino inter Aneod Marten. tom. 5. col. 1754: *Superponunt (banco seu mense ad Cœnam Domini præpara-tæ) unum bonum scyphum de vino puro, et unam Fugaciam azimam. Post-modum ait ille qui præest assistantibus, Rogemus, etc.*

† **FOGATIA**, in Charta ann. 1171. apud Puricellum in Ambrosiana Basilica pag. 929.

† **FOGASSERIA**, Quæ facit *Fogassas*, Gall. *Fouassiere*. Limborch. lib. Sentent. Inquis. Tolos. pag. 72: *Aporta-verunt unum pastillum de piscibus pro eisdem, quem Johanna Fogasseria sibi tradidit*.

† **FOGATERIUS**, Qui *Fogatas* coquit.

Gall. *Fouassier*. Idem Limborch. pag. 107: *Bertrandus Rerii Fogaterius, etc.*

† **FOGAGIUM**. Vide *Foagium*.

† **FOCALE**, Añnona lignaria, vulgo *Chaufage*. Statuta Hospitalis S. Juliani in Anglia: *14. solidi æquis portionibus pro Focali eorum annali... distribuuntur*. Vel jus, quod quis habet percipiendi ligna in silvis ad suum focum. Monasticum Anglic. tom. 1. pag. 770: *Et in eadem haia 10. carratas claustræ, et 10. carratas Focalis recipiendas annuatim per visum servientis mei, etc.* Pag. 693: *Et sunt ibi spinæ crescentes in Londono pro Focali, etc.* Hermannus de Lerbecke in Chron. Comit. Schawenburgens. pag. 38: *Lignis pro coquina deficientibus, vasa mensalia, puta scutellas, et talia, quot quot inveniebantur, in Noriomagô pro Focalibus comburunt*. Notebat enim carbones, seu cespites, quibus utuntur, pro Focalibus in festo suo comburi. Ita usurpatur tom. 1. Monast. Anglican. pag. 815. tom. 2. pag. 204. 291. 813. tom. 3. pag. 91. Lindwodus: *Focalia, quæ colliguntur de stercorebus animalium, continentur appellatione lignorum, et sic decimari debent*. Vide *Prisa*.

† **FOCALE**, Facile, ignitarium, Danti in Inferno cant. 14. et Italis. Ugutio et Jo. de Janua: *Focalem petram vulgus vocat, qua ferro percussa scintillam emittit*. Alibi: *Ignitarium, Focarium*. Glossar. Lat. Gall. *Focalis, Le Feuleur, comme pierre qui fait feu*. Guigo II. in Statutis Ord. Cartusienis cap. 38. 15: *Ad ignem, Facile, esca, lapis ignitus, ligna, securis*.

† **FOCALE**, Collare. Vita S. Guillelmi Politien-sis. April. tom. 2. pag. 463: *Quos (pueros) candentibus stolis amicis gemmatisque Focalibus distinctos per æva glomerare... conspexit. A Fauces melius legeretur Faucale*. Laurent. in Amalthea: *Focale, Ligaminis genus ad Fauces, veluti fascia collum ambiens*. Item: *Ferrum ignitum, quo crispantur crines*.

† **FOCALE**, Stipes, caudex. Glossar. Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. reg. 4129: *Focale, Buche*.

† **FOCALE**, Cremathra. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7892: *Focale, Cramillie*.

† **FOCALIA**, Papiæ, *A fuco, i. Oraria, Genera vestimentorum*. [Oralia in MS. Birturicensi.] Vide Senecam lib. 3. Natural. Quæst. et Quintilian. lib. 11. et horum Interpret.

† **FOCALIS RESIDENTIA**. Gall. *Feu et lieu*. Vide in *Foagium*.

† **FOCALIUM**, ut *Focale* 1. Th. Madox Formul. Anglic. pag. 27: *Predictus Abbas et Monachi et successores eorum habebunt turbas sufficientes in predicta mora ad Focalium Fratrum*.

† **FOCANEA**, Cella in Monasteriis, ubi focus communis est, Gall. *Chaufoir*. Nova Gall. Christ. coll. 1144. ex Instru-mento anni 1461: *Actum in Focaneâ Monasterii Sistarici*.

† Locus omnis, ubi focus accenditur. Charta ann. 1286 in Reg. 4. Armor. gener. pag. 7: *Actum apud Montemolium in Focaneâ domus R. Seferii jurisperiti*. *Foganea*, in alia ann. 1457. ibid. pag. 13. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657: *Fogaria, Prov. fornax, caminus*.

† **FOCAPA**, *Focapa*, Genus placentæ. Statuta Capituli Tull. ann. 1497. cap. 16. de Festo et Episcopo Innocentium: *Iur ad domum pastoralem... ubi... paraverint Focapan, rinum, poma, nucas*. Statuta MSS. Petri de Longolio Episc. Autis-siod. ann. 1456: *De Fistorum observa-tione. In quo casu carnifices pro carnibus, piscatores pro piscibus, et bolingerios seu*

pistore pro panibus vendendis atque passillis seu focapis et hujusmodi stendis, quomodo occasione premissorum a Divinis, precipue ad auditione Missæ suæ parochialis Ecclesiæ non retrahantur, intelligimus excusandos.

° **FOCARE**, Incendere, igne devastare. Tract. Ms. de Re Milit. et mach. bellic. cap. 42: *Notandum est sicut est oppidum focatum et ejus, intus domus ardens, statim oportet ipsum oppidum bataliari.* Et cap. 114: *Lucerna ambulatrix in mantellato... ardens stat drecta, et cum ea potest Focari portam seu propugnaculum civitatis.*

1. **FOCARIA**, Ancilla, famula quæ focum curat. Culinaria, 1. Regum, Jurisconsultis, apud Petr. de Vinels lib. 5. Epist. 9. etc. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm.: *Focaria, Cuisine, ou concubine.*]

Præsertim vero *Focaria* appellatur Presbyterorum et Clericorum concubina. Gerardus de Schueren in Vocabul.: *Focaria, Eyn huere by den hert, Meretrix foco assidens.* Occurrit hac notione in leg. 3. Cod. de Donat. (8, 53.) in Synodo Sodorensi in Insula Manniæ cap. 5. et 6. in Concilio Eborac. apud Hoved. ann. 1190. apud Matth. Paris ann. 1278. Joannem Sarisber. Epist. 27. Rad. de Diceto ann. 1187. Radulfum in Vita S. Richardi Episc. Cicestr. n. 50. in Statutis Ordinis de Sempringham pag. 785. in Concilio Nemociensi ann. 1298. cap. 1. in Constit. Petri Episcopi Ruthenensis Legati Apost. ann. 1312. cap. 40. in Concilio Bituricensi ann. 1396. cap. 10. in Synodo Herbipolensi ann. 1287. cap. 5. Rotomagensi ann. 1289. cap. 1. Bajocensi ann. 1300. cap. 37. Piacentino ann. 1298. Concilio Parisiens. ann. 1212. cap. 4. Coloniensi ann. 1269. cap. 1. etc. [° Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 521: *Focaria, Prestresse.* Vide mox *Focaria*.] [° et Haltaus. Glossar. German. col. 149. voce *Pfaffen-Divne.*]

° A concubinis videntur distingui *Focaria* in Statutis MSS. Petri Patriarchæ Jerosol. Ord. Præd. an. 1337: *In primis dolentes referimus quod nonnulli Sacerdotes aut parochiales ecclesiarum rectores jam duzerunt in consuetudinem, imo verius damnabilem corruptelam, tenere continet et publice in domo sua vel aliena Focarias, seu etiam concubinas non solum extraneas, sed etiam, quod dictu quoque nefas est, spirituales quodam incestu filias suas spirituales et penitentiales tali cortuberno possunt et profanant.*

2. **FOCARIA**, Annona lignaria, Gall. *Chaufage*. Charta ann. 860. apud D. Calmet. tom. 1. Hist. Lothar. Inter Instr. col. 356: *Forestam nihilominus, quæ dicitur Heis, cum integro banno, eidem loco concedimus in omnes usus cum redditibus suis, id est croada et suffusa quas debent solvere quicumque de adjacentibus exinde voluerit Focariam de mortua sylva habere, et plaustra ad aratra sua, stabula etiam facere.* Est etiam *Focaria* tributum quod pro ligno ad focum penditur. Vide in *Focata*.

3. **FOCARIA**, Focus, Gall. *Foyer*. in Inventario anni 1342. ex Archivo S. Victoris Massil.

° **FOCARIA** PETRA. Isid. Orig. lib. 16. cap. 4: *Est alius Pyrites vulgaris, quem vitium lapidem appellant, qui ferro vel lapide percussus scintillas emittit... hunc vitium focarem Petram vocat.* Ital. *Petra da Fuoro*. [° Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: *Focaris, pierre à fousil.* Aliud Lat. Gall. ex Cod. 7692: *Focaris, pierre pleine de feu.*]

° **FOCARISTIA**, Presbyter concubinaris, qui *Focarias* alit et domi definit. Inventar. bibl. Bened. XIII. ex Bibl. reg. fol. 96: *Sermo magistri Gerardi magni ad clerum Trevestensem de Focariis.* Vide *Focarius* 1.

1. **FOCARIUM**, Focus, Gall. *Foyer*, Joanni de Janua in *Ignarium. Focarius, Locus in quo fit ignis.*

2. **FOCARIUM**, Fossa. Glossar. Lat. Gall. ann. 1359. ex Cod. reg. 4120: *Focarium, fosse.*

1. **FOCARIUS**, FOCARISTA, Presbyter Concubinaris, qui *Focarias* alit et domi detinet, in Concilio Coprinaciensi can. 25. FOCARISTA, in Vita B. Bonifacii Episc. Lausanensis cap. 2: *Semel fecit sermonem Sacerdotibus Focariis.* Chronic. Windesem. lib. 2. cap. 96: *Quidam Sacerdos Focarieta.* Thom. a Kempis in Vita Gerardi Magni cap. 14: *Contra proprietarios Focarietas certavit.*

2. **FOCARIUS**, Qui focum curabat, inter ministros hospitii Reg. Angl. recensetur, in Libro nig. Scaccarii pag. 365: *Focarius in domo semper comedit, et a festo S. Michaelis usque ad Pascha cotidie quatuor denarios ad ignem.* Occurrit apud Ulpiam. Dig. lib. 4. tit. 9. lib. 1. § 5. Joan. vero de Janua, *Focarius, Locus est in quo fit ignis.*

3. **FOCARIUS**, ut *Focacia*. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692: *Focarius, patin cui en cendre.*

FOCATA, FOCARIA, Tributum, quod præstatur pro ligno, quod ad focum faciendum in urbem adducitur: Gallis *Fouée*. Tabularium Monasterii Corbeiensis: *Quicumque adducunt ligna ut vendant, duas quadratas debent nobis et Castellano, et reddunt singulis obolus unus. Et si adduxerint materiam, ut vendant, 6. denarios, etc. si autem postquam materiam venderint, ligna adducere coeperint, et vendiderint, redduntur eis 6. denarii, et quadratam suam solvent, qui redditus Focata dicitur.* In alio ejusdem Monast. Tabulario: *Charte le maniere coment on culle le cauchie à Fouée de Corbie. Primes toutes carettes carques de bos non taillé doivent 2. deniers de Fouées, etc.* Similia habet Charta Peaglorum Ambiani vernacula, quæ est Philippi Comitum Flandr. et Ambiani: *Qui vent le carette à un cheval à plusieurs carkie de mairien, et de tout bos, doit 1. denier de la Fouée, etc.* Charta ann. 1274. in Tabular. Episcopat. Ambian.: *Il se vpoient efforcier de faire paier chaucies ou Fouées à nos homes de catel. Aliud sonat Foué in Gloss. Lat. Gall.: *Vicissitudinarius, Qui fait Fouées d'autrui.* Id est, qui operas, quæ a singulis focis exiguntur, pro alio præstat. [Hinc in Gloss. Lat. Gall. Sangerm.: *Vicissim, par Foyer, entrenchangement. Vicissitudinarius, Qui fait Fouées d'autrui. Vicissitudo, Exercitation de Foyées d'autrui, alternatio.*] Charta anni 1241. in Probat. Hist. Castillon. pag. 55: *Debent etiam ad clausuram castris et ad ejus reparacionem subsidium cum aliis de Castellania scilicet per unum diem singulis septimanis operam unius hominis de quolibet Foco, etc.**

FOCARIA, Idem quod *Focata*, in Charta apud Meurissium in Episc. Mézens. pag. 187: *Quicumque de adjacentibus exinde voluerit Focariam de mortua silva habere.* Tabularium Ecclesiæ Ambian.: *Quicumque debet 12. denarios de vinagio, unam Focariam percoluit.* [Et alio in loco: *Homines vero tam de Veterivilla quam de Nova debent Canonice pro Focaria de singulis equis quatuor denarios.*]

° **FOCATICUM**, Census, qui pro singulis focis seu domibus penditur, idem quod *Focagium* 1. Codex reg. 4189. fol. 10. r.: *Forma litterarum quæ mittitur predictis super Focatico.* Vide infra *Focularis*.

° **FOCATICUM VINUM**, Decima vini, quæ a singulis focis præstatur. Charta Othonis Reg. ann. 952. apud D. Calmet. Inter Probat. Hist. Lothar. tom. 1. col. 362: *Dedimus... decimam partem vini ex mansis ad nostram kameram pertinentibus, quod unum Focaticum vocamus.*

° **FOCATUS**, ἱερατικός. Gloss. Lat. Gr. Vide *Focacia*.

° **FOCAX**. Vide *Foca* 1.

° **FOCCAGIUM**. Vide supra in *Focagium* 1.

° **FOCCATATIO**, pro Oscitatio. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657: *Foccatio, badala, Provinc.*

1. **FOCEUS**, Lemniscus, minus vexillum, Ital. *Focco*, Gall. *Banderolle*. Inventar. ann. 1389. tom. 3. Cod. Ital. diplom. col. 866: *Navis una decorata cum rotis quatuor et Fochis et banneris et aliis operagiis.*

2. **FOCEUS**, Familia, domus, in Stat. Astæ collat. 4. cap. 1. pag. 16. r. pro *Focus*. Vide in hac voce.

° **FOCI**. Charta Guidonis Abb. S. Germani Autissiod. ann. 1236. data die Sabathi ante Focos, id est, ut conjecto, ante brandones. Transactio ann. 1274. Inter Instrum. tom. 4. novæ Gall. Christ. col. 107: *Pro his autem sic concordatis nos tenemur pro qualibet vacante præbenda solvere dictis Religiosis... centum et decem solidos Tur. annis singulis, quibus ipsam præbendam vel præbendas vacare contigerit, ad Focos cujuslibet anni.* [° Necrol. Ms. eccl. Senon.: *Quarto Kal. Augusti, obiit Mathildis comitissa Nivernensis, in cujus anniversario distribuimus decem libras Turon. percipiendas in censo Autissiodorensi in crastino Focorum, antequam fiat hoc anniversarium.* Vide supra *Dies focorum in Dies 7.*] et *Brandones*.

° **FOCICHALTA**, actus Leg. Salicæ tit. 2. § 7. edit. Eccardi: *Si quis seruam cum porcellis furaverit, maib. Focichalta, in dcc. den. qui faciunt sol. xvii. culpabilis judicetur.* Ubi Eccardus legendum censet *Focichalta* vel *Folchalta*, quo multa furata seruam cum porcellis exprimitur. *Folc* enim ea notione usurpatum a Germania testatur idem Vir eruditus.

° **FOCIA**. Vide infra *Focya*.

° **FOCILARE**. Vide infra *Foculare* 8.

1. **FOCILE**. Fridericus II. lib. 1. de Arte venandi cap. 88: *Huic vero ossi colligantur duo Focilia cruris, quæ sunt in alis; sunt autem duo Focilia cruris, ut si unum pateretur, reliquum remaneat sanum, etc.* Infra: *Hæc autem duo Focilia, quæ nos dicimus constituere crus, quibusdam appellantur Coxa, etc.* Vide *Focale* 2. et *Esca*.

° Facile etiam dicitur Os brachii. Ita *Focile* majus et minus. Cubitus et radius appellantur. Consule Leric. medic. Hujus appellationis rationem videsis apud Th. Hyde de Rellig. Persar. pag. 388. Hæc post D. Falconet.

2. **FOCILE**, Gallice, *Fauniens*, ubi ligna desiccantur. Glossar. Lat. Gall. ann. 1348. ex Cod. reg. 4120.

° **FOCILLARES**, Domus. Papæ. [Non male in MS. Bituric.: *Foci, lares, Domus dicuntur.*] Vide *Focularis*.

° **FOCIRE**. Supplementum Antiquarii: *Foco*, φωκίω, *Adesco, Allicio*. In Glossis MSS. Sangerman. habetur *Fotio*. Forte melius, *Faucire*, a *Fauce*.

° **FOCIS**, Italice *Foce*, Senensibus *Fauci*, ex Lat. *Fauces*. *Stocatura della canna*

della gola in bocca, Academicis Cruscanis: Ostium fluvii aut cujusvis rivi. Leo Ost. lib. 1. Chr. Casin. cap. 14: Concessit... portum Trajectensem... necnon et totam piscariam de civitate Lesina, una cum Focis suis. Ubi quidam Codd. habent Fauce. Lib. 3. cap. 58. (al. 59): *Reddit B. Benedicto fluvium Lauri, cum tota piscaria sua, et ipsam Focem S. Benedicti cum tota piscaria, et calatoribus suis, etc.* Sanutus lib. 1. part. 1. cap. 6. ostia Nili Foces pariter non semel vocat. Vide Hæbellum tom. 1. Ital. sacr. pag. 68. 188. Sandovallum in Idacio pag. 282. Antonium de Yeper tom. 4. Chron. Ord. S. Benedicti pag. 457. verso. Anton. Brandaon. tom. 3. Monarch. Lusitan. fol. 24. v. [Concil. Hisp. tom. 3. pag. 175. col. 2.]

* **FOCO** Caminus, locus ubi ignis accenditur. Massil. *Fougon*, Hispan. *Fogon*, nostris *Fourneau*. Statuta Massil. lib. 1. cap. 35: *Sane in hoc numero placias illas non computent, que ab antennis, anchoris, et Focis necessario pluries occupantur.* Vide *Fogus*.

* **FOCOLARE**, pro *Foculare*. Radulfus de Gest. s. Friderici I. Imper. apud Murator. tom. 6. col. 1189: *Ut unusquisque in anno solveret pro manso soldos tres imperialium, pro jugo hominum imperiales. XXVI. pro Foculari denarios CXII. Alibi habet, Foculare.*

* **FOCOSITAS**. Gestis Consulium Andegav. cap. 8. n. 3: *In graves infirmitates cadens, videlicet Focositatem, phthisim, et hydroptim, etc.* Idem quod calor vehementis. Ital. *Focoso*, ardens, *Focosamentis*, ardens.

1. **FOCULARE**, Idem quod *Focus*, Locus ubi ignis asservatur vel domus ipsa. Ital. *Foculare*, nostris *Foyer*. Gloss. Saxon. *Elfrici*: *Foculare*, *Foc*. Quæ vox terram et solum, sonat. Aliud Glossarium Saxon. Cottonianum: *Fregearvunga, Focularia*. Somnero, *Fomes combustibilibus*. Lex Longob. lib. 1. tit. 19. § 2. [Roth. 147.]: *Si quis focum super novem pedes a Foculare portaverit, et damnum ex ipso Foco sibi aut alteri factum fuerit, etc.* Adde Edictum Rotharis Regis Longob. tit. 54. Statuta MSS. Caroli I. Reg. Siciliæ cap. 85: *En tel maniere, que par la contumace de chascun Foculare, demi Augustaire soit baillé à nostre cort.* Charta Urbani II. PP. apud Baronium ann. 1092. n. 14: *Cum juribus, angariis, pensionibus solutis tam ratione terrarum, quam pro quolibet Foculari ipsorum locorum, etc.* [Occurrit pluries in Gregorii Monachi Chronico Farfensi apud Muratorum tom. 2. part. 2. col. 440. 451. 453. et in Gestis Friderici I. Imperat. apud eund. Murator. tom. 6. col. 1190. etc.] Papias ex Isidoro: *Foculares, domus dicuntur.* Vide *Focillares*.

* **FOCULARE SE**, Ad focum calefieri, Gallice *Se chauffer*. Vita B. Ugonis de Lacerta, apud Marten. tom. 6. Ampliss. Collect. col. 1145: *Huic vero erat ædicula tam pauper, tamque angusta, quod ex penitus juniperi aliorumque humilium arborum, collo quidem suo delatis, in ipso ostiolo prope limen Se Focularet.* Supplem. Antiq. *Foculat, bozæci, Adulatur.*

* 2. **FOCULARE**, Eadem notione, qua *Focus*, ut videtur Gall. *Froc*, unde forte melius legeretur *Foculare*. Statuta Synod. Bertrandi de Turre Episcopi Tull. ann. 1339 apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. pag. 800: *Circa vero ablativonem, castitatem... silentium, cibos et vestimenta, lectoria, Focularia et capucia...*

sic se Religiosi studeant cooptare, quod, etc.

* 3. **FOCULARE**, *Nourrir vel refere. Foculare, idem.* Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692.

* 4. **FOCULARE**, Germ. *Blasbalg, Focher*, Follis, in vocabul. Germ. Latin. ann. 1492. ADEL.

* **FOCULARIUS**, Qui focum seu domum habitat. Constit. Mss. Caroli reg. Sicil.: *Si quidem locus ipse habeat mille vel plures Focularios, centum. Si vero plures quam quingenta usque ad mille habuerit domicilia, quinquaginta. Codex reg. 4189. fol. 10. r.: Mandamus quatenus... scyndicum vestrum... mittere debeatis ad solvendum nobis Romanæ ecclesiæ lxxv. libras... in quibus eadem Romanæ ecclesiæ nomine Foculariorum tenemini. L.g. Foculariorum, ut infra fol. 36. v. Vide Foculare 1.*

* **FOCUM**, Focus, ignis. Capitulare de Vilis cap. 27: *Casæ nostræ inlesinenter Foca et wactas habeant, ita ut salvis sint.*

* **FOCUM** et **FOCUS**, Incendium Chron. Parmense ad ann. 1245. apud Murator. tom. 9. col. 789: *Fuit Focus de S. Salvatore die Sabbati Sancti, ex quo multe domus fuerunt arse. Et ad ann. 1292. col. 81: Et illa eadem nocte alia Foca in civitate Parmæ fuerunt, licet parva; ex quo narium timor fuit.*

* **FOCUS**, Ignis, unde nostrum *Feu*: contra Latinis id dicitur, in quo ignis servatur. *Focum* facere, ignem excitare, apud Anonymum de Re architectonica cap. 9. Flodoardus lib. 1. Hist. Remens. cap. 17: *Ad ipsum calefacere se cepit ignem: Semper iniquus, est bonus Focus.* Anonymus de Miraculis S. Benedicti cap. 27: *Viderant ignem accendi: vulgus reliquum expergefatum terrificam illam vocem cum horribili ululatu concupabat: Ad Focum, videlicet, Ad Focum.* [Chron. Domin. de Gravina apud Murator. tom. 12. col. 66: Et singuli clamantes ad Focum, ad Focum, ipsam domum volebant comburere.] Galli dicunt: *Au Feu, au Feu.* Monasticum Anglic. tom. 2. pag. 131: *Et in bosco ejusdem ville, quod necesse eis fuerit domibus et sepibus suis reficiendis, et ad Focum faciendum.* Adde Legem Alemann. tit. 65. § 5. tit. 81. § 1. Legem Bajwar. tit. 3. cap. 4. Legem Longob. lib. 1. tit. 19. § 2. 3. Edictum Rotharis tit. 54. § 5. 6. [Rothar. 147. 148.] [Vide Foci].

* Lit. ann. 1386. in Reg. 69. Chartoph. reg. ch. 320: *Clamando et alta voce dicendo, à Foc, à Foc, etc.* Hinc nostri *Foyer* appellant certam venandi rationem, quæ cum igne fit. Lit. remise. ann. 1474. in Reg. 195. ch. 1218: *Les supplians oyrent sonner une sonnette à Foyer; parquoy supposerent que c'estoient gens qui chassoient au Foyer les perdrix, qui est chose defendue de par nous.*

* **FOCUS**, Ferrum calidum, in Lege Alemann. tit. 65. § 5: *Si manum transpulerit, ita ut Focus non intret ad coquendum venas vel sanguinem stagnandum, solidum unum et semis componat.*

* **FOCUS**, Familia, domus. Siculus Flaccus de Condit. agror.: *Quoniam, ut sæpe invenimus sæpe uni Foco territoria communium acceptarum attribuantur.* [Codex MS. Irminonis Abb. Sangerman. f. 72. col. 2: *Sunt ibi Foci inter ingenuiles et lidiles cxxviii, qui solent de spelta mod. cxxviii.*] [Pura vide apud Guerd. in Indice.] [Regest. 87. Chartophylaci regii: *Isti non faciunt Focos, quia juvenes, et morantur cum eorum parentibus.*] Ita etiam usurpant Scriptores Latini aliquot. Vide Claudium Expilium Orat. 31. pag.

371. [Loca ignium sive Foci, in Charta ann. 1329. tom. 2. Hist. Trevir. Jo. Nic. ab Hontheim pag. 113. col. 2.] [Germ. *Feuerstätte*. Vide Haultaus. Glossar. German. voc. *Feuer*, col. 457. et *Herd*, col. 392. *Hospicium ad ignem*. in Inquest. ann. 1357. art. 3. in Registr. Olim tom. 1. pag. 10. edit. Bouquet.]

* **TENENTES FOCUM** et **Locum**, *Cubantes et Levantes in justitia N. etc.* In Charta ann. 1291. in Tabulario Ecclesiæ Autisiod. fol. 456: *Tenir feu et lieu*, in vet. Consuetud. Normann. cap. 15. *Tenir Feu*, pot. et domicile permanent, in Consuet. Camerac. tit. 6. art. 2. *Avoir maison, et Tenir Feu*, in Consuetud. Burbon. cap. 36. *Focum aut lectum hospiti negare, vel tradere*, in Lege Burgund. tit. 38. § 1. 9. Vide *Focagium*.

* **FACERE FOCUM** **ALICUI**, Curia Gener. Catalanis ann. 1291: *Quod aliquis homo qui teneat mansum, vel pernamam, vel bordam, et faciat Focum inibi, non possit se facere hominem alterius, sine licentia domini sui. Faire feu vis et residence sur une heritage*, in Consuetudine Marchensi art. 144. 145. 164. 175. Plautus Aulularia:

Nam si ignis vivet, tu extinguere extempulo.

Vide *Ignis*.

* **FOCUS VIVUS**, *Tenere focum vivum, faire feu vis et residence*, in Consuet. Marchensi art. 144. dicitur de his, qui alicuius domini territorio sedem habent stabilem. Reg. feud. Aquit. in Cam. Comput. Paris. sign. JJ. rub. fol. 24. r.: *Nec idem tenet ab alio aliquid, nec tenetur in aliquo deverio, exceptis duabus concatis terris, quas tenet ab Amanavo de Moysiaco, sub quibus debet tenere Focum vivum. Focum seu ignem in domibus suis alentes*, in Charta ann. 1254. ex Chartul. Bosonis-vil. Vide *Residentes*. Hinc *focum* extra domum portare usus erat forensis, cum aliquem ex sententia iudicis domo deturbarent. Vide supra *Disagire*.

* **FOCUS DIVIDERE** dicuntur, *conditionales*, seu servituti rurali obnoxii, cum qui prius unum focum, seu familiam conficiebant, duos aut plures ex consensu mutuo, vel pacto, conficiunt. Charta Joan. D. Castri Villani ann. 1279. in Tabulario Cluniac.: *Item quidquid juris habebat in hominibus suis, qui Focos suos dividunt.* Consuetudo Marchensis art. 133: *Entre hommes tenans heritages serfs ou mortuables, le chateau part le villain: c'est à dire, que quand deux ou plusieurs desdits hommes, parens ou autres, qui paravant estoient communs, font pain separé par maniere de declaration de vouloir partir leurs meubles, ils sont tenus et repuz: diviz et separé: quant aux meubles, acquests, noms, detes et actions.* Adde Consuetud. Arvernensem cap. 27. art. 7.

* **FACERE VIVAM GUERRAM** *de sanguine et Foco*, Phrasid Gallica, *Faire la guerre à feu et à sang*, Ferro et incendio bellum gerere. Charta ann. 1243. tom. 4. Cod. Ital. diplom. col. 1571: *Tenentur sub debito juramenti facere vivam guerram de sanguine et Foco omnibus Kasactis et de pradatoribus maris, et specialiter omnibus Judertinis.*

* **FOCUS**, Gall. *Foyer*, Medicis, Pars corporis, cui causa morbi insidet. Ant. Lobettus de *Foco putredinis in febribus intermittentibus*. Ita D. Falconet.

* **FOCUSUS**, Tracto, in Glossar. Lat. Ital. Ms.

* **FOD**, **FOT**, **FUD**, **FURT**, Matrix, vulva, Celtis. Lex Runic. Olaf Wormi pag. 37

Belgis *Fotte*. Ita Schiller. in Gloss. Teuton.

° **FODAGIUM**, ut supra *Foagium* 1. et *Focagium*. Charta Simon. Montisf. ann. 1212. in Reg. 391. Chartoph. reg. ch. 563: *Ab omni exactione, tolla, quæta, leuda, Fodagio liberi sint et immunes*. Ita quoque legitur in Cod. Bibl. reg. 8407. 2. 2. fol. 24. v.

° **FODDERCORN**, Jus fodrum seu pabulum equorum exigendi, vel ipsa pecuniaria præstatio pro eodem jure. Charta ann. 1281. tom. 1. Monast. Angl. pag. 297. *Necnon redditus qui dicuntur hidagium et Foddercorn, una cum sectis liberorum hominum... in perpetuum Abbatibus (S. Edmundi) designentur*.

° **FODERA**, Pellitium, quo vestis ornatur, Gall. *Fourreure*, Ital. *Fodera*. Inventar. Ms. Sedis Apost. ann. 1285: *Item unam Foderam de grisii pro guarnichiiis. Item quatuor Foderas pro capucis de affiliaturis*. Vide *Fodratūra*.

° **FODERARE**, Vide *Fodrum*.

° **FODERATURA**, Vide *Fodratūra*.

° **FODERATUS**, Pellitus, Ital. *Foderato*, Gall. *Fourré*. M. Robertus de Sorbona in Serm. de Conscientia: *Supertunicale... strictum sine manicis, de vario Foderatura*. Nicolaus IV. PP. in Epist. apud Odorinum Rainaldum ann. 1278. num. 79. *Referant cappas nigras de segia simplices, vel, si voluerint, Foderatas a cingulo, vel circa ex parte anteriori, fricas interius et apertas*. Cæsius lib. 8. cap. 59. *Cum esset frigus, et ille se algere simularet, Gerardus cappam suam Foderatam, qua se tegebat, cubitum, transiecit*. Ericus Upsaliensis lib. 1. Hist. Suecicæ: *Illos bestiarum nobilium pellium vellere lecta, sunt in magna multitudine et copia, quarum pelles pro Foderatura aptissima*. *Fodratūra*, in Concilio Tolet. ann. 1346. [Schramb. in Chron. Melitensi pag. 359. col. 2. *Oportebit ut non utatur camisea linea, sed lancea tantum, nec bambasia vel joppa, neque pileo Foderato cum pellibus*.] Vide *Furatus*. Vox porro orta, in fallor, a *fodero*, seu *fodro*: qui enim ad *fodrum*, seu pabulationem profecti se habent, inde redibant rebus omnibus instructi ac onerati, dicebanturque esse bene *foderati*, *Bien Fourrez*: quod postea tractatum est ad pelles, quibus onerantur vestes et instruuntur. Locecius a Sæco-Germanico *Foder* ortam vult.

° **FODERMALT**, Fodrum, Gallice *Feurre*, *Fourre*, et *Foyre*. Charta Roberti Frisii Comitis Flandriae pro Ecclesia S. Petri Castelli ann. 1083. apud Miræum tom. 2. Diplom. Belgic. pag. 1137: *Ita ut villæ ejusdem minister vasaistecum a Præposito et fratribus teneat, et eorum tantum præceptis obediat, et totum Fodermalt de Hersela et apud Guernholt viginti duos fodros et dimidium*.

° **FODERUM**, Vide *Fodrum*.

° **FODESORIUM**, Vide *Fossorium*.

° **FODHERA**, Vide *Fodra plumbi*.

° **FODIA**, FODIATA, Cuniculus, fossa, Tract. Ms. de Re milit. et mach. bellic. cap. 102. *Fiat caverna subterranea, si fodi potest; quæ Fodia transeat sub flumine civitatem circumdante usque ad montem civitatis*. Reg. episc. Nivern. ann. 1287: *Clausus de granis et clausus de Robot fodiuntur pro pro vj. Fodiatis*. Vide *Fodiat*.

° **FODIO**, *Bidens*, in Gloss. Arabico-Lat.

° **FODITA**, Fossa, seu vivarium piscium in fossa. Speculum Saxonie lib. 2. art. 28. §. 2. *In piscaturis vero, Foditis, seu stagnis, si quis piscaverit, etc.*

° **FODITARE**, *Fodere*. *Fodicare* dixit Cicero. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657: *Foyre*. Prov. *fodere*, *fossare*, *Foditare*. Hinc vocis *Fouille* origo, qua Ligonis species designatur, in Lit. remiss. ann. 1405. ex Reg. 159. Chartoph. reg. ch. 310: *Jehannin Hanneton ala ferrir un cop d'un baston ferré, nommé Fouille de sauge, parmi le corps Jehannin Simonin. Un baston ferré, appelle Fouille de sauge, in Lit. remiss. ann. 1333. ex Reg. 151. ch. 419. Fouille de sauge, in aliis ann. 1406. ex Reg. 169. ch. 266. Feuille de sauge, in Lit. ann. 1410. ex Reg. 164. ch. 373. quo vocabulo etiam nunc utimur: minus apte tamen, si a *Foditare* vel *Fodere* accersendum est.*

° **FODITIO**, Fodina, Gall. *Mine*. Charta Caroli IV. Imper. ann. 1355. tom. 1. Cod. Ital. diplom. col. 1349. *Concedimus omnia et singula castra, civitates, loca, ... cum... auri et argenti Foditionibus, silvis, etc.*

° **FODIUM**, pro *Fodrum*. Vide in hac voce Lit. Caroli IV. Imper. ann. 1354. tom. 1. Cod. Ital. diplom. col. 1595: *Omnia alia jura, jurisdictiones omnes, titulos, fisco, d'guitates, Fodia, regalia, vectigalia, pedagia, thelonea, etc.*

* **FODO**, [Pro *fodio*, is, dixere veteres. Festus. Hinc *effodo*, as, legunt aliqui apud Plaut. *Capt.* 3. 5. 66. octonos lapides alii effodant. Al. *effodant* pro *fodant*.]

° **FODORUS**, Vagina, Gall. *Fourreau*, Ital. *Fodro*. Testam. Ermenegaudi Comitis Urgellensis ann. 1010. in Append. ad Marcum Hispan. col. 973: *Ad sancta Maria in Anico ipsa mea spada cum auro et ipso Fodoro de auro et rengas cum ipsa fibula de auro*. Vide *Posticum* ubi *Fodorus* pro *Portula* occurrit.

° **FODORUS**, *Fodrum*, Quiddam præbeatur ad victum militum, veleguorum. Præcept. Lothar. I. Imper. ann. 853. apud Murator. tom. 5. Antiq. Ital. med. ævi col. 978: *Nec ab eis mansionaticus aut Fodorus penitus accipere vel exigere præsumant*.

° **FODRA PLUMBI**, Massa plumbea, que Gallice dicitur *Nacette*, vel *Saumon*; hujus pondus est trecentarum librarum: illius vero centum quinquaginta aut sexaginta. Charta Henrici IV. Regis Angliæ ann. 1499. apud Rymer. tom. 8. pag. 605: *Sciatis, quod concessimus et licentiam dedimus eadem consorti nostræ quod ipsa sex Fodras plumbi... in navibus carere, et Fodras illas versus partes Britannicæ, absque custonia seu subsidio... traducere possit, commissario filio suo Duci Britannicæ, pro copertura ejusdem mensuræ sui in partibus illis, liberandas*. Idem occurrit in Charta Eduardi IV. Regis Angliæ ann. 1475. apud eundem Rymer. tom. 12. pag. 7. Literæ anni 1405. apud eundem. tom. 8. pag. 383: *Mandamus vobis, quod quatuor Fodheras ad opus carissimæ Fratris nostri Regis Portugaliæ infra regnum nostrum Angliæ emptas... absque custonia seu subsidio... duci et caritari permittatis*. Alie anni 1443. apud eundem tom. 11. pag. 33: *Ducentas Fodras plumbi*.

° **FODRA**, Vestis duplicata, Ital. *Fodera*. Acta S. Bertrandi tom. 1. Junii pag. 789: *Duabus tunicis, una Fodra, contempta pellicia, etiam cruditate frigoris perseverante, nisi in tempore et pluviarum, addito simplici pallio, corpus suum tegebat*.

° Idem quod supra *Fodera*. Stat. Placent. lib. 6. fol. 80 v: *Et si fuerit sine Fodra seu desfodratus, ij. sol. et vj. den. De qualibet Fodra seu mantello, etc. in Stat. datiar. Ripet. fol. 4. r.*

° **FODRARIUS**, Vide in *Fodrum*.

° **FODRATURA**, Pellitium, quo vestis ornatur, Gallice *Fourreure*, in Concilio Constantiensi ann. 1418. sess. 36. [Statuta Ecol. Andegav. ann. 1423. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 528: *Prohibemus quocumque in et sub panis tam a jure quam ab homine... pretiosiores tunicas et vestes seu Foderaturas quam quæ statui suo congruant, habere et deferre*. Vita B. Marini Oigniacensis tom. 4. Junii pag. 646: *Tunicam lanceam albam, cum ejusdem coloris simplici pallio, absque pellium conjunctione vel aliqua Foderatura pro indumento habebat*. Ordinatio Humberti II. de vestimentis ejus hospiti tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 315: *Vallati officiorum hospiti nostri induantur... de una malacota cum capucio sine Eodratura*.] Vide *Foderatus* et *Foratura*.

° **FODRATUS**, Idem quod *Foderatus*. Ordinatio Humberti II. de vestimentis ejus hospiti tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 315: *Induantur Capellani nostri de raudis scutiferorum... de una malacota Fodrata cum agnello, et mantello duplicis panni... Et corsetum sit Fodratum de sendato*.

° **FODRIARIUS**, Qui *fodrum* exigit vel tollit. Chartul. S. Sergii ch. 201. apud Menag. in Hist. Sabol. pag. 374: *Gaufredus de Bellomonte, qui mandatum comitis Fodriarii detulit, non ulterius fodrum requirerent de cimiterio S. Martini*. Vide in *Fodrum*.

° **FODRIUM**, Vide *Fodrum*.

° **FODRUM**, FODERUM, FODRIVM. [Gall. *Fourrages*, *Ustensilles*, *Etapes*.] Ita Scriptores inferioris ætatis appellaverunt annonam militarem, uti hæc vox definitur in Vita Lud. Pii ann. 786. seu quæ præbebatur ad victum militum, vel equorum, ut stramentum et palea, cui inde apud nos *Feurre* appellatio mansit. [Ordinat. Johannis Franc. Regis ann. 1355. tom. 3. Ordinat. pag. 58: *Nos maîtres d'Ostel pour nous pourront hors bonnes villes, faire prendre... Feurres, se ils les trouvent battuz, et fiens (foins) pour la nécessité de nos hostieuz pour la journée*. Hinc nata proverbium: *Un seigneur de paille ou Feurre, mange un vassal d'acier*.] ex Germanico *Futter*, pabulum equorum, ut quidam volunt. Vide Graff. Thesaur. Ling. Franc. tom. 3. col. 379.] Generativum significat, quod hisce verbis recensetur in Charta Heriberti Viromanduorum Comitis ann. 1076. apud Hemeræum: *De crevi et districte præcepi, ne quis amodo successorum meorum sub obtentu Advocationis vel domini dictam Abbatiam audeat perturbare, non pastum, non annonam, nec etiam stramentum aut paleam de cunctis ejus possessionibus auferre*. Quæ quidem omnia unicum *fodri* nomen comprehendunt: quod pro quavis exactione, atque adeo non pro equorum duntaxat, sed et pro ipsorum militum annonis vel etiam victu, seu, ut tum loquebantur, *procuracionibus* ac prandis passim usurpari constat. [Capitul. 5. Caroli M. cap. 2. *De negotio super omnia præcipiendum est, ut nullus audeat in nocte negotiare in vasa aurea et argentea, mancipia, gemmas, caballos, animalia, excepto vivanda et Fodro, quod iter agentibus necessaria sunt*.] Diploma Friderici II. Imp. ann. 1213. apud Goldastum in Constit. Imperial. *De mandato summi Pontificis recipimus procuraciones sive Fodrum ab ipsis*. Charta Humberti Maurianensis Comitis apud Guichenonum in Hist. Sabaud. pag. 27: *Liberum quidem et absolutum a Fodro et omni censura*. Hæc porro restituenda videtur vox apud Gregorium VII. PP.

lib. 9. Epist. 11. de Henrico Imp. : *Quod fieri minime credimus, quoniam nec etiam Fodrum ab his, per quos transitum habet, habere potest.* Ubi edit. *Focum.* Charta Henrici Imp. ann. 1045. in Bullario Casinensi tom. 2. pag. 87: *Ad publicam exacturam, vel aliquem redditum, que vocant Fodrum, etc.* Otto Frisingensis lib. 2. de Gestis Frederici cap. 12: *Mos enim antiquus ex quo Imperium Romanum ad Francos derivatum est ad nostra usque deductus tempora, ut quotienscumque Reges Italiani ingredi destinaverint, iunioris quolibet de familiaribus suis premittant, qui singulas civitates seu oppida peragrando, ea, que ad fiscum regalem spectant, que ab incolis Fodrum dicuntur, exquirant.* Adde cap. 23. et Radevicum lib. 4. cap. 10. Guntherus lib. 4. Ligur. : *Id quoque, quod Fodrum vulgari nomine dicunt.* Apud Baron. ann. 1159. *De Dominicalibus Apostolici non esse Fodrum colligendum, nisi tempore suscipiende coronæ.* Fodrum tollere, in Charta ann. 1014. tom. 10. Spicileg. pag. 637. [In Decreto Ottonis III. pro Monasterio Farfensi ann. 1001. apud Murator. tom. 2. art. 2. col. 499. et in Gestis Frederici I. auctore Radulpho apud eundem tom. 6. col. 1182. *Le Feurrel* in Ordinat. Gallica anni 1320. apud D. de Lauriere tom. 2. pag. 579.] *La forre*, in Charta ann. 1222. apud Perardum in Burgundicis pag. 327. [Hinc Parisiense platea vulgo dicta, *Ruedu Fourre*, alias du *Feurre*; in Instrumentis vero Latino-Barbaris, *Vicus straminum*. Cur autem sic dicta fuerit docet Menagius in Etymolog. Gallic. Vide *Froyrage* et *Froyre* suis locis.]

◊ Vim vocis accurate explicat Charta ann. 1027. inter Monum. eccl. Aquilej. cap. 51. col. 501: *Dicebat Adalberto dux, quod... ex parte ipsius ducatus Fodrum et angarias, seu publicum servicium in panem et vinum, carnes et annonam, et alias angarias et funciones publicas sibi dare deberent.*

FODRUM COMMUNE, quod ab omnibus Imperatori prestatum, in Charta Frederici II. Imp. anni 1220. apud Ughellum tom. 2. pag. 23. Idem et.

FODRUM REGALE, in Charta Frederici I. apud eundem Ughellum part. 2. tom. 1. pag. 112: *Fodrum enim Regale, quod nobis inde debetur, exhiberi statimus.* In alia ejusdem Imp. ann. 1164. Excepto nostro Imperiali Fodro. Alia ejusdem Imp. ann. 1159. in Hist. Bergomensis tom. 3. pag. 461: *Ipsi autem de nullo Fodro alicui respondeant, nisi soli Imperatori, vel ejus certis Legatis.* Occurrit hæc vox sæpe apud Scriptores, in Legibus Longob. lib. 3. tit. 8. § 4. [Conrad. I.] in Chron. Fossænovæ ann. 1186. 1208. 1209. apud Hincmarum in Capitul. Archidiaconi datis cap. 1. et 6. Petrum de Vineis lib. 2. Epist. 29. in Bullario Casin. tom. 1. pag. 22. apud Hieron. Rubeum in Hist. Ravenn. pag. 355. in Epist. Martini IV. PP. tom. 5. Hist. Franc. pag. 880. apud Ottonem Morenam pag. 24. tom. 5. Ughelli pag. 1105. 1106. 1111. etc.

FODRUM RUSTICALE, in Chron. Astensi apud Murator. tom. 11. col. 148: *Homines predictarum villarum, sunt homines communitatis Astensis, solvendo Fodrum Rusticale semel in anno.*

FODRUM, Idem quod Fodrum. Vita Ludovici Pii ann. 786: *Quibus prudentissime ordinatis, inhibuit a plebeis ulterius annonas militares, quas vulgo Fodrum vocant, dari.* Charta Fulconis Comitis Andegav. ann. 1033: *Dedit itaque illi Ecclesiæ (S. Nicolai)... scilicet vicariam, Foderum, omnesque consuetudines, quas*

terra reddere solet. Alia Alterius Fulconis ann. 1032: *Foderum omnium terrarum suarum quitum, etc.* [Nicolaus de Jamsilla de Gestis Frederici II. apud Murator. tom. 8. col. 575: *Congregata enim magna multitudine armatorum, equitum et peditum, multoque Fodro pro exercitu tam in rebus victis hominum et equorum necessariis, quam etiam in diversis speciebus medicamentibus pro infirmis... ad civitatem Syponi profectus est.*]

FODRUM, Eodem significato. Chartularium S. Vincentii Cenoman. fol. 72: *Scilicet vicariam et bannum et Forium et theloneum et pasnagium.*

FODRUM, in Charta Caroli Crassi Regis apud Paricellum in Monumentis Ambrosianæ Basilicæ pag. 231. 232.

FODRUM, Eadem notione. Charta Goffridi Comitis Andegav. pro Ecclesia S. Laudi: *Cum omni honore et etiam cum Fodro meo, et cum vinagiotillarum vinearum, etc.* Alia ejusdem Gaudredi pro Ecclesia S. Nicolai: *Perdono... Fodrum quoque ipsum, quod scilicet in talibus relaxationibus alias mihi retinere soleo.* Charta Joannis Regis Fr. ann. 1351. pro eodem Monasterio S. Laudi: *Cum omni honore, et cum Fodro meo, et cum vinagio. Tabularium S. Albini Andegav.: Reddit duos sextarios frumenti de frumentario, unum sextarium de Forre, 12. denarios de friscengagio, etc.* Vide Galliam Christ. Sammarth. in Episcop. Andegav. n. 45.

FODRUM, pro Fodrum. Tabular. Majoris-monasterii: *Prædictus W. et hæredes sui concesserunt Monachis decimam omnium Fodrorum de Calvegn. stramine ejusdem decime et aliarum quas Monachi habent in eadem parochia sibi retento.* Occurrit rursus apud Muratorum tom. 1. part. 2. pag. 177. col. 2.

FODRARE, Fodrum exigere. Bulla Benedicti IX. ann. 1033: *Nec mansiones eorum hospitari, vel invadere, vel Fodrare præsumat.* Est etiam prædari, *Fourrager*, a fodro, *Aller au Fourrage*. Chron. Fossænovæ, ann. 1194: *Campaniam applicavit, et eam totam Foderavit.*

FODRARE, Eadem notione. Matthæus Paris ann. 1242: *Quidam de Francis discurrabant, emolumentis victualium intendentes, quod vulgarter Forrari dicitur.* *Forrari*, Knighton ann. 1355. *Fourrer*, apud Willharduinum, Froissart 2. vol. cap. 36. Monstreletum, in Chron. Flandrie vernac. cap. 17. etc. *Aller en Fuerre*, vel *en Feurre*, apud nostros. *Le Roman de Garin*:

Aies en Fuerre, s'il vost plaist, le matin.

Infra:

En Fuerre en est alés dans Aubersi.

Guillelmus Guart:

Pour ceus grever, qui vont en Feurre.

Idem ann. 1034:

Par les chans volentiers s'espandent. Volentiers d'aler en Feurre, L'un tient une espee sans feurre, etc.

Rursum:

Car est, qui sont en Feurre alé, etc.

FODRARI, qui ad fodrum exigendum, vel tollendum pergunt, nostris *Fourriers*. Hincmarus Remensis Opusc. 5: *De coercendis militum rapinis: Et mitte homines secundum consuetudinem prædecessorum vestrorum, qui in longius pergunt propter Fodrarios, et curam de pace accipiant.* *Le Roman de Panse la Duchesse*:

Antoine a vos perdevant le Forrier, Qu'il assoies vitaille, et d'avoir sont chargies.

FORIARI, Prædatores militares, apud Thomam Walsinghamum pag. 404. *Adelbedus de Gestis. S. Henrici Imp. pag. 499: Exercitus autem ille astimadatur 11500. esse virorum: de Theutonibus vero erant 500. et hi partim per Fodrum divisi, partim ad vias custodiendas transmissi.* *Le Roman d'Aubert*:

Par li pais corroient li Forrier.

Guillelmus Guart:

Li Fourrier le contrée esprement. Bestail proient et chastiaus prement.

Idem ann. 1304:

Et li Fourrier à l'ost retourment, Qui pour leur gaing se confortent, Li un armeres aporent, etc.

Le Roman de Garin:

Li Fourrier covent per le pais.

Alibi:

Li Fourriers viennent, qui gastent le pais.

Adde Chron. Flandr. cap. 17. etc. Ab ejusmodi *Fodrariis*, seu *Fodri* exactoribus, appellati apud nos *Fourriers*, seu *mansionarii*, qui domos magnatibus in urbibus parant: ex eo, quod Imperator, cum maxime in Italiam pergeret, fodrarios suos præmitteret, qui mansiones et victum militibus, et stramenta equis pararent, que omnia ab incolis subministrabantur. Idque *Prendre lodis per Forrees*, appellatur in *Foris Beneharn*. tit. 1. art. 18.

FORRARI, Epist. Johannis de Montesrollo apud Marten. tom. 2. Ampliss. Collect. col. 1400: *Fruentarios autem quos Forrarios vocant, non de Sacerdotibus aut Confessoribus vel Medicis curare; sed de his qui possunt vicem rependere sollicitari solent.*

FORATORES, Idem qui *Fodrarii*. Auctor Fleta lib. 2. cap. 4. § 3. ait, *Marescalli forinseci officium esse, singulis noctibus in crepusculo insidias assidere, et in aurora eas levare, et exercitu vigilato, cum Foratoribus vexillo explicato singulis diebus ire in protectionem.* Hinc *Marescallus ad fodrum dirigere*, in Capitulis Caroli C. tit. 12. cap. 18. et tit. 27. *Foratores* apud Guillelmum de Nangiac in S. Ludovico ann. 1242.

FORRARI, Eadem notione, in Hist. Funat. Monaster. Cælestinorum Sues-sien. apud Marten. tom. 6. Ampliss. Collect. col. 611: *Quin etiam quod Forrari vel provisores sui, necne quicumque alii non granum, non vinum, non pullos, aut fœnum, sine quidpiam... capiant.*

FORERI, Eodem significato. Privileg. Johannis Reg. Franc. ann. 1360. tom. 3. Ordinat. pag. 479: *Concedimus eidem (Judæis) quod nulli Magistris hospitorum nostrorum, municionum nostrorum, equitatorum, captorum, Foreri, aut alii Officiarii nostri, bona aliqua mobilia dictorum Judæorum vel Judearum, ubicumque existentia capiant.*

FORRETIUS, Dignitas etiam in Curia Dalphini Viennensis. Conventiones D. Dalphini cum Agouto de Baucio tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 334: *Sitque unus ex dictis scutiferis Forreterius, et alius Magister escuderie, seu marescallie sue.* Hujus dignitatis munera explicantur in ordin. officiorum domus Dalphin. ann. 1310. ibid. pag. 335: *Item, ordinamus unum Magistrum Forreterium ad salarium quinquedecim florenorum annis per annum, et habebit duos equos, ut supra, etc.* Item,

Magister Forrerius supradictus habere in scriptis student a Magistro Hospiti nostri vel thesaurariis, omnia nomina personarum de nostro hospitio retentorum, et cum contingeret, nos ad aliquas partes accedere, nostrum principaliter procurat Hospitium, quod lectis, et lignis et palleis munit, sicut decet. Item subsequenter designet et eligat alia Hospitia pro nostris gentibus et familiaribus secundum conditionem, qualitatem et decentiam personarum. Vide Foraria I.

FORAGARE, Stramine seu foragio instruere. Fleta lib. 2. cap. 86: *Averia brutaliternpore... calide beneque custodiantur et Foragentur.*

FORAGINARE, Prædari. Gall. *Fourrager*. Lambertus Ardensis pag. 278: *Eandem villam... Foraginando, deprædando, modum excedendo devastavit.*

FORAGIUM, **FORRAGIUM**, ex Gallice *Forage*, Stramen, pabulum equorum, *Fodrum*, vel etiam *Farrago*. [Charta Ricardi Episcopi Ambian. ann. 1206. ex Tabulario Compend. : *Quicquid sibi competere dicebat in grangia quam habet Compendiensi Ecclesia apud Atin, videlicet paleam, Foragium, hautonem, procurationem, etc.* Et in alia ann. 1244. ex eodem Tabul. : *Noveritis quod Arnulphus Major de Herces et uxor ejus recognoverunt se vendidisse Abbati et Conventui Compendiensi totum carionem... omnes fabas cum Foragis ditorum leguminum sive triturate sint sive non... retentis sive videlicet dicto Majori ac heredibus suis aliis vacuis Foragis frumenti, siliquis, avenæ, ordei et securioni quæ ad dictam grangiam venient. Tabular. S. Nicolai Andegav. Ego Fulco de Candefio Prior de Candefio dedi quandam consuetudinem quam habebam in terra de Musotera, scilicet Forragium senn. et dreax talliam.] Nicol. Trivetius in Chr. ann. 1291. : *Multos equos perdidit propter Foragii defectum. Eadem habet Thomas Walsingham. pag. 85. Adde Knyghtonum pag. 2449. et Hist. Monast. S. Nicolai Andegav. pag. 10. [Forage apud Th. Blount. in Nomolex. Anglic. : *Et le dit John trovera au dit Nichol herbe et feyn et Forage pour un hakenej et deux vaches.]***

FORRAGIUM, apud Will. Thorn. in Charta Henrici III. Regis Angliæ sumitur pro *Fodro*, id est, jure exigendi pabulum pro equis. [Vide *Foddercorn*.]

FOURRAGIUM, Stramen, triturationum. Charta ann. 1262. ex Chartul. S. Martini Pontisar. : *Aalisia de Tilleio de parochia de Cleri impedimentum faciebat, quominus Religiosi S. Martini Pontisar. stramina et Fourragiagarbarumbiadi, avenæ, ordei, fabarum, pisorum, et vechiarum ad alia loca possent transferre. Instrum. ann. 1308. e Tabul. Corbeiensi. Ob hoc dictus major et sui prædecessores habuerunt et receperunt vacua Fourragia.*

FURAGIUM, **FURRAGIUM**, Idem quod *Foragium*. Charta Henrici IV. Regis Angl. in Monastico Anglic. tom. 1. pag. 22. : *Ne Furagium capiatur ubicumque in Comitatu Cantie ad equos sustentandos in Castello Dover. [Tabul. Calense pag. 158. Totam dominationem totanque decimam... possidebit, his exceptis, scilicet tota decima vini cum medietate leguminum, et cum toto Farragio.] Vide *Farrago*.*

Vocis *Fodrum* etymon a Saxonico *fodre*, id est, pabulum, alimentum, accersunt Spelmanus et Somnerus : quæ quidem sententia longe videtur vero similior, quam ea, quæ proditur in Juridico MS. Judicis Papiensis a. n. 1378.

Fodrum secundum etymologiam potest dici Fodrum, id est, foris seu foras datum, ex quo videtur, quod dicti Comites non teneantur solvere Fodrum de eorum bonis, id est, non compellantur dare foras de eorum bonis id, quod ab invito extorqueri consuevit, etc. Vide Oct. Ferrar. in Orig. Ital.

FODRUBANNUM, **FODRYBANNUM**, Exactio, quæ publico banno seu edicto indicitur. Stat. Vercell. lib. 3. pag. 49. r. : *Statutum est quod omnia Fodrabanna et condemnationes imposita et facta, et quæ de cætero fieri et imponentur per commune Vercellarum... scribi debeant per notarios, etc. Charta Caroli IV. Imper. ann. 1358. tom. 1. Cod. Ital. diplom. col. 2125. : *Cum redditibus, fructibus, teloniis, pedagiis, Fodrybannis, et aliis attinentiis.**

FODRUS, Vagina. Ital. *Fodro* et *Fodero*, Gall. *Fourreau*. Chron. Bergom. ad ann. 1386. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 836. : *Facti sibi largiri ipsi domino Guilielmo... spatam unam cum Fodro velluti rubei, et fulcram de argento laureato. Fourre, eodem sensu, in Stat. ann. 1380. inter Consuet. Genoves. Mss. fol. 2. v. : *Item nultz fourbeur ne peul, ne ne doit faire Fourre à espée de bazanne.* Lit. remiss. ann. 1380. in Reg. 118. Chartoph. reg. ch. 100. : *Iceulx seures demanderent à certais compaignons, se il avoient point trouvé un fourreau d'espée; lesquelz respondirent par maniere de moquerie qu'il n'avoit saint en paradis, se l'en l'appelloit Fourrel, qu'il ne s'en courroucast. Vim convicii non intelligo; nisi res turpissima significetur. Vide infra *Forellus* et *Forulus*.**

FODRUS, Fasciculus paleæ. Vide *Fodermal*.

FOECAPA, Vide *Focapa*.

FECUNDIA, Vide *Fecunditas*; in Glossis Arabicis-Lat.

FECUNDICES, Partes steriles glebæ, in Glossis MSS. Reg. Cod. 1018.

FECUNDIS, pro *Fecundus*. Rhythmi versus de eversione Monasterii Gloucestriensis apud Mabill. tom. 2. Annal. Benedict. pag. 753 :

Olla plus Rex Carolus
Magnus ac potentissimus
Fecit hunc locum devotus
Pro Besti virtutibus.
Terris datis Fecundibus
Auxit honorem largius.

Ubi pro *Fecundibus* legendum *Focundibus* ex Cod. MS. ejusd. Monasterii.

FECUNDITAS, Liberorum numerus, in Leg. 105. Cod. Th. de Decurion. (12. 1.) *Fecunditatis privilegium*, pro jure liberorum, in leg. 8. eod. Cod. de Bonis proscript. (9. 42.)

FEDATIO, [Macula; Sordes. (Symm.)]

FEDERAMEN, In unum confusio. Virgil. Grammat. pag. 42. : *Quidam turpe putantes si utrumque verbum integrum scribant. Federamen scribendi hoc moderantur modo, dicentes vincinco, et in præterito vicici, etc.*

FEDERARE, pro *Foderare*, *Fodrum* exigere. Dipl. Otton. IV. imper. ann. 1208. apud Lamium in Delic. erudit. inter notas ad Chron. imperat. Leon. Urbevet. pag. 200. : *Pisani, et qui in eodem districtu sunt, a nulla persona debeant Federari, neque hospitari. Vide in *Fodrum*.*

FEDERATI, generatim dicti e barbaris populis, qui Romanis mercabant : unde a *Militibus*, qui proprie *Romani* sunt, distinguuntur in Novella Valentiniiani de Reddito Juræ armor. *Magister militum Sigisvultus Rom militum, quam Fodera-*

*torum tuitionem urbibus ac littoribus non desinet ordinare. Adde Julianum Antecess. cap. 837. Procop. lib. 1. Vandal. cap. 11. qui præterea Federatorum meminit cap. 19. et lib. 3. Goth. cap. 31. 88. Harmenopulum lib. 4. tit. 12. etc. Maxime vero Gothi, qui a Constantino M. primum conducti. Inde nomen *Federatorum* sortiti sunt. Jornandes de Rebus Geticis, de Gothis, pag. 102. : *Qui fodere inito cum Imperatore (Constantino) 40. suorum millia illi in solatia contra gentes varias obtulerat, quorum et numerus, et militia usque in præsens in republica nominantur, id est, Federati. Infra : Militiaque, illa dudum sub Constantino Principe Federatorum renovata, et ipsi dicti sunt Federati. Gothorum Federatorum præterea meminit pag. 112. 115. ut Sidon. lib. 1. Epist. 8. lib. 2. Epist. 13. Procopius lib. 1. Vandal. cap. 11. 19. lib. 4. Goth. cap. 5. Olympiodorus apud Photium pag. 179. Malchus in Eclog. de Legat. Glossæ Basil. et Suidas v. *Φοδράτορ*, etc. His qui præerat, Comes Federatorum dictus, de qua dignitate, supra egimus.**

FEDERATICUM, φοδερτικόν, Stipendium Federatorum in Novellis Justiniani.

FEDERATIO, Fœdus, societas, apud Ludewig. tom. 5. Reliq. MSS. pag. 408. Vox nota Jurisconsultis.

FEDERATUS, Pellitus. Statuta Ord. Cisterc. ann. 1427. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 1577. : *Inhibet generale Capitulum... se de cetero per villas et loca judicum tam Ecclesiasticorum quam Secularium sine cucullis vel cappis incendant, quodque birretas postquam vel senerando tunicas curtas, et Federatas atque scissas ante et retro... studeant penitus amovere. Vide Federatus.*

FÆDICULA, Genus tormentorum, in Glossis Sangerm. n. 501.

FÆDIFRAGUS, [qui fœdera frangit. Cic. 1. Offic. 12. Pœni *Fædisfragi*, crudelis Annibal.]

FÆDIMENTUM, perperam pro *Faidimentum*. Charta ann. 1278. inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. col. 399. *Salvis ei heresibus et Fædimentis, quæ ibi habet. Vide in *Faida*.*

FÆDRUM, f. Villosa pellis, Gall. *Fourrure*. Ital. *Fodera*. Charta anni 1424. inter Schedas D. le Fournier. : *Vasa argentea, jocalia auri et argenti seu perlarum, faubas et Fedria, etc.*

FÆDRIUM, ventrale, vestium tegmen potius intelligendum esse me monuit illustr. Pr. de *Maraugues*. Vide supra *Fauda*.

FÆDUS, pro *Fœditas*, in leg. 47. D. de Ritu nupt. (23. 2.)

FÆMELLA, apud Rymerum tom. 2. pag. 308. pro *Femella* : quod vide.

FÆNAGIUM, Vide *Fenagium*.

FÆNATOR, Vide *Fenator*.

FÆNERARIUS, Fenerator. Permutatio ann. 1315. Hist. Daiph. tom. 1. pag. 31. col. 2. : *Item volumus et consentimus, quod ipsi liberi... possint habere et tenere Lombardos et Judeos, Fænerarios et alios, et quod nos et nostri non possimus aliquid petere seu exigere ab eisdem. Utitur etiam Firmicus. Vide *Usurarius*.*

FÆNEUS, Sterilis, desertus. Dicitur de fundo apud Jacobum Gothofredum ad Cod. Theod. tom. 2. pag. 196.

FÆNICATUS, a Græco φοινίξ, Palma arbor, et color ruber. Dicitur de spadice, equo nunciæ coloris. Vide *Bagus*.

FÆNILE, Fœnicium. Vide *Fenile*.

FÆRIUM, Idem videtur quod *Fodrum* supra. Annona quevis. Capitula

Caroli Calvi ann. 857. tit. 24. § 2: Sanc-
tionales, viduus, orphani, et pauperes
nullo modo opprimantur; et res illorum,
tam in frugibus quam in pratis, necnon
etiam in arborum Foerio a nullo per rapi-
nam depraudentur.

FOESA. Monasticum Anglie. tom. 2.
pag. 906: Seraginta solidos in Foessa fo-
restae, et decimam molendinorum ipsius.
[An forestae caesio, ab Angl. Fell, Gall.
Coupe.] Vide infra Foeya.]

FOESUM, f. pro Fogsum, feudum,
pluribus in Charta Henr. I. reg. Angl.
ann. circ. 1130. ubi semel etiam Foedum,
inter Instr. tom. 11. Gall. Christ. col.
129. et 130. Vide in Feudum.

FOETA, Ovis, Gall. Brobis, Provincia-
libus Fedo. Charta ann. 1097. in Char-
tul. Aptensi fol. 84: Dabo per quadrum
ipsum vasculum plenum vino puro ad
praedictum opus, et Foetas tres et capras
duas, etc. Vide Foeta.]

FOETENTES. Anonymus de Gestis
Manfredi et Conradi Regum apud Mu-
rator. tom. 8. col. 616: Factum est utque,
quod dum praebatus Vicarius prope
Schiaccam magnum Siculorum exercitum
congregasset, et illorum potissimum, qui
vocati in partibus illis vexilla ferebant,
appellati, vulgari linguositate Foetentes,
fidei Regis Caroli profiteri viderentur.

* FOETIDO, [foetidum reddo. Plaut.
Merc. 3. 3. 13. Jejunitatis plenus animam
Foetidas. Ita legit Non. 4. 2. ubi potius
legendum videtur: Jejunitatis plenus,
anima Foetida. Alii vero minus recte:
Jam plenus etatis, animaque Foetida.]

FOETUNTICETA, Loca foetida. Her-
mol. Barbari in 2. de Anima: Naribus
Foetunticeta quibus insuere non obolent.
Lexic. Philos. Goclenii. Vide Foetutina.

FOETURATUS, Gestatus in utero, apud
Tertull. adv. Valentini. cap. 25.

FOETUTINA, Foetrum colluvies, apud
Apuleium in Apologia: In Foetutinis et
olenticetis suis jaceat. Vide Foetutina.]

FOEUARE, a veteri Gallico, Fouer,
Querneo pulvere coria inficere, quod in
fossa id fiat, sic dictum: nam, ut supra
observavi in voce Foallia, Fouaige, nos-
tris idem quod fossio, et Foeur, quod
fossor. Arest. ann. 1354. 9. Aug. in vol.
4. arrestor. parlam. Paris: Quod dicti
tagnatores coria, per alios empti... ta-
gnare pro justo pretio tenebuntur, coriaque
sua bene et utiliter tagnata et Foenuata
vendere tenebuntur. Stat. ann. 1370. tom.
5. Ordinat. reg. Franc. pag. 315: Fust...
ordonné par arrest yeux tanneurs estre
tenus des lors en avant de vendre leurs
cuirs bies, et profitablement Foeuz; lequél
Feuage, etc. Leg. Fouage. Vide infra
Foagium 2.

FOEYA, Lignatio, nostris alias Foué,
seu lignorum vectura. Libert. Domini-
med. ann. 1246. tom. 7. Ordinat. reg.
Franc. pag. 693. art. 41: Quaeque carruca
debet adducere ad Natale unam Foeyam,
et ramniculi arborum debent eis rema-
nere. In aliis Lit. iis similibus pro Ber-
nardivilla minus bene legitur, Focia.
Vide supra Foagium 2.

FOGACA, FOGACEUS, FOGACIA. Vide
Focacia.

FOGACCIUM, ut supra Foagium 1.
Libert. villa de Viridi-fol. ann. 1369.
tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 277.
art. 3: Liberi et immunes ab omni praes-
tatione Fogacii, subsidii, gabelle et im-
positionis cujuscumque, etc.

FOGACIA, Idem videtur quod Foga-
gium 1. Gramen secundum: vel quod
nunc Fogeria, Locus filice abundans. In-
quist. ann. 1288. ex schedis Pr. de
Macaugues: Dixit quod semel vel bis ipse

dedit vinum pastoribus hominum de Are-
late, ut facerent oves suas jacere in terra
sua et in Fogacis. Alia notione, vide in
Focacia.

1. FOGAGIUM, Gramen, quod aestate
non depascitur, et quod spoliatis jam
pratis, hiemali tempore succrescit. Le-
ges Forestarum Scotie. cap. 18: Si gra-
men, Regis in foresta locatur pro Fogagio,
scilicet a festo O. SS. usque ad festum
Petri in Quadragesima, unumquodque
animal solvet pro Fogagio 4. denarios, et
unumquodque juvenca 2. denarios.

2. FOGAGIUM, ut Focagium, Tribu-
tum pro focis exactum. Creatio Magni
Consilii Dalphinensis ann. 1386. Hist.
Dalphin. tom. 1. pag. 44: Primus Consi-
liarius tam de impositione Fogagiorum,
quam omnibus aliis gestis tempore nostri
regiminit usque nunc, de quibus esset
rationabiliter restitutio facienda... onus
habeat. Saisimentum Comitatus Tolosae
apud la Faille tom. 1. Annal. Telos. pag.
4. Instrum.: Senescallus auinat... de
justitiis et foris capiti, de intrapiis, de aca-
piibus... et de Fogagiis et de domis. Or-
dinat. Hu. nberti Dalphini luter Ordinat.
Reg. Franc. tom. 8. pag. 275: Unum
obolium bonae monetae casualium, quod
Fogagium communiter nuncupatur et
nuncupari consuevit. Vide Foagium et
Fogue.

FOGAGIUM, ut Fogagium 2. Census
ex singulis focis debitus. Libert. de Sal-
vit. ann. 1369. tom. 5. Ordinat. reg.
Franc. pag. 989. art. 4: Habitatores pre-
dicti... a Fogagio, cabargo, subventioni-
bus et alia exactione quacumque... erunt
quitti. Vide supra Foagium 1.

FOGAINA, Culina, a Focus, sic dicta.
Charta Hugonis de Baucio pro Hospitali
Hierusalem ann. 1215: Actum est hoc in
castro de Trencatalia jura puteum et
Fogainam.

FOGANEIA, Vide supra Focanea.

FOGASA, Fogaressia, Fogata, Fogate-
ria, Fogata, vide Focacia.

FOGASCIA, Placentis species. Charta
ann. 1257. in Reg. S. Ludov. ex Char-
tul. reg. fol. 26. v. Item duas Foga-
scias, que valent duos denarios. Glossar.
Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657: Foga-
scia, Prov. placentia.

FOGERARE, Humum rostro fodere:
quod de porcis, quod terram rostro ver-
sant, dicitur. Charta Droconis de Mel-
loto Locharum Domini ann. 1234. ex
Chartulario Bauges: Porci dicatorum
hominum dictum nemus intrare pote-
runt... vero Fogerare non poterunt. Fou-
ger, in Consuetud. Nivern. tit. 15. art. 6.
et 8.

FOGERIA, Filix, Gall. Fougere. Charta
ann. 1200. ex Lib. albo episc. Carnot.:
Uuarium suum habent in omnibus neno-
ribus meis, videlicet nemus ad edificia
construenda, et mortuum ad arandum,
et pascula ad animalia omnia et pecudes,
et glandes et Fogeriam. Vide supra Fou-
geria.

1. FOGIA, FOGIUS, Praecipitium, vel
fossa, gurgis, vorago. Charta Friderici
II. Imp. ann. 1229. apud Rochum Pirrum
tom. 2. Notitia Siciliae pag. 610: Et du-
cere... conductum (aque) in alias terras
in gurgam suam propter Fogiam magni
Juminis Lentini. Synodus Compositel.
ann. 1114. can. 15: Lupos exagantes
persequantur, et eis praecipitium, quod vul-
gus Fogios vocat, praeparant. Cloaca
lacuna, Ital. Fogna.]

2. FOGIA, Modus, ratis, Ital. Foggia.
Annal. Mediol. ad ann. 1368. apud Mu-
rat. tom. 16. Script. Ital. col. 738: Prae-
fatus dominus comes cum xxx. militibus

et xxx. scutiferis, omnibus ad similem
Fogiam, super magnis destreriis, etc.

FOGLA, Ital. Foglia, nude dicitur
Mori folium, bombycibus nutriendis
idoneum. Charta ann. 1228. apud Mura-
tor. tom. 2. Antiq. Ital. med. aevi col.
31: Quicumque emit vallianam, sive
Foglam, aut semen lini, solvat quatuor
imperiales de modio, praeter illos, quibus
raminum est. Vide infra Folia 8.

FOGUACERIA, Consuet. Perpin. MSS:
Item possunt habere duas Foguaceras de
lena et duas de lari ad vendendas (i. co-
quendos) panes cum voluerint. Academ.
Hispan: Fogata, fuego hecho de lena, que
levanta llama.

FOGUAGES, Genus placentae. Vide in
Focacia.

1. FOGUS, pro Focus. Charta Ber-
nardi Abb. S. Severi Russitani ann.
1267. apud Stephanotium tom. 1. Anti-
quit. Benedict. in Vasconia MSS. pag.
684: Habitatores de S. Severo promittunt
et concedunt omnes et singuli, obligando
se in perpetuum dare et solvere dicto
domino nostro Regi et ejus mandato vi.
denarios Turon annuatim pro Fogagio
de quolibet homine Fogum faciente. Vide
Foco.

2. FOGUS, Boulet, in Glossar. Lat.
Gall. ex Cod. reg. 7632.

FOICIA, pro Fortia, Munitione. Charta
Bernardi Atonis ann. 1189: Mito in
pignoris totum castrum de Lupiano...
cum... foedis, fevalibus, Foiciis, munitioni-
bus, etc.

FOILLIATA, Casa ex foliis et ramis
arborum facta, ubi gregum custodes
habitant. Libert. villa de Alavardo ann.
1337: Item statuimus quod nullus sit au-
sus facere Foilliatas nemorum in manda-
mento Alavardi, absque licentia convulium
vel sindicorum. Unde rami cum foliis,
Feuillios nuncupantur, in Lit. remiss.
ann. 1405. ex Reg. 160. Chartoph. reg.
ch. 35: Lesquelz compaignons devolent
porter et mettre icelles branches et Feu-
illios de May devant les hostels ou demou-
roient icelles jeunes filles. Hinc etiam
Feuillee dicitur ejusmodi ramusculorum
congeries. Lit. remiss. ann. 1384. in Reg.
124. ch. 817: Quant ladite fille fu dedee:
la maison ledit Colin la print et la gata
sur une Feuillie de fagos qui la estoit.

Feuille et Feuille, eodem sensu, in Charta
ann. 1263. ex Chartul. sign. Decanus S.
Petri Insul. fol. 112. v. Et si dicit (le
four) porter, de cascum le paste au
four a sen propre coust, et aporter le
Feuille de cascum au four, etc. Redit. com-
mit. Hannon. ann. 1265. ex Cam. Com-
put. Insul.: S'il voet, il peut aporter se
Feuilles au four. Ita et Feuillier usurpa-
tur, in Lit. remiss. ann. 1482. ex Reg.
207. ch. 340: Ainsi que le suppliant et ses
freres s'en attioient porter leur Feuilliers
pour pescher en leur eaux mortes.

Neque aliunde accersenda vocis Gal-
lica Feuillars origo, qua praedones qui-
dam, quod ramusculo foliato caput in-
signarent, vel quod laterent in silvis,
designantur, in Lit. remiss. ann. 1478.
ex Reg. 206. ch. 6: Lesquels archiers et
autres ont esté et sont Feuillars, et tenu
toujours le party a nous contraire. Alim
ann. 1479. ibid. ch. 815: Le suppliant
voyant que les Feuillars font plusieurs
maux et pilleries sur le pais signant
estre de notre ordonnance, etc. Rursum
ch. 702: Pour dobla des Bourgoignons et
Feuillars, etc. Foillars, in Lit. ann. 1478.
ex Reg. 205. ch. 476. Item Galans de la
Feuille nuncupantur. Lit. remiss. ann.
1471. ex Reg. 187. ch. 157: Les supplians
poures gens de labour, pour obvier aux

entreprises de nos adversaires, se sont mis sus en armes avec autres, que communément on appelloit les Galans de la feuille. Aliè ann. 1472. ibid. ch. 359: Lequel de la Vigne estoit mal renommé, veu qu'il devoit esté Galant de feuillée. Vide infra Gualdus et Tuchinus.

FOINESUM. Vide Fannatio.
FOINI, Pelles mustellinæ, a Gall. Foinet mustela. Stat. datiar. Ripet. fol. 4. r. De qualibet fodra seu mantello lardellorum, zibellinorum, Foinorum, etc.
FOIR, FOIRE, Idem, ut opinor, quod supra Fodrum. Chartul. Aureliense fol. 51: Petrus de Petra Bufferia dedit Deo et S. Johanni bordariam pro anima sua, totum scilicet, id est, expleit, vinata, capone, Foir, et totum servitium. Tabular. Vosiense fol. 37: Mansus de la Boaria vinata vi. den. in Martio, et i. popadam, et i. gallinam, et Foire expletum. Et fol. 45. verso: Ad Natale x. Foire. Sæpius occurrit in eod. Tabulario. Vide Froire.

FOIRRAGIUM, Supellex. Comput. ann. 1882. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 248. col. 1: Solvi Martino familiari domine comitissæ de Tristamera, quia redierat de Montepessulano cum linij. animalibus mulinis captis in Nemauso, pro portando apud Montepessulanum Foirragium dictæ domine comitissæ, quando recesserat de Nemauso cum gentibus suis. Vide infra Frodium.

FOISATERA TERRE, Modus agri, jugerum, arpennis, Massiliensibus Fouchères, nostris Journes. Tabular. S. Victoris Massil.: Dedit duoderm Foisateras terre quorum pars erit in garratis. Vide Fossoriata.

FOLA, Pullus, Saxon. Gloss. Ælfrici: Polætrus, Fola. Glossæ Florent. MSS.: Polætrus, id est, juvenis equus, Folo. Germani Fole dicunt, a Folgen, sequi. Vide Folare.

FOLADOYRA, Vestis, ut videtur, pellitio ornata et munita. Inventar. MS. ann. 1379: Item duæ Foladoyra.
FOLAGIUM, f. Præstatio quæ ex flore farinæ, vulgo Fole farine, exigitur. Charta anni. 1299. ex Archivo Majoris Monasterii: Cum contentio verteretur super quadam augmentatione Folagii molendinorum, etc.

Molitura, ipsa molendi actio, simul et pensitatio, quam a vassallis exigit dominus pro frumenti molitura in molendinis suis: Folare enim dixerunt, pro Molere. Vide infra Foulagium.

FOLARE FENUM, accumulare, a Gall. Foular, Calcere, quod fenum coacervandum quodammodo calcetur, ut major copia possit in horreo contriri. Polyp. tych. Fiscamn. ann. 1235: Idem tenet unum bordagium, unde reddidit xviii. denarios, duas gallinas, et xx. ova, et debet Folare feno in tasso. Folare racemos vide infra in Marchus.

FOLARE PANNOS, Eos stipare, polire, dealbare, Gall. Foular. Arest. ann. 1239. in Reg. Olim parlam. Paris. fol. 99. v. Cum inter textores et fullones Parisienses esset discordia, super eo quod dicti fullones volebant pannos, quos Folabant, portare ad novas polias extra muros Paris. situatas, etc. Charta Phil. Pulc. ann. 1307. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 509. v. col. 1. Medietatem unius molendini ad Folandum pannos, Gallice Foulerez, etc. Convent. Saonie ann. 1523: Exclusis pannis, qui conducuntur de Janua Saonam pro Folando. Hinc

FOLARETTUS, Fullonius Gall. Foulerez. Charta Juellii dom. de Meduana ex Tabul. Major. monast.: Ad petitionem mo-

nachorum Majoris monasterii dedi..... decem solidos Cenomanensis monete annuatim persolvendos.... de molendinis meis Folareis. Molin folerez, in Lit. ann. 1378. tom. 7. Ordin. reg. Franc. pag. 283. Vide Molendinum fullonarium et mox Folatorium.

FOLARICIUM, Fullonium, ut puto, Gall. Moulin à foulon. Regestum 108. Tabularii Regii Ch. 84: In aquis et stagnis et molendinis et Folariis et aliis molendinis.

FOLASELLUM, f. Filum sericum crassius, Gall. Filoselle. Stat. datiar. Ripet. cap. 12. fol. 5. v. Item de quolibet pense Folaselli, etc. Vide supra Firosellum.

Aliud vero sonat vox Gallica Folesuye, qua scilicet, ducta origine a Lat. Follis, ludus significatur, quo pila ludentium manibus hinc inde comploditur. Lit. remiss. ann. 1388. in Reg. 132. Chartoph. reg. ch. 275: Icellui expositant regardoit à jouer à la Folesuye le jour d'une victoire, et fu la pelote jaitie hors de la presse, et pour laquelle avoir letit expositant se baissa, etc.

FOLATORIUM, Molendinum fullonium. Constit. Humiliat. apud Cl. V. Garamp. in Dissert. 16. ad Hist. B. Chiare pag. 338: Qui vadent cum asino vel jumento pro terram ad deferendum bladum ad molendinum, vel pannos ad Folatoria. Vide supra in Folare.

FOLCASTRUM, f. pro Falcastrum, inter arma prohibita annumeratur, in Stat. novis crimin. Cuman. cap. 138. ex Cod. reg. 422. fol. 92. v. Vide supra Falcastrum.

FOLCHALTA, etc. Vide Focichalta.

FOLCLAND, Terra popularis, quæ jure communi possidetur, vel sine scripto: cui opponitur ea, quæ Bcland dicitur. Vox Saxonica, composita ex fole, populus, et land, terra. Vide Bocland in Liber.

FOLCMOTE, Vide Folkemote.

FOLEA, Vide Folxellus.

FOLEIA, Charta Matthæi de Momorenciaci ann. 1218. apud Duchesnum: Item de Foleia, quæ erat ante domum Herberti de Latinaco in terra mea, quam diruerunt, unde peto emendam mihi dari. Locus forte vel area ante domum, ubi adolescentes jocari ac ludere solent, ex Gallico Fole. [Vide Foleya.]

Locus foliis vel frondibus decorum interpretor, a Gall. Feuillée vel Feuillage; maxime cum Foleia legitur in alia Charta ex Chartul. S. Dion. fol. 314. ubi de eadem re agitur. Vide infra Folia 4.

FOLEIA, nude, Ital. Foglia, Mori folium, bombycibus alendis aptum. Stat. datiar. Ripet. cap. 12. fol. 5. v. De qualibet soma Foleia, cosei pensium duodecim, pro introitu soldus unus. Vide infra Folia 3.

FOLELLUM, f. Molendinum fullonium. Charta ann. 1345. in Reg. 75. Chartoph. reg. ch. 280: Redditus loci prædicti, qui consistunt in pedagio, leuda granorum et saltu, molendinis, quintaliis, emolumento masselli, Folellis, etc. Vide supra in Folare et infra Follatum.

FOLEN, Fori Oscenses Jacobi I. Regis Aragon. ann. 1247. fol. 6. Bene potest mittere procuratorem suum loco sui, tali modo, quod ante Justitiam et Bonos homines alios constituat, et mittat illum procuratorem pro se, et in loco suo, dicens ita: Istum Folen constituo procuratorem meum super demanda, quam fecit Folen, aut ego demando illi, etc. Fol. 4: Et per

talem hominem Follen, qui ei erat fiducia per Follen. Et fol. 12: Ec tunc Justitia nominando adversarium, dicat in hunc modum: Est hic Folen, ut audiat testimonium, etc. Ubi Folen videtur sumi pro ille, cum scilicet viri nomen non designatur. [Vox est Hebraice originis, scilicet a Peloni, Judæis Hispanis Fulano et Hubano, Græcis à βαινα, nobis Gallis un Quidam, un certain homme, Aliquis, quidam.]

FOLELATURA, Pellitium quo vestis ornatur, Gall. Fourrure. Litteræ Caroli V. Franc. Reg. ann. 1367. de forma vestium: Item quod nulla ipsarum ab inde in antea audeat facere vel ponere, aut fieri vel poni facere in suis mantellis aliquam Foleraturam variorum... antiquas tamen Foleraturas quas nunc habent possint aperfechare, et de novo Foleraturas variorum minorum, sicut antiquitus fieri solebat, in dictis mantellis eis liceat habere. Vide Folarura.

FOLELATUS, Rebus omnibus instructus et munitus, idem quod Foderatus. Inventar. MS. ann. 1366: Quod, quando fiet passagium generale pro recuperatione Terre Sancte, ipse rex... iret, aut mittat unum de filiis aut fratribus suis cum iij. hominibus Foleratis, habentes quilibet tres equos... Habet centum equites bene Foleratos, etc. Vide supra Folaratum.

FOLERE, Molere. Vide infra in Foulagium.

FOLEREUS, Vide supra in Folaras pannos.

FOLERIA, Idem ut videtur, quod mox Foleya. [Vide potius idem quod supra Foleia.] Chartular. S. Vandreæ. tom. 1. pag. 780: Alius campus... sicut se proportionat a Faleria Guillelmi de Genesio usque ad keminum domini Regia.

FOLESCERE, Faire la huse. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692. Vide infra Follis 3.

FOLEUM, Charta Lothar. III. Imper. ann. 1138. in Append. ad tom. 6. Annual. Bened. pag. 670. col. 2: Ita ut de ipsis hominibus placitum nullum faciant, seu aliquid publici ab eis erigant, aut Foleum tollant, etc. Sed legendum prorsus Fodrum. Vide in hac voce.

FOLEXELLUS, Bombycis folliculus, Gall. Coque de vers à soie. Follain, in Lit. Phil. VI. ann. 1340. ex Reg. F. 2. Cam. Comput. Paris. fol. 125. r. Lesquels trahandiers... commettoient plusieurs inconveniens et mauvaistez: audit mestier de traire ladite soie... pour ce eussiez fait crier et defendre de par nous... que nulle personne quele que elle fust ne baillast, ne faist bailler Follains à traire audits trahandiers de ladite soie. Leg. municip. Mutin. ann. 1327. lib. 2. rubr. 23. apud Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 885. Folecelli civitatis et districtus Mutinæ, et cujuslibet alterius loci, de quo conducti fuerint Mutinam vendibiles, tantum in platea communis Mutinæ ad pensam communis vendantur et emantur. Nec extra districtum Mutinæ Folecelli nec seta, nisi fuerit extracta de Folecellis ad molinellon in civitate Mutinæ extrahantur... Et duo fratres de Penitentia eligantur ad brevit, quorum sit stare in platea et pensare Folecellos. Follisellus, in Reg. MS. ad ann. 1396. ibid. col. 836. Vide Foltzellus.

FOLEYA, f. Domus voluptaria, Nostris Maison de plaisance, a Gallico Fole. Littera compromissi inter Comitem Hannoniæ et Comitem S. Pauli: Actum apud domum Foleya... anno Domini MCLXXX. Ibid. col. 1235. in Litteris

Philippi Franc. Regis: Actum apud domum nostram (nostram) Fole: anno Domini MCCC. Vide *Foleia* et *Foleria*.

° Sic dicta fortasse a foliis et frondibus arborum quibus obumbratur. Vide supra *Foleia* 1.

FOLGARE, **FOLGARE**, Saxonibus *Folgan*, est sequi: est igitur *Folgare*, sistere se in aliquo contubernio, *friborga*, seu fideiussione, tradere se alicui in clientelam servire, sequi, sectari. Leges Aluredi cap. 33. [90 37.]: *Si quis ab una mans one ad aliam transire velit, fiat hoc testimonio Aldermanni, in cuius Comitatu prius Fulgarit. Leges Adelstani cap. 6. [99 8.]: Ne aliquis recipiat hominem alterius sine licentia ipsius, cui prius Folgavit, nec intra marcam, nec extra.*

FOLIARI, Clientes, qui alicujus clientela vel servitio sese addicunt: famuli, qui focis propriis carent aut sub stipendio et servitio alicujus praestatione possident. Leges Canuti cap. 40. [90 20.]: *Sit heordfest, sit Folgarius, sit in hundredo. Leges Henrici 1. cap. 8. Bis in anno conveniant in hundredum suum quicumque liberi tam hudefest, (leg. heordfest, vel hyrderefest) quam Folgarit, ad dinoscendum... si decanite plena sint, vel qui, quomodo, qua ratione discusserint, vel qui supervenerint, etc.* Bracton. lib. 3. tract. 2. cap. 10: *In francoplegio debet esse omnis, qui terram tenet et domum, qui dicuntur Husfastene, et etiam alii, qui aliis deserviunt, qui dicuntur Folgheres, quia nec debet quis a se repellere servientem suum, antequam purgatus sit de omni calumnia, unde prius fuit calumniatus. Quibus in locis Hurdofest, et Husfastene (quae voces patrum/familias significant) opponuntur Folgarius, seu clientibus.*

° Est etiam *Folgen* apud Alemanos, ut observat Schillerus in Gloss. Teuton. vox juris feudalis, quae investituram petere, renovare, atque etiam persecutionem rei feudalis significat. Vide Jus Feud. Alem. cap. 16. et 121. [92] et Grimm Antiq. Jur. German. pag. 5. Nec aliunde f. repetenda vox *Folchete*, vel potius, *Folchete*, qua nostri vassallum denotant qui statuto de censu annuum domino capitali non persolvit, quam ob rem multa pecuniariae obnoxius fit. Charta ann. 1231. inter Ordinat. Reg. Franc. tom. 3. pag. 224. *Se il estoit Forchete, vixante soit pour l'arrende, ou l'eswert du Majeur et de Eskevins devant di.*

* **FOLHATURA**. [Forsan bois en feuilles, planches: a tenetur prepositus providere de *Folhatura* fustea, scannis, scabellis. (Chart. Magalon. ap. Rev. Soc. Sav. 1873. p. 417.)

° **FOLHETA**, Mensura species. Gall. *Feuillette*, Ital. *Foglietta*. Instr. ann. 1438. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 259. col. 2. *Item tres-pintas, qualibet de una Folheta. Vide Folieta*

° **FOLHIAGIUM**, Florum fasciculus artificialis, qui flores et folia imitatur. Inventarium Ecclesiae Anticensis ann. 1444. *Item imago B. Mariae tenens quoddam Folhiagium rosarum rubearum.*

° 1. **FOLIA**, Eadem notione qua *Folheta*. Vita S. Bertini abb. tom. 2. Sept. pag. 588. col. 2: *Est spatium mensis integrum... quo nec in eo, de quo dicit, vasculo una Folia fuit vint. In alia, ut observant docti Editores, legitur, *Fiala*.*

° 2. **FOLIA**, Bractea, lamnula. Ital. *Foglia*, Gall. *Feuille*. Lit. official. Senon. ann. 1336. in Reg. 82. Chartoph. reg. ch. 22: *Item duae marcha Foliarum,*

argenti deaurati in duobus parvis scriptis.

° 3. **FOLIA**, ut supra *Foleia* 2. Charta ann. 1193. apud Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. aevi col. 893: *De modio seminis lini, et valanis, et Folsz, dent Bononiensibus duodecim solidos Bononienses vel Ferrarienses. Cesei, Folsz, valanis, Gallsz, pilli, etc. in alia ann. 1281. ibid. col. 902. Folsz, Malabathrum, vulgo Feuille d'Inde, in Chartul. Latiniac. fol. 240. v. : Folsion, un denier la livre. Vide supra *Fogla*.*

° 4. **FOLIA**, idem quod supra *Foleia* 1. Charta ann. 1233. in Chartul. Harbel: *Folia Joannis Morelli. Vide Foliata* 1.

° **FOLIACIA**, Fronles pictae vel sculptae. Gall. *Feuillage*. Acta SS. Mail tom. 2. pag. 60. de S. Angelo Carmelita: *Sacras reliquias praefatas translatae sunt in arca argentea, Foliacibus argenteis deauratis in modum crucis ornata.*

° **FOLIAMEN**, Eodem significato. Acta B. Amedei n. 106. Martii tom. 3. pag. 84. *Ipsa porta ornata est picturis et Foliamentibus [9 Ital. Fogliame; in Annal. Mediol. ad ann. 1383. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 809: Qui floretti, brivia et Foliamenta sunt ubicumque seminati perlarum, etc.]*

° **FOLIARE**, **FOLIARI**, Folia emittere, apud Laurentium in Amalthea ex Sidone.

1. **FOLIATA**, Locus foliis obsitus, Gall. *Feuillee*. Mirac. S. Bertae Blangiencensis Abbatissae part. 4. n. 10: *Feretur in quadam Foliata de ramis arborum ibidem facta deposuerunt. [9 Vide supra Foliata]*

2. **FOLIATA**, Bernardus Monach. in Consuetudinibus Cuniacensib. MSS. ex Bibl. Sangermanensi cap. 8. de Granario: *Omni dominica fratribus debet per consuetudinem Foliatas, quae alio nomine Simila vocantur, ac in omnibus diebus Quadragesimae; sed iste calidus debent esse. Et cap. 12: Vinum deferunt, et per justitias dividunt, panes apponunt, qui si sunt abusti, (sic) [in Edit. adusti] vel si sunt Foliati, ad hoc habent cultellos, quibus eos radant et praeparant, etc. Ubi Foliatae videntur esse esse placentalae, quas Gasteaur feullete: dicitur.*

° **FOLIATIS PANIS**, in Charta anni 1203. ex Tabular. Fiscam. Alia ann. 1272. ibidem: *Item in mense Augusto pro liberationibus debitis ratione hospitii quatuor panes qui nuncupantur Fulees et quatuor galones vini. Rursus ann. 1283: Duos panes vocatos Feuillees. Vernacu. a ann. 1311. ibid.: Chest a savoir deus pains et deus galons de vin que els me devoient et rendoient ou lor certain commandement chescun an d'annee rente, et cens des Feuillees en lor paneterie de lor monastier de la Trinite de Fescamp. [9 Feuille, in Charta ann. 1331. ex Reg. 70. Chartoph. reg. ch. 257: Franchissons a toujours le prier et la priere d'une rente annuelle, qui est appelee roisseules et Feuillees.] Vide *Folca*.*

° **FOLIATI CALCEI**, Isidorus lib. 19. cap. ult.: *Lingulati (calcei) quos nos Foliatos vocamus. Papias: Lingulati, genus calcei, qui Foliati dicuntur. [Hofmannus in Lexico ad v. Follati calcei, Laxiores interpretatur calceos, qui cum pes premitur et terra insistit, inflantur et tumescunt: quum levatur detumescunt: id quod proprie Follare, et Follicare dicitur. Follicans, in modum folli inflatus, inquit Salmasius ad Pallium Tertullianum] cap. 3. Vide Follicans.]*

° **FOLIATIM VENDERE**, Arestum Parliamenti Paris. ann. 1479. in Chartular.

Latiniac.: *Dominium quod affragium appellatur, ratione cuius juris affragii supra tabernarios vinum in debitorio et Foliatim, Gallis a destail et Feuillee, in praedicta villa vendentur, etc. A Foliata, Mensura vinaria, de qua mox, haec dicta videntur.*

° **FOLIATUM**, Curvatum, in Glossar. Pithouan. [et apud Papiam editum et MS.]

° **FOLIETUS**, Vide *Foliata* 2.

° **FOLIETTA**, Mensura vinaria, Gall. *Feuillette* vel *Fillette*, Ital. *Foglietta*. Miracula B. Felicis in Actis SS. Mail tom. 4. pag. 278: *Testatur aliquo die sumptam fuisse a praedicto liquore mensuram vulgo Folietaam, adeo ut pluribus vitibus eductus fuerit catus. Laurent. in Amalthea: Folieta, Mensura minima liquidorum, quarta pars boccas unciar. 13. circiter, ex Cornelio a Lapide. Parisiis Feuillette, vel uti pronunciant, Feillette est semimodius, sed apud Lugdunenses est tantum media pars pintae, vulgo Chopine, a Fiala vel Phiala voce deducta.*

° *Fillette* etiam dollicum appellarunt nostri. Lit. remiss. ann. 1421. in Reg. 171. Chartoph. reg. ch. 454: *Cellui Guillaume dist audit Jehan, s'il vouloit mettre la fiche de lart avec une Fillette de harenec, qu'il avoit embie a Jaquet Vivien. Vide infra *Folium* 6.*

° **FOLILOCA**, Verba compositionis. Papias in MS. Bituric. Editus habet, *Foliolera*. [9 *Folioloca*, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7941.]

° 1. **FOLIUM**, Flosculus. Memor. D. Cam. Comput. Paris. fol. 52. v. : *Jactatores argenti ad scutum cum Foliis lilii. Vide supra *Flordelisium*.*

° 2. **FOLIUM**, Asser. tabula, vulgo *Feuillet*. Comput. MS. fabr. S. Petri Insul. ann. 1479: *Item Maturino Mortrel scriuario, pro novem Foliis seu asseribus ligni quercus, etc.*

° 3. **FOLIUM**, pro Annus, ubi de arboribus sermo est, *Feuille*, eadem acceptione, nostris. Charta ann. 1248. ex Chartul. S. Steph. Autiss.: *Non poterunt dicti homines animalia sua immitttere, nec aliquid usagium reclamare, donec tertium Folium, post casionem dicti nemoris, sit transactum; et quodcumque tertium Folium erit transactum, etc. Alia ann. 1272. in Chartul. Pontiniac. ch. 107: *Dictae communitates post quartum Fraym poterunt mittere animalia sua ad depascendum ibidem. Hinc emendandae videntur Libert. Castri-vill. ann. 1286. tom. 1. Jur. publ. Franc. D. Bouquet pag. 412: *Il n'y pourroient, ne devoient envoyer leur bêtes en la repenue pour pasture jusqu'à la sixainne Forille. Leg. Feuille.***

° 4. **FOLIUM**, Jus ramos arborum excindendi, ut opinor. Reg. forest. de Broton. ex Cod. reg. 4653: *Hac est consuetudo Brotonniae per terram abbatis Fiscanensis apud Astiam: xv. solidos de brochon, et xv. solidos de Folio, et de unoquoque equo xij den. Huc etiam spectare videtur Reg. Cam. Comput. Paris. ad ann. 1287. fol. 62. ubi de Redit. terrae Brain: *Item les Fasuelles d'Acoust pour tout l'an, vij. solz, vij. den. Vide infra *Follicerium*.**

° 5. **FOLIUM PECUDINEUM**, Membrana, Gall. *Parchemin*. Stat. Mantuae lib. 1. cap. 127. ex Cod. reg. 4620: *Condemnationes vero damnorum, datorum et aggerum fiende in posterum, scribi debeant per notarium dicti officii in Foliis realibus pecudinis.*

° 6. **FOLIUM VINI**, Semimodius, Gall. *Feuillette*. Stat. colleg. Cornub. ann.

1380. Inter Probat. Hist. Paris. tom. I. pag. 504. col. 1. Quando consumuntur erit una vini, vel cruda, vel Follum vini, famulus communis ad hoc deputatus reddat computum de quantitate vini, quod erit in vase. Vide supra Follia.

FOLIVELLUS, Computum Thesaurarie urbis Bononie in Italia ex Bibl. Regia: A Joanne Buratelli Attolini Not. et Conductore daci-Follirellorum pro uno anno incepto die 20. Maii anni prefati 1381. pro pretio in Sa. L. VIII. M. V. C. Bon. solvendarum hęc modo: videlicet omnem quantitatem pecunie, quam reciperet ex folis et Follirellis fricis et siccis, durante fricis dicti anni statim cum reciperet, et residuum pro rata de mense in mensem, etc. Vide supra Follarellus.

FOLKESMOTE, FOLKEMOTE, et FOLKESMOTH, conventus populi, a Saxonico folc, populus, mote et gemote, conventus. Dicitur autem de majori conventu, puta in civitatibus non unius Wardar, seu Curie, sed omnium Wardarum, in Comitibus unius hundredi, non omnium hundredorum. Hic, quasi Shiregemote, id est, conventus Comitatus, illic Burgemote, id est, conventus civitatis seu burgi. Leges Edwardi Confess. cap. 85. de Aldermannis: Cum aliquid vero inopinatum vel dubium, vel malum, contra Regnum vel contra Coronam Domini regis, forte in ballivo subito emerit, debent statim pulsati campanis, quod Anglice vocant Molbel, convocare omnes et universos, quod Anglice dicunt Folcmote, i. vocatio et congregatio populorum et gentium omnium, quia ibi omnes convenire debent... et ibi providere debent indemnitatibus Coronę regni per commune consilium, etc. In ejusmodi etiam conventibus eligebantur Vicecomes et Heretochi. Ibidem: Item aliud Folcmote esse debet in quolibet Comitatu, scilicet in capite Kal. Octob. ad providendum ibi quis erit Vicecomes, et qui erunt eorum Heretochi, et ad audiendum ibi iuxta eorum precepta, consilio et assensu Procurum, et iudicio Folkesmote. Hujus vocis mentio præterea occurrit in Legibus Aluredi apud Brompton, cap. 42. Editionis vero Saxonice 81. et in Legib. Henrici I. cap. 2. [Vide Falmotum.]

Confer Phillips. de Jure Anglo-sax. 151.

FOLLA, Fullonica officina, ut coniecto, Gall. Foularis. Extenta jurium Comitatus Sabaudie ann. 1309. Hist. Dalphin. tom. 1. pag. 97. col. 1: Et solet ibidem esse blancheria telarum, quę valebat, ut dicitur, triginta libras per annum, vel circa. Item solet et ibidem esse Folla, quę destructa est.

FOLLARE, a Gallico Fouler, Calcere uvas. Charta ann. 1255. ex Chartul. AD. S. Germ. Prat. fol. 108. r. col. 2: Quatuor sectaria vini crescentis in eadem essartis, mensurata ad mensuram ejusdem territorii, pro decima percipienda, cum primo eas (vinas) portare contingerit, a prioris prioratus in cupis distorum dominum, quando Follabunt... Follare in predicto territorio de Montevrain tenebuntur. Vin de fort foulage, pro Vino bonę note, in Lit. remiss. ann. 1488. ex Reg. 163. Chartoph. reg. ch. 82: Cellus cuisin a acoustum faire taverner, et vendre vin de hault prix et de fort foulages. Confoler vero est Pedibus terere, in alius Lit. ann. 1389. ex Reg. 137. ch. 21: Ils menerent par nuit plusieurs beufs en une cheneviers dudit Guillart, et la Confolerent et gasterent pour la plus grant partie.

FOLLARIS, Vide in Follis 2.

FOLLATUM, Molendinum fullonica-

rium, idem quod Folaricum. Charta Blanchę comit. Trece. ann. 1216. in Chartul. Arremar-ch. 280: Homines dilecti mei abbatis monasterii Arremar-chensis de Daudis qui operantur ad Follatę mea de Insulis, in eisdem Follatis operantur, sine consuetudine ponenda vel tollenda. Vide supra Follatum.

FOLLEA, Placenta foliacea, Gall. Gasteau feuillie. Usus Cultura Cęnoman. In anniversariis Abbatum, ad collationem charitatem de vino, et ad prandium Folles. Vide Follata 2.

FOLLENCIA, Vide in Follis 3.

FOLLERA, FOLLERALIS. Vide in Follis 2.

FOLLERATURA, Pellitium. Conc. Dertus. ann. 1422. inter Hispan. tom. 3. pag. 681: Prælati... exceptis, nullus audeat in vestibus vel capitiis Folleraturam portare de visis vel grisis.

FOLLERATUS, Eadem notione, ibidem: Neque Folleratus deferat pellitium de marchis. Vide Folleratura.

FOLLERATUS, Idem quod Fodratatus. Statuta Ecclesie Tutelens. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 791: Sed et tales et ceteri quicumque Clerici utuntur Optagio seu tabardo Follerato usque zonam. Vide Folleratus.

FOLLERE, Follis instar infari. Vide Follantes.

FOLLERE, vox Italica, Monetę species. Greg. Grimaldi lib. 5. Hist. leg. et magistr. regni Neapol. cap. 156: Un' antica moneta Romana, Romasina chiamata... picciola detta Follere. Consule Consuet. Bar. proem. Romuald. archiep. Salern. in Chron. Vide Follardis in Follis 2.

FOLLESCERE, Eadem notione. Vide locum in Caliga. Apud Martinum Follascere est Stultum fieri, vel vanum. Vide Follis 3.

FOLLETUS, Vide in Follis 3.

FOLLEX, ὄλλυξ, ἄλλυξ, ἄλλυξ. Gloss. Lat. Græc. Saengerman. Hoc est, uter camini. Gloss. alię Gr. Lat. ὄλλυξ, Follis. Recte animadvertit Martinus ex ὄλλυξ, posse Follis dici, quia et alias ὄ in ῥ. vel ῑ. transit. ὄλλυξ est scorticus vel pellicus saccus, aut aliud sacco simile. Comicus ὄλλυξ appellavit Persarum braccas et pelibus. Casaub. in Athen. lib. 5. 20. Hic laudatus Martinus.

FOLLIA, Muleta, ut videtur, ob desertum vadimonium a iudice imposita: unde Fallia legendum suspicarer, nisi centes legeretur, in Notat. vet. ex Reg. Cencii camer. apud Murator. tom. 5. Antiquitat. med. sevi col. 800. et seqq.: Castrum Roscani solet pro fodro xx. libras Lucensium... Et habet ibi curia tertiam partem de bannis, et Follis, et salaria... Et habet ibi curia omnia banna, salaria et Follas... Et tertiam partem bannorum et Folliarum, de quibus quantitas est incerta Inquisit. ann. 1221. apud eund. Cencium Ms. Item dicit quod curia habet in Nursia pro medietate banna, Follis, salaria, etc. Vide supra Fallia 2. Alia notione, vide in Follis 3.

FOLLICERUM, Ramorum casio. Stat. Perus. in Pedemont. pag. 59. Si quis fecerit Follicerum in alieno nemore, solvat pro banno solidos quinque, et perdat Follicerum. Vide supra Follum 4.

FOLLICANTES, Vestis grossior, Papię MS. Bituric. Folligantes | Caligas Folligantes, dicit Hieronymus Epist. 22. cap. 11. etc. 12. Si pes laça pelle non folleat. Vide Follati calcei.

FOLLICARE, Follum instar vento

incluso tumere et agitari. Theodulphus lib. 6. Carm. 18:

Follat ample, quibus turgenti calce passo, Velocique poli villa læst calige.

Tertull. de Pallio cap. 3: Chamæleon Follicans ruminat: de vento cibus est. Apuleius 9. pag. 222: Follicantes narsæ assiduo pulsu tussedinis. Hoc est. Nares reciproco spiritu agitate follium instar. Onomast. apud Martinum: Follico, διασαλευνν, id est, Delicias facio, mollitie diffuso, temere sumtuosus sum, ut exponit idem Martinus. Satacon quidam Autolici pater mollis et luxur de ditus fuit.

Proprie est Incedere fractis gressibus, molliter et delicate. Vide Salmas. in not. ad Tertul. pag. 153.

FOLLICULUS, Vide Follis 4.

FOLLINUS, Faber a folle, vel vacuus, etc. Papię. Vide Follis 3.

FOLLIS, Vasis genus. Stephanus PP. in Ep. ad Pipinum tom. 3. Hist. Franc. pag. 708: Sed et Beneventani omnes... Ecclesias Dei incenderunt... munera sancta, id est Corpus Domini nostri J. C. in suis contaminatis vasibus, quos Folles vocant, miserunt, et cibo carpium copioso saturati, comedabant eadem munera.

Pro genere multipule annit Rosweidus in Chronico Windesem. lib. 2. cap. 31: Pro opere quotidiano instrumenta lignea, palas, et fossaria, Folles et muscipulas fabricando.

FOLLIS, genus monetę, apud Byzantinos potissimum. [Glossar. Latin. Græc. ὄλλυξ, ἄλλυξ. Anonymus Compt. gitanus in Romanq Lacapeno num. 44: Ἐξ ἄλλυξ-ὄν ἔχοντων ἴνα φολίξ, διακρίνεται.] Vetus Gloss. MS. et Papię: Nummi, Folles dicuntur, a sacco, quo conduntur. Glossę antiquę MSS. Nummi autem idcirco Folles dicuntur a sacco, quo conduntur, a continente id quod continetur appellatur. Prius numus Argyrus nuncupabatur, quia quamplurimum ex argento percutebatur. S. Augustinus lib. 22. de Civit. Dei cap. 8: Et quendam piscem... trecentis Phollibus vendidit. Evodius Uzalensis Episc. lib. 1. de Miracul. S. Steph. cap. 14: Insuper etiam acceperunt pecuniam braccas prope 20. milia Folles. Vide eundem Augustin. lib. 8. contra Crescon. cap. 29. et quę annotamus in Syntagmate de nummis inferioris Imperii. Vide præterea Baronium ann. 880. n. 42. et seqq. Glossar. medię Græcit. in ὄλλυξ, et Eccardum ad tit. I. Legis Sal.]

FOLLER, Follis, qui et Follaris, de qua voce mox. Charta ann. 1178. apud Roeschum Pirrum in Archiep. Messan: Lano vero 13. facient elemosynas, et 30. uces singulis sabbatis unusquisque singulas ad oleum portabit Folleras.

FOLLERALIS, FOLLARIS, Follis æreus, monetę species. Marcellinus Comes: Nummi, quos Romani Teruncianos, Græci Follerales vocant, Anastasius Princeps suo nomine figuratis, placabilem plebi commutationem distraxit. Ita editio ann. 1546. et Terentianos, pro Teruncianos; at Sirmondi Follares præfert, quomodo etiam Falco Beneventanus ann. 1140. de Rogerio Rege Sicil: Induxit etiam tres Follares æreos Romanam unam appretiatos. Lampridius in Hellogabalo, centum Folles æris dixit: Folles enim alii erant ærei, alii argentel. De utroque valore quędam annotavit Sirmondus ad S. Augustin. Sermon. 40. in Notis.

FOLLIS, vox vetus Gallica, quam

etiam usurpamus, pro stulto, vel fatuo; Fol enim dicitur: Cambro Britannii et Armorici, *Fol*: Ugutio: *Infollare*, proprie est buccam inflare; et quia folles inflantur quasi quadam re inani, inde est, quod *Follis* dicitur stultus, superbus, vanus, inflatus. (Gloss. Lat. Gall. Sangerm.: *Follis*, *Foz* à *saure*, ou sot, ou raïn.) Joannes Diaconus lib. 4. Vita S. Gregorii PP. cap. 96: *At ille more Gallico sanctum amem increpitans Follam*, ab eo quidem virgo leviter percussus est. Willelmus Abbas Metensis Epist. 8: *Præterea minas tuas, præterea quod in ipso festivitate B. Remigii Follam me verbo rustico appellasti*. Infra: *At certe omnino stupendum fuit, ut qui Follis extiti, ad te veniendo, non Aerem Follior sub tua tyrannide remanendo*. Versus scripti ann. 1188. ex Tabulario S. Andreae Viennensis:

Septima Concurrens hinc corporatur in ipso
Obscurus sola, negligit quem curare Follis.
Quisquis et mentis sapientia et demeris unum,
Epectas legis sic concurrens videtis.

[Oberti Cancellarii Angai. Genuens. lib. 2. apud Murator. 6. col. 308: *Stultus et Follis tenet Pisanos, qui mandant mihi, ut vadami ad eos*. Nostris *Folloier*, pro stulte agere. Le Roman d'Athis MS.

Car plus qu'un autre homme se deseroie
Ung' agne bonn quant il Follioie.]

[Rotherius ed. Ballerino. pag. 314: *Merito ergo Follis latiali rusticitate vocaris, quoniam veritate vacuus*.]
FOLLUS. Chronicon Malleacense et Andegavense ann. 968. de Carolo Simplice: *Hic fuit Follus*. Ann. 919: *Karolus Follus a suis relinquitur*. Ita etiam indigitatur in Chronicon Kemperlegiensis ann. 879. [Ecbasta vers. 1188:

Excors, Follus eque, abnormis garrulus idem est.]

Joannes de Garlandia in Synonymis:
Inscius, et brutus, simplex, idioticus, Follus, Indoctus, vel insipientes conjuguntur istis.

Ubi Interpres hos verus citat:

Per collum Follum debet agnoscere Follum.

Item:

Non opus est Follo suspendere tympana co'lo.

Ebrardus in Grecismo cap. 9: *Follus quandoque significat fatuum*. Vide Chronicon Guill. de Podio Laurent. cap. 25. et Origines Italicas Menagii.

FOLLETI DEMONES, nostris *Eprits follets*, *Folliti* Ital. demones aërii, quos lusitare aiunt. Gervasius Tilleberiensis in Otis Imperial. MSS. decisione I. de Dæmonibus: *Sunt et alii, quos Follitos vulgus nominat, qui domos simplicium rusticorum inhabitant, et nec aqua, nec exorcismi artantur. Et quia non videntur, ingredientibus lapidibus, lignis, et domesticis suppellectile affligunt, quorum verba utique humano more audiuntur, et affigies non comparant*. [Vide Grimm Mytholog. Germ. pag. 289.]

FOLLIA. Convittum. Usatici Barcinonenses MSS. cap. 15: *Si quis alicui criminalem Folliam dixerit, et eam illi probare noluerit, vel non potuerit, adiuret illi per sacramentum, quod illam Folliam per iram dicit, et non per veritatem*. Etiamnum dicitur vulgo: *Dire ou chanter Folie à quelqu'un*. Hinc *Follier*, nostris pro Convitiari. Vetus Consuetudo ville de Perouse ann. 1290. edita a Thomassero in Consuetud. localib. Bituric. lib. 1. cap. 86: *De Folier ne fait-on droit à la Paerose: mais si mauvas hom ou mauvasse femme Folie prodhom, ou prode feme, del ou moltrier au Seigneur ou à son*

Belle, etc. [Vide Laurier. Gloss. Jur. Gall. voce *Folier*.] [Le Roman de la guerre de Troyes MS.:

Si un rendoient ma serer
Ou'il lienoit un grant deshoier;
Ne la vendroient rendre mie.
Ains moi distrent l'ist et Follie.]

FOLLITIA, et FOLLENTIA, apud Joannem de Janua, Vanitas, superbia, stultitia, a *Follis*, infla. (Gloss. Lat. Gall. Sangerm.: *Follitia*, *Follis*, vanitas, orgueil.) Glossæ Isidor. et Pijh.: *Follitia*, Vanitas. Italis *Follia*, est stultitia, vanitas.

* *Folastre* et *Folieur*, eodem intellectu, in Lit. remiss. ann. 1394. ex Reg. 146. Chartoph. reg. ch. 169: *Iselle Marion, qui est non sensible et ainsi comme toute Folastre, etc.* Aline ann. 1875. in Reg. 107. ch. 377: *Iselle supplicante affoillie de l'esie et d'aveu par heures aussi comme Follense*. Hinc *Foler*, *Folier* et *Foloier*, pro Stulte et inepte se gerere, desperare. Chron. S. Dion. lib. 3. cap. 24: *Li François... si Foloierent à la parfle, car il seurent home noient profitable au royaume*. Lit. remiss. ann. 1415. in Reg. 166. ch. 344: *Le pere d'icelui Colis le veoit moult souvant Follie... Derrainement prist en lui aucunes melencolies par sottie et folie*. Bestier. Ms.:

Si Folerent,

S' que les yeres seurentent.

Unde et *Folloter*, Rem suam stulte effundere, in Mirac. Mss. B. M. V. lib. 1:

Quant pourtoit l'ot adole,
Et tout le sien et Follote
En mesardie et despendu.

* *Folier*, vel *Estre fol de son corps* preterea dicunt nostri, cum de meretricis, quæ *Famme folieuse* nuncupabatur, agendi ratione loquuntur. Lit. remiss. ann. 1390. in Reg. 118. ch. 458: *Lequel Besançon estoit de très détestable vie, et qui ne vivoit que de ce que jeunes femmes Folieuses avoient et jaignoient à un chascun aux champs et ailleurs*. Consuet. Genovef. Mss. fol. 28. r. ubi de bannis: *L'an de grace 1388. Marote la Flamenge, Mahalot de Gisors furent banies de la terre sur la besche, pour ce que elles estoient Foles de leur cors*. Lit. remiss. ann. 1404. in Reg. 159. ch. 249: *Combien que feu Simon Bradiou fu marié en femme, dont il devoit estre content, néantmoins par ses sollicitations deceptives, il emmena Folier par le pais Hubinette seur de l'exposant*. Hinc *Affoler*, f. pro *Affolier*. Cum ejus farine mulieribus liberius vivere. Lit. remiss. ann. 1377. in Reg. 110. ch. 268: *Comme icellui Symon eust mené ledit Jehan en plusieurs lieux desordenés; et après... l'avoit icellui Jehan mis hors de Paris à moult grant peure, pour ce qu'il se Affoloit avecques femmes*. *Folingier* vero, pro Maledicta et convicia dicere, in Poem. Alex. Ms. part. 1:

Ne unques à nul jour nel vit ou courroucier,
Ne franc home de parole il ne volt Follingier.

* Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7857: *Follia*, Prov. *Follicia*. Nostris *Folage*, *Folaur* et *Follense*. Lit. remiss. ann. 1379. in Reg. 114. Chartoph. reg. ch. 270: *La suppliant se feust acointée par Folaur et jeunesse d'un appellé Jehan le Menestre*. Aline ann. 1388. in Reg. 181. ch. 275: *Comme l'exposant par sa Foleur et simplices... eust emprunté la somme de cinq francs, etc.* *Follcur*, in aliis ann. 1401. ex Reg. 156. ch. 72. Rursum aline ann. 1444. in Reg. 176. ch. 353: *Lequelz compai-*

gnens par jeunes Foloses alerent pour icelle folle avoir. Le Roman de Clémence Ms.:

Qui ch'il qui part son héritage
Par l'istat, l'ist grant Folage.

* *Fouison*, si mendum non est, eodem notione, legitur in Lit. remiss. ann. 1474. ex Reg. 304. ch. 90: *Resistant au mauvais Fouison, courage et amour, etc.* Forte pro *Fouison*. Vide mox *Folencia*.

* *FOLLIS*, *FOLLICULUS*, *Scrotum*. Dittmarus lib. 8. de adultero: *In pontem mercati te ductus per Follam testiculi clavo affigitur*. *Follis testicularum*, in Leg. Anglorum tit. 5. § 16.

* *FOLLIBELLUS*. Vide supra *Folencellus*.

* *FOLLITIA*, *FOLLONITIA*, *FOLLUS*. Vide in *Follis*.

* 1. *FOLLIXELLI VIRIDES*. Id est naturales, ut sunt ante chrysalidum suffocationem. [Fr.]

* 2. *FOLLIXELLI SICCII*. Id est insolati, ne papilionibus ex his procedant. Stat. Bonon. ann. 1350-67. tom. II. pag. 191: *Et hiis, quibus conceditur hic redditus, licet habere et recipere ij. bononinos ab emptore et totidem a venditore pro qualibet libra Follicellorum siccorum; et ij. bononinos inter emptorem et venditorem pro qualibet libra Follicellorum viridum*. [Fr.]

* *FOLLO*, *FOLLO*, Molendinum fullonium. Testam. Guill. milit. de castro Barco ann. 1319. tom. 3. Cod. Ital. diplom. col. 1945: *Cum omnibus meis terris, possessionibus, mansis, molendinis, seghis, Follonibus, ficiis, etc.* Charta ann. 1140. in Append. tom. 6. Annal. Bened. pag. 724. col. 1: *Furnos, molendina, batatoria, Folones, torcularia, etc.* Vide infra *Fullonus*.

* *FOLLOS*, *Sermo*, *Papier*.

* *FOLLOCA*. Vide supra *Fololeca*.

* *FOLONIA*, *Ulpiano Fullonica*, *Gallice Foulerie*. Instrum. anni 1280. in Archivo S. Martini Pontisarr.: *Item Johannes relicta defuncti Petri Messant legavit Confratris Claricorum Pontisarræ duos sol. Paris. redditus situatos in Folenia pro essendo in orationibus dictæ Confratris*.

* *FOLRAGIUM*, *Stramen*, *pabulum equorum*. Charta Joan. reg. Franc. ann. 1350. in Reg. 102. Chartoph. reg. ch. 321: *Dando etiam certa fenda, vocata regalia, inclavata infra metas dicti comitatus (Bellifortis) nec non Folragia et avenagia... debita infra dictum comitatum*. Aline ejusd. ann. ex Reg. 180. ch. 318: *Et alia jura debita, vocata communiter Folragia seu avenagia... donamus et concedimus*. *Fourrages et avenages*, in Ch. Gall. ann. 1371. ibid. Vide in *Fodrum*.

* *FOLRARE*, *Duplicare*, *Gallie*, *Doubler*, *fouerrer*. Leges Jacobi II. Regis Majoric. tom. 3. Junii pag. LVI: *Quis vestes ut decet suta ac pannis variis sint Folratæ, exceptis vestibus Pentecostes que de sindone sint Folratæ*. Limborch. Lib. Sent. Inquis. Tolos. pag. 98: *Quosdam sotulares magnos et Folratos intus de panno albo*. Concilium Tarracon. ann. 1501. Inter Hisp. tom. 4. pag. 612: *Canonici Cathedralium Ecclesiarum deferant almuocias Folratas ex setino carmesino*. Vide *Foderatus*.

* *FOLRATURA*, *Pellitium*. Limborch. lib. Sent. Inquisit. Tolos. pag. 50: *Emis Folratas pro dictis supertunicati et capucio*. Charta ann. 1252: *A singulis pellipariis unam Folraturam pellium*. Vide *Folaturam*.

* *FOLRERIUS*, *Metator hospitiorum*. Gall. *Fourrier*. Leges Jacobi II. Regis

Majoric. tom. 3. Junii, pag. xxxviii: Voluntas quidem unum apum et sufficientem hominem in nostra curia deputari, qui Folterius nuncupetur, qui hospitia tam pro nobis quam pro nostris domesticis recipiat et assignet, quotiens ejus officium duxerimus requirendum.

* **FOLTRIUM**, ut Foltrigium. Testam. Ludov. comit. Valent. ann. 1419. ex Cod. reg. 6008. fol. 148. v: *Legimus dicta domine ceteri nostrae omnia blada, vna, folria, garnimenta, utensilia et suppellectilia, ac boves aratorios, nostra et nostros, que spectabant et repererunt tempore mortis nostrae in dicta hospitia nostro Granze et alibi infra dicta loca Granze et Capriani, et eorum mandamenta et territoria; dicta tamen garnimenta, folria, utensilia, et suppellectilia, quandiu ipsa domina consors nostra vidua vixerit, ut praedictum est, et a secundo nuptiis abstinuerit; de quibus Folrio, garnimento, suppellectili et utensilibus fieri volumus... inventarium.*

* **FOLUNCIA**, La stulticia. Glossar. Lat. Ital. Ms. Vide supra Follitia.

* **FOLUS**, Follis, Gall. *Soufflet*. Comput. Ms. fabr. S. Petri Insul. ann. 1477: *Item pro reparando parva organa ecclesiae et in eis faciendo novum clavile et novos Folas, in lib. 2. sol. Fouz, eadem acceptione in Mirac. S. Ludov. edit. reg. pag. 426: Il souffloit les Fous dudit seure a alumer la forge. Petit Fax a feure, ex vet. Glossar. S. Germ. Prat. in Glossar. ibid.*

* **FOLZONUS**, f. pro Falzonus, Lanceae armorum species, inter arma vetita recensetur, in Stat. Vallis-ser. rubr. 44. ex Cod. reg. 4619. fol. 89. r. Vide supra Falzo.

* **FOMEN**, Norrissement. Fomentum, Vianda qui norrist, in Gl. Gall. Sangerm. *Fomen, Fomentum, Nutrimmentum, eoca que fovet.* Joan. de Janua.

* **FOMENTARE**, Nutrire. Vita B. Lidwini tom. 2. April. pag. 813. col. 2: *Adhuc modicum tempus, et hydropisis replebit virginem hanc, et ex tunc nullo liquore Fomentabitur vel potu.* Vide Fomen.

* **FOMENTARE**, Fomentis recreare, apud medicos. Alex. Iatrosoph. Ms. lib. 1. Pass. cap. 140: *Quod si te Fomentante cum sacella, dolores fuerint levigati, etc.*

* **FOMENTATIO**, perperam pro Fomentatio. Vide in hac voce.

* **FOMENTUM**, [Fomentatione, fomento, calefactio, nutritio: a Foveo, quasi sit synop. pro Fovimentum. Hinc apud medicos Fomenta dicuntur applicationes rerum calidarum et humidarum ad partes corporis laesas, medendi gratia. Cels. 2. 17. a med.]

* **FOMERE**, Dolare, rixiv. Gl. Lat. Gr. Sangerm.

* **FOMEX**, Acta SS. Julii tom. 2. pag. 509. de S. Willibaldo: *Ille Fomex vel pumex, quem scriptores habere solent, illum videbat de inferno illo ascendente. Cum sola vox Pumex rem plane explicet, Fomex vel amanuensis inscitia irrepsisse suspicatur.*

* **FOMITATUS**, Incitatus, accensus. Charta Edwardo Regi adscripta apud Hicestum Dissert. Epist. pag. 17: *Si autem quod absit, aliquis compilator fraudis, vel cavillator fautoris novo Fomitatus inique cupidinis hanc cautionem... detulit praeumpsit.*

* **FOMITO**, [Fomites admoveo. (Gloss. Plac.)]

* **FOMORERIUM**, f. pro Femorarium, Locus, ubi finus congeritur. Charta ad mort. Caroli VII. in Reg. Cam. Comput.

Paris. alias Bitur. fol. 133. r: *Item super una locata seu Fomorerio ad fomorerios... unam gallinam.*

* **FONABGUM**, dicitur quaedam potio, qua utebantur poetas cum recitare habebant. Johannes de Janua. Gl. Lat. Gall. Sangerm.: *Fonabgum, Una maniere de pocion qui fait bonne voix.*

* **FONCEARIUS**, FONCEIUS, Ad fundum pertinens. Gall. *Foncier*. Lit. ad mort. ann. 1377. in Reg. 111. Chartoph. reg. ch. 472: *Item tamen (domus) acquiritata et retenta immediate sub nostra jurisdictione Foncearia, in nostra villa Laudunensi situata. Charta ann. 1386. ex Tabul. S. Germ. Prat.: Una cum piscaria et omnimoda justitia alta, media, bassa et Fonceria, ceterisque juribus, etc. Vide Fonceria Justitia.*

* **FONCIA**, Locus depressus, vallis. Charta ann. 1400. in Reg. 155. Chartoph. reg. ch. 149: *Item unam condaminam subius villam confrontatam... cum Foncia Amelii. Fondez, eodem sensu, in Lit. Fe. missa. ann. 1380. ex Reg. 118. ch. 265: Guillaume de Figny escuier... et plusieurs autres s'en alerent a Fondez querir les joniauz dudit Guillaume, qui estoit pu pasturage desdiz Fondez. Idem quoque sonat vox Fondaire, in Declarat. feud. eccl. Camerac. Ms.: *Sept mencauldes de terre ahanables seans vers les Fondaires, qui appartiennent aux grands chartriers de Cambray. Fontens, Locus palustris, in Chron. S. Dion. lib. 1. cap. 2. Vide Fondreda. Fonchiere eadem significare videtur, in Lit. remis. ann. 1391. ex Reg. 141. ch. 181: Les supplians trouverent dedens la riviere un engin appelle verceul, pour prendre poisson... puis le musserent en Fonchiere enpres laditte riviere.**

* **FONDACEUS**, Fondacus, Fondachus, Fondicus. Vide in Funta.

* **FONDE**, vox Gallica non ita pridem in usu, hodie Fronde dicimus, Funda, machina oppugnatoria, qua jactantur lapides. Inventarium castri Sommerciaci in Occitan. ann. 1260: *Item iii. Fonde de manganello. Item ii. Fonde de trabucheto. Item xxviii. Fonde manuales. Vide Fundabulum.*

* Nequaquam recens est vox illa, quippe qua occurrit apud Joinvil. in S. Ludov. edit. reg. pag. 41. saltem pro nervo balistae, quo sagitta emittitur. *Fondeffe*, pro Fonde vel Fronde, apud Monstreli. vol. 1. cap. 23.

* **FONDITUS**, Fusus, Gall. *Fondu*. Charta ann. 1382. in Reg. Cam. Comput. Paris. sign. Viennes fol. 45. r: *Dicta garda ad requestam dicti magistri dictos quartos capere debeat, et fondere, vel fondi facere, et de auro Fondito capere estimationem vel quantitatem unius floreni, etc.*

* **FONDONG**, Vide Furst.

* **FONDORA**, Fundus, in Charta ann. 1033. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. aevi col. 18. Vide Fundora.

* **FONDREDA**, f. Gurgis, seu vorago cavata concursu torrentium, Gall. *Fondriere*, Ital. *Fondura*. Litterae Armandi Vicecomitis de Podemiacio inter Instum. thm. 2. nove Gall. Christ. col. 229: *Dono etiam aliam parvam graveriam ad Fondredas, ubi si posse Clericis fuerit, molendinum faciant.* [Vide supra in Foncia.]

* **FONG**, FONGERE. Charta Anglica ann. 1330. laudata a Spelmano in Wardpenny: *Et reddidit inde per annum 3. sol. 4. den. ad predictos 4. terminos, et ad festum S. Martini 2. Wardpens... et debet colligere Fongere, sicut idem Ricardus ad Reptis dom. supra prec. opus ob.*

item... ad famam colligere, vel Fong. An filix, herba, quam Fougere dicimus?

* **FONS**, Vas in baptisterio, in quod baptizandi descendebant; vel vasa, et cetera, Græcis Scriptoribus laudatis in Descript. S. Sophis num. 83. *Fons baptisterii, Fons baptismi*, apud Anastas. Bibl. in Villa PP. pag. 5. 26. *Fons, vel Fontes nude*, pag. 16. 26. 32. etc. S. Ambrosius de Sacramentis: *Venisti ad Fontem, ingressus es.* Sidonius lib. 3. Epist. 12:

*Quod frontem cruce, membra Fontis purgant,
Præmus de numero patrum sacrum,
Sacris sacrisque romanis.*

Vetus Urbis Epigramma ad Ecclesiam S. Laurentii in Damaso, ad Fontem, apud Sirmond. ad eundem Sidonium:

*Iste salutaris Fons continet incitus undas,
Et solus humanum perficere laum.
Missa sacrali qua sicut vis sacre liquoris?
Dant regumque domibus sancta fidem.
Abbas Fontis sacro veteris contagia vitæ,
O solum folia, vive renatus aquæ.
Hunc Fontem quicunque petit, terram relinquit,
Subjicit et pedibus cæcis ministeria.*

Leo IV. PP. de Cura pastorali: *Unusquisque Fontes lapideos habeat, et si lapideos habere non possit, vas saltem aliud ad hoc paratum, in quo nihil aliud fiat, habeat.*

FONS CONSECRATUS, in Lege Longob. lib. 3. tit. 1. § 47. [Lothar. I. c. 85.] Quippe benedicitur a Sacerdote eorum aqua, qui baptizandi sunt. S. Basilus lib. de Spiritu sancto cap. 27: *Εὐχολογῶν τὰ τοῦ ὕδατος βαπτιστάτος, Fons consecrari, antequam descendat, qui baptizandus est, dicitur etiam a S. Ambrosio lib. de his, qui initiantur cap. 5. Messianus Presb. de Vita S. Cæsarii Arelat.: *Cum ad Leneticendos Fontes procederet, etc.* Victor Utic. lib. 2. Persecut. Vandal. pag. 19: *Ille hora, qua benedicitur Fontem, ut baptizentur accedentes ad fidem, etc.* Paulinus Epist. 12.*

*Dives opem Christo, pauper, ubi, pulcra Severus
Calmis sacrate Fontibus instituit.*

FONS SANCTUS, apud Anastasium Bibl. in S. Silvestro PP.: *Fontem Sanctum, ubi baptizatus est Augustus Constantinus.* In S. Hilario: *Item ad sanctum Joannem, intra Sanctum Fontem, lucernam auream, etc.* Tortarius de Transiat. S. Mauri Martyris:

*Donce Normanni, Fontis gens nescia Sacri,
His infesta foret.*

Meminit præterea benedictionis Fontium feria 6. ante Pascha, Gregorius in Libro Sacrament. ubi orationes describuntur.

FONTES in remissionem peccatorum sanctificati, apud Auxilium de Ordinatione. lib. a Formoso PP. factis lib. 1. cap. 28.

* **PER SACRAS FONTES jurare**, in Formula 14. nove Collect. Baluz. *Per Deum juro et sacras Fontes, per Sion et Sinai montes, Falsator est ille.*

DESCENSUS AD FONTEM, ita inscriptum Carmen, editum a Canisio tom. 5. Antiq. Lect. pag. 745. quo describitur Litaniam, qua canebatur, dum baptizandi ad Fontes deducebantur:

*Mitte sanctum nunc amborum
Spiritus parclitum
In haec plenum, quam recentem
Fons baptisiam parturit.*

Sacramentarium Gregorii M. olim datum Ecclesiae Aretinae a Joanne Episcopo Aretino, qui vixit sub Carolo Calvo, nunc Ecclesiae Belvacensis: *Orationes de Pentecosten die sabbati ante Descensum*

Fontis, infra: Oratio ad Missam in sab-
bato Pentecostem post Ascensum Fontis.

Porro aquae vivae in baptisteriorum
fontes infuebant per fistulas, canales,
et aquae ductus, ut colligere est ex his,
quae habent Ennodius Carm. 149. Vita
S. Aviti Viennensis Episcopi num. 5.
Anastasius Bibl. in Hadriano PP. pag.
118. 117. etc. Eae interdum per columnas,
in medio fontium perforatas, effuebant.
Idem Anastasius in S. Hilario pag. 28.
de Baptisterio Basilicae Constantinianae.
Cum columnis porphyriticis, rariis,
fortis, aquam fundentes, etc. Saepè per
figuras animalium verbi gratia cervo-
rum. Idem Anastasius ead. pag. Item
ad S. Joannem intra sanctum Fontem...
cervos argenteos tres, fundentes aquam.
Adde eundem in S. Silvestro pag. 14.
Breviarium Vivariense apud Columbum
lib. 2. de Episcop. Vivariensi. n. 11: Ni-
hilominus et baptisterium in ista Ecclie-
sia... sub terra vero aquam venientem in
ipsam Ecclesiam... deduxit, quae et per
meatus plumbeos in altum respirans, per
columnas marmoreas mirabiliter ascende-
bat, quam etiam aeneus cervus in medio
stans evomebat. Interdum per figuram
agni. Anastasius in S. Silvestro: In
labro fontis baptisterii agnum ex auro
purissimo fundentem aquam, etc. In
Leone III. pag. 184: Idem Praesul a
fundamentis ipsam baptisterium in rotun-
dum ampla largitate construens, in me-
liorem erexit statum, atque sacrum fon-
tem in medio largiori spatio fundavit...
et in medio fontis columnam posuit, et
super columnam agnum ex argento puris-
simo, fundentem aquam, etc. Vide Sena-
tor. lib. 8. Epist. 33.

2. Fons, Vas, in quo aqua ad Missam
sacrificium ponitur. Ordo Romanus:
Subdiaconus accipit Fontem de manu
Archidiaconi, et defert Archidia-
cono, et ille ex amula infundit, faciens
crucem in calicem. Occurrunt haec verba
semel ac iterum. Vetus Scheda apud
Browerum lib. 8. Annal. Trevir. a. 114.
Offertorium aureum gemmatum cum pa-
tina, Fontem aureum cum gemmis, pav-
nem auro et margaritis distinctum.

3. Fons, Piscina, ubi Sacerdotes lavant
manus antequam sacra faciant. Synodus
Valent. ann. 1590: Praecipimus Fontem
ad abluendas Sacerdotum manus, qui se
ad Missam celebrandam accingunt, pre-
parari, qui vel parietibus infusus, vel pensilis
aquam praebet cum linostina palla.

4. FONTIUM ADORATIO interdicta passim
legitur in Conciliis, Autisiodor. can. 3.
Nannetensi cap. 23. Arelat. II. can. 23.
Toletano XII. can. 11. apud Burchard.
lib. 1. can. 94. Interrog. 42. in Legib.
Longob. lib. 2. tit. 88. § 1. [Lutpr. 83.
(6, 30.)] etc. Hinc Fonticulae, apud Cy-
prianum in Vita S. Caesarii Arelat. etc.
Vide Cluverium lib. 1. Germ. antiq. cap.
34. [et Grimm. Mythol. German. pag.
326. sqq.]

5. FONSA. Vide Fossinagar.

6. FONSA, pro Fossada, ut Fon-
satum pro Fossatum. Praestatio pecunia-
ria, Exercitus. Vide in utraque voce.
Charta Ferrandi Reg. Castellae ann.
1217. apud Baluz. Hist. Tutel. col. 521:
Habitatores tamen illarum ab omni Fon-
sato regio absoluti, pro ipsa absolute
persolvant vobis vestraque ecclesiam Fon-
saderam, omnia jura ad Regem spectan-
tia vobis nihilominus fideliter persolvendo.

7. FONSA, ut supra Fonsarius. Fon-
satis census, Gall. Cens foncier. Vide
supra in Censu.

8. FONSA, f. pro Forralus, eadem
certe notione, Pellitus. Testam. Phil.

episc. Sabin. ann. 1872. ex Cod. reg.
9612. A. F. Item mantellum reussetum
cum duobus capucis, uno magno et altero
parvo, Fonsatis de minutis variis, usori
Zimulis. Vide Furraus.

9. FONSEYUS RENDITUS, Gall. Rente
fonciere. Vectigal quotannis pendendum
fundi domino. Obituarium MS. Ecclesiae
fol. 32. verso: Tenebatur etiam dictus Ca-
pellanus ad Redditus Fonsesius dictarum
terrarum domino temporaliter persolvendum.

10. FONSERIA JUSTITIA, Gall. Justice
Fonciers, Jurisdiclio minor, inermis.
Tabularium S. Cornelli Compendiense:
Ipsos Religiosos jus habere percipiendi in
dicta villa de Compendio in eorum terra
et Justitia Fonseria jus foragii, etc.

11. FONSIUS, pro Fundus. Chartular. S.
Vandreges. tom. 2. pag. 1504: Totum
Fonsium praedicta hereditatis... tenemur
defendere.

12. FONTA, Fons, Gall. Fontaine, alias
Fons. Charta pro abbat. S. Anton. Paris.
ann. 1874. in Reg. 106. Chartoph. reg.
ch. 28: Quinquaginta quinque libras...
supra quandam domum, siam in domi-
polis Parisius, ante Fontem facientem
cognovi: vici Johannis dicit Begue. Libert.
ville d'Agueperac ann. 1374. in Reg.
198. ch. 349: Item, corone nos devancier
aien, donnee et octroye aux habitans de
ladite ville le Fons, le abreuvoir et les
excussadours des chevauls et des autres
bestes, et les conduiz des eaues venant a
ladite Fons et abreuvoir, etc.

13. Dominica quarta Quadragesime ob-
tinuit in agro Perticensi quidam usus,
sub appellatione Faire des fontaines, de
quo nihil mihi praesto est, praeterquam
id quod legitur in Lit. remiss. ann. 1333.
ex Reg. 144. Chartoph. reg. ch. 411:
Compte les supplians fussent alez en la
ville d'Escleres pour eulz esbaiz et faire
leurs Fontaines pour le jour de Dimanche,
que l'en dit Myrreame, etc. Aliis ann.
1426. in Reg. 173. ch. 401: Le Mercredi
devant la mi-quaresme, que on dit au
pais (Pertois) la Mercredi devant les Fon-
taines, etc. Num. ut apud Romanos in
Fontinalibus seu fontium sacris, coronas
in fontes conjiciebant et puteos corona-
bant?

14. FONTAGIUM. Charta Odonis Archie-
pisc. Rotomag. M. Jul. ann. 1266. in Ta-
bulario Normannico signato P. ex Ca-
mera Computor. Paris: Terrae arabiles,
vineae, modiationes vini, prata, nemora,
varennae, Fontagium, redditus in fru-
mento, quena, blado communi, etc. [Le-
gendum suspicor Fouragium. Vide in
Fodrum.]

15. FONTALIA, Fontes, rivi a fontibus pro-
fluentes, in Charta ann. 1180. apud Pe-
trum Mariam (Campum in Hist. Eccl.
P. accentim in Regesto 2. part. n. 23:
Item de omnibus surtuminibus et Fonta-
liis, que sunt et nascuntur apud clausus
de Oltoe, etc.

16. FONTALIS, Capitalis, unde quid quasi
a fonte originem habet. Capitulum Ge-
nerale Osterc. ann. 1322. Inter Anecd.
Marten. tom. 4. col. 1509: Inprimis, quia
Parisiensium scholarium honorabilis Uni-
versitas... tamquam quoddam virtutis et
sapientiae Fontalis principium, cui luminis
radius ubique diffundens mundum illumi-
nat universum, etc. Fontalis aqua, E
fonte fluens, in Vita S. Himelini Pres-
byteri, Martii tom. 2. pag. 47.

17. FONTALITER, Veluti a fonte, in
Imitat. Christi. lib. 1. cap. 15. Vide
Fontalis.

18. FONTAMEN, Ortus aquae intelligendi
sunt, Papias. Vide Fontana.

19. FONTANA, Fons, Fontaine: Italis, Fon-

tana. Papias: Fontana, cum Fontana.
Joan. de Janua: Fontana idem est quod
fons. Ad Fontanas educare, in Leg. Lon-
gob. l. 2. tit. 28. § 1. [Lutpr. 83. (6,
30.)] Fontana aqua vivis, in veteri Charta
apud Ughellum tom. 1. pag. 1099. Occur-
rit praeterea apud Innocentium Gramma-
ticum, et in Vita S. Conradi cap. 1.
[necnon in Gregorii Monachi Chronico
Farsensi apud Murator. tom. 2. part. 2.
col. 612.] Fontana scaturigo, apud Soli-
num.

20. FONTANERIUS, a Gall. Fontainer,
Aquilis. Comput. ann. 1479. Inter Pro-
bat. tom. 8. Hist. Nem. pag. 337. col. 1:
Fontanerie, qui dicebat facere venire et
fluere fontem Nemaus per totum annum
in majori quantitate quam facit, etc.
Vide Fontanarius.

21. FONTANILIS, Fons, ut opinor. Prae-
ceptum Caroli C. ann. 899. pro Monas-
terio Arulensi inter Concil. Hisp. tom.
8. pag. 152. col. 1: Et super fluvium Ful-
tonica cella S. Martini cum ipso Fonta-
nile, juxta praefatum Monasterium cella
S. Quintini Martyris cum balneis. Fonta-
nalis Vitruvio, et Fontinalis Plauto,
idem est quod Plinio Fontanus, Qui e
fonte est, vel spectans fontem.

22. FONTANUS, Eadem notione. Scrip-
tura Monasterii S. Vincentii del Pino
inter Concil. Hisp. tom. 8. pag. 168. col.
1: Et pergit per Toldanos usque ad Pas-
ton, et idem ad Castellum, et item per
iter Ambaria et per Fontanum, et vadit
per illo monte de Linaru. Conchubranus
in Vita S. Moduennae, Julii tom. 2. pag.
311: Haurite nunc festinanter aquam de
S. Novenna Fontano, et impleta cupas.

23. FONTELUCCIA, Fonticulus. Vita B.
Guidonis de Cortono, Junii tom. 2. pag.
608: Ipse autem recordatus Fontelluciae,
unde, cum veniebat Cortonam, solitus erat
bibere.

24. FONTENARIUS, Praefectus fontium,
Gall. Fontenier, in Actis S. Francisci de
Paula, April. tom. 1. pag. 149. Vide
Fontanarius.

25. FONTANELLA, Fonticulus, ut arbi-
tror. Charta Willelmi de Kemmont, ann.
1258. ex Chartulario S. Vandreg. tom.
1. pag. 413: Concessi Roberto le Toller
unam pechiam prati sitam in parrochia
de Fontibus... aboutantem ex uno bonto
ad Fontenellam de Brandeancourt, et ex
alio ad Fontenellam dicti Abbatis.

26. FONTIGENAE, [Muse, Nymphae, quod
circa fontes libenter habitent, vel ex
fontibus ortum trahant. Capell. 6. Carm.
l. O. sacra doctarum prudentia Fontige-
narum, et 9. p. 308. Fontigenarum virgi-
num chorus.]

27. FONTIS-BELLENSIS Domus, vulgo
Fontainebleau, in Epist. Francisci I.
reg. Franc. ad Paul. III. PP.

28. FONTIUS, [Fontanus. Pomp. gr.
p. 107.]

29. FOOTEGELD, Pedis redemptio: vox
Saxon. ex foote, pes, et geld, mulcta.
In Assisa forestae de Pickring 10. Edw.
III. quidam se quietum clamavit de
Footegeld, id est, ut canes infra metas
forestae inerpeditatos, custodiret, sine
amerciamiento, sine, vel forisfactura:
et allocatur ei praeterea, quod ita con-
cessum esset sicuti majorum ejus.

30. FOOTELDUM, in Monastico Angl. tom.
1. pag. 192.

31. FOOTELDUM, in tom. 2. pag. 827. Vide
Footegeld.

32. FOR, FORA, Tributum, quod ex his,
qui jus habent utendi foresta, Foragers
nuncupatis, exigitur. Charta ann. 1310.
in Reg. 47. Chartoph. reg. ch. 42: Item

debet nobis dominus de Compigniac, ratione Foris. duodecim denarios Paris. Alla ann. 1330. in Reg. 66. ch. 834: Item dicebantur idem homines praescriptos vicecomites... dicta universitati deditur totum jus, quod habebant seu habere poterant vel debebant et For Lautrici et Lautriguesii... et quod eadem universitas sive iidem consules vel syndici auctoritate sua propria possent ponere et removere, ratione dicti For, et ad illud For recipiendum et levandum, forestarios in Lautrico et Lautriguesio. Reg. Feud. comitat. Clarimont. in Cam. Comput. Paris. ex Charta S. Ludov. ann. 1255: Mandons que vous faciez avoir au maieur de Clermont en nostre forest en Haz une caries boz... de tel boz comme li autre Foragier seji ont.

FORA. Exitus. Gall. Sortie, issue. idem quod Exitus supra. Charta ann. 1277. tom. 1. Probat. Hist. general. domus reg. Portugal. pag. 89: Casalia ipsa... concedimus... cum omnibus suis entratis et cum omnibus suis Foris, que in eis ad jus nostrum spectant. Vide alia notione supra in For.

FORACHIUM. Eadem notione, qua supra Foragium. Charta Ludov. Junior. ann. 1169. ex Tabul. Columb.: Dedit praeterea idem Hugo Hardulfus Forachium supra dicta villa, et pedagium, et thelonium.

FORACULUM. Τίξτρον. i. Terebra. Gloss. Lat. Graec. Sangerman. et Suppl. Antiquarii. Vide Taratrum.

FORADE. Vide Foratha.

FORADERIUS. Vide supra Cubatus.

FORAGARE, FORAGINARE. (Nostri Afforrer, Pabulum, stramen animalibus praebere. Lit. remiss. ann. 1403. in Reg. 158. Chartoph. reg. ch. 134: Lesquelles femmes entendoient à Afforrer et logier leurs vaches et autres bestes en la court et es estables. Alls ann. 1407. in Reg. 161. ch. 163: Lesquelz se logerent en un cuignet des bergeries... ouquel ilz furent en attendant que icelles Gilon venist, quant jour seroit, Afforrer icelles brebis.) Vide in Fodrum.

FORAGERIUS. Vide in Forum.

FORAGINUS. (Extremities cortinarum. Diep.)

FORAGIUM. Jus quod domino feudi compellit, non pro perforatione doli vinarit, ex quo vinum promittitur ad vendendum in popinis, ut quidam volunt; sed pro pretio a domino imposito vino, quod a Tabernariis et Cauponibus distrahitur. Charta Ivonis Abb. S. Dionysii ann. 1169: Foragium hominum cursum vel in transitu in villa vine vendentium habebit, etc. Charta ann. 1231. in Tabulario S. Bertini: Qui vinum vendiderit, dabit de dolo vini sextarium ad Foragium. Consuetudo Lorriacensis ann. 1187: Et de vino suo, quod de vineis suis habuerit, Foragium non quoque reddet. Versus antiqui apud Cousinum lib. 1. Histor. Tornacensis pag. 324:

Tredita Canonice a Rege Foragio vini Distribuit illis supra ratione ministri.

Charta Willelmi Castellani S. Audomari in Chronico Andrensi pag. 527: De Foragio videlicet totius vini, quod ad usus proprios Ecclesie Andrensis... comparavit. Aresta ann. 1266. in Regesto Parlamenti B. fol. 107: Cum ipsi ex dono Regum Francie, ut dicebant, Foragium habeant, in civitate Tornacensi de quolibet dolo vendito certam portionem seu menuram vini, etc. Charta ann. 1186. in Tabul. S. Dionysii de Nogeno: Si aliquis hominum, qui Vicecomiti For-

gium semel dederit in aliena terra manens, si se ad manendum in territorio S. Sepulcri transtulerit, Vicecomes Foragium suum de eodem et ibidem habebit, quamdiu vineas, quas tunc temporis habebat, tenuerit. [Littere Roberti Abbatis S. Columbae Senon. ann. 1231. ex Tabul. Sangerm.: Habebamus praeterea in dicta villa hospites et rotagium, videlicet duos denarios pro unaqueque quadrigata vini, et Foragium, scilicet unum sextarium vini de quolibet dolo, quod venditioni exponeretur. Charta P. Abbatis Compend. ex Chartul. ejusdem Monast.: Deditus etiam atque concessimus praedicto Petro clerico nostro jus integrum, quod habebamus... in dicta domo, videlicet roagia, Foragia, vintregia.] Philippus Mouskes in Hist. Fr. MS.:

Et s'est la vescele assel.
Et les Forages leur guespi,
De vin, de cervoise, et de mais,
Quel kil volent noverre a vide.

Charta Philippi Comitis Flandriae apud Hemerum pag. 45. et 168: Justitiam Laicalem... et teloneum, et fuer vishi. Infra Foragium dicitur. Magnum Tabularium Corbelense: Li Abbes fait maitre fuer es vins con vent a broke, quant vester est. Forum vini, in Charta Pacis oppidi Faras ann. 1207. apud Thomasse-rium in Consuet. Bituric. pag. 437. De foragio et jure foragii agunt Fleta lib. 2. cap. 73. § 9. Hemerum in Augusta Viromand. pag. 108. 179. 180. 239. Doubletus in Hist. Monast. S. Dionysii pag. 434. 907. Loiselus in Hist. Beliovacensi pag. 274. Raquelius in Juribus Regiis verbo Forage, etc. Vide [Afforagium,] Forum, Partusagium.

FORATAGIA VINI, apud Laurentium de Leodio in Hist. Episcoporum Virdunensium pag. 288. nisi Legidum sit Foragia, quod puto. [Vide Pagillus.]

Et tamen sensu vocabulum Forage interdum usurpatur certum videtur ex Reg. Corb. 13. sign. Habacuc ad ann. 1511. fol. 77. v. Et si paterent... les demourans audit lieu droit de tonneliers, et Forage, bouffel, etc. Ibid. fol. 100. v. Les droiz de tonneliers, et Forage, bouffel, afforage du vin qui sera vendus. Ubi Afforage, Jus significatur, quod pro vini pretio a domino imposito, et Forage, quod pro perforatione doli vinarit existit. Vide Afforagium et infra Foratio.

FORAGIUM, Pabulatio, Gall. Fourrage. Guat. Hemingford. de Gest. Eduardi I. reg. Ang. ad ann. 1297. pag. 125: In recessu autem eorum in vespertis, cum quibusdam ex nostris a Foragio revertentibus obviansent, insultum fecit in eos ille comes de Levenax. A verbo Forer, Pabulari, apud Villehard. paragr. 207: Multi grand gent les tenoient si pres, que il ne pooient nul marchie avoir, ne Forer se pou non. Et paragr. 248: Lor gens alerent Forer un jor. Unde Fourragier, Predator militaris, in Lit. remiss. ann. 1388. ex Reg. 124. Chartoph. reg. ch. 166: Un homme qui sembloit estre pillart, telavacier ou Fourragier et parloit estrange langage. Forer praeterea dixerunt, pro Depopulari, vastare. Stat. ann. 1378. tom. 6. Ordin. reg. Franc. pag. 227. art. 8: Lesdictes forz... ont eide Fordes et grandement endommagees. Vide Forrere et Foriarri in Fodrum.

FORAGIUM, Exactio quaevis, vel etiam procuratio, prandium. Charta capit. S. Quint. ann. 1244. in Chartul. Mont. S. Mart. part. 4. fol. 87. r. Praeterea sciendum est, quod quondamque aliquis abbas de novo fuerit institutus in ecclesia dicti Montis S. Martini, tenebitur

dictam domum cum giardino a dictis Johanne, dicto Beduin, et Johanne de Dulleto, qui ab illis qui successerint in eorum pybendas, desponsare et tradere utrique eorum duodecim denarios pro jure desponsationis illius; et mediantibus tantummodo censu et jure desponsationis praedictis, absque omni alia exactione et Foragio, nos et nostri successores tenemur portare garantiam perpetuam de dicta domo et giardino praedicto. Vide in Fodrum.

FORAGO, in Glossis Isid. Trames diversi coloris. Papia: Nota in textura, significans cujuscumque diei opus. [Festus: Forago, Filum quo textrices diurnum opus distinguunt, a furando dictum, vel ut habet Perottus a forando: quod praetere videtur.] Ugutio et Joan. de Janua: Forago, [A foris] dicitur illud filum alterius coloris, quod mulier ponit in capite, vel in sine, vel in latere tela, ad distinctionem vel ornatum faciendum. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm.: Forago, Libel, Niers de drap ou de tela.] Vide Farrago.

FORALE, Pars currus, lignum scilicet perforatum, in quo ponuntur furcalia. Ita Interpres Joannis de Garlandia in Synonymis:

Temo, longale, gobale, furcale, Forale.

FORALE, Wichbild. Magdeburgense art. 9. § 2: Idque signum aucuque servatur, ubi civitates, vel Foralia noviter fundantur. Legendum puto, Fortallia, muhliones, castra; nisi Foralia sint nundinae, vel fora publica. [Immo sunt, ut apparet e German. wo man neu stet baut oder Markt macht.]

FORALE, pro Tributo quod ex foris seu nundinis vel placitis percipitur, occurrit in Litteris Henrici Episcopi Leodiensis pro Monast. S. Huberti apud Marten. tom. 1. Amplias. Collect. col. 518: Confirmamus Deo et S. Huberto... legalem donationem praefati allodii, cum familia et omnibus ejus utilitatibus et appenditiis, scilicet terris cultis et incultis, pratis, silvis, aquis, aquarumve decursibus et piscatura, banno, latrone, Foralibus et placitis, absque venatione quam solummodo usibus meis propriis retinui. Cantatorium MS. ex Abbacia S. Huberti fol. 8: Cujus omnes justitias, thelonium, bannum, comitatum, latronem, Foralia, vel cujuscumque placiti questum vel querelas ex antiquo more potestativo jure obtinuit. Apertius vero

FORALE Jus dicitur in Charta Ottonis II. Imper. pro Ecclesia Leodiensi ann. 968. apud Marten. tom. 1. Amplias. Collect. col. 382: Quicquid videlicet ex coemtionis animalium, vel ex omni genere tam vestium quam ferri et metallorum, vel ex reditu navium, vel ex omnium commercio vectigalium, vel ex jure Forali, vel districto judiciali possit provenire.

Tract. pacis ann. P. 1466. Inter Leg. Polon. tom. 1. pag. 214: Spondimus quod nulla telonea, deposita, gabellas, Foralia, sive quaecumque alias censuationes... imponemus de novo.

FORALIS, Ager optimus, Papia. FORALIS, Forensis. Gregor. M. lib. 4. Epist. 67: Sicut studii nostri esse concedet a litigite Foralibus monachos submovere, ut divinis ministeris pie ac solerter intigant. Occurrit rursus Epist. 62.

FORALITUS, Vide Faralitus.

FORAMEN, Fenestra. Vita S. Boniti Episcopi Arvern. saec. 3. Bened. part. 1. pag. 94: Inter nemorosa pomarii sistunt infra biquadrum claustra gemina munitione, crebrisque arcuum mareris Foralibus manent.

2. **FORAMEN**, Rei cuiusvis extraneae advectionis. [Fossio putei, salis fodina.] Stat. ann. 1486. inter Leg. Polon. tom. 1. pag. 285: Considerantes thesaurum regni nostri communem in zupis Cracoviensibus continuo decrescere et minui propter salis Foramen et adventum in regnum nostrum.

FORAMINARE, Perforare. Utitur Sidonius lib. 1. Epist. 5. lib. 8. Epist. 3.

FORAMINOSUS, Foraminibus pertectus, apud Tertull. de Patient. cap. 14.

FORAMINULENTUS, Eadem notione, apud Hermol. lib. 2. Poster. Paraph. cap. 14.

FORANEITAS, dicitur de Canonico, qui foraneus est, scilicet qui non facit residentiam. [Statuta Gosvini Episc. Tornacensis ann. 1299. tom. 3. Gal. Christ. inter Instr. col. 50. Statuimus ut paucumque foraneus erit ab ecclesia portando oneri diet et vestis se subsolvens, et stipendia subsequantur (i. subsolvantur) ut de toto beneficio quod habet in ecclesia (non amplius quam viginti solidos in anno foraneitatis suae se necerit recepturum; quicumque autem de foraneis stationarius esse voluerit, oportet: ut per 40 dies ante natiuitatem B. Joannis Baptistae certum faciat Capitulum quod suam facturus veniet stationem in festo predicto, ita quod si postmodum veniens toto anno servierit, tamen foraneus habeatur et foraneitatis legem subeat.] Charta Petri Episcopi Meldensis ann. 1245. ex Tabulario Ecclesiae Meldensis fol. 48: Privilegium super his dictis Ecclesiae concessis super residentia et foraneitate praebendarum, et perceptione fructuum earundem taliter duximus ordinandum. Infra: Si vero facta prima residentia Canonici non habitus pro foraneis post Kalendas Apriles cesserit, et decesserit, etc. Quid vero proprie sit foraneitas docet vetus Statutum Ecclesiae Trecentis apud Camusatium pag. 130: Si absentes Canonici residentiam non fecerint per medietatem unius anni integre, dicti Canonici, qui dictam residentiam non fecerint, tenentur solvere 100 solidos. Ceterario Ecclesiae totiens quotiens defecerint in dicta residentia facienda. Et si defecerint per unum diem, de dicta residentia facienda, nihilominus debent solvere dictos 100 solidos. Et vocatur ista servitus, seu huiusmodi redhibita foraneitas. Charta ann. 1217. in Tabulario Ecclesiae Carnotensis n. 228: Nihil autem habeat de pane et vino pro annuatibus de foraneitatibus, hoc est, de fructibus praebendarum foraneorum Canonico, etc. Vide ibid. Ch. 314. [Tabular. Episcopat. Ambian. ann. 1281 fol. 267. Hemenegum in Augusta Viromand. ann. 1159. 1220. et Jacobum Pettium post Penitentialem Theodori pag. 412. 411.]

Dicitur etiam de canonico, qui tempus residentiae assignatum non completit. Charta Will. archiep. Senon. ann. 1176. inter Instr. tom. 12. Gall. Christ. col. 51. Invenimus etiam illud statuendum, ut secundum consuetudinem vestrae matris Senonensis ecclesiae foraneitates praebendarum, in ecclesia beati Quiriaci observentur, videlicet ut nullus de substituentis canonici nisi viginti solidos per annum de praebenda sua recipiat, qui per dimidium annum Pruvini non fecerit mansionem. Charta ann. 1205. in Chart. S. Petri Insul. sign. Decanus ch. 25. Si vero extra terminum octomensium, absque licentia capituli, evagari praesumpserit (canonicus), pro foraneo habebitur, et tantum contentus erit antiqua foraneitate, quae videlicet statuta est in Avinculatum: quod foraneus habebit xxvij. raserias frumenti, et modios avenae, et capones, argentum de Flandria, et de minutis denariis suis solvet xlvij. sol. ad opus vicariorum. Ubi foraneitas intelligenda est de retributione foraneo attributa. Vide foraneus 1. et infra foraneitas.

1. **FORANEUS**, Canonici qui non facit residentiam. Acta Visitationis. S. Petri Lovaniensis ann. 1230. apud Martenium tom. 1. Collect. Ampliss. col. 1243: Voluimus quod Canonici vestri universi et singuli residentiam faciant, aut si quis foraneus fuerit tantum tertiam partem praebende suae percipiat. Occurrit passim. Vide foraneitas.

2. **FORANEUS**, in Vocabulario Juris utriusque, dicitur, qui forum tenet, vel de foro venit. Galli vocant Marchand Foraneum, eum qui extra patriam propriam merces suas exportat.

3. **FORANEUS**, Exterior. Leges Palatinae Jacobi II. Regis Majoricae inter Acta SS. Junii tom. 3. pag. lxxviii: Contineat videlicet (cordula sigilli) quinque fascias et vias in longum, quarum tres foraneae, scilicet duae et una media sint coloris roci, alia vero dicitur quae erunt scilicet inter utranque foraneam et medianam erunt coloris rubri.

4. **FORANEUS**, Deus: Rue foraine, quae dicitur est, vulgo Rue détournée écartée. Lit. remis ann. 1387. in Reg. 131. Chartoph. reg. ch. 122: Le suppliant se latta grant piece par Paris en rues Foraines et autres. Laquelle rue du plastre est rue Foraine, non faite pour cas de marchandise, in Reg. 152. ch. 21. Charta ann. 1406. ex Bibl. reg.: Lesquelles deux maisons, sont situées en rue Foraine et aussi comme inhabitées. Vita Patrum MSS.

Pour la queue fu en grant paine,
Tant qu'en une rue Foraine
L'aperçut.

FORANUS DECANUS, in Concilio Tarracon. ann. 1591. Idem qui Gallis Doien rurali, qui rurali habitat seu extra urbem Episcopalem. Vide Forisdecanus.

1. **FORARIA**, FORREKIA, Officium Forreri, seu Metatoris hospitiorum, in curia Dalphin. Vien. Ordin. ann. 1340. de Officiis domus Dalphin. tom. 2. Hist. Dalph. pag. 392. Faciat (Magister hospitium cum thesaurarius ipis, vel altero ipsorum, inventarium de omnibus ac singulis paramentis et munitionibus quibuscumque capelle et camere nostrarum, ac penitencie, botellerie, coquinae, fructuarie, mariscalcie, et Forarie, quae in eis consistunt ad praesens. Ibid. pag. 272. Pro Forreri li. unc. xiv. laven. ii. grana. In Onomast. ad calcem tom. 1. Aetorum SS. Aprilis Foraria dicitur ipsa metatio hospitiorum. Vide Forreri.

2. **FORARIA**, FORERIA, Liber Inquisitionum Alfonsi III. Reg. Castell. apud Cordosum in Hagologio Lusitano. Dixit, quod Ferdinandus Canellas comparavit tempore D. Regis Sancii, cui istius Regis villam de Pinkuro, et Forariam de Caballacia, etc. Ubi Brandaem. lib. 8. Monarch. Lusitan. cap. 2. ubi idem refertur, vertit, quae era Foreria a de caballacia. [Vide S. Rosa de Viterbo voce Dicitura.] Charta XII. circ. saeculi ex Archivo R. M. de Bono nuntio Rothomag. Sciens praesentes et futuri, quod ego Robertus de Obscurvilla, donavi Ecclesiae S. Mariae Becci Forerium quinque doctorum prati. Charta ann. 1263. ex eodem Archivo. Charta Roberti de Auber-

villa, de Foraria quinque doctorum prati de Nés. Charta Laurentii Abbat. Centulensis ann. 1180. in Tabulario ejusdem loci: Compus unius sextarii, et una Foraria quarterium seminaturae. Foriere, in Consuet. Hannon. cap. 58. Agri pascentis animalibus destinati: a Forrum ducta origine.]

FORARIUM, FORDARIUM, [Idem quod Foraria 2.] Monasticum Angl. tom. 2. pag. 279: Et de dominico suo, Forarium, quod jacet iuxta viam apud Northampton. Pag. 1010. Fordarium idem videtur: Apud Hoestresiam unum Fordarium.

FORAS, Extra, cum accusativo. Decretia Childeberti Regis cap. 4: Et si foras Ecclesiam capti fuerint, etc. Capitulare ann. 779. cap. 19: Foras marcham nemo mancipium vendat. Adde cap. 20. Occurrit passim.

Hinc nostris Feur et Fuers, eodem significato. Constit. civit. Tull. ann. 1277. in Reg. A. Chartoph. reg. ch. 1: Et se il citain de la ville de Toul issent Feur par son de cloche ou de commandement, pour messaire sur lor ennemis, ou pour rescourre la leur chose, etc. Charta ann. 1320. ex Chartul. priorat. Belleval: Nous serons ténus de payer chescun an lou menus deime de nostre dite maison tout entierement en clout et Fuers clous. Etre de fors, de extraneo dicitur, in Mirac. B. M. V. MSS. lib. 1:

Un archier ot près de l'image,
Qui grant desroi et grant damage
Faisoit souvent a chax de Fors...
De Fors ot un arbalestrier, etc.

Puer, Foras, quasi pro Fuera, in iisd. Mirac. lib. 2:

Et qui vos grans possessions
Aves por Dieu jetées Puer,
Aies grant joie à vostre cuer.

Poema du Riche et du Lâche MS.:

Se veuls avoir à pais ton cuer,
Ire et hayne jette Puer.

FORAS-MIXTOS. Capitulum I. ad Legem Salicam cap. 12. et Lex Longob. lib. 2. tit. 32 § 6. [Carol. M. 25.] Ut nec colonus, nec fiscalinus possit alicubi Foras-mixtos traditiones facere. Ubi glossa interlinearis, Foras-mixtos, i. extra conservas. Cavetur igitur hoc Statuto, ne quis colonus aut fiscalinus donationem vel venditionem alteri faciat, quam conservo, vel potius propinquo. Gloss. antiquae MSS.: Propinqui, qui a femina veniunt, consanguinei dicuntur. Propinquus mixto sanguine, post adfinitate junctur. Vide Notas Steph. Baluzii ad Capitulum tom. 2. pag. 1061. 1184. ubi variantes lectiones descripsit.

Aliam Lectionem exhibet Codex Guelferbytanus, quam ceteris meliorem genipamque esse existimat doctissimus Eccardus: Ut nec colonus, nec fiscalinus possit alicubi Forasmitio traditionis facere. Haec pro suo more docte explanat vir eruditus, atque hanc vocem compositionem censet a Germanica particula For, pro, et verbo Mitien, vel, ut olim pronuntiabant, Mitian, jacere, projicere: unde Forasmitio idem est atque werpfitio vel gurpfitio. Solemne quippe erat Antiquis, cum rei alicujus possessione sese exuebant, in signum traditionis symbolum aliquod projicere. Hac ergo lege, si Eccardo fides, cautum erat ne fiscalini vel coloni aliquam traditionem facerent, ut pote qui nihil proprii possiderent. Verum errat Eccardus: supra enim observavimus fiscalinos alios nude servos fuisse, alios jure liberorum potitos, atque adeo ipsis licitum fuisse mancipi-

et proprias terras alienare, modo tamen conservis fiscalibus. Hinc restituendum *Foras mittim* existimo; ita ut ea lege fiscalibus prohibeatur extra dominium illius cuius erant tenentes traditionem facere. Vocem *Mittim* ea notione accipiendam esse suo loco probabimus. [Plura vide in *Mittim*.]

¶ **FORASLACTUM**. Vide in *Forisfacere*.
FORASMURANEUS. Foras, seu extra muros, cui opponitur *Intramuraneus*, intra muros, de qua voce infra. Gregorius Turon. lib. 5. cap. 11. *Gavivus autem nuntio Pontificis, nocte sancta Pentecostes vigilia celebratis, ob baptismum, Forasmuraneum egressus est.*

¶ **FORASTA**, Silva, Gallice *Forêt*. Vide *Foresta*.

* **FORASTANUS**, **FORESTANUS** et **FORASTERIUS**. Alienigena. Ital. *Forastiero*. Gall. *Etranger*. Stat. Bonon. ann. 1250. tom. III. pag. 328: *Dicimus etiam quod nullus de comitatu bon. vel districtu, vel Forastanus (Forestanus) 39; — Forasterius 60, 62, miles vel nobilis, pedes vel clericus trahat vel veniat in civitatem... et postea post: Si vero fuerit extra districtum bon. amputetur ei caput. D. Du Cangius sub vocabulo *Forestanus* subiecit notionem *suburbanus*; sed tamen e locis supra allatis liquet *Forestanus* haberi et vocari tum qui ad comitatum quem qui ad districtum haud pertinet. [FR.]*

¶ **FORASTERIUS**. Extremus, extraneus. Ital. *Forestiere*. Statuta Massil. lib. 2. cap. 30: *Ordinamus perpetuo frimere observandum quod si aliquis extraneus seu Forasterius, etc. Acta SS. Julii tom. 4. de sanguine S. Joannis Baptistæ: Hæc a religiosis et a fidelibus, tam a Forasteriis quam de Modoetia viris ni aderant, quando superscripta referebat, relatione adhiberi. Occurrit præterea in Chronic. Modoet. apud Murdor. tom. 12. col. 1136.*

1. **FORASTICUS**. Extraneus, Papia. *Exterior. Pugna Forastice*, in Epist. 2. S. Bonifacii Archiepisc. Moguntini. *Presbyter Forasticus*, de quo suo loco. *Forastici homines: servi vel ancillæ Forastice*, in Polyptycho S. Remigii Remensis. Alibi: *Servi 11. et ancillæ 13. Forenases scilicet, sive accolæ, debentes lib. 1. sol. 4. viri mansa tenentes, et accolæ, et Forenases sunt 23. debentes anno tertio pro pasto tot porculos. Ibidem: De terra Forastice cultus 4. campi 2. recipientes semine speltæ mod. 320.*

¶ Charta Caroli Simpl. ann. 916. tom. 8. Collect. Histor. Franc. pag. 329: *Forastica de camba una, etc.* Id est, foras urbem exstructa. Vide mox *Forataneus*.

2. **FORASTICUS**, Lalicus. Epist. Guid. Noviom. thesaur. ann. circ. 1050. inter instr. tom. 10. Gall. Christ. col. 365: *Et inde non solum inter Forasticos, verum etiam inter ecclesiasticos variæ et tumultuosæ dissensiones oriuntur, etc.*

¶ **FORASTOLLUM**, **FORASTOLUM**, **Pulpitum** plicabile, quasi a *Foras* et *Tollo*. Vetus Cerimoniale MS. B. M. Deauratæ: *Et dum est in Ecclesia ipse tendit ad locum, ubi consuetum est dicere Evangelium cotidie in Missis: et ibi inveniet Forastolum preparatum à gentibus sacriste cum panno consueto in festis magnis apponi. Et infra: Interim dum ista fiunt cantatur in Forastollo ad ordinationem Cantoris, etc. Rursum infra: Ibi debent reperire Forastollum preparatum a gentibus sacriste. Vide *Forestolum*.*

FORASTUM. Vide *Foresta*.

FORATAGIUM. Vide *Foragium* 1.

° **FORATANEUS**, Extraneus, qui foras urbem habitat. Stat. sabbater. Carcass. ann. 1402. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 561. art. 18: *Quod nullus sutor nec alter Forataneus, quicumque sit, sit ausus obragium quodcumque sabbaterie in burgo Carcassone portare pro vendendo, nisi illud obragium sit bonum. Vide infra *Foretanus*.*

¶ **FORATANUS**, Extraneus. Gall. *Forain*, *Etranger*. Ordinatio Consilii civitatis Arelat. ann. 1268: *Super facto bestiarum Foratanorum et extraneorum et gardianorum per D. Rainundum de Organo, etc.*

¶ **FORATHE**, vox Saxonica, composita ex *for* pro et a *thé*, juramentum. Constitutiones Canuti Regis de foresta cap. 12: *Liberalis autem homo, id est thægen, modo crimen suum non sit intra majora, habeat fidelem hominem, qui possit pro eo jurare juramentum, i. Forathe. Vetus Gloss. Saxon. Foread, perjuratio. Forade scribitur, in Legib. Henrici I. Reg. Angl. cap. ult. [Vide *Aasworen Eed* et *Antejuramentum*.]*

¶ **FORATICUM**, **FORATICUS**, Vectigal, idem quod *Foragium*. Charta Dagoberti Regis Fr. apud Doubletum pag. 636: *Temonaticos, cespaticos, pulveraticos, Foraticos, mestaticos, etc.* Formulæ veteres cap. 45. apud Bignon. Nec nullas venditas, nec rodaticus, nec Foraticus, nec pontaticus, etc. Alia Caroli Reg. ex Tabul. Molismensi. Et in Vetero manu dimidium, et Foraticum de camba una. Alia Berengarii Episc. Virdunensis apud Hugonem Abbatem Flaviniac. ann. 851: *Et decimum Foratici nostræ civitatis de vino. Adde Almoimom lib. 5. cap. 10. [Vide *Foraticum de cambis* in Chart. Walter. Comit. Ambian. ann. 985. in Append. Irminon. pag. 340. Est Guerdardus: Jus in vinum et cerevisiam veno posita, competens domino feudii.]*

° **FORATIO**, Jus, quod pro perforatione dolii vinarii exigitur. Pactum inter episc. et Comit. Genev. ann. 1124. apud Spon. tom. 2. Hist. Genev. pag. 5: *Hospitalitatem, placitum generale, Forationes vini, et totius rippale, coroadum et mutationes domorum, si dominus mortuus fuerit, debet ut dominus possidere. Adde Homag. ann. 1219. ibid. pag. 50. Eadem rursum occurrunt in Bulla Adr. IV. PP. ann. 1157. tom. 3. Cod. Ital. diplom. col. 924. Vide supra *Foragium* 1.*

FORATORES. Vide *Fodrum*.

¶ **FORATURA**, **FORRATURA**, **Pellitium**, Gall. *Fourrure*. Charta Eduardi III. Regis Angliæ ann. 1337. apud Rymer. tom. 4. pag. 822: *Vasa aurea, sive argentea, coclearia, vestes, anulos, jocalia, utensilia, pannos, Foraturas, etc.* Acta S. Yvoni tom. 4. Mail pag. 578: *Quædam navis in qua erant Foraturæ multæ de variis, periclitata fuit et sub aqua fers per tres dies stetit. Mercatores autem ipsam devoverunt D. Yvoni, quæ elevata fuit, et quod miraculum magnum videtur, Foraturæ illæ in nullo modo madefactæ nec deterioratæ fuerunt. Conc. Terrac. IV. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 323: *Nec canonici, vel alii clerici de Capitulo Cathedralis Ecclesiæ portant in capucis capparum de choro, quæ nigre esse solent, Foraturam, nisi de variis grisis, vel pellibus nigris. Vide *Fodratura*.**

¶ **FORATUS**. Vide *Furratus*.
 ¶ **FORBA**, *βορβαν* sive *βορβαν*, Mactatio gravidæ bovis. Gloss. Lat. Gr. Sangerman. Est pro *Forda*, quo usi sunt Columella et Ovidius pro Bove prægnante; unde Varroni *Fordicidia*, Dies quibus boves prægnantes immolabantur.

° **FORBAGNIRE**, In exilium agere, banno seu edicto promulgato; unde *Forbagnire*. Ch. Caroli II. reg. Sicil. ann. 1273: *Mandamus etiam ut quotiens aliquem Forbagniri seu forjudicari contingerit, justitarius qui eum banniverit vel forjudicaverit, de bannitione seu forjudicatione ejusdem quatuor scripta conficiat, continentia nomen et cognomen, causam et tempus forjudicationis seu Forbagnitionis ejusdem. Vide *Forisbanire*.*

¶ **FORBANDITORIA** **NOTITIA**, Instrumentum quo quis rem aliquam dimittit, atque ab ea foras esse sese declarat. Notitia donationis factæ monaster. S. Antonini in Ruthenis a Pipino Rege ann. 767. tom. I. Hist. novæ Occitan. inter Instr. col. 23: *Notitia traditoria atque Forbanditoria peracta a domino Pipino Rege serenissimo Francorum et Aquitanorum, in presentia atque manu Fedanii Abbatis Ecclesiæ sancti Antonini.*

° **FORBANIMENTUM**, Proscriptio. Bannum seu *Forbanimentum*, in Charta Caroli IV. ann. 1324. ex Reg. 62. Chartoph. reg. ch. 242.

FORBANNIRE, etc. Vide *Forisbanire*.

¶ **FORBATOR**, Armorum politor, samitarius, Gallice *Forbisseur*. Leges Aluredi Regis cap. 28. [19.] apud Bromptonum: *Si quis Forbator alicujus arma suscepit ad purgandum, etc.* [Oriri videtur a veteri Franco *Furben*, Mundare, polire.] Vide Oct. Ferrarium in *Forbire*. [Gloss. Thesaur. Ling. Franc. tom. 3. col. 680. voce *Forbian*, et infra *Forbisator*.]

¶ **FORBATUDUS**, dicitur ille, qui ab eo occiditur, quem per vim aggressus erat. Formulæ vett. cap. 20. apud Bignonium: *Hic juro... quod homo aliquis nomine ille, ita facus, cum armis super me venit, et colpus super me misit, et sic mihi Dominus directum dedit, et tales colpus ei dedi, pro quibus ipse mortuus est, et quod feci, super me feci, et ego hodie ipsum facio infra damnum* [Edit. Lindenbrog. habet *fordanno*] et *Forbatudum infra noctes 42. sicut lex est et nostra consuetudo, apud tres alcaris, et 12. conlaudantes juraverunt, et linguas eorum legibus direxerunt. Quibus quidem verbis reus cædis pollicetur, se juratum duodecima manu, ac probaturum, eum, qui primus sibi manus intulit, jure cæsum, ut qui foris battiderit, seu perperam et contra jus primus percussit. [a Germanico *For*, Ante, prius, et *Battudus*, Percussor, a *Battere*, Cædere, percutere.] *Forbatudum* enim jacere, est probare eum haud jure manus injectisse in alium. Formulæ alia: *Et sic est veritas absque ulla fraude vel contudio, et in sua culpa secundum Legem Forbatudum fecit. In Lege Ripuar. titul. 77. est de homine Forbatudo, ubi aggressor interfecit, dicitur de vita Forfactus: Et tunc ante judicem in araho conjuret, quod eum de vita Forfactum interfecisset. Decreto Childeberti Regis cap. 4. de raptore: Qui autem edictum nostrum ausus fuerit irumpere: iudex loci illi in solatio col lecto ipsum raptorem occidat, et jaceat Forbatudus. Aliter de vocis *Forbatudus* origine censet Sommerus, atque, vocem confictam ex voce Saxonica *for*, quæ vim negandi habet, et *batutus*, quæ etymon habet ex *baete* vel *boete*, idemque sonat, quod *bote*, emenda, multa, ita ut *Forbatudus* is sit, cujus mors nullam emendationem aut compositionem admittit.**

* **FORBEA**. [Omne genus cibi: a voce

Græca allata, quæ a *σῆλος*, pasco. Festus.]

† **FORBENGE**. Vide *Forfang*.

† **FORBISSATOR**, *FORBITOR*, *FOURBISSOR*, *ARMORUM* politor, *samiarius*, Gall. *Fourbisser*, alias *Fourbeur*. Arest. parlam. Paris. ann. 1308. in Reg. Olim fol. 106. v. Cum *Forbissatores ensium ville Parisiensis curiæ nostræ conquesti fuissent*, dicentes quod... *garnitores forellorum ensium opera... ad officium dictorum Forbissatorum... pertinentia... exercebant*, etc. Aliud ann. 1294. ibid. fol. 55. v. *Uxor cujusdam Forbitoris ensium de Meledino interfecit maritum suum*. Lib. 1. nig. S. Vulfr. Abbavil. fol. 38. r. *Hugo Forbitor v. solidos tribus terminia de domo juxta domum Radulphi Gauvini*. Arest. parlam. Paris. ann. 1112. in Lib. 1. stat. artif. Paris. fol. 55. v. *Ad supplicationem magistrorum juratorum eruginatorum seu Fourbissorum ensium ville nostræ Parisiensis*, etc. Stat. pro lisd. artif. ann. 1330. in Consuet. Genouef. MSS. fol. 2. v. *Nut: Fourbeurs, ne peut, ne ne aout au jour de feste, que li commun de ville foire, fourbir*. Haud scio an *Fourbisser*, pro *Fourlasseur*, legendum sit, in Lit. ann. 1469. ex Reg. 135. Chartoph. reg. ch. 238: *Jehan le Frilleux en son vivant Fourlasseur, demourant en la ville de Rouen*, etc. Vide *Forbator*.

† **FORBORA**, vox Langobardica, *fillius unicus*. Leges Rotharis apud Murator. tom. 1. part. 2. pag. 26. col. 2. *Si quis dereliquerit filium unum, quod Forboram, et filios naturales unum aut plures, filius legitimus tollat duas portiones de patris substantia, naturales vero tertiam*. Cod. Esten. habet, *filium legitimum unum*. Idem habet Cod. Cathedralis Mutin. qui addit, *quod est Furbornet*. [90 Rothar. 154. Vide *Fulboran*.]

† **FORCA**, quam nunc *Falicum* appellamus, nunc *Culler* dicitur, alia: *Scuris, qua pontifices in sacris utuntur*. Papias. Charta ann. 1308. in Tabulario S. Victoris Massil.: *Molendinum cum una Forca de ferro ferrata, etc.*

† **FORCA**, *Furca*, patibulum, Gall. *Fourches*. Testament. Adelaidis Vicecomitissæ Narbon. ann. 989. in Anecd. Marten. tom. 1. col. 103: *Campum quem empit in Aurucione ad ipsam Forcas*. Charta ann. 1359. in Chartophylacio regio Regest. 90. n. 486: *Licentia Anthonio des Ongles data, ut possit habere iudices et levare Forcas pro justitia sua gubernanda*. Vide *Furca*.

† **FORCA**, *Vis*, Gall. *Force*. Vide in *Fortia* 2.

† **FORCA**, *Munitio*, arx, vel *Carcer*. Inquisit. ann. 1268. ex schedis Pr. de Macaques: *Requisitus quas justitias vidit exerceri per predictos dominos; dicit quod quondam Guillelmus Molegusius bajulus dicti castri cepit unum hominem de Borbentana... et ipsum vidit captivum dicti hominis, et ipsum vidit intrudi in Forca Montis-pavonis*. *Force*, pro *Pago* arcibus munito, in Reg. sign. Noster. Cam. Comput. Paris. fol. 291. ter. v. *Item il convenroit passer par la Force de plusieurs seigneurs, qui ne sont pas si entiers, ne si loiaus aus Chrestiens comme il deussent*. Vide infra *Fortia* 3.

† **FORCA**, *Fasciculus*, Gall. *Botte*. Charta Guill. episc. Agath. ann. 1173. inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. col. 320. *Manso Petri Carbonelli tertium de Caux, quod est unum modium frumenti et unum modium ordei et sexaginta Forcas de cepis*. Vide infra *Furcus*.

† **FORCAGIUM**, *FORCIAGIUM*, *Fortagium*,

Fortagium, *Fortigium*, Voces, si bene coniecto, ejusdem notiois, quæ exactiorem significant, forte sic dictam, quod dominis ad arcium, quas *Fortias* vocabant, constructionem munitionemque exsolventur. Charta Andrea de Vitreio apud Lobinellum tom. 2. Hist. Britan. col. 212. *Dedi Majori-Monasterio... de imas omnium meorum reddituum... præter talliam meam et Forcagium*. Tabularium Ecclesiæ Macloviensis: *Olivarius de Dinanno quitavi Burgensibus S. Maclovi consuetudinem et Forcagium ignorum marismentorum, quod ego capere faciebam in villa mea de Plancit*. Histor. Abbatie S. Albini Ord. Cisterc. MS. per Guillelmum Gauthier cap. 6: *Gervasia domina Dinanni exemit Guillelmum filium Radulphi... ab omni exactiōne et tallia, custumis, bocellagio, Forciagio*. Litteræ Johannis Regis Franc. ann. 1354. apud Marten. tom. 1. Collect. Ampliss. col. 1470: *Retentis insuper in præmissis donatis nobis et successoribus nostris Franciæ Regibus recognitione et homagio, ac superioritate et resorto, et quod in illis, castris et locis predictis, et aliis quibuscumque dicti Comitatus, Fortagia et alia quæcumque subsidia indicere poterintus*. Testamentum Gaudfridi Tournemine ann. 1264. ex Archivo S. Albini de Nemore: *Item vobis, quod illa Fortagia et auxilia, que levati et positi in parrochia de Pludelia... penitus dimittantur*. Litteræ Innocentii IV. PP. pro Monasterio Calensi in Tabulario ejusdem loci: *Ut de iis que aliquotiens emere pro vestris utilitatibus vos contigerit, nulli pedagia, vinagia, rotaria, traversa, roagia, pesagia, minagia et Fortagia, que pro his a secularibus exiguntur, solvere tenemini, auctoritate vobis præsentium indulgemus*. Vide *Foriscapium*. [Vide infra *Forciagium*.]

† **FORCAIADELIA**. Vide *Fortia* 3.

† **FORCAPIUM**. Vide *Foriscapium*.

† **FORCARE**, *Vim inferre*, Gall. *Forcar*. MS. Cod. Consuetud. Tolos. fol. 29: *Infra illos terminos ab ipsis dominis suis, vel dominabus, vel aliis pro eis, et illi tales homines, vel femine et res, animalia eorum nullatenus capiuntur nec Forcentur*. Ibid. sæpius occurrit. Vide *Forciare* in *Fortia* 2.

† **FORCARE**, Hispan. *Forcar*, Charta Aldef. reg. Aragon. æra 1165. pro hominibus Tutelæ in Reg. 53. Chartoph. reg. ch. 235: *Et non vos inde laxetis Forcare ad nullum hominem, et qui vos voluerit inde Forcare totos in unum destruit illi suas casas*. *Parforcier*, eodem sensu, in Lit. ann. 1373. tom. 5. Ordin. reg. Franc. pag. 636: *Estre contrains ou Parforcier en quelque maniere, etc.* *Pourforcier*, unde *Pourforcement*, in Cn. ann. 1288. ex Reg. comitat. Montisfort. Cam. Comput. Paris. fol. 39. v. *Se Parforcier vero, pro Enlli, conari, in Lit. remiss. ann. 1411. ex Reg. 165. ch. 400: Icclui Ravenel... se Parforçois de batre et emmener les dits bestes*.

† **FORCARIA**, pro *Focaria*, *Concubina*. Statuta Ecclesiæ Andegav. inter Anecd. Marten. tom. 4. col. 524: *Et impudicitias juocus suas palam exercere non verentur, et plures tam Ecclesiastici quam secularis, singuli singulas in (sic) suas Forcarias in domibus propriis et aliis publicis et honestis locis incameratas tenere et habere non pertimescunt*.

† **FORCATA**, *Tributum*, quod pro statione in nundinis habenda pensitabatur. Stat. Bonon. ann. 1250. 67. tom. II. pag. 221: *Et hoc redditum fori precontari faciat (potestas), et plus offerenti*

detur; et ille qui acciperit non accipiat pro Forcata ab aliquo forensis ultra tres solidos bononiarum.

Ex hoc loco patet etiam notio vocabuli *Forcatia*, quam dubitanter exhibuit D. Du Cangius. [Fr.]

† **FORCATICA**, *Tributum*, ut opinor, quod pro statione in nundinis, que turis iulesbiatur, habenda, pensitabatur. Pactum inter Bonon. et Ferrar. ann. 1194. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. ævi col. 419: *De Forcatia stationum; idem facient Bononienses, quod alii Lombardi*.

† **FORCELLA**, vox Italica, *Furella*, *fuscina*, Gall. *Fourchette*. Inventar. MS. thes. Sedis Apost. ann. 1235: *Item unam Forcellam ponderis unius uncie*.

† **FORCELLETUM**. Vide *Fortia* 8.

† **FORCEPS**, *Fabricæ corruptæ Forfices* dicuntur. Gl. Isid. quæ sic emendanda sunt ex Glossis MS. Regii, *Forceps*, *Fabri*, qui corrupte *Forfices* dicuntur. Isid. Orig. 20. 13: *Forfices secundum etymologiam, si a filo dicuntur F ponitur ut Forfices quæ sunt sartorum; si a pilo per P ut Forcipeps, quæ sunt tonsorum; si ab accipiendo per C, ut Forcipeps, eo quod formum capiant, quæ sunt fabrorum*. *Formum enim dixerunt antiqui calidum*. Festus habet: *Forcipeps dicuntur, quod his forma, hoc est, calida capiuntur*. Hæc ad emendationem Glossarum Isid. cum *Forceps* Latinum sit.

† *Forcesces* et *Forcettes*, nostris. Lit. remiss. ann. 1338. in Reg. 135. Chartoph. reg. ch. 113: *Lequel Perrinet meu et tempté de convoitise rongna d'une Forcesces quatre desdis florins*. Aliæ ann. 1391. in Reg. 147. ch. 104: *Iceclui curé tira unes Forcettes, et d'icelles feri par le visage le suppliant*. Hinc *Fourceller*, *Forcipe* tondere, apud Guignevil. in Peregrinat. humani generis MS:

Se Fourcellé et tonde estes,
Si comme fol dessus les testes, etc.

FORCIPES, quorum gemino dente componitur ignis in lychnis, inter vasa ac ministeria sacra reponuntur a Durando lib. 1. Ration. cap. 8. n. 29: *Forcipes etiam adhibitos reverentia causa ad tangendam sacram Eucharistiam, auctor est Macer in Hierolexic. Hinc idem esse quod Græci *ἄβηξ* vocant, Latini *Cochlear* existimat. Vide Gl. med. Græc. in voce *ἄβηξ*, et Lat. in *Cochlear*. In Synodo Limensi ann. 1586. *Forcipes* dicitur Ferrum ad coquendum panem Eucharisticum. Vide *Forfex*.*

† *Forcipes* adhibiti in carnificinis Martyrum, qui triplicis specie distinctuntur. Consule Baron. in Notis ad Martyrol. 26. Junii.

† **FORCIPES** Oris, pro *Rostro* avis, quod forcipis figuram referat, apud Radulfum in Miraculis S. Richardi Cicestr. Episc. num. 13. Vita S. Guthlaci Anachoretæ n. 11: *In quo matutine volucres avido Forcipe pipant*. [Adde num. 23. et 25.]

† **FORCERIUM**, *Feretrum*, Gall. *Biere*, *Cercueil*. Litteræ Clementis PP. pro Monasterio S. Johannis Angeriac. ex Chartario ejusc. loci: *Frates Minores Forcaria sive arca parochianorum Ecclesiæ dicti Monasterii apud fratres ipso eligentium sepulturam, quæ cum corporibus non contigerit subterrari, infirmario dicti Monasterii libere reddant*.

† **FORCERIUS**, qui scrinia et capsulas facit et vendit: *Forcier*, in Lib. 1. stat. artif. Paris. ex Camp. Comput. fol. 278. r. a vulgari *Forcier* et *Forceret*, Ital. *Forziere*, scrinium, arcula, capsula. Li-

in Forencis insulis Scotie applicuit, apud Hymerum tom. 1. pag. 772. Vide *Forinseci*.

FORENSES, Extranei, in Hist. Cortusior. lib. 1. cap. 11. et alibi. *Forest*, Boccaccio. Vide *Forensis* 2.

FORENSES HOMINES, qui vulgo *Albani*, seu *Aubains*, Aliengeni, in veteri Notitia apud Lotseum in Hist. Bellovacensi pag. 248. Vide *Presbyter Forensis*.

FORENSES SERVI. Vide Guerd. Prolegon. in Chartul. S. Petri Carnot. pag. 46.

1. FORENSIS, ut *Feria*, Hebdomadis dies. Itarium belli Hussitici apud Ludewig tom. 6. Reliq. MSS. pag. 131: *Anno Domini 1415 currente Foransi 4. ante Dominicam Palmarum, que erat dies 20. mensis Martii, etc.* Occurrit iterum pag. 127 et 147.

FORENSIS DIES, Quo forum tenetur. Vide supra in *Dies* 7.

2. FORENSIS, Hospes, qui foris venit. Acta B. Joan. Firm. tom. 2. Aug. pag. 462. col. 2. *Non comedebat communiter nisi semel in die, nisi aliquando ad sociandum Forenses cum quibus ex caritate comedebat de omnibus, et aliquando bis in die.* Vide *Forenses*. De *Scolariis Forensibus* agit Savin. Hist. Jur. Roman. med. temp. tom. 3. cap. 21. § 69.

FORENSIS BURGUS, Gall. *Fauzbourg*, quia foras seu extra civitatem. Chronic. MS. S. Medardi Saession. inter Valensianam, ad ann. 1240. *Ipsi vero appropinquantes civitati Carcasone a Burgensibus et illis qui manebant in Burgo Forensi, intus nocte per traditionem sunt intro missi: civitatem vero et illos qui intus erant et custodes Regis in crastino occiderunt. Ipsi vero Albigenes ab obsidione recedentes totum Forensium Burgum inclitum Carcasone igne combusserunt.*

3. FORENSIS, Tabellio. Vide Marin. Pap. Diplem. num. 75. not. 9. et Savin. Hist. Jur. Rom. med. temp. tom. 1. cap. 5. § 103. not. 5.

4. FORENSIS LEX, FORENSE JUS, Quod spectat forum vel mundinas. Chart. Gandersheim. ann. 1188. apud Haitaus. voce *Markt-Recht*, col. 1326. *Si quis... in prefatis locis publicas mercaturas exercuerit, ratione mercationis, non ratione persone Legi Forensi subiacet, etc.* Chart. Frider. 1. Imper. ann. 1181. ibid. *Mercatores... areas vel curtes suas non militibus sed mercatoribus, qui Forensia jura exceperant, vendant.* Vide *Forensis* 2.

FORENSIS JUSTITIA. Vide in *Judicium* 3.

FORENSE PLACITUM. Vide ibidem.

FORENSIS MODIUS, Modius communis mensura. Germ. *Markt-Scheffel*. Vide Haitaus. Glossar. Germ. in hac voce col. 1328.

FORENSES VILLE, *Burales*. Vide in *Villa*.

FORENSITUS, quasi *Foras situs*, Proscriptus, *bannitus*. Sententia D. Dalphinii contra Franciscum de Bardoneschia lata ann. 1331. Hist. Dalph. tom. 2. pag. 28. col. 2. *Et si aliqui Forensiti, unus, duo vel plures ipsam Franciscum ceperint mortuum vel vivum et Curie nostre reddiderint, ipsis parvitas et bona sua redditis eisdem ex nunc; et si banniti vel alias in contumacia vel indignatione nostra fuerint, capientes seu captivantes eandem Franciscum, bannum et contumaciam et nostram gratiam ex*

nunc, prout ex tunc, remittimus et restitimus eisdem bona ipsorum, etc. Vide *Forestars* 1. et *Forasiti*.

FORENSITUM inter reg. Rob. comit. Prov. et Phil. de Sabaud. ann. 1325. ex schedis Pr. de Mazaugues: *Et idem intelligatur de rebus et gadiis bonorum et rerum Forensitorum Ripa: ... ita tamen quod dictum capitulum non extendatur ad profitores et rebelles alicujus partis, nec ad rebelles vel Forensitos locorum regionum, qui rebelles et Forensiti a dicta treuga ... penitus sunt exclusi.* Vide *Forestatio*.

FORERA, vox Agrimensorum, apud quos in agrorum distinctionibus pars ea dicitur, que latus suum alterius finis frontis seu capiti opponit. In campis arabilibus sulcos habet transversos sulcis terrae seu quarentenae impingentis, hoc est, ut vocant, *abutantis*. Terra transversalis, quondam Angli *an heavod land*, hodie nonnullis *head-land*, quasi dicat terra capitalis (quod ad capita agrorum faciat) nuncupata. Spelman. [Charta ann. 47. Edwardi III. Reg. Angli. apud Th. Blount in *Nomolex. Anglic.* Uno capite abutante super *Foreram* Rogeri Attecastel. Charta ann. 1258. apud Madox Forriul. Anglie. pag. 88: *Quatuor sessiones super Ocolvistone: et duas Foreras super le Grob, etc.*] Vid. *Forchet*.

FORERIA, Eadem notione. Charta ann. 1348. apud Kennett. in *Antiquit. Ambrosien.* pag. 469. *Fuit seisisus in anerio domini de una Foreria et III. ... terre super Alchestra.*

1. FORERIA, Cella penaria, Gall. *Grénier*, magasin. Barcard. Argent. de Alex. VI. PP. pag. 42. *Omnia bona predicti Casentini privati fuerunt ex mandato papa asportata de camera sua, et reposita in Foreria pape.* *Feurerie*, in Lit. ann. 1384. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 95.

2. FORERIA, Pabulum. Gall. *Pature*, alias *Foriere*. Charta ann. 1296. in Chartul. Boni-port. *Item apud Gauvray a Petro Cousin quinque solidos super Foreria bubulorum.* Alta ann. 1245. in Chartul. S. Corneli. Compand. fol. 172. r. col. 1. *Mesires li abes Jehans de Compiègne et tous li couens de chel lieu metmes n'ont donné et otroie en fief et en hounage à moi et à mes oirs une Foriere de pre, qui estoit leur propre.* Rursum alia ann. 1326. in Reg. 64. Chartoph. reg. ch. 140. *Chauc jureneus, ou la entour, que de fries, que de Forieres, ke de terres, que de rotes.*

FORERIUS. Vide in *Fodram*.

FORIS, pro *Fori*, leges, consuetudines. *Secundum Foris et consuetudines*, apud Rymerum tom. 3. pag. 224. col. 2. sed alibi. *Secundum Foros et consuetudines.* Vide *Forus* 2.

FORIS REUS, Curia. Charta Edalrici Episc. August. inter Acta SS. Benedict. sæc. 5. pag. 177. *Ituc Irminhardo in exterminibus rebus prudenter conversanti, et dignis meritis suis bonam famam in contiguis partibus et in Regis Foribus promerenti, placuit ut aliquod remedium sue anime prepararet.*

FORISCHETA. Vide *Forchet*.

FORISCUM. Fori Morlanenses cap. 12. *Item statuo, quod aliquis istius ville non capiat pro aliquo Foreco, si fidejussores dare poterit. Ubi videtur legendum *Forefacto*.*

FORISICUM, pro *Forisfactum*. Littere Episcopi Batuniani ad Messinenses 13. Octob. Indict. 3. *Si qua sunt dampna illata per gentes Regis Aragonum aut*

Forisica.... procurarent quod foret emenda.

FORENSI. Titulus 2. Legis Frisior. *Forensi* inscribitur, seu *Forrensi*, ut habet Editio Heroldi: ubi agitur de his, qui alios exponunt ad occidendum, i. elocant, vel adsciscunt, ex quo Sikama legendum censet *Forredansis*, id est, de prodicione.

FORESTA, FORESTE. FORESTUS, etc. Saltus, silva, nemus: Cambro-Britannis, qui, ut alunt, priscam linguam Gallicam et Britannicam retineat, *Forest*, [Germanis *Forst*.] Lindwodo. *Foresta* est, ubi sunt *feræ non inclusæ*; *Parcus*, locus, ubi sunt *feræ inclusæ*. Ockamus cap. *Quid Regis Foresta est: Foresta est tuta ferarum mansio, non quarumlibet, sed silvestrium, non quibuslibet in locis, sed certis, et idoneis, unde Foresta, E mutata in O, quasi Foresta, hoc est, ferarum statio.* Eadem habet liber Niger Scacarii Anglici, cujus auctor creditur Gervasius Tilleberien-sis, apud Spelmannum. Alii, quod *foris stent*, forestas dictas putant. [Vide Menagium in *Dictionary Etymol. Gallic*.]

FORESTE. Vita S. Gudilæ Virg. n. 39: *Per circumadjacentem Forestem exturbabat rapidas feras a sedibus suis.* [Fere semper accus. casu *Forestem* scribunt.] Occurrit præterea hæc vox apud Laurentium Leodiensem in Episcopis Virdun. pag. 323. in Charta Childerici Regis apud Rolland. 1. Febr. pag. 235. [In Charta Bertradae ann. 722. inter Probat. Hist. Lotharing. tom. 1. col. 293. in *Præcepto* Lotharii Regis ann. 861. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 178.] in Charta Caroli Simplicis apud Miræum in *Diplomat. Belg.* lib. 2. cap. 17. [in Charta ann. 1040. apud Mabill. tom. 4. Anna. pag. 733.] et alibi passim.

FORASTIUM. Charta Conradi II. Imp. pro Ecclesia Cathedrali Camerac. ann. 1146. apud Miræum tom. 1. *Diplom. Belgic.* pag. 181: *Forastium etiam tendens in longitudine e Sanationis monte iugum ad illum locum, ubi dum Helpre cadunt in Sambram.*

FORASTUM, et **FORESTUM**, apud Baldricum in Chr. Cameracensi lib. 1. cap. 108. *Ditmarum lib. 3. pag. 27.* in Charta Caroli M. [in *Præcepto* Ottonis I. Imper. ann. 945. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 265. in *Tabular. S. Mauriti de Carnoet*, et *Kemperlegensi*, Miræum tom. 2. *Diplom. Belg.* pag. 1128.] apud Crantzium in *Metrop.* lib. 1. cap. 2. in *Privilegiis Ecclesiæ Hammaburg.* pag. 186. etc.

FORESTA, [in Edicto Philippo Pulcri ann. 1302. apud D. de Lauriere tom. 2. *Ordinat. Reg.* pag. 453.] apud Perardum in *Burgundicis* pag. 28.

FORESTUS, in *Capitulari de Villis* cap. 11. [in Charta ann. 1300. apud Ludewig. tom. 6. pag. 40.] apud *Ditmarum* lib. ult. pag. 116. etc.

FORASTA, in *Chartis Alemannicis* *Goltdasti* cap. 31.

FORESTIA. Charta Ade Domine de Firmilate Anscull pro Monast. Rodolensi (*Reuil*) ex Archivis ejusdem: *Et quequid prefati Monachi pari modo in eisdem locis poterunt juste et legaliter acquirere, sine extirpatione Forestiarum.*

FORESTE DOMINICUM, *Silva Regia*, in *Leg. Longob.* lib. 1. tit. 22. § 7. [Carol. M. 71.] apud Eginhardum *Epist.* 7. et in Charta Ludovici Pii Imperatoris apud Eghellum tom. 5. pag. 618. *Forestes*, in eadem *Leg. Longob.* lib. 3. tit.

35. [Lud. Pii 49.] [in Charta Caroli M. ann. 21. regni eius.] *Silva ad Regem pertinentes*, in Vita S. Richarii, silvae sanctae majores, quas Principes sibi reservabant, quo in his, certis anni temporibus, venationi indulgerent, quae aliis prorsus in his erat interdicta: adeo ut Guntrannus Rex Chundonem Cubicularium Regium, qui bubalum venando in Vosago occiderat, morte multaret, ut refert Gregorius Turon. lib. 10. cap. 10. Sed et ipsis Regum filiis in his venari fas non erat, quod exerte habetur in Capitulis Caroli C. tit. 43. cap. 32. cujus locum hic afferam, quod aliquot forestarum dominicarum nomina et situs prodant: *In quibus ex nostris palatiis filius noster, si necessitas non fuerit, morari, vel in quibus Forestibus venationem exercere non debeat. Cariniacus penitus cum Forestibus excipitur. Silvacus cum toto Laudunensi similiter. Compendium cum Gausia similiter. Salmotiaca similiter. In Odrera villa porcos non accipiat: et non ibi vaciet, nisi in transeundo. In Attiniaco parum vaciet. In Verno porcos accipiat tantum. Arduenna penitus excipitur, nisi in transeundo, et villae ad servitium nostrum similiter. In Liguria porcos et feramina accipiat. Aristallum cum Foreste penitus excipitur. In Lens, et Wara, et Astenido, et feramina et porcos capere potest. In Rugituit, in Scadebolt, et in Lawrif, tantummodo in transitu, et sicut minus potest. In Crisiaco similiter. In Ligo porcos tantum accipiat. Ut Adelinus de Forestibus diligenter sciat, quot porci et feramina in unaquaque a filio nostro caciata fuerint. Adde Capitulare I. Caroli Mag. ann. 802. cap. 33. Atque ut aliquid de forestis istis Regis ibi recensitis adnotem,*

Cariniacum, locum hodie *Kiersi sur Oyse* nominari in pago Suessionensi, multis probaturus est prope diem vir doctissimus Jo. Mabillonius, ubi celeberrimum extitit regium palatium: et ab eo haud procul *Foreste*, seu silva, in qua *Ludovicum Plum* ex more autumnalem venationem complevisse ann. 820. refert Eginhardus in Annalib.

Silvacum, in Laudunensi pago, locum hodie *Selve* dictum, haud procul Fara oppido, ubi est *Vedogienensis* silva, statuit idem Mabillonius.

Venationis Regum in *Gausia* silva, quae et *Cotia* Scriptoribus passim, ad Compendium, meminerunt Gregorius Turon. lib. 1. cap. 21. Fortunatus in Vita S. Medardi, Gesta Regum Francor. cap. 26. etc. Hodie *Forest de Compiègne* appellatur.

Quae *Odrera* villa hic appellatur, *Audriaca* dicitur in Annalibus Francorum Bertiniani annis 865. 867. 871. 873. 878. et apud Eginhardum Epist. 52. *Odracum* et *Hodricum*, in Chartis Dagoberti et Caroli M. apud Doubletum pag. 676. 721. statuturque inter Ambianos et Atrebatas, quam quidem eandem esse cum *Ariaco*, vulgo *Aire*, multis probavit Malbrancus lib. 5. de Morin. cap. 4. 9. 11. 13. 14. 15. 16. lib. 7. cap. 58. cui adjacet ingens silva, quam *Vastlau*, seu *Vastum saltum* vocant.

De *Attiniaco* et *Verno* Palatiis, quibus adjunctae fuere silvae regiae, quaedam adnotamus, ubi de Palatiis regis. *Broili ad Attiniacum Palatium* meminit Capitulare triplex Caroli Mag. ann. 808. cap. 10.

Venationis regiae in *Ardenna*, seu *Arduenna* silva crebra mentio est in Annalibus Francorum ann. 812. 804. 813. 819. 822. 823.

Aristalli, seu *Heristalli* Palatii mentio pariter non semel occurrit in hisdem Annalibus.

Lens etiamnum habetur oppidulum in Attrebatibus.

Astenidum videtur esse *Satanacum* in Lotharingia, quod *Astenai* olim, nunc *Stenai* dicitur.

Crisiacus etiamnum nomen retinet in Comitatu Pontivi, hodie *Cresci*, cui adjacet ingens ejusdem nominis *Foreste*. *Crisiacus villa in Pontio*, apud Fredegarium cap. 98. *Crisiacus*, in Gestis Regum Franc. cap. 45. *Crisiacensis silva* in Vita S. Richarii.

Aquisgranensis forestis meminit Charta Caroli M. pro Ecclesia Osnabrugensi ann. 840.

Vosagi celeberrima silva, in qua regiae venationes fiebant, mentio est etiam passim apud Scriptorum, Gregorium Turon. lib. 10. cap. 10. Fortunatum lib. 7. Poem. 4. in Annalib. Franc. ann. 805. 808. 817. 821. 823. etc.

Foresta de Bieria inter regias annumeratur, in Charta ann. 1317. ex Reg. 51. Chartoph. reg. fol. 33. r.

Fiebant autem istae venationes a Principibus nostris cum tota Palatii comitiva. Hinc *Venationes publicae* vocantur forestae ipsae Regiae in Chronico Montis-Sereni: *Erat circa locum ipsum Venatio publica Imperatoris*. Sub autumnum ut plurimum fiebant: unde *Venationes autumnales* dicuntur Eginhardo ann. 820. 822. 826. *Venationes ex more, more solito*, solennes, ut loquitur idem Eginhardus ann. 817. 819. 820. *Juxta morem Francorum*, ut auctor Vitae Ludovici Pii ann. 817. Idem ann. 822. *Quibus dispositis juxta morem Francorum Regum autumnale tempus venationibus insumpsit*.

Ut olim veteribus Gallis, quod testatur Arrianus lib. de Venatione cap. 34. ita fuit venatio Francis omnibus familiare exercitium. Quippe cum venatio artis bellicae pars ac imago semper habitata sit, et, ut ait Aristides Orat. in Mineriam, τῆς πολεμικῆς μορῆς τέχνης, μάλλον δὲ τῆς αἰσῶν. Seu, ut Philo Judaeus in Vita Moses: Ἡ μὲν γὰρ τῶν ἰσχυρῶν ὄρα σπρῆται, καὶ τῶν ἰσχυρῶν ἰσχυρῶν ἐστὶ γυμνασία. His artibus futuri Duces olim imbuebantur, inquit Plinius in Paneg. Philippus *Mouskes* in Carolo M.:

Et miles gens en tout le mont
Si volontiers kacier ne vont,
Ne en riviere, com François,
Et oront fet toujours ançois.

Id pariter de Francis omnibus, et Francorum Principibus testantur Scriptorum alii. Aimoinus lib. 1. Hist. cap. 21. in Chodoveo: *Ut Moris est Francorum venatio insistere*. Et lib. 2. cap. 37: *Indeque venationis gratia exercenda, cujus studiosos fore Francos supra meminimus, Cociam silvam ingressus, etc.* Gesta Dagoberti Regis cap. 2. de ipso Dagoberto: *Cum adolescentiae aetate, ut Genti Francorum moris est, venationibus exerceret, etc.* De eodem cap. 23: *Exercitium virum (i. virium) et venationibus assidue utens, in omni agilitate corporea strenuus atque incomparabilis erat*. Angradus Monachus in Vita S. Ansberti, de Theodorico Rege: *Venationibus, ut sibi gentilitium erat, indulgens*. Idem de Chlotario prodiit Fredegarius Scholast. cap. 42. Eginhardus de Carolo M.: *Assidue exercebatur in equitando ac venando, quod illi gentilitium erat: quia rex ulla in terris natio invenitur, quae in hac arte Francis possit aequari*. Poeta Saxonicus lib. 5:

Hic se venata, nec non equitando frequenter,
Fecerat ignarum deditis penitus.

Alcuinus, sive quis alius auctor Poematis de Carolo M. editi a Canisio:

... Etiam nomora inter opaca
Hic pater assidue Carolus venerabilis heros
Exercere solet gratos per gramina ludos,
Atque agitare feras canibus, tremulisque sagittis
Sternere corvigeram, nigraque sub arbore turbam.

Sed et filios, quam primum aetas patiebatur, more Francorum equitare, armis, ac venationibus exercari fecit, ut est apud eundem Eginhardum. Ludovicum Plum venatoris etiam exercitibus vacasse testantur Theganus cap. 19. et auctor Vitae illius ann. 817.

Ut vero omissis praeiis Regibus ad recentiores transeamus, Ludovicum XI. venationi operam impensus dedisse tradit Monstrelletus 8. vol. pag. 97. Id ipsum scribit Thuanus de Carolo IX. cujus de Venatione liber in omnium manibus versatur. De Ludovico XIII. norunt, qui etiamnum sunt superstites.

Fateor tamen Regibus nostris non peculiare fuisse venationis studium, quod ab antiquis etiam Principibus cultum, exemplis aliquot probavit Meursius in Notis ad Lycophronem.

Præ cæteris autem Reges Angliæ Normannicos venationis studiose extitisse, ex Scriptoribus constat, qui in tantam erupere insaniam, (verbis ut Joannis Sarisber. lib. 1. Policrat. cap. 4.) ut hostes naturae ferent, conditionis suae immemores, divini judicii contemptores, dum in vindictam ferarum, imaginem Dei exjuvatis supplicis subjugarent: nec veriti sunt hominem pro bestiola perdere, quem Unigenitus Dei redemit sanguine suo. Quibus quidem verbis utrumque Wilhelmum, Notum et Rufum, et Henricum I. carpit: ac Notum quidem, qui ut auctor est Robertus de Monte ann. 1084. et Bromptonus, et, qui cervum aut aprum cepisset, oculos evelebat, ut qui feras, tanquam earum pater, amaret: Wilhelmum vero Rufum, qui, ut habet Knyghtonus lib. 2. cap. 7. tantam exercuit per forestas duritiam, quod pro dama hominem suspenderet, pro lepore 20. solidis plecteretur, pro cuniculo 10. sol. daret.

Rufi in venatores severitiam pluribus etiam exagitat. Eadmerus lib. 2. Hist. Novor. pag. 48: *Hac fide in ipso proficiente, ad hoc quoque lapsus est, ut Dei judicio incredulus fieret, injustitiamque illud arguens, Deum aut facta hominum ignorare, aut equitatis ea lance nolle pensare, astrueret. Exempli causa 50. circiter viri, quibus adhuc illis diebus, ex antiqua Anglorum ingenuitate, divitiarum vestigia quaedam arridere videbantur, capti sunt, et calumniati, quod cervos Regis ceperint, mactaverint, manducaverint. Neqant illi. Unde statim ad judicium rapti, judicantur inieciam calumniam examine igniti ferri a se propulsare debere. Statuto itaque die, praefixi poenae judicii pariter subacti sunt, remota pietate et misericordia. Erat ergo misericordiam videre, etc.* Denique Henricus I. Feras propter venationis delicias plus justo diligens, in publicis animadversionibus cervicidas ab homicidis parum discernerebat. Verba sunt Willelmi Neubrigensis lib. 1. cap. 3. et lib. 3. cap. 26. Quo etiam referenda ista ex laudato Joan. Sarisberiensis. *Quae fere naturae sunt et de jure occupantium sunt, sibi audent humana temeritas inspiciente Domino vindicare, et idem juris in omnibus ubique sunt statuit, ac si claustris sui indagare universa cunctisset: quodque magis mirere, pedicas parare, acibus la-*

queos texere, allicere modis vel fistula, aut quibuscumque insidiis supplantare, ex edicto saepe fit criminis, et vel proscriptione bonorum mulctatur, vel membrorum punitur salutisque dispendio. Volucres celi et pisces maris communes esse audieras, sed hæc fieri sunt, quas venatica erigit ubicunque volant. Paulo mitior fuit Henricus II. qui hujusmodi transgressores carcerali custodia sive exilio ad tempus coercuit. At Ricardus I. Henrici II. filius in Assisa de forestis, apud Roger. Hovedenum pag. 784. veteres Leges in usum rursum revocavit, statuitque, ut qui ei de venatione et forestis forisfecissent, et inde essent convicti, plenaria de illis justitia fieret, qualis facta fuerat tempore Henrici avi sui, videlicet ut amitterent oculos et testiculos. Verum postea penam hanc sustulit ipse Ricardus. Hanc enim legem de venatione sublata, inquit Matth. Paris ann. 1222. in hoc temperavit, quod cum apud Reges antecessores ejus, si quilibet in fraude venationis deprehensus fuisset, eruebantur oculi eorum, abscindebantur virilia, manus vel pedes... truncabantur. Sed tale iudicium pro Regi Ricardo visum est nimis inhumanum, ut homines ad imaginem Dei creati, pro feris, que juxta legem naturalem generaliter omnibus sunt concessæ, de vita vel membris periclitarentur, ut id faciendū feris ac bestis deterius videretur. Hoc enim solummodo sufficiebat ei, ut quilibet in culpa deprenderet, vel Angliam abjurarent, vel penam carceralem subirent, vel pena punirentur pecuniaria, salvis omnibus vita et membris. Tandem Edwardus I. in magna Charta Libertatum Angliæ cap. 10. vetuit, ne ullus de cætero vitam vel membra amitteret pro venatione regia, sed gravi mulcta, vel carcere, aut exilio puniretur.

Cum igitur ea laboraret iusantia Willelmus Nothus, terram, ut ait Gualterus Mappæus, vetus Scriptor, apud Camdenum in Britannia, Duo et hominibus abstulit, ut eam diceret feris et canum lustris, a qua 36 matricas Ecclesias extirpavit, et populorum eorum dedit exterminio. Brompton. de Notho. In silva venationis, que nunc nova foresta vocatur, villas et Ecclesias plures eradicari, gentem extirpari, et a feris habitari fecit. Et infra, de Rufo. Ad novam regiam forestam, Anglice Ychene dictam, quam pater suus Willelmus Bastardus hominibus fugatis, desertis villis, et subreptis Ecclesiis, per 30. et eo amplius miliaria in saltus et lustra ferarum redegerat, etc. Quod alii perperam Rufo adscribunt, de quo ita Knightonus: Fecit forestas in multis locis per medium regni, et inter Southamtonam et Prioratum de Twinnam, qui nunc vocatur Christohyrke, prostravit, et exterminavit 22. Ecclesias majores, cum villis, Capellis et maneriis atque mansionibus secundum vero quosdam 52. Ecclesias parochiales, et fecit de loco illo forestam novam, quam vocavit suam Novum herbarium, et replevit eam cervis, damis, et aliis feris, parcens illis per 7. annos venatus gratia. Cui sententia, falsæ licet, favent Versiculi Joannes Withi Episcopi Wintoniensis ab Camdeno laudati.

Ut vero in eam Novam forestam Walteri Tirelli sagitta percussus interierit Rufus, narrat Scriptor Angliæ omnes. Sed et Brompton. ann. 1100. perinde ut alii, ante Rufum, Ricardum Henrici I. fratrem, a suo Milite, inter venandum, in eadem foresta confossum scribunt. In qua etiam Henricus, Nothi e filio Roberto nepos, dum feras contentius

insectatur, ramusculis, ut olim Absalom, appensus, animam efflavit. Hæc tristitia regalis familiæ facta sic perstringit Joan. Sarisberiensis: Nostrorum quoque temporum luctuosius instrumur exemplis ab hujusmodi inquietudine temperare, cum proceres nostros inter venandum veris variisque miraculis indignatio divina percussit, bestialiterque saepe invenerint exitum vite, qui, dum licuit, bestialiter vivebant. Regibus quoque ipsius manus Domini non peperit, et in malitiam eorum condignam et gloriosam exercuit ultionem. Hanc porro forestam Novam Ychene, vel Ychene appellatam fuisset scribunt Simeon Dunelmensis et Brompton. ann. 1100.

Præter novam forestam in Regno Angliæ 68. forestas, præter chaceas 12. et parcos plus minus 781. ut et earum nomina et situs, recenset Spelmannus.

PLENA FORESTA. Jus utendi foresta, et in qualibet illius parte. Regestum Philippi Aug. Hierouallianum fol. 69: Plures sunt, qui debent 2. denar. pro brangio, et habent herbagium in communi foresta, domando pro unaqueque vacca 1. den. Pro fructibus Plena Foresta donat quisque unam gallinam, sive 2. den. nisi possit offidare, quod fructum non habuit.

FORESTE FORESTIS, Vivarium piscium. Charta Childerti Regis pro Abbate S. Germani Parisiensis: Has omnes venationes, que sunt et fieri possunt in traque parte fluminis, sicut nos tenemus, et nostra foresta est, tradimus ad ipsum locum, etc. Charta Caroli C. pro Monasterio S. Dionysii, apud Doubletum pag. 783: Pari etiam voto attribuitur eis Forestam piscationis atque venationis. Alia ejusdem Regis apud eundem pag. 803: Pari etiam modo attribuitur illis in ipsa aqua Forestam piscationis. In alia, pag. 806. Foresta aquatica dicitur. Carolus M. in Capitul. ex triplici lege cap. 18: De Foresta, ut forestarii bene illas defendant, simul custodiant bestias et pisces, etc. Adde Capit. 2. ann. 813. cap. 19. Charta Caroli C. apud Perardum in Burgundicis: Sitam ubi possit saginari porci 900. Forestam piscium in aqua a ponte Divionis castri usque ad Roriacum. Adde Chronicon S. Benigni pag. 412. Charta Zuentiboldi Regis apud Sammartham in Abbat. S. Apri: Concessimus... nostram piscationem scilicet in Foresta nostra super fluvium Morselle in unaqueque hebdomada dies duos, etc. Alia Gaufridi Moldensis Episcopi ann. 1211. in Tabul. Campan: Conquerantur, quod Comitissa volebat facere forestas in aqua de Nongento.

Forestas vero piscium vivaria appellasse videntur nostri, quod majoribus illis silvis adjuncta essent et vivaria Capitulare 2. ann. 813. cap. 19. de cura villicorum: In Forestis mansura regale, et ibi Vivaria cum piscibus, et homines ibi maneant.

FORESTARE, Silvam in forestem convertere, forestæ adscribere, jus forestæ concedere: Forestam noviter instituere, in Capitul. 4. ann. 819. cap. 7. et lib. 4. Capit. cap. 42. 65. Charta Conradi Imp. ann. 1023. in Chronico Episcopi. Mindensium pag. 736: Quendam silvam... Forestari concessimus, et banni nostri districtu circumvallavimus, ea videlicet ratione, ut nemo ulterius in eodem Foresto absque prelibati Episcopi suorumve successorum licentia potestatem habeat venandi, sagittandi, retia aut laqueos ponendi, aut ullo ingenio feras decipiendi, que merito sub jure banni continentur. Alia ejusdem Imperat. ibid.:

Supplicans, quatenus nos quoddam Forestium sui scilicet juris per Imperiales nostri præceptum Forestari faceremus, etc. Forestæ noviter instituta, in Append. 3. Capit. lib. 4. cap. 3: De Forestis, quam Autharius Comes habere vult, ubi ea prius non fuisse dicitur, ut Missi nostri rei veritatem inquirant, etc. [6. Charta Zwentib. reg. ann. 895. tom. 1. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab Hontheim pag. 332. col. 2: Omnem ergo sylvam, que est intra supradictos terminos, per bannum nostrum omnibus prohibemus, et ex ea Forestem facimus, atque inde præscriptum (præceptum) scribi jussimus, ut deinceps ulus hominum in ipsa bestiam capere, quacunque venationis arte, absque possessionis ejus licentia præsumat. 100. Vide Eicchorn. Hist. Jur. Germ. § 190.]

AFFORESTARE, Eadem notione. Charta Forestæ Joannis Regis Angli. apud Matth. Paris: Omnes bosci, qui fuerunt Afforestati per Regem Ricardum fratrem nostrum... statim desafforestentur, nisi fuerint dominici bosci nostri. Adde eundem ann. 1225. pag. 223. et in Additam. pag. 100. et Fletam. lib. 2. cap. 40. § 2. Charta Afforestata, in veteri Inquesta apud Willel. Dugdalis in Antiquit. Warwickensib. pag. 665.

INFORESTARE, Idem quod Afforestare. Matth. Paris ann. 1245: De regie forestæ, vel terre Inforestatæ occupatione.

Forestæ vero creandæ ritum ita describit Spelmannus: Constituuntur regio diplomate viri aliquot graves et prudentes, qui locum forestæ designatum intuentur, iustrant, et terminis manifestis circumscribunt. Perimpto hoc, et in Cancellariæ monumentis (de more) inscripto, Rex præconis voce ipsum locum, seu regniunculam, per totum Comitatum, ubi sita est, forestam edicit, forestæque legibus communitam. Prohibet insuper ut nemo ea turget audacia, quod sine majestatis venæ aliquam illic exerceat venationem, diciturque jam locus Afforestari, et, ut cæteræ forestæ, in omnibus valere. Magistratus deinceps, officiales et ministros cooptat, quorum munera lex ipsa dictat et consuetudo.

INFORESTARE Rex dicitur Baronem cum libera Foresta, cui jus forestæ concedit, in Legib. Forest. Scotiar. cap. 21. § 1.

DEAFFORESTARE, Terras de Foresta jure demere, et in pascua aut culturam redigere. Charta Edwardi I. Regis Angli. tom. 1. Monastici Angli. pag. 389: Concedimus etiam... quod omnes terræ et tenementa sua, et hominum ac tenentium suorum in maneriis et locis predictis, tam in bosco, quam in plano existentia, sint Deafforestata extra omnem potestatem Forestariorum Viridariorum, Regardatorum, Agitatorum, et omnium aliorum Ballivarum et ministrorum forestæ nostræ, et quod possint de bosco suis, de maneriis predictis pro voluntate sua... commodum suum facere, et boscos illos assartare, et in culturam redigere. Charta alia tom. 2. pag. 173: Totam hayam nostram de Longewath... quam nobis et successoribus nostris per cartam suam Deafforestavit, etc. Alia Henrici III. Regis tom. 3. pag. 125: Ita quod brullis predictis cum laudis, pratis, et omnibus suis pertinentiis, tam in bosco, quam in plano Deafforestentur, et quieti sint in perpetuum de regardo, vasto, venatione, et de omnibus, que ad forestam vel forestarios, vel eorum ministros pertinent, quos quidem brullos predictus Episcopus et successores sui assartare, excolere, et fossato sive hata claudere poterunt, etc. Charta

apud Th. Blount in Nomolex. Anglie: *Sciatis non omnino Deafforestasse forestam et forestarios pertinent. Quare volumus et firmiter precipimus quod predicta foresta et homines in illa manentes et heredes eorum sint Deafforestati in perpetuum.* [Willelmus Mallesbur. ann. 1300: *Item postulaverunt, ut Deafforestationes, pro quibus angustiabantur omnes divites plebis, a Rege scriptis concessas, sed hactenus opere non completas, remota ulteriori dilatione fieri juberet decretas.* Vide Gul. Prymneum in Libertat. Angl. tom. 3. pag. 1142. [et *Disafforestare*]

REAFFORESTARE, Forestam vastatam et in novata conversam rursus ad forestam redigere. Exstant apud Goldastum tom. 1. Constit. Imperat. pag. 318. 320. Diplomata aliquot Henrici VII. Imp. ann. 1300. et 1310. quibus facultatem concedit, silvam in agros redactam, in arborea et in silvam, sicut solebat esse primitus, redigendi.

FORESTAGIUM, Jus utendi foresta. [20] *Jus Forestense*, in chart. ann. 1017. Alsac. Diplom. num. 189. *Jus Forestae*, in alia ann. 1186. ibid. num. 360.] vel ipsa praestatio pro jure utendi foresta, seu in ea capiendi rationabile estoverium, ut aiunt Practici, atque in his Bracton. lib. 1. de Assisa nova dissaisinae cap. 41. et tit. de actione dotis cap. 18. scribitur ad edificandum, arandum, claudendum, etc. Uguccio: *Lucar, pecunia vel pretium ex loco collectum, quod vulgo dicitur Silvaticum, id est Forestage, Gallice Catholicon parvum: Lucar, Fourstage.* Tabularium S. Dionysii de Capella diocesis Bituric. Ch. 135: *Reddant Monachi de unoquoque furno quam eminam avena de Forestagio, quamdiu acceperint silvas ad opus furnorum.* Charta Guillelmi Regis Sicil. ann. 1173 apud Ughellum in Archiep. Beneventan: *Concedimus etiam in dicto Monasterio cedua lignorum absque ulis Forestagis, etc.* [Charta ann. 1114 tom. 2. Gall. Christ. Inter Instr. col. 212: *Ego Bernardus del Burg, et ego Geraldus, forestarii predicti memoris donamus et concedimus Deo et B. Mariae et Magistro Gerardo de Salis ejusque successoribus in perpetuum elemosinam Forestagium et omne aliud ex integro, quod habebamus vel recuperare poteramus in nemore quod Deloniam vocatur.* Inquisitio de juribus Dauphin. in loco Visiliae tom. 1. Hist. Dauphin. pag. 122: *Item pro Forestage seu nemore Visiliae capiebat Sescalcus quod Visiliae pro qualibet bestia quae ubi ad unum denarium in Nativitate Domini, et pro quolibet homine ad ducentia ligna unum obolum, exceptis hiis qui nemus habebant Item habebat Sescalcus in Forestage Sescalcia in Nativitate Domini pro qualibet bestia 1. den. pro stagalis parva bovum 1. den.] Charta Alenore Regine Angl. apud Bosham pag. 588: *Habebant in eis (nemoribus) Forestagium et pasnagium, et cetera omnia, quae antecessores eorum, habebant temporibus Comitum Pictavensium, it. quod neque vendant, neque donant ut.* Charta Idae Comitissae Bononiensis in Tabul. S. Judoici: *Eidem Ecclesiae Forestagium condonavi et reddidi de terra B. Judoici inter Cantiam et Asteiam adjacentem, sive sit de ejus feodo, sive de jure possessore.* Regestum Castri Lidi in Andibus fol. 50: *De nemoribus Militum et feudatum de foresta ipsi habent exempla sua, tali conditione, ut ipsi non poterunt exemplare, nec vendere, nec dare omne Forestagium. De foresta, sive sit de dono,**

sive sit de dolo, sive de raba, sive de mereno vinearum, dominus de Lopelando habet totum Forestagium, scilicet de 12. den. 1. den. Charta Joannis Comitis Augi: *Do predictae Ecclesiae (S. Michaelis de ulteriori portu) avenam et frumentum de Vertico, quae pertinet ad Forestagium, etc.* Ubi

FORESTAGIUM videtur usurpari pro alia quavis praestatione. Charta Occitanica ann. 1312. ex 48. Regesto Tabularii Regii num. 29: *Nec non et medietas quietae et Forestagii valebant, etc.* Ut in Constitut. Sicil. lib. 1. tit. 59. § 2: *Doanas, Forestagia, plateatica, pasvagia, etc.* Charta Herberti Vicecomitis Thoarcensis ann. 1089. apud Sammarth. in Abbat. S. Florentii Salmar. : *Castrum de Nois, Forestagium, pasnaticum, vendam atque pedagium hominum S. Nicolai, etc.* Charta ann. 1217. in Regesto Comit. Tolosae: *Terras cultas et incultas, boscos et bartas, prata et pascia, tallinos et expletivos, venationes et Forestagia, quercos, etc.* [Testamentum Guillelmi de Marolio ann. 1230. ex Archivo Cameracensi: *Et pro eadem describenda dedit viginti octo arpenta terre suae apud Meriacum, et circiter quatuor libratas percipiendas in Forestagio et piscatione quadam quam habebam apud Meriacum in Materna. Tabularium Veteris Villae: Praediti Milites in illa terra habere se Forestagium dicebant. Sed Johannes Dolens Johanni filio Gualterii de Laugan magistro forestario suo dona 12. den. Andegar. singulis annis reddendos de mangerio suo de Tavel in exambio hujus Forestagii. Insuper dimisit ei scipsum et scutellas quae ipsi reddebant annuatim de Forestagio suo de Tannat ad curiam suam tenendam in die Nativitatis Domini et Resurrectionis.* Monastio. Anglie. tom. 1. pag. 600: *Dona 3. 3 forgas... liberis et absolutis et quietis, et omne ferrum, quod in eis fabricatur, ab omni teloneo, et Forestagio, et passagio, et ab omni genere consuetudinum.* In veteri Charta vernacula mentio fit du Forestage, qui se leve a cause du four bananal.

Charta ann. 1214. ex Chartul. S. Aviti Aureli: *Consuetudinem quandam, quae Forestagium appellatur, annis singulis persolvebant Pithuense capitulum reclamant, etc.* Forestage, eadem acceptione, in Ch. ann. 1300. ex Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 317. r. col. 1: *Les champs des terres et des fins, et les jarbes des Forestages de la ville, prairie, dix livres Parisis. Derechef les tourteaux de Noel du Forestage, cinc sol.* Pontinae pag. 191: *Laquelle reterance, est appellee cheirage, Forestage ou herbage, pasturaige ou passage des bois de Contest.* Alia ann. 1411 in Reg. 168. Chartoph. reg. ch. 65: *Pour droit de Forestage a cause de l'usage qu'ils ont en tous les bois d'usage... un pain de deux deniers et un denier Parisis.*

Ex his omnibus facile colligitur Forestagium praesertim usurpatum fuisse pro Telonio seu pensatione, quae in forestis exigebatur a forestariis, pro plaustri et equis colonorum, aliorumque, qui per sua foresta baillivas, seu limites, onera portabant: ita ut idem sit quod Cheminagium. Id iterum firmare licet ex Charta Edwardi I. Reg. Anglie apud Blount in Nomolex. Anglie: *Et sint quieti de theloneo et passagio, et de Forestagio, et theloneo aquarum et viarum forestam meam contingentium.*

Quibus vero Forestagium seu jus utendi foresta competeat, his non modo

licitum erat ligna ad usus suos caedere, sed et pecus suam in foresta pascedum ducere poterant. Jus autem Forestagii personale est, non reale, ut definitum fuit in Camera Comput. Belli-joci ann. 1118. adeo ut destructa domo Juri Forestagii obnoxia, jus quoque illud simul exstinguatur. Verum si alia domus edificetur, earumque possessores eo jure uti voluerint, integrum debent Forestagii praestationem: sed si duae domus, vel, ut aiunt, duo foci conjungantur, tunc, licet eodem jure utantur, unicum tamen debetur Forestagium.

Forestaige, eodem sensu, in Reg. 13. Corb. sign. Habacuc ad ann. 1510. fol. 26: *Pour le Forestaige des bos de Guisy et Oresmeaulx... A esté ordonne que Pierre Moillys... sera commis forestier et garde des bos d'Oresmeaulx.*

FORESTAGIUM, Officium forestarii. Liber niger Scaccarii pag. 215: *Et ego ipse custodio Forestagium Regis de feodo meo, et debeo ire cum corpore Regis in servicio suo paratus equis et armis, cornu meo in collo meo pendente.*

FORESTARIA, vel FORESTARIUM, Idem quod Forestagium. [Charta Balduini Comitis Flandriae ann. 1197. apud Miræum tom. 1. Diplom. Belgic. pag. 722: *Ego vero illam memoris quartam partem in manus meas libere resignavi, tanquam meam propriam ab omni advocacione et villicacione et Forestaria, et quorunlibet hominum incisione liberam et emancipatam, sicut dictae Ecclesiae S. Dionysii in elemosinam... libere et legitime donavi.* Vita S. Henrici Imper. tom. 3. Julij pag. 759: *Contulimus ad supradictam Sedem Episcopalem villas cum omnibus pertinentiis videlicet cum pratis, pascuis, carpis, forestis, Forestariis, cellariis, censibus, aquis, etc.* Chartul. Capituli Ambian: *Sciendum etiam quod in parte decime Forestarii habeit Canonici duos modios, unum frumenti et alium siliginis.* Charta ann. 1264. apud Augustinum du Pas in Stemmat. Armoric: *Asserbat habere debere in plessea et laeya, et aliis nemoribus usuagium suum, tam ratione forestariae seu forestarii, quod idem Guillelmus habebat in foresta et nemoribus nobilitati Petri Tornemine, quam pro ratione successiois Gaufridi dicti Harsard, patris videlicet, ad portandum de lignis ad sua aedificia construenda et reparanda, et ad pascedum porcos suos ceteraque animalia sua in eisdem plessea et laeya.*

Charta S. Ludov. ann. 1218. Inter Instr. tom. 8. Gall. Christ. col. 523: *Precipio quod defectus dictorum duodecim modiorum, in Forestaria mea de Brudo, singulis annis in festo beati Michaelis, per manus forestariorum meorum dictis montibus persolvatur. Et volo et precipio quod quicumque dictam Forestariam tenuerit, etc.*

FORESTERIA, Eadem notione. Charta praeposit. Compend ann. 1186. in Reg. 31. bis Chartoph. r. 2. part. 1. fol. 11. r. col. 2: *Concedimus iterum Foresterias Compendii et Giroldi meonitii propter ducentas et sexaginta libras cere, et totidem gallinas nobis annuatim reddendas. Foresterie, eodem intellectu, unde Frostier, qui ejusmodi praestationem debet, in Charta Frider. ducis Lothar. ann. 1255. ex Chartul. eod. Romarie. ch. 33: *Nous avons au vaul de Champ trente deux Frostiers restorables et douze paschours restorables, ou nuls ne preat rien mayques nous... Ou ban d'Arches avons nous nostre Frosterie, que puet croistre et descroistre.* In alia ann. 1255. ibid. Fourstiers, pro Frostiers.*

FORESTARIA, Præpositura, seu *Balia*, ita appellata in Monasteriis et Ecclesiis Canonicorum, apud Innocent. III. PP. lib. 18. Epist. 55. cui forte forestarum incumbat cura, aut adventitium extraneorum, quos *Forestarios* nuncupabant.

• Bulla Joan. XXIII. PP. qua Phil. regi concedit annalia benef. eccl. ex Reg. A. Cam. Comput. Paris. fol. 100 r: *Declaramus ut concessum tibi hujusmodi privilegium nullatenus extendatur ad... prioratus, superioratus, claustrales, Forestarias, cellarias, infirmarias, etc.*

† FORESTARIA CAMERA, apud Franciscanos, præsertim Capucinos, domus accommodata excipiendis fratribus hospitibus, quos *Forestarios* vocant. *Tegula percussit, cum frater Forestarius recens advenit.* Necrologium Franciscanorum Silvanect.: *Dedit isti Conventui 80. francos pro reparacione loci tam refectorii... quam Camere Forestarie contiguae.*

• FORESTARIA CUSTODIA, Officium forestarii. Charta Guill. de Castro-novo ann. 1202. in Reg. forest. comitat. Alencon. etc. ex Cam. Comput. Paris. fol. 65. r: *Concessi in foresta de Guernolle Forestariam custodiam et clientellam in feodo.*

FORESTALE, Idem quod *Forestagium*. Arestum Paris. 11. April. 1319: *Quod essent ab antiquo in possessione vel quasi quæta et pacifica sciendi, capiendi, et portandi ligna pro usu calefacii, et edificiorum dicti Monasterii, necnon dandi et vendendi ea cuiuscunque pro libito suo voluntatis, ac ibidem vendendi, ac fera animalia capiendi soli et in solidum et de feris animalibus ibidem caput et pedes et alia usagia consueta a venatoribus habendi et levandi, et etiam forestandi ibidem, et forestarios habendi et tenendi, et Forestale levandi et exigendi a quibuscunque personis ligna capiendis, seu animalia sua immittentibus in quadam parte memoris, etc.*

FORESTARIUS, qui *Forestas* seu silvas curat, servat: *Forestier*, [vel *Sergent de bois*], in Consuet. [Meldensi art. 177. Lingon. art. 8.] Montensi cap. 58. Senon. art. 154. Victriac. art. 120. Ducatus Burgund. art. 7. Comitatus Burg. art. 58. Nivernensi tit. 17. art. 13. 14. et Britannicæ art. 230. 402. Charta Pipini Reg. a Francia pro Monast. S. Dionysii, apud Doubletum pag. 699. *Necnon et diversa feraminum genera, seu et Forestarios cum ipsorum manibus in ipsa foreste per diversa loca commanentes.* [Tabularium Savigniac. *Radulfus Filgeriarum Dominus concessi Monachis Savigniaci elemosinam quam dedit eis Conanus Dux Britonum in foresta Redonensi, et tanquam primus et princeps Forestariorum eandem donationem confirmavi.* Vide paulo inferior. *Protoforestarius.*] Adde Capitulare de villis cap. 10. *Custos silvarum*, apud Gregorium Turon. lib. 10. cap. 10. et in Legibus Wisig. lib. 8. tit. 5. § 1. *Le Roman de Girard de Vienne MS.*:

Tant que il vindrent un pou sans l'esclairer
A la maison Bernard le Forestier:
Iceli devoit le boschage galler.

† FORESTARIUS NUNCIUS, Instrum. ann. 1350. apud D. de Lauriere tom. 2. Ordin. Reg. pag. 479. *Item, quod dicti Consules possint auro quolibet, seu quovis, creare unum Nuncium Forestarium, seu Bannerium, qui habeat jurare in manibus ditorum Consulium, de bene et fideliter habendo in regimine dicti banni, seu Forestarii, qui etiam executiones ad instantiam et requestam ditorum Consu-*

lum faciat, et compellendo ad solvendum talliam, seu tallias indicatas, seu indicandas compellat, et forestas, devessias, seu nemora dicta Universitatis defendat et custodiat. Vide *Bannerius* in *Bannum* 1. • EQUITATOR IN FORESTA, in Abbrev. Rotul. tom. 1. pag. 48. Edw. III. Heref. rot. 81.

FORESTARIUS REGII, qui *Custodes regii saltus* dicuntur, apud Flodoardum lib. 1. Hist. Rem. cap. 20. *Custodes saltuum villarumque regiarum*, in Chron. Fontan. cap. 1. Maurontus in Vita S. Richardi cap. 12. appellatur *Silvarum regiarum procurator*: in Chronico Harlaci lib. 1. cap. 19: *Silvarum ad Regem pertinentium dispositor et custos*; *Regius Forestarius*, apud Almonium lib. 5. cap. 47. et *Ermentarium* in Vita S. Philiberti cap. 16. [Capitulare de villis cap. 10: *Ut majores nostri, et Forestarii, polidrarum, cellularum, decani, telonarii et ceteri ministeriales ea faciant, et cogales donent de manibus eorum; pro rianuopera vero, etc.*]

FORESTARIUS DE FEODO, qui *forestariam* feudalem possidet, in Monastico Anglic. tom. 2. pag. 380. in Addit. ad Matth. Paris pag. 100. 191. et in Fleta lib. 2. cap. 41. ubi opponitur *Forestarius, de non feodo.* *Forestarius capitalis de feodo* ibid. cui subsunt *Forestarii de feode*. Regestum Ludovici Ducis Andegav. fol. 99: *Juhei d'Avaugour Chevalier est homme lige du duc d'Anjou à cause d'une Forestarie Faies sise en la forest de Malenne.* *Forestariorum* vero feudatorum munus hisce exequitur Charta Arnaldi de Hispania Domicelli ann. 1273. in Regesto homagiorum Ducatus Aquitanie, pag. 6: *Item dicit et recognovit se tenere in feodum a dicto domino villam et homines de Botujas cum pertinentiis, et Custodiam saltuum, quos saltus dicit quod debet custodire pro dicto Domino Rege: et si invenerit aliquem venantem, qui non debeat venari pro natura sua, scilicet quod sit nobilis, aut jure suo debeat venari, debet ipsum capere, et habere equitaturam suam, si quam habet, et carnes, et debet personam reddere in castro Burdegal. et si habeat venationem, primum quarterium debet portare Constabulario, et de gagio tertiam partem.* Charta Joanne Regine Castellæ et Comitissæ Pontivi ann. 1255. ex Tabulario S. Vulfranni Abbativill. pag. 20: *Voluntus etiam, quod Custodes forestarum nostrarum, quicunque sint, teneantur erga Capitulum juramento prestito apud Cresciacum, quod nemus prædictum Decani et Canonicorum fideliter observabunt, ita quod de omnibus forestis et emendis in dicto nemore eventibus... medietatem percipient, sub juramento custodum nemoris sibi super hoc prestito.* In ejusmodi *Forestariorum* abusus pluribus invenitur Petrus Blesensis Epist. 95.

FORESTERII, [Chron. Domin. de Gravina apud Murator. tom. 12. col. 658: *Partis mihi, quia sum de sancta Juliana et Forasterius defensalis dominus Ducissæ.*] Vide *Constitutiones Siculas* lib. 8. tit. 88. § 1.

• FORESTERIUS MAGISTER, qui *forestas* curat, Gall. *Maître des eaux et forêts*. Constit. MSS. Caroli reg. Sicil.: *Officiales omnes debent jurare, scilicet justitiarum secreti, magistri Forasterii, magistri massarii, etc.*

• FORESTARIUS, Agrorum custos, Gall. *Messier*. Charta Phil. II. reg. Rom. ann. 1288. tom. 2. Hist. Leod. pag. 389: *Si quis civium terram extra civitatem aliqui in episcopatu tenet, non potest cogi*

ut fiat tibi villicus, sive Forasterius. Vide infra *Forestus*.

† FORESTERIUS, Custos hortorum, vinearum, etc. Gall. *Messier*. Statuta villæ Montis-olivi Diocesis Carcasson. ann. 1281. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 968: *Item, quod Consules... potestatem habeant custodes villæ et Forasterios hortorum, vinearum, agrorum, et aliarum possessionum instituendi.*

† FORISTARIUS, Codex MS. Irminonis Abb. Sangerm. fol. 26. col. 2: *Martinus colonus S. Germani habet secum infantem 11... et est Foristarius de silvis et vineis dominicis.* [• Brev. 6. sect. 58.]

† FORSTARIUS, Charta Udonis Episc. Tullens. Inter Probat. Hist. Tullens. pag. 80: *Forstarios et custodes ex antiquo possidet in vineis supradicti loci.* Codex MS. Irminonis Abb. Sangerm. fol. 73: *Cum ministerialibus duobus, id est, Forstario et decano qui retinent pro se col. 1. et denar. III.* [• Brev. 13. sect. 99.]

FORESTARIUS ad custodiendos campos, in Charta Chrodegangi Episcopi Metensis ann. 785. apud Meurissium pag. 160.

PROTOFORESTARIUS, Dignitas in Anglia, quæ hodie exolevit. Is res forestas procurabat, cognoscebat de causis ad forestam pertinentibus magna cum auctoritate, et a forestariis aliis rationum exigebat. Idem *Justitarius de foresta*, dicitur Matthæo Westmonasteriensi ann. 1252. et Rogero Hovedeno pag. 784. Erant autem duo simul, quorum hic Cis-Trentanis, ille ultra Trentam constitutus forestis præfectus erat. *Protoforestarios* Angliæ aliquot recensent Scriptores.

HUGONEM DE NEVILLA, seu de *Novavilla*, Matthæus Westmonast. ann. 1211. et Matth. Paris. ann. 1244. Rog. Hoved. pag. 784.

JOANNEM BISET, qui obiit ann. 1242. idem Westmon. pag. 1242.

JOANNEM DE NOVA-VILLA, Hugonis filium sub Henrico III. qui obiit ann. 1248. idem Westmonast. et Parisius.

GALERIDUM DE LANGLEA, a fluvio Trenta usque ad regnum Scotiæ; et ROBERTUM PASLEWE, seu *Passelero*, in partibus australibus Angliæ, usque ad eundem fluvium Trenta, quibus successores dati ann. 1253.

ERNOLDUS DE BOSCO Miles, loco Roberti, qui obiit ann. 1255. et

JOANNES DE LEXINGTON Miles, loco Galfridi Matth. Westmon. pag. 361. 358. 360. Matth. Paris pag. 606.

Exolevit postea *Protoforestariorum* nomen, qui *Justitarii forestarum*, et *Itinerantes* nunc dicti sunt, quorum alter Cis-Trentanis, alter Ultra-Trentanis forestis præfectus est. Rogerus Hovedenus de Henrico II. Rege Angl. pag. 624: *Eodem anno obiit Thomas filius Bernardi qui post decessum Alani de Neovilla constitutus erat summus Justitarius omnium Forestarum Angliæ a domino Rege: quo defuncto Dominus Rex divisit forestas suas Angliæ in diversas partes, et unicuique partium præfecit quatuor Justitarios, videlicet duos Clericos, et duos Milites, et 2. servientes de domo et familia ipsius custodes venationis et viridit super omnes alios forestarios tam Regis, quam Militum et Baronum, et misit eos placitare placita forestarum secundum scriptam artem forestarum.* Idem pag. 784: *Per Hugonem de Nevilla summum Justitiarium omnium Forestarum Regis in Angliæ. Meminit idem Justitiariorum Forestarum itinerantium.*

• FORESTÆL, FORESTALLUM, Vide *Forestel*.

† **FORESTANUS**, Suburbanus, Italiae *Forese*, nostris *Forain*. Bartholomæus Scriba lib. 6. Annal. Genuens. ad ann. 1589. apud Murator. tom. 6. col. 481: Tandem dictus Fulco et Januenses qui secum erant, prevaluerunt in bello, et destruxerunt turrem S. Anselmi, et domos et receptacula Forestanorum Vintimilii, et eorum terras destruxerunt et devastarunt. Vide *Foresterius*.

1. **FORESTARE**, Proscribere, bannire. Conventio inter Carolum I. Comitem Andegav. et Provincias et Arelatenses ann. 1251. art. 15: Dominus Comes seu ejus Curia non possit gravare aliquem Arelatensem, vel damnum inferre in personis vel rebus, etiamsi Forestati fuerint, sive banniti, etc. [Ogerius lib. 4. Annal. Genuens. ad ann. 1215. apud Murator. tom. 6. col. 409: In eodem quippe Consulatui Guido Prolexinus et Carbonus Anselmi Malocelli in Bisamne insultum fecerunt in Herodem de Mari: quare Consules ipsos Forastarunt in publico parlamento. Et Bartholomæus Scriba lib. 6. Annal. Genuens. ad ann. 1230. ibidem col. 468: Postea eodem anno x. Decembri Sorlonus Piper et Sizo frater ejus ambo vulnerati fuerunt graviter, et inde culpatus fuit Henricus Embonus... et propterea Forestatus fuit et in bannum positus. Occurrit præterea in Statutis Massil. lib. 5. cap. 6.]

† 2. **FORESTARE**, Silvam in Forestam convertere, etc. Vide in *Foresta*.

• **FORESTARE SE**, Abcedere, foras abire, Gall. *Se retirer*. Stat. Montis-reg. pag. 172: Statutum est quod si aliquis de dicta civitate Montis-regalis vel jurisdictione, pro aliqua offensa se Forestaverit, etc.

† 1. **FORESTARIA**, FORESTARIIUM, FORESTARIIUS, etc. Vide in *Foresta*.

† 2. **FORESTARIA**, vel FORESTERIA. Sic homines suburbii et districtus seu territorii allucijus urbis appellatur, quia foras seu extra urbem sunt. in Chr. Parm. ad ann. 1361. apud Murat. tom. 9. col. 842: Pars illorum de Soavis et aliorum extrinsecorum civitatis Pergami, et D. Galeas filius D. Naphæi Vicaromitis Mediolani cum tota Forestaria sua tam militum quam pedum per sortiam, armata manu... intraverunt Pergamum, et ipsam civitatem ceperunt. Ibidem col. 851: Et tota Forestaria civitatis Parmæ equitavit incontinenti Placentiam in succursum dicti D. Alberti Scoti. Vide *Foresterius*.

• **FORESTARII** appellati primi Flandriæ principes. De quibus vide Vredium et Buzelin. tom. 8. Gallo-Fland. cap. 2. pag. 458.

• **FORESTATIA**, Præstatio pro jure utendi foresta. Charta Scebrandi episc. Lemovic. ex museo D. de Clairambault: Terras et homines de Forges ab omni exactione... aboluebant... in blado et denariis, et omni rerum servitio, præter lo Forestatiam, et viginti solidos.

† **FORESTATIO**, Bannitio, proscriptio. Bartholomæus Scriba lib. 6. Annal. Genuens. ad ann. 1250. apud Murator. tom. 6. col. 528: Et annuus petitioni ipsorum una cum potestate Janus restituit in integrum omnes forestatos Janus et districtus omnibus Forestationibus et bannis. [Stat. crimin. Saonæ cap. 87. pag. 78: Sententia ipsa contra eum lata damni, Forestationis seu condemnationis, etc. (Vide *Forestare* 1.)

• **FORESTATURA**, Annona lignaria, Gall. *Chauffage*. Charta Conradi III. Imper. ann. 1141. in Chartul. Romaric. ch. 10: De medietate Forestaturæ, quæ ad

usus sanctimonialium pertinet, nec decima, nec aliqua pars, nec servitium ab aliquo subripiatur.

• **FORESTEA**, pro *Foresta*, in Homag. ann. 1344. ex schedis Pr. a Sancto-Vincento.

FORESTEL, FORSTEL, FORSTAL, Crimini in via perpetrati reus, viæ obstructio, itineris interceptio, a Saxonico *fore*, quod est præ, vel ante, seu fare, via, et *stala*, statio, septimo: [Thorio a *Fore*, ante, et *stellan*, salire, Assultus,] cujus quidem delicti cognitio ad solum Regem spectat, ut est in Legibus Henrici I. Regis Angl. cap. 10. 12. 35. 59. Eadem Leges Henrici cap. 80: Si in via regia sit assultus super aliquem, Forestel est. Infra: Forestel est, si quis ex transverso incurrat, vel in viam expectet, et assaliat inimicum suum. Si post cum expectet, vel evocet, ut illarevertatur, in eum non est Forestel. Foristallis transgressio. videtur id delictum appellari in Curia 4. Burgor. Scotie § 2. apud Ske-neum pag. 153. At Spelmanus Foristallis pro rescussa avertorum usurpari ait in Statuto Walliæ anno 12. Edw. I. [In MS. Cod. Ecclesiæ Roffensis ad calcem, apud H. Wanlejum de Antiq. litter. Septentr. *Forsthal*, id est, Resistere, avertis captis, pro natio.] Vide *Foristallum* et alio sensu *Foristallare*. Variæ autem hæc vox scribitur:

FORESTAL, in Legibus Henrici I. cap. 10. et in Monast. Angl. tom. 2. pag. 827.

FORESTÆL, in Iisdem Legibus cap. 35.

FORESTAL, ibidem cap. 12.

FORSTAL, et **FORSTALLE**, ibidem cap. 59. extremo.

FORESTALLUM, Cognitio ac jurisdictio de Forestali crimine, quæ alicui conceditur, in Monastico Anglic. tom. 2. pag. 110. 112. 183. et tom. 3. pag. 4.

• **FORESTELLA**, diminit. a *Foresta*, Parva Silva. Charta Bianchæ comit. Trec. ann. 1299. in Chartul. Arremar. ch. 174: Forestella illa, quæ Guranna vocatur, abbati Arremarensi et priori de Pargis extra partem meam et successorum meorum comitum Campaniæ libera remanebit. Alia ejusd. ann. 1217. in Chartul. Campan. ex Cam. Comput. Paris. Vendimus duas Forestellas nostras, sitas desuper Columbarium, unumquodque arpentum in pretio Lx. solidorum ad arpentum de Columbario.

FORESTERE, Multæ, seu emendæ, quæ ex forestis male habitis emergunt. Vide in *Foresta*.

1. **FORESTERIA**, Jus, albanatus, nostris, *Droit d'aubaine*, quod dominis in bonis advenarum competit. Italis *Forestari* sunt advenæ. Charta Gullielmi Regis Siciliæ ann. 1179. apud Ughellum tom. 7. pag. 704: De placita autem, *Forestaria*, et bando, sit ita ipsa Ecclesia libera... sicut est, et in qua manet Ecclesia predicti Episcopi. Infra: Donamus et concedimus perpetuo dictæ Ecclesiæ totam Forestariam hominum ipsius Ecclesiæ, quam de eis habere debemus. Concedimus citam ipsi Ecclesiæ, ut nullus bajulorum seu forestariorum nostrorum vel heredum aut successorum nostrorum de hominibus Ecclesiæ pro aliquibus distringendis vel molestandis, se nullatenus intromittat. Adde pag. 715. Vide *Estrajeris*.

† 2. **FORESTERIA**. Vide *Forestaria* 2.

• 3. **FORESTERIA**, Præstatio pro jure utendi foresta. Vide supra in *Foresta*.

† 1. **FORESTERIUS**, Custos forestæ. Vide *Foresta*.

† 2. **FORESTERIUS**, Suburbanus. Quod etiam dicitur de eo omni quod extra

urbem est, modo tamen in territorio ejus sit. Chron. Parmense ad ann. 1268. apud Murat. tom. 9. col. 783: Dominus Conradus de Monte-magno de Pistorio, datus a D. Rege Carolo, fuit capitaneus *Foresterius* civitatis Parmæ. Ibidem ad ann. 1271. col. 785: Et per commune Parmæ solvebatur ducentibus blavum *Foresteriam* in Parma ad vendendum XII. imperiales de stara frumenti. Ibidem ad ann. 1292. col. 823: Romani præliati fuerunt simul de mense Februarii, et spoliaverunt Ecclesias et loca religiosa et *Foresterios*. Ibidem ad ann. 1307. col. 864: Potestas vero Parmæ cum militia civium et *Foresteriorum* communis Parmæ equitaverunt eundo in succursum communis Placentiæ. Interdum tamen pro quovis extero sumitur: *Foresterii* et *extraneæ personæ*, in Charta ann. 1403. ex Archivo S. Victoris Massil. Vide *Forestanus*.

• 3. **FORESTERIUS**, Extraneus, peregrinus, Ital. *Forestiere*. Charta ann. 1389. apud Lamium in Delic. erudit. inter not. ad Hodæpor. Charit. et Hippoph. pag. 476: Ipsa ligna exportantur extra territorium ditorum communium ad partes extrinsecas et *Foresterias*. Stat. Mantuæ lib. 1. cap. 65. ex Cod. reg. 4620: Ordinamus quod nulla persona magna vel parva, terreria vel *Foresteria*, cujuscumque sit conditionis, audeat, etc.

• **FORESTEUS**, *Forestæ* custos. Reg. forest. de Broton. ex Cod. reg. 4638: Et si volunt, possint custodire suas bestias de herbagiis forestæ; in suis frecis vel in suis gardinis nichil debent jure donare *Foresteis*.

• **FORESTIA**, ut *Forestagium*, Jus utendi foresta. Reg. forest. comitat. Alencon. etc. in Cam. Comput. Paris. fol. 55. r. ex Charta Thomæ comit. Pertic. ann. 1214: Ad universorum notitiam volumus pervenire nos dedisse et concessisse pro suo servicio Gervasio Calabre et heredibus suis *Forestiam* forestæ de Belumo, cum omnibus pertinentiis suis: quæ pertinentiæ sunt tales, quod dictus Gervasius et ejus heredes possunt capere viride nemus ad faciendum sua habergamenta, et mortuum nemus ad calefaciendum, et pasturam suis pecudibus et porcis; arbores vero, quæ ceciderint in foresta predicta, usque ad quinquarium numerum percipient. Sed nihil impedit quominus de custodia forestæ seu Gruaria intelligas. Vide supra in *Foresta* et *Gruarius* 1.

FORESTOLIUM, Aimericus de Peyrato Abbas Moissiacensis in Vita Caroli Magni in Cod. MS. 1343. Bibl. Regiæ fol. 83: Demum cantores artis musicæ peritissimi in Forestolio librum expleta Offrenda tenentes apertum, prædici... melodia hanc sequentiam cecinerunt melodisenter in memoriam et laudem defuncti Ubi Ipsemet Glossator. *Forestolium* vero est, in quo cantant in choro Clerici seu Religiosi, quod Pulpitum appellatur. Ambonem autem dicimus locum, in quo prædicatur, etc. Forte quasi *Foris stallum*, quod a stallis discedant ad analogium cantaturi. Vide *Forastollum* [et *Faldistorium*].

† **FORESTUM**, pro *Forestactum*, delictum, crimen. Charta ann. 1240. ex Archivo Capituli Audomar. Præterea retinet sibi malum quod fit in præsentia sua. Item retinet sibi *Forestum* dunarum et forterinarum. Item retinet sibi rapinam mortui, id est, *troof*. Alia notione sumitur in *Foresta*.

• **FORESTUS**, Agrorum custos, Gall. *Messier*, a cujus officio immunem esse, privilegio reputabatur. Charta ann. 1178. in Suppl. ad Miræum pag. 671.

col. 2: *Et sciendum quod pars illa (alodii) que fratribus predictis data est, nec villicum nec Forestum habebat ullum.* Vide supra *Forestarius in Foresta*.

° **FORETANUS**, Extraneus, qui foras urbem habitat. Stat. Pistor. ann. 1107. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. ævi col. 546. art. 60: *Statuimus, ut potestas non reddat parabolam alicui Foratano, qui in eum non jurabit habitare Pistorium, ut semper sicut juravit non habitare in civitate Pistoriensi, de habituro nullam parabolam alicui ex Foretanis reddat.* Vide supra *Forataneus*.

° **FORTERETIA**, pro *Forteretta*, ut videtur. Munitionis, arx, castrum, Gall. *Forteresse*. Charta Rob. comit. Attrebat. ann. 1248. tom. 4. Ordin. reg. Franc. pag. 256: *Voluimus quod in novaghitada, cellarius et pratellis possitis facere edificia ad utilitatem ville sive Forteretiæ.* Vide *Forteritia*.

° **FORETHOT-FELONIE**. Statuta Roberti II. Regis Scotiæ cap. 8. § 1. cap. 4. § 2: *Ad faciendum cognosci per assisam, an homicidium fuit perpetratum per murther, seu per Forethot-felonie* [° Houard utroque capite habet *Forethochi*, hodie scribunt *Forethought*, Gall. *Prémédité*, consulto factum, crimen voluntatis. Opponitur in Statutis laudat. Robert. II. homicidium ex calore iracundiæ, videlicet *Chaudmellé*.]

° **FORETUM**, Terebellum, Gall. *Foret*. Lit. remiss. ann. 1365. in Reg. 98. Chartoph. reg. ch. 347: *Qui supplicans in manu sua tenebat a casu quodam Foretum, Gallice Barrois, etc. Abarros dici videtur, in aliis ann. 1416. ex Reg. 189. ch. 391: Plusieurs ferremens, que Ten dit blanche euvre, oustils: et habillemens servans, necessaires et convenables ou mestier de tonnelier, comme sont sies, Abarros et plusieurs autres pieces d'autres blanche euvre.*

° **FORFACES**. Charta ann. 1204. de Interceptionibus Clericorum adversus Do. Regis jurisdictionem, in nupera Conciliorum Rotomag. Ecclesiæ Edit. Clerici non possunt excommunicare de jure propter forfactum, servientis sui, neque interdiciere terram ejus, priusquam Dominus super hoc fuerit requisitus, vel Ballivus si Dominus sit *Forfaces*. Ubi Editor hæc vocem pro Domino accipi putat, cui Jus forfacturæ competit, quod vix credam. Puto legendum *Forfactus*.

° **FORFACTUM**, Per forfactum et sine forfacto. Formula usitata in sacramentis præstandis, id est, per fas et nefas. Juram. an. circ. 965. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 140: *Ipsa Froterius in contra ipso Isarno, et per Forfactum et sine Forfacto, si comprobare non potuerit ipse Froterius ipso Isarno quod habeat ingenium, etc.* Vide in *Forisfacere* 1.

° **FORFANG**, **FORFENG**, **FOREFENG**, et **FORFENGEN**, voces ejusdem originis et notiones a Saxonico *forefang*, vel *forefeng*, vocabulo composito ex *fore*, arte, et *fang*, captio, prehensio, apprehensio. Est igitur *Forfang*, Spelmano captio obsoniorum, que in foris aut nealnis ab aliquo fit, priusquam minister Regis ea ceperit, que Regi fuerint necessaria. Fleta lib. 1. cap. 47. § 15: *Forfeng, qui tantiam pœoris prisæ designat. In hoc enim prisas suas ante prisas Regis faciunt.* Vide *Leges Inæ Regis* cap. antepenult. et *Leges Willelmi Northi* vernaculas cap. 6. Monasterium Anglie. tom. 1. pag. 681 etc. Vide *Prisa*.

° **FORFENGEN**, Eadem notione, in Charta Henrici I. Reg. Angl. ann. 1123. apud

Th. Blount in *Nomolex. Anglie*: *Etsint quieti de wardwite, et de utlews et Forbenge et withfange, etc.*

° **FORFANG**, et **FORFANGUM**, in Legibus Adelstani, *Forisfangium*, in Legibus Inæ cap. 59. 76. 79. dicitur esse *præventio vel anticipatio*, seu certæ pecuniæ quantitas, que ei datur, qui rem furto ablatam de manibus latronum excussit, et pro modo valoris datur a rei domino.

° **FORFANTUS**, pro *Forfactum*, Crimen, delictum. Charta Soldani pro Pisan. apud Lam. inter not. ad Hist. Sicul. Bonincont. in *Delic. erudit.* pag. 219. *Et iterum vestras implevimus preces, et Forfantos illorum reliquimus pro amore, quem nostro regno tenetis. Infra: Ut ipse eos vestre presentie conducat cum magnis Forfaciis illorum.*

° **FORFARACULUM**, *Tenebræ*. Papias in MS. Bituric. Editus habet, *Forforaculum*. [° Leg. *Forforaculum*, *Ferebellum* vel *Ferebra*. Vide *Furaculum*.]

° **FORFATURA**, *Multa*, vel emenda ob forfactum, seu delictum. Instr. apud Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 13: *Medietas reddituum de placitis, de Forfaturis et acadentiis, peregrinorum et extraneorum.* Vide in *Forisfacere* 1.

° **FORFENG**, Vide *Forfang*.

° **FORFEX**, **FORPEX**. Gloss. MS. Regium. *Forcaps*, *Fabri*, qui corrupte *Forfices* dicuntur. Ex quo emendari possunt *Glossæ Isidori*. Ebrardus Bethuniensis:

Forfice sile, silem capo Forpice, Forcipe ferrum.

Ita etiam auctor Mamotrecti ad cap. 7. *Isalm*. Hæc discernimen non observant *Gesta Regum Franc.* cap. 24: *Illi statim remiserunt Arcadium ad Reginam, dicentes: Hic sunt Forfices, et ecce gladius: sic mandant filii tui; si vis eos tondere, aut gladio perimere, etc.* Ubi Gregor. Turon. lib. 3. cap. 18. habet *Forcipice*. Concilium Pictavense ann. 1100. cap. 2: *Ut nemo in faciendis coronis (Clericorum) Forpices vel manus regia exigat.* Archithrenius lib. 3. cap. 3:

Forfice tonsa pilos, etc.

Idem lib. 2. cap. 3:

Prodigus in latium, nec castigatus avaro Forpice, procedit tunica discursus, etc.

[Papias: *Forpices, Tenaces a pilo: tonsorum enim sunt.* S. Willelmi Constitut. Hirsaug. lib. 1. cap. 2: *Hoc ordine eadem tonsura agitur. Sacerdoti Missam celebraturo adest Armarius cum libro, Magister novitiorum cum Forpice et linteo, etc.*] Vide *Octav. Rerrarium* in *Forbice* [et supra *Forceps*.]

° **FORFICES**, vocabulum etiam militare, de instructa acie forficum instar, apud Gellium lib. 10. cap. 9.

° **FORFICARE**, *Forfice* scindere. Gloss. Lat. Gr. *Forficeo*, φαρτίζω. Vide *Forfex*.

° **FORFICIA**, ut *Forfex*. Acta MSS. notar. Senens. ad ann. 1284. ex Cod. reg. 4725. fol. 25. r.: *Item (relinquo) unum sarchonem et unum cuscium hospitali dom Agnesæ... cum duabus parvis Forficariis. Tondeur des grands Forghes.* in Charta Phil. ducis Burgund. pro Audomar. ann. 1447.

° **FORFICULA**, diminut. *Forficeis*. Anonymus in Epistola ad Johan. de Montorio, apud Marten. tom. 2. Ampliss. Collect. col. 1457: *Habui... munera tua videlicet instrumenta scriptoria pro me, et pro conjuge Forficulas, et cultellinum argentum.*

° **FORFORACULUM**. Vide *Forfaraculum*.

° **FORGA**, *Fabrica ferraria*, Gall. *Forge*.

Charta ann. 1340. in Reg. 78. Chartoph. reg. ch. 241: *Concedimus Forgam dicti loci (de Portello) que potest valere anno quolibet septem quartones bladi frumenti.* Infra, *Forge*. Vide infra *Forgia* 1.

° **FORGELDUM**, in Monastico Angl. tom. 1. pag. 872: *Et omnibus geldis; tangeldis, horngeldis, Forgeldis, penigeldis, etc.* Vide *Gildum*.

° **FORGERIUM**, *Scrinium*, arca, capsula, nostris alias *Forgeret* et *Forgiar*. Lit. remiss. ang. 1366. in Reg. 99. Chartoph. reg. ch. 1: *In domo Sandra unum Forgerium, in quo erant sexaginta grossi Flandrenses... furtive et malitiose cepit et importavit.* Charta ann. 1340. ex Chartul. 21. Corb. fol. 831. v.: *Lequel argent il nous offry à baillier, tant en or ou argent, blanques mailles et noires, lequel estoit en ung Forgeret.* Lit. remiss. ann. 1397. in Reg. 152. ch. 81: *En un autre Forgeret, que la suppliant trouva ouvert, prist une verge d'or ou anel du pris de xx. sols Paris.* Allæ ann. 1359. in Reg. 90. ch. 608: *Iceului Jehan avoit prins deus Forgiars, là où il avoit grant quantité de monnoye d'or et d'argent, lettres obligatoires et plusieurs autres biens moebles.*

Coffre ou Forgiar, in Charta Caroli V. Reg. Franc. ann. 1365. Lit. remiss. ann. 1339. in Reg. 154. ch. 265: *La suppliant prist en une huche ou Forgiar, qu'il trouva et ouvri, vint neuf pieces d'or.* Vide supra *Forcerius*.

1. **FORGIA**, *Fabrica ferraria*, nostris, *Forge*. Occurrit in Monast. Angl. tom. 1. pag. 508. 600. in Fleta lib. 2. cap. 41. § 8. [in *Anecd. Marten.* tom. 1. col. 1399. et in *Computo anni 1202.* apud D. Brussel ad calcem tom. 2. de *Feudorum usu* pag. ccv. etc.]

° *Officina*. Memor. H. Cam. Comput. Paris. ad ann. 1418. fol. 112. v.: *Adenitus de Mery aurifaber et visitator sanctarum Reliquiarum sacro-sanctæ capellæ regaliæ Paris. cui Adenito pro vadiis ordinatum fuit habere et tenere xliiij^m. Forgiam seu fabricam super magnum pontem Paris. Valletus Forgiæ, in Ch. Phil. Pulc. ann. 1304. ex Lib. rub. ejusd. Cam. fol. 473. v. col. 1. *Forge*, *Fabrica*, opus, in Stat. ann. 1254. ex Reg. sign. Pater fol. 46. r.: *Et si soit la Forge ou l'œuvre de dez deveit partout.**

° **FORGIA**, *Caminus, fornacula*. Chron. Domin. de Gravina apud Murator. tom. 12. Script. Ital. col. 641: *Facto igitur mane prefati inimici correptam parari fecerunt, et in ea Forgiam ardentibus carbonibus paraverunt, et apponentes carbonem, ipsum judicem Martuccium miserum apposuerunt in eam vestibus enudatum.*

° 2. **FORGIA**, Alia notione ex ipso textu aperta. Charta Phil. V. reg. Franc. ann. 1318. in Reg. 56. Chartoph. reg. ch. 280: *Cum nos in domo et grangia dilecti magistri Symonis Mordreti clerici nostri, sitis Parisius ultra portam sancti Honorati... quoddam jus et servitutem habere-mus ibidem, scilicet hospitandi et recipiendi nostros armigeros, marescallos, fabros et alios familiares, ministros ac officarios, equos, familias et harnesia eorumdem, quorum receptio, nostra Forgia vulgariter vocabatur. Idem quod *Gisium*. Vide in hac voce et mox *Forgium*.*

* [Priorissa Longifontis dederunt... Audeberto, fabro, *Forgiam* suam, ita scilicet quod quicquid necessarium fuerit ad opera domus de proprio ferro montanum fabricabit, et panem prebende habebit sicut unus de ceteris fratribus (Mus. arch. dep. p. 89. xii. sec. 1)]

° **FORGINA**, *Officina, cella operaria*,

Gall. *Boutique*. Charta admort. pro capit. Anic. ann. 1417. in Reg. 170. Charloph. reg. ch. 60: *Item pro quodam hospicio... cum curtillagio Pauli, domo, Forgina et curia invicem contiguas, etc.* Vide supra *Forgia* 1.

† **FORGIRE**. Fabricam ferrariam instituere vel tenere. Reg. forest. de Broton. ex Cod. reg. 4658: *Talis est usus forestæ Brotonnis, quod nullus in terra Costumaria potest furnire, neque brachare, neque Forgire, neque domos facere, neque reparare per consuetudinem dicte forestæ sine assensu domini, vel sui forestarii.* Forgement, Fabricatio, in Instr. ann. 1872. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 479. art. 2: *Forgement de fausses monnoyes, etc.*

† **FORGITARE**. Tectum ædificiū ita construere, ut circiter duos pedes promineat, ne aquæ et stillicidiis cadentes muro noceant, a vernaculo *Forjet*, quod lectum eo modo prominens significat apud Dombenses. Charta Thossiac. ann. 1404: *Debet duodecim de novo servitio pro Forgitando suam grangiam a parte villæ de duobus pedibus cum dimidio, et ipsam levando supra muros villæ, etc.*

† **FORGIUM**. Eodem intellectu atque supra *Forgia* 2. Charta ann. 1356. in Reg. 81. Charloph. reg. ch. 569: *Pedagia sive leudas, macellos, Forgia, corrogia, albergua, et alias quascunque possessiones et bona... concessimus.*

† **FORGORPIRE**. Foris gurgire, devestire, possessione exuere. Tabularium Casauriense ann. 2. Imp. Caroli C.: *Sed et ego Fulchradus per festucam me exinde Forgorpivi, et in omnibus me exinde foras exitum feci.* Alibi, nude: *De ipsis rebus per festucam me gurgpivi, et in omnibus foras exitum feci.* Vide *Guerpire*.

† **FORIA**. *Latrina, secessus.* Gloss. Isid.: *Foria, Stercora liquidiora, apud Nonium; unde Gallicum, Foire, Stercus liquidum.* Juvenal. Sat. 3. *Latrinas publicas Foricas appellavit.* Hinc Grævus conficitur legendum esse *Forica* apud Isidorum. Gloss. Lat. Gall. Saagerm.: *Forica, Fossa à mettre ordures hors des portes.* Vide Jo. de Janua.

† **FORIA**, *Nundinae.* Charta Hervei dom. Virtonis pro castro Lurici ann. 1313. apud Thomasser. in Biturig. pag. 80: *In nundinis foris venibus et pedagia reddant tales customas quales nundinæ vel Foria vel pedagia debent.* Vide *Forum*.

† **FORIA**, *Foire.* Charta ann. 1215. in Tabul. S. Petri Carnot.: *Foriam etiam S. Michaelis supradictis monachis dedit et habendam concessit liberam et quietam.* Vide supra *Feria* 3.

† **FORIA**, *Frenum, quod ori imponatur.* *Fren, Prov.* Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657.

† **FORIARI**. Vide *Fodrum*.

† **FORICA**. [Cloaca. DIF.]

† **FORICARIUS**. Digest. Leg. 17. § 5. de usuris, (22. 1.) quibusdam est, qui *Foricas* eluit; sed rectius aliis, qui *Foricas* conducit. Vide *Lexicon Martini*. [°° Dirksenio: Conductor *Fori* vel *laberna* in *Foro*.]

† **FORICATUS**. Idem quod *Furratus*, *Perlitus*. *Fouere*. Vide *Redorsare*.

† **FORICIA**. Foras abeundi vel se se in castrum recipiendi facultas. Reg. *Olon* parlam. Paris. ad ann. 1287. fol. 77: *Quia dominus de Calviaco miles inuentus fuit culpabilis de rapto domoicella, quam Robertus de Signia armiger dedit in uxorem, et quod super hoc Foriciam præbuit et assensum, condemnatus fuit dictus miles.*

1. **FORIGUS**. Sigobertus ann. 1107. *Abbas Cisterci et Fratres ejus non immemores sponsonis suæ, regulam S. Benedicti in loco illo ordinatam unanimiter statuerunt tenere, rejicientes a se, quidquid regule refragabatur, Foricos videlicet, et pelliteas, estamina, capitula quoque et femoralia, et cetera omnia, quæ puritati regule adversabantur.* Legendum forte *Froccos*.

† 2. **FORIGUS**, pro *Forinsecus*, Extraneus, habitans extra urbem. Obertus Cancellar. lib. 2. *Annal. Genuens.* apud Murator. tom. 6. col. 327: *Cogitantes Forici in cives quandoque consurgere, et dominos terrarum jam incipiebant decognoscere.*

† **FORIFACERE**. **FORIFACTOR**, **FORIFACTUM**. Vide in *Forifacere*.

† **FORIFAMILIARE**. Emancipare, nostris, *Forifamiliar*. Vide *Forifamiliar*.

† **FORIFICIUM**. perperam pro *Forifacatum* editum tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 673. art. 16. ut videre est tom. 1. eandem. pag. 308. Inter notas.

† **FORIFRAGIUM**. Idem videtur quod *Forifacatum* in Conrad. Archiep. Magdeb. Charta ann. 1236. apud Ludewig in Reliq. Manuser. tom. 12. pag. 322: *Qui instanti tempore jurisdictionis suæ (burggravii) et durante, ratione Forifragii aliquid et delicti, majorem penam incidit sex talenta dabit, qui minorem penam incidit talentum tantummodo dabit unum.* Halthausius interpretatur *Judicii turbationem*, Glossar. German. col. 2138. voce *Ding-Störung*.

† **FORIJUDICATUM**. Qui per sententiam *forjudicationis* pro damnato habetur. Constit. Feder. reg. Sicil. cap. 108. *Ut nullus regni nostri nobilitas, sive sit comes, baro, miles, burgensis, vel quicumque alius, bannitum vel Forijudicatum a quibuscumque officialibus nostris, in castis, terris, massariis, domibus vel locis aliis receptare vel occultare audeat.* Vide *Forijudicare*.

† **FORIMATRIMONIUM**. Vide *Forismatrimonium*.

† **FORINCATIO**. Amandatio, relegatio, *foras* ejectio. Charta Alphonsi Comit. Augiens. ann. 1270. apud Stephanot. tom. 3. Antiquit. Pictav. MSS. pag. 883. *Justitia quæ extenditur ad membrorum mutilationem, deportationem seu Forincationem, vel forbanic, aut signationem, seu ad aliam penam minorem, etc.* Vide *Foribannire*.

† **FORINIMENTUM**. Vide in *Furnire*.

† **FORINSECI**. Extranei, habitantes extra burgum, in Legibus Burgor. Scotieor. cap. 3. *Albaiani Forinseci*, in Charta Philippi Aug. ann. 1222. apud D. Brussel tom. 2. de Feudorum usu pag. 949. Jo. de Janua. *Forinsecus, Extraneus, de foris tenens vel existens.* Gloss. Lat. Gall. Saagerm.: *Forinsecus, Estans, dehors, forain*. Kennettus in Gloss. ad eadem antiqu. Ambrosden.: *Excepto uno felone Forinsecus illius crosta versus austrum ad faciendum quandam viam*.

† **FORINSECIUM HOSIUM**. Quod ab externis debetur. Charta Thalesie domine de Marchia ann. 1255. apud Rymer tom. 1. pag. 569. *Salvis mihi omnibus Forinsecis hominibus, redditibus, etc.*

† **FORINSECIUM MANERIIUM**, apud Kennett. in Antiquit. Ambrosden. pag. 351: *Summa reddituum assistorum de manerio Forinseci Baburii, cum molendinis Forinseci LIV. l. XIV. s. III. d.*

† **FORINSECIUM SERVITIUM**. Vide in *Servitium*.

† **FORINSECIUM SERVITIUM**, in Capital. de Villis Caroli M. ad n. 20.

1. **FORIS**. Extra, præpositio cum accusativo. Recapitulatio Legis Salicæ § 3: *Si quis porcellum... Foris domum furaverit.* Occurrit passim.

Foris esse dicuntur Gentiles, quod extra Ecclesiam sint. S. Hieronymus in Prologo in Job: *Hælii vero et Italaam typum præferunt Philosophorum, qui a foris, id est, Extra fidem positi, insidiantur Ecclesie Dei.* Idem Epist. 25. ad Paulam cap. 4: *Non debemus exire de templo, id est, de proposito Christiano, non Foras egredi, incredulitati videlicet gentium commisceri.* Victor lib. 1. de Persecut. Vandal. pag. 12. *Cepit per conversationem operum bonorum venerabilis et reverendus haberi, etiam ab eis, qui Foris sunt.* Anastasius in S. Silvestro PP.: *Probatum est omni parte, etiam et ab his, qui sunt Foris, testimonium habere, bonum, etc.* Constitutio 10. in Append. ad Cod. Theod. ubi de extraneis feminis Clericorum: *Sed hac societate, seu amicitia non penetret, fama contaminat, datque sinistris rumoribus locum alterni sexus adjunctio, cum Foris positus, ac publico jure viventes ad inlecebram crimine trahit obscenæ suspicionis exemplum.* [°° Tertullian. de Præscription. Hæretic. cap. 8: *Nationes vero nunquam penes deum... et Foris semper.*] Commodianus Instr. 24:

Exis inde Foris, iterum tu fana requiris.

Et Instr. 37:

Exis pro Foribus: inde et ad idole vadis.

Vide S. Hieronymum Epist. 22. et Epist. 83. sub item. S. Augustinum de Vera Relig. cap. 8. lib. 3. contra Parmen. cap. 4. lib. 7. de Bapt. contra Donatist. cap. 1. lib. 3. cap. 19. et Ep. 170. etc. Sic Græcis οἱ ἑξωθεν, et hos Gentiles dicuntur non semel apud Gregorium Nyss. in Vita S. Gregorii Thaumaturg. Theotimum in Legat. Psellum de operat. demom. etc. Vide S. Ambrosium lib. 1. de Offic. cap. ult.

Foris Postri, dicebantur excommunicati, quod extra Ecclesiam essent, et ab ea arcerentur: *Extra Ecclesiam constituti*, apud Cyprianum Epist. 55. Idem Epist. 52. *Quisquis jam Episcopus fieri voluerit, Foris fiat necesse est.* Et mox: *Profanus est, alienus est, Foris est.* Adde Epist. 69. 73. etc. Contra Fideles dicuntur, qui intus sunt, i. in Ecclesia, apud S. Augustinum lib. 3. contra Donatist. cap. 19. *Foras exire*, hoc est, ab Ecclesie communione recedere, apud eundem S. August. lib. 2. contra Crescon. cap. 4.

Foris præterea esse dicebantur Hæretici. Faundus Hermitanensis lib. 2. cap. 2: *Et illi quidem qui videntur in Ecclesia falsi fratres, qui utinam Foris essent, modo negantibus non resistunt, quinimo et laudantur. Quod ut nos seducerent, fallaciter immiserunt: ut postea nobis ab ipsis, vel ab his, qui Foris sunt, dicatur hæretici, etc.* S. Hieronymus lib. 3. in Rufinum cap. ult. *Quid loquar de hæreticis, qui licet Foris sint, tamen se nominant Christianos?*

† 2. **FORIS**. Dominium, jus. *Foro*, eadem notione. Academ. Hispan. Proces. ann. 1551. MS. sub Petro III. reg. Aragon. *Nepheant, concedere aliquod quidam, super sedimentum, elongamentum, aut subcepte contumacie remissionem, vel dilationem presentis judicii, aut alia quæcumque, que in proficuum, beneficium aut Foram aliquam dictionum personarum, vel alienas seu aliquo-*

rum ex ipsis, possent cedere quocum modo, directe vel etiam indirecte.

° **FORISARE**, De foro seu pretio rei alicujus pacisci, convenire. Immuuit ecclesiast. ann. 1433. inter Leg. Polon. pag. 97. *De tempore decimæ Forisandæ. Item quicumque dominus ville, in ipsa villa sua decimam emere voluerit, ante festum beati Jacobi cum domino decimæ Forisare prooveat; alioquin dominus decimæ decimam vendet libere, impedimento cessante domini ville illius. Vide in Forisare.*

FORISANNIRE, In exilium agere per bannum, seu banno et edicto promulgato. Matth. Paris ann. 1247: *Expulsus a Scotia, Forisannitus ab Anglia, exheredatus in Hibernia, etc.* Ita in Capitul. Caroli C. tit. 12. cap. 6. 7. tit. 29. cap. 3. tit. 30. cap. 1. in Vitis Abbatum S. Albani pag. 70. apud Petrum de Vineis lib. 5. Ep. 107. in Concilio Lambethensi ann. 1261. cap. de Clericis captis, etc. *Forbannir* in Consuet. Andegav. art. 48. Norman. cap. 24. Beneharnensi tit. 16. art. 1. etc. *[Faire Forbanu, in Stabilim. S. Ludovici lib. 1. cap. 31. in exilium mittere.]*

° **FORBANISARE**, Eadem notione in Tractatu inter Ludovicum Regem et Petrum Ducem Britannie ann. 1331. ex Archivis Castri Nannet.

° **FORBANIZARE** et **FORBANIZATIO**, in Codice Legum Norman. cap. 27. apud Ludovicum tom. 7. Reliq. MSS. pag. 136.

° **FORBANNIRE**, in Tabulario B. Marce de Bononunero Rotomag.

FORBANITUS, in Lege Salica tit. 51. § 3. in Capit. Caroli C. tit. 12. cap. 6. in Capitul. Carolomanni tit. 1. cap. 3. in Legibus Henrici I. Regis Angl. cap. 59. in Lege Longob. lib. 1. tit. 2. § 63. [° Carol. M. 17.] in Capitul. Caroli M. lib. 3. cap. 49. in Constit. Sicul. lib. 2. tit. 8. apud Petrum de Vineis lib. 2. Ep. 56. lib. 3. Ep. 79. lib. 5. Ep. 111. *Forbanus* in Consuet. Norman. cap. 24. 76. 80. 100. 121. etc. *Forbandit*, in Foris Beneharnens. *Telonea Forbannita*, vetitæ, in Lege Longob. lib. 3. tit. 1. § 5. [° Carol. M. 15.] *Forbannitus*, in Lege Ripuar. tit. 87. Joan. Molinetus au *Chappellet des Dames*:

Mais Fourbennis furent solrs et matins
Cueurs orgueilleux, que rebousser on d. it.

° **FORBANNITUS**, in Lege Ripuar. tit. 87. Hist. Cortusior. lib. 1. apud Murator. tom. 12. col. 785. *Ipsa vero cum Antonio de Custerodulo ejus socio fuit de Padua Forbannitus*. Pluries occurrit in Chron. Andr. Danduli ibid. col. 486. et 491.

FORBANNITIO, apud Petrum de Vineis, lib. 3. Epist. 48. [et in Regiminibus Padue apud Muratorium tom. 8. col. 881.] *Forbannissement*, in Consuetud. Norman. cap. 24.

FORBANNUM, Idem quod *Forbannitio*. In forbannum mittere. Capitulatio Caroli M. pro partibus Saxonie cap. 23: *Si quis homo fidejus-ocem invenire non poterit, res illius in Forbannum mittantur, usque ad fidejussorem presentet. Si vero super bannum in d. mium suam intrare presumpserit, sol. 10. componat.* Adde Capitulare 2. ann. 801. cap. 4. lib. 3. Capit. cap. 59. Capit. Caroli C. tit. 31. cap. 6. tit. 31. cap. 3. *In Forbanno mittere latronem*, in Lege Longob. lib. 1. tit. 25. § 62. *Faire Forban*, seu *Forbannitum*, in Stabilim. S. Ludov. lib. 1. cap. 81. et lib. 2. *Sentence de Forban*, in Consuetudine Britannie art. 11. *Droit de Forban*, in veteri Consuet. Perticensi

cap. 4. [Le Roman de la guerre de Troyes MS.]

Trois cent ans vi. et plus
Avoit mis pere en Forban,
Auc quil passast de ceste vie.]

° **FORBANIE**, Eadem significatione, supra in *Forincatio*. Aliud est autem **FORIS BANNIO**: Is enim dicitur *Foris banno* esse, qui bannum suum adimplevit. Capitul. 2. ann. 813. cap. 13. *Sed si bannus et iudicatus fuerit, et banno peracto stet in eo interim usque ad Comit. et eo, qui clamorem vel causam ad eum habuit, et tunc sit Foris banno.*

° **FORISBARIUM**, Suburbanum, Gall. *Faurbourg*, quasi *foras* seu extra barria vel muros civitatis. Vide *Barrium*. Litteræ Philippi III. reg. Franc. ann. 1275. tom. 3. Ordonat. pag. 60: *Scilicet quod dicta Maria et dictus Artusus vir suus ejus nomine, heredes, seu successores dicte Marie habeant exercitum et cavalgatam in dicto castro Lemovicensi et Forisbaris et omnibus pertinentiis predictorum. Homines in castro Lemovicensi, Forisbaris ac pertinentiis commorantes.*

° *Forbur*, in Lit. ann. 1371. et 1372. tom. 5. Ordonat. reg. Franc. pag. 421. et 481. *Forbore*, in Instr. ann. 1355. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 169. col. 2. *Item que les maisons des Horsborcs soient abatus, etc.* Quia extra burgum. Sic *Hortraire*, pro Extra aliquem locum trahere, abducere, in Lit. remiss. ann. 1490. ex Reg. 184. Chartoph. reg. ch. 46: *Laquelle femme veltut Adam avoit Hortrait et emment, etc.*

FORISCAPUM, **FORISCIPIUM**, Exactio, tributum hanc debitum, per vim vel contra jus captum, exactum: *Mala tollit*. Ita usurpat Capitularia Caroli M. lib. 4. cap. 35. et Capitul. 1. ann. 819. cap. 1. quod inscribitur de *Forcapis*. [Codex Irminonis Abb. Sangerman. fol. 32. verso col. 2: *Sunt quasi serviles v. solvant vini modios X. solvant pullos cum ovis inter totum CLXXXIII. solvant Forcapis sol. X.*] [° Brev. 7. sect. 81. Guerdardo est Capitatio personalis externis sive foratica imposita. Certe non est tributum vel exactio in loco. Capitul.] Neque aut videtur notione capiendi vox.

FORISCIPIUM, in Legibus Ethelredi Regis cap. 23. [° Instit. London. cap. 2.] *Et homines Imperatoris, qui veniebant cum navibus suis, bonarum legum digni habebantur, sicut et nos. Tres porcos viros licebat eis emere in suis naves: et non licebat eis aliquod Forcheapum facere burhmannis, et dare teloneum suum. Ubi exerte usurpatur pro quavis exactio: [° For. Ante. et ce ap. Negotium, venditio, unde *Forceapum*, (ita legit Thorp.) Venditio in navi ipsa, antequam sit exonerata, nam merces nisi in publicum emporium adductas ibique expositas extraneis vendere non licebat. Vide *Foristallare*.]*

FORISCAPUM, Laudimium, quod domino pro facultate alienandi feudi conceditur. Usatica MSS. Regni Majoricarum. *Instituimus certam summam super laudimio seu Foriscapio, quam nobis et nostris successoribus dare teneantur pro portione presentis et futuri in portione nostra vobis civitatem Majoricarum commorantes, pro venditionibus domorum et possessionum.* Curia generalis Catalanie sub Petro Rege Arag. in villa Cervarie ann. 1331. MS. *Super laudimio seu Foriscapio, quod pro revocatione, seu nova acquisitione feudi, solvi debet feudi domino.* Joannes Plantavitus in Episcopo Lodovensibus pag. 277. sub ann.

1317: *Gerardus de Lodova dat causa permutationis Guillelmo Episcopo unam heminam avenæ censualis percipiendam unoquoque festo S. Genesii super agro quodam... necnon dominium, laudimium, et Foriscapium.* Charta ann. 1082: *Salvis et retentis nobis et nostris successoribus fatiga, et Foriscapio, et laudimio, quotiens predictum feudum modo aliquo alienari contigerit.* [Charta ann. 1318. ex Bibl. Colbert. Regest. 56: *Quod vos et vestri successores presentes et futuri possitis testari et ordinare, dare, vendere et alienare quibuscumque volueritis, exceptis militibus, de rebus vestris in futurum ad vestri voluntatem, salvo jure Foriscapii domino Regi competentis, prout in dicto castro solo Foriscapio est hactenus usitatum.*] Tabularium Hospitalis Montis-Mauritoni in Pictonibus: *Melissendis et filii sui, Guillebandus videlicet et Theobaudus atque Ugo (Domini Tremolii) dederunt pauperibus Domus-Dei Montemortii, et solverunt, et emancipaverunt in perpetuum omnes homines Forchapche de quaque terra venerint stans in terram Eleemosynarie et pauperum supradictorum, exceptis illis de honore Tremolii. Hoc donum concessit Guillelmus Tremolii, quando venit Hierusalem. In eodem Tabul. Ego Bernardus Vicecomes Brocie et uxor mea Pastoralis, donamus et concedimus Deo et pauperibus Domus-Dei de Monmorilla... tot los Forchapches totius terre et dominationis Mogiaci. Andreas Boschus delis Titols de honor de Cathalunya lib. 4. cap. 5. § 3: *Non pagan Forcapis de permutes, y si de consals morts.* Et infra: *Les Foriscapis y censos en los casos de dathen pagar, etc.**

° **FORISCASATIO**, **FORISCASIO**, Emancipatio. Libert. MSS. Barcin. ann. 1283: *De Foriscasione. Item est consuetudo Barchinonæ, quod si filius est foris casatus de voluntate patris cum uxore, et filia cum marito, quod habeantur pro emancipatis. Item quod facta Foriscasione, filius vel filia potest facere testamentum in et alios contractus, sine voluntate patris.* Vide *Forifamiliare* et *Foriscasatus*.

FORISCASATUS, Emancipatus, extra causam positus, in Curia Generali Catalanie, celebrata Perpiniensi sub Petro Rege Aragon. ann. 1351. MS.

° **FORISCELATUS**, Male et fraudulenter celatus, absconditus, non solutus, cui debetur. Charta Guidonis Comitis Francie ann. 1287. in Tabulario S. Bartholom. Bethun. *Item debent habere ibidem dicti Prepositus et Capitulum thelonia, foragia, cambagia, et omnes emendas reddituum Foriscelatorum, metarum absradicatorum sive remutatatum abaque mesura. Venes Forcelles*, in Consuetud. Silvanect. art. 219. nostris *Recelées*, occulte.

° *Forcheler, Fourcheller et Fourceller* nostri dixerunt, eodem significatu. Charta ann. 1299. in Chartul. 21. Corb. fol. 99. *Et sil avenit cose par aventure que a celas embast ou Forchelat le tonlien a remonter ou au ravalat, le poent arrester le sergant de l'abbé et convent, et leurs commander pour faire loi selonc les us et customes de Moroeul.* Reg. 13. ejusd. monast. sign. Habacuc ad ann. 1511. fol. 86. v. *Et sil advenoit qu'il y eust aucuns Justis droic Fourchelle: ou anichille, il sera tenu de les recouvrer a ses propres coasts, frais et depens.* Libert. urbis Castellii renovate a Mathilde comit. Attrebit. ann. 1394. in Reg. 69. Chartoph. reg. ch. 365. *Une france verité doit estre en lan de toutes choses Fourcellées.* Hinc *Sang Forcelé* dicebatur, cum vulnus ju-

dici celabatur. Videsupra *Celari*. Charta Joan. Atrebat. comit. Augi pro comun. S. Valer. ann. 1376. ex Tabul. S. Vulfr. Abbavil. *Item qui fera plaia à sang... il payera... ix. sols Paris d'amende... et semblablement, si le sang estoit Forcéle trois jours, il seroit enchu envers nous et envers lesdiz maiour et eschevins en ix. sols Paris d'amende.* Neque aliter intelligenda Lit. ann. 1291. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 291. art. 1. *Quatre deniers du sanch, et se il estoit Forcheles, soixante sols pour l'amende ou l'eswart du maiour et des eschevins.* Hinc *Forchele* dicitur, qui statuto die censum domino non solvit. Vide quæ annotantur a D. Secousse in hunc locum, et repetuntur supra ad vocem *Fol-gare*.

° **FORISCETA.** Alienigena, extraneus. Charta ann. 1358. inter Instr. tom. 12. Gall. Christ. col. 406: *Cum omnimoda jurisdictione Foriscetarum seu alienigenarum, qui non sunt de toto Sabaudis comitatu.*

° **FORISCONSILIARE.** FORISCONSILIARE, FORISCONSILIARE. Male consulere, inane consilium dare. Vitam vel honorem alteri, aut alterum in vita vel honore *Forconsiliare* dicebatur, qui malo consilio in illius vitam vel honorem machinabatur. Capitularia Caroli C. tit. 8. et Annales Franc. Bertiniani ann. 851: *Ut nemo suo pari suum regnum, aut suos fideles, vel quod ad salutem et prosperitatem ac honorem regum pertinet, discipiat, aut Forconsiliat.* Capitularia Caroli C. tit. 28: *Adjutor pro ad regnum illorum continentium, et nec in vita, nec in membris, neque in regno illorum eos Forisconsiliabo.* Occurrit ibi non semel, et in Annalib. Franc. Fuldensibus ann. 890. ubi verum consilium opponitur *Forconsiliatio*.

Atque inde, in hominibus, vassalli domini bona fide consilium daturus esse pollicebantur. Hominium Guillelmi de Petrapertusa, præsitum Sirconi Comiti Montisfortis ann. 1217. in Tabulario Carcassoniensi fol. 10: *Vobis, Domine Simon, promisi, quod contra inimicos vestros vobis bona fide dabo consilium, auxilium tenebo et favorem, etc.* Aliud Raymundi Peletii ann. 1220: *Juro etiam vobis, quod non ero in Consilio vel favore, quod vos amittatis vitam, vel membra, vel vitam, etc.* Vassallus igitur qui contra ejusmodi sacramentum, seu hominum, hostibus domini sese adungebat, *Forisconsiliare* dicebatur. *Forconseiller* nostri etiam dixerunt. L'Ordene de Chevalerie d'Hues de Tabarie MS.:

Dame ne doit ne Damoiselle
Pour nule rien Fourconsillier,
Mais s'elles ont de lui mouster,
Aidier leur doit à son pooir.

Robertus Bourronus in Historia MS. Merlini: *Merlin qui moult estoit sages et boin conseil, ne onques ne Forconsilla.* Apud Froissartem 4. vol. cap. 86. perperam editum *Forconseillé* pro *Forconseillé*: *Et remonstra ce propos doucement et sageement au peuple, qui estoit Forconseillé et accueilli de mal faire.* Vide Stabilimenta S. Ludovici lib. 1. cap. 61.

° **FORIS DECANUS.** Dignitas ecclesiastica, forte Decanus ruralis, Doyen rural. Charta S. Illidii Claromont. ann. 1215: *In crastinum S. Lucie Missa et annua Domini Petri de Crotis quondam Canonici et Foris-decani minoris hujus Ecclesie.* Vide Decanus.

° **FORISDECANATUS.** Dignitas *Forisdecani* in quibusdam ecclesiis et monasteriis; is forsan designatur, ad quem

jurisdictio in ecclesias *foraneas* a principali dependentes pertinebat. de Decano rurali minus apte expositum est supra. Bulla Clem. VI. PP. ann. 1342. inter Instr. tom. 2. Gall. Christ. col. 148: *Propter plurimos in ipsa ecclesia personatus et officia obtinentes, videlicet abbatem, præpositum, decanum, qui dignitates Forisdecanatum, etc. Supplicastis ut de prædictis dignitatibus, personatibus et officiis, abbatem, Forisdecanatum et præcentoriam, etc. Stat. Clem. IV. PP. pro eccl. Anic. ann. 1267. apud Marten. tom. 2. Anecd. col. 480: Forisdecanus major centum solidos; minor vero Forisdecanus quinquaginta solidos, etc. Forisdecani meminit præterea Charta Petri abb. Gelon. ex Tabul. ejusd. monast.*

1. **FORISFACERE.** Uguitioni, est *Offendere, nocere, quasi Facere foris, i. extra rationem.* Ex Glossis Isid. et Pithæi, *Forisfacio, offendo, nocco.* Forisfacere S. Bernardo Tract. de erroribus Manichæorum, Crimen facere. Petr. Except. Leg. Roman. lib. 3. cap. 53: *Si mando tibi, ut alicui inimico meo furtum facias, vel aliter offendas, antequam Forfacias, paciscor vel transigo cum inimico meo, tu vero post Forfactum facias, quaeritur, etc.* Epicedium Erici Regis Daniæ, apud Pontanum lib. 7. Rerum Danicarum: *Oro omnes, quibus aliquid Forefecit, ut mihi per suam gratiam indulgeant.* Vox passim obvia *Forisfactus*, qui forisfecit. Leges Edw. Confess. cap. 18: *Si quisquam Forisfactus poposcerit Regis misericordiam pro Forisfacto suo, etc. Forfactus de vita, in Lege Ripuar. tit. 77. id est, ob malefactum dignus, cui vita adimatur ex Legibus, vel simpliciter Privatus vita, ut ab Eccardo exponitur in suis ad hanc legem animadversionibus, ubi observat Titium de re *Forfactus*. Forisfactus servus, homo liber, qui ex delicto servus factus est, in legibus Athelstani Regis cap. 3.*

° **FORFACERE.** in Literis Caroli Joannis Franc. Regis primog. ann. 1258. tom. 3. Ordinat. pag. 321: *Inhibendo... ne predictis Ecclesie vel sic susceptis aut alteri eorumdem in capite vel in membris... vel personis eorumdem et cujuslibet ipsorum, Forefacere audeant vel presument.* Vide Lobinelli Gloss. tom. 3. Hist. Paris.

° **FORIFACERE.** Eadem significatione. Litteræ Richardi I. Regis Angl. apud Marten. tom. 1. Collect. Ampliss. col. 991: *Si quis ei super hoc in aliquo Forifacere presumpserit, plenariam ei inde justitiam sine dilatione fieri faciat.* Occurrit præterea in Charta ann. 1213. apud Thomasser. in Biturig. pag. 80.

° **FORISFACERE FEODUM** propter feloniam, in Legibus Henrici I. Regis Angl. cap. 88. Ex delicto, forefacto, vel crimine, illud perdere, confiscare. Eadem Leges cap. 43: *Qui furtum fecerit, qui proditor domini sui fuerit, quicumque ab eo in oblatione hostili, vel bello campali fugerit, vel victus erit, vel... iam fecerit, terram suam Forisfacit.* Brussel de Feudorum usu tom. 1. pag. 233. ex Regesto magnorum dierum Campaniæ fol. 89: *Injunctum est dicto Ballivo, ut dictum Miletum Clericum, ut dicitur, extra sacrosancta religiosa capiat et reddat loci Episcopo, pro ipso puniendo super facto perpetrato; et quod omnem hereditatem dicti Clerici, de qua erat dictus Clericus tenens et possidens tempore multri facti, in manu domini Regis tanquam Forefactam capiat et detineat.* Eodem sensu *Forfaire son fief, sa justice.* in Consuetudin. Senonensi art. 183. Vitriacensi art.

4. Hannoniensi cap. 77. 85. 86. Camerac. tit. 1. art. 62. in Chronico Flandr. cap. 16. et apud Froissart. 3. vol. cap. 96. *Forfaire son Comté, ses heritages, Forfaire corps et avoir,* in Consuetud. Montensi cap. 12. 22. et in Chronico Flandr. cap. 28. 40. 81. Tabular. Vindocinense Ch. 63: *Pro qua re accepit Comes Goffredus fevum suum, quod illa Forisfecerat. Forefactæ res, caducæ per delictum, et in fisco relatæ, in Lege Longob. lib. 3. tit. 33. 7^{oo} Pippin. 32.] Forisfacta catalia, in Codice Legum Normann. cap. 20. apud Ludewig. tom. 7. Reliq. MSS. pag. 192. Forisfactura omnium bonorum, apud Hymerum tom. 2. pag. 193. Chose Forfait, apud Littletonem sect. 74. *Terræ Forfaites,* in Charta Gall. ann. 1206. in Probat. Hist. Guinensis pag. 291. Casus alios, quibus vassallus feudum suum forisfacit, collegit Spelmannus ex libris feudorum, in Verbo *Felo.* Vide *Committere*.*

° **FOREFACERE MEMBRUM,** Forefactum seu crimen committere, ob quod quis dignus est, cui membrum amputetur. Charta Guill. ducis Norm. in Reg. 72. Chartoph. reg. ch. 191: *Dictus Henricus le Marechal et ejus hæredes habeant... eorum et earum qui membra sua Forefacient, et de domibus quæ cremabuntur, forefacturas. Si Forisfecerit membrum, in Ch. commun. Rotomag. ann. 1204. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 673. art. 9.*

° **FORISFACTURA,** Crimen, delictum. Leges Edw. Confess. cap. 32: *Friborgi causulas tractabant, et secundum Forefacturas emendationes capiebant.* Hist. Beccensis MS. pag. 810. in Archivis ejusd. Monasterii: *Hoc ferme tempore (ann. 1110.) fuit concessa Ecclesia S. Philberti super Ristam Monachis Becc. jure perpetuo obtinenda a Joanne Episcopo Lexoviensi et Capitulo, cum tali privilegio et libertate, ut nunquam cessarent a divino officio pro Forefactura cujuslibet hominis.]*

° **FORFAITURA,** Eadem notione, in Tabular. S. Victoris Massil: *Signoretus et uxor ad expiendam Forfaituram quam S. Petro et Saturnino commiserant dant unam vineam in emendationem.* Hist. Harcur. tom. 4. pag. 1640: *Ricardus de Harcourt tenet Baroniam S. Salvatoris de domino Rege per servitium quatuor militum: scilicet debet quinque, quando baronia erat integra, scilicet quintum venit ad Regem ex Forfaitura Johannis de Harcuria.*

° **FORISFACTURA MOBILIS.** Codex Legum Normann. cap. 23. apud Ludewig. tom. 7. Reliq. MSS. pag. 196: *Ad ducent etiam pertinent omnes Forefacturæ mobiles; mobiles autem Forefacturæ sunt catalia eorum seu mobilia, qui per judicium damnati sunt.*

° **FOREFACTUM,** Exactio haud debita, per vim et contra jus percepta: quo sensu sæpissime occurrit. Testam. R. Bereng. comit. Prov. ann. 1238: *Solutus tamen prius debitis nostris, et tortis nostris et Forefactis emendatis de dictis albergis... Item assignamus civitatem Niciæ... et castrum de Albaro et castrum de S. Albano... ut de proventibus dictorum locorum... satisfiat eodem modo... pro tortis et Forefactis emendandis et debitis exsolvendis.* Vide *Foriscapium*.

° **FORISFACTURA,** Multa, vel emenda ob forefactum, seu delictum. *Amende des Forfaitures,* apud Froissart. 1. vol. cap. 116. Leges Edw. Confess. cap. 30: *Inveniant plegios tales, qui possunt reddere Forefacturam, id est, were suum, nisi possunt dirationari. Infra: Reddat*

Episcopo tres Forisfacturas, etc. Leges Willelmi Nothi: Reddatur de rebus hujus hominis quod calumniatum est, et insuper Regi Forisfactura. Ordericus Vitalis lib. 13. pag. 901: *Omnes Forisfacturas reis induluit.* [Vide Acta SS. April. tom. 2. pag. 488.]

† **FOREFACTURA**, Eodem significatu. Litteris Philippi Fr. Reg. ann. 1200. inter Anecd. Marten. tom. 1. col. 1234: *Emendam vero seu Forefacturam quam petebamus occasione honagii hactenus per eundem nobis non impensam eidem (Comiti Hannonia) remisimus.*

* [Relevens feodorum forice integrorum ex partitorum, Forefacturis, gardis et jure patronatus. (Litt. pat. Ludovici sancti de Sylleio, an. 1259. mus. arch. dep. p. 167.)]

† **FOREFACTURA**, Eadem notione, in Litteris Philippi Pulcri Reg. Fr. ann. 1307. apud Menester. inter Probat. Hist. Lugdun. pag. 43: *Remittimus et ex causa compositionis quitamus Archiepiscopo... omnes et singulas commissiones, Forefacturas, emendas, offensas, rebelliones, etc. Forefacture, in Edicto Ludovici X. ann. 1315. libid. pag. 88: Et fut dit par Arrest que las Forefactures seroient mises à exequution et les Santesances publiées.* Charta Philippi V. Reg. Fr. tom. 3. Hist. Harcur. pag. 104: *Philippe Roy de France otrosa à heritage à Adam de Meullent son Paneter, et à son hoir masie tant seulement, pour cause et en remuneration dudit service, une Forefacture, que icelui Adam tenoit avant du don dudit Roy à sa volonte, estimée valoir par an, par enqueste su: ce faite environ XXXI. livres Paris, laquelle Forefacture estoit venue au Roy en commis par le delit ou malefice de maistre Jean le Mesnager de Courbeil. Forefaire l'amende, in Consuetud. Namurc. art. 97. est multam incurrere.*

† **FOREFAITURA**, Idem. Lit. Ricardi reg. Angl. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 317: *Prohibemus ne aliquis sua ind: desturbet, super Forefacturam decem librarum Turon. Forefait, eadem acceptione, in Charta ann. 1215. tom. 4. earrund. Ordinat. pag. 390.*

† **FOREFACTURA PLENA**, Plena mulcta, integra, Saxonibus *uyta plena*, et *fulwite*. Leges Willelmi Nothi: *Ita quod nullus alii forisfaciat in nullo super Forisfacturam nostram Plenam.* Infra: *Et ista precepta et statuta non sint violata super Forisfacturam nostram Plenam.* Super Plenaria Forisfactura, apud Knyghton. lib. 3. cap. 10. pag. 2521.

† **FOREFACTA**, ut Forisfactura, Mulcta. Charta Caroli Regis Fr. ann. 1494. in Chartulario Monasterii Belliloci: *Nec non si burgenses inter se purgare voluerint bellum in ipsa villa... et bellum et omnia Forefacta sit Monachis.*

† **FOREFACTUM**, Delictum, crimen, Forefacti nostris, et Constil. Sicul. lib. 1. tit. 42. et alibi passim.

† **FORISFACTUM**, Charta s. Chunarado Rege Indict. 6. ex Chartular. Aptensi fol. 22: *Tibi cedo aliquid de hereditate mea per Forisfactum quod tibi feci, ut cum te finem habeam.*

† **FORFACTUM**, in Chartulario sancti Audomari, apud Baluz. tom. 7. Miscell. pag. 240. et in Translat. S. Hunegondis aec. 5. Bened. pag. 223.

† **FORFATUM**, in Charta anni 1409. inter Schedas Praesidis de Mazaugues: *Pro delictis criminalibus et Forfatia, etc.*

† **FORIFACTUM**, Charta ann. 1122. in Chartulario Aptensi fol. 16: *Nec aufereamus tibi vel tuis, nisi pro Forifacto, quod nec esdire, nec emendare possitis*

aut velitis. Charta Guidonis Comit. Nivern. ann. 1231. tom. 3. Ordinat. Reg. Franc. pag. 117: *Quod si forte caperetur, Burgenses possent captum excutere a quocumque capiente sine se mesacere; exceptis pro tribus Forifactis, furto, raptu et homicidio.* Occurrit praeterea in Chartular. S. Vincentii Cenomanens. et apud Thomasser. in Biturig. pag. 80.

† **FORISFACTUM**, in Charta ann. 1197. inter Schedas D. Lancelot: *Liber et quitus recedat, nisi Forisfactum fecerit, et si Forisfactum fecerit, ad iudicium ville antequam recedat illud emendabit.*

† **FORISFACTUM REGIUM**, in Regem commissum. Charta ann. 1139. inter Instrum. tom. 5. Gall. Christ. col. 295: *Si autem (Ecclesia Ninivensis) Principis provinciae sive cujuscumque Forefacto regio fuerit imbanita (i. e. ob crimen in Regem commissum interdicta); remotis excommunicatis divinum in Ecclesia permittimus officium celebrari.* Vide Imbanire in Bannum 1.

† **FORISFACTUM**, Ipsa pro forisfacto mulcta, in Regiam Majest. lib. 1. cap. 18. § 2. Quoniam attach cap. 74. § 2. et alibi non semel. Epist. 488. tom. 4. Hist. Franc. *Forefacta villa nostra, et tertiam totius redditus nostri sibi vi usurpat.* Amende de Forfait, in Usagiis Ambian. MS.: *S'aucuns qui n'est mie de quemune, estranges ou forains fieri, ou navre, ou fourfache home de quemune, double Amende du Fourfait paiera.*

† **FOREFACTA MAGNA**, Quorum cognitio ad dominum, qui altam justitiam habet, spectat. Charta Odonis Ducis Burgundiae ann. 1206. apud Perardum pag. 297: *Omnia namque Magna Forefacta communitur ad Dominum Episcopum et ad me spectant, sicuti multa, homicidia, furta, adulteria violenti concubitus seminarum, falsae mensurae, edicti communis, contemptus et fractio, casus in bello campestri, et in iudicio deprehensio.* Vide pag. 328. 444.

† **FORISFACTUM EXTRA LEGEM**, Id est, quod non lege seu mulcta, sed morte ultur. Charta Odonis Dom. Hamensis ann. 1227: *Si quis hominem occiderit infra clausuram ville Hamensis, vel forte Forefactum fecerit extra legem, statim postquam occisus fuerit homo, vel Forefactum extra legem factum, Dominus Hamensis potest capere mobilia et caetera delictoris, etc.* Titulus Chartae concipitur: *Du cas hors loy.*

† **ESSE IN FOREFACTO DOMINI**, dicitur is, qui ex delicto in commissum cedit. Tabularium Episcopi Parisiens: *Si maritalaverint se extra familiam Episcopi vel Comitum, sine consensu Episcopi, ipsi et res eorum sunt in Forefacto Episcopi.*

† **FORIFACTOR**, Qui Forisfactum commisit, in Charta ann. 1218. apud Thomasser. in Biturig. pag. 80: *Si Forifactor iudicium expectare noluerit, etc.*

† **FORISFACTOR VELDDELINQUENS**, in Charta ann. 1232. apud Miraeum tom. 2. pag. 123. c.

† **FORISFACERE**, Alia notione. Charta Berengarii et Adelberti Regum Italiae, apud Ughellum in Episcopis Vercellensibus: *Legitimam facimus traditionem et corporalem investituram, et ita nos exinde privamus, et Forisfacimus.* Id est, eximus, vestituram et possessionem dimittimus. Charta alla: *Et me exinde Foris expuli, warpivi, et absentem feci.* Vide Absens.

† **FORISFAMILIARE**, Aliquem foris familiam ponere, emancipare. Dicitur vero proprie filius Forisfamiliari, cum partem hereditatis a patre vivente accipit,

eaque contentus est, ita ut amplius petere non possit. Regiam Majestat. lib. 2. cap. 88. § 7. 8: *Potest siquidem filius in vita patris sui Forisfamiliari, si pater quandam partem terrae suae sibi assignet, et saisinam faciat inde sibi in vita sua, ad petitionem et bonam voluntatem ipsius filii, ita quod de tanta parte terrae sit et satisfactum.* Tunc non poterit heres ipsius filii, de corpore suo gentis, aliquid amplius petere contra patrum suum de residua parte hereditatis aut sui, quam partem patris sui. Vide Leges Burgor. Scotior. cap. 134. et 125. § 4. Bracton. lib. 1. cap. 10. § 1. et Skenzum de Verber. significat.

† **FORISFAMILIATUS**, ann. 1228. ex Chartul. S. Steph. Autiss.: *Cum dictus Nalinus non sit separatus vel Forisfamiliatus a Regnaudo fratre suo majore Egligny, dicitur quod nec burgensiam potuit percipere apud S. Mauricium, nec per dominum Drochonem potuit aut potest, quando Forisfamiliatus non fuerit, se reclamare, nec dominus Drocho eum ratinere.* Ubi Forisfamiliatus dicitur is, qui, paterna hereditate inter fratres divisa, partem sibi competentem accepit: cui usque eo non licet alium sibi ascescere dominum ab eo, quem agnoscebat pater.

† **FORIFAMILIARE**, Idem. Charta Blanchae comit. Trec. ann. 1218. in Chartul. Campan. Cam. Comput. Paris.: *Donavi... ecclesiae S. Memmii Cahalanensis uxorem Grist, fratris Henrici Guesmar, hominis ejusdem ecclesiae, feminam meam de corpore, cum pueris suis, qui tunc non Forisfamiliati erant.* Alla ann. 1322. in Reg. 61. Chartoph. reg. ch. 238: *Sicuti comme il seront Forisfamilié de leurs peres et il venront à tenir mariage, etc.*

† **FORISFAMILIATUS**, Emancipatus. Charta ann. 1251. in Chartulario AB. Sangerman. fol. 227: *Super dicto molendino nichil poterat reclamare (Sanctysma pro sua filia) eo quod dictus Renoldus erat tempore mortis suae homo eorumdem Abbatis et Conventus de corpore, ut dicebant, nullo habens heredes de suo corpore in potestate sua existentes, ut dicebant, et dicta Sanctysma jam erat Forisfamiliata et maritata cum ipso Johanne, quando idem Renoldus decessit.* Filii extra proprii domini feudum maritatus parentum heredes esse non poterant. Vide Forisamariatum.

† **FORISFAMULARE**, Idem quod Forisfamiliare, in Fleta lib. 1. cap. 7. § 5. cap. 27. § 2. lib. 2. cap. 52. § 7.

† **FORISFANGIUM**, Vide Forfang.

† **FORIS HABITANS**, qui et Forinsecus, extraneus, nostris Forain, in Legibus Burgor. Scotior. cap. 8.

† **FORISJUDICARE**, FORJUDICARE, Rem, aut possessionem quamplam per iudicium vel sententiam abjudicare, auferre: possessione exuere, privare. Breve, apud Bractonum lib. 4. tract. 8. cap. 5. § 2: *Et non permittas quod A. capitalis dominus teod illius habeat custodiam illius terre, quia in praedicta curia nostra Forisjudicatus de illa custodia, eo quod terra illa teneri debet de socagio, etc.* Ubi Bractonus ipsa voce abjudicatus utitur: *Custos Abjudicatus est de Custodia sua, forte propter vastum, etc.* Chronicon vernaculum Franciae MS. incipiens ab anno 1222. desinens in ann. 1233: *Et fut Fourjugid au Roy d'Engleterre toute Gascoigne, et toute la terre qu'il avoit au Royaume de France.* Historia Gall. Dovorensis Cenobii tom. 2. Monastici Angl.: *Agardé feust que cele charte n'avoit nule valor, et ensi fut le Priour et le Chapitre de Canterber For-*

jugé de leur demande. Adde Leges vernaculas Guillelmi Nothi cap. 39.

FORISJUDICATI dicuntur rei criminis atrocioris, qui in iudicium per hannum publicum citati, non comparent, annoque elapso, omni defensionis aditu per sententiam forjudicationis, ab ipso iudice de novo pronuntiatam excluduntur, et pro damnatis habentur. [Chr. Domini de Gravina apud Murator. tom. 12. col. 574. Tunc prefata Regia responsalibus dicti Comitis acceptis, eas ordinato Consilio legi jussit, et lectis earumque tenore suscepto, eundem Comitem, consilio sibi dato, Forjudicationis sententia condemnavit.] Friderici I. Imp. in Const. Sicul. lib. 2. tit. 3. Penam eorum, qui in contumacia perseverant, dignis stipendiis prosequi cupientes, statuimus, si quis infra annum a die banni edicti numerandum, coram Magistro Justitiaro, qui eum bannierat, minime comparuerit, vel etiam successori ejusdem, bonis suis, ut predictum est, infiscatis, post ipsius anni decursum, eundem Forjudicari debet, nulla omnino licentia postea remanente, se super principali causa criminis defendi. Sed perinde habeatur ac si confessus de crimine, de quo accusatus fuerat, esset per definitivam sententiam condemnatus. Sic forjudicatus habetur, prout in aliquibus nostri imperii partibus nuncupantur, quasi foris omnem aditum iudicii constitutus. Interim sibi iudicii limina precluduntur, quod se contumacem etiam fuisse negare non possit, qui nec per se tempore tanto comparuit, nec per alium pretendente legitimum causam sua absentie et probationem citat excusatus. Nullo sibi appellationis seu supplicationis remedio Forjudicatus superesse cognoscat, quod omnia fere pro mortuo habeatur, et hostis publicus reputetur, sic ut ab omnibus offendatur impune, adeo quod si ipsum occiderit aliquis, nullam proinde calumniam mereatur; sed premium a gratia nostrae Serenitatis expectat, etc. Adde lib. 1. tit. 54. § 1. lib. 2. tit. 4. 6. 7. 8. 9. [et Statuta MSS. Caroli I. Regis Sicilie cap. 84. 89. 91. 92. 93. 104.] Iluc spectat, quod habet Henricus Knyghton. lib. 2. cap. 4. ann. 1087: Quod si more solito latro taliter egerit, et forte fortuito ad Ecclesias vel ad Sacerdotum domus frequenter evasit, oblatione restituta, Forjuget et redent: et si forte reditum fecerit, nullus eum hospitari presumat. [Ubi leg.] Forjugé (id est, Forjudicatus) non redent. Assisia Hierosol. MSS. cap. 196: Se un home est ou plusieurs ont fait trayson vers le Seignor, et ils sont Forjuge: par espart, ou connoissance de Court come traitours, à moi semble que eaus et tous les heirs de celui, ou de ceus qui ensi sont Forjugés, sont desheritez dou fé, et de l'heritage qui estoit des Forjuge: ains que il fit la trayson, come ceus qui y furent puis nés, etc. In Charta ann. 1206. in probat. Hist. Guimensis pag. 291. Terres Forjugées, sunt prædia confiscata. Adde Jacobum Hemricurtium de Bellis Leod. cap. 2. et Pactum Tongr. ann. 1408. in Magno Recordo Leod. pag. 41. 44.

FORISJURARE, FORJURARE, Ejurare, abjurare rem aliquam. Quitte, abandonner. Forisjurare parentelam, et de ea se tollere, in Legibus Henrici I. Regis Angl. cap. 88. Adde Consuetud. Hannover. cap. 45. [Leges Balduini Flandrie Comitiss de homicidio ann. 1200. inter Anecd. Martoniana tom. 1. col. 700: Si homo hominem interfecerit, et ille homicida aufugerit, ejus amici et proximi eum abjurare et Forjurare debent. Qui vero

eum Forjurare noluerit, talis est qualis et homicida, qui aufugerit, quousque eum Forjurerit. Si quis cum homicida fugerit... infra annum redire potest et Forjurationem facere... Amici et cognati illius hominis qui occisus fuerit, debent assecurare omnes homines illos, qui homicidam Forjurerunt.] Arestum O. SS. ann. 1261. in 1. Regesto Parlam. f. 140: Noluere facere assecurari, nisi ipsum fratrem suum Clericum Forjureret. Aliud Arestum Pentec. ann. 1286. fol. 150: Determinatum fuit, quod idem Poincardus ponere poterat extra ipsam treugam dictum fratrem suum ex causa de novo superveniente inter ipsum et fratrem suum. Præcepit tamen Curia, quod ipsam treugam daret. Provinciam Forisjurare, in Legib. Edwardi Confess. cap. 6. Villam Forjurare, in Epist. 221. quæ exstat tom. 4. Hist. Francor. [Forisjurare virgatum terre: et quietam clamare de se et de hereditibus suis, apud Thom. Madox Formul. Anglic. pag. 179. Forjurare patriam, in Codice Legum Normann. cap. 24. apud Ludewig. tom. 7. pag. 199.] Forjurer sa Chastellerie, in Stabilim. S. Ludovici lib. 1. cap. 31. Forjurer la terre, in primo Statuto Westmonast. cap. 15. Vetus Charta vernacula post Chronicon W. Thom. pag. 245: Et hors de Staplegate Forjura la terre le Roi, et porta la crois à la mer. Forjurer le pais, in Consuet. Normann. cap. 23. 24. 60. 62. etc. Petrus de Langtoft vetus Chronographus Rythmicus:

Thomas de Weylance on banc primes nomé,
Par esgard du court e regne a Forjuré.

Le Roman de Paris la Duchesse MS.:

Fait m'a-ti Dus mes Sire ma terre Forjurer.

Tabular. Leprosaria Pontis Audomari: Forjurerunt dictam terram coram nobis, ita quod nihil de cætero in ea de jure possint reclamare. Vide Brittonem in Legib. Angl. cap. 3. Consuetud. Harnoniensem. cap. 45. etc. Forjurer ami charnel, apud Petrum de Fontaines in Consilio cap. 13. Willelmus Guiart. ann. 1304:

Qui orent par fausse promesse
Reçu Jean de Bessé
A Seigneur come parjuré,
Et l'or de Henaut Forjuré.

Le Roman d'Aubery MS.:

Qui Forjuré ont l'enfant Aubert.

Forjurer de franche ley, apud Britton. pag. 184. v. qui juri stare non possunt, quorum in jure non recipiuntur testimonia. [Vide Halthaus. Glossar. German. voce Ausschweren. col. 182.]

Faire fourjur, eodem sensu, in Charta ann. 1303. ex Reg. 114. Chartoph. reg. ch. 258: Gillart le Grand fist adjourner à Mons. Colard de Midelay pour faire Fourjur selon l'usage du pais. Fourjurer, quasi in foro jurare, in aliis Lit. ejusd. ann. ibid. ch. 294: Il convint que les prochains du lignage d'icellui Guillaume demourans audit pays (de Hainaut) Fourjurassent, selon la ley et coutume dudit pays, qu'il ne aideroient, ne conseileroient aucunement en ce fait ledit Guillaume. Aliæ ann. 1411. in Reg. 106. ch. 88: L'official de l'évesque d'Angiers commanda au suppliant appariteur qu'il citast icellui Blanchart pardevant lui, pour Forjurer et séparer de sa compaignie icelle concubine.

Qui vero parentelam alicujus ejurabat, cadebat eo ipso jure succedendi in illius bonis, ut colligitur ex

laudatis supra Henrici I. Reg. Angl. Legibus cap. 88: Si quis propter faldiam vel causam aliquam de parentela se velit tollere et eam Forjurerit, et de societate et hereditate et tota illius ratione se separat.

FORISMARITAGIUM, appellabant forenses nostri eam præstationem, quæ a servis, seu adscriptis glebæ, exsolvebatur, pro facultate conjuges sibi adscribendi ex libera conditione ac ingenua, ut est in Consuet. Trecenti art. 3. Calvimontensi art. 3. Vitriacensi art. 144. et Meldensi art. 78. Remensi antiqua, etc. vel ex servis alterius domini, ut habent passim veteres Chartæ. Mesmariage et Formariage, promiscue in Charta Joannis Vicecomiti Catalaunensis ann. 1300. in Regesto Philippi Pulcri Reg. Franc. ann. 1239. Ch. 32. ex Tabul. Regio. Atque id quidem, etiam stante Romano-rum republica quadantenus obtinuisse, testatur Tertullianus lib. 2. ad Uxorem: Nonne quibus domini et disciplina tenacissimi, servis suis Foras nubere interdicitur? scilicet ne in lasciviam excedant, officia deserant, dominica extraneis promant, etc. Vide Gregorium M. lib. 10. Epist. 27. Lege Wisigoth. lib. 3. tit. 2. § 5: Quicumque ancillam suam servo alieno sine conscientia domini sui uxorem dedisset, dominus servi ancillam ipsam cum filiis sibi vendicabat. Lege pariter Salica tit. 27. § 6. servus ancillam alienam sine voluntate domini accipere non poterat. Sed et nec conservam suam, ut est apud Eginhardum Epist. 16. quod et in Jure nostro obtinuit: neque denique liberam, ut est in Ep. 15. Charta Theoderici Abb. S. Maximini Trever. ann. 1065. apud Duchesn. in Probat. Hist. Luxemburg. pag. 29: Nusquam nisi inter se villani aut mansionarii nubant, aut uxorem ex familia S. Patri sine nostro consensu accipiant, ita tamen ut alteri Ecclesie altera damnium non inferat; sed per successiones filiorum ac filiarum utriusque Ecclesie quod suum est, ad ultimum redeat ac remaneat.

Quod si sine domini consensu cum extranea, vel extraneo nuptias iniissent, in illius forisfacto erant, ut et eorum bona, id est, in caducum veniebant. Tabularium Episcopi Paris. ex Bibl. Puteana: Hæ sunt consuetudines istorum hominum: talliam nobis debent. Si maritaverint se extra familiam Episcopi, vel Comitiss, sine consensu Episcopi, ipsi et res eorum sunt in Forisfacto Episcopi, et escheamenta sunt Episcopi, etc. Consuetudo Britannie cap. 9. art. 22: Es lieux où on a accoustume de prendre Feurmariage, le Seigneur de la mainmorte prend pour le Feurmariage de la femme mainmortable les heritages qu'elle a sous lui, et au lieu de sa mainmorte, ou autant vaillant qu'elle emporte en mariage, au choix de la dite femme. Cujus quidem moris memorabile quoddam refertur exemplum a Joanne Hocsemio in Hist. Episcoporum Leodiens. lib. 5. cap. 23. sub ann. 1296.

Ejusmodi vero conjugia servorum, qui diversos habent dominos, non dirimi, sanxit Additio 3. Capitular. cap. 28. et Concilium Cabilonense II. cap. 30. Aliter tamen statuit Capitulari Ahytonis Episc. Basileensis cap. 21. Ubi vero mancipia non unius, sed diversæ potestatis juncta fuerint, nisi consentientibus utriusque dominis, hujusmodi copulatio rata non erit.

Enim vero cum domini haud interdum superessent tot servi adscriptissimi, ut inter se nuptias possent inire, cogere-

bantur alterius conditionis, vel domini viris seu feminis matrimonia contrahendi facultatem eis impertiri: quas quidem venia certa ac modica praestatione redimebatur ab adscriptiis, ita tamen ut eam denegare dominis haud liceret, quod habet diserte Consuetudo Vitriacensis art. 144 et Remensis Praepositurae, hisce verbis: *Homme de corps ne peut prendre par mariage femme d'autre condition que de la sienne sans le congé de son Seigneur, lequel congé ledit Seigneur ne lui baillera, si bon ne lui semble. Et si ledit homme de corps prend de fait sans le congé du Seigneur femme d'autre condition, que de celle dont il est, il croit pour ledit Formariage envers son dit Seigneur en amende de 60. sols 1. denier. Et ou il demande le congé à son dit Seigneur, pose ores qu'il ne l'ait obtenu, il n'est tenu de la dite amende, et est seulement tenu bailler audit Seigneur le tiers de ses biens tels qu'il les avoit au jour et heure de son dit mariage, et selon la condition qu'il est pour l'indemnité dudit Seigneur.* Tabularium Bellilocense Ch. 45: *Breve de exemptis, que vicarii de Favars habent in terra S. Petri: ... homines vero de terra S. Petri non accipiant mulieres extraneas deforis, dum in ipsa terra invenire poterunt feminam, cum que jungantur. Similiter et de feminis sit, dum in ipsa Curie inventi fuerint homines, cum quibus jungantur legitime. Quod si Judex aut Vicarius constitutionem hanc transgressi fuerint, pro illo malo ingenio secundum legem, emendent Abbati, aut Praeposito. Ipsa vero lex 60. solidis sit. Et si rusticus fecerit sine consilio ipsorum, legem suam emendet: et ipse homo aut femina in ipsa terra revertatur illic, ubi ipsi elegerint, sine bausia (rausia.)* Charta Communitatis Meldensis ann. 1173: *Homines de Communitate uxores, cujuscunque potestatis voluerint, ducunt, licentia tamen a Dominis requisita. Libertates MSS. villae S. Desiderii in Campania ann. 1228: Uuicunque de villa poterit matrimonium contrahere ubicunque voluerit, si emanam libere et absolute acquirere poterit sine aliqua conditione dominorum, vel Procerum regni, vel alterius, qui tam de jure possit reclamare. Aliquis vero vel aliqua de libertate S. Desiderii aliquem vel aliquam de hominibus vel mulieribus terrae Domini S. Desiderii vel feodi sui habere non poterit in matrimonio, nisi de voluntate et assensu domini.*

Ex praedictis patet, multam eorum, qui vel quae invito domino cum alterius domini adscriptiis nuptias inibant, fuisse 60. solidorum, quod etiam exerte tradit Consuetudo Vitriacensis art. 144. Verum hanc facultatem longe minoris constituisse arguunt, quae infra observamus de licentia matrimoniorum, et vetus Charta ex Tabulario Corbeiensis lib. 26. Ch. 2. *N. Dei Gr. Abbas Corbeie et Conventus, universis Dei fidel. sal. Vobis innotescere volumus, quosdam de censu capituli B. Petro naturaliter obnoxios in pago Suessontico, apud villas scilicet Luz et Tarsieres, dudum se desub jugo Ecclesiae nostrae excussisse, modo vero rationis evidenter revocatos, tandem errorem suum confitentes S. Petro iterum se reddidisse. Ita videlicet, ut si quis eorum deinceps alienae potestatis uxori nupsisset, a famulo Monachi Vasiacensis submonitus infra dies octo s. sol. monete currentis in patria illa dabit. Quod si octavum diem transierit, iam cum lege eum redere oportebit. Si autem mari eum contigerit, eadem iterum ratio de ipsis sol-*

dis erit. Actum anno 1151. Episcopus Dom. Anaculfi Suess. ann. 2. Charta alia apud W. Hedam pag. 287. 1. Edit. Item ne cumimodis sine respectu videatur sancta Dei Ecclesia pro licentia nubendi infra sive extra concedere potestatem, dentur sex denarii, etc. Alia denique Charta ex Tabular. S. Maximini Treverensis: *Mancipia quoque trado, et posterorum, si in eadem villa sederint vel nupserrint, tali libertate et servitio perfruantur, sicut Confessoris Christi inibi manens familia. Si qui vero foris nupserrint, vel manserint, vel alias vagati fuerint, unusquisque eorum in festivitatis S. Martini persolvat unam denariatam ceræ pro remedio animae suae.*

Ex his atque aliis quae passim occurrunt colligere promptum est non ubique eandem multam hac in re definitam fuisse, sed pro dominorum libito variasse. Id iterum firmare licet ex Tabular. Calensi pag. 117: *Item asservit quos ipse Johannes duxit in uxorem Petronillam filiam Gilleberti de Docies feminam de corpore monasterii S. Faronis Meldensis et non de Kala, propter quod idem Johannes finavit cum fratre Richardo procuratore generali ipsius monasterii de Kala... ad vii. lib. et ii. sol. Turon. et ad iv. sextarios avenae bonae et venalis.* Charta Hugonis Abbat. Corbeiens. ann. 1174. ex Tabular. ejusdem Monast.: *Quod si quis singulos denarios pro cavagio in festo S. Remigii, pro Forismaritationibus vero 10. solidos, pro manu mortui totidem... ipsi cum omni suae posteritate persolvant. Vide in Maritagiis.*

Forismaritagium dicitur Licentia matrimoniorum, in Charta ann. 1162. ex Chartul. Campan. fol. 484. col. 1. Quaecunque autem ratione aliqui ex servis seu adscriptis glebae matrimonium contraherent, etiam inter ipsos et sub eodem dominio, praestationi erga dominum suum obnoxii erant, cujus conditiones exprimit Charta manumiss. ann. 1322 in Reg. 143. Chartoph. reg. ch. 151: *Comme ladite suppliant soit nostre servie de telle condition, que elle et autres de sa condition, quant ilz entrent en ordre de mariage, un chascun d'eulz nous doivent treze deniers, et durant le temps de leur mariage chascun au quatre deniers Parisiens payez au jour de la S. Remy, et au jour de leur trespassement, ou quant on les doit mettre en terre treze deniers: et ou cas que point ne se mettroient en mariage, ilz ne nous doivent aucuns servitute. Memariage dicitur eadem praestatio, in Charta ann. 1342. ex Reg. 74. ch. 445: *Sans paier mainmorte ne Memariage.* Et in Lit. ann. 1357. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 369.*

Hec porro matrimonia cum caeteris contrahendi licentia ac facultas a dominis concedebatur hac conditione, quod liberi, qui ex iis nascerentur, inter ipsos dominos dividerentur, ut est apud Glanvillam lib. 5. cap. 6. Charta Guillelmi Episcopi Paris. ann. 1241. apud Brolium lib. 2. Hist. Paris.: *Notum facimus, quod nos consentimus, quod Odelina filia Rudulphi Goudin, de Villaceris (Villaceaux) femina nostra de corpore contrahat matrimonium cum Bertrando filio quondam Hugonis de Verreries defuncti homine de corpore Ecclesiae S. Germani de Pratis Parisiensis, hoc modo scilicet, quod ex filii seu filibus ex eisdem de caetero procreandis medietatem penitus habeamus, reliqua medietate Abbati et Conventui dicte Ecclesiae. Idque obtinuit inter servos regios, et Baronum*

seu Procerum feudallum. Charta Nobilitium Campaniae ann. 1297. in Regesto Magnorum dierum Trecentium: *Item, que quand li home aus Gentishomes prennent les femmes le Roy, et li homme aus Gentishomes muerent, li Rois vuet avoir tous les hoirs, et ne laisse joir les Gentishomes de la remenance de leurs hommes. Item, nous avons toujours accoustumé à partir au Roy les enfans, qui issent de nos hommes et de nos femmes, qui se mettent par mariage aus hommes et aus femmes le Roy, etc.* His addam Diploma aliud, quod habet Tabularium S. Margheriti Paris. Charta 15: *Ego Ludovicus Dei gratia Rex Francorum et Dux Aquitanorum notitia fidelium commendare dignam videtur quamdam conventionem inter piissimum genitorem nostrum Ludovicum Regem Francorum, et venerabilem Gumbaldum S. Maglorii Abbatem dudum habitam, hanc quoque in tertio anno nostrae sublimitatis reverendissimo ejusdem Monasterii Patri Roberto a nobis concessam, et ipsius concessionis pactonem subscriptam, sigilli etiam impressione signatam atque corroboratam. Tempore siquidem supradicti Gumbaldi Abbatis homo quidam ex familia S. Maglorii de villa Karrone, Guoinus nomine, duxit uxorem nomine Sahes ex regali familia procreatam. Quae res cum Abbati ac Monachis vehementer displiceret, eo quod sui juris homo alterius familiae sibi conjugem delegasset, et ob hoc plurimum calumniaretur, quod debito sibi procreationis fructu Ecclesia privaretur, ventilata hac calumnia ad aures piissimi genitoris nostri pervenit. Qui volens Ecclesiam fructu familiae suae destitui, sancire studuit, ut amborum conjugum procreatio ex aequo partiretur, et altera regis amplitudini, altera pars sancto Maglorio remaneret in perpetuum possidenda. Ea ergo quae gloriosus genitor noster sapientius consilio pridem concesserat, nos quoque ob utilitatem Ecclesiae benigne concedimus. Quod ut perpetue stabilitatis obtineat munimentum, sigilli nostri auctoritate et nominis nostri caractere subterfirmavimus. Actum publice Parisius in Palatio nostro anno Incarnati Verbi 1188. regni vero nostri 8. astantibus in Palatio nostro, quorum nomina substituta sunt et signa S. Radulphi Viroman duorum Comitum et Dapiferi nostri, S. Guillelmi Buticularii, S. Matthiae Constabularii, S. Matthiae Camerarii. Data per manum Algrini Cancellarii.*

Interdum etiam in casu Forismaritagii fiebant servorum seu adscriptiorum inter dominos permutationes: ita ut si quaequam femina adscriptitia alterius domini adscriptitio nupsisset, cum illa legem mariti sequeretur, ac proinde in alterius transiret dominium, vicissim mariti dominus alteram conjugis adscriptitiam domino ejusdem probitatis ac notae restituere tenebatur. Assisiae Hierosolym. MSS. cap. 270: *Se aucun vilain de qui que ce soit se marie avec vilaine d'autre lieu, sans le commandement dou Seigneur de la vilaine, le Seigneur dou vilain, à qui sera mariée la vilaine estrange, rendra au Seigneur de la vilaine un autre en eschange à la vilaine, de tel aage, par la connaissance de bonnes gens. Et se ilz ne trouvent vilaine, qui la vaille, si li donra le meilleur vilain qu'il aura d'aage de marier: et cil qui sera marié à la vilaine estrange, meurt, le Seigneur dou vilain doit avoir son eschange, se la vilaine torne à son premier Seigneur: et se la vilaine est allée en la terre de l'autre, son Seigneur a pooir de prendre la, etc. Et*

cap. seq. : *Se aucune vilaine voit de aucun casal en autre, qui ne soit de son Seigneur, et le Seigneur dou leu, ou elle sera venue, n'a pour de li marier, et se il la marie, il doit donner à son Seigneur une autre vilaine en eschange, à la connoissance de bonnes gens sans faillir.* Profert Brolius lib. 2. Histor. Paris. pag. 281. 2. Edit. Chartam ejusmodi permutationis indicem.

Charta Barthol. Trec. episc. ann. 1192. ex Bibl. reg. : *Permissum fieri matrimonium inter Silvestrum filium Andreæ ad Pedem hominis beati Petri ex una parte, et Arenburgem filiam Terrici hominis nostri, facta commutatione duarum mulierum, quarum una, scilicet Hildeburgis filia prædicti Andreæ hominis beati Petri nostra erit, et altera, scilicet Arenburgis filia memorati Terrici hominis nostri sub justitia et dominio capituli beati Petri in perpetuum permanebit.*

Horum porro adscriptorum liberos inter se partebantur domini, ita ut si plures essent numero pari, totidem quique haberet, si vero unus remaneret ex numero impari, is communis esset. Ita Lex Wisigoth. lib. 10. tit. 1. § 17. et Consuetudo Burbonensis art. 192. Exstant præterea Chartæ aliæ harum partitionum apud Hubertum in Historia Eccl. S. Aniani Aurelianensis pag. 81. Vide Capitulum 6. Caroli M. ann. 868. cap. 1.

Ex his igitur satis constat, *Forismaritagium*, præcipuum fuisse servitutis legalis argumentum : unde in ejusmodi servorum manumissionibus, manus mortuæ et *Forismaritagium* in libertatis indultæ notam remittuntur a dominis. Vide Chartam Thomæ Abbatis S. Germani Paris. apud Brolium lib. 2. Antiq. Paris. pag. 279. 2. Edit. et alias ejusdem tenoris apud Gallandium de Franco Bledio pag. 85. 86. Doubletum in Hist. Sandionys. Monast. pag. 407. etc. Quibus aliæ addo Beatrix Abbatisse B. Mariæ Suesion. pro Communia Valsiaci ann. 1231 : *Nos quitavimus dictis hominibus totam talliam, quam Ecclesia nostra consuevit accipere super eos, ... item Forismaritagium, hoc excepto, quod quilibet, qui se Forismaritabit, tenebitur Ecclesie nostræ solvere ipso die Forismaritationis suæ, vel in crastino, 7. solid. et dimid. moneta patriæ : quos denarios si dicto die vel in crastino non solveret, teneretur emendare per 7. solid. et dimid. monetæ supradictæ, ad instantiam Majoris nostri et Scabinorum per legem faciendam, et nihilominus Forismaritagium reddere teneretur.*

FORISMATRIMONIUM. Eadem notione, in Charta Engerranni D. Couciaci ann. 1267. pro Libertatibus oppidi Faræ, apud Thomasserium in Consuet. Bituric. pag. 489.

FORIMATRIMONIUM, in Chartular. S. Quintini in insula pag. 100 : *Redditi quoque numerorum et caponum seu manus mortuæ, necnon Forismatrimonii, quod vulgo dicitur Forimarijæ.*

FORISMARITATIO, in Charta ann. 1174. ex Tabulario Corbeiensis.

FORISMARITARE. Ejusmodi matrimonium infra Charta Petri abb. S. Remig. Rem. ann. 1212. ex Chartul. Gampan. fol. 246. v. col. 1 : *Quod si aliqui de hominibus S. Remigii in nova villa ad Fracinum decesserint, vel se Forismaritaraverint, in eadem præpositus de Cortesor non poterit finire mortuam manum nec forismaritagium, nec aliquid inde levare.* Alia ann. 1270. ex Chartul. Latiniac. fol. 124 : *Erant in possessione, cum aliquis extraneus veniebat ad com-*

morandum in dicta villa, ipse effiebat de dominio ipsorum, et tenebatur eisdem ad forismaritagium, quando se Forismaritabant.

FORISMITTERE. Extra manum suam ponere, alienare, vendere. *Metra hora.* Capitulare 8. ann. 813. cap. 11 : *Qui per chartam aut per hantradam ingenuus est, et si ille Foris de eo miserit, tunc ille leodis in dominicum veniat, etc.* Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 88 : *Nulli liceat Forismitters hereditatem suam de parentela sua, datione vel emptione.*

FORISNEGARE. Fornior ut messet in jugement, apud Philippum Bellomane-rium cap. 88.

FORIS-PAISRATUS, pro *Forispatriatus*, apud D. de Lauriere tom. 1. Ordinat. Regum Fr. pag. 42.

FORISPATRIATUS. Idem quod *Forispatriatus*, vel *Expatriatus*, Gallis *Forispaysé*. Charta Guigonis Comitis Forensis pro Libertatibus Villarezi ann. 1253 : *Nisi ille qui requireret, esset Forispatriatus.* [Perperam in Spicilegio Acher. tom. 9. pag. 193. Forisparatus.] Charta Libertatum Autisiodorensis civitatis a Mathilde concessarum : *Quicumque aliquam possessionem per annum et diem pacifice tenuerit, nullus contra eum poterit reclamare, nisi sit advoatus, vel Forispatriatus, etc.* Perperam in MS. *Forispatriatus*. [Statuta Philippi Augusti Regis Franc. apud D. Brussel tom. 2. de Feudorum usu ad calcem pag. XXIX : *Item Clerici non possunt de jure recomunicare aliquem propter forisfactum servientis sui, neque interdicens terram ejus, priusquam dominus fuerit super hoc requisitus, vel domini Ballivius, si dominus fuerit Forispaysé.* Acherius tom. 6. Spicil. pag. 491. habet, *Forvoises.*] Assisæ Hierosolymit. cap. 30 : *Enci dit l'on que celui qui requiert l'heritage, est Forpaysé, et il revient, et requiert aucun heritage, que aucun autre ait tenu an et jor, et aucuns gens veulent dire, que l'assise de la tenure ne li griege, por ce que il estoit Forpaysé, et l'autre l'a tenu, li voiant et oiant et plustors gens, etc.* Cap. 221 : *Se celui qui est leu dou Seigneur, meurt, ou Forpaysé, etc.* Charta Libertatum oppidi de Vesdun in Biturigib. ann. 1275 : *Il n'en doit respondre à nesun se il n'est Forpaysé, ou en baith, ou fors d'age, etc.* [Des Fontaines in Consilio cap. 17. num. 1 : *Je ne di mi ke li despaisé ont leur aage soient restabli en toutes causes. Et sachiez que tous ceuz qui sont Forpaysé, Je te distincte, ou il sont par leur volenté ou il sont par leur besoingne. Che ne leur profite mie à estre restabli, se il sont despaisé malgré eux pour leur pourcas, il sont restabli en tele maniere, ke on ne leur torne à gaingne ne à damage.*]

FORISPARATUS. [Perperam in Spicilegio Acher. tom. 9. pag. 193. Forisparatus.] Charta Libertatum Autisiodorensis civitatis a Mathilde concessarum : *Quicumque aliquam possessionem per annum et diem pacifice tenuerit, nullus contra eum poterit reclamare, nisi sit advoatus, vel Forispatriatus, etc.* Perperam in MS. *Forispatriatus*. [Statuta Philippi Augusti Regis Franc. apud D. Brussel tom. 2. de Feudorum usu ad calcem pag. XXIX : *Item Clerici non possunt de jure recomunicare aliquem propter forisfactum servientis sui, neque interdicens terram ejus, priusquam dominus fuerit super hoc requisitus, vel domini Ballivius, si dominus fuerit Forispaysé.* Acherius tom. 6. Spicil. pag. 491. habet, *Forvoises.*] Assisæ Hierosolymit. cap. 30 : *Enci dit l'on que celui qui requiert l'heritage, est Forpaysé, et il revient, et requiert aucun heritage, que aucun autre ait tenu an et jor, et aucuns gens veulent dire, que l'assise de la tenure ne li griege, por ce que il estoit Forpaysé, et l'autre l'a tenu, li voiant et oiant et plustors gens, etc.* Cap. 221 : *Se celui qui est leu dou Seigneur, meurt, ou Forpaysé, etc.* Charta Libertatum oppidi de Vesdun in Biturigib. ann. 1275 : *Il n'en doit respondre à nesun se il n'est Forpaysé, ou en baith, ou fors d'age, etc.* [Des Fontaines in Consilio cap. 17. num. 1 : *Je ne di mi ke li despaisé ont leur aage soient restabli en toutes causes. Et sachiez que tous ceuz qui sont Forpaysé, Je te distincte, ou il sont par leur volenté ou il sont par leur besoingne. Che ne leur profite mie à estre restabli, se il sont despaisé malgré eux pour leur pourcas, il sont restabli en tele maniere, ke on ne leur torne à gaingne ne à damage.*]

FORISPARATUS. [Perperam in Spicilegio Acher. tom. 9. pag. 193. Forisparatus.] Charta Libertatum Autisiodorensis civitatis a Mathilde concessarum : *Quicumque aliquam possessionem per annum et diem pacifice tenuerit, nullus contra eum poterit reclamare, nisi sit advoatus, vel Forispatriatus, etc.* Perperam in MS. *Forispatriatus*. [Statuta Philippi Augusti Regis Franc. apud D. Brussel tom. 2. de Feudorum usu ad calcem pag. XXIX : *Item Clerici non possunt de jure recomunicare aliquem propter forisfactum servientis sui, neque interdicens terram ejus, priusquam dominus fuerit super hoc requisitus, vel domini Ballivius, si dominus fuerit Forispaysé.* Acherius tom. 6. Spicil. pag. 491. habet, *Forvoises.*] Assisæ Hierosolymit. cap. 30 : *Enci dit l'on que celui qui requiert l'heritage, est Forpaysé, et il revient, et requiert aucun heritage, que aucun autre ait tenu an et jor, et aucuns gens veulent dire, que l'assise de la tenure ne li griege, por ce que il estoit Forpaysé, et l'autre l'a tenu, li voiant et oiant et plustors gens, etc.* Cap. 221 : *Se celui qui est leu dou Seigneur, meurt, ou Forpaysé, etc.* Charta Libertatum oppidi de Vesdun in Biturigib. ann. 1275 : *Il n'en doit respondre à nesun se il n'est Forpaysé, ou en baith, ou fors d'age, etc.* [Des Fontaines in Consilio cap. 17. num. 1 : *Je ne di mi ke li despaisé ont leur aage soient restabli en toutes causes. Et sachiez que tous ceuz qui sont Forpaysé, Je te distincte, ou il sont par leur volenté ou il sont par leur besoingne. Che ne leur profite mie à estre restabli, se il sont despaisé malgré eux pour leur pourcas, il sont restabli en tele maniere, ke on ne leur torne à gaingne ne à damage.*]

FORISPARATUS. [Perperam in Spicilegio Acher. tom. 9. pag. 193. Forisparatus.] Charta Libertatum Autisiodorensis civitatis a Mathilde concessarum : *Quicumque aliquam possessionem per annum et diem pacifice tenuerit, nullus contra eum poterit reclamare, nisi sit advoatus, vel Forispatriatus, etc.* Perperam in MS. *Forispatriatus*. [Statuta Philippi Augusti Regis Franc. apud D. Brussel tom. 2. de Feudorum usu ad calcem pag. XXIX : *Item Clerici non possunt de jure recomunicare aliquem propter forisfactum servientis sui, neque interdicens terram ejus, priusquam dominus fuerit super hoc requisitus, vel domini Ballivius, si dominus fuerit Forispaysé.* Acherius tom. 6. Spicil. pag. 491. habet, *Forvoises.*] Assisæ Hierosolymit. cap. 30 : *Enci dit l'on que celui qui requiert l'heritage, est Forpaysé, et il revient, et requiert aucun heritage, que aucun autre ait tenu an et jor, et aucuns gens veulent dire, que l'assise de la tenure ne li griege, por ce que il estoit Forpaysé, et l'autre l'a tenu, li voiant et oiant et plustors gens, etc.* Cap. 221 : *Se celui qui est leu dou Seigneur, meurt, ou Forpaysé, etc.* Charta Libertatum oppidi de Vesdun in Biturigib. ann. 1275 : *Il n'en doit respondre à nesun se il n'est Forpaysé, ou en baith, ou fors d'age, etc.* [Des Fontaines in Consilio cap. 17. num. 1 : *Je ne di mi ke li despaisé ont leur aage soient restabli en toutes causes. Et sachiez que tous ceuz qui sont Forpaysé, Je te distincte, ou il sont par leur volenté ou il sont par leur besoingne. Che ne leur profite mie à estre restabli, se il sont despaisé malgré eux pour leur pourcas, il sont restabli en tele maniere, ke on ne leur torne à gaingne ne à damage.*]

FORISPARATUS. [Perperam in Spicilegio Acher. tom. 9. pag. 193. Forisparatus.] Charta Libertatum Autisiodorensis civitatis a Mathilde concessarum : *Quicumque aliquam possessionem per annum et diem pacifice tenuerit, nullus contra eum poterit reclamare, nisi sit advoatus, vel Forispatriatus, etc.* Perperam in MS. *Forispatriatus*. [Statuta Philippi Augusti Regis Franc. apud D. Brussel tom. 2. de Feudorum usu ad calcem pag. XXIX : *Item Clerici non possunt de jure recomunicare aliquem propter forisfactum servientis sui, neque interdicens terram ejus, priusquam dominus fuerit super hoc requisitus, vel domini Ballivius, si dominus fuerit Forispaysé.* Acherius tom. 6. Spicil. pag. 491. habet, *Forvoises.*] Assisæ Hierosolymit. cap. 30 : *Enci dit l'on que celui qui requiert l'heritage, est Forpaysé, et il revient, et requiert aucun heritage, que aucun autre ait tenu an et jor, et aucuns gens veulent dire, que l'assise de la tenure ne li griege, por ce que il estoit Forpaysé, et l'autre l'a tenu, li voiant et oiant et plustors gens, etc.* Cap. 221 : *Se celui qui est leu dou Seigneur, meurt, ou Forpaysé, etc.* Charta Libertatum oppidi de Vesdun in Biturigib. ann. 1275 : *Il n'en doit respondre à nesun se il n'est Forpaysé, ou en baith, ou fors d'age, etc.* [Des Fontaines in Consilio cap. 17. num. 1 : *Je ne di mi ke li despaisé ont leur aage soient restabli en toutes causes. Et sachiez que tous ceuz qui sont Forpaysé, Je te distincte, ou il sont par leur volenté ou il sont par leur besoingne. Che ne leur profite mie à estre restabli, se il sont despaisé malgré eux pour leur pourcas, il sont restabli en tele maniere, ke on ne leur torne à gaingne ne à damage.*]

FORISPARATUS. [Perperam in Spicilegio Acher. tom. 9. pag. 193. Forisparatus.] Charta Libertatum Autisiodorensis civitatis a Mathilde concessarum : *Quicumque aliquam possessionem per annum et diem pacifice tenuerit, nullus contra eum poterit reclamare, nisi sit advoatus, vel Forispatriatus, etc.* Perperam in MS. *Forispatriatus*. [Statuta Philippi Augusti Regis Franc. apud D. Brussel tom. 2. de Feudorum usu ad calcem pag. XXIX : *Item Clerici non possunt de jure recomunicare aliquem propter forisfactum servientis sui, neque interdicens terram ejus, priusquam dominus fuerit super hoc requisitus, vel domini Ballivius, si dominus fuerit Forispaysé.* Acherius tom. 6. Spicil. pag. 491. habet, *Forvoises.*] Assisæ Hierosolymit. cap. 30 : *Enci dit l'on que celui qui requiert l'heritage, est Forpaysé, et il revient, et requiert aucun heritage, que aucun autre ait tenu an et jor, et aucuns gens veulent dire, que l'assise de la tenure ne li griege, por ce que il estoit Forpaysé, et l'autre l'a tenu, li voiant et oiant et plustors gens, etc.* Cap. 221 : *Se celui qui est leu dou Seigneur, meurt, ou Forpaysé, etc.* Charta Libertatum oppidi de Vesdun in Biturigib. ann. 1275 : *Il n'en doit respondre à nesun se il n'est Forpaysé, ou en baith, ou fors d'age, etc.* [Des Fontaines in Consilio cap. 17. num. 1 : *Je ne di mi ke li despaisé ont leur aage soient restabli en toutes causes. Et sachiez que tous ceuz qui sont Forpaysé, Je te distincte, ou il sont par leur volenté ou il sont par leur besoingne. Che ne leur profite mie à estre restabli, se il sont despaisé malgré eux pour leur pourcas, il sont restabli en tele maniere, ke on ne leur torne à gaingne ne à damage.*]

FORISSITUS, quasi *Foras* situs, qui habitat extra urbem, vel oppidum, burgumve. Compositio anni 1308. Hist. Dalphin. tom. 2. col. 141 : *Dom. Hugo nomine suo et nomine dictæ D. B. pro se domino de Jacio et Forissitis Gebennasi suis hominibus, valitoribus et coadjutoribus, etc.* Forte *Forissiti* non solum extra urbem habitantes debent intelligi, sed etiam banniti seu exules, ut supra *Forensiti*. Vide *Forensitus*.

Idem quod *Forensitus*, Proscriptus, exul : Italis, eodem sensu, *Fuoruscito*. Vide supra *Forensitus*, et infra *Foruscitus*.

FORISTA. Vide in *Forus*.

FORISTAGIUM. Jus instituendi custodes agrorum, et percipiendi multas, ob delicta in iis commissa, impositas. Pariag. inter reg. et monast. de Candolio ann. 1306. in Reg. 40. Chartoph. reg. ch. 61 : *Damus per modum pariagi, ... medietatem videlicet pro indiviso omnium justiciarum altarum et bassarum, nec non Foristagii seu messagariæ, etc.* Vide supra *Forstus*.

FORISTALLARE, *FORISTALLATOR*, *FORSTALLATOR*, *FORSTELLARIUS*, et in Domesdei *Foristellarius*, *Forstaller*, Brittoni pag. 83. 77.

FORISTALLATORES, Cowello, Spelmanno, et aliis, sunt illi, qui annonam versus emporium publicum adductam in via interceptant, emuntque, priusquam venditioni publicæ exponatur. Inter Camerarii Scotici cap. 19. § 1 : *Primo quod vendunt pisces suos ad littus maris, cum vendere debeant in foro Regis : unde Foristallatores plenarie dici possunt.* Adde cap. 1. Fieta lib. 2. cap. 12. § 28 : *Item de Forstallariis victualibus venalibus mercatum obviantibus, per quos carior fit inde venditio.* [Regest. Priorat. Cokesford. apud Th. Blount in Nomolex. Anglic. : *Forstal est, si aliquis portaverit hales vel hujusmodi res ad forum, et statim alius venerit et emerit ab ipso illas res, ut carius vendat, Prior habebit emendas ab ipso.*] Id porro interdictum Legibus politicis, ut vocant, passim legitur. Leges Bûrgorum Scotticorum cap. 78 : *De Forstallatoribus in burgo : Nullus infra burgum habitans, vel extra, sit ausus in die fori exire portas burgi ad emendum aliquam rem, antequam veniat infra portas burgi, et qui super hoc convictus fuerit, dabit 8. sol. ad forisfactum.* Adde Statuta Gildæ Scotiæ cap. 20. ubi ejusmodi *Foristallatores* et *Foristallantes*. Anticipatores fori dicuntur. Eorum mentio est præterea in Statutis Wilhelmi Regis Scotiæ cap. 85. et in libro Anglico inscripto, *Justice of peace*, pag. 74. De hisdem etiam ita veteres Consuetudines Bituricensis apud Thomasserium pag. 338 : *Se aucuns boucher va au devant des marchans, qui amènent chaires vives à vendre à Bourges, et icellus boucher les aille acheter une lieu ou deux, ou demie au devant, pour tenir le peuple en sarre, il est amendable arbitrairement, se il ne laisse venir au marche ou l'en a accoustumé de vendre. Ub. vim vocis Sarre, que rursus eadem pag. occurrit, non omnino percipio. Vide *Forestel*.*

FORSTALLARIUM. Littere anni 1377. apud Rymerum tom. 7. pag. 166. col. 1 : *Falsis et malis consiliis et ordinationibus, Forstallariis, confederationibus, conspirationibus, etc.* Aliæ anni 1549. apud eundem tom. 15. pag. 197. col. 1. Ad cognoscendum in *retrataris*, *Forstallariis*, et negotiis maritimis quibuscumque. Vide *Forstarium*.

FORSTALLUM. In Legibus Edmundi Regis editis apud Calintoniam cap. 6. dicitur *Bromptono Coactio, vel obsistentia in regia strata facta*, quo minus scilicet quis rem suam furto sublatam recipiat, uti est in hisdem Legibus, [a Saxon. fare, via, iter : et Stæl, furtum.] Interdum sumitur pro ea libertate, qua quis quietus est de amerciamendis de cattis, arrestatis infra terram suam, et quod habeat placita inde in Curia sua, et de hujusmodi cattis arrestatis amerciamenta inde provenientia. Ita W. Thorn. ann. 1315. Vide *Forestel*.

FORISTARIA. Jus utendi foresta, vel officium forestarii. Stat. scacar. Norman. ad ann. 1220. ex Cod. reg. 4658. A : Ju-

dicatum est quod Foristaria, quæ (habet) locagium suum (i. estocagium) et escoragium in foresta de Bonamouline, quæ destructa est modo, de arboribus nihil in ea capiet. Vide supra in Foresta.

FORISTUM, Multa vel emenda propter forisfactum, quomodo etiam forte legendum est. Vide in Forisfacere 1. Charta ann. 1208. Inter Instr. tom. 10. Gall. Christ. col. 336. Ecclesie siquidem S. Jodoci de supra mare remanet Foristum et omnes emendationes injuriarum in villa beati Jodoci factarum.

FORITANEUS, Qui foras seu extra urbem habitat, Italis Forinseco, Gall. Forais. Statuta Massill. lib. 5. cap. 33: *Ducernimus... quod si contigerit deinceps guerram predictæ aliquis, vel aliqui Foritaneis tradidissent in depositum seu comandam... annonam, vel bladum seu pecuniam... quod propter illam guerram nihilominus res predictæ sint salve Foritaneis dictis, cum utilius sit civibus Massiliæ, res et pecunias Foritaneorum possidere, et cum eisdem lucrum facere quam predictis rebus carere.* [Vide supra Forataneus et Forolanus.]

FORITANUS, Eadem notione, occurrit apud Muratorium tom. 8. col. 379. 388. 400. 422. 459. ex variis Scripturis Ital.

FORITER, Foras, extra, in Hist. Harcur. tom. 4. pag. 1347.

FORJUDICARE, FORJUGARE, etc. Vide Forjudicare.

FORJURARE, FORJURATIO. Vide Forjurare.

FORIUM. Vide in Fodrum.

FORIARE, Fora negotiandi causa frequentare Goldasto. Ita usurpatur in Decretis Alberti Regis Hungariæ: *Nullus mercatorum forensium... ad mercandum seu Foriandum in medium regni... accedat.* Vide Foriare.

FORIZATIO, commercium, tractatura, Gall. Negoce, trafic, apud Marten. tom. 8. Ampliss. Collect. col. 46. *Dico quod indulgentiæ et absolutiones sic et venales fundantur, ut dicitur communiter, super infinitis erogatis in celis meritis Sanctorum... in lege Domini non sunt fundatæ, et specialiter illæ quæ dantur et conceduntur in erectione Cruciate, ad hunc finem ut homines se invicem trucident et occidant, ut patet in erectione per Papam crucis contra Ladislaum Regem Neapolie, in qua manifesta Forizatio de his indulgentiis ponebatur... Et hæc Forizatio sparsim currit quasi per totam Ecclesiam talium indulgentiarum, quæ carent fidei Scripturæ fundamento.*

FORLACUM, ut infra Fortia 8. Arx, munitio, Gall. Fort, Forteresse. Conventiones MSS. inter Ludovicum Regem Siciliæ et cives Arelat. ann. 1385: *Nec permittent infra dictam urbem aliquod castrum, seu Forlacum, vel domum fortem, quod defendi possit, etc.*

FORLANDUM, Idem quod Furlongus infra Monast. Anglic. tom. 2. pag. 882: *Et de duobus Forlandis XVI. denarios, scilicet de Forlando Johannis Wauker, quod jacet ante terram Ecclesie, VIII. denarios.*

FORLETUM, Tributi seu vectigalis species, i. quod ex foris vel ex forisfactis percipitur. Charta ann. 1441. tom. 8. Cod. Ital. diplom. col. 324: *Faciunt immunitatem et exemptionem a dattis, pedagiis, Forletis et gabellis quibuscumque.* Infra: *Teneantur solvere dattia, Forleta, gabellas et pedagia.*

FORLONGA. Vide Furlongus.

FORMA, Figura, imago. Honorius Augustod. lib. 1. cap. 133: *Usus autem*

Formas sculpendi a lege cepit, ubi Moyses jussu Domini duos Cherubin ex auro fecit. Epistola Rodoberti ad Didonem, seu S. Audoueni Archiep. Rotomag. tom. 5. Spicilegii Acheriani: *Et ut vere fatear, finxisse illic mihi videris Sanctitatis tuæ, imoque beatissimi Antistitis Eligii integerrimam Formam, ita ut nihil prorsus defuerit ex cunctis Sancti virtutibus, quod non potentatu verborum per singula investigaveris, etc.* S. Bernardus de Vita et morib. Relig. cap. 11: *Auro tectis reliquis saginantur oculi, et loculi aperiantur. Ostenditur pulcherrima Forma Sancti, vel Sanctæ alicuius, et eo creditur sanctior, quo coloratior.* Utilitur etiam hac notione Rodericus Toletanus in Hist. Arabum cap. 2. et alii.

FORMULA, Imaginacula. Glossæ Basil: *Φορμουλα, τύπος*: Adamnanus lib. 1. de Locis sanctis cap. 11: *In quo videlicet linteo 12. Apostolorum Formula habentur interte.* Et lib. 3. cap. 4: *In Diopoli civitate, cujusdam Martyris Georgii, in quadam domo, statua marmorea in columna, contra quam alligatus persecutions tempore flagellatus est, Formula depicta est. Mox imaginem vocat: Cujus est imago in marmorea columna formata? Iste Teracidam appellat. Utilitur ibi semel iterum, et cap. 19. Vita S. Gilvæ Sapientis cap. 9: *Propriis manibus Formulam fecit fuisse opere, etc.**

FORMA, Panis Eucharisticus. Vita S. Godrici tom. 5. Mail pag. 82: *Septies inter secreti Misarum Dominum Jesum carne indutum in altari conspexit descendentem ad se... Sic etiam aliquando de Forma sua mirabiliter egressum, conspersum sanguine totum est contuitus.* Vide Formata.

FORMA, Exemplum quod imitandum proponitur. Statuta Canonorum Regular. S. August. apud Raimundum Duellium lib. 1. Miscellan. pag. 88:

Dicto, benedicto, fantur Spirituales de norme, mox quoque Forma.

Vetus Interpres Petri 1. Epist. 5. 3: *Neque ut dominantes in cleris, sed Forma facti gregis ex animo.* Græce τύπος: τύπος: vel τύπος: et juxta Versionem Syriacam: *Et sitis illis similitudo pulchra, exemplar bonum.*

FORMA, Nummus formatus, id est, figura seu Principis characterem donatus: nam formari moneta dicitur apud Lampridium et in leg. 3. Cod. Th. de falsa monet. (9. 21.) et leg. 1. de Expens. Ludor. (15. 9.) Lex 6. Cod. Th. de Indulg. Crimin. (9. 38.) de monetam adulterante: *Qui sacri oris quitator, et divino rum vultum adpetitor, venerabiles Formas sacrilegio eruditus impressit. Diversa Formæ mensura in solidis, in quibus scilicet Imperatoris forma seu imago majore habitu facie extenitur: aut quæ angustiore expressione concluditur, in leg. 1. eod. Cod. Si quis solidi circulum, etc. (9. 22.) Lampridius in Alexandro Severo: *Formas binarias et ternarias et quaternarias... quas Heliogabalus invenerat, resoluti præcepit, neque in usu cuiusquam versari.* Quintilianus lib. 1. cap. 10: *Utendum plane sermone, ut nemo, qui publica Forma est. Apud Isidorum lib. 16. cap. 17. metalla dicuntur ad omnem Formam posse deduci.* [Charta Caroli Johan. Franc. Reg. primogen. ann. 1370. tom. 3. ordinat. pag. 106: *Ita et sub tali forma quod dominus noster rex in qualibet marcha argenti, solum lucretur et habeat pro Forma et factura, decem solidos Turonenses vel minus et non ultra.*]*

FORMA, Phantasma, imago apparen. Liber Miraculorum S. Columbanii cap. 27: *Aspicit ad se venientes duas Formas in specie mulierum tam terribiles et deformes, etc.*

FORMA, Habitus, ornatus. Chronicon Siciliæ ad ann. 1322. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 81: *Forma militaris apparatus est cum spalleris de cindato et manto de cindato. Item ense munito de argento valoris unciarum duarum vel trium, ad plus. Item sella freno et calcariibus deauratis precii unciarum duarum ad plus, et cum pari uno vestimentorum cujuscumque coloris præterquam de scarlato et sine infoderatura vaporum.*

FORMA, Modus seu ratio agendi in negotiis quibusque, nostris Formate. Vetus Poeta apud Mabill. tom. 4. Analect. pag. 541:

Sunt ibi (Romæ) qui norant formare negotia quævis. Et sunt qui Formas abbreviare sciunt.

FORMA, Tabula ærea, quæ agrorum fines ac centuriationes continebat. Hygenus: *Si qua compascua aut silvæ fundis concessa fuerint, quo jure data sint, Formis inseremus, i. tabulis æreis.* Ita ille non semel. Fragmentum Legis Agrariæ a Sigonio et Grutero editum: *Dedit, assignavit, reliquit, inque Formas, tabulasque retulit, etc.* Hinc Forma, pro limite: *Formare, pro, limitibus dividere.* Siculus Agrorum, qui ex vicinis populis sumpti sunt, propriæ factæ sunt Formæ. Argenus: *Formæ antiquæ fundorum.* Bulla Honorii III. PP. ann. 3: *Totum tenimentum, quod insidit extra Formam, et habet suas fines, tom. 1. Italicæ sacræ pag. 822. Vide leg. 8. D. ad Leg. Jul. peculat. (48. 13.)*

FORMA, Τύπος, vel Epistola, littera formata, cui impressa est forma, seu imago scribentis, in sigillo scilicet. Unde τύπος: τύπος, sacræ Formæ, quæ Sacræ nude postmodum appellata. Ulpianus: *Et repeto, ante Formulam a divo Marco datam, divum Pium rescriptisæ.* Capitolinus in Antonio: *Neque de Provinciis, neque ullis actibus quicumque constituit, nisi quod prius ad amicos retulit; atque ex eorum sententia Formas composuit.* Oraculi nostri Forma, in leg. 1. Cod. Th. de rei vindicat. (2. 23.) Edictum Constantini et Licinii pro Christianis apud Lactantium lib. de Mortib. Persecut. num. 48: *Ut autem hujus sanctitatis benevolentie nostre Forma ad omnium possit pervenire notitiam, etc.* Lactantius lib. 2. pro S. Athanasio pag. 102: *Si damnassemus innocentem, qui deditsemus Formulam ad sanguinem fundendum justorum, etc.* Liberatus Diacon. cap. 11: *Et data Forma de aliquibus causis eorum, libellos obtulit Eusebius Flaviano et omni consilio.* S. Cyrillus ex versione Facundi Hermianensis lib. 8. cap. 6: *Hoc autem et nunc, sicuti vestre litteræ monstrant, ad Regiam urbem pergentes movent, si quomodo prævaleant persuadere concursu aliquorum, ut per Imperatoriam Formulam anathematis subdantur illa, quæ ab eis profertur, cum accusatione volentium ea defendere.* Vide eundem Facundum lib. 5. cap. 8. pag. 194. lib. 6. cap. 1. pag. 225. Collationem Regis Mosacæ pag. 54. etc.

FORMELLA NICENI TRACTATUS, seu Concilii, in Fragmentis S. Hilarii pag. 1. 1000.

FORMA EPISTOLARUM, Tenor, series Epistolarum. Idem Facundus Hermianensis lib. 2. cap. 2: *Et cum Johannes Antiochenus, et cæteri Orientales Episcopi,*

Mopactiana Theodorum præconis in eisdem epistolis, quarum Formam se attendisse in suis diffinitionibus Calchedonensis Synodus fatetur, tamquam Apostolicam declarantem doctrinam, ut epistolam H. Leonis acciperet, etc. Infra: Si hæresis crimen est laudasse Theodorum, in illis epistolis prædicatum, quarum se Formam attendisse in suis decretis... prædicta Synodus confitetur, etc. Lupoldus de Habenberg de iure regni et Imperii Romani cap. 8. Ex Formis aliquarum literarum, in quibus continentur decreta electionum quondam Rudolphi, Adolphi, et Alberti Regum Romanorum, quas Formas recolo me vidisse, apparet potius contrarium.

FORMULA. Idem quod *Forma*, Epistola, Ammianus lib. 14: *Ut Formula missa lethali... occideretur.*

10. FORMÆ. Certe gradus ac ordines in Scribis, vel Scholis, verbi gratia, *Ducenarii, Primicerii, Miltendarii, etc. Formæ primæ, secundæ, tertiæ*, in leg. 7. Cod. Theod. de Palatinis. (6, 30.) *Supernumerarii sacri ministerii primæ vel secundæ Formæ*, in leg. 2. cod. Cod. de Castrensis (6, 32.) [Breviarium vetus in Parthenone Benedictinarum Pontis, asservatum. In Nativitate Domini summo mense duo Hectores de secunda *Forma* incipient Missam.] Quod hic ex Breviar. Pontis. additum est, ad *Forma* 13. pertinet.]

11. FORMÆ. Arcus, fornix. Spartianus in Severo. *Ejus denique etiam Janæ in Trans-Tiberina regione ad portam nominis sui, quarum *Forma* intercedens statim usum publicum invidit.* (Gesta Gaius Episc. Cenomanensis apud Mabill. tom. 3. Analect. pag. 379: *Fecerunt autem *Formam* integram quinque vitreas continentem; in quibus ipsi per officia depinguntur.* Hinc

FORMÆ. *Ovis*, in Nov. Justiniani 17. *Canales structiles et arcuati*, Vitruvius lib. 8. cap. 7. per quos aquæ ductum aquæ educuntur Nam, ut ait idem Vitruvius, et Anonymus de Re Architecton. seu Vitruvii abbreviati antiquus cap. 6. *Ductus aquæ quatuor generibus sunt; aut tubis vel canalibus ligneis, aut tubis fictilibus. Canales structiles Formæ proprie appellantur, quod subditis formis instruuntur, qua ratione Formæ Afrorum ex terra parietes dicuntur Plinio lib. 35. cap. 14. Palladius lib. 9. tit. 11: *Aquæ si per *Formam* ducatur, solidandus est canalus, ne per rimas possit elabi.* Anonymus de Aquæ ductibus. Nunc nomina aquarum, quæ usibus æternæ Urbis Formarum constructionibus adiectæ sunt, indicemus. Velut Inscriptio apud Mutium Phæbonium lib. 3. Hist. Marsorum pag. 279: *Respublica populusque Corvianensis *Formam* aquæ ductus vetustate corruptam DD. rejecit.* Sidonius lib. 1. Epist. 5. *Inter hæc patuit et Roma conspectu; cujus nihil non solum Formas, verum etiam nauonachias videbar optaturus.* Senator lib. 3. Epist. 31: *Dicitur ergo, commodi cura privati, aquam *Formarum*, (aquarum *Formam*), quam summo deceret studio communiari, ad aquæ molas exercendas vel hortos irrigandos fuisse derivatam. Turpe hoc et miserabile in illa urbe fieri, quod per agros vir deceret assumi.* Utuntur passim Scriptores: Lex. 1. D. de Legat. 1. (30.) lex. 3. et 6. Cod. de Aquæ duct. lib. 11. tit. 43. Frontinus lib. 1. et 2. Antoninus in Itiner. Acta Martyrii S. Symmach. apud Baron. tom. 290. n. 3. Symmach. lib. 10. Ep. 33. Gregor. M.*

lib. 10. Epist. 22. Ammian. lib. 28. Senator. lib. 3. ep. 31. lib. 7. Epist. 6. lib. 8. Ep. 30. Item in Chronico, Anastas. in Vitis PP. pag. 17. 19. 21. 46. 112. 113. 114. 117. 163. 210. Chron. Casinense lib. 3. cap. 38. Flodoardus de Summis Pontific. in Adriano pag. 583. 586. etc. Erant autem magistratus, cui cura Formarum commissa erat. *Comes Formarum* dictus, de quo supra egimus. Hinc

12. FORMÆ. dictæ quævis fossæ, aquas continentis, Aquarum receptacula, *zozæz Tabularium Casauriense. Cum mediæ de uno setto de molino, cum insula, introitu et exitu suo, et cum aqua levata et pausatâ, et cum *Forma* in fractando, et in sertando cum omni firmamento, quantum ad ipsum molinum pertinet.* Item Tabular. *Donauimus mediæ de uno molino... in fluvio de Orfente, cum leva et pausatâ sua, cum *Forma* et sertura, cum introitu et exitu suo, etc.* Alibi pro sertura, est clausura. Rursum in Charta anni 1067. *Vendidimus et tradidimus tibi... in ipsa insula ipsam sedium cabare, et *Formas* facere, et omnem firmamentum ad ipsum molinum faciendum, (Additamenta ad Chron. Casauriense ad ann. 1047. apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 998: *Ipsa supra dicta res per nominatos fines, sicut supra legitur, cum vinea, et pomis, et arboribus suis, et cum molinis, et formis, et pæuis, et sediis, et cursibus aquarum, et cum introitu, et exitu illorum... donauimus atque confirmauimus.* Vide Salmasium ad Hist. AUG. pag. 491.)*

FORMALE. Idem quod *Forma*, Aquæ ductus. Bulla Paschalis II. PP. ann. 1102. pro Viterbeni Ecclesia. *relectitur in Prælatino de Formali de Ulmis, descenditque per valem, etc.* Vide Ughelem tom. 1. pag. 61. 81.

FORMENSIA PRÆDIA. Agri, in quibus *Formæ*, seu aquæ ductus publici excurrunt. *Formenses cespites*, in Novella Valentini de Pantapoli. Velut Charta Cornutiana edita a Saresio: *Cum omni sicut onera professionis sue, vel necessitate, quam certum est Formensia Prædia sustinere.* 22. Mabill. legit *Formesia*.] Infra: *Ea lege et conditione, ut cum etiam fructus post obitum meum capere ceperit, ac sibi met vindicare; non solum solennem modo agnoscat fiscalium functionem, verum etiam propagationem *Formarum*, quæ ab omnibus dominiis huiusmodi Prædiorum dependi consuevit.* Vide Inscript. Salon. apud Spionum tom. 3. Itiner. part. 2. pag. 5.

13. FORMÆ. Sella, solium, canentium in Choro, duplici constans parte, antica, et postica. In postica sunt sedilia phœntia, *ozizæz 92000000*. In Histor. Godefridi Florentini sect. 4. cap. 20. quæ eriguntur, cum canentibus stare incumbit. Sic forte dictæ ejusmodi sedes, quod *Formæ* seu imagines, opere sculptoræ, vel penicillo, adumbrate in singularum dorsalibus effinguntur, quod etiam in plebis, quæ Ecclesiis nostratibus observatum constat, vel potius quod superne in modum Formarum aquæ ductum arcuatæ sint. Gloss. S. Benedicti cap. de supellectile. *Sella arcuata, 52600000*. Consuetudines Cluniacenses lib. 1. cap. 12: *Complicantur *Formæ*, sicut est Consuetudo, in his diebus, in pubis venia non*

est petenda. Pars vero illa phœntibus erecta præbens quamdam sediculum, *Misericordia* appellatur. Vide in hac voce. *Formarum* pars antica podii vicem præbet, ad quod procumbunt et curvantur, cum venia petenda est. *Veteres Consuetudines Floriacenses. Et post singulas incisiones ab unoquoque procumbitur ad *Formas*, et venia petitur.* Consuetud. Cluniac. lib. 1. cap. 29: *Procumbitur super *Formas* ad orationem.* [Instrum. ex Regestis Capitoli Rotomag. tom. 4. Hist. Harcur. pag. 148] *Juravit et fuit stallatus per Magistrum Guidonem Rabachem hujus Ecclesie Canonicum tunc in dicto Capitulo præsentem in dicto choro in parte sinistra in bassa *Forma*.] Curvari super *Formas*, apud Lanfrancum pro Ord. S. Bened. cap. 1. sect. 3. 4. *Formarum* istiusmodi mentionem agunt passim, Guigo in Statut. Ord. Cartusien. cap. 15. § 1. Statuta Antiqua ejusdem Ord. part. 1. cap. 13. § 40. cap. 96. § 80. cap. 3. cap. 2. § 2. Statuta Ordinis de Sempringham pag. 721. Innocentius III. lib. 15. Epist. 114. Casarius de Miracul. lib. 8. cap. 6. Galbertus in Vita Caroli Comit. Flandr. num. 72. S. Bernardus de Vita et moribus Religiosorum cap. 11. Lanfrancus pro Ordine S. Benedicti cap. 1. sect. 2. 4. et cap. 5. Acta Archiepiscoporum Rotomagens. pag. 448. Consuetudines Cluniacenses lib. 1. cap. 2. 11. Chronic. Windesheimense lib. 2. cap. 89. etc.*

FORMULA. diminut. a *Forma*. Gregorius Tur. de Glor. Confess. cap. 92: *Factum est autem ut quadam vice S. Germanus Parisiæ urbis Episcopus, ad hunc tumulum vigiliis celebraret, haud procul *Formulam* habens, in qua genæ, cum necessitas posceret, deflectebat.* Idem lib. 8. Hist. cap. 31. *Cumque inter psallendum *Formulæ* decumberet.* Vita S. Eugendi Abb. cap. 3: *Post omnium quoque discussum *Formulæ*, suæ incumbens, oratione diutina præcebat in spiritu.* Adde Vitam S. Lupini Abbat. Jurensis n. 2. Supplex Libellus Monachorum Fuldensium Carolo Mag. porrectus. cap. 5. apud Browerum lib. 8. Antiq. Fuld. cap. 12. *Ita ut nec baculum pro sustentatione ferre liceat, nec ad inclinatorium, quod nos *Formulam* dicimus, morando hæresse... Quia cæcus et claudus (Monachus) non possunt sine sustentatione baculi bene incedere, nec decrepitus sine *Formula* genua flectere.* Vita B. Stephani Abbatis Obasinensis lib. 1. cap. 18: *Quidam ex honoratis novitius dum in Ecclesia librum teneret, et socium, juxta se positum, advocans quædam et in ipso libro digito demonstraret, accipiens hoc Vir sanctus in personam noluit vindicare; sed arrepto libro de manu ejus, in conspectu omnium ad *Formam* confregit, et ita rediit in locum suum.* Infra cap. 18: *Sub *formula* quadam ad orationem prosternitur.* [Acta S. Austregisili tom. 5. Mali pag. 229: *Fiero genu incubuit *Formulæ* et obdormiit. Et ecce in visu astiterunt ei duo viri ante altare. Guidonis disciplina Farsensis in vet. Discipl. Monast. pag. 42: *Tunc vertantur *Formulæ*, similiter et omnia signa pulsantur.* Adde Vitam S. Radegundis num. 14. sæc. 1. Bened. pag. 39.]*

14. FORMÆ. Longloris sedilis portatilis species, nostris etiamnum *Formæ* appellata a formis monasticis ita dicta. Necrol. Ecclesie Carnotensis: *Legavit etiam in omnibus domibus Episcopalis *Formas*, mensas, et hujusmodi utensilia ad usum Episcopatus.* [Chartular. Compèndiense. *Hæc sunt nomina utensilia*

de Humiliaco... duo cisti madelini cum pedibus argenteis, tres tabule ad comedendum, septem Forme ad sedendum. Littere Johannis France. Reg. ann. 1355. tom. 3. ordinat. pag. 58. Nos Maîtres d'Orstel pour nous pourront hors bonnes villes, faire prendre par la justice des lieux, Fourmes, tables, trestiaux, etc.]

* **FORMELLA**, Scamnum. Instrum. ann. 1406 apud Rymer. tom. 8. pag. 381: Quatuor veteres tabule, pro camera et aula, cum septem longis Formellis et quatuor curtis Formellis

* **FORMETE**, *Formete* et *Fourmette*. Lit. remiss. ann. 1390 in Reg. 118. Chartoph. r. g. ch. 136. *Cellus Hartel p[ro] audier à defendre, print une Fourmette, et leur g[ra]ta. Alie ann. 1383. in Reg. 124. ch. 178. Cellus Raoulia embassa leut Simonnet, et le g[ra]ta à terre entre une Formete et un lit.*

* **FORMA**, Calcei modus. Papias: Scalprium, quo cornu aptatur, quo fabricantur Forme sutorum. Utiur Ulpianus ad Legem Aquilam

* **ENFOURNER**, eodem sensu, in Lit. remiss. ann. 1350, ex Reg. 78. Chartoph. reg. ch. 177. *Girardin l'Alomant cordonner prins en son ouvroir l'Enfourneur d'un housiau, etc.* Vide infra *Formipedia*.

* **FORMA**, Isidorus lib. 4. Orig. cap. 8. *Impetigo est secca scabies, proveniens a corpore cum asperitate et rotunditate Forme unde vulgus Formam appellat.* Ita legit Wulf Britto in Vocab. MS. non hanc vulgus sarnam, ut editi libri preferunt. Vide Sarna.

* **FORMA**, Puls miliacea et melle. apud Festum.

* **FORMA**, Caseus. Vide *Formaticum*.

* **FORMA CASI**, Caseus ipse. Annal. Franc. ad ann. 1447. apud Mazarin. tom. 29. Script. Ital. col. 801. *Mirum est videre quod pernam, et n[on] porc ne salis, quod casei Formas, quod casei supellectiles obtulit. Vide *Formaticum*.*

* **FORMA**, Fides, virtus, labor. *Villa de Copone* ann. 1312 in Reg. 150. Chartoph. reg. ch. 113. *Si aliquis habitator dicte ville, aliquo de p[ro]p[ri]o vel palma percussor, et inde sanguinem non effuderit, et Formam non deformaverit, seu dentes non frangit, etc.*

* **FORMABILITER**, Diserte, expresse, nostris *Formablement* Sacramento. Grimethi Abbat. *Ita videlicet ad hunc vide Formabiliter usdem positus libellus nocent quisque que a B. Gregorio, quere sint ab aliis edita Patribus.*

* **FORMAGATA**, Piacenti ex caseo. Consuet. Perpignan. MSS. cap. 38. *Item debent coquere panatas, et carnes, et cas sales, et passas, et For sagatas et flatones, et h[uius]modi t[er]tia sine precia, et sine aliqua parte.* Vide *Formaticum*.

* **FORMAGIARIUS**, *Formagaria*. Stat. Verce. lib. 3. pag. 76. *Item quod aliqui Formagarii et alii rivenditores die mercati ante octavam, nec die Veneris per totam diem, non emant, nec emere faciunt pro eis, vel aliis, aut per submissam personam caseum vel serpenon.* Vide in *Formaticum* et infra *Formagaria*.

* **FORMAGIUM**, Italis, *Formaggio*. Gual. *Formage*, Caseus. Stat. Asta ubi de Intraportat. *Formagium foresterium grassium, paramensium, pro quolibet rubo lib. 17.*

* **FORMALE**. Vide *Forma* § 2.
* **FORMALES** EPISTOLÆ Latinis sunt, que ead. forma omnibus scribuntur, ex xxi. *ἐπιστολῶν*. [Scriptori litteræ For-

malis decem florens auri Regine, in Charta ann. 1390. ex Tabul. S. Victoris Massi.]

* **FORMALIA** Virga, que in Formis, seu sacris ritibus ut plurimum scribebantur, eujusmodi sunt: *Nostra Serenitas, Pietas, Mansuetudo, etc.* de quibus Julianus Constit. 113. § 430. *Scholium ad eundem Julianum cap. 67. Auditorium sacrum dicebatur, ubi Formalibus verbis allegabantur.*

* **FORMALIA**, Exempla quæ in alicujus rei argumentum profferuntur. Mulleri Introductio in Hist. Canon. Sand-Hippolit. apud R. Duellium Fb. I. Miscell. pag. 283. *Sed idem Velserus monumentis Teyernsensis deferre videtur, quom Formalia, quod auri, reperit in hunc sensum: Erant in partibus Noricorum duo fratres Albertus et Okorius ex patre Burgundi et matre Bavaris, etc.*

* **FORMALIUM**, pro *Firmaculum*, Fibula aurea et gemmata, apud Macrobius in Hier. lex. ex Ceremoniali Episc. lib. 1. cap. 7. *Caput (Episcopis) paramenta, videlicet amictum super rochetum, aut cottam, et super eo, pluriale tempore congruunt, sive tamen Formalio.* Vide *Fibulatorum*. § Log. *Formalium*. Vide supra in *Fac voce*.

* **FORMARIA**, Mansio, domus, nisi contracte scriptum fuerit pro *Formentaria*, et intelligas agros frumenti feraces. Vide mox *Formentada* Charta Dagob. II. reg. Franc. ann. 684 in Suppl. ad Miræum pag. 283. col. 1. *Ipsa villa superius intonata, cum omni integritate et soliditate sua, et ipsa Formaria seu vinea cum vineatore, etc.*

* **FORMARIUS**, Dignitas in Monasteriis, qui in bonis sit forma, ut loquitur S. Ferreolus in Regula cap. 17. unde nomen, id est, qui ceteris Monachis vite sue ratione præcipuus, seu potius qui Monachorum spiritualitati invigilet: *Sentor, qui aptus sit ad lucrandas animas, qui super Monachis omnino curiose intendit et sollicitus sit, ut in Regula S. Benedicti cap. 18. Pere Spirituel. S. Ferreolus dicto cap. Nam post ipsam, quem dicitur, Prepositum, qui in bonis sit forma, statim regularem formare Formarium: ut factus adjuvato illo subjuncto Abbas, cui nomen Pat[er] est, ubi res fructus melius ac perfectione dulcium plurimum, etc.*

* **FORMARIA**, Eadem dignitas in Monasteriis femininum, que *Formari* in virorum Regula S. Casari ad Virgines cap. 37. *Si quis vero g[er]minatam suam, vel filium, aut quolibet parentem, videre voluerit, præsentet Formaria, vel quilibet seniori, et colloqui non negent.* Adde cap. 33. et Regulam S. Donati cap. 1. 12. Laurent in Amalthea ex P[re]sentatio *Formaria, M[ag]istra novitiorum.*

* **FORMASTER**. [Aliquantum formosus, vel formatus. Antiqua vox *Titinii* apud Fest. in *Obstrudant*.]

* **FORMASTRUM**, Opus pistorum. Gloss. Isid. Perperam apud Paptam editum *Formascor*, nec satis bene apud eundem MS. *Formascoro, opere pistorio.*

* **FORMATA**, Divina Eucharistia. Ordo Romanus, ubi de benedictione Episcopi: *Cum autem venerit ad communicandum, Dominus Pontifex porrigit ei Formatam, atque sacramentum oblationem integram.* Ubi perperam Menardus *Epistolam formatam* hic inveni censuit. Miracula sancti Stephani Episc. Capacensis, seu Calatini, apud Michacium Monachum in Sanc-

tuario Capuano pag. 185. *Cum feria 5. sanctus Domini Confessor divina celebrasset, sanctissimumque Eucharistia, tam Clero quam populo, tradidisset Sacramentum, quod de Formata supererat, Ecclesiam custodi magna tutela servandum tradidit, etc.* Synodus Ravennensis ann. 877. *In sancta hac Ravennate Ecclesia... dudum consuetudo est valde reprehensibilis orta, ut Subdiaconus Corpus Domini, quod Formatum (leg. *Formatam*) appellant, tempore consecrationis Episcoporum, ipsis vendant Episcopis, et Christa vendant Archipresbyteris parochiæ vestre: in quibus apparet venditio Filii Dei, et venditio Spiritus sancti, etc.* *Formatam* porro sacramentum Eucharistiam appellatam puto, a forma, seu figura, sive Crucis, sive Christi, que ei imprimi solet: quod etiam docet Durandus lib. 4. cap. 41. *Ἐρξυζ, sigillum*, dicitur in Liturgia S. Chrysostomi. Vide *Obiata*, [et *Forma* § 2.]

* **FORMATE**, Ecclesiasticis Scriptoribus Latinis appellatæ, Epistolæ, quæ Græcis *κατακτά*, quod scilicet *Canonibus* et Conciliorum Statutis inductæ fuerint. Ita *Formata*, nomen genericum est, et convenit omnibus fere Epistolis Ecclesiasticis, maxime vero *Commendatitiis, Pacificis, Dimissoriis, Communicatoriis*, et aliis hujusmodi, quas ad hoc invenere sancti Patres Concilii Niceni, ut auctor est Atticus Patr. CP. *ne aliqua fraus falsitatis temere præsumeretur.* *Formatas* enim dabant Episcopi Clericis in alias dioceses profecturis, seu *commendationis*, seu *dimissionis*, seu *communionis* gratia, uti de singulis, suis locis docemus. Unde in veteri Scheda de officio et Ordinatione Episcoporum, edita a Steph. Baluzio, ad eos pertinet dicitur *earum conscriptio epistolarum, que Formatas dicuntur.*

De nominis etymo discrepant eruditi. Cujacius, Savaro, et novissime vir doctissimus Philipp. Priorius in Dissertat. de Literis Canonice, et aliquot alii censuerunt, ita dictas, quod sub certa ac determinata forma, verbisque solemnibus, certis adhibitis præterea notis et signis, concipi soierent. Carolus Labbeus, Schottus, etc. *Formatas* appellatas scribunt, eo sensu, quo *Formales epistolæ* dixit Suetonius in Domitiano cap. 13. quod haberent talem formam, quam publica instrumenta et edicta habere solet. Non desunt præterea, qui *Formatas* dictas volunt a *formis*, seu litteris, que in earum fine apponuntur: nam *formas litterarum* dixit Quintilianus lib. 1. cap. 1. Sirmondus denique ad Goffridum Vindocin. et ad Silonium probabiliter conjectura existimat, *Formatas* appellatas hæc epistolæ, a sigilli forma, qua muniebantur. Quod potissimum eruit ex Glossis Vaticanis, quæ *Formatam Epistolam, sigillatam* interpretantur, quibus consentiunt Glossæ MSS. ad Canones Conciliorum in Bibl. Regia ad Conci. Carthaginense cap. 23. *Formam scriptam, vel sigillatam*, [et Glossar. MS. Viteri Canonum Collect. præmissum in Bibl. DD. *Chauselin* Regior. sigillorum Custodis: *Formata littera, id est, formata aut sigillata ab Episcopo.*] Unde *Formatam*, *ἠεροῦργον* vertit Græcus Interpres Concilii Carthagin. in Codice Canon. Eccl. Afric. cap. 24. est enim *ἠεροῦργον, Sigillare*. Sigillum autem appositum *Formatis* testantur Concilium II Cabilonense can. 41. et Rabodus Trevirensis in *Formata* sua apud Ivonem. Est porro *forma* hoc loco idem quod *imago*, typus, quod in Episcopi, a quo exarabantur et dabantur *formata*, sigil-

lis. Illius vel Ecclesie Patroni figuræ exprimerentur: qua testantur passim vetustissima Episcoporum vel Ecclesiarum Sigilla. Sic Formata epistola est ea, quæ forma seu imagine scribentis ac sigillo est munita: quemadmodum dici videtur *Lex formata* in leg. 4. Cod. Th. de Privileg. eor. qui in sacro Pal. mil. (6.35.) lex sacro Principis typo vel sigillo munita, quæ Græcis istius rei *τύπος* passim appellatur. Ita *Sigillum* posterior ætas epistolam sigillo munitam dixit, ut infra docemus. Vide Cujac. ad leg. 62. de Verbor. oblig. [et Mabill. Diplom. lib. 2. cap. 15.]

Ejusmodi *Formatarum* meminerunt passim Scriptores, Sozomen. lib. 7. cap. 17. Atticus Patr. sub finem Concilii Calchedon. Silvester PP. apud Joan. a Bosco Vienna pag. 27. Alexander I. PP. Epist. 3. Vigilus PP. Ep. 10. ad Aurelian. Episc. Arelat. Concil. Milevit. can. 2. African. can. 40. 73. Carthaginense III. can. 28. Parisiense VI. lib. 1. can. 34. Synodus Romana ann. 826. cap. 25. Concilium Meldense ann. 845. cap. 50. Ravennense ann. 997. can. 3. Rotomagensis ann. 1074. can. 3. Beneventanum ann. 1091. can. 3. Ferrandus Diacon. cap. 46. 111. 127. 212. Addit. 4. Ludov. Pii ad Capit. Caroli M. can. 98. Optatus lib. 2. S. Augustin. Epist. 163. Capitula Guillelberti Episcopi de Interdictis cap. 1. RATHERIUS Veron. in Synodica ad Presbyt. pag. 265. Regi: o in simili Synodica cap. 79. Lanfrancus Epist. 24. Decreta Calomanni Reg. Ungar. lib. 2. cap. 21. Sugerius in Ludovico VI. pag. 312. etc.

De his porro multa congerunt Franc. Bernardinus Ferrarius lib. 1. de Antiq. Eccles. Ep. cap. 2. et seqq. Baron. ann. 142. n. 6. et seqq. Cujacius ad Nov. 6. Savaro ad Sidon. lib. 6. Epist. 8. lib. 7. Ep. 2. Sirmundus ad eundem Sidon. lib. 6. Ep. 3. Browerus lib. 9. Anna. Trevirens. pag. 543. I. Edit. Justellus ad Canon. Eccl. universæ, Binius ad Vitam Sixti I. PP. Bignonius ad Formulas veteres, Meursius in Episcopis Metensib. pag. 280. Priorius et alii. Formulas Formatarum plures dedit Sirmundus ad calcem tom. 2. Concil. Gall. pag. 683. et seqq. Habentur etiam nonnullæ in Diurno Romano cap. 3. tit. 10. apud Papiam verbo *Formata*, Ivonem Decreti part. 6. col. 433. 434. 435. Burchard. lib. 2. cap. 227. Gratianum distinct. 73. cap. 1. Souchetum ad Epist. Ivon. 4. Carolum Labbeum ad Synopsin Basilicam pag. 196. Ferrarius lib. 1. cap. 5. pag. 29. Bignonius in Form. veterib. cap. 12. pag. 219. I. Edit. Ughellum tom. 5. Ital. Sacr. pag. 1288. Steph. Baluzium post Capitularia Regum Franc. et in Nova Collect. Formul. cap. 39. 40. 41. 43. Philippum Priorium in Dissert. de Literis canonicis, [et Eccardum inter vet. formulas quas ad calcem Leg. Salicæ edidit.] Vide *Benevolete*.

o Consule Dissertat. Fr. Domin. Benoni, quam de Literis encyclicis, Taurini edidit ann. 1728.

LETTERE FORMÉEES, seu *Litteræ formate*, Regio vel publico sillo sigillatæ, in Consuetud. Andegav. art. 471. 472. quarum vi juridica decreta executioni mandantur. Statutum pro Monetariis ann. 1354 in Regesto Cameræ Comput. Paris. sign. 123. fol. 18. v. *Item que nul ouvrier ou monnoier ne tiene concu-tine, et s'il la tient, que l'en lui face Forme, et se après qu'il auroit formé, il renchoit, qu'il paie pour chascune fois*

qu'il fourniroit, on rencheroit, un marc d'argent, et soit tenu pour infame.

FORMATICUM, **FORMATICUS**, **FORMATIS**, Caseus, sic vulgo *Formage*, vel *Formage* appellant, quod in forma infarciatur et struatur. Papias: *Caseus, dictus quod careat sero, vulgo Formaticum, Forma: inde fit diminutivum Formula, unde etiam Formella, que etiam informationes casei significat, unde et Formaticum dicitur.* [Charta Hilduini Abbat. ann. 832. apud Felibian. in Hist. S. Dionysii pag. 50. *De legumine modis tringenta, de Formatico penceones trecenta tringenta, de adipe modis tringenta quinque.*] Chrodogangus Metensis Episc. in Regula Canonice. cap. 8. *Portionem de Formatico, et cibaria alia accipiet.* Ordo Romanus: *Ova manducant et Formaticum, id est, caseum.* Occurrit præterea in Capitulari de Vidis cap. 41. in Charta Lud. Pii apud Mabillon. tom. 5. Vit. SS. Ord. S. Bened. pag. 67. apud Cosmam Pragensem in Chr. Bohem. pag. 5. etc.

FORMATICUS, Hincmarus Remensis in Capitulis Archidiaconis datis cap. 4: *Quando parochias circuitis, nolite graves esse Presbyteris, petentes friskingas, vel pisces, aut Formaticos, aut annonam, etc.* *Formaticos* etiam habet Monasticum Anglic. tom. 1. pag. 133. *Formatem* Eginhardus Epist. 23.

FORMELLUS CASEI, in Charta ann. 1072. apud Joann. Lucium lib. 2. de Regno Dalmat. pag. 102. [Canones Hibern. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 7: *Horti oleibus, omnia paucis, Britanico Formello utatur.*] Vide *Formula* 1.

FORMELLA, Caseus, in Gloss. Bibliæ MSS. Vide supra, ex Papia. [Hist. Novientensis Monast. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 1127: *Tota insulam pervagantes, panes et Formellas casei, vel quidquid ad cibum invenire poterant diripuerunt.*] Chartul. Kemperlegiense: *Samam vini et duobus Formellis vel unum tertio bradonem, pro ea det Monachis.* Vetus Interpres libri I. Reg. 17. 18: *Et decem Formellas casei has deferat ad Tribunalum.* Septuaginta habent *Formellas*.

FROMAGERIA, Locus, ubi casei, quos *Fromages* dicimus, sunt vel asservantur, in Statutis antiquis Cartusensib. 3. part. cap. 11. § 26. Vide *Arella* 1.

FROMATIUM, Præstatio casei. Consuetud. MSS. Tolos. ex Bibl. D. Abbatis de Crozat fol. 19: *Nec solvant albergaui, nec lignagium nec Fromatium, nec otogium, etc.*

FORMAJADA, Panis cum caseo. Vide *Artotyra*.

FORMAGIARIUS, Italis *Formaggiaro*, qui caseos vendit. Chron. Astense apud Murator. tom. 11. col. 239: *Tunc quidam Formagiarius nomine Gualtelbus de Vayro surgens super tabulam unam, etc.*

FORMATIO, Genitura. Stat. synod. eccl. Atrabat. xv. sæc. cap. 18. ex Cod. reg. 1610: *Prohibemus, ne quis sacerdos propriæ Formationis filios vel filias in domo sua, vel in parochia tenere præsumat, quia ex hoc scandalizatur populus, et eorum peccatum in ateri obprobrium divulgetur.* Vide infra *Fructura*.

FORMATRIX, Quæ format, conlatrix, apud Tertull. de Monogam. cap. 17. et Cl. Mamert. de Statu animæ lib. 1. cap. 26.

FORMATUM, inquit Papias, sive *Formatum in Africa et Hispania parietes dicunt de terra formatos, utrinque duabus tabulis.* Eadem habent fere Glossæ Arabico-Lat. ex Isidoro lib. 41. cap. 9. Hispani *Tapias* vocant ejusmodi parie-

tes, [Formaceo Itali.] Vide Plinium lib. 35. cap. 14. et Philandrum ad Vitruv. lib. 2. cap. 8.

FORMATUS, Firmus, stabilis: *Officium formatum*, quo possessor pro arbitrio privari non potest. Instr. ann. 1451. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 279. col. 1: *Cum locum tenentia non sit officium Formatum, sed ad libitum constituentis, etc.* Ibidem: *Officium regii Formati.*

FORMATUS BACCALAUREUS, qui præscriptum in Scholis studiorum cursum absolvit, et ad Magisterii in Theologia gradus suscipiendos dispositus: unde et *Dispositus Baccalaureus* appellatur. Charta Eugenii PP. IV. ann. 1448. qua Lovanii in Ecclesia S. Petri Capitulum X. Canoniorum instituit, apud Miræum tom. 2. Diplom. Belgic. pag. 897: *Pro Formatis in Theologia Baccalaureis, sive in illa aut medicina, vel qui per triennium legerunt vel rexerunt post susceptionem magisterii gradus in artibus magistris, sive in utroque vel altero jure Doctoribus, aut cum rigore examinis Licentiatibus, in eodem studio legentibus pro tempore, etc.*

FORMELLA, Ponderis genus apud Anglos, cujus ratio habetur in Statuto de ponderibus, edito anno 51. Henrici III. 1. ann. 1257: *La charre (i. carri onus) de plumbo constat ex 30. Formellis: et quælibet Formella continet 6. petras, exceptis 2. libris, et quælibet petra constat ex 12. libris, et quælibet libra constat ex pondere 25. solidorum.* [Informat. MSS. pro passagio transmar.: *Item Formellam ordei eminam unam pro quolibet bestia.*] Ubi genus est mensuræ.

FORMELLA CERÆ, Circulus cereus, eadem origine qua caseus *Formella* dicitur, quod nempe in forma struatur. Miracula S. Galli cap. 7. sæc. 2. Bened. pag. 253: *Dum mulier pallulam quam in loco oblativa erat, contextam paravisset, involvit eam Formella ceræ, quam simul oblatum ire cogitabat, et in arca sua inter alia vestimenta reposuit.* Vide *Formaticum*, et *Forma* 8.

FORMELLA, Ugutio et Auctor Breviliqui: *Formella et Formula, dimina a forma, et sunt proprie instrumenta aliariorum, quous formant subtilares.* Vide *Forma* 15.

FORMELLA, Vide *Forma* 14.

FORMELLA, Vide *Formaticum* et *Formula* 1.

FORMELLA, Alia notione. Vide infra *Formula* 5.

FORMELLUS, Vide in *Formaticum*.

FORMELUS, Littera Magni Norvegiæ Regis ad Edwardum I. ann. 1280. apud Rymer. tom. 2. pag. 1075: *Transmittimus vobis ad solatium et recreationem... duos nobiles girofalcones albos, Formelos: et sex grescos etiam Formelos. Id est, Formatos et instructos, Gallice *Formés*. Sic enim Edwardus ad Castellæ Regem ann. 1283. ibid. pag. 1083: *Mittimus vobis quatuor girofalcones grisos, quorum duo apti sunt et instructi ad grues et heroncellos... de albis vero girofalconibus... nullum ad presens habemus.**

FORMENSIS, Vide *Forma* 12.

FORMENTADA, Præstatio ex frumento, eadem quæ infra *Frumentagium*. Charta Alienoræ Reginæ Angliæ ann. 1198. apud Stephanotium tom. 1. Antiq. Benedet. in Vasconia MSS. pag. 467: *Istas Ecclesias cum omnibus appenditiis suis in vineis, in villis, in decimis, in pratibus... cum consuetudine trium modiorum salis, et cum lapodiada et Formentada,*

quas Guilielmus Dux Aquitanie pater noster eis confirmavit, concedimus et confirmamus.

Charta ann. 1254. ex Tabul. monast. Bosonis-vil. : Focum seu ignem in domibus suis alentes debent abbati et monachis dare annuatim Formentadam, seu unum sextarium, vulgo in boisseau, frumenti pulcri et boni.

FORMERII (CLERICI. Vide supra in Clerici.

FORMERIUS, Puer oblatus vel novitius. Charta ann. 1322. in Maceris Mon. S. Barbara Lugdun. pag. 282 : Videlicet in festo O SS. frocum et cucullam, et hoc solammodo sacerdotibus et juvenilibus, et quando tradentur novi tradantur veteres. Pueris vero Formeriis providere et frochis et cucullis, convenientibus et honestis, prout antiquitus est fieri consuetum. [Et pag. 288 : Et camista puerorum et Formeriorum, de consimili tela de qua fiant femoralia aliis Monachis.]

FORMEUS. Vide Formus.

FORMICA. Rochus le Baillif in Dictionario Spagyrico : Formice, Verruce sunt apostemata vulgo Poira appellata. Oratio de S. Bonaventura in Actis SS. Julii tom. 3. pag. 827 : Francisca item sive Formicam in collo patiebatur, cujus ignis sensim in reliquam corporis partem se prorogabat, et teneras puelle carnes misere urbat. Arabibus Formica idem est, quod Latinis Ignis sacer, Græcis ἱερὴ. Vide Farsa.

FORMICÆ SCOTICÆ. Ita per ignominiam et contemptum, et ut pusillos appellabant Angli Boreales vicinos Scotos, quos animus olim oderunt, the Scotch tikes. Matth. Paris ann. 1174 : De Formicis Scotis tot interfectæ referuntur, quod numerum omnem excedere dicebantur.

FORMICABILIS. Vide Formicatis.

FORMICALEON. Vide Formicoleion.

FORMICALES, Forcipes fabricorum, quod Formia, i. calida de fornace extrahunt. Johan. de Janua. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. : Formicales, Tenailles à faire. Festus habet Formicales. Vide Formus.

FORMICALIS, ut mox Formicæ. Formicæ pulsus, apud Cael. Aurel. Iard. 2. 11. Idem Cael. Acut. 2. 27 : Pulsus latens aut Formicabilis, quem Græci μύρμιξον τρυφάντων.

FORMICANS et vermiculus pulsus, Μύρμιξον, ἀκρότατον σπυγγώδες, inordinatorum pulsuum apud Medicos species, quorum primus dicitur a formica, quod is velut formicæ super digitos, alter quod ut vermis motus sentiatur; uterque mortis indices. Magister Egidius de Corbolio, qui sub Philippo vixit, lib. de Pulsibus :

Sunt gemini pulsus, Formicæ, vermiculosus, Astiva potius in febribus, et peraculis. Mortis præcones sibi, reserantque sepulcra. In febre Formicæ, pulsu vermiculante verendus, Non redit ad melius, sed vitam morte soporat.

Vide Gorræum, et supra Formicatis. Plinius ipse 7. 51. dixit, Percussu Formicæ ante venarum.

FORMICAPES, Laurentio in Amalthea, idem ac Formicales : quod vide.

FORMICARE, Formare. Dudo decan. S. Quint. de ducibus Norman. apud Du Chesn. Hist. Norm. pag. 63 :

Formicare valens informia cuncta potenter, Doneque distribuens nectaris uranici.

FORMICARIUM, Locus formicarum, quod et Formicetum dicitur, Ugutioni Formicatio, Italis.

FORMICATIO, Formicæ motus vel

punctio. Mirac. S. Domin. tom. 1. Aug. pag. 655. col. 2. Puella flaxis genibus salutationem beatæ Virginis frequenter repetens, Formicationes quasdam in brachio sentiebat. Idem scriptor supra pag. 651. col. 2 : Quasi graves formicarum puncturas appellat.

FORMICATOR. Mirac. S. Januar. tom. 6. Sept. pag. 889. col. 1 : Ego vero quasi pauperculus litterarum, ceu Formicator pondus tantorum erigere. Quæ docti Editores sic emendant ex codice Vatican. ibid. pag. 890. col. 2 : Ceu formica nititur pondus tantum erigere.

FORMICOLEION ob hoc vocatur, quia est vel formicarum leo, vel certe formica pariter et leo. Est enim animal parvum formicis satis infestum, quod se in pulvere abscondit et formicas frumenta portantes interficit. Proinde autem leo et Formica vocatur; quia aliis animalibus ut formica, formicis autem ut leo est. Gloss. Sangerm. n. 501. [Ex Isidor. Origin. lib. 12. cap. 3. sect. 16.] Joannes de Janua Formicoleion legit et Formicoleon. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. : Formicoleon, Une petite beste adversaire au fromi.

FORMICTA, [f. Placenta genus ex poline facta.] [V. potius ex caseo. Vide supra Formagata.] Monasticum Anglican. tom. 1. pag. 149 : In Rogationibus ad festum S. Odulphi præbendarium (frumenti) ad fructus. Similiter in Septuagesima, et uno die parascève ad pulmentum. Ad Formictas vero in adventu Domini debent habere 14. summas contra Natata Domini, contra Quadragesimam tantundem, omnes scilicet percipiendas de horreis. Vide Formiscare.

FORMIDALIS, Formidabilis. Charta ann. 1386. in Reg. 155. Chartoph. reg. ch. 104 : Ne quis absque eorum licentia vindicare audeat, pœnas Formidales super hoc imponendo.

FORMIDAMINA, Spectra, φόβητρα, apud Apuleium in Apologia.

FORMIDINES, Illigata pennæ, quibus veratores certos capiunt. Papias. Seneca lib. 2. de Ira cap. 11 : Nec est mirum, cum maximos ferarum greges linea pennæ distincta conterreat, et ad insidias agat, ab ipso effectu dicta Formido. Horatius in Satyra, de Priapi statua in hortis poni solita :

... Deus inde ego furum aviumque Maxima Formido.

Hieronym. adversus Luciferianos cap. 8 : Quotidie industria rusticana aves sonitu abigit, imaginibus exterrit : hinc flagello crepitat, hinc Formidines tendit.

Hujus venationis meminit Isidus cap. 24. 17 : Formido, et fovea, et laqueus super te, qui habitator es terræ. Et erit : qui fugerit a voce Formidinis, cadet in foveam : et qui se explicaverit de fovea, tenetur laqueo. Adde Jerem. cap. 48. 44. Et quidem in eo maxime posita erat hæc venandi ratio, ut ex una parte funis variarum avium pennæ referta extenderetur, quæ a venatoribus agitata feras terreret, ut in fugam posita, in præparatis laqueis vel in foveis incidere. Hæc belle descripsit Nemesianus in Cynegetico :

... Quin etiam magnos circumdare saltus Quæ possit, volucresque metu concludere prædas, Ligerat linexas non una ex alite pinas. Næque utras, magnosque tuos, cæcosque fugaces, Et vulpes, acrisque lupos, ceu fulgura curi. Terrificant, hincque vetant transcendere septem.

Gloss. Lat. Gall. Sangerm. : Formido, Paour, espouventemens, ou pavon de sa-jette.

FORMIDOLOSITAS, Formido, pavor, apud Glabr. Rodolph. tom. 10. Collect. Histor. Franc. pag. 12.

FORMIDULUS, pro Formidolosus, in Actis SS. April. tom. 2. pag. 317.

FORMIDUS, Joannes de Janua : Formos, calor vel ignis, unde formus, et Formidus, calidus, Hoc formum calida materia ferri, sicut extrahitur ab igne. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. : Formidus, Chaur, a Formon quod est calor vel ignis. Vide Formus.]

FORMIO, κόβινος, Corbis. Gloss. Lat. Græc. MS. Sangerm. Formio Græcis κοβίνος; a κίβω, quia in eo aliquid fertur. Formio, Storea est Ulpiano. Suidas κοβίνος, 3. 260.

FORMIPEDIA, i. Forma sutorum, in Glossar. Lat. Gall. ann. 1322. ex Cod. reg. 4120. Aliud Gall. Lat. ex Cod. 7684 : Formipedia, forme à souler. Vide supra Forma 15.

FORMISCARE. Charta Hldefonsi. Regis Aragonum ann. 1187. pro Libertatibus villa Amiliani, (Mihau) in Regesto Ludovici Hutini Reg. Franc. fol. 7 : In molendinis non ultra pugnaderiam (pugillatam) rectam, quam dominus molendini debet habere, de sextario non detur, nec accipiat ultra libram farinæ de sextario, quotcumque sint ibidem molendinarii, vel submolendinarii vel alii nuntii, et propter hoc differant et referant blatum a farina, et Formiscant, et molant molentis, etc. Vide Formicta.

Emendandum propono Tremiscare, quod est, Tremello seu moletrina bladum infundere, vulgo Engrenner; id quippe ad molitoris officium pertinere debuit. Vide Tremellum. [Forte Formiscant. Vide Furnire.]

FORMITAS, Legalitas, in Onomastico ad calcem tom. 5. SS. Junii.

FORMITER, Rite, [secundum formam vel legem.] Vita S. Domnoli Episcopi Cenoman. num. 4 : Et postea cum omnibus ad se pertinentibus ad matrem ipsius civitatis Ecclesiam per eorum chartulas legaliter Formiterque ipsi Domino Domnolo Episcopo tradiderunt. In processu B. Francisci Servitæ : Pro examinandis testibus Formiter auctoritate Apostolica. Sed veror, ne in Vita S. Domnoli legendum sit Formiter.

Unde Formaller nostri dixerunt, pro Instrumentum cum formulis a lege præscriptis conficere. Sent. scabin. Doncher ann. 1374. in Reg. 107. Chartoph. reg. ch. 305 : Les dépositions des témoins susdits fait escripre, Formaller et courre, etc.

FORMITERE, Excludere, Gall. Mettre dehors. Charta ann. 1270. in Reg. Cam. Comput. Paris. sign. J3. rub. fol. 53. r. : Exceptis tamen et Formissis de præsentibus venditionis hominibus et tenementis, predictæ dominæ olim datis in maritagium.

FORMORTURA, FORMORTURA, Mortui bona jure hæreditario alicui obvenientia, vel etiam domino, si defuncto non sint hæredes legitimi. Formort, Formorture, vel Formorture, in quibusdam Consuetudinibus, ut in Montensi cap. 36. Cameraensi tit. 7. art. 11. Namurcensi art. 86. Charta Eustachii Lailol ann. 1229. ex Archivo Corbeiensi : Ego de consensu Leiadis uxoris meæ et liberorum meorum dictam donationem Ecclesie Corbeiensi de dictis sex modis bladi factam, ratam habeo et gratam, et quidquid juris sive in exactione sive in Formortura, sive quocumque alio modo in dictis sex modis bladi habebam ego vel heredes mei, vel habere poteramus in

futurum. Charta anni 1217. apud Miræum tom. 2. pag. 1213: *Que eis per Formorturam accidere poterant... habemus.* Compositio pacis Margaretam Flandrie Comitissam inter et Walterum Episcopum Fornacensem atque Baldunum Communiti dominum ann. 1250. ejusdem tom. 1. pag. 1262. Notandum insuper quod hospites nostri, qui manent in nostra justitia, non possunt transire vel domitia sua transferre in terras Episcopi, Canoniorum et Ecclesie, nisi in casibus subnotatis: videlicet per successionem vel proximitatem successionis; ut pote quando terre vel mansurae site in dictis terris ad eos devenerint per Formorturam; item per matrimonium sive maritagium, etc. Vox fortassis orta ex *Foras*, extra, et *Mori*, quasi diceres, Hereditas illius, qui moritur extra heredis patriam seu in terra alterius domini.

Formorture, priori notione, in Charta ann. 1332. ex Chartul. 2. Fland. ch. 588. in Can. Comput. Insul.: *Comme uns dehus et contris aient esté entre Philippe de Arpoile d'une part, et ses quatre seurs d'autre, pour cause de la Formorture de Jeanneille Chaterine leur seureur... Arons dit... que de la Formorture de ladite seureur, les quatre seurs Philippe desusdit auront douze livres Paris de rente par an.* Altera vero acceptioe Formorture, inter Redit. comitat. Hannon. ann. 1265. ex ead. Can. Comput.: *Si a li quens... Formorture de bastret, ki muert sans hoir de se car, et de se femme espouse; et Formorture del estrajer.* Vide Manus mortua in Manus.

FORMOS, Calor. Vide Formidus.
FORMOSALICANA ANTIQUA, Species scripture. Vide Scriptura.
FORMOSARE, [Ornare, Decorare. For.]

FORMUCALES, Vide Formicales.
FORMULA, Idem quod Formacium, Casus Acta Murensis Monasterii pag. 51: *Consuetudo est, ut omne lac, quod sibi de pecoribus in duabus vicibus provenit, vel ipsion lac, vel Formulas, quoniam sicut in Forca 1. 9. et 13.*

FORMULA PANIS, [Placenta seu panis tenuissimus ex farina et aqua confectus.] Fragmentum Historicum de Concilio Aquagranensi: *Indultumque est illis (Aquiloniensibus), ut magnis solennitatibus placenta habeant ferenda, cum Panis Formulis, et phalis pigmenti, propter honorem et nobilitatem Francorum.*

FORMULA, Nummus formatus, id est, figura donatus. Arest. ann. 1352. 7. Mail in vol. 2. arrestor. parlam. Paris.: *Suos merillos pro distributionibus consuetis, capitulum et chorarii fieri facient de plumbo in merellis seu Formulis, sine litteris et sine cruce.* Vide Forma 1.

FORMULA, Pulpitum minus, analogum. Stat. S. Capel. Bitur. ann. 1407. ex Bibl. reg.: *Psalmis cantatis habebit dicere versiculum in medio chori retro Formulam.* Vide in Forma 13.

FORMULA, diminut. a Forma, decor, Hellesat. Procr. Fornella, idem. Formulus, decorus, speciosus, Hel. Procr. Glossar. Procr. Lat. ex Cod. reg. 7657.

FORMUM, La ferro focato, in Glossar. Lat. Ita. MS. Alud. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692. *Formum, fer chaut, Formus, esboullassant.* Vide Formus.

FORMUS, Calidus, a Ferro seu Ferreo, inquit Martinus, ut 929: a 6200. inde German. Warm, Angl. Warm, et Dan.

Varm. Isid. 1. 20. cap. 13: *Formum dixerunt antiqui calidum; et lib. 10: Formidolosus a Formo, id est, sanguine dictus.* Hinc Papias in MS. Bituric.: *Formeum, Sanguis calidus. Formidolosus a Formo, id est, sanguine. Formum, Calidum, fervens; Formon enim firme fervor sanguinis.* Arnob. lib. 2: *Nec si Formis erubescerent masculorum calamistris vibrare casariam.* Vide Formicales, Formidus, et Forvus.

FORNACALIA, Instrumenta fornacis ad opus aptata. Ugutio [Gloss. Lat. Gall. Sangerm.: *Fornacale, Instrument de fournaise.*] Vide Festum.

FORNACIA, Præstatio pro coctione furnaria, que domino furni datur. Charta ann. 1209. ex Tabul. S. Andr. Avenion.: *Quod in molendino vel furno de Thoson non molat, nec coquat, sine molutura et Fornacia.* Vide Furnagiura.

FORNACIRE, Fornacem facere, vel in fornace coquere: hinc fornacitus, in fornace coctus. Joan. de Janua. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm.: *Fornacire, Enfourner, ou cuire en fournaise.*]

FORNACITA, ut Fornacia. Libert. Regalisimont. ann. 1340. in Reg. 72. Charloph. reg. ch. 167: *Pro pane coquendo, pro Fornacita et mandatagio, dabitur domino vicesimus quintus panis.*

FORNACIUS, Qui in fornace coquit, tegularius. Ital. Fornaciao. *Ars fornaciorum inter quatuordecim minores artes annumeratur, in Stat. ant. Florent. lib. 5. cap. 19. ex Cod. reg. 4621.* Vide infra Fornasarius.

FORNACULA, Parva fornax, in Amalthea.

FORNAGIA, FORNAGIUM. Vide Furnagiura.

FORNAMENTUM, Id omne quod quis alteri debet fornare seu præbere et suppeditare, suppellex necessaria. Charta ann. 1238. ex Archiv. Montis S. Michaelis. *Abbas de Rothono teneat Preposituras de Rothono, de Balneo, de Brain... ita quod Fornamenta que debent dicte domus Conventui, tempore debito plenarie faciat.* Vide Furnare.

Aliud est Forneman, vestis nempe seu ornatus species, in Comput. MS. ann. 1239: *Pro duobus Fornemant pro pueris Acon, ponderantibus tres oncias et quinque stellingos, xxvij. sol.* Vide infra Fornatura.

FORNARIOLUS, Furni minister vel famulus, pistor. Stat. Taurin. ann. 1389. cap. 290. ex Cod. reg. 4622. A.: *Liceat massarius molendinarius et Fornariolus percute et corrigere manu.* Vide infra Furnairo.

FORNARIUS, Vide Furnarius.

FORNASARIUS, FORNASSERIUS, ut supra Fornacius. Stat. Vercel. lib. 4. pag. 46. v.: *Teneantur Fornasarii habere modos seu mensuras cuporum et lapidum rectas et legales.* Stat. Aste collat. 7. cap. 6. pag. 21: *Jura dare vel dari facere pro communi illis Fornasariis de Ast, qui hoc anno coquere voluerint et habere fornacem, modulos communitis, tam ad cupos quam ad matones faciendos.* Adde Stat. Mutin. rubr. 198. pag. 38. r. et Ripet. cap. 222. fol. 29. v. Stat. Montis-reg. pag. 278: *Quilibet Fornasseriis qui non haberet, vel ad aliam mensuram mensuraret aut venderet, etc.* Vide Fornasseri.

FORNASARIUS, [Gall. Tuillier: a Provido Viro Francisco Lori de Florentia Fornasario... pro residuo... de cem. millium penderum... Mand. Camer. Apost. 1564-73, fol. 51. Arch. Vatic.]

FORNASATA, Coctio fornacea, Gall. Fournée. Stat. Vercel. lib. 4. pag. 83. r.: *Teneantur fornasarii predicti de qualibet Fornasata lapidum facere tres montonos, etc.* Vide infra Fornasarius.

FORNASELLA, FORNAXELLA, FORNEXELLA, diminutivum vocis Fornax, Italice Fornacella, Gall. Fournéau. Stat. Bonon. ann. 1250-67. tom. II. pag. 229: *Item statuimus quod nulla fornax, seu Fornasella, (Fornaxellus 59: — Fornaxella 60, 67: — Fornaxella 64), vel furnax, vel discolorium, ubi discoloritur argentum, vel aliud metallum, fiat infra terminos infrascriptos.* [Fr.]

FORNASSERII, Tegularii. Jus Vincentin. lib. 4: *Fornasserii teneantur et cogantur facere tegulas factorum, etc.* Occurrit in Statul. Veron. lib. 3. cap. 187. et alibi. Vide Fornacius.

FORNASETA, Fornax, fornacula, Ital. Fornacetta. Chron. Estense ad ann. 1309. apud Murator. tom. 15. Script. Ital. col. 365: *Fecerunt fieri quoddam edificium lignaminis totum castellatum, et in capite edificii anteriori fecerunt Fornasetam igne accensam, causa incidendi catenas pontis S. Gregorii.*

FORNASSERIUS, Vide supra in Fornasarius.

FORNATICA, Præstatio pro coctione furnaria, que domino furni datur, idem quod Fornaticum, uti etiam editam inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 608. Charta ann. 1164. inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. col. 300: *De habitantibus in villa, focum videlicet ibi facientibus et Fornaticam donantibus, nec per me, nec per meos aliquam unquam justitiam habebit.* Vide supra Fornacia.

FORNATICUM, [Pretium, quod pistori ipsi exsolvitur in coctionis surtus et mercedem. Stat. Montis-reg. pag. 270: *Item statutum est, quod quilibet fornarius teneatur coquere sextarium grani et alterius bladi pro denariis sex, pro lignis et pro Fornatico.* Pro præstatione vero que domino furni datur,] vide in Furnaticum.

[*] [Dono ergo illia pendariam que est vicarialis et medietatem de ausedaz et medietatem de medietatem de Fornatico de pane monachorum.] (Cart. Conchar. Ruthen. p. 25. an. 1065.)

FORNATOR, inter operarios fodinarum salinarum recensetur, in Stat. ann. 1451. inter Leg. Polon. tom. 1. pag. 169: *Statuimus quod in quolibet monte debent poni duo Fornatores pro sale querendo, et illud, quod per Fornatorem in omnibus quatuor angulis acquisitum fuerit, debet obserari cum optimis parietibus salis.*

FORNATURA, Id quo aliquid ornatur, Gall. Garniture. Comput. MS. ann. 1239: *Pro Fornatura duarum albarum et duarum stolarum juvenis regine, tij. lib. Itursum: Pro duabus Fornaturis argenti juvenis regine, et pro duobus formallibus auri, et pro quatuor anulis auri, cxv. sol. Pluries ibi. Vide supra Fornamentum.*

FORNAX, In fornace pro ranitate febris filium ponere, superstitione damnata in veteri Penitentiali MS.

FORNAXARIUS, ut supra Fornacius et Fornasarius; unde Fornaxata, coctio fornacea, in-Conv. Saonæ ann. 1203: *Quod Fornasarii debeant pro unaqueque Fornaxata, sive cocta laterum seu muttonum, etc.* Infra: Fornaxata. Vide supra Fornasata.

FORNEIA, a Gallico Fournée, Coctio furnaria. Charta ann. 1209. in Chartul. Arremer. ch. 291: *Hayno fornarius de*

modis, Gall. Fournille. Hinc Fornilla appellata, Præstatio, quæ pro ejusmodi lignis dabatur, alia a Furnagio, quæ pensabatur domino furni. Vide Fornilla. Inquisit. de foresta Breheval. in Reg. 34. bis Chartoph. reg. part. 2. fol. 128. r. : Fratres de Fresmont ceperunt per diem duas quadratas bosci, unam de grosso et unam de Fornilla. Et fol. 143. v. : Talemarii Montis Leherici conquerrunt, quod cum prædictis Guido de Valgrinosa et heredes ejus soleant quære Fornilliam ad furnos calefaciendos; nunc heredes ejusdem Guidonis compellunt ipsos talemerarios ad Fornilliam querendam. Pactum inter dom. et habitat. Turris Ayguesii ann. 1501. ex schedis Pr. de Maxaugues : Quod ipse dominus et successores... teneantur et de' ant priori de ferno et fornerio suis propriis sumptibus et expensis, et ipsi homines de lignis sive Fornilla pro calefaciendo dictum furnum pro decoquendo panes. Reddit. comitat. Hannon. ann. 1265. ex Cam. Comput. Insul. : Et doit prendre li fourniers à celui qui quit, d'un witel un denier pour le Fournille; et s'il voet, il puet aporer se fourville au four. Charta Petri de Chamblaco ann. 1307. in Reg. 44. Chartoph. reg. ch. 87. Item le four de Chambay, liquel a chascun an cent charretées de Fournilles prises en la forest de Gonffer. Vide infra Fuagium et Furnilla.

† **FORNILLUM**, Gall. Fournil, Pars ædis rustice in qua est furnus. Chartul. SS. Trinit. Cadom. fol. 62. v. : Quædam pars Fornilli Thomæ filii Regei est occupata de dominico. Vide Furnile.

† **FORNIMENTUM**, FORNIRE, etc. Vide Furnire.

† **FORNIRE**, Conficere, perficere, quo sensu utuntur Itali. Pactum inter Carol. VIII. reg. Franc. et Ferd. reg. Castell. ann. 1493. apud Godefr. in Observat. ad Carol. VIII. pag. 667. art. 15. : Nos prædictus rex et regina Hispaniæ tenebunt et tenentur Fornire seu complere sigillata ipsa, intra tres menses post dictam possessionem traditam. Et nos prædictus Francorum rex... promittimus Fornire seu complere juramentum villarum seu civitatum Tholosæ et Narbonæ, antequam prædicta possessio tradatur. Vide alia notione in Furnire.

† **FORNITUS**, perperam pro Fortuitus, in Stat. Cadubr. lib. 3. cap. 71. : Si vero ex Fornito casu et non culpa vel negligentia, etc.

† **FORNITORES**. Vide Furnitores.

† **FORNIX**, Arcus, quo sagittæ emittuntur. Usus est Abbo lib. 1. de Bellis Parisiac.

* **FORNIXELLUS**. Vide Fornasella. [Fr.]

† **FORNUM**. Hist. belli Forojul. in Append. ad Monum. eccl. Aquilej. pag. 54. col. 1. : Habens fascem feni unum, ignis intrans in Forno domus, etc. Rectius editum a Murator. tom. 3. Antiq. Ital. med. ævi col. 1212. : Ignis intravit in feno in tecto domus. Cæterum Italis Forno dicitur pars domus, in qua est furnus.

† **FOROBORARI**, Venam incidere, scalpello aperire, proprie Foramen facere, ab Italico Foro, foramen. Stat. Montis-reg. pag. 268. : Statutum est quod nullus ferrarius... præsumat... in ipsa parte viæ aliquod animal medicinare seu Foroborari. Vide supra Flammerari.

† **FOROFACTUM**, Crimen delictum, in Charta ann. 1158. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 506. Vide Forisfacere 1.

† **FORONIA**, ἄστρον, Mæler quæ fura-

tur. Gloss. Lat. Gr. Sangerm. MSS. Græcis ἄστρον, Fur Latinis.

† **FORONITAS**, ut supra Foraneitas, Retributio ex foraneitate proveniens. Stat. eccl. S. Wulfr. Abbavil. ann. 1231. ex Lib. rub. ejusd. fol. 13. r. : Notandum est quod Foronitates omnes canonicorum, tam veterum quam novorum, ad commune veterum canonicorum de cetero convertentur. Vide Forotaneus.

† **FORONOMUS**, pro Feronymus, Græc. φερώνυμος, Ferens nomen suum, id est, veritatem nomine significatam : cui vere convenit nomen quod habet : Abbatem præpositum nomine Christianum, suæ videlicet professionis Foronomum, et in lege Domini, sicut hunc decuit ordinem, adprime eruditum, apud Leibnit. tom. 1. Scriptor. Brunsvic. pag. 282. [92] et Pertz. tom. 4. Scriptor. pag. 285. in Ruotgeri vita Brunonis cap. 28.] Hieronymus Epist. 48. : Gratulor tibi et sanctæ atque venerabili sorori tuæ Serenille, quæ Pheronymos calcatis fluctibus sæculi, ad Christi tranquillitatem pervenit.

† **FOROSTAGIARE** dicitur, qui fidem e-ga eum, cui in obsidem datus est, fallit. Obses enim Gallis est Ostage. Tabularium Vindocinense Charta 63. : Cum vero Comes Cenomanicus bosavit Comiti Goffrido, et Forostagiavit obsides suos, perjuravit se Herbrannus de ostagio, sicut alii ostagi, contra Comitem Goffridum, et tenuit se in guerra cum Comite Cenomanico, etc. Charta 207. fol. 85. : Comes Goffrido Comiti bosavit, bellumque intulit, et Herbrannus de obsidatu, in quem missus fuerat contra Goffridum, se perjuravit, et contra illum in guerra illa persistit, etc. Vide Capitulare 4. ann. 814. cap. 10.

† **FOROTANEUS**. Idem quod Foritanus supra. Ordinat. Caroli R. 2. Siciliæ de Bestiis extraneorum ann. 1278. : Super facto bestiarum Forotaneorum et extraneorum, et gardianorum... ordinatum est, ut infra sequitur, etc.

† **FORPÆ**, Vestes interpolæ : unde Forparii, earum mercatores : Forperie, forum ubi venduntur. Vide supra in Ferperia. Arest. parlam. Paris. ann. 1308. in Reg. Oum R. 106. : Minuti Forparii Forparum pogtatores, residentiam excessivam facere non poterunt stando, residendo vel morando ante domos et fenestras et stalla Forpariorum. Infra : Magistri forparii residentes et charronerii Parisienses, etc. Pedagog. urbis Divion. MSS. med. circ. xiv. sæc. : Tixerans de draps, beloinches, Forpex, corduaner, etc.

† **FORPEX**, Cisailles. Forpicula, Petite cisaille, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm. Vide Forpex.

† **FORPRISSA**, Idem quod Forcapium, Exactio, malatolla, tributum, quod injuste accipitur, ex Gallico Forprise. Will. Thorn. ann. 1285. : Totum pratium... sine quacumque Forprisa inter excambium pro placea... dedit.

† **FORPRISAM** vel Forprisum interpretatur Spelmannus id omne quod in donis, cessionibus, assignationibus et hujusmodi excipitur. Exceptio, exceptum, reservatum, a Gall. For, extra et Prise, captio. Quo etiam sensu in Statut. Ex-

niæ Horseprise legitur. Idem interdum Spelmanno Forprisa quod Forfang supra. Vide Blount in Nomolox. Anglic. voce Forprisum.

† **FORPUGH**. Charta Woldemari Regis Daniæ ann. 1326. apud Pontanum lib. 7. Hist. Dan. pag. 448. : Nullus Forpugh emat apud litus maris ultra dimidium plaustrum alecium, etc.

* **FORQUETA**. [Gallice Fourchette; « Manufactura 5. tacearum, 12. cloquearium, 12. Forquetarum, unius fontanæ. (Mandat. camer. apostol. an. 1458. 60. f. 162.) »]

† **FORQUINA**. Vide Furcia.

† **FORRACHUM**, Stramen, pabulum equorum. Charta ann. 1240. ex Chartul. S. Joan. in Valle. : Confessa fuit dicta Johanna... se et liberos suos nichil habere in dictis tractu, mestivariis et Forrachis. Vide supra Forachium.

† **FORRAGIUM**, ut Forrago. Locum vide in Cario.

† **FORRAGIUS**, Forragiorum exactor, vel custos et administer. Pactum Simon. Montisf. inter et abb. Floriac. ann. 1242. inter Instr. tom. 8. Gall. Christ. col. 525. : In ipsa autem grangia... soli in messis tempore habitabunt messium custodes, et in hyeme Forragii, et domus ibi sola habitabit custodia. Vide in Fodrum.

† **FORRAGO**, Stramen, palca. Charta ann. 1199. ex Chartul. S. Martini Pontis-sar. : Petrus de Beoleio Miles in Vulcasino dedit Ecclesie S. Martini Pontis-tertiam Forraginis avenæ et recie. Tabular. Calense pag. 173. : Dicunt quod tam bladum quam vinum debet asservi ad granchiam suam de Oeni et inde tertiam partem Forraginis ad ipsos pertinere. Vide Fodrum.

† **FORRARE**, FORRERIUS, etc. Vide Fodrum.

† **FORRARE**, Hisp. Forrar, Pannum panno assuere, subsuere, re aliqua aut pellitio munire, ornare. Comput. MS. ann. 1239. : Pro cendato ad Forrandum unicum pan. sororis domini regis, ar. sol. Alia notione, vide in Fodrum. Forrar vero dicitur de cane, qui in allum vel in aliquem incitatur, in Lit. remiss. ann. 1403. ex Reg. 196. Chartoph. reg. ch. 125. : Le suppliant respondit à icellui de Lafite que voirement il avoit fait Forrar son chenel à ses chiens.

† **FORRATURA**, Pellitium, quo vestis ornatur, vel etiam id quo aliquid munitur et farcitur. Lib. pension. S. Vict. Massil. : Solummodo duas annas panni albi annuatim sine Forratura cellerarius dare consueverat. Ibidem : Postquam non habebant pellicias, vel alias Forraturas. Stat. Montis-reg. pag. 275. : Statutum est quod quilibet basterius teneatur facere formam basti asinorum pro denariis quindecim... excepto filo et Forratura. Vide Foratura.

† **FORRATUS**, Pellitus. Vide Furratus.

† **FORRE**, ut Fodrum, Vide in Frisingagium post Frisingu.

† **FORRELLUS**, Gall. Fourreau, Id quo aliquid tegitur et obvolvitur, inter equinos instructus recensetur in Comput. fabr. S. Lazari Eduens. ann. 1245. ex Cod. reg. 5229. B. : Benedicto borrellario per annum in sellis, borrellis, Forrellis, capistris, et aliis de corio pertinentibus ad equos quadrigæ, quinquaginta solidos. Vide supra Forella.

† **FORRESNI**. Vide Foresni.

† **FORRUS**, Ital. Foro, Foramen, rima. Tract. MS. de Re milit. et mach. bellicæ. cap. 87. : In extremitate canne sit aninella sugens aquam, et super eam sit alia aninella Forro in canna adhibita

sugentes aquam cisternae per cannam plumbeam.

° 2. **FORRUS**, Manumissus, foras servitute factus. Testam. reg. Mafaldæ ann. 1256. tom. 1. Probat. Hist. geneal. domus reg. Portugal. pag. 31: *Item dimitto eis omnes Sarracenos meos, nondum Forros, nec Christianos.* Et pag. 32: *Item mando quod per mortem meam Dominicus Suarii sit statim Forrus.*

° **FORS**, vox Gallica quæ suo vulgari sensu, nempe pro Extra, præter, nunc Hormis, exceptè, occurrit in Charta ann. 1195. Inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 37: *Quod in supradicta quærsitione et donatione non possimus aliquid dare, nec vendere, nec impignorare ad ullum hominem vel feminam, Fors ad te Guillemum Alfarcum.*

† **FORS**, **FORSARE**, **FORSATUS**. Vide in Fortia 2.

FORSARIUS, Visitatio Thesaurariæ S. Pauli Londoniensis ann. 1235: *Et præmissæ 8. Cruces continentur in quodam parvo sericeo consuto de serico, sub sigillo Decani in quodam alio nigro Forsario, in quo quedam alia continentur.* Alibi: *Item in quodam Forsario nigro sigillo, continentur vasculum crystallinum vacuum, et multi lapides in scapsis arjenteis, etc.* Ubi Forsarius, est cistæ species, quam Forchier, vel Forsier appellabant nostri: Historia Bertrandi Guesclini cap. 5: *Puis ala à son Forchier et en trayt cent florins qu'il lui donna.* Ubi Chronicon ejusd. Herois MS.:

A son contoïr viat, cent Florins en ieta.

[° Vide supra Forcerius et Forgerium.]

° **FORSATUM**, Fossatum: haud enim infrequens mutatio literæ s in r, et vicissim: nisi hac voce significetur fossatum exsiccatum, quod Foursch dicitur in Sent. arbit. ann. 1313. ex Reg. 53. Chartoph. reg. ch. 58: *Et volons que si il avenoit que ledit fossé keist en Foursch, pour défaut d'aue, etc.* Catalog. episc. Nem. inter Probat. tom. 1. Hist. ejusd. pag. 10: col. 1: *Johannes Gaeque, qui reparavit domum Amichlavi, et turres ejusdem altiori fecit, et destruxit hospitia dicto hospicio contigua, in quorum loco sunt hodie Forsata.* Charta ann. 1233. in Chartal. ecd. Lingon. ex Cod. reg. 5188. fol. 74. v. *Confiteor... dictam domum de novo edificatam, et omnes meliorationes, Forsata et fortalitia facta et facienda, esse debere de feodo ligo episcopi Lingonensis.* Vide infra Forsorium.

† **FORSBANIZARE**, **FORSBANIZATIO**, **FORSBANIZARE**. Vide Forisbanizare.

° **FORSAPIUM**, Laudium, quod domino pro facultate alienandi feudi conceditur: vel Jus in res fortuito inventas intra alicujus dominium, nostris alias Forescopy et Foriscapy. Pactum ann. 1164. Inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 691: *Emptiones et venditiones argenti et Forsapia argentiarum, inventarum infra predictos terminos, habent simul Raymundus Trencavelli predictus et Hermenegarda vicecomitissa, nisi argentum sint vel fuerint in honore monasterii Villennagne (in illo vero habeat monasterium tertiam partem emptionum et venditionum argenti et Forsapiorum argentiarum.* Lit. reformat. in Occit. ann. 1383. ex Reg. 146. Chartoph. reg. ch. 223: *Desquels hostel: prinat maistre Pierre Bayet la possession et saisine, sans ce qu'il palast Foriscapy, et sans obtenir lausisme, ne licence du souverain.* Ubi Foriscapy, priori sensu, intelligendum: altero vero Forescopy, in Lit. reformat. ann. 1456. in Reg. 187. ch. 5: *Ung*

Forescopy, qui nous estoit escheu montant cent escus d'or. Vide in Foriscapium.

FORSCHAP, **FORSCHAPUM**. Vide in Foriscapium.

† **FORSCHET**, **FORSCHETA**, Modus agri apud Anglos, acram cum dimidia continens, a Saxone for, Ante, et sceat, Portio. Sic dicitur quod sit prima pars amplioris agri, viam versus sita. Antiquit. Ambrosden. pag. 531. ad ann. 1339: *In primis una acra et dimidia videlicet Forschet jacet ibidem.* Pag. 532: *Partim inter Goldwel-Furlong, et partim inter unam Forschet in Bushames-Furlong.* Pag. 535: *Hæc petia terra Prioris vocatur Heraldspete, et habet unam Forschetam jacentem proxime jura predictam meram.* Pag. 537: *Inter unam Forschetam, quam Hugo Byendon tenet.* Pag. 538: *Iste tres dimidiæ acrae sunt Forschets, et incipiunt furlong de Long-Cuttesworth.* Denique ibidem: *Hoc furlong incipit cum una Forscheta.* Vide Kennetti Glossarium ad calcem earumdem Antiquit. et supra Forera.

† **FORSCHOKKE**, veteribus JC. Anglis idem sonat quod apud hodiernos Foraken, hoc est, Derelictum: quod de tenementis potissimum dicitur quæ a possessoribus deseruntur. Vide Th. Blount in Nomolex. Anglic.

† **FORSIA**, Statuta Massil. lib. 2. cap. 39: *ibi de salariis Sartorum: Item, de vestibus domine sine clamide et tunica listatis per Forsiam cum seta, vel alio modo, per Forsiam VIII. sol.* Vide Fortia 2.

† **FORSITA**, Munitio. Statuta Massil. lib. 5. cap. 38: *Firmiter inhihemus nullo modo Forsita sive munitio, seorsim in Massilia nec in aliqua parte, de qua fortia vel munitio presumi possit, etc.* Vide Fortia 3.

† **FORSJURARE**. Vide Forisjurare.

† **FORSMORTURA**. Vide Formortura.

† **FORSOCNE**. Vide Frithocne.

° **FORSORIUM**, Fossorium, ligo. Reg. episcopat. Nivern. ann. 1287: *Quicumque excolit bladum in dictis parrochiis de bobis, solvit amplius quam ille, qui colit de Forsorii.* Hinc Forserre appellari videtur ejusmodi instrumentorum faber, in Lit. remiss. ann. 1377. ex Reg. 112. Chartoph. reg. ch. 18: *Gilet le Forserre demourant à la Broce le Galarçon, etc.* Ubi in margine: *Pro Egidio fabri.* Vide supra Forsatum.

† **FORSPAISES**, **FORSPAYSES**. Vide Forispatriatus.

† **FORSPECEN**, Leges Kanuti Regis cap. 46. apud Brompton. *Qui in placito seipsum vel hominem suum distortis compellationibus defendere præsumperit, habeat totum hoc Forspecen, i. hoc et sit penitus interdictum.* Ex Saxor. for specen, in vanum, in cassum, vel frustra dictum.

† **FORSTALLUM**, **FORSTEL**, **FORSTAL**. Vide Forstell, Foristallare.

† **FORSTARIUM**, Crimen eorum qui annonam versus emporium publicum adductam in via interceptunt, emuntque, priusquam postea carius vendant. Charta Eduardi VI. Regis Angliæ de officio magni Admiralli, ann. 1547. apud Rymer. tom. 15. pag. 160: *Et generaliter ad cognoscendum et procedendum in omnibus et singulis aliis causis, litibus, criminibus, delictis, excessis, querelis, injuriis, malefactis, transgressionibus, regrariis, Forstariis et negotiis maritimis quibuscumque Forstallarium, eadem notione ibidem occurrit. Vide Foristallare.*

† **FORSTHUB**, Edes forestariorum: vox

Germanica. Statutum Caroli IV. Imp. ann. 1356. de forestariis § 2: *Quilibet etiam forestarius super maneo suo forestali, qui vulgariter Forsthub nuncupatur, tenebitur residere, et non plus.*

† **FORSTULLA**, Gloss. Gr. Lat.: *Φλοξίς, Papula, pusilla, puscilla, Forstulla.* Ita MS. Editum habet, *φλοξίς, Papulla, pusilla, pusilla.*

† **FORSULA**, Munitiuncula. *Petit fort, Forcellinum.* H. Knyghton ann. 1333: *Forcellam funditus evertetur.* Utitur non semel.

† **FORTACIA**, ut **Fortalitas**. Judicium ann. 1243. in Anecd. Marten. tom. 1. col. 1033: *Castrum Namurcenæ, et omnes Fortacias ac possessiones eidem castro attinentes, etc.* Infra: *Castrum, Comitatum, Fortacias, et omnia bona, etc.*

† **FORTAGIUM**, Species exactionis, eadem que Forcagium. Vide in hac voce.

° **FORTALISSA**, Munitio. Confirm. priv. civit. Nem. ann. 1218. Inter Probat. tom. 8. Hist. Occit. col. 360: *Numquam habeant seu faciant stare fortam seu aliquam Fortalissam infra vel supra muros antiquos ejusdem civitatis Nemausi.* Vide Fortia 3.

† **FORTALITAS**, Munitio, arx. Charta ann. circ. 1095. tom. 2. Gall. Chr. Inter Instrum. col. 230: *Hujus honoris reditio facta est 2. die quando R. Comes mansipium et Fortalissam S. Maximini inuvasit.*

† **FORTALITIA**, **FORTALITIUM**, etc. Vide Fortia 3.

* **FORTALIUM**, [Burgus. DIF.]

† **FORTARA**, Virtus, potentia, fortitudo. Concil. Armenorum ann. 1342. apud Marten. tom. 7. Ampliss. Collect. col. 337: *Quandoque (Christus) multiplicia signa et virtutes de essentia Dei manifestabat divina, non alius patiebatur imbecillia signa, et ostendebat Fortaram.*

† **FORTARE**, Fortem reddere, firmare, roborare. Buschius de Reform. Monast. apud Leibnit. tom. 2. Scriptor. Brunsvic. pag. 391: *Hunc inimicus noster in principio a bono nitebatur auertere, si is qui ejus noverat astutias, eum in bono non Fortasset.*

† **FORTAREXA**, Arx, munitio. Vide in Fortia 3.

† **FORTARIA**, pro Focaria, Concubina. Fortaria Clericorum seu concubina, apud Leibnit. tom. 2. Scriptor. Brunsvic. pag. 167.

† **FORTARICIA**, **FORTARICIUM**. Vide in Fortia 3.

† **FORTATICUM**, Species tributi. Charta Ludovici Imp. apud Doubletum in Hist. Sandionys. pag. 723: *De portatico, et pontatico... et pulveratico, et Fortatico, et laudatico.* Sed legendum videtur Fortaticum. Vide in hac voce.

° **FORTE**, Feretrum, tumultus, theca in qua corpus alicujus sancti asservatur. Sent. major. et jurat. Burdegal. ann. 1307. in Reg. 62. Chartoph. reg. ch. 437: *Cum nostra curia judicavimus et sententiando pronuntiavimus, ut in talibus semper extitit consuetum, quod si dicti Hertrandus, Dominicus... erant ausi jurare supra Forte sancti Severini Burdegalensis, quod non fecerant vulnera, de quibus Arnaldus Fabri mortuus fuerat... quod ipsi erant et esse debebant de vulneribus et morte dicti Arnaldi quitti penitus et etiam absoluti. Qui quidem predictum judicium accedendo dixerunt, quod præsto erant et parati dictum facere juramentum... potentes sibi dari manassorem seu manassores ad videndum ejusmodi sacramentum... qui retulerunt... quod dicti Hertrandus, Dominicus... super Forte predictum in eo-*

sunt, vel erunt de territorio, etc. Adde Vitam S. Anselmi Lucensis Episc. n. 71. [Bartholom. Scribam lib. 6. Annal. Genuens. ad ann. 1227. Bullam Innocentii VI. PP. ann. 1353. apud Ludewig. tom. 6. pag. 16. etc.]

¶ Hinc Mittere in fortitudine, pro munitionibus sepere, in Charta ann. 1145. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 511. Dux itaque villas, Saviana et Pedernias, laudo et concedo supradicto abbati Bernardo, ut mittat illas in fortitudine in loco sibi congruenti, et provideat supradictus abbas et ejus successores, ut non exeat mihi guerra nec successoribus meis. Vide in Fortia.

¶ 4. FORTIA, Exercitus, Copiae, Gall. Troupes, Forces. Otoboni Scribae Annal. Genuenses lib. 3. ad ann. 1136. Quum videret se eos minime posse de campo et castris eradicare... retraxit se cum militia sua et Fortia. Ogerii Panis iidem Annales ad ann. 1197. Cum Pisanis confederaverunt et cum Fortia sua per terram et mare clam, Januensis ignorantibus, castra Portus-Veneris hostiliter invaserunt, et burgum impugnarunt.

¶ 5. FORTIA, Tributum, vectigal, quod per vim exigitur. Charta Raim. Trencavel. vicecom. Biter. ann. 1163. ex Chartul. Gemund. Concedo... ut ex sale, quod ad proprios usus domus praefati monasterii transportabitur, in omni terra mea leoda vobis non requiratur, neque pedaticus vel Fortia, neque omnino alius usaticus. Vide supra Fortia.

¶ 6. FORTIA, Auxiliaris manus, Gall. Main-forte, secours. Stat. Cadubr. lib. 3. cap. 63. Suo posse dando hominibus et communi... ad malefactores capiendos auxilium, favorem et Fortiam efficacem. Stat. Astae collat. 1. cap. 1. pag. 7. r. Ego potestas Astensis juro... dare Fortiam et virtutem modis omnibus quibus poterio, ad jus suum consequendum.

¶ 7. FORTIA, Fabrica ferraria. Gall. Forge; si tamen legendum non est Fortia. Vide in hac voce. Inquisit. ann. 1288. in Access. ad Hist. Cassin. part. 1. pag. 88. col. 1. Interrogatus a quo tempore acurarius excusat domum suam a prestatione gallinae; dixit quod ab eo tempore, quo per se incipit exercere artem acurariae et laborare ad Fortiam seu ad fucinam.

¶ 8. FORTIA, Ditio, Jurisdiclio, Ital. Giurisdizione, Gall. Domaine. Stat. Bonon. ann. 1250-67. tom. III. pag. 400. Ordinamus quod si... aliqua singularis persona, una vel plures tempore alicujus rumoris, veniret vel intraret in Fortiam et districtum comunis bon. etc. et tom. III. pag. 401. Statuimus et ordinamus quod aliqua terra districtus bonam Comitatus bon. quam Ymole per suam Fortiam aut districtum aliquem vel aliquos venientes tempore rumoris non permittat transire. [FR.]

¶ FORTIAGIUM. Vide Forcagium.

¶ FORTIALITIUM, FORTICULUM, FORTIFICATIO, etc. Vide in Fortia 3.

¶ FORTIFICATIO, Munilio, in Libert. villae de Casluccio ann. 1368. tom. 5. Ordin. reg. Franc. pag. 287. art. 7.

¶ FORTIFICARE, Firmare, roborare, Gall. Fortifier; dicitur de dolo vini exportando, quod fortius alligatur et compingitur. Arest. ann. 1372. ex Tabul. S. Joan. Laudun. Inhibuerat etiam ne quis in terminis dictae pacis vasa vinum continentia, quod ibidem vendebatur, absque eorum licentia barrare, aut ad ducendum extra dictam pacem parare seu Fortificare, etc. Aliis notionibus, vide in Fortia 3.

¶ FORTIFICATIO, Iterata et validior via. Annal. Victor. Mss. ad ann. 1878. ubi de Romanis petentibus ut nemo, nisi Romanus aut Italus, in papam deinde eligeretur: Sed propter augmentum dictorum clamorum et Fortificationem percussione ad portam, extimaverunt (Cardinales) ipsam abbatem fracturam, et sic mortem jam propinquam ipsis imminere. Vide alia notione in Fortia 3.

¶ FORTIFICATUS, recreatus, viribus confirmatus. Vita S. Gandol. tom. 5. Sept. pag. 712. col. 1. Varatus a demone super sepulchrum sancti pernoctavit devote: et de mane Fortificatus non modicum, cum gaudio reversus est.

¶ FORTIFICIARE, Dicitur de veste, cui alter pannus inter assuitur, ut fortior sit. Comput. Ms. fabr. S. Petri Insul. ann. 1521. Pro factura duarum tunicarum de bleu velours, ... ac pro xix. utais panni linei rubri ad Fortificandos dictos habitus, vij. lb.

¶ FORTIGIUM. Vide Forcagium.

¶ FORTILECIA, Arx, castrum. Charta ann. 1261. in parvo Reg. S. Germ. Prat. fol. 47. r. col. 1. Relinquit domum quandam, sitam apud Meledunum, juxta fossata Fortileciae dictae villae. Vide Fortia 3.

¶ FORTILICIA, FORTILITIUM, FORTILICATUM. Vide in Fortia 3.

¶ FORTIM, Virgil. Grammat. pag. 72. Adverbia, quae in im syllabam mittuntur... ut caelestium, Fortim.

¶ FORTINA ECCLESIA, Charta inter Privil. Mss. ord. Praemonst. Quia occasione juramenti, quod de rebus ecclesiae non alienandis te asseris praestitisse, in locis tui episcopatus, in quibus populi habitantes oratoris aegera videntur, ne praetextu novarum ecclesiarum commissae tibi ecclesiae destitui videatur, ecclesias Fortindas (sic) erigere, etc. Mendum esse surpicio, sed emendare vix audeo; an Firmarias? In quibus scilicet presbyteri firmarii constituebantur. Vide supra Firmarius.

¶ FORTIOR, Major, ditior. Capitularia Caroli M. lib. 5. cap. 136. [207.]. Comitibus Fortiores libram de argento aut valentem dent in elemosyna. Adde Ad. tit. 4. cap. 143. Lex Longob. lib. 8. tit. 12. § 1. [207.]. Sive etiam nonnulli Fortiores vassi Comitum. Fortior bannus, muleta major, in Capitul. Saxonum ann. 797. cap. 9. Ita Matth. 20. juxta veterem Versionem: Qui vult inter vos esse Fortior, sit vester ultimus. Vulgata habet major. [Chronicon S. Petri Vivi apud Acherium tom. 2. Spicil. pag. 715. Ut Fortiora quoque et graviora, (negotia) dijudicaret. Fortiores Psalmi, id est, prolixiores in Regula S. Benedicti cap. 18.]

¶ FORTIOSUS, Muntilus, Gall. Fort. Comput. ann. 1863. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 256. col. 2. Quod facerent bonam vigiliam nocturnam et diurnam, et loca minus Fortiosa in locis fortioribus se vellent reducere, etc.

¶ FORTIS, Muntilio, propugnaculum. Vide supra Fortialisa.

¶ FORTIS DOMUS, id est, munila, Gall. Forteresse. Charta Ludov. de Villartis Archiep. Lugdun. ann. 1305. Hist. Delph. tom. 1. pag. 21. Creat et ordinat illustres viros dominum Joannem Dalphinum Comitem Vapincensem et dominum Guidonem ejus fratrem, et quemlibet eorum in solidum, custodes et garderos Domus Fortis de Bechevelley. quod per se vel familiares suos quoscumque percipiant et teneant, ut garderii et custodes ejusdem,

Domum Fortem cum omnibus ejus mandamento, territorio, seigneuria, jurisdictione, etc.

¶ Nostris etiam Maison forte, Castrum Fossis vallatum cum dominio.

¶ FORTEM SE FACERE, Vadem sese praestare. Spondere, Gall. Se faire Fort de, etc. Chartular. Eduense ann. 1390: Dicitur partes transigerunt et conventus habuerunt ad invicem super et de praemissis pro vitandis dissensionibus et litigiis in hunc modum; videlicet dictus Prior pro se manucapere et se Fortem Facere pro dicto Conventu suo, etc. [Vide supra in Facere 16.]

¶ FORTIS MONETA. Vide Moneta.

¶ FORTIS NIVERNENSIS, Monetae species. Reg. Cam. Comput. in Bibl. reg. asservatum sign. 8406. fol. 147. r. Fors de Nevers de Philippe sont à xj. den. ob. d'argent le roy. Vide in Moneta.

¶ FORTIS POTTIO, quae insubriare potest, ut est apud Eigilem in Vita S. Sturmii Abbatis Fuldensis, quomodo dicitur Vin fort. Vide Cerevisia.

¶ FORTISIA, Muntilio, propugnaculum, castrum in Homag. ann. 1020. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 147. Vide in Fortia 3.

¶ FORTISSIMUS, Durissimus. Vita Rob. reg. tom. 10. Collect. Histor. Franc. pag. 112. A sancto Septuagesimo usque in Pascha, nulla usus culcita, frequentiter eum suscipiebat ad jacendum Fortissima terra.

¶ FORTITAS, Virilitas, audacia, in Gloss. Gr. Lat. Alibi: Fortitas, strenuitas.

¶ FORTITER, Valde, multum, Gall. Fort. Beaucoup. Instrum. anni 371. apud Lobinellum tom. 2. Hist. Britan. pag. 565. Erat terra Fortiter gelata.

¶ Ital. Forte et nostris Forment, eodem sensu. De quoy nous deplest Forment, in Lit. ann. 1371. tom. 5. Ordin. reg. Franc. pag. 392. Fortablement vero, per vim sonat, in Lit. remiss. ann. 1364. ex Reg. 96. Chartoph. reg. ch. 95. Icellui Thibaut bouta et abati Fortablement a terre ledit Girardin. Alibi ann. 1450. in Reg. 188. ch. 180. Lesquelz emmenoiert Fortablement le bois du suppliant en sa presence contre sa volenté.

¶ FORTITIUM. Vide in Fortia 3.

¶ 1. FORTITUDO, Copiae, Gall. Forces. Conventio anni 1163. apud Rynerum tom. 1. pag. 28. col. 1. Et si rex Lod. in Angliam venerit... tam parvam Fortitudinem hominum secum adducat, quam minorem poterit. Vide alia notione in Fortia 3.

¶ 2. FORTITUDO, Auctoritas, potestas. Chron. Madoet. apud Murator. tom. 12. Script. Ital. col. 1078. Imperatori datur batis et Fortitudo faciendi justitiam sanguinis.

¶ FORTIVUS, Fortuitus, Qui casu accidit. Epistola Caroli M. apud Mabill. tom. 4. Analect. pag. 318. Fortitudinem vero, si consilio careat, Fortitudinem esse putandum non est, cum omnia inconsulte gesta Fortiva potius quam fortia soleant nominari.

¶ 1. FORTUNA, Bona. In Lege Salica tit. 47. § 2. Super Fortunam suam ponere, tit. 52. § 2. A ses perils et Fortune, id est, sub poena amissionis bonorum. Ita Fortunas, pro facultatibus et bonis usurpant leg. 123. Cod. Th. de Decurion. (12. 1.) leg. 20. de Bonis proscript. (9. 42.) [Eadem notione utitur Cicero alicuique purioris Latinitatis Scriptores.]

¶ Fortuna tit. 52. Leg. Sal. mox laudato pro facultatibus et bonis usurpatur, ut culque legenti obvium erit.

in alio vero pro, quavis fortuna sive eventu bono vel malo accipienda hæc vox: adeo ut *super Fortunam suam ponere* idem sit quod *item suscipere suo periculo*, et quidquid boni vel mali evenit, ferre: quo significatu occurrit in Statutis Massil. lib. 3. cap. 5: *Constituimus quod si quis alicui aliquid mutuum fecerit vel faciet portandum in aliquod viarium, ad Fortunam vel riscium ipsius mutuantis, Gall. dicitur, Aux risques et Fortunes, etc.*

2. **FORTUNA**, Thesaurus inventus: nam, ut ait Lex 63. § 1. D. de Acquir. rer. domin. (11. 1.) et ex ea Bracton. lib. 3. tract. de Corona cap. 2. § 4: *Thesaurus, Fortuna dicitur creditur. Thesaurus dicitur Fortuna reperiri*, in leg. 3. Cod. Th. de Thesaur. (10. 18.) Epist. 561. ex Francis tom. 4. Hist. Franc.: *Unde mandamus vobis, ut Fortunam, sicut inventa fuit, infra 15. dies nos habere faciatis*. Mox, pecunia sublata dicitur. Tabularium Monasterii Deip. Santon. fol. 25: *Si Santonis fuerit inventum aurum vel argentum, aut Fortuna, Comes habet inde medietatem, et qui invenerit, aliam*. Charta ann. 1089. in Tabular. Vindocin. n. 870: *Vicaria autem et forisfactorum omnium emendationes et Fortunes, nostre erunt omnes*. Charta ann. 1334. apud Dion. Salvaingum Boissium in Tractatu de Placito dominico pag. 28: *Item jus suum nemorum, si que sint, aut invenerint, et etiam quartam bestiarum ferarum, etc.* [Instr. ann. 350 ex Archivo Montis S. Michaelis: *Conon Britannorum Princeps dedit Deo et S. Michaeli, etc. Sed si aliquis deforis homicidium fecerit super inhabitantes, aut ipsi superalios, sicut Comitis bannum, et raptum, et incendium, et inventa Fortuna, aut Silvaticæ bestie captæ*.] Vide tom. 1. Monast. Anglic. pag. 208. Stabilimenta S. Ludovici lib. 1: *Nus n'a Fortune d'or, se il n'est Rois. Et les Fortunes d'argent sont aus Barons, et à ceux qui ont grans Justices en sa terre. Et se il avenoit, cue aucuns homs qui eut voirie en sa terre, trouvast sous terre aucune trouvaille, elle seroit au vassor, à qui la voirie de la terre où la trouvaille fu trouvée. Et infra: Fortuna, si est quant elle est trouvée dans terre, et terre en est esfondée. Vide Consuet. Andeg. art. 61. et Cenoman. art. 70. et infra in Sacrobarda, ubi Spelmanus Fortunam, fortuito occisos interpretatur, nescio quo vade.*

3. **FORTUNA**, Maris tempestas. Bernhardus de Breydenbach Itiner. Hierosol. pag. 14: *Nisi forsitan tempestas maris, Fortuna appellata, id faciendum persuaderet*. Bartholom. Scribæ Annal. Genueses ad ann. 1242: *Continuo valida Fortuna maris, et venti, et pluvie regnare cepérunt per dies viginti et ultra, ita quod de portu Jenuæ exire nullatenus potuit*. Ibidem: *Quam cito potuit, et maris Fortuna cessavit, vix cum galeis suis in provinciam, ut saltem adduceret in Sannonam*. Idem ad ann. 1244: *Circa mediam noctem validissima Fortuna maris et temporis fuit in portu Januæ, ita quod multe naves, iverunt in terram, etc.* Eadem notione Fortune usurparunt veteres Galli Scriptores. Guillelmi Archiep. Tyriensis continuata Hist. Belli sacri apud Marten tom. 5. Ampliss. Collect. col. 743: *En cel an (1281) dut passer le Roi d'Arragon en Surie, et monta sur mer il et ses os, et quant vint au quart jour une Fortune grant le pris et rompi sa nave, et quant il vit ce, si s'en retourna arriere au port, ne onques puis ne vult monter sur mer par la paor qu'il out de la For-*

tune et por l'amor de sa mie dame Be-rangiere. [Vide Glossar. med. Græc. voce Φορτίνα, col. 1691. et mox Fortunale.]

4. **FORTUNA**, Sumptus fortuitus, insolitus, Gall. *Dépense extraordinaire*. Lib. pension. ex Tabul. S. Vict. Massil.: *Celleraria etiam prædicta exposita est Fortunis regum, principum ac reginarum ad ipsam monasterium declinantium, ac cardinalium et legatorum et nuntiorum sedis apostolicæ, etc.* Rursum ibid.: *Celleraria etiam exposita est Fortunis temporis vacationis ipsius monasterii, quo tempore consueverunt consui; quo propter hoc magnas summas pecuniarum oportuit mutuo suscipere*. Fortuna, nonnumquam, idem quod Casus adversus, infortunium, damnum sonat. Charta Caroli VI. reg. Franc. ann. 1316. ex Chartul. episc. Carnot.: *Par le fait des guerres et mortalités, qui se sont subve-nues en ladite ville, ils n'ont peu paier icelle rente à nostre amé et féal conseiller l'evesque de Chartres, lequel pour considération lesdites Fortunes et mortalités, etc.* Fortuna de feu, in Stat. ann. 1363. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 668. *Cas fortunel*, dicitur de eo, quod casu et fortuito accidit. Lit. remiss. ann. 1387. in Reg. 131. Chartoph. reg. 84: *Requerans que comme ledit cas soit Fortunel, et non de fait appensé, etc.* Pelillat de-mande grace pour ce cas Fortunel avenu en esbalement. in aliis ann. 1389. ex Reg. 133. ch. 131. Fortuusement, Fortuito, infelicitet, in Lit. remiss. ann. 1408. ex Reg. 163. ch. 43: *Fortuusement icelle jemie fu atteinte du baston par la teste, etc.*

FORTUNALE, Ut Fortuna 3. Miracula B. Simonis Erem. August. April. tom. 2. pag. 827: *Dicta navis ex Fortunali et periculo periculavit et suffocavit in mari.*

Vox Italica, Procella, tempus turbulentum. Hinc Fortunali, pro Tempete, apud Rabelais lib. 4. cap. 18. Vide mox Fortunosus.

FORTUNARE, Periculis obicere, Gall. *Risquer, hasarder*. Charta ann. 1386. apud Rymer. tom. 7. pag. 451. col. 1: *Nolentes ipsis liges nostris, qui corpora sua in tantis periculis pro nostro honore viriliter Fortunarunt, aliquo colore injuriari*. Ibidem pag. 571. col. 1. in Litteris ann. 1388: *Et similiter præfatus Mathaus... se Fortunare voluerit, ratione guerre et periculum maris*. Et infra: *Quodque plures gentes... ad transeundum versus villam Calesii se Fortunare non audeant*.

FORTUNATISSIMUS, Epitheton Philippi Augusti Regis Francorum, in Obitu. Ms. eed. Ambian. ad 12. Jul.: *Obitus magistri Rogeri de Furniville medic. regis illustris Francie Philippi Fortunatissimi, etc.* Et ad 14. Jul.: *Obitus illustris Francorum regis Philippi Fortunatissimi*.

FORTUNIA, Thesaurus inventus. Charta Hugon. dom. Brearum ann. 1177. in Chartul. Cluniac. ch. 325: *Si homines monachorum aliquam Fortuniam in confinio d'Arc invenerint, inter monachos et homines per medium partietur*. Vide Fortuna 2.

FORTUNIOSE, Feliciter. Barthius in Glossario ex Guiberti Hist. palest.

FORTUNIOSUS, Fortunatus, Felix. Idem Barthius ibidem ex eodem fonte.

1. **FORTUNIUM**, Ugutioni, Prosper eventus, et dicitur a fortuna. Eckehardus Junior de Casib. S. Gallis in Proemio: *Opera pretium putantibus cum infortuniis tradere Fortunam*. Infra: *Alii veritati ni-*

hil parcentes, Fortuna et infortunia quomodolibet erant, edixerunt. Idem cap. 3: *Multa bonis et malis aut Fortuna prædixit aut infortunia*. Quandocumque pro quavis fortuna, bona aut mala. Idem cap. 5: *Nescio, quo loci Fortuna*. Cap. 15: *Ut ceteros relinquamus, et nostra Fortuna tangamus*. [Vide Sub ipsorum proprio Fortunio... Dum as-cenderent, in Epist. Johan. Archiep. Rigens. c. ann. 1190. apud Lappenb. Int. Hanseat. pag. 149.]

2. **FORTUNIUM**, Hastiludium, torneamentum. Matth. Paris ann. 1241: *Mors militari, quoddam hastiludium, quod vulgari-ter Fortunium, imo potius Infortu-nium appellatur, ad virium ceperat et exercuit experimenta*. Et infra: *In contemptum meum ipsi torneamento interfui, et sophistica illud Fortunium appellavit*. Chron. Theokesburienensis Monasterii in Anglia: *Fortunio belli ante fratrem suum decessit*.

FORTUNOSUS, Tempestuosus, procellosus, Italis, Fortunoso. Steph. de Infestura Ms. ubi de Innoc. VIII. PP. ad ann. 1490: *In Urbe nunquam visus fuit aer ita turbidus, ita Fortunosus, acut fuit ille: nam aliquando pluebat, aliquando nungebat, ventis semper afflantibus cum magno frigore, et cæcitate eorum obscuritate*. Vide supra Fortunale.

FORVA, Equa, in Glossario MS. Bituric. Vide Forba, quod pro Forda, Bos prægnans scriptum fuisse ibi dictum est.

FORVENGE, Quietum esse de Forvenge, in Monastico Anglic. tom. 2. pag. 387. Vide Forfang.

FORUFORMES, Ode de laudibus Philosophiæ in Catalogo librorum Septentr. H. Walei pag. 184:

Ad mensam Philosophiæ sitientes currite
Et sporta tripartiti septem rivos bibite
Uno fonte procedentes non eodem tramite.

Avis septem Foruformas Altheis materiam
Nacte hoc liquore totam irrigavit Græciam,
Que redundans infusa fluxit in Eperiam;
Non tamem des factore vel tale remigio
Quis avem gubernantes Mæro stepe Clæro,
Contemnit ausus addiverunt quosque suo stadia.

Foruformas videtur esse vox ibrida formata ab augmentativa præpositione for vel fore Saxonica: quæ, inquit Somnerus, exponitur plerumque per præpositiones, Per, Præ, Dis, Ultra, Pro, Ante, etc. atque etiam per superlativum. Hinc Saxonice fore-mærest, Strenuissimus. Hoc modo Foruformas dicerentur quasi Forma præcellentes, Fortuosissimæ. Quæ sint istæ Septem aves (hic enim Avis pro Avis) ignoro, nisi forsitan figurate per eas septem Græcis Sapientis intelligantur, per quos tota irrigata Græcia, redundans infusa fuerit in Hesperiam, id est, Italiam. [Vide Septem artes.]

FORULARE, in Constit. Jacobi reg. Sicil. cap. 45. pro Foculare, Domus. Vide in hac voce.

FORULUS, Vagina, nostris Fourreau. Papias: *Foruli, thæce vel ciste librorum, tabularum, vel aliarum rerum, ut spatæ, dicte, quod deforis tegant*. Gloss. Lat. Gall.: *Forulus, Bourse, Escriptoire, Fourel*. Willelm. Britto lib. 12. Philipp. pag. 242:

Francorum gladios nimis jam cæde rebentes
Vix Foruli agnoscent.

Infra:

vel absconu Forulis prægnantibus aris.

Gervasius Dorobern.: *Comites et Barones cereos ferant, et regium gladium in*

Forulo. Chronicon Casauriense lib. 4: *Monachi S. Clementis nituntur illud, ad quod est impossibile, et volunt duos enses in unum Forum mittere. Feurre, Scriptoribus nostris medii sevi. Le Roman de la Maremarastre MS: Se il copa le chief, et puis resna s'espée, et le mit arriere en son Feurre. Infra: Vostre feux a ja l'espée sachie hors dou Feurre pour vous couper le chief. Wils Guart. ann. 1297:*

*Il gietent les mains aus espées.
Qu'en l'eure des Feures estoient.
Et aus autres bastons qu'ils portoit.*

Georg. Castellanus in Hist. Jacobi Lallani cap. 94: *Deux espées, l'une ceinte qui ait le Feure tranché jusques à renges, l'autre attachée en son escu. Occurrit iterum cap. 95. et in Assisis Hierosol. MSS. cap. 94. et aliis Scriptoribus passim.*

1. **FORUM**, Nundina, feria, Foires. Charta Lotharii Imperatoris filii Ludovici Pii, in Tabulario Ecclesie Viennensis fol. 4: *Quia Agilmarus venerabilis Archiepiscopus ad nostram accedens Majestatem, retulit, quod in pago Lugdunensi, in villa scilicet, que vocatur Pavanis, super proprium suum, quoddam Forum publicumque construere et convocare vellet mercatum, deprecans, ut ei illud concederemus, quod inde ad jus publicum exigi poterat. Henricus Aquilonipolensis de Lubecana Urbis primordiis lib. 1. cap. 5:*

Bis Forum in heldomata statutis generale, etc.

Leges Burgorum Scoticor. cap. 40: *Mercator sive institor, qui habet stallum cooperatum in die Fori, vel botham in Foro die Fori, dabit obolum pro consuetudine et custuma sua. Adde Statuta secunda Roberti I. Regis Scotie cap. 32. Charta Alan. Episcopi Autissiodorensis: Justitia Episcopi est: Forum et theloneum Episcopi est, quicquid de Foro erit, et justitia de omnibus hominibus, qui venerunt, in fractura castri, et rupia, et in cendium, Episcopi est. Throczius in Bela I. Rege Hungar. cap. 45: *Iste enim omnia Fora die Sabbati constituit, pro vendendo et emendo. Etiam usurpant Consuetudines villæ de Regula apud Labbeum tom. 2. Bibl. pag. 744. Innocentius III. PP. lib. 13. Epist. 95. etc. Vide Mercatura.**

FORUM, pro pretio rerum venalium, quo scilicet in foris seu nundinis distrahi solent, *le Prix du marché*: in Statutis Gildæ Scotie cap. 22. § 2. in Itinere Camerarii Scot. cap. 7. § 3. et in Statutis Davidis II. Regis Scotie cap. 86. § 1. [Litteræ Philippo III. Reg. Franc. tom. 8. Ordinatio pag. 61: *Cum omnibus emolumentis inde provenientibus, nec non Foris et pretiis carnum, galinarum et aliarum rerum venalium. Ordinat. Caroli Johannis reg. Franc. primogeniti ann. 1356. ibid. pag. 108: Quod victualia eis vendantur et tradantur ad rationabilem Forum juxta temporis qualitatem. Statutum ann. 1320. tom. 2. pag. 579: *Sis vincts harens au Feur ou l'en le vent. Prix et Fueur. In Consuetud. Pontivensi art. 84. Vide Foragium, Forus 1. Affragium.**

Hinc Fuer, Pretium seu forum his indicere, in Charta Joan. Attrebat. comit. Augi pro comun. S. Valer. ann. 1376. ex Tabul. S. Vulfr. Abbavil.: *Item le maire et les eschevins pourront Fuer en la ville au pain, au vin, à chairs et à autres denrées par l'assentement de nostre baillie, et non autrement.*

FORUM BONUM, Vide pretium. Gall.

Bon marché. Vita B. Colette. Martii tom. 1. pag. 567: *Gloriosis Martyribus, qui in regno Dei possident gloriam immensam, contulit altissimam gratiam et Bonum Forum: nam brevissimo tempore tanti... ad colos migraverunt. Menotti Sermones fol. 115. v. *Elle n'en aura pas si bon marché: Non habebit tam Bonum Forum. Et fol. 168: O pauperes mundani, qui pro lucranda denario seu liardo venditis animas vestras diabolo. Las! Deus non habuit tam Bonum Forum: quia plus constitit ei.**

1. **FORUM HABERE, FACERE, PACISCI**, de pretio convenire, Gall. *Faire marché, convenir de prix. Consuetud. Brageriac. art. 124: Si quis vna sua in domo seu penu alicujus burgensis ponerit, Foro aliquo inter dominum dicti vini et dominum dictæ domus non habito neque facto, dominus dicti vini dabit et solvet pro salario cuiuslibet tonelli vini, quatuor solidos, et duos solidos si sit pipa.*

FORUM, Merces ipsa, que in foro et nundinis venum exponitur. Radevicus lib. 8. cap. 26: *Si mercator Teutonicus civitatem intraverit, et emerit mercatum, et portaverit ad exercitum, et carius venderit in exercitu, Camerarius auferet ei omne Forum suum, et verberabit eum, etc.*

FORUM, f. Dextera pretii rerum que in foro distrahitur, vel mercium ipsarum que venum exponuntur in foro et nundinis. Charta Boleslai Ducis Bohemie pro Monasterio Brunoviensi ann. 983. apud Ludewig tom. 6. pag. 49. *Et in civitate quoque Pragensi donamus decimum Forum, et decimum denarium de judicio, decimum hominem captivum, et triginta animatores eorumque posteritatem.*

FORUM, seu Villa Forensis, que jus nundinarum habet. Speculum Saxonicum lib. 3. art. 66. § 2: *Non liceat castrum, Forum, seu villam Forensis, nisi unum milliare ab alia distet, construere.*

FORUM, Eadem notione, et pro facultate manendi in urbe. Charta Odonis Ducis Burgundie ann. 1206. apud Perardum pag. 29: *Alienigena quisquam, si in villa manere veniat, nulli domino, donec ipse voluerit, compellitur famulari: et si forestatum incurrat aliquod, amborum tenetur eorum justitiam Domino, donec alicui Domino se commendat, nec eum liberum: villa Forum conceditur, donec per annum et diem in ea fuerit mansione; et si tunc demum Forum velit requirere, et annalia ville ritus executus fuerit, sibi villa Forum conceditur, in hunc modum, quod Preposito sextarium vini, et Majori sextarium, et duobus villa vantarum pro rei laudatione et concessione 2. denarios tenetur exhibere, etc.*

2. **FORUM**, pro Commeatu, seu cibariis ad alimentum exercituum, aut plurium, vel etiam privati alicujus. Chronicon Reicherspergense pag. 283: *Addidit, si Imperator obsides mitteret, transitum sibi per brachium S. georgii et Forum concederet. Alibi: Hilari vultu eos excipientes, Forum pro posse suo exercitui ministraverunt. Odo de Diogilo lib. 1. pag. 13: *Alenannorum et Hungarorum etiam Reges de Foro et transitu requisivit. Lib. 2. pag. 21: Quidam ex parte Regis de securitate sui regni juraverunt, et ipsi Forum idoneum, concambium competens... sacramento simili firmaverunt. Ex mox: In hac (terra) pro voto nobis fuerunt Forum et concambium. Gesta Ludovici VII. Reg. Franc. cap. 14: *Non est ibi carum Forum rerum venalium, quia satis de bladis et vinis et rebus aliis necessariis per mare***

navigio advehunt mercatores. Manachus Florentinus de Expugn. Acconensi:

Ergo postquam inclitus Princeps Romanorum, Intravit monarchiam Regis Ungarorum, Libertatem omnium dat Rex atque Forum.

Chron. Sicardi Episc. apud Murator. tom. 7. col. 610: *Dedit itaque Soldanus obsides, dedit et Forum et victualia equorum. Radulphus de Gestis Frider. I. Imperat.: *Postea interunt pactum, et dederunt ets bonum Forum, sed porrigebant cum funibus in canistris et paneariis. Vide Fodrum.] Adde Tagenonem Pataviensem, et alios. Le Roman de Vacre MS.**

*De tout ce lor rien ne demande.
Fors le Marché de la viande.*

Hinc *facere bonum Forum*, nostris *Faire bon Marché*, apud Mich. Scotum lib. 4. Mensæ Philos. cap. 16.

3. **FORUM BURSE**, FORUM PER BURSAM, apud Normannos dicebatur jus, quo consanguinei fundum extraneo venditum recuperare sibi que assere perferant, numerato convento pretio, ante elapsam venditionis annum. Inquesta per Magistrum Ricardum facta auctoritate Philippi Regis. Franc. de jurisdictione Beccensis Monasterii: *Mattheus de Brayo habens 99. annos... requisitus utrum vidit dictos Religiosos utentes de placito enge in aliis casibus, dicit quod sic, videlicet de brevibus, de dote, de maritalio impedito, de frangio, de Foro Bursæ et de clamore harum, de sanguine, et plaga. Similia habentur infra, ubi et pro Foro bursæ, legitur etiam Mercatum bursæ. Item inferius: *Petrus Fessarde, juratus et requisitus dicit, quod placita: it in curia dictorum Religiosorum... de Foro revocando per Bursam per Robertum de Douvre, a quo Guillelmus de Sur petebat habere Forum per Bursam, et obtinuit dictus Guillelmus contra Robertum antedictum in foro supradicto. Charta ann. 1257. in Chartular. S. Vandreg. tom. 1. pag. 304: *Cum contentio esset inter me Radulphum le Braister ex una parte et Richardum Boutevilain de Gliscort ex altera super unam masuram quam emeram a Simone dicto Flori, quam dictus Richardus volebat habere per Bursam. Hanc revocationem per bursam Practici vocant Clameur de Bourse: de qua Consuetud. Andegav. art. 370. 371. Cenoman. art. 380. 381. Blesens. art. 200. ubi, *Venir entre la Bourse et les deniers.****

Scacar. S. Mich. ann. 1278. in Reg. S. Justi ex Cam. Comput. Paris. fol. 39. r. col. 2: *Il est accordé par le roy et par son conseil... que quiconques desornant voutra retraire marché par bourse en Normandie, sitost comme il sera conneu au lignage, il paiera tantost l'argent: ou ce se non, il n'en sera plus oiz. Vide infra Retraitor per bursam.*

4. **FORUM VITI**, Jus domini competens pro vino a subditis distrahendo. Charta Ingeranni III. Codiciacensis domini ann. 1207. in Instrum. Hist. Codiciac. pag. 196: *Forum vini quod Castellano debebatur, et stallagia sutoriarum, et segnatam piscatorum, circadam etiam nemorum et aque custodiam: hec omnia eis quitta clamavimus. Vide Foragium et Feraticum.*

5. **FORUM POENITENTIE**, quod vulgo *Forum conscientie* dicimus. Testamentum Jacobi Regis Aragon. ann. 1272: *Item volumus, quod omnes torti sive injurie nostre, quibus obnoxii tenemur, et vere apparuerint, restituantur per dictos manusiores nostros... secundum Deum*

et. Forum penitentiae. Id est, quomodo penitenti ea restitutio a Confessario injungeretur. *Forum Penitentiale*, in Bulla Innocentii III. Papae in Tabul. Abbatis Barbellensis ch. 86.

FORUM ANIME, pro *Forum penitentiae*, legitur apud Acherium tom. 9. Spicil. pag. 247. In Testamento supra laudato Jacobi Regis Aragon.

FORUM CONFESSIONIS. Chronicon Andrense pag. 828. *Super quibusdam secretis in Foro Confessionis eo consulto.*

FORUM BASILICAE. Atrium, in fallor, vel Naos. Velus Inscriptio Christiana: *Domino juvante Felix Eps Dei famulus Forum Basilicæ beati Martyris Stephani musice et marmoribus decoravit.*

FORUM FORAGERIUS. Notitia ann. 1015. apud Loigellum in Hist. Belloyac. pag. 248. *Præterea Episcopus Comiti medietatem Fororum et Forageriorum, ut accipiat in potestate prandium non amplius in toto anno quam unum. Ubi Forum videtur idem quod Fodrum, vel Procuratio.*

FORUNCULUS, pro Furunculus. Glossar. Provenc. Lat. ex Cod. reg. 7857: *Floyrone, Prov. hucus, ignatum, Forunculus.* Vide *Furundum*.

FORUS, idem quod Forum, Nandinæ, Meccatum. Jo. de Janua: *Forus etiam est, ubi res venduntur.* Gloss. Gr. Lat. *Αγορά, ἡ πῶν ἄλλων. Αγορά, ἡ πῶν ἄλλων.* hic *Forus*. Vide Glossar. med. Graecit. col. 1806. [Litteræ Patri Duc. Borbon ann. 1345. tom. 3. Ordinât. Reg. pag. 155. *Dictis spuris sive bastardis legitimaciones, necnon consulatus de novo, mundinas Foraque, furchas, habentibus omnimodam jurisdictionem concedende.* etc. Vide *Forus* 3.]

FORUS, Pretium mercis, rei, que venam exponitur. Concil. Successionense ann. 744 cap. 6. *Ut per omnes civitates legitimus Forus et mensura fiat, secundum abundantiam temporis.* Charta Libertatum oppidi S. Palladii in Biturigib. ann. 1279. *Non poterimus ponere eum dicti banni ad carius Forum, quam fuerit carius vinum quod venerit in vinea dictæ ville illo anno, etc.* Hinc nostris Formula: *Faire bon marché.* Lex Vervini ann. 1231. art. 32. *In villa, cum n. i. placitum fuerit, Forum statuam, l. pretium.*

FORUS, seu Forus. Lex vel consuetudo municipalis, Hispanis *Fuero*. Glossæ MSS. *Fori, edicta regia.*

Marca lib. 5. Hist. Beneharn. cap. 2. n. 12. *Foros* appellari putat, non tam Consuetudines municipales, quam ipsum jus publicum et privilegia, quibus utuntur civitates incolæ, cum ea, que contractus, successiones, testamenta et formulas judiciales spectant, *Usaticorum* et *Morum* appellatione videantur donari in veteribus Chartis. Vix est tamen ut in hanc sententiam pedibus eam, cum hæc voces synonymæ sint, ac unum idemque sonent. Proinde *Foros*, Gothice appellatas potius censuerim Consuetudines municipales, quod iura contineant, quibus in *Foris* seu *Judiciis* uti licet. Michael del Molino in Repert. Foror Arag. *Fori Aragonum dicuntur Leges, quia Legum dispositionem Forum vocabulum comprehendit.* Infra: *Fori Aragonum dicuntur Statuta.* Sed et *Forus*, pro *Forum*, seu loco judiciario, dictum observat Joannes de Janua. Unde Graecismus:

Causatur, venditque Forus, signatque foramen, Inveniesque Foros, datque carius Fyros.

Charta ann. 1179. ex Tabulario Regio Pampilonensi apud Uyhenartum in No

III

titia Vasconie lib. 1: *Ego Infans Garsia Rex Navarre dono et concedo vobis omnibus hominibus, qui populatis Villam Vetulam, talem Forum, et tales usaticos, quemadmodum habent homines de Stella et de Ponce. Regine in omni iudicio et Foro, etc.* Concilium Coyacense ann. 1050. cap. 18. *Et confirmo totos illos Foros civitatibus habitantibus in Legionis, quos dedit illis Rex Dominus Adelfonsus. Lucas Tudensis ara 1058: Adelfonsus, repositit Legionensem urbem, et dedit bonos Foros et mores. Idem ara 1065: Sanctus Burgensium Dux dedit bonos Foros et mores in tota Castella. Et pag. 100: *Obtinuit, ut corrigeret, mores et Foros Legionensis civitatis.* Vetus Charta Hispanica apud Michaelém del Molino in suo Repertorio: *Hæc est carta de Foros et usaticis, etc.* Vide Observantias Regni Aragon. lib. 6. tit. Interrogat. § 11. Alphonsus II. Rex Aragon apud Blancam pag. 594. *Scio, quod in Castella, in Navarra, et in aliis terris, solent venire Jacca per bonas consuetudines et Fueros ad discendos eos et ad loca sua transfereidos.* Alia ara 1154. apud eundem pag. 640: *Dono vobis Fueros bonos quales mihi demandatis, etc.* Charta Ransibani Reg. Navarre, apud Morit. Antiq. Navar. pag. 488. *Placuit mihi, ut donarem et concederem vobis illos bonos Fueros, quos pater meus Sanctus Rex misit in Jacca. Dono et concedo vobis totos bonos Fueros et tollo malos.* Vide Baron. ann. 1027. n. 15. Foros Morlaenses art. 37. Oyhénartum in Notitia Vascon. pag. 85. 288. Bibliothecam Cluviac. pag. 1435. etc.*

Charta ann. 1096. tom. 1. Probat. Hist. geneal. domus reg. Portugal. pag. 2. *Damus vobis Foros, ut donetis de domibus vestris in anno duodecim denarios.* Libert. Montrol. ann. 1312. tom. 7. Ordinât. reg. Franc. pag. 504. art. 31. *Quod si quis in adulterio fuerit comprehensus, viduus cum adultera, si ejusdem Fori fuerit, vel qui de Foro domini nostri regis fuerit, curat per illam Libert. Navarrie ann. 1321. in Reg. 62. Chartoph. r. g. ch. 296. *Concedentes ut habeant Forum Jacce, et in suis causis et iudiciis utantur eodem. Foris, eodem acceptione, in Libert. Regul. ann. 1371. tom. 6. carund. Ordinât. pag. 196. *Et leor garderon Foris, usaticos, consuetudes, libertates, franchises et privilegia.***

FORISFA, ut Lepista. Decretista, qui Foros diligenter legit vel commentatus est. Michael del Molino in Repertorio pag. 75. v. *Dom. Ximenes Petri de Salanova Justitia Aragonum, qui fuit magis practicus et Forista, et compilavit plures observantias, etc.* Hunc non semel laudat Hieron. Blanca, ut et Vitalem episcopum Osensensem, quem valde practicum et expertum fuisse in Foris, ait idem Molinus pag. 72. et 159.

CONTRAFORUS. Hisp. *Contrafueros*. Quod contra foros seu leges agitur, in Foris Aragon. lib. 1. tit. de Adjunctis, et alibi.

ΦΟΡΟΣ præterea appellatas Imperatorum imagines, auctor est Isidorus Pelusiota lib. 1. Ep. 357. Vide Glossar. med. Graecit. col. 1800. voce Φορος.

FORUS. Isid. 15. 6. *Locus ubi ura calcatur, dictus quod ibi feritur ura, vel propter quod ibi teritur pedibus; unde et Calcatorium dicitur.* Sed hoc nomen multa significat. Prima species Fori, Locus est in civitate ad crevendas mundinas velutis. Secunda, ubi Magistratus judicare solet. Tertia, quam supra dicimus, quam *Calcatorium* nominamus

Quarta, Spatia plana in navibus, de quibus Virgilius *Laxatque Foros. Latus dicitur, quod ibi decurrit frugum liquor.* Hæc etiam fere Johannes de Janua. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Forus* signifie plusieurs choses. *Forus, Portus. Forus, Marchés. Forus, Lieux ou l'on foule la vendange. Forus, Lieux ou l'on traite les cautes.*

FORUS, Area. Reinard. Vulp. lib. 1. vers. 1067.

Sic ego triticeis paleis extindere granis Audieram in patulo tribula mille foro.

FORUS, adject. Extraneus. Charta ann. 1206. superius laudata *Homines que (sic) venerint de Fora parte dent portagine, de epon qui de epia vendere, duodecim denarios.*

FORUSCITUS, Proscriptus, ex Ital. *Fuoscito* Annal. Estens. ad ann. 1102. apud Murator tom. 18. Script. Ital. col. 509. *Exercitus domini ducis Mediolani sub capitaneis et ducibus antedictis, alitque quam pluribus ex Foruscitis Bononiensibus, territorium Bononiae invasit cum magna potentia.* Vide supra *Foruscitus*.

FORVUS Papias in MS. Biturt.: *Forum, Calidum dicitur, unde Ferrens et Forosius, l. Ferrensus Servius in A. Vncil. Forum antiqui calidum dicebant.* Vide *Forum*.

FORZARIUS. *Forceps*, Gall. *Forces*, vel *Pince*. Stat. Veroffi. lib. 3. pag. 77. *Item quod si aliqui carcere dotti communis vel carcere fuerit inventa lima, que vel ferramenta, scopelli, Forarii, etc.* Hinc *Forzeletta*.

FORZELA. Gallice *Fouchette*. Quinque manica *Forzelaria*, duo sunt de serpentina, tria de calcedonio maculato. (Inv. card. Barbo, ex transcript. Müntz. 1471.)

FORZELETTA, diminit. a *Forzarius*, Gall. *Ciseaux* vel *Pincette*. Inventar. ann. 1389. tom. 3. Cod. Ital. dipomi. col. 268. *Dux Forzeletta domata, etc.*

FORZEUM, Pars capiti, eadem que *Fogga* dicitur. Academ. Cruscan. Constit. Arn. de Faugeris inter Stat. synod. eccl. Sabini. edit. ann. 1737. rubr. 27. *Item statuimus, quod quilibet sacerdos sive prelati, doctores Sabiniensis, cum capillis, et capillis sine Foris, et aliis tegumentis sine collaris in edunt.* Vide infra *Fos*.

FUS, Mensura genas apud Massilienses. Informationes Civitatis Massiliæ de passagio transmarino in Cod. MS. Sangerm. *Antonius erit longitudo 1. quarum et mensura dicitur Fos. Ar. For vero de media null habere d. in vela, quorum mapas vult habere XLVII. quas per antenam et XLVII. Fos, et per balustram XLVII. gas, et continentur ista duo: sola XLVIII. pecias continentur in canibus, etc.*

FOSACUM, pro *Fossatum*, Obligatio, qua fossatis urbem possedendis tenentur civis. Charta Henr. 2. Angl. ann. 1128. inter Instr. tom. II. Gall. Christ. col. 200. *Confirmo ut omnes homines, quos abbas et monachi S. Ebrulfi habent vel habituri sunt, liberi sint et quati ab omnibus consuetudinibus, et teloneis, mercagis, Fosacis, arvacibus et guardis.* Vide infra *Fossationem* et *Fossatum*.

FOSADARE. Vide *Fossolare*. FOSCA, an *Fossa*? Privilegium Ferdinandi Gonzalez Comitis Castellæ pro Monasterio Sebastiani de silos inter Concilia Hispan. tom. 3. pag. 174. Quo-

rum termini hæc sunt : de parte Orientis Pennarubia et pōco antiquo semper manente, et Fosca angusta, unde venit aqua de Carazo.

Nequaquam Fossa est enim Fosca Academ. Hispan. Nemus seu silva verpibus et dometis intricata : quod belle convenit Pacto inter clericos et barones Normannia habito ann. 1203. In quo Fosca legitur etiam ex Reg. 34. bis Chartoph. reg. part. 1. fol. 6. v. ut post Order. Vitalem laudatum a Cangio in v. *Fraustum*, ubi *Frosca*, pro *Fosca*, frustra, ut mihi videtur, legendum proponit vir eruditissimus. En locum ex Reg. jam laudato : *Item diximus per sacramentum quod non vidimus tempore Henrici et Ricardi quondam regum Angliæ, quod aliquis redderet decimas de feris, aut de genestis, aut de Fosca, ubi prius fuerint demosmata.* Quam ultimam vocem facile est mutare in *Desmontata*, ab Hispanico *Desmontar*, Obsistere, runcdre. Vide *Dictignar*. Hispan. ad hanc vocem.

FOSCUS. Vide *Fraustum*.

FOSIA. Vide *Faicia*, et *Facenda*.

FOSIRATA, FOSIRATA. Vide *Fosirata*.

1. **FOSIA.** Caverna, seu locus in terra defossus, aqua repletus, ubi femine furti damnatae immerguntur. Ita Ske-næus ad Reg. am. Majest. lib. 1. cap. 4. § 2. ubi quædam placita criminalia pertinere dicuntur maxime ad eos, qui habent et tenent curias suas cum sacco et furca, et Fossa, oull, etc. Quoniam altissima cap. 77. *Omnes Barones, qui habent furcam et Fossam de latrocinio, de hominis occisione habeant furcam (al. Curiam.)* Gervasius Dorobern. ann. 1187. *Nam et ipsi in omnibus tenementis suis omnem ab antiquo legalem habuere justitiam, videlicet ferrum, Fossam, furcas et similia.* Idem ann. 1195. *Mense Decembris Justitia, qui vocantur Errantes, missi per Angliam ab Archiepiscopo Cantuariensi, fuerunt apud Cantuariam, ibique per ministros Regis judicio aique mundati sunt, vel perierunt criminosi, qui ad Regiam pertinebant coronam. Qui vero ad Archiepiscopum pertinebant, in Fossa Archiepiscopi apud Westgate salvati sunt. Similiter qui ad Priorem et Conventum, in eadem Fossa salvati sunt.* Charta ann. 1088. in *Monastico Anglic.* tom. 1. pag. 54. *Ferrum, et Fossam, (id est Fossam) et furcas, cum aliis libertatibus, etc.* Adde tom. 2. pag. 1085. ubi perperam *foliam* editum. Scribit Spelmannus, apud Scotos in usu fuisse, delinquentes masculos furca suspendere, feminas puteo vel fossa immergere, idque privilegii habere infra domitia sua Barones, quod *fossæ et putei* vocant. Ita secundum hunc Scriptorem *fossa* aliud fuerit a *judicio aque frigide* : qui eo pertinere ait, quod scribit Tacitus de Moribus Germanor. *Proditores transfugas arboribus suspendunt, ignavos et imbelles, et corpore infames, cæno ac palude, injecta insuper crata, mergunt.* Vide Ske-næum de Verbor. signific. verbo *Fossa*. Grimm. *Antiq. Jur. German.* pag. 694. et supra *Defossus*.

o Vide infra *Humari* et *Infoditus*. Capitalis cujuscumque criminis hæc erat in feminis pena a legibus statuta : quæ tandiu obtinuit, quandiu pudori fuit eas furca suspendere, cujus supplicii primum exemplum exhibent Lit. remiss. ann. 1414. ex Reg. 168. Chartoph. reg. ch. 45. quæ conceduntur femine Lemovici-damnata : *à estre et morir pendue.* Alterius meminit *Diarium regni*

Caroli VII. ad ann. 1448. quæ Parisiis primum suspendio perit.

o Hinc femine proscribebantur sub pena de la besche, vel du pic et de la pelle, quia his instrumentis fossa excavabatur. Vide supra *Becca*. *Enfourer* vero vel *Enfourir* nude dicebant, pro Fossa immergere. Charta ann. 1238. apud Stephanot. in *Antiq. Behed. Pictav.* Mss. part. 3. pag. 346. *Nu porrons ge lids Jo-freis, ne mi heir, ne mi successour pendre ne lever forches ne gibet, ne Enfourer.* Charta Phil. VI. ann. 1328. in Reg. dor. ejusd. ex Cam. Comput. Paris. fol. 30. r. *Item en tous cas là où l'en fait justice, li moynier, en la ville (de Baugency) font l'exécution à leur coust, soit pendre, ardoir, boullir, Enfourir, Escorcher et fuster.*

o Sed et in masculos aliquando animadversam fuisse hanc penam, docet Charta Ric. reg. Angl. apud Riner. tom. 1. pag. 65. *Richardus... omnibus hominibus suis Jerosolymam per mare iturus, salutem. Scitis non de communi proborum virorum consilio fecisse has justitias subsciplas. Qui hominem in mari interfecerit, cum mortuo ligatus projiciatur in mare. Si autem eum ad terram interfecerit, cum mortuo ligatus in terra infodatur.*

2. **FOSIA,** quomodo *Cul de Fosse* dicitur, Imus carcer. Statuta MSS. Caroli I. Reg. Sicil. cap. 30. *Nos voluimus et mandavimus, que se aucune fame ait esté compaignue de tele acusation, qu'elle soit mise en une Fosse, et qu'elle n'en issé jamais, etc.*

3. **FOSIA.** Tumulus, sepulchrum. Lex Longob. lib. 1. tit. 9. § 15. [Roth. 373.] *Servus ipse super Fossam mortui appendatur.* Epitaph. Bedæ :

Hic sunt in Fossa Bedæ venerabilis ossa
Vide Capitula ad Legem Alamannor. cap. 25.

o Andegavensibus *Enfeu*, auctore Menagio in *Hist. Sabol.* pag. 239.

FOSARE. Tumulo mandare. Epitaphium Joannis Episcopi Frisingensis, qui obiit anno 1324. in Metropoli Salisburgensi tom. 1. pag. 169.

Hic est Fossalis, qui bis erat hic cathedralis.

o *Enfousser*, eodem sensu, in *Mirac.* Mss. B. M. V. lib. 1.

Che qu'il estoit mors descouffes ;
Fors de Charites en un fosse ;
Comme un larron l'ont Enfoussé.

FOSCA COLCA, Latrina. *Chronicon Casinense* 4. cap. 16. *Tradidit per scriptum 4. castella Monasterio in territorio Casseolano, duriculum scilicet, Fossam cæcam, cameratam, et pirtum.* Ubi pro *duriculum*, legendum forte *cuniculum*. Quatuor sunt castellorum nomina propria.] *Glossæ MSS.* *Cuniculus, fortidus locus, vel Fossa occulta.* Consuetudo municipalis Lorriacensis ann. 1304. edito a Thomassero cap. II. art. 6. *Aucun ne peut et n'est licite de faire chambres aisees, nommies Fosses coies, ou Latrines, ou Fosses de cuisine ; pour leur cause de maison auprès d'un mur mitoyen, etc. Or ne pōt pas y aller, apud Artemidor. lib. 2. cap. 24. Vide *Duculus*.*

FOSCA FINALIS, vice termini, cui opponitur *propria*. Siculus Flacens. *Intelligi potest aliquando ex ipsarum Fossarum positione, utrum propria, an finalis sint.* Idem : *Qui proprias faciunt ad excipiendum aquas, aliquid soli sui extra Fossam solent relinquere. Rursum Si enim proprias quis faciat in terris suis ad sustinendos servandosque agros suos, etc.*

o In crucis formam excavabantur ejusmodi fossæ, cum ad ecclesiam vel monasterium agri pertinebant, ut colligitur ex Charta Goberti de A-peromonte ann. 1152. inter *Probat.* tom. 2. *Annal. Præmonst.* col. 422. *Ecclesie Rengivallis fratres in futurum præcaventes collatum sibi beneficium certius designantes, Fossam formam crucis habentes in omnibus prædictis terminis diligenter effodere curarunt.* Vide in *Cruz*, pag. 637.

FOSCA LAPIDUM, Lapidæna, in Charta Philippi II. Imp. ann. 1199. in Metropoli Salisburgensi tom. 1. pag. 77. *Et unam Fossam Lapidum in monte Gamanar semper habendam.*

FOSCAM FACERE, Vallo urbem aut castrum munire. Charta Conradi Imp. ann. 1081. apud Georg. Pilonum in *Hist. Bellunensi* pag. 70. v. *Castella et turres edificare, vel Fossas facere habeat potestatem.* Adde pag. 88.

FOSSES, canibus, pulvere, et hamis lupellis comprehendere, in *Capitulari de Villis*, cap. 69. *Feras in fossis comprehendere,* in *Legibus Wisigoth.* l. 8. tit. 4. § 23. Vide *Legem* 7. § 8. D. Quod vi. (43, 24.) leg. 28. § 1. ad *Leg. Aquil.* (9, 2.) et *Petrum de Crescentis* lib. 10. de *Agricult.* cap. 33.

FOSSE FERRARICÆ, plumbaricæ. *Capitulare de Villis* cap. 62. *Quid de tornatoribus et sellariis, de ferrariis et scrobis, id est, Fossis ferrariis, vel aliis plumbaricis, quid de tributariis, etc.*

4. **FOSSA** dicitur *Aremoricis* Agger qui e terra quam foliando eruerunt compactus est, apud *Lobinell.* tom. 2. *Hist. Britann.* pag. 252. *Usque dum pervenitur ad ipsum locum, ubi tres Fossæ simul adveniunt. Et tunc vadit Fossa sancti Catoeti quasi ad horam IX.*

FOSADARE, *Fossam facere,* *Fodere,* *Formula* 28. ex *Andegavensib.* *Interpellabat aliquo homine, nomen illa, quasi Fossado per terra sua, in loco nuncupante, qui vocatur, ipsa villa, qui aspectu ad illa, et Fossadavit.* Charta Neutoldi Aptensis Episcopi, ann. 984. ex *Chartular.* ejusd. *Ecclesie* fol. 84. *Donat ad ipsum Durantes Presbyterum, ut ipsam terram bene plantare vitis et Fossadare et propagare studeat.* Occurrit alibi.

FOSADARE, Eadem notione, in *Chartulario Aptensi* fol. 42.

FOSADEIRA, [ut infra *Fossadera*, in Charta Alfonsi Regis Castellæ ann. 1218. in *Hist. Segoviensi* cap. 18. Vide in *Fossation* 3.]

FOSADERA, Præstatio in belli sumptus, quæ ab his exsolvebatur qui in exercitum, quem *Fossadum* vocabant, non pergebant. *Concil. Vallis Oletanæ* ann. 1137. inter *Hispanica* tom. 3. pag. 347. col. 1. *Et sint ex-usati de martinega, et de fossado et de Fossadera et de omnibus servitibus.* Charta Alfonsi Regis Castellæ ann. 1230. apud *Stephanotum* tom. 4. *Fragm. MSS. Hist.* pag. 288. *Et sint illi decem excusati ab omni pecto, posta, fossado, Fossadera, pedido, facendera, et ab omni prorsus regio et alio tributo et gravamine in perpetuum, et ab omni regia exactione semper liberi et immunes eristant.* Alia ann. 1181. apud *Baluz.* *Hist. Tutel.* col. 494. *Concedo prædictas villas Ecclesie gloriosæ Virginis de Rupe Amatoria... nullo mihi jure penitus in eis retento, nec pecta, nec pasta, nec homicidio, nec Fossadera, nec facendera, nec aliqua parte Fossaderæ, nec facendæ... Concedo etiam vobis ut habitatores de Fornellos et de Orbanella, si cum populaveritis, nunquam pergant in Fossadum, nec in apellidum, et cum Fossaderam*

persolverent, tota prefate Ecclesie contingat, et nihil de ipsa Fossadera Rex... vel aliquis alius homo requirat. Vide Fossatum 3. et in Hostis.

* **FOSSADILE**, Fossa, quae vice termini est. Charta S. Maxenti an 13. regni Car. reg. apud Besl. inter Probat. Hist. comit. Pictav. pag. 222: Cum est circumcinctus ipse alodius per terminibus et Fossadilibus et bodinas fixas. Vide supra in Fossa 3.

* **FOSSADUA**, pro Fossadera, ut connecto, in Diplomate Aephonsi Regis Hispan. ann. 1094. apud Marten. tom. 1. Amphiss. Collect. col. 148. Locum acunis plenum praetermittit.

* **FOSSADUM**, Idem quod Fossatum 3. Vide in hac voce et Fossadera.

* **FOSSAGIUM**, Pensitatio pro apertura fossae seu sepulcri. Arestum Parlamenti ann. 1372. tom. 1. Instr. Hist. Paris. pag. 70: Tebantur... manum nostram in rebus contentiosis appositam levare, et emolumenta ac denarios Fossagiorum in dicto cimiterio sibi (Decano et Canonis S. Germani Autiss.) restitui. Alia notione vide in Fossatum 2.

* **FOSSALARE**, Fodere, fossam cavare. Stat. Avellae ann. 1496. cap. 64. ex Cod. reg. 462: Si aliqua persona clauerit... seu cavaverit vel Fossalaverit aut destruxerit aliam seu aliquas vias publicas, etc. Vide Fossare 2.

* **FOSSALE**, ut Fossatum 1. Pacta ann. 1290. ratione Prioratus Salientis, Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 90: Quidquid juris habemus, seu Prior noster Salientis in vintenis, Fossatibus, portis, et aliis fortificationibus dicti loci.

* **FOSSALUS** vel FOSSALUS, Eadem notione. Origo belli Hassitici apud Ludew. in Reliq. MSS. Disposuit fieri lignea propugnacula, quae parvulo Fossalo circumfodi mandavit, et muro ex humo et lapidibus circumdari. Valatum sive Fossala. in Charta anal. 1494.

* **FOSSAMENTUM**, Obligatio, qua fossa via urbium reficiendis tenentur e. ves. quae interdum pecunia redimebatur: unde inter exactiones recensita. Charta Mathild. comit. Nivern. ann. 1296. ex Chartul. Cluniac. Concassimus... quicquid juris, usagii, consuetudinis et exactionis in biado, in pecunia, in Fossamentis, in cartamentis, in gallinis, in corveis, in commendis, sive aliis costumis et omnibus aliis habebamus. Vide supra Fossacum et mox Fossatum 2.

* **FOSSARE**, ut Fossatum 2. Vide locum in Manneria.

* **FOSSARE**, Fodere. Ad edificandum et Fossandum, apud Thomam Mador in Formul. Angl. pag. 245. Vide alia notione in Fossa 3.

* Fossa et vallo cingere, Gall. Fossée. Charta Phil. Pulc. ann. 1301. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 128. r. col. 2: Quae quidem decem arpenta poterunt dicti religionis (S. Ebrulfi) prior et eorum successores Fossare, fossata facta reparare. Tract. Ms. de Re milit. et mach. bellie. cap. 66. Castellum potest circiter Fossari, et pars fluminis mittatur in fossam. Charta ann. 1379. in Reg. 116. Charloph. reg. ch. 63: Se ledit lieu estoit fortifié, Fossée et emparé, etc. Fossere vine. Eam fossione exercere, ligone proscindere, in Lit. remiss. ann. 1469. ex Reg. 197. ch. 89. Laquelle vigne j'ai podée, Fossée, vindée et gouvernée. Fougier, eodem sensu, in alii ann. 1459. ex Reg. 188. ch. 56: Le suppliant print... son fossouier, et en parti de son hostel pour aler houyer ou Fougier en ung mailhol ou vigne nouvellement plantée.

* **FOSSARETUM**, f. Cimeterium, ubi sunt Fossae vel sepulcra. Epitome Constitut. Ecclesie Valentinae inter Concilia Hisp. tom. 4. pag. 193: Si confugientes (ad Ecclesiam) sint Comites, Barones... recipiantur in cameris campanariis; si vero plebei fuerint, in quadam camera per nos in Fossareto ad hoc deputata.

* **FOSSARIATA**, Vide Fossariata.

* [Ego Pontius de Biberia dono illum meum alodium quem habeo in villa que vocatur Lemple, in vicaria sancti Privati, que vocatur Campo-Clauso, hoc est tres Fossariatas de vinea. (Cart. Conchar. Bithen. p. 284. XI. saec.)]

* **FOSSARIUM**, Gloss. Sangerm. MS. n. 591. Ligonex. Fossaria. Vide Fossarium.

* **FOSSARIUS**, Papias: Vespilio, Fossarius mortuos sepeliens [Gloss. Isid.: Vespeliones Fossarii, qui mortuos sepeliunt] Apud Christianos primus fuit Clericorum in Ecclesia Fossariorum gradus, qui humandis fidelium corporibus curam impendebant. (S. Hieronymus de Muliere septies ieta. Clerici, quibus id officii erat cruentum linteum cadaver obvolvunt, et fossam huiusmodi lapidibus construunt, ex more turulam parant.) Inerti Epist. 13. ad Rust. cum Narbonens. tom. 9. Operum S. Hieronymi. Promus in Clericis Fossariorum, ordo est, qui in similitudinem Tobiae sancti sepelire mortuos admoventur. Hi perinde utimur collocantur in ordine Ecclesiastico in Notis Tyronis. pag. 39. Κομάρτα, et Κομάρτα appellatur, in Epistola Igratio adscripta ad Antiochenos, ab Epiphonio in Comp. doct. in Eucholog. Gr. pag. 39. et aliis, quos laudat vir doctissimus Joan. Baptista Cotelierus ad veterum Patrum opera. Hi et Fossares dicuntur in Actis Proconsularibus, que recitat Augustin. lib. 3. contra Cresconium cap. 29. et Epist. 241. seu in Actis purgationis Cæciliani. Adde S. Hieronymum in Epitaphio Fabiolæ. Vide Copiatæ, et que observat Suarezius ad Nili Ascetica [pag. 670. et 671.] Nescio, an de his fossaribus intelligendus auctor Praefationis ad libellum precum Marcellini et Faustini: Tunc Damasus cum perfidis inquit arenarios, quadrigarios, et Fossares, omnemque Clerum cum securibus, gladiis, et fustibus, et obsedit basilicam hora diei secunda, etc. Supra: Cum omnibus perjuriis, et arenariis, quos ingenti corrupti pretio, etc. Incertum etiam, an hoc loco Arenarii, iidem sint qui Fossares: nam Arenaria, cimiteria vocarunt Christiani. Vide in hac voce.

* **FOSSATA**, ut mox Fossatum 1. Charta Caroli IV. Imperat. ann. 1367. qua confirmat privilegia urbis Leucorum inter Probat. Hist. Tullensis pag. XXXVII: Fossatas, barras, et deferacula factas et facta, erectas et erecta, manu tenore, etc. Occurrit eadem notione apud Th. Mador Formul. Angl. pag. 47.

* **FOSSATA**, Sepulcrum. Miracula B. Simonis de Lipnica inter Acta SS. Julii tom. 4. pag. 582. Item tres femine... ul. era pestilencia validius tortæ, emisso pacto Fossatam Simonis visendi, continuo pristinae restituantur sanitati. Vide Fossa 3.

* **FOSSATARIA**, Prestatio que aut Ecclesie aut domino fit post obitum alicujus, a Fossa, sepulcrum, ducta origine. Concil. Legion. ann. 1012. can. 23. Clericus vel laicus non det ulli homini rauxum, Fossatariam aut manerium. Synodus Compestell. ann. 1114. can. 8. His qui servilis conditionis jugum sustinent, vel qui quadragesimalia tributa

persolvunt, rauditus solitos qui Fossataria et Luctuosa nuncupantur, relaxamus, si patrum parentumve suorum hereditates incolunt. Charta Ferdinandi Regis Hispan. 1501. apud Antorium de Yepes in Chronico Ordinis S. Benedicti tom. 6: Tam servus quam ingenuus, seu fiscalis, non faciat aliquot fiscale servitium Regis, non reddat aliquid pro homicidio quod fecerit, non rauxum quamvis fecerit, non Fossataria, non sigillum positum in hereditate. Suspicor Fossatariam tributum esse Luctuose Hispanorum, et Anglorum Herioto non multum absimile, quod ab hereditibus exsolvendum fuerit post obitum propinquorum, verum in quo precise situm fuerit, haud mihi facile divinatu.

* **FOSSATELLUM**, Fossatum minus, in Bulla Honorii III. PP. apud Ughellum tom. 2. Ital. Sacr. pag. 822. [et in Chronico Farfensi apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 537.]

* **FOSSATELLUS**, Italis, Fossatello. Fossa minor, in Instr. ann. 1297. apud Lam. in Delic. erudit. inter not. ad Hoedepor. Charit. pag. 115. Vide Fossatellum.

* **FOSSATERA**, Idem quod Fossadera. Vide locum in Manneria.

* **FOSSATERIUS**, Fossor, qui fossae urbium, vel castrorum curat. Charta ann. 1298. ex Tabul. Auxit. Item vult dominus abbas quod sint liberi et immunes a prestatione decime personalis, messagerii et Fossaterii, et illi qui se ad accendendum accidentaliter se conducunt. Vide infra Fossator.

* **FOSSATOR**, Qui fossas facit, apud Egilium in Vita S. Sturmii Abbat. Fuldensis n. 20.

* **FOSSATUM**, Vallum, fossa: sed ea praesertim, quae circa urbium moenia circumducitur nostris, Fossæ. Gloss. Gr. Lat. Τίππος. Fossa, sepes, Fossatum. Papias: Fossatum dictum, quod multas fossas habeat. Leges Luithprandi Regis Longob. tit. 31. § 1. [cap. 48. (5. 17.)]: Si quis Fossatum in terra alterius fecerit, etc. Anastasius Bibl. in S. Silverio PP. pag. 38: Fabricis murorum et reparatione Fossati, circumdedit civitatem Romanam. Albertus Aquensis lib. 4. cap. 30: Vallo immenso, quod dicitur Fossatum. Regula Magistri cap. 15: Non enim secuta possunt esse Fossata, ubi intus est hostis. Willelmus Brito lib. 7. Philipp.:

Aggere longestio Fossata implere studentes.

Petrus de Vineis lib. 2. Epist. 49: Non est habilis resistantis locus, quem muros non munit ambitus, aut concavitas Fossatorum [Chron. Domin. de Gravina apud Murator. tom. 12. col. 571: Deinde Cidiniolam adveniens... illam Fossatis maximis fecit optime circumdari et bene muniri. Vide Vegetium lib. 4. de Re Milit. cap. 16. etc.]

* **FOSSATUM DUORUM JACTUM**, Cujus latera e terra effossa hinc inde veluti aggere muniuntur. Ibi construebantur castella lignea quae Bretachias vocabant. Charta ann. 1160. apud D. Brussel de Usu feud. tom. 1. pag. 382. Controversia erat... de dono quadam que nominatur Savigniacum, partem cuius jam firmaveram, cum Fossato duorum jactum. Huius vero rei compositio tali pacto terminata est: ita videlicet, quatenus illud quod jam firmatum fuerat cum Fossato duorum jactum, remaneret; reliquum vero, cum uno jactu Fossati tantum et sepe sine Bretachia, firmetur.

* **A Fossatis** quibus castellorum moenia circumdari ac muniri consue-

parkeminier et Renolds Fossiatoris in novo vico. Lit. remis. ann. 1409 in Reg. 164 Chartoph. reg. ch. 120. Un baston ferré, nommé loucet, qui est instrument à fossiers et gens de tel mestier... pour cause de certain ouvrage de fossorie, etc. Jehanin le Crotois, Guyot Jesson, Fossiers et faiseurs de chaussées d'estangs, etc. in altis ann. 1454 ex Reg. 181. ch. 508. Vide supra Fossatorius.

FOSSIDARE, Fossam facere, fodere, in Charta ann. 1179. Vide Aspidare [et Fossolare].

FOSSINA, Fuscina, Italis Fossina, Instrumentum ad capiendos pisces. Petrus de Crescent. lib. 10. de Agricult. cap. ult. Est autem Fossina ferream instrumentum, habens multas acuitates, quarum quilibet habet barbulam, ad tenendum, et sunt aliquantum distantes ab invicem, quod piscator habet in capite haste lanceæ, vaditque cum eo quieti in mari per aquas, et cum piscem videt, eum fortiter fortit, et infirum tenet, etc.

FOSSINA. Vide Fuscina. [FR.]

FOSSINAGAR Lex Longob. lib. 3. tit. 4. § 1. [100 Rothar. 383.] Si quis caballos iter facientes de stipula aut de ipsis pascuis, ubi alia pecora pascuntur, movere præsumperit, in octoginti caballos componat, quod ipso de arvo campo, quod est Fossinagar, movere præsumperit. Edit. Heroldi tit. 108. habet Fossaccar. [et Muratorius, Fossinagar.] [100 Vide Graffii Thesaur. Ling. Franc. tom. 1. col. 183. voce Furnaccar (ita ex cod. manuscr. restituit.)]

FOSSIS, pro Fossa. Exstant apud Rymerum tom. 4. pag. 776. Litteræ Regis Angliæ ad Antonium de Fossibus.

FOSSODARE, Fodere, ligone terram vertere. Chartular. Ecclesiæ Aptensis fol. 84. v. Et ipse Durante ipsam terram bene plantare vult, et Fossodare et præparare studeat. Gallidicunt. Fossoyer la vigne.

FOSSONATA, Charta ann. 1320. in Reg. 59. Chartoph. reg. ch. 364. Nec non quaterviginti Fossوناتas (sic) vinearum vel circa eadem domus contiguas... deliberamus. Sed leg. Fossoriata. Vide in hac voce.

FOSSORES. Vide Fossarius, et Talpari in Talpa. [neon et infra Fossorium.]

FOSSORIATA, Modus vinearum quantum quis uno die fodere potest. Tabularium Ecclesiæ Gratianopolitaneæ sub Hugone Episcopo fol. 53. Et habet de prato 8. sextariatas in loco, ubi dicitur Pendelupon, et habet 6. Fossoriatas vinearum in clauso Avonis Canonici, qui vocatur Porcitis. Necrologium Prioratus S. Roberti Conthonis prope Gratianopolim, 8. Kl. Junii. Pro quo Michael debemus habere anniversarium usque ad 20. sext. scilicet de 3. sextariis frumenti, qui faciunt apud S. Vincentium in Faurat, et de 6. Fossoriatis vinearum ad Levrana de Balma. Tabularium Elemosynæ S. Pauli Viennensis. Et iterum damus et de nostro alodo, quantumcumque septuaginta homines fodere poterunt in loco, qui dicitur Burgrens. Tabular. Prioratus de Domina in Delphinatu Ch. 27. Petrus Humbertus auferi nobis terram... ubi plantavit 20. Fossoriatas vinearum, etc. Alibi. Contulit unam vineam, que continet 2. Fossoriatas. [Instrum. anni 1342. in Hist. Dalphin. tom. 1. pag. 84. Item et vineas contiguas Castro Montisfurgit, pertinentes ad dictum Castrum, que continent circa 60. Fossoriatas. Et infra. Circa mille et quingentas Fossoriatas vinearum.]

FOSSORYIA, FOSSORYIATA, Eodem significatu. Chartophylacium regium

Regest. 87. Item circa quatuor Fossoryias vineas site in Conventu iuxta vineam Anthoni Galerii et fratrum suorum. Item circa duas Fossoryias vineas site in loco predicto. Ibidem. Item tres Fossoryiatas vineas site loco dicto ex Conventu iuxta vineam Johannis Darbonis... Item unam Fossoryiatam vineam sitam in closo de Quartoventis iuxta vineam aliam ipsius Johannis. Pluries ibi occurrit Fossoriata dicitur in pago Burgiacensi et Gestiacensi.

FOSSORYATA, in Charta ann. 1339. **FOSSORYIA**, FOSSORYIATA TERRÆ. Modus agri idem qui modus vinearum. Chartophylacium regium Regest. 87. Idem dimidiat Fossoryiam terram site ibidem iuxta vineam Guillelmi Espæ... Item circa unam Fossoryiam terram cum arboribus, etc. Ibidem. Item tres partes... cuiusdam Fossoryiatis terræ cum arboribus. Item quatuor Fossoryiatis terræ site in Gorhia d'Aloy. Ibi non semel occurrit.

FOSSORADA, Eadem notione. Tabularium sacelli Andreæ Viennensis: Ego Achardus istius Congregationis Monachus dono Beato Andreæ sanctoque Marimo quinque Fossoradas vineas mei alodi, et par em terræ vinearum, que videtur soli mihi habere et possidere in villa Cumercauci. Atque iterum concedo quindecim Fossoradas vineas, que sunt site in Parochia S. Petri, etc. Occurrit ibi non semel. Item Tabularium. Donatus vineam, quam pater Fossorarii una die fodere valent.

FOSSORIUM, Ligo, Gloss. Lat. Gall. Ligo, Hoc, ou Fossour. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. fossoria dictam, quod fossor faciat, ipsa est acudicia. Idem. Ligones, fossoria. Gloss. Anglo Sax. Elfrici. Fossorium, Costere. Alibi. Scudicia, vel Fossorium, spad. Vide Vanga. Ugitio Fossorium, ligo, cum quo foditur. Alibi. Rastrium, instrumentum rusticorum, vel Fossorium duplex. Gloss. Arabico-Lat. Sotia, dicta eo quod circa Codicem terram aperiat: alii eam Fossoriam vocant. Charta Hervel Comitis Nivern. ann. 1204. in Tabul. Eccl. Autisiod. fol. 234. Quicumque cum Fossorio terram lucratus fuerit, 2. bichetos frumenti annuatim mihi reddet. Charta Abenore Regine Angli. Exartarius pro Fossorio 3. den. dabit. [Charta Wichardi de Belli-Joco inter Instrum. tom. 4. novæ Gall. Christ. col. 279. Pauperiores vero qui manibus laborant, vel cum Fossoribus suis unde vivunt, reddent medietatem mensuræ. Ubi Fossorium idem puto quod Fossorius. Charta telonei S. Bertini in Tabular. ejusdem Eccl. Carta Fossoriorum sine ferro 11. den.] Occurrit apud S. Audonum in Vita S. Eligii, auctorem M. Facul. S. Mengoldi Mart. n. 1. Petrum Damiani lib. 2. Epist. 14. in Vita S. Joan. Episc. Tragar. pag. 13. apud Ordericum Vital. lib. 10. pag. 794. Leonem Episcopum Atinensem de Translat. S. Marci Mart. Gurgonem in Statutis Ordin. Cartusienis cap. 57. § 4. Radulfum Cadom. in Gestis Tancredi inter Anecd. Marten. tom. 3. col. 174. Casarium lib. 7. Miracul. cap. 39. ubi Fossorium de lecto Eremitarum, quia ad instar fossoræ formabatur, perperam est interpretatus. Maser in Hierodex. ad hanc vocem [et] Velus Carmen vernaculum MS. de Laventione S. Crispini.

En main le Fossor à pris, Pour commencer le foulment.

Perperam Fossorium, pro Fossorium

habetur in Canonib. Hibern. lib. 28. cap. 7.

FODESORIUM, in Actis Episcoporum Cenoman. pag. 68. In vinea sua laborans, et cum Fodesorio suo eam fodiens.

Varie a nostris Gallice redditur hæc vox. Charta ann. 1330. in Reg. 88. Chartoph. reg. ch. 120. Et avecques ce lezdit habitans de Corbis eussent effondré, pris Fossierres et autres instrumens à fossier, et fait et fait faire fosses ou fons et de maine d'iceulz religieux. Lit. remis. ann. 1409. in Reg. 163. ch. 475. Icelluy Symonain féry ou poussa feu Thibaut... d'icelluy Fossour, qui estoit illec pour leur labour. Alia ann. 1469. in Reg. 195. ch. 223. Lequel Caylar avecques ung Foisson (ou Foisson) qu'il tenoit en sa main, beoignoit audit pré. Ung petit piochon, autrement dit Fosseur, in Reg. 208. ch. 139. Vide supra Fossorius.

FOSSORIUS, Sus, porcus, nisi me fallo, quia terram rostro vertit, fodit. Codex MS. Irmonois Abb. Sangerman. fol. 12. col. 2. Soltunt in passione denarios IIII... ad Nutritatem Domini Fossorium I. pullos IIII. eos XV. corvadas, carrop. manop. Et fol. 16. v. Sunt ex ipsis mansis XIIII. qui solunt ad tertium ann. in males XIIII. et Fossorios XXX. pullos, CLX. Ubi Soales parcellos interpretor.

FOSSORYATA, FOSSORYIA, FOSSORYIATA. Vide in Fossoriata.

FOSSULLA, diminut. a Fossa. Charta permutat. ann. 1332. Quandam domum fortem, cum domibus, domiciliis... quodam via media et Fossulia dicitur villa Alavardi. Vide supra Fossella.

FOSSUM, et REFOSSUM, Fossæ et Contra-fossæ. Vide Fossatum I. Chron. Madoet. apud Murator. tom. 12. col. 1163. Dicta terra de Madoetia fuit murata per circuitum, et extra dictam Fossam magnam dicitur factum fuit Fossam et Refossam, et strata levata circumquaque terram. Vide Fossa I.

FOSSURA, Fossa, Gloss. Gr. Lat. Σαυρα, Fossura, occatio, bidentatio. Σαυρα, τὸ ὄρυμα. Fossura.

FOSSUS, FOSSUS, pro Fossus vel Fessus, et Fatus, Fatus, Gall. Bolte. Charta Phil. Pale. ann. 1312. in Reg. 48. Chartoph. reg. ch. 28. Item quatuordecim Fossos feni pro triginta quinque solidis, computato quolibet Fosso ad duos solidos et sex denarios Turon. Vide supra Fatus et Fessus.

FOSTERLEANN, Leges Edmundi Regis de Sponsalibus, cap. 2. Iste sciendum est cui Fosterleann pertinet, vadit hoc frigidum, et pligent amicus suo. Saxomb. foster, est victus, cibarium, leann, exhibere. [100 Vide Thorp. Glossar. in hac voce.]

FOSTIAM [Pro hostia, et Fostim pro hoste, antiqui dicebant teste Festo in Fediis.]

FOSTRE, Fostre ex ancillis nati, quibus et pecuniam et familiam habere concessum fuit, in jure præco Sueonum apud Joannem Stiernhookum. pag. 208. [100 Vide Gramm. Antiquit. Jur. German. pag. 319. num. 34.]

FOT, Vide Fot.

FOTEGELDUM, FOTGELDUM. Vide Fotegeld.

FOTILITIUM, perperam pro Fortilitium, apud Murator. tom. 12. col. 551. ex Chron. Domini de Gravina. Vide in Fortia I.

FOTINELLUM, Genus ponderis apud Anglos. Vide Charrus.

FOTIRE. Vide Focire.

FOTRUM, Capsa, vel Instrumentum, in quo scyphi feruntur, apud Casarium

Heysterbac. [lib. 9. cap. 29: *Mox ut residens oculos clausit, quidam ei assistens Fotrum, (al. fotum) in quali scyphi a convivantibus portari solent argentei, ostendit.*] Nostris Fourreau. Vide Fodrum.

FOUSA. Vide Filetius.

FOTUS. Partus. Miracula S. Martialis Episc. tom. 5 Junii pag. 555. *Manu-folia quae sub capite auro Fota poverat.*

FOUACES. FOUACHA. Vide in Focacia.

1. FOUAGIUM. ut supra Foagium 1. Censuram pro singulis Focis exactus. Instrumentum ecclesiae S. Mariae de Prato Histor. Hareur. tom. 3. pag. 182: *Habent et teneant bene et in pace, in omni potestate mea ab omni relevo... et omni alia consuetudine, et de omni singulari servitio et opere servili et exactione et Fouagio hominum de manupastu eorum, etc.*

2. FOUAGIUM. Preparatio coriorum, quae in Fossa querneo pulvere inficiuntur, unde nomen. Arest. pariam. Paris. ann. 1376. ex Cod. reg. 812. 5. fol. 53. r.: *Magistris (tannatorum) concasseramus, quatenus visitationem, cognitionem et interpretationem Fouagii coriorum tannatorum, etc.* Aliud ann. 1370. ibid. fol. 65. v.: *detroyons que les quatre maistres... ayent... la visitation, congnouissance et interpretation du Fouage dedis cuirs tannez.* Ubi perperam in Codice scriptum Fouagium et Feuage. Vide supra Fovari.

3. FOUAGIUM. Lignatio, annona lignaria, seu, ut strictius dicam, jus capiendi lignum calefaciendo furno accommodum de quo supra in Fornilia. Et quidem Fouagium a chauffagio distinguitur in Chartul. ecel. Lingon. ex Cod. reg. 5188. fol. 112. v.: *Johannes de Bera Lingonensis diocesis armiger habet... usagium suum pro Fouagio et chauffagio suis... de et super omni nemore.* Aliud ejusd. ecel. ibid. sign. 5189. fol. 24. r.: *Item suum Fouagium in nemore.* Vide supra Foagium 2.

FOUATRIUM. Jus pascendorum animalium in silvis, a Gallico Foyrage, Foyre, vel Foyarre, Pabulum. Chartularium S. Vandregesilli tom. 1. pag. 372. *Salva tamen libertate et immunitate, quas ego et predecessores mei consueverimus habere, videlicet de Fouatro et usagio in nemoribus domini Regis.* Vide Fodrum.

FOUCAGIUM. Jus pascendi greges animalium in pascuis vel silvis, seu Prestatio ab eis, qui eo jure utuntur, exsoluta. Charta permutat. Inter reg. Franc. et Odon archiep. Rotomag. ann. 1262. in Reg. 30. Chartoph. reg. ch. 278. *Pertinentie de Gallon, des Noes, et de Humesnil et de Douvent sunt hec... garanne, Foucagium, etc.* Charta ejusd. Odon. eodem ann. ex Reg. 31. ch. 29: *Terrae arabiles, vineae, modicationes vini, prata, nemora, garanne, Foucagium, red ditus in frumento, etc.* Haud dubie a veteri Gallico Fouc, grex, vulgo Troupeau. Bellom. Ms. cap. 12: *On dit pas Fouc de vaches, ne Fouc de chevaux: mes on dit bien Fouc de pourchiaux et Fouc de brebis.* Podag. Peron. in Chartul. 21. Corb. fol. 333. *Item le Foucy d'aves, dont le Foucy vault xxx. aves, et pour le Foucy, iii. deniers.* Idem quod Fouc d'aves, in Fab. lupi et anseris tom. 1. Fabul. pag. 85. Vita J. C. Ms.

Quae reddunt illud Zachariae cap. 13. v. 7: *Percute pastorem, et dispergentur oves.* Addit, Gregis, Math. Evangel. cap. 26.

v. 31. Hinc Fouel. Coetus, turba. Gall. *Assemblée, troupe.* Lit. remiss. ann. 1377. in Reg. 111. ch. 114: *Jehannot de Villain vit que on menoit ainsi vilainement son frere... me de grant amour charnelle se firi entre ceulz qui le menoient, pour aidier a sondit frere, et firi ou Fouelz ou assemblee, et d'aventure assena a la teste un compaignon.*

FOUCHERIA. Filix, a veteri Gallico Fouchiere, pro Fougere. Reg. S. Justi ex Cam. Comput. Paris. fol. 191. r.: *Item feodum comitis de Meullento apud Oissel, ... pro Foucheria, c. sol. Lit. Phil. ducis Aurel. ann. 1361. in Reg. 121. Chartoph. reg. ch. 357: Ouquel usage peuent prendre... la Fouchier et les racines d'icelle erachier et fauchier a quelconques ferremens qu'il leur plaira.* Vide supra Fougaria et Fogeria.

FOUDRA PLUMBI. Vide Fodra 1.

1. FOVEA. Thesaurus in terra inventus Radevicus lib. 3. de Gestis Friderici cap. 26: *Quicumque Foveam invenerit, libere fruatur ea.*

2. FOVEA. Tumulus. Glossar. Gr. Lat. MS.: *Τύπος, sepulchrum, bustum.* Fovea, humus. Perperam edit. foveas. Epitaphium Tassillonis Ducis Bavarie:

Conditur hac Fovea, post, pie Christe, bes, Tassilo Dux primogenitum, Moachus sed ad

Idibus in ternis decesserat iste Decembris.

Vide Fossa 3.

IN FOVEAM MITTI. Imus carcer, nostris. *Bassefosse.* Synodicon Raphaelis Archiepisc. Nicosiensis Graeci sub ann. 1252. cap. 19. *Et ex hoc contingit, eos (Clericos) capi per milites, in Foveas mitti, et alias tractari turpiter contra Ecclesiasticam libertatem.* [Charta Matthaei Abbat. Sandion. ann. 1265. in Chartular. Domus Dei Pontis: r.: *Constructis in ipsa domo Foveis et receptaculis aptis ad prisionarios custodiendos et tenendos.*] Vide Fossa 2.

FOVEA ad capiendos pisces, in veteri Charta Normannica ann. 1050. tom. 13. Spicilegii Acheriani pag. 296.

* FOVELA. Idem ac fomentum, recreatio. *Tertull. Anim. 7.* Incorporalitas est immunitas a pena, et a Fovela.

FOVENTATIO. Edictum Philippi Pulcri pro Reformatione Regni ann. 1302. cap. 5. apud Pithetum: *Finaria insuper et stagna et paravia, nisi piscium nutritura et Foventatione servatis, pro captura piscium non graventur, id est, fatibus piscium, pisciculis, Rappoissonement.* [Perperam Foventatio, apud Menester. Hist. Lugd. pag. 81. col. 1.] *Silvam Fovera, in Charta Henrici VII. Imp. ann. 1399. apud Goldastum tom. 1. Constit. Imp. pag. 318.*

FOVERARE, pro Foderare. *Fouager, Fodrum auferre.* Fleta lib. 2. cap. 41. § 13. de forestis: *Inquiratur... quantum pastura Regis Foverata fuerit, a ut deteriorata per animalia, que exeunt a domibus illis.*

FOVERE SILVAM. Vide Foventatio.

FOVERE, pro Fodere. Instr. ann. 1400. apud Lam. in Delic. erudit. inter not. ad Hodoeper. Charit. part. 3. pag. 768: *Juxta dictum flumen mandamus quod ponatur et Fouetur unus lapis ad perpetuam rei memoriam.* [Foventur, conservetur.]

FOVETUM. Vide supra Favetum.

FOUGERIA. Filix. Gall. Fougere. Charta Libertatis oppidi S. Palladii ex MS. Coislin. num. 322. *Poterimus vendere Fongerias nostre Foreste.*

FOUHACEA. Panis seu placentae species, nostris Fouace. Charta ann. 1238.

in Chartul. ecel. Lingon. ex Cod. reg. 5188. fol. 159. r.: *Duo membra porcina, tres Fouhacas, etc.* Alia ann. 1319. in Reg. 59. Chartoph. reg. ch. 155: *Item triginta panes albos, Gallice Fouaces nuncupatos, etc.* Lit. remiss. ann. 1418. in Reg. 169. ch. 381: *Le suppliant print une pouche, ou il avoit sept pains, appellez Fouasses.* Neque aliud significare videtur Fouaron, in Lit. remiss. ann. 1412. ex Reg. 167. ch. 5: *Les Fouarons que les compaignons ont acoustume de-mander aux nopces.* Hinc Fouassier, qui ejusmodi panes seu placentas facit, in Charta ann. 1413. ex Chartul. Latinac. fol. 139. v. Vide Focacia.

FOULAGIUM. PHOLAGIUM. Gall. Foulage et Foulage, vox frequens apud Britones, qua Molitura seu ipsa molendi actio, simul et pensatio, quam a vassallis exigit dominus pro frumenti molitura in molendinis suis, significatur. Charta Joan. ducis Brit. ann. 1271. ex Bibl. reg.: *Alia nova molendina propriis sumptibus edificare hac prima vice ad sufficientiam multurae et Pholagii villa de Kemperelle... Homines vero communes per communem allocatum ad molendum et pholendum in dictis molendinis compellentur... Ad sufficientiam multurae et Foulagii.* Ibidem: *Ad molendum et folendum.* Charta ann. 1284. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 1070: *Hervé de Leon... et les seins emprès lui reconnent et aient perpetuellement tote la mouste et tout le fouage (sic) de tote la terre... promettions que nous, ne les noz, ne puissons rens avoir ne reclaimer en la devant dite mouste, ne au derantdit Folage.* Alia ibid. col. 1119: *Le molin de Pallas, totes les moustes et le Follage des terres, demaines deausuidites, et totes les autres redevances.* Rursus alia ann. 1327. ibid. col. 1347: *Sanz ce que ladite dame, ne nul autre, qui aye cause de le, puisse rien prendre ne avoir de mouste ne de Foulage du gentil se audit Mons. Hervé.* Vide supra Foulagium.

FOULARE. Calcere uvae, Gallice Foular la vendange. Charta G. Abbatis Sangerman. ann. 1200. in Tabulario hujus Monasterii: *In cippis dictorum hominum Foulabunt, neque de primo, neque de extremo vino solvent presoragium... Solvere tenebuntur in vindictis dicto Priori et semper Foulare in dicto territorio.*

FOULERIA. Fullonis officina, Gallice Foulerie. Charta anni 1257. in Tabulario S. Martini Pontis: *Domus sita apud Foulariam de Pontisara.*

FOULFACERE. Offendere, nocere, damnum inferre, ut *Forsifacere* 1. Vide in hac voce. Charta Rich. 1. reg. Angl. inter Probat. tom. 1. Annal. Praemonst. col. 115: *Si quis eis (canonicis) vel rebus suis in aliquo Foulfacere presumpserit, id eis sine dilatione emendari faciat.* Hinc Foulle, Offensa, vituperium, in Lit. remiss. ann. 1478. ex Reg. 206. Chartoph. reg. ch. 379: *Le suppliant courroussé des parolles qu'icellui Parisot avoit proferées a nostre Foulle, en favorisant... ceulz qui tenoient party a nous contraire.*

FOULLEIA. an Follorum florumve sparsio in ecclesia, uti in majoribus festis fieri solitum erat: quod pedibus calcantur sic dicta? Vide *Jonchare* Comput. Ms. ann. 1289: *Pro Foulleia facta ad Meledunum in Penthecostes per Johannem Pinco, rlix. sol.*

FOUNINARE. Fatum edere, proprium damarum. Fleta lib. 2. cap. 41. § 13: *Qui fecerint vastum in foresta, ... maxime,*

ubi damz solebant Founinare, et habere defensionem cum factibus suis.

† **FOURARE**, Instruere, pelibus ornare, Gallice *Fourrer*. Statutum Caroli V. Fr. Reg. ann. 1371. de almutis Canoniorum S. Capelle Parisiensis: *Tenebuntur habere et deferre... almutias de griso, seu de pelibus grisus, Fouratas de minutis variis.*

° **FOURBISSOR**. Vide supra *Forbisator*.

° **FOURCERIVS**, Qui capsulas et scripnia, *Forciers* nuncupata, facit, vel scripnii seu capsule regis custos. Vide supra *Forcerius*. Charta Phil. V. reg. Franc. ann. 1317. in Reg. 58. Chartoph. reg. ch. 248: *Cum carissimus dominus et germanus noster Ludovicus, quondam d.ctorum regnorum rex, dum viveret, dilecto Johanni dicto Pimorim, tunc Fourcario suo, nunc nostro, concessisset, etc. Nisi legendum sit, Fourrierus. Vide infra in hac voce.*

° **FOURCHATA**, Tridens, merga, nostris alias *Forchat, Fourchat, Fourchel, et Fourchette*, sive ex ligno, sive ex ferro. Arest. parlam. Paris. ann. 1319. ex Reg. Olim fol. 389. v. *Armatis Fourchatis, ensibus et aliis generibus armorum, etc.* Lit. remiss. ann. 1389. in Reg. 138. Chartoph. reg. ch. 160: *Thomas Perrote estant alle en une rigne et ayant trouve qu'on lui avoit oste un Fourchel, dont il avoit lors a faire, il se transporta pardevers Jaquinoi, et lui demanda s'il avoit oste ledit Fourchel.* Aliæ ann. 1414. in Reg. 168. ch. 69: *Lesquelles femmes mandrent trois menus barreaux de fer et une piece, nommée Forchette, ployée en trois; lesquels barreaux et Fourchette pouvoient peser environ 210 livres de fer. Un baston nommé Forchat, in Lit. remiss. ann. 1416. x Reg. 169. ch. 123. Ung baston, appelé Forchat, qui est en maniere d'une forche. in aliis an. 1461. ex Reg. 198. ch. 11. Fourchier, eadem acceptione. in Lit. remiss. ann. 1388. ex Reg. 135. ch. 112: *Icelui Jaquemin sailli avant en tenant un gros et pesant baston, appelé Fourchier.* Vide supra *Forchia 2. et Forchonus*.*

° **FOURCUS**, Furca, quiddid in angulum acutum desinit, nostris *Fourc*. Charta Phil. V. reg. Franc. ann. 1317. in Reg. 59. Chartoph. reg. ch. 304: *Usagium frondis seu branche et tertii Fourci, in foresta nostra Acatici, pro suo ardere.* Lit. remiss. ann. 1388. in Reg. 109: *Laquelle femme moult courroucée en le bout ou Fourc d'un pommier, dont ils estoient assez pres, elle le cuida ferir dudit costel en la joue senestre. Fourq, Via in furcas divisa, in Lit. remiss. ann. 1452. ex Reg. 181. ch. 170: *En ung Fourq, et croisée de deux chemins, etc.**

† **FOURMARIAGIVM**, Idem quod *Forismariagium*. Charta ann. 1286. ex Chartul. Monaster. S. Quintini in Insula pag. 344: *Salvis et retentis eidem Abbati et Conventui covagiis, mortua manu, et Fourmariagis hominum suorum.*

† **FOURRAGIVM**. Vide *Fodrum*.

† **FOURRATURA**, Pelitium, Gall. *Fourrure*. Inquisitio MS. pro Canonizatione S. Yonis. *Cum esset D. Yeo Officialis Episc. Trecorensis, et habuisset ab illo bonas vestes fouratas, ipsarum vestium Fourraturas pauperibus erogavit; ipsas vestes sine Fourraturis portans, et fingens se de illis Fourraturis aliud fecisse.* Inquisitio alia pro Canonizatione Caroli Blesensis. ann. 1370. apud Lobinellum tom. 2. Hist. Britan. pag. 556: *Et Fourraturam venderet pro necessitatibus pauperum.* Vide *Foratura*.

° **FOURRERIA**, Cella lignaria, officium in hospilio regio. Gall. *Fourriere*. Charta Phil. Pulc. ann. 1304. ex Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 476. v. col. 2: *Jaquetus de Trevis vailletus Fourrieris Johanne regine, etc.* Vide supra *Foreria 1.*

° **FOURRERIVS**, Gall. *Fourrier*, Designator hospitiarum. Charta Phil. Pulc. ann. 1307. in Reg. 44. Chartoph. reg. ch. 4: *Johannem Fastuce, burgensem de Moreto, dilectum Fourrierum nostrum, etc.* Alia Phil. V. ann. 1318. in Reg. 56. ch. 321: *Dilecto Johanni, dicto Broudier, Fourrierio nostro servienti placiti spatia de Turaco in baillivia Cadomensis, etc.* Vide *Forrierius in Fodrum*.

† **FOURURA**, Eadem, ut videtur, notione. Chartular. Latinac: *Nullus mercator non debet dare fidem ad exitum portæ de rebus quas portat vel mutat, nisi de Fourura et armatura ferri.*

† **FOUSSATUM**, ut *Fossatum 1.* Vide locum in *Biturris*.

† **FOX**, pro *Faux*, Aditus, strictus ingressus, Gall. *Avenue, Entrée, Passage étroit*. Memoriale Potestatum Regiensium ad ann. 1218. de Obsidione Damiatæ: *De jaganis vero circa duo millia sunt mortui, et captum fuit unum de lignis Christianorum, quod erat ante Focem Damiatæ.*

† **FOXA**. Vide in *Faicia*.
* **FOXIA**, eadem notione, qua *Fossa*. *Fossatum*. Vide in his vocibus. Stat. Bonon. ann. 1340-67. tom. 11. pag. 440: *Statutum et ordinatum quod ab angulo domini Rolandi domini Cecilie usque ad turrim Carbonensium, et usque desubtus Fozis place majoris debeat seligari, etc.* [FR.]

* **FOXINA**. Vide *Fuzina*. [FR.]

† **FOXORADA**. Vide *Fossorata*.

† **FOXSORANUS**, Fossor vineæ, vinitor, Gallice *Vigneron*. Charta anni 1192. inter Instrum. tom. 4. novæ Gall. Christ. col. 191: *De singulis fozis Foxsororum sex denarios in festo S. Remigii per obedientiarum reddendos et requirendos.*

° *Melius Foxorarius*, in eadem Charta inter Probat. tom. 1. Hist. Burg. pag. 59. col. 2. Vide supra *Fossare 2.*

° **FOXUS**, pro *Farus, Fascis*. Vide supra *Fossus*.

† **FOYASSIA**, Placenta quæ ad focum seu ignem familiarem coquitur, nostris *Fouache*. Inter prestationes quæ certis diebus fiebant dominis a vassallis et subditis recensetur in plerisque veteribus Instrumentis. Idem quod *Focacia*. Vide in hac voce. Chartophylacium regium Regest. 87: *Item circa aliud dymidium jornale situm versum Marrellum... pro quibus omnibus debet domino unam mondinam frumenti pro Foyassis. Ibidem: Item, tenet a domino ipsa Gononus et Johannes Morelli ejus nepos et eorum parerii quardam nemora et quosdam esartos sitos in costis Montis Allodi usque ad rivum d'Aloy pro quibus et pluribus aliis rebus faciunt domino pro magnis Foyassis et parvis novem curtas frumenti, unum festarium vini et duodecim denarios monetæ currentis. Occurrit ibi non semel.*

° **FOZA**, vox Italica, Ornatus species, idem fortean quod supra *Flocus 2*. Vide in hac voce. Chron. Placent. ad ann. 1388. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 581: *Qui capucii sunt parvissimi, cum becho longo quasi usque in terram, ita quod omnes videntur esse in Foca, sic sunt parvi dicti capucii et stricti circum circa apud ipsos; tamen non sunt in Foca. Barel. serm. 2. in Dom. 1. Quadrag. Superbiunt mulieres in vestibus,*

in novis Fozis et recamaturis. Vide supra *Forzium*.

° **FOXILE**. Charta ann. 1104. apud Besl. inter Probat. Hist. comit. Pictav. pag. 424: *Ibi super sacratissimum corpus vestigimus, cum quodam Fozili huic charta inherenti, omnia que injuste reclamabamus.*

† **FRAAGIVM**. Vide *Fragium*.

† **FRABUTATIO**, Prævaricatio, concussio, Gall. *Malsversation*. Hist. Cortusior. l. 8. ad ann. 1340. apud Muratorium tom. 12. col. 903: *Eodem mense (Augusto) decapitatur Pregadius de Caradeno, judex et socius Potestatis, propter Frabutationes quas commiserat in officio.*

† **FRACASSARE**, Rumpere, Evertere, a Gallico *Fraccasser*: quod proprie sonat Magna vi et fragore confringere. Bibliotheca vetus Hispana tom. 1. lib. 6. cap. 4. pag. 384. et lib. 2. Laimund. Antiq. Lusitan.: *Celtis enim quidquid patrie nostræ hac etate boni evenit, deberi necesse est; illi enim turres Fraccassatas, si forte erant, levaverunt.* Itali *Fraccassare, Fraccaciare*, eadem notione usurpant.

° **FRACCHINELLUS**, Funis species. Comput. MS. fabr. S. Petri Insul. ann. 1367. *Item datum pro sex Fracchinellis pro hourodo ligandis, viij. sol.*

† **FRACELL**, *FRACERE*. Papias: *Fracere, Sordere dictum a Fracellis, que sunt stillicidia stergulini, Fracelli, Distillida stergulini, sordium glomuculi.* *Fracere* vel *Fraccessere* Nontio est *Tanquam friari et putrefieri velustatis*. Utuntur Varro et Columella, ut et vocabulo *Fraces* Vitruvius Pliniusque, pro reliquiis olearum trapeto contusis: quare Turnebus mallet *Frages a Frangendo*, ut *Fragescere* loco *Fraccessere*. Hunc consue lib. 28. Adversar. cap. 7. Vide *Fractellum* et *Fratellum*.

° **FRACHA**, *FRACHIA*, Ruina, apertura, Gall. *Breche*, alias *Fraite*, *Fraite* et *Freste*. Stat. ann. 1357. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 195. col. 1: *Item est faciendum quod fiat reparatio foraninum et Frachiarum muri et fundamenti ejusdem a parte extra, etiam a parte intra, procedendo a Fracha muri antiqui, etc.* Comput. ann. 1399. inter Probat. tom. 3. ejusd. Hist. pag. 153. col. 2: *In reparando Frachias fossatorum extra villam existentium, etc.* Chron. S. Dion. lib. 1. cap. 21. tom. 3. Collect. Histor. Franc. pag. 173. *Il chai parmi la Fraite si rudement, etc.* Charta ann. 1325. ex Chartul. 21. Corb.: *Disoit le procureur desdits religieux qu'ils sont en saisine de relever par eulz ou par leurs gens, toutefois que le cas s'y est offert et il leur a pleu, les Frestes et fosses de leur terre de Monchy du lieu ou lieux ou veue a esté fete, et de prendre prael oudit lieu où veue a esté fete pour refaire ledites fosses ou Fraites.* Lit. remiss. ann. 1383. in Reg. 145. Chartoph. reg. ch. 141: *Icelux Bouliot et expositant rivent le potis du jardin dudit Guerant ouvert, cuidans qu'il y eust Frette ou passage pour passer oultre, etc.* *Freste*, infra in ch. 216. Bestiar. MS.:
Car il n'y a portuis, ne Fraite,
Ne li ferros, qui toujours gait,
Ne puet trover par ou il past.

Vide *Fractura 4.*

† **FRACHENDA**. Testamentum MS. Guillemi Jordani Comitis Ceritanie Id. April. ann. 82. Philippi Reg. Francor.: *S. Laurentio dimitto... Frachendam unam, que est ante S. Laurentium. Ibidem: Et ipsas Frachendas de villa Targasona.*

Idem videtur, quod *Fazenda*. Vide in hac voce.

° **FRACHIO**, Libertas, jus, privilegium, f. pro *Franchiatio*. Vide infra in hac voce. Lit. J. archiep. Vien. et P. Episc. Gratianop. ex Bibl. reg. *Notum facimus universis litteras Frachionis de Morencio non vicatas, non cancellatas, etc.* Vide *Franchisia* 3.

° **FRASCERE**. Isidorus Mercator in can. 17. Synodi Ancyranæ, ex Codic. Justinian. *Prohis, qui in animalibus, ut animalia Frascunt, vel in masculis leprosi effrenantur.* Ubi Cod. Gr. *δὲ ὄχι ἀπε- ναίηται*.

° **FRAGMENTUM**, pro *Fragmentum*. Partio. Charta ann. 1345. inter Instr. tom. 6. Gall. Chart. col. 162: *Fragmentum canonicarum dabitur pauperibus hospitalis predicti.*

° **1. FRACTA**, Destructio. Canonizatio S. Chadi in Actis SS. Maii tom. 3. pag. 689. ex Dipl. Henrici Imp. ann. 1191: *Cives Eugubinos ab annuo imperiali absolventes, omnes offensas, quas contra nos vel nostros commiserunt nuncios, eis sincere dimittimus, et nominatam Fractam arcis Eugubini montis, etc. Marginales nunc ad Collem Vitæ S. Chadi habent. Sed cum arcem dum in summitate montis, que pro Imperatore tenebantur, a quibusdam Eugubinis Fracta fuis- sent, etc.*

° **2. FRACTA**, Sepes, Ital. *Fratta*: quod ex depositis seu fractis arborum ramis fit, sic appellari videtur. Charta ann. 1189. tom. 1. Hist. Cassin. pag. 298. col. 1. *Fecerunt Fractas ad capiendum sylvestria animalia, non reddentes dicto monasterio quarterium, sicut mos est. Abbas dicebat et affirmabat quod in silvis dicti monasterii aliquis dominus Civitæ novæ aliquo tempore, sine voluntate ejusdem monasterii, Fractas et ma- dras non fecit.* Vide infra *Freta* 3.

° **FRACTÆ**. Videntur fuisse species palorum vel tignorum navibus præfixorum ut ad eas accedere non possent oppugnatores, vox, ut suspicor, orta ab Italo *Fratta* Sepes, quod hujuscemodi Fractas naves veluti sepirentur et munitur. *Fractæ* Gallice vocamus Palos ad munitionem urbium humo fixos, hancque Gallicam vocem ejusdem originis existimo, Gregorius Paris. l. 6. Annal. Galliens. ad ann. 1207: *In mense vero Martii armaverunt galeas decem, in quibus tot Nicolaus de Aura dominus et quidam que Calaram applicantes invenerunt ibi naves decem Pisanorum et galeas octo bene paratas, et omni Fractarum munitione defensas, easque invadendo proderunt hostibus ut per sagittas præhærent, sed propter Fractas super eas ire non poterunt.*

° **FRACIALE**. Charta Lombardica apud Baron. ann. 1019 n. 8. *Incipiente a vado, quod est ab dno Crescentio de arce, et exiit per Fractale usque in pede de monte S. Mariae.* Idem forte quod *Fractellum*, de qua voce mox.

° **FRACTARE**, Frangere. Tabul. Cassan. fol. 51. v. *Cum insula et cum insula et cum insula, et cum forma in Fractando et in scotando cum omni firmamento, quantum ad ipsum molinum pertinet.* Stat. Calabr. lib. 2. cap. 126: *Quilibet qui aliquid torrigenda vel frangenda non sit ausus, nec possit, nec debeat in memoribus Calabris rouchare, vel rouchari facere, Evitare, vel Fractari facere, nec lapidari a quod incidere, etc.* Videtur *Fractatus*.

° **FRACTELLUM**, *Sylvestria, sterocis, vel sterocellum*. Fractum, Gloss. Lat.

Gall. Sangerm.: *Fractellum, Degout, agout de chambres privées ou de pens.* Vide *Fractelli*.

° **FRACTICIDIUM**, Vestis diruta, in vet. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 521.

° **FRACTICUS**, Incisus, fractus, Gall. *Brisé*. Ostium fracticum dicitur de bifori porta. Stat. ord. Cartus. ann. 1361. in Append. tom. 6. Annal. Bened. pag. 688. col. 2. art. 55: *Illi qui volunt ostium chori aperire in elevatione, habeant Fracticum ostium, quod aperiat tantum in elevatione, et postea claudatur.*

° **FRACILATA** Vestris, apud Jo. Buschium in Chr. Windesem. lib. 2. cap. 47. 49. dicitur concisa, latissimis rimis et hiantibus, cujusmodi æstivo tempore Galli nostri thoraces gestant, adeo fenestratos et hiantes, ut seminudi fere appareant, vel certe ut Petri Chrysologi verbis utar, *artificiosa nuditate vestiti*. Fissuras istas enormes, in Clericis præsertim, perstringit Bernardus lib. 3. de Consid. cap. 5. quas etiam proscripsit Wilhelmus Episc. Colon. ann. 1300. qui inter alia sic ait: *Monemus universos et singulos Clericos, ne de cætero vestes puritatis, rogatas, talatas, scacatas... deficiant.*

° **FRACILIS**, Fragilis. Translatio S. Augustini Cantuar. Maii tom. 6. pag. 413. *Sepulcrales radice cum essent et Fractiles et lateritia, etc.*

° **FRACILLUS**, Uguitioni et Joanni de Janua *Cauda vel fragmentum panniculi ornatus pendens ex interiori parte. Fracillus etiam dicitur villus in capite vel a veste villosa. Et Fracillum, molinellum, in quo piper teritur, quia grana pipere confregit, et est perforatum ab inferiori, et inde Piperetum accipitur pro quodam vase perforato, piper quod solent prospicere taurilla, ne fiat ibi fraus.* [Festus. *Fractilli, Villi aridissimi in taretis.* Onomast. 3. *Fractilli, v. 2000.* Isid. Glossar. *Fractillum, ad frangendum piper.* Gloss. Lat. Sangerm. *Fractillus, Frango, ou poil, ou colon de tapis ou de robe* [2. In Cod. reg. glossar. 521. *Fractillus, Pila decimas a panno*].

° **FRACTIO**, Partitio. Stat. eccl. Turon. ann. 1396. cap. 7. ex Cod. reg. 1237: *Unde vero non est tutum hostiam eligere super pallam, quia possit ibi aliqua Fractio remanere.* Ubi versio Gallica: *Pour ce n'est pas seure chose eslire hostie sur la touaille; car aucune Fractio pourroit illec demourer.*

° **FRACTIO** Violatorum, Violatio, Gall. *Infraction*. Acta Conservat. Ecclesie de Epeia ann. 1186. *Unon annum et XI. dies omnibus vere penitentibus et confessis de injuncta eis penitentia criminalium, et quartam partem venialium, Fractioem totorum ita ut ad eam releant, remittunt.* Vide *Factio* 2.

° **FRACIOR**, Difficilis, Gloss. Isid. et Constantiensis. Legendum censet Grævius, *Fractor, Debitio*. Papias: *Fractor, Debitio, laceratus, dissolutus.*

° **FRACITIDUM**, Jo. de Janua *Fractitium, quod facile frangi potest.* [2. *Fractitius, Hæcible, legier à froissier.* Glossar. Gall. Lat. ex Cod. Reg. 7084.]

° **FRACITIVUM**, Idem quod *Raptitium*, Agri aratro proscissus. Monasterium Anglie tom. 2. pag. 873. *Pratum de Mara, et in agris terra de Fractivo.*

° **FRACTO**, Lendat, in par. Curcass. MSS. *Item pro carquo corinum borinon. l. coriorum borinonum Fracto. ij. sol. Turon.* Ubi versio Gallica ann. 1311: *Pour ce que de cotes de boufs, paitis, etc. n'est, ni la l'or, subactorum, unde leg. Fractorum.*

° **FRACTORA**, Examen trutinæ. Gall. *Aiguille vel Lanquette*. Stat. Avellæ ann. 1196. cap. 107. ex Cod. reg. 4624: *Quilibet persona, que aliquid alicui ponderabit, debeat... taliter tenere balancias, quod langueta seu Fractora ponderis eorundem possit libere, sine aliquo impedimento, currere seu ponderare hinc et inde.*

° **FRACTUM**, Expensum, sumptus, Gall. *Frais*. Charta ann. 1317. in Reg. 56. Chartoph. reg. ch. 289: *Burgensia communie factus extitit solvendo onera et Fracta dictæ communie.* Vide mox *Fractus* 1.

° **1. FRACTURA**, Constantinus Afric. lib. 8. Pantechn. cap. 19: *Si junctura separatio fit in carne, vocari debet plaga: si putrescat, dicitur vulnera: si in ossibus est, Fractura.*

° **2. FRACTURA**, videtur certum genus characteris, ut in littera Flandrica, vulgo *Fracture*. Chronicon Windesem. lib. 2. cap. 42: *Novis libris conscribendis in bona rotunda textura et Fractura pergameno vel franco quoque quotidie insudavit.* Et lib. 2. pag. 62: *Cui tunc temporis meliorem in Fractura et notatura Monasterium nostrum non habuit.*

° **3. FRACTURA**, Damnum quodcumque. Barthii Glossarium ex Hist. Palest. Fulcherii Carnot. Charta ann. 1246. apud Thomasserium in Biturig. pag. 87: *Si vero aliquis eorum erga alium inimicitiam incurrerit, absque castelli vel burgi Fractura, et clamore præposito non facto, concordaverit, etc.*

° **4. FRACTURA**, Ruina, Gall. *Brèche*. Consilium Communitatis Massii: *Dominus Massiliensis Episcopus obtulit se in honorem civitatis velle suis sumptibus reparare Fracturam borii prope turrem del Rostagno.*

° **5. FRACTURA**, f. Tractus, territorium, districtus Charta Henrici Comitis Campaniæ ann. 1149. ex Tabulario S. Eugendi Jurensis: *Concessi Prioratum S. Eugendi in castro Firmittatis fundatum cum atrio, et in Fractura ejus Capellam de castello cum omnibus decimis absque medietate decimæ, que est ultra Albam.* [2. Idem mihi videtur quod mox *Fractus* 1.]

° **FRACTURÆ NAVIUM**, vulgo *Bris de vaisseaux*, Wreccum. Charta Edgerdi filii Malcolmi Reg. Scotor. tom. 1. Monast. Angl. pag. 45: *Cum omnibus terris, et silvis, et aquis, et teloneis, et Fracturis navium, et omnibus consuetudinibus, que pertinent ad predictas mansiones.*

° **1. FRACTUS**, ut supra *Fractum*. Charta Inger. Camerac. episc. ann. 1284: *Intelligimus quod nonnulli laici, tam conjugati, quam non conjugati in fraudem civitatis Cameracensis, et ut tallias, exactiones et Fractus dictæ civitatis vitare possent, simulate se asserunt et fingunt esse famulos seu servientes canonicorum Cameracensis ecclesie. Nos volentes, sicut tenemur, circa hoc remedium opportunum adhibere, volumus, ordinamus et declaramus ut nullus præteritu famulatus seu servitii alicujus canonici, tallias, exactiones et Fractus predictos vitare possit, nec ab eis esse immunis; sed ipsorum ad solutionem talliarum, exactionum et Fractuum predictorum dicti præpositus et scabini Cameracenses adherereant.* Charta ann. 1311. in Reg. 46. Chartoph. reg. ch. 131: *In hujusmodi colligenda avena sint duæ quadrige, duo quadrigarii, duo adjutores, ad sumptus et Fractus avenæ levate.* Nostri *Frater et Frator* dixerunt pro Sumptum facere, pecuniam impendere, simul et

aliquem ad expensas cogere. Charta ann. 1365. inter Probat. Hist. Autiss. pag. 111. col. 1. : *Il soit ainsi que lesdits habitans... eussent esté grandement dommagié et moult grandement Frayé, etc.* Alia ann. 1369. in Reg. 102. ch. 84 : *Comme lesdiz plaiz et procès fussent taillez à durer long temps, parquoy lesdites parties pourroient estre Fraiez et coustentiez et despendre leurs chevances, etc.* Chartul. 23. Corb. ad ann. 1448. *Afin de plus veier, travailler et faire Fraier iceulz habitans, etc.* Lit. remiss. ann. 1450. in Peg. 185. ch. 69 : *Iceulz prestre faisoit crier ses paroissiens, pour les plus Fraier et dommagier.* Alia ann. 1376. in Reg. 103. ch. 416 : *Iceulz Pierre poursui nos diz ennemis... comme autres de nos gentz, ou il Fraia et despendi moult du sien, oultre les gaiges qu'il prenoit de nous.* Occurrit preterea in Ordinat. reg. Franc. tom. 6. pag. 484. et tom. 7. pag. 418. Vide supra Anfractus 2.

2. **FRACTUS**, Decessio, imminutio, Gall. *Déchet*. Comput. MS. fabr. S. Petri Insul. ann. 1306 : *Pro Fractus monetarum, x. lib.* Alia ann. 1373 : *Item datum pro Fractu monetæ per ipsum iij. sol.*

3. **FRACTUS**, Concisus. Curia 2. gener. Terracon. sub Jacobo I. reg. Aragon. *Statuimus quod nos, nec aliquis nobis subditus non portet in vestibus aurum vel argentum, nec aliam pellem Fractam et retortam, etc.* Vide Fractilata vestis.

FREDUM, pro *Fredum*. Vide in hac voce.

FRAELUM FICUM, Idem quod infra *Frayle*. Fiscina, Æcorum, Anglis *Fraile*. Mandatum Henrici IV. Regis Angl. ann. 1419. apud Rymerum tom. 8. pag. 674 : *De qualibet centena piperis venalis, duos denarios. De qualibet Fraello ficum et racemorum venalium, unum obolum.*

Nostris alias *Fraiaus* et *Frayel*. Redit. comit. Hannon. ann. 1285. ex Carr. Comput. Insul. : *Fraiaus de fighes, j. den.* Lit. remiss. ann. 1370. in Reg. 132. Chartoph. reg. ch. 78 : *Iceulz Druet prist une piece d'un vier Frajel à igues, qui estoit par la maison, le geto audit Aubinet et l'en féri parmi le visage.* Instr. ann. 1350. tom. 2. Ordinat. reg. Franc. pag. 440 : *D'un Frael de garde dessous cent livres, trente sols Paris, et dessus cent livres, cinquante un sols Paris.* Unde *Frael*, de quacunque mercium colligatarum fascie dictum colligitur, sed mihi suspecta est ibi vox de *garde*, f. pro de *quede*. Vide *Frayle*.

FRENARIUM, Frenorum confectores, *Frenari*. in Constit. Sicul. lib. 3. tit. 86. *Enfrenar*, Freno donatus, in Chron. S. Dion. lib. 3. cap. 18. tom. 5. Collect. Histor. Franc. pag. 288 : *Leurs chevaux tous enselez et tous Enfrenez de lorainz dorez, etc.* Hinc fortassis *Chafrenar*, pro Verbis durioribus aliquem castigare, in Vitis SS. MSS. ex Cod. 28. S. Viet. Paris. fol. 12. v. col. 2. *Par amor il (S. Etienne) les (Juifs) Chafrenar.*

FRAERESCHIA, Vide *Fraternitas* 6.

FRAFUGETUM, f. pro *Fraxinetum*. Ital. *Frassineto*. Locus fraxinis consitus. Præceptum Childberti Regis Franc. ann. 528. apud Marten. tom. 1. Collect. Amphiss. col. 3 : *Inde extenditur terminus ad locum qui appellatur Villa Baltrude, et illa in sinistra parte relicta peragitur per terminos et lapides suos per summum Frafugetum, ubi cruces per arborez quasdam, sed et clavos et lapides subterpiger passimus.*

FRAGA, Charta Alphonsi Imperatoris Hispan. ære 1162. apud Antonium de Ypez. in Chron. Ord. S. Benedicti tom. 7 : *Et totam ipsam Fragam cum oliveo, usque in illum terminum, ubi intrat Lor in Sila. Ager forte fragis consitus. Fragas enim fraga Hispani vocant.*

FRAGENA, FRAGANA. Vide *Fragina*. **FRAGEIA**, Chartul. Clun. sub Odilone Ch. 52 : *Ego Humbertus dono in pago Lugdunensi villa Quinsiaci unum mansum qui est in ipsa villa, et unam Frageiam in Monte Canino quam debet Vandelbertus juvenis Fulgerio cum infantibus suis. Ubi Frageiam speciem corvate fuisse facile crediderim, ni magis ardeat Placentiam interpretari : ita ut idem sit quod Foyassia : quæ Frageia dicta fuerit quasi fragilis, quod facile frangatur.*

FRAGES, FRAGESCERE. Vide *Fracelli*. **FRAGETUM**, Locus in quo crescunt fragi. Glossar. vetus Lat. ex Cod. reg. 521. **FRAGIA**, Fimbria, lacinia, Gall. *Frage*. Comput. an. 1356. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 172. col. 1 : *Eidem pro palmis quatuor de Fragia necessarius dictis penonibus et circumquaque positus, etc.* Vide *Frangia*.

FRAGIARIA, An mulier, quæ Fragias seu frabras ecclesiæ ornamentis assuebat, vel ipsa ornamenta seu vestes ecclesiasticas fragiarias, id est, laceras reficiebat ? Paction. inter Rob. II. ducem Burg. et capit. ecel. Cabilon. ann. 1290. inter Probat. tom. 2. Hist. Burg. pag. 78. col. 2 : *Concedimus quod mulieres viduæ dicte ecclesiæ, quæ Fragiarias vocantur, non teneantur de cetero ad solutionem octo denariorum cuiuslibet foco impostorum. Vide mox Fragiatus. An legendum est Fragiaria, quæ ecclesiæ elemosinis fructus ? Vide Frugiare.*

FRAGIATUS, Fractus, læsus, debilitatus. Rotharis Leges apud Murator. tom. 1. part. 2. pag. 43. col. 1. [cap. 834.] : *Jubemus ut illi qui animalium suum intricatum, aut forsitan mortuum invenit, det eum apud illum, cujus animalis eum intricavit, et recipiat similem, qualis in illa die fuit, quando Fragiatus est (Frangiatus in Codice Esten.) ab ipso cujus animalis hoc fecit. Vide Fragilitatus.*

A Lat. *Fractus*, nostri *Frai* dixerunt, pro *Rompu*, *brisé*. Gesta Ludov. Pil cap. 19. tom. 8. Collect. Histor. Franc. pag. 159 : *Il ne pot passer, pour les pontz, qui estoient Fraiz. A verbo nimirum Frandre, Frangere, rumpere. Bestiar. MS. :*

C'est l'aimant, dont je vos cont,
Si dure pierre n'a ou mont,
Nale autre pierre ne la Fraint,
Ne fer. ne fust ne la destraint.

Froer, pro *Perfringere*, in Poem. Rob. Diaboli MS. :

Ses escus, qui bien est clavé,
Ne fust il mie mieuz Froés,
Ne ses loines mieuz detrenchiés,
Se il eust esté drechiés,
Sour pentz aguz et sor estaces,
Pour assaier grans cols de bases.

FRAGIDICA, *Stilus a frango*. Johannes de Janua. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. : *Fragidica*. *Greffes*.

FRAGIDIS, Constitutio Ludovici II. Imp. ann. 867. in Hist. Ignoti Casin. cap. 6. pag. 101 : *Omnes volumus, ut omnem hostilem apparatus secum deferant... Vestimenta autem habeant ad annum unum, Fragidis enim quicumque eundo et redeundo commotionem fecerit, vitæ incurrat periculum.*

FRAGILARE, Frangere, rumpere.

Tract. MS. de Re milit. et mach. bellic. cap. 163 : *Navis habens in malo duas perticas, et in pierio runcula sive falce incidere funes caratellis ligatas, ut ruant super navigia tuorum hostium, causa comburendi et Fragilandi. Vide supra Fractare.*

FRAGILITAS, Nocturna dormientis pollutio. Bernardi Monachi Ordo Cluniac. part. 1. cap. 18 : *Si tale quid ei contigit in nocte, quod nos verecunde Fragilitatem appellamus, ante confessionem septem Psalmos penitentiales dicat, vel si Psalmos nescit, Orationem Dominicam septies : et postquam fuit confessus, quod si jusserit Sacerdos, eo die non Textum Evangelii osculetur, nec ad Pacem veniat, nec ad offerendam.*

Stat. ord. Cartus. in Append. tom. 6. Annal. Bened. pag. 691. col. 2. art. 18 : *Prior non cesset ab officio in festo Reliquiarum ecclesiæ inferioris propter Fragilitatem, sicut nec in festo dedicationis ejusdem.*

FRAGILITATUS, Debilitatus, fragilis factus : *Fresle*, nostris. Leges Rotharis Regis Longob. tit. 103. § 6. [cap. 888.] : *Animal marcidum aut minuatium, fractum vel Fragilitatum, etc.*

Fraire, eodem intellectu, in Bestiar. MS. :

Quand il les voit devant ses iols
Malades et Fraires et viols, etc.

Glossar. Prövinc. Lat. ex Cod. reg. 7657 : *Freol*, *Prov. debilis, stumbus*.

FRAGINA, Gl. Gr. Lat. MS. : Πλαγιόπιος, *Plagiarius, Fragina*. Editum, *Fragena*. [Laurent. in Amalthea : *Fragana, Plagiarii ingeniorum liberos, aut alienos servos vendentes, aut suppressentes, ex Lexico Juridico-Canonico.*] [Vide Casaubon. epist. 20.]

* **FRAGITIDA**, [Stilus. Dief.]

FRAGIUM, Monasticum Angl. tom. 1. pag. 813 : *Concessi eisdem Fragium, focalia, et cooperatoria, etc.* Sed legendum videtur *Fagium*. Vide *Fagus*.

Jus colligendi *fractos* arborum ramos, et præstatio, quæ ob id domino forestæ exsolvebatur.

Occurrit iterum hæc eadem vox in Charta Ricardi Regis Angl. tom. 3. Hist. Harcur. pag. 184 : *Præcipimus quod homines prædicti sancti Hospitalis de Hierusalcm sint liberi et quieti et de exercitu, et de quietatu (equitatu) et de theloneo, et paagio, et pontagio, et passagio, et ravigio, et Fragio, et de omnibus venditiis, et de omnibus querelis, placitis, et forte pro Fragium legendum ibi roragium. Vide in hac voce. Apuleio Fragium est Ruptura, unde *Crurifragium, Naufragium*.*

FRAGLAMEN, Flagrantia, ardor. Frigidodus in Vita S. Wilfridi sæc. 4. Bened. part. 1. pag. 722 :

Octonis etenim bis forte quaterque vigenis
Decubuit horis, pastor Fraglamine magis,
Corporis haut escis, aut qualibet arte liquoris.

FRAGLARE, pro *Frangere*. Papias in MS. Bituric. : *Fractat ad odorem referatur, quasi fracta specie ; Flagrat vero flammam : que flau fit.*

FRAGLIA S. MARIE, apud Franc. Barbaranum in Vita B. Joannis Episcop. Vincent. in Actis SS. Martii tom. 2. pag. 406, ubi Continuator Hollandi suspicatur intelligendam esse Confraternitatem.

FRAGMENTA, Cibi reliquæ. Gall. *Restes*. Charta Theob. comit. Treç ann. 1199. in Chartul. Campan. ex Cam. Comput. Paris. : *Domui Dei Meldensi... con-*

firmavi... medietatem Fragmentorum domus meae, et fenem et avenam ad opus unius equi.

† **FRAGMINARE**, Confringere, in fragmenta comminere. Vita S. Bernardi Menthonensis. Junii tom. 3. pag. 1077: *Statuam ligabis per collum et Fragminabis.*

† **FRAGRANTIA**, Flagrans delictum: vox forti Hispanici. Vide Michaelem del Molino in Repertorio Foror. Aragon. in hac voce.

† **In fragranti crimine deprehensi**, in Const. Jacobi reg. Sicil. cap. 43.

† **FRAGRARE**, Olfacere. Vita S. Wunibaldi cap. 22: *Tam magnum et mirandum suavissimum odoris nectar obviam illi, quando aperit januam, veniebat, et per totam Ecclesiam, quasi sumi vapor calidus, conspergebatur. Mox: Tunc ille progrediens foras vidit ibi homines stantes, et indicavit illis, et illi intrantes non potuerunt cognoscere neque Fragarare, nec ullus, nisi ipse solus. Forte Fragarare, ut inde accersatur nostrum Flairer, olfacere.*

† **Nihil immutandum videtur**: prae-ter quam quod enim mediæ ævi Scripto-ribus frequentissimum est actylam sig-nificationem verbis neutris assignare, occurrit in Gloss. Lat. Gall. Sangerm. optimæ notæ, Fragarare, Flairer bon.

† **Flairier**, pro Olfere, et Flairer, Odor, in Chron. S. Dion. cap. 11. tom. 7. Col-lect. Histor. Franc. pag. 147: *Pour ce que il comença si durement à Flairier, que il ne le peussent pas longuement por-ter, pour la Flairer qui tout ades crois-soit, etc.* Hinc emendanda Vita J. C. M. ubi Plairer, pro Flairer, de Maria Magdal. loquens:

*Le grant Plairer de l'aignon
Empi la maison et la gent.*

† **Flair et Fleureur**, eodem sensu. Frois-sart. vol. 8. cap. 22: *Autant bien les grieve (les chevaux) la Fleureur de la mer, comme elle fait les hommes.* Vita J. C. MS.

*La fleur gets si grant odour
De cal Flair que la fleur jeta,
Qui le puecle en engrosce.*

Gloss. biblica MSS. anonymi ex Bibl. reg.: *Fragrare, redolere, odorem dare vel odorem emittere.*

† **FRAGRASCERE**, Fragarare, fragran-tiam reddere. Petrus Cellensis lib. 5. Epist. 4: *Sententia dubia questionibus ventilata clarescit species aromatica pis-tillorum tuncione Fragrascit.*

† **FRAGULA**, Italis. *Fragola*, Fraga. Inventar. MS. thes. Sedis Apost. ann. 1296: *Item xv. Fragule de auro et ij. castoncelli pro perlis et unus bottoncellus.*

† **FRAGUMEN**, Frigor, strepitus. Codex Traditionum S. Emmerammi apud Pe-zium tom. 1. Anecd. part. 8. col. 111: *Suum filium tempestuoso Fraguimine ac-culi renuntiantem... ad servitium S. Emmerammi obtulit.*

† **Nostris Frainte**, eadem acceptione, a verbo *Fraindre*, vulgo *Craquer*, Stre-pitum edere. Mirac. S. Ludov. edit. reg. pag. 897: *L'en oit ses os entrehurter en-semble et Fraindre et froier l'un à l'autre.* Lit. remiss. ann. 1378. in Reg. 106: *Char-toph. reg. ch. 219: Lors a la Frainte et noise d'eulz, ysi des gens et voisins.* Aliæ ann. 1375. in Reg. 108. ch. 146: *Il oient la Frainte des Anglois, qui chevauchent par le chemin.* Aliæ ann. 1392. in Reg. 143. ch. 5: *Tantost que Jehan de Lorme oy la Frainte et les marchis desdiz jeu-nes gens oudit jardin.* Denique aliæ ann.

1404. in Reg. 159. ch. 188: *Icellui maistre Jehan sans en faire aucune Frainte ou emeute ala tout oultre. Friente*, eadem notione, in Poem. Rob. Diaboli MS.:

*Si que le grant rue trespasso,
Devant luy li puec amasse,
De le Frainte qu'il ot à Rome,
Que demainent femmes et home,
Par fa si très grant la temoute, etc.*

† **Enfrainte**, eodem sensu, in Lit. remiss. ann. 1368. in Reg. 99. ch. 279: *Le sup-pliant estant en son hostel, où il faisoit son mestier de tisseranderie environ ves-pres, oy Enfrainte de gens d'armes.*

† **FRAGUS**, *gi*, Joanni de Janua: *Incur-vatio genuum, vel ipsum genu, a frango, quia videtur ibi os fractum.* (Gloss. Lat. Gall. Sangerm.: *Fragus, le ploy du ge-noil, ou le genoil.* Isid. Gloss.: *Fragus, Recurvatio poplitis, quæ et suffraginatio.* Idem lib. 11. Orig. cap. 1: *Suffragines, quia subtus franguntur, id est, flectuntur, non supra sicut in brachiis.*)

† **FRAICHA**, Pars hæreditatis, quæ ad fratres primogeniti pervenit. Charta ann. 1311. inter Probat. domus de Cha-bannes pag. 60: *Ex ratione doni legati, aut alio quoque modo pro ratione Fraichie.* Vide *Fraternitas* 6.

† **FRAICINUS**, Fraxinus, Gall. *Fresne*, Ital. *Frassino*. Charta anni 1246. in parvo Chartulario S. Victoris Massil. fol. 188: *Protenditur... de dicta botina et Fraicino ad claperium quod est intus curiam veterem.*

† **FRAIRASCA**, *FRAIRESCA*, *FRAIRES-CHIA*, etc. Vide *Fraternitas* 6.

† **FRAITERIUS**, Qui frangit et vastat. Codex Legum Norman. cap. 9. apud Ludewig. tom. 7. pag. 171: *Quedam ta-men sunt animalia, que nullum habent bannovium, sed omni tempore debent cus-todiri, et ad dampna illorum detineri, ut capra que corrodunt germina vinearum, productiones arborum; et porci qui sata et prata suffodiunt, et omnino omnia ani-malia Fraiteria et maleficia, que semper debent custodiri.* Sic *Fraindre* a *Frangere* nostri alias dixerunt. Ovidius Gallicus apud Borellum:

*Car de la fleche qu'il ot traite,
Li ot l'œil et la jointe Fraite,
A tant que du cop de la pointe,
Fu l'œil et l'osier desjointe.*

† **Hinc Fraitin et Fratin**, illius crimen dicitur, in Pacto inter clerum et cives Leod. ann. 1287. tom. 2. Hist. Leod. pag. 483: *Se aucun laye personne, quel qu'il fuist, entroit par violence en aucune des englises de Liege, et brisast et rompiast la-dite englise, se ce n'estoit pour son corps agarder, ou par comune besoigne néces-saire del ville de Liege, et on s'en plain-dist, et prové fuist en verité, on en iroit avant comme de Fraitin.* Charta ann. 1424. ibid. pag. 441: *Quiconque ferat Fratin, briserat englise de forche, etc.* *Fracteur* vero, Violator, in Charta ann. 1413. ex Reg. 167. Chartoph. reg. ch. 202: *Sur peine de forfaiture... corps, biens et estaz, et d'estre priuz (punis) comme Fracteurs et violeurs de pair.*

† **FRAMEA**, a *ferrum*, quasi *ferrea*: *Gladius ex utraque parte acutus, idem est et spata et romphea.* Johannes de Ja-nua. Ita Isidor. lib. 10. Orig. cap. 6. aliique Glossographi. Gloss. Lat. Gall. Sangerm.: *Framea, Glaives agus d'une part et d'autre, espée.* His consentit ver-sio LXX. Interpretum Bsalm. 34. quæ ἐχρον πορραξιν reddit *Effunde Frameam*. At, si Tacito fides, *Framea* non gladius, sed hasta fuit, quam ille ubi de Moribus German. sic describit: *Hastas, vel, ipso-*

rum vocabulo, Frameas gerunt, angusto et brev. ferro, sed ita acri et ad usum habili, ut eodem telo, prout ratio poscit, vel cominus vel eminus pugnent. Hinc etiam patet frustra hujus vocis etymon a Latino quæssisse Glossatores, quam Germanicæ originis esse liquido docet Tacitus. (De *Diverberatum* cadaver *Frameis* reperiunt, in Ademar. Histor. libr. 3. cap. 22. ubi alius cod. *confossum gla-dius corpus repperunt.*)

† **Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692:**

*Frameas, vindicta, rogas, ensis, lancea dicta.
Frameas, mors animæ, tot Frameas significabit.*

† **FRAMENTATUM**, pro *Fragmentatum*. Consuetud. MSS. Monasterii Solemn.: *Ad cenam... Framentata de caseo; pro quo superius habetur: Ad cenam... de Fragmentis casei.*

† **FRANA**, Judex, in veteri jure Frisico art. 46. de uxore alterius raptâ. Siccam in notis ad antiquas Frisiorum leges: *Frane sive, ut Saxones, Frone, apud ve-teres hominem sapientem, jurisperitum, sive virum præcipuum et proprie judicem vicarum appellabant, qui res vici sui curabat, delinquentes adprehendebat, in-ter vicanos de rebus minimis jus dicebat, tum etiam partes ad iudicium citabat, ut passim ex veteri jure Frisico probari pos-sunt.* Hinc Martinius, quem consulte.

† **FRANCALANI**, iidem qui *libere te-nentes*, seu qui liberum tenementum tenent vel possident. Chartul. Monast. SS. Trinitatis Cadomens. f. 53: *De Fran-calania de Hantonia, et de moribus villæ et de reddita.* Et fol. 56: *Unusquisque qui habet feminam debet dare 1. denar. S. Petri, et qui non feminam 1. ob. præ-ter Francalanos.* Vide *Franchianus*.

† **FRANCALE FEUDUM**. Vide *Feudum*.
1. **FRANCALIA**, Agri a censu et præsta-tione immunes. Charta ann. 1247. in Re-gesto Tolosano Cameræ Comput. Paris.: *Fontes, rivi, aquæ et piscarie, quæstæ et albergit, corrogia et adempria, et servi-tia, Nomagia, et Francalias, emptiones, et pignora, escasutas et successiones, etc.* (Charta Ricardi filii Regis Angliæ ann. 1289. apud Rymer. tom. 2. pag. 424: *Sciatis me suscepisse in manu et pro-tectionem meam Abbatiam Fontis-Vil-lemi... et concessisse... quidquid aliud acquirere poterunt in Francalibus meis, jus meum eis dedisse, etc.*) Libertates Vicecomitatus Fezenzagueti ann. 1291: *Item fuit statutum... quod si res Fran-calales vendantur, de quibus certus census non solvitur annuatim, et prædicte res Francalales descenderent, fuissent, extitis-sent de Militia, vel prædicte res fuissent, extitissent liberæ seu Francalales ab anti-quo, etc.*

* 2. **FRANCALIA**. [Gall. *Cuissard*: *Redit ad cape lam eandem, branchia-ibus, Francalibus et schineris armatus.* (Burch. Diar. 1. 124. an. 1484.)]

† **FRANCALICIA**, *FRANCALICUM*, Li-bertas, jus, privilegium, immunitas. Charta ann. 1311. in Reg. 59. Chartoph. reg. ch. 17: *Quittationes, immunitates, privilegia et franqualicias, etc.* Infra: *Francalicias.* Confirm. libert. civit. Cadom. ann. 1324. in Reg. 62. ch. 288: *Confirmamus ejusdem civitatis usus, con-suetudines, libertates, Francalicia et pri-villegia.* Vide *Franchisia* 3.

† **FRANCALIS**, A censu et præstatione immunis. Libert. Petræ assis. ann. 1341. in Reg. 74. Chartoph. reg. ch. 647: *Item quod habitatores dicte villæ... possint emere et donationes recipere, vel ad feu-dum seu in emphiteosim, terras et posses-*

siones quascumque... nisi tamen res essent Francicas, seu de cavalaria, vel militares. Vide in Francalia. Hinc.

* **FRANCALITER TENERE**, Libere et absque censu Reg. homag. Aquit. in Cam. Comput. Paris. sign. JJ. rub. fol. 7. r.: *Premissa vero tenent Francaliter a dicto domino rege, ratione ducatus Aquitanie.* Charta Phil. V. ann. 1319 in Reg. 61. Chartoph. reg. ch. 428: *Item feoda que tenentur nobiliter et Francaliter in dicta villa.*

* **FRANCARIUM**, Mensura annonaria, nostris *Franchart*, vulgatus *Franchar*. *Francharte*, in Diction. Trevolt. ubi aestimatur ponderis 38. lib. Obituar. MS. priorat. Belli-campi in dioc. Viridun. 11. Cal. Febr.: *Anniversarium Joannis Gemmonis, qui dedit nobis unum Francarium frumenti super campum de Longchallade.* Charta Egid. abb. S. Mart. Tornac. ann. 1321. in Reg. 61. Chartoph. reg. ch. 209: *Siet rasières et chaîne Franchars, que froment, que soie.* Testam. Cathar. de Barbas ann. 1469. ex Bibl. reg.: *Item donne et legue ladite testateresse à chacun des quatre couvans des quatre ordres mandians, quatre Franchars de froment pour une foy.* Occurrit rursus infra. Vide infra *Francis* 1.

* **FRANCBORDUS**, Anglis *Fræsbord*. Liberum septum. Monast. Anglic. tom. 2. fol. 241: *Et totum boscum quod vocatur Brenawode, cum Francbordo duorum pedum et dygidium per circuitum illius bosci.*

* **FRANCDAD**, Ager a censu liber et immunis. Chartarum Auxitanæ Ecclesiæ Ch. 108: *Dux ere fuerunt, ambie erant et adhuc sunt Francdada S. Marie... Quoniam ab antiquis temporibus ille dux ere et erant et sunt modo Francdada de S. Maria.* Vide *Francitas*.

* **FRANCENUM**, Pergamenum ex pelle vitulina confectum, Flandris *Francum*, nostris *Velin*. Occurrit in Chron. Windesem. lib. 2. cap. 42. 43. 54. Vide *Fractura* 2.

* **FRANCESUS**, Italis, *Francese*, Gallicus, Societati *Francosorum de Florentia*, in Chartul. Ravennat.

* **FRANCHAMEN**, Libere, nullius requisito consensu. Statuta Massil. lib. 8. cap. 11: *Constituimus ut quicumque habeat honorem liberum, honores, vel possessiones, ex quibus in aliquo nepuni serviat seu servire debet aliquid, in se, valeat illos, vel illas vendere libere et Franchamen, vel distrahere.*

* **FRANCHERIA**, Ager a censu et præstatione immunitatis. Terrear. Castell. in Domb. ann. 1463: *Juxta quasdam Francherias hermas, etc.* Vide *Francalia*.

* **FRANCHERIUS**, [Municipalibus officii immunis.] Libertates concessæ Barcinonensibus a Petro Rege Aragon. ann. 1283. MSS: *Quilibet habitator Barcinonensis, sive sit officialis, sive Francherius, contribuat in servitiis regalibus partem sibi continentem in eis.*

* **FRANCHESIA**, Vide *Franchire*, et *Franchis* 2.

* **FRANCHEZA**, Vide *Franchisia* 1.

* **FRANCHIA**, pro *Franchisia*, Libertas, jus, privilegium. Charta ann. 1262. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 378: *Quod ipsi dictam Franchiam tenebunt firmiter, etc.* Rursum infra occurrit, sed pluries *Franchisia*.

* **FRANCHIARE**, Vide *Franchire*.

* **FRANCHIATURA**, Charta Libert. Bellomont. ex Coaslin. Codic. MS: *Non venimus contra manumissionem, Franchiaturam seu Franchisiam, libertatem, etc.* Vide *Francitas*.

* **FRANCHICIA**, Fimbria, iacinta, Gall. *Frangis*. Charta ann. 1328. in Reg. 65. Chartoph. reg. ch. 261: *Item habuit idem Raimundus per extorsionem a Raimunda Constantina... quandam garlandam auri puri cum Franchicis.*

* **FRANCHILANUS**, Monasticum Anglic. tom. 1. pag. 442: *Et unam carucatam terræ apud Hamerwith, cum villanis et Franchilano nomine Hamone, etc.* *Franchland*, est terra Francorum, Saxonibus: ita *Franchlanus* erit libere tenens, cui opponitur *tenens in villenagium*, seu *villanus*. *Franchlein*, dicitur in Chronico vernaculo [Trivetti laudato a Spelmanno, paulo ante ann. 1307: *Thomas Brotherton* (Blus Eduardi I.) *après le mort en pere exposa la fille de un Franclain appellée Alice.* Joan. Fortescutus de Laudib. Legum Angliæ cap. 29: *Quod in ea villa tam parva reperiri non poterit in qua non est Miles, armiger, vel poter familias, qualis ibidem Franclain, vulgariter nuncupatur, etc.*

* **FRANCHILATIO**, Immunitas. Stat. Vercei. lib. 6. pag. 132. r.: *Item quod loca que facta sunt francha, custodiantur et in statu teneantur ad honorem communis Verceiliarum et utilitatem, sicut per cartam Franchilationis est ordinatum. V. Franchimentum.*

* **FRANCHILEGES**, Tenir in *Franchileges*, est libere tenere. Instrum. Gallicum ann. 1204. apud Stephanotium tom. 8. Antiq. Pictav. MSS. pag. 909: *Et tenoient à fé et à homage de nostre Seigneur le Roy de France dessus dit, excepté ceux qui ont à plain pois, soit en cens, en ventes, en costumes, en complans, en terrages, en Franchileches, en homages, en ventes, en denrées.*

* **FRANCHIMENTUM**, Immunitas. Instrum. ann. 1277. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 17: *Salvo vinteno hominum ipsius castri, quod militi dederunt pro Franchimento ipsius castri, nisi forte pro clausura ipsius castri, vel alia justa causa et necessaria de ipsius ipsorum hominum dictionem vintenum levaretur.*

* Ital. *Francamento*. Charta ann. 1400. inter Stat. Perus. pag. 23: *Item de et pro Franchimento burgi Perusie.*

1. **FRANCHIRE**, Ingenuum, *Francum* facere ex servo, manumittere, Gallis *Afranchir*. Gloss. Lat. Gall.: *Manumittere, Franchir*. Charta ann. 1185. apud Guichenonem in Probat. Histor. Bressens. pag. 5: *Franchio, manu et ore manumitto a consuetudine Legis Salicæ Joannem Pithion de Vico hominem meum, et suos legitime natos, et ad sanum intellectum reduco, ita ut suæ filie possint sibi succedere: dictionem Joannem et suos natos constituo homines meos francos et liberos ab omni usagio bono vel malo Legis Salicæ, et pro hac manumissione et franchesia habui, et recepi 18. libras Viennensium bonorum, etc.* Adde *Consuetudines et Libertates Baugiaci* apud eundem pag. 63. Charta Theobaldi Comitit Campaniæ 1222. in Tabul. Campan.: *Not. quod ego Joannem de Meldis Monachum et Margaretam uxorem ejus, Franchi et liberos esse concessi ad vitam eorum, ita quod singulis annis reddent 50. sol. in nundinis Maii. Per hoc autem volo et concedo, ipsos esse liberos et immunes et quitos, quamdiu vixerint, ab omni tallia, tota et demanda, et custodia villa, turris et gabolæ, etc.* [Charta Libert. Bellomont. ex Coaslin. Cod. MS: *Manumissimus, Franchiavimus... omnes et singulos.*] *Francanatos*, captivos libertate donatos appellabant nostri in Regno Hierosolymitano. Assisiz Hierol.

MSS. 2. part. cap. 81: *Et de coeus, qui s'avouent pour Frangomates, ou Esclaf franchis, ils doivent porter lettres scellées dou Visconts, ou dou Bailli de la contrée, en quoi ils sont, comment ils sont frans, à ce que l'on ne les puisse arrester.*

2. **FRANCHIRE**, est etiam immunitatem a præstationibus et operis concedere. Charta Guidonis Vicecomitis Thoarcensis ann. 1340. ex Tabul. S. Hilarii M. Pictavens.: *Nos Guido Vicecom. Thoarc. notificamus universis, quod nos homines B. Hilarii de la Coinderie, et heredes ipsorum, et tenementa et arbergamenta ipsorum, spectantia ad Ecclesiam memoratam eximimus, et Franchivimus in perpetuum ab omnibus excubiis Castri Thoarcis, et ab omni talliata, propter talliam terrarum nobis debitam de jure in nativitate B. Joan. Bapt. item ab auxilio et quæsta Baillivorum Thoarcis, et a panagio ipsos similiter duximus Franchiendos, etc.* [Charta privilegiorum Marliaci ann. 1308. Nos Humbertus Dominus... de Villars, confitemur quod antecessores nostri Franchiaverunt villam de Marliaco. Litteræ Philippi VI. Franc. Reg. ann. 1328. tom. 2. Ordinat. pag. 20: *Et se il avenoit que nous Enfranchissions aucuns de ladite ayde, nous voulions que ladite franchis tiengne leu a nos Jites bonnes gens de Paris.*] Vide *Littletonem* sect. 204.

* *Franchir* vero, Desponsare seu fidem de contrahendo matrimonio dare sonat, in Lit. remiss. ann. 1391. ex Reg. 142. Chartoph. reg. ch. 181: *Le traitté du mariage du cousin prochain de Jehannin le Begue et d'une femme de la ville de Hangeat étant fait, ledit Jehannin fu prie qu'il lui pleust admener ladite femme à l'église pour la plevir et Franchir, ainsi qu'il est accoustumé à faire au lieu... Apres les plevines ou affiances faites, etc.* Ubi fortassis legendum *Franchir*. Vide supra *Francalia*. At *Franchir una rente*, est pensione annua se liberare, eam redimere, Lit. remiss. ann. 1476. in Reg. 195. ch. 1672: *Michault Potier s'oblige... en trente huit solz. Tournois par an de rente à héritage, à condition d'icelle rente pouvoir Franchir, toutefois qu'il plairoit audit Potier, ses heirs, etc.* *Iceulx Potier offry au suppliant les deniers dudit franchissement, etc.*

* **FRANCHISARE**, ut *Franchire* 2. Charta Hervet D. Virionis pro Luriacens. ann. 1213. apud Thomasserium *Consuetud. Bituric. pag. 81: Ledas panum reddent illis quibus eas debent. In furis et molendinis reddent costumes, sicuti solent et debent, de omnibus aliis costumis quitto eos penitus et Franchio.*

1. **FRANCHISIA**, Prædii rustici species, sic forte appellata, quod *Francorum* et *liberorum* esset, cujusmodi est apud Anglos *liberum tenementum*, tamet postmodum censibus et præstationibus obnoxia *Tabularium Prioratus Paredi fol. 62: Et omnia, que ibi habebat, alodum sive Franchisiam, campos, prata, silvas, etc.* Fol. 63: *Franchisiam unam, omnemque terram, que ad ipsam Franchisiam pertinere videtur, etc.* Fol. 42: *In villa Mancellis Franchisiam, ubi stat Bernoenus, et omnem terram, que ad servitium ejusdem Franchisiam pertinet, cum omni integritate.* Fol. 12: *Item in ipsa villa unam Franchisiam appellatam Mansum Ales Placis, et reddit 2. sextarios de avena, etc.* In villa *Moncellis* unam *Franchisiam, que vocatur Ad vnam, et reddit in censum 2. den. etc.* In *Consuetudine Herliacensi* art. 2. 3. *Tenir Franquiesmes, id est, terras fran-*

cas et immunes a censu tenere. *Franchise*, Gallis nostris dicitur jus, quod nobilibus viris potissimum competit: atque ita vox hæc intelligi debet in *Stabilimentis S. Ludovici* lib. 1. cap. 9. 22. *Loi de Franchise*, id est, lex seu jus nobilium, Petro de Fontanis cap. 3. num. 5. 6. in *Consuetud. Normannie* art. 49. et *Nivernensi* cap. 9. art. 1: *Homme de corps, qui jouit de Franchise par dix ans*, in *Consuetud. Catalaunensi* art. 18. Vide *Franchitas*.

° Hinc nobiles viri eo titulo compellantur in *Poem. Rob. Diaboli* MS.

*Mais tant vous pri par vos Franchises
En guerdon de mon service, etc.*

Hæc etiam spectant *Litteræ remissæ* ann. 1330 in *Reg. 133*. *Chartoph. reg. ch. 42*: *Disant icellui chevalier que ligne noble, cry et armes procedent de par pere, et que le ventre ne peut, ne doit anoblir: mais peut bien acquerre Franchise en aucun cas.*

† *FRANCHESA*, Eadem notione, in *Charta* ann. 1042. *Append. Marce Hispan.* col. 1084. *Cum ipsos homines et ipsa villa totum ab integro, et ipsas meas Franchesas de Galiner, ipso monasterio de sancta Deo Grata cum suis pertinentiis, sic donamus nos et facimus cartam exvacuationis.*

† *FRANCHISIA*, Districtus seu territorium certis privilegiis et juribus donatum, quo sensu *Franchisia* idem quod alii *Septena, Banleuca*: quod *Andegavis, Quinta, Tolosanis, Dex, Cenomanis, Viaria, Gall. Azylo, Franchise, refuge*. *Charta Hervel D. Vrsionis pro Lauriacensi*, ann. 1213. apud *Thomasserium Consuetud. Bituric.* pag. 81: *Si milites mei cornagium vel aliud donum mihi dederint in bestiis terræ meæ, bestias quæ sunt extra Franchisiam, ex quo mihi erunt, factum fuerit infra Franchisiam, non poterunt garentire, et de hoc poteros compellere ad sacramentum.* Libertates hominum *S. Georgii de Esperanchia* ann. 1201. tom. 1. *Hist. Dalphin.* pag. 27: *Item, si qui non burgensis alicui burgensi injuriam extra Franchisiam dicitur: villæ intulerit, sive in personam, sive in rebus, burgensis injuriam passus Castellano nostro super hoc deferat questionem.* *Nomasticon Cisterc.* ann. 1335: *Inhibetur ne alicui venienti ad Franchisiam in Collegio S. Bernardi provideatur de camera sive de confugio nisi per Provisorem dicti loci.* Vide *Hist. Paris.* tom. 1. *Instr.* pag. 172. et 485.

° *Lit. remissæ* ann. 1413 in *Reg. 167*. *Chartoph. reg. ch. 290*: *Pour ce que le suppliant fu hastivement poursuivi de justice, se bouted en Franchise en l'église de la paroisse, où il fu bien un mois.*

† *FRANQUESIA*, Certum territorium a domino subditis suis ad pascenda eorum animalia relictum, cæteris omnibus exclusis. *Charta* ann. 1490. ex *Schedis Præsidis de Mataugues*: *Prætextu et occasione certarum confinarum sive Franchisiarum, quas ipsa universitas et homines prætendebant et dicebant habere et a longa tempore citra habuisse in certa parte seu quantitate territorii. Infra: Quod a cætero dicta quantitas, sive partium præsertarum confinarum sive Franchisiarum uniri debent alteri terræ gustæ ipsius territorii.* Vide *Communia* 2.

† *FRANCHISIA*, Libertas, jus, privilegium, immunitas, Gall. *Franchise*. *Charta R. Berengarii Comit. Provincie* ann. 1200. apud *Pittonem Hist. Aquens.* lib. 2. pag. 114. *In recompensationem vestre fidelitatis... licentiam, Franchisiam*

et libertatem in terris cultis et incultis quibuscumque et quoruncumque locorum distantium circa civitatem meam Aquensem spatio v. leucarum pascendi... donamus et promittimus dictam Franchisiam et libertatem supra factam per nos et successores nostros firmas tenere. *Charta* ann. 1275. ex *Chartul. S. Vandreg.* tom. 1. pag. 165. *Tradidi feodaliter et concessi tempore viduitatis meæ... ad finem perpetuum Roberto dicto de Valle nepoti meo quandam mansuram terræ... cum omni jure et Franchisiis dictæ mansuræ terre pertinentibus.* *Instr.* ann. 1230. apud *Marten.* tom. 1. *Anecd. col. 1240*: *Pronuntiatum fuit per curiam nostræ judicium, villam de Colibus Ballivæ Matiscouensis, et homines ipsius villæ in nostra speciali protectione, guarda, et salvamento remanere debere, eorumque Franchisias et libertates nos observare debere, et facere observari. Libertates hominum S. Georgii de Esperanchia ann. 1201. tom. 1. *Hist. Dalphin.* pag. 27. *Quicumque recipietur in burgensium tenetur jurare Franchisiam, et jura nostra et dictæ villæ conservare ubicumque.* *Charta* ann. 1287. in *Schedis Præsidis de Mataugues*: *Et illis viribus, libertatibus et Franchisiis de cætero... gaudeant et gaudere possint... quibus gaudent et potuerunt homines de Aquis. Apertum Parliamenti ann. 1394. apud Monester. Hist. Ludun.* pag. 75. *Et conservarentur in suis predictis libertatibus et Franchisiis, etc.* *Charta Henrici Regis Angliæ* tom. 4. *Hist. Harcar.* pag. 1348: *Et super certis libertatibus, Franchisiis, privilegiis, quietanciis, domis, et concessionibus... datis et concessis.* *Charta Caroli VII. Regis Franc.* pro *Academia Cadom.* ann. 1452. tom. 6. *Spicileg. Acher.* pag. 390. *Cum ab antiqua recordationis prædecessoribus nostris Franc. Regibus nonnulla studia generalia magis et speciosius privilegia, Franchisiis et libertatibus communita... creata et erecta fuere.* *Adde Chartam* ann. 1388. apud *Baluzium* tom. 2. *Hist. Arvern.* pag. 781. *Aliam* ann. 1457. tom. 9. *Spicileg. Acher.* pag. 383. etc.*

† *FRANQUERIA, FRANQUESIA*, Eadem notione. *Statuta Arrelat.* MSS. art. 149: *De Franqueria quam dedit Comes Provincie.* Art. 150: *De Franquesia quam dedit Comes.* *Charta Beatrix comit.* ann. 1245. apud *Pittonem*. *Hist. Aquens.* lib. 3. pag. 155: *Damus, concedimus et approbamus... Franquesiam, immunitatem, libertatem ab omnibus quistis, tuitis, etc.* *Ab hac Franquesia excipimus Judæos.* *Has autem Franquesias concedimus militibus et probis hominibus ville inferioris Archiepiscopalis.* *Homagium Isnardi de Ponteves factum Carolo I. Comiti Provincie* ann. 1270. ex *Schedis Præsidis de Mataugues*: *Promisit... et eum tenere et custodire in libertatibus et Franquesiis seu honoribus quibus... consueverunt tenere et haberi temporibus retroactis.* *Charta* ann. 1257. ex *litteris Schedis*: *Et promiserunt quod Milites Arerarum tenebunt in ea Franquesia in qua erunt alii Milites Provincie.* *Alia* ann. 1387. apud *eundem Præsidem*: *Quod dignetur... confirmare libertates, Franquesias, immunitates, et statuta, privilegia, et capitula in quibus... fuerunt.* *Transactio* ann. 1431. *ibid.*: *Est certa pars Montis in qua... dominus... non debet immittere avere extraneum ad pasquerium juxta libertatem et Franquesiam dicti castri.* *Homagium* ann. 1489: *Excellentissimus Rex et Comes... confirmavit... omnia privilegia, litteras, libertates, Franquesias, immunitates, statuta et alia jura.* *Charta* ann.

1501: *Renunciaverunt omnibus litteris, privilegiis, libertatibus et statutis et Franquesiis quibuscumque.* *Antiqua Statuta Avenion.* Rubr. 9: *Secundum antiquam Franquesiam civitatis.*

† *FRANCHISIA*, Libertas, manumissio. *Petrus Austriae testamentolagus Franchisiam et libertatem Elenae sclavae suæ*, in *Instrumento* ann. 1324. *Libertas et Franquesia servitutis*, in *altero Instrumento* ann. 1306.

° *FRANCHISIA*, Præstatio, quæ pro obtinenda *franchisia* seu libertate dabatur. *Charta Thomæ Abb. S. Germ. Prat.* ann. 1255. ex *Chartul. AD. ejusd. monast.* fol. 80. r. col. 1: *Nos abbas et conventus... de receptis a nobis abbate de Franchisiis nostris omnibus, aliis de dictis Franchisiis receptis in emptione nostri monasterii... jam conversis, etc.*

° *FRANCHISIA*, Pactum, conventio, lex municipalis. *Stat. Montis-reg.* pag. 73: *Item statuerunt et ordinarunt, quod nulla persona, quæ contrafecerit, directe vel indirecte, conventionibus, pactis, Franchisiis et capitulis presentis civitatis, audeat vel presumat procurare in curia presentis civitatis.*

° *FRANCHISIA*, Libert. de *Podioruppis* ann. 1380. tom. 5. *Ordinat. reg. Franc.* pag. 311: *Quod si dictus dominus rex... obsidem generalem mandaverit, aut servientes indicerent seu habere vellet pro guerris et Franchisiis prosequendis, etc.* Ubi legendum videtur ut *infra Servitium*.

° *FRANCHISIUS*, Legitimus. *Charta Rob. vicecom. Cabilon.* ex *Chartul. S. Marcell.* Cabilon.: *Ego Robertus vicecomes Cabilonensis civitate reddidi Deo et S. Marcelllo... hominem quemdam, Gurleirium nomine, qui mihi persolvebat debita et recepta propter se salvandum, et hoc tamen Franchisia voce. Sed aliquando rebellis fuit, etc.* Vide *Vox* 4.

° *FRANCHITARE*, Italus *Francheggiare*, Immunitatem reddere, in *Stat. Astæ collat.* 17. cap. 24. pag. 57. v.

° *FRANCHITAS*, Idem quod *Franchisia*. *3. Franc. Tarafa* in *Hist. Episc. Barcinon.*: *Tanta liberalitate hic Rex habitus est, ut homines ecclesiarum et monasteriorum totius dictæ Barcinonensis diocesis... omnino fungerentur Franchitate.* *Stat. Verceel.* lib. 6. pag. 132. r. *De Franchitate loci Casalsqualoni* Item quod locus *Casalsqualoni* sit *franchus*, sicut locus *Tridini*, et quantum ad commune et quantum ad dominos.

° *FRANCHIUS*, Francus, Immunitas a præstationibus et servitiis: quod de terris earumve possessoribus promiscue dicitur. *Libert. Brianc.* ann. 1343. tom. 7. *Ordinat. reg. Franc.* pag. 727. art. 11: *Exceptis rebus, quas forsitan Franchias tenerent.* *Ibid.* art. 12: *Nobilibus tamen et Franchiis, qui venissent ultra dictum numerum ad dictas cavalgas, etc.* *Et* pag. 721. art. 19: *Concessit et declaravit, quod quicumque personæ dictæ baillivæ, moderatæ et futuræ, res suas, quas tamen Franchias habent et habebunt, possint quicumque voluerint in emphyteosim tenere, pro libito voluntatis.*

° *FRANCHUS*, Moneta *Francica*: nostris, *Franchæ*, *franchi* valor, id est, viginti solidi. *Charta* ann. 1467. ex *Tabul. S. Maur.*: *Quod si contigerit evenire penuriam bladi sive carissiam... sufficiat prædicto abbati solvere eidem rectori... quatuor Franchos, pro dictis quatuor quarteris frument.* *Lit. remissæ* ann. 1412. in *Reg. 167. Chartoph. reg. ch. 62*: *Lequel Colin dist à icellui prestre qu'il auroit deux Franches et plus, pour un*

franc ou deux escus. Alie ann. 1113. ibid. ch. 246: *Le suppliant acheta... seize escus d'ors: et environ huit Franchés de monnoye blanche.* Vide in *Franci* 1. et *Moneta*.

° Eiusdem nominis moneta in usu fuit apud Flandros, ut discimus ex Comput. MS. ann. 1265. S. Petri Insul. Item pro arris et copia habenda plurimarum scripturarum et processuum ultime auditionis facta Insulis, in causa pendente in curia Remensi, contra dom. episcopum Tornacensem, vij. Francos, valoris v. lib. vij. Franc. Item pro cambio dictionum Francorum ad francos Francie. v. gr. vj. den.

° Fuit et Francus Papalis, de quo in Lit. remiss. ann. 1409. ex Reg. 163. Charloph. reg. ch. 310. *En laquelle tasse et bouisse avoit seize escus, un Franc du Pape du pris de xij. solz.*

1. **FRANCI**, dicti viri potissimum ex nobilitate, ingenui, ipsique proceres. Decreto Childberti Regis cap. 8: *Ita, ut si Francus fuerit, ad nostram presentiam dirigatur, et si debitor persona fuerit, in loco pendatur.* Capitulare Compendiense ann. 757. cap. 5: *Si Francus homo accipit mulierem, et sperat, quod ingenua sit, etc.* Hincmarus Remensis Opusc. 83. cap. 1: *Et de alia terra, quam Franci homines in eadem villa in suis proprietatibus dederunt Hincmarus Laudunensis tom. 2. pag. 385. Ipso resultante, quod Francus esset, et ut liber se defendere vellet et quiret, etc.* Charta Caroli Calvi, apud Sanjulianum in Tornutio pag. 510. *Neque presumat horum quinquam ab eorum servis, colonis, seu Francis super eorum terram commanentibus exigere.* Tabularium S. Remigii Remensis Anno Incarnationis Domini 861. episcopatus autem Domini Hincmari 17. *veniens Misus Domini Regis Karoli, non ne Gauselmus, Clericus, in villam Condatum, suam super fluvium Matronam 8. Kl. Octob. e. precepto prefati gloriosi Regis, coram testibus multis, Francis videlicet atque colonis, et consignans tradidit ipsam villam Misus Domini Hincmari Adaloldo scilicet, Custodi Ecclesie S. Remigii, et Herigaudo, ipsius Advocato.* Convento Episcop. Lingon. in e. et Landricum Grossum ann. circ. 1078. apud Guerd. post. Irminon. pag. 362: *Set et servos vel Francos, quoscumque tunc temporis calumpniando requisivi, similiter in toto et in perpetuum... verperi.* Littere ann. 1140. tom. 1. Hist. Dalphin. pag. 53. *Mandamus quatenus visis presentibus, cum omnibus hominibus equitibus et peditibus... ad diem quidem festi Nativitatis B. Joannis Bapt. proximam apud S. Marcellinum personaliter interesse velitis et curetis, parati nobiles et Francos vestre castellanie librare, etc.* Charta Balduini Comitis Flandriae ann. 1229. apud Miræum tom. 1. Diplom. Belgic. pag. 232. *Item si burgensis alioquin alicuius in oppido coram Francis hominibus et scabinis invadiaverit, radimonium suum ibidem, iudicio Scabinorum, obtinebit.* Ita Francus homo in Formulis veterib. Bignonii cap. 2. 3. *Homines bene Franci Salici cap. 5. Sic denique passim in Capitulis Caroli M. et Caroli Cal. in Concilio Duziacensi I. pag. 105. etc. Vetus Notitia ex Pancharta Nigra Turon. ann. 920: Quam reclamationem per sex fere annos ducentes, propter cupiditatem Francorum hominum, qui eas quoquo modo possidebant, nunquam ad justitiam perducere potuit.* Charta S. Karlij in Actis Episcoporum. Cenoman. pag. 88: *Ab aliis etiam nobilibus et Fran-*

ciis personis ex rebus eorum ditatus sum. Alia Charta apud Besium pag. 247: *Et nullus nostrorum hæres aut successor, Comes, aut Episcopus, Vicarius aut Centenarius, nec quilibet Francus, et ipsi potestati vicinis, audeat hanc donationem nostram violare, etc.* In Chartis aliquot ann. 799. apud Henschenium in Comment. ad Vitam Ludgeri Episcopi 14. *Ingenius, nobilis, et Francus, idem sonant. Exin viri liberi, ingenui et immunes ab oneribus ac prestationibus servitutis dicti promiscue Franci.* Turpinus in Hist. Caroli M. cap. 31. *His a Rege relatis, populi numeros saluberrime promissionis devotissime offerrebant, et si libentius reddebat, Francus sancti Dionysii ubique vocabatur, quomodo liber ab omni servitute, Rege præcipiente, erat. Hinc mos surrexit, ut terra illa, quæ antea vocabatur Gallia, tunc Francia vocaretur, id est, ab omni servitute aliarum gentium libera.* Papias Libur. *Francus homo.* Anonymus de nominibus Germanorum. *Francus, Francus, liber, liberius, Dräpoc, per synchopam seu synalephen, a "ry, et anek, quasi fryanch: fry Saxonicæ, frel diptongu Suevica est liber, adjectivus, Anke, est adolescens, juvenis, nomen hodie gentile multis familiis, etc.* Capitul. 6. Caroli M. ann. 816. cap. 8. *De servis, qui Francos feminas accipiunt, etc.* Capitul. Caroli C. Pistens. ann. 864. *Notum fieri volumus omnibus Dei et nostris fidelibus quoniam quidam Comes nostri nos consuluerunt de his Francis hominibus qui censum regium de suo capite, sed et de suis rescellis debebant, qui tempore famis, necessitate cogente, seipso ad servitium venderunt.* Charta Roberti Regis ann. 1005. in Probat. Hist. Vergiacensis pag. 32. et apud Perardum pag. 170: *Et cum omnibus consuetudinariis exactionibus, ab eis etiam, qui Francorum nomine censentur, pro debito exigendis.* Alia Ottonis Comitis ann. 1004. in fisdem Probat. pag. 54: *Et consuetudines, quas debent ipsi servi et ancille, et etiam illi, qui Francos se dicunt desuper potestatem manentes, etc.* Charta Henrici Imp. ann. 1089. in Chronico Mindensi pag. 787: *Aut homines ipsius Ecclesie, Francos, liberos, et Ecclesiasticos, titones, maalmans, vel servos, etc.* Occurrunt eadem verba pag. 789. 740. 741. Charta Willelmi North Regis Anglie ann. 1080. in Tabul. Cadomens. Monast. *Item in insula de Gerso unum molendinum duorum Francorum hominum... in Gouberti villa terram duorum Francorum hominum, pro filia sua facta Monacha.* Horum verborum loco in alia ejusdem Willelmi Charta ibid. habetur: *Cum molendino duobusque Liberis hominibus.* Charta Villæ novæ in Dumbis ann. 1426: *Petrus Varmon recognovit se esse justiciabilem D. Ducis Borboni ad causam castri Villæ nove, et promittit se fidelem fore dicto Domino et contribuere in dicto castro, prout faciunt alii homines Franci.* Fridericus I. Imp. in Actis Adriani IV. PP. apud Baron. ann. 1151: *Supervenit Francus, vere nomine et re nobilis, eamque (Romam), quæ adhuc in re reidua fuit, ingenuitate fortiter eripuit.* Chron. Fossæ novæ ann. 1152:

Et nos per Francos tacit amodo vivere Francos.

Le Roman de Garin:

Garin mes peres fu Franc hom et gentis.

Philippus Mouskes:

L'enfant de Champagne avoec,
Et main Franc beccolier illec.

Vide Perardum pag. 147. Probat. Hist. Turenensis pag. 105. Probat. Hist. Saubaud. pag. 55. (Rymer. tom. 7. pag. 190.) etc. Scribit Buletierius in Summa rurali hominem obnoxia ac servilis conditione Francum fieri, si ei permittat dominus feudum acquirere intra domini sui fines.

At vero inter homines Francos alii censum de capite debebant atque talia erant obnoxia, alii ab ea liberi et immunes erant. Primum docet Edictum Pistense cap. 28: *Ut illi Franci qui censum de suo capite vel de suis rebus ad partem regiam debeant, etc.* Alterum aperte innuunt Consuetudines Marchie Dumberum art. 12: *Omnes Francus, cuiuscumque homo Francus sit, punietur in dominio in quo forefecerit secundum jus et rationem, scilicet illi Franci, qui non debent manum mortuam.*

FRANCHUS, Liber, immunis ab oneribus et prestationibus servitutibus. Charta Lud. X. Reg. Franc. ann. 1313. in Bibl. Colbert. Regest. 36: *Quod omnes universi et singuli homines de Leucata et tu sitis Franchi et liberi a dicta servitute.*

FRANCUS SERVIENS. Antiquit. Tricassinæ MSS. fol. 195. v. *Item placet nobis quod tres Franchi Servientes Capituli in suis Ecclesiis Parochialibus Ecclesiasticis percipiant, et libere percipiant Sacramenta.*

FRANCUS TENENS, Idem, qui libere tenens, Franc tenens. Assise Henr. II. Reg. Angl. apud Clarendon: *Si quis obierit Francus tenens, hæreses ipsius maneat in tali satina, qualem pater suus habuit, de qua fuit vivus et mortuus, de feodo suo, etc.* Vide *Libere tenens*, in voce *Tenens*. At

FRANCUS, in Historia Abbatis Condomensis videtur sumi pro tenente obnoxie conditionis, quique in commercio fuerit. Pag. 463: *Oliverius Monachus dedit Francum unum in loco, qui dicitur Biraged. Ibid.: Dederunt Francum unum in loco, qui dicitur Estoubed. Pag. 464: Dederunt S. Petro Ecclesiam, que vocatur Nuz sicca, et Francum unum, et alium Francum in loco, qui dicitur Anetag. Adde pag. 478.*

FRANCUS, opponit videtur villano, in quadam Consultatoria, edita post Observantias Regni Aragon. fol. 48: *Si vir premortuus supervivente uxore, uxor ingenua, i. Infancona, vel uxor Franca, i. civitatis, etc.*

FRANCI HOMINES S. GEORGII memorantur in Memor. E. Cam. Comput. Paris. ad ann. 1391. fol. 272. r. *Item à autres personnes, que l'en nomme Frans homines saint George, desquels la cognoissance en appartient au roy et à ses officiers, et ne paient rien pour ce.*

FRANCUS et QUITUS, Formula a Gall. Franc et quitte. Epitome Constitut. Eccl. Valentis ab ann. 1200. ad ann. 1380. tom. 4. Conc. Hisp. pag. 143: *Pro distributionibus sibi annualim solvendis, super decimis de Alzira; illisque auctoritate propria levandis et exigendis, et in dictas distributiones convertendis, Franckis et Quitis, et abique omni onere expensarum percipiendis.*

FRANCUM FESTUM, Gall. Franche-Feste, in Charta ann. 1424. dicuntur nundinae quod mercatores qui ad eas accedunt immunes sint a consuetis exactionibus.

FRANCUM OLEUM, Purum, legitimum. Statuta Arclat. MSS. art. 108: *Nullus rivenditor olei vendat oleum alicui causa comedendi, nisi Francum. Eadem*

notione Vinum Francum, in Charta ann. 1143. apud Baluz. Hist. Tutel. col. 473. Vinum sanum et Francum, in Constit. MSS. Cluniac.

¶ FRANCI PISCES, II dicuntur quos Dominus loci sibi reservavit. Chartul. Monast. SS. Trinit. Cadomens. fol. 23. verso: *Domina Abbatis debet habere salmone et turgones et aloas et lampreas et porpedas et omnes Francos Piscas. Franchi Pisce dicuntur in Statutis Massil. lib. 1. cap. 50. recentes, boni, Gall. Fraie.*

¶ FRANCA TERRA dicitur ad discrimen illius quæ in villenagio tenetur. Chartul. S. Vandreg. tom. 1. pag. 171: *Nicolaus vero assensu et permissione nostra permutavit dimidiam acram prædictæ Francæ Terræ a Garnerio de Moncello pro dimidia acra suæ villanæ... tali inter eos irrefragabiliter tenenda conventione, quod Nicolaus dimidiam acram terræ villanæ liberaliter tenebit. Ibid. tom. 2. pag. 2081: Quandam compositionem cum Petro humine nostro de Ceus fecimus; pro decima ejusdem terræ de Ceus, quam supradictus Petrus jure hereditario possidebat, duas acras Terræ Francas, sicuti habebamus, dedimus.*

¶ FRANCA VILLA, Quæ certis Franchis seu privilegiis gaudet. Charta ann. 1273. tom. 9. Spicilleg. Acher. pag. 259: *Cum Villa Tynaci ab ipsius fundatione Franca et libera constituta fuerit a Domino Bellijoci qui tunc regnabat, et postea ab ipsius successoribus... libertas dictæ Villæ Tysiaci et franchisia approbata et confirmata fuit. Charta Arnoldi D. de Wesmale apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. pag. 92: Quod homines terræ nostræ nunquam in terra sua Brabantie in Francas Villas vel alias ad morandum recipiantur.*

FRANCUS BANCUS. Vide in Bancus.

¶ FRANCA VASA, Probata. Ordinatio de officiis domus Dalphin. ann. 1340. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 893: *Item præfatus magister Botallierus, sit cum omni solertia diligens bona vina perquirere pro pretio quo poterit meliori, nec obmittat sollicitare frequentius magistrum Hospitii, et thesaurarium ac provisorem, quod opportuno tempore in locis magis convenientibus fiat provisio debita boni vini, quodque vasa ubi vina reponuntur, sint Francha et solida, et ut expedit reparata ad ipsum vinum utiliter conservandum.*

FRANCUS, Moneta Franca, nostris Franc. *Francs Bordallés*, Franci Burdegaleses, in Consuetud. Solensi, tit. 9. art. 8. [Charta Ecclesiæ Brivatensis ann. 1315: *Unus denarius auri vocatus Franc pro xx. sol. computatus.*] Vide Franchus et in Moneta.

¶ 2. FRANCI, Bellicosi, armis et bellica laude commendati; unde nostris Francorum nomen. Sigebertus Gemblac. initio Chronog.: *Valentinianus Francos Attica lingua appellavit, quod Latina lingua interpretatur feroces. Liber de Castro Ambasæ, etc. cap. 4. tom. 10. Spicilleg. Acher. pag. 525: Sicambri hæc audientes casus Alanos omnino deleverunt. Romani Attica lingua tunc eos Francos, id est, feroces appellaverunt; diuque a tributo liberi vixerunt. Chron. MS. Regum Franc. ex Museo D. de Cange: *Et videns eorum audaciam et fortitudinem vocavit eos Francos, id est, feroces. Ernoldi Nigelli Carmen elegiacum pro Ludov. Imper. lib. 1. vers. 341. apud Murator. tom. 2. part. 2. pag. 26:**

Arma ferunt comper, bellis est suata juvenas.
Bajefit hæc juvenis, hoc agit arte senex.
Namque ipsum nomen Francorum horresco recensens.
Francus habet nomen a feritate sua.

Robertus Guaguinus in Epist. ad Franciscum Ferrebot ann. 1468. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1837: *Tradunt enim qui res gestas scribunt, ob eam rem Francos dici, quod sint vel Romano tributo Franci, hoc est, liberi; vel quod verius est, feroces, non ea quidem ferocitate qua furit insolens barbaries, sed animi virtute clarissima, quam amor libertatis ingenius pectoribus ingenerat. Franci dicti etiam Latini in Hist. Orient. Jacobi de Vitriaco lib. 8. apud Marten. tom. 9. Anecd. col. 275: *Christianorum varis sunt gentes, et in varias sectas divise, quorum primi sunt Franci, qui Latini verius appellantur, homines bellicosos, armis exercitati, capite nudi; et isti pure Catholici sunt. Vide Francia.**

¶ Apte omnino Valesius in Notit. Gall. ad hanc vocem, apud Sigebertum aliosve, pro Attica lingua, legendum cerser. *Hattica*, sive *Chattica* lingua, vel saltem ita a ipsis scribendum fuisse. Et quidem qua ratione vox Franci, ut *Feroces* significet, a Græco accersiri possit non video. Francorum mores suæ ætatis sic prosequitur Ant. de Coulencourt in Chron. MS. abbat. Corb. ad ann. 1529. contin. fol. 96. r. ex Tabul. ejusd. monast.: *Qui sunt hodie Francorum mores, non erit mihi alienum describere. Romanorum literarum appetentissimi sunt, ac Latinarum æmuli in eodem studiorum genere. Penes magistratus judicis sunt: regis est eos creare. In bellis cataphractis equite utantur, non amplius sagittariis, ut olim: committantur bellica tormenta exercitum: curribus vehuntur: magis ordine quam agminibus pugnant, majore ferocia quam arte. Colunt regem incredibili affectu. Mos est Franci cito auxilium promptumque, aut aliquid simile polliceri, facto tamen tardos esse, potius semetipsos quam sua offerre. Multa religio in templis: in religione sanctitas: episcoporum majestas: in clero dignitas et veneratio multa: frequens in cerimonia cantus, et ob eam rem musicæ studium his propemodum peculiare. In vestitu et calceatu nostra memoria continus variatum. Item est miles Francus ad subitaneos casus audax et promptus et plerumque felix: in diu meditatis minus fervens, et raro bene fortunatus. Quis hodiernos mores depictos non credat? Sed neque præmittenda sunt quæ de Francis leguntur in Poem. de Cléomades MS.:*

..... Lors s'en sia
El royaume de France droit,
Que on adonc Gaule nommoit,
Pour aprendre sans et honneur,
Et che qu'il afferit à valour.
Fu lonc temps en celui pais:
Car en ches acyens escrips
Treve-on que lonc temps a esté
France la fleur et la purté
D'armes, d'honneur, de gentillesse,
De courtoisie et de noblesse.
Chou est la touche et l'exemplaire
De chou c'on doit laisser et faire.

¶ 3. FRANCI, Sic appellabantur II qui magnos dies seu assisias publicas et generales Parium Franciæ tenebant. Ita D. De Lauriere in notis ad Edictum Philippi VI. ann. 1344. tom. 2. Ordinat. Regum Franc. pag. 214. ubi illud e veteri Parlamenti stylo part. 1. cap. 23. § 1. refert: *Ubi quis appellavit ab hominibus alicujus Paris, qui super se habent homines Judicantes in curia dicta Paris, qui dicuntur Franci.*

1. FRANCLIA, Gallia, a Francis, qui eam invaserunt, et Romani abstulerunt, dicta. Primus autem hac appellatione Galliam donasse dicitur Gregorius M. lib. 4. Epist. 31. ad Mauricum Imp. et lib. 6. Epist. 33. quam prioribus eorum sedibus tribuit præ cæteris Nummus Constantini Imperatoris, quem alibi proferimus, in cujus aversa parte FRANCLIA legitur.

¶ Longe ante Gregorium M. Galliam nomine Franciæ designavit Eumenius in Panegyrico Constantino filio Constantii dicto: *Quid loquar rursus intimas Franciæ nationes non jam ab his locis, quæ olim Romani invaserant, sed a propriis ex origine suis sedibus, atque ad ultimis Barbariæ litoribus avulsas, ut in desertis Galliæ regionibus collocatæ, etiam pacem Romani imperii cultu jurarent, et arma dilectæ? Infra: Affecisti pæna temeritatis Reges ipsos Franciæ, qui per absentiam patris tui pacem violaverant.*

At posterioribus sæculis, et potissimum sub prima et secunda Regum nostrorum stirpe, cum Francorum Imperium et dominatio in exteris regionibus, atque adeo longinquas sese protendisset, Franciæ nomine intellectæ esse omnes, quæ Francis parebant, aut paruerant. Id vero ab eo manavit, quod Reges harum provinciarum a Francis orti, et a Francia digressi, sese indidem Francorum, non autem regionum, quibus imperabant, Reges inscriberent, ut observatum ab Ottone Frising. lib. 6. cap. 17. et Sirmondo ad Capit. Caroli C. tit. 1.

In primis vero Germania hæc appellatione innouit, quod ea provincia dicitur Francis nostris paruerit, ut constat ex Eginhardo a. n. 820. 823. Hermanno Contracto ann. 888. et aliis Rerum Francicarum Scriptoribus: unde etiam nomen Franconia nomen inditum. Lexicon MS. Gr. Reg. Cod. 2062: *Γερμανία, ἡ Φράγκος*. Vetus Scholiastes Juvenal. Stat. 4. de Cættis: *Gentes Germanorum sive Francorum*. Et S. Hieronymus in Vita S. Hilarionis: *Inter Saxonos quippe et Alemannos gens ejus non tam lata quam valida, apud Historicos Germania, nunc vero Francia vocatur.*

Cum igitur tam late sese diffudisset Francorum nomen et virtus bellica, et in exteris ac remotas Europæ regiones sese propagasset eorum Imperium, infactum, ut Græci non modo, sed et Sarraceni, Arabes, et Abyssini Europæanos populos Francorum nomine donarent. Monachus Sangall. lib. 1. de Carolo M. cap. 11: *In illo tempore propter excellentiam Caroli, Galli et Aquitani, Edui et Hispani, Alamanni et Bajuarii, non parum insignitos se gloriabantur, si vel nomine Francorum servorum censerentur.* Georg. Monachus S. Sabæ apud Eulogium lib. 2. Memorial. cap. 10: *Cœpi cogitationibus variis æstuare, ut aut proprium solum reviserem, aut regna Christianorum, id est, Franciam peterem.* Luithprandus in Legat.: *Residentibus nobis ad mensam,..... ex Francis, quo nomine tam Latinos, quam Teutones comprehendit, ludum habuit. Id potissimum observatum a Guiberto in Hist. Hieros. lib. 2. cap. 1. Conrado Usperg. in Henrico IV. Vincentio Belvacensi lib. 30. cap. 87. lib. 31. cap. 146. Abulfeda pag. 4. Josepho Barbaro in Itinerario in Persiam pag. 465. Belono lib. 2. Observ. cap. 8. 85. Damiano a Goes tom. 2. Hist. Hisp. Gabriele Sionita ad Geograph. Nub. Clim. 4. part. 1. Abra-*

hamo Echellensi in Hist. Arabum cap. 5. etc.

FRANCIA ANTIQUA, Franconia, vetus Francorum sedes, quam Francorum Regionem vocat Hieronymus in Chron. ann. 377. Franciam supradictam Constantini M. Nummus. Ita porro appellatur ab eodem Hieronymo in Vita Hilarionis, et a Monacho Sangallensi lib. 1. cap. 25. et lib. 2. cap. 16.

Errat Cangius, si fides Schiltero: neque enim Franconia, inquit, Francia Antiqua usquam appellata est. Cangio praeivit Erasmus ad Epistolam S. Hieron. 51. quae in re et ipse quoque falsus est. Monet iterum Schilterus Franconiam non Germaniam ipsam esse sed partem Franciae Orientalis transrhenanæ, cujus fines indicat Chron. magn. Belg. : *Franconia pars Alemannia intra Rhenum et Danubium in qua Bamberg. Interdum Francia nude dicitur. Eckhardus Jun. de Casib. S. Gall. cap. 1. : Non dum Suevia in Ducatum erat redacta, sed fisco regio peculiariter parebat, sicut hodie et Francia. Procurabant ambas Camerae, quos sic vocabant nuncii : Franciam ad Alpes tum Werinhere. : Heugnum Francorum pro Germanorum, in chart. Wernher. Argentini. Episc. ann. 1004. in Alsac. Diplom. tom. 1. pag. 147. Pro statu regni Francorum et domini mei Henrici dilectione, etc. Ita Reges Francorum, i. e. Germanorum, in chart. ann. 959. ibid. p. 113.]*

FRANCIA GALLICANA, in Chron. Laurisham. pag. 69.

FRANCIA INTERIOR, Gallia ipsa, ad discrimen ulterioris, seu Germanicæ. S. Eulogius Archiep. Toletan. in Epist. ad Willesindum Pampilon. Episc. : Quos vulgi opinio negotiatorum cohortibus interesse nuper ab ulterioris Franciæ gremio ibidem descendentes jactabat. Deinde ubi appropinquans negotiantes quidem reperi, peregrinos autem meos eorum relatione apud Moguntiam nobilissimam Bajariorum civitatem exulasse cognovi. Et verum fuisse hoc negotiatorum nuncium regredientibus..... ab Interiori Francia fratribus nostris didicimus.

FRANCIA LATINA, Gallia ipsa, Wippo- ni in Bello Saxon. pag. 112. Vetus Chronica in apud Lambecium lib. 2. Commentar. de Biblioth. Casarea pag. 394. : *Hic divisio acta inter Theutones Francos, et Latinos Francos.*

FRANCIA MAGNA, Μεγάλη Φραγγία, Germania, apud Constantinum de Adm. Imp. cap. 26. 29.

FRANCIA MEDIA, quæ inter Austriam et Neustriam interjacet, in Vita Aldrici Episcopi Cenoman. num. 57.

FRANCIA NOVA, Neustria, quæ distinguitur ab Austria. Albericus : *Successit ei in regno filius ejus Clodoveus in Neustria, id est, Nova Francia, per annos 17. vivente adhuc Sigeberto in Austria. In veteri Notitia præfixa tom. 1. Hist. Franc. : Senonensium Archiepiscopus, Franciæ Novæ Archiepiscopus nominatur. Vetus Notitia apud Dominicum : Civitas Parisius, civitas Aurelianus, ubi deficit Nova Francia.*

FRANCIA OCCIDENTALIS, Gallia, Francia proprie dicta, [et quidem xar itoxy, etiam ante Sigebertum ann. 844.] Occurrit apud Ottonem Frising. lib. 5. cap. 35. lib. 6. cap. 17. Albert. Aqu. lib. 8. cap. 6. Asserum de Elfridi rebus gest. ann. 884. 886. [Pactum Bonense inter Carolum Simplicem Franciæ, et Henricum Aucupem Germaniæ Reges ann. 821. apud Aubert. Miræum tom. 1. pag. 37. Anno vero regni Domini et gloriosis-

simi Regis Francorum Occidentalium Caroli 29. redintegrante 24..... anno quoque regni Domini et magnificentissimi Regis Francorum Orientalium Henrici 3.]

FRANCIA ORIENTALIS, dicta Germania, ad discrimen Franciæ Occidentalis, seu Galliæ. Annales Francor. Metenses ann. 688 : *Pipinus Orientalium Francorum, quos illi propria lingua Osterlandos vocant, suscepit principatum. Ubi Osterland idem valet ac Austrasia, seu Austria, de qua voce supra egimus. Unde passim legere est, Reges et Imperatores Germanicos sese subinde Francorum Reges aut Imperatores inscripsisse, licet non essent de stirpe Regum Francorum orti. Vide Ditmarum lib. 6. pag. 60. Hartgerum Abbat. in Vita sancti Landoldi n. 12. Vitam B. Mathildis Regine 2. Crantzium in Metrop. lib. 4. cap. 13. etc.*

Qui fuerint Franciæ Orientalis limites discimus ex Gothofredo Viterb. ad ann. 881 : *Arnulphus totam Franciam Orientalem, juxta hodie Teutonicum regnum vocatur, id est, Bavariam, Suetiam, Saxoniam, Thuringiam, Frisiam et Lotharingiam. verit : Occidentalem vero Franciam Orbis tenuit. Wippo in Vita Conradi Imper. pag. 490 : E Saxoniam Boiariam, et Orientalem Franciam pertransiens, ad Alemanniam pervenit.*

FRANCIA ORIENTALIS, Gallia ipsa, respectu Angliæ, apud Asserum de Elfridi rebus gest. ann. 880.

Caron. Medioli. apud Murator. tom. 2. Artiq. Ital. med. ævi col. 1021. : *Sciendum est quod ultra montes fuit duplex Francia. Una dicitur Francia Orientalis, ubi est Magancia caput regni, unde et dicitur Francia Magancia. Et hinc natus est Carolus Magnus cum tota sua posteritate. Alia dicitur Francia Occidentalis, ubi est Parisius, quæ quondam dicta fuit Provincia Gaudiana, et postea dicta est Francigena, a Francis superata. An a Gaudus, nemus, silva, accersenda hæc ultima appellatio? Vide Gualdus.*

FRANCIA ROMANA, Gallia, sic dicta, inquit Albericus ann. 839. non a Roma, sed a lingua Romana, apud Luitprandum lib. 1. cap. 6. Ottonem Frising. lib. 7. cap. 15. et Albertum Aquens. lib. 1. cap. 9. 17. lib. 3. cap. 30. Gallia Romana, apud Contin. Reginonis ann. 939.

FRANCIA, seu Gallia secunda, apud Lambertum Tuitiensem in Vita S. Heriberti Archiep. Colon. n. 22. est Francia nostra.

FRANCIA SEQUANORUM, Senonensis provincia, quæ circa Sequanam fluvium limites suos habet, quæ Francia Senonensis, in veteri Notitia Galliæ appellatur. Acta Conversionis S. Huberti Comitis tom. 1. Hist. Franc. pag. 678 : *Hic, quia prædicens erat ingenii, considerans Ebroinum ad omnem malitiam promptissimum, exereatus omnes actus illius, Franciam Sequanorum deseruit, et in Austriam apud Pipinum Ducem..... se contulit.*

FRANCIA THEUTONICA, Franconia, apud Lambertum Schafnaburg. pag. 242. [Minus recte, ex contextu enim potius Germania ad Rhenum intelligitur, quam Franconia.]

FRANCIA ULTERIOR. Vide Francia Interior.

TERRA FRANCORUM. Arnulf. Conc. Tribur. ann. 855. ap. Pertz. Leg. tom. 1. pag. 559. *Venit in villam regiam, vide licet Triburiam, in Terra Francorum consistentem.*

2. FRANCIA, f. Prædii rustici spe-

cies, sic appellata, quod Francorum et Iberorum esset, idem quod Franchis 1. Charta ann. 1069. in Chartul. Major. monast. pro pago Vindocin. ch. 32 : *Guismandus pater istius Guimandi tenebat de Otrudo quendam fevum in Francia, hoc est curtem de Hilmarseni. Nisi regionem ultra Ligerim comparate ad Majus monasterium designatam putes.*

3. FRANCIA, pro Frangia, Fimbria. Inventar. ann. 1497. tom. 2. Hist. Casin. pag. 599. col. 2 : *Pannus pulpiti broccati albi cum Francia aurata.*

FRANCIGUS AURI vel Argenti. Vide in Moneta regia.

FRANCIGUS PANIS, Piacentis genus. Vide in Panis ?

FRANCIGENÆ, Anglis dicebantur omnes extranei, sive cogniti essent, sive incogniti, nisi Anglos se esse probassent per Englescheriam, inquit Bracton. lib. 8. tr. 2. cap. 15. § 2. 4. Vide Englescheria.

Ita et Italii, quicumque Transmontani, Francigenis appellabantur. Stat. Montis-reg. pag. 317 : *Statutum est quod quilibet persona, quæ extraxerit seu extrahi fecerit extra posse civitatis Montis-regalis aliquos pannos laneos coloris seu telas subtiles de Ultramontanis seu Francigenis, exceptis telis, quæ ducuntur de versus sanctum Johannem de Muriana, etc.*

FRANCIGENÆ Germanis Belgisque posteriorum temporum, id est post Carolingos, non tam Franci, quam Francorum posteri vocabantur, ut notandum prorsus monet Joan. Nic. ab Hontheim tom. 1. Hist. Trevir. ad Gloss. Casar. Heisterbac. pag. 664. col. 2. ubi legitur : *Francigena enim fuit, qui scripsit librum antiquum, et multa barbara nomina in eo posuit secundum Gallicum.*

FRANCIGENÆ, nescio qui capellani nuncupantur in ecclesia Carcassonensi. Stat. synod. ejusd. eccl. ann. 1270. cap. 11. ex Cod. reg. 1618 : *Præcipimus capellanis, et maxime Francigenis, quod habeant ordinarium et brevium iuxta formam ecclesie Carcassonensis.*

FRANCIGENATUS, Gallus, e Francis oriundus. Hist. S. Florentii Salmur. apud Marten. tom. 5. Ampliss. Collect. col. 1100 :

Ut fuit crepus Theobaldus Francigenatus Terra dux et herus post regem nobilis hujus.

FRANCIGENUS, Francicus, Gallicus. Donizo in Præfat. ad lib. 2. de vita Mathild. comit. :

Hæc apricos dicit, scilicet Teutonicam bene linguam. Hæc loquitur Latinam quia Francigenamque loquellam.

Epitaph. Silvest. II. PP. apud Baron. ad ann. 1003 :

Primum Gerbertus meruit Francigena sede Rhenanis populi metropolim patriæ.

FRANCIGINI. Statutum Communis Bononiensis apud Ghirardacum lib. 9. Hist. Bonon. pag. 279 : *Quod lusores azardi et bescazariz, et inciores casi in ipsis scalis, et in platea Communis per decem perlicas, nec etiam cantatores Franciginorum in plateis Communis ad cantandum..... omnino morari non possint, nec debeant, etc. Forte ii, quos Chanteurs de Romans, Franci nostri vocabant.*

FRANCILIS BANNUS, Qualem debet Francus Carol. C. Edict. Jarisiac. ann. 861 : *Quilibet Francus homo convictus quia bonum denarium, id est merum et bene pensantem, post hunc bannum n. nec-*

trum egerit, medietatem Francilis Banni componat.

† **FRANCILOGUS**, Sermo Gallicus. [° Vel qui idiomate Gallico loquitur.] Vita S. Ursuarii tom. 2. Aprilis pag. 562: *Infirmus quae dicitur quilibet Francilogo.*

† **FRANCIOSUS**, Francicus. Vita B. Columbae Reatinæ tom. 5. Mali pag. 961: *Morbo Francioso laborabat.*

† **FRANCIPLEGIA**. Vide in *Plegius*.
1. **FRANCIS**, Mensura frumentaria, eadem quae supra *Francarium*. Charta ann. 1845. in Reg. 72. Chartoph. reg. ch. 386: *Acquisivit in ballivia Caturcensi montanorum Arvernensium octo Francos sili-ginis, quae valent tria sestaria et unam eminam. . . . Item tres Francos sili-ginis cum dimidio, quae valent duos sestarios et tresdecim denarios. Vide Franciscus 1.* Hinc

2. **FRANCIS**, Modus agri, in Charta ann. 1196. Inter Probat. tom. 3. Hist. Occit. col. 169: *Dimisit predictus Bernardus dom. Jordano, . . . scilicet in camino sancti Jacobi Francos omnes, pro quo (f. per quos) homines pergunt de Tolosa apud Auxim.*

† **FRANCISARE**, *Mors Francorum se habere, vel lingua eorum loqui.* Johan. de Janua. Gloss. Lat. Gall. Sangerman.: *Franciscare, Francos, c'est soy avoir en parler, en maniere de François.*

FRANCISCA, **FRANCISCUS**, Papias, Joan. de Janua, et Jacobus de Voragine scribunt, *Franciscas dici signa quaedam instar securium, quae Romae ante Consules ferebantur, quae erant in terrorem, in securitatem, et in honorem.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerm.: *Francisca, Une maniere d'enseigne que l'on souloit porter devant les Consuls ou Consules, comme haches.*] Certe Almoineo lib. 1. cap. 12. *Francisca est spatha seu machæra, vel etiam bipennis, Gallis propria.* Hincmarus in Vita S. Remigii: *Acceptit autem Rex Franciscam ejus, quae vocatur Bipenna, et projecit in terram. Hisdem fere verbis Gesta Reg. Francor. cap. 10: Acceptit autem Rex Franciscam ejus, quod est bipennis, et projecit in terram. Et Flo-dardus lib. 1. Hist. Remens. cap. 18: Sprætiæque ipsius armis ejus Franciscam projecit in terram. Bipennem appellavit paulo ante, ut et Greg. Tur. lib. 2. Hist. cap. 27. qui Franciscam securim propriam fuisse testatur lib. 9. cap. 85.*

3. Eiusmodi securim penes se habuit Borellus, quam *Franciscam* fuisse existimat: eam sic describit in Glossar. Gall.: *Manubrium habet ferreum longitudinis trium circiter pedum, cavum intus, in cuius extremo securicula erat ad nutum mobilis, quae cuspidem retro munta cassides et scuta perfringere ac perforare poterat quam facillime. Erat præterea in manubrii cavo instrumentum quo milites, dum vacarent, annonam suam molere poterant. Verum non una fuit horum armorum species et forma.*

FRANCISCUS, Eadem notione. Papias, ex Isidoro lib. 18. cap. 6: *Franciscas signa sunt, quae Hispani ab usu Francorum Franciscos vocant, quae ante Consules ferebantur, quae Secures dicuntur. Vide Anastasim Childerici cap. 14.*

4. **FRANCISCA** **NOTA**. Ademar. Histor. lib. 2. cap. 8: *Omnes Franciscas cantores dixerunt notam Romanam, quam nunc vocant Notam Franciscam. Vide in Nota 2.*

5. **FRANCISCUS SALIX**, dicitur de salice comata, quae *Planconus*, non *salix*, appellatur, quandiu comam non habet.

Vide *Planconus*. Stat. Placent. lib. 5. fol. 65. r. *Item quicumque destruxerit salices Franciscos et piantonos, et insedumina novella, solvat communi Placentiæ soldos viginti, pro quolibet salice et piantono.*

1. **FRANCISCI**, Franci, Galli, *Φραγκισκοι*, Nicetæ in Isaacio et Alexio num. 2. et Pachymeri lib. 8. cap. 8. Utuntur non semel Scriptores, Leo Ostiensis lib. 1. cap. 64. Hariulfus lib. 1. cap. 15. lib. 3. cap. 10. z. lib. 4. cap. 32. Dudo de Morib. Norman. passim, Nangius in Chr. ann. 1182. [Chron. Parmense ad ann. 1282. apud Murator. tom. 9. col. 802.] etc. *Solidi Francisci. Vide Solidus. Scara Franciscas*, in Annal. Franc. ann. 78. *Francisca lingua*, pro Gallica. Hermoldus Nigellus lib. 1. de Ludovico Pio.

2. *See quis Franciscam mavult reserere loquelam, Nominis ut possit nocere notitiam.*

3. Germanos hac appellatione designatos apud Hermold. Nigell. auctor est Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 1020. In Epitaphio Gregorii V. PP. in *Æde Vaticana*:

Ussis Francos, vulgari, et voce Latine, Institit populos eloquio triplici.

Et in Gestis Consulum Andegav. cap. 6. n. 6. *Francisca componere*, apud Otfri-dum in Epist. ad Liutbertum Archiep. Mogunt. *Franciscus habitus*, apud Almoineo lib. 5. cap. 33. *Syndon Francisca*, in Charta ann. 1197. apud Ughellum tom. 7. pag. 1275. *Vestitus patrius*, id est, *Franciscus*, apud Eginhardum in Vita Caroli M. pag. 102. *Cuspis Franciscus*, miles *Franciscus*, *Franciscus mos*, apud laudatum Hermoldum. Lana Gallica Italica dicitur *Francisco*, teste Poly-doro Virgilio lib. 1. Hist. Anglic. Quippe veteres Etrusci *Franciscos* appellabant, quos alii *Francos*. Ita Joan. Villaneus lib. 2. cap. 18. et alibi non semel.

Hanc vero enuntiationem mutuati videntur populi omnes a Longobardis, aut Sclavis, qui gentilitia et appellativa nomina efferebant plerumque in sac, quod potissimum solenne est etiamnum Dalmatis. A Sclavis Anglo-Saxones hauserunt eum morem, apud quos *Romanisc* est *Romanus*: *Lundenisc*, Londoniensis, etc. In veteri Charta apud Perardum in Burgund. pag. 26. et 27. *Saracenicus*, *Longobardicus*, legitur. Ita *Thraciscus*, apud Capitolinum et Jornandem de Rebus Geticis in Maximino: *Spaniscus*, non semel apud Anastasium: *Hunniscus*, apud Vegetium lib. 4. Art. veterin. cap. 8. et Monachum Sangall. lib. 2. in Præfat. *Frigiscus*, apud eundem Veget. *Teutiscus*, *Maiscus*, apud Mon. Sangall. lib. 1. cap. 11. *Sclaviscus*, in Annal. Franc. Fuld. ann. 871. *Græciscus*, apud Gerbertum Epist. 158. *Daciscus*, in Notitia Imper. etc.

2. **FRANCISCI**, Hæretici quidam quorum mentio fit in Constitut. Friderici Imp. contra Patrenos apud Waddingum ann. 1264. n. 16.

3. **FRANCISCUS**, Mensura frumentaria. Charta ann. 1148. apud Baluz. Hist. Tutel. col. 475: *In unoquoque ipsorum mansorum quatuor denarios, et unum gallum, et unum Franciscum frumentum, et quatuor sextarios de civada. Vide Alia notione in Francisca.* [° Vide supra *Francarium* et *Francis 1.*]

4. **FRANCISCUS** appellatus primum videtur, quicumque Francos frequentabat, dehinc nomen proprium esse coepit. Sic *Francisci* nomen ter repetitur in

Charta xi. sæculi ex Chartul. Major. monast. ch. 61. Occurrit etiam quidam *Franciscus* absolute nominatus in Chartul. Dunensi, scripto ineunte sæculo xii. teste Mabillonio tom. 5. Annal. Bened. pag. 438. Ita et Fratrum Minorum institutor, qui Joannes Bernardo appellabatur, *Francisci* nomine insignis est: sub cuius titulo, anno post ejus mortem trigesimo secundo, consecratum fuisse altare in ecclesia Corboliensi discimus ex Lit. S. Ludov. ann. 1258. in Reg. 30. Chartoph. reg. ch. 406. *In quo (oratorio) etiam duo parva altaria constructa sunt; quorum unum, illud scilicet quod a dextris est, in honore beati Francisci; et aliud a sinistris in honore beati Petri martyris de Ordine Fratrum Prædicatorum, decrevimus construenda.*

FRANCITAS, Surita lib. 1. Indic. Arag. æra 882: *Carolus Calvus Francorum Rex Barcinonensibus, sive Hispani, sive Gothi essent, immunitatem libertatemque largitur, qua Franci uti assueverant, permittitque, ut Gothicis legibus jura inter se foraque constituent. Immunitas ea a Franciscis in Hispania Frankitas dicta. Franco-rum enim nationem Germanicam Germanis reliquis et Frisii communiore immunitatis conditione antulerat. Idem æra 1148: *Ut oppidum coleretur habitareturque, civibus Frankitatis, id est, ingenuitatis ornamenta ab Imperatoris præstantur.**

FRANQUITAS, Idem quod *Franchisia*, *Salvitas*, *Libertas*, *Salvatio*, *Salvamentum*, etc. Locus scilicet, cujus incolæ jure gaudent immunitatis, cujus tamen ratione præstatio dominis fiebat. Historia Abbatie Condomensis pag. 457: *In isto Canobio Sanctimonialis effecta dedit quandam Franquitatem Darinam, etc. Pag. 486. et 488. Franciad idem sonat, ubi forte *Franciad* legendum. Vide Forros Regni Aragon. f. 129. *Libertas*, *Salvitas*, [et *Franciad* suo loco.]*

Nescio, an alia notione hanc vocem usurpent Fori Bigorrenses art. 96: *Francitatem cooperam nemo emat, vel discooperire faciat, ut postea possit emere: quod si fecerit, servitium Comitum, sicut quilibet, persolvat, aut dimittat.*

† **FRANQUITAS**, Immunitas a quolibet servitio et censu. Charta Berengarii Comit. Barcinon. ann. 1025. in Append. ad Marcam Hisp. col. 1038: *Fecimus omnibus suprascriptis et ipsis qui post vos futuri erunt habitatores prædictorum locorum, scilicet qui jurejurando nobis fidelitatem et adiutorium firmaverint et firmaverint, hanc nostræ munificentie retributionem, ut abinceps quidem omnes Franquitates aliaque vestra omnia que hodie franca habetis sive habebitis cum omnipotentis Dei juvamine et nostra confirmatione sine ullius inquietudine teneatis atque possideatis; ita ut nullus nostrorum. . . franca vestra omnia prædicta, sive illa que pertinent ad Franquitates prædictæ villæ. . . pertinet auferre, aut in quocumque divellere sive corrumpere. Pascuata quoque et ligna et aquas et conversiones aquarum, fontes, et exitus atque egressus spatia que ad vocem prædictarum Franquitarum pertinent, libere habeatis, et pro iis ullum servitium censu nobis aut alicui homini minime faciatis. Acta B. Raymundi I.ulli tom. 5. Junii pag. 651: *Ex alio Instrumento liquet, præfatum Infantem Jacobum. . . confirmasse et jurasse omnia privilegia, Franquitates, cavallerias, donationes et concessionem habitatoribus Majoritarum datus.**

° **FRANCIUS**, Francicus. Regnum Fran-

cium, in Charta ann. 1289. ex Chartul. AD. S. Germ. Prat. fol. 108. v. col. 2.

* **FRANCIZARE**, Parler François, in Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684. Vide Francizare.

FRANCLAND, **FRANCLING**. Vide *Franchilanus*.

* **FRANCOFORDIENSIS** vel **FRANCOFURTENSIS** MONETA. Cujus typi exhibentur in quodam Chron. sub ann. 1840. Consule Schlegel. in Dissert. de Numm. ant. Gothan. etc. edit. ann. 1717. 4. pag. 28. et 30.

† **FRANCOLENSIS**, Idem qui *Franchilanus*, seu libere tenens. Liber niger Scaccarii pag. 77. Super dominium ecclesie sunt feoda trium militum et dimidii, cum tenura Francolemium in villa Cornell.

* **FRANCONIA**, Francia Germanica, unde *Franconicus*, etc. Passim.

* **FRANGUM**, Territorium, cujus incolæ jure gaudent immunitatis. Celebrissimum est *Francum Brugense*, pro cuius libertatibus extat Charta Phil. comit. Fland. in Cam. Comput. Insul. *Les lays du Franc*, in Ch. ann. 1323. ex ead. Cam. Franc. pro Stabulo porcariorum, in Lit. remiss. ann. 1390. ex Reg. 140. Chartoph. reg. ch. 19. Pour un pourcel que le suppliant avoit emble par nuit. . . en un Franc à porceaulz. Au plus Franc nude. Ludi genus, quod *Franc du quarreau* vulgo dicitur, in aliis Lit. ann. 1418. ex Reg. 170. ch. 271. Plusieurs compaignons commencerent à jouer au jeu, que on dit au plus Franc.

† **FRANGUM MESUM**, Agri portio que a liberis conditionis hominibus colitur, vel que servilibus obnoxia non est. Charta Officialis Paris. ann. 1242. ex Tabul. Sangerm. Recognoverunt coram nobis se venditissos, duo arpenta terre arabilis sita in uno tenenti que dicebant se habere. . . in censibus dictorum Abbatis e. Conventus, onerata in duobus denariis Paris. annuatim de Franco meo tantummodo, ut dicebant. Vide *Mansus*.

* **FRANGUM MOLITUM**, Gall. *Francmolu*, Immunitas a pensatione pro frumenti molitura. Chartul. Corb. sign. Ezechiel ad ann. 1421. fol. 108. v. Et doit avoir ledit fermier et ara Francmolu à nos mollins de Corbie. Vide *Molla* 2.

FRANGUM PLEGIUM. Vide *Plegius*.

FRANGUM VINUM, seu *Francum vinum*, quasi *Franc vin*. Charta Hugonis Ducis Burgundie ann. 1253. apud Perardum pag. 476. Bannum trullorum, furnorum, vinorum, nemorum, vindemiarum, Francvinis, mercatus, etc. [Vide in *Franci* 1.]

† **FRANGUS**. Vide *Franci* 1.

* **FRANGUS-RESPECTUS**, Habere tenementum in *Francus-respectu*, est tenere seu possidere agrum ab omni censu sive prestatione annua liberum et immunem. Chartular. SS. Trinitatis Cadom. fol. 29. Eduardus tenet 2. virgas et dat inde 7. sol. per annum, et alias 2. virgas in *Francus respectu*. Vide *Respectus*.

* **FRANDEGULUM**, Fundibulum, machina oppugnatoria, qua jactantur lapides. Hist. belli Forojul. apud Murator. tom. 3. Antiq. Ital. med. ævi col. 1206. Finaliter nostri ferventi animo cum balistreris nostris, arcibus, mazzafrustis, Frandegulis, lapidibus ipsis taliter infestantes, quod ab inde recedere sunt coacti. Vide *Fundabulum*.

* **FRANGA**, a Gallico *Frangere*, Fimbria. Inventar. S. Capelle Paris. ann. 1363. ex Bibl. reg. . . Item una stola et unus manipulus, . . . in quibus a longo tempore deficiunt septem *Frangere* et plures perle.

III

Comput. Ms. fabr. S. Petri Insul. ann. 1492. Item pro annulis cupreis, *Frangis rubeis et filo rubro, pro reparando cortinas rubeas, etc.* Vide *Frangia*.

* **FRANGERE**, nude, pro in culturam redigere. Charta ann. 1068. ex Tabul. S. Vict. Massil. : Donamus unum mansum, quem *Frangit* homo, nomine Ansoardus.

FRANGERE. Vide in *Juramentum*.

* **FRANGETA**. [Gallice *petite Frange*. : Pro valore argenti, auri, azurrii. *Frangete*, taffatani et aliis rebus per eum positis in una banderia per eum facta cum armis ss. d. n. papa. (Mandat. Camer. apostol. an. 1458. 60. f. 89.)]

† **FRANGIA**, Vox Italica, Gall. *Frangie*. Fimbria. Occurrit in Translatione S. Antonini, Mail tom. 1. pag. 768. et Inventario Eccl. Anticiensis ann. 1444.

† **FRANGIATUS**. Vide *Frangiatius*.

* **FRANGITUS**. Vide *Frangitius*.

* **FRANQUALICIA**. Vide supra *Francalicia*.

* **FRANQUARE**, Ingenuum, *francum* facere ex servo, manumittere. Ital. *Francare*, Gall. *Affranchir*. Lit. ann. 1360. in Reg. Joan. Juclis Bitur. ex Cam. Comput. Paris. fol. 92. r. : Donamus plenam auctoritatem. . . nobilitandi legitimum, admortizandi. *Franguant* seu servos liberaux faciendi, etc. Vide *Franchire*.

† **FRANQUILLUS**. Vide *Franchesia* 2. 3. 4.

* **FRANQUILLINUS**, Avis species, de qua *Fridericus II. lib. 1. de Venat. cap. 9.*

* **FRANQUINC**, phasianus species. Ital. *Francholinc*, nostris *Francholin*.

* **FRANQUINTUS**, Libertas, jus, privilegium, immunitas. Charta ann. 1147. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 520. : *Insuper confirmo et laudo omnibus hominibus Tolosæ et suburbii manentibus et mansuris, illos bonos mores et Franguintos quos habebant, et quos eis dedi et feci.* Vide in *Franchitas*.

* **FRANQUISITIO**, Immunitas, juris alicujus cessio. Pactum inter prior. eccl. de Fontibus et consul. ejusd. villæ ann. 1310. in Reg. 40. Chartoph. reg. ch. 38. *Præterea fuit actum quod consules. . . acquirere et assignare et asseciare dicto priori. . . teneantur pro liberatione, quittance et Franguitione decimarum. . . quadraginta libras Caturcenses renduales.*

† **FRANQUITAS**. Vide *Franchitas*.

* **FRANQUITUDO**, Eadem notione atque *Franguitus*. Constit. Jacobi II. reg. Aragon. ann. 1301. *Statuimus quod omnia privilegia, Franguitudines, libertates, constitutiones et consuetudines, et etiam usantias quas habent, etc.*

* **FRANSIRE**, *Frangere*, triturare. Stat. dattar. Ripet. cap. 9. fol. 17. v. : *Quod de cetero creditur dicto cujuslibet personæ cum ejus satramento de damno, quod dicit sibi fore datum seu factum per molinarium, qui macinasset sibi aliquod granum suum, vel grana, seu Fransisset farrum vel farinam, etc.*

† **FRANTECHI**, *Bernhardus de Breydenbach* Itiner. Hierosol. pag. 165. *Sunt. . . in Hierosolymis quidam orthodoxe fidei devoti professores, viri religiosi, qui a ceteris nationibus ibidem, ut sunt, Latini, a Sarracenis vero Frantechi (sunt equidem filii et fratres S. Francisci) a nobis autem Fratres Minores. . . appellantur.*

* **FRANUM**, pro *Frenum*, non semel, in Comput. Ms. ann. 1289.

† **FRANZERE**, pro *Frangere*. Vide *Mollegium*.

* **FRANZESCUS**. [Mensura : a *Manso de golz* : III. solidos et IIII. *Franscos* de sigle. (Cart. Conchar. Ruthen. pag. 77. ann. 1025.) Occurrit quoque versio occitana : Et el mas dal Poig 1. *Frans*

ceq de seguel et altre de civada id. p. 878. III. sæc.]

† **FRAPATURA**, f. pro *Fractatura*, *Fractatura*, vel *Fricatura*. Litteræ Caroli V. Fr. Reg. ann. 1367. de Forma vestium : *Item, quod nulla ipsarum (mulierum) audeat portare aliquam Frapaturam in suis caputiis, vechis vel caragiis capuciorum, aut manicis vestium suarum, aut in pannis profundis vestium suarum, vel aliis partibus ipsarum vestium.* Vide *Fracta*. [* Idem quod *Frappa*.]

* **FRAPPA**, vox Italica, Lemnisci, Gall. *Rubans*. Concl. Labbei tom. 12. col. 100. *Hujusmodi familiarium vestes non sint breviores genu, nec diversorum colorum, nec cum scissuris, Frappis vel bradaturis.* *Frappis* apud Marten. tom. 8. Ampl. Collect. col. 244. Unde nostris *Perpe*. Vide in *Frappis Vestes et Fras*. Ab hac forsitan voce, qua superfluum ornamentum significatur, accersendum vocabulum *Frappail*, quo designantur bello inutiles, in Hist. chronol. Caroli VII. pag. 407. *Et seroient chasses dehors tout le demourant du Frappail.*

* **FRAPPERIA**, Gallice *Fraperie* : « Ob hoc dictus episcopus. . . jus. . . quinquagesime, *Fraperie*. . . habuerat. (Cart. N. D. Paris. III. 305. an. 1487.) »

† **FRARAGIUM**, **FRARESCIA**, **FRARISIA**. Vide *Fraternitas* 8.

* **FRARESCIA**, Soror uterina, ut videtur. Reg. Olim parlam. Paris. ad ann. 1302. fol. 105. *Cum Johannes de Lay pro se et Frarescia sua, natis de Basilia de Pruino matre ipsorum, conquestus fuerit, etc.* Alia notione, vide in *Fraternitas* 8.

* **FRARII HOMINES**, in Chartul. monast. Septem font. *Fraris* in malam partem accipitur, in *Bestiar*. MS. :

Nous sommes ses fils, ses poehins,
Qui comme mauvais et Fraris,
Notre seigneur en vis ferimes,
Quant nous par devant lui servimes.

Le Roman de Garin :

Que tu n'es mie de garçon, de Fraris.

Pro Calamitoso usurpatore tom. 2. Fabul. pag. 63 :

La bone fame à vous s'tant,
Qui est moult poure et moult Fraris.

† **FRASCA**, **FRASCHA**, Italica, Follium, ramusculus arboris, vigultorum fasciculus, Gall. *Feuillée*, *fascine*. Chron. Parmense apud Murator. tom. 9. col. 766. *Corrociun Bononiensium captum fuit et irabucatum, et projectum fuit in quodam fossato et coopertum de Fraschia.* Chron. Domin. de Gravina apud eundem tom. 12. col. 674. *Fecerunt etiam Capitani ipsi. . . ligna plurima seu Frascas incidere, et cum eis et ex eis fossatis adhererent et fossatos faciant onerare.* Hinc

FRASCARIUM, Locus arbustis constitutus : est enim *Frasca* Italica follium, vel ramusculus arboris : unde *frascati*, pro fascibus ramorum. Hinc etiam *Frascaggiare*, nostri *Faire Frasques*, pro illudere, metaphora ducta ab his, qui ramusculis aut bacillis albis illudunt. Hispani pariter *Frascas* ramos siccos vocant. Charta ann. 1008. apud Ughellum tom. 2. pag. 137. *Id est, terre arabili vineata cum Frascario super se habente.* Occurrit præterea in alia *Grimoaldi Archiep. Pisani* tom. 8. pag. 404. et alia tom. 4. pag. 1289. in *Chronico Benev. S. Sophie* pag. 665. etc. Vide Oct. Ferrarium in *Originibus Italicis*.

† **FRASCATA**, Idem quod *Frascarium*. *Rolandinus Patav. lib. 6. de Gestis in Marchia Tarvisina* cap. 18. *Stabat sub*

75

Frascata sive *laubia* quadam, quae erat prope ad domum pontis Altinati, ubi quotidie cum multis militibus et burgensibus morabatur.

* 2. **FRASCATA**. [Ital. *Frascato*, *berceau de feuilles*: « Illmus, dux Mediolani parari faciet et ordinari in curia domus habitationis quorundam nobilium in Meda, ubi majestas regis, legatus et dux debebant convenire, unam *Frascatam* satis amplam cum tafamo et solio regali in capite. (Diar. Burchard, ed. Thuanus, II. 327. an. 1197.) »]

FRASCETUS. Rafanus de Caresinis in Chron. MSS. ann. 1379: *Navigantibus nobis absque strepitu et cum ordine magno, imposito etiam Comitis ut sibloti sive Frascati silerent.* [Falscati, apud Murator. tom. 12. col. 450.] Id est, qui fistula canunt, nostris *sifflets*.

* **FRASCHETUM**. Locus arbutis con-situs, diminut. a *Frascarium*. Stat. Ver-cel. lib. 5. pag. 125. v. : *Item quod ne-mini licitum sit pascare in nemore, alti-neto, insula, salexeto, novelieto, Fras-cheto, spinetis, etc.*

* **FRASCHISSA** vel **FRASCHISSUM**, Ansa ferrea, ut videtur, Gall. *Crampon*: His-pan. *Frasqueta* est Ferrea quadra in typographia. Comput. ann. 1373. Inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 325. col. 1: *Pro faciendae cathedrae et banca-lis, et alia quae erant necessaria in dictis scolis, videlicet tam pro fusta, cayronibus, tam etiam pro calce et arena, clavellis et Franchissis et pro aliis ferrementis, et etiam pro aliis causis in dictis scolis nec-cessariis.*

* **FRASCHINGA**, ut *Frasinga*. Vide in hac voce. Notit. ann. 851. ex Chartul. Lemov. in Cod. reg. 9612. T. *Molendina, silvas, Frasingas, pullos, operas, et omnia beneficia ex jam dicta villa exigentia, totum quaevisit jam dictus advocatus Guntramno ad opus matriculario um S. Stephani altaris pertinentium.*

* **FRASCUS**, f. pro *Frascus*, ab Italico *Fiasco* Laguna. Genophora. Inventar. ann. 1361. ex Fabul. D. Venetiae: *Item duos Frascos de estagno.* Vide supra *Frascus*.

* **FRASCHA**. Vide *Frasca*.
* **FRASENUM**, f. Ramusculus, ab Italo *Frasca*, quod idem est. Nota vero ratio investiendi per *ramum*. Vide *Investitura*.] Vetus Instrumentum ann. 1143. apud Georgium Pilonum in Hist. Bellonensi pag. 76. v. : *Eodem die missi D. Decanum praedictae Ecclesiae in tenentiam, per Frasenum unum.*

* **FRASINGIA**. Vide *Frisinga*.
* **FRASITTO**. Pactus Leg. Salicae tit. 32. § 13. *Si quis nasum alteri excusserit, malb. Frasitto, m. pccc. denar. qui faciunt sol. XLV. culpabilis iudicetur.* Ubi Eccar-dus legendum suspicatur *Frasicto*, quod proprie partem faciei prominentiorem notat, a *Fra*, vor, Ante, et *Sichte*, *gesicht*, Facies. Sed cum insolens sit apud veteres haec locutio, pro *Frasitto* legen-dum potius censet *Nasitto*, vel distinc-tius *Nase sicto* vel *sichte*, quo verba *Nasum excusserit* redduntur. *Nasitto* emendandum putat Schilterus et Nas et *Snitt*, *Sneiden*, Nasi abscissio.

* **FRASIUM**. Expensum, ut videtur, Gall. *Frais*, coct. Statuta Reipubl. Genevens. lib. 5. cap. 7. *De deductione faci-enda in restitutione dotum. Quoties-cumque dos venit restituenda, is per quem fieri debet restitutio possit ex summa dotium pro Frasis in se, ut infra, videlicet, etc. Si vero nunquam fuisset secuta transductio seu cohabitatio uxor-ia in domo mariti, vel mariti in domo uxo-*

ris, non possit aliquid retineri pro Frasis.

* **FRASNEA** et **FRASNEIA**, Fraxinetum, Ital. *Frassineto*. Gall. *Fresnaie*. Chartul. S. Joan. Angeriae. fol. 62. r. : *Calu-mniabatur nobis Frasneciam, quam vendi-derat simulque donaverat sancto Joanni.* Infra fol. 69. v. *Frasnea*. Vide infra *Frassinus*.

* **FRASSA**, f. Mesenterium vitulinum, quod Gallice dicimus *Fraise de veau*. Liber Annivers. et censuum Monasterii Sangerman. fol. 77: *Cum una drottura, quae valet anno quolibet unum sectarium ordet, unum exponit et unam Frassam.*

* **FRASSELLUS**, Curru species, ni fallor. Charta Philippi Regis Franc. ann. 1331. pro Monachis Bonae-vallis: *Licet essen: et fuissent pro tempus sufficiens in possessione et saisina... recipiendi in prat-ibus Bonae vallis mareschancie in quadregiis et Frasselis usque ad festum B. Johannis.* Vide in *Frisinga*.

* F. duabus rotis constans: quadrigae enim opponi videtur: nisi sit Fasciculus, Gall. *Botte*, a *Frasca*. Vide in hac voce.

* **FRASSETUM**, in Inquisit. apud Lanc. in Comitatu Cornubiae coram Justuario Aud. ann. 6. Edw. I. significat a *wood*, seu *ground that is woodie* Ita Edw. Co-kus ad Littleton. sect. 1.

* **FRASSINUS**, Fraxinus, species arboris, Gall. *Frêne*. Vide locum in *Jugo*.

* Nostris, *Fraische* et *Fraisse*. Leudae major. Carcass. MSS. *Item pro carqua de astis de Fraische, ij. sol.* Turon. Ubi versio Gallica ann. 1144: *Pour charge de piques, javelines et autres hastes de bois Fraische, etc.* Porro haste ex fraxino confici solent. Porro *Frasnel*, Ramusculus fraxi-neus, in Lit. remiss. ann. 1457. ex Reg. 195. Chartoph. reg. ch. 152: *Lequel Arnoul... avoit une happette en l'une de ses mains, dont il a-oit couppe ledit Frasnol.*

* **FRATEALEA**, ut *Fratalia*, in Regimi-nibus Paduae ad annum 1319.

* **FRATALIA**, Confraternitas ex Ital. *Frataria*, in Chronico Paduano ann. 1339. post Rollandinum, semel ac iterum. [Adde Regimina Paduae apud Murator. tom. 8. col. 385. Et anno praesenti (1233.) qualibet *Fratalia Paduani Communis* fecit suum confalonem singulariter, in qua erat picta armatura Communantiae Paduae et cujuslibet *Fratalia*. Quod saepius ibidem recurrit.]

* **FRATEA**, In malam partem accipi-tur, nimirum pro societate Conjurato-rum. Litterae Wilhelmi Abrincensis Episc. ann. 1227. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 943: *Omnes illos, qui ut praemissum est, conjuratores, colligatores, conspiratores fautores, seu Frateas, inter-positis juramentis, litteris, sive cartis, seu aliis promissionibus composuerunt... ex-communicamus.*

* **FRATELEA**, ut *Fratalia*, Regimina Paduae ad ann. 1321. col. 465. *Et in vi-gilia S. Lucia natus est et filius vocatus Milton, et baptizatus in Ecclesia S. Martini, et Gualdionis Frateleorum tenuerunt illum ad baptismum.* Acta S. Antonii de Padua tom. 2. Junii pag. 763: *Domini Episcopus et omnes Ecclesiastici cum potestate et sua curia, et Fratelea populi, accederent ad Ecclesiam S. Antonii.*

* **FRATELLE** DOMINI, Militares. Acta notar. Senens. ann. 1294. ex Cod. reg. 1725. fol. 82. r. *Item (relinquo) quinque solidos Fratellis dominabus. Fratello*, Ital. Cognobita vel sodalis.

* **FRATELLUM**, a *Frango*, *Stillicidium stercoris, ut sterquilinum, unde Fratere, Sordere, displicere vel tergere* Johan. de Janua. Vide *Fratelli* et *Fratellum*.

* Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: *Fratellum, i. stillicidium stercoris, vel sterquilinum, Dogout de chambres privées.*

* **FRATER**, Nomen consanguinitatis vel propinquitatis sive carnalis sive spiri-tualis. Hinc

FRATRES, invicem se appellabant Christiani, quod unus Dei homines, quod consortes ejusdem fidei et spei coheredes, ut ait Minutius, fraterno inter se more viverent: quod et unum patrem Deum agnoscerent, ut Tertullianus in Apologetico: quod essent cum omnibus, quos sol videt, germanitatis necessitudine copulati, ut Arnobius lib. 4. adversus Gentes: quod denique omnes homines pro fratribus diligerent, ut Lactantius lib. 5. cap. 10. S. Hieronymus adversus Helvidium cap. 8. ait in divinis Scripturis *Frates* dici, natura, gente, cognatione, affectu: quod quidem *Frates* appellari. etc. qui in duo scinditur in spirituale et in commune. In spirituale, quia omnes Christiani *Frates* vocantur, etc. Neque porro licebat Christianis Gentiles fratrum appellatione donare. Vide Nomo-canonem editum a Joan. Bapt. Cotelerio cap. 452.

FRATRES se invicem appellabant Reges. Vide Notas nostras ad Alexiadem et *Fraternitas* 7. Sed et Imperatores, qui una Imperium administrabant, ut est apud Lactantium lib. de Mortibus Persecutor. num. 20.

FRATRES, Rectores Provinciarum et Comites appellabant Imperatores. Senator lib. 6. in Formula Rectoris Provin-ciae: *Additur, quod a Principe Frater vocaris, ut nobilitate pretiosi nominis a vilitate criminum tolleraris.* Hinc Cornu-la: *Frater amantissime*, de quo Brissonius lib. 3. Formul. pag. 353.

* Eodem honoris titulo donati Bar-ones a Ludovico VII. Reg. Franc. in Conventione inter ipsum et Henricum Reg. Angl. apud Duchesn. tom. 4. pag. 431: *Ego Ludovicus Rex Francorum, elegi tres Episcopos, Claremontensem, Nivernensem, Trecentensem: et tres Barones, Comitem Theobaldum et Comitem Robertum et Petrum de Curteney Frates meos.*

FRATRES, Episcopos omnes vulgo compellant Summi Pontifices, ut Episcopi vicissim summos Pontifices: quod obtinuisse etiam post ann. 1400. obser-vat vir doctissimus Joan. Launois in Hist. Regi Navarrrae Collegii Paris. pag. 540. Sed deceptum volunt quidam eru-diti, penes quos est liber MS. ex quo id hauserat, itaque compellari Episco-pum ab Episcopo, non vero summum Pontificem.

* **FRATRES**, nude, Cardinales vocantur in Fragm. Vitae S. Bernardi saec. 4. Bened. part. 2. pag. 562. *Quid Apostolicus mandaverit, quidve Frates velint: quid Rex, quid Principes postulent, quid popu-lus exoptat, multis edisserunt.*

FRATRES, dicti Monachi universim, id nominis a primis Christianis mutuati, uti ad Cinnamum docuimus pag. 433. [Vide Glossar. med. Graecit. col. 22. voce *Αδελφοί*.] Etiam Militares Ordines. Ita

FRATRES DE PALMIS, apud Ordinem Vitalem lib. 13: *Tunc Rotro Comes Moritoniae cum Francis, et Episcopus Caesar-Augustanus, cum Fratribus de Palmis, etc.* De his fratribus vide Marcam in Hist. Beneharn. lib. 5. cap. 21.

FRATRES S. SEPULCHRI, tom. 8. Spici-leg. pag. 368. 381. [in Chron. S. Bertini apud Marten. 3. Anecd. col. 596.] et

FRATERNITAS S. JACOBI, Compostel-lensis, apud Sanntum lib. 3. part. 11. cap. 13. [Fratres S. Jacobi de Spata, in

Chron. S. Bertini apud Martenium... mox laudato] Fratres, ipse fratrum...

FRATRES ADVENIENS, Monachus... advena alterius Monasterii...

FRATRES ALEMANI, Idem qui Hospitalarii... quodam institutos, unde nomen...

FRATRES ANSOLVUM, Idem qui Fratres domus S. Martini Parisiensis...

FRATRES ARMORUM, Qui sub eodem vexillo militabant...

FRATRES BAPTISMALE, Equidius de Roia ann. 1274. Quem venientem detinuit...

FRATRES BARRATI, Vide Barrati Fratres.

FRATER DE BAS vel de Bast, Illeritimus, spurius, Charta ann. 1329...

FRATRES BEATI, Chron. Anonymi Leob. ad ann. 1205. apud Pez. tom. 1...

FRATRES DE BOLETA, Italus, Boleta, Tessera vel Clavus...

FRATER BOURT, Monachus laicus, conversus, qui praediam rusticum colit...

FRATRES BUBULCI, Conversi Ordinis Cisterj, qui boves curabant...

FRATRES DE CARMINO, Ab a losava? a colore vestium sic dicti? an Carmelite...

FRATRES CEMENTES, Gall. Freres scolas... Ita dicitur apud Hospitalarios...

FRATRES DE COMBORDIA, Idem qui ad latas Agros... in Senens. ad S. P...

FRATRES DE S. MARTINO, Idem qui in sacramento... in Senens. ad S. P...

FRATRES CONSCRIPTI, Latini, utque adnotati in aliam Fratrum seu Monachorum...

FRATRES CONSCRIPTI, Latini, utque adnotati in aliam Fratrum seu Monachorum...

FRATRES CONSCRIPTI, Latini, utque adnotati in aliam Fratrum seu Monachorum...

FRATRES CONSCRIPTI, Latini, utque adnotati in aliam Fratrum seu Monachorum...

FRATRES CONSCRIPTI, Latini, utque adnotati in aliam Fratrum seu Monachorum...

FRATRES CONSCRIPTI, Latini, utque adnotati in aliam Fratrum seu Monachorum...

FRATRES CONSCRIPTI, Latini, utque adnotati in aliam Fratrum seu Monachorum...

rohis d. ma dare non habemus. Latis ob hoc manibus itar in Ecclesiam...

FRATRES CONSCRIPTI, Latini, utque adnotati in aliam Fratrum seu Monachorum...

FRATRES CONSCRIPTI, Latini, utque adnotati in aliam Fratrum seu Monachorum...

FRATRES CONSCRIPTI, Latini, utque adnotati in aliam Fratrum seu Monachorum...

FRATRES CONSCRIPTI, Latini, utque adnotati in aliam Fratrum seu Monachorum...

FRATRES CONSCRIPTI, Latini, utque adnotati in aliam Fratrum seu Monachorum...

FRATRES CONSCRIPTI, Latini, utque adnotati in aliam Fratrum seu Monachorum...

FRATRES CONSCRIPTI, Latini, utque adnotati in aliam Fratrum seu Monachorum...

FRATRES CONSCRIPTI, Latini, utque adnotati in aliam Fratrum seu Monachorum...

FRATRES CONSCRIPTI, Latini, utque adnotati in aliam Fratrum seu Monachorum...

Non. Jan.) *Raymundus Frater noster obiit. Ipso die obiit Guillelmi Martini Frater noster et Vicarius Ecclesie de Rians, qui reliquit.* Vide *Fraternitas 5.*
 † **FRATRES DE DOMO COMMUNI.** Vide *Frater de Spiritu Sancto.*

FRATER IN CHRISTO. Idem qui *Frater Spiritus*, de quo mox, qui in fraternitatem et societatem monachicam admissus est. *Ordericus* lib. 6. pag. 627: *Hic societatem Uticensium expetiit, et Frater in Christo factus fraternitatem optime servavit.* Vide *Hic enim Christen.* Alia videtur *Fraternitas in Christo*, apud *Ditmarum* lib. 6. pag. 67: *Post hæc collectio exercitu pagum, qui Morezni dicitur, juxta Magdaburg jacentem, populatur, et Fraternitatem, quam in Christo cum Parthenopolitanis prius conjunxerat hostili asperitate dirupit.* Vide *Frater Spirituales.*

• **FRATRES CONSTELLATI** dicti milites ordinis Teutonici, quod stellam rubram supra crucem deferrent. *Chron. Anonymi Leob.* ad ann. 1215. apud *Pez.* tom. 1. *Script. rer. Austr.* col. 805:

Veniunt et alii Fratres Constellati.

Vide *Stellaris.*

† **FRATRES CONVERSI.** Vide *Conversi.*
 † **FRATRES DE ROSEA CRUCE,** in eunte seculo XVII. in Germania nati medicinam gratis exercebant; cum vero alchimiam animum applicuissent in multa abiectissima; unde *Mechlinia* venit perniciosissima *magorum societas* damnata fuerunt: horum tamen existeret quidam non ignobiles patroni. *Videsis Naudeum* in *Instruct.* de *Fratribus de Rosea Cruce* cap. 4. et *Gerassum* in *Doctr. Curios.* lib. 1. cap. 15.

• **FRATRES CRUCIS.** Vide in *Cruz.*
 • **FRATRES ORDINIS SANCTE CRUCIS PARISIENSIS,** vulgo *Sainte Croix de la Bretonnerie*, in *Lit. Marie regine Franc.* ann. 1294. ex *Lib. rub. Carl. Comput. Paris.* fol. 230. r. col. 2.

† **FRATRES DE ENSE.** Horum fit mentio in *Computo generali reddituum Regis Franc.* ann. 1292. apud *D. Brussel* in *Usu feudorum* tom. 2. pag. 170: *Frater de Ense pro decima xxx. l. et dim.* Vide *Hofman.* voce *Ensiiferi.*

• **FRATRES ERMIENI,** pro Armeni *Barelet.* serm. in festo S. Domin. *Prima (regula) fuit Basilii, sub qua militant monachi Orientales seu Græci et Fratres Ermenii vulgo dicti; quæ regula est satis dubiosa.* Vide *Ermenii.*

FRATRES EXTERIORES, Monachi laici. *Acta Murensis Monast.* pag. 96: *Quia autem hic sunt Fratres, qui vocantur Exteriores, de cella S. Blasii, huc venit, ubi primum talis vita laicorum oriri cepit.* Et pag. 17: *Eo etiam tempore misit huc Exteriores Fratres cum sororibus de qua consuetudine etiam adhuc assunt.* Pag. 39: *Et duos diurnales, quos cum dedisset Otto Comes, constituit ad lumen in dormitorio Exteriorum Fratrum.* *Passio S. Thyemonis Archiepiscopi Juvanensis: Quidam Religiosus ex illis, qui apud Canonicos et Monachos Exteriores Fratres in cappa vocantur, cujus scema ordinis et habitus in etiam Novice regionis omnium primus intulisse narratur.* Nescio an lidem sint, quos *Ecclesia Græcica* *μοναχοὶ*, vel *ἀδελφοὶ ἑσπεριτικοὶ* vocat, ad discrimen *ἑσπεριτικῶν*, de quibus *Novella Alexii Comneni* apud *Balsamonem* ad VII. *Synodum can.* 19. et *Joannes Antiochenus Patriarch.* opusc. de *Charist. caris* num. 14. pag. 188. qui quidem *κοσμικοὶ* fuisse innuit, id est, *saeculares*, scribens in *Monasteriis*, quæ a laicis

tenebantur totidem fere esse *κοσμικοὶ ἀδελφοὶ ἑσπεριτικοὶ* et *ἑσπεριτικοὶ.*

FRATRES EXTERNI, Monachi aliorum *Monasteriorum*, vel *Clerici* aut *Canonici*, quibus orationem et suffragiorum societas concessa est, apud *Uldaricum* lib. 8. *Consuet. Cluniac.* cap. 33.

FRATRES GAUDENTES, appellati in Italia *Frater ordinis Militiæ S. Mariæ Virginis*, quorum *Ordo institutus* primum fuit ab aliquo nobilibus *Bononiensibus* sub ann. 1261. quibusque regulam præscripsit *Urbanus IV.* PP. quam in *Indice* tom. 1. *Hist. Bononiensis* descripsit *Cherubinus Ghirardaccus*, qui plura de his etiam habet lib. 7. ad eundem annum, ubi præterea observat *Frater Gaudentes* appellatos, quod una cum uxoribus et filiis fere in ædibus suis privatim manerent. De his etiam agunt *Ammiratus* lib. 2. *Hist. Florent.* sub ann. 1296. [*Chron. Parmense* ad ann. 1272. apud *Murator.* tom. 9. col. 788.] ut et *Landinus* et *Velutellus* ad hæc *Dantis* in *inferno* cant. 33:

Frati godenti fummo, è Bolognesi, lo Catalano, et costui Lodovigo.

Neque alii sunt, de quibus *Marsilius Patavinus* in *Defensore pacis* part. 2. cap. 8: *Neque adhuc his clausi limitibus, laicos quosdam, quos in Italia Fratres Gaudentes, alibi vero Beginos appellant, etc.* Vide præterea *Nicolaum Uptonum* lib. 1. de *Militari officio* cap. 3.

Ita etiam quidam appellati ex *Minoritis*, qui plis justo licentius vivebant. *Wiguleus Hondius* in *Metropoli Salisburgensi* tom. 2. pag. 348: *Fuere autem hæc Franciscanorum Monasteria olim arctiori regulæ non astricta, Gaudentes vocant, qui etiam jona propria, census et redditus habebant.*

† **FRATRES DE GILDA,** qui aliqua fraternitate et sodalitate inter se conjunguntur: *Gilda* enim idem sonat ac *fraternitas*, *sodalitium*. *Charta Wenceslai Ducis Brabantie* 1378. apud *Mirsum* tom. 2. pag. 1026. et 1027: *Et bonos nostros homines de tribus Fratrum de Gilda et opificum, qui in predicto nostro oppido remanserunt. Et hi predicti receptores annue eligentur et constituentur in hunc modum: scilicet quod communes Fratres de Gilda oppidi qui in dies Gilda coguntur, nec sunt de patriatu Lovanensi, semper eligent predictos receptores ex Fratribus de Gilda cum pluralitate votorum, illorum qui presentes erunt dum alii fuerint electiones.* Vide *Gildum.*

• **FRATRES JESUATORUM,** qui et *Clerici Apostolici*, institutore *S. Joanne Columbino* ann. 1387. *Annal. Placent.* ad ann. 1476. apud *Murator.* tom. 20. *Script. Ital.* col. 953: *Die 27. Februarii ego Albertus de Ripalta, una cum aliis sociis, ... introduximus Fratres Jesuatorum congregationis in S. Bartholomæo.* Et col. 950. *Pauperrimi Jesuatorum Fratres.* *Chron. Guil. Bardini* ad ann. 1425. *inter Probat.* tom. 4. *Hist. Occit.* col. 41: *Deliberatum fuit per viros capitulares, burgensibus non vocatis, quod quidam Fratres, qui venerunt ex Italia et vocabantur Jesuati, sive Clerici Apostolici, viri boni, sancti et docti, reciperentur in Tolosa. Indumenta habebant ex crasso panno laneo albo, cum capucio ejusdem coloris; et desuper pallium tectum ex lana albo et nigra.* De Jesuatis plura videtur inter *acta SS.* tom. 7. *Jul.* pag. 344. col. 2.

† **FRATRES HUMILIATI.** Vide *Humilitati.*

† **FRATRES INDIVISI** dici videntur qui

simul cohabitant, inter quos hæreditas paterna nondum est divisa. *Capitul. Ludov. II.* ann. 867. tit. 4. § 1: *De Fratribus Indivisis... volumus ut si duo fuerint, ambo pergant (in hoste.) Si tres fuerint, unus qui inuitior apparuerit, remaneat; ceteri pergant.*

† **FRATRES JURATI.** Vide *Frater Conjurati.*

† **FRATRES KALENDARII,** Nomen a *Kalendis* sortiti quod modum ordinemque festorum, quæ singulis mensibus celebranda forent, quæ anniversaria recollenda, quæ eleemosynæ distribuendæ, quæ jejunia servanda, cujuslibet mensis die indicarent. Horum mentio occurrit in *Charta fundationis Monasterii Ottenbergensis Ord. Cistern.* apud *Marten.* tom. 1. *Ampliss. Collect.* col. 1219: *Hinc est quod cum Ecclesia in Otbergen collecta ex eleemosynis Fratrum Kalendariorum diversis arctaretur erroribus... Corbeiensis Ecclesia... communicato consilio Fratrum Kalendariorum... illi loco salubriter providere disponebat.* *Consule Paullinum* in *Chron. Monast. Ottenbergensis* initio.

• **FRATRES KALENDARUM,** duncupati *Clerici* et *laici*, qui *Hallis* piam inter se societatem inierant, *Kalendis*que maxime congregabantur. *Charta Gunth. Magdeburg. archiep.* ann. 1408. apud *Ludewig.* t. 11. *Reliq. Mss.* pag. 513: *Insuper predicti Fratres Kalendarum ecclesie beate Virginis, nobis in Christo devoti, pro dictæ Fraternitatis sue approbatione et ratificatione nobis humiliter supplicaverunt, quatenus fraternitatis seu Kalendas per ipsos habitas confirmare et approbare dignaremur.* Alia *Joan. itidem archiep.* ann. 1467. *ibid.* pag. 527: *Sane cum dudum quædam fraternitas nonnullorum clericorum et laicorum, in opido nostro Hallis... sit introducta; ... dictam fraternitatem Kalendarum infrascriptis modo et forma duximus moderandam, indulgentes videlicet, quod... eam per Kalendas et singulariter per quatuor tempora anni... rite agant et observent.*

• **FRATER IN LEGE,** *Gall. F. era* in *lay* vel *en lay*, quem *lex*, non *natura*, fratrem constituit, uxoris frater, et qui sororem uxoris alterius duxit, vulgo *Beaufrere.* *Lit. rem. ss.* ann. 1396. in *Reg. 180.* *Chartoph. reg. ch. 127: Perrot Menchoin et Perrot Boutet pources jeunes hommes, Freres en lay à cause de leurs femmes.* Alia ann. 1389. in *reg. 185.* ch. 171: *Erant le Charpentier Frere en lay ou se-rourge du suppliant, etc.* *Rursus* alia ann. 1454. ex *Reg. 184.* ch. 308: *Icellus Guyot obtemperant aux cris de son compaignon et son Frere en lay, ayant espousé sa seur, etc.* *Hist. chronol. Caroli VII.* *reg. Franc.* pag. 410 *Charles d'Anjou Frere du roy en lay et son cousin après germain, etc.*

• **FRATRES DE MATRIBUS.** Vide supra *Frater Beati.*

FRATRES MATURI, vel ætate provec-tiores, vel morum probitate cæteris præcellentes. *Adalardus* in *Statutis antiquis Monasterii Corbeiensis* lib. 1. col. 8: *Si necesse fuerit, deputetur ei talis Frater Maturus, de cujus conscientia omnes securi sint.* His *Fratribus Maturis* opponuntur *Juniores*, aut minus sapientes vel constantes, cap. seq. *Petrus Cluniac.* lib. 1. de *Miracul.* cap. 8: *Constantiorum quippe lasciviam innato pudore abhorrens, Maturis Clericis sive Monachis ad-hærebat.* Adde ejusdem *Statuta Cluniac.* cap. 69. et *Usus antiquos Cisterciensis Ordinis*, cap. 81. *Vitis Abbatum S. Albani* pag. 87: *Maturi et discreti Fratres.* Apud

Latinos *Matura etas* dicitur inter juvenem, quae adduc acerba est, et senectutem, quae jam *αγαστα*. Contra immaturus, qui juvenititer agit. Dithmarus lib. ult. *Ekkhardus juvenis, ac ideo Immaturus.*

† FRATRES DE MERCEDE, Gall. *Freres de la Mercy*, sic appellati ob eorum misericordiam in redimendis captivis. Conosium Palentinum ann. 1388. tom. 8. Conc. Hispan. pag. 623. *Qui quidem tertia pars redemptioni predictae applicata, per Fratres de Mercede et de Trinitate Ordinum erigatur et levetur.*

◦ FRATRES MILITIE S. JACOBI. Lib. censuum ecc. Rom. *In episcopatu Concen. domus Fratrum militie S. Jacobi annuatim x. malachinos.* Vide supra *Fraternitas S. Jacobi.* [◦ Constit. Petri I. reg. Aragon. ann. 1138. *Templarii sive Fratres sancti Sepulchri.*]

◦ FRATRES MILITIE SALOMONIS, idem qui *Templarii*. Charta ann. 1177. ex Chartul. Campan. fol. 164. r. *Gaufridus de Monchon concessit Deo et beate Marie et domni templi Salomonis in elemosinam, etc. Fratres militie Salomonis elemosinam libere et quiete possidebunt.*

† FRATRES MINORES. Vide *Minores.*

◦ FRATRES DE MONTE ANGELORUM. Lib. censuum ecc. Rom. *In episcopatu Constantiensi, Fratres de Monte Angelorum unam monetam auri.*

◦ FRATRES MONTIS beati Ludovici prope Novesium, in Charta ann. 1316. ex Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 530. v. *Cartusianensis montis Renaudi hodie vulgo appellatur.*

† FRATRES DE MONTE-FRIGIDO. Statuta Ord. Cisterc. ann. 1215. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 1317. *Petitio Fratrum de Monte-Frigido, ut incorporarentur sub magistro Calatrave et custodia Abbatis Morimundensis, admittitur.*

† FRATRES DE MONTE-RUBEO, A loco ubi habitabant denominati, unde Parisios subinde translati in Alborum Mauritorum Monasterium introducti sunt. Hi Ordinis erant S. Guillelmi, de quibus mentio fit in Testamento Theobaldi de Marliaco ann. 1286. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1223.

◦ FRATRES ORDINIS MORRONENSIS, aliter *Celestinorum*, cujus auctor fuit S. Celestinus PP. V. ann. 1244. ante pontificatum cognominatus *de Morrona*, in Charta Phil. Pulc. ann. 1304. ex Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 256. v. col. 2. *Fratres Ordinis Morronis, in alia ejusdem reg. ann. 1309. ibid. fol. 305. v. col. 1. Vide Morronensis Ordo.*

† FRATRES PASTORES, Conversi Ordinis Cisterc. quibus ovium cura demandata erat. Regula Conversorum Ord. Cisterc. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 1650. *Fratres Pastores ovium mane areunt a grangis tempore quo non jejuant accipiunt singuli panem in pera sua, et vadunt in pascua ducentes oves.*

FRATER PATRUELI, Gr. *εταελπος*, qui nostris *Cousin germain*. Constantius Imp. apud Ammianum lib. 15. de Juliano, quem Caesarem designavit. *Julianum hunc Fratrem meum Patrualem, etc.* Uterque enim filii fueri duorum Fratrum Constantini et Constantii Nobilissimi.

◦ FRATRES DE PAUPERE. Vide *Fratricelli.*

◦ FRATRES RELIGIOSI PAUPERIUM, vulgo *Mendians*, in Stat. pro sabbat. Carcass. ann. 1402. tom. 8. Ordinal. reg. Franc. pag. 559. art. 4.

◦ FRATRES PLUMBATORES, qui Cadaver feretro plumbeo includunt. Care-

mon. Rom. Ms. ubi de obitu Papae fol. 29. *Cubicularii autem parant aquam calidam cum herbis odoriferis, et Fratres plumbatores lavent ejus corpus.*

† FRATRES DE PENITENTIA JESU CHRISTI. Vide *Frates de Saccis*, et in *Penitentes.*

† FRATRES PONTIS sub finem secundae stirpis Regum Franc. ad hoc potissimum instituti, ut viatoribus tutelam, hospitium, aliaque necessaria praestarent. Fratres Pontis dicti quod pontes construerent uti facilius et tutius fluvios transire possent viatores. Sic Avinionensem pontem praesidente et architecto S. Benetzo extruxere ut fustius doctur in ejusdem Sancti Historia Aquis edita ann. 1707. in 16. *Horum Hospitaliorum Pontificum, seu Factorum Pontium (sic aliquando vocantur) habitus erat vestis alba cum signo pontis et crucis de panno supra pectus, ut loquitur Charta ann. 1471. pro Hospitali Pontis S. Spiritus, ex Schedis D. Lancalet.*

† FRATRES PREDICATORES. Vide *Predicator.*

FRATRES PYES. Thomas Walsingham. pag. 124. *In quodam cemeterio, quod fuerat quondam Fratrum, quos Freres Pyes veteres appellabant, qui scilicet partim albo, partim nigro habitu utebantur. Cl'poro Picas nostris Agaches, Occitani Agasso dicunt, ita ejusmodi nomenclatura hosce Monachos vocabant. Chronicon Francie vernaculum MS. descriptum in annum 1322. ad ann. 1273. *En cest an assemble li Papes Gregoires au Concile a Lion sur le Roine. La furent abatu plusieurs ordenement par le conseil des Precheurs et des Freres Meneurs, si come li Freres Agaches, et li Freres aus sacs, et tuit li autres qui n'estoient rente: et si fu li privileg aus Bigaunes tolus.**

FRATRES REMANENTES, in Regula Militum Templariorum cap. 21. 23. 25. 28. 35. 36. 42. 46. 65. generatim dicti *Milites* ejusdem Ordinis.

† FRATRES DE SACCIS, qui et *Saccati* et *Saccite*. Vide *Sacci.*

† FRATRES DE SANIS. Chronicon Parmense ad ann. 1307. apud Murator. tom. 9. col. 890. *Fratres qui dicuntur Servi B. Mariae, primo venerunt ad standum in civitate Parme, et habuerunt locum et Ecclesiam Fratrum qui dicebantur Fratres de Sanis in porta S. Christine.*

◦ Legendum suspicor de *Saccis*. Vide *Sacci.*

FRATRES SERVIENTES. Vide supra *Frates Clientes*, et infra in *Serviens*.

FRATRES SPIRITUALES, idem videntur qui *Matur*. Regula S. Fructuosi cap. 4. *Quidquid in veste vel cultu est Monachorum, non peculiariter apud unumquemque habendum; sed sub manu unius Fratris Spiritualis in una cella recondendum est, quique cum necessaria poposcerit, petenti cuiquam congrua statura mutatoria tribuat.* Cap. 8. *denovitiis senibus: Et cum forte ab aliquo Fratre Spiritualis corriguntur, continuo in iracundiam prosiliunt.* Bernardus Mon. in Consuetud. Cluniac. MSS. cap. 1. de electione Abbatis: *Qui (Episcopus) inquisito ab omni conventu, utrum omnibus electio placeret, et maxime a Spiritualibus Fratribus, audiatque concordiam maxime Spiritualium super hoc, etc.* Regula Magistri cap. 56. *Cum Fratres Spirituales sine Laico ambulant, juncti ad se, et cantantes, modice de via flectant genua. Adde cap. 63. Concilium Tolet. XI. cap. 7. *Quotiescumque quilibet ex subditis corrigendus est, aut publica**

debet a Sacerdote disciplina curari: et aliter rectoribus placet, duorum vel trium Fratrum Spiritualium testimonio peculiariter adhibitis et modis criminis agnoscat, et modis penitentiam irrogatur.

FRATRES SPIRITUALES, appellati praeterea Laici, qui *fraternitatem monasticam*, adepti erant. Vide *Fraternitas* 5. Tradit. Paldens. lib. 8. cap. 40. *Copulantes ergo nobis ex qualitate temporis, et ex eo quod idem Cancellarius Spiritualis Frater noster esset.* Charta ann. 1214. in Probat. Hist. Guinensis pag. 270. *Et tam mihi quam uxori meae Spiritualem Fraternitatem in Ecclesia sua tanquam uni ex fratribus concesserunt.* Tabular. S. Albini Andegav. *Girardus Senescallus quando Frater noster devenit, hoc est, quando in societatem nostram devenit, et beneficium nostrae congregationis recepit, etc.* Vide *Ordericum Vital.* lib. 5. pag. 585. *Πνευματικοι*: nude, in Nomocanone edito a Joan. Bapt. Cotelerio cap. 79. [◦ Vide Glossar. med. Graecit. col. 23. et 24.]

FRATERNITATES SPIRITUALES, Graecis potissimum dicti, qui sese invicem in *Frates* adoptabant, seu qui *fraternitatem* sacramento, in Ecclesia coram Sacerdote, sumpta interdum ac divisa Eucharistia, acto firmabant: *ἀδελφοί πνευματικοί*, apud Gregorium in Vita S. Basilii Junioris n. 28. et in laudato Nomocan. cap. 190. 422. qui idem videntur, qui *ἀδελφοποιήτοι* dicuntur cap. 200. 220. et 227. Quae quidem *Fraternitas*, *πνευματική ἀδελφότης*, appellatur apud Constant. in Basilico cap. 10. 58. et Scylitzem pag. 562. 566. quae *ἀδελφοποιήσις* Leoni Grammatico in eodem Basil. pag. 460. *ἀδελφοσύνη*, in laudato Nomocanone cap. 512. dicitur. De ejusdemmodi fratribus spiritualibus copiose egimus in Dissert. 21. ad Joinvillam. Adde *Alamanum* ad Hist. arcanam cap. 6.

FRATRES SPIRITUALES, dicti quidam *Frates* minores, seu *Beguni*, haereseos damnati. Vide lib. 1. Miscell. Baluzii pag. 276. et infra *Fratricelli*.

FRATRES DE SPIRITU SANCTO, qui *alicubi de Columba* vocantur, eo quod ante pectus portant columbam albam in veste, de Regula S. Augustini, qui per civitatem elemosynam colligentes, necnon in messibus et vindemiis granum et vinum, et multa alia sibi legata recipientes, praeter elemosynas, quas in Nativitate Domini et Pascha maximas faciunt, toto anno quotidie visitant, et elemosynis consolantur omnes pauperes, carceratos, pupillos et viduas, et cunctos erubescens me dicare, circumneunt continuis civitatem, certis et publicis pauperibus multa tribuunt ad portam. Hoc idem faciunt *Frates* humilitati Tertii Ordinis, qui dicuntur de *Domo communi*. Cibi autem, quos per civitatem dispergunt quotidie et amplius in festis principalibus *Frates* de Spiritu S. qui nihil praeter quotidianas elemosynas possident, sunt ii, scilicet panis, vinum, farina, pulmenta leguminum et consimilium, carnes recentes et salis, coctae vel crudae et alia talia, quae omnia praeter illa, quae dant ad portam suam, divisa civitate inter se, quotidie disperunt personis illis, quas dixi; portant panes in saccis, vinum in manibus ligneis vasis, reliqua vero in vasis aereis coperculo aereo clausis. Similiter *Frates* de Domo communi ultra multas consimiles, quae de collectis et legatis faciunt elemosynas, dant in Cena Domini multis pauperibus verecundis. Sic Anonymus Ticinensis de Laudibus Papae, apud Murator. tom. 11. col. 30.

FRATER AD SUCCURRENDUM. Vide *Monachus ad Succurrendum in Monachi*.

FRATERCULI, Monachi, Italis *Fraterculi*. Vita S. Ricardi Abbat. n. 2: *Ordinatioque Fraterculis... quos congregaverat, etc. Monachuli dicuntur n. 5.*

* FRATERE, [Sordere, displicere, tergere (DIEF).]

FRATERIA, Fraternitas, *confratria*, congregatio, Italis *Frataria*. In Charta Ricardi Comitis Ayelli ann. 1193. apud Ughellum in Archiep. Salernit. Vide *Frateria*.

* Nostris *Fratrie* et *Frarie*, qua voce etiam *Fœdus* significarunt. Lit. ann. 1317. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1351: *Nous Amalri et Jehan desusdis les Fraries et alliances, en tant comme est de nous et comme à nous en touche, ne approuons ne ratifions, ains les delaissons en tout.* Lit. remiss. ann. 1377. in Reg. III. Chartoph. reg. ch. 384: *Gilot Berengier de la Frarie des drappiers... dist à Lochon de la Frarie des drappeurs, etc. Frarie*, eodem sensu, in Testam. ann. 1401. tom. 2. Probat. Hist. Brit. col. 719.

* FRATERNACIO, Fraternitas, sodalium. Charta Willelmi Abb. S. Albani ann. 1476. apud Medox Formul. Anglic. pag. 336: *Recipimus in collegium sive consocium nostræ spiritualis Fraternacionis.*

* FRATERNALIS, Fraternalis, Ital. *Fraternale*. Gall. *Fraternel*. Charta ann. 1173. ex Schedis Pr. de Macaugues: *Amabili concordia Fraternali, etc. Fratern*, eadem acceptione, in Lit. remiss. ann. 1463. ex Reg. 139. Chartoph. reg. ch. 341: *Le suppliant, esmeu de couraige Fratern, incontinent failit en la rue... pour oider seconder son beaufreere.*

* FRATERNALIS MODIUS, Mensura frumentorum, que præstare tenebantur censiti ad præbendas fratrum canonico-rum, in ecclesia Naumburgensi et aliis. Tabul. Eccl. Naumb. *Quatuor modis siliginis Fraternalis mensuræ faciunt sex modios Naumburgenses.* Chart. Henric. Episc. Naumb. ann. 1327: *De octo mensuris, de quolibet duo Modii Fraternalis et due parva mensuræ et unus pullus.* Vide *Haltas*. Glossar. German. voce *Brudermas*, col. 130.

1. FRATERNITAS, ipsa Ecclesia dicta, vel certe ipsi fideles, apud Tertullianum, Cyrilianum, Ambrosium, Hieronymum, S. Maximum Taurin. homil. 1. de avaritia, etc. in Actis Martyrii SS. Numidar. 30. April. n. 6. 10. in Libello Precum Marcellini et Faustini pag. 66. 87. etc. *Fraternitatis reus*, qui in Ecclesiam peccat, vel in Fratres, fideles, Concilium Lugdun. I. can. 6: *Quisquis excesserit, aut implere... neglexerit, quasi divinorum mandatorum transgressor, reum se Concilio Fraternitatis futuram esse cognoscat.* Crebro in Conciliis Gallicanis, et in Tolet. II. can. 2. in Lege Aleman. tit. 40. etc.

2. FRATERNITAS, Fratrum, seu Monachorum coetus. Liberatus Diae. cap. 11. *Quibus euntibus ad se, tale Eutyche reddidit responsum, hoc apud se esse decretum, ut nunquam egredieretur a sua Fraternitate, sed tanquam in sepulchro degeret in Monasterio.* Fraternitas monacha, apud Paulinum Episc. 3. extr. *Adversus*. in Vita S. Nili Junioris pag. 126. apud Theodericum Studitam in Vita S. Phileonis nam. 31. 37. Theosterictum in Vita S. Kicete n. 10. 12. B. 47. etc. Vide Notas nostras ad Cinnamon pag. 431.

3. FRATERNITAS, Societas inita inter Monachos variorum Monasteriorum, qua sua sibi invicem bona ita communicabant, ut tanquam fratres alterius Monasterii haberentur, in illud recipere, epularentur in refectorio, precationum, seu uti vocabant, *beneficiorum* omnium essent participes, pro his, cum e vita migrassent preces funderentur, perinde ac pro Monachis indigenis, etc. Non tantum monachorum sed etiam ecclesiarum cathedralium et conventualium inter se et cum monasteriis hæc societates fuerunt. Vide formulas apud Wirtwein, in Subsidi. Diplom. tom. 6. pag. 13. et tom. 10. pag. 91. Charta fraternitatis, apud Goldastum tom. 2. Rerum Alemann. pag. 181: *Solemnique Fraternitate a toto Capitulo recepta, et e contra Maguntino conventu per fratres nostros transmissa literis hanc confirmationem inscripsi, etc.* Alias ejusmodi fraternitatum et societatum monasticarum Chartas, et exempla proferunt. Historia Abbatie Condomensis pag. 488. 490. 500. Roverius in Reomao pag. 186. 260. 265. 301. Marlotus lib. 3. Hist. Remensis cap. 14. 21. et pag. 648. etc. De eis etiam agunt Hæftenus lib. 8. Dissq. Monast. tract. 1. disq. 4. idem Roverius ad Hist. Monast. Reomansensis cap. 111. præterea vir doctissimus Jo. Mabillonius in Prefat. ad tom. 1. Sæculi 3. Benedictini § 100. et tom. 3. Analect. pag. 485. et seqq.]

Chartam duntaxat singularem, ac antiquam, ad ejusmodi societatum formulam percipiendam hæc describam ex Tabulario Flaviniacensi: *Anno Verbi incarnati 894, eodemque Sacrosanctissimi Otonis regnantis primo et septimo operante officio caritatis, unita est obituus Fraternitas quædam bonis omnibus, ut creditur, accepta societas inter religiosos viros, Domnum scilicet Gregorium Beatissimi Martini Augustidunensis Canonici Abbatem, itemque Principis Apostolorum Petri Gervasii Flaviniacensis Monasterii Prælatum, eæ utraque parte inibi Deo famulantibus assensum præbentibus, quam insolubiliter perpetuo conservandam, inque dies singulos firmitatis augmenta capturam, literarum quoque monumentis tradere, utriusque pactis constanti provisione decretum, ut res salubriter perpetrata, ad postfuturas successiones non relatu solent, verum et scripto transmissa decurrat. Pacti inter eos fœderis hæc ratio est, ut qui liquid instantæ, laboris, studii que salutaris pars quaque pro suis viventibus vel defunctis insunt, id quoque pari devotione pro Fratribus hæc sibi devotione devotus exerceat, absque immutatione, retractatione, interpolatione. Quid sane illud quantum sit, quod dubietate constet, novit nos fratres Canonici abni Principis Apostolorum in decessu ejusque Fratrum nostrorum in corpore per 30. dies, vespertinas, nocturnas, et matutinas agendas generaliter celebrare, ita ut tertio, septimo, et tricesimo die eæ more id fiat sollempnis. Missam quoque pro defunctis per dies præfatos cum oblationibus quotidie canimus. Inter hæc etiam animæ pro salute illius duo canuntur ab omnibus Psalteria. Cæterum in his prædictis diebus omni peracto officio Psalterium pro eo canimus 120. versu genui. Hoc igitur per recedibus. Primo anni recursu vigiliam et Missam celebramus: eæinde reliquis anniverariis. Psalmos 12. canimus. In Kalendis omnium mensium pro universis defunctis nostræ Congregationis vigiliam et Missam cum*

oblatione votorum explemus. Hæc usu robustissimo retinentes, ut pro nostris, ita pro vestris quoque in Reliquum annuente Deo exerceat curabimus: hujus vicem officii a vestra caritate instantius reposcimus. Utque hæc honesta a Deo, ut creditur, inspirata Fraternitas non præsentibus solum, sed et posteris uberior innotescat, oramus, ut in die festivitatis sacratissimi Martini Confessoris Christi hujus scripti continentia in sacri conventus vestri præsentia per annos singulos recitetur. Demum alimicam dilectionem vestram petimus, ut si quislibet nostrorum vitio suo lapsus abjectus fuerit, a vobis recipiatur, nec aliorum eat, quousque satisfactione acta, spreto vitio, aut recipiatur, aut certe iudicio vestro, quid agendum sit, decernatur. Hoc etiam de vestris exposuimus. Et ut hæc acta permanent, manibus propriis subterfirmavimus. Giffredus Mon. scriptis. Hildegarus Gilbertus, Gauzarius, Beringarius.

Prælatate Chartæ alteram hæc subjicere libet ex Martyrologio Corbetensi: *Hæc est societas Ecclesiarum Corbetensis et Atrebatensis, constituta per Dominos Abbates Rotherum Corbetensem et Walterum petente utroque Capitulo. Scilicet communio utriusque Capituli et detentio, et in necessariis procuratio cujuslibet Fratris ab Ecclesia sua quolibet modo exturbati usque ad reconciliationem sui Capituli, nisi forte, quod absit, irrecuperabiliter ab Abbate suo et Capitulo ei ablato habitu ejectus sit. Obeuntes autem Fratres, allato brevi, sicut Fratres ejusdem Ecclesie extra claustrum defuncti sollempne habeant officium, et Septenarium, et Trivenarium, et annotationem in Regula, super hoc addita uniuscujusque Sacerdotis Missa una, et aliorum Fratrum ordinata psalmodia. Pro Abbatibus vero obeuntibus fiet Tricenarius cum singulari debito trium Missarum et ordinata psalmodiæ, et præbenda per annum, et Anniversarius eorum cum pulsatione campanarum. Actum ann. 1137. Indict. 15.*

4. FRATERNITAS, Præstationes, que fiebant Monasteriis ab his, qui eorum fraternitatem susceperant, *Fraternitates* dicuntur in Concilio Lateranensi. IV. cap. 57. Anastasius IV. PP. Epist. 12. ad Fratres S. Joannis Hierosolymit.: *Decernimus ergo, ut receptores vestrarum Fraternitatum sive collectarum, salvo jure dominorum suorum in B. Petri et nostra protectione consistent, etc.*

5. FRATERNITAS, de Laicis dicitur, qui in participationem orationum, suffragiorum et beneficiorum Monachorum, ab his admittebantur: qui in *Fratres*, vel in *Fratres et Monachos recipi* dicuntur apud Ekehardum Jun. de Casib. S. Galli cap. 1. pag. 37. Will. Thorn. pag. 1896. in Probat. Hist. Guinens. pag. 278. in Monastico Anglic. tom. 1. pag. 53. 331. etc. Hinc *Monachus* nomine donatur ejusmodi fraternitas in Statutis antiqui Cartusiensis I. part. cap. 49. § 15: *Statutum est, ut extraneis non detur Monachus, nisi de licentia Capituli.* § 19. *Fraternitas* dicitur. Adde Statuta ejusd. Ord. ann. 1368. part. 1. cap. 4. § 28. 29. 30. 35. et Statuta ann. 1368. cap. 4. § 28. *Fratres Ecclesie in orationibus et elemosinis Monachorum, in eodem Monastico Angl. pag. 75. et pag. 308. Et in Capitulum introiens sui Frater et particeps beneficiorum totius Ecclesie.* Pag. 65: *Et ipsi me susceperunt in Fraternitatem suam et participationem omnium beneficiorum universarum domorum suorum.* Adde pag. 657. Vita S. Henrici Imp. cap. 25. *Et Fraternitatem Monachorum susci-*

piens cum maxima humilitate et contritione cordis, orationibus eorum se commendavit. Tabular. S. Albini Andegav. : Gyrdus Senescallus quando Frater noster devenit, hoc est, quando in Societatem Congregationis recepit, etc. Charta ann. 1123. apud Puricellum in Basilica Ambrosiana pag. 569. Excepto, quod determinate et sine fraude et malo ingenio fuerit oblatus ad partem Monasterii, vel ad partem Canonice, vel per conversionem, vel per orationem, id est, suscipiendo aliquem in suis orationibus, aut per testamentum. Fratritatem Ecclesie recipere ibidem pag. 22. 30. 246. 249. 376. apud Doubletum in Historia Sandionys. pag. 86. etc. Vide Ditmarum lib. 6. pag. 81. Ordericus Vital. lib. 5. pag. 585. Tunc Hugo Fratritatem Monachorum, quam olim in infantia acceperat, renovavit. Infra: Cuncti nemp Milites de Mantua in vita et morte Societatem eorum obtinere petierunt, et fratres eorum, ut monachi prece demonum cuncto fortius resistere valeant, fideliter affecti sunt. [Charta 12. circiter sac. 8. Tabular. o S. Petri de Cellafroini in pago Engolism. : Willelmus Amanius Miles receptus est in Fratrem et participem omnium bonorum Ecclesie de Cella-froini tam spiritualium quam corporalium. Vide supra Fratres conscripti.] Ejusmodi vero Fratritas in Capitulo per librum a Monachis concedebatur. Statuta Ordinis de Sempringham: Quod si Episcopus vel Abbas Canonice regularium, seu Monachorum, vel Rex intraverit Capitulum, assurgentes et omnes inclinent, cum ante eos transierit. Quod si Societatem quaesierit, assurgentes omnibus dicatur Psalmus. Ecce quam bonum, etc. Et sic concedatur ei Fratritas, manibus libro appositis, etc. Statuta Ord. Premonstrat. dist. 1. cap. 5. Et si Fratritatem quaesierit, assurgentes omnibus concedatur ei per librum. Idem Ordericus Vitalis lib. 12. pag. 840. In Capitulum venit Societatem eorum humiliter requisivit et recepit. Steph. Torn. Epist. 233. Quibus in generali Capitulo concessimus Fratritatem plenariam Monasterii nostri, quia aliud non possimus, constituentes vos parte per orationem beneficiorum Ecclesie nostre, tam in vita quam in morte, etc. Fratres eorum illustrat. Bernardus Mon. in Consuet. Cluniae MSS. cap. 27. et ex eo Fulbertus lib. 3. cap. 43. Sicut plerique fideles Christi, tam pauperes quam divites, qui cum adducti in Capitulum nostrum venerint, petunt, ut ipsi quoque mereantur habere Fratritatem nostram; annuuntur, et cum libro eis datur, ut partem et communionem habeant de omnibus bonis, quae ullo modo fiunt, vel in orationibus, vel in elemosinis, non solum apud nos, sed etiam in cunctis locis, quae nostri juris esse videntur. Pro his omnibus quomodo sicut in hac temporali vita specialiter cantat et per singulas horas Psalm. 98. et ea Collecta: Præterinde, Domine, famulis, etc. Quoties ad majorem vel ad matutinam Missam dicitur, pro eis orantibus. Postquam autem obierint, Defunctorum ea Collecta: Omnipotens sempiternus Deus, cui, quando non est in ordine Collectarum prima, illa proprie deputata est, et similiter illa Matutin. Laudes pro Defunctis, quae post quamlibet diem 12. lectionum solennem in sequenti nocte absque officio cantantur. Præterea quatuor vices in anno, id est, post primam Dominicam Quadragesimae, post Natale SS. Apostolorum Petri et Pauli, post festivitatem O. SS. in quibus

specialem commemorationem facimus cum officio, cum Missa, cum septenario, et tricenario, et prebenda eodem modo, quo solet agi pro quolibet absente, qui obierit in aliqua cellarum nostrarum. Quod cum satis manifeste relatum sit in superioribus, (cap. 30. 31.) non est opus secundo referre. Et hoc est quod super additur, quod 12. pauperes reficiuntur: hoc minus agitur, quod non a singulis Sacerdotibus Missa cantatur. Vide Familiaris, Communio et Confraternitas 2. His addere placet formulam admissionis in ejusmodi societates ex Chartul. Campan. Bibl. Thuan. fol. 27. Illustrat. Comitisse Campanie carissimae Domine nostrae frater A. Prior Cluniacensis et ejusdem loci Conventus eternam in Domino salutem. Cum erga Cluniacensem Ecclesiam dilectionis plurimum innotuit vobis pietatem evidentem habere innotuerimus, vobis vices, quas possumus in hoc referre volumus et tenemus. Inde est, quod in recompensationem devotionis vestre vis in Sororem Cluniacensem Ordinis recepimus, facientes participem et consortem omnium beneficiorum, quae de cetero fiunt in Ecclesia Cluniacensi, et in omnibus membris ejus, sive pro viciis, sive pro defunctis agantur. Concedimus etiam vobis, quod cum de transitu vestro Cluniacensi Ecclesie per praesentes litteras innotuerit, pro vobis in Ecclesia Cluniacensi solemne officium cum Missis et aliis beneficiis fiet, sicut si in aliquo Monasterio nostro cum sororibus nostris contingeret obire. Tricenarium etiam fiet in Conventu nostro pro vobis, et nomen vestrum scribetur in brevis, quae per domos congregationis nostrae ex consuetudine transmittuntur, ut ubique in locis nostris pro vobis fiat officium, et consueta beneficia persolvantur. Insuper scribetur in Catalogo defunctorum nomen vestrum in Regula in die anniversarii vestri singulis annis perpetuo recitandum, ut pro vobis fiat officium, et anima vestra absolutio et debita beneficia consequatur. Rogamus autem dilectionem vestram et monemus in Domino, ut interim, dum in hac luce fueritis, in qua per donum gratiae Dei longo tempore vos esse cupimus et oramus, Ecclesiam Cluniacensem et omnia loca ad eam pertinentia, et fratres totius Congregationis, sicut Soror Cluniacensis Ordinis affectuose diligere, et eorum negotia, cum vobis occurrerint, curetis secundum Deum liberaliter promovere. Actum anno Dom. 1265. mense Maio. Videlicet fratritatum formulam apud Ughellum tom. 9. pag. 49. His addo, quod habet Tabularium Monasterii S. Andreae Viennensis: Ego Albertus Miles, filius Wilbodi, et uxor mea nomine A., et filius meus Petrus, accepimus Societatem corporis et anime in Monasterio sancti Andreae intra munita Viennae urbis posito, sub presentia Abbatis Uberti, et ut partem habere possimus in sacris et in omnibus beneficiis, quae fiunt in Monasterio, et in omnibus membris ejus, et ut inter socios sanctae Congregationis numerari possimus, donamus praedicto Monasterio et habitatoribus ejus unam vineam nostrae hereditariae, sitam in pago Gratia nopolitana, etc. Tabularium Prioratus de Domina in Delphinatu fol. 45. Et ipsi Monachi dederunt ei societatem Monasterii, ut si ipse Presbyter voluerit venire ad habitum S. Benedicti, pro hac re et pro aliis beneficiis recipiant eum. [Ejusmodi fratritatis tanta erat praerogativa, ut et mulieribus claustrum vel septa monasterii ingrediendi et intra illa manendi jus esset: quod colligi-

tur ex Charta ann. 1218. in Chartul. Buxer. ch. 20: Si autem ipso (monachos Buxeris) transire voluerit (Gertrudis), in tali habitu, quali donum ipsorum intraverit, ipsi et cuidam servienti suae necessaria ministrabunt. Vide Fratres Conscripti in Frater.]

Notatu dignissima videtur Charta Johanne abbatisse S. Antonii prope Parisios, qua participationem omnium bonorum spiritualium ejusdem monasterii concedit illis omnibus, qui qualemcumque elemosynam largientes, interfuerint dedicationi capellae de Ignaco diocesis Suesionis, ex Chartul. Campan. fol. 35. col. 2. Universis Christi fidelibus ad quos praesentes litterae pervenerint, soror Johanna abbatisse totiusque conventus S. Antonii parisiensis Cisterciensis ordinis, eternam in domino salutem. Noveritis nos ad preces illustrissimi viri Theobaldi regis Navarrae concessisse omnibus illis, qui ob reverentiam B. Mariae et B. confessoris Nicolai ad capellam de Ignaco de Jars in episcopatu Suesionensis diocesis (die) dedicationis et per octavas, accesserint causa devotionis elemosynam largiri, participationem omnium bonorum, quae fuerint et de cetero fiunt in domo nostra et etiam specialitatem illam, quam erga familiares ordinis nostri universus ordo habere dinoscitur, duoque psalteria ex parte conventus nostri promittimus eisdem nos reddenda. In cujus concessionis testimonium praesentibus litteris sigillum nostrum duximus apponendum. Datum anno Domini 1260. mense Maio. Eiusdem tenoris sunt Litterae Nicolai prioris Prulliaci ibid. fol. 416. v. Universis praesentes litteras inspecturis, Frater Nicolaus dicitur prior Prulliaci Cisterciensis ordinis salutem in vero salutari. Ad universitatis vestrae noticiam volumus pervenire, quod nos ad petitionem illustrissimi domini regis Navarrae concedimus omnibus qui fidei ac devotionis gratia vel affectu hac instanti dedicatione basilicae suae de Ignaco de Jars ipsam basilicam visitaverint, plenariam participationem omnium bonorum, quae in nostra ecclesia et in membris ejus cotidie fiunt et de cetero, Domino dante fiunt. Concedimus etiam ipsis fidelibus ad impetrandam suorum veniam delictorum I. missas de Spiritu Sancto et XI. psalteria, nec non et cotidianarum orationum suffragium salutare, cum elemosinis disciplinis, et aliis quibuslibet spiritualibus beneficiis in vita ipsorum pariter et in morte. Datum anno Domini 1260. in octava Ascensionis Domini. Valeant per octo dies supradictae dedicationis. Vide supra in Absolutio I.

Neque etiam praetermittenda formula admissionis in fratritatem Tertii Ordinis, quam exhibet Notarius Senens in Actis MSS. ex Cod. reg. 4725. fol. 86. v. Qui frater Orlandus petitioni dicti Lupi, tam benigne quam misericorditer annuens, . . . praedictum lupum stantem in dicta ecclesia ante altare sancti Thomae, flectis genibus et manibus junctis in confratrem Tertii Ordinis, secundum formam constitutam ejusdem ordinis, recepit, et omnium orationum, missarum, elemosynarum, jejuniorum, vigiliis (sic) laborum, praedicationes (sic) bonorumque per omnes personas dicti ordinis ubique nunc fierent, et in posterum, cooperante gratia Jesu Christi, fierent, auctoritate magistri generalis dicti ordinis, qua ipse frater Orlandus fungebatur, dictum Lupum participem et consortem constituit atque fecit in vita pariter et post mortem, dummodo ipse Lupus

permanent in ordine memorato. His peractis, dictus Lupus statim obedientiam fecit dicto fratri Orlando pro dicto ordine recipienti.

6. **FRATERNITAS, FRATRIAGIUM, FRATERESCHIA**, dicitur Pars hereditatis, quæ ad fratres primogeniti pervenit, ita ut quod ex bonis paternis illi possident, dicantur possidere ratione *Fratriagii*, eoque ipso a fratre primogenito in clientelam id teneant, eique hominum faciant: ille vero tam pro bonis, quæ ratione primogenituræ ipsi obvenierunt, quam pro iis, quæ ab universis bonis paternis aut maternis per *Fratriagium* decisa sunt, fratribusque postnatis, obvenierunt, domino capitali hominum exhibeat. Ea est enim *fratriagii* natura, ut ex Bractone constat lib. 2. de Acquirendo rerum dominio cap. 35. § 1. et Fleta lib. 3. cap. 16. § 6. 7. Hinc intelligendus Nangius in S. Ludovico ann. 1256. ubi ait, *terram de Bovis et de Gornio a terra de Couciaco per Fraternalitatis partitionem fuisse decisam*: quia nempe prædia ista primitus fuerant Domini Codiciaci, a quo ad filios secundogenitos pervenere, qui ob ea fratri primogenito Domino Codiciaci hominum præstiterunt, ratione *Fraternitatis*, quam *Fratriagium* vocat Arestum ann. 1260. in 1. Reg. parl. f. 113. et aliud ann. 1269. apud Chopinum lib. 2. de Dom. tit. 4. § 8. [ut et vetus Inquesta de iuribus Monasterii B. M. de Bono-nuncio Rotomag. facta per magistrum Ricardum auctoritate Philippi Franc. Regis. *Fraterescam*, Charta ann. 1094. ex Archivo S. Victoris Massil. *Frerescam*, Sententia arbitralis ann. 1231. ex eodem Archivo. *Fraterescam*, Charta ann. 1233. ex parvo Chartulario ejusdem S. Victoris fol. 133. et alia ann. 1063. ex magno Chartul. fol. 91. *Fraterescam seu virilem cum fratribus et sororibus successionem*, Statut. Massil. lib. 2. cap. 49. *Fraterescam* non semel, Testamentum ann. 1338. ex Schedis Præsidis de Maugues. *Fratereschiam*, Charta ann. 1281. apud Thomasserium in Biturico. Charta ann. 1218. ibid. pag. 721.] *Fratereschiam*, vetus Charta a nobis laudata in ea, quam de hac re ad Joinvillam instituitimus Dissertatione, quæ est tertia, [Charta ann. 1273. tom. 1. Hist. Dalphin. pag. 198. Alia ann. 1344. tom. 2. pag. 498. Alia ann. 1334. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 175. etc. *Frereschiam*, Consuetud. Lemovic. art. 83.] Denique *Fratriagium*, Arestum ann. 1317. Franci nostri vulgo *Frerage*, et *Freresche* vocant ejusmodi partitiones bonorum paternorum, unde *Frerager*, et *Frerescher*, pro partiri, inter fratres, [*Freragier*,] et *Frerescheurs*, pro coheredibus passim usurpant Consuetudines municipales, Andegavensis, Cenomanensis, Pictavensis, et Stabilimentis S. Ludovici lib. 1. cap. 130. 138. 140. In Libertatibus villa de la Perouse ann. 1280. apud Thomasserium pag. 100. et 101. vox *Freresche* pro quibusvis bonis, vel potius pro *Escarta* usurpatur. Charta Guill. de veteri Ponte Militis ann. 1285: *Nomine cambiationis seu permutationis concessimus Roberto de Veteri Ponte Militi Domino Curvavilla fratri meo... quidquid juris habebamus in villa Curvavilla ratione Freragii, in hominibus, in festagio, in haulis, in justitia, et in viaria, etc.* Tabularium Prioratus de Paredo fol. 28. *In istis campis supranominatis totam Fraternalitatem suam, quæ illi ex hereditario jure debebatur, supradicto loco concessit. Portio Fraternalitatis dicitur in Arestis S. Martini*

hiem. ann. 1263. fol. 180. 1. Reg. Vide Probat. Hist. Monmorenciacæ pag. 134. Thomasserium in Consuet. localib. Bituric. cap. 86. [et de Lauriers Præfat. tom. 1. Ordinat. Reg. pag. XIX. ubi recte contendit *Fraternitatem* non fuisse tenuram ut Cangius explicat, sed proprietatis et possessionis titulum, quem ad se invicem habebant coheredes, inter quos divisa fuerat hereditas, vocesque *Frerescher* et *Frerachier* veteribus Gallis id unum sonare quod apud nos *Diviser*, *Partager*, *Partiri*, *dividere*.]

7. **FRATERNITAS**, Titulus honorarius, quo utebantur Reges, cum ad alios Reges scribebant: fratres enim sese vulgo appellabant, uti docuimus ad Alexiadem pag. 274. Luitprandus in Legat.: *Sed et optimam amicitiam arrhabonam Fraternalitati tuæ nunc Dominus contulit. Adhæc, hac notione apud Menandrum Protector. [Vide Glossar. med. Græc. col. 25. a.] Sæpe etiam ipsi Episcopi ac ceteri et Clero. Occurrit passim. [Vide in Sorores.]*

8. **FRATERNITAS**, Societas, confratria, sodalium. Acta notar. Senens. ann. 1283. ex Cod. reg. 4725 fol. 8. v. *Relinquo c. sol. fratribus Minoribus de Ovili. Item ij. lib. Fraternalitatis de Ovili.* Vide supra *Frateria*.

9. **FRATERNIZARE**, Fraterno more agere, vivere, Gall. *Fraterniser*. Instr. ann. 1379. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 37. col. 2. *Estis etiam pensionarii ambo domini vicecomitis Uctie, Fraternalizando ad invicem, et socii, domestici, et familiares reputamini.*

FRATERNUS, Filius Fratris, in Glossar. Arabico-Lat. Isid. et Pith. sed legendum videtur *Fraterius*.

FRATHISSIUM, f. pro *Fractissium*, Fissura, Gall. *Fente*. Inventar. Ms. ann. 1379: *Item una tabula cum Frathissis.* Vide supra *Fractidium*.

FRATICELLI, Vide infra *Fraticelli*.

FRATICELLUS, Fraterculus, Ital. *Fraticello*. Miracula B. Angeli Clareni, tom. 2. Junii pag. 1101: *Vir Deo devotus frater Thomas, pauper Christi. Fraticellus. Vide Fraticelli.*

FRATILLARE, Vide mox *Fratillum*.

FRATILLARIUS, *Peusier*, vel *Peusier*: non enim mihi asserta est lectio, in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692. Vide *Fritillum*.

FRATILLUM, vel *Fritillum*, Molendinum vel instrumentum, quo molitur piper, vel aliud simile. *Frattillare*, molere. Glossar. vet. ex Cod. reg. 521. Aliud Lat. Gall. ex Cod. 7692: *Frattillum, moulin à piper, vel emouere.* Hinc fortassis *Frouchine*, pro famula coquinaria, cui frangendi seu molendi ministerium incumbit, in Mirac. B. M. V. Mss. [14.]

Avoirs fait bien d'un petit page,
D'une frouchine, d'un rabot,
N'est pas grandes d'un cabot,
Un grand seigneur, un grand dolien.

Vide *Frattillus Fretale* et *Fritellum*.

* **FRATISCO**, [Dissoluto, DIEE.]

† **FRATISSA**, pro *Fratrissa*. Vide in hac voce. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg.

7657: *Conhada, Prov. Fratissa, uxor fratris. Vide Fratissa.*

† **FRATO**, augment. a *Fratre*. *Frater*. Exam. testium ann. 1270. apud Murator. tom. 5. Antiq. Ital. med. ævi col. 125: *Quid dicunt isti prevedones, et Fratones, quod Corpus Christi non potest consumi?*

FRATREIA, Societas, ex Gr. *φρατρία*, *Confrerie*. In Synodo Rotomag. ann. 1189. cap. 25. *Frateria* scribitur in nupera Conciliorum Rotomag. Ecclesie Editione, ubi ita describitur: *Sunt quidam tam clerici quam laici hujusmodi societatem ineuntes, ut de cetero in quibuslibet causis vel negotiis mutuum sibi præstent auxilium, certam in eos panam statuentes, qui contra hujusmodi veniunt constitutionem. Et quoniam ejusmodi societates seu Fratras, etc. Fratries, in Consuet. Turon. art. 108. 142. Cenoman. art. 41. Senonensi art. 5. 23. Altiisod. art. 6. 10. 48. Turonens. art. 108. 142. [in Litteris ann. 1330. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1380.] etc.*

1. **FRATRIA**, ut *Frateria*. Gundemarus Rex Gothorum in Hispania in Decreto, quod exstat in Concilio Toletano: *Ita ut quidam Episcoporum Carthaginensium provincie non reverentur contra canonicæ auctoritatis sententiam passim ac libere contra Metropolitanæ Ecclesie potestatem, per quasdam Fratrias et conspirationes inexploratas viæ omnes Episcopali officio prohihi, etc.* Johan. Sarisburiensis Epist. 186. pag. 380: *Quia ergo Archiepiscopus semel iniquam Fratriam reportaverat, et videbat ex malitia persecutoris et debilitate iudicis imminere nequiores, declinavit iudicium, etc.* Ubi *Fratria* videtur sumi pro sententia, nescio unde deducta notione, nam *φρατρία* nihil ejusmodi sonat apud Græcos.

2. **FRATRIA**, *Fratrias uxor*, in Gloss. antiq. MSS. [ut et apud Festum. Joh. de Janua: *Fratria, Filia vel uxor fratris; vel congregatio.* Hinc in Glossis Sangerman. Lat. Gall.: *Fratria, Fille ou femme de frere, ou Fratrie c'est congregation, confrairie.* Vide *Frateria*.]

FRATRIAGIUM. Vide *Fraternitas* 6.

FRATRICELLI, qui et *Frater de paupere vita*, *Bizochi*, et *Beguini*, interdum nominantur. Minoritarum secta, qui pura et candida S. Francisci Instituta sectari se jactabant, et a Cælestino V. Pontifice auctoramentum sectæ se accepisse contendebant, cujus auctor fuit Henricus Ceva, damnata non semel a Bonifacio VIII. et Joanne XXII. De hac consule Magn. Chr. Belg. ann. 1299. Odoricum Raynald. ann. 1297. num. 55. 56. 1317. n. 56. 57. 1318. n. 45. 51. 1321. num. 18. 19. 1322. n. 53. 1331. n. 4. 1334. n. 18. et Waddingum ann. 1317. num. 21. et seqq. ann. 1318. n. 21. 1322. n. 66. 1368. num. 4. ann. 1373. n. 1. et seqq. 1480. n. 30. Vide *Bizochi*.

† Idem *Fraticelli* Stat. ant. Florent. lib. 3. cap. 41. ex Cod. reg. 4621: *In orthodoxa civitate Florentie et ejus locis, Christiani nominis inimico procurante Satana, apparuerunt nuperrime certi Fraticelli variis nominibus interdum nuncupati; eorum aliqui apostate ordinis B. Francisci aliquando Fratres vite, aliquando Fratres della povera vita, aliquando Pauperes Evangelici, sectatores dampnate memorie Michaelis sive Michelini de Cesena, olim generalis Fratrium Minorum hæretici et de hæresi ab Ecclesia dampnati, eorum variis et pravis doctrinis seculares supplices a recta via divertentes, novas opiniones et errores seminando, et a divinis officiis, et a perceptione sacramentorum, et ab eccle-*

siastica sepultura dissuadendo, opinio-
nes falsas et novas intra populum Chris-
tianum pullulare nitentes, inter ceteros
errores Papam Johannem XXII. et ceteros,
qui post ipsum summi pontificis fue-
runt, non erubescens in suarum animarum
assere hereticos, in aemulariam præ-
sumptionem audentes se solos sacerdo-
tes, et sacramenta ecclesiastica posse con-
ferre, et quod ad ipsos solos electio papæ
et totius universalis ecclesiæ reformatio
spectat; et quod nullus verus papa deinceps
dici potest, ipsique soli sunt un-
versalis ecclesiæ, aliisque multis erroribus
Christiani non nisi culmen inficere ni-
tuntur.

* **FRATRIMONIUM**, Bona fraterna, ut
Patrimonium Paterna, in Glossis. Vide
Cujacium ad librum 2. Instit. Justin.
* Charta ann. 1248. in Chartul. S.
Dion. pag. 455. col. 1: Prædictus Philip-
pus miles, ratione hæredum suorum, de-
bet percipere Fratrimum Eustachii
uxoris sue in terra prædicta. Vide Fra-
ternitas 6.

* **FRATRISCHA**, Pars hæreditatis, quæ
ad fratres primogeniti pervenit. Charta
ann. 1267. in Reg. S. Ludov. fol. 7. r.
ex Chartop. reg. Cum restitui decre-
vissent Jordano de Cabreto militi... Fra-
trischam suam in terra plana quam tene-
mus, quæ quondam fuerat patris sui,
quod possessionem, retenta nobis Fra-
trischâ, seu portione Petrum Rogerium
fratrem ejus contingente, pro fœdimento
ejus. Vide supra Fraternalitas 6.

* **FRATRISCHA**, Fratriscia, Isidoro lib.
9. cap. 8. [et Johanni de Janua.] Papias
addit, Fratriscia vocatur. Gloss. Saxon.
Adfrici: Fratriscia, brodorviffi, fratris
uxor. Vide Fratris 2.

* **FRATRUERES**, Duorum fratrum filii,
in Gloss. Lat. Gall. Isidorus lib. 9. cap.
6. et Balamo in Gloss.: Fratrueles, ma-
tertera filius [Joan. de Janua.: Fratrue-
lis, i. e. Quod pertinet ad fratrem, vel ris
fratris, vel Fratrueles, Filius fratris, vel
filia fratris, vel fratruer. Fratrueles etiam
dicuntur duorum fratrum filii.] Ethewor-
dus lib. 4. cap. 3: Successit Fratrueles
ejus in regnum. Adde Florent. Wigorn.
pag. 695. 621. Cujacium lib. 6. Obser-
cap. 17. et Reinhartum Robigium lib.
7. Robigal. cap. 7.

* **FRATRUERIS**, Ex fratre nepos, fratris
filius, Fratreur et Frereur, nostris. Vide
supra Cosinus. Glossar. Lat. Gall. ex
Cod. reg. 7692: Fratrueles est quasi filius.
Charta Ludov. reg. Rom. ex Cod. reg.
10196. 2. 2. fol. 90. v: Ipsa auctoritas
deklarante ea de nostro ac charissimorum
Fratruerium nostrorum Adolphi, Rudolphi
et Ruperti comitum palatinorum Rheni et
ducum Bavarie assensu et beneplacito
facta esse. Vide Fratrueles et Fratrueles.

* **FRATRUUS**, Ex fratre nepos, fratris
filius, apud Florentium Wigorn. pag.
691. Jo. de Janua.: Fratrueles, Filius fra-
tris; Fratrueles, Filia vel uxor fratris.]

* **FRAUATERIUM**, Vastum, incultus
et eremus ager, idem quod Fraustum.
Charta ann. 1418. ex Tabul. Auxit.:
Ficti et constituti cum suis pareris, rip-
peris, rippactis, Frauateris, agus,
alunis, aqueductibus et aliis juribus.
Vide infra Fraus.

* **FRAUCES** [FRAUSTUM]: « Totum et
adintegrum donamus, excepto bosco et
Frauces que in ipso sunt. (Cart. Con-
char. Ruthen. p. 251, XI sæc. 2.)

* **FRAUDA**, pro Freda, in Capitul. de
Villis cap. 4.

* **FRAUDABILITER**, Fraudulenter,
Fraudusement, in Stat. ann. 1388. tom.

7. Ordinat. reg. Franc. pag. 217. art. 1.
Lit. remiss. ann. 1371. in Reg. 102.
Chartop. reg. ch. 844: Dicitur bastardus
latenter fugerat et de manibus eorum
Fraudabiliter evaserat.

* **FRAUDATUS**, Adulterinus, plenus
Fraudis. Additiones ad Vitam S. Anto-
nini, Mali tom. 1. pag. 347: De seipso
dicit qualiter ab eo illuminata fuit circa
quandam artem faciendi notas argenteas
super quadam Fraudata mixtura argenti
vivi, etc.

* **FRAUDIGER**, [Fraudes gerens, frau-
dulenter, Tertull. Genes. 3. Femina
Fraudigeris misere decepta loquelis.]

* **FRAUDOLANS**, Fraudator. Annal.
Franc. ad ann. 788. tom. 5. Collect. His-
tor. Franc. pag. 46: Et ceperunt fideles
Bajovarii dicere, quod Tassilo fidem suam
salvum non haberet, sed postea Fraudolans
appareret, etc. Vide Fraudolentia.

* **FRAUDOLENTIA**, pro Fraudulentia,
dixit Nicolaus de Jamsilla de Gestis
Friderici II. Imper. apud Murator. tom.
8. col. 502.

* **FRAUS**, ut supra Fraustium.
Charta ann. 1285. inter Probat. tom. 4.
Hist. Occit. col. 105: Primus terminus
positus in salva guarda est in medio loco
bogue d'el Stanier, prout intrat in Fra-
udem de Camus, et de dicta bogua ascen-
dendo per terram, etc. Fraity, eodem, ni
fallor, sensu, in Ch. ann. 1497. ex Cod.
Mss. Commerce pag. 206: Et est le haut
chemin, qui est ent'e la crouee de la her-
gerie d'une part, et les terres et Fraity
du Juchery d'autre part, et est encore le-
dit Fraity du Juchery d'icelle chapelle.
Ibid. pag. 207: Deux jours de terre qui
sont Fraity, etc. Vide infra Fraustium.

* **FRAUSTUM**, vel FROSTA Terra, Vas-
tum, incultus et eremus ager, Terre en
gast. Tabularium Abb. Belliloci in Lemo-
vicibus. Ch. 24: Cum vineis, pratis, omni-
bus indominicatis, seu et aliis mansis
cum Fraustis. Ch. 178: Dimitto Fraustos
meos de Fonte Astinario S. Petro. Terra
Frausta, in Charta Guillelmi I. Comitiss
Inculismensis pro fundat. Abbat. S.
Amantii, in Tabulario ejusdem Monas-
terii: Terras et vineas, et in alia villa
ser, terra Frausta et borderia, Humberti
Noca, in ipsa villa, terra, et silva, etc.
[Occurrit apud Baluzium in Probat.
Hist. Tutelensis col. 329. 349. et 360.]

* **FROSTA TERRA**, Eadem notione. In
Tabulario S. Cypriani Pictavens. fol. 81:
Guido Pictavensium Comes requirebat
apud Exsoletiam talem consuetudinem in
Terra, quæ populariter Frosta vocatur,
qualem in illa, quæ Frosta non erat,
judicatum est ergo et definitum ab Adel-
berto Comite Marchie... terram, quæ in
Frostum redacta jam esset, liberam de-
bere reverti, et quietam in dominium
Sancti cujus proprii juris esse dignosci-
tur. Tabular. Absiense: Quendam cam-
pum Terræ Froste, etc. Et fol. 71: Et
omnes alias consuetudines, quas habebat
in terris, quæ circum Frostos sunt. Allo
loco: Omnes terras, quas et pater suus
dederat et concesserat circa Frostos.
[Charta Philippi Episc. Pictav. ann.
1290. apud Stephanotium tom. 3. Anti-
quit. Pictav. MSS. pag. 797: In omni
erimento terrarum Frostarum, etc.]

* **FROSTA TERRA**, Monasticum Anglic.
tom. 2. pag. 327: Fundata fuit Eccle-
siola in situ seu fundo... continente 40.
acras terræ Frusca, pasture, etc. Mox:
Quas quidem 40. acras... sine aliquo se-
culari servitio, sine decimis alicui Ecclē-
sie solvendis seu subjectione, quia inanes
erant et vacuæ, donavit. Nescio an e-
adem notione.

* **FROSTUM** accipi debet in Charta
Willelmi Ducis Aquitanie ann. 989.
apud Beslum pag. 284: Deproutus est
me, ut aliquid ex fraterno Frostum, quod
est ex ratione B. Hilarii pertinens, ex
curte Cujon... cuidam Mainardo... sub
censu 8. solidorum concederemus. At in
Charta ann. 1129. apud Locrium in
Chronico Belgico, Frostum terræ vide-
tur dici, quomodo vulgo usurpamus:
un morceau de terre.

Quod vero Fraustum et Frostum hic
dicitur, Fucus videtur vocari in Charta
Ludovici Regis Franc. anni 1107. quæ
habetur apud Loisellum in Hist. Bello-
vacensi pag. 265: Fucus etiam, quos
Dominus Fulco Episcopus dederat Cano-
nicis, et Garinus invadendo eis injuste
abstulerat, Ecclesiæ et ipsis reddidit.

* **FROCUS**, in veteri Charta in Hist. Mo-
nast. S. Nicolai Andegav. pag. 89:
Quam (partem terræ)... caluminiabant,
atque in ea brandionem posuerant; Fro-
cum enim esse dicebant. Quippe Froc de
la ville appellat Charta ann. 1810. pro
Comitatu Pontivensi in Regesto Cons-
tabulariæ Burdegali fol. 349. agrum in-
cultum, qui urbi vel ædibus adjaceret,
quomodo Fros, vel Froc, occurrit in
Consuetud. Ambianensi art. 184. S. Au-
domari art. 13. Tervannensi art. 6. Ara-
batensi art. 5. Pontivensi art. 104. Ta-
bular. Episcopat. Ambian. ann. 1289.
fol. 36: Item ordinatum est super Frocis
et locis omnibus, de quibus controversia
erat, etc. Frou, in Consuet. Aurelian.
art. 169. Frouz, ou Friche, in Consuet.
de Menetou art. 10. Tabular. Fossatense
ann. 1043. fol. 151: Si autem cultor ar-
penni defuerit, et arpennus in Frou beati
Petri redierit, tutor in eo nihil capiet,
usque quo cultor redeat, et arpennum a
ministro Abbatis recipiat. [Tabular. S.
Richardii ann. 1196: In via ante hostias,
quæ vulgo Frocus dicitur, nullam justitiam
seu dominium habebit. Via Frocus
appellata est, quod juxta viam ædibus
præsertim adjacentem fere sit terra in-
cultæ et vacuæ.] Frauz et pasturages, in
Consuetud. Arvernensi cap. 28. art. 6.
Neque alius opinor, notione vocem Fros
usurpat Guillel. Guisart. in Philippo Au-
dace Rege Franc.:

François errant, tant qu'il viennent
Es Fros qui lui appartiennent.

Porro a voce Fros, deducta alia Frosser-
in Consuetudine Montensi cap. 58. pro
in Fraustis ædi attentibus edificare.

Ex his emendanda Charta ann. 1205.
post Ordericum Vitalem pag. 1080: Item
diximus per sacramentum, quod non vi-
dimus... quod aliquis redderet decimas de
feris, aut de generis, aut de Foscis, ubi
prius fuerant demosmatæ. Legendum
enim puto Foscis, id est, locis incultis,
eremis. Sed quid demosmatæ vox sonet,
fateor, mihi ignotum, nisi legendum sit
domus dirute. Vide Fricum. [Consule
quæ ad hunc locum supra annotavimus
in v. Fosca.]

* **FROUZA**, vel FROJZUS, Eadem no-
tione. Tabularium S. Petri Vosiensis
fol. 23: Istas terras supra nominatas
cum pratis et silvis sit Frouzis, quæ ad
ipsam terram pertinent.

* **FRAUSUS**, [Particip. active signifi-
cationis ab inusit. fraudeo, ut ausus ab au-
deo: qui fraudem commisit. Festus: Frau-
sus erit, fraudem commiserit. Plaut.
Asin. 2. 2. 20.]

* **FRAUWENRADA** seu VROWENRADA.
Omnis generis utensilia usui ornatul-
que muliebri inservientia, appellari so-
76

lent in jure Saxonico. Vide Acta Lips. ann. 1718. pag. 95.

¶ 1. **FRAX**, Ἰσχυρία οἴνου, *Fer vini*, in Supplemento Antiquarii. Gloss. Lat. Gr.: *Frax*, ἰσχυρία, Latini eadem notione dixerunt *Fraces* in plurali numero.

¶ 2. **FRAX**, Piscis genus. Tract. de Piscibus cap. 38. ex Cod. reg. 6888. C.: *Lamia vocatur Basione Frax...* *Massiliae et Niceae aliquando captae sunt lamiae, in quarum ventriculo homo loricatus inventus est.*

¶ **FRAXINATA**, ut *Fraxinatam*, apud Johannem de Janua, Locus ubi abundant fraxini. Charta Oliverii Abb. S. Johannis Angeriae. ann. 1285. ex Chartulario ejusdem Monast. pag. 214: *Fraxinatam nostram propriam de Lupi saltu sitam inter Fraxinatam dicti Prioris de Lupi saltu et Fraxinatam communem nobis de Antanvilla et Domino de Gurgitibus.*

¶ **FRAXNETA**, Eadem notione. Charta ejusdem Oliverii ann. 1307. in laudato mox Chartulario pag. 228: *Dicebamus quendam Fraxnetam sitam prope fontem de Lupi saltu... ad nos nomine dicti Prioris pertinere.*

¶ **FRAXINEIA**, Locus fraxinis consitus, ut *Frasnea* et *Fraxinata*. Chartul. S. Joan. Angeriae. fol. 95. r.: *Donavit domum, hortum, Fraxineiam, prata, vineas, etc.*

¶ **FRAXINNA**, Idem. ni fallor, quod *Friscinga*. Tabular. S. Victor. Massil.: *In Cuya in territorio sancti Victoris percipiebamus Fraxinnas et oblias.*

¶ **FRAYLE** Fictum, Fiscina fletorum. Gall. *Cabas*, apud Kennettum in Glossario ad calcem Antiquit. Ambrosden. ubi observat Minshewum a *Fragilis* vocem hanc deducere, Skinnerum vero ab Italico *Fragli*; quod nodos juncti, ex quo fiscina contextitur, significat. Non dubitat Kennettus ipse, quin ejus vocis etymon vernaculum sit patriae, unde fici fuerunt allatae. Eadem notione *Freau de figues* legitur in Chartul. Gemeticensi tom. 1. pag. 19. Vide *Fraxillum*.

¶ **FRAYRE**, Vide infra *Froyre*.

¶ **FRAYREYSIA**, Jus in bona fraterna. Testam. Francon. de Rastello ann. 1345. in Reg. 4. Armorial. gener. pag. 15: *Item lego, jure institutionis heredis et Frayreysiae, Audoniae, Peyronae et Laurae sororibus meis, etc.* Vide supra *Fratrium*.

¶ **FRAYSIS**, Fraxinus. Gall. *Frasne*. Invent. anni 1342. ex Archivo S. Victoris Massil.: *Donnen unius vasis de Fraysse.*

¶ **FRAYSSINEDA**, ut supra *Fraxineia*, a Provinciali *Frays*, fraxinus. Codex censual. S. Vict. Massil. ab ann. 1400. ad 1480: *Cum terra quae se tenet cum la Frayssineda versus meridiem.*

¶ **FRAZIA**, Impensa, sumptus. Gall. *Frais*. Stat. Genuens. lib. 5. cap. 7. pag. 136: *Quotiescunque dos veniet restituenda, is per quem fieri debet restitutio, possit ex summa dotium pro Frayssis retinere, etc.* Si vero nunquam fuisset secuta transductio, seu cohabitatio uxoris in domum mariti, vel mariti in domo uxoris, non possit aliquid retineri pro Frayssis. Vide *Fractus* 1.

¶ 1. **FREA**, Quae sub alterius tutela seu mundo, vel dominio est. Papias: *Frea, i. mundialda*. Isid. in Gloss.: *Frea, vel mundiana de parente suo relicta*. Jo. de Janua, *Frea, potestas, vel mundia, a parente suo relicta, et dicitur a fremo: hoc mundium dicitur dominium*. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm.: *Frea Puissance*.] [Glossar. in Cod. Cavens. Leg. Longob.: *Frea, i. e. puella, quae in alterius mundium est*.] Lex Longobard. lib. 2.

tit. 2. § 4. [Gloss. Luitpr. 93. (6. 40)]: *Si quis Fream alienam sine voluntate mundoaldi (i. tutoris) ejus movere de casa, ubi ipsa habitat, praesumpserit, etc.* Adde tit. 11. § 4. [Gloss. Luitpr. 120. (6. 67.)] et Leges Luitprandi Regis tit. 93. ubi Boerius: *Frea est mulier, quae est in mundo Regis vel alterius*. Anglo Saxonibus, *Frea*, est dominus, herus: ex quo *Freolæta*, libertus. Vide *Loceoniana* lib. 1. Antiq. Suecic. cap. 8. et Joan. Sliernhookum de Jure Sueonum antiquo pag. 334. [Gloss. Saxonibus Fr 1, mulier. Vide Schmeller. Glossar.]

¶ Pro Bonis etiam, quae ad *Fream* pertinent, legitur in Contractu matris. ann. 1243. apud Corbinel. inter Probat. Hist. geneal. domus de Gondi pag. lxxj.: *Quam siquidem Monacum dictus Ghodus pater ejus ipsi Jacopo dimundavit, et sub ejus mundo et potestate misit, cum omni Frea et anagress, et omni jure mundi, ipsi Jacopo et Monaca altero in alterum per verba de praesenti matrimonialiter consentiendo, cum annuli datione et receptione.*

2. **FREA**, Saxonum Dea, uxor Vodani, qui et ab his pro Deo cultus est, de qua Paulus Warnefridus de Gestis Longob. lib. 1. cap. 8. Matthæus Westmonaster. Willelm. Malmesbur. pag. 9. Saxo Grammat. lib. 1. et 5. Ordericus Vitalis lib. 4. pag. 513. Godefridus Viterb. qui *Feriam* vocat, et Galfridus Monemuthensis lib. 3. cap. 1. Vide Wormium in Fastis Danicis lib. 1. cap. 15. in Monumentis Danicis lib. 1. cap. 4. et Cluverium lib. 1. Germ. antiq. cap. 27. [Gloss. Grimm. Mythol. German. pag. 91. 96. 191.]

¶ **FREA** dicebatur Dea Ceres antiquis Danis et Sueonibus, qui per *Freiam*, Thor et Atin, seu potius Odin, ut notat Hiccius jurabant: unde haec vetus juramenti formula: *Bylpi mier sua Frea, Thor, Ochin almatti as, Ita me Frea, Thorus et Atin maximus adjuvent*. Carolus Lundius in L. Zamolxi cap. 3. apud laudatum Hiccium Dissert. pag. 40. [Gloss. Hjalpi ner av Freir ok Nivdr ok hinn almatti As, Ita me adjuvent Freir et Nivdr et ille omnipotens Asius, in Landnama Saga pag. 138. Vide Grimm. Antiq. Jur. pag. 50. et de deo Freyr ejusdem Mythol. pag. 135.]

¶ **FRAAGIUM**, **FRAAGIUM**, f. pro *Fragium* vel *Focagium*, de quibus supra. Computus ann. 1202. apud D. Brussel de Feudorum usu tom. 2. pag. cxxvii. *De Fraagio et tassamentis de Tooni et aliunde vi. et vi. l.*

¶ Non placet hujusce vocis interpretatio, quantumvis subtiliter adinventata et industrie composita, quae in Libello memoriali ann. 1733. pro domino terro de Tooni proponitur. Infirimum quippe omnino est argumentum ex pretis inter se compositis deductum, cum summa vi. et vi. lib. non ex Tooni tantum, sed aliunde etiam collecta dicatur. Maudet ergo proposita in Glossario, haec dubitanter, explicatio, dum aliquid melius succurrat. Haud scio etiam an huc spectet vox *Freasee* ex Charta ann. 1301. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 139. v. col. 2: *O tout le droit des Freases droit au molin Colin de la parrie*. Vide *Fraus* et *Frecheyum*.

¶ **FRECEA**, La podesta mondiale. Glossar. Lat. Ital. MS.

¶ **FRECENGIA**, ut *Friscinga*. Vide in hac voce. Charta Odon. abb. S. Germ. Prat. ann. 1233. in Chartul. thesaur. ejusd. monast. fol. 100. v.: *Pro dicta majoria sexaginta solidos Paris. in perpetuum in festo S. Remigii solvere tenentur*

tur annuatim, salvo Frecengis nostris amodo, sicut antea nobis in festo beati Vincentii singulis annis persolvendis. Unde *Frecengis* et *Frecegre*, Tributum seu praestatio ex *Frecengis*, anive etiam rebus. Charta ann. 1301. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 140. r. col. 2: *Item Frecegre payée à la Lompne le dimanche avant les rosons, ij. sols, v. den. ob. Item Frecegre à Cren ledit dimanche, xvij. sols, ij. den.* Vide infra *Frescinga*.

¶ **FRECENGIA**, Vide *Friscinga*.

¶ **FRECEHYUM**, Charta Caroli IV. reg. Franc. ann. 1323. in Reg. 61. Chartoph. reg. ch. 198: *Quoddam Frecheyum de novo repertum apud Briedevant pro viginti solidis*. An idem quod mox *Frechum*, ager incultus et eremus? Vide *Frescherium* et *Friscum*.

¶ **FRECHISSUS**, f. *Caelatus*, ornatus. Inventarium ornamentorum D. Abbatis S. Victoris Massil. ann. 1358. ex Archivo ejusdem Monasterii: *Una nautica argentea pro tenendo thure habens cubesellum argenteum Frechissum in supericie*. Italis *Fregiare* est ornare, unde *Fregio*, *Fregiello*, Ornamentum. Hinc forte *Frechissus* g mutato in ch: quae fere ut g Galli pronunciamus. Vide *Frea*.

¶ **FRECIA**, Papias, de coloribus nativis: *Ut synopsis, rubrica, paritionum, melinum, Frecia, auripigmentum, etc.* Nescio, an huc pertineat Charta Dagoberti Reg. Franc. apud Doubletum pag. 670: *Et quicquid de Freceis, aut de reliquis erinde fuscus augmentare poterat, ad usus pauperes proficiat in augmentis*. [Foris molius in hac Charta legitur *Frochis*. Vide *Fraustum*.] [Gloss. Haud displicent *Fredis*. Vide *Fredum*.]

¶ **FRECIARE**, Falos, ut videtur, ligno transverso inunire, a Gallico *Fraiser*, Falis praecingere. Visitatione Castrorum Dalphinat. um ann. 1347. Hist. Dalphinat. tom. 1. pag. 66. col. 2: *Viderunt etiam burgum de Monte retro castrum, in quo plures pali deficiunt, et non est mardatum seu Freciatum dictum palium, tamen injunxerunt Castellano, ut dictos yalos per illos de villa seu mandamento venire, adducere et plantare faciat, et etiam morenare et Freciare, et illud faciat ante portam Castrum pecta motam de palibus eodem existente*. Pag. 67. col. 1. habetur: *Injunxerunt Castellano, ut dicit in palium, reficere, replantare, morenare, et Refreciare faciat per illos de villa et mandamento, qui hoc facere debent*

¶ **FRECINNANT AVES**, Gallia. Papias.

¶ **FRECTA**, **FRECTA**, **FRECTA**, Papias. Inventarium ornamentorum Ecclesiae Eboracensis ann. 1339. in Monasterio Angl. tom. 3. pag. 109: *Una mitra Frecta cum argento et reband... Item mitra de albo serico cum rband de auro*. Visitatione Thesaur. S. Pauli Londonens. ann. 1255. ibid. pag. 314: *Item sandalia cum calypis breudatis et Frectatis, de auro palatis et uocatis*. Rursus pag. 317: *Cum nodulis Frectatis in egressu cathedrae de filo auro et argenti*. Pag. 321: *Capsa aperta sancto rubeo, cum Frectis et scutis breudatis, praeterquam in tergo, etc.* Pag. 325: *Unus pannus de viridi campo, cum rosulis inter Frecturas, etc.* Infra: *Inter Frecturas aureas, etc.* Pag. 331: *Quoniam casula de panno inaurato super serico, cum avibus aureis in Frecta lineata panno de Aileham rubeo*. [Charta anni 1388. apud Rymerum tom. 7. pag. 577: *Unum lectum de panno auro de rubeo campo, cum foliis aureis operatis in quadam Frecta albo*.] **FRECTIS** nostri sagitte speciem voca-

bant. Regestum Ludovici Ducis Andegavensis Regis Siciliae fol. 61. in Camera Comput. Parisiens. *La terre de Boiere doit tous les ans de service deux arcs, deux Fretes ferrées, et deux boucons, deux gelines, et un chapel de roses.* Hinc *Freté* Heraldici nostri in armorum insignibus, ejusmodi sagittas cancellatum positas videntur appellasse. Le Roman de Garin :

Tante haste Freté, et tant escu croisi,
Et tant vassal contre terre fusi.

i. videre erat tot hastas cancellatum, et scuta in crucis formam humi jacere. Proinde forte *Fretatus* idem erit ac *Freté*. [Vide infra *Frestatus*.]

• **FRECTAGIUM**, Naulum, Gall. *Le Fret*, pretium pro vectura in navi solutum. *Frectagium pro eadem navibus, nec non expensis abas, que pro cariagio eorumdem vinorum, etc.* in Litteris anni 1317. apud Rymerum tom. 3. pag. 647. Occurrit rursus tom. 9. pag. 542.

• **FRECTUM**, FRECTURA, FRECTUS. Vide in *Frecta*.

• **FREGUM**, Ager incultus et eremus, idem quod *Fraustum* et *Frisum*. Charta Phil. W. pro monast. Pissiaci in Reg. 61. Chartoph. reg. ch. 92. *Item super Frecis villa de Vernone pro toto ad Pascha, in lib. 1. sol. Reg. forestae de Broton. ex Cod. reg. 463. Et si volunt, possint custodire suas bestias de herbagio forestae; in suis Frecis, vel in suis gardinis nichil debent pure donare forestis. Frec, Pagus, regio, in Pedag. Bapal. ex Chartul. 21. Corb. fol. 359. v. Chacune carette de conduit iij. den. et j. den. du queval, ... vj. den. de conduit, ... s'il estoit à homme du Frec de Flandres. Supra: *Le frec de Vermandois.**

• **FREDA**, Ornamentum vel umbraculum, quod foreris et capsis Sanctorum superponebatur. [G. MSS. ad Regestum Gregorii M. Abus est *Freda*, Operculum Lynceum, quod retro altare fit super corpora Sanctorum.] Monachus Antisiod. ann. 849. *His Sanctorum Martyrum Aezandri et Crisanti pignora ab urbe Roma detulit, quae in praedicta Ecclesia recondidit, Fredamque cum cancellis benigno studio exornavit.* Gesta consulum Andegav. cap. 3. num. 26. *Fecit praeterea intus (altare) aliam absidam ex oricalco, cupro, et stanno fusilem, ubi et hanc absidam electrinam posuit, secundaque Fredam desuper auro optimo et lapidibus pretiosis ornatam, etc.* Hist. Episcoporum Antisiod. cap. 20. *Fredam vero quae sacratissimo Corpori est superposita, Rex auro argenteoque mirifice decoravit.* Hericus Monachus de Miraculis S. Germani Antisiod. cap. 27. *Post genitricis excessum, super adorandam beatissimi Germani memoriam, regalibus expensis Fredam composuit, quae auro argenteoque elegantissime decorata, in nostram quoque decoravit etatem.* [Acta MSS. Maii tom. 5. pag. 236 ubi de S. Austregesili: *Circa autem media noctis silentium visum est ei in eadem Ecclesia adesse quasi magnam fremitum; hinc capsas sanctarum Reliquiarum concuti, hinc Fredam super sancto corpore impositam commoveri.*] Vide *Fredum*.

• Sed et pro ipsa capsula seu theca reliquiarum occurrit, in Hist. transtat. S. Baudelii inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 1. col. 2. *Cernebatur ferri geminas sanctorum Fredas, quarum alia habebat merita S. Baudelii martyris, altera vero Pauli et Amantii confessorum.*

• **FREDA**, Chartular. Monaster. SS. Trinit. Cadom. fol. 26. v. *Caretas avenae*

3. unam Fredam, alii frumenti, unamficam, duos formaticos, etc. Sed emendatione haec indigent.

• **FREDA**, Impensa, sumptus, Gall. *Frais*. in Concord. Universit. Andegav. ann. 1518. teste D. Pocquet. Vide *Fredum*.

* [Ad causas judiciario more audiendas, vel *Freda* exigenda. (Diploma Hugonis, ann. 988. mus. arch. dep. p. 87.)]

• **FREDARE**, Multam exigere: unde et pro Molestare, vexare, nostris *Fredir*. Charta Otton. II. imper. ann. 974. tom. 1. Hist. Trevir. Joann. Nic. ab *Honthem* pag. 311. col. 1. *Ut nullus... per aliqua ingenia ejusdem ecclesiae homines admallaret et Fredaret.* Lit. remiss. ann. 1472. in Reg. 197. Chartoph. reg. ch. 339. *Adonc print a renter, malgrojor et desputer Dieu que se icellui Brochart n'ouvroit tust ledit huis, il le Frediroit du corps.* Vide *Fredum*.

• Vox vero *Fredaine*, a vulgari hodierna acceptione differt, in Lit. remiss. ann. 1420. ex Reg. 171. ch. 274. *Lequel Jehan dist au suppliant: Que vous faites de naves et de Fredaines pour le port que vous prene... de vostre neveu? Pourquoy faites vous tant de Fredaines? Ubi idem videtur quod Jactantia, ostentatio, Gall. *Faifarnnade*.*

• **FREDIANI**, cum Dendrophoris et aliis, qui gentilitiae superstitioni operam dabant, recensentur in leg. 20. Cod. Th. de Paganis; (16, 10) ubi Jacob. Gothofredus conjecturas suas proponit, quas expeidere cuivis licet.

• **FREDLESS**, Andreas Suenonis lib. 7. Legum Scanicar. cap. 6. *Obtineat, ut a Juridicis talis sententia proferatur, ut et a reo Rex tres marcas accipiat, et actor non solum estimationem (rei furatae) sed duplum pariter estimationis, et ut ipse reus Communis pacis expert ab omnibus habeatur, quam lingua patria Fredless appellat.* Ex *Fred*, vel *frid*, pax, et *Less*, dimittere, unde nostris *Laisser*.

• **FREDO**, a Gallico *Fredon*, Tonus vel modus musicus. *Domino succentori pro Fredonibus*, in Comput. MS. vicar. S. Petri Insul. Vide *Frigidore*.

• **FREDUM**, **FREDA**, **FREDUS**, **FRIDUS**, Multa, compositio, qua fisco exsoluta, reus pacem a Principe consequitur, vel ob violatam pacem publicam indicta, uti vult Vadianus. Nam *frid*, Germanis idem valet quod pax. Kero Monachus: *Pacem, Fridu*. Conradus Uspereg. ann. 1152. de Frederico I. Imp. *Cum ex nominis sui interpretatione Pacis dives vocaretur.* Idem ann. 1187. *Quas litteras Alemanni usque in praesens Fridebrief, id est, litteras pacis vocant.* Papias: *Freda, id est, bannum.* Quo loco bannum est etiam multa, compositio. [*Fredum* tamen a banno distinguendum contendit Coccius in Dagoberto pag. 179. Sed auctoritatibus inhaerendum existimo quae utrumque confundunt.] Charta Caroli M. apud Meurissium in Episcopis Metensib. pag. 183. *Et ubi Fredum ipsi Agentes, aut reliqui homines memorate Ecclesiae acciperent, Freda ad ipsa loca Sanctorum deberent Christo praesule proficere in augmentum.* Alia Ottonis Imper. apud Baldricum in Chron. Camerac. lib. 1. cap. 72. *Aut mallum tenendi, bannum vel Freda exigendi, etc.* [V. Grimm Antiq. Jur. Germ. p. 656. Eichhorn] Hist. Jur. German. § 71.]

• Quae multa cum fisco regio persolvebatur *Fredum regale* dicitur in Charta ann. 984. apud Baluz. Hist. Tutel. col. 379. *Quindecim debitaes porcos in eadem curte, Freda regalia quae Jo-*

hannes habebat annuatim de manu Regis Francorum in Tutelensi castro. Non omittendum tamen praeter hanc multam fisco exsolutam, aliam fuisse compositionem seu multam illis persolvendam qui injuriam aut damnum passi fuerant.

Fredum fisco persolutum docent Lex Aleman. tit. 8. § 8. tit. 4. Lex Bajwar. tit. 6. § 3. tit. 10. § 4. Lex Frison. tit. 16. Capitularia Caroli M. lib. 8. cap. 30. lib. 5. cap. 185. Additio 4. Ludov. cap. 88. etc. Gregorius Turon de Mirac. S. Martini cap. 26. ex eo Flodoardus lib. 4. Hist. rem. cap. 50. Affirmavit compositionem fisco debitam, quam illi Fredum vocant, et se fuisse reus indultam.

Interdum tamen *freda fisco* non exsolvebantur, sed iudicibus ipsis, ut est in Lege salica tit. 52. § 4. tit. 56. § 2. in Decreto Chlotarii § 12. etc. [Constitutio Leduini Abb. S. Vedasti apud D. Brussel de Feudorum usu tom. 2. pag. 789: *Qui vadem dederit quinq. solidos de lege, dabit triginta denarios de Fredo: et hujus Fredi duas partes erunt Praepositi; tertiam vero Farlem habebit Major placiti. Si autem lex Abbatis fuerit, totum Fredum Major placiti habebit.*]

Interdum Ecclesiae, dum in ea facinus in Clericos fuerat admissum, Leges Ludovici Imp. [cap. 7.] apud Murator. tom. 1. part. 2. pag. 128. col. 1. *Sanguinis effusio in Ecclesia facta cum furore, si in Presbytero fuerit, in triplo componatur, duas partes eidem Presbytero, tertiam pro Freda ad Ecclesiam, et insuper bannum nostrum componat. Similiter et de Diacono juxta compositionem in triplo componatur, et bannum nostrum componat. De Subdiaconibus similiter secundum suam compositionem in triplo persolvat. De unoquoque ordine Clericorum secundum suam legem compositionem in triplo faciat, et bannum nostrum persolvat. Similiter et de clericis sine sanguinis effusione de unoquoque ordine Clericorum secundum suam compositionem cum triplo componatur, et bannum nostrum; et qui non habet unde ad Ecclesiam persolvat, tradat se in servitio ejusdem Ecclesiae, usque dum totum debitum persolvat.*

Neque etiam fuit *Fredum* solida compositio a reo exsoluta, sed tantum pars tertia, quae fisco aut iudici exsolvebatur. Lex Rip. cap. ult. *Fredum autem non illi iudici tribuat, qui culpam commisit, sed illi, qui solutionem recipit. Tertiam partem coram testibus fisco tribuat, ut pax perpetua stabilisque permaneat.* Quae verba ultima evincunt *Fredum* datum pro habenda pace. Capitulum Caroli M. lib. 4. cap. 14. *Triplum componatur, duas partes eidem Presbytero, tertia pro Fredo ad Ecclesiam, etc.* Adde Capitulum 8. ann. 818. cap. 2. § 4. Decretionem Chlotarii II. Regis cap. 9. etc.

Freda de quibuslibet causis, in Ecclesiarum possessionibus exigere velantur iudices, in privilegiis et immunitatibus a Principibus his indultis: Ita ut quod ex his fisco sperare potuerit, in Ecclesiarum usus, in luminaria locorum Sanctorum, vel in stipendia Sanctorum Dei convertatur. Quae verba passim habentur in veteribus Chartis apud Marcullum lib. 1. form. 2. 3. et Beshum in Comitib. Pictavens. pag. 155. 165. Sanjulian. in Hist. Burgund. pag. 212. 274. Doubletum, et alios, Baldricum in Chron. Camerac. lib. 1. cap. 37. 62. 72. 76. 106. etc. [Adde Chartam Dagoberti Reg. ann. 632. tom. 1. Hist. Lotharing. col. 250. Clodovæi II. ann. 638. tom. 1.

Instr. Hist. Paris. pag. 20. col. 2. Decretum Conradi Reg. in Hist. Lugdun. Inter Instr. pag. xxii. Miramur tom. 1. pag. 60. 128. et tom. 2. pag. 807. Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 62. 187. 144. et sibi.]

† FREDUM, Eadem notione, in Charta Ludoy. Pii inter Instr. Hist. Alsat. pag. 15.

† FREDUM, Eodem significato, in Charta Childeberti III. apud Felibian. Hist. Sandion. pag. xvi.

† FREDUM, in Charta Caroli C. inter Instrum. t. 4. nov. Gall. Christ. col. 225.

† FREIDUM, pro Fredum, in Præcepto ann. 760. inter Instrum. tom. 4. Gall. Christ. col. 263.

† FRETUM, in Historia Mediani Monasterii p. 18. et in Actis SS. Aprilis t. 2. pag. 98.

† FRETUS, Charta Caroli M. ann. 781. pro Monasterio SS. Salvatoris et Julii Brixlens. in Bullario Casur. tom. 2. pag. 19. Sed sub immunitatis nomine cum omnes Fretos concessos valeant Rectrices ipsius Monasterii quietas vivere et sedere. Altera ejusdem Caroli M. Charta pro Monasterio Sithiensis apud Mabilionium Diplom. lib. 6. Instrum. 198. Judicialia potestas ibidem ingredi non presumat quocumque tempore: nisi quod sub immunitatis munere omni tempore cum omnes Fretos vel bannos concessos pars ipsius Monasterii perenniter debeat possidere.

FREDUM pro quavis exactione videtur interdum usurpari in aliquot Chartis, apud Duchesium in Hist. Monmor. pag. 20. 22. Hemer. de Academ. Paris. pag. 33. Besilium in Episc. Pictav. pag. 58. etc.

Ab hac voce ortum habet, quæ passim et in usu apud Practicos, Fret, Fret des proces, pro litium ac causarum sumptibus et impensis. Aresta anni 1284. in Regesto Parlamenti fol. 70. Quod pro solvendis et acquiendis debitis: Fretis villis sue possent talliare, etc. [Arestum ann. 1598. in Tabul. Calens. Examen testium integraliter Fretis et expensis supradictorum appellatum fuerit, etc.]

FREDUS, in Lege Salica Edit. Heroldi tit. 58. § 3. Capitul. Caroli M. de Partib. Saxonie cap. 15. Undecunque census aliquis ad fiscum pervenerit, sive in Frido, sive in quacunque banno.

FREDUS, [Charta Dagoberti ann. 635. tom. 2. Hist. Meld. Inter Instr. pag. 4. Sidmet omnes Fredos concessos debeat possidere.] Occurrit præterea in Lege Salica tit. 26. § 9. tit. 55. § 2. in Decreto Chlotarii § 12. in Lege Ripuar. tit. 46. § 1. in Legib. Henrici I. cap. 90. etc.

FREDA, apud Papiam, et in Lege Anglor. tit. 7. § 5. in Lege Frison. tit. 18. 17. tit. 22. § 81. in Charta Caroli Calvi apud Camusatium in Antiq. Tricass. pag. 84. etc.

† 2. FREDUM, vel FREDA, Alia notione. Charta anni 1065. ex Armario S. Victoris Massil.: B. Comes Provincie confirmo oblationes prædecessorum meorum, vel que Monasterio S. Victoris acquisita sunt, in Monasteriis, cellis, castellis, villis, terris, hortis, Fredis, salinaris, agris, etc. Sed forte legendum Frecis. Vide Fricum.

1. FREDUS, Marrubium, Papiæ.
2. FREDUS, Lex Alemann. tit. 106. Edit. Heroldi, (nam hic titulus deest in Lindenbrogiana). De eo, qui in Fredo infantes læserit: Si quis alterius infantem de medio Fredis læserit, (læserit,) sol. 8. componat. Vide Fredum.
† FREDSTOLL, Vide Frithstoll.
† FREFARE, Vide Fretare.

† FREGATA, vox Italica, nostris Fregate, Navis exploratoria. Epist. regine Joanne comit. Prov. ad Bertr. de Grasses dom. Barri ann. 1362. ex sched. Pr. de Masauques: Miramur cur tantum tardas, non venis cum Fregata in Provinciam accessurus, ut promisisti; eo quod Fregata nostra de omnibus, ut decet, munita et ad transfretum parata, non expectat aliud nisi, etc.

† FREGERE, pro Frangere. Reparat. factæ in senescal. Carcass. ann. 1435: Ponendo in dono stipiti molam dicti molendini, que Fregebatur. Occurrit rursum infra.

† FREGRESCHIA, Vide in Fraternitas 5.

† FREGIA, Vide Frea 2.

† FREGSINGARIUM, Tributum seu præstatio ex Frecengis. Charta fundat. S. Petri Abbavil. ann. 1100. inter Instr. tom. 10. Gall. Christ. col. 297: Octo solidos de Fregsgario apud villam, que dicitur Valles, singulis annis tradidi. Ubi lib. nig. ejusd. monast. habet fol. 297. v. Frecengario, et fol. 316. r. Frecengario. Frecengage, in Charta ann. 1340. ex Reg. 72. Chartoph. reg. ch. 217. Item vint livres Parisis de rentis par an ou equiron deues à la S. Remy, que on appelle Frecengage. Vide infra Frecengia.

† FREHTA, Modus agri, seu agri portio, Germ. Fretia. Charta ann. 1280: Ex una parte dimidia Fretia, ex altera parte dimidia Fretia. In fine hujus Instr. Summa agrorum horum, etc. Vide Freta 2. Confer Scherz. Glossar. Germ. in hac voce. Alio sensu, scilicet pro corvata in Chart. ann. 865. apud Neugart. in Alem. num. 430: Censum inde, id est unius servi Fretiam absque diebus et femine operibus singulis annis persolvant. Jura Mauri-Monast. ann. 1144. in Alsat. Diplom. tom. 1. pag. 229: Decimam dabit ex suo manso quod tamen Fretias bene sibi recomperatur, plures enim habet. Ibid. pag. 230. Fretis.]

† FREDUM, Vide in Fredum 1.

† FREGRAVIUS, Comes liber. Vide Gogranus.

† FRETUM, Vide Ferto.

† FREJURIUM, Forojulium, Gall. Frejus. Charta ann. 1035. ex Tabul. S. Viet. Massil.: Postea flexit se super periculum, et donat usque in viam, que venit de Frejuria.

† FRELBERIA, Idem videtur quod Fredum 1. Multa, compositio. Charta ann. 1422. inter Instr. tom. 12. Gall. Christ. col. 441: Que omnia supradicta sibi (ballivo) danda tam pro suo salario quam ex dono de gratia dominus sibi potest, si voluerit, deputare in patria Vallesii super suis redditibus, vel super Frelberis et bannis commissis. Et col. 442: Item quod dictus ballivus, absque licentia domini, non possit imponere banna, Frelberias vel penas. (Frelvel, Germanis Injuria, delictum leve et multa, que ob ejusmodi delictum exigitur ADEL.)

† FREMEN, Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657: Breyas, Prov. faus, mandibula, rumen, Fremen.

† FREMENEFEDA, in Monastico Angl. tom. 2. pag. 266. Vide Fremen-Fi-ma.

† FREMENTER, Cum fremitu, in Actis SS. Aprilis tom. 2. pag. 250.

† FREMIS, Vide Fremiticus.

† FREMICULI, Vide Freniculi.

† FREMITICUS, in Notis Tyroneis pag. 180. idem qui Frigoreti-us: Epifora. Frenis. Fremiticus. Cardiacus, etc. Ubi Frenis videtur esse horror febris. Vide Frigoreticus.

† FREMMUS, $\sigma\tau\epsilon\upsilon\chi\eta$, Gemitus. Gloss. Lat. Græc. Sangerman. MSS. Laurent. in Amalthæa: Fremus, Fremitus, ex Salmasio.

† FREMULA, Stat. Universit. Andegav. ann. 1385. in Reg. 153. Chartoph. reg. ch. 311: Item dictus claviger in dictis licentiis faciendis debet administrare in dicto palatio Fremulas atque mensas. Sed legendum Formulas. Vide in Forma 13.

† FREMUSCULI, Vide Freniculi.

† FREN, NIS, Humor capitis, qui facit hominem freneticum. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692: Frenaisieux et Frenaisieux, Phreneticus, nostris. Lit. remis. ann. 1378. in Reg. 114. Chartoph. reg. ch. 212: Icelle Jehanne qui est de long-temps et souventes fois lunatique, Frenaisieux et insensibile, etc. Alia ann. 1459. in Reg. 188. ch. 208: Icelui Jacquet, qui par la maladie qu'il avoit eue, estoit fort Frenaisieux et alteré de son entendement, etc. Hinc Frenoisissement, Furiose, in Lit. remis. ann. 1361. ex Reg. 92. ch. 30: Icelui Jehan courust Frenoisissement sur ledit Guillaume, et se boula l'espee dudit Guillaume son frere parmi le ventre.

† FRENAGIUM, pro Furnagium, Pretium domini furni solum pro coctione furnaria. Statuta Ecclesie Glan-diltensis MSS. ann. 1327: In eorum bonis que tenentur sub ipsa præpositura habet in Frenagis, mauturis, calcaturis, bannis et, ceteris aliis prout est assuetum.

† FRENARIUS, $\chi\alpha\lambda\iota\nu\omega\kappa\iota\omicron\varsigma$, Qui facit frena, in Leg. Neapol. 8. tit. 98: Sallarios et scutarios, Frenarios atque armarios, cancellarios, fabros, etc. Hæc post Martinium. Vide Frenarius.

† FRENDERE, de porcis grunniensibus supra dicitur in Braularis. Festo: Fren-dere est Frangere, unde est faba Fressa, unde et dentibus dicitur Fren-dere. Isid. 10. Fren-dens, quod minando frangat dentes et comprimat fremens.

* FRENDESCO, [Idem ac frendeo. Not. Tit. p. 153. Fren-dit, Fren-descit.]

* FRENDIS, Trude sauvage. Fren-dis, senglier, Fren-dere, Grunier, Gallico. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 521.

† FRENDESMANNI, appellabantur olim ab Anglis, qui postea Ullaughæ, seu utlegati, vel æteges, id est, proscripti exules, in Legibus forestarum Canuti Regis cap. 21. et apud Bracton. l. 3. tr. 2. c. 13. § 1.

† FRENDEWYTE, in Fieta lib. 1. cap. 47. § 15. significat acquietantiam prioris præ ratione solennitatis contrarii. Vide Forfang.

* FRENECATUS, [Equus. DIEP.]

† FRENECTUS, dimin. a Frenum, Ornamentum muliebre, Ital. Frenello. Stat. ann. 1387. apud Cl. V. Garamp. in Ind. ad Hist. B. Chiare pag. 508. col. 1. Quod postit quelibet mulier. . . . Frenectos valoris ad plus 40. solidorum pro quolibet Frenecto, sine pena deferre.

† FRENELLATUS, Sanutus lib. 2. part. 4. cap. 23. Necessarium est, quod dicte galeæ sint tali modo et manerie Frenellate, quod dum adversus hostes processerint pugnaturæ, de facili stringant se invicem et conjungant. Adde cap. seq. Vox formata a Frenum, et Frenare, unde frenella Italis, ferrum, quod equi os stringit, lupatum.

† Ab eadem origine Frenens dixerunt nostri de equo qui freno regitur. Le Roman de la guerre de Troyes MS. :

Palatris erat gna et bias....
Eselle fuerat gnamment,
Et Eselle et richement,
Que de mil bonas mores,
Ne fut il l'orras acheter.

† **FRENERIUS**, Qui facit frena, in Catalogo MS. sodalium Confraternitatis B. M. in Ecclesia B. M. Deauratae Tolos. ann. 1328. Institutus. Vide *Frenarius*.

† **FRENEYR**, Eadem notione apud Arvernos. Charta Bernardi de Turre ann. 1308. apud Baluz. tom. 1. Hist. Arvern. pag. 783. *Escudalays, Freneyr et coleyr et carnicer tres denarios quilibet pro annata.*

• *Frenier*, in Poem. de Lendito, apud D. Le Beuf t. 8. Hist. dioc. Paris. p. 360.

• **FRENESTRA**. [Fenestra: « Si vero edificaverit. *Frenestras* debent tales facere quod hominum aliquis vix possit emittere capud per eas. » (Arch. dep. Haute-Vienne, ser. D. 758, an. 1228.)]

• **FRENETICARE**, vox Italica. Delirare. Barel. serm. in fer. 5. in Capite jejun.: *Tales Freneticant in morte et perdunt usum rationis in pena suorum criminum.* Vide supra *Fren*.

• **FRENEUS**, Fraxineus, in Codice censuali S. Vict. Massil. ab ann. 1460. ad 1480. Vide supra *Fraxinus*.

• **FRENISCULI**, *Ulcera circa rictum oris, similia, que sunt jumentis asperitate frenorum.* Isidor. lib. 4. cap. 8. [Lego cum Glossis Sangerman. *Frenisculi*. Perperam apud Papiam editum *Frenisculi*, et in MS. *Frenisculi*; ubi pro rictum habetur *hiatum*.]

• **FRENOSUM**. Alcuinus Poem. 139: *Fas hinc nec comprehendere placet Maronis, Curisibusque sacris sacra implere Frenosum.*

Locus male sanus.

† **FRENUSCULI**. Vide *Frenisculi*.

† **FREORGES**. Vide *Friborga*.

† **FREODO**, Vitulus lactens, ex interpretatione Schilleri. Lex Sallia tit. 4: *Si quis vitulum lactantem fuerit, malis pederis aut Frodo, cxx. denar. etc.* MS. Regium habet: *Podor aut frico.*

• **FREPATE Vestes**, Gallis, *Habits trouez, decoupez, frappez*, unde vocabulum. Gaufridus Vosiensis part. 1. cap. 74: *Reperit sunt pretiose ac varie vestes, quas quidam in spherulis et lingulis minutissime Frepatas, picti diaboli formam assumunt.* [Capitulum Generale MS. S. Victoris Massil. ann. 1218: *Prohibemus ne scularis vel trotarii eorum deferant Vestes Frepatas*] *Frepatas Vestes* habet Jacobus I. Rex Aragonum in Constitutionibus Catalanie MSS.: *Item statuimus, quod nos, nec aliquis subditus noster, non portet vestes incisas, listatas vel trepatas, forte quas terebratas, perforatas.* Vide *Frapatura* et *Frappa*.

Nescio, an inde petendum sit vocis *Fripiers* apud nos etymon, pro vestium interpolatoribus, ita ut si fuerint, qui vestes detritas, *frepatas*, et laceras venum exponerent, vel potius a *ferpe*, et *ferperis*, licet horum vocabulorum notio non omnino mihi comperta sit. In veteribus Statutis pro pagis Parisiensis civitatis, titulus habetur inscriptus *Ferperia* Deinde sequuntur hæc verba: *Couvertours de vair, 6. den. Mantel fourré de vair, 4. den. Chascune penne vair, 3. den. Item tous garnemens fourrez de vair, etc.* Ibi tamen la *Ferperia* distinguitur de la *Pellaterie*. Vocis vero *Ferpe* meminit Guill. Guiart. ann. 1304:

Fuit tout l'est de Roi stouras,
Ses bias garbemens et ses Ferpes,
Et et de bianches escharpes.

• **FREQUENTANEUS**. Vita S. Deicolli Abb. n. 88: *Vermes quippe ita sibi a vertice usque ad falos ebulliebant, ut Frequentanei ejus maximum inde putorem tollerarent.* Gallii dicimus, *Ceux qui se frequentent.*

1. **FREQUENTARE**, pro *Narrare*, seu *evy-xe* dicere, iterare, dixit Vopiscus: *Quod memoria tenet publica, et fides historica Frequentavit.* Item: *Ergo Theristam et nos bene scimus, et posteri Frequentabunt.* Spartianus in *Elliano* Verò: *Jam illa Frequentantur a nonnullis, quod et accubationes ac menas de rosis ac liliis fecerit.* Adde leg. 1. Cod. Th. de *Judicis*, 2. 18.

2. **FREQUENTARE**, Sæpius tentare, experiri. Sugerius in Ludovico VI.: *Res autem, ut erat vir militia aptus, ulciscit in eum Frequentabat.*

3. **FREQUENTARE**, Solere, consuevisse. Lit. ann. 1302. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 240: *Notum facimus ad presentiam nostram venissis quamplures mercatoris, tom (de) dicta Lingua Occitana, qui iam aliunde de extra regnum, Frequentantes eorum mercaturas ducere et portare apud Montempessulanum per terram. Ita et nostris Avoir fréquence, in frequenti usu esse.* Lit. remiss. ann. 1382. in Reg. 121. Chartoph. reg. ch. 229: *Jehan de Manappes... pour l'affection desordonnée qu'il avoit ou contendoit à avoir à ladite Marie de l'accompagner charnellement, eust hanc et fréquence par moult de fois en l'estel desdis exposant, tant de jour comme de nuit.*

† **FREQUENTANUS**, pro *Frequens*, Creder, multus. *Jejunium cum opere manuum Frequentato*, in Vita MS. S. Wenzelae fol. 84.

• **FREQUENTIDICUS**, *Mathematicus, Divinus*, in Glossis MSS. Reg. Cod. 1013. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm.: *Frequentidicus, Qui dit souvent.*]

• **FREQUENTIVUS**, *Frequens, assiduus*. Stat. Cadubr. lib. 1. cap. 78: *Sapientibus et nuntis Frequentivis et opportunis pro servitio communis Cadubris, etc.*

• **FRETAGIUM**, *Hæreditatis inter fratres partitio, nostris Frétagé; unde Frétagier, inter fratres partiri.* Lit. ann. 1309. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 689: *Absque eo quod nos aut successores nostri Francie reges ratione Frétagii, partagii, appenagii, dotis, divisionis, transactionis, inféudationis, aut alia quacunque de causa, a dictis donatio immediato et corona futuris temporibus amovers... quomodolibet valeamus.* Eadem totidem verbis leguntur in Lit. ann. 1369. tom. 5. earumd. Ordinat. pag. 688. Vide Glossar. Jur. Gall. v. *Fratescheus* et supra *Fraternitas* 6.

† **FRESCA**. Vide *Fraternitas* 6.

† **FRERESTER**, Sororis maritus, Gall. *Beau frere*, ut *Filiaster*, *Privignus*, Gall. *Beau file*. Legat *Freresteri suo*, in Schedis Domini le Fournier.

• Vel uxoris frater: *Freraster*, eadem acceptione, in Lit. remiss. ann. 1478. ex Reg. 206. Chartoph. reg. ch. 838: *Martin de Sienna Frerastre du suppliant, etc.*

• **FRERETUM**, perperam pro *Fratum*, Rivulus, canalus. Chartophylac. regium Regest. 87. *Item unum journal et dimidium terre situm in pala juxta terram Johannis Darbonis Notarii et Freretum publicum.*

• Male lectum pro *Freratum*, in Charta ann. 1359. ex laudato Reg. ch. 282. ubi

etiam restituendum videtur *Freratum*. Vide supra in hac voce.

† **FRES**, *Fimbria, limbus, nostris Frange*. Constitutum Massil. ann. 1261: *Nalla mulier aliquis eudeat de cetero seu presumat cujuscunque sit conditionis, promittentis vel status portare..... ribens sive Fres auri, argenti seu perlarum.* V. *Fresium*.

1. **FRESA**, *Faba siliqua exuta*, Gall. *Fave frisée*. Constit. S. Pauli Narbon. ann. 1127. inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. col. 83: *In omnibus quartis feriis pisces vel cicrones cum lardo, aut Fresas cum sagimine, sive cepas pingues et bonas.* Vide *Faba fresca* et *Fresa*.

2. **FRESA**, *Fragum*, Gall. *Fras*. Lit. remiss. ann. 1357. in Reg. 65. Chartoph. reg. ch. 140: *Dicti fratres existentes in quodam alnato prope villam de Buqueous causis spaciandi et ibidem Fresas colligendi.*

• **FRESACENSIS**. V. infra *Frisacensis*.

• **FRESAGIA**. Vide infra *Fresagia*.

• **FRESATURA**, *Fimbria, limbus, seu quod ornatus vice vesti assultur*. Constit. capit. eccl. Barcin. ann. 1458. rubr. 7. ex Cod. reg. 4332: *Tradet in sacris dictis sedis capam de sericeo vel auro cum Fresatura et folatura, et aliis ornamentis suis conditioni competentem.* Vide infra *Fresellus* et *Frisatura*.

• **FRESATUS**, *Fimbria ornatus*. Vide infra *Frisare*. Chron. Sublac. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. ævi col. 1039: *Leo IV. papa... obtulit in monasterio Sublacensi... duas cortinas de fupdato, quas Fresatas dicimus.* Pro *Cobrugatus*, Gall. *Fraisé*, vide in *Gardacortium*.

• **FRESCEIUM**, **FRESCHIUM**, *Ager incultus pascendis animalibus aptus, nostris etiam Fresche*. Lib. nig. S. Vulfr. Abbavil. fol. 33. v.: *Scabini duodecim denarios ad natale pro Fresceis*. Charta ann. 1289. ex Chartul. S. Carauli: *av arpena terræ inter costuram de Hatis et Freschium de Mangaret*. Alia ann. 1341. in Reg. 74. Chartoph. reg. ch. 439: *Plusieurs terres, prez, pastures, Fresches, gas, etc.* Ubi infra *mendose Fresche*. Lib. cens. terræ d'Estilly ann. circ. 1480. ex Cod. reg. 9483. fol. 2. r.: *Joignant d'une part au pré Colas Vernier, et d'autre part à la Fresche au seigneur de Razille, qui est en charcenay, laquelle Fresche, etc. Que vignes que Fresches*, in *Recoguit. feud. ann. 1366*. Neque aliud videtur *Frestiz*, in *Inventar. Chart. castri de Jaucourt* ex Ch. ann. 1387. fol. 16. v.: *Item à la noe blanche environ trois journées en Frestiz. Item à la verranne des diez environ trois journées en Frestiz.* Sed et *Frestil*, in *Charta ann. 1480*. ex *Chartul. Buxer.* part. 7. ch. 81: *Item ung Frestil au seurraut contenant environ la seneure de deux boisseaux.* Vide *Frescharium*, *Frisicum* et infra *Frostium*.

† **FRESCENGA**, etc. Vide *Friscinga*.

† **FRESCERIUM**, **FRESCHERIUM**, ut infra *Frisicum*, *Ager incultus*, Gall. *en Frische*. Instrum. anni 1261. e *Chartular. S. Vandregisilli* tom. 2. pag. 1591: *Vendimus et quandam pechiam Frescherii sitam intra terram Roberti Burel ex una parte et Frescheium Odonis, etc.*

† **FRESCHIUM**, Eadem notione, in eodem *Chartulario* tom. 2. pag. 1600: *Decem pechias terre... cum omnibus Freschis et pertinentiis spectantibus.*

† **FRESCHUS**, Ital. *Fresco*, Gallis *Frais*, *Recens*. *Memoriale Potestatum Regienalium* ad ann. 1318. apud *Murator*. tom. 8. col. 1091: *De carne Frescha carie-*

tiam magnam habebant. Gall. Viande Fraiche.

¶ **FRESCIATUS**. Joannes Gorinus in Actis S. Petri Confess. tom. 4. Julii pag. 665. Quos lapides sic sibi lacrymis madefactos in quodam canistro cum quadam tobacia Fresciata super eorum caput per civitatem portabat. Vox Fresciata, inquit Bollandi Continuator, videtur oriri ex idiomate Italico, in quo Frigiare significat ornare, ita ut Tobacia Fresciata, ni fallor, hic accipiatur pro Mantili ornato. Num potius ab Italico Frescare, Refrigerare, ita ut Tobacia Fresciata sit quasi Mantile refrigeratum, madefactum?

¶ **FRESCINGA**. Vide Frisinga.

¶ **FRESCUS**. Vide Friscum.

¶ **FRESELLA**, f. Lineus colli amictus corrugatus, quem Gallice vocamus Fraise. Computus anni 1202. apud D. Brussel de Feudorum usu ad calcem tom. 2. pag. clxxxiii. Pro serico ad jacendum pueris, et capellis et Fraselis et pro pannis et tuallus et camisis, quas tunc pueri habuerunt. XII. s. Hinc, ni fallor, emendandus alter ejusdem computi locus pag. clvi. ubi legitur: Pro 1. langello et pro capellis et pro Fresell. x. s. Ubi legendum puto Fresell, seu Fresellis. Vide Fresium. ¶ Vide mox Fresillus.

¶ **FRESELLUS**, Fimbria, limbus, futilis ornamenti quoddam genus. Gall. Fraisesse. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657. Fres, Prov. limbus, soarium, fasciola ambiens extremitatem vestis, filis vel auro contexta assutaque. Reg. visitat. Odon. archiep. Rotomag. fol. 431. ex Cod. reg. 1245: Injunximus (montalibus S. Amandi) ne elemosinarias, acuarias, Fresillos, et consimilia operarentur seu facerent. His adde quae leguntur ad vocem Fresella. Lit. remiss. ann. 1410. in Reg. 165. Chartoph. reg. ch. 53: Le suppliant print en l'ostel Jehan le Noir es-cuier demourant à Noyon... un culot, nommé bourse boutonnes de Fraises dorées. Vide supra Fresatura et mox Fresatura.

¶ **FRESENGAGIUM**, etc. Vide in Frisinga.

¶ **FRESENGARIUM**. Vide supra Frisingarium.

¶ **FRESIA**, [Praedii rustici species, ut videtur.] Vetus Charta apud Buzellinum lib. 2. Gallo Flandr. cap. 25: Et unum hominem de ipsa familia, Rogerum nomine, ut in illo loco, in quo illum constituit, deservire liceat, et illam Fresiam, Helgardam nomine, ubi nunc hospitatur, permanere liceat.

¶ **FRESIUM**, FREZIUM, Fimbria, Frange. Acta S. Eustadiolae tom. 2. Junii pag. 133: Vestimenta quoque sacra fecit et altaria pallis pretiosis, quae manu propria cum suis puellis opere elegantissimo polivit cum Fresis aureis et procinctoriis. Statuta Massil. lib. 2. cap. 89: Constitui-mus ut nullus sartor per se, vel per alium accipiat pro corduris de uno vestimento dominae de colore cum Fresto, et cum penna ultra quatuor sol. Item sine Frestio 111. sol. Item de pellissia dominae cum Frestio 11. sol. et vi. den. et sine Frestio 11. sol. Occurrit ibi pluries. Vide Fres, et Frisum.

¶ **FRESSUM**, in Statutis Arelat. MSS. art. 53: Sartores accipiant pro corduris vestium sine Fresso et neca facturum, etc.

¶ **FRESUS**, Eadem notione, in Statutis Massil. lib. 2. cap. 38: Quod non suent in aliquibus vestibus Massiliensis aliqua-

rum meretricum Fresos aliquos aureos vel argenteos.

¶ **FREZUM**. Instrum. ann. 1347. tom. 2. Hist. Dalph. pag. 568: Item unam zomnam de Freso aureo super qua seu quo sunt lapides, margaritae seu perle grosse, etc.

¶ **FRESQUERIA**, FRESQUIEYRA, Folia vel herbae recentes, quibus ornatus vel refrigerationis causa uti solebant. Reddit. terrae Calviss. ann. 1394. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 50. col. 2: Item pro... Fresqueria pro estate, quam faciunt in festo Pasche, quotlibet anno, octo solidos, novem denarios. Charta ann. 1322. ibid. pag. 84. col. 1: Item percipit in dicto loco dominus Calvissionis pro annuo censu, dum petit, a quolibet habente animal deferens bastum, duas sardinatas de gluten et unam de Fresqueria. Comput. ann. 1399. inter Probat. tom. 3. ejusd. Hist. pag. 150. col. 1: Gascono et ejus socio, qui cum eorum asinis iterunt quantum dicta die de Fresqueyra, pro infascayrando diem domum comitum, etc. Vide Jonchare.

¶ **FRESSENGIA**, ut Frisinga. Charta Caroli regent ann. 1358. ex Bibl. reg.: Item unum modium bladi et unum modium vini et duas Fressengias, valore rij. sol. et rij. den. quae omnia debet decanus S. Quintini pro pascatio regio. Fressenges, eodem sensu, in Charta ann. 1324. ex Reg. 65. Chartoph. reg. ch. 161. Item à la Saint Andrieu une costume, que on appelle Fressenges, environ cinquantesols par an. A voce Fresiss, junior porcus. Lit. remiss. ann. 1458. in Reg. 187. ch. 250: Le suppliant et icellui fillastre trou-verent une truye ave: trois ou quatre pourceaulz, appellez Fresiss. Hinc firmatur vocis origo in v. Frisinga ex Eccardo proposita. Vide supra Fresengia et Frisingarium.

¶ **FRESSENGA**, FRESSINGA. Vide Frisinga.

¶ **FRESSUM**. Vide Frisium.

¶ **FRESTATUS**, Clathratus, cancellatus, in arte heraldica, Gall. Fresté. Inventar. S. Capellae Paris. ann. 1335. in Reg. 1. Chartoph. reg. ch. 7: Item una tunica de samitio rubeo, Frestata de auro cum rosulis aureis ad perlas. Aliud ann. 1363. ex Bibl. reg.: Item una dalmatica de samitio rubeo, Frestata de auro ad rosetas aureas et perlulas. Quae sic Gallice redduntur in alio Invent.: Item un dalmaticus de samit rouge, Fresté d'or et à rosetes d'or et à perles. Vide Fresta et infra Frestelatus.

¶ **FRESTRA**, Fenestra, Papiae.

¶ **FRESUM**. Lex Angliorum tit. 5. § 20: Qui harpatorum... percusserit, componat illum quarta parte majori compositione, quam alteri ejusdem conditionis Aurifices similiter. Feminas Fresum facientes similiter. Ubi videtur esse, quae canabem in aqua madefactam macerant, subigunt, confringunt. est enim Fresus, fractum, divisum, molitum, a fredo, ut habet Papias. Vide Varronem lib. 2. cap. 4. Isidorum, etc.

¶ **FRESUS**. Vide Frisium et Fresum.

¶ **FRESUS**. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657: Pessat, Prov. fractus, Fresus, ruptus. Vide supra Faba fresa.

¶ **1. FRESTA**, Species mensurae pro liquidis. Formulae vet. Alsaticae art. 22. apud Eccardum ad calcem Legis Salicae pag. 244. Duas Frestas de cervisa et sume sex siclos de vino in cellario, etc.

¶ **2. FRESTA**, Idem videtur quod Fraustum, ager incultus. Chron. Collegiate S. Petri apud Georg. Christian. tom. 2. Rer. Mogunt. pag. 461: Madildis vidua,

soror Wolffmanni xxiiii. curvales. Wolffmannus et frater ejus deceperit dimidium. Geracha tres et dimidium Frestam.

¶ **3. FRESTA**, Sepes, idem quod supra Fresta 2. Vide in hac voce. Charta Rob. Comit. Alenc. in Reg. forest. comitat. Alenc. ex Cam. Comput. Paris. fol. 22. r.: Concedo (monachis de Persania) usagium suum ad omnia et singula loca praedicta, ad carbonem faciendum propter usum fabricarum ipsorum et ad Frestas similiter faciendum.

¶ **FRESTALE**: Va-coquinarium, frictorium, sartago, Frictorium. Apitius lib. 7. cap. 5: Assatura in colari elixatur, et infunditur in Frestali piper, condimentum, vel liquamen, etc.

¶ Quo piper aliudve frangitur. Gall. Egrugeoir, petit moulin. Vide supra Fratillum.

¶ **FRESTARE**, Fricare, Gall. Frotter. Ordinatio anni 1340. Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 394. col. 2: Item ipsos equos Frestari, estriliari, acomari, letterias eis fieri et bene estachari facere cum omni diligentia teneatur per valletos ipsorum.

¶ **FRESTATIO**, Pretium pro conductione navis, Gall. le Fret Littere ann. 1307. apud Rymerum tom. 3. pag. 12: Expensas quae tam in emptione vinorum et Frestatione navium quam, etc. Vide Fresta 2.

¶ **FRETELETUS**, Stemma, ut videtur, vel ornamentum reticulatum seu cancellatum: item Vas formam rhombi referens, vulgo Losange, Hisp. Frestado, nostris Frestel, Frestillet et Frestele. Inventar. S. Capellae Paris. ann. 1376. ex Bibl. reg.: Caput beati Clementis, in quodam vase argenti deaurati, ornatum lapidibus vitrimis, in quo plures lapides deficiunt, diu est, et etiam duo Frestelati. Ibidem: Item quoddam sanctuarium sanctorum Dominici et Petri martyris ordinis Praedicatorum, in quo deficiunt duo Frestelati. Aliud Gallicum: Le chief S. Clement en un vaisel... aorné de pierres de voirre, ouquel deffaut plusieurs pierres, et y faut deux Frestoles. Melius infra: Item, un sanctuaire de S. Dominique et de S. Pierre le Martyr Prescheur, et y faut deux Frestoles. Lit. remiss. ann. 1436. in Reg. 173. Chartoph. reg. ch. 474: Une aiguiere vairee en un petit Frestel, qui a le biberon rompu. Lit. ann. 1387. inter Probat. tom. 3. Hist. Burg. pag. 187. col. 1: Un hanap d'or tout plein, poinsonné de rosieres, et sur le Frestillet une esme-raude. Vide supra Frestatus.

¶ **FRETELLA**, Fistulae species, nostris Frestel et Frestaux. Le Roman d'Athis MS.:

Sonnent buisines et tabours,
Grans cors d'arsin et moriel,
Frestaux, bagouls et chalemel

¶ Et Frestel unde Fresteler, ejusmodi fistula canere. Bestiar. MS. ubi de Cervo:

De son de Frestel s'émerville,
Quand il a drechie l'oreille.

Anonymus inter Poem. reg. Navar. tom. 2. pag. 208:

Fouchier forment Frestele
Pour s'amieles Aeliz.

¶ **FRETENGIA**. Vide Frisinga.

¶ **FRETO**, FRESTOSUS, Monete species, lamina argentea, nostris Frestin et Freston. Ordinatio Caroli dalph. ann. 1357. 8. Jun. in Reg. Cam. Comput. Paris. sign. Vienne fol. 18. r.: Possunt esse in Frestone duo fortes et duo debiles, et habeant ab una parte, infra compassum, duos flores liliam et duos pisces dalphini, et in

circuito K. primogeniti Francorum regis, et ab alia parte, infra compassum, unam crucem planam, et in circuitu, Dalphinus Viennensis. Alia ann. 1332. Ibid. fol. 42. r. Et non possit esse in Fretone, nisi unus fortis et unus debilis. Reg. B. ejusd. Cam. ad ann. 1330. fol. 6. v. Que li d'ouvrier puissent faire demi marc de caille, plus du plonc de xx. mars et un Fretone. Inventar. MS. eccl. Camerac. ann. 1371. Item huit piéces d'argent, autrement Fretin. Lit. remiss. ann. 1381. in Reg. 119. Chartoph. reg. ch. 267. Icelle Jehanra par plusieurs fois a vendu et apporté à ve dre plusieurs piéces d'argent, appelle Fretin... lesquelles piéces de Fretin, etc. Alig. ann. 1399. in Reg. 154. ch. 616. Icelle exposant priast... une certaine quantité de Fretin d'argent, qui pouvoit bien valoir huit sols ou environ. Denique alia ann. 1410. in Reg. 161. ch. 174. Plusieurs orfèvres, Fretin, anneau, cloux d'argent, etc. Vide supra Fretina et Fretvo.

¶ **FRETOSUS**. Vide Fretum.

¶ **FRETTA**, pro Fretta. Vide in hac voce.

¶ **FRETTA**. Conductio navis oneraria. Gallice le Fret. Item, Pretium quod pro vectura quarumlibet mercium solvitur tum locatori, tum nautis. Præceptum Edwardi I. Reg. Angliæ ann. 1285. apud Rymerum tom. 2. pag. 298. Navis, in qua mercimonia vel vina fuerint cum toto apparatu, annulus magistri navis in digito suo portatus, victualia nautarum, utensilia... monile, zond et ciphus argenteus magistri navis... erunt quieta de auxilio ad ejectionem maris prædictam. Et etiam salva sit nautis Fretta vinorum et aliorum bonorum in navi existentium, que talia fuerint. Et magister navis amittat Fretam suam de dolis seu bonis in mari sic projecta. Et omnia alia bona in navi existentia tam nautarum quam mercatorum, ut vina, etc. exceptis navis utensiliis... et Fretta de bonis que salva fuerint, ut prædictum est de cetero debent appreciari in auxilium restitutionis bonorum extra navem per hujusmodi tempestatem ejectorum.

¶ **FRETTARE**. Navem conducere. Gallis Fretter un navire, apud Rymer. tom. 2. pag. 298. tom. 3. pag. 661. etc.

¶ **FRETUM**. Rivulus canalis, Bras d'eau. Charta S. Bonifacii Archiep. Moguntini apud Broverum lib. 1. Antiq. Fuld. cap. 4. Et ab ostio ejus sursum, usquequo ipsam flumen dividitur in Freta inde transit inter media Freta, que nasci videntur de flumine Fulda. [Form. MSS. Senens. ann. 1414. ex Cod. reg. 4726. fol. 3. r. : Quod edificium et molendinum... cum Fretis, steccariis, gorus, etc.] [Frette, eadem notione nostris. Le Roman d'Athis MS. :
Ce est à lart qu'il s'en repente
De l'escoute qu'il ot fait
Quand il passa tout seul la Frette.

Intra :
Jusqu'à la Frette le ramaine, etc.

Ibidem :
Oltre la Frette tost s'en vat.

Vide alia notione in Fretum 1.

¶ **FRETOSUS LOCUS**, Fretis impeditus, seu rivulus et canalibus. Isidorus Pascensis Episcopus in Chronico. æra 769 : Montana Vaccorum dissecans, et Fretosa et plana percalcans, terras francorum intus expeditat, atque adeo eas penetrando gladio verberat. Ubi Rodericus Toletan. in Hist. Arab. cap. 18 : Fretosa

dissecans, et montana præcalcans Rodanum etiam dissecavit. Idem Rodericus cap. 16 : Et dum per devia et Fretosa cursum. Quo loco Schottus, Fruticosa legendum putat. Vide Fraustum.

¶ **2. FRETUM**, Naulum, Gall. Fret. Arest. ann. 1388. in Chartul. Campan. fol. 881. r. : Dicebant (major et scabini de Rupella) quod ipsi erant in possessione et saisina de qualibet nave... percipiendi tanquam pecunie summam, quantum navium conductores habere debebant pro vectura unius dolii vini; que pecunie perceptio, Fretum seu courretagium appellabatur. Contract. matrim. inter Franc. comit. Montisf. et Isabel. reg. Scotiæ sororem ann. 1441. ex Bibl. reg. : Circa autem expensis navigii et solutionem nauti seu Freti navium... conveniret, etc. Vide Fretta 2.

¶ **3. FRETUM**, Præstatio pro tutela et protectione, idem quod Salvamentum 1. nostris Frestaige, Frestaige et Fretet. Charta Gaufr. Martel. comit. Anjev. ann. circ. 1040. inter Instr. tom. 7. Gall. Christ. col. 222. Item in eadem villa etiam omnem pro advocations, quam ibi hucusque habui, solutionem, que solet esse modiorum a-eur circiter decem. Deo et S. Genovefa. et clericis ejus remitto et ad talem levavitis modum redigo, cum me in partes illas, aut ad curiam regis, aut ad placita aliqua accedere contingeret, tunc equorum meorum pasturios modios avenæ quatuor pro recognitione Freti mei præbeant. Redi. comit. Namur. ann. 1265. in Reg. Cam. Comput. Irsul. sign. Papier velu fol. 6. v. Namur. : Et si a li cuens le Fretet de le vile, quant il violt, c'on apiele en Haynau coutumes Libert. Castriv. ann. 1296. apud D. Bouquet inter Instr. tom. 1. Jur. publ. Franc. pag. 409 : Nous avons retenus pour nos hoirs seignours de Chateau-Villain nos fourz et nos molins bagraux, notre vente, nos m'naiges et nos pressours, nos Frestaiges, nos cures et nos censs et nos autres rentes, par teil condition, que tuit cil de ladite franchise i useront, auri comme ils yont acoustumé à user. Lib. censuum et reddituum castel. Arciac. ad Albam fol. 17. r. : Les Frestaiges du Maignil la Contesse d'abus au jour de la Saint Lorent... Les Frestaiges dehus à Saint Navort à la Saint Remi, etc.

¶ **FRETUS**, *ῥητορικὸς*, Fiducii, persuasio. in Supplemento Antiq. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. : Fretus, Sahara, appoies, qui use. Vide alia notione in Fretum 1.

¶ **FREVELA**, idem quod Fretum 1. unde corrumpat hanc vocem putat Vadianus. Liter MS. reddituum ann. 1800 : Habet etiam dictus Episcopus in utraque curia, in S. videlicet et in V. merum imperium, hoc est, sicut vulgariter dicitur, Dub und Frevels. Frevel, Muleta, Frevelen. Muletari, in Libro Salic. Monast. Ebersh. [99. Vide Halthaus. Glossar. German. col. 486. sqq. et Graff. Thesaur. Ling. Franc. tom. 3. col. 828.]

¶ **FREUM**, Muleta, compositio, que fisco exsolvatur, idem quod Fretum. Vide in hac voce. Dipl. Conrad. Aug. I. ann. 1027. apud Murator. tom. 5. Antiq. Ital. med. ævi col. 451 : Denique etiam concedimus prædicto monasterio omnes decimas Frea et judicaria, vel omnem compositionem et exhibitionem publicam ex omnibus manentibus decuper memoratis cellulis et curtibus. Vide etiam Frevela.

¶ **FREXATURA**, Ornamenti genus ex auro vel argento vesti assutum, ut supra Fresellus. Stat. Vercel. lib. 2. pag. 27.

v. : Si autem jocalia legaverit vel promiserit, et Frexaturas, vel perlas, vel pannos lineos et lanæos, etc. Stat. alia Ital. : Quod nullus dorarius debeat deaurare aliquos florenos argenteos vel Januinos, nisi causa faciendi Frexaturas. Vide infra Frisatura.

¶ **FREXENGARIUM**. Vide supra Freysingarium.

¶ **FREXINGIA**. Vide Frisinga.

¶ **FREYEN**, vox Germanica, Liber, ingenuus. Dipl. Caroli IV. Imper. ann. 1346. tom. 2. Hist. Trevir. Jo. Nic. ab Hontheim pag. 167. col. 2 : Etiam si causa et questio hujusmodi liberos et ingenuos, vulgariter dictos Freyen, dictis Treviransibus ecclesiis vasallos... respiciat vel contingat.

¶ **FREYGRAVIUS**, Comes liber. Exstat Charta Ruperti Imp. qua Salentinum Freygravium, seu liberum Comitem in sede Freyheolenor vulgariter nuncupata sita in dominio Zuschen constituit, eumque de dicta sede Freygraviatus investit ann. 1420. Vide Geogravius. [Vide Halthaus. Glossar. German. voce Freygrav. col. 506.]

¶ **FREYNO**, Fraxinus, Gall. Frêne. Sent. arbitr. ann. 1500 : Item plus pronuntiauerunt... dicti arbitri, quod dicti parerit... teneantur et debeant facere unum mantellum memoris... prope quandam arborem Freynonis, existentis supra rippam Breydam.

¶ **FREYRESCHIA**, Pars hereditatis, que ad fratres primogeniti pervenit, in Charta ann. 1299. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 522. Vide Fratemitas 6.

¶ **FREZZA**, FREZIA, dicitur de ferculo fabaceo, in Transactione ann. 1351. inter Abbatem et Monachos Crassenses ex libro viridi fol. 53 : Omnibus diebus Veneris non jejunalibus dat dicitur Dom. Abbas... unam quateriam (quarteriam) fabbarum pro Fretis in Conventu præparandis illa die, excepto tempore in quo inveniuntur fabæ teneres, qui tunc dat de ipsis fabis teneribus ortolanis Monasterio Crassensi dicitur diebus Veneris loco prædictarum Fretarum, et etiam aliquibus aliis diebus dum teneres comeduntur, et in dicto orto Monasterii prædicti inveniuntur. Fabas siliquis nudatas Feves frédées vel dérobées vocamus.

¶ **FREZAGIA**, Minutæ fruges, legumina. Stat. Avellæ ann. 1498. cap. 42. ex Cod. reg. 4624 : Camparii... quousque ipse menses sint completæ, et quod blada, et Frezagia seu legumina sint meysonata et recolecta, stent et stare debeant in sinitibus et per fines Avillitanæ... ad custodiendum ipsas menses, et ipsa blada, et Frezagia, et alios fructus.

¶ **FREZATUS**, Fretio seu simbria ornatus. Statuta Massil. lib. 2. cap. 39 : Item de capa domini Frezata v. sol. Rursum ibid. occurrit.

¶ Formulæ MSS. ex Cod. reg. 7657. fol. 43. r. : Quendam mantellum ipsius talis Fretatum seu muneratum certis metalhatibus argenti latenter accepit. Vide supra Frezatura.

¶ **FREZIUM**, FREZUM. Vide Frasiium.

¶ **FRIA**, Prima Statuta Roberti I. Regis Scotiæ cap. 12. § 1 : Stagna aut molendina... ubi salmunculi, seu smolti vel Frie cujuscumque generis piscium maris, vel aquæ dulcis ascendunt, vel descendunt. § 2. Ita quod nulla Fria piscium impeditur ascendendo. Apud nos pisces dicuntur Fraer vel Fraier, qui pisciculos edunt. Frey, ipsi pisciculi.

¶ **FRIBERGENSIS MONETÆ** occurrit mentio in Charta ann. 1362. apud Schle-

buli, vix quis agnoscat. Goldastus ad Eckhardum scribit, *Frigidarum* originem a Graecis, *Occidentanarum* ab Latinis esse, ipsa nomina fidem facere; *Frigidarumque* appellatam, quod constitit ex modis, quos *Phrygium* et *Dorium* vocant Graeci. Caetera, quae ibidem de musica recentiorum commentatur, majorem lucem horum vocabulorum etymis non afferunt. In veteri Cod. Bibliothecae Caesares, scripto ante annos circiter 700, quo continentur Hymni Ecclesiastici vari, apud Petrum Lambecium lib. 2. Commentar. de Bib. Caes. cap. 8. hymnas describitur, qui in sancti Paschatis die decantantur, in quo haec habentur: *In sancto die Paschae Frigidola. Laudes Salvatori voce modulatus supplicii, et devotis melodis, etc.* Qua quidem *Frigidola* inscriptione innuitur hoc tono Hymnum cani debere: unde cum Hymno, qui canitur in Natali S. Stephani, *Hypodiacoconissa*; in Natali S. Joannis Evangelistae, *Romana*; denique Hymno de S. Andrea Apostolo, et Hymno de Apostolis, *Aurea*, voces preponantur: prorsus existimo, ita eo seve appellatos certos musicos tonos ac modos, quibus in Hymni decantari debent. Hymni et tropi inscribuntur aut *romani*, aut *graeci*, *aurei*, *fidiculi*, *frigidoli*, aut *occidentani* pro tonorum diversitate, in codicibus sec. x. qui hodie quoque apud S. Gallum exstant. Vide Pertz. vol. 2. Script. pag. 102. not. 58.]

* **FRIGEFACTO**, (Frigidum facio. *Plaute*. *Poen.* 8. 5. 14. Calidum prandisti prandium hodie, qui os nunc *Frigefactus*?)

* **FRIGELLUS**, pro *Frigilla*, in Medicina Salernit. pag. 178. Edit. 1622. Est autem *Frigilla*, vel *Fringilla* Festo, *Avicenna*, quod *frigor* cantet et *vigeat*, unde et *Frigiture*. Gloss. Lat. Gall. Sangerm.: *Frigilla, una maniere d'oiseil qui chante par le froid*. Gloss. Lat. Gr. *Frigilla, cica*. Gloss. Graec. Lat. *Exivoc, h' x'pov-6c*. *Frincillus Fringillus*. A *exivoc* per onomatopoeiam dictam putant. Nos appellamus *Pinson*, Itali *Fringello*. Martialis 9. Epigram. 55:

Nunc sternos inopes Fringillarumque querelas.
Quidam legunt *Frigillarum*.

* **FRIGENS**, [Insaniens. DIER.] **FRIGEDO**, Frigus. Vetus Interpres Alex. Iatrosoph. lib. 2. Passio: *Membrana calefacta et temperata Frigedine*. *Froidour*, pro *Frais, fraicheur*, Aura, frigus amenum, in Vita J. C. MS.:

Sains Phanaeus se jet au jour
Enmi la saie à le Froidour
Sour une kille de coudal.

FRIGIDARE, Frigefacere, *Refrigidare*. *Frigidare ardorem tentationum*, in Vita S. Isidori Episcopi Hispal. num. 18.

FRIGIDARIA, *Fridaria*, voces Mathematicorum, quibus certum quemdam annorum numerum significant, in quo planeta gubernans, ut fingunt, vitam huius, confert ei bonum vel malum. Johannes Hispalensis in Astrolog.: *Volens ergo scire, de cuius Frigidaria sit quaeque annus, demus annis Christi 15. annos a reliquo dividas per 75. quot remanet a divisione, dividas per planetas, a sole incipiens, et in cuius anno invenieris, ipse est dominus*. Ita *Fridaria* passim alibi scribitur: [ad quam vocem vide Lexicon Martini].

FRIGIDARIUM, *φρυγοειον*. Gloss. Gr. Lat. *φρυγοειον*, in Lat. Gr. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm.: *Frigidarium, lieu fressi*]. Vide *Frigidarium*.

* **FRIGIDUS**, Qui tranquillo et sedato

animo est, Gall. *de sang froid*. Lit. re. miss. ann. 1850. in Reg. 80. Chartoph. reg. ch. 130. *Vi tormentorum confessus fuit multa crinita et excessus, quae et quos revera nunquam fecerat, nec ipsa confessus fuit frigidus*.

* **FRINGILLA**, Vide *Fringilla*. **FRIGISCI** Equi, quos *Chevaux de Frise* dicimus *velocitate et continuatione cursus inuicti*, apud Vegetium lib. 3. Art. veterin. cap. 6.

* **FRIGITARE**, [Frigis deducere. DIER.] **FRIGITUDO**, Frigida complexio. Constantinus Afric. lib. de Stomachi affect. cap. 5. *Frigitudo vero membra exprimit*.

1. **FRIGIUM**, [Mitra Constantini Imp.] *Frigium candido splendore ejus sacrasimo capiti inposuimus*. Gloss. Isid. Ornamentum capitis est opere phrygio contextum. Gloss. Lat. Gall. Sangerm.: *Frigium, Mitra d'Evêque que l'on fait en Frige*. Vide *Phrygium*.

2. **FRIGIUM**, *Lo frizo*, in Glossar. Lat. Ital. MS.

FRIGOR, Frigus. Ugutio, et ex eo Joannes de Janua: *Frigores, Febres, quae faciunt homines frigere*. Gloss. Lat. Gall.: *Frigores, Froidures de fieures*. Gloss. Lat. MS. Reg.: *Frigor, Timor, vel Algor*. Frigus. Poeta infimi saeculi MS. ex Bibl. Thuana:

Est fortis Frigor, hiemis quoque mach...
A frigo, frigi, seu frigo, dicit utrumque.

Vita S. Romani Presbyteri MS: *Pater qui Frigoribus torquedantur, a demonibus obsessi, etc.* Vita S. Eparchii, apud Labbeum *Febreccitantes typo Frigoris, quartanis videlicet et quotidianis febribus afflicti*. Typus *Frigoris*, in Vita S. Severini Abb. Agaunensis num. 3. Messianus in Vita S. Caesarii: *Quidam jam totus Frigore quartanae febris incurrit, atque tremebundus ambulat*. Mox: *Da mihi de pannis S. Caesarii, propter Frigora, quia multos jurant, etc.* Rursum: *Ego hodie febrem patior, et jam totus tremo*. Vide Fortunatum in Vita S. Germani Paris. cap. 20. eumd. in Vita S. Paterni cap. 3. et in Vita S. Radegundis cap. 20. Acta Elevationis S. Agricolae num. 4. Faustum in Vita S. Severini Abbat. Agaun. cap. 1. Herardum Turon. in Capitul. cap. 8. etc.

FRIGUS FEBRILIUM, Eadem notione, apud Gregor. Turon. lib. 4. de Vita S. Martini cap. 21. *Frigora*, eisdem de Gloria Confess. cap. 21. 83. et in Vita S. Vedali Benedicti n. 15. *Febrium Frigorum*, in Vita S. Genoveve n. 87. *Frigores Frigorum*, apud Julium Africanum lib. 5. Hist. Apostol. *Frigores et febrium typi*, apud Apul. de Herbis cap. 21.

FRIGORITIO, Gregorio Turon. de Gl. r. Confess. cap. 21.

FRIGORATIO, eisdem in Vita Patr. cap. 8. nisi legendum sit *Frigoratio*.

FRIGORERICUS MORBUS, pro ipsa febre, apud Heppidannum in Vita S. Wiboldae lib. 1. cap. 27.

FRIGORETICI, Ipsi febrecitantes, apud Gregor. Turon. lib. 1. de Miracul. cap. 6. 73. 101. lib. 2. cap. 44. 49. de Gloria Confess. cap. 15. lib. 2. cap. 25. lib. 1. de Mirac. S. Mart. cap. 34. 38. etc. de Vita Patr. cap. 8. etc. lib. 5. Hist. cap. 10. Frodoardum in Hist. Eccl. Rem. lib. 2. cap. 14. lib. 4. cap. 44. Balthricum in Chron. Camerae lib. 1. cap. 55. in Chron. Lobensi pag. 591. in Translat. Reliq. S. Roberti Archiep. Rem. n. 5. in Actis Elevat. S. Agricolae num. 4. etc.

Beatus Maria Campus in Vita B. Conradi Episcopi cap. 8. scribit, etiamnum a Siculis quartanae febrim *Frigoris* vo-

cabulo appellari. Est autem his febris *Frigor* idem, quod Graecis *φρυγοειον*, *Frigus febrilius*, unde ipsa febris eodem donatur nomine, *φρυγοειον*, quartana febris, apud Annam Commenam lib. 7. pag. 212. *φρυγοειον*, frigoris in febre accessio, et *φρυγοειον*, frigoris in febre circuitu redeuntes, apud Medicos, *φρυγοειον*, *Frigoretici*, apud Palladium in Hist. Laus. cap. 12. *Horrorem aut Frigus patientes*, apud Alexandrum Iatrosophistam lib. 1. Passio: *Accessiones quae cum Rigore fiunt*, apud eundem lib. 2. cap. 77. Celsus lib. 3. cap. 3. *Frigus vero, ubi extremae partes membrorum inalgescunt: horrorem, ubi totum corpus intremat*. Est autem horror in febribus, uti Galenus lib. 2. de Differentiis februm tradit, inter rigorem et frigus medius, rigore quidem minor, frigore vero major: et tanto quidem major frigore, quanto minor rigore, aequaliter absistens extremis utrisque, et in medio eorum existens. Vide Notas ad Alexandrem pag. 431.

* **FRIGORENSIS**, Forojulensis. Gall. de Frejus. Charta ann. 1081. ex Tabul. S. Viet. Massil.: *Domnus octavum partem, quam habemus in villa Torretas, quae est in episcopatu Frigorensi*. Vide *Frejurium*.

* **FRIGOROSITAS**, *Frillouseté*. *Frigorose, frillousement*. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684.

* **FRIGOROSUS**, *Plenus frigore*, Joh. de Janua. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm.] *Frigorosus, Freilleux, plein de froit*. *Frigorosa* regiones, apud Anonymum de Re architectonica cap. 2.

* **Frieuleus**, in Mirac. B. M. V. MSS. lib. 1:

Aval la vile vit un homme...
Maigre, rûné et eské,
Frieuleus, pale et enfonds, etc.

* **FRIGUCIRE**, Vide *Frigutire*.

* **FRIGUS**, Vide *Frigor*.

* **FRIGUSCULUM**, Vide *Fribusculum*.

* **FRIGUTILUS**, Glossae MSS. Alex. Androm Iatrosoph.: *Erpes cancerus, a frigutino desudatio, quam Salernitanum Frigutulum dicunt*.

* **FRIGUTIRE**, *Subtiliter aggrarive, vel frigide seducere*. Joh. de Janua. Glossar. Lat. Gall. Sangerm.: *Frigutire, sup d'mener, ou travailler pour le froit, friller ou frissonner*.

* **FRIHEMGEREDE**, Diploma Ludov. IV. imper. ann. 1332 tom. 2. Hist. Trevir. Jo. Nic. ab Honthem pag. 139. con. 2. *item confirmamus... plenam jurisdictionem in Campere, et in omnibus et singulis jurisdictionibus, villis et curiis hominibus diocesis Treverensis, ubi homines seu villani iudicium redderent, et qui in causis criminibus, civilibus et partibus hactenus consueverant, quae iurisdictiones Friehemgerede, vulgariter occupantur*. Quae eisdem verbis praesens leguntur in Dipl. Caroli IV. imper. ann. 1316. lib. pag. 167. col. 1. A. 6. r. m. *Friede*, pax, et *Gericht*, iudicium, quo nomine appellari solet iurisd. et honorum, de qua hic agitur, in Vita S. Par. 162. et Halthaus. Glossar. de man. voce *Friepricht*, col. 504.]

* **FRILAZIN**, Manuscriptus, Hbertus, Hbertinus, ab Anglo-Saxon. *fril*, vel *fræoh*, liber, et *lesan*, demittere. Gloss. Theodisc. apud Lindenbrogium. *Libertus Frilaza*. Lex. Bajwar. tit. 7. cap. 1. *Si cum manomissa, quam Frilazin vocant, et maritum habet, concubuerit, etc.* Lex eadem cap. 6. Edit. Heroldi: *De liberis, qui per manum di-*

missi sunt liberi, quod *Frilatz* vocant. Desunt ultima hæc verba in Edit. Lindenbr. Vide Pontanum lib. 6. Orig. Francie. cap. 15. et Cluver. lib. 1. Germ. antiq. cap. 15. et Joan. Gryphindrum de Weichbildis Saxonis cap. 24. [Vide *Friolasia*.]

Hinc, ni fallor, nostri *Fresine* dixerunt pro Manumissa, libertina, Gall. *Affranchie*. Le Roman d'Athis MS. :

Alemantine
Qui n'estoit garce, ne Fresine,
Mais fille au Duc de noble affaire.

FRILINGI, Ingenni, liberi, ex Saxonico *fre*, liber, et *ling*, progenies. Nithardus lib. 3. pag. 276. Saxonica gens omnis in tribus ordinibus divisa consistit. Sunt enim inter illos, qui *Edhilingi*, sunt qui *Fringingi*, sunt qui *Lazzi* illorum lingua dicuntur; *Latina* vero lingua hi sunt: *Nobiles, Ingenui, Serviles*. [Fere eadem in Vita S. Lebuini apud Pertz. vol. 2. Script. pag. 361.] Vide Cluverium lib. 1. Germ. antiq. cap. 15.

FRIMANTIA, pro *Firmantia*, muleta pecuniaria, que ab iis exigebatur qui *firmantia* seu fideiussiones dederant. Charta Guillelmi dom. Montispessulani ann. 1103. *Hæc autem sunt vicaria pertinentia, scilicet omnes Firmantia et omnia distincta omnium, etc.* Hæc omnia vobis dono præter districta et *Frimantia Militum Montispessulani et uxorum illorum*. Alia ann. 1189: *Cum feodis, fevallis, tollis, quistis, Frimantiis, justitiis, etc.*

FRINCILLUS, FRINGILLA, FRINGILLUS. Vide *Fringillus*.

FRINDIRE. Vide supra *Baulare*.

FRINGIA, Fimbria, Gall. *Frangie*. Comput. MS. fabr. S. Petri Insul. ann. 1473. *Pro quadraginta ulnis Fringarum in duplici filo cortinis altaris chori applicatarum, pro ulna xvij. den.* Vide *Frangia*.

FRINGIONUS, Genus vestimenti. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7611.

FRINGULARE, de gabiarum clamore supra dicitur in *Baulare*.

FRINGULIRE. Vide supra *Baulare*.

FRINGILDUM, Muleta viri liberi, ex Sax. *frinan*, liber, ingenuus, et *geld*, muleta, pensatio. Occurrit in Leg. Henr. I. cap. 76. [ubi Thorp. legit *Fringildum*.]

FRINTINNIRE dicuntur Cicadæ, in verbo *Baulare*. Aliis *Frintinnire* est Subsillire cum sono vel erigi vel excitari. Vide Martii Lexic. voce *Fringutio*.

FRINTSCHINGUM. Vide *Friscinga*.

FRIOLBITTO. Lex Salica tit. 20. § 6: *Si vero intra costas, aut in ventrem, ita ut vulnus ad interanea pervenerit, et semper currat, et non sanat, malb. Friolbitto, MM. denar. etc.* A *Blitte* vel *Blutte*, Sanguis, et *Frio* vel *fer*, ver, particula intensiva. Verbluten etiamnum usurpant Germani, teste Ecardo, cum de sanguine e vulnere incessanter currente loquuntur. Unde *Friolbitto* idem sonat ac *semper currat sanguis*.

FRIOLFALD, Campus liber, undique patens, a Sax. *fre*, liber, et *feld*, campus. Lex Salica tit. 44. § 8. *Si quis hominem ingenuum invenerit in quadrio, et eum privat vita, aut occiderit, malb. Friolfald, IIII. denar. etc.* Vide *Feld*.

FRIOLFALTOVO. Lex Salica tit. 42. § 4: *Si quis hominem ingenuum plagaverit et venderit, et postea in patriam reversus fuerit, malb. Friolfalto, etc.* Ubi *Faltovo*, Ecardo interprete, idem significat quod *Falthue* Germanis, hoc est, rapi-

nam fecerit; a *Fal* quod maleficium et rapinam denotat.

FRIOLASIA, vox ejusdem originis et notiois ac *Friolatz* supra: Lex Salica tit. 13. § 3: *Si quis cum ingenua puella et spontanea voluntate ambarum partium coiverit, malb. Friolasia, MDC. denar. etc.* MS. Reg. pro *spontanea voluntate* habet *sponsata ambo partes convenerint*; unde Schilterus desponsatam potius quam libertam hic intelligi debere suspicatur. Malim libertam cum Ecardo interpretari quam Germani etiamnum *Freygellasiene* vocant.

FRIOLKINGA, Idem quod *Friscinga*. Vide in hac voce. Charta Henr. III. imper. ann. 1051. tom. 1. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab *Honthem* pag. 338. col. 1: *Eadem vero die abbas ipsi advocato servitium dabit duos modios panis. Friolkingas quatuor et unam anam vin.* Vide supra *Fressengia*.

FRIPIARIUS, Interpolator, qui vestes vendit interpolas et resarcitas. Gall. *Fripier*, in Necrologio MS. Confratriæ Clericorum apud Pontisaram. Vide *Frepata vestes*. [et supra *Ferperius*.]

FRIPERIA, Vestes interpolæ, Gall. *Fripierie*. Lit. ann. 1278. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 107: *Cum intellexerimus, quod mulieres et alie pauperes et miserabiles personæ Friperiam et parcos scularios aliasque minutas mercaturas consueverunt vendere Parisiis, in vico juxta murum cimiterii ecclesiarum sanctorum Junocentium, etc.* Vide supra *Ferperia*.

FRIQUERIUS, Qui carnes frixas vendit. Consuet. Carcass. in Reg. 1. Charlophi. reg. ch. 1. *Omnes habitatores Carcassone, exceptis macellatoribus et Friqueriis, habent salicium de salino Carcassone ad usum suum.*

FRISACENSIS MONETA, (ita Frisaci in Carinthia eudebant. Liber censuum eccl. Rom. apud Murator. tom. 5. Antiq. Ital. med. ævi col. 878: *Ecclesia S. Petri quam M. de Harpert construxit in prædio suo, singulis annis debet solvere domino papa pro censu xij. denarios Frisacenses*. Charta Volfrici Aquid. patriarch. ann. 1176. inter Monum. episc. eccl. cap. 63. col. 338: *Quisque (negotiator) pro uno passu de terra nostra quam occupavit, duos denarios Frisacensis monete singulis annis nobis persolvant*. Alia ann. 1180. ibid. cap. 64. col. 621. *Annuatim quinque denarios Frisacensis prefate ecclesie (Mosacensis) nomine census persolvat*. Dipl. Frider. II. imper. ann. 1212. ibid. cap. 54. col. 508. pro eccl. Bamberg. *Apud Villacium novam moneta eundem faciat, que Frisacensi monete æquivallet*. *Marchie Frisacensium* denariorum mentio rursus occurrit in Ch. ann. 1169. et 1191. apud Bern. Pertz. tom. 3. Anecd. part. 3. art. ix. et cxiv. Comput. decime in Italia collectæ, pro subdio F. S. ann. 1278. ex Cod. reg. 5576. fol. 212. v. *Libra vij. ij. et sol. ii. Veronensium partium, et dua marche Frisacensium novorum argenti de Aquilegia, computati mihi per collectores quolibet Frisacensi pro xvij. Veronensibus parvis*.

FRISALICUS, Pari intellectu. Charta Andree reg. Hungar. ann. 1214. inter Probat. tom. 2. Annal. Præmonst. col. 18. *Tertram (i. terram) prædio de Hornelitz adjacentem contulit, pro octoginta tribus marcis et decem et septem ponderibus et duobus Frisalicis emptam*. Alia ejusd. reg. ann. 1233. apud Cencium inter Cens. eccl. Rom.: *Argentum vero quod prædictis ecclesiis persolveretur, erit in bonis Frisalicis*. Hinc pro

FRIZANTUS. Historia de Exordio Monasterii S. Joannis de Tarouça in Lusitania: *Dedit illis 70. Morabitanos auri, et ipse Rex dedit 70. Frizantos de argento, ut facerent servitilia Ecclesie*. An *Frisius pannus*, vel moneta argentea? [Legendum est proculdubio *Frisalicus*.] Pluries occurrit *Frizante* in ant. Chart. Lusit. Vide S. Rosa de Viterbo in hac voce qui ignorari scribit pondus et valorem hujus nummi.]

FRISARE, Fimbriis aut alia re ornare. Stat. ann. 1342. inter Monum. eccl. Aquilej. cap. 90. col. 896: *Item quod pannos carum non possint aliter Frizare vel ornare, nisi cum duplione aureis vel argenteis, seu seta*. Acta Capit. eccl. Lugdun. ad ann. 1340. fol. 64. r. col. 1. ex Cam. Comput. Paris.: *Item vestimenta sacerdotalia nigra cum alba Frisata auri, stolis et manipulis*. Vide *Frisatus*.

FRISATURA, Idem quod infra *Frisum*. Concil. Tarracon. ann. 1591. inter Hispanica tom. 4. pag. 522: *Quicumque de cetero præficietur in Episcopum alicujus cathedralis Ecclesie, teneatur facere assurgere Ecclesie cathedrali, in qua assumptus fuerit, intra triduum capellam integram de panno serico cum necessariis Frisaturis valentem ad minus trecentos florenos auri*. Vide *Frisum*.

Quidquid ornamenti vice vesti assumitur. Constit. Freder. reg. Sicil. cap. 86: *Quod nullus, sive vir sive mulier, cupicumque ætatis, gradus et conditionis existat, audeat portare in vestibus, quas induerit, aliquam Frisaturam de peruis, auro vel serico, sub pena unciarum auri sex, exceptis virginibus et mulieribus, quibus hoc permittitur*. Vide *Frisatura* et *Frisum*.

FRISATUS, Fimbriis ornatus. Gall. *Orné de Franges*. Chron. Fosse novæ apud Murator. tom. 7. col. 882: *Domnus Cardinalis obtulit ei maribus suis posuit super majus sepe nominatum altare suum paratum pretiosum, videlicet bonum aurum Frisatum, bonum cingulum Frisatum, et planetam Frisatam cum tali friso, etc.* Italis *Frizare* ornare est. Vide *Frisum*.

FRISCENGAGIUM, FRISCINGIA. Vide *Friscinga*.

FRISCHA, Gall. *Friche*. Ager incultus, ut supra *Fricha*. Charta ann. 1194. in Reg. feud. comitat. Pictav. fol. 63. r. ex Cam. Comput. Paris.: *Cum honoribus meis, mansionariis et aliis tenementis meis et sensettis, aquis, collectis, constantis Frischis, etc.* Vide supra *Frisceum* et *mox*.

FRISCHEIA, Eadem notione. Charta Phil. V. ann. 1318. in Reg. 56. Charlophi. reg. ch. 54: *Que omnia nemora senectas nonagula octo acres vel ceteræ, tam in pleno bosco quam talliens, quam etiam Frischeis et benevis contineat*. Vide *Frisceum*.

FRISCHIS. Vide in *Noaga*.

FRISCHIAM. Ager incultus V. *Frisceum*.

FRISCHUS, Recens. Ital. *Fresco*. Gall. *Frais*. Stat. Vercei lib. 3. pag. 76. r. *Item quod caseus et carnes Frische soe sulata vendantur ad penson*. Hinc *Frec* et *Frique* vocabant nostri quod novum et recens erat. Bertrandum clericum in Poem. MS. de Girardo Viennensi.

Il ot vestu un Frec ermine cher,
Et un bliaut qui ot fait entaller.

Poem. Eust. Desch. a D. de S. Palaye laudat. in Comment. de Milit. ant. pag. 191.

... La mort à tous s'applique.
Nuls avocats pour quelconque réplique
Ne sont plaider sans passer ce passage.
Ne chevalier tant ait hermine Frique.

Ubi tamen *Frec* vel *Friqué*, idem esse potest quod *Venustus*, elegans, apte munitus: quo sensu, ut et *Frisque*, apud nostrales passim occurrit de hominibus aliisque rebus dictum. Froissart. vol. 2. cap. 146: *Le gentil et joly duc Wingelins de Boesme, duc de Luxembourg et de Brabant, qui en son temps noble, Frisque, sage, amoureux et armeret a'oit esté*, etc. Guart. ad ann. 1269:

Un chasteil bel et fort et Frique,
Qui s'est en l'entrée d'Afrique.

Unde *Frisquement*, Egrege, lepide, eleganter. Lit. remiss. ann. 1473. in Reg. 135. (Chartoph. reg. ch. 906: *Une jeune fille de xv. à xvj. ans ou environ, laquelle estoit bien gorgiasse et habillée fort Frisquement, et en maniere mérétricale*, etc. Hist. Caroli VIII. reg. Franc. ad ann. 1495. pag. 176: *Par dessus ledit sayen il avoit un manteau en écharpe Frisquement intarjetté de la couleur que portent ses pensionnaires*. Ut ut est, vox *Frischeur*, pro *Initium*, rei alicujus novitas, legitur in Lit. remiss. ann. 1412. ex Reg. 167. ch. 1: *Est advenu que à la Frischeur d'icelles couvertes des gens d'armes et de trait, lors des deniers troubles*, etc. Unde *Cas de flesque* dicitur, de Rixa, quæ ex subito impetu, non præcogitato animo fit, in Charta ann. 1338. ex Tabul. eccl. Camerac.: *Excepté toutes royes cas de Fresque et nouvelle mesle de chaleur repentine et soudaine, et mouvement de coraige bouillant engendré*. A qua voce *Freschement* et *Frisquement* usurpant, pro *Statim*, illico, vulgo, à *l'instant*, d'abord. Lit. remiss. ann. 1394. in Reg. 147. ch. 78: *Le suppliant Freschement f. aperçu par les gens dudit escuier saisi de ladite houppelande*. Froissart. vol. 1. cap. 189: *Ces Navarrois rançonnerent ces bourgeois de Tournay et d'autres villes à telles étoffes bien et Frisquement*, etc. Vide *Frisus*.

FRISINGA, **FRISINKA**, **FRISKINGA**, **FRISCHENGA**, **FRISG'NGA**, voces in antiquis chartis, non Alemannicis durtaxat, sed et Gallicis, admodum frequentes, et Germanicæ originis, licet de significatione inter Germanos non constet. Godefrastus et Lydius ritulum opponunt, Vadianus et alii *scrofam adultam*: Nam et nostri (inquit) venatores porcum silvæ ritum anniculum aut adultum *Frischling* vocant. Sic etiam Rheni accolæ, inquit Pithæus. Et certe constat etiamnum apud Occitanos effectam suam seu porcum *Frayse* vocitari. Erant igitur *Friscingæ* non porcelli, (ab his enim distinguuntur lib. 4. capitul. Caroli M. cap. 73. in Synodo Ticin. ann. 855. et in Capitulari tertio Ludovici Pii cap. 10.) sed porcellis majores, nondum tamen just incrementi; unde pro ætatis et incrementi modo varii erant pretii. In Capitulis Caroli C. tit. 5. cap. 2. *Frisinga* æstimatur 6. denariis, alibi 4. Sic in Alemannicis S. Galli Chartis n. 12. 42. 49. 67. *Frischenga tremissa*, et *tremissalis* dicta est, quæ tremisse valeret. Charta 60. *Frisinga, seigt valenti*. *Tremissis* autem est tertia pars solidi *seigt*, al. *saga*, quarta pars tremissis, i. denarius unus, ut exponitur in *Lege Aleman* tit. 6. §. 3. Charta Henrici IV. Imp. in Actis Murensis Monast. pag. 22. *Unum matrum de frumento, et unum Frintschingum, et unum siclum de vino*, etc. [Perperam *Fruitschingum* editum tom. 5.

Gall. Chr. inter Instr. col. 514.] Adde Joan. a Leydis lib. 5. cap. 26. [Vide Grimm. Mythol. German. pag. 31. et Graffii Thesaur. Ling. Fr. tom. 3. col. 833.]

Vocis originem a Germanico *Frisch*, Recens, accessit Eccardus, ovemque vel porcum anniculum denotare auctor est, Germ. nunc *Frischling*, aut *Frischling*. Et quæsem de porcis uti et de ovibus pariter hæc vox adhibetur. Pro porco junior occurrit non raro in Breviario Rerum fiscal. Caroli M. pro ove annicula sæpius apud Notkerum in Psalterii Paraphrasi. Nihil ergo est cur de sue effecta *Frisinga* interpretemur, licet rustici Tolosani, teste la Faille Annal. Tolos. tom. 1. pag. 61. porcam vocent *Fraisengue*: Aurelianenses quippe, ut refert Menagius in Etymol. Gall. *Fresangeau* nominant porcum nondum plane adultum, porcello tamen lactente fortiores. Hæc non parum illustrent Informationes de dominio de la Londe 19. vol. des *Prisées* et *informations du temps des Anglois* fol. xv. v. *Rentes et Fresenges dirent et apporèrent les dessus nommez que à la seigneurie appartient et aues deux Fresanges ou cinq sols: pour chacun Fresance, quand il y a panage en ladite forest, et ne virent onques icelles Fresenges payer en espece; mais ont oy dire et tenir aux anciens qu'une Fresenge est une porcel farcy et que de tout temps ceux qui le doivent ont le choix de le payer en espece, ou en ledit argent*, etc.

Vocis origo, aut a Germanico *Frisch*, recens, ut vult Eccardus: aut a Gallico *Frais* sive *Fresche*, eadem notione, accessit la videtur, adeo ut *Frisinga*, sit porcus junior aut porci recentis portio. Et quidem huc interpretationi facile, ni fallor, aptantur loca omnia proposita. Vide supra *Fresengia* et *Frischus*. Sunt, qui *Frisingas*, pro Pernis accipiunt, unde in veteri diplomate apud Lindenbrogium, *Frisingæ ovina*, i. ovium coxendices: *Vervecina*, apud Browerum lib. 8. Annal. Trevir. pag. 434. 1. Edit ex veteri prædicatorio jure: *Soleit Frisingham porcinam, aut denarios 4. vervecinam ad Pascha, aut denarios 12. quo loci Frisingam carnem assam perperam interpretatur idem Browerus. Frisingæ vervecina et porcina*, in Vita Aldrici Episcopi Cenoman. [Præceptum Caroli Crassi ann. 884. apud Mabill. Diplom. lib. 6. Instr. 114: *Ad quod (convivium) dentur de rebus fratrum panis modii x. vini modii x. Frisinga porcina v. arietes v. vaca 1. bacco 1. cum sticamine, porcelli ii. pulli xii. pulcini viii. equus pretii solidorum xxx etc.] Sane *frisingam*, vocem esse Germanicam, constat, ex *frisch*, recens et *schincke*, porca. Vide Spalla. At Wendelinus a voce Flandrica *Verchens*, et diminutive *Verchochens*, i. porcus adultus, deducit *Verres* seu *Frisingæ*, apud Hinemarum Rem. ad Clerum Laud. *Nec etiam quasi ad receptionem Regis aut Legationum... denarios, vel caballos, aut verres seu Frisingas... accipiat*. Vide Capitulare Tolosanum Caroli C. §. 2.*

Accipitur etiam hæc vox pro *Frisinga*, seu *Frisingæ* præstatione dominis fieri solita. Charta ann. 1210. in Hist. Guinensi pag. 265: *Scilicet unum operarium ter in hebdomada, dum licet operari, dimidiam Frisingam, tres bustellos avenæ*. Adde pag. 94. Charta Willelmi Aquitan. Ducis apud Beslium pag. 357: *Dono consuetudines... videlicet præposituram et bannum, et ucham, et expallum, et*

Frisingam, et pullos, et anseres, etc. Alia Ludovici Fr. Reg. ann. 1144. apud Labbeum tom. 2. Miscellan. pag. 609: *Consuetudines illas, quas habebant in quadam villa S. Dionysii, videlicet talliam de annonâ, quæ dicitur Mestiva, porcos sive Frisingas, anseres, gallinas, etc.* Alia Guidonis de Capis ann. 1206: *Eccliam D. Petri legavit 60. sol. annui redditus, videlicet in redditu, qui vocatur Frisinges*. *Frisingæ*, in Capit. 5. ann. 819. cap. 29. lib. 4. Capit. cap. 73. et alibi passim.

† *FRISINGA*, apud Hansizium tom. 1. Germaniæ sacræ pag. 246.

† *FRISINGA*, in Capitular. Wormat. 829. [in chart. ann. 716. in Neugart. Aleman. num. 7. in Statut. S. Petri Corb. lib. 2. cap. 10.] etc.

† *FRISINGA*, in chart. Caroli Crassi ann. 882. apud Gudens. in Cod. Diplom. tom. 1. pag. 8.

† *FRISINGA*, in chart. ann. 758. apud Neugart. in Cod. Diplom. Alem. num. 28.

† *FRISINGA*, in chart. ann. 759. ibid. num. 24.

† *FRISINGA*, in Fiscor. describ. formul. apud Periz. Leg. tom. 1. pag. 177. lin. 8.

† *FRISINGA*, in Frag. Polypt. Sithiens. cap. 22. Guerdard. pag. 405.

† *FRISINGUS*, in Charta Henrici Imp. ann. 1076. pro Monasterio Hirsaugiensi apud Trithemium.

† *FRISINGUS*, in alia Henrici III. ann. 1056. apud Nicol. Zyllesium.

† *FRISINGA*, in Charta Caroli M. apud Doubletum pag. 723. et apud Hariulfum de Miracul. S. Richarii cap. 12.

† *FRISINGA*, in Statut. S. Petri Corb. lib. 2. cap. 12.

† *PRECENIA*, in Chartulario Camalariensi.

† *FRINGIA*, VIII. den. pro *Frisingia*, in eodem Chartulario.

† *FRISINGIA*, *Frisingia*, ibidem.

† *FRESCENGUS*, in Charta laudata ann. 1144.

† *FRESCENGIA*, in Epist. 29. Alexandri III. PP. ad Petrum Cellensem apud Sirmundum.

† *FRESENIA*, in Rotulo XII. sæc. de Prioratu S. Pauli de Tartas ex Archivo Monasterii Casæ Del: *Et 11. sol. Pod. pro Fresenia, etc.*

† *FRESENTIA*, Charta anni 1209. apud Thomasseum in Biturig. pag. 714: *Habebam in singulis porcheris hominum in jam dicta terra manentium unam Frisingiam et singulis ovibus unum arietem*.

† *FRESENTIA*, Charta Maurilii Rotomag. Archiep.: *Abbas autem Archiepiscopo septem sol. dare debet et Clericis quatuor Frisingas et unum verrem*.

† *FRESENTIA*, in Hist. Guinensi pag. 94.

† *FRESENTIA*, in Charta cessionis Majoriæ de Maregnico ex Tabulario Compendiensi.

† *FRISINGA*, in Actis SS. Junii tom. 1. pag. 523.

† *FRISINGA*, apud Marculfum Form. lib. 2.

† *FRISINGA*, Tabular. Brivatense Ch. 240: *Panes 80. Frasingas 8. donare faciunt*.

† *FRISINGA*, Idem Tabul. Ch. 381.

† *FRINTSCHINGUS*, in Charta laudata Henrici IV. Imperatoris.

† *FRISINGA*, apud Joann. a Leydis lib. 5. cap. 26.

† *FRISINGUS*, in Præcepto Ottonis Reg. ann. 949. [Vide *Frisingum unum porcum et duos ovinos*, in chart. ann. 1030. in Cod. Diplom. Gudens. tom. 1. pag. 28.]

cum cruce et Friso. Lib. 3. cap. 81: Albam quoque a scapulis et capite ac manibus Friso decentissime adornatam, a pedibus vero Frisea nihilominus lista circumdatam. Infra: Pannum diarodinum Frisatum cum auro. Cap. 68: Planetam purpuream cum Friso. Chronicon Trudonense lib. 1. pag. 350: Pallium unum cum Friso et margaritis. Vide Ughellum tom. 7. pag. 1275. [et Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 290.]

An non dici posset Frisum esse a Britanico Fris. Laceratio, ut et vox Gallica Frange a Latino Frangere? Fimbriae enim et laciniae sunt quasi lacerati panis. Menagius nostrum Frange a Fimbria vult derivatum.

FRITELLA. Glossa MSS. ad Alexandrum Iatrosophistam: Crustilla. i. Fritella quaedam in sartagine facta, vel cortex panis.

Vita B. Jacobi Venet. tom. 7. Maii pag. 463. col. 2. Requirunt ut crespellas ex herbis et farina commixtas, quas vulgo Fritillas vocant, pro ejus prandio cum oleo prepararet.

FRITELLUM. Stillicidium stercoris in stercoribus. Gl. Isid. Fritillus in ludo alicui vasculum est infundibili speciem referens, in quo agitantur tali et unde jaculantur in alveolum: ad hujus vasculi similitudinem quodammodo factus est latrinæ meatus, quo corporis sordes emittuntur: hinc eum meatum potuit Glossator Fritellum appellare. Joan. de Janua: Fritellum, Molinellum, in quo piper teritur, et dicitur a Frango, quod, grana piperis vel alia frangit; et est perforatum ab inferiore parte, et inde piper tritum recolligitur. Ponitur etiam pro vase perforato, per quod solent projici tactili, ne fiat sibi fraus. Gloss. Lat. Gall. Sangerm.: Fritillum, mortier à especes. [Vide supra Fratillum.]

FRITIGEAR. vox Saxon. Somnero: Pacis annus, Jubilæus, ex frid, pax et gear, annus. Leges Presbyterorum Northumbrensis cap. 48: Si superstitiosus ille conventus, qui Frithgear dicitur, habitus fuerit in terra alicujus circa laudem, arborem, fontem, etc. Rabanus Maurus Poëmat. 10. alludens ad nomen Friderici, cui inscriptum est:

Ferdus cum vitis tandem tas ut ulip scindat,
Et Christi pactum firmet ubique pie
Nam dedit hoc nomen dudum tibi cura parentum,
Baptisam quando sortis tua tuleras.

FRITIGILDUM. Collegium, Sodalitium, ex Saxon. frið, pax, et gildan, solve-re, quod qui ejusmodi societates ineunt, collatitiam stipem in commune ad sua negotia conferant. Vide Prefat. ad Leges Adelstani et cap. 14. et Congildones in Gildum. [Vide supra Friborga.]

FRITHMANNUS. Glossar. Saxon. sub Edw. III. exaratum Frithmannus, pacis homo, ex Saxonico frið, pax, et man, homo. Qua voce intelliguntur, qui ex aliquo sodalitate sunt, quod frið, gylid vocabant. In Legibus Ethelredi de Pace, cap. 8. Frithman, et Frithimannus, habentur pro Regio subdito, et vassallo.

FRITHMOTE. Jurisdictionis species apud Anglos, a Saxon. frið, pax, et mote, concilium. Blount in Nomolexico Anglic. Per Frithmote Jo. Stanley Ar. clamet capere annuatim de villa de Olton. x. sol. quos Comes Cestriz ante confectionem Cartæ predictæ solebant capere.

FRITHSOCNE. Tuendæ pacis jurisdictio, a Sax. frið, pax, et socne, libertas, Franchesia, jurisdictio. Jo. Brompton Frithoken, i. tutatio in jurisdictio-

tionem, hoc est, securitatem in defensionem. Fieta lib. 1. cap. 47. § 11: Frithokene, vel Forsokene, libertatem habendi vivum franci plegii denotat. Sed legendum Frithokene monet Spelmannus.

FRITHESTOLL. fritstoll, Asylum, Sanctuarium, refugium, ex Saxon. frid, pax, et stol, sedes, cathedra: stov, locus. In Chartis immunitatum ecclesiæ S. Petri Eboracensis, confirmatis anno 5. Henrici VII. exponitur Cathedra quietudinis vel pacis, ut et apud Ricardum Hagulstadensem de Statu Ecclesiæ Hagulstad. cap. 14: Quod si aliquis vesano spiritu agitalus diabolico ausu quemquam capere presumpserit in cathedra lapidea juxta altare, quam Angli vocant Fritstoll, id est, Cathedram quietudinis vel pacis, vel etiam ad faratrum sanctorum reliquiarum, quod est post altare, hujus tam flagitiosi sacrilegii emendatio sub nullo judicio erit, etc. Eadem habentur in Monastico Anglice tom. 3. pag. 135. et apud Gul. Frynneum in Libertatib. Eccles. Angl. tom. 3. pag. 1102.

Erant hujusmodi cathedra complures in Anglia, præter Eboracensem istam et Hagulstadensem: Beverlaci autem celeberrima, quæ prisorum Regum benignitate, asyli nacta privilegium, tali honestatibus inscriptione: Hæc sedes lapidea Freatstoll dicitur, i. pacis cathedra, ad quam reus fugiendo perveniens, omnimodam habet securitatem. Occurrit Frithstoll pro refugio, in quadam versicne Psalmi 17. Frithstoll, pro asylo, in Præfatione Legum Aluredi, et significat præterea palatium, quod Regiæ asyli jure gaudent.

FRITILLA. Cibis, Friteau. Vocabul. Susannæ. Vide Fritticula.

FRITILLARE. FRITILLUM. Vide supra Fratillum.

FRITILLUS. Milo in Vita S. Amandi Episc. Friburii tom. 1. pag. 883:

Quis docuit puerum, quis sensus, quæso, sensit
Hebreico sonitu ignotus prætere. Fritillus?
Quis pedagogus eum hac jussit voce boare,
Quem vagulus adhuc pueruli stete tenebat?

Ubi Fritillus idem videtur quod Sonus. Papiæ, Fritillum est Sistrum vel tuba, quo vocantur ad ludum. MS. Bituric. Habet, Fritillus, etc. Vide Fritillum.

FRITILLUM. Vide Fritillum.
FRITINNIRE dicitur rauca cicada, in Carm. de Philomela ad calem Cod. reg. 686. [Vide Occurrit in Reinard. Vulp. lib. 3. vers. 355.]

FRITORGA. Pacis secretitas. Vox Saxonica.

FRITSALUM. Genus panni, apud Andr. Monach. lib. 1. Vita Ottonis Episcopi Bamberg. cap. 45. Vide in Frissatus Pannus.

FRITSCRINGUM. Mensuræ spectes. Vide locum in Malta.

FRITICULA. Ganeum, aut popina, in veteri Glossario. Quare ita vocetur, ignorare se fatetur Jos. Scallig. Epist. 205. [Vide Fritilla.]

FRIVIOSCULUM. FRIVUSCULUM. Vide Fribuscium.

FRIVOLA. Εξουσία εὐταλῆ πᾶν, in Gloss. Gr. Lat. [Apud Pestum, Frivola sunt propria vasa scitilia quassa: unde dicta Verba Frivola, quæ minus sunt fide digna. Sed et apud Juvenalem Satyr. 5:

Et ne te teneam, Romanorum omnia Regum
Frivola.

Utuntur quoque Seneca, Sueton. et alii recentiores. Vide Pandect. in L. Solutum de pign. actio. (fr. 11. § 5. lib. 18. tit. 7.) et superius Fribula.]

FRIVOLIS MONETA. Debilis, non justi

ponderis. Charta ann. 1309 in Armor. gener. part. 2. pag. v. Vendidit... quandam paciam terra, sitam in territorio Montili, pretio centum librarum Fribusensium Frivolis moneta.

FRIVOLUS. Eadem acceptione. Charta ann. 1814. in Reg. 50. Chartoph. reg. ch. 99: Placentia vendidit quatuor domos... pretio 77. xvij. Turon. argenti grosso-rum, tunc valentium centum libras Frivolis moneta tunc currentis. Frivoleux, infirmus, futilis, in Lat. ann. 1872. tom. 5. Ordin. reg. Franc. pag. 471.

FRIVOLOGIA. Sermo, disquisitio de rebus frivolis et futilibus: Epist. 8. Hugon. Metelli ad Innoc. II. PP. tom. 2. Monum. sacræ antiq. pag. 381. Si quis hoc plenius cognoscere desiderat, theologiam illius (Abailardi) inno Frivologiam legat.

FRIVOLUM. Vissure, in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7892.

FRIVOLUS. Vide supra in Frivolis.

FRIVOLUSCULUM. Vide Fribuscium.

FRIVUSCINGUM. Vide in Friscinga.

FRIXA. i. Carbonella, Charbonnée. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. Hinc Gall. Fricandau, Fricanderies, in Consuetud. Nivern. cap. 18. art. 5. Placentæ delicatioris genus.

Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7894: Frixia, Charbonnée. Vide supra Frica.

FRIXATURA. FRIXURA. Actio frigendi et ipsum quod frigitur, Joanni de Janua. Glossar. Lat. Gall. Sangerm.: Frixatura, Frixure, fritture. Vide Frixura.

Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7857: Frixilha, Prov. Frixatura.

FRIXERIUS. Moneta, quæ Frisaci in Carinthia cudebatur, cujus meminit Bern. de Rubels in Monum. eccl. Aquilej. cap. 54. col. 506. ubi de ejusdem denariis. Vide supra Frisacensis Moneta.

FRIXIATUS. pro Frigiatu, seu Phrygio vel limbo ornatus. Charta ann. 1228. in Hist. Eccles. Placentinæ lib. 17. pag. 134: Pluviale rubeum, et dalmaticam rubeam Frixiatam, et camisium Frixiatum cum stola, etc. Vide Phrygium.

FRIXINGA. Vide Friscinga.

FRIXIUM. Limbus seu ornatus ex opere Phrygio: unde nomen. Inventar. MS. thes. Sedis Apost. ann. 1295: Item unam mitram cum Frizio et caudis contextis de perlis. Item tres mitras ad circumulum cum Frizio ad aurum tracitum. Item... duo Frizia pro chirothecis de plasticis auri. Item unum Frizium laboratum super xamito rubeo ad magines integras de auro filato cum tobales de Atamania. Vide Phrygium.

FRIXIUS PANIS. Vide in Panis.

FRIXONES. Albertinus Mussatus lib. 6. de Gestis Henrici VII. rubr. 11: Avium quoque genus ignotum per Longobardorum agros vivum, deprehensumque, plumæ cineritæ, cum rubris maculis, et crista in vertice, magnitudinis harum, quas Frixonas Patavini vocant.

Frustra, inquit Murator. tom. 10. col. 676. quæremus de avibus ignotis. Verum quid si Fridericus ipse, cujus tempore visæ sunt, prodat eas nobis? Ille lib. 1. cap. 23. de arte venandi hæc habet: Et sicut sunt quidam aves aquaticæ habentes rostrum rubeum, crura et pedes, dicte Anates de Faraone, quæ sunt varie ex albo, nigro et rubeo; habent enim inter nares quoddam tenue carneum rubeum elevatum ad modum criste.

FRIXORIUM. Patella, vel ferrum, super quo quid coquitur, Uguitioni. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm.: Frixorium,

Frixoir, c'est paille à friture faire. Papias: *Cremitum, Frixorium, a cremando, vel quod est aridum.* Macrobius de differ. et societ. Graeci Latiniq. verbi: *Frixi* vero, *frixi*, a *tertia*, unde *frixum, Frixorium, id est, calefactorium.* M. Robertus de Sorbona in Serm. ad Theologos de Conscientia: *Tantum torquet justum iniquitas aliena, quantum recedit a sua: peccata enim proximorum, Frixoria sunt iustorum.* [Vita Gregorii VII. Papae apud Murator. tom. 3. pag. 319. col. 2: *Adhuc zelotes Dei alto gemitu suspirans et Frixorium cordis sui super illis qui corrupti erant dedignativo gestu significans ait ad corruptorem: Credis o Episcopo, etc.* Chron. Cremon. apud eundem Murator. tom. 7. col. 65: *Eodem tempore Inp. Fedricus in odium Cremonensium Creman reedificavit, non solum Cremonensium gentium, sed aliarum etiam Frixorium Longobardiae.* Haec metaphorice; verum absque tropo vocem eandem usurpat Boncompagnus de Obsidione Anconae cap. XI. etc. *Frixoris* usos fuisse Paganos ad torquendos Christi Martyres discimus ex Actis S. Cononis Maili tom. 7. pag. 7: *Domitianus dixit: Succedite Frixorium, et mittite eos ibidem.* Vide *Frixura Zeli*.]

° Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7381: *Frixorium, paille à frire. Fressouoir et Frieul, nostris eadem acceptione.* Lit. remiss. ann. 1440 in Reg. 176. Chartoph. reg. ch. 2. *Lesquelz compaignons garnis de bassins, Fressouoirs et cors, commanderent à sonner lesdiz cors et frapper sur lesdiz bassins et Fressouoirs, et faire charivari. Ung Frieul, un pot d'estain, etc.* in aliis ann. 1461. ex Reg. 189. ch. 521.

° 2. **FRIXORIUM**, Species monetae, cuius valor ignoratur, sed in qua suspicantur formam frixorii seu sartaginis fuisse impressam Acta SS. Junii tom. 1. pag. 795. de B. Bertrando: *Imaginera ceream ad formam hominis, cum librum et valoris quadraginta Frixorium poneret et offerret.*

° 1. **FRIXUM**, Sagitte, jaculum, Ital. *Frezza*, apud Macrobius fratres in Hiero-lexico.

° 2. **FRIXUM**, Idem quod *Frisum*. Synodus Pergami ann. 1131. apud Murator. t. 9. col. 517: *Tonsuram et habitum deferant clericales ordini suo et statui competentes, vestes virgatas seu de catubriato, de medietate, vel listatas, vel Frixis aut mappillis argenteis... minime deferentes. Theox. auro Frixo adornata,* apud Balazium tom. 5. Miscell. pag. 311. *Arca Frixo auro decorata,* in Actis SS. Maili tom. 2. pag. 69.

FRIXURA, Consuetudines Eveshamensis Monasterii in Anglia: *Præterea percipiet coquinarius tria præbendaria frumenti de granario ad stallones invenientes: similiter in Rogationibus ad festum S. Oulfi unum præbendarium ad Frixuram.* [Ordinatio pro mensis Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 313. col. 1: *Item volumus, quod serviat nobis in dicta die Veneris de uno intronayzio, volubet de pastillis de Lotharingia cum aliquibus alis Frixuris, hoc est, Frixis,* Gall. *Friture*.]

° **FRIXURA ZELI**, Aestus, fervor. Vita S. Hilarii Abb. tom. 3. Julii pag. 229: *Adoque Frixura sancti zeli circa monasticam perfectionem excussit cor ejus, ut tempore et exemplo minoribus, venerationi vero et amori fuerit majoribus.* Vide *Fricium*.

° **FRIZIUM**, Fimbria, Frange. Vita S. Rayneri tom. 2. Junii pag. 49. *Tunc illa aspiciens Frixium, quod erat in turel-*

lis mantelli sui, recognovit suum esse mantellum. Vide *Fresium*.

° **FRO**, pro *Frocius*, Jus viariae, ut videtur. Arestum Parlamenti Paris. ann. 1331. ex Archivis Monasterii Bonævallis: *Habendi aubenagia et bona bastardorum, habepaque jurisdictionem du Fro, de latrone, traditorum et de fractura domorum sive de die sive de nocte.* Erit f. qui pro Fro pro Furto scriptum malit.

° Chartul. ecol. Carnot.: *Jura ipsius... in possessionibus, censuris, domibus, feodis, retrofeodis, Frocis, justitiis, jurisdictionibus, etc.* Fro, eadem notione, legitur in Charta ann. 1314. ex Chartul. S. Mart. Pontisar. fol. 56: *Disoit (le maire de Pontoise) ledit lieu estre Fro de ville et à eur... appartient la justice appartenant à roierie. Certaines maisons, qui sont sur le Froc de la ville, in Arest. ann. 1360. ex Chartul. 23. Corb. Vide *Fraustum*.*

° **FROBERGA**, Ensis, gladius. Le Roman de Garin de Loherans:

Buegues li Dur desor un drap se sist,
Il veat l'aubert, lace l'aume gentil,
Bien fu armé, nul home si ne vit,
Froberge pant à la selle d'or fin,
Ceinte à une autre, qui de Colougne vint

Infra:

El cors li houte Froberge au pont d'or fin.

Alibi:

Et Biatris li ceint le franc ferbi,
Ce fu Froberge la bele au pont d'or fin.

Idem Poëta:

Trest Froberge la bele au pont d'or fin.

° **FROCARIUS**, Viarius curator, præfectus, Gall. *Voyer*, alias *Froqueurs*. Arestum Parlamenti anni 1391. in Tabulario S. Richarii: *Sumer quibusdam injuriis per octam: Nam Frocario dicti Monasterii aucta officium exercenti. Hujus est viarium curam habere, invigilare ne quis in urbe ædificium ruina aliove casu lapsum susceperit absque licentia, fenestram vel portam novam faciat, etc.* *Seigneur Froquier*, dicitur ibidem. Vide *Frocius* post *Fraustum*, et *Viarius* suo loco.

° Unde nostris *Froquier*. Reg. Olim parlam. Paris. ad ann. 1315. fol. 135: *Leselles religieuses devoient que li habitans de la ville ne pouvoient edifier, faire, re-faire... esdiz fos sans prendre congé au Froquier de ladite cyllise.* Vide *Fro*.

° 1. **FROCCUS**, FROCHIA, FROCUS, Vestis monastica. Vide *Flocus*.

° 2. **FROCCUS**, FROCUS, Terra inculta. Vide in *Fraustum*.

° **FRODAGIARIUS**. Vide mox *Frodagium*.

° **FRODAGIUM**, Pabulum equorum: unde *Frodagarius*, qui illud exigit. Chartul. S. Sergii Andegav. inter Probat. Hist. Sabot. pag. 351: *Postmodum vero Frodagarii comitis requirebant Frodagium de civitate cuiusdam ecclesie de Belloualle... Comes... Frodagario... mandavit ut de civitate S. Martini de Belloualle, hoc est Ais, non requireret ulterius fodrum.* Vide supra *Fodrum*.

° **FRODATUS**, Bellus. Gall. *Fouéré*. Chron. Estense ad ann. 1385. apud Murator. tom. 15. Script. Ital. col. 512: *Die viij. Octobris quoddam bravium veluti rubei, Frodatum de vario cum tribus frisis... apportatum fuit, etc.* Vide *Foderatus*.

° **FRODIUM**, Supellex, quidquid in re domestica necessarium est. Comput. ann. 1179. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 357. col. 2: *Solverunt... duobus viris, qui illa nocte custodierunt char-*

ritum oneratum in carreria publica Frodiis et bonis dictorum quinque mechanicorum, etc. Vide supra *Foirragium* et infra *Froyre*.

° **FRODMORTELL**, Charta Adelstani Regis Angliæ in Monast. Anglic. tom. 1. pag. 173: *Et concedo eis curiam suam de omnibus querelis... et iudicium suum pro Frodmortell, et quod homines sint credendi per suum ya, et per suum na. Vox confecta forte ex Saxonico, *freo*, liber, et *mord* d. d. homicidium, *mordrum*, id est, iudicium de homicidio viri liberi.*

° **FRODUM**. Vide *Fodrum*.

° **FRODUS**, Ager incultus, qui urbi vel castro adjacet. Charta ann. 1278. apud Murator. in Antiq. Estens. pag. 162: *In primis dicimus, quod locus, qui dicitur Pantiodia, et mons Ylicis, cum portu et piscatione sua, et Curatia, et castrum de Trebiano, cum Frodo et pertinentiis suis, pertinent ad jus episcopi et episcopatus.* Vide supra *Fro*.

° **FROEDUM**, pro *Fredum*, Mulcta vel exactio in iudiciis, legitur in Maceris Insulæ Barbaræ tom. 1. pag. 50. Vide *Fredum* 1.

° **FROIADURA**, Gall. *Doublure*. Statuta Massil. lib. 2. cap. 42: *Nemo audeat... facere nisi tantummodo duplices vestes, et illas laneas, et nullatenus sericas, nisi forte in Froiadura pallii.* Vide *Foderatura*.

° **FROIATUS**, Foiradura ornatus, ibid. cap. 39: *Item, de gardacors... vel sobrecot Froiato cum penna, vel serico, etc.* Occurrit ibi non semel. Vide *Foderatus*.

° **FROIRE**, Idem quod *Froiadura*, ibidem: *Item, de mantello panes cum frozio, vel vela, vel profilo cum sendado, vel cum penna, vel cum Froire II. sol.* Pluries ibi occurrit. Vide *Fres*.

° **FROISSARE**, Plagis contundere, a Gallico *Froisser*, *meurtrir*. Lit. remiss. ann. 1361. in Reg. 91. Chartoph. reg. ch. 225: *Qui supplicans inde recessit, vultu suo, mediantibus dictis icibus, Froissato.*

° **FROMAGERIA**. Vide *Formaticum*.

° **FROMAGERIUS**, Qui caseos vendit, nostris alias *Fourmagier*. Lit. remiss. ann. 1408. in Reg. 163. Chartoph. reg. ch. 76: *Cum Guillelmus Voleius Fromagerius... caseos suos in pitea loci de Laurano venderet, etc.* Reg. sign. Patef. Cam. Comput. Paris. fol. 252. r.: *Fourmagiers... pateront... pour la somme de fromages ij. den.* Vide supra *Formagarius*.

° **FROMAGERIUS**, adject. in Chartul. ecol. Lingon. ex Cod. reg. 5188. fol. 208. r. Ch. ann. 1263. *Juxta parvam grangiam Fromageriam.* Sed legendum, *Fromentariam*. Vide *Fromentum*.

° **FROMAGINUM**, Præstatio ex caseis, quæ sæpius pecunia redimebatur. Charta Petri de Autolio senesc. Garsass. ann. 1256. in Reg. 30. Chartoph. reg. ch. 490: *De Fromagino et caulagio, quinque solidos.* Assis. comit. Fuxa in Reg. S. Ludov. fol. 112: *Item Fromaginum, tres solidos.* Charta ann. 1318. in Reg. 56. ch. 511: *Item pro Fromagine et ovino debitis antea domino regi, 7. solidos.* Redit. castri Mont mirab. ann. 1320. in Reg. 61. ch. 358: *Item in corrogis et Fromaginis, quæ faciunt homines dictorum locorum, xiv. sol. r. den.* Turon. Charta ann. 1310. in Reg. 72. ch. 178: *Item octavam partem pro indiviso orini et Fromaginis dictæ villæ, quæ estimatur valere quatuor solidos, quatuor denarios Turon. annui redditus.*

° **FROMATGEUM**, Eadem notione. Charta ann. 1336. ex Archiv. reg. Tolos.:

Noverint quod cum religiosus vir dom. Hilbertus, prior domus sive monasterii de Casciano Biterrensis diocesis, conquerendo assereret... servicia infrascripta fuisse hominibus dicte ville imposita indebita et injusta, videlicet quidagium, gallinagium, palhea, oves, Fromatjea, etc. Vide Fromatjeum in Formaticum.

◦ **FROMINATUS**, Fractus, ruptus, Procces. crimin. contra habitat. Venetia ann. 1488 ex Tabul. Venec. Invenitur lectum fere Frominatum et dirruptum.

◦ **FROMENTEIA**, Pollenta frumentaria, Galliee Fromentea, Bouillie. Transactio inter Abatem et Monachos Crassenses ann. 1331. ex libro viridi fol. 53: Singulis diebus Dominicis Quadragesime dat D. Abbas Conventui... unam quarteriam frumenti boni et pulchri, quot frumentum decoquitur tunc in olla coquinae Conventus supradicti, et fit de eo cibus qui dicitur Fromenteia.

FROMENTUM, pro Frumentum, quo modo Froment dicimus, in Formulis Batavianis II. 12.

◦ **FRON**. Vide Sacrale opus.

◦ **FRONCHUSE**. Vetus Charta Germanica in Metro poli Salisburgensi tom. 3. pag. 319. Censu eorum prediorum subter notatur. Mittel-ten solvit 14 modios siliginis... sex pullas, duos aseres, porcum sagmatum, Fronchuse 62. halbfriech. vel 16 den.

◦ **FRONCHUSTE**, Eadem notione, Pondus publicum, Fron quippe publicum sonat. Acta Murensis Monast. pag. 88: In festivitate S. Andreæ dabit etiam duos porcos, qui tres solidos Fronchuste appendant, qui solidi novem solidos monete de Thurezo habent.

◦ **FRONCHUST**. Chart. ann. 1175. apud Graff. in Thesaur. Ling. Franc. tom. 4. col. 517: De redditibus episcopi solvitur frumentum statuto jure in festo S. Michaelis accipiendum publica exactione, quod vocatur Fronchust.

◦ **FRONCIATUS**, Rugatus, sinuatus, Gall. Froncé, in Statutis Diocesis Ebroicæ ann. 1576. ad catcem libri Johannis Abrinc. de Offic. Eccl. pag. 22: Nec etiam indusia laciniata et sinuata seu canistas, quas dicimus Fronciatas. Vide Fronssatus.

◦ **FRONCICA**, Sinus, Gall. Fronceure. Capitulum gener. MS. S. Victoris Massil. ann. 1578: Statuimus quod nullus portet vestes inhonestas, scilicet oppellandas, vel cocardias, Froncicas aut cum esclari, cum manicis largis, ultra modum, etc. Vide Fronsitura.

◦ **FRONCINA**, Pergamentum ex pelle vitulina, forte quod Fronciatum seu rugatum sit, ita appellatum: nisi legerum putes Francina. Vide Franceum. Inventar. ann. 1321. inter Probat. Hist. Autiss. pag. 297. col. 2. Item, Decretales partim in Froncina et partim in pergamento capriuo cum apparatu ordinario. Pluries ibi occurrit.

◦ Hinc vocem Fracon in Vita S. Isabelle, cujus editor significationem ab eruditis Gallis frustra se quasivisse declarat. tom. 6. Aug. pag. 800. col. 2. accersere et explicare aggressus est quidam in Mercur. Franc. mens. April. ann. 1747. pag. 55. ubi flagellum de Fracon, quo, virgatum communium loco, corpus suum cruciabat S. Isabella, ex Froncina seu pergamento confectum opinatur. Quam longe vero a genuina vocis notione aberraverit ille, probavit alter in eod. Mercur. mens. Jun. tom. 2. pag. 82. ex Diction. de Lemery, in quo Fracon vel Frajon, Normannis inferioribus etiam nunc Frajon, est Brus-

cus, vulgo Le petit nouet, ex quo flagellum compositum, virgis communibus multo asperius fuisse facile conjicitur: quod loco ex vita S. Isabelle allato apprimè convenit. Frajon dicitur apud Guignevil. in Peregrinat. humani gener. MS.:

Il y croissoit hous et Frajons,
Bos espinous plains d'aguilous.

◦ **FRONDA**, Funda, Gall. Fronde, Ital. Fromba. Stat. crimin. Saone cap. 27. pag. 54: Statuerunt quod pueri... Frondis ad jacendum lapides quomodolibet no- utantur; et si cum Frondis vel lapidibus, etc. Vide Fundabulum.

1. **FRONDARE**, Purgare, putare, Papiæ. Frondes avellere. Frondator, putator, eidem. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm.: Frondare, Feuilletter, faire feuillu. Frondator, Effeuilleter, cueilleur de feuilles, ou qui chante par feuille, ou un oiseau qui fait son nîl de feuille.]

2. **FRONDARE**, Frondes seu pere. Lit. remiss. ann. 1348. in Reg. 25. Chartoph. reg. ch. 301: Johannes Socherii Ancio redit visurus patrem suum, credens per eum in arte vel usa frondis seu Frondardi in aurificio educeri; sed quia dictus pater suus ei dicta nartem velusum Frondardi docere noluisset, etc.

◦ **FRONDE**, vox germanica, Jumentorum vel plaustrorum prestatio. Charta ann. 1367. tom. 2. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab Hontheim col. 1: Ad reficiendum vero predictum molendinum in adificiis et lecto, quocens opus erit, prefatus dominus noster et nos tenchimus communitate; sed venturas et angarias, dictas Fronde, ad hoc necessarias procurabimus. Vide Angaria.

◦ **FRONDERE**, Branchir, avoir branches. Frondatus, branchu. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684. Vide Frondare 2.

◦ **FRONDEVOLA**, Vide Fundabulum.

◦ **FRONDICO**, [idem ac frondeseo. Agnoscit hujusmodi verbum Eutychesgrammat. p. 2161. Putsch., sed nullam affert Latini scriptoris auctoritatem.]

◦ **FRONDOSITAS**, Abundantia frondium, Ugitioni. [Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: Frondositas, abundance de branches.]

◦ **FRONNEZZE**, Rete publicum, communitatis, in lib. Sal. Monast. Ebersheim. cap. Judicium piscandi, apud Schilter. in Glossar. Teuton.

◦ **Fronchigne et Fonchigne**, Instrumentum piscatorium, in Lit. remiss. ann. 1454. ex Reg. 187. Chartoph. reg. ch. 210: Ung baston emmanché de fer, nommé Fonchigne, de quoy on pesche. Infra: Fonchigne.

◦ **FRONHOF**, Curia publica. Liber reddituum Episc. A. apud eundem Schilter: Item habet ibidem Curiam publicam, que dicitur Fronhof, solventem singulis annis XXXVI. quartalia siliginis. Vox ejusdem originis ac Fronchuse. Vide in hac voce, [92] et Halthausii Glossar. German. eadem voce col. 519.]

◦ **FRONIMUS**, ex Græco, ἄφρωνος. Prudens. Papias: Fronimus, sapiens, no- men: bene ergo Fronestatus, sapientissimus. Gloss. Adfrici: Fronimus, vis, i. sapiens, prudens.

◦ **FRONITRIX**, Coriarii uxor. Vide infra Frunitor.

◦ **FRONCHUSTE**. Vide Fronchuse.

◦ **FRONOMEN**, [Publice mensura species, a Fron publicum.] Acta Murensis Monasterii pag. 88: Hombarius autem, qui plenum habet mansum, debet singulis annis dare 4. maltra de spella, et sex de

avena, talis mensuræ, quæ ad hoc constituta est, quæ vocatur Fronomen.

◦ **FRONS**. AD FRONTEM, Gall. De front, Junctis lateribus. Stat. ann. 1358. inter Probat. tom. 2. Hist. Nerp. pag. 232. col. 2: Ordinatur quod... gentes armorum equitum possint libera per corsseriam predictam, saltim quatuor eques ad Frontem, equitare et discurrere.

◦ **FRONS FESTA**, arbor maialis. Frondem festam figere, Gall. Planter le May, apud Guillelm. de Jaligni in Histor. Caroli VIII. ad ann. 1489. Edit. Gothofridi pag. 77. Vide Frontes.

◦ **FRONSATA** VESTIS, Sinuata. Concil. Paris celebratum ann. 1346. cap. 2. tom. 2. Hist. Meld. inter Instr. pag. 222: Utentes palam (beneficiati et monachi) per viam incedendo vestibus Fronsatia, nimium fissis, etc. Occurrit etiam apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 377. 480. 1075. 1642. et alibi. Vide Fronssatus infra.

◦ **FRONSITURA**, Sinus, ruga, Gall. Pli, Fronceure. Capitul. gener. MS. S. Victoris Massil. ann. 1506: Vestes... sine riveto, plicaturis seu Fronsituris, etc. Vide Froncica.

◦ **FRONSITUS**, ut mox Fronssatus, in Concil. Tarraconens. ann. 1591.

◦ **FRONSSATUS**, Rugatus, sinuatus, a rugis frontis, Gall. Fronsé: in Concilio Senonensi ann. 1846. cap. 2. [Fronce nostri pro ruga, Gall. Ride usurpant. Le Roman d'Athis MS.:

Le front fist hault, plain et pollit
Fronce n'y ot grant ne petit.]

◦ Et Fronche. Le Roman de la Rose Ms.:

Tous estoit ja ses vis fletis,
Qui fu jadis souef et plains,
Or estoit tout de Fronches plains.

Bestiar. Ms. ubi de Crocodilo:

De sa couane seulement
Soloit on faire un ongement
Les vieilles femmes s'en oçoient;
Par tel ongement s'estendoient
Les Fronces dou vis et dou front,
Et plusieurs escorre le font;
Mais puis que la sueur lor vient,
Sachies que nul preu ne lor tient.

Quæ in Bestiario Latino cap. 22. sic exprimitur: Stercus ejus (crocodili) sit unguentum, unde vetula et rugosa meretrices facies suas perungunt, sicutque pulchra, donec sudor defluens lavet.

◦ **FRONTALE**, Ηροειώνιον, in Gloss. Gr. Lat. MS. Edit. Ηροειώνιον, Gloss. Lat. MS. reg.: Mitra, vitta, Regalis corona, Frontalis, seu Amictus. [Gloss. Græc. Lat.: Κεφαλῆσπιος, Frontale, capitale.] Vox Livio lib. 37. usurpata. [96] Vide Glossar. med. Græcit. in Κεφαλῆσπιος et Κεφαλῆσπιος col. 641. 642.]

◦ **FRONTALE**, et **FRONTALIS**, Lindwodo est Apparatus, pendens in fronte altaris, qui apparatus alias dicitur Palla. Durandus lib. 1. Ration. cap. 8. n. 32. Fron altaris aurifrisio ornatur, etc. Chronic. Gemblacense pag. 528: Fecit tabulam argenteam... Frontale quoque ad altare S. Euperii Martyris. Provinciale Ecclesie Cantuar. lib. 5. tit. 27: Frontale ad magnum altare, cum tribus tuellis, etc. Charta Cinduasinthi Regis Gothorum in Hispania, æra 683. apud Anton. de Yapez in Chronicæ Ordinis S. Benedicti: Offerimus vasa altaris, calicem argenteum et pateram, Crucem argenteam similiter deauratam: vestimenta altaris omnia ad plenum, sive Frontalia, sive principalia, etc. Alia Ordonii Regis æra 900. apud eundem tom. 3: Vestimenta altaris, Frontales, pallas, velos principales, qui

inter vestibulum, et altare dependens, etc. Alia Sisnandi Episcopi Iriensis aera 962. apud eundem tom. 4: Ministeria Ecclesiae, id est, calicem argenteum, Crucem argenteam, signos, Frontales, pallas, vellos, et alios duos calices, etc. Charta Aldegastri, filii Sylonis, Regis Ovetensis, ann. 781. apud Sandovallium: Et una cruce de argento, et duas de ligno, et quatuor Frontales de serico, et duas campanas de ferro, etc. Alia Ferdinandi Magni Regis aera 1101. apud eundem Yezes tom. 6: In predicto loco ornamenta altarium, id est, Frontale ex auro puro, opere digno, cum lapidibus smaragdus, safira, et omni genere pretiosis et obviatis: alios similiter tres Frontales argenteos singulis altaribus, etc. Alia ejusdem Regis Frontales tres auro fasos, Charta aera 1111. apud eundem Yezes tom. 6: Item ministeria, Frontale argenteo et exaurato, et retrofrontale argenteo pensante solidos quingentos. Ibidem: Frontale Grezico, casulla, Greco: una, etc. Charta Ferdinandi Imper. Hispaniae aera 1191. apud eundem tom. 7: Tres Frontales, duos de ciclaton: infulas 3. unam de ciclaton, etc. Visitatio Thesaurarie S. Pauli Eboracensis ann. 1295: Unum Frontale de nigro sameto, cum baris et vineis de aurifragio bono, ad majus altare. Item aliud Frontale structum, cum pluribus diversis scutis: et in medio brochantur imagines Cruciferae, Mariae et Joannis... ad idem altare. Alibi: Item Tabula Frontalis et superfrontalis hinc depicta... genus Frontalis de Baudelino, et pannus superfrontalis de rubeo ornato cum turribus et leopardis decoratis. Testam. ann. 1344 in Tabular. S. Victoris Massil. Ornatus altaris, ut Frontale de opere Anglicano quod habeo ad ecclesiam tribuatur. Acto tom. 4. Marguerite Lusitanae pag. 291 etc.]

FRONTALIUM. Leges Palatinae Jacobi Regis Majorie, inter Acta SS. Junii tom. 3. pag. LXXII: Hoc idem esse in nostra capella precipimus; necnon tuas et cucum et Frontalium et alia, de quibus in Ecclesia copiose haberi nostrae intentionis est.

FRONTALIUM. Eadem notione Charitarius S. Vincentii Cenoman. fol. 43: Hunc censum emit Gaufridus Cellerarius de argento, quod remanserat de Frontale S. Dompnoli ad opus Ecclesiae perpetuiter remanendum.

FRONTILLA. Frontellam altam et Frontellam bassam de velvet rubeas cum baris aureis broderatas Abbatiae S. Dionisii tradidisse dicitur Henricus V. Rex Anglorum ann. 1425. apud Rymèrum tom. 10. pag. 346.

FRONTILLUM, vel FRONTELLUM, ex Gall. Fronton Synodus Exoniensis ann. 1287. cap. 12. Frontellum ad quodlibet altare, Statuta Walteri Archiep. Eborac. ann. 1290 et Synodus Mertonensis ann. 1304. cap. 4. Frontale ad magnum altare Inventarium Ecclesiae Noviom. ann. 1113. Item unum paramentum altaris videlicet Frontellum et dossellum de bougueranno albo et nigro.]

FRONTALE. Pars anterior cujusvis rei, gesta Episcopi Cenoman. apud Mabill. tom. 3. Analect. pag. 391. Isti anuli apposti sunt de mandato ipsius Episcopi ad Frontale capae beatissimi Juliani.

FRONTARIA, FRONTERIA, Gall. Frontiere, Regni aut Provinciae cujuslibet limites. Lucas Tudensis aera 1273. Catholici viri strenui de Frontaria Mauro-rum, etc. Charta Raimundi D. Alesti ann. 1217 in 30. Regesto Tabularii Regni Ch. 20. Et vos habereis guerram in

Frontaria nostra, etc. Occurrit praeterea in Testam. Ranimiri Regis Aragon. aera 1099. apud Innocentium III. in Epist. edita a Catello in Comit. Tolosan. pag. 258. Petrum de Vineis lib. 2. Epist. 58. [Acherium Spicil. tom. 10. pag. 244. Marten. tom. 2. Anecd. col. 1383. D. Secousse tom. 3. Ordinat. pag. 210. et 296. Menes-ter. Hist. Lugd. pag. 135.] etc. Vox Agrimensorum recentiorum, quibus Frons agri ea pars dicitur, quae observatur agro alteri. Jacobus I. Rex Aragon. in Foris Osceae ann. 1247. fol. 31: Et quae debet cum suis erpensis mundare etiam publicum meatum, ut aquae inde transire valeant libere, quantum Frontaria, sive afrontatio suarum domorum tenuerit. [Charta Aldefonsi Reg. Castellae ann. 1181. apud Baluz. Histor. Tutel. col. 433. Cum ingressibus et egressibus, cum terminis et Frontariis, etc.]

FRONTIERAM TENERE dicitur Princeps, qui castra sua in finibus principatus contra hostes suos locat, tenet, et his sese opponit. Charta Aldefonsi Regis Aragon. apud Martinezum in Hist. Pinnatensi lib. 5. cap. 24: Quod fecit mihi cum suis Abbas S. Joannis apud Montegal, quando ibi tenebamus Frontariam, etc. Speculum Historiale MS. Joannis Abbat. Laudun. scriptum ann. 1388. lib. 11. cap. 5. Puis il lui commanda, qu'il prinst deus cens hommes, et alast à S. Omer, et illec Tenist la Frontiere contre les Flamens.

FRONTIERA, id quod Justiniano lib. 2. Institut. tit. 1. § 22: Modus latitudinis cujuscumque fundi, quae prope ripam est. Statuta Arelat. MSS. art. 162: Si aliquis habet Frontieriam in riparia Arelatis, ubicumque sit, et voluerit eam plantare, levatarii illius territorii teneantur, etc. Et art. 184: Omnia impedimenta via (viarum) quae sunt a capite pontis Rodani usque ad portum civitatis renouentur, et quod quisque dimittit tertiam partem Frontierie, pro iusta a capite pontis usque ad dictum portum civitatis. Divisio bonorum terrae vicecomitalis Massil. Inter DD. Roncelinum, Ugonem de Baucio et Giraudum Ademari ann. 1212: Habet coquina stans ejusdem castri, quae erat vicecomitum Massilie, et retrocurtis et medietas turris ejusdem stans, et Frontieria turris ex parte Ecclesiae, et superior fascia majoris condamine, quae est iuxta faciam rotundam riali in medio... sala et omnes domus quae sunt iuxta predictam salam, et totam Frontieriam sicut extenditur usque ad barium, quod claudit meta. Statuta Massil. lib. 2. cap. 1. § 14: Creditor possit accipere quancumque partem in re illa voluerit in tantum quantum res illa extenditur in profundum, usque ad satisfactionem sui debiti tantum, dum tamen totam Frontieriam rei non accipiat, nisi Frontieriam contingentem partem quam sibi dari petierit, et dum tamen illud accipiat ab uno latere. Vide Frontierium 1.

FRONTATUS. Charta ann. 1321. tom. 2. Instr. Hist. Paris. pag. 528: Deffunctus Mathæus de Londres, tempore quo vivebat, tenebat quandam domum sitam Parisius super riparia portus S. Landrici, tenentem ex una parte de long ad domum Lambertii le Buschier, et ex alia ad domum dicatorum conjugum, contiguam seu Frontatum in se ad vicum de Glatigneyo. Id est, habentem a Fronte, Gallice Poise de front, vel faisant face.

FRONTERIA. Ornamentum muliebre. Charta ann. 1473. in Tabular. S. Victoris Massil.: Unam Frontieriam perlarum. Statutum Universitat. Massil. ann. 1881: Quod nulla mulier aliqua audeat de cetero... portare coronas, garlandelum, Frontieriam, nec capellum auri, argenti seu perlarum. Vide Frontaria.

FRONTIERIAM unam magnam de auro, perlis et aliis lapidibus pretiosis, pro uncis quadraginta. Formulæ MSS. ex Cod. reg. 7657. fol. 48. r: In una Frontieria perlarum, uno anulo auri cum perlis. Inventar. ann. 1338. Inter Probat. tom. 3. Hist. Burg. pag. 170. col. 2: Un Fronteau d'or a blanches violettes, ou il y a deux balays. Contract. matrim. ann. 1383. in Reg. 126. Chartoph. reg. ch. 109: Item doit ledit Regnault livrer à ladite Marguerite pour ledit mariage une bonne robe longue d'escallate bien fourde, un bon chaperon selon la robe, une pelisse de gris ensuant, une bonne sautire, une bourse, un coustel, un espinglier, un chappel, un offroy, un Frontel. Un petit Frontel de perles, in Lit. remiss. ann. 1401. ex Reg. 159. ch. 213. Alia ann. 1480. in Reg. 190. ch. 86: Une Frontiere à espouse garnie de perles. Hinc Frontelet dicitur fascia, qua utuntur montales, in Stat. Mss. montal. congregat. Casalis Bened.: Par dessus leurs couvrechefs un voiles noir avec Frontelet et barbettes.

FRONTIERIUM, Pars agri, quae observatur flumini, vel agro alteri. Stat. Avenion. ann. 1248. cap. 104. ex Cod. reg. 4659: Nullus de riparia Durancia vel Rodani truncum, vel rastegam, vel ligna audeat arripere vel levare, nisi ille cuius in riparia Frontieria fuerint applicata. Hinc Frontoyer, Litus radere, vulgo Cotoyer. Fréssart. vol. 2. cap. 169: Les Anglois avoient sur la mer jusques à six vingts vaisseaux chargés de pourveances, qui les suivoient Frontoyant Angleterr.

FRONTIERIUM, Pannus, quo frons seu pars anterior altaris ornatur, nostris Frontier. Inventar. S. Capelle Paris. ann. 1363. ex Bibl. reg.: Item Frontierium cum dorserio antiquum pro altari reves-tiarum... Item unum aliud Frontierium album antiquum cum dorserio ad lilia. Item unum aliud Frontierium rubeum cum dorserio de broderia ad ymagines. Aliud Gallicum ibid.: Item un Frontier et dossier rouges a ymages de broderie. Inventar. local. ann. 1408. Inter Probat. tom. 3. Hist. Burg. pag. 217. col. 2: Un cothidian de chapelle garni de chazuble à un orfroi de brodeure à Apostres, de Frontier, dossier, etc. Vide Frontale.

FRONTES, Agrimensoribus dicuntur campi parallelogrammi latera breviora: longiora vero nude laterum nomine donantur. Charta anni 1082. Inster Instrum. tom. 2. novæ Gall. Christ. col. 232: Est autem inter consortes de uno latere flumen, quod nominatur Lupus, et de alio latere rivus Malvani, et de retro Fronte mare magnum et de alio Fronte mons. Observandum vero, ubi de fluminibus sermo fit, regionem a qua defluunt tergum dici, Frontem quo fluit.

FRONTHERIUM, Eiusdem originis ac Frontierium 2. pro lecti ornamento. Inventar. ann. 1476. ex Tabul. Flamar.: Item plus unum alium lectum parvum... cum suo arcalecto positum coralli, et cum suo superculo tele munito, Frontherium fii lina.

FRONTICIPIUM, Principium. Miracula S. Bertini sæc. 3. Bened. part. 1.

pag. 132: *Martyres Fucianus et Victorius in Frontipio Christianitatis incolarum terrae primariam feruntur ibi construxerunt Ecclesiam.*

* **FRONTINERE**, Janus Laurenberg. in Supplem. Antiquarii: *Frontinet, xviii. octavi. Alas movet, volatur.*

1. **FRONTISPICIUM**, Frontis hominis inspectio. [Johannes de Janua addit: *Unde et anterior pars Ecclesiae Frontispicium dicitur.* Gloss. Lat. Gall. Sangerm.: *Frontispicium, Frontiers, la partie devant de l'Eglise.*] Will. Malmesburien-sis lib. 1. de Gest. Pontif. pag. 305: *Quod ille statim vivacitate sensus intellexisset, quantae prudentiae Lanfrancus esset ex dignitate Frontispicii et facie.*

* **FRONTIUM**, Chronic. Mutin. apud Murator. tom. 15. Script. Ital. col. 604: *Apparuit quaedam crux rubra longitudine unius cubiti supra Frontispicium ecclesiae beati Francisci de Assisio in aere, etc.*

2. **FRONTISPICIUM**, Idem quod *Frontale*. Inscriptio *Frontalis*, apud Anton. de Ypez, in Chronico Ord. S. Benedicti tom. 6. pag. 125: *Nos Sanctus Rex, Gar-cia Regis filius, una cum Blanca conjuge dilectissima, hoc aureum altaris Frontispicium intemeratae Virgini Mariae offerimus, etc.* *Frontal* vertit idem Ypez: *Vide Frontale.*

* **FRONTO**, *μῆτις*, Qui magna fronte est. Martinius ex Onomastico: in quo *Frontosus*, *εὐφρανός*, eadem notione.

* **FRONTOSE**, Impudenter, arroganter. Vita S. Catharinae Senensis, tom. 8. April. pag. 93: *Apud Praelatos Ordinis Frontose denuncians.*

* Hinc nostris *Frontosement*, eadem acceptio. Chron. S. Dion. lib. 1. cap. 11. tom. 5. Collect. Hist. Franc. pag. 211: *Moult folement et moult Frontosement il demanda ceste chose. Faire Front, Contra aliquem stare, niti, in Lit. remis. ann. 1389, ex Reg. 138. Chartoph. reg. ch. 80: *Le suppliant prist icellui sous sergent par le nez entre les deux doigts prochains du pousier de sa main destre, en lui disant: Je te fais front.* Italis, *Fronteggiare*, eodem sensu.*

* **FRONTOSUS**, Impudens. Chronicon Mauriniacense lib. 1. *Ex vehiculo, quod vulgo Bivotum dicitur, circumferri per Halsiam ad petendam annonam pis Frontosus non erubuit.* [Frontosa quaedam mulier, in Vita S. Lidwinae.] Ita *Front* pro impudentia, audacia, in l. ult. Cod. de Episcopis, Judic. et alibi. Vide *Fronto*.

* **FRONTUOSUS**, Qui a *granti frontis*, in Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7884. et in altero Lat. Gall. ex Cod. 7892. Vide *Fronto*.

* **FRONUM**, Charta anni 1337. ex Archivio Arelat.: *Poterunt Arelatenses extrahere Frona et castaneas.*

* **FRONZIA**, Funda, Gall. *Fronde* Stat. Vercel. lib. 4. pag. 71. *Item quod nullus major decem annis trahat per civitatem cum Fronziis vel cazafusto.* Vide supra *Fronza*.

* **FRONISTEUM**, Tabular. Claromari-cense in Hist. Guinensi pag. 126. [et apud Miræum tom. 1. pag. 192.] *Ipsi etiam, quæ fodienda sunt, opportuno tempore fodiant, ne per eorum incuriam alius damnium eveniat. Quod si contigerit, 5. solidos pro Fronisteo restituant.* Sed legendum videtur *Forisfacto*. Vide pag. 134.

* **FRSARIUS**, Viarius curator, a Gallico *Fros*, via publica, idem quod supra *Frocarius*. Arest. ann. 1369. 17. Mail in vol. 5. arestor. parlam. Paris. *Et licet minores clamores antiquitus ad Frosarios jure praeventonis una cum dicto episcopo (Albiensi) communes pertinerent, dicti*

tamen Frosarii a dicto episcopo tenabant quidquid habebant in civitate Albi. Vide in *Fraustum*.

* **FROSCUS**, [FRONTUS, FROUZUS, vel FROUZA.] Vide *Fraustum*.

* **FROSENCA**, *La casa de peregrini.* Glossar. Lat. Ital. Ms.

* **FROSSA**, haud scio an mendum sit pro *Trossa*, faelis: saltem ea notione videtur accipi in Statutis Massil. lib. 5. cap. 19. § 7: *Item, quicumque furabitur vites de nocte, vel de die de aliena, solvat pro banno pro qualibet Frossa x. sol. et pro quolibet faxio v. solid.*

* Libert. loci Simpodii ann. 1339. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 96. art. 38: *De una saumata ollarum, de una Frossa, unum Turonensem, de qualibet praedictarum. Vide mox Frosza.*

* **FROSTIUM**, Ager incultus et eremus, idem quod *Fraustum*, nostris *Frouste*, *Froustis* et *Frouz*. Charta Joan. ducis Brit. ann. 1252. ex Bibl. reg.: *Dedimus... abbati nostrae de Praecibus quiddam Frostium nostrum, situm in parochia de Guarranda, ad plantandum ibi de novo vineas. Ruffum occurrit infra. Assignat. dotavit Joan. reginae Franc. ann. 1319. in Reg. 80. Chartoph. reg. ch. 69: *Item de Frous de Longavilla, sexdecim libras.* Charta an. 1405. in Reg. feud. comitat. Pictav. ex Cam. Comput. Paris. fol. 22. v: *Item tiens à mon domaine les Froustis, qui jadis fut harbergement, courtilages et appartenances, appelle la Papi-tiere. Alia ann. 1423. ibid. fol. 73. r: *Item une vigne, laquelle est aprezent Frouste. Vide supra Frosacium.***

* Hinc *Affrester*, ad *frostium* terminari, in Lit. admort. ann. 1461. ex Reg. 189. Chartoph. reg. ch. 424: *Trois le-veures d'un festre de maison neuve couverte de tuille, seant audit Troyes en la rue de la grant tanerne, Affrestant de son long selon ladite rue.*

* **FROTARE**, a Gallico *Frotter*, *Fricare*. Chronic. Cornelli Zantfiet apud Marten. tom. 5. Amplius. Collect. col. 182: *Femorale suum immundum sive alium quempiam pannum sculentum ac pulveribus sordidatum super vultum et genas supradictae imaginis quotidie Frotabat, et irrigorie pertrahabat.*

* **FROTEZIA**, Arx, castrum, munitio. Homag. ann. circ. 1020. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 174: *De ipso castello qui dicitur d'Urban, neque de ipsas Frotezias, quae ibi sunt aut inantes erunt, etc.* Vide supra *Fortacia*.

* **FROTTA**, vox Italica. Turba, agmen, acies. Annal. Estenses ad ann. 1409. apud Murator. tom. 18. Script. Ital. col. 1061: *Crescebant et aliae Frottae similiter adventantes, etc.* Haud scio an inde *Fronz*, *Grex*, Gall. *Troupeau*, in Charta Ludov. comit. Nivern. ann. 1304. ex Reg. 59. Chartoph. reg. ch. 346: *Item se une Fronz ou une pars d'ouailles trespassse per eschapee, et est pris en autrui meffait, il sera en amende de deux souts.* Sed legendum proprus *Fouc*. Vide supra *Fou-cagium*.

* **FROURERIUS**, **FROURESIVS**, pro *Fourrierus*, Gall. *Fourrier*, qui regi vel magnatibus domos in urbibus parat. Comput. ann. 1362. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 250. col. 2: *Pro adventu domini nostri regis, domini consules una cum Frouresio regio... accesserant per villam, accipiendo a singularibus mille lactos pro provisione domini nostri regis et gentium suarum.* Infra *Frourierius*. Vide in *Fodrum*.

* **FROYRERIUS**, Eadem notione, in Comput. ann. 1380. ibid. tom. 3. pag. 81.

col. 1: *Solvi Raynaudo de Ros, Froyrerio domini senescalli, etc.*

* **FROJARE**, *Fraudare*, Ital. *Frodare*, Chron. Petri Azar. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 340: *Habebat iste Castellanus tres filios, nempe duos grandiores et unum parvum, omnes mercaturam biadorum in Bononia exercentes, quibus biada mittere sperabant Curias, ut credo, sicut Frozando milites transierant.*

* **FROYERARE**, Munire, roborare. Consil. Massil. ann. 1328. ex Tabul. ejusd. urbis: *Item quod turris juxta portalem portae Gallicae dupletur et Froyeretur de quatuor palmis.*

* **FROYRAGE**, Pabulum, Gall. *Foufrage*. Informationes civitatis Massil. de pas-sagio transmarino in MS. Sangerm.: *Exportabit quodlibet vyzertum xxv. equos cum toto suo Froyrage. Vide Fo-drum.*

* **FROYRE**, Eadem notione, sed latiori, ut supra vox *Fodrum*. Donatio anni 1317. Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 167. col. 1: *Item fuit actum quod ipse D. Dalphinus teneatur et debeat emere Froyre et ainnas domorum et fortalitorum locorum praedictorum de Medullions, de Buro, quod et quae nunc sunt in domibus et fortalitiis, et de ipsorum pretio ipsi D. Raymundo... solvere... et soluto ipsius Froyre seu ipsarum aynnarum pretio, nihilominus idem D. Raymundus ad vitam naturalem ipsius, et quantum fuerit in humanis, ipsorum omnium usumfructum habeat, sicut habet nunc in illis quae habet, ita tamen quod ea vel aliqua ipsorum idem D. Raymundus non possit, nec debeat alienare, vel ad partes alias quovis modo, occasione vel causa transferre quod in ipsis domibus et fortalitiis, ut propria dicti D. Dalphini, debeant remanere.*

* Testam Ludov. comit. Valent. ann. 1345. ex Cod. reg. 6008. fol. 97. r: *Item legamus eidem consorti nostrae totum Froyre nostri hospitii et totam vessellam nostram argenteam ad vitam suam; et post ejus mortem, volumus quod dictum Froyre ad dictum heredem nostrum revertatur, et dicta vaissella hospitali pauperum Christi de Bavo erogetur. Vide supra *Frodium*.*

* **FROYRERIUS**. Vide supra in *Froure-rius*.

* **FROEA**, ut supra *Frossa*, *Fascis*. Libert. Granat. dioc. Tolos. ann. 1391. t. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 22. art. 27: *De pelle vulpis, de una saumata ollarum, de una Frosza, etc.*

* **FROEA**, *Fructus*, census, redditus. Gall. *Fruit*, *revenu*, Ital. *Fruito*. Stat. castri Redaldi lib. 1. pag. 20. v: *De redditu et Frua dictae terrae non erate, ut praedicitur, recipiat et solum habeat medietatem ejus quod habuisset, si bene aravisset; residuum vero ad dominum terrae perveniat.* Vide infra *Fructuarium*.

* **FRUAGIUM**, Bulla Alexandri III. Papae inter Instrum. tom. 4. novae Gall. Christ. col. 190: *Decimam Fruagii de Parson et tertiam partem ejusdem nemoris cum terris et justitia, etc.* Haud sine probabilitate suspicantur Editores legendum esse *Finagium*; *Fruagium* tamen idem esse posset quod infra *Fructuagium*.

* **FRUALITAS**, [Actus fruendi, gaudia (conjugalia) (Inscr. Afric. ed. Renter, n. 28. 6.)]

* **FRUATIO**, *Fruittio*, usus fructus. Gall. *Jouissance*, Ital. *Fruizione*. Charta emphyt. ann. 903. apud Murator. tom. 8. Antiq. Ital. med. aevi col. 144: *Proprie-*

itates seu donationes eidem venerandæ ecclesiæ vestræ dare atque persolvere debemus pro Fruitione et fructificatione ipsi suprascriptis per omnique Indictione pensis nomine auri obtinere solidos septem in festivitate S. Vitalis tantum, ut dictum est, pensio persolvatur, sine aliqua tardietate vel mora. Vide infra Fructuaria.

° **FRUCHA**, Annona fructuaria, quibus fructus. Comput. ann. 1479. Inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 388. col. 1: Pro quodam prandia facto et preparato in domo comuni... exposuerunt tam in carnibus, pane et vino, ac Frucha, xj. sol. vi. den. Vide Frucheria.

° **FRUCHARIA**, Massiliensibus Frucherie, Locus ubi fructus venduntur. Charta ann. 1469: In cariera Frucharie.

° Gall. Fruiterie. Comput. ann. 1351. Inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 142. col. 2: Qui (consules) subito dimisso consilio recesserunt, pro timore magni incendii positi in hospicio quartoni Frucharie Nemausi.

° **FRUCHERIA**, Annona fructuaria, quibus fructus, nostris Fruitage. Litteræ Petri Infantis Arag. ad Senescallum Provincie ann. 1332: Quodam vice ceperunt quedam coria, Frucherias et alias res et merces. In quadam Recognitione iurium dominicorum Idiomate Provinciali scripta e MS. D. Brunet habetur: Item cascuna Fruchera fresca l. d. Nostris Fruiterie, Pomaria quæ fructus vendit.

° **FRUCHERIUS**, FRUCHERIA, Qui et quæ fructus vendit, Gall. Fruitier et Fruitiere, Ital. Fruitiolo. Lit. Phil. VI. reg. Franc. ann. 1343. tom. 6. Ordin. pag. 276: Lite pendente... inter syndicum capitulariorum Tholose... et quosdam Frucherios et Frucherias, etc.

1. **FRUCTA**, pro Fructa, id est, aseptia. Papias.

2. **FRUCTA**, Usus fructus. [° Vel forte idem quod mox Fructera.] [° Fructus. Confer Fructum.] Chrodegangus in Regula Canonior. Matensium cap. 82: Et ipsi Clerici de ipsis rebus, quas in precariis habent... minuendi, aut vendendi, aut commutandi potestatem non habeant, excepto, ut diximus, de illa Fructa, vel quod ibidem laborare potuerint, viventes faciant quod voluerint.

° **FRUCTA**, In Capitulari Sicardi Principis Beneventani ann. 836. 24. caput est de Fructa: sed cum textus in MS. absit, haud facile est divinare, quid hoc verbum sonet.

° **FRUCTATUM**, pro Fructetum, Locus abundans fructibus. Collectio antiqua Canonum penit. apud Acherium Spicil. tom. 11. pag. 70: Ne seges boni agricolæ sisaniorum mixta horrentibus Fructatis sordescat.

° **FRUCTERA**, Prædium rusticum fructiferis arboribus constitum, vel unde fruges et fructus colliguntur. Chartul. S. Viet. Massil.: Dant S. Victori et abbatu Iearno unam Fructeram de ovibus in illis territoris, absque censu et servitio. Ibid. pag. 162: Isoardus vicecomes Gapiensis dat S. Victori et S. Genesio pascium et patuum et unam Fructeram de ovibus in territorio de Dromone et Castroforti.

° **FRUCTERIUS**, ut infra Fructuarius, in Legibus Palatinis Jacobi II. Regis Majoric. Inter Acta SS. Junii tom. 3. pag. xxxvii.

° **FRUCTETUM**, Locus abundans fructibus, fructetum. Charta apud Melchelic. tom. 2. Hist. Frising. pag. 88:

Pascuas, venationes, umecta seu et Fructeta, etc. Vide Fructatum.

° **FRUCTETUS**, Eodem intellectu, apud eund. ibid. pag. 87: Tradidi cum uno Fructetu de genere arboris, unde nascetur milas.

° **FRUCTIBILIS TERRA**, Frugifera, quæ fert fructum. Charta fundationis Bassacensis Abbatie ann. 1002. Inter Instr. tom. 2. novæ Gall. Christ. col. 472: Ex altera autem parte (existunt) virgulta et hortu, et vinea, et Terra Fructibilis usibus humanis satis apta.

° **FRUCTIBULUM**, pro Fundibulum. Vide in Biblia 1.

° **FRUCTICELLUS**, Fructus qualicumque. Liber de Memoria B. Emmerammi apud Pertz. Script. tom. 4. pag. 555: Assimilantur arboribus, etsi necdum fructum, tamen folia habentibus, in quibus spes est Fructicelli, etc.

° **FRUCTICOSUS**, perperam pro Fructuosus. Chronic. Sithiense tom. 9. Collect. Histor. Franc. pag. 78: Quem locum a tempore Augusti desertum ipse Fructicosus sentibus purgaverat. Vide supra Fructum.

° **FRUCTIFICABILIS AGER**, Idem qui frugifer, in Actis SS. Maii tom. 3. pag. 22.

° **FRUCTIFICATIO**, Fructio. Vide supra Fruatio. [° Allo sensu apud Tertullian. Vide Forcellinum.]

° **FRUCTUAGIUM**, Idem quod Frucheria. Codex Legum Norman. lib. 2. cap. 29. § 14. apud Ludewig. tom. 7. Reliq. MSS. pag. 322: Similiter de pasnagus, faisantiis et serviciis, que non annuatim, sed ex casu sive gratia eveniunt. Ex gratia ut pasnagus et cetera Fructuagia, que ex Dei gratia non singulis annis, sed aliquando ad humani sustentamentum generis effunduntur.

° **FRUCTUAGIUM**, Lit. remiss. ann. 1379. in Reg. 116. Char. oph. reg. ch. 97: Icelle Jehanna s'entremettoit de vendre harens, Fruitage et porées. Alia ann. 1387. in Reg. 132. ch. 171: Laquelle femme leur donnoit des noix et autres menues choses et Fruitage. Adde Ordin. reg. Franc. tom. 4. pag. 831. art. 7.

1. **FRUCTUARIA**, Vectigal ex fructibus. Testamentum Petri Comitiss Sabaudie ann. 1258: Brennarium vero, Fructuarium et paleam, quam consuevimus percipere in Comitatu Sabaudie, totaliter quitamus. [Vide Fructuarius.]

2. **FRUCTUARIA**, Officium in domibus regis, cui fructus, imo et candelarum et cere cura incumbit, vulgo Fruiterie. Charta Phil. Pulc. ann. 1304. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 476. r. col. 2: Ryolanus Brito valletus Fructuarie Johanne regine. Vide Fructuarius 1.

3. **FRUCTUARIA**, Quæ fructus vendit. Johanna du Celier Fructuaria regis, in Memor. C. Cam. Comput. Paris. fol. 170. r. Vide supra Frucherius.

1. **FRUCTUARIUM**, Pomarium, locus constitus arboribus frugiferis. Donatio facta Monasterio Moisiacensi ann. 7. Theodoric Regis Fr. apud Mabillon. tom. 1. Annal. Benedict. pag. 686: Dono... curtes nostras indominicatas cum Ecclesiis aut solaris, et viveris, et Fructuario, piscatoriis, etc.

2. **FRUCTUARIUM**, Fructus, redditus, census. Charta Rich. archiep. Bitur. in Chartul. S. Ursini Bitur.: Necessè est nobis ex ipsis ecclesiis sic tractare, ut clerici Domino servientes ex Fructuariis ipsarum possint vivere, et Dominum nostrum in perpetuo collaudare. Fruitage, eodem sensu, in Pacto inter abbat. de Fonten. et Gaufr. de Charni ann. 1343.

ex Reg. 79. Chartoph. reg. ch. 59: Item des Fruitage des terres appartenant à nous religieux... ledit chevalier, ne les aians cause de lui, ne pourront reclamer aucun droit. Vide supra Frua.

1. **FRUCTUARIUS**, Officium in Domibus regis: cui fructus, atque adeo candelarum et cere cura incumbit, in Ordinatione Hospitali S. Ludovici Regis ann. 1261. vulgo le Fruitier. [Liber niger Scaccarii pag. 351: Fructuarius in domo comedet, et iii. den. hominibus suis.] Officium ipsum Fructuaria dicitur. Valet de la Fruiterie, in Chron. Flandr. cap. 72. [Vide Hist. Dalph. tom. 2. pag. 384. ubi fusi de Officio Fructuarie, et supra in hac voce. Apud Jurisc. Fructuarius est qui percipit fructus, non ut fundi dominus, sed tanquam usufructuarius; atque hac notione sumitur in Digesto et in Chartis non semel.]

* [Significat quoque Fruitier ut in Cart. N. D. Paris. III. 62. an. 1238: Super domo defuncti Richardi Fructuarii centum solidos.]

2. **FRUCTUARIUS**, Qui usufructuario jure fruitur, nostris Fruitiere. Instr. ann. 1400. apud Lam. in Delle. erudit. Inter not. ad Hodoepor. part. 2. pag. 48: Durante tempore ipsarum locationum invitit et seu irrequisitis Fructuariis construxerunt certas capannas. Et fol. 496: De primo dicendum est, quod sicut Fructuarius novum ædificium in fundo fructuario, invito proprietario, construere non potest, etc. Charta ann. 1387. in Reg. Joan. ducis Bitur. ex Cam. Comput. Paris. fol. 153. v. Après ladite demission, ledit Mons. le duc de Berry entrera et sera receuz en foy et hommage, possession et saisine de l'usufruit et viage d'icelles terres pour joir et user des fruits, profits et émolumens d'icelle sa vie durant, tout ausu plainement en toutes noblesses et prérogatives, comme s'il estoit plain seigneur et propriétaire desdites terres, notwithstanding que par la coutume, viagere et Fruitiere n'en deust pas si plainement user.

3. **FRUCTUARIUS**, Qui merces in navem imponit. Passim in Legib. maritim.

FRUCTUATIONES PUBLICÆ, Publici proventus, tributa, in Charta Conrad Imp. ann. 1029. pro Ecclesia Emonensi apud Ughellum.

FRUCTUM, pro Fructus. Capitulare de Villis cap. 20: Unusquisque iudex Fructa semper abundanter faciat omni anno ad curtem venire. [Supplem. Antiquarum: Fructus hoc, xxiij. Fructus.]

° **FRUCTUOSITAS**, Utilitas, apud Baluzium tom. 6. Miscell. pag. 343.

FRUCTUOSUS, Regula cujusdam Patris cap. 22. tom. 2. Regularum antiq. pag. 170: Fratribus, quibus habitatio in sterili terra, id est absque pane, et sunt in montanis, et Fructuosus, modicum lactis permittimus. Ubi forte leg. Fructuosus, vel sane Infuctuosus. Vide Frustrum.

° **FRUCTURA**, Procreatio. Stat. Mant. lib. 1. cap. 119. ex Cod. reg. 4620: Qui quidem quaragnum talem et equum de persona, forma et membrorum proportionem, de viribus et sufficientia opportuna examinent diligenter... et quemcumque diligenter examinatum ad Fructuram et proli procreationem commodum esse crederint, in quaragnum admittere debeant. Vide supra Formatio.

° **FRUCTUS**, Pretium pro onere navi imposito, Germ. Fracht, olim German. Infer. Frucht. Chart. ann. 1361. apud Lappenb. Origin. Hanseat. pag. 491:

Nec nauze Fructus, nec naucleris precium debent solvi. Vide *Fratta* 2.

° **FRUCTUS BIENNALES**. Vide *Biennium*.

° **FRUDIARE**, Frui, fructus percipere.

Ital. *Fruiere*, unde *Frudium*, fructus, redditus. Charta ann. 1005. apud Murator.

tom. 1. Antiq. Ital. med. ævi col. 183: Concessimus... illud habendum, dominandum, possidendum, et omnia de ipso Frudio faciendum que volueritis. Alia ann. 1065. ibid. col. 904: Cunctam supradictam nostram concessionem predictus dominus Adalferius abbas ejusque successores habeant et possideant, et Frudient, et de ipsis Frudiis faciant omnia que voluerint.

° Alia ann. 1043. apud de Blasio Series Princip. Salernit. pag. 76: Diebus vite tue prefatam ecclesiam S. Angeli tenere debeas, et dominare, et possidere, et fruidare, etc. Vide supra *Frutio et Frugiare*.

° **FRUITARE**. Chart. ann. 857. apud Neugart. in Cod. Dipl. Alemann. num. 740. tom. 1. pag. 600: Donamus... omnem proprietatem nostram... cum omnibus, que ibi merito Fruidare debemus, ad monasterium S. Galli, etc.

° Hinc *Affruitier*, pro *Uti*, in Reg. actor. capitul. eccl. Camerac. sign. O ad ann. 1465: *Adfin que les manans et habitans en la dicte cité (de Cambrai) aussi les fréquentans en ycelle se puissent mieulx et plus aysément Affruitier, appointier et concorder en leurs affaires et marchandises.*

1. **FRUGALITAS**, Ubertas, fertilitas, Gall. *Fertilité*. Acta Episcoporum Tullensium inter Anecdota Marten. tom. 3. col. 101: *Inter innumera tantæ persecutionis damna, que sedulo perferbat, (venerabilis Pabo) curtem Tullensium, Ecclesie juri debitam Bercheim nomine, honore quondam et Frugalitate opinatissimam, quam per fideles Regis amiserat, multis ante vite sue terminum Ecclesie restituit per quinquennium.*

2. **FRUGALITAS**, Inopia, penuria. Willibaldus in Vita S. Bonifacii Mart. apud Mabillon. in Actis SS. Benedict. sæc. 3. part. 2. pag. 18: *Magnam primitiam mundi hujus penuriam ac Frugalitatem sustinuit, magnisque tribulationum angustiis coartatus, verbi Dei semina propagavit.*

Que fuerit mensarum etiam regiarum frugalitas, docet non Scalet. Ms. Jacobi I. reg. Aragon ann. 1284: *Statuimus quod nos, nec alius subditus noster, non comedamus in die nisi de duobus carnibus semel, et de una iterum possit fieri assatura, si alie assaturæ, ut hædi et porcelli, defuerint; et de istis duobus carnibus non possint preparari, nisi in uno modo de una: verum salte vel sacre (i. factæ) vel venantice in istis duobus carnibus minime computentur.*

FRUGESTRUM. Vita S. Lupi Archiepiscopi Lugdun. Quoniam auditus est in *Frugestris*, inventus est in campis silvæ, etc. Campus frugibus ferendis idoneus.

FRUGIARE, Frui, in Charta Rogerii Ducis Calabria, apud Ughellum tom. 7. pag. 400.

* **FRUGIDEMIATOR**. [Messis. DIF.]

* **FRUGIDEMIUM**. [Messis. spica, calami. DIF.]

FRUGIFERATIO, *Κίτρομα*, in Glossis MSS.

° **FRUITARE**. Vide *Fruidare*.

* **FRUITERIUS**, ut supra *Fructuarius*, in Hist. Dalph. tom. 2. pag. 405.

FRUITIS, Vas aquarum, pro parvicribus. Glossæ antiquæ.

° **FRUITOSUS**, Fructuosus, utilis, Ital. *Fruttuoso*. Charta ann. 1320. in Reg. 66.

Chartoph. reg. ch. 307: *Ad censam perpetuam tradidimus... quandam rustam foransam, nemini, nec domino regi, nec aliter Fruidosam, sed totaliter inutilem.*

° **FRUMARE**, Fodere. Chron. Noriberg. ad ann. 1428. apud Oefellum tom. 1. Script. rer. Boicar. pag. 328. col. 1: *Præceptum fuit omnibus... labore... in fossato, vulgo graben, et quicumque pro se fodere vel Frumare non voluit aut non potuit, altum pro se disponere cogebatur.*

* **FRUMEN**, Monstrum, portentum, rîpx; in Gloss. Lat. Gr. Sangerm. MSS. et in Supplemento Antiquarii ex Donato. *Frumen dicitur tractus gule, qua cibum in alium demittitur; Servio autem Eri-nens sub mento gutturis pars; Laryngem vocant Græci: Latini et Celsus Fauces.* Gloss. Lat. Gall. Sangerm.: *Frumen, l'entrée de gueule.* Vide Isid. lib. 20. cap. 2. Jo. de Janua.

° Glossar. Cassin. ann. circ. 709: *Frumen, pars gule, unde frumenta e. fruges, a frumendo, hoc est vescendo.* Nostris, *Frume*, vulgatus *Frime*, Spec'es. Mirac. h. M. V. Mss. lib. 1.

Et jessit ce qu'il li anuit.
N'a fait semblant, ciera, ne Frume.
De son dos fait pour Dieu ang'leme.

FRUMENTAGIUM, Præstationis agrarie species, primitus ex *frumento*, deinde etiam ex ipsis vinetis: *Droit de Fromentage*, de quo jure quædam attigit Ra-quellus. Charta fundationis Monasterii Omilium SS. in urbe Andegav. ann. 1049: *In curte S. Dionysii perdonat Comes totam et Frumentagium, et multonagium.* Consuetudines municipales de *Bois-de-cené* in Pictionibus: *Sciendum vero est, quod tales sunt (assentiones), quod domini ipsius terre debent percipere in ipsa Frumentagium, quem Mestium feudalem vocant.* Charta ex Tabulario S. Laudi Andegav. pag. 88: *Constanter assererat, quod nullum Frumentagium penitus pro vinea illa habebat.* Tabularium S. Albini Andegav.: *Reddit 2. sextarios de Frumentagio, unum sextarium de forre, 12. denarios de friscogagio, etc.* Tabularium Abslense ante. 1223: *Viginti sextaria frumenti annuatim reddenda de Frumentagio meo, quod Radulfus de Bellomonte Dom. Bercoii olim dederat, etc.* Et fol. 78: *Dedi et concessi eisdem Monachis annuatim sex sextarios Frumenti de Frumentagio meo, quod habebam apud Aursevallem.* In Regesto de Rebus Ludovici Regis Sicilia, Ducis Andegav. fol. 51. in Camera Comput. Paris.: *Item un clous de vignes, appelé le Fromentage, ou Domaine du Seigneur.* Fol. 112. *Jean du Baillaill lige de certains Fromentages, que i. tient de la Baronie de Mayenre.* Charta Joannis Ducis Britannie ann. 1316. in Regesto Ludovici Hutini n. 80: *Tant en rentes, que deniers, Fromentages, avenages, gelinaques, etc.* Vide *Mestiva*.

° **FRUMENTALE**, Frumentum. Charta ann. 1228. in Chartul. Thienoi. ex Cod. reg. 5649 fol. 54 r.: *Hanc vineam dicti Clerebaldus et Hersendis ab instanti natali Domini in annum debent extirpare, et plantare fideliter Frumentale.*

* **FRUMENTARE**, Frumenta colligere, pabulari. Gall. *Fourragier*. Helmodus lib. 1. Chron. Slavorum cap. 87: *Per-casserunt quosdam de castris, qui exierant ad Frumentandum.* Recurrit infra cap. 92. Radulfus Cadomensis in Gestis Tancredi apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 149: *Equos, gens nostra nil tale veriti, longe miserant Frumentatum.* Et col. 173: *Frumentatum utrobique missi, annonam simul inveniunt et pugnam.*

° **FRUMENTARIA**, Chi colie *frumento*. Glossar. Lat. Ital. Ms. *Fourmenterie*, pro Foro frumentario, in Charta ann. 1375. ex Reg. 107. Chartoph. reg. ch. 375: *Item sur la maison seant devant la Fourmenterie... ix. solz.*

FRUMENTARIUM, Quorum munus paucis declarat Aurel. Victor. Schotti in Diocletiano: *Ac remoto pestilenti Frumentariorum genere, quorum nunc Agentes rerum simillimi sunt, cui, cum ad explorandum annuntiantumque, qui forte in provinciis motus existerent, instituti videntur, compositis nasarie criminationibus, injecto passim metu, præcipue remotissimo cuique, cuncta fæde diripiunt.* De his agunt multis Baronius ann. 261. n. 17. 18. 19. 20. [Casaubonus] et Salmasius ad Spartianum [in Hadriano. Vide in *Fodrum*.]

° **FRUMENTATICUS**, Frumentarius, nostris alias *Fourmental*. Charta Nivel. Suesion. episc. ann. 1190. ex Tabul. S. Crisp. in cavea: *Tertis pars straminis Frumentatici totius decime. Sis cheqs de fuer Fourmental, in Ch. ann. 1257. ex Chartul. S. Corniel. Compend. fol. 182. r. Ibid. 212. r.: Item præpositus habet in grangia de Douleucourt vj. chens de Fourmentas pro hospitio suo, et unum centum de vescia.* Aliud vero est vinum frumentaticum, Gall. *Vin fourmentel*, quo scilicet designatur vinum ex præstatione seu censu debitum. Belloman. Ms. cap. 27: *Droit pris de vins de rentes selonc le coutume, si doit estre prisiez en trois manieres de vins: che est assavoir vin Fourmentel, vins de moreillons et vin de gros noirs. Le vin Fourmentel à la mesure de Clermont, si doit estre prisiez chascun mui rij. sous de rente; et le vin de moreillon chascun mui ix. sous de rente chascun an; et le vin de gros noirs ou gousés, chascun mui vj. sous de rente.* Charta ann. 1326. in Reg. 61. Chartoph. reg. ch. 450: *Item chascun jour une quart de vin... c'est assavoir une pinte de vin Fourmentel, et l'autre marchand.* Sic autem appellatum videtur, quod Frumentagium dicebant Præstationis agrarie speciem ex vinetis, ut ex agris præstitam. Vide *Frumentagium*.

° **FRUMENTOSUS**, Frumentarius. Inventar. ann. 1476. ex Tabul. Flamar.: *Item plus quinze conques mixture Frumentose.*

° **FRUMENTUM**, Quodnam granum ea voce in veteribus Chartis certo significetur quanquam rem omnibus gratissimam utilissimamque definiendo factum me existimem, pronuntiare tamen non ausim; sed quod mihi probabilius videtur, re attentè perpensa, proponam. Frumenti itaque vocabulo sæpe sæpius designatum opinor triticum purum, nec aliis granis mixtum; quo sensu etiam nunc *Froment* dicimus. Hujus sententiæ vadem habeo Arestum par-lâm. Paris. ann. 1276. ex Reg. 2. Olim fol. 32. r.: *Baillivo ad sui defensionem dicente, quod Frumentum ad dictam granchiam non veniebat; sed de meliori blado, quod ad dictam granchiam et ad dictum molendinum veniret, dictos decem modios paratus erat solvere, nec ad alium bladum solvendum tenebatur... Pronuntiatum fuit quod dictus capellanus Frumentum habere debebat vel valorem; etiamsi ad dictam granchiam et molendinum non veniret Frumentum.* Unde colligitur infirmum omnino esse, quod opponi potest, argumentum, præstationem nempe ex frumento nonnumquam exigi, ubi frumentum non crescit, atque adeo de quolibet grano tunc esse intelli-

gendum: minime quidem: eo enim casu aut aliunde habebatur frumentum, aut praestatio pecunia redimebatur. Dubiam nihilominus aliquando fuisse huius vocis significationem, probant Instrumenta, quae scrupulosius frumenti genus exprimunt. In exemplum sit Tabul. eccl. Noviom.: *Frumentum tale, quale fertur ad molendum, ab hoc censu hordeum et avena excluduntur.* Vide in *Bladum*.

FRUMENTUM AENEUM, in l. un. Cod. Th. de Frumento Carthag. (14. 25.) ad quam consulendus omnino Jac. Gothofredus.

FRUMENTUM PARATUM, Expurgatum, purum. Capitul. 5. Caroli M. ann. 808. art. 19: *Modium unum de Frumento parato contra denarios sex.*

FRUMENTUS, pro *Frumentum*. Instrumenti anni 1277. ex Archivo Tronchetti: *Controversia quae vertebatur inter Abbatem et Conventum B. M. de Troncheto et Joannem Marie Armigerum, super deciman Frumentum crescentium in parochia, etc.*

FRUMERE, Vesci. Papias in MS. Bituric.: *Fruges a Frumendo, id est, vescendo; nam Frumen dicitur summa pars guttae. Ibidem, Fructus a Frumendo, id est, vescendo. Editus habet, a Frumendo.* [Vide supra *Frumen*.]

FRUMGYLD, vox Saxonica, Prima capitis aestimationis pensio, solutio, in Leg. Edmundi Reg. Angl. cap. ult.

* **FRUMITARE**, [Fodere. DICE.]

* **FRUMITARE**, [Fodere. DICE.]

FRUMSTOL, vox ejusdem originis, Sedes primaria, in Leg. Ine Reg. cap. 88. Vide *Frithatoll*.

FRUNDELLUS, f. Ager recens, cultus. Necrol. Ms. eccl. Nivern.: *Obit Joanna de Nivernis, quae dedit vineam de Chusa in Frundellis montis Tapini, videlicet sex arpenta.* Vide *Frussura*.

FRUNIARE, *FRUNIRE*, Coria sabigere, quernio pulvere ea preparare. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: *Fruniere, Tannere, Frunium, Tan à tanner cuir.* Aliud Lat. Gall. ex Cod. 521: *Frunium, Tan, Gallice. Inde Frumare, Tannere.* Vide *Frunium*.

* **FRUNIRE**, Vide *Frunium*.

FRUNISCAT, Charta Alemanica Goidastina 85: *Hinc cartola escripta, et in testimonio subscripsi cartola donationis Audomari Apatis Fruniscat con cratia Dei et S. Petri.* Alia apud Vadianum pag. 66. sic clauditur: *Ego Wolfvinnus sui inter ubi chartula facta est, in testimonio subscripsi chartula donationis Audomari Abbatis Fruniscat cum gratia Dei et S. Petri.* Vide conjecturam ejusdem Vadiani super hac voce.

* Vox Latiorum antiquissima, ut observat Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. aevi col. 1000. repudiata a Romanis elegantioribus, sed servata a vulgo in provinciis: quae idem sonat atque *Fruatur*. Hinc *Frunitus*, pro *Fruitus*, in Inscrip. apud Fabret. cap. 8. pag. 237. de duobus filiis immaturo fato sublatis: *ERATE SUA NON SUNT FRUNITI.* Alia apud Gruter. pag. 1049. num. 6: *IN SOMNUM PACIS FEMINA APRONIA NATA IIII ANNORUM, QUAE NIHIL FRUNITA.*

* **FRUNISCOR**, [idem quod *fruur*, verbum est antiquum, et pane obsoletum. *Plaut. Rud. 4. 3. 73.*]

* **FRUNITOR**, Coriarius. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: *Frunitor, Tannereur.* Chron. Joan. Whethamst. pag. 355: *Subtraxit se (rex) ad exigiam cujusdam Frunitoris domunculam, ibique permansit cum suis.* Twingeri Vocabul. Germ. Lat.

Ms.: *Gerwer, cerdo, vel Frunitor, Gerwerin, Frunitrix.* Vide *Frunitum* et *Frunitare*. Hinc

* **FRUNITORIUM**, Coriaril officina. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 521: *Frunitorium, Tannerie, molen à tan.* A

* **FRUNITUM** vel *FRUNITUS*, *Ten*, in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7682. Vide *Frunitum*.

FRUNIUM, Auctor Mamotrecti ad cap. 23. Ecclesiastici: *Infrunita, i. corrupta et putrefacta, quasi sine Frunio, quod est pulvis de corticibus arborum contritis, quo cerdones coria apparant ad usum debitum.* Inde *Frunio*, *is, ire, i.* *Frunitum conficere.* [Vide Guerd. Chartul. S. Petri Carnot. Proleg. pag. 60. not. 5.]

* **FRUNES**, Vide in *Feudum*.

* **FRURIASIS**, *Pediculorum multitudo, aliquando in capillis, aliquando toto corpore.* Papias in MS. Bituric. Forte legendum *Fruriasis*, a prurigne, quae pediculorum morsibus excitatur.

* **FRUS**, Canator um aut turris, scolatorum, ead. in *Papir Bituricensi*.

* **FRUSCA TERRA**, Vide *Frustum*.

* **FRUSCELLUM**, *Flocculum.* Papias MS. Forte legendum *Frustulum*.

FRUSSURA, Terra de novo proscissa, *Ruptitum, Ruptura, novale, etc.* *Terre froissée, rompie.* Monasticum Anglie. tom. 2. pag. 334: *Dictam autem novam partem dabimus, ego et haeredes mei, in perpetuum, tam in Frussuris, quam de novo sunt, et in Frussuris, quae de castro sunt, quam in aliis terris domini nostri pocius cultis, etc.* *Frussura domus, effractio domus, apud Gervasium Doroborn. ann. 1195. Rectatus de latrocinis et Frussura domorum.* *Frusser la patr, pacem infringere.* in Legibus Normannicis Wilhel. Nothi cap. 3. Vide *Ruptitum* in *Rumpere*.

* **FRUSTA**, vox Italica, Loram, scutica. Stat. crimin. Saone cap. 21. pag. 57: *Si autem aliquis verba aliqua injuriosa, inhonesta vel minatoria protulerit contra aliquem ex ipsis magistratibus, puniatur a libris decem usque in centum, et post etiam bannari per annum, vel ad Frustam poni arbitrio judicare debentis.* Vide mox *Frustare*.

* **FRUSTA** vel *FRUSTA TERRE*, Idem quod infra *Frustum terre*. *Charitularium SS. Trinit. Cadom. fol. 25: Duae Frustas Terre, scilicet ad Formas una est ex una parte viae, altera de alia: una Frustra ad Runcerium, una Frustra ad Quadratos, etc.*

* **FRUSTANEUS**, pro *Fustaneus*, in Stat. Salutar. collat. 4. cap. 121. Vide *Fustanum*.

FRUSTARE, ex Italico *Frustare*, Flagellare, flagris cadere. Leges Luitprandi Regis Longob. tit. 110. § 2. [Vide 141. (6. 88.)] *Comprehendat ipsas mulieres, et faciat eas decalcare, et Frustare per vias vicinantes ipsius loci, etc.* Ubi legendum *Frustare*, quo modo etiam legitur in Statutis Venetis lib. 6. cap. 77. 78. At Lex Longob. lib. 1. tit. 17. § 5. habet *Frustare*. [Vide *Fustare*.] Chron. Dominici de Gravina apud Murator. tom. 12. col. 567: *Præfatum autem dominum Raymondum nudatis vestibus Frustari mandavit usque ad forum S. Eligii de Neapoli.* Vide *Fustus*.

* Stat. Taurin. ann. 1360. cap. 135. ex Cod. reg. 4622 A: *Qui dampnum et emendam solvere non poterit, Frustetur et expellatur de civitate.* Occurrit praeterea in Stat. crimin. Saone cap. 17. pag. 20. Vide supra *Frusta* I.

FRUSTARI, apud Interpretem S. Irenaei

lib. 3. cap. 15. 24. pro *Rajicere*. Vide Billium lib. 2. Observat. sacr. cap. 5.

* **FRUSTATIO**, pro *Frustatio*, in Stat. Pallavic. lib. 1. cap. 11. pag. 13.

* **FRUSTERI**, in *Frusta abire*. Form. Mss. ex Cod. reg. 7657. fol. 85. r.: *Nec dictus barbarus potuit eum (hominem mortuum) inspicere, sive palpate, nec cognoscere si erat vulneratus, quia totum distringebatur atque Frustebatur propter putrefactionem ipsius.*

FRUSTITES, in Actis B. Egidi Minoritae n. 10. qui in alio MS. *Dispensator* appellatur, forte quod *Dispensatoris* sit, cibos in *frusta* scindere.

* **FRUSTA TERRE**, Vide *Frusta*.

* **FRUSTARE**, Radere, frustatim decerpere. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7682: *Frustare, racluter. Frustum, clut.* Hinc *Frustare*, pro *Diripere, expoliare*, apud Froissart. vol. 2. cap. 75: *Ilz entrement en l'église de S. Thomas, et y firent tout de desrois, et pillerent, et Frustarent la chambre de l'archevesque... Quand ilz eurent Frusté l'abbaye de S. Vincent, etc.* Pluries ibi. Vide alia notione in *Frustare*.

FRUSTARIUM, in vanum, in Gloss. Regis MS. Cod. 1197.

* **FRUSTRATORES**, Ital. *Frustatori*, Flagellatores, qui peccatis ergo se se flagris publice caedunt. Stat. ant. Florent. lib. 3. cap. 42. ex Cod. reg. 621: *Aliquam congregacionem Frustatorum seu latitatorum, que in civitate Florentie vulgariter appellatur la Compagnia de battitori, omnemque aliam talem congregacionem fieri prohibemus.* Vide *Frustare*.

* **FRUSTRATORIA**, Exceptio, libellus, quo quis iudicium detrectat. *Parlag. inter Phil. Pauc. et episc. Mimat. ann. 1305 inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 157. col. 2. Nec dicti basilienus et iudex tenebuntur a suis processibus desistere, nec recipere appellationis formulas, scu Frustratorias, etc.*

* **FRUSTRATORIE**, Eadem notione, frustra, in Actis SS. Aprilis tom. 2. pag. 722.

* **FRUSTRATORIUS**, Frustrationi obnoxius, apud Rymer. tom. 3. pag. 383. Gallici Practici vocem *Frustratore* usurpant eadem notione. *Frustatus, Decevez, evacuez*, in Gloss. Lat. Gall. Saone 68m.

* **FRUSTRUM**, pro *Frustum* dixit Rolandinus Patavinus de Factis in Marchia Tarvisina, apud Murator. tom. 8. col. 259. Vide *Frustum terre*.

* Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657: *Pessa, Proe Frustum.* Vide alia notione supra in *Frustare*.

* **FRUSTUM**, Brandenburgensibus quarta pars talenti. *Diplomatarium Ludovici Ducis Brandenburgici num. 17. apud Ludewig. tom. 7. Reliq. MSS. pag. 12: Ecclesie Halberstatis Episcopi (donavimus) sex Frusta reddituum sita in villa Eitheren, quatuor Frusta, scilicet in curia Hennengi, etc.* Num. 20. *Contulimus justo pheodi titulo Elisabeth honesti Militis Johan de Buch alio triginta Frusta reddituum, etc.* Ibid. n. 84: *Octo Frusta annuorum reddituum, in quorum quatuor Frusta, videlicet unum thalentum denariorum Brandenburg. super agrum qui vulgariter Morgenlant dicitur... sita sunt.* Et n. 106: *Necnon duodecim Frusta denariorum censualium in villa Belkove sitos.* Rursus memorantur in Litteris Friderici Brandenburgensis Episc. laudati tom. Ludewigiani pag. 469. et seq. [Vide *Lappenb. Origin. Hanseat.* in Indice sub hac voce et *Neugart. Cod. Diplom. Alem. tom. 2. pag.*

265. not. 6. ad chart. ann. 1271. ubi pro mensura frumenti accipitur.]

FRUSTUM TERRÆ. Domesdei apud Spelman. et Edw. Cokum: *In Insula habet Rex unum Frustum Terræ, unde exeunt sex vomeres.* Charta Rainoldi Archiepisc. Remensis ann. 1129. apud Loricium in Chron. Belg.: *Et apud Curvrias tres curtitiones, et apud Roveroi unum curtitionem, et sex Frusta terræ, et apud Noisillam unum Frustum terræ.* Frustum terræ, in Domesdei particulam significat, ait Edw. Cokus, quo modo dicitur, *un morceau de terre.* At Spelmanus legendum censet, non frustum, sed *frus-rum*; idemque sonare ac agrum nondum processum, quo modo *terras frustas* appellari supra observavimus. [Ipsa *Frustum terræ* legitur in Chartulario S. Vandregisili, tom. 2. pag. 1615. *Frustum vineæ*, in Chartular. S. Vincentii Genoman. fol. 82.]

° **FRUTECTA**, Ramus, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7641.

FRUTECTUM, pro *Frutetum*, vel *Fruticetum*, Locus fruticibus consitus. Hieron. 11: *Et combusta sunt Fructecta ejus.* [Glossar. Lat. Gall. Sangerman.: *Fructetum, lieu ou croissent buissons et erpines.*]

° **FRUTECTUS**, Fructifer, Gall. *Fruittier*. Chartul. magni. S. Vict. Massil.: *Et ipsi dederunt de bona voluntate ipsas vineas, cum terra et arboribus Fructectis seu infructectis.*

† **FRUTILLUS**. Vide *Fritillum*.

° **FRUVICOR**, Chartularium S. Vandregisili tom. 1. pag. 125. Omnibus hoc visum Officialis Rothomag. salutem in Domino. *Noveritis quod in nostra presentia constitutus Martinus le Gay Clericus de parochia de Cando-be-co... recognovit se debere Petro de Quemino Fruvicori civi Rothomagensi quater viginti libr. turon.* Videtur esse mercator vel artifex: at quisnam? Forte melius legeretur *Fruvicoria* a *Fruvium*, de quo supra, et *Corium*, tumque *Fruvicor*, dici posset suorum, ardo vel inspector coriorum. [° Leg. *Frucior*. Vide in hac voce.]

° **FRUXEL**, Melior pluma, plumula, ut videtur Gall. *Davel* Testam. reg. Mafalde ann. 1256. tom. 1. Probat. hist. geneal. domus reg. Portugal. pag. 31: *Item mando meam culcitam majorem mei lecti et pulvinar de Fruxel.* Nisi forsitan legendum sit de *Bruzel*, atque intelligas de panno, qui Bruxellis texebatur. Vide supra *Bruzellensis*.

° **FRYDIUS**, Charta Caroli IV. Imp. ann. 1377. in Chronico Mindensi: *In iudicium seculare, et specialiter ad iudicium quod dicitur Frydius... trahere presumpsit, etc.* [° Leg. *Fryding*.]

° **FRIGIUM**, Vide *Phrygium*.

° **FRYGRAVIATUS**, Libera sedes, terra Germanici species, cujus formula et titulus habetur apud Gollastun tom. 2. Constit. Imperial. pag. 343. [° Spectant hinc iudicia occulta vel *Fehm* a *Fab-Haltus*. Glossar. Germ. voce *Freygraffschafft*, etc.]

° **FRYGRAVIUS**, Germanici species, qui apud nostros *Paciarus*, *Benus*, *schonus*, qui pacem inter cives certant. [° Comes liber vel *Fehmicus*.] Charta ann. 1367. tom. 2. Hist. Trevir. tom. Nic. ab *Honthelm* pag. 241. col. 2. *Mandantes... omnibus et singulis officialibus Frygravis, scabinis liberis, etc.* Paul. ante: *In quibusdam jyribus specialibus videlicet privata et occulta jurisdictione, que vulgariter Frygraffschafft seu stillegericht.* Vide *Frygraviatus*.

† **FRYTBORGH**, a Sax. *fri* 8, pax,

et *borge*. *fidussor*. Recordum Pasch. ann. 11. Henrici IV. Reg. Angl. apud Th. Blount in *Nomobex* Anglic.: *Et sint quieti de Frythborgh, et de blodewite, thuyte et ferdyte, etc.*

° **FRYTTYNG** ROTÆ. Conthus, ut videtur, Gall. *Jante*, Lignum vel ferrum quo rote vincuntur. Kennettus in *Antiquit. Ambrosden*, ad ann. 1425. pag. 574: *In solutio pro Frytting v. rotarum hoc anno VII. den. et in uno anno empto cum azatione unius carote VIII. den.*

† **FTESELL**. Vide *Fressella*.

° **FUACIA**. Vide *Focagium*.

° **FUACIA**. Vide *Focacia*.

° **FUAGIUM**, Jus colligendi *Fualium*, seu minutiora ligna et vepreta siccata ad furnum calefaciendum, vel ad ignem conficiendum. Charta ann. 1202. in Chartul. Buxer. part. 18. ch. 5: *Prædictis quoque monachis usuagium in nemoribus suis ad faciendum passellos ad omnes vineas, quas ibidem possident, et Fuagium ad opus domus, si ibi fuerit edificata, dedit.* Vide supra *Afuiagium*.

Hinc *Fouel*, nunc *Fouailles*, dicitur *Esca*, que ex agro canibus porrigitur, quod ad ejum illi ignem fiat; unde *Fouailler*, hanc escam præbere, seu preparare. Lit. rejuss. ann. 1380. in Reg. 118: *Chartoul. reg. ch. 27: Comme Pierre de Crequi chevalier eust pris à chiens un sangler... et l'eust fait apporter à Crequi en la taverne... pour faire le droit qui appartenoit à faire aux chiens en tel cas; et depuis eust fait le Fouel dudit sangler, et fait corner et huer et lessié aller lesdits chiens pour venir au Fouel pour avoir leurs droits.* Aliæ ejusd. ann. in Reg. 117. ch. 94: *Lequel pourcel le suppliant tua; et ce fait, Fouaillerent ledit pourcel comme se il feust sauvage, et prindrent chair ce que ilz voldrent.* Inde, ni fallor, *Fouane*, *Virga*, vulgo *Houssine*, *baguets*, in Lit. remiss. ann. 1389. ex Reg. 137: *Bernard ayant appelle Sansonnet vilain coucu, et donné d'une petite Fouane, et gette à la tête, etc.* Vide mox *Fualium*.

° **FUELLES**, in Vit. SS. Mss. ex Cod. 28. S. Viet. Paris. fol. 6. v. col. 2: *Li prévôs fist apporter Fuelles embrasées.* Vide supra *Fornilia*.

° **FUALIUM**, Vepreta siccata ad ignem conficiendum, nostris *Fouailles*. Monasticum Anglic. tom. 2. pag. 23: *Præterea concessi eis habere omnia averia sua in parco meo de Stanfede, et 20. porcos quietos de pascuagio, et Fuaium ad panem suum et ad cibos coquendos, per visum et liberationem servientium et Parcariorum meorum, quod oportebat.* Et pag. 134: *Et in bosco, quod opus habent predicti Canonici ad emendationem domus et septum, et quod opus est ad Fualium suum, et pannagium porcorum eorum per omnia quietum.*

° **FUARIUM**, *Fodrum*, palea, *Fouerre*, *Louage*. Monasticum Anglic. tom. 2. pag. 25: *Cum tota alia terra sua, et toto sabbato suo, et cum libertate faldæ et pascuæ, et Fuarii... in omnibus locis, que ad parochiam Petrum pertinuerunt.* Vide *Fodrum*.

° **FUAX**, Actis, *Che va tenere e celare le* [Glossar. Lat. Ital. Ms.]

° **FUCA** Acta SS. Mail tom. 1. pag. 251. ubi de Translatione corporis S. Athanasii Venetias: *Dein ipsa vela fecit versus portum, notabili spatio foris extra Fucam Pars est sinus Veneti, quam hodie la Fose appellant sic, dicta ut conglit Papebrochius, a Teutonico Fuks, seu *Fuyke*, quod nassam seu rete verri-*

culum significat. Sed integram eruditū Scriptoris notam vide, si vacat.

° **FUCA**, Piscis genus. Tract. Ms. de Pisc. cap. 81. ex Cod. reg. 688. C.: *Fuca vel phuca a nostris mole, Hispanis molera, Romanis phico, Venetis lepo nominatur.* Vide mox *Fucaycus*.

° **FUCATE**. [Cum fuce. *Auson.* in prosa post *Edyll.* 8. ad *Hesper.* Al. *Fucatus* concinnata carmina.]

° **FUCAYCUS**, **PHOCAICUS**, Purpureus, a vituli marini, qui *Phoca*, humore, ut post Jovardum notant docti Editores ad *Translat. SS. xij. Fratrum tom. 1. Sept. pag. 148. col. 2: Aurea inasper pulcherrima vasa, lapides pretiosos, et veses purpureas Fucayco pectine demuratas tribuit affluenter.* Vita metrica eorumdem SS. *ibid.* pag. 155. col. 1:

..... Offert
Aurum, gemmarum species, talesque pavitas
Pectine Phocæ, etc.

° **FUCACHE**. Vide supra *Foca* 8.

° **FUCILHA**, Palus, sublicium, Gall. *Pieu, pilotis*. *Reparat. factæ in senescal. Carcass. ann. 1485: Pro octo pecis fustium vocatis Fucilhas, et longitudine sex cannarum ad faciendum pontem.... Item pro serrando dictas Fucilhas vij. et plures alias pecis fustium, iij. lib. v. sol.*

° **FUCILIS**. [Falsa: dicta quasi *fucata*. *Festus*.]

† **FUCINA FERRI**, seu *Officina ferri fundendi*, in Actis SS. Mail tom. 1. pag. 325.

° **Vox Italica**, *Officina*. Locus est supra in *Fortia* 7.

† **FUCO**, Deceptor, qui alitis fucum facit, Gall. *Mogueur*. Gloss. apud Martini in *Lexico*: *Fuco, ὑψυχο; vel potius ὑψυχο; qui in aliis Glossis est *Adulator*, *ambitiosus*, ἰπτανοχ, *Adulator*, ἰπτανοχ, *Ancillor*, *adfecto*, *adulor*. Hesych.: ἰπτανοχ, ἰπτανοχ, *Illusor*.*

° **FUCONERIUS**. Vide *Lacuna*.

° **1. FUCUS** secundum librum antiquum est species herbe, de qua lana tingitur: infucata vestis. Glossar. medic. Simon. Januens. ex Cod. reg. 6859.

° **2. FUCUS**, Fax, tæda, f. pro *Fucus*. Testam. Giraudi de Villanova ann. 1481: *Ordinavit in sua sepultura haberi duodecim Fucos cere honestos.*

† **FUD**. Vide *Fod*.

† **FUDBURGER**, Argentorati vocantur cives teste Schiltero in Glossar. Teuton. ex Cod. Statut. MS. qui jus civitatis per nuptias acquirunt. [° Vide *Pfalburge*.] [° *Fud* vel *Faud*, hodie *Vogt*. *Advocatus*.]

° **FUDIBULUM**. Vide *Fundabulum*.

† **FUDITUS**, pro *Fusus*, a verbo *Fundere*, *disipare*, *fugare*, *pellere*. Charta H. Abbatis Grandis-silvæ ann. 1228. inter *Anecd. Marten.* tom. 1. col. 914: *Item omnes illi qui nati sunt de terra illa, qui Fuditi fuerunt pro Ecclesia et pro domino Rege Francorum et Comitibus Montisfortis et adherentibus eis, vel propria voluntate recesserunt ab eadem terra, nisi sint heretici, integre restituantur in statum pristinum.*

† **FUEDALE**, **FUEDAILH**, ut supra *Flabellum*, quo muscæ abiguntur in sacris præsertim liturgiis. Instrumentum ann. 1877. ex Archivo S. Victoris Massil.: *Item tres coysinos pro tenendo missale; item unum Fuedalh cooperium de veluto rubeo pro defendendo muscis. Duo Fuedailh sive flabella, in altero ejusd. Archivi Instrumento.*

° **FUELHA**, *Asser*, tabula tenuis, Gall. *Feuillet*. *Leudæ* min. Mss. *Carcass.*

Item de Fuelha de caumata, unum obolum.

¶ **FUER VINI.** Vide in Foragium 1.
 ○ **FUERNA,** Piscaria, locus in quo piscatur. Charta ann. 1312. in Reg. 49. Chartoph. reg. ch. 78: Item quod erant... in possessione habendi Fuernam sive piscariam in dicto loco de la Beane, constructam de lignis sive stipitibus in duobus lateribus, et in fundo de pabulis lignis; et supra dictam Fuernam erant tabulae ad transeundum desuper. Infra: Fuerna. Pactum inter Alfons. comit. Pictav. et episc. capitulumque Xanton. ann. 1313. ex Bibl. reg. col. 15. Quittant hiidem episcopus et capitulum nobis... quicquid juris... habebant in dicto ponte Xantonensi et insuper edificatis, remanentibus prefatis episcopo et capitulo tantummodo parva Fuerna et tribus molendinis. Charta ann. 1320. in Reg. 59. ch. 575: Accipere possit et valeat (Vivianus de la Ramata miles) in et super iuribus regis Fuernae pontis Xantonensis supplementum assignationis;... quae quidem iura regia dicte Fuernae, etc. Rursus Fuerna occurrit infra, ubi etiam Fuerna ter legitur.

¶ **FUERUS,** Consuetudo municipalis. Vide Forus 2.

○ **FUETA,** Quantum uno die homo laborare aut fodere potest, idem quod *Jornale*, nostris *Fuete*; at unde ducta vocis origine, nescio; nisi sit a verbo *Fodere*, unde nostris *Fouaige*, fossio, *Foueur*, fossor, et *Fuelle*, lignonis species. Vide supra *Foaltia* et *Foditare*. Charta ann. 1320. in Reg. 59. Chartoph. reg. ch. 459: Desqueles pieces, l'une siet de les Mathiet Monteron... contenant la Fuete a trois hommes, l'autre... contenant environ la Fuete a dix hommes, l'autre... contenant la Fuete a un homme... Item une vigne... contenant la Fuete a deux hommes. Alia ann. 1340. in Reg. 72. ch. 500: Une piece de vigne es mont Marsen contenant vint Fuetes ou environ... Item un autre piece de vigne en val Mourrey... contenant quatorze Fuetes ou environ.

1. **FUGA,** Gall. *Chasse*, vel *Chace*. Venatio, jus venationis, quia venando fugantur ferae. Charta Alani Comitis Pentevrie ann. 1211. apud Augustin. *du Pas*: Retenta mihi ferarum Fuga, et accipitrum captura. Charta ann. 1270. in Tabular. Abbat. Pontinnac: Praeterea dictus Miles sibi et heredibus suis retinuit Fugam sive chaciā in dicto nemore. Charta Guillelmi V. Aquitanis Ducis: Volui etiam et concessi Fugam cum avibus et canibus, et garennam ad cuniculos in suis terris. Gesta Guillelmi Majoris Episcopi Andegav. cap. 29: De venatione et Fuga ferarum memoris de Boucheho.

FUGARE, Venari, Gallis *Chasser*. Papias *Fugare*, insequi, expellere. Radevicus lib. 3. cap. 26: Si quis per canes leporarios feram Fugaverit, non erit necessarius sua, sed erit occupantis. Charta Henrici I. Regis Angli. in Tabulario Fisanensi l. 8: Prohibeo, ne quis sine ejus licentia mea Fuget, vel leporem, vel aliam bestiam capiat super 10. libr. forisfacturae. Petr. de Vineis lib. 2. Epist. 53: Dum herba crescit, equus moritur: dum Fugans canis mingit, fugiens lepus evasit. [Chartular. Gemetic. tom. 8. pag. 23: Ne quis in ea Fuget vel leporem capiat sine licentia. Charta Ph. Comitis Bolon. ann. 1222. ex Archivo Cameracensis: Concedimus predictis Abbati et Conventui et eorum servientibus ab eisdem missis, facultatem et potestatem omnimodam ve-

nandi seu Fugandi, cum canibus, avibus, furonibus, rethis et alio quoquo modo.] *Fugare et Refugare animalia in chacia*, tom. 2. Monast. Anglic. pag. 262. Vide Fletam lib. 1. cap. 20. § 69. lib. 2. cap. 41. § 23. Monasticum Anglic. tom. 1. pag. 219. 507. 551. 583. tom. 2. pag. 904. tom. 3. pag. 122. 161. W. Dugdalum in Antiquit. Warwicensis Provinciae pag. 665. [Madox Formul. Anglic. pag. 384.] etc.

FUGARE AVERIA, Animalia ad pasturam abigere, *Chasser les bestiaux aux champs*. Monasticum Anglic. tom. 1. pag. 777: Ac homines et tenentes eorum habeant in perpetuum liberos et sufficientes introitus et exitus, ad se et ad omnimoda Averia sua Fuganda, et carragia sua facienda, etc. Vide *Chacea*.

¶ **FUGARE DISTRICTIONES,** Capere pignora donec debitum solvatur. Charta data ann. 3. Henrici V. Regis Angli. apud Madox Formul. Anglic. pag. 142: Et si contingat dictas centum libras a retro existere ad aliquem terminum predictum, quo solvi debeat, in parte sui: in toto, quod tunc bene licet predicto committi, executoribus et assignatis suis, distringere in predictis maneris... et Districtiones sic factas Fugare et retinere, quousque plenarie fuerit sibi satisfactum.

FUGACES BESTIAE. Auctor Queroli: Multum se aliqui laudant, qui vel pugnae feras vel Fugaces Bestias, aut vestigiis insequuntur, aut cubilibus deprehendunt, aut casu opprimunt.

FUGATIO, Idem: quod *Fuga*. Charta Henrici Reg. Angli. pro Londinensibus: Et cives habeant Fugaciones suas ad fugandum, sicut melius et plenius habuerunt antecessores eorum. [Charta Philippo Fr. Reg. ann. 1207. in Tabulario Sangerm.: Eidem Ecclesiae confirmamus praeterea quationem illam, quam Petrus Miles de Samesio... fecit dicto Abbati Hugoni coram genitore nostro de jure Fugationis, venationis et haie. Rursus mentio est de Jure Fugationis, venationis et haie, in Charta Hugonis Abb. in eodem Tabulario.]

○ 2. **FUGA, ESSE IN FUGA DOMINI,** Dicitur de subdito seu vassallo, quem dominus fugientem persequitur, ut illum domino superiori sistat. Charta Hugon. comit. Regit. ann. 1218. in Chartul. Campan. ex Cod. reg. 5983. fol. 69. v.: Ego ad dictum et arbitrium ipsius comitis auxilium Erardi vel coadjutorum suorum;... et ille homo meus esset in Fuga mea, ita quod, si possem, bona fide ego eum caperem et tenerem, nec ipsum liberarem, nisi per voluntatem comitis. Vide infra *Fugare* 1.

○ 3. **FUGA,** Refugium, azylum. Vita S. Glodesind. tom. 6. Jul. pag. 204. col. 1: Ad urbem Mettensium in ecclesiam sancti protomartyris Stephani profugit, et confessionem, uoi ejusdem martyris ac ceterorum innumerabilium sanctorum reliquiae conditae erant, collocavit pro Fuga, non pro commisso scelere, sed ne scelus committeret. Nostris *Se Fuir*, in aliquem locum confugere, vulgo *se refugier*. Pactum inter Carol. comit. et capitul. Carnot. ann. 1306: Jureront les chanoines... que nul malfaiter, qui se Fuiraot edites mesons, ne recevront a garantie. Fuiter vero In fugam conficere, apud Christ. Pisan. in Carolo V. part. 2. cap. 24. tom. 3. Dissert. D. Le Buif pag. 206: Si fu pris Thomas de Grançon et jusques a quatrevingts autres groz prisonniers, et le surplus mors et Fuitez. Unde emendan-

das Marten. tom. 5. Ampl. Collect. col. 593. ubi *Fuce*, pro *Fuis*, fuga. *Fuir*, eadem acceptione, in Poem. de *Cléomades*. Ms.:

Les Fuirs, ne les occuchiers,
 Les retours, ne les raliyers, etc.

○ 4. **FUGA,** vulgo *Fuye*, Columbarii genus, Locus in quem columbi confugiunt, unde nomen. Arest. parlam. Paris. ann. 1536. ex Tabul. de *Chissé*: Hospitium dicti Aigremont totum in circuitu clausum, unam Fugam in medio curtis etc. In Instr. ann. 1538. ibid.: Le logis dudit Aigremont fermé a l'entour, une Fuye au meillieu de la court.

FUGACES, Fugitivi servi, qui a dominorum servitio se subducunt, in leg. 8. Cod. Th. de Jurisdic. (2, 1.) qui *Refugum* dominorum dicuntur apud Gregor. Turon. de Miracul. S. Martini cap. 58. *Fuga lapsi*, in Charta ann. 885. in Tabular. Bellilocensi in Lemovicib. n. 178: Cum mancipiis supra manentibus seu Fuga lapsis. Praeterea in Lege Ripuar. tit. 30. § 2. tit. 72. § 2. in lege Longob. lib. 1. tit. 9. § 22. tit. 86. § 5. lib. 8. tit. 12. § 1. [Lutpr. 91. (6, 88.) Grimoald. 3. Carol. M. 121.] Capitul. Car. M. lib. 3. tit. 26. Adde Annales Franc. Fuld. ann. 801. etc. Salvianus lib. 4. de Gubernat. Dei: Illorum fugam non tam debemus ad eos referre, qui fugiunt, quam ad eos, qui fugere compellunt. Vm patiuntur infelicissimi, famulari optant, et fugere coguntur: discedere a servitio dominorum suorum nolunt, et conservorum suorum crudelitate non permittuntur ut serviant, etc.

FUGACES ALTERIUS RETINERE non licebat, ut testatur Gregorius Turon. lib. 6. Hist. cap. 31. et ex eo Flodoardus lib. 2. cap. 2. nec eis panem dare, ut est in Lege Burgund. tit. 6. § 9. 10. aut viam ostendere, in Lege Wisig. lib. 9. tit. 1. § 7. aut capillum facere, in Lege Burg. tit. 6. § 4. Wisigoth. lib. 9. § 5. Interdum tamen ex privilegio, Ecclesiis maxime concessio, licebat fugitivos recipere: [unde eos vi abstrahere sub poena multae pecuniaris 60. sol. prohibetur, in leg. Alaman. cap. 3. § 4.] Exemplum prodit Ingulphus pag. 859.

Auris abscissione multatos *Fugaces* servos tradit Gregorius Turon. lib. 5. cap. 48. et ex eo Almoinus lib. 3. Hist. Franc. cap. 43.

FUGITIVI, apud Practicos nostros et Anglicos dicuntur tenentes in villenagium, qui in aliorum dominia transeunt, inconsultis dominis: qui cum consuetudinem revertendi habere desiderint, incipiunt esse Fugitivi ad similitudinem cervorum domesticorum, vel si chevagio sint obnoxii, illud solvere desiderint. Ita Bracton. lib. 1. tit. 1. § 8. et Fleta lib. 1. cap. 7. § 7. Fugitivi Dei, id est Ecclesiae tenentes, in Legib. Henrici I. cap. 11.

SECTA FUGITIVI, dicitur de domino, qui fugacem sequitur, id est, requirit, ut est in Lege Burg. tit. 6. § 2. Ad hoc autem, ut Fugitivi dominum servet dominus, debet illum statim persequi, et infra annum clameum suum apponere, quo facto non currit tempus contra dominum, cum res per clameum appositum efficiatur litigiosa. Si vero dominus negligens fuerit in prosequendo et in clameo apponendo qualitercumque, si Fugitivus revertatur post annum, non erit domino licitum, nec tutum, manum apponere, etc. Bracton. lib. 1. tit. 1. cap. 10. § 3. Fleta lib. 1. cap. 7. § 7. lib. 4. cap. 11. § 28. Ad sectam fugitivorum pertinent, quae habet Con-

suet. Catalaun. art. 18: Si tels hommes ou femmes de corps s'estoient retirés furtivement, sont réputés serfs. Fugitivi, et n'ont par ledit temps acquis franchises. Eiusmodi fugitivorum sequelam seu persecutionem, suite vel Poursuits vocant Consuetudines municipales, Bituricensis tit. 1. art. 1. Solensis art. 1. Nivernensis tit. 8. art. 6. Burbonensis art. 183. 197. 303. Trecentis art. 8. 6. Calvimont. art. 8. Vitriacensis art. 145. Arvernensis cap. 27. art. 2. 9. Marchensis art. 147. etc. Donationes factæ Eccl. Sahsb. cap. 13: Placitum est habitum et questio Ibbungi Fabri, qualiter Socco eum conquisierit in servum.

RECEPTIO FUGITIVI, in Legibus Henrici I. Regis Angl. cap. 23.

De servis Fugacibus, seu fugitivis, plura habent: Lex Burgund. tit. 6. Lex Wisigoth. lib. 9. tit. 1. Lex Longob. lib. 1. tit. 25. Leges Luitprandi Regis tit. 63. (99. 87. (6. 34.)) Capitulare Sicardi Princip. Berevent. ann. 836. cap. 6. Capitulare Radelchisi Princip. Benev. cap. 13. 14. Ennodius lib. 8. Ep. 16. 19. Metellus in Quirinalibus pag. 136. Atmolonus 1. 4. de Miracul. S. Benedicti, cap. 11. Monas. cum Anglic. tom. 2. pag. 827. Vadianus pag. 84. etc.

1. FUGACIA, Ruris portio cervis et feris addicta, nullo sepimento, nec forestæ legibus, sed tamen suis privilegiis communita, Chacea. Charta Mathildis I. Imperatricis, qua Milonem de Glocestria Comitum Herefordiæ constituit: Precipio, quod hæc omnia supradicta teneat de me, libere et quiete, in bosco et plano, in forestis et Fugacis, in pratis et pasturis, etc. Spelmanus.

2. FUGACIA, FUGATIA, Placentæ genus. Vide Fugacia.

* FUGACITAS, (idem ac fuga. Gloss. Philol.)

FUGAGIUM, f. pro Fugagium, Census ex singulis focis. Pactum inter eccl. Rom. et episc. Tricestr. ex Cod. reg. 556. A. fol. 73. r. Si pro dictis cavalcatæ seu alterius subsidii seu subventio: nis, taxillis, questæ et Fugagii levaretur aliqua pecunia ad hominibus dictæ ville (S. Pauli) quod illa pecunia sit communis.

1. FUGARE, Fugientem persequi. Charta ann. 1347. apud Lamium in Delle. erudit. inter not. ad Hodoepor. Charit. part. 1. pag. 66: Malefactores, qui maleficiam committerent in territorio S. Miniatii iuxta confinia territorii communis Florentini per duo milliaria vel infra, ipso die commissi malefici liceat persequi, Fugare et capere in territorio et super territorio dicti communis Florentini libere, licite et impune, quæ persecutio, Fugatio et captio fieri possint infra territorium supradictum. Vide supra Fuga 2.

2. FUGARE, In fugam seu exilium conjicere, proscribere, bannire. Charta Odon. ducis Burg. et Blanchæ comit. Trec. ann. 1217. in Chartul. Campan. ex Cod. reg. 5983. fol. 109. v. Juravimus inter nos viciniam, quod si aliquis hominum nostrorum aliquam injuriam, vel aliquod forisfactum fecerit, ille nostrum, cujus homo erit, ante alios tenetur per predictum juramentum ipsum destruere et Fugare de terra, donec ad mercedem illius venerit. Alia ann. 1347. jamjam laudata ibid. pag. 65: Quod omnes et singuli rectores dictæ civitatis Florentinæ, teneantur ad requisitionem faciendam per litteras dictorum duodecim defensorum populi et communis S. Miniatii hujusmodi condemnatos repellere ac Fugare, et eos, et eorum quemlibet repellere et

Fugari facere de civitate Florentie, et ejus comitatu et districtu, sub pena librarum ducentarum semper pro quotibet exbannito.

3. FUGARE, Venari. Vide in Fuga 1.

1. FUGATIO, Venatio, jus venationis. Vide in Fuga 1.

2. FUGATIO, Persecutio. Vide supra Fuga 1.

FUGATORES CARUGARUM, quorum ars est, ut boves æque scient conjunctos fugare, ipsos non percutiendo, pungendo seu gravando, ut est in Fleta lib. 2. cap. 78. § 1.

FUGELLA, Abbo lib. 2. de Bellis Parisiac. pag. 513. lib. 2. vers. 22:

Inde sopor repetit cives, miseroque Fugella.

[Idem apud Duchesnum Histor. Norm. man. pag. 38. col. 2. lib. 1. vers. 106.]

Erubescere tamam posthac veluti lupus sedes Nil raptione præde, repulsi que quidem omnes litam, Subtilisque nimis secum retulere Fugellam.

Ubi Fugella vocis Fuga videtur esse diminutivum.

FUGILLUS, Gall. Fuzil. [Videtur esse ab Hispan. Fuego, Ignis, quod primum a Focus.] Ligitto et Jo. de Janua: Fugillus, Ferrum, quo extrahitur ignis de petra. Unde: Fugillare, ignem de petra Fugillo extrahere, et Fugillator. Et hinc per figuram Fugillatores ducuntur umbrae demonum, qui ignem ferunt [Gloss. Lat. Gall. Sangerm.]. Fugillus, Fuisil, fer à faire feu. Fugillare, Fuisiller, c'est faire feu de pierre par fusil, ou faire fuisil. Fugillator, Faiseur de Fuisilz, ou qui trait feu de pierre par fusil.]

Tudicula igniaria, nostris Foisil et Foesil. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657. Foyth. Prov. Fugillus. Aliud Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: Fugillus, fovesil. Fugillare, faire feu de fovesil. Munit. castr. dom. reg.: Foisil et chalioux ad faciendum novum ignem, si opus fuerit.

FUGINARE, Adulando impedire, ludum dare, iccipere, in Gloss. Arabico-Lat. Glossæ antiquæ MSS.: Fuginat, adulando impedit, laudari decipit. Isidori, laudando habent.

Fouger, eodem sensu, in Lit. remiss. ann. 1453. ex Reg. 182. Chartoph. reg. ch. 43: Lesquelz religieux telement Fougerent et decheurent icelle jeune femme, qu'elle conversoit et se maintenoit avec eulz.

FUGITARIUS, Fugitivus, nostris alias Fuisif. Lit. remiss. ann. 1383. in Reg. 124. Chartoph. reg. ch. 124: Fecit processus contra eum, tanquam absentem et Fugitarium. Alia ann. 1389. in Reg. 188. ch. 71: Et se mit en immunité et franchise en l'église du sépulcre à Paris, de laquelle il est yssus et s'est rendu absent et Fuisif. Forfuyance vero, pro Præstatione, quæ domino a servis seu tenentibus in villenagium exsolvebatur, pro facultate in alterius dominium transeundi. Charta manumiss. ann. 1474. in Reg. 195. ch. 1111: Les seigneurs et dames de Maroilles ont affranchis les habitans dudit lieu de toutes mainmortes, Forfuyances et formariages. Vide in Fugaces.

FUGITIO, pro Fuga. Henr. Knyghton. ann. 1357: Condonavit omnes felonias, evasiones et Fugitiones.

FUGITIVARIUS, Fugitivus, ἑραπίτης. In Glossar. Gr. Lat. MS. Editum: Ἀρανίτης, Fugitivus, ἑραπίτης, Fugitivarius.

FUGITIVOSUS, Φευκός, In Gloss. Gr. Lat. Albi: Φυγία, Fugitivus, exulaticus, Fugitivus.

FUGITIVUS, Vide Fugaces.

* FUGITOR, [Qui fugit. Plaut. Trin. 3. 2. 97. Credo, acrem fugitorem fore.]

FULGIUM, [Jus excidendi lignum in nemore ad locum suum.] Vide Affugium. [* Vide supra Fuagium et Fualium.]

FULSTALLUM, Charta Edw. III. Reg. Angl. tom. 2. Monast. Angl. pag. 89: Et de tribus mensuris terræ in Wigornia, et de decem junctis salis in Wickie, cum duabus salinis et Fustallo. Nos Fustalles dicitur vinaria dolia.

FUIT, pro Iuit. Vetus Inscriptio: Ser. Truttedio, Ser. f. pol. Maximiano. Fuit ad superos menses 7. etc. Gesta purgationis Felcis: Ad Numidas Fuisi? respondit: Non, Domine. Sit, qui probet. Etianus Proconsul dixit: Nec in Mauritania? respondit: Negotiari illo Fui. [Capitolinus in Marco: Athanis Fuit, pro Iuit.] Ita hodie nos Franci, si a este, pro il est alle. Capitul. 8. ann. 808. cap. 14: De Episcopis, Abbatibus, Comitibus, qui ad placitum nostrum non Fuerunt. Paulus Diaconus Emeritensis de Gestis Episcop. Emeritens. in S. Fidele cap. 8: Ille et percussit eum, quia jussio Domini adimplenda est. Qui cum Fuisent, nec intrare potuissent, etc. At ubi tertio Fuerunt, permittente Deo ingressi sunt. Hispani dicerent, aquellos fueron, pro fuerunt. Galli, ont esté. Obitus S. Abbatis Nuncti apud Bivarium: Cumque Fuisent, et vidissent eum veste sordidum, etc. Ditmarus lib. 7. pag. 88: Imperator a nobis discessit, et proximos Rogationum dies in Capungum Fuit, quo ipsa curiam suam de civitate Cassulam dicta transtulit. Vide Felcem Osum ad Ottonem Morenam pag. 49.

FULBORAN, German. Echt und Wolgeboren. Lex Longob. lib. 2. tit. 14. § 2. [90 Rothar. 154.]: Si quis dereliquerit filium legitimum unum, quod est Fulboran, et filios naturales unum aut plures, etc. Editio Heroldi tit. 58. habet Fulbor. [Forboram editum apud Murator. tom. 1. part. 2. pag. 26. et apud Schilterum in Gloss. Teuton. ubi filius legitimus, unicus, exponitur. Vide Forbora.]

FULCA, pro Furca, Patibulum, in Charta anni 1325. ex Archivo S. Florantii. [* Fulca ex frequenti mutatione r in l, pro Furca, quater legitur in Charta Phil. VI. ann. 1842. ex Reg. 74. Chartoph. reg. ch. 379. Vide Fulca.]

FULCARIUS, Idem qui Falcomarius, Aucupii et Falconum præfectus, in Mirac. S. Thomæ Aquin.

FULCFREAL, Vide Fulfrea.

FULCHA, pro Furca, Patibulum, in Charta ann. 1353. ex Reg. 82. Chartoph. reg. ch. 239. Vide Fulca.

FULCHERUM, Locus Epistola Innocentii III. PP. ad Helenensem Episc. inter Concil. Hispan. tom. 8. pag. 470: In Fulchris autem, nisi eos ad id infirmitas coegerit, non cubabunt, (hæc erat pollicitatio quorundam penitentium) et a festo SS. Omnium usque ad Nativitatem Dominicam jejunantes, in quolibet sexta feria... a piscibus abstinabunt, etc. Fulcrum proprie est id quo lectus sustentatur et sustentatur: qua notione Suetonius dixit Fulcrum Lecti; de lecto igitur integro per synecochon dicitur, ut apud ipsum Juvenalem:

Sæci genium contemnero Fulcrum.

Vide Istd. Orig. lib. 19. cap. 26. et infra Fulcratia, Fulcrari, Fultrum et Fultrum.

Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: Fulcrum, Pied du lit, et aussi signifie la souveraine partie du lit.

FULCIATORIUM, Baculus, quo quis

fulcitur. Vita S. Dèicoli Abb. num. 14. Fulciorum, quo utebatur, donavit.

° **FULCIMENTUM**, Quidquid ad usum mulieris pertinet, in Leg. municipal. Pistor. lib. 2. rubr. 93: De corvedis danda et Fulcimentis mulierum.

† **FULCIRE**, Supplere. Gall. Remplacere. Ardo in Vita S. Benedicti Anian. sec. 4. Bened. part. 1. pag. 214: Numerus equorum imminutus a Rege Fulcitur. Sed et post unius mensis spatium amissi reducuntur equi; sicque divinitus actam est, ut quia de amissis non doluit, auspiciatum susciperet lucrum.

° **Fulsir**, pro firmare, stabilire, in Lit. remis. ann. 1427. ex Reg. 174. Chartoph. reg. ch. 81: La suppliante frequenter souvent avec un nommé Simon tisserant de toilles, qui estoit homme marié, faignant de le vouloir embesoinner de son mestier; et une fois entre les autres, elle ala en l'ostel dudit Simon pour Fulsir son fait, sous ombre du mestier dudit Simon.

° **FULCITA**, Cingulum, quo ensis fulcitur. Chron. Bergomi. ad ann. 1386. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 836: Fecit sibi largiri ipsi domino Guilielmo... spatam unam cum fodro velluti rubei, et Fulcitam de argentum laureato.

† **FULCITUS**, Ornatus, intextus. Gloss. Lat. Gall. Sangerm.: Fulcitus, Fulciz, garniz. Testamentum Enguerandi dom. de Cuciaci ann. 1397. apud Marten. tom. 9. Ampliss. Collect. col. 902: Item volunt quod per ordinationem Executorum nostrorum fiat in eodem monasterio una nobilis cruz de argento, et quatuor ornamenta ad celebrandum, quorum tria communibus diebus servient, et quartum Fulcitur pro diacono, subdiacono, et presbytero pro festis solemnibus.

° **Instructus**, Gall. Fourni. Chron. Extense ad ann. 1290. apud Murator. tom. 15. Script. Ital. col. 342: Omnes isti... Fulciti de omnibus eis necessarii fuerunt ultra mare ad civitatem Acri. Vide supra **Foleratus**.

† **FULCO**, Teloneum Monas. S. Bertini: Item cartea de cumbis Fulconum 11. den.

° **FULCOLUS**. Vide supra **Flosculus**.

† **FULCRALIA**, Lecti ornamenta, in Gloss. Isidori. [Vide **Fulchrum**.]

° **FULCRARI**, Fulcra lecto facere, lectum fulcra preparare, Ugutioni, est enim fulcrum pes lecti.

† **FULCREAL**. Vide **Fulcrea**.

° **FULCUS**. In Chartis ann. 1301. 1450. etc. urbs, que vulgo **Monstier ou Faut Yonne**, dicitur **Monsterolium in Fulco Yonne**: ubi scilicet Igauna fluvius bifurcus fit et in duos canales dividitur. [Consulendus Valesius in Notitia Galliarumpag. 348: Vide **Branca** 2.]

° **FULDIO**, Sedes seu sella brachiis conclusa, forte pro **Faldao**. Vide in hac voce. Ordo eccl. Ambros. Mediol. ann. circ. 1180. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. ævi col. 871: Archiepiscopus sedet in Fuldione, excepto in predictis solemnitatibus, quando sedet in tribunali, cum presbyteris, et diaconis majoris ordinis.

° **FULEX**, pro **Fulix**. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657: Folquer, Prov. fulica, Fulex.

° **FULFREA**, **FULFREAL**, **FULFREAR**. Liber, ingenuus. Papias MS: Fulfreal, i. liber, sed non extraneus. Perperam **Fulcreal** in Edit. Veneta. Aliud Gloss. apud Lindenbr. gium: Fulfrea, sive ingenua, sive libera, Germ. **Fulfren**; ° Glossar. Longob. in Cod. Roman.: Fulfreal, in Cod. Cavensi: Fulfreal, qui per sacerdotes circa altare liberi sunt. Vide Grimm. Ant. Jur. pag. 383: in **Leg. Longob.**

Mulier libera Fulreal, lib. 1. tit. 25. § 6. lib. 2. tit. 12. § 1. [° Rothar. 202. 217.] Simul valant liberi et absoluti Fulfreales. lib. 1. tit. 25. § 5. [° Liutpr. 170. (6. 87.)]

Hinc qui Fulfreal factus est, lib. 2. tit. 12. § 1. [° Rothar. 228.] Qui Fulfreal et a se extraneum, id est, amund facere voluerat. lib. 2. tit. 34. § 1. [° Rothar. 225.]

° **Fulfreal**, in Legibus Rotharis Regis tit. 2. § 1. § 1. § 1. § 6. 7. 10. tit. 101. § 6. 217. 225. 226. 228. 262. alibi pag. 311. [° Liutpr. 9. (2. 8.)]

° **FULGARE**. Vide **Folgare**.

° **FULGEDO**, Fulgor, splendor, in Chron. Wormat. apud Ludewig. tom. 2. reliq. MSS. pag. 184.

* **FULGENTER** [Fulgendo, **Plin.** 10. 20. 22. Gemmantes pavo expandit colores, adverso sole maxime, quia sic fulgentius radiant.]

° **FULGERIA**, Filix, **Fougere**. Charta Guillelmi Comitis Moretonii ann. 1106: Et pasnagium in foresta, et herbam, et Fulgeriam, et juncos ad falcandum, etc. [Charta apud Baluz. Hist. Tutei. pag. 426: Hæc quoque dimissurus... ginestas cum Fulgeria, etc. Nostris olim **Fugera**, nunc **Fougere**. Le Roman de la Rose MS.]

† **Votre ne fast mie Fugere**, Ni fugere ne fast pas voire.]

† **FULGETRA**, **Estoides**, **Espart**, **Esclara**, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm. Guillel. Armoricus de Gestis Philippi Aug. Reg. Franc. apud Duchesn. tom. 5. pag. 92: In vigilia Assumptionis B. Mariæ... dum vigilia celebraretur, facta sunt tonitrua, fulgura et Fulgetre quales antea non fuerunt. Utitur **Plinius**.

° Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657: Ethaus, Prov. Fulgetra, fulgur. Nostris alias **Esclaire** et **Escart**. Sermo de S. Agnete ex Cod. S. Viet. Paris. fol. 34. r. col. 2. Maintenant su granz crolles de terre, Esclaire et foudres vindrent et chairent en tant que pluisour des paisiens furent mort. Chron. S. Dion. lib. 2. cap. 14. tom. 3. Collect. Histor. Franc. pag. 193: En celle partie ou l'ost le roi Clothaires estoit logié, ne venta point, ne n'i chai yaus, ne nuz signes d'Espart, ne de tonnoirre. Espartissement, in Addit. ad Monstrel. ad ann. 1469. fol. 31. v. Unde **Espartir**, Fulgurare. Lit. remis. ann. 1394. in Reg. 146. Chartoph. reg. ch. 202: Le suppliant veant grant et horrible horage de temps... en plouvant, greslant, tonnant, ventant et Espartissant, tellement que à peine ne pouoit homme cognoistre l'autre, etc. Effoudre, eodem sensu, et in **le Effoudrer**. Vitæ SS. Mss. ex Cod. 28. S. Viet. Paris. fol. 365. r. col. 1: Tantost commença à tonner et à Effoudrer si durement, que toute la terre en crolloit... Uns Effoudres feri si durement la mere del enfant, etc.

* **FULGIDITAS** [Claritas, **Dier**.]

° **FULGIO**, Fulgio. Glossar. Lat. Ital. Ms.: Fulgio, la nigra del foco.

° **FULGIT**, Nutrit, splendet, eminent. Glossar. Antiq.

° **FULGOREUS**, **Fulgorea** flamma, apud Vergil. **Grammat.** pag. 127.

° **FULGORUS**, **Splendidus**, Ugutioni.

° **FULGRETIUS**, Fulgor, splendor, quasi **Fulgoritudo**, fulgoritas. Vita S. Boniti Episcopi Claromont. n. 17: Sanctorum altaria nitent: centra hinc indeque geminata connectunt columnæ priscorum sculptæ Fulgretidina, emergunt more elate mire camera, etc. Surlus exponit columnæ prisco sculptæ more sese subrigunt. Codices MSS. apud Mabillonium tom. 3. SS. Ord. S. Benedicti præferunt **Fulgretine**, et **Fulgretina**. An igitur sic

dispungendum: Centra hinc indeque geminata connectunt columnæ priscorum sculptæ Fulgretidina, emergunt more elate mire camera. An vero: Fulgretina emergunt more elate mire camera. An denique: Emergunt more elate mire camera. Ut elata sit Græcum θάρα, abies, cujus instar camera sese attollunt.

† **FULGURANDOSE**, Splendide. Gall. Avec éclat. Miracula S. Edmundi Angli. Regis, apud Marten. tom. 6. Ampliss. Collect. col. 838: Egreditur... in modum viri admodum venerabilis Fulgurandose obeunte celestis claritatis fulgure, etc.

° **FULGURATORES**, Rustici aruspices, in Gloss. Isid. Vide **Nonjum** cap. 1. num. 819.

° **Legendum** cum Grævio, **Etrusci aruspices**. Etruscis quippe Roma acceptam referebat suam aruspicum disciplinam. Aruspices **Fulguratores** adiunguntur a Cicerone de **Divin.** 2. 58. Cato de moribus Claudii Neronis: **Aruspices Fulguratores** si quis adducat, etc. Vide **Juvenal.** Sat. 6. 585. et ibi **Interpres**.

° **FULGURIUM**, κερωνόβλιον ημαρών. Gloss. Lat. Gr. ubi Castigat. leg. **Fulgurdium**. Casaubon. ad **Sueton.** in Aug. cap. 29. et **Delrius** ad **Senec.** **Trag.** pag. 338.

° **FULGUS**, **Rufus**, **Rubeus**. **Fulgo** legmine, flava pelle, in Gloss. MS. Reg. Cod. 1019. Papias: **Fulvus**, **rufus**, **flavus**.

† **FULHETA**, Mensura vinaria, Gall. **Feuillette**. Statuta Avenion. Rubr. 27. art. 1: Statuimus quod quicumque vinum vendere voluerit minutatim, teneatur habere minores mensuras legales et signo curiæ signatas, vulgo **picheriam** et **Fulhetam**. Vide **Folietta**.

° **FULIDUS**, pro **Fulgidus**, ni fallor. Charta ann. 996. apud Murator. in Antiq. Estens. pag. 187: Ac cum eo (Otone rege) tam residentibus quam adstantibus, **Fulidacus** nobilitatis pollentibus viris bonæ opiniois, ac laudabilis fama, etc.

° **FULIGO**, pro **Uligo**, in **Mirac.** S. Florent. tom. 7. Sept. pag. 423 col. 2.

° **FULINA**, **Culina**; **Fulinarius**, **Culinarius**, in Gloss. Isid. a fulig. ne, qua culine inficiuntur. Joan. de Janua: **Fulina**, coquina, quasi fuliginosa, unde **Fulinarius**, coquus: **Fulinare**, coquinare, in **fulina** coquere. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm.: **Fulina**, **Cuisine**, **Fulinarius**, **Cuisinier**, **Fulinare**, **Cuisiner**.]

° **FULINARIUS**, **Coquus**, apud Ugutionem.

° **FULL**, [Species mensuræ.] Vide **Pes foreste**.

° **FULLARE**, Dicitur de pannis, qui densantur, desquamantur et poliuntur. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: **Fullare**, **fouler**. Charta Phil. Fulc. ann. 1306. in lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 48. v. col. 2: Duo molendina nostra de **Buglis**, videlicet unum ad **bladum**, et aliud ad **Fullandum**. Vide supra **Folare**.

° **FULLARIA**, Molendinum fullonarium. Reg. S. Justit. Cam. Comput. Paris. fol. 215. r. Ecce partes (firmæ) videlicet **pascua super maras**, **pascua ante maras** et **Fullaria super magna prata**.

° **FULLATORIUM**, Idem quod mox **Fullencium**. Locum vide in **Baptalerium** post **Batatorium**.

° Charta Guill. episc. Catalaun. et comit. Pertic. ann. 1220. apud Egid. **Bry** in Hist. comit. Pertic. lib. 3. pag. 225: **Molendina nostra**, tam **bladum molentia**, quam **Fullatoria**, etc.

° **FULLENCIUM**, Molendinum fullonarium, **Moulin pour fouller les draps**, quod inferiori justitiaro competit, ratione cujus **fullonagium** exigere potest, ut est

agere, in antiquis Glossis, teste Grævio ad Glossar. Isidori. Vide *Scurra*. Salmasio ad Tertullianum de Pallio, *Scurra qui Fumat*, is est qui fumos vendit.

FUMARIA, Chronicon Abbatiae Trudon. lib. 10. cap. 470: *Deinde domus infirmorum habens Fumariam, sive forariam, Capellulam, Lobiam, Cameram dispensatoriam, etc.* Ubi nescio, an non legendum *Focariam*, ita ut *Fumaria* locus fuerit, in quo focus fit, cu l'on fait du feu. Nam

FUMARIUM, est *Domus fumi*, Papiæ: *Caminus, per quem exit fumus*, Joanni de Janua. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm.: *Fumarium, Cheminée.*] Gloss. Gr. Lat.: *Κατωδοχείον, Fumarium.* Glossæ Lat. Græc. MSS. S. Germani Paris.: *Fumarium, κακία.* [Vide Glossar. med. Græc. voce *Κατωδοχείον*, et Forcellinum] Marcellus Emp. cap. 23. pag. 168: *Sublatam inde Fumario suspendet.*

° Vita S. Berth. tom. 6. Jul. pag. 482. col. 2: *Et ecce per Fumarium, id est caminum, hostis humani generis, quasi in modum suis, deorsum se precipitavit.*

† **FUMARIOLUM**, Angustior caminus. Pacianus in Parnesi ad poenitentiam inter Concil. Hisp. tom. 2. pag. 97: *Vim ejus, (inferni) et de presentibus estimate, cujus Fumariola quedam maximos montes subterrancia ignibus decoquunt.* [Vide Forcellinum]

FUMATICUM, *Κακία*. Idem quod *Foagium* I. Charta Cuonradi Regis Burgundie ann. 972. in Tabulario Ecclesie Viennensis fol. 14: *Non teloneum in aquis, vel terris, nec redhibitionem de pascuis, nec silvaticum, nec Fumaticum, nec pulveraticum... exigere audeat.* Eadem habentur in Charta Friderici II. Imp. apud Jo. a Bosco in Vienna pag. 90. [Charta ann. 1132. apud Lobinel. tom. 2. Hist. Brit. col. 236: *Monasterium de antecessoribus nostris ita honorabiliter in beneficium tenere visus est, ut nec Comes, nec ullus ex Vicariis ejusdem regionis, nec alia prorsus aliqua persona præter ipsum habere visa sit ullam dominationem in hominibus ipsius parochie distringendis, nec annonaticum, nec friscingaticum, nec Fumaticum, nec vaccaticum, nec ullam redhibitionem, nec vel ipsum bannum.] Rotulus Comput. Maneril de Harwe in Anglia: *Quilibet domum habens, de qua fumus exit.* Vide Gloss. med. Græc. in *Κακία*.*

° **FUMERIUS**, ut *Fumarium*. Stat. Montis-reg. pag. 271: *Item statutum est, quod dom. vicarius teneatur facere quod omnes furni, seu edificia in quibus sunt, debeant cooperiri per illos fornarios, qui eos tenent, de copis, tegulis, et facere Fumerium, qui vadat desuper totum per unum rasum. Hinc Fumery dicitur pars domus, ubi est caminus seu furnus, vulgo Fournil. Lit. remiss. ann. 1379. in Reg. 114. Chartoph. reg. ch. 349: *Cellui Regnaut, qui c'estoit muict en un certain lieu dudit hostel, appellé le Fumery, etc.**

† **FUMIGABUNDUS**, *Fumans*. Interpres Libri Sapientie 10. 7. *Descendens ignis in pentapolim: quibus in testimonium nequitie Fumigabunda constat terra deserta.*

FUMIGATORIUM, Thuribulum, incensorium. Chron. Casin. lib. 3. cap. ult.: *Fumigatorium Græcum aliud cum nigello.*

† **FUMIGER**, ut apud Virgilium *Fumifer*. Occurrit tom. 2. Itinerarii Litter. Marten. pag. 222.

† **FUMIGIUM**, Idem quod Plinio *Suffitus*, apud Theod. Priscian. lib. 1. cap. 12. et lib. 3. cap. 5.

FUMILARE. Anonymus Barenis in

Ch. ann. 1043: *Et venerunt super Bari ad Fumilandum Imperatorem. Perperam Edit.: sumilandum. An. 1080: Ipse Dux (Robertus) fecit sine cum Bari, et Fumilars fecit ibi Michael. Imp. hoc est, Imperatorem proclamavit. Ex Græco εὐφημειν, ut videtur. Cedrenus: Εὐφημειν οὖν τὰ μὲν, Ἀναστασίας Ἀγούστου; πολλά τὰ ἐντ. Corripus lib. 2. vers. 167:*

Laudibus innumeris Regnantium nomina tollant, etc. Passim in Historia Byzantina.

° **FUMILO**. Vide *Hunlo*.

† **FUMOSITAS**, *Fumus spissior*. Translatio B. Edmundi Cantuar. Archiep. inter Anecd. Marten. tom. 3. col. 1862: *Cum sopori membra dedisset, et grossioris Fumositatis nebula que solet phantastica representare omnia, in fumos tenues resoluta, etc.*

1. **FUMUS**, *Fucus*. Ericus Upsallensis lib. 5. Hist. Suecicæ pag. 148: *Imposuit unam marcãam de quolibet Fumo, vel fumo solvendã, ut verbis utar fame relicta. Pag. 159: Post annum tritutum immensas pecuniarum summas solvendas imponens, videlicet Rumpstat, et de quolibet Fumo unam marcãam.*

° Ita et nostris *Fumée*, pro *Excandescencia, ira*; unde *Fumeur, iracundus, et Fumer, irasci, stomachari*. Lit. remiss. ann. 1447. in Reg. 179. Chartoph. reg. ch. 161: *Iceille Guillemete, qui estoit femme testue et Fumeuse... et quant lui montoit en sa Fumée, etc. Aliæ ann. 1460. in Reg. 192. ch. 45: *Le suppliant de ce se Fuma et courrouce. Fumiere, pro Fumée, fumus, in Mirac. B. M. V. MSS. lib. 1:**

Et s'en issait si grant Fumiere,

Li jors en perdoit sa lumiere.

° 2. **FUMUS**, *Fimus*. Gall. *Fumier*. Lit. remiss. ann. 1354. in Reg. 82. Chartoph. reg. ch. 570: *Cum Arnaldus Isabelli pedissecus ejus... dixisset: Eamus colligere Fumos, qui sunt in isto vico; dicta pedissequa respondit: Non faciemus, quia dicti Fumi non sunt ventri. Pluries ibi. Hinc *Fumiere, Fimetum, locus ubi reponitur fimus, in Bestiario MS:**

Jamais de la basse Fumiere

N'istrans pour nule destinee,

Se nous en ceeste matinee,

Ou en la nuit de nous armons.

FUNA, *Redde minore*. Ita Glossæ antiquæ. [Mellius apud Papiam editum et MS.: *Funa, Redda minor*. Sic. puto legendum, licet D. Cangius ex alio MS. superius legat *Fuma*.]

FUNALIA, *Lignalia, Funalia, in modum funalium candelæ intortæ*. Glossæ antiquæ. [Vide Isidor. Origin. lib. 19. cap. 4. sect. 1. et lib. 20. cap. 10. sect. 5.] [Notum est *Funalia* Latinis fuisse faces ex funibus contortis cera vel pice circumdatas.]

† **FUNALIUM**, *ἐλλύγιον*. Supplem. Antiquarii. [Et in Glossar. Lat. Gr.]

FUNAMBULI, dicti ironice quidam ignavi, qui ex obsessa urbe funibus et moenibus demissi fugæ se dabant. Ordericus Vital. lib. 9. pag. 739: *Funibus per murum demissi sunt, unde ad suam diuturnam ignominiam furtivi Funambuli vocati sunt.* Adde lib. 11. pag. 805. *De Funambulis, qui ογονοβάται, res nota.* Vide Epistolam Guidonis Militis in Ad-ditamentis ad Matth. Paris. pag. 108. [Hinc corrigendus est locus tom. 4. Hist. Harcur. pag. 1405. ubi sic habetur: *Imprimis erubesceret impropria que sibi fiebant derisoria, quod Funandulus per murum exierat de Antiochia. Leg. Funambulus.*

† **FUNARIUS**, *Equus extra jugum fune*

illigatus, idem qui Græcis σαρφόρος, juxta Isidorum lib. 18. Orig. cap. 35. Valentinianus etiam, uti narrat Sext. Aurel. Victor; *Funarius appellatus est, eo quod venalitium funem portant quinquem milites nequiverint extorquere.*

† **FUNGARE**, *Doliolum, cadus*, Gall. *Caque*. Polyptych. Fiscam. ann. 1235: *Robertus Vifon tenet unum uillanagium et reddit... servitia omnia sicut Nicolaus Sanson, et Fungare unum mille allectorum.* Vide *Fungare*.

° **FUNCHA**, Charta ann. 1206. apud Charvet. Hist. Vien. pag. 669: *A fluvio Rodani usque ad cochias seu cacumen S. Salvatoris, in quibus cochias seu cacumine sunt Funche, quibus dividitur diocesis Viennensis et Aniciensis.* Sed leg. forsitan *Furche*.

° **FUNCIO**, *Luso de alcuna cosa*. Glossar. Lat. Ital. MS.

° **FUNCTA**, *κρίμα, funera*. Cujac. in Castigat. ad utrumque Glossar.

FUNCTIO, *Exsolutio tributorum*, in Glossis antiquis MSS. Gloss. Lat. Gr.: *Functio, λειτουργία, τίσιμα. Functionum, λειτουργιών, τίσιμων.* Aliud Gloss.: *Functio, συντίμα. Tributaria Functiones*, apud Salvianum lib. 5. de Provident. pag. 80. 1. Edit. Senatorem lib. 5. Epist. 14. etc. *Functiones publicæ* apud eundem Senatorem lib. 5. Epist. 39. in Lege Wisigoth. lib. 5. tit. 4. § 19. [in Capitul. Pipini Reg. cap. 23. et in Capitul. Ludovici Pii. ann. 821. cap. 4.] Hinc crebra in Chartis Francicis formula: *Nec ad freda exactanda, nec ullas Functiones requirendas ingredi audeat.*

FUNCTIONES, *Λειτουργίαι*, in Gloss. Curialia munera, onera, passim in Cod. Theod. et Justin.

† **FUNCTIONES REGALES**, Eadem notione, lib. 1. Capitul. n. 114: *Hoc idem quia audivimus aliquos ex illis non tam causa devotionis hoc fecisse quam pro exercitu seu alia Functione Regali fugienda.* Occurrit rursus lib. 6. Capitul. n. 231. *Onus curiale* vocat S. Ambrosius lib. 2. adversus Symmachum. Adde Concil. 1. Aurelian. cap. 4.

° **FUNCTIONALIS**, *Tributo obnoxius*. Ibert. Brianc. ann. 1343. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. cap. 211: *Res Functionales tributorum astare possunt, liberas vel pensionales, cum sic sit actenus usitatum.* Vide *Functio*.

° **FUNCTORIUM**, i. *Transitorium, Chose transitoire*. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7884. Vide in *Fundabulum*.

° **FUNCOLUS CORALORUM**, i. pro *Funaculus, restis*: qua voce sertum precatorium designare videtur Bareleta serm. in fer. 4. hebdom. 1. Quadrag.: *Submurmurant orationem Dominicam cum coralorum Funculo in manu.*

1. **FUNDA**, *Bursa, crumena*, Italk. S. Bonaventura in Vita S. Francisci cap. 7: *Fecit ut appareret... in via crumena magna pecuniis intumescens, quam usitato vocabulo illius regionis homines, (Apuli) Fundam appellant.* Hoc sensu accepisse Macrobius 2. Saturn. cap. 4. opinantur viri docti: *Cumque accessisset ad sellam, demissa in pauperem Funda manu paucos denarios protulit, quos Principi daret.* At Cujacius *fundum* in MSS. legi observat. Gloss. Lat. Græc.: *Ventralis, κοιλώδης*. Est autem *ventralis, vel ventrale*, non modo tegumentum ventris, sed et sacculus pecuniæ ad usum quotidianum necessariæ gestandæ accommodatus, et sub ventrem appensus, apud Ulpianum leg. 6. De Bonis damnator. Vide *Waddingum* in Anna. lib. Minor. ann. 1222. num. 25.

Proprie vero *Fundam* appellarunt recentiores locum publicum, in quem conveniunt Mercatores de rebus suis et commerciis invicem acturi, quod in eo deponatur communis eorum thesaurus vel pecunia ad eadem commercia, atque adeo merces ipsæ. Ejusmodi sunt *Bursæ* Antuerpiensis, Amstelodamensis, et similes. Pacta inter Venetos et Principes seu Barones Regni Hierosol. ann. 1123. apud Will. Tyrium lib. 12. cap. 25: *Unde ipse Rex Hierusalem, et nos omnes, Duci Veneticorum de Funda Tyri, ex parte Regis, in Festo Apostolorum Petri et Pauli, 300. in unoquoque anno Byzantios Saracenos, ex debiti conditione persolvere debemus.* Charta Amalrici Regis Hierosol. apud Ughellum tom. 3. pag. 474. *Molendinum et balnea juxta Fundam mercatorum.* [Charta Balduini Reg. Hierosol. ann. 1184. *Libertatem dedit in porta, Funda, cathena, pondere et mensura, ut possent cinere, vendere, et intrare et exire per totum regnum Jerusalemitanum.* Ibid. *Decem bisantios de assisia Odonis de S. Amando ad Fundam Acon annuatim recipiendos.*] Ita *Fundam* legendum in Diplomate Conradi Imp. ann. 1147. (non 1187. ut editum) pro Pisanis, apud Ughellum tom. 3. pag. 488. 489. pro *Fundum*. Sic etiam apud Joinvillam in S. Ludovico pag. 62. pro *la souide*, restituendum monimus *la Fonde*, quam ait fuisse quandam mercatoriarum officinarum seriem: *Ilz boulerent le feu par tous les endrois de la Souide. là où toutes leurs marchandises et leur avoir de pris estoient.*

° Nostris *Fonte*, eadem notione. Joinvill. in S. Ludov. edit. reg. pag. 35: *Il boulerent le feu en la Fonde. là où toutes les marchandises estoient et tout l'avoir de port.* Versio Gallica Guil. Tyr. ibid. in Glossar. *En la Fonde de Tyr, se la cite estoit conquise, otterent au duc e; au commun de Venise à toujours, à rendre trois cens bezans Sarracinois le jour de la feste de S. Pierre et S. Pol.* Vide mox *Fundacium*.

Fundicus, Eadem notione, et eadem origine: Itali etiamnum *Fundaco* vocant, quod antea *Fundam*, vel nostri *Fonde*. Dom. de Breves in Itinerario Turcico pag. 34: *Les Fondics sont magasins, où se serrent les marchandises, qui sont apportées des Indes et de Perse par la voie d'Alep, les marchands y logent aussi.* Michael del Molino in Repertorio Foror. Aragon. in v. *Feria*: *Sicut apud Christianos dicitur el Mercado, et apud Saracenos el Alfondiga, etc.* Unde vox videtur Arabica. Chron. Casin. lib. 3. cap. 57: *Fundicum in Amalfi cum pertinentiis suis.* Adde lib. 4. cap. 10. Gervasius Tilleberiensis in Otis Imperial. MSS. decisione 3. *Majama Gaze Emporium, id est, locus negotiationis, qui Fundicus vulgo nominatur.* Statutum Honorii IV. PP. pro Regno Neapolit. ann. 1285. apud Odoricum Rayn. hoc ann. num. 39: *Liccat cullibet... frumentum et alia blada, necnon et legumina, de propriis terris, massariis atque redditibus habita sine jure exiture, Fundiri, seu dohanæ in loco, in quo vitualia recipiantur... deferre.* Diploma Roberti Regis Neap. ann. 1321. apud Waddingum: *Item domus, seu apothecæ, quæ videntur esse duo Fundici... in civitate Neapolit.* [Sancia Regina Jerusalem et Siciliæ ann. 1325: *Universis de Consilio Massiliæ. Veridica insinuatione accepimus, quod in Alexandria est quedam domus, quæ vocatur Fundicus Massiliensium.* Passim occurrit eadem vox in Chartis Massil. et

apud Murator. tom. 6. col. 265. 432. 472. 576. etc.] Vide Rocchum Pirrum in Notitia Eccl. Sicil. tom. 1. pag. 143. et Ughellum tom. 4. pag. 1165.

Fonticus, Eodem significato. Bernard. de Breydenbach in Itinerario T. S. ubi de Alexandria: *Est autem Fonticus domus grandis, in qua negotiatores et merces eorum conservantur, ubi et forum rerum venalium habent.* [Vita B. Henrici Baucens. Junii tom. 2. pag. 374: *Adeo multiplicavit copia pauperum et infirmorum, quod circum circa plateam dictæ Ecclesiæ de domo et sub Fontico et juxta palatium Episcopatus... ipsi Pauperes et debiles morabantur.*]

° *Fondicus*, Caffarus lib. 1. Annal. Genuens ad ann. 1162. apud Murator. tom. 6. col. 290. *Pisani... armata manu causa depradandi ad Fondicum Januensium venerunt... Pisani autem invadentes eorum Fundicum, pecuniam, quam ibi invenerunt, valentem triginta milia perperorum ceperunt.*

° *Fondicus*, Chronicon Parmense ad ann. 1304. apud Murator. tom. 9. col. 859. *In quo prælio civitas florentie... combusta fuit... cum omnibus Fondechis et mercationibus et draperiis, etc.*

° *Fondicum*, Regimina Paduæ ad ann. 1301. apud Murator. tom. 8. col. 427. *Et factum fuit Fundicum bladi.*

° *Fundaceus*, Species currus, ut videtur, sic dicti quod eo veherentur merces in *Fundacum*. Chronicon Parmense apud Murator. tom. 9. col. 772. *Mulli fuerunt capti, qui venebant privati in plaustris ferri et palearum et in vegetibus aut in Fundaceis.*

Alfundicus, Taberna, officina mercatoria. Charta Nimenæ Diaz, uxoris Roderici Diaz, cognominati et Cid, mæ 1101. Apud Anton. de Yezes in Chron. Ord. S. Benedicti tom. 7. *De molendinis, et valnis, de tendis vel tabernis, de Alfundicis vel de domibus, de furnis, etc.*

Fundicus, Præstatio pro mercibus, quæ in *Fundicos* invehebantur. Charta a. n. 1261. apud Ughellum tom. 7. pag. 1340: *Libere vendant et emant sine Fundico et dato.* [Occurrit etiam in Constitut. Siculis lib. 1. tit. 89.]

° *Fundicare*, *Fundicum* seu præstationem pro mercibus solvere. Constitut. Siculæ lib. 1. tit. 89: *De officio magistrorum Fundiciorum... Fundicare seu dohanare compellant.* In novis Statutis: *Fundicari seu dohanari mandavimus.*

Fundicarius, Præfectus officinis, in Constitut. Neap. lib. 1. tit. 84. et 87. apud Anonymum de Gestis Friderici II. Imp. pag. 877. [et Murator. tom. 8. col. 609.]

° *Fundegarius*, Eadem notione, in Statutis Massil. lib. 1. cap. 18. § 2: *Et quod vinum aliquorum non Massiliensium non facient, vel permittent vendi vel mitti in dictis fundicis quandiu erit ibi vinum Massiliensium ad vendendum, et quod non conducunt vel conducunt permittent, aut alias qualitercumque haberi sustinebunt botigas aliquas extraneis scilicet, non Massiliensibus aliquibus sine voluntate expressa, habita licentia dicti Fundegarii fundici supradicti.* Occurrit ibidem non semel.

Fundacus, Eadem notione, qua *Fundus*. Ricardus de S. Germano in Chronicon. ann. 1232: *Statæ erit in Fundacis, et nihil recipietur pro ea.* [Apud Murator. tom. 7. col. 130. habetur *Fundicis*.] Occurrit præterea in Diplomate Boemundi I. Principis Antiocheni apud Franciscum Nigrum in Crucata pag. 99. in Charta Caroli I. Regis Siciliæ ann. 1177.

et in alia marchionis Montisferrati apud Ughellum tom. 7. pag. 807. tom. 8. pag. 487. *Fundaco* etiam habet Joannes Villaneus lib. 12. cap. 20. ex quibus emendanda Chronica Pisana Ughelliana ann. 1163: *Magnum Fundatum cum turri et porta ferrea ex tunc inceptum fuit.* Ann. 1165: *Et Fundatum in cubilia Pisis habere concessit.* Ann. 1288: *Fundatum etiam Pisanum ad portum dextravit.* Ubi pro *Fundatum*, legendum *Fundacum*.

° *FUNDA*, Genus piscatorii retis, quod in fundum mittatur, apud Papiam.

° *FUNDABILIS*, Fundatus, stabilis. Pasch. Radd. in vita S. Adalh. inter acta SS. Bened. sæc. 4. part. 1. art. 82: *Erant igitur quinque unus viri semine propagati: quorum trium imperator Augustus familiari usus consilio, una secum Fundabili quadratura Francorum imperium satis admodum dispositum regabat.*

FUNDABULUM, *Funda*, fundibulum, machina oppugnatoria, qua jactantur lapides, *Fondese*, veteri interpreti Egidii de Roma de Regimine Princip. Montretleto 1. vol. cap. 29. 143. et Anonymo in Diario obsidionis Aurelian. pag. 6. Papias: *Funda, Fundabula.*

FUNDIBULUM, *Trajectorium*, in Gloss. Isid. et Pith. ubi perperam *Fundibulum* habetur. [Functorium, Jo. de Janua, *Transitoire*, in Gl. Lat. Gall. Sangerm.] Augustinus in Psalm. 54: *Sed fert Fundibulum, fert securim, etc.* Cap. 2. ann. 813. cap. 10: *Secures, taretros, Fundibulas, etc.* Albertus Aqu. lib. 7. cap. 2: *In sagittis, et Fundibulis, et mangenellis, etc.* Adde Hegeisippum lib. 5. cap. 44. Lucam Tudensem in Chronico pag. 62. etc.

FUNDIBALUS, Papias: *Fundibalus, Funda, emittens tranjectorium.* Ex Isidor. lib. 18. cap. 10. [Supplem. Antiquarii: *Fundibali, ἄββζλα, Funditorius*, Gloss. Lat. Gall. Sangerman: *Fundibulum, Engin a gittier pierres en guerre.*] Lucas Tudensis æra 773. *Al-caman illico Fundibalis, sagittarius, et vibrantibus jacula, portam speluncæ ferire cepit.* Vita S. Eligii lib. 2. cap. 12: *Vade, inquit, in illam quæ juxta Cetimum sita est rupes, illic inter vepres reperies ligatum funda, et absconsam, quod queris; solutoque eo accipe quod tuum est, et absque ulla injuria, atque verbo etiam gravi redde homini tibi designato, ex quo ligatus tenetur Fundibalus.*

FUNDIBULARIE et *Petroritæ, mango-nelli, etc.* apud Joannem Monach. in Hist. Gaufredi Ducis Norman. lib. 1. pag. 98. Sugerius de Vita Ludov. Grossi cap. 17: *Machinas impugnatórias, mangunnella, et Fundibalaria inchoat instrumenta.*

FUNDIBULARII, Qui fundibula utuntur in bellis, apud Baldricum Doleensem lib. 1. Hist. Hierosol. pag. 95. Ugitio: *Fundibalus, cum funda jaciens, et emittens.* Dicitur quoque *Fundibularius* in eodem sensu.

° *FUNDIBULARII*, Epistola B. Regine Legionis et Galaciæ ann. 1212. de victoria de Saracenis reportata, inter Anecd. Marten. tom. 1. col. 827: *Veruntamen sagittarii nostri et Fundibularii non parum eo die ostenderunt audaciam et virtutem: ita ut necesse esset amoveri tentorium Ammirandmelini a loco, in quo fixum fuerat, usque ad tres sagittas jactis.*

° *FUNDIBALATOR*, apud Vegetium lib. 3. de Re milit. cap. 14. aliter legi in MSS. annotat Stewechius; hunc consue.

° *FUNDIBALISTA*, apud Bartium in Glossario ex Bartolphi Histor. Palest.

Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Fundibula* *tiato*, *Gitteur a fonte*.

FUNDIBULA, pro *Fundibula*. H. St. M. Excidi. Aconis ann. 1191. *Contra de Fundibula* *graciter in corpore celebrantur*. Menestrelletus I. vol. cap. 29. *Et aussi en autres lieux furent faits plusieurs Fondibles, bricelles, et eschelles*.

FUNDIVOLA, Eadem notione, nam fundas. *Frondes* vulgo etiam dicimus. Charta ann. 1190 in Regesto Comitatus Tolosa. f. 87. *Tunc supradicti affectatores pro se et ceteris affectatoribus urbis Tolosa et suburbii recognoverunt Dom. Comiti, vel suis Bayulis dare 1 sol. Tolosa pro unoquoque curio bovis, quod eis allatum fuerit de bobus suarum bovariarum: et recognoverunt, quod debent dare totos curios, qui fuerint opus Comiti vel probis hominibus Tolosa urbis et suburbii in faciendis petariis et Frondevolis, etc.*

FUNDIBULARE, **FUNDIBLARE**, E fundibula lapides emittere. Eadem Hist. MS. Excidi. Aconis ann. 1191. *Fundibulabant machinae*. Ibidem. *Alii lapides Fundibulabant*.

FUNDACAGIUM, **FUNDACATUS**, Praestatio pro mercibus, quae in *fundacum* invehantur. Privileg. a Conrado II. reg. Sicil. Fusinus concessa ann. 1209 apud Lam. in Belle erudit. inter not. ad Chron. imper. Leon. Urbevet. pag. 273. *Nullam aliam directuram seu teloneum, vel palliarum, scararum, vel Fundacagium, seu scaticum, seu exactionem quamecumque aliam, quocumque nomine appelletur*. Ibid. pag. 274. *Nullus alius directus, aut palagium, aut teloneum, sive pro ripa Fundacata, dohana, sive mensuris, etc.* Vide supra in Funda I. Hinc.

FUNDACARIUS, Qui *fundacum* seu vectigal pro mercibus exigit. Charta ann. 1272 ex Cod. MS. Bibl. carola. Brancan. Karolus, etc. *Dohaneris et Fundacarius civitatis nostrae Neapolis fidelibus nostris, etc.* Cum religiosus vir frater Thomas de Aquino legere habeat in hac civitate, fidelitati vestrae committimus quatenus procuratori dicti ordinis quolibet mense, quoad idem frater noster Thomas ibidem legerit, unciam auri unam quolibet mense solvere et exhibere curetis.

FUNDALIA BONA, Gall. *Biens en Fonds*. Fundi, praedia, res immobiles. Pactum matrimonii ann. 1295. apud Marten. tom. I. Ampliss. Collect. col. 1490. *Tantum quantitate monetarum seu pecuniarum, quantum verisimiliter sit ac esse debeat, et esse censetur sufficiens et opportuna pro emendis bonis Fundalibus supradictis*.

FUNDALIS DOMINUS, Fundi dominus. Gall. *Seigneur foncier*. Charta ann. 1341 in Reg. 72. Chartoph. reg. ch. 203. *Supplicavit dominis Fundalibus dictorum locorum, ut de ipsis venditis ipsum emptorem investiant*. Alia ann. 1477. pro prior. de Mauzan in Lemov. *Recognoverunt, se tenere a praedicto domino priore praesente, tanquam a domino Fundali, et directo, etc.* Vide supra *Fonccarius*.

FUNDALIS REDDITUS, Qui ex fundo assignato penditur. Gall. *Rente fonciere*. Charta ann. 1193. *De quibus cedunt redditus annui et Fundales viginti denariorum ylehanis ibidem*.

FUNDALITAS, Dominium, jus in fundum. Charta ann. 1457 in Reg. 8. Armor. gener. part. 1. *Qui mansus est et movet de feodo seu Fundalitate dictorum nobilium Johannis Chati et Margaritae Chata*. Alia ann. 1490. *ibid.* *Cum omni Fundalitate, dominio directo et jurisdictione, etc.* *Fundation*, pro Reditus ex fundis perceptus, in Lit. ann. 1391. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 448. *Contra*

toutes leurs chevances et Fondation soient sur les revenus de leurs vignes et autres labourages, etc.

FUNDAMEN, Fundas. Charta ann. 883. tom. I. Hist. Lotharing. col. 308. *Nempe pro quamvis recordationis praedecessor meus Crodegangus Archiepiscopus, jam dictum monasterium novo Fundamine instruit*. Vide *Fundamentum* I.

FUNDAMENTALITER, Funditus, a fundamentis. Vita venerabilis Marie de Malibaco n. 32. Martin. tom. 3. pag. 743. *Capitulum B. Virginis, rursus extreme propinquam integre renovavit Fundamentis*. Sidonis lib. 3. Ep. st. 8. *Fundamentaliter erure*.

FUNDAMENTUM, Charta Benedicti PP. apud Ughellum, tom. I. Ital. sac. pag. 117. *Item concedimus et confirmamus Fundamentum in integrum, qui vocatur Aion, et montem Jordani, etc.* [Idem esse quod Fundas, manifestius docet Charta Blanche Trecentis Comitissa ann. 1212. inter Anecd. Marten. tom. I. col. 830. *Qui vendit domum cum Fundamento, domino dat quatuor denarios et emtor quatuor, et duos villico pro cyroteis; et qui sine Fundamento vendit, nihil dat*. Vide *Fundamen*.]

FUNDAMENTUM, Area in scutis gentilium, Gallis *Champ*. Meisterlini Hist. Rerum Norberg. apud Ludewig. tom. 8. Relig. MSS. pag. 53. *Arma erant clypeus albus in Fundamento per totum, habens tres interlineas rubeas*.

FUNDAMENTUM, Eadem notione qua mox *Fundare* I. De proprio fundo redditum assignatio domi sacrae. Gall. *Fondation*. Index MS. Beneficiorum Ecclesiae Constantiensis fol. 8. *Capellanus habet curam leprosorium sex... de Fundamento domini de Rumbilly*.

FUNDARE Ex proprio fundo Ecclesiam, Monasterium construere, dotare, *Fonder*: vox usitatissima hac notione. Ebrardus Bethuniensis in Graecismo cap. 49.

Fundas Ecclesiam, fundis laticeum bene dico

Concilium Agathense cap. 27. *Monasterium vero novum, nisi Episcopo permittente aut probante, incipere aut Fundare nemo praesumat*. Concilium Bracarense ann. 572. cap. 5. *Placuit, ut quotiens ab aliquo fidelium ad convocandas Ecclesias Episcopi inveniuntur, non quasi ex debito minus aliquod a Fundatore requirant, etc.* Vide *Intiare*.

¶ Haec quoque tenent hic observare, non eos solum Ecclesiae vel Monasterii dicit *Fundatores*, qui primum Ecclesiam aut Monasterium extruunt dotantque ex proprio fundo, sed etiam illos qui instaurant vel augeant maxime. Hujus rei plura sapientur in veteribus tabulis argumenta. Vide Mabillonium in Actis SS. Ordinis S. Benedicti sac. 3. part. 1. pag. 404. et sac. 4. part. 1. pag. 209. Eodem praeterea donati titulo Monasteriorum Advocati, qui eorum jura et possessiones tutabantur. *Fundatores* demique nuncupatos qui praedia Monasteriorum jure clientali tenebant, monet Kennetius in Gloss. ad calcem Antiquit. Ambrosden. *Edmundum Rede et haeredes suos in Fundatorum dicta domus suscepimus ac admimus de jure sibi adquisito ex praefato liniali descensu*.

¶ Unde Gallicum *Fondatur* et *Fondatrice*, alias *Fondeur* et *Fondresse*. Chron. S. Dion. lib. 5. cap. 17. tom. 3. Collect. Hist. Franc. pag. 228. ubi de Dagoberto rege. *Devot. enrichissimes et Fonderes d'abases*. Charta Joan. ducis Alenc. 1444. ex Tabul. Cartus. B. M. de Parco

Nos praedecessores principes et seigneurs ayans singuliere devotion. à l'église de N. D. du parc en Charmie, dont ils ont esté Fondeurs, etc. Alia Philippe comit. Gelriae ann. 1277. in Lib. 2. nig. S. Vulfr. Abbavil. fol. 64. v. *Lekle capelerie devant dite je nome come Fonderesse*. Epith. in prior. B. M. d'Hannemont: *Cy gist demoiselle Perennelle de Gyri, Fonderesse de cette église, qui trépassa le Samedi après la S. Marg. l'an 1325*.

FUNDARE, Demergere. Gall. *Enfoncer*. Ital. *Affondare*. Chronicon Parmense ad annum 1287. apud Murator. tom. 9. col. 812. *Gales armate captae fuerunt XIII. et Fundatae fuerunt in mari*. V. ille vero que evaserunt per fugam fuerunt IV. Ital. pro *Affondato* etiam dicitur *Fundato*, Gall. *Enfoncer*, *Demersus*.

¶ Vel etiam *Subsidere*. Gall. *Enfoncer*, alias *Defondre* et *Enfaucher*. Vita SS. MSS. ex Cod. 28. S. Viet. Paris. fol. 311. r. col. 1. *Et en les auges Defondre*. Lit. remiss. ann. 1410. in Reg. 165. Chartoph. reg. ch. 355. *Cellus Flobert Enfaucha d'un piet ou chey dedens un fumier*. Acta B. Amad. tom. 2. Aug. pag. 590. col. 1. *Pater... super ares quasi rolando pergebat, con-ocius vero suus, usque ad genua in et per ares pergens Fundabat*. Vide supra *Effondare*.

FUNDARE, vox forensis. Constituere. Gall. *Fonder*. Arest. ann. 1288. in Reg. Olim. parlam. Paris. fol. 80. *Si comes Barri velit se Fundare et se facere partem sui et jus alder non audietur*. Stat. ann. 1344. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 352. art. 11. *Quod Fundato judicio in personis comparatum, et facta sit legitima per creditorem, etc.*

FUNDARE Praestare pro *Funder*. Charta Renati reg. ann. 1169. ex schedis Pr. a S. Vinc. *Uxoritate et Deo procces Fundante pro nobis et praedecessoribus nostris, etc.*

FUNDARIUS, Rusticus, qui fundos colit. Ugutioni. Joan. de Janna habet *Fundanus*, [ut et Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Fundanus*, *Cultivator de fons si comme labourer*. Chron. Fairnise Gregorii Monachi apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 401. *In valle Tabu terram modiorum XVIII cum Fundario concessit Suederado*.]

FUNDATA, Vide *Enfundare*. *Fundora*. **FUNDATARIUS**, Qui fundos colit et tenet, idem qui *Fundanus*. Charta ann. 1324. in Reg. 71. Chartoph. reg. ch. 109. *Dedit in mandatis hominibus et pagensibus de Albiaco, et in his annis tenentariis seu Fundatoribus dicti locorum, ut eadem magistro Guillelmo respondeant et obediunt*.

FONDATIO, Liquidatio. Gall. *Font*. Comput. MS. Gale. S. Petri. Jassu. ann. 1400. *Reception de cera aque acta Primo pro prima Fundatione facta in Quadragesima, 140 lib. cera*.

FUNDATITIA, Lit. sac. etc. etc. spectant Ecclesiae vel Monasterio extructionem aut redditus eius attribuitur. in Actis SS. Janni tom. 2. pag. 229. ubi de R. Henrica vidua. *Emigrii Carissima missis fratribus prout littera Fundatitiae attestantur*.

FUNDATOR, Fisor. Font. etc. Facta ab. 1. cap. 20. § 132. *De Fundatoribus, qui retenturam, vel platos ejusdem affixerunt*.

FUNDATORIUS, Pertinet ad Ecclesiam Fundatorem. I. terra anni 1163. apud Rymerum tom. 15. pag. 206. *Quam vobis eligendi in Episcopum et Pastorem licen-*

tiam nostram Fundatoriam vobis concedere dignaremur.

FUNDATUM, Vide **Funda** 1.

1. **FUNDATUS**, Casarius Heisterb. lib. 6. cap. 5: Adeo enim in puerilibus Fundatus erat, ut, sicut ex eo audiri juvenis, scholas regeret, pueros ipsos erudiret, etc. id est, literis instructus, quomodo **Fondé** etiam nos dicimus. [Le Roman de la guerre de Troyes MS.]

Pancius un vaseil moult senex,
Des letres sage et Fondez.]

* **FUNDATUS** Testamentum Heccardi Comitis Augustod. apud Perardi in pag. 26. *Una palia de Fundato, uno drappo cum auro, etc.* Chronicon Fontanell. cap. 16. *Pallia Fundata sex.* Infra. *De vestimentis vero Ecclesiasticis largitus est pallia, que dicuntur Fundata, tria.* Anastasius in Vitis PP. pag. 109. *De palliis Tyrinis atque Fundatis fecit vela num. 65.* Idem pag. 122. *Vela holoserica majora sigillata habentia periclysim et Crucem de blatin seu Fundato, num. 15.* Adde pag. 128. 139. 140. 152.

* Vide Salmas. in epist. que est inter editas ex Bibl. Gudiana 189. ubi vestis de Fundato, dicitur Vestis, eo opere facta et aurata, quo reticula fiebant, quibus capita feminarum ornabantur. **Funda** enim est capitis muliebris ornamentum. Vide **Funda** 2.

Buhenzero **Fundatus**, est auro textus, acui pictus, qui idem esse opinatur, quod nos *Estoffe à fond d'or* vulgo dicimus. *Drappo di Fondo d'oro*, Dominico Magrio. Sed cum hæc vox tribuatur etiam vasis argenteis et aureis, non videtur, quomodo de acupictis usurpari possit. *Calix Fundatus argenteus*, apud eundem Anastasium pag. 109. *Calix major Fundatus*, pag. 126. 131. *Gabata aurea Fundata*, pag. 122. Chron. Casinense lib. 1. cap. 28: *Item duo argentea vasa ponderis librarum 30. et Fundatos duplices 8. Item vasa duo argentea in glypha manerata, etc.* Vide **Exfundare** et **Profundus**.

Aliud videtur **Fonds de cuve**, in Computo Stephani de la Fontaine Argentea Regis ann. 1351 cap. des Pennes, ubi est vestis species: *Pour fourrer une cote hardie et Fons de cuve, qu'il est en compagne avec M. le Dauphin à ladite feste, pour la cote, une fourrure de menu cer, tenant manches et tout 2e ventres, le chaperon 100 et le Fons de cuve 600.* Alibi: *Pour le Corps du Roy, un Fons de cuve d'un marbre, doublé d'un autre marbre, fait à Aignon, quant mondit Seigneur y estoit.* Continuator Nangii, ann. 1578, de Rege Carlo V. *Et estoit vestu d'une cote hardie d'escarlats vermeille, et d'un manteau à Fons de cuve fourré.*

* **FUNDECUS**, ut **Fundicus** in **Funda** 1. Vide ibi. Charta ann. 1329. in Reg. 66. Chartoph. reg. ch. 273. *Item femagium de Fundecis, etc.*

* **FUNDEGARIUS**, Vide in **Funda** 1.

* **FUNDEDA**, Quævis machina oppugnatoria qua lapides aliave fundi seu emitti possunt. Littere anni 1319. apud Rymerum tom. 3. pag. 790: *Et alii huiusmodi malitius inherentes, balistas et arcus, et alius nocivas Fundendis per civitatem predictam deferunt.*

* **FUNDERA**, Fundus. Charta ann. 772 apud Murator tom. 1. Antiq. Ital. med. ævi col. 151. *In monasterio Domini Salvatoris, sito infra muros civitatis Bracis, id est in Funderas seu casaliis, que regere trans Mucia Vide Fundora.*

* **FUNDERE FOSSATA**, Illa summatate Charta ann. 1288. inter Probat. tom. 1.

Hist. Nem. pag. 106. col. 2: *Requisivit... quod fossata, que sunt in civitate Ne-mausi, inter dictam civitatem et castrum harenarum, non Fundarent neque aplanarent, licet dicerent se habere mandatum a domino rege de dictis fossatis Fundendis et aplanandis.*

* **FUNDIBALATOR**, **FUNDIBALISTA**, **FUNDIBALUS**, **FUNDIBILA**, etc. Vide in **Fundabulum**.

* **FUNDIBILIS**, Dicitur de telis, aliive instrumentis bellicis, que instar grandinis ruunt. Mirac. S. Bert. tom. 9. Collect. Hist. Franc. pag. 120. *Ignito utensilia et frusta candentis ferri, more grandinis Fundibilis, in eis jacientes, sagittarum quoque imbres in eos plures non intermittente, etc.*

* **FUNDIBULA**, dimin. a **Funda**. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692: *Fundibula, estingue. Fundibularius, estingour.*

* **FUNDIBULUM**. Glossar. Lat. Gall. ann. 1348. ex Cod. reg. 4120. *Fundibula sunt quedam parve machine cum funda in baculo dependente. Gallice Gibet. Vide Fundabulum.*

* **FUNDICERUS**, Ad fundum pertinet. *Justitia fundicera*, jurisdictio minor, ireremis. Gall. *justice fonciere*. Chart. Caroli VI. pro monialibus de Monte S. M. ord. Cartus. ann. 1381 in Reg. 119. Chartoph. reg. ch. 438. *Alta tamen ejus (feudii) justitia penes dictam nostram consanguineam, ac bassa seu Fundicera penes ipsas religioas perpetuo remanente.* Vide supra **Foncearius**.

* **FUNDICUS**, **FUNDICARE**, etc. Vide **Funda** 1.

* **FUNDINAVIS**, Species tributi forte a navigantibus exsoluti. Constit. Innoc. VIII. PP. ann. 1488. in Bullario Carmel. pag. 401. *Mandamus quatenus eundem Gratianum (Carmelitarum Procuratorem) cum comitis, absque alicujus danti, pedago, passagii, teloni, Fundinavis, vel gabelle, aut alterius cujuscumque indicii vel indicendi oneris exactione, ire, stare et redire pro nostra et apostolice Sedis reverentia permittatis.* Diploma Caroli VII. Regis Franc. ann. 1450. concessum Arnoldo Duci Romam ire cupienti, apud Acheryum tom. 7. Spicil. pag. 305. *Non inferentes eisdem molestiam occasione solutionis vectigalis, telonei, pedagii, dactii, nauti, Fundinavis, aut cujusvis alterius tributi.* Littere anni 1401. apud Rymerum tom. 8. pag. 234. *Sine solutione alicujus dactii, pedagii, Fundinavis, gabelli, tributi, impositionis, aut alicujus alterius exactionis seu demandæ, etc.* Similis recurrit locus apud eund. Rymer. tom. 12. pag. 283. *Modo Fundinavis una voce, modo Fundi navi divisus vocibus legitur.*

* **FUNDIS**, pro **Fundus**. Charta ann. 1408. *Cum omnibus et singulis ipsius mansi sive villagii et tengude supradicte introitus, exitibus, Fundibus, passagiiis, etc.*

* **FUNDIT**, pr. **Fudit**, in Charta ann. 1332. ex Reg. 68. Chartoph. reg. ch. 2. *Item quod dictus Raymundus Fundit seu fundi fecit, etc.*

* **FUNDITER**, pro **Funditus**. Omnino, prorsus. in Actis SS. Julii tom. 2. pag. 104.

* **FUNDORA**, Fundus. Pactum Arichis Principis Beneventani cum iudice Neapolitanorum, apud Camillum Peregrinum pag. 319. *Alia vero omnia Fundora, Fundata, sive exfundata, homines et terras, quibus solidi non sunt dati, dividimus per medium. Mox. Et ipsi homines, qui ipsos solidos habent, tertiam partem*

securiter possideant. Et fundora vel terras, que in partes Langobardorum venierint in sortem, nullo modo ipsi homines possint induciare vel vendere. Infra: *Exceptuamus ex his omnia Fundora de Liburias, qui pertinent ad ipsum principatum Capuanum, fundata et exfundata, homines et terras. Pactum a Gregorio Duce Neapolis initum ann. 911: Ut terras, serps, ancillas, seu Fundora per concessiones habetis vos et homines vestri in Liburias.*

Ita passim observare est in Chartis Longobardicis nomina masculini generis in plurali numero, in ora, efferri, in nominativo et accusativo. In Tabular. Casauriensi ann. 954. ubi scriptum: *In locum, qui nominatur ad Lacora, supra inferuntur hæc verba, i ad Lacos. Ibidem poiora, pro poio. Fundus nude apud Anastasium in S. Silvestro pag. 12. etc.*

* **FUNDOTENUS**, Funditus, a fundo, seu fundamento. Necrologium Laurehamense apud Fredericum Schannat. Vindem. Litter. pag. 88: *Hic Ecclesiam in O penheim et Monasterium in Abrinabere Fundotenus erexit.*

* **FUNDRELLUS**, Reg. episcopat. Nive-n. ann. 1287: *Domino episcopo remanent... sex hæste cum Fundrellis.*

* **FUNDULUS**, *Parvus fundus; item, Fundulus, parvus piscis qui fundo adheret* Johannes de Janua. Angelus Rumpierus lib. 1. Histor. Forinbacensis Monaster. apud Bernard. Pez tom. 1. Anecd. part. 3. col. 484: *Raorio etiam nonnunquam vere et æstate pro capiendis Fundulis et aliis minutioribus pisciculis (utimur). Gloss. Lat. Gall. Sangerm.: Fundulus, Un petit poisson qui se tient et ahert au fons gravier, Goujon. [Germ. Gründling, ADEL.]*

* **FUNDUM**, Pars capitis aversa. Gall. *Le derrière de la tête.* Inventar. S. Capelle Paris ann. 1376. ex Bibl. reg.: *Item caput S. Blasii repositum in factione episcopi mitrati argenti deaurati, lapidibus ornatum, situatumque super unum Gallice entablement de cupro, in quo sunt quatuor parvi Angelotti de cupro, et similitur est Fundum dicti capitis de cupro deaurato.* Aliud Gallice. *Et est assavoir que le Fons dudit chief est aussi de cuivre.*

* **FUNDURA**, Italis, **Fondura**, Conval-lis. Charta ann. 857. apud Ughell. tom. 1. Ital. sacr. edit. 1717. col. 753. *Cum vallibus, collibus, montibus ac planiciis Fundura, etc.*

1. **FUNDUS**, Fortuna. Ita Glossar. antiquæ.

2. **FUNDUS**, Gariopontus lib. 2. cap. 23. *Vas stomachi, quod recte Fundum nominamus.*

3. **FUNDUS**, Pars agri inferior. Inventar. ann. 1476. ex Tabul. Flamar. *Item plus quam partem prati, confrontatam ab una parte cum terra et planto dom Joannis de Condomina, et ex alia parte, videlicet per Fundus, cum vinea Joannis de Salaberto. Utuntur etiam pro una cupressi ex parte Fundo de Vigev. MS. de Mal. expugn. 1. S. cap. 2. *Et in medio ipsius baltreche, in oppis Fundis, fuit unum foramen rotundum, ut peritica possit intrare baltrecheam, et ex capite peritice ponantur due ruelle, cum quibus trahatur baltrecha, cum duabus cordis ligatis ad Fundos baltreche.**

4. **FUNDUS**, Recessus. Gall. *Enfoncement.* Inventar. ann. 1476. ex Tabul. Flamar. *Et infra dictum hospitium et in soco, sive Fundo ejusdem hospitii, videlicet unam cubam magnam pro baliendo sine reponendo vindemiam.*

† **FUNDUS NAVIS.** Vide *Fundinavis*.
FUNEBRITAS, Exequiæ, Gallis *Fune-
 railles*. Baldricus lib. 1. Chr. Camerac.
 cap. 86: *Hujus Funebritati interfuit Ha-
 dulfus Noviomensis Episcopus, qui eum
 in Monasterio S. Dei Genitricis... sepe-
 livit.*

† **FUNELERIUS.** Restio, Gallis *Cordier*,
 Qui facit funes, in Catalogo Sodalium
 Confraternitatis in Ecclesia B. M. Deau-
 ratæ Tolos. ann. 1328.

* **FUNERA.** [Servius ad illud 9. *Æn.*
 486. *nec te tua funera mater Produxi*:
 Apud majores funeras dicebant eas, ad
 quas funus pertinet, ut sororem, ma-
 trem: nam præterea sunt planctus prin-
 cipes, non doloris. *Funeras* autem dice-
 bant, quasi *funereas*. Hæc *Serv.* Huc
 trahunt alii illud *Ennii* apud *Cic. Senec.*
 20. *Nemo me lacrimis decoret, ne-
 que funera fletum Faxit.* Ita enim *leg.*
Scalig. et alii. Quæ si vera est lectio,
 aptius hoc loco præfiam intelligeres:
 quam tamen *Serv.* distinguit a *funera*.
 Verum hæc omnia incerta sunt, aut
 obsoleta.

† **FUNERALIA,** Funus ipsum, exe-
 quiæ, Gallis *Funerailles*, in Synodo Nu-
 garolensi ann. 1302. col. 9. apud Radui-
 fum in Miracul. S. Richardi Episcopi
 Ciestrensis n. 14. [et apud Marten. tom.
 1. Anecd. col. 1633.] *Funeralia* obse-
 quium, in Actis S. Forannani Abbatis
 Walcidiorensis n. 23.

Sic præterea legata ob pias causas,
 maxime ea, quæ sunt Ecclesiis propter
 sepulturam, vocat Joannes XXII. PP.
 tom. 2. Epist. 1107. *Et licet præfati fra-
 tres (Minores) de Funeralibus, quæ ra-
 tione corporum defunctorum sibi delegatis
 seu relictiis, canonicam portionem dictis
 parochialibus rectoribus... solvere cura-
 vissent. Et infra: Atque quilibet dic-
 torum Fratrum detentorum Funeralium,
 seu relictorum, fecit in usdem Eccl[esi]is
 excommunicatos publice nunciari.*

† *Funeralia* etiam dicuntur ea om-
 nia quæ ad pompam funebrem spec-
 tant, ut cerei, etc. Charta ann. 1308.
 tom. 5. Historiæ Paris. pag. 613: *Volu-
 mus quod dicto Curato assignentur omnia
 Funeralia Magistrorum et scholarium ibi
 decedentium, si sepeliantur ibidem, et
 aliorum quos ibidem contingerit sepeliri,
 Funeralia intelligentes, quæ cum funere
 deferuntur.*

Obtinuit aliquando usus, ut quis sua-
 rum exequiarum testis et actor, vivus
 existeret. Hujusce moris exemplum
 illiusque ab ecclesia damnationem pro-
 fert *Chr[istoph.] Guil. Bardi* inter *Probat.*
 tom. 4. *Hist. Occit.* col. 22: *Die Mercu-
 rii 22. Aprilis 1327. D. d'Escalquencis,
 unus de consulis civitatis Tolosæ, voluit
 vivus tumulari, et sibi viventi, tanquam
 mortuo, exequias fieri in ecclesia fratrum
 Predicatorum; quod factum fuit cum
 magna et funebri pompa, omnibus viris
 capitularibus presentibus: et ipso d'Es-
 calquencis posito in feretro et decumbente,
 more defunctorum adornato, manibus
 junctis, et quadraginta intertorcinis ar-
 dentibus illuminato, missa alta de mor-
 tuis celebrata, et omnibus ceremoniis,
 quæ in hujusmodi funeribus adhiberi so-
 lent peractis, feretrum cum corpore fuit
 apportatum tanquam sepultura deman-
 dandum, et prope majus altare deposi-
 tum. Et hic fuit terminus hujus officii fu-
 neralis, et inde cum collegis suis domum
 repetiit, et ibi prandio funebri donati
 sunt. Dum hæc gerebantur, absens erat
 dom. archiepiscopus, qui reversus, et de
 præmissis plene informatus, convocavit
 synodum suorum suffraganeorum, et om-*

nium abbatum sue provinciæ, qui conve-
 nerunt Tolosam in palatio archiepisco-
 pali, die octava mensis Junii: ubi, per
 tres dies sequentes, questione solemniter
 agitata, an justum et rationi consentia-
 neum esset exequias et funera vivi, tan-
 quam defuncti, celebrare: definitum fuit
 plane anticipationem funebrem nullo jure
 niti, nec ecclesiastico nec seculari, ab ec-
 clesia tanquam superstitionem teneri:
 injungendo omnibus ecclesiasticis, tam
 regularibus quam secularibus, ne impos-
 terum talia præsumant, sub pena excom-
 municationis. Alia hujus moris exempla,
 vides infra in *Leprosi* et *Mortuus*.

2. **FUNERALIA,** Jus illud dicitur,
 quod ecclesiæ seu illius rectori debetur,
 cum quis decedit; quanti fuerit et qua
 ratione reformatum, discimus ex *Arest.*
parlam. Paris. ann. 1416. 8. Aug. in
Bibl. S. Germ. Prat.: *Dicebant insuper
 prædicti defensores, quod... principaliter
 ut curati ecclesiarum parochialium, de
 quo vivere habent antiquitus per bonos
 patres, quod dicti curati tertiam partem
 bonorum mobilium omnium illorum, qui
 in parochiis ipsorum decederent, decitis
 primitus solutis, recipient, introductum
 fuerat; quod jus in dicta patria sepul-
 tura seu Funeralia vocabatur, et modo
 prædicto ab antiquo in prædicta patria
 usitatum fuerat... dictique usus et con-
 suetudines percipiendi dictas sepulturas
 in partibus Andegavensi, Turonice, Nor-
 manice et Britannie observantur, et an-
 tiquitus in dicta patria Britannie dictum
 jus sepultura usque ad tertiam partem
 bonorum mobilium decedentium locum
 habebat; postmodum per accordum et
 compositionem inter gentes ecclesiasticas
 ex una parte, et habitantes dictæ patriæ
 Britannie ex altera ordinatum fuerat
 quod dictæ gentes ecclesiasticæ nquam
 partem dictorum bonorum mobilium de-
 cedentium, loco dictæ tertie partis per-
 cipere et haberent. Præterea secundum
 sacros canones, dicti usus et consuetudi-
 nes non contra bonos mores, nec peccatum
 mortale inducentes erant, ac in favorem
 ecclesiæ et pro salute animarum intro-
 ducti, ut dicti curati et ceteræ gentes
 ecclesiasticæ ad rogandum pro defunctis
 multo plus astringerentur, rationabiles-
 que, concessibiles et præscriptibiles repu-
 tari debebant... Post præstationem dicto-
 rum sacramentorum et corpore inhumato
 dicti defensores, maxime curati, ex con-
 suetudine notoria et præscripta causam
 petendi dictam tertiam partem bonorum
 mobilium defunctorum habebant, dictique
 curati a nobilibus dictæ patriæ, qui dictas
 sepulturas non solvebant, meliorem eorum
 lectum, pannis et cooptura munus
 habere consueverant. Insuper dicebant
 dicti defensores, quod per totam Christia-
 nitatem curati post administrationem sa-
 cramentorum aliquod commodum tempo-
 rale recipere consueverant: quæ consue-
 tudo secundum sacros canones servari
 debebat... Præfata curia nostra per mo-
 dum provisionis et quousque aliter fuerit
 ordinatum, per suum iudicium ordinavit
 et ordinat, quod hæredes, vel executores,
 seu causam habentes defunctorum in
 dictis diocesi et comitatu Cenomanice ha-
 bitantium seu commorantium, pro dicto
 jure Funeralium seu sepulturarum deci-
 mam partem bonorum mobilium ex
 decessu prædictorum defunctorum relic-
 torum, vel ipsius decimæ partis aestima-
 tionem, debitis dictorum defunctorum
 tempore mortis et aliis funeralibus de-
 ductis, dent pro ipsa decima parte, seu
 ejus aestimatione, hæredes vel executores,
 seu causam habentes defunctorum bur-*

gensium, practantium, mercatorum,
 mechanicorum, stallum seu operatorum
 habitantium, et aliorum habitantium in
 dictis diocesi et comitatu Cenomanensi
 caput hospitii facientium, focum et locum
 tenentium ac uxoratorum, etiam non fo-
 cum tenentium et aliarum gentium sta-
 tus in aliquo statu seu artificio, causa
 adiscendi, servientium in dictis diocesi
 et comitatu Cenomanensi xxx. sol. Tu-
 ron. summam pro dicto jure Funeralium
 seu sepulturarum: nec non hæredes vel
 executores, seu causam habentes defunc-
 torum laboratorum vitam eorum ad dietas
 seu journatas pro majori parte temporis,
 ac etiam famulorum et ancillarum sala-
 ria lucrantium in dictis diocesi et comi-
 tatu commorantium vij. sol. vj. den. Tu-
 ron. summam pro dicto jure Funeralium
 seu sepulturarum... solvere tenebantur.
 Vide *Mortuarium* 1.

† **FUNERALIS LIBELLUS,** In quo scilicet,
 quæ ad funera spectant, continen-
 tur. *Constit. Carmelit.* Mss. part. 1.
 rubr. 19: *Habeantur libelli Funerales, in
 quibus officium Extreme unctionis et mi-
 nistrationis Eucharistiæ, et sepulturarum
 exequie conscribantur.*

† **FUNERANTIUM** Jus, Quod competit
 Parochis ratione funerum, in Statutis
 Nicolai Episc. Andegav. ann. 1266. apud
 Acher. tom. 11. Spicil. pag. 211.

† **FUNERARE,** Sepelire, cadaver humo
 mandare, Gall. *Enterrer.* *Arest. parlam.*
 Paris. an. 1354. 23. Jun. in vol. 4. *ares-
 tor.* Quod in villa Parisiensi ad curatos
 parochialium ecclesiarum omnium, vel
 majoris partis earum, spectat concedere
 hujusmodi licentias Funerandi infra
 ecclesias eorumdem. Vide *Funestare* et
Funus.

† **FUNERARIJ,** Funerum curatores. *Gloss.*
 Gr. Lat.: *ἑταυροῦντες κηδία*, *Funerarios*,
 Jul. Firmicus lib. 3. cap. 6: *Lapidarios
 facient, polinctores, aut Funerarios, vel
 quibus sepulcrorum cura mandetur.* Cap.
 11: *Aut polinctores et Funerarios, mortuo-
 rum cadaverum custodes, aut sepulcrorum
 faciet janitores.*

† **FUNERARIUM,** Funus, exequiæ. *Epi-
 tome Constitutionum Eccles. a Valenti-
 nianæ Inter Concilia Hisp. tom. 4. pag.
 130.* In omnibus Funerariis generalibus,
 vulgo *Cors general* nuncupatis *armarie-
 rus* sedis accipiat sex cerceos magnos de
 melioribus, qui reperientur in dictis Fu-
 nerariis.

* **FUNERATIO.** [Funus. *Capell.* 6. p.
 224. *Indi Funerationes* negligunt. Alii
 perperam *leg. funerationes*: nam, ut ait
Mela 3. 7. *Indis cæorum parentum vis-
 cebus epulari fas et maxime pium est;*
 et ubi senectus, aut morbus incescit,
 procul a ceteris abeunt, mortemque in
 solitudine nihil anxii expectant.]

† **FUNERATOR,** Curator funeris. *Gloss.*
 Lat. Gr. *Sangerman.* MSS.: *Funerator,*
Κηδὸν ἑταυροῦντος.

† **FUNERATUS,** Funus perfectum, vel se-
 pultus, in *Gl. Reg. Cod.* 1013.

† **FUNEROSUS,** Mortiferus. *Epist. Eu-
 log. presbyt. Cordub.* ann. 851. tom. 7.
Collect. Histor. Franc. pag. 581: *Stipata
 prædonibus via, et Funerosa quoniam
 Wilhelmi tota Gothia perturbata erat in-
 cursu.*

† **FUNESCERE,** Lugere, *νεθῆν*, in *Gloss.*
 Lat. Gr. *Sangerman.* MSS. et in *Sup-
 plemento Antiquarii.* [Adde ex *Castig.
 gat.* in utrumque *Glossar. Cod. Germ.*
Funestare. Vide in hac voce.]

† **FUNESTARE,** Humo mandare, vel cum
 exequiis funus deducere. [Paplas MS.:
Bustars. sepelire, Funestare. Jo. de Ja-
 nua: *Funestare, Funere inquinare et*

simpliciter inquinare. Gl. Lat. Gall. Sanger. : *Funestare, Ordoier*; *conchior de obsequio*.] Salviarius lib. 3. ad Eccl. Cathol. : *Et mirum est, quod hoc ipsum sinis, ut te non jam Funestato aliquid de tuo habeat, jam exportato atque tumultato.*

† **FUNESTATIO** INTROITUS, apud Guibertum lib. 3. de Vita sua cap. 3. Idem est quod Funestus introitus.

* **FUNESTRA**. [Fenestra : « Coustumam Funestrarum in terra S. Pauli. (Cart. N. D. Paris. III. 280. an. 1280.) Eo innuitur ius habendi fenestras in publicum apertas, ubi res venales exponantur. »]

† **FUNGARE**, Idem quod supra *Funcare*. Polyptych. Fiscam. MS. ann. 1285. *Et debet corvius caruce et aratri, furnum reficere, granciam mondare, et debet Funcare dimidium milliarum collectum.*

† **FUNGERE**, pro *Fungi* supra legitur in *Abbacomites* circa medium, et alibi non semel.

° **FUNGI**, nude, pro mori, *Fungi vita* vel *Diem fungi*, eodem sensu, non semel occurrit apud Scriptores. Vita S. Arnulfi tom. 3. Aug. pag. 283. col. 2. *Interea fungitur abbas Rainaldus, et insurgens spiritu ambitionis, Pontius quidam pseudo-monachus . . . nomem et sedem abbatis adipiscitur.*

† **FUNGIBLES** RES, dicuntur apud Jurisconsultos, quarum una fungi potest vice alterius, ut eae sunt quae constant numero, pondere et mensura.

† **FUNGIRE**, pro *Fungi*, apud Felibiar. Hist. Sandionys. pag. xvj.

1. **FUNGIOUS**, Papyrus, elychnium, *Meschs. Lib. 2. Miraculor. S. Bertini cap. 14. Contigit . . . magnam domum ex immortuo cerei Fungio succensam ardere.*

° 2. **FUNGUS**, Boulet, in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7822.

† **FUNICULUS**, Charta ann. 1141. apud Guichenonum in Probat. Hist. Bressensis : *In eadem Mornia est Funiculus, hoc est, divisio quedam, quam Fasciam vocant in qua miles quidam . . . habet at terrae tertiam partem, etc. Mensura unius Funiculi terrae, apud Mirseum tom. 2. pag. 1141. edit. 1723.] Vide *Fascia*.*

† **FUNICULUS POPULI**, [Series, Gall. File, suite.] Anonymus de Miracul. S. Ursuarii per Flandr. n. 12. *Tribus diebus non cessavit Funiculus populi evanire et redeuntium.*

° **FUNIFEX**, Funarius, Gall. *Cordier*. Necrol. MS. S. Aureliae ad 13. Cal. Oct. : *Juxta Petrum dictum Herbat Funificem ex una, etc. Haud scio an huc spectet vox Funne, pro Loco scilicet, ubi funes conficiuntur, in Lit. remiss. ann. 1409. ex Reg. 164. Chartoph. reg. ch. 57. Ilz pescherent environ cinquantes enguilles qu'ilz mirent dedans une centine, qui estoit estachée audit chalan, et icelle emmenèrent jusques aux Funnes près de la porte de la foulrie dudit Bloys.*

† 1. **FUNIS**, Liberi homines quandoque in obsequium et servitum Monasteriorum perpetuo debebant se, *Fune* signi seu campanae cervici circumposito : cuius rei exemplum supra relatam est in *Capitulum post Capitale* 5.

° 2. **FUNIS**, Mensura longitudinis, Germ. olim *Reep*. Chart. Novogorod. sec. XIII. ap. Lappenberg. Init. Hanseat. pag. 48. *Item per Funem S. Petri debet hospes mensurari bona sua.*

† **FUNLO**, si bene lego ex Codice Irminonis Abb. Sangerman. l. 70. col. 1. ubi sic habetur : *Auilemarus servus . . . solvit ad hostem mullonem l. . . ariculos l. dovas vi. circulos III. de Funlone sestiar. II.*

*faculas vii. Ibid. fol. verso col. 2. Adalgudis colonus . . . solvit ad hostem mullones II. . . dovas vi. circulos vi. de funlone sestaria III. faculas XII. Videtur esse species farris, sed quoniam illa sit, non est facile divinat. Vide *Humlo*.*

° **FUNSALIS** CENSUS, Ad fundum assignatus, Gall. *Cens foncier*, in Charta Phil. Pulc. ann. 1303. ex Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 225. r. col. 1. Vide supra in *Census*.

† **FUNT**, Libra. Kero cap. 39. Gloss. vett. : *Pondus, Funt*. Gloss. Anglo-Sax. : *Pondus vel pondo, gwyht vel Funt*. Libra, pondo, *Phund*, marca, talentum, ut synonyma promiscue usurpata. Libera *phund* secundum vetustas Chartas continuit XII uncias. Haec post Schiltnerum, quem videsis.

° **FUNTHOMCZOL**, Vectigalis species apud Polonos. Pax Brestensis ann. 1436. inter Leg. Polon. tom. 1. pag. 184. *Item data sive exactio Funthomczol, etc. Funthczol, in Lit. ann. 1454. ibid. pag. 175.*

† **FUNTURA**, Fusura, Gallice *Fonte*. Liber niger Scaccarii : *Facias diligenter inquiri, jux fuerint pondera prima Funtura, et que pondera secunda Funtura.*

° **FUNTURA**, Lit. remiss. ann. 1387. in Reg. 152. Chartoph. reg. ch. 68. *Le suppl. ant. . . avisa que en ladite eglise avoit du demourant de la Fonture de deux cloches, certaine quantité de métal, etc. Cavum vero, vulgo *Cruex*, enfouissement, significat, in Chartul. Corb. sign. *Ezechiel ad ann. 1415. fol. 5. v. Les maisons, granges et estables . . . seront tenus de retenir bien et souffisamment de pel, de vergue, de torques, de couverture sans Funtura, ne emmensaure. Vide supra *Foncia*.**

1. **FUNUS**, Cadaver. Gesta de Nomine Acacii, et Liberatus Diac. cap. 15. *Occiditur, lamatur, ejicitur, et Funus ejus incenditur. Cap. 20. Mox Theodosium persecuti sunt, et exulerunt, ne colligeret Funus Timothei. Liber Pontificalis in Sabinianno PP. : Quo defuncto, Funus ejus ejectum est per portam S. Joannis. [Charta Humberti Dalph. Viennens. ann. 1348. tom. 3. Ordinat. Regis Franc. pag. 273. *Heredes et bonorum possessores et alii defunctorum successores antequam Funus tradatur ecclesiasticæ sepulture, dant et præstant cautiones idoneas.*] Versus scripti in æreis jantis Monasterii Casauriensis :*

Ecco pater patris magnam tibi confere munus, Clemensia corpus, tu sacrum suscipe Funus.

Gloss. Græc. Lat. : *Ἐρροφα, τὸ κήβος, Funus*. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. : *Funus, Corps humain mort, ou obseques de corps*.] Nota vox et Latinis hoc sensu.

† **FUNUS IMAGINARIUM**, Tumulus sine cadavere. i. *inane sepulcrum*. Gloss. Isid.

° 2. **FUNUS**, Pugna, prælium : *Locus funeris, Gall. Le champ de bataille*. Chron. Asser. Menev. ad ann. 860. ex Cod. reg. 6236. *Pagani passim trucidantur, et cum diu resistere non possent, multibriter fugam arripunt, et Christiani loco Funeris dominati sunt. Rursum occurrit ad ann. 871.*

° **FUNUSCULUM**, diminut. a *Funus*. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657. *Coars, Prov. carpus, funus, Funusculum, cadaver.*

† **FUOZARUS**, Glossæ Isonis Magistri ad Prudentium : *Calce mera, pede puro, vel nudo. Barfussig, pararo Fuozaro.* [Fuozii, Vestigia, in Gloss. Mons. a voce *Fuoz*, Pes. Vide Schiltnerum in *Fuas*.]

† **FUR**, *Furis apprehensio*. Charta Ethelredi Reg. Angl. pro Monasterio S. Albani : *Quia omnimodis cuncta illius Monasterii possessio nullis est obnoxia fectis, scilicet nec expeditionis, nec pontis et arcis edificamine, nec juris regalis fragmine, nec Furis apprehensione, etc.* [Notanda vocis origo quam tradit Wolfhardus in *Mirac. S. Walpurgis* sæc. 3. Bened. part. 2. pag. 286. *Fures qui a Furvo, id est nigro traxere etymologiam priscam.*] Vide *Escapium*.

† **FURA**, Viverra. Gall. *Furet*. Charta ann. 1283. ex Schedis Præsid. de *Mazaugues* : *Præcipimus ne aliquis eorum de cetero intromittat . . . in dicta sylva Furam vel Furon, vel panellos vel canes solutos. Vide *Furo* 2.*

† **FURABULA**, *Tenebra*, in Gloss. Isid. Addit Ugutio, quia *furantur nobis visum, et discretionem rerum*. [Grævus ait legendum ex Festo : *Furum Atrum, Tenebra*. Inanis igitur Ugutionis ratio. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. : *Furabula, Tenebrae. Vide *Fur*.*]

* **FURACITER**, [More furum. Cic. *Vatin. 5. Cumque omnium domos, apothecas, naves Furacissime scrutarere.*]

† **FURACULUM**, *Tenebra*, *Furfuraculum*, *Tenebra*. Gloss. Isid. et Pithœan. Papias vero MS. *Furfuraculum, Terebellum* : ubi Editio Veneta perperam habet *Terebellum*. [Quidam præferunt, *Foraculum, Terebra*. Constantiensis Episc. habet : *Foracula, Terebra*. Aliis non displicet *Furfuraculum*, vel *Furfuraculum* : qui sic dictum putant terebellum, quod scobem faciat furturi similem. Vide *Salmastium* in *Solin.* pag. 774. ubi vocem *Furfuraculum* tribuit *Arnobio*.]

† **FURAGIUM**, Vide *Fodrum*.

† **FURAMANNUS**, Vide *Faramanni*.

† **FURARE**, pro *Furari*, in Leg. Ripuar. tit. 42. § 1. tit. 72. § 1. in Leg. Alamann. tit. 7. § 1. et alibi passim.

† **FURARI** passive sumtum, *Spoliari*. Fr. Marianus in Vita B. Joannis Bonvisii, Mail tom. 5. pag. 111. *Si boni observatores fuissemus, placeret nobis Furari, quia ille qui adhaeret Deo, de rebus transitoris non curat. Furare, pro Furari, dixit Plautus, et post ipsum Scriptores mediæ ætatis non pauci.*

° **Furer**, eodem sensu, in Lit. remiss. ann. 1389. ex Reg. 187. Chartoph. reg. ch. 108. *Loys de Bugny capitains de certaines gens d'armes tenoit une forteresse en Auvergne, courroit par le pays, prenoit bestes, et les gens, et les faisoit réformer et Furer. Leg. forte *Rançonner et finer. Vide *Finare*.**

° **FURASIUM**, perperam pro *Furagium* vel *Foragium*. Vide in *Fodrum*. Bulla Innoc. IV. PP. inter Probat. tom. 1. Annal. Præmonst. : *Nulli pedagia, vinagia, telonea, Furasia, roagia . . . solvere tenemini.*

° **FURATIO**, *Furtum*. Lit. remiss. ann. 1361. in Reg. 91. Chartoph. reg. ch. 281. *Propter suspicionem Furationis . . . certorum escharonum et captolorum captorum in vineis vicinorum ipsius Madole, et in suis delatorum, etc.*

° **FURATOR**, *Furatore*. Officium in hospitio regio, cui viverarum cura incumbit, nostris *Fuireteur*. *Matric. officiar. reg. Franc. an. 1281. apud Ludewig. tom. 12. Reliq. Mss. pag. 4. Duo avicularii et duo Furatores, xiiij. lib. Et pag. 6. Furatorii et aucupes, l. sol. Ordinat. hospit. reg. an. 1317. in Reg. sign. Croix Cam. Comput. Paris. fol. 80. r. Item le Fuireteur mençera à court et aura hors et ens xvij. den. de gages par jour, ses fuirez et ses filez potez. Fuireteur*

de conins, in alia an. 1386. ex Memor. E. ejusd. Cam. fol. 100. v. Vide infra *Furarius* et *Furetus*.

* **FURATRINA**. [Furandi actus, furtum. *Apul. 6. Met. Furatrina* facili, et 10. Et pulcherrime mihi *Furatrina* procedebat artificium, et 8. *ibid.* *Furatrino* conjugalis, *A. e.* adulterium.]

FURBANNITUS. Vide *Forisbannire*.

FURBARE. Vide *Forbatudus*.

° **FURBIRE**. Detergere, polire, Gall. *Fourbir*. Consuet. monast. S. Crucis Burdegali. ante ann. 1305. Mss.: *Refectorarius . . . debet tenere . . . taceas bene mundas et Furbitas*. Hinc

° **FURBISOR**. Armorum politor, samarius, Gall. *Fourbisseur*. Reg. 54. Chartoph. reg. fol. 40. v. ad an. 1317: *Colinus, dictus li Petiz, retentus est in Furbisorem domini regis ad vadia consueta*. Vide supra *Forbisator*.

† **FURBORNET**. Vide *Forbora*.

1. **FURCA**. Jus erigendi patibulum intra feudi fines, et in eo reos suspendendi, quod majoribus Justitiariis maxime competit. Arestum 16. Maii ann. 1320. *Item in possessione vel quasi erigendi Furcas justitiaris, et palos justitiaris, ac tenendi erectos in dicto termino de Majano, et suspendendi homines in dictis Furchis, et in patis tenendi membra hominum condemnatorum mutilata*. Observantia Regni Aragon. lib. 6. tit. de Privileg. Militum § 10: *Tamen usurpatum est in Aragonia per quosdam, quia in aliquibus locis habent Furcas et dictas jurisdictiones exercere, etc.* In Regiam Majestatem lib. 1. cap. 4. § 2. *Placita criminalia dicuntur pertinere ad curiam Baronum, Comitum, Episcoporum, Abbatum et aliorum libere tenentium, qui curias suas habent, cum sacco et sacca, furca, et toill, et theme, etc.* Monast. cum Angl. tom. 1. pag. 718: *Et quod habeant incarcerationem et incarcerationum evasionem, et furcas seu patibulum super terram suam*. Tom. 2. pag. 71. *Concedo etiam quod habeant Furches ad predictam justitiam tenendam, etc.* Et pag. 524: *Cum juvicio ignis et aque, duelli et Furcarum*. Charta ann. 1360. apud Guichenonum in Bellicensib.: *Infra quos confines ipse Dominus Episcopus . . . possit erigi facere Furcas, et erectas tenere, et omnia alia instrumenta, ubi et quoties voluerit, ad sententias criminales erigendas, ipsasque Furcas seu patibulum possit semel et pluries erigere, erectas tenere, etc.* Regestum Parlamenti, incipiens ann. 1316: *Philippus Dei G. Rex Franc. etc. Deodatum Vicecomitem de Cahngnac consideratione sanctissimi Patris in Domino I. divina providentia summi Pontificis, cujus idem Deodatus familiaris extitit, benigno prosequi favore volentes eidem, etc. quod infra castrum de Cahngnac, et castrum de S. Cirico Furcas erigere valeat, etc.* Actum apud S. Germanum in Laia 1317. mense Maio. In Stabilimentis S. Ludovici lib. 2. cap. 35. dicitur vavassorem non posse lever justitiam ne Furcas.

In veteri Francie Consuetudine, *celuy qui a haute Justice, a puissance de trainer et de ardoir, et peut avoir gibet a trois pilliers, ou plus, s'il veut. Toutefois plusieurs hauts Justiciers n'ont fors des Fourches . . . et dient aucuns que la difference entre les Fourches d'un haut Justicier les liens sont par dehors, et pates par enbas: mais des Fourches d'un moien Justicier, les liens sont par dedens, et non pates.* At Consuetudines municipales discrimen statuunt inter furcas ejus, qui merum, et illius, qui mixtum imperium

habet, in columnarum numero, quas *Pilliers* vocant. Nam Comitum et Baronum furcis sex columnas adscribit Turonensis art. 74. quatuor Perticensis art. 2. Blesensis art. 18. 16. Pictavensis art. 1. Inculismensis art. 2. 3. Rupellensis art. 1. etc. Ceterorum vero, qui merum imperium habent, nulla alia dignitate insigniti, furcæ tribus tantum columnis constant, ut est in Consuet. Autisiod. art. 2. Perticensi art. 4. et Pictavensi art. 3. Vide Brittonum pag. 76. v.

De furcis illius, qui mediam seu Vicecomitalem jurisdictionem habet, ita eadem vetus Consuetudo Francie: *Celui qui a moienne Justice, a puissance de pendre sans trainer, et ne peut avoir que Fourches a deux pilliers, dont les liens sont dedens*. Ita etiam in Consuetudine Blesensi art. 24. Belloquercensi art. 1. Atrebatensi art. 35. Consule præterea Raguellum. *Pendre as Fourches*, in Statutis MSS. Caroli I. Reg. Sicil. cap. 15.

° Verum id non ex feudi jure, sed a regis beneficio habuisse justitiam, quoscumque probare videntur Charta Phil. Pulc. ann. 1309. in Reg. 13. Chartoph. reg. ch. 43: *Merum et mixtum imperium, altam et bassam jurisdictionem habentes, per gentes et ministros eorum exercere suspendium in arboribus, vel aliter quam in Furchis patentibus consueverunt; Furchas patentes possint licite autoritate nostre presentis gratiosæ concessionis erigere, et in eas, casu se offerente, justitiam suspendium exercere*. Et alia Phil. V. ann. 1319. in Reg. 59. ch. 82: *Bertrando de Mederio et aliis condominis suis castri de Mederio . . . concedimus, quod cum ipsi malefactores captos in dicto castro seu ejus pertinentiis justitiam seu suspendi facere, præterquam in arboribus, non possint, quod ipsi in loco quo voluerint, in eorum tamen alta jurisdictione infra metas pertinentiarum dicti castri, Furcas erigere valeant, in quibus malefactores et delinquentes justitari et suspendi facere possint de cetero*. Rursus alia Joan. reg. ann. 1356. in Reg. 84. ch. 720. *Johanni de Tintre concedimus per presentes, ut in loco predicto et aliis omnibus locis et terris suis, in quibus (habet) altam jurisdictionem et mediam . . . Furcas patibulares integras et perfectas, ac collitrogium seu pilloricum erigere possint*. Denique Lit. Caroli V. ann. 1377. in Reg. III. ch. 324: *Iceillui de Chevreuse puijse . . . faire dreier signe de justice a deux pilliers en lieu convenable et faire tout ce qui a hault justicier appartient et peut appartenir*. Vide infra *Pertica* 7.

FURCALE FEUDUM. Vide *Feudum*.

2. **FURCA**. Jus capiendi furcas in forestis dominorum feudatum. [° Id est, lignum bifidum seu in furcam desinens, domibus aliisque usibus aptum. Vide supra *Fourcus*.] Regestum Normannie sign. P. in Camera Comput. Paris.: *Constumagii de Romagio habent mortuum boscum de costuma, et residua carpentiorum, cum tentis capellorum, et duas Furcas, et unum festum ad hospitandum per liberationem, etc. Quisque autem dat pro duabus Furcis et pro le feste quatuordecim denar. Turon.* [Chartul. Gemmetic. tom. I. pag. 15: *Avons droit de prendre en ladite forest (de Brothome) un Fourc a choix au terme de Noel, coustume et bois pour ardoir, pasturages et pennages francs.*]

3. **FURCA ET RASTRUM**, Jus, quod domino competit in quosdam tenentes,

qui cum furca, vel raastro illius solum colligere tenentur. Historia. Episcoporum Autisiodorensium cap. 58: *Remissam etiam Furcam et Rastrum, et consuetudines ejusmodi, quæ eis erant multi oneris*. [Charta Manassis Episcopi Lingon. ann. 1182. tom. 4. Gall. Christ. Inter Instrum. col. 192: *Salvis corvea et falca et Furca et aliis consuetudinibus quas Ecclesie S. Benigni præfati homines debent*. Charta ann. 1198. in Tabular. S. Urbani: *Corvedas ter in anno sine oratione, Furcam e Rastellum in brois habebit dominus Hugo*. Alia ann. 1261. in Histor. Mediani Monast. pag. 327: *Homines dictæ villæ . . . Furcam et falcam et saciam et carruchas et vecturas annonæ et feni et omnes alias consuetudines quas mihi debebant ratione dictarum croadarum et brolii, persolvent Ecclesie memoratæ*. Instr. ejusdem circ. sæculi lib. 1. de primordiis Monast. Calmosiacensis apud Marten. tom. 8. Anecd. col. 1197: *Est regula, in festo S. Remigii duos nummos debet, etiam suo tempore croatam, brullium et Furcam.*]

4. **FURCA PUTEI**, Trabs supra puteum erecta, cui tollonus innititur ad hauriendam aquam, in Lege Longob. lib. 1. tit. 9. § 24. [° Liutpr. 136. (6. 83.) Jura Abbat. de Melloch sec. xii. in Hæfer. Diar. Diplom. tom. 2. pag. 128: *Ex nostra etiam procuratore, quando opus fuerit, deportabitur Furca et desuper dependens lignum quod vocatur sveingel ad puteum salis in Wich . . . De predicta Furca solvuntur suo tempore 5. solidi et 4. sextarii vini.*]

5. **FURCA**, et **FURCULA PECTORIS**. Vide *Furcula*.

° **FURCAFERA**, a Gallico *Fourcheferre*. Furca ferro armata, merga; inter arma etiam recensetur; a nostris pro variis locis varie appellata. Tabul. Fossat.: *Illi vero qui habebant decem libras et amplius, haberent galerum sive capillum ferream, enssem, Furcam ferream et cultellum*. Lit. remiss. an. 1354. in Reg. 82. Chartoph. reg. ch. 262: *De quodam instrumento ferreo, quod dicitur Furcaferre, ipsum solo ictu percussit*. Alia an. 1358. in Reg. 86. ch. 277: *De quodam baculo ferrato, vulgari vocato Fourcheferre, eundem Petrum percussit*. Alia an. 1382. in Reg. 120. ch. 320: *Le cuidant ferir parni le corps d'une Fourqueferre qu'il avoit, etc.* *Fourcheferres*, in alia an. 1374. ex Reg. 105. ch. 504. Lit. remiss. an. 1410. in Reg. 164. ch. 289: *Un baston ferré, nommé Fourquefille*. Rursus in alia an. 1463. ex Reg. 199. ch. 263. Vide infra *Fuscina*.

FURCALIA, dicuntur quatuor ligna, quæ tenent scalas. Ita Interpret Joannis de Garlandia in Synonymis:

Temo, longale, trabale, Furcale, forale.

FURCANTES, Qui furcis utuntur, apud Thwrocium in Chr. Hungar. pag. 59.

1. **FURCARE**, Furca vertere. In Magno Custumario Monast. de Bello, apud Spelmanum: *Et debet falcare, spargere, vertere, cumulare, curiare in manerium domini, et ad tassam Furcare unam acram prati de prato domini.*

† **FURCARE CARECTAM**, Curam feno cum Furca onerare. Computus ann. 1407. apud Kennett. Antiquit. Ambrosden. pag. 550: *Allocantur eidem pro Richardo Plumbario Furcante carectam per XII. dies, III. s. et pro Johanne Bowdon Furcante carectam, etc.*

2. **FURCARE**, vox fori Anglici, cum vir et uxor in jus vocantur et uterque essonum proponit: tum enim illud *furcari*.

(Gall. *Fourcher*.) dicitur, id est, duplex fit, etc. Radulfus de Henham in Magna cap. 9: Caveant vir et mulier implacitati, quod semper in Essonio alterius alter compareat, quamdiu Furcare possint, et cum ultra non possint, concurrant eorum essonia in suis locis. Alter autem illorum tantum unum essonium de malo lecti habere potest. Hec autem omnia dico de pluribus participibus, ubi terra impertita est, seu tenementum, videlicet de Furcatione essoni, et de defaltis provenienti- bus, etc.

† **FURCATA**, Idem quod *Perdiceta* seu *Perticheta*, Machina jaculatoria, quae speciem *Furcae* referret. Sanutus lib. 2. part. 4. cap. 6: In prora vero cujuslibet galearum fieri possent aliqua bellica instrumenta, ut consulerent exercitati in talibus et docti, *perdicetas* sive *Furcatas* a puppe usque ad proram circa latera cujuslibet ordinando.

† **FURCATIO**, Vide *Furcare* 2.

† **FURCATURA**, a Gall. *Fourchure*, Divisio. *Furcatus*, *Forcatus*, *Bifurcus*, *Fourchu*. Charta ann. 1461: Si reperiantur arbor aliqua in dicta foresta *Furcata*, quod tamen non valeat ad edificandum, poterunt in rem minorem partem dictae *Furcaturae* capere. Charta ann. 1478. ex Schedis Praesidis de Mazaugues: Respicientes versus vallionum *Forcatum*. Le Roman de la guerre de Troyes MS:

Et molt ot large Fourchore.
Si fu de molt belle stature.

† **FURCATUS**, FERA PLDIS *FURCATI*, Animal cujus unguis divaricant, Gall. *Pied fourchu*. Inventar. Chart. reg. ann. 1482. fol. 79: *Littava Johannis de Belaviller de dono juris venandi omnes feras pedis Furcati, cum justitia annexa juri predicto in garenna.*

† **FURCELLA**, Vide *Furcilla*.

† **FURCENSIS MONETA**, Vide *Furcia*.

† **FURCEPS**, Ignarus *Papilas*.

† **FURCHA**, Vide *Furca* 1.

† **FURCHETUM**, Idem quod *Furcula*, de qua voce mox Vetus Charta apud W. Dugdale in Antiquitatibus Warwicensis Provinciae pag. 864: *Concessit eidem Comiti et heredibus suis duos damos idoneos quolibet anno de predicto parco, scilicet de utroque damo quatuor membra, et capud, corio, et Forcheto, etc.*

† **FURCIA**, *FURQUIA*, *FURCENSIS MONETA*, Observat Marca in Hist. Beneharn. lib. 4. cap. 16. § 8. in monetis Vicecomitum Beneharnensium Morlanensibus, haec verba fuisse descripta: *HONOR FURCIAE MORLANI*, easque monetas, *Furcenses* in veteribus Chartis appellari, a *Furcia*, seu *Furquia*, Palatio veterum Vicecomitum Beneharnensium ita nuncupato. Certe *Furquia* videtur idem sonare quod *domus*, vel *mansio*, in Tabulario Lascarrensi ann. 1025. apud eundem Marcum lib. 6. cap. 18. n. 2: *Prætere Raimundus Garzie vel ejus successor debet stare justitiae Domino Gastoni et suis clamantibus pro castro de Navallies apud Lascum, vel apud Pau, vel apud Forquinam Morlan.* Charta anni 1208. in Regesto Carcasson. pag. 19: *In mansionibus et Furquiis, quarum proprietates pertinebat ad Monasterium Crasae.* Proinde haec verba: *Honor Furciae Morlani*, nihil aliud volunt, quam *Feudum domus Morlanensis*.

† **FURCILLA**, (Βουρξίλα, Magna fames, in Glossis Lat. Graec. Sangerman. MSS. Alia) Gloss. Gr. Lat.: Βουρξίλα, ὁ πύραξ δουβῆ, *Furcilla*. Vide *Furcula*.

† **FURCILLA**, Dicitur eo quod iis fru-

menta cillentur, id est, moventur. Isid. lib. 20. Orig. cap. 14. *Papilas* habet *Furcellae*.

† **FURCILLARE**, *Suspendere*, vel *concutere*. *Affurcillare*, *juxta*, vel *ad aliquid suspendere*, vel *concutere*. Jo. de Janua. [Festo, *Furcilles*, sunt *Furcilla*, quibus homines suspenduntur. Gloss. Lat. Gall. Sangerm.: *Furcillare*, *Pendere* ou *branler*.]

† **FURCILLES**, [Sive *furcilla*, quibus homines suspendebant. Fest. ubi Scalig. putat, illa verba, quibus homines suspendebant esse inutile additamentum Pauli. Daceryus credit, vocem addendam, quibus homines onera suspendebant: vel Festum loqui de patibulis. Hinc etiam doceri nos, et *Furcilles*, et *Furcilla* dici, ut *caules*, et *caute*. Putat enim legendum *Furcilla*, non *Furcilla*.]

† **FURCINA**, f. pro *Fuscina*. Acta S. Franciscæ Romanæ tom. 2. Martii pag. 167: *Cum certis ferreis instrumentis ad modum Furcinarum.*

† **FURCINAE**, sive *Furcillae*, in Lit. remiss. ann. 1874. ex Reg. 105 Chartoph. reg. ch. 401: *Icelle Marion portoit dans son giron deux petis pos de terre et ceuz Forselles. Nisi legas Forselles, forcers, Gall. Ciseaux.* Vide supra *Forcep*.

† **FURCO**, Ager, qui in *furcam* dividitur aliumque includit: nostris *Fourc*, quidquid hujus est formæ. Charta ann. 1069. ex magn. Chartul. S. Vict. Massil. *Adjungimus huic dono aliud donum, totum cimiterium et terram illam, quae est juxta ecclesiam, quam duo fossata designant, usque ad Furcones Andree aurificis.* Charta ann. 1820. in Reg. 59. Chartoph. reg. ch. 361. ubi de agris agitur: *Premièrement en Fourques, une mine, deux vergues, trois quars. Reg en Fourques, une mine, xx. vergues et viij. piés. Depuis le potis M. de Folleville en amont jusqu'au Fourcq de l'iaus, qui s'en va à le Nosufville, in Chartul. Corb. sign. Ezechiel ad ann. 1418.*

† **FURCO**, Furca. Chartar. Norman. ex Cod. reg. 4653. A. fol. 86: *Debent pro furnilla et Furconibus unum denarium ad Natale.* Vide mox *Furculus*.

† **FURCOSUS**, *Furcam* referens, in *Furcam* desinens. Apul. lib. de Virt. Herb. pag. 197: *Leontopodium nascitur saepe cum tritico thyracis bipalmis Furcosis.*

† **FURCULA**, Pars pectoris, ubi venae, quae ab hepate proficiscuntur, in *furculas* dividuntur, ubi pectoris est spatiositas, inquit Constantinus lib. 8. Commun. loc. med. cap. 19. Vide eundem lib. 2. cap. 6. 12. et lib. 5. de Morbor. cura: cap. 2. (Reinard. Vulp. lib. 5. vers. 611:

Tunc caper oblongum variumque trifurcat amem,
Concinat bifidum Furculis quaeque melos.]

Fourcelle, Joinville. Le Roman de la Violette:

Et dist li Sire de Naisi,
Que ele fu trovie enai,
Que encore tenoit le cotel,
Quis maine avoit sous le Fourcel.

[Le Roman d'Athis MS.

Si la lance) retrait de la bouelle
Lui espandant sur la Fourcelle.

Ibidem:

La bonne brogne desclavelle,
Ung cop la fieri sous la Fourcelle.]

† **FURCULA**, sive *Furcilla*, in Lit. remiss. ann. 1897. in Reg. 152. Chartoph. reg. ch. 135: *Après ce que ledit Geoffrey fu cheu à terre, ledit Ro-*

gnault le batti de ses piés plusieurs ceps contre le ventre et Fourcelle.]

† **FORCELLA DEL PETTO**, *Crescato*: *Forcata*, Danti in *Infern.* cant. 14. lib. *Furca* et *Furcula* pectoris, in avibus, apud Fridericum II. Imp. lib. 1. de Venat. cap. 40. lib. 2. cap. 34. *Arverni Furcille*, pro collo dicitur. [Vide *Furcilla*.]

† **FURCULUS**, *Tridens*, *merga*. Stat. Mantum lib. 1. cap. 126. ex Cod. reg. 4820: *Nec aliquis persona debeat dimilitare aliquam remum vel Furculum, nec aliquod aliud, per quod possit navigari dicta navis. Fourquier* eodem sensu, in Lit. remiss. an. 1408. ex Reg. 160. Chartoph. reg. ch. 855. unde diminutivum *Fourquillon*, in alia Lit. an. 1474. ex Reg. 195. ch. 1208. Vide supra *Forchonus*.

† **FURCUS**, Occit. *Fourc*, *Fasciculus*, Gall. *Botte*. Leudæ min. Carcass. Mss.: *Item de saumata ceparum, unum Furcum; et de homine onerato, medium Furcum. Item de saumata alium, unum Furcum; et de homine onerato, medium Furcum.* Vide supra *Forcus* 5.

† **FURDA**, Ornamenta peccatorum, vel *fulcimenta*. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641. Ubi mendose *peccatorum*.

† **FURECTUS**, *Viverra*, nostris, *Furet*: apud Fridericum II. lib. 1. de Venat. cap. 1. [Vide *Furetus* et *Furo* 2.]

† **FURELLUS**, *Vagina*, ex Gall. *Fourreau*. Regula Templariorum cap. 88: *Tegmen autem in clypeis, et hastis, et Furelli in lanceis non habeantur.*

† **FUREDELUS**, Quarta pars, a Saxon. *feorð*, Quartus et *dæl*, pars, portio. *Furedelius* prati, apud Kennetum Antiquit. Ambrosden. pag. 389. Vide *Ferlingus*.

† **FURETA**, inter arma prohibita recensetur, in Stat. crimin. Osman. cap. 188. ex Cod. reg. 4622. fol. 92. v: *Genera armorum prohibita. dags, cutella, Fureta, penatum, etc.* Puglonis species videtur.

† **FURETARIUS**, Officium in *Coquina* regia, in Ordinatione Hospitii S. Ludovici Reg. Franc. ann. 1261. [Haud scio an de *Furetariis* intelligendus Computus ann. 1202. apud D. Brussel de Usu feud. tom. 2. pag. clxxi.]

† **FURETOR**, Idem qui supra *Furator*. Charta Phil. Pulc. ann. 1304. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 475. v. col. 1: *Giloto Furetoris obtentu servitii ab eodem in dicta reordinatione Johanne consorti nostrae carissimae quondam impensit, etc.*

† **FURETIUS**, Retis species seu instrumentum piscandi, Gall. *Furet*. Charta ann. 1157. ex Chartul. Miclac: *Piscationem per totam aquam, quolibet modo piscationis in eadem aqua, quo placuerit eis loco, duarum nasarum, vel unius Fureti continuam piscationem et naviculam propriam ad eadem ingenis levanda.*

† **FURETUS**, ut supra *Furectus*, *Viverra*, Gall. *Furet*. Pro iv. *Furetis* ad capiendum cuniculos xx. den. gr. in Hist. Dauphin. tom. 2. pag. 807. Alterum locum vide in *Filacium* 2.

† **FURETUS**, Stat. Astæ collat. 11. cap. 68. pag. 82. v: *Si quis invenerit aliquem super suum cum Fureto sine alicujus abeollo, quod possit ei auferre Furetum et cuniculos, si quos habuerit. Hinc, ni fallor, *Furiller*, pro *Indagare*, curiosius inspicere. Lit. remiss. ann. 1896. in Reg. 154. Chartoph. reg. ch. 126: *Aucuns siens serviteurs lui avoient rapportés que ils l'avoient veu (icelle Jehannete) Furiller et aler entour ledit comptouoir. Fironer* vero est *Latenter* et *insidiose* agere, in*

Gest. Ludov. Pii cap. 16. tom. 6. Collect. Histor. Franc. pag. 152: *Li traiteur s'en aloient cherchant et fironant à chascun pour esmouvoir les cuers de ses barons contre lui.* Ubi Astron. cap. 48. ibid. pag. 110. habet: *quasi per quosdam cuniculos sollicitare, etc.*

• **FURFANIA**, FURFANIUS. An officii seu artificii nomen, in vet. Inscript. apud Gudium cxxv. 6: L. FURFANIO L. LIB. PHILOSTORGO..... FURFANIA L. L. OLYMPUSA FE-IT.

• **FURFART**, Telonei species, forte idem quod *Jus transitus, passagium*: nam Germanis id vocis transitum sonat. Charta Leopoldi Ducis Austriae ann. 1198. in Metropoli Salsburgensi tom. 3. pag. 18: *Præfate Ecclesie ac fratribus donavit, ut bona ipsorum ubique apud thelonia sive mutas suas absque vectigali, et eo, quod dicitur Furfart, et penitus absque omni juris persolutione libere tam per terram quam per aquam ducerentur.* Occurrit rursus infra, et pag. 27. 29.

• Vocis interpretationem asserit Charta Berth. Patav. episc. ann. 1258. apud Pez. tom. 6. Anecd. part. 2. pag. 101. col. 1: *Vobis ergo præcipiendo mandamus, ne ab ipsorum navibus dictos sales deferentibus, neque telonium neque mutam, nec de transitu quod Furfart appellatur, neque ullius juris nomine quidquam exigatis.*

• **FURFURACULUM**. Vide Furaculum. **FURFURAGIUM**, [Furfur ad alendos canes.] Vide Brenaticum.

• **FURFURATIVUS PANIS**. Vide γ in Panis.

• **FURFURES**. Statuta MSS. Monialium S. Salvatoris Massil. ann. 1400: *Non teneant canes, aucas, Furfures, etc.* Vide Furfurio.

• **FURFURIO**, Avis species, apud Isidorum lib. 12. Orig. cap. 7. de avibus, vocatus quod prius farre in farinam redacta pascetur.

• **FURFURICULUM**, ut legit Martinus, pro quo alii habent *Furfuraculum, Terebellum*. Vide Furaculum.

• **FURGO**, FURGONUS, Contus furnarius, Gall. Fourgon, alias Furgon. Lit. remiss. ann. 1352. in Reg. 81. Chartoph. reg. ch. 505: *De quodam baculo, qui Furgo furni vulgariter nuncupatur, eam solo ictu percussit.* Alias ann. 1390. in Reg. 116. ch. 224: *Præfatus Jacotus cum quodam magno et longo baculo seu pertica, vocata Furgono furni, insecutus fuit dictum Stephanum.* Rursus alias ann. 1461. in Reg. 192. ch. 86: *Un baston nommé au pais (Caen) rabot de four..... Ung baston appellé Furgon de four, etc.* Furgon, pro Furgon, ter legitur in aliis Lit. ann. 1392. ex Reg. 143. ch. 63. Furger, Pertica quasi Furgone uti. Lit. remiss. ann. 1384. in Reg. 125. ch. 140: *Lequel Guillaume Furgoit ou boutoit d'une grant perche, qui tenoit à l'endroit du lieu ouquel estoient lesdiz pigons. Furger ses ongles, Ungues purgare vel subsecare.* In aliis Lit. ann. 1390. ex Reg. 140. ch. 144: *Robert d'Estouteville chevalier, seigneur de Valsmont, lui esbatant et Furgent ses ongles d'un petit coustel, etc.*

• **FURIA**, Vis, violentia, actum furiosum. Charta ann. 1319. in Reg. 81. Chartoph. reg. ch. 117: *Item quod idem Petrus Amati consul Gerlotum filium suum captum pro Furis per eum commissis, in carceribus regis de Limoso, timens eum suspendi, de dictis carceribus auctoritate propria extraxit.*

• **FURIARIA**, Furor, furia. Acta Marty-

rii SS. Maximiani et Isaaci, apud Mabill. tom. 4. Anlect. pag. 190: *Repetebant iterum Furiam defatigati tortores, quorum jam lassas faciebat solo crudelitas fortiora.*

• **FURIATUS**, In furiam actus, in Vita S. Leonis Lucæ Abb. Martii tom. 1. pag. 101.

• **FURIBUM**, Species lecticæ ad portandos ægrotos accommodæ. Appendix ad Agnelli librum Pontif. apud Murator. tom. 2. pag. 196. col. 1: *Quando ad eum venit, non pedibus, neque Faribq venit, in quo deportantur ægroti, nec sedere poterat, nec ambulare, sed in lectulo jacens a sedecim hominibus vice (supple alterna) portatus est.*

• **FURICUS**, Viverra, Gall. Furet; vel Sorex. Vide Furix. Dialog. creatur. dial. 107: *Quidam Furicus venit ad flumen, et non audebat ultra natare. Hunc videns ranæ, volens eum decipere, dixit: Bene venias, frater et amice, quia valde bene natare scio. Credens hoc Furicus permisit se ligari cum filo ad pedem ranæ: cumque natasset in fluctibus, ranæ submergebatur se et Furicum necabat. Ex Esopo laudatur hæc fabula, quam legisse me non memini.*

• **FURIELLA**, f. vocabulum fictum maleque exaratum a Græco βύλαξ. Procella. Acta SS. Justinæ et Cypriani Mart. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1827: *Ergo Crucifixus major te est? Dicit illi diabolus: Etiam major est omnibus, quia per ipsum miseris Deus mundo. Quæcumque autem gerimus hic et errare facimus homines, ibi Furiella est aerea, et stimuli ignei, et infinguntur in eis, et colliduntur sive angeli transgressores sive homines, et omnes qui deseruerunt Deum, et sic cum furca ignis efferuntur ante tribunal Crucifixi.*

• **FURIGILDUM**, Mulcta furti nomine soluta. Vox hybrida, composita ex Latino fur, et Sax. gylð, mulcta. In Legibus Ethelredi Regis, quas Institutiones vocant cap. 1. et in ejusdem Legibus editis apud Venetionum cap. 2. admittuntur ad testimonia, qui nunquam Furigildum reddiderunt, i. qui de furto aut latrocinio nunquam accusati fuerunt.

• **FURIRE**, Furere. Glossar. Provioc. Lat. ex Cod. reg. 7657: *Dessennar, Provenare, delirare, Furire.* Nostris, Furiosité, Furor, insania. Lit. remiss. ann. 1390. in Reg. 118. Chartoph. reg. ch. 18: *Pour sa folie et Furiosité fu mené a S. Titavert (leg. Hildevert) à Gournay par son pere et aucuns de ses amis. Furiosité, ex frequenti mutatione s in r et vicissim, bis legitur in aliis Lit. ann. 1411. ex Reg. 165. ch. 419: *Comme le suppliant soit par foiz furieux et insensible... lui estant ou entrant en saditte Furiosité, etc. Furibundus, a Lat. Furibundus, in Lit. remiss. ann. 1408. ex Reg. 162. ch. 192: *Iceilui Denisot meu de mauvaiee volenté, comme homme Furibundus, donna audit du Chesne du poing sur le visage.***

• **FURIX**, Anonymus de Natura rerum, cap. de falconibus secundum Aquilam, etc.: *Si Fastidium habuerit, Furices vivas ei dari facias.* Sed videtur legendum *sorices.*

• **FURILEGAN**. Vide mox in Furlongus. **FURLONGUS**, FURLONGIA, FORLONGA, Ager, campus, continens complures acras, quæ seriatis adjacentes, pariter incipiunt, et pariter desinunt, sulcique longitudine concluduntur. Tabularium Prioratus Dunstapulens. apud Spelmanum: *In eodem prato et Furlongo Prior*

et Ric. filius Gilberti parituntur. Monasticum Anglic. tom. 2. pag. 283: *Vignis (acras) in uno campo, ex quibus quinque acras sunt in Furlungia, quæ descendit in rivolum ultra spinam, et 5. in Furlungia ultra vallem, quæ vertitur apud Rugweiam, et 4. acras et dimidium in Ruzfurlunga, et in altero campo 20. acras, scilicet in Helefurlunga, etc. Rursum pag. 144: *Concedo... piscarium... ad longitudinem unius Forlongæ.* [Charta apud Th. Blount, in Nomolex. Anglic.: *Dedit Thomæ Croft et Francisco Lovel Arm. unum Forlongum terre arabillis continentem per æstimationem quatuor acras.*] Vide Librum Anglic. Justice of peace pag. 146. v. [et Formular. Auglic. Thomæ Madox pag. 299.]*

• **FURLONGUS**, eidem Spelmanno, est stadium, quarentena, vox formata, ex *Eurrow-longe*, hoc est, quod longitudine sulci determinatur. Sulcum autem a *Furrow*, agricolæ Anglici dicunt, id quod uno progressu aratrum describit, antequam regrediatur, et continet plerumque 40. perticas, hoc est, octavam partem milliaris Anglici. Cowellus *Furlongum* dici annotat, quasi *ferlingum*, seu *ferlingatam terræ*: sed hanc sententiam improbat idem Spelmannus.

• Apud nostros, *Forlonge*, vel *Forlongne*, *Forlonger*, venatoriæ artis sunt vocabula, dicunturque de cane, qui feram eminus, vel ex longinquo insequitur. Sed et *Fourlongner* pro eo, quod *Fortigner* dicimus, dixit Philippus Mouskes:

Le Comte Estace de Boulogne.
Ki del parage se Fourlongue.

[*Furlegan*, Adultera, apud Schilter. in Glossar. Teutonico. Vide *Farlegani*.]

• **FURMA**, et **FURMELLI**, Morbus equinus, inter juncturam pedis et pedem, super coronam, prope in pastura, et accidit ex percussione mala in aliquo duro loco, etc. Petrus de Crescentiis lib. 9. cap. 49. ubi vetus ejus Interpres Gallicus *Furina* vertit.

• Forte leg. *Furina*, cum *Furine* Gall. dicatur.

• **FURMATICUM**. Vide *Furnaticum*.

• **FURMENASSIUM**, apud Vivarienses idem quod *Frumentagium*, de quo supra, Præstatio scilicet agraria ex frumento, Gall. *Fromentage*. Denominatio Nobilis Bertrandi de Marcio ann. 1523. in Inventario Piquet num. 14. cap. 41. de Vouta fol. 36: *Item percipit cum Anthonia Atgeri de Frumenassio in frumento unari carteriam.*

• **FURMENTUM**, pro Frumentum. Stat. Astæ collat. 7. cap. 17. pag. 25. v. *Teneatur potestas sine tenore facere jurare omnes pistores et pistorisæ de Ast et burgis coherentibus civitati, quod non immiscebunt legumina neque siliginem... cum Furmento.*

• **FURMENTUM**, pro *Furnimentum*, Quiddam instruendæ navi necessarium est. Testam. Caroli comit. Prov. ann. 1481: *Item dom. noster rex legavit don. de Lestrangle navem, appellatam Sainte Marthe, cum suis Furnimentis, rebus, etc. Item dom. de Rieux navem, appellatam S. Michel, cum suis Furnimentis.* Vide in *Furnire*, *Fourmont*, Instrumētum quoddam ferream, in Lit. remiss. ann. 1404. ex Reg. 158. Chartoph. reg. ch. 861: *Lesquels deux couples de fer le suppliant à un hostil, dit Fourmont, il leva ou arracha.*

• **FURNA**. Vide supra *Fuerna*.

• **FURNACAR**. Vide *Fossinagar*.

• **FURNACHEA**, Præstatio pro coctione furnaria, quæ domino furni datur Gall.

Fournage. Parlag. inter Phil. Pulc. et abbat. S. Andr. Avenion. ann. 1272. Inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 116. col. 2: *Item quod furnus et furni sint communes, ... excepto quod panis, qui de coquetur ad opus monasterii, non teneatur dare Furnacham. Furnatam ibi habet Reg. 98. Chartoph. reg. ch. 133. Furnatum ex eadem Charta editum tom. 7. Ordin. reg. Franc. pag. 614. art. 18. Vide mox Furnagia.*

FURNAGIUM. Præstatio pro coctione furnaria, quæ domino furni datur a Sæctoribus ob furni usum. *Fournage* in Consuet. A. de Gav. art. 81. Tabularium Vindocinense Charta 310: *Si ipse vel sui deinceps panem in eo furni coquere velent. Furnagium totum, sicut alii homines extranei quilibet integre et sine ulla redderent contradictione.* Charta ann. 1186. tom. 2. Hist. Lotharing. col. cxxxv. *Contulit duos furnos bannales in parte sua jam dicti oppidi, eo tenore, ut ipse Simon et successores ejus idem persolvant, sicut vulgo dicitur Furnagium quod ceteri homines solvere ex consuetudine solent. Sub rationabilibus Furnagio et molutura, in Litteris Philippi III. Reg. Franc. ann. 1275. tom. 8. Ordin. pag. 63. Furnus cum secta customaria, apud Kenett. in Glossar. ad calcem Antiquit. Ambrosden.] Charta Guigonis Comitis Foransis pro Libertatibus Villaresii ann. 1253. *Quoentes dabunt pro bi. heto siliginis unum obolum pro Furnagio, etc.* Charta Libertatum oppidi de la Perouse, ann. 1291. apud Thomassarium: *Dera li per l'usage des molins de la vile de Fornage en denier de sartier.* Adde Innocent. III. lib. 14. Epist. 60. Fletam lib. 2. cap. 10. Roverium in Reomaio pag. 221. Probat. Hist. Castillon. pag. 53. Chartam Thomæ Abb. S. Germani apud Brolium lib. 2. Hist. Paris. etc.*

FURNAGE. Aliud est quod *menu Fournage*, dicitur in Terragio ann. 1522. apud de Lauriere, in Gloss. Juris Gall.: *Le menu Fournage est dehu chacun an au terme de feste saint Martin d'hiver, par ceux qui sont de la franchise dudit Bussi, c'est à scavoir qu'une chacune personne payant le menu Fournage est de ladite franchise de Bussi. Et est assavoir que une seule personne agée de sept ans et au dessus demeurant es lieux cy apres écrits, estant de ladite franchise, doit six deniers Parisis, et sont cy apres declarez: et nommez les personnes et villages residents es lieux qui doivent ledit menu Fournage.* Idem omnino videtur quod Foagium, Censu, præstatio quæ a singulis furnis seu focis exigitur.

FURNAGIA. Idem quod Furnagium. Charta Bermundi Abbat. S. Andreæ ann. 1201. ex Schedis Præsid. de Mazaugues: *In cibano castri sive burgi debent coqui panes Prioris Ecclesie sine Furnagia, dato tamen prandio Fornerio, et in festivitibus annualibus Prior debet reficere Fornerium.*

Stat. Avenion. ann. 1243. cap. 52. ex Cod. reg. 4639. *De Furnagia. Non mandetur nastari, nisi quantum commodè potest capere furnus. Si vero frumentum minus vij. sol. Mang. valere contigerit, curia suo bono arbitrio possit augere Furnagiam. Omnes domini furnorum conquirebantur de modica Furnagia sibi statuta, et dicebant se non posse salvare in furnis. Testam. Gui. VII. dom. Montispessul. ann. 1172. Inter Probat. tom. 3. Hist. Occit. col. 127: *Injungo hæredibus dom. Montispessuli, ut faciat molere in molendinis de Palude, sine omni molutura et Fornage, totum bladum monasterii**

Francorum callium. Fournage, in Ch. ann. 1290. in Lib. rub. fol. parvo Abbat. VII. fol. 20. v. Vide infra Furnire 2. *Fournages* præterea appellabant interdum panem et alia, quæ in furno coquebantur. Stat. pro pistor. Attrebat. ann. 1376. tom. 5. Ordin. reg. Franc. pag. 510. art. 12: *Puet li maires... voir le pain et les Fournages... et puet commander as fournisseurs qu'il entamechent leurs Fournages, pour voir dedans s'ils sont de loyal waagnage... et puet li maires faire des Fournages ensi jugiez, en telle maniere qu'il fait autres denrées, qui li sont jugiez.* Vide Furnagium.

FORNAGIA. Eodem significatu, in Statutis Arrelat. art. 80: *Et castellani teneantur ibi tenere quatuor canes mastinos ad custodiendum dictum castrum; et ob hoc habeant Fornagium furni.*

FORNAGIUM. Eadem notione Fundatio Monast. Parci de Rotomago Ordinis Grandimont ann. 1192. in Anecd. Marten. tom. 1. col. 649: *Sint liberi et immunes per totam terram nostram... abque venda, telonio, pasagio, foagio, vinagio, pondere, mensura, excubis, exercitu, equitatu, rivagio, fossagio, muragio, pasagio, molinagio, Forragio, etc.* Charta ann. 1196. in Tabular. Eccles. Massil.: *Retentis, jure coquendi panem sine Fornagio, et molendini bladum sue familie sine molutura.* Notitia Ecclesie Dinienensis per Gassendum pag. 83. ex Instrumento anni 1320: *Bona, proventus... Preposituræ consistunt... in Fornagii furnorum, etc.* Occurrit in Epistola anni 1148. apud Marten. tom. 1. Collect. Ampliss. col. 272. in Consuetud. Tolos. Rubrica de terminis seu limitibus messagiar. in Charta Guidonis Abb. Insule Barbarie ann. 1200. in Maceris ejusdem Monasterii, etc.

FURNAGIUM, Pretium, quod pistori ipsi exsolvitur in coctionis sumtus et mercedem. Assisa panis et cervisie sub Henrico III. Rege Angl.: *Et tunc potest pistor de quolibet quartario frumenti lucrare 4. denarios et fursur, et duos panes ad Furnagium.* [Jura Canonicorum Ecclesie Ambian. in villa de Camons, ex Archivo ejusdem Eccl.: *In furno ejusdem ville furnarius debet instituire unum portitorem pastarum, et homines ville alium, qui duos panes ponderis decem librarum debent habere, et furnarius pro Furnagio unum panem parum majorem illis quos cozerit.*]

FURNARIO, FURNARIUS, FURNORUM POSTERIUS. Statuta Massil. lib. 1. cap. 41: *Faciunt jurare... Furnarios et Furnarios et Posterios Furnorum, quod omnem panem coquent vel coqui facient bene et bona fide.* Per Furnarios, Pistores inteligo, Præcipuos pistoris ministros per Furnarios, Gall. *Mitrons*, et Tyrunculos pistoris per Posterios Furnorum.

Rectius certe dictum fuisse, per Furnarium intelligendum esse eum, cui maxime cura furni banalis incumbit; per Furnarionem furni ministrum, qui lignum furno calefaciendo necessarium colligit et ministrat, ut videre est supra in Fornitherius, idem qui Fourniron nuncupatur in Libert. villæ d'Aigueperse ann. 1374. ex Reg. 198. Chartoph. reg. ch. 369: *Item que les habitans... puissent cuire es fours de ladite ville... et se les fourniers ou Fournirons... empiroit ou afoloit le pain... le disis fourniers ou Fournirons seroit tenuz de l'amender.* Denique per Furnorum posterios, vel potius porteros, designatos illos, qui panem coquendum et coctum portant, furnumque custodiunt. Vide Porterius.

FURNARE, Panes in furnum immittere. Gall. *Enfourner*. Gloss. Lat. Gall. Sangerman.: *Furnare, Fournier, cuire en four.* Processus de B. Petro de Luxemburgo in Actis SS. Julii tom. 1. pag. 804: *Qui non poterat se juvare de brachio videlicet in pastando et in Fournando.* Vide Furniare.

FURNARE, Parare furnum. Glossar. Lat. vetus ex Cod. reg. 521.

FURNARIUM, Furnus ad dominum pertinens, quo uti debent subditi, Gall. *Four bannal*; vel id quod præstatur pro coctione panis in hocce furno. Chartularium S. Vincentii Cenoman. fol. 180: *Concessimus videlicet Ecclesiam S. Langisi... cum terris, silvis, aquis, pratis, Furnariis et cum omnibus consuetudinibus.* Vide Furnagium et Furnaticum.

FURNARIUS, Pistor: *Qui custodit furnum*, Jpsanni de Janua. [Gloss. Græco-Latine apud Martinum: *Furnarius, ἄρτοποιός*;] *Fourvair*; in Corona pretiosa: *Fournier*, in Consuetudine Marchensi art. 816. et Balonensi tit. 22. art. 1. Tabularium S. Germani Præsentis: *Omnes homines de dicto burgo S. Germani bannarii ad furnum nostrum, seu furna nostra, dum tamen furnum et Furnarium competentes habeamus, per bannum coquere, et furnagia, prout hactenus consueverunt, nobis solvere tenebantur.* Utitur etiam Matth. Paris pag. 145. [cum aliis non paucis. Vide Furnarius.]

Distinguendus omnino est pistor a furnario, quamvis uterque idem officium præstet, et circa idem artificium versetur: pistor panes vendendos coquit, furnarius furnum dominicum curat ad coquendos panes illorum, qui eo furno uti debent, nec panes venum exponit, nisi alia sit loci consuetudo vel lex: pistor artis panificæ magisterium adipisci tenetur, quod furnario nequaquam necessarium est.

FURNARIUS, Eadem notione. Codex Legum Norman. cap. 15. apud Ludewig. tom. 7. pag. 181: *Omnes etiam illi qui habent in membro lorice prepositum vel Fornarium vel molendinarium: dum tamen furnum vel molendinum Baronum habeant, Charta ann. 946. apud Mirseum tom. 1. pag. 259. edit. 1723: Mansus indominicatus, ad quem aspiciunt mansi triginta, cambæ septem, Fornarii duo. Et paulo post: Mansum indominicatum, ad quem aspiciunt mansi triginta unus, cambæ duæ, Fornarius unus. Haud scio an hæc idem sit, quod infra Furnile.*

FORNERIUS, Idem, in Hist. Dalphin. tom. 1. pag. 28. col. 1. *Fornerius qui furnos nostros tenebit, etc.* apud Thomassarium in Biturig. pag. 226. D. de Lauriere tom. 1. Ordin. Regum Franc. pag. 532. et alibi non semel.

FORNELERIUS, FORNELERIUS, diminut. a Fornerius, Puer pistorius. Statuta Arrelat. MSS. art. 80: *Commune habeat in dicto castro III. quachas, et unum fornerium, et unum Fornellerium, et unum portarium.* Statuta Massil. lib. 3. cap. 15: *Si quis Fornellerius contra hæc ausus temerario venire, etc.*

FURNATA, Coctio furnaria, vulgo *Fournée*, occurrit in Vitis Abbatum S. Albani f. 63. [et in Processu de Vita S. Yvonis, tom. 4. Mail pag. 554.]

FURNATICUM, FURNATICUM, Idem quod Furnagium. Tabularium Conchense in Ruthenis Ch. 21: *Et medietatem de furno excepto Fornatico de pane Monachorum, etc.* Bulla Honorii III. PP. apud Ughellum in Episc. Interamn.: *Habeat Episcopus unum panem boni frumenti de his, quos habuerit cibaniarius pro For-*

natio. Vetus Charta in Hist. Episcoporum Lodovensium pag. 106: *Retenta medietate fumantiarum, justitiarum, sextaraliorum, Furnaticorum, et omnium aliorum jurium excogitandorum*. Adde pag. 368. Alta Ildelfonsi Reg. Aragon. ann. 1187. pro Libertatibus villae Amiliani in Regesto Lud. Hutini Reg. Franc. fol. 7: *Similiter ultra justum Fornaticum, scilicet ultra de duobus sextariis tres obolos*. Charta Aigilberti Episcopi Cenoman.: *Omnes decimas de supradictis villulis, tam de annontis, quam de agrario, vinum, fenum, omnium pecudum, seu Furnatico, vel undecunq; decimas redabatur*. Male *Furnaticum* editum in Actis Episcop. Cenoman. pag. 200.

• **FURNATIO**, Coctio furnaria, Gall. *Fournée*. Charta Jac. abb. S. Bertini ex Tabul. ejusd. monast.: *De furno, qui debet tenere quatuor monachos, ad minus solvet in qualibet Furnatione panem unum*. Vide infra *Furnea*.

• **FURNEDO**, Fuligo. Acta S. Gauger. tom. 2. Aug. pag. 680. col. 1: *Interim sacer diaconus lacrymis et precibus Domini misericordiam precabatur, ut, sicut erat in hoc fonte baptismalis gentilitatis Rurnedinem mundaturus; ita leproe etiam maculas ad laudem suam et gloriam abstergere dignaretur*.

• **FURNEA**, Coctio furnaria, Gall. *Fournée*, panes ipsi in furno cocti; *Fournages*, nostris, eadem notione, supra in *Furnagia*. Charta ann. 1220. ex Tabul. eccl. Camerac.: *De integra Furnea debent solvi duo panes; et de dimidia Furnea vel minus, solvetur ad debitam rationem secundum estimationem praemissam*. Arest. parlam. ann. 1406. in Lib. 1. stat. artifice. Paris. ex Cam. Comput. fol. 14. r.: *Furneam panis ponderis minus justis vel decentis confisicare poterat*. Vide supra *Furnea*.

• **FURNELLUM**, Idem quod *Fornellum*. In hac voce. Charta Hugonis Abb. ann. 1215. in Chartulario S. Illidii Claramont.: *Actum in Fornello novo Abbatia*. Alta anni 1213. ibidem: *Actum in primo Furnello Abbatia*. Ibidem: *In Furnello veteri*. Rursum occurrit in Hist. Dalphin. tom. 1. pag. 61.

• **FURNELLUS**, Melchior de Redern in Diario obsidionis Varadin. apud Ludewig. tom. 6. pag. 328: *Nocte sequente ex Hungarorum excubantium negligentia furnos seu specus, in quo pulveres ad subduenda mania reponi solent, quos Furnellos vocant, hostes construere et fabricare ceperunt*. Milites nostri *Fourneaux*, vocant hujusmodi cuniculos.

• **FURNERIUS**, ut supra *Furnarius*, [Pistor, Gall. *Fournier*.] [Vel potius, Qui furnum domesticum curat. Vide supra *Furnarius*.] [Consuetudo Brageriac. art. 181: *Furnerit nihil amodo accipient de pasta et farina*. Occurrit in Statutis Arelat. MSS. art. 154. in Catalogo Sodalium Confratriae Nativitatis B. M. ann. 1228. instituta in eccl. B. M. Deauratae Tolos. et] in Charta ann. 1231. inter Probr. Hist. Castil. p. 53.

• **FURNERIA**, Vide *Fleccarius*.
• **FURNERIUS**, in Monasteriis etiam dictus est Monachus, qui furno praerat et pistori: Sic *Fr. B. de Monte acuto Furnerius, Fr. Julianus Cellerarius, etc.* subscribunt Sententiam arbitralem ann. 1252. inter Abbatem et Consules de Gimonte. Regula Hyere-vallis tom. 2. Hist. Lotharing. ann. circ. 1043: *Furnerius mane prandeat quod ei cellarius ministrabit, et ad panem tornandum clerici adjuvabunt, cum eis licet*.

• **FURNERUS**, Eodem intellectu. Charta

Airardi comit. Brenens. ann. 1177. ex Chartul. S. Lupi Trece: *Abbas vel ministri ejus eidem furno pro sua voluntate Furnerum utilem provideat et ponat*.

• **FURNESIUM**, Fornax, ex Gallico *Fournaise*. Occurrit semel ac iterum apud W. Thorn.

• **FURNETUM**, Coctio furnaria, Gall. *Fournée*. Libert. Vernol. ann. 1365. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 644. art. 10: *Dominus autem rex habebit de quolibet Furneto, de quolibet panifice, quinque pucabinas; et in dimidia furnata, unum denarium*. Vide supra *Furnatio*.

• **FURNEUS**, Furnes, f. Fimus, stercus, latamen, stipula vel fenum, ab Italico *Fieno*, unde legendum forte in *Fienus*, pro *Furnus*. Stat. Taurin. ann. 1360. cap. 154. ex Cod. reg. 4822. A: *Item statuerunt quod si aliquis habuerit et tenuerit per directum suae domus Furnum seu Furneam ultra tres dies, quod ipse sit in bampio solidorum decem, et hoc si ipsum Furnum infra tertiam diem, postquam ibi eum posuerit, non abstulerit*. Vide mox *Furnilia*.

• **FURNIAMENTUM**, Coctio furnaria, Gall. *Fournée*. Lambertus Ardensis pag. 161. cap. *Quare furnagia dantur Ardese*. Pollicitus est et compromisit de quilibet oppidi furno ad quodlibet *Furniamentum* ad procurandum ursum et pasendum panem unum usario se daturum. Adde pag. 147.

• **FURNIARE**, In furnum immittere. *Es-fournier*. [Vel potius Panem coquere, ut infra *Furnea* 2. Vide ibi.] Matthaeus Paris. ann. 1228: *Et invenimus eodem conventui domos competentes et necessarias ad brasandum et Furniandum*. Vide *Furnare*.

• **FURNICULUS**, Fornaculus vel Cuniculus, in quo liquatur aurum vel argentum, Gall. *Fournelle*, cre. cre. Vide supra *Fornellus*. Stat. crimin. Saonae cap. 50. pag. 104. ubi de monetis. *Eodem genere panis quicumque adficiatur in cuius habitatione, Furniculi ad confundendum, aut quid aliud instrumentum ad haec quod inventum fuerit*. Ubi Stat. Genuens. lib. 2. cap. 31. habent, *Furnuli*.

• **FURNILE**, Pars adis rusticae, in qua est furnus, vulgo *Fournil*: vox Belgica frequens pro ipsa ade rustica. Vetus Charta in Hist. Monasterii S. Nicolai Andeg. pag. 41: *Dedit etiam eis unum Furnile solum et quitum*. Alta ibidem pag. 48: *Furnile unum in suburbio juxta greciam situm*. Tabularium Vindocinense Ch. 106: *In suburbio mangionem unam, et Furnile unum*. Tabular. Monast. S. Andreae Vindocinensis. *Hoc est Furnile cum gansionibus, et quicquid ibi usus sum tenere, etc.* Vide *Furnillum*.

• **FURNILIA**, Stipula. Charta W. Marnet. milit. ann. 1226. ex Tabul. Fos-sat.: *Concessi insuper eis Furnilia calmarum terre meae, qui non erunt in prohibitione*. Vide mox *Furnilla*.

• **FURNILIUS**, Eadem notione. Privilegium Roberti Regis Franc. ann. 1022. pro Miciacensi Monasterio, apud Mabill. tom. 4. Annal. Benedict. pag. 707. col. 1: *Possident... in burgo Duaceni furnulum unum in alodo... et in burgo S. Antani dimidium Furnillum in mansuifina, qui reddit censum denarios*.

• **FURNILLA**, ut superius *Furnata*, Coctio furnaria, Gall. *Fournée*, vel id quod pistori datur pro coctione furnaria. Charta Roberti Ambian. Episc. ann. 1316. pro Communia de Morolio: *Duos furnos in dicta villa et territorio pro coqui faciendo tartas, pastillos et flacones,*

aut alias res... Furnarii dictorum furnorum panes pro reddito et pro Furnilla poterunt retinere.

• Nequaquam hac enim voce significatur Ligna minutiora et vepreta siccata calcificando furno accommodata, ut observatum est supra ad v. *Fornilia*; quod rursum probatur ex Charta Odon. episc. Paris. ann. 1199. in Chartul. ejusd. episc. fol. 51: *Episcopus de suo faciet furnum in villa (S. Clodoaldi) et ponet ibi furnerium suum, qui furnum calcificat de Furnilla, quam querent homines*. Vide supra in *Furgo* 2.

• **FURNILLUM**, ut *Furnila*, Gall. *Fournil*, Camera vel domus, ubi furnus est. Pactum matrimonii ann. 1089. apud Marton. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 519: *Ego Herbertus duco uxorem nomine Godsheldem et do ei in dotatio... duo arpenna vinearum et sex modios vini de vineis Herberti Sigleni et... unum Furnillum et unum burgessem nomine Amot*. Charta ann. 1091. ex Archivo Majoris Monasterii *Dederunt S. Martino medietatem offerendarum capelle suae, et decimum panem Furnilli sui*.

• **FURNIOLUS**, FURNOLUS, Laterna aucupatoria. Ital. *Fruquolo*, et *Fruquolo*. Gall. *Lanterne pour la chasse à la fouée*. Stat. Bonon. ann. 1250. 67. tom. II. pag. 240: *Ordinamus quod aliquis non debeat capere quailas cum quailatorio a pasca resurrectionis usque ad festum sancti Michaelis, aliquo tempore possit capere ad solum vermillum, vel Furnolum (Furnolum 34)*. — Parva atque elegans statua Musae bononiensis representat tyrum venatorem, qui incurvatus lente digreditur cum parva lucerna, quam tenet in sinistra manu, ac in dextera pulam vimineam ad avem percussendam primo volata. [Fr.]

• **FURNIPENDIUM**, Cremaster, simul et locus ubi suspenditur, caminus. Inventar. ann. 1476. ex Tabul. Flamar.: *Item plus quiddam Furnipendium sine carnalibus fieri*. Ibid. *Item plus in Furnipendio sine chimneyha duos canes ferri ponderis unius quintallis, quasi novos*.

• **FURNIRE**, Praebere, instruere. *Fournir*. *Furniri, se fournir de quelque chose*, apud Samutum lib. 1. part. 1. cap. 2. *Cum in Cypro tanta quantitas cochleari nascatur, quod Christiani poterunt competenter Furniri*. Nata vox apud nostros videtur a *Furnis*, cum coctatis suis pane instructis sit, ita ut nihil in eos immitti possit. Vide in *Hospitalibus*, et Oct. Ferrarium in *Fornire*.

• Charta ann. 1234. in Chartul. S. Sepul. Bituric.: *Prior de Icheras... tenebitur Furnire duos cereos a tribus annis in ecclesia*. Hinc *Fournier*, dicitur Praestatio, quoniam quis, qui debet ante praebere debet, in Charta ann. 1174. ex Tab. aibo episc. Carnet.: *Quisquis ad te et duo denarii tunc solutus, pro redditu qui dicitur Furneriacas Furneriacae Supplicis necessarii, sive ad vestimenta sive ad vestitum spectans, in X. d. c. MS. ubi Discipulos adhibetur*.

Quant par le mont vos envoi,
Faut vous onques Fourniture,
Ne besoingnable vesteure.

• **FURNITUS**, Locus. Gall. *Le garni*. Statuta Collegii Bononiani ann. 1447. tom. 1. Instr. Histor. Paris. pag. 441: *Proceedat scholaris ubi de loco Furnito, videlicet culatra, pulinari, duobus paribus pannorum lineorum et copertura*. Fundatio Collegii Bajoc. ann. 1398. ibid.

aliquis, *Furst et Fendong habeat*, id est, inducias, tempus consilium sumendi, a fyrst, tempus, spatium, inducia. Vide Glossar. Saxon. Somneri verbo fyrst, et supra *Consilium*.

FURSWIROTOS. Lex Bajwar. tit. 17. § 2: *Injuste territorium meum alteri firmasti, id est, Furswirotos, ipsum mihi debes reddere, etc.* Ita Editio Lindenbrogi. Tiliana *Furswirotos*. [Baluzii *Furswirotos*.] Heroldi *Furswirots*. Codices alii MSS. *Furswirotus, Fursweritos, Furswirotos*. Vox formata ex Germanico *Furswaren*, pejerare: Angli *Forswear* dicunt.

FURTARE, pro *Furari*. Coronatio Henrici Regis Portugallie apud Brandaon. lib. 8. cap. 13: *Si Furtaverint de alienis, si blasphemaverint ad Jesum Christum, etc.* Occurrit præterea non semel in Foris Alcaçonensib. æræ 1268. apud eund. Brandaon. tom. 5. pag. 307. v.

• *Judic. ann. 1507. inter Probat. tom. 4. Hist. Nem. pag. 87. col. 1: De dicto panno sic sibi Furtato sive furato, etc.*

FURTH CUMMAND BORG. Quoniam Attaciam cap. 17: *Cujus titulus est, de plegio Furth cummand borg, et de plegio de stando juri. Vide § 1.*

FURTO, pro *Furtim*. Gloss. Gr. Lat.: *Adæz, Clam, clanculo, clandestino, Furto. Ita in Furto. in Lege Longob. lib. 2. tit. 90. cap. 2. [Cæd. M. 73.]: Ut nemo audeat in Furto mancipia emere, etc.* Ubi Glossa interlinearis, *id est, absconso*. Glossæ antiquæ MSS.: *Furto, adulterio. Quæ sane notione furtum videtur usurari in Capitulari Aquisgranensi ann. 789. cap. 66. et in Appendice 2. Capitul. cap. 38: Item et Furta, et injusta consubdia, necnon et falsa testimonia, sicut sæpe rogavimus, prohibete diligenter, etc.*

FURTUM HABENS IN MANIBUS. *Vide Manus rubra.*

• **FURTUMA**. Bulla Leonis IX. PP. ann. 1051. ex Tabul. S. Deodati: *Si inventio pecuniaria facta fuerat, quæ vulgo Furtuma dicitur, etc.* Legendum, ni fallor, *Fortunia*. Vide in hac voce.

FURTUOSUS: *Plenus furto, qui sæpe committit furtum, vel qui pugnat, ubi merces certa paratur. Ugutio, Jo. de Janua. [Gloss. Lat. Gall. Sangerman.: Furtuosus, qui fait souvant larrecin.]*

FURTUS, pro *Furtum*, in Lege Salica tit. 10. Edit. Heroldi, et in Legib. Luitprandi Regis Longob. tit. 37. § 1. [Cæd. 56. (6. 8.)] Utitur etiam vetus Interpres Juvenalis Sat. 8. v. 112: *Putes, inquit, hæc civitates Furtus non esse accusaturas, etc.*

• *Nostris Furt.* Lit. remiss. ann. 1401. in Reg. 156. Chartoph. reg. ch. 842: *Iceilui Hutin emmena furtivement ledit cheval, et le mist en l'ostel de Jean de Scure chevalier, qui dudit Furt ne savoit riens. Iceilui Jehan... disoit que en faisant ledit Furt, il n'avoit fait point de bris, in aliis ann. 1413. ex Reg. 167. ch. 179.*

FURVANA, viridissima, foliis perseverans. Gloss. Longob. S. Germani Paris.

FURUNDUM, *Vulnus*, inquit Papias, quod nascitur, *Latine Furunculus, tumor in acutum surgens, ita dictus, quod feruat, unde Græce ἀρσάει* dicitur. Ita etiam Ugutio. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm.: *Furunculus, larroncel ou furron.*] Caper de verbis dubiis: *Fervunculum, a fervore, non Furvunculum.*

• **FURZATURA**, *Sinus*, Gall. *Fronçure* vel *Fronçis*, unde *Furzatus*, sinuatus, rugatus. Stat. MSS. S. Petri Insul. ann. 1388: *Item prohibemus... ne quis canonicus... portet tunicas suas Furzatas usque ad limbum, nec etiam ad collum, quod appareat Furzatura ab extra. In recen-*

tioribus statutis ejusdem ecclesie loco *Furzatas*, legitur *Fronçiatas*. Vide in hac voce.

• **FUSA**, *Stamen fuso involutum*, Gall. *Fusée*. Restitutio quarundam villarum facta Stabulensi Monasterio ann. 905. Apud Marten. tom. 2. Amplias. Collect. col. 37: *Et annis persolverent singulis unius mansi menium, videlicet III. porcos et LX. Fusas lini ad jam sæpe dictum Monasterium.*

• **FUSALE**, *Stamen fuso involutum*, Gall. *Fusée*, Ordo eccl. Ambros. Mediol. ann. circ. 1130. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. m. d. sævi col. 908: *In vigilia natalis Domini quatuor cicendelarii debent suscipere de camera archiepiscopi quatuor Fusalia lini, de quibus duo minores cicendelarii debent facere duas lampadas. Vide mox Fusata.*

FUSARE, *Fusum trahere*. Theodoricus Thuringus. l. de S. Elizabeth Regina Hungarie cap. 6: *Nunquid hactenus visum est filiam Regis lunam Fusare?*

FUSARIA. Epistola Gaufridi de Meduana, tom. 2. Spicilegii Acheriani pag. 507: *Dedit etiam... decimam Fusarie mee, atque plateæ propriæ... et decimam omnium molendinorum meorum.* [Acherius suspicatur legendum *Silve*. Retinendum puto *Fusaria*, hocque nomine significari Officinam fundendis metallis. Gallice *Fonderie*. Vide *Fusarius*.]

1. **FUSARIUS**, *Joan. de Janua, qui facit fusos*. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm.: *Fusarius, Fusellier.*] Vide Statuta antiqua Corbelesis Monasterii lib. 1. cap. 1. [ubi Acherius *Fusarius, Fusores*, Gall. *Fondeurs*, interpretatur.]

• *Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: Fusarius, faiseur de fuscaux. Fuscaux, fusus, pars tell lignea, in Lit. remiss. ann. 1380. ex Reg. 118. Chartoph. reg. ch. 170: Iceilui Jehan pour sa simplese prent six ou sept d'iceulx riretons, et en brisa les Fuscaux, et emporta les fers. Hinc *Fusée*, appellata fustis species longa et tenuis. Lit. remiss. ann. 1381. in Reg. 125. ch. 200: *Getta ledit curé un baston ferré, appelé Fusée, après ledit: exposant. Le suppliant refery iceilui Girardin d'un baston, nommé Fusée, in aliis ann. 1408. ex Reg. 163. ch. 176.**

2. **FUSARIUS**, *Papias: Fusarius, et sanguineus, arboros.* [Sanguinarius arbor in Amalthea.]

• **FUSATA**, ut supra *Fusale*, nostris *Entrefusée*. Lit. remiss. ann. 1355. in Reg. 84. Chartoph. reg. ch. 66: *Perronus Flamingi portans secum duo linteamina, duas Fusatas filii, etc.* Aliæ ann. 1408. in Reg. 162. ch. 836: *Une paire de draps à lit, quatre entrefusées de file, etc.* Vide *Fusa*.

• **FUSATORIA**. Charta Ferdin. reg. Castell. inter Act. SS. tom. 6. Jul. pag. 56. col. 2: *Non serviant nec Fusatoria, nec vigilia in civitate, nec in castello; sed sint honorati et liberi, etc.* Ubi restituendum opinor, *Non faciant nec facenderam, nec, etc.* ut exallatis ibidem Chartis colligi potest. Vide supra *Facendera*.

1. **FUSCA**. Anastasius Bibl. in Hist. Eccles. pag. 132: *Ipse vero Basilium... decollavit et capita eorum Fusca condita per spatharios Imperatori transmisit. Ubi Theophanes pag. 844. ex Cod. Barber.: Καὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν ἐφυσάσκει. Alii Codd. habent φασάσκει, et φασάσκει. φασάσκειν Moschopolus ait esse, quod Græci φασάσκειν vocant. At cum Græci ita appellent vesicam aut intestinum, aliud hoc loco sonat. Phæmon Cynosopli cap. 7. ait, φασάσκειν esse ἄλλο καὶ ἄλλο βεβύβιον. Unde conficitur φασάσκειν appellasse recentiores,*

quod Latini *Pocam*, et *Puscam*. Id est, φασάσκειν. Quod firmat Paulus Diac. lib. 21. Miscellæ pag. 652. qui habet hoc loco: *Capita eorum Pusca condita. Vide Pusca.*

• 2. **FUSCA**, pro *Fusta*, in Charta Phil. V. ann. 1330. ex Reg. 58. Chartoph. reg. fol. 58. r.: *Donamus una cum Fusca sive merrenno, etc.* Vide *Fusta*.

• **FUSCANETUM**. Bullarium Fontanell. MS.: *Ad Fuscanetum emendum v. solid.* Legendum videtur *Fustanetum*, eadem notione, qua *Fusta* sum infra.

FUSCANUS, *Fuscus colore*, vel subfuscus. Vett. Schedæ Thuanæ: *Hoc est casula Fuscana reuelana. I. sagia Fusca. I. catigas albas 4. etc.*

• **FUSCARI**. Acta S. Gauger. tom. 2. Aug. pag. 674. col. 2: *Dominus nolens vel ad modicum servi sui orationem tujuscumque incuria, vel labentis baculi strappitu Fuscari, immo cujus esset meriti, hominibus manifestum fieri, angelicus, ut creto, manibus, ac si radicibus terræ figeretur, baculus ipse immobilis stetit. Id est, turbari, vel eventu minus decoro quasi vilesce apud homines, ut notant docti Editores.*

• **FUSCATIO**. [Actus fuscandi. Gloss. Philox.]

• **FUSCEDO**, *Fuscus color generatim; specialius Crusta panis semiustulata, apud Guidonem Discipl. Farfensis cap. 19.*

FUSCELLUM. Harialfus lib. 3. cap. 3: *Candelabra auro argenteoque parata 6. ventaculum deauratum. I. Fuscellum deauratum. I. scyphus de argento. I. etc.* [Idem videtur quod *Fuscina*, quæ inter ministeria sacra interdum recensetur.]

FUSCI, *Mauri, Mauritania incolæ, nostris les Noirs, vel Negre*. Chronicon Novallense lib. 6. pag. 639: *Eodem tempore, quo Fusci morabantur in castro Frascenedello, etc.*

FUSCINA, *Papias: Fuscina, unde pisces perforantur, tridens, creaca.* [Jo. de Janua: *Fuscina, Instrumentum ferreum et tridens, quo utuntur gladiatores ad se capiendum, pisces ad pisces capiendos, coqui, etc.* Gloss. Lat. Gall. Sangerm.: *Fuscina, Havel, crochet.*] Habetur inter ministeria sacra in Histor. Episcop. Autistod. cap. 20. pag. 423.

• *Nostris Foyne, Foyne, et Fuyne eodem sensu, simul et merga, harpago, quo ad capiendos pisces utuntur. Lit. remiss. ann. 1374. in Reg. 108. Chartoph. reg. ch. 241: Iceilui Colart fery ledit Pierre d'une Fuyne ou fourche à charger gerbes. Aliæ ann. 1390. in Reg. 133. ch. 4: Pilet la Fourns tenant un Foyne, autrement ditte fourcheferre, en sa main etc. Aliæ ann. 1397. in Reg. 151. ch. 278: Iceilui expositant tenant une Foyne à oster fiens, etc. Aliæ ann. 1423. in Reg. 172. ch. 316: *Une Foyne de fer à deux fourgons, appellés Bouchache, etc.* Rursum aliæ ann. 1417. in Reg. 176. ch. 510: *Un baston, nommé Foyne, dont on a accoustumé de tuer poissons en eau. Ung baston, lequel baston on nomme Foyne, pour chasser aux loutres, in aliis ann. 1471. ex Reg. 195. ch. 612. Hinc diminutivum Founette et Founette. Lit. remiss. ann. 1428. in Reg. 174. ch. 215: *Une Founette à charger gerbes de blé. Aliæ ann. 1443. ex Reg. 176. ch. 308: Ung nommé Charloiau demourant à Clavy avoit une Founette en sa main, etc.* Unde injuriæ causa *Foyneaulx*, pastores gregumve custodes appellabantur; quasi ad stabulum fimo purgandum destinati. Lit. remiss. ann. 1472. in Reg. 195. ch. 708: *Iceilui Marin dist au suppliant et autres pastours plu-***

siens injures; et entre autres choses les appelle Foyneaulr. Vide supra Furcafera.

° Fuscina inter ministeria sacra haberi monet Cangius, quam minus apte inter sacra ornamenta amandat Georg. Rhodig. cap. 26. De Liturg. Rom. Pontif. ut efficitur ex loco ab ipsomet laudato in Chron. S. Trudon. tom. 2. Spicil. Acher. edit. ann. 1728. pag. 601. col. 1. Fuscina aureas parvas de auro pensas denariorum quinque; cultellum auro paratum, etc. [Occurrit eodem sensu Fuscina. Gall. Fourche, in Carmine de Reinard. Vulpe, lib. 3. vers. 2218. Fuscina Satanae porto.]

* FUSCITAS. (Fuscus color. Apud de mundo ad fin. Ab omni Fuscitate liberum celum.)

° FUSCOTORIUM, Fusteine, in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692. Vide Fustanum.

° FUSCULUS. Vide supra Fosculus.

° FUSELA, FUSELLA, Fusus. Guido de Vigev. MS. de Modo expugn. T. S. cap. 12. Et in isto ferro ponantur circumquaque Fuselae, sic quod advenientur cum dentibus rotæ arboris, in isto ferro de subitus Fuselis portantur quatuor anuli per squadrus, ut rota jacens possit teneri recta... Sit adæquata (rota) ab una parte cum rota carri, taliter quod dentes ipsius rote intrent Fusellas. Vide Fusulus.

FUSELLUS, Parvus fusus. Joan de Janua: Fuscus. [Legitur in Processu de Vita S. Yvonis inter Acta SS. Maii tom. 4. pag. 575.]

° FUSEUS, Bourdon, in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692.

° FUSILE, Os brachii a carpo ad cubitum, Gallie Focile. Acta B. Thomasi, tom. 8. Martii pag. 604: Duo ossa que dicuntur Fusilia brachiorum.

° FUSILLUS, Tudicula ignitaria, Gall. Fusil. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7679. Fusillus, fousil. Vide supra Fugillus.

* FUSIM. [Fundendo. (Onomast. Lat. Gr.)]

° FUSINA, Officina, Ital. Fucina. Stat. Montis-reg. pag. 267: Statutum est quod quilibet ferrarius et cauderarius cooperiat in directo sive Fusina quatuor canterutas. Hinc forte Fisinier, dicitur Faber ferrarius, in Libert. urbis Trece. ann. 1470. ex Reg. 196. Chartoph. reg. ch. 186. Fisiniers ou maîtres de fer, etc.

1. FUSIO, Inlatio publica, tributi pensitatio. Gloss. Lat. Gr.: Fusio $\delta\upsilon\sigma\iota\sigma\iota\sigma$, $\delta\upsilon\sigma\iota\sigma\iota\sigma$. Sic lego, pro $\delta\upsilon\sigma\iota\sigma\iota\sigma$, est enim $\delta\upsilon\sigma\iota\sigma\iota\sigma$, tributum. Rursum: Fusiones, $\delta\upsilon\sigma\iota\sigma\iota\sigma$, $\delta\upsilon\sigma\iota\sigma\iota\sigma$. Vox Jurisconsultorum.

2. FUSIO, Fusura. Arnaldus in Rosar. MS. cap. 4: Fusionem dat metallicam.

* FUSIS. [Palus. DIF.]

° FUSITERA, Animal in India, quod fluctus haustus fistulis eructuat, ita ut naues meryat. Papias. Idem est quod Plinio Physeter. Gr. $\phi\upsilon\sigma\iota\tau\epsilon\rho$, nostris Physeter vel Souffleur. De quodam Physetere monstrato hæc habet Rabelais in Pantagruel lib. 4. cap. 33: Pantagruel de loin aperçut un grand et monstrueux Physeter, venant droit vers nous, bruyant, ronflant, enste, élevé plus haut que les hunes des naufs, et jettant saur de la queue devant soy comme si ce fut une grosse riviere, etc.

FUSOLUS MOLENDINI, apud Petrum de Crescentis lib. 5. extremo, ex Italico Fusolo, Gallie Arbre de moulin.

* FUSOLUS, FUXOLUS, FUXULUS, Cardo, vel ingenium ad machinas movendas, quibus lanea textilla solidantur. Stat. Bonon. ann. 1250-67. tom. III. pag. 422: Bonacursius de Surizina po-

testas bon., dominus Rainerius de Scania-bicus, dominus Bartholomeus domini maii procuratores Comitis bon. locaverunt ad officium qualcharias de Beveraria domino Guidoni de Tencararia Fusolum longum campane de Beveraria versus sero; buvallo domini Gabrielis grugni Fusulum (Fuzolum '62) curtum dicte campane. [Fr.]

° FUSOR, Qui fundit metalla, Gall. Fondeur, apud Palladium 1. 17. Guillelmum Monachum in Vita Sugerii, etc.

FUSORIUM, Ugnitioni, in quo quid infunditur. Gloss. Gr. Lat.: $\text{I}\rho\upsilon\sigma\upsilon\tau\epsilon\rho\upsilon\sigma\iota\sigma$, Fusorium. Ex $\text{I}\rho\upsilon\sigma\upsilon\tau\epsilon\rho\upsilon\sigma\iota\sigma$, effusorium, Fusorium. (Gloss. Lat. Gall. Sangerman.: Fusorium, Vaisiel à mettre liqueur.)

° Glossæ Biblicæ MSS. anonymi ex Bibl. reg.: Fusorium dicitur in quo aliquid funditur vel cum quo funditur. Fusorium, item dicitur opus, quod per fusuram fit. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: Fusorium, le lieu, ou vessel, qu'autre chose est fondue.

° FUSICULA, Præstationis species. Charta Guillelmi Abb. Floriac. ann. 1286: Burgenses de castellione remanebunt et erunt quiti et immunes... de agrentio, de Fusciculis sive trosis nocorum (porcorum) de cornuagio, charruagio, etc. Vide Tossa 2.

° FUSSINA, ut supra Fusina. Officina. Charta ann. 1400. inter Stat. Perus. pag. 23: Item de et pro factis horiorum et Fusinarum, etc. Aliud sonat vox Gallica Fuscæ, Alapam nempe, in Lit. remiss. ann. 1461, ex Reg. 192. Chartoph. reg. ch. 36: Icclui Richart lui avout donne une Fusse en la joye (joue).

° FUSSORIUS, ut supra Fossorium, Ligo. Statuta Corbeiensia apud Acherium tom. 4. Spicil. pag. 11: Et unusquisque habeat ad hortum excolendum sive ad alias necessitates explendas Fussorios vi. besos II. secures II. etc. Vide supra Fossorius.

1. FUSTA, Lignum, materia lignea, materiamen, Gall. Fust, Merrien, ex Lat. Fustis. Charta Raimundi Comitiss Tolosæ ann. 1181. apud Catellum in Comitib. Tolosan. pag. 215: Nullus homo vel femina emat Fustam in illo die, in quo fuerit delata, vel revendat, in qua Fusta intelligimus arcas, vel vasa sive vinaria, vel alia, et circulos et latas, et scamna et lectos, et omnem aliam Fustam, que necessaria fuerit ad edificia et bastimenta, que deferuntur cum manibus, etc. Testamentum Guili. D. Montispe-sullani ann. 1211: Item Domina mater mea, vel ille, qui meos usus et astantia accipit, emendat illam Fustam, quam habui de Ecclesia de Pruneto, etc. Adde fundationem Monasterii B. Marie de Silva regali ann. 1194. tom. 8. Spicillegii Acheriani pag. 169. Vide Exarcia. Fustage, in Consuetud. Solens tit. 18. art. 1. Casus pot. joye de Fustage deus-deits heremps per bastir et per lo caufage. A fuste seu ligno dicta navis species, quam vulgo Fuste dicimus, $\phi\upsilon\sigma\iota\tau\epsilon\rho$ Malaxus in Hist. Patr. CP. et Chronicon Veneto-Byzantinum pag. 205. nam et naues nude Ligna vocantur.

° FUSTA, Provincialibus Fusto, Trabs, Gall. Poutre. Charta ann. 1283. ex Schedis Præsid. de Mazaugues: Ut quoties Fusta necessaria fuerit... ad edificandum vel reficiendum domos suas, vel portalia, ve. clausuras, vel pontes, etc. Alia ann. 1272. inter Consuetud. Privileg. Tolos. e Pibi. D. Abbat. de Crozat: Faciatis fieri per magistros et carpentarios vestros et fusterios vobis subditos Fustas bonas et pulcras et de legitimis peccillis (palellis.)

Ibidem: Nullus fusteriorum Tholozæ sit ausus amere aliquas fustas seu trabes, donec ipsa Fusta fuerit a palellatoribus per nos constitutis fideliter palellata. Computus ann. 1331. tom. 2. Hist. Dalph. pag. 159: Ut Fustam apud Seyssellum emerent, et ipsam charroari facerent usque apud Lugdunum.

° Nostris Fuste et Fustage; eadem acceptione. Lit. remiss. ann. 1371. in Reg. 101. Chartoph. reg. ch. 140: Que ledit capitaine, ne ses dites gens ne puissent ou leur loise emporter aucuns Fustages, utenciles, pierres et autres biens estant ou dit priuré. Une Fuste ou piece de bois, in aliis ann. 1418. ex Reg. 170. ch. 282. H. ne Affutaige et Effutaige nuncupabant id. quod a quovis conductio opifice ab ejusdem artis magistris vel sodalibus, pro novo illius adventu exigebatur. Stat. ann. 1468. in Reg. 197. ch. 7: Item que les compaignons qui voudront ouvrir des-soubz maîtres, seront tenus de poir audiz maîtres douze deniers pour leur Affutaige. Lit. remiss. ann. 1471. in Reg. 195. ch. 543: Lesquelz compaignons conclurent a leur veoir ung autre charpentier... pour lui demander son Effutaige, comme ilz disoient estre la coutume entre les charpentiers de par de li, quant ilz changent atelier nouvel. Ejusdem originis vox Effustament, Materiatio, vulgo Charpentie, in Charta ann. 1385. ex Reg. 127. ch. 242: A peine voyou l'en à cédbrer et faire le divin service en aucunes des chappelles et oratoires d'icelle église (des SS. Innocens) par les Effustaments des édifices des maisons. Vide infra Fustamentum.

2. FUSTA, Tributum, quod pro fustis seu lignis exsolvitur. Charta ann. 1845. in Reg. 75. Chartoph. reg. ch. 280: Redditus loci prædicti, qui consistunt in pedagio, crida, incantu, Fusta, cepis, cendibus, et aliis redditibus minutis.

3. FUSTA, vox Italica, Myoparo, Ilburnica, Gall. Fuste. Annal. Piacent. ad ann. 1480. apud Murator. tom. 20. Script. Ital. col. 962: Dum magnus Subassi Turcharum dux... ad Vallonam Turcharum cum præda Christianorum progrediretur cum galeis quinque, Fustis duodecim, etc. Fustereau, dimin. a fuste, navicula, cymba, in Lit. remiss. ann. 1459. ex Reg. 188. Chartoph. reg. ch. 201: Lesuppliant et icelui Toutefoy entrèrent ensemble en certain vaisseau ou Fustereau, etc. Vide Fustis 1.

° FUSTAILLIA, De vasis cujuslibet materie dictum videtur, a Gall. Fustille, quod tamen non nisi de dollis solet usurpari. Instrum. ann. 1809. tom. 1. Hist. Dalphin. pag. 86: De quolibet vendente eodem modo paganum panem, pelletariam, merceriam, ferrum, acrum seu calidem, picoleriam, caseos, coria, fabricaturam auri, cyphos et aliam Fustailiam et consimilia... capitur unus denarius.

° Unde Fustailerie, merx dollaria, et Fustailier, dollorum artifex. Lit. remiss. ann. 1408. in Reg. 157. Chartoph. reg. ch. 349: Icclui suppliant de son frere aient en la compaignie de leur mere à la feste de Conde sur l'Escaud mener pour vendre plusieurs denrées de Fustailerie, et aussi un leur voisin Fustailier... qui menoit vendre plusieurs Fustailles.

Fustalle, pro vase ligneo ad mensam usum, ni fallor, in Pedag. ex Reg. sign. Pater Cam. Comput. Paris. fol. 268. v: Pour chascune bale de Fustalle, quele que elle soit, vj. den.

° FUSTAINUS, ut Fustanum [infra. Vide locum in Calendra.

° FUSTAIRIA, Locus Biterris ubi habi-

labant vel operabantur fabri lignarii. Testam. Rogerii Vicecom. Biter. ann. 1198. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 501. *Et domo eis licentiam faciendi furnum in casali quod habent in Fustaria Biterris absque omni exactione mei et meorum.* Ubi Stephanotius in Eragm. Hist. MSS. tom. 10. pag. 170. legit, *Fustaria.*

° **FUSTAMENTUM**, Materia lignea. Comput. ann. 1488. inter Probat. tom. 4. Hist. Nem. pag. 45. col. 1. *Solverunt magistro Gonino Hondrati fusterio, pro fustis, postibus et aliis suis Fustamentis, ac suis laboribus traditis et factis pro reparacione dictae turris, etc.* Vide supra *Fusta I.*

† **FUSTANA**, ut mox *Fustanum*. Invent. Eccl. Noviom. ann. 1419. *Coopertura boucasini operata ad modum Fustane.*

° Nostris, *Fustaine*, eodem sensu. Chartul. S. Sulpit. Bitur. fol. 19. r. *Adelais uxor Stephani vicarii partem terrae S. Sulpitii, quae est apud Bessacum, quam pater suus injuste possederat, domino Rainaldo abbati dimisit; et abbas in testimonio hujus doni dedit Ad. b. mulieri Fustanum.* Chron. Bergom. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 1004. *Qui Bonasolus... voluit occidere dictum dom. Zininum de Suardis super ejus porta, non habentem in dorso tunc, nisi unum Fustanum, sine interala et camisia.* Lit. remiss. ann. 1154. in Reg. 187. Chartoph. reg. ch. 309. *Pierre Baille osta à icelle femme une sainture d'argent certaines petites pieces de toile et son Fustaine.* Vide in *Fustanum*.

† **FUSTANIUM**, Eadem notione. Laudes Papiae apud Murator. tom. 11. col. 22. *Super fluvio Vernabula habent fullores habitacula plura, quae dicuntur candida, in quibus... panni de bombice, qui fiunt ibi, et dicuntur Fustania, candidi.* Tur. Occurrit rursus ibidem col. 43.

† **FUSTANIUM**, **FUSTANNITUM**, Vestis ex *Fustano* confecta. Statuta Massil. lib. 2. cap. 39. *Item, de Fustano dominici XII. den. Item, de Fustano simplici VIII. den.* Statuta Arelat. MSS. art. 53. *Et pro Fustannitis hominum VIII. den.*

° **FUSTANIUS PANNUS**, Ex gossipio contextus. Charta. Henr. comit. Trec. ann. 1160. in Chartul. Arremar. ch. 241. *Ut mercatores, qui ibi Fustanos pannos et alias mercas vendere voluerint ibi, etc.*

† **FUSTANUM**, Panni ex gossipio confecti species: Xylinum: *Fustani*, Occitanis, nostris *Fustaine*. Occurrit apud Andr. Monach. lib. 1. Vitae S. Ottonis Episc. Bamberg. cap. 45. Vide *Fustana*, *Fustanium*, *Fustanius*, suis locis.

† **FUSTIA**, **FUSTIAN**, **FUSTIANUM**. Vistatio Thesauriae S. Pauli Londinensis ann. 1295. *Casula de Fustia cujus totus apparatus de Fustian... Item unum vestimentum cum apparatu de pal sufficienti, et casula de Fustian. Fustianum, ibidem, et in Fleta lib. 2. cap. 12. § 8.*

† **FUSTINUS**. Concilium Arelatense ann. 1260. cap. 11. *Cum sella alba vel Fustina sive phaleris equitent.*

† **FUSTANIUM**. Statuta Massiliensia MSS. ann. 1276. *Fustanium muliebre... Fustanium duplex.*

† **FUSTANEUM**. Ordericus Vital. lib. 5. pag. 591. *Et Odelinae conjugii ejus unum Fustaneum... dedit.* Infra pag. 594. *Et Odoni filio ejus unum Fustaneum.* Relatio de Ordine Cisterciensi tom. 1. Monast. Anglic. pag. 700. *Neque casulas nisi de Fustaneo, vel lino, sine pallio aureo, vel argenteo.* Vide Orig. Gallic. et Ital. Menagii, et Possinum tom. 1. Hist.

Pachymer. pag. 414. ubi de vocis origine.

† **FUSTANEA TELA**. In MS. Nobiliacensi apud Stephanot. tom. 3. Antiq. Pictav. MSS. pag. 658.

† **FUSTANEUS PANNUS**, in Actis SS. Aprilis tom. 2. pag. 497.

† **FUSTANETUM**, in Chartular. S. Vandreg. tom. 2. pag. 2077.

† **FUSTANIA**, in Annal. Benedict. tom. 5. pag. 677.

† **FUSTANICUR**. Charta Landrici de Praiaco ann. 1118. *Inde habuit Landricus equum cum pullo suo et... filius ejus equum unum et alii duos Fustanicos.*

† **FUSTEIN**, in Actis SS. Maii tom. 1. pag. 774. *Item unam casulam de Fusteim.*

† **FUSTONYM** Computus ann. 1336. tom. 2. Hist. Ddiphin. pag. 326. *Jam praedictam informationem dicti bayllivi habetur, quod dictus D. Raymundus fecit munitionem in dicto castro de armis et rebus infra scriptis, quae existimantur sunt valere praemium infra scriptum, videlicet XI. parva de platibus cooperitis de Fusteno, valentes in summa... XX. s. VII. den.*

† **FUSTARE**. Nostris, *Fuster*, virgis caedere. Lib. rub. fol. parvo domus publ. Abbavil ad ann. 1331. fol. 30. r. *Marote Dufre... pour soupçonner de larrechin fust Fustee à le banlieue, ibid. ad ann. 1336. fol. 81. r. Regniers Esquiffars fu menés à le banlieue pour lui Fuster et banir, et li là venu, apud Monstrel. 1. vol. cap. 19. Si allerent Fuster aucuns méchans villaiges du pau, et boiterent le feu en aucuns lieux. Vide in *Fustis*. *Affustre* vero est *Fustem* alicui obvertere. Lit. remiss. ann. 1415. in Reg. 168. ch. 419. *Le petit homme prist le cheval d'icelui Alain par la bride, et Affusta son plançon à la poitrine dudit Alain.* Vide *Fustis*.*

° *Fut à Fut*, in Arest. Parlam. Paris. ann. 1306. ex Reg. Olim: *Mensura communis, quae vulgo vocatur Fut à Fut.*

† **FUSTARIA** Ars, Lignaria. Gallice *Mensurerie*. Charta ann. 1430. ex Schedis Praesid. de Mazaugues: *Exercere artem Fustariae.*

° Procs. ann. 1372. ex Tabul. Massil. *Dixit ipse Idguena, cum operaretur suo officio Fustariae, cum sit lignifaber seu fusterius, etc.*

† **FUSTEJARE**, Lignum, materiam ligneam ad aedificandum caedere. Charta ann. 1497. *Sunt in possessione antiquissima... de eodem territorio disponere et ordinare, tam in dando quibuscumque exteris quibus voluerint terram gastam pro eysartejando. Fustejando, rusquejando, etc. Ibidem: In antiquissima et vera possessione pastorgandi, eysartandi, leignerandi, Fustejandi, etc.*

† **FUSTERARE**. Eadem notione. Charta ann. 1289. *Videlicet jus... laborandi, et Fusterandi, et lenhairrandi, pascendi, etc.*

† **FUSTERARE**. Vide *Tasca*.
° **FUSTERIA**. Locus, ubi *fuste* seu ligna venum exponuntur, vulgo *La place au bois*, alias *Fusterie*. Stat. Avention. lib. 1. rub. 14. art. 5. pag. 45. *Item in medio magnae Fusteriae ante viam, qua itur ad viam, vulgo dictam les Crotes.* Lit. remiss. ann. 1389. in Reg. 137. Chartoph. reg. ch. 52. *Berthelemy David habitant de la ville d'Avignon estant en une*

taverne, assise en la grant Fusterie de ladite ville, etc.

† **FUSTERIUS**, Faber lignarius. Provincialibus *Fustie*, Beneharn. *Fustie*. Occurrit in Charta ann. 1272. in Concilio Biter. ann. 1310. cap. 16. in veteri Catalogo MS. B. M. Deaurata. Vide in *Fusta*.
° Nostris, *Fustier*. Lit. remiss. ann. 1414. in Reg. 167. Chartoph. reg. ch. 384. *Un fustier ou charpentier, appellé Micheau, Valdun, etc. Jehan Garin Fustier de la ville de Thoulouse, etc.* in aliis ann. 1458. ex Reg. 188. ch. 61.

° **FUSTETUS**, Cotinus coriaria. Gall. *Fustet*; *Fusteil*, in Stat. infector. Rotomag. ann. 1359. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 117. art. 4. *Leudae major. Carcass. MSS. Item pro carga de Fusteto, 18. den.* Ubi versio Gallica ann. 1544. *D'une charge de Fustet, etc.*

† **FUSTEUS**, Ligneus. Acta SS. tom. 5. Junii pag. 843. ubi de S. Ireneo. *Quod caput infra quamdam capsam Fusteam argento tectam posuimus.* Instr. ann. 1317. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 368. *Quae omnia et singula, res seu jactura praedicta pro pignore, data, dictae dom. Dalphinus posuit et consignavit in quadam parva capsam Fustea.* Charta Geraldii Abb. S. Johannis Angeriac. ann. 1385. *Sedente eodem dom. Abbate super quadam hancum Fusteam.*

° Unde *Charpette fustive*, ex ligno duntaxat, in Lit. remiss. ann. 1385. ex Reg. 128. Chartoph. reg. ch. 155. *Une charette Fustive sans ferreure chargée d'avoine, etc.*

† **FUSTIA**, **FUSTIANUM**. Vide *Fustanum*.

* **FUSTIARIUS**, hui fuste verberat. Gloss. Philox. Inscript. apud Fabrett. p. 529. n. 382. *Fustiario supplicio se novit esse subdendum.*

† **FUSTIBALUS**, Machinae bellicae species. Fulco lib. 2. Viae Hierosol. pag. 858.

Aggeribus, plateis, onagris, Fustibalisque Assutis inest, cunctis utensilibusque.

Ubi forte legendum *Fundibalisque*. Vide in hac voce.

° Nihil hic immutandum suadet Vegetius qui lib. 3. de Re milit. cap. 14. sic *Fustibalum* describit: *Fustibalus, fustis est longus pedibus quatuor, cui per medium ligatur funda de corio, et utraque manu impulsus prope ad instar onagri dirigit saxa.* Hinc

† **FUSTIBALATOR**, in MSS. ejusdem Vegetii, ut observat Stewecius, pro eo qui *fustibato* utitur. Editus habet *Fundibulator*. Vide in *Fundibulum*.

* **FUSTIGO**, [Fuste percussio. Gloss. Philox.]

† **FUSTINUS**, Vide in *Fustanum*

† **FUSTIS**, *φύστις*, *φύστιον*, in Gloss. Gr. Lat. Isidorus lib. 5. cap. 27. et lib. 20. cap. 13. et ex eo Papias. *Fustessunt, quibus juvenes pro criminibus feriuntur, dicti, quod praefri in fossis menti, quos Palos rustici vocant. Fustibus verberari, caedi, coerceri, in leg. 1. D. de Off. Praef. Praet. (1. 11.) leg. 3. et ult. de Off. Praef. Vigil. (1. 15.) leg. 5. Cod. Theod. de Episc. (16. 2.) leg. 21. 54. 57. de Haeret. (16. 5.) leg. 15. de Accusat. (9. 1.) leg. 80. 85. de Decur. (12. 1.) Concil. Matiscon. II. can. 1. *Si rusticus aut servus, gravioribus Fustium ictibus verberabitur.* Edictum Pistense Caroli Calvi cap. 15. *Ut servi pro hoc convicti, non cum grossa Fuste, sed nudi cum virgis vapulent.* Infra: *Et disciplinam sustinentes in corpore suo debiliores non fiant.* Speculum Saxonicum lib. 3. art. 16. *Quando iudici praeco pro eo, quod ipsum in suo jure ne-**

glazit, quicquam præstat, mensuram Regis dat pro mulcia, quæ in triginta duobus virgæ quercinæ cubitum bipartitum continentis verberibus nascitur comprehensa. Adde Legem Burgund. tit. 4. Andreas Suenonis lib. 5. Legem Scanicorum cap. 24. Fustis autem appellatio virgam et baculum, hastam, securim, malleum, clavum, et vaginatum gladium comprehendit.

FUSTARE, Fustibus cedere. *Fustrare* Danti et Boccacio. Gloss. Gr. Lat. : *Ευλοκω*, δ' εστ' οὐκ εὖ, *Defusto, Fustuo*. Ita in MS. pro *Fustigo*, uti præfert Editio H. Stephani. *Fustrare* porro occurrit in Lege Alemannor. cap. 12. 13. 14. et in Lege Longob. lib. 1. tit. 17. § 5. [Luitpr. 141. (6. 88.)] ubi *Fustigare* habet Lex Burgund. tit. 4. et Aristoclis, *Ποκακται*, apud Harmenopol. lib. 1. tit. 7. § 20. Vide *Fustrare*.

FUSTUARIA POENA, id Edicto Theoderici cap. 4. *Fustuarium supplicium*, in Lege Burgund. tit. 70. in l. un. Cod. Th. de Edict. publ. (Novell. Maior. 4. 4.)

FUSTUARIUS, *Ευλοκός*, δ' οὐκ εὖ, in Gloss. Græco-Lat.

In poenis publicis moderatam *εὐλοκίαν*, seu fustigationem, levioris fuisse flagellationem quidam colligunt ex leg. 7. 10. 28. et seqq. D. de Poenis (48. 19.) Contra Cujacium in Paratit. ad. tit. Cod. de Emendat. servor. (9. 14.) Vide Guiljelmum Vorstium ad Rabi Maimonidem de fundamentis Legis pag. 76. 77. P. Pithæum ad Collat. Legis Mosaicæ tit. 11. et supra in *Baculare*.

FUSTIS, Arbor justæ magnitudinis. Lex Salica tit. 27. § 28. Edit. Heroldi : *Si quis arborem post annum quam fuerit signata, priverit, etc.* Ubi ad marginem ex MS. auto. : *Si quis in silva Fustem signaverit, et non capulaverit, etc.* Monachus Centulensis lib. 1. Miraculor. S. Richarii num. 2. *Quadam autem die dum rura illius circumiret, super jam dictam fagurh venit : quam dum enormem esse intuitus esset, jussit incidi, et quia apta esset ad ministerium focis indicavit. Cui sui servi proferti sunt in minime hoc audere perpelli, eo quod paterna traditione didicissent illum esse sacrum Fustem, etc.* [Computus gabelle S. Simphoriani pro D. Comite Sabaudia. ann. 1821. tom. 2. Hist. Dauphin. pag. 160. Cum viginti tribus hominibus qui assidue secum fuerunt per triginta dies per diversa loca ad querendum, emendum et charreandum usque Rhodanum et intrasellandum dictam Fustem super aquam. Miracula S. Angilberti sac. 4. Bened. part. 1. pag. 138. *Conscendens cujusdam magnæ arboris Fustem, etc.* Occurrit non semel in Charta Tolos. ann. 1272. superius laudata, et in alia ann. 1423. apud Stephanotium in Antiquit. Occitan. part. 1. pag. 389.] Manet etiamnum vocis vestigium : silvas enim, in quibus sunt proceræ arbores, *Bois de haute fustate* dicimus.

FUSTIS LECTORUM, Sponda, Gall. *Bois de lit*, Lecti compages lignæ. Guldonis Discipl. Farfens. cap. 47. *Hos versus conscriptos habeat camerarius in Fuste Lectorum, sive in plumatis ipsorum in dormitorio Fratrum :*

Lectulus in Fratrum venientium cernitur iustic
Sernis Lectorum cernitur floride Fratrum.

PER FUSTEM investire. Vide *Investitura*.

PER FUSTEM ET WANTONEM, Formula in bannis et confiscationibus adhibita : unde liquet non in investituris et

traditionibus tantum usurpatam fuisse. Vetus Formula inter Leges Ludovici Imper. apud Murator. tom. 1. part. 2. pag. 130. col. 1. *Domne Comes, sic dico : per istum Fustem et istum Wantonem mitto omnes res de Martino in bannum.* Ibid. col. 2. *Per istum Fustem et istum wantum tollo omnes res ejus de banno.* [Vide Grimm. Antiq. Jur. German. pag. 133.]

FUSTE AD FUSTEM, Formula qua in chartis utebantur ut mensuram cumulatam et radiis præcisam significarent. Charta ann. 1222. ex Tabul. Corbeiensi : *Concessimus quatuor modios frumenti de territorio de Tanes in grangia sua... ad mensuram ejusdem ville Fuste ad Fustem mensuratos.* Alia ann. 1224. ex eodem Tabul. *Noverint... quod ego Hugo de Fostiaco miles homo legius Ecclesie Corbeiensis tenentem de eadem Ecclesia cum alio feodo meo septem modios et septem sextarios frumenti Fuste ad Fustem ad mensuram Corbeiensem.*

CUM SCUTO ET FUSTE DEFENDERE, in Lege Longob. lib. 1. tit. 25. § 76. lib. 3. tit. 55. § 19. [Vide Ludov. P. 28. Lothar. I. 81.] Vide *Campio, Duellum*.

FUSTES AD SEPULCRA PONERE, Superstitiois paganicæ species, apud Conradum Uspergensis ann. 1124.

FUSTES ALINOS super caput frangere, in Lege Salica tit. 36. [quo signo quis parentibus nuntium remittebat.]

FUSTES, Naves ita appellatae. Berardus de Breydenbach in Itin. T. S. : *Vidimus Fustes et grippas cum navibus armatis applicare in portum.* Vide *Fusta* 3.

2. FUSTIS, Sceptrum. Hist. reg. Franc. tom. 9. Collect. Histor. Franc. pag. 41. *Richardus... veniens attulit ei (Ludovico)... regium vestimentum et coronam et Fustem sive sceptrum ex auro et gemmis.* Vide *Baculus* 2.

FUSTONYUM, Vide *Fustanum*.

FUSTUARIUS, Vide *Fusta*.

FUSTUM, Vox generica quæ lignum, vel trabem significat, Gall. *Pièce de bois*. Charta ann. 1200. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 1091. *Tunc nos faciemus destruege ipsum bastimentum quod super Ecclesia de Aristot noviter est edificatum, de Fusto videlicet et petra, et ut magis sit firmum, etc.* Instrum. ann. 1300. tom. 1. Hist. Dauphin. pag. 96. *Item quodlibet Fustum quod vocatur Timons, vel antenna debet 5. sol. Item Fustum quod vocatur Panna debet XII. den. Item unum Fustum quod vocatur Rondellum.* Charta ann. 1329. ex Archivo S. Victoris Massil. : *Quatuor cruces de cupro et aliam de Fusto.*

1. FUSUM, ut supra *Fusale*, fusus. Gloss. Cæsar. Heisterbac. in Reg. Pruta. tom. 1. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab *Ionitham* pag. 679. col. 1. *Lini Fusæ id est, spilla seraginta, quæ libram unam habebunt in pondere.*

2. FUSUM, Virgula ferrea, ut interpretantur docti Editores ad Acta S. Franc. tom. 3. Apr. pag. 391. col. 2. *Parrulus iste... oculum unum sibi proprium de Fuso uno vulneraverat.* Qua notione semel iterumque occurrit, hisdem testibus, tom. 3. Mart. ad Mirac. S. Ambros. Senens. num. 58. At vero nihil hic video, cur de fuso ligneo non intelligatur.

FOSUM LAPIDEUM, f. Crusta gypsea. Acta SS. Junii tom. 1. pag. 105. ubi de S. Symeone recluso : *Dehinc Fusum quid Lapidem coloris jacoris superficiem tumuli tegens, amoto illo, rursus, ut moris est sepulcrorum, conspicitur cooperitorium.*

FUSUS, Mulier, vel muliebris sexus, cui *Fusus*, ut viro *gladius* et arma, competit. In Lege Anglorum et Werinor. *Hereditas ad Fusum a lancea transire* dicitur, quæ ad filias transit. *Tomber en quenouille*, nostris : *Speculum Saxonicum* lib. 3. art. 15. § 3. *Qui expeditorias res, hoc est, arma bellica, postulat, agnatus ex parte gladii esse debet : ad utilitatem vero, seu geradam, cognatus, id est, ex parte Fusi, seu muliebris, suntaxat admittitur.* *Hoir de quenouille*, in Consuetud. de la Roué d'Indre, in Blesensi pago art. 7. filia patris hæres. *Viget Proverbum* apud Italos : *Far d'uno lancia un Fuso*, quod est *redurre una cosa grande à tanta estremita che non servi à niente*, apud Academicos Cruscanos. Vide Achmetem Onirocrit. cap. 249. extr. et infra in *Gladius*.

FUSUS ARGENTEUS mulierum sepulcris appensus. Ditmarus lib. 2. pag. 25. de filia Ottonis Magni Imp. Conradi Franconie Ducis uxore : *In Ecclesia Christi Martyris Albani in Moguntia flebiliter est sepulta, cujus Fusum argenteum in ejus memoria ibidem est suspensum.* Ita olim Tanaquilæ, Tarquinii præci uxori, statuum posuere Romani, lanam, fusum et colum tenentem, in probitatis ac virtutis muliebris argumentum, uti testantur Festus, Plinius lib. 8. cap. 48. et Plutarchus Probi. 30. Quippe, ut ait Fulgentius lib. 2. Mythol. : *Laborem manuum et operationem libidinosam mulier non diligit.* Sane cum *fusus*, feminarum gladius, vel certe scutum dicatur, quo scilicet contra desidiam sese timentur, admodum vero simile est, inde profuissis, ut earum insignia in *fusis* describantur, vulgo *lozangis* dictis : quod, ut censet Scaliger ad Varonem, lauri foliorum speciem referant, quasi *laurengis*, quorum figura eadem est, que fusorum. Sed et feminarum sigilla cerea, Diplomatum appensa, fere semper ea forma ac figura conspiciuntur, in quibus effinguntur dextra aviculam, vel liliam, aut quid simile, tenentes, depictis ad lævam armorum insignibus.

Fusus, Reg. lib. 2. cap. 3. *Et leprosus, et tenens Fusum, etc.* Ubi auctor Mamotrecti : *Fusus est instrumentum siliandi. Fusum quidam dicunt in loco isto, brevis ventilabrum de foliis palmarum, quod volvitur instar Fusi ; vel instrumentum ligneum cum duabus vel tribus tabellis, quas concutit leprosus querendo panem.* Græca editio, *κατάων σπαστάριον*, id est baculum, quo gressus suos dirigit. Nam Aquila hoc loco *κατάων* habet. [Mamotrecto consentit Jo. de Janua. Gloss. Lat. Gall. Sangerman. : *Fusus, Fusel à filer.*]

*** FUTARE**, [Arguere Confundere. DIEF.]

FUTHWITA, Leges Henrici I. Regis Angl. cap. ult. : *Si autem retineatur, vel dividatur, vel implegitur ibi, blodwita et Futhwita poterit aggregari.* Sed legendum *Fythwita*, quæ vox *forisfactura pugne* exponitur in veteri Gloss. Saxon. V. *Fyhtwita*.

FUTICES, Tabul. Major. monast. : *Concessi... terram, juxta est inter capitulum ecclesie et terram ipsorum monachorum, ab eo, inquam, loco ubi Futices, id est, vulgariter *haya*, vinearum monachorum continuatur. Idem quod Sepes, sepimentum ex virgultis confectum.* Vide *Haga*.
*** FUTIO**, [A quo *effutio*, agnoscitur a Priscian. 4. p. 631. *Putsch*, sed nullo firmatur auctore.]

FUTIS, Vas in templo ubi reponenda

tur quod de sacramento restabat. Jo. de Janua. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. : *Futis, Una maniera de vaissel de temple, large dessus et estroit par dessous. Futum, apud Varronem.*

* **FUTO**, [*Festus*: Futare, arguere est: unde et confutare. Sed Cato hoc pro *aspius fuisse* posuit.]

† **FUTRUM**, Vide *Feltrum*.
* **FUTRUS**, Vagina, Gall. *Fourreau*. Translat. S. Wencesl. tom. 7. Sept. pag. 809. col. 1: *Gladius beati Wenceslai cum Futro, etc.* Vide supra *Fodrus*.

† **FUTT**, Vide *Fod*.

* **FUTUARE**, Verbum satis commune per quod factura humani generis restauratur: scilicet, *Coire*, Johan. de Janua.

* **FUTUM**, [Vas aquarum, quo in trichilio allatam aquam infundebant.]

* **FUTURA**, Sectura, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7641.

* **FUTURALES MONACHI**, Novitii, qui vota pondum emisserunt, apud *La Mure* Hist. Lugdun. pag. 296.

* **FUTURARE**, Differre. *Achithrenius* lib. 1. cap. 2:

... Hodierne crastinat actus.
Et quod pretorium nunquam facit usque Futurat.

† **FUX**, pro *Faur*, Ostium fluminis, Gall. *Embouchure*, in *Annal. Genuens.* ann. 1204. 1214. 1242.

* **FUXINA**, *FOXINA*, *FOSSINA*, a voce italica *Fucina*, Officina ad metalla conficienda, Gall. *Forge*. Stat. Bonon. ann. 1250-57. tom. II. pag. 229: *Quod fornax, vel fornellus, vel Fuxina (Foxina '60: — Fossina '50), vel discoloratorium argenti, vel metalli fiat infra terminos infrascriptos.* [FR.]

* **FUXOLANA**, Vitis species, de qua Petrus de Crescentis lib. 4. cap. 4.

† **FUXOLIUM**, Gabbellæ chartula, interpretate Macro in Hierolex. vel ipsam sigillum quod Chartis appenditur. Bulla Eugenii IV. PP. ann. 1436. tom. 2. Bullar. Casin. pag. 321: *Aliis quibuscumque redditibus, seu bonis, ac mensurationum, gabellationum, bullarum et Fuxolii... eximimus.* Vide *Bolleta*.

* **FUXOLUS**, Vide *Fusolus*. [FR.]

* **FUXULUS**, Vide *Fusolus*. [FR.]

* **FYEDUM**, pro *Fradum*. Viñe in hac voce. Charta Ludov. reg. Germ. ann. 889.

inter Probat. Hist. monast. S. Emmer. Ratisbon. col. 90: *Ad fidei-jussores tollendos seu Fyeda exigenda, etc.*

* **FYHTWITA**, Amerciamantum pro con-

dictu: *Mellita*, Ranulfo Cicestrensi lib. 1. Hist. cap. 50. Brompton: *Fyhtwite, emenda, provensens ex contentione.*

[*Fyzwite*, Amerciamantum pro pugna, in Glossario ad calcem Codicis MS. de quo Wanletus pag. 284. Regest. Priorat. Cokesford. apud Th. Blount. in Nomolex. Anglic: *Fyhtwite, i. si pugnaverint et percusserint se, quamvis sanguinem non extraxerint, Prior habebit in dā amer-*

ciamenta. Ibid.: *Flytwite, i. Quod Prior teneat placita in curia sua de contentio-*

nibus et conviciis hominum suorum et ha-

beat inde amerciamenta.] Aliis, multa ob commissam pugnam in perturbatio-

nem Pacis, qua in exercitu Regis 10. solidorum erat. MS. Codex: *Fyhtwita,*

id est, Forisfactura pugne. Vox Saxo-

nica, confata ex *fyht*, pugna, et *wite*,

multa. Leges Edmundi cap. 3: *Et nolo,*

ut aliqua Fyhtwita vel mambota condone-

tur. Leges Canuti cap. 32. apud Bromptonum: *In Denelaga habet rex Fyhtwi-*

tam, i. forisfactum pugne, et Fyhtwite,

i. forisfactum expeditionis. Leges Hen-

rici I. Regis Angl. cap. 80: *Si homicida*

divadietur ibi, vel cravetur, Fyhtwytam

recipiat. Alii Codd. habent *Fyhtwytam,*

et *Fyhtwytam.* [Fyhtwita, in Charta Henrici

II. Regis Angl. ex Archivo Beccensi.]

Vide *Fictwita*, et *Fletwite*.

† **FYLACTERIUM**, Theca, in qua re-

conduntur Sanctorum Reliquiæ. Hist. Beccensis MS. pag. 56. nam. 12. ex Ar-

chivo ejusdem Monasterii: *S. Presul*

Mauritius... dedit venerabili Herluino

Abbati duos capillos B. Virginis Dei gen-

itricis Mariæ, qui anno 1134. cum aliis re-

liquis inventi sunt in Fylacterio gemmis

ornato. V. *Phylacterium*.

† **FYLARGIRIA**, Græc. *φύλαργία*, Amor

pecuniarum. Litanæ SS. in MS. S. Martia-

lis Lemov. circa basculum x. exarata:

A spiritu Fylargiræ, libera nos, Domine.

Vide *Filargia*.

* **FYLLINGH**, Testes processus legiti-

mi, interprete Ludewigo ad Leges

Danias lib. 3. tom. 12. Reliq. Mss. pag.

168: *Et in tercio placito debent per duos*

Fyllingh moneri ad stocke nefend. Ibid.

pag. 171: *Item non debent veridici dis-*

cernere, ad monitionem illorum Fyllingh,

qui ipsos ad discernendum invocant sine

consensu executoris causæ; et talium

Fyllingh quilibet solvat bondoni tres mar-

cas, et regitantum.

* **FYMPORTUS** vel *Fympott*, in anti-

qui-sima Consuet. Brit. art. 130. et 131.

Consule Argent. in Consuet. reform.

art. 153. pag. 528. edit. 1808. et Hevin. in

Arest. parlam. Brit. Frayn. tom. 2. pag.

33. inter Addit. V. *Finem facere in*

Finis.

* **FYNAITUM**, Finis, terminus, limes.

Charta ann. 1181. tom. 1. Hist. Cassin.

pag. 244. col. 1: *Cum esset controversia...*

de tenimentis et Fynaitis capitium S. Pe-

tri Vallisurde, etc. Vide supra *Finium* 2.

* **FYRDERINGA**, in Legibus Henrici I.

Regis Angl. cap. 10. inter crimina, quo-

rum cognitio ad solum Regem spectat,

recensetur: ubi Spelmannus legit *Fyn-*

deringa, atque, forte *thesaurum inven-*

tum significare. Sed potius videtur esse

hoc loco *Fyrderinga*, expeditio, seu ex-

peditionis ad summonitionem non initæ

delictum, ex Saxon. *fyrd erung*, i. ex-

peditionis apparatus, est enim *fyrd*, et

fyrd, exercitus.

† **FYREBOTE**, Vide *Firebote*.

* **FYRKEN**, Vectigalis seu exactio-

species apud Polonos. Pax Brestensis

ann. 1436. inter Leg. Polon. tom. 1. pag.

121: *Aliis autem omnes et singule exac-*

tionones, quibuscumque vocitentur nomi-

bus, a mercatoribus... et specialiter exac-

tio quedam dicta lobegal et Fyrken, nul-

latenus de cætero exigatur. Ibid. pag.

134. *Lobagalh et Firken.* Vide infra *Lo-*

begal.

† **FYRTHUNGA**, Vide *Firthunga*.

† **FYRTHWITE**, *FYZWITE*. V. *Fyhtwita*.

